GERARDI JOAN. VOSSII

OPERUM

TOMUS PRIMUS

ETYMOLOGICUS.

GERARDI JOANNIS VOSSII

ETYMOLOGICON LINGUÆ LATINÆ.

PRÆFIGITUR EJUSDEM

DE

LITERARUM PERMUTATIONE TRACTATUS.

EDITIO NOVA,

Quamplurimis ISAACI VOSSII observationibus aucta.

AMSTELODAMI,
Ex Typographia P. & I. BLAEU,
Proſtant apud IANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS.
MDCLXXXXV.

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE

LITERARUM PERMUTATIONE

TRACTATUS.

ILLUSTRI ET NOBILISSIMO VIRO,

D. JACOBO DE WIT,

Urbis Dordracenæ sæpius Consuli, & in supremo consessu & collegio DD. Ordinum Hollandiæ ac West-Frisiæ, nec non Prapotentium DD. Ordinum Generalium Federatarum Provinciarum sæpius Deputato, multisque Legationibus ad Reges Sueciæ, Daniæ Poloniæque defuncto, nunc in Camera Rationali dominiorum Hollandiæ & West-Frisiæ Senatori.

OPus quod vides, Illustris Vir, jam olim à parente tibi promissum, licet sero ad te veniat, non tamen ideo ingratum aut injucundum, ut spero, est futurum. Si typographo placuisset, ante octo vel plures annos lucem potuisset adspicere: sed illo in aliis occupato, me vero propter absentiam in oris exteris editionem non urgente, segnes admodum fuere operæ, nec permisere ut voluntatem patris aut etiam meum officium maturius expedire potuerim. Non recte facerem, si multis apud te contenderem, ut benigna fronte munus quod offero admittere digneris: tuum erga parentem quamdiu vixit studium & benevolentia, honorificum tuum de scriptis ejus judicium, faciunt ut non in securum tantum, sed & in felicem portum scriptum hoc adpulsurum esse confidam. Quod si seposito affectu ipsius saltem operis à te habeatur ratio, & tum quoque est quod bene sperem. Quamvis enim jam ab incunte juventute amplissima Reip. semper obieris munia, nec legationibus tantum ad Septentrionis regna, sed & domi talem federato Belgio operam navaveris, ut nemo sit qui aliquam rerum nostrarum habeat cognitionem, qui, prout læta vel difficilia fuere tempora, tuam non laudet prudentiam, vel miretur constantiam; vixque fieri potuisse videatur, ut tot tantisque publicis negotiis destricto ad Musas divertendi fuerit otium: attamen etiam harum conscendisti sacraria, earumque consuetudine illud consecutus es, ut quidquid fere utile aut præclarum in studiis & scientiis occurrit, ita teneas, ac si omne vitæ spatium in solis tibi effluxisset literis. Cum vero non tam nostro quam eruditorum fretus judicio non possim non bene sentire de scriptis paternis, quidni etiam tibi vel solo sui pretio placitura existimem? Quia tamen etiam alia adest ratio, quæ mihi fiduciam faciat, non est quod ultra dubitem. Sive itaque solo, sive pluribus nominibus non tibi displiceant isti paterni labores, ut eos benigno animo suscipere digneris etiam atque etiam rogo. Quod si nostræ quoque quidquam apud te valeant preces, hoc etiam libenter flagitem, ne nostrum aspernere obsequium, sed quem parenti olim præstitisti adfectum, eundem in nos transscribas. Vale, Vir Illustris, & in longum tempus posteris tuis intersis, & in illis quam diutissime imaginem tuam recognoscas.

CIↃ IↃC LXII. 20 Jan.

Tuus omni cultu & obsequio,

ISAACUS VOSSIUS.

BENIGNO LECTORI

S. P.

TYPOGRAPHI.

Vides hic, Lectior benevole, novam operis magni Vossii *de Natura & Origine Linguæ Latinæ editionem : quam verè novam vocamus : quia in eâ occurrunt centenæ aliquot origines vocum ab* Isaaco Vossio *ſparſim margini operis paterni adſcriptæ, quas ex ipſo illius autographo fideliter expreſſimus. Eas textui, ubi commodiſſima inſerendi ſe offerebat occaſio, quæ quandoque non ſine moleſtiâ quærenda fuit, inſertas, &, ut à paternis Originibus facile diſcerni queant, duobus uncinulis* [ ] *incluſas, tibi exhibemus. Opus hoc, quo ſolæ continentur voces Latinæ, brevi alterum excipiet de Vitiis & gloſſematis Linguæ Latinæ, quo Barbaræ & exoticæ recenſentur : quod non tantùm variis in locis ipſâ* Vossii *manu correctum, ſed & quinque novis libris, ac proinde alterâ ut minimum parte auctius, proditurum eſt. Atque hac ratione operum* Vossii *editionem continuaturi ſumus, omniaque magni illius Viri opera, nunc ſparſim & diverſâ formâ edita, multaque hactenus inedita, in unum quaſi opus colligemus. Vale, & nos uſibus tuis inſervientes favore tuo proſequere.*

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
LITERARUM PERMUTATIONE
TRACTATUS.

A additur in initio.

Æoles ἀσφὶ pro σφὶ dicunt.
Attici ἄσπαχυς dicunt pro σπάχυς.

A additur in medio.

Ποσειδάων pro Ποσειδῶν.

Ita fortè *Jacio* factum est ab *Ico*, quod ipsum tamen deductum putant ab Hebræo נכה, *Icere*, *ferire*.

Gannio deduxerunt aliqui à κνύω vel κνύζω, quod inter alia exponitur *Gannio*.

Laganum, λάγανον, Delicatius placentæ genus, in ganeis atque aliis vitiorum officinis frequens, à λάγνος, qui Hesychio est καταφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια, περὶ πορνείαν ἐπτοημένος, hoc ipsum tamen λάγνος dici putant quasi λάγυνος, hoc est, λίαν γυναικώδης.

A additur in fine.

Sic Græci, more Chaldaïco, literis Hebræorum in fine adjiciunt *A*: facientes *Alpha* pro *Alepha* ex *Aleph*; *Beta* ex *Beth*; *Gamma* ex *Gimel* vel *Gamal*; *Delta* ex *Daleth* vel *Deleth*. vide hac de re Postellum libro de Phœnicum literis.

A abjicitur in initio.

Ita Græci dicunt νήλιπον, νωδὸς, νώδυνος, νώνυμος, pro ἀνήλιπον, ἀνόδυς, ἀνώδυνος, ἀνώνυμος. Iisdem quoque ῥάοσω usurpatur pro ἀῤῥάσσω. Imò & Græcum σφὸς pari prorsus ratione quidam derivarunt ab אשה.

Fruti ab Ἀφροδίτη.

Lalisio ab ἀλαλίζων.

Memor, unde postea *Melior*, putant esse ab ἀμείνων, quod Tarentinis est ἀμείνων.

Meto ab ἄμητος ab ἀμῶ.

Minium ab ἀμίνιον.

Mollis ab ἀμαλός.

Mulgeo ab ἀμέλγω.

Munio ab ἀμύνω.

Natolia quasi *Anatolia* ab ἀνατολή.

Necesse, auctore Nunnesio, est ab ἀνάγκη, κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ α.

Rarum ab ἀραιόν.

Stella ab *asterula*, quod est diminutivum ab *aster*.

Temerè ab ἀθημερῶς.

Sparagi quoque sunt *Asparagi*; Varro apud Nonium in *Sparagi*. Græcis integrè ἀσπάραγος dicitur. Vide interim Casaubonum in Tranquilli Julium, cap. LIII. Attici σφὶς dicunt pro ἀσπὶς· σπαίρω, σπάλαξ, σφάραγος, σφαραγίζω, pro ἀσπαίρω, ἀσπάλαξ, ἀσφάραγος, ἀσφαραγίζω. Sic *arrabo rabo*, *asparagi sparagi*, *aprugnus prugnus*.

A abjicitur in medio.

Æoles pro ἄλλαλος dicunt ἄλλος.

Ita Græcum ἀδρὸς, eâ notione quâ apud Athenæum libro VI legimus μεγας καὶ ἀδρὸς τὴν ψυχὴν, socer meus Fr. Junius deducebat ab הדר, *Honoravit*, *honorem habuit*, *honore affecit*. unde & הדר est *Decor*, *honorata conditio*, *majestas*. הדור, *Decorus*, *speciosus*.

Balneum à βαλανεῖον.

Brutus à βαρύτης. nam *Brutum*, auctore Festo, *antiqui Gravem dicebant*.

Caco à κακκάω.

Cupressus à κυπάρισσος.

Damnum à δαπάνη.

Glaber desumtum censebat socer meus Franciscus Junius à גלב, *Tonsor*. Eidem quoque *Glomus* & *Gluma* videntur esse à גלם, *Convolvit*, *complicavit*, *conglomeravit*.

Glos à γάλως.

Hercules, Ἡρακλῆς.

Malva à μαλάχη.

Manica à μανίακαι.

Mulceo à μαλακίζω.

Palma à παλάμη.

Armentum quasi *Aramentum* ab *Aratum*.

A mutatur in Æ.

Æsculapius ab Ἀσκληπιός.

Præmium à βραβεῖον.

A mutatur in AU.

Æoles pro ναὸς dicunt ναυὸς, pro ἀὴρ αὐὴρ, pro ἀὼς αὔως.

Ita Græcum αὐλὸς deduxerunt ab ἄω.

Audio ab ἀΐω.

Caupo à κάπηλος.

Claudo à Dorico κλάζω pro κλῄζω.

Faunus à Πὰν vel obsoleto Πάνος.

Gaudeo à Dorico γαθέω pro γηθέω.

Haurio ab ἀρύω.

Plaudus à πλαδὸς, unde πλαδαρός. Scal.

Plautus à πλατύς.

A mutatur in E.

Æoles pro κράτος dicebant κρέτος, γαλήνη γελήνη, δράκων δρέκων.

Attici dicebant ἵλεως pro ἵλαος, νεὼς pro ναὸς, λέως pro λαός. unde & Ἀρκεσίλεως, Μενέλεως, Πρωτεσίλεως iis erat Ἀρκεσίλαος, Μενέλαος, Πρωτεσίλαος.

In illis quæ à γαῖα derivantur, mutatur quoque α in ε, ut ἔγγειος, ἐπίγειος, ὑπόγειος, &c.

Belus deduxerunt viri docti à בעל, *Dominari*. σέβομαι similiter deducunt à זבח, *mactavit*, *sacrificavit*; quia sacrificium erat potissima externi cultus pars.

Ante ab ἄντα.

Ardelio ab ἄρδαλος. prout ἀρδάλους Hesychius exp. εἰκαίους, *temerarios*, *vanos*, *futiles*.

Betere vel *bitere* antiquis erat *ire*, à βατεῖν, quod Hesychio exp. πορεύειν, περᾶν.

Brevia à βραχέα.

Camera à καμάρα.

Cedere à χαδεῖν.

Centum ab ἑκατόν.

Decem à δέκα.

Devir & postea *Levir* à δαήρ.

Dies è Punico *Dia*. Caninius.

Elucus ab ἀλύω. A. Gellius XVI, XII.

Harpex ab ἅρπαξ.

Lepesta à λεπαστή.

Palpebra à βλέφαρον.

Pellex à παλλακὴ vel παλλακίς. A. Gellius IV, III.

Pello à βάλλω vel πάλλω.

Pessulus à πάσσαλος.

Pretium à πράτιον.

Rego ab ἄρχω.

Securis à σάγαρις, *Securis Amazonica*.

Segesta ab Ἀκέστη.

Siser à σίσαρος vel σίσαρος ἄγριος.

Sorex ab ὕραξ.

Stagnum à σταγνόν. Siculi στεγνὸν dicunt. Salm.

Talentum à τάλαντον.

Tellus à Punico *tall*. Caninius.

Titex à τίταξ, quod Hesychio exp. ἔνδημος.

Ventus ab Æolico ἄεντος. Caninius.

Latinis quoque ab *Arceo* est *Coërceo*. ab *Ager* est *Peregrè*. ab *Ars* est *Iners*. sicuti & à quinque artibus dictum est *Quinquertium*, &c.

Avarus ab *Aveo*. A. Gellius X, V.

Compescere est velut in eodem pascuo continere. Festus.

Delectare & *Oblectare* sunt à *Lactare*, hoc est, dulcedine aliquâ tenere; Donatus in Andr. V, IV.

Exemplum videtur dici, cùm ex amplâ materiâ adducimus in unum duo similia. Cæsar Scaliger libro tertio Poëtices, cap. LXXI.

Integer propriè est ἄθικτος vel ἀθιγής. ab *In* & *Tago* pro *Tango*.

Intemeratus quidam volunt de libris sacris, commutatis literis, esse præsumtum; *timaram* enim Fidem, id est, Scientiam in sacris dicebant. Servius ad Æneid. II, CXLIII.

Particeps est, qui certam capit partem, & non indivisè agit, ut Socius. Asconius in Verrinam de Præturâ urbanâ.

A *mutatur in* I.

Bibliander Græcum κινέω deducit à *CANA*, à quo *Canaan*, quod Hieronymus & Philo exponunt σάλος, *Commotio*, *concitatio*.
Apina ab ἀφάνναι.
Aries ab ἔρραος.
Bitere veteres pro Ire usurpabant, à βαδίζειν.
Buccina à βυκάνη.
Cachinnor à καγχάζω.
Caliga à χαλάω.
Canistrum à κάναστρον.
Catinus à κάτανος.
Commissari à κωμάζειν.
Disco à δάω, δάσκω.
Fascinus à βάσκανος.
Fiscus à φάσκος.
Gibbus à גב, *Eminentia*, *gibbus*.
Hio, *hisco*, à χάω, χάσκω.
Hirrire ab ἀρράζειν.
Humilis à χαμαλός.
Ira à χαρά.
Lapithum à λάπαθον.
Lepista à λεπαστή.
Libitina primùm *Labitina* à λαβεῖν. unde quoque originem trahunt *Labor* & *Labrum*. Cæsar Scaliger Poëtices III, XC.
Limpidus, à λάμπω.
Machina à μηχανή.
Masinissa à Μασανάσσης.
Massilia à Μασσαλία.
Mithridates à Μιθραδάτης.
Mollis à μαλακός.
Numida à Νομάδες.
Patina à πατάνη.
Petilus à πέταλον.
Pila à πάλλα.
Pinguis à παχύς.
Popina à πόπανον.
Pumilus à πυγμαλίων.
Runcina à ῥυγκάνη.
Scribo à γράφω.
Scutica, à σκυτάλη.
Sica ab ἄκη. Salm.
Sicharbas ab Ἀχάρβας.
Silex à χάλιξ.
Similis ab ὁμαλός.
Sine ab ἄνευ. Salm.
Sinister ab ἀριστερός. Salm.
Sino ab ἀνίω, ἀνῶ. Salm.
Spolio à σκυλάω.
Stillare à σταλάζειν.
Stringo à στραγγίζω.
Tristis à τραγικός.
Trutina à τρυτάνη.
Vesica à φυσάω.
Vitricus à πατρικός.
Umbilicus ab ὀμφαλὸς sive ὀμφαλικός.
Ita quoque Latini pro *è manu* dixerunt *Eminus*. à *Pro* & *Stabulum* fecerunt *Prostibulum*.
Huc etiam refer *Adipiscor*, *desipio*, *procido*, *accino*, *illicio*, *efficio*, ab *Apiscor*, *sapio*, *cado*, *cano*, *lacio*, *facio*, & ejusmodi innumera.
Concilium à *Concalando*. Festus.

A *mutatur in* O.

Ita socer meus Junius Græcorum ὅλμος, *Tudes*, *tudicula*, *pila culinaria*, deduxit ab דוך, *Contudit*, *contrivit tudite sive tudiculâ*.
Guil. Stuckius in Arriani Periplum suspicatur Græcum βωμὸς profluxisse ex protritâ atque in Sacris literis passim obviâ voce במה, *Excelsa*: quo nomine cùm montes atque colles, tum altaria quoque atque sacella in iisdem à Gentilibus ædificari solita designantur.
Attici certè, quemadmodum auctor est Athenæus libro tertio, ἄσταχυν dixerunt ὄσταχυν, sicuti & ἀσταφίδας ὀσταφίδας.
Æolibus quoque & Cretensibus familiare fuit α in ο permutare, dicebantque ὀνόρυγες pro ἀνάγυρες, βόπς pro βαίνς.
Atque adeò reliquis etiam Græcis derivata à βάλλω plerumque desinunt in βολή vel βόλος. Huc etiam faciunt sequentia. Θροσίως Æolicè pro θρασέως, ὀνὴρ pro ἀνήρ, βροδέως pro βραδέως, στροτὸς pro στρατὸς, ὄνω pro ἄνω, ὀνήλητον pro ἀνήλητον, ὀνεχώρησεν pro ἀνεχώρησεν, πολὶς pro παλὶς, πόλεμος pro πάλεμος.
Corylus à κάρυλος.
Corymbus, κόρυμβος, à κάρα.
Crocio à κράζω.
Domo à δαμάω, δαμῶ.
Donum à δῶρον.
Follis à φαλλός.
Loqui à λακεῖν.
Marmor à μάρμαρον.
Mollis à μαλακὸς vel ἀμαλός.
Monile à μάννος, μάνος, vel μανιάκης.
Ocrem antiqui Montem confragosum vocabant; unde fortasse etiam *Ocreæ* sint dictæ, inæqualiter tuberatæ; Festus. ab ὄκρις vel ἄκρις, *Summum cacumen*.
Oratores quasi ἀρητῆρες, ab ἀρῶ, vel ἀρῶμαι. Festus. Ita & Caninius Latinum. *Oro* desumptum putat ex ἀρῶ.
Polenta à παλωίτη. Æolicè πλωίτη.
Pollen à πάλη.
Porrum à πάρρος antiquo, ex quo πράσον & πράσος. Scaliger.
Posco à φάσκω.
Puer à παῖς. nam Cretenses & Lacones dicebant πόϊρ pro παῖς.
Sapio & *Sapus* à σοφός.
Sopor ab ὕπαρ.
Sordes à σαρόω.
Thronus à θρᾶνος à θράω.
Tolero à ταλάω. atque inde fortasse & *Tollo*.
Colossus à *Calete* artifice. Festus.
Fovea priscis Romuli nepotibus dicebatur *Favia*; unde & *Fabii* olim dicti quasi *Fovii*.
Sporta dicta est à *Sparto*.
Toxicum à *Taxus*.

A *mutatur in* U.

Σάρκας Æoles σύρκας. Item pro κρέας vel κρῆς, illi κρῦς dicebant.
Ita Bibliandro Græcum κηρύσσω est ab Hebræo *CERAZ*.
Aplustra ab ἄφλαστα.
Botulus à βύθυλον, quod Hesychio exp. βύσμα. Salm.
Capulus à κάπηλος. unde & *Cupa*. Salm.
Cicuma à κικαβὴ, νύκτιξ.
Crapula à κραιπάλη.
Culmus à καλάμη.
Curculio sive *Gurgulio* à γαργαρεῶν.
Dumus à θάμνος.
Gelu à γέλα.
Hecuba ab Ἑκάβη.
Hercules ab Ἡρακλῆς.
Humi à χαμαί.
Juno à Ζανώ.
Lucunter à γλυκαντήρ.
Lurco à λαρκός.
Malus à μίλας.
Molucrum, μόλακρον. Festus.
Mucro à μακρὸς, ob longitudinem. unde & *Machæra*. Isidorus Originum XVIII, VI.
Mulceo à μαλακίω.
Pecudes à πεκάδες.
Pessulus à πάσσαλος.
Pluteus à πλάτιον Dorico pro πλησίον.
Prudens, φράδων vel φράδμων à πέφραδα Præt. perf. medio verbi φράζω, *Considero*.
Rudis, virga, olim *Raudus*, à ῥάβδος.
Scrupus, à σκαρίφιον.
Securis à σάγαρις, *Securis Amazonica*.
Secus ab ἑκάς.
Spinturnix à σπινθαρίς.
Strangulo à στραγγαλῶ.
Triumphus à θρίαμβος.
Trux à τραχύς.
Vapulo ab ἀπαλῶ.
Vitulus ab ἰταλός.
Umbones ab ἄμβωνες.
Uncus ab ἀγκύλος. Caninius.
Ursus ab ἄρκτος.
Vulpes ab ἀλώπηξ.
Adtubernalis, habitator contiguæ *tabernæ*; Festus. Huc etiam refer *Contubernalis* & *Contubernium*, ac reliqua derivata ex *Taberna*.
Amussis ab *Am* & *Assis*, quod veteribus idem cum *As*. unde & *Decussis*, &c.
Crepundia à *Crepando*.
Culcita à *Calcando*.
Cumera quasi *Camera*.
Delubra dicunt ea templa, in quibus sunt *labra* abluendorum corporum mortuorum, &c. Asconius in Divinationem Ciceronis.
Ebur quasi *è barro*.
Furfur à *Far*.
Insubidus est *sapientiâ* carens.
Insulsus quasi minimè *salsus*, nihil habens salis atque elegantiarum.
Lubricus à *Labor*.
Muria à *Mare*, propter gustum maris. Isidorus.
Pulpa est Caro sine ossibus, à *Palpitando* dicta; mollis enim est ac tremula. Casaubonus ad Persii Satyram II, LXIII. ubi quoque monet Satyricum eo in loco *Pulpa* vocem accepisse pro Carne totoque adeò corpore mollitie ac luxu diffluente. planè sicut in Sacrâ paginâ *Caro* accipi solet.

Æ *mutatur in* A.

Agrippa, auctore A. Gellio, ab *agritudine pedum* dictus est.
As ab *AEre*, juxta Varronem. Vide Casaubonum ad Tranquilli Octavium, cap. LXIV.
Harviga dicebatur Hostia, cujus *adhærentia* inspiciebantur exta. Festus. *Haruga*

ruga nuncupatur istiusmodi hostia Donato in Phorm. IV, IV. Hujus vocis occasione visum est Soceri mei conjecturam hoc in loco adscribere: Ab Hebræo הרג, *Occidit*, *interfecit*, sunt Græcorum ἄρχα apud Hesychium, & Latinorum *Ariga* vel *Haruga* (unde *Aruspices* vel *Haruspices* dictos volunt) pro Hostiâ vel Ariete mactando. Festus ab *Harendo*, Donatus ab *Harâ* derivatum putat, Varro ab *Arietando*, quum ait, *in hostiis ea est Ariga quæ cornua habet*. Hæc Junius.

Æ *mutatur in* E.

Tanta certe affinitas est inter *A E* & *E*, ut olim *Edepol*, *era*, *erumna*, *esculus*, &c. pro *Ædepol*, *æra*, *ærumna*, *æsculus* scripserint. Unde & Latinum *Æstimo* putant esse ab ἐκτιμῶ.

Cespes à *Cædo*.

Erinaceus ab *Hærendo*.

Teter, à *Tædet*.

Venetia priùs *AEnetia* dicebatur. vide Servium ad Æneid. I, CCXLVII.

Æ *mutatur in* I.

Scipio certè Africanus pro *Pertæsus* scribebat *Pertisus*, teste Festo in *Redarguisse*. Huc etiam refer *Excido*, *occido*, *cicuta*, *cisium*, *allido*, *collido*, & reliqua composita à *Cædo* & *Lædo*.

Cicatrix est à *Cæco*, id est, occludo.

Litus putant esse a *Lædo*.

Hirudo ab *Hæreo*.

Iniquus ab *AEquus*. Ita quoque *Amicus* quasi *Amæquus*, hoc est, Utrunque æquus, videtur dictus Scaligero.

Succidanea hostia priùs *Succædania* dicebantur. A. Gellius IV, VI.

Æ *mutatur in* O.

Bolo bolonis à *Balæna*.

Æ *mutatur in* U.

Cudo à *Cædo*.

Æ *mutatur in* AU.

Cauda à *Cædo*.

AI *Græcorum exprimitur per* Æ.

Æ syllabam antiqui Græcâ consuetudine per *AI* scribebant; ut *Aulai*, *Pictai*, *Musai*. Festus.

AI *interdum additur*.

Lyæus, Λυαῖος, ἀπὸ τοῦ λύειν.

AI *quandoque omittitur*.

Αἶα, *oppidum Colchidis*, & Αἶα.

Agolum ab αἰγελαῖον.

Lino à λιμαίνω.

AI *Græcorum frequenter amittit* I, *vel (quod eodem recidit) sæpenumero mutatur in* A.

Pro Θηβαῖος Æoles dicunt Θηβάος, & pro ἑταῖρος ἑταῖρος, pro Ἀλκαῖος Ἀλκάος.

Maximè locum id habet in Præt. baryt. ut φαίνω πέφαγκα, πέφασμαι. Sic αἱμίαντος venit à μιαίνω. Id ipsum quoque accidit eorundem verborum Futuris, ut φαίνω, φανῶ. Atque ita *Epiphania* est ab ἐπιφαίνομαι.

Aqua ab αἰκὸς, *æquus*, *levis*. Caninius.

Ara ab αἴρω, *attollo*, *sursum tollo*. eâ nempe acceptione quâ margines sive prominentes crepidines earum molium, quibus flumina oppilantur, olim dicebantur *Aræ*. Vide Scaligeri Ausonianas lect. lib. II, cap. XXII.

Asarum à σαίρω. unde & *Asarota*.

Ater ab αἴθω.

Atrium ab αἴθριον. Scaliger.

Basis à βαίνειν.

Catharticum à καθαίρειν.

Catus ἀπὸ τοῦ καίεσθαι. vide Servium ad Æneid. I, CCCCXXVII.

Chartam nonnulli ab eo putant denominatam, quòd epistolis præfigi soleat χαίρειν.

Chlamys à χλαίνω.

Crapula à κραιπάλη.

Dapes à δαὶς δαιτὸς.

Diabatrum à διαβαίνειν.

Lamæ, lacunæ majores continentes aquam pluviam seu cœlestem, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, quæ ingluvies est & vorago viarum, seu fossæ fluviorum. Hinc quoque dictæ sunt *Lamiæ*, puerorum voratrices. Vetus commentator in Horatii lib. I, epist. XIII.

Rarum ab ἀραιόν.

AI *mutatur in* AË.

Phaëthon ἀπὸ τοῦ φαίνειν. Servius ad Æneid. V, CV.

AI *mutatur in* E.

Ita γαῖα Græcis dicitur & γέα in compositione. ἀνεμβὶς est τὸ ἐπὶ τὰ ἄκρα βαίνον.

Arutena ab ἀρύταινα.

Citheron, Κιθαιρών.

Clytemnestra, Κλυταιμνήστρα.

Creo à κραίνω.

Esculus olim *AEsculus* ab αἰγίλωψ.

Fenestra à φαίνεσθαι.

Horreum ab ὡραῖα.

Olea & *Oleum* ab ἐλαία & ἔλαιον.

Peto ab αἰτῶ vel ἐπαιτῶ.

Phlegethon conflatum est ex φλέγω & αἴθω.

Que est ex καί.

Seta a χαίτη.

Venio a βαίνω.

Verro à σαίρω.

Voveo à βεβαιόω.

AI *mutatur in* I.

Da'ivus à δειλαῖος.

Fascino à βασκαίνω.

Humi à χαμαί.

Spiro à σπαίρω.

Titio à δαίω.

AI *mutatur in* O.

Marmor à μαρμαίρειν.

Scorta dicuntur ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, quod Græcè *palpitare* intelligitur, quod illa faciunt crissando, &c. vide Donatum ad Eun. III, I.

Sordes à σαίρω.

AI *mutatur in* U.

Curro à χαίρω.

Fuscus à φαιὸς.

Pusio à παιδίον.

Puvire à παίειν. Festus in *Depuvire*.

AI *mutatur in* AU.

Audio ab ἀΐω.

Causia à καίω. unde & καυτήριον. item ἐγκαυστική.

Claudo à κλαὶς κλαῖδος.

AN *mutatur in* AIΣ.

AEoles πεῖναις pro πεινᾶν, γέλαις pro γελᾶν.

AU *mutatur in* A.

Sic ἀτὰρ fit ab αὐτάρ.

Caminus, κάμινος quasi καύμινος, ab inusitato, καύω pro καίω.

Largus à λαῦρος.

Parum à παῦρον. *Parumper* à παῦρόν περ.

Catus quasi *Cautus*, à *Cavendo*.

Mactus quasi *Magis auctus*.

AU *mutatur in* E.

Obedio ex *Ob* & *Audio*.

AΥ *mutatur in* I.

Siccus à σαυκός. Hesychius: Σαυκὸν, ξηρὸν. Συρακούσιοι.

AU *mutatur in* O.

Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus *Ollas*; Festus.

Aurata, *orata*; Macrobius lib. III, c. XV.

Auricula, *oricula*: unde *Oricilla*.

Ausculari, *osculari*. *Ausculana* vel *Osculana pugna*, de eâ in quâ victus vincit. Festus.

Caudex codex, *caulis colis*, *saurex sorex*; hæc tria habet Servius ad Georg. II, XXX.

Caupo, *copa*. *Caurus*, *corus*. *Cautes*, *cotes*.

Claudius, *Clodius*. *Claustrum*, *clostrum*.

Fauces, *suffoco*.

Plaudo, *explodo*. *Plaustrum*, *plostrum*. *Plautus*, *plotus*.

Scrautum, *scrotum*; Festus.

Sodes est *si audes*. ut *sis* est *si vis*: nam delirat, qui σῶος ζῇς interpretatur *Sodes*. Donatus in Andr. I, I.

AU *mutatur in* U.

Susurrus à σωσουρός. Hesychius certe σωσουρὸν exp. ψιθυρόν. unde & σωσουρισμὸς Aristoteli est Affectio linguæ susurrantis magis quàm loquentis præ aviditate.

Apluda est ab *Applaudo*.

Caupa, *cupa*. Cicero in Pisonem, *Panis & vinum à propolâ & de cupâ.* quo significatur eum non vivere de penu suo, sed de cauponâ; quod Horatio est *numerato vivere*.

Cupedia quasi *Caupedia*. Scaliger.

Defrudo à *Fraudo*. unde quoque *Frustra* & *Frustum*.

Includo & *Occludo* sunt à *Claudo*.

Rudis, virga gladiatoria, olim *Raudus*.

AU *usurpatur pro* AO.

Laudicea pro *Laodicea*.

Laumedon pro *Laomedon*.

B *additur in initio*.

Æoles β præmittebant. nam ex ῥάκος (quomodo dicitur *Vestis lacera*, ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι) fecere βράκος, unde *Bracca* nomen accepit. ex ῥυτὴρ fecerunt βρυτὴρ, unde Gall. *bride*. ex ῥοδινὸν quoque βροδινὸν, & ex ῥῶπες fecerunt βρῶπες,

unde *Vepres*. ex ἄγ⊙ βάγ⊙, ex ἰχὺς βιχὺς, ex ὕνις βύνις, undè *Buris*. Sic Salmasius. Notandum tamen Æoles non semper initiali ρ præfigere β, sed tantum, ut monent Grammatici, ὅταν ἐπιφέρηται τὸ κ, ἢ τὸ δ, ἢ τὸ τ, ἢ τὸ ζ. Itaque pro ῥυκάνη dicebant βρυκάνη, pro Ῥαδάμανθυς Βραδάμανθυς, Βρυτίον pro ῥυτίον, *poculi genus*, pro ῥάζω *latro* βράζω, unde Belgicum *blasse*. Hinc patet βρῶπες pro ῥῶπες non esse Æolicum. Heraclides quoque apud Eustathium tradit Pamphylios gaudere τῷ β vocalibus affixo; atque ita pro φά⊙ dixere φάβ⊙, pro ἀέλιος βαβέλι⊙. qui mos non multum recedit ab Æolibus digamma præponentibus. Latinis quoque *Bruscus* est ex *Ruscus*. *Bustum* ex *Ustum*.

B *additur in medio*.

Græci β interjiciunt in Syncope post M. ut γάμος γαμηρὸς γαμβρὸς, μεσημερία μεσημβρία, μέλομαι μεμέλομαι μέμβλομαι. [Pergæi pro αἰετὸς dicunt αἰβετὸς Etym. μέγα.]

Bibo à πίω.

Bolbitum quasi βόλιτον, à βολή.

Babo ab Æolico βύζας vel βύβας pro βύας.

Calbeos armillas dicebant quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur; Festus. dictæ à καλός.

Dubium à *Duo*. ut δοιὴ à poëtico δοιὼ pro δύω. unde δοιάζω, *dubito*. & δοιὴ, *dubitatio*.

Gibbus à κυφός.

Morbus à μόρος, quod Hesychio exp. νόσος, φθόρος.

Palpebra à βλέφαρον.

Robur à ῥώω.

Subare à συᾷν vel θυᾷν. vide Festum in *Suillum genus*.

Uber ab ὕω, *irrigo*, *quadam veluti pluviâ perfundo*.

Ambages ab *Am* & *Ago*.

Ambio ab *Am* & *Eo*.

Comburo à *Con* & *Uro*.

Consobrini quasi *Consororini*.

Creber à *Cresco*.

Criber, unde *Cribrum*, à *Cerno*.

Flebilis à *Fleo*.

Rutuba à *Ruo*, *rutum*.

Scaber à *Scarreo*. unde *Scarrosus* Lucilio est λεπρός.

Suber à *Suo*; insuitur enim solo calceamenti.

Superbire à *Super* & *Ire*.

B *abjicitur in initio*.

Rancus à βράγχος.

Rigo à βρέχω.

Rugio à βρυχάομαι.

B *abjicitur in medio*.

Gener à γαμβρός.

Grabatus à κράββατος.

Larus quasi λάβρος.

Rudus à ῥάβδος. unde & *Radius*.

Ocrea ab *Ob* & *Crura*.

Omitto ab *Ob* & *Mitto*.

Operire ab *Ob* & antiquo *Perire*. nisi fortè contendas hîc *P* omitti; esset enim *Opperire*, propter *P* sequens.

Opiter ab *Ob* & *Pater*.

Oscita pro *Obscita*, hoc est, *adscita*. nam *Ob* persæpè est *Ad*. unde & *Obstetrix* videtur dicta quasi *Adstetrix*.

Ostendo ab *Obs* & *Tendo*.

Ostium ab *Obstando*.

Suspicor à *Sub* & *Specio*.

B *mutatur in* C.

Occatio dicta est quòd sit Obcæcatio seminis; Nonius ex Cicerone.

Occino, *succino*, &c. eandem patiuntur permutationem literæ B.

B *mutatur in* D.

Βυνὸς Æolibus est δυνὸς. ὀβελὸς, ὀδελός.

B *mutatur in* F *vel* PH.

Ita ab Hebræo בר, *Cibus*, non malè fortasse derivarunt aliqui Græcum φαγεῖν, & Latinum *Fames*. prorsus ut *Far* deduxerunt à ברה, *Comedere*, vel בר, *Frumentum*. Huc etiam facit illud Eustathii in Dionysii Periegesin, ἀμφιλαφὲς κυρίως ἐστὶ τὸ δασὺ, ὃ ἐστιν ἀμφοτέρωθεν λαβέσθαι, τραπέντος τοῦ β εἰς φ, Μακεδόνων ἔθει. Rectius tamen dicemus ἀμφιλαφὲς dici quasi ἀμφιλαυφὶς, undique tectum. Macedones pro Φίλιππος dicunt Βίλιππος. Similiter βαλακρὸς pro φαλακρὸς, Βρύγες pro Φρύγες, Βερονίκη pro Φερενίκη. Item *ventos* παρὰ τὸ φυσᾶν φυσήτας, illi βύκτας appellant.

Buso ab Æolico βύβας pro βύας.

Fascia à βασκία.

Fascino à βασκαίνω.

Flacceo à βλακεύω.

Fluo à βλύω.

Formica ab Æolico βύρμαξ pro μύρμηξ.

Fremo à βρέμω.

Fruges à βρύκειν, *Manducare*, *devorare*.

Frutex à βρύω.

Fullo dictus est quasi ὁ βυλλῶν, nam à βύω, *Impleo*, *stipo*, *farcio*, est βυλλὸς, *Confertus*, *oppletus*: & βυλλόω, *Oppleo*. unde ὁ βυλλῶν est *Condensator*.

Fundum à βύθος.

Furfur à βόρβορος.

Triumphus à θρίαμβος.

Latini quoque pro *Bubalus* scripserunt & *Bufalus*. item pro *Sibilare* apud Nonium Marcellum est *Sifilare*, quibus adde *Rufus* ex *Rubeus*: item *Officio* ex *Ob* & *Facio*, &c.

B *mutatur in* G.

Æoles pro βλέφαρα, Eustathio teste, dicunt γλέφαρα. Hesychius: γλέφαρα, βλέφαρα, ὀφθαλμοί. Iidem Æoles pro βάλανος dicebant γάλανος, unde κατὰ συγκοπὴν est Latinorum *Glans*, ac fortasse quoque κατ' ἀφαίρεσιν *Galla*. Dicebant & pro θλίβω, φλίγω, unde *Affligo*. item pro πρεσβὺς dicebant πρεσγὺς, unde *Priscus*. Salmasius.

B *mutatur in* M.

Κάμηλος vel (ut Varinus legit) κάμιλος Græcis est *Rudens*, *funis densus*: quod socer Junius, mutato B in M derivat à חבל, *Funis*, *chorda*, *restis*, *fides*, *fidicula*, *laqueus*, *rete*, *rudens*, *pes navis*, *& si qua sunt ejusmodi*, propriè: metonymicè verò *Possessio vel possessionis portio quævis*, *magna aut parva*, *privata aut publica*, ex eo dicta, quòd funibus dividi soleret communis hereditas.

Ἀμφίσβαινα, Hesychio teste, dicebatur, & ἀμφίσμαινα.

Γεμολῖται Stephano dicuntur Idymæi, qui aliis Γεβολῖται nuncupantur.

Græcis Ἄβαντες Latinis *Amantes*.

Ἐρεμνὸς quasi ἐρεβεννὸς ab ἔρεβος. στρμνὸς quasi στεβνὸς à στίβειν.

Cicuma à κικαβὴ, κόραξ.

Pramium à βραβεῖον.

Formosos dicimus, quibus color sanguinis ex rubore pulchritudinem creat. nam *Forbum* est *Calidum*. Servius ad Æneid. VIII, CCCLI.

Glomus est ex *Globus*.

Gluma, hordei tunicula, dicta quòd *glubatur* id granum; Festus.

Promuscis ex *Proboscis*.

Summitto, *summones*, *summoveo*, sunt à *Submitto*, &c.

B *mutatur in* P.

Πάλαι derivant ab Hebræo בלה, *Vetustatem habet*, *consenuit*.

Παλάθη. Græcis est *Massa pinguium caricarum*. Socer meus Junius derivat à דבלה vel דבלת, *Palatha*, *massa ficuum coacta*. Sublatâ nempe primâ radicali.

Pario desumptum putant à ברא, *Creavit*. unde & *Paro*. nisi postremum hoc malis esse à πορίζω.

Precor derivant à ברך, *In genua procumbere*.

Cretenses ἀβλόπες dicunt pro ἀβλαβές.

Ampulla ex ἀναβολὴ vel ἀναβόλλα.

Canopus à κάνωβος.

Cuppa à κύββα.

Lappa à λαβεῖν.

Palea à βάλλειν.

Palpebra à βλέφαρον.

Papa à βάβαι. quamquam Græci etiam παππαὶ dicunt. Sed Charisius pro eodem habere videtur *Baba* & *Papa*.

Pasco à βόσκω.

Pateo, *patens*, à βαθὺς. Caninius.

Pedo à βδέω.

Pello à βάλλω.

Pessum ab Ionico βυσσός.

Planta ab Æolico βλάτη pro βλάστη.

Plautus ex βλαύτη.

Pluo à βλύω.

Pramium à βραβεῖον.

Premo à βάρημα.

Puber à βυβάν.

Pulegium, βλήχων.

Pulpitum à πύλβινον, quomodo Arrianus appellat Cathedram cui pulvinum impositum. vide Casaubonum in Persii Satyram I, XVII.

Puteus à βύθος.

Stipa à στιβή.

Stipare à στίβειν.

Turpis à τύρβη.

Alpes ab *Albore nivium* denominatæ.

Nuptiæ dictæ quòd nubentium capita *obnubantur*.

Scopæ à *Scobs* vel à *Scabo*.

Scripsi, *nupsi*, &c. sunt à *Scribo*, *nubo*. etsi *B* in his retineant alii.

B *mutatur in* R.

Arripio est ab *Abripio.*
Surripio à *Subripio.*

B *mutatur in* T.

Ritus à τρίβος.
Tardus à βραδύς.
Telum à βέλος.
Tussio à βήσσω vel βήττω.

B *mutatur in* U *vocale.*

Ab Hebræo נבל non modo νάβλον, sed & ναύλον fecere Græci. utrumque enim apud eos in usu est.
Rudus, olim *Raudus*, à ῥάβδος.
Aufero pro *Abfero.*
Aufugio pro *Abfugio.*

B *mutatur* in *Vau.*

Arvina est à Siculo ἀρβίνη.
Avus videtur esse ex Hebræo אב.
Ervum ab ὄροβος.
Gavia à γάβη.
Gilvus à γίλβος.
Lavernio, unde Gall. *laron*, est à λαβεῖν.
Livor à Λίβυς. quoniam Libycæ genti ardentissimum cœlum colorem facit ex pallido nigrescentem.
Pavor à φόβος.
Pravus à παραβαίνω.
Severus à σίβοδξ.
Vacca à βοίκη. Caninius derivat è Punico *Baccara.*
Vado à βατῶ pro πατῶ. vel à βάζω sive βάδω, ὃ παράγωγον, Eustathio teste, est τὸ βαδίζω.
Vadum quasi βατόν.
Vah à βᾶ, Irridendi particulâ.
Valgus à βλαισός.
Vallum à βάλλω.
Vappa est ab Æolico βάππα pro βάμμα. quoniam Vinum acetosum inter omnia alia βάμματα vel ἐμβάμματα principem locum tenet. Salmasius, & ante eum Scaliger in Catalecta.
Varius à βαλιός.
Vatius à βατός.
Venenum à βελόμενον.
Venio à βαίνω.
Vepres ab Æolico βρῶπες.
Ver ab Ionico βῆρ. Varro v de L. L.
Vescora à βόσκω.
Vetus à βιέτης. βῖ intendit.
Vicia à βικία.
Vio obsoletum verbum (unde remanserunt *Vieo*, *vimen*, *vitex*, *vitis*, *vitrix*, &c.) est ab Æolico βίω pro μίω, *Ligo*, *plico*, *plecto.* atque adeò Latinis quoque *Vitta* dicta est ab Æolico βίτλος pro μίτλος. vide Salmasii Plinianas exercit. pag. 246.
Vis à βία.
Viscus ab Æolico βίσκος pro ἰξός.
Vivo & *Vita* à βιῶ & βιοτή.
Voco à βοῶ.
Vola à βολή.
Volo à βόλομαι.
Vorax à βορός.
Voveo à βοβαιῶ.
Vulva est ab Æolico βέλφυς pro δέλφυς, ἡ μήτρα.
Clavi quasi *Calybi*, quòd fiant ex calybe, hoc est, ferro. Isidorus Originum XIX, 19.

Cobivum à *Cobibeo.*
Helvus ab *Albus.*
Vacillare est Baculo tarditatem levare.
Vervascum quasi *Barbascum.*
Verona dicta est quasi *Brennona*, à *Brenno.* eam etenim solam Brennus à suo nomine appellavit, licet in Italiâ condiderit etiam Bergomum, Brixiam, Comum, & Cremonam. ita Jos. Scaliger in Julii patris vitâ.

C *additur.*

Bacchus est ab ἰαχή. nam indè factum est Græcorum ἴακχος, *Bacchus.*
Buccina à βυκάνη.
Cætera ab ἕτερα. vel potiùs ex καὶ ἕτερα.
Calx, extremus pes, à λάξ.
Caula, munimenta & septa ovium. est autem Græcum nomen, *C* detracto: nam Græci αὐλὰς vocant Animalium receptacula. unde & in sacris ædibus, & in tribunalibus septa quæ turbas prohibent aulas vocamus. Ita Servius ad Æneid. IX, 60. [καυλὸς & αὐλός.]
Centum ab ἑκατόν.
Cnephosum, κνεφαῖον à νέφος.
Costa ab ὀστοῦ.
Elucus fortasse ab ἴουλος.
Fauces à φαύω.
Flacceo à βλακία.
Gracilis à γραῖα.
Lurco à λαῦρος.
Maccus παρὰ τὸ μὴ ἀκούειν.
Marceo à μαραίνω.
Musca à μυῖα.
Parcus à παῦρος.
Quæso ab αἰτῶ, quod idem. utrumque enim *Peto* significat: atque adeò apud omnes in confesso est *C* & *Q* nihil aut parum distare.
Specus à σπέος.
Vacca à βοική.
Voco à βοῶ.
Cacumen ab *Acumen.*
Cortina, locus unde oraculum datur, quibusdam videtur dicta quasi *Ortina*, quòd indè vox oriatur. Servius ad Æneïd. III. 92.
Eruca ab *Eruo.*
Ferclum vel *Fertum* à *Fero.*
Mancus à *Manus.*
Merces à *Merendo.*
Muccus à *Mugo* pro *Mungo.*
Mulcta, quæ & *Multa*, à Multus, a, um.
Nuncubi, *sicubi*, *alicubi* pro *Numubi*, *siubi*, *aliubi.*
Parcus à *Parum.* vide A. Gellium III, 19.
Scirpus à *Sirpus.*
Succus à *Sugo.*
Uncia ab *Unus.*
Ab ἔω pro εἰμὶ Imperfectum esset ἦον, & sine Augmento ἔον. pro quo Æoles, σκ inserto, ἔσκον dicunt. Latini similiter in hoc verbo substantivo *C* inseruere, sed in Futuro. nam *escis* dixere pro *esit*, hoc est, *Erit*; quemadmodum auctor est Festus, atque ita Lucretius libro primo; *Atque inter rerum summum minimumque quid escit?* Sic *obescit* pro *obesit*, hoc est, *oberit* vel *aderit*, ut idem Festus monet: & *Superescit* pro *Supererit*, in illo Ennii, *Dum quidem unus homo Roma tota superescit.* sicuti emendat Turnebus Advers. libro Decimo, cap. XV. Librarii veteres solebant *C* multis in locis inserere, ut sciunt mediocriter in vett. membranis versati. vide Festum in *Dumella*, & in *Deblacterare.* *C* quoque additur, ubi *S* mutatur in *X*, de quo in *S.*

C *abjicitur.*

Alapa fortasse à κόλαφος.
Aper à κάπρος.
Cacabus à κάκκαβος.
Cacare à κάκκη.
Cucullus à κόκκυς vel κόκκυξ, quod Hesychio exp. περικεφαλαία, λόφος. ita Salmasius in notis ad scriptt. Historiæ Aug. pag. 129.
Cuculus à κόκκυξ.
Lacus à λάκκος.
Mica à Dorico μίκκος pro μικρός.
Sævus à *Scævus*, quod à σκαιός.
Ursus ab ἄρκτος, extrito κ, & mutato τ in ς. Caninius.
Cleropeplum (quod dicitur quasi *Cleri peplus*) nunc corruptè dicitur *Liropipium.*

C *mutatur in* B.

Tabes à Dorico τάκος pro τῆκος.
Craber, qui postmodo dictus est *Crabro*, à *Craceo*, hoc est, gracilis sum.
Faber à *Facio.*
Suburanam tribum antea *Succisanam* appellabant. Festus.

C *mutatur in* CH.

Anchora ab ἀγκύλος vel ὄγκη.
Bacchus, Βάκχος derivant à בקק, *Evacuavit*, *exhausit.* unde & βακχάω, *Inebrior*, *demens ex ebrietate fio.* βάκηλος, *Demens.*
Bruchus, βροῦχος à βρύκειν.
Stomachus, στόμαχος quasi στενὸν μῆκος. Aristot.

C *mutatur in* D.

Dama à κεμμάς. Siculi καμμὰς dicebant. unde Latinorum *Damma* & *Dama.* Salm.
Lividus quasi *Libycus.*

C *mutatur in* F.

Fleo à κλαίω.
Frigus à κρύος.

C *mutatur in* G.

Agrigentum ab Ἀκράγας.
Angina ab ἄγχειν.
Angulus ab ἀγκύλος vel ἀγκών, ut Scalig.
Culignum à κύλιξ κύλικος.
Cygnus à κύκνος.
Digitus à δείκνυμι.
Dignus à δεικνύειν. Facilè enim æstimari ac monstrari possunt ea quæ dignitatem habent. Sic Attici τὸ ἄξιον vocabant, quod facilè poterat æstimari. vide Scaligerum in Cirin.
Dogma à δοκέω. unde & *Doceo.*
Frigus à φρίκη.
Fruges à βρύκειν, *Manducare*, *devorare.*
Galbea à καλός.
Gallus à κάλλαια.
Gannio à κνύω vel κνύζω.
Gargara, montis Idæ cacumina, dicta sunt quasi κάρα καρὸς, hoc est, caput capitis, altitudinis altitudo. Servius ad Æneïd. IX, 86.

Gavia à καύης καύηξ.
Gibbus à κυφός.
Gladius à κλάδος.
Gleba à κολοβόν.
Glocire, κλώζειν, Græcis est *Graculorum instar vociferari*; sed Plutarchus gallinaceo quoque generi tribuit κλωσμόν.
Gloria Passeratio videtur dici quasi *Gleoria*, à κλέος.
Gobius à κώβιος.
Grabatus à κράββατος.
Gradivus Mars appellatus est, quòd vibret hastam, à κραδαίνειν. vide Festum.
Graxo à κράζω.
Grossus à κρύος.
Guberno à κυβερνῶ.
Gummi à κόμμι.
Mugio à μυκῶμαι.
Nævus, &, ut olim scribebant, *Gnævus*, sunt à κναίω pro διαφθείρω.
Niger à νεκρός.
Plaga à πλὰξ πλακός.
Pugil à πύκτης. quod ipsum tamen est à πὺξ, *Pugno*, hoc est, manu in pugnum complicatâ constrictâque. unde Lat. *Pugna*, atque etiam *Pugnus*. Nisi malis *Pugnum* inde potiùs dictum, quòd manus antea passi & μανὴ (unde & nomen accepit,) contracta clausis digitis facta est πυκνή. Julius Scaliger, Poetices libro primo, cap. XXII.
Rugosus à ῥικνώδης.
Sagitta ab ἀκὶς ἀκίδος. Caninius. *Segesta*, Ακέστα.
Signum à δείκνυμι.
Viginti ab εἴκοσι.
Gladius dictus, quòd fit in hostium *cladem*. Varro.
Gracilis à *Cracere*.
Negotium à *Nec* & *Otium*.
Quadringenti, quingenti, &c. à *Centum*.
Sagmina quasi *Sanctimina*.
Segmentum à *Seco*.
Suggillo à *Sub* & *Cello*.
Vagina quasi *Vacina* à *Vaco*.
G certè aliquamdiu ignorârunt Veteres. unde in Regiis legibus ACNOM legas pro *Agnum*. ACROM pro *Agrum*: LECE pro *Lege*, &c. In Columnâ quoque Duilii scribitur LECION. PUCNANDO. MACESTRATOS. EXFOCIONT. pro *Legion*, *pugnando*, *magistratus*, *effugiunt*. Festus quoque testatur *Acetare* olim dixisse, quod nunc dicimus *Agitare*. putatque idem *Prodigium* simili mutatione à *Prædicendo* dictum; contraque, mutando G in C, *Orcum* ab *Urgendo* nuncupatum censet. *Cererem* adhæc quasi *Gererem* à *Gerendo* dici volunt Varro, Cicero, Arnobius, alii. *Caius* denique & *Gaius*, *Cneus* & *Gneus*, atque alia his similia in vett. libris passim quoque confunduntur.

C *mutatur in* M.

Hamus fortasse est ab ἀκὴ, *Mucro*, *cuspis*.
Murex piscis à κήρυξ. ubi tamen & metathesis est literarum Υ atque Η.

C *mutatur in* N.

Planus à πλακός.
Dani olim *Daci*.

C *mutatur in* P.

Ὄκριον ὄπιον, Ἀττικῶς. Hesychius.
Clypeum ab Æolico κλύκιον pro κύκλον Græci enim τὴν ἀσπίδα vacabant κύκλον. unde Latini, transpositione ab originibus suis Æolibus familiari, fecere κλύκιον, & mox, permutato κ in π, *Clupium*, *Clypeum*. Salm. Plinianarum exercitat. pag. 321. Sic quidem ille, sed rectius ex κόλπος κόλπεος formes *clupeum*. Olim namque clypei ex tergoribus bubulis.
Lupus à λύκος.
Sepes à σηκός. nam σηκὸν Græci vocant qualemcunque περίβολον. Salm.
Spina à σκῶλος vel σκίζω.
Spolium à σκῦλον. *Spolio* à σκυλάω.
Vespa à σφὴξ σφηκός.

C *mutatur in* Q.

Æquum à Dorico ϊκὸς pro εἰκός. unde & *Aqua*.
Aquilo, ab ἀκρός. Caninius.
Loqui à λακεῖν.
Qua ab Ionico κῇ pro πῇ.
Qualus à κάλαθος.
Que à καί.
Querquedula à κερκίς.
Querquerus à κάρκαρος.
Quot ab Ionico κόσοι.
Siliqua à ξυλική.
Tesqua à δίσκια.
Usque ab ὥσπε.
Aquila quasi *Acutè volans*. item *Aquilo*.
Arquites ab *Arcus*.
Cunire est Stercus facere. unde & *Inquinare*; Festus suo loco, & in *Ancunulentæ femina*.
Curis est Sabinè Hasta: unde Romulus, quia eam ferebat, *Quirinus* dictus est; & Romani à *Quirino* dicuntur *Quirites*. Festus. vide quoque Servium ad Æneid. I, CCXCVI.
Inquilinus ab *Incolendo*.
Qualus à *Colando*. Isidorus.
Quoniam à *Cum* & *Jam*.
Sanqualis porta à *Sanco* deo, unde & *Sanqualis*, avis quæ aliter *Ossifraga*; ita dicta, quia in Sanci tutelâ est, ut ait Festus.
Squama à *Scabo*.
Sterquilinium à *Stercus*.

C *mutatur in* S.

Æstimare ab ἐκτιμᾶν.
Salpista, *salpicta* à σαλπιγκτής.
Lassus à *Lacio*.
Mulsum à *Mulceo*. Servius ad Æneïd. I, LXX.

C *mutatur in* T.

Τῆνος Doricum est pro κεῖνος.
Τυφέλη κυψέλη, *Aurium sordes*.
Bestia videtur esse à βόσκημα. Caninius.
Lutetia est à Λευκετία. prorsus ut *Lutum* herba est à λευκός. vide Salmasii Plinianas exercit. p. 256.
Otium ab ὄκνος.
Toleno priùs fortè *Coleno* à κήλων κήλωνος. atque ita quoque ἄντλον Latini vocant *Anclum*, ἀντλεῖν, *Anclare*. Salmasius Plin. exercit. p. 589.
Arista ab *Aresco*.

C *mutatur in* Vau.

Vanus à κενός.
Vapor & antiquè *Vapos* à καπνός.
Venari à κυνέω vel κυνάγεια.
Verro à κορέω.
Foveo à *Focus*.

C *mutatur in* X.

Bœoti κ mutant in ξ, ut in illo οἱ δ' ἴξον κοίλην Λακεδαίμονα.
Æoles pro δὶκ dicunt δὶξ unde apud Archilochum δὶξ σωλῆνος. & alibi apud eundem δὶξ τὸ μύρτον, ἀντὶ τῆ διὰ τὸ μύρτον, ὅπερ μυρσίνην σημαίνει.
Ita ἰλξίνη est ab ἕλκω. πλέξιμον à πλέκω.
Falx à πέλεκυς.
Lux à λύκη.
Lynx à λύκος.
Malaxare à μαλακίζειν. Varro V de L. L.
Nex à νέκυς.
Pellex à παλλακή.
Arx ab *Arceo*.
Auspex ab *Avibus speciendis*.
Bifax, *trifax* à *Facies*.
Dux à *Duco*.
Fax, quòd *Faciat lucem*.
Nox & *Noxius* à *Noceo*.
Pauxillum, *pauxillulum* à *Paucum*.
Pax à *Paciscor*.
Vox à *Voco*.

CH *abjicitur*.

Ab Hebræo חום, *Calor*, Græci habent suum ἥμμος vel ἄμαθος, & κατὰ πλεονασμὸν unius literæ ψάμμος vel ψήμαθος, *Arena*, *sabulum*; quia arenosæ sunt, & ex arenâ æstuant solitudines. unde & Jupiter Ammon vel Ammoniacus in loco arente ac solitudine siticulosâ habitans. & ἀμμωὶν Athenis festum Jovis, quod etiam ἡμμαλωὶ nuncupabant. item ἀμμοὶν, *Dipsas*, genus serpentis qui etiam ἀμμώδης, ἀμμώδυς, καὶ ἀμμοβάτης dicitur Cyrenæis. Sed hæc omnia cum aspirationis notâ scribi debere censebat socer meus Junius.
Αιαρόν, χλιαρόν. Hesychius.
Aranea ab ἀράχνη.
Janus à χαίνειν. vide Festum in *Chaos*.
Ira à χαρά.
Lana à χλαῖνα.
Ora à χώρα.
Res à χρεῖος.
Bacar à *Bacchus*.

CH *mutatur in* B.

Bilis à χολή.

CH *mutatur in* H.

Ita ab Hebræo חלף, *Mutavit*, *novavit*, socer Junius derivat καλαφάζειν, quod in re nauticâ usurpatur pro *Curare navem atque reficere*. Galli corrupta voce dicunt *calfatrer* vel *calefeutrer une navire*.
Ἐκεχειρίαν significanter Græci dixerunt *Cessationem pugnæ pactitiam*, exemptâ unâ literâ soriitus vastioris, & subjunctâ lenioris. nam quòd eo tempore non pugnetur & manus cohibeantur, ἐχεχειρίαν appellârunt. vide A. Gellium noct. Attic. I, XXV.
Κάδος putatur dictus à χαδεῖν.
Κάρκινος à κάρχαρος.

Κίβδηλος

Κίβδηλος quasi χίβδηλος à literâ χ, quâ in odium Chiorum nummi adulterini signabantur.
Κρόνος à χρόνος.
Acus aceris ab ἄχυρον.
Aringa. Hesychius, ἄριχα, ἄῤῥεν στέβατον.
Aruncus ab ἤρυγγος.
Cære, urbs Tusciæ, de quâ hæc habet Servius ad Æneid. VIII, CCCCXCV. Agylla civitas est Tusciæ à conditore Agella appellata, cui ex inscientiâ Romanâ aliud est inditum nomen. nam cùm Romani euntes per Tusciam interrogarent Agyllinos quæ diceretur civitas; illi, utpote Græci, quid audirent ignorantes, & optimum ducentes si prius eos salutarent, dixerunt χαῖρε. quam salutationem Romani nomen civitatis esse putaverunt, & detractâ aspiratione eam *Cære* nominaverunt.
Calasis, tunicæ genus, quasi χάλασις.
Calculus à κάχληξ.
Caliga à χαλᾶν.
Calx à χάλιξ.
Canere Latini ab hiatu dixere Græcâ voce ἔχανον. nam Æoles ab eo quod est χαίνειν, non apponunt incrementa Præteritis, sed dicunt χάνον, dementes aspirationem quasi rem barbaram. Scaliger cap. LII de Causis L. L.
Carcer, κάρχαρος, αἱ μάνδραι. Scaliger.
Carinari à χαίρειν.
Carissa à χάρις. item *Carus*.
Casteria à χαστήρια.
Cavus à χάος. vel ab antiquo χάω pro χαίνω.
Corpus à χρὼς χρωτός.
Cyathus, κύαθος, à χύω.
Furca ab ὕρχη.
Glisco à γλισχρὸν à γλίχομαι.
Lancea à λόγχη.
Locus à λέχος. nisi quis malit deducere à λόχος, quod Homero significat *Locum insidiis accommodum*.
Muscus à μόσχος.
Nauci à ναὶ & οὐχί.
Ocrem antiqui vocabant Montem confragosum. Festus. Fortasse ab ἰχυρὸς vel ὀχυρὸς, *Locus naturâ munitus*.
Orca ab ὕρχη.
Orcus ab ὀρχὸς, *Fovea in quâ conduntur mortui*. Ipsum verò ὀρχὸς dicitur quasi ὀρυχὸς, ab ὀρύσσω. vide Casaub. in Tranquilli Octavium, cap. 34.
Procerus à προοχὴς, pro quo Æoles προεχὴρ, πρυχὴρ, & πρωχὴρ dicebant.
Scindo à σχίζω.
Scrapta à χρέμπτεσθαι.
Siccus à σικχός.
Socci à σύκχοι.
Spica à στάχυς.
Stica à στιχή.
Trica, τριχώματα.
Trucalus à τρύχω.
Urceus ab ὕρχη.

CH *mutatur in* CT.

Bractea à βρέχειν. Isidorus Originum XVI, XVII.
Rictus à ῥύγχος, abjecto priùs γ, deducitur. Sed perperam: est enim à *ringo*.

CH *mutatur in* F.

Fel à χολή.
Finis à σχοῖνος. unde & *Funis*. Antiquitus à σχοῖνος erat *Sfœnis*. ut à σφόγγος, *Sfungus*. à σφενδόνη, *Sfunda*. at postea σ periit. inde igitur *Sfœnire* primum, *Fœnire* postea, nunc autem *Finire* est σχοίνῳ μετρῆσαι· Scaliger.
Flos à χλόος.
Floru à χλωρός.
Fovo sive *Foveo*, unde *Fovea* & *Fovissa*, sunt ab Æolico χόϝω pro χόω, *Cavo*.
Fundo à χύω vel χεύω. χυτὸς, *Futus*. atque inde est *Futilis*.

CH *mutatur in* G.

Amygdala ab ἀμυχή.
Angina ab ἀγχόνη.
Ango ab ἄγχω.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Anguis à Dorico ἄχις pro ἔχις.
Caliga olim *Calga* à κάλχη, *Pellis*. Salm. in script. Historiæ Augustæ.
Caligo ab ἀχλὺς, κατὰ μετάθεσιν.
Congia à κόγχη.
Culigna à κυλίχνη.
Doga à δοχή.
Egeni, ἠχῆνες, Hesychio sunt κενοὶ, πτωχοί. Cambro-Britannis quoque *achanog* est *Egenus*.
Galbanum à χαλβάνη.
Ganna, unde *Gannare* & *Subgannare* pro Deridere, à χάνος, *Rictus oris hiatu maximo diducti*.
Gero à χεὶρ χειρὸς vel χερός.
Glarea à γλαρόν.
Grates à χάριτες.
Gutta à χύω.
Lingo à λείχω. unde & *Ligurio*.
Longus à λόγχη.
Mingo ab ὀμιχέω.
Pinguis à παχύς.
Pulegium à βλήχων.
Rego ab ἄρχω.
Rigo à βρέχω.
Rugio à βρυχάομαι.
Stigium à στίχον.
Unguis ab ὄνυξ ὄνυχος.
Vulgus ab Æolico ὄλχος, βόλχος pro ὄχλος.

CH *mutatur in* H.

Halo à χαλῶ.
Hara à χοῖρος.
Her heris, sic *Herinaceum* vocabant, à χήρ. Salm.
Heri, quod olim *Hesi* dicebant, est ab illo χθὲς, unde χθές.
Hiems à χειμών.
Hio hisco à χάω χάσκω.
Hir à χείρ.
Hirundo à χελιδών.
Hortus à χόρτος. Veteribus denotabat *villam*: unde *Cohortem* dixere Aream cum Horto, id est, villâ junctam. Posteriores *Cortem* & *Curtem* nuncupabant. vide Salmasii Plinianas exercit. pag. 310.
Humi, χαμαί.
Humilis, χαμαλός.
Humor, à χυμός.
Menahmi à Μέναιχμοι.
Veho ab Æolico ϝόχω.

CH *mutatur in* J *consonum*.

Janus à χαίνειν. vide Festum in *Chaos*.

CH *mutatur in* K.

Derivato à δέχω mutant χ in κ, ut μονοκοδόκος, πανδοκος, ξενοδόκος.

CH *mutatur in* M.

Mille, à χίλιοι.

CH *mutatur in* PH.

Æoles αὔχενα vocant αὔφενα.

CH *mutatur in* QU.

Aqua ex ἀχοαὶ, à fusione; Caninius. Cæsar Scaliger in Primum Theophrasti de Plantis, quemadmodum & Exercitat. CCCXXV, II adversus Cardanum, nomen Aquæ antiquioribus Græcis non fuisse incognitum, colligit ex nomine Ἀχελῶος. nam ut initio non obscurè præ se fert Aquæ vocem, ita pars posterior videtur respondere Dorico λῶον pro λῷον. Hæc Scaliger. Quod autem Acheloi nomine quamlibet olim aquam intellexerint Græci, docet nos Macrobius Saturnal. V, VIII. ubi & ejus rei rationem reddit.
Quatuor à χάτερον. postquam enim dixerant ἓν, δύο, τρία, dicebant χάτερον pro καὶ ἕτερον, & inde καὶ ἓν καὶ vel χένκε. ab illo est *Quatuor*, ab hoc *Quinque*.
Squarra ab ἐσχάρα.

CH *mutatur in* S.

Ensis ab ἔγχος.
Seta à χαίτη.
Silex à χάλιξ.

CH *mutatur in* T.

Hortus fortasse est ab ἕρχος, quod idem signat.
Mostus sive *Mustus*, hoc est, Novellus, videtur esse à μόσχος. Scaliger ad Varronem.
Nato à νήχω.

CH *mutatur in* TH.

Ὄρνιχες pro ὄρνιθες dicebant Tarentini.
Similiter quoque κάλθη dicebatur κάλχη Siculis, *Caltha* Latinis.
Carthago à Καρχηδών.

CH *mutatur in* Vau.

Brevia à βραχέα.
Brevis à βραχύς.
Malva à μαλάχη.

CH *mutatur in* X.

Coxa à κοχώνη.
Trux à τραχύς.
Truxalis à τρύχω.

CT *mutatur in* S.

Ursus ab ἄρκτος.

CT *mutatur in* TT.

Trutta à τρώκτης. Scaliger Ausonianarum lectionum libro Primo, cap. III.
Sagitta à *Sagaci ictu*, secundùm nonnullos.

CT *mutatur in* X.

Atrox appellatur ex Græco, quia illi ἄτεγκτα vocant quæ cruda sunt. Festus.

Flexum à φλεκτόν. ustulata enim prava fiunt. Scaliger.

Flexunta veteribus erant Equites, à *Flecto*. vide Servium ad illud Virgilii Æneid. IX. DCVI *Flectere ludus equos*.

Pax dicta est à *Pactione*. Festus.

D *additur*.

Ita Græcis ἰχθυδόκος est ex ἰχθῦς & ὄψ. πίδαξ a πίω. ὕδωρ ab ὕω. ἀνὴρ, ἀνέρος, ἀνδρός.

Alcedo ἀλκυὼν τὸ ἐν ἁλὶ κύειν.

Amygdala ab ἀμυχή.

Andabata ab ἀναβάτης.

Audio ab αἴω.

Blandus à πλάνος.

Cedes à κίω.

Claudus à χωλός.

Cordax à χόρος.

Coriandrum à κορίαννον.

Fendo vetus, unde *Infensus* & *Offensus*, videtur esse à φένω.

Fodere à χόειν.

Fœdus a φαιός.

Fundo à χύω vel χωύω.

Lardum a λαρόν.

Medulla à μυελός.

Ordo ab ὅρος. Dicebant enim militibus Tribuni, ut ait Cæsar Scaliger de Caussis L. L. cap. XXXV, Hactenus tibi licet. Hic consistes. Eò progrediere. Huc revertere. ὅρον δῶ. Indè *ordo*.

Sordes à σαίρω vel σαρόω vel σωρός.

Tæda a δαΐς δαΐδος vel δᾲς δᾳδός.

Tendo a τείνω.

Tondere à τμῆιν.

Trudo à τρύω, *Vexo*.

Ardeo ab *Areo*.

Audeo ab *Aveo*.

Bidens quasi *Bidennis* sive *Biennis*. vide Aulum Gellium XVI, VI. *Bidentes dicta sunt quasi Biennes*, inquit Servius ad Æneid. IV, LVII. *quia neque minores, neque majores, licebat hostias dare. Sunt etiam in ovibus duo eminentiores dentes inter octo, qui non nisi circa bimatum apparent; nec in omnibus, sed in his quæ sunt apta sacrificiis, inveniuntur.*

Candeo à *Caneo*.

Carduus à *Careo*.

Corruda à *Corruo*.

Cupido à *Cupio*.

Forda a *Ferendo*. Notum est illud poëtæ Sulmonensis Fastorum IV, DCCXXIX:

> *Forda ferens bos est; fecundaque dicta ferendo;*
> *Hinc etiam fetus nomen habere putant.*

Gaudeo ab antiquo *Gaveo*, unde *Gavisus*.

Grandis a *Granum*. item *Grando*.

Indagare ab *In* & *agere*.

Indigere ab *In* & *egere*.

Induciæ ab *In* & *Otium*.

Mendum a *Minus*: ut *Mando* pro μεργύνω est a *Manus*. à *Mendo* quoque est *Mendicus*, cui deest aliquid: nam *Mendum* propriè defectus. Itaque qui minùs quàm opus est, dicit, is veritatem imminuit, diciturque *Mendax*. Velum quoque minus vocabant *Mendicum*, quod nempe in prorâ ponitur. Græcè ὁ δόρτιμων, aliter πέρθρος. unde locus ex quo proreta speculatur scopulos in mari, dicitur πεθρωτήρ. Hæc Scaliger.

Præcipuè tamen interjicitur *D* in compositione, sequente vocali. Ita ab *Ago*, *amo*, *arguo*, *eo*, sunt *Prodigo*, *redamo*, *redarguo*, *redeo*. Occurrit & *Antideo* apud Plautum pro *Anteeo*. Similia sunt *Redigo*, *redimo*, *redintegro*, *redundo*, &c. Interdum quoque id usu venit sequente consonâ, ut in *Reddo*. Immò & euphoniæ sæpe caussâ in diversis vocabulis extra compositionem concurrentibus, ut *med erga* apud Plautum. & *sed obsecro*. & *Simulabo med esse ebrium*. aliaque id genus.

D *abjicitur*.

Æoles pro Ἀρτέμιδος dicunt Ἀρτέμιος, pro μήνιδος μήνιος, pro Θέτιδος Θέτιος.

Ionicè & Æolicè tollitur aliquando, ut δεινὸς αἰνός.

Subinde quoque cadit ob metrum, ut μόλιβδος μόλιβος.

Exuo manifestè est ab ἐκδύω.

Ros à δρόσος.

Simila à σεμίδαλις.

Aperio ex *Ad* & *Pario*.

Ara fortassè ab *Ardeo*.

Clavis à *Claudo*. ac fortè *Clavus*.

Igitur ex *Id agitur*.

Incus ab *In* & *cudo*.

Penis à *Pendeo*.

Recens à *Re* & *candeo*.

Solium dictum quasi *Solidum*, ac propriè denotabat Armarium uno ligno factum, in quo uno Reges sedebant propter tutelam corporis sui. Servius ad Æneid. I, DX.

Subucula à *Sub* & *Duco*, pro *Induco*.

Tomentum à *Tondeo*.

D *mutatur in* B.

Æolicè Δήθυλος genus avis Βήδυλος, Δελφοὶ Βελφοί, ἐνδύειν, ἐνβύειν. Sed & iisdem δέλεαρ, est βέλεαρ, δύστηνος βύστηνος, ὀδελὸς ὀβολὸς, δελφὺς βελφὺς, unde *Vulva*. Κλαίδα κλαίβα, unde *Clava*. Δερτὺρ βερτὺρ, unde *Verber*. Salmasius Plinianarum exercit. paginâ 87. Non autem Æoles soli, sed & Bœotii δ vertunt in β, ut cùm δελφῖνας vocant βελφῖνας.

Bis, δίς.

Bipes, δίπους.

Boa, quatenus Serpentem aquatilem denotat, est ab illo δύης, pro quo Æoles & Bœotii βύης dicebant: nam δύης & δύτης idem sunt quod κολυμβητής. at *Boa*, quatenus Tumorem qui ex labore viæ in cruribus colligitur, significat, aliam habet originem, sed æquè Græcam. nam δύη est κακοπάθεια, πόνος, ταλαιπωρία. Æolicè βύη. Latinè *Boa*.

Morbus à Punico *mard*. Caninius.

Sibilla est ab Æolico σίβη pro σίδη. Salm.

Terebra vocata à verme ligni, quem Græci τερηδόνα vocant. Isidorus Originum XIX, XIX.

Bellum à *Duellum*.

Bes à *Des*, quia triens demitur de asse. Varro.

Bonus à *Duonus*.

D *mutatur in* C.

Cecrops à κέρδος.

Jucundus ab ἰδανός.

Feciales olim dicebantur *Fœdales*. Servius ad Æneid. I, LXVI.

D *mutatur in* G.

Pro δημήτηρ Dores dicunt γημήτηρ.

Exemplo Doriensium reliqui etiam Græci commutàrunt δ in γ. nam δνόφερος est γνόφερος. δνόφος, γνόφος. δᾶ, γᾶ. οὐ δᾶν, οὐ μὰ τὴν γῆν. φεῦ δᾶ, φεῦ γᾶ. αἰλὰ αἶδα, αἰλέξ τῇ γῇ.

Carthago à Καρχηδών.

Eugium ab εὔδιαιον.

Aggero, *agnosco*, *aggravo*, &c. pro *Adgero*, *adnosco*, *adgravo*.

D *mutatur in* J.

Jus quidam deduxerunt à δίον.

D *mutatur in* L.

Λάφνη δάφνη, Περγαῖοι. Hesychius. [Κήδεος, Jonice Κήλεον. Hesychius.]

Λίονος δίονος. Hesychius.

Alacris ab ἄδακρυς.

Lacryma à δάκρυμα.

Levir a δαὴρ, quasi primò fuerit *Devir*.

Lautia, *dautia* à δαίτια.

Lepista, λεπίστη à δεπίζω.

Licet à δίκη.

Lolium quasi δόλιον.

Lorica antea *Dorica*, θώρηκα. Salm.

Lorus à δορός.

Olere ab ὄδωδα.

Olor ab ᾠδός.

Pollux à πολυδεύκης.

Ulysses ab Æolico Ὀδύσσευς pro Ὀδυσσεύς.

Allabi, *allicere*, *allidere*, *alloqui*, &c. pro *Adlabi*, *adlicere*, *adlidere*, *adloqui*.

Calare à *Cadendo*. Festus in *Ancæsa*.

Consilia dicta sunt quasi *Considia*. Sedentium animi tranquilliores fiunt. Servius ad Æneid. IX, IV.

Delica pro *Dedica* sive *Indica*. vide Nonium.

Delicatus quasi *Dedicatus*.

Dingua in priscis legibus est *Lingua*.

Famelicus quasi *Famedicus*, a fame & edendo dictus; Donatus in Eun. II, II.

Fidius (unde *Me dius fidius*, μὴ Διὸς υἱὸς) postea fuit *Filius*.

Gralla à *Gradior*.

Impelimenta pro *Impedimenta*. Festus.

Melica gallina quasi *Medica*. Festus.

Myrmilones à *Myrmidones*.

Novensides postea *Novensiles*.

Odefacit, *olefacit*. Festus.

Pelluvia, quibus pedes lavantur, quasi *Pedilavia*.

Seliquastra, *sedilia*. vide Festum.

Solium à *Sedeo*, quasi *Sodium*. nam & *Sella* quasi *Sedda* dicta est. Servius ad Æneid. VII, CLXIX.

D *mutatur in* M.

Ammoneo pro *Admoneo*.

Gremium ab *Ingrediendo*.

Præmium à *Præda*.

D *mu-*

D *mutatur in* N.

Lacinia à λακίδος.

Annitor, *annumero*, pro *Adnitor*, *adnumero*.

Arvipennium pro *Arvipendium*. Dicebant enim *Dispennere* & *Tennere* pro *Dispendere* & *Tendere*. Donatus in illud Terentii, *Non rete accipitri tenditur*, *neque milvio*. *Legitur*, inquit, *& Tennitur: habet enim* N *litera cum* D *communionem*.

D *mutatur in* P.

Appareo, *Apparo*, *Appello*, *Appeto*, *Applico*, *Appono*, pro *Adpareo*, *adparo*, &c.

D *mutatur in* R.

Corium à κώδιον.

Lepus leporis à λέπυς λέπυδος.

Veteres pro *Ad* sæpè *Ar* adhibebant: quemadmodum videre est in *Arcesso*, *arrepo*, *arrideo*, *arrodo*, &c. Ita quoque *Arferia aqua* est apud Festum. & *Arvorsum* pro *Advorsum* occurrit in priscis legibus.

Asseres ab *Assidendo* putantur dicti.

Caro dicta quasi *Cado*, ut *R* pro *D* ponatur. Donatus in Hecyram III, IV.

Feroniam, libertorum Deam, dictam volunt quasi *Fidoniam*, fortassè quòd in ejus templo mancipia, post fidelem operam heris navatam, raso capite pileum acciperent. In hujus etiam templo Tarracinæ sedile lapideum fuit, in quo hic versus incisus erat; *Benè meriti servi sedeant*, *surgent liberi*. Servius ad VIII Æneid. CCCCLXII.

Laudus & *Laudea*, si audimus Isidorum, prius à *Laude* nomen acceperunt; postea verò *Laurus* & *Laurea* obtinuerunt. vide quoque Servium ad Eclogam VIII.

Meridies quasi *Medidies*.

Merula quasi *Medula* à *modulando*.

D *mutatur in* S.

Ita ab ὦτις priùs dixere *Audes*, unde *Audio*: hinc *Auses*, unde *Ausculto*: tandem vero *Aures*, quod *remansit*.

Pusio à παιδίον.

Rosa à ῥόδον.

Signum à δείκνυμι.

Assideo, *assigno*, *assimilo*, pro *Adsideo*, &c. Multa quoque sunt verba in *DEO* & *DO*, quorum Supina desinunt in *SUM*; ut *Ardeo arsum*, *Mordeo morsum*, *Cado casum*, unde *Casus*, *occasus*, *occasio*. *Cudo cusum*, unde inusitatum *Cuso*, cujus composita sunt *Accuso*, *incuso*.

Cæsaries à *Cadendo*, unde quoque *Casitum*, *casius*, *castus*, *caspes*, *cisium*.

Cuspis à *Cudo*.

Fons à *Fundo*.

Impensa ab *Impendo*.

D *mutatur in* T.

Catamitus videtur à γαδαμείδης, quod idem est cum γανυμήδης, detortum esse: γάδος enim & γάνυος idem. atque ita priùs fuerit *Gadamidus*, indè *Catamitus*. Scaliger in Elegiam de Mæcenatis obitu.

Intus ab ἔνδον.

Mutus à μύδος.

Sagitta ab ἀκὶς ἀκίδος.

Spatium ab Æolico σπάδιον pro στάδιον. Scal.

Sporta à σπυρὶς σπυρίδος.

Tæda ab Acc. δαΐδα, à recto δαῒς, & fortasse *Titio*.

Tapes à δάπεδον.

Tenebra quasi *Denefra* à δνοφερός. Caninius.

Tesqua à δάσκια.

Terra à δαίρεω.

Tina à δῖνος.

Titio à δαίω.

Tussis à δύσις Martinio.

Uterus ab ὄδερος.

Attamino, *attero*, *attingo*, pro *Adtamino*, &c.

Catax à *Cadendo*.

Matula à *Madeo*.

Ostentum ab *Ostendo*.

Patavium dictum à *Padi* vicinitate. Servius ad Æneid. I, CCXLVI.

Pedetentim à *Pedibus tendendis*.

Præputium, quòd sit *Præpudendo*.

Vitrum à *Videndo*.

D *mutatur in* Vau.

Clava à κλάδα, Æolicè κλάβα.

Verber à δερτὶς, Æolicè βερτὶς.

Fovea à *Fodio*.

DI *mutatur in* Z.

Διαφλεγὴς Æolicè ζαφλεγὴς, & διαμενὴς ζαμενὴς.

Καρδία *cor* Æolicè καρζὰ, διαγνωκτὸς ζαγνωκτὸς.

Διάπλυτος, Ζάπλυτος.

Diabolus, *Zabulus*, διαβάλλειν ζαβάλλειν.

Diata, *Zata*.

Diarrhytus, *Zarrhytus*.

E *additur in initio*.

Æoles οἶνον vocant ἔοινον, δάπεδον ἐδάπεδον, unde credo ἔδαφον factum esse.

Attici dicunt ἑώρων & ἑωνησάμην, &c. pro ὥρων & ὠνησάμην. Item ἐέρση pro ἔρση, & ἔεδνα pro ἔδνα. Sed & pluribus vocabulis eadem litera præponitur à Græcis. Sic οἶκα ἔοικα, ἥνδανεν ἑηνδανεν, ὃς ἑὸς, οἷς ἑοῖς, αἱ ἑαὶ, ἡ ἑὴ, ἐλπομένη ἐελπομένη.

Elysium, ἀπὸ τῆς λύσεως, *à solutione*; Servius ad Æneid. V. DCCXXXV.

E *additur in medio*.

Frequens id Ionibus. nam in Nominibus μνέα dicunt pro μνᾶ, ἀδελφεὸς pro ἀδελφὸς, πτερέων & νυμφέων pro πτερῶν & νυμφῶν. in verbis verò ἐὼν & παρεὼν dicunt pro ὢν & παρὼν, item ὁρέω pro ὁρῶ. in Participiis χρεώμενος malunt quàm χρώμενος. in Adverbiis ἀληθέως dicunt pro ἀληθῶς.

Ager ab ἀγρός.

Algeo ab ἀλγῶ. vide Festum.

Apeo ab ἅπτω.

Aranea ab ἀράχνη.

Asperum ab ἀσπρὸν, unde & *Aspredo*.

Audeo ab αὔσω, τὸ τολμῶ. ut exponit Suidas in Αὔσονες.

Caliendrum à κάλλυντρον.

Castanea à κάστανον.

Celebro à κλείω.

Cieo, unde *Citus*, est ab antiquo *Cio*. quod est ex κίω pro πορεύω, *Vado*, *& ad ambulandum provoco*.

Fateor à φατὶς, quod à φημί.

Ferveo à φέρω Æolico pro θέρω.

Glarea à χλαρόν.

Habeo ab ἄβω.

Lageos à λαγώς.

Lancea à λόγχη.

Laqueus à λύγος.

Lateo à λήθω, Doricè λάθω.

Macer à μακρὸς, quòd macri longi sint. ita quoque *Tenuis* παρὰ τὸ τείνεσθαι. Scaliger.

Maneo à μένω.

Medeor ex μήδομαι.

Mereo à μείρω. quòd distribuitur *Merces*.

Misceo à μίσγω pro μίγνυμι.

Moveo à μόω.

Mulgeo ab ἀμέλγω.

Niteo à νίπτω vel νίζω.

Oleo ab ὄζω.

Palea à πάλλω, unde & *Palear*.

Palleo à πελλαίνω.

Pasceolus à φάσκωλον.

Pereo à φθείρω.

Phœniceus à φοινικοῦν.

Pileus à πῖλος.

Polleo à πολύς.

Puteo à πύθω.

Scateo à σκάτος.

Sedeo ab ἕζομαι.

Suadeo à *Suavis* vel ab ἥδω.

Teneo à τείνω.

Tepeo à τύφω.

Terreo à τρέω.

Torpeo à τέρπω.

Tumeo à θυμός.

Video ab εἴδω.

Aleo, *ferveo*, *oleo*, *strideo*, olim fuere pro *Alo*, *fervo*, *olo*, *strido*.

Careo à *Carus*.

Cavea à *Cavo*, unde & *Caveo*.

Corneus à *Cornu*. *Laureus* à *Laurus*, &c.

Delibero quasi *Delibro*, à *Libra*.

Facetus à *Factus*.

Granea à *Granum*.

Irceus ab *Hircus*.

Luteus color à supino *Lutum*.

Mulleus à *Mullus*.

Noceo à *Neco*.

Rideo à *Ringo*.

Solea à *Solum*.

Veterinus ab *Vterus*.

Vigeo & *Vegeo*, unde *Vegetus*, à *Vi* & *Ago*.

E *abjicitur in initio*.

Iones dicunt κεῖνος pro ἐκεῖνος, ὀρτὴ pro ἑορτή. Bœoti quoque (sicuti observat Salmasius de Hellenisticâ, pag. CCCLXXVI.) pro ἐγὼν, detractione τοῦ ε, primùm γὼ vel γὼν dixere, postea verò γ in ι mutantes, ἰὼν fecerunt ex γὼν. Retinuerunt autem aspirationem, quoniam γ densiorem plerumque spiritum in se continet, quem non pariter cum ipsâ litera putabant abjiciendum. Fortasse interim hinc ortum traxit Hispanorum atque Italorum *io*. Huc pertinent quoque,

Centum ab ἑκατόν.

Fui fuisti fuit, ἔφυν ἔφυς ἔφυ.

Lamina ab ἐλαμίνη.

Liber fortasse est ab ἐλεύθερος.

Lis

Lis ab ἔρις.
Lutra ab Æolico ἰλύδρης pro ἐνύδρης.
Pæan Græcè Laus omnis dicitur, ab admiratione, ἐπαινεῖν etenim Græcis est *Laudare*. Lactantius in Statii Thebaid. VIII, CCXXIV.
Peto ab ἱπτάομαι.
Remus ab ἐρετμός.
Rixor ab ἐρίζω.
Ruber ab ἐρυθρός, unde & *Rutilus*.
Rugo vel *Ructo* ab ἐρεύγω.
Ruo ab ἐρύω.
Squarra, vel, ut Veteres scribebant, *Scara*, sunt ab ἐσχάρα.
Ruta Ulpiano sunt *Eruta*.

E *abjicitur in medio*.

Iones dicebant ἱρὸς pro ἱερὸς, ἴρηξ pro ἱέρηξ. νοσσὸς pro νεοσσὸς Atticum est.
Agmen ab ἄγημα. Caninius.
Ars ἀπὸ τῆς ἀρετῆς dicta est. Donatus in Andr. I. I.
Βάτραχος παρὰ τὸ βοὰν τραχεῖαν ἔχειν.
Culus à κόλεος.
Eurus ἀπὸ τοῦ ἐξ ἠοῦς ῥέειν, vel ἀπὸ τοῦ ἠὼ ῥέειν, ut A. Gellius II, XXII.
Falx à πέλεκυς.
Grus quasi *Gerus*, ex γέρανος, καὶ ἀποκοπὴν.
Inquio ab ἐνέπω.
Mingo ab ὀμιχέω.
Nascor olim fortè *Gnascor*, unde *Gnatus*, à γεννάω.
Plus à πλέον.
Sandapila quasi σανὶς τοῦ πυελοῦ.
Satura à σατυρικός.
Sponte & *Spondeo* à σπονδή. nam quod per sacrificia firmabatur, erat σπονδή. atque ab eâ mente *Sponte* nam id non inviti facere debemus, unde & *Liber*, olim *Loeber* vel *Loiber*, ab eadem quoque causa dictus est: siquidem λοιβὴ Græcis est *Libatio*. Scaliger.
Struo à στορέω.
Sycomorus à συκομορέα.
Templum à τέμενος.
Trabs pro *Trabes* à τράφηξ.
Trans à πέραν.
Ulna ab ὠλένη.
Huc etiam refer *Cappadox*, Græcè Καππάδοξ teste Stephano ex Καππαδόκης. Cui simile fuerit *Pharnax* apud Priscianum, è *Pharnaces*, Græcè Φαρνάκης.
Quibusdam quoque Grammaticis Latinis *Ara* videtur dicta ab *Area*.
Bonus à *Beo*. *Aprilis* quasi *Aperilis*, quamvis potiùs ab *apro* dictus videatur.
Cerritus quasi *Cereritus*, à *Ceres*, sicut Δημητριακός à Δημήτηρ.
Cervisia à *Ceres*.
Clam à *Celando*.
Concio à *Concieo*.
Creo olim erat *Cereo*.
Demo quasi *Deemo*.
Dira quasi *Deorum ira*.
Divido à *Dis* & *Video*.
Dorsum quasi *Deorsum*.
Extra, *infra*, *intra*, *supra*, quasi *Extera*, *infera*, *intera*, *supera*.
Fretum quasi *Fervetum* à *Ferveo*.
Fruor à *Fero*, item *Frustum*.
Granum à *Gerendo*, item *Gravis*.
Ignis quasi *Ingenis*.

Latro quasi *Latero*, à *Latere*.
Libra quasi *Libera*.
Lucus à *Luceo*.
Monstrum quasi *Monestrum*, à *Monendo*.
Mortarium quasi *Moretarium*, à *Moretum*.
Privignus quasi *Prigenius*, ut *Bigna* quasi *Bigena* Festo.
Promo ex *Proemo*.
Salictum quasi *Salicetum*.
Scrancia à *Screando*.
Scrapta à *Screando*; Festus.
Sculna quasi *Seculna*. A. Gellius XX, II.
Sedo à *Sedeo*.
Seps à *Sepes*.
Sido à *Sedeo*.
Soror à *Seorsum*. A. Gellius XIII, X.
Strufectum à *Strue* & *Fectum*.
Trama à *Trameando*.
Triones quasi *Teriones*.
Vitis & *Vimen* à *Viere*.

E *abjicitur in fine*.

Cis à κεῖσε pro ἐκεῖσε.
Haut ab οὐτί.
Nunc ex νῦν γε.
Quadrantal ex *Quadrantale*.
Quin ex *Quine*.
Seu ex *Sive*.

E *mutat quantitatem*.

Ita ex ἀστὴρ est ἀστεῖος. Hoc accidit in Nominibus Quintæ decl. simpl. in ηρ vel ην. πατὴρ πατρός, ποιμὴν ποιμένος, φρὴν φρενός, unde φρενίτις, &c.
Verba in εω Primæ circumfl. ε mutant in η in formatione Futuri, ut φιλέω φιλήσω πεφίληκα.
Ἀθλητὴς ab ἀθλέω.
Crepida à κρηπίς.
Mederi à μήδεσθαι.

E *mutatur in* A.

Ubi Iones ε habent, Dores amant α. nam Ἄρταμις dicunt pro Ἄρτεμις, πιάζω pro πιέζω, τράχω pro τρέχω, φρασὶ pro φρεσί. usurpant & γα pro γε, & κα pro κε. Iidem Dores pro πότε, ὅτε, ἄλλοτε, τότε, dicunt πόκα, ὅκα, ἄλλοκα, τόκα. Æoles quoque, quibus aliqua est cum Doribus affinitas, dicunt μυσσίαν, πισσίαν, ὡραῖον, ubi Iones μυσσίων, πισσίων, ὡρίων.
Bibliander censet Græcorum χαρίζω esse à Syriaco KERAZ. Ab Hebræo ac Syro EREB, quo significatur *Vespera*, dicti sunt Arabes, quasi ἑσπέριοι, ut censet Jos. Scaliger. Græcorum terminatio Fœminina Latinè vertitur in *A*, ut *Apotheca* ex ἀποθήκη, *sambuca* ex σαμβύκη, &c.
Æsculapius ab Ἀσκληπιός.
Amygdala ab ἀμυγδάλη.
Anas à νῆσσα.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Anguis ab ἔχις, inserto *N*. Caninius.
Angulus ab ἀγκών.
Annus ab ἔνος.
Ardea ab ἐρωδιός.
Aretalogus ab ἀρετὴ & λόγος.
Areæ in Glossis Isidori dicuntur Mortuorum pulvinaria, ab ἠρίον, quod Suidæ exp. τὸ ἐν τῇ γῇ μνῆμα.
Aries ab ἐρίφος vel ἔριφος.

Aruncus ab ἤρυγγος.
Basium à Punico *Besas*. Caninius.
Caduceus à κηρύκειον.
Caleo à κήλεος.
Calpar à κάλπη.
Calvarium à κεφαλή.
Camus à κημός.
Caput à κεφαλή.
Castigo à κεστός.
Castus à κεστός.
Choragus à χορηγός. vide Casaubonum in Tranquilli Octavium, cap. LXX.
Clarigo ἀπὸ τοῦ κλήρου.
Clathrus à κλῆθρον.
Clavis à κλεῖς.
Coram à κόρη. quasi dicas ob oculos. Scaliger de Causis L. L. cap. CLV.
Crotalum à κροτέω.
Dama à κεμμάς. Salmasius.
Fagus à φηγός.
Fallo à φηλῶ.
Falx à πέλεκυς.
Flagro à φλέγω.
Gigas quasi γηγενής.
Gramia à γλήμη.
Lacus à λάκκος.
Ladanum à λήδανον.
Lamentor à λημᾶν.
Lana à λῆνος.
Magister à μέγιστος.
Magnus à μέγας.
Malus à μέλας. Isidorus.
Maneo à μένω.
Narita, ostrei genus, Græcis est νηρίτης.
Palla à πέπλος.
Palleo à πελιός.
Palpebra à βλέφαρον.
Palus ab ἕλος vel πηλός.
Pando à πετάω.
Pango à πήγω vel πήγνυμι.
Panicula à πηνίκη.
Pannus à πῆνος.
Panus à πηνίον.
Papilio ab ἠπίολος.
Pardus à πέρθω.
Pastinare, *repastinare*, à πήσσω.
Pateo à πετάω.
Plaga à πληγή.
Prandium à πρὸ & ἔνδιον.
Rates à ῥέω.
Sabini quasi *Sebini*, à σέβομαι, quòd præcipuè Deos colant, juxta Varronem.
Sacoma à σήκωμα.
Scapus à σκήπτω.
Scrapta à χρέμπτεσθαι.
Stagnum à στεγνὸν, quod Siculis σταγνόν.
Stamen, στήμων.
Stomachus quasi στένον μῆκος. Aristot.
Strabo à στρέφω.
Talis à τηλίκος.
Vanus à κενός.
Zamia à ζημία.
Ador olim *Edor*.
Amurca ab *Emergo*.
Antarius ab *Ante*.
Arca ab *Arceo*.
Asparagi, quòd crescant in locis *Asperis*.
Atque ex *Et aque*.
Cinara ex *Cineres*.
Decanus à *Decem*.
Familia à *Femore*.
Germanus à *Germen*, quasi de eodem ger-

germine. vide tamen Servium ad Æneïd. V, CCCCXII.
Graculus quasi *gregatim volans.*
Gramen quasi *Germen.*
Patavium quasi *Petavium.* Servius ad Æneid. I, CCXLVI.
Derivata à *Pes*, quæ in *peda* desinunt, videntur huc pertinere; ut *decempeda*, *centipeda*, *milipeda*, &c.

E *mutatur in* Æ.

Æoles pro θνήσκω & μιμνήσκω dicunt θναίσκω & μιμναίσκω.
Ita *Ædes* deducunt ab ἕδος, *Sedes.*
Cape fortasse est ex κήπιον. pro quo Æoles κῆφον vel καῖφον dixerunt.
Mænala mons Arcadiæ dictus ἀπὸ τῶν μήλων, id est, *ab ovibus*, quibus plenus est. Servius in Georg. I, XVII.
Anta ab *Antè.* vel potiùs quòd primum fuerit *Anta* in Singulari.
Carites à *Cerê.*
Obscænus à *Scenâ.*

E *mutatur in* AU.

Claudo à κλῄζω.

E *mutatur in* EI.

Bœoti pro δίζωμις dicunt δείζωμις, pro διστεῖς δειστεῖς.

E *mutatur in* I.

Lacones pro Θεὸς dicunt Σιός.
Posteriores quoque Græci pro *Census* dixere κῆνσος.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Animus ab ἄνεμος. item *Anima.*
Apyrinus à πυρήν.
Aries ab κριός.
Arsineum ab ἄρσεν.
Blitum à βλιτόν.
Brevia à βραχία.
Canistra à κάνεα.
Cinædus, κίναιδος, ὁ κενὸς αἰδοῦς.
Cœmeterium à κοιμητήριον.
Crista à κέρας.
Figo à πήγω.
Fingere & *Pingere* deducit à φίγγω Jul. Scaliger de causis L. L. cap. LXXXVII.
Firmus ab ἕρμα.
Gigas quasi γηγενής.
Hirundo à χελιδών.
Impilia ab ἐμπίλια.
In ab ἐν.
Induo ab ἐνδύω.
Inquio ab ἐνίπω.
Intus ab ἔντος.
Irruo ab ἐρίθω.
Lamina ab ἐλαμβάνη.
Liber olim *Leber* à λέπος.
Lira à λῆρος. & *Delirare* à ληρεῖν.
Lorica à θώρηκα.
Meditari à μελετᾶν.
Milium à μελίνη, *Panicum.* ob similitudinem.
Niger à νεκρός.
Nimium ex νὴ & μεῖον.
Ocyus ex ὠκέως.
Pampinus ab ἄμπελος.
Patior à πάθω.
Pingo à φίγγω.
Piper à πέπερι.
Pirata à πειρῶ.

Plico à πλέκω.
Rica, ῥῖκος, ῥῆκος. *Ricinium.* Scal.
Rigo à βρέχω.
Rima à ῥῆγμα.
Rivus à ῥέω.
Scena dicta est ἀπὸ τῆς σκιᾶς. apud antiquos enim theatri scena parietem non habuit, sed de frondibus umbracula quærebant. Servius ad Æneïd. I, CLXVIII.
Sicilia, Σικελία.
Signum, Σημεῖον.
Simila, Σεμίδαλις.
Stirps à στερέμνος.
Striblita, *stribligo*, à στρεβλός.
Tingo à τέγγω.
Tiro à τείρω.
Vestis ab ἐσθής.
Vitulus à ἰταλός.
Ubi antiquiores Romani in Præt. *E* habent, *I* extulere juniores. nam columna Duilliana ubique habet ORNAVET, CEPET, ubi juniores *Ornavit*, *cepit.* & contra: ubi posteriores *Conseptum*, priores dixere *Consiptum* teste Festo. Olim quoque dicebant *Leber*, *magester*, *Dijove*, *Vejove*, pro *Liber*, *magister*, *Dijovi*, *Vejovi.*
Propter cognationem *E* & *I* literarum, inquit Donatus in Phorm. I, I, non dubitaverunt antiqui & *Here* & *Heri* dicere, & *Mane* & *Mani*, & *Vespere* & *Vesperi.*
Acidus ab *Aceo.*
Ædilis ab *Ædes.*
Ambitus ab *Ambeo.*
Amplio, *amplus*, ab *Am* & *pleo*, quasi Undique impleo.
Anticus ab *Ante*, ac fortè etiam *Antiquus.*
Antigerio ab *Ante* & *Gero.*
Antistes ab *Ante* & *Sto.*
Aridus ab *Areo.* item *Arista.*
Avidus ab *Aveo.*
Candidus à *Candeo.*
Canis veteribus numero singulo dicebatur *Canes*, quemadmodum ex Ennio Lucilioque docet Varro libro Sexto de L. L.
Comes à *Comitari.* unde & *Comitia.*
Cribrum à *Creber*, vel à *Cerno*, *crevi.*
Duodecim, *tredecim*, &c. à *Decem.*
Erinaceus ab *Hærendo.*
Eximius quasi *Exemptus.*
Faliscus à *Falenis.*
Familia à *Famel*, voce Oscâ.
Janus postea dictus est, qui priùs *Eanus.*
Illico quasi *E loco.*
Lentiscus à *Lentesco.*
Libido, *lubido* à *Libet*, *lubet.*
Ligna à *Legendo*, quòd ea caduca legebantur in agro, quibus ad focum uterentur. Varro lib. V de L. L.
Macies à *Maceo.*
Mantissa quasi *Manu tensa.*
Miles à *Merendo.*
Minerva veteribus *Menerva* dicebatur à *Meneo* veteri pro *Moneo.*
Mulciber non à *Mulcendo ferro* dictus est, sed à *Mulcendo*, hoc est, Mitigando, deliniendo. nam *Mulciber* vetustissimis Latinis propriè μειλίχιος θεὸς erat, qualis colebatur Athenis, qui Plutarcho περὶ ἀοργησίας dicitur μαιμάκτης. Scaliger.

Nihilum à *Ne* & *Hilum.*
Obsideo, *desideo* à *Sedeo.*
Pertinax à *Per* & *Tenax.*
Prabia à *Prabeo.*
Protinus à *Pro* & *Tenus.*
Religio à *Relegendo.*
Sica a *Secando.*
Spissus à *Sapè.*
Subsicivum à *Subsecando.* de tempore quod succidimus debitis officiis.
Subtilitas à filis tenuioribus originem traxisse videtur, quæ in telâ benè textâ oculorum aciem penè fallunt: unde significationis proportio ad alia quoque translata fuit. Scaliger in ipso statim initio Exercitationum adversus Cardanum.
Suspicor à *Sub* & *Specio.*
Tignum à *Tego.*
Tilia à *Telum.*
Vesica à *Visire*, quod est βδεῖν.
Via à *Vehendo.*
Villus à *Vellendo.*
Viscus visceris a *Vescendo.*

E *mutatur in* O.

Æoles pro ὑπέρ οἱ dicunt ὑπόρ οἱ.
Pleraque Præt. med. conjugat. Baryt. verborum dissyllaborum mutant *E* in *O.* ut λέγω λέλογα, πείθω πέποιθα, &c. Id ipsum quoque usu venit in ἔδος ex ἔδω, τρόπος ex τρέπω, φορμὸς ex φέρω, δίφρον, σύφερον à φέρω, &c.
Ador ab ἀθήρ.
Agolum ab ἀγέλη vel ἀγελαῖον.
Alo ab ἀλέα.
Amor ab ἵμερος.
Amphora ab ἀμφὶ & φέρειν.
Apocha ab ἀπέχω.
Apologus ab ἀπολέγω.
Beronice, Βερονίκη.
Cardo à καρδίη.
Celox à κέλης.
Cor à κῆρ.
Corallium quasi κῆρ ἁλός.
Corcyra, Κέρκυρα.
Corgo à κηρόθι, *cordicitus.*
Cornu à κέρας.
Dolus à δόλος. obsoletum enim δέλω, unde δέλεαρ, peperit δέδολα, δόλος.
Domus à δέμω.
Dorcas à δέρκω.
Dormio olim *Dermio* ἀπὸ τῶν δερμάτων, nam pellibus olim incumbebant dormientes.
Ecloga ab ἐκλέγειν, unde & *Elogium.*
Episcopus ab ἐπισκέπτομαι.
Epistola ab ἐπιστέλλω.
Formus à θερμός.
Gonorrhea à γονὴ & ῥέω.
Heliotropium ab ἥλιος & τρέπειν.
Io ab ἰή.
Locus à λόχος.
Lopas à λέπας.
Meneo pro *Moneo* à μέμνημαι, vel à μένος, vel à μηνύω.
Modus à μέδομαι.
Novem ab ἐννέα.
Novus à νέος.
Ob ab ἐπί.
Obolus ab ὀβελός.
Oleum ab ἔλαιον.
Opus ab ἔπω, *facio*, *administro.* unde *Somus*, *administrator*, *præfectus.* Scaliger.

Orcus

Orcus ab ἕρκος.
Organum ab ἔργον. item *Orgia*.
Parochus à παρέχειν.
Ploro à πλωρῶ.
Ploximum à πλέξιμον.
Pompa à πέμπω.
Probum ex πρέπω.
Pronus ex πρηνής.
Proserpina, Περσεφόνη.
Ptolomæus, Πτολεμαῖος.
Rhombus ἀπὸ τοῦ ῥέμβεσθαι.
Rhomphæa à ῥέμπω.
Rhonchus à ῥέγχω.
Rogo ab ὀρέγω.
Ros ab ἔρση.
Scopulus ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν, quòd sit navium tegumentum. Servius ad Æneïd. I, XLIX.
S cer ab ἑκυρός.
Sodalis à poëtico ἕταρος.
Sol à σέλας.
Stola à στέλλω. unde & *stolo*.
Stomachus quasi στοὸς μῆκος.
Tollo à τέλλω.
Tomus à τέμνω.
Torpeo à τέρπω.
Torreo à τέρσω.
Trochus à τρέχω. item *trochilus*, *trochlea*.
Tropicus à τρέπω. unde & *tropæum*.
Vomo ab ἐμῶ. *Vomitus*, ἐμετός.
Voveo à βεβαιῶ.
Veteres *Apello* dixere, & *Hemo*, & *Elus*, & *Benus*, pro *Apollo*, *Homo*, *Olus*, *Bonus*. Dicebant quoque vice versâ *Amplocti* pro *Amplecti*, quemadmodum & *Animadvorti* pro *Animadverti*, teste Prisciano libro primo, cap. de Literarum accidentibus. Pro *Adversus* denique dicebant & *Advorsus*; hinc *Advores* Philoxeno ἐναντίοι.
Colossus à *Caleto* artifice.
Cortina, locus unde oraculum datur, dicta videtur quasi *Certina*, quòd certa illinc responsa funduntur. Servius ad Æneïd. III, XCII.
Forda à *ferendo*, unde & *Forum*, *Fors*, &c.
Humor, *Calor*, *Favor*, ab *humeo*, *caleo*, *faveo*, &c.
Messec populi Josepho dicti, Melæ dicuntur *Moschi*, hodie verò *Moscovita*, quemadmodum auctor est Postellus cap. XXI libri de Originibus.
Noceo à *Neco*.
Non à *Nenu* vel *Neno*.
Officium dicitur quasi *efficium*, ab *efficiendo* quod unicuique personæ congruit. Donatus in Adelph. I, I.
Podex à *Pedo*, ut πορδὴ à πέρδω.
Polliceor à *Pellicio*.
Pollio, priùs *Pellio*, à *Pellibus*.
Polluo à *Perluo*.
Pondus à *Pendo*.
Porta & *Porticus*, quòd sint *Aperta*.
Sobrius quasi *Sebrius*, hoc est, ab ebrio separatus. Donatus in Andr. IV, IV.
Socors, *secors*, à *se* & *cor*.
Solium à *sedendo*.
Toga à *tego*.
Vortex à *verto*.

E *mutatur in* U.

Brundusium, Βρεντέσιον.
Caballus à καβάλλης.
Camurus à καμπή.
Capsula à κυψέλη.
Capulus à κώπη.
Catapulta à καταπέλτης.
Clueo à κλέω, ex quo κλέομαι.
Corusco à κόρη.
Crumena à κρεμᾶν, quia plerumque de collo suspensa gestabatur. Plautus Truculento;

> —— *Homo crumenam sibi de collo trahit.*

& alibi tribus quatuorve locis. Indè est *decollare*, quod propriè de marsupio dicitur, quod collo abest & periit. unde & *Decollare* sumitur pro οἴχεσθαι, ut cùm *spem Decollare* ait Varro. Casaubonus ad Theophrasti characteres.
Funda à σφενδόνη.
Fundum à βένθος.
Hulcus, *ulcus*, ab ἕλκος Æolico pro ἕλκος.
Luna à σελήνη.
Mulgeo ab ἀμέλγω.
Nebula à νεφέλη.
Nubes à νέφος.
Pubes ab ἥβη.
Pulvis à πηλός.
Pungo à πήγω.
Scopulus à σκόπελος.
Struo à στρέω.
Sum ab Æolico ἐμὶ, *sum*. ἐντὶ, *sunt*.
Suus ab ἑός.
Turpis à τρέπω.
Tuus à Dorico τεός.
Unus ab ἑνός.
Upupa ab ἔποψ ἔποπος.
Urruncus ab ἤρυγγος.
Uter ab ἕτερος.
Utor ab ἔθω.
Zumum alibi scriptores Latini dixere *Ollam* ἀπὸ τοῦ ζέματος. Salm.
Arcus ab *arceo*.
Arundo ab *areo*.
Augustus ab *augeo*.
Colustra à *coalesco*.
Continuus à *contineo*.
Culullus à *culeus*.
Decumanus à *decem*. unde & *decuria*.
Diu, *diuturnus*, *diurnus*, à *dies*.
Famulus ab Osco *famel*.
Matula à *madeo*.
Meditullium quasi *Medium telluris*.
Monumentum à *moneo*. Nonius.
Occulo ab *ob* & *celo*.
Pulso à *pello*.
Sedulus à *sedeo*.
Trua, *trulla*, à *terendo*. Nonius.
Tugurium à *tego*.
Turunda à *terendo*. nam *terere* est μάζειν, unde & Græcis μᾶζαι.

E *mutatur in* Y.

Ita Græcorum ζύμη est à ζέω, quemadmodum Latinorum *Fermentum* est à *Ferveo*.
Oesypum ab οἶς & σήπεσθαι.
Zephyrus quasi τὸ ζῶν φέρων.

EI *quandoque additur*.

Πανάκεια à πᾶν & ἄκος.

EI *abjicitur*.

Æoles pro ἀγείρω dicunt ἄγρω & pro ἐγείρω ἔγρω. Solent enim illi τὰ βαρύτονα τῶν ῥημάτων συγκόπτειν.
Æther ab ἀεὶ θέειν. Aristot.
Damnum à δάπανον.
Ornus quasi ὀρεινός.

EI *mutatur in* A.

Dores κλεῖδας vocant κλᾶδας.
Calare à καλεῖν.
Careo à κείρω, ἔκαρον. indè *Carduus*. & *Floccum* Latini, ἀκαρὲς Græci vocant id, quod manibus carminantium deteritur, nihili rem. Scaliger.
Clathrum à κλεῖθρον.
Dalivus à δείλαιος.
Errare ab ἐρρέειν. Varro circa finem libri V de L. L. ubi Scaliger reponit ἔρρειν.

EI *mutatur in* Æ.

Æquus ab εἰκός. unde ἐπιείκεια, *Æquitas*.
Cædo à κείρω, vel à καίνω.
Læda à ληΐς ληΐδος.

EI *mutatur in* AI.

Ita pro εἶθε, κτείνω, φθείρω, Dores dicunt αἶθε, κταίνω, φθαίρω. Item κύπειρον κύπαιρον, εἶκεν αἶκεν.
Tænia, ταινία, à τείνω.

EI *mutatur in* AV.

Claudo à κλείω vel κλειδόω.

EI *mutatur in* E.

Iones ἀπόδεξις & ἀποδέξασθαι dicunt pro ἀπόδειξις & ἀποδείξασθαι.
Æneas, Αἰνείας.
Aer, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ ῥεῖν.
Alexandrea, Ἀλεξάνδρεια. proinde quoque hîc est E longum. *Alexandrea supplex*; Horat. Carm. IV, XIV. at Propertius III, II.

> *Noxia Alexandria, dolis aptissima tellus.*

Alpheus fluvius, Ἀλφειός.
Calliopea, Καλλιόπεια.
Chorea, χορεία.
Comopoles, Κωμοπόλεις.
Conopeum, κωνωπεῖον.
Experientia, usu nata doctrina, hoc est, ἡ πεῖρα. Servius circa initium Primi Georg.
Forbea, Φορβεῖα.
Lageos, Λάγειος.
Lebes ἀπὸ τοῦ λείβειν. Ita Sabini Liberum appellabant *Lebasium*, quia Græcè λειβὴ dicitur res divina. Servius circa initium primi Georg.
Leo verbum, ex λείω.
Mereo à μείρω, quòd distribuitur merces. Scaliger.
Odeum, Ὠδεῖον.
Panacea, πανάκεια.
Pereo à φθείρω.
Periri, unde *Experiri*. à πειρᾶν sive πειρᾶσθαι.
Plateam Πλατεῖαν dixerunt Græci. Secun-

cundùm formam ejusmodi Μηδεῖαν quoque *Medeam*, & σπονδεῖον *Spondeum* scribimus; ut ait Donatus in Andriam IV, V.
Retrix à ῥεῖθρον.
Sterilis à στεῖρα.
Strutea mala, στρούθεια.
Talea à θάλεια.
Temo à τείνω. unde & *teneo* & *temis*.
Tero à τείρω.
Tres à τρεῖς.

EI *mutatur in* I.

Aliptes ab ἀλείφω.
Apica ovis dicitur quæ ventrem glabrum habet; Festus. ἄπειχος Græcis est *Glaber*. nam πεῖκος & πέκος in Neutro idem quod πόκος in Masculino.
Archivum, ἀρχεῖον.
Boia à βόεια, scilicet δορά, *Pellis*.
Catamitus à γαδαμείδης. Scaliger.
Centaurium, κενταύρειον.
Cercolops à κέρκος & λείψω.
Charonium, Χαρώνειον.
Chilo, χείλων.
Chiragra, χειράγρα. & reliqua comp. à χείρ.
Cichorium, κιχώριον.
Cimeliarchium, κειμηλιαρχεῖον.
Ciris à κείρειν.
Cis à κεῖσε.
Cliens à κλείω, *honoro*.
Crocodilus, κροκόδειλος.
Darius, Δαρεῖος.
Dico, *dicis*, à δείκω sive δείκνυμι. unde & *Digitus* & *Dignus*. nihil interim aliud est *Dicere*, ut loquitur Caninius, quàm ostendere animi sui sententiam.
Dirus à δεινός.
Durius à δύρειος.
Enchiridium, ἐγχειρίδιον.
Epiphania, ἐπιφάνεια.
Exilis ab ἐξειλεῖν.
Firmus ab ἑρμεύς.
Graphium, γραφεῖον.
Hir à χείρ.
Icon, εἰκών.
Idolum, εἴδωλον.
Idyllium, εἰδύλλιον.
Ileus, εἰλεός.
Iris παρὰ τὸ εἴρειν.
Ironia, εἰρωνεία.
Libo à λείβω.
Libs, ventus pluvius, à λείβω, *Stillo*.
Lichen à λειχήν.
Lilium à λείριον.
Limus à λειμών.
Lingo à λείχω.
Lio ex λειῶ.
Minor à μείων.
Mauri, Μαῦροι.
Nilus, Νεῖλος.
Nimium ex νὴ & μεῖον.
Orchites ab ὄρχεις.
Paradisus, παράδεισος.
Pinaris à πεῖνα, *Fames*. Servius ad Æneïd. VIII, CCLXVIII.
Pirata à πειρατής.
Raphium, ῥαφεῖον.
Si, ab εἰ.
Signum à δείκνυμι.
Sirenes à σειρὰ δεσμοῦ.
Siri, Σειροί.
Sirius, Σείριος.
Sirpo ab εἴρω.
Sistrum, Σεῖστρον.
Spira, Σπεῖρα.
Stipo à στείβω. Varro IV de L. L.
Thalia, Θαλεῖα.
Timeo à δεῖμα.
Tina à δεῖνος vel δῖνος.
Video ab εἴδω.
Viginti à Dorico εἴκατι pro εἴκοσι.

EI *mutatur in* IE.

Sic *Hiems* videtur esse ex εἶμαι, ut Præpositiva Subjunctivæ, hæc illius locum teneat.

EI *mutatur in* O.

Tonus à τείνω.
Volvo ab εἴλω.

EI *mutatur in* OI.

Æolibus ὄνειρος est ὄνοιρος.
Μοῖρα à μείρω.

EI *mutatur in* U.

Alumen ab ἄλειμμα.
Aluta ab ἀλειπτήριον.
Sum ab εἰμί.

EI *mutatur in* Y.

Agyrta ab ἀγείρω.
Myops ex μείων & ὄπτεσθαι.

EU *abjicitur*.

Stringo à στραγγεύω.
Urino ab οὐρεύω.

EU *mutatur in* E.

Cetbra à κεύθω.
Ulysses ab Ὀδυσσεύς.

EU *mutatur in* EI & I.

Paradisus, παράδεισος, à παρὰ & δεύω.
Angario ab ἀγγαρεύω.
Ithyphallus ab ἰθὺς pro εὐθύς.
Picea à πεύκη.

EU *mutatur in* O.

Latrones, conducti milites, à λατρεύειν, *Obsequi & servire mercede*. Servius ad Æneïd. XII, VII.

EU *mutatur in* U & Y.

Batuo à βατεύω.
Dulcedo à δεῦκος.
Erysipelas ab ἐρεύθω & πέλας.
Fugio à φεύγω.
Futuo à φυτεύω.
Gnavus à γναφεὺς vel κναφεύς.
Gustus à γεῦσις, quod à γεύομαι.
Lucunter, λευκαντής.
Lutetia, Λευκετία.
Nuo, νεύω. *Abnuo*, ἀπονεύω.
Pulmo à πνεύμων.
Putus à πεύθω.
Ructus ab ἐρεύγω. *Erugere*. vide Festum.
Ruma à ῥεῦμα.
Salum à σαλεύω. unde & *Salacia*.
Uber, copiosus; ab εὔπορος.
Uro, *ussi*, ab εὔω vel εὕω, εὕσω.

EU *usurpatur pro* EO.

Theudosius pro *Theodosius*.

F *additur*.

Felis ab Æolico φαιλὸς pro αἰλὸς, unde Græcis quoque dictus est αἴλουρος, *alurus*. vide Salmasii Plinianas exercitat. paginâ MIX.
Filius ab ἷυις, quod Hesychio exp. υἱός.
Frago, *frango*, à ῥάγω vel ῥήγω pro ῥήγνυμι.

F *abjicitur*.

Aio à φάω.
Rana à φρῦνος.
Renes à νεφροί.

F *mutatur in* B.

Plutarchus certè in Hellenicis quæstionibus tradit Macedones *B* usurpare pro φ, ac pro φαλακρός, Φίλιππος & Φερονίκη dixisse βάλακρος, Βίλιππος & Βερονίκη. manifestè quoque in nomine *Beronices* imitantur eos Latini, quemadmodum liquet vel ex solo Catulli Carmine de Comâ Beronices.
Albus ab ἄλφος. vide Festum.
Ambi vel *ambe*, i. Circum, ab ἀμφί.
Ambo ab ἄμφω.
Balana à φάλαινα.
Bruges Priscis dicebantur Φρύγες.
Carbo à κάρφω.
Corbis à κόφινος.
Gibbus à κυφός.
Glaber à γλαφυρός.
Nebula à νεφέλη.
Nubes à νέφος.
Obrysum ab Ὄφρις.
Orbus ab antiquo ὀρφὸς, ex quo ὀρφανός.
Probrum ex περιφερόμενον.
Scribo à γράφω.
Scrobs à σκαρίφω.
Sibi à σφίν.
Sibilo à σιφλόω.
Sibus à σοφὸς, pro quo Æoles σύβος. *Sibus* verò exp. *callidus* Festo.
Sobrius à σώφρων.
Strabo à στρέφω. ita quoque ἀστράβη est à στρέφεσθαι.
Suber à σύφαρ, quod *corticem* significat: atque indè nomen arbori quæ tota est cortex.
Tenebræ quasi *denefræ* à δνοφερόν. Caninius.
Trabes pro *Trabs* à τράφηξ.
Tuber à τύφαρ pro τῦφος.
Uber ab Æolico ὕφαρ pro οὖθαρ.
Umbilicus ab ὀμφαλικός.

F *mutatur in* G.

Gero à φέρω.
Ningo à νίφω.
Tergus ab Æolico τέρφος pro στέρφος.

F *mutatur in* H.

Herba ab Æolico φερβὴ pro φορβή. à φέρβω, *Pasco*, *nutrio*. unde & φορβὴ Hesychio inter alia exp. βοτάνη. atque ita accepere veteres. Quemadmodum igitur antiqui, teste Festo, dixere *Fedus*, *folus*, *fostis*, *fostia*, pro *Hedus*, *holus*, *hostis*, *hostia*; ita quoque priùs fuerit *Ferba* quàm *Herba*.

Orcus ab ὄρκος.
Organum ab ἔργον. item *Orgia*.
Parochus à παρέχειν.
Ploro à πληρῶ.
Ploximum à πλέξινον.
Pompa à πέμπω.
Probum ex πρέπω.
Pronus ex πρηνής.
Proserpina, Περσεφόνη.
Ptolomaus, Πτολεμαῖος.
Rhombus ἀπὸ τοῦ ῥέμβεσθαι.
Rhomphaa à ῥέμπω.
Rhonchus à ῥέγχω.
Rogo ab ὀρέγω.
Ros ab ἔρση.
Scopulus ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν, quòd sit navium tegumentum. Servius ad Æneïd. I, XLIX.
S cer ab ἑκυρός.
Sodalis à poëtico ἕταρος.
Sol à σέλας.
Stola à στέλλω. unde & *stolo*.
Stomachus quasi στενὸν μῆκος.
Tollo à τέλλω.
Tomus à τέμνω.
Torpeo à τέρπω.
Torreo à τέρσω.
Trochus à τρέχω. item *trochilus*, *trochlea*.
Tropicus à τρέπω. unde & *tropaum*.
Vomo ab ἐμῶ. *Vomitus*, ἔμετος.
Voveo à βεβαιῶ.
Veteres *Apello* dixere, & *Hemo*, & *Elus*, & *Benus*, pro *Apollo*, *Homo*, *Olus*, *Bonus*. Dicebant quoque vice versâ *Amplocti* pro *Amplecti*, quemadmodum & *Animadvorti* pro *Animadverti*, teste Prisciano libro primo, cap. de Literarum accidentibus. Pro *Adversus* denique dicebant & *Advorsus*; hinc *Advores* Philoxeno ἐναντίοι.
Colossus à *Caleto* artifice.
Cortina, locus unde oraculum datur, dicta videtur quasi *Certina*, quòd certa illinc responsa funduntur. Servius ad Æneid. III, XCII.
Forda à *ferendo*, unde & *Forum*, *Fors*, &c.
Humor, *Calor*, *Favor*, ab *humeo*, *caleo*, *faveo*, &c.
Messec populi Josepho dicti, Melæ dicuntur *Moschi*, hodie verò *Moscovita*, quemadmodum auctor est Postellus cap. XXI libri de Originibus.
Noceo à *Neco*.
Non à *Nenu* vel *Neno*.
Officium dicitur quasi *efficium*, ab *efficiendo* quod unicuique personæ congruit. Donatus in Adelph. I, I.
Podex à *Pedo*, ut πορδὴ à πέρδω.
Polliceor à *Pellicio*.
Pollio, priùs *Pellio*, à *Pellibus*.
Polluo à *Perluo*.
Pondus à *Pendo*.
Porta & *Porticus*, quòd sint *Aperta*.
Sobrius quasi *Sebrius*, hoc est, ab ebrio separatus. Donatus in Andr. IV, IV.
Socors, *secors*, à *se* & *cor*.
Solium à *sedendo*.
Toga à *tego*.
Vortex à *verto*.

E *mutatur in* U.

Brundusium, Βρεντέσιον.
Caballus à καβάλλης.
Camurus à καμπή.
Capsula à κυψέλη.
Capulus à κώπη.
Catapulta à καταπέλτης.
Clueo à κλέω, ex quo κλέομαι.
Corusco à κόρη.
Crumena à κρεμᾶν, quia plerumque de collo suspensa gestabatur. Plautus Truculento;

—— Homo crumenam sibi de collo trahit.

& alibi tribus quatuorve locis. Indè est *decollare*, quod propriè de marsupio dicitur, quod collo abest & perit. unde & *Decollare* sumitur pro οἴχεσθαι, ut cùm *spem Decollare* ait Varro. Casaubonus ad Theophrasti characteres.
Funda à σφενδόνη.
Fundum à βένθος.
Hulcus, *ulcus*, ab ἕλκος Æolico pro ἕλκος.
Luna à σελήνη.
Mulgeo ab ἀμέλγω.
Nebula à νεφέλη.
Nubes à νέφος.
Pubes ab ἥβη.
Pulvis à πηλός.
Pungo à πήγω.
Scopulus à σκόπελος.
Struo à στρέω.
Sum ab Æolico ἐμὶ, *sum*. ἐντὶ, *sunt*.
Suus ab ἑός.
Turpis à τρέπω.
Tuus à Dorico τεός.
Unus ab ἑνός.
Upupa ab ἔποψ ἔποπος.
Urruncus ab ἤρυγγος.
Uter ab ἕτερος.
Utor ab ἔθω.
Zumum alibi scriptores Latini dixere *Ollam* ἀπὸ τοῦ ζέματος. Salm.
Arcus ab *arceo*.
Arundo ab *areo*.
Augustus ab *augeo*.
Colustra à *coalesco*.
Continuus à *contineo*.
Culullus à *culeus*.
Decumanus à *decem*. unde & *decuria*.
Diu, *diuturnus*, *diurnus*, à *dies*.
Famulus ab Osco *famel*.
Matula à *madeo*.
Meditullium quasi *Medium telluris*.
Monumentum à *moneo*. Nonius.
Occulo ab *ob* & *celo*.
Pulso à *pello*.
Sedulus à *sedeo*.
Trua, *trulla*, à *terendo*. Nonius.
Tugurium à *tego*.
Turunda à *terendo*. nam *terere* est μάζειν, unde & Græcis μᾶζαι.

E *mutatur in* Y.

Ita Græcorum ζύμη est à ζέω, quemadmodum Latinorum *Fermentum* est à *Ferveo*.
Oesypum ab οἶς & οἴσπαθος.
Zephyrus quasi τὸ ζωῦ φέρων.

EI *quandoque additur*.

Πανάκεια à πᾶν & ἄκος.

EI *abjicitur*.

Æoles pro ἀγείρω dicunt ἄγχω & pro ἐγείρω ἔγχω. Solent enim illi τὰ βαρύτονα τῶν ῥημάτων συγκόπτειν.
Æther ab ἀεὶ θεῖν. Aristot.
Damnum à δάπανον.
Ornus quasi ὀρεινός.

EI *mutatur in* A.

Dores κλᾶδας vocant κλεῖδας.
Calare à καλεῖν.
Careo à κείρω, ἔκαρον. indè *Carduus*. & *Floccum* Latini, ἀκαρὲς Græci vocant id, quod manibus carminantium deteritur, nihili rem. Scaliger.
Clathrum à κλεῖθρον.
Dalivus à δείλαιος.
Errare ab ἐρρεῖν. Varro circa finem libri V de L. L. ubi Scaliger reponit ἔρρειν.

EI *mutatur in* Æ.

Æquus ab εἰκός. unde ἐπιείκεια, *Æquitas*.
Cædo à κείρω, vel à καίνω.
Læda à Ληῒς Ληΐδος.

EI *mutatur in* AI.

Ita pro εἶθε, κτείνω, φθείρω, Dores dicunt αἶθε, κταίνω, φθαίρω. Item κύπειρον κύπαιρον, εἴκεν αἴκεν.
Tænia, ταινία, à τείνω.

EI *mutatur in* AV.

Claudo à κλείω vel κλειδόω.

EI *mutatur in* E.

Iones ἀπόδεξις & ἀποδέξασθαι dicunt pro ἀπόδειξις & ἀποδείξασθαι.
Æneas, Αἰνείας.
Aër, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ ῥεῖν.
Alexandrea, Ἀλεξάνδρεια. proinde quoque hîc est E longum. *Alexandrea supplex*; Horat. Carm. IV, XIV. at Propertius III, II.

Noxia Alexandria, dolis aptissima tellus.

Alpheus fluvius, Ἀλφειός.
Calliopea, Καλλιόπεια.
Chorea, χορεία.
Comopoles, Κωμοπόλεις.
Conopeum, κωνωπεῖον.
Experientia, usu nata doctrina, hoc est, ἡ πεῖρα. Servius circa initium Primi Georg.
Forbea, Φορβεία.
Lageos, Λάγειος.
Lebes ἀπὸ τοῦ λείβειν. Ita Sabini Liberum appellabant *Lebasium*, quia Græcè λοιβὴ dicitur res divina. Servius circa initium primi Georg.
Leo verbum, ex λείω.
Mereo à μείρω, quòd distribuitur merces. Scaliger.
Odeum, Ὠδεῖον.
Panacea, πανάκεια.
Pereo à φθείρω.
Periri, unde *Experiri*. à πειρᾶν sive πειρᾶσθαι.
Plateam Πλατεῖαν dixerunt Græci. Secun-

cundùm formam ejusmodi Μηδεῖαν quoque *Medeam*, & σπονδεῖον *Spondeum* scribimus; ut ait Donatus in Andriam IV, V.
Retrix à ῥεῖθρον.
Sterilis à στεῖρα.
Strutea mala, στρούθεια.
Talea à θάλεια.
Temo à τείνω. unde & *teneo* & *tenuis*.
Tero à τείρω.
Tres à τρεῖς.

EI *mutatur in* I.

Aliptes ab ἀλείφω.
Apica ovis dicitur quæ ventrem glabrum habet; Festus. ἄπειχος Græcis est *Glaber*. nam πεῖκος & πέκος in Neutro idem quod πέκος in Masculino.
Archivum, ἀρχεῖον.
Bosa à βόσεα, scilicet δορρὰ, *Pellis*.
Catamitus à γαδαμείδης. Scaliger.
Centaurium, κενταύρειον.
Cercolips à κέρκος & λείπω.
Charonium, Χαρώνειον.
Chilo, χείλων.
Chiragra, χειράγρα & reliqua comp. à χείρ.
Cichorium, κιχόρειον.
Cimeliarchium, κειμηλιαρχεῖον.
Ciro à κείρειν.
Cis à κεῖσε.
Cliens à κλείω, *honoro*.
Crocodilus, κροκόδειλος.
Darius, Δαρεῖος.
Dico, *dicis*, à δείκω sive δείκνυμι. unde & *Digitus* & *Dignus*. nihil interim aliud est *Dicere*, ut loquitur Caninius, quàm ostendere animi sui sententiam.
Dirus à δεινός.
Durius à δύρειος.
Enchiridium, ἐγχειρίδιον.
Epiphania, ἐπιφάνεια.
Exilis ab ἐξειλεῖν.
Firmus ab εἱρμός.
Graphium, γραφεῖον.
Hir à χείρ.
Icon, εἰκών.
Idolum, εἴδωλον.
Idyllium, εἰδύλλιον.
Ileus, εἰλεός.
Iris παρὰ τὸ εἴρειν.
Ironia, εἰρωνεία.
Libo à λείβω.
Libs, ventus pluvius, à λείβω, *Stillo*.
Lichen à λειχὴν.
Lilium à λείριον.
Limus à λειμών.
Lingo à λείχω.
Lio ex λειῶ.
Minor à μείων.
Muri, Μεῖυροι.
Nilus, Νεῖλος.
Nimium ex νὴ & μεῖον.
Orchites ab ὄρχεις.
Paradisus, παράδεισος.
Pinarii à πεῖνα, *Fames*. Servius ad Æneïd. VIII, CCLXVIII.
Pirata à πειρατής.
Raphium, ῥαφεῖον.
Si, ab εἰ.
Signum à δείκνυμι.
Sirenes à σειρὰ δὲ.

Siri, Σειροί.
Sirius, Σείριος.
Sirpo ab εἴρω.
Sistrum, Σεῖστρον.
Spira, Σπεῖρα.
Stipo à στείβω. Varro IV de L. L.
Thalia, Θαλεῖα.
Timeo à δεῖμα.
Tina à δεῖνος vel δῖνος.
Video ab εἴδω.
Viginti à Dorico εἴκατι pro εἴκοσι.

EI *mutatur in* IE.

Sic *Hiems* videtur esse ex εἰμαὶς, ut Præpositiva Subjunctivæ, hæc illius locum teneat.

EI *mutatur in* O.

Tonus à τεῖνω.
Volvo ab εἰλύω.

EI *mutatur in* OI.

Æolibus ὄνειρος est ὄνοιρος.
Μοῖρα à μείρω.

EI *mutatur in* U.

Alumen ab ἄλειμμα.
Aluta ab ἀλειπτῆς.
Sum ab εἰμί.

EI *mutatur in* Y.

Agyrta ab ἀγείρω.
Myops ex μείων & ὄπτεσθαι.

EU *abjicitur.*

Stringo à στραγγεύω.
Urino ab οὐρεύω.

EU *mutatur in* E.

Cetbra à κεύθω.
Ulysses ab Ὀδυσσεύς.

EU *mutatur in* EI & I.

Paradisus, παράδεισος, à παρὰ & δεύω.
Angario ab ἀγγαρεύω.
Ithyphallus ab ἰθὺς pro εὐθύς.
Picea à πεύκη.

EU *mutatur in* O.

Latrones, conducti milites, à λατρεύειν, *Obsequi & servire mercede*. Servius ad Æneïd. XII, VII.

EU *mutatur in* U & Y.

Batuo à βατεύω.
Dulcedo à δεῦκος.
Erysipelas ab ἐρεύθω & πέλας.
Fugio à φεύγω.
Futuo à φυτεύω.
Gnavus à γναφεὺς vel κναφεύς.
Gustus à γεῦσις, quod à γεύομαι.
Lucunter, λευκαντήρ.
Lutetia, Λευκετία.
Nuo, νεύω. *Abnuo*, ἀπονεύω.
Pulmo, πλεύμων.
Putus à πεύθω.
Ructus ab ἐρεύγω. *Erugere*, vide Festum.
Ruma à ῥεῦμα.
Salum à σαλεύω. unde & *Salacia*.
Uber, copiosus, ab εὔπορος.
Uro, *ussi*, ab εὔω vel εὕω, εὖσα.

EU *usurpatur pro* EO.

Theudosius pro *Theodosius*.

F *additur.*

Felis ab Æolico φαιλὸς pro αἰλὸς, unde Græcis quoque dictus est αἴλουρος, *alurus*. vide Salmasii Plinianas exercitat. paginâ MIX.
Filius ab ἶνις, quod Hesychio exp. υἱός.
Frago, *frango*, à ῥάγω vel ῥήγω pro ῥήγνυμι.

F *abjicitur.*

Aio à φάω.
Rana à φρῦνος.
Renes à νεφροί.

F *mutatur in* B.

Plutarchus certè in Hellenicis quæstionibus tradit Macedones *B* usurpare pro φ, ac pro φαλακρός, Φίλιππος & Φερονίκη dixisse βάλακρος, Βίλιππος & Βερονίκη. manifestè quoque in nomine *Beronices* imitantur eos Latini, quemadmodum liquet vel ex solo Catulli Carmine de Comâ Beronices.
Albus ab ἄλφος. vide Festum.
Ambi vel *ambe*, i. Circum, ab ἀμφί.
Ambo ab ἄμφω.
Balæna à φάλαινα.
Bruges Priscis dicebantur Φρύγες.
Carbo à κάρφω.
Corbis à κόφινος.
Gibbus à κυφός.
Glaber à γλαφυρός.
Nebula à νεφέλη.
Nubes à νέφος.
Obrysum ab Ὀφίρ.
Orbus ab antiquo ὀρφὸς, ex quo ὀρφανός.
Probrum ex προφερόμενον.
Scribo à γράφω.
Scrobs à σκαρίφω.
Sibi à σφίν.
Sibilo à σιφλόζω.
Sibus à σοφὸς, pro quo Æoles σύβος. *Sibus* verò exp. *callidus* Festo.
Sobrius à σώφρων.
Strabo à στρέφω. ita quoque ἀστράβη est à στρέφεσθαι.
Suber à σύφαρ, quod *corticem* significat: atque indè nomen arbori quæ tota est cortex.
Tenebræ quasi *denefræ* à δνοφερόν, Caninius.
Trabes pro *Trabs* à τράφηξ.
Tuber à τύφαρ pro τῦφος.
Uber ab Æolico οὖφαρ pro οὖθαρ.
Umbilicus ab ὀμφαλικός.

F *mutatur in* G.

Gero à φέρω.
Ningo à νίφω.
Tergus ab Æolico τέρφος pro στέρφος.

F *mutatur in* H.

Herba ab Æolico φερβὴ pro φορβὴ, à φέρβω, *Pasco*, *nutrio*. unde & φορβὴ Hesychio inter alia exp. βοτάνη. atque ita accepere veteres. Quemadmodum igitur antiqui, teste Festo, dixere *Fedus*, *folus*, *fostis*, *fostia*, pro *Hedus*, *holus*, *hostis*, *hostia*; ita quoque priùs fuerit *Ferba* quàm *Herba*.

Hen à φεῦ.

Hanula, parva delubra, quasi *Fanula*; Festus.

Hariolus quoque putatur Latinis dictus quasi *Fariolus* à *Fari*. Donatus in Phorm. IV, IV.

F *mutatur in* P vel PH.

Græcis idem sunt ἀφυσία ἀπυσία, χεῖφος χεῖπος.

Alpes ab ἀλφόν.

Alphesibœus, Ἀλφεσίβοιος.

Alpheus fluvius, Ἀλφειός.

Aper ab ἀφρὸς, *Spuma*; quoniam Apris irritatis, *Fervida, cum rauco latos stridore per armos Spuma fluit*, ut loquitur Ovidius VIII Metamorphos. vers. CCLXXXVII.

Aphrodisia, Veneris Festa, Ἀφροδίσια.

Aplustra ab ἄφλαστα.

Apricus quasi ἀφρίκης, id est, sine horrore frigoris; Festus.

Apricum quasi ἄνευ φρίκης, *Sine frigore*: inde & Aphrica, quòd est calidior. Servius ad Æneid. V, CXXVIII.

Apua, ἀφύη.

Atriplex, ἀτράφαξις.

Buphthalmum, βούφθαλμον.

Caput, κεφαλή.

Capisterium, Σκαφιστήριον.

Carpo à κάρφω.

Catampo quasi κατ' ἄμφω.

Clypeus, ἀπὸ τοῦ γλύφειν.

Crepus, unde *Crepusculum*, à κνέφος.

Delphinus à δελφίν.

Ephebus, ἔφηβος.

Ephemeris, ἐφημερίς.

Ephippium, ἐφίππιον.

Graphica, ars pingendi, γραφική.

Ophites lapis, ὀφίτης.

Panula à φαινόλης.

Palangæ à φάλαγγες.

Palatium à φαλάντιον. Ita vocabant summa juga veteres Latini & Græci. Scaliger.

Palpebra à βλέφαρον.

Pando à φαντὸς à φαίνω.

Pasceolus à φάσκωλον.

Paveo à φοβέομαι.

Paulum à φαῦλον.

Pellis à φελλός, quod Hesychio inter alia exp. φλοιὸς δένδρου.

Pereo à φθείρω.

Perperus & *perperam* à περπέρως.

Picas appellantur quorum pedes formati sunt in speciem Sphingum, quod eas Dorii *Phicas* vocant. Festus. Huc facit illud Hesychii, φίκα, φίγα, σφίγγα. Et mox, Φικιῶν, περὶ Θηβῶν.

Pilo, unde *Compilo*, à φιλήτης, quod Hesychio exp. κλέπτης. vide Festum in *Pilare*. ut & Senecam epistolâ LI.

Pingere & *Fingere* à φέγγος deducit Scaliger cap. LXXXVII de Causis L. L.

Planca à φάλαγγες. prius enim *Palancas* dicebant *Plancas*. Scaliger.

Phœnus, φοῖνιξ.

Porto à φόρτος, unde φορτίζω.

Prudens, φράδων vel φραδμων à φράζω πέφραδα. *Confidero*.

Pubes à φοῖβος.

Puniceus à φοινίκεος.

Purpura à πορφύρα.

Sapiens à σοφός.

Scalpo à γλάφω, Æol. σκάλφω, Sicul. σγαλφω.

Scrupus à σκορπίον.

Sculpo à γλύφω, γύλφω, σγύλφω.

Sipho à σίφων.

Sirpe à σίλφι.

Stipo à στίφω.

Stroppus à στρόφιον. vide Festum.

Supparus ex *Sub* & φᾶρος.

Tapa à τυφλός.

Tepeo à τύφω.

Tipula à τίφη.

Quibus adde, quòd Judaïcarum antiquitatum scriptor, etsi Hebraicè sit Joseph, maluit tamen scribere Ἰώσηπος, quam Ἰώσηφος. & quidem eo sæculo, quo nullum *P* agnoscebant Hebræi: unde & eo nomine culpatur à Josepho Scaligero epistolâ quadam ad Laur. Joubertum.

F *mutatur in* T.

Rufuli olim, postea *Rutuli*. Festus.

F *mutatur in* T H.

A φῦμα, id est, *Tumor*, venit *Tumeo*.

F *mutatur in* Vau.

Calvarium à κεφαλή.

Gnavus à γραφεὺς vel κναφεύς.

Vannus à φυνεῖν.

Vates quasi φάτης à φημί. *Fari* nempe veteribus Latinis erat προφητεύειν.

Vesica à φύσκα.

Vespa à σφῆκα.

Vilis a φαῦλος.

Vos à σφῶ.

Vulva ab Æolico βίλφυς pro δέλφυς, ἡ μήτρα.

Videtur & mutari in Germanicum W. nam quæ olim *Flaccia* à *Flacco* præside Romano vocabatur, ea nunc Walachria nominatur, quemadmodum etiam annotavit Vincentius Lupanus ad Flavium Vopiscum.

G *additur.*

Quæ ab Aoristo β fiunt, paragogâ sæpe adsumunt γ, ut ab ἔφυγον φυγγάνω, ab ἔτυχον τυγχάνω, ab ἔλαχον λαγχάνω, ab ἔδακον δαγκάνω.

Ab Hebraïco certè לוש putatur γλῶσσα dicta quasi λῶσσα. כנר quoque Græcè est κίγχαρις apud Josephum lib. III Judaicarum antiquitatum cap. VII, quod Rufino est x. Sed apud eum perperam edidere *Cibaru* vel *Cytharu*. Assumitur & Γ ab Æolica dialecto: ut cum γῆνα dicunt pro ἴνα ab ἴλω. Sic à νίφος est νίφος ᾗ γνόφος, teste Eustathio. à λῆμα est γλάμα, unde *Gramia*. ab ἔλαιος μῦς est γέλαιος, atque indè *Glis*. ab ἔντερα est γάντερ, atque inde *Venter*.

Algor & *Algeo* videntur esse ab ἄλγος, quod est ab α privativo & ...

Caliga à χαλάω.

Clingere pro *Cingere*, à κλείειν.

Ergo ab ἀργ. Caninius.

Frugus à κρύος.

Gracus à Γραικός.

Largus à λαῦρος.

Murgiso à μυρμός. Scaliger.

Orgia ἀπὸ τοῦ ὀργᾶν.

Pergo à περῶ.

Pingo à πίναξ.

Rigo à ῥέω vel *Rivus*.

Salgama ab ἁλμαία.

Signum à σημεῖον.

Spargo à σπορῶ vel Aor. ἔσπαρον.

Valgus à βλαισός, ut primò per metathesin fuerit *balsus* vel *valsus*, ac deinde, mutato *S* in *G*, *valgus*. Caninius.

Auriga ab *Haurio*, id est, Fero.

Gigno à *Geno*.

Murgiso a *Mora*. Festus.

Tongo Prænestinum, hoc est, Nosco, rem omnem teneo. fortassis est a *Teneo*.

G *abjicitur.*

Γιγνώσκω & γινώσκω, γίνομαι & γίγνομαι.

Cachinnor à καγχάζω.

Lac lactis ex veteri γλάξ γλακτός. Salm. in script. Historiæ Augustæ pagina 196.

Lucunter, authore Festo, *genus operis pistoris*, est à γλυκοῦντις.

Narro antiquitus *Gnaro*, à *Gnarus*. unde *Gnarigo*, apud Festum, & *Dignorare* apud eundem. Omnia παρὰ τὸ γνωρίζειν. Sic *Gnascor* & *Gnatus* παρὰ τὸ γένω, γεννάσκω. ut à γνόω, γνώσκω sunt *Gnosco* & *Gnotus*. Scaliger.

Norma à γνώριμα.

Nosco à γνώσκω.

Pumilus ex πυγμαλίων. ita quoque πύματος legas apud Hesiodum pro πύγματος.

Rima à ῥῆγμα.

Latini promiscuè scribunt *Narus gnarus*, *Natus gnatus*, *Navus gnavus*.

Culina dicta est, quod in eâ *colamus ignem*.

Purus à *Purgo*.

Sanies à *Sanguis*.

Sumen quasi *Sugimen* à *Sugendo*.

G *mutatur in* B.

Ἄργος Ætolis, Æolibus est Ἄρβος, ex quo *Arpos*. Servius ad versum CCCLXXXVI septimi Æneidos: *Non una est Argos. Fuit enim & in Italiâ, quam Diomedes condidit; quæ primò Argi, post Argyrippa* (nempe ex Ἄργος ἵππιον) *post Arpi dicta est.*

Fibula à *Figo*.

G *mutatur in* C.

Arceo, ab εἴργω vel ἔργω.

Cachinnari videtur esse à γαγγαλιᾶν, quod Hesychio est γαγγαλίζεσθαι, ἥδεσθαι, *Titillari, lætitiâ affici*. pro quo tamen & καγχαλᾶν habet idem Grammaticus.

Κάμηλος est ab Hebræo גמל.

Ceres videtur desumi posse ab Hebræo גרש, *Spica tusa*, *triticum comminutum*. quæ soceri mei Francisci Junii conjectura est. Quibusdam dicta videtur à γύρις, *Pollen*. Varroni & Ciceroni quasi *Geres*.

Latinum *Amurca* est ab ἀμόργη.

Cape ab Æolico γάπτω pro γάπτω.

Caius est à Γάϊος Dorico pro γάϊος.

Calathus à γάλα & τίθημι.

Camela virgines, γαμήλιοι θεαὶ apud Festum.

Catamitus quasi γαδαμοίδης. Scaliger.

Can-

Candela à χανδᾶν, quod Hesychio exp. λάμπειν.
Clivus à γεωλόφος.
Clypeus ἀπὸ τοῦ γλύφειν.
Cnens à γενέσιος, quod est *Generosus*.
Congrus à γόγγρος.
Corytus à γωρυτός.
Crates à γέῤῥα. Rectiùs tamen à κρατεῖν derivant, quòd virgulta in cratem contexta atque implicata invicem se teneant. Prior tamen originatio videtur habere auctorem Festum in *Cerrones*.
Curvus à γυρός.
Elucus ab ἠλυγὴς, ὁ ἐπισκιασμένος.
Æsculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.
Focus à φῶγος.
Misceo à μίσγω pro μίγνυμι.
Nunc à νυνὶ γε.
Orca ab ὄρυγα vel ὄρυξ.
Periculum est ab Æolico πείγολον pro πείβολον. nam Æoles, præter usitatissimam sibi transpositionem literarum, τὸ β quoque in γ mutare solebant, ut γλέφαρον pro βλέφαρον, &c. vide Salmasium de Modo usurarum, pagina 671.
Planca à φάλαγγες.
Racemus à ῥὰξ ῥαγός.
Sacer ab ἅγιος.
Scalpo à γλάφω, pro quo Æoles & Siculi dicunt γάλφω, σγάλφω.
Scribo à γράφω.
Scruta à γρύτη.
Sculpo à γλύφω, γύλφω, σγύλφω.
Arcus ab *Arrigendo*.
Securis à σάγαρις, *Securis Amazonica*.
Curculio quasi *Gurgulio*. Varro.
Fruginal & *Frucinal*, quemadmodum ex Paulli epitomà cognoscimus, dictum est templum Veneris Fruti. apud quem tamen *Frutinal* quoque legimus, ut sit à *Frutis*, quod cognomen Veneris nemo non videt corruptum esse ex Ἀφροδίτη.
Graculi, quòd *gregatim* volent.
Juncus à *Jungendo*.
Licium à *Ligando*.
Mucus à *Mugo*.
Mustricula à *Mus* & *Stringo*.
Pertica à *Pertingo*.
Sancio à *Sanguis*.
Succus propriè quasi *Sugus*, quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant. Donatus ad Eun. II, III.

G *mutatur in* CH.

Ἀρέχνη socero Junio videtur dicta ab ארג, *Texuit*. unde & *Argon* dictus est filius Nini primus rex Sardium ex Heraclidarum genere, qui Sardios textrinam mollem docuit. Herodotus.
Γαλβάνη dixerunt olim, nunc χαλβάνη.

G *mutatur in* CT.

Τρώκτης à τρώγω.
Acta, littus, ab ἄγω vel ἄγνυμι, *Frango*.
Analecta ab ἀναλέγειν.
Flecto à φλέγω.
Ructo ab ἐρεύγω.
Hæc mutatio frequens est in Præteritis pass. secundæ conjug. Græcorum Baryt. ut & in Supinis Latinorum verborum in *GO*.
Lictor à *ligando*; A. Gellius XII, III.

G *mutatur in* D.

Dores pro γνόφος dicunt δνόφος, & δνοφερὸν pro γνοφερόν.
Δημήτηρ quasi γημήτηρ.
Dulcis à γλυκύς.
Rodo à τρώγω.
Rideo à *Ringo*.

G *mutatur in* H.

Hinnus, quo significatur paullus mulus, ut multi interpretantur, vel potiùs Equus pumilus, venit à Græco γίννος, quo Aristotelem Strabonemque usos ostendit Scaliger Castigationibus in Manilium.

G *mutatur in* L.

Sileo à σιγάω.
Pala à *Pungendo*.

G *mutatur in* M.

Fames à φαγεῖν.
Fulmen à *Fulgere*.

G *mutatur in* N.

Anchises, Ἀγχίσης.
Anchora, ἄγκυρα.
Angelus, ἄγγελος.
Anguilla, ἔγχελυς.
Ango ab ἄγχω.
Angulus, ἀγκύλον.
Lancea à λόγχη.
Sphinx, Σφίγξ.
Varro libro Primo de L. L. & Victorinus de Orthographià auctores sunt Attium Græcos secutum scripsisse *aggulum*, *aggullam*, *agguem*, *iggerens*, pro quo alii *angulus*, *anguilla*, *anguis*, *ingerens*, atque ita in aliis. Attii illius versus est;

Pallas bicorpor agguium spiras trahit.

Tingo, τέγγω.

G *mutatur in* P.

Lepus à λαγώς.
Rupes à ῥὼξ ῥωγός.

G *mutatur in* Q.

Aquila Caninio est ab Æolico ἀγύλ. Hesychius: ἀγύλ, ἀετός. Κύπριοι.
Laqueus à λύγος.
Loquor à λόγος.

G *mutatur in* S.

Miser ab Æolico μυγερὸς pro μογερός.
Alsiosus ab *Algeo*.

G *mutatur in* T.

Turtur ab Æolico τυργὴς pro τρυγών.

G *mutatur in* U vocale.

Raucus à βρόγχος.

G *mutatur in* V consonum.

Favus à φαγεῖν. Isidorus Originum XX, II.
Frigola sunt propriè vasa fictilia quassa: unde dicta verba *Frivola*, quæ minùs sunt fide subnixa. Festus.

G *mutatur in* X.

Atrox à τρώγω.
Laxus à λαγαρός.
Metaxa à μετάγω.
Styx dicta est ἀπὸ τοῦ στυγεῖν, à tristitiâ. Servius ad Æneid. VI, CXXXIV.
Sphinx dicta est ἀπὸ τοῦ σφίγγειν, *Constringere, vincire*; quòd ita stringeret homines suis quæstionibus, ut se expedire non possent. Lactantius in Statii Thebaid. LXVI.
Ambaxiosi ab *Ago*.
Fraxinus quod crescat in locis *fragosis*.
Juxta & *juxtim* à *Jugando* vel *Jungendo*.
Lex à *Legendo*.
Rex à *Regendo*.
Rixa à *Ringendo*.
Strix à *Stringendo*.
Taxo à *Tango*.
Texo à *Tego*.
Uxor ab *Ungo*.

G *mutatur in* Z.

Iones pro φύγω dicunt φύζω, pro ὀλίγον ὀλίζον.
Dores pro γδέω dicebant ζδέω. vide quæ annotamus in Z.

H *additur in initio*.

H *literam, sive illam spiritum magis quàm literam dici oportet, inserebant Veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque, ut sonus earum esset vividior vegetiorque, atque id videntur fecisse studio & exemplo linguæ Atticæ*, &c. Gellius II, III.
Habeo ab ἄβειν, prout Hesychio ἄβεις exp. ἔχεις. quod ipsum quoque habet Phavorinus, addens ita loqui Pamphylios. Salmasius putat desumtum ab illo ἀπέχειν, quod ponitur pro ἔχειν ἀπό τινός. vide eum cap. VI de Usuris.
Halo ab ἄω.
Haurio ab ἀρύω.
Haut ab οὔτε.
Hernia Jos. Scaliger putat dictam ab ἔρνος, quod interdum *Ramum* denotat; firmatque hanc ἐτυμολογίαν, quòd & Latini *Ramicem* appellant, quoniam intestinum in scrotum incidens videtur *ramum* facere. vide eum in Catalecta Virgilii.
Hirrire ab ἀῤῥάζειν.
Historia ab ἴσωρ.
Honor ab ὄνημι.
Horreo, ab ὀῤῥωδέω.
Hortor ab ὄρω.
Hortus fortasse est ab ὄρχος, quod idem signat.
Humerus ab ὦμος.
Hamus ab *Amus*.
Helluo ab *Eluendo*.
Helvus ab *Albus*.
Hortus ab Oriendo.

H *additur in medio*.

Anchora ab ἄγκυρα.
Cythisus, κύτισος.
Gehenna, γέεννα. sed satius fortè sit *Gehenna* vocabulum immediatè petere ex Syro & Chaldæo גהנא, quod per metaphoram accipiunt pro loco sceleratis torquendis destinato. Est autem translatio hæc desumta à valle Hinnomi vel filiorum Hinnomi Hierosolymorum urbi viciná, ubi sacrificiis humanis litabatur. Josuæ XV, VIII. vide Eusebium lib. I de Præparat. Evangelicâ.

Gryphes, γρῦπες.
Stilpho, Στίλπων.
Triumphus, θρίαμβος.
Trophæum, τρόπαιον.

H *abjicitur in initio.*

Ἀλαλή, quod exp. ᾠδὴ ἐπινίκιος, ἐπιφήμιος βοή, est ab הלל, *Luculentus fuit*, item *illustravit*, *ornavit laudibus*. quæ conjectura est soceri mei Fr. Junii. Cui quoque Græcum ὄρος est ab הרר, הרר, vel הר, *Mons*, *montosa regio*.

Æoles & incolæ magnæ Græciæ omittebant spiritum asperum, teste Dionysio Halicarn. & Fabio Quinctiliano. unde & Latini ἀπὸ τῆς αἱμυλίας ἢ λόγου dixere non *Hæmulium*, sed *Æmilium*. Similiter quoque spiritum hunc amittunt plurima derivata ab ἅλς.

Æmidum, tumidum, Festus. ex αἱμώδης.
Alcedo, παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν.
Amor, ab ἵμερος.
Aptum ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι.
Aqua ex ἁ χοαί. Caninius.
Is, ab ὅς.
Olympus quasi ὁλολαμπής.
Omnis ab ὁμῶς vel ὁμοῦ.
Opus ab ἕπω, *Operor*, *ago*.
Ora ab ὅρος.
Orcus ab ἕρκος.
Ordo quasi ὅρον δῶ. vide Scaligerum de Causis L. L. cap. XXXV.
Orgia ἀπὸ τῶν ὁρμῶν.
Rica à ῥῖκος.
Rima à ῥῆγμα.
Ringo à ῥῖνες.
Risemus à ῥόνεω.
Uber ab οὖθαρ.
Ubi ab ὅπη.
Udus ab ὕδωρ, poëticè ὕδος, Æolicè ὕδος.
Ulcus ab ἕλκος.
Unda ab ὕδωρ.
Unus ab εἷς ἑνός.
Usque ab ἕως.
Uter ab ἕτερος.
Allucinari pro *Hallucinari*.
Auriga ab *hauriendo*, id est, feriendo.
Auster quasi *Hauster*, ab *hauriendo*.
Erinaceus ab *hærendo*.
Ircens ab *Hircus*.
Olus & *Olera*, olim *Helus* & *Helesa*.

H *abjicitur in medio.*

Βαλλαιὸν & βαλιὸς Græci appellant *Citum*, *festinum*, *celerem*. Socer meus Fr. Junius desumtum putat ex בהל, *Accelerare*, *tumultuarie aliquid agere*. inde deduxit βαλλίζειν, *celeri saltationis genere uti*.

Πέλεκυς Jos. Scaliger deduxit ex Syriaco PHELEQ.
Acus ab ἄχυρον.
Caron antiquis dicebatur *Charon*, qui Græcis Χάρων. Ita enim, aspiratione interlisâ, dixisse veteres jam olim docuit Jos. Scaliger epigrammate isthoc L. Manilii;

> *Cascum cascam duxisse non mirabile est,*
> *Quoniam Caron cas faciebat nuptias.*

Inebra aves, quæ obstant quò minùs aliquid fiat, ab *inhibendo*.
Probrum, *proebrum*, à *prohibendo*.

H *mutatur in* F vel PH.

Falerii oppidum à *Sale* dictum, teste Festo: nempe ab ἅλς, quasi *Halerii*, quia apud eos Sal fieret. vide quoque Servium ad Æneid. VII, DCCXCV.
Familia videtur esse ab ὁμιλία.
Favus fortè ab ὑφος, *opus textum*.
Fermè ab ἁρμοῖ. Scaliger.
Festum ab ἑστιῶ.
Firmus ab ἕρμα vel ἑρμός.
Fistuca ab ἱστῶ, *statuo*.
Formia ab ὅρμος. vide Festum.
Fortis ab ἑρκτός. *Horctem & forctem pro Bono dicebant*; Festus.
Furca ab ὕρχη.
Phiala dictæ, quòd ex vitro fiant. *Vitrum* enim Græcè ὕαλος dicitur. Isidorus Originum XX, V.
Febris priùs dicebatur *Hebris*, teste Servio ad Æneid. VII, DCCXCV.
Filum ab *hilum*.
Findo ab *hio*.
Fœdus nomen habet ab *hirco* & *hædo*. hunc veteres in gravi significatione ponebant. Isidorus X Originum.

H *mutatur in* G.

Gesum vel *Gessum* fortasse idem cum ὑσσός.
Gibber ab ὕβος.
Tragula à *trahendo*.

H *mutatur in* P.

Palus ab ἕλος.
Pollex fortasse est ab illo *allex* vel *hallex*, quæ veteribus, auctore Festo, denotabant Pollicem in proximum digitum veluo insilientem, ἀπὸ τοῦ ἅλλεσθαι.
Posterior ab ὕστερος.
Pubes ab ἥβη.

H *mutatur in* S.

Sacer ab ἅγιος.
Sal ab ἅλς. item *Salum*.
Salio ab ἅλλομαι.
Sarpo ab ἁρπῶ.
Satis ab ἅλις.
Se ab ἕ.
Seculum ab ἡλικία.
Secus ab ἑκάς. vide Casaubonum in Suetonii Tiberium, cap. II.
Sedeo ab ἕζομαι.
Sedes ab ἕδος.
Semis ab ἥμισυ. vide Festum.
Septem ab ἑπτά.
Sequi ab ἕπεσθαι.
Sermo ab εἱρμός. Scaliger.
Serpo ab ἕρπω.
Serpyllum, ἕρπυλλον. Servius in Eclogam secundam.
Sex, ἕξ.
Sexus ex Græco ἕξις. Festus.
Similis ab ὁμαλός.
Sisto ab ἵσω sive ἵστημι.
Socer ab ἑκυρός.
Socrus, ἑκυρά.
Sodalis à poëtico ἕταρος.
Solea ab ὑλίας, *Pellis*. Salmasius in scriptt. hist. Aug.

Soleo ab ἔλος.
Solus, *solum*, ab ὅλος, ὅλον.
Solvo quasi ὅλον λύω. Jul. Scaliger cap. 25 de Causis L. L.
Somnus ab ὕπνος.
Sopor ab ὕπαρ.
Sorex ab ὕραξ.
Sors ab ὅρος.
Suadeo ab ἥδω.
Sub ab ὑπό.
Sudor ab ἱδρώς, vel ὕδωρ.
Sus ab ὗ.
Sulcus ab ὁλκός.
Sullus ab ὕλλος.
Sulphur quasi ὅλον πῦρ.
Super ab ὑπέρ.
Superbus ab ὑπέρβιος.
Supinus ab ὕπτιος.
Sus ab ὗς.
Sucula, ὑάδες.
Suus ab ἑός.
Sylva ab ὕλη. unde & *Sylvanum* prudentiores dicunt esse ὑλικὸν θεὸν, hoc est, Deum τῆς ὕλης. vide Servium ad Æneid. VIII, CCCCXCIX.

H *mutatur in* TH.

Amabant majores, ubi aspiratio erat, θ ponere, inquit Servius ad Æneid. VIII, CCCXXVIII.

H *mutatur in* Vau.

Velia ab ἑλία. Servius ad Æneid. VI, CCCLIX.
Vermis ab ἕρπω.
Verpus, Lumbrici genus, ab ἕρπων. translata vox est & ad obscœna, ob exibeatem, non à vertendo pellem ut ajunt. Scaliger cap. XXVIII de Causis L. L.
Vesper ab ἑσπέρα.
Vesta ab ἑστία.
Volvo ab εἰλύω.
Venetus ab *Henetus*.
Verbena quasi *Herbena*, redimicula sunt ararum. Donatus in Andr. IV, III.

I *additur in initio.*

Γλῆτες & Ἴγλητες, populus Hispaniæ.
Γνῆτες & Ἴγνητες dicti Rhodii.
Ipse est à Dorico ψὶ pro σφί.

I *additur in medio.*

Iones hanc vocalem plurimis interserebant vocabulis; dicebant enim εἰρωτῶ pro ἐρωτῶ, κεινὸς pro κενὸς, ξεῖνος pro ξένος, unde ξενίζειν apud Herodotum, & *Euxinus Pontus*, qui priùs Ἄξενος, *ob inhospitalitatem accolarum*.
Acies ab ἀκή.
Alius ab ἄλλος.
Arrugia ab ὀρυγή.
Aulso ab αὐλός.
Κάρκινος à κάρχινος.
Corallium quasi κῦρ αὐλός.
Cranium à κράνον.
Cybium παρὰ τὸ κύβον.
Gladius à κλάδος vel *Clades*.
Gramia à γλήμη.
Gumia à γοιμός.
Helcium ab ἕλκω.
Hernia ab ἔρνος.
Inquio ab ἐνέπω.
Ithyphallum ab ἰθὺς & φαλλός.

Ma-

Maceries à μακρός.
Medius à μέσος.
Metior à μετρῶ.
Mina à μνᾶ.
Mugire à μυκᾶσθαι.
Munio ab ἀμύνω.
Navis à ναῦς.
Navita, nauta, à ναύτης.
Opium ab ὀπός.
Orior ab ὄρω vel ὄρνυμαι.
Papilio ab ἠπίολος.
Pario ab Hebræo ברא.
Pelvis à πέλυς.
Pinguis à παχύς.
Quiesco à κέω.
Radius à ῥάβδος.
Rapio ab ἁρπῶ.
Salaputium à *Puta*, quod πόσθη, unde & *Præputium*.
Scipio à σκίπων.
Sibilo à σιφλοῦν.
Spurius à σπορά.
Studium à σπουδή.
Tænia à ταινία.
Tertius à τρίτος.
Tilia à πτίλον vel *telum*.
Vatius à βαιτός.
Venio à βαίνω.
Vesica à φύσκη.
Urino ab οὐρίζω.
Antia ab *Antè*.
Cliens à *colendo*.
Everriator ab *everrendo*.
Genius à *geno* pro *gigno*.
Gradior à *gradus*.
Intemperies, temperies, à *tempero*.

I *additur in fine.*

Iones addunt *I* Dativis plurativis primæ, secundæ & tertiæ declinationis.

I *abjicitur in initio.*

Crux ab ἰκρίον.
Balsa pro Ἴβαλσα oppidum Hispaniæ. Γνῆτες pro Ἴγνητες, & Γλῆτες pro Ἴγλητες.

I *abjicitur in medio.*

Θηβαῖος Æolicè Θηβάος, ἀρχαῖος ἀρχάος.
Ἑταῖρος Æolicè ἑτάρος. Iidem Æoles τὸ ι sæpe mutant in sequentem consonantem, ut cum φθέῤῥω dicunt pro φθείρω, ἔῤῥω pro εἴρω.
Calx à χάλιξ.
Chlamys, χλαμύς, à χλιαίνω.
Cordus à κρόδιος.
Dextra à δεξιτερά.
Eugeium ab εὐδιαῖον.
Festum ab ἑστιᾶν.
Grates à χάριτες.
Gula à γυλιός.
Læna, χλαῖνα, à χλιαίνω.
Norma à γνώριμα.
Obliquus à πλάγιος.
Onager quasi ὄνος ἄγριος.
Opilio ab οἰοπόλιον.
Persona quasi περὶ σῶμα.
Poema, poeta, à ποίημα, ποιητής.
Pumilus à πυγμαλίων.
Sandapilam dixerunt σανίδα τῆς πυελοῦ.
Sarpa à σαίρω.
Scelus à σκέλιος.
Scrupus à σκιρόφιον.
Sum ab εἰμί.

Trochlea à τροχιλία.
Valgus à βλαισός.
Vesta ab ἑστία.
Ardum pro *Aridum* Lucillius dixit. Nonius.
Audacter pro *Audaciter*.
Augurium dictum quasi *Avigerium*, id est, quod aves gerunt. Servius ad Æneid. v, DXXIII.
Auspicium quasi *Avispicium*.
Caldus, Calidus.
Causa quasi *Cavisa*.
Cautio quasi *Cavitio*.
Clam pro *Calim*, quod in priscis Legg. occurrit.
Contus quasi *Conitus* à *Cono*.
Dudum ex *Diu* & *Dum*.
Fautor olim *Favitor*.
Flamen quasi *Filamen*.
Fluta à *Fluitando*.
Germen quasi *Genimen*.
Lamna à *Lamina*.
Lana à *Laniando*.
Lardum à *Laridum*.
Lurco quasi *Lurico* à *Lura*.
Munus à *Muniendo*.
Nasturcium quasi *Nasitortium*.
Nucleus quasi *Nucileus* à *Nux*.
Orno quasi *Orino* ab *Ora*.
Prætor quasi *Præitor*.
Quæstio, quæstor, pro *Quæsitio, quæsitor*.
Salmo, salar, à *Saliendo*.
Segnis à *Se* & *Ignis*.
Subula quasi *Suibula* à *Suo*.
Surgo à *Surrigo*.
Vetus quasi *Vietus*.

I *abjicitur in fine.*

En ab ἠνί.
Est ab ἐστί.
Mel à μέλι.
Per à περί.
Piper à πέπερι.

I *mutatur in* A.

Ala ab ἴλη.
Amor ab ἵμερος.
Cancelli, κιγκλίς.
Hora ab ὁρίζειν.
Ruga à ῥυτίς.
Tango à θίγω.
Prosapia quasi *Prosipia* à *Sipare*, hoc est, Jacere. unde *Dissipare*.
Reapse pro *Reipsa*. Festus.
Scandula à *Scindendo*.

I *mutatur in* Æ.

Præneste locus est haud longè ab Urbe, dictus ἀπὸ τῶν πρίνων, hoc est, *ab ilicibus*, quæ ibi abundant. Servius ad Æneid. VII, DCCLXXVIII.

I *mutatur in* E.

Iones pro ψιμύθιον dicunt ψιμύθιον.
Ita Græci *Capitolium* scribunt Καπετώλιον, *Britannis* Βρεττανοί, *Domitianus* Δομετιανός, *Trebacius* Τρεβάκιος, unde *Trebacius*. Ac fortasse hinc est, quòd Evangelista Marcus cap. VI. *Speculatorem*, qui sic à *Speculo* dictus est, vocat σπεκουλάτωρα. Hinc denique est, quòd Bibliander Græcum σημεῖον derivat ab Hebræo & Syriaco SIMAN.

Constat interim veteres Latinos literis *I* & *E* indifferenter usos. dicebant enim *præfiscini* & *præfiscine*, *heri* & *here*, *vipres* & *vepres*, quæ in MSS. crebrò occurrunt. Dicebant & *die quincti* & *die quincte*, quæ aliud sunt quàm *die quincto*: nam hoc dicitur de præterito, ut *die quarto*, similiaque; at *die quarti* vel *die quarte*, *die quincti* vel *die quincte*, dicitur de futuro. vide A. Gellium lib. X, cap. XXIV: Macrob. lib. I, cap. IV. Itidem dixere *germin* & *germen*, *rumin* & *rumen*, *maciscat* & *macescat*, *putiscat* & *putescat*.
Acer ab ἀκίς.
Anima pro Ventis & flatu ἀπὸ τῶν ἀνέμων.
Ardea ab ἐρωδιός.
Beo à βιῶ.
Bybleum à βύβλινον.
Caduceus à κηρύκιον.
Cape à γήτειον.
Cochlea à κοχλίας.
Coprea sunt homines βωμολόχοι, γελωτοποιοί. Græci κοπρείους ἄνδρας vocant vel κοπρολόγους. vide Casaubonum in Suetonii Tiberium, cap. LXI.
Cupressus à κυπάρισσος.
De à διά.
Ferè à περί.
Jubeo à βία.
Lacero à λακίζειν.
Menta à μίνθη.
Merda ex μίνθη.
Mille à χίλιοι.
Nausea à ναυτία.
Neptunus à νίπτω. Jul. Scaliger cap. XXV de Causis L. L.
Ocrea ab ὀκρία.
Palleo à πελιός.
Pincerna à πίνειν & κιρνᾶν.
Pluteus à Dorico πλατεῖον pro πλητεῖον.
Puteus à πίθιον.
Rheno à ῥινός.
Scorteus à σκύτινος.
Silex à χάλιξ.
Sirpe à σίλφι.
Sublestus ab ὑπόλειπτος.
Termes à τέρμις.
Tertius à τρίτος.
Tomex à θώμιγξ.
Trochlea à τροχαλία.
Vello à τίλλω.
Vena ab ἴς ἰνός.
Ameria urbs in Umbriâ ab Amiro sic appellata; Festus.
Amuletum ab *Amolior*.
Arena ab *Ariditate*.
Bipennis à *Pinna*.
Clemens quasi *Clinans mentem*.
Cœtus quasi *Coitus*.
Cupediæ à *Cupiditate*.
Delubrum à *Diluendo*.
Electabo, eliciam: Festus. *Elegantem* priùs *Eligantem* dicebant. A. Gellius XI, II.
Elementum quasi *Alimentum*.
Fex quasi *Fixa* sive *Affixa* vasi.
Inebra ab *Inhibendo*.
Intemeratus volunt de libris sacris commutatis literis esse præsumptum; *timaram* enim Fidem, hoc est, scientiam in sacris, dicebant. Servius ad Æneid. II, CXLIII.

Malleus à *Molliendo*.
Mendum à *Minus*.
Passer a *Passim*.
Salebra a *Salio*, quòd salientes per eas transire soleamus.
Sepes a *Sepio*.
Stellionem Verrius dictum ait, quod virus stillet cibo. Festus.
Vesica a *Visire*.

I *mutatur in* H.

Hui est ab ἰοῦ, particulâ irridendi.

I *mutatur in* N.

Rheginos seu *Rhegienses* sic facere notat Aristarchus junior Grammaticus in canonum Thesauro. Ipsum quoque hoc faciunt Argivi.
Cretes similiter pro ι ponunt υ, ut cùm dicunt πύθιν pro πίθιν.

I *mutatur in* O.

Post ab ὄπισθε.
Scrobs à σκαρίφω.
Sons à σίνω.
Caupo a *Copis*.
Leno a *Lenio* vel *Delenio*.

I *mutatur in* U.

Botulus à βόσις, *cibus*.
Carus a χάρις.
Crux ab ἴκριον.
Cucumis, κικυός. indè *Cucuma*, quòd ventrem magnum habeat. Scal.
Decumatum, δέκιμον.
Duplex à διπλοῦς.
Esculus olim *Æsculus* ab αἰγίλωψ.
Glus, *gluten*, à γλία.
Iduo pro Seorsim pono, fortasse est ab ἴδιος vel ἰδία.
Mucro à μικρός.
Notus à νοτίς, quòd sit nebulosus atque humectus. A. Gellius II, XXII.
Rumpo à ῥιπῶ.
Seculum ab ἡλικία.
Scrupus à σκίρος.
Sumo ab αἰσιμῶ.
Biduum, *triduum*, à *Dies*.
Capulum a *Capiendo*.
Colurnus pro *Corylinus* vel *Corylnus* à *Corylus*.
Delubrum à *Delibrando*. Huc facit illud Servii ad Æneid. IV, LVI; *Simulachrum dicimus Delubrum, à libro, hoc est, raso ligno factum, quod Græcè ξόανον dicitur.*
Ferula à *Feriendo*.
Frustum a *Frio*.
Infula ab *Infilando*.
Præsul a *Præsilio*.
Recupero a *Recipio*.
Satur a *Satiare*.
Stupeo quasi *Stipeo* à *Stipes*.

I *in* Y.

Æoles ἀφροδύτη pro ἀφροδίτη, μύσος μῦσος, δίκη δύκη.

I *mutatur in* AI.

Κορυφαῖος à κορυφίς.

I *mutatur in* OE.

Fœdus à *Fides*.

K *additur*.

Sic ab ἔρα est κέραμος quasi ἔραμος, ut propriè sit *Terra figularis*, μετωνυμικῶς verò τὸ ἐκ κεράμου πεποιημένον, nempe πίθος vel aliud aliquod vas fictile. Inseritur quoque κ in μηκέτι, οὐκέτι pro μὴ ἔτι, οὐ ἔτι.
Reliqua ad hanc literam pertinentia vide in literâ C.

L *additur in initio*.

Labor ab ἄπος.
Loligo fortasse est ab ὄλος, qui *Niger est succus sepiæ*, cujusmodi succum & de se loligo fundit.
Laridus quibusdam est ab *Aridus*, non longè abeunte Avieno apud Macrobium libro septimo, cap. XXII, cui *Laridum* videtur dici quasi *Large aridum*.

L *additur in medio*.

Abolla à Dorico ἀμβολὰ pro ἀναβολή.
Ampulla quasi *Ampla* vel ab ἀναβολή.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Apollo dictus est ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν. Servius in Eclogam Quintam.
Argilla ab ἄργιλος.
Aula ab ἄω. item αὐλός.
Bellum à πόλεμος.
Bulla a βουλή.
Chylus, χυλός, à χύω.
Collis à κολώνη.
Collum à κῶλον.
Corallium quibusdam quasi κὴρ ἁλός.
Crotalum à κροτέω.
Dulcedo à δεῦκος.
Φαλὸς à φάω.
Fallo à φηλῶ.
Fello à θηλή.
Filius ab Æolico φυιός.
Fulix, *fulica* a φαλίξ.
Φῦλον à φύω.
Halo ab ἄω.
Medulla à μυελός.
Megallium a μέγας μεγάλη.
Mille à χίλιοι.
Mollis à μαλακὸς vel ἀμαλός.
Pales, *palatum*, a πάω.
Palleo a πελιός, vel à Dorico πελλιόω pro πελιόω.
Pellis à φολίς.
Pollen à πάλη.
Polleo à πολύς.
Polluo à μολύνω.
Pullus à πῶλος. Caninius utrumque derivatum censet è Punico *falu*.
Salus, *salvus*, à σόος Poëtico pro σῶς.
Sollus Oscis erat Totus, ab ὅλος. indè *Sollicitare* est Totum ciere. & *Sollers* dicitur, qui Totus ars. & *Sollenne*, quod Totis vel omnibus annis frequentatur.
Stella à σέλας.
Sterilis à στεῖρος.
Stillo a σταλάω vel σταλάζω.
Suggillare, à *Sub* & *Gula*, vel συγγελᾶν.
Tithymallus à τιτθὸς ὁμαλός.
Tollo a τελάω.
Trochlea à τρόχος. Isidorus XIX, II.
Vallis ab αὐλών.
Aclides, teli genus, ab *Acies*.
Batillum à *Batulum*.

Callus à *Cala*, hoc est, *lignum*.
Capillus quasi *Capitis pilus*.
Caula à *Cavo* dictæ: antiquitus enim, ante usum tectorum, oves in antris claudebantur. Festus.
Cella a *Celando*. Servius ad Æneïd. I, CCCCXXXVII.
Helluo ab *Eluendo*.
Incile ab *Incieo*, hoc est, *increpo*.
Ullus ab *Unus*, *unulus*.

L *additur in fine*.

Animal ab *Anima*.
Arferial pro *Arferia*.
Janual a *Janus*.
Tribunal à *Tribunus*, &c.

L *abjicitur*.

Αθέλω θελός, ab ἀγγέλω ἄγγελος, à ποικίλω ποικίλος.
Abolere ab ἀπολλύειν.
Alibi ab ἄλλοθι.
Alius ab ἄλλος.
Alter ex Æolico ἀλλότερος pro ἀλλότερος.
Angelus ab ἀγγέλω. Accidit hoc in Futuris Baryt. verborum in λω. ut ψάλλω ψαλῶ, &c.
Bolus, βαβυλαὶ, à βάλλω.
Cavo a γλάφω.
Κίλης à κέλλω.
Cilibas à κυλλὸς, Doricè *Asinus*, & βάσις.
Colophium à κόλλιξ.
Cymbalum ἀπὸ τοῦ κύμβην βάλλειν.
Digitus a δάκτυλος. Caninius.
Epistola, ἐπιστολή ab ἐπιστέλλω.
Magis a μᾶλλον.
Melere, unde *Remeligines*, non minùs dicebant veteres quàm *Mellere*, unde *Promellere* est apud Festum. utrumque verò est à μέλλειν.
Pala a πάλλω. item πάλη.
Palea à πάλλειν.
Palumbes a πέλειαδος.
Parabola a παραβάλλειν.
Pila à πάλλω.
Pulex à ψύλλος. *Silenos* ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν dictos putant: σιλλὸς enim interpretantur ψόγον μετὰ παιδιᾶς δυσαρέστου, *Contumeliam cum joci acerbitate*.
Salio ab ἅλλω.
Stola, στολή, à στέλλω.
Tapes quasi τάπης.
Temere a πλημμελῶς.
Thalia à θάλλειν.
Uncus ab ἀγκύλος.
Asilus ab *Asellus*.
Favillas prisci Latini videntur *Flavissas* dixisse, quod in eas non rude æs argentumque, sed flata signataque pecunia conderetur: unde liquet flavissas iis dici quos thesauros Græco nomine appellamus. vide A. Gellium, noct. Attic. II, X.
Fuligo a *Pullo colore*.
Melior quasi *Mollior*, item *Mulier*.
Milium a *Mille*. Festus.
Solidus a *Sollus* Osca voce pro *Totus*.
Vilis a *Villa*, vel à *Villus*.

L *mutatur in* C.

Scutica à σκυτάλη.

L *mu-*

L *mutatur in* D.

Ita דלילה, quæ Josepho Δαλαλὴ, LXX Interpretibus est Δαλιδά.

Videntur etiam Laconum φιδίτια dicta quasi φιλίτια. quòd istiusmodi συσσίτια amorem benevolentiamque civium foverent. Alii tamen censent φιδίτια dici quasi φειδίτια, à frugalitate ac parsimoniâ. Porphyrius περὶ ἀποχῆς libro quarto. Josephus quoque Scaliger *Mediam* insulam haut alium putat, quàm Μῆλον, ob frequentem literarum *L* & *D* permutationem: nam & contra *Medica gallinæ* (sicuti supra monuimus) dictæ quæ alias *Melica*.

Dithyrambus olim in honorem Liberi patris videtur factitatus ad exemplum Nympharum acclamantium parturienti coxæ Jovis λῦθι ῥάμμα. Cæsar Scaliger Poëtices libro primo, cap. XLVI.

Madidus à μυδαλέος.

Meditari à μελετᾷν.

Rigidus, ῥιγηλός.

Dedicare olim *Delicare*. Festus.

Reduvia quasi *Reluvia*. Est autem *Reduvia* quum se reluit ac resolvit cutis circa ungues. Turnebus lib. XVII. Advers. cap. VIII. puta *Reluvia* scribendum, non *Reduvia*; quoniam est a *Reluo*. videtur tamen hìc locum habere familiaris harum literarum commutatio.

L *mutatur in* G.

Attici μόγις dicunt pro μόλις.

Magis à μᾶλλον.

L *mutatur in* I.

In primis locum id habet in Græcis, quando alterum λ antecedit.

Alius ab ἄλλος.

Baliares insulæ, & Βαλιαρεῖς οἱ σφενδονῆται, sunt à βάλλω.

Caliendrum, κάλλυντρον.

Cilium, κύλλον.

Folium, φύλλον.

Melior, ab ἀμείλλων pro ἀμείνων, ἀμείνων.

Salio ab ἅλλομαι.

Thalia à θάλλος.

Solium est ex *Sollum*, quod Oscis est Totum, quia *Solium* propriè dicebatur Sedile ex materiâ solidâ excisum. *Solia* verò antiquis dicta Sedilia; testis est Festus.

L *mutatur in* N.

Cretes pro βέλτιον dicunt βέντιον.

Ita *Non* derivant ex לא.

Ἄκλον & αἶκνον Græci dicebant *Cœnam*, *postcœnium*.

Dores ponunt ν pro λ sequente θ vel τ, dicentes ἦνθον pro ἦλθον, βέντιστος pro βέλτιστος, φίντατος pro φίλτατος.

Ἀθήνη Eustathius dictam vult quasi Ἀθήλη, ὡς μὴ θηλάζουσαν.

Cauponor à καπηλεύω.

Grunnio à γρυλλίζω.

Manala, mons Arcadiæ, dictus ἀπὸ τῶν μήλων, id est, *ab ovibus*, quibus plenus est. Servius ad I Georg. XVII.

Minium à μίλτος.

Nympha à λύμφη.

Pampinus ab ἄμπελος.

Pene à πέλας.

Spina à σκῶλος.

Tenus à τέλος. unde *Hactenus* nihil aliud est, quàm Huc usque, vel Hic finis est. item *Quatenus*, authore Festo, significat Quâ fine.

Venenum à βέλεμνον, *telum*. prorsus ut *toxicum* est à τόξον, *sagitta*. atque ita ὑοσκύαμος, cujus succo sagittarum cuspides inunguntur, Hispanis etiamnum hodie dicitur *veleño*.

Nuscitiosus veteres pro *Luscitiosus*. Festus.

Pisinnus ex *pusillus*.

Pranum pro *Pralum*. Glossæ vett. *Pranum*, εἰπωτέχειν λινῦ, ubi λινῦ legendum.

Vannus ex *vallus*.

L *mutatur in* P.

Parnassum grammatici Græci dictum volunt quasi *Larnassum*, quòd eo in monte diluvii λάρναξ constiterit. Confutat id Casauboni ad Persii prologum commentarius.

Scalpo à σκάλλω.

L *mutatur in* R.

Ita σπερθάσης est à Chald. סרבל. πέρτος quasi πλατος· est autem Æolicum à τέρτος, quod indè venit, ut & Lat. *Tertius*. Attici κεφαλαργία dicebant pro κεφαλαλγία· κρίβανος pro κλίβανος. item ἀργαλέος pro ἀλγαλέος. Cyprii ἀβρομὶς est αἰγλεπίς. αἰλαβάρχης scribitur & ἀραβάρχης.

Area ab ἅλως vel ἀλωά.

Cantherius à κανθήλιος.

Flagellum posteriores Græci φραγέλλιον.

Gramia à γλήμη Æolico pro λήμη.

Grex ab ἀγέλη.

Hirundo à χελιδών.

Larus, quia λάλος.

Marcus, *marcidus*, *murcidus*, à μαλκὸς, & Æolico μολκὸς, *imbecillis*, *ignavus*, *imbellis*.

Palilia & *Parilia* dicebant Romani. unde & Græci non modò Παλήλια & Παλίλια, verùm etiam Παρίλια dicebant.

Sirpe à σίλφι.

Strigil à στλεγγὶς vel à *stringo*. Priscianus libro VII.

Varius à βαλιός.

Vermis ab Æolico Ϝέλμινς pro ἕλμινς.

Cæluleus olim, nunc *Cæruleus*.

Conslages & *Confrages* dixere à *conflando*.

Flatularius & *Flaturarius*. Scaliger ad Manilium.

Janualius quoque & *Januarius* veteres dixisse argumento est, quòd Hymni in *Janum* dicti *Janualii*; at mensi nomen *Januarius* est inditum.

Latialis olim, pòst *Latiaris*.

Mortualia olim, pòst *Mortuaria*.

Prælialis olim, pòst *Præliaris*.

L *mutatur in* S.

Cæsium colorem quasi *Cæleum*, de colore cœli denominatum putabat Nigidius, teste Gellio.

Annibal Græcis est Ἀννίβας.

L *mutatur in* T.

Mitis à μείλιχος.

Sales ab ἅλις.

Thelis olim, at postea *Thetis*: Varro libro tertio de Re rust. cap. IX.

L *mutatur in* U.

Cretenses αὐκνὸν dicunt pro ἀλκνὸν, αὐκὰ pro ἀλκὴ, αὖσος pro ἄλσος, θεύγεσθαι pro θέλγεσθαι.

L *mutatur in* X.

Axilla ab *ala*.

Maxilla a *mala*.

Taxillus à *talus*.

Paxillus à *palus*.

Vexillum à *velum*. Aliter tamen de his omnibus sentit Scaliger de Causis L. L. cap. XXXI.

M *additur in initio*.

Mamma, μάμμα, ab ἄμμα.

Mars ab Ἄρης. nisi fortè malis deducere ab Hebræo מרץ, *pollere*, *validum esse*.

Mancus ab *Ancus*, quod est apud Festum.

Mundus & *Mundare* ab *unda*.

Ἄχεις, μίχεις.

M *additur in medio*.

Almus ab *alo*.

Ambrosia ab α privativo & βροτός.

Ambubaia à Syr. אבוב.

Campana à καπάνη.

Camphora à Chaldaïco כפר.

Campus à Dorico καπὸς pro κηπὸς. at καμπὸς Syracusanum est.

Clamo à κλαίω pro κλαίω.

Columna à κολώνη.

Coram à κόρη vel à κάρα.

Crumata à κρέκω.

Cucumis, κυκύς. indè *Cucuma*, quòd ventrem magnum habet. Scal.

Cymba à κύπτω.

Damnum à δάνειον. Nisi forte cum Jos. Scaligero malis *Dampnum* (nam ita quoque scribebant) derivare à δαπάνη.

Decempeda, ab Græco Accusativo, ἀπὸ τῆς δεκάποδα, inquit Priscianus libro VI.

Gemma à *geno* vel γέμω.

Lambo à λάπτω.

Lemniscus à λῆνος.

Limbus à λοβός.

Lucumo Tuscum, & tamen origo Græca. nam in Latio dicebantur *Lucumones*, qui in Arcadiâ Λυκάονες Scaliger.

Mamphula à *Chald.* כפל.

Nummus à νόμος, unde νόμισμα, νοῦμμος.

Poema, ποίημα, à ποιέω.

Remus à ῥέω. nisi malis esse ab ἐρετμός.

Romphaa, ῥομφαία à ῥέπω.

Rumor à ῥύω vel ῥέω.

Rumpo à ῥιπτῶ.

Sambuca à Chal. סבכא.

Simpulum à כפל.

Syrma à σύρειν.

Tympanum quasi τύπανον à τύπτω.

Arcuma ab *arcuatâ formâ*.

Femur ab inusitato *feo*.

Ferme à *ferè*.

Germen à *gero*.
Lumbi à *lubidine*.
Lumbricus quasi *Lubricus*.
Numella quasi *Nuella* à *nuo*.
Salmo à *saliendo*.
Sermo à *serendo*, vel à *serie*, ut Varro.
Summam à *sumendo* derivat Jul. Scaliger.

M *additur in fine.*

Decem à δέκα.
Item ab ἔτι.
Septem ab ἑπτά.

M *abjicitur in initio.*

ἴα dicunt Æoles pro μία, ἄχεις pro μέχεις, χεοῤῥάδας pro χερμάδας.
Ala à μάλη.
Axilla fortasse est à μασχάλη. vocabulum etenim hoc non factum esse per deminutionem ex *Ala* docet Scaliger de Causis L. L.
Imitor à μιμοῦμαι.
Voxum vel *Voxosum* hodie nonnulli appellant Glirem, voce ex μυωξὸς detorta; vide Salm. Plinianarum exercit. pag. MIX.

M *abjicitur in medio.*

Alumen ab ἄλειμμα.
Amenta ab ἅμμα τὸ.
Amor potest dici vel ab ἅμμα, *vinculum*, vel ab ἅμα, *simul*.
Coma à κεκομμένη à κόπτομαι.
Dama à κεμμάς. Salm.
Labda à λάμβδα.
Palo à παλάμη.
Sagitta à σάγμα.
Scipio à σκίμπων.
Scrapta à χρεμπτόμενος.
Sipho à σίμπων.
Venenum à βέλεμνον.
Aplustre ab *amplus*.
Hibrus ab *imber*.
Mamilla à *mamma*.
Quasi ex *quam* & *si*.
Squatus, piscis, quasi *Squamatus*.

M *mutatur in B.*

Atticis βεμβρὶς dicitur species Apuæ, quæ communiter μεμβρὶς dicebatur.
Æoles mutant μ in β, ita μέλλειν dicebant βέλλειν. ὀπισομένων ὀπισσεβῶν. μεμβράδες βεμβράδες. ἀμφιμάλλον ἀμφίβαλλον. τεμβ@ τέβεν@ & consonante geminata τέβεννος. τήμενθος iis quoque est τήβενθος. μύρμηξ βύρμηξ. μυρσίνη βυρσίνη. μύστακες βύστακες. μυτίλος βύτιλος, unde *puta* posterioribus seculis accipi cœpit pro *muliebri pudendo*, atque Italis ab eadem quoque origine *putana* dicitur scortum. μελγὸς βολγὸς, unde *bulga*. μίω βίω, unde *vio* seu *vieo*. item μίτος βίτος, unde *vitta*. μῆκα Hesychio sunt κέρατα, quæ dicebant & βῆκα, à quo non abludit Teut. *Beck*, *Rostrum corneum*. βάσκα, βασκάνια & προβασκάνια vocabant *res turpiculas & larvas deformes ad avertendum fascinum adhibitas*: pro βάσκα tamen dicebant & μάσκα, unde *mascas* recentiores Latini dixerunt *larvas & personas*. Syracusanis quoque βάμμα vel ἔμβαμμα dicebatur βάμβα, teste Hesychio: at Æolibus βάμμα dicebatur βάππα, unde *vappa* dicebatur Latinis *vinum acetosum*, quoniam acetum inter ἐμβάμματα principem obtinet locum. Hæc ferè sic habet Salmasius in Notis ad Tertullianum de Pallio, pag. LXX. βλίττω fit à μέλι, quasi μελίττω. Caninius.
Barbitus, βάρβιτος quasi βαρύμιτος.
Basilica & βασιλεὺς à משל, *dominari*, *praeesse*.
Faba à πύαμος pro κύαμος.
Stibium, στίμμι.
Bascauda dicebatur & *Mascanda*.
Globus à *glomus*.
Scabellum à *scamellum* vel *scamillum*, diminutivis à *scamnum*.
Tuber à *tumeo*.

M *mutatur in D.*

Sordes à σμῆμα.

M *mutatur in F.*

φόρμιγξ, μύρμηκα. Hesychius. indè *Formica*.
Fors à μόρος.

M *mutatur in G.*

Agnus ab ἀμνός.
Frugum nomen tractum est à *frumine*, id est, eminente gutturis parte. Servius ad Æneid. I, CLXXXII.

M *mutatur in L.*

Balbus à βαμβαίνω.
Silus vel *Silo* à σιμός.
Prelum à *premo*. Isidorus.
Squaleo à *Squamma*.

M *mutatur in N.*

Ita νάρκη est à μάλκη, quod ipsum tamen est ex μαλακία.
Casno dicebant olim pro *Cano*. Credo ἀπὸ τοῦ χάσματος, ita ut hujus quoque originationis occasione *Casmena* prius dictæ fuerint, quæ postea *Camena*.
Catena à καῖσμα.
Gener à γαμβρός.
Ne à μή.
Nideo, unde *Renideo*, à μειδιῶ.
Nuceris, *nux*, à μύκηρος.
Ocinum dixere antiquiores Latini herbam Græcis ὤκιμον dictam. *Nimas* mons in pluribus antiquis codicibus *Minas* scribitur. Proclives nempe in harum literarum mutatione fuere pleræque nationes. ita quæ veteribus *Matta*, hodie Franco-Gallis est *natte*. quæque illis erat *Mappa*, Franco-Gallis nunc est *nappe*. vide Salmasii Plinianas exercitat. paginâ DCCCLXI.
Persona quasi περισῶμα.
Pugnus à πυγμή.
Signum à στιγμὴ, vel à σημεῖον.
Tondere à τομεῖν.
Annus, *solennis*, olim *amnus*, *solemnis*.
Antenna quasi *ante amnem*.
Cano ex *Camena*, permutato *N*, ut ait Varro V de L. L.
Decanus à *Decem*.
Duntaxat à *Dum* & *taxo*.
Perendie quasi *Peremto die*.
Quantus & *Tantus* à *Quam* & *Tam*.
Quoniam ex *Quum* & *Jam*.
Sinciput quasi *Semi caput*.
Vindico quasi *Vim dico*.

M *mutatur in P.*

Æoles pro μετ' ἐμοῦ dicunt πεδ' ἐμοῦ, pro ὄμματα ὄππατα, pro ὄμμα ὄππα. Imò & pro ὄμπη dicunt ὄππα. atque indè sumserunt Latini suum *offa*.
Iidem Æoles pro μικκύλος dicunt πικκύλος, unde remansit Italorum *piccolo*.
Cypriis αἱβρεμμὴς est αἱβλεπής.
Polluo à μολύνω.
Plumbum à μόλιβος.
Vappa est ab Æolico βάππα pro βάμμα. Syracusiis certè βάμμα erat ἔμβαμμα. & quoniam Acetum inter ἐμβάμματα familiam ducebat, Romanis quoque *Vappa*, ex Æolico βάππα, usurpari cœpit pro vino acetoso. Salm.

M *mutatur in* PS.

Ψὶν pro μίν.

M *mutatur in R.*

Passer à *Passim*.
Squarrosus à *Squamma*.

M *mutatur in S.*

Similis à μιμηλὸς, *Imitatus*, *imitando repræsentatus*.
Sors à μόρος.

M *mutatur in Vau.*

Vellus à μαλλός.
Flavus à *Flamma*.
Pulvinar, *pulvinus*, à *Pluma*.

N *additur in medio.*

Ita δάκνω, *Mordeo*, est ab inusitato δήκω, quod ipsum socer meus Fr. Junius deducebat ab Hebræo דכא vel דכה, *Contudit*, *contrivit*.
Ita ab obsoletis βάω, φάω, χάω, sunt βαίνω, φαίνω, χαίνω, &c. Præcipuè tamen Dorienses inseruit ν verbis in ω & νω. ita τίω iis est τίνω, πίω πίνω, φθίω φθίνω, θύω θύνω, δύω δύνω, ὀρτύω ὀρτύνω, ἐκχύω ἐκχύνω.
Amenta ab ἅμματα.
Anguis à Dorico ἄχις pro ἔχις.
Annus ab ἔνος.
Ansa est à veteri *Asa*, quod ipsum tamen est ab Hebræo אזן, *Auris*.
Aringa ab ἄριχα, quod Hesychio exp. ἀρίχα προβατων. Scal.
Averrunco ab ἀπεῤῥύκω.
Canna à קנה, *Calamus*.
Canus à κάω.
Carinari à χαρίζειν.
Centum ab ἑκατόν.
Cincinnus à κίκιννος.
Clingere pro *Cingere*, à κλείειν.
Cornu à κέρας. Caninius utrumque derivatum censet è Punico *carn*.
Culigna à κύλιξ.
Cunnus à κύσον.
Densus à δασύς.
Fermentum à φύραμα φυράματος.
Frago, unde *Frango*, olim significabat *Lento*, *flecto*, παρὰ τὸ φράγειν & φράττειν, unde φραγγίνοι est *Lentare*. Scal.
Fundo à χύω vel χυύω.

Fundus

Fundus à βυθός.
Gannire à γάνυξ.
Hirundo à χελιδών.
Inanio ab ἰνάω vel ἰνάω.
Jungo à ζεύγω.
Lenis à λεῖος.
Lingo à λείχω.
Linquo à λείπω.
Linx à λύγξ.
Magnus à μέγας.
Mensa Varroni dicta est quasi μέση, puto, quòd media inter accumbentes ponebatur. Idem tamen Varro ibidem quoque innuit, indè etiam videri posse *Mensam* denominatam, *quod ponebant pleraque in cibo mensa.*
Mingo obsoletum ab ὀμιχέω.
Minor à μείων.
Ningo, vel *Ninguo*, à νίφω.
Omnis ab ὁμῶς vel ὁμῶ.
Orno ab ὤρα.
Pando à πετάω.
Pango à πήγω vel Dorico πάγω.
Pannus à *Panus* vel πῆνος.
Pinguis à παχύς.
Pinso à πτίσσω.
Planca à πλάκος vel πλάξ.
Planta pedis à πλάτη.
Planta arboris ab Æolico πλάτη pro ἐλάτη. Salm.
Plenus à πλέος.
Prandium à πρώϊον. Scal. ad Festum.
Pungo à πήγω.
Runcina à ῥυκάνη.
Sanus à σάος. unde & *Sanguis* derivant.
Scandalum à σκάζω.
Scena dicta est ἀπὸ τῆς σκιᾶς. apud antiquos enim theatri scena parietem non habuit, sed de frondibus umbracula quærebant. Servius ad Æneid. I, CLXVIII.
Scindo à σχίζω.
Sindon à Sidon urbe, vel à Syr. SADIN.
Sperno à σπέρω.
Spinturnix à σπινθηρίς.
Splendeo à σπλενδέω. prout nempe σπληδὸς Hesychio exp. σποδὸς, λεπτὴ, ὀσμή.
Sturnus à ψαρός.
Supinus ab ὕπτιος.
Tango à θίγω.
Thensa, vehicula quibus Deorum simulachra portantur, ἀπὸ τοῦ θείου, à re divinâ. Servius ad Æneid. I, XXI.
Thronus ab inusitato θρόω.
Truncus à τρύχω.
Tunc à τότε.
Verrunco ab ἐρρύγκω.
Viginti ab εἴκοσι, quod Doricè εἴκατι.
Unda ab ὕδωρ.
Unus & antiquè *oinus* ab οἶνος.
Urina ab οὖρον.
Vulnus ab ἕλκος.
Annus dictus quasi *Anus*, id est, *Annulus*. Varro.
Cerno ab antiquo *Cereo* pro *Creo*.
Dani prius *Daa* dicti. Servius ad Æneid. VIII, DCXXVI.
Findo ab *Hio*.
Fumus à *Fio*.
Granum à *Gero*.
Lacerna quasi *Lacera*.
Lancino à *Lacino*.
Nundinæ à *Nono die*.
Pignus à *Pago*.

Plango à *Plaga*.
Ranceo à *Raceo*.
Regnum à *Rego*.
Sancio à *Sacer*.
Secundus à *Sequor*.
Tignum à *Tego*.
Tolleno à *Tollo*.
Transenna à *Transeo*.
Tunica à *Tueor*.
Veternus à *Vetere*.

N *additur in fine.*

N addunt Græci propriis nominibus Latinis in *O* terminantibus; ita dicunt Κάτων, Πολλίων, Σκιπίων, pro *Cato*, *Pollio*, *Scipio*, &c.
Æoles ἐγών dicunt pro ἐγώ. Dorienses autem ἐγών usurpant pro ἐγώ, ἐμιν pro ἐμοί, τιν pro σοί, utrobique expuncto ε.
Culmen à *Culmus*.
Nomen ab ὄνομα.
Ren à ῥέω.

N *abjicitur in medio.*

Græci abjiciunt ν in Latinis aliquot nominibus propriis. ita Κλήμης iis est *Clemens*, Πούδης *Pudens*, Ῥοῦκος *Runcus*, Ταῤῥούτιος *Tarruntius*. quamobrem quoque perperam censuit Lambinus rectiùs *Hortesius* quàm *Hortensius* scribi propter Græcum Ὁρτήσιος.
Ascia à Dorico ἀξίνα pro ἀξίνη.
Bubleum à βύβλινον.
Camillus à κάσμιλος.
Cieo à κινέω.
Creo à κραίνω.
Dumus à θάμνος.
Mampur à μαγγανοφόρον.
Memoria à μνήμη.
Palatium primò, pòst *Palatium*, à Φαλάντιον.
Palea à πλανεῖ.
Ramus ab ῥάμνος.
Rugosus à ῥικνώδης.
Salpicta, *salpista*, à σαλπιγκτής.
Scorteum à σκύτινος.
Siligo à σιλιγνις.
Strix avis, à στρίγξ.
Tomex, & *Tomix*, à θώμιγξ.
Tomus à τμῆμα.
Trua à τρύβλιον.
Ægrum & priscè *Aigrum* est ab ἀγχεῖν. Festus. ubi tamen vide Scaligerum.
Canalis à *Canna*.
Clytemestra Ausonio est *Clytemaestra*, quum ait in Agamemnonis epitaphio;

> *Quid prodest Helenes raptum punisse dolentem,*
> *Vindicem adulterii si Clytemestra necat?*

Huc etiam facit quòd Cassius Hemina, ut ex P. Danielis Servio discimus, scribit Siculum quendam nomine uxoris suæ *Clytemnestra* condidisse *Clytemestrium*, mox corrupto nomine *Crustumerium* nuncupatum.
Coctiones vel *Cuctiones* à *Cunctatione*; Festus.
Columella à *Columna*.
Conventum à *Conveniendo*.
Conjux à *Conjungendo*.
Contiguus à *Contingo*.
Contumax à *Contemno*.

Creo, & olim *Cereo*, à *Cerno*.
Fatui sunt, non stulti, sed multùm fantes, id est, loquentes. nam *Fatui* quoque Dii sunt, qui & *Fauni* dicuntur. Donatus ad Eun. V, VIII.
Figura à *Fingo*. *Effigies* ab *Effingo*.
Fragor à *Frango*.
Fusus à *Fundendo*.
Igens quasi *Ingens*.
Jugum à *Jungendo*. ita & *Jugerum*.
Ligula, mensuræ genus, à *Lingua*.
Ligurio à *Lingo*.
Mostellum à *Monstrum*. unde *Mostellaria* Plauti & *Mostellarius vicus*.
Mustricula à *Mus* & *Stringo*.
Nix à *Ningo ninxi*.
Pertica à *Pertingo*.
Pervicax à *Pervinco*.
Pugillus à *Pugnus*.
Repagulum à *Repango*.
Rideo à *Ringo*. item *Rictus*, & *Rixa*.
Scabellum, *scamellum*, à *Scamnum*.
Seta quasi *Senta*, quòd *sentium* instar pungat.
Solipuga à *Sole* & *Pungo*.
Strigosus morbus, quasi *Stringosus*, à *Stringendo*. Nonius.
Tesum pro *Tensum* dixere veteres. unde Scaliger vult *Mantisam* dici quasi *Manu tensam*.
Trado à *Transdo*. sic & alia comp. à *Trans*.
Tuditantes, & *Tudites*, à *Tundendo*. Festus.
Vermis ab Æolico Ϝέλμινς pro ἕλμινς.
Verruca à *Verrunco*.
Uxor quasi *Unxor* ab *Ungo*.

N *abjicitur in fine.*

Latini plurima nomina propria Græcorum desinentia in ΩΝ per O efferunt. ut Πλάτων, Ξένων, *Plato*, *Xeno*, &c.
Arrabo, ἀῤῥαβών.
Bubo, morbi genus, à βουβών.
Draco, δράκων.
Fullo, ὁ βυλλῶν.
Leo à λέων.
Pulmo ab Æolico πλεύμων pro πνεύμων.
Pusio à παιδίον.
Sapo à σάπων.
Scipio à σκίμπων.
Serpedo ab ἑρπηδών.
Sipho à σίφων. Græci certè σίφωνα, & σιφώνιον, vocant *Avenam*. & σιφωνίζειν τὸν οἶνον iis est *Calamo vinum sorbillare*.
Spado, σπάδων.
Teredo à τερηδών.
Umbo ab Æolico ὄμβων pro ἄμβων.

N *mutatur in* A.

Æoles pro πῆθοντο dicunt πῆθεατο, pro φρονέοντο φρονέατο, pro γένοντο γένεατο.

N *mutatur in* B.

Bibo à πίνω.
Habena ab ἡνία.
Tibi ex Dorico τὶν pro σοί.

N *mutatur in* C.

Amaracus ab α privativo & μαραίνω.
Lacus à λάκκος.
Stercus à *Sterno*.

N *mu-*

N *mutatur in* D.

Cado à κάινω vel καίνω.
Coriandrum à κορίαννον.
Tendo ab Æolico τένω pro τείνω.
Pendere à *Pennis avium* ductum.

N *mutatur in* G.

Cingo à ζωννύω.
Rigo à ῥαίνω.
Præsertim tamen apud omnes in confesso est, *N* ante γ, κ, ξ vel χ plerumque transire in γ. quemadmodum videre est in ἔγγονος, ἔγκυος, ἐγχέω, &c. Excipiuntur tantum duo vocabula Æolica ἐγώνγα ϗ ἴυνγα. atque ita quoque constat veteres Romanos *Agceps*, *Agchises*, *Agcora*, *Aggens*, *Agguilla*, *Aggulus*, *Iggerunt* scripsisse pro *Anceps*, *Anchises*, *Ancora*, *Angens*, *Anguilla*, *Angulus*, *Ingerunt*. Sed *G* istud videtur intermedium quid habere inter mutam *G*, & liquidam *N*: unde & Græcis per adulterinum Γ, Latinis verò per *N* adulterinum scribitur. Illustria hac de re verba Nigidii Figuli & Marii Victorini, antiquorum juxta atque eruditissimorum Grammaticorum, adduximus cap. XX libri primi de Arte grammaticâ.
Religiosus à *Relinquendo*. A. Gellius IV, IX.

N *mutatur in* I.

Siculi pro πένδω dicunt πείδω, pro ἔνδον ἐνδοῖ, pro ἐννάνυχον εἰνάνυχον.
Ocium ab ὤκυος.

N *mutatur in* L.

Scaliger certè in Notis ad vett. fragmenta operi de Emendatione temp. subjecta docet Chaldæos NUN cum LAMED commutare; ut *Nabonidus Labonidus*, *Nabo-nassar Nabo-lassar*.
Etiam Græci *N* Latinorum, sequente *L*, mutabant in λ. ita *Manlius* iis erat Μάλλιος. Æoles atque Attici sæpe mutabant ν in λ, dicentes pro ἀνδράχνη ἀνδράχλη, pro νίτρον λίτρον, pro νέπυς λέπυς, unde *Lepus*. pro ἐνύδρις ἐλύδρις, unde *Lutra*. pro πνεύμων πλεύμων, unde *Pulmo*. pro ἔβενος ἔβελος. pro ἀνάβαστρος ἀλάβαστρος. est autem ἀνάβαστρος propriè *vas quo aliquid gestatur*, ab ἀναβάσαι, *Ferre*; unde & βαστάζειν. Hæc ferè habet Salmasius Plinianarum exercitat. pag. CLXXXVII.
Amuletum ab ἀμύνω.
Anculo ab ἄγκονος. prout ἀγκόνες Hesychius exp. διακόνους, δούλους.
Cilium à σκύνιον. unde ἐπισκύνιον.
Cillere, movere, à κινεῖν.
Collus à κολωνός.
Filius, ab ὗις, quod Hesychio exp. υἱός, νιός, παῖς, βρέφος, ἔκγονος, νήπιος.
Lympha à νύμφη, Æolicè λύμφη.
Melior est ab antiquo *Menior*, quod ipsum tamen est à Tarentino ἀμβλίων pro ἀμείνων. Scaliger ad Festum in *Meltom*.
Scutilum quasi σκύτινον.
Silenus à σῖνος, τὸ αἰδοῖον. Schol. in Aristophanis νεφέλας.
Templum à τέμψος.
Trichila à τρίχινον, quod Tarentinis denotabat *Spissum* à *pilis*. nam nihil aliud est *Trichila* quàm *Jugamentum & umbraculum vitium aut cucurbitarum*. vide Scaligeri notas ad Festum in *Umbra*.
Trulla pro *Torulla* à τορύνη.
Bellus à *Bonus* vel *Benus*.
Catella à *Catena*.
Catillum à *Catinum*.
Collido, *colligo*, *colludo*, &c.
Femella à *Femina*.
Illaqueo, *illido*, *illimis*, &c.
Malluvia, quibus manus lavantur; ut *Pelluvia*, quibus pedes. Festus.
Nusciniosus, quod occurrit apud Festum, postea *Lusciniosus* dixerunt.
Peculator, qui furtum facit pecuniæ publicæ. Asconius in Proœm. Actionis in Verrem.
Villum à *Vinum*.
Ullus ab *Unus*.
Bononia nunc *Bologna*.
Naupactus nunc *Lepanto*.
Panormus nunc *Palermo*.

N *mutatur in* M.

Hæc mutatio potissimùm contingit, cùm *N* positum est ante β, π, φ.
Amphora ab ἀναφέρω.
Amplus ab ἀνάπλεος.
Ampulla ex ἀναβυλὴ vel ἀναβόλλα.
Chlamys à χλαίνω.
Hem ab ἦν, *Ecce*.
Lima à ῥίνη.
Mamphula à μανοπώλης.
Mamphur à μαννοφόρον.
Marceo à ἀμαρκέω.
Meo à νέω, quod Suidæ exp. πορεύομαι.
Ramus ab ἔρνος.
Temo à *Teneo* vel τείνω.
Huc refer etiam derivata à Græcis nominibus in ON desinentibus, ut Παλλάδιον, *Palladium*. Πέλιον, *Pelium*. Ἄντρον, *Antrum*. Ἄροτρον, *Aratrum*. Βαλανεῖον, *Balneum*. Κύμινον, *Cuminum*, &c.
Abstemius olim erat *Abstenius* ab *Abstineo*.
Bimus, *trimus*, *quadrimus*, ab *Annus*.
Cremor à *Cerno*.
Gemma à *Geno* pro *Gigno*.
Imbellis, *imbutus*, *immaculatus*, *immitis*, *immunis*, *impræmeditatus*, &c.
Melo dictus est *Nilus* à veteribus Romanis necdum assuetis Linguæ Græcæ. vide Festum in *Alcedo*, *Alumento*, & suo loco in *Melo*.

N *mutatur in* P.

Tempus à τέμνω.

N *mutatur in* Q.

Torqueo à τόργος.

N *mutatur in* R.

Buris ab Æolico βύνις pro ὕνις.
Crepus à κνέφας. unde *Crepusculum*.
Crispus à κνισσός.
Crissare à κνισσᾶν vel κνίζειν.
Dirus à δεινός. *Dira* δεινά.
Furere à φονᾶν.
Furia à φονία.
Groma à γνῶμα, quod idem cum γνώμων. Salm.
Merda à μίνθη, quod est *Stercus humanum* auctore Hesychio.
Merus ab Æolico μῆνος pro μόνος. nam *Merum antiqui*, teste Festo, *dicebant Solum*.
Mora à μονή.
Myrrha à σμύρνη.
Parum ab Æolico παῦρος pro παῦνος.
Torus à τόνος. Salm.
Ita quoque Latinis *Carmen* dicitur quasi *Canimen*, à *Cano*. *Germen* quasi *Genimen*, à *Geno* pro *Gigno*.
Carcer à *Cancer*. nam *Cancri dicebantur ab Antiquis, qui nunc per deminutionem Cancelli*; Festus. *Inter Orci cancros jam ipsos adhæsisti*; Appuleius.
Clura quoque est πίθηκος in veteri Glossario pro *Cluna*. eodemque modo in MSS. Plauti atque Arnobii codd. legisse ait Jo. Meursius.
Huc etiam pertinent *Corrigo*, *corrodo*, *corrumpo*, &c. item *Irrepo*, *irretio*, *irrigo*, *irrogo*, *irrumpo*, *irruo*, &c.

N *mutatur in* S.

Æoles pro ὀρθοῖν dicunt ὄρθοις, pro γυψοῖν γύψοις, pro χρυσοῖν χρύσοις.
Cestrum à κέντρον.
Cos ab ἀκόνη.
Gurges à γυργών.
Limus à λειμών.
Plus à πλέον.
Prius à πρίν.
Pubes à βουβών.
Pumilus à πυγμαλίων.
Res pro Opibus à ῥεῖν.
Mantissa quasi *Manutensa*.
Masturbare quasi *Manustuprare*.
Passus à *Pando*. A. Gellius, XV, XV.

N *mutatur in* T.

Περσεφάττα pro Περσεφόνη Attici.
Πέττε pro Πέντε Siculi.
Catamitus dictus est *Ganymedes* à veteribus Romanis necdum assuetis Græcæ Linguæ. vide Festum in *Alcedo*, *Alumento*, & suo loco in *Catamitus*.
Clitellæ à κλίνω. unde & κλιτὺς & κλιτύς.
Matutinus quasi *Manutinus*, à *Manè*. nisi malis esse à *Matuta*.

NN *mutatur in* ST.

Asbestum, ἄσβεστος, à σβέννυμι.

O *additur in initio*.

Οὖ poëtice ὄν, ut apud Homerum. Sed & in his redundat τὸ ο. βελὸς ὀβελός, βριμὸς ὄβριμος, σφὶς ὀσφὶς, κρυόεις ὀκρυόεις.
Obliquus à πλάγιος. nisi fortè putes coaluisse vocabulum ex ὁ πλάγιος.
Oceanus quasi κυάνεος. Isidorus, Originum XIII, XV.
Opimus à πιμελής.
Opinor à πινύω.
Osiris putatur quibusdam Sol dictus, quasi ὁ Σείριος. vide Plut. de *Iside* & *Osiride*.

O *additur in medio*.

Ξενοφόων pro Ξενοφῶν.
Eous, ἠῶος ab ἠώς.

O *abjicitur in initio*.

Collo ab ὀκέλλω.
Dentes ab ὀδόντες.

Mingo

Mingo obsoletum ab ὀμιχέω.
Nomen ab ὄνομα.
Post ab ὄπισθε.
Ramus ab ὄρραμνος.
Rogo ab ὀρέγω.
Ruo ab ὀρύω.
Ricinus fortè ex *Oricinus*, quia Canum (ut Isidorus ait) *ores*, hoc est, aures infestat.

O *abjicitur in medio.*

Ἀγὸς quasi ἄγονος, qui non genuit.
Alter ex Æolico ἀλλότερος pro ἀλλότριος. Caninius.
Antrum ἀπὸ τοῦ ἄνω τετρῆσθαι.
Ardea ab ἐρωδιός.
Ars ab ἄρος, *Utilitas.*
Arteria ab ἀορτή.
Βερβυλαὶ à βορρᾶ & βάλλω.
Clura pro κόλουρος.
Collis à κολωνός.
Cornix à κορώνη.
Ervum ab ὄροβος.
Extra ab ἔξωθεν.
Flos à χλόος.
Gens à γένος.
Glus, unde *Gluten*, à γλοιός. Salm.
Hesperus quasi ἕως πέρας.
Mamphula à μονοπώλης.
Mamphur quasi μανοφόρον.
Mens à μένος, quo vis animi significatur.
Mons à μόνος, vel potiùs à βουνός.
Mors à μόρος.
Oiuum ab οἰόθι, Solitariè.
Pars à πόρος.
Pus à πύος.
Res à χρέος.
Ros à ῥόος.
Sarcio à σκιο ῥάπτω.
Scordalus à σκόροδον.
Sors à σωρός.
Thus à θύος, quod idem cum θυμίαμα.
Trua à τορύνη.
Vita à βιωτή.
Vulpes ab Æolico ϝαλώπης pro ἀλώπηξ.
Almus & *Alnus* ab *Alo.*
Carcer à *Coërcendo.* Varro.
Chortes pro *Cohortes.*
Cliens quasi *Colens.*
Copis quasi *Coopis*, à *Cum* & *Ope.*
Dubium à *Duo* & *Via.*
Trossuls quasi *Torosuls.* Nonius.

O *abjicitur in fine.*

Ab ab ἀπό.
Ob ab ἐπί.
Sub ab ὑπό.

O *mutatur in* A.

Æoles ἄορα pro ὄρα. Iidem Ποσείδαν dicunt pro Ποσειδῶν, παιάν pro παιών.
Doricè ο aliquando convertitur in α. ut cùm εἴκατι dicunt pro εἴκοσι. Iidem Dorienses ω in α productum convertunt: ita πρᾶτος dicunt pro πρῶτος, φορεσαμᾶς pro φορεσαμῶς, θᾶκος pro θῶκος.
Æoles in Participus secundæ contractorum γελᾶς dicunt pro γελῶν, ἐλᾶν pro ἐλῶν.
Bœotiis Ποσειδᾶν est Ποσειδῶν, φυσᾶντες φυσῶντες.
Arator ab ἀρότης.
Aratrum ab ἄροτρον.

Arrugia ab ὀρυχή.
βάτραχος olim βότραχος, παρὰ τὸ βοᾶν τραχέως ἔχειν.
Branchia, βράγχια, à βρόγχος.
Capulus à κώπη.
Ceratum, κηρωτόν, à κηρόω.
Gnarus à γνώριμος.
Lancea à λόγχη.
Lavo à λόω.
Parapsis à παροψίς.
Paro est ab illo πορῶ, ex quo πορίζω.
Pasco à βόσκω. Scaliger derivat à πάω πάσκω. unde etiam πῶυ, *Grex.*
Prandium est à Græco πρώϊον. Scaliger ad Festum.
Sapor ab ὀπός, vide Salm. Exercitat. Plinianas.
Sapus, unde *Sapiens*, à σοφός.
Taxus à τόξον.
Arbor à *robur.*
Area ab *areo.*
Avilla, *ovilla*; Festus.
Caliga à *colligendo.*
Fabis olim *Fovis*; Festus.
Favilla à *fovendo.*
Favissa olim *Fovissa*; Festus.
Valva à *volvendo.*

O *mutatur in Æ* vel AI.

Sic pro ἀπό Nicander dixit ἀπαί. & Homerus pro ὑπό dixit ὑπαί.
Præ à πρό.
Præputium à προπόσθιον.

O *mutatur in* AU.

Audes olim, nunc *Aures*, ab ὦτα vel ὦτος.
Aurichalcum ab ὀρείχαλκος. Festus.
Aurum ab ὀρεῖν. Festus.
Claudus à χωλός.
Faunus ἀπὸ τῆς φωνῆς dictus; quòd voce, non signis ostendat futura. Servius ad Æneid. VII, LXXXI.
Lautia, *dautia*, à δῶτα.
Caupo à *Copiis.*
Præcipuè tamen *O* longum vel *OO* fit *au* in denominatione *Austria*, quæ non accepit nomen ab *Austro*, quòd hoc potissimum vento perfletur, ut Wolfg. Lazius putabat, sed ab *oost*, hoc est, *Orientalis*; quia comparata cum reliquâ Germaniâ, sit maximè ad *Orientem* sita: uti rectè visum Leunclavio in Pandecte historiæ Turcicæ, cap. CCXXIV. Similiter prætorem Græciæ ὁρίνιον dixere, ut ibidem monitum.

O *mutatur in* E.

Æoles πέδεσι pro ποσί; ἔδοντες pro ὀδόντες, ἔδυνη pro ὀδύνη.
A φέρω φορβαιος & φερβαιον, à μεν Μενέλαος.
Ædes ab αἶθος, quod est apud Pindarum.
Alpes ab ἄλφος.
Anethum, ἄνηθον, ab ἄνω θεῖν.
Area ab ἀλωά.
Aries ab ἔρσην.
Avernus ab ἄορνος.
Bellum à πόλεμος.
Bestia fortasse est à βόσκημα.
Choraules à χόρος & αὐλός.
Cocles à κύκλος vel κυκλώψ.
Coluber quasi κολοβὸν ὄφις.

Decumatum, δέκιμον.
Dentes ab ὀδόντες.
Dies ἀπὸ τοῦ Διός.
Ervum ab ὄροβος.
Ethruriam Scaliger dictam putat quasi ὀθρυτερίαν ab ὄθρυες, *Montes*; quia montosa est: non quasi ἕτερον ὅρος, quòd alteram Tyberis ripam Hetrusci, alteram Romani incolebant; nec, ut vult Stephanus, ἀπὸ τοῦ τὴν αἰθέριον ἀσκεῖν, ob auguriorum peritiam; neque ab oppido Ethruriæ *Atria*, quod à Diomede conditum, ac primo *Æthriam* nominatam idem Stephanus tradit.
Februarium mensem ἀπὸ τῶν καταδαίμων φόβων dictum putabat Juba Maurus, quasi φοβερόν. vide Athenæum Deipnos. lib. III, cap. XVIII.
Fel à χολή.
Frater à φράτωρ Æolico pro φράτηρ.
Genu à γόνυ.
Gleba à κολοβόν, vel à *Globus.*
Gurges à γόργυρα.
Hirnea vel *Irnea*, genus vasis vinarii. Antiquitus *Erneum* vocabatur, παρὰ τὸ ὄρνεον, quód figuram avis haberet. vide Scaligerum in Catalecta.
Humerus ab ὦμος, Laconicè ὦμορ.
Lepus ab Æolico λεπορίς pro λαγωός.
Liber ab Æolico λέπυρ pro λέπος, *Cortex.*
Magister à μέγιστος.
Marceo à μαρκέω.
Merus à μόνος.
Metus à μόθος. ab antiquo nimirum μέθω est μέμοθα, μόθος. prorsus ut ab antiquo μέδω, unde μέδιμνος, est μέμοδα, μόδος, *Modus.* unde *Modius.* Scal.
Miser à μῦσος.
Moretum à μύσσωτος.
Nepenthe, νηπενθής, à νή & πένθος.
Nubes à νέφος.
Pecudes à πωλάδες. Scaliger.
Pellis à φολίς.
Pes ab Æolico πός.
Pedes à πόδες.
Peto à ποθῶ.
Precium à *Procando.* *Procare* verò à προῖξ προικός. unde προΐξ. Scal.
Propero, προπορεύω vel προπορεύομαι.
Pubes à βουβών.
Rigeo à ῥιγόω.
Scelus à σκολιός.
Sedes ab ἕδος.
Serapis ex Varronis atque Eusebii sententiâ dictus est quasi *Sorosapis* vel *Sorapis*; quia ad sarcophagum, qui etiam σορός dicitur, primò venerati sunt eum.
Serum lactis ab ὀρός.
Stamen à στήμων vel στίμων.
Sternere à στορεννύειν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Stipes à στύπος.
Temere à τολμηρῶς.
Tenebræ quasi *denefræ* à δνοφερόν. Caninius.
Teres quasi τορευτός, *torno elaboratus.*
Termen à τέρμων.
Uber, copiosus, ab εὔπορος.
Veho ab Æolico ϝοχῶ pro ὀχῶ.
Vepres ab Æolico βρῶπες.
Verro à κορῶ.
Vescor à βόσκω.
Ulex ab ὕλος.

Cereuri,

Cercuri, ut vult Scaliger ad Festum, dictæ quædam naves ab insulâ *Corcyrâ*; prorsus ut *Parones* & *Myoparones* dictæ à *Paro* insulâ; *Liburna* itidem vel *Liburnica* à *Liburniâ*, regione Illyridis.
Epula ab *Opulens*.
Honestus ab *Honos*.
Melior quasi *Mollior*.
Merula à *Modulando*.
Pendere à *Pondus*; pondere enim omnia deorsum vergunt. Jul. Scaliger in Hypercritico.
Testa quasi *Tosta*, à *Torrendo*.
Velites à *Volando*. item *Velox*.
Vester, olim *Voster*, à *Vos*.

O *mutatur in* EU.

Ἀγγαρεύω ab ἄγγαρος.
Σεῦς ἀπὸ τῆς ζωῆς. Servius ad Æneïd. I, CCCXCII.

O *mutatur in* I.

Æmidum, *tumidum*; Festus. Manifestè est ex αἱμώδες.
Alibi ab ἄλλοθι. Caninius.
Alsine herba, ἀλσίνη, ab ἄλσος.
Angina ab ἀγχόνη.
Axis ab ἄξων.
Bilis à χολή.
Caulis à καυλός.
Ciccus à κόκκος, quod *Granum est mali punici*.
Cingo à ζωννύω.
Cinis à κόνις.
Cirri ab Æolico κόῤῥοι pro κόρσαι. Salm.
Collis à κολώνη vel κολωνός.
Cutis à σκύτος.
Exomis, ἐξωμίς, ab ὦμος.
Felis à φηλος.
Fibra à φορβὴ, quod quidam *Ligulam* vel *Vinculum* interpretantur.
Imber ab ὄμβρος.
Irnea, genus vasis, ab ὄρνεον, quòd Avis figuram repræsentaret.
Is ab ὅς.
Lenis à λεῖος.
Limbus à λοβός.
Nidus à νοσσός.
Omnis à μόνος. Caninius.
Opilio ab οἰοπόλος.
Panis à πανός. nam ita *Panem* vocant Messapii.
Pixis à πύξος.
Primus à πρόμος.
Proditor à προδότης.
Qui à καὶ ὅ.
Quis à καὶ ὅς.
Scrinium à σχοίνιον.
Sibus à σοφός.
Similis ab ὁμαλός.
Sodalis à Poëtico ἕταρος.
Terminus à τέρμων τέρμονος.
Testis à θέστωρ.
Vilis à φαῦλος.
Urina ab οὖρον.
Ilicò quasi *è loco*. cui simile *Extemplò*, quia (ut ex Festo discimus) veteres *templum* vocabant locum *qui ab omni parte adspici, vel ex quo omnis pars videri potest*.
Illi antiquè *olli*; unde & *Ab oloes* dicebant olim pro *Ab illis*, ut scribit Festi epitomator.

Inquilinus ab *Incolendo*.
Tintinabulum à *totum vale*.

O *vel* Ω *mutatur in* OI.

Bœoti pro πατρῷος dicunt πατρώϊος, pro ἡῷος ἠοῖος pro ἡρώϊος ἡροῖος.

O *mutatur in* OY.

Μοῦχος à μόχος.
Thucydides, Θουκυδίδης, ἀπὸ τοῦ θύειν, τοῦ θεῶν, quibusdam, cùm tamen sit à θεὸς & κῦδος.

O *mutatur in* U.

Æoles μύγις pro μόγις, ὔμφαλος pro ὄμφαλος, ὔμοιον pro ὅμοιον. ὄνομα ὄνυμα, στόμα στύμα.
Ambulo ab ἀμ & πολῶ.
Ampulla ab ἀναβόλαια vel ἀναβολή.
Amurca ab ἀμοργή.
Anculo ab ἄγκυλος.
Argentum, ἄργυρος ab ἀργός.
Atabulus ab ἀταβόλος.
Bajulus à βαιός, *Parvus*; quòd onera minora bajulentur, majora vehantur.
Bitumen à πίσσωμα.
Brachium, βραχίων.
Bruma Jos. Scaligero est à *Brumo*. hoc à βρόμος, quia December est genialis.
Bulbus à βολβός.
Bulga à μολγός.
Bura quasi βοὸς οὐρά. Servius.
Coluber à κολοβός.
Columna à κολώνη.
Cothurnus à κόθορνος.
Cuculus à κόκκυξ.
Culmus ab Æolico κόλομος pro κάλαμος. Salm.
Culpa à κλοπή.
Cunila à κόνυζα.
Duco pro Opinor à δοκῶ.
Esculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.
Fluta, muræna, à πλώτης.
Fungus à σπόγγος.
Funus à φόνος.
Fur à φῶρ. A. Gellius, I, XVIII.
Furere à φορεῖν.
Furia à φονία. Aliam interim atque (ut puto) veriorem verbi *Furo* Etymologiam invenies, ubi agimus de mutatione *TH* in *F*.
Furfur à βόρβορος.
Genus à γένος.
Gruma à γνῶμα. vide Salmasii Plinianas exercitat. paginâ DCLXX.
Gumia à γόμος, quod significat πλήρωμα τῆς νηὸς, ἕρμα. *Saburram* vocant Latini. Ita qui nimis ingurgitant se cibo, ita sunt dicti, quòd semet ipsos plus justo saburrent. Scal.
Gummi à κόμμι.
Gurges à γοργός.
Humerus ab ὦμος.
Imbulbitare, puerili stercore inquinari, à βόλβιτον. *Fimus*; Festus.
Jubeo ab ἰῶ βίᾳ.
Jubilo ab ἰοὺ ἰοὺ voculis triumphantium. Scaliger cap. XXXIII de Causis L. L. vide locum.
Laus à λαὸς, vel à λάω, id est, φθέγγω.
Lautumia à λατομία.
Mamphur à μαγγανοφόρον.
Murgiso à μωρός. Scaliger.

Murmur à μορμύρω.
Murra à μόῤῥα. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. CCIII.
Musa à Dorico μῶσα pro μοῦσα.
Muscbus à μόσχος. item *Mustum*.
Num à μῶν, per metathesin.
Numa dictus est ἀπὸ τοῦ νόμου, ab inventione & constitutione legis. Servius ad Æneid. VI, DCCCVIII.
Numero à νόμος. unde & *Nummus*.
Numida à νομάδες.
Pænula à φαινόλης.
Populus olim *Popolus* à πολὺς, geminatione syllabæ principis.
Præputium à προπόσθιον.
Pullus à πῶλος.
Pulpamentum à πολφός.
Puls à πόλτος.
Puppis à πόποι, Dæmones vel Dii tutelares in puppe depicti.
Purpura à πορφύρα.
Puta, ut observavit Jos. Scaliger, est à πόσθη. unde paullò ante fuit *Præputium*. imò & *Salaputium* apud Catullum à *Puta salacitate*.
Satura à σατύρα.
Scurra à σκῶρ.
Spurius ἀπὸ τῆς σπορᾶς.
Sturnus à σορεῖν.
Sulcus ab ὁλκός.
Sulphur quasi ὅλον πῦρ.
Sum ab ὄμμι.
Surus, piscis, quem & Lacertum vocant, à σαῦρος. Julius Scaliger cap. XXVII de Causis L. L.
Syrupus quasi Συρίας ὀπός.
Tripudium à τριπόδιον.
Trucla à τρώκτης.
Turba à θόρυβος.
Turgeo ab ὀργῶ.
Turma à τόρμος, *Rotunditas*. Scaliger.
Ubi ab ὅπη.
Ulciscor ab ὀλέσαι pro ὀλέκω vel ὄλλυμι.
Ulna ab ὠλένη.
Ululare ab ὀλολύζειν.
Ulysses ab Ὀδυσσεὺς.
Umbo ab Æolico ὄμβων pro ἄμβων.
Umbra ab ὄμβρος. unde quoque terra *Umbria* nomen accepit.
Uncus ab ὄγκινος.
Unguis ab ὄνυξ ὄνυχος.
Upupa ab ἔποψ ἔποπος.
Urgeo ab ὀργάω.
Urus ab ὄρος. Servius ad Georg. II, CCCLXXIII.
Usque ab ὥσπερ.
Ut, ὡς.
Uter utrius à πότερος.
Uterus ab ὕδερος.
Utis ab ὅτι.
Vulgus ab Æolico ὄλχος vel ἄλχος pro ὄχλος.
Adulari olim *Adolari* ab *adorando*.
Alumnus ab *alo*.
Amuletum ab *amolior*.
Angulus item *Angustus* ab *ango*.
Apluda ab *applodo*.
Arbustum ab *arbor*.
Bucina à *vocando*.
Caducus à *cado*.
Calculus à *calco*.
Campiductor pro *campidoctor*.
Credulus à *credo*.

Culina

Culina, quia in eâ *colitur ignis*.
Cupedia, item *Forum cupedinis*, à *cupa*. ipsum verò *cupa* est à *copa* vel *caupa*.
Cura dicta, quia cor edat, vel quia cor urat; Festus.
Denuo quasi *de novo*.
Dolus à *dolor*.
Exul quasi *Extra solum constitutus*.
Fulgur à *fulgor*.
Jubilare prius fuit *Jobilare*, ab *io* acclamatione rusticâ.
Juglans quasi *Jovis glans*.
Jupiter quasi *Jovis pater*.
Jusjurandum quasi *Jovis jurandum*.
Legumen à *lego*. item *ligustrum*.
Lucumones à *loco*, verbo.
Multus olim *moltus* à *moles*.
Murgiso à *morando*.
Muto à *motus*.
Nasturtium quasi *nasitortium*.
Nundina à *nono die*.
Nuncupo à *nomen capio*.
Occulo à *colo*.
Petulans à *peto*. item *Petulcus*.
Publicus quasi *populicus* à *populus*.
Rubigo olim *Robigo*, quia coloris *robi*. *Robum* enim τὸ πυῤῥὸν vocabant seu Rutilum.
Sedulo à *se*, id est, *sine*, & *dolo*.
Surdus olim *sordus* à *sordibus*.
Tullius est à *tollo*.
Urbs dicta est ab *orbe*, juxta Servium; quia solebant *urbes* in *orbem* condere.
Vultus à *volo*, alius enim atque alius pro affectibus animi solet esse *Vultus*.

O *mutatur in* Y.

Ὅμοιος Æoles ὕμοιος.
Ita Æoles μύνη dicunt pro μονή.
Bibliander quoque ζυγὸς sive ζεῦγος, *jugum*, *par*, vult esse à Syriaco Zog, quod à Zaveg, *jugavit*.
Hymenæum quibusdam dictum placet ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ ναίειν.

OE *mutatur in* I.

Pilomnæ poplæ pro *Pilumni popli*.
Olæ pro *Oli* & postea *Olli*. vide Regiam legem apud Festum in *Plorare*.

OE *mutatur in* U.

Cœrare & *Cœrator* veteres scripsere pro *Curare* & *Curator*; unde in vett. inscript. legas De Suo Coeraverunt.
Mœnire olim erat *Munire*, indè *mœnia* & *mœnicipium* in vett. inscript. pro *municipium*.
Mœrus olim erat *Murus*. unde *pomœrium*.
OEtier & *OEtantur* dixere pro *Utier* & *Utantur*. vide Scal. ad Festum in *Publica*.
Pœniceus color veteribus, nunc *Puniceus*.
Punicus à *Pœnus*.
Punire, & *Impunè*, à *pœna*.

OI *mutatur in* A.

Hara à χοῖρος.
Vacca à βοικὴ.

OI *mutatur in* I.

Finis à φοῖνος.
Liber, olim *Loeber* vel *Loiber*, à λοιβὴ, *libatio*. prorsus ut *Spondeo* & *Sponte* sunt à σπονδὴ, Libatio fœderibus sanciendis adhibita. nam id non inviti facere debemus. Scaliger.
Pampinus quasi ἀμπὶ οἴνῳ.
Pica quasi ποικίλα.
Stica à στοιχὴ. ut *Stipa* à στοιβὴ. vide Salmasii Plinianas exercitat. paginâ 1062.
Via ab οἶμα. Scal.
Vinum ab οἶνος.

OI *mutatur in* OE.

Alphesibœus, Ἀλφεσίβοιος.
Cœlebs quasi κοίλεψ, *Concubitu carens*, à κῶ & λείπω.
Cœlum à κοῖλον.
Cœmiterium, à κοιμητήριον.
Cœna à κοινὴ, quasi κοινή.
Cœnum à κοινοῦ. Scaliger cap. xxxiv de Causis L. L.
Cœra priùs dicebant pro *Cura*, & *Cœrare* pro *Curare*. *Cœra* igitur παρὰ τὸν κόρον, κοῖρος, à satietate. hinc *Satagere*, curare. unde κοίρανος. Scaliger.
Melibœus, Μελίβοιος.
Mœchus, μοιχός.
Mœreo à μοῖρα, quod pro Dolore τροπικῶς sumitur. Scaliger.
Mœrus priùs, postea *Murus*, à μοῖρα, quòd quisque pro parte suâ eos servaret. Hoc docet Lucilius, cùm ait;

> *Mœnu' tamen fungi ac mœros servare potessint.*

Item adsignificat & *Mœnia*, quod partes officii cujusque significat, quasi *Mœria* dicta, postea *Munia*. Scaliger.
OEdipus, Οἰδίπους.
OEnanthe, οἰνάνθη, quasi οἴνης ἄνθος.
OEnophorus, οἰνοφόρος.
OEstrus, musca bubus molesta, οἶστρος.
OEsypum, οἴσυπον. ab οἶς & οἴσπη.
Phœbus, Φοῖβος.
Pœna, ποινή.
Pœni olim à Φοῖνιξ. at postea dixerunt *Pœnus*, ut *Hilaru* & *Hilarus*.

OI *mutatur in* U.

Bœoti pro ἐμοὶ dicunt ἐμύ, & pro καλοὶ καλύ.
Brucus à βροῦκος.
Bucula à βοικὴ.
Futuo Latinorum, & Gallorum *putain*, censet Henr. Stephanus derivari posse ab illo φοιτᾶν, quod scriptores Græci usurpant de feminis stupri causâ frequenter ad viros commeantibus, Veneremque impetu furiato appetentibus. vide Thes. Stephani in φοιτᾶν & φοιτάς.
Indu à Syracusano ἐνδοί.
Mutuum à Siculo μοῖτον. Varro iv de L. L.
Pubes à φοῖβος.
Puniceus à φοινίκεος.
Unus ab οἶνος, hoc est, μόνος. unde οἰνάω & οἰνίζω, *Ago vitam solitariam*. Doctè de hoc Salmasius Notis ad Vopiscum, pag. 472.
Utor, *usus*, olim erant *OEtor*, *œsus*, vel *oitor*, *oisus*, ab ἔθω εἰωθα. Scaliger.

OY *omittitur*.

Κυρῆται priùs dicebatur, quæ postea per syncopen Κρῆται. auctor Strabo.
Stirps à στρέφειν.

OY *mutatur in* A.

Valeo ab οὐλέω.

OU *mutatur in* AU.

Aura pro Vento fortasse est ab οὖρος. Ita Virgilio in Culice *Aura secunda* est πόμπιμος οὖρος. qui aliàs quoque οὐρία πνοὴ, item φορὸς vel ἐπίφορος ἄνεμος nuncupatur.
Haut ab οὐτι.
Lautola Latinè, quæ Græcè λουτρά. nam *Balneum* est ex βαλανεῖον. Dicebantur & *Albula*. Lautolæ autem vocatus Romæ locus ab eâ fabulâ quam narrat Janus apud Ovidium,

> *Sumque repentinas ejaculatus aquas*, &c.

OY *mutatur in* E.

Æoles pro φοβούμενος dicunt φοβέμενος.
Duplex à διπλοῦς.
Placenta à πλακοῦς πλακοῦντος.
Tripes à τρίπους.

OY *mutatur in* I.

Ita, quum similitudinem denotat, est ab οὕτω.
Ubi ab ὅπου.

OY *mutatur in* O vel Ω.

Μοῦσα Doriensibus dicitur Μῶσα.
Antipodes, *tripodes*, à πούς ποδός.
Bos à βοῦς.
Cordus à κουρίδιος.
Nepos à νέπους. Varro.
Orion ab οὖρον. vide Lactantium in Statii Thebaïd. vii, cclvi.
Volo à βούλομαι.

OY *mutatur in* U.

Adulari à δοῦλος vel ab οὐρά.
Ampulla ex ἀναβουλή.
Arcturus, ἀρκτοῦρος.
Bubalus, βούβαλος.
Bucephalus, βουκέφαλος.
Bucerus, βουκέρως.
Butyrum, βούτυρον. & cætera à βοῦς derivata.
Buleuta, βουλευτής.
Bulla à βουλή. Festus.
Bunias, species naporum, βουνιάς.
Cerruchus, κηροῦχος.
Cerussa, κηροῦσσα.
Clura, pro κόλουρα.
Coluri, κόλουροι.
Crumata à κρούω. item *Crus*.
Culus à κουλεόν.
Dasypus, δασύπους.
Durum à δοῦρον, *Lignum*. unde & *Duratens*.
Eunuchus, εὐνοῦχος.
Hinnuleus ab ἴννος.
Luna à λούνη.
Lutra à λουτρίς. unde & ἐνυδρὶς, eadem. Scaliger.
Lutum à λοῦτρον.
Lyncurium, λυγκούριον.
Melanura à μελάνουρος.
Muri à μούρροι.
Musica, μουσική, à Μοῦσα.
Nummus à νοῦμμος.
Nuncius à Syracusano νοῦγκιος. quemadmodum enim Siculi ab ἐνιαυτὸς νουγκία declinârunt, sic à νέος, νοῦγκιος. Scalig.

Paliurus, παλίουρος.
Polypus, πώλυπυς.
Pubes à βούβων.
Remulcum à ῥυμουλκεῖν.
Rura ab ἄρουρα.
Sciurus, σκίουρος.
Silurus, σίλουρος.
Strutheum in Mimis præcipuè vocant obscœnam partem virilem, à salacitate videlicet passeris, qui Græcè στρουθὸς dicitur. Festus.
Struthio à στρὸς vel στρουθὸς.
Studium à σπουδή.
Suber à σοῦφαρ.
Uber ab οὖθαρ.
Udo, genus calciamenti, ab οὖδος.
Ulex ab οὖλος.
Uncia, οὐγκία.
Urina ab οὖρον.
Vulnus ab οὐλή.

OY *mutatur in* UI.

Sus ab ὗς.

OY *mutatur in* Vau.

Va, οὐαί.

P *additur*.

Ita Græcis δραπέτης est ab inusitato δράω vel δρῆμι, *Fugio*.
Cercops à κέρκωψ.
Cippus olim erat Lignum bipatens ac multipliciter perforatum ad includendos constringendosque sontium pedes. ποδοκάκη, ποδοστράβη. Videtur esse à κύπη, quod Hesychio exp. τρώγλη, *Caverna, foramen*.
Dapes à δαίς.
Lapis à λᾶας vel λᾶς.
Lappa à λαβεῖν.
Lippus à λίπος vel λιπῶν.
Pampinus ab ἄμπελος. nisi malis dici quasi πᾶν ἀμπέλιον.
Papilio ab ἠπίολος.
Peto ab αἰτῶ.
Plumbum, præfixo *P*, fortasse factum est ex *Lombus* sive *Lombum*, quod ipsum tamen κατὰ μετάθεσιν fortasse erit ex μόλυβδος.
Pubes videtur esse ex ἥβη.
Puppis à πύμη.
Sarpo à σαίρω.
Scalpere à σκαλεύειν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Scrupus fortasse à σκίρος.
Sirpo, hoc est, Ligo, as, ab εἴρω.
Sospes à σώζω.
Templum à τέμενος.
Cespes à *Cædo*.
Cuspis à *Cudo*.
Oppidum dici putant, quòd *Opes* illò munitionis gratiâ congestæ sunt. Servius ad Æneid. IX, DCVIII.
Scrapta à *Screatus*.
Stuppa quasi *Stipa* à *Stipando*.
Supparus à *Supra*.
Vappa quasi *Vapida*.

P *abjicitur*.

Ita Græci quandoque dicunt ἤγανον pro τήγανον, sicut & ἀλαιὸς pro παλαιός. [ἠλίκος pro πηλίκος, ἔλυτρον pro πέλυτρον.]
Æsculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.

Aluta ab ἀλοιφή.
Camelus à καμπύλος. unde quoque *Camera* & *Camerus*.
Cocles à κύκλωψ.
Damnum à δαπάνημα.
Latus à πλατύς.
Niteo à νίπτω.
Prosapia à πρόγονος.
Sero à σπείρω. Addere hoc in loco libet soceri Junii conjecturam: Ab Hebræo זרע, *Sevit, seminavit*, fuisse Græcum σπείρω, per epenthesin τοῦ π, & Latinum *Sero*, unà cum conjugatis: ut sunt *Seria*, Dea sementis apud Plinium lib. XVIII Nat. hist. cap. II. quæ etiam *Seia* & *Sessia* Tertulliano dicitur. item *Serelsa*, locus Romæ portam Romanulam versus, dicta à serendis & texendis funibus, Varroni lib. V de L. L.
Tudo à τύπτω.
Uro à πῦρ.
Uter utrius à πότερος.
Sarmenta quasi *Sarpimenta*.

P *mutatur in* B.

Plutarchus certè in Hellenicis quæstionibus observat Delphis B pro Π usurpari, ac βατεῖν & βικρὸν dici pro πατεῖν & πικρόν. Simili prorsus ratione Thraciæ urbem Παλλήνην vocant Βαλλήνην. unde apud Aristophanem Βαλληνικὸν βλέπειν.
Ab ab ἀπό.
Abolere ab ἀπολλύειν.
Absinthium, ἀψίνθιον.
Absis, ἀψίς.
Absyrtus, Ἄψυρτος.
Ambulo ab ἀμ & πολῶ.
Arabs, Ἄραψ.
Attubus ab ἄττυπος. Scaliger Ausonianarum lect. lib. II, cap. IX.
Barba Martinio videtur esse παρειῶν πόα. sicuti πώγων eidem est πόα γένυος, *Herba genarum* vel *menti*.
Bellum à πόλεμος. nisi forte est à *Duellum*.
Bibo à πίνω.
Bitumen à πίτυς.
Blandus à πλάνος.
Brasica, hortulanum olus, à πρασική. Scaliger.
Burgus à πύργος.
Burrus à πυῤῥός. unde *Byrrhia* nomen.
Buxus à πύξος.
Cambio à κάμπτω. Priscianus libro X.
Carbasus à κάρπασος.
Cælebs à κοίτη & λείπω. quâ formâ καρπόλιψ & αἰγίλιψ dicimus.
Cubo à κύπτω. unde quoque κύβος & κύμβη.
Diribeo à διαφέρω.
Hebdomas ab ἑπτά.
Labor ab ἄπος.
Lambo à λάπτω.
Libs, ventus qui aliàs nuncupatur Africus, Græcis est λίψ.
Libya quasi λιπυία, *Egens pluviæ*. Servius ad Æneid. I, XXVI.
Ob ab ὄπως deducit Scaliger. non malè tamen videtur deduci posse ab ἀπό, quod aliquando διὰ vel ἐπὶ significat.
Obliquus à πλάγιος.
Probum ex πρέπον.

Scabo à σκάπτω.
Sub ab ὑπό.
Tubi à τύποι, quòd cavi. Scaliger.
Uber, copiosus, ab εὔπορος.
Ubi ab ὅπη.
Batuium quasi *Patulum*.
Publicus quasi *Populicus* à *Populus*.

P *mutatur in* C vel K.

Iones in Interrogativis & Relativis mutant π in κ. ita κῶς dicunt pro πῶς, ὅκως pro ὅπως, κῇ pro πῇ, πόσος κόσος, ὁπόσος ὁκόσος, ποῖος κοῖος, ὁ ποῖος, ὁ κοῖος, πότε κότε, ὁ πότε ὁ κότε. Græcis quoque κύαμος vel πύαμος est *Faba*.
Iecur ab ἧπαρ.
Scintilla quasi *Spintilla*, à σπινθήρ.
Æoles quoque uti K pro Π testatur Etymologici auctor in Κοῖος.

P *mutatur in* D.

Tudo, unde *Tundo*, est à τυπῶ.

P *mutatur in* F vel PH.

Bosphorus, Βόσπορος.
Faba à πύαμος pro κύαμος.
Falx à πέλεκυς.
Faunus fortasse est ab Æolico Πάυνος pro Πάν.
Ferè à πέλι.
Fides ab Æolico πίστις pro πίστις.
Fido à πιθῶ.
Figo à πήγω.
Fluta à πλώτης.
Forare à πόρος.
Frio à πρίω.
Fungus à σπόγγος.
Gryphes, γρῦπες.
Offa ab Æolico ὄπτων pro ὄμπνη. Salm.
Phiala, φιάλη, à πιεῖν ἅλις.
Rhomphaea, ῥομφαία, à ῥέπω.
Riphæi montes, Ῥίπαια ὄρη.
Sulphur quasi ἕλον πῦρ.
Trophæum, τρόπαιον.
Filum à *Pilus*. Isidorus, Originum XIX, XXIX.
Fulica à *Pullo colore*. item *Fuligo*.
Officina quasi *Opificina*.
Philistæi iidem qui *Palæstini*.
Solipuga & *Solifuga*. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. 100.

P *mutatur in* G.

Luctus, & *Lugere*, à Græco λυπεῖν. Festus.

P *mutatur in* L.

Palla fortasse à πέπλος.

P *mutatur in* M.

Æoles ματῶ dicunt pro πατῶ, μαθῶσαι pro παθῶσαι. Cypriis ἀδρεμής est ἀβλεπής, mutatis π in μ, & λ in ρ.
Clam à κλέπτω. Fortasse enim priùs à *Clepo* vel κλέπτω dixerint *Cleptim*, ut *Furtim*, atque indè fuerit *Clam*.
Damnum à δαπάνη.
Scomma, σκῶμμα, à σκώπτω.
Somnus ab ὕπνος.
Summa, τὸ σύμπαν.
Vermis ab ἕρπω.
Decermina à *Decerpendo*.

P *mu-*

P *mutatur in* N.

Lemus à λεπτός.
Persona à περίσωμα. nonnihil interim firmat hanc etymologiam, quòd etiam à Περσεφόνη est *Proserpina*.

P *mutatur in* Ψ vel PS.

Mutatio hæc accidit Fut. verborum primæ Baryt. ut τύπτω τύψω, &c.
Clepsydra, κλεψύδρα, à κλέπω (quod Atticè, inserto τ, est κλέπτω) & ὕδωρ.
Hapsus ab ἅπτω.

P H *mutatur in* P.

Æoles ἀπῆκεν dicunt pro ἀφῆκεν, & ἀπελκύουσιν pro ἀφέλκουσιν.

P H *mutatur in* P S.

Φαιδρὸν ψαιδρόν. Hesych.
Φθείρ ψείρ.
Ψύλλιον herba quasi φύλλιον.

P *mutatur in* Q.

Maximè tamen locum id habet in iis vocibus, in quibus juxta Ionicæ atque Æolicæ dialecti proprietatem Π transit in K.
Equus ab Æolico ἴκκος pro ἵππος.
Inquio, ab ἐννέπω, Æolicè ἐννέκω.
Linquo ab Æolico λείκω pro λείπω, vel à λείπω λιμπάνω.
Quà ab Ionico κῇ pro πῇ.
Quatuor a πέτορα κέτορα.
Quinque à πέντε, πέμπε, κέμπε.
Quis a τίς, κίς.
Quoties ab Ionico κόσε pro πόσε.
Quotus à κότος pro πότος.
Sequo ab ἕκω pro ἕπω, unde *Sequester*, & *Insequo* pro ἐννέπω.
Sequor ab ἕκομαι pro ἕπομαι.

P *mutatur in* S.

Ita Græcis κόσσυφος est eadem Avis quæ aliàs dicitur κόψυχος, *Merula*.
Sternuo a πταρνύω.

P S *mutatur in* B S. vide Festum in *Abs*.

P S *mutatur in* S.

Ita Græcis idem sunt, ψίττα σίττα, ψιττακὸς σιττακός, ψάγδας, σάγδας, κάψαι κάσαι.
Susurro à ψιθυρίζω.

P *mutatur in* T.

Blatta à βλάπτω.
Lista à λίσπη. indè *Sublestus*, ὑπόλισπος.
Studium à σπουδή.
Sturnus à ψάρος. ubi præter metathesin, etiam est τ insertum.
Tessera à πίσσυρα.
Trans à πέραν.
Verto à τρέπω.
Tuta fortasse est à *Puta* (πόσθη) unde *Tutinus* vel *Tutunus* Deus, qui & Priapus. Notum interim *Mutuni Tutuni sacellum* ex Festo. vide Cl. Salmasii Plinianas exercitat. pag. 310.
Carpentum à *Carrus* & *pompa*.
Catinus à *Capiendo*.
Cattus à *Captando*.
Percote oppidum dicitur à *Percope* Meropis filia.

P *mutatur in* Vau.

Averrunco ab ἀποῤῥύνκω.
Clivus ab Æolico κλιϝὺς pro κλιτύς.
Levis à λεπτός.
Vas à πίθος.
Vitricus à πατρικὸς, quia privigno velut pater est.
Vitulus à πίταλος.
Vervex à *Verpa*.
Vilus à *Pilus*.
Volo volas à πετῶ.

P S. *additur*.

Ἄμαθος ψάμαθος.

P S *mutatur in* M.

Ψίχαι, *mica*.

P T *mutatur in* S P.

Spuo à πτύω.

P T *mutatur in* S S.

Æoles pro ἐμπίπτειν dicebant ἐμπίσσειν. pro νίπτειν νίσσειν, pro quo Tarentini dicunt νίζειν. Iidem Æoles pro ὄπτω dicebant ὄσσω, pro πέπτω πέσσω.

Q vel QU *additur in initio*.

Quiescendi verbum habet modum & originem Græcæ vocis ἴσχον vel ἴσκον Ionicè, à verbo ἔχω ἴσχω. vide A. Gellium lib. VI, cap. XV.

Q *mutatur in* C.

Q in *C* abire nihil est mirandum, cùm doctissimorum hominum judicio eadem sit litera. Ita *Aquipencer* & *Acipenser* idem sunt. *Cujus* & *Cui* sunt obliqui à *Quis*.
Cur a *Quare*.
Hircus ab *Hirquis*. unde *Hirquitallire*.
Locululeius a *Loquor*.
Percutio est à *Quatio*.
Seculum est à *Sequor*. unde & *Secundus*, *secus*, *socius*.
Sublices à *Sub* & *Liquus*. unde *Obliquus*.
Torcular à *Torquendo*.
Græci mutant *Q* in *K*. Ita pro *Quadrans*, quæ Romana vox est, Marci XII habes κοδράντης.
Latinis quoque *Aquilo* dictus est ab ἀκυρός. nam ἀκυρὸς Hesychio exp. ὁ Βοῤῥᾶς.
Calamus, κάλαμος, à Punico *qalam*. Canınius.
Canna, κάννα, à Punico *qane*. Caninius.

Q *mutatur in* L.

Ita Prisciano non tantùm *Coquina*, sed & *Culina*, derivantur à *Coquo*, cùm tamen à *colendo* dicta sit, quasi *colina*.

Q *mutatur in* M.

Tormina à *Torquendo*. Nonius. Attamen nulla hic fit literarum mutatio, sed *tormen* est contractum ex *torquimen*.

Q *mutatur in* P.

Pitpit Oscè *quidquid*. Festus.

Q *mutatur in* Vau.

Torvus à *Torqueo*.

Q *mutatur in* X.

Elixus à *Liquore aquæ*.
Præcox à *Præcoquo*.

R *additur*.

Ita Græcis ἄῤῥην est ab Ἄρης, δαηρὸς à δαίω, τολμηρὸς à τολμάω, &c. Latinis *Æther* est ab αἴθω.
Antra ab ἄνθος vel ab ἀντρῷν.
Aplustra ab ἄφλαστα.
Averrunco ab ἀποῤῥύνκω.
Aura ab ἄω.
Barrus à βαρύς.
Boreas à βοή. A. Gellius, II. XXII.
Braxea à βράσις.
Calpar à καλπή.
Calyptra à καλύπτω.
Celebro à κλείω.
Cestrum à κέντρα pro κεντρίω.
Cetra à κύδιθω.
Cholera à χολή.
Corbis à κόφινος.
Coriandrum à κορίαννον.
Curro à χαίρω.
Cylindrus à κυλινδεῖν.
Extra ab ἔξωθεν.
Ferre à φέρειν. Varro sub finem Libri quinti de L. L.
Flagro à φλέγω.
Fratriæ, quas Tribus vocamus, dixerunt ἀπὸ τοῦ φρέατος. magna enim erat societas inter eos qui uno puteo utebantur. Servius ad Æn. VII, CCCLXXXVI.
Garrio à γαρύω Dorico pro γηρύω.
Gonorrhœa à γονὴ & ῥέω.
Hilaris ab ἱλαρός.
Hirrire ab ἀρραβάζειν.
Horreum ab ὡρεῖον vel ὥρειον, hoc est, ἀποθήκη. ὁρᾶν certè Græcis est *Videre*, *curare*, *defendere*; ut & Latinis *Tueri*. unde ὧρος & Doricè ὧρος est φύλαξ.
Irrito ab ἐρέθω, vel ab *Irâ*.
Lepra à λέπος, vel λίμος vel λεπίς.
Mercor à מכר.
Mitra à μίτος.
Murex à μύαξ.
Norma à νόμος.
Nurus à νυός.
Ostreum ab ὄστεον.
Phlegra regio est in quâ debellati Gigantes igneis fulminibus perierunt. φλέγειν enim Græcè *Ignire* propriè dicitur. Lactantius in Statii Thebaid. VI, CCCLVIII.
Phrasis à φράζω, quod ipsum tamen est ab illo φάζω quo Siculi quidam usi sunt pro φάω vel φημί.
Pirum ab ἄπιον.
Prorsum à πρόσω.
Putreo à πύθω.
Putredo, πυθεδών.
Rarus ab ἀραιός.
Sarrio à σαίρω.
Scortens à σκύτινος.
Tartari corruptè nobis dicuntur, qui propriè *Tatari*, ab Hebræo TATAR, *Residuum*. Rationem denominationis tradit Postellus cap. XVIII Libri de Originibus.
Terra ab ἔρα vel à *Terendo*.
Terreo à τέρας, vel τρέω. nisi fortè malis esse à ταράσσω.

Theatrum à θεάομαι.
Thyrsus à θύω.
Tolero à τελάω.
Torreo à θέρω.
Verro à κορῶ vel σαίρω.
Verruncus ab ἤρυγγ@.
Antrorsum ab *Ante* & *versus*.
Calcatro à *Calcibus*.
Capreolus à *Capio*.
Castrare à *Castus*.
Clarus à *Calando*.
Cochlear à *Cochlea*.
Diurnus à *Dies*.
Diuturnus à *Diutinus*, *diu*.
Fragra ab antiquo *Frago* pro *Frango*.
Inebra aves ab *Inhibendo*.
Iter ab *Itu*.
Jubar à *Juba*.
Laurus à *Lavo*. Martinius.
Liber à *Libet*.
Lumbricus à *Lumbis*.
Marceo à *Macies*.
Narro à *Narus* pro Gnarus; nam ut ait Varro v de L. L. *Narro, cùm alterum narum facio*.
Probrum à *Prohibendo*.
Proprius à *Propè propius*.
Serranus, cognomen Attilii, à *Serendo*. Plinius XVIII, III: *Serentem invenerunt dati honores Serranum, unde cognomen*. Respexit eò Virgil. VI Æneïd.
—*Vel te sulco, Serrane, serentem*.
Spectrum à *Specio*.
Spurcus à *Spuo*.
Tergus est à *Tego*, juxta Varronem. nam veteres videntur dixisse *Tegus*.
Vitrum à *Video*.

R *abjicitur*.

Aries ab ἔῤῥιφ@.
Arcus ab ἄρκτος.
At ab αὖτις.
Calasis Græcis est καλάσιρις.
Cassis quasi *Carassis* à κάρα.
Centones Græcis sunt κέντρωνες.
Diribeo à διαῤῥιπτέω.
Dumus à δρυμὸς, *Sylva querna*, & in genere *Arbusta quævis*.
Fimus à φύρμα, quod Hesych. exp. κόπρος.
Lampiam civitatem Arcadiæ, nivosis montibus constitutam, à candore pruinarum dictam nominis ipsius proprietas monstrat. λαμπρὸν enim Græcè *Splendidum* dicitur. Lactantius in Statii Thebaid. IV, CCXC.
Lectus à λέκτρον.
Lutum à λῦτρον.
Mica à μικρός.
Pedo à πέρδω.
Acerra ab *Arcendo*, quòd cadaveris graveolentiam arceat.
Arilator ab *Arra*.
Carina à *Currendo*. item *Crus*.
Culticula à *Culter*.
Curules, quia *Curru vehebantur*.
Intestinus ab *Inter* & *Sto*.
Lacinia à *Lacerando*.
Mas à *Mars*.
Nefarium est, quod sacra polluit, *farre* pio solita celebrari. ergo Nefarii, sacrilegi. Asconius in Verrinam de Præturâ urbanâ.
Ocrea ab *Ob* & *Crura*.

R *trajicitur*.

Ingentem numerum vocabulorum, non modò hujus literæ, sed & aliarum literarum transpositione notabilium, congessimus ad calcem hujus opusculi.

R *mutatur in* C.

Paucus à παῦρ@.
Arcus ab *Arrigendo*.
Farcio à *Farre*.

R *mutatur in* D.

Caduceus à Tarentino καρύκειον pro κηρύκειον.
Gaudeo à γαυρῶ.
Gaudium, γαύρωμα.
Limpidus à λαμπρός.
Querquedula à *Querquerus*.

R *mutatur in* G.

Agna ab ἄρνη.
Seges à *Serendo*.

R *mutatur in* L.

Ita Græcis, Hesychio teste, λάκη sunt ῥάκη. unde fluxit inusitatum *Laco*, ex quo *Lacero*, *lacino*, & *lacinia*. Latinum *Adulari* est ab ἱερῷ vel ab *Adorare*.
Aquila Caninio est ab Æolico αἴγυρ.
Aquilo ab αἰκυρὸς, qui Hesych. est ὁ βοῤῥᾶς.
Baculus à βάκτρον.
Balatrones à βάραθρον.
Calvus à κάρφω.
Clibanus à Dorico κλίβαν@ pro κρίβαν@. quod Eustathius dici vult quasi κριθῆς βαῖν@.
Exoletus ab ἔξωρ@.
Gurgulio à γαργαρεών.
Lautola Latinè, quæ Græcè λουτρά. nam *Balneum* Græcum est. Scaliger.
Lilium à λείριον.
Lima à ῥίνη.
Lis ab ἔρις.
Mille à μυρία.
Paullum à παῦρον.
Satelles à Syro ...
Sodalis à Poëtico ἕταρ@.
Stella ab ἀστὴρ ἀστέρ@.
Stellio est ab Æolico ἀστέῤῥιον vel στέῤῥιον pro ἀστέριον. Salm.
Cancellus ex *Cancer*, *Libellus* ex *Liber*, *Nigellus* ex *Niger*, *Pulchellus* ex *Pulcher*, &c.
Capella ex *Capra*.
Castellum ex *Castrum*, *Rastellum* ex *Rastrum*, *Mostellum* ex *Monstrum*, &c.
Familia à *Femore*.
Flagellum à *Flagrum*.
Fratellus à *Frater*.
Hira deminutivè dicitur *Hilla*; Festus.
Indulgere contrarium est τῷ *Urgere*. ea enim origo vocis. *Indulgere* nimirum pro *Inurgere* dixerunt, inserto *D*: ut *Indolescere* pro *Inolescere*, unde & *Indoles* dicta est. deinde *L* pro *R* posito. Sunt enim in omnibus linguis eæ literæ facilè invicem permutabiles. *Urgere* est severi ἐργοδιώκτου, qui pensum morosè exigit. *Indulgere* est ejus, qui de summo jure aliquid remittit, ut ferè parentes liberis. Hæc habet Casaubonus ad Persii Satyram v.

Lemures quasi *Remures*.
Magalia à *Magar*.
Miles à *Merendo*. Olim etenim dicebant *Merites*, postea *Melites*, ac tandem *Milites*.
Palma, *palmularii*, pro *Parma*, *parmularii*.
Peculatus à *Pecore*; Festus.
Pellucidus, *perlucidus*, &c.
Rallus à *Rarus*.
Remeligines à *Remorando*.
Rubellio à *Ruber*.
Rullus à *Rure*.
Sacellum ex *Sacer* diminutum est. A. Gellius VI, XII.
Stilla à *Stiria*. Festus in *Stiricidium*.
Vespillones, qui præerant funeri, primùm *Vesperones* dicti à *Vesperâ*: quoniam Romani cadavera noctu efferebant ad funalia. Servius ad Æneid. XI, CXLIII.

R *mutatur in* M.

Amomum videntur veteres vocasse omne genuinum sincerumque ἄμωμον. unde neque mirum cuiquam videri potest, si nomen indè putemus desumptum.
Autem ab αὖτις.

R *mutatur in* N.

Angina ab ἄγχειν. Scal. ad Festum in *Anginam*.
Donum à δῶρον.
Plenus à πλήρης.
Sinister ab ἀριστερός.
Teneo à τηρέω.

R *mutatur in* S.

Attici dicunt ἄρσην, θαρσαλέ@, κόρση, τερσὸς, pro ἄῤῥην, θαῤῥαλέ@, κόῤῥη, τεῤῥός.
Arbustus ab *Arbor*. Observa interim hîc ex Festo, quòd *Arbosem* pro *Arbore* antiqui dicebant, & *Robosem* pro *Robore*. unde *Robustus*.
Assus ab *Ardendo*.
Caseus fortasse est ab antiquo *Casies* pro *Caries*. ita καριώδη vocat Theophrastus, quæ sunt vermiculata. Scal.
Fas à *Fari*.
Nasus à *Naris*.
Talassio à τάλαρος. vide Festum.
Testu à θέσμος.

R *mutatur in* ST.

Bastaga à βαρύς.
Ustum, *bustum* ab *Uro*.

R *mutatur in* X.

Celox à *Celer*.

S *additur in initio*.

Sæpissime nempe addunt Latini *S* principio vocabulorum à vocali inchoantium: & sicuti supra quàm plurimis docuimus exemplis eos Lenem spiritum Græcorum in Sibilum plerumque permutasse, ita & hoc in loco monendum eos Lenem quoque Græcorum spiritum frequenter in *S* commutare.
Sagitta ab ἀκὶς ἀκίδος.
Saltus à Dorico ἄλδος pro ἄλσος.
Sapinus ab ἄβιν.

Saper

Sapor ab ὀπὸς. unde & *Sapa* & *Sapio*, quum ad gustum referuntur.

Segesta ab Ἀιγέστα. vide Festum in *Segesta*.

Sequo pro Dico est ab ἕπω. unde apud veterem Poëtam *Inseque* est ἔννεπε. A. Gellius XVIII, IX.

Sermo ab εἱρμός. nam ab εἴρω vel ἔρω est priscum verbum *Sero* pro Dico; unde remanserunt *Sermo*, *assero*, *dissero*.

Serum ab ὀρός. utrumque nempe signat Aqueum illud quod in lacte est.

Servus ab Æolico ἕρα© pro ἦρ©.

Sesopia in Augurali & Saliari carmine appellantur quæ alias *Esopia*, pro Sedilibus. Festus.

Si ab εἰ.

Sica ab ξίφα.

Sicharbas Servio, *Sichaus* Virgilio, *Acerbas* Justino dictus est Didonis maritus, qui Græcis Ἀχαρβας nuncupatur.

Sidus ab εἶδ©, quia species vel effigies est rei stellis pluribus adumbratæ.

Sine ab ἄνευ.

Sinister ab ἀριστερός.

Sino ab αἰνέω αἰνῶ.

Sirpare Latinis est πλέκειν, *Plectere*, *colligando implicare*, à *Sirpus*, quod non σχοῖνος, sed πλέγμα significat. nam ῥίπες sunt πλέγματα. Æoles pro ῥίπ© dicebant ἵρπ©, unde *Sirpus*.

Sorbeo ab Æolico ὀρφέω pro ῥοφέω.

Spatior à πατῶ pro περιπατῶ.

Sudus fortasse est ab ὗδ©, quomodo nuncupatur *Calida & sicca cœli temperies*.

Sum à Dorico ἐμμὶ, pro εἰμί.

Frequenter adhæc σ additur initio vocabulorum à consonante inchoantium: plenioris enim soni gratiâ Σ principiis vocabulorum sæpenumerò addebant Græci, dicentes φῶ, φάζω, σφάζω· μῶ, σμῶ, σμήχω· μίρδω, σμίρδω· μῦς, σμῦς· μυδρὸς, σμυδρὸς· quæ ex antiquis authoribus adducit Hesychius. Dicebant quoque σμικρός & σμύραινα pro μικρὸς & μύραινα.

Scala à κάλον.

Scalpo à γλύφω, γάλφω, σγάλφω.

Scarabæus à κάραβ©.

Scrapta à χρίμπτεσθαι.

Scribo à γράφω.

Scrinium à χρώνιον.

Scrotum à σγυρυτὸν pro γυρυτόν.

Scrupedas Scaliger dictos monet *Ægre incedentes*, à κρύπεδα quæ & κρύπεζα.

Scruta à γρύτη. ita Græci dicunt Variam ac minutam mercem.

Sculpo à γλύφω, γύλφω, σγύλφω.

Smaragdus à μάραγδ©.

Stella à τίλλω.

Strida à τρίζω. nisi utrumque à sono.

Stropus à τρόπ©. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. 371.

Scudicia nomen ex *Caudice* retinet, quòd circa caudicem terram aperiat. Isidorus Originum XX, XIV.

Strena quasi *Trena*. vide Festum.

Stritare pro *Tritare* legit Scaliger apud Varronem.

Stritavum antiqui dicebant pro Tritavo; Festus.

S *additur in medio.*

Obstrudo usurpavit Plautus pro *Obtrudo*. vide Festum.

Subscus à *subcudendo*.

ST *additur in initio.*

Latini veteres, ut docet Festus, dicebant *Stlata* quæ *Lata* erant. *Stlitem* quoque *Litem* dicebant, & *Stlocum Locum*.

S *additur in medio.*

Classis ἀπὸ τῶ καλῶν. Isidorus, Originum XIX, I.

Discus à δίκω.

Ensis ab ἔνω vel ἐνύω.

Esculus, olim *Æculus*, ab αἰγίλωψ.

Fasciculus à φάκελ©.

Glisco à γλίχομαι.

Grossus à κρῦ©.

Hesperus quasi ἐω πέρας.

Lustra veteres Latini vocabant quæ Græcis λύτρα. Varro tamen *Lustrum* vult dictum à *Luendo*; & propriè *Lustrum* quod pendebatur quinto quoque anno. Scal. in Catal.

Mensis à μήνη.

Musca à μυῖα.

Nassa quasi νάσις à νάω.

Pausa à παύομαι.

Pessum à πεσεῖν.

Tussis à *Tussione* Isidoro. à δύσις Martinio.

Ast ab *At*.

Capsa à *Capiendo*.

Colossus à *Calete* artifice.

Dusmoso in loco apud Livium significat Dumosum locum. antiqui enim interserebant σ literam, & dicebant *Cosmittere* pro Committere, *Casmena* pro Camenæ; Festus.

Fasti & *Nefasti dies* à *Fando*.

Faustus à *Faveo*.

Festuca à *Fetu*.

Luscus à *Luce*.

Pœsnis pro *Pœnis* dicebant antiqui. Festus.

S *additur in fine.*

Græci addunt Σ Latinis nominibus propriis in *A* desinentibus: ut ὁ Κατιλίνας, *Catilina*. ὁ Φιμβρίας, *Fimbria*. ὁ Σύλλας, *Sylla*.

Meus à Dorico μῶ.

Napus ab Attico νάπυ.

Nos à νώ.

Vos à σφώ.

Trans à πέραν.

Potis à Dorico ποτὶ pro πρός.

Antes ab *Ante*.

Postes à *Post*.

S *abjicitur in initio.*

Capisterium, σκαφιστήριον.

Casteria σκαστηρία.

Cilium à σκιλίον, unde ὑποσκίλιον.

Cio pro Divido, ut *ercitum citum* est à σκίω pro σκίζω.

Cirrus à σκιρρός. vide Salmasium, Plinianarum exercitat. paginâ 762.

Cutis à σκύτ©.

Fallo à σφάλλω.

Fascis à σφάκελ©.

Funda à σφενδόνη.

Fungus à σφόγγ©.

Funis à σχοῖν©.

Myrrha à σμύρνη.

Palpo ab Æolico σπαλαφῶ pro ψηλαφῶ.

Parum ab Æolico παῦρ© pro σπάνι©.

Tego à στέγω.

Torus à στορέω.

Vespa à σφὴξ σφηκός.

Irpix à *Serpendo*.

Pumex à *Spuma*. nam *Spumex* priùs dictus fuit: neque enim aliud est quàm spuma & fæx quædam lapidum liquefactorum, ut Scoria aliorum metallorum. Scaliger in Ætnam.

S *abjicitur in medio.*

Nonnulli è Doriensibus populis, quales sunt Argivi, Lacones, Pamphylii, Eretrienses, & Eropii, ἀντὶ τοῦ σ δασεῖαν χαρακτῆρα ἐν ταῖς ἐπιφερομένοις φωνήεσιν, ut cùm dicunt ποιήαι pro ποιῆσαι, βεύα pro βευσαὶ, μοῦκα pro μουσικά.

Anas à νῆσσα.

Casno dicebant olim pro *Cano*. Credo ἀπὸ τοῦ χάσματ©. itaque ab hac, ut videtur, origine veteribus *Casmen* & *Casmena* erant Carmen & Camenæ.

Catamitus à κατὰ & μισθός.

Gneus à γνήσι©, quod est *Generosus*.

Como à κοσμῶ. unde & *Coma* & *Comis*.

Gloria, antiquè *Glosia*, à γλῶσσα. Scal.

Ligo ligonis à λίσγ©. Salm.

Nitor, à νείσσομαι.

Pisum à πίσσον.

Ptisana à πτίσσανα.

Pulex à ψύλλ©.

Puta à πόσθη, hoc est, τὸ αἰδοῖον unde & προπόσθιον dictum est *Præputium*.

Putus à πυστὸς, quod ἀπὸ τοῦ πύθεσθαι vel πεύθεσθαι, *Aurum explorare*. Theocritus, χρυσὸν πεύθοντες ἀμοιβοί. ita Scaliger in Catalecta Virgilii.

Vado à Dorico βάσδω pro βάζω.

Aper ab *Asper*.

Camilla prius *Casmilla* dicebatur.

Pradium à *Prastando*.

Serius à *Se* & *Risus*, quasi dicas Suè risu. Nonius.

Soror à *Seorsum*.

S *abjicitur in fine.*

A vocativis in σ desinentibus Æoles auferunt σ. ut pro Σώκρατες Σώκρατε, pro Ἀγασίφανες Ἀγασίφανε· & sic in cæteris. In genitivis similiter auferunt hanc literam, ut cùm dicunt Σωκράτω, Ἀγασιφάνω, Σοφοκλέω.

Ubi Græci Σωσίας, Latini maluere *Sosia*.

Homo ab ὁμῶς, est enim animal sociale, ut ait Jul. Scaliger cap. XXVIII de Causis L. L. Rectiùs tamen derives ab ὁμῶ, *Simul*, quam ab ὁμῶς, *Æquè*.

Panula à φαινόλης.

S *mutatur in* C.

Barca quasi *Barsa* à βάρις. Caninius.

Con, *cum*, à σύν. ita συμβιόω est *Convivo*. συμφέρω, *Confero*, &c.

Porca à πρασιά.

Procsimus, sive *Proximus*, est à *Prope propior.* nam ἀναλόγως indè esset *Propissimus* & *prossimus* κατ' συγκοπὴν.

S *mutatur in* CT.

Præcipuè locum id habet in verbis in σσω Quartæ Barytonorum. ut μυκτὴρ à μύζω vel μύσσω, &c.

Cataphractus à καταφράσσω.

Cataracta à καταράσσω.

Character, χαρακτὴρ, à χαράσσω.

Lucta à λύσις.

Tactum à τάσσω.

S *mutatur in* D.

Dorienses dicunt ὀδμὴ pro ὀσμὴ, ἴδμεν pro ἴσμεν, κεκαδμένος pro κεκασμένος.

Audeo ab αὔσω, τὸ τολμῶ. quemadmodum exponit Suidas in Αὔσεις.

Crepido à κρηπὶς κρηπῖδος.

Medius à μέσος.

Stadium ἀπὸ τῆς στάσεως.

Acredula ab *Acris*.

Claudius olim *Clausus*. nam Appius Claudius Sabinus, qui sexto post Reges exactos anno se Regillo Sabinorum oppido Romam contulit cum clientibus, apud Sabinos Clausus dicebatur. Romam verò ut venit, *Claudus*, & pòst *Claudius*, dictus est; à quo gens Claudia descendit.

Fraudo à *fraus*.

Laudo à *laus*, &c.

Pecus, *pecudis*.

S *mutatur in* F.

Ficatum, συκωτόν. Ital. *fecato*, *figadello*. Gall. *foye*.

Ficus, σῦκος. *Ficedula*, συκαλίδες.

S *mutatur in* G.

Tergo ab Æolico τέργω pro τείρω.

Valgus à βλαισὸς κατὰ μετάθεσιν.

S *mutatur in* H vel aspirationem.

Lacones, Argivi, Pamphylii & Eretrienses Σ eximere solent, atque aspirationem ejus loco sufficere, ita μῶσα iis est μῶἁ. μουσικὴ μωἱκά. πᾶσα πᾶἁ. θυσία θυἱά. ποιῆσαι ποιῆἁι. εὖ σοὶ εὖ οἱ, quæ est bacchantium acclamatio *Ee* vel *Euohe*.

S *mutatur in* L.

Hannibal ab Ἀννίβας.

Hasdrubal ab Ἀσδρούβας.

S *mutatur in* N.

Æoles pro εἰρηκὼς dicunt εἰρήκων, pro νενοηκὼς νενοήκων.

Amazones dictæ sunt quasi ἅμα ζῶσαι, quòd simul vivant sine viris: vel quòd unam mammam exustam habent, quasi ἄνευ μαζῶ. Servius ad Æneid. I, CCCCXCIV, & ex eo Lactantius in Achilleid. II, CLVI.

Hemina ab ἥμισυ. Festus.

Penso à πείσω.

Pesna olim, teste Festo, quæ postea *Penna*.

S *mutatur in* P.

Pulpa à *Pulso*.

S *mutatur in* R.

Acer ab ἀκὶς. unde & *Acerbus* & *Acervus*.

Arator ab ἀρότης.

Celer à κέλης.

Coluber à κολοβὸς τῆς οὐρᾶς.

Cruor à κρύος.

Eris, olim *Esis*, ab ἔσῃ.

Ero, ἔσω, ex quo ἔσομαι.

Gloria, antiquè *Glosia*, à γλῶσσα. Scaliger.

Humerus ab ὦμος.

Inter ab ἐντός.

Labor ab ἄπος.

Magister à μέγιστος.

Miser à μῦσος.

Moretum à μύσωτος.

Olo ab ὄζω.

Pavor à φόβος.

Por veteribus, qui postea *Puer*, à Laconico πὸρ pro παῖς vel παῖς, indè *Quintipor*, *Marcipor*, *Gneipor*, apud Festum.

Procerus à προμήκης. unde & *Proceres*.

Torreo à τέρσω.

Turris ab Attico τύῤῥις pro τύρσις.

Vapor à καπνός.

Acus aceris, *Pecus pecoris*, *pignus pignoris*, &c.

Æs aris. unde *Æra* & *Ærumna*.

Alburnum ab *Albus*.

Asa, *asena*, *casmen*, *fesia*, *lases*, dicebant antiqui pro *Ara*, *arena*, *carmen*, *feria*, *lares*.

Asser olim *Assis*.

Auselii, *Fusii*, *Papisii*, *Valesii* priùs dicti, qui postea *Aurelii*, *Furii*, *Papirii*, *Valerii*.

Cesna olim, quæ deinde *Cerna*, ac tandem *Cena*. à *Cerna* interim remansit *Silicernium*, hoc est, Convivium funebre.

Helesa priùs, postea *Holera*; Festus.

Humor ab *Humus*.

Lucar à *Lucus*.

Marci nomen quibusdam videtur esse à *Marrâ* instrumento rustico; sed omnino à *Mas* priùs fuit *Mascus*, indè *Marcus*, à quo *Marcellus*.

Pignosa, *pignora*. Festus.

Plusima, *plurima*. Festus.

Satur à *Satis*.

S *mutatur in* T.

Æoles pro σὺ dicunt τὺ, & pro σὶ τί.

Lacones pro ἐνιαύσιος dicunt ἐνιαύτιος, pro πλούσιος πλούτιος, pro πλησίος πλητίος.

Attici frequenter vertunt Σ in Τ. ita γλῶσσα iis est γλῶττα, τέσσαρες τέτταρες, σήμερον τήμερον, φυλάσσω φυλάττω, &c.

Botulus à βόσις.

Fides ab Æolico πίτις pro πίστις.

Myrtus à μυρσίνη.

Nitor à νείσομαι.

Pastino, *repastino*, à πάσσω.

Prata à πρασιαὶ, quomodo Horti olim vocati.

Quot ex Ionico κόσοι.

Saltus ab ἄλσος.

Titanes dicti sunt ἀπὸ τῆς τίσεως, *ab ultione*. Ferunt enim fabulæ Titanas ab iratâ contra Deos terrâ ad ejus ultionem creatos. Servius ad Æneid. VI, DLXXX.

Tityrus à Tarentino τίτυρος pro σίτυρος, quo κριὸν significari monuit interpres Theocriti.

Tot à τόσοι.

Tristis à τρίσσω.

Tu à Dorico τὺ pro σύ.

Turpis à σιπρός.

Tuus à Dorico τὸς pro σός.

Viginti à Dorico εἴκατι pro εἴκοσι.

Ut ab ὡς.

Hæc mutatio frequens est apud Latinos in plerisque nominibus Tertiæ decl. in Σ desinentibus; ut *Ars artis*, *Mars Martis*, *pars partis*, *sors sortis*, *Samnis Samnitis*; &c.

Aconitum ab *Aconis vico* juxta Theophrastum. *Adgretus* & *egretus* pro *adgressus* & *egressus* dici monet Festus.

Astula pro *Assula* occurrit in vett. libris.

Exfuti exfusi; Festus.

Mertat pro *Mersat*; Festus.

Pultare pro *Pulsare*.

Terta pro *Tersa*. Nonius.

S *mutatur in* Vau.

Verro à σαίρω.

S *mutatur in* X.

Æoles pro ψῆφος dicunt ψάφαξ.

Ξὺν pro σὺν dicebant veteres Attici. item ξύμμαχος, ξυγγραφεὺς, ξυνθήκη, &c.

Dorienses Σ mutant in Ξ in Fut. & Aor. priore Quartæ baryt. κλείω κλείσω κλαξῶ. καθίζω καθιξῶ ἐκάθιξα. ἀρπαξῶ. ita quoque κλεὶς iis erat κλαΐξ, & pro ὄρνις ὄρνιθος dicebant ὄρνιξ ὄρνιχος. ψῆφος Æolibus est ψάφαξ, & δίφρος δίφραξ.

Latinis *Ajax* est Αἴας.

Baxea à βάξις pro βάσις.

Callixtus pro *Callistus* à κάλλιστος.

Duplex, διπλοῦς.

Felix quasi *pilix* à πῖλος, vel à πλείων. nam veteres scribebant quoque *Felix* & *Felicata opera*.

Pistrix, πίστρις.

Pulex à ψύλλος.

Spinturnix, σπινθηρίς.

Ulex ab ὕλος.

Pulvis antiquis etiam *Pulvix* dicebatur.

SS *mutatur in* Z.

Æoles pro ἐπιπλήσσω dicunt ἐπιπλάζω. Sappho, τοὶ δ' ἐπιπλάζοντ' ἄνεμοι φέροιεν.

SS *mutatur in* X.

Iones διξὸς dicunt pro δισσὸς, & τριξὸς pro τρισσός. Invenias quoque *Ulyxes* pro *Ulysses*.

Malaxo à μαλάσσω.

Maxilla à μασάομαι. Scal. cap. XXVII de Causis L. L.

Paxillus à πάσσαλος.

Pix à πίσσα.

ST *mutatur in* S.

Segestre à στέγαστρον. vide mox *T* in medio abjectum.

T *additur in initio.*

Taceo ab ἀκέων vel ἀκλῶ, *Tacitè.* quod derivant ex α & χαίνω.
Tadeo ab ἀηδέω.
Tephria ab אפר.
Terebinthus ab ἐρέβινθ@.
Terra ab ἔρα.
Turgeo ab ὀργῶ vel *Urgeo.*
Tyberis, sive *Tybris*, priùs *Ybris* vocabatur ἀπὸ τῆς ὕβρεως. vide Servium ad Æneid. III, D. item ad Æneid. VIII, CCCXXVIII.
Teter ab *Ater.*

T *additur in medio.*

Cyprii & vetustiores Attici τ interjiciunt Nominibus & Verbis; dicunt enim πτόλις, πτόλεμ@, πτόρθ@, αἰνύτω, δρύπτω, κλέπτω, κόπτω, κύπτω, τύπτω, pro πόλις, πόλεμ@, πόρθ@, αἰνύω, δρύω, κλέπω, κόπω, κύπω, τύπω.
Attubus, ab ἄτυπ@. Scal. Auson. lect. II, IX.
Catus, callidus, doctus, ardens. παρὰ τὸ καίειν, unde & *Cato* dictus; ingeniorum etenim igneus vigor esse videtur. Donatus in Andriam, V, II.
Chartam nonnulli deduxerunt ab isthoc χαίρειν, quod præmittitur epistolis.
Cocetum à κυκεών. Casaub. ad Theophrasti Charact.
Crista à κέρας.
Flecto à φλέγω. ustulata etenim curvantur. Scal. Sed videtur potiùs factum ex πλέκω, unde *flecito flecto.*
Frutex à βρύω.
Gutta à χύω.
Hortor ab ὄρω.
Historia ab ἵσωρ ab ἴσημι.
Pecto à πέκω.
Pestis à πεσεῖν.
Plecto à πλέκω.
Protelare à πρὸ & ἐλᾶν dictum est, quod est *Ante* & *Trahere.* Donatus in Phorm. I, III.
Tittex à τίτυξ.
Actio, *actor*, ab *ago.*
Cautes à *cavus* vel a *cavendo.*
Consuetudo à *consueo* pro *consuesco.*
Cortina à *corium.* Servius.
Doctus à *doceo.*
Dubito à *dubium.*
Fautor à *faveo.*
Festino & *confestim* à *ferendo.*
Fustis à *fusus.*
Habitus ab *habeo.*
Identidem pro *idem.*
Linteum à *linum.*
Multus à *moles.*
Opto ab *ope.*
Planta pedis à *planus.*
Propter, hoc est, Juxta, à *propè.*
Simultas à *simulo.*
Tutor à *tueor.*
Vastus à *vase.*
Urtica ab *urendo.*

T *additur in fine.*

Fremit, βρέμει.
Tremit, τρέμει.

T *abjicitur in initio.*

Ritus à τρίβ@.
Rodo à τρώγω.
Atavum Festus dici vult, quia est avi *Tata*, hoc est, *Pater*, ut pueri usurpare solent.
Vulcanus à *Tubal-cain.*
Huc etiam pertinet, quòd Hebræorum צ, quod valet *TS* vel *TZ*, pronunciarunt veteres abjecto *T.* nam à צר, *tsor*, tum est τύρ@, tum *Sarra*; siquidem eadem est *Sarra* ac *Tyrus*; unde Poëtis idem sunt *Sarranum ostrum* & *Tyrius murex.* Sed & qui Arabicè صفي, *Tzophi*, nobis sunt *Sophi.* Ea vox, ut scribit Jos. Scaliger, significat Puræ religionis hominem & in melius reformatum, cujusmodi suam esse religionem Persæ contendunt, eoque nomine perpetuæ iis cum reliquis Mahumedanis inimicitiæ, haut secus ac Samaritis cum Judæis.

T *abjicitur in medio.*

Bitumen à πίτωμα.
Cado à χίειω.
Campus à κάμπτω. unde Syracusanum καμπός.
Charta à χαράττω.
Citeria, κίττα & ἐρεῖν. quòd imaguncula talis loquacior sit picâ.
Clepo à κλέπτω.
Crupellarius à κρύπτω.
Cubo à κύπτω. item *Cubus.*
Diribeo à διαρρίπτω.
Filix, & antea *Pilix*, à πτιλίς. Salm.
Fratilli à φράττω.
Lambo à λάπτω.
Lyra à λύτρον. notissima est fabula quæ huic Etymologiæ ansam præbuit.
Nidus à νοττός.
Penna ex Æolico πεννὸς pro πετηνός.
Perna à πτέρνη.
Pilus à πτίλον.
Piso, unde *Pinso*, est à πτίσσω. indè & *Pisum.* sic etiam πισὴς, ὁ λαμὸς, amittit *T*, à πτίσσειν. à quo πιστικὴ νάρδ@ in Evangelio est Nardus expressa & contusa in liquorem & unguentum; quod spicatum dicebatur, si ex spicâ exprimeretur; foliatum, si ex foliis. Scaliger.
Remus ab ἐρετμός.
Scapula à σκάπτειν.
Scopa à σκάπτω.
Scopus à σκέπτομαι.
Segestre à σίγαστρον. vide Casaubonum in Suetonii Octavium, cap. LXXXIII.
Signum à στιγμή.
Sica à σικτή.
Supinus ab ὕπτι@.
Ursus ab ἄρκτ@.
Arcuma ab *Arctus.*
Macellum à *Mactandis pecoribus* dictum. Donatus ad Eun. II, II. ubi tamen ex Varrone idem Donatus verisimilem aliam præmiserat Etymologiam.
Torus quasi *Tortus.* nam ut vir illustris ad Varronem monet, propriè eo significatur Funis ex loris tortus, quomodo Cato usurpat. Hinc Lectus dicitur *Torus*, quòd *toris* tendatur. vide quoque Servium ad Æneid. I, DCCXII.
Veru à *verto.*

T *mutatur in* B.

Balbus fortasse à βάτταλ@, vel à βαμβαίνω.
Libra à λίτρα.
Terebra à τέρετρον.
Tribus à τριττύς. unde & *Tribuo.*
Verber à δέρτρον. Æolicè βέρτρον.
Cælibem quasi *Cælitem* dicunt Romani. Donatus in Adelph. I, I.

T *mutatur in* C.

Dorienses id faciunt in aliquot Adverbiis: ita pro ὅτε dicunt ὅκα, pro πότε πόκα, pro ἄλλοτε ἄλλοκα, pro τότε τόκα.
Anclare, haurire, à Græco ἀντλῶ descendit; Festus.
Lascivus à λάσθη.
Piracula ἀπὸ τῶν περάτων. Servius ad Æneid. VII, DCLXVIII.
Proceres à πρότεροι.
Fæcundus à *Fætus.*
Hircus quasi *Hirtus.*
Mulciber quasi *Multiber* à *Multando.* Donatus in Adelph. I, II.
Nasturcium quasi *Nasitortium.*

T *mutatur in* D.

Ædes ab αἶθ@.
Andabata, ἀνταβάτης.
Brundusium, Βρεντέσιον.
Cado à κάτω.
Calendrum à καλλωπτρον.
Cidaris à κίταρις.
Cudo à כתת, *Tundere.*
Dama, quasi *Tamma*, à Siculo καμμὰς pro κεμμάς.
Endo ab ἐντῶ.
Fides ab Æolico πίττις pro πίστις.
Nidus à νεοττός.
Pando à πετάω, vel à φαντὸς à φαίνω.
Sodalis à Poëtico ἔταιρ@.
Tudo à τύπτω.
Turunda factum ex τυρόεντα τυροῦντα, ac propriè quidem Caseati sive Libi genus denotat, postea tamen accipi cœpit vox pro Massâ qualibet, vel Globo cujuscunque materiæ. Salm.
Vado à βατῶ pro πατῶ.
Vadum à βατόν.
Fides nomen ipsum mihi videtur habere, quum fit quod dicitur. Cicero IV de Rep. apud Nonium.
Lodix lodicis à *lotus.*
Mendax à *mentior.*
Prædium à *præstando.*
Pudor ab antiquo *putus*, hoc est, *purus.*
Quadra, *quadrans*, &c. à *quatuor.*
Spondeo à *sponte.* Varro, V de L. L.

T *mutatur in* G.

Γογέειν, ἰσιᾶν. Hesychius.
Purgo à ῥύπτω.
Ruga à ῥυτίς.
Vergo à *verto.*

T *mutatur in* L.

Apio antiquum pro *adligo*, ab ἅπτω.
Cambio à κάμπτω.
Capio à κάπτω, quod Etymologo exp. χωρῶ, prout nempe locus dicitur aliquid capere.

Farcio

Farcio à Poëtico φαρκνὸς pro φρακνός.
Eximium quasi *exemtus*.

T *mutatur in* L.

Thelis antiquioribus Romanis, Varrone teste, dicebatur quæ Græcis θέτις.
Volo volas à πτῶ.
Exemplum quasi *exemptum*.

T *mutatur in* N.

Naniam extremam cantionis vocem ab eo appellarunt, quòd chordarum ultimas Græci νήτας dicunt; Festus.
Penus à πίνος.
Fænum, & *fænus*, à *fætu*; Festus.

T *mutatur in* P.

Æoles pro σαλὼ dicunt σπαλὼ, unde *spolium*: σαλεὶς σπαλεὶς, πίτρωπαι πέπρωπαι.
Dores pro σάδιον dicunt σπάδιον.
Τέσσαρες Comm. Τέσσερες Ion. Τέτορες Dor. Πίσυρες Poët. Πέσυρες vel πέτορες Æolicè. unde *Petoritum*. vide Festum.
Æoles quoque pro γήτιον dicunt γήπιον, unde *Cepe*. & pro κλιτος κλιπὸς. pro θύτης φύπης, unde *Popa*.
Cretenses σάδιον dicunt σπάδιον, unde *Spatium*.
Corpus à χρὼς χρωτὸς. [imò χρόος, χρόFος]
Dapes à δαὶς δαιτὸς. [imò δαὶς, δαFὶς.]
Pavo ab Æolico ταὼς pro ταώς.
Pipire à πιπίζειν.
Spica ab Æolico σπαχὺς pro σταχύς.
Arriano Πέχνς dicitur qui aliis Τίχεις. vide Salmasium Plinianarum exercitat. paginâ DCXCIV.
Hospes est ab *Hostis*, hoc est, Peregrinus. Ita quoque ξένος non modò Græcis dicitur *Hospes*, *peregrinus*, verùm etiam ξένων appellatione designantur iis οἱ μισθοφόροι, *Exteri mercede militantes*, *mercede conducti*. Festus. ut & Servius ad Æneid. IV, CCCXXIV.

T *mutatur in* Q.

Quatuor à τέτορα.
Que à τε.
Quis à τίς. Omnino tamen hic recurre ad ea quæ supra annotavimus in mutatione τ͂ P in *Q*.

T *mutatur in* R.

Careo à χατέω.
Ciborium à κιβωτός.
Maturus à *matuta*.
Parricida quasi *patricida*.
Verro à *verto*.

T *mutatur in* S.

Nausea à ναυτία.
Ossa ab ὀστᾶ.
Resina à ῥητίνη.
Rhapsodia à ῥάπτειν τὰς ᾠδάς.
Servo à τηρῶ.
Ursus ab ἄρκτος, extrito κ, & mutato *T* in *S*.
Censi more veterum dicebantur, qui *centum* millia professione detulissent. hujusmodi adeò facultates Census vocabantur. Asconius in Verrinam de Præturâ urbanâ.

Colossus dictus est à *Coleto* artifice; Festus.
Procapis à *caput*.
Russeus color à *rutilus*.
Sonus à *tonus*.
Tensus pro *tentus*.
Versuti, quorum mentes crebrò ad malitiam *vertuntur*. Festus.
Visula à *vitis*.

T *mutatur in* TH.

Thensæ sunt vehicula sacra, quæ alii à divinitate dici putant: alii, quòd ante ipsas lora *tenduntur*, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducunt. Asconius in Verrinam de Præturâ urbanâ.

T *mutatur in* Vau.

Curvus à κυρτός. quòd incurvata contrahantur.
Vello à τίλλω.
Verto à τρέπω.
Laverna in viâ Salariâ lucum habet. est autem Dea furum, ac simulacrum ejus fures colunt, & qui consilia sua volunt tacita; nam preces ejus cum silentio exercentur. sic dicta fortasse à *latendo*; nam, Fures olim *Laterniones* & *Laverniones* dicebantur. Vetus commentator in Horatii librum primum, epist. XVI.

T *mutatur in* X.

Mutatio hæc frequens est Quartæ conjugat. barytonorum in πτω vel σσω.
Apoplexia ab ἀποπλήττω.
Saxum à σάττω.
Laxus à *latus*.
Medioxumus à *mediotumus*.

TH *additur*.

A τρέχω & πτέρχω pleonasmo τ͂ θ, fit τρέχθω & πτέρχθω.
Πλήθω & πλῆθος à πλέος.

TH *abjicitur*.

Dores ἐσλὸν pro ἐσθλὸν, ut Pindarus.
Minuo à μινύθω.
Pereo à φθείρω.
Suem non modò θῦν sed & ὗν dixere ἀπὸ τ͂ θύειν. atque hanc quidem originem non modò Athenæus & Clemens Alexandrinus afferunt, sed & Varro confirmat, quum scribit immolandi pecoris initium cœpisse à suillo. vide quæ hac de re observavit doctissimus Sept. Florens Christianus in Aristophanis εἰρήνῃ.

TH *mutatur in* B.

Alibi ab ἄλλοθι. Caninius.
Liber fortasse est ab ἐλεύθερος.
Plebs olim *Plebes* à πλῆθος.
Ruber ab ἐρυθρός.
Rubor ab Æolico ἔρυθρος pro ἔρυθος.
Uber ab οὖθαρ, Æolicè οὖφαρ. nam Æoles mutabant θ in φ, at Latini hoc ipsum φ permutabant in *B*. vide Salmasii epistolam super Herode infanticidâ, pag. CCXVI.

TH *mutatur in* C.

Cœna à θοίνη.
Lascivus à λάσθη, vel à λάσθειν.
Placeo fortasse à πλήθω. quòd ea quæ nobis grata sunt, abunde expleant animum. Pari prorsus ratione Teutonicum *genoegen*, *satisfacere*, *placere*, est à *genoeg*, *satis*. unde quoque *genoegte* est *jucunditas*, *voluptas*, &c.

TH *mutatur in* CH.

Siculi & Tarentini ὄρνιχας dixere ὄρνιθας. Similiter etiam quæ Afris *Carthada*, quod *Novam civitatem* significat, ea Siculis καρχαδὼ, atque aliis Græcis καρχηδὼν. Latini fideliùs *TH* servant, dicentes *Carthago*.

TH *mutatur in* D.

Ador ab ἀθήρ.
Deus à θεός.
Dumus à θάμνος.
Fido à πιθῶ.
Fundum à βύθος.
Gaudeo à Dorico γαθέω pro γηθέω.
Inde ab ἔνθεν.
Merda à μίνθη.
Ordo ab ὀρθός.
Pardus à πέρθω.
Perdo à πέρθω.

TH *mutatur in* F.

Affinitatem literarum φ & θ attingit Athenæus lib. XI, cap. XIV.
Θλάττει, φλάττει. Æoles.
Æoles & eorum exemplo Attici sæpè mutant Θ in Φ, quod ipsum quoque Latini factitasse videntur, quum iis
Fello, quod Nonius interpretatur Sugo, desumitur ex Æolico φηλᾶν pro θηλᾶν.
Fera ab Æolico φὴρ pro θήρ.
Ferveo à φέρω pro θέρω.
Fiber à φιβρὸς pro θιβρός.
Fio, unde *Suffio*, & *suffitus*, à φυῶ pro θυῶ.
Fligo, unde *Affligo*, à φλίγω pro θλίβω.
Follis à φύλλις pro θύλλις.
Foris à θύρα.
Foras à θύραζε.
Formus, hoc est, Calidus, à φερμὸς pro θερμός.
Fumo à φυμιῶ pro θυμιῶ.
A θύω, *Fio*, θύμα, *Fumus*. ut Galeno θυμιᾶσαι θυμιάματα.
Furia & *Furoris* etyma ab Æolico Græco, unde omnia ferè Romana vocabula descendunt. nam θορῶ idem est, quod *Irruo cum impetu*. θοῦρος, *Impetus violentus* & *furiosus*. θοῦρος Ἄρης, *Furiosus Mars*, qui & absolutè quandoque dicitur Θοῦρος. Æoles porrò pro θορῶ dicebant φορῶ. unde *Furo* Latinorum. similiter quoque pro θόρος dicebant φόρος, unde *Furos* & *Furor*. pro θορεία denique dicebant & φορεία, ex quo Romani sumserunt suum *Furia*. vide Cl. Salmasii epistolam super Herode infanticidâ, pag. CCXXVI.
Popa est ab Æolico φύπης pro θύτης.

TH *mu-*

TH *mutatur in* G.

Corgo apud antiquos pro Adverbio, quod est Profectò, ponebatur; Festus. Jos. Scaliger putat esse à κηρόθι, ex animo, cordicitùs.

TH *mutatur in* L.

Lorica à θώρηκα factum putatur, sed perperam, cùm sit à *loro*. Olim enim è *loris* fiebant *lorica*.

TH *mutatur in* P.

Palpo à ψάλπω.
Pio à θύω.

TH *mutatur in* Q.

Quatuor quidam putaverunt esse ex θέτ-τερες Attico pro τέ ἕτερες. Similem ferè originationem habet Jul. Scaliger cap. XXVIII de Caussis L. L. Sed rectiùs deducitur ab Æolico πέτορες, ut alibi indicavimus.

TH *mutatur in* S.

Græci veteres videntur olim Θ ore blæso extulisse, atque in tantum eliquâsse, ut potiùs sonaret Σ quàm Θ. unde quoque Æolibus, qui receptæ pronunciationi scribentes insistebant, Παίρονι dicti sunt, qui aliis Παίρθοι, item Πίρσαι. Σίναι quoque & Θίναι iisdem sunt, quos *Chinas* hodie pronunciant. vide Salmasium de Hellenisticâ, pag. CCCLXVII.
Iones pro βυθὸς dicunt βυσσός.
Lacones Σιός dicebant pro Θεός. item Ἀ-σάνα pro Ἀθάνα. σίγω pro θίγω. κισὸς pro κιθός. ἀγασὸς pro ἀγαθός.
Caput à καπίθη.
Erysipelas ἐρυσίπελας ab ἐρύθω vel ἐρυθρὸς & πέλας.
Servus ab Æolico σέρπος pro θέρψ. Salmasius de Usuris, pag. CCLVI.
Sus à θύς.
Subare à θυῶν.
Susurro à ψιθυρίζω.

TH *mutatur in* ST.

Æstus ab αἴθω.

TH *mutatur in* T.

Æoles pro καθίνας dicunt κατίνας.
Bibliander censet Græcum τηρεῖν desumtum à Syriaco THAR, *Observare*, quemadmodum & Græcum τρίβειν derivatum putat à Syriaco THEBAR, *Terere, frangere, scalpere.*
Ansa ab ἄνθος.
Artus ab ἄρθρον.
Ater ab αἴθω.
Atrium ab αἴθριον. Scal.
Bootes à βοῦς & ὠθέω.
Botulus à βυθιλον. quod Hesychio est βύσμα. Salm.
Calantia pro καλὸν ἄνθος.
Catena quasi καθ' ἕνα, vel à κάθημα.
Cetra à κίδαρ.
Extra ab ἔξωθεν.
Fistula à φύσθλα.
Irrito ab ἐρέθω.
Lateo à λήθω, Doricè λάθω.
Letum à λήθη.
Maltas veteres *Molles* appellari voluerunt, quasi μαλθακούς. Nonius.
Menta à μίνθη.
Metus à μόθος.
Obturare à θύρα. Festus.
Opistographum ab ὄπισθε & γραφή.
Opto à ποθῶ καὶ μετατίθημι.
Pati à παθεῖν.
Peto à ποθῶ.
Post ab ὄπισθε.
Praputium à προπόσθιον.
Puta à πόσθη.
Puteo à πύθω.
Puteus, quòd Æoles dicebant τὸ πύθιον καὶ ποταμόν. Varro IV de L. L.
Putus à πόσθων.
Retrix à ῥεῖθρον.
Roto à ῥοθῶ.
Rutilus ab ἐρυθρόν.
Satyrus à σάθη, *Penis*.
Spatalium à σπαθάλιον.
Tago, unde *Tango*, à θίγω.
Talea à θάλλος.
Talla à θαλλός.
Tangere, & in comp. *Tingere*, à θιγγάνειν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Tapes quasi θάλπης.
Temere ab ἀθεμερῶς.
Testis, sicuti ad Phallica scribit Scaliger, est à θέστωρ, quomodo veteribus Græcis dicebatur ὁ μάρτυς. nempe à θέσθαι, quia dicebant μάρτυρες θέσθαι & ἐπιθέσθαι.
Titio fortasse à θύω.
Tomex & *Tomix* à θώμιγξ.
Torreo à θέρω.
Tueor, *intueor*, à θεῶ vel θεωρῶ.
Tumor à θυμός. *Tumeo* à θυμοῦμαι. Plautus; *Uxor tumet*, θυμοῦται.
Turba à θόρυβος.
Tusci quasi θυοσκοί. Festus.
Vestis ab ἐσθής.
Utor ab ἔθω.

TT *mutatur in* CT.

Mactea à ματτύη. vide Casaub. in Tranquilli Caligulam, cap. XXXVIII.
Hecta pro *Hetta*.

U *vocale plerumque exprimit* Υ *Gracorum.*

Arrugia, ab ὀρυχή.
Averrunco, ἀπερύκω.
Aula, αὐλή.
Austerus, αὐστηρός.
Bardus, *tardus* à Poëtico βαρδὺς pro βραδύς.
Bitumen à πίτυς.
Botrus, βότρυς.
Brutus ἀπὸ τοῦ βαρύτητος.
Buxus, πύξος.
Caduceus à κηρύκειον.
Clivus ab Æolico κλιτύς.
Cluno à κλύζω.
Cubus, κύβος.
Cuma, Κύμη.
Cuminum, κύμινον.
Cupressus, κυπάρισσος.
Curvus, κυρτός.
Cutis à κύτος.
Dumus à δρυμός.
Duo, δύο.
Fruges à φρύγω. Priscianus.
Frutex à βρύω.
Fucus, φῦκος.
Fuga, φυγή.
Furca ab ὑρχη.
Futuo à φυτεύω.
Genu, γόνυ.
Guberno à κυβερνῶ.
Lucubro à λύχη.
Luds & *Ludus* ἀπὸ τῶν Λυδῶν.
Luo à λύω.
Lupus, λύκος.
Minuo, μινύθω.
Mugio, μυκάω.
Munio ab ἀμύνω.
Murmuro à μορμύρω.
Mus, μῦς.
Mutilus, μύτιλος.
Mutus à μύδος.
Nunc, νῦν vel νυνγε.
Nurus, νυός.
Pus à πύος.
Puteo, πύθω.
Romulus, Ῥώμυλος.
Ruga à ῥυτίς.
Rumor à ῥόω.
Runcina à ῥυκάνη.
Ruo, ὀρύω.
Ruta, ῥύτη.
Scruta à γρύτη.
Scutum à σκύτος.
Spelunca, σπῆλυγξ σπήλυγγος.
Spuo, πτύω.
Suggillo à συγγελῶ.
Supinus, ὕπτιος.
Sus, ὗς.
Tribus à τριττύς. unde & *Tribuo*.
Trua à τορύνη.
Truncus à τρύχω.
Trutina, τρυτάνη.
Tumba à τύμβος.
Turba à τύρβη.
Turris à τύρσις.
Udus ex Æolico ὕδος pro ὕδος.
Unda ab ὕδωρ.
Urceus ab ὑρχη.

U *additur.*

Æoles pro ναὸς dicunt ναύος, pro ἀτὴρ αὐτὴρ, pro δαλὸν δαυλόν.
Æsculapius ab Ἀσκληπιός.
Alcumena Plauto, ab Ἀλκμήνη.
Alumen ab ἅλμη. quòd sit Salsugo terræ.
Andruare ab ἀναδρᾶν.
Arguo ab ἀργός.
Campo à κάμπτω.
Fatuus à φάτης. unde & *vates*. Constat sanè *Fatuos* primùm vocatos fuisse *Vates*, postea tamen vocabulum ad Væsanos translatum: prorsus ut Plato in Phædro μανικὴν suam putat dictam, quasi μαντικήν. Scaliger.
Fibula est ex φιβλη. illud autem ex ἐφιβολή pro ἐπιβολή.
Fraus à φράζω.
Fulgeo à φλέγω.
Haurio ab ἀρύω. Caninius.
Hercules ab Ἡρακλῆς.
Langueo à λαγγάζω, *Pigror*, *otior*, *tricor*, ut solent languescentes.
Lituus à λιτός. Nisi fortè malis deducere à λίγξω. A. Gellius, V, VIII.
Statuo à στατός.

Plau-

Plaudo à πλαῦδος.
Plautus à πλατύς.
Pulegium à βλήχων.
Strebula à στρέβλος.
Strenuus à στρηνής.
Tenuis à τείνω.
Tueor, *Intueor*, à θεῶ vel θεωρῶ.
Alius olim *Alis*.
Ampulla quasi *Ampla*.
Cernuus à *cerno*.
Consualia à *Conso*, Deo consiliorum.
Contiguus à *contingo*.
Continuus à *contineo*.
Genuini à *genendo* sive *gignendo*.
Inguen ab *ingeno*.
Lingua à *lingo*.
Vacuus à *vaco*.

U *abjicitur*.

Dores ναῦν dicunt νᾶν.
Græci pro *Proculo* Πρόκλον, pro *Catulo* Κάτλον, dicunt.
Barbitum à βαρύμιτον.
Nero appellatus est ex Claudiis, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregià atque præstanti fortitudine. sed id Sabini accepisse à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt. vide A. Gell. noct. Attic. lib. XIII, cap. XXI. vide quoque Casaubonum in Tranquilli Tiberium, cap. I.
Faba à πύαμος pro κύαμος.
Orca ab ὄρυξ ὄρυγος.
Pulcher à πολύχρους.
Semis ab ἥμισυ.
Anclabris apud Festum ab *Anculando*, hoc est, ministrando.
Bellum à *duellum*.
Circlos pro *circulos*. Virgilius; *Suspende ex vimine circlos*.
Hercle pro *hercule*.
Lucmo pro *Lucumo* apud Propertium;
Prima galerum posuit sentorsa Lucmo.
Manceps quasi *manuceps*.
Mando quasi *manu do*.
Mansuetus quasi *manusuetus*.
Manterium apud Varronem quasi *manuterium*.
Mantica, *mantile*, &c. à *manu*.
Publicus olim *poplicus* quasi *populicus* à *populus*.
Saltem à *salutem*. Egregiè Donatus ad Act. II, Sc. II. Adelph. *Natum est à captivis SALTEM, qui nihil aliud præter salutem à victore petant.* vide quoque A. Gellium lib. XII, cap. XIV. ut & Servium ad Æneid. IV, CCCXXVII.
Surclos pro *Surculos* apud Varronem lib. I de R. R.
Tablinum quasi *tabulinum*. est enim locus, teste Festo, in quo antiquitus rationum suarum tabulas magistratus collocabat.
Templum pro *tempulum*. Plautus Aulularia;
Nam si ignis vivit, tu extinguere extempulo.
pro *Extemplo*.

U *mutatur in* A.

Æoles pro κυλίω dicunt καλίω, unde καλίνδω.

Γαλιαινὸς & γαλαρὸς à גיל, *Exultavit*.
Calix à κύλιξ.
Canis à κυὼν κυνός.
Capsa à κυψέλα.
Cicatrix à κικύω significante ἰσχύω.
Condalus & *Condalium*, teste Festo, anuli genus, à κόνδυλος.
Galea à γυλιός.
Gannio à κνύω vel κνύζω.
Gena à γένυς.
Laqueus à λύγος.
Madeo à μυδάω.
Sisarra à σίσυρος.
Talpa à τυφλός.
Tragœdia quasi *Trygœdia*, & *Tragœdi* quasi *Trygœdi* dicti sunt. τρὺξ enim Græcè, *Fex* dicitur Latinè. nondum enim usu personarum invento, Actores fece vini faciem perungebant, vasis fece tenus epotatis. Vetus commentator ad versum CCLXXVII Horatii de Arte.
Ululare ab ὀλολύζειν.
Balteum vocabant cingulum è corio *bullatum*. Varro.
Carina quasi *currina* à *currendo*. Isidorus, Originum XIX, II.
Glaber à *glubo*. Scaliger.
Prosapia à *prosupando*, hoc est, *proferendo*. Nonius.

U *mutatur in* E.

Alcedo ab ἀλκυὼν sive ἀλκυδών.
Ardea ἀπὸ τοῦ αἴρεσθαι δύειν. quòd altè volet.
Argentum ab ἄργυρος.
Glaber à γλαφυρός.
Ibex ab ἴβυξ.
Mattea à ματτύη.
Meta à Siculo μύτος.
Moneo à μηνύω.
Pessum ab Ionico βυσσός.
Polenta à παλυντή.
Remus à ῥυμός.
Ῥυμουλκῶ, *Remulco*.
Socer ab ἑκυρός.
Tepeo à τύφω.
Venari à κυνέας vel κυνάγειν.
Verber à δερτύς.
Vesica à φύσκα.
Vibex ab ἴβυξ.
Arcera ab *arcus*.
Dejerat, *Pejerat* quasi *dejurat*, *perjurat*.
Dives quasi *divus*.
Fleo à *fluo*.
Fretus à *fruor*.
Iter ab *itu*.
Litera quasi *litura*.
Nebula à *nubes*.
Ocrea ab *ob* & *crura*.
Ponderosus à *pondus*.
Silembus à *lumbis*.

U *mutatur in* I.

Derivata à νῦς, χεῦς, μῦς, πλοῦς & βοῦς mutant υ in ι.
Sic à πρωτεύω πρωτεῖον, ab ἀριστεύω ἀριστεῖον, à δευτερεύω δευτερεῖον, à βραβεύω βραβεῖον.
Accipiter ab ὠκύπτερος.
Æmilius ab αἱμύλος. teste Plutarcho in Paulo Æmilio, sicuti & in Numâ.
Alacris ab ἀδακρυς.
Ancilia ab ἀγκύλος.
Aspis à πτύω.

Caries à κάρυος. Scaliger ad Varronem.
Cunila à κονύζα.
Dulcis à γλυκύς.
Ficus à σῦκος.
Filius à φυλόν.
Fimus à φυρμός.
Fio à φύω.
Frigo à φρύγω.
Garrio à γαρύω.
Gibbus à κυφός.
Haurio ab ἀρύω.
Hiems ab ὕω.
Hinnus ab ὕννος, ἴννος, vel γίννος.
Ligo ligas à λύγος, quod *Viticem* denotat.
Mattici dicuntur homines magnarum malarum; Festus. quia ματτύας veteres Græci τὰς σιαγόνας vocabant. Scal.
Miser à μῦσος, vel à μυγερὸς pro μογερός.
Nenia à νηνυρίζειν.
Odi ab ὀδύω, pro quo & ὀδύσσομαι.
Pio à θύω.
Rictus à ῥύγχος.
Riscus à ῥυσκω.
Rivus à ῥύαξ.
Sandapilam dixere σανίδα τοῦ πυελοῦ.
Siliqua quasi ξυλική.
Stipes à στύπος.
Stipo stipas à στύφω.
Vibices ab ἴβυκες.
Acicula quasi *acucula* vel *acutula*.
Ancilla ab *anculo*.
Anniculus ab *annus*.
Batillum à *batulum*.
Circinus à *circus*. item *Circiter*, *circitor*, *ventus circius*.
Consilium à *consulo*.
Exilium ab *exulo*.
Familia à *Femur*.
Finis à *funis*. veteres enim agros funibus circumscribebant ac finiebant. unde perantiquo cujusdam Agrimensoris fragmento legas, *Finis dicta eò, quòd agri funiculis sint divisi.*
Janitor & *Janitrix* à *Janua*.
Indigena ab *Indu* pro *In*, & *Geno* pro *Gigno*.
Ira ab *Uro*.
Optimus maximus ab antiquis *optumus maxumus*.
Suggillare à *sub* & *gula*. vide Scal. ad Festum.
Tibia à *tuba*.
Timor à *tumor*.
Titulus à *tuendo*. Festus in *Tituli milites*, &c.
Vacillo à *baculus*, *bacillus*.
Vitiligo à *vitulus*.

U *mutatur in* O.

Anchora ab ἄγκυρα.
Boa ab Æolico βύας pro δύας.
Botulus à βύθυλον, quod Hesychio exp. βύσμα, *Fartum*, *farcimen*. Salm.
Coctum à κυκεών. vide Casaubonum in Theophrasti Charact.
Cocles à κύκλωψ.
Folium à φύλλον.
Follis à θύλακος.
Fores à θύρα.
Grossus à κρύος.
Moretum à μύσσωτος.
Mola à μύλη.

Nox

Nox à νύξ.
Orca ab ὕρχη. Ionicè ὕρχη.
Scortum à σκύτινος.
Socci, σύκχοι, ὑποδήματος φρύγια. Hesychius.
Solea ab ὑλίας, *Pellis*. vide Cl. Salmasium in scrípt. Historiæ Augustæ.
Somnus ab ὕπνος.
Sopor ab ὕπαρ.
Sorex ab ὕραξ.
Sors à σύρειν.
Spolia à σκυλάω.
Sporta à σπυρὶς σπυρίδος.
Storax à στύραξ.
Ador ab *aduro*.
Bolus à *bolo*, quomodo dicebantur olim qui Cete, hoc est, Pisces magnos venditabant.
Cloaca ab antiquo *cluo* vel *conluo*.
Constari à *cum* & *Itare*.
Corbis quasi *curvus*.
Costa à *custodiendo*.
Fons à *fundendo*.
Jovem Latini veteres à *Juvando* appellavere. A. Gellius v, XII.
Orbis ab *urvum*.
Soboles à *suboleo*, hoc est, succresco.
Tonsa à *tundendo*.

U *mutatur in* OI *vel* OE.

Ita Poëtis δοιοί sunt δύο.
Lagena à λάγυνος.
Amœna sunt loca solius voluptatis plena, quasi *amunia*, unde nullus fructus exsolvitur; unde quoque nihil præstantes *immunes* vocamus. Servius, ad Æneid. V, DCCXXXIV.

U *mutatur in* OY.

Bruchus, βροῦχος vel βρεῦχος παρὰ τὸ βρύκειν, τὸ ἐσθίειν.
Bœoti pro ὑμίων dicunt ὑμίων vel ὑμίων. λιγυρεῖ pro λιγυρεῖ, ὕλη pro ὕλη, ὕδωρ pro ὕδωρ.

U *mutatur in* R.

Vibro ab ῥιβῶ.

U *mutatur in* Vau.

Gavia à καύηξ καύηκος,
Nervus à νεῦρον. vide A. Gell. noct. Attic. XIII, XXI.
Pelvis à πέλυς.
Solvo ab ὅλον λύω.

U *mutatur in* Y.

Abyssus, ἄβυσσος.
Amylum, ἄμυλον.
Moly herba μῶλυ.
Oryza ab ὄρυζα.
Assyria ab *Assur*.
V consonans, quod alias *Vau*, exprimit Æolicum digamma.

Vau *additur in initio*.

Valeo ab ἄλω.
Vallus ab αὐλών.
Vapor ab ἀποφορά, *Exhalatio*.
Vapulo ab ἀπελῶμαι, *Percutior*, ab ἀλοάω, *Trituro*, *variis ictibus comminuo & frango*.
Velia, auctore Servio in V Æneïd. dicta est à paludibus quibus cingitur, quas ἕλη dicunt Græci.
Vena ab ἶν ἰνός.
Veneo ab ὠνέομαι.
Veneti, Ἐνετοί.
Venetia priùs *Ænetia* dicta. Servius ad Æneid. I, CCXLVII.
Venter ab ἔντερος.
Ventus ab ἀεὶς ἀέντος.
Ver ab ἦρ pro ἔαρ.
Vergo ab ἔργω & ἄγω,
Vesper ab ἑσπέρος.
Vesta ab ἑστία.
Vestis ab ἐσθής.
Vetus ab ἔτος.
Via ab εἴω. Scal.
Vibex ab ἴβυξ.
Vibro ab ἰβύω.
Video ab εἴδω.
Viginti ab εἴκοσι.
Vinco à νικῶ, post metathesim.
Vindico ab ἐκδικέω.
Vinum ab οἶνος.
Viola ab ἴον, ὑποκοριστικῶς.
Vis ab ἴς. alii à βία.
Viscus ab ἰξὸς.
Vitulus ab ἰταλός. unde & *Italia*.
Vitus ab ἴτυς.
Volvo ab εἰλῶ.
Vomo ab ἐμῶ.
Vomitus, ἔμετος.
Vulgus ab ὄλχος pro ὄχλος.
Vulnus ab ὠλή.
Vulpes ab ἀλώπηξ.

Vau *additur in medio*.

Achivus, Ἀχαιός.
Ævum ab αἰών.
Archivum ab ἀρχεῖον.
Argivus, Ἀργεῖος.
Avernus ab ἄορνος.
Boves à βόες.
Calvus à καρῶν.
Cavo à χόω, Æolicè χώβω.
Cervus à κεραός.
Clavis à Dorico κλᾷς pro κλεὶς.
Corvus à κόραξ.
Curvus à γυρός.
Dalivus à δείλαιος.
Davus à Δᾶος.
Divus à δῖος.
Faveo, ostendo benevolentiam, à φαύω, unde πιφαύσκω. & *Faustus*, φαυστός. Scaliger.
Ferveo à θέρω.
Fove obsoletum pro Cavo, fodio, est ex Æolico χόβω pro χόω.
Lavur à δαὴρ, tanquam primò fuerit *Daver* vel *Devir*.
Lævus à λαιός.
Lavo à λούω vel λύω.
Levis à λεῖος.
Maleventum, Μαλόεντος, quæ postea *Beneventum*; vide Stephanum in Βενεβεντός. Procopius, Latinâ pronunciatione deceptus, putavit *Maleventum* dici à malo vento.
Minerva olim dicebatur *Menerva*, à *Meneo* pro *Moneo*. quod est à μῆνος.
Moveo à μόω.
Navis à ναῦς.
Novem ab ἐννέα.
Noverca quasi νέα ἀρχή.
Novus à νέος.
Oliva ab ἐλαΐα vel ἐλάα.
Ovis ab ὄϊς.
Ovum ab ᾠόν.
Pavio à παίω, pro quo Æoles divisim πάϊω & cum digamma πάϊω dicebant. Sed & παίω dixere Æoles, & cum digamma πάϝω, unde *Pavio*. nam α frequenter mutabant Æoles in ο, dicentes πόϊς & πόϊρ pro παῖς, unde Lat. *Puer*. vide Festum in *Depuvire*.
Pavo à ταώς.
Pravus à πρᾶος.
Privignus à πρόγονος.
Privus à πρὶν.
Providere à προϊδεῖν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Pulvis à παλὶς, vel à πάλη.
Rivus à ῥύαξ.
Saliva à σίαλος.
Scævus à σκαιός. item *Scævola*.
Servo à τηρῶ.
Servus ab ἔρος. unde & ἱερῶ dicebantur Mercenarii. *Eritudo*, *servitudo*; Festus.
Sylva ab ὕλη.
Vivo à βιόω.
Volvo ab εἰλέω.
Cadaver à *cado*.
Civis à *coëundo*.
Compluvium, *impluvium*, à *pluo*.
Diluvium, *proluvium*, *malluvia*, &c. à *luo*.
Exuviæ ab *exuo*.
Larva à *lara*.
Protervus à *protero*.
Reduvia à *reduo*.
Salvus à *salus*.
Torvus à *terreo*.
Vervactum quasi *vere actum*.

Vau *abjicitur*.

Ita pro Latino *Favonius* Græci dicunt Φαώνιος.
Antrorsum, *retrorsum*, *prorsum*, *seorsum*, sunt à *versum* pro *versus*.
Fretum à *fervendo*.
Labrum quasi *lavabrum*.
Pulex à *Pulvis*.

Vau *mutatur in* B.

Lacones, Cretenses, & Pamphylii pro digamma adhibent β. siquidem, ut tradit Heraclitus, Pamphylii β præponunt omnibus vocalibus, dicentes Φάος Φάβος, αἴλιος βαβίλιος, ἐρίω ἐρυβῶ. Cretensibus ἡλικιώτης erat βαλικιώτης. Laconibus ἄξον est βάξον, ab ἄγνυμι. αὐθινὸς est βίρθινος. Hesychius citat ϑιβανος & δαβαλος pro ϑῶκος & δαλός.
Bestiæ dictæ quòd earum plurimæ homines *vestiant*.
Betonica à *Vetonibus* populo Hispaniæ.
Bucina à *vocando*.
Corbis quasi *curvus*.
Delubra quidam dicunt esse templa multarum ædium sub uno tecto à diluvio pluviæ munitarum. Asc. Pedianus in Divinationem Ciceronis.
Dubium ex *duo* & *via*.
Fabii olim dicebantur *fovii*.
Febris à *fervendo*. item *februa*.
Gabata quasi *cavata*.

Nobi-

Nobilis quasi *non vilis*. Isidorus.
Rabula à *ravim*.
Urbs ab *urvum*. unde & *Orbis*.
Græci *Vau* Latinum nunc in *B* mutant, nunc pro eo ponunt *OΥ*. ita *Varro* iis est Βάῤῥων. *Valens*, Οὐάλης. *Virgilius*, Βιργίλιος & Οὐιργίλιος. *Valerius*, Βαλέριος & Οὐαλέριος. *Nervii*, Νέρβιοι & Νερβίοι. Sic *Livius* Λίβιος, & *Ovicula* Ο'ϊικόλας apud Plut. in Fabio. Etsi verò neutrum damnare est nostrum, tamen, quod & Xylander in Plutarchi Camillum attigit, puto B rectiùs pro *Vau* usurpari, quàm *OΥ*. partim quia consona meliùs pro consonâ ponitur, quàm pro vocali: partim quia vocabulum alioqui syllabâ totâ augetur.

Vau *mutatur in* C.

Focus à *fovendo*.

Vau *mutatur in* D.

Fodio à *foveo*, unde *fovea*. *Foveo* interim seu *fovo* est ab Æolico χόϐω pro χέω.
Suadeo à *suave*.

Vau *mutatur in* G.

Vestis & *Venter* Γέσις & Γίστηρ apud Hesychium. Nempe ille passim pro digamma utitur gamma.
Ligones, quòd terram levent, quasi *Levones*. Isidorus, Originum xx, xiv.

Vau *mutatur in* M.

Samnitibus nomen factum ab *hasta*, quas σαυνία Græci appellant. Festus.
Σαυνίον, ἀκόντιον βαρβαρικὸν καὶ σιδηροῦν χαῦνον ἀσθενὲς παρὰ Κρατίνῳ. Hesychius.
Amita quasi *avita*.
Bruma à *brevitate*.
Fomes à *fovendo*.
Promulgare quasi *provulgare*. Festus.

Vau *mutatur in* N.

Furnus à *furvo colore*.

Vau *mutatur in* P.

Calpitur pro *calvitur*.
Opilio quasi *ovilio*.

Vau *mutatur in* S.

Casa à *Cavando*. Festus.

Vau *mutatur in* T.

Tolutim quasi *volutim*. Nonius.

Vau *mutatur in* U vocale.

Soluit pro *solvit*. Catullus.
Quod zonam soluit diu ligatam.

X *additur*.

Cornix à κορώνη.
Fax à φάω.
Grex ab ἀγέλη.
Ilex ab אלה.
Matrix à μήτρα.
Calx à *calore*.
Carex à *carendo*.
Cervix quasi *cerebri via*.
Frux à *fruendo*.
Limax à *limus*.
Lodex à *Lotum*.
Murex à *Mure*.
Pollex à *Pollendo*.
Pumex à *Spuma*.
Rumex à *Rumpo*.
Sagax à *Saga*.
Salix à *Saliendo*.
Vertex à *Verto*.
Vix à *Vi*. negat enim facilitatem Adverbium hoc, ut censet Scaliger cap. xxxi de Caussis L. L.

X *abjicitur*.

Colphium à κόλιξ.
Pingo à πίναξ.
Egens velut *Exgens*. Festus.

X *mutatur in* C.

Abacus ab ἄϐαξ ἄϐακος.
Cicada à κίξιος, vel à κὶκ, (sono insecti) & ᾄδω.
Graco, unde *Graculs*, fortasse dixere à κρώζω.
Licium à λίξ.
Mucus à μύξα.
Calceus à *Calx*.
Crucio à *Crux*.
Lacio à *Lax*.
Luceo à *Lux*.
Piceus à *Pix*.

X *mutatur in* CC.

Accipiter ab ὀξύπτερος.

X *mutatur in* χ vel CH.

Α'χερόνυχος quasi ἀχερὴ νύξ.

X *mutatur in* CS.

Ι'έρακς pro ἱέραξ.

X *mutatur in* CT.

Ε'κτικὸς ab ἕξις.
Blaterare (quod alibi sæpè *Blacterare* scribitur) est à βλάξ. Festus. quem ipsum quoque vide in *Deblacterare*.
Nox noctis, νὺξ νυκτὸς.
Carectum à *Carex*.

X *mutatur in* G.

Sic verba Quartæ conjugat. baryt. quæ Fut. habent in ξω, mutant illud ξ in γ in Præt. medio. πλήσσω, πλήξω, πέπληγα, &c.
A *Grex*, *lex*, *rex*, sunt derivata *Gregarius*, *legitimus*, *regius*, &c.
Augeo ab inusitato αὔξω. unde & *Auxilium*.
Frugi, & *frugalis*, à *Frux*.
Impetix, *impetigo*; Festus.
Regaviolus quasi *Rex avium*, Græcis βασιλίσκος. vide Casaubonum in Tranquilli Julium, cap. lxxxi.

X *mutatur in* Q.

Laqueus à *Lax*.
Liquor à *Lix*, hoc est, Aqua; unde *Lixa*, & *Elixum*.

X *mutatur in* S.

Corvus à κόραξ.
Flos à φλόξ.
Rivus à ῥύαξ.
Senonas Gallos, quia novi venerint ex Transalpinâ regione, Verrius putat primùm appellatos ξένους, postea *Senonas*. Festus. At Servius ad Æneïd. viii, dliv, *Senones* dictos vult, quòd Liberum patrem hospitio recepissent.
Siliqua à ξυλική.
Trabs à τράφηξ.
Vulpes ab ἀλώπηξ.

X *mutatur in* SC.

Ita Æoles σκίφος dicunt pro ξίφος, σκιφίας pro ξιφίας.
Ascia ab ἀξίνη.
Viscus ab ἰξός.

X *mutatur in* SS.

Asseres, ἄξονες. similiter quoque dixere *Assamentum* & *Axamentum*. item *Coassare* & *Coaxare*.
Cossim quasi *Coxim*. Nonius.
Oxime, *ocissime*; Festus.

Υ *additur*.

Cyniphes, κνίφες, vel κνῖπες. vide plura in *u* vocale, quod similiter exprimit Υ Græcorum.

Υ *mutatur in* I.

Æoles pro ὑψηλὸν dicunt ἰψηλὸν, pro ὑψόθεν ἰψόθεν, pro ὕπερ ἴπερ. Iidem pro ἀνθρώπους dicunt ἀνθρώποις, pro τοὺς θεοὺς dicunt τοὶς θεοὶς.

Z *additur*.

Additur in quorundam verborum Sextæ conjugat. derivatione. ἑρπύω ἑρπύζω, μύω μύζω, τρύω τρύζω, κνύω κνύζω.

Z *abjicitur*.

Grunnio à γρυλλίζω.
Lacio à λακίζω.
Porto à φορτίζω.
Vado à βαδίζω.
Ululo ab ὀλολύζω.

Z *mutatur in* B.

Tabula à τύζω. vide Scaligerum cap. xxxi de Caussis L. L.

Z *mutatur in* C.

Bucca à βύζω.
Cingo à ζωννύω.
Crocire à κρώζειν.
Glocire à κλώζειν.
Licet à λίζω, hoc est, ἐάω.

Z *in* CT.

Stacte, σταχτὴ, à σάζω.

Z *mutatur in* D.

Æoles pro ζυγὸς dicunt δυγὸς, pro ζωμὸς δωμὸς.
Cedo à χάζω.
Claudo à κλήζω.
Lado fortasse est à λάζω, quod Hesychio exp. ὑϐρίζω.
Nidor à κνίζω.
Odor ab ὄζω, ὄδωδα.
Prudens, φρέδων, vel φρέδμων, à φρέζω πέφραδα. Scal.
Scandalum à σκάζω.
Scidia à σχίζειν. unde & *Scindere*.
Sedeo ab ἕζομαι.

Strido

Strido à τρύζω vel τρίζω.
Vado à βάζω.
Medentius, teste Prisciano, antiqui scribebant pro *Mezentius*.

Z *mutatur in* DD.

Lacedæmonii & Bœoti commutant ζ in δδ. ita iis μᾶζα erat μάδδα, γυμνάζομαι γυμνάδδομαι, παίζειν παίδδειν, χρήζω, χρήδδω, σφαρίζειν σφαρίδδειν.

Z *mutatur in* DS.

Æolii ζ sæpè resolvunt in δσ, dicentes Δσεῦς pro Ζεῦς, μελίδσειν pro μελίζειν, παίδσειν pro παίζειν.

Z *mutatur in* G.

Harpago ab ἁρπάζω.
Lugeo fortasse est à λύζω, *Singultio*.

Z *mutatur in* I.

Bajo obsoletum, unde *Bajulo*, κατὰ συγκοπὴν factum est à βαστάζω.
Jungo à ζεύγω.
Jugum, ζυγόν.
Juno à Ζανώ.
Jupiter, Ζεὺς πατήρ.
Majus à μεῖζον.
Vice versa *Zasu* pro *Jesu* legas in Annalibus Francorum à Pythœo editis: *Sic me Deus adjuvet*, Zasu *patrocinio*. Locus est paginâ 510 editionis Wechelianæ, anno 1594.

Z *mutatur in* L.

Cunila à κόνυζα.
Oleo ab ὄζω.
Stilus à στίζω.

Z *mutatur in* M.

Stimulus à στίζω.

Z *mutatur in* N.

Clunis à κλύζω.
Spina à σπίζειν.
Stannum à στίζω.

Z *mutatur in* R.

Lacero à λακίζω.

Z *mutatur in* S.

Futura verborum in ζω Quartæ conjug. baryt. desinunt in σω. ut φράζω φράσω, &c.
Adamas à δαμάζω.
Agaso est à Tarentino ἀγάζω pro ἄγω. sicut Acus quâ mulier scalpit caput, vocatur *Cnason* à κνάω κνίζω. Scal. ad Festum in *Cnasonas*.
Persona quasi περιζώνη.
Pes à πέζα.
Saguntum à Ζάκυνθος.
Salum à ζάλη.
Setus à Ζῆθος.
Sospes à σώζω.

Z *mutatur in* SD.

Dorienses & Æoles μελίσδειν & Συρίσδειν dicunt pro μελίζειν & Συρίζειν.
Æoles pro Ζεὺς dicebant Σδεὺς, sed & ζυγὸς illis σδυγός.

Z *mutatur in* SS.

Assiduè, ab ἀζηχὴς poëtico pro ἀδιεχὴς, id est, ἀδιαλείπτως. Caninius.
Atticisso ab Ἀττικίζω.
Comessari à κωμάζω.
Conisso à κονίζω.
Crisso à κρίζω.
Massa à μάζα.
Musso à μύζω.
Patrisso à πατρίζω.
Pitisso à πιτίζω.
Tablisso apud Diomedem est è semi-Græco ταβλίζω.

Z *mutatur in* ST.

Amystis à μύζω.
Pristis ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα, à sectione fluctuum. Servius ad Æneid. V, CXVI.

Z *mutatur in* T.

Buteo à Syro בזז, *Diripere*.
Glutio & *Glutto* sunt ab illo γλύζω, quod Henr. Stephanus in veteri Lexico inventum sibi ait pro *Glutio*. Eximiè interim magnus Casaubonus ad Persii Satyram V, vers. CXII; *Gluttus* est ea colli pars, per quam cibi transmittuntur. vox est ficta per Onomatopœian: *glut* enim est imitatio soni, quem edit liquor per angustum tramitem means. Vetus poëta de rustico ebrio.

> *Percutit & frangit vas, vinum defluit, ansa*
> *Stricta fuit, glut glut murmurat unda sonans.*

Niteo à νίζω.

Z *mutatur in* X.

Graxo à κράζω.
Rixor ab ἐρίζω.

Vocabula aliquot in quorum derivatione R vel alia quadam litera sede suâ movetur.

Ἀμάλη vel ἄμαλλα, *Manipulus*, per metathesin videtur esse ex עמר. quæ soceri Junii conjectura est.
Βραβεὺς, *Brabeutes*, qui præmia certaminis tribuit. Grammatici & Lexicographi derivant à ῥάβδος. vide eos.
Λοιμὸς plerique putant dici quasi ὄλιμος ab ὀλλύω.
Φλαῦρος quasi φλυαρός.
Anas à νῆσσα.
Apud vel *Aput* à παρὰ.
Ara ab ἱερὸν. Hesychius, ἱερεῖαι, βωμοί.
Arx fortasse est ab illo ἄκρα, quod per se positum significat ἄκρα τῶν ὀρῶν. quomodo ἀκρόκορινθος dicebatur *Arx* in editiore urbis loco atque ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς Κορίνθου exstructa.
Bardus à βραδύς.
Byrsa à βύρσα, id est, *Arx*. Dido nempe captâ insulâ Cothone in portu Carthaginensi, ibi priùs consedit locumque munivit, quo usa est arce belli adversùs Afros, qui eam litore prohibebant. At nono anno postquam à Pygmalione pulsa erat, locum in continente occupavit, quem βύρσαν vocarunt, id est *Arcem*. nam בצרה est ὀχύρωμα, idem quòd ultimis Romani imperii temporibus *burgus* dicebatur; quemadmodum docet Scaliger Lectionum Ausonianarum libro Secundo, cap. IX. Sed Hellenismus non patiebatur dici βύρσα, quare βύρσα dictus est locus, appellatione in Græcam terminationem deflexâ, & caussâ hujus appellationis relata est ad illam corii bubuli fabulam, de quâ Maro I Æneid. versu CCCLXXI:

> *Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,*
> *Taurino quantum possent circumdare tergo.*

Vide eundem Scaligerum Notis in fragmenta Veterum subjecta operi de Emend. temp. pag. 27 & 28. vide quoque ejusdem Scaligeri annotata ad Festum in *Suses*.
Calculus à χάλιξ.
Caligo ab ἀχλύς.
Calx à λάξ.
Cancer à καρκῖνος.
Cardo à κραδίη.
Caro à κρέας.
Carthago à Καρχηδών.
Censum ab ἱκανόν.
Cerberus dictus est quasi κρεοβόρος. nam Cerberus terra est, quæ est consumptrix corporum. Servius ad Æneid. VI, CCCXCV.
Cerno à κρίνω.
Circus à κρίκος.
Clacendix à κάχληξ.
Classis ἀπὸ τῶν κάλων. Servius ad Æneid. I, XLIII.
Cingere à κιγκλίζειν.
Colei, sive Testiculi, Oppiano dicuntur ὄλκοι.
Colus ab ἠλακάτη.
Contra ab ἄντικρυ.
Copula à πλοκή.
Coturnix ab ὄρτυξ.
Crates à γέῤῥα.
Culpa à κλοπή.
Decus à κῦδος.
Dominor à δυνάμαι.
Dulcis à γλυκύς.
Epulæ ab εἰλαπίνη.
Et est ex τέ.
Fascis, *fasciculus*, σφάκελος.
Fibra à φρένη.
Ficedula, συκαλίδες.
Fistula quasi φύσηλα.
Forma à μορφή.
Fucus à κηφήν.
Fulgeo à φλέγω.
Glans ab ἄκυλος.
Gratia à χάριτες.
Haurio ab ἀρύω.
Inula herba, ab ἑλένιον.
Item ab ἔτι.
Lac, à γάλα γάλακτος.
Lædo à δηλέω.
Laterna à δίλετρον.
Latus, hoc est, portatus, à τλάω.
Manare à νᾶμα.
Mentula videtur dicta Martinio, quòd sit sexus μηνυτὴς sive *Index*.

Metior à μετρῶ.
Meus ab ἐμός.
Mutilus à μίτυλος.
Naro à ῥινός.
Nervus à νεῦρον.
Num à μῶν.
Omnis à μόνος. nam, ut inquit Caninius, significatio non aliena est.
Opto à ποθῶ.
Palor à πλανῶ.
Palpebra à βλέφαρον.
Paro à πράττω.
Parvum à παῦρον.
Patella à λοπὰς λοπάδος.
Pateo, à πετάω.
Pedo, à βδέω.
Porca. Nonnulli à πρασιὰ, converso α in ο. ut *Porrus* à πράσσος antiquo, ex quo πράσος, & πράσον. ut πέῤῥω, πόῤῥω, πρόσω, à quo *Porro*, & *Prorsus*, ut *Prorsi limites*, & *Prorsa oratio*, deinde *Prosa*: ut *Rursum*; *Rusum*: *Sursum*, *Susum*, *Prorsum*, *Prosum*: Afranius Scaliger.
Porrum, à πράσον.
Proserpina à Περσεφόνη.
Pruna & *Pruna* à πῦρ.
Pulex à ψύλλα.
Pulmo à πλεύμων.
Qualus ab Æolico κάλιθα. Caninius.
Ramus ab ῥάδαμνος.
Rapax, ἅρπαξ.
Rapio, ἁρπάζω.
Ratis à σχεδία.
Rego ab ἄρχω.
Rex regis, ἀρχός.
Renes, abjecto φ, à νεφροί.
Repo ab ἕρπω.
Ros ab ἔρση.
Saliva à σίαλος.
Scalpo à γλάφω.
Scio ab ἴσημι.
Scrupus à σκίῤῥος.
Sculpo à γλύφω.
Seco à χάζω.
Seculum ab ἡλικία.
Sinister ab ἀριστερός.
Specio à σκέπτω.
Specula à σκόπελος.
Sterno à στορεννύω.
Sudor ab ἱδρώς.
Talpa quasi τυφλή.
Tantalum Plato in Cratylo dictum vult quasi ταλάντατον, quòd avaro nihil miserius.
Tapes quasi τάπης.
Tardus à βραδύς.
Tartarus à ταράττειν, quia omnia illic turbata sunt. Isidorus Originum XIV, IX. vide quoque Servium ad Æneïd. VI, DLXXVII.
Tata ex ἄττα.
Tener à τέρην.
Tero à τρύω.
Territus ἀπὸ τοῦ τρεῖν.
Tonitru à τονθορὺς, *Murmur*.
Tunica à χιτών.
Turpis ex σαπρός.
Valgus ex βλαισός.
Vallis ex αὐλών.
Varus ex ῥαιβός.
Vepres ab Æolico βρᾶμαι.
Verto à τρέπω.

Vespa à σφὴξ σφηκός.
Vester à σφέτερος.
Vinco à νικῶ.
Vos à σφώ.
Uterque ab ἑκάτερος.
Vulgus ab ὄχλος.
Caper à *Carpendo*.
Clientes quasi *Colentes*.
Cloaca à *Conluendo* dictæ.
Cohum poëtæ Cœlum dixerunt à *Chaos*. Festus.
Creo à *Cerno*. unde & *Cremor*.
Divido ab antiquo *Iduo*, hoc est, partior. unde *Idus*, quia mensem partiuntur. & *Vidua*, à viro sejuncta separataque.
Febris à *Ferveo*. unde & *Februa* & *Fretum*.
Geminus quasi *Genimus*, à *Geno* pro Gigno.
Gramen quasi *Germen*.
Ingluvies à *Gulâ* dicta est.
Laverno à *Levando*, hoc est, furando.
Macer à *Marcendo*. Varro.
Palumbes à *Pabulo*.
Pristes à *Pistris*.
Procella, quòd omnia impetu suo *percellat* atque evertat.
Pulvinar quasi *Pluminar*.
Taberna quasi *Trabena*; à validioribus dicta est *trabibus*, quibus superiora suspensa sunt. Donatus in Adelph. III, III.
Tunica quasi *Induca*. Varro.

Vocabula quibus adjicitur aliquid in initio.

Cacula à κάλον.
Populus, antiquè *Popolus*, à πολύς. Scaliger.
Propero à περῶ. nisi sit à προπερῶ, aut προπεραίομαι, aut potiùs à πρὸ πρὸ, quæ reduplicatio insinuat celeritatem. Scaliger.
Susurro à σύριγξ. unde σύριγξ. Scal.
Tartara dicta ἀπὸ τῆς ταραχῆς, quòd omnia illic turbata sint. Lactantius in Statii Achilleïd. I, CXXXIV.
Titillo à τίλλω.
Cucumeres dicuntur à *Curvore*, ut *Curvimeres*. Varro IV de L. L.

in medio.

Audio ab αὔω.
Aurora ab αὔρα.
Calator à κλήτωρ.
Celebro à κλείω.
Crepitus, κρότος.
Crepitaculum, κρόταλον.
Habena ab ἡνία.
Humerus ab ὦμος.
Jaculum ab ἄκων.
Laqueus à λύγος.
Maceries à μακρός.
Origo fortasse ab ἀρχή.
Palpito à πάλλω.
Parvus à παῦρος, primâ reduplicatâ. Scal.
Privignus à πρόγονος.
Actutum ab *Actum*.
Cinctutum à *Cinctum*.

Cuculus à *Culeus*.
Hedera ab *Hæreo*.
Supposititius à *Suppositus*.
Territorium dictum est quasi *Tritorium*, tritum bubus & aratro. Condituri enim civitates taurum in dextrâ, vaccam in sinistrâ jungebant; & cincti ritu Gabino, id est, togæ parte caput velati; parte succincti tenebant stivam obliquam, ut glebæ omnes intrinsecus caderent. & ita sulco ducto, loca designabant murorum; aratrum suspendentes circa loca portarum. Servius ad Æneid. V, DCCLV.
Veneror à *Vereor*.

in fine.

Abacus ab ἄβαξ.
Aconitum ἀπὸ τῆς ἀκόνης. Ovidius Metamorph. VII, CCCCXX.
Alica ab ἄλιξ.
Alucinor ab ἀλύω. A. Gellius XVI. XII.
Astutus ab ἄστυ. sic enim Athenienses, teste Donato ad Eun. V, V, vocabant urbem suam, ut ipsi incolæ ἀστοὶ dicebantur. vide Stephanum de Urbibus.
Calamistrum à καλαμίς.
Capulus à κώπη.
Castigare à κάστον, *Lignum*. Hesychius, κάστον, ξύλον. Ἀθαμᾶνες. atque ita *Castigare* olim propriè fuerit, quod postea *Fustigare* dicebant. vide tamen Casaubonum in Persii Satyram I, vers. VI.
Diplomata non tantum propter publicum cursum ab eo, qui Remp. tenebat, dari petique solita, sed ita quoque vocabant alias literas indices ac testes concessi beneficii ab eo, qui præest Reipublicæ. Sunt autem à formâ *Diplomata* appellata; nam formabantur in modum tabellarum *duplicium*, quare etiam ἁπλᾶς Græci vocant. At literæ aliæ Principum quibus aliquid jubebatur aut vetabatur, ἁπλᾶ vocabantur. Casaubonus in Tranquilli Octavium, cap. L.
Fritinnio à φριττίζω.
Ganeum veteres dixerunt Meritoriam tabernam, ἀπὸ τῆς γῆς, quòd ipsa sit in terrâ, non ut cœnacula superiùs. Donatus, in Adelph. Act. III, Scenâ III.
Lepidus, qui politus est ut λεπίς, hoc est, *Lamina*. Donatus ad Eun. III, I.
Ligo ligonis, λίγξ, ἐργαλεῖον τι. vel quòd Terra λίγξ. Clemens Alexandrinus. Hæc Scaliger ad Varronem.
Ligurire est ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ. nam λιγυρὸν Græci *Suave* appellant. Donatus ad Eun. II, II.
Memoria à μνήμη.
Mensis à μήν.
Metreta, mensuræ genus, à μέτρον.
Mussare dictum, quòd muti non ampliùs quàm μῦ dicunt. Varro VI de L. L. Donatus in Adelph. II, I.
Pulpamentum à πολφός.
Pedica, πέδη.
Petaurista ἀπὸ τοῦ πετεύρου. Nonius.
Pinguis à πίων.
Spelunca à σπῆλυγξ.
Spinturnix Latinis, producto nomine est à σφίγξ σφιγγός.
Strenuus à στερεός.

Tar-

Tartarus ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν, id est, à tremore frigoris. Sole enim caret. Servius ad Æneid. VI, DLVII. Lactantius in Achilleid. I. CXXXIV.

Termentarium. ita vocarunt linteum ποδηνεκές. nam vestem ποδηνεκῆ & talarem Græci vocant περμιόντα. Scal.

Thyades, Bacchæ, à θύω, id est, *Sacrifico* & *Insanio.* Commentator vetus in Horat. Carm. II, XIX.

Urceus ab ὕρχη.

Urina ab οὖρον.

Æditumus, *finitumus*, *legitimus*, &c. A. Gellius, XII, X.

Amorabundus, *errabundus*, *ludibundus*, *redibundus*, &c. A. Gellius XI, XXV.

Arcera ab *Arca.* Nonius.

Bellarium, & *Bellaria*, res bellas appellabant; Festus. ubi Scaliger; Sanè Latini *Bellariorum* nomine accipiunt, quæ Græci ὀψάρια vocant, hoc est, *Cupedias.* unde & *Pulchralia* eadem dixit Cato, &c.

Curia locus est, ubi publicas *curas* gerebant, &c. Festus. Lactantius in Statii Thebaïd. II, CL.

Delubrum nominatus est locus, in quo Deum ponerent, sicut *Candelabrum* appellabant locum, in quo figerent candelam. Varro apud Macrobium Saturnal. III, IV.

Morosi homines, qui sui cujusdam moris sunt. Donatus in Hecyram IV, II.

Necessitudo, *acerbitudo*, *acritudo*, &c. A. Gellius XIII, III.

Pavimentum à *Pavio.*

Pecunia à *Pecu*, quòd omnis veterum substantia in re pecuariâ. Sic Græci πρόβατα à *proventu* dixere; nam πρόβασις Homero *Proventus.* Scaliger.

Manniones à *Sanna.* de quâ voce vide Casaubonum ad Persii Satyram I, LXII.

Stipatores à *Stips* denominati sunt: sicuti *Latrones* olim dicti sunt Satellites vel Milites mercenarii, à λάτρον, *Merces.*

Testamentum. vide A. Gellium lib. VI, cap. XII.

Veterator est *Vetus* in astutiâ, & qui in omni re callidus est. Donatus in Andr. II, VI.

Volema dicuntur pira quædam, eò quòd *volam* impleant. Servius ad Æneid. III, CCXXIII.

Vocabula quibus detrahitur aliquid in initio.

Cello ab ὀκέλλω.

Dentes ab ὀδόντες.

Lactes, partes intestinorum, γαλακτίδες. Priscianus, libro sexto.

Lamentari ab ὀλολυγμίζειν.

Latrare ab ὑλακτεῖν.

Luna à σελήνη.

Muria ab ἁλμυρός.

Ramus ab ὀρέμνον.

Ruo ab ὀρύω.

Sumo ab αἰσιμῶ.

in medio.

Abolla est à Dorico ἀμβολὴ pro ἀναβολή.

Apricus quasi ἄνευ φρίκης. Isidorus, Originum XIV, VIII.

Bruma quasi βραχυτάτη ἡμέρα. Isidorus, Originum libro quinto, cap. XXXV.

Brutus ἀπὸ τοῦ βαρύτητος.

Buris quasi βοὸς οὐρά. Isidorus, Originum XX, XIV. Servius ad Georg. I, CLXX.

Carinari, χαριεντίζεσθαι.

Clivus à γεώλοφος.

Dego à διάγω.

Dico à δικάζω. Varro lib. V de L. L.

Exilis quasi ἐξίτηλος.

Forcipes quasi *Forbicapes.* nam *Forbum* est Calidum. Servius ad Æneïd. VIII, CCCLI.

Grus à γέρανος.

Horreo ab ὀῤῥωδέω.

Imus ab *Infimus.*

Incestum, quòd sit ἀνέκαστον καλόν.

Ocrea ab ὀκρυόεις. Scaliger.

Pæan, παιὰν, Hymnus in Apollinem, ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας. vide tamen Scaligerum Poëtices libro I, cap. XXIII.

Palpo ab Æolico σπαλαφῶ pro ψηλαφῶ.

Pica quasi ποικίλη.

Planca à φάλαγγες.

Plaudus à πλαδαρός.

Polio quasi ποιῶ λεῖον.

Procerus à πρεσχὺς, *Qui in aliquâ re eminet.* Æoles πρέσχυς, πρύχυς, & πρόχυς dicebant.

Promo à προνομίζω.

Pronus quasi προνενευκώς, à προνεύω. Dicebant tamen & πρηνής.

Pulcher à πολύχροος.

Sibyllæ dictæ sunt quia divinam voluntatem hominibus interpretari solebant. nam Σιὸς Æolico sermone *Deum*, βουλὴ Græci *Mentem* nuncupant, quasi *Dei mentem.* Isidorus, Originum lib. VIII, cap. VIII. & Servius ad Æneïd. III, CCCCXLV. Alter Salmasius Plinianarum exercitat. pag. 80. quem vide.

Sterno à στορέννυμι.

Stirps à στιρπόνιον.

Teres quasi τερέτης.

Trux à τραχύς.

Triticum à τρίβω.

Turba à θόρυβος.

Tussis quasi δυσσεισία.

Vapor ab ἀποφορά, *Exhalatio.*

Vindico ab ἐκδικέω.

Alacrem putant dici Festinantem & properum, quasi *alis acrem.* vide Asconium in Proœmium Actionis in Verrem.

Apisci pro *Adipisci* usurpavit Lucillius. vide Nonium.

Bigæ, *trigæ*, *quadrigæ*, quasi *Bijugæ*, *trijugæ*, *quadrijugæ.*

Caprona, comæ ante frontem, quasi à *capite prona.* Nonius.

Cautionem olim *Cavitionem* dicebant.

Cette olim pro *Cedite* dicebant. Nonius.

Cogitatio quasi *Coagitatio.* Festus.

Cuncti quasi *Conjuncti.*

Cura quòd *Cor urat.* Varro. Servius ad Æneid. I, CCXII.

Dies dictus quòd *divini* sit operis; sive ab Jove ejus, ut putabant, rectore, quem Græci Δία appellant; sive quòd aër diurnus *dehiscat* in candorem. Festus. Sanè linguâ Oscâ *Lucerius* est *Jupiter*, dictus à *Luce* quam præstare dicitur hominibus. Ipse est nostrâ linguâ *Diespiter*, id est *Diei pater.* Servius ad Æneïd. IX, DLXX.

Dirum quasi *Deorum irâ missum.* Nonius.

Discrimen quasi *Discernimen.*

Dorsum, quòd pars ea corporis devexa sit *deorsum.* Festus.

Ericeus & *Erinaceus* ab *Eres.* Sanè *eres*, *ericeus*, & *erinaceus*, idem animal ac Echinus.

Exta quasi *Exsecta.*

Frater quasi *Ferè alter.* A. Gellius, XIII, X.

Fermentum quasi *Fervimentum* à *Fervendo.*

Frui est *Vesci*, à *Frumine*, quæ est summa pars gulæ; à quâ re etiam his, quæ nec cibo nec poculo sunt, *Frui* dicimur καταχρηστικῶς. Donatus ad Eun. IV, VII.

Gliscit est *Congelascit* & *colligitur* vel *crescit.* Nonius.

Ilicet per συγκοπὴν semper finem rei significat, ut *Actum est.* Sic judices dè consilio dimittebantur, supremâ dictâ, quum Præco pronunciâsset *Ilicet*, quod significat *Ire licet.* Donatus in Phorm. I, III.

Imago quasi *Imitago.*

Inducia ab *Indè uti jam.* A. Gellius, I, XXV.

Initium, olim *Endoitium.*

Involare est *Intra volam tenere.* Servius ad Æneid. III, CCXXXIII.

Labrum quasi *Lavabrum.*

Lardum & *Laridum* quasi *Largè aridum.*

Mactus Festo, Nonio, Isidoro est *Magis auctus.* estque nomen tractum à sacris. quoties enim thus aut vinum super victimam fundebatur, dicebant Mactus est taurus vino vel thure, hoc est, Cumulata est hostia & magis aucta verbenis, floribus, auro, vittis, molâ salsâ, thure, vino. vide quoque Servium ad Æneid. IV, LVII.

Monstrum quasi *Monestrum.* Festus.

Nequitia propriè libidinosa inertia dicta est, quòd nihil queat nullique rei apta sit. unde & *Nugæ*, quòd *nihil agant*, vel à *non agendo.* Donatus in Adelph. III, III.

Nomen quasi *Novimen.*

Obnunciare propriè dicuntur augures, qui aliquid mali ominis lævumque viderint. Ergo *Obnuncio* est malum imminens quasi *omen nuncio*; indè enim etymologia hujusce verbi est. Donatus, in Adelph. IV, II.

Obscænum quasi *Obscævinum*, quia bonæ scævæ obstat. Varro.

Officina quasi *Opificina.*

Omen velut *Oremen.* Festus.

Penus à *Penitus.* A. Gellius, IV, I.

Pernix à *Pernitendo.*

Plaustrum quasi *Palaustrum*, à *Palare*, quod Extendere significat. Scal.

Possum quasi *Potis sum.*

Præbeo à *Præhibeo.*

Priscum à *Priusquam*, ut *Antiquum* ab *Antequam.*

Pristina quasi *Priustina.*

Probi velut *Prohibi*, qui se à delinquendo prohibent. Festus.

Proles

Proles à *Pro* & *Olescendo*. *ut Suboles* à *Subolescendo*.
Prudens quasi *Porro videns*. Isidorus.
Sarmenta quasi *Sarpimenta*.
Securis quasi *Semicuris*. Servius ad Æneid. I, CCXCVI.
Seditio dicitur, *quòd seorsum eunt alii ad alios*. Cicero, VI de Rep. apud Nonium.
Semen quasi *Serimen*.
Serra quasi *Secerra* à *Seco*.
Severus quasi *Satis verus*. Isidorus.
Siccus, quòd sit *Sinè succo*. Isidorus.
Squatus quasi *Squamatus* à *Squama*.
Sudum quasi *Semi udum*. Nonius. vide Servium ad Æneid. VIII, CCCCXXVII.
Sumen quasi *Sugimen*.
Taberna quasi *Tabulerna*.
Vafer quasi *valde Afer*. Nonius.
Venerari quasi *Veniam orare*. Festus.
Veredus, quòd *Vehat redam*.
Uligo detritum ex *Udiligo*.

in fine.

Acus aceris ab ἄχυρον.
Adamas, ἀδάμας, quasi ἀδάμαστος, *Indomitus*, ob duritiem.
Antes ab ἀντιστήκειν. Servius, ad Georg. II, CCCCXVI.
Calasis à καλάσιρις.
Capsa à κυψέλη.
Hecaten dictam esse tradunt, quòd eadem & Diana sit & Proserpina, ἀπὸ τῆς ἑκατέρων· vel quòd Apollinis soror sit, qui est ἑκατηβόλος. Servius ad Æneid. IV, CCCCX.
Nenia à νηνυρίζειν vel à νηνίατος.
Pratum à Dorico πρατὰ pro πρασιά. Scaliger.
Tartarus ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν, id est, à tremore frigoris. Sole enim caret. Servius ad Æneid. VI, DLXXVII. Lactantius, in Achilleid. I, CXXXIV.
Telum secundùm Græcam etymologiam dicitur à τηλόθεν, id est, quicquid longè jaci potest. Servius.
Trabs à τράφηξ.
Bulla à *Bulliendo*. vide Asconium in Verrinam de Præturâ urbanâ.
Funus à *Funalibus*: etenim noctu efferebantur, propter sacrorum celebrationem diurnam. Donatus, in Andr. I, I. vide quoque Servium ad Æneïd. XI, CXLIII.
Persona à *Personando*. A. Gellius, V, VII.
Reta vocabantur Arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alveis eorum exstarent, quòd prætereuntes naves impedirent & quasi irretirent. A. Gellius, XI, XVII.

F I N I S.

GERARDI JOAN. VOSSII

O P E R A

IN

SEX TOMOS DIVISA.

Quorum Series post Præfationem exhibetur.

AMSTELODAMI,

Ex Typographia P. & J. BLAEV,
Prostant apud JANSSONIO-WAESBERGIOS, HENRICUM & Viduam THEODORI BOOM, & REMBERTUM GOETHALS.
M DCC I.

Illustrissimis Nobilissimisque Viris

JOANNI CORVER.
NICOLAO WITSEN.
HIERONIMO DE HASE
DE GEORGIO.
FRANCISCO DE VROEDE.

Amstelodamensis Reipublicæ

CONSULIBUS
Gravissimis,

Dominis suis perpetuum Venerandis,
eâ quâ decet Reverentiâ

Hæc

GERARDI JOANNIS VOSSII
OPERA

D. D. D.

Typographi & Editores.

GERARDI JOANNIS VOSSII, quondam in Illustri Vestro Athenæo Histo-

ria-

riarum & Eloquentiæ Professoris toto orbe celeberrimi, OPERA, unanimi omnium eruditorum desiderio diu expetita, edituris, patronus cui ea dicaremus anxiè quærendus non fuit. Si enim eorum sunt fructus, quorum in solo nascuntur, vestra quin sint Vossii Opera nemo vel minimum dubitaverit. Non tantum enim in solo vestro nata sunt, sed & benevolentiæ erga Vossium vestræ sunt fructus. Vos enim estis, Illustrissimi Viri, qui eum in civitate vestrâ prono favore excepistis, ac amplissimo munere honorastis: in quâ alteram patriam nactus tranquillam senectam egit, & præstantissima ingenii ac vastæ eruditionis monumenta condidit: adeo ut maxima Operum horum pars vestræ benignitati ac munificentiæ debeatur. Deus, Illustrissimi & Amplissimi viri, vos diutissimè servet incolumes, ut Respublica & Literæ vestro sub regimine indies magis magisque floreant. Amstelodami VIII. Cal. Jun. CIↃ IↃ CCI.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

TRactatuum Vossii diversis temporibus editorum, ac in multa volumina diversâ formâ ac charactere impressa dispersorum, in unum opus collectionem jam à multis annis eruditorum desideravit orbis. Nos, ut desiderio huic satisfaciamus, omnes antehac editos, & hactenus ineditorum quotquot nancisci potuimus, in sex tomos digestos typis nostris expressimus; ut quicquid ab eruditâ Vossii manu prodiit nunc unico in opere à Vossiani nominis cultoribus simul haberi possit. Non necesse ducimus opus adeo eximium operosè tibi commendare: Dixisse sufficit, esse opera Gerardi Joannis Vossii; cujus nomen unanimi omnium eruditorum consensu tantâ in veneratione est, ut ad operis alicujus commendationem nihil præter unicum Vosii nomen requiratur, quod omni laude ac præconio majus est, in quo nec ipse livor quicquam quod rodat reperiat. Nihil etiam præmittimus de singulis tractatibus, nec de cujusque voluminis dispositione ac methodo; de quibus præfationes singulis præfixæ consuli possunt. Solummodo quædam de totius operis in sex tomos distributione, & methodo quam in hac distributione observavimus, præmonebimus. Nemo, qui vel à limine Musas salutavit, inficias iverit, Vosii tractatus esse omnigenæ eruditionis penu longè instructissimum, tantâ argumenti varietate abundans, tantâ perspicuitate, methodo concinnâ, omnibusque quibus studia honestiora promoveri queunt adjumentis conditum, ut singuli tractatus lectorem, cuicunque studiorum generi addictum, alliciant. Verum in tantâ argumenti diversitate methodum ac seriem, quâ in maximum lectoris usum tractatus disponi possint, & quæ omnibus satisfaciat, reperire difficile fuit. Nobis commodissima visa est, quæ ab ipsis eruditionis fundamentis initio facto, sensim ad majora ac sublimiora adscendit, donec tandem in eâ, quæ omnium perfectio est, & ad quam omnes disciplinæ tanquam ad finem suum referuntur, nimirum Theologiâ, terminetur.

Primum itaque locum dantes *Etymologico linguæ Latinæ*, quo Vossius vocum Latinarum origines inquirit; Secundo volumine progredimur ad *Grammaticam*, in quâ voces aptè conjungere, & juxta Latinæ linguæ genium purè efferre docet. Illi conjunximus *de Vitiis Sermonis* tractatum, quem ipse Vossius velut mantissam Grammaticæ suæ attexuit, in quo agit de Latinitate eâ quæ meritò, tùm de illâ quæ injuriâ est suspecta. Tertium volumen *Rhetoricam* continet ac *Poëticam*, quæ eloquentiæ præcepta tradunt, ut sermo ornatè proferatur verbaque rebus accommodentur. Ita Lectore præceptis quibus sermo expolitur abundè instructo, progredimur ad Disciplinarum cognitionem. Eodem itaque volumine comprehendimus eximium illud *de Artium ac Scientiarum Naturâ ac Constitutione* opus. Quarto volumine quæcunque *Historiam* spectant congessimus; illisque *Epistolas* Vossii, diversi admodum argumenti, multaque quæ *Historiam* spectant continentes, subjecimus. Inde porrò gradum aliquem ad Theologiam præparantes, Quinto volumine vastum illud ac verè mirandum de *Theologiâ Gentili ac Physiologiâ Christianâ* opus exhibemus, quod inter disciplinas liberales ac Theologiam quasi medium intercedit, & quousque Gentilium in cognitione Dei eruditio ac solertia adscenderit, ostendit. Sextum tandem volumen tractatibus quos in Theologiâ edidit Vossius destinavimus: atque ita opus hoc præstantissimâ omnium scientiâ concludimus. Vale.

C A-

CATALOGUS TRACTATUUM

Hisce Operibus contentorum.

TOMUS I.

Etymologicon Linguæ Latinæ. Præfigitur ejusdem de Literarum Permutatione Tractatus. Editio nova, quamplurimis Isaaci Vossii observationibus aucta.

TOMUS II.

I. Aristarchus, sive de Arte Grammatica Libri septem.

II. De Vitiis Sermonis, & Glossematis Latino-Barbaris, libri novem. Quorum quinque posteriores nunc primùm prodeunt.

TOMUS III.

TOMUS IV.

V. Opuſcula varii Argumenti:

Vita Fabiani à Dhona, Comitis à Dhona.

Conſilium Gregorio XV. Pont. Max. exhibitum per Michaëlem Lonigum; cum præfatione & cenſura G. J. Voſſii.

Aphoriſmi de Statu Eccleſiæ reſtaurando, &c. per Michaëlem Lonigum, cum præfatione & cenſura G. J. Voſſii.

In Epiſtolam Plinii de Chriſtianis, & Edicta Cæſarum Romanorum adverſus Chriſtianos, Commentarius.

De Cognitione ſui.

De Studiorum ratione Diſſertatio gemina, generalis, & particularis.

Oratio in obitum Thomæ Erpenii, Orientalium linguarum in Academia Leidenſi Profeſſoris.

Oratio de Hiſtoriæ utilitate.

In Fragmenta L. Livii Andronici, Q. Ennii, C. Nævii, M. Pacuvii, & L. Attii Caſtigationes & Notæ.

VI. Epiſtolæ Selectiores, à Voſſio & ad Voſſium ſcriptæ.

TOMUS V.

De Theologia Gentili, & Phyſiologia Chriſtiana; ſive de origine ac progreſſu Idololatriæ; deque naturæ mirandis, quibus homo adducitur ad Deum, Libri IX.

TOMUS VI.

I. Chronologiæ Sacræ Iſagoge, ſive de Ultimis Mundi Antiquitatibus, ac imprimis de Temporibus Rerum Hebræarum, Diſſertationes octo.

II. Diſſertatio Gemina; una de Jeſu Chriſti Genealogia, altera de Annis quibus Natus, Baptizatus, Mortuus.

III. Harmoniæ Euangelicæ de Paſſione, Morte, Reſurrectione ac Aſcenſione Jeſu Chriſti, Salvatoris Noſtri, Libri Tres.

IV. De Baptiſmo Diſputationes XX, & Una de Sacramentorum vi, ac efficacia.

V. Theſes Theologicæ & Hiſtoricæ de variis Doctrinæ Chriſtianæ Capitibus, quas olim diſputandas propoſuit in Academia Leidenſi.

VI. Diſſertationes Tres de tribus Symbolis, Apoſtolico, Athanaſiano, & Conſtantinopolitano.

VII. Hiſtoriæ de Controverſiis, quas Pelagius ejuſque Reliquiæ moverunt, Libri Septem.

VIII. Fragmentum de Manichæis & Stoicis, nunquam antehac editum.

IX. Diſſertatio Epiſtolica de Jure Magiſtratus in rebus Eccleſiaſticis.

X. Reſponſio ad Judicium Hermanni Ravenſpergeri, de Libro, ab Hugone Grotio V. Cl. pro Catholica Fide de Satisfactione Jeſu Chriſti, ſcripto adverſus Fauſtum Socinum.

GERAR-

GERARDVS IOAN. VOSSIVS.

GERARDI JOANNIS VOSSII
ETYMOLOGICON
LINGUÆ LATINÆ.

GERARDI JOANNIS VOSSII ETYMOLOGICUM LATINUM.

A AB

A Præpositio fit ab integro *ab*, qua ratione *e* fit ab integro *ec*. Veteres enim, ut ex antiquis, & lapidibus, & libris, apparet, scripsere *ecfero*, *ecfari*, *ecsequor*, atque ita in aliis. AB verò simili apocope recisum ex ἀπὸ, abjectâ ultimâ, ac tenui in mediam conversâ, quomodo ab ὑπὸ est *sub*. Ac Cæsar Scaliger, de caussis L. L. c. XXXIV, censet, *ob* itidem venire ab ὅπη, id est, *ubi*, vel ὅπως, hoc est, *quomodo*. Sed recedit nimis significatio, ut potius videatur esse ab ὑπὸ, quod interdum διὰ, hoc est, *propter*, significat: vel ab ἐπὶ, quod sæpicule per *ob* exponitur. A præpositione *ab* per paragogen literæ *s* fit ABS, similiter atque Græci ab ἐκ fecere ἐξ. Nam *s* in duplici continetur. Imo & Latini ab *ec* fecere *ecs* sive *ex*. Sed de *abs* dissentit Festus Pompeius, cum ait: *Abs præpositio à Græco deducitur ἄψ. Significat autem retractionem in partem posteriorem.* Sed sive ἄψ valet ὀπίσω, hoc est, *retro*, sive πάλιν, ἐκ δευτέρου, *rursum*, (utramque significationem Hesychius agnoscit) longius abit utraque notio, ab ea, quam *abs* possidet. Sed ἄψ ab ἀπὸ venire, planum est. Nam quod retrocedit, id ab aliquo abit. Quod si *obs* dixere, similiter hoc erit ab *ob*. Sanè Priscianus extremo libro IX censet, *obsoletum* esse ab *obs* & *oleo*: item *obscenum* ab *obs* & *cano*, vel *cœnum*, vel κοινόν. Addunt aliqui *obscurus*, quod à *cura*, cum Perotto, deducit Scaliger loco eo, quo antè diximus. Quid autem de compositis hisce sentiendum sit, suis meliùs locis de singulis exponemus. Ex *abs* & *que* componitur ABSQUE. *Que* verò hìc non tam conjunctio est, quàm syllabica adjectio: uti in aliis multis. De quo ita Priscianus in XIV: ABSQUE *quibusdam composita à præpositione* ABS & QUE *conjunctione videtur: sed nunquam* QUE *conjunctio compositione suam vim amittit: ut, atque, neque, quoque. Ergo quando amittit significationem, syllabicæ magis adjecta videtur. Est igitur, ut mihi videtur, derivatio ab* ABS *absque, quomodo ab unde undique, ubi ubique*, (leg. ubi ubique) *ita itaque, uter uterque, quis quisque, in quibus conjunctionis significatio nulla remanet. Ostendimus tamen in superioribus, quod etiam Græci soleant addere δὲ sine aliqua conjunctionis significatione, ut ὅδε, τοῦδε, τῷδε.*

A B

ABACUS, ab ἄβαξ, ἄβακος. Multa enim formant Latini ab obliquis Græcorum. Guicharto est Ἄβαξ quasi μὴ ἔχων βάσιν, ut est apud Etymologum. Itaque propriè abacus est mensa quæ basin non habet, ut illa logistarum de pariete suspensa: item coquinaria, quæ nunc parieti applicatur, nunc soluta demittitur, ut vasa super ea reponantur: unde & *repositorium* dicitur Plinio lib. XXVIII. cap. II. Guicharto *Abacus* Latinus, & ἄβαξ Græcus, dicuntur ab אבק, pro quo usitatum est האביק, *extolli*, *elevari*: quòd rem aliquam elevatam notet, ad reponendum in eo aliquid. De variis abaci significationibus plura vide apud Cælium Rhodiginum lib. II, cap. XXX, Fulvium Ursinum ad Ciacconium de Triclinio, Turnebum lib. II Adverſ. cap. III, & lib. XXVI, cap. III, & Bernardinum Baldum libro de vocibus Vitruvianis. Apud Papiam legas: *Abax & abacus, tabula, in qua viridi pulvere formæ depinguntur, qua philosophi utuntur.* Barthius pro *viridi* legit *vi radii*. Fortasse trajectis literis *viridi* ex *radio in* factum fuit. Sane radio Mathematici scribebant in erudito illo pulvere: ut Cicero vocat in secundo de Nat. Deor. Cujus & illud Tuscul. V: *Ex eadem urbe humilem homunculum à pulvere & radio excitabo, qui multis post annis fuit, Archimedem.*

ABARE apud Ausonium legitur Epist. I:

—— Nam supparis ævi
Sum tibi ego, & possum fratris abare vicem.

In vulgatis est, *fratris habere vice*. Sed prius illud in optimo & antiquissimo Ausonii codice invenere Scaliger & Vinetus. Etsi autem suspecta ea vox esse possit, propterea quòd in nullo præterea scriptore, ac ne in vetustis quidem Glossariis invenitur: tamen eruditæ Scaligeri conjecturæ fidem derogare non ausim, propterea quòd, ut à *lallus lallare*, à *pappa pappare*, sic ab *aba* dicere potuerunt *abare*: quod Isocrati in Æginetica est ἀδελφίζειν, hoc est, ἀδελφόν τινα καλεῖν, ut interpretatur Pollux. *Aba* autem fuerit ab ἀπφὰ, qua appellatione erga fratrem, aut sororem, blandientes utebantur. Suidas: Ἀπφὰ, ἀδελφῆς, ἢ ἀδελφοῦ, ὑποκόρισμα. Eustathius tamen in Il. ε, p. DLXV, edit. Rom. vult, solam sororem sorori dicere ἀπφά. Atque addit, inde fieri τὸ ἀπφίον, ὑποκόρισμα ὃ ἐρωμένης. At Ἀββᾶ, aliud est. Nam vox est, qua alii ipsos seniores, aut parentes, appellabant. Estque plane à Syris, qui patrem vocant אבא, nempe per anadiplosin Hebræi אב, quod idem signat. Apud Marcum cap. XIV, XXXVI; Paulum ad Rom. cap. VIII, XV; & ad Gal. cap. IV, VI; invenias Syriacum nomen, sed sic, ut semper additum habeat πατήρ· sive id, ἐξηγητικῶς factum, quod scribit Hieronymus in epist. ad Galatas; sive, quod alii censent, ob ἔμφασιν eam vocem geminet Syrus interpres. Ab Syriaco אבא monachorum antistes dicitur ἀββᾶς. Quod legas apud Justinianum Novellâ CXXIII. De ea voce sic B. Hieronymus comment. ad Gal. cap. IV. *Cum Abba pater Hebræo Syroque sermone dicatur, & Dominus noster in Evangelio præcipiat, nullum patrem vocandum, nisi Deum; nescio quâ licentiâ in monasteriis, vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquiescamus.* Qui *abbatissæ* vocem probant ex Hieronymianâ regulâ monacharum, scire debent, eam non Hieronymi esse, sed hominis indocti; quod & res clamat, &, optimus patrum censor, Erasmus, observavit.

ABDOMEN, in vett. Glossis exponitur λαπάρα, ὑπογάστριον, ὑποκοίλιον. Ita dici censet Perottus, quòd abditum sit. Tegere enim eas partes natura jussit. [Quod abdet *omen*, i. e. *omentum*. vide *omentum*.] In vett. Glossis est *abdumen*, quasi ut à *lego* est *legumen*, sic ab *abdo* sit *abdumen*. Sed *o*, & *u*, facilè commutantur.

ABIES, dicta putatur ab *abeo*, ut à *facio facies*, à *specio species*. Isidorus lib. XVII. cap. VII. *Abies dicta, quod præ cæteris arboribus longè eat, & in excelsum promineat.* Græcis similiter, Etymologo teste, ἐλάτη vocatur, παρὰ τὸ ἐλᾶν, ὅ ἐστιν, εἰς ὕψος ἀνατείνεσθαι. Indeque & Homero, Iliad. ε. dicitur ἐλάτη οὐρανομήκης. Ἐλάτην vero esse abietem, clarè scribit Plinius lib. XII. cap. ult. Ab abietibus coëmendis, Festo teste, dicitur *abietaria negotiatio*. Sic enim, non *negotia*, in manuscripto legi, indicavit Fulvius Ursinus.

ABLEGMINA dici debent, quæ corruptè *albegmina* vocantur in Festi Epitome. Sane in quibusdam etiam MSS[is] partim *amblegmina*, partim *ablegmina* legitur: ut illis præceptoris mei Nansii. Ac, quemadmodum ad Festum monet Scaliger, ita dicuntur partes, quæ à reliqua visceratione separabantur, Diisque porricebantur: unde & *prosicia*, vel *prosecta* vocata sunt. *Ablegmina* autem dicta ab *ablegere*, quod *separare* notat, ut Græcis ἀπολέγειν· ut *ablegmina* nihil aliud sint, quam ἀπο-

λεγμοί. Ab eodem ædes eas, quæ quasi pro derelictis haberentur, *ablectas* vocat Plautus Mostell. act. III, sc. III. Falsi enim fuere Turnebus, & Lambinus, qui *abjectas* legunt, contra antiquorum & MSSorum, & prælo excusorum, fidem.

Abolla fuerit ex Græco ἄβολος, si verum est quod putabat Gulielmus Stukius, scholiis in periplum maris Erythræi: ubi tradit, *abolos* & *abollas* idem esse vestimenti genus. Sed aliud Arriano esse ἄβολον, aliud ἀβόλλαν, (utroque enim utitur) certissimum est. Siquidem ἄβολοι χιτῶνες vocantur, quæ aliter, ἁπλοΐδες & ἀπληγίδες, ut ἄβολοι iisdem quæ & ἁπλοΐδες. Qua de re plura Salmasius ad Vopiscum. Nihilo verius est quod ibidem Stukius tradit, & à Baisio quoque proditum ait, *abollas* dici quasi *abullas*, quòd undique essent *bullatæ*. Nam quis unquam bullas agnovit in abollis? Et, si etymon id verum est, unde princeps litera in *abolla*? Omnino autem venit *abolla* à Græco ἀμβολὴ, quod ab ἀναβολὴ, quo *amictus* Græcis significatur, ab ἀναβάλλομαι, *induor*. Aristoph. in Vesp. In vett. Glossis *abolla* exponitur ἱμάτιον, quod etsi generatim *vestem* notat, tamen speciatim significat τριβώνιον, sive *pallium*. Erat sanè *abolla* pallium militare; unde & *toga* apud Varronem & Martialem opponitur. Nonius: *Abolla, vestis militaris.* Varro Cosmotoryne, περὶ φθορᾶς κόσμου. *Toga detracta est, & abolla data est ad turbam mihi, fera militiai munera belli ut præstarem.* Sic Varronis locum emendat Palmerius. Martialis lib. VIII, ep. XLVIII:

Nescit, cui dederit Tyriam Crispinus abollam,
Dum mutat cultus, induiturque togam.

De *abolla* quædam veterum loca collegit Marcellus Donatus dilucidationum in Sueton. Calig. cap. XXXV. Ex iis pleniùs cognosces, & cujusmodi vestis fuerit abolla, & qui eam gestarint. Non audiendus tamen, cùm ait, abollam quoque fuisse Philosophorum. Nec movet quod Juvenal. sat. III. de Stoico Philosopho ait:

——*atque audi facinus majoris abollæ.*

Nam ita loquitur poëta κατὰ χλευαστικῶς, & cum irrisione quâdam. Sententia enim est: Audi quid commiserit, non jam miles aliquis, sed qui majoris sit dignitatis, ac a quo longè aliam, quàm à milite, sanctimoniam expectes.

Abrotonum aliquibus quasi ἄβροτον, *inhumanum*, quia ipso est absinthio amarius: vel quasi ἀβρότονον, quia *cibo inutile*: vel διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν ἢ ἁπαλὸν φαίνεσθαι· ἄλλως τε διὰ τὸ δυσπνοὸν εἶναι. quòd *conspectu appareat molle ac delicatum*; vel quòd *halitum difficilem sive gravem vel acrem spiret.* ut scribit Nicandri interpres. Quibus scholiastæ verbis duplex, ac à prioribus diversum, adfertur ἔτυμον. Prius est, ut dicatur, quia conspectu tenerum, molle, & delicatum appareat: unde & ἁβρόκομον dicebatur, Hesychio teste. Hoc etymon si verum est, videtur ἁβρότονον dicendum spiritu aspero, ut in ἁβρός. Alterum est, ut dicatur quasi ἄβαρον, ab α ἐπιτατικῷ, & βάρος, i. *gravitas*; quia gravem acremque halitum spiret. Sed prius malim. Nec illud de spiritu movet, cum multa derivata eum mutent. Posteriores duæ syllabæ erunt vocis productio: nisi malis esse à τόνος, quia ἁβρῶς τείνεται, *molliter extenditur.* Atque hoc quinctum etymon esto.

Absinthium, Gr. ἀψίνθιον, pro quo & ἄψινθος, & ἀψύνθιον per υ dicitur. Latini π mutant in β. Quomodo iidem pro ὀψώνιον dicunt *obsonium*, pro Ἄψυρτος *Absyrtus*, pro ἀψὶς *absis*. Sic enim hæc proferri debent, non per *p*. Dicitur ἀψίνθιον, quasi *indelectabile*: ab α στερητικῷ, & ψίνθος, quod Hesychius interpretatur τέρψις, *delectatio*. Id malo, quàm ut sic dicatur quasi ἀπίνθιον etsi ita, Etymologo teste, quidam veterum Comicorum, id ad etymon, credo, alludentes, appellarunt. Ἀπίνθιον vero sonat *impotabile*, quasi ὃ οὐκ ἄν πίῃ τις, διὰ τὴν πικρότητα, ut idem Etymologus ait. Quibusdam & ἀψίνθιον per ἀντίφρασιν dici videtur ab ἅπτεσθαι, quod est *tangere*; quia, ob insignem amarorem, à nullo animalium attingatur. Sed nos ἀντίφρασιν abunde in Rhetoricis nostris explosimus. Quod si ἀψύνθιον dixere, non absurde deduxeris ab Absyntho, Thraciæ civitate. Stephanum vide. Ab absinthio est vinum *absinthites*, quod posteriori seculo, ut ex Lampridii Heliogabalo paret, *absinthiatum* dicebatur. Sic *rosatum* ibidem vocatur, quod priores Græcâ formâ dixissent vinum *rodites*, à ῥόδον, h. e. *rosa*. Capitolinus ea circumlocutus in Gordianis, ubi ait: *Fuit vini cupidior, semper tamen undecunque conditi, nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio, cæterisque rebus, quibus gula maxime delectatur.* Posteriori seculo pro *absinthium absenthum*, & inde *absenthatum vinum* dixisse videntur: ut ex MSS" codd. probat Salmasius ad Capitolinum.

Absis scribo per *b*, non per *p*, etsi Græce sit ἀψίς. Nam Latini in hujusmodi convertunt π in β, quemadmodum in *absinthium* diximus. Est verò ἀψὶς ab ἅπτω, significante δεσμῶ, *ligo*, *necto*. Confirmatur hæc originatio, cùm ex Hesychio, qui συναφαὶ, & ἄμματα, interpretatur: tum quòd etiam, quando sic dicuntur τὰ κύκλα τῶν τροχῶν, αἱ περιφέρειαι ἢ καμάραι, (quomodo idem Hesychius exponit,) planè accommodata est hæc originatio. Quippe in omni curvaturâ, & fornice, sive arcuatâ figurâ, pars una alteri est connexa. Fallitur igitur cum aliis doctissimus Hermolaus Barbarus, qui in Glossematis Plinianis putat, quia *absis* etiam ponitur pro rotæ curvaturâ, sive ligneo rotæ circulo, qui terram, dum volvitur, contingit: iccirco planè esse ab ἅπτομαι, i. *tango*. Non enim tam ad specialem quempiam vocis usum, quam ad generalem ejus notionem, attendere oportet. Apud Isidorum legas Originum lib. XV, cap. VIII: *Apsida Græco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quòd lumine accepto per arcum resplendeat.* Videtur eò respexisse, quòd lumen de lumine accendere Græci dicant λύχνον ἅπτειν, unde ἅψις verbale inusitatum. Sed de etymo fallitur, ut antea ostendimus. Sequitur apud Isidorum: *Sed utrum absidam, an absidem, dicere debeamus hoc verbi genus, ambiguum quidam doctorum existimant.* Nempe posteriores ex obliquo accusativo fecere rectum *absida*: ut dixere *lampas* & *lampada*, *hebdomas* & *hebdomada*, *Narbon* & *Narbona*, *Ancon* & *Ancona*, aliaque. Absidem autem hic Isidorus dixit pro sanctuario templi, sive, ut loquimur, choro: quod lumen ait recipere per arcum, sive, ut alibi vocat, cameræ lacunar. Sic absidis vel absidæ vocem crebrò legas apud scriptores Ecclesiasticos. Ut Paullinum epist. XII, ad Severum. Nihilque apertius loco illo Concilii Carthaginensis III. Can. XXXI: *Cujuscunque autem pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante absidem ei manus imponatur.* De variis absidis significationibus aliquid legere potes apud Cælium Rhodiginum, lib. XXVIII, c. X. Sed & *absis* in Glossis Philoxeni exponitur περίφανον, νεαρόν: Indeque fortean *absitanum*, εἶδος χρυσοῦ, ut in iisdem Glossis exponitur. Dicam quid hac de voce existimarit vir quidam longe doctissimus. *Absitanum* sic conjectabat dici ab ἀψητὸν, quod per crasin erit ab ἀεψητὸν, h. e. *purgatissimum*, & *percoctum* igne: nam ἕψω, *coquo*. Vel ab *Ausitanis*, qui in Hispania. Nam apud Ptolomæum lib. II, cap. VI, Αὖσα est oppidum Hispaniæ Tarraconensis, situm in Αὐσητανοῖς, ut apud Ptolomæum est, sive in Ausetanis, ut est apud Plinium lib. III, cap. III. vel, quod maximè ei placebat, ab ἀψὶς, quod in Glossis Philoxeni *recens* sive *novum* exponi dicebamus: ἀψὶς verò sit ab ἂψ, h. e. *denuo*; quod dicitur quasi *de novo*. Itaque *absitanum* propriè esse suspicabatur aurum *recens*, nec usu tritum. Judicium penes lectorem esto. Ab *apsis* est *parapsis* juxta Cujacium, ut in *Parapsis* dicemus.

Abstemius, ab *abstinentia* temeti dictus, teste Fabio lib. I, cap. VII. Idem sensit Gellius. Cujus hæc verba lib. X, cap. XXIII: *Mulieres Romæ, atque in Latio, ætatem abstemias egisse, h. e. vino semper quod temetum priscâ linguâ appellatur, abstinuisse, dicunt.* Nisi etymon hoc certissimum esset, videri posset, venire non ex *abs* & *temetum*, sed simpliciter ab *abstinendo*, ut putarunt, qui *abstenius* scripsere superioribus seculis. Imò & dixerit aliquis, hanc esse caussam, cur interdum ab antiquis addatur *vini*. Ut apud Plinium lib. XXII, cap. XXIV: *mulieribus vini abstemius.* Ac Ausonium, in Professoribus Burdigalensibus: *vini cibique abstemius.* Sed de cibo, quod additur, planè καταχρηστικόν. Nam propriè abstemius, ὁ μὴ μετέχων οἴνου, ut Philoxeni Glossæ interpretantur. Appuleius, lib. XI, pro eo novè *invinius* dixit.

Absurdus, est à *surdus*, ut à *sonus absonus*. Propriè itaque absurdum dicitur, quod surdis auribus audiendum, sive quod auditu plane indignum. [pro *obsurdum*.] In Glossis Philoxeni *absurdum* exponitur ἀνάρμοστον, ἀπηχὲς, ἀσύμφωνον. Plus verò

verò esse, quam *ineptum*, & Terentius clarè indicat, Adelphis act. III, sc. III. & act. V, sc. VIII; & ad utrumque locum vetus interpres. Græcis *absurdum* dicitur ἄτοπον, quasi cui nullus sit in naturâ locus. Quamquam & κωφὸς non admodum absimili tralatione sumatur, ut κωφὸν βέλος, apud Homerum, pro *irrito telo*; κωφὰ ἔπη, apud Sophoclem, *versus frigidi*, & *inepti*.

Abyssus, ἄβυσσος. Quod Aretas, in explanatione Apocal. cap. XXVI, deducit à βύω, *tego*, *operio*. Atque addit, sic dici, vel κατὰ στέρησιν τοῦ βεβύσθαι, quia semper pateat hiatus, *nec unquam obturetur*: vel διὰ τὸ πολυβαθὲς, *ob summam profunditatem*. Ut α hic non στερητικὸν sit, sed ἐπιτατικόν. Hac ratione ἄβυσσος dicetur pro ἄβυστος, à βέβυσται. Quæ originatio satis dura. Nihilo mollius, quod Etymologus scribit in hac voce, ac apud Suidam quoque legere est, ἄβυσσος dici quasi ἄδυσος, à δύω, quod est εἰσέρχομαι, *subeo*, *ingredior*. Simplicissimum, verissimumque, quod idem Suidas tradit, esse ab Ionico βυσσὸς, pro βυθὸς, θ converso in σ. Quomodo & Lacones pro θεὸς dicunt σιός. Unde Σίσυφος, quasi θεόσοφος, & Σιβύλλα, quasi Θεοῦ βουλή τις. Et τῷ σιῷ, τῷ Διοσκόρῳ, Atticè. [Βυθὸς verò *fundus*. Itaque ἄβυσσος, *quod tam profundum sit, ut quasi fundo careat*.]

A C

Ac, putat Becmannus, per apocopen fieri ab integro *atque*. Sed omnino *atque* est ex *ac* & *que*; ut *neque* à *nec* & *que*; *absque* ex *abs* & *que*. *Que* autem hic syllabica est adjectio. Vide Prisciani locum in *A* citatum. Est autem *ac* κατὰ μετάθεσιν à καὶ, ut *et* à τι. Id malim, quam ut sit ab אך, *ach*. Quippe hoc signat, *sed*, *omnino*, *sanè*, *duntaxat*: quæ significationes longiùs abeunt.

Academia, etsi usu commune, sive, ut vulgò loquuntur, appellativum factum sit: propriè tamen ita dicebatur nemorosus extra Athenas locus, in quo Philosophiam primus docuit Plato. Dici quidam putarunt, quasi ἄκος δήμου, *medicina populi*. Alias quoque ejus generis allusiunculas fingunt. Sed certum est, prius fuisse Ἑκαδημία, ac sic vocari ab *Ecademo* Heroë. Quod ex Timonis versibus probat Hesychius illustrius; ex iis verò, & Eupolide, Laërtius; uterque in Platone. Respexit eodem Horat. lib. II. epist. II.

> *Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,*
> *Atque inter silvas Ecademi quærere verum.*

Quanquam in quibusdam libris Herois ejus nomen per *A* scribatur, *Academus*. Quòd penultima vocis *Academia* nunc correpta inveniatur, nunc porrecta, id ex eo est, quòd Græci & Ἀκαδημία dicant, & Ἀκαδήμεια. Corripiunt itaque Claudianus & Sidonius. Producit Cicero, I de Divinat. cùm ait:

> *Inque Academiâ umbriferâ, nitidoque Lyceo.*

Item Laurea Tullius, epigr. ad patronum suum Ciceronem:

> *Atque Academiæ celebratam nomine villam.*

Becmannus autumat, hìc Græci accentus habitam rationem. Sed cùm apud Aristophanem, aliosque per ει quoque scribatur; nihil isthac excusatione opus. Præterea probandum fuerat, non minùs Tullii, quàm Prudentii, ac Sidonii ævo, solere syllabam, naturâ correptam, haut aliâ de caussâ produci, quàm quia acuatur ea apud Græcos.

Acanthis, ἀκανθὶς, ab ἄκανθα, id est, *spina*. Caussam ponit Plinius lib. X. cap. LXXIV. *Et acanthis in spinis vivit: Idcirco asinos & ipsa odit, flores spinæ devorantes.* Acanthidem, & carduelem, eandem esse avem, sensit Probus: *Acanthis*, inquit, (al. acalanthis,) *ea est, quæ Græcè ἀκανθὶς, dicta est, Latinè Carduelis, à carduo.* Similiter Isidorus lib. XII. cap. VII: *Carduelis, quod spinis & carduis pascitur: unde etiam apud Græcos acanthis dicta est, ab ἀκάνθαις, id est, spinis, quibus alitur.* Servius dubiè magis loquitur. Nam ad illud III. Georg.

> *Litoraque halcyonem resonant, & acanthida dumi.*

scribit in hunc modum: *Acanthidem alii lusciniam esse volunt, alii verò carduelem, quæ spinis & carduis pascitur: ut unde etiam apud Græcos ἀκανθὶς, dicta sit, ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν, id est, spinis, quibus pascitur.* Etiam in Glossis Cyrilli legas: Ἀκανθυλλὶς, *cardelis*. Ubi *carduelis* legendum esse, satis liquet. Sed Brodæus, lib. VII, Miscell. cap. I, diversas facit. Sanè nihil caussæ video, cur easdem putarint, præterquam similem originationem. In Maronis loco Pierius, deleta copulâ, legit, *acalanthida*; seque cùm Probi loco tuetur; tum imprimis, quòd eam lectionem uno consensu invenerit in codd. antiquis. Et sanè Græcis ἀκαλανθὶς quoque dici, ex Hesychio, & Suida, cognoscimus. Sed pro vulgatâ, cùm Theocriti hoc facit, Idyll. VII:

> Ἄειδον κόρυδοι, καὶ ἀκανθίδες.

tum hoc Calphurnii, eclog. VI:

> *Astyle, credibile est, ut vincat acanthida cornix?*

Theodorus Gaza ἀκανθίδα vertit *spinum*; quod à spinis, ut ἀκανθὶς ab ἀκάνθα. Ferri poterat, nisi Latini proprium *carduelis* nomen haberent. Bellonius verò non audiendus, qui *spinum* Gazæ, & σπῖνον Græcorum, idem esse arbitratur. Nam Gazæ *spinus* est *acanthis* sive *carduelis*. At quæ Theophrasto σπῖνος, aliis etiam σπίζα, hæc Latinis *fringuilla*, vel etiam *fringillus*.

Acanthium, ἀκάνθιον, folia habet aculeata, instar τῆς ἀκάνθης λευκῆς, *spinæ albæ*: ut Dioscorides ait. Atque ob has ἀκανθώδεις ἐξοχὰς sive aculeos, nomen habet acanthii. Idem auctor est, lanuginem habere, unde vestes texantur. De eodem sic Plinius lib. XXIV. cap. XII. *Huic* (spinæ albæ) *similis, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates, & araneosâ lanugine obductis: quâ collectâ etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente.* Varro apud Servium in illud Virgilii: *Et circum textum croceo velamen acantho. Ctesias ait, in India esse arbores, quæ lanam ferant. Item Epicadus, in Sicilia, quarum floribus cum dempti sunt aculei, ex his implicitis mulieres multiplicem conficere vestem. Hinc vestimenta acanthina appellata.* De arboribus Indicis quod ex Ctesia ait, ex Theophrasto etiam constat. Sed in Sicilia non sunt ejusmodi arbores: ut omnino lanugo illa Sicula, unde vestes texebantur, fuerit ex acanthio spinâ. Nec tamen de eo Virgilius loquitur, qui non *acanthio* dicit, sed *acantho*, herba topiariâ & vulgari. Unde Servius ad hunc locum interpretatur, *herbâ acantho, id est, flexibili virgulto.* Quomodo ait auctor carminis de Phœnice, quod Lactantio solet tribui: *& olentis vimen acanthi.* Et Maroni quoque *mollis acanthus* nihil aliud est, quàm lentus & flexibilis; quomodo idem *mollia crura* dixit, & *mollia colla*. Imò neque virgultum ipsum per croceum acanthum à Marone intelligitur, sed limbus coloris crocei, qualis cernitur in acantho. Quomodo & Hesychio Ἄκανθος, πεποικιλμένον ὕφασμα. Acanthinæ vestis meminit & Isidorus: sed perperam putavit, eam fieri ex acantho herbâ Ægyptiâ: cùm ea soleat texi ex pappis sive lanugine acanthii, quod, spinæ vel cardui genus fuit. Vide, si voles Isidorum lib. XVII, cap. IX.

Accendo, *incendo*, *succendo*, à *cendo* venire ait Velius Longus libro de Orthographia. Nec movet eum, quòd non dicatur *cendo*. Nam, inquit, nec dicitur *cuso*: & tamen dicitur *accuso*, *excuso*. Sed hæc sunt à *caussa* & *caussare*. Melius, qui dicunt, esse à *candeo*. Revera autem sunt ab antiquo *cando*. Nam ut *suspendo*, non à *pendeo*, sed à *pendo* esse, tum terminatio indicat, tum significatio: ita & hæc duo, *accendo*, & similia, à *cando* esse evincunt. De significatione quod dico, id istiusmodi est. *Pendeo* neutrale est, venitque à *pendo*, quod activum est, unde *suspendo*, quod itidem activum. Ergò *candeo*, quod neutralis significationis est, similiter erit à *cando*, quod activum fuit; indeque *accendo*, *succendo*, & *incendo*, quæ & ipsa activa sunt. Ex hac vocis origine paret, *accendere* & *incendere* propriè notare *candidum reddere*, *illuminare*, *illustrare*; sed μεταληπτικῶς accipi pro *inflammare*, quia flammam comitatur lux; μεταφορικῶς verò sumi pro *celebriorem reddere*. ut apud Plautum Trinummo, act. III. sc. II. *Si istuc, ut conare, facis indicium, tuum incendes genus.* Et fortasse Cornelium Severum in Ætna: *Nunc opus artificem accendit; caussamque reposcit.* Quod Scaliger interpretatur, opus in caussa est, ut artificem admiremur, caussamque accuratius exquiramus. Quod si *incendere* propriè est *excandefacere*, quod origine vocis comprobavimus; nil mirandum sanè, Varronem, ut *excandefacere annonam*, sic & *incendere annonam*, dixisse. Ita enim ait lib. III de R. R. cap. II. *Aut collegiorum cœnæ, quæ*

tunc innumerabiles excandefaciebant annonam macelli. Et paulò pòst: *Quotus quisque enim est annus, quo non videas epulum, aut triumphum, aut collegia non epulari; qua nunc innumerabiles incendunt annonam?* Item ταφῇ Μενίππου apud Nonium in Edones: *Edones Romam, ut turba incendat annonam? Sed propter phagones ficedulam pinguem, aut turdum, nisi volantem, non video.* Sic locus hic ex Scaligeri & aliorum emendatione legi debet; ut sententia sit: Romamne se edones conferunt, quo annonam cariorem reddant? Atqui tantum istic helluonum est, ut nec turdum, aut ficedulam, videre sit, nisi volantem. Fabius quoque declamat. XII similiter dixit, *annona incendium.*

ACCENSI, sæpius nominantur cùm in scriptoribus, tum lapidibus antiquis. Nec eàdem semper notione ea vox sumitur. Asconio quidem sic describitur in III Verr. *Accensus nomen est ordinis & promotionis in militia, ut nunc dicitur princeps, vel commentariensis, aut cornicularius. Hac enim nomina de legionaria militia sunt.* Plurimum autem ita dicti fuere ministri magistratus. De vocabuli origine non convenit. Varroni interdum placet, ita ab *accieo* vocari, sive quòd accirent alios ad prætorem: sive quia accirentur ipsi ad eorum, quibus ministrarent, arbitrium. Varro lib. V de L. L. *In aliquot rebus, item ut praco, accensus acciebat. à quo Accensus quoque dictus. Accensum solitum ciere, Bœotia ostendit: quam Comœdiam Ælii esse dicunt, hoc versu: Ubi primum accensus clamarat meridiem. Hoc item Cosconius in actionibus scribit, pratorem accensum solitum tum esse jubere, ubi ei videbatur, horam esse tertiam, inclamare horam esse tertiam, & horam nonam.* Aliter idem Varro in VI de L. L. *Accensos, ministratores Cato esse scribit. Potest id ab arbitrio. nam inde, Ad arbitrium ejus, cujus minister.* Nam videtur hoc velle, *censere* idem esse ac *arbitrari:* unde *censores* dicti. Atque ab ea notione *censendi*, dictos esse *accensos*, quia ad arbitrium eorum agerent, quorum ministri forent. Non multum abit Nonius Marcellus in *Decuriones.* Ubi sic dici ait ab *accensendo*; id est, *attribuendo.* Atque huc refert verba ista Varronis lib. III de vitâ pop. Rom. *De adscriptivis, cùm erant attributi decurionibus, & centurionibus, qui eorum haberent numerum, accensi vocabantur.* Ita legit Scaliger, ubi in vulgatis: *Quid ea scripti vn, cùm erant* &c. Ecce & tertium etymon apud eundem Varronem lib. XX Rhetoricorum, ut est in vulgatis codd. Nonii, sive potius rerum humanarum, ut viri eruditi emendant: *Consules ac Pratores qui sequuntur in castra, quòd ad necessarias res sapius acciantur, velut arcessiti; quos nunc dicimus deputati.* Ecce ait, *accensos* dici quasi *accersitos.* Sed placet emendatio Scaligeri, legentis, *accensitos.* Sanè *à censendo*, *accensos* dici, ἀναλογία docet: unde & *accensi*, qui aliter *adscriptitii.* Festus: *Adscriptitii, veluti quidam scripti, dicebantur, qui supplendis legionibus adscribebantur. hos & adcensos dicebant, quòd ad legionum censum essent adscripti.* Vide quæ ibi notat magnus interpres, & quæ Godscalcus Stewechius in Vegetii lib. II, cap. XIX. item Robortelum lib. II Emendat. cap. XXI. Sigonium de antiquo jure Italiæ, lib. II, cap. XV. Onuphrium Panvinium in civitate Rom.

ACCENTUS, quòd vulgò pro tenore sive tono usurpatur, id fit κατ' ἐξοχὴν, cùm natura sua tam latè pateat quàm Græcum προσῳδία, quod & ἔτυμον indicat. Nam ut προσῳδία est à πρὸς, *ad*, & ᾠδὴ, *cantus*, ita & *accentus* dicitur quasi *accantus*; ac comprehendit utraque vox præter tenorem, etiam spiritum & quantitatem: è quibus tenor quidem syllabæ accidit secundum longitudinem, spiritus secundum latitudinem, quantitas secundum profunditatem. Unde vero accentus alius acutus dicatur, alius gravis, alius circumflexus: dictum nobis lib. II Exercitationum Grammaticarum.

ACCIPITER, planè censeo esse corruptum ex ὀξύπτερος, quod genus est accipitris. Ejus meminit & Macarius homil. XXXII, p. 415. Aliis placet, *accipitrem* vocari, quòd male *accipiat aves.* Gregorius lib. XXXIII Moral. cap. XI. (al. XVI.) *Accipere aliquando auferre dicimus; unde aves, qua alias rapiunt, accipitres vocamus.* Eandem etymologiam sequitur Beda in quæst. super sentent. cap. X, & Isidorus lib. XII, cap. VII. Cum hoc etymo consentit appellatio Germanica *Habbich*; pro quo inferiores Germani *Havik.* Est enim *Habbich* ab *Happen*, quod est *arripere, apprehendere.* At species ea, quæ *accipiter fringillarius*, aut etiam *nisus* vocatur, Germanis, cùm superioribus, tum inferioribus, Belgisque, dicitur *Sparwer*, seu *Sperwer*, uti & Italis *Sparaviero*, Gallis *Esprevier.* De origine ejus vocis sic Cæsar Scaliger, Exercit. CCXIII. *Sparverium aliquando à Graco deduxissem, ἀπὸ τ' ἀνασπείρειν aves; quam vocem in Italiam simul Exarchatus cum Graculâ superbiâ importassent; nisi Germanicè sic eum appellaremus.* Hæc ille. A Germanis igitur hanc vocem habent Itali ac Galli, diciturque iis *sparwer*, quasi *spar-veer*, h. e. *expandens pennas.* Nam *sparren* iis *expandere* sive *extendere: veer* autem contractum ex *veder*, seu *feder*, h. e. *penna*, sive *ala.* Ratio nominis est, quòd avis ea sereno cælo, quo calorem solis omni corpore attrahat, alas expandat instar conopæi, quod & Itali iccirco appellare videntur *sparaviero.* Plura de accipitris, vocumque synonymarum notatione, tum imprimis de ipsius avis natura, vide sis apud Ulyssem Aldrovandum L. IV. Ornithologias.

ACCUSARE, *incusare, recusare, excusare*, à *cuso* veniunt, hoc à *cudo:* ut quidem Priscianus credit lib. X. *Ejus* (verbi *cudo*) *frequentativum cuso est, ex quo composita incuso, recuso, accuso, excuso.* Idem censuit Velius Longus lib. de Ortograph. *Mihi placet ut accusator per unum s scribatur. Nam, quomodo in eo, quod est incusare, cusare nihil est: & accendere, cendere per se nihil est: dicimus tamen & accendere & incendere*, &c. Sed bis peccat Velius. Primum in eo, quòd censet, *accuso* esse à *cuso*, cum sit à *causso:* Deinde quod *accendo* putat esse à *cendo*, cum sit à *cando:* de quo superius dictum. Eadem verò ratione à *caussa* est *caussare*, indeque *accusare*, & similia: quà ab αἰτία, quod est *caussa*, est αἰτιᾶσθαι, quod est *caussam tribuere, caussari:* & inde ἐπαιτιᾶσθαι, & καταιτιᾶσθαι, *accusare*; quà in notione & simplex usurpatur. Obiter addo, apud Ciceronem, atque alios, plurimùm tria hæc differre, *postulare, deferre* & *accusare.* Primò enim postulabatur, ut deferre aliquem liceret: Deinde sequebatur nominis delatio: Postrema fuit accusatio. Cælius ad Cic. epist. V: *Illud mihi occurrit, quòd inter postulationem, & nominis delationem, uxor à Dolabella decessit.* Cic. pro Domo: *Sexti Propertii nomen detulit: accusare propter calumnia metum non est ausus.* Pro *postulare* etiam dicitur *reum facere:* ut eàdem Cælii epistolà: *Non dubito, quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reum factum.* Sic pro Scauro: *Reus est factus à Capione.* Et sanè diversum esse ab accusatione, Asconius docet in II. contra Verrem: *Quid est reum fieri, nisi apud pratorem legibus interrogari? Cum enim in jus ventum esset, dicebat accusator apud pratorem reo, Aio, te Siculos spoliâsse. Si tacuisset, lis ei astimabatur: si negâsset, petebatur à magistratu dies inquirendorum ejus criminum, & instituebatur accusatio.* At longè aliud est *reum peragere*; quod de accusatore dicitur, cùm caussam vicit. Male igitur, *reum agere*, & *peragere*, vulgus confundit, & cum vulgo, magnus Desiderius.

ACER, arbor; quia acris, hoc est, duri admodum ligni est. Unde & Græcis à σφένδαμνος (quomodo iis acer vocatur) σφενδάμνινος, non pro *acerno* solùm, sed etiam κατὰ μεταφορὰν pro *duro*, & *solido*, usurpatur. Hæc magis verisimilia sunt, quàm Perotti sententia, cui *acer* dici videbatur, quia *acria* in ea artificum ingenia exerceantur: juxta illud Plinii, lib. XVI. cap. XV; *Acer ejusdem* (ac tilia) *amplitudinis, operum elegantiâ ac subtilitate citro secundum.* Sic jam olim eum locum legit Perottus. Nec aliter antiqua mea Parmensis anni CIↃ CCCCLXXVI. In vulgatis *cedro* malè editum. Sanè cum citro conjungit & Martial. l. XIV, epig. XC. cujus lemma, Mensa acerna:

Non sum crispa quidem, nec silva filia Maura;
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

Citrus enim crescit in Atlante Mauritaniæ monte. Unde Petronius: *Ecce Afris eruta terris Citrea mensa.* Indoque idem Martialis lib. XII, epig. LXVII. *Et Maurusiaci pondera rara citri.* Et lib. XIV, epig. LXXXIX, cujus lemma, De mensis citreis: *Accipe felices Atlantica munera silvas.* Nec est quod obducat quis illud Plinii, lib. XIII, cap. XV. *Atlas mons peculiari*

liari produitur silvâ, de quâ diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri, & mensarum insania, quas feminæ viris contra margaritas regerunt &c. Nam hic quoque (ut de MSS^{is} taceam) citri, non cedri habet optima illa Parmensis editio, cujus antè memini. Quare fallitur Matthæus Raderus, qui in suis ad Martialem notis ex superiori Plinii loco colligere conatur, citrum & cedrum à veteribus confundi.

ACER, adjectivum, videtur esse ab ἀκὶς, *acies*, *acumen*. Juvat hanc ἐτυμολογίαν, quòd tum de acie ea vox dicatur; ut apud Cic. III. de Orat. *Acris acies in naturis hominum & ingeniis*: tum de aceto, quòd primam suam originem ab ἀκὶς trahere, suo loco dicetur. Horat. lib. II. sat. III:

— *Acre potes acetum.*

Et Cornelius Celsus lib. IV. cap. IV: *Asclepiades, auctor bonus, acetum ait quàm acerrimum esse sorbendum.* Vel *acre* est ab ἄκρον, *extremum*: ut *acre* propriè vehementiam ac perfectionem significet. Ab *acris* est diminutivum *acriculus*, ut à *fortis forticulus*. Cic. III. Tusc. *Et hoc ille acriculus, me audiente Athenis, senex Zeno.* Sic legit quoque Turnebus lib. XX, c. XVI. pro quo alii *Graculus* aut *acrocholus* substituunt. Ab eodem est *acrimonia*. ubi tres postremæ syllabæ sunt vocis productio; ut in *sanctimonia*, *castimonia*, *carimonia*; item *testimonium*, *vadimonium*, *matrimonium*. Quæ omnia fiunt à casu in *i*. Est verò *acrimonia* propriè ἀκρίβεια. Nam ἀκριβὲς propriè τὸ εἰς ἄκρον βαῖνον, prout scitè ἐτυμολογίζει Julius Scaliger lib. III. de re Poët. cap. XXXIII.

ACERBUS, ab ἀκὶς, *acies*, *acumen*; quia, quod gustatu acerbum, id linguam pungit ac mordet. Id malim, quàm ut sit ab *acerum* asperitate: Vel ab *acer*; quòd acerba saporem acrem habent. Dispar tamen quantitas in adjectivo *acer*, ac *acerbus*. Unde aliqui malunt esse à substantivo *acer*; quod quantitate convenit. Sed, ut dixi, verisimilius est, à Græco ἀκὶς venire.

ACERRA, non potest esse patera, in qua libatur: quod tamen legere est apud pseudepigraphum Cornutum ad Pers. sat. II; & veterem Horatii interpretem ad lib. III, od. VIII. Quippe cum patera conjunxit Ovidius, extremo lib. IV. Fast. *Cumque meri patera thuris acerra fuit.* Quare rectius Festus sive Paullus: *Acerra, ara, quæ ante mortuum poni solebat, in quâ odores incendebantur. Alii dicunt, arculam esse thurariam.* In Glossis quoque Philoxeni legitur: *Acerra*, λιβανωτρίς. Ac in iisdem quoque Glossis, ubi vulgo, *acceptuaria*, λιβανωτρίς, rectè emendat Scaliger, *acerra thuraria*. An ergò acerra prius fuit arcerra, & sic dicta quòd odores in eâ accensi arcerent cadaveris graveolentiam? Sanè & Cicero, II de Legg. de funebribus tractans, ait: *Ne sumtuosa respersio, ne longa corona, nec acerra prætereantur.* An ab *acere* quasi *acerna*? Nempe à materia, ut *pyxis*, quia è πύξου, hoc est, *buxo*. An verò est ab *ago*, & *ara*? ut sic dicatur, quòd esset agilis ara, quæque huc illuc transferri posset? Nam veteres *c* usurpabant pro *g*. Unde, Festo teste, *acetare dicebant, quod nunc agitare*. Sic eadem, *subicitare subigitare*, *cerro gerro*, *calbei galbei*, &c. An potius, quemadmodum à *cista* est *cistula*, inde *cistella*; (a quo & *cistellulam* dixit Plautus;) sic ab *arcâ* est *arcula*, unde *arcella*, ac pro *arcellâ* dicatur *acerra*? Hanc opinionem firmare videtur, quod Festus scribit, quibusdam *arcerram* dici *arcellam*, sive arculam thurariam. An verò ex Græco ἐσχάρα, i. e. *focus*: item *ara*? An origine potius Hebræum, κατὰ μετάθεσιν nempe, ab חרר *charar*, id est, *accendere*? Nempe ut ara sit, in qua odores incenderentur, juxta definitionem Festi? Sane sacrorum vocabula pleraque Thusca sunt, & ab Orientis linguis deflexa.

ACERSECOMES, ἀκερσεκόμης, Apollinis epitheton. Sed Juvenalis utitur pro catamito, sive puero usurario. Locus est sat. VIII.

— *Si nemo tribunal*
Vendis acersecomes.

Conflatum ex α priv. & κείρω, sive Dorico ejus futuro κερσῶ pro κερῶ, *tondere*, & κόμη, *coma*. Ut κυρίως notet *intonsum*.

ACERVUS, vel est ab ἀκὶς, *acies*, *acumen*; ut propriè sic dicatur rerum minutarum congeries fastigiata, sive in acumen desinens. Vel ab *acus aceris*; ut propriè significet aceris sive paleæ cumulum. Hinc verò extensâ latius significatione accipi cœperit pro quarumvis rerum minutarum congerie. Vel à Græco ἀγερμὸς, quod Hesychius ἄθροισμα interpretatur. Nempe ἀπὸ τοῦ ἀγείρειν, quod est *colligere*.

ACHATES, ἀχάτης, gemma est, ita dicta ab Achate, Siciliæ fluvio, ubi achates primum inventus, uti Plinius ait lib. XXXVII, cap. X.

ACIARIUM videtur esse ab *acu*, ut sit ῥαφιδοθήκη. Sed in Glossis Philoxeni legas: *Acciarium*, στόματα. Ubi, *aciarium*, στόμωμα, legi debere, liquet ex loco alio in iisdem Glossis; ubi est, *denticulum aciarium*, στομωμάτιον. Fuerit igitur *aciarium* ab *acie*; proptereque sit σίδηρος ἐστομωμένος, *ferrum acie roboratum*. Est *aciarium* vox ævi posterioris. Pro eo Plinius *aciem* dixit. Ut cùm ait, *ferrum excoqui ad indurandam aciem*. *Indurare* hic est, στομῶσαι, ut in vett. Gloss. exponitur. Ergò acies indurata, στόμωμα. Quæ & Daimacho apud Athenæum χαλυβδικὸν στόμωμα, *acies chalybdica*: à Chalybibus, Ponti populo, optimam aciem, sive, ut postea locuti, optimum aciarium, mittentibus.

ACIDUS, ab *acor*, sive verbo *aceo*, unde *acesco*; nempe ut *calidus* à *calor*, vel *caleo*, unde *calesco*. *Acor* verò & *aceo* sunt ab ἀκὴ, sive ἀκὶς, quod generatim *aciem* sive *acumen* notat. *Aceo* usurpat Cato de re rustica cap. CXLVIII. Item Sidonius libro VII, ep. VI. *Acoris* vox haut ignota Perotto, qui pro ipsa *acetositate* poni ait: sed apud eum, etiam in Aldinâ, pro *acor* vitiosè *acer* editum est. Utitur, præter Columellam, Fabiumque, Tertullianus, libro primo adversus Marcionem cap. II. *Modicoque exinde fermento totam fidei massam hæretico acore desipuit.* Sic eum locum in castigationibus ineditis præclarè emendat Jos. Scaliger. In vulgatis minus rectè est: *hæretico acore decepit.* Quid sint *sipare*, *desipere*, *insipere*, suo loco dicemus. Porro, Dictionarium, quod *Gemma* inscribitur, Antverpiæ anno CIↃ CCCCXCIV excusum, τὸ *acidum* sic derivat: *Vinum aqua mixtum citò in aceti saporem redigitur: unde acidum quasi aquidum.* Ab *acidus* in Glossis est *dulcacidus*, exponiturque ὀξύγλυκος. Cui voci affine illud Catulli de Venere: *quæ dulcem curis miscet amaritiem.* Quemadmodum verò Græcis ab ὀξὺς, id est *acutus*, venit ὀξύνω, *aceo*, & ὄξος, *acetum*, & ὀξὶς, *acetabulum*: sic apud Latinos quoque ab *aceo* (quod ejusdem originis est ac *acuo*, cùm utrumque descendat ab ἀκὶς, significante ὀξύτητα) tum venit vox *acetum*: (nam acuisse, ac coacuisse, Ulpiano, ac Pomponio, id vinum dicitur, quod in acetum versum, acoremque contraxit:) tum etiam nomen *acetabulum*. Nec enim dubium, quin prius dictum ita sit vas cui acetum infunderetur: inde autem translatum ad significandum mensuræ genus, quod heminæ quartam partem, id est, drachmas XV continere scribit Plinius lib. XXI, cap. ultimo. Atque hoc etymon eo certius est, quòd *acetabulum* Græcis non ὀξὶς tantum, sed & ὀξύβαφον vocetur, quod manifestè est παρὰ τὸ ὄξος, καὶ βάπτω, τὸ δύω. Displicet tamen hæc *acetabuli* originatio doctissimo Hermolao Barbaro, qui in Plinii lib. XIX, cap. ult. *acetabulum* dici ait, quasi *acceptabulum*; similiterque *acetaria* (quomodo Plinius vocari ait olera hortensia) dici quasi *acceptaria*. Verba ejus apponam: *Acetarium non ab aceto, ut credi cœptum est, sed ab accipiendo, flectitur. Ideo enim, inquit Plinius, Acetaria appellabantur horti, hoc est, hortensia, quoniam expeditiores, & parata semper, esset. Nam & acetabulum ab accipiendo dicitur: etiamsi Græci oxybaphum appellant, quasi ab aceto.* Hactenus Hermolaus. Sed fallitur. Nam acetaria sunt olera, quæ cruda sumuntur ex aceto. Acetabula autem vascula, quibus acetum infunditur. Ab eâ autem notione *acetabuli*, quâ notat vasculum acetarium, transfertur ad significandum sinum, seu cavum, in quo caput femoris volvitur: quomodo Plinius utitur lib. XXVIII, cap. XI. Nempe quia os hoc figuram habet oxybaphi: quippe est formâ orbiculari, cavâ, & sine marginis latitudine: ut Marcellus ad Dioscoridem annotavit. Simili translatione *acetabula* dicuntur forcipata brachia polyporum, cancrorum, similiumque animantium. Sic usus Plinius, libro IX, cap. XXIX, ubi de polypis tractat. Ovidius IV Met. Fab. XI, quæ de Hermaphrodito, *flagella* nominat. Nam omnino istic flagella, quæ Plinio cùm acetabula, uti diximus, tum etiam cirri, chelæ, brachia, aut forcipes denticulati, appellantur. Be-

roaldus tamen *acceptabula* apud Plinium legit: uti & apud Senecam lib. VI epist. ubi præstigiatorum caliculi, seu vascula, sic dicuntur. Videre autem hæc apud Beroaldum potes, T. I. Thesauri Critici, p. CCCVI. Sed *acceptabulum* vox nihili est, & ab eruditis hominibus ficta: etsi ea non displicuit Cæsari Scaligero lib. X. de histor. anim. cap. III. ubi κοτυληδόνας *acceptabula* & ipse appellat. Nisi autem certum esset, quod de origine *acetabuli* diximus, videri posset, *acetabulum* hac notione venire inde, quòd veteres *acetare* dicebant, quod nunc *agitare*, teste Festo. Veteres nempe pro *g* usurpabant *c*, ut *leciones*, *pucnando*, *Carthacinenses*, *ecfucient*, aliaque in columnâ Duillianâ. Item in plerisque *e* posuere pro *i*: ut *cepet*, *exemet*, *navebos*, *euque*, & alia in eâdem columnâ. Utrumque est in *macestratos* pro *magistratus*; & *aceto*, penultimâ correptâ, pro *agito*. Unde *acetabulum*, ut à *suscito suscitabulum*, à *tintinno tintinnabulum*. Ergò κοτυληδόνες eò Latinis dicerentur *acetabula*, quia forent instrumenta *acetationis*, hoc est, agitationis. Quod si placet, *acetabulum* erit inter ὁμώνυμα ἀπὸ τύχης. Alia enim ab origine fuerit cùm ὀξύβαφον notat: alia, cùm κοτυληδόνας. Sed omnino prior sententia verior est. Quippe & Græcis κοτυληδὼν non tantùm de hominis & polypi acetabulo dicitur: sed etiam universè de cavitate; ut apud Nicandrum, κοτυληδὼν κυάθου. Estque κοτυληδὼν à κοτύλη, quod cùm universè cavitatem, tum vasculum acetarium seu oxybaphum notat. Ergò, imitatione Græcorum, Latini in homine quoque κοτυληδόνας acetabula dixere, quod acetabuli, hoc est, oxybaphi, formam habeant. Ac par ratio de polypi caliculis, & præstigiatorum.

ACIERIS, ut Festus ait, *est securis ærea, quâ in sacrificiis utebantur sacerdotes.* Ita constanter MSS[ti]: nisi quòd quidam numero singulo, *utebatur sacerdos.* At Gloss. Philox. *Acceris*, ἀξίνη ἱεροφάντου, ὡς Πλαῦτος. Si rectum est *acieris*, fuerit ab *acie*. Perottus *aciaris* scribit, quasi ab *acie æris*. Si magis de rectâ scripturâ constaret, dispici posset, an non origine sit Hebræum, ut pleraque sacrorum vocabula.

ACINACES, Gr. ἀκινάκης. Malè igitur pleraque Lexica, *acinacis*, per tertiam vocalem. Etymologus ait, esse genus jaculi Persici. Suidas quoque, μικρὸν δόρυ Περσικόν. Verùm Hesychius non tantùm δόρυ Περσικὸν interpretatur, sed etiam ξίφος, uti & vetus Horatii interpres: eaque interpretatio est subnixa auctoritate Herodoti; qui in Polym. disertim scribit, καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸ ἀκινάκην καλέουσι. Horatio vocatur *Medus acinaces*; quia Medos & Persas confundere solent poetæ. Non dubitandum autem, quin cum re à Persis vox ipsa in Græciam pervenerit; inde ad Latinos. In peregrinis autem Græcum quærere etymon, insanire est. Quare non probo Etymologum, cui ἀκινάκης, per α, dici videtur παρὰ τὴν ἀκὴν, τὴν ὀξύτητα. ἀκινάκης verò, per ω, (quomodo apud Herodotum scribitur,) quasi ὠκεῖαν (h. e. ὀξεῖαν) ἔχων τὴν ἀκήν.

ACINUS, sive *acinum*, (hoc Varro crebrò; illo Cicero usus,) ab *acuo* deducit Perottus. A quo non admodum discedunt, qui deducunt ab ἀκὶς, *acumen*, sive *acies*. Nam, quin ab ἀκὶς *acuo* derivetur, dubium non est.

ACIPENSER, genus piscis; ut ait Festus: ubi MSS[ti] complures, *aquipenser*. Idem est Martiali, *acipensis*. Hic, ut apud Perottum legitur, sic dictus videtur ab *accipiendo*, quod frequens mensis accipiatur. Quæ sententia refellitur eo, quòd primam corripiat Lucilius apud Cic. lib. II. de Fin., Ovidius in Halieuticis, & Martialis in Xeniis. Præterea rarus erat piscis, ut constat ex Plinio, & Macrobio, imò & Martiale, qui *munera rara* propterea eum appellat. Ideo & à coronatis ministris cum tibicine inferri mensis solet, ut ex Athenæo & Sammonico scimus. Apud Gesnerum triplicem invenio de vocabulo eo conjecturam. Nempe ut præposito α fiat à κύων πίων, quomodo galeus Rhodius vocabatur Syracusis: eundem enim esse hunc ac acipenserem, putabat Archestratus; ut apud Athenæum legitur, lib. VII. Vel ut prius fuerit *oquirensis*, idque à Græco ὀξύῤῥυγχος, ab *acutâ rostri* figura. Vel ab Latino *acutus*; ob eandem caussam. Quibus duplicem originationem addit Martinius: ut dicatur ita, quia se in *aqua pandat*; (nam *c* & *q* eadem est litera:) vel quia est *acie* sive *acumine panso*; hoc est, quia lato est rostro & patente. Denique Salmasius censet, *acipenser*, κατὰ μετάθεσιν dici pro *acipesner*, ab *acumine pesua*, hoc est, *penna*. Nam antiqui, Festo teste, *pesna* & *cæsna* dixêre pro *penna* & *cæna*: uti & *dusmosus* pro *dumosus*, *Casmœna* pro *Camœna*, & similia. Pennam verò dixêre pro quavis re in acumen exeunte. Unde, ut idem ait, spicæ cum aristis in Saliari carmine dictæ, agnæ pennatæ. *Penna* igitur de acumine rostri; ut inde sit *acipenseris* nomen. Sanè Cæsar Scaliger putabat, acipenserem eâdem de caussâ ὀξύῤῥυγχον. Sed est quidem acipenser inter pisces ὀξυῤῥύγχους, h. e. acutum rostrum habentes: verùm veteribus piscis ab acipensere diversus proprio nomine oxyrrhynchus: ut diximus in *Oxyrrhynchus*. Idem Scaliger cum Rondeletio putabat, sturionem nostrum esse acipenserem veterum. Sed acipenser solum marinus: cùm sturio non fluviatilis minus sit, quam marinus.

ACLIDES, breve fuisse jaculum, indicat Nonius. Sed curatiùs de eo Servius ad illud VII Æn. — *Teretes sunt aclides illis*
Tela; sed hac lento mos est aptare flagello.

Aclides, inquit, *sunt tela quædam antiqua adeò, ut nec usquam commemorentur in bello. Legitur tamen, quod sint clavæ cubito semis factæ, eminentibus hinc & hinc acuminibus quibusdam: quæ ita in hostem jaciuntur religatæ loro vel lino, ut peractis vulneribus possint redire.* Meminit aclidum quoque Valerius Flaccus, lib. VI. Sidonius, Carm. V. & Vopiscus in Claudio. Quod ad etymon; cùm Servius dicat, habuisse eminentia hinc & inde acumina, facilè adducor, ut credam, dici aclides, quasi ἀκίδες. Ἀκὶς enim generatim *aciem* sive *cuspidem* notat, & peculiariter *cuspidem sagittæ*. Nec minùs tamen placet sententia Turnebi, qui, lib. XXX, c. XXI. *aclides* κατὰ συγκοπὴν factum putat ex ἀγκυλίδες, quod ab ἀγκύλαι. Quippe ἀγκύλη jaculi genus fuit; ut Hesychius, Eustathius, & Suidas testantur: & quidem jaculum amentatum, ut ex Euripidis scholiaste patet; qui auctor est, ἀγκύλην forte dici, διότι ἀπὸ τῆς κατὰ μέσον ἀγκύλης λαμβανόμενος ῥίπτεται. Et is, qui indicem in Eustathium confecit, scribit, sive ex Eustathio, sive aliunde, ἀγκύλη tum jaculi genus notare, tum amentum, hoc est, lorum, quo vinciuntur jacula, ut mitti possint. Quare cùm Servius dicat, aclides solere loro religari; & ἀγκύλας Græci dixerint tela quæ loro religabantur; planè verisimile est, ab ἀγκύλαι per diminutionem esse ἀγκυλίδες, atque inde, luxatâ fractâque paullùm voce, *aclides* à Latinis appellari.

ACNUA, quid sit, indicat Varro, lib. I de R. R. cap. X: *Actus quadratus, qui & latus est pedes CXX, & longus totidem, is modus acnua Latinè appellatur.* Ita in vett. omnibus codd. P. Victorius invenit. Apud Columellam verò lib. V cap. I. legas: *Sed hunc actum Provincia Bætica rustici agnuam vocant.* Sed in vett. libris est *acnua*, vel *agnua*. Videtur utrobique rescribendum *acnam*. Quod fuerit ex ἄκαινα vel ἄκενα. Priores ἄκαιναν dixere mensuræ agrariæ genus. Usus Apollonius, lib. III. Ubi scholiastes ejus annotavit, sic dici tum pedum, sive virgam pastoritiam, tum etiam μέτρον δεκάπουν, sive *decempedam*. Sed prior significatio magis propria. Est enim ἄκαινα sic dicta ἀπὸ τῆς ἀκῆς, *ab aculeo*, quo boves incitantur. Inde translatum ad mensuræ genus. Pro ἄκαινα verò postea dixere ἄκνα. Ut apud Heronem Geodæten, qui ait, habere σπιθαμὰς XV. Id fuerit, pedes duodecim. Ex ἄκαινα verò est *acna* κατὰ συγκοπήν. Mensura tamen non convenit, cùm Varro dicat, acnam longam latamque esse pedes CXX. Adde, quòd Columella Bæticum esse vocabulum dicat. Sed si Latini, ut ait Varro, sic dixere, Bætici à Latinis acceperint. Et videtur acena utrumque mensuræ genus notâsse: putà pedes decem, & pedes CXX. Ut idem fuerit decempedæ nomen, & mensuræ eam duodecies complectentis.

ACOLUTHI, ἀκόλουθοι, Platoni in Cratylo ita dicti videntur quasi ὁμοκέλευθοι, extrito μο, & ο in α abeunte. Sed magis placet, ut in ἄκοιτις, ἀδελφὸς, & similibus, ita hîc quoque, α significare ὁμοῦ. Interim convenit, alteram compositi partem esse κέλευθος, *via*. Petrus Lombardus, lib. IV, dist. XXIV, literâ F, Latinè putat sonare *ceroferarios*, h. e. qui cereos deferunt, quando vel Evangelium legendum, vel sacrificium offerendum. In quo, si audimus Erasmum in cap. I Matth.,

Matth., spissè errat: quanquam non tam vitio suo, quàm seculi Græcè nescientis. Sed puto, Lombardum non tam ἔτυμον vocis, quàm munus ejus apud Latinos voluisse indicare. Præsertim quando idem legere est apud Isidorum, lib. VII, cap. XII. quem exscripsit Lombardus.

Aconitum, ἀκόνιτον, Theophrasto, lib. IX, cap. XVI, dictum videtur ab *Aconis*, vico Periandinorum, ubi plurimum nascitur. Sed *Mariandynorum* apud eum legi debere, ex Ptolomæo, Strabone, Plinio, aliisque, jam alii observarunt. Stephanus, περὶ πόλεων, *aconitum* quoque ab *Aconis* deducit: sed oppidum esse ait prope Heracleam. Itaque Theophrastum, Stephanumque, dissentire hic ajunt; à quibus ipse dissentio. Nam eundem uterque Bithyniæ locum intelligit, quando & Heraclea, Bithyniæ civitas est; & Mariandyni, populi sunt Bithyniæ, ut patet ex octavo Strabonis. Ambigitur, an eundem locum in animo habuerit Nicander, cùm in alexipharm. scribit:

—— ἐν δ᾽ Ἀκοναίοις
Θηλείην ἀκόνιτον ἀνεβλάστησεν ὀρόγκοις.

Magis verisimile est, cùm Theophrastus agnoscat, non Aconis tantùm, sed ubique, attamen in locis petrosis, nasci; non hic certum intelligi pagi sive oppidi nomen, verum *cautes*, quas Græci ἀκόνας vocant. Et hinc sanè *aconita* quoque deduxit Ovidius, Met. l. VII:

Quæ, quia nascuntur durâ^{a} vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. (Alii legunt, ^{a} *dirâ.*)

Eandem originationem adfert Plinius, nisi quòd is non ἁπλῶς *cautes* dicat, sed nudas & sine pulvere; respiciens ad originem vocis ἀκόναι, quæ est ab α στερ. & κόνις, *pulvis*; ut propriè signet saxa ne pulvere quidem tecta. Imò aliam quoque apud eum rationem nominis legas, ut *aconitum* dicatur, quia ut τῆς ἀκόνης vis se habet, statimque persentiscitur in acuendo ferro; sic hujus, in accelerandâ morte. Sed ipsius Plinii verba adferam, è lib. XXVII, cap. III. *Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxtà, ne pulvere quidem, nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alii, quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus adferri aciem deterendam, statimque admota velocitas sentiretur.* In hac opinionum diversitate, eam, quam secundo loco Plinius commemorat, ineptam puto: planè verò acquiescit animus in illa, quam Ovidius adfert, quamque priori loco commemorat Plinius. Sententiam verò Theophrasti, quam & Solinus sequitur, cap. XL, eo minus probo, quia ἀναλογία τῶν ἐθνικῶν sic non servetur. Nam ab oppido Ἀκόναις esset ἀκόνιον, vel ἀκοναῖον, vel ἀκονικὸν, vel ἀκονιτικὸν, non verò ἀκόνιτον. Crescebat quidem juxta Aconas Heracleoticas aconitum: sed hoc inde erat, quia locus illic πετρώδης, quales amat: eoque non ibi solum, sed ubicumque similis locus, solet provenire. Ut omnino ab ἀκόναις, sive *cautibus*, verisimilius sit provenire.

Acoros, sive *acoron*, herba, de qua Theophrastus, lib. II Hist. Plant. Dioscorides, lib. I, cap. I. Plin. lib. XXV, cap. XIII. Ubi de ea sic inter alia: *Vis ei ad calfaciendum extenuandumque efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo ejusdem poto.* Unde colligimus, ita dici, quia medeatur κόραις, h. e. oculorum *pupillis*. Vide de ea Ruellium, lib. II, cap. II; Matthiolum ad Dioscoridem; atque alios. Non galangam esse, sed calamum aromaticum, ait Robertus Constantinus.

Acredula, ab *acri* & *acute* cantu nomen accepit. Usus Cic. I de Divin.

Et matutinis acredula vocibus instat.

Et apud Isidorum, lib. XII Origin. cap. VII, versus iste ex Ciceronis Prognosticis adducitur:

Et matutinos exercet acredula cantus.

Addit ibidem Isidorus, acredulam esse eandem ac lusciniam. Sed multum metuo, ne fallatur. Apud Aratum enim, quem Cicero vertebat, est iste versus:

Ἠ' τρύζει ὀρθρινὸν ἐρημαίη ὀλολυγών.

Unde etiam colligo, Ciceronem potiùs scripsisse,

Aut matutinos exercet acredula cantus.

Quis autem unquam dixit, ὀλολυγόνα idem esse ac ἀηδόνα, sive lusciniam? Theon quidem ad Aratum nihil tale; qui tamen ait, avem esse loca sola amantem, ac matutino tempore cantui instantem. Festus Avienus vertit *ululam*:

Si matutinas ulula dant carmine vires.

Sunt quibus placet esse fulicam. Et videtur favere iis hoc Plinii, lib. XVIII, cap. XXXIII. *Fulicæ matutino clangore tempestatis prænuncia sunt.* Ceterùm *acredula* vocem retinet quoque auctor Philomelæ:

Vere calente, novos componit acredula cantus:
^{a}Matutinali tempore, tunc mitilans.

Sive, ut in MS^{o} reperit Andr. Schottus,

Matutinali tempore rurululans.

Unde conjectabam legi debere,

Matutinali tempore rure ululans.

Sanè hoc convenit cum eo, quod Avienus *ululam* vertit. Apud Isidorum, lib. XII, cap. VI, legas & *agredula*: sed dicitur, sic vocari ranas parvas, in sicco vel agris commorantes, atque inde etiam, nempe ab agro, nomen accepisse. Sed sunt hæc inepta.

Acronychus, *ortus* vel *occasus*. Ἀκρόνυχος, qui fit ἀκρονυχεὶ, sive quando est ἄκρα νύξ, hoc est, πρώτη. Usus Firmicus, & vetus scriptor, qui Censorino solet subjungi. Locus est c. III. ubi in membranis est, *aronicos* pro *acronychos*. Pro eo Hesiodus dicit ἀκροκνεφαῖος, loquens de ortu vespertino Arcturi. Ad eum locum sic Proclus: Αὕτη ἐστὶν ἡ ἑσπερία ἐπιτολὴ τοῦ ἀρκτούρου ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ καιροῦ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλοντος. κνέφας γὰρ ἡ νύξ. καὶ παρέχον οὕτως τοῖς ἀστρονόμοις ἀκρονύχους τούτους καλεῖν.

Acrostichis, ἀκροστιχὶς, quando initiales literæ versuum continent aliquam dictionem; ut in argumentis Comœdiarum Plauti, & aliquot oraculis Sibyllinis. Ab ἄκρον, & στίχος. Quippe ἄκρον τοῦ στίχου, ut monet Scholiastes Thucydidis, notat τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου: eique opponitur ἀκροτελεύτιον, quod est finis versus.

Acrumeruma, legas in codd. Festi MSS^{tis}: atque additur, sic dici *utensilia ampliora*. Vett. editt. habent *arumeruma*: unde Scaliger legit, *arumina*, vel *aramina*; q. d. χαλκώματα. Dionysius Gothofredus mavult *macrarumina*; q. d. μακρὰ *arumina*, h. e. *æramenta majora*. Sed ad hybridam ejusmodi compositionem haut facilè recurrendum.

Acta, ἀκτὴ, *litus*, vel speciatim potiùs *litorum* virides vestitus ac amœnitates. Est ab ἄγνυμι, *frango*; quia ad litus *franguntur* undæ. Usus Cicero, lib. V. in Verrem, & Maro V Æn. In Culice quoque usum putat Scaliger. Sed conjectura ejus non usque adeò certa est. Porrò, non, quia Cicero & Maro utuntur, iccirco passim *actam* pro *litore* dicere liceat. Quippe uterque horum de Sicilia loquitur. In rebus autem externis suâ res linguâ licet appellare. Imò, ut dixi, propriè ita vocabant amœnitates *litoru*. Nam Servius interpretatur, *secreta & amœna locorum*: ac in veteri quoque Glossario legas, *Amœnia*, αἱ ἀκταί. Porrò, quia veteres, quando genio indulgere vellent, actam partim piscium gratiâ, partim ob eorum amœnitatem, sectabantur; unde est, quòd formarint verbum ἀκτάζειν, quod novâ voce *actari* dixeris. Itaque quoties sese liberalius invitare vellent, proverbialiter dicebant, Σήμερον ἀκτάσομεν, q. d. *hodie actabimur*. Ponam hac de re locum Plutarchi lib. IV Sympos. probl. IV. Τί δ᾽ οἱ πολλοὶ βούλονται, πρὸς θεῶν, ὅταν ἡδέως γενέσθαι παρακαλοῦντες ἀλλήλους, λέγωσι, Σήμερον ἀκτάσομεν; οὐχὶ τὸ παρ᾽ ἀκτῇ δεῖπνον ἥδιστον ἀποφαίνουσιν, ὥσπερ ἐστίν; *Quid autem, per Deos, volunt, qui ad oblectationem se mutuo invitantes, dicunt, Hodie in actâ convivabimur? nonne quod in litore convivium esse suavissimum sentiunt, uti revera est?*

Actuarium minutum, vel *actuariolum*, (utroque modò loquitur Cicero) est navigii genus ita appellatum, sive ob celeritatem, quia citò agatur, quod sensit Nonius: sive potiùs, quòd non velis modò, sed & remis agatur; ut præeunte Isidoro scripsit Budæus. Græcis ἄκατον, & diminutivè ἀκάτιον dici, post Vallam scripsit Hermolaüs Barbarus. In quo ei refragatur Baïfius b. Sed immeritò. Nam remis velisque ἀκάτια agi solere, ex Xenophonte, & Thucydide, cognoscitur. Loca ipsa apponerem, nisi id in Thesauro suo fecisset H. Stephanus.

Actus, pro Comœdiæ aut Tragœdiæ parte, eâ ratione ab *agendo* est, quâ apud Græcos δρᾶμα, ἀπὸ τοῦ δρᾶν· quia nempe οἱ δρῶντες μιμοῦνται. Quam nominis rationem Aristoteles adfert eo de re poëtica libro, qui è tribus solus superest. *Actus* verò in agris sic dicitur, quia hoc *agebant* fructus, ut scribit Varro, IV, de L. L. vel quod eo armenta *agebant*, ut vult Pomponius JC. Differt à via & semita, quòd via sit dimidium actus, semita dimidium viæ. Nam in semita pedibus tantum ire licet, carpento uti non licet: diciturque à semis, quia est semissis viæ. Via autem dicta quasi veha, quia eâ vehebant fructus; unde vehiculi unius capax fuit. At actus est via duplex, quà occurrentia sibi vehicula commeare possunt. Et hæc quidem ex Servii sententia, cujus hæc verba ad IV Æn. *Semita est semis via; unde & semita dicta est. Via est actus dimidius, quà potest ire vehiculum. Nam actus duo carpenta capit, propter euntium & venientium vehiculorum occursum.* Sed si vocis propriam nativamque vim spectemus, quod de actu ait, verum non est. Nam cùm homo ire possit, quò grex vel armentum agi non potest, hæc autem agantur angustiori aditu, quàm vehicula trameant: planè *semita* atque *iter*, cui ab itu nomen, angustiora sunt *actu*, quod ab agendo pecore nomen accepit; actus verò angustior *via*, quæ a *vehendo* sic vocatur. Nec vocabulorum origo tantum, sed & auctoritas Varronis Servio adversatur. Quippe Varro vult, viam esse octo pedes latam, actum verò quatuor duntaxat: quod & Caius confirmat in l. VIII. de servit. Insuper Justinianus sub tit. de servit. rustic. præd. *Et iter*, inquit, *& actum, in se via continet.* Plura hac de re dicturi sumus voce *Via*. At longitudo actus erat CXX pedum. Atque ut centuriæ in jugera, ita jugera dividebantur in actus. Ab ea *actus* mensura dicuntur *limites actuarii*: qui ab omni latere CXX pedes continerent. Sic *actuarii pali*, qui inter CXX pedes figerentur. Vide de his Hygenum, & alios agrimensores.

Actutum, ab *actum*, per anadiplosin, quomodo à *cinctus*, *cinctutus* antiquè dixit Horat. in Arte. Unde verò fit quod *actutum* significet *statim*, ignorare nequit, qui cogitarit Terentianum istoc Andr. a. II, sc. III: *Dictum ac factum, invenerit aliquam caussam, quamobrem ejiciat oppido.* Ubi Donatus monet, *dictum factum, proverbium esse celeritatis; id est, citò. Actutum* igitur, quasi *actum dictum*. Non quasi ex utroque hoc conflatum sit, sed ἁπλῶς ab *actum*. Nam *actutum* sonat tam citò, quàm *agere* possis; ut *mox*, quàm citò te possis *movere*. Priscianus in XV: *Actutum derivatum est ab actu, id est, celeritate.* Virgil. in VIII. Æneid.

> —— *Tum cætera reddet*
> *Actutum pius Æneas, atque integer ævi*
> *Ascanius.*

Acus aceris, est palea, ut Festus exponit, sive quod Græci συνίβαλον vocant, id est, *purgamentum tritici*, ut Priscianus interpretatur lib. V. A Græco ἄχυρον, quod idem notat, deducit Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, ac Julius Scaliger cap. XXVI de caussis L. L. Isaacus Casaubonus lib. VIII Animadvers. in Athen. cap. II. addit, Lacones ἄχυρ dixisse pro ἄχυρον· atque ab ἄχυρ esse Latinorum acus, ρ in ς converso; quomodo contra Lacones, σ convertebant in ρ. quemadmodum cùm ex vett. Glossographis videre est, tum veteri Lacedæmoniorum adversus Timotheum Senatusconsulto. Quòd verò ad χ, quod in ἄχυρ, id in tenuem convertitur, more Ionum. Ab *acere* in Glossis est *acero*, ἀχυρόω. Ab eodem Lucilius dixit *cœnum aceratum*, h. e. cum paleis mixtum: ut Festus, & Nonius interpretantur. Sic cùm Petronius dicit, *parietem luto satiatum & palea*, planè significat parietem acerato fartum. Ab eodem *far acerosum*, i. sordidum, nec acere paleæque retrimentis carens. Frustra est Nonius, distinguendo inter *acerosum*, & *aceratum*: ut qui panem *acerosum* esse dicat, qui fit è farre minus purgato, nec sordibus à candido separato; qualem Græci vocant αὐτόπυρον. Nam talis Latinis *cibarius*, aut *secundarius* dicitur: *acerosus* verò est, non qui furfures retinet, sed qui fit è farre aceroso.

Acus quartæ declinat. nunc sarcinatricium est; quomodo dicimus vestes acu pictas: nunc ornatricium; quam Græci βελόνην dicunt, atque acum crinalem vocat Appuleius lib. VIII. Ejus geminus erat usus. Prior erat, capillum distinguere: unde aliter *discerniculum* dicebatur, teste Nonio. Alter erat, capillos comtos figere ac sustinere. Nempe hac *in feminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & sparsi dissipentur:* ut eam descripsit B. Hieronymus in cap. III Isaiæ, & ex eo exscribit Isidorus lib. XIX Orig. Habes apud Martialem lemma, *Acus aurea:* cui hoc distichon subjicitur:

> *Tenuia ne madidi violent bombycina crines,*
> *Figat acus, sparsas sustineatque comas.*

Ejusdem est illud:

> *Unus de toto peccaverat orbe comarum*
> *Annulus, insertâ non bene fixus acu.*

Unde satis indicat, capillos multis orbibus circa acum volvi solere: ita ut eo fixi continerentur, ne fluere possent. Quod ad etymon, non dubium, quin utraque *acus* ab eodem fonte descendat. Sunt quibus dici videtur ab ὀξὺς, *acutus*. Nam & acum comatoriam, verè esse acum, indicat quod Appuleius ait, *Acu comatoriâ malas pungebat.* At Jul. Scaliger cap. XXVI de caussis L. L. *Acus*, inquit, *ab ἄχυρον, tam pro arista excussa, acus aceris propriè, quàm metaphoricè pro instrumento sutorio.* De *acere* rectè, de *acu* non item. Est enim hoc ab ἀκέομαι, *sarcire*. Quamquam & possis ab ἀκή, sive ἀκίς. Quod etsi propriè *mucronem* sive *cuspidem* ferri notet, generatim tamen pro *acumine* sive *acie* passim accipitur. Quare nec dubium, quin *acies* ab ἀκή originem ducat: nempe inserto *i*: quomodo, à σκῆπτον est *scipio*; à μνᾶ *mina*. Ab eodem est *acuo*; unde *acutus*. Fallitur Perottus, qui *aciem* vult dici ab *acu*, propterque esse *acumen acus*: *acus* verò dici ab ἀκόνη, *cos*; quia nempe cultri eâ acuuntur. *Acus*, piscis, nomen habet à similitudine *acus*. Nam est rostro acuto, tenui, & longo. Ac similiter Græcis ῥαφὶς & βελόνη vocatur. *Acicula*, ὑποκοριστικὸν est ab *acus*, non quà sarcinatricum, sed ornatricum, instrumentum notat. Itaque *acicula capitis* legas lib. I. de repudiis, in C. Theodos. Quod si Priscianum audimus, *aculeus* ab eodem diminutivum est. Id si est, formatione, non significatione, fuerit diminutivum. Sed rectius statuitur ejusdem originis ac *acus*. Ab *acus* est *acia*; de quo ambigit Had. Junius, num *suturam*, an *filum acus*, significet. Sane in vett. Glossis exponitur ῥάμμα, quod utrumque notat. Sed *aciam* omnino filum acus notare, indicat hic locus ex Barbato Titinnii, apud Nonium in *Phrygio*:

> *Phrygio fui primò, beneque id opus scivi:*
> *Reliqui acus aciasque hero atque heræ nostræ.*

Et ille Celsi, lib. V, cap. XXVI. *Utraque optima est ex acia molli non nimis torta, quo mitiùs corpori insidat.* Sermo est de glutinatione, quæ vel fibulâ, vel suturâ fit. Omnino falluntur Gulielmus Pantinus, & Balduinus Ronsseus, qui in suis notis *acu* pro *acia* legere jubent.

AD

Ad & **At**, non tantum ob significationem, sed & originem diversam diversimode scribere satius est. Quippe *ad* venit ab Hebræo עד, quod pro *Ad* accipitur Hos. XIV, II. & Deuter. IV, XXX. *At* verò est ab αὐτὰρ: uti ab *at*, *ast*, inserto *s*. In veteribus tamen inscriptionibus, librisque antiquis, *Ad* sæpe copula; *At* verò præverbium est. Ut Nannius monet lib. III Miscell. cap. XXV. ac ante eum ostenderat Pierius in III Georg. & initium IV Æn. Et sanè Charisius lib. II, etsi fateatur, vulgò inter Ad, & At, discrimen observari; putat tamen, id negligi debere, quando aliud postulat εὐφωνία. Uti in illo Licinii Calvi: *At ita mihi Jovem deosque immortales velim bene fecisse, judices.* Ubi εὐφωνότεροι ait Ad per D scribi, *ne subsequens* T *litera duriorem, suique similem sonum litera amplexa, dictum faciat immitius.* Similiter *adque* pro *atque* legas in vett. inscript. ut dicemus in *Atque*. Quòd composita cum Ad, etsi, qui de Orthographia scripsere, monent, D fere abire in eam consonantem, à quâ altera compositi pars incipit; in Pandectis tamen Florentinis, quarum maxima ob antiquitatem auctoritas esse debet, præpositio hæc semper integra servatur. Itaque in iis legas *adnatus*, pro *annatus*, sive *agnatus*. Item *adcresco*, *adfinis*, *adfero*, *adpono*, *adrogo*; atque ita in aliis. Componitur autem & cum adverbiis: ut, *adeò*, quod valet *eousque*; sive, *ad eum usque modum*.

Adagium, & *adagio*, idem notant. Itaque cùm in Glossis Philoxeni *adagium* exponitur προοίμιον, *adagio* παροιμία, priori quoque loco παροιμία legi debet. Dicitur *adagio*, non quia ad agendum apta sit, ut ἐτυμολογίζει Festus: sed vel quòd è sua propria significatione agatur ad aliud indicandum: ut Jul. Scaliger sensit lib. III de re Poët. cap. LXXXIV. vel quasi *abagio*, aut *ambagio*, h. e. *circumagio*, quod apud Varronem legas lib. VI de L. L. Nempe quia *adagio* sit sermo circumambulans. Sanè similiter *paræmia* seu παροιμία vocatur, à παρὰ & οἶμος, i. ὁδὸς, quasi *ad viam* dicas. Unde Basilio παρόδιος λόγος appellatur, & a Suida παροδικὸν διήγημα. Nisi hoc malis esse à παρὰ & οἴμη, quod non tantum ᾠδὴν sive *cantum* significat, sed & λόγον, ἱστορίαν, φωνήν, ut exponit Hesychius. Quam etymologiam si sequimur, ad verbum respondebit voci *proverbii*. Nam *proverbium* similiter dictum, quod sit commune omnium verbum, h. e. sententia. Id enim hic *verbum* significat. Quomodo & Plautus accipit in Truculento, act. v.

Venitne in mentem tibi, quod verbum in caveâ dixit histrio?
Omnes homines ad suum quæstum callent, & fastidiunt.

De voce *adagionis*, & imprimis de ejus definitione, vide sis, quæ disseruimus in Oratoriis nostris lib. IV, cap. II. [forte *audaxior*, ab αὐδῶ, αὐδάζω.]

Adamas, ἀδάμας, dubium, sitne ab Arabibus, quibus דיאמה *diamah*, à דום *dum*, *durare*: an ab α privativo, & δαμάω sive δαμάζω, eo quòd *indomabilis*: quam originem adducit B. Hieronymus in Zachariæ cap. VII, 12. *Adamas*, inquit, *lapis fortissimus, qui Hebraicè dicitur* SAMIR, *in tantum durus est, ut omnia metalla confringat, & ipse non confringatur ab ullo. Unde à Græcis ἀδάμας dicitur, quasi indomabilis.* Præivit autem ei Plinius lib. XXXVII, cap. IV: *Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrimque dissultet, incudesque etiam ipsa dissiliant. Quippe duritiâ inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Unde & nomen indomita vis Græcâ appellatione accepit.* Sed quod de tanta duritie prædicat Plinius, id Garcias ab Horto, L. I rerum Indicarum, vanum se comperisse ait: nam & in scobem malleolo redigi, & facillimè confringi, atterique in mortario pistillo ferreo. Idem quoque vanum se expertum scribit, id quod paullo pòst subjicit Plinius de hircino sanguine rumpente adamantem: deque dissidio magnetis & adamantis. Ab illa adamantis duritie *adamantæus*, pro, adamantis instar, *duro*, dixit Ovid. 7. Met. Fab. 1:

Ecce adamantæis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri.

Veteribus ἀδάμας etiam notabat ferrum durissimum: quomodo Hesiodus usurpat in Theogonia. Hesych. Ἀδάμας, ψῆφος σιδήρου. Item, κέντρον, τὸ ἐν σιδήρῳ ἀδαμάντινον. Nempe aciem signat, quæ Græcis στόμωμα vocatur. Vide *Aciarium*. De cetero, quid adamas propriè notet, vide apud Guichartum, p. 346, & seqq.

Adasia, *ovis vetula recentis partus*, ut ait Festus. Apud quem sic constanter MSS[i], & excusi. Similiter Glossæ Isidoro tributæ: *Adasia, ovis major nata.* Ubi *natu* legendum. Sed præterit ea de partu. Num nomen ex eo, quia præter ætatem adacta ad partum, quasi adaxia? Nempe ab *adaxint*, pro *adegerint*, ut ab *axim*, i. *egerim*, axies, i. *una agentes*, & axitiosi, i. *factiosi*.

Adeps, neque ita dicitur quia *ad dapes* pertineat: neque quia ex multo cibo proveniat, quasi sit ab ἄδην, *affatim*, & ἕψω, *coquo*: sed potius ut ex *bicapis* est *biceps*, ita ex *adapis* est *adeps*. *Adapis* autem est ab antiquo *adapio*, id est, *conjungo*. Nempe quia cohæret *adeps* carni. Simplex est *apio*; de quo fusè suo loco. Nec minùs placet, si dixeris, esse ab Hebræo טפש, quod est, *incrassatum & impinguatum esse*. Semel tantum eo usæ sacræ literæ; puta Psal. CXIX, 70. Vel ut sit à Chaldæo אטפש, *atpesch*, quod & ipsum notat *impinguare*. [δαὶς δαιφὶς, unde *daps* & *adeps*, *adipis*.]

Adiantum, quod Officinæ appellant *capillum Veneris*, Græcè ἀδίαντον, à διαίνω, *humecto*. Plinius lib. XXII, cap. XXI. *Aliud adianto miraculum: æstate viret: brumâ non marcescit: aquas respuit; perfusum, mersumve, sicco simile est: tanta dissociatio deprehenditur. Unde & nomen à Græcis.* Idem tradiderat Theophrastus lib. VII, cap. XIII historiæ plantarum. Placuit & Nicandro. Ac Cælius quidem Calcagninus caussam ejus rei adferre conatur lib. II, ep. XII. Frustra. Nam falsitatem ejus rei expertum se scribit Brasavolus; uti & Brodæus lib. II, c. XXVIII. ubi ait, adianti folium plerumque humore conspersum videri, ac si quis leniter aquam injiciat, nunc planè & expanso eam insidere, nunc & parvis orbibus globari.

Adjicialis cœna, & *adjiciale* epulum, dicebatur, quòd adjici soleat ab eo, qui inaugurabatur, aut alioqui in publica lætitia. Ad etymon hoc respexit Tacitus lib. II Annal. *Rhescuporis* (al. Thrascypolis) *sanciendo, ut dictitabat, fœderi, convivium adjicit; tractaque in multam noctem lætitia per epulas ac vinolentiam* &c. Adjicialis cœnæ meminit Plinius lib. X, cap. XX. Adjiciales epulas nominat idem lib. XXIX, penè initio capitis IV. Plura de eis Fulvius Ursinus in appendice de Triclinio.

Adminiculum, quia ad *manum* ac præsto est. Græci similiter πρόχειρον dicunt. A *minando* aliquis deducat, ut baculum sonet, quo pecudes *minarent*, h. e. *agerent*. Sed vox *minare* (ut in *minor* dicemus) posterioribus tantùm seculis in usu fuit, ut inde vetus & proba *adminiculi* vox esse non possit. In Glossis Isidori legas: *Miniculo, auxilio.* Unde cognoscimus, infelici eo seculo *miniculum* corruptè pro *adminiculum* dici solere.

Adolere, propriè est *crescere*, ut scribit Servius ad Ecl. VIII. Sed κατ' εὐφημισμὸν ponitur pro *sacrificare*, ac *comburere*, quia flamma sacrificiis augetur: qua de re satis diximus lib. IV Orat. Inst. cap. X. Doctissimus Joachimus Camerarius in notis ad Ecl. VIII putat, cùm *olere* sit *odorem emittere*, *adolere* propriè notare, *incensum odorem emittere*. Et sanè hoc simplicius sit quàm ut ad εὐφημισμὸν recurramus, etsi hac parte Servium in Oratoriis secuti sumus. Adversus tamen hanc Camerarii sententiam objici possit *adolescentis* vox; quam ab *adolescendo* esse scribit è Varrone Censorinus. Quod indicio esse videtur, *adolesco* propriè *crescendi* habere significationem. Verùm ad hoc respondet Camerarius, fortasse & *adolescentia* nomen habere *odoris* significationem, qui in ætatis sentitur *incremento*. Sed mihi quidem hoc longè nimis arcessitum videtur. Puto, potius respondendum, etsi *oleo* habeat, & *crescendi*, & *odorem emittendi* notionem, tamen potius ab ea venire *adoleo*, quâ signat *odorem emitto*. Nam thus, aliaque odorifera, in sacrificiis incendi solere. Ad *adolescens* redeamus, quod aliqui sic dici censent, quasi ἀδολεσχῶν. Id *loquaculum* ac *nugatorem* notat. Solent esse tales adolescentes. Sed hoc non etymon, verum allusio est. Quamquam & id apud Festum, in *Adolescit*; quod ab ἀδολεσχῶ deducit; id autem exponit *adcresco*. Sed sunt ista à Paullo, vel librariis. Pro *adolescens* in veteribus libris quoque *adulescens* legas per *u*. Id damnant quidam, quia *adolescens* sit ab *adolescendo*; quod eâ ratione est ab *adolendo*, [cui contrarium *aboleo*, vide *leo*.] quià ab *alendo* est *alescere*. Ut apud Lucretium lib. II.

Donicum alescendi summum tetigere cacumen.

Sed scrupulus hic facilè eximitur. Nam fatendum, ἀναλογίαν exigere *adolescens* per *o*: verùm ob affinitatem literarum *o*, & *u*, facilè eas olim commutabant; unde & *adultum*, pro *adoltum*, sive *adolitum*, dicimus ab eapse voce. Cumque Græcè sit ἐπιστολή, in veteribus tamen libris non *epistola* tantùm, sed & *epistula* legas. Quis *adolescens* κυρίως dicatur, disputant viri eruditi. Propriè, arbitror, sic vocari mares usque ad annum ætatis quinctum & vigesimum: feminas usque ad vigesimum primum. Tum enim adolescere desinunt. Si tamen usum veterum, uti convenit, spectemus, *adolescentis* & *juvenis* voce promiscuè usi Romani de omnibus, qui necdum pertigissent usque ad annum quinctum & quadragesimum; à quo anno incipit *cruda viridisque senectus*, ut vocat Maro. Sic apud Plautum Menæchmis, Peniculus parasitus, qui se plus annis triginta natum dicit, aliquoties vocatur adolescens. Et Curionem, qui non minor, quàm annorum XXX, adolescentem vocat Cicero epist. II, lib. II. Idem, pro Muræna adolescentem, appellat Sulpitium, qui nec ipse minor quam triginta annorum erat. Et libro II de Orat., cùm dixisset de L. Crasso, *Non multa cum, quæ quidem extarent, & eapsa adolescentem, scripta reli-*

reliquisse: postea lib. de Claris Orat. significat, extare orationem ejus, quam habuit pro lege Servilia annos natus XXXIV. Sallustius quoque Cæsarem vocat adolescentulum, quo anno pontificatum maximum est adeptus: hoc est, minimum post annum XXXV. Livius libro IX, de Alexandro Magno ait: *Adolescens in incremento rerum, nondum alteram fortunam expertus, decessit.* At obiit annos natus XXXII. Valerius quoque Maximus Scipionem Æmilianum, qui triginta & quatuor impleverat annos, admodum adolescentem vocat. Imo Cicero Brutum & Cassium, anno præturæ, id est, anno ætatis XL, adolescentes appellat: eundemque Brutum eo ipso anno adolescentem nominat Cornelius Nepos in Attici vita. Itaque nec mirum, si *peradolescentulus* ab eodem Nepote appelletur Eumenes, qui annorum erat plus quam viginti: ut omnino immerito hic locus viro docto de mendo fuerit suspectus. Vide Paullum Manutium comm. in Cic. lib. II, epist. I. Robertum Titium libro V, loc. contr. cap. XVI. Janum Dousam schediasmate succidaneo ad Tibullum.

ADOR, farris sive frumenti genus, teste Festo, Nonio, Servio in VII Æn. ac Glossis Philoxeni, quæ ζειὰ interpretantur. Originem genuinam ponit Festus: *Ador farris genus, edor quondam appellatum, ab edendo: vel quòd aduratur, ut fiat tostum: unde in sacrificio mola salsa efficitur.* Priscianus deducit ab *adoro*, quia eo uterentur in sacrificiis. Sic enim ille, lib. IV: *In or & in ur à verbis invenio fieri abjectione o, ut coloro color, laboro labor, honoro honor, decoro decor, adoro ador, murmuro murmur, auguro augur, saturo satur.* Idem lib. VI, de genitivo *adoris* tractans: *Puto*, inquit, *ideo produci, quia à verbo derivatur producente ō penultimam, id est, adoro.* Sed Nonius contrà putat, *adorare* esse ab *ador*. *Ador*, inquit, *frumenti genus, quod epulis & immolationibus sacris pium putatur: unde & adorare, propitiare religiones, potest dictum videri.* Verissimum puto, venire *ador* ab ἀθὴρ, *arista*, converso θ in D, ut à θεὸς *deus*. Vir summus pro ἀθὴρ ad Festum scribit ἀθύρ. quod, Hesychio teste, Ægyptiacum est mensis nomen. Sed Græcum non est. Dicitur autem & *ador adoris*, & *adus adoris*, ut *decor decoris*, & *decus decoris*. Gloss. vett. *Adus* σῖτος. Penultimam producit A. Gannius apud Priscianum lib. VI:

Emicat in nubes nidoribus ardor adoris.

At corripit idem, cum ait:

Illam sponte satos adoris stravisse maniplos.

Item:

Hic adoris dat primitias, tibi sanguine libat.

Nec est quòd contendat quis, etiam *ador* penultimam corripere, quia Ausonius dixit Idyll. V:

Mox ador atque adoris de polline pultificum far.

Quippe *ador* hoc antiquè ponitur pro *adus*, quomodo veteres *corpor* dixere pro *corpus*. Posteriores verò *ador* dixere in masculino, productâ penultimâ in genitivo: *adus* autem in neutro eâdem correptâ. Ab *ador* est *adoreus*, ut *adoreum far*, apud rei rusticæ scriptores: *adorea liba*, apud Maronem in VII Æn. *Adorea falces*, apud Varronem lib. IV, de L. L. Ubi quidam *arboria* malunt. Sed nihil mutatione opus. Ab eodem substantivè dicitur *adorea*, quomodo veteres vocabant omnem ex agris proventum. Plautus, Amph. a. I, sc. I: *Qui prædâ atque agro adoreâque affecit populares suos.* Sulpicius apud Varronem lib. IV. de L. L. *Plebi rura largiuntur adoream.* Sic locum eum legit Scaliger. Postquam verò militibus præmium fuit frumentum, *adorea* pro *laude* accipi cœpit. Gloss. vett. *Adorea*, νίκη, ἡ δόσις τῶν πολέμων. Plinius lib. XVIII, cap. III: *Gloriam denique ipsam à farris honore adoream appellabant.* Festus: *Adoream laudem sive gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant esse, qui farris copia abundaret.* Usus hoc pacto Appuleius, lib. III & VII Met. item in Apolog. ac Solinus cap. VI. Quod nisi certa essent quæ diximus: poterat videri, *adoream* esse dictam ab אדר *adar*, *magnificentia*. Ab *adorea* est *adoreosus* ἔνδοξος, ut ex Festo Pompeio probant veteres Glossæ. Sed in epitome Paulli vox hæc neglecta est.

ADORARE esse ab *ador*, scribit Nonius, quia nempe eo in immolationibus uterentur. Nonium, ut videtur, secutus, Robortelius annot. in I Æn. Sed hoc refutatione indignum videtur. Alii ab *os* derivant, proprieque esse ajunt, *manu ad os admotâ salutare.* Is enim Deos salutantium mos. Lucianus περὶ ὀρχήσεως· Καὶ Ἰνδοὶ, ἐπειδὰν ἕωθεν ἀναστάντες προσεύχωνται τὸν Ἥλιον, οὐχ, ὥσπερ ἡμεῖς, τὴν χεῖρα κύσαντες, ἡγούμεθα ἐντελῆ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχὴν, &c. Simplicissima autem, verissimaque ἐτυμολογία est, ut sit compositum ab *oro*. quod ab *ore* factum, ac propriè significat, *ore precor*. *Adoratio* igitur propriè ore fit, sed generatim pro veneratione usurpatur. Gloss. vett. προσκύνησις, *adoratio*, *adveneratio*. Προσκύνημα, *veneratio*. Προσκυνητὸς, *venerandus*. Προσκυνῶ, *adoro*, *venero*. Aliquid de *adorandi* voce Valla lib. V, cap. XI. & nos quoque in Oratoriis nostris; quæ repetere non visum.

ADVERSARIA, & *codex*, opponuntur. Nam, *adversaria* erant tabulæ tumultuariæ, in quibus memoriæ causâ res perscribuntur, ut per otium referantur in *codicem*. At *codex*, notat tabulas justas, æternasque, in quibus res sunt digestæ, & ordine conscriptæ. Atque hoc discrimen manifeste colligitur ex orat. Cic. pro Roscio. Erant igitur *adversaria*, ut quotidiana vitæ, ac ephemerides. Nomen ex eo esse tradit Becmanus, quòd semper essent *adversa*, h. e. objecta, ac præsto. Vel ab *advertendo*, quòd in iis scitu necessaria consignarent. Sed verius, cùm alii, tum Melchior Guilandinus commentario de papyro, ubi ait, sic dici, quòd in adversâ paginâ scriberetur. Caussam tamen nominis non satis commode enarrat. Nam quale, quæso, est, quod ait, in adversariis non aversæ tantum, sed etiam adversæ paginæ inscribi solere? Quis nescit, nunquam veteres scripsisse in aversa, quin priùs scripsissent in adversa? Quare rectius Jos. Scaliger animadversionibus in Guilandinum; ubi docet, eadem fuisse *adversaria* & *opisthographa*, ac utrique paginæ inscribi solere; unde dicta *opisthographa* ab ὄπισθεν & γράφω. Sed *adversaria* dici ab usitatiore pagina, quæ erat *adversa*. In hac enim rationes dati & expensi perscribi solitæ, ut in *aversa* accepti: quæ paginæ si convenirent, h. e. si rationes accepti congruerent cum rationibus dati & expensi, tunc hoc dicebant *utramque paginam facere*, item *pariare*, aut *paria facere*; cui opponitur *reliquari*: ut dicemus voce *Reliquus*.

ADULARI unde sit, disceptant. Multæ sane afferuntur originationes ejus vocis, quædam etiam putidulæ. Simplicissimum videtur, quod Festo placuit, κατὰ μετάθεσιν fieri ab *adludo*. Sanè veteres dixere *adulo*. Alii volunt, esse ex *ad* & οὐρὰ, *cauda*. Utrumque hoc etymon eò verisimilius, quòd, ut Nonius scribit, canum proprium sit, qui caudâ adludunt & adulantur: Immo & de aquilæ cauda usurpat Accius Prometheo apud Nonium:

——— *Sublime advolans*

Pennatâ caudâ nostrum adulat sanguinem.

Ubi, ut Turnebus monet lib. II, cap. IX, sermo est de aquila, quæ, avolans, tractu caudæ sanguinolenta Promethei vulnera nonnihil detergeret, eaque palpando quasi adularetur. Monet idem ibi, se audisse, qui *adulare* hic per diminutionem pro *adorare* dictum crederet. Nunnesio, & quibusdam aliis, non displicet venire à Dorico ἀδυλίζω, pro ἡδυλίζω quo Menander usus, teste Eustathio: ac valet idem ac ἡδυλογῶ, sive, *blandis ac suavibus verbis utor* more adulantium. Laurentius Valla putabat, *adulari* constari ex *à* & δοῦλος· quia servile quiddam est adulatio. Eumque secutus Cæsar Scaliger, in Arist. Hist. animal. lib. I, cap. III, Præpositionem *à* præfigi ait, quia assentatio est à servis: similiterque in *ebur* præfigi *e*, quia est è barro. Perottus & alii componunt ex *ad* & *aula*, quia ab omnibus retro seculis in principum aulis maximè in usu fuerit: *au* vero in *u* mutari censet, ut in *excludo* à *claudo*. Sunt & quibus videatur esse ab *ad* & *ala*; ut propriè sit, *ad alam* alterius esse: *a* verò in *u* abire, quomodo à *taberna* est *contubernalis*. Denique aliqui putant, Veteres *olare* dixisse pro *colere*: indeque factum *adolari*, & postea *adulari*. Quod iccirco interdum pro simplici sumitur, ut apud Tertull. de Pallio, *adulari Æsculapio*. Atque hoc etymon eo confirmatur, quòd in antiquis codd. haut temerè aliter reperias, quam *adolari*, per *o*. Sane Glossæ Philoxeni: *Adolat*, κολακεύει. Indeque *adolabilis* pro *adulabilis*, dixit Ennius apud Nonium voce *Propitiabilis*. At malè Nonius *adolabilis* dici censet quasi *sine dolore*. Sic enim & vetus habet Aldina anni MDXIII, & ea antiquior Veneta Pinciana anni MDI. Pro quo, nescio qua auctoritate, *sine dolo* scribit Mar-

Marsilius notis ad Legg. XII Tabb. Sed multo minus eidem assensio, cùm in Ennii loco legit *ira adolabilis*. Nam omnino recta est vulgata lectio: *Huic est animus propitiabilis ita & adolabilis*. Sed de hoc alibi dicemus.

ADULTER, Angelo Caninio videtur esse à Syriaco *gaiar*, ut, *adultera à gaiarta*, sive *gaiafta*. Sed simplicius verius que Festus: *Adulter & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum sese conferunt*. Nempe *a* abit in *u*. Quod in compositione interdum fieri, docet, quòd à *taberna* est *contubernalis*; & *ebur*, ut ajunt, quasi *e barro*. [Malo ab ἠδυλίτης, nam ἠδυλίζειν, συνουσιάζειν. Idem quod *adulator*, aut saltem ejusmodi originis.] Ab *adulter* est *adulterium*, ut à *magister magisterium*. Unde liquet, Fungerum, & alios, falli, qui *adulterium* dici putant, quasi *ad alterum torum*. Nam postrema vocabuli pars, ejus tantummodo productio est.

ADVOSIS, *adversus* sive *adversus*. Festus: *Advosem, adversarium, hostem*. At Glossæ Philoxeni: *Advores*, ἐναντίοι. Nempe, ut ex *prorsa*, *prosa*, extrito *r*: item ex *sursum*, *susum*: ita ab *adversus*, *advosus*: &, *s* in *r* mutato, *advorus*, vel *advores*: quomodo *Valesii*, *Ausesii*, *Papysii*, *Alases*, *asena*, prius dixere, pro *Valerii*, *Aurelii*, *Papyrii*, *Alares*, *arena*.

ADYTUM, ἄδυτον, ἀπόκρυφον μέρος τοῦ ἱεροῦ. Rectè id Servius ad II Æn. deducit ab α & δύω, quod est, *ingredior*, *subeo*; quòd nulli liceret ingredi præterquam sacerdoti. Ex eo enim oracula reddebantur. Unde locum vaticinationis idem interpretatur ad VI Æn. Cæsar, lib. III de bello civili: *Pergami in occultis ac remotis templi, quò, præter sacerdotes, adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt*.

A E

ÆDEPOL vulgo scribunt, ac dici putant quasi Per *ædem Pollucis*. Sed non ita est. Nam scribendum *edepol*: quod conflatum ex tribus vocibus; particula jurandi *me* vel *e*; &, *deus Pollux*. Simile est *me dius Fidius*. Ex duobus autem est *epol*, ut in *mecastor* & *ecastor*. Vide de his fusius in *Me dius Fidius*.

ÆDES ex Græco αἶθος, quod idem notat. Eustathius enim, p. 3819, exponit ἐνδιαίτημα, *habitatio*, *domicilium*. Usus Pindarus in Olympionicis, unde Eustathius adducit, Διὸς αἴθει πανδόκῳ, *Jovis domicilio omnes capiente*. Ait autem, esse λέξιν μονήρη, & quam alibi non reperias. Non, ut puto, quia nova, sed quia prisca, & propè obsoleta. Hujus vocis ignoratio dici nequit quàm multos fefellerit in *ædium* etymo. Quod ut liqueat, non defugiam commemorare, more nostro, variorum sententias. Ac Isidorus quidem, lib. XV, cap. III, auctor est, quosdam ab *edendo* deducere, eoque trahere illud Plauti, Pœnulo, act. III. sc. I:

At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervum cursu, vel grallatorem gradu.

Verùm hic loquitur Plautus, non de privatis ædibus, quas Isidorus intelligit; unde idem mox addit, *ædificium similiter dictum, quòd prius fuerit ad edendum factum*: Sed de æde sacra, in quam olim, quando sacrificarent, amicos convivatum invitare solent. Quâ de re plura apud Acidalium. Verisimilior paullo originatio Varronis, lib. IV de L. L. ubi *ædes* dici scribit, quasi *ades*, quod eas plano pede adirent. Immo Festus quoque eandem secutus ἐτυμολογίαν, si recta emendatio Scaligeri, legentis: *Ædis, domicilium in aditu positum, simplex, atque unius aditus*. Quam originationem eo confirmat Scaliger, quòd ædificia prius à veteribus Romanis dicta fuerint, quæ à Græcis οἰκόπεδα, *quæ de plano adeuntur*; vel, ut Tertullianus loquitur, libro de pallio, *planitus adeuntur*. In vulgatis Festi codd. erat, *Ædis* (MSS. *Ædes*) *domicilium in edito positum*. Itaque Angelus Decembrius lib. VII de politia literaria, parte LXXVII, scribit, *forte ædes domos altiores dici, quod sint editæ, vel loco edito positæ*. Sed aliud quoque etymon ibidem agnoscit Festus, his verbis: *Sive*, inquit, *ideo ædis dicitur, quòd in ea ævum degatur, quod Græcè αἰὼν vocatur*. Ubi dubium, an velit conflari ex *ævum* & *dego*: an ita quasi ἀΐδιον, id est, *perpetuam*. Nec multum abeunt, qui conjectant, dici ἀπὸ τοῦ ἀεὶ δύειν, quia *semper subimus*. Nunnesius in Grammatistice deducit ab ἕδος, *sedes*. Proque eo est, quod *sedes* non rarò ponatur pro *domicilio*. Ut cùm Tibullus ait: *Est visus nostrâ ponere sede pedem*. Et apud Cic. in Cluentiana: *Sceleratorum sedes atque regio*. At sententia est Becmanni, venire ab יסוד *eden*, *basis*; vel ab ἀΐδης, ut propriè notet *domum opacam*, ab α στερητικῷ & ἰδεῖν. Omnia enim ædificia opaca sunt, si conferantur cum locis apertis & patentibus. Adde quod olim, ut Ovidius canit, *domus antra fuerunt*. Ea autem opaca. Confirmat quoque hanc sententiam, quod Plutonia domus vocatur Ἀΐδης, quia solis luminisque expers. Denique apud Martinium reperio & ista, alibi nobis non visa, venire forte ab αἴθουσα· quomodo Homero dicitur *porticus*, ubi se calefacerent, quod Græcis αἴθειν· vel ab αἴθουσες, id est, φραγμοὶ, sive *sepes*, ut Hesychius exponit. Sanè & Lucretius *septa domorum* dixit, κατ' ἀνάφορον. Sed omnino, ut diximus, *ædis*, sive, ut veteres loquebantur, *aides*, est ab αἶθος. De origine satis. Iis hoc addimus, aliud esse ædem sacram; aliud, templum. Nam templum per se auguratum est, non sanctum: ædes per se sancta, non augurata. Itaque rostra in foro sæpe templa vocantur, quia augurato constituta. Non tamen dicuntur ædis sacra; quia nulli erant dicata Deo. At si quid & augurato constitutum & Deo dicatum esset, tum & templum, & ædis sacra dicebatur. Atque hinc quoque cognoscere est, qua ratione differant templum & curia. Nam curiæ non ante dici potuere templa, quam inaugurata. Itaque curia Hostilia, Pompeia, ac Julia, cum prius fuissent profanæ, templi appellationem acceperunt, postquam sunt per augures constituta, ut in iis senatusconsulta more majorum justa fieri possent. Docet hoc ex Varrone Gellius lib. XIV, cap. VII.

ÆDILIS, ex Festi sententia, ita dicitur, quòd facilis ad eum plebi *aditus* esset. Sed remota nimis est hæc ἐτυμολογία. Simplicius, qui, ut ab *ovis ovilis*, sic ab *ædis ædilis* esse volunt. Varro, IV de L. L. *Ædilis, qui ædes sacras & profanas procuraret*. Ab eadem voce, sed ab alia caussâ, deducit Pomponius l. II, D. de origine juris: *Ut essent*, inquit, *qui ædibus præessent, in quibus omnia scita sua plebs deferebat, duos ex plebe constituerunt: qui etiam ædiles appellati sunt*. Imò sunt, qui putent, ut prætoris, & alia aliquot honorum vocabula, ita hoc, non tam Romæ esse natum, quàm è Latio Romam perductum. Sanè ex veteris ævi historiis & antiquis inscriptionibus constat, in Latinis oppidis fuisse, qui dicerentur *ædiles quinquennales*. Munus hoc signat Spartianus in Hadriano: *In Hetruria præturam Imperator egit. Per Latina oppida Dictator, & Ædilis, & Duumvir fuit*. Ita Romæ *ædiles* non ex re sint cognominati, sed ab exemplo. Non tamen hoc prohibet, in Latio *ædilem* primo ab *ædibus* dictum esse. Si Romæ hoc nomen factum, dicendum, à potissima muneris parte esse impositum. Nam *ædilium* erat: tum plebiscita in *æde* Cereris asservare, adeò ut iccirco potissimum constitutos putet Pomponius: tum *ædium* sacrarum curam gerere: unde Dionysius scribit lib. VI, ἀφ' ἑνὸς, ὧν πράττουσιν, ἔργων, ἱερῶν τόπων καλοῦνται ἐπιμεληταὶ, *ab uno operum, quæ agunt, ædiles dici, quasi ædium sacrarum curatores*: tum curare ædificia publica privataque, item balnea, aquæductus, cloacas, plateas, & loca omnia urbis, ut pura mundaque essent. Atque hinc liquet, cur Papinianus *ædiles* ἀστυνόμους, quasi urbis curatores, vocet in l. 3. D. de via publica. Quod verò dixi, synecdochicam esse appellationem, liquet ex eo, quòd rum rerum quoque venalium cura atque æstimatio ad eos pertineret: unde Dio ubique eos ἀγορανόμους vocat: tum etiam ludorum sollemnium; quòd vel ex Terentianarum comœdiarum inscriptionibus patet. Quin à scenica illa cura, quâ fabulas agendas examinabant, verisimile est, manâsse jus judiciumque in libros alienos. Liquet ex Senatusconsulto apud Tacitum, lib. IV. Annal. quo jubentur Ædiles cremare Cremutii Cordi scripta. Porrò tria ædilium munera, quæ hactenus exposuimus, paucis lege suâ complexus Cicero, III de Legg. *Suntoque*, inquit, *ædiles, curatores urbis, annonæ ludorumque sollemnium*. Cetera de ædilibus; ut de eorum divisione, in curules, cereales; de prima eorum institutione, de curis quibusdam ad res nobis intactas pertinentibus; eò præterimus, quia vocum caussas, non ritus antiquos, scribimus. Vide de iis, si voles, eos qui scripsere de magistratibus veteris pop. Romani.

ÆDITIMUS, quasi *ædis intimus*, dici, scribit Paullus Diaconus. Sed rectius Servius Sulpitius, qui, ut in Topicis scribit Cicero, putabat, *timus* in *æditimus*, *finitimus*, *legitimus*, non minùs

minùs esse vocis productionem, quàm *tullium* in *meditullium*. Pro *editimus* postea *aditus* dici cœptum: sed prius illud, ut antiquum ac genuinum, magis probabat Varro, ut scribit Agellius lib. XII, c. X. Putabat autem Varro, quem & Festus, & Charisius, & alii, sequuntur, *adituus* dici à *tuendis ædibus*: ideoque Lucretium, extremo libro VI, pro eo dixisse *adituentes*. Sed omnino secus est. Nam ex *aditimus* sive *aditumus*, κατὰ συγκοπὴν, extrita est litera *m* ad commoditatem sermonis. Simili errore *testamentum* credidere esse compositum à *mente*, cum *mentum* vocis tantum productio sit, ut in *pavimentum*, *vestimentum*, *juramentum*, & similibus. Vide Gellium lib. VI, cap. XII.

ÆGIS nomen habet ἀπὸ τῆς αἰγός. Nam etsi munimen sit corporis æneum, prius tamen è pelle *caprina* fuit. Sic *lorica*, quod esset facta e *loro*: & *scutum* à σκύτος, *corium*, *pellis*. Virgil. XI Æn. de Ornitho:

Cui pellis latos humeros exemta juvenco
Pugnatori operit.

Dicitur autem lorica in homine, ægis in Deo. Martial. l. VII, ep. I:

Accipe belligeræ crudum thoraca Minervæ,
Ipsa Medusææ quem timet ira Deæ.
Dum vacat hæc, Cæsar, poterit lorica vocari.
Pectore cum sacro sederit, ægis erit.

ÆGRUM, olim *aigrum*, quibusdam factum putatur à voce doloris *ai ai*. Auctor Festus. Apud quem & alteram legas originationem, ut sit ab ἀνιγρὸν, quod idem ac ἀνιαρὸν, unde etiam, ex Etymologi sententia, factum per syncopen, & pleonasmum literæ γ. Sed ἀνιγρὸς merè poëticum est: at Latini quidem à Græcis multa habent, sed rarius alia quàm quæ essent recepta in vulgus. Si ab *ai* fuerit, *ger* erit productio vocis. Id quia aliis displicet, conjectant, esse ab *ai* & γοερὸς, *lamentabilis*. Sed dure. Isidorus lib. X: *Æger, quòd agatur infirmitate vel tristitiâ ad tempus.* Quod etymon ineptum. Verisimilius magnus Cæsar Scaliger, animadversionibus in cap. X. lib. V historiæ Theophrasti; ubi vult, *æger* esse ab ἀεργὸς, quæ vox propriè notat *privationem operis officiorumque*. Sanè *ægritudo*, sive morbus, definitur *læsio aut ablatio officiorum*. Doctissimus socer, Franciscus Junius, putabat, *aigrum* potiùs esse ab αἰκιαρὸν, quod ab αἰκία. Nec abludit à vero, cum αἰκία inter alia cùm *plagas*, tum *cruciamenta* signet, Hesychio teste. Nec ineruditè Martinius, ut dicatur quasi *anger*. Nam Cretenses αὐγῶ pro ἀλγῶ, *doleo*, dixere, teste Hesychio. Ab *ægrum* est *ægritudo*, & *ægrotare*, unde *ægrotatio*; quæ eo ab ægritudine differt, quòd ægrotatio propriè corporis sit; *ægritudo*, animi: quemadmodum Cicero scribit IV Tuscul. Ubi & illud inter alia: *Præclarè nostri, molestiam, solicitudinem, angorem, propter similitudinem corporum ægrorum, ægritudinem nominaverunt.* Hoc tamen *ægri* & *ægroti* discrimen non semper observatur: ut ex Horatio, Marone, Lucretio, atque adeo aliquot ipsius Tullii locis, ostendit Josephus Castalio cap. XI Var. Lect. Ab *ægrum* quoque est *ægresco*, ut quidem Grammatici volunt; eos inter P. Consentius: *Præterea*, inquit, *fiunt etiam à nominibus inchoativa verba, ut æger, ægrescit.* Sed omnino magis verisimile est, illa in *sco* venire à verbis, ut *ægresco* sit ab *ægreo*, quâ ratione *senesco* est à *seneo*, quo usus Catullus; item à *labo labasco*, à *puero puerasco*; quod postremum usurpant Ausonius, Claudianus, Mamertus, & Sidonius. At *ægreo* usurpat Lucretius lib. III, v. IↃCCCCXXVII:

Præter enim quàm quod morbis cum corporis ægret.

Sic legendum, pro quo levicula immutatione in calamo exaratis est *ægrit*: unde *ægrire* pro *ægrere* dici, colligebat Turnebus lib. XXX, cap. X. Verum si *ægrire* diceretur, *ægrisco*, non *ægresco* dicendum esset. Nam ut à *tremis* est *tremisco*, sic ab *ægris* esset *ægrisco*. Nunc, *ægresco* dicimus ab *ægres*, ut *calesco* à *cales*, *horresco* ab *horres*.

ÆMIDUS, Festus interpretatur *tumidus*: ac Glossæ vett. πεφυσημένος, *inflatus*. Similiterque in Isidori Glossis invenias: *Æmidus, tumidus, inflatus.* Videtur autem esse ab αἷμα, *sanguis*; quod plethorici sint corpore inflato. Αἷμα forte à Chaldaico אדמא, quod Hebræis דם, *sanguis*.

ÆMULATIO, per *æ* scribi, quia qui *æmulatur*, alteri esse *æqualis* conetur, legas apud disertissimum virum Joannem Sturmium, lib. I de Imitatione, in Notis quas capiti primo subjecit. Sed id mallem non scripsisset. Ut & nec illa, *quam Græci dicunt μίμησιν, & ζήλωσιν, Latinis tum imitationem, tum æmulationem vocari: ζήλωσιν vero quasi ζήτησιν appellari.* Cujusmodi etyma quis probare possit?

ÆMULUS, ab αἱμύλος, mutatâ nonnihil notione, venire censet Mekerchus lib. de Pronunt. L. Gr. cap. XXXII. Sed nimis sanè abit significatio. Nam αἱμύλος, vel αἱμύλιος, est *lepidus*, *festivus*, atque, ut Hesychius exponit, ἀστεῖος, *urbanus*. Unde αἱμυλίοι λόγοι, *blandiloquentia*. A qua nomen *Æmylius*, ut in Paullo Æmylio tradit Plutarchus. Censeo igitur, *æmulari* esse ab ἁμιλλᾶσθαι, *certare*, *contendere*, *æmulari*. Quæ conjectura, meo judicio, tam certa, ut pluribus eam firmari opus non sit. Sanè & ἐφάμιλλος Græcis, qui Latinis *æmulus*.

ÆNIGMA, dictum allegoricum, ambagibus involutum. αἴνιγμα verò ab αἰνίσσομαι *obscurè loquor*; quod ab αἶνος *oratio obscura, & figurata.* Sed non hic sistendum est; sed ad προσαβεundum, quo *speculatio*, aut *consideratio* vocatur.

ÆQUILAVIUM ab *æquatione in lavando*. Festus: *Æquilavium significat ex toto dimidium; dictum à lavatione lanæ: quæ dicitur æquilavio redire, cùm dimidium decidit sordibus.* Ita & MSS. At Glossæ Isidori: *Æquilatium æquatio.* Ubi vel legendum *æquilavium*, vel *æquilotium*. Nimis enim laxè *æquatio* exponitur pro *æquatione lotionis*.

ÆQUUS, ut Jos. Scaliger, multoque ante eum Angelus Caninus, ac post utrumque Petrus Nunnesius scripsit, venit ab εἰκὸς, *ei* in *ai* sive *æ* converso, more Dorum, qui pro εἰ κε dicunt αἰ κε, pro εἴθε αἴθε, pro φθείρω φθαίρω, pro κλείνω κλαίνω. Ab *æquus* est *æquor*: teste Varrone lib. VI, & Nonio in *Æquor*. Qui ab aqua sic dici putant, (quos inter Cæsar Scaliger c. XXVI & XXVIII Libb. de caussis L. L.) planè falli puto. Nam sic dici ab æquitate, clarè indicat hoc Ciceronis à Nonio citatum ex secundo Acad. quæst. *Quid tam planum videtur, quàm mare? ex quo etiam æquor illud poëtæ vocant.* Meritò autem *à poëtis* sic appellari ait Cicero, cùm propriè non mare notet, sed planiciem ejus. Id manifestè comprobat, cùm Maronis hoc VII Æn. *Sterneret æquor aquis*: tum istud poëtæ veteris apud Marium Victorinum lib. II, cap. de metro Anapæstico: *Mare non amo, quod, modò cùm placido stetit æquore, littora cædit.* Æquoris itaque descriptionem habemus in illo Maronis, Ecl. II. *Cum placidum ventis staret mare.* Opponiturque ei mare magnum; quomodo locuti Lucretius, Catullus, Virgilius. Quanquam nec desunt, qui per mare magnum intelligant mare Tyrrhenum; ut ita vocetur ad discrimen superi sive Adriatici; quod angustius.

AER, ἀὴρ, ab ἄημι, *spiro*. Ἡ γὰρ κίνησις αὐτὸ ποιεῖ τὸ ἄνεμον. Eò Cicero alludit, lib. II de nat. deor. *Principio enim terra, sita in media parte mundi, circumfusa undique est hâc animabili spirabilique naturâ, cui nomen est aer, Græcum illud quidem, sed receptum jam tamen usu à nostris.* Sunt & aliæ originationes, sed quæ minùs placeant, quàm ea quam posuimus. Ut, cùm ex Platone tradunt, ἀὴρ esse ab ἀεὶ ῥεῖν, quòd *semper fluat*. Aut cùm nonnulli, Etymologum sequuti, derivant παρὰ τὸ αἴρω, τὸ κουφίζω, *elevo*; quoniam in eo quædam animalia tolluntur; sive quòd sit κοῦφος, *levis*. Aut, cùm quibusdam placet, κατὰ μετάθεσιν fieri ab Ἥρα, *Juno*: cùm hoc potiùs ex ἀὴρ sit factum μεταθέσει. Aut, cùm satis ineptè deducunt ab *α* & ἐρᾶν. Cui etymologiæ occasionem præbuit, quòd apud Homerum ponitur pro *caligine*, seu ἀορασίᾳ.

ÆRAM dixere illustre annorum initium. Ut *æram* Alexandri magni, Diocletiani, Napopolassaris, & similes. Usitatissima hæc vox in Hispania fuit: unde ad Afros, etiam Gallos, & alios defluxit. Incipit autem æra Hispanica ab anno XXXVIII ante Christum natum. Itaque si velimus æram Hispanicam, revocare ad æram Christi Dionysianam, vel Christi annis addemus XXXVIII, vel æræ Hispanicæ XXXVIII adimemus. Ut cùm in Concilio Toletano legimus, id contra Priscillianistas celebratum esse anno CCCCXXXVIII; fuerit is annus Christi CCCC. Et qui hodie annus est CIↃ IↃ CXXIII, is æræ Hispanicæ sit CIↃ IↃ CLXI. Quanquam hodie ea numerandi ratio nec in

in Hispaniis obtinet. Imò jam ante ducentos annos, primum in Arragonia, anno CIↃCCCLVIII, hinc in Castella, anno CIↃCCCLXXXIII, tandem & in Lusitania, anno CIↃCCCCXV, exolevit. Quæritur, unde *æra* illa appellatio originem habeat. Joannes Sepulveda Cordubensis, libello, quem scripsit de correctione anni mensiumque, censet, primitus sic brevitatis causâ scribi solitum: A. ER. A. id autem notâsse, *Annus erat Augusti*. Pro eo facit, quòd æra incipit ab eo anno, quo Calendarium Romanum receperunt. Factum id anno proximo, quàm victi essent à Domitio Calvino, ut Dio testatur. Is autem eos devicit proximo post consulatum suum anno, ut ex eodem Dione scimus. Nihil igitur certiùs, quàm satis convenire, quod Sepulveda ait, cum annis iis, quibus sub Augusto esse cœperunt. Is enim tum temporis Occidentis imperium habebat, uti Antonius, Orientis. Objicit Scaliger, caussam non fuisse, cur scriberent potius, *Annus erat Augusti*, quàm *Julii*. Sed si à reformatione Calendarii voluissent ordiri, debuissent quinquennio ordiri altiùs. Id cùm factum non sit, nihil mirum, si ab Augusto potius numerarint, quo auctore Julianum annum receperunt. Objectat quoque, non AERA, sed ERA, scribi in monumento veteri. Sed vetustissimum, quod affert, habet, *era* DIII. Qui erit annus Christi CCCCLXV. Quo tempore jam in desuetudinem abire diphthongi cœperant: præsertim in Hispaniis, Africa, aliisque terris longius ab Urbe dissitis. Alia quoque adfert summus ille Vir: sed, ut mihi videtur, nihilo firmiora. Nec tamen Sepulvedæ opinionem certam esse dejerare ausim. Sed existimo, minimè esse puerilem, uti Vir ille incomparabilis putabat, verum ingeniosam planè, & non verisimilem minus, quàm eorum est, qui ab *are* deducunt. Quod Isidorus & Scaliger faciunt, etsi diversâ de causâ. Isidorus quidem de eo sic scribit Originum lib. V, cap. XXXVI: *Æra singulorum annorum constituta est à Cæsare Augusto, quando primum censum exegit, ac Romanum orbem descripsit. Dicta autem æra ex eo, quòd omnis orbis æs reddere professus est Reip.* Ubi manifestè confundit tempus descripti orbis ab Augusto, quo Joseph cum Maria prægnante Hierosolymam adscendit; & illud, quo Hispani, à Domitio Calvino Proconsule victi, recepere annum Julianum, annis XXXVIII ante natum Christum. Rectius igitur dixisset, *æram* ex eo dictam, quòd Hispani post cladem a Calvino acceptam Romanis *æra* persolverent. At Josephus Scaliger censet, *æra* accipi pro numero; atque hoc inde esse quia in rationibus olim *æra* notarent, ut vulgo ITEM solent. Lucilius apud Nonium: *Hæc est ratio? perversa æra, summa subducta improbè.* Sive, ut legit Scaliger, *Hæc est ratio perversa; æra summa subducta improbè.* Cicero Hortensio: *Quid tu, inquam, soles, cùm rationem à dispensatore accipis, si singula æra probasti, summam, quæ ex his confecta sit, non probare?* Censet autem, cùm veteres in plurativo dicerent *æra*, posterioribus seculis *æram* dixisse: quomodo in veteri lingua *Ostiam* dixere oppidum, ab ostio Tiberis: item posterioribus seculis in singulari *aera*, *athera*, *biblia*, & similia. Mihi quidem hæc conjectura summi Viri admodum esse incerta videtur. Et tamen magis in eam inclino sententiam, quam illam Christmanni, cui Arabicum esse placet ab ארך *arach*, *supputare*, *numerare*: à quo תאריך *tarich*, *æra*, *supputatio*. Nam seculis aliquot ante Arabum in Hispaniam adventum vox *æra* recepta ibidem erat: ut ex iis liquet, quæ suprà de Concilio Toletano dicebamus.

ÆRO, idem est φορμὸς, sive *phormio*: nempe vasis spartei genus, quod sportam vel fiscinam dicimus: atque ut φορμὸς ἀπὸ τοῦ φέρειν vocatur, ita *æro* dicitur ἀπὸ τοῦ αἴρειν, quod est βαστάζειν. Vas enim erat tollendo ferendoque aliquid idoneum. Unde liquet, perperam *hæro* scribi cum *h*: ac pejus etiam *hero*, vel *ero*. Idem esse *æronem* ac *phormionem* seu φορμὸν, indicat Donatus in Phorm. I, II: *Phormio*, inquit, *non à formula, sed à phormione sparteo, quem nos æronem dicimus trivialiter & pro consuetudine.* At φορμοὶ, πλέγματα· ut ex Hesychio constat. Ac in Glossis Philox. legas: *Æro*, κόιξ. Κόιξ autem inter τὰ ἐκ πλέγματος σκεύη à Polluce etiam refertur lib. X, cap. XLVI. Ubi vulgo corruptè ea vox legitur: sed *æronem* vocem viri docti reponunt. Vitruvius lib. V, cap. XII: *Et inter destinas creta æronibus ex ulva palustri factis calcetur.* Ubi vulgo *destinatas* pro *destinas*; & pro *æronibus*, *meronibus*, Philander perperam *peronibus*. Plinius libro XXXVI, cap. XIV: *Id consecutus est ille æronibus arenâ plenis.* Ubi vulgo *peronibus*. L. XXXI. D. Locati, *æronibus clusum frumentum.* Ubi *heronibus* malebat Cujacius: sed invitis Pandectis Florentinis, ut ipse agnoscit.

ÆRUMNA, quidam olim per simplex *e* scripsêre, quidam per *æ*. Ut indicat hic Sosipatri locus lib. I: *Erumnam Ennius ait per e solum scribi posse, quòd mentem eruat: vel per æ, quòd mærorem nutriat.* Quo loco intelligendus videtur Ennius Junior, quem de literis, syllabis, metris, & augurandi disciplina, scripsisse, auctor est Tranquillus, initio Libelli de illustribus Grammaticis: Nisi malis cum Paullo Merula (comment. ad Ennium pag. 180.) pro *Ennius* legere *Annæus*, ut intelligatur Annæus Cornutus. Sed quod ad ἐτυμολογίας attinet, omnino ridiculæ sunt. Quin nec satisfacit Festus, qui voluit *ærumna* esse κατὰ συγκοπὴν ab *ærumina*, sive αἰρομένη· quomodo nempe ab ἐλαμένη est *lamina*, unde simili συγκοπῇ *lamna*. Verba Festi sunt: *Ærumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant. Quarum usum quia C. Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur. Sive à Græco sermone deducuntur. Nam αἴρειν Græcè, Latinè tollere dicitur.* Fungerus quoque ab αἴρω esse vult, sed quia tollit ac conficit hominem. Idem ab *ære* duci posse censet, quia *æris*, id est, pecuniæ causâ, homines magnos subeunt labores. Mallem dixisset, ab *ære* esse, proprieque notare laborem, qui in ærifodinis insumitur. Sed simplicissima ἐτυμολογία est, si dicamus, esse à μέριμνα, quo significatur *anxia solicitudo*, ἀπὸ τοῦ μερίζειν, quòd animum distrahat. Unde eam egregiè describit Maro lib. VIII Æneid.

—— *Magno curarum fluctuat æstu,*
Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
In partesque rapit varias, perque omnia versat.

ÆS, unde dicatur, minùs evidens est. Forte est ab Hebræo אש, *esch*, id est, *ignis*, ob splendorem. Unde *micantia æra*, &, *Ære renidenti*, dixit Maro. Aliunde tamen sit, si prius in recto fuit *æris*; quomodo *as* dicitur pro veteri *assis*: unde *decussis*, *centussis*, &c. Nempe *æri* nomen fuerit, vel ab ארץ *eretz*, *terra*; quia *effodiuntur opes*, ut Naso I Metam. ait: vel potiùs *æris* sit ex *æsis*; quomodo *ara* prius fuit *asa*; *lares* item ex *lases*; *arena* prius *asena*; *carmen* est ex *casmen*; & ita in sexcentis. *Æsis* autem forte ex αἶσα, quod est μοῖρα, *portio*: nempe quia eo effosso illud divideretur inter illos qui reperissent. Aut ab αἴσιμον, quod Hesychius exponit, ἀγαθὸν, συμφέρον. nempe ob insignem æris usum. Vel potius sit ab αἶθος, & ita dicatur à *splendore*; ut verbale sit ab αἴθω, quod non tantùm *ardeo*, sed & *splendeo* signat: proque hac sententia impensè facit, quod poëta ab eodem αἴθω dixit αἴθοπα χαλκὸν, *æs splendidum*, ac coruscum instar ignis. Sanè absurda hæc non sunt. Sed vide quanto simplicius sit, si dicamus, esse ab ἄρης. Unde antiquius rectus *aires*, & κατὰ συγκοπὴν *æs*, ut à *plebes plebs*. Nec obstat, quòd ἄρης non *æs*, sed *ferrum*, videatur notare. Nam pro *ferro* cœpit accipi, postquam *ferrea* arma in usu esse cœpere: at pro *ære* sumebatur, cum *ærea* solum obtinerent. Notum illud Hesiodi:

Χαλκῷ δ' ἐργάζοντο· μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.
Ære operabantur: non enim nigrum erat ferrum.

Pluraque ea de re diximus lib. IV Instit. Orat. cap. VIII. Et sanè hinc quoque esse videtur, quòd Germani ferrum vocant *aisser* seu *eiser*: quod κατὰ μετάθεσιν est ab ἄρης, seu *aires*. Ab ære est *æramentum*, ut à *ferro ferramentum*. Gloss. *æramentum*, χάλκωμα. Ab eodem prius fuit *ærineus*, ut à *mucco muccinium*, Arnobio lib. II. Postea per syncopen *æneum* dixere. Fallitur igitur Priscianus, lib. I, cap. de literarum numero & conversione, ubi ait, *æneus* dici pro *æreus*, conversi *r* in *n*. Ab *æneus*, est diminutivum *æneolus*. Festus *æneolum* exponit, quod ex ære fit. Ab eodem *æneatores* dicuntur, qui *æneâ* canerent tubâ: quod prius fiebat cornu animalium; unde & *cornicines* dicebantur. Sed post inventionem tubarum, diversus cornicinum atque æneatorum in castris usus fuit. Vide Scalig. ad Festum in *æneator*. In Gloss. vett. *æneator* exponitur κυμβαλοκρουστής. Sed aliter usus Suetonius in Julio cap. XXXII. *Cum inter eos concurrissent & æneatores, raptâ ab*

ab uno tubâ, prosiluit ad flumen. Pro *aneus* dixere & *aënus*, τετρασυλλάβως. Ut apud Maronem: *Et luce coruscus aenâ.* Indeque fuerit *aenator*, quasi ab *aenâ* tubâ. Sanè *anator* pro *aneator* constanter est in MSS[ti] Festi codd. Ab *aenus* est *aenum*; pro quo & insertâ aspiratione *ahenum* dicebant. Ejus diminutivum *aënulum*. Festus: *Aenulum, vas ex ære parvum.* Nisi à diphthongo incipere malis. Apud Isidorum *a* planè omittitur. Nam *enulum* interpretatur *caldarium.* Quia verò antiquissima pecunia *ænea* fuit, inde est quod *ære diruti* milites dicantur, quibus ob ignominiam stipendium adimebatur. Item *obærati*, qui *ære* alieno obstricti. Item *æstimo*; sive sic dicatur, quasi *æs taxo*, quod scribit Perottus: sive ab *æs* & Græco τιμῶ· de quo plenius suo loco. Videri etiam possit hinc esse *æruscare*, sive *æsculari.* Nam *æruscare* Festus exponit, æra undique colligere. Ac Glossæ, in operum Cyrilli calce inventæ, *æsculor* interpretantur χαλκολογῶ. Verùm non hac in voce respiciendum ad *æreæ* pecuniæ antiquitatem, sed quod minimi pretii nummi *æra* vocarentur, ut Græcis χαλκοῖ. Glossæ Cyrillo tributæ, κέρμα, *æs.* Itaque de mendicorum stipe sæpe dicitur. Martialis, lib. XI, ep. XXVIII:

Nec nisi prima velit de Thusco Serica vico,
Aut centum aureolos, sic velut æra rogat.

Ovid. quoque primò de Ponto *stipis æra* dixit. Et Appul. VIII Met. *stipes æreas.* Hinc igitur, qui Græcis χαλκολόγοι, Latinis *æruscantes*, sive *æruscatores*, aut etiam *æsculatores*, appellantur. Gloss. eædem: χαλκολόγος, *nummularius, æsculator.* Glossæ Philoxeni: *Æsculator*, χαλκολόγος. *Æruscans* est apud Gellium lib. IX, cap. II. *Æruscator* apud eundem lib. XIV, cap. I. Eandem vocem Vulcano Gallicano restituit Jo. Bapt. Pius lib. annot. post. cap. LIX. Optime *æruscatorum* nomen convenit famulis Idææ matris, qui stipem Megalensibus cogebant, unde & μητραγύρται vocantur Græcis, à μήτηρ, & ἀγείρειν, *congregare.* De his sic Cic. 2 de Legg. *Præter Idææ matris famulos, eosque justis diebus, ne quis stipem cogito.* Caussam legis idem paullo pòst assignat, his verbis: *Stipem sustulimus, nisi eam quam ad paucos dies propriam Idææ matris excepimus. implet enim superstitione animos, & exhaurit domos.* Quod ipsum verissime de Ordine Mendicantium dici posse, censet Guil. Budæus in comment. L. Gr. ubi Græcorum Romanorumque μητραγύρτας, sive *æruscatores*, confert cum iis, qui B. Mariæ, Sebastiano, aut Rocho, stipem cogunt; & addit, eos *epulones potius esse divorum, quàm cultores.* Ab *ære* quoque *ærarium* dicitur, locus pecuniæ publicæ. Hanc nominis caussam adfert vetus Persii interpres à Pythœo editus, ad illud sat. II: *Saturniaque impulit æra. Æs,* inquit, *in æde Saturni condebatur, nondum argento auroque signato: unde ærarium nomen accepit.* Item Isidorus lib. 15, cap. 5: *Ærarium*, inquit, *vocatum, quia priùs æs signatum ibi recondebatur. Hoc enim olim in usu erat, auro argentoque nondum signato: ex quorum metallis quamvis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen ærarii permansit, ab eo metallo, unde pecunia initium sumsit.* Eadem legas cap. XVII. Ubi & ærarium vult ideo Saturno fuisse sacratum, quia is primus signarit pecuniam. Aliam rei ejusce rationem adfert Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 8. Differt ærarium à fisco, quòd illud esset imperii, hic principis. Hinc Tacitus l. 5: *Bona Sejani ablata ærario, ut in fiscum cogerentur.* Plinius Panegyrico: *At fortasse non eâdem severitate fiscum, quâ ærarium, cohibes. Imo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo, quàm de publico, credis.* Spartianus in Hadriano: *Damnatorum bona in fiscum privatum redigi vetuit, omni summâ in ærario publico receptâ.* Plura de *ærea* pecunia diximus in *AS.* Ab *ære* quoque est *æripes.* Quo modo *æripedem* cervam legimus apud Maronem, VI. Æn. & *æripedes* tauros apud Ovid. epist. Medeæ, & Val. Flaccum lib. VIII. Ab *ære* verò sic dici clarè docet, quòd Græci similiter dicant χαλκόποδες· ut Homerus Il. θ. & Apollon. l. III. Propriè autem ea vox dicitur de equis sub pedibus soleas *æneas* sive ferreas habentibus. Qualem signat Maro cum ait, *Cornipedem ferratâ calce fatigat.* Sed quia ea res celeritatem in currendo adjuvat, inde est, quòd καὶ μεταλήψιν *celeripedem* notat. Atque hoc, ni fallor, occasionem præbuit fabulæ, quæ *æreos* pedes tribuêre omnibus, quæ à celeritate commendabantur. Sic Ovidius epist. Medeæ, cùm primo dixisset, *æripedes* tauri, postea ait, *Ære pedes solidi.* Cumque cervam Maro vocat *æripedem*, intellexit eam, quæ revera pedes *æneos* haberet. Juvat quoque hanc sententiam, quòd Prudentius pro *æripedem* dicat *ænipedem.* Falluntur igitur Charisius, lib. IV, cap. de metaplasmo; Diomedes, lib. II, cap. V; Priscianus, lib. XVII, c. I; Beda, de orthographia; atque alii; qui volunt, *aëripes* dici ab *aëre*, eoque apud poëtas esse συναλοιφὴν. Nec movet, quòd quidam velint exprimi Græcum ἀερσίπους, quod apud Suidam; sive ἀερσίπος, quo Homerus usus Il. γ. Nam ἀερσίπους non est ab ἀὴρ, sed ἀείρω, eumque notat, *qui pedes in altum erigit.* Quin apud Suidam pro ἀερσίπους planè lego ἀερσίπος. Quippe subjicit, ὁ εἰς ὕψος αἴρων τοὺς πόδας.

ÆSALO, Aristoteli & aliis αἰσάλων, pro quo apud Hesychium, vitiosè, ut suspicor, αἰσάρων per ρ editum est. Nomen videtur esse ab ἀΐσσω, *ruo, prosilio*; quia in aves irruat. Albertus Magnus, & alii recentiores, corruptè vocant *asalon*, & *azalon.* Iidem &, vocis similitudine decepti, malè confundunt cum *salo*, h. e. ægitho aviculâ. Est enim *æsalo* avis ea quæ Isidoro *smerillus*, Petro Crescentiensi *esmerius*, Italis *smerlo*, sive *smeriglio*, Germanis *smirle*, vel *mirle*, Gallis *esmerillon*: quæ omnes voces videntur descendere à Latino *merula*: quia nempe, ut Isidorus ait, *merillus* non multo major sit merulâ; imò, ut Albertus M. scribit, figurâ coloreque adeò similis sit, ut, nisi rostrum & ungues haberet aduncos, vix ab eâ dignosci posset. Quod verò Plinius, lib. X, cap. LXXIV, inter aves parvas reponit, id non accipiendum ἁπλῶς, ut Turnebus cepit lib. VIII Advers. cap. XVI, ubi Plinium in eo falsum putat: sed de iis potiùs intelligendum, quæ sunt minimæ è genere avium rapacium. Plura de *æsalone* si voles, adi Aristotelem lib. IX histor. animal. cap. I; Plin. lib. X, cap. I, & LXXIV; item Albertum, Gesnerum, & imprimis Aldrovandum in Ornithologia.

ÆSCULUS, arboris genus est ex quatuor glandiferis. Eæ sunt robur, quercus, fagus & æsculus. Pro quo quidam esculus malunt, etymon, ut ajunt, secuti. Nam, quemadmodum fagus ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, *edere*: ita ex eorum sententia esculus ab esca: quia veteres, nondum inventis frugibus, glandibus vescebantur: ac, jam inventis frugibus, pauperes tamen ac tenuiores glandibus contenti erant. Placuit hoc etymon Isidoro lib. XVII Orig. cap. VII. Et ante eum sic Servius ad II Georg. *Æsculus, arbor est glandifera; quæ, licet ab Esu dicta sit, tamen per Æ scribitur: sicut & Cælatum, licet a Celo Celas habeat derivationem.* Sed multo verisimilius est, *æsculus* esse ab αἰγίλωψ. Glossæ: *Æsculus*, εἶδος δένδρου, φηγὸς βαλανηφόρος. Clarè arborem glandiferam facit: sed perperam cum fago confundit. Omnino enim æsculus est à fago diversa: planeque fagus est φηγὸς, æsculus est αἰγίλωψ, aut saltem tam vicina, ac similis, ut mirum non videatur, si Latini æsculum eo nomine vocarint. Vide quæ de ægilope scribit Theophrastus Histor. Plant. lib. III, cap. 18. De eadem sic Plinius lib. XVI, cap. VIII: *E glandiferis sola, quæ vocatur ægilops, fert pannos arentes, muscoso villo canos, non in cortice modo, verum & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus, inter unguenta.* Ab αἰγίλωψ fit *æcilus* vel *æculus*, ut à κύκλωψ, *cocles.* Sed *s* inseruere, ut esset *æsculus*: quomodo à μυῖα fecere *musca*, à ποινὴ *pœna*, à *subeundo subicus.* Ab *æsculo æsculeam coronam* Plinius: *æsculinos axes* Vitruvius dixit. Item hinc *æsculetum.*

ÆSTIMO, cùm idem sit quod τιμῶ, & primò æneâ pecuniâ usi fuerint Romani; (quâ de re abunde in *Æs* dictum;) planè censeo, ex utroque esse conflatum: sive *æstimo* sit ex τιμᾶν, & *ære*: sive à τιμᾶν *timare* dixerint prisci, ac huic pòst *æris* voce adjectâ, cuderint vocem *æstimare.* Nec repugno tamen, si quis totum Græcum putet, ab ἐντιμᾶν, vel ἐκτιμᾶν, quorum utrumque *æstimo* notat. Ut apud Platonem epist. VII: ἂν ἐκτιμᾷ τις ὀρθῶς· *si quis æstimet rectè.* Est verò τιμᾶν à τιμὴ, *pretium*; hoc à τίω, quod non tantum *ulciscor* notat (unde Furiarum una Τισιφόνη, quasi τίουσα τὸν φόνον, *vindicans cædes,*) sed etiam *pretium statuere, æstimare.* Quare non sequor doctissimum Angelum Caninium, qui vocem τιμᾶν arcessit à Punico *theman*, converso *th* in *t*; quomodo, ut idem addit, ab *barrath* est ἀράτης. Ab *æstimo* non *æstimatio* tantum, sed

pro

pro eo etiam *æstimia* dixere: teste Festo. Habes in legg. XII Tabb. ÆRISQUE ÆSTIMIAM JUDICATEI PRÆDICATO. Postea *æstimium* maluere. Hygenus de agr. mens. *Nam & possessiones pro æstimio ubertatis angustiores sunt assignatæ.* Sæpius etiam apud Jul. Frontinum de limitibus legas. Ab *ex* & *æstimo* est *existimo*, *æ* in *i* abeunte; quomodo à *cædo*, *occido*. Nempe quia demum rebus perpensis & æstimatis existimamus ac judicamus. Marius Victorinus in orthograph. *Quid enim facietis in his, quæ velitis, nolitis, & scribenda sunt, & legenda, ut scripta sunt? Ut, exempli causâ, existimo, non exæstimo, & conquinat, non coinquinat.*

ÆSTUS (unde *æstas*) est commotio vel in igni, vel in aqua, vel in animo. Omnis autem commotio fervorem gignit. Itaque appositè æstus deducitur ab Hebræo אש, *ignis*. Unde & Græcum ἰσχάρα, *focus*. Vel forte veteres Græci dixere αἰσὺς, quod verbale sit ab ᾖσαι, perfecto verbi αἴθω, *accendo*. Quæ Nunnesii in Grammatistice sententia videtur, quando ab αἴθεσθαι deducit. [à ζέω & Æolico ὀδέω, ζέσος & ἰοδος. ἰοδέω enim Æol.] *Æstus* vero nomen etiam maris commotioni tribuis, non mirum magis, quàm ejus partem *fretum* dici à *fervendo*. Hinc *æstuarium*, *qua mare tum accedit, tum recedit*, ut ait Festus. Ab *æstus* est *æstuo*, quod & ipsum nunc de iis, quæ verè calent, dicitur; ut illo Juvenalis, *si dixeris, æstuo, sudat*: nunc de mari, ut apud Curtium, *æstuare semper fretum.* Nec, cum μεταφορικῶς sumitur, obscurum est, videre, ab utro æstus genere sumatur tralatio. Nam cùm ait Sallustius *æstuare invidia*, unde sit, indicat, quod similiter dicimus *flagrare invidia.* Cùm verò Cicero, IV Verrinâ, inquit, *æstuare dubitatione*, paret, esse ab æstu marino; quando apud Maronem similiter legimus, *magno curarum fluctuat æstu*; & Græci eodem modo dicunt, κυμαίνεται ψυχὴν. Ab *æstu* quoque nomen *æstivum*; quo nomine vocata, quæ æstu cœpta; adeo ut nec nomen id amitterent exacto jam autumno. Sic Cicero, epist. IX lib. III ad famil. *æstiva confecta nonnisi capto Pindenisso*, significat. At Pindenissum captum Saturnalibus, hoc est, 14 Cal. Januar.

ÆTHER, αἰθὴρ, Aristoteles lib. de cælo dici ait ab ἀεὶ θέειν, quod semper currat ac moveatur: ubi & Anaxagoram damnat, quòd αἰθέρος voce abusus sit pro elemento ignis. Auctor quoque libelli de mundo (quem vulgo, Justinum secuti, Aristotelem esse falsò persuasum habent,) idem adducit ἔτυμον, eorumque sententiam damnat, qui ἀπὸ τοῦ αἴθειν deducunt. Auctoris hujusce locum sic interpretatur Appuleius lib. de mundo: *Sed cælum ipsum stellaque caligera, omnisque siderea compago, æther vocatur: non, ut quidam putant, quòd igneus sit & incensus, sed quod cursibus rapidis semper rotetur.* Quibus in verbis pro *caligera*, omnino *caligena* legerim, idque præeunte Scaligero in meditis ejus viri, quæ apud me. Sanè non stellæ cælum, sed cælum genit stellas. Stellæ verò scitè cælo genitæ dicuntur, quandoquidem, ex Aristotelis sententia, nihil sunt aliud, quàm densiores sui orbis partes. Anaxagoræ sententiam secutus Cicero, II de nat. Deor. *Hunc*, inquit, *aerem rursus amplectitur immensus æther, qui constat ex altissimis ignibus*, &c. Sed hanc opinionem solidè diluit τῆς ἀληθείας philosophus. Tertium quoque ἔτυμον reperio, quod proponere visum verbis Cælii Calcagnini, extremo libello de perenni motu terræ: *Quum, inquit, diu perquisitum foret à priscis philosophis, unde æther nomen accepisset: & eorum aliquot ἀπὸ τοῦ θέειν, ab excurrendo, alii vero ἀπὸ τοῦ αἴθειν, hoc est, à calfaciendo, dictum existimassent: Empedocles, quasi honorarius arbiter invocatus, pro iis stetit, non qui motum, sed quiætheri calorem tribuissent.* Est & quartum ἔτυμον. Nam Becmannus deducit ab Hebræo fonte. Si quidem אדר est, *illustris fuit*, & clarus instar purissimi ætheris. Nomen est אדיר, *illustris, splendidus, clarus.* Ab *æther* est *æthereus* sive *ætherius.* Utroque enim modo invenitur in libb. antiquis, ut *aereus* & *aerius.* Hoc, more Græco, qui scribunt αἰθέριος, ἀέριος. Illud more Romano, qui per *e* dicunt, *igneus, flammeus, aureus, æreus*, &c. Ab eodem *æternus* dici volunt, quasi *ætherinus.* Sed magis placet per συγκοπὴν dici pro *æviternus*, quo usus Varro. Nam & *ætas* similiter contractum ex *ævitas*; quod idem Varro usurpat, ut in *Ævum*

dicemus. Ab *æther* quoque est *æthra*, ut scribit Servius ad III Æn. & Eustathius confirmat, qui docet, ut à genitivo γαστέρος est γάστρη, *fundum vasis*; à πατέρος πάτρη, *patria*; sic ab αἰθέρος esse αἴθρη, *æthra.* Propriè verò αἴθρα est *aeris serenitas.* Unde τῇ ἀέρι, *caligini*, opponitur apud Homerum Il. ρ. Sed Latini id non observant. Sane Servius cum dixisset, *æthera* esse elementum, *æthram* verò splendorem aëris: subjicit pòst, *æthera* & *æthram* idem videri, eoque *æthera sidereum* intelligi in illo Maronis lib. III Æn.

Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus æthrâ
Sidereâ polus.

AETITES, ἀετίτης, ab ἀετὸς, *aquila.* Duplex ejus nominis lapis est. Unus, qui in aquilarum nido invenitur, & ex eo nomen accepit. De quo dicimus in *Gagates.* Alter sic dicitur à colore plumarum *aquilæ*, candidam habentis caudam. Pleræque enim gemmæ nomen habent à colore *animantium.* Sic *geranites*, γερανίτης, à colore *gruis*, qui Græcis γέρανος. *Hieracites*, ἱερακίτης, à colore *accipitris*, qui Græce ἱέραξ. milvinis enim, nigrisque plumis distinguitur, ut Plinius ait, ac Aëtius confirmat. Similiter *echites*, ἐχίτης, à *vipera*, quæ ἔχις. *Carcinias*, καρκινίας, à colore *cancri* marini, qui καρκῖνος. Plinius lib. XXXVII, cap. XI: *Ab animalibus cognominantur, carcinias, marini cancri colore; echites, viperæ; & à gruis collo, geranites; hieracites, accipitris.* Pluraque id genus ibidem recenset.

ÆVUM, ab αἰὼν, inserto *v* consono, more Æolum; quomodo ab ὠὸν est *ovum*, ab ὄϊς *ovis*, à λεῖος *levis* &c. Αἰὼν vero dicitur quasi ἀεὶ ὢν, *semper existens*: ut scripsit Aristoteles lib. I de Cælo. Nisi potius (quæ doctissimi Abrahami Costeri suspicio est) ab Arabum أوان *avan*, quod illis *ævum* denotat. Pro *ævum* quoque *ævus* dixere veteres. Plautus, Pœn. act. V, sc. IV: *Vitalem ævum.* Et Lucretius lib. III: *Non omnem possit durare per ævum.* Porrò ea Græci αἰὼν etymologia, quam posuimus, confirmat sententiam Servii, sic scribentis in VI Æn. *Ævum propriè, æternitatis est; quæ non nisi in Deos venit*: Ennius:

Romulus in cælo cum Dis genitalibus ævum
Degit. ——

Malè autem vendicavit usus, per quem dixit Maro: Longævosque senes. Hæc Servius. Pleniùs verò de ævo Censorinus C. XVI: *Ævum, inquit, est immensum, sine origine, sine fine; quod eodem modo semper fuit, & semper futurum est*, &c. Ab *ævum*, ut Priscianus scribit in secundo, est *ævitas.* Quo usus Varro, Tithono, sive περὶ γήρως, apud Nonium in *Ævum*: *Quia Volantis ævitatis extima, attigit metam ævitas.* Sic eum locum legit Theodorus Marsilius. Est & in legibus XII Tabb. apud Gell. lib. XX, c. I: SI MORBUS ÆVITASVE VITIUM ESCIT. Priori loco *ævitas* ἁπλῶς ætatem, posteriori malam ætatem sive senium significat. Quod si *ætas* prius fuit *ævitas*, falli necesse est qui ab ἔτος derivant, i. *annus.* Ab *ævum* quoque *æviternus.* Varro, Pseudoneâ apud Priscianum, extremo prope lib. II: *Per æviternam hominum domum tellurem propero gradum.* Ab *ævitas* verò per συγκοπὴν fit *ætas.* Ejus accusativum *ætatem* poni ajunt adverbialiter, & notare, *sæpe ac diu*, prout à Nonio exponitur. Sed rectius dixisset, poni pro *æternum.* Nam *ætatem* dicunt antiqui pro *per omnem ætatem*; estque Hellenismus. Nam similiter Græci dicunt διὰ βίου, pro διὰ παντὸς βίου. Plautus, Asin. act. II, sc. II. *Ætatem velim servire, Libanum ut conveniam modò.* Lucilius similiter, in aureo illo dicto:

—— *Ut multos mensesque diesque,*
Non tamen ætatem, tempestate hac scelerosi
Latentur. --- Ita optime legit Duza in Centurion. l. I, c. VI. Utrobique *ætatem* notat *omnem ætatem.* Ut autem *ætas* est ex *ævitas*, ita & ab *æviternus* similiter *æternus*: ut ibidem scribit Priscianus. Quare falluntur, meo judicio, qui *æternus* quasi *ætherinus* dici censent, quia cælum sit αἴθριον καὶ ἄφθαρτον. At ineptius multo, sed seculi vitio, non suo, M. Albertus; qui super IV Φυσ. ἀκρ. tractatu ult. *æternum* dici ait, quasi *extra terminos existens*: nempe quia *æternitas* est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio; prout definit Boëthius lib. V,

de consol. philos. pros. vi. Ab *aeternus* est *sempiternus*, *a* in *i* converso, quomodo a *cado* est *occido*.

A F

A F F A N I Æ a fando quoque dictæ: ut censet Beroaldus ad illud Appuleii libro ix. *Hac & alias similes affanias frustra oblatrantes eos retrorsum abducunt pagani.* Nempe ut fabula, cui itidem a fando nomen, natura de veris fictisque dicitur, speciatim verò de falsis vulgo accipitur: sic vox *affaniarum* etsi cuilibet affamini & confabulationi conveniat, tamen speciatim de congerronum nugis usurpatur. Mihi tamen magis placet, Affanias ab Ἀφάναι, quod ignobile Siciliæ oppidum, aut, ut alii, Atticæ locus fuit: sed proverbialiter de remotissimis dicebatur: ut præter Hesychium docent Hermolai Byzantini ex Stephano excerpta. Scaliger ad Festum in *butubata* ab Ἀφάναι deducit *Apina*, quod idem notat. Gloss. vett. *Apina* Ἀφάναι. Sic enim legit. Sed mihi dubium non est, quin *Apina* potius sint dictæ ab *Apina*, quæ non Siciliæ, aut Atticæ: sed Italiæ civitas fuit. Nam in Daunia sive Apulia fuit, uti & Trica: quarum utraque in proverbium abiit. Plinius lib. iii, cap. xi. *Daunorum præter supra dicta colonia Luceria, Venusia: oppida Canusium, Arpi: aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum vertere Apinam & Tricam.* Quo ex loco apertè discimus, quòd res futiles ac nugatorias, *apinas* ac *tricas* appellamus, id originem trahere a duobus ignobilibus Apuliæ oppidis. Sic usus Martialis, epig. i. lib. xiv:

> *Sunt apinæ tricæque & si quid vilius istis.*

Et alibi:

> *Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi.*

Aliàs *trica* accipitur pro impedimento, sed tunc sumta translatio à pilis, quibus involvuntur pedes pullorum gallinaceorum: qua de re dicemus suo loco. Qui verò *apinas* dici putant ab apino fructu, cui Plinius fragilem tribuit corticem, decepti sunt corrupto Plinii loco, qui est libro xv, cap. x. ubi, ut legit Perottus: *Tertium* (nucum pinearum genus) *apina è pinea sativa, nucleorum cute verius, quam putamine, adeò molli, ut simul mandatur.* Et in vett. sanè libris est *appinia*. Sed *Sapinia* Plinius scripsit: de quibus nucibus idem agit cap. xii ejusdem libri, & lib. xvi, cap. xxxix.

A F R I C U S ab occidente spirat hiberno, ut docent Vitruvius l. i, cap. vi. Seneca lib. v. nat. quæst. cap. vi. Gellius lib. ii, cap. xxii. Nomen ex eo, quia ab *Africa* spiret, unde & Λίψ sive *Libs* vocatur, quia Libya eadem ac Africa. Ita Isidorus lib. xiii Orig. c. xi. *Africa* autem ejusdem originis putatur ac *apricus*: nempe ab *a* privativo, & φρίκη, id est, *horror*: quia torrida est, unde Maro *sitientes Afros* dixit. Ita idem Isidorus lib. xiv, cap. v. Sed addit aliis ita dictam videri ab Afro, uno ex posteris Abrahæ de Cethura. Quod ipsum est legere apud Hieronymum, quæst. ad Genes. c. xxv. Nec displicet eorum sententia, qui nomen habere putant, quod ob æstum ac siccitatem pulverulenta sit, ab Hebræo עפר, quod est, *pulvis*, unde עפר, *pulveravit*, *pulverem excitavit*. Nec in re adeo incerta improbare velim sententiam Jo. Leonis Africani, qui initio descriptionis Africæ ait Arabibus dici Iphricam, à verbo פרק *aphrak*, id est, *divido*. Nempe quia ab Europa quidem mari mediterraneo: ab Asia autem, seu Nilo, seu isthmo, inter sinum Arabicum, & mare mediterraneum dividatur. Addit & alteram rationem, ut sit ab Iphricio primo Arabiæ Felicis rege. De quo nihil legere memini.

A G

A G A S O is *dicitur, qui jumenta tractat*, ut Acro scribit ad Ecl. viii lib. ii Satyrarum. Vett. Gloss. Philoxeni similiter interpretantur Ἵππων ἐλάτης. Sic locum eum corrigit Scaliger. Paullus è Festo interpretatur *equos agentes*, quod seculi sui voce interpretatur *minantes*. Est verò *a gaso*, non ab *agendo*, qua forma ab *equo* est *equiso*: sed ab ἀγάζειν, quod Tarentinum pro ἄγειν. Tarentini enim, ut ad Festum notavit Scaliger, solent voces τῷ ἀφαρέσει γλῶ producere. Sic pro σκάω σκῶ, quod est *scalpo*, dicunt σκάζω, unde ἐσκάζειν, *cnaso*. Festus: *Cnasonas*, (ita & MSS,) *acus, quibus mulieres scalpunt caput.* Glossæ vett. Isidoro tributæ: *Casona* (l. Cnason) *acus, qua mulier scalpit caput.* Duplices enim *acus* ornatricum; una, qua caput scalpunt, quæ *discerniculum* dicitur; altera, qua crinem fingunt & sustinent, quam Græci καλαμίδα appellant, ac σκορπίον quoque, ut Hesychius indicat voce καλαμίς.

A G E A, [agear] ab agendo. Festus sive Paullus: *Agea*, [agear,] *via in navi dicta, quod in ea maxima quæque res agi solet.* Ita & MSS omnes. Isidorus lib. xix, c. ii: *Agea, pervia loca sunt in navi, per quæ ad remiges hortator accedit.* Sic locum eum è MSS meo lego. Subjicit deinde locum Ennii: *Multa foro ponit, & agea* [agear a] *longa repletur.* Jos. Scaliger legit: *Multa forom, pontes &, ageaque longa replentur.* Paull. Merula emendat: *Multa foro ponens, ageaque longa repletur*: quæ emendatio si vera, aut *agea* ab *agendo* non est, aut recedit a quantitate primogenii. Quod non existimo. Potius puto, esse ab ἀγυιά, id est, *via*. Et sic quoque originis caussa eadem erit, quia & ἀγυιά est ab ἄγω. Vett. Glossæ Philoxeni: *Agear*, παρόδιον, καὶ πάροδος πλοίου. Scaliger corrigebat: *Agea*, παρὰ Ἐννίῳ, ἡ πάροδος πλοίου. Possis & cum B. Vulcanio legere, *Agea*, παρὰ ναυτῶν ἡ πάροδος πλοίου. Ab *agea* est *ageator*. Isidori λέξεις *Egeator* (rectè Vulcanius corrigit *ageator*) *hortator navis*. Additur ibidem in Glossis, sic dici a *mari Egeo*. Sed ab *Ægeo* esset *ægeator*.

A G E R, Græcè ἀγρός, utrumque factum videtur ἀπὸ τοῦ ἄγειν, vel ab Hebræorum כר, *ager*, vel אגר, *colligere*, quòd inde fructus colligantur: vel potiùs à Chaldæorum חקל, adspiratione tenuata, & ל in ר verso. Si Varronem audimus, lib. iv. de L. L. *ager* nomen habet ab *agendo*, nempe *in quo terram agebant, & ubi agebant aliquid fructûs causâ*, aut (ut Donatus scribit) *quod in eo multa sunt agenda. Id Græci dicunt* ἀγρόν, ait Varro. At si Græcis dicitur ἀγρός, quæ invidia est aliunde deducere? Sanè, ut ex Aurelii sententia scripsit Charisius, nomina quæ apud Græcos desinunt in ρος, aut τρος, aut δρος, aut κρος, ea à Latinis per *er* efferuntur; ut ἀγρός, *ager*; Ἀντίπατρος, *Antipater*; Μένανδρος, *Menander*; Τεῦκρος, *Teucer*. Duo tamen hinc excipi agnoscit, *Codrus*, & *Congrus*. *Teucrus* verò, & *Evandrus*, quæ Maro usurpat, poetica sunt. Ab ager *agellus*, unde *Agellius*, qui vulgò *Aulus Gellius*. *Agellius* approbant libb. vett. & Priscianus. Ab eodem *agresus*, dives agri. Varro lib. iv de L. L. *Si ab agro ad agresum hominem & agricolam pervenere.*

A G I L I S, quia facilè agit, uti qui levi & expedito est corpore, animoque ad agendum prono. Cornelius Fronto, libello de differentiis vocum: *Agilem actio facit, strenuum motus, fortem corpus.* Sive, ut in quibusdam libb. est, *fortem, animus; robustum, corpus.*

A G I N A, quia in ea trutina agitur, vertiturque. Unde *aginari*, pro negotiari, aut tricari. Ut ab hoc *aginator*, qui levi lucro movetur, haut secus ac *agina* exiguo pondere, attollitur deprimiturque. Festus: *Agina est, quo inseritur scapus trutinæ, id est, in quo foramine trutina se vertit. Unde aginatores dicuntur, qui parvo lucro moventur.* Ita constanter MSS. At Glossæ Isidori: *Acinari, tricari, in parvo morari.* Ubi *aginari* legendum liquet. Gloss. Latino-Græcæ Philoxeni: *Aginat*, διαπραγματεύεται, σπεύδει, μηχανᾶται. Et paullo pòst: *Aginat*, σπατάλᾳ. [στραγγεύει.] Ubi Scaliger legit: πραγματεύει, quod infimæ vetustati notat *negotiari*. Invenias id verbum in Græcis Imperatorum constitutionibus. Uti & nomen πραγματευτῶν, h. e. *tractantium*, sive *negotiantium*. Estque omnino πραγματεύειν factum ex Latino *tractare*.

A G M E N, Græcè ἄγμα. Unde & *agmen* dici censet Angelus Caninius. Sed non dubium, quin *agmen* sit ab *ago*, ut ἄγημα à Græco ἄγω. Eustathius ad Od. α, pag. 1399, ed. Rom., scribit, ἄγημα Macedonibus esse cohortem ex selectis equitibus & gravis armaturæ militibus, ac sic fortasse dici οὐκ ἀπὸ τοῦ ἄγειν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀγητόν, ὅ ἐστι θαυμαστόν. Sed fallitur. Nam omnino est ab ἄγω, vel potiùs ἀγήοχα, pro ἄγμαι. Nempe ut à τέτμημαι τμῆμα, sic ab ἄγμαι ἄγμα. *Agmen* verò vel per syncopen dicitur pro *agimen*, à præsenti *ago*; vel à supino *actum*, pro *acmen*, *c* in *g* converso. Sic *momen* vel dicitur quasi *movimen*, à *moveo*; vel a *motum*, converso *tum*

in *men*. Item *nomen* vel dicitur quasi *noscimen*, à *nosco*, sive *novimen*, à *novi*, vel à supino *notum*. Sanè sunt quæ rectiùs à præsenti deducas, ut à *doceo*, *documen*, unde *documentum*: non à *doctum*, *doctimentum*: sunt quæ omnino sint à supino: ut à *stratum*, *stramen*; non à *sterno*, *sternimen*. De origine satis. Quod ad significationem, Servius ad VIII Æn. sic scribit: *Agmen est propriè exercitus ambulans. quicquid fuerit aliud, abusivè dicitur.* Verum origo comprobat omnino naturâ suâ vocem latiùs patêre: eoque sæpius absque ullâ καταχρήσει pro actu sive ductu usurpatur. Contentus ero eâ de re ponere hæc verba Macrobii è libro VI, cap. IV: *Agmen pro actu & ductu quodam ponere, non inelegans est. ut,*

—— Lenis fluit agmine Tibris.

Imo & antiquum est. Ennius enim quincto ait:

Quod per amœnam urbem lenis fluit agmine flumen.

Hactenus Macrobius.

AGNUS quasi agnatus. Varro, IV, de L.L. *Pecori ovillo, quòd agnatus, agnus.* Ἀρνός. Festus duas alias adducit etymologias. Prior est, ut sit ab ἁγνὸς, id est, *castus*, eò quòd sit hostia pura & innocens. Itaque & nonnulli *arietem* in ovillo pecore ab *ara* dictum existimarunt. Altera apud eum etymologia est ab ἀμνός. Ita enim vocant Græci. Addamus & quartam, ut sit à genitivo ἀρνὸς, facto per syncopen ex ἀρηνὸς & ἀρὴν, vel ῥὴν, quod idem ac ἀμνός. Quippe Latini ab obliquis Græcorum rectos suos plurimum formant. Ab *am* & *agnus* est *ambiegnus*, sive *ambegnus*, *ambignus*. Variè enim hæc vox scribitur. *B* cur inseratur, dicimus in AM. Varro, lib. VI de L.L. *Ambiegna bos apud Augures, quam circum alia hostia constituuntur.* Festus: *Ambegni, bos, & vervex, appellabantur, cùm ad eorum utraque latera agni in sacrificium ducebantur.* Fulgentius de prisco sermone: *Bæbius Macer, qui fastalia dierum scripsit*, (sic locus is in Basilæensi Hervagii, ac codd. mss. legitur,) *ait, Junoni eas, quæ geminas parerent oves, sacrificare, cum duobus agnis altrinsecus alligatis; quas oves, ambignas* (in Hervagiana malè est *ambiguas*) *vocari, quasi ex utraque parte agnos habentes.*

AGO, ab ἄγω, quod est, *duco*, *ago*. Uti differant, *agere*, *facere*, *gerere*, optimè exponetur verbis Varronis è quincto de L.L. *Tertium gradum agendi dicunt, ubi quid faciunt. In eo, propter similitudinem agendi, & faciendi, & gerendi, quidam error his, qui putant, esse unum. Potest enim aliquis facere, & non agere, ut poëta facit fabulam, & non agit. contrà, actor agit, & non facit. & sic à poëta fabula fit, & non agitur; ab actore agitur, & non fit. Contra imperator, qui dicitur res gerere, in eo neque agit, neque facit, sed gerit, id est, sustinet. Translatum ab his, qui onera gerunt, quod sustinent.* Hæc Varro. Sanè *agimus* tum verbis, ut in stipulatione; tum re, ut numeratione: sed *gerere*, de re dicitur sine verbis. Unde liquet, cur res gestæ, quæ Imperatorum propriè sunt, opponantur actis, h. e. iis, quæ togatus quis in magistratu fecit. Discrimen tamen hoc perpetuum non est. Magis interim observatur, quàm quod inter hæc constituebat Valla; qui *acta* putabat esse rerum privatarum; *gesta*, publicarum. Acta etiam speciatim dicebantur, quæ auctoritate judiciali ad indubitatam memoriam describuntur apud magistratum. In vett. Gloss. ὑπομνήματα exponitur. Indeque in iisdem Glossis, *actuarius*, ὑπομνηματογράφος· pro quo & *actarius* dicitur in veteri lapide. Munus ejus, acta Senatus excipere velociori manu. Vide sis de iis Beroaldum, & Torrentium, ad Suetonii Julium cap. LV. Langlæum lib. VII, c. XIX, otii semestr. Lipsii comment. ad annal. Taciti. Ab agendo quoque dicta *actio*. Quæ vox etsi latè naturâ patet, speciatim tamen ad usum forensem restringitur, sæpiusque accipitur pro accusatione, & potissimum eâ, quæ legitima est. Similiter *actoris* appellatio, etsi generatim competit omnibus caussarum actoribus, sive patronis, speciatim tamen tribuitur accusatori sive petitori. Sed & *actor* Theophilo in Institutionum paraphrasi vocatur διοικητὴς πάσης οὐσίας, h. e. ut Plautus loquitur Asinariâ, *cui omnium rerum herus summam credidit.* Ita dictus, quod ei rerum omnium *actus* incumbat: non autem, quòd apud *acta* constituatur, ut Theophilus putabat: neque quia ejus officium fuerit in litibus exercere & persequi *actiones*: quod Hottomannus & Brissonius scripserunt. Videndus Hamenvelto Goldastus, notis ad Dositheum. Ab agendo quoque sunt *actus* & *actuarium*: de quibus seorsim. Item hinc dictus est *Agonius*. Festus: *Agonium putabant Deum dici præsidentem rebus agendis. Agonalia, ejus festivitatem.* Sed de Agonalium festo fallitur seu Festus, seu Paullus. Nam erant ea festum, quo hostia, dicta agonia, offerebatur. Vide quæ in *Agonia* diximus. Ab *ago* composita multa. Ut *abigo*: unde *abacti magistratus, qui coacti deposuerant imperium*, teste Festo: & *greges furto abacti*. Cujus criminis reus est *abactor* & *abigeus*: illo Paullus utitur, hoc Ulpianus. Ab *abigeus* verò & *abigeator* formarunt: quomodo appellatur in Lege Dei, Tit. XI. sive de abigeatoribus. Item *abiga*, quia abigit partus. Plinius lib. XXIV, cap. VI: *Chamæpitys Latinè abiga vocatur, propter abortus: ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus, & odore.* Unde & liquet, cur χαμαίπιτυς, quasi terrestris pinus, dicatur. Sed pro *abiga* in Parmensi anni CIƆ CCCCLXXVI *ajuga* legas: quam lectionem mirum prætentam esse Dalecampio, cum ea satis usitata sit medicorum filiis. Nec quicquam ad eum locum Hermolaus, vel Pintianus. Aquæus ibidem monet, *ainga* aliis dici: sed facilis error is ex *ajuga*, uti is ex *abiga*. Quibus *ajuga* placet, volunt esse ex Græco ἄζυξ: vel Latino *a* & *jugum*, quia abortus adversantur jugo matrimonii. Sed hæc dimicula. Quare *ajuga* corruptum putamus ex *abiga*, hoc ab *abigo*. Est & compositum *satago*, unde *satageus*, apud Senecam epist. XCVIII. *Et istos satageos ac sibi molestos.* Ita enim ibi legere Erasmus, Alciatus, Gruterus. Quid *satagere* sit, constat ex notissimo Domitii Afri dicto de Sura multum in agendo discursante, manus jactante, aliisque talibus intento: quem non agere dixit, sed satagere, teste Fabio Quinctiliano. Pro eo & satagitare dicitur. Quo κατὰ τμῆσιν usus Plautus, Bacch. IV. III. *Nunc agitas sat tute tuarum rerum.* De cæteris ab *ago* compositis, seorsim dicemus.

AGOLUM, (penultimâ correptâ,) ab agendo, ut sensisse videtur Festus, sive Paullus, cum scribit: *Agolum* (ita & MSS) *pastorale baculum, quo pecudes aguntur.* Sed magis placet, quod ad locum hunc monet Scaliger, *agolum* esse detortum ab ἀγελαῖον, quod est, *armentale*, ab ἀγέλη, id est, *armentum*. Nempe ab ἀγελαῖον prius per syncopen fuerit *agelum*, ac postea, *e* in *o* mutato, *agolum*; quomodo, quod prius *hemo*, *elus*, *benus*, id postea *homo*, *olus*, *bonus*.

AGONIA, hostia, ut est in Glossis quæ Isidori nomine circumferuntur. In iisdem est, *Agonei*, *victima*. Ubi *agones* scribendum, paret ex loco Varronis, quem mox ponam. Glossæ Philoxeni: *Aglonia* (leg. Agonia) ἱερεῖον. Eædem: *Agonalia*, & *Agonaria*, θυσια. Ubi lege, θυσία. Quanquam *Agonalia* non tam sunt sacrificium ipsum, quàm dies festi, quibus sacrificatur ab eo, qui principem tenet locum in civitate. Auctor Festus. Et ante eum Varro lib. V de L.L. *Dies Agonales, per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agone, eò quod interrogatur princeps civitatis, & princeps gregis immolatur.* Sic eum locum legit Scaliger. In vulgatis est, *à principe civitatis*. Ex hoc autem loco colligo, voluisse Varronem, dies hos ab agone, id est, victima, κατ' ἐξοχὴν dictos *Agonales*. Aliter tamen Festus, cùm scribit: *Agonias hostias putabant ab agendo dictas.* Et postea: *Agonium putabant Deum dici, præsidentem rebus agendis; Agonalia, ejus festivitatem.* Sed omnino meliùs Varro. Verùm unde *agon*? A Græcis puto, sed hi strictiùs usi. Nam Suidas auctor est, ἄγονα vocari τὰ ἐπὶ τοῖς νεκροῖς χεόμενα· eamque & caussam esse, cur ἄγονα dicerentur: atque hac significatione αἰγὸς χοὰς legimus apud LXX interpretes: ut etiam Cælius Rhodiginus observat, lib. X, cap. III. Putat Meursius, *agonis* vocem à Plauto usurpari, Pœnul. act. II. Nam ubi in Aldina, Basiliensi, aliisque aliquot codd. legitur, *Sexagenos immolavi*; unde fecere, *sex agnos immolavi*; censet, revocatâ voce antiquâ, scribi debere, *sex agonas immolavi.* Ingeniosè. Verùm *sex immolavi agnos*, etiam est in optimis MSS. Palatinis. Porrò habet *Agonium* & alteram significationem præter antè dictam. Nam, ut ad Festum docet Scaliger, sic quoque dicebatur locus, in quo ludi initio facti sunt, nempe ab ἀγών. Quæ vox Bœotis ἀγορὰν significavit: ut monet Eustathius ad

versum primum Iliad. ω. Ubi & triplicem ejus vocis originem ponit, his verbis: Ἐτυμολογεῖται ἢ ἀγὼν ἢ παρὰ τὸ ἄγω, ἢ ἀπὸ Ἀγῶνος ἡνιόχου φασὶ Πέλοπος, ἢ παρὰ τὴν ἀστέρησιν, καὶ τὴν γωνίαν, οἱονεὶ τόπος κυκλοτερὴς, καὶ γωνίαν οὐκ ἔχων, ἢ διὰ τὸ εὐρύς. Duplicem etymologiam assignat Etymologicum magnum: Ἀγὼν λέγεται ὁ κυκλοτερὴς, καὶ γωνίαν οὐκ ἔχων τόπος· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ συνάγεσθαι. Eorum opinionem, qui ab α & γωνία deducunt, sequitur & Festus: *Agonium*, inquit, *id est, ludum, ob hoc dictum, quia locus, in quo ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo: cujus festa Agonalia dicebantur.* Et Festo igitur ἀγὼν, quasi ἀγώνιος, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν γωνίαν· quia sit rotundus, & sine angulo. Hæc opinio confirmatur eo, quod vett. Grammatici ἀγῶνα κύκλον interpretentur, ut verba hæc Eustathii indicant, ad Iliad. σ. pag. 1148. edit. Rom. Ἀγὼν γάρ, φασιν, ὅμιλος, κύκλος, μάχη, ἴλη, ἀγορὰ, συναγωγὴ, καὶ ἐπίδειξις. Et Apollonii est de certaminis curulis loco:

——— εἰς εὐρέα κύκλον ἀγῶνος.

Agrippa, ὁ ἐπὶ πόδας γεννηθεὶς, ut interpretantur Philoxeni Glossæ. Agellius lib. xv, cap. xvi: *Quorum in nascendo non caput, sed pedes primi exstiterant, (qui partus difficillimus ægerrimusque habetur,) Agrippæ appellati; vocabulo ab ægritudine & pedibus conficto.* Verùm, si partus is ægerrimus, ut Agellius verè ait, cur non potius ab ægritudine partus nomen impositum dicamus? Sensit id Nonius. Cujus hæc verba: *Agrippæ, qui cum labore matris eduntur; hoc est, per pedes contra naturam, non per caput. Quasi ab ægro partu.* Et fortasse tamen ne illud quidem etymon verum sit: sed Græcum sit ab ἀγρεῖν, *venor, capto*, & ἵππος, *equus*. Nam Græcanicum nomen est τοῦ Ἀγρίππου. [vide in *Labrusca*. Puto *Agrippas* dictos à populis *Agrippæis* seu *Argippæis*, qui erant calvi à nativitate, ut ex Herodoto constat. Latini enim *Agrippæos* vocant, quos Herodotus *Argippæos*. vide Cocles.]

Agumentum, farciminis genus. Est ab ago, ut, à tego, tegumentum; ab moneo, monumentum, &c. Varro, iv de L.L. *Agumentum, quod ex immolata hostia desectum in jecore, imponendi causâ.* Usus Arnobius lib. vii.

Agyrta, ἀγύρτης, quia ἀγείρει τὸν ὄχλον, ut est apud Hesychium. Ubi & exponitur συμφερτώδης. Sed legendum συρφετώδης. Per υ scribitur, more Æolum, qui pro ἀγορὰ dicunt ἄγυρις, unde πανήγυρις. Μητραγύρτης, qui Latinis *æruscator*, sive *æsculator* magnæ Matris. Vide Institutiones nostras Oratorias lib. iv, cap. vi.

A H

Ah, si Priscianum audimus, κατ' ἀποκοπὴν fit ab *aha*, ut *vah*, à *vaha*. Sic enim ille lib. i, cap. de numero literarum: *Quæritur, cur in vah, ah, post vocales ponitur adspiratio? Et dicimus, quòd apocopa facta est extremæ vocalis cui præponebatur adspiratio. Nam perfecta, vaha, aha, sunt.* Hæc ille. Sed (quemadmodum pluribus in *vah* dicemus) nil opus hoc commento, cum *ah* interjectio sit, φύσει significans, non θέσει. Itaque & Hebræi dicunt אח, ut Ezech. xxi, xv. Indeque אנח, *suspirium*. In optimis autem libris, pro *ah* sæpe reperias *a*; ut *pro*, ἀντὶ τοῦ *proh*, sine spiritu. De quo nos plura in Methodicis lib. vi. cap. ult. Græci pro eo itidem dicunt ἆ ἆ. Aliquis deduxerit hoc ab Hebræo: verùm obstat, quòd, ut dicebamus, istiusmodi interjectiones naturâ magis significent, quàm instituto. Quod de quibusvis vocibus male credebat Plato. Porrò, Græcis ἆ ἆ, non gementis tantum, sed & ridentis adverbium est. Romani distinguunt. Nam, cùm gementis est, spiritum subdunt; *ah*. Cum est ridentis, eundem præponunt. Dicunt enim, *ha ha he*: ut videre est apud Plautum, Pseudolo, act. iv, sc. i; & Terentium, Eunucho, act. iii, sc. ii.

A I

Aio, suspicor esse à φάω, unde φημί. Nec minùs tamen placet Martinii originatio, ut sit ab היה *haiah*, id est, *fuit, est, erit.* Quæ simplicissima ratio est affirmandi. Ausonius, Idyllio ix, cujus inscriptio, Ναὶ καὶ οὐ Πυθαγορικόν.

> Est, & non, *cuncti monosyllaba nota frequentant,*
> *His demtis, nihil est hominum quod sermo volutet.*

At durius, qui arcessunt ab Hebræo Dei nomine יה. Nec enim in omni assertione Deus testis advocatur. Nec magis ab ἄω, id est, *spiro*, cùm etiam spiremus tacentes. [ab ἄω est αὐτὴ & αὐδή.]

A L

Ala ab ἴλη, ι in α abeunte, ut à θίγω *tango*, *amor* ab ἵμερος &c. [forsan à πάλλειν & πάλος.] Ἴλην Græci dixere *agmen*, & peculiariter *agmen equitum* lxiv: unde & plerique *alam* exponunt. Sanè, & *alas* dici *equitum ordines*, apud Gellium quoque Cincius ait: sed de etymo dissentit. Nam ita dici arbitratur, eo *quòd circum legiones dextra sinistraque, tanquam alæ in avium corporibus, locabantur.* Similiter Vegetius lib. ii, cap. i: *Equitum alæ dicuntur ab eo, quòd ad similitudinem alarum ab utraque parte protegant acies.* Et satis hæc sententia verisimilis est. At non item liquet, unde in avibus hoc nomen. Variè ἐτυμολογίζει doctissimus Martinius. Nempe ut vel origine sit Latinum, quasi *avola*, quia iis volant aves, quomodo Græcis πτερὰ, & πτέρυγες, ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, quod est, *volare*: vel Græcum ab ἄελλα, id est, *procella*, cujus velocitatem imitatur: aut ab ἀλέη, id est, *effugium*, cujus ergò alæ concessæ à natura: vel ut Hebræum sit ab עלה, *alah*, id est, *adscendere*, quòd alis superiora petantur: vel ab אל, *el*, id est, *fortis*, quia in alis est avium fortitudo: unde & Hebræis *ala* est אבר *eber* ab אביר *abir*, *fortis*. Hebræum esse, magis placet. Quod si est, ab *ala* fit ὑποκοριστικὸν *axilla*. Verùm aliter veteres. Quippe censent, *ala* κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *axilla*. Docet hoc Cic. Orat. ad Brutum; eumque sequitur quoque Cæsar Scal. lib. i. de causs. L. L. Utriusque verba adfero in voce Velum. Quæ sententia si magis placet, vel ob summam Tullii auctoritatem, porrò; unde *axilla* sit, quæri oportebit. Nempe hoc fuerit ab *axula*, hoc ab *axa*, quod ab *axo*. Sic enim veteres dixere pro *egero*; unde *axitiosi*, quo usus Plautus apud Varronem: *Axitiosæ annonam caram e vili concinnant viri.* Item *axites*. Nam ita, ut Scaliger observavit, cùm apud Festum legendum, tum in vett. Gloss. ubi exponitur συμπλεονεκτοῦσαι. Festi verba sunt: *Axitiosi factiosi dicebantur, cùm plures unà quid agerent, facerentque. Axit autem antiquos dixisse, pro egerit, manifestum est. Unde Axites* (malè vulgo *Axes*) *mulieres, sive dii, dicebantur unà agentes.* Ab eodem, Festo teste (sed una apud eum litera excidit) *axes*, vel *axes*, adglomerati, universi. Item compositum ejus, *ambaxes*, vel *ambaxies*, quæ circumeunt catervatim: ut idem exponit: nisi malimus, *Ambaxitiosi*: quod sit ab *Axitiosus*: ut dictum in *Ambaxioqui*. Quemadmodum autem ab *ago* est *axo*, unde *axa*, ut hinc *axula*, à quo *axilla*, ex quo *ala*: sic videri possit, ab antiquo *pago*, pro *pango*, fuisse *paxi*, pro *panxi*; unde *paxus*; à quo *paxulus*; ut hinc *paxillus*; è quo κατὰ συγκοπὴν *palus*. Ratio nominis sit, quia palus in solo figitur pangiturque. Sed ut hoc minimè ineptè dici possit, ita magis mihi verisimile fit, esse à Græco πάσσαλος, quod idem significat, σ convertitur in *x*. Quomodo à πίσσα est *pix*, ab Αἴας *Ajax* &c. At simile magis est *taxillus*, ut nempe à *tago*, pro *tango*, fit *taxi*; unde *taxus*; à quo *taxulus*; unde *taxillus*, & per syncopen *talus*. Vult & Jul. Scaliger itidem, *mala* esse à *maxilla*, hoc à *maxa*, isto à *maxo*. [*Maxilla* puto est à *mando*, unde *mansum*, *mansica*, *masca*, & *mascilla*.] Ita enim priscos dixisse, ut *axo*, *faxo*, &, quod Jul. Scaliger addit, *graxo*. Quo usus putatur Plautus, prologo Asinariæ: *Age nunc reside, cave modo ne graxis.* Prout legit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis, voce *Plauti*; & observat Giffanius, in indice Lucretiano, voce Prograxe; editumque hoc pacto in antiqua editione, ante annos nonaginta Venetiis excusa, cum variorum annotationibus. Sed metrum omnino reclamat: quod Jambicum trimetrum esse debet. Itaque Bernardus Sarracenus, ante hos, annos centum, legit *ingratus*: quem Rivius secutus. Sed sententia exigit *gratus*, quod & Lambinus probat, & pluribus comprobat Acidalius. Validior est alter locus, quo iidem, Hermolaus, dico, & Giffanius, vocem hanc adsertum eunt. Nam & in MSS. & excusis legitur, lib. v:

> *Quippe ubi se multi, per somnia sæpe loquentes,*
> *Aut morbo delirantes, prograxe ferantur,*
> *Et celata diu in medium peccata dedisse.*

Imò

Imò Lambinus quoque hanc lectionem probat: nempe ut, quemadmodum ab ἔκαμψα, sive futuro, κάμψω, est Latinum *campso*, teste Prisciano: sic ab ἔκραξα, sive à κράξω, sit Latinum *craxo*, vel, mutata tenui in mediam, *graxo*. *Procraxe* autem, sive *prograxe*, (utro enim modo scribas, nil refert) κατὰ συγκοπὴν fuerit è *prograxisse*: h. e. indicasse, effutiisse. In Aldina, & quibusdam aliis, est *protraxe*. Quod similiter factum è *protraxisse*. Nec malè huic loco convenit. Quare utro modo scripserit Lucretius, haut facilè dixerim. Nisi quod magis inclino in *protraxe*. Quia, si *graxo* dixissent Latini, puto, vox adeo insolens, in tam nobili scriptore, non fugisset Festi, Nonii, vel aliorum industriam. Nunc de eo altum apud Veteres silentium est.

Alabarches quis sit, disputatur. Pompeium ita vocat Cicero ad Att. lib. II, epist. XVII. Et apud Juvenalem est Sat. I:

Atque triumphales inter, quos ausus habere
Nescio quis, titulos Ægyptius, atque Alabarches.

Quidam scribunt *halabarches*, quasi Græcè sit ἁλαβάρχης. Nempe iis dici videtur quasi ἁλὸς ἀρχὸς, h. e. *salis præfectus* sive princeps: quomodo cùm in historia Ecclesiastica, tum in Josephi tralatione, vertit Ruffinus. Josephi quidem hæc verba, LXX, c. V: Ἦλθε δὲ Φάδῳ Τιβέριος Ἀλέξανδρος διάδοχος, Ἀλεξάνδρου παῖς, τοῦ καὶ ἀλαβαρχήσαντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, γένει καὶ πλούτῳ πρωτεύσαντος τῶν ἐκεῖ κατ᾽ αὐτόν. Quæ verba sic transtulit Ruffinus: *Venitque Fado successor Tiberius, Alexandri filius, qui etiam in Alexandria fuit Halabarches, id est, Princeps salis, genere divitiisque Alexandrinorum cunctos excellens.* Sed Ruffino, puto, nemo hac in parte assentietur, nisi Græcanicæ compositionis ignarus. Omnino enim ἁλιάρχης dici oporteret. Verisimilius igitur Jac. Cujacius, lib. VIII observat. c. XXXVII, qui Ἀλαβάρχης dici censet ab ἀρχὸς & ἄλαβα, quod Hesychius interpretatur μέλαν, ᾧ γράφομεν, *atramentum, quo scribimus*. Ita *Alabarches* propriè erit magister sive præfectus scripturæ, hoc est, vectigalis, quod percipitur è pastione pecorum in pascuis publicis. Itaque Cicero Pompeium vocat Alabarchen, quòd in multis Asiæ locis constituisset vectigalia, seque gloriaretur auxisse vectigalia populi Romani. Et sanè Alabarchiæ vectigal legas quoque l. IX Cod. de vectigal. Nicolaus autem Fullerus, lib. IV Miscell. Theol. c. XVI, multis refellit eam Cujacii interpretationem, ac contendit majoris fuisse dignitatis Alabarchen, quàm ut atramenti sive scripturæ præfectus, vel publicanus, dici mereretur: quippe eum fuisse præsidem eum, seu præfectum gentis, qui alius, nempe ejus cujus αὐτοκρατορεία foret, vicem obtineret: eoque esse ex חלף, id est, *vice*, *loco*, & ארכן, atque in compositione ארך, hoc est, ἄρχων. Ut Ἀλαβάρχης sit idem ac ὕπαρχος, hoc est, ὁ ὑπ᾽ ἄλλῳ ἄρχων. In quibusdam Ciceronis, & Juvenalis codd. legitur *Arabarches*. Quæ lectio si placet, non quidem dicendum, *Arabarchen* dici, tanquam Arabum Ægyptiorumque instar mollem & effeminatum; quod Baptista Pius scripsit, Annotat. Poster. cap. XCIII. sed neque Antonius apud Cic. intelligendus, ut is ita dicatur, quòd vectigalia exigeret ab Arabibus, & Ægyptiis; ut scribit Alciatus in priori Prætermissorum lib. Sed statuendum, Pompeium ita dici, quia domuerat Arabas, uti & Palæstinam, ac vicina Orientis loca: ut nempe Arabarches, Arabum præfectum signet, dicaturque eâ formâ, quâ apud Strabonem, atque alios, legimus Asiarches. Vel potiùs, cùm verisimile non sit, Alabarchen & Arabarchen esse diversa, statuendum, Arabarchen iis locis poni pro Alabarchen, quâ ratione Latiales dicimus & Latiares, præliales & præliares, Palilia & Parilia, mortualia & mortuaria: quomodo item pro Latino *flagellum* Græci scribunt φραγέλλιον; unde apud Marcum Evangelistam cap. XIV est φραγελλώσας.

Alabaster, seu *alabastrum*, Gr. ἀλάβαστρος seu ἀλάβαστρον. Utroque utuntur Latini, ac Græci. Dicitur ἀλάβαστρος vel ab α & λαβεῖν, quasi, ὃ λαβέσθαι, (hoc est, *quod prehendere*,) ob levorem, sit impossibile: quam originationem Methodius attulit, teste Etymologo. Vel ab α & λαβὴ, id est, *ansa*: quod ansas non habeat. quod apud eundem Etymologum, & Suidam, legas. Utramcumque sequaris etymologiam, *l* inseritur per pleonasmum. Aliis tamen placet, (uti doctissimo Salmasio,) ἀλάβαστρος dici pro ἀνάβαστρος, ν in λ Atticè & Æolicè converso: quomodo dixere λίτρον pro νίτρον, πλεύμων pro πνεύμων, &c. Ἀνάβαστρος verò sit ab ἀναβαστάσαι, quatenus notat *ferre*, *gestare*, unde βαστάζειν. Sic ἀλάβαστροι pro ἀνάβαστροι dicebantur *perticæ*, sive *falangæ*, quibus onera à bajulis ferebantur. Et sanè hæc doctissimi viri sententia magis, quàm veterum, probatur. Est verò ἀλάβαστρος, vasis unguentarii genus, longitudine fastigiatâ in pleniorem orbem desinens: ut indicant, quæ de elenchorum figura (quos alabastris confert) scribit Plinius, lib. IX, cap. XXXV. Hinc *alabastrites*, ἀλαβαστρίτης, lapidis genus, ex quo fierent hæ μυροθῆκαι. Alio nomine ὄνυξ dicitur. Dioscorides, lib. V, cap. CX. Ἀλαβαστρίτης λίθος, ὁ καλούμενος ὄνυξ. Plinius lib. XXXVI, cap. VII: *Onychem etiam tum in Arabia montibus, nec usquam alibi, nasci, putavere nostri veteres.* Et de eodem, initio sequentis: *Hunc aliqui lapidem alabastriten vocant, quem cavant ad vasa unguentaria, quoniam optimè servare incorrupta dicitur.* Onyx verò nominatur, quia referat unguis humani colorem levoremque: Nam ὄνυξ, *unguis*, per συνεκδοχὴν, seu μετωνυμίαν materiæ, pro alabastro usurpat Horatius, lib. IV, Oda XII. *Nardi parvus onyx eliciet cadum.* Ubi Acro monet, *onyx* poni pro ampulla marmorea, proprieque sic dici marmoris genus, ex quo ad unguenta odorata parva fierent vasa. Eodem, ac Horatius, modo usus Propertius lib. III, eleg. IX; Catullus de coma Berenices; Martialis lib. VII, epigr. XCIII; &c. Cave autem putes antiquis id fuisse alabastrum, quod nos hodie sic vocamus. Vulgò enim sic dicitur lapidis genus, è quo torno vasa fiunt, venis subnigris per ea discurrentibus, pellucido livore, materiâque planè fragili: quæ gypsi species est, non species veteris alabastri: qui cujusmodi fuerit, imprimis sciunt, qui Romæ veterum ædificiorum rudera viderunt.

Alacer, est à privativo *a*, & *lacer*, ut quidem sensit Asconius Pedianus. Cujus hæc verba: *Alacris, sive alacer, dicitur is, qui intentus est sensibus universis: quod est indicium erecti animi, atque sublimis. Nam è contrario lacer dicitur amputatus à corpore sensuum membris, hoc est, auribus oculisve. Quæ significatio ad animum sæpe transfertur. Ut enim plerumque afflicto animo sensibus non utimur erectis, sic alacer dicitur is, cui omnes sensus in loco quisque suo vegeti sunt & intenti.* Paullo pòst idem alteram quoque ἐτυμολογίαν subjicit: *Sunt*, inquit, *qui alacrem, festinantem & properum dici putant, quasi alis acrem.* Placuitque hæc sententia Perotto quoque. Sed ea originatio dispari quantitate refellitur. Quia Christophorus Colerus notis ad fragmenta Sallustii apud Asconium pro *alis acrem* unius literæ trajectione legendum putat *salacris*; quâ ratione *alacris* propriè fuerit, qui *in saliendo est expeditus*. Quod si ab *ala* fiat, non tam componatur ex *ala* & *acer*: quàm fuerit simplex derivatum. Quantitas tamen primæ nonnihil repugnat. Quare verissimam arbitror ἐτυμολογίαν Donati, qui, Eun. act. II, sc. III, verba *alaceres*, interpretatur: *lætus*; atque addit, *Nam, alacris*, l *litera pro* d *posita, non tristis, id est*, ἄδακρυς, *intelligitur*. Sanè quòd ait de mutatione literæ *d* in *l*, id in aliis quoque multis usu venit. Ut, δάκρυον, *lacryma*; ὀδυσσεὺς, & Æolicè ὀλύσσευς, *Ulysses*. Ab *odore* quoque prius fuit *odere*, postea *olere*; & *odefacit* pro *olefacit*; eodemque modo, teste Festo, *delicare* veteribus fuit, quod posterioribus *dedicare*, & *dingua* dixere pro *lingua*, & *Capitodium* pro *Capitolio*; quemadmodum scribit Victorinus.

Alburnum, est mollis ac pessima ligni pars, cortici proxima; ab *albore* ita dicta, ut Plinius ait, lib. XVI, cap. XXXVIII. Adipi in homine respondere, ibidem scribit: ac Glossæ quoque vett. στέαρ τοῦ δένδρου interpretantur. Inde *exalburnare* idem Plinius dixit, libri ejusdem cap. XL, h. e. *alburnum amputare*.

Alburnus, piscis, Ausonio in Mosella:

Noris & alburnos, prædam puerilibus hamis.

Argenteis est squamis, ut à candore omnino nomen acceperit. Nec propterea cum Agricola generatim *Weiszfisch* exponendum: cum varia sint alborum piscium genera; alburnus autem sit id genus, quod Germanis, Belgisque, *blyk*, vel *blik*, similiter appellatur, à *blicken*, hoc est, *candicare*, *splendere*. [ἔλφος idem quod λίπος *adeps*.]

Albus, Festo teste, ab ἀλφὸς, quod est λευκὸς, ut interpretantur Hesychius & Suidas. [ἀλφὸς idem quod φαλός.] Itaque

que & vitiliginis species est, quæ à colore ἀλφὸς dicatur. De ea sic Cornelius Celsus lib. v, c. ult. *Ἀλφὸς vocatur, ubi color albus est, ferè subasper, & non continuus, ut quadam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus, serpit.* Sabini, Festo teste, pro *album* dixere *alpum*; indeque idem *Alpes* vocatas ait, ob nivium candorem. Multi, eosque inter Cambdenus in Britannià suâ, suspicantur, Britanniam quoque sive ab ἀλφὸς, sive Latino *albus*, dici *Albionem*, ob rupes albicantes; à quibus & Orpheo in Argonauticis λευκαῖον χέρσον, id est, *albicantem terram*, dici arbitrantur. Sed Buchananus arbitratur antiquis *albus*, sive *alpus*, non colorem tantum, sed & altitudinem notasse; indeque cùm Alpibus nomen impositum, tum Albioni, ob montium altitudinem. De Alpibus favet, quòd Glossæ *Alpes* interpretantur ὄρη ὑψηλά· quodque Isidorus lib. xiv, c. viii, ait, *Gallorum linguâ Alpes montes alti vocantur.* Vide sis Buchananum lib. i rerum Scotic. Fortasse tamen verius, *Alpes* dici quasi *alberg*, id est, *omnino montes*. Interim, *Album* ab ἀλφὸν venire, certum est. Est vero ἀλφὸν per μετάθεσιν ab Hebræo לבן (*laban*,) quod idem notat. Angelus Caninius ἀμέσως *alba* vult dici à *laban*. Sed magis verisimile fit, Cadmum eam vocem tulisse in Græciam, hinc hausisse Romanos. Ab albo colore *Album* dicebatur id, in quo proponebantur edicta Prætoris. Græcis similiter appellatur λεύκωμα, teste Polluce. Ælius Lampridius in Alexandro Severo nominat *pyttacium*. Vulgo *matricalam* vocari scribit Budæus, annot. in Pandect. At cave icirco barbarum credas. Nam *matricula* voce sic quoque usus Vegetius, lib. i, cap. 26. Vide, si voles, quæ de *albi* voce scribit Hermolaus, in Glossis Plinianis. Ab *albus* est *albatus*, ut à *candidus candidatus*. Illud, albis; hoc, candidis vestibus indutum, significat. Pers. sat. 2:

—— Negato
Juppiter hoc illi, quamvis te albata rogârit.

Hoc est, quamvis puris albisque vestibus te accedens, egregiè simulet pietatem. Ab *albus* est *albumen*, ut Græcis λεύκωμα. Ab eodem est *albugo*, ut à *salsus salsugo*. Et ea macula in oculo alba, quæ Græcis similiter λεύκωμα, & λεύκωσις, à λευκός. Ab eodem est *albarium*, opus quod calce pura illitum est. Legas apud Plinium semel iterumque: item lib. vii, cap. ii, de tectoriis. Græcis opus ejusmodi dicitur κονίαμα. Unde apud Matth. xxiii legas, τάφοι κεκονιαμένοι, *sepulcra operis albarii*. Hesych. κονιῶντες, λευκαίνοντες. Hinc οἱ κονιαταὶ, *albarii*, in Cod. Theod. lib. xiii, Tit. iv. qui & *albini* dicuntur Theodosio & Valent. Cod. leg. x, de excusat. artif. Sic vocantur qui dealbant, quod calce fit mera. Nam tectorium opus fit arenata calce. Ab eodem est *albeo*. Tacitus lib. vi Annal. *Simul albentibus spumis in modum diadematis sinuare orbes* &c. Hinc *albesco*, ut à *clarus clareo*, unde *claresco*. *Clarere* dixit idem scriptor, lib. iv Hist. *Quantis exercituum nostrorum laboribus, quove eventu Germanica bella tractaverimus, satis claret.* Ita enim est in Vaticano exemplari, pro quo in vulgatis, *satis clarum*. Ab *albeo* fuerit *albegmen*, ut à *præseco præsegmen*. *Albegmina autem sunt partes extorum, quæ diis immolabantur*; ut est apud Festum. A candore nomen hoc accepisse, censet quoque Perottus. Sed Scaliger legit *ablegmina*, quod eadem ἀναλογίᾳ sit ab *ablego*. Et sanè magis placet. Vide quæ de hoc suo loco dicimus. Est quoque ab *albeo*, *albico*, ut à *fodio*, *fodico*. Ab *albico* verò *albicasco*, ut à *labo labasco*. Cn. Matius apud Agellium lib. xv, cap. xxv: *Jamjam albicascit Phœbus.* h. e. λευκαίνει, ut loquitur Euripides. Alii *albicassit* legunt, sed hoc fuerit futurum subjunctivi, ut *levâsso*, pro *levavero*; *expugnâsso*, pro *expugnavero*.

ALCES, juxta meliores libros, dicitur Latinis, quæ Græcis ἀλκή. Ita *hæ alces* Capitolino: αἱ ἀλκαὶ Pausaniæ. Hæc res movet nonnullos, ut nomen ei credant esse à *vi & robore*. Nam ἀλκὴ, *robur*. Nempe quia, ut de ea Alciatus in emblem. ait,

Fortior hæc, dubites, ocior anne, siet.

Sed non dubito, quin vox ab ea sit gente, ubi animal nascitur. Germanis & Belgis *eelland*, *elent*, vel *ellent*, vocatur, quæ vox *miseriam* sonat. In caussa esse ajunt, quòd quotidie laboret morbo comitiali. Addunt, non liberari eo, priusquam dextri posterioris pedis ungulam inserueint auriculæ sinistræ. Quod puto hominum esse vanorum commentum. Vide de hoc animali Cæsarem, lib. vi de Bello Gallico; Plinium, lib. viii, cap. xv; Pausaniam, in Eliacis. Qui tamen in ejus descriptione non conveniunt.

ALCEDO, παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν, *quod in mari cubet*: quomodo & *halcyon* ἀλκυὼν vocatur, ab ἅλς & κύω, id est, τίκτω, quod in mari pariat. Nec obstat, quòd *alcedo* scribi soleat, non *halcedo*. Nam & ἀλκυὼν, ejusque derivata sæpius tenui spiritu scripta reperias quàm aspero. Plautus, Pœnulo, act. i, sc. ii. *Jam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillam facis quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos.* Varro lib. vi de L. L. *Hæc avis nunc Græce dicitur* ἀλκυὼν, *à nostris alcedo. Hæc hieme quòd pullos dicitur tranquillo mari facere, eos dies Halcyonios appellant.* Plin. lib. x, cap. xxxii. *Fetificant halcyones bruma* (sive, ut idem refert, lib. ii, c. xxvii, circa brumam, sive Virgiliarum occasum:) *qui dies Halcyonides vocantur, placido mari per eos & navigabili, Siculo maxime. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt.* (Brumam parum Latinè *solstitium hibernum* vocant.) *Nidi earum admirationem habent, pilæ figura, paullum eminenti, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine. Ferro intercidi non queunt, franguntur ictu valido, ut spuma arida maris: nec unde confringantur, invenitur*, &c. Vide eundem, lib. ii, cap. xlvii. item Senecæ Nat. Quæst. Servius in illud i G. *Dilectæ Thetydi halcyones: Hæ aves*, inquit, *nidos faciunt in mari, media hieme, quibus diebus tanta est tranquillitas, ut prorsus nihil in mari moveri possit: unde dies Halcyonii vocantur.* Qui dies solent esse εὐδιεινοὶ (ut Aristoteles, lib. v de Hist. Animal. cap. viii, sive Cæs. Scal. cap. ix, sect. lx, loquitur,) h. e. *tranquilli*, sic ut mare non agitetur ventis: unde Simonides, ut ibidem Philosophus ait, *Alcyonia* eleganter vocat λανθάνεμον ὥραν, q. d. *tempus ventos recondens*: *oblivionem ventorum* haut inscitè Cæsar Scaliger vertit. Vide & Lucianum in halcyone, seu περὶ μεταμορφώσεως· & illustrem Eustathii locum in Il. ι, pag. 776. Quemadmodum verò à Græcis dicuntur ἀλκυόνειοι, vel ἀλκυονίδες ἡμέραι· ita & ab *alcedine* Latini *alcedonia* appellarunt. Unde Apulus ἀνώνυμος, prologo Plautinæ Casinæ: *tranquillum est: alcedonia sunt circa forum.* Vide & de alcedone & alcyoniis Isacium in Lycophronem: atque alios.

ALCHIMIÆ *scientiam* nominat Firmicus lib. iii, cap. xv. Ita quidem editum ab Aldo. Sed in chirographis est *chimia*. Græci χημείαν dixere, & χημευτικήν. Vide Suidam in voce Δέρας, atque iterum in voce χημεία. Sed viri eruditi legere malunt χυμίαν· Nempe ut sit à χύω pro χέω, vel à κεχύμαι, sublato ε. Unde & χυμίζειν. Ut apud Aristophanem Θεσμοφοριαζούσαις· ὅπερ ἁρμονίαν ἐχύμισεν. Sic enim legendum; pro quo prave ἐχήμισεν· ac corruptius etiam οἱ περὶ, pro, ὅπερ. Sane si χημεία est ἡ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατασκευὴ, *argenti atque auri præparatio*, ut eam describit Suidas: absurdum non videtur, nomen eam accepisse à χῦμα, pro χεῦμα, quod est, *fusio*, vel *fluxus*. Nempe quia fundit metalla, immutat, viliusque in melius convertit. Nisi malis nomen esse à quodam, qui arte ea excelluerit, cui nomen Χύμης. Ejus meminit Zosimus Panopolita. Sed eidem & χίμης vocatur, unde sit *alchimia*, de quo diximus. Et potuit ei verum nomen esse χήμης· unde χημεία foret: quomodo Suidæ hanc artem vocari diximus. Et recentiores Græci dicunt ἀρχημίαν. Nempe pro ἀλχημίαν. Ubi *al* est articulus ab Arabibus præfixus: ut in ἀλκυεγὴν, pro κυεγὴν, & *almageste*, pro μεγίστη, & aliis, in nomine *Manacm* adductis. Non audiendus Cælius Rhodiginus, cum lib. vii, cap. ii, scribit, *alchymiam* luxato vocabulo dici pro *archymiam*, quasi ἀρχικὴν χημείαν. Quemadmodum nec audiendus Quercetanus, lib. i de priscorum medicina, cap. ii, ubi *halchymiam* scribit, atque esse ait ab ἅλς & χέω, ut propriè sonet *salis fusionem*.

ALEA, ut Isidorus scribit lib. xviii, cap. lx, *inventa à Græcis in otio Trojani belli à quodam milite nomine Alea, à quo & nomen accepit.* Sed de Alea milite vellem laudasset auctorem. Raphaël Volaterranus, lib. xxix, c. de ludo, Palamedi aleæ inventionem tribuit, atque id perscriptum refert à Philostrato in Heroicis. Sed fallitur. Sic enim Philostratus in Palamede:

mede: ἔνθεν ἦν τῶν Ἀχαιῶν ἐν Αὐλίδι, πεσσοὺς ὤρεν. At πεσσοὶ, sive calculos, sive latrunculos transferre lubet, aliud sanè à tessera sive alea, quæ Græcis κύβος. Itaque Eustathius hæc manifestè distinguit, ad Οδ. α᾽ sententiamque suam confirmat loco Herodoti e lib. I; ubi ait, à Lydis inventos τοὺς κύβους, καὶ τοὺς ἀστραγάλους, καὶ τὴν σφαῖραν, καὶ ἄλλα παίγνια, πλὴν πεσσῶν, *tesseram, sive aleam, & talos, & pilam, & alia ludicra, præterquam calculos.* Sed Palamedi tamen ab aliis adscribi, minimè diffiteor, quando id testatum facit vel hic locus Sophoclis in Palamede, quem paginâ proximâ ad discrimen idem comprobandum adducit Eustathius: Ἐκεῖνος ἐφεῦρε πεσσοὺς, κύβους τε, τερπνὸν ἀργίας ἄκος. *Invenit is calculos, tesserasque, jucundum otii inertiaque remedium.* Ægyptus quoque quidam tribuunt. Sed de Alea milite nihil alibi reperio. Quare non tam ab Alea milite sic dici placet quàm ab ἀλᾶσθαι, quod est *vagari, incertumque esse.* Nihil enim aleâ incertius. [malo à πάλλειν, i. e. κληροῦν.] *Aleonem* pro *aleatore* dixisse veteres, Nævii auctoritate comprobat Festus.

ALECTORIA, & *alectorius*, dicitur: in priori *gemma*; in altero *lapis* intelligitur. ab ἀλέκτωρ, qui est *gallus gallinaceus*, in cujus ventriculo reperitur. Plinius lib. XXXVII, cap. I: *Alectorias vocant, in ventriculis gallinaceorum inventas, crystallina specie, magnitudine fabæ; quibus Milonem Crotoniensem usum, in certaminibus invictum fuisse, videri volunt.* Apud Solinum cap. IV perperam edidit Delrio: *Sanè alectore traditur usus, qui crystallina specie.* Pro *alectorio*. Nam ἀλέκτωρ non lapis, sed gallus.

ALES, ut Varro IV de L. L. ait, ab *alis* dicitur, quâ nempe ratione à πτερὸν est πτερόεις. Differt ab ave, ut species à genere. Nam avium aliæ oscines, aliæ alites: illæ ore, hæ *alis* auspicium faciunt. Prioris generis sunt corvus, cornix, noctua; posterioris, buteo, sanqualis, &c. Picus autem Martius, Feroniusque, quia & cantu & volatu faciunt auspicium, inter oscines & alites reponuntur. Auctor Festus in *Oscines*. Conjungit utrumque avium genus Cicero II de nat. Deor. *Aves quasdam*, inquit, *& alites, & oscines, ut augures nostri appellant.* Et planius epist. VI, lib. VI, ad fam. *Non igitur ex alitis volatu, nec è cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, tibi auguror.* Item Plinius lib. X, cap. XIX: *Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas dividitur species, oscines, & alites: illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit.*

ALGA, κατὰ συγκοπὴν, ex *alliga*, ab *alligando*, quia natanti atque etiam submerso involvi & alligari soleat. Sic dicitur herba, quæ in mari nascitur, ut scribit Servius ad illud Ecl. VII:

Horridior rusco, projectâ vilior algâ.

Festus similiter, *Alga*, inquit, *herba, quam mare ad litus projicit.* Unde liquet cur Maro dicat, *alga projecta.* Glossæ, φῦκος, *alga, fucus.* At φῦκος est quod Dioscoridi βρύον θαλάσσιον, sive τὸ προσβεβρασμένον, ἀπὸ τῆς θαλάττης τῇ γῇ, ut exponit Hesychius. [qui ἁλικὰ vel ἁλυκά, *salsa, marina.*] Id in fluvio ac palude dicitur *ulva.* Maro VI Æn.

Tandem trans fluvium incolumes, vatemque virumque,
Informi limo, glaucâque exponit in ulvâ.

Ubi Servius *ulva* interpretatur *herba palustris.* Uti & ad illud II Æn.

Limosoque lacu per noctem obscurus in ulvâ
Delitui.

Sed non videtur id discrimen esse perpetuum, ut mox parebit. *Alga* geminum etymon ponit Isidorus lib. XVII, cap. IX. *Alga nomen sumsit ab algore aquæ: vel quod alliget pedes, quia crassa est, foliis aquam ex parte superantibus.* Ibidem ait, *ulvam* esse algâ molliorem, magisque fungosam; & nasci circa fontes, paludes, stagna; & dici ita ab *uligine.* Sed Scaliger, exercitatione XXXIX, ex eo dictam ait, quòd prisci Syri aquam vocarent ὕλαν, indeque & *uliginem* dici arbitratur. Sed de Syris illud, adstrui debuit. Malim accedere Scaligero filio; cui *uligo* ab *udus*, pro *udiligo*; ut à *vitium vitiligo*, quia infectæ cutis vitium est. Ac ab *udo* similiter *ulva* nomen accepit: pro *udua*. Nam *d* & *l* commutari solent. Nisi ab *alluendo* malis, quia aquis alluitur. Ab *alga* est *algosus*. Auson. Epist. VII, ad Theonem:

Algoso legitur litore concolor.

Sidonius lib. VIII, epist. IX. *Algoso prope concolor profundo.* Idem epist. II, lib. II. *Lacus is circa principia sui solo palustri voraginosus, & vestigio inspectoris inadibilis est; ita limi bibulis pinguedo coalescit sese fontibus algidis, litoribus algosis.* Ubi ut *pelagus* paullò antè dixerat, pro *lacu*; sic nunc *litus* ait, pro *ripa*; & *ulvam*, pro *alga*.

ALGERE propriè dicitur, cui membra dolent immodico frigore. Venit enim ab ἀλγέω, *doleo.* Festus: *Algeo ex Græco ἀλγῶ dicitur, id est, doleo; ut sit algor, dolor quidam membrorum rigore collectus.* Sic optimè eum locum restituit Bon. Vulcanius, notis ad vett. Gloss. At in vulgatis, imò & MSS[tis], pro *algor* est *frigus*, quod ex Glossatoris cujuspiam interpretatione irrepsit in contextum. Perperam etiam pro *collectus*, *conjectus* reposuere. Possis & deducere ab ἄειλος, quod ex α στερητικοῦ & ἴλη, quomodo dicitur ἡ τοῦ ἡλίου αὐγή. Inseritur *g*, ut à *mari mergo*, ab ἴσπαρον *spargo.* [ἄλυς, βλαίσση, & ἀλύσσειν, τρέμειν.] Ab *algeo* est *alsiosus.* Gloss. *Alsiosi*, κρυόεντες. Nisi *algiosus*, quod puto, legendum. De eo mox. Ab eo quoque non tantum *algor*, sed & *algus* dicitur, uti Græcis ἄλγος sed his dolorem notat. Ablativo *algu* usi apud Nonium, Accius, Varro, Lucillius. *Algo* pro eo dixit Lucretius, si stamus vulgatis Nonii codicibus. Nam Lambinus apud Lucretium *algu* legit. Si *algo* placet, dicendum, *algus* olim etiam fuisse secundæ. Neque enim verisimile mihi fit, quod in Indice Lucretiano scribit Giffanius, *algo* dixisse Lucretium pro *algore*, per apocopen, quâ ratione idem, & Lucillius, *guberna* dixere pro *gubernacula*, ut Nonius & Victorinus testantur. Ab eodem pro *algidus* dicitur *algiosus.* Gloss. Philoxeni: *Algiosus*, δύσριγος. At *algosus* aliud est. Nam ab *alga* venit: de quâ antè diximus.

ALICA potioris genus, quod Græcè χόνδρος ex quo Arabes corruptè fecere suum *Candarusium.* Fit ex zeæ specie, quæ δίκοκκος dicitur, teste Dioscoride, lib. II. cap. LXXXIX. Qua ratione fieri soleat, docebit Plinius lib. XVIII, cap. XI, & Dionysius Uticensis, sive Cassianus Bassus Scholasticus, vel quisquis auctor Γεωπονικῶν, Constantino Cæsari dicatorum, lib. III, cap. VII. Cujus lemma, χόνδρου ποίησις. *Alicam* sine adspiratione scribi, tradidit Verrius, teste Charisio lib. I. Ab *alendo* dici, scribunt Festus, & Velius Longus. Ab *alica*, meretrices dictæ *alicariæ*; ut apud Plautum, Pœnulo, act. I, sc. II: *Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias.* Festus: *Alicariæ meretrices appellabantur in Campaniâ, solitæ ante pistrina alicariorum versari quæstus gratiâ, sicut eæ, quæ ante stabula sedebant, dicebantur prostibula.* Sunt & qui ab alica ὑποκοριστικῶς *aliculam* dixisse putent Martialem. Locus poëtæ est lib. XII, epigr. LXXXIII:

Brumæ diebus, feriisque Saturni
Mittebat Umber aliculam mihi pauper:
Nunc mittit alicam: factus est enim dives.

Sed falluntur. Nam alicula hic est vestimenti genus; quomodo & usurpatur ab Ulpiano in l. XXIII, §. II, Dig. de aur. arg. *Sic autem* (Velii Longi verbis utor) *existimant dictam, quod alas nobis injecta contineat.* Verum potius censeo, ut Latini ab ἴον non *vium*, vel *via* dicunt, sed ὑποκοριστικῶς *viola*; sic eosdem ab ἄλλιξ ἄλλικος, pro *allica*, & abjecto priori *l*, *alica*, per diminutionem dicere *alicula.* Hesychius: Ἄλλιξ, χιτὼν χειριδωτὸς, παρὰ Εὐφορίωνι h. e. tunica manuleata, seu manicata, sive chiridota. Quam Græcam vocem retinet P. Africanus apud Agellium lib. VII, cap. XII. Hujusmodi igitur tunicam, qua pueri uti solent, ait Martialis sibi ab Umbro, dum pauper erat, donari solere. At postquam dives factus, non aliculam, inquit, misit, sed alicam. h. e. χόνδρον, sive potionem ex zea decorticata: cujusmodi pauperum donum esse solet. Unde idem Martialis, in Xeniis, lemmate VI:

Nos alicam; mulsum poterit tibi mittere dives.

Videtur Martialis dicere, plus ab Umbro mitti quàm solet, quia nunc alicam mittit, non aliculam. At revera perstringit hominis avaritiam, qui postquam majores nactus divitias, sordidior sit factus, quia revera plus est alicula, quàm alica. Vide de alica Plinium lib. XVIII, cap. XI; & lib. XXII, cap. XXV. ubi inter alia ait, omnes ptisanæ laudes in alicam transire. Adi & Palladium in Junio Tit. XII.

ALIPILUS, sive *alipilarius*, dicitur, qui Græcis est δρωπακιστής. Erat inter servilia munera. Sic dictus quia alarum pilos velleret. Seneca epist. LVI: *Præter istos, quorum, si nihil aliud, recta*

voces

voces sunt, alipilum cogita, tenuem & stridulam vocem &c. Antiquiores Romani alarum pilos vellebant; idque absque ulla mollitiei nota. Posteriores verò, qui magis molles & effeminati, brachia, crura, aliasque corporis partes volsellis, pice, ac resina, depilare solent.

ALIPTES, ἀλείπτης, ἀπὸ τοῦ ἀλείφειν, quod est *ungere*: unde propriè signat *unctorem*: eâque notatione sæpe usurpat Cælius Aurelianus. Non tamen id solum aliptarum munus fuit; sed insuper & virium & coloris habebant rationem, quæ non unctione procurantur, sed ratione exercendi, quam gymnastæ præscribebant. Eaque est ratio, cur ut palæstra sæpe ponitur pro gymnasio, cujus alioqui pars erat; sic quoque aliptes interdum accipiatur pro gymnasta, quamquam, si vocem spectes, tantum partem muneris signet. Sic utitur Cicero, lib. I ad fam. ep. IX: *Sed vellem non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed etiam, ut alipta, virium & coloris habere rationem voluissent.* Et Celsus, lib. I, cap. I: *Sanus homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, ac neque medico, neque alipta egere.* Quamquam in aliis est *iatraliptâ*: sed eâdem mente. Aliud autem ἀλείφειν, aliud χρίειν, si propriè loqui volumus. Χρίειν est *linere*. Gloss. *Linit*, χρίει. Unde, *quæ illinuntur*, dicuntur φάρμακα ἐπιχριστά. Hæc sunt spissiora. At ἀλείφειν convenit liquidis, quibus aliquid perfundimus. Unde liquet, quid discriminis sit inter χρίσματα, & ἀλείμματα.

ALIQUIS, est ab antiquo *alis*, pro *alius*, (de quo in *Alius* dicam,) & *quis*. Ab *aliquis*, & *ubi*, est *alicubi*. Ab *aliquis*, & *unde*, est *alicunde*. Quo de sic scribit Cæsellius apud Cassiodorum de Orthogr. cap. X: *Aliquunde, per quam debet scribi. Divisio enim illius est, aliquo, & unde; hoc est, ex aliquo loco. Sed certe* n, *non* m, *erit; quia unde per* n *scribitur. Et aliquubi, æquè. Ex aliquo enim, & ubi, est; hoc est, in aliquo loco. Sed hæ syllabæ, quæ literis* q, v, o, *constant, non exaudiuntur, perscribi tamen debent.* Verùm de scribendi modo non assentio; quando, ut Papirianus apud Cassiodorum eo ipse libello ait, aliter scribere, & aliter pronuntiare, vecordis est.

ALIUS, ab ἄλλος. Nam duobus λλ concurrentibus posterius interdum commutatur in *i*, ut à φύλλον *folium*, ab ἅλλομαι *salio*. Ab *alius* fit antiquum *aliuta*, id est, ἄλλως. Fuit id, ut Festus docet, in legibus Numæ Pompilii: SIQUIS ALIUTA FAXIT, IPSOS JOVI SACER ESTO. In MS^(tis) tamen est *alutta*. Antiqui pro *alius* dixere *alis*; ut Priscianus testatur lib. XIII, cap. de secunda declinatione, & lib. XV, ubi agit de adverbiis in *r*; item Carisius, lib. II, cap. de pronomine; & Diomedes, lib. I, cap. de compositis pronominibus. Probant id hoc Sallustii in Catilina: *Alis alibi stantes, omnes tamen adversis vulneribus conciderunt.* Aliter tamen hodie legitur is locus in codd. vulgatis; quibuscum & consentiunt mei manuscripti. Sed extra controversiam est, id usurpasse Catullum de coma Berenices:

Anne bonum oblita es facinus, quo regium adepta es
Conjugium? quod non fortior ausit alis?

Aldus Manutius, scholiis in Sallustii Catilinam, eodem usum putat Varronem, Meleagris; è quibus citat hunc locum: *Cum etiam alis Menandri tunicam demissam habeat ad talos.* Quem locum citat Nonius in *demissum*. Sed pro *alis* apud eum est *Thais*, quæ vera lectio est. Idem ait, Lucretium ab *alis* in neutro dicere *alid*. Ut lib. I:

Quando alid ex alio reficit natura. ——

Item:

Sic alid ex alio per te tute ipse videre
Talibus in rebus poteris.

Et aliquot aliis locis. Sed hic quoque fallitur Manutius. Nam, ut à *potis* dicitur *pote*, sic, ab *alis*, *ale* dici deberet. Sanè veteres *alid* dixisse, nemo veterum scripsit. Quare omnibus iis locis, quæ adducit, *aliud* scripsit Lucretius; sed id per synecphonesin in metiendo versu dissyllabum est. Sic eidem *potius* dissyllabon est lib. VI: *Janua ne potius his Orci regionibus esse Credatur.* Hæc enim vett. codd. lectio est. *Fiat* item monosyllabon est lib. eodem: *Naturam, quo fiat tantus decursus aquarum.* Sic in antiquis libris legi monet Giffanius. Ab *alis* est *aliter*, ut à *fortis fortiter*. Ab *alius* quoque *alioqui*, ut à *ceterus ceteroqui*. Item ab antiquo genitivo *alii*, & *modi*, *alimodi*, pro *aliusmodi*, teste Festo. Ab *alius* & *versum*, *alioversum*, & κατὰ συγκοπὴν *aliorsum*. Festus: *Aliorsum, & illorsum, sicut introrsum, dixit Cato.* Ab *alius*, & *ubi*, est *aliubi*, & per συγκοπὴν *alibi*. Gloss. Philoxeni: *Aliubi*, ἀλλαχῇ. Utitur integro hoc Plinius aliquoties. Unum ponam locum è lib. XI, cap. XIV. ubi ter junxit: *Aliubi favi cerâ spectabiles gignuntur; ut in Pelignis, Siciliâ: aliubi mellis copiâ; ut in Cretâ, Cypro, Africâ: aliubi magnitudine; ut in Septentrionalibus.* Usurpat & Tertullianus lib. de spectaculis, cap. XVI, ut quidem in Parisinâ Rhenani, Antverpianâ Pamelii, & Franekeranâ Junii, rectè editum est: pro quo Ganæus minùs rectè *alicubi* substituit. Nam ut in *Aliquis* dicimus, *alicubi* non est ab *alius* & *ubi*, sed ab *aliquis* & *ubi*. Neque enim *alio loco* signat, ut *alibi*, sed *aliquo loco*. Falluntur ergò & illi qui ab *alius* esse censent, interjectò *c*, quomodo à *si* & *ubi* est *sicubi*, quod est, *si aliquo loco*; quomodo item à *num* & *ubi* est *nuncubi*, quod est, *num aliquo loco*. Ab *alius* quoque est *alienus*, ut à *dubius dubienus*, à *socius socienus*, à *porcula porculena*: de quibus vocabulis, quia nonnullis nova videbuntur, pauca adjicere visum. De *dubienus* fidem facit Festus, si quidem Scaligeri placet emendatio, sic legentis apud eum Grammaticum: *Ad dubienum, ad dubium.* Item: *Dubienus apud antiquos dicebatur, qui nunc dubius.* Pro ea interpretatione faciunt Glossæ Philoxeni: *Dubienus*, διστός. Nam & hic *dubienus* legendum censet. In vulgatis Festi exemplaribus scribitur: *Dubenus apud antiquos dicebatur, qui nunc dominus*: pro quâ lectione (cui & MS favent) facit, quod in iisdem Glossis est: *Dubius*, δεσπότης. At *socienus* pro *socius* voce usus Plautus, Amph. act. I, sc. I. ubi cum Socia dixisset, se esse Amphitryonis Sociam, ac hoc nomine à Mercurio vapularet, callide fingit, se non Sociam, sed sociennum, h. e. socium, dicere voluisse. Meursius tamen *socium* hic, non *sociennum*, legendum putat: sed, ut *sociennus* malim, facit, quod & codd. MSS^(ti), & editiones antiquissimæ, habent *socium ne*, vel *socium na*, quod planè factum puto ignoratione vocis *sociennus*. Ne quis tamen ob hunc dissensum eam vocem in dubium vocet, addam & alterum Plauti locum, in quo quin *sociennum* sit legendum, nullus dubitat, ob vett. codd. consensum. Is est Aulul. sc. Foras foras. *Ibo intro, atque illi socienno tuo jam interstringam gulam.* Postremum, quod exempli loco attuleram, erat *porculena*, pro *porcula*. Eo usus Plautus, Mil. Glor. act. IV, sc. II.

Non hic suo seminio quamque porculenam impertiturus est.

Sic enim is locus in vett. mss. legitur, uti & antiquâ Venetâ anni 1518, quæ cum Saraceni, Pyladis, aliorumque commentationibus prodiit. In vulgatis audaciter pro eo *porcula* substituerunt.

ALLIUM vulgo scribitur sine adspiratione, unico *l* & per vocalem tertiam. Quæ partim rectè, partim malè. Unico *l* scribi debere, ex codd. antiquis probat Pierius, ad Ecl. II. Penultimam per *e* quoque legere est in quibusdam codd. ut & in *doleum*, & *palleum*. Imo jam Charisii ætate hic mos inoleverat, ut *alea* scriberetur: sed meritò eum damnat, ac Maronis auctoritate refellit Charisius, lib. I. Sunt & qui *halium* scribere jubeant, quia sit ab *halando*. Verùm hæc ἐτυμολογία parum certa, sanè non tanti, ut quis ea subnixus scribendi rationem immutare possit. Præsertim cùm Isidorus lib. XVII, c. X, sic dici velit, quòd *oleat*. Aliis visum deducere ab ἀλλεσθαι, quod *exiliendo* crescat. Mihi vix dubium, quin *allium* sit ex eo, quia Græcis ἄγλιθες, sunt σκορόδων κεφαλαὶ, *alliorum capita*. Ab *allio* moretum dicitur *alliatum*, quòd ei allium esset immixtum. Plautus, Mostell. a. I. sc. I. *Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aves; sine me alliato fungi fortunas meas.* Nisi potius *alliatum* scripsit Plautus, h. e. allio utentem. Ab *allio* est *alliatus*, ut ab *unguento unguentatus*.

ALMUS ab *alendo* dicitur, ac propriè idem est quod *alens*: eaque ratione accipitur, cum Ceres, quæ tellus est, *alma* appellatur: sed impropriè sumitur, cum Venus dicitur *alma*, ubi *alma* est *sancta*. Festus: *Alma, sancta sive pulchra; vel alens, ab alendo scilicet.* Servius ad X Æn. *Alma propriè tellus est, ab eo quòd nos alat: abusive etiam aliis nominibus hoc epitheton datur.* Idem ad I Æn. *Lux alma dicta, quòd alat* uni-

universa, unde alma Ceres, quòd nos alat. Nam Physici dicunt, omnia per diem crescere. Glossæ Philoxeni: *Almus*, κλυτὸς, ἔνδοξος. Et paullò ante: *Alma* κλυτὴ, ἁγνὴ, ὡραία, θρέπτειρα. Qui locus planè illustris est. Nam κλυτὴ sive ἔνδοξος notat, cùm Horatius od. IV, lib. IV, adoream almam dixit. Α'γνὰ est, cum Maro VI Æn. Sibyllam, quia virgo erat, almam nominat: ὡραία videtur significare, cùm idem Ecl. VIII, almum diem inquit. Denique θρέπτειρα significare liquet, cum eidem I G. Ceres alma nominatur, uti & cum Plautus Curcul. ait, *Invoco almam meam nutricem.* Videri autem possit, *alma*, cùm pro *sancta* accipitur, esse ab Hebræis, quibus עלמה est *puella*. Quippe B. Hieronymus, cùm docuisset, *Alma* Hebræis semper de Virgine usurpari, quam significationem & in linguâ Punicâ habet: subjicit, Latinis etiam *alma* esse *sancta*. Sed, ut scribit Erasmus ad I cap. Matthæi, *Joco veriùs, quam seriò, locutus videtur. Neque enim*, inquit, *si in tot millibus vocum una aut altera casu conveniat, continuò videri debet linguarum commercio fuisse factum.* Utrùm lingua Latina in pauculis adeo conveniat cum Punicâ, non disquiram hoc loco. Sed *almum* non poni pro *sancto*, quia *alma* Pœnis virginem notet, lubens Erasmo concessero. Fuerit fortè à חלם *pinguescere, saginare*, de quo vide Guichartum, p. 284. 285. Ab *almus* est *almities*. Festus, sive Paullus: *Almities, habitus almarum rerum.* Gloss. Philox. *Almities*, αὔξησις τροφῆς. Eædem: *Almities*, (male vulg. *almetes*,) κάλλος ἀνατροφῆς. Charisius, lib. I: *Almities, almitiei*, ἐπιείκεια. Ab eodem est *almitus*, pro educatione. Glossæ, quas ante laudavimus: *Almitus*, ἀνατροφὴ, ἀναγωγή.

A L N U S, Græcis est κλήθρα. De origine sic Isidorus lib. XVII, cap. VII: *Alnus vocatur, quod alatur amne. Proximè enim aquæ nascitur, nec facile extra undas vivit. Hinc & tenera, & mollis, quia in humecto loco vivit.* Arboris ejus præconium habes apud Vitruvium, lib. II, cap. IX. *Alnus, quæ proxima fluminum ripis procreatur, & minime materies utilis videtur, habet in se egregias rationes. Etenim aere est & igni plurimo temperata, non multum terreno, humore paullo. Itaque, quia non nimis habet in corpore humoris, in palustribus locis infra fundamenta ædificiorum, palationibus crebre fixa, recipiens in se quod minùs habet in corpore liquoris, permanet immortalis ad æternitatem, & sustinet immania pondera structuræ, & sine vitiis conservat. Ita, quæ non potest extra terram paullum tempus durare, ea in humore obruta permanet ad diuturnitatem.* Postrema verba occasionem præbent deducendi ab אל, id est, *robustus*. Videri possit venire ab אלה, *allah*. Sed ea potius est ilex, robur, quercus. Ex iis autem, quæ Vitruvius de alni natura tradit, liquet, cur primum ex eâ navigia fecerint, si Maroni credimus in I G.

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas.

Nisi συνεκδοχικῶς pro quavis arbore placet accipere.

A L O, an ab ἀλέα, h. e. *calor*, quo opus ut plantæ atque alia alantur? Sed fovet quidem & firmat calor; at potiùs alit atque educat pluvia: juxta illud Catulli de flore,

Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber.

An igitur potiùs ab ἄλειαρ, id est, *farina frumenti*, quod ab ἀλέω, *molo*? An ab ἀλδέω extrito δ, id est, *augeo*? Sanè, hoc si verum, propriè *alo* erit *incrementum do*: συνεκδοχικῶς autem de nutrimento animatorum dicetur. Ab *alendo* dicta *altilia*. Apud Bedam, de Orthographia, p. 2330, legas, *altilia, quasi alatilia, id est, aves saginata*. Sed legendum *quasi alitilia*, à supino *alitum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν *altum* dicitur. Si hoc Beda non dixit, dicere saltem debuit. Nam, etsi *altile* quoque dicatur id quod alit: tamen ei etiam, quod saginatur, convenit. Unde in Gloss. vett. *Altiles*, σιτιστοί. Et, *Altis iarius*, ὀρνιθοτρόφος. h. e. qui altilia, sive aves, alit. Festus: *Alebria, bene alentia. Aletudo, corporis pinguedo.* Isidori Glossæ: *Altilis, pasta. ab alendo. Alebra, bona, quibus alimur. Alebre, alimentum.* Ubi pro *Alebra*, leg. *Alebria*. Gloss. Philoxeni: *Alerius*, εὔτροφος, θρέμμα, τροφεύς. Ubi pro θρέμμα Salmasius θρέψιμος legit, Martinius θρεπτὸς, quomodo & in Glossis aliis, θρεπτὸς, *alumnus, nutritus.*

A L O E, ab *adolendo* fuerit, si audimus Isidorum, lib. XVII, c. VIII: *Aloës lignum vice thymiamatum adoletur altaribus: unde & nomen traxisse videtur.* Sed quomodo ab *adolendo* sit, si & Græci ἀλόην vocant? Verisimilius igitur, qui derivant ab ἅλς, id est, *mare*, quia in locis maritimis crescat. Sed sine dubio est ab Hebræis, quibus dicitur אהלות, *ahaloth*. Habes eam vocem Cant. IV, XIV. ubi interpretes vertunt ἀλὼθ· ac in quibusdam est ἀλώθ, quod contractum ex *ahaloth*. Ab integro *ahaloth* videtur esse ἀγάλλοχος, *agallochum*, quæ est aloe aromatica. Nicomedes Iatrosophista in Lexico: Ἀγάλλοχος, ἀλόη.

A L O S Æ, piscis, primus meminit Ausonius, in Mosella:

Stridentisque focis, obsonia plebis, alosas.

Sive, ut in aliis libris, *alausas*. Gallis hodieque est *alose*. Et inde accepit Gallus Ausonius. Nam, si Latinum foret, meminissent Plinius, & alii. Quare non est, quod ab *alendo*, quia alat, dictum putemus. Si veteribus Latinis piscis is notus erat, fuerit fortasse, qui *Clupea* est Ennio, hoc versu, apud Appuleium, in Apologia:

Omnibus, ut clupeâ, præstat, mustela marina.

Eundem sanè Massarius putabat. Et pro eo est, quòd Veneti alosam vocant *chiepam*, quæ vox ex *clupea* esse corrupta videtur. Sed scrupulum injicit, quod Plinius, lib. IX, c. XV, vocet eum *piscem minutum*. Alosa autem ad cubiti magnitudinem accedit. Huic argumento non est difficile obviam ire. Nam Plinius non ἁπλῶς minutum vocat; verum comparatione attili, piscis cetacei, quem jugulat. Hæc enim sunt Plinii verba: *Attilus in Pado, inertiâ pinguescens, ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nec nisi boum jugis extractus. Atqui hunc minimus piscis, appellatus clupea, venam quandam in ejus faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat.* At extra comparationem eam magnum piscem dici posse, cognoscimus ex Stobæi sermone XCVIII περὶ νόσου, ubi ex Callisthenis Gallicorum libro tertiodecimo citat hæc verba: Γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ μέγας ἰχθὺς, Κλυπαῖα καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. *Nascitur in eo magnus piscis, Clupea dictus ab incolis.* Nec ignoro, Josephum Scaligerum Ausonianarum lect. lib. I, c. III, putare, aliam esse Plinii clupeam, aliam Callisthenis. Sed argumento ejus, quod Plinii loco subnixum est, jam occurrimus. Ceterùm, Κλυπαῖα non esse nomen Græcum, discere inde est, quod ab incolis Gallis sic vocari in Gallicis suis scripserat Callisthenes. Est igitur origine Celticum. Græcis autem vocatur θρίσσα, ut ex Athenæo cognoscimus.

A L S I N E, ἀλσίνη ab ἄλσος, *lucus*. Dicitur & *myosoton*, quasi *muris auricula*. Plinius lib. XXVII, cap. IV: *Alsine quam quidam myos oton appellant, nascitur in lucis, unde & alsine dicta est.* At utriusque appellationis caussam adfert Dioscorides lib. IV, cap. LXXXVII. (al. LXXXII.) Ἀλσίνη, οἱ δὲ μυὸς ὦτα, ἀπὸ τοῦ ἔχειν φύλλα ὅμοια μυὸς ὠσίν· ἀλσίνη δὲ, διὰ τὸ σκιερὸς καὶ ἀλσώδεις φιλεῖν τόπους. *Alsinen nonnulli myos ota vocant, quoniam folia aures musculorum imitantur. Alsine vero dicta, quod locis opacis, lucisque gaudeat.*

A L T A R E dicimus, & κατ' ἀποκοπὴν *altar*. Gloss. Isidor. *Altar, altare.* Prudentius: *Ossibus altar & impositum.* Unde dicatur, & quomodo ab *ara* differat, docet his verbis Servius ad Ecl. V: *Novimus, aras diis esse superis & inferis consecratas: altaria vero esse superorum tantum deorum, quæ ab altitudine constat esse nominata.* Et aliquanto post: *Varro diis superis altaria, terrestribus aras, inferis focos dicari adfirmat. Alii altaria, eminentia ararum, & ipsa libamina. ut, Paterisque altaria libant.* Ex quibus Servii verbis cognoscere est, altaria, ex quorundam sententia, significare τὸ ἐπιπύριον, sive superiorem aræ partem, ubi ignis accenditur, extaque comburuntur: item sic vocari ea ipsa, quæ aræ imponuntur. Sed utraque, ut puto, impropria significatio est. De eadem voce sic Festus, sive Paullus: *Altaria*, inquit, *sunt, in quibus ignis adoletur. Altaria ab altitudine dicta sunt, quod antiqui diis superis in ædificiis à terra exaltatis sacra faciebant, diis terrestribus in terrâ: diis infernalibus in effossa terra.* Hæc ille. Eadem fere scribit Placidus Lactantius, ad quartum Thebaidos. *Tria sunt in sacrificiis loca, per quæ piationem facimus. Scrobiculo facto inferis, terrestribus supra terram sacrificamus, cælestibus exstructis focis, ad quæ sacrificantes manus porrigimus in altum.* Est igitur ab *altus altar* sive *altare*, ut à *lucus lucar*, quod prius fuit *lucare*. At minimè placet, quod Isidorus lib. XV, cap. IV, scribit, & cum eo Fungerus, *altare* dici quasi

[illegible] *alia ara*, [illegible], quod [illegible], esse a [illegible] *alium*, [illegible] *animantes* [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. lib. VIII: *Aracha, quas [illegible], altoriaque hat pulchra, [illegible] animalium generis [illegible]*. Jacobus [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] adversus D. Pelliccer., pag. 164. & [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], quæ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], in vita [illegible], lib. IV. [illegible] [illegible] [illegible].

ALTELLUS: [illegible] quam veteres [illegible], indicant hæc verba [illegible]: *Altellus Romulus dicebatur, quasi altus in tellure, vel quod tellurem suam aleret, sive quod alteretur telis, vel quod a Tatio Sabinorum rege postulatus sit in colloquio pacis, & alternis vicibus audierit, locutus'que fuerit. Sicut enim fit diminutive a macro macellus, a vafro vafellus, ita ab alterno altellus.* Hæc Festus. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Verisimilior [illegible] est [illegible] Scaligeri, qui [illegible] docet, ab alendo [illegible] *altum*, & [illegible] *altellum*: ac generatim sic [illegible], [illegible] [illegible], postquam inventus, ab aliis, quam [illegible], [illegible]. [illegible] Romulus vocabatur, quando [illegible] expositus est, & a Faustulo, regis pastore, [illegible]. Quod si hæc sententia [illegible] [illegible], videant magis placeat illa [illegible], qui ex *alter* formabat *altellus*, ut ita dictus sit Romulus, quia alter erat e geminis.

ALTERUS prius fuit *alterus*, ut *vir virus*, *satur saturus*. Dictum vero *alterus* [illegible] [illegible] [illegible], ab [illegible], quod Nunnesius in Grammat. [illegible] tradit: sed vel quasi ἄλλ☉ ἕτερ☉, quam [illegible] legere est apud Festum, & ex eo apud Scaligerum de caus. L. L. cap. LXXXIX: vel, quod Angelo Caninio visum, & [illegible] verisimile sit, ab αἰ ἑτέρ☉, quod Æolicum, pro [illegible]. Æoles enim ε transponunt, ac geminant, ac ε mutant in ε unde [illegible] dicunt pro [illegible]. [illegible] pro [illegible] &c. Voce *alter* usi veteres pro *secundo*. Ut apud Marcianum:

Alter ab undecimo jam tum me ceperat annus.

Hoc est, duodecimus. Livius similiter, *Altero & vigesimo*, hoc est, vigesimo secundo. Etiam Jurisconsultos similiter loqui, ut Manlium, observat ad eum scriptorem Jos. Scaliger. Ab *alter* & *plico*, *alterplices* dicti, ut à *duo* & *plico*, *duplices*. Et sane iidem *alterplices* qui *duplices*, hoc est, [illegible]. Festus: *Alterplicem, duplicem*. Sic plures MSS. Quidam, *alteriplicem*. Isidorus vero in Glossis: *Artiplicem, (l. alterplicem,) duplicem, dolosum*. Eædem: *Biplicitas, duplicitas, alterplicitas*. Ab *alter* est *alternus*, unde *alternatio*, per vicissitudinem [illegible]: ut ait Festus. Ab eodem est *alterco*, ut Terentius loquitur, &, quod usitatius, *altercor*. Itaque *altercari* non semper de iis dicitur, qui verbis contendunt, unde Festus *altercationem* exponit jurgationem: sed generatim quoque significat, *alternatim loqui*. Quomodo Appuleius usurpat, lib. II Met. *Dum hunc & hujusmodi sermonem altercamur, paucis admodum confectis passibus, ad domum Byrrhena pervenimus*. Ab *altercor* etiam herba *altercum* dicitur, quæ Græcis [illegible], quasi dicas *faba suilla*. Auctor hujus rei Seribonius Largus cap. CLXXXI: *Altercum, quod Græci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt, caput grave, venisque distentum habent, mente alienabuntur cum quadam verborum altercatione. Inde enim hoc nomen herba trahit altercum.* Plinius tamen ab Arabibus acceptum putat. Sic enim ille, lib. XXV, c. IV: *Herculeam quoque adscribunt, qua Apollinaris, apud Arabas altercum sive altercangenon, apud Græcos vero hyoscyamos appellatur.*

ALTHÆA, ad verbum sonat *herbam medicam*. Est enim Græcum [illegible] ab ἄλθ☉, id est, *medicamentum*. Ita autem vocatur, quia multis medeatur morbis: ut Dioscorides docet lib. III, cap. CLXIII. Imo & eadem ἰβίσκ☉ seu ἐβίσκ☉ (*hibiscum* etiam Maro appellat) dici videtur à חבש, quod notat *obligare*, & speciatim *obligare vulnus*, ac *vulneri mederi*: ut Job. XXXIV, XVII. Item Germanis nuncupatur *heilwurtz*, quasi dicas, *sanans radix*; vel *hilfwurtz*, hoc est, *juvans radix*.

ALTUM, quasi *alitum*, quia alimonia plantæ & animantia in [illegible] [illegible]. Quam originem adstruit Franc. Junius, [illegible] in Bellarminum, Controvers. V, lib. II, pag. 620. [illegible] [illegible].

ALTUS, pro [illegible], est ab *alendo*; pro [illegible] autem non [illegible] [illegible] ab *altitudine*, ut est apud Paulum: [illegible] *altitudo* [illegible] est ab *altus*, sed cum Græce sit [illegible] [illegible] [illegible] *excelsum*, ex Græco fortasse originem cape. [illegible], [illegible]. Stephanus de Urbibus. Nisi malis esse ab Hebræo, a quo [illegible] abit. Nam [illegible], *altus*, a radice [illegible], *ascendit*, *sursum evectus est*. Sane horum utrumque verum puto, quatenus tum quoque sit ab *alendo*, quia quæ alimonia non [illegible], in altum excrescunt: vel ab ἅλλεσθαι, id est, *salire*, ut proprie significet motum in sublime. Ab *alto*, unde [illegible], ventus *altanus*. Plinius, lib. II, cap. XLIII: *Videmus & alios, quos vocant altanos, e terra consurgere*. Servius in VII Æn. *Ventus, qui pelagi, altanus vocatur*. Isidorus lib. XIII. Orig. cap. XI: *Altanus, qui in pelago est, per derivationem ab alto, id est, mari, vocatus.*

ALUCINARI, pro quo alii *allucinari*, & *hallucinari*, scribunt, notat aberrare, & non consistere, ut interpretatur Nonius. Festus similiter: *Alucinatio, aberratio*. De etymo summus est dissensus. Gellius lib. XVI, cap. XII: *Cloatius Verus, in libris, quos inscripsit*, VERBORUM A GRÆCIS TRACTORUM, *alucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce ἀλύειν unde elucum quoque esse dictum putat, altera in e versa, tarditatem quandam animi, & stuporem, qui alucinantibus plerumque usu venit.* Fulgentius de prisco sermone: *Alucinari, dicitur vana somniare: tractum ab alucitis, quos nos* κώνωπας *dicimus, sicut Petronius Arbiter asserit: Nam centum vernales me alucitæ molestabant.* Octavius Pantagathus, ut in Orthographia scribit Aldus, deducebat a præverbio *a* & *luce*; ut proprie sit, *à luce aberrare*. Ejus sententiam confirmat, quod similiter *oblucinare* dixerint pro errare. De significatione assentit Festus, non item de origine. Sic enim scribit: *Oblucinasse dicebant antiqui mente errasse, quasi in luco deorum alicui occurrisse.* Aliquibus, *alucinari* dicitur quasi εἰς ἅλα λύειν· quòd, qui in mare solverunt è portu, non amplius suo ferantur arbitrio, sed acti ventis errent per mare vastum. Alii παρὰ τοῖς ἄλλο κινεῖν· quòd errare soleant, qui aliò, quàm oportet, movent, & appellunt animum. Nec desunt, qui *hallucinari* velint proprie esse *illidere pedem*, μεταφορικῶς verò sumi pro *errare*, quomodo *impingere* pro eodem usurpatur. Atque his placet, quâ ratione a *sermo* est *sermocinor*, à *balbus balbucinor*, eâdem ab *hallus* esse *hallucinor*. Est verò *hallus*, non ἁπλῶς ἀντίχειρ, id est, *pollex*, ut est in veteri Onomastico: sed πόδὸς μέγας δάκτυλ☉, prout exponunt Glossæ Philoxeni. Paulloque strictius Festus: *Hallus, pollex, scandens proximum digitum: quod velut insiluisse in alium* (MSS[ti] *altum*) *videatur, quod Græcè dicitur* ἅλλεσθαι. Idem: *Hallus pedis, scandens super proximum, dictus à saliendo. Nam* ἅλλομαι *Græce, Latine significat salio.* In quibusdam tamen Festi exemplaribus pro *allus* legitur *allex*. Ac similiter in Isidori Glossis invenias: *Allex, pollex in pede*. In hoc dissensu eos sequor, qui à *luce* derivant. Nec tamen arbitror, tam esse *à luce aberro*, quam *ad lucem offendo*. Eoque scribendum puto *allucinari*, quasi *adlucinari*. Ut de iis dicatur, qui, luce oculos præstinguente, minus vident. Quemadmodum illis usu venire solet, qui contra claram Solis lucem direxère pertinacius oculos, vel è locis apricis in tenebricosa abiere.

ALUMEN, quibus id pro salsugine terræ celebratur, illi non inepte ad τὴν ἅλμην, quod salsuginem, muriam, salsilaginem, notat, reducunt. De hoc reliqua videantur in *Aluta*.

ALUMNUS, ab *alo*. Nisi per syncopen sic dici putes, quasi *alitumnus*, vel *alimnus*: ut nempe sit ab *alitum* seu *alitum*; quomodo ab *auctum* est *auctumnus*. Sed prius simplicius; neque omnia ab eodem formantur verbi tempore aut casu. Alumnus autem vocatur tam qui alit, quam qui alitur: ut quidem ait Isidorus initio decimi Originum. Idem variis auctorum locis adstruere conatus Nonius Marcellus: sed quam invalidis utatur argumentis, docebit Valla lib. VI, cap. I. Non dubium tamen, quin pro eo, qui alit, usurpetur à Marone in Ciri, cum ait:

—— *Nec*

—— Nec & illa quidem communis alumna
Omnibus injectâ tellus tumulabit arenâ.

Nisi *alumnis* legendum; quod suspicatur Scaliger: sed me non probante. Similiter enim locutus Appuleius in Apolog. *Olitori merito est concessum, olus, & vinum ex nobilitate soli commendare. Vinum Thasium, olus Phliasium. Quippe illa terra alumna multum ad meliorem frugem juverit, & regio fecunda.* Ac ut hi terram, ita aquam alumnam vocat Festus Avienus in Arateis: *Arentesque locos unda secundat alumna.* De Nilo loquitur.

ALUTA dicitur pellis, quando subacta & tincta est, quod à βυρσοδέψαις, *coriariis*, alumine fiebat & gallà. Gloss. vett. Στυπτηρία, *alumen, aluta.* Στυπτηριακὸν δέρμα, *aluta.* Στυπτηρία verò à Græcis dicitur, quia στύψις & στύμμα est *tinctura.* Ut ἐστυμμένον δέρμα nihil aliud sit quam corium perfectum, hoc est, domitum ac tinctum. Nempe quia tinctura adstringit, quod Græcis est στύφειν. Quod si aluta alumine subigebatur ac tingebatur, verisimile est, & *aluta* & *alumen* ab eâdem origine venire. Nempe ab ἀλείφω, quod est, *inungo.* Ita *aluta* sit ab ἀλειπτὴ· *alumen* autem ab ἄλειμμα, quod Æolibus ἄλεμμα· unde *alumen*, ut fortasse ab ὄνομα *nomen.* Vel, ut ab *albo albumen*: ita *alumen* fuerit ab ἅλες, id est, *sal.* Est enim salsugo terræ, ut Plinius ait, lib. XXXV, cap. XV. At eorum sententia non placet, qui, ut à *fluo* est *flumen*, ita ab *alo* censent esse *alumen.* Nec enim significatio convenit. Neque assentior Servio in Eclog. IV. ubi ait, *alutam* naturâ suâ esse albam, arteque reddi luteam, id est, croceam, & hinc *alutam* dici. Nec probare possum, quibus placet esse ab αἴλη, id est, *calor.* Neque Isidorum, qui, lib. XVI Orig. cap. II, à *lumine* derivat, quia *lumen coloribus præstat tingendis.* Nec magis satisfaciunt, quibus *aluta* dici placet quasi *abluta*, quia abluitur. Primam enim corripiunt Juvenalis atque alii. Potius censeam, si non sit ab ἀλειπτὴ, κατὰ συγκοπὴν sic dici, quasi *aluminata.* Sanè *aluminatam pellem* dixit Marcellus Empiricus. Nempe, quia, ut dixi, alumine tingitur, & adstringitur. Ita ex *aluminata* fit *aluta* per syncopen. Ab *aluta* est *alutarius*, apud Plautum. Ab *alumen* verò *exaluminatus*, apud Plinium: qui auctor est, *exaluminatum* esse colorem optimum in lapidibus ac margaritis. Nempe claras margaritas dixere exaluminatas; à claritate aluminis, quia quasi alumine sint infectæ. Peccant, qui vocem hanc mutare satagunt.

ALVUS, ab *alo.* [à δελφὺς, βελφύς.] Festus: *Alvus, venter feminæ, ab alendo dicta est.* Sed, quod *mulierum*, ait, cautè capiendum. Nam & virorum esse, Agrætius meritò agnoscit. Attamen hoc non impedit, quo minùs significatione primâ feminis conveniat. Sin placet primâ notione utrique sexui convenire, forte est ex *abluus*, extrito, *b*, & *u* vocali in *v* consonum degenerante. Sanè sordes eâ abluuntur, sive eluuntur; unde *cloacam*, à *colluendo*, Plautus in Cistellariâ, *ventris proluviem* Maro appellat, III Georg. Ab *alvo* in fluviis dicitur *alveus*, quòd ejus quasi alvus est. Nisi malis, quia alluit utramque ripam. Sed priùs magis placet. Κατὰ μεταφορὰν autem ad alia quoque vasa transfertur. Atque inde *alveare*, & *alvearium*; quia in eo sunt alvei apum. Caper de dubiis verbis: *Alvus hac, nunc sedapium.* Lego, *Alveare, nunc sedapium.* Vel, *Alveare, non sedapium.* Vel, quod imprimis placet, *Alveare, sed nunc apiarium.* Nam vulgi ea vox; ut indicat Agellius lib. II, cap. XX. Usus tamen non uno loco Columella, scriptor Latinissimus. Dixere autem *sedapium*, quasi *sedem apium.*

A M

AM, valet *circum.* Unde VII Æn. *amsancti valles*, id est, *omni ex parte sancti*, ut Servius interpretatur. Fuerit ab Græco ἀμ, si eo usus Theocritus, ut censet Jul. Scaliger, de caussis L. L. cap. CLV. Sed decipitur. Est autem *am* ab ἀμφὶ, κατ' ἀποκοπὴν, quomodo ab ἀπὸ, & ὑπὸ, sunt *ab*, & *sub.* Præpositio est loquelaris. Ita Festus aliique veteres Grammatici eas vocant, quæ non inveniuntur separatim. Veteres tamen etiam usi extra compositionem videntur. Ut Cato in Originibus, apud Macrobium, lib. I Saturn. cap. XIV: *am terminum.* Quod Macrobius interpretatur *circum terminum.* Sed falli Macrobium, unâque voce *anterminum* legi debere, censet Jos. Scaliger: quâ de re dicemus voce *Terminus.* Præverbium hoc ante vocalem accipit *b.* ut, in *ambire, ambigere, ambarvale*, & similibus; de quibus suo loco.

AMARACUS, sive *amaracum*, Græcè ἀμάρακος, & ἀμάρακον. Utramque enim in utraque lingua habet terminationem. Vulgo *Majorana* vocatur. Volunt esse ab Hebræo מר *mur*, quod *myrrham* notat. Forte ob odorem. Sed forte dici videtur quasi *immarcessibilis*, ab α στερ. & μαραίνω, id est, *marceo*: ut ejusdem sit originis ac *amarantus*; de quo mox dicam. Sanè origine Græcum esse, eò lubentiùs credimus, quòd aliud nomen, nempe *sampsuci*, habuerit apud Syros & Ægyptios. Verba quippe Plinii sunt lib. XXI, cap. XI: *Amaracum Diocles medicus, & Sicula gens, appellavere, quod Ægyptus & Syria sampsucum.* Firmiùs tamen hoc argumentum foret, nisi Artemidorus distingueret, Oneirocriticôn lib. I, c. LXXIX; ubi ait: Σισυμβρίου δὲ, καὶ ἀμαράκου, καὶ λαπάθου, φρυγίου, καὶ ἑλενίου, καὶ ἀνεμώνης, καὶ σαμψύχου στεφάνοις ἀναδεῖσθαι, πᾶσι πονηρόν. *Ex sisymbrio autem, & amaraco, & rumice, & phrygio, & helenio, & fremio, & sampsucho, coronas* (in somnio) *circumdatas habere, omnibus malum est.* Utcumque hoc est, origine Græcum putamus, ut quasi ἀμάραντος dicamus. Poëtæ, aliam etiam nominis caussam adferunt. Nam quia laudatissima amaracus cresceret in Cypro, fabulati sunt, puerum Cinyræ regis, nomine Amaracum, dum alabastrum unguento fragrantissimo refertum ferret, lapsum esse, præque luctu ob fractum alabastrum contabuisse, inque florem versum esse, qui ab eo amaracus vocaretur. Tangit hanc fabulam quoque Servius, ad illud I Æn.

—— Ubi mollis amaracus illum,
Floribus, & dulci adspirans complectitur umbrâ.

Unguentum ex amaraco confectum dicitur *amaracinum*, quod aliter *sampsucinum.* Meminit Lucretius, lib. VI:

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Unguentum. nam setigeris subus acre venenum est.

Quo ex loco lucem capit illud Agellii, cap. ult. lib. ult. *Vetus adagium est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino sui.*

AMARANTUS malè vulgò per *th* scribitur, *amaranthus.* Nam Græcè est ἀμάραντος· quod & florem notat, & adjectivè significat *immarcessibilis*: ab α privativo, & μαραίνω, *marceo.* Cur verò eo nomine flos iste dicatur, indicant hæc verba Plinii, lib. XXI, cap. VIII: *Mirumque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reviviscit, & hibernas coronas facit. Summa ejus natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat.* Etymon hoc respexit Artemidorus lib. I, cap. LXXIX. ubi, ut rosas ait malum ægrotis portendere, διὰ τὸ εὐμάραντον, *propterea quod facilè marcescant*: ita amarantum portendere bonum, & nomine suo, & colore non marcescente.

AMARUS, ex sententia Cæsaris Scaligeri, lib. de caussis L. L. cap. LXVIII, venit à *mari*: hoc ab Hebræo *marat.* Sanè מרת *marath*, Hebræum quidem, verum femininum constructum, pro מרה *mara.* Quare proclivi errore *marat* pro *marar* scriptum puto. Nam radix est מרר *marar*, id est, *amarescere*: unde מר *mar*, *amaror*, sive *amarities.* Et vera hæc *amari* origo videretur, nisi princeps litera foret in Chaldæo אמר *amrar*: quod & ipsum notat *amarescere.* Inde igitur *amarus.* [ἀλμυρὸς, idem quod ἁλμυρός.]

AMBACTUS legimus apud Cæsarem, lib. VI, de bello Gallico: *Plurimum circum se ambactos clientesque habet.* Usus quoque Ennius: ut indicant veteres Glossæ; in quibus legas: *ambactus*, δοῦλος μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος. Cæsar tamen non pro servis conductitiis usurpat, sed pro viris dignitate præstantibus, municipii alicujus, aut agri, præfectis. Ideo clientibus eos Cæsar præponit, tanquam digniores. Esse vocem Gallicam clarè ait Festus, sive Paullus. Et sanè veteri lingua Belgica *ambacht* signat *jurisdictionem.* Unde *ambachts-heeren* usitatè vocantur, penes quos territorii alicujus dominium ac jurisdictio est. Quod autem vulgò Belgæ *ambacht* pro opificio usurpant: id ex abusu vocis provenit; ut pluribus ostendit Goropius Becanus, vir ingeniosè eruditus, & à quo interdum etiam verum exspectes, utcumque sæpius judicio frustretur. Atque hæc, quæ de *ambacti* originatione diximus, falli ostendunt, qui per ambactos Cæsaris intelligunt libertinos:

nempe ut ita dicantur, quia circumagerentur in manumissione. Unde Persius, sat. v: —— *Quibus una Quiritem Vertigo facit.* Est hæc sententia Antonii Augustini, in notis ad Festum. Sed ei obstat, quòd à Cæsare clienobus præponantur. Ut omnino fuerint viri illustres. Et Festus clare agnoscit, Gallicum nomen esse. Ac ne quidem origo ea convenit Ennianæ notioni, qua servum conductitium vocat, non libertum. Potiùs ex eo nomen, quia servi conductitii circumagantur, quò lubet conducentibus: ut qui quævis ubivis exsequi teneantur. Ita ejusdem sit originis, ac *ambages*; de quo nunc dicam.

AMBAGES, ab *am*, id est, *circum*, & *ago*: ut propriè, περίοδον seu *circuitum* notet. Gloss. vett. *Ambages*, πλάναι, περίοδος. Aliæ: *Ambages*, περιαγωγή. Nec est quòd turbet penultimæ productio. Nam idem fit in *indago*, & *fatigo*; quorum utrumque ab *ago*. Sed de *fatigo* ratio hæc adferri potest, quod, ut ex *deago* fit *dego*, ex *coago cogo*, in quibus ob crasin prior est porrecta: sic *fatigo*, dicatur pro *fatiago*, ut quod fiat ex *ago* & antiquo *fatim*, id est, *adfatim*. Sed in *ambages* & *indago* vix video, ut contractio hujusmodi locum habere possit. An dicendum, *indago* non esse ab *in* & *ago*, sed *inde* & *ago*, quia *inde*, hoc est, ex loco suo, *agimus*, quæ venamur? Sic sanè censet Scaliger de caussis L. L. cap. XXXII. Mihi vero placet esse ab *indu*, pro *in*, unde & *induperator* pro *imperator*, & *industrius*, *inducia*, aliaque. *Indago*, igitur contractum ex *induago*. Ac *ambages* similiter ex *ambeages*. Nam ab ἀμφὶ *ambe*, ex quo *am* καὶ ἀφαιρέσιν. Vide *Ambe*.

AMBAXIOQUI, *circumeuntes catervatim*. Sic vulgo legitur apud Festum. Ubi MSS[ti] similiter, alii *Abi anxioqui*: alii *Ambiaxioqua*. Puto, legendum, *Ambaxitiosi*, *circumeuntes catervatim*. Vel, *Ambaxes*, *qua circumeunt catervatim*. Vel, *Ambaxies*, *quasi circumeuntes catervatim*. Ut ab *am*, & *arvales*, *ambarvales*: sic ab *am* & *axitiosi*, *ambaxitiosi*; ab *am* & *axies*, *ambaxies*. Qui verò *axitiosi*, quæque *axes* dicantur, docent hæc verba Festi: *Axitiosi*, *factiosi dicebantur*, *cùm plures unà quid agerent*, *facerentque*. *Axit autem antiquos dixisse pro egerit*, *manifestum est*. *Unde axies mulieres*, *sive dii*, *dicebantur*, *unà agentes*. Ex iis etiam discimus, *axitiosos*, & *axies*, sic dici ab *axo* pro *egero*. Indeque & *axes* vel *axes*, adglomerati. Vide de eo plura in *Ala*.

AMBE, vel *ambi*, significat *circum*; & est ab ἀμφὶ, ut *ambo* ab ἄμφω. Præpositionem eam agnoscit Varro, lib. VI, de L. L. ubi sic scribit. *Apud Lucillium*: *Quid tibi ego ambages*, *Ambivi*, *scribere coner*? *Profectum à verbo Ambe*, *quod est*, *in ambitu*, &, *ambitiosus*. Scio Verranium pro *ambe* reponere *ambio*. Sed multa Verranius audacius immutavit. Quare editionem Romanam præferimus, quam ex MSS[tis] repræsentavit Antonius Augustinus. Et ita quoque editiones veteres: ut Aldina (an. 1513,) &, eâ antiquior, Mediolanensis (an. 1500.) Etiam derivatis idem comprobatur. Nam cur in *ambages*, & participio *ambîtus*, media est longa, contra quam fit in simplicibus *ago*, & *itum*? Nonne propter contractionem vocalium *ea* in *a*, & *ei* in *ei* diphthongum? Nam *ambages* est ex *ambeages*, *ambîtus* ex *ambeitus*, unde *ambeitus*, &, *ei* in *i* longum abeunte, *ambîtus*. Fit igitur simile in *ambitus*, ac in *Diana*; quod conflatum dicebamus ex *dea Jana*. Nam & hoc quando syncope est, corripit i; quando contractio in *ei* diphthongum, vel pro eo *i*, producit mediam.

AMBIGUUM, ut Festus ait, *quod in ambas agi partes animo potest*. Unde colligunt, esse ab *ambo*. Nempe ut *dubium* à *duo*: & Belgicum *twijfelen*, id est, dubitare, à *twy* sive *twee*, id est, *duo*. Sed omnino ut ab *exigo* est *exiguum*: ita ab *ambigo* est *ambiguum*. *Ambigo* autem est ex *ambe*, id est, *circum*, & *ago*. *Ambe* ab ἀμφὶ: ut paullò ante diximus. Imo, ut ex *ambe*, & *ago*, est *ambiguum*: ita & Græcis ἀμφίβολον, ab ἀμφὶ, id est, *ambe*, sive *circum*, & βάλλω, *ferio*; ut propriè notet, quod utrimque feritur. Similéque *anceps*, quod *utrimque capitur*. [ἀμφίγυον *quod duas habet manus*.]

AMBITUS, & *ambitio*, ab *ambe*, id est, *circum*, & *itus*, sive *itio*, quod à verbo *eo*. De præpositione *ambe* diximus suo loco. De proprietate vocis ita Festus: *Ambitus propriè dicitur inter vicinorum ædificia locus duorum pedum*, & *semipedis*, *ad circumeundi facultatem relictus*: *ex quo etiam honoris ambitus dici cœptus est*, *à circumeundo*, *supplicandoque*. Romani enim ambibant, aut populi captantes suffragia, aut implorantes judicum misericordiam. Indeque & qui gratiam judicum, & qui magistratum captarent, dicti *ambitiosi*. Adscribam & hac de voce locum Tertulliani, lib. de habitu muliebri, cap. IV: *Hæc erit ambitio*, *unde & nomen ejus interpretandum*, *quod*, *concupiscentiâ apud animum ambiente*, *nascatur*, *ad gloria votum*. Cameratius in orat. pro Murænâ annotavit, *ambitum* & *ambitionem* ita differre, quòd illud sit criminis (Græci δημοκοπίαν vocant;) hoc, cupiditatis. Nam licebat quidem circumire, & prensare, hoc est, benignè manus omnium prehendere, ad suffragia impetranda suæ benevolentiæ significatione: at non licebat corrumpere profusione & largitionibus; quod crimen *ambitus* vocabatur, & latis legibus puniebatur. *Ambitiosa* decreta quæ dicantur apud Ulpianum, docet Rævardus lib. v Var. cap. VI.

AMBO, ab ἄμφω. Ab eo & *catampo*, quasi κατ' ἄμφω. Quæ verba videntur eorum qui ludum hunc exercerent. Nam *catampo* esse lusus genus, scribit Festus; ad quem plura hac de voce Scaliger. Sane *catampo* etiam est in MSS[tis].

AMBO vocatur ab Ecclesiasticis scriptoribus *suggestus Episcopi concionantis*. Latinum id nomen putabat Walafridus Strabo, de exordiis & incrementis rerum Ecclesiasticarum, cap. VI: *Ambo ab ambiendo dicitur*, *quia intrantem ambit*, & *cingit*. Sed accepêre Latini à Græcis, qui similiter usi suo ἄμβων. ut Sozomenus lib. VII, cap. II. Nempe ita dixere, quia Græcis ἄμβων sit quicquid eminet ac protuberat formâ rotundâ vel κυρτωδεῖ. Nomen ἀπὸ τοῦ ἀμβαίνειν, sive ἀναβαίνειν. Atque inde & Latinum *Umbo*, de quo suo loco.

AMBRICES, *regulæ*, *quæ transversæ asseribus & tegulis interponuntur*. Ita Festus: de cujus verbis magis laborarem, nisi inconstanter in MSS nunc *ambrices* esset, nunc *aerobices*, vel *acrobrices*. Sed & MSS quidam, *regulæ interponuntur*. Martinius à Celtis arcessit: quia Francis, *lambriz*, laquear: ac Belgis, *bricke* later: unde conjectat dici, quasi, *ambricke*.

AMBRO in Isidori Glossis exponitur, *devorator*, *consumtor patrimoniorum*, *decoctor*, *luxuriosus*, *profusus*. [Idem forsan quod *Umber* vel ab ἀναβορός, vel ὀμπνηρός] Caussam appellationis adfert Festus his verbis: *Ambrones fuerunt gens quædam Gallica*; *qui subita inundatione maris cùm amisissent sedes suas*, *rapinis & emunctionibus se suosque alere cœperunt*. *Eos*, & *Cimbros*, *Teutonosque*, *C. Marius delevit*. *Ex quo tractum est*, *ut turpis vita homines Ambrones dicerentur*. In eo, quod de inundatione scribit, Ephorum sequitur: sed eum refellit Strabo lib. VII.

AMBROSIA, cibus est Deorum, *nectar* verò potus: unde Ovid. I de Ponto, el. XI: *Nectar & ambrosiam*, *latices*, *epulasque Deorum*. Græci tamen interdum id discrimen negligunt. Nam & ἀμβροσίαν pro nectare, & νέκταρ pro ambrosia ponunt: ut Anaxandridis, Sapphus, & Alcmanis locis comprobat Athenæus lib. II, pag. 39. edit. Commel. Idem monet Eustathius in Il. α. pag. 160. edit. Rom. ubi & vocis utriusque etymon ponit. Ἀμβροσίαν quidem dici putat ab α στερητικοῦ, & βροτὸς, *mortalis*, quia nullus eam habeat mortalis, inserto μ ante β, ut in aliis multis. Νέκταρ vero dici à νε στερητικοῦ, & κῶ sive κτῶμαι, quasi ἄκτητον, quod nullus mortalis esset κτέαρ, κτῆμα, *possessio*. Auctor Etymologici magni, duo alia ejus vocis etyma adducit. Unum est, ut dicatur quasi νεοίκταρ, à νέος & ἴσχω, quòd juventutem conservet, eòque & fingere poëtas, id fundi ab Hebe, quæ est Juventa. Alterum est, ut dicatur παρὰ τὸ νε στερ. καὶ τὸ κτῶ, τὸ φονεύω, *occido*: quod, qui id bibunt, occidi non possint, sed sint immortales.

AMBUBAIA (quâ voce usus Horat. lib. I, sat. II, & Suetonius in Nerone, cap. XXVII) putat Turnebus, lib. XI Advers. cap. XXIII, venire ab *ambu*, pro *am*, h. e. *circum*, & *Baiæ*; fuisseque mulieres impudicas, circa Baias versantes. Addit ibidem, se iis assentiri non posse, qui ex Syriâ usque hanc vocem repetunt. Respicit autem sententiam Acronis, sic ad Horatium scribentis: *Ambubaiæ dicuntur mulieres tibicinæ*, *linguâ Syrorum*. *Etenim Syris tibia*, *sive symphonia*, *ambubaia dicitur*. Quam etiam sententiam secutus erat Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Est & tertia ἐτυμολογία. Nam Cruquius cen-

censet, *ambubaias*, vel potius *ambubeias*, esse agyrtas, omnium morborum remedia vanissime pollicentes, atque ita dici ab *ambubeia* herba, ex quâ pharmacopœi conficiebant τὸ πάνχρηστον, *medicamentum ad omnes morbos utile*. Sed vera est Acronis & Caninii sententia. Nam Syris אבוב, *abbub*, est *tibia* sive *fistula*: sed Arabes inserunt *n*, אנבוב, *anbub*. Latini *m* maluere: quomodo & à Syro *tuppin* est τύμπανον alii *n* similiter inserunt, ut à Syro *Sadin* σινδών. Sunt igitur *ambubaia* mulieres & prostituendo & tibiarum cantu sese sustentantes: cujusmodi est illa Copa Syrisca, de quâ carmen est incerti scriptoris in Virgiliana appendice. Neque movere debet aut Turnebus, qui mirari se ait, ex Syria hanc vocem accessi; aut Torrentius, qui in comment. ad Suetonium Turnebum sequi maluit quàm Acronem. Nam vestium, eduliorum, instrumentorumque musicorum genera, una cum nominibus suis, in alias gentes invehi solere, planum fit ex plurimis exemplis, cum antiquis, tum iis etiam quæ hodieque advehuntur ex India, aliisque regionibus longinquis. Syros verò tibicines ac tympanistas Romæ fuisse, docebit ille locus Juvenalis:

Jampridem Syrus in Tiberim deflexit Orontes,
Et linguam & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussas prostare puellas.

Hanc *Ambubaiarum* ἐτυμολογίαν sequuntur Jos. Scal. in conjectaneis, itemque in *Copam*; Is. Casaubonus comment. in lib. VI Suetonii; P. Mercerus; doctissimus socer meus Fr. Junius; item Schindlerus; &, ut arbitror, quotquot Syriacè sciunt.

AMBULO, venire ab *am*, hoc est, *circum*, scribit in Actio suo Jovianus Pontanus (fol. 132. edit. Ald.). Sed hoc integram notationem non indicat. Quam nos adferemus. Πολεῖν est idem ac στρέφειν: ac interdum absolutè sumitur pro ἀναστρέφεσθαι, Eustathio teste in Iliad. α. pag. 578. edit. Rom. ubi ait: ὁ πολῶν, ὅ ἐστι, ἀναστρεφόμενος. Diciturque etiam de hominibus huc illuc itantibus, uti pascentes solent, dum pecus errans sequuntur. Ita Hesychius πολεῖν exponit, νέμειν, βόσκειν. Locum item habet de iis, qui in multitudine versantur, quos *verti* similiter dixit Maro:

—— *Ipse catervis*
Vertitur in medius, & toto vertice supra est.

Quomodo & ἀναστρέφεσθαι accipitur. Ut apud Plutarchum, in Fabio: Ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνεστρέφετο, *in foro versabatur*. Ab hac notione verbi πολεῖν est ἀναπολεῖν, idem ac ἀναστρέφεσθαι, ut περιπολεῖν idem ac περιστρέφεσθαι. Unde Proclus in Hesychium: Τὸ γὰρ στρέφειν, πολεῖν ἔλεγον, καὶ τὸ ἀναστρέφειν ἀναπολεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ ἱερὸν εἰώθαμεν διὰ τὴν στροφὴν τὴν περὶ αὐτὸ πόλον λέγειν περιπολεῖν. Est igitur περιπολεῖν *obire*, sive *circumire*: ἀναπολεῖν, *ire ac redire*, *reciprocare gressum*, *versari in loco*. Pro ἀναπολῶ autem dicitur ἀμπολῶ, unde *ambulo*. Romani enim solent sequi Æoles ac Dores. Qui similiter pro ἀναβάλλω, dicunt ἀμβάλλω pro ἀναβολὴ ἀμβολά, unde Latinum *abolla*, ut superius dictum. Hæc omnino magis placent, quam ut *ambulo* sit ab ἀμβαίνω, pro ἀναβαίνω, *ascendo*: vel ab ἀμείβω, *permuto*, *alterno*, *pertranseo*: quæ Nunnesii sententia erat. Dixere & *Perambulo*, juxta Varronem. Et *Abambulo*. Festus: *Abambulantes*, *abscedentes*.

AMBURBIUM, locorum circa urbem lustratio, ad expiandam urbem. Vopiscus in Aureliano: *Lustrata urbs, cantata carmina, amburbium celebratum*. Habes & apud Festum in *Amtermini*. Atque ut ab arvorum lustratione ambarvale sacrificium, ita ab amburbio, amburbiale dictum sacrificium. Festus: *Amburbiales hostia dicebantur, qua circum terminos urbis Roma ducebantur*. Amburbialem hanc lustrationem signat Lucanus lib. I, hisce versibus:

Mox jubet & totam pavidis à civibus urbem
Ambiri, & festo celebrari mœnia lustro.

AMELETIDES apud Ovidium legas, lib. III de arte:

Conveniunt tenues humeris ameletides altis:
Angustum circa fascia pectus eat.

Ita est in Aldina, &, antiquiore hac, Veneta, à Bernardino procurata anno CIↃ CCCCLXXXVI. Nec multum abit MS^tus^ meus, ubi est *amaletides*. Scaliger, Conjectaneis in Varronem, legit *omaletides*, quod unius literulæ mutatione abit. Et facile *a* in *o* commutatur. Ὁμαλιτίδες fuerint fasciæ, quibus humeros complanarent nimis luxuriantes. Ab ὁμαλὸς, seu ὁμαλής, id est, *planus*, *aquus*, *aqualis*. Cælius verò Rhodiginus, lib. XIII, cap. XXXI, legit *analectides*. Quod fuerit ab ἄνω, id est, *sursum*, & λέγω, *cubo*: ut signet pulvillos humeris incubantes.

AMELLUS, est ἀστὴρ Ἀττικὸς, si Matthiolum audimus. A quo Hadrianus Junius dissentit. Nempe quia in astere Attico folia sunt rara, in amello multa: in eo stellatus vertex, unde & nomen asteris: at eum ignorat in accurata descriptione sua Maro: cujus verba ista IV Georg.

Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricola: facilis quarentibus herba:
Namque uno ingentem tollit de cespite silvam:
Aureus ipse, sed in foliis, qua plurima circum
Funduntur, viola sublucet purpura nigra.
Sape Deum nexis ornata torquibus ara.
Asper in ore sapor: tonsis in vallibus illum
Pastores, & curva legunt prope flumina Mella.

Ad extrema verba ita Servius: *Mella, fluvius Gallia est, juxta quem herba hac plurima nascitur. Unde & Amello* (malim Amellus) *dicitur: sicut etiam populi habitantes juxta Lemannum fluvium Alemanni dicuntur. Lucanus: Deseruere cavo tentoria fixa Lemanno.* Hæc Servius. A quo abire videntur Glossæ Philoxeni: quæ à *melle* originem arcessunt. Sanè in iis legas, *Amellum*, μελίφυλλον.

AMENTUM, est lorum, quo hasta media religatur: ut scribit Servius ad VII Æn. Gloss. vett. *Amentum*, ἅμμα ἀκοντίων, *vinculum jaculorum*. Eædem: *Amentum*, ὅθεν κατέχεται ἡ λόγχη *id quo tenetur hasta*. Paullus sive Festus: *Amenta, quibus ut emitti possint, vinciuntur jacula.* [*amenta ex* ἱμάντος.] Amentum est ab *amen*, quod ab *apo*, seu *apio*, id est, *ligo*, *necto*, *vincio*, unde *aptus* ἐνάρμοστος. *Apio* autem ab ἅπτω, id est, *ligo*. Apud Festum geminam amenti etymologiam legas: sed quæ ab allato etymo non multum recedunt. Unam sine dubio ex Festo Paullus Diaconus exscripsit: *Amenta*, inquit, *ex Graco*, *quod est*, ἅμματα, *sic appellata*. Nempe ab ἅμμα foret *amen*, eliso altero *m*; inde *amentum*, quâ ratione à *momen* fit *momentum*, à *limen limentum*, à *monumen monumentum*, &c. *Amen* sic usurpat Arnobius lib. VII. quemadmodum idem nec *momen* aut *tormen* reformidat. Græcis vero ἀμβὼν, & ἄμης, est εἶδος πλακοῦντος, ut ait Hesychius. Hebræis *amen*, אמן, est πεπιστωμένως, ἀληθῶς, ut Suidas exponit; id est, *certè*, *verè*, quomodo in dominicæ orationis exodio usurpatur. Atque hæc ad illustrandam priorem Festi originationem. Alterius propemodum auctorem crediderim ipsum Paullum: *Vel*, inquit, *amenta dicta, quia aptantes ea ad mentum trahunt*. Invenitur tamen & *amentum* sive *ammentum* quâdam significatione, quâ *à mento* omnino dici videatur. Nam si sic vocatur in animalibus pars mento proxima, quis dubitat, quin *ammentum* dicatur quasi *admentum*? Confirmat hanc rem, quòd in Glossis vett. legitur *armentum*. Nam veteres dixere *ar* pro *ad*, ut diximus in *arcessere*. Juvat idem, quod *submentum* itidem ex præverbio, ac voce *mentum*, conflatum est. Nam in Glossis Cyrilli legas, Ἀνθερεὼν, *mentum*, *submentum*. *Amentum* autem hac, quâ proximè dixi, significatione, usurpasse videtur Plautus, Menæchmis, act. III, sc. III. Scio, Turnebum legere *scitamentorum*. Sed longius hoc recedit à vett. libb. in quibus planè *amentorum* perscriptum est: quod & approbat Lambinus. Ad priorem illam amenti significationem redeamus. Ab ea *amentare*: ut apud Lucanum: *Cum jaculum parvâ Libys amentavit arenâ*. Indeque *hasta amentata*, apud Cicer. & alios. Differunt à velitaribus, ac manipularibus: quod hæ essent leviores, eoque levi opera eminus jacerentur: at amentatæ majores gravioresque erant, atque iccirco amento opus erat, quò in medio religatæ, majore cum impetu torquerentur. Hinc scite B. Ambrosius: *Intorquenda est amentata illa, non manipularis sententia*. *Amen* verò, quo Arnobium, si plerisque libris fides, usum diximus, facit ex se compositum *examen*. Quam etymologiam sic probamus. *Apes*, ut Charisius lib. II docet,

 dictæ

dictæ sunt, *quasi apta, quod invicem colligentur*. Quibus verbis indicat, *apes* esse ab antiquo *apio* sive *apo*, quod est *vincio*, *ligo*. Atqui *apo*, est à Græco ἅπω, quod idem significat; indeque ἅμμα, *vinculum*, *nexus*: ab ἅμμα verò *amen*, unde *examen*, eâdem nempe de caussâ, ob quam *apes* ab *apere* deducebat doctissimus Charisius. [*examen* ab ἑσμὸς vel ἐξεσμὸς, quod idem. vide Hesych. in ἐξέσμων.] Apium igitur *examina* dicta, quasi ἐξαφθόμενα, sive ἐξημμένα, ac Æolicè ἐξαμμένα. Ac hinc quoque vocis *examen* originem petendam puto, cum ponitur pro filo quo trutina regitur: ut definit Servius ad duodecimum, & Isidorus lib. XVI, cap. XXIV. Siquidem filum isthoc ligamen trutinæ est: quod Græcè ἅμμα, ut diximus. Non igitur audiri debent, qui *examen* ab *exeundo* dici putant, tum in staterâ, quia eò exit, quò pondus vergit: tum de apibus, quia nova earum soboles à parentibus ex alvearibus ad novas sedes exire cogatur.

AMES, [ἱμᾶς] inter aucupum est instrumenta. Horat. Epod. od. II.

Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos.

Ubi vetus interpres: *Ames propriè est furcula, qua rete suspenditur, ad capiendas aves*. Gloss. Phil. *Amites*, σίλικες. *Amites*, ἰξόντηρ. κάλαμοι. Nomen ex eo videtur, quòd retia amitem circumeant; ab *am*, & *eo*. Quâ formâ ab *eo* quoque sunt *comes*, & *trames*.

AMETHYSTUS, ἀμέθυσος, pro quo & ἀμέθυσος dicitur. Utrumque ab α στερητικῷ & μεθύσκω, *inebrio*. Causa nominis duplex adfertur. Utramque ponit Plinius, lib. XXXVII, cap. IX. *Caussam*, inquit, *nominis adferunt, quòd usque ad vini colorem accedens, priusquam eum degustet, in violam desinat: fulgorque quidam in illâ purpura, non ex toto igneus, sed in vini colorem desinens*. Et paullo post: *Magorum vanitas resistere ebrietati eas promittit, & inde appellatas*. Si priorem sequimur nominis caussam, erit ab eâ ἀμέθυσε significatione, quà notat *non ebrius*; ac sic dicetur, quia ita colorem vini habet, ut eo tamen ebrius non sit, verùm leviter degustet. Sanè & Theophrastus οἰνωπὸν τῇ χρόᾳ facit: & Thryphiodorus ait, αἱμαλέην ἀμέθυσον nempe ob dilutum sanguinis colorem. Et Dionysius Afer inquit, Καὶ γλυκερὴν ἀμέθυσον ὑπηρέμα πορφύρουσαν. *Et dulcem amethystum leviter purpurascentem*. Sin posterius magis etymon placet, erit ab ἀμέθυσος, quà notat *arcens ebrietatem*. Quomodo medici dicunt ἀμέθυσα φάρμακα aut πόσεις. Nempe ut ἄλιμος dicitur, qui famem non sentit, & qui famem pellit: ut item ἄκοπος vocatur, qui lassitudinem non patitur, & qui tollit lassitudinem: (unde medicamenta lassitudinem pellentia, *acopa* appellantur à Plinio, lib. XXIX, cap. III, Celso, lib. V, cap. XXIV, & Scribonio Largo, quatuor extremis capp.) sic *amethystus* dicitur, & non ebrius, & ebrietatem arcens. In amethysti origination e lusit Martialis lib. XIV, distich. CLIV, cujus lemma: *Lana amethystina*:

Ebria Sidoniæ cùm sim de sanguine conchæ,
Non video quare sobria lana vocer.

Sententia est, cùm bibam purpuram, eâque ebria fiam, cur dicor *lana amethystina*, quod Latinè esset *sobria*? Nec *amethystinum* tantum, sed & *amethystinatum*, de eo dicitur quod colorem habet amethysti. Martialis lib. II, epigr. LVII: *Amethystinatus media qui secat septa*.

AMIA, *genus piscis*, ut ait Festus. De eodem sic Plinius, lib. IX Hist. Nat. cap. XV. *Amiam vocant, cujus incrementum singulis diebus intelligitur*. Atque idem Aristoteles tradit in Hist. anim. lib. VI. De etymo ita Athenæus lib. VII: Ἀριστοτέλης δὲ, παρετυμολογῶν αὐτῆς τοὔνομα, φησὶν, ὀνομάσθαι αὐτὴν τὸ ἅμα ἰέναι τῶν παραπλησίων· ἔστι γὰρ συναγελαστική. *Aristoteles, non tam rationem ejus nominis quam allusiunculam reddens, ait, ita vocari, quia simul eat cum suis similibus. Quippe gregatim vivit*. Sanè inter ἀγελαῖα, sive *gregatim degentia*, reponit & eam Aristoteles, lib. I. Hist. suæ. Sed si hæc non ἐτυμολογία, verùm παρετυμολογία, quod verum ἔτυμον; Eustathius verò in Il. λ, pag. DCCCLXVIII, edit. Romanæ, etiam alterum etymon adfert, ut sit ab α στερητικῷ, & μία *una*, quia nulla amia sola conspiciatur.

AMIANTUS, ἀμίαντος, lapis fossilis, qui in ignem conjectus, non inquinatur, sed splendidior apparet, unde & nomen ab α στερητικῷ, & μιαίνω, *polluo*. Vide de eo Dioscoridem lib. V, cap. CXIII, & Plinium lib. XXXVI, cap. XIX.

AMICINUS, sive cum Philoxeni Glossis visum exponere ἀσκοῦ στόμα, sive cum Festo, *utris pediculum, ex quo vinum diffunditur*: quia limbo amicitur, dictus Martinio videtur.

AMICIO, est ex *am*, hoc est, circum, & *icere*, hoc est, jacere. Nam, *amicire*, nihil aliud est, quàm vestem corpori circumjicere. Varro lib. IV, de L. L. *Amictus dictum, quod amjectum, id est, circumjectum*. Sic eum locum legit Jos. Scaliger. Idem confirmatur illo Arnobii, lib. II: *Habitare jussa sunt has partes, & humani corporis circumjectione vestiri*. Imò & Christophorus Colerus legit apud Plautum, Milite, act. II, sc. II: *Herus meus elephanti corio circumjectus est, non suo*. In vulgatis pro *circumjectus* est *circumtectus*. Mihi non displicet *circumientus*, prout è manuscriptis Camerarii legit Gruterus. Ab *amicire* est *amictus*, & *amiculum*. Cùm autem verbalia à *jacio* habeant *e* vocalem, ut *objectus*, *rejectus*, *injectus*, similiaque, parêre puto, cur *amicire* potius ab *icere* quàm *jacere* deducam. Nam, ut ab *icere*, *ictus*; sic ab *amicire* dicimus *amictus*, non *amjectus*. Quomodo verò ab *amicire* fiat *redimire*, dicemus suo loco.

AMITÆ triplicem originationem ponit Festus. Prima est, ut *amita* dicatur, quasi *a me tertia*: quæ originatio durior est. Altera est, ut factum dicatur ex *avita*, quomodo veteres dixere. Sanè apposité. Nam cum patris fratrem appellâssent *patruum*, quasi alterum patrem; matris sororem *materteram*, quasi alteram matrem; commodè & condecenter ab avo & patris sororem *avitam*, veluti alteram aviam, & matris fratrem *avunculum*, quasi alterum sive exiguum avum, nominarunt. Tertia originatio est, ut *amita* sit *ab amore*, quia à patre meo amata est. Nam, ut Festus inquit, *plus sorores à fratribus quàm fratres diligi solent: videlicet propter dissimilitudinem personarum, quæ ideò minus habent dissensionis, quo minus æmulationis*. Sed & *amita* dicta videri potest, *ab amore*, quo fratris liberos prosequi solet ac debet: quam rationem cum superiori conjunxerim. Nam ut magis amatur à fratre, sic eam liberos fratris magis quam sororis amare verisimile est. Ad amorem hunc amitæ erga fratris liberos pertinet locus Plinii lib. IV, ep. XIX. *Filiamque ejus ut tuam diligas, nec tantum amita ejus, sed etiam patris amissi affectum repræsentes*. Quod sicui nulla superiorum sententia probatur, videat, an non rectiùs cum Martinio ab Arabibus originem arcessat. Nam ius עם *am*, *patruus*, cujus femininum עמת *ammat*, amita.

AMMONIACUM, sive, ut Plinius vocat, *Ammoniaci lacryma*, ferulæ succus est, quam juxta Cyrenen Africa gignit, ut Dioscorides scribit lib. III, cap. LXXXII. Nomen est ab ἄμμος, *arena*; quòd ab arbore sua destillans, incidat in arenas, inque iis in grumos quosdam thuris modo concrescat: vel potius ab *Ammonia* Libyæ regione, in qua templum erat Jovis Ammonis, juxta quod isthoc ferulæ genus imprimis nascebatur. Utramque etymologiam confirmant hæc verba Plinii lib. XII, cap. XXIII: *Ergo Æthiopia subjecta Africa Ammoniaci lacrymam stillat in arenis suis: inde & nomine, etiam ab Ammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam metopion vocant, resinæ modo aut gummi*. *Ammoniacum* quoque, pro sale Ammoniaco, ab eâdem origine descendit. Nam & in arenis invenitur, & optimum juxta Ammonis oraculum ab accolis effoditur. Hinc Plinius lib. XXXI, cap. VII: *Quo exemplo postea inter Ægyptum & Arabiam, etiam squallentibus locis, cæptus est inveniri, detractis arenis: qualiter & per Africa sitientia usque ad Ammonis oraculum. Is quidem crescens cum Luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco & ipso, quia sub arenis inveniatur, appellato*. Meminit ejus & Dioscorides lib. V, cap. LXXXV. Alii cum spiritu aspero scribunt, *Hammoniacum*, uti & Jupiter *Hammon*: eamque scripturam præter veterum codicum auctoritatem, quam & Lud. Carrio agnoscit, notis ad lib. II Val. Flacci, comprobat quoque Festus, qui *Hammon* ponit in litera *H*. Et sanè quamquam Græcè sit ἄμμος, Ἀμμώνιος, & Ἀμμωνιακὸν, nihil tamen prohibet, ad Latinos

per

per adspirationem extulisse. Nam similiter ab ἱερὸς dixere *hernia*; & cum priores *triumpus* dicerent, (ut ex columnâ Duillianâ scimus,) posteriores ex eo fecere *triumphus*; ac ab *oriendo* quoque *hortum* pro *ortum* dici, sentiunt Charisius, & alii. Sed unde Jupiter *Hammon* sive *Ammon* appellatus? Num quia templum ejus in locis arenosis exstructum à Libero patre? Unde Propert. lib. IV, Eleg. I. *Hoc neque arenosum Libyci Jovis explicat antrum.* An potius *Ammon* Ægyptia vox est, ac Jovem iis significat? An ab Hebræo חמה, *Sol?* unde &, juxta Rabbinos, *Chammanim* dicuntur sacrificia in locis excelsis, solisque calorem excipientibus. Nisi potius ea vox à Persis, quod Josephus Scaliger ait, qui & ab eo, præfixo א, *Achaman* factum censet, indeque Persas dictos Achæmenios, seu Achæmenidas. Vide quæ is fusè & eruditè (ut omnia) de *Achamenio rum* voce disserit ad Catulli epigr. LXXXVIII.

AMNIS etymon non perspexit Isidorus. Sic enim ille lib. XIII, cap. XXI: *Amnis, fluvius est, nemore ac frondibus redimitus, & ex ipsa amœnitate amnis vocatur.* Omnino autem paret, esse ab *am*, i. e. *circum*. Varro IV de L. L. *Amnis id flumen est, quod circuit aliquid. nam ab ambitu amnis.* [Melius ab αἰνναος diduci possit.] Jovianus quoque Pontanus, in Actio, pag. CXXXII. b. edit. Aldinæ, sic dici ait, quòd amnium cursus plerumque sint flexuosi. Sed aliis placet, non simplex esse derivatum, sed compositum, sive ex ἀμφὶ, & νέω, sive potiùs ex *am* & *no*, hoc est, *nato*. Festus: *Amnis propriè dicitur à circumnando: quoniam* am, *ex Græca præpositione sumtum, quæ est ἀμφὶ, significat circum; & nare, fluere.* Porrò, ex etymo hoc ratio promi posse videtur, cur Oceanum qui Orbem ambit universum, *amnem* appellant poëtæ. Ut Tibullus lib. 3, El. 4:

Jam nox, æthereum nigris emensa quadrigis
Mundum, cæruleo laverat amne rotas.

Quomodo & ante dixerat idem:

Solis anhelantes abluit amnis aquas.

Sed simplicius puto, si dicamus, id factum imitatione Homerica, qui itidem Oceanum ποταμὸν, *fluvium*, appellaverat. Ut Οδ. λ, sub finem:

Τὴν δ' κατ' Ὠκεανὸν ποταμὸν φέρε κῦμα ῥόοιο.

Et Οδ. μ·

Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπεν ῥόον Ὠκεανοῖο
Νηῦς.

Et pluribus aliis locis. Vide illustrem hac de re locum philosophi Stagiritæ lib. I μετεωρ. cap. IX. A *per*, & *amnis*, est *peremnis*. Festus: *Peremne dicitur auspicari, qui amnem aut aquam, quæ ex sacro oritur, auspicatò transit.* Idem: *Petronia amnis est in Tiberim profluens, quam magistratus auspicatò transeunt, cùm in campo quid agere volunt. quod genus auspicii Peremne vocatur.* Cic. lib. II, de Divinat. *Bellicam rem administrare majores nostri, nisi auspicatò, noluerunt. Quàm multi anni sunt, cùm bella à proprætoribus & proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Itaque nec amnes transeunt auspicatò, nec tripudio auspicantur.* Etiam ut à medio terræ est *mediterraneus*, sic à medio amnis dicitur *mediamna*, teste Prisciano in XVII. Similiaque sunt *Interamna*, & *Antemna*, opida. Varro lib. IV, de L. L. *Opidum Interamna dictum, quod inter amnes est constitutum. item Antemnæ, quod ante amnem, qui influit in Tiberim. quod in bello male acceptum consenuit.* Festus: *Amnenses appellabantur urbes sitæ prope amnem, ut à mari maritimæ. Unde Interamna & Antemnæ dicta sunt, quod inter amnes posita sunt, vel ante se habeant amnes.* Servius ad Æn. VII: *Antemnæ dictæ sunt, quòd eas amnis præterfluit, quasi ante amnem positæ.*

AMO, & *amor*, veniunt ab ἅμμα, *vinculum*; vel ab ἵμερος, *amor*. Ubi ι in α abit, ut à θίγω, *tango*. Nisi magis placet *amo* esse ab ἅμα, *simul*; quòd amor est appetitus unionis. Vel ab חם *cham*, sive *ham*, id est, *calefacere*; ut propriè sit, *ardere amore*. Vel ab חמד, id est, *desiderare*, *concupiscere*. Sanè, quanto hæc verisimiliora, quàm ut, quia amantes sint loquaces, eo tum ἔρως, hoc est, *amor*, derivemus ab ἐρέω, sive εἴρω, quod est *dico* (quam vocis caussam etiam legere est apud Etymologum;) tum *amo* similiter deducamus ab אמר (*amar*,) hoc est, *loqui?* Cujus etymi quoque meminit Caussinus, lib. VIII, de Eloquentia, cap. XIV. Sunt, qui ab Hebræo אם, *mater*, ducant. Matribus enim primum amorem competere. Ab *amo* est *amasco*, hoc est, amare incipio, ut Glossæ Isidori interpretantur. Ab *amasco* vero est *amasius*, hoc est, amator. Diomedes, lib. I, cap. de qualitate verborum: *Ab amo veteres inchoativo modo dixerunt amasco. Unde & amasios amatores dicebant. Ut Plautus Truculento: Istos mundulos amasios. Nævius: Nunc primulum amasco.* Hactenus Diomedes. Cujus verba adduxi, prout in vett. libris legi, jam alii monuerunt. In vulgatis & Nævii locus omittitur, & pro *amasius* scribitur *amascus*. Quæ scriptura refellitur Plauti loco. Neque enim dubium, quin Diomedes respexerit locum hunc Trucul. act. III, sc. I:

Nunc ego istos mundulos urbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.

Est verò *amasco* à secunda verbi *amo*, ut à *labas labasco*, à *cales calesco*, à *tremis tremisco*. Nam vocalis ante *sco* sequitur naturam verbi unde deducitur. Quod dum non perpendit Pierius, in Castigationibus Virgilianis, *tremesco* dicendum ait, quia dicamus *calesco*, *frigesco*, *horresco*. Qui error viro tanto indignus. Ab *amore* vulgo *amicum* dici putant. Sed sententia hæc facile refellitur. Nam veteres dixere *amecum*, pro quo posteriores *amicum*. Festus: *Ab antiquis* AMECI *&* AMECÆ *per e literam efferebantur.* Plautus Casina:

Mihi benevolentes atque ameci prodeunt.

Ita eum locum corrigit in Plautinis Quæst. Janus Guilielmius, ad Cas. cap. II. In vulgatis est *à me:* quomodo si legas, & sententia & numerus claudicabit. *Amecus*, ut veterum quibusdam persuasum esse video, per syncopen factum ex *animæcus*, quod ex *animus*, & *æquus*, conflatum. Propriè enim is *amecus*, qui æquo erga alium animo est. Glossæ Philoxeni: *Animecum*, ἰσόψυχον. Scribe, *Animæcum*; quomodo dixere pro *Animæquum*, q in c converso, ut in sexcentis factum. Quod si hoc etymon verum est, apud Festum pro *amecum* legi debet *amæcus*. Unde *amicus* fuerit, quo pacto à *cado* est *occido*. Nisi malis, ex *æquus* perire diphthongum in *amecus:* ut ab ἐλαίω est *oleum*, à βαίνω *venio*, à βεβαίω *voveo*, &c. Atque hæc quidem pro veterum opinione. Sed quanto simplicius, imò & verius est, ut à φιλέω est φίλος, sic ab *amo* esse *amicus*. Vel, ut à *mero* est *meracus*, sic ab *amore amecus*, aut *amicus*. *Amicitia* est ab *amicus*, ut *justitia* à *justus*. Sed pro *amicitia* etiam *amicities* dixere, ut testatur Charisius lib. I. Apud Festum est: *Amatio, ab amore denominatum.* Hoc monere Festum, non fuit operæ. Sed in MSS^tis est *amutio*. Qualia Festum scripsisse, non est vero simile.

AMOENUM [*secessus jucundus remotus à mœnibus. Vel quod immunes ibi essent ab oneribus urbanis.* Nam veteres scribebant *mœnera* & *mœnis*, *mœrus*, pro *munera*, *munis* & *murus*.] Festo dictum videtur, quod ad se *amandum* alliciat, licet non raro damnosa. Plaut. Menæchm. act. II, sc. III:

Munditia illecebra animo est amantum.
Amanti amœnitas malo est, nobis lucro est.

Hæc originatio si placet, videtur *amanus* scribendum, per *a*. In vett. tamen libris scribitur per *œ*. Proque eâ etymologiâ facit sententia Servii, sic scribentis ad V Æn. *Amœna sunt loca solius voluptatis plena; quasi amunia, unde nullus fructus exsolvitur: unde etiam nihil præstantes, immunes vocamus.* Vult igitur Servius, *amœnus* dici ab antiquo *mœnia*, pro quo posteriores *munia*, *œ* in *u* converso, quomodo à *Pœnus* est *Punicus*, à *pœna impune*. Utramque autem etymologiam conjunxit idem ad VI Æn. *Amœna*, inquit, *quæ solum amorem præstant. Vel, ut suprà diximus, quasi amunia, h. e. sine fructu; ut Varro, & Carminius, docent.* Sed nec absurdè à *mœnibus* deduxeris, quorum amœnitas magna esse solet, cùm quia arboribus ipsa consita sunt, tum quòd inde in hortos proximos longè lateque pateat prospectus. Hinc Appuleius, lib. de Mundo: *Quare & eos, qui nobis unius loci ingenia, qualitatesque describunt, aut mœnia urbis, aut alicujus amnis fluenta, aut amœnitates, & magnitudines montium.* Vides ut *mœnia urbis* inter amœnitates reponat. Fortasse tamen apud Appuleium potiùs legendum *amœna urbis*,

prout Bonaventuræ Vulcanio videbatur. Nam favet huic scripturæ codex Manuscriptus optimus: ac in Gloss. veteri est, *Amœnia*, αἱ ἀκταί. Cui interpretationi favet Servius in v Æn. in illud,

At procul in sola secreta Troades acta.

Ubi ait, *Acta, nomen substantivum, significat secreta & amœna locorum.* Puto tamen, interpretationem eam Servii mutilam esse, dicique debuisse, acta esse *secreta & amœna locorum juxta mare.* Quæ & propriè *amœnia*, juxta Glossas. Ab *amœnus* est *amœnare*, vox usurpata Sidonio lib. I, epist. IX ad Heronium, Cypriano lib. IV, ep. II ad Donatum, Salviano item atque aliis, quorum loca integra apponit Savaro ad Sidonium.

Amomum, ἄμωμον, uva ex Indica labrusca, vel potiùs frutex, cujus lignum ita in se convolveretur, ut βότρυον seu uvam referret. Adeatur de eo Theophrastus, Hist. Pl. lib. IX, cap. VII. Diosc. lib. I, cap. XIV. Plin. lib. XII, cap. XIII. Videri possit à præstantia dictum, quasi ἄρωμα ἄμωμον. Nam ἄμωμος idem ac ἀμώμητος, *irreprehensus*, *reprehensione major*. Sed potiùs vox ea est ab Orientalibus. Sanè Arabibus vocatur חמאמא, *amama*. Movet etiam, quòd Maro in Eclogis dicat, *Assyrium amomum*. Et Papinius, in epicedio Pileti Ursi, ait;

— *Phariaque exempta volucri*

Cinnama, & Assyrio manantes gramine succos.

Ubi per *Phariam volucrem* intelligit Phœnicem, quòd Heliopolim Ægypti urbem devolaret: at per *Assyrium gramen* signat amomum. Quomodo, de Phœnice itidem loquens, vocat Avienus, his verbis: *Ales, amica Deo, largum congessit amomum.* Ubi per *Deum* intelligit Solem. Quare cum re puto *amomi* vocem ab Oriente acceptam. Amomum addebant unguentis, quibus corpora condirent. Unde Pers.

— *Tandemque beatulus alto*

Compositus lecto, crassisque lutatus amomis,

In portum rigidos calces extendit.

Hinc unguenta, quibus corpus condirent, vocarunt *amomiam*: unde postea, truncata voce, fecere *momiam*, & *mumiam*: ut nunc loquimur. Ab *amomum* est *amomis*, ἀμωμίς, herba adeo similis amomo, ut hoc eo adulteretur: quemadmodum Dioscorides ait.

Amphibium, ἀμφίβιον, animal in aquâ & terrâ vivens. Ut interpretatur Hesychius; & è Latinis Varro, lib. IV de L. L. Columella lib. VIII, c. XIII. Isidorus lib. XII, cap. VI. Dicitur ἀμφίβιον, quasi *utrobique vivens*, ab ἀμφὶ, & βίος. Hinc Suidas: Ἀμφίβιον, ἐν ἀμφοτέραις δυναμένον βιῶν, καὶ θαλάσσῃ, καὶ γῇ. Cicero, lib. I de natura Deorum, *ancipitem bestiam* appellat, sed nove, ut indicat, quod præmittat particulam *quasi*. *Bestiarum*, inquit, *terrena sunt alia, partim aquatiles, aliæ quasi ancipites, in utraque sede viventes.*

Amphimalla Plinio, lib. VIII, cap. XLVIII, sunt vestes utrimque villosæ. Gr. ἀμφίμαλλα, ab ἀμφὶ, & μαλλὸς, hoc est, *vellus*, sive *lana promissa*. Dicuntur & ἀμφιτάπητες. Unde Hesychius: Ἀμφιτάπης, χιτὼν, ἑκατέρωθεν ἔχων μαλλούς. Hinc Latinum *amphitapæ*; quod Isidorus, lib. XIX, cap. XXVI, similiter interpretatur, *ex utraque parte villosa tapetia.* Ibidem adducit illud Lucillii, è primo satyrarum, quod apud Nonium quoque legas:

Psilæ atque amphitapæ molles cum ingentibus villis.

Sic eum locum legit Scaliger. Idem Lucillius lib. VI:

Pluma, atque amphitapa, & si aliud quid deliciarum.

Varro, Manio: *Alterum bene acceptum dormire super amphitapa bene molli.* Utrumque locum citat Nonius. Usus & Ulpianus, l. vestis. §. vestimenta. ff. auro & argent. leg. Eustathius ad Il. ι, pag. DCCXLVI, ed. Rom. Ἐοίκασι δὲ καὶ μαλλωτοί τάπητες εἶναι· ὅθεν Αἴλιος Διονύσιος, ἀμφιτάπητάς φησι οὐ τοὺς μὴ ἑτερομάλλους, ἀλλ᾽ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν δασεῖς· καὶ Παυσανίας δὲ λέγει, ὅτι ἀμφιτάπητες, οἱ ἀμφίμαλλοι· οἱ δὲ, ἑτερόμαλλοι τάπητες. Ἑτερόμαλλοι autem non tantum τάπητες sive ταπίδες, dicebantur, quod cùm aliunde, tum ex hoc Eustathii loco, colligimus, sed & ψιλαί. Unde *psilas* vocat Lucillius, ut antè vidimus. Nempe quia ψιλὸς est *nudus*, *pilis* seu *villis carens*. Ψιλὰς autem genere muliebri maluere, quia respexerunt ad δάπις, quod idem ac τάπης, sed genere differt. De *psila* quod dixi, confirmatur Glossis Philoxeni, in quibus legas: *Tapedus*, τάπης ψιλή. Ubi rectè corrigit Bonav. Vulcanius: *Tapetus*, τάπης, ψιλή. Quin & conjunctim: Ψιλοτάπιδες, αἱ καλούμεναι ὑποστρώματα καλά. Cùm autem non tantùm τάπης aut τάπις dicatur: sed & δάπις (quo Xenophon, Plutarchus, Athenæus, aliique utuntur:) planè arbitror, dici δάπις quasi δάπεδον, παρὰ τὸ ἐν δαπέδῳ στρώννυσθαι, ut scribit Eustathius ad Il. κ, pag. CIƆCCCXLVII, ed. Rom. Idem Eustathius ibidem, & ad Iliad. κ, pag. ƆCCXCV, hac ipsa de caussâ, quemadmodum πεπονὸς dicitur ἀπὸ τοῦ πέτω, sic τάπης quoque dici ait quasi πέτης, ἀπὸ τοῦ πετάννυσθαι. Nempe quia, ut dixi, pavimenta his tori instar sternerentur: quemadmodum Turcæ hodieque ea sternunt tapetis externis villosis: eorumque imitatione Hispani idem agunt tapetibus crassioribus è Turcia advectis, quæ illi, (ut me Bonav. Vulcanius docuit,) voce ab Arabibus sive Mauris relicta, *alhombras* nominant. Præter hæcce duo est & etymon tertium quartumque apud Eustathium, ad Il. α, eapse pag. Nam ait, à θάλπω esse θάλπης, &, omissâ liquidâ, ac substitutâ tenui pro adspiratâ, τάπης. Vel, τάπης dici pro τάφης, à ταφεῖν, ὁ ἐκπλήγεις, quia ὁ τάπης τὸν ὁρῶντα ἐκπλήττει. Addo & quinctum, ex Bernano, qui deducit à טפח, id est, *amictus*, vel, *opertus est*. Item sextam, è Martinio; ut sit à טף *daph*, id est, *asser*, *tabula*; cujus usum interdum præstat. Porrò Latini non tantum *tapes* dicunt, sed etiam *tapetum*, vel *tapete*, ut ad VII Æn. monet Servius. Primo usus Maro, Æn. IX, cùm ait, *pulcrosque tapetas*. Similiterque Statius, I Theb. *altosque inserre tapetas*. Ineptit Nonius, cùm Maronis loco probat, dici *tapete* in neutro. Nisi forte quædam desunt. Alterum habes, cùm Maro VII Æn. ait, *pictisque tapetis*. Tertium est in hoc Turpilii & Cæcilii, *glabrum tapete*: & isthoc Plauti, Pseudolo, act. I, sc. II.

Ita ego vestra latera loris faciam, ut validè varia sint,

Ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica,

Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.

Ubi *tapetia belluata* vocat, ut Græci ζωωτά, h. est, in quibus ζῶα sive *belluæ* sunt acu pictæ. Nonius *tapete* dici probat eo, quod Varro & Maro *tapetibus* dicant. Sed hoc non minùs à *tapes*, quàm *tapete* esse potest. Plures *tapetium* appellationes vide in *Aulæum*.

Amphisbæna, ἀμφίσβαινα, serpentis genus, nunc in anteriorem progrediens partem, nunc in posteriorem: unde & nomen, ab ἀμφὶς, *utrimque*, & βαίνω, *eo*, quasi ἑκατέρωθεν βαίνουσα. Quomodo & Gallis dicitur *Double-marcheur*. Quia autem utrinque progreditur, eo, qui non satis caput à cauda distinguerent, credidere, utrimque caput habere, unum quo loco reliqua animantia, alterum in cauda. Hanc sententiam etiam Plinius sequitur, lib. VIII, cap. XXIII. Item Galenus, lib. de theriaca. Etiam Lucanus, Solinus, Isidorus; qui ait, *currere ex utroque capite, tractu corporis circulato.* Sed si quis serpens visus biceps, vel triceps, inter monstra haut minus debuit referri, quam cùm homines vel canes bicipites nascuntur.

Amphitheatrum, Ἀμφιθέατρον, ex eo nomen habet, quòd e duobus constaret theatris: adeo ut, cùm theatrum forma esset hemicyclii, ac ante se haberet scenam, quæ ab uno theatri cornu ad alterum porrigebatur; amphitheatrum scena hac (nomine eo proscenium quoque & postscenium comprehendo) caruerit, sedibusque continenter dispositis ambierit in orbem. Dio Cassius, lib. XLIII: Θέατρον κυνηγετικὸν, ὃ καὶ Ἀμφιθέατρον, ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν, προσερρήθη. *Theatrum venatorium, quod & Amphitheatrum (eo quod in orbem undique sedes, absque scena, habeat) dictum est.* Cassiodorus lib. V, epist. XLII. *Cùm theatrum, quod est hemisphærium, Græcè dicatur; amphitheatrum, quasi in unum juncta duo visoria, rectè constat esse nominatum.* Isidorus, lib. XVIII, c. LII: *Amphitheatrum locus est spectaculi, ubi pugnant gladiatores.* Et mox: *Amphitheatrum dictum, quod ex duobus theatris sit factum. Nam amphitheatrum rotundum est, theatrum verò ex medio amphitheatro est, semicirculi figuram habens.* Non tamen, quod Isidorus dicere videtur, amphitheatrum planè circuli habuit figuram, sed ovi: quemadmodum scribit Cassiodorus, loco ante dicto: sed in Parisiensi, anni CIƆ ƆLXXIX, vitiose scriptum: *Qui speciem ejus*

arena

arena concludens. Pro, *ovi speciem*. Respexit huc Calp. in Ecl. de venatione Carini:

Et geminus medium se molibus alligat ovum.

Nam vult duas moles, hoc est, duo theatra, in ovi speciem conjungi. Nec figurâ tantum, sed & usu theatrum & amphitheatrum differebant. Nam in theatro ludi scenici, in amphitheatro gladiatorii fiebant, ac circenses. Itaque illud Veneri, hoc Marti sacrum fuit. Cetera si voles, adi Lipsii de amphitheatro commentarium.

AMPHORA, à Græco ἀμφορεὺς, quod κατὰ συγκοπὴν factum ex ἀμφιφορεὺς, quo Homerus usus aliquoties: hoc conflatum ex ἀμφὶ & φέρεσθαι, nempe quòd hoc vasis genus utrimque ansas haberet, quibus ferretur. Hesychius: Ἀμφιφορῆας, ἀγγεῖα τὰ ἑκατέρωθεν ὦτα ἔχοντα. Idem tradidit Athenæus lib. XI. item Eustathius ad Il. ψ, pag. CIↃ CCLXXXIX. & Od. ϐ, p. CIↃ CCCCXLV. Fuit & amphora liquidorum aridorumque mensura, capiens urnas duas. Columella, lib. XII, cap. XX: *Quadrantem medicaminis in binas amphoras miscere solitus sum, ita ut quatuor urnarum esset musti modus.* Festus: *Quadrantal vocabant antiqui, quam Græci amphoram dicunt; quòd vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios.* Julius Africanus, in fragmento περὶ μέτρων· Ὁ δὲ οἴνου ἀμφορεὺς, ὃν καὶ μετρητὴν λέγουσι πολλοὶ, ἡμιαμφόρια μὲν ἔχει δύο, ἃ καλοῦσι κάδδους ὀνόματι κοινῷ, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὔρνας· ὥστε τὸν ἀμφορέα εἶναι ξεστῶν μη΄. *Amphora vini, quam & metretam multi vocant, continet semiamphoras duas, quas cados communi nomine appellant, Romani vero urnas dicunt: ita ut amphora sit sextariorum* XLVIII. Volusius Metianus: *Nam quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo* &c. Sed hæc capienda de amphora Romana. Nam Attica trium urnarum fuit. Hinc Fannius:

Attica præterea discenda est amphora nobis,
Seu cadus. hanc facies nostra si adjeceris urnam.

Cave iis credas, quæ de amphora, ceterisque mensuris scripsit doctissimus Politianus, epist. ult. lib. X. Nam ea erroribus scatet, planeque indigna est Politiano. quod si à nobis dici mireris, lege quæ hac de re scripsit Budæus initio lib. V de asse.

AMPLUM, [ὄμπνιον.] ut M. Victorinus scribit, dicitur, quod latè patet, & per multa diffunditur. Sipontinus putat, *amplus* esse ex *am* & *plus*, ut *amplum* propriè dicatur, quasi *ex omni parte plus*. Sed aliis videtur propriè dici de *maris* spatio, ut sit ex ἀνάπλοος, sive ἀνάπλους, quod ab ἀναπλέω, *navi in altum provehor*, *è portu solvo*. Nempe ut ab ἀναβαίνω est ἀμβαίνω, ab ἀναβαίνω ἀμβαίνω, ac ἀμβωμοῖς dicitur pro ἀνὰ βωμοῖς· sic ab ἀνάπλους erit ἄμπλους, unde *amplus*. Sed nihil opus à *mari* arcessere originem. Simplicius dixeris, *amplus* esse ex ἀνάπλεος, quod Attice ἀνάπλεως, hoc est, *plenus*, *refertus*. Ab *amplus* est *ampliare*, verbum forense. Sosipater Charisius cap. de Adverbio: *Amplius adeo prolixum temporis spatium significat, ut judices, quotiescumque significarent, adhuc se audire velle*, AMPLIUS *dicebant. Itaque negotium differebant: unde hodieque*, AMPLIARI JUDICIUM, *differri dicitur.*

AMPULLA, [ἀμφικύπελλον.] qui ex ἀναβυλὴ, sive Tarentino ἀμβύλα factum putant, vellem sententiam suam rationis alicujus pondere firmassent. Nunnesio, in Grammatistice, placet, esse à πομφόλυξ, quomodo bulla vocatur, & quicquid bullæ simile, ut ὀμφαλὸς sive *umbo* in clypeo. *O* abire ait in *a*, quomodo & à πόρω deducit *paro*, à λόγχη *lancea*, &c. Videri etiam possit ex eo nomen accepisse, quòd esset *ampla*. Erat enim vas ventricosum, ut appellat vetus Horatii interpres. Hinc *verba ampullosa*, ac tumentia, κατὰ μεταφορὰν ab Horatio, in Arte, *ampullæ* dicuntur: *Projicit ampullas, & sesquipedalia verba.* Neque enim, quod vulgò sentiunt, ampullæ hic sunt verba dithyrambica, & magnitudine ampullas æquantia (nam hæc mox vocat sesquipedalia;) sed turgida tumentiaque: ut ampullæ sint διανοίας, sesquipedalia λέξεως· quemadmodum eruditè Yvo Villiomarus notat, animadversionibus in Titi lib. II, cap. IX. Atque hoc quoque confirmat verbum *ampullari*. Nam id non ad verborum magnitudinem, sed dictionis ac compositionis grandiloquentiam pertinere, clarè indicant verba Horatii lib. I, ep. III:

An Tragica desævit & ampullatur in arte?

AMULETUM videri possit dictum ab ἀμύνω, id est, *propulso*, *auxilior*: vel ab ἅμμα, *vinculum*, quia alligatur: unde & Græcis vocatur περίαμμα· sed omnino est ab *amoliendo* dictum, ideoque per *o* rectiùs scribitur in secundâ. Gloss. Philoxeni: *Amoletum*, φυλακτήριον.

AMURCA, ut quidem Isidorus ait, lib. XVI Originum cap. VII, *ab emergendo dicta, quod ab oleo mergat, & fex ejus sit.* At fex post oleum desidit, quum amurca sordes sint, quæ ante oleum emergunt, & id præcedunt. Omnino est à Græco ἀμόργη. Nam, quod, Græcos à Latinis eam accepisse vocem, Isidorus ait, spissus est error. Gloss. Philoxeni: *Amurca*, ἀμόργη· ἔστι δὲ τρὺξ ἐλαίου. Polluci quoque, lib. I, cap. 12, τρὺξ vocatur: Τρὺξ, inquit, οὐκ ἐπὶ οἴνου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐλαίου. Diosc. lib. I, c. CXXXV. Ἀμόργη ὑπόστημά ἐστιν ἐλαίας τῆς ἐκθλιβομένης, *expressa oliva recrementum*. Similiterque interpretatur Erotianus, Lexico in Hippocratem. Ἀμόργη verò dicta παρὰ τὸ ἀμέργειν, *terendo premendoque*. Amurcæ utilitatem docet Varro, lib. I, c. LV, de re rust.

AMUSSIS, ex quorundam sententiâ, ut Festus ait, fit ex *a* negativo, ut in *amens*, & verbo *mutire*, id est, loqui; ut *amussim* sit *non tacitè*. Perottus derivat ab *æmulor*, quia est norma, quam æmulamur, hoc est, imitamur. Franciscus de S. Quercu ab *am*, & *æquus*; quasi *utrimque æqua*. Meliùs Martinius, ab *am*, & antiquo *assis*, pro *asser*, quia adhibetur ad tabulas dirigendas: vel à Græco ἅμμα, id est, *nexus*, quia nectitur & suspenditur, ad explorandum, quid rectum, quid curvum, unde & *perpendiculum* vocatur. [est ab ἀμμαίξαι, idem quod ἀμαμύξαι, unde ἀμαμύξ. ἀμαμαίξυς Aristoph. p. 322. vel potius ab ἀμορβίς.] Festus: *amussim, regulariter, tractum à regula, ad quam aliquid exæquatur; quæ amussis dicitur.* Nonius Marcellus: *Est amussis regula fabrorum, quam architecti, cum opus probant, rubricâ illinunt.* Ibidem citat hæc verba Varronis ex ejus secundo, sive, ut in veteri Venetâ legitur, ex tertio Quæstionum Plautinarum: *Amussis est æquamentum lævigatum; & est apud fabros tabula quædam, quâ utuntur ad saxa coæquanda.* Etiam ex Sisenna hæc adducit Charisius, cap. de Adverbiis: *Examussim, pro, examinatò. Amussis enim est tabula rubricata, quæ demittitur, examinandi operis gratiâ, an opus surgat.* Inque Glossis Isidori est: *Amussis, regula, fabrica, quâ tabulæ diriguntur.* Ab *amussis* est *adamussim*, & *examussim*. Posterius hoc crebrum est Plauto. Ac Carrio, lib. I Antiquarum Lect. cap. XIX, eandem vocem Gellio ait restitui debere lib. I. Noct. Att. cap. IV, ubi in vulgatis legi solet, *adamussim*. In quo Carrioni assentio, quia ita in MSS · invênit. Ceteroquin *adamussim* fuscillari non oporteat. Nam ita locutus Varro, περὶ ἀκαδημικῶν, ut idem Nonius testatur. Item lib. I de re rust. cap. I. & Macrobius lib. I Saturn. cap. IV. Ab *amussis* legas *amussium*, apud Vitruvium lib. I, cap. VI, sive, juxta edit. alias, cap. X. *Amusium*, simplici *s*, pro eo legas in Florentinâ anni CIↃ IↃXXII. Sed *amussium*, geminato sibilo, habet Florentina anni M CCCCXCVI. Similiter apud eum reperias *opus amussiatum*: quod Plauto, Mil. act. III, sc. I, vocatur *amussitatum*. Citat Nonius ex Plauti Milite: *Inest in hoc emussitata sua sibi ingenua indoles.* Atque addit, id est, *examinata*. Ubi pro *emussitata* (quod etiam est in Aldinâ) legendum *amussitata*: prout habet Veneta à Philippo de Pinzis excusa an. CIↃ CCCCXCVI. Minime vero audiendus Hadr. Junius, in Nomenclatore; ubi, cum amusium Vitruvio dixisset esse tympanum circinatum; Plinio autem tabulam ex quâ ad libellam collocatâ cognoscitur unde spirent venti: adjungit, fortasse ex eo nomen esse, quia ἀμύσοις, hoc est, imperitis hominibus eo consulatur in ventorum exploratione. Nam, ut diximus, omnino ex eo nomen est, quoniam ad libellam amussimve exigeretur.

AMYGDALA, ἀμυγδαλῆ, juxta Etymologici magni auctorem ex eo nomen habet, quia in osseo putamine, quod viridi externo proximum est, habet multas strias, sive sulcatas lineas, quas Græci ἀμυχὰς vocant, ab ἀμύσσω, quod est, *rado*, *carpo*, *vellico*, *lancino*.

AMYLUM, ut Plinius lib. XVIII, cap. VII, ait, *inde est appellatum, quod sine molâ fiat.* Nempe ab α στερητικῷ, & μύλη, quæ est *mola*. Caper, de Verbis dubiis: *Amolum, non amylum, quod non molatur.* Ac similiter Isidorus, lib. XX Originum

num cap. 11. Falli utrumque ex iis liquet, quæ jam diximus. Modum conficiendi ejus docet Plinius ibidem, uti & Cato de R. R. c.LXXXVII. Inter placentarum genera reponitur ab Athenæo lib. IV.

AMYSTIDEM, ἀμύστιδα sive ἄμυστιν, dixere potationem, qua sine respiratione & uno quasi spiritu poculum ebibebant; ab α στερητικῷ & μύζω, quod est, *os & labra claudo*: quia haustum, & labris non clausis, biberetur. Aristophanis Scholiastes in Acarnan. Ἄμυστιν ἀθρόως ἔπινον, ἢ παρὰ τὸ ἀπνευστὶ ἐκπιεῖν, ἢ παρὰ τὸ μὴ μύειν. Ἔστι δὲ καὶ εἶδος ποτηρίου. Similia apud Eustathium legas. Eo autem, quo dicebam, modo Thraces bibere solent. Unde Pollux, lib. VI, cap. III: Ἀμυστὶ πίνειν, ἀμυστίζειν, χανδὸν πίνειν. Θρᾳκία πρόποσις. Σκυθικὴ πόσις. Hinc ἐπισκυθίζειν, pro, *ingurgitare se vino*. Et Callimachus, apud Athenæum lib. X, pag. 442, edit. Comm. & lib. XI, p. 477, & Macrobium, lib. V, cap. XXI, ἄμυστιν vocat Θρηϊκίην· ac similiter dixit Horatius, lib. I, od. XXXVI: *Bassum Threicia vincat amystide.*

AN

ANAGLYPTA, Ἀνάγλυπτα, vasa figuris extantibus excisa: quæ & ἀναγλυφαὶ· ab ἀναγλύφω, *in asperitatem cælo*. Plinius, l. XXXIII, cap. XI: *Vasa ex argento, nunc anaglypta, in asperitatemque excisa, circa linearum picturas quærimus.* Circa hæc versabatur pars quædam artis toreutices: uti altera circa emblemata, sive sigilla, quæ vasis illigabantur: alia circa crustas cælatas, unde dicti *crustarii*. Γλύφω ab Hebræo גלף, quod idem ac γλύφω.

ANALECTA, Martiali creduntur esse quisquiliæ cibi sub mensâ. Gr. ἀνάλεκτα· q. dicas, *collectanea*, ab ἀναλέγω, id est, *colligo*; quia per mediastinos colligerentur, dum triclinium purgant, sive scopis verrendo, sive spongiâ extergendo, quod imprimis fiebat, si pavimenta essent majoris pretii. Saltem constat, hoc qui facerent, ab eâ caussâ dictos *analectas*. L. quæsitum. §. item spongiæ. ff. de fund. instr. Vide I. Gruterum ad illud Senecæ ep. XXVII. *Ut Grammaticos haberet analectas* &c. Et sanè nihil prohibet, quo minùs similiter accipiamus apud Martialem: nempe ut *analecta*, non τὰ ἀνάλεκτα, sed ὁ ἀναλέκτης dicatur: quæ P. Scriverii sententia est. Locus Martialis est lib. VII, ep. XX.

Colligere longâ turpe nec putat dextrâ,
Analecta quicquid, & canes reliquerunt.

Quem versum aliter vulgò distinguunt, ut *analecta* cum *colligere* cohæreat. Alter versus est in Apophoretis carm. LXXX:

Ossa sed scopis nunc analecta dabit.

Sic optimè legit idem Scriverius: ubi vulgati, *dabunt*.

ANAS, ut Varro, IV de L. L., scribit, nomen habet à *nando*. Quâ ratione Græcis νῆσσα seu νῆττα dicitur à νέω, κολυμβῶ. Unde & νῆσος, *insula*; quia mari velut innatat. Angelo tamen Caninio, & Petro Nunnesio, magis verisimile fit, *anas* κατὰ μετάθεσιν fieri ex νῆσσα· similiaque esse σίαλος *saliva*, σφάκελος *fascis*, κάχληξ *calculus*, φλέγω *fulgeo*, &c. Hinc *anatarius*, νηττοφύλαξ, ut exponunt Glossæ veteres; & *anataria aquila*, quæ anates occidit, νηττοφόνος. Porro *anas* alteram quoque significationem habet. Nam & *anas* dicitur vetularum ætas, seu morbus. Sed tunc venit ab *anus*, estque contractum ex *anitas*. Vide *Anus*.

ANATHEMA, priori porrectâ, aliud fuerit, quàm *anathema* priori correptâ. Ἀνάθημα significat donarium numini dicatum, inque templo suspensum. Nempe est ab ἀναθεῖναι, quod significat *dedicare*, *consecrare*. Pollux: Ἀναθήματα πινάκιον, ἀναθεῖναι εἰς τὸν νεών. Habet ἀνὰ hic eam vim, quam habet in ἀναβάλλειν. Ut hoc notat, *sursum jacere*, ita ἀναθεῖναι est, *ponere in sublimi*. Itaque ἀναθήματα sunt coronæ, phialæ, acerræ, & alia, quæ Pollux enumerat. Nec unquam ea vox in malam partem sumitur. At ἀνάθεμα est ab ἀναθεῖναι, significante, *removere*, *separare*. Quomodo dicimus, ψῆφον ἀναθεῖναι, *dimovere ac reducere calculum*. Ubi ἀνὰ sumitur ut in ἀνακαλεῖν, *revocare*. Itaque ἀνάθεμα est ἀφωρισμένον, *separatum*. Ut quæ à communi usu segregantur, ac sacrantur Deo. Unde Photius apud Oecumenium, ἀνάθεμα εἶναι, interpretatur, χωρισθῆναι καὶ ἀλλοτριωθῆναι, *separari & alienum reddi*. Expositionem hanc imprimis firmat, quod Apostolus dicat, ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ. q. dicat, *separatum quid a Christo*. Itaque ἀνάθεμα propriè iis dicit Ecclesia, quos à communione & convictu fidelium sejungit. Vide, quæ pro hac sententia scribit Chrysostomus.

ANCEPS, priùs fuit *ancapus*. Dubium autem, num dicatur à *caput*, an *capiendo*. Posterius magis probat Festus: *Anceps*, inquit, *videtur significare id, quod ex utraque parte caput habeat, ut securis, bipennis. Sed magis à capiendo, quod ex utraque parte æque capiatur, appellatum est.* At priorem sententiam secutus Priscianus, cujus verba mox ponam. Similiter *præceps* prius fuit *præcapus*. De quo itidem ambigunt, sitne a *caput*; ut propriè sic dicatur quod in caput ruit, atque inde ad alia transferatur: an potius sit à *capiendo*; ut *præceps* propriè sit, qui priùs capit locum, consilium, aliudve, pro naturâ rei, de qua sermo. *Princeps* item, priùs fuit *primicapus*: quod si à *caput* venit, princeps dicetur, quasi primum caput; sin à *capiendo*, princeps vocabitur, quia prius cepit. Et pro posteriori etymo est, quod similiter *deinceps*, Festo teste, dicatur, quia dein capiatur: ut cum Appuleius ait, tertio Flor. *deincipe die*; & alibi, *deincipem sermonem*. Petrus Colvius pro *deincipe die* mavult *deincipiti*. Sed ut à *primò*, & *capio*, est *princeps*, sic à *dein*, & *capio*, est *deinceps*. Verius puto, ut *princeps* facit *principe*, sic *deinceps* facere *deincipe*. Sanè veterum ea Grammaticorum opinio est, quæ à *capiendo* veniunt, non augeri in obliquis. Locum id habet in *forceps*: sive prius *formicapus* fuit, atque ita dictum, quod capiat forma, hoc est, calida: quod Servius scripsit ad VIII Æn. sive, quod longè verisimilius videtur, prius fuit *ferricapus*, ac de fabrorum forcipibus propriè dicatur, quia ferrum caperet. Quo de etymo plura diximus in *forceps*. Eam autem, quam dixi, veterum fuisse Grammaticorum opinionem, fidem fecerint hæc verba Rhemnii Palæmonis: *Quæstio est, si princeps principis, præceps præcipitis, quare non præcipis, quomodo principis dicimus? Sed princeps, quod primum capiat, dictus est, & venit à capiendo: præceps vero à capitis significatione dicitur, quod præbeat caput.* Ac similiter Priscianus lib. VII, cap. de genitivo tertiæ declin. *Omnia, quæ à capite composita in ps desinunt, habent duabus syllabis superantem genitivum; ut anceps ancipitis, biceps bicipitis, centiceps centicipitis: quæ veteres, in es proferentes, secundum regulam declinabant, ancipes ancipitis, bicipes bicipitis, sicut hospes hospitis, sospes sospitis.* Nec tamen hæc Rhemnii ac Prisciani sententia validis adeo rationibus subnixa est, ut nihil contra obducere possimus. Nam, cur dicere non liceat, ut ab usitato *iter* est obsoletum *iteris*, & ab inusitato *itiner*, est usitatum *itineris*: (*iteris* & *itiner* Paccuvium dixisse, docebit Charisius lib. I:) sic ab usitato *præceps* vel *anceps* esse inusitata *præcipis* & *ancipis*, sed ab inusitato *præcipes* & *ancipes* esse usitata *præcipitis* & *ancipitis*? Hanc sententiam probatum eo ipsius Prisciani verbis. Sic enim ille extremo lib. VI: *Antiqui ancipes & præcipes & bicipes proferebant in nominativo, & sic secundum analogiam sequebatur genitivum, ancipes ancipitis, ut sospes sospitis. Plautus in Commorientibus: Saltum in puteum præcipes. Idem in Rudente: Post altrinsecus est securicula ancipes item aurea. Iidem tamen vetustissimi etiam præcipis genitivum, qui à nominativo præceps est, secundum analogiam nominativi protulerunt. Livius in Ione: Sequi in alia maria præcipem, inops, ægra, sanitatis herois. Ennius in XVII Annalium:*

Occumbunt multi letum ferroque, lapique,
Aut intra muros, aut extra præcipe casu.

Hactenus Priscianus. Porro *ancipes* & *præcipes*, dici quasi *ancapes* & *præcapes*, eo quoque argumento probatur, quod similiter à *caput* dixere *concapes*. Ut in legg. XII. Tabb. TIGNOM JUNCTOM ÆDIBUS, VINEÆQUE CONCAPES, NEI SOLVITO. Ita rectè legit Scaliger; ut *Concapes* tignum dicatur, quia caput habeat cum capite vineæ commissum. At haut εὐστόχως Simo Bosius ad epist. 10 lib. I ad Att. *Tignum junctum ædibus, vineaque, è compage ne solvito.* Nam nulla est compago tigni ejus quod vineæ jungitur. Quædam etiam de vocabulis in *ceps* exeuntibus vide in *Caput*.

ANCILIA, quæ Nonius scuta grandia interpretatur, Mureto, lib.

lib. XIII Var. Lect. cap. XVII, dici videntur à Græco *ἀγκύλος*, *incurvus*. Est & aliorum quorundam hæc opinio, qui iccirco *ancylia* per *y* scribunt. Verùm in veteri Antonini Pii nummo, ubi tria scuta, ovali prope figurâ, conspicere est ANCILIA adscriptum. Eodemque modo in antiquis codd. mss. inveniri, auctor est Pierius ad VIII Æneid. Verius etymon apponit Varro lib. VI de L. L. *Ancilia*, inquit, *dicta ab ancisu, quod ea arma ab utrâque parte, ut pelta Thracum, incisa*. De iisdem sic Festus: *Mamuris Veturii nomen frequenter in cantibus Romani frequentabant hâc de caussâ. Numâ Pompilio regnante, è cælo cecidisse fertur ancile, id est, scutum breve; quod ideo sic est appellatum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum, infimumque ejus, latius medio pateret, unaque edita vox, Omnium potentissimam fore civitatem, quamdiu id in eâ mansisset. Itaque facta sunt ejusdem generis plura, quibus id misceretur, ne internosci cæleste posset. Probatum opus est Mamurii Veturii; qui præmii loco petiit, ut suum nomen inter carmina Salii canerent.* Hactenus Festus. Eadem ferè legas apud Servium, ad illud VII Æn.

——— *Lævâque ancile gerebat.*

Et ad istud VIII Æn.

Lanigerosque apices, & lapsa ancilia cælo.

Sed alterum quoque ibidem etymon adjicit. *Ancile*, inquit, *dicitur, aut quasi undique circumcisum, aut quasi ἀμφίχειλον, id est, undique labrum habens.* Prius etymon secutus quoque Ovidius III Fast.

Atque ancile vocat, quòd ab omni parte recisum est;
Quemque notes oculis, angulus omnis abest.

Idem etyple Ovidii loco tuetur Isidorus lib. XVIII, cap. XII. Invenio & quartum etymon, sed ineptum. Nam volunt nonnulli, esse ab *ἄκος*, *remedium*; quoniam pestilentiæ esset remedium. De ancilibus quædam Turnebus lib. V Adv. cap. I. Sed veriùs de iis Justus Lips. lib. V Antiq. lect. c. XVI. ubi docet, quotannis, mense puta Martio, ancilia moveri, certoque die condi solita; dumque movebantur, religionem fuisse Romanis vel bellum adire, vel iter ingredi. Quemadmodum neque conjugium eo tempore feliciter adiri putabant. Unde Ovidius, tertio Fast.

Arma movent pugnam: pugna est aliena maritis;
Condita cum fuerint, aptius omen erit.

ANCILLÆ nomen qui ex *am* & *cella* conflatum putant, vix merentur, ut eorum ratio habeatur. Meliùs de eo Festus, qui geminum etymon ponit his verbis: *Ancilla dicta ab Anco Martio, quod is bello magnum feminarum numerum ceperit. Sive ideo sic appellantur, quòd antiqui anculare dicebant, pro ministrare. Ex quo dii quoque ac deæ feruntur coli, quibus nomina sunt Anculi & Anculæ.* Hæc Festus. Sed extra controversiam poni debet, *ancilla* esse ὑποκοριστικὸν ab *ancula*, quod illud de Diis Anculis liquidò probat. Erant enim hi Deorum quasi ministri. Quippe sic, meo quidem judicio, dicti non ab *am* & *colo*, quasi *amcoli*, quia in circuitu colebantur: verùm potiùs ab *anculare*, hoc est, *ministrare*. [ab ἀγλίω idem quod ἄγω. unde ἀγλεύω & ἄγλολος pro *ministro*.] Pro *anculare* per syncopen dixere *anclare*: unde *anclabris, anclabria, anclator*. Festus: *Anclabris, mensa ministeriis divinis apta. Vasa quoque ænea, quibus sacerdotes utuntur, anclabria dicuntur.* Gloss. vett. Philoxeni: *Auclator*, ὑπηρέτης. Ubi, *anclator* legendum, omnes vident. *Anculare*, sive *anclare*, etiam interpretantur *haurire*. Festus: *Anclare, haurire. Livius: Florem anculabant Liberi ex carchesiis.* Sic legit Scaliger, ut sit trimeter. Glossæ Philoxeni: *Ancleat*, ἀρύεται. Ubi Scaliger emendabat, *anclat*. Ego, & apud Festum, & in Livii versu, & in Glossis, *anclare* per *t* scribendum puto: cujus rei caussam adferam in verbo, *Exanclare*. *Anculare* verò unde sit, mirificè docere conatus Jovianus Pontanus, in Actio suo, fol. 132, edit. Ald. *Cum*, inquit, *tempestate eâ hominum vita esset agrestior, magnaque daretur laudi, fruges ipsas post annum observâsse, unde perannare factum esset, formatum primò verbum exanniculo, donec ex eo subductum fuit exanclo, quod verbum relatum esset ad labores, ad pericula, ad difficultates. Quid enim difficilius, quàm vina, triticum, poma, in alium atque alium annum illæsa perducere, ætatemque iis addere, quibus à naturâ vix aliqua esset data?* Hæc Pontanus. Quorum mens, ab *anno* esse *anniculo*, hinc per syncopen *anculo*. Muretus lib. XIII Var. Lect. c. XVII, ait, *anculo* esse ab *ἀγκύλος*, *curvus*: indeque & *angulum* dici, & *ancile*. Sed cùm Græci curvaturam brachii, itemque manûs, *ἀγκῶνα* nominent, ac *ἀγκύλη* iisdem sit *ἡ καμπὴ τοῦ ἀγκῶνος*, *cubiti incurvatio*, item *τὸ ἐντὸς τοῦ ἀγκῶνος*, *pars cubiti interior*, (utraque interpretatio Hesychii est;) fortasse hinc rectiùs *anculare* deduxeris; quandoquidem cubito, seu brachio, sive manu imprimis, utimur in ministeriis ac operibus peragendis. Ita ab *ἀγκὼν*, sive *ἀγκύλη*, erit *anculus*, quâ ratione à *manu* est *amanuensis*. Atque hoc etymon quoque placuit Hermolao Barbaro, & eum, ut agnoscit ipse, secuto Cæsari Scaligero, Animadvers. in lib. I Theophrasti Historiæ cap. XXI. Video, & placuisse Becmano. Ac favet quòd similiter, à *manu*, *minister*, à *pedibus*, *pedisequus*. Vel potiùs *anculo* dicetur pro *ancuno*, vel *ancono*, ab *ἄγκονος*, quod *ministrum* notat. Hesychius: *ἀγκόνους*, διακόνους δούλους. Estque *ἄγκονος* sine dubio ejusdem originis ac διάκονος de quo suo loco. Ab *anclare* est *exanclare*: sed de hoc separatim dicturi sumus.

ANCORA, *ἄγκυρα*. Quod esse volunt ab *ἀγκύλος*, *incurvus*. Mihi fit magis verisimile, ab *ὄγκη*, quod *uncum* sive *hamum* signat, venire tum *ἀγκύλος*, tum *ἄγκυρα*, tum *ὄγκινος*, tum etiam Latinum *uncus*.

ANCUS, ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, id est, *cubito*. Quippe ita, ut inquit Festus, *appellatur, qui aduncum brachium habet, ut exporrigi non possit.* Et vett. Gloss. *Ancus, mancus*, κυλλός, λορδός. Ab hoc vitio nomen accepit quartus Romanorum rex. Servius in VI Æn. *Ancus*, ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, *id est, a cubito, quem incurvum habuisse dicitur.* Similiter Zonaras T. II Annalium: Ἀγκὼν propriè est flexus sive curvatura brachii: unde & Ancon, vel Ancona, dicta Piceni urbs in Italia. Quò respiciens Plinius lib. III. *In ipso*, inquit, *flectentis se oræ cubito sita*.

ANDABATÆ, ex Erasmi sententiâ, est à Græco *ἀντιβάται*, converso *t* in *d*. Sic autem dici putat, quòd hostem invadentem sustinerent, quomodo januæ repagulum invadentibus obsistit; ab *ἀντὶ*, *contra*, & *βαίνω*, *vado*. Sed cùm andabatæ dicti sint, qui ex equis frontem oculosque tecti pugnarent, non dubium, quin ea vox sit à Græco *ἀναβάτης*, *d*, ut in aliis multis, inserto. Nam *ἀναβάτης* etsi naturâ generatim *adscensorem* notat, peculiariter tamen Xenophonti, & aliis, eum significat, qui equum conscendit. Scripsit Varro librum, cui nomen *Andabata*. In eo de hominum cæcitate & erroribus dissertabat. Exinde hoc fragmentum citat Nonius in *Præstinguere*: *Aurum non minus præstinguit oculos, quàm τὸ σὸν κράνος.* Sic corrigit Lipsius, ut sententia sit, non minus aurum homines excæcat, quam tua hæc galea, qua oculos tegeris, dum pugnas. [Sed rectior est lectio Merceri.] Vide plura de Andabatis apud Erasmum in Chiliadibus in *Andabatæ*; Turnebum in Adversariis, lib. XIX, cap. VIII; Lipsium in Saturnalibus, lib. II, cap. XII. [*Andabatæ* dicti quasi *adabatæ, qui nempe tecti essent orci galea*, ἀΐδος κυνέῃ, quales & ἀϊδολόφοι dicebantur. Hesych. ἀϊδοφόλοι legendum videtur ἀϊδοπίλοι, vid. Steph. forte ἀϊδοφίλοι. Sed omnino puto legendum ἀϊδολόφοι, *qui jam orci gestant galeam*.]

ANDROSACES, Ἀνδρόσακες, est herba, quæ sic dicitur, quasi ἀνδρὸς ἄκος, quòd *homini remedium* afferat. De ea sic Dioscorides (ut quidem is locus in quibusdam codd. legitur,) lib. III, cap. CL (al. CXXXIII) Ἀνδρόσακες γεννᾶται ἐν Συρίᾳ ἐν παραθαλαττίοις τόποις· πόα δέ ἐστι λευκή, λεπτόκαυλος, πικρά, ἄφυλλος, θυλάκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα περιεκτικὸν σπέρματος. *Androsaces nascitur in Syriâ in maritimis locis. Est autem herba alba, tenuibus virgultis, amara, absque foliis, folliculos in capite habens, quibus semen continetur.* Eadem legas apud Plinium lib. XXVII, cap. IV. Apud utrumque verò ejus quoque vires invenias. Est & herba *androsæmon*, ἀνδρόσαιμον, de quâ ibidem Plinius, & Dioscorides lib. III, cap. CLV, sive, aliis, CLXII. Uterque hanc nominis caussam adfert, quòd ejus flores, si digitis atterantur, succum emittant sanguini humano similem. Nam ἀνδρὸς αἷμα, *sanguis hominis*. Ab eâdem ἀνδρὸς voce est proprium *Andreas*, Ἀνδρέας, quòd

quòd, cum per ι scribatur (ut videre est apud Evangelistas,) malè vulgò pronunciatur penultimâ porrectâ. Germanis fit *Carolus*, seu *Karolomannus*, *Kerl*, seu *Karel*. Quippe *Karel* conflatur ex *kar*, seu *gar*, id est, *plane*, *omnino*, & *hel*, *vegetus*, *strenuus*, *acris*. Equidem veriorem longè hanc conjecturam nostram puto, quam eorum qui dici volunt ab Hebræo קרא, *invocavit*, & אל, *Deus*. Nam Germanicæ vocis origo, unde melius quam è linguâ Germanicâ petatur? *Carel* autem, seu *Karl* (unde *Karlman*,) priscâ Germanorum linguâ robustum ac fortem significare, agnoscit quoque Cæsar Scaliger, Exerc. CCLXVI.

ANDRUARE, Festus interpretatur *recurrere*, vultque esse ab ἀναδρᾶν, id est, *iterum facere*. Sed quod complures monuere, & MS^ti codicis auctoritate firmatur, legendum ἀνδρεμεῖν, sive ἀναδραμεῖν, quod est, *recurrere*. Imò similiter in Glossis Philoxeni, in quibus scriptum, *andruare*, ἀνδρίζεσθαι pro ἀνδρίζεσθαι videtur ἀναδραμεῖν vel ἀνδραμεῖν legi debere. Fatendum tamen, has emendationes parum esse certas. Quippe fieri potest, ut Glossographus *andruare* ἀπὸ τῆς ἀνδρείας deduxerit; ac proinde putarit, *andruare* idem esse, quod *mascule agere*. Quodque ad Festi locum attinet, cùm apud eum legatur, inde *truam* dici, valde verisimilis est Scaligeri conjectura, Græcam vocem ab alio esse adjectam, Festum verò in hunc modum scripsisse: *Andruare est recurrere, à verbo truare, id est, movere.* Vide quæ de vocibus *trua*, *truare*, *amtruare*, & *redamtruare*, dicimus voce *Trua*.

ANEMONE, ἀνεμώνη, ab ἄνεμος, *ventus*. Caussam adfert Plinius lib. XXI, c. XXIII. *Flos nunquam se aperit, nisi vento spirante: unde & nomen accepit.* Ad etymon hoc alludit Ovidius X Met. fabulâ de Adonide in Anemonem converso. His enim fabulam & librum claudit:

——— *nec plenâ longior horâ*
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus;
Qualem, quæ lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent: brevis est tamen usus in illo.
Namque male hærentem, & nimiâ levitate caducum
Excutiunt iidem, qui præstant nomina, venti.

In MS^to meo est, *qui præstant omnia*: sed rectum est *qui præstant nomina*, prout in aliis quibusdam MSS^tis invenitur. Sententia est: iidem venti excipiunt, à quibus nomen accipit. At malè in vulgatis excusum, *qui perflant omnia*. Porro ex eo Ovidii loco paret, falli illos, qui florem Adonidis censent esse *eranthemum*.

ANETHUM, ἄνηθον. De quo sic Etymologus: Ἄνηθον παρὰ τὸ ἄνω θεῖν, διὰ τὴν ἐν τάχει αὔξησιν. *Anethum, ab* ἄνω, *id est, sursum, &* θεῖν *currere, quia citò crescat.*

ANGARIARE, non tantum legimus apud vulgatum interpretem Matth. cap. V, XLI, & cap. XXVII, XXXII; & Marc. cap. XV, XXI: verum etiam apud Ulpianum, LXV, Dig. Tit. de privilegio veteranorum: *Naves eorum angariari posse, Ælio Firmio, & Antonino Claro, veteranis, rescriptum est.* Est à Græco ἀγγαρεύειν, hoc ab ἄγγαρος, quomodo Persicorum regum nuncii vocantur, ut scribit Suidas, & Hesychius confirmat, qui sic apud Persas appellari ait eos, qui regias epistolas alter alteri succedendo ferunt. Galli nominant *postas*, quod *positas* habeant equorum stationes. Quia verò hi regii Persarum nuncii jus habebant, cujusvis equos, aut naves, atque adeo homines ipsos rapiendi ad cursum; uti hodie apud Turcas: inde factum, ut ἀγγαρεύειν, sive *angariare*, capiatur pro *cogere*: uti ex Evangelistarum locis, & Ulpiani, cognoscimus. Similiterque ἀγγαρείαν, Suidâ teste, dixerunt coactam servitutem, sive ministerium quod quis coactus obit. Cùm autem, seu sonum & corpus vocum, seu formam ac significationem earum spectes, summa sit inter ἄγγελος & ἄγγαρος similitudo: planè unam ab altera originem capere, verisimile est. Sane ἄγγελος Græcis *nuncius*: at Persis κατ' ἐξοχὴν ἄγγαρος est *regis nuncius*. Λ autem in Ρ, & vicissim Ρ in Λ, sæpe abit. Sic à βαλιὸς est *varius*, à σίλφη *sirpe*, & contrà à λείριον *lilium*. Suntque trecenta id genus, quæ suis locis proponimus.

ANGELUS, ἄγγελος, *nuncius*. Sed Christianis κατ' ἐξοχὴν sic dicuntur spiritus Deo ministrantes. Isidorus lib. VII, cap. V: *Angelorum vocabulum officii nomen est, non naturæ. Semper enim spiritus sunt, sed cùm mittuntur, vocantur angeli. Quibus ideo pictorum licentia pennas facit, ut celerem eorum in cuncta discursum significent; sicut &, juxta fabulas poëtarum, venti pennas habere dicuntur, propter velocitatem scilicet. Unde Scriptura sacra dicit, Qui ambulat super pennas ventorum.* Et mox: *Angeli vocantur, propterea, quod de cælo ad annunciandum hominibus mittuntur.* Ἄγγελος est ab ἀγγέλλω, *nuncio*: nisi utrumque, ut planè censeo, à Persis fuerit: quo de in *Angariare* satis diximus. Ab ἀγγέλλω quoque est ἀγγελία, *res nunciata*; unde εὐαγγέλιον, *bonus nuncius*. Quam varias ea vox habeat notiones, & pueris notum.

ANGERONA, sive *Angeronia*, dubium, an sit ab *angina*, cui præerat, an *angendo*, sive *angoribus*, quibus medebatur. Sed ἀναλογία, magis favet posteriori etymo, ut *Angeronia* sit ab *ango*; quomodo à *pello Pellonia*, apud Arnobium; à *populor Populonia*, apud Augustinum. *Pellonia* enim dicta à pellendis hostibus; *Populonia*, ut videtur, quòd populationes arceret. Similiter igitur *Angeronia*, quòd anginam morbum, vel quòd angores & anxietates pellat. Prius etymon secutus Festus in *Angerona*, & Julius Modestus apud Macrobium, lib. I Sat. cap. X. Posterius amplexus Verrius Flaccus, & Massurius apud eundem Macrobium ibidem. Sed potiùs *Angerona*, quia angit, & comprimit os. Nam est dea ἐχεμυθίας. Ideo in Glossis Philoxeni *Angeroma* dicitur *dea consilii & temporum*, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς καὶ καιρῶν. Ambigunt aliqui, an non potius legi debeat, *Ageronia*; quæ sic dicta, quòd ad agendum excitet: ut docet Augustinus, lib. IV de Civit. Dei, cap. VI. Sed sana est vulgaris lectio. Nam *Angerona* ideo consiliis præest, quia in iis opus est silentio. Consilia enim non sunt consilia, si ea hostes rescifcant. Ideo simulacrum Angeronæ, fuit *ore obligato signatoque*, ut est apud Plinium: similiterque Massurius apud Macrobium: *ore prænexo, obsignatoque*, ut pro eo est apud Solinum. Macrobii quoque est, lib. III, cap. IX: *Angeronam, quæ digito ad os admoto silentium denunciat*, nempe ad indicandam taciturnitatem quâ in arcanis, seu sacris, seu consiliis, opus. Idem quoque clarius liquet, si cum Jos. Scaligero legamus *Angenora*, ut sit ab *angendo ore*. Sed rectum est *Angerona*. *Angenora* verò respuunt omnes libri. Massurius, cur ore signato dea hæc effingi soleat, caussam adfert aliam; quam apud Macrobium vide lib. I Sat. cap. X. Angeronæ festum dictum *Angeronalia*, teste Varrone lib. V de L. L. & Festo. Fuit illud XII Kal. Januarias, Plinio, Solino, Macrobio, testibus. [Ἀγηρώνη pro ἀγηρύνη, à γῆρυς, γηρύω, γηρύνω & Bœotice γηρύω quia *muta & ore signato fingeretur*. Hinc Pythagorici ἀγηρύνεοι dicti, pro quo apud Hesych. Ἀγηνορεος. Vide Gario.]

ANGINA, præter vulgarem significationem, etiam notat ancoram. Glossæ Philoxeni: *Anguina*, ἄγκυρα, συνάγχη, κύναγχος. Isidorus tamen *anguinam* sive *anginam* (sic enim apud eum legendum pro *anquina*) funem nauticum interpretatur, quo antenna constringitur. Locus est lib. XIX, cap. IV. ubi illud Cinnæ adducit: *Atque angina regit stabilem fortissima cursum.* Quo loco si angina est ancora, non dubium, quin ut ancora, sic angina quoque sit à Græco ἄγκυρα. Sin placet, cum Isidoro, funem interpretari, quo antenna malo alligatur, *angina* dicta erit, quia angit ac constringit. Quod ad vulgarem anginæ significationem, paret, hanc dici ab *ango*, ut Græcis συνάγχη à σὺν & ἄγχειν. Sic autem vocatur, quòd hominem laquei instar suffocet ac strangulet: ut rectè scribit Cælius Aurelianus, lib. III ὀξέων, cap. I. At malè addit idem, fortasse συνάγχην dici à συνέχειν, *continere*, quòd, spiritum continendo, respirationem neget. Nam omnino ab ἄγχω venire, indicat quoque vox ἀργυράγχη, quæ lepidè à quodam conficta, cùm Demosthenes, ne diceret contra Milesios, à quibus pecuniam acceperat, se synanchen pati, simularet: quo de Gellius lib. XI, cap. IX. Simili joco *anginam vinariam* pati dicitur, qui vino suffocatur. Festus in *Angina vinaria*. Græcè sit οἰνάγχη. *Mentis* quoque *angina* scite dixit Tertullianus, lib. de animâ, cap. XLVIII.

ANGIPORTI de etymo sic Varro, lib. IV de L. L. *Angiportum, & id angustum, ab angendo & portu.* Idem lib. V: *Agitur pecus pastum, quâ vix agi potest; hinc angiportum, quia*

quia nihil in eo potest agi. Festus: *Angiportus, iter compendiarium in oppido, eo quod sit angustus portus, id est, aditus in portum.* Quam ἐτυμολογίαν quoque sequitur Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis. Ulpianus, Tit. de verb. signif. *Portus appellatus est locus conclusus, quò importantur merces, & inde exportantur: eáque nihilominus statione conclusa atque munita sunt: inde angiportum dictum est.* Quem ad locum monet Cælius Calcagninus, quanquam Jureconsultus velit *angiportum* dictum, quòd locus sit angustè munitus & conclusus; tamen potiùs dici ab *ango* & *portus*, quatenus ea vox antiquis viam significat; ut *angiportus* nihil aliud sit quàm angusta via. Atque hoc etymon simplicissimum videtur. Interim & aliud addemus. Sanè, si veteres *angus* dixere pro compitis in angulum desinentibus; indeque est diminutivum *angulus*: non dubium, quin ab *angus* quoque & *portus*, dicatur *angiportus*. Vide *Angulus*.

Ango, Perotto teste, quibusdam conflatum videtur ex *am* & *ago*; quia, qui cruciantur, in diversum agi videntur. Sed rectè ipse deducit ab ἄγχω, χ convertitur in *g*. Quomodo ab ὄνυξ ὄνυχος, est *unguis*. Ἄγχω notat, *strangulo, suffoco, constringo fauces*: quomodo & veteres Latini *angendi* voce usi: indeque inflammatio faucium, cum angustiæ sensu, & spirandi difficultate, ut Græcis συνάγχη, ita Latinis *angina* appellatur: item, ἀργυράγχη, *argentangina*. Diomedes, lib. I: *Præfoco, præfocavit, Probus, quasi novam vocem, miratur. Angit, enim, veteres dicebant: ut Virgilius; Et faucibus angit inhærens.* Glossæ Philoxeni: *Angit*, θλίβει, στενοχωρεῖ, ἄγχει, πνίγει. *Angor*, μέριμνα. *Anctis*, ἀγχομένοις. *Anctos*, ἀναγκασθέντες. Est vero *anctus*, ἀρχαϊκόν. Apud Festum legas: *Antios, excruciatos.* Sed rectum esse *anctos*, prout Scaliger legit, satis ex dictis liquet. Ab ἄγχω est ἄγχουσα, *anchusa*, quod vim habeat adstringendi. Errant, qui sic dici putant à florido radicis colore. Nam ab ἄνθος esset *anthusa*, non *anchusa*. Ab *angendo* est *angor*; unde *angustus*. Scio, Nunnesium velle, ex στενός, κατὰ μετάθεσιν, fieri *angustus*. Sed ἀναλογία docet, ab *angor* esse *angustus*, ut ab *honor honestus*, ab *onus onustus*, &c. Aiunt aliqui, esse ab *ango angustus*, ut ab *augeo augustus*. Sed *augustus* est ab *augurio*; de quo suo loco. Sæpe autem à librariis *augusti* & *angusti* voces confunduntur. Ut apud Juvenalem, sat. X:

> ——— *Tutor haberi*
> *Principis, angustâ Caprearum in rupe sedentis*
> *Cum grege Chaldæo.*

Ubi corruptè vulgo *Augusta*. Ab *anxi* est *anxius*. Nisi potiùs dicimus, *anxius*, pro *anctius*, à supino *anctum*.

Anguillam, quia *angui* similis sit, ita vocatam, scribit Varro, IV de L. L. Nempe non tam substantiæ diminutionem, quàm imitationem signat, ut ait Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. XCV. Sed Caninio magis placet, esse ab ἔγχελυς, ut *anguis* ab ἔχις. Homerum anguillas è piscium numero exclusisse, sentire videtur Rondeletius, lib. I de Piscibus, cap. XIII. In hanc autem sententiam eum impulere verba isthæc Athenæi, lib. VII, pag. CCXCVIII edit. Commel. Διὸ καὶ Ὅμηρον, τῆς τῶν ἰχθύων φύσεως χωρίζοντα τάδε εἰπεῖν·

> Τείροντ' ἐγχέλυές τε, καὶ ἰχθύες, οἳ κατὰ δίνας.

Quamobrem Homerus, eas ab aliorum piscium naturâ segregans, ait:

> *Vexantur anguillæ, & pisces, qui circa aquarum vortices.*

Sed quid usitatius, præsertim apud poëtas; quàm ut vocabulo speciali subjiciatur generis appellatio? Quare argumentum istud planè ridiculum est.

Anguis de etymo sic Isidorus, lib. XIV Orig. cap. IV: *Anguis vocabulum, omnium serpentum genus, quod plicari & contorqueri potest. Et inde anguis, quod angulosus, & nunquam sit rectus.* Becmanus putat, *anguis* esse ab *ango*, id est, stringo; quia se mirè stringit, & in gyrum vertit. Mihi, ut & Scaligero, maxime placet, esse ab ἔχις, inserto ν, quomodo ab Hebraico sadin est *sindon*, à κίκιννος *cincinnus*, à λείχω *lingo*, à ῥυκάνη *runcina*, à σχίζω *scindo*, &c. De discrimine anguis, serpentis, draconis, sic scribit Servius, ad illud II Æn.

> ——— *immensis orbibus angues*
> *Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt.*

Angues, inquit, *aquarum sunt; serpentes, terrarum; dracones, templorum: ut in hoc loco indicat, Tranquilla per alta Angues. Paullo post: Serpens amplexus uterque. Item, Delubra ad summa dracones. Sed hæc significatio plerumque confunditur.* Hactenus ille. Quod ipsum discrimen iisdem verbis transtulit Isidorus in suum differentiarum libellum: si modo hic ejus auctor. Ac discrimen hoc videas à Plinio observari: non item à Solino. Ab *anguis* est *anguesco*. Tertull. lib. de Pallio, cap. III: *Taceo cervum, quod & ipse ætatis suæ arbiter, serpente pastus, veneno anguescit in juventutem.* Sic legit Scaliger. In vulgatis est *languescit*.

Angulus, ab *ago*, si Varronem audimus. Cujus hæc verba lib. V de L. L. *Primum, quod dicitur ago: (Actio ab agitatu facta.) Hinc dicimus, Agit gestum tragœdus; &, agitantur quadrigæ. Hinc, agitur pecus pastum, quà vix agi potest. Hinc angiportum, quia nihil in eo potest agi. Hinc Angulus, quod in eo locus angustissimus, cujus loci is angulus.* Duo alia etyma ponit Festus: *Angulus*, inquit, *à Græco* ἀγκύλον (corruptè in Aldina editum, γωνία·) *sive ab eo quod est* ἐγγύς, *id est, prope: quod aduncatur, quòd ex diverso coactu faciunt anguli formam.* Quem locum trajectis verbis sic emendo: *Angulus, à Græco* ἀγκύλον, *quòd aduncatur: sive ab eo quod est* ἐγγύς, *id est, prope, quòd ex diverso coacta faciunt anguli formam.* Sententia est, vel venire ab ἀγκύλος, *incurvus*, idque quia omnis angulus aduncatur, hoc est, ἀγκαμπτεται, sive *incurvatur*: vel esse ab ἐγγύς, *prope*; quia duo latera approximando ac concurrendo efficiunt angulum. Aut sanè sic legendum, aut pro *aduncatur*, scribendum *adducatur*: prout editum in veteri Aldina. [Ἀΐκλοι, αἱ γωνίαι τῶν βέλους. Hesych.] Porrò tribus hisce etymis addo & quartum, ut ab *ango* dicatur, quia angulus omnis angustior est loco cujus est angulus, ut bene inquiebat Varro. Adjicio & quinctum, ut sit diminutivum ab antiquo *angus*, quomodo dixisse videntur *compitum* in angulos desinens: ut inde sit vox *angiporti*; item *angustus*; quod ab *angus* erit, quâ ratione ab *arbos* est *arbustum* pro *arbostum*. *Angus* verò fuerit ab ἄγκος, quod de locis depressis ac præruptis dicitur. Vel potiùs ab ἀγκών, quod curvaturam brachii significat. [ab ἄγος unde ἀγοστὸς, idem quod ἀγκών.] Ex hisce etymis nullum minùs arridet, quàm illud Varronis ab *agendo* derivantis; aut posterius Festi, quo ait, esse ab ἐγγύς. Quod postremo loco ponebamus, valide placeret, si certioribus indiciis constaret, veteres ea notatione *angus* usurpâsse. Quare vel ab *ango* esse statuimus, vel, quod simplicissimum, &, nostro judicio, omnium verissimum, à Græco ἀγκύλος.

Anima, & *animus*, ut differant, indicat hic locus Accii Epigone apud Nonium: *Sapimus animo: fruimur animâ: sine animo anima est debilis.* Et ille Varronis, Andabatis: *In reliquo corpore ab hoc fonte diffusa est anima. Hinc animus ad intelligentiam tributus.* Quod ad etymon, *anima* est ab *animus*, ut *domina* à *dominus*, *regina* à *rex*. Meritò autem illa feminino, hæc masculino genere appellata, quia animus potior est animæ pars, eamque moderatur ac regit. *Animus* vero est à Græco ἄνεμος, quod dici volunt quasi ἄεμος, ab ἄω, sive ἄεμι, quod est πνέω. Becmanus deducit ab ענה, quod interpretatur, *spiravit, flatum edidit*. Seu hoc, seu illud etymon sequaris, prima significatione notabit *ventum*, neque aliter differet ab αὔρας, quam apud Latinos discrepant *ventus* & *aura*. Auctor libelli de mundo, Aristoteli tributi: Τὰ δὲ ἐν ἀέρι πνέοντα πνεύματα, καλοῦμεν ἀνέμους· αὔρας δὲ, τὰς ἐξ ὑγροῦ φερομένας ἐκπνοάς. *Flatus verò, qui in aere spirant, ventos vocamus; Auras verò, exspirationes ex humore prodeuntes.* Similiter ventus & Græcis πνεῦμα dicitur, à πνέω, & Latinis à *spirando spiritus*, ac utraque vox animo quoque tributa. Imò & ψυχὴ est à ψύχω, quod Hesychius exponit πνέω, & Hebræis vocatur נפש, quod itidem est à נפש, quod *spirare* notat. Caussam appellationis indicant hæc Tertulliani verba, lib. de anima, cap. III: *Animam ex Dei flatu, non ex materia vindicamus, muniti & illic divinæ determinationis inobscurabili regulâ; Et flavit, inquit, Deus flatum vitæ in faciem hominis, & factus est homo in animam vivam, utique ex Dei flatu.* Atque hoc de voce Hebræa. Quod ad nationes alias, aut dicendum, eas, voces suas formâsse, ad

He-

[illegible] , aut in [illegible] nomen [illegible], [illegible] , [illegible] aut, [illegible], *an-mo* [illegible] [illegible], quas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quare & Tertullianus, [illegible] [illegible], Cantabrigiensis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] appellare [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. *Animam* pro vento accipit [illegible].

Impellunt animæ lintea Thraciæ.

[illegible] [illegible] [illegible]: *Interea fœtida anima nasum oppugnat.* [illegible], [illegible] xlv, [illegible]: *Dic, amabo, an fœtet anima uxoris tuæ.* A præterea hac significatione [illegible] [illegible] *animam* [illegible], cui anima bene maeve [illegible] [illegible] [illegible] Varronis, [illegible]: *An* [illegible] [illegible], *cum aliorum ac cæpe eorum verba olerent, tamen optime animati erant.* Ab *anima* est [illegible] *animalis.* [illegible] *animales Dii*, qui certis sacris ex animis huma-[illegible] [illegible], ut ex Labeone scribit Servius ad III Æn. [illegible] *hostiæ animales*, quarum [illegible] anima Deo sacratur; ut ex [illegible] Macrobio, lib. III Sat. c. v. Ab *animale* per [illegible] [illegible] *animal*, quomodo *vectigal* & *Minerval* facta ex *vectigale* & *Minervale.*

A[illegible], [illegible], quia [illegible], hoc est, *remittit ac laxat flatulentas tensiones.* Plinius de eo, lib. xx, cap. xvii. *Præcipuum est ad ructus. ideo inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & cœliacis, medetur.* Etiam *anicetum*, [illegible], vocatum, ab α privativo & νικᾶν, quasi a nullo me-[illegible] [illegible], sed cetera exsuperet. Idem Plinius paullo [illegible]: *Appetentiam ciborum præstat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has caussas quidam anicetum id vocavere.*

A[illegible]A, quamquam res omnes ad victum pertinentes contineat, proprie tamen notat rem frumentariam, & quidem quantum anno provenit; unde & nomen. P. Faber, lib. II ἀγωνιστικῶν, cap. XVII, censet, vocabulum ex eo ductum esse, quod [illegible] a civitatibus, unde oriundi erant, annua [illegible] obsonaque persolverentur. Sed vox ea non est ab sacris certaminibus, sed ab agricolis. Ut enim pomona est pomorum proventus, quomodo Solinus hanc vocem usurpat: sic annona est anni proventus. Unde ut dea est Pomona: sic & Annona. Inscriptio vetus: DIVÆ ANNONÆ. At inepte omnino Isidorus, qui lib. xx, cap. II, censet, ut ex *ad* & *nuo* est *annuo*, sic ex *ad* & *nona* esse *annona*: quia nempe Romani horâ nonâ simul cibum caperent: unde Cic. lib. IX, epist. ad Pætum: *Accubueram horâ nonâ, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi.* Et Martialis, lib. IV, epig. VIII: *Imperat exstructos frangere nona toros.* Sane videntur Belgæ ab hac consuetudine retinuisse vocem *noen* & *noenmael*: quomodo *prandium* vocant.

A[illegible] unde sit, veterum verbis ostendam. Varro lib. V, de L. L. *Tempus a brumâ ad brumam, dum sol redit, vocatur annus, quod, ut parvuli circuli annuli, sic magni dicebantur circites (al. circi) ani: unde Annus.* Festus Pompeius: *Annus ex Græco venit, quem illi ἔνον dicunt: & quod nos triennium, illi dicunt τριενον.* Macrobius lib. I Sat. c. XIV, [illegible] dixisset, annum lunarem ex lunæ circuitione confici, ac annum brevem appellari, annum verò solarem peragi solis circuitu, ac dici annum magnum, ut apud Maronem, *Interea magnum Sol circumvolvitur orbem*: subjicit hæc verba: *Hinc Atteius Capito annum à circuitu temporis putat dictum: quia veteres an pro circum ponere consueverunt, ut Cato in Originibus, An terminum, id est, circum terminum, & ambire dicitur pro circumire.* Servius ad illud I Æn. *Triginta magnos volvendis mensibus orbes*: *Annus*, inquit, *dictus, quasi, anus, id est, anulus, quod in se redeat, ut est, Atque in se sua per vestigia volvitur annus. Vel ἀπὸ τῆς ἀνανεώσεως, id est, ab innovatione.* Utrumque hoc è Servio etymon ponit quoque Isidorus lib. V, cap. XXXVI, Posterius etiam legas apud Honorium Augustodunensem, libro de Temporibus, c. VIII.

[illegible] utrumque posuisse censeo. Sic enim ergo: *Annus* [illegible] [illegible] *ab innovando*, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *ut circum.* [illegible] [illegible] [illegible] *ire.* [illegible] Græcum etymon [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], *e* in *a* [illegible], quomodo a [illegible] est *maceo*, ab [illegible] *aries*, ab [illegible] *area*, syncope [illegible]. E [illegible] hoc *anni* etymon [illegible] Angelus Caninius, qui & *annus*, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] esse a [illegible] *eo.* [illegible] [illegible] nomen [illegible], quia *annus* propter *circum* notat: *annus* autem [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] ergo erit *an*, id est, *circum*, quod ab [illegible] [illegible] *anno* [illegible] [illegible] [illegible] pro *annus.* Quam originationem [illegible] [illegible] Jovianus Pontanus, in Actio, pag. 133, edit. Ald. Sed quod [illegible] [illegible], veteres *annus* prius [illegible], postea *annus* frequentatum esse, id verum non puto. Nam veterum Grammaticorum aliquis hujus rei meminisset, aut vestigia aliqua ejus rei exstarent in antiquis inscriptionibus. Ideo *trimus* & *trimus* scribi per *m*, quia contracta sint ex *biannus* & *triannus*, id infirmo fundamento subnixum est: ut alibi dicimus. Quod si probari posset, veteres *annus* per *m* dixisse, equidem non aspernarer hanc Joviani opinionem. Quemadmodum tum neque ab iis dissentirem, qui *sollemnis* ideo in antiquissimis libris per *nn* scribi putant, quia sit ex Osco *sollus*, & antiquo *annus* pro *annus.* Nunc potius dicendum, *nne* in *sollemne* tantum syllabicam esse adjectionem; qua de re plura in *Sollennis.* Ab *annus* est *annos.* Gloss. vett. Philox. *Annos, annua*, ἐπέτειος. Ubi pro *annua* B. Vulcanius *anna* vel *anus* legendum suspicatur. Fortasse autem pro *annos* scribendum *annosus.* Qui error fuerit proclivis. Ut a *cras crastinus*, sic ab *anno annotinus.* Vel, si sit rectum *annos*, genitivum fecerit *annotis*: unde *annotinus.* Glossæ eædem: *Annotinus, ἐπέτειος, ἐνιαύσιος.* Ab *annus* quoque *annales*, quod natura adjectivum. Gloss. vett. *Annale*, ἐνιαυσιαῖον. Item *annosi*, quod eædem exponunt ἐπετειοί. Item *anniculus*, ἐνιαυσιαῖος ut eædem explicant. Hinc quoque nomen accepit *Anna Perenna*, nempe quod ejus beneficio annare perennareque contingat; ut ostendit Macrobii locus lib. I, cap. XII. Aliter tamen Ovidius. Cujus illud III Fast.

Amne perenne latens, Anna Perenna vocor.

Quemadmodum idem & tertiam opinionem paullo pòst adducit: ut *Anna* quidem sit anus paupercula nomen, *Perenna* autem vocata sit, quia huic, ob beneficia ac sedulitatem,

Pace domi factâ, signum posuere perenne.

Ut autem ab *annus* est *perennis*, ita ab hoc est *perennare*; quo usus Ovidius, atque alii.

A N S A prius fuit *asa.* *N* insertum, ut in *densus* à δασύς, *lingo* à λείχω, item *tango*, *frango*, *mingo*, aliis multis. *Asa* autem, juxta Franciscum de S. Quercu, est ex Hebræo און *ozen*, id est, *auris.* Nempe κατὰ μεταφορὰν, quia ansæ sunt auriculæ valorum: unde & Belgæ hodieque *een oor* vocant. Sanè *ansis teneri solere vasa, quis dubitet?* Ut Macrobius inquit lib. III Sat. cap. II. [vel ab αὖς idem quod οὖς. unde *aures*, *auses*, *ausculare*, *audire* omnia ab αὖω.]

A N S E R, vel à similitudine *anatis*, vel à *nando* dici, ait Isidorus lib. XII Orig. cap. VII. Esse à Syris, censet Angelus Caninius. Nempe ab אווזא, *osa*, *anser.* Possis &, ut ab obliquo χηνὸς est *cans*, ita & à genitivo Dorico χανὸς deducere *anser.* Sed simplicius puto dici, esse id nomen à sono factum. Varro lib. IV de L. L. *De his pleraque à suis vocibus. ut hæ: Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo. item hæ: Pavo, Anser, Gallina, Columba.* Dicitur propriè anser *grattare* vel *gingrire.* Auctor Philomelæ: *Cacabat hinc perdix, hinc gratitat improbus anser.* Glossæ Latino-Gr. Philox. *Anseres gingriunt*, Χῆνες ὀκλάζουσι. *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Utrumque est à sono; quem variis vocibus aliter atque aliter exprimi, nihil sanè mirandum, cùm sonus is sit inarticulatus, nec semper uniusmodi. Vide *Gingrire.*

A N T Æ, Vitruvio sunt postes sive pilæ lapideæ, quæ in lateribus ostiorum sunt. Græcis παραστάδες. Glossæ: *Postes*, παραστάδες. Hesychius: Παραστάδες, οἱ πρὸς τῷ τοίχῳ τετραγωνοι κίονες. Festus *antas* interpretatur *latera ostiorum*: Nomio

nio sunt *quadra columna*, hoc est, plinthi seu plinthides quadratæ columnarum; quomodo *quadra* voce usus Vitruvius, lib. III, cap. III. Videtur Nonius conciliari posse cum Festo, si dicamus, *antas* esse propriè *quadras* columnarum, quæ ad latera ostiorum ponuntur. Quemadmodum autem Græcis dicuntur *παραστάδες*, quasi *juxta* sive à *latere stantes*, à *παρίσταμαι*, quod est *adsto*: sic Latinis vocatæ *anta* ab *ante*, quia antè stent. Quanquam & possit esse ab *ἀντιάω*, quod est *occurro*, *obviam eo*. Nam *anta* ante hominem se offerunt, & quasi occurrunt. Ab *ἀντιάω* fit *ἄντης*, unde *anta*, ut à *χάρτης charta*, à *μαργαρίτης margarita*. At planè falli puto Festum, & Nonium, cùm deducunt *antas* à voce *antes*. Verba eorum infra in *Antes* adferam. Ab *anta*, & *pango*, dicta *antipagmenta*. Festus: *Antipagmenta, valvarum ornamenta, quæ antis adpanguntur, id est, affiguntur.* Quo ex loco discimus, antipagmenta dici sculpturas Deorum, hominum, animantium, aliarumve rerum, quæ fieri solent in postibus aut columnis fores sustinentibus. Possis tamen dicere, & *antipagmenta* esse ab *ante*: ut simile sit *antefixa*, item *anteparta*, & similia. Plautum *antipagmenti* voce in Mostellariâ usum, censet Nicolaus Loënsis; quem, si voles, vide lib. I, epiphyll. cap. XIII. At non audiendus Philander, qui, in Vitruvium scribens, *antas* & *antipagmenta* idem censet. Nam falli eum, liquet ex iis quæ diximus.

ANTE, quidam *κατ' ἀντίστοιχον* dici censent ab *ἄρτι*, id est, *nunc*, vel, *paullò ante*. Scaligero, de causs. L. L. cap. CLV, fieri placet ex *am*, & *te*, syllabica adjectione; quæ & in *tute*. Sed significatio repugnat quia *am* est *circum*. Itaque omnino est ab *ἄντα*· quo, eapse significatione, usus aliquoties Homerus. Ab *ante* est *antea*, & *antehac*; quasi *ante ea*, *ante hac*: puta, *tempora*. Ab eodem est *anticus*, ut à *post posticus*. Festus: *Anticum veteres etiam pro januâ posuere.* Gloss. Phil. *Antica linea*, *διάμετρος*. Vide quæ de antico & postico in *Post* dicemus. Ab eodem videtur esse *antarius*. Idem Festus: *Antarium bellum, quod ante urbem geritur.* Gloss. vett. *Antarium bellum*, *ὁ πρὸ τῶν πυλῶν πόλεμος*. Ac censet Scaliger, exinde etiam Vitruvio lib. X, cap. III, *antarios funes* vocari. Sed potiùs id nomen est ex eo, quod ad antes pertineant, hoc est, extremas fabricæ columnas. Vel *ἀπὸ τοῦ ἀνταίρειν*, quod est, *contrà aliquid attollere*. Quomodo *antarii funes* etiam sint qui Homero *πρότονοι*, puta *τὰ σχοινία τὰ ἀντέχοντα τὸν ἱστὸν*, *funes, qui malum sustinent*, ut exponit Scholiastes ejus. In Glossis Philoxeni legas: *Antarium*, *ἀντηρμός*. Scaliger, ad Festum, *ἀντηρμὸς* exponit *antipagmentum*. Sed hoc quoque est ab *ἀνταίρω*, significante *resisto*, *obnitor*. Gloss. Cyrilli: *Ἀνταίρω*, *rebello*. *Ἀνταρσία*, *rebellatio*. *Ἀντάρτης*, *rebellio*, *perduellio*. Ubi maluissem, *rebellis perduellis*. Sanè Hesychio *ἀντάρτης* exponitur *τύραννος ἀντιβαίνων βασιλεῖ*, *tyrannus adversus regem insurgens*. Et fortasse ne quidem *bellum antarium* dicitur, quod ante portas geritur, ut Festus exponit: sed ab *ἀνταίρω*, ut propriè signet *ἀνταρσίαν* seu *rebellionem*. Mihi quidem hoc magis probatur. Ab *antè* est *inantè*. Propertius lib. II, eleg. III:

Hic dominam exemplo ponat inante meam.

Eodemque modo *abante oculis*, legere est in antiqua inscriptione, quam ponit & exponit Scipio Gentilis lib. I *παρεργ.* cap. XIV.

ANTELOGIUM legimus apud Plautum, prologo Menæchmorum:

Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.

Neque enim rectè Camerarius edidit *ante elogium*. Est *antelogium* ab *antè*, & *λόγος*. Simile est *anteloquium*, nisi quòd hoc planè Latinum. Usurpat id Macrobius lib. I, cap. XXIV, & lib. VII, cap. XIV. Est tamen qui his quoque locis præferat *antelogium*. Verùm nil mutatione opus, cùm eodem modo apud Plautum legamus *pauciloquium*, & *multiloquium*. Sunt alii, qui contrà, nec apud Plautum *antelogium* probant, sed *antilogium* peti, ut sit à Græco *ἀντιλέγειν*. Verùm non convenit significatio, cùm nulla in prologo illo antecesserit *ἀντιλογία* seu *ἀντηγώνισμα*. Nec hybrida hæc compositio facit pro iis, qui *prologus*, *propola*, *elogium*, & similia, itidem è Latino præverbio ac Græco vocabulo facta esse arbitrantur. Nam horum longè alia ratio est: quandoquidem voces sunt in vulgus receptæ. At *antelogium* novè finxit Plautus. Cùm enim dixisset, comœdiam non Atticissare, sed Sicilissitare, fingit & ipse vocem quasi Sicilissitantem, hoc est, quæ nec pura esset Græca, nec Romana.

ANTENNA, est lignum in malo transversum. Unde Cæsar, lib. III, de bello Gallico: *Funes, qui antennas ad malos destinebant.* Græcis dicitur *κέρας*, vel *κεραία*, sive, ut Artemidorus compositâ voce nominat, *ἱστοκεραία*. Glossæ Philoxeni: *Antemna*, *κέρας πλοίου*. Id ad verbum fit *cornu*. Sed Latini *τὰ ἀκροκέραια*, hoc est, *antennæ extremitates*, hoc nomine appellant. Maro, III Æn. *Cornua velatarum obvertimus antennarum.* Quod ad etymologiam, [*Antemna* factum ex ἀν-τιμῶνα.] plerique ejusdem esse originis censent, ac *Antemna*, seu *Antemna*, Sabinorum opidum cis Anienem. Id ex eo dictum, quòd *ante amnem*; ut ex Varrone, Festo, & Servio, diximus in *Amnis*. Atque hinc liquet, cur Grammaticorum vulgus vocem hanc scribat per *mn*. Verum Ludovicus Carrio, ad primum Valerii Flacci librum, monet, in libro calamo exarato, ceterisque antiquitatibus, *Antenna* per geminum *nn* legi, nec etymon adversari, cùm sit ab *am* & *tenendo*. Equidem hanc originationem juvare videtur, quòd & *tenendi* sive *distinendi* verbo de ea utitur Cæsar, uti vidimus. Sed tamen veriorem arbitror conjecturam, ut vel simplex sit derivatum ab *antè*; quomodo à *socius* est *sociennus*, ita ab *antè* fit *antenna*: vel compositum quidem, verùm ex *am*, id est, *circum*, & *tennere*, pro *tendere*: quæ vox apud aucupes in usu remansit. Terent. Phorm. II, II: *Quia non rete accipitri tennitur, neque milvio.* Ita enim legendum esse, constat ex Donato. Atque hinc, ut *distennere* pro *distendere*, sic *dispennere* pro *dispendere*: quo Meursius usum putat Plautum Mil. Glor. sc. ult.

Dispennite hominem diversum, ac distennite.

Pro quo in vulgatis:

Distendite hominem diversum, & dispendite.

Nec ineptè dicatur, *tennere* factum esse ex *tendere*, ob literæ communionem, ut Donatus ait. Sanè & Muretus quoque, lib. XIX Var. lect. cap. VII, scribit, vulgus Tiburtium, Interamnatium, & aliorum quorumdam, similiter pro *nd* duplex *n* plerumque pronuntiare. Interea longè magis verisimile, non *tenno* esse à *tendo*, sed *tendo* ab antiquo *tenno*, vel potius *teno*. Veteres enim non geminabant consonantes, ut ex Fabio, & Festo, alibi diximus. Ita in *teno d* insertum erat, quomodo, ut vir eruditus I. Meursius censet, ab *aveo* est *audeo*, à *caneo candeo*, à *gaveo*, unde *gavisus*, *gaudeo*, &c. Ut hanc opinionem veriorem putem, facit, quod *tendo* Græcis est *τείνω*, & Æolicè *τέννω*, absque *d*. Ab eo igitur *tenno* & *teno*, ut ab hoc, *tendo*.

ANTERIDES, *ἀντήρειδες*, pilæ lapideæ, aut ligneæ, quæ muris objiciuntur, ut, eorum ponderi renitendo, fabricam fulciant. Usus Vitruvius, lib. X, cap. XVI. Aliter dicuntur *erisma*. Unde idem Vitruvius, lib. VI, cap. XI: *Deinde in frontibus anterides, sive erismata fiant.* Ac *erisma* quidem est ex *ἔρεισμα*, *firmamentum*, *fulcimentum*. Quod ab *ἐρείδω*, *fulcio*, *firmo*. Ab *ἔρεισμα* dixere *erismam*, ut à *σχῆμα schemam*: multaque ejus generis adduximus Oratoriar. Inst. lib. V, cap. I. *Ἀντήρειδες* itidem ab *ἀντερείδω*, *ad fulciendum objicio, atque oppono.* Gloss. *Ἀντερείδω*, *objicio*. *Ἀντήρειδες*, *tibicines*. Ubi per *tibicines* intellige pilas quæ fabricam sustinent. Hesychius: *Ἀντήρειδες, τὰ ἀντερείδοντα ξύλα, ἢ λίθινα κατασκευάσματα.* Si Servium audimus, Latini pro *anterides* etiam dixerint *antes*. Sic enim scribit in II Georg. *Propriè antes sunt, eminentes lapides vel columnæ, quibus fabrica sustinetur.* Sed metuo, ne *antes*, & *anterides*, confudent. Nam *antes* propriè anteriores vitium ordines, vel etiam exercitus, aut rei alterius. Vide *Antes*.

ANTES [an ab *amites*.] esse tantùm pluralivum, ac generis virilis, ait Phocas. Usus Maro, II Georg. *Jam canit effœtos extremus vinitor antes.* Quem ad locum sic Servius: *Antes alii extremos vinearum ordines accipiunt: alii macerias, quibus vineta clauduntur: quæ maceriæ fiunt de assis, id est, siccis lapidibus. Unde assa tibia dicuntur, quibus canitur sine chori voce. Dicuntur autem antes à lapidibus eminentioribus, qui interponuntur ad maceriam sustinendam: nam propriè antes sunt eminentes lapides, vel columnæ ultimæ, quibus fa-*

brica sustinetur. Et appellantur antes ἀπὸ τῆς ἀντείνειν. Ad quam etymologiam etiam extremos ordines vinearum possumus trahere, qui antè stant. Quod ad priorem illam Servii, quià sic vocari ait ordines vinearum, eam confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus lego: *Antes, οἱ τῶν ἀμπέλων στίχοι.* Et: *Antium* (patrius is casus,) *τὸ ἔξω, ἔσχατον.* Item Festus: cujus hæc verba: *Antes sunt extremi ordines vinearum; unde etiam nomen trahunt anta, quæ sunt latera ostiorum.* At Nonius aliter: *Antes*, inquit, *sunt quadratura; unde & anta, dicta sunt quadra columna.* Hinc superiorem Maronis locum subjicit. Junius Philargyrius, ad eundem versum sic scribit: *Cato de re militari: Pedites quatuor agminibus, equites duobus antibus ducas. Sunt autem extrema quadrarum partes.* Ubi non dubium, quin Cato *antibus* dixerit pro *ordinibus*. Sed si, ut ait Philargyrius, *antes* naturâ suâ *extremitatem* designat, caussa non erat, cur Maro diceret, *extremos antes*. Quare dicendum, esse in vineis & primos antes, & medios, & ultimos. Interim *antes* omnes sunt anteriores, hoc est, à fronte sunt. Indeque nomen, juxta Isidorum, cum ait, *antes*, & *postes*, esse ab *ante*, & *post*; ut nempe eodem modo opponantur, quo *antica*, & *postica*. In eo tamen lapsus Isidorus, quòd *antes*, & *postes*, composita censeat, cùm sint simpliciter derivata. Verba ejus apponam è lib. XV, cap. VII: *Postes, & antes, quasi post, & ante, stantes. Et antes, quia antè stant, vel quia antea ad eas accedimus, priusquam domum ingrediamur. Postes eò, quod post ostium stent.* Quæ verba, non dubito, quin, more suo, ex antiquo aliquo Critico exscripserit Isidorus. Hinc igitur colligimus, propriè in janua dici *antes*, & *postes*: illos antè, hos post, stare. Indeque & Turnebus, lib. XIX, cap. XIX, interpretabatur Maronis locum, ut is extremos vineæ antes dicat, quia essent in ingressu, qui & finis est laboris, cùm ad eum perventum. Hoc si placet, antes Maro extremos dixerit ἐπιθετικῶς, quia omnes antes sunt extremi. Sed verisimilius est, quod dicebam, sic scribere διακριτικῶς, ut à primis & mediis antibus distinguat. Porrò quod *antes* ab *ante* appellatos ex Isidoro dicebamus, id etymon quoque ex Servio ipso confirmare est: tum quià dicit, ante stare extremos vinearum ordines: tum quià antes quoque dici ait extremas fabricæ columnas. A posteriori notione hac *antarii funes* dicuntur Vitruvio lib. X, cap. III. Nisi malis, esse ab *ἀνταίρω*, de quo in *Ante* dictum. A priori autem significatione etiam saltationis genus *Antes* dicebatur. Inde *Antiosa*, quæ saltationem eam saltat. Eædem Glossæ *Antiosa, ὀρχήστρια.*

Antiæ ab *ante*. Sic enim dicuntur anteriores capilli de fronte pendentes, quos scitè *anteventulos & propendulos* vocat Apuleius, lib. I Florid. *Jam primum*, inquit, *crines ejus præmulsis antiis & promulsis caproneis anteventuli & propenduli.* Aliam originem ponit Festus, sed quæ minus placeat. *Antiæ*, inquit, *mulierbres capilli demissi in frontem, appellati ex Græco videntur. quod enim nos contra, illi ἀντὶ dicunt.* Quid sint, docent & Glossæ Philoxeni, ut in quibus *Antiæ* (sic enim in iis pro *Antide* legendum paret) exponantur κόμαι διὰ τῶν κροτάφων κρεμάμεναι γυναικεῖαι. In antiquo Onomastico, olim Argentorati edito, ac nuper Lugduni recuso, *antiæ* exponuntur προκόμιον. In aliis Glossis legitur: *Antiæ, τρίχες αἱ μεταξὺ τῶν κεράτων τῶν βοῶν.* Leonis antias nominat Tertullianus, in scholastico scripto de Pallio, cap. IV: ubi sermo de exuviis leonis ab Hercule domiti: Verba ejus sunt: *Ne sobria mulieris quidem aut viraginis alicujus scapula sub exuvias bestiæ tanta introire potuissent, nisi diu mollitas & evigoratas & exodoratas, quod apud Omphalen balsamo aut telino spero factum. Credo &, jubas pectinem passas, ne cervicem enervem inureret stiria leonina; hiatus crinibus infarsos, genuinos inter antias adumbratos, ne tota oris contumelia mugiret.*

Antidotus, ἀντίδοτος, ab ἀντὶ, *contrà*, & δίδωμι, *do*; quia contra venena datur. Natura sua adjectivum est: unde A'ἰγίλλου. lib. II: φάρμακον ἀντίδοτον.

Antigerio *Antiqui pro valde dixerunt:* ut ait Festus. Gloss. Isidori: *Antigerium, quemadmodum imprimis.* Ubi leg. *Antigerio*. Ex eo quod additur, *quemadmodum imprimis*, cognoscitur etymon. Nam ut, *imprimis*, quod *in primis* fit: sic, *antigerio*, quod *antè alia geritur.* Et simile quoque est *præsertim*, quod *præ aliis seritur.* Quare non audiendi illi codd. Festi MSS, ubi *Anugerio* legitur.

Antipodes, in Glossis vett. *adversipodes* exponuntur. Conflata vox ex ἀντὶ quod est *contra*, & πούς. Ἔτυμον respexit Maro, cùm de polo antarctico I G. ait:

—— —— At illum
Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

Iidem *antichthones*, ἀντίχθονες, ab ἀντὶ, & χθὼν, *terra*; quia in terra habitant nostris pedibus opposita.

Antiquus, ab *ante* venit. Significat enim id quod ante nostra fuit tempora. [*annoticus.*] Nunc per *q* scribitur; sed fuit tempus, cùm *q* necdum invento per *c* scriberetur Anticus. Imò hoc pacto ea vox non rarò legitur in vetustis codd. Unde cognoscimus, eodem modo ab *ante* dici *anticus*, ac à *post* venit *posticus*. Velius Longus: *In* Antiquo *videmus literam* (de *q* sermo antecesserat) *habere, & in postico non habere. Nam & antiquum ab eo quod est ante, quod apparet ex scriptione temporum.* Atque ex his satis liquet, falli eos, qui *antiquum* dici putant quasi *ante ævum*. Aliud autem *antiquum*, aliud *vetus*: quæ iccirco non semel conjungit Plautus. Illud novo, hoc recenti opponitur. Recens verò & novum itidem junxit Cicero pro Flacco, & epist. XXI, lib. XI ad famil. quem ad locum plenius hac de re P. Manutius. Ab *antiquus* est *antiquarius*, ἀρχαιοχαίφος, παλαιοχαίφος, ut exponunt Glossæ Philoxeni. Ita dictus, quia antiquis gaudet.

Antistes, ab *antisto*. Quomodo veteres non rarò scripsere pro *antesto*. Itaque Fulgentius exponit, *præcellere*. Ita accipit Lucretius lib. V:

Herculis antistare autem si facta putabis.

Usi quoque eodem modo Æmilius Probus, in Aristide; A. gellius lib. VII, cap. V; & lib. IX, cap. XII; Censorinus, de die natali, cap. XV; Mela, lib. II, cap. V; multique alii. Femininum ejus *antistita*. Quo non tantum usi Plautus, Rudente; Virgilius, Ciri; Ovidius, XIII Met.; Severus, in Ætna: sed & Cicero ipse; *qui*, (Gellii verbis utor,) *cùm insolentias verborum à veteribus dictorum respueret, hujus tamen verbi in ea parte sonitu delectatus, Sacerdotes, inquit, Cereris atque illius fani antistita.* Locus Gellii est lib. XIII, cap. XIX. Ciceronis autem lib. IV in Verrem. Sed corruptè ibi vulgo, *antistites*.

Antræ, convalles, vel arborum intervalla, ut exponit Festus. Suspicor, ita dici, quia loca ea sint floribus grata. Nempe quasi ἀνθηρὰ, ab ἄνθος, *flos*. Vel ἀπὸ τῆς ἀντᾷν, quia ibi alter alteri *occurrit*. Aut, quia ibi fiant Diis ἀντιάσεις, hoc est, *supplicationes*. Sed primum malim. Verum obstare videtur, quòd in Isidori Glossis est, *Angra, intervalla arborum, vel convalles.* In Glossis item Philoxeni: *Ancra, ἄγκεα, αὐλῶνες.* Sanè, si pro eo Græcè dicant ἄγκεα, (id *vasa* notat,) verisimilis admodum fuerit conjectura Scaligeri, legentis *ancia*, vel *angia*. Nam *c* facilè in *g* abit. Sed *antra* constanter est in MSS[1] Festi codd. sive potius Paulli.

Antrum, ab *atro* esse scribit Ambrosius. Sed purum putum Græcum est vocabulum. [ἀνθηρῶ κρύπτῃ. Hesych.] Ut frustra Ambrosio patrocinetur Ptolemæus Flavius. Ait, similia multa esse apud Varronem: ut in voce *Agri*, *Furu*, aliisque. Sed hoc est quod dicitur, omnes ire, non quà eundum, sed quà itur. Porrò, ἄντρον, fortè παρὰ τὸ ἄνω τετρῆσθαι. [ἀμφίτρης & ἀμφίτρητον.] Alia quoque etyma vide apud Etymologum. Hesychius & Etymologus interpretantur σπήλαιον, quo ipso quoque Latini utuntur. Sed Ammonius censet, ἄντρα esse cavernas sponte ortas: σπήλαια verò manufactas. Ab *antrum* videri possint veteres dixisse *antruare*: ut quod Glossæ Philoxeni, si emendationem Josephi Scaligeri sequimur, σπηλαδίζει interpretentur. Ego, tametsi non videam, quid melius pro σπιλάδει substitui possit: tamen solâ summi viri conjecturâ stare non ausim. Sed nec κυρίως usurpatum puto pro *gratias agere*: quomodo exponit Festus. At propriè *amtruare* haut aliud esse censeo, quàm *undique commovere*, ab *am*, i. *circum*, & *truare*, i. *movere*; quod à *trua*, quomodo vocatur *id quo permovent coquentes exta*; uti scribit Festus ipse in *Antroare*.

Κατὰ

Κατὰ μετάφρασιν autem, *amtruare*, vel *redamtruare* potius, positum fuisse ab aliquo pro *gratias referre*, facilè mihi persuadeo. Vide *Andruare* & *Trua*.

Anus, prior productâ, sic vocatur ab orbiculari figurâ. Nam *anus*, sive, ut posteriores scripsere, *annus*, propriè notat *circulum*, ab *am*, i. *circum*. Indeque ὑποκοριστικῶς *annulus*, sive, ut veteres scribebant, *anulus*. Veteres enim non geminabant consonantes, ut præter alios docent Fabius, lib. i, cap. vii, & Festus, in *Anus*. Atque hinc quoque Solaris Lunarisque annus nomen accepit, si Varronem, Ateium Capitonem, Serviumque, audimus: nempe quia in se redeat instar annuli. Quòd verò *anum* pro podice à figura sic dici dicebam, id eo quoque confirmatur, quòd similiter Græcis eadem δακτυλίου vox, & *annulum* notat, & τὸν πρωκτόν: ut cùm Alexander Aphrodisiensis lib. i Problem. ait, πάπυρον ἐφαρμόσαντες ἰμβάλλειν εἰς τὸν δακτύλιον. Imò in Syriaca quoque lingua, ut Scaliger in Conjectaneis monet, idem nomen, & pro annulo & pro parte pudendâ accipitur. nempe vox טבעת, *tabbath*. Jovianus Pontanus, in Actio, fol. cxxxii, b, edit. Ald., vult, ab hac significatione vocis *anus*, quia ab *Am* venit, vetulam quoque *anum* dici: nempe, quia, ut ait, senilia corpora plurimum à capite inclinant in pedes, ac redduntur incurva. Sed de hoc aliter Festus. *Anus*, inquit, *dicta ab annorum multitudine: quoniam antiqui non geminabant consonantes. vel quod jam sit sine sensu, qui Græce dicitur νοῦς*. [ab ἄνους.] Prius etymon probare non possum, tum quod quantitas adversetur: tum quia, si vetulæ ab annis nomen imponere placuisset, non nomen finxissent solâ quantitate, sed potius terminatione differens: cujusmodi est *Anna*; de quo alibi dictum. Quare, etsi video, esse, qui non nisi ab antiquitatum rudioribus vocem hanc Græcæ originis credi velint: tamen nondum aliorum sententiam damno. Nihil enim prohibet, primò voce hac signari eas, quæ jam senio delirant, posteaque latiùs extensam esse significationem. Cic. lib. ii de Divin. p. cxxxvii: *An tu censes, ullam anum tam deliram futuram fuisse, ut somniis crederet, nisi ista casu nonnunquam, forte, temere concurrerent?* Ab *anu* est *anus*. Festus: *Anatem morbum annuum dicebant, id est, vetularum, sicut senium morbum senum*. Gloss. vett. *Anas*, γῆρας, κατ' ὀργὴν θεῶν. Puto, ut ex *satietas* factum *satias*, sic ex *anitas* factum *anas*: præsertim quando in iisdem est, *Antas*, γηρεία: & in aliis Glossis legitur, *Anitas*, γραότης. Porrò, ut à *senex* est *seneo*, sic ab *anus* quoque est *aneo*. Glossæ Philoxeni: *Anet*, γηρᾷ. In iisdem paullo pòst legitur: *Anni*, γηράσκει. Ubi itidem legendum *anet*, vel *anit*.

A P

Apage, ἄπαγε, imperativus est adverbialiter positus, ab ἀπάγω, abduco. Similiter à simplici ἄγω est Græcum Latinumque ἄγε, *age*, quod hortantis est, ut ἄπαγε, abominantis ac rejicientis.

Apellam idem esse, quod *verpum*, seu *recutitum*, ac dicti quasi *sine pelle*, etiam magnus Turnebus censet, lib. xxiv, cap. ix, & lib. xxviii, cap. xxi. Eadem & Fungeri ac Becmani in Etymologico, multorumque aliorum opinio est. Quemadmodum &, errorem hunc, à magistris suis haustum, secutus, Illustris Hermannus Comes Novæ Aquilæ, carm. de Passione Christi, scripsit: *Vendidit exili pretio quem fœdus apella*. Imò in veteri quoque Glossario, Argentorati excuso, anno cIↃ IↃ xxx, & Lugduni Bat. anno cIↃ IↃc recuso, legere est, *Apella*, λειπόδερμος. Imposuit iis illud Horatii lib. i, sat. v: *Credat Judæus Apella, Non ego*. Ubi *Apella* esse proprium viri, tum quantitas primæ syllabæ comprobat, tum quod eodem modo *Clinum Apellam* legere sit apud Ciceronem, lib. xii ad Att. epist. xix, cujus initium: *Est hic quidem*. Sed & *Apella* liberti meminit idem, epist. xxv lib. vii ad famil. cujus initium: *Quod epistolam*. Iidem Judæum Ἀπελλῆν, Romæ habitantem, salutari jubet B. Paulus, ad Romanos cap. xvi, x.

Apenarii, apud Trebellium Pollionem legas in Gallienis. *Cyclopea*, inquit, *luserunt omnes apenarii*. Marcellus Donatus, in Elucidationibus suis, existimat, *apenarios* esse gladiatores, atque ita dici quasi ἀπηνεῖς, id est, *crudeles & sanguinarios*. Joanni Meursio in Glossario Græcobarbaro videtur, *apenarios* esse mulociarios seu carrucarios, à Græco ἀπήνη, quod est vehiculi genus. Claudius Salmasius, notis ad Trebellium, censet, esse μωρολόγους, quique tum moribus & falibus *ridiculi* essent, tum corporis motibus ac gestibus aliorum mores & gestus deridiculi caussâ imitarentur. *Apenarios* autem dici arbitratur ab *apinæ*, quomodo eosdem à *sanniâ sanniones* dictos existimat. Sanè simpliciora hæc, &, ut puto, veriora. Quid enim gladiatoribus, aut carrucariis, cum Cyclopum ludo? At ut Cyclopem saltarent mimi ac sanniones, planè conveniens erat. *Apenarios* per *e* dixere pro *apinarios*, ut *patena* pro *patina*, *legula* pro *ligula*, & multa id genus.

Apeo, verbum antiquum, pro *removeo*, *prohibeo*, ab ἀπό: ut propriè sit, facere ut aliquid sit ἄπον, hoc est, *remotum*, *longinquum*. Festus: *Ape*, *apud antiquos*, *dicebatur*, *prohibe*, *compesce*. Gloss. vett. *Ape*, κώλυσον. *Apet*, ἀποπέζει.

Aper unde sit, nescivit Isidorus. Verba ejus hæc, lib. xii, cap. i: *Aper à feritate vocatus*, *ablatâ* f *literâ*, *& subrogatâ* p. Sic eum locum, manuscripto meo adsentiente, lego; ut sententia sit, *Aper* factum ex *fera*, *a* in primum locum trajecto, & pro *f* posito *p*. In vulgatis, quod utut vidi pro *f* est *e*, facili errore. Verum etymon non nescivit Varro, etsi, more suo, aliud, ceu verius, præmittat. Sic enim ille, lib. iv de L.L. *Apri ab eo*, *quod in locis asperis. nisi à Græcis*, *quod hi κάπρος*. Non dubitandum, quin posterius verum sit, truncata principe litera; quomodo à Tarentino ἀμείνων est *melior*, ab Ἀφροδίτη *Fruti*, ab ἀνατολὴ vulgo *Natolia*, &c. Aliud autem κάπρος Tyrrhenis, aliud Græcis. Nam Tyrrhenis *caprum* notabat. Hesychius: Κάπρα, αἴξ, Τυῤῥηνοί. Inde igitur Latinorum *caper*. At Græcis transmarinus κάπρος est *aper*: in quo multi lapsi interpretes, qui, non tam, puto, inscitiâ quàm oscitantiâ, *caprum* transferre solent. Id aliquot exemplis ostendit Paullus Leopardus, lib. ii, cap. x. Ab *aper* est *aprugnus*, ut ab *abies abiegnus*. Plautus, Persâ, ii, v: *Magis calleo*, *quàm aprugnum callum callet*. Et Pœn. iii, ii: *Callum aprugnum callere æquè non sinam*.

Aperio, ut Priscianus lib. viii agnoscit, factum ex *ad* & *pario*, quomodo & Belgis aperire est *openbaeren*, quod conflatum ex *open*, hoc est, *patefactum*, & *baeren*, hoc est, *parere*: ita ut & Latinum *aperire*, & Belgicum *openbaeren*, propriè dicantur de partu, quo id quod in utero latebat, patefit. Similiter contrarium ejus *operire*, eodem Prisciano teste, factum ex *ob* & *parere*. Ut in *aperire* perit *d*, ita *b* extritum in *operire*. Neque obstat, quòd *aperio* & *operio* sint quartæ, quia & *pario* olim quartæ fuit, ut Diomedes lib. i, & Priscianus lib. viii &c. Ennii versu comprobant, quem infra ponam. [ἀείρω, ἀέρω, i.e. propriè *sursum* & *in conspectum tollo*.] Ab *aperio* ducit Festus *Aperta*, quod Apollinis cognomen fuisse censet, ut nempe sic dicatur, *quod patente, ut ait, cortinâ responsa ab eo dentur*. Sed Josephus Scaliger, in notis ad eum locum, arbitratur, *aperta* esse à Tarentino sive Æolico Ἀπελλῶνι, pro Ἀπόλλων, quòd transmarinus Deus sit & peregrinus. At, adversus Titium, (neque enim Yvo ille alius, quàm magnus Scaliger,) *Apertam* ne quidem cognomen esse putat, sed errasse Festum, dum oscitanter legit illud veteris poetæ, à Nonio quoque adducti: *Aperta fatur dictio*. hoc est, Τρανῶς ἀνεῖπε χρησμόν. At verè ab *aperiendo Aperularius*, si sic dictus, qui janitor. Glossæ Philox. *Aperularius*, θυρωρικός. Sed subjungunt eædem: *Aperularius*, θλάσμα ἔχων ἵππος, *fracturam*, *attritum*, *contusionem habens equus*. Ab *operio* est *operto*. Festus: *Opertat*, *sæpe operit*. Ab eodem *operio* est *operculum*, ac à *cooperio cooperculum*; nempe, per syncopen, pro *opericulum* & *coopericulum*, ut à *fero ferculum* pro *fericulum*. Nam integra hæc non esse, docebunt, quæ de *periculi* voce mox subjiciam. Ejusdem quoque originis sunt *opertorium* & *coopertorium*. Porrò *cooperculi*, *opertorii*, & *coopertorii* vocibus posterioris ævi scriptores uti, docebit Savaro ad Symmachi lib. iii, epist. xii. A *pario* quoque sunt *reperio* & *comperio*.

rio. Nam *repertum* dicitur quasi *repartum*, & in lucem editum; parque ratio in *compertum.* Hanc etymologiam adducit & Alexander ab Alexandro, lib. I, cap. XII. Cumque *parere* sit, *cum labore parare*; unde *pecunia parta*: comprobat hinc, *reperire* esse consilii, non fortunæ; uti senserat Valla, qui *invenire* consilii esse putârat, *reperire* fortunæ. Fefellerat Vallam (in quo præter alios Alexander quoque cæcutiit) Ovidii locus malè intellectus. Est is lib. I Met. fab. x:

—— Tune es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inventa, reperta es.

Nam est ὀξύμωρον. Non inventa, inquit, inventa es. Non inventa, quia vaccam, non filiam, vidit Iûs pater; & inventa tamen; quia filia in vacca quodammodo erat. *Opperior* quoque ejusdem originis est, proprieque significat, *adsidere parturienti, partumque exspectare.* Nam *ob* veteribus notabat *ad.* Quo de Festus in *ob.* Sunt & qui *experior* ab hoc fonte arcessant. Eos inter Priscianus, lib. x, cap. de præteritis quartæ conjugationis. Verba ponam, quoniam confirmant ea quæ supra de *aperio, operio* & *reperio* diximus. *Aperio aperui; quod videtur à pario compositum. quod vetustissimi non solum secundum tertiam, sed etiam secundum quartam conjugationem declinabant. Unde Ennius:*

Ova parire solet genus pennis condecoratum.

Igitur ex eo composita, si principalem syllabam puram, nec ex integrâ præpositione habuerint, io in ui convertunt in præterito: ut, aperio aperui, cooperio cooperui. Reperio vero duplicavit p in præterito, quippe diminutâ unâ syllabâ repperi. Simile est præteritum à comperio, comperi. Sunt & alia ex hoc ipso composita deponentia, experior, operior; quorum participia, expertus & oppertus, ostendunt à pario esse composita, cujus participium partus est. Hactenus Priscianus. Sed de *experior* quod hic ait, fallitur. Nam ut ab antiquo *parire* est *aperio*, sic ab antiquo *periri* est *experior.* Fuit autem *periri* idem quod *conari, tentare, discere.* Unde, *periculum facere*, pro *experiri.* Ut in γνώμῃ istac apud Terent. Heaut. act. I, sc. II: *Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu siet.* Ut à *notare notaculum*, à *perpendere perpendiculum*, a *specere speculum*, ab *amicire amiculum*; sic à *periri periculum*, pro quo *periclum* scribebant, per *i*, teste Velio Longo. Ejusdemque originis est *peritus.* Nam, ut à *doceor* (puta supino ejus) est *doctus*, ab *erudior eruditus*; sic à *perior peritus.* [*peritus*, ἔμπειρος, quod & ipsum à πειρᾶν.] *Periri* verò est a πειρᾶν, seu πειρᾶσθαι, eliso ι: more Ionum, qui μέζον dicunt pro μείζον, χρύσεος pro χρύσειος, ἐπιτήδεος pro ἐπιτήδειος, ἀπόδεξις pro ἀπόδειξις, ἀποδέξασθαι pro ἀποδείξασθαι, ne quis hoc apud Herodotum legens, putet esse ab ἀποδέχεσθαι. Est vero πειρᾶν idem quod *perior*, hoc est, *experior, tento.* Unde medici quidam Græcis ἐμπειρικοὶ, ac Latinis similiter *empirici* dicuntur; quia nempe, neglecta rationum obscurarum indagatione, solùm experimentorum habent notitiam. Vide de iis Celsum, in præfatione Operis; & Plinium, lib. XXIX, cap. I.

APES, &, *apis*, dicuntur. Sed malim *apis.* Ut apud Ovid., XIII Met.

Non apis inde tulit collectos sedula flores.

Apes venire Priscianus ait, in VI. Caussam adfert Servius, ad illud IV Georg.

Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent.

Ubi sic Servius: *Hinc multi dictas apes volunt, quod se pedibus invicem tenent: licet crebrior sit illa opinio, quod sine pedibus primo esse dicuntur.* Isidorus similiter, lib. XII Orig. cap. VIII: *Apes dictæ, vel quod se pedibus invicem alligent, vel pro eo, quod sine pedibus nascantur. Nam postea & pedes & pennas accipiunt.* Pro posteriori ratione est Maro, IV Georg.

Trunca pedum primò, mox & stridentia pennis
Miscentur.

Item Ovid. XV Met. fab. seu themate XXXIV:

Nonne vides, quos cera tegit sexangula fetus,
Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
Et serosque pedes, serasque assumere pennas?

Sed etymo isti adversatur, quòd necdum apes sint, cum pedibus carent: ut Cæsar Scaliger ait, in Aristot. hist. de anim. lib. IX, cap. III. At pro caussâ priori est, quòd Maro ait, *pedibus connexas pendere*, ut antè vidimus. Eaque res etiam alterius etymi occasionem præbet. Nam si connexæ cohærent, atque (ut Isidorum dicere audimus) *se pedibus invicem alligant*: quid prohibet deducere ab antiquo *apio*, id est, *necto, ligo*? à quo & *apex*, & alia. Est hæc sententia Cæsaris Scaligeri, in libb. de caussis L. L. Ac prævivere veteres. Nam apud Charisium, lib. II, legas: *Apes, quasi apta, quod invicem colligentur.* Ubi *apta* non valet *idonea*, sed *vincta, colligata.* Ut in illo Catulli:

Apsis farcinulis & expeditis.

De *Apiendi* voce suo loco dicetur. [Ἄφεις, ἔχεις. Hesych. Ἄφεις pro ἔφεις. volatilia quoque dicuntur ἔφεις. vide Hesychium in Οἰωνοί. Anacrion ἔφις μ' ἔτυψε μικρὸς &c. Sic quoque Theocritus.]

APEXABO, vel *apexao*, ut in aliis est libris, farciminis genus. Ut ostendunt hæc Arnobii verba, libro VII: *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabo, irrea, silicernia, longabo? Quæ sunt nomina & farciminum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus.* De etymo sic Varro, lib. IV de L. L. *Quod in hoc farcimine summo quiddam eminet, ab eo, ut in capite apex, apexabo dicta.*

APHRONITRUM, ἀφρόνιτρον Atticis, ἀφρὸν νίτρου dici, auctor est Phrynichus. Id *spumam nitri* notat. Vitruvius vocat *florem nitri*, lib. VII, c. XI. Nempe quia spuma floris instar est. Differre tamen *aphronitrum* & *spumam nitri*, censet Aetius, lib. I, c. LX. Ἐπίγραμμα, quod dixi, adfert & Martialis, in Apophoretis, carm. LVIII:

Rusticus es? nescis, quid Græco nomine dicar,
Spuma vocor nitri. Græcus es? ἀφρόνιτρον.

APHROSCORODON, ἀφροσκόροδον, prægrandis *allii* genus, quod aliter ἀντισκόροδον. Liquet, venire à σκόροδον, quomodo *allium* vocatur. Sed quæritur, utra prior sit compositi pars, num Afer, an ἀφρὸς, id est, *spuma.* Pro utroque etymo facit locus ille Plinii, lib. XIX, cap. VI: *Ulpicum quoque in hoc genere Græci appellavere allium Cyprium, alii antiscorodon, præcipuè Africa celebratum inter pulmentaria ruris, grandius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increscat spuma.* Ecce ait, Africæ celebrari; unde *Aphroscorodon* dicetur: ait item, tritum excitare spumam, quæ Græcis ἀφρὸς unde item Ἀφροσκόροδον erit. De Africa quod ait, etiam confirmatur verbis istis Columellæ, lib. XI, c. III: *Ulpicum, quod quidam allium Punicum vocant, Græci autem Ἀφροσκόροδον appellant, longè majoris est incrementi, quàm allium. Aphroscorodon & antiscorodon* idem notare, etiam auctor est Gorræus in definitionibus medicis, item Dodonæus.

APIASTRUM ab *apibus* dictum, quæ eo delectantur: unde & Græcis μελισσόφυλλον dicitur; quasi dicas, *apifolium.* Plinius, lib. XX, cap. XI: *Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat.* Imo non Hyginus sic primus nominavit: sed antea sic vocarat Varro: ut testis est Junius Philargyrius, ad Georg. IV. *Melisphylla*, inquit, *herba est, quam, ut ait Varro, alii apiastrum, alii melinen appellant.* Ubi videmus, *melisphyllum* dicere, non *meliphyllum*, nempe κατὰ συγκοπήν, quia sic metri caussâ vocarat Maro, pro *melissophyllum*:

Trita melisphylla, & cerinthæ ignobile gramen.

Nam *meliphylla*, ut vulgo scribitur, modulis versus refragatur. Non desunt, qui ab *apio* dictum putent *apiastrum.* Sed Scaliger, cap. XCV de caussis L. L., & Dalecampius, ad superiorem Plinii locum, merito hos redarguunt, quia apiastrum hoc nullam habeat cum apio cognationem. Rectius igitur ab apibus deducitur. Unde & dictæ *aves apiastra*: sed dissimili de caussâ. Servius ad illud IV Georg. *Meropesque, aliaque volucres. Ostendit etiam aves esse meropes. Sunt autem virides, & vocantur apiastra, quia apes comedunt. Apiastrum*, quia apes eo gaudent; *apiastra*, quia apibus gaudent.

APICÆ oves dicuntur, quæ ventrem lanâ nudum habent. Varro, lib. II de R. R. cap. II: *Ovem esse oportet corpore amplo, quæ lanâ multâ sit & molli, villis altis & densis toto corpore, maxime circum cervicem & collum: ventrem quoque ut habeat*

habeat pilosum. Itaque quæ id non haberent, majores nostri apicas appellabant, ac rejiciebant. Festus: *Apica dicitur ovis, quæ ventrem glabrum habet.* Ita constanter MSS[i]. Plinius, lib. VIII, cap. XLVIII: *In ipsa ove satis generositas ostenditur brevitate crurum, ventris vestitu: quibus nudus esset, apicas vocabant, damnabantque.* Est verò *apicus* (quemadmodum Scaliger, in Conjectaneis, & ex eo Nunnesius atque alii monuere) ab ἄπεκος, *glaber*, hoc à πέκος, quod *lanam* seu *vellus* notat. Hesychius interpretatur ἔριον, ξάμμα. Est à πείκω, *pecto, carmino.* Apicæ oves aliter dicuntur *minæ.* Varro, lib. II de R. R. cap. II: *Uti pecus ovillum, quod rectè sanum est, extra luscam, surdam, minam, id est, ventre glabro.* Plautus, Trucul. act. III, sc. I:

Minas viginti mihi dat. accipio libens.
Condo in crumenam. ille abiit, ego perperas, minas
Oves in crumenâ hâc in urbem detuli.

Ubi venustè ludit Comicus voce *minas.* Nam & respicit minas argenti, quas adolescens ex asinis venditis acceperat, & simul alludit ad id, quod apicas oves aliter *minas* appellarent.

APIO, sive *apo*, antiquis erat *adligo*, sive *vinculo comprehendo:* prout scribit Festus, in *Apex*; Servius, ad X Æn. Isidorus lib. XIX, cap. XXX. Confirmat & Glossarium Arabico-Latinum; ubi legas, *Apio, ligo.* Est à Græco ἅπτειν, *nectere, ligare.* A quo ἁφὴ, & cum præverbio συναφὴ, sive συνάφεια, *connexio.* Ab *apere* iidem deducunt *apex*; quomodo dicebatur *virga, quæ in summo pileùm Flaminum lanâ* (ita lego, pro, *luna*) *circumdata, & filo conligata erat:* uti ibidem Servius definit. Sive, ut idem ad II Æn. scribit: *Apex proprie dicitur in summo Flaminis pileo virga lanata: hoc est, in cujus extremitate modica lana est.* Atque hæc significatio propria: quomodo accipit Maro, II Æneid.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex.

Sed, per συνεκδοχὴν partis, pro integro Flaminis pileo sumitur: quâ de significatione sic Servius Danielis ad superiorem Maronis locum: *Sytonius* (l. *Suetonius*) *tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur; apicem, tutulum, galerum. Sed apicem, pileum sutile, circa medium virgâ eminente: tutulum, pileum lanatum, meta figura: galerum, pileum ex pelle hostiæ cæsæ.* Isidorus, lib. XIX, cap. XXX: *Apex pileum sutile, quo sacerdotes gentiles utebantur; ab apiendo, id est, ligando.* Sic *apicis* voce hac usus Cicero, I de Legg. *Nec dubito, quin iidem & cum Egeria collocutum Numam, & ab aquilâ Tarquinio apicem impositum putent.* Ab *apio* est *apiculi* vox. Festus: *Apiculum, filum, quo Flamines velatum apicem gerunt.* De materiâ & formâ *apicis*, uti & de apiculo, & albo galero, vide quæ scribit Philippus Rubenius, lib. II Electorum, cap. XXV. Ab *apio* quoque, Festo teste, *aptus* is dicitur, *qui convenienter alicui junctus est.* Nempe quia *apio* est *jungo, ligo.* Græcè sit ἐφαρμοσθείς. In quibusdam libris veteribus (Maronis imprimis) est *haptus*, cum spiritu: puta, quia ἅπτομαι primam adspirat. Verùm nec, si hinc ἁμίονες veniret, quod Nunnesio placebat, isthæc justa adspirandi ratio foret, quando Latini in Græcis spiritum sæpe vel adimunt, vel addunt. *Apti*, voce, ea, quâ dixi, significatione usus Maro, XI Æneïd. *Invertit cælum stellis ardentibus aptum.* Ubi Servius *aptum* interpretatur *conjunctum*, ac scribit, esse ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι· nempe non proximâ origine, sed mediatâ. Idem pleniùs hac de voce ad illud IV Æneid.

—— *Ubi maximus Atlas*
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Ubi cùm eadem legas, tum hæc insuper: *Bene aptum, conligatum.* Cicero in Timæo: *Quâ ex conjunctione cælum ita aptum est:* id est, *constrictum & complexum.* Item in Oratore: *Faciliùs est enim, apta dissolvere, quàm dissipata connectere.* Hactenus Servius. Junius quoque Philargyrius, ad illud II Georg. —— *ipsis è torquibus aptos Junge pares: Aptos*, inquit, *est unitos aut connexos. Est enim apta, jungi.* Ubi pro, *apta*, vel *api*, vel saltem *aptari* legi debere, rectè censuit P. Merula. Similiter Glossæ Fornerii: Ζεὐχθείς, *aptus, connexus.* Sæpius sic usus Lucretius. Nec aliter accipi debet hoc Catulli, ep. XXVIII:

Aptis sarcinulis & expeditis.

Aut quod Solinus ursos ait congredi *aptos congressibus mutuis:* pro quo apud Plinium est, *non vulgari quadrupedum more, sed cubantes complexosque.* Similiter etiam capiendum in illo, apud Cic. lib. III Offic. *Fides apta pennis*, id est, *pennata.* Sanè & Appuleius, Apol. II, (ut Turnebus monet lib. VI, cap. XVIII,) eopse modo dicit, *verba pinnis apta*; quod Homero est πτερόεντα· nempe quia nihil est velocius verbis: unde est, quòd Mercurius, qui sermonis typum gerit, fingi soleat alatus. Optimè quoque *aptum*, unctum sive nexum interpreteris in illo Sidonii, Carm. I:

Tunc Fauni Dryades, Satyrisque Mimallones apta,
Fuderunt lepidum, rustica turba, melos.

Plura loca alia suggeret Nonius Marcellus. Nec *aptus* tantum, sed & *exaptus* dixere, ab *exapio*, quod est ab ἐξάπτω, hoc est, ἐξαρμόττω. Lucilius, lib. X:

Pellicula extrema exaptum pendere opus ingens.

Lucretius, lib IV:

Brachia tum porro validis exapta lacertis.

Atque ea propria *apti* & *exapti* notio est. Hinc petitâ translatione *aptus* ponitur pro *convenienti:* à quâ significatione *ineptus* dicitur, qui à quovis reprehendi potest: ut Donatus ait, in Andr. act. I, sc. V. Sed curatiùs hac de voce Tullius, II de Orat. Curatissimè verò Jul. Cæsar Scaliger, oratione, quam de *inepti* voce conscripsit. Ex ea discas, *aptum* dici, qui aut natura, aut institutione, eam ingenii morumque est temperationem consecutus, ut sui, aliorumque, rei, loci, temporis, modi, & calleat, & habeat rationem: qui contra se habet, *ineptum* appellari. Hinc *ineptia*; pro quo in plurativo tantum *ineptias* dici vulgo putant. Sed singulari usus Plautus, Mercatore, act. I, sc. I: *Ineptia, stultitiaque adeò, & temeritas.* Dixitque similiter Terentius: *Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam.* Sic in vett. codd. utrobique legi, monuit & Muretus, lib. VIII Var. Lect. cap. IX. *Ineptitudo* pro eo dixit Cæcilius, teste Nonio. Et hæc de illa *apti* significatione, quâ *ligatum*, vel *conveniens*, notat: sed tunc est ab *apisci.* Alias *aptus* est idem quod *adeptus.* Festus, sive Paullus: *Aptus, cum propriâ significatione intelligatur, poni tamen solet pro adepto: sicut apisci pro adipisci.* Sic usus Plautus, Captivis, act. IV, sc. I: *Sine sacris hæreditatem sum aptus effertissimam.* Et in epitaphio, juxta quosdam: *Postquam mortem aptu'st Plautus, Comœdia luget.* Valens Acidalius sic legit: *Postquam morti datu'st Plautus:* quomodo & in Stephanica Gellii editione legitur. Usus & Varro:

Hic Demetrius ansas tot aptu'st,
Quot luces habet annus absolutus.

Nugatur Ausonius Popma, qui legit *nactus* reclamante versu, qui Phaleucius esse debet. Sed & Accium, Paccuvium, Lucillium, similiter locutos, docebit Nonius. Ab *apio* est *apiscor.* Nam quæ apimus, id est, comprehendimus, ea apiscimur. Quod Nonius interpretatur *invenire.* Vett. Glossæ exponunt κτᾶσθαι, & ἐπιτυχεῖν. Utitur Tacitus, lib. VI Annal. *Jus apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi.* Et eodem: *Scientia Chaldæorum artis, cujus apiscendæ otium, apud Rhodum, magistrum Thrasyllum habuit.* Et eodem libro: *Nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur.* Usus & Lucretius, lib. I, & VI. Sæpiusque in Ciceronis, Sallustii, & plerorumque omnium scriptorum, antiquis codd. invenitur: sed indocti βιβλιογράφοι in vulgatis *adipisci* substituerunt. Ab *apisci*, non *adipisci* tantum dicimus, sed & *indipisci*, Festo teste, ac antiquè *indipiscere.* Plautus, Asin. act. II, sc. II: *Nunquam edepol quadrigis albis indipiscet postea.* Unde liquet, veteres quoque dixisse *apisco.* Utrumque ἀναλογία comprobat. Nam ut à *tremo tremisco*, sic ab *apio*, vel *apo*, *apisco.* At ut à *pacere paciscor*, sic ab *apere apiscor.* Ut ab *apio*, vel *apiscor*, est *aptus*, sic ab *indipio*, vel *indipiscor*, est *indeptus*; unde *indepto.* Festus: *Indeptare, consequi.*

Apium est, quod Græcis dicitur σέλινον· nempe, ut Etymologus ait, παρὰ τὸ ἐξ ἕλους σεσεῖσθαι. unde & species ejus vocatur ἑλεοσέλινον, q. d. *paludapium*. Apud Isidorum, lib. XVII, cap. XI, vitiosè pro eo etiam in MSS[is] meis *oleoselinum* legitur. Quanquam nec damnem *oreoselinum*; cujus meminit Plinius, lib. XX cap. XI. Id ad verbum fit *apium montanum*. Est & *hipposelinon*, q. d. *equapium*; quod Latinis *olus atrum* vocari, scribit Plinius. Quod verò à *petra* vulgò *petroselinum* vocatur, illud, juxta Gorræum, est, quod ἁπλῶς Græcis σέλινον nuncupatur. Latinam vocem video quosdam deducere à Dorico ἄπιον, pro ἤπιον. Vellem, adjecissent, quis Græcorum σέλινον nominarit ἤπιον. Mihi quidem nunc nullus occurrit. A Latinis originem arcessit Isidorus, loco citato. ubi ait: *Apium dictum, quod ex eo apex, id est, caput, antiquorum triumphantium, coronabatur.* Confirmat hanc sententiam, quòd fuerit inter præmia quatuor sacrorum Græciæ certaminum: ut vel ex illo Archiæ notum;

> Ἆθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.
> *Præmia sunt, pomum, pinus, oliva, apium.*

Aliis placet sic dici, quòd eo apes gaudeant. Sanè ob eandem caussam herba alia *apiastrum* ab Hygino, dicta est: nempe Græcorum exemplo, qui μελισσόφυλλον vocant; ut superius diximus.

Apluda, [ἀπαλυστα, ῥυπαρά] sive *appluda*, quid sit, Plinius docet, lib. XVIII, cap. X: *Milii, & panici, & sesama purgamenta, appludam vocant; alibi aliis nominibus.* Gellius, lib. XI, cap. VII: *Legerat ille, apludam veteres rusticos frumenti furfurem dixisse; idque à Plauto in comœdiâ, si ea Plauti est, quæ Astraba inscripta est, positum esse.* Eadem Nonius in *Apludas*. Glossæ vett. *Apluda*, κυρήβιον. Festus: *Apluda est, genus minutissimæ paleæ frumenti, sive panici, de qua Nævius:*

> *Non hercle apluda est hodie, quàm tu, nequior.*

Addit deinde: *Sunt qui apludam sorbitionis liquidissimum putent genus, quod flatu dejiciatur, & quasi applaudatur.* [ἀποπέτημα.] Sed, de sorbitionis genere, alibi non memini legere. De etymo ἀναλογία non repugnat. Nam *au* in *u* sæpe abit; ut *claudo occludo, fraudo defrudo*. Imo & MSS[i] quidam Festi codd. habent hic *aploda*; &, *applodatur*. Ut à *plaudo plodo*, à *Caurus Corus*. Porro, tale minutum liquidissimum, quod spiritu dejicitur, non est cogitandum, quòd illud, solo allisum, edat plausum, strepitumve; sed quòd, flatu dejectâ sorbitione liquidissimâ, intra labia, vel ex ore, applaudatur, id est, plausus, strepitus, crepitusve, quantuluscumque, inter expellendum edatur.

Aplustra, sive *aplustria* (utrumque dici, docet Priscianus lib. VII,) quid, & unde sint, docere conatus Festus Pompeius: *Aplustra*, inquit, *navium ornamenta. Quæ, quia erant* AMPLIUS *quam erant necessaria usu, etiam* AMPLUSTRIA *dicebantur.* Jul. Scaliger, Comm. in Arist. hist. animal. lib. IX, sect. CLXII, derivat ab *amplus*, id est, *capax*. Alii putant, sic dici ab α privativo, & πλέω, *navigo*. Nempe quia Festus, ut jam audimus, dicat, non esse ea ad navigandum necessaria. Verùm omnino placet, *aplustra* esse à Græco ἄφλαστα. Docet hoc vetus interpres Juvenalis, sat. V. *Aplustra, tabulatum, ad decorandum superficiem navis appositum. Alii dicunt, rostra navis, ornamentum puppis*, ἄφλαστα. Item Glossæ Philoxeni, in quibus legas, *Aplustra*, ἄσφαλτος, καὶ τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης· ubi pro ἄσφαλτος, legendum, ἄφλαστον. Etiam in Glossis legas: *Aplustra*, πτερὸν πλοίου, ὡς Ἔννιος. Significat, Ennio ea voce notari τὴν πτέρωσιν τοῦ πλοίου· ut cristas, vel simile ornamentum, in prora. Usus ἀφλάστου voce Apollonius, lib. II.

> —— Ἀφλάστοιο περίδρομα ἄκρα κόρυμβα.

Cui simile hoc Lucani, lib. III.

> —— *Validis aplustre lacertis,*
> *Avulsasque rotant excusso remige sedes.*

Aplustrium quoque meminit Lucretius, lib. II, & VI. Usus & Cicero, & Germanicus Cæsar, uterque in Arateis, apud Priscianum, lib. VII. Item Sillius, & alii. Græcum verò ἄφλαστον unde deducant Grammatici, docebit Eustathius, loco antè monstrato; Scholiastes Apollonii, in I Argonaut. & auctor Etymologici magni. Vide & quæ his de vocibus notavit B. Vulcanius, ad Glossas Philoxeni, col. XI, XII, & XIII; & Salmasius inprimis in exercitationibus ad Solinum pag. 572. *Latini veteres ex Græco ἄφλαστον fecerunt aplustrum: antiquissimi dicebant amplustre, inde Grammatici amplustria dicta interpretantur, navium ornamenta, quia erant amplius quàm essent necessaria usu.*

Apocha, scriptum pro creditor debitorem absolvit. Gr. ἀποχή, ab ἀπέχειν, quod est, ἀποφέρειν, sive ἀπολαμβάνειν. Quomodo Christus Matth. VI ait, eos, qui eleemosynas dant, aut hoc fine precantur Deum, ut ab hominibus videantur, ac laudentur ἀπέχειν τὸν μισθὸν αὐτῶν. Ac Plutarchus quoque similiter locutus, ut ad eum locum notavit doctissimus interpres. Quomodo differat ab *acceptilatione*, cognoscimus ex l. IX, D. de Acceptil. ubi sic loquitur Ulpianus: *Inter acceptilationem & apocham hoc interest, quòd acceptilatione omni modo liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit: apocha non aliàs, quam si pecunia soluta sit.* Eadem habes in Glossario Græco: Διαφέρει ἀποχὴ ἀθωώσεως· ὅτι ἡ μὲν ἀποχὴ οὐ καθόλου ἔχει τὴν ἐλευθερίαν, οὐδὲ ἀδιαίρετον· ἡ δὲ ἀθώωσις ἐξ ἅπαντος τρόπου καὶ διαστάσεως ἐλευθεροῖ. καὶ πάλιν· ἡ μὲν ἀθώωσις πάντως ἐλευθεροῖ· ἡ δὲ ἀποχή, οὐκ ἄλλως ἢ ὅτε καταβληθῇ τὰ χρήματα.

Apologus, ἀπόλογος, quia sit λόγος ἀπὸ λόγου. Nam aliud apertè dicit, aliud innuit. Apologia, ἀπολογία, ab ἀπολογεῖν, si vim partium, τοῦ ἀπὸ & λέγειν, spectemus, propriè notat *refellere*. Quod quia facit, qui se defendit, hinc factum, ut ἀπολογεῖν sit *caussam dicere*, sive *defendere se*; ἀπολογία *defensio* seu *caussæ dictio*. *Apologare* etiam apud L. Senecam legas, epist. XLVII. *Ipse illum invicem apologavit, & ipse non judicavit domo suâ dignum.* Ea constans vett. libb. lectio est. Quæ si recta; fuerit ab ea notione τοῦ ἀπολέγειν, quâ notat, *admittere nolle, rejicere, repellere*: quomodo Polybius, Plutarchus, aliique utuntur. Ita Lipsio etiam videtur. Nec insolens eo seculo, ut Latini Græca vocabula donarent terminatione Latinâ; quando similiter dixerunt, *catamidiare, aporiari, chromatiare*, & alia. Henricus tamen Stephanus malebat *ablegavit*: sed invitis libb.

Apophoreta, ἀποφόρητα, ab ἀποφέρω, id est, *aufero*. Nominis caussam non intellexit Calderinus. Nam ait, sic dici dona, quæ amici remitterent illis, à quibus dona accepissent: ita populum Vespasiano misisse xenia, Vespasianum ei remisisse apophoreta. Sed sunt ista λῆροι. Apophoreta enim dicuntur, quæ convivis dantur domum auferenda: juxta interpretationem ipsius Martialis, cùm, epig. I Apophoretorum, ait:

> *Præmia convivæ det sua quisque suo.*

Turnebus, Adversf. lib. IX, cap. XXIII, probat idem, hoc Ambrosii, Exhortatione ad virgines: *Qui ad convivium magnum invitantur, apophoreta secum reportare consueverunt. Ego ad Bononiense invitatus convivium, ubi sancti Martyris celebrata translatio est, apophoreta vobis plena sanctitatis & gratiæ reservavi.* Idem, vel potiùs sub ejus nomine alius (Hilarius diaconus, ut arbitror,) in epist. ad Rom. *Ad quod omnes invitati apophoreta duplicia consequuntur.* Isidorus, lib. XX, c. IV, in muliebri genere dicit *apophoretam*, idque ex more seculi; ut *bibliam* posteriores, pro biblis. Exponit idem, vas escarium, quo poma, vel alia, inferrentur. Plura de apophoretis Lipsius, Saturn. lib. I, cap. XVI; & Fulvius Ursinus, appendice extremâ de Triclinio.

Apoplexia, ἀποπληξία, quasi *vehemens percussio*, ab ἀποπλήττω, quod est, *percutio*. Cælius Aurelianus, lib. III, c. V: *Apoplexia dicta est, quòd tanquam ex letali percussu repentinum faciat casum.* Scribonius Largus vocat *siderationem*; quia hoc morbo laborantes, quasi sidere aliquo sunt percussi. Cornelius Celsus, lib. III, cap. XXVI, tales appellat *attonitos*: sed tamen, latiùs patere, agnoscit. *Attonitos*, inquit, *raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo: ἀποπληξίαν Græci appellant.* Nempe attonitum, propriè, τὸν ἐμβρόντητον dicimus: sed per translationem, τὸν ἀπόπληκτον. Idem Celsus, cap. seq., suo seculo *paralysin* vocari ostendit his verbis: *At resolutio nervorum frequens ubique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes, infestat. Veteres auctores illud ἀποπληξίαν, hoc παράλυσιν nominaverunt. Nunc utrumque παράλυσιν vocari video.* Nempe παράλυσις est ἡμιπληξία, cùm altera tantum

cero-

cerebri pars ab humore pituitoso, vel etiam melancholico, obstruitur: ἀποπληξία vero, cùm humor is universum cerebri corpus imbuit; ac facit, ut vel nullus, vel perexiguus, spiritus animalis subeat in nervos: unde fit ut aboleatur motus facultatis animalis. Qui si non aboleatur penitus, sed tantùm corrumpitur; (fit hoc cùm humor, non tam obstruit cerebrum, quàm copiâ & malignitate gravis ac molestus est; unde ipsum movendi & sentiendi principium in se recurrit, & eam à se amoliri contendit crebrâ & inæquali corporis convulsione & concussione, eâque tantâ, ut ex humore in cerebro exagitato spumam eliciat.) hoc, inquam, cùm fit, ἐπιληψία vocatur, διὰ τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ κρατεῖσθαι τὰς αἰσθήσεις, ut ait Trallianus: quia *sensus invadit*, *eosque retinet*. Nam utrumque, τὸ ἐπιλαμβάνειν notat; *invadere* sive *corripere*, & *retinere* seu *sistere*. Unde & Trallianus duo hæc, ἐπιλαμβάνειν (pro quo corruptè apud eum ἐπιλανθάνειν editum est) & κρατεῖν, conjungit.

Apostema, Plinio, quod Celso, *abscessus*. Ἀφίσταμαι, *abscedo*, *secedo*. Unde ἀπόστημα esse, etiam Galenus scribit, ad Glauconem. Nempe quia humor, qui digeri non potuit, in suppurationem versus, partes eas, quæ humorem præter naturam in se recepere, resolvit, ac cùm antea essent contiguæ, separat, ac disjungit. Ejusdem originis est ἀποστάτης, *apostata*, desertor religionis Christianæ. Unde *apostatare*, apud veterem Sirachidæ interpretem, cap. x, 14, & xix, 3, est ἀφίστασθαι, *deficere*.

Apostolus, ἀπόστολος, *legatus*; ab ἀποστέλλω, quod est, *cum mandatis emitto*. Matth. cap. x, 5: Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς· *Hos duodecim legavit*, sive cum mandatis emisit, *Christus*. Classem quoque emittendam Græci vocarunt ἀπόστολον· &, quibus ejus emittendæ cura esset, ἀποστολεῖς· cujusmodi & judices erant in controversiis nauticis. Auctores Suidas & Harpocration. Aliam quoque notionem docet Paullus, Sentent. lib. v, tit. xxxiv. *Ab eo*, inquit, *à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, literæ dimissoria diriguntur, quæ vulgò apostoli dicuntur.*

Apotheca, ἀποθήκη, ab ἀποτίθεσθαι, quod est, *reponere*, *recondere*. Isidorus lib. xv, cap. v: *Apotheca, vel horrea, à Græco, verbum ex verbo, repositoria, vel reconditoria dici possunt, eo quod in iis homines elaboratas fruges reponunt. Unde & ἐνθήκην, Græco sermone, repositam rei copiosam substantiam appellamus.* De *entheca* quod ait, sic sæpe utuntur scriptores Ecclesiastici. Ut Cassianus, libro de institutis monachorum, cap. iv: *Cumque totam enthecam cœnobii, suam esse credat substantiam.* Et Gelasius, xii q. ii c. *Vobis enim siquis fort: sub annuâ remanebit expensâ, electo idoneo ab utraque parte custode, credatur enthecis.* Sed redeamus ad *apothecam*. Quæ vox generalis est. Unde à Jurisconsultis, & aliis, tribuitur vinorum, olei, librorum, similibusque receptaculis. Quomodo ab *officinâ* & *tabernâ* differat, ostendimus in, *Taberna*.

Apricum opponitur *opaco*. Unde in Glossis vett. exponitur, ἡλιαζόμενον. Item τόπος εὐήλιος, προσήλιος. Est igitur locus soli expositus. Dicitur *apricum* quasi *africum*, ab α στερητικοῦ, & φρίκη, *horror*. Sic Festus, in *Apricus*. Servius, in v Æn. Isidorus, lib. xiv, cap. viii. Atque ab eâdem origine *Africam* dici volunt iidem. Sed de *Africâ* quidem quin fallantur, nullus dubito. Vide quæ hac de re in *Africus* dicimus. Nec de *aprico* assentire ausim. Magis placet, *apricus* quasi *apericus* dici, quia locus sit *apertus*, solique expositus. Nec tamen quivis locus soli expositus sit apricus: sed temperatus, atque ad apricandum idoneus. Unde est, quòd in vett. Gloss. exponitur εὐήλιος. Ubi attendere oportet vim adverbii εὖ. Hinc *apricitas*, de temperie loci. Sic usi Plinius, Justinus, Solinus.

Aprilis geminum etymon ponit Isidorus, lib. v, cap. xxxiii. Unum est, ut sic dicatur, quasi *aperilis*, quia *aperit omnia*. Quod etymon cùm Varroni placuit, cujus verba mox ponemus; tum Ovidio, lib. iv Fastorum; Macrobio, lib. i Saturn. cap. xii; & Servio, ad illud i Georg.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus.

Alterum etymon est, ut *aprilis* dicatur, quasi *aphrilis* ab ἀφρὸς, *spuma*; quia nempe ex hâc nata Venus; cui is mensis sacer. Hujus etymi auctores qui sint, mox ex Varrone dicemus. Eosque etiam Nunnesius sequitur in Grammatistice: ut cui *aprilis* sit ab Ἀφροδίτῃ. Verùm Cincius, ut ibidem auctor est Macrobius, negabat, huic mensi à Venere indi nomen potuisse, eo quòd Venus antiquis illis Romuli nepotibus fuerit ignota, ut cui nullum instituerint diem festum, ac cujus nulla in Saliaribus hymnis mentio fiat. Cincio adstipulatur Varro. Ut hæc ejus indicant verba, è lib. v de L. L.: *Secundus mensis (ut Fulvius Flaccus scribit, & Junius Gracchus) à Venere, quod ea sit* Ἀφροδίτη. *Cujus nomen ego, antiquis literis quòd nusquam inveni, magis puto dictum, quòd ver omnia aperit, Aprilem.* Josephus Scaliger, Conjectaneis in Varronem, idem ab Arnobio proditum ait, lib. ii. Sed apud eum haut aliud lego, quam, Apollinis nullam fieri mentionem in indigitamentis Numæ Pompilii. De Venere autem ne γρῦ quidem. Quare hoc quidem μνημονικὸν ἁμάρτημα esse suspicor. Porrò illud adjiciamus, nec *aprilem* ab *aperiendo* dictum videri, quamquam id putabat Varro; sed ab *aper*. Visum hac de re adducere illustrem Josephi Scaligeri locum è schedâ ejus ineditâ, quam penes me habeo. *Quomodo*, inquit, *mensis Aprilis dici potuerit ab aperiendo, equidem non video. Primum cum annus ab initio x tantum mensium fuerit, necesse est semper menses vagos fuisse, neque stationes temporum fixas tenuisse. Ita Aprilis semel tantum incidebat in tempus vernum, & post* xii *annos Romuleos, hoc est,* x *Lunares, redibat in orbem. Deinde Aprilis non potest descendere à verbo. Nam nomina, quæ hujus terminationis sunt, si descendunt à verbo, penultimam corripiunt: ut, probabilis, utibilis vel utilis, facibilis vel facilis. Si autem à nomine, eandem producunt: Equus, equilis; ovis, ovilis; caper, caprilis* (utitur hac voce Varro ii de R. R.;) *aper, aprilis, &c. præter pauca: humilis, similis, &c. Ergò Aprilis ab apro, hoc est, porco. Ut Athenis ἐλαφηβολιών, hoc est, cervilis. Sic Aprilis καπριβολιών, vel καπροβολιών.* [atqui media producitur. Rectius itaque ab *apro*, qui tum sacrificabatur.]

Apua, genus minimi pisciculi, ut ait Festus. Venit ab ἀφύη, mutatâ adspiratâ in tenuem. Quomodo à πορφύρα est *purpura*, à φοῖνιξ *Pœnus*, &c. Etsi autem ἀφύαι etiam dicantur quædam, quæ nascuntur è semine, ut apua cobitis, & quædam aliæ: verè tamen proprieque id nomen convenit ei speciei, quæ non è semine nascitur, sed superfluitante in mari spumâ, quæ excitatur, cùm aqua multa e cœlo fluxerit. Hoc genus Aristoteli idcirco ἀφρὸς, Athenæo ἀφρίτης, aliis, eodem Athenæo teste, ἀφρία appellatur. Estque Veneri dicatum, quia & Dea illa è spuma maris nata fingitur, indeque nomen Ἀφροδίτης accepisse, à Platone & aliis putatur. Dicta vero ἀφύη ab ἀπὸ & ὕειν, *pluere*, quia imbribus multis collectis, excitatur spuma istæc, è quâ apuam nasci dicebamus. Plinius lib. xxxi, cap. viii: *Apuam nostri, aphyen Græci vocant; quoniam is pisciculus e pluviâ nascitur.* Vel dicta ἀφύη, quasi ἀφυής, hoc est, δυσφυής, quasi non nata, quia nempe coitu non procreetur. Hanc etymologiam ponit Athenæus, lib. vii. In Aldinâ pro δυσφυεῖς, editum διφυεῖς, quasi *bis natas*; ut quæ temporis spatio pereant, ac denuo nascantur, auctore Aristotele. Verùm, sic non ἀφύαι, sed ἀναφύαι dicerentur. Neque hoc dicit Aristoteles, easdem numero apuas renasci, sed specie easdem. Quare non dubitandum, quin rectè in postremâ editione δυσφυεῖς legatur. De apuis videre præter alios potes Aristotelem, lib. vi de histor. animal. cap. xv; Rondeletium, lib. vii de piscibus; Isaacum Casaubonum, lib. vii Animad. in Ath. cap. viii.

Apud, quasi *ad pedes*: ut censet Cæsar Scaliger, de causs. L. L. cap. clvii. Sed obstare videtur, quòd veteres pro eo *apor* dixere, teste Festo. Nisi malis *apor*. Sic enim MS^tus^ unus: ubi complures *apor*. Vel scribendum *ape*. Nam in Glossis Philoxeni est, *Ape*, παρά. Verùm potius emendandæ Glossæ ex Festo. Nam & legas apud Victorinum: *Sed nos nunc & adventum, & apud, per d potius, quam per t scribimus, arventum, & apur.* Fortasse autem *apor* sive *apur* sit ex *apere*, quod valet *apisci*: hoc est, *invenire ac comprehendere*. Sanè, quæ *apud nos* sunt, inventu ac comprehensu facilia sunt.

Apus, ἄπους, quasi, *sine pedibus*. Plinius lib. x cap. xxxix: *Plurimum volant, quæ apodes, quia careant usu pedum. Ab*

alii cypseli appellantur. Nidificant in scopulis. Hæ sunt quæ toto mari cernuntur: nec unquam tam longo naves tamque continuo cursu recedunt à terrâ, ut non circumvolitent eas apodes. Cetera genera resident, & insistunt: his quies, nisi in nido, nulla: aut pendent, aut jacent. Ceterùm, non in totum pedibus carent: sed eos pilosos, adeoque minutos habent, ut carere videantur. Ideo Aristoteles, lib. I historiæ de animal. Ὀρνίθων εἰσί τινες κακόποδες, οἱ διὰ τοῦτο καλοῦνται ἄποδες. Non dicit, carere pedibus, sed pedum usu carere. Nam κακόποδες, non *depes*, ut Gaza vertit; sed potiùs *pravipes*, ut transfert Cæsar Scaliger. Sed in Americâ aves sunt verè *depedes*; ut ex Hispanicis navigationibus constat. Quod autem Plinius ait, *apodes* aliter *cypselos* vocari, id clare dixerat Aristoteles in histor. animal. lib. IX, cap. XXX: Οἱ δ᾽ ἄποδες, οὓς καλοῦσί τινες κυψέλους, ὅμοιοι τῇ χελιδόνι εἰσί. Et videntur *cypseli* dictæ, à κυψέλη, quod est *capsæ* genus, sive è vimine plexum, sive è luto factum. Caussa nominis erit, quia nidos faciunt ad *capsulæ* formam. Etiam Periandri pater, quia delituisset ἐν κυψέλῃ, Κύψελος dictus, ejusque posteri Κυψελίδαι. Herodotum vide in V. Bocmanus volebat, avi cypselo nomen esse à קפוז *kippoz*. Sed eo potiùs *ericius* notatur, ut R. Salomon sensit, & Aben-Esra, ut testatur Kimchi in libro Radicum. Eoque modo, præter vulgatum interpretem, vertit Vatablus. Sunt, qui *testudinem* exponant; &, quibus *avem* esse placet, aut *vulturem*, aut *ululam*, aut *merulam* esse arbitrantur. *Merulam* quidem vertit socer Junius, idque approbante etiam in Lexico suo doctissimo Buxtorfio.

APYRINORUM mentio apud Martialem, in Xeniis, epigr. XLII, & XLIII: item Plinium, lib. XIII, cap. XIX. & lib. XXIII, cap. VI. Est ab *a* στερητικῷ, & πυρὴν, *nucleus*, sive ligneum osseumve illud, quod inest pomis, uti cerasis, mespilis, & similibus. Hanc vocis originem clarè indicat Plinius, his verbis: *Divisit & in genera, apyrinon vocando, cui lignosus nucleus abest.*

A Q

AQUAM Festus dici ait, quasi *à quâ juvamur*: ubi codd. alii *vivamur*, alii *vivamus*. Possis & dicere, *à quâ sumus*; quia aqua rerum omnium principium est, ut quidem voluit Thales. Hanc etymologiam confirmare videtur, quòd Lucretius primam producere videatur, cùm scribit, lib. VI:

Quæ calidum faciunt aquæ tactum atque saporem.

Verùm, etsi Lambini audaciam probare non possum, qui, solâ fretus conjecturâ, pro *aquæ* reposuit *laticis*: tamen nec iis assentio, qui primam hic produci putant: quos inter Scipio Gentilis, lib. II παρεργ. cap. ult. Nam *aqua* hic trisyllabon est, quasi *acua* dicas: quomodo eidem alibi *relicuum* tetrasyllabon est, pro, *reliquum*. Quare si hic versus quicquam facit ad eruendum etymon, potius crediderim, eo confirmari illorum sententiam, qui *acua* esse volunt ab ἀφύη, quod erit ab ἀπὸ, & ὕειν· ut propriè notet aquam pluvialem; ut & ὕδωρ, sive ὕδος, quando hoc quoque ab ὕω Grammatici esse volunt. Quod si cui hoc etymon improbatur, quia ἀφύη non inveniatur ea notione apud Græcos, is, vel cum Varrone, possit *aquam* deducere ab *æquitate*, hoc est, planitie. Vel possit, cum Angelo Caninio, & *aquam*, & *æquor*, deducere à Dorico αἰκὸς, quod *æquum* ac *leve* notat. Vel, cum Petro Nunnesio, deducat ab ἰχὼρ· quod est, ὑγρότης λεπτὴ, *humor tenuis*; ut explicat Galenus. Vel denique, cum Julio Scaligero, dicere possit, veteribus Græcis *aquam* dictam ἄχα. Quod probari videtur voce Ἀχελῷος. Siquidem ea est, non παρὰ τὸ ἄχη λύειν, quod scripsit Eustathius: sed, ut Scaliger, cap. XXVIII de caussis L. L., & Exercitat. DCCXXV, docet, ab ἄχα & λῶος, quòd à λύειν, ut ad verbum sonet, *aqua lavacrum*. Pro hac sententiâ est, quòd veteres *Achelouм* pro quâvis aquâ dixerint: ut Macrobius ait, lib. V, cap. XVIII; Servius, in I Georgicorum; Eustathius, in Iliad. β· & Etymologus, in Ἀχελῷος. Non ignoravit hoc divinus poeta, cum scripsit;

Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis.

Euripidem quoque aliquot locis sic locutum, docuit Fulvius Ursinus. Sed, ut verum dicam, ex cunctis his nullum Etymon satisfacit. Verum autem puto, vel *aqua* vocem non habere originem in Latio aut Græcia: vel esse à *fusione*; quod Caninius quoque scripsit; quasi ἀ χοὴ. Nam interdum Latini articulum nomini jungunt. Sic ex τὸ μέθυ, *temetum*. Ac videtur similiter ex ὁ χὴν (quomodo *anser* vocatur à Græcis) factum *ocha*, vel *aucha*. Glossæ vett. χὴν, *auca*, *anser*. Ab *aqua* est diminutivum *aquula*; apud Cicer. I de Orat. & Plautum, Curcul. Pro quo & *aquila* legitur, per *i*. Quia verò hæc vox & aquilam militarem notat, more suo lusit eâ Plaut. Pers. act. V, sc. I. *Hic statui volo primum aquilam mihi, Unde ego omnes hilaros* &c. Ita plerique emendant, consentientibus fere MSS[tis], & vetere Aldi. In vulgatis verba sunt trajecta. Ab *aqua* & *ago* in Digestis est *aquagium*; quod ad verbum sonat ὑδραγώγιον· unde Festus *aquæductum* interpretatur. Dicitur verò & *aquagium*, & *aquæductus*, quia aqua ex loco quovis ageretur sive duceretur in castellum, ut inde in loca distincta certâ efflueret mensurâ. Gloss. vett. ὑδραγωγεῖον, *aquæductium*, *aquarium*, *aquagium*. Ubi & *aquarium* dici videmus: quod reperias in quibusdam Solini codd. Dionysius Hal., l. III, vocat τὰς τῶν ὑδάτων ἀγωγάς. Alii simpliciter ἀγωγὰς appellant. Vide de his duos Frontini libros; Plinium, lib. XXXI, cap. VI; & è junioribus G. Fabricium, in Româ suâ; ac Aldum Manutium, lib. I de quæsitis per epist. *Aquileges* sunt, qui aquarum indagatores vocantur Columellæ, l. II, cap. II, ac aquarum libratores appellantur, l. II, de excusat. artific. in Cod. Theodos. Sic autem ab aquis legendis sive colligendis dicuntur, ut ex Nonio cognoscimus. Ubi hæc citat e Varronis Quinquatribus: *An hoc præstat Herophilus Diogeni, quod ille è ventre aquam mittit? an hoc te jactas? At hoc pacto utilior te Tuscus aquilex.* Utitur & Seneca, lib. III natur. quæst. cap. XV. *Sæpe colligitur, roris modo, tenuis & dispersus liquor, qui ex multis in unum locum confluit. Sudorem aquileges vocant:* ubi malè quidam, *aqualeges*. Invenias & apud Plinium Veronensem, lib. XXVI, cap. VI; & Novocomensem, epist. ad Trajanum. Budæus quoque, in verbis Callistrati, *aquileges* pro *aquilices* legendum suspicatur. Sed nihil mutatione opus censeo. Nam *aquileges* quoque ab aquis eligendis dicuntur *aquilices*. Gloss. vett. *Aquilices*, οἱ τὰ ὑδραγωγεῖα ἐργαζόμενοι, οἱ ὑδροχοΐζοντες, πηγαμῖται, ὑδροσκόποι. Aliàs *aquilices* sunt, qui in siccitatibus, rei divinæ procuratione, aquas cælo elicerent. Hinc *aqualicium*, sive *aquilicium*, ipsum sacrificium, quod pro impetrandis imbribus fiebat. Festus, vel potiùs Paullus: *Aqualicium dicitur, cùm aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur, ut quondam manali lapide, si creditur, in urbem ducto.* Tertullianus, apolog. cap. XL. *Aquilicia Jovi immolatis, nudipedalia populo denuntiatis.* Aliquid hac de re quoque diximus in *Manalis*. Ab *aqua* item *aqualis* dictus, ut Varro ait, IV de L. L. Vas est aquarium, unde manibus aqua affunditur. Est & apud Plautum, Curcul. actu II, scen. III; & Mil. act. III, sc. II. Μεταφορικῶς autem sumitur pro imo ventre, quia ut aqualis aquam, sic ea pars urinam fundat. Pers. sat. I:

—— *Nugaris, cum tibi, Calve,*
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extat.

Nec pro imo tantum ventre, sed & pro stomacho seu ventriculo accipitur. Seneca, apud Lucillium: *Cùm pervenit cibus in ventrem, aqualiculi fervore concoquitur, tunc demum corpori accedit.* Marcellus quoque Empiricus utitur hoc pacto aliquoties. Hujus etiam loci est, *aquamanalis*; quo usus Varro, apud Nonium, in *Trulleum*. Posteriores pro eo dixere *aquæ manile*. Nam *manale*, & *manile*, dicebant, ut *librale*, & *librile*. Utitur Paullus, l. III, in princ. ff. de supell. Sic enim apud eum legi debere, rectè censent Cujacius, lib. X Observ. c. XIII. & Jos. Scaliger, ad Festum, in *Manalem lapidem*. Vulgò trajectis malè literis *aquiminale* apud eum scribitur. In vett. Gloss. exponitur χέρνιβον. Sic verò dicitur, vel quòd ex eo aqua manet; quod Varro existimabat: vel potiùs ab *aqua* & *manibus*. Quod confirmatur veterum ritu, qui aquam ante cibum his verbis poscebant. *Aquam manibus.* Plautus, Persâ, act. V, sc. I: *Meum natalem agitemus amœnum: date aquam manibus; apponite mensam.* Fabius Pictor, apud Nonium, in *Polubrum*: *Aquam manibus pedibusque dato: polubrum sinistrâ manu teneto, dexterâ vasum cum aquâ.* Ejusdem originis est *aquiminarium*, vel potiùs *aquimanarium*, apud Pomponium, in l. XXI. ff. de arg. & aur. leg. Vide quæ de eo Cujacius, l. X Observ., cap. XVII. *Aquarii* dicuntur, qui aquam

ferunt,

ferunt, ὑδροφόροι. Item ὑδροφύλακες, aquarum custodes, sive aquæductuum curatores. Cui hominum generi cùm cura incumberet deducendi in urbem aquas publicas, sæpe eas in privatum usum convertebat, aut, aliis facientibus, connivebat. Julius Frontinus, lib. I, de aquæductibus: *Caussa est fraus aquariorum, quos aquas ex publicis ductibus in privatorum usum derivare deprehendimus. Sed & plerique possessorum, & quorum agris aqua circumducuntur, fraude formas rivorum perforant: unde fit, ut ductus publici hominibus privatis, vel ad hortorum usum subserviant, vel ad itinera suspendant*, &c. Hinc liquet, cur Cælius, epist. VII ad Cic. scribat, se pugnare cum tabernariis & aquariis. Nam erat Cælius ædilis curulis. Ad hos autem cura aquarum publicarum pertinebat. Ac putat Paullus Manutius, in comment. ad eam Cælii epistolam, eos, qui in stupris uxorum connivérent, inde *aquariolorum* nomen indeptos, quòd *aquariis* essent similes, qui itidem connivèrent in publicarum aquarum derivationibus. Sic sanè *aquarioli* voce usus videtur Appuleius, Apol. II: *Aquariolus iste uxoris suæ*. Sed magis placet, *aquariolos* propriè esse προαγωγούς. Festus: *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi adseclæ*. Sic utitur Tertull. in Apolog. cap. XLIII: *Primi erunt lenones, perductores, aquarioli*. Videturque id nomen esse ὑποκοριστικῶς factum ab altera illa aquariorum significatione, quâ ὑδροφόρους notat: ut nempe propriè sic dicantur, quòd aquam ferrent meretricibus, qua Veneri operatæ indigerent ad sese eluendas. Hinc apud Plautum ait meretrix, Pœnulo, act. I, sc. II: *Aggerundâque aquâ sunt viri duo defessi*. Idem docet Lampridius, in Commodo: *Aquam gessit, ut, lenonum ministeriis probrosis natum magis, quam ei loco, crederes, ad quem fortuna pervexit*. Itaque & in vett. Glossis legas: *Aquaculat, lenocinatur*. Vide Turnebum, lib. XIV, cap. XII. Lipsium, lib. I Antiq. cap. XII; Colvium & Scip. Gentilem, ad II Apol. Appulei. Nec tamen displicet doctissimi Savaronis sententia; qui, ad Sidonii epist. VII lib. IX, *aquariolos* dictos scribit, quia ad aquas versarentur, meretricum gratiâ, quæ olim cellas suas in actâ construebant. Firmat hanc rem M. Tullius de suppliciis: *Tametsi in actâ cum mulierculis jacebat ebrius*. Et postea: *Ipsam illam ad partem litoris, ubi per eos dies tabernaculis positis castra luxuriæ collocarat*. Item Suetonius, in Nerone, cap. XXVII: *Quoties Ostiam Tiberi deflueret, aut Baianum sinum prænavigaret, dispositæ per litora & ripas deversoriæ tabernæ parabantur, insignes ganeæ matronarum, institorio copas imitantium, atque hinc inde hortantium ut appelleret*. Vide & quædam, quæ hujus item loci sint, in *Lupanar*.

AQUIFOLIUM ὀξυάκανθος, ut *Aquifolia ilex*, ἡ ὀξύφυλλος πρῖνος. Nomen utrique ab aculeatis foliis ac pungentibus. Plinius lib. XVI, cap. XXIV: *Folia aculeata aquifolio, & ilicum generi*. Aquifolium igitur quasi acutifolium. *c* & *q* facile commutantur: ut, *quis*, *cujus*; *quatio*, *percutio*. Imò fortasse, ut à *rigo riguus* dicitur, à *noceo* sui *nocuus*: sic *acuo acuus*: unde *acuifolium*, vel *aquifolium*. Simile est *aquipedius*; ab acumine pedum. Quod simile est Græco ὀξυποδεῖν, de iis qui celeriter currunt. Glossæ: *Aquipedium*, ὀξυποδία. Festus: *Acupedius dicebatur, cui præcipuum erat in currendo acumen pedum*. Lucilius: *Aquipes vocem mittere cœpit. Aquipes*, vel *acupes*, quasi ὀξύπους, qui & πόδας ὠκύς. Vulcanius, notis in Glossarium, putat, apud Festum pro *acupedius* legendum *acripedius*. Nec enim arbitratur, acumen commodè dici pro celeritate. Sed eum refellunt, quæ diximus. Et *acupedius* constanter est in MSS[tis], & vett. edit.

AQUILÆ geminam originationem ponit Festus, sive Paullus. Una, quam ipse sequitur, est ab *aquilo*, hoc est, fusco sive subnigro colore, qualis aquæ esse solet, unde & *aquilo* nomen, ut suo loco dicemus. Altera, quam aliis tribuit, est ab *acute volando*. Nam *avis hac nulla volat vehementior*, ut est apud Cic. II de Divinat. Ac apud Cedrenum legimus, videri Veteres, ad significandam raptus celeritatem, finxisse, Ganymedem aquilâ a Jove raptum esse. *Aquila* autem ab *acumine*, hoc est, celeritate volatus, eâ ratione dicetur, quâ, ab *acumine* sive celeritate *pedum*, dixere *aquipes*, & *acupedius*: ut in *Aquifolium* ostendimus. Quod si quis volatui acumen haut rectè tribui putet, per me licet, aquilam ab *acuto*, non volatu, sed visu, dictam esse existimet. Quippe, ut B. quoque Augustinus, post Homerum, & alios, scripsit, aquila est acuti adeo intuitus, ut cùm in eam altitudinem elata est, ut nec humanis pateat oculis, tamen & minutos videat pisciculos in mari natantes, & lepusculos sub umbroso frutice recubantes. Notum etiam, ut aquila, quemadmodum Sillius Italicus cecinit,

Phœbeâ dubios exploret lampade fetus.

[à λάω, λέω, λεύσσω, ἀκυλέης, *ab acuto visu, unde & leo dictus*.] Duplicem, vel triplicem potiùs, aquilæ etymologiam vidimus. Addam & quartam, quam verissimam censeo. Planè enim adsentio doctissimo Angelo Caninio, qui *aquila* esse putat ab αἰγὸς, quomodo avis ea Cypriorum dialecto vocatur, teste Hesychio. Eamque sententiam amplexus & Petrus Nunnesius. *r* conversum in *l*, quomodo a κανθήλιος est *cantherius*, à στλεγγὶς *strigilis*, à κάγχαλος Hetruscum *ganghero*, & similia, quemadmodum in *Aquilo* dicemus. Hæc de primâ aquilæ significatione. Insuper verò & piscis sic vocatur, quia velut expansis alis aquilam imitatur. Sic quoque dicebatur id Romanarum legionum signum, quòd a primâ cohorte legionis suscipi solet: ut scribit Vegetius.... Sic autem appellabatur, quòd esset aurea argenteave effigies aquilæ in sacrario constitutæ. Id sacrarium imponebatur hastæ, quæ ex parte inferiori acuta erat, quo in terram defigi posset. Meminit tum aquilæ argenteæ, tum sacrarii ejus Cic. Catil. I. & II. Erat autem una unicuique legioni aquila, cùm signa tot fuerint, quot cohortes. Unde liquet, meritò signa & aquilas, tanquam diversa, conjungi a Claudiano lib. II in Eutrop. vers. CCXXV:

—— *Hos aquilæ, Romanaque signa, sequuntur*.

Uti & Tacito lib. I. & XV Annal. ac II & III Histor. & apud alios auctores passim. Vide H. Jun. lib. III Animadv. c. XIII. & imprimis Justum Lipsium, comment. in II Annal. Taciti.

AQUILO Latinis dicitur, qui Græcis *boreas*. [μελαμβορέας, nam ἄκυλος μέγας.] Estque ventus spirans ab ortu solstitiali sive æstivo; ut scribit Gellius, lib. II, cap. XXII. Confirmat id Cornelius Nepos, in Miltiade. Ubi idem, Lemniorum responsum commemorans, priùs, *ventum aquilonem*, ait; pòst, *ventum boream*, inquit. De etymo sic Festus: *Aquilo ventus à vehementissimo volatu ad instar aquilæ appellatur*. Sed verius Angelus Caninius; juxta quem, uti & Petrum Nunnesium, *aquilo* est ab ἀκυρὸς, quomodo ὁ κερρᾶς, *boreas ventus*, vocatur, Hesychio teste. Conversum *r* in *l*, quo pacto à βάκτρον est *baclum*, sive *baculum*, ac à *Remo Lemures* dicimus, non *Remures*. Plura id genus adferebamus, cùm, à Cyprio sive Æolico αἰγὸς, *aquilam* similiter dici, ostenderemus.

AQUILUS. coloris hujus meminit Plautus, Pœn. act. V, sc. II. & Suetonius Aug. Lucilio quoque eam vocem tribuunt vett. Glossæ, ut mox parebit. Apud Nonium item, in *Lavit*, sic locum Varronis emendat Scaliger:

Atque Ægeus fluctu, quam lavit antè aquilo,
Sævus ubi posuit Neptuni filius urbem.

De vocis origine sic Festus: *Aquilus color ab aqua est nominatus. Nam cum antiqui duos omnino naturales nossent, id est, album & nigrum: intervenerit autem is quoque, qui ita neutri similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat: potissimùm ab aqua eum denominarunt; cujus incertus est color*. In vett. Glossis est, *Aquilum*, μέλαν ὡς λυκίσκος. Quod non refragatur Festo. Nam, quod subnigrum est, id & nigrum vocari solet. Homerus, Odyss. ε, sub finem:

—— Καὶ μέλαν ὕδωρ

Πίνουσι.

Maro:

Quà niger humectat flaventia culta Galesus.

Nigra autem vel subnigra vocatur aqua, non quia talis est, sed quia ob agitationem aut profunditatem nigricans videtur. Isque apparens aquæ color, ratio est, cur Neptuno nigrum taurum sacrificare soleant; ut auctores sunt Phurnutus, & Eustathius in illud Od. γ. Ταύρους παμμέλανας. Ab *aquilus* est *Aquilius*. Festus: *Aquilius, prænomen, ab aquilo colore, id est, nigro, est dictum*.

A R

Ar*æ* geminam ἐτυμολογίαν adfert Varro, iv de L. L. *Ubi*, inquit, *frumenta secta terantur, & arescant, Area. Propter horum similitudinem loca in urbe pura, Area. A quo potest etiam Ara deûm esse, quod pura. Nisi potius ab ardore, ad quem ut sit, fit ara; à quo ipsa area non abest: quod, qui arefacit, ardor est solis.* Posteriorem ἐτυμολογίαν adfert quoque Isidorus, lib. xv Orig. cap. iv. Ab *ardendo* autem *aram* dictam putant ob sacrificiorum ignes, qui in iis fiebant. Hinc apophthegma illud Augusti Cæsaris; qui, cùm Tarraconenses nuntiarent, palmam in ara ejus esse enatam: *Apparet*, inquit, *quam sæpe accendatis.* Auctor Fabius, lib. vi, cap. iii, quod de risu. Scribit Isidorus loco assignato, quosdam velle, aras dici ab altitudine. Quæ misera est etymologia. Quare puto, eos non simpliciter dixisse, *aram* dici quasi *alta*; sed, *ara* esse ab αἴρω, quod est, *tollo in altum.* Tertiam ibidem ponit his verbis: *Alii aras dicunt à precationibus, quas Græci ἀρὰς vocant, unde contra imprecatio satura dicitur.* Ubi pro *satura* (quomodo in ultima Parisinâ Breulii expressum, ac in MSS^tis^ quoque meo legitur) planè corrigendum κατάρα. Est enim locus desumtus ex istis Servii ad ii Æn. *Ara autem dicitur à precibus, quas Græci ἀρὰς dicunt, unde contra imprecatio κατάρα dicitur.* Imò ἀρὰ non tantum precationem sive preces, sed etiam imprecationem sive diras significat. Item ἀράομαι *precor & imprecor* notat. Estque hæc notio ab Hebræo ארר arar, *maledixit, execratus est.* Sed ab altera notione τῆς ἀρᾶς, quâ precationem notat, *ara* nomen accepit. Est autem hæc Etymologia simplicissima. Non inerudita tamen illa Varronis, ut *ara* sit ab *asa*, converso *s* in *r.* [ab ἅζα] Quomodo, qui prius *Valesii, Fusii, Papisii*, postea dicti *Valerii, Furii, Papirii.* *Asa* vero antiquis fuit, quod postea *ansa*. Juniores inseruere *n*. Quomodo *tango* dixere pro antiquo *tago*; unde *tagax: frango* pro *frago*; unde *fragilis: tensa* item & *mensa*, pro *tesa* & *mesa*. De hac *aræ* originatione ponam verba Macrobii, è lib. iii, cap. ii: *Multifariam legimus, quod litare sola non possit oratio, nisi & is, qui deos precatur, etiam aram manibus apprehendat. Inde Varro, divinarum libro quinto, dicit, aras primum asas dictas; quòd esset necessarium à sacrificantibus eas teneri. Ansis autem teneri solere vasa, quis dubitet? Commutatione ergò literarum aras dici cœptas; ut Valesios & Fusios dictos prius, nunc Valerios & Furios. Hæc omnia illo versu Poëta exsecutus est:*

Talibus orantem dictis, arasque tenentem,
Audiit omnipotens.

Nonne eo additum credideris, non quia orabat tantùm, sed quia & aras tenebat, audiit eum? Nec non, cum ait:

Talibus orabat dictis, arasque tenebat.

Item:

Tango aras, medios ignes ac numina testor:

Eandem vim nominis ex apprehensione significat. Hactenus Macrobius. Plaut. Rudente: Gr. *Tange aram hanc Veneris.* La. *Tango.* Gr. *Per Venerem hanc jurandum est tibi.* Et paulo post: Gr. *Tene aram hanc.* La. *Teneo.* Gr. *Dejura, te mihi argentum daturum.* Appuleius, lib. vi: *Tunc genu nixa, & manibus aram tepentem amplexa, detersis ante lacrymis, sic adprecatur.* Vide plura in formulis Brissonianis. Græcis *ara* est βωμὸς, à במות *bamoth.* Eo pro arâ excelsâ, in montibus aut collibus exstructâ, sæpe utuntur Hebræi in sacris literis.

Araneus, & *aranea*, ab ἀράχνης, omisso χ. Quomodo à χλαῖνα est *læna*. Sic ἀράχνιον Latinis *araneum*, nempe tela araneæ. Sed transfertur ad plantas. Nam ἀράχνιον inter oleæ morbos refert Theophrastus, quando iis quiddam innascitur simile telæ araneæ. Plinius similiter lib. xvii, c. xxiv: *Est etiamnum peculiare olivis ac vitibus. Araneum vocant, cum veluti tela involvunt fructum, & absumunt.* Varia Græcæ vocis ἀράχνης etyma apud Etymologum, & alios, legere est. Sed certum, meo judicio, est, venire ab ארג, *arag*, id est, *texere*.

Arbiter Nunnesius Valentinus in Grammatice Græca credidit esse à βραβευτὴς, nempe τῶν συγκριτῶν. Sed verisimilius multo socer meus Franc. Junius putabat, in notis ad Tertull. Apologet. cap. vii, venire ab antiquo *ar* pro *ad* (unde *arferia, arcesso*, similiaque) & antiquo *bito*, pro *eo*; unde *perbitere*, pro *perire*. Pro eo est propria & vetus significatio *arbitri*, qua inspectorem ac testem significat; unde *arbitrari* pro inspicere, *arbitrium* pro inspectione. Cic. postremâ actione in Verrem: *Amœno sanè & ab arbitris remoto loco.* Passim sic Plautus: ut Aulular. act. iv, sc. i: Mil. Glorioso, ii, ii: & alibi. Hinc *arbitrium* pro arbitrorum sententia, & *arbitrari* de arbitris sententiam ferentibus. Sed generatim iis vulgo utimur. Antiquus Ecclesiæ Doctor Hypognost. lib. iii. *Arbitrium ab arbitrando rationali consideratione, vel discernendo quid eligat, quidve recuset, puto quod nomen accepit.* In Glossis Isidori legas, *Arbiterium, collectio arbitrorum multorum, id est, ipsa consensio.* Puto, *arbitrium* legendum. Loquitur de cœtus alicujus arbitrio, h. e. de multorum collectis in unum sententiis.

Arbor à *robore* dici vult Priscianus lib. vi. At ab *arvo* venire, putat Isidorus lib. xvii, cap. vi. Sed Cæsar Scaliger Exercit. cxxxix censet ex eo nomen fieri, quia αἴρεται βίᾳ. Ita arbor factum sit ex *auribior*, nomenque fuerit à magnitudine, quia valdè attollitur. Post hos liceat & nobis conjectare. *Arbosem* veteres pro *arbore* dicebant, ut *robosem* pro *robore*. Auctor Festus. Quid si igitur *arbos* sit ex *arbosis*, hoc ex αἴρω, h. e. *attollo, eveho*, & βορὰ, id est, *cibus, pabulum.* Sanè cum reliquus è terra, vel in terra, nascens cibus, oculis manibusque proximus sit, solus ille arborum plurimùm longè à terrâ atque oculis nostris attollitur. Quod cum aliquam mortalibus molestiam adferret, si frui vellent, jure hinc plantæ isti nomen dedêre. Quod si etymon hoc subtilius, quam verius, videatur, non displiceat origo ab אב *arbor*, inserto *r*: ut *herba* à Chaldaico אבא, itidem *r* inserto. Est verò אבא, *viror, primum plantæ germen.* [f. ex κάρφος vel καρφίς.] Ab *arbore* est *arboretum*: quo Claudius Quadrigarius usus primo annalium: *Convalles*, inquit, *& arboreta magna erant.* Citat Gellius lib. xvii, c. ii: atque addit, *Arboreta ignobilius est verbum, arbusta celebratius.* Ut à *jus* est *justus*, ab *onus onustus*; sic ab *arbos arbustum.* Vel, ut à *salix salicetum, salictum*, à *carex caricetum, carectum*; sic ab *arbos arbosetum, arbustum.* Ab eo, *arbustare agrum*, dixit Plinius: *arbustivas vites* Columella, ac Palladius, hoc est, quæ arboribus maritantur. Notum Plinii illud: *Longo judicatur ævo, nobilia vina nonnisi in arbustis gigni.* Apud Tertullianum quoque *arbustior* legas lib. ii adversus Marcionem, cap. ult. Ubi *arbustior* videtur dixisse pro *arbustivior*. Nisi *arbustivior* legendum: vel (quod Latinio placebat) *austerior*.

Arbutus, genus arboris frondibus raris, ut Festus ait, ac Servius. Plenius de eo Plinius. Sit ex ἄρκευθος, si rectè Glossæ Philoxeni: *Arbustus* (leg. *Arbutus*) κόμαρος, ὅ ἐστι δένδρον, ἡ καλουμένη ἄρκευθος. Sed κόμαρος quidem *arbutus*, at ἄρκευθος *juniperus*.

Arca, *quod arcentur fures ab ea clausa.* Sic Varro lib. iv de L. L. Nec abit Servius, cujus hæc verba ad i Æn. *Arcana est secreta, unde & arca & arx dicta, quasi res secreta, à qua omnes arceantur.* Græce similiter φωριαμὸς διὰ τὸ τοὺς φῶρας ἀπείργειν, ut scribit Eustathius. Nisi cum Etymologo sic dictum malis, ἐπεὶ πρὸς φυλακὴν τῶν φωρῶν κατεσκεύασται· *quoniam ad cavendum sibi à furibus est parata.* [ab εἴργειν, εἰργῶ & ἕρκος.] Alias quoque originationes ponit idem Etymologus, sed quibus parum veri inest. Imò neque ea arcæ etymologia, quam ex Varrone adtuli, admodum verisimilis est, longeque magis placet arcam dici, quod inclusa contineat ac servet. Nam *arcere* idem Festus ait, antiquis notabat *continere*. Imò, si audimus Julium Scaligerum in iv de re poët. cap. xvi, hæc princeps ejus verbi significatio est. De diminutivis arcæ sic idem Festus: *Arca diminutivum facit arculam, & arcellam: ut à porco porculum & porcellum, à mamma mammulam & mamillam.* Ab *arcis* dictus Deus *Arculus*. Idem Festus: *Arculus putabatur Deus, qui tutelam gereret arcarum.* Sic enim legendum non *arearum*. Est & *Arcula* ab *arcendo*, id est, vetando. Quo pertinet hoc Festi: *Arcula dicebatur avis, quæ in auspiciis vetabat aliquid fieri.* Ubi Scaliger mavult *arciva*. Sed MSS^ti^ constanter *Arcula*. Redeo ad *arca*: unde & est *arcarius*, quomodo in Cod. Theodos. dicitur, qui

qui pecunias arcis publicis includendas reciperet, receptasque adservaret. Gloss. Isidori: *Arcarius, dispensator, actor.* Gloss. vett. *Arcarius*, ἀποδέκτης χρυσοῦ. Latinam vocem retinuit Macarius Homil. xvi.

Arcanum, ἀπόῤῥητον, μυστηριῶδες, ἀπόκρυφον· ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Id quibusdam videtur esse ab *arce*, vel *arca*: aliis contrà, & *arx*, & *arca*, videntur esse ab *arcanus*. Prior est sententia Festi, sic scribentis: *Arcani sermonis significatio trahitur sive ab arce, quæ tutissima pars est urbis; sive à genere sacrificii, quod in arce fit ab auguribus, adeo remotum à notitia vulgari, ut ne literis quidem mandetur; sed per memoriam successorum celebretur: sive ab arca, in qua quæ clausa sunt, tuta manent. cujus ipsius origo ab arcendo pendet.* Altera est opinio Servii, cujus hæc verba ad i Æn. *Arcana est secreta, unde & arca, & arx dicta, quasi res secreta, à qua omnes arceantur.* Sed rectius Festus. Nam ut ab *oppido oppidanus*, à *fonte fontanus*; sic ἀναλόγως ab *arca* fit *arcanus*; ut proprie ita dicatur, quod arca continetur, conservaturque.

Arceo & *arcio* plurimum differunt. Nam *arcio* venit ab antiquo *ar* pro *ad* & *cio*: unde *arcesso*, de quo mox dicam. At *arceo* est *propulso*, estque juxta Festum à Græco ἄρχω, *impero*, quia τὸ ἀρχόντων est prohibere, ac cogere. Vel potius, est ab ἀρκέω, quod non tantum significat *sufficio*, (unde αὐτάρκης, *sibi sufficiens*) sed etiam *propulso*, & *auxilior*. Hoc nisi esset, poterat, quod Nunnesio placuit, videri factum ab εἴργω, vel ἔργω, mutato γ in *c*. quomodo à Γάϊος est *Caius*, ab ἀμόργη *amurca*, à γωρυτὸς *corytus*: aliaque id genus, ut dicemus voce *Congrus*. Ἀρκέω forte est ab Hebræo ערק, quæ notat *insequi, fugare, pellere*. Ab *arceo* est *arcivus*. Gloss. vett. εἰρκτικὸς, κωλυτικός. Indeque *arciva* avis, juxta Scaligerum, qui apud Festum legit: *Arciva dicebatur avis, quæ in auspiciis aliquid vetabat fieri. In vulgatis est arcula.* Ab *arceo* quoque est *artus*, unde quidam scribunt *arctus*. Sed de hoc separatim secundùm seriem dicemus. Compositum est *coerceo*, quod Festus exponit *continere*. Item hinc *porceo*, quasi *porro arceo*. De quo in *Porca*. Et *abarceo*. Festus: *Abarcet, prohibet.* Ubi MSS[ti], *Abercet*, ut *coercet*.

Arcera, ut Varro in iv de L. L. ait, *etiam in* xii *tabulis appellatur. quod ex tabulis vehiculum erat factum, ut arca, arcera dictum.* Possit & videri esse ab *arcus*, quia vehiculum fuerit arcuatum, seu fornicis instar. Sed Scaligero visum, esse ex antiquo *ar* pro *ad* (de quo sæpius dictum) & *carrus*. Ut simile sit voci *eporrhedium*, quod itidem ex ἐπὶ & *rheda*.

Arcesso, non tantum cum *voco*, sed & cum significat *accuso*, eodem modo scribitur, ejusdemque originis est. Nec adeo diversæ sunt hæ significationes, quàm volunt. Nam qui accusat, is in judicium vocat. Nec obstat, quod *accerso* & *arcesso* differre velint Charisius, Diomedes, Agrætius, Adamantius, Martyrius, plurésque alii. Nam multis argumentis evincere possumus, *accerso* per *c* non esse Latinum, sed posterioribus seculis, quibus hi vixere Grammatici, corruptum esse ex *arcesso*. Sane, quod præter alios Adamantius scribit apud Cassiodorum in Collectaneis de Orthographia, *accerso* per *c* esse *advoco*; *arcesso* per *r* esse *prohibeo, repello*: id facile refellitur. Primo enim obstant antiquiss. & optimi quique libri; in quibus (ut Pierius in x Æn., Manutius in Cic. lib. vii, ep. xxiii, plurésque alii monuerunt) *arcesso* per *r* in vocandi scribitur significatione. Ut apud Cæsarem lib. iii de bello Gallico: *Auxilia à Belgis arcessiti.* Ubi vulgo *accersiti*; in MS°, est *arcessiti*. Et possim mille ejusmodi locos adferre. Similiter Glossæ: *arcessit*, μετακαλέσεται. Deinde, *arcesso* nunquam significat *prohibere*, eoque nec ab *arceo*, esse potest, quod nihil ad vocationem facit, ac potiùs contrarium significat. Quod si omnino fatendum *accerso* quoque dici, idque ob Charisii, & aliorum quorumdam auctoritatem; qui videri possunt & ipsi, antiquis codd. nixi, sic statuisse: nihil tamen hinc aliud efficitur, quàm *accerso*, & *arcesso*, esse unum idemque verbum, quæ Terentii Scauri, Velii, pluriumque aliorum sententia est. Verum nos, quanquam horum sententiam non audemus plane damnare: tamen longe præferimus *arcesso* per *r*. Nam alterum illud unde quæso erit? Ab *accio*? At tum esset *accesso*, non *accerso*. At *arcesso* unde sit, planum est. Venit enim ab *accio*, sive, ut veteres dicebant, *arcio*, quod ex *ad* sive *ar*, & *cio* sive *cieo*. Antiqui enim *r* pro *d* ponunt in præverbio *ad*: unde *arcedere* pro *accedere*, dixit Turpilius, & *arvectum* pro *advectum* dixit Cato libb. de R. R. cap. cxxxv. & *arversarius* pro *adversarius* legitur in inscriptione antiqua, quæ est p. dvii, edit. Gruter. Hanc originationem secuti è veteribus Velius Longus, & Priscianus. Utriusque verba ponam. Sic igitur Velius in Orthographia: *Et in eo quod est arcesso, accerso, putaverunt quandam differentiam esse; ut accerso sit voco, tractum ab acciendo: arcesso, summoveo, ab arcendo tractum. Sed erraverunt. Arcesso enim, pro eo quod est arceo, numquam positum est. Verum, quod putant a literam obstare significationi, errant. d enim non minus in r literam transit, quam in c, cum dico & accedo & accommodo; quam apud antiquos in arverso, in arversario. Unde pro audiculis ab audiendo, auriculas dicimus, & meridiem pro medio die loquimur. Id ergo nihil interest, utrum arcesso, an accerso dicant, eadem significatione manente.* Illustris quoque hac de re locus est apud Priscianum lib. i, cap. de literarum numero & permutatione: *Antiquissimi*, inquit, *pro ad frequentissime ar ponebant, arvenas, arventores, arvocatos, arfines, arvolare, arfari dicentes, pro advenas, adventores, advocatos, adfines, advolare, adfari; unde ostenditur, recte arcesso dici ab arcio verbo, quod nunc accio dicimus, quod est ex ad & cio compositum.*

Architectura, & *architectonica*, idem sunt, ut Græcis ἀρχιτεκτονία & ἀρχιτεκτονική. sed illud venit ab *architectus*, hoc ab *architecto*, cujus obliquus *architectonis*. Usus Plautus aliquoties. Est verò ἀρχιτέκτων, unde utrumque descendit, ab ἀρχὸς & τέκτων, quasi dicas, *structorum* sive *fabrorum principem*. Nam ita vocatur qui mathematica quadam dispositione fabris modum singula disponendi præscribit. Hinc κατὰ μεταφορὰν *architectonicus* finis pro *summo* ac *principali* apud Aristotelem atque alios. Exstat de Architectura M. Vitruvius, sive (quomodo is in quibusdam libb. vocatur) Victurinus.

Architriclinus in Glossis Isidori exponitur *major domui*. Ubi malim *major domus*: quomodo Francis dicebatur *magister* sive *præfectus aulæ*. Est autem ἀρχιτρίκλινος ex eo, quia triclinio præsit.

Archivum Græce tum ἀρχεῖον, tum ἀρχαῖον dicitur. Si ab ἀρχεῖον, esse placet, tantummodo interseretur digamma Æolicum, quomodo ab ὄϊς est *ovis*, à λαῖος *levis* &c. Sin malis esse ab ἀρχαῖον (quomodo apud Athenæum legitur) erit ab ἀρχαῖον *archivum*, quomodo qui Græcis Ἀχαιοὶ & Ἀργεῖοι, Latinis sunt *Achivi* & *Argivi*. Est vero *archivum* id, quod aliter dicitur *grammatophylacium*, quasi γραμμάτων φυλακή· locus nempe ubi disponebantur & servabantur tabulæ publicæ. Ulpianus de pœnis. l. moris: *Solent & sic, ne eo loci sedeant, quo in publico instrumenta deponantur, archivo forte vel grammatophylacio.* Dicitur ἀρχεῖον, non, quod Becmanus scribit, παρὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ ἔχειν, sed ab ἀρχὴ, quà *magistratum* notat. Inde enim ἀρχεῖον primò vocata *magistratus curia*; pòst accipi cœpit pro *grammatophylacio*, quia nempe acta publica in curia asservarentur, uti hodieque fit. Latinis dicitur *tabularium*, à tabulis publicis: quod clare indicat hic Ciceronis locus, Orat. pro Archia: *Hic tu tabulas desideras Heracliensium publicas, quas Italico bello, incenso tabulario periisse scimus omnes.* Usus & Maro, ii G.

——— *Nec ferrea jura,*
Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.

Ubi sic Servius: *Tabularia sunt, ubi actus publici continentur. Significat autem templum Saturni, in quo & ærarium fuerat, & ubi reponebantur acta, quæ suscepti liberis faciebant parentes. Juvenalis:*

Tollis enim & titulis actorum adspergere gaudes
Argumenta viri.

Hæc Servius. Volunt idem *tablinum* dici, quasi *tabulinum*, quomodo *figlinum* dicitur pro *figulinum*. De etymo recte: sed non memini me vocem hanc legere, nisi pro loco in ædibus privatis, ubi tabulæ reponerentur. Sic sane usos paret Vitruvium lib. vi, cap. iv; Plinium lib. xxxv, cap. ii; Appuleium lib. ii Florid.

ARCHON, ἄρχων. Usus Cicero de Fato. At idem interdum vertit, *prætor*; Plinius crebro, *magistratus*. Ita lib. III, ἄρχοντος Νικοδώρου; et est, *Nicodoro magistratu*, quemadmodum & Seneca, epistola XVIII dixit, *Charino magistratu*, h.e. Χαρίνου ἄρχοντος. Sed loca utriusque in vulgatis codd. corrupta, quæ sic, uti dixi, corrigit Casaubonus, notis ad Theophrasti characteres. Hebræis dicuntur *sophetim*, unde Punicum *suffetes*. Vulgo *judices* vocamus; ut, cum dicimus, *libri Judicum*. Athenienses primo habuere βασιλέας sive *reges*. Primus eorum Cecrops, ultimus Codrus. Postea habuere ἄρχοντας διὰ βίου, *magistratus* sive *judices perpetuos*. Hinc ἄρχοντας δεκαετεῖς sive *decennales*. Tandem ἄρχοντας ἐνιαυσίους sive *annuos*. Etsi autem novem erant *Archontes*, unus tamen eorum dicebatur ἐπώνυμος, à quo fasti signabantur. Itaque ut Romæ dicebant hoc vel illo consule aliquid accidisse, sic Athenis dicebant τοῦτο γέγονεν ἄρχοντος τοῦ δεῖνα. Est vero *archon* sive ἄρχων, ab ἄρχω, quod ab Chaldæo *rac*, quod *regem* significat. Vide quæ de eo dicemus in *Rego*.

ARCIFINIUS *ager*, quis sit, & unde dicatur, ostendit Frontinus de agrorum qualitate: *Ager arcifinius, sicut ait Varro, ab arcendis hostibus est appellatus. Qui postea, interventu litium, per ea loca quibus finit, terminos accipere cœpit. In his agris nullum jus subsecivorum intervenit.* Similiter alii qui de limitibus agrorum scripsere. Sed perspicuè magis Isidorus lib. XV Originum, cap. XIII. *Arcifinius ager dictus est, quia certis linearum mensuris non continetur; sed arcentur fines ejus objectu fluminum, montium, arborum, unde & in iis agris nihil subsicivorum intervenit.* Satis indicat, *arcifinium* agrum non limitibus ullis claudi: sed monte, via, arboribus, aqua, vel culturæ discrimine terminari. Dixere & *arcifinalis* eadem notione, & origine. Sæculus Flaccus de condit. agr. *Bellis gestis victores populi terras omnes, ex quibus victos ejecerunt, publice atque universaliter territorium dixerunt, intra quos fines jus dicendi esset: deinde ut quisque virtute colendi occupavit, arcendo vicinum arcifinalem dixit.*

ARCTOS, ἄρκτος, *ursa*, à figura. Aqua & prius ἄμαξα, sive *plaustrum*, nominabatur. Ab *arcto* nomen habet *polus arcticus & antarcticus*. Item, *arcturus*, ἀρκτοῦρος, quasi ἄρκτου οὐρὰ, *ursa cauda*. Item, *arctophylax*, quasi ἄρκτου φύλαξ, *ursa custos*. Qui aliter *Bootes*.

ARCUMA, inquit Festus, *genus plaustri est modici, quo homo gestari possit.* Si hominis unius solum capax erat, videri posset ex eo dicta, quod *arcta* esset. Fortasse idem ac Petronii *chiramaxium*, quod à χεὶρ, *manus*, & ἄμαξα, *currus*, quia non ab equis traheretur, sed servis. Possit & *arcuma* dicta videri ab *arcuata figura*. Imò fortasse nec verum est *arcuma* nomen, sed *arcirma*: uti, idque ex MS° codice, ad oram legitur Festi; item in Onomastico veteri, Argentorati edito, *Arcirma*, ἁμαξίς.

ARCUS, pro *fornice*, duplex etymon ponit Festus: *Arcere, inquit, est continere; unde & arcus in ædificiis dictus est: quia se ipsum continet. Alii dicunt arcum dictum esse, ab opere arrigendo in altitudinem.* Tertium ponit Isidorus lib. XV, cap. IIX. *Arcus, inquit, dicti, quod sint arta conclusione curvati. ipsi & fornices.* Idem etymon ponit lib. XIIX, cap. IX. [ἀκίρκος vide Hesych.] Sed nullus dubito, quin *arcus* in ædificiis dicatur à similitudine arcus, qua notat instrumentum, quo sagittæ emittuntur. Quemadmodum & ob hanc ipsam translatum ad *arcum cælestem*. Nonius distinguit inter *arcum* & *arquum*. *Arcus, inquit, & arquus hoc distant. Arcus enim suspensus fornix appellatur: Arquus non nisi, qui in cælo apparet, quem Irim poetæ dixerunt: unde & arquati dicuntur, quibus color & oculi virent, quasi in arqui similitudinem. Lucret. lib. VI:*

Tum color in nigris exstabat nubibus arqui.

Hæc Nonius. *Arquati* autem voce sic usus idem Lucretius lib. IV:

Lurida præterea fiunt, quæcumque tuentur Arquati.

Varronem quoque usurpare, docebit Nonius in *Arquatus*. Discrimen vero illud, quod inter *arcum* & *arquum* Nonius ponit, minime observant codices antiqui. Vidimus unde *arcus* dicatur, cum pro *fornice* accipitur: dicendum unde sit, cum ἀντὶ τόξου ponitur. Isidorus lib. XIIX, cap. IX: *Arcus vocatur eo quod arceat adversarium.* Ita *arcus* sit ab *arceo*, ut *decus* à *decet*, *promus condus* à *promo condo*. Vel *arcus* dicetur quasi *arcitus*: & ideo quartæ erit, quia sit verbale substantivum in *us*. quæ fere quartam sequuntur: ut, *incessus*, *volatus*, & similia. Sed obscurius id in syncopen passis, quale fuerit *arcus*. Adferam de hujusmodi vocabulis locum Prisciani, lib. VI: *Illud etiam possumus dicere, quod artus ideo quartæ est declinationis, quod à verbo arto artas rei vocabulum fit artatus, & per syncopen, artus, quomodo à poto potas potatus, potus. Ideoque nomen etiam quod significat ἄρθρον, h.e. artus, quia vocabulo rei est simile, etiam eandem servavit declinationem, quomodo exercitus, saltus, magistratus. Et forsitan ideo etiam acus ab acutu, portus à portatu, lacus à laqueatu, sinus à sinuatu, currus à cursu, gradus à gressu nata, primitivorum servant declinationem, quomodo univoca fixa.* Ab *arcus* dicti *arquites*. Gloss. Phil. *Arcutes*, τοξόται. Item *arculum* & *arculata*: etsi hic non semicirculi figura, sed circuli totius. Festus: *Arculata dicebantur circuli, qui ex farina in sacrificiis fiebant.* Idem: *Arculum appellant circulum, quem capiti imponebant ad sustinenda commodius vasa, quæ ad sacra publica capite portabantur.* Quomodo idem alibi *Cesticillum* describit. Sed & aliam *arculi* notionem adfert Servius Danielis in IV Æn. *Arculum est virga ex malo Punico incurvata; quæ fit quasi corona, & ima summaque inter se alligatur vinculo laneo albo, quam in sacrificiis certis regina in capite habebat.* Ubi *regina* est uxor ejus, qui dicebatur *rex sacrorum*. Hæc *arculo* insigniebatur, loco coronæ aureæ, quæ regum Romanorum fuerat insigne. Notum, ut, regibus exactis, ob ea sacra quæ rex solitus erat administrare, creatus sit, cui hæc sacra faciendi cura esset: ac ne quid de nomine decederet in divinis, regis ei nomen datum: sed ne id nomen spiritus nimios adderet, rex is Pontifici max. subesse jussus est. Pro *arculo* autem & *inarculum* dixere. Festus: *Inarculum virgula erat ex malo Punico incurvata, quam regina sacrificans in capite gestabat.*

ARDEA sive *ardia* (ut eam vocem in vett. libb. sæpe invenias) Græce dicitur ἐρωδιός. Nam Ciceronem fugit ratio, cum Græcum hoc apud Aratum vertit *fulicam*. Yvonem Villiomarum vide, adversus Tirium, lib. IX, cap. XVI. & imprimis Salmasium ad Solini cap. VIII. Omnino vero *ardea* est ab ἐρωδιὸς, syncope τοῦ ω, & ε converso in *a*, quomodo à μένω est *maneo*, ab ἔρριφος, *aries*, &c. Quare fallitur Servius, cum ab *arduo* altoque volatu sic dictam putat. Sic enim scribit ad illud Maronis I G.

Atque altam supra volat ardea nubem:

Ardea dicta est quasi ardua: quæ cum altius volaverit, significat tempestatem. Lucanus:

Aut siccum quod mergus amat; quodque ausa volare
Ardea, sublimis pennæ confisa natantis.

Idem etymon ponit Isidorus lib. XII, c. VII. At ineptius quoque, qui sic dictam putant ab *ardore*, h.e. calore. Neque veritas exspectanda à poëtis, qui ita appellatam volunt, quod ea avis emerserit ex *Ardea* urbe in cineres redacta. Vide Ovid. XIV Met. fab. XIV. Ab *ardea* est diminutivum *ardeola*. Ab *ardeola* verò, Perottus non inepte *ardeliones* dictos putat, [ἀρδαλεῖς, εἰκαῖοι, Hesych.] ut nempe sic dicantur, quia, avis hujus instar, huc illuc volitent, & omnia circumcursent, dum omnibus se studeant negotiis immiscere. Ut à *stella stellio*, à *tabella tabellio*, sic ab *ardeola*, o eliso, erit *ardelio*. Domitius Calderinus ad Martial. lib. II. epigr. VII. deducit ab *ardendo*, i.e. *festinando*, quia ardore quodam omnia ordiatur, nihil pertexat ac perficiat. Sed magis placet Perotti sententia. Elegantem *ardelionum* descriptionem habes apud Martialem cum loco dicto, ubi Attalum depingit, & lib. IV, ep. LXXIX, ubi itidem Afri mores describit: tum apud Phædrum, Augusti libertum, fab. XXXVI, lib. II:

Est ardelionum Romæ quædam natio
Trepide concursans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,
Sibi molesta, & aliis odiosissima.
Hanc emendare, si tamen possum, volo
Vera fabella &c.

Ardeo, quod Nonius *ignescere* interpretatur, quibusdam, Perotto teste, videtur fieri ab *areo*, quia quæ arida sunt, facile ardeant. Nec displicet. Nam, seu deducit ab *aridus*, pro eo veteres (ut Lucilii auctoritate Nonius probat) dixere *ardus*, unde erit *ardeo*: seu ἀμέσως ab *areo* esse malis; *d* inseretur, quomodo ab *aveo* est *audeo*, à *caneo candeo*, à *gaveo*, unde *gavisus*, *gaudeo*. *Areo* autem, ut quidem censet Verrius sive Festus, eumque secutus Nunnesius in Grammatistice, κατ' ἀντίφρασιν dicitur ab ἄρδειν, h. e. *irrigare*. Sed ἀντίφρασιν alibi explosimus, ut putidum Grammaticor. κηρέφυγετον. Mihi magis verisimile fit, *areo* esse à חרר, *charar*, id est, *ardere*, *exsiccari*, *arescere*. At laudare magis, quam probare eos possum, qui censent, *ardeo* factum esse ἀπὸ τοῦ αἴρεσθαι, quia nempe flamma superiora sive aërem petat. Nec item satisfaciunt, quibus placet, esse ab Hebræo בער, quod tum active *comburere*, tum neutraliter *ardere* significat. Nec enim satis convenire videntur utriusque vocis literæ. [ab *areo*, *aridus*, unde *arrideo* & *ardeo*, *areo* autem ab ἄζω] Quod si omnino, contra quam diximus, *areo* ab *ardeo* esse malis; dicendum abjici *d*, quomodo à δεινὸς Ionice & Æolice dicitur εἰνὸς, ac à σεμίδαλις est *simila*. Invenio verbi *areo* & aliud etymon. Nam Perottus censet, *areo* esse ab *ara*, quia quæ diis adolentur, torrendo sicca aridaque reddi solent. Idem putat ab *ardeo* fieri *arduus*. Sed ingeniosius, qui *arduum* dici putant ab αἴρεσθαι, ut proprie notet *celsum*. Interim simplicius videtur, ita dici, quia instar flammæ, eorumque quæ ardent, ad summa tendit. Ut à *resideo*, *residuus*, ab *assideo assiduus*, sic ab *ardeo*, *arduus*. [*arduus* ab ὄρθιος, κρημνὸς Hesychio, vel ab αἴρω, ὀρθός.]

Area ab *areo*, unde *aresco* & *aridus*. Varro, IV de L.L. *Ubi frumenta secta terantur & arescant, Area. Propter horum similitudinem loca in urbe pura, Area.* Ubi *pura loca* sunt *non ædificata*. De origine *area* paullo aliter Festus. *Area*, inquit, *proprie dicitur locus vacuus, quasi exaruerit, & non possit quicquam generare.* Quæres utrum Festi an Varronis magis placeat sententia? Autumem, cum area in se arida sit, & quia arida est, in ea arescant fruges, videri potius accepisse nomen ab eo, quod in se est, quàm ab effectu. Fortasse tamen utrumque respexerunt. Imò fortassean neutra opinio vera est, sed *area* est vel à Punico *arha*, quod ἐπίπεδον, sive *solum*, significat: vel ab ἀλωαὶ, quando, ut in *Strigilis* quoque dicimus, λ & ρ sæpe commutantur. Sane hoc impense placet.

Arena à Græcis arcessit Petrus Nunnesius, ut cui in Grammatistice *arenosus* sit à ψαμμώδης, sane dura originatione. Mihi placet cum vulgo, esse *arena* ab *areo*, quia arida bibulaque, unde *arentes arenas* dixit Horatius in Odis. Alii tamen *harena* cum adspiratione malunt, aliasque adferunt nominis caussas. Ponam hac de re illustrem locum Velii Longi: *Nonnulli*, inquit, *harenam cum adspiratione, sive quoniam hæreat, sive quòd aquam hauriat, dicendam existimaverunt: aliis sine adspiratione videtur enuntianda. Nos non tam per illas caussas, quas supra proposuimus, quàm propter originem vocis; siquidem, ut testis est Varro, à Sabinis fasena* [ab ἄζειν. vide areo.] *dicitur: & sicut s familiariter in r transit, ita f in vicinam adspirationem mutatur. Similiter ergo & hædos dicimus cum adspiratione, quoniam fædi dicebantur apud antiquos. Item hircos, quoniam eosdem æque fircos vocabant. Nam & è contrario, quam antiqui habam dicebant, nos fabam dicimus.* Sane *harena* per *h* probat quoque Marius Victorinus in Orthogr. & Eutyches apud Cassiodorum lib. de Orthogr. cap. IX. Ac interdum in vett. libb. sic scriptum invenitur: verum placet judicium Servii, qui ad illud I Æn. *optata potiuntur Troës arena*, in hunc modum scribit: *Quæritur, habeat, nec ne, nomen hoc adspirationem, & Varro sic definit:* Si ab *ariditate* dicitur, non habet; si ab *hærendo*, ut in fabricis videmus, habet. *Melior tamen est superior etymologia.* Hæc Servius. Charisius, l. I, probat utrumque. *Harena* tamen cum adspiratione vult gratius sonare. Quare in hoc veterum Grammaticorum dissensu utram sequamur vel scribendi rationem, vel etymologiam, parum interest. Ponitur usitate *arena* pro *amphitheatro*, quia is locus soleat arena sterni in usum pugnæ. Nam si lapide aut ruderato, solum nimis fuisset lubricum in tam crebra sanguinis effusione. Itaque *Arenarum spectacula* pro *amphitheatralibus*, legimus apud Imperatorem, l. VIII. C. de repudiis. *Nec ullo*, inquit, *modo uxorem expellet, nisi adulteram, vel Circensibus, vel Theatralibus, vel Arenarum spectaculis, se prohibente, gaudentem.* Hinc *Arenarii*, qui in arena depugnant: quomodo hac voce, præter Jurisconsultos, usi, Tertullianus, Symmachus, Firmicus, alii. Nec Arcadius JC. per *arenarium testem* aliud intellexit, quam arena alterutra (nam & circus arena sternebatur) pollutum, eoque infamem. Ab *arena* priori illà propriàque acceptione dictum *arenatum*, quia ex calce arenâque fieret. Usi Varro, Vitruvius, Plinius, alii. Vide quæ de *tectorii* voce tractamus in voce *Tego*.

Areopagus Juvenali, sat. III lib. III, dicitur *Martis curia*.

Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.

Hieronymus in epist. ad Titum, cap. I: *In Areopago, quæ est curia Atheniensium.* Non tamen id κατὰ λέξιν sonat, sed *Martis collem*, vel *saxum* sive *rupem*, ab Ἄρης, i. e. *Mars*, & πάγος, *rupes*, ut apud Æschylum, τῷδ' ἀπανθρώπῳ πάγῳ, *huic inhumano saxo*. Ut igitur Romæ Tarpeium saxum, sic Athenis Ἄρειος πάγος, *Martium saxum*. Sane è Stephano, sive potius Hermolai Byzantini excerptis, discere est, *Areopagum* fuisse ἀκρωτήριον Ἀθήνησι, qualis Corinthi Ἀκροκόρινθος, quomodo dixere *arcem Corinthi in colle structam*. Augustinus, lib. X, de Civ. Dei, cap. X, *Areopagum* vertit *Martis pagum*. Quomodo Sedulius, lib. I, postea dixit:

—— *Athenæi pædorem linquite pagi.*

Sed in errorem induxit Magnum Doctorem, quod Latinis *pagus* sit *vicus*: verum Græcis aliud est, puta *collis*, qui fortasse sic vocatur à παγὰ, sive πηγὴ, i. e. *fons*, quia fontes in collibus oriri solent; qua de re Aristoteles in Meteorologicis. Eadem res imposuit Fungero; quippe qui similiter ac Augustinus interpretatur in Etymologico suo. Imo, quod magis mirandum, excidit idem tum Bedæ, in Actorum cap. XVII, & libro de Nomin. Locor. in Actis Apost.: tum Græce doctissimo Budæo, annot. in Pand. in longa illa digressione ad l. ult. de Senatoribus: & præstantissimo Carol. Sigonio, lib. III, de rep. Atheniens. cap. de judicio Areopagi. Sed nondum munere nostro functi simus, nisi ostenderimus, cur, cum prius ἁπλῶς vocaretur πάγος, postea Ἄρειος πάγος dici cœperit. Rationem invenio non unam. Communis opinio est, ita appellatum esse, quod *Mars* primus in eo caussam dixerit, idque cum interfecisset Halirrhotium Neptuni filium, qui Alcippen Martis filiam attentârat. Sic Pausanias, Apollodorus, alii. Servius, ut agnoscit ex caussâ Halirrhotii primum capitis judicium in Areopago disceptatum, ita de cæde ipsa non convenit cum ceteris. Vult enim, cum Halirrhotius indigne ferret patrem suum Neptunum à Minerva victum esse, oleas cœpisse excidere, dumque id agit, ferrum de manubrio decidisse, ac caput amputasse: Neptunum autem ob hanc rem Martem ipsum in judicium vocasse. Vide eum ad illud I. G. *Oleæque Minerva Inventrix.* Verum Æschylus, Eumenidibus, putat, non Martem, sed Orestem primum in Areopago cædis fuisse accusatum: cur vero *Areopagus* dicatur, eam adfert caussam, quod Amazones hunc locum pro arce belli munivissent, inque eo hostias Marti immolassent. Atque huc pertinent quoque, quæ Harpocratio refert in Ἀμαζόνιον. Vide quæ fusius hac de re scribit Jos. Scaliger in animadvers. Eusebianis, ad annum CCCCXCVIII, h. e. pag. 30. Plura de *Areopago* & *Areopagitis* si voles, adi cùm Budæum, & Sigonium, locis ante indicatis: tum imprimis Joannem Meursium, singulari libello de Senatu Areopagitico.

Aretalogus Suetonio in Augusto ea forma, qua *Chrestologus* Spartiano in Pertinace. Nempe ab ἀρετῇ & λόγος, non quasi verus philosophus eo signetur, sed is qui in mensis suaviter apud saturos Romanos de virtutibus disputaret, ad sui ostentationem, & aliorum oblectationem. Vel hoc verum est, vel dicitur quasi ἀρεσκολόγος, quia proferret ἀρεστὰ, hoc est, *placentia*. Sanè in veteri Lexico legas, *Aretos, placitus: aretalogus, placita loquens.* Placet hoc Turnebo in Adversariis, lib. X, c. XII. Prius autem Casaubono, ad Sueton. Certiora adferremus, si Græci ea voce usi essent. Sed nata est Romæ, neque id, uti videtur, ante tempora Augusti.

ARFERIAL, & *arferia*, aqua, ab *arferre* pro *adferre*. Nam veteres *ar* dicebant pro *ad*: ut pluribus ostendimus in *Arcissere*. Dicta autem *arferia*, quia eam cum funere efferebant, quò manibus profunderetur. Festus: *Arferia, aqua* (ita constanter MSS[ti],) *quæ inferis libabatur: dicta à ferendo. sive vas vini quod sacris adhibebatur.* Priorem interpretationem sequuntur Glossæ vett. in Cyrilli calce inventæ. Ubi legas: ὕδωρ τὸ ἐπὶ νεκροῖς ἀποδιδόμενον, *Adfersal*. Græci vocant χθόνια λοιβή.

ARGENTUM ab ἄργυρος esse paret. Ac agnoscit id quoque Isidorus lib. XVI, cap. XVIII. Ἄργυρος verò sic dicitur παρὰ τὸ ἀργὸν, τὸ λευκὸν, ut rectè scribit Etymologici Magni auctor. Videtur & ab eadem ἀργοῦ notione esse ἀργυφεὸν, quod idem notat. Usi Homerus, alii. Imo apud Festum est, *Argennum, argentum percandidum.* Sive, ut Scaliger mavult, *argenteum, percandidum.* quod verius. Alterum tamen constanter est in MSS[tis]. Ab ἀργὸς quoque Ἀργέστης, *argestes*, qui aliter λευκόνοτος, Latinis *albus notus*, quia non est imbrifer, sed nubes pellit. Horatii illud notum,

Albus ut obscuro deterget nubila cælo
Sæpe notus, neque parturit imbres
Perpetuos.

De *argentariis*, Brissonii Lexicon adi, & Tit. ff. de Edendo. lib. II.

ARGEORUM sacelli meminit Varro in IV de L. L. Locum item adducit ex iis, quæ in Argeorum sacris scripta erant. Etiam in lege Flaminia erat: CUM EAT AD ARGEOS, NEQUE CAPUT COMITO, NEQUE CAPILLUM DEPECTITO. Auctor Gellius lib. X, cap. XV. Meminere & *Argeorum* Ovidius in Fastis, Plutarchus, alii. Caussam nominis adfert Festus: *Argei, loca Romæ appellantur, quod in his sepulti essent quidam Argivorum illustres viri.* Ergo *Argêi* ex Ἀργεῖοι. *Argeos* etiam, ut Festus ait, *vocabant scirpeas effigies, quæ per virgines Vestales annis singulis jaciebantur in Tiberim.* De his quidam Livium loqui putarunt, cum ait lib. I: *Multa alia sacrificia, locaque sacris faciendis, quæ Argeos pontifices vocant, dedicavit.* Sed ea sententia satis ipsis Livii verbis refellitur. Gloss. vett. *Argiarra*, ἀφιδρύματα. Lege cum Scalig. *Argei ara*. Vult *Argei* fuisse *aram ac simulacrum*, nam hoc Græcis ἀφίδρυμα signat.

ARGILLA, ab ἄργιλος, sive ἄργιλλος, ut apud Hesychium ea vox scribitur. Ἄργιλος dicta videtur ab ἀργὸς, qua *album* notat: ut propriè notet λευκάργιλον· de qua sic Plinius lib. XVII, cap. VII: *Leucargillon vocant candidam argillam, quæ in Megarico agro utuntur.* Nisi verisimile magis, sic dici ab ἀργὸς, quià *inertem* ac *desidem* notat: nempe quia terra ejusmodi infœcunda est.

ARGUO, planè est ab ἀργὸς. [ἀγορεύω.] Sed cùm ea vox variè sumatur, meritò quæritur à qua notione descendat. Omnino, arbitror, est ab ἀργὸς, significante, *clarus* ac *manifestus*: ut cùm dicunt λευκὸς λόγος. Movet, quod *arguo*, propriè notat, *ostendo*: ut illo Horatii:

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Hoc est, ἐλέγχεται. Hac de significatione ita Agrætius: *Arguere, ostendere, & patefacere.* Virgilius:

Degeneres animos timor arguit. ——

Unde argumenta dicuntur, quæ caussam caussæ ostendunt. Aliquibus tamen verisimile magis fit, *arguo* propriè notare *reprehendo, accuso, convinco*: postea que latiùs extensam acceptionem, ut generatim signet *ostendo*. Ita *argumentum* propriè erit, quo aliquem erroris aut delicti convincamus. Συμπεραντικὸς verò quævis ratio ad aliquid probandum assumta. Ex horum mente dici debeat venire ab ἀργὸς notante *segnem*, ab α & ἔργον. Nempe ut *arguo* propriè quidem notet *ferior*, sive *ab opere cesso*: sed μεταληπτικῶς accipiatur pro *reprehendo, castigo*; idque quia ii, quibus abs re sua otium, aliena curare solent, inque alienis vitiis tam acutum cernunt, quàm aut aquila aut serpens Epidaurius, ut est apud poëtam Venusinum. Etiam tertia sententia occurrit. Nam quid si dicamus, quia ad alios arguendos ἀγχινοίας & *celeritate mentis* opus est, iccirco *arguo* videri non tam esse ab ἀργὸς, quià *clarum* vel *otiosum*, quàm quià *celerem* notat? Confirmant hanc sententiam verba Isidori, lib. X: *Argutus*, inquit, *quia argumentum citò invenit.* Ac Glossæ Philoxeni similiter exponunt ὀξύς. Pertinet huc quoque, quod Probus sic vocari docet, qui præpropere multumque loquantur. Nam huic quoque interpretationi celeritatis inest mentio. In hac originatione præit Servius P. Danielis. Ejus verba multifariam sunt corrupta: sed apponam, prout ad oram codicis mei manu sua felicissimè restituit magnus Jos. Scaliger: *Pelias, cum accepisset responsum ab Apolline, fore ut ab eo privaretur regno & vita, qui altero pede nudo ei sacrificanti occurrisset, fortè vidit Jasonem nudo pede venisse, qui dum Junonem, transmutatam in anus speciem, credens mortalem, pedetentim per vadum fluminis transferret, alteram ex caligis in limo amiserat. Igitur Pelias metuens ex responsis fata, jussit eum Colchos proficisci ad petendam auream pellem arietis qui Phryxum & Hellen Colchos pertulerat, qui fabricata â navi, quam ab Argo fabricatore Argo appellavit, contractâque juventute Græcia, Typhin habuit gubernatorem. Sane quidam Argo a celeritate dictam volunt. Unde, verso in Latinum verbo, argutos celeres dici. Socii verò Jasonis Minyæ appellati sunt, vel ab agro hujus nominis Colchorum, vel quod multi ex quâdam Minyâ nati Jasoni se conjunxerint, vel quod Minya Jasonis materna avia fuerit: qui autem cum Jasone profecti sint, apud eos qui de fabulis scripserunt, plenius invenitur.* Etsi tribus prope verbis absolvuntur, quæ ad præsens institutum pertinent: integrum tamen locum adscribere visum fuit, quia fœdè adeo in vulgaris corruptus: ut in quibus post *vita*, τὸ *qui* sit omissum: pro *anus* legas anni: pro *pedetentim*, petentem: pro *facta*, fata: pro *agro*, Argo: pro *Jasonis materna*, Jasoninia terra. Porrò ex iis, quæ hactenus diximus, satis paret, quid propriè sit *argutus*. At κατὰ μεταφορὰν ad res quoque inanimas translatum, ut apud Maronem, I Georg.

Arguto conjux percurrit pectine telas:

ubi Servius interpretatur, *sonoro & stridulo*: idemque epithetum pectini tribuit Appuleius lib. II. Met. & Theodosius Imp. in l. temperent. C. de vestibus oloveris & auratis, lib. X. *Ilicem* quoque *argutam* dixit Maro in Ecl. Ubi *sonantem* interpretatur Nonius. Sed quia homines *arguti* aut loquaces multas comminiscuntur nugas, inde est, quod Glossæ Philoxeni quoque interpretentur ἀδολέσχος, φλύαρον. Ab *argutus* est verbum *arguto, argutas*: cujus verbi meminit Sosipater lib. I. Usus eo Propert. lib. I, el. VI:

Illa mihi totis argutat noctibus ignes.

Usitatius pro eo dicitur *argutor*. A supino *argutum* fit *argumen*, unde adjecto *tum*, *argumentum*, ut à *testatum*, *testamen*, unde *testamentum*: de cujusmodi vocabulis sæpius diximus. Ab *argumentum* verò est *argumentor*: unde *argumentatio*. Differt ea ab *argumento*, quod *argumentum* dicitur sola ratio, qua conclusio probatur; *argumentatio* verò & rationem & conclusionem comprehendit. Pro *redarguo*, *redarguo* dicebat Scipio Africanus, Paulli filius, teste Festo, quomodo idem *pertisum* malebat, quàm *pertæsum*. A *redarguo*, est *redargutio*, quomodo Boetius transfert Græcum ἔλεγχος. Quare non ausim id damnare cum Laurentio Humfredo.

ARIÆ, mortuorum pulvinaria, ut Isidori Glossæ interpretantur, ab ἠρίον, quod significat τάφον, τὸ ἐν τῇ γῇ μνῆμα, ut interpretatur Suidas.

ARIES, cur pro instrumento bellico ponatur, a quà notione verbum *arieto* defluxit, docet his verbis Vegetius lib. IV, cap. XIV: *Testudo intrinsecus accipit trabem, quæ aut adunco præfigitur ferro, & Falx vocatur, ab eo quod incurva est; ut de muro extrahat lapides: aut certe ipsius caput vestitur ferro, & appellatur Aries; vel quod habet durissimam frontem, qui subruat muros; vel quod more arietum retrocedit, ut cum impetu vehementius feriat.* At unde animali ipsi *arietis* nomen factum sit, conatur aperire Isidorus lib. XII, cap. I: *Aries*, inquit, *vel* ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, *i. a Marte vocatus, unde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur: Sive quod hoc pecus à Gentilibus primum aris est immolatum. Aries quod aris imponeretur. Unde est illud, Aries mactatur ad aram.* Sed verisimilis magis sententia Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, qui deducunt ab ἔρριφος, pro quo quidam scribunt ἔριφος. Hesych. ἐρίφους κριούς. Et sanè hac in sententia acquiesceret animus, nisi scirem *arietem* quoque ἀρχα appellari. Hesychius; ἀρχα, ὄϊες πρόβατον.

Ubi

Ubi ἄρχα, Glossographorum more, in accusandi casu ponit, prout apud veterem scriptorem repererat. Rectus verò est, ἄρξ, unde ἄρχος, ut ab ὕσριξ ὕστριχος. Ab ἄρξ igitur abjecto κ fit *aris*, sive *ares*. Nam in plerisque *e* & *i* promiscuè usurpabant, ut alibi ostensum. Veteres autem *ares* dixisse, ex Varrone scimus. Ex *ares* antiquo factum *aries*: quod idem Varro agnoscit. Quare unde *aries* acceperint Latini, amplius dubitandum non est. Porrò pro *aries*, vel *ares*, etiam *arvix* dixere antiqui Romani. Auctor idem Varro, cujus tandem verba ponimus è lib. IV de L. L. *Aries, quòd eum dicebant ares veteres: nostri, arviga: hinc arvignus.* Ubi pro *arviga* malim *arvix*, vel *arvigem*. Nam Græcus accusativus in *a*, ut à poëtis usurpari soleat, non tamen agricolis ac vulgo in usu erat. Rectus autem *arviga*, hac quidem notione, esse nequit. Quippe cùm ea vox solam marem ovem notet, non nisi masculini generis esse potest: cui generi ea terminatio in hujuscemodi vocibus repugnat. Præterea *arvigem* mox dicit ipse Varro. Nam continuò subjicit: *Hæ sunt, quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur. Quas & Actius scribit, & in pontificalibus libris videmus in hostiis eam arvigem, quæ cornua habet.* Censeo autem, ut pro ὕλη Æoles dixere ὕλϝη, unde *sylva*, item pro ἱρὸς ἱερὸς, unde *servus*: sic eosdem pro ἄρξ dixisse ἄρϝιξ, unde *arvix*. Ita hujus quoque vocis etymon invenerimus. Ab *arvix* autem, ut ex Varrone vidimus, est *arvignus*, nempe ut à *salix salignus*. Quemadmodum verò ab ἄρξ, Latini omisso κ dixere *aris*, vel *ares*; uti superiùs dictum: ita ab Æolico ἄρϝιξ, eâdem literâ omissâ, dixere *arvis*. Colligimus hoc ex derivato *arvinus*, quod ea ratione ab *arvis*, qua *ovinus* ab *ovis*. Itaque *arvina* primò fuit *arietinum sevum*, etsi postea latiùs extensum: ut nempe generatim significet *sevum*. At nimis notionem ejus extendit Paullus Diaconus, apud quem in Festi epitoma legas: *Arbilla* (ita constanter MSS[1]) *arvina, pinguedo corporis.* Meliùs Philoxeni Glossæ: *Arvina* λίπος ἀπὸ σαρκός. Usus Maro in VII Æneid.

> *Pars levis clypeos & spicula lucida tergent*
> *Arvina pingui.*

Ubi sic Servius: *Secundum Suetonium, in libro de vitiis corporalibus, Arvina est pingue durum, quod est inter cutem, & viscus. Alii arvinam omine laridum dicunt.* Hæc Servius: Dixere autem, & *arvina*, & *arbina*. De *arvina* in Philoxeno vidimus; & antè idem ex analogia ostensum. At *arbina* dixisse, paret ex *arbilla*, quod apud Festum. Nam ut ab *ovinus* est *ovillus*; sic ab *arbinus*, *arbillus*. Sed *arbina* unde? A Siculis, censeo. Nam apud Hesychium est Ἀρβίνη, κρέας Σικελοί. Ubi pro κρέας legendum στέαρ· uti in Glossario Græco-Barbaro (voce ἀρβίνη) monuit doctissimus J. Meursius, & multo ante eum ad Festum notarat illustris Scaliger. Ergo ut Latini ab *arvis arvina*, ita Græci ab ἄρβιξ ἀρβίνη seu ἀρβίννη. Ἄρβιξ vero quin dixerint Græci, nullus dubito. Nam ut Æolicâ dialecto vocalibus præmittitur digamma; ita aliorum dialecto β. Sic Pamphyliorum, Heraclito teste, est φάβος pro φάος, βαβέλιος pro ἠέλιος, ὀρίβω pro ὀρίω. Cretensium quoque βαλικιώτης pro ἡλικιώτης, Laconum βίαθιος pro ἄιθιος conversa insuper vocali, item βάξον pro ἄξον ab ἄγνυμι. Ergo pro ἄρξ tum ἄρϝιξ dictum, unde *arvix* & *arvignus*: tum ἄρβιξ, unde *arbina* & *arbilla*. Ab *arvix* est *arviga*. *Arvigam* dixere hostiam, cum *arvigem* mactarent. Sed postea latius extensum. Nam generatim apud Festum legas: *Harviga, dicebatur hostia, cujus adhærentia inspiciebantur exta.* Sive, ut editum in antiqua Mediolanensi anni CIↃ.IↃ, *cujus ad hepetia inspicienda conducuntur arioli.* Fortean scripsit Diaconus, *cujus ad hepar & exta inspicienda conducuntur arioli.* Quod autem apud Festum, ac Donatum, sit *harviga* cum spiritu aspero, id est à consuetudine posterioris seculi, quo plerique vocales, ac consonas, adspirare amabant: quem morem jam Catulli ævo cœpisse paret ex ejus epigr. de *Arrio*. *Aringa* autem, quomodo apud Varronem, Festum, Donatum, legit Scaliger, Latinum non est. Vide *Aruspex* ubi & Velii Longi hac de voce locum emendamus. Ab *aries* est *arietinus*, apud Columellam & Plinium: nempe ut à *paries parietinus*, unde *parietina*, supple, *ruina*. *Arietinum* oraculum est Jovis Ammonis, cujus caput habebat *arietis* cornua.

ARILATOR Festus (apud quem MSS[1] quidam *arillator*) deduci à Græco αἶρε, i.e. *tolle*, quia, ut ait, *sequitur merces.* Sed longe verius Scaliger ab *arra* ortum putat. Quippe Gellius lib. XVI, cap. VII, ac Festus in *Arilator*, eundem esse dicunt *arilatorem* & *cocionem*, sive *coctionem*. Idem verò in *Coctio* sic scribit: *Coctiones dicti videntur à cunctatione, quòd in emendis vendendisque mercibus tarde perveniant ad justi pretii finem. Itaque apud antiquos prima syllaba per u literam scribebatur.* Ex quibus cum Scaligero colligimus *arrulatorem* dicendum esse, ac sic vocari, quia emturiens datâ *arrâ* postulet sibi credi: *coctionem* verò à *cunctatione* sic dici, quasi *cunctionem*, sive *cuctionem*, pro quo *coctio* dixere, &, eliso *t*, *cocio*. Turnebus lib. XIII, cap. XIV, censet, *coctionem* dici à *coquendo*: eundemque *arulatorem* vocari ab *arula*, h. e. *foculo*, in quo *coquit*: eamque sententiam comprobat è Glossis Philoxeni, in quibus, col. XXV, Stephanicæ editionis, *arulator* exponitur ἑψητής. Sed neutrum vocabulum sic unquam accipi puto. Sanè videtur Glossographus, vel is, quem secutus, existimasse *cocio* ea ratione fieri à *coquus*, quâ à *pusus* est *pusio*: nisi forte præ illâ Festi originatione arrideat sententia viri eruditi Joannis Meursii, qui Auctarii Philologici cap. XXXIV, *cociones* dictos putat ob ollas, quas auro habebant plenas. Nam quia ollæ *coctioni* inserviunt, ideo hi, qui ollis aurum servabant, & quasi elixabant, quodammodo à *coquendo cociones*, non *cibarii*, sed *aurarii*, vulgi dicterio appellati videri queant. *Arrulatores* verò eosdem vocatos ab *arra* censet, quia etsi opulenti essent, tamen tricones essent maximi, *arrâque* datâ reliquum persolvere cunctarentur. In iisdem Philoxeni Glossis additur altera *cocionis* interpretatio: sed, uti sentio, æquè, ac prior illa, à falsâ originatione profecta. Nam exponitur βωμοφόρος, quasi nempe sit ab *arâ*, quæ Græcè βωμός. At verior enarratio tertia, cum exponitur πραγματευτὴς, quod, Suida teste, idem ac ἔμπορος. h. e. *negotiator*, seu *mercator*. Eâdem mente paullò post in iisdem Glossis legas: *Ariblator* (scribe *arilator*, vel *arrilator*) μεταβολος, ἀρχαικῶς. Nam μεταβολος, seu μεταβολεὺς, idem quod πραγματευτὴς, Hesychio teste. Suidas similiter μεταπρατὴν exponit. In iisdem Glossis *cocio* quoque μεταβολος exponitur. Imò in Isidori quoque Glossis scriptum: *Ariolator* (scribe *arulator* seu *arrulator*) *cocio*, ὁ μεταβολεύς. Quæ Glossographorum loca clarè docent, falli Turnebum, cùm *arulatorem*, aut *cocionem*, putat esse *coquum*. Nihilo meliùs Muretus, qui lib. IX Var. Lect. cap. XI. *cottionem* per *t* scribit, atque ita dici censet pro *cautione*, quomodo ex *aula* factum *olla*: ut nempe Plautini loci, *Nihili cocio*, hæc mens sit, Nihili esse *cautionem* sive *syngrapham*, tutiusque præsenti pecuniâ emi. Sed hæc sententia facilè diluitur Grammaticorum veterum auctoritate; Festi dico, Philoxeni, Isidori, vel quicumque Glossarum istarum auctores. Eadem caussa facit, quo minus adsentiam viro magno, qui *cocio* putabat dici à *conciendo*, ac significari eum, qui Græcis λαοσωάκτης. At multò etiam minus probatur Andreæ Alciati sententia, qui Annotat. in tres posteriores Codicis libros, & lib. I παρ. cap. 24, censet *coactio* pro *coctio* legendum apud Plautum. Cui & hac in re subscribit Lævinus Torrentius ad Suet. Vesp. cap. I. *Cocionis* voce usus Laberius apud Agellium lib. XVI, cap. VII. Ab Agellio autem vox ea reponitur inter pervulgata, & conculcata. Credo ita visum Gellii ævo. Ceterùm usus & Plautus, Asin. act. I, sc. III:

> *Vetus est, Nihili cocio est. Scis cujus? non dico amplius.*

Monuit autem me clarissimus vir Janus Rutgersius, eandem Latini hujus proverbii vim esse, ac Græci istius:

> Οὐδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας.
> *Difficilis emtor haut bona edit obsonia.*

Quod proverbium respexisse videtur Pollux, cùm lib. III cap. XXV ait: ὁ γὰρ δυσώνης οὐκ οἶδα μὲν εἰ παρά τινι, ἐν παροιμίᾳ δέ. *Vox* δυσώνης *nescio an à quopiam usurpetur: ceterum est in proverbio.* Sanè Δυσώνης est *cocio*. Dispiciendum autem, integrene enuntiârit Comicus proverbium id; ut nempe sententia sit, δυσώνας nullius æstimari: an potiùs *est* sit *edit*, ac intelligi debeat *carnem*: ut nempe integrum proverbium sit, *Cocio est nihili carnem*: quod ad verbum exprimet illud Græcum, Δυσώνης οὐκ ὀψωνεῖ χρηστὸν κρέας. Sed prius malim. Ut

nihil esse cocio dicatur, propterea quòd bonam carnem non edat. Nam quia difficilis ac cunctator est in emendo, faciles emtores præ eo carnes bonas nanciscuntur.

ARISTA, *apex spica*, eo quòd *arescit prima*, ut Varro ait lib. I de R. R. cap. XLVIII. Servius in illud VII Æn.

Vel cum sole novo densæ torrentur aristæ,

& Isidorus lib. XVII Orig. c. III. Sed etsi sententia hæc satis sit verisimilis, censeo tamen potius κατὰ μετάθεσιν esse ab ἀθέρες, quod idem notat. Nam ἀθέρες, & ἀνθέρικες, Hesychio teste, sunt τὰ τῶν σταχύων ἄκρα: nempe idem ac ἀθέρες. Ac placuit idem etymon Nunnesio.

ARISTOLOCHIA, ἀριστολοχία vel ἀριστολοχία, herba, cui ex eo nomen, quia ἄριστα βοηθεῖ ταῖς λοχείαις, *optimè juvat partus*; ut est apud Dioscoridem lib. III, cap. IV. Plinius similiter lib. XXV, cap. VIII: *Inter nobilissimas aristolochia nomen dedisse gravida videntur, quoniam esset ἀρίστη λεχοῦσαις.* Pro quo in antiqua Parmensi anno CIↃ CCCC LXXI edito *ariste tecuses*, hoc est, ἀρίστη τεκούσαις. Sed satis liquet esse ab ἄριστος, & λοχεία, quod est, *partus* sive *puerperium*. Nimirum sic dicitur, quia post partum educit secundas, & quod remanet post partum.

ARMA (ut quidem Varro IV de L. L. ait,) *dicta ab arcendo, quod his arcemus hostem.* Sed magis placet esse ab *armus*: qua *humeros* olim ea vox notabat, ut diximus in *armilla*. Festus: *Arma propriè dicuntur ab armis, id est, humeris dependentia, ut scutum, gladius, pugio, sica, & ea quibus prope præliatur: sicut tela, quibus procul.* Servius ad illud IV Æn.

——— *Et arma viri, thalamo quæ fixa reliquit.*

Arma, inquit, *dicit gladium abusive. Nam ait paullo post:*

——— *Ensemque relictum.*

Propriè enim arma sunt, quæ armos tegunt. hoc est scutum, quod Græcis ὅπλον (f. scutum) ὅπλον dicitur, cum cetera sua nomina habeant; unde ipse ait,

At Lausum socii exanimem super arma ferebant.

Sed hic ideo (Dido) *generaliter arma nominavit, ne inventione solum gladii consilium proderetur.* Isidorus lib. ult. c. V: *Arma propriè dicta sunt, eo quod armos tegunt.* i. *humeros.* ut,

Latos huic hasta per armos acta tremit. Quod ibidem addit Isidorus, posse & arma sic dicta videri ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, h. e. *Marte*: id longè posthabendum censeo priori. Ab *armis* dicti *armites*. Glossæ Philoxeni: *Armites*, ὁπλῖται, οἱ ἐν ἰσχύϊ τάξει. *Armites*, πρόταξις ἐνοπλος. Ab eodem est *armare*, unde *armamenta*: ut *vinearum armamenta* apud Plinium. Sed imprimis sic vocari solent in navi funes ac rudentes. Sic usi Plautus, Cicero, Columella, Plinius: qui lib. XIX, cap. de lino, ait: *Hinc fuisse & navium armamenta apud Homerum interpretantur eruditiores, quoniam cum sparta dixit, significaverit sata.* Sic vero loquuntur Græcorum exemplo, qui similiter vocant ὅπλα. Hesychius: ὅπλα, τὰ τῆς νεὼς σχοινία. Gloss. Gr. ὅπλα, κάλοι ἀπὸ σχοινίων, ἡ λίνα, ἡ κανάβιος. Ut ab *armis* est *armarium*: ita ab *armamentis armamentarium*: quæ vox propria armis militaribus. Isidorus lib. XV, cap. V. & κατὰ λέξιν apud Bedam de Orthographia: *Armarium, ubi quarumcumque artium instrumenta servantur: armamentarium, ubi tantum tela armorum.*

ARMENTUM ab *arando* per syncopen dicimus pro *aramentum*. Varro, IV de L. L. *Armenta, quòd boves ideo maximè parabantur, ut inde eligerent ad arandum: inde aramenta dicta; postea tertia litera exitita.* Nisi magis placet sententia Festi, ab *armis deducendo*: quam & sententiam secutus Servius ad III Georg. *Armenta*, inquit, *sunt equorum & boum, quod hæc animalia apta sunt armis: ut scutis boum coria, equis prælio.* Utramque sententiam ponit Isidorus lib. XII, cap. I. Sed de scutis, quod ait Servius, id mihi longius quæsitum videtur. Magis ad rem facit, quod de equis addit: quibus *armenti* appellationem competere, vel illud Maronis fidem fecerit,

Bello armantur equi, bello hæc armenta minantur.

Verùm probandum fuerat Servio, magis *armenti* vocem equis competere quam bubus. Sanè mihi contra videtur *armentum* propriè magis de bobus, *jumentum* verò de equis dici. Nam Pomponius, de verb. signif. l. boves, *Boves*, inquit, *armentorum magis, quàm jumentorum nomine appellantur.* Ac Columella ferè *jumenti* vocem de equis accipit, ut cum lib. I cap. VI ait: *Non altius edita esse præsepia convenit, quam ut bos aut jumentum sine incommodo stans vesci possit.* Ἀναλογία quoque Varronis sententiam confirmat. Nam ut ab *incitatum*, *incitamen*, inde *incitamentum*; à *juratum*, *juramen*, inde *juramentum*: sic ab *aratum*, *aramen*; unde *aramentum*, & per syncopen *armentum*. Estque similis syncope in *jumentum*: sive à *jugando* esse placet, sive *juvando*. Nam a *jugatum* est *jugamen*, à quo *jugamentum*, & per syncopen *jumentum*. Ac similiter à *juvum* erit *jutamen*, *jutamentum*, *jumentum*. Imò si ab *armis* quoque *armentum* esse placet, tamen *ἀρμένας* hinc descendet, sed ab *armando*, eoque simili hic syncope opus erit. Nam ab *armatum* erit *armamen*, inde *armamentum*, à quo *armentum*.

ARMILLÆ sunt, quæ *brachialia* appellantur, ut ait Priscianus lib. XII. Glossæ Philoxeni interpretantur ψέλια, & χλιδώνια. Itidem *armillarium* interpretantur ψελιοπώλης. De vocis origine sic scribit Festus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis armos vocabant. Unde arma ab his dependentia sunt vocata.* Videtur autem *armillarum* vox ὑποκοριστικῶς facta esse ab *armea*, quæ sic vocatæ, quia *armorum* sunt ornamentum. *Armea* sanè voce Plautum usum putat Meursius, qui Epid. act. V, sc. I, legit: *Armeam ad te adferre.* Sed planè correctio hæc incerta. Porrò præter superius etymon, alterum quoque lego apud Isidorum, qui non *armos*, sed *arma* iis nomen dedisse censet. Sic enim ait lib. XIX, cap. XXXI: *Armillæ autem propriè virorum sunt, collatæ victoriæ caussa militibus ob armorum virtutem.* Quod etymon confirmat Festus ipse, cum agnoscit, eas viris fortibus donari solere ab imperatoribus. Idem docet Livius lib. decimo, extremo; Juvenalis sat. ult.; & hic locus Tertulliani, lib. de Pallio, cap. IV: *Cum latrinarum antistes sericum ventilat, & immundiorem loco cervicem monilibus consolatur, & armillis, quas ex virorum fortium donis ipsa quoque matrona temere usurpassent, omnium pudendorum conscias manu inserit.* Verùm non si *arma* sint caussa, cur *armilla* donarentur, eo necesse est, ut *arma* quoque fuit nominis caussa. Quare magis placet Festi sententia, ut nempe, quemadmodum illas Hispani vocant *manilla* à *manibus* (cujus appellationis caussam indicat hoc Plinii secundi in Romulo: *Illa petiit quod illi in sinistra manibus gerebant, videlicet annulos, & armillas*;) quemadmodum item ea à *brachiis*, Plinio, lib. XXVIII, cap. VII, dicuntur *brachialia* (unde & Itali vocant *braccialetto*, & Galli *brasselet*;) ita *armilla* dicantur, quia circumdari soleant *armis*, h. e. *brachiis*, quomodo hodieque Germani, & Germano-Belgæ, *brachia*, *armen* vocant. Quamquam veteribus Latinis, non solum *brachium*, ut postea, sed *humeros cum brachiis* notabat: ut clarè ait Festus. Magis verò propriè notabat *solos humeros*: unde est, quod nunc quoque in ἀλόγοις *armus* dicatur, quod in homine est *humerus*. De homine usus Maro, XI Æneid.

——— *Latos huic hasta per armos*

Acta tremit. ———

Ubi sic Servius. *Armos dicit abusivè; nam propriè armi quadrupedum sunt.* Mallem dixisset Servius, antiquè sic locutum Maronem. Nam si etymon spectes, caussa non est, cur ea vox non sit generalis. Est enim *armus* ab ἁρμὸς, hoc est, *compages*, *commissura*: ut hinc pareat, nec *humeros* quidem κυρίως notasse, sed *humerorum cum brachiis commissuram*. Porrò ab ea significatione, quâ Maro accepit, nuncupata videntur & *arma*, & *armillum*. Sed de his separatim partim diximus, partim dicemus.

ARMILLUM, ut, cum Festus, tum Isidorus in Glossis, docet, fuit *vas vinarium in sacris*: unde proverbium, *Anus ad armillum*; quod ex Lucilio citat Nonius in *armillum*. Vide quæ de eo diximus in Orationis lib. IV, cap. XI. Festus *armillum* ita dictum ait, *quod armo, id est, humero deportetur.* Nempe prius fuit *armeum*, unde ὑποκοριστικῶς *armillum*. Itidem suspicantur *armillam* dici ab *armea*, quia fit *armorum ornamentum*: de quo jam ante diximus.

ARMILUSTRUM, sive *armilustrium*. Haut rectè Varro lib. IV de L. L.: *Armilustrum ab ambitu lustri locus.* Melius lib. V: *Armilustrium, ab eo quod in armilustrio armati sacra faciunt.* Nisi

Nisi locus potius dictus ab his: sed quod de his prius. Id ab luendo, aut lustro, h.e. quod circuibant ludentes ancilibus armati. Verum vocis etymon est ab *armis* & *lustrando*. Unde Glossæ Philoxeni: *Armilustrium*, ὁπλοκαθαρμὸς, ὁπλοκαθαρσία. *Armilustrium* enim dictum, quia exercitus lustraretur armatus: eaque vox, & tempus, & locum significabat. Diaconus cum, quid *armilustrium* sit, docet, non satis Festum intellexit.

ARNA, *agna*, vel *mater agnæ*. Festus: *Arna caput, agna caput.* Nempe ex eo, quia Græci ἄρνας *agnos* vocant. In Gloss. Philox. col. xx, ed. H. St. *Arna*, μήτηρ καὶ βαῤῥωνα. Intellige μήτηρ ὄϊς, *ovis mater*. Ut dicat, agnæ matrem sic dici à Varrone.

ARO, ab ἀρόω, unde ἄρουρα, à quo Latinorum *rura*. Ut suo loco dicemus. Ἀρόειν verò est ab Ἄρης, significante *ferrum*: eo enim terra in arando scinditur: vel ab ἀρὸς, quod *pratum* vel *locum irriguum* significat: vel potiùs ab Hebræo חרש, *charasch*, omisso spiritu. Quippe ea vox inter alia notat *arare*, ut Jud. XIV, XVIII, Hos. X, XIII, & alibi. Ab *aro* est *arvum*, ut ait Varro lib. IV de L. L. Idem lib. I de R. R. cap. XXIX: *Seges*, inquit, *quod aratum satum est: arvum, quod aratum necdum satum est.* Festus: *Arvum dicimus agrum necdum satum.* Vel pro ἀρὸς, de quo dixi, Æoles dixerunt ἀρϝὸς, unde *arvum*: ut ab ὕλη, Æolice ὕλϝα, unde *sylva*. Ab *arvo* dicti *fratres arvales*. Varro lib. IV de L. L. *Fratres arvales dicti sunt, qui sacra publica faciunt propterea, ut fruges ferant arva. Ambarvale* sacrificium dictum, Festo teste, ab *am*, & *arva*, *b* interjecto: ut in *ambitus*, *ambedo*, & similibus. Nominis ratio est, quod ter arva segetesque lustrarent, ac circum ea victimam ducerent. Ecl. V:

—— *Et cum lustrabimus agros.*

Georg. I:

Terque novas circum felix eat hostia fruges.

Tibullus:

Quisquis adest, faveat: fruges lustramus & agros.

Aratrum non inepte deducunt ab ἄροτρον, quod idem notat. Interea verum id etymon non est: quippe cùm penultimam producat, planè dicendum ab *aratum* dici *aratrum*, qua forma à *rutum* est *rutrum*. Nec admodum dissimile à *lavatum*, *lavacrum*; à *sepultum*, *sepulcrum*, &c.

AROMA, ἄρωμα. Ἀρόω, *aro*, unde Attici ἄρωμα *seminatum*: ex quo ἀρώματα, quæ suffimentis & unguentis apta sunt. Ita Bibliander Verborum Indice in Marcum. Verùm aliis placet, ab ἀρόω quidem esse ἄρωμα· sed ἄρωμα venire ab ἀρι particula αὐξητικῇ, & ὄζω sive ὀδμή· unde à Suida exponatur εὐωδίασμα μυρεψικόν. Uti & in Glossario Græco-Barbaro, quod hactenus ineditum servo. Turnebus, notis in Theophrastum de odoribus, censet, quia veteres ante pecudum immolationem litarent odoramentis, eo hæc *aromata* dicta ἀπὸ τοῦ ἀρᾶσθαι, quod Ionibus est *precari*. Martinio placuit ἄρωμα venire ab ἀρῶ, id est, *apto*; quia eo conditi cibi fiant aptiores ac gratiores palato. Qua ratione nunc Græci ἀρτύσεις vocant, quia iis cibos ἀρτύνει, h. e. *condiunt*. Legas id verbi in Turco-Græcia Crusii. In hoc dissensu maxime placet secunda sententia: ut nomen sit à fragrantia odoris: atque ἄρωμα propriè sit, quod bonum spirat odorem. Hodie *aromata* appellant quæ aliter dicunt *droguas*, hoc est, species omnes seu grati, seu ingrati odoris. Olim vero ἄρωμα dicebatur herba sive species odorifera, sive domi crescens, sive peregrina. Item quiddam arte factum & compositum ex pluribus speciebus ad bonum odorem. Ut apud Theophrastum lib. IX Histor. Plant. cap. VI: Τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὰ εὔοσμα, οἷς πρὸς τὰ ἀρώματα χρῶνται. *Cetera odorata, quorum ad aromata usus.* Recenset deinde magnum talium numerum. Hinc κάλαμος ἀρωματικὸς dictus, qui Dionysio εὐώδης.

ARRÆ sive *arrha* vocem præter Plinium & Jurisconsultos usurpat Jul. Capitolinus in Maximino Juniore. Quid, & unde sit, ex parte discere est ex hisce verbis Isidori, lib. V cap. XXV: *Interest in loquendi usu inter pignus & arram. Nam pignus est, quod datur propter rem creditam, quæ dum redditur, statim pignus aufertur. Arra verò est primum quod pro re bona fidei contractu emta ex parte datur, & postea completur. Est enim arra complenda, non auferenda: unde, qui habet arram, non reddit sicut pignus, sed desiderat plenitudinem; & dicta arra à re pro qua traditur.* Hæc Isidorus. Sed quod *arram* ex præverbio *a*, & voce *res* conflatum putat, hoc verè ineptum est. Omnino autem est ab *arrhabo* κατ' ἀποκοπήν. Usus hoc Plautus, Mil. act. IV, sc. I:

Hunc arrhabonem amoris primùm à me accipe.

Et Terent. Heaut. act. III, sc. III:

Ea relicta arrhaboni est huic pro argento.

Quem ad locum rectè monet Eugraphius, *arrhabonem* poni pro *pignore*. Quare aut *arrhabo* non planè idem est, quod *arrha*, aut discrimen id perpetuum non est, quod inter *arram* ac *pignus* posuit Isidorus, & ante eum Hieronymus comment. in Pauli epist. ad Ephes. cap. I. XIV. Est autem *arrhabo* à Græco ἀῤῥαβών. [ἄρφα & ἄρχα ἀῤῥαβῶν Hesychio.] Varro in IV de L. L. *Arrhabo sic dicta, ut reliquum reddatur. hoc verbum à Græco ἀῤῥαβών.* Suidas & Etymologus: Ἀῤῥαβὼν, ἡ τῶν ὠνῶν περὶ τῶν συναλλαγμάτων διδομένη πρώτη καταβολὴ ὑπὲρ ἀσφαλείας. Unde sit, dissentiunt veteres Grammatici. Quidam ab ἀῤῥαγὲς deducunt, quod *infragile* ac *firmum* significat: ut nempe sic dicatur, quia *arrhabone* evidenter firmiterque comprobari potest, de pretio convenisse. Meritò autem hanc opinionem improbat Etymologus. Sed nihilo meliores duæ quas ipse ponit. Ignoscendum hominibus Hebraicè nescientibus. Atqui oram ejus linguæ adbibit, is scit esse ab Hebræo ערבון, quod *pignus* significat, ab ערב, *spondere*, ἐγγυᾶν.

ARRUGIA, quid sit, docet Plinius lib. XXXIII, cap. IV: *Tertia*, inquit, quærendi auri *ratio operas vicerit gigantum: cuniculis per magna spatia actis, cavantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigiliarum est, multisque mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus vocant.* Hinc liquet, *arrugias* esse cuniculos, è quibus effoditur aurum. Quid si igitur statuamus, ita dici quasi *aurogia*, ab *aurum* & ὀρογὴ sive ὀρυχὴ, quo *fossio* significatur? Sed obstat, quod prior pars Latina sit, altera Græca. Quare veriùs videtur, esse simplex derivatum ab ὀρογὴ, quasi *oragia*. *o* in *a* abit, ut à βόσκω, *pasco*. *r* additum, ut à φλίγω, *flagro*.

ARS fortasse ab ἄρος, quod Æschylo in Supplicibus ὄφελος sive *utilitatem* signat, ut Eustathius annotavit in Ὀδ. α. Ut à μένος, *mens*, sic à γένος *gens*, sic ab ἄρος *ars*. Ἄρος autem, παρὰ τὸ ἄρω, τὸ ἁρμόζω, ut ibidem Eustathius ait. Possis & *artem* deducere ab hoc ἄρω. Nam *artis* est cuncta ἄρειν, hoc est, *apta ac congrua reddere*. Vel erit ab ἀρτύω, id est, *paro*, *struo*. Ut rectus priùs fuerit *artis*, unde *ars*, ut è *plebes plebs*. Et facit pro hoc, quod similiter Græci à τεύχω, i. *struo*, *paro*, τέχνην dixere. Aliter tamen hac de voce veteres. Eorum enim plerisque ita dicta videtur ab *artus*, sive *artare*. Festus: *Artifices dicti, quòd scientiam suam per artes exercent, sive quod apte opera inter se artent. quâ ex causâ etiam artes appellatæ sunt.* Quod probare non possum. Melius Donatus, Andr. act. I, sc. I: *Ars* ἀπὸ τῆς ἀρετῆς *dicta est per syncopam.* Et Eunuch. a. III, sc. II: *Solers*, inquit, *quasi totus ex arte consistens, ut* ὅλος ἀρετή, *quod Latinis verbis, quasi solus in arte sit. Huic iners contrarium. Nam solers, quasi* ὅλος ἀρετὴ *dictus.* ὅλον *solum, ut* ἕξ *sex, &* ὗς *sus, dicimus.* Idem *artis* etymon ponit Servius ad V Æn. Diomedes utrumque ponit, penè initio l. II: *Ars dicta, quod arto præcepto singula definiat, & veluti vias quasdam ostendat: vel* ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, *unde veteres artem pro virtute appellabant.* Item Isidorus lib. I, c. I: *Ars dicta est, quod artis præceptis regulisque consistat. Alii dicunt, à Græcis hoc esse vocabulum,* ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, *id est, à virtute, quam scientiam vocaverunt.* Et sanè hoc etymon præ ceteris probem. Nam solent Latini suos rectos formare ab obliquis Græcorum. Ita *ars* κατὰ συγκοπὴν sit ex ἀρετῆς. Vel sit ex Siculo ἀρετὶς pro ἀρετή. Ἀρετὴ vero est ab Ἄρης, quod *Martem* notat: ut propriè ἀρετὴ sit *fortitudo*, ac imprimis bellica. Sanè *fortitudinem* solam antiqui homines æstimasse videntur, unde & ab Ἄρης dixere ἄριστος, quod propriè notat *maxime Martium* sive *Martialem*. Id magis verum putamus, quam ut, quod Becmanus sensit, sit ab Hebræo אשר, i. e. *beatus*, seu *felix fuit*. Similiter φέριστον dixere, quod propriè ei competit, *qui maximè in ferendo valet*. Item βέλτιστον, cum propriè id ei conveniat, *qui valet in jaciendo*, quod Græcis βάλλειν. Latinis quoque *virtus* dicitur κατὰ συγκοπὴν, quasi *viritus*: quod ipsum argumento est, primò hanc vocem *fortitudini* convenire.

Nam virorum propria fortitudo: unde & *mares* dictos arbitrantur, qui deducunt ab Ἄρης, h. e. *Mars.* Ἄρης verò *fortem* propriè sonare, ostendit origo, quam putamus esse ab Hebræo ארי, quod *leonem* notat, & μεταφορικῶς etiam dicitur de magnatibus se leonum instar gerentibus, ut lib. II Sam. c. XXIII. Propriè igitur Ἄρης erit *vir leonino robore præditus.* Sanè ἐτυμολογία nostra, si non vera, saltem magis verisimilis est, quam illæ, quas apud Eustathium & Etymologici Magni auctorem legere est. Quod verò Donatus, uti paullò ante vidimus, *iners* ab *arte* deducit, verissimum est. Nam propriè eum signat, qui nullam exercet artem, sed generatim de eo dicitur, qui se non movet: unde Ovidius:

Nec quicquam nisi pondus iners. ——

Lucilius:

Ut perhibetur, iners, ars in quo non erit ulla.

Arsenicum, ἀρσενικόν, idem quod *auripigmentum.* Glossæ Philoxeni: *Auripigmentum,* ἀρσενικόν, χρωμάτιον, φιλόθεον. Sed *arsenici* vocem retinet Plinius lib. XXXIV, cap. ult. Ἀρσενικὸν, quasi *masculum* dici videtur, à *mascula* vi ad hominem interimendum. Nam ἄῤῥην, sive ἄρσην, *mas.* Ælius Dionysius ait Atticè ἀῤῥενικὸν dici debere, non ἀρσενικὸν, ut auctor est Eustathius. Sed, ut ibidem ait Eustathius, Strabo etiam ἀρσενικὸν dicit. Vide eum in Il. μ. pag. Iɔcccxiii, edit. Rom. Quamquam autem Glossæ generatim interpretentur *auripigmentum,* videtur tamen *arsenicum* latius patere, solumque *arsenicum* luteum sic vocari. Quod *auripigmentum* dicebatur, quia colorem haberet auri, usque picturæ esset utilis. Plinius lib. XXXIII, cap. IV: *Aurum faciendi est etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus in summa tellure, auri colore, sed fragili lapidum specularium modo. Invitaveratque spes Caium principem, avidissimum auri; quamobrem jussit excoqui magnum pondus: & plane fecit aurum excellens, sed ita parvi ponderis, ut detrimentum sentiret, illud propter avaritiam expertus, quamquam auripigmenti l. XIV. permutarentur: nec postea tentatum ab ullo est.* Isidorus l. XIX, c. XVII: *Arsenicum, quod Latini ob colorem auri, auripigmentum vocant. Colligitur in Ponto ex auraria materia, ubi etiam Sandaracha. Optimum est, quod in auri colorem transit, purum & fissile, gracile venarum discursu.* Vide de eodem Dioscoridem lib. V, cap. LXXX, sive aliis CXXI. item Georg. Agricolam lib. III, de Nat. Foss. cap. XXIII.

Arsineum, usurpat Cato in VII Orig. A Festo exponitur *ornamentum capitis muliebris.* In vett. Glossis est, *Arsinium,* διάκρημα. Διάκρημα verò, sive διάκρισις, est ornatus capitis, quo capilli in duos ordines discriminantur. Fiebat id vitta, pectine, acu, quæ exinde *discriminales* vocabatur. Fortasse *arsineo* nomen ἀπὸ τ' ἀείρειν· quia attolleret & elevaret capillos. Certius verò aliquid adferri posset, si satis constaret, cujusmodi fuerit hoc ornamentum. Ut mittam, quod nec de genuina lectione satis liquet. Nam in MS° quodam pro *arsineum* est *arnesium:* ac proximè post *Arna* memoratur. [f. ex *Arsinoeum,* ab *Arsinoe regina.*]

Artemisia, unde dicatur, Plinius indicat lib. XXV, cap. VII: *Mulieres quoque hanc gloriam affectavere, in quibus Artemisia, uxor Mausoli, adoptata herba, quæ antea* παρθενὶς *vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithya cognominatam putent, quoniam privatim medeatur feminarum malis.* Ἄρτεμις Εἰλείθυια quæ sit, satis liquet ex Horat. carmine seculari, ubi sic Ἄρτεμιν, hoc est, *Dianam,* compellat:

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya, tuere matres.

Estque eadem,

Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audit:

ut idem loquitur lib. III, od. XXII.

Artemon vocatur Latinis *trochlea collocata in radice machinæ cujusdam πολυσπάστου.* Græci *trochleam* hanc, ἐπάγοντα vocant. De utroque auctor Vitruvius lib. X, cap. V. Planè autem falluntur, quibus *artemo* dici videtur, quasi *arrectus temo.* Nomen enim ab ἀρτάω, *appendo, suspendo:* unde & in navi *artemo* dicitur, non quidem *antenna,* prout interpretatur Erasmus Act. XXVII, sed *velum.* Quod cognoscere est ex veteri Juvenalis interprete, qui ad illa sat. XII verba,

—— *Quod superaverat unum*
Velo prora suo jam deficientibus austris,

annotat in hunc modum: *id est, artemone solo velificaverunt.* Nec tamen omne velum est *artemo,* sed minus illud, quod velorum potius additamentum est: unde in Digestis legas lib. V, Tit. XVI, Leg. CCXLII: *Malum, navis esse partem, artemonem non esse, Labeo ait, Artemon magis adjectamento, quam pars navis est.*

Arteriæ geminum etymon ponit Isidorus lib. XI Origin. cap. I: *Arteria,* inquit, *vocata, sive quod per eas à pulmone aer, hoc est, spiritus, fertur: seu quod arctis, & angustis meatibus spiritum vitalem retineant, unde vocis sonos emittunt.* Sed est planè Græcum ἀρτηρία· quod usurpant Plato in Timæo, Aristoteles lib. II, de anima, atque alii. Ἀρτηρία autem satis concinnè ita dici putatur ἀπὸ τοῦ ἀέρα τηρεῖν. Est enim *spiritus conceptaculum,* ut Gellius vocat. Sanè magis id placet, quàm ut dicatur ita διὰ τὸ ἠρτῆσθαι τῆς καρδίας· vel ἀπὸ τοῦ ἄλλεσθαι, quasi ἀλτηρία. quæ aliorum sententia est. Addamus & quinctam etymologiam. Fortasse enim prius fuit ἀορτηρία ab ἀορτὴ, quod ἀγγεῖον notat, ut ex Polluce constat. Sunt autem *arteriæ,* vasa ac conceptacula spiritus, uti diximus. Pro hac sententia est, quòd veteres Græci *arterias* omnes dixere ἀορτὰς, ut scribit Rufus Ephesius: & usitatè adhuc ἀορτὴ vocatur *arteria* magna, quæ a sinistro cordis ventriculo exoritur. Quam ἀορτὴν vocari, quia sit sanguinis ἀορτὴ, hoc est, ἀγγεῖον sive *conceptaculum,* nemo, puto, in dubium vocaverit. Utcumque est, *arteria* planè est a Græcis, qui itidem ἀρτηρία dicunt. Lucretius verò haut imitandus, qui in neutro eo usus in IV:

—— *facitque*
Asperiora foris gradiens arteria clamor.

Artopta (unde *artopticius panis,* h. e. *tostus*) sic dicitur ab ἄρτος, i. e. *panis,* & ὀπτᾷν, quod est, *torrere.* Perottus multique alii putarunt, sic dici mulierem: quem in errorem eos impulere verba Plinii malè intellecta. Est verò *artopta* vasis genus, in quo *panis tostus* fiebat: quod etiam ex Polluce discimus. Meminit Plautus, Aulul. act. II, sc. IX:

Ego hinc artoptam ex proximo utendam peto.

Quamquam hoc de versu jam olim magnâ concertatione pugnatum fuit: ut ait Plinius lib. XVIII, cap. XI. Ibidem Plinius tria enumerat *panum* genera, *furnacium, clibanitem,* & *artopticium:* quæ ipsa, ut diversa, recenset Athenæus lib. III. Vide & Turnebum lib. XIV, cap. V.

Artus vel adjectivum est, ac notat idem quod *angustus:* vel substantivum, ac *compaginem* & *nodos corporis* signat: qua in significatione & *artu* dicitur, unde *artua* apud Plautum, Mostell., etiam Prisciano, & Nonio, testibus. Estque ab *artua, artuare.* Onomast. Latino-Græc. *Artuo,* διαρθρῶ. Hinc, *deartuare,* apud Plautum Captivis, scen. Injicite huic actutum, notat, *in articulos dissecare.* Ac putat Simo Bosius, Ciceronem similiter *exartuare* dixisse epist. II lib. VII ad Att. Ad priorem *artus* significationem pertinent hæc loca in Glossis Philoxeni: *Arta,* στενά. *Arte,* ἐσφιγμένως. *Artat,* στενοχωρεῖ. At utramque complexæ, cùm scribunt: *Artus,* μέλη τὰ ἀλλήλοις, ἐσφιγμένον. Priori significatione dicitur *artus* ab *arceo.* Nam ut à *farcio* est *farcitum,* & per syncopen *fartum,* pro quo εὐφωνίας caussa dicimus *fartum:* sic ab *arceo* esset *arcitum,* & per syncopen *arctum,* pro quo dicimus *artum.* Et sanè vulgò *arctus* scribunt. Sed in antiquis melioris notæ codd. est *artus* sine *c.* quemadmodum testatur Pierius ad I Æn. Confirmat quoque hanc scribendi rationem tum Valerius Probus, qui *artus* pro *angusto,* & *artus* pro *membro,* solâ declinatione distinguit: tum Festus voce *Artifex,* ubi *artes* dici vult, *quòd apte inter se opera artent.* At *artus* pro *membro,* aut *compage membrorum,* vel est ab ἄρθρον, omisso ρ, quomodo a λέκτρον est *lectus:* vel est ab *artare,* i. e. *coartare, arte compingere.* Festus: *Artus ex Græco appellantur, quos illi ἄρθρα dicunt: sive artus dicti, quod membra membris artentur.* Posterius etymon agnoscit quoque Priscianus l. VI, p. DCCXIV, edit. Putsch. & Isidorus lib. XI Orig. cap. I. ubi addit, ab *artus* esse diminutivum *articulus:* ac *artus* majorum esse membrorum, ut brachii: *articulus* minorum, ut digitorum. Glossæ Philoxeni: *Articuli,* ἄρθρα, κόνδυλοι.

Hinc

Hinc *articulare*, tum nomen, tum verbum. De priori sic eædem Glossæ: *Articulare*, Ἀκροδάκτυλον. Ἀρθρικόν. Ἀκρώνυχον. A verbo *articulare*, est *articulator*, quod eædem Glossæ explicant, μελοκόπος. Item *articulatim*, quod itidem à supino, ut à *raptum raptim*. Ab *artus* quoque censeo esse *artitus*, dicique ita pro *artatus*, quomodo *impetrire* dicebant pro *impetrare*, *negibundus* pro *negabundus*, teste Festo. De *artitus* sic idem: *Artitus, bonis instructus artibus.* Ubi *artibus* antique ponitur pro *artubus*. Nam veteres, sive ab *ars*, sive ab *artus*, *artibus* per *i* scripsisse, ostendimus alibi ex Velio, & imprimis Scauro. Id quidam non cogitantes scribere jubent *artubus*. Verum si quis in Festi verbis error, potiùs fuerit in verbo antecedente. Neque enim displicet, quod quidam corrigunt, *bonis & strictis artibus*. Postremæ vocis ambiguitate deceptus quoque vetus Criticus. Quippe in Glossis Philoxeni legas: *Artitus*, πάντεχνος, δαίδαλος. Quæ ex interpretatione patet, cum sic *artibus* accepisse, quasi esset ab *ars*. *Artiti* voce Plautum usum censet Turnebus lib. XXIV, cap. XXXI. Sic enim apud eum legit Asin. act. III, sc. II:

Ubi sæpe causam dixeritis pendens adversus octo
Artitos viros, valentis virgatores.

In vulgatis, adsentientibus MSS^tis Camerarii, & antiquis edit. legitur *Astutos, audaces viros*. Sed *artitos* rejicere non ausim, tum quia veteri codice correctio ea est subnixa: tum quòd parùm verisimile sit, ab imperito librario profectam esse vocem adeò insolentem, atque ei loco accommodatissimam, præsertim si de artuum nervorumque robore intelligamus. Quod optime convenit cum eo, quod sequitur, *valentes virgatores*. Imò nec planè aliena à proposito erit, si cum Turnebo interpretari lubeat ex Philoxeni mente. Nam referetur ad id quod de caussæ dictione antecedit, in qua valent viri eloquentia & artibus instructi. Sed prius simplicius veriusque est.

Arvipendium, funis erat, quo agros metiebantur, unde σχοινίον γεωμετρικὸν exponitur in Glossis vett. Videtur vocabulum Gallicum, quia Columella lib. V, cap. I, ait: *At Galli candetum appellant in areis urbanis, spatium centum pedum, in agrestibus autem pedum CL, quod aratores cadetum nominant: semijugerum quoque arepennem vocant.* Imo H. Stephanus, cap. VIII expostulationis suæ de Latinitate falso suspecta, suspicatur, Columellam scripsisse *arpennem*: quia hodieque Galli dicunt *arpent*. Imò in Glossis quoque antè memoratis legas, *Arpendia*, πλέθρα. Contra, Jos. Scaligero, in Valerii Catonis diras, magis verisimile fit, vocem Gallicam corruptam esse è Latina. *Arvipendium* autem dici, quasi *arvipennium*, ut *n* in *d* sit conversum, qua ratione *dispennere* dicitur pro *dispendere*, quod à *dis*, & *pando*. Utitur Plautus, Mil. Glor. act. V, sc. I: *Distennite hominem diversum & dispennite*. Aliter quidem de voce *dispennere* Nonius sensit: ut qui non à *pando* deducat, sed à *pennis*: ut propriè signet *pennas avis amputare*: μεταφορικῶς autem Plauto notet *brachia hominis abscondere*. Sed hæc sane φορτικὰ, ac putida, ut multa alia apud Nonium. Nec propterea Scaligero adsentio: sed si Galli eam vocem à Latinis acceperint, censeam *arvipendium* dici ab *arvis pendendis*, id est, *metiendis*. Scio *pendere* propriè dici de *pondere*, quod *libra expendere*, non de fune aut pertica, quibus agros metimur. Verùm minus hoc mirabitur, qui cogitet, ipsam *libræ* vocem ad agrorum mensuram itidem esse translatam à Gallis. Sic enim scribit Hyginus in Gromaticis: *In Narbonensi quoque provincia varia sunt vocabula: alii appellant libram, alii parallelon, in Hispania centurias. Ita sicut in consuetudine regionis alicujus invenimus, ita renunciandum. jugera tot, versus tot, sive libras tot, sive quodcumque aliud vocabulum.* Sed ut hæc non absurde dicuntur: ita nec minus mihi fit verisimile, vocem esse peregrinam. Movet me auctoritas Columellæ, qui vocem esse Gallicam dicit. Hoc puto non diceret, si rustici Romani similiter loquerentur. Movet etiam, quod Bæticam vocem alii vocent. Ut in libro, de agrorum conditionibus & limitum constitutionibus, à Turnebo primum edito: in quo post verba illa, *Actus quadratus undique finitur pedibus CXX*, hæc subjunguntur: *Hunc Bætici arapennem vocant.* Scio continuò subjici, *ab arando scilicet*: sed planè censeo, hæc ab alio esse adjecta. Nam si Bætici ita locuti, origine quoque Bæticam esse vocem verisimile est. Scio, multa accepisse Hispanos ac Gallos à Romanis. Sed ejusmodi voces non idcirco desiere esse Romanæ, utut Bæticæ ac Gallicæ factæ sint. Tum autem si scriptor hic priorem partem in *arapennis*, vel *arvipendium*, vidit esse *aro*, cur partem alteram non expressit? Præterea in lingua Belgica (quæ profluxit à veteri Celtica: hæc autem eadem prope erat Germanis, Gallis, Hispanis) *aertpant* notat certum terræ ambitum ab *aert*, id est, *terra*, & *pant*, quod signat *ambitum*, sive *quicquid certo termino circumseptum*. Unde & *thoracis lacinias priores dependentes, in quarum fero concisas*, appellamus *voorpanden* & *schootpanden*: ipsaque *vestis quadratas illas lacinias habens pantrock* nominatur. Atque idem etiam visum doctissimo & amicissimo viro Isaacio Pontano in Glossario Prisco-Gallico, ubi plura hac de re disserit.

Aruncus est, quod Martialis vocat,

—— *Barbas incanaque barba*
Hirci Cyniphii. ——

Id nos Plinius docet lib. VIII, cap. L: *Dependet* (capris) *omnibus mento villus, quem aruncum vocant.* Græce est ἤρυγγος, Doricè ἄρυγγος, unde *aruncus*. Ita vocat Aristoteles lib. IX histor. animal. cap. III. quem Plinius loco antè dicto exscripsit.

Arundo, canna est, ab *ariditate* sic dicta, ut auctores sunt Agrætius & Isidorus lib. XVII, cap. VII. Eutyches tamen *harundo* cum *h* probat apud Cassiodorum lib. de Orthogr. cap. IX. [ab ἄρδις.]

Aruspex dici putatur, quia in *ara inspicit exta*, unde & Varroni *extispex* vocatur. Imo Græcum βωμοσκόπος, quomodo *aruspicem* interpretantur Glossæ, similiter est a βωμὸς *ara*, & σκοπῶ, *specio*. Verum nonnihil obstat quantitas, quæ dispar in *ara*, & *aruspex*. Sunt quibus placet, sic dici ab *hara*, ave augurali. Sed istiusmodi avis, nec Plinio, nec aliis nota, qui avium historiam tractant. Ad verum etymon præivit Donatus, cujus verba prius ponam, prout ea leguntur in vulgatis codd. ad Phorm. act. IV, sc. IV. *Haruspex*, inquit, *ab haruga nominatur. Nam haruga dicitur hostia ab hara, in qua concluditur & servatur. Hara autem est, in qua pecora includuntur. Plautus, Rusticus, hircus, hara. Mostellariâ.* Hæc Donatus. Sed de etymo *haruga*, vel potius *harviga*, aut *arviga*, planè fallitur doctissimus Grammaticus. Nec enim ab *hara* venit, sed à Græcorum voce, ut qui ἄρχαχα *arietem* vocent, teste Hesychio. Propriè igitur *harviga*, sive *arviga*, erit *hostia, qua aries cæditur*. Sed postea latius patuit. Festus: *Harviga, hostia, cujus adhærentia inspiciebantur exta.* Non audiendus magnus Scaliger, cum apud Varronem, Festum, Donatum, *aringa* legi jubet, ut id ἄρχαχα sit, inserto *n*. Nam omnino ab ἄρεξ est *arvix*, inserto digamma, more Æolum, quos Romani solent imitari. Et sane vel *arviga*, vel *aruga*, nusquam autem *aringa*, reperio in antiquissimis Varronis, Festi, Donati codd. Apud unum Velium invenio *aruga*. Sic enim habent codd. vulgati: *Item arispex ab aruga, quæ esset hostia, non aruspex.* Verùm & hic omnino legendum *arviga*. Nec enim video, cur non ab *aruga* esse possit *aruspex*, & per syncopen *aruspex*: quod Velius apertè damnat. At tum demum validum erit Velii argumentum, si legamus *arviga*, unde *arvigispex* & per syncopen *arispex*, ut quidem Velius dicendum putat: pro quo vulgò, *i* in *u* converso, scribimus, *aruspex*. Vide pluscula, huc pertinentia, in *Aries*.

Arytena, ut est in MS, vel potiùs *arytana*, planè Græcum est. Nam ἀρύταινα legas apud Aristophanem Equitibus, Athenæum lib. XI, Pollucem in X. ac meminit quoque Eustathius, qui vasis esse genus ait, ita dictum ab ἀρύω, id est, *haurio*. Similiter Festus: *Arutana, sive artana, vas ab hauriendo sic appellabant.* Usus Lucilius, cujus est, *Arutenas & aquales*. Refert Charisius. Κατὰ συγκοπὴν pro eo etiam *artena* dici, ex allatis Festi verbis cognoscimus. Glossæ Philoxeni: *Atena* (leg. *Artena*) εἶδος ποτηρίου ἱεραϊκὸν, ᾧ πεντάνες ἐν ταῖς θυσίαις χρῶνται.

Arx ab *Arcadibus*, si credimus Solino, initio Polyhistoris sui: *Arcades*, inquit, *quoniam in excelsa parte montis habitassent, derivatum deinceps, ut tutissima urbium arces vocarentur.* Sed hoc probare neutiquam possum. Nec puto sit ab *arcendo*: etsi Varro lib. IV de L. L. *Arx ab arcendo, quod*

is locus munitissimus urbis, à quo facillimè possit hostis prohiberi. Neque, puto, ab *arcano*: quod Servio visum ad I Aneid. *Arcana*, inquit, *est secreta: unde & arca & arx dicta, quasi res secreta, à qua omnes arceantur.* Longe autem magis placet, *arx* κατὰ συγκοπὴν esse ex ἀκρόπολις (sanè Charisius in primo *arx* exponit ἀκρόπολις.) vel ex ἕρκος, quo *locus septus & munitus* significatur: vel κατὰ μετάθεσιν fuerit ab ἄκρας, aut obliquo ἄκρας. Nam, Hesychio teste, ἀκρόπολις etiam dicebatur ἄκρα. Sic usi Æschines, Plutarchus, alii. Porro ἄκρα à Syriaco *qerac* venire, censet Angelus Caninius. Ab *arx* & *cubare*, dictæ *arcubiæ*, quasi *in arce excubiæ*, teste Festo. In quibusdam verò MSS^tis ejus *arcubii* legas.

A S

As, *assarius*, & *assipondium*, idem sunt. *Assarius* veteres dixisse docet Charisius lib. I. Apud Evangelistam quoque ἀσσάριον legas, item Plutarchum in Camillo: ac Hesychius quoque τὸ λεπτὸν interpretatur. At cave iccirco à Græcis esse putes. Nam cum veteres Græci hanc vocem ignorent, dubitari nequit, quin posteriores eam acceperint à Latinis. Est verò *assarius* ab antiquo nominativo *assis*. *Assipondium* est apud Varronem lib. IV, de L. L. sive ab *assus*, id est, *merus*, & *pondo*, quia *unica sit libra*, sive ab *as* & *pondus*, quia *assis*, h. e. *libra*, *pondus* contineat. Varronis verba sunt: *Dupondius à duobus ponderibus, quòd unum pondus assipondium dicebatur, id ideo quod as erat libra pondus.* Ibidem unde *as* sit docet. *As*, inquit, *ab ære.* Id malim, quam, quod tradit Georgius Henischius libro de asse, *as* esse ab עשׂה, id est, *assamentum*, sive quicquid ex assenbus concinnatum: ut sunt arca, capsa, dolium. Ut Varronis sententiam plenius exponamus, sciendum *as* priscis fuisse *æream laminam*, ac primò quidem fuisse *rudem* & *libralem*, h. e. unciarum XII, pòst *signatam*, & semunciæ duntaxat. Servii Tullii tempore pro *rudibus assibus* uti cœperunt *signatis*. *Librales* autem permansere usque ad primum bellum Punicum. Tum facti *sextantarii*, hoc est, *ex uno asse seni*, qui tamen tantundem valerent. Post *unius unciæ*, tandem *semunciæ* factæ sunt. Auctor Plinius lib. XXXIII, cap. III. Quia autem pro diversis temporibus differebat *assium pondus*, icirco scriptores, si de *assibus libralibus* loquantur, *as grave* appellant: ut Livius lib. IV: *Iudicibus dena millia æris, quæ tunc divitiæ habebantur, data.* Et lib. V: *Denis millibus æris gravis eos condemnavit.* Falluntur igitur, Budæus, atque alii, qui *as grave* & *rude* habent pro eodem. *Æs grave* opponitur *assibus unius sextantis, unciæ, aut semunciæ.* *Æs rude* opponitur *signato*. *Æs grave* in usu fuit usque ad primum bellum Punicum. *Æs rude* tantum duravit usque ad Servii tempora. Quia autem ante Servium pecuniam *appendebant*, non numerabant, hinc vocabula illa *impensæ*, *compendii*, *dispendii*, *libripendis*, *dispensatoris*, & similes. Quia item *ærea* usi primum *pecunia*, inde voces *ærarii*, *obæratorum*, *militum ære dirutorum*, *æris uxorii*, quod solvebatur ab iis, qui sine uxore ad senectutem pervenerant. Ac pleraque hæc apud Plinium ibidem invenias. Obscurius autem est, quamdiu *ærea* tantum *pecuniâ* usi sint Romani. Scribit Plinius, *argentum signatum* esse quinquennio ante primum bellum Punicum. Nec aliter Eutropius, si meliores codd. consulimus. Nam in vulgatis, novennio post bellum Punicum id factum dicitur. At aliter Varro, è cujus tertio Annali hæc verba adducit Charisius lib. I: *Nummum argenteum conflatum primum à Servio Tullio dicunt. Is quatuor scripulis major fuit, quàm nunc est.* Num dicemus Servii tempore usos argento non signato? At idem est conflari & signari: quemadmodum argumento est vox *flavissæ*. Nam quos thesauros Græco nomine appellamus, prisci Latini *flavissas* dixerunt, quod in eos, non rude æs, argentumque, sed *flata* signataque pecunia conderetur: ut ex Varrone (qui ex Q. Sorano id didicerat) Agellius docet lib. II, cap. X, & Nonius Marcellus voce *Flavissæ*. Quare à vero non abludit, Servium quidem primùm signasse argentum, sed, ob tenuitatem Reip., id postea esse omissum, obsoletumque: quæ Hottomanni suspicio est lib. de re numaria, cap. de Denario. Hæc universè de *asse*, æreâque pecuniâ. Non incommode autem hoc loco subjiciemus partes *assis*, ne, si de singulis dicamus singulatim, eadem sæpius repetere cogamur.

Dividitur *as* in partes vel æquales, vel inæquales. Inæquales, ut in duos semisses, tres trientes, quatuor quadrantes, sex sextantes, octo sescuncias, duodecim uncias. In inæquales, ut in unciam & deuncem, in sextantem & dextantem, in quadrantem & dodrantem, in trientem & bessem, in quincuncem & septuncem. *Uncia* est vel ab *uno*, quod Varro putavit: vel à Siculo οὐγκία, quam vocem Aristoteles agnoscit. Vide quæ hac de re infrà dicimus in *Uncia*. Duæ unciæ dicuntur *sextans*, quia sunt sexta pars assis. At *sextula* aliud est. Nam sic vocatur sexta pars unciæ, ut docet Varro, IV de L. L. Item Fannius, versu istoc:

Sextula quæ fertur. Nam sex his uncia constat.

Item Isidorus lib. XVI, cap. XXIV, ubi solidum *sextulam* dici ait, quia iis sex, uncia compleatur. Tres unciæ vocantur *quadrans*, quia est quarta pars assis. Vide *Quadrans*. Quatuor unciæ sunt *triens*, quia tertia pars assis. Quinque unciæ sunt *quincunx*, à *quinque* & *uncia*. Sex unciæ, *semissis*, in quo, ut Varro ait, *se valet dimidium, ut in selibra, & semodio.* Ergo, ut *selibra*, quasi *semilibra*; *semodius*, quasi *semimodius*; sic *semissis*, quasi *semiassis* κατὰ συγκοπήν. Septem unciæ dicuntur *septunx*, a *septem* & *uncia*. De ceteris sic ibidem Varro: *Reliqua obscuriora, quod à deminutione: & ea quæ deminuuntur, ita sunt, ut extremas syllabas habeant. ut, a duodecim una demta uncia, deunx. dextans, demto sextante. dodrans, demto quadrante. bes, ut olim des, demto triente.* Varronis mentem pleniùs explicabimus. Octo unciæ dicuntur *bes*, quod prius fuit *des*, quomodo *bonus* factum ex *duonus*, *bellum* ex *duellum*, *bis* à *dis*. *Des* autem dictum, quia *demitur triens*; nisi potiùs, quia *deinceps* (neque enim id factum in *assis* partibus, quæ antecedunt) *ab asse fiat deminutio*. Quippe *novem uncias* vocamus *dodrantem*, quia *deminus quadrantem*; *decem uncias* dicimus *dextantem*, quia *deminus sextantem*; denique *undecim uncias* appellamus *deuncem*, quia *detrahimus unciam*. Festo *bes* compositum videtur ex *bis* & *triens*. Sane is constat *duobus trientibus*. Sed etymon planè durum: verum autem, quod ex Varrone ponebamus. Hæc de *assis* partibus. Videamus porrò de iis ab *asse* compositis, quæ plures *asses* significant: ut sunt *tressis*, *quinquessis*, *octussis*, *nonussis*, *decussis*, *vicessis*, *tricessis*, *centussis*. Hæc sic dicuntur, tribus, quinque, octo, novem, decem, viginti, triginta, centum assibus. Itaque Varro, lib. IV de L. L., cum docuisset, *unicum assem*, *assipondium* dici, *duosque asses* vocari *dupondium*, scribit hunc in modum: *Ab tribus assibus, tressis, & sic proportione usque ad nonussis. In denario numero hoc mutat, quod primum est ab decem assibus: secundum ab duobus decussibus, vigessis.* Et mox: *Reliqua conveniunt, ut tricessis à tribus, sic proportione usque ad centussis, quo majus æris vocabulum non est.* Hæc Varro. *Tressis* igitur quasi *tres asses*. Utitur Pers. sat. V:

—— *Hic Dama est non tressis agaso.*

Tripondium quoque, sive *trepondium*, pro eo eadem forma, qua *dupondius*, dicitur: ut docet Fabius lib. I. *Quadrussis*, quasi *quatuor asses*. *Quincussis*, quasi *quinque asses*. Usus Appuleius in Epitoma, ut discimus ex sexto Prisciani. Sic *sexcussis*, quasi *sex asses*; *septussis*, *septem*; *octussis*, *octo*. Usurpat Horat. II Serm. sat. III. *Nonussis*, quasi *novem asses*. *Decussis*, quasi *decem asses*. Verùm, quod clarè satis indicant verba, quæ paullo ante ex Varrone adduximus, *undecussis* non dicitur, sed *undecim æris*; nec *duodecussis*, sed *duodecim æris*: ut apud Tullium pro Roscio Comœdo: *Nam illa membra merere per se non amplius poterant duodecim æris.* Sic *tredecim æris*, *quatuordecim æris*, usque ad *viginti asses*, qui dicuntur *vigessis*, ut apud Martialem lib. XII, ep. LXXVII: *Amphora vigessis.* Item *triginta asses*, *trigessis*: parque ratio in aliis usque ad *centussis*, quo usi Lucilius apud Agellium lib. II, cap. XXIV. Varro sat. περὶ ἐδεσμάτων, Pers. sat. V. &c. *Centumpondium* aliud est. Sic enim vocatur *lapis unicus centenarii ponderis*, quo in appendendo utuntur. Cato, cap. XIII: *Centumpondium incertum unum, & pondera certa.* Ubi rectè pro *incertum* emendant *incretum*, quod Festus interpretatur, *indivisum*. Post *centussim* disjunctim dicimus, *ducenti asses* vel *æris*, *trecenti asses* vel *æris*, &c. Sic *ducenti æris* est apud Agellium lib. II, cap. XXIV. & *trecenti septuaginta quinque*

que

que æris apud eundem lib. XVI, cap. X. *mille asses* apud Ulpianum, tit. reg. jur. Quamquam & forma hæc loquendi crebrò usurpatur in iis, quæ vocibus *decussis*, *vigessis*, & similibus, poterant exprimi. Ita *æris dem*, *viceni*, *triceni*, *centeni*, dixit Agellius lib. II, cap. XXIV: & lib. II, cap. I. Cetera, quæ ad rem nummariam pertinent, imprimis persequimur in voce *Denarii*, *Sestertii*, & *Talenti*.

ASAROTA, ἀσάρωτα, quæ & ἄσαρα, teste Hesychio. Sic dicitur pavimenti genus, picturæ arte elaboratum. Plerique sentiunt sic vocari, ab α στερητικῷ, & σαίρω, *verro*, quia scopis verri non soleant, aut debeant. Quippe moris fuisse aiunt, ut purgamenta manu colligerentur, postcaque pavimenta hujusmodi spongia mundarentur. Sic sanè Perottus, &, qui eum secutus, Bernartius ad Statii lib. I Silvarum, carm. III. Contrà Domitio Calderino ad Martialis lib. XIV, ep. LXXXII, videtur esse ab α ἐπιτατικῷ, & σαίρω, id est, *purgo*. Sed vera est ea nominis ratio, quam nos docet Plinius, qui sic vocari indicat, non quia præ aliis verri debeant, quod voluit Domitius, nec quia non essent versa, ut censuere alii; sed quia hæc pavimenta viderentur non versa. Verba Plinii apponam è libro XXXVI, capite XXV: *Pavimenta originem apud Græcos habent elaborata arte, picturæ ratione, donec lithostrota expulere ea. Celeberrimus fuit in hoc generosus* (sic vitiosè vetus Parmensis, unde non malè quidam faciunt *Zenodotus*: in vulgatis est *genere Sosus*) *qui Pergami stravit, quem vocant asaroton œcon, quoniam purgamenta cœnæ in pavimento, quæque everri solent, veluti relicta fecerat, parvis è testulis, tinctisque in varios colores.* Plura ibidem de *asarotis* videre potes. Usus & ea voce Statius Papinius lib. I Silvar. carm. in Tiburtinum Manlii:

> —— *Varias ubi picta per artes*
> *Gaudet humus, superantque novis asarota figuris.*

Placet enim Salmasii emendatio, pro *suberant* reponentis *superant*, ut sententia sit, Tiburtinæ villæ pavimentum superare artificio Veterum *asarota*.

ASARUM, ἄσαρον, ab aliis *nardum silvestre* appellatur, teste Plinio lib. XII, c. XIII. Caussam nominis idem docet l. XXI, cap. VI. *Asaron invenio vocitari, quoniam in coronis non addatur.* Miratur hanc nominis caussam H. Stephanus in Thesauro suo. Nempe quia σαρὸς notet *scopas*. At quid scopis cum corona? Sed occurrit Stephano Dalecampius. Nam esse ait ab α στερητικῷ & σαίρω, *orno*, unde Plutarcho in Catone, γῆ σαιρομένη, *terra floribus ornata*.

ASBESTINUM, lini genus, ita dictum, quia ἄσβεστον, id est, *inexstinguibile*; ab α & σβέννυμι, id est, *exstinguo*. Plinius lib. XIX, cap. I: *Inventum jam est etiam linum, quod ignibus non absumeretur. Vivum id vocant, ardentesque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quam possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis favillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisque Sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes: assuescitque vivere ardendo, rarum inventu, difficile textu propter brevitatem. Rufus de cetero colos, splendescit igni. Cum inventum est, æquat pretia excellentium margaritarum.* Linum hoc *asbestinum* confundunt viri eruditissimi cum *lapide Carystio*: in quibus Hieronymus Mercurialis: nempe quia lapis hic in filamenta deductus linum gignat, quod itidem igni resistat. Imo aiunt lintea olim præbuisse idonea ad cineres exustorum cadaverum adservandos. Sed hanc rem, ut fabulosam, rejicit meritò Casaubonus ad Suet. Aug. cap. C.

ASCIÆ de notatione & etymo sic Isidorus lib. XIX, cap. XIX: *Ascia ab astulis* (l. *assulis*) *dicta, quas à ligno eximit, cujus diminutivum nomen est asciola. Est autem manubrio brevi, ex adversa parte referens, vel simplicem malleum, aut cavatum, vel bicorne rastrum.* Perotto, Hadriano Junio in Nomencl. & Fungero in Etymologico, nomen accepisse videtur ab *à* vel *ab*, & *scindo*. Sed omnino est à Dorico ἀξίνα pro ἀξίνη. ξ conversum in *cs*, more Æolum, qui pro ξένος dicunt σκένος, pro ξιφίας, σκιφίας, &c. Hinc *sub ascia dedicare* dicebant: de quo vide Indicem Grut. Inscriptionum. Ab eo *exasciare*, ascia præparare. Ἀξίνη autem ab ἄγνυμι, i. *frango*, cujus fut. ἄξω.

ASCOPERA, ἀσκοπήρα, ab ἀσκὸς, i. *utris*, & πήρα, i. *pera*, *saccus*. Est igitur *ascopera*, saccus coriaceus seu pelliceus. Suidas *marsupium* exponit. Sed prior interpretatio magis convenit huic loco Suetonii in Nerone, cap. XLV: *Alterius collo & ascopera deligata, simulque titulus, Ego quid potui? sed tu culeum meruisti.* Sic primus hunc locum ex vett. libb. restituit Angelus Politianus, cap. XX Miscell. Scio etiam in MSS multis esse *ascopa*, vel, *& scopa*, quod etiam reperi in MS ornatissimi & amicissimi juvenis Guil. Oomsii. Sed obortus error ex eo, quòd librarius, compendio literarum studens, scripserat *ascopa*, lineola per *p* trajecta, ut *per* denotaret. Sanè multò id verisimilius, quam ut *ascoma* scribamus, ut facit Turnebus, Adversariorum lib. XXV, cap. XI. Vocem *ascopera* usurpat & vetus interpres Judith, X. V: *Imposuit itaque abræ suæ ascoperam vini.* Ubi Vatablus, *utrem vinarium ancillæ tradidit.* Græcè est, Ἔδωκε τῇ ἄβρᾳ ἀσκοπυτίνην οἴνου. *Ascopera* vocabulo similis vox *hippopera*, ἱπποπήρα, ab ἵππος, i. *equus*, & πήρα. unde liquet sic vocari, *saccos*, quibus equites necessaria itineri circumferunt. Idem ostendunt verba Senecæ, epist. LXXXVII: *M. Cato Censorius canterio vehebatur, & hippoperis quibusdam impositis, ut secum utilia* (Pincianus, *utensilia*) *portaret.*

ASILUS, quia à *Silaro* amne: ut *adulari*, quia à *dulis*, sive δοῦλος, *ebur*, quia è *barro*. Maro Georg. III:

> *Est lucos Silari circa, ilicibusque virentem*
> *Plurimus Alburnum volitans, cui nomen asilo*
> *Romanum est, œstrum Graii vertere vocantes.*

Aliis *asilus*, ab *asellus*, quia *asinorum* gregem infestet: quamquam non *asinos* modò, sed etiam alia *armenta*. Unde Maro continuò subjungit:

> *Acer, acerba sonans, quo tota exterrita silvis*
> *Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther*
> *Concussus, silvæque, & sicci ripa Tanagri.*

Vide & Senecam, epist. LVIII. Vel quia nascitur è *limo*. Nam ἄσις idem ac ἰλὺς, *limus*. Græcum nomen est οἶστρος, ut allatus Virgilii versus indicat. Item Isidorus lib. XII: *Oestrum animal armentis aculeis permolestum. Oestrum autem Græcum est, quod Latinè asilus, vulgo tabanus vocatur.* Eustathio placet, οἶστρος venire ab οἴω *fero*, quia animalia æstro percita cum impetu ferantur. [malo ab ἀΐσσω, idem quod ἄτη *noxa* unde ἄσηρος.

ASINUS. Hujus vocis mirificum etymon adfert Isidorus lib. XII, cap. I: *Asinus, inquit, & asellus, à sedendo dictus, quasi assedus. Sed hoc nomen quod magis equis conveniebat, ideo hoc animal sumsit, quia prius, quam equos caperent, huic præsidere cœperunt. Animal quippe tardum, & nulla ratione renitens, statim ut voluit, sibi homo substravit.* Hæc Isidorus. Quibusdam ob *pigritiem* sic dici placuit, ab עצל, quod est, *pigrescere*, ut, עצל, *piger*. Sed magis placet esse ab אתון (*athon*) quod *asinam* notat. Nempe *th* convertitur in *s*, quomodo Iones pro βυθὸς, dicunt βυσσὸς, unde ἄβυσσος, & Lacones pro Θεὸς dicunt Σιὸς, unde Σίβυλλα, quasi Θεοῦ βουλή. Vel ab α στερητικῷ, & σίνος, id est, *noxa*, ut dicatur *asinus*, quasi ἀσινὴς, qua voce Homerus & Æschylus usi pro *innocuo*. Ita ingeniosè Heinsius in erudita & festiva laude asini. Fuit, cum suspicarer esse ab antiquo *asnus*, interjecto *i*; hoc, ab ὄνος, *a* inserto, ex more veterum, quomodo dixere *casno* pro *cano*, *dusmus* pro *dumus*, *pœsna* pro *pœna*, *Casmilla* pro *Camilla*. Nec sententiam hanc damno. *Monoceros* quoque *asinus* dictus est, sed discriminis caussa *Indicus*. Plinius lib. XI, cap. XXXVII: *Nec solipedum ulli, excepto asino Indico, qui uno armatus est cornu.* At idem alibi bovem appellat. Sic enim scribit lib. VIII, cap. XXI: *In India & boves, solidis ungulis, unicornes. Asellus* piscis sic dictus nonnullis videtur, quia fuste, *asini* instar, feriatur, priusquam coqui possit. Sed hoc verum dumtaxat est de *arsello arefacto*. At ἀσπαλιῶς sic dictus, quia colore *asellum* refert: ut Varro scribit lib. IV de L. L. Insecti quoque genus est, quod *asellum* vocare possumus, Græcorum more, quando Latini videntur proprià carere appellatione. Id sic περιφράζει Scribonius Largus, cap. XXXIX: *Item bestiola multorum pedum, quæ tacta conduplicant se in orbem, pilulæ rotundissimæ similem* (καταιοίδεις ὄνους, aut πολύποδας *Græci hoc genus animalium vocant*) *oleo* dome-

domestico complures infervefacta vase ferreo, benefaciunt. Quem locum iis adde, quos hac de bestiola adducit Hadr. Junius lib. v. Animadv. cap. xv. Unde Corneliæ genti, *Asina* cognomen adhæserit, docebit Macrobius lib. i Satur. cap. vi. Nempe quia Cn. Cornelius Scipio, qui bis consul, ac etiam triumphalis fuit, emto fundo, vel, ut alii malunt, filiâ elocatâ, cum ab eo exigerentur sponsores, *asinam* pecuniâ onustam in forum produxerit ad tribunal, quasi pro sponsoribus præsens pignus. Cur Junius Bassus sit *Asinus albus* appellatus (quod Fabius testatur lib. vi, cap. de risu) hanc caussam adfert Turnebus, quòd *Asinus* quidem dici meruerit ob ineptias ridiculas; *albus* verò propter jucunditatem. Vide eum lib. xxviii Advers. cap. xxxxv. De adagione apud Petronium, *Post asellum diaria non sumo*, videre potes Palmerium in Spicilegio. Unde Judæi, atque adeò Christiani quoque à Gentibus sint dicti *Asinarii*, docet Tertullianus in Apologetico, cap. xvi.

Asparagus, unde sit, docet Varro iv de L. L. *Asparagi, quod ex asperis virgultis nascuntur, & ipsi scapi, asperi sunt, non leves. Nisi Græcum. Illic enim quoque dicitur ἀσπάραγος.* Hæc Varro. Sed non dubium, quin sit à Græcis. Nec dubitavit de eo Varro, sed prudens sciens errare mavult, quam rectè sentire. At mirum, Festum sive Paulum, vero etymo neglecto, prius tantum ponere. Uti & Isidorus facit lib. xvii Orig. c. x.

Asper, unde sit, docere conatus Perottus, cum ait: *Monendum judicamus, asperum, à Græco deduci. Quippe Græci ἀσπρὸν asperum, ἀσπρότητα asperitatem dicunt.* [σκληρὸν σκληρότης.] Sed quæ de Græcis istis vocabulis scribit, planè commentitia sunt. Paullò pòst addit idem: *Sunt qui asper non à Græco deductum velint, sed à spe, quemadmodum prosper.* Verum hoc quoque vanum, quando *prosper* est à πρόσφορος, hoc est, *utilis*: quemadmodum suo loco dicemus. Vera autem *asperi* etymologia est, quam in vulgatis Lexicographis legas. Aiunt enim esse ab ἄσπορος. Caussam appellationis, quam reticent, affert Jul. Scaliger in Theophrastum de plantis: ubi docet, *asperum* vocem esse priscorum agricolarum, sumtam à terra quæ cultui est inepta, παρὰ τὸ μὴ σπείρεσθαι, nempe quia hæc ob saxa & squalorem partes habet inæquales; quæ propriè est *asperitas*: unde & sapori ea vox accommodatur, ob partes dissimiles & inæquales. Est enim sapor is terreus, unde non mirum si humore diluatur. Dura enim tenerescunt aquâ. Ab *asper* non tantum *asperitas* dicimus, sed etiam *asperedo* & *aspritudo*, quibus usus Cornelius Celsus: illo quidem, lib. v, cap. xxviii. hoc, lib. vii, cap. xxiii & xxvi. Item *asperitudo*, quod est apud Tertullianum lib. de Pœnitentia, cap. xi.

Aspis, ἀσπὶς, quæ vox Græcis non tantùm *serpentis genus*, sed & *clypeum* notat. Perottus non audiendus, cùm *clypeum* dici vult ἀσπίδα ob *asperitatem signorum*: nempe quia Græcis (ut falsò putat) *asperum* ἀσπρὸν dicatur, & ἀσπρότης *asperitas*: tum autem, quia *clypeus* similiter ob *signorum cælaturam*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, nomen acceperit: quod tamen etymon planè incertum, ut suo loco parebit. Isidorus deducit ab ἰὸς, id est, *venenum*. Sed quam alteram compositi partem esse velit, non satis liquet. Forte Latinum *spuo*, vel Græcum πτύω, ut *aspis* dicatur, quia *spuat ἰόν*. Sanè & *aspides* quædam πτυάδες vocantur, h. est, *spuentes*: atque earum non morsus modò, sed saliva etiam venenata est. Vel σφάω, id est, *occido*, quia *aspis σφάζει ἰῷ*, hoc est, *veneno necat*. Verba quidem Isidori sunt ista lib. xii, cap. iv: *Aspis vocata, quod morsu venena immittat & adspergat. ἰὸς enim Græci venenum dicunt, & inde aspis, quod morsu venenato interimat.* Græci censent, esse ab α στερητικοῦ, & σπίζω, id est, *extendo*, quia forma sit non oblonga, sed rotunda. Vel à σπίζω, id est, *sibilo*, quia non sibilet. Priorem originis caussam ponit Scholiastes Aristophanis in Vesp. Verba ejus adscribam: Δοκεῖ δέ μοι τὴν ἀσπίδα τὸ ὅπλον ἀπὸ τοῦ τοιούτου ὀνομάσθαι ζώου, διὰ τὸ εἰς κύκλους πολλάκις εἱλισσόμενον καθεύδειν· κυκλικαὶ γὰρ ἦσαν αἱ ἀσπίδες τῶν παλαιῶν, ὡς Αἰσχύλος. Ἅλω δὲ πολλὴν (ἀσπίδος κύκλον λέγω) Ἔφριξα δινήσαντος. οὕτω δὲ τὸ ζῶον ὠνόμασται ἀπὸ τοῦ α ἐπιτατικοῦ μορίου καὶ τοῦ σπίζω τὸ ἐκτείνω, διὰ τὸν ὀξὺν αὐτοῦ συριγμόν. ἢ διὰ τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ μῆκος.

Verba Æschyli sic distinguenda, prout à nobis factum. Aliter autem de his vocibus alii, ut ex Eustathio & Etymologo discere potes.

Assa, τροφὸς, ut est in vett. Glossis. Juvenalis, sat. xiv:

Hoc monstrant vetulæ pueris repentibus assæ.

Ubi vetus Scholiastes *assa* interpretatur *sicca*: atque hæc præmittit: *Assa nutrix dicitur, quæ lac non præstat infantibus, sed solum diligentiam & munditiam adhibet.* Varronem quoque usum censet. Sic enim hunc ejus locum legit Scaliger in Conjectaneis: *Assa non multò post, quod ea parere non poterat mulier, eam betere foras jussit.* Citat Nonius in *Betere*. Verùm in vulgatis est *Assa nos multos.* Quod si emendatio hæc vera, *assa* hic erit *obstetrix.* Sed profectò magis placet Mureti emendatio, qui l. xv Var. Lect. cap. xv, Varronem egisse putat de Spurio Carvilio, qui, cùm uxorem liberûm quærendorum caussâ censori se habere jurâsset, sterilem à se dimisit, eoque verba Varronis legit in hunc modum: *A se annos multos, quod ea parere non poterat mulier, eam betere foras jussit.* Vide quæ hoc de loco disserit Carrio lib. ii Emend. cap. ix. Quod ad caussam nominis, eam ponit Nonius his verbis: *Assas nutrices difficilis multis existimant intellectus. At verò acri intentione potuimus indagare, ob eam proprietatem officii eo nomine nuncupari, quòd assint iis quos nutriant, nec vel exiguo divellantur.* Censet igitur Nonius ex eo *assas* dici, quòd veteres *assum* dixerint pro *adsum*: unde apud Plautum, Pseudolo, dicente servolo, *Assum apud te eccum*, respondet herus Agorastocles: *At ego elixus sis volo.* In vett. quoque Valerii Flacci codd. lib. ii, *assunt* pro *adsunt*, & *assit* pro *adsit*, semper legi, scribit in Castigat. ad eum poëtam Ludovicus Carrio. Verùm quid si dicamus, *assam* dici ab antiquo *assus*, id est, *merus*, ut quarum simplex esset cura valetudinem ac munditiem tuendi, non item lactandi? Quæ nominis ratio fiet ex iis manifestior, quæ ex Nonio proximè dicemus de voce *Assum*. Sed profectò nec hæc, nec quam Nonius ponit, vera est etymologia. Imò nec illa, quam Muretus loco antè citato adducit. Ait, *assa* esse ab ἄττα, quod idem notat. Eustathius ad Il. ζ, pag. IↃclix, ed. Rom. Ἔστι δὲ τὸ μὲν τίτθα φιλεῖν· τὸ δὲ ἄττα τροφέως· Τὸ δὲ πάππα πατρός. τὸ δὲ ἠθεῖε ἀδελφοῦ. Vide eundem ad Il. ι, pag. IↃcclxxvii. Omnino autem *assus*, pro *sicco*, venit ab ἄζειν, id est, *siccare*. Eademque ratione, quâ Latini dixere *assam nutricem*, Belgæ quoque dicunt *een drooge minne.* Plura hac de notione in *Assum* pro *assato*.

Assentari dicuntur, *qui alicui in omnibus assentiunt, ut eidem placeant.* Itaque ab *assentiri* venit: imo quandoque etiam pro eo ponitur. Ita locutus Velleius lib. ii: *Et iis, qui à Cæsare dimittendos exercitus contendebant, adversabatur; iis, qui ab ipso, assentabatur.* Nec aliter capio illud Tertulliani, lib. v, adversus Marcionem, cap. xiv: *Non altum sapientes, sed humilibus assentantes.* Transtulit Tertullianus illud Pauli ad Rom. cap. xii, Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. Sanè συναπάγεσθαι (ut compositio indicat) propriè est, *sinere se aliquo à quopiam abduci.* Eoque allusit vir eruditus, cùm *assentari* ait hic Tertulliano à *semita* dici, quasi *assemitari*, sive *assemtari*. Verùm absque hac significationum pro diversis etymis diversitate, locum Tertulliani optimè exponere possumus. Nam cum illi, qui se patiuntur abduci, communemque cum aliis insistunt vitam, hoc ipso ostendant, se aliis nolle adversari, sed iis velle accommodare: meritò συναπάγεσθαι quoque sumitur pro *assentari*, hoc est, *assentiri*, sive *obsecundare*: unde & vetus interpres, in ipso eo Pauli loco, συναπαγόμενοι exponit *consentientes*. *Assentari* verò, quod apud Tertullianum est, poni interdum pro *assentiri*, non tantum superior Velleii locus indicat; sed etiam ea, in quibus similiter *assentatio* ponitur pro *assensu*: ut in illo ejusdem scriptoris: *M. Fulvio tantum tribuêre, ut penè assentatione sua, quibus vellet, principatus conciliaret.* Et illo Petronii: *Tacentibus adhuc nobis, & ad neutram partem assentationem flectentibus.* Et ante omnes isthoc Plauti, Bacch. iii, iii:

Hei mihi, hei mihi, isthac illum perdidit assentatio.

Asseres dicuntur crassior angustaque materies, fereque quatuor pollices lata: quæ trabibus insterni solet. Belgæ *eeken ribben*

ribben vocant. Ejus vocis etymon ponit his verbis Festus: *Asseres dicti, quod assideant parieti trabibusque.* Sanè Græcis similiter σφηκωτῆρες dicuntur, quod trabibus insternantur. Sunt enim σφηκωτῆρες, τὰ μικρὰ δοκίδια τὰ ἐπάνω τῶν δοκῶν τιθέμενα. ut Harpocration scribit & Suidas. *Asseres* verò idem esse ac σφηκωτῆρες, docet hic locus in Glossis Philoxeni: *Asseres*, κορμοί, δοκοί, σφηκωτῆρες. Item, *Asseres*, δοκίδες, ὡς Ἰουβενάλιος. In Glossis quoque Cyrillo tributis legas: σφηκωτὴρ, ἡ λεπτὴ δοκός, *asserculus.* σφηκωτῆρες, *asseres.* Est & alterum *asserum* etymon, quod Jul. Scaliger adducit ad Theophrastum, & libb. de causs. L. L. c. XXIIX, & Jos. Scaliger ad Festum in *Asser.* Hos secutus sentio, pro *asseres* prius dictum *axeres:* id verò esse ab ἄξονες. ξ abit in *ss.* quod non mirabitur, qui cogitabit, similiter & *coaxare* & *coassare* dici. *n* vero in *r* mutatum, quomodo à *genimen* est *germen*, à *gnoma groma*, à *condolium*, *cordolium*, &c. Tertium quoque etymon, sed quod probare non possim, ponam ex Rodolphi Agricolæ epistola ad Alexandrum Hegium, quæ extat in centuria philologica epistolarum à Goldasto editarum: *Asser*, inquit, *ab asserendo id quo gestamen aliquod aut libitinam manu asserimus, h. e. prehendimus, nomen habet. Nam quod vulgò asserem vocamus, tabula dicitur propriè.* Hæc Agricola. De propria vocis *asser* significatione, subscribit quoque Grapaldus, qui in ea vocabulorum explicatione, quæ libro de partibus ædium, in veteri Parmensi editione subjecta est, scribit in hunc modum: *Asseres tigilla dicuntur, non tabulæ, Vitruvio, Juvenali, Plinio. Fuit, quando tabulas errore cum multis communi existimarem.* Hæc ille. Sed de etymo, subscribit Festo. Nobis media placet sententia. Vide quædam ad eam pertinentia, in voce *Axis.*

ASSIDUI (pro quo & *adsiduus* & *atsiduus* in vett. codd. legi scribit Pierius castigat. ad Ecl. II.) geminam, vel potius tergeminam ἐτυμολογίαν adfert Festus: *Adsiduus* inquit (per *d* hanc vocem scribit) *qui in eâ re quam frequenter agit, quasi consedisse videatur. alii adsiduum, locupletem, quasi multorum assium, dictum putarunt. alii eum, qui sumtu proprio militabat, ab asse dando vocatum existimarunt.* Hæc Festus. Sed & prima & tertia ἐτυμολογία vera esse potest. Siquidem *assiduus*, vel, *in re aliqua frequentem atque adeo perpetuum* significat: vel, *divitem ac locupletem.* Cùm priori modo sumitur, videtur esse ab *adsidendo*, quomodo à *residendo* est *residuus*, & à *desidendo desiduus*, in vett. Glossis. Sanè quia à *sedendo* est, hinc quidam *adseduus* dicebant, quos damnat Caper de verbis dubiis. Ergo *assiduum esse in aliquo*, dixere Latini; ut Græci, προσεδρεύειν πρός τι. Ut Aristoteles lib. II Polit. cap. III, ubi adversum Platonicam bonorum communionem disputat. Ait enim, si quisque propria possideat, facere id ut bona ac possessiones augeantur, ὡς πρὸς ἴδιον ἑκάστου προσεδρεύοντος· *dum quisque in propriis assiduus est*, sive, *dum suis quisque assiduè occupatur.* Hæc docent, ut προσεδρεύειν est ab ἕδρα, *sedes:* ita à *sedendo* esse *assiduum.* Cum verò *assiduus locupletem* notat, dicitur hoc modo, quia *asses duit*, h. e. *det.* Cic. in Topicis: *Cum lex Ælia Sentia assiduo vindicem assiduum esse jubeat, locupletem jubet locupleti. Locuples enim est assiduus, ut ait Ælius, appellatus ab are dando.* Fortasse tamen acutior hæc originatio est quam verior. Sane & alteram apud Agellium legas lib. XVI, cap. X: *Assiduus*, inquit, *in duodecim tabulis aut pro locuplete & facile facienti dictus ab assibus, id est, are dando, cùm id tempora reip. postularent; aut à muneris pro familiari copiâ faciendi assiduitate.* Imo & Sosipater, licet unam tantum originem afferre velle videatur, geminam tamen atque adeò triplicem suggerit. Earum una, ab *assibus dandis:* altera, ab *assiduitate*, h. e. *frequentia in munere publico:* tertia, quòd *locupletes perpetuò in negotiis publicis assint*, ut loquitur Plautus, h. e. *adsint.* Verba ipsa Charisii, libro primo, hæc sunt: *Adsiduus quidam per d scribunt, quasi sit à sedendo figuratum, sed errant. Nam cum à Servio Tullio populus in quinque classes esset divisus, ut tributum, prout quisque possideret, inferret: ditiores, qui asses dabant, assidui dicti sunt; & quoniam soli in negotiis publicis frequentes aderant, eos qui frequentes assunt, assiduos, ab assibus, dixerunt.* Accedat tam diversis etymologiis hæc quoque, quod sic dicti queant videri, quia, non labore sibi victum parent, ut homines paupertinæ sortis, verum molliter domi consideant, ac divitiis suis incubent: quæ, si rectè assequor, Becmani sententia est. *Assiduum* pro *locuplete* videtur & Plautus dixisse, Amphitr. I, I: *Noctes diesque assiduo satis superque est*, &c. Agellius quoque κατὰ μεταφοράν, scitè *assiduum scriptorem*, pro *probatissimo*, dixit, lib. XIX, cap. VIII: *Classicus*, inquit, *assiduusque scriptor, non proletarius.*

ASSIRATUM dicitur, uti *silatum.* Utrobique subintelligitur *vinum.* Illi nomen ab *assir*; huic, à *sili.* Festus: *Assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino & sanguine temperatum, quod Latini prisci sanguinem assir vocarent.* Gloss. Philoxeni: *assir*, αἷμα. Utitur Cato, cap. CXXXII, de re rustica: *Daps Jovi assir à pecu in urnâ vini, caste profanato in contagione.* Ita eum locum emendat Radulphus Fornerius, lib. II rerum quotidianarum, cap. ultimo. In vulgatis legitur hunc in modum: *Daps Jovi assaria pecunia urna vini Jovi caste. Profanata sine contagione.*

ASSULA, est diminutivum ab *assis*, sive *axis.* Utroque enim modo efferebant, ut *coassare*, & *coaxare.* *Assulæ* igitur sunt tabellæ: uti ex quibus conficitur janua. Unde Plautus, Mostell. act. II, sc. II: *Pultando pedibus penè confregi assulas.* Et Mercat. act. I, sc. II: *At etiam cesso foribus facere hisce assulas?* Neque solùm tabellæ sic vocantur, sed etiam minuta illa fragmenta, quæ desiliunt, quando asser frangitur. Plinius lib. X, cap. II: *Aliis assulis tæda subjectis, & subinde instratis, oleo adspersum accendunt.* Paulinus Natali X:

—— *Vicit brevis assula flamam.*

Atque usurpat idem epist. XI, & XII, Festus: *Fomites sunt assulæ ex arboribus, dum caduntur, excussæ.* Vide & Servium Danielis in hoc Maronis:

—— *Rapuitque in fomite flamam.*

& Isidorum lib. XVII, cap. VI, in *Hastula*, & lib. XIX, cap. XIX, in *Ascia.* Nec ligni tantum, sed etiam lapidum *assulæ* sunt, uti marmoris. Vitruvius lib. VII, cap. VI: *Quibus autem locis hæ copiæ non sunt, cæmenta marmorea, sive assulæ dicuntur, quæ marmorarii ex operibus dejiciunt, pilis ferreis tunduntur, & cribris excernuntur.* In vett. libris pro *assulis* interdum legas *astulis.* Nempe ut *aggretus* dixere pro *aggressus*, *pulto* pro *pulso.* Ab *assula* est *assulatim*: quod Nonius rectè interpretatur *minutatim.* Plautus, Captivis, act. IV, sc. II: *Aperite hasce ambas foreis, Prius quàm pultando assulatim foribus exitium affero.* Idem, Menæchmis, act. V, sc. II:

—— *Securim capiam ancipitem, atque hunc senem*
Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.

Assulosè pro eo dicit Plinius lib. XII, cap. XXII: *Calamus melior, qui minus fragilis, & qui assulosè potiùs, quàm raphani modo, frangitur.*

ASSUM, quia pro *assato* ponitur, Varro, IV de L. L., dictum ait, *quod ab igne assudescit.* At Perottus (quem alii sequuntur) venire putat ab *areo:* suamque sententiam eo probat, quòd *assum* propriè sit, *ad ignem torrefactum.* Sed Jul. Cæsar Scal. de caussis L. L., cap. XXXI, censet, *assum* dici ab *ardeo*, quasi *arsum.* Movet illum ea ipsa vocis proprietas, quam ex Perotto adduximus. Ac præit Scaligero hac parte Isidorus, lib. XX Orig. cap. II: *Assum, quòd ardeat, quasi arsum.* Sanè, ut Latinis *assum*, & *arsum*, solùm literâ differunt: ita Belgis *braden*, id est, *assare*, & *branden*, i. e. *ardere.* Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, vult esse à Punico *esua*, *e* in *a* converso, quomodo à Punico *besas* est *basio*, à Punico *seti*, *satum*, &c. Possis & simili mutatione deducere ab *ur*, i. e. *ignis*, unde & *æstus*, ac *æstas.* Sed maximè omnium placet, ut sit ab ἄζω, id est, ξηραίνω, *sicco.* Nam Latini *z* in geminum *s* mutare solent. Et Servius favet in II Georg. cùm scribit, ex quorundam sententia *antes* esse *maceriem de assis*, *id est, siccis lapidibus.* Etiam huc facit, quòd *assam nutricem* siccam dixere, ut jam ostensum. Item quod Celsus lib. III, de re medica, cap. ult. *assas sudationes* vocat, quæ, ut loquitur ipse, lib. II, cap. XVII, fiunt calore sicco: ut quæ sole, vel exercitio corporis fiunt: aut in laconico, vel clibano, aut similibus modis. Quibus opponuntur sudationes ex calore aquarum in balneis. Hæc de *assi* significatione; quà dicitur de

cibis

cibis assatis. Sed longè aliâ notione accipitur *assus*, cùm *assa voce canere* dicuntur ii, qui nullis utuntur instrumentis musicis, aut *assa tibiâ*, si nulla vox admisceretur. Asconius Pedianus in Divinat. *Cum remigibus celeuma per symphoniacos solebas, & per assam vocem, id est, ore prolatam, &, ut in Argo navi, per citharam.* Ait *assam vocem*, cum vel solum humana vox, vel solum organum musicum auditur, puta, cithara, tibia, vel aliud. Festus: *Assa dicebatur cantus tibiarum.* Sententia est, *tibicines assare, cum soli canunt tibiis.* Similiter Servius ad II G. *Assæ tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce.* Nonius: *Assâ voce, solâ voce, linguæ tantummodo, aut vocis humanæ, non admistis aliis musicis* (sic est in antiqua Veneta,) *esse voluerunt.* Varronem, & Catonem, sic locutos, docet ibidem Nonius. Quod si virum magnum audimus, *assare* quoque hinc dicebantur poëtæ veteres, cum in unum solum facerent poëma. Hinc enim vult, Janualia, Junonia, Minervia, similiaque Saliorum priva carmina, vocata esse *assamenta*, quia nempe in singulos erant Deos conscripta. Itaque & idem censet, id nomen maxima ex parte mereri poëmata Silvarum Statii Papinii. Verùm hæc *assamenta* dici posse, nullo argumento comprobari potest: neque adeò vera est hæc etymologia, ut parebit ex iis, quæ in voce *Axis* afferemus. Unde igitur, dixerit aliquis, *assâ voce* aut *tibiâ* canere dicebantur? Num dicemus hanc *assi* notionem esse ab ᾄσαι, id est, *canere?* Non displicet. Alii tamen malunt, hic *assum* significare *merus*. Idque propterea, quòd, si quid assetur, aut torreatur, humidum abeat, solumque id remaneat, quod siccum aridumque est: sive, quòd cibi, qui assantur, soli coquantur, non cùm humore: eoque cibi, assati tostique, proprium solùm saporem habeant, contrà quàm fit in elixis, quæ varios à jusculo sapores accipiunt. Nonius: *Assum existimandum est, ut in obsoniis sine pigmento saporis alieni, quemadmodum merum dicitur solum.*

ASTER, ἀστὴρ, *stella.* Ἀστὴρ unde sit, alibi dictum. Sed κατὰ μεταφορὰν vox ea ad multa transfertur. Ut *floribus*. Quomodo ἀστὴρ Ἀττικὸς dicebatur, quia haberet folia similia stellæ. Item *gemmis*. Ita apud Plutarchum de flum. *aster* dicitur gemma, quæ aliter βαλλὴν. Item *plantis*. Nam *bubonium*, aliter *aster*, teste Plinio lib. XXVII, cap. V. Item *terræ*. Ut *aster Samius*, genus terræ candidissimæ. Plin. lib. XXXV, cap. XVI.

ASTERIAS, ἀστερίας, gemmæ nomen. Plinius de ea l. XXXVII, c. IX: *Proxima candicantium est asteria, principatum habens proprietate naturæ, quod inclusam lucem pupillæ modo quodam continet, ac transfundit cum inclinatione, velut intus ambulantem ex alio atque alio loco reddens, eademque contraria soli regerens candicantes radios: unde & nomen invenit, difficilis ad calandum.* Satis liquet, putasse, *asteriam* dici, quia candicantes radios regerat *astro*, hoc est, *soli*. Sic enim interpretatur. Sed Græci non vocant solem *astrum*. Eoque rectius Dionysius Periegetes, cum ait:

> Ἔνθα μελισσοβότοιο κατ' ἀκτὰς Παλλήνης
> Φύεται ἀστέριος καλὸς λίθος, οἷά τις ἀστὴρ
> Μαρμαίρων. ——

Quod Priscianus sic vertit:

> *Nascitur hic scopulis Pallenæ gemma refulgens,*
> *Asterium perhibent, stellis certare putatur.*

Sed alter interpres Avienus maluit, ἀστέριον, *stellatum* interpretari. Perperam sanè. Nam *asterias lapis* non est stellis compunctus. Verum interim est, ἀστέριος tum significare *stellans*, h.e. *stellæ instar fulgens*; tum *stellatus*, h.e. *stellis distinctus*. A priori solum significatione lapis hic dictus *asterias*, vel *asterius*. Sed à posteriori significatione multa nomen acceperunt. Ita *ardeæ genus* à plumæ varietate dicitur Aristoteli lib. IX, histor. animal. cap. I. & Plinio lib. X, cap. LX. *Asterias* similiter *aquilæ genus* esse arbitrantur, ac de eo intelligendum Ælianum lib. II, de animal. cap. XXXIX. Est & *accipitrum genus*, de quo Aristoteles, hist. lib. IX, c. XXXVI. Item *piscis*, ex genere γαλεῶν, sive *mustellarum*, ut Gaza vertit: de quo idem Aristoteles, lib. V, cap. X: & lib. VI, cap. XI. item Athenæus. *Asteriam* accipitrem, vulgo *asturem* nominant, quod vocabulum cum Albertus Magnus purum putum Latinum putaret, scribere non dubitavit, sic dici ab *astu* maximo, quo in venatu utitur. Quippe qui semper lateat, præterque aliorum accipitrum morem, è latebris improviso provolans, aves invadat. Sed omnino *astur* detortum ex Italico *astor*: hoc verò est à Græco ἀστερίας, à quo ipso est Gallicum *autour*, *s*, more gentis, omisso. Ἀστερίας, verò est ab ἀστὴρ, i.e. *stella*. Quare Latinè *accipitrem stellarem* dixeris. Sic verò vocatur, quia avis hæc punctis & maculis quibusdam, veluti stellis, distinguatur. Nam, quamvis & alii accipitres hujusmodi notis ac maculis ornentur, *asteria* tamen hoc convenit imprimis. *Asteriæ* quoque *ardeæ*, *aquilæ*, ac *pisci* similis est nominis ratio, nempe punctis, quibus, ceu stellis, insigniuntur.

ASTRABA, in Glossis Isidori exponitur *tabella, ubi pedes requiescunt.* Etiam in Philoxeni Glossis est, *Astrama*, Σανὶς, Ὑποπόδιον. Ubi legendum *Astraba*. Nam est ἀστράβη ab α & στρέφειν, quia non vertitur, sed stabile est. Verùm Græcis ἀστράβη aliud esse videtur. Nempe *ephippium* seu *clitella*: item *mala clitellaria*. Hesychium vide in Ἀστράβη, & Eustathium in Od. α, pag. CIↃ CCCCX, edit. Rom. Planeque hanc sententiam firmat, quòd Plautus Comœdiam edidit, quam & Græco nomine *Astrabam*, & Latino *Clitellariam* inscripsit. Meminere Varro, Probus, Gellius, atque alii. Operæ verò etiam fuerit adire, quæ de *astraba* erudite scripsit Salmasius, epist. secunda de Cruce, pag. IↃXXI, ac seq.

ASTRUM, Græcum: unde Servius ad Ecl. IX: *Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum: Astrum, inquit, Græcè dixit, nam stellam debuit dicere.* Καταχρηστικῶς *astri* vocem usurpat, si Grammaticorum scita audimus, qui inter ἀστὴρ & ἄστρον distinguunt. Suidas: ἀστὴρ ἢ ἄστρον διαφέρει· ὁ μὲν ἀστὴρ ἕν τι ἐστι· ἄστρον ἐκ πολλῶν. Similiterque distinguunt apud Latinos *stella* & *sidus*: ut docet Isidorus lib. III, cap. LIX. Sed apud neutros observatur. Hesych. Ἄστρα· Ἀττικοὶ σὺν· ἀστέρες. Glossæ Philoxeni: *Astra*, ἀστέρες. Et sic sanè accipit Maro. Nomen & ἄστρον & ἀστὴρ esse putant ab α στερητικῷ, & στῶ, h.e. *sto*, quasi οὐδέποτε ἱστάμενα, ἀλλ' ἀεὶ κινούμενα. Nam semper una cum cælo moventur, cujus, si Peripateticis credimus, sunt densiores, eoque lucidiores partes. Sanè ob perpetuum illum motum cælum quoque dictum αἰθὴρ, nempe ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, ut putabat Aristoteles. Aliis placet, ἀστὴρ & ἄστρον esse ab Hebræo אש, h. e. *ignis*. Quippe sidera igneæ videntur naturæ: unde & ignea poëtæ appellant. Sed veram nominis caussam in *Stella* adducemus, quæ Persis *ster*: [τείρεα.] unde ἀστὴρ.

ASTURCO est *equus tolutaris*, sive *gradarius*, ab *Asturia*, Hispaniæ regione, ita dictus, ut Plinius nos docet lib. VIII, cap. XLII. *In eadem*, inquit, *Hispania Gallaica gens, & Asturica, equini generis, quos thieldones vocamus minori forma appellatos asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equos tolutim carpere in cursu traditur arte.* Martial. lib. XIV, epigr. CXCIX:

> *Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,*
> *Venit ab auriferis gentibus Astur equus.*

Ubi *Asturem equum* pro *Asturcone* ait. Vocem & ad alios gradarios esse translatam, indicat illud Petronii in Satyrico: *Cras puero asturconem Macedonicum optimum donabo.*

ASTUS, ab ἄστυ. Festus: *Astu apud poëtas astutiam significat. cujus origo ex Græco, ab oppido ἄστυ deducitur: in quo qui conversati adsidue sint, cauti atque acuti esse videantur.* Voce ἄστυ usus quoque Terentius, Eunuch. act. V, sc. V: *An in Astu venit?* Athenas intelligit. Ita & Cic., II de Legg. *Ut vestri Attici, priusquam Theseus eos demigrare ex agris, & in astu, quod appellatur, omnes conferre se jussit, & Sunii erant iidem, & Attici.* Quem locum in commentariis horum librorum fusè enarrat Turnebus. Vide & Germanum Valentem Pimponcium, in Ecl. II Virgil., & in Paralipomenis: & quæ scripsimus in Oratoris nostris, lib. IV, cap. X. Ab *astus* est *astutus*, sed simplex derivatum est, non compositum, ut censet Festus, vel potius Paullus, qui *astutus* dici ait, quasi *arte tutus*. Ferè autem vox hæc in malam partem sumitur. Servius ad XI Æn. *Astu, h.e. malitia. Nam propriè astutos, malitiosos vocamus.* Glossæ Philoxeni: *Astutia*, πανουργία, κακομηχανία.

ASYLUM,

ASYLUM, ἄσυλον, habet adfinitatem cum Hebræo אשל, quod est, *nemus*. Et silvas interdum fuisse *asylum* vel fidem fecerit hoc Maronis in VIII Æn.

Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer asylum
Retulit. ——

Sed fere templa potius, quam nemora, *asylum* erant. Unde Livius lib. XXXV: *Ea religione, & eo jure sancto, quo sunt templa, quæ asyla Græci appellant.* Itaque & Servius ad superiorem Maronis locum *asylum* interpretatur *misericordiæ templum:* quale primum Athenis ait statutum ab Herculis nepotibus, eum sibi ab eorum metuerent insidiis, quos avus adflixerat. Idem in illud II Æn. *Junonis asylo*, *asylum* vocari dicit templum, non quodvis, sed cui consecrationis lege esset concessum, ut inde nemo rapi posset ad supplicium. Ac ideo ἄσυλον, quasi ἄσυρον, dictum, ab α στερητικῷ, & σύρειν, quod est, *trahere*. Alterum quoque ἔτυμον addit, ut sit ab α privativo, & σύλη, quod est, *spolium*; quia, eò qui confugissent, hos spoliare non liceret. Quod ἔτυμον verius puto. Σύλη vero est à שלל, quod est, συλᾶν, *prædari*, *spoliare*. Α᾽συλᾶν vero est σκυλᾶν, inserto κ. A σκυλάω forte fit *spolio*, κ in π converso, quomodo à λύκος fit *lupus*. Vide *Spolium*.

AT

ATABULUS, ventus Apuliæ proprius, ut cognoscimus ex Horat. sat. V, lib. I. & Plinio lib. XVII, cap. XXIV, ubi ait: *Est in Apulia Atabulus. Hic si flavit circa brumam, frigore exurit arefaciens, ut nullis postea solibus recreari possint.* Atque hinc liquet, cur veteri Horatii interpreti Α᾽τάβολος dici videatur, quasi τὴν ἄτην βάλλων, id est, *perniciem adferens*.

ATANUVIUM (ut Festus interpretatur) *est poculi fictilis genus, quo in sacrificiis Romani utebantur sacerdotes Potitii.* Sed in Glossis Isidori legas: *Attanabo, genus vasis.* In Glossis autem Philoxeni: *Atnanulus*, ἄγγειον ἱερέως σκεῦος, κεραμίκιον. In diversa adeò scriptione difficile est originem conjectare. Si *atnanulus* rectum, videbitur esse à *nanus*. Nam, ut Festus alibi ait, *Nanum Græci vas aquarium dicunt humile & concavum, quod vulgò vocant situlum barbatum.* Sin *attanabo* placet, videri posset habuisse formam *sartaginis*, quæ Græcis ἄτλανον vocatur, Hesych. Α᾽τλανα, τὰ τήγανα. [*Attanus* Varroni apud Nonium.]

ATER aliqui, satis ineptè, ab *atterendo* dici scripsere; quia alba usu nigrescunt. Melius illi, qui ab αἴθω, i. *uro*, quia, quæ usta sunt, colorem hunc habent. Nam similiter à δαίω, quod est, *incendo*, est δαερὸν, quod Hesychius exponit μέλαν & καιόμενον. [αἶθος & δάερος.] Vel erit ab ἀτηρὸς, i. *noxius*, *damnosus*. Nam albus color boni est ominis, niger contrà res infelices signat, ac portendit. Unde Æthiopis occursus infortunium credebatur portendere: magis sanè hæc placent, quàm quæ scribit Scaliger Exercitat. CCCXXV, num. XVII. *Ater*, inquit, *quasi à terra. Quid si etiamnum magis argutemur; Chaldæam esse vocem, ut plerasque alias? Fumum enim apud eos significat.* Hæc ille. Si placet esse *à terra*, dicendum, sic vocari, non quia terra natura sua atra sit (nam si elementa, in se considerata, coloris sunt expertia, ut sciscunt Peripatetici, terra ne nigra quidem naturâ suâ erit, nedum atra:) verùm quia terra, quò ad generationem melior, hoc magis pulla atraque est, idque ob humoris compositionem: ut argumento est, quòd ea sole excocta pulliciem amittat: quemadmodum & lintea humore nigrescunt, siccata candescunt. Sed hæc quanquam de terræ colore verè ab eodem Scaligero asseruntur adversus Cardanum Exercitat. XXXV: de etymo tamen assentire non possum. Dura enim est compositio: etsi non ignorem, aliquos velle, *ater*, quasi *à terra* dici; ut *amarus*, quasi *à mari*. Quod alibi refellimus. Nec magis assentio, quod putat esse à Chaldæis, quibus עטר, *atar*, *fumavit*; unde עטרא, *itra*, *fumus*. Nam & hoc, si rem spectes, longiùs abit. Sed si recurrendum ad Orientis linguas, maximè placet esse ab Hebræo קדר, *coder*, quod est, *ater*, *pullatus*, *obscurus*, à קדר, i. *nigrescere*, *tenebrescere*. Initiale ק sive κ abjectum à Latinis, simili planè ratione, ac iidem à κάπρος dicunt *aper*. Ab *ater* est *atritas*, quod idem ac *atror*. Hoc Agellius usus; illo, Plautus. Festus: *Atritas, ater color.* Ab eodem videntur dixisse *atrare*, ut à *niger*, *nigrare* & *denigrare*. Ab *atrare* est *atratus*. A supino quoque *atratum* est *atramen*, unde *atramentum*, à quo *atramentale* & *atramentarium*. Glossæ Philoxeni: *Atrum*, μέλαν, *atramentum*, μελάνιον, *atramentale*, μελανδόχιον, *atramentarium*, καλαμάριον. *Calamarium* dicebatur, quia in eo tingeretur calamus: unde & ἐμβάφιον vocabant, ab ἐμβάπτω, *intingo*, unde & ἔμβαμμα, *intinctum*.

ATHLETA, Græc. ἀθλητὴς, verbale est ab ἀθλέω, hoc est, *certo*: quod ipsum est ab ἆθλος, hoc est, *certamen*. Α᾽θλος κατὰ συγκοπὴν vel κρᾶσιν factum ex ἄεθλος, ut ᾄδω ex ἀείδω. Α᾽εθλος juxta Eustathium est ex α στερητικῷ, & ἐθέλω, quia ἀέθλους οὐκ ἄν τις ἐθέλοι *certamina ac labores nemo non refugit.* Contra ἆθλον, h. e. *certaminis merces sive præmium*, est ex α ἐπιτατικῷ, & ἐθέλω, quasi τὸ πάνυ ἐθελητὸν, *quod quis valde expetit*, ut scribit Etymologus. Erasmus *Athletas* dictos scribit quasi ἀθλίους, hoc est, *miseros*. Eum hoc nomine, more suo, exagitat Robortelius. Nannius haut alio Erasmum defendit, quàm quòd mirè in ἐτυμολογίαις ludant auctores. Vellem addidisset, Galenum ipsum hanc adduxisse nominis rationem lib. III, cap. XXX, ad Thrasybulum. Interim certum est, ἀθλητὴς esse ab ἀθλέω, ac ipsum ἀθλεύειν venire ab ἀθλητὴς ob immensos eorum labores. Nisi malis tum ἄθλιος, quod *miserum* notat, tum ἀθλεύειν, esse ab ἆθλος, quod non *certamen* tantum, sed & *labores* notat; quomodo dicimus, ἄεθλοι, sive *labores Herculis* aut *Ulyssis*.

ATQUE non fit ex *at* & *que*, sed *ac* & *que*. Quippe ut *neque* est idem quod simplex *nec*, & *absque* idem quod simplex *abs*, sic *atque* est idem quod simplex *ac*. Becmanum non audio, qui *ac* putat decurtatum esse ab *atque*: qua nempe ratione ab ἀπὸ est *à* & *ab*; & *am* ab ἀμφί. Quemadmodum autem in vett. lapidibus ac libris crebro legas *ad* pro *at*, & contrà; sic in iisdem invenias *adque* per *d*, pro *atque*. Ita pag. CCCCXII edit. Gruter. habes, BELLIS ADQUE VICTORIIS. item, ADQUE AB INEUNTE ÆTATE. item, AMORE ADQUE PROVIDENTIA. Videri possit hoc facere pro sententia Julii Scaligeri, qui ex *ad* & *que* conflatum putat. Sic enim scribit lib. I de causs. L. L. cap. XXII: T *posuimus pro* d. *Adque illi dixere, nos atque. Sane melior priscorum ratio. Nam & mollior sonus est, & origo servatur. Præpositionis enim vis adhuc manet, ut dicamus, Tu atque ego: & fit, Tu, & ad te ego. Sed voluere discrimen esse inter præpositionem & conjunctionem.* Hæc Scal. Accipitur antiquè pro *statim*. Alias quoque nonnullas significationes habet. Vide Agellium lib. X, cap. ult. & quæ ex eo Nonius in *Atque*. Adi & Godscalcum Stewechium lib. I de particulis L. L. & notis ad lib. V Arnobii, pag. 383.

ATRIPLEX, herba, quæ Græce χρυσολάχανον, quomodo interpretantur Glossæ Philoxeni. *Atriplexum* prius vocatum, scribit Festus. Sic dictum aiunt, quod comestum homines reddat atros. Idem per *atrum olus* intelligi volunt apud Plautum, Pseudolo, act. III, sc. II. Ego censeo, *atriplex* corruptum esse *atraphax*, à Græco ἀτράφαξις. Sic enim Græci vocant. Dioscorides lib. II, cap. CXLV, sive aliis CXI: Α᾽τράφαξις, οἱ δὲ χρυσολάχανον γνώριμον. Columella lib. XI, cap. III: *Chærephyllon, itemque olus atriplicis, quod Græci vocant* ἀτράφαξιν. Martinio ita vocari videtur παρὰ τὸ ἀθρόως αὔξειν. Nam octavo, ex quo sata est, die erumpit è terrâ, ut Theophrastus ait in Historia Plant. lib. VII, cap. I.

ATRIUM unde sit, docet Varro lib. IV de L. L. *Atrium appellatum ab Atriatibus Tuscis; illinc enim exemplum sumtum.* Et hanc, & alteram originationem adfert Festus. Locum integrum ponam: *Atrium*, inquit, *propriè est genus ædificii ante ædem, continens mediam aream, in quam collecta ex omni tecto pluvia descendit. Dictum autem atrium, vel quia id genus ædificii Atriæ primùm in Etruria sit institutum; vel quia à terra oriatur, quasi aterreum.* At aliter Servius, cujus hæc verba ad illud Maronis I Æn. —— *vocemque per ampla volutant Atria. Tangit*, inquit, *morem Romanorum. Nam, ut ait Cato, & in atrio, & duobus ferculis epulabantur antiqui. Unde ait Juvenalis: Quis fercula septem Secretò cœnavit avus? Ibi & pecunias habebant: unde qui honeratiores*

servierant, luminum custodes adhibebantur: ut, Qui Dardanio Anchisæ Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos. Ibi etiam & culina erat, unde & atrium dictum est. atrum enim erat ex fumo. Hactenus Servius: cujus sententiam confirmant, quæ de fumosis imaginibus scribunt poëtæ. Nam imaginum in atrio locus erat. Affert eam *atrii* ab *atro colore* ἐτυμολογίαν Isidorus quoque, lib. xv Orig. cap. III. Sed aliam mirificam adjungit, quasi nomen sit ex præpositione *a*, & voce *trium*. *Atrium*, inquit, *est spatiosa domus, & dictum est atrium, eò quòd addantur ei tres porticus exterius.* Sed hoc ineptum. Quatuor his etymis accedat quinctum, quod est Josephi Scaligeri in Conjectaneis. Is *atrium* factum putat ex αἴθριον. eaque etymologia locum habet, sive sumas pro *area subdiali ante ædes*, quomodo accipit Festus: sive pro *prima ædium parte*, ut utitur Servius. Si prius placet, sic dicetur, quia ὕπαιθρον, sive *sub dio*; sin alterum, nomen erit ex eo, quòd fornice amplissimo, & ornatissimo *æthram* repræsentet. Sed prius malim. Ab *atriorum* tutela, Varrone teste, nomen habent servi *atrienses*: quorum non semel mentio in antiquis inscript. tùm imprimis apud Jurisconsultos. In veteribus Glossis *atriensis* exponitur διαιτάρχος, διαιτάρχης. In aliis item Glossis habes, *Atriarii, atrienses, sunt custodes atrii.* Fulvius Ursinus, appendice de triclinio, suspicatur, eosdem esse, qui in inscriptionibus dicuntur SERVI A SUPPELLECTILI: quia nempe servarint suppellectilem convivalem, veteresque cœnitarent in atrio, hoc est, in culina, vel prope culinam: quod colligere est è Servii verbis quæ supra adduximus.

ATROPHUS, ἄτροφος, ὁ μὴ τρεφόμενος, *qui non alitur*, hoc est, qui ex cibo potuque nihil, vel parum nutritur, sic ut non augescat, sed deficiat. Plinius lib. XXVIII, cap. IX, de lacte asinino: *Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant.* Et lib. XXXI, cap. X: *Prosunt atrophis, opisthotonis, tetanis.* Crebrò etiam usurpat Firmicus.

ATROX, unde sit, docet his verbis Festus: *Atroces appellantur ex Græco, quia illi atrocia appellant, quæ cruda sunt. Sive, atrox dicitur ab eo, quòd nihil timeat.* Τρεῖν *enim Græci dicunt timere.* Sic sane hæc verba adducit quoque Fungerus. At debuerit is saltem consuluisse, quæ ad eum locum notavit Vir Illustris. Invenisset pro *atrocia* legi debere *atrocta*, sive ἄτρωκτα. Nam aliquando dixisse videntur ἄτρωξ ἄτρωγος, atque id significavit quod nondum esui est maturum, ab *a* στερητικῷ, & τρώγω, i. *edo*. Inde igitur *atrox* pro *crudo*, quomodo usus hac voce Nævius apud Nonium, cùm ait: *Simul exta porricerent* (in vett. libris est *projecerunt*) *atrocia ministratores.* Μεταφορικῶς verò translata hæc vox ad animum, uti & Latinum *crudus* pro *crudeli*. Apud Isidorum, l. x, legas, *atrox* dici à *tetris moribus*. Quibusdam etiam placet, *atrox* dici ab *ater*: quia homines sævi & atroces irâ fuscescunt. Ita Perottus. Sed si *atrox* propriè *crudum* est, quam significationem Nonius agnoscit, omnino vera erit prior Festi ἐτυμολογία quam & Nunnesius sequitur. Vel dicendum, esse à τρώω, id est, *saucio, vulnero*. Unde ἀτρώς, id est, ἄτρωτος, *illæsus, non vulneratus*. Suidas: Ἄτρωτος, ἀσινής, ἀπαθής. Qui & veteris scriptoris hunc locum adducit: Ἀλλ' ἔμενεν ἄτρωτος ὑπὸ τῶν τοιούτων παθῶν, ἢ ὁ Αἴας ὑπὸ σιδήρου. *Sed ab hujusmodi affectionibus illæsus permanebat, ut Aiax à ferro.* Describit hominem affectibus non succumbentem: qualis creditur Cato. Unde Horatius lib. II, Od. I:

Et cuncta terrarum subacta
Præter atrocem animum Catonis.

Ubi *atrocem*, planè est, ἄτρωτον, hoc est, *invictum*. Nam opponit *terras subactas*, & *animum atrocem*. Hesychius: Ἀτρώτους, ἀνικήτους.

ATTA dicitur, *qui talipedat*, hoc est, propter vitium crurum, aut pedis, plantis, vel talis, insistit. Plane est ab ἅλλω, *salio*. Quia qui terram metuit tangere, confestim subsilit. At veteribus placuit, dici *atta*, quasi *attinga*, quia magis terram *attingit*, quàm *tangit*. Nam *attingere* est *leviter tangere*: unde est, quod Donatus ad act. II, sc. I, monet, *attingere*, minus esse quàm *tangere*. Nempe (ut ludere liceat) quemadmodum *atta talipedans* terram quasi metuit tangere: ita in pronuntiando integram *attingæ* vocem efferre quasi formidarunt. Fuit hoc cognomine Quinctius poëta, cujus, præter Plinium, Diomedem, Nonium, aliosque plurimos, meminit Horatius, qui scitè, de fabulis ejus loquens, *perambulandi* voce utitur, quasi ad *Attæ* nomen alludens. Locus est lib. II, ep. I:

Rectè, nec ne, crocum floresque perambulet Attæ
Fabula.

Et etymi, & poëtæ, meminit Festus: *Attæ*, inquit, *appellantur, qui propter vitium crurum, aut pedum, plantis insistunt, & attingunt magis terram, quam ambulant. Quod cognomen Quinctio poëtæ adhæsit.* Interpretationem verò confirmant Glossæ vett. in quibus est: *Atta*, ὁ τοῖς ποσὶν ἐγχρόμενος περιπατεῖν. Idem ferè erunt *strictibillæ*, quomodo Turnebus dictas censet feminas, quæ terram tantùm euntes stringerent. Vide, quæ hac de re dicimus in *Tentipellium*. Ab *atta* videri possit nomen accepisse gens *Attia*. Neque enim rectè sentiunt, qui eo, quòd apud Maronem legere sit,

Alter Atys, genus unde Atii duxere Latini:

ideo *Atius* unico *t* semper scribendum esse, semper id nomen esse ab *Aty*, existimant. Nam, meo judicio, diversæ sunt familiæ *Atii* & *Attii*. Sanè apud Dionem legimus, Ἀττία, ac Hieronymus quoque Ferrarius ait, se Philippicâ secundâ in omnibus vett. libb. repperisse: M. ATTIUS BALBUS. Sed & hanc scribendi rationem non uno loco firmat Pierius in castigationibus Virgil. Ab utroque differt *Actius* per *ct*, quod cognomen est Apollinis, sic dicti ab *Actio*, Acarnaniæ oppido, quod se offert ab Ambraciæ sinu venientibus. Maro in VIII:

Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo.

Malè in quibusdam libb. est *Accius* per duo *c*. Nam *Actius* idem hic est, quod *Actiacus*.

ATTAGEN, vel *attagena*, ἀτταγὴν & ἀτταγᾶς, Latinis *gallina rustica*, & *rustica perdix*, & *rusticula*: ubi *rustica* & *rusticula* est *agrestis*. Glossæ Philoxeni: *Gallina rustica*, ἀτταγήν. Glossæ Cyrilli: Πέρδιξ, *perdix, gallina rustica.* Sed perdices distinguit Plinius lib. X, cap. XXXVIII: *Currunt, ut perdices, rusticulæ.* Imò & Martialis lib. XIII, epigr. LXXVI, cujus lemma est *rusticula*:

Rustica sim, an perdix, quid refert, si sapor idem est?
Carior est perdix. sic sapit illa magis.

Nempe *perdix*, & *rustica gallina*, sive *rusticula*, ejusdem generis sunt: sed vulgatior *rustica indigena*, rarior *perdix*, sive *attagen Ionicus*: qui iccirco maximè celebratur. Horatius Epod. od. II:

Non attagen Ionicus.

Plinius lib. X, cap. XLVIII: *Attagen, maxime Ionius, celebratur, & vocalis aliàs, captus verò obmutescens, quondam existimatus inter raras aves: jam & in Gallia Hispaniaque capitur, & per Alpes etiam.* Martialis lib. XIII. epigr. LXI:

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus Attagenarum.

Attagen (ut apud Athenæum est, in XI) ὅλος κατάγραφος τὰ περὶ τὸ νῶτον κεραμεοῦς τὴν χρόαν, ὑποπυρρίζων μᾶλλον. *toto dorso variis est compunctus notis, colorem habet fictilium, sed subrussus magis.* Ὑποπυρρίζων enim ibi cum Casaubono malim, prout est in Excerptis, quàm ὑποπερκάζων. Quod si avi est huic color κεραμεοῦς, sive *fictilium*, videri possit nomen accepisse à *vase fictili*, quod ἄτταγον Græci, Latini *sartaginem* vocant. [malo ab ἅλλειν ἀτταγᾶς ab *incessu saliari*.]

ATTAMINO, compositum esse, inque eo *d* præpositionis *ad*, in *t* converti, ut in *attingo* & *attinet*, scribit Priscianus lib. I, cap. de literarum numero & permutatione. Alteram compositi partem reticet. Ea est obsoletum verbum *tamino*, quod patet ex aliis compositis, ut *contamino*, item *intaminatus*, quo usus Horatius lib. III, Od. II: *Intaminatis fulget honoribus.* Quod malè quidam mutare conantur. Glossæ Philox. *Intaminata*, μιανθέντα. Eodemque modo interpretantur vocem, *attaminata*. Itidem in Glossis Cyrillo tributis, legas: Μιαίνω, *attamino, contamino, inquino, polluo, incesto.* Assentio autem Becmano, & aliis, qui *tamino* censent esse ab *tame*, טמא, hoc est, *contaminatum, pollutum*, sive *immundum esse*. [forsan à *tama*.] Quanquam & affinitatem habet cum

cum voce טנף, hoc est, *stercus*, *sterquilinium*. Sed prius magis placet. Putabat Perottus, *contamino* dici à *manibus*, proprieque notare, manibus luto plenis aliquid attingo, ac per μετάληψιν poni pro *polluo*. Sed hoc si est, unde *ta* syllaba in *contamino*, *attamino*, & *intaminatus*?

Attegiæ, Juvenali, sat. xiv, *tuguria*. Græcè καλύβαι, ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. Similiterque & *tuguria* dicuntur à *tego*. quasi *teguria*: & ex *adtego*, seu *attego*, *attegia*. Vetus Onomasticum Latino-Gr. *Ategia* (scr. *attegia*) σκηνοπηγία.

Attelabus, ἀττέλαβος. Plinius lib. xxix, cap. iv: *Adversantur & locustarum minima sine pennis, quas attelabos vocant.* Lxx interpretes quoque usi prophetæ Nahum cap. iii. Nisi quod ea vox per ε ab iis scribatur, ἀττέλεβος. Quem ad locum sic B. Hieronymus: *Locusta, & bruchus, & parva genimina locustarum, quæ vocantur attelabi.* Et mox: *Porro attelabus, quem significantius comesorem interpretatus est Aquila, parva locusta est inter locustam & bruchum, & modicis pennis reptans potius, quàm volans, semperque subsiliens, & ob hanc caussam ubicumque orta fuerit, usque ad pulverem cuncta consumit: quia donec crescant pennæ, abire non potest.* Atque iterum: *Confertur exilienti attelabo, & locusta, quæ in die frigoris, eò quod avolare non possit, resideat in sepe, & postea, orto sole, & in illius ardore calefacta, exiliat, & ad alias regiones avolans, nequaquam meminerit sepis, in qua tempore frigoris sederat.* Quod eam semper subsilire ait Hieronymus, ac calore solis calefactam, aliò è sepe exilire: id satis probabilem reddit conjecturam H. Stephani, qui ita dici putat ab ἅττω, id est, *salio*. Unde & *attacus* dici videtur. [item ἀττέλαβος.] Est id in vulgata translatione, Levitici xi. 22. Atque etiam apud interpretes Lxx, in edit. Complutensi. In Romana enim est τὸν ἀττάκην, non τὸν ἄττακον. Sed de origine *attelabi* dispiciendum, an non potius sit à fonte Hebræo. Nam & עטלף, *ataleph*, Jesaiæ cap. ii. Quod David Kimchi interpretatur *murem alatum*, *noctu volantem*, h.e. *vespertilionem*. Cum & *ataleph*, & *attelabus*, sint animantia alata, volantia quidem, sed reptantia in terris, ejusdem esse originis, planè, ut puto, existimandum.

Attubus, qui laborat linguæ vinculo, quòd Græcis medicis γλωσσόδεσμα vocatur. In Evangelio dicitur μογιλάλος. Est à Græco ἄτυπος, quod ab α στερητικῷ & τύπος, quia sensa animi expedire nequit verborum typis sive formis. Sunt enim verba typi atque umbræ cogitationum: cogitatio verò est imago rei extra intellectum. Gloss. vett. Philoxeni, & aliorum: *Attubus*, μογιλάλος, μόγγος, ἄτυπος. Usus Ausonius versu isthoc. *Canus*, *comosus*, *hispidus*, *trux*, *attubus*. Ita optimè emendat Scaliger in lectionibus Ausonianis, l. ii, c. xxix. In vulgatis malè est *artubus*.

AU

Auceps, quasi *aviceps*. Ab *aucupe* verò *aucupium* & *aucupari*. Priscianus lib. i: *Auceps aves capiens, ut menceps* (idem de *menceps* scribit lib. v) *mente captus*, *municeps munera capiens*. Eadem de voce sic Velius Longus: *Item qui aucupium per u scribunt, putant ab ave occupanda dictum: aut quia aucupium ab ave capiendâ, cum a litera in i familiaris transitus sit. Quibus æquè opponi potest, non minus in i transire quàm in u. Nam & ab amico fit inimicus, & à falso insulsus.*

Auctor, *autor*, an *author* scribendum sit, disputant. *Auther* per *th* præter alios probat Adolphus Mekerchus, lib. de pronuntiat. Ling. Gr. vultque esse ab αὐθέντης. Et sanè in vett. Glossis legere est, *Auctoritas*, αὐθεντία. Item, *Auctor*, αὐθέντης. Mihi diu placuit, *autor*, simplici scribi *t*. Non quia esse putarem ab *audeo*, *d* in *t* converso, quæ quorumdam sententia est: nec quasi sit à Græco αὐτουργός, κατ' ἀποκοπήν, ut aliqui arbitrantur: verùm quia esse crederem ab inusitato supino verbi *aveo*. Ut à *cautum*, *cautor*; à *fautum*, *fautor*: sic deducebam ab *autum*, *autor*. Quippe *autor* is propriè dicitur, qui aliquid avet ac cupit fieri, sive id ipse exsequitur, sive per alium, ut quid fiat, hortatur. Verùm adversus hæc non exiguum scrupulum injicit, quòd Veteres semper *auctor* per *ct* scripserint. Quare videri possit utrâque significatione ab *augendo* esse. Verùm obstat, quòd posterior significatio (quâ pro illo sumitur, cujus quis auxilio & auctoritate ad agendum impellitur) non satis isti etymo convenit. Iccirco non displicet, ut sit ab antiquo *auquo*, quod Aldus in Orthographia scripsit. Hoc si parùm arridet, proximum est, ut statuamus, cùm prius diceretur de eo, qui rem ab alio cœptam promoveret, postea ad eum quoque extensum, qui inciperet, ac suaderet. Utut est, insistendum nobis Veterum consuetudini, qui, uti dicebam, sive acciperatur pro illo, qui auget; sive illo, cujus auctoritate & sententia aliquid fit: semper per *ct* hanc vocem scribebant. Id enim clarè indicat hic locus Charisii, lib. i: *Auctor propterea dicitur, quòd augeret & generaret: & auctricem dicemus, quòd pariter augere possit: cum verò ad auctoritatem refertur, pro communi accipiendum.* Idem docet Valerius Probus in Catholicis: *Auctor si sit tractum à verbo augeo, auctrix facit; si non venit à verbo, sed significat principem, quod nomen non venit à verbo, etiam feminino genere auctor facit: sicut Virgilius ex persona Junonis, Auctor ego audendi princeps: non quæ augeat; nam auctrix diceret.* Hæc Probus. Imò Pierius ad xii Æneid. docet, se in exemplaribus antiquis, quotquot videre contigit, utrâque significatione *auctor* per *ct* invenisse: aliquot quoque inscriptiones adducit, in quibus vox ea hoc modo legatur. Eandem Orthographiam probat Hieronymus Ferrarius, initio Emendationum in Philipp. I, & Aldus Manutius in Orthogr., pluresque alii, quorum & ipse sententiæ inscribo. Ab *auctor* est *auctorare*, quod significat, aliquem sibi obligare, adeò ut quis non amplius sit sui arbitrii, sed res alio agat auctore: unde & nomen. Livius lib. vii: *Eo enim pectore veluti auctoratum sibi proditorem ratus est*, i. obligatum obstrictumque. Item Pomponius l. iv. D. de auctoritate & consensu tut. *Etsi pluribus datis tutoribus unius auctoritas sufficiat: tamen si tutor auctoretur, cui administratio tutelæ concessa non est; id ratum à prætore haberi non debet.* Ubi *auctorare* est *auctoritatem alicui accommodare*, &, quod dicunt Belgæ, *iemant volmachtigh maken*. Huic contrarium *exauctorare*, pro eo quod est, *obligatione solvere*. Ab *auctorare* est *auctoramentum*, pretium & quasi stipendium auctorati pro facta obligatione. Est & cum magis speciatim hæ voces dicuntur de gladiatoribus. Nam scribit Acro ad sat. vii, lib. ii, *auctoratos* ab antiquis dictos, qui se ludo vendiderant. Quod confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus legas: *Auctoratus*, αὐθαίρετος εἰς ὅπλον ἑαυτὸν βάλλων, καὶ μονομάχος. Sic usurpat Seneca, ludo de morte Claudii: *Qui contra hoc SC. Deus factus, fictus, pictusve erit, eum dedi larvis & proximo munere inter novos auctoratos, ferulis vapulare placet.* Item Quinctilianus in argumento Declam. cccii, quæ inscribitur, *Auctoratus ob sepeliendum patrem*: GLADIATOR, inquit, IN QUATUORDECIM GRADIBUS NE SEDEAT: *quidam ut patrem sepeliret, auctoravit se: die muneris productus*, &c.

Audeo, ex mente quorundam, venit ab αὐθέντης, hoc est, αὐτόχειρ, *qui manu sua interimit.* Hoc enim est audentis. Juxta Nunnesium verò est ab αὐθάδης, *arrogans*, *superbus*. Verum, quid si derivemus ab αὔσω, hoc est, *audeo*? Suidas: Αὔσονες οἱ βασιλεῖς παρὰ τὸ αὔσω τὸ τολμῶ, οἱ πάντα ἐπιτολμῶντες τῷ προστάγματι. *Ausones, reges Itali, ab* αὔσω, *id est, audeo, quia suis mandatis omnia auderent.* Vid. Pimponcius in Virgilium, pag. 597. Sed multum metuo, ne fortè allusiuncula fuerit Græculi perstringentis Romanos, quasi jure *Ausones* dicantur, qui in victas gentes quidvis *ausint*. Sed utrum Græci etiam αὔσω dixerint, haut facilè pronuntiem. Nec in una hac allusiuncula, quæ à voce Romana esse videtur, firmum satis argumentum posuerim. Quocirca magis placet, *audeo* esse ab *aveo*, inserto *d*. quomodo *gaudeo* est à *gaveo*, unde *gavisus*, *tendo* à *teno*, quod à τείνω. [Ab *avidus*, *avideo*, *audeo*.] Vel *audeo*, κατὰ μετάθεσιν erit à δαῦκος, quod *audacem* notat. Hesychius: Δαῦκος, ὁ θρασύς. Sed ut *audeo* inde sit, *audax* ἀμέσως inde non erit, etsi ita videatur viro erudito, qui *audax* iccirco dici ait, quasi *audex*, à δαῦκος. Omnino enim ἀναλογία requirit, ut ab *audeo* deducamus *audax*, quomodo à *rapere* est *rapax*: vel, si hoc ab ἅρπαξ esse malis, saltem, ut à *tagere tagax*, à *sagire sagax*, à *tenere tenax*. Ab *audace* autem dicta *audacia*, non ab *avidè agendo*,

ut durè ἐτυμολογίζει Festus. Nec multò melius, quibus *audax* placet esse ab αὐθάδης. Ab *audaci* quoque *audaciter*, & κατὰ συγκοπὴν *audacter*. Integro, non Sallustium modò, sed Ciceronem ipsum, Oratione pro Roscio Amer. usum, scribit Priscianus lib. xv. Faernus ait quoque, se Orat. pro Fonteio in antiquo suo codice reperisse: *Audaciter hoc dico, judices.* Fortasse tamen hæc librariis tribuenda, quando apud Quinctilianum legimus lib. I, cap. VI: *Inhærent quidam molestissimâ diligentiæ perversitate, ut audaciter potius dicant, quàm audacter, licet omnes oratores aliud sequantur.*

AUDIO, quidam ab *aura* dici putant, quia vocem per aëra ad aures nostras deferri necesse est. Alii ab *haurio*, tum *audio*, tum *auris*, deducunt, quia audientes, auribus haurimus vocem: unde Maro,

—— *Vocemque his auribus hausi.*

Sed hæc merito rejicimus. Omnino autem est utrumque à Græco fonte. Nempe vel ab αὐδὴ, quod est, *sonus*, unde *audio* erit, quia sonus est auditus objectum. Αὐδὴ verò, ab αὔω, quod est, φωνῶ. Vel est *audio*, ab ἀΐω, quod idem significat, inserto *d*, quomodo à τείνω, quod Æolicum pro τείνω, est *tendo*, item à *caneo candeo*, & similia. Ab *audiendo* verò dictæ sint *audes*, quæ postea *aures*, ut à *laude laudus* & *laudea*, quæ postea *laurus* & *laurea*: quod & *aurium* & *laurus* etymon Isidorus probat, lib. XVII, cap. VII. Ac adfert quoque Velius Longus: *Pro audiculis ab audiendo auriculas dicimus, & meridiem pro medio die loquimur.* Vel *audio* contrà est ab antiquo *audes*, pro quo postea *auses*, & tandem *aures* dixere: quomodo qui prius *Ausesii*, *Fusii*, hi postea *Aurelii*, *Furii*. *Audes* verò quasi *autes* dictæ. Nam pro οὖς ὠτὸς, id est, *auris*, Creticè & Tarentinè dicitur αὖς αὐτὸς. Sic Cretenses quoque pro ὦτα dicunt αὖτα. Æoles similiter pro ὑψοῦ ὕψοις, pro χειρῶν χέρεσσιν, pro σὺν ἵπποις τοῖς ἵπποις, nisi hic antiptosin malis statuere. Οὖς verò ab Chaldæo אודן, *udan*. Ab antiquo *auses*, pro *aures*, est *ausculto*: de quo seorsim. Ab *audio* est *auditavi*, pro *sæpe audivi*. Sed pro eo *audivitavi* male est, etiam in MSS[tis] Festi codd. Ab eodem est *inaudio*, hoc est, *leviter audio*. Nam imperfectam στέρησιν notat. At *inauditus*, nunc significat *non auditum*, nunc verò *quod non audit*, ut docet Nonius. *Inauditiuncula*, quod Græcè ἀκροαμάτιον. Usus Gellius l. V, cap. XXI. De *Obedio* seorsim dicam. *Oricilla*, quo Catullus utitur, alterum diminutivum est ab *auricula*. *Au* in *o* abit, ut in *orata* pro *aurata*, *olla* ab *aula*.

AVELLANAM, cave cum *corylo* confundas, cum vulgo. Nam *avellanæ* nomen specialius est: ut bene monet scriptor Anonymus in notis ad Theophrasti historiam plantarum. Eum si nescis, eruditissimum virum Jacobum Dalecampium esse scito. Quod ad etymon, sunt qui ab *avellendo* dici censeant. Sed rectiùs Servius ad II Georg. *Avellanæ*, inquit, *ab Avellano, Campaniæ oppido, ubi abundant, nominata sunt.* Eadem, more suo, exscripsit Isidorus lib. XVII, cap. VII. Quod autem hi *Avellanum* vocant, id Silio, lib. VIII, est *Avella*. Hinc *Avellinates* apud Lucanum. Veteres hæc vocabula quoque, per *b* scribunt, *Abella*, *Abellinates*, &c. Indeque est, quòd nuces hæ prius *Abellinæ* sint vocatæ. Plinius l. XV, c. XXII: *Ceteris, quidquid est, solidum est, ut in avellanis, & ipso nucum genere, quas antea Abellinas patrio nomine vocabant.* Sic sanè & vetus habet Parmensis. Possis tamen & *abellanas* legere, quod Turnebus ex MSS[tis] codicibus comprobat l. XXVII, c. XVII. Dicuntur Græcis κάρυα Ποντικὰ, prout Glossæ Philoxeni interpretantur. Plinius: *In Asiam Græciamque è Ponto venêre, & ideo Ponticæ nuces vocantur.* Idem ait Macrobius. Item Isidorus loco antè citato: *Hæ à Græcis Pontica appellantur, eo quòd circa Ponticum mare abundent.* Ac ut generali nomine Ponticæ, ita speciali dictæ Ἡρακλεωτικά, nempe ab Heraclea, quæ discriminis causâ dicebatur Pontica. Quamquam Oppius apud Macrobium, dicat, *Heracleoticam nucem* quibusdam esse *castaneam*. Prænestinas etiam vocari, Plinius docet. Vocantur & λεπτοκάρυα. Dioscorides l. I, c. CLXXX: τὰ δὲ Ποντικὰ, ἃ ἔνιοι λεπτοκάρυα καλοῦσιν, ἐστὶ κακοστόμαχα, &c. Verisimile est, ad λεπτῶν καρύων appellationem respexisse Juvenalem, cùm sat. V ait,

—— *Viridem & thoraca jubebit*
Adferri, minimasque nuces.

AVENA, Græcè βρόμος, [est ab αἰνὰ & αἰνω.] alia sativa est ac frugifera, alia sponte proveniens ac sterilis: cujus species est αἰγίλωψ. Posterior sola in usu erat Romanis. De qua Maro, I Georg.

Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.

Ubi Servius: *Steriles autem avenas secundum situm Italiæ dixit, nam in Thracia fructuosæ sunt.* Ac similiter Hesychius: βρόμος, ὃν καὶ βρόμον λέγουσιν. ἔστι δὲ τροφὴ πτερωτῶν τὸ πλεῖστον μὲν σπειρόμενον, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτομάτως φυόμενον. Utriusque etiam meminit Plinius, lib. XVIII, cap. XVII: *Primum omnium frumenti vitium avena est, & hordeum in eam degenerat: sic ut ipsa frumenti sit instar: quippe cum Germaniæ populi serant eam, nec alia pulte vivant.* Ubi in eo peccat, quod ob ambiguum vocabulum rem eandem credat; cum avena illa, in quam hordeum degenerat, specie differat à sativa, quæ in pultem cedit. Nec tamen penitus ignorabant sativam Romani. Nam Maronis est, I Georg.

Urit enim campum lini seges, urit avenæ.

Ubi Servius sic: *Catius lib. tertio seri avenam ostendit. Sed videtur poëta velut interrogatus, cur linum, & quæ sequuntur, dicat, non seri debere: respondisse, Urit enim: quia Enim caussalis conjunctio est. Avenæ* συνεκδοχικῶς pro *stipula*, sive *calamo avena.* Ut I Ecl.

—— *Tenuis Musam meditaris avena.*

In vett. Glossis *avena* non solum αἰγίλωψ exponitur, sed etiam αἶρα, quæ *lolium* est. Sed ea distinguit Maro, ut antea vidimus. *Avena* Perotto sic dici videtur ab *a*, & *venio*, quod *ad fructum non veniat*: ut quæ sterilis sit, ac frumenti vitium. Nam etsi sativa etiam sit, tamen appellatio ab ea sit, quæ in usu erat Romanis: ut ostendit, quod rei rusticæ scriptores de satione ejus nihil præcipiant. Sed huic etymo modulus secundæ syllabæ refragatur. Rectius igitur dixeris, ut ab *habeo* est *habena*, sic ab *aveo* esse *avena*: sive ab *occupandi aviditate*, quod Agrætius scripsit: sive potius, quòd *aveant illud edere* pecudes ac equi. Unde Hesychius βρόμον vocat τροφὴν πτερωτῶν. Ac hodieque pro pabulo equis datur.

AVERE, pro *salutare*, vide in *Have*. *Avere* aliàs est *cupere*. Lucilius apud Nonium: *Cocus non curat cadam insignem esse, dum pinguis fiet. Sic animum amici quærunt, parasiti divitias avent.* Est ab Hebræo אבה, quod est, *velle*, *concupiscere*: vel ab חפץ, quod itidem notat, *velle*, *cupere*: vel ab אוה, *expetere*, *desiderare*: unde תאוה, *desiderium*. Ab *avere* est *avidus*, ut rectè scribit Festus in *avere*, & Nonius in *Avarus*. At ineptè apud eundem Festum perscriptum: *Avidus, à non videndo, propter nimiam cupiditatem, appellatur, sicut amens, qui mentem suam non habet.* Ineptè, inquam. Nam ut a *torreo torridus*, à *caleo calidus*, à *rapio rapidus*: sic ab *Aveo avidus*. Ejusdem originis est *avarus*: sive dicitur, quasi *avidus æris*; *e* detritâ è diphthongo, quod scripsit Nigidius Figulus, teste Agellio: sive, quod ipse mavult Agellius, sit ab uno solùm verbo inclinatum, puta *aveo*: ut nempe *arus* sit vocis productio, quemadmodum in *amarus*. Vide Agellium lib. X, c. V. Mihi Nigidii sententia non improbatur. Nec ei derogat vox *amarus*, quia hæc verbale non est, quale esset *avarus*, si vera est Agellii sententia. Nec est, quod obducat quis, similiter ab *ignoro* fieri *ignarus*. Nam *ignarus* fit à *gnarus*. Ab *ignoro* verò foret *ignorarus*. Agellii tamen sententiam sequitur quoque vetus Horatii interpres, ad sat. I, lib. I: *Avebas*, inquit, *i. e. avide cupiebas, unde avidi dicti sunt avari.* Apud Isidorum, lib. X, legas, *avarus* dici, quasi *avidus auri*, extrito *u*. Sed si compositum est, non tam ab *auro* est, quàm *ære*, ex quo antiquitus pecunia erat.

AVERRUNCARE non modò Afranius dixit apud Nonium in *Verruncent*, aut Paccuvius apud Festum eâpse voce, aut Cato libb. de R. R. sed & Livius lib. VIII, ab U. C. *Placuit averruncandæ Deûm iræ victimas cædi.* Et Cicero epist. II, lib. IX, ad Atticum: *Dii, inquis, averruncent.* Significat *avertere*, unde *averruncus*, ἀλεξίκακος, ut *Dii Averrunci*. De *averruncandi* ratione videndus Desiderius Heraldus ad Martial. lib. XI, epigr. L. Quod ad ἔτυμον, Ludovicus Vives ad lib. IV Augustini, de Civitate Dei, uti & in Thesauro suo R. Steph. itemque in Etymologico suo Becmanus, censent esse à *runcare*: ut nempe confletur ex *ab* & *erruncare*, ac *au* pro *ab* ponatur, ut in

in *auferre : erruncare* autem pro *ecruncare* dicatur, ab *ec* sive *ex*, & *runcare* : quomodo, & *ecfari*, & *effari*, dicitur. *Runcare* verò est *cadere runcâ*, unde & nomen. Hanc ἐτυμολογίαν confirmat interpretatio in vett. Glossis, ubi exponitur ἀποτρέπω. Verùm & aliæ duæ etymologiæ occurrunt. Una est, ut esse dicamus à Græco ἀπερύκω, quod, Suida teste, est ἀποκωλύω. Præter Homerum, Xenophontem, aliosque, usus Sophocles in Ajace:

—— —— ἀλλ' ἀπερύκοι
Καὶ Ζεὺς κακὴν καὶ Φοῖβος Ἀργείων φάτιν.

Alterum etymon est, ut sit à simplici *verruncare* : quod cum in usu sit, dubitandum non est, quin hæc vera sit origo. Meminit, cùm Festus, qui interpretatur *verto*, tum Nonius, qui insuper Accii & Pacuvii loca adducit. Illius est:

Te, sancte, venerans precibus, invicte, invoco,
Portenta ut populo patria verruncent bene.

Hujus est:

Precor veniam, petens, ut quae egi, ago, axim, verruncent bene.

Apud Festum vulgo legitur *verruncet*. Sed in MSS^tis^ est *verruncent*. Cum autem *averruncare* sit *avertere*, *verruncare* item *vertere* : videri possit, *verruncare* esse à *vertendo*. Sensit id Varro: cujus hæc verba sexto de L. L. : *A vertendo* (f. *avertendo*) *averruncare, ut Deus, qui iis rebus praeest, Averruncus. Itaque ab eo precari solent, ut pericula avertat.* Magis tamen placet, ut ab ἐῤῥύκω sit *verrunco*, præmissâ digamma, quomodo ab εἴδω *video*, ab ἰταλὸς *vitulus*. Vide *Vis*. *n* vero insertum, ut in *runcina*, quod à ῥυκάνη. Porrò pro *Averruncus* videntur quoque dixisse *Auruncus*, pro *averruncare aurun care*; quomodo *prudens* factum ex *providens*, *dites* ex *divites*, *junior* ex *juvenior*, &c. Sanè, in Glossis Philoxeni legas, *Aurunc[i]us*, θεὸς ἀποτρόπαιος, ubi *Auruncus* legendum nemo non videt. Apud Festum quoque, cum ait, *aurum* dici ab *avertere*, *auruncare* planè substituendum, ut monuit Scaliger. Sanè hinc decenter & commodè magis *auri* vocem derivans, quàm ab *avertendo*. Censet idem, *Auruncos* sic dictos, quasi ἀποσπασθέντες, h. e. *averruncatos* sive *aversos avulsosque à sedibus suis*. Sunt verò *Aurunci* (ut ad VII Æn. scribit Servius) antiquissimi Italiæ populi, qui Græcè, ut ait, Αὔσονες appellantur. Glossæ quoque ante laudatæ interpretantur οἰκήτορες Ἰταλίας· & Festus, in *Ausonia*, indicat, ab *Ausone* descendere, ut quem *Auruncam* urbem in Italia condidisse dicat.

Augeo, ab αὔξω, sive inusitato αὐξέω. Σ, quod in ξ inest, perit, ac *κ*, quod in eodem, abit in *γ*, quomodo à κυβερνῶ est *guberno*, à κόμμι *gummi*, &c. Magis ad αὐξέω accedit præteritum *auxi*. Ab eo est *auxilium*, quod esset legionibus augendis & juvandis. Varro, IV de L. L. ubi distinguit *praesidium*, *subsidium*, & *auxilium* : *Auxilium*, inquit, *appellatur ab auctu, cùm accesserant, qui adjumento essent, alienigena.* Vegetius lib. II, cap. II : *Legionibus semper auxilia, tanquam levis armatura, in acie jungebantur, ut in his praeliandi magis adminiculum esset, quam principale subsidium.* [ἀοσσέω *auxilior* & ἀοσσητὴρ *auxiliator*.] A supino *auctum* est *auctio*. Est enim publica venditio, quâ quid addicitur ei, qui postremus pretium auxerit: hinc *auctionari*. Ab *auctum* quoque est *auctarium, quod supra mensuram vel pondus justum adjiciebatur, ut cumulus vocatur in modio*, teste Festo. Idem *auceta* (si recta hæc scriptura) exponit, *saepe aucta*. Ego pro *auceta*, sive, ut in MS^to^ est, *aucata*, malim *auctata*. Nam *auctare* propriè *saepe augere*. Idem quid *auctum* in Circo sit, docet: *Auctum vocabatur spatium Circi, quod supra definitum modum victoria adjungitur.* *Auctumnus*, pro quo fere, eliso *c*, scribimus *autumnus*. Festus : *Auctumnum quidam dictum existimant, quod tunc maximè augeantur hominum opes, coactis agrorum fructibus.* Hinc *auctumnitas*, auctumni tempestivitas. Cato de R. R. cap. V : *Circum oleas auctumnitate ablaqueato.* Sic idem ab *oliva olivitas* dixit cap. LX. hoc est, tempestivitas legendæ oleæ. Ab *auctumno* est *auctumnale*, & per apocopen *auctumnal*, quomodo & *vectigal*, *cervical*, *capital*, *tribunal*, *animal*, dicimus, quæ, si rationem audimus, in *e* desinere debebant: ut ait Charisius lib. I. Similiter igitur Varro, eodem auctore, dixit, *aequinoctium auctumnal*.

Augur, οἰωνοσκόπος, ὀρνεοσκόπος, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. quid sit, docet his verbis Servius Petri Danielis ad III Æn. *Augurium est exquisita Deorum voluntas per consolationem* (lego, *consultationem*) *avium aut signorum ; quod tunc peti debet, cum id quod animo agitamus, per augurium à Diis volumus impetratum.* Plura ibidem de *augurio* legas, quæ in vulgaris Servii codd. neglecta. Quod ad etymon, docet idem ad V Æn. *augurium* dici, quasi *avigerium* : quod ipsum habes apud Isidorum lib. VIII Orig. cap. IX. Est igitur ab *avium gestu* : ubi *gestûs* nomen non *ad tripudium solistimum* refero, (ut Torrentius facit ad Suetonii Augustum) sed *ad modum quo se aves gererent in volando*. Apud eundem Isidorum, alterum quoque etymon reperio, ut *auguria* dicantur, quasi *avigarria*. Utrumque etiam complexus Pompeius : *Augur, inquit, ab avibus gerendoque dictus, quia per eum avium gestus edicitur : sive ab avium garritu, unde & augurium.* Sunt & quibus placeat, *augur*, non ab *avium gestu garrituve* dici, sed *avium gustu*, quòd communis hic sit utriusque syllabæ vocalis, & felix augurium crederetur si aves pascerentur. Nec desunt quibus ab *augendo* vox ea ducta videatur. Sanè pro priori etymo sunt, quæ de *augusti* voce scribit Festus : *Augustus, locus sanctus, ab avium gestu, id est, quia ab avibus significatus est, sic dictus : sive ab avium gustatu, quia aves pasta id ratum fecere.* At pro utroque etymo facit hic locus Tranquilli, in Aug. cap. VII : *Loca religiosa & in quibus augurato quid consecretur, augusta dicuntur ab auctu, vel ab avium gestu gustuve, sicut etiam Ennius docet scribens :*

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

Ovidius quoque & *Auguris* & *Augusti* vocem ab *augendo* deducit. Sic enim ille, I Fast.

Sancta vocant Augusta patres : augusta vocantur
Templa, sacerdotum rite dicata manu.
Hujus & Augurium dependet origine verbi :
Et quodcumque sua Jupiter auget ope.

Idem, ad etymon hoc alludens, continuò subjicit in gratiam Augusti :

Augeat imperium nostri ducis, augeat annos.

Adderem & Egesippi auctoritatem, nisi is scriptor esset suppositius, & infimæ vetustatis. In hocce auctorum dissensu, de utraque voce sententiam nostram proponemus. Quod igitur ad *auguris* vocem attinet, non magis *augur*, quàm *auspex*, ab *augendo* fieri puto. Potiùs autem *augurium*, quasi *avigerium*, quàm *avigarrium* dici censeo, quia alioqui produceretur antepenultima. Quodque ad vocem *augusti*, quanquam fateor, eam posse ἀναλόγως ab *auctu* deduci (nam ut ab *ango* est *angustus*, ita ab *augeo* erit *augustus* :) si tamen propria vis vocis attendatur, puto præferendam esse eorum opinionem, qui ab *augurio augustus* dici volunt. Nam *augustum* propriè dicitur quod *augurio* est *consecratum*, eoque sanctum & venerabile. Id indicat superior Tranquilli & Festi locus, ac Ennii versus, quem & Varro citat, lib. III, de R. R. c. I. Dio quoque, lib. XLIII : & Pausanias in Laconicis, *Augustus* vertunt Σεβαστὸς, i. e. *venerabilis*. Pro eadem sententia est interpretatio veterum Glossarum Philoxeno tributarum. In iis legas : *Augustus*, Σεβαστὸς, Ἱερὸς, Σεβάσμιος, & *Augustissima*, Σεβαστοτάτη. Nec repugnat ἀναλογία. Nam erit ab *augurio augustus*, quomodo (ut in Conjectaneis scripsit Scaliger) ab *unco* est *ungustus*, à *fide fidustus*, à *veru verbustum*, ut, *caro verbusta*, apud Plautum, &, si Varronem sequimur, à *corio corusta*, & per συγκοπὴν *crusta*. Et hæc quidem de etymo *auguris* & *augusti*. Ab *augur* est *auguraculum*, locus sive arx Romæ, ubi auguria capiebant. Græce οἰωνοσκοπεῖον dixeris. Festus : *Auguraculum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus : quod ibi augures publicè auspicarentur.* Ab eodem est *inauguratum*, h. e. augurium actum perfectumque. Glossæ Philoxeni : *Inauguratus*, ἀποιωνισθείς. Utitur Plautus, Asinar. act. II, sc. I : *Impetritum, inauguratum'st, quovis admittunt aves.* De *augurio canario* vide Cælium Rhod. l. XVII, c. XXVII. Sed de tota *augurioru[m]* ratione adi Ulyssem Aldrovandum, qui generatim de eo tractat in prolegomenis operis sui, quod ὀρνιθολογίαν inscripsit; speciatim vero de singulis avibus, in speciali earum historia. Aliquid quoque addamus de derivatis ab *Augustus*. Hujusmodi est *Au-*

gustale. Fabius, L. VIII, c. III, sive de perspicuitate: *Carmen funebre propriè nænia; & tabernaculum ducis, Augustale*. Ab eodem dicti milites *Augustales*. Vegetius, lib. II, cap. VII: *Ordinarii dicuntur, qui in prælio primos ordines ducunt. Augustales appellantur, qui ab Augusto ordinariis juncti sunt. Flaviales item, tanquam secundi Augustales, à Divo Vespasiano sunt legionibus additi*. Vide quæ hac de voce scribit Andr. Alciatus annotatiunculis in tres posteriores Codicis libros. Ab *Augustus* est *Augustinus*, ut à *Faustus Faustinus*, à *Macer Macrinus*, à *Martius Martinus*, pluraque id genus adducimus in *Catharticum*.

AVIS, meo judicio, est ab עוף, *oph*, id est, *volans*, sive ab radice ejus עף, *aph*, *volavit*. [ab ἄϊξ, ὄφις, nempe οἰωνός. vide *Apis*.] Veriùs id, quàm quod scribit Festus: *Aves*, inquit, *ab adventu earum dicuntur, quod inde veniant, unde quis non suspicetur*. Vel, quod Isidorus ait lib. XII Orig. cap. VII: *Aves dictæ, eò quòd vias certas non habeant, sed per avia quæque discurrant*. Festum sequitur etiam Perottus.

AULA, αὐλὴ, ut Athenæus lib. quincto scribit, ὁ διαπνεόμενος τόπος, *locus subdialis, ac perflatilis*. Nempe ab ἄω, i.e. *flo*, unde & αὐλὸς, *tibia*, quia *insufflatur*. Idem ibidem docet, Homerum sic semper αὐλῆς voce uti: sunt tamen loca, ubi interpretentur *atrium*, h.e. prægrande illud triclinium, quod vulgò *salam* dicimus. Ait quoque Athenæus, Homeri posteros vocem hanc usurpare pro *regia*, sive *domo principis*: quomodo Menandrum & Diphilum usos comprobat. Rationem quoque hujusce appellationis, adjicit; nempe, vel quòd ante hujusmodi domus sint loca illa subdialia, quæ αὐλαὶ propriè dici dicebamus: vel quòd satellites in regiis aulis soleant προσαυλίζεσθαι, h.e. *excubare*. Ab *aulâ* dicta *aulæa*, eademque ab *Attalo* dicta *Attalica*. Servius ad III G. *Aulæa dicta sunt ab aula Attali, in qua primùm inventa sunt vela ingentia, postquam is populum Romanum scripsit heredem*. Plinius lib. VIII, cap. XLVIII: *Aurum intexere in eadem Asia invenit Attalus rex: unde nomen Attalicis*. Donatus de Comœd. & Trag. *Aulæa quoque in scena in terra sternuntur, quòd pictus ornatus erat ex Attalicâ regiâ Romam usque perlatus: pro quibus siparia, ætas posterior accepit*. Eadem vocantur Babylonica: cujus caussam continuò post verba superius allata subjicit Plinius: *Colores*, inquit, *diversos picturæ intexere Babylon maximè celebravit, & nomen imposuit*. Græcis quoque περιπετάσματα dicuntur, à περιπετάζω, quod est, *in orbem expando*, sive *circumquaque obtendo*. Usus & Cicero quartâ in Verrem: *Quid? illa Attalica, tota Sicilia nominata, ab eodem Heio peripetasmata emere oblitus es?* Eadem, vel affinia, sunt περιστρώματα, quæ sic dicta à περιστρωννύω, i.e. *circumcirca sterno*: eâdem nempe ratione, quâ Latini à *sternendo*, vestes *stragulas* appellant. Græco illo usus Plautus, Pseud. act. I, sc. II. Item Cic. Philipp. II: *Conchyliatis Cn. Pompeii peristromatis*.

AULIO, tibicem, ab αὐλὸς, *tibia*. Gloss. Philox. *Auliones*, αὐλητaί. Αὐλητaὶ, ab αὐλέω, *tibia cano*. Iidem & *aulœdi*, αὐλῳδοί, ab αὐλὸς & ᾠδὴ, *cantus*. Ab eodem, & μόνος, *solus*, est μόναυλος, *tibia singularis*: cui opponitur ζεῦγος, h.e. *par tibiarum*. Mart. de tibicina:

> *Sæpe duas inflat, sæpe monaulon habet.*

Plinius lib. VII, cap. LVII: *Fistulam & monaulon Pan Mercurii, obliquam tibiam Midas in Phrygia, geminas tibias Marsyas in eadem gente*. Sed Athenæus ex Juba facit μόναυλον εὕρημα Ὀσίριδος. Cui subscribit Pollux, qui dicit esse εὕρημα Αἰγυπτίων.

AURA, pro *ventulo*, est ab αὖρα, quod ab ἄω, *spiro*. Etymologus ait esse ab ἀὴρ. Nam ab ἀὴρ esse ἄρα, & per epenthesin τοῦ υ, αὖρα. Aliis placet esse ab ἀὴρ & ῥέειν. Sed Angelus Caninius censet esse à Punico *rauh*, cujus plurale *aruah*. Hebræis dicitur רוח, *ruah*. *Aura* verò, pro *splendore* (ut in VI Æneïd. *Auri per ramos aura refulsit*,) est ab Hebræo אור, hoc est, *flamma ignis*. Ac videntur Græci similiter usi voce αὖρα, unde αὔρεον & ἄγχαυρος, ut in *Aurum* dicemus.

AURICHALCUM, Festus, Servius & Isidorus, putarunt esse vocem hybridam ex Latino *aurum*, & Græco χαλκὸς, quod *æs* significat. Ac Servius quidem ad XII Æneid. & Isidorus, l. XVI Orig. cap. XIX, ita dici putant, *quòd & splendorem auri, & duritiam æris possideat*. Festus verò duplicem sententiam ponit. Una est eorum, qui putant compositam ex *ære* & *auro*. Altera illorum, qui sic vocari censent, *quòd colorem habeat aureum*. Quam Festus priori loco adfert, eam secutus quoque Philoxenus, vel quisquis auctor Glossarum, primitus editarum ab H. Stephano. In iis legas: *Aurochalca*, Κερμάτια. Ubi rectè B. Vulcanius corrigit: *Aurichalcum*, χρυσ[illegible]. Sed profectò mixtura istiusmodi non est in rerum natura: quemadmodum auctor est Aristoteles apud interpretem Appollonii. Et tamen commentitium istud *aurichalcum* tanto olim in pretio fuit, ut servus ille apud Plautum, Pseud. act. II, sc. III, summi pretii metallum nominaturus, dicat: *Aurichalco contra non carum fuit meum mendacium*. Curculione quoque, act. I, sc. III, cum dixisset adolescens: *Auro contra cedo modestum amatorem. à me aurum accipe*: subjicit servus: *Cedo mihi contra orichalco, cui ego sano serviam*. Imo disertim scribit Servius ad XII Æneid. *Apud majores orichalcum pretiosius omnibus metallis fuit*. Et mox: *Orichalcum fuisse pretiosum Plautus docet, qui ait in Milite Glorioso: Ego istos mores orichalco contra comparem*. Quamquam Servius non de commentitio illo *aurichalco* Plautum loqui censet, quod ex *auro* & *ære* conflatum putabant, sed pretiosissimi intelligit æris genus, quale Corinthiacum fuit. Sic enim scribit: *Sicut Lucretius dicit, cum primum homines silvas incendissent, nullarum adhuc rerum periti, terra casu fertilis omnium, ex incendii calore desudavit metalla: inter quæ orichalcum pretiosius visum est, quod & splendorem auri, & æris duritiem possideret. Namque de auro primùm securis facta displicuit caussa mollitiei. simili ratione & argenti contemtus est usus. mox æris. orichalcum placuit, donec veniretur ad ferrum. unde etiam secula ita dicuntur fuisse divisa*. Hæc Servius. E quibus cognoscimus, Servium, quem & Isidorum sequi, ante diximus, *orichalci* nomine intellexisse æris genus, cui aurum, argentum, ceteraque metalla essent admista: cujusmodi metallum effodi ait ex visceribus terræ, silvarum incendio calefactis. Verùm negamus, id veteres *orichalci* nomine intellexisse: neque id probari potest è Lucretio, cujus se auctoritate tuetur Servius. Quippe locis istis, ubi de mixtura istiusmodi ex silvarum incendiis tractat Lucretius, nulla plane *orichalci* mentio fit. Vide eum lib. V, versu CIƆ CCXLII. & seqq. Omnis erroris fons Grammaticis hisce fuit vitiosa pronuntiatio. Nam cùm Græcè sit ὀρείχαλκον, *orichalcum* dicere debuerunt: atque ita usus Horatius, in Arte: *Tibia non ut nunc orichalco vincta*. Ubi, ut optimè ad Festum monuit Scaliger, *orichalci* nomine intelligendum, quod vulgò vocamus *letonum*. Id clarè docet Hesychius, cum dicit, esse ὕλην ὁμοίαν χαλκῷ, *materiam æri similem*. Quia vero *æri* simile fuit, quod Græcè χαλκὸς, & è *montibus* effoditur, qui Græcè ὄρη, inde est quod dixere ὀρείχαλκον, quasi *æs montanum*. Sed Latini, quemadmodum, Festo teste, pro *aurum* dixere *orum*, pro *aurata orata*: sic contra ex *osculor* fecere *ausculor*, ex ὦτα quasi ab ὦτις, *audes*, posteaque *aures*, similiterque pro *orichalcum* quoque dixere *aurichalcum*. Ubi verò ea invaluit appellatio, invaluit simul opinio, esse *aurichalcum* ex *auro* & *ære* conflatum: uti nomen ipsum sonare videbatur.

AURES, priùs dictæ *Audes*. Indeque *Audicula*, pro *Auricula*, teste Velio Longo. Vide, *Audio*. [Prius *auses* ab αὖς, οὖς, ab ἀΐω.]

AURIGÆ de origine ita Isidorus lib. XVIII, cap. XXXIII: *Auriga propriè dictus, quòd currum agat, sive quòd feriat junctos equos. Nam haurit, ferit dicimus: ut, Latus haurit apertum*. Quibus verbis Isidorus duplicem proponit ἐτυμολογίαν· una est, ut *auriga* dicatur, quasi *curriga*, quia *currum agat*; altera, ut sit ab *aurire* sive *haurire*, h.e. *ferire*, quomodo Maronem usum docet. Sed utraque originatio satis dura, ut pleræque Isidori. Quare alii ita dici putant ab *agendo*, unde & *agitator* dicitur, ut ibidem docet Isidorus. Alii etiam ex eo nomen accepisse putant, quod *auris* ac clamoribus populi *agat*. Ita Priscianus lib. XII. Sed nihilo hæc meliora istis Isidori. Paullò verisimilius, qui *auriga* dici volunt, quasi ὀρείγας, ab ὀρεὺς, quo, vel *mulus silvestris* significatur, vel generatim *mulus*, quia animal id præ aliis idoneum sit ad opera montana. Nam ὄρος, *mons*. Sed vera origo est ab

aureis,

aureis, quomodo vocantur τὰ ἡνία. Festus: *Aureax, auriga. Aurea enim dicebatur frenum, quod ad aures equorum religabatur: orias, quo ora coercebantur.* De *aureax* quod Festus dicit, probatur etiam cùm veteri Glossario, tum Glossis Isidori, in quibus exponitur ἱππαστής, & *eques solitarius*, ut omnino *aureax* ex horum mente sit, quem Græci κέλητα vocant, Latini autem *singulatorem*: ut ex iisdem Glossis discimus. Sanè *auriga* quoque à Lucano in Catalectis ad Pisonem, pro equite tantum accipi, censet Josephus Scaliger. [Malo *aurigam*, quasi *urigam* dictum, *qui flagellis urit*, ut loquuntur Latini. vide *proriga*, & *flagro*.]

AURIGO est morbus is, qui Germanis, ac Belgis, *geelsucht*. Sic dicitur ab *auri* colore, quem bilis toto diffusa corpore repræsentat. Græci recentiores similiter appellant χρυσιασμόν. quod crebrum est apud Joannem archiatrum. Alii scribunt *aurugo*: & rectius, ut puto: ut ab *auro* sit *aurugo*, quemadmodum à *ferro ferrugo*, ab *ære ærugo*. *Aurugo* quoque perscriptum apud Scribonium Largum, cap. CXXVII. Idem approbant Glossæ Philoxeni; in quibus legas: *Aurugo*, ἴκτερος. *Auruginosus*, ἰκτερικός. Si tamen vulgatam appellationem defendere animus est, dicendum eâ formâ dici, quâ à *rubore* est *rubigo*. Sunt & aliæ hujus morbi appellationes. Celsus lib. III, cap. XXIV: *Æque notus est morbus, quem interdum Arquatum, interdum Regium nominant. Arquatus* vocatur a colore *arquus cælestis* æmulo. *Regius* dicitur ab Horatio epist. ad Pisones:

Ut mala quem scabies, aut morbus regius urget.

Caussam nominis docent hi versus Sereni Sammonici, cap. LVIII:

Regius est autem signatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celsâ curetur in aulâ.

Celsus quoque inter alia, quæ de morbi hujus curatione ait, scribit in hunc modum: *Per omne verò tempus utendum est exercitatione, frictione, si hyems est; balneo, si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi cultiore, clauso loco, uti & ludis, lascivia, per quæ mens exhilararetur. Ob quæ Regius morbus dictus videtur.* Hæc Celsus. Aliis placet regium dici, quod curaretur mulsi potione, quæ in regum erat deliciis. Mulsum sanè præscribit & Plinius lib. XXX, cap. XI. Græcè hic morbus vocatur ἴκτερος, & qui eo laborant ἰκτερικοί. Ictericorum appellationem retinet & Plinius lib. XX, c. IX. Unde appellatio sit, non convenit. Aëtius lib. X, cap. XVII. tradit ἴκτερον dici ab animalculo, quod ἴκτις, hoc est, *viverra* appellatur. esse autem mustelam silvestrem, quæ auricolores oculos habet. Eadem sententia Aretæi. At Plinius aliter, cujus hæc verba lib. XXX, cap. XI: *Avis icteros vocatur à colore, quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & avem mori. Hanc puto Latinè vocari galgulum.* Hæc Plinius.

AURUM, unde sit, docent hæc verba Festi: *Aurum*, inquit, *dictum quia præcipuè custoditur. Græcè enim ὠρεῖν custodire dicitur. Hippocrates medicus* (Scal. rectè corrigit *Hypsicrates*) *de nomine inventoris id dictum putat, quem vocitatum ait, Aurum* (MSS' *Aurum*) *quidam à similitudine auroræ coloris nomen traxisse existimant. nonnulli quia mentes hominum avertat* (Scaliger corrigit, *auruncet*, id est, *avertat*. nam indifferenter dicebant *auruncus* & *averruncus*, *auruncare* & *averruncare*) *alii à Sabinis translatum putant, quod illi ausum dicebant.* Hæc Festus. Quinctâ est sententia Servii, qui ad illud VI Æn.

Discolor unde auri per ramos aura refulsit:

Aura, inquit, *id est, splendor. Hinc & aurum dicitur, à splendore qui est in eo metallo.* Idem tradit Isidorus lib. XVI, cap. XVII. Item Angelus Decembrius lib. IV de politia liter. tmem. XXXII: Sextum etymon, quod nulli eorum, quæ diximus, cedit, est Joachimi Camerarii, qui, quinctâ decuriâ Etymologicâ, tmem. IV, censet *aurum* ob igneum nitorem dici ab אור, i. *flamma, ignis*: unde & Solem ab Ægyptiis *Orum* tradit appellari. Septimum etymon, quod sequor, est Jul. Scalig., qui sic de eo Exerc. LXXVIII: *Est autem tota Græca vox, Aurora, cujus postrema pars adhuc in usu est Græcis ipsis, ὥρα· prior autem nobis tantum, Aurum: illis non nisi in composito, θησαυρός.* Et Exerc. CCCXXV, tm. XII: *Aureus color à Græco vocabulo, quod desitum est: unde Aurora. Compositum remansit θησαυρός, quod & alibi dictum est.* Et de causs. L. L. cap. XCI: *Metallo & præviæ diei parti, fulgoris nomen inditum est Græcâ voce αὐρόν. Prisca enim est, quod testatur αὔριον, scilicet sequens mane, quod & Germani imitati sunt, & Hispani, & Itali.* Eadem sententia Josephi filii in Conjectaneis: *Aurora*, inquit, *ab αὔρα. unde ἄγχαυρον.* Ἄγχαυρον κνώσσοντες ἀλδαινόμενοι φάος ἠοῦς. *Apoll. Sic Aurum, αὐρός. Nam remansit θησαυρός.* Idem tradit ad Festum in *Aurum*. Verba utriusque adscripsi, ut eâdem pateat, unde *aurora* nomen acceperit: nempe, non ab *aureo* colore, quod Varro scripsit lib. VI de L. L. (quem & Camerarius sequitur, loco antè citato) neque, quæ aliorum sententia, est ab *aura*, hoc est, ventulo, qui matutino tempore spirat: neque ab *aurum*, & *rosa*, etsi Homero ἠὼς dicatur ῥοδοδάκτυλος· neque quasi *aurea hora*: quæ duo etyma apud Fungerum legas: sed à priscâ Græcorum voce notante fulgorem, sive ea αὐρὸς fuit, sive αὔρα, quando & Latini sic vocant. Sanè ab alterutra est ἄγχαυρον, quo diluculum significatur, παρὰ τὸ ἀγχοῦ ἢ πλησίον ἔχειν τὴν αὔραν ἢ αὐρόν. Ubi αὔρα, non ventus levior intelligi debet (etsi id senserit Suidas, qui pro sententia sua adfert isthoc Homeri hemistichium, αὔρη δὲ ψυχρὴ πνοιὴ ἠῶθι πρό:) sed *aura* ibi notat splendorem: ut dicatur ἄγχαυρος, quia cælum tunc rutili & aurei sit coloris. A quâ τῆς αὔρας notione etiam αὔριον venit, hoc est *cras*, quasi simul ac sol denuo cælum aureo fulgore suo cœperit lustrare. Similiter igitur *aurora*, quasi τῆς αὔρας ὥρα, *aura*, sive *splendoris tempus*: quemadmodum ex Cæsare Scaligero antè dicebamus. Ab *auro* quoque *aurata piscis*: de quo dicemus in *Orata*. Ab eodem etiam *Aurigo*, sive quod magis placet, *aurugo*. Sed & de hoc suo loco. Item *aurilegus*, & *aurilegulus*, qui aurum legit, seu colligit. Glossæ vett. *Aurilegulus*, χρυσολέκτης. In vet. Onomastico exponitur χρυσολόγος. Sed hoc potius orationem respicit: ut idem sit, ac χρυσόστομος. Itaque, ut Græcis Johannes, Episcopus Constantinopolitanus, dictus *Chrysostomus*, ita è Latinis Petrus Ravennas vocatus *Chrysologus*.

AUSCULTO ab antiquo *auses*, pro *aures*: quomodo & Papisii, Ausesii, Valesii, Fusii, asa, Lases, asena veteres dixere, quæ posteriores extulere per *r*. [*Aus, ausiculus, ausiculo, ausiculito.*] Varro ab *audiendo* deducit, lib. V. de L. L. *Ab audiendo*, inquit, *auscultare declinamus, quòd hi auscultare dicuntur, qui auditis parent. à quo dictum poeta, Audio, haut ausculto.* Poëtæ loco quem tangit Varro simile hoc Cæcilii:

Audire, ignoti quod imperant, soleo, non auscultare.

Et hoc Paccuvii:

Magis audiendum, quàm auscultandum, censeo.

Citat utrumque Nonius in *Auscultare*. Ac Paccuvii locus etiam extat apud Cic. extremo I de Divinat.

AUSPEX, οἰωνοσκόπος, ut interpretantur Glossæ Philoxeni quasi *avispex*, ab *avibus*, hoc est, *videndis*, teste Festo; nempe quomodo *auceps* quasi *aviceps* ab *avibus capiendis* dicitur, ut addit Isidorus lib. X. Ab ejus obliquo *auspicis* est *auspicium*, & *auspicari*: ut ab *aucupis*, *aucupium*, & *aucupari*. Ab *auspicium* verò est *auspicialis*. Eædem Glossæ: *Auspicium* οἰωνοσκοπία. *Auspicialis* οἰωνισμός. Quemadmodum autem *aucupari* μεταφορικῶς ponitur pro solertia quadam quærere, & consectari: ut cùm legimus, aucupari syllabas, famam, rumusculos hominum: ita *auspicari* μεταληπτικῶς sumitur pro *inchoare*: unde in iisdem Glossis, *Auspicatur*, ἐνάρχεται, ἄρχεται· *auspicium*, ἀρχή. Hoc loquendi genus inde originem cœpit, quòd veteres nihil publici, aut privati, inciperent *inauspicato*. Ita inter alios erant *auspices nuptiales*. Eædem Glossæ: *Auspex pronubus*, παράνυμφος. Ad hos allusit Plautus, Casina, ubi de meretrice ait: *Ultro ibi nuptum, non manebit auspices.* Legas quoque apud Ciceronem in Cluentianâ: *Nubit genero socrus, nullis auspiciis.* Suetonius ait Sporum puerum Neroni nupsisse, dote inter *auspices* consignata. Meminit & Cicero libb. de Divinat. *auspicii per acumina*, quod militare esse ait. Eo quid intelligatur, docet in epistolicis quæstionibus Cælius Calcagninus lib. I epist. LI. Scribit Becmannus in Etymologico suo, quia gentium *auspicia* sunt Christianis abominatio, videri piis hominibus voce hac penitus abstinendum esse, etiam cum μεταληπτικῶς accipitur. Non abstinuere

nuere tamen Ecclesiastici scriptores. Nam gravissimus auctor Tertullianus, sic usus aliquoties de primo hominis peccato tractans. Ut Apologetici sui cap. XXII: *Sic malitia spiritualis à primordio auspicata est in hominis exitium.* Et libro de Pœnitentia cap. II: *Nam Deus post tot ac tanta delicta humanæ temeritatis à principe generis Adam auspicata.* Et libro de Patientia cap. V: *Quid primum fuerit ille Angelus perditionis, malus an impatiens, contemno quærere; palam cum sit, impatientiam cum malitia aut malitiam ab impatientia auspicatam.* Et quomodo aliter interpretemur in hoc lib. de Corona militis, cap. I: *Ibidem gravissimas penulas posuit revelari auspicatus?* Nam sententia est, Gloriosus ille in Deo miles exutâ lacernâ jam detegi cœperat. Ubi vides ut in re quoque laudabili ac piâ, hac voce utatur. Quare non reformidem dicere, bellum aliquod ductu hujus vel illius principis, auspiciis verò Regis, aut Illustr. Ordinum, gestum esse. Imo nec versum Horatii metuam hoc pacto παρῳδιάζειν.

Nil desperandum Christo duce & auspice Christo.

Scio auspicem gentium, ubi ex avibus, deorum quasi nuntiis, felicem successum rei cognôrat, fuisse auctorem aliis, ut inciperent quod instituissent: atque hanc caussam esse, cur *auspex* pro auctore, *auspicium* pro initio, *auspicari* pro incipere, passim accipiatur. Verùm si omnibus iis vocibus abstinendum, quorum ortus à superstitione dependet, magnâ profectò catervâ Latinarum vocum carendum erit. Sanè non pauci viri eruditi ipsi *Dei* vocabulum primo Jovi, ceterisque planetis impositum putant: nempe à perpetuo cursu sive motu. Nam θέειν *currere*, unde θεὸς dici censent. Quod si persuaserint, ipsa *Dei* voce in posterum fuerit abstinendum: quod nemo dixerit. Et fortasse hoc si verum, Christum non liceat dicere summum *Pontificem:* quia Romanis ea vox notârit abominandæ impietatis antistitem, cui id nomen à *ponte sublicio*, quem faciebat. Sed de hoc satis.

AUSTER, ventus est humidus ac calidus. Nec satis liquet, utrùm ab humore, an calore, nomen acceperit. Prius placet antiquis; nempe ut, *ab hauriendis aquis*, quasi *hauster*, dicatur, ut Græcis νότος, διὰ τὸ νοτερός. Ita Agellius lib. II, cap. XXII: & Isidorus lib. XIII, cap. XI. De *humore* testis Maro, I Georg.

—— Quid cogitet humidus auster.

Ac Horatio similiter *notus* dicitur *udus*, Ovidio *aquaticus*, Claudiano *madidus*. Augustinus quoque scitè vocat *pincernam pluviarum*; quemadmodum idem *Boream* eleganter nominat *terræ scopas*. Fortasse tamen propter *calorem* potiùs videatur dici, quasi αὐστήρ, ab αὔω, sive αὔω, id est, *sicco, uro*. Nam Hesychius αὔειν interpretatur ἀναπνεῖν· idemque αὖσαι exponit καῦσαι, φλέξαι. Sanè ventus hic ob æstum plantis plurimùm incommodat. Unde Maro in Georgicis:

Arboribusque satisque Notus pecorique sinister.

Imprimis autem flores torret atque interficit. Unde idem in Eclogis:

Eheu quid volui misero mihi? floribus austrum
Perditus & liquidis immisi fontibus apros.

Et Statius Papinius lib. III, Silvarum III:

Pubentesque rosæ primos moriuntur ad austros.

Eoque impensius hoc etymon placet, quia similiter ab αὔω est *austerus*, de quo nunc dicam. [ab ἄω, *spiro*, ἀωστήρ.]

AUSTERUS, à Græco αὐστηρὸς, quod idem notat. Cornelius Fronto: *Austerus Græcâ consuetudine: severus à sævo.* Est verò αὐστηρὸς ab αὐστὴς, quod ab αὔω, hoc est, *sicco*. Non retinet quantitatem primogenii, uti nec αὖος, quod est *siccus:* unde illud Heracliti philosophi, αὔη ψυχὴ σοφωτάτη, *sicca anima sapientissima.*

AUT, vult Angelus Caninius esse à Punico *au*, adjecto *t*. Quomodo Latini addunt *t* in tertiis personis: ut βρέμει *fremit*, τρέμει *tremit*, &c. Sed Jul. Scaliger de caussis L. L. cap. XXII, disjunctivum *aut* deducit à Græco αὖτε· ac à disjunctivo *aut*, censet esse negativum *haut*, quia nihil est negatio, quam prædicati à subjecto remotio ac disjunctio. Sed magis verisimile est haut venire ab οὔτε, quod κατ' ἀποστροφὴν οὔτ'· vel potius οὐδὲ, aut οὐδ'. Hinc *aud* vel conversâ media in tenuem, *aut*. Olim enim eodem modo, & disjunctivam, & negantem particulam, scribebant: pòst, discriminis caussâ, pro negandi adverbio scripsère *aud* vel *haut*. At frustra quidam utrumque discrimen conjungentes scribunt *haud*.

AUTEM juxta aliquos ab *aut*, ut *item* ab *ita*. Censeo potius venire ab αὖτις, quod ejusdem est significationis. Estque αὖτις, ab αὖτε δὲ· ab αὖτις verò κατὰ συγκοπὴν fit αὖτις, quamquam Eustathius contrà censeat, αὖτις venire ab αὖθις.

AUTHENTICA scripta Jurisconsultis veteribus dicuntur quæ vulgo *originalia*: uti exemplum iisdem, quod vulgo *copia*. Ita dicuntur ob auctoritatem quam habent. Nam αὐθέντης Græcis *auctor*, αὐθεντία *auctoritas:* ut Glossæ Philoxeni interpretantur. Hinc Ciceroni αὐθεντικῶς dicitur nuntiari, cujus auctor scitur. Vide eum l. X, ep. X ad famil. Alias αὐθέντης, *homicida*, ὁ αὐτοχειρίᾳ φονεύς. Quod cùm non animadverteret Julius Firmicus, *auctorem* vertit, ubi *homicidam* dicere oportuerat. Ut lib. IV, cap. XV: *Faciet auctores, audaces, periculosos.* Ubi Græcè sine dubio erat, ποιεῖ αὐθέντας, ῥιψοβόλους, ῥιψοκινδυνευτικούς. Vide Scaligeri notas in barbaricam Manilii sphæram.

AUTHEPSA, vasis genus esse, paret ex hoc loco Ciceronis pro Roscio Amer. *Domus referta vasis Corinthiis, & Deliacis, in quibus est authepsa illa, quam tanto pretio nuper mercatus est, ut qui prætereuntes pretium enumerari audiebant, fundum venire arbitrarentur.* Verum cujusmodi vasis genus fuerit, non aliunde, quam ex sola vocis origine cognoscere est. Viris quibusdam eruditis videtur esse ab αὖτε, i. *rursus*, & ἕψω, i. *coquo:* ut nempe intelligatur vas illud, quod in mensis solemus patinis supponere, ne cibi è jure refrigerentur. Sed communis magis opinio est, *authepsa* esse ab αὐτὸς, i. *ipse*, & ἕψω, ut propriè sit vas duos habens fundos, quorum inferiori igniculus superimponebatur, superiori, sive interiori, cibi, quos igniculo coqui volebant. Sane appellatio satis accommodata, quia cum lebes sive olla hujusmodi ignem contineat, non indiget exterius foculo, eoque quasi per se cibos coquat. Qui audiere Patavii Lazarum Bonamicum superiorem Ciceronis locum enarrantem, aiunt, dixisse, Romæ aliquando à se vas non dissimile visum esse: quod tamen non constanter adfirmabat.

AUTUMARE, unde Romanorum post Varronem doctissimus Nigidius Figulus deduxerit, docet Agellius lib. quincto decimo, cap. 3. *Invenimus*, inquit, *in commentario Nigidiano verbum autumo compositum ex ab præpositione & verbo æstumo; dictumque intercise, autumo quasi abæstumo, quod significaret totum æstumo, quasi abnumero.* Sed merito hanc Nigidii sententiam improbat Agellius. Verba ejus sunt: *Quod sit cum honore multo dictum P. Nigidii hominis eruditissimi, audacius hoc argutiusque esse videtur, quàm verius. AUTUMO enim non id solum significat, sed & DICO, & OPINOR, & CENSEO, cum quibus verbis præpositio ista, neque cohærentia vocis, neque significatione sententiæ convenit.* Hæc Agellius. Quod ait *autumo*, notare *dico*, id è Paccuvio, Lucilio, Plauto comprobat Nonius. Ac in Glossis quoque Philoxeni legas, *Autumat*, λέγει. *Autumator*, ὀνομαστής. Verum etsi Nigidii etymon improbat Agellius, verum tamen non ponit. Videtur autem *autumo* esse ab obsoleto *auquo*, quod videtur significasse, ad agendum aliquem meo consilio & auctoritate impello. Id colligo ex verbo *auctor*, quomodo vocatur is, cujus auctoritate aut sententia aliquid fit. Verum si hoc persuadere non possumus, proximum erit, ut dicamus, ab *auctor* fieri *autumo*, eliso *c*, quomodo & *autumnus* vulgo dicitur pro *auctumnus*. Ita *autumare* propriè erit *auctor sum*, quod valde convenit cum interpretatione Agellii. Nam quid aliud est, *auctor tibi sum*, quàm *sic tibi agendum censeo ac dico?*

AVUS, unde dicatur, quadrifariam ostendit Festus: *Avus patris matrisque pater. dictus à Græco vocabulo, quod est apud eos πάππος, mutatis quibusdam literis. Alii volunt, quòd ex ea voce appelletur, quod apud eosdem Græcos τίτθα* (Scaliger ex Callimacho legit ἄττα) *appellatur, significatque Magnum, cùm veluti magnus pater sit avus. Alii putant avum dictum esse, quia ad duos attineat, quasi adduum, vel quia ad patrem sit additus.* Hæc Festus. Ex his primam opinionem imprimis amplexus Nunnesius Valentinus. Quinctam quoque originem ponit Isidorus lib. IX, cap. V: *Avus patris pater est, ab ævo dictus, id est, ab antiquitate.* Sextam septimamque commenti alii. Nam vulgo aiunt, *avus* dici ab αὖος, quod est, *siccus, aridus:* quia talis est ætas senilis: vel ab αὔω, quod est,

est, *clamo*, *resono*, quia ætas illa impendio loquacior. Ex hisce etymis simplicissimum videtur illud Isidori. Verum hoc ipso magis arridet Cæsaris Scaligeri sententia lib. de caussis L. L. cap. xcv, deducentis ab ἄββα, אבא, quod Chaldæis & Syris est *pater*. Arabes pro eo *Aba* dicunt. Hebræi אב, *ab* seu *av*. אבות, *aboth*, sive *avos* patres. Nec dubitandum, quin ab אב sit *avus*. [ἄπφα.] Nec enim אב solum dicitur de *patre*, sed etiam de *avo*: ut Genes. xxxii, 10: *Dixit Jacob, Deus avi mei Abraham*. Ubi Hebr. אבי אברהם. Quid mirum? quando & *avus* est pater. Nam & *avum* hoc nomine rectè censeri docet illud Virgilii, x Æn.

Pilumnusque illi quartus pater.

Et hoc Persii, sat. vi.

—— *Quære ex me, quis mihi quartus*
Sit pater.

Ubi intelligendus *abavus*. Nam *avi* parens *proavus*, qui quasi tertius pater; ut *abavus*, quartus. Sic & quinctum, sextumque patrem dicere possimus. Sed proprias secundum seriem appellationes docet hic Plauti locus, Persâ, act. i, sc. ii:

Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quasi mures semper edere alienum cibum.

Item hæc Servii ad viii Æn. *Minores non dicimus, nisi quoties graduum deficit nomen, ut puta filius, nepos, pronepos, abnepos. Ubi isti gradus defecerint, meritò jam dicimus minores: sicut etiam majores dicimus post patris, avi, proavi, abavi, atavique vocabulum.* De eodem sic Isidorus, lib. ix, cap. v: *Proavus, avi pater est, quasi prope avum. Abavus, proavi pater, jam longè ab avo. Atavus, abavi pater. Tritavus, atavi pater, quasi tetravus, id est, quartus supra abavum. Sed tritavus ultimum cognationis nomen est.* Hæc Isidorus. Porrò ex Isidori, & imprimis Plauti verbis, paret, mutilam esse Servianam enarrationem, cùm post *atavum* putat appellationum seriem deficere. Sanè contra Servium manifestè quoque est hic locus Paulli, l. ult. D. de gradibus & aff. *Parentes usque ad tritavum apud Romanos proprio vocabulo nominantur: ulteriores, qui non habent speciale nomen, majores appellantur: item liberi usque ad trinepotem, ultra hos posteriores vocantur.* Quod ad caussas nominum, paret ex Isidoro, *proavum* dici à *pro*, i. *ante*, quia ante avum: *abavum* verò, quia ab *avo*: quippe unus inter eum, & avum, interjectus. Similiter Festus: *Abavus dicitur, quia abest ab avo, & est avus avi. Atavus* verò unde dicatur, non indicat Isidorus. Festo videtur esse compositum à *tata* & *avus*, ut dicatur quasi *tatavus*: nisi fortè, uti censeo, pro *tata* apud Festum legi debet *ata* vel *atta*, quod ab Hebræo אבא, i. *pater*. Quippe ἄττα, ut Didymus scribit ad Odyss. ο, est ἐπίφθεγμα τιμητικὸν νεωτέρου πρὸς παλαιότερον, *honorifica appellatio junioris ad senem*. Imò ipse Festus paullò pòst ait: *Attam, pro reverentiâ seni cuilibet dicimus: quasi eum Avi nomine appellemus.* Mihi interea dubium non est, quin *atavus* dicatur ab *ad* & *avus*, ut recta ὀρθογραφία sit *adavus*: quomodo ea vox in melioribus codd. Juris scripta invenitur. Sanè ut *proavus*, & *abavus*, sic *adavus* quoque à præverbio venire verisimile est. Par ratio in *atnepos*, & *atneptis*, pro quibus ἐτυμολογία requirit *adnepos*, & *adneptis*. Sanè posterior hæc scribendi ratio auctoritate Pandectarum Florent. confirmatur. Nec tamen damnem vulgarem scribendi modum. Nam ut in vett. libb. legas *haud*, & *haut*; *sed*, & *set*, similiaque: sic etiam *adavus* & *atavus*, *adnepos* & *atnepos*, scripsisse, verisimile est. De *tritavi* appellatione non audiendus Isidorus, cùm dici censet, quasi τέταρτον, h. e. *quartum avum*. Nam si à Græco, cur non potius à τεῖτος; Sed omnino utraque compositi pars Latina est, diciturque *tritavus*, quasi *trisavus*: quomodo ea vox scribitur in Pand. Florent. vel quasi *tertavus*, h. e. *tertius avus*. Et sanè suspicor, Isidorum, vel alium quempiam, quem secutus Isidorus, apud veterum aliquem legisse *tertavum*, unde ipse fecit *tetravum*, falsâ adjectâ interpretatione. Ab *avus* quoque est diminutivi formâ factum *avunculus*, ut Adamantius Martyr scribit apud Cassiodorum, & Beda de Orthographiâ. Sed & ante eos sic de eodem scripserat Festus: *Avunculus, matris meæ pater, traxit appellationem ab eo, quòd æquè tertius à me, ut avus est: sed non ejusdem juris. ideoque vocabuli facta deminutio est. sive avunculus appellatur, quòd avi locum obtineat, & proximitate tueatur sororis filium.* Secutus eos Scaliger de caussis L. L. cap. xcv: *Patris fratri, cùm patrui nomen, quasi patrem alterum attribuerent, matris fratrem quasi remotiorem, pusillum avum appellarunt.*

A X

Axilla, non dubito, quin vel abjecto μ fiat à Græco μασχάλη, quod idem significat: vel ab Hebræo אצילה, *atzsila*, quod similiter idem notat. Doctissimus tamen vir Isaacus Casaubonus, lib. ii, de Satyra, cap. iv, putat, *axilla* non magis esse ab Hebræo illo, quam Græcum σωτὴρ ab Hebræo שוטר, *soter*, i. e. *qui tegit*: edi *protegere* sit *tueri* ac *servare*. Nempe quia ἀναλογία clamat, σωτὴρ esse à σώζω. Similiter, inquit, analogia docet, *axilla* esse diminutivum ab *ala*. Ut nempe à *palo paxillus*, à *mala*, *maxilla*. Quæ ita esse & Ciceroni visum fuisse, addit. Sed memoria fugit summum virum. Contrarium enim docet Cicero in Oratore ad Brutum. Ubi ait, *ala* τῇ συγκοπῇ fieri ex *axilla*, & itidem è *maxilla* esse *mala*, è *palus paxillus*, & ita in aliis. Vide quæ hac de re disseruimus in *Velum*.

Axinomantia, ἀξινομαντεία, ab ἀξίνη, *ascia*, *dolabra*, & μαντεία, *divinatio*. Plinius lib. xxxvi, cap. xix: *Gagate dicuntur uti Magi in ea, quam vocant axinomantiam.* Fuerit ea *divinatio per ascias* seu *dolabellas*. Sed quid illa ad *gagatem*? Dalecampius ait, eam fieri, si *gagates* imponatur securi candenti. Sed hæc dicuntur sine auctore. Locum verò corruptum esse, indicat dissensus librorum. Sanè in aliquibus est *necyomantia*: ut antiqua Parmensi anni cIↃ cccclxxiv. Salmasius legit *causimomantia*, ut μαντεία intelligatur καύσιμα, hoc est, *ea quæ uruntur*. Sane de *gagate* sequitur apud Plinium: *& peruri negant, si eventurum sit quod aliquis optet.* Sic κατοπτρομαντεία, quæ fit per κάτοπτρον, i. e. *speculum*. Meminit ejus his verbis Spartianus in Didio Juliano: *Carmina profana incantaverunt, & ea, quæ ad speculum dicuntur fieri, in quo pueri præligatis oculis, incantato vertice, respicere putantur.* Vide quæ ibi Casaubonus fusè annotavit.

Axioma, ἀξίωμα, ab ἄξιον, *dignum*. Propriè enim sic vocatur ejusmodi pronuntiatum, cui quivis consentit, qui id audierit, nec probationem ullam requirit. Sed generatim pro quovis pronuntiato sumitur: ut Donatus non uno loco testatur, ac Cicero ipse sæpius usurpat. Possis & generalem hanc notionem deducere ab ea significatione verbi ἀξιόω, qua notat, *putare*, *opinari*. De *axiomatis* voce, & quomodo verti debeat Latinè, deque ejus generibus, vide eleganter dissertantem Gellium, lib. xvi Att. Noct. cap. viii.

Axis, non solùm id esse, circa quod rota vertitur, cum Festus docebit in *axis*, tum vel fidem fecerit hic locus Vitruvii, lib. iv, cap. ii: *Trabes enim supra columnas, & parastatas, & antas, ponuntur: in contignationibus, ligna, & axes.* [ἄξος, ὕλη Μακεδόσι Hesych.] Nec minus late patet Græcum ἄξων, unde Latinorum *axis* descendit. Quippe ἄξονες quoque Athenis dicebantur tabulæ, quibus erant incisæ leges civitatis. Nam Solonis leges incisas fuisse εἰς ξυλίνους ἄξονας, tradit Plutarchus in Solone. Eoque respexit Horatius in arte, cùm ait:

—— —— *Leges incidere ligno.*

Neque nescio, Pollucem scribere, ἄξονας fuisse χαλκοῦς, id est, *æreos*. Verùm cum Plutarcho, præter alios, est quoque Agellius, qui sic de eo, lib. ii, cap. xii: *In legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasque latas ab eo Athenienses, ut sempiternæ manerent, pœnis & religionibus sanxerant, legem esse Aristoteles refert*, &c. Ubi veteres libri pro *axibus* habent *axeribus*. Rectè sanè. Nam (quemadmodum ad Festum, in *Asseres*, monet Scaliger) veteres, ut *sus sueris*; *bovis boveris*; *nucis*, *nuceris*; *Jovis Joveris*: sic & *axis*, *axeris*, dixerunt. Ab more eo axibus inscribendi leges, profluxit vox *axare*, pro *nominare*. Festus: *Axare, nominare.* Glossæ Philoxeni: *Anaxant*, ὀνομάζουσι. Ubi malim, *Adaxant*, ut propriè signet, ad axem, sive asserem, sive tabellam, decretum aliquod adscribo, ut publicitus innotescat. Literarum tamen ordo requirere videtur, ut *anaxant* retineamus, cùm legatur inter ea, quæ *n* habent post *a*. Porrò pro *axis* in quibusdam libb. scribitur *assis*: ut in illo Plinii, lib. xxxvi, cap. v: *Quernisque axibus contabulare*: quomodo

&

& in veteri Parmensi est: quidam habent, *assibus*. Idem in Columella, aliorumque locis, factum. Nec damnandum, quando similiter compactio assium sive axium, quibus cœnacula ad pavimenta sustinenda sternuntur, *coassatio* vel *coaxatio* vocatur. Ita in antiquis Vitruvii codd. lib. IX, cap. II, nunc *coaxatio* legas, nunc *coassatio*. Prius est in Florentina anni MCCCCLXXXVI; alterum in Florentina an. CIↃ IↃXXII. Apud Plinium quoque lib. XXXVI, cap. XXV, ubi in vulgatis *coassationes*, in vett. fuit *coaxationes*: quemadmodum quoque argumento est, quod pro eo in Parmensi anni MCCCCLXXVI, *taxationes* corruptè editum est. Imò similiter ab ipsa *assium* seu *axium* voce, & *assamenta* dixere, & *axamenta*: unde est quod Scaliger in Conjectaneis velit, *assamenta* esse ab *assare*, quod interpretatur, *in unum solum hominem poema condere*: idem verò ad Festum velit, *axamenta* dici ab *axare*, id est, *nominare*, qua de notione ex Festo, & Glossis, paullò antè diximus: vel, quod ibidem addit, ab *axibus*, quod inscriberentur Græcorum leges ἐν ταῖς ἄξοσι, quemadmodum superius retulimus. Verùm omnino postremum etymon prioribus, meo judicio, verius certiusque est. Nam quòd vir magnus scribit ab *assus*, id est, *merus*, venire *assare*, id est, *pravum*, *& in unum aliquem*, *carmen componere*, indeque *assamenta* dici ejusmodi carmina: eoque nomen id etiam Statianis Silvis magna ex parte competere: id non video, unde probari possit: non quidem ex Festo, qui non aliud docet, quàm hymnos in singulos Deos, à nomine Dei vocatos, Janualios, Junonios, Minervios: sed eos, qui in homines universos componebantur, *axamenta* nominatos: neque item ex vett. Glossis, quando *axamenta* interpretentur, στίχος ἐπὶ θυσιῶν Ἡρακλέους· unde non aliud exterebrare est, quàm *axamenta* dici versus, quæ canebantur à Saliis in sacrificiis quæ Herculi fiebant. Quippe Maronem, & alios secutus, Herculi Salios tribuit Glossographus, non Marti.

AXUNGIA ab *unctione* dici, tradit Isidorus lib. XX, c. II: nempe ita dicta, quod ea curruum axes ungantur, ut facilius circa eos volvantur, brevique tempore majus conficiant spatium: Plinius lib. XXVIII, cap. IX: *Antiqui maxime axibus vehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur, unde nomen.* Martialis lib. II, epigr. LXXVIII:

Cosconi, qui longa putas epigrammata nostra,
Utilis ungendis axibus esse potes.

Glossæ Philoxeni: *Axungia*, λίπος ἐν ᾧ τοὺς ἄξονας χρίουσιν. Hinc Græcorum ὀξύγγιον, quo præter alios utitur Dioscorides, lib. III, cap. CIV. Glossæ Cyrillo tributæ: Ὀξύγγιον, *arbina*, *unguen*, *unguina*. Falsus Hermolaus Barbarus, cùm deducit ab ὀξὺς, ac nunc *poscam*, nunc *aceti fecem* interpretatur. Nam, cùm eo solum recentiores Græcorum utantur: manifestum est, non *axungia* esse ab ὀξύγγιον, sed ὀξύγγιον à Latino *axungia*. Imò & ἀξούγγια dixere: quod legere est apud Phæmonem, in Cynosophio, cap. VIII; & in Constitut. Alexii Comneni.

A Z

AZYMUS *panis*, ἄζυμος ἄρτος, *panis fermenti expers*, apud Athenæum lib. III. Et *azyma*, apud Judæos festum erat Pascha præcedens, quo fermentatis abstinebant, ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, Luc. c. XXII, v. 1. & Act. Apost. XII. 3. Sed κατὰ μεταφορὰν ponuntur *azymus* & *azyma* pro *sincero*: ut, 1 Cor. v. 8. Est ἄζυμος ab α στερ. & ζύμη, h. e. *fermentum*. Ζύμη verò (ut inter alia etyma docet Etymologici Magni auctor) dici videtur, quasi ζέμη, à ζέω, i. e. *ferveo*; quâ ratione ῥύμη est à ῥέω. Pro hoc etymo est, quòd Isidorus lib. XX, cap. I, similiter Latinis ait à *fervendo*, *fermentum* dici, quasi *fervimentum*, nempe quia massam in quâ continetur, quasi *fervefacit*, & attollit, turgidamque reddit. Idem confirmat, quod Plato inter ζύμωσιν & ζέσιν non distinguens, definit eam τὴν γεώδους οὐσίας ὁμοῦ κίνησιν καὶ αἴρωσιν, quorum verborum mens est, *fermentationem* esse motum in terreno crassoque corpore, quo id in tumorem leviter attollitur, conceptoque aëre inflatur ac distenditur. At non puto audiendum Angelum Caninium, vel Petrum Nunnesium, qui *fermentum*, deduci à φύραμα, quasi non aliud sit ζύμη, *quæ fermentat*; aliud, φύραμα, *quod fermentatur*. Est enim φύραμα, *massa* ad panificium *macerata subactaque*, à φυρᾶν, quod est, *macero*, *subigo*. Priori ad Corinth. cap. V, vers. VI: Οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. At Græcum ζύμη possis & κατὰ μετάθεσιν deducere ab Hebræo חמץ, quod notat, *fermentari*, ut videre est Exod. XII, vers. XXXIX. & Hos. VII, IV. Imò, ut Hebræa vox interdum ponitur pro *excandescere*, *exacerbari*, *irasci*: ut Psal. LXXII, sive al. LXXIII. vers. 21. sic & apud Latinos *fermenti* vox ad eumdem transfertur adfectum: quomodo Plautus, Mercat. act. V, sc. III, de iratâ uxore ait, *Tota in fermento jacet*: quia nempe animus irâ tanquam fermento & acescit & turgescit. Posterius respexit Pers. sat. III, cum ait:

—— *Turgescit vitreabilis.*

Et Cicero ex Homero, lib. III Tuscul. quæst.

Corque meum penitus turgescit tristibus iris.

Imò aliis quoque affectibus accommodari, docebit illud Prudentii:

Cùm fermentati turgescant mores.

B A

BABÆ, βαβαί, usus Plautus, Pseud. act. I, sc. III: sed usitatius pro eo est *papæ*: à παπαί, quod apud Lucianum legas, pro βαβαί. Avenarius, Becmannus, alii, censent esse ab אבוי. Sed metuo, ne obstet diversa significatio. Nam illa admirantis sunt; hæc, abominantis, maleque minantis, particula est: ut liquet Prov. XXIII. 29. Itaque non dubito, quin אבוי, sit Græcum οὐαί, unde Latinorum *væ*. Nisi malis οὐαί, ac *væ*, esse ab Syro וי, vel Heb. הוי: quod idem.

BACAR, Festo exponitur, *vas vinarium*, *simile bacrioni*. De *bacrione* autem mox subdit: *Bacrionem dicebant genus vasis longioris manubrii: hoc alii trullam appellant.* *Bacar*, sive *baccar*, fortasse à *Baccho*. Nam vinarium erat vas, ut vidimus. In Glossis Philoxeni οἰνηρὸν est, *Bavar* (leg. *Bacar*) εἶδος ἀγγείου. In Glossis autem Isidori, *Baccarium*, *vas aquarium*. Item, *Bacario*, *urceoli genus*. Ubi perperam, *Bagario*, *orceoli genus*. A *bacario*, κατὰ συγκοπὴν, *bacrio*: de quo jam vidimus è Festo. A *bacar* est Belgicum *beker*, quod *calicem* notat. A *baccario* vel *bacarione* vase, etiam *aquarii* sive *aquarioli*, hoc est, meretricum ministri, dicebantur *bacariones*, quasi *bacario* seu *bacarione aquam* iis *ferentes* ad eluendas partes Veneri sacratas. Glossæ vett. *Bacario*, πορνοδιάκονος.

BACCA, Græcè κόκκος, de minuto & rotundo dicitur fructu: ut non conveniat pomis, quæ majora. Unde Plin. distinguit lib. XV, cap. XXVIII: *Quæ baccis natura & pomis.* Oliva baccas habet. Unde Maro:

—— *Teritur Sicyonia bacca trapetis.*

Hac de voce sic Perottus: *Bacca non deducitur à Baccho, sed primogenium est. Significat minutiores arborum fructus, ut sunt lauri & olivæ, a quorum similitudine gemmæ quoque & lapilli baccæ vocantur.* Sed primogenium non est, si proprie de fructu mori dicitur. Sanè Hebræis בכא, dicitur *morus* arbor, quæ & *sycaminus*. A *baccis*, h. e. margaritis, est *baccatum*, quod Græce κοκκωτόν. Nam *bacca*, κόκκος, ut dictum.

BACCHARI, etsi de cunctis præ ira vel alio adfectu furentibus, atque adeo de ventis etiam dicatur; tamen proprium est *baccharum*, quæ tertio quoque anno cum thyrso conveniebant: magnoque cum ululatu Orgia celebrabant. Locus, ubi bacchæ baccharentur, *bacchanal* dicebatur: Isidori Glossæ: *Bacchanal*, *sacrarium Liberi patris*. Eò adlusit Plautus, Aul. act. III, sc. I: *Neque ego unquam, nisi hodie, veni in bacchanal coquinatum.* In vett. quibusdam libris est *bacchinal*. Nempe utroque modo dixere, ut, *Fontanalia*, & *Fontinalia*.

BACULUM putatur *Bacchus* invenisse, quò vino gravati hoc se sustentarent: & hinc nominis quoque caussam arcessunt. Isidorus lib. XX, cap. XIII: *Baculus à Baccho, repertore vitis, fertur inventus, quò homines moti vino innixerentur.* Hoc etymon amplexus quoque Perottus. Sed melius Jovianus Pontanus, f. CXXXIII edit. Ald. ob affinitatem literæ *b* & *v* consoni, *baculum* censet prius fuisse *viaculum*, ut ita dictum sit, quod infirmiores, eo in viâ innitantur, seque sustentent. Proque hac sententia est, quod, ut mox dicam, *imbecillem* dicimus pro *infirmo*, *languido*. At hoc ipso Pontani etymo magis arri-

arridet sententia viri docti, qui notis in x cap. Matth. censet esse ab Hebræo מקל, *makel*, [μακέλλα] quod hâc ipsâ significatione legitur Genes. xxxii, 10. Exod. xii, 11. 1 Sam. xvii, vers. 40. Verùm omnium simplicissima verissimaque videtur sententia Angeli Caninii, qui censebat, esse à βάκτρον, converso ρ in *l*, quomodo ab ἀκυρὸς est *aquilo*. Βάκτρον autem dicitur παρὰ τὸ βαίνειν, quomodo & ῥάβδος dicta existimatur παρὰ τὸ ῥᾷον ποιεῖν βαδίζειν. A *baculo*, est *vacillo*, si Nonium audimus. *Vacillare*, inquit, *est trepidare, vel cum lassitudine niti, à senibus, qui sunt ævo defessi, atque ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem levant.* Sed hac de voce fusiùs dicemus suo loco. [*Vacillo* vel *vaccillo* est à *vago*, de quo vide Nonium. unde *baculus*.] A *baculus*, est *imbecillus*, sive *imbecillis*, qui a nempe baculo innitatur, qui infirmis sit pedibus. *Imbecillus* dixit Afranius apud Nonium in *Vescus*: & Sallustius initio belli Jugurthini. Mirum autem, cum prima in *baculus* sit correpta, secundam in *imbecillus* produci ab Horatio, lib. ii, sat. vii!

BADIUS color in Glossis Philoxeni exponitur χελιδονιαῖος. Meminit apud Nonium Varro ὄνος λύρας: *Equi colore dispares: hic badius, iste gilvus, ille murinus.* Palladius, lib. iv, cui index *Martius*, Tit. xiii: *Colores hi præcipui, badius, aureus, albineus, russeus, murteus*, &c. De etymo sic Isidorus, lib. xii, cap. 1, ubi de equi coloribus inter alia ait: *Badium antiqui vadium dicebant, quòd inter cetera animalia fortius vadat.* Subjicit deinde Isidorus, *badium colorem* esse eumdem, qui *spadix*, aut *phœniceus* dicitur. Qui cujusmodi sit, docet Agellius lib. ii, c. xxvi: *Spadix*, inquit, *pœnicei* συνώνυμος, *qui factus Græce noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris; quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & pœnicei nomen est. Spadica enim Dorici vocant avulsum è palma termitem cum fructu.* Porrò ex horumce duorum scriptorum locis hoc pacto verum *badii coloris* etymon rusparimur. Ait Isidorus *badium* eumdem esse colorem ac *phœniceum* ac *spadicem*. At ut φοινίκεος, sive *phœniceus*, dicitur à φοίνιξ, quo palma & ejus termes, & fructus signatur: idque, quia color ille refert palmæ fructum: ita & constat, *spadicem colorem* sic dici à σπάδιξ, quomodo vocatur κλάδος seu ῥάβδος φοίνικος, *ramus palmæ*, ut Pollux exponit. Gellius ad etymon respiciens (est enim σπάδιξ à σπάω, sive potius, si id quidem in usu, σπάζω, hoc est, *traho*, *avello*) interpretatur, avulsum è palma termitem cum fructu. Atqui βαΐς quoque ab Hesychio exponitur ῥάβδος φοίνικος· & Etymologus itidem βάιον interpretatur κλάδος φοίνικος. Ac Glossæ similiter, *Palma*, χείρ, βαΐς, φοῖνιξ. Ut omnino idem sint σπάδιξ, & βαΐς sive βάιον. Nec obstat, quòd Evangelista Joannes, cap. xii, dicat, ἔλαβον τὰ βάια τῶν φοινίκων. Nam id simile est ei, quod apud Herodotum est σκύλακας λέοντος, & apud Lucretium, *scymnique leonum*, cùm tamen σκύμνοι propriè dicantur ἴχνη leonum: ut testatur Pollux. Nempe id eo factum, quia voces hæ aliquando latius usurpantur. Atque hoc eò majori fiducia dicimus, quia & Hieronymus, lib. ii adversus Jovinianum, dicat, *palmam* in Ægypto βαΐα appellari. Concludimus igitur, quâ ratione à σπάδιξ, quod *palmæ ramum* notat, *color puniceus* dicitur *spadix*: sic à βαΐς, quod ipsum quoque *palmæ ramum* notat, eumdem *colorem puniceum* nominari *badium*. Nempe à βαΐς est βαΐδος & βᾶδος· ut à δαΐς δαΐδος & δᾳδος. A βᾶδος verò βάδιος. Imo ab eodem *balium* colorem dictum contendo: nec alium eum esse, quam *badium*. Nam δ mutatum in *l*: ut ab Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*: ab δάκρυμα, *lacryma*: à δαήρ, *levir* &c. A *balius*, est ὑποκοριστικὸς, *balidus*: quod Afrorum cognomen à colore. Plaut. Pœn. a. v, sc. v: *Non pudet puellam amplexari balsiolum in media via.* Ubi *balsiolum* vocat Hannonem Pœnum.

BÆTICUS color, qui & *Hispanus*, ità à *Bætica* Hispaniæ regione appellatur. Antonius Tylesius, libello de coloribus, ita ait *colorem pullum* vocari, propterea quod in Bætica coloris ejus lanæ tingerentur. Atque addit, eumdem similiter *Mutinensem* dictum à *Mutina*, Galliæ Cisalpinæ opido. Arbitror potius, *Bæticum*, & *Mutinensem*, dici, quia color is locis iis nativus foret. Atque idem voluisse videtur Cæsar Scaliger adverf. Cardan. Exercit. cccxxv, tmem. xii.

BÆTULUS, Gr. βαίτυλος. Priscianus lib. v: *Abadir Deus est. dicitur & hoc nomine lapis ille, quem Saturnus dicitur devorasse pro Jove, quem Græci βαίτυλον vocant.* Hesychius: Βαίτυλος, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δοθεὶς λίθος τῷ Κρόνῳ ἀντὶ Διός. Etymologus: Βαίτυλος ὁ καλεῖται καὶ ὁ λίθος, ὃν ἀντὶ Διὸς ὁ Κρόνος ἔπιεν. *Abadir* igitur sive *bætulum* intelligit Hesiodus, cùm in Theogonia ait: Τῷ δὲ σπαργανίσασα μέγαν λίθον ἐγγυάλιξεν. *Huic autem*, Saturno nempe, *fasciis involutum magnum lapidem in manus dedit.* Et Lactantius, cum, lib. i institut. cap. xx, sic scribit: *Quid, qui lapidem colunt informem atque rudem; cui nomen est terminus? Hic est, quem pro Jove Saturnus dicitur devorasse: nec immeritò illi honos tribuitur. Nam cum Tarquinius Capitolium facere vellet; eoque in loco multorum Deorum sacella essent: consuluit eos per auguria; utrum Jovi cedere, & cedentibus ceteris, solus Terminus mansit. Unde illum Poeta, Capitoli immobile saxum vocat.* Sed de origine vocis videamus. Etymologus deducit à βαίτη, quod idem ac διφθέρα, h. e. *pellis* sive *corium*: quia nempe ἡ Ῥέα λίθον βαίτῃ αἰγὸς σπαργανώσασα τῷ Κρόνῳ δέδωκε· h. e. *Rhea lapidem pelle caprina involutum*, & (ut cum Celso & Spartiano loquar) *fasciatum*, *Saturno dedit.* Sed magis arridet sententia Jos. Scalig., qui vult, morem inungendi lapides, cepisse originem ab eo lapide, quem unxerat Patriarcha Jacob in Bethel, ut legimus Gen. xxviii. 18, 19: indeque lapides hujusmodi, vocatos βαιτύλους. His adde quæ erudite de cultu hujusce lapidis notat idem, animadvers. Eusebian. ad annum MMCXLVIII, pag. 188, & 189.

BAJULO, forte prius fuit *baio*, ut, *tolero*, à *tolo* sive *tollo*. *Baio* κατὰ συγκοπὴν ex βαστάζω. Nam ζ in *j* abire solet, ut ζυγὸς, *jugum*. Vel κατ᾽ ἀφαίρεσιν erit ab Hebræo סבל, *portavit*, *bajulavit*: unde סבל, *bajulus*. Vel à פעל, *operatus est*. [à βάδιζε *vade*, est *badiolus*, *bajulus*.]

BAJULUS est, qui proprio gestat corpore. Perottus putat esse à *Baiis*, oppido juxta Lucrinum sinum: nempe quod propter advenas eo confluentes multi ibidem *bajuli* forent. Alii derivant à βαιὸς, *parvus*: quia minora levioraque gestantur, graviora vehuntur. Nunnesius in Grammatistice censet esse à βαστάζω. Gloss. *Beolat* (l. *bajulat*,) βαστάζει. Sed nihilo propius accedit ad βαστάζω, quam ad Hebræum סבל, *portavit*. Martinius censet, omnino esse à פעל, *operari*, ut idem propriè sit ac ἐργάτης. [à βαιὸς βαίσκος & βαιύλος.] Infimæ ætati *bajulus* vocabatur ὁ τροφεὺς, *nutritor*, qui & *pappas*. Vide Scaligerum ad Eusebii annum DCXXXVI, sive pag. 39. a.

BALÆNA, inter Oceani belluas à Plinio quoque recensetur, lib. xxxii, cap. xi. Isidorus, lib. xii, cap. vi, ait, ita dici, à βάλλω, id est, *jacio*, *emitto*: nempe quia altius aliis maris bestiis undas jacit. Sed est à φάλαινα, conversâ adspiratâ in medium. Festus: *Balæna nomen à Græco descendit. hanc illi φάλαιναν dicunt antiquâ consuetudine, quâ πύῤῥον burrum, πύξον buxum dicebant. Balænam belluam marinam, ipsam dicunt esse pristim, id est, cetum.* Sic postrema verba rectè restituit Scaliger. Dictam φάλαιναν putat Becmannus ab Hebræo בלע, quod est, *absorbere*, *deglutire*. Φάλαινα [φάλλη.] quoque dicitur insecti genus, quod Plinio *cicindela* & *lampyris* vocatur. Nicander in Theriacis:

—— φαλαίνῃ ἐναλίγκια τὴν περὶ λύχνους
Ἀχρόνυχος δινηθεὶς ἀπέπλαγξε πεπφαύσεσιν.

Quem ad locum Scholiastes alia quoque hujus animalculi nomina recenset, atque inter alia ait, φάλαινα esse Rhodiorum vocabulum, qui sic appellent *animalcula circum lucernas volitantia*. Itaque & sic dici putant, παρὰ τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι.

BALANUS, βάλανος, *glans*, ex eo nomen accepisse videtur; quia propriè *fructus* est *quercus*. Nempe ut compositâ voce dicatur quasi באלון, *belon*, id est, *in quercu*. Eo magis autem à Phœnicibus & Hebræis profecta ea vox videtur, quod, ut Martinius observat, apud Plinium legatur, lib. xiii, cap. iv: *In aliqua parte Phœnices, Ciliciaque, populari etiam nomine à nobis appellantur balani.* Hinc *myrobalanus*, μυροβάλανος, *glans unguentaria*, ex μύρον *unguentum*, & βάλανος *glans*. Itaque sic περιφράζει Martialis in Apophoretis, dist. lvii:

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento constat, & ex balano.

Plinius

Plinius lib. XII: *Myrobalanum Troglodytis, & Thebaïdi, & Arabia, quæ Judæam ab Ægypto disterminat, commune est, nascens unguento, ut ipso nomine apparet.* Significat, nomen huic *balano*, sive *glandi*, ab *unguento* esse impositum, quia ex ea fieret oleum, cujus usus esset in pretiosissimis unguentis. Simile est apud Plinium *Phœnicobalanus*, ut Dioscoridi φοινικοβάλανος, quasi φοίνικος βάλανος, *palmæ glans*: non, ut putant aliqui, quasi φοινίκη βάλανος, *glans punicei coloris*.

Balare, est a sono vocis factum, ut rectè scribit Charisius, lib. IV; & Festus, in *Barrire*. Aliis placet, esse à Dorico βλάχειν pro βλήχειν. Romani enim in multis imitati sunt Dores: ut scribit Halicarnassensis. Belgæ, communem linguam secuti, *bleeten* dicunt. Sed in ὀνοματοποιημένοις parum refert, utrum dicamus, gentes plures in vocabulis suis vocis sonum imitatas, an gentis unius vocem ex alius vocabulo formatam, quæ prior vocis sonum expresserit. Quod si etiam unum ab altero longiùs abeat, minimè dubitandum, quin utraque gens sonum exprimere conetur, sed diversimode id interdum fecerint. Hæc caussa est, cur non assentiam Cælio Rhodigino, qui, lib. XXV, cap. I, à μῆλα censet esse *balare*, μ in *b* transeunte: quod & censet discipulus ejus Cæsar Scaliger, de caussis L. L. cap. XXIIX, ac Petrus Nunnesius in Grammatistice. Porrò ex voce βλήχειν satis paret, ἦτα non sonuisse olim ι, sed ε longum: quod ipsum etiam paret ex voce μῆλα, quæ & ipsa vox a sono facta, etsi aptum magis βῆλα futurum fuerit, quàm μῆλα. Nam βῆ μιμητικὸν τῆς τῶν προβάτων φωνῆς, ut Eustathius scribit, atque illo Cratini probat, quod est apud Ælium Dionysium: Ὁ δ' ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ, βῆ, λέγων βαδίζει. Vide, si voles, quæ de voce βλήχειν Joannes Checus respondit primæ epistolæ Stephani, Wintoniensis episcopi.

Balatronis voce usus Horatius lib. I, sat. II:

Mendici, mimæ, balatrones. ——

Quem ad locum sic vetus interpres: *Balatrones, luxuriosos ac perditos vocat, à Servilio Balatrone, cujus in secundo libro meminit. Ex hujus autem vita nomine similis vitæ homines balatrones sunt appellati. à balatu fortasse dicti, quæ vox intorta est & ridicula. Legitur & barathrones, qui bona sua devorando, quasi in barathrum mittunt. Iidem & blatrones propriè dicti sunt, à blaterando, id est, vaniloqui.* Hæc ille. Primum autem etymon probare non possumus. Nec enim *balatrones* id nomen habent à *Servilio*; sed *Servilius* potiùs id nomen accepit, quod nihili homo foret, ac decoctor merus. Nec magis placet, à *balatu* ita dictos. Quod si foret, ita vocarentur propriè *loculules* & *blaterones*, quod falsum est. Verisimilius est tertium etymon, ut *bonorum gurgites* ita vocentur, quia sint

Ingluvies & tempestas, barathrumque macelli:

ut loquitur idem Horatius. Sanè *barathrum* Athenis locus erat immensæ profunditatis. Sed τὸ μετάφορον sumitur a Plauto pro *stomacho*. Inde igitur *decoctores* dicti *barathrones*, quia cuncta conderent in *barathrum*, hoc est, *stomachum*. Quod autem addit Horatianus interpres, aliter dici *blaterones*, id satis refellitur iis, quæ diximus. Est & aliud *balatronum* etymon apud Festum: ex cujus verbis cognoscitur, *balatrones* ita dictos videri, à vocabulo *bulla*, sive (ut MSS. habent) *balla*, aut simili, significante *lutum*, *quod ex itinere adhæret*, sive *quod de calceamentorum soleis raditur*. Juxta hanc sententiam *balatrones*, non tam sint *decoctores*, quàm *homines nihili*. Sanè pro *flagrione* usurpat Varro, lib. II, de R. R. cap. V: *Videbo jam vos*, inquit, *balatrones, & huc adferam meum corium, & flagra.* A *balatronis* voce est, quod Italis homines nequam *balatroni* & Gallis *belitres* dicuntur.

Balbus, à *balando*, si credimus Isidoro lib. X. Nunnesius in Grammatistice derivat à ψελλὸς, *balbus*, ut ψ in *b* abeat. Aliis placet, esse à βαμβαίνω, *inarticulatè loquor*, *balbutio*. Unde *infans* Italis *bambino*. Vel à βαμβαλίζω, *præ frigore dentibus crepito*, quod qui facit, etiam verba confusè profert. Mihi *balbus* effictum videtur à sono, uti & verba βαμβαίνειν, & βαμβαλίζειν, nisi hæc à βάζω esse malis, quod est, *loquor*. A βαμβαλίζω est *bambalio*. Cicero Philipp. III: *Tua conjugis, bona femina, atque locupletis quidem certè, Bambalio quidam pater, homo nullo numero: nihil illo contemtius, qui propter hæsitantiam linguæ, stuporemque cordis, cognomen ex contumelia traxit.*

Balista, sive potius *ballista*, ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id est, *jaciendo*, quod iis jacerent lapides: unde Græci λιθοβόλους, & πετροβόλους, & ὄργανα πετροβολικὰ nuncupant. In Glossis Philoxeni est, *Ballista*, Σφενδόνη, μάγγανον πολεμικόν. Vides hic vocari *manganum*, quo vocabulo usi posteriores. Et inde *mangonica*, etiam Cedreno, βαλλίστη ἤγουν ἐκ τοῦ μαγγανικοῦ λίθου. Vide Lipsium Poliorceticon lib. III, dial. III.

Balneum, à βαλανεῖον, quod simplex derivatum est à βάλανος, id est, *glans*: juxta alios autem compositum ex βάλανος & αὔειν, quod Hesychius exponit καίειν, φλέγειν. Caussa nominis est, quòd veteres, qui βαλανηφάγοι erant, putamina glandium soleant succendere. Auctor Suidas. [ἀλεαίνειν, ἀλεᾶναι & ἀλῆναι, idem quod ἀλείφειν. unde & *balineum* & βαλανεῖον, ἀλειπτήριον.] Etymologo placet, sic dici, παρὰ τὸ ἀποβάλλειν τὰς ἀνίας, *quod pellat ex animo dolorem ac tristitiam.* Quod etymon & B. Augustinus adfert lib. IX Confessionum: *Visum etiam mihi est, ut irem lavatum, quod audieramus, inde balneis nomen inditum, quod anxietatem pellat ex animo.* Sanè medentur balneæ lassitudini: unde Plautus, Mercatore:

Nunquam adepol omnes balneæ mihi hanc lassitudinem eximent, &c.

Athenæus quoque lib. I, *balnea* idcirco vocat ἄκη πόνων παντοίων. Sanè lotione animus exhilaratur, quia crassus ac melancholicus humor eâ temperatur. De balneis, eorum partibus, lotione, unctioneque balneari, aliisque ad balnea pertinentibus, fusè scripsit Fulvius Ursinus in Appendice de triclinio. Hoc magis nos ea tantùm persequemur, quæ ad vocabula pertinent. A *balneis* dicitur *balneator*, qui iis præest. Utitur Capitolinus in Claudio. Ac in veteri inscriptione, ANTEROS, BALNEATOR. *Balnearii fures* Catullo sunt, qui vestes in balneis lavantium surriperent. Ab eodem est *imbalnities*, ἀλουσία. Lucilius:

—— *Hic cruciatur fame,*
Frigore, inluvie, imbalnitie, imperfundie, incuria.

Quod Scaliger, comment. in Cirin, expressum putat ex illo Euripidis in Oreste:

Ὡς ἠγρίωσαι διὰ μακρᾶς ἀλουσίας.

Balneaticum dicebatur, quod pro balneis solvebatur, Gloss. vet. *Balneaticum*, βαλανικόν.

Balsamum, βάλσαμον, quomodo Servius ad II Georg. & Isidorus lib. XVII, cap. VIII, arborem vocari ait, ut succum ejus *opobalsamum*. Verùm *balsamum* Dioscoridi est, tum liquor aromaticus, tum planta fragrantissimum illum odorem fundens. Interdum tamen liquor ille, differentiæ caussâ, vocatur ὀποβάλσαμον, hoc est, *succus*, seu *liquor olei*. Nam ὀπὸς, *succus*, *liquor*, seu sponte, seu scarificatione, aut alio vulnere emanans. Plinius lib. XII, cap. XXV: *Succus è plaga manat, quem opobalsamum vocant, suavitatis eximia, sed tenui guttâ.* Dioscorides quoque nunc ὀποβάλσαμον, nunc divisim, ὀπὸν τοῦ βαλσάμου, appellat. Plinio est *oleum balsaminum*, quomodo & Simeoni Setho dicitur βαλσαμέλαιον. Similiter *lignum balsami* dicitur ξυλοβάλσαμον, ut Servius, & Isidorus, locis citatis monent. In Servio tamen P. Danielis vox ea corrupta est. Usus Plinius copise capite. Simile est καρποβάλσαμον, *carpobalsamum*, *fructus balsami*, apud Dioscoridem, & Galenum. Justinus tamen, quod mirum, *opobalsamum* ponit pro *arbore*, *balsamum* pro *succo*. Sic enim scribit de *arbore*: *In eâ silva est, & ubertate & amœnitate insignis, siquidem palmeto, & opobalsamo distinguitur.* Ac postea: *Arbores opobalsami formam similem piceæ arboribus habent.* De *succo* autem ait: *Hæ arbores certo anni tempore balsamum sudant.* Quod ad *balsami* etymon, cùm è Judæa balsamum acceperint gentes exteræ, non displicet, quod aiunt, sic ob præstantiam vocari, quasi בעל שמן, *bahal schemen*, i. *princeps* sive *dominus olei*. Vicina huic voci est *balsamen*: quod Punicum, ut videre est è Plautina Pœnulo, ubi Hanno Pœnus hac utitur. Sed & idem clarè patebit ex loco Philonis Bybliensis, unde discere erit, *balsamen* idem esse Pœnis, quod Hebræis בעל שמים, *princeps* aut *dominus cæli*. Nam (ut de utroque vocabulo quædam mantissæ loco adjiciamus) שמים, est *cælum*.

Quod

Quod factum ajunt, ex שם, i. *ibi*, & מים, i. *aqua*. Sed etymon hoc plane incertum, præsertim quando Aben-Esra (ut ad 1 Gen. caput notavit P. Fagius) *schamaim* idem ait significare *altum* vel *supra*: quod & comprobat ex lingua Ismaelitica, cum qua Hebræa magnam habuit affinitatem. Verùm, ut etymon illud verum esse demus, me quidem aries iste non percellet. Dicam enim, sic nuncupari ratione aëris, in cujus media regione sunt nubes. Triplex enim in Scripturis cælum; superum, sive aerium, ut, cum legimus, *Volucres cæli*: superius, seu æthereum, in quo sidera: & supremum, quod Angelorum beatarumque animarum sedes est. Primo cælo propriè Hebræa vox conveniet, sed συνεκδοχικῶς tribuitur toti illi expanso, quod ab terræ & aquæ globo ad extimam ætherei cæli superficiem extenditur. Quare qui censent ex hujus vocis etymo comprobari posse, aquas esse supra æthereæm plagam, infirmo admodum tibicine suam fulciunt sententiam. Nec loca illa Scripturæ, quæ adducunt, id evincunt, quo de alibi commodior sese offeret dicendi locus. Et quia de parte una Punici illius *balsamen* diximus; age, de altera quoque pauxillum disseremus: præsertim, quando ea res cum Latinis, tum Græcis scriptoribus, afferet lucem. Est ea vox בעל, i. *dominus*. Sanè à *baal* seu *beel* est Græcum Βῆλος. Usus & Maro, 1 Æn.

—— Quam Belus & omnes
A Belo soliti.

Ubi Servius, cùm dixisset, *Belum* fuisse primum Assyriorum regem, addit, Pœnis *Bal* significare *Deum*. Rectè sanè. Nam nomen בעל commune est cujusvis dei apud Tyrios, Sidonios, & Ammonitas: indeque est, quod Hebræi multis בעלים, i. *baalibus* servisse dicantur. Sed cùm ἁπλῶς ac sine adjectione diceretur בעל, intelligebatur בעל שמים, *baal-schamaim*, i. *dominus cæli*. Verùm, ut ante dicebamus, Phœnices, quorum lingua ab Hebræa, tantùm dialecto differt) dicebant pro eo *beelsamen*. Philo Bybliensis ex Sanchoniathone Berytio: Τὸν γὰρ θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύριον, ΒΕΕΛΣΑΜΗΝ καλοῦντες, ὅ ἐστι παρὰ Φοινιξὶ κύριος οὐρανοῦ, Ζεὺς δὲ παρ' Ἕλλησι. Ad verbum igitur est, Ζεὺς Ὀλύμπιος. Sic *baal-reem*, *dominus tonitruum*. Nam רעם, *tonitru*. Sed Scriptura eum ridiculâ appellatione nominat *baal-phegor*, quod est, *deus crepitus*, πορδῶος, non βροντῶος. Nam Hebræi non solent deos gentium suo nomine appellare; sed per contumeliam. Itaque (ut videmus è 11 Reg. 1. 2.) Accoronitarum deum dixere *beel-zebub*, בעל־זבוב, quod est, *dominus musca*. Videtur autem verum nomen fuisse *babal-zebahim*, בעל זבחים, *dominus sacrificiorum* seu *victimarum*. Confirmat idem quoque, quòd cùm Samaritæ dicerent *beth-el*, i. *domus Dei*, Hebræi vocabant *beth-awen*, *domum vanitatis*. Nam בית, *domus*, און, *mendacium*, *vanitas*, *iniquitas*. Vide quæ de his scribit Jos. Scaliger, appendice lib. de emendat. temp. pag. XXIV & XXV; & Elencho trihæresii Serariani, c. 1. Sanè mihi quidem hæc sententia maximè probatur. Non desunt tamen, qui existiment, *beel-zebub* fuisse vocatum ab ipsis Tyriis, & Sidoniis: ut nempe sic dicatur, sive quia *muscarum* coleretur *effigie*, sive quòd *muscas abigere* crederetur. Ac pro hac sententia advocant, quod Apollo quoque à σμίνθος (quomodo *murem* vocari, auctor est Eustathius) dictus sit Σμινθεὺς, quasi μυοκτόνος. Utitur Ovid. XII Metamorph.

Talibus intonsum compellat Sminthea dictis.

Huc respiciens Arnobius, lib. III, Apollinem vocat *perniciem murium*: quod non satis perspexit Desiderius Heraldus. Locum Arnobii alibi emendamus. Caussam verò, cur Apollo sic à muribus dicatur, attulimus in Oratoriis nostris lib. III, cap. II. A בעל quoque venit *Hannibal*, quod notat *dominum gratiæ*. Altera compositi pars est חנן, quod est, *rem gratam fecit*. Unde liquet, rectè eam vocem adspirari, etsi Græcè sit Ἀννίβας. Par ratio in *Hanna*, & *Johannes*, quæ ejusdem originis. Sed quod vulgò spiritum omittant, id fit imitatione Græcorum, qui Ἄννα scribunt & Ἰωάννης.

Balteus, Thuscum est vocabulum, ut Varronem scripsisse, lib. XVIII rerum humanarum, è primo Charisu cognoscimus. Aliter tamen Varro lib. IV, de L. L. *Balteum*, inquit, *quod cingulum è corio habebant bullatum, balteum dictum*. Μεταφορικῶς *balteus* dicebatur in amphitheatro, gradus latior altiorque, reliquos minores velut præcingens, unde & *præcinctio* vocabatur. Eadem de caussa Græca voce *diazoma* dicebatur. *Balteus* dicitur Tertull. de spectaculis, & Calpurnio in Ecl. *Præcinctionem* nominat Vitruvius lib. V, cap. III. *Diazoma* appellat idem cap. VII, ejusdem libri. Lipsium adi de amphitheatro, cap. XIII. [an ab *aluta*? potius à Teutonico *band*, quod à *binden*, *vincire*, πεδεῖν vel πεδᾶν, quæ omnia ejusdem originis. Sed rectius à βαλάντιον, *zonam* quatenus notat, *quæ & bulgæ loco est, & simul gladium fert*.]

Balux, seu *baluca*, vel *balluca*, est χρυσόψαμμος, sive ἡ χρυσῖτις ἄμμος. Vocabulum hoc ab Hispanis acceptum. Plin. lib. XXXIII, c. IV: *Hispani aurum, quod minutum est, balucem vocant.* Glossæ Cyrillo tributæ: Γήδιον χρυσοῦ ἀκαθάριστον, *balluca*. Exdem: χρυσόψαμμος, *valuca*. Itaque Turnebus apud Martialem lib. XII, epigr. LVII, corrigendum putat:

Illinc balucis malleator Hispanæ.

Ubi in vulgatis est *paludis*. Legas & *balluca* nomen Cod. Theod. lib. X, Tit. XVIII, qui est de metallo & metallariis, leg. III. Ubi Impp. Valentinianus & Valens, AA., sic scribunt: *Itaque, si qui sponte confluxerint, eos laudabilitas tua octonos scripulos in balluca cogat exsolvere.* Et leg. prox. *Quatuordecim uncias balluca pro singulis libris constat inferri.* Quæ verba & Tribonianus in Codice Justinianeo refert l. XI, Tit. VI, qui est de metallariis: sed post *balucca*, addit, *quæ Græcè χρυσόψαμμος appellatur.* Hesych. Βάλλικα, ψῆφον. Nempe vult, *ballucam* esse auri calculum exiguum: quod & superior Plinii locus innuit: ut Turnebus parum apte *ballucam* exponat auri massam.

Baptismus, βαπτισμὸς, pro quo & *baptisma*, βάπτισμα, dicitur, ut apud Tertull. lib. I adversus Marcionem, & alibi. Estque Titulus Codicis, Ne sanctum baptisma iteretur. Fit utrumque à βαπτίζω, quod ipsum à βάπτω est. Βάπτω autem (ut Bibliander Indice in Marcum scripsit) venit κατὰ μετάθεσιν ab Hebræo טבל, quod idem significat. Cum autem βάπτω sit *mergo*, βαπτίζω, commodè vertamus *mergito*: præsertim, si sermo de Christianorum baptismo, qui trinâ fit immersione. Sic transtulit Tertullianus lib. de Cor. Milit. cap. III: *Denique ut à baptismate ingrediar, aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto priùs in Ecclesia sub antistitis manu contestamur, nos renuntiare diabolo, & pompæ, & angelis ejus. Dehinc ter mergitamur, amplius aliquid respondentes, quàm Dominus in Evangelio determinavit.* Cyprianus quoque in eo secutus magistrum suum Tertullianum, quod Latinam vocem usurpat, sed is *tingendi* voce utitur. Nam epistolâ ad Cæcilium verba baptismi, quæ sunt cap. ult. Matthæi, interpretatur in hunc modum: *Docete omnes gentes, tingentes eos in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti.* Etsi autem βάπτω & βαπτίζω tum *mergo*, vel *mergito*, tum *tingo* transferri soleant; propriè tamen *mergo* notat, & μεταληπτικῶς, *tingo*. Nam posterius est immersione tinctura: quia hæc immersione fit. Porrò ab ea significatione, qua *mergere* notat, factum, ut modificatè in Scripturis sumatur de *baptismo sanguinis*: ut ab altera illa, quâ *tinctionem* significat, factum, ut in iisdem transferatur ad *baptisma*, quod *flaminis* vulgo nominant. A βαπτίζω quoque est βαπτιστήριον, *lavacrum*. Usus Plinius lib. II, ep. XVII ad Gallum, & lib. V, ep. VI, quæ ad Apollinarem; & Sidonius lib. II, epist. II, quæ ad Domitium. Sunt & pluscula à βάπτω vementia, quibus utuntur Latini: ut *bapta*, de quo Politianus cap. X Miscell. *Bammum*, quod est apud Cassiodorum de Orthographia, in exceptis ex Adamantio: est vero idem ac βάμμα. Exponitur autem ὀξυπόριον, sed legendum ὀξυγάριον. Quomodo dicebatur *vas oxygari*. Βάμμα autem, *quia in eo tingerent*. Pro βάμμα, Syracusii dixere βάμβα. Hesych. Βάμβα, τὸ χρῶμα, ἢ μύρου ἢ μέρος καὶ τὸ ἔμβαμμα, Συρακούσιοι. Ab illo *bamba* est *bambata*, hoc est, *intinctu condita*. Ut *bambata scilla* apud Columellam lib. XII, cap. XXIV. Et *bambatum* pro *intincto* apud Appuleium. *Embamma*, ἔμβαμμα, i. *intinctus*, ab ἐμβάπτω. Usi Columella, lib. XII, cap. LV, & Ulpianus l. IX. fin. de contrah. emt. *Dibapha*, δίβαφα, purpura Tyria, vel alia melioris notæ, à δὶς & βάπτω quo usus Plinius l. IX, cap. XXXIX: *Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes pene commodiores purpuræ tinguntur.* Est & apud Ciceronem lib. II, ep. XVI: *Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur.* Et lib. II ad Att.

ep. x: *Denique etiam Vatinii strumam sacerdotii διβάφῳ vestiant.* Quem locum explicat Rhodiginus lib. xxx, cap. xxvi.

Barathrum, βάραθρον, pro quo Homerus βέρεθρον. Nempe ε & α commutantur sæpe, quomodo Iones μέγαθος, τάμνω, τράπωμαι, τραφθεὶς, dicunt pro μέγεθος, τέμνω, τρέπωμαι, τρεφθείς. Generatim βάραθρον ab Hesychio exponitur ὄρυγμα, βάθος, γῆς βόθρος. Peculiariter verò Atheniensibus sic dicebatur τόπος βαθὺς, ὅπου οἱ κακοῦργοι ἐνεβάλλοντο καὶ οἱ ἐπὶ θανάτῳ, ut Spartæ εἰς τὸν καιάδαν, quemadmodum scribit Suidas. Diomedes lib. 1: *Barathrum. locus apud inferos, propriè autem apud Athenienses, in quem noxii præcipitabantur.* Hanc significationem respexisse videntur, qui βάραθρον deducunt à βαρὺς, hoc est, *gravis*, *molestus*. Verùm ea originatio refellitur vocis proprietate. Nam generatim notat locum profundum, ut ex Hesychio vidimus, & hæc Festi verba indicant: *Barathrum Græci appellant locum præcipitem, unde emergi non possit.* Addit ibidem Festus, venire à βαθὺς, i. *profundus*: nisi apud eum quoque βαρὺς legi debet. Ridiculè verò Isidorus lib. xiv, cap. ix. ubi *barathro* Latinam originem assignat: ac *barathrum* dici putat quasi *voratrum*; *Barathrum*, inquit, *nimiæ altitudinis nomen est, & dictum barathrum quasi vorago atra, scilicet a profunditate.* Nec audiendus Bocacius lib. 1 de genealogia deorum, cap. xiv, qui *barathrum* ait dici à forma vasis viminei, quod propriè dicatur *barathrum*. Nec multo meliùs Cælius Rhodiginus lib. ix, cap. xxxii, à βαίνω, id est, *eo*, nempe quia, ex ejus mente propriè ita dicantur cataractæ, ob aquarum ingressum. Quanto verisimilius doctissimus Martinius à Chaldæis esse putat, quibus בר, *ber*, *puteus*, & אתר, *athar*, *lacus*. Quippe Ionibus dicitur βέρεθρον, quod Hesychius exponit κοίλωμα καταχθόνιον.

Barbam, si quis quasi *verarbam* dictam putet, quid nisi fatuitatem prodat? etsi apud Isidorum lib. xi, cap. 1, legere sit, *barbam* sic dici, quod virorum, non mulierum sit. Nisi respexerit is, quòd *Baro* virum notat, unde Hispanis est *Varo*. Sed quantillo id melius? Nec minùs stultè, qui *barbam* dici putant, quòd eam barbari prælongam ferre consueverint: quos meritò ridet Perottus. Is autem *barbam* esse censet primogenium. Apud Becmannum legas, sic dici à βαρὺ quod etymon tribuit Valentino Hartungo. Sed *p.lis* à *pondere* nomen esse impositum, mihi non fit verisimile. Quanquam nec diffitear, aliò respexisse Valentinum. Nempe quòd *barba* gravitatem atque auctoritatem conciliet. Acutiùs Martinius, *barba*, quasi περιᾶς μιᾶ, *gena herba*, ut πώγων, quasi πὰ γένυν, *herba menti*. [ut ἀπὸ γένυος, γενειήτης, sic quoque ἀπὸ πώγωνος dicta *barba*, quasi πωγῖτα & πωγωνίτης, πωγωνίτης *barbatus*. Βύρβη, κωδιαμύκωνος Hesych.] Stephanus Guichartus deducit à πάππος inserto *r*. Est vero πάππος, *lanugo*, prima barba. Statuunt Grammatici discrimen inter *barbam*, & *barbas*: illam hominis, hanc pecudum esse censent. Sic quidem Velius Longus lib. de Orthogr. & Servius ad 11 Æn. Sed refellit hanc sententiam Charisius lib. 1. Et sanè Plinius de hircis in singulari usus lib. xxiix, cap. xiii: *Rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari: eâdem præcisâ non abire eos in alienum gregem.* Ac de pluribus hominibus rectè *barbas* in plurativo tribui, docet isthoc Silii lib. xiii:

Spectabantque viros, & læta & tristia ferre
Indociles: nunc propexis in pectora barbis
Verrere humum.

Porrò *cirros*, sive *brachia polypi*, Plinius quoque *barbas* vocat, lib. ix, cap. xxx. Pro *barba* dicitur quoque *barbitium*, quo usus Appul. v. Met. *Confingit esse juvenem quendam, & speciosum, commodùm lanoso barbitio genas inumbrantem.* Ac alibi quoque similiter ait: *Hircino barbitio philosophum mentiebatur.* Ut à *servus servitium*, à *capillus capillitium*, à *satelles satellitium*, à *lana lanitium*, sic à *barba barbitium*. Compositum ejus *imberbis*, pro quo & dicitur *imberbus*. Imò, si Charisium audimus, posterius tantùm rectum. Sanè *imberbus* dici, Varronis, Ciceronis, & Livii auctoritate confirmat. Idem Lucilii, alteroque Varronis loco probat Marcellus. A *barba* quoque species aquilæ dicitur *barbata*; estque ea, quæ alio nomine *ossifraga* appellatur. Plin. lib. x, cap. iii: *Quidam adjiciunt genus aquilæ, quam barbatam vocant, Tusci vero ossifragam.* Est & *barbatus* vasis nomen, cujus meminit Varro lib. iv. Item Festus his verbis: *Nanum Græci vas aquarium dicunt, humile & concavum, quod vulgò vocant situlum barbatum: unde Nani, pumiliones appellantur.* In Glossis quoque Philoxeni est, *Bardatus*, Νάνος, τὸ σκεῦος. Ubi *barbatus* rectè emendari, ex Varronis & Festi loco patet. Etiam piscis, qui Græcis τρίγλη, ac φάγρος, Ciceroni à *barba forma*, quam habet, nunc *mullus barbatus*, nunc *barbatulus mullus*, Ausonio *barbus*, Glossario Philoxeni *barbulus* vocatur. Ex iisdem Glossis discas, tonstrinam dictam *barbatoriam*, ut hodie Belgis *barbiers-winckel*, q. d. *barbatoris officina*. Verba Glossarum sunt: *Barbatoria*, πωγωνουργεία.

Barbarus, βάρβαρος. Ridiculè deducunt à *barba* & *rure*, quòd qui rure habitant, barbam hispidam habere soleant. Quam originationem Cassiodoro tribuit Antonius Delrio, comment. ad Medeam Senecæ. Vellem locum Cassiodori annotasset. Perottum quoque à *barba* derivasse scribit Becmannus, qui & eum hoc nomine castigat. Sed Perottum neutiquam putâsse, vel *barbarus*, à *barba*; vel *barba*, à *barbarus*, venire, vel fidem fecerit, quod in ipso operis ingressu ait, *barbarus*, esse nomen à sono iis tributum, qui dure asperéque loquerentur; stulteque quosdam hinc *barbam* deducere, quod eam *barbari* prælongam ferre consueverunt. Quare non dubito quin Perotto hac in re fiat injuria. Sed *barbarus* esse ὀνοματοποιηθὲν, quod Perottus scripsit, id & Strabo sensit lib. xiv. ubi fusè disputat, cur Homerus Cares præ aliis vocarit βαρβαροφώνους, easdemque docet nationes alias à Græcis dictas *barbaras*, tum quod vernaculus earum sermo Græcis videretur inconcinnus absonusque (uti & Græcorum sermo gentibus aliis) tum quod Græcè loqui volentes, difficulter, duriter asperéque Græca sonarent: uti & Græci linguas exterorum. Ac hanc quidem ait primam fuisse τοῦ βαρβαρ notationem: postea autem ea voce usos Græcos in divisione nationum, *barbaros* Græcis opponentes. Nec Cares solum βαρβαρόφωνοι, sed & Phryges. Hesychius: Βαρβαρόφωνοι, οἱ Ἠλεῖοι, καὶ οἱ Κᾶρες, οἱ τραχύφωνοι, καὶ ἀσυμφῆ τὴν φωνὴν ἔχοντες. Ubi pro Ἠλεῖοι planè legendum Ἰλιεῖς. Error natus ex eo quod η, ut ι vulgo efferretur. Sunt qui scribant, nationes ceteras Græcis dictas *barbaros*, quia identidem in hanc vocem βάρβαρ inciderent. Sed hoc putare, ridiculum est. Dicere debuerant βάρβαρ esse vocem confictam ab iis, qui exteros ridere vellent, idque quia aut hoc, aut simile quid ipsis sonare viderentur. Etsi vero hæc *barbari* originatio satis verisimilis est, tamen alteram quoque ponam ex Leonis Africani, de Africa, commentariis, unde & Jul. Cæsar Scaliger eam, uti alia multa, in Exercitationes suas transtulit. Docet igitur Leo, Arabibus *barbar* significare *murmuro*, indeque esse quod Africæ pars ab Arabibus dicta sit *Barbaria*, [Non illa Africæ pars quæ vulgo sic dicitur, sed *Marmarica*. & ab illis μορμύρειν forte & barbarorum nomen ortum.] quòd nempe Africanus sermo Arabibus non aliter sonet, quam belluarum vox, nec loqui illis, sed inconditum quid murmurare viderentur. Quare & Græci fortean ab Arabibus hanc vocem hauserunt. Sed de originatione satis. Græcos præter se omnes vocasse *barbaros* ante dicebamus: atque id etiam scribit Ammonius libello de differentiis, ac Festus in *barbarum*. Eorum imitatione Plautus aliquoties Italos ipsos *barbaros* vocat: ut Asinariæ prologo, *Marcus vertit barbare.* Et prologo Trinummi, *Plautus vertit barbare.* Ex Pœnul. act.... sc.... *Macerato hoc pingues fiunt in barbaria boves.* Alioqui Romanis *barbari* dicebantur omnes præter Italos & Græcos; uti Hispani, Galli &c. imo sub Cæsaribus solum *barbari* vocabantur, qui sub imperio Romano non essent; ut, Sarmatæ, Persæ, Scythæ &c. Hoc pacto crebrò ea voce utitur Ammianus Marcellinus, uti & alii ejus ævi scriptores. Vide quæ de hujusmodi acceptionibus notat Scipio Gentilis lib. 1, cap. xxiv. Imprimis autem antiquioribus Græcis Romanisque scriptoribus Phryges ac Persæ *barbari* vocantur, quod κατ' ἐξοχὴν fit. Nam cum utrorumque summæ opes & potentia fuere, tum illi bello Trojano nobilitati, hi bellis, quæ Græciæ infeliciter intulere. Sanè similiter per excellentiam Persarum rex, qui alioqui & μέγας βασιλεὺς & βασιλεὺς βασιλέων dicebatur, ἁπλῶς Græcis *Rex* vocabatur, ut præter Suidam testatur Curtius. Græcorum imitatione dixit Terent. Heaut. 1. 1:

In

In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.
Barbaricum pro Persico poni, facile mihi persuadeo in istoc veteris poëtæ apud Cic. II Tuscul. quæst.

——— ——— *quibus*
Magis palæstra, Eurotas, Sol, pulvis, labos,
Militia in studio est, quam fertilitas barbara.

Nisi & hic Phrygio malis interpretari. Romani enim imprimis hac voce Phryges signare solent, uti Græci Persas. Ac in caussa est, quod Romani à Phrygibus originem traxerint. Quare non tantum sic loquuntur, cum de bello Trojano sermo est, uti in illo Horatii lib. I, epist. II:

Græcia barbariæ lento collisa duello:

sed etiam extra hoc argumentum: ut cum idem ait Epod. od. IX:

Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum.

Ab hac *Barbari* acceptione est, quòd qui acu pingunt (quod artificium Phryges invenisse dicuntur,) ut, Phrygiones, ita etiam *barbaricarii* dicebantur: ipsæque vestes acu pictæ similiter *barbarica* vocarentur. Donatus ad illud II Æn. *Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurum*: *Nomine*, inquit, *artis, qualis esset tunica demonstravit. Nam hujusmodi, vestes acu picta dicuntur. Tegebantur autem crura ejus barbarico opere tegminibus factis, & hoc nomen est. Nam qui hanc exercent, barbaricarii dicuntur, exprimentes ex auro & coloratis filis hominum formas, & diversorum animalium & specierum imitatam subtilitate veritatem. Barbaricariorum* voce sic usi Jurisconsulti. Sed loca apud eos interdum corrupta. Quemadmodum præter alios monuere Alciatus annotat. in poster. codd. libros, & Brissonius lib. II de verborum significationibus, in voce *barbaricarii*. Vestium *barbaricarum* meminit Appul. lib. X Miles. *In modum Paridis Phrygii pastoris, in barbaricis amiculis humeris defluentibus, pulcre indusiatus adolescens, aureâ tiarâ contecto capite, pecuarium simulabat magisterium.* Citant & viri docti ex Glossis Palæmonis: *Barbarica, ornamenta ex auro.* Item ex MSS^is veteris & novi Test. Glossis. *Barbarica, opera ex auro.* Et *Barbarica, opera subtiliter ornata.* At à generali magis notione *barbaricum* pro clamore exercitus. Festus: *Barbaricum appellatur clamor exercitus: videlicet quod eo genere barbari utantur.* Item *barbarismus*, βαρβαρισμὸς, qui Latinis *sermo rusticus*. Sed de hoc plura in Methodicis dicta nobis.

BARBITUS, quidam à *barbaris*, deduxere, quia instrumentum hoc à *barbaris*, acceptum sit. Sed originem eam jure Perottus improbat. Interim negare non ausim, esse à *barbaris*: quando id Strabo clarè ait lib. X. Fallitur tamen Strabo, si *barbitus*, est (ut plerique volunt) Anacreontis, vel Terpandri inventum, vel etiam Alcæi, quod indicare videtur Horatius lib. I, Od. XXXII, cùm ait:

Lesbio primum modulate civi.

Quare nec improbare ausim sententiam Etymologi. Is ait, Æoles pro βάρβιτον dicere βάρμιτον, atque id argumento esse, quòd sic dicatur quasi βαρύμιτον, quia *gravem emittat sonum*; μίτους, enim dictas fuisse τὰς νευρὰς, quoniam ante nervorum inventionem uti solebant λινοῖς σήμοσι, h. e. *lineis staminibus* sive *filis*. [à μέρμις, μερμιτὸν *fidibus tensum.*]

BARDI vox varias habet significationes. De duabus sic Festus: *Bardus stultus à tarditate ingenii appellatur. Cæcilius: Nimis audacem, nimisque bardum, barbarum. Trahitur autem à Græco, quod illi* βάρδεις (leg. βραδεῖς) *dicunt. Bardus Gallicè cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, à gente bardorum, de quibus Lucanus: Plurima securi fudistis carmina bardi.* Hæc Festus. Quod ad priorem significationem, Nonius similiter exponit ingenio tardum, itidemque esse ait à βραδὺς, quo Homerum sic usum docet. Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthographia exponit ἀναίσθητος. In veteribus quoque Philoxeni Glossis legere est: *Bardus* ἀναίσθητος, βραδὺς ἄφρων. Quare quin propriè ingenio tardum notet, & κατὰ μετάθεσιν è βραδὺς factum sit, dubitandum non est: præsertim cum & Græci ipsi in superlativo βάρδιστον dicant pro βράδιστον. *Bardi* voce ita usi Latinæ linguæ principes, Plautus ac Cicero. Accedo ad alteram acceptionem. Nam & Gallis sic vocantur ὑμνηταὶ καὶ ποιηταί ut ait Strabo lib. IV. μελῶν ποιηταὶ, ut est apud Diodorum Siculum, idemque confirmat Posidonius apud Athenæum lib. VI, οἱ δὲ ἀκροάματα αὐτῶν εἰσιν οἱ καλούμενοι Βάρδοι. Ποιηταὶ δὲ οὗτοι τυγχάνουσι μετ᾽ ᾠδῆς ἐπαίνους λέγοντες. Et Ammianus Marcellinus lib. XV: *Et Bardi quidem fortia virorum inlustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt.* Quæ planè confirmant sententiam Festi, scribentis *bardum* esse vocem Gallicam, ac significare cantorem. Sanè hodieque Britannis *Bard* dicitur, qui versibus pangit facta illustria, insuperque pertexendis genealogiis operam imprimis navat. At vetus Celtarum lingua eadem fuit, ac Britannica: quâ de re vide Cambdeni Britanniam. Egregius, & Philologus, & Theologus, Abr. Vandermyl, in Glossario suo censet, *bardos* esse à veteri Teutonum voce *Bardo*, sive, ut alii extulere *wardo*, quod est, *video*, vel *observo*: ut nempe sic dicantur, quâ ratione *vates* seu prophetæ apud Hebræos dicti חזים, i. e. *videntes*. vel cum summo viro, Mat. Martinio, statuendum venire à *waerde*, id est, *woort*, quo & verbum, & carmen signâsse videntur, ut Græcis ἔπος utrumque notat. Quare *bardus* significat ὑμνητὴν, quod optimè cum eo convenit, quod poëtæ erant Gallorum. Alterutri horum etymo facilè subscribet, qui sciat eandem fuisse veterum Germanorum, ac Gallorum linguam: quod idem Mylius eruditè demonstrat in suis de lingua Belgica commentariis. Pythœus putabat, *bardos* esse eosdem, ac Druidas. Sed *bardi*, poëtæ Gallorum; Druidæ, eorundem erant sacerdotes. Ita manifestè distinguit Lucanus:

Vos quoque, qui fortes animas, belloque peremtas
Laudibus in longum vates demittitis ævum,
Plurima securi fudistis carmina, bardi:
Et vos barbaricos ritus moremque sinistrum
Sacrorum, Druidæ, positis repetistis ab armis.

Distinguit & eosdem Strabo lib. IV. Perperam autem cum *bardis* Galliæ, viri docti confundunt *bardeos* seu *bardæos* Dalmatiæ, de quibus ita Glossæ Latino-Græcæ, ab Henrico Steph. primum editæ. *Bardes*, Ἰλλυριοὶ δοῦλοι, οἱ καὶ ἀγωνισάμενοι ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας κατὰ Κίννα καὶ Μαρίου στρατευσάμενοι· καὶ ἐκ τούτου προσεγενήθησαν, κατὰ τῶν δεσποτῶν. τούτους Σερτώριος δόλῳ περικυκλώσας ἀναιρεῖ. Ac paullo pòst in iisdem legere est, *Bardes*, Δορύκτητος, Ἰλλυριὸς, Δοῦλος. Ubi scribendum conjunctim, Ἰλλυριὸς δοῦλος. Egregius quoque de iis est locus Plutarchi in Mario, ubi narrat, ut is prius ante portas constiterit, cavillatus se exsulem esse, sibique patria interdictum: mox priusquam tres quatuorve tribus suffragia inissent, abjecta simulatione & cavillatione exilii inierit urbem circumseptus servis, quos Bardiæos appellabat, ac servi isti multos ad nutum imperantis Marii obtruncarint. Κατῄει δορυφόρους ἔχων λογάδας, οὓς Βαρδιαίους προσηγόρευεν. Item Vatinii imper. epist. ad Cic. lib. V. *Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti. Ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit: & tamen aliquando eruam.* Similiter Plinius lib. III, cap. XXII, ubi de Liburniæ populis tractans, ait *populatoresque quondam Italiæ Vardæi.* Ptolomæo sunt Οὐάρδαιοι, Straboni & Appiano, sed corruptè, Ἀρδιαῖοι ut Ortelius observat. Ab hisce Βαρδιαίοις, sive Βαρδιείοις, sive Βαρδείοις, *bardaicus* vel *bardiacus* dicitur. Nempe ut ab ἀρχὴ est ἀρχαῖος, unde ἀρχαϊκὸς, à quo *archaicus*. sic à βάρδος, βαρδαῖος, unde βαρδαϊκὸς, à quo *bardiacus*. Juvenalis sat. XVI:

Bardiacus judex datur hæc punire volenti.

Et Martialis lib. IV, epig. IV.

Lassi Bardiaci os quod evocati.

Ubi *evocati* sunt veteranorum militum genus: de quo inter alios Lipsius multa in Electis.

BARDOCUCULLUS, utrum à *Bardis* Galliæ, an *Bardæis* Dalmatiæ veniat, quæri possit. Sed prius malim. Nam vocatur Santonicus. Santones autem in Galliis. Martial. lib. XIV. distich. CXXVIII:

Gallia Santonico vestit te bardocucullo.

Et Juvenal. sat. VIII:

——— ——— *Si nocturnus adulter*
Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

 Etiam

Etiam Lingones in Gallia, unde Lingonicus dicitur Martiali lib. I. epig. IV:

Sic interpositus vili contaminat unco
Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus.

Vir eruditissimus *bardocucullum* interpretabatur *cucullum viatorium*, h. e. quo peregre uterentur. Esse enim à Gallica voce *bardus* notante viam. Hesychius: Βαρδοὶ, αἱ ὁδοὶ, [ἀοιδοὶ.] παρὰ Γαλάταις. Et sanè Germanis & Belgis *fard* seu *vaert* est iter, profectio, à *faren*, seu *vaeren*, quod est proficisci, in itinere esse. Sanè ingeniosa sententia. Sed veriorem puto, quam antè diximus. Quodque ad Hesychii locum, quo uno nititur: Turnebus optime vidit, apud eum pro ὁδοὶ legendum esse ᾠδοὶ, id est, *cantores*, *poetæ*. Quales Gallis *bardos* fuisse, satis ex iis liquet, quæ diximus in *Bardus*.

BARGUS, *bargina*, *vargus* & *vargina*, appellatio est barbarica hominis extorris, & latrocinio viventis. Sidonius lib. VI. epist. IV: *Namque unam feminam de affectibus suis, quam forte Vargorum (hoc enim nomine indigenas latrunculos nuncupant) superventus abstraxerat, isto deductum ante aliquot annos.* Ubi fortasse pro *indigenas* scribendum *indigenæ*. Legis Salicæ tit. LVII. §. V. de corporibus exspoliatis: *Si quis corpus jam sepultum effoderit, wargus sit, hoc est, expulsus de eodem pago.* Et legis Ripuariæ tit. LXXXVII. §. I. *Wargus sit, hoc est, expulsus.* Gloss. Philox. *Bargina*, νεκροφόρος, βάρβαρος, προσφώνησις βαρβάρου. Ubi triplicem tribuit notionem, ut sit *vespillo*, vel *homo barbarus*, vel *barbarica compellatio*. Ac postremum hoc etiam est in Glossis Cyrillo tributis. Sic enim illæ: Προσφώνησις βαρβαρικὴ, *bargina*. Quod autem etiam βάρβαρος exponitur, confirmatur illo Flavii Capri, libro de Orthographia: *Bargina, non bargenna, id est, homo vitiosæ gentis, quia barbarus interpretor vitiosus: unde & barbarismus dicitur vitium.* Item Glossis Isidori, ubi est, *Barcia, barbari.* Nam pro *barcia*, scribi debuit *barcina*. Ac in Glossis MSS[ti] Pauli diaconi est, *Bargina, peregrina*, scribe, *peregrini*. Et in Glossis aliis: *Varginus, alienigena, peregrinus, quasi barbarus genitus.* Vult, cum Capro, *Vargus* & *Varginus* corruptum esse ex *barbarus*, ob affinitatem literarum *b* & *v*. Sed si *appellatio* est *barbarica*, ut in Glossis Philoxeni, ac Cyrilli item legi dicebamus, verisimilis sit sententia Bonaventuræ Vulcanii, qui acutè conjectabat, *bargena* esse Teutonicum. quo obvium interrogamus, *Waer-henen?* id est, quo tendis? Nec impedit, quod utrobique per *i* legitur *bargina* seu *barginna*. Nam ex allatis Capri verbis cognoscimus, aliquos *bargena* dixisse. Alioqui enim id non damnaret. Nempe superiores Germani dicunt *hin*: Belgæ & alii, *henen*. Ex appellatione autem ea qua *barbari* uterentur, factum fortasse, ut *barbaris* ea vox aptaretur, atque adeò extorribus & latronibus, qui cum *barbaris* se miscerent, vel moribus eos referrent.

BARIS esse navigii genus testes Hesychius & Suidas. Ionum id vocabulum esse, Corinthus auctor est. Videntur & illi à *barbaris* accepisse: ac propterea, puto, Euripides βαρβάρους βάριδας dixit. Et à quibus potius, quàm Ægyptiis? Nam Herodotus in Euterpe, cum locutus esset, de genere navigii Ægyptiaci atque id nominasset βάριν, subjicit, τοῦτο γὰρ δὴ ὄνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοισι· *hoc enim his navigiis est nomen.* Propertius quoque, qui unus Latinorum usus videtur, sic de Ægypti regina scribit lib. III. Eleg. X:

Scilicet incesti meretrix regina Canopi,
Una Philippeo sanguine inusta notâ,
Ausa Jovi nostro latrantem opponere Anubin,
Et Tiberim Nili cogere ferre minas.
Romanamque tubam crepitanti pellere sistro,
Baridos & contis rostra Liburna sequi.

Vicinum est *barca*, vox posterioris ævi, de qua Isidorus lib. XIX, cap. I. In Glossis Græcobarbaris: pro eodem habentur ἀκάτιον, βάρκα vel βάρκες, & λέμβος. Legas apud Arnoldum presbyt. in Chronico Slavorum, cap. VIII. Ac nunc quoque est in usu Hispanis, Italis, Gallis, Belgis. Sed utrum à βάρις sit, haut facilè dixerim. Non puto.

BARO aliud notat antiquis, aliud infimi ævi scriptoribus. Veteribus signat *bardum* ac *stupidum*: quomodo Ciceronem aliquot locis usum, docebit P. Victorius castigationibus in Cic. lib. IX epist. ad famil. In vett. quoque Persii codd. legitur Sat. VI:

Baro, regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si cum Jove vivere tendis.

Quem ad locum sic vetus Scholiastes: *Linguâ Gallorum barones vel varones dicuntur servi militum: qui utique stultissimi sunt, servi videlicet stultorum.* Sunt qui nomen id arcessant à *Barone*, muliere philosophiæ dedita: cujus meminit Suidas. Ita *barones* per contemptum vocabuntur, qui non tam veris philosophis, quàm qui mulierculæ isti comparari merentur. Sed hæc sententia omnino explodenda. Plane autem arbitror, *baronem*, pro *stulto*, venire à *Varro*. Nam veteres non duplicabant consonas. *B* autem & *V* facilè commutantur. Lucilius sanè *Varronem* dixit pro *stupido* & *agresti*:

Varronum & rupicum squarrosa, incondita rostra.

Unde autem *Varrones* dicantur, ostendimus in *Valium*. Et hæc de priori notione. Posterioribus autem seculis *baro* notavit *virum*: unde Glossæ Philoxeni: *Baro*, ἀνήρ. Sic sanè *Baronis* vox passim usurpatur in veteribus legibus Saliorum, Langobardorum, Alamannorum, & Ripuariorum. Non semper tamen ἁπλῶς accipitur pro *viro* sive *mare*: sed & pro *viro strenuo*: unde Glossæ Arabico-latinæ: *Baro, Gr. fortis in laboribus.* Indeque factum putatur, quòd *Baro* vulgò vocatur, qui (ut eum Baldus definit) merum mistumque imperium in aliquo castro oppidove concessione principis habet. Hoc etsi verius puto, tamen & aliquot aliorum sententias apponam. Nonnullis placet, esse ab Ægyptiaco *pharao*: quod illis *regem* notabat: quam opinionem proponit Keckermannus in Systemate Geographico: Erasmo, & aliis, sic dicitur à βαρὺς, id est, *gravis*, quomodo Latinis, *graves* dicuntur viri eximii ac magnæ auctoritatis. Imò Græcos quoque sic loqui argumento est, quòd Plutarchus in Demetrio, cum prius dixisset, τὸ γὰρ αὐτὸ, καὶ χάριν, καὶ βάρος, καὶ ὥραν εἶχε, paullò pòst pro βάρος dicit σεμνότητα βασιλικήν. Non multum ab hac sententia abit Isidorus, qui & ipse à βαρὺς deducit: verùm censet is, *barones* propriè dictos *milites mercenarios*. Quod si verum est, dicendum fuerit, vocabulum hoc esse usu & longo tempore emollitum. Verba Isidori sunt lib. IX, cap. IV: *Mercenarii sunt, qui serviunt acceptâ mercede: iidem & barones Græco nomine, quod sint fortes in laboribus.* Βαρὺ *enim dicitur gravis, quod sit fortis: cui contrarius est levis, hoc est, infirmus.* At Alciatus in parergis, lib. V, cap. XVI, originem vocis ex eo arcessit, quòd Βριγιονες, sive Doricè Βαριονες, sint Hispaniæ populi; quos ait, ut nunc Germani principibus, solere excubias agere, ac verisimile esse solitos eligi, qui prægrandi essent corpore, quamvis mente essent stolidâ. Quæ Alciati sententia, si veterum auctoritate comprobari posset, magis saltem verisimilis videretur, quàm eorum opinio, qui a Græcis originem petunt.

BARRIRE, & *bardire*, facta sunt à sono, cujusmodi ὀνοματοποιημένα appellantur. Illud elephantorum est; hoc, cervorum, qui & rugire dicuntur, quo tempore veneri student. Gloss. Philox. *Barrit*, τρίζει, Ἐλέφας βοᾷ. Glossæ Cyrillo tributæ: ἔλαφος κρίζει, *bardit*, *rugit*. Elephantos *barrire* cùm Festus docet, tum etiam indicat hic Spartiani locus in vita Getæ: *Agni balant, porcelli grunniunt, palumbes minurriunt, ursi sæviunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranæ coaxant, equi hinniunt, asini rudunt, tauri mugiunt.* Imò & ipsi elephanti *barri* dicuntur, ut docet Adamantius apud Cassiodorum lib. de Orthographiâ, cap. V. & Gloss. vett. in quibus est *Barrus*, ἐλέφας. Usus hoc pacto Horatius lib. Epodon:

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

Est verò *barrus* à βάρος, ob *gravitatem*. Est enim maximum id animal inter quadrupedes, uti inter volucres struthio: inter fluviatilia crocodilus: inter marina, balæna. Vel potius *barrus* est à *bar*, בר, id est, *extra*, *foras*, quia est animal peregrinum. Unde & βάρβαρος deducimus. Vel potius est à *beira*, seu בעירא, qua voce in Targo exponitur, Jobi XL, Hebræum *Behemoth*, בהמות. Quod si placet, ita κατ' ἐξοχὴν dicetur. Nam *behemoth* generatim notat *maximam bestiam*. Vide Fullerum Miscell. lib. IV, cap. X. A *barrire* est *barritus*,

vox elephanti. Significat etiam clamorem militarem. Vegetius lib. III de re milit. cap. XVIII: *Clamor, quem barritum vocant, non prius debet exaudiri, quam acies utraque se junxerit.* Existimare aliquis possit vocem esse ab elephantis translatam. Sed secus est. Est enim vox ea à barbaris. Docet hoc Ammianus lib. XXVI: *Pro terrifico fremitu, quem barbari dicunt barritum.* Item lib. XXXI: *Romani quidem voce undique Martia concinentes, à minore solità ad majorem protolli, quam gentilitate appellant barritum, vires validas erigebant.* Nec desunt, quibus videatur esse à Germanica voce *bare*, quæ fluctum notat. Atque hoc firmare conantur loco istoc Ammiani lib. XVI: *Cornuti, & braccati, usu præliorum diuturno firmati, excipiunt eos, jam gestientes barritum ciere vel maximum: qui clamor ipso fervore certaminum à tenui susurro exoriens, paullatimque adolescens; ritu extollitur fluctuum cautibus illisorum.* Sed puto, non tam esse à fluctibus translationem, quàm vocem petitam à communi notione Germanici verbi *baeren*, quod signat, *clamare, tumultuari.* A qua undæ ipsæ *baeren* appellantur.

Barucæ, ædes sunt, latæ quidem, sed ob raritatem columnarum humiles, ut pondus superimpositum faciliùs sustineant columnæ. Unde & nomen. Nam βαρὺς, *gravis. Barucephala* [vide Salmas.] autem dictæ, quod pro columnarum paucitate satis grave pondus sustineant. Quasi dicas, *gravicipites*, quia forma à binis capitibus est *biceps*. Nam κεφαλὴ, quæ altera compositi pars est, *caput* designat. Vitruvius lib. III, cap. II: *Ipsarum ædium species sunt, baruca,* [fortè *barica* à βάρις.] *barucephala, humiles & latæ, ornantque signis fictilibus, aut æreis inauratis earum fastigia.*

Basaltes est marmor, ferrum & colore & duritia imitans, atque inde Æthiopico nomine ita vocatum ab Ægyptiis, qui illud in Æthiopia invenere. Nam *basal* Æthiopibus, *ferrum* signat, uti Hebræis ברזל, *barzel*, unde Æthiopicum illud ejecta literâ caninâ. Plinius lib. XXXVI, cap. VII: *Invenit eadem Ægyptus in Æthiopia, quem vocant basaltem, ferrei coloris atque duritia: unde & nomen ei dedit.* Super basalten hunc exstructa est Stolpa, arx Miseni Episcopi: ut scribit Georg. Agricola de natura Fossilium lib. VII, cap. III.

Basanus, sive, *basanitis lapis*, βάσανος & βασανίτης, fortasse ita dicitur à colore ferri, quod Hebræis *barzel*, Æthiopibus *basal*, ut diximus in *basaltes*. Voluisse id videtur Isidorus lib. XVI, cap. V: *Basanites ferrei coloris sine duritia; unde & nomen ei datum est, inventus in Ægypto & Æthiopia.* Sed quis veterum dixit, *basanum* in Ægypto & Æthiopia esse repertum? *Basaltes* est, qui ab Ægyptiis in Æthiopia inventus. At *basanus* ubi reperiri soleat; argumento est, quod is aliter dictus *lapis Lydius* & *Heraclius*, ab Heraclea Lydiæ civitate. Clarus etiam iste Plinii locus lib. XXXIII, cap. VIII: *Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inveniri, nisi in flumine Tmolo, ut auctor est Theophrastus: nunc verò passim, quem alii Heraclium, alii Lydium vocant.* Quare omnino emendandus est Isidori locus, proque *basanites*, legendum *basaltes*. Sed enim unum huic correctioni obstare videtur, quod Isidorus dicat, esse hunc lapidem ferrei quidem coloris sed *sine duritia*; cum *basalta* Plinius etiam ferri tribuat duritiem. Vulgo quidem ita apud Isidorum legi agnosco: sed emendandum, *ferrei coloris sive duritia*; prout est in uno è MSS[is] meis. Anselmus Boëthius arbitratur, eundem esse qui *basaltes* & *basanites* dicitur. Sed Plinius apertè distinguit.

Bascauda usurpat Juvenalis sat. XII:

> *Adde & bascaudas, & mille escaria.*

Domitius Calderinus ait, se in antiquo codice *bascanda* per *n* reperisse. In optimo MS° meo plane est *bascauda* per *u*. Quid sit, ostendit vetus Juvenalis Scholiastes. *Bascauda*, inquit, *vasa, ubi calices lavabantur & cacabus.* Britannicam esse vocem, ostendit hoc Martialis, lib. XIV dist.

> *Barbara de pictis veni bascauda Britannis.*
> *Sed me jam mavult dicere Roma suam.*

Sanè Anglis *basket* sonat sportam, vel canistrum. Inde, credo, *bascauda*. [vide Gloss. MS. in *canda*, unde *was kande*, *ubi calices lavantur.*]

Basilicæ, Romæ complures fuere. Primam Cato extruxit, Porciamque appellavit: De qua Plinius, vel quisquis auctor lib. de viris Illustr. cap. XLVII. Aliam ædificavit Julius Cæsar: de qua Plinius lib. V, epist. ult. atque Suetonius in Caligula, & Inscriptt. antiquæ. Huic construendæ præfuisse se scribit Vitruvius lib. V. Fuere & aliæ, de quibus Sex. Victor, & è junioribus Onuphrius Panuinus, atque alii. Quod ad nomen attinet Statius Papinius, I Silvarum, transfert *regia*, cum ait:

> *Illic belligeri sublimis regia Paulli.*

Ac putatur ex eo sic appellari, quòd omnia, quæ grandia sint, excellentiaque, βασιλικὰ appellentur, etiam apud Latinos: ut, cum Plautus dicit, *basilicus* jactus, status, victus, *basilica* edictiones, *basilica* facinora, *basilicè* eleutheria agere, *basilicè* ornatus incedit; imò etiam in re mala, *basilicè* interii. Apud Plinium quoque habes, *basilicam vitem*, & *basilicam nucem*, pro juglande. Verùm etsi hanc opinionem non damno, verius tamen puto ex eo *basilica* nomen impositum, quod βασιλέων appellatione non solùm reges vocantur, sed & alii ἔνδοξοι καὶ βασιλικοί, Eustathio teste. Ita Hesiodus judices vocat βασιλῆας. Nec nomen repugnat: sive sic dicatur a βάσις, & λαὸς, quasi *populi fundamentum*. Sive, ut Becmannus monuit, à בעל, id est, *dominus*: vel à משל, id est, *dominari, præesse*: quæ etyma molliora sanè, quam ullum ex iis omnibus, quæ apud Etymologici magni auctorem legas. A generali igitur illa significatione esse putamus, quod domus amplæ, in quibus magistratus jus dicit, *basilicæ* nominentur. Erat basilicarum ea forma, quæ nunc templorum. Nam forma erat oblonga Orientem versus, navi similis; quæ Ecclesiarum sive templorum forma præscribitur apud Clementem, Apostolic. constitut. lib. II, cap. LVII. Hinc factum, ut & basilicis dirutis ecclesiæ earum spatium occuparent: & integræ etiam in ecclesias converterentur: quo pertinet illud Ausonii, orat. ad Gratianum: *Basilica olim negotiis plena, nunc votis.* Ac facile assentio amplissimo doctissimoque M. Velsero, qui hanc caussam putet, cur passim maximæ amplissimæque ecclesiæ vocentur *basilicæ*; quamquam aliter hac de re Isidorus lib. XV, cap. IV. *Divina*, inquit, *templa basilicæ appellantur, quia ibi regi omnium Deo cultus & sacrificia offeruntur*: eamque rationem etiam sequuntur Ammalarius lib. III, cap. II: Walfridus Strabo cap. VI & VII: Joannes Stephanus Durantius, lib. I. cap. I. Vide & aliqua quæ de Basilicis notavit Barthius, Adversariorum lib. LX, col. 2833. & seq. A basilicis dicti *subbasilicani*. Ita Plauto Captivis, Act. IV, sc. II, dicuntur ii, qui sub basilicis versantur. Unde idem Curcul. Act. IV, sc. I: *Ditis* (al. *dictis*) *damnosus maritos sub basilica quærito.* Simile est *subrostrani*, quo modo à Cæsare (epistola ad Cic. lib. 8, earum quæ ad familiares dicuntur) vocantur ii, qui plurimum obambulant sub rostris; quod faciebant homines otiosi, omniumque rumorum aucupes. In Philox. Glossis quoque legas, *Basilicarius*, μαλακὸς ἀγοραῖος, ubi Janus Gruterus mavult *basilicarius*, vel potius *basilicanus*. *Blasius* quoque ex *Basilius* corruptum.

Basilinda, βασιλίνδα, à βασιλεύς, *rex*. ludi genus, in quo qui rex electus, imperat, alii imperata facere coguntur. Vide Pollucem lib. IX, cap. de ludis convivalibus. Non absimile ei, quod inter Christianos obtinet *festus*, ut vocant, *regalibus*.

Basiliscus, βασιλίσκος, *regulus*, serpentis genus. Geminam nominis caussam adfert Festus: *Basiliscus*, inquit, *appellatur genus serpentis: vel quod in capite habeat album instar diadematis: vel quod reliqua serpentum genera vim ejus fugiant.* Utrumque ἔτυμον confirmant hæc Plinii verba lib. VIII, cap. XXI: *Eadem & basilisci serpentis est vis. Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes*, &c. Diadema, regium erat insigne. Erat id in Persicis regibus purpurea fascia cidarim sive tiaram ambiens, & albo distinctum. At in aliis tantum fuit candida fascia regum frontem præcingens. Hinc liquet, cur Festus velit, *basiliscum*, qui candidam maculam diadematis instar in capite habuit, *basilisci*, h. e. *reguli* nomen hunc

ade-

adeptum esse. Sed alteram nominis caussam sequi maluit Isidor. lib. XII, cap. IV.

BASIS, βάσις, *fundamentum*, unde & Vitruvio ita vocatur spira scapo supposita: item apophysis sive contracturæ conflexus, ubi in dimensione columnæ diametros intelligitur. Philandrum vide, & Bernardinum Baldum. Pro pede seu fulcimento columnæ usus & Naso lib. III, de Ponto, el. II.

Quoque minus dubites, stat basis orba Deâ.

Non tamen propria hæc significatio: sed primo *gressum* notat, à βάω, sive βαίνω, *eo, incedo*. Atque ita Sophocles, & alii, usurpant. Hinc pedibus tributum, quod è Platone comprobat Pollux lib. II, cap. IV. Fundamento autem attributum, sive, quia tum è terra nascentia, tum quæ arte construuntur, ab imo βαίνειν ac consurgere soleant. Quod & confirmat axioma illud, *Omnis motus fit super immobili*. Nisi hæc certissima forent, deducerem à Chaldæo בסיס *besis*, id est, *basis*, quod Schindlerus deducit à בוס, id est, *calcare*. A *basis*, quo imum notari diximus, est Gallicum *bas*, id est, *humilis*: ac vulgo in Musica dixere *bassum*, pro imum: quemadmodum argumento est, quòd ei opponunt *altum*.

BASIUM, *osculum*, & *suavium*, sic distinguit Donatus ad Eunuch. act. III, sc. II. ut *oscula* officiorum sint, ut, cùm peregre advenientes osculamur; *basia*, pudicorum affectuum, ut patris erga liberos; *suavia*, libidinum, vel amorum. Sed discrimen id minimè observatur, ut ostendimus alibi. Quod ad originem, Petrus Nunnesius censet, id κατὰ μετάθεσιν venire à σέβω, *colo*. Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ait, *basis* esse à Punico *besas*, ut *basium* à *bes*. Quæ sententia perplacet. Alioqui videri possit venire à Chaldæo בסים, *bassim*, id est, *suave*. Addam & etymon Cæsaris Scaligeri, quod etsi verum non putamus, tamen acumine suo delectare potest. Is, exerc. CCCX, putat, *basium* esse à βάσις· nempe quia sapientes id putarunt amoris esse fundamentum. Nam βάσις, *fundamentum*. [*basium*, à βαίνειν, φιλεῖν, βατάζειν.]

BASSARIDES sunt Mænades, sive Bacchæ, ut *Bassareus*, Bacchus ipse. Utriusque vocabuli eadem origo: quàm è Latinis adducit vetus Scholiastes Persii, ad illud sat. I:

Et raptum vitulo caput ablatura superbo
Bassaris.

Ubi sic scribit: *Bassarides, Bacchæ, quibusdam videtur à genere vestis, quâ Liber pater utitur, demissâ ad talos, quam Thraces bassarim. Quidam à vulpibus, quarum pellibus Bacchæ succingebantur. Vulpes Thraces Bassares dicunt.* Hæc confirmari possunt è Græcis Grammaticis. Nam Hesychio βασσάραι sunt χιτῶνες, οὓς ἐφόρουν αἱ Θρᾴκιαι Βάκχαι· *tunicæ, quas gestabant Thraciæ Bacchæ*. Lycophronis vero Scholiastes scribit, ἀλωπέκων τινὰ εἴδη nominari βασσάρας. Idem quoque testantur Hesychius, Suidas, Etymologus: quamquam in terminatione ejus vocis discrepant. Nam apud Suidam & Etymologum habes, βάσσαρος, ἀλώπηξ κατὰ Ἡρόδοτον. At apud Hesychium est: βασσαρεὺς, ἀλώπηξ, καὶ βασσάτη (βασσάρη reponendum censeo cum H. Stephano) παρὰ Κυρηναίοις. Porrò non Thracum solum hæc vox fuisse videtur, sed & Afrorum. Nam, ut idem Hesychius scribit: βασσάρια, τὰ ἀλωπέκια οἱ Λίβυες λέγουσιν. Ex hisce igitur concludimus, Bacchum & Bacchas dictas *Bassarides* à *bassara* significante tunicam talarem, qua indui solent: tunicam verò hanc sic vocatam, quia esset è *pelle vulpium*, quæ *bassaros* vel *bassaris* Thracibus diceretur: unde & vocem *Vossen* apud Belgas hodieque superesse verisimile est. Quamquam Bacchæ non vulpinis tantum, sed & hinnulorum pellibus utebantur, quas Statius lib. II Thebaïd. & II Achill., *nebridas* dixit, Græcorum more, qui pelles eas νεβρίδας vocant à νεβρὸς, id est, *hinnulus*, sive *cervi pullus*. Vide *Nebris*.

BASTAGA, onus jumentis impositum, ut res fisci portent. l. VIII. C. de cohortalibus, lib. XII. & in Leonis Imp. libro de Bellico apparatu sæpius. Est à Græcis. Hesychius: βασταγὴ, βάρος. Hinc *bastagarii*, qui, ut *bastaga*, id est, onera jumentis imponantur, procurant. l. IV. & l. VIII. C. de muril.egul. lib. XI. & l. IV. & l. XI. eod. Tit. in Cod. Theodos.

BASTERNA, posterioris ævi vox. Usi Lampridius, Ammianus, alii. Est vehiculum muliebre, ut cognoscimus ex veteri Juvenalis interprete ad sat. IV. Ubi legas in MS° meo, ad locum eum, ubi Specularium poëta meminit: *Est basterna vehiculum, unde speculabantur matronæ.* In eo à lectica veterum differebat, quòd illa ferretur à servis: hæc traheretur à burdonibus, hoc est, mulis. Unde epigramma vetus *de basterna*:

Aurea matronas claudit basterna pudicas,
Quæ radians latum gestat utrumque latus:
Hanc geminus portat duplici sub robore burdo,
Provehit & modico pendula septa gradu.
Provisum est cautè, ne per loca publica pergens
Fucetur [*Fuscetur* v.] *visis casta marita locis.*

Et sanè à mutis animantibus, non à servis trahi solere *basternam*, indicat etiam Isidori locus iste lib. XX, cap. XII: *Basterna, vehiculum itineris, quasi via sterna, mollibus stramentis est posita, à duobus animalibus deportatur.* Animalibus autem generatim, quàm burdonibus, aut mulis, dicere maluit, quia interdum & ab aliis animantibus traheretur. Ut à mannis. Unde Isidorus in Glossis: *Basterna, tecta mannalis:* Sic rectè corrigit doctissimus Salmasius, ubi vulgo *manualis*. *Tecta* autem, ut idem monet, absolutè dixit pro *lectica tecta*. Ad originem vocis quod attinet, planè ineptum illud etymon, quod Isidorus adfert, à *via* & *sterno*. Nec ratione ulla subnixum est, quod comminiscitur Marcellus Donatus, in Elucidationibus; ubi, quia *Bastarnas* sciret Sarmatiæ esse gentem, suspicatur inde dictam *basternam*, quia fortasse huic populo in usu esset. Sed verum est, quod ibidem addit, venire à βαστάζω, id est, *bajulo*, *porto*. Præsertim cùm posteriores Græci pro βαστάζειν dixerint βαστέρνειν & βαστᾶν. Inde *basterna*, ut à *luce*, vel *luceo*, *lucerna*, à *cavo*, *caverna*, aliaque id genus. [à βαστὸς *baculus*, *burdo*.]

BATILLUS, seu *batillum*, sive *vatillum*, (nam ob affinitatem literæ *B* & *V* factum, ut utrumque reperiamus in codd. antiquis) est instrumentum ferreum, quo cineres & prunas tollimus, alioque transferimus, Belgis, *een vierschuppe*; Celtis, *une paele a feu*. Glossæ Philoxeni, *Vatilum πυρεῖμμη*. Ubi scribendum, *Vatillum*, πυρεῖμη. Usus eâ notione Plinius cum alibi, tum lib. XXXIII, cap. VIII. Et Apitius lib. VII, cap. IX. Quorum loca jam olim huic rei firmandæ adduxit Perottus. Addit idem, *batillum* esse ὑποκοριστικὸν à *batulum*: id verò dici quasi *patulum*. Sunt & *batilli* in armis rusticis, sed hi lignei, non ferrei, ut illi, de quibus dictum. Meminit Varro lib. III, de R. R. cap. VI, quod de pavonibus. *Utrumque*, inquit, *locum purum esse volunt hæ volucres. Itaque pastorem earum cum batillo circumire oportet, ac stercus tollere.* Habet & tertiam ea vox significationem. Significat enim foculum gestatilem, in quo odores accendebantur, aut qualis hieme mensis imponitur. Vetus Horatii interpres ad illud lib. I, sat. V:

Prætextam, & latum clavum, prunæque batillum.

Vatillum, inquit, *diminutivum à vase, est vas parvum, in quo pro felici hospitum adventu incensis odoribus Jovi hospitali sacra fiebant.* Et paullo post: *Est & vatillum, in quo ponuntur prunæ in hieme super mensam, ne cœna frigeat.* Hæc ille. Puto autem eo veteres usos in hospitum adventu, non tam sacrificii causâ, quam ut hospites grato odore delectarent: Sane suffitus gratia & olim viris principibus (ut hodieque nationibus quibusdam mos est) præferri solet, unde apud Abdiam legas lib. IX historiæ Apostolicæ: *Erant autem virgines cum lyris cantantes, alii cum tibiis, alii cum tympanis, alii cum batillis & thuribulis.* Quo de more fuse alicubi Casaubonus. De *batilli* seu *vatilli* voce sic Isidorus in Glossis: *Vascillum parvum vas: Macrob. solvens radiis in aqua subjecta vascillo.* Ubi Janus Rutgersius emendabat: *Vatillum parvum vas. Marbodæus: Dissolvens radiis in aqua subjecta vatillo.* In Marbodæo enim de gemmis versus sic legitur. De origine autem vocis, non dubito, quin Acron fallatur. Nec placet sententia Perotti, qui à *pateo* deducit *batulum*, inde *batillum*. [est à *spatha spathillum*.] Potiùs credo, *batillum* esse ὑποκοριστικὸν à *batinum*, hoc autem ea ratione fieri à Siculo βατάνιον, qua *patina* fit à πατάνη, *catinus* à κάτινος,

tum-

runcina à ῥυκάνη, &c. Hesychius: Βατάνια, τὰ λοπάδια. ἡ δὲ λέξις Σικελική. Apud Athenæum quoque lib. I, laudantur, Κνίδια κεράμια, Σικελικὰ βατάνια, Μεγαρικὰ πιθάκνια. Usi Alexis & Antiphanes apud eundem lib. IV. Budæus foculum mensarium, hoc est, vas illud, quod in mensis cum prunis lancibus escariis subjici solet (authepsam veterum quidam esse autumant) *batillum mensarium* appellare non dubitat. Sed illum planè abuti *batilli* voce, patet ex iis, quæ hactenus diximus. *Batilla* etiam fuisse inter instrumenta quibus Christiani à Gentilibus torquerentur. Ut in actis Laurentii apud Surium: *Interim Decius jubet omne genus tormentorum exhiberi ad tribunal suum, plumbatas, fustes, laminas, ungues, lectos, batilla.*

BATIOLA, ποτήριον, ut Glossarium vetus exponit. Usus Plautus Sticho Act. V, sc. IV:

Suum quemque decet. quibus divitiæ domi sunt, scaphiis
& cantharis
Batiolis bibunt: at nos nostro Samiolo poterio
Tamen vivimus: nos tamen efficimus pro opibus nostris
mœnia.

Etiam ex Plauti Colace citat Nonius: *Batiolam auream, octo pondo habebat, accipere noluit.*

Fortasse tamen utrobique legendum *batiocis*, vel *batiacis*. Sane in Stichi loco MSS. Palatini *Batiochis*, vel *batiobis*, habent. Præterea in Isidori Glossis clarè est, *Batioca, patera.* Denique origo vocis *batiocam*, vel *batiacam*, requirere velle videtur. Nam βατιάκη, & βατιάκιον, inter poculi genera clare reponitur ab Athenæo lib. II.

BATRACHITES, βατραχίτης, lapis Copto mitti solitus, habens ranæ colorem, ut apud Plinium legimus lib. XXXVII, cap. X. A βάτραχος, *rana*. Pro quo vetustiores βότραχος dixere. De Hippocrate quidem Galenus testatur. Confirmat hoc sententiam Etymologi magni: ubi legas, ita dici quasi βοάτραχος παρὰ τὸ βοᾶν τραχεῖαν ἔχειν, *quia aspero est clamore.* Quamquam & alterum ibi additur, ut ita à sono dicatur. Βατράχιον herbæ genus, quod Latinis similiter *ranunculus.* Vide Dioscoridem lib. II, cap. XXVI, & Plin. lib. XXVI, cap. ult. Etiam βατράχειον, coloris genus, quo histriones inungebantur ante personas sive larvas inventas. Auctor Scholiastes Aristoph. in Equites.

BATTOLOGIA, βαττολογία, non est ab Ovidiano illo *Batto*, ut putant quidam; sed huic ipsi à poëtis nomen ex re impositum, quod βάττος foret, hoc est ταυτόλογος, καὶ φλυαρός. Estque βάττε vox à sono facta, proptieque de infantibus dicitur identidem *ba* vel *bat* in ore habentibus: unde & est quod *butubata* Nævii hinc tertiam accepit syllabam. Est enim ea vox conflata ex *bu, tu, ba, & ta*: qua de re plenius suo loco. Possis & βάττος deducere ab Hebræo בטא, quod est, *os aperire, proferre, pronunciare.* Item *effutire.* Ab hoc est Græcorum βάζειν, quod est *loqui*: unde ἄβαζος, quod Suidas exponit ἥσυχος, ἤγουν ἐστερημένος τοῦ βάζειν, ὅ ἐστι λέγειν. Βαττολογία Hesychio exponitur ἀργολογία καὶ ἀκαιρολογία. Unde apud Matth. VI, 7. βαττολογεῖν rectè vertitur, *multum loqui.* Nam subjungitur, facere id ethnicos, quia fore sperent, ut exaudiantur ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν.

BATUO, tum notat, *concido, contundo*: tum & *Venerem exerceo.* Gloss. Philox. *Batuit*, κατέκοψε. *Batutum*, τυπηθέν. Ἀναιδὴς. Ubi legendum, *batuit*, & *batutum*. Ἀναιδὴς verò corruptè scriptum pro ἀναιδὲς, id est, *impudens, obscenum*: nisi malis, compendii gratia sic scriptum, pro ἀναιδευόμενον, quod idem notabit: similiter sanè in iis ἀρχ. legas pro ἀρχαίως. Quod verò de obscenâ significatione indicat, id confirmatur illo Ciceronis, lib. IX, epist. XXII: *Batuit, inquit, impudenter: depsit multò impudentius.* Hac obscena notione est à βατεύειν, quod de maribus dicitur feminas insilientibus rei Venereæ gratia. Theocritus Idyll. α.

—— ὄκκ' ἐσορῇ τὰς μηκάδας, οἷα βατεῦνται,

id est, *cum capras intuetur, quando coeunt.*

Ubi Scholiastes βατεῦνται interpretatur τοῖς τράγοις μίγνυνται. Ac Eustathius quoque in Il. ι. pag. 1DCCXLI, πατεῦνται ait à Theocrito dici, ἐπὶ ζώων μίξεως. Βατεύω autem est à βαίνω sive βάω, uti hoc à בוא, *venit, ingressus est.* Sanè & Hebræum בוא, & Græcum βαίνω, & Latinum *inire*, ac *coire*, de venereo congressu usurpantur. At alia ratio est vocis *batuo*, qua signat *percutio*. [βατεῖν & πατεῖν indidem. *pedibus percutere & conculcare* à πατεῖν, πατάσσω] Tum enim est à πατάσσω, quod idem notat: à qua voce etiam descendere putatur Gallicum *pataraße* pro ictu: pro quo malè quidam dicunt *petarasse*. Πατάσσω verò censeo esse ab Hebræo בטש, quod & ipsum notat *percutere.* Possis & hinc deducere *batuo*, pro *ineo*. Nam & Græcum πατάσσω interdum est obscenum. Docet id Aristophanis Scholiastes in Aves, ubi interpretans verba illa, ὄρτυξ, πέπαιξ, sic scribit: ἐπιῤῥήματά τινα ἀνέπλασεν εἰς τὸ κακέμφατον παρὰ τὸ ὀρέως συμμιγήσομαι, καὶ τὸ πατάξαι. ὅθεν καὶ χαμαιτύπαι αἱ πόρναι. καὶ Μένανδρος. πεῖν ἢ ἄρης ἐπέπαξα. *Batuere*, pro *percutere*, ac *concidere*, dixit Plautus Casina, Act. II, sc. VIII:

—— *Sculponeas,*
Quibus batuatur tibi os, senex nequissime.

Pro *dimicare*, ac *velitari*, usurpat Sueton. in Caligula cap. XXXII: *Mirmillonem è ludo rudibus secum batuentem & sponte prostratum, confodit ferreâ sicâ, ac more victorum cum palmâ discucurrit.* Et cap. LIV: *Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exstructo plurifariam circo.* Ab hac *batuendi* significatione posteriori seculo *batualia*, & corruptè *battalia* dicta: quæ vox etiam in lingua Italica, Gallica & Hispanica remansit. Adamantius Martyrius in Collectaneis Cassiodori de Orthographia: *Bat in uno tantum reperitur nomine generis neutri pluraliter enuntiato. id est, batualia, quæ vulgò battalia dicuntur, qua B mutam habere cognovimus. exercitationes autem militum vel gladiatorum significant. unde etiam battuatos,* τοὺς βασανιστὰς, *dici puto.*

BATUS, mensura apud Hebræos in Scripturis sæpius memorata. Erat autem ejusdem capacitatis ac epha: sed batus erat liquidorum, epha aridorum. De voce ita Isidorus lib. XVI, cap. XXV: *Batus vocatur Hebraica lingua ab olearia mola, quæ bath apud eos; vel olearia mola, capiens L sextaria, quæ mensura unâ molâ vice proteritur.* Ab Hebræis esse rectè ait Isidorus: sed de originis caussa vellem certiora attulisset. Interim quæ nominis caussa sit, satis obscurum est in Hebræa lingua. Quod si ex Arabica liceat originem arcessere, res plana erit. Nam iis בתת, *distribuere, diffundere, dispertire*: ut est ut Lex. Raphel. De re ipsa, si voles, adi Stanislaum Grepsium libello de mensuris Hebraicis.

BAUBARI, est idem quod latrare, [hinc *baffen.*] estque verbum factum à sono canum, qui apud Aristophanem in Vespis est αὖ, αὖ· unde & in prologo Casinæ scriptum: *Plautus cum latranti nomine.* Nempe *Plauti* nomen *latratum* exprimit, ratione prioris syllabæ. Voce *baubari* utitur Lucretius lib. V: *Et cum deserti baubantur in ædibus.* Gloss. Philox. *Baubantur, baubant, latrant,* ὑλακτοῦσιν. Est & poculi genus angusti oris, quod βαυκάλιον dicitur, quia, dum liquor ei infunditur, velut βαΰζει ac *baubatur.* Hanc nominis caussam adfert Alexander Aphrodis. lib. I, probl. 94, cùm ait, Διὰ τί τὰ λεγόμενα καυκάλια (rectè Gaza legit βαυκάλια) ἐν τῷ πληροῦσθαι ὕδατος ψόφον τινὰ ἀποτελεῖ, ὅθεν καὶ ἡ φύσις, καὶ τὸ ποιὸν τοῦ ψόφου εἰς ὄνομα αὐτοῖς μετήνεγκεν, ὡς καὶ τὸ φλοῖσβος καὶ βορβορυγμὸς, καὶ τὰ λοιπά; Solutionem verò problematis apud ipsum Alexandrum vide. A βαυκάλιον est Italicum *baucal*, ac Belg. *bocael.*

BAXEARUM mentio apud Plautum, Menæchmis, act. II, sc. III. Esse calciamenti genus, clarè jam olim comprobavit Beroaldus isto Appuleii, lib. II Met.: *Juvenem quempiam, linteis amiculis intectum, pedesque palmeis baxeis indutum.* Et illo ejusdem in Floridis: *Vestem de texterna emere, baxeas istas de sutrina præstinare.* Ideo cum socco conjungit Tertullianus, lib. de idol. cap. VIII. ubi ait: *Soccus, & baxea quotidie deaurantur.* Philosophos autem potissimùm hoc calciamenti genere usos, paret illo ejusdem Appuleii: *Nec quid pallio, baculoque, & baxeis & hircino barbitio, philosophum fingeret.* Atque hinc lucem accipit illud Tertulliani, lib. de pallio, cap. IV: *Si philosophus in purpura, cur non & in baxea Tyria calceare?* Nam *baxea* quidem philosophis conveniunt, *Tyria* non item. Videri autem queant Imperatores his uti solere propter illud Spartiani in Alexandro: *Fasceis semper usus est, baxeas albas habuit, non coccineas, ut prius*

solebant. Sic enim locum Lipsius restituit, lib. I Elect. c. XIII: pro quo in vulgatis est, *baccas albas*, vel *braccas*. Sed profectò rectum est *braccas*: quemadmodum in notis ad hunc locum ostendit doctissimus Casaubonus. Quod ad Etymon *baxearum*, censeo esse à πάξ. Hesychius: Πάξ, ὑπόδημα εὐτελές τι. Vel dicendum tum πάξ, tum *baxea*, esse originis ejusdem. Sanè eruditissimus socer meus Junius, in notis ad superiorem Tertulliani locum, *baxeas* dici scribit ἀπὸ τοῦ βάξιος, hoc est, βάσιος, quo *gressus*, item *pes* signatur. Nempe, uti arbitror, à Dorico βαξῶ pro βήσω. Nam & Latini (ut & Dionys. Halic. scripsit) Dores solent imitari; qui pro κλείσω dicunt κλαξῶ, pro ἁρπάσω ἁρπαξῶ, pro ἐγέλασε ἐγέλαξα, pro κλεὶς κλᾷξ, pro ὄρνις ὄρνιξ, &c. Viri eruditi pro *baxeis* etiam dicunt *braxea*. Ac laudant illud Isidori, lib. XIX, cap. XXXIV: *Braxea calciamentum comœdorum erat, sicut tragœdorum cothurni. quos quidam etiam calones appellant, eo quòd ex salice fierent. Nam Græci lignum* Κᾶλον *vocabant.* Ac aliquanto post: *Braxea calciamenta mulierum sunt.* Itaque censent, ut à βάσις est *baxea*, ita à βοάξεις esse *braxea*, quia sonum inter eundum ederet. Hesychius: Βραχεῖν, ἠχῆσαι, ψοφῆσαι. Hoc est, *sonum edere, crepitare.* Hæc minimè improbarem, si constanter apud Isidorum *braxea* legeretur. Nunc utrobique apud eum in MSS meis constanter vel *baxa* lego, vel *baxea*, sine *r.* quod rectum arbitror.

B D

BDELLIUM, βδέλλιον, diminutivum est à βδέλλα. quod apud auctorem Peripli non semel. In vett. Plauti libris scribitur *bedellium. Bedella* dicitur Isidoro. *Bedella*, inquit, *India & Arabia arbor.* Ac ne calami errorem putes, etiam apud Marcellum Empiricum legas:

—— *Crocon, atque bedellam.*

Est autem βδέλλα à בדלח, cujus mentio, Genes. II, XII. Sunt quibus placeat, hac voce à Mose signari *lapidem pretiosum*: qui Prisciano se tuentur. Sed apud eum nunc lib. I legitur, *bdellium, abdir, genus lapidis.* ubi *abdir* est, *abaddir*, sive βαίτυλος, lapis, quem Saturnus pro filio devoravit. Et sane, si Mosi *bdellium* lapis esset, præmisisset vocem lapidis vocabulo *bedolach*, non vocabulo sequenti. Nunc ait: *Ibi est bedolach, & lapis onyx.* Quare per βδέλλιον (quomodo jam olim transtulere, ut indicat Hieronymus quæst. in Genesin) intelligi debet arbor nigra, magnitudine oleæ, folio roboreo, fructu caprifici, gummi genus exudans. Maximè commendatur bdellium, quod in Bactriana provenit; quanquam & in Arabia, & India, & Media, & Babylonia. Vide de eo Plinium, lib. XII, cap. IX. & Dioscoridem, lib. I, cap. LXIX. sive, juxta aliorum distinctionem, LXXXI. Meminit & bdellii Plautus, Curcul. act. I, sc. II: ubi sic anus alloquitur vinum:

Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea est.
Tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa,
Tu crocum & casia es, tu bdellium. ——

Non tamen usque adeò certa est hæc lectio, quando in MSS, & vett. excusis, est *ptellium* vel *petalium*, quod Saracenus, Valla, & Pylades interpretati sunt *foliatum*, quia πέταλον *folium* esse scirent. Alii legunt *megalium*, quod propè ad *petalium* accedit: alii item malunt *telinum*, quod non longè abit à *ptellium.* Porrò, & *megalii*, & *telini*, inter unguenta meminit Plinius, lib. XIII, cap. I. unde & discere potes, ex quibus utrumque fieri soleat. *Megalium* Græce est μεγαλεῖον μύρον, ac sic dici putatur ab eâ μεγαλεῖα significatione, qua notat *magnificum*, ut nempe sic dicatur à *magnificentia*, sive *virium magnitudine.* Estque hæc sententia Plinii, cum ait, *Postea multò successit propter gloriam appellatum megalium.* Sed aliter Grammatici Græci, qui ab inventore *Megaro* nomen accepisse putant. Etymologus: μεγαλεῖον ἐστὶ μύρον ἀπὸ Μεγάλλου Σικελιώτου πρώτου εὑρέντος. Eademque Suidæ sententia. *Telinum* verò dici putatur à *Telo*, maris Carpathii insulâ, quæ & Agathussa Callimacho vocata apud Plinium & Stephanum. Hanc insulam cum Isidorus nesciret, pro *Telo*, nominat *Delum.* Sic enim ille lib. IV, c. XII: *Unguenta quædam dicuntur à locis, ut Telinum, cujus Julius Cæsar meminit dicens: Corpus suavi Telino unguimus. Hoc conficiebatur in insulâ Delo, quæ est una ex Cycladibus.* Verum neutra sententia vera est: τήλινον μύρον, dicitur, quia præcipuum eorum ex quibus componitur, est fœnumgræcum, quod Græcis τῆλις. unde similiter τήλινον ἄλευρον dicunt Græci, *farinam ex fœnograco confectam.* Hoc verum etymon esse, clarè docet Dioscorides lib. I, cap. LIIX. ubi τηλίνου σκευασίαν explicaturus, sumere jubet τήλεως λίτρας ι. ἐλαίου λίτρας κ΄. &c. Idem confirmat hic locus Plinii, lib. XIII, cap. I: *Telinum fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, fœnograco, melle, melino, maro, amaraco.* Porrò *telini* quoque *unguenti* (ut Athenæum aliosque Græcos mittam) meminit è Latinis Tertullianus, lib. de pallio, c. IV: *Quod apud Omphalen balsamo aut telino spero factum.* At ineptè planè ille, qui hic *phyllino* substituebat.

B E

BEATUS est, quem fortuna (ut vulgus loqui amat) donis suis beavit. Quare nemo non videt, ea ratione id dici, à *beo*, qua *legatus*, est à *lego*. Nugatur more suo Isidorus, cum, lib. X, sic scribit: *Beatus dictus, quasi bene auctus, scilicet ab habendo quod velit, & nihil patiendo quod nolit.* Movit autem Isidorum ea beati acceptio, qua accipitur pro divite: unde Varro, lib. IV, de L. L.: *Beatus, qui multa bona possidet.* & Seneca, epist. XLV, ait, vulgo appellari *beatum, ad quem pecunia magna confluxit.* Sic sane Ovidius dixit lib. I Amorum, el. VIII:

Scis here te, mea lux, juveni placuisse beato.

Similiterque usi Horat. Juvenal. alii. *Beo* verò dicitur fortasse quasi βιῶ. Nam βίος non rarò notat *divitias* ac *bona*: unde Tzetzes inter sex hujus vocabuli significationes ponit, quod notat *fortunas*, ut πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ βίος. Quomodo non poëtæ modò loquuntur, sed etiam Aristoteles, & alii qui prosâ scripserunt. Fortasse existimet aliquis, *beo* esse ab antiquo *beum.* Sed hoc si sit, necesse est dicamus, prius fuisse à *benus*, *beneo*, id est, bene alicui facio. Inde κατὰ συγκοπὴν esse *beo.* Sed quanto verisimilius est, *benus* esse à *beo*, quâ ratione *fenus* est ab antiquo *feo*, unde *fetus*, & *femina*? *Beo* autem, si minus à βιῶ esse placet, possis deducere à βείω, id est, βαίνω. Hesychius: Βείομαι, πορεύσομαι, ζήσομαι. Est hæc sententia doctissimi Martinii, ingeniosa sanè & erudita. Ita *beo* propriè erit, facio, ut res eat, sive procedat. Nam *eundi* & *procedendi* verba prope in omnibus linguis usurpantur, cùm bene res habet. Ut, cum Germani dicunt, *es gehet*; Belgæ, *'t gaet*; Galli, *il va bien*, hoc est, *vadit bene.* Et apud Græcos συμβαίνειν & εὐοδοῦσθαι. apud Hebræos item אשר, propriè notat *incessit*, ut Prov. IX. 6. ac κατὰ μεταφορὰν *beavit*, ut Malac. III. 12. Quid igitur prohibet, quo minus credamus similiter βάω sive βείω propriè quidem *eo* notare, sed translatum esse ad beandi notionem?

BELA, quomodo teste Varrone, lib. II, cap. I, oves antiqui appellarunt, ut Græci μῆλα. venit à יובל *jobel*, *aries*; abjecta principe syllaba, י *jo*.

BELLARIA (ut vulgò quidem, atque etiam in MSS legitur apud Festum Pompeium Paullum) dicuntur *res apta bello.* Eoque Festi loco motus Perottus, scribere non dubitat, arma, sagittas, similiaque, antiquis dicta *bellaria.* Sed nihil eo ineptius. Melius, qui legunt, *res aptas epulis.* Vera autem est emendatio Scaligeri, sic Festi locum corrigentis: *Bellarium, & bellaria, res bellas appellabant.* Nam cupediæ hoc nomine intelligendæ: quod indicat locus iste Agellii lib. XIII, cap. XI: *Significat id vocabulum omne mensæ secundæ genus. nam quæ* πέμματα *Græci, aut* τραγήματα *dixerunt, ea veteres nostri bellaria appellaverunt. vina quoque dulciora est invenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata, dictaque esse ea Liberi.* Hæc Agellius. Similiter Glossæ Philox. *Bellaria*, τραγήματα. Et Onomasticum vetus, *Bellaria*, τρωγάλια. Quare non dubium, quin *bellaria* dicantur, quia *bella* sunt, eàdem ratione, quâ Græci illa, appellant ὡραῖα (nam ὡραῖος, *bellus*, ac *pulcer*;) quâ item Cato *pulcralia* vocat in eâ, quam habuit fundo oleario: ut Festus in hâc ipsâ *pulcralium* voce indicat: quâ denique *res bellas* pro cupediis dixit Terentius Adelphis, Act. IV, sc. II:

Nam jam adibo, atque unum quidquid, quod quidem
erit bellissimum,

Car.

Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

Quem ad locum sic Donatus: *Proprie bellissimum dixit, unde & hujusmodi ad irritandam gulam cibi, bellaria dicuntur.* Mirum verò, non hoc Terentii ac Donati loco motos fuisse, ut desipere desinerent, qui *bellaria* vocata dixerunt, *quia minime bella*, utpote valetudini noxia: quod etymon haut damnandum censet Fungerus: tum item, qui sic appellari credunt, *quia bellatoribus sunt oportuna*, quod Francisco Patritio excidit, & Fungero ingeniosè excogitatum videtur, cùm nihil sit stultius.

BELLUA, ridiculè quidam sic dictum aiunt, quasi *velua*, nempe ob communionem literæ *b* & *v*, ut sit à *ve*, id est, *sine*, & *lumen*; quia sine mentis lumine feratur. Doctissimus Hadrianus Junius, quia hac voce notatur immanis fera & formidabilis, sic dictam censebat, quasi *minime bellam*. Sed quid de ἀντιφράσει sentiendum sit, sæpius diximus. Quare magis placet id nomen esse a *bello*, quia bellum gerant inter se, & pleræque etiam cum hominibus. [φὴρ, φηρεία vel ab ἔλαφος *ferus cervus*.] A *bellua* est *belluatus*: ut apud Plautum, Pseud. Act. I, sc. II: *belluata tapetia*, hoc est, in quibus belluæ acu pictæ, ζωωτὰ, ut interpretantur Gloss. vett. olim Argentorati excusæ, & postea Lugduni recusæ. Apud Festum, *Bellutus*, *bestia similis*. Fortasse tamen *belluatus* legendum. In Glossis, quas diximus, etiam in MSS[ti], legas: *Belluinus*, θηριώδης· ut in Philoxeni Glossis, *belluinus*, θηρίῳ ὅμοιος. item *belluile*, θηριῶδες. In iisdem Argentoratensibus Glossis est, *belluosus*, κητώδης· quo loco Glossographus in animo habuit istud Horatii, lib. III, Od. XIV:

Te belluosus, qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis.

Ubi vetus interpres, *Belluosus* interpretatur, *marinis abundans*. Atque ab hac quoque mente est, quod Glossæ Philoxeni *belluam* exponunt κῆτος· quodque in Onomastico antè memorato scribitur *Belluosus*, κητώδης. Videndum an & *belluus* dixerint, pro *belluinus*. Sanè in Glossis Cyrillo tributis est Θηριώδης, *belluus*, *efferus*. Inque Glossis Isidori: *Belluus*, *moribus bestiarum*.

BELLUM, quasi *minime bellum* dici, scribit Charisius l. IV, Diomedes lib. II, Donatus cap. de barbarismo, Servius Fabricii, ad illud primo Æn. *sic volvere Parcas* (in illo Danielis Servio non reperias,) Sidonius lib. II, ep. I. Hieronymus, Fabiolæ, Mansione XXXIII, Cassiodor. Psalm. LV, & CXVIII. Sed ἀντιφράσεις, ut sæpe diximus, tantummodo inscitiæ est asylum. Aliis placet, *bellum* dici à *belluis*, quia belluarum perniciosa sit dissensio: quod etymon ponit Festus sive Paullus. Verùm *bellua* contra dictæ à *bello*: ut antè diximus. Tertia eorum opinio est, qui censent esse contractum ex *duellum*. Quam præter alios secutus Isidorus lib. XVIII, cap. I. è junioribus autem Joachimus Camerarius, in problematis de etymis, cum prius proposuisset belli tale etymon, ut sit à βέλος, quod *telum* notat, cujus imprimis usus in bellis; mox tamen id ipse damnat, ac à *duello* factum censet: Eadem sententia Cæsaris Scaligeri, lib. III, de re poëtica, cap. XC. De hac autem opinione judicium meum mox ponam. Quarta est illorum, qui à *Belo bellum* volunt. Hyginus, de fabulis, cap. CCLXXIV. *Afri, & Ægyptii, primum fustibus dimicaverunt, postea Belus, Neptuni filius, gladio belligeratus est: unde bellum dictum.* Eum secutus Cassiodorus, lib. I, ep. XXX: *Inter ipsos*, inquit, *adversarios, ut scitis, non erant prius armata certamina; sed pugnis se, quamlibet fervida, lacessebat intentio. unde & pugna nomen accepit. Postea Belus ferreum gladium primus produxit, à quo & bellum placuit nominari.* Sed profectò hoc de *Belo* puto esse Latinorum commentum: nec aliunde, quam ex *belli* vocabulo confictum. Sanè non Belum, sed Beli filium, Ninum, primum finitimis bella intulisse, scribunt Trogus, & alii. Plinius, VII, cap. LVI, Lacedæmoniis tribuit inventionem galeæ, gladii, & hastæ. Aliis tribuunt alii: at nemo Belo. Quincta est, opinio Angeli Caninii, qui in Hellenismi Alphabeto putat, *bellum* factum ex πόλεμος· [à πόλεμος.] quod etymon, scio, ridebunt indocti. Sed censuit vir ille doctissimus (quem & Nunnesius in Grammaticæ sequitur) à πόλεμος fieri hanc vocem abjectâ & mutatâ π in mediam *b*, abjectâ terminatione ος, quomodo ab ἀπὸ est *ab*, ab ὑπὸ *sub*, ab ὅπη *ubi*, à πυῤῥὸς *burrus*, &c. Equidem planè huic etymo subscriberem, nisi putarem priùs *duellum* dici solitum, quam *bellum*: quod si est, non dubium, quin ex eo *bellum* factum sit. Sanè hæc sententia cum auctoritate maximorum virorum, tum etiam ἀναλογίᾳ subnixa est. Varro lib. VI de L. L. *Apud Ennium: Quin inde invictus sumserunt perduellibus. Perduelles sunt hostes. ut perficis, sic perduellum, duellum: id postea bellum. Ab eadem caussâ facta Duellona, Bellona.* Cicero in Oratore: *Ut duellum, bellum, & duis, bis, sic Duellium eum, qui Pœnos classe devicit, Bellium nominaverunt, cum superiores appellati essent semper Duellii.* Quinctilianus lib. I, cap. IV: *Nec non eadem fecit ex duello bellum, unde Duellos quidam dicere Bellos ausi.* Injurius, puto, tantis viris sim, si addam, idem sensisse Isidorum lib. XVIII, cap. I. ac quosdam alios ejus farinæ scriptores. Nam sanè adeò frequens est Isidoro, & similibus, falsum etymon adferre, ut propè metuam, ne eò falsum hoc etymon credatur, quia apud hujusmodi reperiatur scriptores. Sic igitur statuimus, ut à *duis* (quod à Græco δὶς) venit *bis*; ut à *duonum* est *bonum* (quemadmodum suo loco ostendemus,) sic à *duellum* est *bellum*. *Duellum* verò dictum à *duobus*, unde & propriè videtur esse μονομαχία. Vetus Horatii interpres ad epist. II, lib. I: *Duellum proprie est, quod à duobus bellum geritur.* Verùm nihil impedit, quo minùs ea vox haberet locum, cùm *bellum* est *inter plures*: quandoquidem tum quoque est inter duas, urbes, gentes, & partes. Gloss. Vett. *Duellum*, πόλεμος ἀρχαῖος. lege ἀρχαίως, vel ἀρχαίοις. Usi tamen eâ voce non antiqui solùm (ut Ennius, I Annal. Plautus Truculento, act. II, sc. VI. & alibi) sed & Horatius lib. I, epist. II. Ovid. VI Fast. Juvenalis sat. I. pluresque alii. A *duello* dicti *duelles* pro hostibus. Arnobius lib. I: *Cur, duelles cùm pereunt, lævum augurium non sum, nec adversus spes bonas mali ominis obscenitate traducor?* Ab eo *perduelles*. Plautus, Amph. Act. I, sc. I: *Perduelles penetrant in fugam.* Hinc quoque ortum capit vox *perduellio*. Priscianus lib. XII: *Duellum dicebant antiqui pro bellum, ex quo perduellio.* Est verò *perduellionis crimen*, idem quod læsæ majestatis. Nomen ex eo est, quòd à quo committitur, *perduellis*, hoc est, hostis, debeat censeri. Nam *per* hic notat *perquam*, seu *valde*, teste Charisio, cui *perduellis* significat *valde duellem*, sive *hostem*. At non audiendus Sacer Grammaticus, qui, ut ibidem Sosipater dicit, *perduellionis judicium ab Horatio sumtum ait, dictumque, quod per tempus belli sit factum, cùm in sororem suam gladio usus esset.* Est & Plauti, *duellator*, prologo Cap. *Domi duellique duellatores optimi.* *Duellicus* dixit Lucretius lib. II: *Equorum duellica proles.* Similiter *Duellona* veteres dixere pro *Bellona*. Gloss. Philoxeni: *Duellona*, πολεμική. Pleniùs cædem in voce *Bellona* interpretantur, Ἐνυώ. Ἐρινύς. Θεὰ πολεμική. Eam malè quidam confundunt cum Pallade bellatrice. Nam *Bellona* est ex Diis inferis. Dicti ab hac *Bellonarii*, quâ voce usus Acro ad sat. II: *Bellonarii*, inquit, *lacertos humerosque concidunt.* ubi respicit morem Bellonariorum, sese cultris ferientium, quò sanguine suo Bellonam placarent. In Gloss. Philoxeni legas: *Bellonarii*, οἱ θεοφορούμενοι, lib. de offic. Proconsulis. Nempe sic interpretatur, quia furentes vaticinarentur: unde Martialis lib. XII, epig. LVII:

Nec turba cessat entheata Bellonæ.

Et lib. XI, epig. LXXXV:

Alba nimis sævis lacerantur brachia cultris,
Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.

Quibus ex verbis etiam Acronis locus lucem accipit. Sed & illud de vaticiniis, & alterum de voluntaria Bellonariorum cruentatione, clarè complexus his versibus Tibullus:

Hæc ubi Bellona motu est agitata, nec acrem
Flammam, non amens verbera torta timet:
Ipsa bipenne suos cædit violenta lacertos,
Sanguineque effuso spargit inepta Deam:
Statque latus præfixa veru, stat saucia pectus,
Et canit eventus, quos Dea magna monet.

Pertinet huc quoque locus Tertulliani in Apolog. cap. IX: *Hodie istic Bellonæ sacratus sanguis de femore proscisso in pal-*

mulam

mulum exceptus suis datur signatis. Quare non belli solùm rationem habuit; sed & morem hunc Bellonariorum respexit Horatius, cum, lib. II sat. III, ait:

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

A *bellonariis* dicta herba *bellonaria*, quam sumentes fiebant enthei, ac spiritu pleni. Iidem à *vatibus* dicta *vatica*. Vide Appuleium in Herbario.

Bene, adverbium est ab antiquo *benus*, pro *bonus*: quomodo & *hemo*, & *elus*, & *Apello*; pro *homo*, *olus*, *Apollo*, dixere. A *benus* est *benignus*, de quo postea. item *benulus*, unde *bellus*, ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*, a *vinum*, *vinulum*, *villum*, &c. Quare fugit eos ratio, qui scripsere ideo in priori syllaba esse *e*, non *o*, quia sit ex *bonellus*: qua in sententia Becmanno præivit Cæsar Scaliger de caussis L. L., cap. XXIX. *Bonus*, inquit, *bellus. Fuit enim bonulus bonellus.* [ἰλλόν, ἀγαθόν. Hesych.] Imò & Priscianus non satis ad antiquum *benus* attendisse videtur, cum lib. VIII, scribere est contentus: *Bonus bellus, bonabella, bonum bellum facit. Omnia in us desinentia masculina geminant in diminutivis, ut geminus gemellus.* Nam apertè ait, ut à *geminus gemellus*, sic à *bonus* esse *bellus*. Atqui *gemellus* ἀμέσως non est à *geminus*, sed à *geminulus*: uti *bellus* non ἀμέσως à *bonus*, sed à *benulus*, quod à *benus*. A *bellus bellitudo*, ut à *magnus magnitudo*. Venius usurpat, ut quidem vulgo, atque etiam MSS^ti, legitur apud Festum, Venii epitomatorem. Sed pro Venio puto *Varum* scripsisse, ut Antonius Augustinus ad oram annotavit. A *belle* est *bellule* apud Plautum, quod & Festus observat.

Benignus est largus, liberalis: quod Ciceronis ac Plauti locis pluscults ostendit Lambinus in Horatii od. XXVII, lib. I. *Malignus* contra, est illiberalis, parcus: unde Plautus, Bacch. Act. III, sc. II: *Justus, injustus, malignus, largus, commodus, incommodus.* Et Horat. ad Augustum, lib. II epist.

Cum rectè tractent alii, laudare maligne.

Ubi plura id genus congessit idem Lambinus. Festus ait, *benignum* dici propriè, qui *bonis* & *dignis* largitur. Unde & conflatum videri queat. Sed addit Festus, esse ex *bono* & *gignendo*. Ut nempe contractum sit ex *benegignus*. [*benigenus* & *maligenus*.] Sed neutrum etymon est verum. Nam a *bonus*, sive potiùs antiquo *benus*, est *benignus*, addito *gnus*: ac similiter à *malus* est *malignus*.

Benna est à Gallis, Belgis, quibus hodieque *benne* est corbis, cista, item vehiculum vimineum quadratum, duabus rotis volubile. Festus: *Benna lingua Gallica genus vehiculi appellatur. unde vocantur combennones, in eadem bennâ sedentes.* Gloss. vett. *bennarius*, ὀχλαγωγός. Fortasse *benna* à βλέπω. Nisi potius à Belgico *bane*, id est, via, callis, & imprimis via aperta, plana. [*benne* πλόκιμον, & *menne* aurigare.]

Beryllus, βήρυλλος, ab Oriente accepimus. Sanè Arabibus est בלור. Isidorus lib. XVI, cap. VII: *Beryllus in India gignitur, gemmis sua lingua nomen habens.* Plura de eo ibidem, & Boëthium, aliosque, qui de gemmis scripsere.

Besalia à Charisio, lib. I capite eo, quo in nominibus genera & numeros discernit, reponitur inter illa, quæ singulo numero destituuntur. Βήσαλος pro eo Græci dixere. Glossæ Cyrillo tributæ: Βήσαλον, *later coctus.* Legas & L. XIX. D. Urbanorum; ubi pro *opere figlino* sumitur. Item L. I. §. I. D. de tigno juncto: ubi *testa* sic vocatur. Etiam apud Theophilum, lib. II. Tit. I. qui est de rerum divis. *tigni* appellatione βήσαλον dicitur contineri. Sed Jacobus Curtius perperam vertit *pessulum*, cum *laterem* deberet. Rectè autem observat Martinius, esse putum putum Chaldæum. Nam בשלא, *beschala*, *coctile*, à *beschal*, quod Hebræis בשל, *baschal*, id est, *coxit*.

Bestiæ, quasi *visævia*, ut sentit Isidorus lib. XII, cap. II. *Bestiæ*, inquit, *dictæ à vi, quâ sæviunt.* Sed si à vi, quâ sæviunt, nomen accepere, potius τῇ συγκοπῇ, ita dictæ, quasi βιαστικαί quod Martinio non temerè placuit. Qui & etyma alia addit, nempe ut ex eo sit nomen, quia truculentæ feræ non tam alendis, quàm *vestiendis*, hominibus serviant. Vel, ut sit nomen ex loco, ubi plurimùm agunt. Nam βῆσσαι Homero sunt *saltus*, ac *convalles*. Vel à *Bessis* Thraciæ populis, quos *immanes* vocat Valerius Flaccus. Quanquam, si horum alterum ab altero foret, potiùs *Bessis* à *bestiis* nomen foret. Nec enim dubium, quin Latio nomen *bestiarum* notum fuerit ante *Bessos*. Aliud & etymon reperio apud Caninium, & Nunnesium, qui esse à βόσκημα censent, conversâ κ in τ, quomodo Dores, quos Latini solent imitari, pro κεῖνος dicunt τῆνος, pro ἐκ τῆς ἐκεῖ. [βωσία, nisi sit à φῆρες φηρία.] *Bestiarii* dicti, tum qui in hoc damnabantur, ut bestiis subjicerentur; tum qui citra damnationem intromittebantur in arenam, cum bestiis pugnaturi. Onomasticum vetus: *Bestiaris*, θηριομαχοῦντες. Glossæ Philoxeni: Θηριομάχος, *bestiarius*. At corruptè mox: θηριώτης, *bestiarius*. Fortè voluit, θηριώδης. Sequitur enim: θηριώδης, *belluus*, *efferus*. *Bestiarii* voce usi, Cicero pro Sextio, & in Vatinium; Seneca lib. II de benefic. cap. XIX, & epist. LXX; Tertullianus Apolog. cap. XLII; Ammianus lib. XV. &c. At Græcis posterioribus, ut Codino, atque aliis, βεστιάριος est, qui Latinis *vestiarius*, hoc est, qui Imperatoris vestes, & pretiosissima quæque adservaret. Unde & fecere πρωτοβεστιάριος. Atque ut à Latinis Græci *vestiarius*: ita a Græcis Latini *protovestiarius* accepere. Vide de istis Meursii Glossarium Græcobarbarum.

Beta, à figura literæ βῆτα, quam habet, cum turget semine. Columella:

Nomine tum Graio, ceu litera proxima primæ
Pangitur in cerâ docti mucrone magistri:
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur folio viridis, pede candida, beta.

Quia autem Græci literam secundam integrè *beta* nominant, Latini priorem tantùm syllabam efferunt: inde est quod Symposius sive Symphosius (variè enim poëtaster ille vocatur in codd. antiquis) sic de eâ scribat, ænigm. XLII:

Tota vocor Græcè, sed non sum tota Latine.
Ante tamen mediam cauponis scripta tabernam,
In terra nascor, lymphâ lavor, ungor olivo.

Est verò beta saporis insipidi, nisi condiatur: unde *fatuam* appellat Martialis. Eadem languida: maximè tenera. Unde Catullus:

Languidior tenera cui pendens sicula beta.

Hæc caussa est, cur Augustus Cæsar (ut Suetonius auctor est in vita ejus, cap. LXXXVII) à *beta* dixerit *betizare*, pro *languere*. nempe quâ formâ vulgo à λάχανον, quod Atticis *beta*, dicebant *lachanissare*, hoc est, λαχανίζειν. Glossæ Philoxeni interpretantur *vacillare*, sed in iis corruptè scriptum λεχανίζειν, ut monuit Casaubonus. A *beta* quoque est *betaceus*, ut à *malva*, *malvaceus*. Cum verò utrumque naturâ suâ adjectivum sit, tamen olim quoque substantivè usurpabantur, idque pro *parva beta* aut *malva*. Docet id clarè Sosipater L. I: *Hypocorismata*, inquit, *semper generibus suis, unde oriuntur, consonant; pauca dissonant. veluti unguis, ungucula. hæc rana, hic ranunculus. hic anguis, hæc anguilla. hoc glandium, hæc glandula. hic panis, hoc pastillum, ut Varro dixit. hæc beta, hic betaceus. hæc malva, hic malvaceus. hoc pistrinum, hæc pistrilla*, &c. Ac ne excidisse hæc Charisio putes, inter alia hæc ipsa *betacei* & *malvacei* exempla repetit lib. II, cap. de Nomine; ac Priscianus eadem planè docet extremo lib. tertio. Eandemque sententiam tuetur Turnebus, lib. XI, cap. III.

Betonica, sive, ut alii scribere malunt, *vetonica*, aut *vettonica*, ita dicitur, à *Vettonibus*, Lusitaniæ populo: eadem Latinis *serratula*, à *foliis* circumquaque *serratis* vocatur: Græcis ψυχότροφον, à ψυχρὸν, *frigidum*; & τρέφομαι, *nutrior*; quia in humidis crescit locis: item κέστρον, ab ἀκέομαι, *medeor*, nempe quia morbis admodum variis medetur. Plinius lib. XXV, cap. VIII: *Vettones in Hispania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, à Græcis cestron, aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima.* Imprimis commendata est ab Antonio Musa, Augusti medico, qui de ejus præstantia atque utilitate commentariolum reliquit. Etiam à multiplici ejus remedio originem traxit proverbium apud Italos, quo laudantes aliquem utuntur, *Tu has più virtù, che non ha la betonica*: tu pluribus es præditus virtutibus,

tibus, quam betonica. Matthiolum vide ad Dioscor. lib. IV, cap. I.

Betula de arbore sic Plinius lib. XVI, cap. XVIII: *Gaudet frigidu sorbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis magistratuum virgis. Eadem circulis flexilis, item corbium spartu. Bitumen ex ea Gallia excoquunt.* Quibus ex verbis geminum atque adeo triplex etymon ruspantur viri docti. Cambdenus in Britannia, & ex eo in Galliæ descriptione Merula, suspicantur, quia scribat Plinius esse arborem Gallicam, vocem *betulla* esse à Gallis, eò magis, quia vetus Celtarum lingua, aut eadem, aut non longè diversa, fuit à Britannica, hodieque Britannis, apud quos arbor ea lætè lateque provenit, *Bedu* nominetur. Sanè non facilè hoc etymon respuet, qui vocabula Gallica, quæ apud antiquos habemus, cum Britannica contulerit: cujus rei speciem qui volet, videat apud Cambdenum. Interea nec altera nobis omittenda originatio, quæ itidem ex Plinii verbis adstrui potest. Nam ait is, *betullam* esse terribilem magistratuum virgis. Quare Dalecampius (in notis ad Theophrasti historiam, quæ absque auctoris nomine in lucem prodierunt, una cum animadversionibus Julii Scaligeri) suspicatur *betulam*, quasi *batulam*, à *batuendo* dici, quia ejus viminibus pueri cædantur, ac adulti etiam à magistratu. Tertiam quoque legas ibidem, ut *betula* sit à *bitumine*, quia Plinius dicat Gallias ex ea bitumen excoquere. Hoc etymon placuit Matthiolo in Dioscoridis lib. I, cap. XCIII. Rejicit autem id Dalecampius. Mihi Cambdeni sententia maximè arridet.

B I

Biblia, βιβλία, κατ' ἐξοχὴν sic dicuntur libri θεόπνευστοι Veteris & Novi Testamenti. Sed natura sua quibusvis libris convenit. Propriè autem βύβλος, sive βίβλος, *papyrus*, planta Ægyptia. Sed quia inde chartæ conficiebantur, hinc factum, ut pro *libro* accipiatur. Ab eo ὑποκοριστικῶς fit βιβλίον, quod propriè *libellum* significat, sed ἁπλῶς sæpe pro *libro* usurpatur. Hinc βιβλιοθήκη, quasi βιβλίων θήκη· unde liquet propriè sic vocari armaria in quibus sunt libri collocati: quomodo χειροθήκη dicitur, quasi χειρῶν θήκη, ubi manus reponimus. Sed & *bibliotheca* locus ipse, ipsique libri dicuntur, ut Nerva apud Ulpianum scribit, l. librorum. 52. §. sed si bibliothecam. D. de legatis, 3. Gloss. Isidori: *Bibliothecarius, qui codices secat. lcr. servat.* Vide de bibliothecis syntagma Justi Lipsii.

Bibo, mentò videtur Angelo Caninio esse à πίνω converso *N* in *B*, quomodo à τιν est *tibi*. [à πιῶ, πίπω.] Vel est à πίω, adjectione literæ. Πίω, à פוה, sive פו, id est, *os*. Triplex enim oris usus, *loqui*, *edere*, *bibere*; eoque tria inde hæc verba fecere, φάω, φάγω, πίω. A *bibere* est *biber*. Charisius lib. I: *Biber*, τὸ πιεῖν. G. Fannius Annalium octavo: *Domina ejus, ubi villam venerat, jubebat biber dari.* Cato quoque usus libris Originum. Sed & Titinnius in Prælia: *date illis biber, iracunda hæc est.* A *biber*, extrito *b*, est Belgicum *bier*, id est, *cervisia*.

Bidental, in Glossis exponitur, τόπος κεραυνόπληξ, *locus fulmine ictus*. Paullus è Festo sic scribit: *Bidental dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus sacrificaretur.* Ubi Festus per *templum* intellexit, locum religionis caussa muro, palis, fune, aut simili re clausum septumque. Id enim templum notare alibi ex Servio diximus. Cornelius Fronto: *Bidental, locus fulmine tactus & expiatus ove. Bidentes enim oves appellantur.* Persii vetus interpres in sat. II: *Bidental est locus sacro percussus fulmine, qui bidente ab aruspicibus consecratur, quem calcare nefas est.* Satis ex his liquet, *bidental* à *bidente* sic dici: proprieque sic vocari locum fulmine ictum, & bidentibus ovibus expiatum consecratumque: quem iccirco ingredi & calcare nefas esset. Nimirum aruspex purâ indutus veste *bidente* locum expiabat, expiatum consecrabat, consecratum sepiebat, quia calcari nefas erat. Hinc Artemidorus, lib. II, cap. VIII: Ὁ κεραυνὸς τὰ ἄσημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας θυσίας· τὰ δὲ πολυτελῆ χωρία ἔρημα καὶ ἄβατα ποιεῖ· οὐδεὶς γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐνδιατρίβειν ἔτι θέλει. *Fulmen ignobiles loces nobiles facit, propter aras quæ in iis statuuntur, propterque sacrificia, quæ in iis fiunt: loca verò sumtuosa, deserta & inaccessa efficit. nemo enim in iis conversari amplius vult.* Modus verò aris consecrandi, cum & reliqua sacrificiorum pompa, fulguralibus Tagetis libris ac reliquorum Hetruscorum continebatur. Quemadmodum verò *carcer* à Lucillio sumitur pro eo, qui dignus est carcere; sic & *bidental* notat hominem fulmine occisum, cujus caussa fieri debeat *bidental*. Sic usus Persius, sat. II:

Triste jaces lucis evitandumque bidental.

Græci *bidental* vocant ἐνηλύσια, quod discere est ex nono Pollucis libro, & Hesychio, qui interpretatur, καταιβατὰ ἢ κεραυνόβλητα χωρία, id est, *fulmine icta*. Nam σκηπτὸς *fulmen*, ut discere est ex auctore libelli de Mundo, qui malè vulgò Aristoteles putatur. Vide *Fulmen*.

Bidentes, *oves bimas*, interpretatur vetus Horatii interpres ad lib. III, od. XXIII. Quin sic ab ætate dici, quasi *biennes*, disputat Agellius, lib. XVI, cap. VI. Eademque sententia Nonii Marcelli, uti & Macrobii, qui totum Agellii caput exscripsit, lib. VI, cap. IX. Hi si rectè, sanè ut à *trabis*, *plebes*, *mentis*; dicimus, *trabs*, *plebs*, *mens*: sic à *bidennis* erit *bidens*. *Bidennis* autem dicetur pro *biennis*, interjecto *D*, ut in *redarguo*, *redintegro*, & similibus. Sed contra hanc sententiam illud afferimus, quòd si ab *annus* veniret *bidennis*: *biennis* diceretur, ut *triennis*. Quare paret, *bidentes* dici à *dentibus*, præsertim quando & *ambidentes* similiter vocabantur, ut indicat Festus in *Ambidens*. *Ambidens*, inquit, *sive bidens*, *ovis appellabatur*, *quæ superioribus & inferioribus est dentibus.* Ut *bidens*, & *ambidens*, fit ἀμφόδυς, hoc est, *utrimque dentatus*. Non igitur putandum, *bidentes* vocari, quasi duos tantum habeant dentes, quam opinionem meritò rident A. Gellius, & Macrobius: verùm quia binos haberent dentium ordines, utpote dentati in utrâque maxillâ. Vel si non de ordinibus dentium, verùm dentibus duobus capere lubet, eò respexere, quia in sacrificiis requireretur, ut duos haberent dentes eminentiores; haut aliter ac in tauro τελείῳ requirebatur, ut cornua haberet diversa & patentia, cujusmodi boves iccirco *patales* dicuntur Plauto in Truculento. Quod de duobus dentibus dixi, clarè ostendit locus Hygini, è cujus quarto librorum de Virgilio, hæc verba citat Agellius: *Quæ bidens est hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in majorem transcendisse.* Ei subscribit Festus; qui itidem *bidentes*, exponit *duos dentes longiores ceteris habentes*. Similiter Servius ad 6 Æn. *Bidentes oves sunt circa bimatum, habentes duos dentes eminentiores: quæ erant aptæ sacrificiis.* Et Isidorus lib. XII, cap. I: *Ex ovibus quasdam bidentes vocant, eò quòd inter octo dentes, duos altiores habent: quas maximè Gentiles in sacrificium offerebant.* Sic enim legendus is locus. In vulgatis editt., etiam Parisina Breulii, pro *habent*, corruptè iteratum *vocant*. Porrò ex his paret, quomodo capiendus sit locus ille in Glossis Philoxeni: *Bidentes*, ἐπὶ τῶν προβάτων, διὰ τὸ διόδοντα αὐτὰ εἶναι. Nam paret, non ea verba τῷ ἔχειν accipienda: sed intelligenda esse de duobus dentibus eminulis: ut ceteros vidimus locutos. Sic igitur statuimus, *bidens* esse, non quidem à *bis*, vel *binus*, & *dens*, sed à *duo* & *dens*; ut *tridens*, non à *ter*, vel *ternus*, & *dens*: sed à *tribus dentibus*. Prius fuit *duidens*, unde *bidens*: ut à *duonum*, *bonum*; à *duellum*, *bellum*; à *duis*, *bis*.

Bifariam, *trifariam*, *omnifariam*, sunt à *fari*, ut Priscianus ait in XV. Nempe qua ratione Græcis à φάω sunt διφάσιος, *duplex*; τριφάσιος, *triplex*. Glossæ Cyrilli: διφασίως, *bifariam*. *Bifarius* pro διφάσιος dixit Apuleius περὶ Ἑρμ. *Ut bifaria sit sublata illatio.* Dicitur & *amfariam*, quod Glossæ Philoxeni interpretantur, *in amborum partes*: non quasi sit ab *ambo*, sed ab *am*, id est, *circum*, & *fari*.

Biga, quasi *bijuga*; *quadriga*, quasi *quadrijuga*, ut indicat Fronto apud Agellium, cap. VIII, lib. XI. Similiter Isidorus lib. XVIII, cap. XXXVI. *Quadriga & biga, triga & sejuga, ab equorum numero & jugo dicta.* Rob. Stephanus in Thes. existimat, *biga*, *triga*, *quadriga*, dici, quasi *biaga*, *triaga*, *quadriaga*. Et magis placet id Martinio, partim quia Græci similiter δίφρος dicunt, à δὶς & φέρεσθαι, cui similis fit

biga,

biga, ex *bis* & *agere*: partim quia eodem modo est *auriga*, quasi aureis agens: partim quia omnino durius sit, ut coalescat *J* consonum cum vocali priori, ut fieret, si ex *bijuga* sint *biga*. A *bigis* & *quadrigis* insculptis nummi dicti *bigati* & *quadrigati*: teste Plinio, lib. XXXIII, cap. III.

Bilis, Perotto conflatum videtur ex *bis*, & *lis*. Nempe quod *biliosi*, hoc est, ii, qui bile abundant, sint iracundi & *litigiosi*. Proque sententia sua citat, quod veteres in accusandi casu *bilitem* dixerint, ubi posteriores *bilem*. Prora & puppis huic rei istoc Nævii: *Bilitem mihi nuper excitavit*. Ubi *stlitem* legendum, quod antiquum pro *litem*, ut *stlata* pro *lata*. De quo alibi. Aliis placet, *bilis* esse ex πυρόεις. Quod sanè longè abit. Alii à *bullio*, vel βυλλὰς, quod Hesychius exponit, βεβυσμένος, id est, *confertus*, *oppletus*. Mihi vix dubium, quin, cùm & *is* in *bilis*, & ἡ in χολὴ, solum sint productio vocis, duo ista, *fel*, & *bilis*, sint ab una origine: Sanè *bilis* esse è voce χολῆς, etiam Nunnesius putavit. Ex inde etiam *fel* fuerit κατ᾽ ἀποκοπήν. Nam χ quandoque abit in *F*. ut alibi dictum.

Billis quid sit, Festus docet: qui & Africanam esse vocem indicat. Martinius observat, videri esse à Chaldæis, quibus בלס, *miscere*; vel ab Hebræis, quibus בלל, *perfundere*, *miscere*.

Bimus, *trimus*, *quadrimus*, pro quibus, de pueris loquentes, potiùs, *bimulus*, *trimulus*, *quadrimulus*, dicimus, ab annorum numero ortum ducunt. Sed quæritur, utrum simpliciter sint derivata à *bis*, *tria*, *quatuor*: an verò conflata sint ex istis, & voce *annus*. Posterius censet Cæsar Scaliger de caussis L. L., cap. XCVIII. Etiam negat facilè caussam adferri posse, cur, cum dicamus, *legitimus*, *finitimus*, *aditimus*, penultimâ correptâ; *bimus* tamen, *trimus*, *quadrimus*; eam producant: nisi propter concisionem. Vult igitur esse concisa ex *biannus*, *triannus*, *quadriannus*. Sed cur per *M* scribuntur? Jovianus Pontanus in Actio suo, pag. CXXXIII, edit. Ald. hoc inde fieri ait, quia veteres ab *am*, id est, *circum*, dixerint *amnus*. Eoque contracta ista esse ex *biamnus*, *triamnus*, *quadriamnus*. Mihi magis placet, *bimus*, *trimus*, *quadrimus*, simplicia æque esse ac *binus*, *trinus*, *quaternus*. Quodque *bimus* & *trimus* per *M* scripsere, id differentiæ caussa factum censeo. Et, cum in *bimus*, & *trimus*, id fecissent, etiam placuit in *quadrimus*.

Bipennis, δίστομος ἀξίνη, ut Glossæ Philoxeni interpretantur. Belgæ *bellebaerd* nominant. Nomen adjectivum est, in quo κατ᾽ ἔλλειψιν intelligitur *securis*, quod & ipsum interdum additur, ut ostendit hic Varronis locus à Nonio adductus: *Ferens ferream humero bipennem securim*. *Bipennis*, à *bis*, & *pinna*. quod est acumen: unde & *pinna* templorum, murorumque legimus. Fabium hàc de re audiamus, lib. I, c. IV: *Nec miretur, cur ex scamno fiat scabellum, aut à pinna, quod est acutum, securis utrimque habens aciem, bipennis: ne illorum sequatur errorem, qui, quia à pennis duabus hoc esse nomen existimant, pinnas avium dici volunt.* Fabio subscribit Servius ad XI Æneid. *Bipennis dicitur, quòd ex utraque parte habeat aciem, quasi duas pinnas, quas veteres dicebant.* Et Nonius Marcellus: *Bipennis manifestum est dici, quod ex utraque parte sit acutum. Nam nonnulli gubernaculorum partes tenuiores ad hanc similitudinem pinnas vocant eleganter.* At opinionem, quam Fabius damnat, secutus est Isidorus, lib. XIX Orig. cap. XIX: *Securis apud veteres penna vocabatur, utramque autem habens aciem, bipennis dicitur: quòd ex utrâque parte habeat acutam aciem, quasi duas pennas. Pennum autem antiqui acutum dicebant. Unde & avium penna, quia acuta. Et ecce nomen, quod reservavit antiquitatem, quia veteres dicebant pennas, non pinnas.*

Bis, à *duo* esse scribit Priscianus in quinctodecimo. Sed est ab antiquo *duis*, quod à Græco δίς. Cicero in Oratore: *Ut duellum bellum, & duis bis, sic Duellium eum, qui Pœnos classe devicit, Bellium nominaverunt; cum superiores appellati semper essent Duellii.* Quo in loco, pro *Duellii* & *Bellii*, rectiùs legatur *Duilii* & *Bilii*: quando *Bilia* seu *Billia*, non *Bellia*, ea gens dicta, ut ad Ennium ostendit Paullus Merula. De *duis* Tullium secutus est Festus: *Duis*, inquit, *duas habet significationes: nam & pro bis ponebatur, & pro duobus*. Extant prioris significationis vestigia in vocibus *duicensus* & *duidens*, pro *bicensus* & *bidens*. Festus: *Duicensus dicebatur cum altero, id est, cum filio, census.* Idem: *Duidens, hostia bidens.* A *bis* est *bimus*, ut à *pris* (unde & *pridem*) est *primus*, à *ter*, *ternus*. Fallitur Priscianus in IV & XVII, cum *binus* dici censet, quasi *biunus*, à *bis*, & *unus*.

Bison, qui & Græcis βίσων, feri bovis genus, ut ex Plinio, Solino, aliis, constat. Nomen iis à *Bistonibus*, Thraciæ populo. Oppianus lib. II Κυνηγετ. vers. 155.

> Ἔστιν ἀμαιμάκετον φονίοις ταύροισι γένεθλον,
> Τοὺς καλέουσι Βίσωνας, ἐπεὶ πάτρης πέλονται
> Βιστονίδος Θρῄκης.
> *Est indomitum cruentis tauris genus,*
> *Quos Bisonas vocant, quia è patria sunt*
> *Bistonide Thracia.*

In veteri cod. est βίωνας. sed vel βίσωνας scribendum, ut Budæo & Gesnero visum, vel, ut in vulgatis est Oppiani libris, βίστωνας, ut σ liquescat in dimetiendo versu, quod non est insolens. Sed prius malim, cum nemo alius βίστωνας appellet. Sanè Pausanias in X, βίσωνας vocat, Xiphilinus in Severo βίσωνας, qui ait esse βοῶν τι γένος βαρβαρικόν. Latini potius dicunt, *bisontes*. Ut contra Græci, λέοντες, δράκοντες, dicunt, ubi Latini, *leones*, *dracones*.

Bitienses, Festo teste, *dicuntur, qui peregrinantur assiduè*. Obertus Giffanius, in Indice Lucretiano voce *Dubitare*, legendum censet *betiensis*, per secundam vocalem, idque, quia, ut ait, veniat ab antiquo *betere*, pro *ire*. Et sic sanè veteres dixisse, negari nequit, cum id uno Varronis, & duobus Pacuvii locis comprobat Nonius. Ac locis iis addere possis illud Plauti Astraba: *Quæ nisi sic beteris, nimis is vegrandi gradu.* Non tamen cum Giffanio *betiensium*, vocem refingere ausim, verùm potiùs ex *bitiensium* voce colligam, veteres & *betere* dixisse & *bitere*: præsertim quando in codd. antiquis *vitere* nonnunquam legas hac significatione: quod clarè ex seculi more scriptum, pro *bitere*. Id in Lucilii quodam loco factum putat Palmerius pag. 724. facis Criticæ. Adde quod sunt plurima alia, in quibus antiquiores *E*, posteriores *I*, usurparunt. Illustrem hac de re Fabii locum ponam è lib. I, cap. IV. Quid non *E* quoque *I* loco fuit? *ut Menerva, & leber, & magester, & Dijove, & Vejove*, pro *Dijovi*, & *Vejovi*. Videtur autem *betere*, esse à βάω, vel βῆμι, quod idem signat. Sanè βῆθι quid aliud est, quam *bete*? Quod verò in Calepino legas *bito*, quasi *bene ito*, id planè ineptum. A *betere*, seu *betire*, sunt hæc composita, *adbito*, *combito*, *imbito*, *perbito*, *prabito*, *rebito*. Plautus Captivis Act. III, sc. IV: *Namque adepol si adbites propiùs, os denasabit tibi Mordicus.* Idem eâdem Com. Act. II, sc. III: *Si non rebitas huc, ut viginti minas dem pro te*, id est, *redeas*. Idem, Epidico Act. I, sc. II: *Meam domum ne imbitas*, id est, *ineas*. Idem Rudente, Act. II.

> —— *Qui homo:*
> *Utinam te prius quàm oculis vidissem meis,*
> *Malo cruciatu in Sicilia perbiteres.*

Ubi *perbitere* est *perire*. Itaque nihil caussæ est, cur displiceat lectio isthæc in Captivis, Act. III, sc. V:

> *Qui per virtutem perbitat, non interit.*

Ubi Camerarius (quem Obertus Giffanius sequitur, Indice Lucretiano, voce *Dubitare*,) pro *perbitat* mavult *peritat*. ac ne claudicet versus, *Qui* per διφθόγγον efferre in dimetiendo jubet, ut sit iambus.

Bituæ dicuntur mulieres, quæ Græcis δίκοροι, quia *duplex* iis *pupilla*, quæ Græcis κόρη, atque Aristoteli etiam ὄψις. Id propriè *obtutum* notet. Similiterque *bitua*, à *bino intuitu*.

Bitumen, ex sententia Becmanni, primùm dicebatur, quod flueret ex pinu, quæ Græcè πίτυς, unde *bitumen*, converso Π in B. quomodo à πύξος est *buxus*; ab ἀπὸ, *ab*; ab Ἄψυρτος, *Absyrtus*, &c. Sed rectius Martinius derivat à πίσσα, *pix*, unde πισσόω, à quo *bitumen*, quasi πίσσωμα dicas. Sanè *bitumen* dicitur Germanis *erdpech*; q. d. *pix terrestris*. Idque, quia pici simile est, eique miscetur, ut è Plinio mox ostendam.

Græcè

Græcè *bitumen* dicitur ἄσφαλτος, unde *lacus* in Judæa *Asphaltites*. A πίσσα, id est, *pix* & ἄσφαλτος est πισσάσφαλτος. Plinius lib. XXIV, cap. VII: *Est & pissasphaltus mista bitumine pice naturaliter ex Apolloniatarum agro.* Hebræis *bitumen* vocatur כפר, à כפר, quod est, *bitumine oblinere*. A כפר est καφουρα, *caphura*, quæ vulgò *camfora*. Primus *caphuræ* ex antiquis meminit Aëtius. Est gummi arboris Indicæ, nuci persimilis, ut ait Garcias ab Horto, qui & auctor est, id quod in Christianum orbem advehitur, ex China apportari: sed esse præter id, alterum *caphoræ* genus ex Borneo allatum, idque centuplo pretiosius, quæ & caussa est, cur in hosce tractus non soleat apportari.

B L

BLÆSUS, à βλαισὸς, quomodo Græcis vocatur, qui Latinis *valgus*, ὁ τοὺς πόδας ἐπὶ τὰ ἔξω διεστραμμένος, καὶ τῷ Λ στοιχείῳ ἐοικὼς, ut explicat Etymologus, qui & addit, matrem Cypseli, tyranni Corinthii, eò quòd *valga* esset, λάμβδα appellatam. Nomen verò βλαισοῦ censet esse à βλάπτω, hoc est, *lædo*, quia valgi oblæsum habeant gressum. Sed Latinis aliud est *blæsus*. Neque enim iis sic dicitur, qui cruribus est distortis, sed κατὰ μεταφορὰν sic his appellatur, qui ex oris tortura certas literas distorquet. Hanc cum secundariam esse significationem non videret Isidorus in X Originum: scripsit, *blæsum*, ut & *balbum*, à *balando*, dici, quia verba frangit. Sed & tributa hæc vox iis qui *R* literam pronuntiare non possent. Hoc verum esse, indicat locus iste in carmine Ithyphallico:

Cùm loquor, una mihi peccatur litera. Nam pra,
Pa, dico semper, blæsaque lingua mea est.

Quare non audio Julium Scaligerum, cum in lib. de causs. L. L., cap. XIV, Erasmum eo nomine reprehendit, quòd *blæsos* vocarit, qui *R* pronuntiare non possent: quo vitio laboravere inter alios, cum Aristoteles, & Alcibiades, tum Cæsar Scaliger, ut de se ibidem testatur.

BLANDUS, fortasse à βλὰξ, id est, *mollis*. vel potiùs à πλάνος, seu *planus*, quo impostor signatur. Ita *blandus* sit, qui suavibus, sed fallacibus utitur verbis. *D* insertum, ut a μυελὸς, *medulla*; à τείνω, *tendo*. [φλυδᾶν φλαδᾶν.] Quid, si & dicamus, *blandus* esse effictum ad exprimendum molliculum verborum sonum, quo palpantes gaudent? Is sonus est in syllaba *LA*, & *BLA*, quibus & pueruli blandiri sciunt. Hinc, *lallare*, & verbum *blatio*, etsi hoc in contemtum abiit. Nam signat inania verba funditare. Facilitas & mollities soni præcipuè est in *L*. Nam, quod Plato etiam testatur, ut *R* convenit iratis, ita *L* blandientibus. Sane blandiendi caussa diminutiva Latini ferè per *L* extulerunt. Ut *puellus*, *labella*. Etiam sapientissimus Maro frequentat *L* in rebus blandiculis. Ut,

—— *Si quis mihi parvulus aula*
Luderet Æneas. ——

Item Nævii est, *Liberâ linguâ loquuntur ludiis Liberalibus.* A *blandus* est *blandiculus*, unde *blandicelius*. Festus: *Blandicella verba blanda, per diminutionem sunt dicta. Blandidicus*, qui blanda dicit. Onomasticum vetus: *Blandidicus*, χρηστολόγος. Proximè antecedit: *Blandicus*, ἐπαγωγός. Lege *blandidicus*.

BLASPHEMUS, βλάσφημος, in Glossis Cyrillo tributis, *maledicus* vertitur: ut, βλασφημῶ, *maledico*, *jurgo*; βλασφημία, *infamia*. ubi active Latina vox sumitur, pro *maledicentia*. Dicitur βλάσφημος, quasi βλαψίφημος, seu βλησίφημος, à βλέω, sive βάλλω, i. *peto*, *impeto*, & φήμη, *fama*, quia sinistram de alio famam spargit, eoque rumore alium, velut telo, impetit. Eustathius in Il. β. pag. 219: Τεχνικῶς εἶπεν ὡς βέλεσι βάλλοντα. ὃ ταυτόν ἐστι τὸ βλάσφημον. Βλάσφημος γὰρ, ὁ βάλλων ταῖς φήμαις. Apud Etymologum verò legas esse à βλάβη, id est, *noxa*, & φήμη. Idem dicunt, qui volunt dici, quasi βλαψίφημος, παρὰ τὸ βλάπτειν τὴν φήμην, quia *famam lædit*.

BLATERONES, quos cum *baratronibus* perperam confundit vetus Horatii interpres, sunt homines in verba projecti, ut ait Agellius, lib. I extremo, cap. XV. ubi & eos *lingulacas* dictos ait, ac pleniùs initio capitis describit, vocans leves, & futiles, & importunos locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus diffluunt. Dicti autem *blaterones* à *blaterare*: qua de voce adeundi Festus, Nonius, Fulgentius. De camelorum voce dici, Festus indicat: de ariete usurpat auctor Philomelæ,

Blaterat hinc aries, & pia balat ovis.

Nisi hîc *braterat* legendum, ut est in MS° Schotti: quod verum censeo. Sane *blatero* primum corripit apud Horatium, contrà quàm hîc fit. Non de mutis solùm animantibus, sed etiam hominibus garrulis dici: clarè ait Festus: & confirmant Glossæ Philoxeni; ubi est, *Blaterat*, ματαιολογεῖ. Hinc, *deblaterare*: pro quo apud Festum *deblacterare*. Sed MS°° *deblaterare*. *Blaterare* est à *blatio*. Usus eo Plautus, Amphitr. II, 1:

Qui malum intelligere quisquam potis est? ita nugas blatis.

Et Curcul. Act. III:

Credo hercle te esse ab illo. nam ita nugas blatis.

Ut à *lambo*, *lambero*, à *prope*, *propo*, *propero*, ita à *blatio*, *blatero*. *Blatio* à sono incondito garrulorum effictum videtur. Vel quando *blaterones* sunt homines *in verba projecti*, ut Gellium loqui paullò antè dicebamus: possis & deducere à Donco βλητὸν, pro βλητὸν, quod est, *jactum*, seu *projectum*, ἀπὸ τοῦ βάλλειν· vel cum Festo derivemus à βλὰξ, quomodo propriè vocatur *piscis inutilis*, quemadmodum Hesychius & Etymologus docent, ac Erotianus confirmat, qui & ab hoc pisce βλακεύειν venire putat. Ac κατὰ μεταφορὰν notat βλὰξ, *simplicem*, *stupidum*, *fatuum*: unde Glossæ Philoxeni, *Blanx* (leg. *blax*) ἀνόητος. Ceterum, ut à *blaterando*, *blateronem*: ita à *blatiendo*, *blatonem* etiam dixisse videntur. Gloss. Philox. *Blato*, ματαιολόγος. In Isidori Glossis etiam legas, *Blato*, *cubicularius*, *hospitalarius*.

BLATTA, vermiculus, quasi *blapta*, ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, id est, *nocendo*, quia libros ac vestes erodit. [à λάπτω.] A vermiculo hoc dicta herba *blattaria*. Plinius lib. XXV, cap. IX: *Herba hæc abjecta blattas in se contrahit, ideo Romæ blattariam vocant.* Posterioribus autem seculis à rubore, quo *blatta* apprehensa inficit manum hominis: *blatta* etiam dicebatur exquisitæ purpuræ genus. Ita sumitur L. I. Cod. quæ res vendi non possint. *Fucanda atque distrahenda purpura, vel in serico, vel in lana, quæ blatta, vel oxyblatta, atque santhina dicitur, facultatem nullus possit habere privatus.* Sic usus Cassiodorus, lib. I Var. ep. II: *Cum blatta, quam nostro cubiculo dare singulis annis consuevisti, venire festina.* Et Sidonius Apollinaris, in Paneg. Mario:

Pontus Castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus.

Item in carmine, epist. XIII, lib. IX:

Rutilasque ferte blattas,
Recoquente quas aheno
Melibœa fucat unda.

Et Lampridius, in Heliogab.: *Paraverat igitur funes, blatta, & serico, & cocco intortos.* Quem ad locum monet Baptista Egnatius, *blattam* esse purpuram ex Indico conchylio factam. Verùm Sidonii locus satis indicat, non debere *blattam*, ad Indicam purpuram restringi; Verum etiam nomen hoc mereri, Sarranum ostrum, seu Tyrium muricem, ut vocat Maro. Cum autem hæc *blatta* significatio posterioribus tantùm seculis nota fuerit; patet, falli Isidorum, cum, lib. XII, cap. VIII, ait, insectum illud libros vestimentaque erodens (qua significatione etiam usus Maro, Horatius, Columella) sic dici, quia apprehendenti manum tingat colore, qui exinde *blatteus* appellatur. Contrà enim dici debuerat, colorem *blatteum* dici, quia similis sit colori, quo blattæ apprehensæ tingunt manum hominis. Idem, lib. XIX, cap. XXVIII, *blatteum*, sui seculi voce *blavum*, interpretatur. Sed siquis ambigat, num rectè statuerimus, *blatteum* esse purpureum, ei scio scrupulum omnem eximet locus Eutropii in Nerone: *Retibus aureis piscabatur, quæ blatteis funibus extrahebat.* Nam Tranquillus hæc ita extulerat: *Piscatus est rete aurato, purpura coccoque funibus nexis*, id est, funibus purpurei ac coccini coloris. Usus & hac voce Cassiodorus, lib. V, epist. XXXIV: *Chamæleon colores suos multifariam qualitate commutat, ut modò Veneta, modò blattea, modò prasina, modò possit cyanea reperiri.*

Sic tunicam *blatteam* dixit Gregorius Turonensis, lib. II Hist., cap. XXXIIX: *Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu accepit, & in basilica B. Martini tunica blattea indutus est.* Indidem legas apud Vopiscum in Aureliano: *Idem concessit, ut blatteas matronæ tunicas haberent, & ceteras vestes.* Sed & paullò antè dixerat idem: *Cum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteoserico uteretur, ille respondit, absit, ut auro fila pensentur. Libra enim auri tunc libra serici fuit.* Fit quoque mentio *blattea serica*, seu *sericoblatta*, vel *sericablatta*, seu *sericablattea* (diversimodè enim vox hæc scripta invenitur,) lib. x de murileg. lib. II, Cod. Just. & l. ult. de murileg. in Cod. Theodos. & l. XIII. eodem Tit. ejusdem Codicis. *Blattifer Senatus*, legas apud Sidonium in carmine, epist. ultima, libro IX.

BLENNUS, *stultum* notare comprobat Festus illo Plauti Bacch. Act. V, sc. I: *Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.* Propriè autem *blennus* est *muccosus*. Nam narium catarrhus, qui recentioribus, Galeno teste, μύξα dicitur, antiquioribus, tum κόρυζα vocabatur, tum etiam, quod ex Hippocrate patet, βλέννα & βλέννα· quod iccirco μύξα interpretantur Hesychius, & Etymologici auctor. Inde igitur *blennus*, quasi βλεννώδης, καὶ κορύζης μεστός. Ἐτυμολογίαν hanc adducit Camerarius, in utriusque linguæ Commentariis. Eandem post secutus Turnebus, lib. III Adv., cap. X, & sane meo judicio certissima est. Videtur autem & Plautus, Curcul. II, III, dixisse, *dentes blennos*, hoc est, stupidos, & quasi muco plenos. Vide quæ hac de re notavit Janus Gruterus in Suspectis, quæque ex ejus schedis ad eum Plauti locum adnotat Taubmannus.

BLITUM, genus oleris insipidi, unde betam & blitum conjungit Plautus, Pseud. Act. III, sc. I. Gr. βλίτον, pro quo vitiosè apud Dioscoridem est βλῆτον, apud Theophrastum, βλητον, apud Suidam, βλίτον. Festus scribit esse à Græco, βλὰξ, hoc est, *stupidus*, *stultus*. Quod probare non possum. At ineptiùs etiam Isidorus, lib. XVII, cap. X: *Blitum, genus oleris, quasi vilis beta.* Verisimilius Bauhinus, qui dici censet, quasi βλητὸν, id est, *abjiciendum*. Nempe ob vilitatem, vel saporem fatuum. A βλίτον, βλίτων, ἢ βλίτωνες, οἱ εὐήθεις, Hesychio teste. Similiter βλιτάδες, αἱ εὐτελεῖς γυναῖκες. Eò respicit Plinius, lib. XX, cap. XXII: *Blitum iners videtur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Unde convitium feminis apud Menandrum faciunt mariti.* Latinis quoque *blitea* dicuntur, ut apud Plautum Truculento, Act. IV, sc. IV: *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.*

B O

BOA, vocatur *hydrus*, hoc est, *serpens aquaticus*, teste Festo, cujus verba infra adferam. Nominis caussam ponit his verbis Plinius, lib. VIII, cap. XIV: *Faciunt his fidem in Italia appellata boa, in tantam amplitudinem exeuntes, ut, Divo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in alvo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, unde nomen traxere.* Quo ex loco alterum quoque etymon ruspatus Perottus. Nam putat, & inde nominis originem capere potuisse, quòd *instar bovis turgeant*. Mihi Plinii sententia magis placet. Præterea sumitur *boa*, pro morbi genere: quomodo usus Lucilius hoc versu:

Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxit.

Originem vocis aperire conatus Plinius, cujus hæc verba lib. XXVIII, cap. XVIII: *Boas*, inquit, *abolet fimum bubulum, unde & nomen traxere.* Meminit ejusdem, lib. XXVI, cap. XI, ubi & quis morbus sit, explicat; *Ebuli*, inquit, *folia contrita, & è vetere vino imposita, etiam boam sanant, id est, rubentes papulas.* Sunt igitur *boa*, quæ Græci ἐξανθήματα, Belgæ autem, *maselen*, appellant: quod & confirmat hic ejusdem Plinii locus lib. XXIV, cap. VIII: *Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora.* Sanè morbi Gallici papulæ hodieque ab Hispanis *boa* appellantur. Aliter tamen hæc vox à Grammaticis exponitur, ut videri queat & alias habuisse acceptiones. Festus: *Boa serpens est aquatilis, quem Græci ὕδρον vocant, à quâ icti obturgescunt. Crurum quoque tumor viæ labore collectus boa appellatur.* Sensit igitur Festus, *boam* quoque dici, cum crura ex viæ labore tument, ad similitudinem eorum, qui à *boa* serpente icti obturgescunt: unde & nomen. Et fortasse hinc etiam etymon *boa*, qua papulas notat, non ineptè colligamus: ut nempe sic dicatur, non quia fimo bubulo sanetur, quæ Plinii sententia est; verùm quia corpus turgeat haut secus ac illis evenit, qui à *boa* icti sunt. Vidimus, unde *boa* origo peti debeat. Si eam è Latio ἀμείνως arcessere velimus. Sed doctissimus Salmasius censet hanc etiam vocem Æolibus deberi. Nam *boam* Græcis dici δύπλω, & δύλεω· Æolibus verò, qui δ in β mutare solent, βύπλω, & βύλεω· unde *boa*. Δύπτης vero dicatur ea de caussa, ob quam & *natrix* vocatur. Gloss. *Natrix*, *boa*, ἔχεως εἶδος. Ut ergo *natrix* à *nando*: sic δύπτης, à δύπτω, quod est, *urinare*. Hesych. δύπλης, κολυμβητὴς, δύπτης. Nec minus *boam*, pro morbo, idem derivat ab Æolico βύη, pro δύη· quod Hesychio & Suidæ exponitur, πόνος, ταλαιπωρία, δυσχία. Videntur autem aliæ etiam esse *boa* significationes. Nam quemadmodum carcer etiam ponitur pro homine carcerem merente: Sic *boa* quoque usurpatur pro homine *boâ* laborante. Id enim colligi potest ex Glossis Philoxeni; in quibus vulgò quidem legitur: *bor*, ὁ τοὺς πόδας φλεγμαίνων· sed *boa* scribi debere, jam olim monuit Scaliger. Sanè aut hoc verum est, vel *boar* scripsit Glossographus, aut vocem huic similem, à *boâ* derivatam. Cum autem hoc Glossographi loco confirmetur sententia Festi; nondum ausim subscribere Perotto, qui ob allatam à Plinio *boa* interpretationem, non dubitat Festum insimulare erroris atque inscitiæ. Quartam quoque *boa* acceptionem reperio. Nam in Glossis Philoxeni est: *Bova*, νόσος βοῶν. Neque est, quod quis ob insertum *V* consonum, censeat, hanc aliam esse vocem à priori. Nam &, in Plinii ac Festi locis antè adductis, codices alii quidem *boam*, alii verò *bovam* habent, ut utroque videantur usi veteres; haut aliter ac & *boare* dixerunt, & *bovare*, unde apud Ennium fuit,

—— *clamore bovantes.*

Interim nihil ausim asserere. In mentem enim venit, pro βοῶν, legi posse, βρεφῶν. Præsertim cum itidem corruptè paullò ante scribatur, *boa*, βρέφος. Ubi excidisse potest vox νόσος. ut fuerit itidem, νόσος βρεφῶν. Hæc interpretatio cum Pliniana illa de exanthematis, ac papulis rubentibus, optimè convenit. Eoque minùs damnare eam audeo, quòd pro morbo *boum* nemo, quod sciam, usurpet. Ait quidem Scaliger ad Festum, sic usurpari à rei rusticæ auctoribus. Sed multum metuo, ne eum memoria fefellerit. Nec verum puto, quod Turnebus existimabat, *bovam* etiam sumi pro vase vinario, longo, turgido & amplo, bovæque serpenti simili. Colligebat hoc vir summus ex loco istoc Varronis in Mysteriis, apud Nonium in *Portitor*: *Æs defraudasse cauponem, bovam luto oblevisse, tum portitores terram duxe.* Sive, ut in MSS^tis est, *erram duxe*, unde Mercerus optimè *circumduxe*, hoc est, *circumduxisse*. Sed pro *bovam*, sive, ut in libris aliis, *bonam*, Cujacius *obbam* faciebat. Sanè hoc malim, quam novam ex corrupto loco architectari *bovæ* notionem.

BOETHORUM mentio fit in l. IV. C. de tabulariis, scribis, logographis & censitalibus. Sic vero appellantur, qui officialibus morbo vel occupationibus nimis detentis, succurrunt, eosque operâ suâ sublevant. Βοηθεῖν, *auxiliari*, *succurrere*, quasi, εἰς βοὴν θέειν, *ad alicujus clamorem juvandi caussa accurrere.* Inde βοηθός, & βοηθὸς, *auxiliator*, *adjutor*. A βοηθὸς, seu *boethus*, est nomen proprium *Boethius*, quod malè indocti absque spiritu efferunt. Nam & in antiquo marmore, quod Derthonæ in B. Martiani cœnobio extat, inscriptio tumulum factum indicat Boëthio & Euthario coss. Jovianus Pontanus in mortuorum dialogis inducit Grammaticum dicentem, *Boethium* non ex eo nomen accepisse, quòd natus sit in *Bœotia*, sed à *vescenda boum carne*: atque id se ex Boëthii coquo audiisse. Quæ, cùm risus tantummodo caussâ à Pontano conficta sint, minime vir summus hoc nomine à nasutulis reprehendi debet.

BOIA factum ex βοεία, id est, *bubula*, quod substantivè accipitur, subintellecto δορᾷ, hoc est, *pellis*. Eâ re motum censeo Brodæum, ut lib. II, cap. X, scriberet, *boias* esse lora, è corio bubulo confecta: eoque has intelligi, cum Plautus Amphit. scribit, *Faxo, ut bubulis coriis onustus sis*: cumque in

in Asinaria ait: *Ubi vivos homines mortui incursant boves.* Sed malè confundit Brodæus *boias* cum taureis. *Taurea* enim scuticæ sunt è pelle taurina seu bubula. *Boia* verò sunt genus vinculi, ut ait Festus: torquis damnatorum, ut Isidorus exponit. Ac quamquam, si originem spectes, propriè fuerit è corio bubulo, tamen καταχρηστικῶς (quâ nempe ratione pyxidem argenteam dicimus) etiam de ligneis ferreisve usurpatur; quod idem Festus, sive Paullus, testatur. Itaque pro collari clarè sumitur apud Aldhelmum de laudibus virginit.: *Boiam in collo & compedes in cruribus nectant.* Atque ita in Martyrologiis passim. Quanquam non solum colli vincula, sed etiam manicas, hoc est, manuum vincula, hoc nomine significari indicant Glossæ Cyrillo tributæ; ut in quibus legas, Κλοιὸς, *boia.* Κλοιὸν περιτίθημι, *in boiâ.* Ubi scribendum *imboio*, quod erit, *boiis vincio.* Κλοιὸν verò, tum *collare*, tum *manicas*, notare, ostendit hic locus Hesychii: Κλοιὸς, περιτραχήλιος δεσμὸς, κολλάριον, ἤτοι μανιάκης. Isidorus lib. v, cap. xxvii (quem Perottus, & alii multi hodie sequuntur,) vult, *boias* sic dici, quod similes sint vinculis, quibus jugum bubus adstringitur: quidam etiam propriè id vinculi genus *boisas* dici censent, unde & *boias*, quasi *bovias*, dici volunt. Sed simplicius, meo judicio, veriusque, *boias* factum esse ex βόειαι, propterque sic dici à materia, quomodo & *taurea* sic vocatæ, quod fierent è corio taurino, sive bubulo: ut antè dicebamus, & plenius ostendemus voce *Taurus.* Quia vero *Boii*: etiam sunt Galliæ populus (quod ex Cæsare & aliis liquet:) inde est, quod vocis hujus ambiguitate ludens Plautus Captivis, Act. iv, sc. ii, ait:

At nunc Siculus non est, Boius est, Boiam terit,
Liberorum quærundorum caussa ei, credo, uxor data est.

Nam etsi *boia* hic *collare* signat, tamen hoc sic accipi voluit Plautus, quasi dixisset, Gallum cum Gallâ cubare. Quippe *terendi* verbum hic ea notione sumitur, quâ Petronius dixit, *Mutuis libidinibus attriti.* A Latino *boia*, Germano-Belgæ manicas & pedicas *boeye* appellant.

BOLBITON, vocari *fimum bubulum*, Plinius auctor est, lib. xxviii, cap. xvii. Schol. Aristophanis in Equites: βόλιθος, ὁ ἀπέλεθος τῶν βοῶν. Quanquam idem in ranas paullò aliter: βόλιτος κυρίως τὸ τῶν ὄνων ἀποπάτημα. Sed *asini merdam*, ὀνίδα· *boum*, βόλιτον, dici, ait Pollux, l. v, c. xiv. Nomen est, ἀπὸ τῆς βολῆς. Ὁ κόπρος γὰρ ζώων βάλλεται, ἤγουν ῥίπτεται· ut ait Eustathius in Odyss. α. p. mcccciv. Addit mox, dici βόλιτον, & βόλβιτον. Quod & agnoscit Scholiastes Aristophanis in Acharnenses: sed ait, communiter βόλβιτος, Atticè autem βόλιτος dici. A βόλβιτον est *bulbitum*, & *imbulbitare*, de quo dicemus in *Bubinare.*

BOLONA usurpat Arnobius, lib. ii: *Quid bigarios, salinatores, bolonas, unguentarios.* Ita est in MS. regiis, ut Heraldus observat, non *volones.* Quid *bolona* sint, docebit Donatus in Eunuch. *Cetarii*, inquit, *sunt, qui cete, id est, magnos pisces venditant, & bolonas exercent.* Ut *bolona* videatur esse *cetaria mercatura.* Sed videtur potius dici de ipsis *cetariis.* Glossæ Philoxeni: *Bolana*, μεταπράται, πωλογκάπηλοι. Isidorus in Glossis: *Bolona, cetarii, qui diversa genera piscium emunt.* Turnebus conjectabat, *bolonas* dici à *bolis piscium.* Vide eum Adversf. lib. xiii, cap. xiv. Ita *bolona* dicentur, quia emerent simul, quantum retis bolo sive jactu caperetur. Martinius dispiciendum relinquit, an non possit esse ex πωλὴ, *venditio*, & ὠνὴ, *emtio.* Vel à *balana*, præsertim quando *balona*, per *A* in prima, habent Glossæ Philoxeni: & ut à *cete cetarii*, ita à *balana balona*, quasi *balanarii*, dici potuere. [φάλαι, idem quod φάλαιναι *balenæ.* à φάλη, ita & ὠνὴ *bolona.*]

BOLUS, priori correpta, est à βόλος, similiterque *bolis* est à βολίς. Utrumque est à βάλλω, id est, *jacio.* Ac βολὶς quidem *jaculum* notat. Græcam *bolidum* appellationem retinet Plinius, l. ii, c. xxvi, ubi eas reponit inter meteora ignita, & à lampadibus distinguit. Aliàs βολὶς est *perpendiculum*, quo nautæ altitudinem maris explorant. Unde apud Lucam in Actis xxvii. 28. βολίσαντες, quod vulgatus interpres vertit, *summittentes bolidem*; Erasmus, *bolide demissa.* Βόλος, verò est *jactus.* De aleæ jactu utitur Plautus Curcul. Act. v, sc. ii:

Si vis tribus bolis, vel in chlamydem.

Et Rudente, Act. secundi sc. iii, ait:

— *Oh Neptune lepide, salve,*
Nec te aleator ullus est sapientior. Profecto.
Nimis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti.

At *bolus*, priori producta, est à βῶλος, quod *glebam* notat; unde βῶλος Ἀρμενία, *bolus*, seu *gleba Armenia.* Est lapis pallidus, ac friabilis, instar calcis ac asteris Samii, astere tamen Samio levior. Aëtium vide lib. ii, cap. x. Μεταφορικῶς βῶλος, notat massam, & partem sive frustum: unde est, quod Latinis *bolus offam*, & μεταφορικῶς, *prædam*, notat: ut apud Terent. Heautont. Actus iv, sc. ii:

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subito ex faucibus.

Ubi Eugraphius *bolum* interpretatur *prædam.* A βῶλος est βωλίτης, unde Latinum *boletus.* Est fungi genus, omnium fungorum minimè noxium. Vide sis, quæ de eo tradit Plinius, lib. xxii, cap. xxii. Apparatum ejus docet Apicius lib. vii, cap. xiii. Quanto olim in pretio fuerint, indicat hoc Martialis lib. xiii, dist. xlvii:

Argentum atque aurum facile est, lanamque, togamque,
Mittere: boletos mittere difficile est.

Maxime autem nobiles morte Claudii imperatoris, qui iis, ab Agrippina veneno tinctis periit: ut, cùm assignato Plinii loco, legere est, tum apud Tranquillum in Claudio, cap. xliv. Hinc Juvenalis Satyra v.

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino: sed quales Claudius edit
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.

Et Satyra vi: — *Minus ergo nocens erit Agrippina*
Boletus. —

Et Martialis, lib. i, ep. xxi:

Boletum, qualem Claudius edit, edas.

Argutè autem Nero Cæsar, quia *boletus* Claudium necando, ejus ἀποθέωσιν maturavit, *boletos* vocabat cibum Deorum: quemadmodum tradit Dio fine libri ultimi. Quod ad etymon attinet, à βῶλος, βωλίτης, seu *boletus*, nuncupatus, quia figura sua convolutâ globosâque similis sit βώλῳ, hoc est, *glebæ*: vel potiùs, quod colore suo referat βῶλον, hoc est; *rubricam*, quâ pictores utuntur in deaurando: quippe *boletus* exterius rubet, etsi interius sit luteo colore. Id quod de convolutione & luteo colore dixi, hæc Plinii verba, loco antecitato, adstruunt: *Volvam terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volva, seu in ovo, est luteum.* A *boletis*, patina, quibus *boleti* inferebantur, *boletarium* dicebatur. Interim *boletarium* etiam *coliculis*, qui *boletis* multò viliores, inserviebat: unde est quod apud Martialem, lib. xiii, dist. ci, cujus lemma, *boletarium*, loquatur in hunc modum:

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen
Prototomis, pudet heu, servio coliculis.

Pro eodem, ut etiam Turnebus, Marcellus Donatus, atque alii, observant, *boletare*, vel *boletar*, dixere. Apicius, l. ii. cap. i: *Exinanies in boletari.* Ubi corruptè vulgò *in volutari.* Ac similiter, ut Salmasius testatur, MSS. veteres apud Trebellium Pollionem: *Voletar halieuticum argenteum librarum* xx. Usus vetus etiam interpres Juvenalis, in illud Satyr. xi, vers. cxxxviii

— *Cui cedere debeat omnis*
Pergula. —

Coquina, inquit, *qua boletaria ponuntur.* Est & in veteri epigram.

Comptas nolo dapes, vacuum mihi pone boletar.
Quod places adspiciam, renuo quod saturat.

BOMBAX est interjectio apud Plaut. Pseud. i. iii. Accepit à Græcis. A quibus βόμβαξ, fictum ad instar βαβαί, & ex compositione ejus βομβαλοβομβάξ, quod apud Aristophanem habes in Θεσμοφοριαζούσαις. Scholiastem ibi vide, & Eustathium in Odyss. M. pag. 1718, edit. Rom.

BOMBUS, βόμβος, vox est à sono facta. Proprie convenit apum murmuri, etsi ad alios quoque sonos transferatur: ut in illo Neronis Cæsaris apud Persium, Sat. i:

Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.

Quod expressum ex illo Catulli, de nuptiis Pelei & Thetidis:

Multi raucisonis inflabant cornua bombis.

A *bombus* est *bombilare*, quod de apibus propriè dici indicat auctor Philomelæ. Fortasse tamen rectiùs *bombitare* dicitur, quod analogia postulare videtur, cùm sit frequentativum. Addo, quod *bombito*, non modò in nuperis Festi exemplaribus excusum est, sed & antiquâ Mediolanensi anni 1500. Quin Obertus Giffanius, in Indice Lucretiano, voce *Perfice*, non *bombito* modo approbat, sed similiter quoque apud Catullum *pipito* mavult, quam *pipilo*; quippe quod non à *pipulus* veniat, sed à *pipio*. Eo usus Tertullianus, lib. de monogamiâ, cap. XVI: *& uteros nauseantes, & infantes pipiantes.* Et in Valentinianos, cap. XV: *Celestes imbres pipiavit Achamoth.* Imò, nisi vett. codicum obstitet auctoritas, dubitari posset, an non verius rectiusque esset *bombulo*, quàm vel *bombilo*, vel *bombito*. Sanè doctissimus Th. Gaza, *bombylo*, seu *bombulo*, scribebat, quem eo motum puto, quòd Græcis βομβύλιος sit genus apis aut vespæ, sic dictæ à *bombo*, sive sono, quem edit. Id docet Hesych. Βομβύλιος ζῶον, ἠχὸν τινα ποιῶν, ἐκ γένους τῶν σφηκῶν, ἡ μέλισσα μεγάλη, ἡ μυῖα. Aliter dicebatur βομβύλη. Nam eam esse εἶδος μελίσσης, *genus apis*, tradit Scholiastes Apollonii Rhodii. Quin etiam, ut idem ait, sic dicitur, ποτηρίου εἶδος, ὡς Κυπρόθεν τινες ἀποδιδόασιν· ἔστι δὲ τοῦτο στενοτράχηλον. Unde cognoscimus, βομβύλην etiam fuisse *vas collo angusto*, ac sic fuisse appellatum à sono, quem liquor edit angusto currens tramite. Idem etiam βομβυλιὸς dictum, ut in proverbio, *Sambria bombylius*, apud Athenæum. Pollux *bombylium* definit, στενὸν ἔκπωμα βομβοῦν ἐν τῇ πόσει. Id Latinè sonet, *Angustum poculum, quod inter bibendum bilbit.* Nam *bilbere*, seu *bilbire*, dicunt Latini, quod Græcis est βομβεῖν, seu βομβύζειν, vel βομβυλιάζειν, à quo βομβυλιός. Glossæ Philoxeni: *Bilbit*, βομβύζει. Esse ὀνοματοπεποιημένον, indicat hic locus Festi: *Bilbit, factum est à similitudine sonitus, qui fit in vase.* Nævius: *Bilbit amphora.* Inde *bilbinus* idem quod βομβύλη. Gloss. Philox. *Bilbinus*, εἶδος ἀγγείου. Addamus & rei novæ vocem novam, sed ab eadem origine. Ea est *bombarda*, a *bombo* & *ardore*. Descripsit hanc carmine heroico Joa. Maria Catanæus. De origine autem vocis hæc habet:

Abstulit hac tormenta novâ virtute boarda,
Sive placet bombarda magis: quæ dicta boatu,
Seu bombo, procul existens mortalia corda
Terruit horrendo strepitu, longoque fragore.

Carmen id subjunxit commentariis in Plinium, Mediolani editis anno cIↃ IↃ VI.

Bombyx, βόμβυξ· quæ vox, ut puto, ab Oriente. Nota res de Assyriis *bombycibus*, & Sericis vestibus. Nempe vocabulum una cum re ad Græcos manavit. Id malo credere, quàm ut nomen acceperit à *bombylio* vase, quia ut hoc bibendo exhauritur, & exhaustum nihil præter aëra habet, ita *bombyx* exhauriatur nendo, & solum aëra contineat, quod Isidorus videtur voluisse, lib. XII, cap. V. Sanè si à *bombylio* vase sic dicitur, potius censeam sic vocari à figura. Nam *bombyx*, textili suo nido involuta refert *bombylium* vas, cui collum angustum, venter prominens ac turgidus, fundus acutus. A *bombyce* dictæ *bombycina* vestes. Ut hæ à byssinis, & sericis, differant, fusè persequimur voce *Byssus*, & *Sericum*. Quare hoc loco solùm ostendam, aliud esse vestes *bombycinas*, aliud *bombacinas*, sive *bambacinas*. Nam *bombyx* est notus vermiculus: è cujus filis erant vestes *bombycina*. Quæ & *Coa* dicebantur, quia *bombyces* in Co insula nascerentur. Ab mollitie hujus lanæ vox *bombycina* etiam extensa ad omnem molliorem lanuginem, unde vestes texerentur. Id ita esse liquet è Plinio, qui *erioxylon*, sive interiorem gossipii lanuginem, *bombycem* vocat. Verba ejus mox adducam. Quod vero priores dixere *bombycem*, id posteriores vocarunt *bombacem* & *bombacium*. Ita βομβάκιον habes apud Nicolaum Myrepsum. Hinc & *bambacem*, & *bambacium*, & aliter, dixere: quod hic Suidæ locus indicat: Βάμβαξ, ἢ Πάμβαξ, ἢ Παμβακὶς, τὸ παρὰ πολλοῖς λεγόμενον βαμβάκιον. Fortasse & *mambax* dixerint. Saltem id credidit auctor Glossarii Arabico-Latini, ubi in litera *M* legas: *Mambax*, id est, *bombyx*, *gossipium*. A βάμβαξ, aut βόμβαξ, est Italicum *bambagia*, ac *bombazo*: quanquam & iisdem (uti & Celtis, Belgis, Anglis) *cotone* nominatur. Germanis dicitur *baumwol*, ac Belgis Germanizantibus *boomwol*, q. d. *arborum lanam*: quæ appellatio vel ex eo est, quod frutices etiam arbuscularum nomine vulgo dignentur; vel potiùs à veterum errore, existimantium plantam hanc esse arborem: quod etiam præter alios scribit Theophrastus, lib. IV hist. plant. cap. IX, ubi arborem eam ait crescere in Tylo, Arabici maris insula. At rectè Plinius, qui lib. XIX, c. I, fruticem appellat. Sic enim scribit: *Superior pars Ægypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylin, & ideo lina inde facta xylina. Parvus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis candore molitiâve præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ.* Hæc Plinius. Ubi per *bombycem* minimè intelligere oportet fila bombycum, sed lanuginem fructu xyli contentam, quam sic vocat, quia & mollitie similis est bombycum operi, & similiter ex ea telas nent, vestesque texunt. De hac lanugine sic Ulpianus in leg. sicut lana legetur. ff. de legatis, III: *Lanâ legatâ, etiam leporinam lanam & anserinam & caprinam credo contineri: & de lino, quam Græci ἐριόξυλον, hoc est, ligneam lanam, appellant.* Ubi observandum, ξύλον, ab Ulpiano *lignum* reddi, & ἐριόξυλον, *ligneam lanam*: imò Pollux quoque videtur ξύλον, generali hac notione accepisse: quippe qui lib. VII, cap. XVII, ἀπὸ ξύλου ἔριον, appellet. Sed ad ambiguitatem vocis vitandam, meliùs, puto, Græcam *xyli* vocem retinebimus. Crescit autem hic frutex non in Tylo modò, cujus rei Theophrastum meminisse diximus; sed etiam in plerisque Mediterranei maris insulis; uti Melita, Creta, locisque aliis ad Austrum vergentibus.

Bona dici, quòd *beent*, hoc est, beatos seu fortunatos, aut locupletes faciant, legere est leg. XLIX. de verb. signif. Festus sive Paullus scribit, *bona* ex eo dici, quod bonis sint digna: quæ sententia hoc veteri senario confirmari videtur: Ἐσθλοῖς γὰρ ἀνδράσιν ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός. Sed etymon id, boni definitione facile refellitur. Quippe est quidem *bonum*, genus ἀφ᾽ ἑνὸς, sive, ut Scholastici vocare solent, *analogum*: verùm non idcirco ὁμώνυμον, ac omnis definitionis expers, putari debet: sed tantummodo hinc concludi potest, esse intermediæ inter homonyma & synonyma naturæ; ac quanquam non sit propriè dictæ definitionis capax, posse tamen describi: ut ab Aristotele factum, qui lib. I. Eth. Nicom. cap. I, docet, *bonum* esse id, quod omnia desiderant: hoc est, eam rerum conditionem, secundum quam id, quod expetitur, expeti dicitur. Quare, cum opes quoque sint inter ea, quæ expetantur, imò à vulgo præ ceteris rebus expeti soleant, paret, & ipsas bonorum nomen accepisse, non quia homines ob eas *boni*, hoc est, probi, & virtute prædiri, dici mereantur: verùm quòd opes revera bonæ sint, hoc est, reapse expeti soleant, sive sui, sive alterius, sive utriusque gratiâ. Quare videtur *bonus* esse ab Æolico ϝόνος, quod ab inusitato ὀνῶ, sive ab ὀνέω vel ὄνημι, hoc est, *juvo*, *prosum*, *utilitatem adfero*. Tale enim quod est, id bonum censetur. Vel quod censet Ulpianus, à *beando*, bonum dicitur. Nam vulgò beati censentur à quovis boni genere, sive illud animæ sit, sive corporis, seu fortunæ. Ac pro hoc etymo illud quoque facit, quòd antiqui pro *bonus* dixere *benus*, unde etiamnum in usu sunt *bene*, & *bellus*; eique simile *Apollo* ab *Apello*, quod à Dorico Ἀπέλλων. Verùm enim vero unum est, quod contra hæc etyma adferri queat. Nam nec veteres primò *benus* dixisse videntur; sed *duenus*; unde *benus* eâ ratione venit, quâ *bellum* est à *duellum*, quod antiquius esse etymon docet. Siquidem à *duobus* dictum, ut suo loco ostendimus. Sed & simile est *bis* à *duis*, unde id factum Cicero docet, & Græcum δὶς comprobat. Putamus igitur, similiter *benus* factum esse ex *duenus*; *bonus* item ex *duonus*. *Duenus* nusquam nunc reperias: quod haut mirandum. Nam ne *benus* quidem, quod à *duenus* factum, nunc legas. Sed cum sciamus, veteres usurpâsse *E* pro *O*, idem hic factum cognoscimus ex *bene*, & *bellus*. At verò non *benus* tantùm dixisse, sed & *duenus*, non obscurè ex eo paret, quòd *duonus* dixerint pro *bonus*. Festus: *Duonum*, *bonum*. Glossæ Philoxeni: *Duonus*, ἀγαθός. Saliari carmini vocem hanc restituit Jos. Scaliger in Conjectaneis

—— —— omnia
Dapatilia comisse Jani cusiones
Duonus cerufes Divius Janusque venit.

In

In illo quoque Plauti versu, *Jovem se placare posse donis hostiis*: pro *donis* substituendum *duonis*; quomodo ad oram codicis nunc mei manu suâ correxit idem Scaliger. Alios quoque, qui hac voce utantur, laudat Savaro ad Sidonii epist. I, lib. II. Unde autem *duenus*, seu *duonus*, sit, satis obscurum est. Interea, ut acutè excogitatam, laudamus sententiam Camerarii. Censet is in problematis, *Duonum* dici à *duobus*; nempe quia omne bonum, ut participatione Dei est, ita ipsum etiam sui sit communicativum, quæ res *duûm* mentione indicatur. Quia autem *duonus* veteres dixere pro *bonus*, sive *duenus* pro *benus*: inde est, quod etiam quidam non dubitarunt dicere *duellus* pro *bellus*; cui simile, quod & forte *duilis* dixerint pro *bilis*. Prora & puppis ejus sententiæ sunt Glossæ vett. Gulielmi Fornerii, in quibus legitur *Duilis*, χολὴ (χολὴ legendum paret,) *duellus*, καλὸς, apud Nævium: *Facies virginis duella*. Nævium igitur, & eos, qui Nævium secuti, designat Fabius, cùm lib. I, cap. IV, ait: *Nec non eadem fecit ex duello bellum; unde duellos quidam dicere bellos ausi*. Porrò cum Nonius in *Contemplo*, adducat hoc Nævii ex Danaë: *Contemplo placidè formam & faciem virginis*: acutè conspiciebat Paullus Merula, hunc ipsum locum signari à Glossographo, eoque scripsisse Nævium: *Et faciem virginis Duella*. Interim ambigo, num librarius postremam vocem neglexerit, quod non assequeretur: an potiùs Nonius ipse, quòd nil faceret ad præsens institutum.

BOOTES, Βοώτης, hoc est, *bubulcus*, à βοῦς, *bos*, & ὠθέω, *trudo*, *pello*. Etiam *booten* dixere sidus cæleste, quia antiqui ursam majorem, cui sidus hoc proximum est, vocarent ἄμαξαν, sive *plaustrum*, stellasque duas pariles, maximè loco conjunctas, pro bubus, Hygino teste, haberent; reliquas quinque pro plaustro. Postquam verò Astrologi plaustrum stellis auxerunt, sic ut non amplius tam plaustri, quàm ursæ haberet effigiem: tum & pro plaustro ἄρκτος sive *ursa* dici cœpit: & *bootes* similiter vocatus ἀρκτοφύλαξ, hoc est, *ursæ custos*.

BOREAS, est ventus flans ab ortu solstitiali sive æstivo: quemadmodum ait Favorinus apud Agellium, lib. II, cap. XXII, & Appuleius lib. de mundo: si modo quæ illic de ventis speciatim ex Favorino adferuntur, ab Appuleio ipso, ac non potiùs à sciolo quopiam sunt inserta. Sanè apud Aristotelem, quem transfert eo libello Appuleius, nihil istorum legas. Sed hoc, utut est, idem de borea sensit Plinius, lib. XVIII, cap. XXXIV: *Ita cæli exactâ parte, quod fuerit lineæ caput, septentrioni proximum, à parte exortivâ, solstitialem habebis exortum, hoc est, longissimi diei, ventumque Aquilonem, Boream Græcis dictum*. Sed hæc quidem ex eorum opinione, qui octo tantummodo ventos agnoscunt, triplicem orientalem, & totidem occidentales, idque pro triplici solis ortu occasuque: unum item à meridie, unum à septentrione. Sed quibus duodecim, vel plures, ponere libuit, his boreas ventus est septentrionalis, non orientalis. Docet hoc Plinius ipse, lib. II, cap. XLVIII *A septentrionalibus*, inquit, *Septentrio, interque eum, & exortum solstitialem, Aquilo: Aparctias dicti, & Boreas*. Item Vitruvius, lib. I, cap. VI. Locum integrum apponam: *Itaque dextra & sinistra circa Austrum, Leuconotus & Altanus flare solet. Circa Aphricum, Libonotus & Subvesperus. Circa Favonium Argestes, & certis temporibus Etesiæ: ad latera Cauri, Circius & Corus. Circa Septentrionem, Thrascias & Gallicus. Dextra ac sinistra circa Aquilonem, Supernas & Boreas. Circa Solanum, Carbas, & certo tempore Ornithiæ. Euri verò medias partes tenent: in extremis Cæcias, & Volturnus*. Hæc Vegetius. Quod ad vocis etymon attinet, *boream*, ἀπὸ τῆς βοῆς, dici, quòd sit *turbulentus* ac *sonorus*, non Nonius modò Marcellus scribit: sed & Plinius, ac Agellius, locis antè citatis. At magis placet, sic dici, ἀπὸ τῆς βορᾶς, id est, *cibo*, sive *pabulo*: idque vel quoniam eo abundant boreales tractus, ut censet Porphyrius: vel quod vento hoc flante avidiores ac edaciores simus: vel quod frugibus præbens incrementum, nobis ferat βορὰν, sive *alimentum*: quas duas nominis caussas ponit Etymologus. Sanè à βορᾷ venire, illud quoque confirmat, quod & Nicander, in Theriacis, scorpionis chelas vocat βορέας, quasi παμφάγους, id est, *voratrices*. Sunt & aliæ nominis caussæ apud Etymologum: sed maximè verisimilis visa, quam adduxi.

BOS, à Græco βοῦς, ut agnoscit Varro in IV de L.L. Nempe more Dorum, qui βῶς dicunt. Possis & dicere, *bos* esse κατὰ συγκοπὴν factum ex *bovis*, hoc autem esse ab obliquo βοὸς, sive potiùs Æolico βοϝός. Nam Latini interdum rectos formant ab obliquis Græcorum. Sic à κυνὸς, est *canis*. Veteres autem in recto dixisse *bovis*, auctor est Varro, lib. VII de L.L. A *bovis* dixere *bovare*: unde Ennius, *Clamore bovantes*. Citat Varro lib. VI de L.L. In Glossis quoque Philoxeni legas *bobantes*, (scr. *bovantes*) βοῶντες. Sed usitatius pro eo, *boare*, quod ἀπὸ τῆς βοῆς: nisi potiùs cum Festo deducere malis à Græco βοᾶν, hoc est, *clamare*. Nam *boatus* est βοὴ τῆς βοός. Veteres etiam *bóere* dixerunt: quemadmodum comprobare est illo Paccuvii, Medeâ: *Clamore & sonitu colles resonantes bount*. Et hoc Varronis, Parmenone: *Exeunt citi, strepunt, bount*. Quibus locis, *bount*, à boum mugitibus dici scribit. Nonius. A *bos* est diminutivum *buculus*, apud Columellam, lib. VI, cap. II. item *bucula*, ut ad Ecl. VIII scribit Servius. Nempe id contractum ex *bovicula*, quomodo à *sus* est *sucula*, quasi *suicula*. Simili crasi vel συγκοπῇ, pro *bovibus* dicitur *bobus* ac *bubus*; item pro *suibus*, *subus*, quod apud Lucretium, & Varronem legas. A *bubus* est *bubulus*. Item *bubile*, ut à *bove bovile*. Usi Cato, Columella, Plautus. Ab eodem est *bubulcus*, uti à *subus subulcus*. Gloss. Philox.: *Bubulcus*, ὁ βουκόλος. Pro *bubulcus* etiam dicitur *bubsequa*: quod est à bubus sequendis, eo inclinatu, quo dicitur *pedissequa*. Usus Appuleius, lib. VIII Met. in Apologiâ, & lib. I Floridor. item Sidonius lib. I, epistolâ VI. Onomasticon vetus: *Bubsequa*, βουκόλος. At longe aliud *bucæda*, quod Plautus usurpat Mostell. act. IV, sc. II. Neque enim sic dicitur, qui boves cædit, sed qui cæditur loris bubulis. Alii scribunt *bucida*, ut simile sit illis *homicida*, *parricida*, *tyrannicida*, & similibus. A *bove* quoque est *bovilla*. Philox. Gloss.: *Bovilla*, βοσκοία. Etiam pro eo *bostar* dixere, à *bos* & *sto*, ut Græci βουστάσιον, & βουστάσις. Gloss. Isidori: *Bostar*, *ubi stant boves*. Item à *bove*, *bovatim*, id est, boum modo. Nigidius Figulus apud Nonium: *Sunt etiam assimulanter dicta hæc, canatim, suatim, bovatim, quæ ab animalibus sumuntur*. Sunt alia ab hoc fonte, de quibus seorsim.

BOSCAS, βοσκὰς, avis palustris, ac marina, quæ Columellæ, lib. VIII, cap. XV, *boscis* dici videtur. Meminit ejus Aristoteles Hist. Animal. lib. VIII, cap. III. Vocem *boscas* ibi retinet Gaza. Sed Julius Scaliger in tralatione sua *pascula* vertit. Nempe quia nomen ei sit, à βόσκω, *pasco*. Sanè βοσκὰς, *pastui indulgens*: ut apud Nicandrum in Theriacis: βοσκὰς νηδὺς, *venter pastui indulgens*, & eidem βοσκὰς ὀρταλὶς, hoc est, ὄρνις νομὰς, *pascens avis*, ut Scholiastes interpretatur.

BOTRUS, βότρυς, ut *botryo*, βοτρυών. Martialis lib. XI:

Nec toto dignam se botryone putat.

hoc est, *conditivo racemo*, ut in vett. Glossis explicatur. Dicitur βότρυς, juxta Etymologum, vel παρὰ τὴν πόσιν, quasi πότρυς, quia, quod bibamus, inde effluit: vel à βῶ, quod est, πατῶ, quia pedibus calcetur. Βότρυς quoque dictæ *Pleiades*, seu *Virgiliæ*: Eustathio teste, nempe à *racemi figura*. Artemisia quoque herba ita vocata est: sive *quòd circa imum caulem in ramulis semen est uvis dependentibus odore vinoso*; quam nominis rationem Plinius adfert, lib. XXVII, c. IV: sive quòd plura ejus semina totis caulibus sic conferta pendeant, ut *racemi* in uva *imaginem* faciant: quod mavult Marcellus Empiricus. A *botro* est *botronatum*, quod inter ornamenta muliebria reponitur à Tertulliano, lib. de cultu feminarum; & Cypriano. Nomen ex eo, quod βοτρυδὸν, hoc est, *botri in modum*, extuberet.

BOTULUS est φύσκος, prout exponunt Glossæ Philoxeni. [à γόγγυλος, idem quod γέττα seu γόθα. vide ἄλλην.] Nempe idem est, quod lucanica carnis suillæ *bolis* farta; unde & nomen esse putabat Festus: *Botulus*, inquit, *genus farciminis propter connexionem à bolis* (ita & MSS) *sic appellatur*. De etymo hoc mox videro. Usus Laberius in mimo, qui inscribitur *Saturnalia*: teste Agellio, lib. XVI, cap. VII. Legas & apud Tertullianum Apolog. cap. IX: *Demque inter tentamenta Christianorum, botulos etiam cruore distentos admovetis*.

Item adversus Psychios, cap. I: *Exteriores & interiores botuli Psychicorum.* Vir eruditus, quia Tertullianus ait fuisse sanguine distentos, eo dici putabat à colore *box*: quomodo vocantur rubentes papulæ, ut testatur Plinius, lib. XXVI, c. XI; & lib. XXIV, cap. VIII. Sed parùm verisimile fit, ab ingratissimo morbidi corporis colore imponere voluisse nomen ciborum deliciis. Potiùs ex eo fit nomen, quia inter cibos delicatiores haberetur: nempe à βόω (unde βόσκω) est βόσις & βοτὸς, *cibus*, *alimonia*: unde ὑποκοριστικῶς erit *botulus*. Vel, quod solum verum puto, *botulus* fit à βύσμαλον, quod veteres exponunt βύσμα. Hoc a βύω, vel βύζω, quod est, *farcio*, *oppleo*. Est enim farciminis genus. Ut igitur à *farcio*, *farcimen*. Sic à βύζω, βύσμαλον. Diminutivum est *botellus*, in quo primam corripit Martialis, lib. V, epigr. LXXIX. At, si, ut Festus censuit, *botulus* veniret à *bolus*, quod Græcè βῶλος, ἀναλόγως ea produceretur. Usus & *botelli* voce Sidonius, lib. VIII, epist. II. Item Apicius, qui ejus apparandi modum docet, lib. II, cap. V.

BOVINARI, & *bovinator*, est à *bove*. Nam propriè ea vox dicitur de bove macilento, inque arando strigante, non autem sulcum uno ductu peragente. Verùm κατὰ μεταφορὰν usurpatur de homine, qui instar jumenti istiusmodi morabundus est: unde Agellius, lib. II, cap. VII, *tergiversatorem* interpretatur: ubi & Lucilium sic usum ait isthoc versu:

Hicce strigosu' bovinatorque ore improbu' duro.

Eadem sententia Nonii: *Bovinatores*, inquit, *sunt*, *quos nunc malitiosos & tergiversatores dicimus.* Deinde eumpse Lucilii versum subjicit. In Glossis quoque Isidori hâc ipsâ mente exponitur, *inconstantes*. Sed alteram quoque significationem habet, si rectè Festus, cùm, *bovinatur*, exponit, *conviciatur*. Sanè pro eo sunt Glossæ Philoxeni, ubi: *Bominatores* (omnino legendum, *bovinatores*) θορυβοποιοὶ, θρύλλον ποιοῦντες, ἤ ταραχὴν. [vide num *bovinari* sit quasi *bombinari*.] Et conjectabat Martinius, cœpisse à moribus rusticorum, qui, ubi de lucello minimo agitur, ad jurgia ac convicia sunt propensi. Hinc βυκολία, Hesychio teste, κακολογίας, βυκολεῖν, ἀπατᾶν, σοφιζόμενος· βυκολητὴς, ἀπατεών· & apud Suidam, βυκολήσας, ἀπατήσας.

BOX, piscis Plinio, lib. XXXII, cap. XI. Festo est *boca*. Græcè βόαξ & βῶξ, παρὰ τὴν βοὴν, ut Athenæus scribit in VII: atque etiam Festus indicat, cum ait, sic *bocam* dici, à *boando*, id est, *vocem emittendo*. Similiter Oppiani Scholiastes: Βῶξ λέγεται, διὰ τὸ μόνος τῶν ἰχθύων φωνὴν ἀφιέναι. Atque inde caussam cognoscimus, cur eum Mercurio, vocis præsidi, antiquitas dicârit: ut ab Athenæo ibidem proditum est. Etsi autem καταχρηστικῶς dicatur in *boce* φωνὴ, tamen, cum unus eam habere dicatur, videtur propius ad φωνὴν accedere, quàm pisces alii, quos ψόφον, aut τρισμὸν, non φωνὴν, habere, Aristoteles scripsit in quarto historiæ de animalibus. Ceterum non audiendus Aristophanis Scholiastes, qui βῶκας, ait appellari debere βόωπας, quia, cum piscis sit minutus, grandes tamen habeat oculos. Neque enim debet ille bonus vir sine populi suffragio censuram vocum exercere, proque sensu suo receptas voces damnare, & novas reponere.

B R

BRABYLA, Plinio, lib. XXVII, cap. VIII, pruna sunt silvestria, quæ serò admodum maturescunt. De iis sic Athenæus, lib. II: Σέλευκος δ' ἐν γλώσσαις, βράβυλά φησι, ἦλα, κοκκύμηλα, μάδρυα, τὰ αὐτὰ εἶναι. τὰ μὲν μάδρυα οἷον μαλόδρυα. τὰ δὲ βράβυλά φησι, ὅτι εὐκοίλια, καὶ τὴν βορὰν ἐκβάλλοντα. ἦλα δὲ, οἷον μῆλα, ὡς Δημήτριος ὁ Ἰξίων λέγει ἐν ἐτυμολογίᾳ. Dici ait βράβυλα, quasi βοράβολα, à βορὰ, id est, *cibus*, & βάλλω, *jacio*, quia ejus sunt naturæ, ut *alvum ducant*. Unde videmus, corruptè apud Suidam scribi βράβηλα. Et sanè repugnat modulus penultimæ: quam Theocritus corripit Idyll. VII, ubi & Scholiasten ejus vide.

BRACA (pro quo vulgò *bracca*, vel *bracha*, minùs rectè scribunt) Isidoro, lib. XIX, cap. XXII, videtur dici, quòd sit *brevis*, nempe a Græco βραχύς. Aliis placet, esse à ῥάκος, quod, à ῥήσσω seu ῥήγνυμι. unde ab Eustathio esse dicitur διεῤῥωγὸς ἱμάτιον, *vestis disrupta*. Æoles (quos Romani maxime imitantur) literam β literæ ρ præmittunt, quando post ρ sequitur κ, τ, vel δ. ut, ῥυτὴρ, βρυτὴρ, ῥόδον, βρόδον, ῥάκος, βράκος, &c. Sed sanè *braca* vox est à Gallis Belgis. Quippe hodieque Belgæ, sive Germani inferiores, eam *broeck*, appellant, ut Cimbri, *brog*, Britanni, *breache*. At *braca* esse a Gallis, clare docet Diodorus Siculus, cujus illud de Gallis, χρῶνται δ' ἀναξυρίσιν, ἃς ἐκεῖνοι βράκας καλοῦσιν. Similiter Hesychius, olimque Galliæ pars ab harum usu dicta *bracata*. Idem confirmant versus isti apud Sueton. in Julio, cap. LXXX:

Gallos Cæsar in triumphum ducit: iidem in curiâ
Galli bracas deposuerunt, latum clavum sumserunt.

Sed & *bracarum Gallicarum* liquido meminere Vopiscus in Aureliano, Lampridius in Alexandro Severo, pluresque alii. *Bracatos* quoque milites Gallicos appellat Ammianus, lib. XVI. Quare & *braca* vocem Gallicam putamus: vel, si origo est Græca, vocem eam acceperint Galli à Massiliensibus: qui Græcè loquebantur. Non soli autem *bracis* usi Galli; sed & Persæ, quibus eas tribuit Ovidius V Trist. el. XI. item Sarmatæ, sive Scythæ, ut ex eodem, item Mela, & Valerii V Argon. constat.

BRACHIUM, βραχίων, ἀπὸ τῆς βραχύτητος. Festus: *Brachium nos*, *Græci* βραχίων *dicunt. quod deducitur à* βραχὺ, *hoc est*, *breve*; *eò quòd ab humeris ad manus breviora sint*, *quàm à coxis plantæ.* Sed videtur obstare Festo, quod *brachium*, ac βραχίων, propriè dicatur de osse, quod inter scapularum, & cubiti articulos, interjacet. Eoque potiùs *brachium* sic dici censeo, quia os id, quod dixi, breve sit, imprimis si conferetur cum osse femoris, cui ἀνάλογον est. Nam ut pedibus manus, lacertus tibiæ, genui cubitus, sic femori brachia respondent. Ac, quia de hac vocis proprietate aliquis litem movere possit, addo, τὴν ὅλην χεῖρα (intelligo per χεῖρα totum illud ab humero usque ad extremos digitos, quomodo hâc voce etiam usi Homerus, & Hippocrates) dividi a Galeno in partes tres; βραχίονα, πῆχυν, & ἀκρόχειρον· quæ ipsa etiam complexus Naso, cùm, I Met., ait:

—— *Laudat digitosque manusque*
Brachiaque & nudos mediâ plus parte lacertos.

Quare, cùm tres sint brachii partes, os illud totius brachii maximum, quod est inter humerum & cubitum, propriè βραχίων, seu *brachium*, appellabitur. Os alterum inter brachium & manum Latinis fuerit *lacertus*, Græcis πῆχυς· quanquam hæc vox & angustiùs interdum sumatur. Nam cum os illud duobus constet ossibus; uno inferiori & grandiori, altero superinsidente, & minori; illud quidem eodem nomine cum toto dicitur πῆχυς, sive *ulna*; hoc verò, quia parvarum rotarum radios refert, κερκὶς, sive *radius* nominatur. Quod superest, ἄκρα χεὶρ, &, unà voce, ἀκρόχειρον, ac, κατ' ἐξοχὴν, χεὶρ, Latinis *manus* dicitur. Ex his igitur liquet, quid propriè *brachii* nomine sit intelligendum. At Celsus, lib. VIII, cap. I, quemadmodum pro *brachio humerum* dixit, ita per brachium intelligit omne illud à scapulis dependens usque ad extremam manum. Quin similiter βραχίονος vocem usurpat Aristoteles, lib. I histor. animal. cap. XV, ubi hæ à philosopho statuuntur partes βραχίονος· ὦμος, ἀγκὼν, ὠλέκρανον, πῆχυς, χείρ. Ὦμος ei est articulus brachii cum ὠμοπλάτῃ, sive *scapula*. Ἀγκὼν est, quod interjacet inter dictum articulum & eum, cui innitimur. Is articulus Aristoteli est ὠλέκρανον, quibusdam *cubitus*, aliis *gibber brachii*, nominatur. Πῆχυς est, quod inter manum & acutam gibberamque brachii partem, situm est. Χεὶρ palma & digitis constat. Quædam tamen ex hisce vocabulis aliter ab Hippocrate, & aliis, accipi, non ignoramus: & qui nescit, discere possit ex definitionibus medicis doctissimi Gorræi. Isidorus autem planè audiri non meretur, cum, lib. XI, cap. I, hoc pacto scribit: *Brachia à fortitudine nominata*: βαρὺ *enim Græcè grave & forte significat. in brachiis enim tori lacertorum sunt*, *& insigne musculorum robur existit.*

BRACTEA, est exilis auri, vel alius metalli, lamina. Imò & *ligni laminam*, dixit Plinius, lib. XVI, cap. XLIII. Suspicor esse à ברק, quod de metallis, aliisque rebus *fulgidis*, dicitur. Itaque & speciatim pro ferro seu lamina lanceæ usurpatur, Nachum III, III. Favet quoque huic conjecturæ, quòd Belgis *bleck*, aut *blick*, dicitur à *blicken*, vel *blincken*, id est, *fulgere*. Nec tamen displicet sententia Isidori, qui, quia tenuis est,

& præ exilitate crepitans lamella, eò lib. XVI, c. XVII, deducit à βρεχεῖν, id est, *crepitare*: unde Maro dixit VI Æneidos:

—— *Sic leni crepitabat bractea vento.*

Sanè & Hesychio βρεχεῖν est ἠχῆσαι, ψοφῆσαι. Eique Etymologus subscribit, qui addit, esse verbum ὀνοματοποιημένον. Quidam hoc *bractea* etymo adducti, non *bractea*, sed *brachtea*, scribere jubent: sed, ut Pierius ad VI Æn. monuit, contra veterum codd. fidem, in quibus vel *bractea* est, vel *brattea*, gemino *TT*. quomodo & in Latino-Græcis Philoxeni Glossis scriptum est. Sed prior scribendi ratio vera est: altera errore quodam nata ex eo, quod in Longobardicis literis *C* & *T* haut multum distent. A *bractea* est *bracteatus*, hoc est, bractea obductus: ut, *bracteatum lacunar*, apud Sidonium, lib. II. epist. X, & translate, ornatus atque elegans: ut, *dictum bracteatum*, apud Ausonium ad Gratianum: *bracteata eloquentia*, apud Fulgentium: ut Solinus in præfatione dixerat, *bracteas eloquentia*. Etiam, quia *bractea* exterius apponuntur, *bracteatum* dixere, cùm interius minus est, quam foris apparet: ut apud Senecam, epist. CXV: *Omnium istorum, quos incedere altos vides, bracteata felicitas est.* Ab eodem, *bractearius*, in Pandectis; & *bracteator*, apud Julium Firmicum, lib. VIII, cap. XIX. Græcè πεταληουργός. Item, *imbracteari auro*, apud Ammianum, lib. XIV, & XVII.

BRANCHIÆ, Græcis similiter βράγχια, vocantur, à βρόγχος, id est, *guttur*. Quippe iis sunt gutturis loco. Alia enim animantia pulmones ac guttur habent ad aëra hauriendum, quo intus refrigerentur: etiam gutture vocem formant. Pisces autem aquam ore acceptam ad refrigerandum, branchiis reddunt: etiam branchiis, non quidem vocem, sed tamen, ut Aristoteles vocat, τρισμὸν, seu *stridorem*, edunt. His igitur de caussis βράγχια dixere à βρόγχος, O in A converso, quomodo ab eodem βρόγχος fecere βράγχος, id est, *raucedo*, unde βραγχᾷν, *raucescere*.

BRASSICA, Catonis panacea (uti liquet ex cap. CLVII libri de R.R.) Festo, sive Verrio, dicta videtur à *præsecando*. Dura sane ἐτυμολογία· sed mollior tamen videbitur, si duo sciamus. Unum est, composita à *seco*, in compositione, *E* solere mutare in *I*, unde *dissico*, *subsico*, aliaque, de quibus fuse Aldus in Orthographia. Alterum est, *B* in multis olim sonuisse ut *P*; quâ de re vide Lips. lib. de pronuntiat. L. L. cap. XII. Quibusdam placet, *brassicam* dici, quasi *passicam*, quod ex *scapo præsecetur*, & *passa* fiat. Imo hanc etymologiam Varroni ipsi tribuunt Grapaldus, Raderus, & alii. Sed Varro idem scripsit, quod Festus. Sic enim ille, lib. IV, de L. L.: *Brassica ut præseca, quod ex hujus scapo minutatim præsecatur.* Sic enim locus is legitur non solum in nuperis editt. sed etiam Aldina anni CIↃ IↃ XIII, & Mediolanensi anni CIↃ IↃ. Tertia eorum sententia est, qui deducunt à βρώσκω, id est, *voro*, quia avide ea veteres vesci soleant. Quartum est etymon Josephi Scaligeri. Docet is in Conjectaneis, *brassicam* dici à Græco πρασική, utpote *hortulanum olus*. Nam πρασιαὶ, notat *areolas hortenses*: unde & *pratum* nomen accepit. Hoc etymon imprimis placeret, nisi esset *brassica* vox à majori Græcia, quæ pro eo dixit βράσικη. Hesychius: Βράσικη, κράμβη Ἰταλιῶται. Ubi Ἰταλιῶται, non sunt Latini, sed Tarentini, atque alii. Aliud *brassica* genus est *crambe*: ut Plinius docet, lib. XX, cap. IX. De hoc proverbium, Δὶς κράμβη, θάνατος. Et creditur Juvenalis eo allusisse, sat. VII:

Occidit miseros crambe repetita magistros.

Sed in plerisque manuscriptis *cambre* legitur: quod in suo etiam codice invenisse se testatur Jo. Pincierus in Parerg. lib. IV, cap. V. Legit item hoc pacto Domitius Calderinus: sed interpretationem ejus mire exagitat Politianus, Miscellaneorum cap. XXXIII. Dicitur κράμβη, quasi καράμβη, quia τὰς κόρας ἀμβλύνει· hoc est, *pupillam*, seu *visum hebetat*: Vel quia τῷ κάρῳ ἀντιβαίνει, ὅθεν καὶ πρῶτον ἐν τοῖς συμποσίοις δίδοται· quia ebrietati, atque inde provenienti *sopori ac veterno*, *resistit*: *unde & in convivio primum datur.* Utrumque & Suidas adfert, & Etymologus.

BREVIS, Festo teste, est à βραχὺς, nempe converso χ in *V*, quomodo à μαλάχη, est *malva*. Βραχὺς, autem à Chaldæo, Syriaco & Arabico פרך, id est, *frangere*, unde Chald. פר, *par*, id est, *frustum*. Hesychius, βράχ, μικρόν. *Breve*, *breves*, *brevia*, *breviculа*, *breviarium*, dicuntur breves tabellæ, seu libelli: unde Zonaras in Concilio Carthaginensi: Βρέβιον, ἡ ἐπιτομὴ λέγεται, καὶ σύντομος γραφή· hoc est, *compendiaria scriptura*. Hinc in antiquâ inscriptione Romæ sub Janiculo: *Accipere autem, secundum constitutum brevem, molendinarias tam in Janiculo, quam per diversa, præcipimus.* Vid. inscript. p. CXIV. Latinam vocem retinet Salianus epist. ad commune Judæorum, Ananias Alex. VI; crebra etiam in βασιλικῶν libb. Plura si voles, adi Barnabam Brissonium, lib. II, de Vocum significat. & Marcellum Donatum, Dilucidat. in Tranquillum, cap. CI. Est & adverbium *breve*, pro *brevi*: nisi quod illud præteriti; hoc, futuri sit temporis. Itaque sic ex vet. MS° legit Scaliger, apud Catullum:

Vos bona senibus viris
Cognita breve femina.

Brevi, pro *breviter* ac *paucis*, dixit Varro, lib. IX de L. L. *Quibus rebus solvi arbitraremur posse, quæ dicta sunt priore libro contra analogiam, ut potui, brevi percurri.* *Brevia* etiam dicuntur *loca vadosa*, per quæ possumus *vadere*: ut scribit Servius ad illud I Æn.: *In brevia & syrtes urget.* Pomponius Sabinus, à *brevitate aquarum*, sic dicta opinatur: nempe quia *aqua* sit *brevis*, hoc est, minimè profunda, eoque non idonea naves sustinere. Sed omnino quemadmodum *brevis* est à βραχὺς, ita *brevia* est à βραχέα. Sic enim Græci hæc loca vocant, sive ἀπὸ τοῦ βρέχειν, quod est ἠχεῖν, *sonare*, *crepitare*, quod videbatur Romulo Amasæo, Romuli filio: ut ad primum Æn. notavit Sebastianus Regulus: sive, quod alii malunt, ἀπὸ τοῦ βράσσειν, quod est, κινεῖν, sive σείειν· vel potiùs καχλάζειν μετὰ κινήματος. Vide Brodæum, lib. VI, cap. XXIV. & Florentem Christianum ad εἰρήνη. Aristoph.

BRISA, ex sententia Georgii Merulæ Alexandrini, dicitur *vinaceus*, cum calcatur. Fortè à πρίω, *seco*, vel potiùs à βρύω, *mano*, *scaturio*, quia, cum calcatur, vini liquorem effundit. Usus Columella, lib. XII, cap. XXXIX: *Postea vinaceos calcare adjecto recentissimo musto, quod ex aliis uvis factum fuerit, quas per triduum insolaveris: tum permiscere, & subactam brisam prælo subjicere, passumque secundarium statim vasis oblinitis includere, ne fiat austerius.* Hinc posteriores dixere *brisare*. Cornutus in illud Persii, sat. I: *Est nunc Brisæi quem venosus liber Acci*: *Est Brisæus Liber pater cognominatus, ut aliquibus videtur, ab uva, quod uvam invenerit & expresserit. Brisare enim dicimus exprimere.* [βλίσαι, τρυγῆσαι, βρίσαι, βαρύναι, ita Etym. μ. Βρίσαι, Νυμφαι Etym. μ. vide in βρισομαρτεῖς.] Sed est *brisare* vox posterioris ævi, à quo Gallicum *briser*, obterere, comminuere. Nisi malis, hoc esse à βρίζειν, *impetum facere*. Volunt & *brisare* accipi pro *consumere*. Huic rei adferunt illud Afranii, in Divortio, apud Nonium, in *Vafer*: Qui *coner noctu clanculum brisare dotem, ne remittat vafer.* Sed in vett. editt. uti Mediol. Ald. aliis, legas *brusire*. Vera autem lectio est, *Qui conere noctu clanculum rus ire, dotem ne repromittas vafer.* Ut in Merceriana editum.

BROMOSA, in Glossis Isidori exponitur *immunda*. Et *exbromare*, pro *emundare*, sive *purgare*, legas apud scriptorem rei culinariæ, qui Cælius Apicius vocatur. Origo est Græcanica. Nam βρόμεον ὀζόμενον, teste Hesychio. Et Dioscorides Castorea, quæ Maro *virosa* vocat, dixit βαρύοσμα, καὶ βρομώδη, hoc est, *virosa*, & *gravis odoris*. *Bromosa* igitur propriè *graveolentia*; & μεταληπτικῶς, *immunda*: quomodo eo usos, Zenonem Veronensem & Aldhelmum, Salmasius observavit.

BRUCUS, in Gloss. Philoxeni exponitur, Βρόικος, Μωρὸς, ἠλίθιος, βραδύς. Sed paret legendum *brutus*, quod & Dionysius Halicarnassensis, & Glossæ Græco-Latinæ Cyrillo tributæ, similiter ἠλίθιον, exponunt. Pro βρόικος verò, βροῦτος scribendum, ut indicetur *Brutus* etiam fuisse familiæ nomen apud Romanos. Nec tamen putandum *brucus*, sive *bruchus*, Latinum non esse. Usus enim Hieronymus, sed aliâ longè significatione. Locus est Comment. in Malach. cap. III: *Sed fieri potest, ut agros irrigantibus pluviis sit quidem fertilitas, verum aut locusta, aut bruchus, aut ærugo, aut eruca, destruant, & labores hominum pereant.* Quem locum eo lubentius attuli, quia ex illo paret, falli Suidam, cum ait, βροῦχος (inde enim *bruchus*) notare

notare *κάμπην*, sive *erucam*. Rectiùs Etymologus, qui ait, esse εἶδος ἀκρίδος, *locustæ genus*. Nec obstat quod *locustæ* etiam meminerit Hieronymus. Nam strictè *locustæ* voce utitur. Ita Levitici cap. XI, XXII, apud veterem interpretem conjungi videmus, *brucum*, *attacum*, *ophiomachum*, *ac locustam*. Vatablus retinet Hebræas appellationes, *arbe*, *saleam*, *hargol*, & *hagab*. Porrò pro βροῦχος Hesychius scribit βροῦκος, qui & ipse ait, ab Ionibus sic vocari certum *locustæ genus*: addit autem, Cyprios *viridem locustam* vocare βροῦκαν, Tarentinos ἀττέλεβον, alios ἀγρίαν μάντιν, hoc est, *agrestem vatem*: nempe quia, ubi apparet, famem portendit. Valde autem appositum est etymon illud apud Etymologum, cum ait, βροῦκος, sive βροῦχος, esse, παρὰ τὸ βρύκειν τὸ ἐσθίειν. Nam & μάσταξ (quomodo Ambraciotarum dialecto *locusta* vocatur, ut ex Clitarcho idem tradit,) nomen similiter habet ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι, hoc est, *edendo*: unde Nicander dixit, Μάστακι σιτοβόρῳ ἐναλίγκιος. quia nempe segetes depopulatur. At aliud *bruchus*, aliud *brechus*, unde *brechitas*. Plinius lib. XI, cap. XXXVIII: *Labra, à quibus brochi labeones dicti.* Sic enim ea vox scribitur in optima Parmensi anni CIϽ IϽ LXXVI. Similiterque in Glossis Latino-Græcis Philoxeni legitur: *Brochus*, ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ὠδηκώς. Apud Nonium, absque spiritu & insertâ liquidâ, legitur *broncus*. Sic enim ille: *Bronci sunt producto ore, & dentibus prominentibus.* Lucill. sat. lib. III: *Broncu' novit lanius, dente adverso, eminulo. hic est Rhinoceres.* Pro *novit lanius*, vel *Bovillanus* legendum cum Turnebo, vel *novus lanius*, cum P. Merula. *Broncum* vocat *Rhinocereta*, ob dentem eminulum, quò rhinocerota refert. Fr. Duza, adductus superiori loco Nonii, in Gloss. quoque *broncus* pro *brocus* legere jubet. Dicere possum, quosdam qui nascente demum typographiâ vixere, quando Nonii locum adducunt, *brocus* absque *N* scripsisse: quomodo & legit Joannes Petrus Valla, in commentariis Plautinis ad Mil. Act. III, sc. I. Sed quia in vetustis Nonii editt. *bruncus* lego cum liquida, malo Nonii codd. opponere tum Plauti veterem editionem, quæ cum Vallæ, Grapaldi, & aliorum commentariis prodiit ante annos centum, & amplius: in qua liquidò eo loco, quo proximè diximus, *brochus* editum est: tum etiam Græco-Latinas Philoxeni Glossas, item Plinii locum antè citatum, & alterum copse capite, ubi ait: *Senectus in equis, & ceteris veterinis, intelligitur dentium brochitate.* Item hoc Varronis, lib. II de R. R. cap. VII: *Cum dentes facti brocchi, & supercilia cana, & sub eâ lacuna, ex observatu dicunt, cum equum habere annos sedecim.* Alia aliorum loca adferre in tantula re piget. *Brenchus* tamen requirat ἀναλογίαν, si est à βρόγχος, id est, *guttur*: ut nonnulli arbitrantur. Sed cum longè aliud Latinis sit *brochus*, ut vidimus, ex incerto etymo de ὀρθογραφίᾳ, nihil certi colligere est.

BRUMA, ἡ χειμερινὴ τροπὴ, unde ejus dies, ut Ovidius primo Fastorum, ait:

> —— *novi prima est, veterisque novissima Solis.*

Nobis igitur ac Romanis initium est hiemis: uti Græcis media hiems. Nam Græcis solstitium & bruma non inchoant æstivum & hibernum tempus, sed dividunt in partes æquales. Quod indicat Galenus in Hippocratis principium Epidemicorum, pag. 164, edit. Ald.: Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῆ τέμνουσι, μέσον μὲν αὐτοῦ τιθέντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον. Quod ad etymon *bruma*, Varro lib. V de L. L. & Festus, eam à *brevitate dierum*, appellari ajunt. Sed hoc non omnes similiter interpretantur. Sunt enim, qui *bruma* κατὰ συγκοπὴν, ex *brevissima*, factum putent. Aliis placet, abjecto ρ fieri è βραχὺ ἦμαρ, hoc est, *brevis dies*: quam originationem quoque amplexus Macrobius, lib. I Saturnal. cap. XXI, Isidorus, lib. V, cap. XXXV. & Cæsar Scaliger, cap. XIX, lib. I, de causa L. L. Alterum quoque etymon dicto loco refert Isidorus, ut sit à βορὰ, hoc est, *cibus*, quia brumæ tempore sumus voraciores. Atque hinc inquit, *imbrumati dicuntur*, *quibus fastidium est ciborum.* His accedat sententia Tzetzis in Hesiodi ἔργ. β. & Jos. Scaligeri in conjectaneis, nec non in notis ad initia, sive hymnos Orphei. Hi volunt *bruma* esse à Βρῦμος. quomodo *Dionysium*, sive *Bacchum* vocari docent. Est autem Βρῦμος, factum è βρόμιος. Ratio, cur *bruma*, à *Baccho* nomen esse velint, obscura esse nequit, quandoquidem id circiter temporis incidunt *Bacchanalia*, & alioqui Decembri genio indulgeri solet. Hinc Ovid.

> *Acceptus geniis illa December habet.*

Sed sententia hæc magis placeret, si ipse brumæ dies Baccho sacer foret. Quod quia non est, maxime placet, quod ex Varrone & Festo diximus, sic à *brevitate* nominari: & quidem origine Latina. Nempe ut ab *exterus*, dicimus *exterior*, unde esset *exterrimus*, pro quo dicimus *extremus*, & *extimus*: ut item à *superus*, *superior*, fit *superrimus*, pro quo dicimus *supremus*, & *summus*: sic à *brevis*, *brevior*, *brevissimus* fit *brevimus*, *brevima*, *breuma*, *bruma*. Cui etiam similia à *citerior*, *citimus*; à *posterior*, *postumus*. At à *bruma* sunt *brumalia*. Etymologus: Βρουμάλιον παρὰ τὸ ἐξ ἀλλοτρίων βρωμάτων τρέφεσθαι ἅλις· ἔστι δὲ λέξις Ῥωμαϊκή. Si Romana est dictio, ut fatetur, quid insulsius, quam conflatum dicere ex βρῶμα, & ἅλις, quia de alieno tum affatim homines satientur? Omnino autem est simplex derivatum. [Κρυμὸς olim ut *bruma* à φρίμα, à φρίττω, ῥιγῶ, nam loco F præponitur sæpe φ, β, & F. ut & in *rigeo* & *frigeo* est à Δρίμα i. e. ψύχος. Hesych.]

BRUTA, arbor solum Orienti nota, de qua sic Plinius, lib. XII, cap. XVII: *Petunt igitur in Helimæos arborem brutam, cupressi fusæ similem, exalbidis ramis, jucundi odoris accensam, & cum miraculo historiis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia ejus inspergere potionibus Parthos tradit. Odorem esse proximum cedro, fumumque ejus contra ligna alia remedio. Nascitur ultra Pasitigrim in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro.* Hæc Plinius. Forte autem est à ברוש, vel ברות, quæ duo idem significant. Hieronymus *cupressum* interpretatur, Kimchi *buxum*, alii *abietem*. Jes. XLI, XIX. Cantic. I, XVII.

BRUTIANÆ *parmæ dicebantur scuta, quibus Brutiani sunt usi.* Ita Festus. Idem de *Brutianis* hoc pacto: *Brutiani dicebantur, qui officia servilia magistratibus præstabant: eò quod hi primum se Hannibali tradiderant, & cum eo perseveraverunt, usque dum recederet de Italia.* Eadem refert Gellius, lib. X, cap. III. Atque addit, ita *Brutianorum* voce usum Catonem, libro de falsis pugnis, ubi de Q. Thermo ita conqueritur: *Dixit à decemviris parum sibi bene cibaria curata esse. jussit vestimenta detrahi, atque flagro cædi. decemviros Brutiani verberavere. videre multi mortales, &c.* *Gerones* aliter à Romanis dicebantur: ut auctor est Fulgentius in *Cengerrones*. Nempe à literis magistratuum gerendis, ut videtur. Vel quia ex magistratuum jussio res *gerebant*, hoc est, faciebant. Sed prius cum Strabone malim. Nam & Strabo, extremo lib. V, clarè ait, hoc pœnæ iis esse impositum, ut loco militiæ cogerentur ἡμεροδρομεῖν καὶ γραμματοφορεῖν, hoc est, ut *cursores essent & tabellarii*.

BRUTUS, quasi *obrutus*, dici, sensit Isidorus, lib. X. Sed hoc ineptum. [à *rue*, ut *ruere terram*. unde *rutus*, *brutus*, *obrutus*.] Nec magis placet à βροτὸς venire, id est, *mortalis*, quæ sententia est Julii Scaligeri, libb. de caussis L. L. cap. XXVI. Nec à βρότος, *sanies*, uti scriptum apud Petrum Nunnesium in Grammatistice. Nec iis assentio, qui deducunt à βρωτὸς, hoc est, *vescus*, *edulis*. Nam immane quantum horum discrepat significatio. Potiùs è προβατον, hoc est, *ovis*, contractum sit brutum. Sanè verè id *brutum* animal. Vel fuerit, ἀπὸ τοῦ βαρύτητος, id est, *gravitate*. Nam *gravem*, interpretatur Festus in *brutus*, & *ebrutus*: *immobilem* (ut videtur) Servius, quem vide ad illud X Æn. *Et tremefacta sole tellus*, &c. Ut propriè locutus sit Horatius, lib. I, od. XXXIV, cùm *terram* vocat *brutam*, id est, *gravem*, & *immobilem*. Et convenit huic expositio etiam Isidori, lib. X, ubi *brutum* interpretatur, *sensu carens*. Nam terra à sensu longissime abest. Sed κατὰ μεταφορὰν ὑποκορικόν, postea vox hæc, tum *tardis* ac *stupidis*, accommodata; quomodo Plinius, lib. XI, c. XXXVII, ait: *Bruta æstimantur animalium, quibus durum cor riget: audacia, quibus parvum est: pavida, quibus prægrande:* tum *stultis*, unde L. Junius, primus consul Romanus, *Brutus* dictus est, quòd se ad imitationem stultitiæ effinxisset, ut contemtu tutus esset à Tarquinio, qui patrem fratremque ejus interemerat. Auctores Dionysius, Livius, Plutarchus, alii. Ovidius lib. II Fast.

> *Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset*
> *Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.*

At

At hinc est, quod Dionysius quidem Halicarnassensis, lib. iv; & Glossæ Græco-Latinæ in Cyrilli calce inventæ interpretantur ἠλίθιον Festus, in *obbrutui, stupidum*; Nonius, *hebes*, & *obtusum*. Quod si hæc præcipua est significationum, non illa, quam prius dicebam, posses deducere ab Chaldaico בירות, *biruth*, id est, *stupiditas, stultitia*. Ab ea significatione, qua ἀναισθητεῖν significat, *obbrutescere*, pro, sensum vitamque amittere, de anima dixit Lucretius, lib. iii:

Nec refert, utrum pereat dispersa per auras,
An contracta suis e partibus obbrutescat.

Ab eadem significatione est, quod notat *obstupescere*, quia & id cùm fit, sensuum animique vigor amittitur. Afranius apud Festum: *Non possum verba facere; obbrutui.*

B U

BUBALUS, Græcè βούβαλος, vulgo sumi solet pro bove silvestri, qui alter *urus* vocatur. Ita accipit Martialis, sive alius in Spectaculorum libello:

Ille tulit geminos facili cervice juvencos,
Illi cessit atrox bubalus atque bison.

Ac apud Agathiam quoque lib. i Histor. legas: Νῦν δὲ ἐπὶ ἀγριον ἰὸν ταῦρον ἀπὸ ὑπεραλάξη, μέγαν τε καὶ ὑψίκερων, οὐ τῷ ἡμέρῳ ἄγαν τινὶ καὶ ἀροτῆρι, ἀλλ' ὑλονόμον καὶ ὄρειον, καὶ τοῖς κέρασι τὸ ἀντίπαλον διαφθείρον· βουβάλους οἶμαι τόδε τὸ γένος καλοῦσι. *Nunc verò, cum venatum isset, occurrit ei taurus ingens, & excelsis cornibus, non domito & aratori similis, sed silvestris ac montanus, & quicquid obvium foret, dissperdens: bubalos puto hoc genus appellant.* Extrema verba B. Vulcanius sic vertit: *Bupalos, uti arbitror, gens illa appellat.* Quare videri possit vox Celtica. Sed non hoc dicit Agathias, quod putavit doctissimus vir. De bestiæ enim, non hominum genere, intellexit. *Bubalo* autem nomen potiùs à *similitudine bovis*. Isidorus, lib. xii, cap. i: *Bubali vocati per derivationem, quòd sint similes boum: adeò indomiti, ut præ feritate cervicibus non recipiant. Hos Africa procreat.* Sed aliud Græcis & Latinis antiquis *bubalus* erat. Plinius, lib. viii, cap. xv: *Germania gignit insignia boum ferorum genera, jubatos bisontes, excellentique vi & velocitate uros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cùm id gignat Africa, vituli potius cervi-ve quadam similitudine.* Similiter Solinus, cap. xxiii. *Bubalus* igitur integrius loquentibus Africanum animal erat, cervi quadam similitudine, sed cervo minus. Unde Hesychius: βούβαλος, δορκάδιον. Nec βούβαλος modo, sed & βούπαλις, dicebatur. Idem Hesych.: βουπάλιες, βούβαλοι. Vide de hoc animali inter alios Oppianum, Cyneget. lib. ii, vers. 300. At de *bubalo*, ut *arum* notat, vide quæ in *Urus* diximus.

BUBINARE, & *bulbitare*, vel potiùs, *imbulbitare*; sic differunt, quod illud sit, menstruis feminarum; hoc, stercore infantium, inquinari. *Bubinare* suspicor esse à *buo*, unde *imbuo*, ut propriè sit, imbuere menstruis. Vel, ut *dominor* est à *domus*, ita *bubino* erit à βύζω, quod notat, *plena confertaque*; quâ ratione *bubinare* propriè fuerit, *repleri mulierum pro fluvio*. Sed hoc conjecturæ est. At de *bulbitare* res magis paret. Est enim à βόλβιτον, quod idem ac βόλιτον, unde & derivatur, ut βόλιτον ἀπὸ τῆς βοός, vel potiùs βολῆς, ut non simpliciter βοῶν ἀφόδευσιν, signet, (quomodo explicat Scholiastes Aristophanis; ipso etiam firmante Comico, qui tribus locis, ubi à Scholiaste hæc vox explicatur, βοῶν mentionem facit) sed ἁπλῶς, *stercus* notat, quia ab animantibus βάλλεται, hoc est, ῥίπτεται: quam etymologiam apud Eustathium legimus ad Od. α. pag. 1404. edit. Rom. Festus: *Bubinare est menstruo mulierum sanguine inquinari. Lucilius: Hac, inquit, te imbubinat, & contra te imbulbitat. Imbulbitare est puerili stercore inquinari, dictum ex fimo, quod Græci appellant* βόλβιτον. Quod ad Lucilii versum, omnino placet emendatio Francisci Duzæ,

Hæc te imbubinat, & contrà te imbulbitat ille,

Vel,

—— Et contrà te imbulbitat infans.

Vocem *bubinare* etiam legas in Glossis Isidori, in quibus est: *Buvinare, sanguine inquinare mulieris menstruata.* V pro B positum ex more posterioris seculi.

BUBLEUM, sive *bublinum*, vini genus esse tradit Paullus Diaconus in epitoma Festi. Sane, οἶνος βύβλινος meminit quoque Hesiodus, ἔργ. β. Item Theocritus, & alii. Volunt sic dici à Byblo civitate, vel Byblinis Thraciæ montibus, ubi proveniebat. Sic Athenæus, Suidas, Etymologus. Scaliger, dissertatione adversus Guilandinum, dici tradit à *biblo*, sive *byblo*, stirpe Ægyptia, quæ alter *papyrus* dicebatur. Hanc enim fuisse aquaticam, indeque οἶνον ὑδαρῆ dictum βύβλινον. Itaque senario hocce quem Suidas adducit,

Ὕδωρ δὲ πίνε, τὸ δὲ βύβλινον φύγε,

indicari vult, vinum hoc adeo fuisse dilutum, ut etiam aqua eo esset firmior.

BUBO, avis est nomen à sono factum: ut Isidorus ait, lib. xii, cap. vii, & multò antè docuerat his verbis Varro, iv de L. L.: *De his* (volucribus) *pleraque à suis vocibus, ut hæ; Upupa, cuculus, corvus, hirundo, ulula, bubo: item hæ; Pavo, anser, gallina, columba.* Confirmatur id quoque tum Græcâ voce βύας, quæ *bubonem* significat (à qua Latinum *bubo* Nunnesius deducit:) tum verbo βύζειν, quæ vox est *bubonum*, βῦ sonantium. Latini id dicunt *bubulare*: unde auctor Philomelæ:

Bubulat horrendum ferali carmine bubo.

Sed & eundem sonum exprimit Hispanicum *bubo*, & Italicum *bufo*: quomodo nationes hæ *bubonem* vocant. Quare omnino falluntur, qui *bubo* venire putant à βῦ ἐπιτατικῷ, quia nempe sit τὴν μὲν ἰδέαν ὅμοια γλαυκὶ, τὸ δὲ μέγεθος οὐκ ἐλάττων ἀετοῦ *specie quidem similis noctua, sed magnitudine non minor, quàm aquila*: ut scripsit Aristotel. lib. viii hist. animal., cap. iii. Æquè falsum, quod sic vocari ajunt, sive quia *boum mugitum* voce sua imitetur, sive quod *bovem* æmuletur *cornibus*. *Bubo* quoque vocatur *inguinis morbus*, à Græco βουβὼν, quo tum *inguen*, tum *tumor inguinis* denotatur: nempe à βῦ particula ἐπιτατικῇ, & βάω, sive βαίνω, id est, *eo*: quia μεγάλως βαίνει εἰς οἴδημα. Inde *bubonium* herba, quæ inguinum præsentaneum remedium est, ut Plinius ait, lib. xvii, cap. v. Videtur & *bubo*, vel *bubio*, esse verbum. Auctor Philomelæ:

Inque paludiferis butio bubit aquis.

Sed illuc *buttit*, ex MS° codice reponit Schottus. Est id à *sono buttonis* factum.

BUBULCITO, vel *bubulcitor*, est à *bubulcus*, ac propriè signat, *bubulcum ago, boves pasco*, βουκολῶ. Plautus Mostell. Act. i, sc. i:

Decet me amare, & te bubulcitarier.

Apuleius Floridis: *Est apud illos gens, quæ nihil amplius, quàm bubulcitare, novere: ideoque cognomen illis bubulcis inditum:* At transtulisse alio videtur Varro, cum apud Nonium ait: *Vinicius meus, quod apud Plotium Rhetorem bubulcitaret, alteri in dolore non defuit.* Videtur *bubulcito* posuisse, pro declamitare more bubulcorum veterus, quàm Oratorum. In Onomastico veteri est *bubulcio*, βουκολῶ. Ambigo, utrum *bubulcito* legi debeat. Fortasse enim & *bubulcio*, & *bubulcito*, dixerunt.

BUCARDIA, βουκαρδία, à βοῦς, *bos*, & καρδία, *cor*. Plinius lib. xxxvii, cap. x: *Bucardia, bubulo cordi similis, Babylone tantùm nascitur.* Annotat ad eum locum Dalecampius, *Calladis est, sive Turcica gemma, quale ego vidi.*

BUCCA, propriè est cavitas interior genarum. Ut videatur esse ab illo Hebræo בוקה, *buca*, id est, *vacua, cava*. [à βυξ βόαξ.] Nisi malis esse à βύζω, id est, *inflo*. Nam inflantur, præsertim ab arrogantibus, qui inde dicuntur *buccones*. Sane *bucco* eâ ratione a *buccis* dicitur, quâ, Hesychio teste, γνάθων, à γνάθος, hoc est, *maxilla*. Sed distant significatione. Nam γνάθων, *parasitus*: unde Terentianus *Gnatho* nomen habet. *Bucco* verò plurimum est *garrulus*, ac imprimis, qui laudes suas plenis *buccis* prædicant: quales Belgis similiter *blaeskaken* appellantur. Isidorus, lib. x: *Bucco garrulus, quòd ceteros oris loquacitate, non sensu exsuperet.* Idem legas in Glossis Isidori, sed in his additur, *rusticus, stultus*. Glossæ Latino-Gr. Philoxeni: *Buccones*, μωρόκοποι, βουκκίωνες. Ubi vides confundi discrimen, quod antè inter *bucconem*, & *gnathonem*, ponebamus. Et sanè Plauto etiam Bacch. v. i. atque Appuleio apol. ii. *bucco*, non tam *inflatum* signat, quàm *stultum*: ut Isido-

Isidorus exponit. [à βεκκὸς *stultus*.] Imò *buccones* interdum etiam *parasiti* ac *scurræ*. Qui & *bucca* dicuntur. Ut Juvenali satyr. III, —— *notaque per oppida bucca*. Itemque sat. XI, —— *An Curtius & Matho bucca*. Errat enim vetus interpres, cùm *bucca* exponit, *jactanticuli, qui tantum buccas inflant, & nihil dicunt*. Sæpe tamen ita accipi, verum est. A *bucca* quoque diminutivum *buccula* est, pro maxilla: ut apud Suetonium in Galba, *bucculam apprehendere*. Et Appuleius, lib. III, *bucculis rubentibus*, lib. VI: *perpressâ cupidinis bucculâ*. Atque inde & *buccula* dicitur ea cassidis pars, quæ *buccas tegit*. Gloss. Philox. *Buccula*, παραγναθίς. Legas apud Juvenalem, sat. X, Spartianum in Maximino jun. item l. I de Fabricensibus, in Cod. Theodos. Hinc *buccularis*, l. ult. D. de jure immunit. Ita quidem legit Turnebus lib. IX, cap. XVI. Ubi corruptè vulgo *bacularii*. *Buccularii* sunt, qui galeas faciunt.

Buccea à *bucca*. Frustum rei esculentæ, ut, *buccea* panis apud Tranquillum. Sed sumitur ἁπλῶς, pro *pane*. Uti & diminutivum ejus, *buccella*, pro quo & *buccellum* dixere. Utrumque, ψωμίον exponitur in vett. Gloss. Hinc & *buccellatum*, panis sex unciarum. Ab eo *buccellarii* dicuntur, qui aliter domestici, vel custodes, aut stipatores corporis. Nomen ex eo, quia domini sui viverent *buccella*, sive quadra, aut pane. Isidorus in Glossis: *Scurra, parasitus, buccellarius*. Item: *Adsecula* (l. *adsecla*) *buccellarius, homo*. Ubi *homo* strictè sumitur, ut sæpe apud posteriores. Aliter de *buccellariis*, scio, Turnebus, Marcellus Donatus, alii. Sed sequor Salmasium, quem vide in aureo commentario ad histor. August. scripto.

Bucephalus, ut ait Strabo, lib. XV, nomen ἀπὸ τοῦ πλάτους τοῦ μετώπου, hoc est, quod latitudine frontis bubulum caput referret. De eodem ita Plinius, lib. VIII, cap. XLII: *Bucephalum vocarunt, sive ab adspectu torvo, sive ab insigni taurini capitis, armo impressi*. Gellius lib. V, cap. II: *Equus Alexandri regis, & capite, & nomine, bucephalus fuit*. Quamquam hinc non satis dilucet, num à similitudine capitis bubuli, an à magnitudine ita dictum censeat, ut βοῦ sit ἐπιτατικὸν, ut in βούπαις, βούλιμος, & similibus. Festus: *Bucephalus vocatus est propter quandam bubuli capitis similitudinem*. Hæc illi. Vera autem nominis ratio est, quod fuerit unus ex generosioribus equis Thessalis: qui etsi κοινῶς ita dicerentur, equus tamen Alexandri, quia tantopere historiis celebraretur, κατ' ἐξοχὴν, illud nomen retinuit solus. Hæc ita esse didicimus ex Etymologo, qui & ex Aristophanis gemino loco sententiam suam probat. Ipsum audiamus: Βουκέφαλος ὠνόμασται, ὅτι πῶς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκαλοῦντο οἱ ἵπποι ἔχοντες ἐγκεκαυμένον βουκράνιον. Ὅτι δὲ τῶν Θετταλικῶν ἵππων τινὲς ἐκαλοῦντο βουκέφαλοι, δηλοῖ Ἀριστοφάνης ἐν Ἀναγύρῳ, Μὴ κλαῖ' ἐγώ σοι βουκέφαλον ὠνήσομαι. Καὶ πάλιν, ψήχε' ἠρέμα τὸν βουκέφαλον, καὶ κοππατίαν. Vera igitur nominis ratio est, quod generosioribus equis Thessalicis (qualis fuit ille Alexandri Magni) inureretur bucranium, sive cranii bubuli figura: quomodo Σαμφόραι, vocati equi, quibus impressum Σ, quasi σὰν φέροντες, hoc est, σῖγμα (nam Græcis vetustioribus, Eustathio teste, litera hæc vocata σὰν, Syrorum more, qui σὶν dicunt pro *Sin*, vel *Schin*, *I* in *A* converso,) quomodo item Κοππατίας, dixere equos, quibus inustum κόππα, quo nomine, si Hesychium, Eustathium, & Aristophanis Scholiastem audimus, κάππα antiquis signabatur: sed revera sic dicta *Kophe*, sive *Kuph*, quæ ejusdem est potestatis ac Latinorum *Q*. Vide quæ de hac litera monet Jos. Scaliger, Animadversionibus Eusebianis, in longa illa, sed & longè doctissima, digressione de literis Ionicis. Rob. Titius, *samphora*, & *coppatiu*, scribendum putavit: sed spissè errat, cum σαμφόραι, & κοππατίαι, Græcè dicatur. Ergo ut Πανδέκται, est *Pandecta*, ita Σαμφόραι, & Κοππατίαι, *Samphora*, & *Coppatia*.

Bucerus, βούκερως, à βοῦς, & κέρας, ut propriè sit, *bubulis præditus cornibus*. Nisi βοῦ hic auget, ut sit *ingentia habens cornua*. Sed prius magis placet, ut *boves* signet. Pro eo & *bucerius* dicitur. Lucretius lib. II, vers. DCLXIII: *Buceriaque greges*. Ita est in MSS^tis, & apud Nonium Marcellum: sed usitatius est *bucerum*, ut apud eundem Lucretium, lib. V, vers. DCCCLXIII:

Lanigeraque simul pecudes, & bucera secla.

Et Ovidium, lib. VI Metamorph.

—— *Armentaque bucera pavit.*

Imò est & apud Festum: *Bucerum pecus de bubus dicimus*. Et in Philoxeni Gloss. scriptum, *Bucerum*, γέννημα βοὸς ubi βοὸς, legendum paret. Rectè verò *secla*, quod est in versu Lucretiano, Glossographus interpretatur γεννήματα hoc est, *propaginem, sobolem, genus*. Nam & similiter, lib. II, ait: *Secla animantum*, &, *Secla ferarum*; & lib. III: *Scriptorum secla priora*. Quæ non aliter, quàm μετωνυμικῶς, accipi debent.

Bucetum, à *bubus*. Signat locum, ubi boves pascuntur, & universè armenta. Usus Lucanus, lib. IX, vers. CLXXXV: item Sidonius, lib. II, epist. II. Legitur & *bucita* per *I*, quomodo Varronem vocare censet Scaliger. Ita enim corrigit in IV de L. L.: *Quòd ea pecus in bucita, tum antiquum oppidum, exigebant*. In vulgatis unica voce legitur *bucitatum*. Idem Scaliger tuetur receptam lectionem apud Gellium, lib. XI, cap. I: *Quoniam boves Græca veteri lingua ἰταλοὶ vocitati sunt, quorum in Italia magna copia fuit, bucetaque in ea terra gigni pascique solita sunt compluria*. Ubi pro *buceta*, alii *bucera* reponunt, id est, *armenta*. Quod mihi quidem sententia requirere videtur, propter sequentia illa, *gigni, pascique*: etsi non ignoro, ut ea interpretetur Scaliger. Idem vir summus censet, *bucita* dici, quia eo *boves cieant*, id est, compellant. Et pro eo sunt Glossæ Isidori, ubi disertim, *Bucita, pascua, ubi cientur boves*. Sed si dixere *bucita*, & *buceta*, absque dubio eadem vox erit, nec diversa quærenda est origo. At *buceta* secundam producit apud Lucanum. Ut omnino ea forma sit factum, qua dicimus *dumetum, oletum*, & similia. Quod igitur *bucitum* dixere, id factum *E* in *I* abeunte.

Bucina, & *bucinus*, sic distinguit Flavius Caper, libello de Orthographia: *Bucina erit tuba, quâ signum dat bucinator: bucinus ipse canor ex hac editus*. Dicta *bucina*, quia quasi *bou bou* canit. Id voluit Varro, lib. IV de L. L., cum ait: *Etiam buccinator à vocis similitudine & cantu dicitur*. Ac nomen sit à *vocando*, quasi *vocina*: si fidem habemus Isidoro, lib. XVIII, cap. IV. Sed hoc ineptum. Aliis placet, *buccinam*, vel à *bucca* sic dici, vel à *bove*, quia boum exprimat mugitum: quæ duo etyma ponit Perottus. Posteriorem verò eo firmatum it, quod Græci dicunt βυκανιστὴς, & βυκανιστήριον. Glossæ Cyrillo tributæ: Βυκανιστὴς, *buccinator*. Βυκανιστήριον, *buccina, buccinum*. Sed meritò addit Perottus, judicare se has voces Græcos hausisse à Latinis. Neque enim quisquam eorum qui purè scripsere, sic locutus. At posteriori ævo etiam βύκκινον legas, pro *buccina*: ut apud Nicetam in Manuele Comneno, lib. VI. Leonem, Constit. VII, & alios. Similiterque βυκκινάτωρ, pro *buccinatore*, dicunt Codinus, Cedrenus, Leo, & alii: quemadmodum te docebit Glossarium Græco-barbarum doctissimi Meursii. Sed hæc quomodocunque vidit Perottus; Verum autem etymon non magis perspexit, quam Isidorus. Est enim *buccina*, à βυκάνη, ut *patina*, à πατάνη, *trutina*, à τρυτάνη, &c. Festus: *Buccina quam nos appellamus, Græci βυκάνην, à similitudine soni, dicunt*. Sic enim legendum. Glossæ Philoxeni: *Buccinum*, βυκαίνη. legendum βυκάνη. Sanè & Suidas docet, βυκάνη esse ὄργανον μουσικόν. Ac βυκανιστὴς, ab eo dixit Dionysius Halicarn., pro quo posteriores βυκινάτωρ dixisse, antè dicebamus. Βυκάνη verò Festo videtur à sono nomen accepisse. Sed docuit me Angelus Caninius, omnino esse à Syriaco & Arabico בוק, *buk*, quod *tubam* notat. Quamquam, si Syriacum illud à sono fiat, etiam alterum, quòd Græcam solùm terminationem assumpsit, à sono factum dici potest. Hieronymus epist. ad Dardanum ait: *Bucca vocatur tuba apud Hebræos: deinde per diminutionem buccina dicitur*. Sed videtur Syriacum illud *buk* spectâsse. Nam Hebræis בוקה, potiùs est *vacua*, vel *cava*. De usu *buccinæ*, & an differat à cornu, docebit Lipsius de Militia Romana, lib. IV, Dial. X. A *buccina*, vel *buccinum* (utroque enim modo dicitur,) conchæ marinæ datum nomen *buccinum*. Plinius lib. IX, cap. XXXVI: *Buccinum minor conchâ, ad similitudinem ejus buccini, quo sonus editur, unde & caussa nomini*.

Bucolicon carmen, βουκολικὸν, hoc est, *pastorale*, à βουκόλος, quod ex βοῦς, *bos*, & κόλον, id est, τροφὴ: ut βουκόλος propriè *bubulcum* notet: generatim tamen pro *pastore* accipitur,

tur, quia boves inter ea, quæ pasci solent, principatum obtinent. De *bucolico carmine*, vide quæ scribit Servius ad Ecl. I.

BUFO, ab Servio in I Georg. dicitur esse *rana terrestris nimiæ magnitudinis*. Ut videri possit esse à particula βȣ͂, quæ *magnitudinem signat*. Vel fuerit a βȣ͂ς, *bos*, & φύω, vel potius φάω, *occido*: quod voluisse videtur Perottus, cùm ait, plerosque ita dictum putare, quia devoratus à bobus eos angina necet. Addit Martinius, posse & deduci à βύζος, id est, *plenus, con ertus*: vel βȣβὼν, qui *inguinis* est *tumor*. Tumida enim bestia est, unde Belgis proverbium, *hy swelt als een padde*. Quod & Germanis in usu. Sed his dicitur *eine krote*, vel *erdkrote*. Græcis est μυοξὸς, si credimus Onomastico veteri. Nam μυοξὸν esse *glirem*, censet Cæsar Scaliger, adversus Cardanum Exercit. CXXIII.

BUGLOSSUS, vel *buglossum*, βȣ́γλωσσος, seu βȣ́γλωσσον, quia ὅμοιον βοὸς γλώσσῃ, ut Dioscorides ait, lib. IV, cap. CXXVIII, aliis CXXIII. Atque addit, ὅπερ καθιέμενον εἰς τ̃ οἶνον εὐφροσύνην δοκεῖ εἶναι. Similiter Plinius, lib. XXV, cap. VIII: *Jungitur huic buglossus, boum linguæ similis: cui præcipuum, quod in vinum dejecta animi voluptates auget, & vocatur euphrosynum*. Atque idem dicit Isidorus, lib. XVII Origin. cap. IX. Quidam ob vim exhilarandi ei tributam, idem, Galeno teste, esse autumant, ac Homericum *nepenthes*, quod ita dicitur à νὴ particula privativa, & πένθος, id est, *luctus*; quia *animi tristitiam pellat*. Quam autem hodie *buglossum* vocant, ea non est *buglossus* veterum, sed quæ *borrago*, vocatur. Pro quo apud Appuleium, lib. de herbarum medicaminibus, *corrago* scriptum est. Itaque prius *corrago* videtur dicta, quia *cordis affectibus* opitularetur: prout Matthiolus ἐτυμολογίζει. Juniores ex principe consona secundam fecerunt.

BULBUS, à βολϐὸς, o mutato in u, quomodo qui Græcis Νομάδες, Latinis dicuntur *Numidæ*, & quæ Græcis Πολυξένη, veteribus Latinis est *Pulyxena*. Βολϐὸς verò dictus, quasi ὁ βίᾳ γῆθεν ἀναϐαινόμενος ut ex Herodiano Grammatico tradit Eustathius. Simplicius dixisset, esse ἀπὸ τ̃ βολῆς, inserto ϐ, quomodo alibi à βολὴ deducit βόλιτον καὶ βόλϐιτον. A βολϐὸς est βολϐίνη, quippe *bulbi* species. Sed Latini, ut pro βολϐὸς, *bulbus*; ita pro βολϐίνη, *bulbine*, dixere. Vide de ea Theophrastum, lib. XVII, cap. XIII. & Plinium lib. XX, cap. IX.

BULEUTAS nominat Plinius, lib. X, epist. CXIII. Ita dicti in Græcia & Asia *senatores*. Βȣλευταὶ, à βȣλὴ, *consilium*. Qua *bules* voce usus idem eadem epistola: *Eos qui in bulen a censoribus leguntur*. Similiter *buleuterium*, ubi *senatus conveniret*, apud Ciceron. Verr. IV: & Plinium, lib. XXXVI, cap. XV. Latini *curiam* vocant.

BULGA, ut ait Nonius, *est folliculus omnis, quam & crumenam veteres appellarunt: & est sacculus ad brachium pendens*. Lucil. Satyr. lib. VI:

Cui neque jumentum est, nec servus, nec comes ullus,
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet ipse.
Cum bulgâ cœnat, dormit, lavit. Omnis in unâ
Spes hominis bulgâ, hac devincta est cetera vita. [*bulga hac devincta lacerto est.*]

Varro Octogesi. περὶ νομισμάτων· *In quo nobilius est Philippeum, quod accipimus, quàm quod bibimus; cum alterum addamus in bulgam, alterum in vesicam*. Lucill. lib. XXVI: *Ita ut quisque nostrum e bulgâ est matris in lucem editus*. Hæc Nonius. Ajunt, Latinos *Bulga* vocem accepisse à Gallis, qui hodieque dicunt *bouge*, & diminutivo usitatiori *bougette*. Favet Festus: *Bulgas Galli sacculos scorteos appellant*. Sed quid repugnat, quo minus Gallos hanc vocem dicamus accepisse à Massiliensibus, qui Græcè loquebantur? Nempe ut *bulga* sit ex βολγὸς, pro μολγὸς, quod, Hesychio teste, est βόειος ἀσκὸς, *saccus coriaceus*, *bulga*. Æoles μ in ϐ convertunt: quomodo dicunt, βύρμαξ pro μύρμαξ, βύρμηξ pro μύρμηξ, & similia. Similiter igitur pro μολγὸς βολγὸς, unde *bulga*.

BULIMUS, & *bulimia*, βȣ́λιμος, & βȣλιμία, à λιμὸς, *fames*, & particula βȣ, quam amplis rebus Græci præponunt, teste Festo, qui iccirco interpretatur, *magnam famem*. Aliter vocatur φαγέδαινα, ἀπὸ τ̃ φαγεῖν ἄδην, *quod affatim edatur*. E Latinis *phagedæna* vocem reservant, Plinius lib. XXVI, cap. XI. & Cælius Aurelianus, qui de ea tractat, lib. III Tard. Pass. cap. III. Horatiano edacitas præter consuetudinem appellatur.

BULLA, propriè πομφόλυξ, ut interpretantur Glossæ Cyrilli. Utrumque forte sit inter ὀνοματοπεποιημένα. Hujusmodi enim sonum edunt bullæ in liquidis excitatæ. [πίλα, *pila* de quo vide Salm. ad Sol.] Quanquam & à βρύω deducere possis, ut propriè sit, quod ebullit è terra, quæ πηγαῖς βρύει, hoc est, *scaturit*, ac *diffluit*. Vel à βλύζω, quod idem notat, teste Hesychio. Vel, quod maxime placet, a φλύω, quod est, *ferveo, bullio, ebullio*. Κατὰ μεταφορὰν verò *bulla* aliis rebus tribuitur. Nam in ostiis *bullæ* dicuntur, *umbellata clavorum capita*, quibus ditiorum fores exornabantur. Meminit eorum Plautus, Asin. Act. II, sc. IV. Hinc *bullatas nugas*, dixit Persius, Satyr. V. Nisi ἁπλῶς potiùs *bullata*, pro vanis & inanibus, instar *bullæ* spiritu in aqua excitatæ, perque aëra volitantis, sed mox pereuntis. *Bulla*, quoque insigne erat ætatis prætextatæ. De quo sunt hæc Asconii verba in III Verr. *Simul cum prætextâ etiam bulla suspendi in collo infantibus ingenuis solet aurea; libertinis scortea; quasi bullientis aquæ; sinus communiens, pectusque puerile*. At unde ea notio? An à propria *bullæ* significatione, sive quia esset πομφολυγώδης, hoc est, *bullæ similis*: sive ad significandum, pectus puerile affectibus, aquæ instar, perpetuò bullire? An à Græco βȣλὴ, id est, *consilium*? Sanè Varro (ut Plutarchus tradit, ἐν Ῥωμ. quæst. c. I.) putavit esse ab Æolico βόλλα, pro βȣλὴ, ac pueris id datum, ut εὐϐȣλίας σύμϐολον, hoc est, *boni consilii signum*. Festus itidem, sive Paullus, ait, à βȣλὴ esse, ac geminam ejus etymi caussam ponit: nempe, vel quia pectus tegat, ut quo βȣλὴ, hoc est, *consilium*; vel quòd adhiberetur ad indicandum, puerilem ætatem alieno indigere consilio. Huc quoque referri posset, quòd esset *cordis figura*, ut Macrobius indicat his verbis, lib. I Saturn. cap. VI: *Nonnulli credunt, ingenuis pueris attributum, ut cordis figuram, in bulla ante pectus annecterent, quam inspicientes, ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent*. De origine *bullæ*, sic Plinius, lib. XXXIII, cap. I: *Sed à Prisco Tarquinio omnium primo filium, cùm in prætexta annis occidisset hostem, bullâ aureâ donatum constat: unde mos bullæ duravit, ut eorum, qui equo meruissent filii, insigne hoc haberent, ceteri lorum*. Hinc *bullatus heres*, Juvenali, Sat. XIV. quod vetus interpres *parvulus* interpretatur: quippe *bullam* adhuc *gestans*, quod fiebat usque ad annum XIV. Nam, ut Porphyrius testatur, in Horatii lib. I, Sat. V, puberes facti Laribus eam suspendebant, ut puellæ Veneri pupas suas: unde Persius Sat. V:

Bullaque succinctis laribus donata pependit.

BUMASTUS, βȣ́μαστος, uvæ genus, crassioris mammæ instar intumescens: unde & nomen. Nam βȣ͂ς, *bos*; μαςὸς, *mamma*. Plinius lib. XIV, cap. I: *Tument vero mammarum modo bumasti*. Virgil. II Georg.

—— *Tumidis bumaste racemis.*

Ubi sic Servius: *Bumastus, uva in mamma bovis similitudinem*. Probus itidem, *Bumastus, quod imitetur papillas vaccæ*. Meminit & Columella, lib. III, cap. II; & Macrobius, lib. III Saturn. cap. XX. ubi addit, *bumammam* Latinis vocari. Et sanè ita appellarat Varro, lib. II de R. R. cap. V: *Novi*, inquit ille, *majestatem boum, & ab his dici pleraque magna, ut* βȣ́συκον, βȣ́παιδα, βȣ́λιμον, βοῶπιν, *uvam quoque bumammam*. Unde colligo, Varronem putasse, *bumastum*, & *bumammam*, non tam dici à similitudine *mammæ bubulæ*, quàm à particula βȣ͂, quæ magnitudinem signat. Dalecampius ad superiorem Plinii locum annotat, etiam *uvas ollares* vocari, non modò à Cælio Aureliano, sed etiam Martiale, lib. VII, epigr. XVII. Ac similiter Aetio dici, σταφυλὴ ἀπὸ χύτρας· uti & σταφυλὴ ἐκ τ̃ στεμφύλων Dioscoridem quoque appellare σταφυλὴ ἐκ στεμφύλων, καὶ ἐκ τ̃ βικῶν. Est & *bumastus*, herbæ genus, quod aliter *bumanes*. Hesych. Βȣμανὶς, εἰ ἢ βȣ́μαστον, εἶδος βοτάνης. Nomen utrumque, quia *eo gauderent boves*. Nempe βȣμανὶς, quia *insanum in modum* ament. Βȣ́μαςος vero, à μάσω, *quærere*: unde μαςὸς, *quæsitus*. Legitur apud Maronem in Culice: *Bumastusque virens*. Sic enim editt. vett. ut Mediolanensis; anni CIↃ CCCC LXXX. Aldina CIↃ IↃ XXXIV. Posteriores *buphthalmus* edidere.

BU-

Bunias, *bunion*, βουνιὰς, βουνίον, napus silvestris; à βουνὸς, id est, *collis*, ob figuram, quia colles refert. Nam in altum excrescit, cum orbiculari tumore.

Buprestis, Gr. βούπρηστις, insectum est, de genere cantharidum, habens pedes, sanguine carens: unde paret, male cum *ricino* confundi, qui hirudinis genus est, grandis pulicis similis, pedibus carens, & sanguine tumens: ut liquet ex iis, quæ de *bupresti* scribunt Dioscorides, lib. II, cap. LV; & lib. VI, cap. III. Galenus lib. XI, de simpl. med. facult. Plinius lib. XXX, cap. IV. de *ricino* autem Cato de re Rust. cap. XCVI. Varro, lib. II, cap. IX; Plin. lib. XXX, cap. XII, & inprimis Cæsar Scaliger, Exercit. CXCVII, dist. VII. Vocis *buprestis* originem indicat Nicander in Alex.:

Ἤ καί τε δαμάλαις, ἐρυγάστρας αἵ τε μόσχους
Πίμπρησι, ὁππότε θῆρες νομαζόμενοι δατέονται,
Τοὔνεκα τὴν βούπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες.

Id sic transtulit Gorræus:

—— fortes nunc illa juvencos,
Nunc vitulos inflat, si quando pascua læta
Carpentes avido lacerarint ore latentem:
Unde illam Graio buprestida nomine dicunt.

Dubitatur autem, cum πρήθειν, tum *inflammare* significet, tum *inflare*, utra hic significatio habeat locum. Plinius priori modo accepisse videtur. Sic enim ille, lib. XXX, cap. IV: *Buprestis animal est rarum in Italiâ, simillimum scarabæo multipedi. Fallit inter herbas bovem maximè, unde & nomen invenit: devoratumque, tacto felle, ita inflammat, ut rumpat.* Quæ ipsa totidem verbis exscripsit Isidorus, lib. XII, cap. ult. Sed apud eum, etiam in MS meo antiquissimo, pro *rarum*, meo judicio, vitiose legitur *parvum*: proque *multipedi* corrupte itidem *longipedum*, editum est. Quanquam verò, tum Plinius, tum Isidorus, πίμπρησιν, vertant *inflammare*: tamen vir doctissimus Jo. Gorræus putabat potius transferendum *inflare*, idque tum quia inflationi potius, quam inflammationi succedit ruptio: tum autem, quod Dioscorides, qui fidus Nicandri interpres esse solet, scribat, *buprestide* magnos excitari tumores, qui inflationem potius, quam inflammationem, sequuntur: tum quod experientia ipsâ *buprestim* inflare comprobetur. Quod verò ad Plinii auctoritatem, *inflat* pro *inflammat*, apud eum legendum, suspicatur. Ego nihil mutandum puto, partim quia *inflammat* inveniam in antiquissimis, tum prelo excusis, tum manu exaratis, tam Isidori, quam Plinii, codicibus: partim quia nihil prohibet, simul inflare, & inflammare: nec inflationem solum, sed & inflammationem tumor sequitur, aut ruptura: ut tum ex ulceribus notum, tum fulmine nubes rumpente. Meminit *buprestis* quoque Marcianus, L. III. §. alio SC. ff. ad legem Cornel. de sicar. Sed apud eum legitur *bubrostis*. In Pandectis verò Florentinis habes *bubrestis*. Est & *buprestis* herbæ genus, ab eadem caussâ ita appellatum, quod ostendit hic locus Plinii, lib. XXII, cap. XXII: *Buprestim magnâ inconstantiâ Græci in laudibus olerum etiam habuere: iidemque remedia, tanquam contra venenum, prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est, boum certe venenum est, quo dissilire degustato fatentur.* Galenus, in Gloss. Hippocratis, λάχανον ἄγριον appellat. Ac Hesychius, etiam λαχάνου speciem facit. Descriptionem ejus si voles, Theophrastum adi lib. VII, de plantis, cap. VIII.

Buphthalmum, βούφθαλμον, herba sic dicta, à βοῦς, & ὀφθαλμὸς, quod *sit similis boum oculis*: ut tradit Plinius, lib. XXV, cap. VIII. Isidorus, lib. XVII, cap. IX, ἁπλῶς tradit, *ab oculis* sic nominatum, ut ex eo cognosci non possit, utrùm senserit, βοῦς hic animal notare, an esse ἐπιτατικὸν quam notionem in compositione etiam Varro agnoscit, lib. II de R. R. cap. III: *Novi majestatem boum, & ab his dici pleraque magna.* Ubi obiter videmus, bubus tribui majestatem, quam superstitiosuli quidam regibus metuunt tribuere, quasi divinæ sic majestati injuria fiat. Plinius memorato loco addit, quibusdam vocari *calchan*. Sed κάλχα videtur aliud esse: nempe Latinorum *caltha*. Nam Siculi κάλχα. pro κάλχα, vel κάχλα, dixere. Nec Romani videntur habere, quo *buphthalmum* exprimant, ideoque Græcam appellationem retinuit Maro in Culice: *Buphthalmusque virens.* Tamen apud Neophytum quoque legas: χρυσάνθεμον, ἢ χάλκας, οἱ δὲ χαλκῖτιν, οἱ δὲ χαλκάνθην, οἱ δὲ χαλκάνθεμον, οἱ δὲ βούφθαλμον, Ῥωμαῖοι κάλθα. Etiam Glossæ: *Caltha*, βούφθαλμον. Quæ argumento sunt, aliquos βούφθαλμον vocasse *caltham*. Nimirum Romani vocem eam etiam *caltha* ob similitudinem tribuêre, significatione latiùs extensâ, quod iis insolens non est, ut non semel ostendimus.

Bura, quæ Maroni *buris*, est pars aratri posterior incurvata: ut interpretatur Nonius. Unde Maro, I G.:

Continuo in silvis magna vi flexa domatur
In burim, & curvi formam accipit ulmus aratri.
Huic à stirpe pedes temo protentus in octo,
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso.

Satis hinc liquet, esse imam temonis partem, cui aptatur dentale, uti dentali vomer præfigitur. A *bubus* sic dici, scribit Varro, lib. IV de L. L. Plenius illi, qui à *bura* dici ajunt, quasi βοὸς οὐρὰ, quod instar caudæ bovinæ incurvata sit. Ita Servius, in I Georg.; & Isidorus, lib. XX, cap. XIV. Ubi corruptè, *boosira*, vel *boosoria*, legitur in MSS. pro *boosura*. Perottus derivat ab *uro*, quod, ut curvari possit, ante peruritur. *B* præponitur, ut in *bustum*. Imo idem sensisse videtur Philargyrus, ut qui *burim* esse dicat, *partem aratri curvam, quæ, ut curvari possit, ante prauritur.* Sed verisimile magis est, *buris* esse ex Æolico βῦνις, pro ὕνις, quo *vomer* significatur. *N* crebro abit in *R*. ut, à φονᾶν, *furere*; à μονὰ, *mora*; à δεινὸς, *dirus*; & similia. Si displicet, quod significatio non omnino eadem est, dicamus, quia *bura*, pars est aratri incurva, κατὰ μετάθεσιν fieri *bura* ex *urba*. *Urbum* enim, & *urvum*, dixere veteres pro *curvo*. Indeque incurvam aratri partem *urbum* quoque dictum, clarè Varro indicat, in IV de L. L. Ac similiter Isidorus, lib. XV, cap. III: *Urbs ab urbo, parte aratri, quo muri designabantur.* Qua de re plura in *Urbs*. Onomasticon vetus *buram* interpretatur ἐχέτλη. Sed in Glossis Cyrilli, ἐχέτλη vertitur *stiva*, quæ à *bura* differt. Etiam in Glossis legas: *Buris*, ῥυμός. Atqui ῥυμὸς, *temo*: *buris* autem non temo, sed ima ejus pars. At *buris*, γύης, quod Hesychius exponit, τὸ κατώτατον μέρος τοῦ ἱστοβοέως. Julius Pollux: Ὁ δὲ ῥυμὸς ἐμβέβληται ἐν τῷ ... τὸ μὲν ἐπικαμπὲς αὐτοῦ, ᾧ ἐντίθεται τὸ ἔλυμα γεγομφωμένον, γύης· τὸ δὲ μετὰ τὸν γύην, ἱστοβοεύς. Ἔλυμα verò dicitur παρὰ τὸ ἐλύειν τὸ καλύπτειν, ut ad Hesiodum notavit Proclus.

Burdo, id est, *mulus*, à פרד, *mulus*.

Burgi, sunt limitum ὀχυρώματα, hoc est, *arces ac propugnacula*: indeque Germanicum *burg*, à quo *burggravii*, hoc est, arcium præfecti. Est verò *Burgus* à Græco πύργος. Hoc fortasse ab Hebræo בירה, quod *basilicam*, aut *palatium* notat. Germani Π in B mutavere, exemplo Macedonum, qui Βερονίκη dicunt pro Φερονίκη. In Glossis Cyrillo tributis legere est: πύργος, *turris*, *bugus*: ubi *burgus* legendum, quivis videt. Quia verò ex limitaneis arcibus castrisque temporis tractu urbes factæ, inde est, quod per Germaniam aliisque locis tot *burgos* habemus. Inde etiam est, quod civis sive oppidanus Gallis est *bourgeois*, Belgis Germanisque, *burger*. A *burgis* quoque *Burgundiones* nomen accepisse, præter Paulum Diaconum, Luitprandum & alios, tradit Isidorus, lib. IX, cap. II, & IV. Pro *burgis* etiam *clusuras* dixere: ut in leg. II. §. in Sardin. & leg. curæ. Cod. de offic. mag. officiorum. Luitprandus, Ado, Sigebertus, aliique ejus ævi scriptores, *clusas* pro eo dicere solent: ut monet Pythœus, Subsecivorum lib. I, cap. XIV. Dictæ verò *clusa* & *clusura*, à *claudendo*, quasi *clausa* & *clausura*; quia regionum tanquam *claustra* essent. *A U* in *U* mutari paret ex *defrudo*, à *fraudo*; *cupa*, à *caupa*; item *accuso*, *recuso*, & similibus à *caussa* venientibus.

Burrire, est ὀνοματοπεποιημένον, ad sonum formicarum exprimendum. Appuleius lib. VIII Met.: *Cujus in ipso carioso stipite, inhabitantium formicarum nidificia burriebant.* Nam *bulliebant*, quomodo emendat Beroaldus, nec manuscripti aut editi cujusquam codicis fide subnixum est; nec sonum formicarum tantopere exprimit, ut bene observavit P. Colvius. Addere illud potuit, formicam Græcis βύρμακα etiam vocari, à sono, ut arbitror. Hesychius, Βύρμακας, μύρμηκας. Quamquam & Græcum βύρμαξ, & Latinum *burrire*, videri

quēat

queat esse à βρύω, id est, *scaturio*. Quippe post verba allata continuò subjicit Appuleius: *& ultro citroque commeabant, multijuga scaturigine.*

Burrus, à Græco πυῤῥὸς, quod idem notat. Gloss. Philoxeni: *Burrum*, ξανθὸν, πυῤῥὸν Festus: *Burrum dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum; unde rustici burram appellant buculam, quæ rostrum habet rufum. pari modo, rubens cibo ac potione ex prandio, burrus appellatur.* Sanè ab hac *burri* significatione Comicis dicuntur *Barrhiæ*, οἱ Πυῤῥίαι, à colore capillorum. Ab eodem vultus colore esse videtur, quod Hispanis ebriosus, *borracho* appellatur. At à generali notione fuerit, quod *asellam*, quæ colore ad τὸ πυῤῥὸν accedit, *burram* nominant, ut ad Glossas Philoxeni monuit præceptor meus B. Vulcanius. A *burrus* quoque Latinis *burranica* dicebatur mulsum lacte dilutum. Idem Festus: *Burranica potio appellatur lacte commixtum sapa. à rufo colore, quem burrum nominant. Burranicam* igitur designat Ovidius, cum quarto Fastorum ait:

Dum licet appositâ veluti cratere camellâ
Lac niveum potes, purpureamque sapam.

A *burranica* vero *vas burranicum* dictum censeo, ut à *vino*, *vinarium*. Paullus ex Festo: *Burranicum genus vasis.* Etiam vestis genus *burrus*, vel *byrrus*, vel *birrus* dicebatur: nempe quia plurimum esset coloris burri, sive rufuli. Habes leg. 1. Cod. Theodos. *De habitu quo uti oportet intra urbem.* Verba apponam: *Servos sanè omnium, quorum tamen dominos sollicitudine militiæ constat non teneri, aut birris uti permittimus, aut cucullis.* Legas quoque apud veterem Persii interpretem, qui in Sat. 1: *lacernam* interpretatur *birrum*, ac esse ait *pallium fimbriatum*, quo soli milites utebantur. Distinguit tamen Severus Sulpitius dialog. 1, cap. xiv: *Illa ut byrrhum rigentem, hæc ut fluentem texat lacernam.* Itaque non multum, attamen aliquid inter ea discriminis fuisse censeo. Dicere etiam liceat diversimode loqui scriptores, quia sæpe fit, ut rebus tempore mutatis maneat vetus appellatio. *Birrus* gestamen philosophorum erat Gentilium, nec non Christianorum sacerdotum. Unde in vita Cypriani, à Pontio ejus diacono conscripta, legas, *birro* fuisse indutum, cum ad supplicium duceretur. Augustini quoque verba sunt in sermone divers. ad clericos suos: *Offeratur mihi, verbi gratia, birrum pretiosum: forte decet episcopum, quamvis non deceat Christianum.* At pretiosius est, quam ut deceat monachum, statuit Cassianus, de habitu monachi, cap. vii. Atque idem tradidit Isidorus. Non desunt tamen, qui putent, *burram* adeo vile fuisse vestis genus, ut etiam pro nugis & ineptiis sumeretur. Nempe quia apud Ausonium legatur, Idyll. viii

At nos illepidum novum libellum
Burras, quisquilias, ineptiasque.

Verum opinatur Scaliger in Auson. Lect. poëtam uti hic voce Aquitanica: quando hodieque major pars Aquitanorum *burras* dicat, pro *quisquiliis*. Negare interim non possumus etiam *burram* dici, pro *burro*: & pro vili veste accipi. Quod ostendunt versus hi Eucheriæ in epigrammatis antiquis:

Nobilis horribili jungatur purpura burræ.
Nectatur plumbo fulgida gemma gravi.

Græci ex *birrus* fecere βῆῤῥος quomodo vocatur concilii Gangrensis can. xii: Artemidoro lib. ii, cap. iii dicitur βηῤῥίον. Suidas vocat βίῤῥον. Unde βυῤῥοφόροι apud Palladium in Lausiaca, ubi de Serapione.

Bursa, à בשׂר, *pellis, cutis.* [βύρσα.]

Bustum, si ἁπλῶς sepulcrum notaret, videri possit venire à βύω, id est, *tego, operio*. Nunc ab *urendo* dici paret. Sed dubium, an dicatur quasi *bene ustum*, quæ veterum est sententia, an κατ᾽ ἀφαίρεσιν, fiat ex *combustum*, an antiqui dixerint *buro*, unde *comburo*: an ἁπλῶς fiat ab *ustum* præposito *B*, more Æolum, qui, pro ῥῆτορ dicunt βρῆτορ. Quæ maximè nobis placeat sententia, dicimus voce *Uro*. Quid *bustum* sit, docet Donatus in xi: *Busta, inquit, sunt loca, in quibus jam corpora arserunt.* Plenius que Festus his verbis: *Bustum propriè dicitur locus, in quo mortuus est combustus, & sepultus. diciturque bustum quasi bene ustum. ubi vero combustus quis tantummodò, alibi vero est sepultus, is locus ab urendo ustrina vocatur. sed modò bustum, eò, quòd sepelitur, sepulcra vocamus.* Servius ad xi Æn.: *Pyra est lignorum congeries. Rogus, cum jam ardere cœperit, dicitur. Bustum verò jam exustum vocatur. Quem ordinem servat Poeta, dicens, Constituere pyras. Item, Subjectisque ignibus atris Ter circum accensos Decurrêre rogos. Item postea, Semustaque servant Busta.* Inter Festum, & Servium, hoc interest, quod Servio locus sit *ustrina*, at *bustum* sit ipsa rogi ustio: Festo verò, sive Paullo, locus generatim dicatur *bustum*, quasi bene *ustum*: at speciatim idem locus, si in eo cadaver sepeliatur, *sepulcrum* dicatur; sin alio transferatur, *ustrina* nomen obtineat. Procopius quoque, lib. iv rerum Gothicarum, cum retulisset, ut Narses adversus Totilam cum exercitu profectus consedisset, ubi olim Camillus Gallos Senonas cecidisset, qui locus *Busta* Gallorum vocaretur, addit, Βοῦστα γὰρ Λατῖνοι τὰ ἐκ τῆς πυρᾶς καλοῦσι λείψανα· *Busta enim Latini appellant reliquias rogi.* Nos Festo subscribimus. Quippe quia plurimùm nobiles Romani eodem loco, & cremarentur & sepelirentur, inde est, quòd *bustum* accipi soleat pro sepulcris; præsertim, si ibidem essent exstructa, ubi cadaver combussissent. Hanc rem non ibo probatum variis auctorum locis, quando id factum à Marcello Donato scholiis in Suetonii Neron. cap. xxxiii. Quemadmodum autem aliquid *bustum* esse poterat, licet *sepulcrum* non esset: puta, quando cineres aliò transferrentur: ita & *sepulcrum* quoque esse potuit, quod *bustum* non esset. Nam *bustum* tantùm eorum fuit, quibus jam enati dentes, ut docet Plinius, lib. vii Nat. histor. Infantes, qui xl dies nati nondum forent, sepeliebantur, non cremabantur. *Sepulcrum* horum dicebatur *suggrundarium*; ut discimus è Fulgentio Planciade, lib. de prisco sermone. Nominis hujus caussam aperimus in *Suggrunda*. Pro *busto* etiam *bustar* dixere. Charisius lib. 1: *Bustar, locus, ubi concremantur mortuorum corpora.* A *busto* est *bustens*, apud Plautum Truculento, hoc est, *busto* proximus, sive ad *busta* portandus. Inde & *bustuarius* dictus, qui corpora comburit. Isidorus in Glossis. Etiam gladiatores ante sepulcra dimicantes, *bustuarii* dicebantur; ut in x Æn. scribit Servius. Onomasticon vetus: *Bustuarii*, ἐπιτύμβιοι. Mœchas quoque diobolares, seque inter *busta* penè in propatulo prostituentes, *bustuarias*, vocarunt. Martialis libro iii, epigrammate xci:

Admittas inter bustuarias mœchas.

De quibus similiter, libro 1, epigrammate xci, ait:

Abscondunt spurcas & monumenta lupas.

Sic & Catullo *semitarii mœchi* appellantur, qui sub dio in agrorum semitis scortilla subigerent: ut monuit Turnebus, lib. xiii Adversariorum, capite xix. Alter autem aliquanto τυμβάδας Græci dicunt, quàm Latini *bustuarias*. Hesychius: Τυμβάδας ἔλεγον τὰς φαρμακίδας διὰ τὸ περὶ τοὺς τύμβους διατρίβειν, καὶ σὺν νεκροῖς ἀκρωτηριάζειν. *Tymbades dixere veneficas; quia in* τύμβοις, *hoc est, sepulcris, sive monumentis, versarentur, ac mortuos mutilarent.* Propius ad hanc notionem accedit, quod Ammianus, lib. xxviii, Leonem notarium vocat *bustarium*, quasi, busta spoliantem. Affine ei *bustirapus*, quâ voce usus Plautus, Pseudolo, Act. 1, sc. iii. Sic verò dicti, qui nec è silicernio quidem, hoc est, cœnâ funebri (id enim *silicernium* est, unde in vett. Gloss. exponitur περίδειπνον) inediæ caussâ cibum rapere dubitabant. Hoc est, quod Terentius dicit, *è flammâ cibum petere*: & Catullus, *rapere de rogo cœnam*: quam ipsam rem ita expressit Tibullus:

Ipsa fame stimulante furens, escasque sepulcris
Quærat & à sævis ossa relicta lupis.

Vide *Silicernium*. *Bustare*, pro sepelire, quod in Isidori Glossis legas, barbarum est. Fortasse & *busticeta*, pro sepulcris in agris, quod ibidem reperitur.

Buteo, τριόρχης, ut est in Glossis Philoxeni. In Onomast. veteri est: *Buteo*, τριόρχης. Atque ita vocatur Aristoteli, lib. ix Hist., cap. xxxvi. De eodem sic Plinius, lib. x, cap. viii: *Accipitrum genera sexdecim invenimus.* Et mox: *Triorchem, à numero testium; cui principatum in auguriis Phemonoe dedit: buteonem hunc appellant Romani: familia etiam ex eo cognominata, cum prospero auspicio in ducis navi sedisset.* De Buteonum cognomento videre potes Cælium Rhodigi-

I

num,

num, lib. XXIV, cap. IV. Aliquid quoque de hoc ante eum Philippus Beroaldus annotat. post. cap. XVI: item Baptista Pius annotat. post. cap. XVI. Quod ad vocis originem, cùm avis sit rapax, satis verisimile est, venire a Syro בז, *buz*, id est, *diripere*. A quo Arabes *accipitrem* vocant באזי, *bazi*. Ac *buteonem* esse accipitris genus Aristoteles, & Plinius, clarè dicunt. Alii putant, esse à *bubo*, vel potius Græco βύας, quæ eadem est. Pro his est Festus Pompeius, cùm scribit: *Buteo genus avis, quæ ex eo se alit, quod accipitri eripuerit: vastitatisque est caussa his locis, qua intraverit, ut bubo à quo etiam appellatur buteo.* Quibus in verbis nonnulla censoriam notam merentur. Nam quod *buteonem*, sive à *bubone*, sive à Græco βύας, dici ait, metuo ne omnino vanum sit. Cumque indicat, caussam esse vastitatis, signum dicere debuerat, ut quæ avis sit mali ominis. Imò ne mali quidem, sed prosperi; quod superior Plinii locus indicat. Neque verum esse potest, quod dicit, vivere eo, quod accipitri eripuerit, quando haut verisimile est, eam avem accipitri aliquid eripere posse, quæ, Alberto teste, adeo timida sit, ut nonnisi minutas sectetur aves, imo ab his non rarò fugetur. Et sanè quomodo accipitri eripiat cibum, quæ & ab ardea sibi cibum eripi patitur? quod indicant hi versus Simonidæ, apud Athenæum:

> Ἐρωδιὸς γὰρ ἐγχέλυν Μαιανδρίην
> Τριόρχην εὑρὼν ἐσθίοντ᾽ ἀφείλετο.
> *Ardea enim, anguillam Mæandriam*
> *Buteonem cum reperisset edentem, hanc eripuit.*

Itali quoque ab hac ave homines meticulosos vocant *poianas*, hoc est, *buteones*: & Germani otiosè considentes dicere solent, *Du sitzest wie ein busbard*, hoc est, *buteonis instar consides*. Proverbium id originem ex eo cepit, quod avis hæc adeo segnis sit, ut telo petita, non solum non ad primum aut secundum, sed ne tertium quidem ictum, cedere dicatur. Græcis ea dicitur τριόρχης, ut vel ex Plinii & Simonidæ loco videre sunt. Ea vox sonat *triteſtigerum*; quomodo, Plinio teste, vocatur quòd tres habeat testes. Negat id quidem doctissimus Gesnerus: verùm assentior hac in parte curatissimo scriptori, Ulyssi Aldrovando, qui, lib. V ὀρνιθολογίας, cap. VII, in anatome ternos se observâsse ait. Neque obstat, quòd tertius ille non verus fuerit testiculus. Nam cùm in ea præter binos testiculos inveniatur glandosa portiuncula, testiculo non absimilis, eaque in alio nullo avium genere repetiatur: satis paret, non aliunde, quàm hinc veteres avem eam τριόρχην appellâsse.

BUTUBATA, sive *buttubata*, quid sit, docet his verbis Festus: *Butubata* (MSS *butabuta*) *Nævius pro nugatoriis posuit, hoc est, nullius dignationis.* Non ingeniosè minùs, quam verè, ut mihi quidem videtur, originem vocabuli exposuit in Etymologico suo V. Cl. Matthias Martinius. Censet ille, esse ex Hebræo בטא בוטה, *bun bote*, hoc est, *locutionem garriens, sive futilia effutiens.* Nec aspernandum, quod addit, forte & originem præbuisse stultum Buthum, de quo apud Hesychium, Βοῦθος περιφοιτᾷ, παροιμία ἐπὶ τῶν εὐήθων καὶ παχυφρόνων. Nec tamen præteriri meretur sententia Josephi Scaligeri, qui esse eam vocem conflatam putat ex quatuor aliis, quæ omnes sint inter nutricum ineptias. Eæ sunt, *bu*, *tu*, *ba*, & *ta*: ex quibus, *bu*, *buam*, hoc est, *potum*; *ba*, sive *pa*, *papam*, hoc est, *cibum*; *ta*, *tatam*, hoc est, *patrem*, significat. Docet id hic Varronis locus è *Cato*, sive *de liberis educandis*, à Nonio citatus in *Bua*: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent; & matrem mammam, patrem tatam.* De syllaba *tu* non satis convenit. Nos contenti erimus posuisse sententiam Jos. Scaligeri, qui eam censet notasse cibum, atque hinc factum *tuburcinari*, quod Nonius interpretatur, *rapitim manducare*. Ejusdem quoque originis eidem videtur *titta*. Glossæ Philoxeni: *Titta*, κρέα νηπίων, ὃ λέγουσι. Sed neque de syllaba *pa* omnibus satisfacit superior interpretatio. Credo, quia *TV*, in *butubata*, *cibum* notare diximus, minus iis verisimile sit, alteram quoque in eo vocabulo vocem inveniri, quæ idem significet. Sed his fortè non displicebit, quod idem Scaliger monuit, *ba* hic poni pro *ma*, ut facilis est lapsus à *b*, ad *m*. *Ma* verò erit *mamma*, hoc est, *mater*, ut ex superiori Varronis loco constat. Imò quid, si dicamus *ba*, sive *bat*, esse vocem infantilem nullius certæ significationis, in quam subinde incidant, quamdiu inarticulatè loquuntur. Quin ea non infantium modo est, sed & blæsorum, & fatuorum: addo &, cornicinum, lituum ex ore eximentium, quemadmodum de sententiâ Cæsellii Vindicis tradit Charisius, lib. II, cap. de interjectione. Usus Plautus, Pseud. Act. I, sc. III: Ps. *Potin aliam rem ut cures?* CA. *At.* Ps. *bat.* CA. *Crucior.* Ps. *Cor dura.* Quia verò βα, sive *bat*, est vox ἄναρθρος, & imprimis (uti dicebamus) infantibus, blæsis, ac fatuis familiaris: inde est, quod veteres varias hinc voces per ὀνοματοποιΐαν formarunt. Tale est βαβάζειν, quod Hesychius exponit, τὸ μὴ διηρθρωμένα λέγειν. Item βάβαξ, quod idem interpretatur, μάταιος, λάλος, φλύαρος. Item βάττος, quod idem explicat, τραυλόφωνος, ἰσχνόφωνος. Fortasse & hinc fuerit βάκηλος, quod eidem est, ἀνόητος. Unde & Augustus Cæsar pro stulto ὑποκοριστικῶς *baceolum* dicebat, ut Suetonius scribit in Augusto, cap. LXXXVII. Nisi potiùs, juxta aliorum codicum fidem, *bateolus* legere malis cum Casaubono; quod fortasse erit à βάταλος, quomodo, ut Harpocration scribit, Demosthenes ab Æschyne vocatus ob molliciem. Meminit ejusdem rei Etymologus, qui & ait, βάταλον notare τὸ μαλακὸν, καὶ βδελυρὸν, καὶ αἰσχρὸν, idque à *Batalo* quodam tibicine, qui ut mollis atque effeminatus erat, ita quoque ejus generis αὐλήματα invenerit. Verisimile quoque est, a *ba* syllaba esse fictum nomen *babas*: quomodo homo notissimæ fatuitatis vocatur à Seneca, epist. XV: *Quam tu nunc*, inquit, *vitam dici existimas stultam? Baba, & Ixionis?* Meminit & in ludo de morte Claudii. Inde & *baburrus*, & *babiger*. Glossæ Isidori: *Baburrus*, *stultus*. Eædem, *Babiger*, *stultus*. Prius illud etiam est in Glossis Arabico-Latinis. In Glossis Philoxeni pro eo est *Barburra*, quod exponitur, ἄφρων, ἀνόητος, μάταιος. Suspicor & Belgicum *babock*, quod *bliteum*, ac *imperitum* notat, venire ab eapse syllaba *ba*, & voce *bock*, quod propriè, *hircum*; at μεταφορικῶς, *stupidum*, significat. Imò, cùm literæ *c* & *r* in manuscr. sæpe confundantur, putet aliquis, *babuccus* fuisse. Sed puto potius, *baburra*, vel *barburra*, esse à *burra*, quomodo Aquitani vocant nugas, & eorum exemplo Ausonius, ut suprà vidimus in *Burrus*. Inde igitur *baburrus*, *baburra*, vel *barburra*.

BUTYRUM, βούτυρον, quanquam ex aliorum quoque animalium lacte fiat, propriè tamen hæc vox ei convenit, quod fit è *lacte bubulo*. Docet id quoque Plinius, lib. XXVIII, cap. IX: *E lacte fit butyrum, barbararum gentium lautissimus cibus, & qui divites à plebe discernat. Plurimum e bubulo; & inde nomen.* Nempe conflatum ex Βοῦς, id est, *bos*, & τυρός, quod hic non speciatim *caseum*, sed late *coagulum* notat; unde τυρεύω, est ταράσσω, κινῶ, *agito*, *turbo*, *misceo*, ut exponit Hesychius. Dicitur autem βούτυρος, & βούτυρον. Usi Dioscorides, Galenus, alii. Sed apud Aristotelem, ne quidem ubi rem ipsam tangit, invenias uspiam. Quid mirum, quando Græci Romanique *butyro* non utebantur? Imo, fortasse è Græcis Dioscorides, è Latinis primus ejus meminit Plinius. Saltem antiquior nemo occurrit. Imò cum Dioscorides, lib. II, de materia medica, cap. LXVI, celebrasset *butyrum* ex lacte ovillo & caprino: contra Galenus, lib. X, de simplic. med. facult. cap. X, miratur, ejus *butyri* Dioscoridem maximè meminisse, cum etiam ex *bubulo* fiat, atque addit, tanquam de re non vulgari, sese oculis suis tale *butyrum* vidisse; atque inde appellari *butyrum*. Imprimis autem memorabilis est superior Plinii locus, ubi appellat *barbararum gentium cibum*. Sed ut Romanis Græcisque antiquis *butyrum* in usu non erat, ita barbari *caseum* nesciebant. Unde idem Plinius, lib. XI, cap. XLI: *Mirum barbaras gentes, quæ lacte vivant, ignorare aut spernere tot seculis casei dotem, densantes id alioquin in acorem jucundum, & pingue butyrum. Spuma id est lactis, concretiusque, quam quod serum vocatur. Non omittendum in eo olei vim esse, & barbaros omnes, infantesque nostros, ita ungi.*

BUXUS, Isidoro teste, lib. XVII, cap. VII, est à πύξος, nempe conversâ tenui in mediam, quomodo à Κάνωβος est *Canopus*, à Syriaco *abba*, Græcum ἄππα. Πύξος videtur esse à πύκα, id est, *dense*, *spisse*; unde πυκνὸς, *spissus*. Rationem

adfert

adfert Plinius, lib. xvi, cap. xl: *Spississima ex omni materie, ideo & gravissima judicatur ebenus, & buxus. A buxo buxetum, πυξεών, ut Glossæ Cyrilli exponunt.* Item *color buxeus*, quem luteo dilutiorem esse ait Scaliger, Exercit. cccxxv. xii. Proeo Appuleius, lib. viii, *buxeanum pallorem* dixit. Ovidius, iv Metam.

Oraque buxo
Pallidiora gerens.

In carmine Ithyphallico:

Buxo pallidior, novaque cerâ.

BY

Byssus, à Græco βύσσος, hoc ab Hebræo, Chaldæo, & Syriaco, בוץ, quod eadem significatione legas, ii Par. ii. Hesychius ait, βύσσον esse χρῶμα αἰγὶ τὸ ὄνυχι τὸ βαλαμωνιῖμ. ver. Idem βύσσινα exponit πέφυκα. Suidas etiam ait, βύσσον esse βαφὴν ἐν πέφυκας & βύσσινον, τῷ βύσσον βεβαμμένον. Sed iis, qui purè loqui, constat, βύσσον non esse coloris, sed lini præstantissimi genus. Melius igitur Pollux, lib. vii, cap. xvii; & Isidorus, lib. xix, cap. xxvii; ubi tradunt, esse lini genus apud Indos candidissimi, & mollissimi. Ac Isidorum secutus & Papias in Glossis. His refellitur Antonius Tylesius Cosentinus, qui ait, *byssum* coloris fuisse penè aurei. Cui & adversatur illud Eucherii, lib. i Instructionum: *Bysso castitatis vel continentiæ candor, in Exodo.* Arethas in Apocalypsin interpretatur, corticem arboris Indicæ, in linum redactam. Sic enim scribit cap. lviii: Τοιαῦτα γὰρ ἡ βύσσος, φλοιὸς δένδρυ Ἰνδικῶ εἰς λίνον κατειργασμένη. Sed fallitur. *Byssus* enim è terra nascitur, similisque fuisse videtur lino illi, quod vulgo *Cameracense* appellamus. Plinius lib. xix, cap. i. post linum asbeston *bysso* tribuit principatum. Quamquam verò Indiæ solum meminerant Pollux & Isidorus, tamen in Ægypto quam-maximè crevisse cognoscimus ex Ezechielis cap. xxvii, & Hieronymi in illud commentarius. Idem Hieronymus, epistola ad Fabiolam, *bysso* non modo decorem tribuit, sed etiam quod difficulter rumpatur. Quod & Eucherius facit, lib. ii Instruct. Ut de Isidoro taceam. Sed non prætereundi versiculi Paullini ad Cytheriam:

Nam fila byssi fortiora & sparteis
Feruntur esse funibus.

Differre autem *byssum* à *serico*, vel fidem fecerit hic locus Tertulliani, lib. de cultu feminarum: *Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitiæ.* Nec quomodo differant, obscurum esse potest, cum *byssus* è terra nascatur: *sericum* vero producatur à vermiculis; sive cura in ædibus asservatis, uti id fit apud nos; sive filis in arborum foliis gignentibus, unde postea depectatur: quod olim fieri solere testantur Maro, Plinius, atque alii; ac hodie etiam in Oriente obtinere ex navigationum commentariis cognoscere est. *Coa* autem vestes, quarum Horatius, Propertius, Ovidius, Plinius, atque alii meminere, non *byssina* sunt, sed *bombycina*; sic dictæ à *Co* insula, in quâ *Pamphile*, Latoi filia (sic apud Plinium ex Aristotele scribendum, non *Plates*, ut vertit Gaza, quem etiam secutus Basius,) prima reperit rationem telam à Seribus missam redordiendi, hoc est, in fila dissolvendi, ac denuò texendi. Hæc mens loci Pliniani, lib. xi, cap. xxii. Sed in quibusdam codd. pro *redordiri* scriptum *retorqueri*. Quod si placet, *retorqueri* fit ἀναλύεσθαι, sive ἀναπηνίζεσθαι quod est, evolvere stamen involucro tramæ. Ita sententia fit, telam, quam bombyces texuerant, resolvisse, novamque inde telam texuisse. Hermolaus Barbarus in notis ad eum locum censet, pro verbis illis *in Co insulâ*, scribendum *in Ceâ insulâ*. Est hæc insula illa, quam tenuit Aristeus. Et fane in Ceo hanc rem inventam tradit Plinius, lib. iv, cap. xii, his verbis: *Ex Ceo profectam delicatiorem feminis vestem, auctor est Varro.* Plinium quoque secutus Solinus, cap. xiii: *Multa*, inquit, *insulæ objacent Atticæ continenti: sed suburbanæ fermè sunt Salamis, Sunium, Cos, Ceos, quæ, ut Varro testis est, subtilioris vestis amicula arte Lanificæ scientiæ prima in ornatum feminarum dedit.* Atque idem apud Isidorum legas. Sed qui hinc colligunt, vestes, non *Coas*, sed *Ceas* dici debere, non cogitant à quam multis scriptoribus antiquissimis *Coa* appellentur, juxta omnium & MSS^torum & antiquitus excusorum fidem. Quare hi non minus errant, quam illi, qui contra, cum *Cea* id feminæ ab aliis tribui vident, non *Cea*, sed *Coa* legendum censent: in quibus est Ortelius in Thesauro, voce *Ceos*. Nam ex iis, quæ diximus, paret, non convenisse antiquos in hujus inventi gloria, quam alii *Cea*, alii *Coa* mulieri tribuerunt. In hoc veterum dissensu, cum Brodæo illis potius subscripserim, qui in *Co* hanc artem inventam prædicant, idque potissimum auctoritate compulsus Aristotelis, cujus hæc verba, lib. v de historia animalium, cap. xix: Πρώτη δὲ λέγεται ὑφῆναι ἐν Κῷ Παμφίλη, Λατώου θυγάτηρ. *Prima autem Pamphile, Latoi filia, in Co insula texuisse dicitur.* Ubi ἐν Κῷ, est *in Coo*, non *in Ceo*; ut Varro & Plinius cepere.

CA

Caballi nomen de equis vilioribus dicitur: ut ψαλιδοπόγωνος. Cornutus unus notis in Persium. Itaque de iis, qui in pistrino essent, usurpat Pomponius in l. si ita, in principio. D. de instruct. & instrum. legat. Horatius lib. i, sat. ii:

— Aut olitoris aget mercede caballum.

Lucil. lib. ii, apud Nonium, in *Caballus*:

Succussatoris tetri tardique caballi.

Idem origo incaet. Nam venit à Græco καβάλλης, quod, Hesychio interpretante, est ἐργάτης ἵππος. Venit autem à Dorico καββάλλειν, pro καταβάλλειν. Vide quæ fusè de *caballi* voce dissent Isaacus Casaubonus in anteloquium satyrarum Persii. At Isidorus audiri non debet, qui de vocis origine sic scribit, lib. xii Origin. cap. i: *Cavallus, à cavando dictus, propterea quod gradiens ungula impressa terram concavet: quod cætera animalia non habent:* Pro *caballo* ævo posteriori extulere *cabo*, ut ex Glossis Isidori constat. Ab eodem *caballinum* dixere, pro stercore equino: quomodo usus scriptor historiæ miscellæ, lib. xxi. Item *caballarius*, pro equite, quomodo Jul. Firmicus usurpat. In Glossis Græco-Lat. nunc καλης ἱππεύς nunc ἱπποκόμος in Glossis Isidori *alaris* exponitur, hoc est, qui est in ala seu turma equitum. Ab eodem fecere *caballico*, quâ ratione Galli à *cheval* (quod à *caballus* deductum) dicunt *chevaucher*. Legas id verbi in lege Salica, Tit. xxii, apud Weribertum in vita Caroli M., & Haimonem; Anastasium in Conone, Haimonem in Homiliis: quos adducit Meursius in Lexico Græcobarbaro.

Cacabare, κακκαβίζειν, perdicum vox, quæ κακκάβαι dicuntur, teste Hesychio. Athenæus quoque lib. ix auctor est, τοὺς πέρδικας, a quibusdam dici κακκάβας, ab Alcmane κακκαβίδας. Auctor Philomelæ, Ovidio falso tributi:

Cacabat hinc perdix: hinc gratitat improbus anser.

Non tamen omnis perdix *cacabat*. Nam, ut Aristoteles scribit, lib. iv Hist. animal., cap. ix, ubi de vocum differentia agit, Διαφέρουσι καὶ τῶν ἐν ταὐτῷ γένει ζῴων κατὰ τόπους· οἷον τῶν πέρδικων, οἱ μὲν κακκαβίζουσι, οἱ δὲ τρίζουσι. Theophrastus pro τρίζειν dicit τιτυβίζειν, ut & Pollux, ac in Onomastico veteri legas, *cacabo*, τιτυβίζω. Est verò κακκαβίζειν, à κάκκη, quomodo *stercus* vocabant, unde κακκᾶν, pueris vox, pro χέζειν. Usus utroque Aristophanes; estque à κακκᾶν, Latinorum *cacare*. Similiter πέρδιξ (unde Latinum *perdix,*) est ἀπὸ τοῦ πέρδειν, quod est *crepitum ventris edere*. Ratio verò, cur & *perdici*, à *pedendo*, & *voci* ejus à *cacando* nomen fecerunt antiqui, ea est, quod vox hujus avis cacantium, & crepitum ventris emittentium, referat sonum. Vulgò *perdix* eadem putatur ac *gallina rustica*: sed secus est. Martialis hic de re locum ita emendat B. Vulcanius è MSS.:

Rustica sim, an perdix, quid refert, si sapor idem est?
Carior est perdix. Sic sapit illa magis.

Nempe, ut ait Satyricus,

— magis illa juvant, quæ pluris emuntur.

Cacabus, κάκκαβος, pro quo frequentius κάκκαβος legas gemino κκ. Imò Latinè quoque rectius *caccabus* dixeris, quomodo scribitur ea vox in Pandectis Florent. Cùm autem (quemadmodum ex quarto Athenæi patet) voce κακκάβη, & κάκκαβος, utantur Aristophanes & Antiphanes, scriptores

antiquissimi; frustra dubitat Isidorus, num forte vocem eam Græci acceperint à Romanis: quod nonnisi in iis vocabulis locum habet, quæ irrepsère in linguam Græcorum, postquam devicti sunt à Romanis. Verba Isidori sunt, lib. xx, cap. viii: *Cacabus & cucuma à sono ferventis cognominantur. Hæc in Græcis & Latinis communia nomina habent: sed utrum Latini à Græcis, an Græci à Latinis, hæc vocabula sumserint, incertum est.* Sed neque audiendus Varro, qui *cacabum* à *caldo* deducit, indeque & *calicem* dici ait, cum hoc quidem sit à κύλιξ, illud à κάκαβος. Verba ipsa Varronis ponam è libro iv de L. L.: *Calix*, inquit, *à caldo, quod in eo calda puls apponebatur: & calidum eo bibebant. Vas, ubi cibum coquebant, ab eo cacabum appellarunt.* Interim ex hoc loco discimus, quid propriè *cacabus* dicatur: idemque paret ex illis Pauli verbis, l. 18. D. de instruct. & instrum. leg.: *Caccabos, & patinas, in instrumento fundi esse dicimus: quia sine his pulmentarium coqui non potest. Nec multum refert inter caccabos, & aenum, quòd supra focum pendet. hic aqua ad potandum calefit: in illis pulmentarium coquitur.* Eadem sententia Ulpiani, l. cùm aurum, 19. §. si cui escarium argentum legatum sit. D. de aur. argentoque legat. Cùm autem & Isidorus scribat, *cacabus*, seu κάκαβος, à sono nomen accepisse: paret non esse commentum Huguitionis, cum scribit: *Cacabus, lebes à sono ferventis dictus est: fervendo enim exprimit hunc sonum, ca, ca, ca.* Quanto at eruditius Martinius, qui, cùm sciret è Varrone, *cacabum* esse vas, quo cibi coquuntur, conjectabat esse ex καίω, *uro*, & κάβη, *cibus*, ut propriè signet, vas quod imponitur igni, ut in eo coquantur cibi.

Cachinnari dicunt Latini, à καγχάζειν, extrito γ quod ipsum & Græci interdum prætereunt. Anacreon od. ii: Ἀνὰ δὴ ἄπιτου καχάζων. Aliter si legas, non constabit versus. Καγχάζω autem est ὀνοματοποιούμενον, ut & nostrum, *lacchen*, quod alioqui videri queat esse κατὰ μετάθεσιν, factum ex καχλάζειν, extritâ primâ syllabâ & duplici. Sed neque multum abit ab Hebræo לעג, quod est *deridere, subsannare*: unde Græcorum γελᾶν, id est, *ridere*, à quo *gelasini* dentes, Polluce teste, qui in ridendo nudantur. Item corrugatio oris in ridendo: quomodo usus videtur Martialis, lib. vii, xxiv:

Nec grata est facies, cui gelasinus abest.

Ad *cachinni* vocem redeamus: quam per ὀνοματοποιΐαν efformatam, docet & Porphyrio. Est verò *cachinnus*, cum voce risus lascivior, ut scribit vetus Persii interpres, ad Sat. ii. Salonius quoque, in Ecclesiasten, interpretatur, risum immoderatum, dissolutum atque perstrepentem. Consentit Suidæ interpretatio, cui καγχλάζειν est, ἀθρόως γελᾶν, *effuse ridere*: quod Latini dicunt *cachinnum* vel *risum tollere*. Ita locutus Cicero, lib. de fato. Locum apponam integrum historiolæ caussâ: *Quid? Socratem nonne legimus quemadmodum notârit Zopyrus, physiognomon, qui se profitebatur hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte, pernoscere? stupidum esse Socratem dixit & bardum, quod jugula concava non haberet: obstructas eas partes & obturatas esse dicebat: addit etiam mulierosum: in quo Alcibiades cachinnum dicitur sustulisse.*

Caco, juxta Nunnesium, à χέζω, quod idem notat. Sed omnino est à κακᾶν, hoc est, *cacare*, ut κάκκη, *stercus*. Κακᾶν autem, seu κακκᾶν, à κακὸς esse arbitrantur, διὰ τὸ δύσοσμον. A *cacare*, posteriori ævo *cacabulum* dixere, pro loco ubi *cacatur*. Sæpius legas id in Vitis Sanctorum.

Cactus, à Græco κάκτος. Usus Tertullianus in scholastico scripto, de Pallio, cap. ii: *Eradicato omni aconito hostilitatis, & cacto & rubo subdola familiaritatis.* Ubi minimè mutanda vox *cacti*, eò quòd fuerit inter esculenta. Quippe eò meminit Tertullianus, quod spinosa esset: quemadmodum cum ex aliis veterum locis notum, tum illo Hesychii: Κάκτος, ἄκανθα, ὑφ' ἧς ἐὰν πληγῇ νεβρὸς, ἀχρεῖα ἴσχει τὰ ὀστᾶ εἰς αὐλούς. hoc est, *Cactus, spina, qua si pupugerit hinnulum, ossa ejus faciendis tibiis sunt inepta.* De *cacto*, sic Plinius, lib. xxi, cap. xvi: *Et cactos quoque in Siciliâ tantùm nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cujus in terrâ serpunt caules à radice emissi, lato folio & spinoso; Caules vocant cactos: nec fastidiunt in cibis inveteratos quoque: Unum tamen rectum habent, quem vocant pternica, ejusdem suavitatis, sed vetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappon vocant: quo detracto, & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant ascaliam.* Qui locus expressus ex Theophrasti plantarum historiæ lib. vi, c. iv. Eundem adducit Athenæus, lib. ii: ubi & inter alia docet, κάκτον esse, quem Romani *carduum*, Græci κινάραν nominant. Germano-Belgæ altiles hosce carduos, sive caules, vocant *Artischok*, Galli *artichaut*: nempe, quasi ἀρτυτικὸς καυλὸς, ut quidam ajunt, qui & eos ab Alexandro Tralliano ἀρτυτικὰ vocari admonent. Alii quasi *archicarduum* dici arbitrantur. Vide quædam de eo apud Baptistam Egnatium Annotat. poster. cap. clxviii. & nos infra voce *Cinara*.

Caculæ voce usus Plautus, Trinummo, Sc. *Staillico: Video*, inquit, *caculam militarem me futurum.* In Glossis Philoxeni exponitur, δοῦλος στρατιώτου. Eadem interpretatio Festi, qui & etymon adferre conatus. Verba ejus pono: *Cacula, servus militis. Dicitur autem à Græco κᾶλον, quod fustibus clavisque ligneis ad tutelam dominorum armari soliti sunt.* Hæc ille. Quo in loco notandum, milites Romanos habuisse servos clavigeros, qui iccirco (ut Festus in *calatores* ait,) *clavatores* appellantur à Plauto, Mercatore. Militarium clavarum meminit & Cicero in Catone majore: *Sibi igitur habeant arma, sibi equos, sibi hastas, sibi clavam, sibi pilam, sibi venationes.* Iis clavis solent tirones se exercere ad palum, ut docet Vegetius, lib. i, cap. xi. Pugna hæc dicebatur *palaria*, ut Charisius docet, lib. i. Meminit & ejusce pugnæ Vegetius, lib. ii, cap. xxiii, Et Juvenalis, Sat. vi:

—— Aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat assiduis sudibus, scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros. ——

Ex his quidem abunde lucem capit, quod de clavis ait Festus. Sed quis non videt, *calones* quidem à *cala*, vel κᾶλον, deduci ἀναλόγως: at *caculas* non item? Ut autem nil opus sit multum insistere inquirendo vero ejusce vocis etymo, fecit Jul. Scaliger, qui apposite admodum originem *cacula* indicat, Exercit. ccc, sect. iii, & de L. L. cap. xxii. quibus locis docet, *caculam* ex eo nomen accepisse, quòd non esset in numero militum, sed imbellium, à κακὸς, quod propriè *imbellem* notat. Nempe ἀπὸ τοῦ χάζεσθαι, quod est vitium in militia, cùm locum amittunt in acie. Usus Homerus aliquoties. Nec longe abit Nunnesius, cum *cacula* ἀμέσως deducit à χάζεσθαι. Ab adducta κακοῦ significatione Becmanno placet nomen inditum *Caco* illi, quem devicit Garanus pastor, ut Verrius Flaccus scripsit, qui & auctor est, quod poëtæ ab Hercule interemptum dicant, id ex eo esse, quòd omnes magnarum virium veteribus *Hercules* dicerentur. Auctor Servius, ad viii Æn. Sed verisimilius est, quod Servius ibidem ait, *Cacum* ab Arcadibus sic appellatum, à κακὸς, quia malum pravumque notat. Nam & hoc sensisse videtur Ovidius in Fastis:

Cacus Aventinæ timor atque infamia silvæ,
Non leve finitimis hospitibusque malum.

A *cacula*, est *caculatus*, quod Festus generatim interpretatur *servitium*. Sed intelligendum servitium eorum, qui militibus famulantur.

Cacumen, quin ab *acumen* veniat, dubium non est. Est enim summitas arborum ac montium. Sed dispiciendum, utrùm princeps litera (quod sane non displicet) simpliciter assumatur ad roborandum sonum: quomodo ab αὐλὴ est *caula*, teste Servio, & ab αἰτῶ, *quæso*: an verò sit ex compositione: puta vel ex *capite*, ut *cacumen* sit *capitis acumen*, quæ Francisci de S. Quercu opinio est: vel ex præpositione loquelari *con*, ut *cacumen* factum sit ex *coacumen*, quia in unum coëunt acumina, quæ conjectura est doctissimi Martinii. *Cacuminare*, pro *acuere*, legas apud Sidonium non semel.

Cadaver, à *cadendo*, quia absque anima corpus sese fulcire nequit: Sic Isidorus, lib. xi, cap. ii, & ante eum Servius, ad illud vi Æn.:

—— Belloque caduci
Dardanidæ. ——

Græci

Græci similiter vocant πτῶμα, ἀπὸ τοῦ πίπτειν. Suaviter nugantur, qui *cadaver* conflatum ajunt ex tribus vocibus, *caro data vermibus*. Ut nempe princeps solum syllaba remanserit ex quaque voce. *Cadaverosa facies* Terentio, qualis cadaveris esse solet.

Cadivus, à *cado*, quod sponte, vel facile, cadit. Onomasticum vetus: *Cadivus*, αὐτόματι πίπτων. Ab eo, & loquelari præverbio, est *recidivus*, quamquam ei, non tam insolitatum *cadivus*, quam usitatum *caducus*, solet opponi. Ausonius in doctissima pro consulatu gratiarum actione: *Quæ bona præstas, effice ne caduca sint: quæ mala, prospice ne possint esse recidiva.* Differt *recidivus* à *redivivus*, ut Sosipater monet, quod *rediviva* dicantur, quæ post interitum redeant: *recidiva* autem, quæ ex suo casu restituuntur. Unde Virgilius:

Et recidiva manu posuissem Pergama Teucris.

Ubi tamen quidam libri *rediviva*: sed *recidiva* agnoscit quoque Servius. Itidem lib. x Æn.

—— *Recidivaque Pergama quærunt.*

Quamquam hic quoque eadem in voce variant antiquissimi codices. Nec mirum: quando etsi *redivivus* propriè conveniat τοῖς ἐμψύχοις (dicitur enim quia redit in vitam; unde & in Glossis Philoxenii exponitur παλίνζωος,) tamen & de ædificiis usurpatur κατὰ μεταφορὰν unde in Græco-Latinis Glossis exponitur παλίγκλιτος. Sanè vocem esse architectonicam, etiam discimus ex illo Ciceronis in Verrinis: *Utrum existimatis minus operis esse, unam columnam efficere novam, nullo opere redivivo.* Et Catullus pontem *irredivivum* appellat, qui prolapsus nequit instaurari.

Cadmea *terra, qua in æs conjicitur, ut fiat orichalcum.* Ita Festus: ubi in MS^o est *Cadinca*: sed perperam. Nam Plinius similiter, lib. xxxiv, cap. x: *Ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur, fusuris necessarius, medicinæ utilis.* Meminit & cap. i ejusce libri. Nomen ex eo esse creditur, quia Cadmus Tyrius auri metalla, eorumque fusuram, invenit. Ita Agricola de Metall. lib. i, cap. iv. Alii, quia in Cypro effoderetur, Plinio teste: ac Cyprus Græcis sit ad Orientem. Nam Cadmus notat orientalem, à קדם, *oriens*.

Cado, à κάτω, hoc est, *deorsum*. Nam cadere, nihil aliud est, quàm naturaliter, hoc est, ob gravitatem, deorsum ferri. Jul. Scaliger, comm. in lib. ii Theophrasti, de causs. pl. cap. xiii; & libb. de causs. L. L. cap. lxxx, dictum ait, vel à χάζω, id est, *cedo*, cujus aorist. ii χαδεῖν. vel à χάω, seu χάσκω, Æolico flexu: hoc est, *hisco*: quia nempe in omni casu fit intervallum. Argutè sanè, sed, ut censeo, prius etymon simplicius veriusque: quod & Nunnesius in Grammatistice amplexus. A *cado* sunt *cadaver*, *cadivus*, *caducus*, *casus*, alia, de quibus seorsim.

Caduceus, pacis signum, ut Nonius vocat ex Varronis lib. ii de vita pop. Rom. est κηρύκιον, ὃ βαστάζουσιν οἱ πρέσβεις· *caducifer*, κηρυκιοφόρος· *caduceator*, κῆρυξ ὁ ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστελλόμενος καὶ τὸ κηρύκιον φέρων· prout voces hæ in veteribus Glossis explicantur. *Caduceo* autem seu *cerycio* exteræ solum gentes utebantur: Romanis verò pro eo *sagmina* in usu erant: Hinc Marcianus, L. sanctum. de divis. rerum: *Sunt*, inquit, *sagmina quædam herba, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret; sicut legati Græcorum ferunt ea, quæ vocantur cerycia.* Et Plinius, lib. xxix, cap. iii: *Hic*, inquit, *complexus anguium, & efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes, caduceum in pacis argumentum circumdatâ effigie anguium fecerint.* Quod Martianus *Cerycium* dicit, id Plinio est *caduceus*; quod si scisset Alexander ab Alexandro, non scripsisset, lib. v, cap. iii, *Cerycium* esse legatorum ornatum. Sanè nec dubium, quin Latina vox è Græca originem ceperit. Neque obstat, quòd κηρυκεῖον vulgò scribatur per ει, etiam apud Pollucem, lib. viii, cap. xi: Τὸ κηρύκειον φόρημα ἦν τῶν πρέσβεων. Nam in Glossis Philoxeni est, *caduceum*, κηρύκιον. Imò lib. ii Epigr. legere est, κηρύκιον γὰρ ἔχων καὶ πλατὺ πέδιλα. A κηρύκιον igitur, vel potiùs καρύκιον, sive καρύκειον (quomodo Tarentini dixere & Syracusani,) dixere Latini *caduceum*, pro *caruceum*, *R* in *D* converso, quomodo pro λαμπρὸς Latini dixere *limpidus*, & Hetrusci à *rarus* fecere *rado*; à *quæro*, *chiedo*: cui contrarium Latinis *meridies* pro *medidies*. Vulgò *caduceum* dici ajunt à *cadendo*, sive quia facit ne in eundo cadatur, sive quod cadere faciat contentiones atque certamina: quia nempe, ut per *feciales* bella indicebantur, ita per *caduceatores* finiebantur. Sed si à *cadendo* esset, prima corriperetur, quam Ovidius in *Caducifer* producit. Quare simplicior veriorque sententia eorum, qui deducunt à κηρύκιον, quam etiam amplexus Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, & Jos. Scaliger ad Festum in *Caduceator*. Quæ *caducei* sit forma, origo, & quid συμβολικῶς notet, vide sis apud Hyginum, lib. ii signorum cælest. cap. viii, ubi de lyra; Plinium, lib. xxix, cap. iii; Macrobium, lib. i Saturn. cap. xix; Cælium Rhodiginum; lib. xxi, cap. xvi.

Caducus est à *cado*, quo respexit Appuleius in Apolog.: *Tu potius caducus, qui jam tot calumniis cecidisti.* Gloss. Philox. *Caducus*, πτωτικός. Onomasticon vetus: *Caducus*, πτώσιμος. Hinc *caduca oliva*, apud Columellam, lib. xii, extremo cap. l, quod aliis xlix. & *caduca glans*, L. xxx. D. de verbor. signif. Hoc est, quæ cecidit, vel casura. Maro, i G.

Sæpe levem paleam, & frondes volitare caducas.

Morbus caducus. Isidorus, lib. x Originum: *Caducus à cadendo dictus, id est, lunaticus, eo quod certo lunæ tempore patiatur.* Glossæ Cyrilli: Ἐπιληπτικός, *caducus*. Etiam *caduci*, qui bello cecidissent. Maro, vi Æn.

—— *belloque caduci*
Dardanidæ. ——

Caduca aqua dicuntur Frontino, lib. ii, quæ è castellis & fistularum manationibus effluunt ac cadunt. Nam propria hìc *cadendi* vox. unde lege prædiorum urbanorum (ut Varro testatur, lib. iv de L. L.) scriptum fuit: *Stillicidia, flumina, aqua, uti* (ita emendat Scaliger) *fluant cadantque.* Et in Senatusconsulto apud Frontinum. *Quo minus ea aqua ire, cadere, fluere*, &c. Ab eadem mente dixere *caduciter*, quod Nonius explicat, *præcipitanter*. Varro:

At frigidos nimbos aquæ caduciter ruentes
Pertimuerint aquatiles querquedulæ natantes.

Sic locum hunc apud Nonium emendo. *Caduca auspicia* dicebantur, *cùm aliquid in templo excidit, veluti virga in manu*: ut scribit Festus; qui his verbis indicat, si virga è manu Flaminis, quam *commentaculum* vocabant, cecidisset, id dictum *auspicium caducum*: videturque fuisse infelix, ut ad eum Festi locum monet Scaliger. *Caducæ hereditates* apud Cicer. Philipp. x. Juvenalis, Sat. ix:

Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.

Isidorus lib. v, cap. xxv: *Caduca inde dicuntur, quia eis heredes ceciderunt.* Unde liquet, cur Juvenalis *dulce* vocet *caducum*, nempe quia insperato contingit. Sed plenius rem exponit Ulpianus in fragment. tit. vii: *Quod quis*, inquit, *sibi testamento relictum, ita ut jure civili capere possit, aliqua ex caussa deinde non ceperit, caducum appellatur, veluti ceciderit ab eo: verbi gratia, Si calibi vel Latino Juniano legatum fuerit: nec intra dies centum vel calebs legi paruerit, vel Latinus jus Quiritium consecutus fuerit: aut si ex parte heres scriptus vel legatarius ante apertas tabulas decesserit, vel peregrinus factus sit.* Hactenus Ulpianus. Legibus autem caducariis bona vacantia in fiscum redigebantur. Unde in Glossis Philox. *Caducum*, πολιτικὸν δημόσιον. Et in Glossis B. Germani Parisiensis: *Caducum*, τὸ χωροῦν εἰς τὸ φίσκον. Rex Theodoricus apud Cassiodorum: *Caduca bona, fisco nostro competere legum cauta decreverunt.* Huc quoque pertinet *caducarius*. Isidorus in Glossis: *Caducarius, ad quem pertinent, quæ cadunt, defuncto aliquo, cui non est, qui succedat.*

Cadurcum legas apud Juvenalem, Sat. vi:

Magnaque debetur violato pœna cadurco.

Et Sat. vii:

—— *Cede Palæmon,*
Et patere inde aliquid decrescere: non aliter quàm
Institor hibernæ tegetis, niveique cadurci.

Ad priorem locum sic vetus interpres: *Per cadurcum, membrum mulieris intelligitur, cum sit membri velamen. Vel, ut alii, est instita, qua lectus intenditur. Unde ait Sulpitia,*

Ne me cadurcis destitutam fasciis,
Nudam Calano concubantem proferat.

Ad posteriorem autem locum sic scribit: *Cadurcum quidam cucullum dicunt candidum, propter hiemes & nives comparatum: alii tabernaculum, aut tentorium, quibus merces suas protegere consueverunt.* Ex Sulpitiæ loco satis liquet, *cadurcum* fuisse tegmen lecti, quo pudori consulitur concumbentium: fuisseque id nivei coloris, ait Juvenalis. Sed fuerit-ne stragulum, an cortina, sive peripetasma, dispiciendum adhuc. Posterius malim. Nam & tabernacula similiter iis velabant: unde Vetus vocabularium exponit, *tentorium:* sed ridiculam addit nominis caussam, *quod facile cadit.* Est enim appellatio ea à *Cadurcis*, populo Galliæ Celticæ, cujus urbs *Cahors.* Meminit *Cadurcorum* Cæsar, lib. VII; & Plinius, lib. IV, cap. XIX, ubi eos Narbonensi Galliæ conterminos facit. Item, lib. XIX, cap. I, ubi inter alia inquit, *Nullum est candidius linum lanæve similius: sicut in culcitis præcipuam gloriam Cadurci obtinent Galliarum. Hoc ad tomenta pariter inventum.* Clarè ait à *Cadurcis* esse laudatissimum linum, ejusque usum esse in culcitis ac tomentis. Sequitur continuò apud eundem: *Italia quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti.* Quorum sententia est, morem illum culcitam sive stramentum faciendi ex lino *Cadurcico* indicari appellatione, sive nomine stramenti, quod in Italia obtinet: nempe quod culcita, sive stramentum dicatur *cadurcum*, quasi *stramentum Cadurcicum*, sive *culcita Cadurcica.* In hujusmodi culcita dormiebant feminæ, quæ pervigilii tempore in templo se cubarent. Quo tempore si cum viris concubuissent, credebatur *cadurcum* esse *pollutum.* Ac cogebantur viri veniam petere ejus delicti. Quod clarè indicat Juvenalis:

Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu, sacris observandisque diebus,
Magnaque debetur violato pœna cadurco.

Ac videntur Sulpitiæ versus eodem pertinere: ut sententia sit, nolle se accusari ejus criminis, quasi cum mulieres aliæ in casto essent Cereris, vel Isidis, ac seorsim cubarent à viris, ipsa cum marito jacuerit nuda. Nisi malis loqui de fasciis, ex lino *cadurcico*, quibus destituti οἱ συνευνάζοντες, nudi conspicerentur. Quod autem interpretem Juvenalis, dicentem audivimus, quosdam per *cadurcum* intelligere τὸ αἰδοῖον γυναικεῖον, id quoque legere est in Glossis Isidori: nisi quod ibi corruptè est, *Cadurda, labra pudendi muliebris, aut sponda lecti.* Scribe *Cadurca.* Similiter in voce, quæ proximè ibi antecedit, *Cardudum, membrum feminæ:* trajectis literis scribendum *cadurcum.* Sed quod partem eam, qua feminæ id sunt, quod dicuntur, ita vocari credit, omnino errat: nec aliunde is error profectus, quam ex loco Juvenalis non satis intellecto.

CADUS, Gr. κάδος, quod Etymologus dici monet, παρὰ τὸ χαδεῖν, τὸ χωρεῖν. Ejus opinionem firmat nonnihil, quòd pro ἔχαδον, poëtice quidem κέχαδον, at Ionicè κεκαδον, dicitur. Sanè etymon verum videri poterat, nisi כד (*cad*) Hebræis notaret *hydriam*, aut *lagenam*, aliudve vasis genus. Usus *cadi* voce aliquoties Plinius: sed, ut Georgius Agricola monuit, non nisi cùm, vel Græca transfert, vel de Græcis vinis loquitur. Extat & ea vox apud Ulpianum, l. sed si, XV. §. proprietatis. VI. ff. de usufructu; & Proculum, leg. penult. de vino leg. Nonius *Cados* interpretatur vasa, quibus vina conduntur. Atque ita usum docet Lucilium, Virgilium, Varronem. Sed habet præterea notionem strictiorem, qua mensuræ est genus. Capiebat ea urnas tres, ut Isidorus ait, lib. XIV, cap. XXV. atque hic Rhemnii Fannii locus indicat:

Attica præterea discenda est amphora nobis,
Seu cadus. hanc facies, nostra si adjeceris urnam.

Nam per *nostram* intelligit amphoram Romanam, quæ urnas capiebat duas. Vide sis, quæ de *cado* habet Pollux, lib. X, cap. XX.

CÆCIAS ventus, καικίας. Seneca lib. V Nat. Quæst.: *Ab oriente solstitiali excitatum Græci καικίαν appellant: apud nos sine nomine est.* Vide de eo Aristotelem, lib. II Meteor. cap. VI.; Plin. lib. II, cap. XLVII; Gellium lib. II, cap. XII. Ita dicitur, quia spirat à Caico, Mysiæ fluvio. Etymologus: Καϊκός ἐστιν ὄνομα ποταμοῦ· ὅθεν καὶ Καικίας, ὁ ἐκεῖθεν πνέων ἄνεμος. Apud Hesychium legas: Καικίνης, ὁ Καικίας ἄνεμος ἀπὸ τοῦ Καίνης ποταμοῦ. Sed scribendum Καΐκου ποταμοῦ. Latini, ut ex Φαέθων fecere *Phaton*; ita ex Καικίας, *Cæcias.*

CÆCUS, quòd *careat* visu, appellatus videtur Isidoro, lib. X. [ἄσκοπος vel potius à κίκυμος, aut κοικύλλειν.] Perottus non tam dici putat à *carendo*, quòd oculis careat, quemadmodum neque à *capiendo*, quod oculis captus sit; (quam quorumdam sententiam esse, ait) quam à *cædendo*, quòd sit oculis concisus. Utrumque verò etymon (tam, inquam, hoc à *cædendo*, quàm alterum à *carendo*,) adducit Angelus Decembrius, lib. VII de politiâ literaria, parte LXXVIII. Martinius, quia ignis, & fumus, maximè visum impediunt, conjectat *cæcus*, quod olim *caicus*, esse à καίω, *uro*; ut τυφλὸς, à τύφω, id est, *accendo.* Sed, ut bene idem agnoscit, *cæci* originatio plane cæca est occultaque. A *cæcus* est *cæco*, τυφλῶ. Lucretius lib. IV:

Sol etiam cæcat, contrà si cernere pergas.

Item, *cæcutio* & *cæculto.* Festus: *Cæcultant, cæcis proximè sunt oculorum acie obtusâ.* Plautus:

Numnam mihi oculi cæcultant? Estne hic noster Hermio.

Ita & MS^m. Forte tamen rectum est *cæculco.* Onomast. vetus: *Cæculco*, Ἀμβλυώττω. Ὑποτυφλος est *cæculus.* Unde *cæcula* inter serpentes. Isidorus lib. XII, cap. IV: *Cæcula dicta eo, quod parva sit, & careat oculis.* Cæcarum serpentium mentio & apud Plinium, lib. IX, cap. LI. Columella, lib. VI, cap. XVI, *cæcilias* vocat. Sic Græcis τυφλίνα, & τύφλωψ, vocatur à τυφλὸς, *cæcus.* Etiam à *cæcus* sunt cognomenta Romana *Cæcilius*, & *Cæcina*; quæ iccirco per *æ* scribuntur in vett. lapp. & libb. *Cæcigenus*, τυφλογενής· Lucretius lib. II:

Nam cum cæcigeni, soli qui lumina nunquam
Adspexere. ——

CÆDO, olim *cado*, ab Hebræo קדד, quod idem notat: unde & κόπτω. [*coædo*, unde & *cudo* à κόπτω idem quod κόπτειν. vide *cudo.*] Id magis placet, quàm ut *cædo* sit à *cado*, vel κόπτω, vel καίνω, quod scribit Festus in *Cædes*, & Jul. Scaliger de caussis L. L. cap. XXIV, & XXVIII. qui hoc exemplo *N* in *D* converti probat: uti & facit Nunnesius in Grammatistice. A *cædo* est *cædes*, quæ vox non hominum modò est, sed & arborum: ut apud Gellium, lib. IX, cap. XII: *Cur tantam ligni ac frondium cædem faceret, percontatus est.* Nempe quà ratione *materiem*, vel *frondem cædere*, dixere rei Rusticæ scriptores; item Plinius, Vegetius, alii. Sic *cædua silva*, quæ in hoc habetur, ut cædatur, ac succisa rursus renascitur. Item *arbores cæduæ*, quæ Hesychio κοπίδες, quæ *cæduæ* sunt naturæ, hoc est, ejus, ut cæsæ iterum crescant. Composita à *cædo* sunt *occido*, *incido*, *concido*, *succido*, *præcido*, *excido*, *trucido*, quod dicitur, quasi *truciter cædo*, eoque plus est, quam *cædo.* Item ex *am*, id est, *circum*, & *cædo*, dicta *ancæsa.* Festus: *Ancæsa dicta sunt ab antiquis vasa, quod circumcædendo talia fiant. Excidio*, ab *excidendo*, teste Festo. Ab *homo* & *cædo*, est, *homicida* per syncopen, pro *hominicida*; ut *sanguisuga*, pro *sanguinisuga.* Item à *cædendo*, *bovicidium* dictum Solino, Græcis βουθυσία, qua *buthysia* voce usus & Tranquillus. Id esse ex βοὸς θυσία, satis liquet. Etiam hujus loci sunt *præcidanea*, *succidanea*, *succidia*, & alia, de quibus seorsum.

CÆLARE, & *celare*, sic Nonius distinguit, quòd hoc sit, *tegere*, & *abscondere*; illud, *insculpere.* *Cælo* puto esse à *cædo.* Nam *D* & *L* sæpe commutantur: ut ab Æolico Ὀδυσσεύς, *Ulysses.* [*cœlo* à κοιλῶ, idem quod κοιλαίνω. Sic Plutarcho κοῖλον ἀργύριον *cælatum.* Sed & cum pro *abscondere* accipitur, & tum quoque ab eadem est origine. *Cava enim ad cælandum idonea.* Utroque verò modo potest per *a* & *æ.* Nam κάος & κόος idem.] Conjectabam etiam, ut ab *ustum* est *ustulo*, & à *postum*, unde *repostum* pro *repositum*, est *postulo*, sic à *cæsum* fuisse *cæsulo*, & κατὰ συγκοπὴν, *cælo.* Ac sic quoque fuerit à *cædendo.* Nempe quia *cælator* incidit metallum. A *cælando*, id est, *cædendo*, est *cælum*, instrumentum scalptoris: quomodo Græcis id dicitur τορεὺς, à τορεῖν, quod Hesychius exponit, τὸ τέμνειν. Ac fortasse hic quoque fuerit συγκοπῇ, *cælum*, ex *cæduulum*, à *cædo*, ut *prelum*, ex *premulum*, à *premo.* Servius videtur *cœlum*, per nudam

voca-

vocalem; *calo*, per diphthongum, scripsisse. Vide eum in illud Virgilii, 1 Æneidos:

—— *Cælataque in auro*
Fortia facta patrum. ——

Cælum pro instrumento cælatorum usurpat Varro apud Nonium:

Nunnam cælatus in manu dextra scyphus
Cælo dolitus artem ostentat Mentoris?

Ausonius, Epigramm. LVII:

Talem fecerunt ferrea cæla deam.

Usi quoque, Martialis, Statius, alii. Conveniunt *cælatura*, & *sculptura*, quod utraque figuras facit extantes, & è plano protuberantes: quanquam de cælatura multi contrarium tradant, & in his Cardanus, libro de lapidibus. At differunt eo, quòd materies sculpturæ latius patet: ut his verbis ostendit Fabius Quinctilianus, lib. III, cap. XXI: *Et cælatura quæ auro, argento, ære, ferro, opera efficit: nam sculptura lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, præter ea quæ supradixi, etiam complectitur.* Itaque *cælatum argentum* legas passim: at *gemmas sculptas*, item *sculptorem* legas *ligni*, aut *marmoris*. Poetæ tamen id non observant. Nam Maronis est in Eclogis:

—— *Pocula ponam*
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis.

Cælatum dixit pro *sculptum*. *Cælator* in Glossis Phil. exponitur, τορευτής. Nempe τορεύειν est *cælare*, ut τόρευμα, *aurum* vel *argentum cælatum*. Usi *cælatoris* voce Fabius, lib. II; & Juvenal. Sat. IX. *Cælatura* est apud Senecam, epist. V. In Glossis exponitur τόρευσις.

CÆLEBS (pro quo *cæleps*, per *p*, magis probat Curtius Papirianus apud Cassiodorum, in Collectaneis de Orthogr.) per *æ* scribere jubent Aldus Nepos in Orthogr.; & Marius Corradus, lib. II de L. L. Nec damnare ausim, quando sic vett. habent libb. & lapp. Etymon tamen repugnat. Nam ut à κέρκος, & λείπω, est κερκόλιψ, *carens caudâ*; sic à κοίτη, vel κοίτη, & λείπω, est κοίλιψ, quia ei λείπει κοίτη γαμική, *deest lectus nuptialis*: quod sic περιφράζει Maro:

Non licuit thalami, expertem, sine crimine vitam
Degere. ——

Ad verbum igitur, *cælebs* sonet *decubis*. Glossæ vett. *decubis*, ἀκοίτητος. [ἀκολουθὸς *privatim aliquare*, ὁ ἰσοτιμηθ.] Miro autem consensu antiqui à *cælo* nomen arcessunt, ut *cælebs* dicatur, quasi οὐρανόβιος, hoc est, *cælivivus*. Quintilianus, lib. I, cap. V: *Ingeniose sibi visus est Caius Granius cælibes dicere, veluti cælites, quòd onere gravissimo vacent: idque Græco argumento: ἠϊθέους enim eadem de caussa dici affirmat.* Festus: *Cælibem dictum existimant, quod dignam cælo vitam agat.* Donatus ad illud Adelph. Act. I, sc. I:

Quod fortunatum isti putant, uxorem nunquam habui.

Romani, inquit, *cælibem, quasi cælitem dicunt.* Priscianus, lib. I: *Pro v consonante* b *ponitur. Cælebs, cælestium vitam ducens.* Quare nihil mirandum, si etymon vulgò receptum arripuerit B. Hieronymus, acerrimus virginitatis defensor, cujus hæc verba, lib. II, contra Jovinianum: *Cælibes, quod cælo digni sunt, inditum nomen.* Nec abit Beda, qui lib. de Orthogr. ait: *Cælebs, qui sibi iter facit ad cælum, & Cælebs cælestium ducens vitam.* Item Isidorus, lib. X: *Cælebs*, inquit, *connubii expers, qualia sunt nomina in cælo, quæ absque conjugibus sunt. Et cælebs dicitur, quasi cælo beatus.* Imò, quod mirari satis non possim, Cæsar Scaliger de caussl. L. L. cap. XII, scribere non dubitat: *Ad hanc*, inquit, *naturam non potuit* v *adspirare, sed transiit in pleniorem, scilicet in* b, *cælebs. Neque enim temere à cælo & vita deduxit Caius, minimè meritus hoc, qui à Quinctiliano notaretur.* Sed quis conjugii expertibus, à cælo nomen impositum, persuadere sibi possit, qui sciat, Lycurgi, ac Romanis legibus, mulctatos esse *cælibes*? Tertium quoque etymon apponam. Nam Julio Modesto placuit esse à *Cælus*, qui Saturni pater fuit, unde de eo Ennius, apud Sosipatrum, lib. I:

Quem Cælus genuit. ——

Rationem ejusce etymi indicat Fabius, lib. I, cap. VI. ubi, cum superiorem Granii opinionem indicasset, subjicit hæc verba: *Nec ei cedit Modestus inventione. Nam quia Cælo Saturnus genitalia absciderit, hoc nomine appellatos qui uxore carent.* Omnino autem verum etymon est, quod primo loco ponebamus.

CÆMENTUM, à *cædo*, quamquam in Pandectis Florentinis scribatur *cementum* absque diphthongo. Sed vitiosè, cùm certum sit, *cæmentum* ejusdem esse originis ac *cæsura*; ac sic dici, quia sit *cæsum* à lapide majore. Neque enim *cæmentum*, intritum sive ferruminationem ex calce & arena, significat, ut Accursius putavit; ac vulgò hac voce utuntur multi: sed lapides minores, rudes, ac informes, & quævis lapidum fragmenta, atque assulas, quibus utuntur artifices ad operum farcturas. Liquet hoc ex Vitruvio, lib. VII, cap. VII. Atque ita etiam usus Livius, lib. I, de bello Punico: *Nec erat difficile murum subruere, quod cæmenta non calce durata erant, sed interlita luto, structura antiquo genere.* Vide & Vitruvium, lib. II, cap. VIII. Adi & Nonium, qui *cæmenta* lapides esse ait, quibus ædificia consurgunt. Idem ostendit, Sisennam, Varronemque, *cæmenta* in neutro dixisse. At Ennium eo usum in fœminino. Hinc *cæmentitia structura*, & *cæmentitii parietes*, apud Vitruvium. Item *cæmentarius*, qui *cæmentum* componit, sive ea luto interlinat, quod ruinæ caussa; seu calce duret, quod firmitatem præstat.

CÆPE, seu *cæpa*, teste Isidoro, lib. XVII, cap. X, ita dici videtur à *capitis* magnitudine: eaque caussa est, cur per *Æ* scribatur. Imperitus aliquis huic rei firmandæ advocet illud ex auctore Moreti:

—— *Et nomen capiti debentia cæpe.*

Sed hoc ineptissimum sit. Nam, cùm duo sint cæparum genera, condimentaria, & capitata, posterius genus tangit poeta. Plinius, lib. XIX, cap. VI: *Apud nos duo prima cæparum genera. Unum condimentaria, quam illi gethyon, nostri pallacanam vocant. Seritur mensibus, Martio, Aprili, Maio. Alterum capitata, quæ ab æquinoctio autumni, vel à Favonio.* Ubi videmus, *gethyon* opponi *capitatæ*. nempe quia gethyon caput non habet, aut vix habet. Theophrastus, Historiæ Plant. lib. VII, cap. IV: Τὸ δὲ γήθυον καλούμενον, ἀκέφαλόν τι καὶ ὥσπερ αὐχένα μακρὸν ἔχον. *Quod gethyon dicitur, sine capite est, & quasi longam cervicem habet.* Id Plinius sic expressit: *Gethyon pene sine capite est, cervicis tantum longæ, & ideo totum in fronde.* [Κάπια, τὰ σκόροδα Hesych.] Pro γήθυα etiam γήπα dixere. Hesychius: Γήπα κρόμμυα, ἃ καὶ γήθυα καλοῦσι. Etiam apud Plinium & Apicium vett. libri, assumto *N*, *gentia* habent. Ac censet Salmasius Æoles pro γήπιον dixisse γάπιον, unde esse *cæpe*; vel venire illud ex Æolico γᾶφυ, vel γαῖφυ, pro γῆθυ. Æoles enim η in αι convertebant: ut, pro σκηνή, σκαινή, unde *scæna*. Simile fit pro γῆθυ, γαῖθυ, inde *cæpe*. Græcis *cæpa* dicitur κρόμμυον, imprimis *capitata*. Nam altera proprium nomen habet γήθυον, ut diximus. Ac fortasse κρόμμυον à κάρα, id est, *caput*: quomodo *cæpa* à *caput*, juxta Isidorum. Aliis placet, κρόμμυον vocari, ὅτι κόρας συμμύειν ποιεῖ. Nempe quia vapore tenui & acri lacrymas ciet. Unde Lucilius, lib. V:

Flebile cæpe simul, lacrymosaque ordine talla.

Nam *talla* sunt interiores *cæparum* tunicæ: ut monet Festus. Ex eodem citant Nonius & Priscianus:

Lippus edendâ acri assiduè cæparu' cæpâ.

Eâpse de caussâ, κρόμμυα ἐσθίειν, καὶ κρόμμυα ὀσφραίνεσθαι, *cæpas edere & olfacere*, dicuntur, qui suum infortunium plorant. Ita Bias apud Laërtium, Haliatti, Lydorum regi, mandanti, ut ad se veniret, rescribit, Ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν, pro κλαίειν καὶ οἰμώζεσθαι. Et apud Aristophanem, Ranis, Xanthias vapulans, rogante Æaco, Τί δῆτα κλαίεις; respondet, Κρομμύων ὀσφραίνομαι. A fertili *cæparum* proventu agri Corinthiaci vicus dictus videtur Κρομμυών, seu Κρομμυών. pro quo & Κρεμμύων, seu Κρεμμυών, scribitur: nempe, ut suspicor, quia & *cæpe* non κρόμμυον tantùm, sed etiam κρέμμυον dicitur: quemadmodum testis est Hesychius. Hinc ὗς Κρομμυωνία, seu Κρεμμυωνία, quam Theseus interfecit, unde *Theseidem* vocat Maro in Ciri, juxta restitutionem Scaligeri:

Infestumque suis diræ Theseidos exit
Spelæum. ——

Occasionem fabulæ vide apud Plutarchum in Theseo.

Cærimonia [ἱερομηνία.] per *Æ* & *I* in secundâ scribendum censeo; quomodo eam vocem legi in antiquo lapide, docet Aldus in Orthogr. Sed veterum quoque originationes satis comprobant, per diphthongum scripsisse antiquos. Festus enim testatur, alios quidem putâsse, id nomen esse à *caritate*, alios autem à *Cære* oppido. Fuit id oppidum Thusciæ, non longè à Tarquiniis situm, conditum à Pelasgis, qui è Thessaliâ venerant. Sed hi *Agyllam* vocarunt. Postea autem nomen *Chære* accepit, idque occasione istiusmodi. Lydis, qui Tyrrheni dicti sunt, adversus Agyllinos bellum gerentibus, quidam ad urbem propiùs accessit, nomenque urbis interrogavit: à Thessalo autem è muro responsi loco accepit χαῖρε· id omen accepere Tyrrheni, captaque urbe, *Chære* nomen fecerunt. Auctor Strabo lib. v. Cur verò à *Cæretanis*, seu *Cæritibus*, dictæ existimentur *cærimoniæ*, id ex eodem Strabone cognosci potest. Nam paullò antè dixerat, *Cærites*, quo tempore Galli Romam obtinebant, conservâsse, cùm Romanos, quotquot hoc in oppidum confugissent, tum etiam æternum ignem, Virginesque Vestales. Idem narrat Valerius Maximus, lib. I, cap. I. Florus lib. I, cap. XIII. & ante hos Livius, lib. VII. ubi iccirco *Cære* appellat *sacrarium populi Romani, diversorium sacerdotum, ac receptaculum Romanorum sacrorum.* Existimantur igitur Romani, remunerationis ergo, sacros ritus à *Cære* dixisse *cæremonias*. Quam sententiam, cùm quinctuplicem prius originationem attulisset, præ aliis sibi probari scripsit Josephus Vicecomes, De antiquis Baptismi ritibus, lib. I, cap. II. Ac secundum hos *cæremonia* per *Æ* scribi debeat. Uti & fortasse secundum illorum etymologiam, qui à *carendo* deducunt. Eos inter Massurius Sabinus apud Agellium, lib. IV, cap. IX: *Religiosum*, inquit, *est quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum à nobis est. verbum à relinquendo dictum, tanquam cærimonia à carendo.* Macrobius lib. III, cap. III: *Servius Sulpicius religionem esse dictam tradidit, quæ propter sanctitatem aliquam remota ac seposita à nobis sit; quasi à relinquendo dicta, ut à carendo cæremonia.* Augustinus, lib. II Retractat. cap. XXXVII: *Cùm agerem de observationibus Judæorum, à quibusdam escis secundum veterem legem abstinentium, dixi, Quarundam escarum cerimoniæ, quod nomen non est in usu literarum sanctarum, ideo tamen mihi congruens visum est, quod à carendo appellatas cerimonias, quasi carimonias, memoriâ tenebam, eo quòd observantes careant his rebus, à quibus abstinent.* Isidorus lib. VI, cap. ult.: *Cærimoniæ apud Latinos dicuntur sacra omnia, quæ apud Græcos Orgia vocantur. Propriè autem visum est doctoribus, à carendo appellari cærimonias, quasi carimonias, eò quòd ea quæ in sacris divinis offeruntur, in ipso usu carerent homines; quod etiam nomen in usu est literarum sanctarum. Alii cærimonias propriè in observationibus Judæorum credunt: abstinentiam scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eo quod observantes careant his rebus, quibus se abstinuerint.* Hactenus Isidorus. Eandem ἐτυμολογίαν sequuntur illi, qui à *cælo cærimonias* dici aiunt, quasi *cælimonias*, *L* in *R* converso, quomodo à *cælo cæruleus* dicitur, pro *cæluleus*. Nam & *cælum* veteres per *Æ* videntur scripsisse: ut dicemus suo loco. Et hæc quidem etyma invenio, quæ per *Æ* scribendum adstruant. Ponam nunc ea, quæ monophthongum probent: ut quod nonnulli propriè ritu sacrorum *Cereris ceremonias* dici putarunt. Hinc Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni: *Cerimonia*, Δημήτεια. Nam Δημήτηρ, *Ceres*. Certum tamen est, *cærimoniarum* vocem latiùs patuisse apud Romanos. Servius ad IV Æn.: *Sanè sciendum, Orgia apud Græcos dici sacra omnia, sicut apud Latinos ceremoniæ dicuntur.* Quod ipsum Isidorum dicere suprà vidimus. Per *E* quoque simplex scribi debeat, si (ut Joachimus Camerarius verisimile putavit, Etymologiarum decur. III, cap. IV.:) *quasi gerimonia dicatur à gerendo, sicut à gemendo gemonias scalas fecerunt, à querendo querimoniam, ut indicentur ea, quæ in sacris geri ritu solenni deberent.* Quanquam & alterum ibidem etymon addit, ut sit à *caritate*. Sed prius illud quantopere etiam placuerit Bartholomæo Keckermanno, hinc videre est, quod, lib. I Systematis Logici, sect. II, cap. I. cùm divisisset etymologias, in veras, & apparentes, veræ exemplum esse ait, *cerimonia, quasi gerimonia, aut à Cære oppido.* At verisimilius longè Josephus Scaliger, qui censet, *cerimonias* dici ab antiquo *cerus*, id est, *sanctus*, unde in Saliari carmine, *cerus manus*, id est, *sanctus, bonusque.* Ita à *cerus* erit *cerimonia*, ut à *sanctus sanctimonia*, à *castus castimonia*, a *cultus cultimonia*, qua voce idem Tertullianum uti censet, lib. de Pallio, cap. IV, circa finem. In vulgatis, *cultum omnia* corruptè editum est. Sunt & ejusdem generis *alimonia*, & *querimonia*; quia etsi à verbis veniant, similiter tamen *monia*, vocis productio est. At in *histrionia* (quod simile esse scripsit Camerarius, & ex eo Taubmannus) longè aliter se res habet. Quippe cùm sit à dativo *histrioni*, solum primam vocalem voci additam patet. Sed neque id *cerimoniarum* etymon, quod è Scaligero ponebamus, controversia caret. Nam Festus, seu Paullus Diaconus (in voce *matrem matutam*,) *cerus manus* interpretatur, *creator bonus*: quod si rectum, *cerimonia* hinc nomen accepisse non possit. Et sanè puto Festi sententiæ standum. Nam *cerus* est à *cereo*, id est, *creo*: Qua de re plura in *Creo* dicemus.

Cærites tabulæ, ita dictæ à *Cære*, Hetruriæ oppido, quod *Agylla* antè dicebatur. Ejus civitatis incolæ ad hoc tantum cives censebantur, ut tributum penderent. Hinc *Cærite* cerâ digni Horatio, qui merentur loco poni parum honesto. Plenius rem exponit Asconius, in Divinat. *Qui plebeius erat, in Cæritum tabulas referebatur & ærarius fiebat: ac per hoc non erat in albo centuriæ suæ, scilicet ad hoc, ut civis esset: sed tantummodo, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet.* Gellius lib. XVI, cap. XIII: *Primos municipes sine suffragii jure Cærites esse factos accepimus: concessumque illis, ut civitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque oneribus vacarent; pro sacris bello Gallico receptis custoditisque. Hinc tabulæ Cærites appellatæ, versâ vice, in quas Censores referri jubebant, quos notæ caussâ suffragiis privabant.* Vide Horatii interpretem veterem, in epist. VI, lib. I: Festum in *Municipium*, & *præfectura*: & è Græcis Strabonem, lib. V.

Cæsaries, nunc dicimus; fortasse & olim, *cæsaria*. Est à *cæsa*, ut à *luxu*, *luxuria*, vel *luxuries*. Cùm autem sit à *cædendo*, tantum erit virorum: quemadmodum scribit Servius ad I Æn.: & Isidorus, lib. II, cap. I. Idem quoque etymon ponit Marius Victorinus, lib. I, extremâ parte capitis de Orthogr. Perottus ait, similiter apud Græcos κομᾶν dici, à κόμειν, hoc est, *secare*. [κομμᾶν à κομμὸς à κόπτω.] Ubi κόμειν librarii errore pro κόπτειν irrepsisse videri poterat: nisi is passim proderet Græcæ linguæ imperitiam; ut, cum *brachium* dici ait, ἀπὸ τῆς βραχείας, hoc est, *brevitate*. Nam βραχύτητ**Ⓖ**- dicere debuit. Suntque apud eum id genus plurima. Â *cæsaries* est *cæsariatus*, quod Festus exponit, *comatus*. Præter Plautum & Appuleium usus quoque Tertullianus de Pallio, cap. IV: *Numidas etiam equis cæsariatos.* Qui locus lucem capit ex illo Maronis, X Æn.:

—— *cristâque hirsutus equinâ.*

Cæsitium, sive *Cæsicium*, nominat Plautus, Epid. II, II, *Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsicium.* Quid, & unde sit, docet his verbis Nonius Marcellus: *Cæsicium, linteolum dicitur purum & candidum, à cædendo, quod ita ad candorem perveniat, vel quod oras circumcisas habeat.*

Cæsius, γλαυκὸς, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Similiter Donatus, ad Hecyræ Act. III, sc. IV: *Cæsius*, inquit, *glaucis oculis, quasi felis oculos habens, & glaucos.* Fronto apud Gellium, lib. II, cap. XXVI: *Neque non potuit Virgilius, colorem equi significare viridem volens, cæruleum magis dicere equum, quam glaucum: sed maluit verbo uti notiore Græco, quam inusitato Latino. Nostris autem veteribus cæsia dicta est, quæ à Græcis γλαυκῶπις, ut Nigidius ait, de colore cæli, quasi cælia.* Quod ad etymon hoc attinet, Claudius Verderius in sua scriptorum censura negat, eundem esse colorem *cæsium*, ac *cæruleum*, eoque nec *cæsium* à *cælo* deduci ait; sed à *cæsum*: atque id in caussâ esse, cur color is tribuatur diis, qui *cædibus* gaudent. Imò & Perottus scripserat, *cæsium* dici, quasi *cæsum* apertumque. Sed idem alibi à *cælo* ipse derivat. Melius sanè. Si enim id nomen à *cæde* esset, potiùs oculos *sanguinei coloris* signaret, quàm *glaucos*. Nunc quis dubitat, quin Minerva, quæ Græcis γλαυκῶπις, ea Latinis *cæsia* sit?

Cæsones, à *cædendo* dicti. Festus: *Cæsones appellati, ex utero matris exsecti*. Idem tradit C. Titius Probus, sive Julius Paris, in epitoma de nominum ratione, quæ Valerio Maximo subjici solet. Imò & *Cæsares* putantur hinc nomen accepisse. Scripsit id Accursius in præf. inst. in voce *Imperator*. Vapulat hoc nomine à quibusdam. Atqui hoc non primus scripserat Accursius: sed veterum quorundam sententiam est secutus. Plinius, lib. VII, cap. IX: *Auspicatius enecata* (ita MSS., unde leg. *enecata*) *parente gignuntur: sicut Scipio Africanus, prior natus, primusque Cæsarum à cæso matris utero dictus: qua de caussa & Cæsones appellati.* Solinus, more suo Plinium exscribens, similiter cap. IV: *Rursum necatis matribus prius est auspicatior: sicut Scipio Africanus prior: qui defuncta parente, quod excisus utero in diem venerat, primus Romanorum Cæsar dictus est.* De Scipione idem indicat Tertullianus, lib. de anima: *Possumus illos quoque recogitare, qui exsecti matris utero vivi aerem hauserunt: Liberi aliqui, & Scipiones.* Ubi cum Liberi meminit, ortum Bacchi respexit. Ut omnino fallantur, qui *Laberii* reponunt. De etymo consentit & Nonius Marcellus: *Cæsares dicti, qui cæsa matre nascuntur.* Isidorus, lib. IX, cap. III: *Cæsar dictus, quod cæsa mortua matris sua utero prolatus eductusque fuerit. vel quod cum cæsarie natus sit, à quo & Imperatores sequentes, Cæsares dicti, eo quod comati essent. Qui enim exsecto utero eximebantur, cæsones, & cæsares, appellabantur.* Quod Cæsarem à cæsarie dictum ait, id non Isidori somnium est; sed multò antequàm scripserat Festus: *Cæsar*, inquit, *quod est cognomen Juliorum, à cæsarie dictus est, quia scilicet cum cæsarie natus est*. Nec dubium, quin idem tradiderit Verrius Flaccus, quem Festus in compendium redegit. Ut non temere hæc sententia debeat damnari: cum Verrius non solum Augusti ætate vixerit, sed ab eo etiam præfectus fuerit nepotibus, quos in palatio docuit, teste Tranquillo. Potuit igitur doctissimus Grammaticus facile scire, quid Cæsarum familia de nomine suo sentiret. Juniores tamen & tertiam nominis caussam addunt. Servius, in I Æn.: *Cæsar*, inquit, *vel quod cæso matris utero natus est, vel quod avus ejus in Africa occidit elephantum, qui cæsar dicitur Pœnorum linguâ.* Imò quatuor caussas adfert Spartianus in Ælio Vero, *Cæsarem, vel ab elephanto (qui lingua Maurorum cæsar dicitur) in prælio cæso, eum, qui primus sic appellatus est, doctissimi & eruditissimi viri putant dictum: vel quia mortuâ matre, ventre cæso sit natus: vel quod cum magnis crinibus sit utero parentis effusus: vel quòd oculis cæsiis & ultra humanum morem viguerit.* Ex hisce quatuor etymis, postremum tale videtur, ut ejus ratio haberi non debeat. Nam à cæsiis oculis non *Cæsar*, sed *Cæsius* dictus esset: cum id fuerit inter Romana nomina. Nec sane inveniatur, qui hanc sententiam sequatur. At tertium non indignum est, de quo cogitetur. Nam multa nomina Punica in *ar* desiere: ut hoc quoque nomen aliquid Punicum videatur redolere: & nisi *Cæsar* esset elephas Pœnus, unde id Spartianus & Servius hausissent? Fortasse & hanc sententiam confirmant Cæsaris nummi, cum nota elephanti: quos inter unicus est Punicis literis circa elephantum inscriptus. Sed hoc argumentum non est admodum firmum: cùm ejus imaginis aliam caussam adferre possimus, quàm quòd Cæsar hoc pacto publicare voluerit originem familiæ suæ. Nam Carolus Sigonius, libello de Romanis nominibus, ostendit, instrumenta in altera nummi facie non esse interimendi elephanti (uti erat fabrile scalprum cum malleo;) sed pontificalia ac religionis: puta, albogalerum, vel tutulum, secespitam, aspersorium, & vas sacrificale. De quorum singulis pluribus ibi tractat, ac tandem colligit, esse ea instrumenta pontificalia, quæ divo Julio Cæsari consecrato, inque deos relato, tributa sint ab Augusto, qui, in patris pont. max. honorem, hunc nummum percusserit: eoque elephantem quoque, qui ab altera parte conspicitur, consecrationis symbolum videri. Præsertim cùm etiam apud Suetonium in Claudio legatur, Claudium aviæ Liviæ divinos honores, & Circensi pompa currum elephantorum, Augusteo similem, decernendum curasse. Accedit, quòd elephanto subjiciatur anguis, qui heroibus sacer, ut Plutarchus in Cleomene auctor est. Unde Maro, ut Servius observat, de angue ait, ad ἀποθέωσιν Anchisæ indicandam,

Incertus geniumne loci, famulumne parentis
Esse putet, cædit quinas de more bidentes.

Nec video, quid adversus ista dicere possimus, nisi fortè illud, eo elephantum pro symbolo Julii elegisse Augustum, quia inde Cæsarum familia nomen haberet. Mihi tamen potius Latinum hoc nomen, quàm Punicum videtur: ut nempe *cæsaries* caussa sit appellationis. Vel si quis ob Plinii auctoritatem pertendat, à *cæso utero*, *Cæsaris* nomen esse: non multum repugnabo, dum inde nomen accepisse credat aliquem ex Julii majoribus, non ipsum Julium; quod Cedrenus, Suidas, & Græcorum alii, temere tradidere. Hæc enim sententia abunde eo refellitur, quod matrem demum amisit, cùm in Gallis subigendis occuparetur: ut Tranquillus auctor est, lib. I, cap. XXVI. Porro à *Julio Cæsare*, successores ejus *Cæsares* vocati sunt, ut ab *Augusto*, *Augusti*. Sed posterioribus seculis separari cœpere hæc nomina, ut alii *Augustus* esset, qui imperaret; *Cæsar* verò, qui futurus esset imperii successor. Sextus Aurel. Victor in Diocletiano: *Is Maximianum Augustum effecit, Constantium & Galerium Maximianum, cognomento armentarium, Cæsares creavit.* Ubi Maximianum ait, vocatum *Augustum*, utpote collegam, & ex æquo imperii consortem: at Constantium, & Maximianum armentarium, *Cæsares* ait creatos, quia in spem vocati futuræ successionis. Similiter loquuntur, cum Spartianus, Lampridius, Capitolinus, tum etiam veteres jurisconsulti. Hodie *Cæsarem* vocant, quem veteres *Augustum*: & *Regem Romanorum*, quem illi *Cæsarem*. Fallitur autem Aurelius Victor, cùm scripsit, morem hunc separandi *Augusti*, & *Cæsaris*, appellationes, cœpisse à Trajano, qui primus Hadrianum dixerit *Cæsarem*. Nam L. Vero primò hic honos habitus, ut docet Spartianus, juxta codicis regii lectionem, quam in notis suis indicavit Casaubonus.

Cæstus sunt *arma pugilum*, teste Festo. Addit, idem esse & muliebrem ornatum, *cingulum* nempe. Sed in hoc manifestè fallitur, sive Festus, sive ejus compilator Paullus Diaconus. Nam arma pugilum *cæstus* dicuntur per Æ: estque ea vox à *cædendo*. At pro *cingulo* est *cestus*, à Græco κεστός, quia sit κεκεντημένος τοῖς ῥαφαῖς. Mirum verò, eadem quoque confundi à Cæsare Scaligero: quippe qui, lib. I poët. c. XXII, scribat, lora, pugnis pugilum ad munimentum addita, *cestus* dici, quia κεστὸς Græce sit *cingulum*. Ubi & in ὀρθογραφίᾳ & etymo falli, planum est ex superioribus. Erant autem duo *cæstuum* genera. Nam non tantum *cæstus* dicebatur, genus clavæ, plumbeas pilas loris bubulis appensas habens: sed & laminæ ferreæ aut annuli connexi, quibus vel alterutrum, vel utrumque brachium armabatur. Propertius lib. IIII

Nunc ligat ad cæstum gaudentia brachia loris.

Cæstuum certamen inter Daretem & Entellum describit Virgil. v Æn. ubi Servium vide: E Junioribus Onuphrium Panuinum adi, lib. II de ludis Circensibus, c. III, & Hieronymum Mercurialem de arte Gymnastica, lib. II, cap. IX.

Cætera, καὶ ἕτερα. [καίτερα.] unde liquet per Æ diphthongum scribi debere, etsi in vett. & libris & lapp. per simplicem vocalem invenias: quod iccirco in Orthographia sua magis probat Aldus. In singulo numero est *cæter* κατ᾽ ἀποκοπὴν pro *cæterus*. Quamquam integro illo Cato esse usus dicatur, in libris de R. R. Sed aliter est in vulgatis. Interim singulo numero sæpe usi veteres: ut, *cætera vita*, *cætera series*, *omne cæterum*, & similia, etiam apud Tullium ipsum.

Calamistrum est, ferrum, quo calefacto capillus intorquetur. Id, quo teneri possit, dum calidum est, manubrium habet ligneum. Unde nomen acceperit, docere conatus Varro, lib. IV de L. L.: *Calamistri*, inquit, *quòd his calefactis, in cinere capillus ornatur*: sive, ut Scaliger corrigit, *Calamistrum, quod calfactum in cinere, quo capillus ornetur.* Nonio Marcello *calamistrum est fistula brevis, qua cirri continentur.* Ubi Godscalcus Stewechius, ad secundum Arnobii librum, corrigit: *Calamistrum, ficula brevis, quâ cirri concinnantur.* Sed rectum est *fistula*, ut Græcè σῦριγξ. Cavum enim ferrum erat. Quamquam vero *calamistrum* & *acus crinalis* differant: illius usus fuerit in torquendis & vibrandis capillis: hujus in discriminandis, & continendis: veteres tamen videntur & acu calefacta capillos vibrasse. Unde Isidorus, lib. XX,

lib. xx, cap. xiii: *Calamistrum est acus, qua calefacta & adhibita calefacit & intorquet capillos. Unde & calamistrati appellantur, qui comam torquent.* Imo Servius similiter in illud xii Æn.

—— Et fœdare in pulvere crines
Vibratos calido ferro, myrrhaque madentes.

Ubi sic scribit: *Vibratos calido ferro. hoc est, crispatos calamistro. Nam calamistrum est acus major, qua calefacta & adhibita intorquet capillos. Unde etiam Cicero calamistratam comam appellat frequenter.* Non Servius & Nonius *calamistrum* atque *acum* confunderent, nisi & *acu* pro *calamistro* quandoque usi fuissent. Quod ad originem, merito à Varrone abeunt viri docti, cùm docent, esse a Græco καλαμίς, quod Hermolaus Barbarus rectè *calamistrum* interpretatus est. Hesychius: Καλαμίς, κοσμάριόν τι περὶ τῶν πλοκάμων. Hinc fecere καλαμίζω· etsi nunc id aliud Græcis: nempe *calamo canere*. A καλαμίζω autem *calamistrum*. Καλαμὶς verò à κάλαμος, *calamus*, *arundo*. Καλαμὶς igitur propriè erat *acus arundinea*. Ab hujus similitudine sic dixere, etiam cum esset è ferro, sed arundinis instar cavo: unde *fistulam* vocat Nonius, ut vidimus.

CALAMITAS [ex *cadamitas* à *cadendo*, unde *cadaver*.] videri queat levicula metathesi fieri è קמל, quod est, *excidere*, *succidere*. Sed longe simplicius veriusque, qui a *calamus* deducunt: ut quæ propriè sit *calamorum imminutio*. Scitè allusit Parmeno Terentianus, qui *Thaidem* sic vocat, Eun. i. i:

Sed ecca ipsa egreditur, nostri fundi calamitas.
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

Quem ad locum sic Donatus: *Propriè calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, hoc est, culmum ac segetem.* Ita propriè fuerit *calamitas*, quod Græci dicunt χαλαζοκοπίαν, hoc est, cum calami segetum confringuntur grandine ac procellosâ aliquâ tempestate, qualem describit Maro, cum i G. ait:

Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ gravidam latè segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent.

Allusit Cicero, cum, Verr. iii, ait, *Verrem per omnes provinciæ partes, tanquam aliquam calamitosam tempestatem pestemque, pervasisse.* Plautus, Casina, Act. v, sc. ii:

—— Profectò hercle non fuit quicquam olerum:
Nisi quicquid erat, calamitas profectò attigerat nunquam.
Ita, quicquid erat, grande erat.

hoc est, χαλαζοκοπία τοῦτο οὐχ ἥψατο πώποτε. Intelligit autem τὸ αἰδοῖον. Porrò, quod ad superiorem Donati interpretationem attinet, cum grando fruges quidem contundat, at non intercipiat: videndum an non rectius senserit Petrus Nannius, qui, lib. i Misc. cap. xv, ob illam Comici αἰνιγματίαν, eum respexisse putat ad *locustam*, quæ messem agricolis destinatam intercipere consuevit. Sententiæ hujus fundus est, locus Theocriti in Messoribus, ubi puellam, alieni patrimonii comestricem, eâ ratione καλαμαίαν vocat, quâ Terentius *meretricem* appellat, *calamitatem*. Sic enim ait: Μάντις τοι τὰν νύκτα χροΐζεται ἁ καλαμαία. Verum Theocritus non ἁπλῶς *locustam* vocat ὀρυαγίαν, ut Nannius scripsit: sed μάντιν ὀρυαγίαν, ac per μάντιν intelligit ἀκρίδα, quam sic vocat, quia *famem prænuntiet*: ut monet ad eum locum Græcus Scholiastes. At καλαμαίαν idem interpretatur, ἐν καλάμῃ γενομένην.

CALAMITES, vel *calamita*, καλαμίτης, & quid sit & unde dicatur, Plinius docet his verbis, lib. xxxii, cap. x: *Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem vel sanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter arundines fruticesque vivat, minima omnium & viridissima, cinerem fieri jubent.* Meminit & cap. vii ejus libri.

CALAMOCHNUS est, quæ aliter *adarce* dicitur. Plinius, lib. xxxii, cap. x: *Inter aquatilia dici debet & calamochnus. Latinè adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues e spuma aquæ dulcis ac marinæ ubi se miscent.* Dicitur καλαμόχνοος, & contractè καλαμόχνους ex κάλαμος, *calamus*; & χνόος, *lanugo*: q. d. *arundinum lanugo*. Quia nempe in arundinibus inveniatur, quasi concreta lanugo. Vide quæ de ea Gorræus scribat in definitionibus medicis, voce Ἀδάρκη.

CALAMUS, propriè de arundine dicitur; ut μετωνυμικῶς pro *tibia* usurpatur. Nam primo tibiæ ex *calamis* fiebant: unde & Pollux, cùm earum materiam adfert, primo loco κάλαμον ponit. Isidorus putavit, *calamum* esse originem Latinam. Sic enim scribit, lib. vi, cap. xiv: *Dictus calamus, quòd liquorem ponat. Unde & apud nautas calare, ponere dicitur.* Sed satis constat, Græcos eadem significatione κάλαμος dicere. Accenset Etymologus, κάλαμος appellari, παρὰ τὸ καλῶς ἀμᾶσθαι, *quod bene metiatur & congregetur.* Sed cui hoc etymum placere potest, is fortè nec damnabit, si dicatur esse à קל, id est, *levis*. Vel levicula transpositione ab Hebræo קמל, quod est, *excidere*, *succidere*. Ita Jes. xix, vi. ubi in Latino est, *calamus*, *& juncus*, *excidentur*, in Hebræo est קמלו, à קמל, *torrere*: quomodo *arundo* ab *areo*. Quæ etyma Martinius adfert. Si poetas audimus, *calamus* sic dicetur à *Calamo*, Mæandri fluvii filio, in calamum transmutato. Fabellam sic narrat Servius P. Danielis, ad illud Ecl. v: *Ne calamis solum æquiparas: Fabula*, inquit, *de calamo talis est. Veteres Zephyro vento unam ex Horis conjugem adsignant, ex quâ & Zephyro Carpon filium pulcerrimi corporis editum dicunt, quem cum Calamus Mæandri fluvii filius amaret, à Carpo mutuâ vice etiam ipse adamatus est. Sed Carpos cum in Mæandrum fluvium cadens esset extinctus, Calamus patrem propter hoc scelus aversatus aufugit, rogavitque Jovem, ut finem suis luctibus daret, sibique mortem præstaret, ut amato post obitum jungeretur: quem miseratione Jupiter ductus in arundinales calamos verti jussit, qui semper circa oras fluminum nasci solent. Carpon verò in fructus rerum omnium vertit, ut semper renasceretur.* Hactenus Servius. Vulgò, etsi tantummodo pennis utamur, pro iis tamen καταχρηστικῶς *calamum* dicimus, cùm *calamus* propriè fiat ex arundine; *penna* verò avium sit: ut hæc quoque distinguit Isidorus. In causa autem est, quòd veteres *calamis* in scribendo uti solerent. Ad hoc autem munus imprimis expetebantur Ægyptii. Martialis lib. xiv, dist. xxxviii:

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus,
Texantur reliquâ tecta palude tibi.

Nam sententia est, *calamis* Ægyptiis scribi debere, cæteris tecta muniri. Plinius tamen præfert Cnidios, & qui juxta Anoeam Cariæ urbem crescunt. Sic enim scribit, lib. xiv, cap. xxxvi: *Chartisque serviunt calami, Ægyptii maximè, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidii, & qui in Asiâ, circa Anaiticum lacum, nascuntur.* Calamus etiam ἁπλῶς ponitur pro *calamo oderato*, qui in India, Arabia, Syria, gignitur, multis modis geniculatus, fulvus, fragrans spiritus suavitate, qui cum frangitur, in multas partes fit fissilis. Auctor Plinius, lib. xii, cap. xxii. Vulgo nominant *calamum aromaticum*; sed *odoratum* appellat Plinius, cum loco dicto, tum lib. xiii, cap. xi: quem ad locum fusè de *calamo odorato* scribit Guilandinus, in comment. de Papyro. At ἁπλῶς *calamus* vocatur cum à Sereno Sammonico, lib. de medicinâ, tum apud Martianum in l. ult. §. species. ff. de publicanis. Fugit eos ratio, qui locum Martiani corruptum, & *calais* reponendum, arbitrantur. A *calamis* dicta *calameta*, qua voce non καλαμὼν signatur, hoc est, *arundinetum*, sed *fragmenta veterum calamorum.* Utitur Columella initio capitis xxvii, lib. iv. Sed in antiquissima editione Regiensi, quam Beroaldus dedit, corruptè *calmetis* est pro *calametis*. [*Calamus* tam Græcum quàm Latinum, est ex *canna* factum, olim enim *cala*, *calla*, & *canna*. Hesych. Κάλλα ἡ κάννα, κάλαμος.]

CALANTICA, tegmen muliebre, quod capiti innectitur, ut Nonius ait, qui hoc adducit Ciceronis in Clodium: *Tune, cum vincirentur pedes fasciis, cum calanticam capiti accommodares?* Ita editum in veteri Mediolanensi, & Aldina, & apud Junianum Maium. Sed MS[us] Nonii codex habet *calantica*. Etiam in Glossis Philoxeni est *cacantica*, quod proximè accedit. Sed exponitur, εἶδος ζώνης. Apud Servium incerta est lectio. Nam ad illud, ix Æn.:

—— Et habent redimicula mitræ:

sic

sic quidem legas in vett. editt. *Pilea virorum sunt, mitra feminarum, quas calaticas vocant.* Ita quidem Vicentina, anni cIↄ cccc LXXIX; Mediolanensis, anni proximi; & cIↄ Iↄ XVI. & Veneta, cIↄ cccc LXXXVI. Sed cum illa Georgii Fabricii, tum P. Danielis, *calantica* habet. In Digestis Florentinis, tit. II, lib. XXXIV, per *U* legas. Verba ibi Ulpiani sunt: *Ornamentorum hæc, vitta, mitra, semmitra, calautica, acus cum margarita, quam mulieres habere solent.* Contra, *Calantica*, per *N*, est apud Ausonium in Periocha Odyss. V. *Quæ calanticam capiti suo demtam natanti accommodat.* Apud Homerum ibi est κρήδεμνον, quod Eustathius ait, esse κεφαλῆς κάλυμμα, περιειμένον μέχρι τῶν ὤμων. Higynus tamen *balteum* vertit. Et convenit cum eo, quod Philoxeni Glossæ dicunt, esse εἶδος ζώνης. A *calautica* est *decalauticare*. Prout apud Nonium constanter, quotquot vidi, editt. habent. Verba Lucillii, quæ citantur, sunt ista:

Depoculassere aliqua sperans me, ac deargentassere,
Decalauticare, eburno speculo depeculassere.

Ubi, *decalauticare*, est *calauticam detrahere*. Sed nondum diximus, unde sit seu *calautica*, seu *calantica*. Si *calantica*, vel *calanthica* rectum est, videtur conflatum ex καλὸν & ἄνθος, ac nomen ex eo erit, quia floribus intextis variegata esset. Sin *calautica* vera est appellatio, fuerit à καλύπτω, id est, *operio*. Sanè, Hesychio κάλωπτρα, κρεμαστήρια. Item, καλύπτρα, κρεμαστήρια κεφαλῆς. Et ex horum altero fortasse *calautica* est corruptum. [vel à forma *calathi*, vel ab urbe *Calathu*.]

Calare, antiquum, à Græco καλεῖν, id est, *vocare*. Sane Pontifex solet in curia Calabra dicere populo, *dies te quinque calo, Juno novella: septem te dies calo, Juno novella.* Auctor Varro in V de L. L. A *calare* sunt *calator*, *calenda*, *clarus*, & *classis*, de quibus seorsim. Item *Calabra Curia*, de quo in *Calenda*. Ex eodem varia componuntur. Ut, *incalare*. Festus: *Incalanto, invocanto. Incalationes, invocationes.* Item, *intercalare*. Gloss. *Intercalo*, ἐμβολίζω. Onomasticon, *Intercalo*, παρεμβάλλω. Hinc *versus intercalaris*, qui sæpius intercalaretur, ac repeteretur: ut ille Ecl. VIII, *Incipe Mænalios*. Item, *intercalaris mensis*, qui Græcè ἐμβόλιμος, vel ἐμβολιμαῖος. Ita dictus is, cui dies intercalabatur, quod fiebat ante V Kal. Mart. Vide Macrobium lib. I Sat. c. XIV. De intercalari, & die, & versu, ita scribit Servius, Ecl. VIII: *Dicitur versus intercalaris, qui frequenter post aliquantulos interponitur versus: sicut intercalares dies, aut menses, vocantur, qui interponuntur, ut ratio lunæ solisque conveniat.* Hæc qui legat, putare possit, *versum intercalarem* dictum ad exemplum, quo dicerent, *dies intercalaris*. Sed contra est. Nam (ut Scaliger lib. VII, de emendat. temp. ait) diei intercalationem vocarunt *à carmine succentivo, quod colis & strophis absolutis iterabatur.* Isidorus, lib. VI, cap. VII, ait, *intercalares dies* dici, quia interponuntur, à *calare*, id est, *ponere*. Sed *calare* est καλεῖν, uti dictum.

Calasis, dubitarunt olim, utrùm *tunica* sit, an *nodus tunicæ*. Quod his verbis docet Festus: *Calasis* (ita & MSS.) *tunicæ genus, quod Græci καλάσιριν dicunt. Alii dicunt nodum esse tunicæ muliebris, quo connexa circa cervicem tunica submittitur.* Καλάσιρις etiam legas apud Herodotum, lib. II. Estque χιτὼν πλατύσημος, item ἡνιοχικὸς ἢ ἱππικὸς χιτὼν ut Hesychius tradit. Videri possit esse à χαλᾶν, *laxare*, & σύρειν, *trahere*. Sed nomen est Ægyptium. Pollux, lib. VII, cap. XVI: Καλάσιρις, χιτὼν θυσανωτὸς Αἰγύπτιος· *Tunica fimbriata Ægyptia.* Suidas, Καλάσιρις, χιτὼν πλατύσημος Αἰγύπτιοι. Itidem Aristophanis Scholiastes ex Cephisodemo docet, esse vocem Ægyptiam, eoque ab aliquibus reprehensam, ut peregrinam, & barbaram. Quare vocabulum hoc habere originem Græcam nequit. Nec puto, vocem, vix Græcis cognitam, fuisse notam hominibus Romanis. Magis igitur placet altera sententia, ut *calasis* sit *nodus* vel *laxamentum tunicæ muliebris*. Nam χάλασις, *laxamentum*, *resolutio*, ἀπὸ τοῦ χαλᾶν, quod est, *laxare*. Et inde *acalasis*, atque ex eo *aclassis*. Festus: *Aclassis, tunica, ab humeris non consuta.* Gloss. Philox. *Aclassi* (leg. *Aclasses*) λώματα. Est autem λῶμα, ῥαφὴ ἢ κλωσμὸς εἰς τὸ κατώτερον τοῦ ἱματίου, ut Hesychius ait. Nec prætereundum videtur in MSS.ᵗⁱˢ codicibus Festi, quæ fuere præceptoris mei Nansii, fuisse *Anclasses*. Et puto, sic legendum, ut sit ab *am*, id est, *circum*: quippe *amictus genus*.

Calata comitia, non ἀμέσως ἀπὸ τοῦ καλεῖν dicuntur, sed ab antiquo verbo *calare*, quod idem significat ac καλεῖν. A. Gellius, lib. XV, cap. XXVII: *In libro Lælii Felicis ad Q. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere, calata comitia esse, quæ pro collegio pontificum habentur, aut regis aut flaminum inaugurandorum caussâ. eorum autem alia esse curiata, alia centuriata. curiata per lictorem curiatum calari, id est, convocari; centuriata per cornicinem.* Theophilus ad Justinianum, lib. II, tit. X: Καὶ τὸ μὲν *calatis comitiis*, ἐγίνετο καιρῷ εἰρήνης, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τοῦτον τρόπον. ὁ κήρυξ ἅπασαν περιῄει τὴν πόλιν συγκαλῶν, καὶ πᾶς ὁ δῆμος συνέτρεχε, καὶ ὁ βουλόμενος ἐπὶ μαρτύρων διετίθετο τοῦ δήμου, εἴρηται δὲ *calatis comitiis* ἐντεῦθεν. *Calare* γάρ ἐστι, τὸ καλεῖν. *Comitia* δὲ ἡ σύνοδος. ἐπειδὴ οὖν καλούμενοι συνῄεσαν, ἐκλήθη *calatis comitiis*. Hactenus Theophilus. Vide plura, in *Comitia*.

Calathus, κάλαθος. Festus: *Calathos Græci, nos dicimus quasillos.* Servius ad Ecl. II: *Sanè calathus Græcum est. nam Latine quasillum dicitur.* Cicero, Philipp. III: *At verò hujus domi inter quasilla appendebatur aurum.* Isidorus, lib. XIX, cap. XXVIII: *Calathus, leve gestamen ex ligno vel cannâ, aut ex junco factum, in quo vel pensa ponuntur, vel leguntur flores.* Κᾶλον *enim Græcè lignum est, à quo derivatum est calathus.* De etymo assentit Eustathius, cujus hæc verba, in Il. θ. p. 726: Ἐκ δὲ τοῦ εἰρημένου ξύλου, καὶ ὁ ἐν Ὀδυσσείᾳ περιφερὴς θύλος, καὶ ὁ κάλαθος δὲ, οὗ χρῆσις παρὰ πολλοῖς. ὃν δηλαδὴ ἀπαρτίζουσι κᾶλα ξέοντες, ἤγουν ξύλα καὶ λύγοι περιαγόμενοι ἐς κύκλον. Sed ab Eustathio dissentit Etymologus: Κάλαθος, inquit, κυρίως εἰς ὃν τὰ κάλλη ἀποτίθεται· κάλλη δέ εἰσι τὰ βεβαμμένα ἔρια· καλλυντικὰ γάρ ἐστι, καὶ ἐπὶ τοῦ δοχείου τῶν τυρῶν καὶ φυλάττειν. ἢ παρὰ τὸ γάλα, γάλαθος, εἰς ὃν τὸ γάλα ἐπιτίθεται τυρεύοντες. Quod Etymologus ait, κάλαθον dici, à *lanis tinctis*, quæ Græci κάλλη nominant: id facilè ipsa vocis scriptura refellitur. Verisimiliùs, quod ait, κάλαθον vocari, quasi γάλαθον, à γάλα, id est, *lac*, quod eo asservaretur. Sanè pro vase hujuscemodi usus quoque Maro, III Georg.:

Quod surgente die mulsere, horisque diurnis
Nocte premunt: quod jam tenebris & sole cadente,
Sub lucem exportant calathis.

Ubi Servius, *calathis*, exponit, *vasis æreis, in quibus lac vel recens caseus distrahitur.* Similiter usurpat Columella, lib. VII, cap. VIII: *Confestim, cum concrevit, liquor in fiscellas, aut in calathos, vel formas transferendus est.* Nec tamen ineptè, qui cum Isidoro & Eustathio deducunt à κᾶλον, id est, *lignum*, ut propriè *calathus* sit, in quo pensum & fusos reponerent: γυναικεῖον σκεῦος, εἰς ἔριον παρατιθέμενον, ut interpretatur Hesychius. Sic usus Maro, in septimo:

—— Non illa colo, calathisve Minervæ
Femineas assueta manus. ——

Ac diminutivum *calathiscus* (quod à Græco καλαθίσκος,) similiter usurpat Catullus, de nuptiis Pelei & Thetidos:

Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati custodibant calathisci.

Erat & *calathorum* usus in reponendis floribus: Maro, II Ec.

—— tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis. ——

Et Naso, IV Fast. ubi describit puellas, in campo Ennæo flores cum Proserpina legentes:

Hæc implet lento calathos è vimine nexos:
Hæc gremium, laxos degravat illa sinus.

Aliam quoque apud Maronem significationem habet, Ecl. V:

Vina novum fundam calathis Arvisia nectar.

Ubi sic Servius: *Ordo est, Vina fundens calathis, id est, calicibus, quæ vina sint novum nectar.* Eodem modo accipitur in illo Propertii, lib. II, el. XV:

Ac veluti folia arentes liquere corollas,
Quæ passim calathis strata natare vides.

Et hoc Martialis, lib. IX, ep. LX:

Expendit veteres calathos, & si qua fuerunt
Pocula Mentorea nobilitata manu.

Eandem

Eandem significationem discimus ex Apophoretis, in quibus lemma 97 est, *Calathi*: distichon verò tale:

Nos Satyrus, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfusos domini lambere docta pedes.

Etiam multi codd. MSS, lib. I, epigr. LXXI habent:

Nævia sex calathis, septem Justina bibatur.

Ubi alii, *cyathis*. Nec hanc acceptionem nesciunt Græci. Nam Hesychius, varias hujus vocis significationes recensens, inter alia ait etiam notare ποτήριον, ὅ ἐστι ψυκτήρ.

CALATOR, à *calare*, quod antiquum est pro *vocare*, à Græco καλεῖν. Ita dictus, non tam quod calaret eum dominus, quam quod alios calaret, domino jubente. Paullo tamen aliter Festus: *Calatores dicebantur servi, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est vocare; quia semper vocari possent, ob necessitatem servitutis.* Plautus, Rudente, Act. II, sc. III: *Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?* Eodem modo usus, Pseud. Act. IV, sc. II: κατ' ἐξοχὴν vero ita appellati *servi publici*; cujusmodi quoque erant *sacrorum ministri*. Hinc Isidorus in Glossis: *calator, minister publicus.* Pluribus id probat Carrio, lib. I Ant. Lect. cap. XIV, & lib. III, cap. IV. Sed & Scaligerum ad Festum adi, in *Calatores*, item in *Curiales*, & in *Resfici avis*. A *calator* & *nomen*, est *nomenclator*. De quo suo loco.

CALBEOS, ut Festus ait, *armillas dicebant, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.* Videtur eodem pertinere, quod in Glossis Philoxeni legitur: *Calba*, κόσμια. Unde vir doctus conjectabat, *calba*, & *calbeus*, esse à καλός. [*Calbeus* f. à κλοιός.] Malim à colore *galbeo*, id est, *viridi*. Nam Festus similiter: *Galbeum, ornamenti genus.* Fortasse & in Glossis Philoxeni pro *calba*, *calbei* scribendum. Quod idem ac *galbei*, vel *galbea*. Lucem ista capiunt ex iis, quæ in *galbus* dicemus. Verum eruditissimus Salmasius ingeniosè censet, cum *calbei*, Festo teste, sint *armillæ*, *calbeos* esse à καρπὸς, id est, *junctura manus*. Unde primo *carpion*, hinc *calpion*, ac tandem *calbion* vel *calbeum* fuerit. Armillis ex lana veteres includere solent remedia quædam adversus morbos. De quibus idem (longè sanè aliter, quam Casaubonus) intelligit istoc Suetonii, in Galba: *Alii, quod in diuturna valetudine galbeo, id est, remediis lanâ involutis, assiduè uteretur.* Atque uti hic *galbeorum ex lana*, ita *galbeorum lineorum* mentio fit à Catone apud Festum in *Ruscus*.

CALCAR, à *calce*, quia *calcibus* alligetur. Ita Priscianus in IV, & Isidorus, lib. XX, cap. XVI. Vel à *calce* quidem fuerit *calco*; à *calcando* autem, *calcar*, ut ἀπὸ τοῦ κεντεῖν, κέντρον.

CALCEUS, unde sit, non satis vidit Isidorus, lib. XIX, cap. XXXIV: *Caligarius non à callo pedum, sed à calo, id est, ligno vocatus: sine quo consui calciamenta non possunt, quod Græci καλοπόδιον dicunt. Fiebant autem prius ex salice tantum: hinc & calciamenta dicta, quod in κάλῳ, id est, in ligno, fiant, vel quòd calcentur.* Ubi pro *caligarius* aliquis existimet legendum, *calcearius*, præsertim quia inscriptio capitis est, *de calciamentis*. Sed in MSS constanter invenio *caligarius*. Et *caliga* sunt *calciamenti* genus, ut suo loco ostendemus. Quare nihil mutandum. Duplex autem *calcei* etymon adfert Isidorus. Unum sit à κᾶλον, id est, *lignum*, quia fieret olim è ligno saligno: alterum à *calcando*. Prius illud non est assis. Omnino autem *calceus* est à *calx*, quia calcem munit, contra quàm facit *solea*, quæ tantum tegat *solum* sive plantam pedis: ut in *Solea* dicimus. *Calceorum* varia genera, de quibus Pollux, lib. VII, cap. XXII: Raphaël Volaterranus, lib. XXVII Philologiæ, cap. ult. Hieronymus Magius, Miscell. lib. III, cap. III. Fungerus in Etymologico, voce *Calceus*, & imprimis Benedictus Balduinus Ambianus, libro de calceo antiquo & mystico. A *calceus* est *calcearium*, sive; ut in Pandectis Flor. legitur, *calciarium*. Usus Suetonius, in Vespas. cap. VIII, & Ulpianus, lib. VIII. XIV. de transact. & l. diaris. XXI. de alim. legat. Quamquam autem in Rob. Steph. Thes. legas, eo signari *calceum*, aliudve pedis munimentum: tamen Suetonii & Ulpiani verba satis indicant, eo non *calceum* unum signari, sed quantum *calceorum* usui satis est: quod pro personæ conditione accipi debere, eadem loca indicant.

CALCITRO, *calcibus peto.* [*calce tero.*] Ut apud Plinium, lib. XXX, cap. XVI: *Mulas non calcitrare, cum vinum biberint.* Ut autem à *verberando*, *verberones*, ita à *calcitrando*, *calcitrones*. Nonius: *Calcitrones, qui infestant pedibus.* Plautus, Asin.: *Clamat procul, si quem videt ad se ire calcitronem.* Varro, Sesquiulyss.: *Itaque tum equum mordacem, calcitronem horridum, miles ac vir vitabat.* Corrupta hæc vox in Glossis Isidori: *Calcitio, rusticus, eo quod dure calcet. Plautus: Clamat, si quid videt ad se ire calcitionem.* Quæ ex Nonio sunt corrigenda. Dicitur & *calcitrosus*: ut *juvencus calcitrosus*, apud Columellam, lib. II, cap. II. Onomasticon vetus, *Calcitro*, λακτίζω. *Calcitrosus*, λακτιστής.

CALCO, *calcibus premo.* *Calcatorium* Palladio, ubi uvæ *calcantur*: ut Græcis πατητήριον, *torcular*; πατητὴς, *calcator uvarum*. A *calco* quoque est *culcita*, de quo seorsim.

CALCULUS, à *calco*. [χάλιχες.] Ita quidem Isidorus, lib. XVI, cap. III: *Calculus est lapillus terræ admistus, rotundus atque durissimus, & omni puritate lenissimus. Dictus autem calculus, quòd sine molestia brevitate sui calcetur: cui contrarius est scrupus, lapillus minutus & asper: qui, si inciderit in calceamentum, nocet, & molestia est animo: unde & molestiam animi dicimus scrupulum. Hinc & scrupea saxa, id est, aspera.* Isidorum sequitur Fungerus. Ac Becmanus ita dici innuit, quia *calci* sit *molestus*. Verùm esse ὑποκοριστικὸν à *calx*, rectè docet Festus in *Cancri*: quod mox planiùs faciam. Speciatim autem *calculi* vox restricta ad *calculos lusorios*. Perperam hic novum etymon quærit Isidorus, l. XVIII, c. LXII: *Calculi*, inquit, *quod per vias ordinales, quasi per calles, eant.* Nam pro *latrunculis*, ut *calculos*, ita etiam *calces*, dicimus. Plautus, Pœnulo, Actu IV, sc. II:

Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quam unum calcem civerit.

Lucilius, lib. XIV, apud Priscianum, lib. VI:

Naumachiam licet hac, inquam, alveolumque putare, &
Calces: delectes te, hilo non rectius vivas.

Calculis quoque numerabant: unde Juvenal. Sat. IX:

—— *ponatur calculus. adsint*
Cum tabula pueri. ——

Gloss. Philox. *Calculus*, ψῆφος. Unde *calculator* Martiali, lib. X, epigr. LXI. Glossæ Cyrillo tributæ: ψηφιστὴς, *calculator*. Onomasticon vetus: *Calculo*, ψηφίζομαι.

CALENDÆ, *idus*, *nonæ*, unde appellentur, cum Græculi ignorarent, ridiculam admodum fabellam sunt commenti. Aiunt, tempore Antonini Imp. cum urbs fame laboraret, tres fuisse istos, *Calandum*, *Idum*, *Nonum*: eos urbem totam pavisse; unum, XVIII; alterum, VIII; tertium, diebus IV: atque eos mercedem hanc retulisse, ut à se dies cujusque mensis appellarentur:

Auditum admissi risum teneatis amici?

Quis nescit, ante Antoninum Imp. moris semper fuisse, ut Romani per Calendas, Idus, Nonas, numerarent? Ne hoc quidem vel ex Ciceronis epistolis possunt nescire, qui necdum ære lavantur. Quid, quod nec satis consentanea sunt, quæ fingunt? Nam, cum semper octo sint Idus, Nonæ vel quatuor vel sex, cæteri dies à Calendis nominentur, oportuit dicere, Idum octo dies pavisse Romam; Nonum, IV; Calandum, seu Calendum, duodeviginti. Nunc dicunt, Idum quatuor, Nonum octo, pavisse diebus: quasi Nonus Idi pretium interceperit. Sed Græculum ista referentem audiamus. Est is jactantissimus ille Johannes Tzetzes, Chil. III, hist. VI, VII, VIII:

Εἰς Κάλανδον, Νῶνόν τε, καὶ Εἶδον τοῦ τύπου,
Οὕπερ τὸ ἀρχέτυπον ἡμέραις παρεγένοντο.
Ἐν χρόνοις Ἀντωνίνου τῶν Ῥωμαίων κτισθέντων,
Καὶ συγκλεισθέντων ἐν αὐτῇ τῇ κρατίστῃ Ῥώμῃ,
Κινδυνευόντων τε λιμῷ πάντων ἀναφθαρῆναι,
Οὗτοι τὸν δῆμον σύμπαν ἔτρεφον τὸν τῆς Ῥώμης.
Ἡμέρας ὀκτωκαίδεκα Κάλανδος κατὰ μῆνα,
Νῶνος ἡμέρας δὲ ὀκτὼ, τὰς τέσσαρας. Εἶδος δὲ.
Ἡσύχιος ἱστορεῖ, Πλούταρχός τε καὶ Δίων,
Καὶ Διονύσιος ὁμοῦ, γράφουσι ταῦτα πάντα.

Satis autem mirari nequeo, potuisse hæc placere gravi & docto scriptori Balsamoni. Ejus hæc verba ad Concilium VI, Can. LXII:

Can. LXII: Καλάνδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι τῶν μηνῶν, νόνναι αἱ δεύτεραι, καὶ εἰδοὶ αἱ τρίται. Ἐκλήθησαν δ' οὕτως ἀπὸ τινῶν τριῶν Ῥωμαίων μεγιστάνων ἀνδρῶν ἐν καιρῷ λοιμοῦ τὸ κατὰ τὴν Ῥώμην ἀποθεραπευσάντων. Verum de commento istoc satis, & plus satis. Nunc, quæ *Calendarum* vera sit ἐτυμολογία, videamus. De *idibus* enim, & *nonis*, suis videbimus locis. Dum autem de *calendis* agimus, simul referemus, unde *Calabra curia* vocetur. Eadem quippe origo, & iisdem utrumque veterum locis lucem capit. Macrobius, lib. I, cap. XV: *Priscis temporibus, antequam fasti a Cn. Flavio scribâ, invitis patribus, in omnium notitiam proderentur, pontifici minori hæc provincia delegabatur; ut novæ lunæ primum observaret adspectum, visamque regi sacrificulo nuntiaret. itaque, sacrificio à rege & minore pontifice celebrato, idem pontifex kalatâ, hoc est, vocatâ in Capitolium plebe juxta curiam kalabram, quæ casæ Romuli proxima est, quot numero dies à kalendis ad nonas superessent, pronuntiabat: & quintanas quidem, dicto quinquies verbo καλῶ, septimanas repetito septies, prædicabat. verbum autem καλῶ Græcum est, hoc est, voco. & hunc diem, qui ex his diebus qui kalarentur, primus esset, placuit kalendas vocari: hinc & ipsi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabra nomen datum est.* Hactenus Macrobius. Idem cognoscere est ex Varrone lib. v de L. L. Locum adponam, prout restituit Joseph. Scaliger: *Primi dies mensium nominati Kalendæ, ab eo, quod iis calentur ejus mensis nonæ à pontificibus, quintanæ an septimanæ sint futuræ, in Capitolio, in curiâ calabrâ sic:* DIES TE QUINQUE CALO, JUNO NOVELLA. SEPTEM TE DIES CALO, JUNO NOVELLA. Hæc Varro. Quædam etiam de *curiâ calabrâ* diximus in *Curia*. A *Calendis* est *calendarium*, quomodo à Scævolâ aliisque Jurisconsultis vocatur, is codex accepti, & expensi, qui pertinebat ad pecunias in fœnore positas. Ratio nominis est, quod antiquis moris esset pecunias Kalendis credere, & usuras exigere: unde est, quod Plutarchus, libello de non fœnerando, ait, neomenias ac Kalendas, dies sacratissimos, à fœneratoribus reddi nefandos ac detestabiles. Ad hunc usurariorum morem pertinet etiam Horatii locus, lib. I Serm. Sat. III

Odisti & fugis ut Drusonem debitor æris,
Qui, nisi cum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat.

Et ille, od. II lib. Epod.

Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,
Jam jam futurus rusticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

Ubi Iduum eo meminit poëta, quòd fœneratorum is fuerit mos, ut quamquam Calendis usura deberetur, tamen in idus concederent dilationem. Quam consuetudinem ait Pythœus reperisse se à veteri Glossario annotatam ad illud Ciceronis in Catil. *Prætermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis idibus senties.* Quædam etiam de Calendariorum, & Iduariorum corporibus, quorum in antiqua inscriptione mentio fit, annotat idem Pythœus. Ipsum adi, lib. II Subsec. cap. IV.

CALEO fuerit à Dorico καλέω, pro κηλέω, si recte id vulgaria Lexica exponunt, *comburo*. Hesychius quidem longè aliter, qui κηλεῖν interpretatur, εὔχεσθαι, ac κηλοῖ, εὔχεται θεῷ. [ab ἀλέη *solis calor.*] Quare malim *caleo* deducere à Dorico κάλεος, pro κήλεος, quod Hesychius exponit, καυστικόν, θερμός, λαμπρός. Ignis epitheton est apud Homerum, Il. Σ & X. Κήλεος verò ab Hebræo קָלָה, quod est, *torrere, assare, ustulare.* Unde & Germanicum *kolen*, ac Belgicum *kolen*, id est, *carbones*. Possis & ἀμέσως ab Hebræo deducere *caleo*. Et fortasse non aliunde Græcum καίω. A *caleo*, *calor*, ut ab *humeo*, *humor*. Non contra. Etsi apud Varronem in Andabatis sit: *Alterum appellamus à calendo calorem, alterum à fervore febrim.* Sed priorem sententiam ἀναλογία defendit: eoque nec audiendus Cæsar Scaliger, in primum de plantis, ubi *calorem* dici ait, ἀπὸ τοῦ χαλᾶν, quia *laxat* & *solvit*. A *caleo*, integrè *calidus*, & per syncopen *caldus* dicitur: unde apud Vitruvium *calda lavatio*, apud Senecam *calda aqua*, uti & apud Jurisconsultos. Gloss. Philox.: *Calda*, θερμόν, ubi *aqua* intelligitur. Sed Augustus Cæsar, ut auctor est Quinctilianus, l. I, c. VI: *in epistolis ad C. Cæsarem scriptis emendat, quòd, is calidum dicere quàm caldum malit: non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum, &, ut ipso Græco verbo significavit,* περίεργον. Quo loco (ut censet Scipio Gentilis, παρέργων lib. I, cap. XII.) *odiosum* id dixit verbum, quia proximè accedit ad *callidum*: περίεργον autem, quia *caldum* & idem significet, & antiquius dicatur. *Caldor* quoque, pro *calor*, similiter legere est apud Arnobium. Item *caldarius*, θερμοδότης, prout exponitur in excerptis è vett. Gloss. col. CCCVIII, edit. H. Steph. & *caldaria*, vasis genus, apud vulgatum interpretem, I Samuelis, cap. II, vers. XIV: *Et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam.* Pro quo & *caldarium*. Onomast. vetus: *Caldarium*, λέβης. Plurimum autem per *caldarium* intelligitur locus in balneis, testudinis instar constructus, aërem planè continens ab igni sine fumo accenso: unde ξηρὸν θόλον vocat Alex. Aphrodis. *Caldarium* appellat Vitruvius, lib. v, cap. x: & lib. VIII, cap. II. A sicco vapore dicitur etiam *vaporarium*. Cicero, lib. III ad Q. Fr. ep. I: *In balneariis assa in alterum apodyterii angulum promovi, propterea, quòd ita erant posita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, esset subjectum cubiculis.* Ac quia id esset eliciendo sudori, etiam *sudatorium* vocatum. Seneca epist. LI: *Quid mihi cum istis calentibus stagnis? quid cum sudatoriis? in quæ siccus vapor corpora exhausturus includitur. Laconicum* quoque vocatum: qua de voce separatim dicemus. *Caldarium* quoque pro vasis genere sumitur. Itaque Vitruvius, lib. v, cap. x: cum priùs dixisset, *Ipsa autem caldaria tepidariaque lumen habeant ab occidente hiberno:* ubi per *caldarium*, & *tepidarium*, cellas balneorum intelligit: paullò post eopse capite iisdem vocibus utitur de vasis: *Ahena*, inquit, *supra hypocaustum tria sunt componenda: unum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium: & ita collocanda, ut ex tepidario in caldarium, quantum aquæ caldæ exierit, influat. Caldarium æs* dicitur, quod caldore ignis fusile fiat, Polluci lib. VII, cap. XXIV, dicitur χαλκὸς τρεχίας, quia nempe ignibus liquefactum per scrobes τρέχει, hoc est, *currit*. Ei opponitur *regulare*, sic dictum, quod obsequatur *malleis*, iisque in quamlibet partem *regatur*. Idem etiam *ductile*, ac Polluci σφυρήλατος vocatur, quia *malleis*, quos Græci σφύρας vocant, *ducitur*, hoc est, in laminas attenuatur. Plinius, lib. XXXIV, extremo cap. VIII: *Differentia, quod caldarium funditur tantum, malleis fragile; quibus regulare obsequitur, ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium est.*

CALIENDRUM legas apud Arnobium, lib. VI: *Falcicula, claves, caliendra, fomites, talaria.* Ante eum usus Horatius, lib. I, Sat. VIII:

Candiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere. ——

Ubi sic vetus interpres: *Caliendrum, peplum capitis, aut crinis suppositius, seu capillamentum, aut galericulus, capitisve ornamentum. Caliendri meminit & Varro, in eo libro, qui inscribitur, Virgula divina, dicens: Ego nunc postulo Agamemnona meum: tantis cothurnis accipit Critonæ caliendrum.* Ex hisce verbis liquet, olim fuisse dubitatum, utrum *caliendrum* notet *comam* προσθετήν, sive *appositam*: an *capitis operimentum*. Posterius amplectitur Turnebus, lib. VII Advers. cap. XX. Atque addit, *caliendrum* videri esse à Græco κάλυμμα. Hesych. Κάλυπτρα, κόσμητρα. Similiter Suidas. Est verò κάλυπτρον, ejusdem originis ac καλύπτρον, seu κάλυπτρα. Nempe ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, quod est, *operire*. Sanè ea origo utrique convenit notioni. Nam & *galericulus*, & *coma apposita* operit caput.

CALIGÆ triplex ἔτυμον reperio apud Isidorum, lib. XIX, cap. XXXIV. Nempe ut sit, vel à *callo pedum*, vel à *colligando*, vel à κᾶλον, id est, *lignum*. Verùm potius ex eo dicta videri queat, quod *calorem pedum foveat*. Sanè nihilo durior hæc etymologia, quàm illa Isidori, à *calore* similiter *caligo* deducentis, quia calore aëris gignatur. Interea agnosco, parum mihi tam hoc, quàm istud, etymon probari. Ac *caliginem* quidem à *calis*, id est, *lignis*, dici, magis verisimile est; quemadmodum suo loco comprobamus: *caliga* vero commodius deducitur à *calce*, unde *calcia*, & κατὰ μετάθεσιν *calica*, quo-

Eandem significationem discimus ex Apophoretis, in quibus lemma 97 est, *Calathi*: distichon verò tale:

Nos Satyrus, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfusos domini lambere docta pedes.

Etiam mulo codd. MSS^ti^, lib. I, epigr. LXXI habent:

Nævia sex calathis, septem Justina bibatur.

Ubi alii, *cyathis*. Nec hanc acceptionem nesciunt Græci. Nam Hesychius, varias hujus vocis significationes recensens, inter alia ait etiam notare ποτήριον, ἢ ψυκτῆρα.

C ALATOR, à *calare*, quod antiquum est pro *vocare*, à Græco καλεῖν. Ita dictus, non tam quod calaret eum dominus, quam quod alios calaret, domino jubente. Paullo tamen aliter Festus: *Calatores dicebantur servi*, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, *quod est vocare; quia semper vocari possent, ob necessitatem servitutis.* Plautus, Rudente, Act. II, sc. III: *Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?* Eodem modo usus, Pseud. Act. IV, sc. II: κατ' ἐξοχὴν vero ita appellati *servi publici*; cujusmodi quoque erant *sacrorum ministri*. Hinc Isidorus in Glossis: *calator*, *minister publicus*. Pluribus id probat Carrio, lib. I Ant. Lect. cap. XIV, & lib. III, cap. IV. Sed & Scaligerum ad Festum adi, in *Calatores*, item in *Curiales*, & in *Respici avis*. A *calator* & *nomen*, est *nomenclator*. De quo suo loco.

C ALBEOS, ut Festus ait, *armillas dicebant, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.* Videtur eodem pertinere, quod in Glossis Philoxeni legitur: *Calba*, κόσμια. Unde vir doctus conjectabat, *calba*, & *calbeus*, esse à καλός. [*Calbeus* f. à κλοιός.] Malim à colore *galbeo*, id est, *viridi*. Nam Festus similiter: *Galbeum, ornamenti genus.* Fortasse & in Glossis Philoxeni pro *calba*, *calbei* scribendum. Quod idem ac *galbei*, vel *galbea*. Lucem ista capiunt ex iis, quæ in *galbus* dicemus. Verum eruditissimus Salmasius ingeniosè censet, cum *calbei*, Festo teste, sint *armilla*, *calbeos* esse à καρπὸς, id est, *junctura manus*. Unde primo *carpion*, hinc *calpion*, ac tandem *calbion* vel *calbeum* fuerit. Armillis ex lana veteres includere solent remedia quædam adversus morbos. De quibus idem (longè sanè aliter, quam Casaubonus) intelligit istoc Suetonii, in Galba: *Alii, quod in diuturna valetudine galbeo, id est, remediis lanâ involutis, assiduè uteretur.* Atque ut hic *galbeorum ex lana*, ita *galbeorum lineorum* mentio fit à Catone apud Festum in *Ruscus*.

C ALCAR, à *calce*, quia *calcibus* alligetur. Ita Priscianus in IV, & Isidorus, lib. XX, cap. XVI. Vel à *calce* quidem fuerit *calco*; à *calcando* autem, *calcar*, ut ἀπὸ τοῦ κεντεῖν, κέντρον.

C ALCEUS, unde sit, non satis vidit Isidorus, lib. XIX, cap. XXXIV: *Caligarius non à callo pedum, sed à calo, id est, ligno vocatus: sine quo consui calciamenta non possunt, quod Græci καλοπόδιον dicunt. Fiebant autem primò ex salice tantum: hinc & calciamenta dicta, quod in κᾶλον, id est, in ligno, fiant, vel quòd calcentur.* Ubi pro *caligarius* aliquis existimet legendum, *calcearius*, præsertim quia inscriptio capitis est, *de calciamentis*. Sed in MSS^tis^ constanter invenio *caligarius*. Et *caliga* sunt *calciamenti* genus, ut suo loco ostendemus. Quare nihil mutandum. Duplex autem *calcei* etymon adfert Isidorus. Unum sit à κᾶλον, id est, *lignum*, quia fieret olim è ligno saligno: alterum à *calcando*. Prius illud non est assis. Omnino autem *calceus* est à *calx*, quia calcem munit, contra quàm facit *solea*, quæ tantum tegat *solum* sive plantam pedis: ut in *Solea* dicimus. *Calceorum* varia genera, de quibus Pollux, lib. VII, cap. XXII: Raphaël Volaterranus, lib. XXVII Philologiæ, cap. ult. Hieronymus Magius, Miscell. lib. III, cap. III. Fungerus in Etymologico, voce *Calceus*, & imprimis Benedictus Balduinus Ambianus, libro de calceo antiquo & mystico. A *calceus* est *calcearium*, sive; ut in Pandectis Flor. legitur, *calciarium*. Usus Suetonius, in Vespas. cap. VIII, & Ulpianus, lib. VIII. XIV. de transact. & l. diarius. XXI. de alim. legat. Quamquam autem in Rob. Steph. Thes. legas, eo signari *calceum*, aliudve pedis munimentum: tamen Suetonii & Ulpiani verba satis indicant, eo non *calceum* unum signari, sed quantum *calceorum* usui satis est: quod pro personæ conditione accipi debere, eadem loca indicant.

C ALCITRO, *calcibus peto.* [*calce tero.*] Ut apud Plinium, lib. XXX, cap. XVI: *Mulas non calcitrare, cum vinum biberint.* Ut autem à *verberando*, *verberones*, ita à *calcitrando*, *calcitrones*. Nonius: *Calcitrones, qui infestant pedibus.* Plautus, Asin.: *Clamat procul, si quem videt ad se ire calcitronem.* Varro, Sesquiulyss.: *Itaque tum equum mordacem, calcitronem horridum, milos ac vir vitabat.* Corrupta hæc vox in Glossis Isidori: *Calcitio, rusticus, eo quod dure calcet. Plautus: Clamat, si quid videt ad se ire calcitionem.* Quæ ex Nonio sunt corrigenda. Dicitur & *calcitrosus*: ut *juvencus calcitrosus*, apud Columellam, lib. II, cap. II. Onomasticon vetus, *Calcitro*, λακτίζω. *Calcitrosus*, λακτιστής.

C ALCO, *calcibus premo.* *Calcatorium* Palladio, ubi uvæ *calcantur*: ut Græcis πατητήριον, *torcular*; πατητὴς, *calcator uvarum*. A *calco* quoque est *culcita*, de quo seorsim.

C ALCULUS, à *calco.* [χάλιξ.] Ita quidem Isidorus, lib. XVI, cap. III: *Calculus est lapillus terræ admistus, rotundus atque durissimus, & omni puritate lenissimus. Dictus autem calculus, quòd sine molestia brevitate sui calcetur: cui contrarius est scrupus, lapillus minutus & asper: qui, si inciderit in calceamentum, nocet, & molestia est animo: unde & molestiam animi dicimus scrupulum. Hinc & scrupea saxa, id est, aspera.* Isidorum sequitur Fungerus. Ac Becmanus ita dici innuit, quia *calcis* sit *molestus*. Verùm esse ὑποκοριστικὸν à *calx*, rectè docet Festus in *Cancri*: quod mox planiùs faciam. Speciatim autem *calculi* vox restricta ad *calculos lusorios*. Perperam hic novum etymon quærit Isidorus, l. XVIII, c. LXII: *Calculi*, inquit, *quod per vias ordinales, quasi per calles, eant.* Nam pro *latrunculis*, ut *calculos*, ita etiam *calces*, dicimus. Plautus, Pœnulo, Actu IV, sc. II:

Profectò ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quàm unum calcem civerit.

Lucilius, lib. XIV, apud Priscianum, lib. VI:

Naumachiam licet hæc, inquam, alveolumque putare, &
Calces: delectes te, hilo non rectius uvas.

Calculis quoque numerabant: unde Juvenal. Sat. IX:

—— *ponatur calculus. adsint*
Cum tabula pueri. ——

Gloss. Philox. *Calculus*, ψῆφος. Unde *calculator* Martiali, lib. X, epigr. LXI. Glossæ Cyrillo tributæ: ψηφιστὴς, *calculator*. Onomasticon vetus: *Calculo*, ψηφίζομαι.

C ALENDÆ, *idus*, *nonæ*, unde appellentur, cum Græculi ignorarent, ridiculam admodum fabellam sunt commenti. Aiunt, tempore Antonini Imp. cum urbs fame laboraret, tres fuisse istos, *Calandum*, *Idum*, *Nonum*: eos urbem totam pavisse; unum, XVIII; alterum, VIII; tertium, diebus IV: atque eos mercedem hanc retulisse, ut à se dies cujusque mensis appellarentur:

Auditum admissi risum teneatis amici?

Quis nescit, ante Antoninum Imp. moris semper fuisse, ut Romani per Calendas, Idus, Nonas, numerarent? Ne hoc quidem vel ex Ciceronis epistolis possunt nescire, qui necdum ære lavantur. Quid, quod nec satis consentanea sunt, quæ fingunt? Nam, cum semper octo sint Idus, Nonæ vel quatuor vel sex, cæteri dies à Calendis nominentur, oportuit dicere, Idum octo dies pavisse Romam; Nonum, IV; Calandum, seu Calendum, duodeviginti. Nunc dicunt, Idum quatuor, Nonum octo, pavisse diebus: quasi Nonus Idi pretium interceperit. Sed Græculum ista referentem audiamus. Est is jactantissimus ille Johannes Tzetzes, Chil. III, hist. VI, VII, VIII:

Ἐκ Καλάνδου, Νόννου τε, καὶ Εἰδὸν ἀπὸ τούτων,
Ὥσπερ τὸ ἐξεργάσματα ἡμέρας προσηγόρευθη
Ἐν χρόνοις Ἀντωνίνου τοῦ Ῥωμαίων κεκλήσεται,
Καὶ συγκλεισθέντων ἐν αὐτῇ τῇ γεραιτέρᾳ Ῥώμῃ,
Κινδυνευόντων τε λιμῷ πάντων ἀναφθαρῆναι,
Οὗτοι τὸν δῆμον οἴκοθεν ἔτρεφον τὸν τῆς Ῥώμης.
Ἡμέρας ὀκτωκαίδεκα Κάλανδος τῷ μηνὶ,
Νόννος ἡμέρας τὰς ὀκτὼ, τὰς τέσσαρας Εἰδὸς δέ.
Ἡσύχιος ἱστορεῖ, Πλούταρχος τε καὶ Δίων,
Καὶ Διονύσιος ὁμοῦ, γράφουσι ταῦτα πάντα.

Satis autem mirari nequeo, potuisse hæc placere gravi & docto scriptori Balsamoni. Ejus hæc verba ad Concilium VI, Can. LXIII:

Can. LXIII Καλάνδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι τοῦ μηνὸς, νόνναι αἱ δεύτεραι, καὶ εἶδοι αἱ τρίται. Ἐκλήθησαν οὕτως ἀπὸ τινων τριῶν Ῥωμαίων μεγιστάνων ἀνδρῶν ἐν καιρῷ λιμοῦ τὸ καὶ περὶ τὴν Ῥώμην ἀποθερευφάντων. Verum de commento istoc satis, & plus satis. Nunc, quæ *Calendarum* vera sit ἐτυμολογία, videamus. De *idibus* enim, & *nonis*, suis videbimus locis. Dum autem de *calendis* agimus, simul referemus, unde *Calabra curia* vocetur. Eadem quippe origo, & iisdem utrumque veterum locis lucem capit. Macrobius, lib. I, cap. XV: *Priscis temporibus, antequam fasti a Cn. Flavio scribâ, invitis patribus, in omnium notitiam proderentur, pontifici minori hac provincia delegabatur; ut nova luna primum observaret adspectum, visamque regi sacrificulo nuntiaret. itaque, sacrificio à rege & minore pontifice celebrato, idem pontifex kalatâ, hoc est, vocatâ in Capitolium plebe juxta curiam kalabram, quæ casa Romuli proxima est, quot numero dies à kalendis ad nonas superessent, pronuntiabat: & quintanas quidem, dicto quinquies verbo καλῶ, septimanas repetito septies, prædicabat. verbum autem καλῶ Græcum est, hoc est, voco. & hunc diem, qui ex his diebus qui kalarentur, primus esset, placuit kalendas vocari: hinc & ipsi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabræ nomen datum est.* Hactenus Macrobius. Idem cognoscere est ex Varrone lib. V de L. L. Locum adponam, prout restituit Joseph. Scaliger: *Primi dies mensium nominata Kalendæ, ab eo, quod iis calentur ejus mensis nonæ à pontificibus, quintanæ an septimanæ sint futuræ, in Capitolio, in curià calabrâ sic:* DIES TE QUINQUE CALO, JUNO NOVELLA. SEPTEM TE DIES CALO, JUNO NOVELLA. Hæc Varro. Quædam etiam de *curià calabrâ* diximus in *Curia*. A *Calendis* est *calendarium*, quomodo à Scævolâ aliisque Jurisconsultis vocatur, is codex accepti, & expensi, qui pertinebat ad pecunias in fœnore positas. Ratio nominis est, quod antiquis moris esset pecunias Kalendis credere, & usuras exigere: unde est, quod Plutarchus, libello de non fœnerando, ait, neomenias ac Kalendas, dies sacratissimos, à fœneratoribus reddi nefandos ac detestabiles. Ad hunc usurariorum morem pertinet etiam Horatii locus, lib. I Serm. Sat. III

Odisti & fugis ut Drusonem debitor æris,
Qui, nisi cum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat.

Et ille, od. II lib. Epod.

Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,
Jam jam futurus rusticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

Ubi Iduum eo meminit poëta, quòd fœneratorum is fuerit mos, ut quanquam Calendis usura deberetur, tamen in idus concederent dilationem. Quam consuetudinem ait Pythœus reperisse se à veteri Glossario annotatam ad illud Ciceronis in Catil. *Prætermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis idibus senties.* Quædam etiam de Calendariorum, & Iduariorum corporibus, quorum in antiqua inscriptione mentio fit, annotat idem Pythœus. Ipsum adi, lib. II Subsec. cap. IV.

CALEO fuerit à Dorico καλέω, pro κηλέω, si recte id vulgaria Lexica exponunt, *comburo*. Hesychius quidem longè aliter, qui κηλεῖν interpretatur, ὀχεῦσαι, ac κηλεῖ, ὀχεύεται Θεῷ. [ab αἴλη *solis calor.*] Quare malim *caleo* deducere à Dorico κάλεος, pro κήλεος, quod Hesychius exponit, καυστικὸς, θερμὸς, λαμπρός. Ignis epitheton est apud Homerum, Il. Σ & Χ. Κάλεος verò ab Hebræo קלה, quod est, *torrere, assare, ustulare.* Unde & Germanicum *kolen*, ac Belgicum *kolen*, id est, *carbones.* Possis & ἀμέσως ab Hebræo deducere *caleo.* Et fortasse non aliunde Græcum καίω. A *caleo*, *calor*, ut ab *humeo*, *humor*. Non contra. Etsi apud Varronem in Andabatis sit: *Alterum appellamus à calendo calorem, alterum à fervore febrim.* Sed priorem sententiam ἀναλογία defendit: eoque nec audiendus Cæsar Scaliger, in primum de plantis, ubi *calorem* dici ait, ἀπὸ τοῦ χαλᾶν, quia *laxat* & *solvit*. A *caleo*, integrè *calidus*, & per syncopen *caldus* dicitur: unde apud Vitruvium *calda lavatio*, apud Senecam *calda aqua*, uti & apud Jurisconsultos. Gloss. Philox.: *Calda*, θερμόν, ubi *aqua* intelligitur. Sed Augustus Cæsar, ut auctor est Quinctilianus, l. I, c. VI: *in epistolis ad C. Cæsarem scriptis emendat, quòd, is calidum dicere quàm caldum malit: non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum, &, ut ipse Græco verbo significavit,* περίεργον. Quo loco (ut censet Scipio Gentilis, περίεργον lib. I, cap. XII.) *odiosum* id dixit verbum, quia proximè accedit ad *callidum*: περίεργον autem, quia *caldum* & idem significet, & antiquius dicatur. *Caldor* quoque, pro *calor*, similiter legere est apud Arnobium. Item *caldarius*, θερμοδότης, prout exponitur in excerptis è vett. Gloss. col. CCCVIII, edit. H. Steph. & *caldaria*, vasis genus, apud vulgatum interpretem, I Samuelis, cap. II, vers. XIV: *Et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam.* Pro quo & *caldarium*. Onomast. vetus: *Caldarium*, λέβης. Plurimum autem per *caldarium* intelligitur locus in balneis, testudinis instar constructus, aërem planè continens ab igni sine fumo accenso: unde ξηρὸν θόλον vocat Alex. Aphrodis. *Caldarium* appellat Vitruvius, lib. V, cap. X: & lib. VII, cap. II. A sicco vapore dicitur etiam *vaporarium*. Cicero, lib. III ad Q. Fr. ep. I: *In balneariis assa in alterum apodyterii anguli promovi, propterea, quòd ita erant posita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, esset subjectum cubiculis.* Ac quia id esset eliciendo sudori, etiam *sudatorium* vocatum. Seneca epist. LI: *Quid mihi cum istis calentibus stagnis? quid cum sudatoriis? in quæ siccus vapor corpora exhausturus includitur. Laconicum* quoque vocatum: qua de voce separatim dicemus. *Caldarium* quoque pro vasis genere sumitur. Itaque Vitruvius, lib. V, cap. X: cum priùs dixisset, *Ipsa autem caldaria tepidariaque lumen habeant ab occidente hiberno*: ubi per *caldarium*, & *tepidarium*, cellas balneorum intelligit: paullò post eopse capite iisdem vocibus utitur de vasis: *Ahena*, inquit, *supra hypocaustum tria sunt componenda: unum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium: & ita collocanda, ut ex tepidario in caldarium, quantum aqua calda exierit, influat. Caldarium æs* dicitur, quod caldore ignis fusile fiat, Polluci lib. VII, cap. XXIV, dicitur χαλκὸς τροχίας, quia nempe ignibus liquefactum per scrobes τρέχει, hoc est, *currit*. Ei opponitur *regulare*, sic dictum, quod obsequatur *malleis*, iisque in quamlibet partem *regatur*. Idem etiam *ductile*, ac Polluci σφυρήλατος vocatur, quia *malleis*, quos Græci σφύρας vocant, *ducitur*, hoc est, in laminas attenuatur. Plinius, lib. XXXIV, extremo cap. VIII: *Differentia, quod caldarium funditur tantum, malleis fragile; quibus regulare obsequitur, ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium est.*

CALIENDRUM legas apud Arnobium, lib. VI: *Falcicula, claves, caliendra, fomites, talaria.* Ante eum usus Horatius, lib. I, Sat. VIII

Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere. ——

Ubi sic vetus interpres: *Caliendrum, peplum capitis, aut crinis suppositius, seu capillamentum, aut galericulus, capitisve ornamentum. Caliendri meminit & Varro, in eo libro, qui inscribitur, Virgula divina, dicens: Ego nunc postulo Agamemnona meum: tantis cothurnis accipit Critonia caliendrum.* Ex hisce verbis liquet, olim fuisse dubitatum, utrum *caliendrum* notet *comam* πρόσθετον, sive *appositam*: an *capitis operimentum*. Posterius amplectitur Turnebus, lib. VII Advers. cap. XX. Atque addit, *caliendrum* videri esse à Græco κάλυπτρον. Hesych. Κάλυπτρα, κόσμητρα. Similiter Suidas. Est verò κάλυπτρον, ejusdem originis ac καλύπτρα, seu καλύπτρα. Nempe ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, quod est, *operire*. Sanè ea origo utrique convenit notioni. Nam & *galericulus*, & *coma apposita* operit caput.

CALIGÆ triplex ἔτυμον reperio apud Isidorum, lib. XIX, cap. XXXIV. Nempe ut sit, vel à *callo pedum*, vel à *colligando*, vel à κᾶλον, id est, *lignum*. Verùm potius ex eo dicta videri queat, quod *calorem pedum foveat*. Sanè nihilo durior hæc etymologia, quam illa Isidori, à *calore* similiter *caligo* deducentis, quia calore aëris gignatur. Interea agnosco, parum mihi tam hoc, quàm istud, etymon probari. Ac *caliginem* quidem à *calis*, id est, *lignis*, dici, magis verisimile est; quemadmodum suo loco comprobamus: *caliga* vero commodius deducitur à *calce*, unde *calcia*, & κατὰ μετάθεσιν *calica*, quo-

modo veteres scripsere: quippe qui *G* literam non haberent, ut ex columna Duilii constat. Vel est *caliga* à χαλάω, hoc est, *laxo*, quod χαλαρὸν, seu *laxum*, esset id calciamenti genus, uti ocreæ hodie solent. Neque enim *caliga* est id crurium tegumentum, quod vulgo sic vocant: sed στρατιωτικὸν ὑπόδημα, *militare calciamentum*, ut vocat Dio; indeque, ut idem ait, C. Cæsar, Germanici filius, quod puer etiamnum *caligâ* in castris uteretur, *Caligula*, quasi *parva caliga*, nomen reportavit. Idem docet Suetonius in vita Caii Cæs. cap. IX: *Caligula cognomen castrensi joco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur.* Et Tacitus, lib. I Annal.: *Jam infans in castris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi studia, eo tegmine pedum induebatur.* Sed, quod non satis Dio percepisse videtur, non quorumvis militum *caliga* fuit, sed gregariorum; unde Suetonius, uti vidimus, manipularium, Tacitus vulgi habitum facit: quemadmodum & idem Tacitus *gregalem habitum* postea appellat: *Tanquam*, inquit, *parum ambitiose filium gregali habitu circumferat, Caligulamque appellari velit.* Itaque, cum *caligatorum* militum mentio fit, intelligendi obscuri, gregarii, seu manipularii: sive qui in armata militia nullum militare officium haberent. Venuleius, lib. IX. Dig. de custod. & exhib.: *Is autem qui exercitum accipit, etiam jus animadvertendi in milites caligatos habet.* Nempe *caligatos* cum exceptione ait, quia dispar ratio insigniorum. Similiter etiam locutus Quinctilianus in Declam.: *Parere caligatum tribuno lex jubet.* Et paullò pòst: *commendem tibi ordinem caligati militis.* Vide Anton. Augustinum libro singulari ad Modestinum: Brissonium, lib. secundo selectarum Antiquitatum: Justum Lipsium in Annal. lib. I Taciti; & Joh. Drusii Miscellan. Centur. I, cap. LXIX; ubi ex B. Hieronymo, & veteri Actorum interprete, *caligas* pro *sandaliis* accipi ostendit.

CALIGO, nomen, verbumque, quid & unde sit, docere conatus Isidorus, lib. XIII, cap. X: *Caligo*, inquit, *umbra est de spissitudine aeris effecta. Et dicta caligo, quod maxime aeris calore gignatur.* Hæc Isidorus. [καλίγη, pro καὶ ἀχλύγη, à λύγη *tenebris*, idem quod ἠλύγη, αἰλύγη &c.] Sed magis placet, *caligo* esse ab antiquo *cala*, hoc est, *lignum*, proptereque de fumo dici, qui è lignis oritur igni appositis. Hoc pacto, è Servii sententia, *cala* voce usus Lucilius: *Scinde puer calam, ut caleas.* *Igo* erit productio vocis, ut in *prurigo*, *vertigo*. Possis & deducere à κᾶλον, quia universe de *ligno* vel *arbore* dicitur. Sunt enim nemora umbrosa ac opaca, unde & Græcis βαθύσκια, & πολύσκια dicuntur. Nec minus verisimilis est conjectura Martinii, ut sit vel ab antiquo *calim* pro *clam*: facit enim *caligo*, ut, quæ cæteroquin cerneremus oculis, sint *clam* nobis: vel à καλιὰς, quod Hesychius δεσμωτήριον, sive *carcerem*, interpretatur. Clara satis originis caussa erit, cum *carcer* sit *obscurus*, unde *tenebrosus* appellatur à Lucano, Seneca, Juvenale. Aliud etiam etymon reperio, sed meo judicio argutum magis, quàm verum. Censet enim Julius Scaliger, ut *instigo* est ab *instare* & *agere*, sic *caligo* conflatum esse ex *calare* & *agere*: nempe quia pastores, cum aëris spissitudine ademtus esset conspectus, inter se *calare*, hoc est, *vocare*, soleant, quid agerent, & ubi locorum essent. Hæc sunt ejus verba, in Commentario in priorem eorum de Plantis, qui perperam Aristoteli tribuuntur: pag. 99 edit. Crispin. *Hujus vocis, si patiuntur delicatiores, videor acutissime originem vestigasse. Primum sui ortum habuit inter pastores: quorum mutuus conspectus cùm esset ejusmodi aeris* (nebulæ puta, quam & caliginem dicimus) *ademtus spissitudine, vocibus inter se monebant, ubi essent locorum, quid agerent, quo eundum esset. Usitatum Priscis verbum calare. Altera vocis pars est, sicut in alio verbo instigo, ab instando, & agendo, pastorum quoque soboles, certè comes.* Vide eundem Scaligerum in Theophrasti, lib. II hist. plant. Tam diversis sententiis addamus & conjecturam nostram. Quid si enim κατὰ μετάθεσιν dicamus esse ab ἀχλὺς, quod idem notat? Glossæ Phil. *Caligo*, ἀχλὺς, ὀμίχλη. Ita dicetur, quasi *calugo*, pro *aclugo*, quod ab ἀχλὺς, ut à *falsus*, *falsugo*, ab *albus albugo*. Μεταθέσεως similis exempla sunt non pauca, ut, μορφὴ, *forma*, τέρην, *tener*, &c.

CALIX, unde sit, sic docere conatus Varro, lib. IV de L. L.: *Calix à caldo, quod in eo calda puls apponebatur; & caldum eo bibebant.* Ubi respicit veterum morem, qui calidam aquam bibebant, eamque vino permiscebant: quo de multa veterum loca congerit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio, & J. Lipsius, lib. I Electorum, cap. IV. Sed non dubitandum, quin *calix* sit à κύλιξ, ut ait Priscianus in quincto. Festus, tam hoc, quam illud, Varronis ἔτυμον adfert. Κύλιξ autem dicitur, παρὰ τὸ κυλίεσθαι, teste Athenæo, & Eustathio. Olim enim *torno calices* fieri solent. Ita scripsit Theophrastus, de terebintho tractans, τορνεύεται ἐξ αὐτοῦ καὶ κύλικες Θηρίκλειοι. Quod ipsum legas apud Plinium, lib. XVI, cap. XL. *Celebratur*, inquit, *& Thericles nomine, calices ex terebintho solitus facere torno, per quem probatur materies.* Turnebus in Adversariis, lib. VII, cap. XIX, monet, vocalem quæ in *calix*, mutata est, permansisse in *culigna*, quod & ipsum, *vas potorium* notat Catoni. Sed fallitur in eo vir summus, quod utrumque à *calix* venire censet. Nam *culigna* est à κυλίχνη. Vide quæ in *Culeus* de eo dicemus. A *calix* est *caliculare*, & κατὰ συγκοπὴν, *caliclare*, *mensa*, cui *calices* imponuntur. Gloss. τραπεζοφίρον (scr. τραπεζοφόρον) *caliclare*. Græcum hoc est & apud Pollucem, qui interpretatur, τράπεζαν ἐφ' ἧς τὰ ἐκπώματα κατάκειται.

CALLAICUS color vocatur, quem vulgo dicimus *viridem marinum*, ac veteres aliter *Venetum* dixere. Gloss. Cyr. Καλλάϊνον, *Venetum*. Incertus de Circo scriptor: Βένετον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, τὸ παρ' ὑμῖν καλλάϊνον χρῶμα προσαγόρευον. Usus è Latinis Martialis, lib. XIV, ep. CXXXVII:

> *Jungere ascisti nobis, ô stulte, lacernas.*
> *Induerat albas, exue callaicas.*

Nomen colori huic à *gallorum barba*, sive *palea*, quæ Græcè κάλλαιον, atque etiam κάλλαιος. Hesychius: Κάλλαιοι, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα. ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλάϊνον. κάλλαια, τὰ βάπτα ἔρια. Etymologici magni scriptor: Κάλλαια καλοῦνται τὰ κάτωθεν τῶν ἀλεκτρυόνων, ὥσπερ γένεια, διὰ τὸ εἶναι αἰθηρὰ καὶ πορφυρώδη. Ἔνθεν καὶ τὸ καλλάϊνον. ἔστι δὲ χρῶμα αἰθηρὸν, ἢ τὸ βένετον χρῶμα, οὕτως λεγόμενον. Ex his eadem videmus, *callaicum* colorem, nunc exponi αἰθηρὸν, hoc est, *purpuream* aut *puniceum*: nunc *Venetum*, qui est purpuræ dilutioris, ut in smaragdo, qui è pallido viret. Etiam dicitur is color, γαλαΐζων, pro καλλαΐζων, κ in γ converso, ut sæpe. A *callaico* hoc colore nomen habet gemma *callais*. De qua sic Plinius, lib. XXXVII, cap. X, ubi gemmas literarum ordine exponit: *Callais sapphirum imitatur, candidior & litoroso maris similis.* Ubi *litorosum mare* ponit pro *alto*: illius color dilutior: hujus turbidior. Videtur idem ab *callais* diversam facere *callainam*. Nam post *callain* sequitur *capnites*; ac deinde subjungit: *Callainas* (in turbido callaino,) *ferunque, plures conjunctos semper inveniri.* Verba illa, *in turbido callaino*, in Dalecampiana editione neglecta: sed ad oram adjecta: pro quibus in Parmensi antiqua tantum est, *e turbido*. Videtur igitur *callais* colorem habere maris litoralis: *callaica* non planè eundem, sed è turbido. Quod discrimen & Salmasius annotavit. De *callais* sic Solinus, cap. XXIII: *In Germania continentibus callais reperitur: quam gemmam Arabicis anteponunt. vincit enim gratiâ. Arabes quidem dicunt, non alibi eam deprehendi, quam in nidis avium, quas μελαγκορύφους vocant; quod nullus recipit, cùm apud Germaniæ populos, quamvis rara, in saxis tamen appareat. Honore & pretio ad smaragdos viret. Pallidum nihil jucundius aurum decet.* Isidorus pro *callais*, legit, *callaica*, vel saltem eandem gemmam putavit. Sic enim loquitur, lib. XVI Orig. cap. VII: *Callaica colore viridis, sed pallens, & nimis crassa: nihil jucundius aurum decens. Nascitur in India vel Germania in rupibus gelidis, oculi modo exuberans.* Ubi videmus, ut *callaicam* putant idem ac *callaida*. Plinius tamen distinguit: ut diximus. Ait Isidorus nasci in Germania. Sed in MSS meis est *Carmania*. Atque ita legendum. Ac sæpe vox similiter corrupta a scriptoribus. Præterea ex verbis Isidori videmus, putasse eum, *callaicam* dici, vel à κάλλος, id est, *pulcritudo*: vel quia deceat *callaicum aurum*: cujus meminit Martialis, lib. XIV, ep. XCV. Lemma est: *Phiala aurea calata.* Distichon tale:

Quam-

Quamvis Callaico rubeam generosa metallo,
Glorior arte magis. nam meus iste labor.

Dictum autem *Callaicum aurum*, à *Callaicis*, hoc est, ut nunc loquimur, *Gallacis*, Hispaniæ populo: unde *Callaicum Oceanum* idem poëta dixit, lib. x, ep. xxxvii. Sed quod censet, *callaicam* dici ab *auro Callaico*, planè fallitur: Nam quidem est originis ac *callais*, à quo non multum colore differt, ut diximus.

CALLIONYMUS, καλλιώνυμος, q. d. *pulcrinominis*, seu *pulcrinominis*, à κάλλος, & ὄνομα. Dicitur & καλλίχθυς quod ad verbum sonat *pulcrum piscem*. Nam ἰχθὺς, *piscis*. Est autem piscis σαρκοφάγος. Eoque etiam λύκος, seu *lupus*, est vocatus, si vulgatæ Athenæi lectioni standum est, lib. vii. Nam Rondeletus λευκὸν mavult legere: eò quod nullus piscis λύκος dicatur. Sed eum Casaubonus refellit auctoritate Hesychii scribentis, ἰχθὺν ποιὸν vocari λύκον. Quare arbitratur, cum λύκος diceretur ob violentiam, εὐφημίας caussâ vocatum esse καλλιώνυμον, ut, pontus *Euxinus*, qui ἄξενος foret. Hujus piscis fel volunt medici oculorum aciem plurimum juvare, & initia suffusionum digerere: eoque facile assentio Francisco Vallesio, cum de sacra philosophia, cap. xlii, suspicatur, hujus piscis felle sanatum esse Tobiam, qui stercore hirundinis fuerat excæcatus.

CALLIS, in Glossis exponitur, via pecorum vestigiis trita. Quomodo Livius, lib. xxii, ait: *Nos hic pecorum modo per æstivos saltus & devias calles exercitum ducimus.* Itaque *callem* dici putant, quia *callo pecorum* calcata perdurataque. [ab αὐλὶς idem quod αὐλών.] Sed γνησίως dicere malim *callo pedum*, quam εἰδικῶς, *callo pecorum*: quanquam sic etiam loquuntur Servius, in iv Æneid.; & Isidorus, lib. xv, cap. xvi. Item è junioribus Turnebus, lib. iii, cap. ix, & xxii. Sic Græcis ἁπλῶς, τρίβος, à τρίβω, *tero*; πάτος, à πατῶ, *calco*. Est verò *callis*, *minor semita*; ut *semita*, *via*; *via*, *actus*. Servius, ad illud iv G. *Convectant calle angusto*: *Callis*, inquit, *est semita tensior callo pecorum prædurata. Unde & callum & callidos dicimus. Semita est semis via: unde & semita dicta est. Via est in actus dimidium, quâ potest ire vehiculum. Nam actus duo carpenta capit propter euntium & venientium vehiculorum occursum.* Sic Servius Danielis. Sed pro *tonsior* leg. *tenuior*. Deinceps etiam corrigo: *Unde & callem ac callidos dicimus.* Nam quemadmodum ubi, quid semita sit, dixit, originem ejus ex allatâ definitione eruit: ita hic quoque idem in *callis* factum puto. Quod verò Servius ait, à *callo* venire *callidus*, id verissimum est, quamquam non ἀμέσως inde descendat. Nam à *callus* est *calleo*, unde *callidus*, ut in *Callus* dicemus.

CALLISTRUTHIÆ, *ficus genus*. Plinius, l. xv, c. xviii: *Callistruthiæ ficus parum sapore præstantiores (Lydiis,) ficorum omnium frigidissima.* Ubi rectè ex Athenæo emendat Dalecampius, *haut parum*. Capitolinus, in Clodio Albino: *Quingentas ficus passarias, quas Græci callistruthias vocant, jejunum comedisse dicunt.* Satis autem concinna est conjectura Marcelli Donati, qui in Capitolini hoc loco, pro *passarias*, legere malit *passerarias*: ita enim dici, quia gratus is cibus passeribus foret, eosque pingues redderet: atque hoc quoque Græco nomine cognosci, quod est ex κάλλιστος, *optimus*, & στρουθὸς, *passer*. Metuo nihilominus, ne fallatur. Sanè στρούθιον etiam *herba* est *genus*: item *genus mali cotonei*. Sed ficus hoc genus non ἁπλῶς στρούθιον placuit vocare: verum καλλιστρούθιον, à κάλλος, quod *elegantiam* notat. Itaque propriè *egregia struthia* signet. Meminit & Onomasticon vetus, ubi legas, *Callistrutia*, ψυκτήρια. Lege cum Martinio, *Callistruthia*, ψυκτήρια, vel ψυκτήρια σῦκα quod sit, *ficus refrigerantes*. Quia autem non modo *callistruthia*, sed & alia à κάλλος derivata, accepere Latini à Græcis: illud universè hoc loco semel dixisse sufficiat, κάλλος esse à καλὸς, *pulcer*: καλὸν autem dici, non, uti aiunt, à καλεῖν, quia quod *pulcrum* est, advocat atque allicit homines: sed potiùs ab Hebræo כלל, quod est, *absolvit*, *perfecit*: ut Ezech. xxvii, 11, כללו יפך, *perfecerunt pulcritudinem tuam.* Nam *pulcrum* id, in quo omnia perfecta absolutaque.

CALLUS, à *calx*, vel *calco*. Ut propriè sit durities ea, quæ eundo in *calce* pedis contrahitur. Vel durities, quæ *calcando* contrahitur in pedibus. [κηλίς.] Postea κατὰ συνεκδοχὴν extensa significatio ad manus, & alias corporis partes. Addit & aliam conjecturam Martinius, ut sit à *cala*, vel κᾶλον, id est, *lignum*. Ita propriè sit *lignosa cutis*, hoc est, *dura*: ut durum à δόρυ, id est, *lignum*. A *callus* est *callosus*, ut, *callosa dextra* apud poëtam, *callosa tunica* apud Plinium. A *callus* est verbum *callere*, quod propriè est, *callum contrahere*: Sed μεταφορικῶς, à corpore ad animum transfertur. A *calleo* autem est *callidus*; ut à *caleo*, *calidus*; à *torreo*, *torridus*, &c. Proptereque *callidus* est, cujus, *tanquam manus opere*, *sic animus usu concalluit*: quemadmodum ipse Cicero interpretatur, lib. iii de nat. Deor. Ac similiter Donatus in Adelphis, Act. iii, iii, ait. *Callidus dicitur, qui callum sibi usu artis induxerit.* Ludit non semel Plautus ambiguitate vocis *calleo*. Ita, Pers. ii, v: & Pœn. iii, ii, cùm dicere vellet, quempiam totius rei esse intelligentissimum, ait, eum *callere*, magis, quàm *callum aprugnum*, hoc est, lumbos, vel sumen apri; quod *calli* etiam nomine appellat Plinius, lib. viii, cap. v; idque, ut censeo, ob teneram ac *callosam* duritiem. Eapse de caussâ aliis quoque rebus vox *calli* tribuitur: ut illo ejusdem Plinii, lib. xv, cap. xxviii: *Carne, palma placent; crustâ, Thebaica; succo, uva & cariota; callo, pyra ac mala; corpore, melimela; mora, cartilagine.* Et hoc Lucretii, lib. iv:

Propterea que fere res omnes aut corio sunt,
Aut etiam conchis, aut callo, aut cortice tecta.

Item, cùm Catius *callosa* maximè *ova* probat, apud Horatium, lib. ii, sat. iv.

CALONES, & qui sint, & unde dicantur, docet his verbis Servius, in septimum Æn.: *Calas dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi, sequentes dominos ad prælium: unde etiam calones dicebantur. Nam consuetudo erat militis Romani, ut sibi arma portaret & vallum. Vallum autem dicebant calam. Sic Lucillius: Scinde, puer, calam, ut caleas. Id est, ô puer, frange fustem & fac focum.* Est igitur *calonum* Latina origo, ut hic Servius vult. Sed idem, in primum Æn.: *Classis*, inquit, *dicta est* ἀπὸ τῶν κάλων, *id est, à lignis; unde & calones dicuntur milites, qui ligna deportant, &* καλοπόδια. Eadem de voce sic Festus Pompeius: *Calones, militum servi dicti, quia ligneas clavas gerebant, quæ Græci κᾶλα vocant.* Nonius Marcellus Servio assentit: *Calonum*, inquit, *proprietas hæc habetur, quod ligna militibus subministrent. Κᾶλα enim Græci ligna dicunt. Is quoque qui hujusmodi telo utitur, clavator appellatur.* Servii quoque verba, more suo, exscripsit Isidorus, lib. xix, cap. i: *Classis*, inquit, *dicta est à Græco vocabulo*, ἀπὸ τῶν κάλων, *id est, lignis, unde & calones, navicula, quæ ligna militibus portant.* Ubi legendum, *calones*, *cacula*, *qui l. m. p.* Operæ autem fuerit, cùm pareat, Grammaticos veteres non convenire, utrum *calo* sit à *cala*, an κᾶλον tum item, num *calonum* fuerit clavas ligneas ferre, an ligna colligere, ac foco subministrare; ut nostram de utroque sententiam adferamus. Sanè, si *cala*, idem est, quod κᾶλον, verisimile est, *calo* esse à *cala*, hoc à κᾶλον. At potiùs ἀμέσως à κᾶλον deduci debet, si *cala* μόχλον, sive *vectem*, notat: quomodo in Lucilii loco accipit Jos. Scaliger; vel si ita vocatur ἐπίπηγμα, sive ἐπίξηνον, hoc est, *mensa coquinaria*, supra quam carnes conciduntur: quam ei significationem tribuunt veteres Glossæ. Ut in quibus legere sit: *Cala*, ἐπίπηγμα, sive ἐπιγλυφίς. Sed, ut *cala* etiam, pro κᾶλον, dixisse Latinos putem, facit allatus ante Lucilii locus. Quodque ad munus *calonum* attinet, censeo, iis utrumque verè tribui: imo aliis quoque ministeriis fuisse obnoxios arbitror. Fortasse & publicis. Nam in Glossis Latino-Græcis legitur, *Calo*, δοῦλος δημόσιος. Verùm, ut hic *calator* potius legi debeat: at de privatis ministeriis dubitari nequit. Quippe in Onomastico veteri est *calo*, σκευοφόρος. Et in Glossis Isidori, *Calones*, *galearii milites*. Ac similiter Vegetius, lib. iii, cap. vi: *Ex ipsis calonibus, quos galearios vocant, idoneos ac peritos usu legebant.* Qui *calones* sint, & unde dicantur, ex his satis liquet. Solum refellendus nobis Festus, qui, parum sibi constans, alibi *calones*, æquè ac *calatores*, ἀπὸ τοῦ καλεῖν dici scribit. Vide eum in *procalare*. Eumque errorem altero etiam auget Porphyrio, sive ejus interpolator, in illud poëtæ: *Hunc perminxerunt calones*: ubi legas: *Calones*

dicuntur à calando, & hoc est, quod vocent ad ministerium. nonnulli à calendis putant, quod eâ die cibaria accipiant. Sanè, si *calo*, à καλέω esset, primam haberet correptam: quam Horatius producit, secutus modulum Græci κᾶλον. Idem dictum velim de altero etymo, ut sit à *Calendis*. Sed hoc levius, quam ei ut immorandum sit. Cæterum, apud Festum quoque legas, *Calones* esse *calceos ex ligno factos*. Hoc si verum est, erit & ipsum à κᾶλον, hoc est, ξύλον. Multum autem metuo, ne Paullus confuderit *calones* cum *calopodiis*. Nam καλοπόδιον, *pes ligneus*, à κᾶλον, & πούς. Horatius, Sat. III, lib. II, vocat formam: *Si scalpra & formas non sutor.* Ubi Acro exponit, *calopodia*. Nempe ex more seculi, pro *calopodia*. Nam neutra fere muliebri genere efferebant: ut alibi dictum.

Calpar, genus vasis fictilis, sive dolium, à Græco κάλπη, quod est *urceus*, sive, ut Glossæ Cyrillo tributæ explicant, *urna*: Hesychius similiter exponit: ὑδρίαν, σταμνον, *hydriam, urnam*. At σταμν@, *urceus*, *urna*, ut est in Cyrilli Glossis. Atque hæc prima est propriaque *calparis* significatio: μετωνυμικῶς autem pro *vino* accipi solet: ut Nonius ait, valideque firmat illo Varronis, lib. I, de vita Pop. Rom.: *Quod, antequam dolii nomen prolatum esset, cum id genus vasorum calpar diceretur, id vinum calpar appellatum.* Κατ' ἐξοχὴν autem *calpar* vocatum id vinum, quod libabant Vinalibus. Festus: *Calpar vinum novum, quod ex dolio demitur sacrificii caussâ antequam gustetur. Jovi enim prius sua vina libabant, quæ appellabant festa vinalia.* Idem tamen alteram quoque significationem agnoscit. Nam mox subdit: *Calpar genus vasis fictilis.* Significationem illam à Festo adductam, tradunt & Glossæ Philoxeni, in quibus est: *Calper* (lege *Calpar*) οἶν@ ἐν θυσίᾳ. Item: *Calcar* (lege *Calpar*) θυσίας ἀπαρχῶν οἴνε. Quemadmodum igitur in frumentis, quod sacrificii caussâ antè præmetebant, *præmessa* appellabant: sic in vinis *Calpar* vocatum, quod, antequam vina gustarent, sacrificii caussâ è vase demtum, Jovi libabant: quippe id ni facerent, vinum omne in apothecis sacrum fiebat, usibusque humanis eripiebatur: *calpare* vero libato, hâc religione solvebantur. Monuit id in Conjectaneis Scaliger, ubi plura hac de re; & inter alia, vinum hoc etiam dictum fuisse *inferium*, quia solùm inferretur, his verbis: *Macte hoce vino inferio esto.* Festum, quod id fiebat, Pompeio teste, *Vinalia* appellabatur, quomodo vocat Varro, lib. V, de L.L. Atheniensibus simile festum, doliorum apertione (nam πίθ@, *dolium*; οἴγω, *aperio*,) πιθοιγία vocabatur: ut indicat Plutarchus, lib. III Sympos. probl. VII; & lib. VIII, probl. X. item Proclus, & Tzetzes, ad Hesiodum, in voce πίθ@. Vide & quæ de *inferio vino* scribit Carrio, lib. II Emendat. cap. III.

Caltha, aliter χρυσάνθεμον. Eundem enim esse florem, constat ex Dioscoridis lib. IV, cap. LIII. Vulgo *calendulam* appellant: quod corruptum ex *calthula*, unde *caldula*, &, e inserto, *caledula*, posteaque *n* addito, *calendula*. *Chrysanthemum* dixere à colore aureo. Χρυσὸς, *aurum*; ἄνθ@, *flos*. Ut & Belgis *goudt-bloeme*. Sanè luteum colorem tribuit & Maro in Eclogis:

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Caltha autem dicitur, non, ut aiunt, à forma, qua *calathum*, sive *calicem* refert: sed à Græco κάλχα, quod apud Nicandrum & Hesychium. Siculi commutant θ & χ. ut ὄρνιθες, ὄρνιχες. Sic κάλχα, κάλθα, *caltha*. A *caltha* est *calthula*, genus tunicæ, à colore ita dictum: ut *crocotula* à colore *croceo*. Ideo conjunxit Plautus. Audiamus Nonium: *Calthulam & Crocotulam, utrumque à generibus florum translatum, à caltha & croco. Plautus Epidico:*

Indusiatam, patagiatam, calthulam, aut crocotulam.

A *calthula* fit *calthularius*, qui *calthulas* facit. Id se Lambinus ait reperisse in MS° Plauti codice, in Aulul. III, v. ubi vulgò *carinaris* legitur.

Calumnia est callida & malitiosa juris interpretatio; ut scribit Cicero I Off. Nonio definitur malitiosa & mendax infamatio. Philoxenus in Glossis interpretatur ἐπήρειαν. Generatim autem signat vexationem, quæ fit per fraudem & frustrationem. Atque id, etymon quoque confirmat. Neque enim est à καλεῖν, id est, *vocare*, neque ab Hebræo כלם, quod est, *pudefieri*, sed (quod & Beda lib. de Orthographia vidit) à *calvor*, hoc est, *frustror*, aut *decipio*, nempe a supino *calutum*. Bedæ hac in parte præeunt antiquiores Grammatici, ac primo Charisius, lib. I: *Calumnia*, inquit, *prima correpta effertur, venit enim à verbo calvor, hoc est, frustror.* Sententia Charisii est, priorem in *calumnia* corripi, quia ea sit correpta in supino verbi *Calvor*, unde descendit. Id confirmare est verbis Prisciani, libro X: *Solvo, solvi; volvo, volvi; calvo, calvi; unde Sallustius, in III Histor. infinitum passivi protulit: Contra ille calvi ratus. Calvi, pro decipi.* Et mox: *Supinum, I in* TUM *convertentia, faciunt, V necessariò in vocalem redeunte, solvi solutum, volvi, volutum. sic debet etiam calvi, calutum facere, quod tamen in usu non inveni. & puto, Calumniam ex hoc esse derivatum.* Hactenus Priscianus. Est & altera loci Charisiani interpretatio. Nam fortasse hoc vult, priorem in *calumnia* corripi, quia etsi prior in *calvor* positione sit longa, *A* tamen in eo, sono profertur correpto. Sic enim sæpe loquuntur veteres Grammatici. E. g. cum Festus docet, *lustrum* priori correptâ significare lamas, ac lupanaria: quod de quantitate vocalis solius, non totius syllabæ, est accipiendum: ut pluribus ostendimus in animadversionibus Grammaticis. Vocem *calvor* legere quoque est in legg. XII Tabb.: SI CALVITUR, PEDEMVE STRUIT, MANUM ENDOIACITO: unde illud Lucilii, lib. XVII:

Si non it, capito, inquit, eum; & si calvitur, endo
Ferto manum. ——

Ita eum locum apud Nonium in *Calvitur*, emendari debere docet Carrio, lib. II Emendat. cap. XII. His verò adde illud Plauti, Casina, Act. I, sc. III:

—— *nam ubi domi sola sum,*
Sopor manus calvitur. ——

Paccuvium quoque Acciumque usos esse, ex Nonio discimus. Imò & Terentium quidam usum existimant, Eunucho, Act. I, sc. II:

—— *nuncubi meam*
Benignitatem sensisti in te calvier.

Quæ lectio placuit Mureto. Sed rectum est *claudier*, quod Donatus agnoscit, ac interpretatur, *claudicare*, quomodo & semel iterumque Sallustium usum docet. Plura hâc de ejus vocis acceptione dicemus in *Claudico*. Est & alter locus Terentii, in quo magis caussam suam mihi probant. Est is Adelphis, Adelph. Act. IV, sc. III: *Propter suam impotentiam se semper credunt calvier.* Ubi quamquam in meis aliorumque MSS^tis, ac vett. editt., etiam antiquâ meâ Tarvisinâ, anni 1476, pro *calvier* inveniam *negligi*: tamen cùm Donatus ad eum locum scribat, in quibusdam codd. legi *claudere*, vel *claudicare*, ac horum neutrum satis conveniat, facile credo, pro *claudere* apud Donatum *calvier* legi debere. Quod ad vocis etymon, vel est *calvor* à χαλύζω, id est, καλύπτω, quod est, *tego*: nempe ut *calvor* sit, aliquem tectè decipio. Vel potiùs est à *calvus*, ac significat, aliquem *frustror* more *calvorum*, qui pugnaturi in alienos involant capillos: ipsi autem aliorum conatus eludunt, quia nullus iis est capillus, quo capi, aut rapi, possint. Idem dicit, nisi quod ad scenam restringit, Nonius Marcellus: *Calvitur*, inquit, *dictum est, frustratur: tractum est à calvis mimis, quod sint omnibus frustratui.* Ita habet Aldina. Intelliguntur autem *frustrationes*, quas mimi dant in comœdiis. Ita *comicas frustrationes* legas apud Plautum, Mostell. sc. ultima:

Dicito iis, quo pacto servus tuus te ludificaverit:
Optumas frustrationes dederis in Comœdiis.

In Venetâ Philippi de Pinzis, anno CIↃ CCCC XCVI, pro *mimis* est *inimicis*. Non displicet id Marsilio, qui de utrâque lectione fusè edissertat, ad leges XII Tabb. Sed omnino rectum est *mimis*, prout habet Aldina. Nec in eo Marsilius tantùm fallitur: sed etiam quod *calvos inimicos* cum hostibus confundit: tum etiam in illo, quod ad *calvos mimos* refert illud dicterium in Jul. Cæs., quod est apud Suetonium in Julio, cap. LI:

—— *Mœchum calvum adducimus.*

Calva à *calvus*, quia ossibus sit calvis, ut rectè Isidorus, lib. XI, cap. I. Cur *cranium* aliter vocetur, suo loco dicimus.

Calva-

Calvariam quoque appellari, ex Celso Plinioque constat. *Calvaria*, quasi *calva* capitis *area*. Sed in Glossis Philoxeni quoque legas, *Calvarium*, κογρίον. Ambigo, quàm rectè. Etiam piscis est *calvarium*, qui similiter à κεφαλὴ, *cephaleum*. Ennius apud Appuleium, Apol. I:

—— *calvaria pinguia Atarna.*

Turnebum vide, lib. XXI Advers. cap. XXI. *Calvus* onde sit, infra dicimus. Uti & unde *nuces avellanæ* dicantur *calvæ*.

CALVUS, quasi *capillus vacuus*, si credimus Scaligero in primum Aristoteleæ Hist. de Animal. Ubi & hoc à se expositum ait in Originum libris. [ab ἀλφὸς *albus* nam & φαληκρὸς à φαλὸς *albus*.] Nec ineptè deduxeris à κείρω, unde ἔκαρον. Ut à λείριον, *lilium*, sic à καρεῖν, *calvus*, converso utrobique *R* in *L*. Καρεῖν manifestè est ab Hebræo קרח, hoc est, *tondere*, *depilare*, *decalvare*. Longè tamen magis arridet, ut vel sit à φαλακρὸς *calvus*, κτ̀ μετάθεσιν, & ablato ρ· vel ab Hebræo קַל, quod significat tum leve, ut gravi opponitur, tum leve priori porrecta, ut contrarium est aspero: qua notione est à Græco λεῖος. A posteriori notione est קַל, *tersus*, *politus*, Ezech. I, VII. Hoc *calvi* etymon firmat ipsa definitio *calvitii*, quæ est apud Aristotelem, lib. III hist. animal. c. XI: Ἡ' κτ̀ κορυφὴν λειότης φαλακρότης καλεῖται. Quod Gaza vertit: *Capitis levitatem calvitium nuncupamus*. Jul. Scaliger autem: *Verticis glabritia calvitium dicitur*. Nec prætereundum, quod Martinius addit, *calvus* videri esse à Chaldæo קְלַף, quod est, *decorticare*, *delibrare*. A quo & Græcum κέλυφος, *crusta*, *putamen*, *involucrum*. De proprietate vocis satis. Κατὰ μεταφορὰν autem *calvus*, *calvatus*, *calvitium*, ad alia etiam transferuntur: ut apud Columellam *calvitium loci*, in vinea, quando pampinis destituitur: & apud Catonem Pliniumque *calva* aut *calvata vinea*, ubi raræ vites. Nux item *calva* dicitur, quæ non obducitur undique cortice, sed summo apice nuda est. Cato de R. R. cap. VIII: *Nuces calvas*, *avellanas*, *Prænestinas*, *& Græcas*, *hæc facito uti serantur*. Itaque in Glossis Philoxeni, legas: *Calva*, ποντικὰ πεφρυγμένα. hoc est, *Pontica* sive *avellana tosta*, quasi nempe tosturâ sit facta *calva*. Sed certum est *calvam* dici non à tostura, sed natura. At malè, in iisdem, juglandibus hæc appellatio tribuitur, si vera est nostra emendatio. Nam ubi vulgò *calbaria* βασιλικὴ φαλάκρα, lubens scripserim, *Calvæ*, βασιλικαὶ, φαλακραί. Ut nempe gemina ponatur explicatio, quia vox Latina tum de nuce, tum de homine dicitur. Sed si vera est ea nominis ratio, quam paullo ante adducebamus, juglandibus non convenit *calvarum* appellatio; cum undique cortice obducantur, nec alicunde *calvitii* speciem repræsentent. Fit & *calvarum* mentio apud Plinium, lib. XV, cap. XXII: *Adjicit præterea avellanas*, *& calvas Prænestinas*. Sic corrigit ex Catone Turnebus, lib. XXVIII, cap. XVII. Subjicit deinde Plinius de Catone: *Quas maxime laudat*, *& conditas ollis in terra virides tradit*. Unde liquet, quod dixi, natura *calvas* esse; non tostura. Josephus Scaliger suspicatur quoque in carmine Ithyphallico legi posse: *Nucemve longam*, *quæ vocatur & calva*. Quamquam nec improbat, *quæ vocatur albana*: ut nempe intelligatur Albensis, quam cum Thasia suo ævo celebratam tradit eopse capite Plinius. Sanè *Albana* quoque dicuntur in vett. Gloss. quæ interpretantur *nuces Prænestinas*. Adde quod *Albana* proximè accedit ad libb. vett., in quibus scriptum, *quæ vocatur alva*, vel, *quæ vocatur Alana*. In vulgatis est: *Nucemve longam*, *quam vocant Avellanam*. Unde quidam collegere, *nucem longam*, & *avellanam*, esse eandem. Sed decepti sunt falsâ lectione. Quanquam neque si hæc vera sit, inde eandem esse consequitur, cum *longa nux* species *avellanæ* esse possit: quod verum est. Nam duo sunt *avellanarum* genera, unum rotundum, alterum oblongum: quâ de re Theophrastus, & alii.

CALX, pro significatione diversa, diversam habet etymologiam; quippe pro *extremo pede* venit à λαξ hoc est, λήγοντι μέρει τοῦ ποδός, ut Eustathius exponit. Estque λαξ, à λήξω, futuro verbi λήγω; hoc est, *desino*, quomodo πῶς, unde *pes*, est à παύσω, futuro vocis παύω, hoc est, *cesso*, *desino*. Nisi potiùs ab Hebræo, de quo suo loco. [ἄλξ, πῆχυς, sed & *robur*.] A *calx* est *calcaneum*, quod idem notat. Item verbum *calcare*. Non contrà *calx* à *calcando*: quod putabat Fungerus. *Calcare* enim propriè est, *calce premere*, cujus composita sunt, *inculco*, *conculco*, *proculco*. A *calx* quoque est, *calcitro*, quod est, *calce peto*: item *calcar*, ac *calceus*, de quibus seorsim. *Calx* verò, qua cæmentarii utuntur (Græci τίτανον vocant,) si Perottum audimus, ex eo nomen accepit, *quòd in ædificiis calcetur*. Nonnullis autem à *calore* ita dici videtur, quia fiat è lapide calido & adusto. Sed verisimilius est, venire ab ea notione *calcis*, qua ἐπιτερεαστικῶς ex se *calculum*, hoc est, *lapillum*, format. Sanè non è conchis solum fit, de quo Dioscorides, lib. V, cap. XCI: sed etiam vario lapidum genere. Palladius, lib. I. cap. X: *Calcem ex albo saxo duro*, *vel Tiburtino*, *aut columbino fluviali*, *coquemus*, *aut rubro*, *aut spongia*, *aut marmore*. *Postremo*, *quæ erit ex spisso & duro saxo*, *structuris conveniet*: *ex fistuloso vero aut molliori lapide*, *tectoriis adhibetur utilius*. Vitruvium quoque vide, lib. II, cap. IV & V: Plin. lib. XXXVI, cap. XXIII, & XXIV. Quare non dubito, quin *calx* dicatur ratione materiæ, quia fit *lapis coctus*. Nam *calx*, ut diximus, *lapis*, a χάλιξ, quod notat *lapidem*, vel *lapidum fragmenta*, *è quibus cæmentum fit*. Ita Thucydides usus, lib. I: item Plutarchus, lib. VI Problem. V. ubi quærit, cur putei frigidiores fiant, si in eos conjiciantur οἱ χάλικες καὶ αἱ μολυβδίδες. Et sanè à χάλιξ prius fuit *calix*: unde *calicatum*, vel *calecatum*. Festus: *Calicata ædificia*, *calce polita*. *Calicatis*, *calce politis*. Hoc Græcè fit κεκονιαμένοις. Ita in veteri tabula Aletri: COIRAVIT BASILICAM CALECANDAM. Item *decalicare*, vel *decalecare*. Festus: *Decalicatum*, *calce litum*. Sed à *calix*, κτ̀ συγκοπὴν *calx*. Inde est *calcarius*. Legas id apud Catonem, cap. XVI, qui in Jure, *calcis coctor*. Item *calcaria* in Digestis, qui *calcarius fornax* est Plinio, lib. XVII, cap. IX. Prius etiam apud Tertullianum habes, in scito istoc de carne Christi, cap. VI: *De calcaria in carbonariam*. Nec *calx* solùm est *lapis coctus*, sed & is, quem natura facit. A qua *calcis* notione venit diminutivum *calculus*: ut in *Calculus* dictum. *Calx* verò ea acceptione per syncopen factum est à κάχληξ, quo nomine generatim *lapilli*, sive *calculi*, significantur, peculiariter autem *lapilli*, quos invenire est *in aquis & maris littoribus*; ut ex Suida discimus, cui κάχληκες, sunt λίθακες ἐν τοῖς ὕδασιν. Vel erit *calx* à χάλιξ· quo, ut paullò antè diximus, significantur *cæmenta*, hoc est, *lapidum fragmenta*, quibus farciunt structuras. Hesych.: χάλικες, οἱ εἰς τὰς οἰκοδομὰς μικροὶ λίθοι. *Calcem* quoque pro *circi meta* dixerunt veteres. Sive pro *alba linea*, quæ non longè à carceribus ducebatur, ubi & cursus initium, & finis erat. *Calx* ea linea dicebatur vel μεταφορικῶς, quomodo & *calx*, ultima in homine est; vel potiùs μετωνυμικῶς, quia *calce* seu *creta quodam genere* linea illa designaretur. Seneca, epist. CVIII: *Hanc quam nunc in circo metam vocamus*, *calcem antiqui dicebant*. Sic usus Varro Margopoli:

Nemini Fortuna currum carcere emissum intimo
Labi inoffensum per æquor candidum ad calcem finit.

Ubi *calcem* pro *meta* accipit, idque genere virili: unde aliquis existimet, significationem hanc potius esse à *calce humano*, quam *calce* pro *creta*. Nam *calx cæmentaria* semper generis est muliebris: at pro *humano calce* dubium est, sive generis promiscui. Verum huic sententiæ obstare videtur, quod Varro *candidum calcem* dicit: eo enim planè respexit morem illum creta notandi locum in circo, ubi cursus esset finis. Unde in melioribus codd. Propertii sic legitur, lib. IV, eleg. II:

—— *Hæc spatiis ultima creta meis.*

Plinius, lib. XXXV, cap. XVII: *Est & vilissima* (*creta*,) *qua Circum præducere ad victoriæ notam*, *pedesque venalium trans mare advectorum denotare instituerunt majores*. Isidorus, lib. XVIII, cap. XXXVIII: *Septem spatia quadrigæ currunt*: *quibus peractis vitæ terminus consummatur*, *quorum finis est*, *creta*, *id est*, *judicium*. Ubi libri aliqui pro *creta* habent *certa meta*. Sed perperam. Respicit enim Isidorus, quod ad *cretam* cursus finiretur, atque ibi victores pronunciarentur: Unde & Plinius, ut vidimus, *cretam* vocat victoriæ notam. Nempe quia post cursum soli illic consisterent, qui victores pronuntiarentur. Ita enim locum illum capiendum arbitror.

Chrysostomus, oratione de Circo, itidem appellat λεύκην, hoc est, *cretam*. Pro quo λευκὴν edidere, hoc est, *albam*. Sed non sumitur ea vox absolutè pro λευκῇ γῇ. Rectum igitur λεύκη. Gloss. Tit. de Spectaculis: Λεύκη, *creta*. Ac similiter Gloss. Philox. *Creta*, λεύκη.

CALYPTRA, genus vestimenti, quo capita operiebant. Ita Festus, nisi quod per *I* perperam apud eum scriptum *caliptra*. Est enim Græcum καλύπτρα, quod ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, id est, *tegere*, *operire*: unde κεφαλῆς κάλυμμα, exponit Hesychius. Esse autem tegumentum muliebre, cognoscimus ex Pollucis lib. III, cap. III.

CALYX, & *calix*, ut significatione, ita origine plurimum differunt. Nam *calix*, est poculi genus, quo calidam bibebant potionem: estque à Græco κύλιξ· quâ de re plura suo loco. at *calyx*, quod & Græcè κάλυξ, est à καλύπτειν, id est, *tego*, ac notat folliculum, quo primum flos, post herbarum semen involvitur: item quo castaneæ, juglandes, & similes fructus, proximè conteguntur. Plinius, lib. XV, cap. XXII: *Nec non & honor his* (de nucibus juglandibus sermo est) *natura peculiaris, gemino protectis operimento, pulvinati primum calycis, mox lignei putaminis.* Verum imprimis sic vocari solet, globus rosæ nondum patentis, sed adhuc conniventis: quod, præter Hesychium, Suidam & Etymologum, etiam B. Hieronymus docet, in Esaiæ cap. XXXV. *Calyx* etiam vocatur crusta, ex gypso, vel cera, malis servandis inducta. Plinius, lib. XV, XVII: *Mala vero generosissima eâdem ratione crustant gypso vel cerâ, quæ nisi maturuerint, incremento calycem rumpunt.* Quamquam ibi vulgo *calicem* per *I* scribitur. Aliter *conivum* vocatur, quia flos nondum sit apertus, sed tantummodo conniveat. Glossæ: *Conivum*, κάλυξ ῥόδου, μεμυκός. Vide de eo plura in *Cohivum*.

CAMBIO, & *campso*, à κάμπτω, *flecto*. Priscianus, lib. X: *Cambio, ἀμείβομαι, ponit Charisius, & ejus præteritum campsi, quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα Græco esse videtur. Unde & campso campsas solebant vetustissimi dicere. Ennius in X: Leucatem campsant.* Gloss. Isidori: *campsat, flectit*. *Cambiendi* verbum præter alios usurpat Appuleius, Apol. I. Gloss. Philox. *Cacumbeat*, διαμάσσεται. Leg. *cambit*, vel *cambiat*, ut corrupte posteriores dixere. A *cambiendo* vulgo *campsorem* dicunt *argentarium*, sive *nummularium*: item hunc vulgo dictæ literæ *cambii*: hoc est, *collybi*. Vide Alciatum, lib. I Παρεργ. cap. XLV. Etiam *cambium* dixere humorem illum in corporibus nostris, qui proxime commutatur in glutinosam substantiam, uti proximè hæc in carnis substantiam transit. Caussa est nominis, quia in glutinosum illud, quod proximum est partium corporis alimentum, *cambitur* sive mutatur. Utuntur Arabum interpretes: unde Arabicum esse, sed falsò, credidit Keckermannus, in systemate Physico, lib. III, cap. XII.

CAMELOPARDALIS, καμηλοπάρδαλις. Varro, lib. IV de L. L.: *Camelus suo nomine Syriaco in Latinum venit: ut Alexandria Camelopardalis nuper adducta, quòd erat figurâ, ut camelus; maculis, ut panthera.* Confirmat idem Plinius, lib. VIII, cap. XVIII; Dio, lib. XLII; & Solinus, cap. XXXII: qui aiunt, *camelopardalim* ex eo nomen accepisse, quod sit capite *camelino*; corpore, ut *pardalis*, variegato. Similiter Isidorus, lib. XII Orig. cap. II. Ubi *camelopardus* vocatur. Saltem scribi sic debet. Sanè & vulgatus interpres, Deuter. XIV, 5. *camelopardum*, vel, juxta alios codices, *camelopardalum*, appellat. Etiam ἐτυμολογίαν hanc stabilit hoc Horatii, lib. II, epist. I:

Diversum panthera genus confusa camelo.

Et istoc Oppiani, lib. III de Venat.

Πάρδαλιν αἰολόνωτον ὁμοῦ ξυνιοῦ τε καμήλου.

Pantheram tergo variam, similemque camelo.

Heliodorus quoque in X Æthiopic.: Τὸ ζῷον ἐκ τῆς ἐπικρατεστέρας τοῦ σώματος καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν. *Animal hoc ex præcipuis corporis partibus camelopardalis nuncupatum.* Solinus addit, dictam quoque *ovem feram*, quia adspectu magis, quàm feritate, sit conspicua. Sane minimè feram esse, & Strabo testatur in XVI. Maculæ sunt *camelopardali*, non rotundæ & oculis similes, quales habet *panthera*, sed virgatæ, inque longum ductæ: quas ῥαβδωτοὺς σπίλους vocat ibidem Strabo. Est vero *camelopardalis* animal forma referens *camelum*, *pardum* autem colorum varietate: unde nomen: quemadmodum Varro ait in quarto de L. L. non exinde, quod nascatur ex *camelo*, & *pardo*: quæ non misceantur: imo *pardus* non generat, sed ipse est hybrida.

CAMELUS, Græcè κάμηλος. Sed Græcis non *animal* tantum ita dicitur, verùm & *rudens*, sive *funis nauticus*; ut quidem scribunt Suidas & Camers. Ac facit pro iis Theophylactus, qui ita accipi putat à Matth. cap. XIX, cùm dicit Christus, facilius esse, κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Sed omnino hic *animal* intelligi debet: quomodo acceperunt Origenes, & Hieronymus, atque adeò etiam Syrus interpres. Estque proverbialis locutio, quam apud Thalmudistas quoque observavit Caninius. Neque obstat sermonis absurditas. Nam ea ad emphasin facit. Quod ad vocis originem, eam duplicem ponit Isidorus, lib. XII, cap. I: *Camelis caussa nomen dedit, sive quod, quando onerantur, ut breviores & humiles fiant, accumbant, quia Græci χαμαί* (leg. χαμαίζηλον, vel χθαμαλὸν) *humile & breve dicunt: sive quia curvus est dorso: camor enim* (leg. καμπύλος) *verbo Græco curvum significat.* Sed si à *curvitate* nomen habet, videri queat potius ita dictus à *camerus*, sive *camurus*, id est, *curvus*. Attamen obstat, quod κάμηλον Græci vocent. Ergo verisimilius deduxeris, non quidem à καμπύλος, quod longius abit: sed à κάμνω, *laboro*. Est enim animal ad labores natum. Vel à κάμπτω, *flecto*, & μηρὸς, *femur*, quia genu flectat. Artemidorus lib. Onirocritic. cap. V: Κάμηλος οἱονεὶ κάμμηρος, ὥς φησιν Εὔηνος εἰς Εὔνομον ἐρωτικοῖς. Atque hæc quidem speciosè dicerentur, nisi Syri *gemal*, Hebræi *gamal*, Chaldæi *gamla*, dicerent. Hesych.: Γαμάλη, κάμηλος παρὰ Χαλδαίοις. Varro, lib. IV de L. L.: *Camelus suo nomine Syriaco in Latium venit.* Quod si κάμηλος quoque pro *rudente* ponitur, erit ὁμώνυμον ἐκ περιφερείας, non ἀπὸ τύχης. Nam vel κατὰ μεταφορὰν sic dicitur, quia rudens referat animal illud ingens ac distortum, vel per μετωνυμίαν, sive συνεκδοχὴν, materiæ pro materiato, quia olim rudentes è pilis camelorum texerentur. Utramque hanc significationis caussam adfert quoque Erasmus, ad XIX cap. Matth., qui tamen meritò ambigit, num ita accipi soleat, cùm neque Pollux κάμηλον nominet inter instrumenta nautica, neque veterum quemquam ita usurpâsse constet. Etiam illud adversatur isti homonymiæ, quod apud Aristophanis Scholiastem legere est, *funem nauticum* dici κάμιλον, ut *I* sit in secundâ syllabâ. A *camelus* est, *camelarius*, quomodo qui *camelorum* curam gerit, appellatur, l. ult. §. Camelasia, D. de muneribus & honoribus, quibus camelorum cura mandatur. *Camelasia* ibidem est munus alendi *camelos*. Indeque *camelasium*, tributum, quod *camelasiæ* nomine pendebatur. Utitur Ammianus, lib. XVII. Budæus credidit, pro *camelasia* dici debere *camelaria*. Idem secutus Turnebus, Adverf. lib. II, cap. XIII. Sed postea mutavit. Nam, lib. XXI, cap. XXVIII, docet, ut ἀπὸ τοῦ ἱππάζειν ἱππασία dicitur, sic καμηλασία formatum esse quasi ab καμηλάζειν. At cave ad *camelum* quicquam pertinere putes *Camelas Virgines*: de quibus sic Festus: *Camelis virginibus supplicare nuptura solita erant.* Nam *Camelæ virgines* γαμήλιαι θεαί· *G*, & *C* commutantur: ut ab Hebræo *gamal*, κάμηλος. Sic Γάϊος, *Caius*; *Galbei*, *calbei*; *agitare*, *acetare*; & similia. *Camela* igitur, vel *Camelia*, ἀπὸ τοῦ γαμεῖν.

CAMENA est à *canendo*, ut rectè tradunt Festus in *Camena*, Servius in Ecl. III, & Macrobius in lib. II Somn. Scip. Licet contrà, *Cano* à *Camena* deducere videatur Varro, lib. V, permutato nempe *M*. Vide *Cano*.

CAMERA, sive *camara*, à *curvatione*, quæ Græcis καμπὴ, nomen habet: ut ait Festus. Similiter Isidorus, l. XV, c. VIII: *Cameræ sunt volumina introrsum respicientia, appellata à curvo. Καμπύλον enim Græcè curvum est.* At Servius & Nonius deducunt à *camurus*, hoc est, *curvum*, *obtortum*; quomodo interpretantur illud Maronis, III Georg.:

— *Et camuris hirtæ sub cornibus aures.*

Est verò *camurus*, Festo teste, à καμπύλος, ejecto π, quomodo à πάππας est *papa*; à δαπάνη, *damnum*; etsi & quidam

dam olim scripsêre *dampnum*. Ut differant bos *camurus*, *patulus*, *& licinus*, disco ex veterum Grammaticorum libellis, qui de verborum proprietate inscribuntur. Sic enim in excerptis è Servio legere est: *Camuri sunt boves qui conversa introrsum cornua habent: quibus contrarii patuli, qui cornua diversa habent, quorumque cornua terram spectant: His contrarii licini, qui sursum versum cornua habent.* Dubitat autem Erythræus in indice Virgiliano, num *camurus* per quintam vocalem scribi debeat, an *camerus* per secundam, quomodo in Nonii codd. legitur. Sed, seu hoc, seu illo modo, scribas, non minùs falsi sunt veteres illi, cùm ab eâ voce *cameram* deduxere, quàm illi, qui à καμπύλος. Nam planè est à καμάρα, quod & ipsum, ut Latinis *camera*, *fornicem* sive *testudinem* notat. Ideo *camara* per *A* malebat Verrius. De eo sic Charisius in primo: *Camara dicuntur, ut Verrius Flaccus affirmat, non camera per E. Sed Lucretius, —— Cameraque caminis Ex cratibus ——, etiam cameram dici posse ostendit.* Καμάρα autem scitè H. Stephanus dictum vult παρὰ τὸ κάμνειν τῷ βάρει. Quomodo nempe *fornicem* dici arbitrantur, quia *ferendo nitatur*. Non minùs tamen verisimilis est conjectura doctissimi Martinii: qui ab Oriente originem petit. Nam Chaldaicum est כמר, *cingere*, à quo כמור, *cingulum*, *zona*. Cinguli enim formam habent loca fornicata. Vel a Rabb. כמר, *clausit*, unde כמר, *arca*. Quippe *camera* locum supernè claudit. Vel ab Arabico קמר, *luna*, *media lunatio*. Hujus enim formam *camera* interdum habet: de quo Philander ad Vitruvium, lib. VII, cap. III. *Camurum* quoque idem Martinius deducit à כמור, id est, *clausum*, ut quod curvatione clausum sit. Mihi de hoc Caninii, quam retuli ante, sententia minimè improbatur. Sunt & *naves*, quas Ponti ac Bospori accolæ *cameras* vocant. De iis sic Tacitus, lib. III Histor.: *Quin & barbari contemtius vagabantur, fabricatis repente navibus, quas cameras vocant, artis lateribus, latâ alvo, sine vinculo æris aut ferri connexa.* Strabo quoque idem confirmat in descriptione oræ Bosporanæ: Siquidem cum Lipsio legamus: Καλοῦσι δ' αὐτὰ (ἀκάτια) καμάρας. Nam in vulgatis additur, οἱ Ἕλληνες.

CAMILLUS à veteribus, nunc, *puer ingenuus*, exponitur: nunc *minister*, *in rebus occultioribus*, veluti *sacris*, aut *nuptialibus*. Priori modo interpretatur Festus. Atque ita accipitur in istoc veteri dicto rustico: *Hiberno pulvere, verno pulvere, grandia farra, Camille, metes.* Sed posterior expositio est apud complures alios. Varro lib. IV de L. L.: *In Medo Ennius: Cælitum Camilla, expectata advenis. salve hospita. Camillam, qui glossemata interpretati, dixerunt administram: addi oportet, in his quæ occultiora. Igitur dicitur in nuptiis, qui cumerum fert, in quo quid sit in ministerio, plerique extrinsecus nesciunt. Hinc Casmillus nominatur in Samothraces mysteriis Dius quidam administer diis magnis. Verbum Græcum arbitror, quod apud Callimachum in poëmatis ejus inveni.* Dionysius Halicar. lib. II: Ὅσα δὲ παρὰ Τυῤῥηνοῖς καὶ ἔτι πρότερον παρὰ Πελασγοῖς ἐτέλουν ἐπί τε Κουρήτων καὶ Μεγάλων θεῶν ὀργιασμοῖς οἱ καλούμενοι πρὸς αὐτῶν Κάδουλοι, [Καδμῖλοι. vide Arcadium Gram.] ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπηρέτουν τοῖς ἱερεῦσιν οἱ λεγόμενοι νῦν παρὰ Ῥωμαίων Κάμιλλοι. *Quæ apud Etruscos, atque ante etiam Pelasgos in Curetum, & Magnorum Deorum mysteriis peragebant ii, qui vocabantur ab ipsis Cadoli, ea ministeria eodem modo sacerdotibus præstant, qui nunc à Romanis Camilli appellantur.* Macrobius, lib. I Saturn. cap. VIII: *Statius Tullianus, de vocabulis rerum, libro primo, ait, dixisse Callimachum, Tuscos Camillum appellare Mercurium: quo vocabulo significant præministrum Deorum. unde Virgilius ait, Metabum Camillam appellasse filiam, Dianæ scilicet præministram. Nam & Pacuvius, cum de Medea loqueretur, Cælitum Camilla, exspectata advenis; salve hospita. Romani quoque pueros & puellas nobiles & investes Camillos & Camillas appellant, flaminicarum & flaminum præministros.* Quæ iisdem verbis Servius refert in illud XI Æn.:

> —— *Matrisque vocavit*
> *Nomine Casmillæ mutatâ parte Camillam.*

Solùm ex Macrobio corrigenda verba illa: *Ait, dixisse Callimachum apud Camillam appellari Mercurium.* Ubi leg.: *Dixisse Callimachum, Tuscos Camillum appellare Mercurium.* Idem Servius mox ad illud poëtæ:

> *Alma, tibi hanc, nemorum cultrix Latonia virgo,*
> *Ipse pater famulam voveo.*

Voveo, inquit, *consecro in tuum ministerium.* Ubi in veteri codice hæc subjunguntur: *Ministros enim & ministras impuberes Camillos & Camillas in sacris vocabant. Unde & Mercurius Etruscâ linguâ Camillus dicitur, quasi minister Deorum.* Hæc quid *Camilli* nomine veteres intellexerint, non obscure docent. Sed unde nomen? Num à κάμνω, quod est, *laboro*. Id enim convenit ministris. An potiùs ab Hebræo כמר, est, *camirus*, & ὑποκοριστικῶς *camillus*? Habes II Reg. cap. XXIII. 5: Cessare fecit את־הכמרים, *cemarim*, hoc est, *sacerdotes*, ut vertit vetus interpres: sive, ut Montanus habet, *sacrificulos*. Vatablus in notis interpretatur, *dignitate privavit sacerdotes fanorum*. Socer Junius transtulit, *Præterea abolevit atratos*. Sed addit, per *atratos* intelligi *sacrificulos pullis vestibus indutos*. Sanè cuncti conveniunt. Verùm de etymo assensum moratur, quod veteres non *camillum* dixere, sed *casmillum*. Hoc non tantum ex Virgilii versu liquet: sed etiam ex Varrone. Ac, ne dicas, Latinos *S* inseruisse, ut in *dusurosim*, *Casmena*, & similibus: etiam Græci Κάσμιλοι, ut de Callimacho idem Varro auctor est. Atque Apollonii interpres auctor est, quatuor esse Cabiros, atque addit, ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμιλος, Ἑρμῆς ἐστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος.

CAMINUS, κάμινος. Virgilius, Æn. III:

> —— *Ætnam ruptis flammam exspirare caminis.*

Ubi Servius, *id est, fornacibus. Græce dixit, ἀπὸ τοῦ καίειν.* Isidorus, lib. XIX, cap. VI: *Caminus est fornax, & est Græcum, derivatum ἀπὸ τοῦ καύματος, id est, a calore. Camini* igitur vox veteribus *fornacem* notat. Quamquam & pro *hypocausto* sumitur, vel *igni*. Nos hodie sumimus pro *gula*, *quæ fumum extra tectum emittit*. At veteres istiusmodi *caminos* ignorarunt. Neque enim, ut nunc fit, in excavato pariete, sed in medio cubiculo hiberno, quod conclave dicebatur, (nam in æstivis & exhedris non fuisse focum, colligitur ex Vitruvio, lib. VII, cap. III.) fieri solebat. Præterea *caminus* veterum non habebat exitum, unde iis necesse erat fumi molestias perpeti, nisi vel fenestram aperirent, qua ratione vento & frigori aditus patebat: vel, quod Cato docuit, lignis uterentur amurcâ illitis, quæ res non exigui sumptus erat. Hæc Philander ad Vitruvii dictum locum pluribus docet: multisque ea testimoniis comprobat Paullus Manutius comment. in Cic. epist. X, lib. VII ad famil. Ab Ἥλιος, id est, *sol*, & κάμινος, est *heliocaminus*: ut ad verbum sonet, *solaris fornax*: Eo veteres in locis apricis usi ad excipiendum solis calorem. Plinius, lib. II epist. de diæta quapiam agens: *In hac heliocaminus quidam, alia xystum, alia mare, utraque solem prospicit.*

CAMMARUS, celebratur Plinio, lib. XXXII, cap. ult. Item Juvenali, Sat. V:

> *Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo*
> *Ponitur exiguâ feralis cœna patellâ.*

Et Martiali, lib. II, epigr. XLIII:

> *Concolor in nostra, cammare, lance rubes.*

Ennio quoque, cujus versus corruptissimè leguntur apud Festum in *Narica*, restituere id vocabuli conatus Scaliger conjectaneis in Varronem. Appellatio est à Græcis, quibus dicitur κάμμαρος, κάμαρος, κάμορος, vel κάμμορος. Suspicor autem κάμμαρος dici, quasi κάραμμος, κατὰ μετάθεσιν· nempe ut sit à κάρα, hoc est, κεφαλή, unde & καρὶς vocatur. Hesychius: Κομμάραι, ἢ κομάραι, καρίδες, Μακεδόνες. Glossæ Philox. *Cammari*, καρίδες. De etymo καρίδων ita Etymologus: Παρὰ τὸ κάρα καρίς. ἡ γὰρ ὅλη ἡ καρὶς σχεδὸν κεφαλή ἐστι. Vel nomen acceperit κάμμαρος, ab *incurvo* & *gibbo* tergo. Nam seu κάμαρος unico μ primò dixere, erit hoc a καμάρα, id est, *camera*, *fornix*: seu primum est κάμμαρος gemino μ· fuerit à κάμμα, inusitato verbali à κάμπτω, *flecto*, *incurvo*, unde καμψις, καμπτὸς, & alia. Si Plinium audimus, à *cammaro* pisce etiam *aconitum* aliter *cammoron* vocatur. Sic enim ille, lib. XXVII, cap. III: *Aconitum habet radicem modicam cammaro similem marino. Quare quidam cammaron appellavere.* Etiam Galenus in Glossis Hippocraticis: Κάμμορον τό τε τῇ σμικρᾷ καρίδι ἴκελον ζῶον, καὶ ἔστι τι πρὸς τούτῳ τῶν ῥιζῶν ὁμοιότητος,

τινος, τὸ ἀκόνιτον. Sed non ita est. Nam nomen ex eo accepit, quia κακῷ μόρῳ, id est, *malo fato*, seu *mala morte* hominem tollat. Hesychius: Κάμμορε, κακόμοιρε. Atque hoc alia quoque nomina *aconiti* indicant, quæ recenset Dioscorides, lib. IV, cap. XXVII. Ex his liquet eadem, non *cammaron*, ut apud Plinium legitur, sed *cammoron*, vocari.

CAMPANA, forte à καπάνη, inserto *M*, quomodo à Syro *Sadin* est *syndon*, à *tappin tympanum*, &c. Καπάνη proprie, Hesychio teste, est τελχινικὴ κυνῆ, *galea è pilo*. Inde dicta fuerit *campana*, quia forma ejus à *campana* non abluderet. Nisi potius dicendum, καπάνης vocem extensam ad *galeas æreas*: has autem loco *tintinnabuli* solitas pulsari, atque ab hac consuetudine *campanæ* nomen originem traxisse. Sed metuo ne, quæ hactenus diximus, plus argutiarum habeant, quam veritatis. Quippe planè puto, *campana*, addo & *nola*, vocabulum, à posteriori esse seculo, etsi res sit admodum vetus. Nam & veteres *æris*, *tintinnabuli*, ἠχεῖα, χαλκεῖα, aliisque vocabulis nominarunt: qua de re Hadr. Junius, lib. III Animadv. cap. II. Primus autem putatur, Paullinus Nolanus episcopus, Hieronymi æqualis, in ecclesia sua ad pios usus transtulisse: ut nempe ejus pulsu qui longius abessent, ad conciones vel preces sacras convocarentur. Atque hinc etiam factum creditur, ut à regione quidem *campana*, à civitate autem, *nolæ* nomen imponeretur. Adferam hac de re locum illustrem Walafridi Strabonis (qui Ludovici Pii temporibus vixit,) lib. de divinis officiis, cap. V: *De vasis fusilibus, vel etiam productilibus, quæ simpliciter signa vocantur, quia eorum sonoritate, quibusdam pulsibus excitata, significantur horæ, quibus in domo Dei statuta celebrantur officia: de his, inquam, hic dicendum videtur, quod eorum usus non adeo apud antiquos habitus proditur: quia nec tam multiplex apud eos conventuum assiduitas, ut modo est, habebatur. Apud alios enim devotio sola cogebat ad statutas horas concurrere. Alii pronuntiationibus publicis invitabantur, & in una solennitate proxime futuras dicebant. Apud quosdam tabulis, apud nonnullos cornibus horæ prodebantur. Vasorum autem de quibus sermo ortus est, usum primo apud Italos affirmant inventum. Unde & à Campania, quæ est Italiæ provincia, eadem vasa, majora quidem, Campanæ dicuntur: minora vero, quæ & à sono tintinnabula vocantur, Nolas appellant, à Nola ejusdem civitate Campaniæ, ubi eadem vasa primò sunt commentata.* Fortasse autem aliquis etiam pertinere huc credat locum Isidori, lib. XVI, cap. XXIV: *Campana à regione Italiæ nomen accepit, ubi primùm ejus usus repertus est.* Sed secus est. Nam loquitur Isidorus de *trutinâ campanâ*, quæ constat scapo notis distincto, discrimina librarum indicantibus. Indicant hoc ipsius Isidori verba, quæ continuo subdit: *Hæc duas lances non habet, sed virga est signata libris & unciis, & vago pondere mensurata.* Glossæ Cyrillo tributæ: Καμπανός, *stater*. Leg. *Statera*. Putare etiam aliquis possit, *nola* vocabulum antiquius esse, quam dicebamus: quando apud Fabium, lib. IX, cap. III, legimus ænigma istoc, *In triclinio coa, in triclinio nola*. Cælius quidem Rhodiginus, lib. IX, c. XI, per *coam* intellexit *bibacem*, à *coâ* mensuræ genere; per *nolam* notari putat *garrulam* ac *sonoram*, *nolæ* seu *tintinnabuli* instar. Sed planè fallitur. Nam *coa* & *nola* voces hic à *coeundi* & *nolendi* verbis novè sunt confictæ, planeque eo ænigmate signatur femina, quæ ubi extra cubiculum foret, paratam se simularet ad coitum, seu Venerem: sed ut in cubiculo staret dictis, adduci nequaquam posset. Diximus & hoc de ænigmate, lib. IV Orat. Inst. cap. XI.

CAMPE, pro *eruca*, à Græcis, quibus itidem κάμπη. E Latinis Columella usus, lib. X. item lib. XI, cap. III. Sed & κάμπη dicitur *cetaceum omne*, & *quævis ingens piscis*: nempe quia caudam κάμπτει, id est, *flectit*. Martialis ita usus:

Campis dives Apollo sic marinis.

Ubi κατ᾽ ἐξοχὴν signat *delphinum*, qui Phœbo sacer: ut ex nummis XV-virûm cognoscere est. *Marinis* autem, non *murinis*, legi debet, quod ad Manilium Scaliger observat. Hinc *Hippocampus*. quâ voce signantur *equi marini* vehentes currum Neptuni, ab ἵππος, & κάμπη, quomodo vocabant *cetacea omnia*, & *ingentes pisces*: unde & Epicharmus finxit καμπικητος. Nempe quia caudam κάμπτουσι, hoc est, *flectunt*. Festus: *Cappas* (leg. *Campas*) *marinos equos Græci à flexione posteriorum partium appellant.* Nonius: *Hippocampi equi marini à flexu caudarum, quæ piscosæ sunt.* Dicitur & *hippopotamus*, quasi *equum fluvialem*. Nam ποταμὸς, *fluvius*. Calphurnius:

—— *Et equorum nomine dignum,*
Sed deforme pecus. ——

Hoc animal in uno sceptro sculpebant antiqui, ut ciconiam in summo; eo significantes, improbitatem esse justitiæ obnoxiam. Nam *Hippopotamus* improbitatis est symbolum; *ciconia*, justitiæ, cujus ratio nota ex Græco Proverbio, ἀντιπελαργεῖν. Usus eo symbolo in libris prælo suo excusis Joannes Gymnicus. Pluscula eruditè de *hippocampo*, *hippocampa*, & *hippopotamo*, notavit Scaliger, in Conject. ad IV Varronis.

CAMPI quadruplicem reperio ἐτυμολογίαν. Prima est Varronis à *capiendo*. Sic enim is, lib. IV de L. L.: *Quod primum ex agro plano fructus capiebant, campus dictus.* Altera est Isidori, lib. XIV, cap. VIII, qui putat, contractum esse ex χαμαίπους, hoc autem conflari ex χαμαὶ, *humi*, & ποῦς, *pes*, quomodo & πεδίον vocatur. Ita autem dici ait, quia *brevis sit pedibus*. Tertia est Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto; & Cæsaris Scaligeri, Exercit. XCIX, sect. X. Hi volunt, esse à Dorico κᾶπος, pro κῆπος, quomodo vocatur ὁ περιπεπνευσμένος καὶ δίηνεμος τόπος, à κάπτω significante πνεῦμα, ut docet Hesychius, cui subscribunt Eustathius, & Etymologus. Quarta est Josephi Scaligeri, quam solam amplectimur. Is in Conjectaneis censet, omnia plana, quæ poëtæ *æquora terræ* appellant, *campum* dici, ab eo, quod *circus*, sive *hippodromus*, Siculis, Hesychio teste, καμπὸς vocaretur: nempe ἀπὸ τῆς καμπῆς, hoc est, *equorum flexu*; unde & *meta* ipsa, καμπτῆρες. Pollux lib. III, cap. XXX: περὶ ἣν ὁ κάμπτουσι, νύσσα ἢ καμπτήρ. Satis indicat, καμπτῆρα esse *flexum metæ*, sive *decursum circa metam*: unde & pro *meta* sumitur. Sic usus Paccuvius apud Nonium:

Extremum intra campterem ipsum
Jam prægreditur Parthenopæum.

Pro eo & καμπτὸς dixere. Glossæ: Καμπτός, *flexus*, *hæc meta*. Iidem Latini à κάμπτειν, dicunt *campsare*: ut Priscianus, lib. X, probat isthoc Ennii, X Annal. *Leucatem campsant.* Isidorus in Glossis: *Campsat*, *flectit*. Est ab ἔκαμψα, *campso*; ut ab ἔγραξα, *graxo*; quo de verbo suo loco. De voce *campso* Prisciani illustrem locum vide, adductum à nobis in *cambio*. De eadem vide & Casaubonum ad Apolog. Appuleii. Κάμπτειν verò est ab Hebræo כפף, hoc est, *curvare*, *incurvare*, *flectere*. A *campo* est *campestris*, quod in Glossis Cyrilli exponitur, πεδεινός. Sic dicimus loca *campestria*. Ab eodem inter tegmina est *campestre*, ita dictum, quia juventus nuda, & solo induta *campestri*, in campo Martio exercebatur. Unde Horatius:

Penula solstitio, campestre nivalibus auris.

Ubi Acro ait, nihil præter inguina tegere. Asconius in orat. pro Scauro: *Cato prætor judicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit, campestri sub toga cinctus. in forum quoque sic descenderat, jusque dicebat: idque repererat ex vetere consuetudine, secundum quam & Romuli ætatis statuæ in Capitolio, & in Rostris Camilli, fuerunt togatæ sine tunicis.* Inde *campestratus*. De utroque ita Augustinus, lib. I, contra duas Pelagianorum epistolas, cap. XVI: *Neque enim (primi homines) sibi tunicas, ut totum corpus tegerent post peccatum, sed succinctoria consuerunt: quæ nonnulli interpretes nostri minùs diligentes tegmina interpretati sunt. Quod quidem verum est: sed generale nomen est tegmen, quod indumentum & operimentum omne possit intelligi. Et ideo debuit ambiguitas evitari, ut quemadmodum Græcus perizomata posuit, quibus non teguntur nisi pudenda corporis partes, sic & Latinus aut ipsum Græcum poneret, quia & ipso jam consuetudo utitur pro Latino, vel, sicut quidam, succinctoria; vel, sicut alii melius, campestria, nominarunt. Ex illo quippe hoc nomen est, quod pudenda juvenes tegebant antiquo more Romano, quando nudi exercebantur in campo: unde campestrati appellantur hodie, qui eadem membra cingendo cooperuerint.* A prisco καμπὸς etiam dicta *Campania*, quia πεδιαῖος, sive *campestris*. A καμπὸς fit καμπανός, inde καμπανία. Erit fortasse, qui à Latinâ *campi* voce malit originem arcessere. Sed cogitandum, veteres Pelasgos, insedisse in Italia, locisque nomen impo-

impoſuiſſe. Ita iidem *Apuliam* dixere, quaſi ἀπηλιῶταν, quia *ſoli* eſſet *oppoſita*, ab ἥλιῳ· quomodo vocatur ἡ ἐξ ἡλίου αὐγὴ, ut interpretatur Euſtathius. Vocarunt quoque *Hetruriam*, vel (ut vulgo putatur) quaſi ἑτεροῤῥίαν, ab ἕτερον ὄρος, quod extenderetur ad alteram Tiberis ripam. Vel potius (ut idem Scaliger cenſet) ab ὄθρυς, quomodo Cretenſibus ὄρος, ſive *mons*, appellatur. Ut Λίγυες, *Ligures*; ſic Ὄθρυες, *Ethrures*, *O* in *E* converſo, quomodo à γόνυ eſt *genu*, à πὼς ποδὸς, *pes pedis*, &c. Ita *Hetruriæ* nomen erit ex eo, quod *montoſa*. ut contra *Campania*, quia *campeſtris*. *Hernica*, quia *ſaxoſa*. Feſtus: *Hernici dicti à ſaxis, quæ Marſi herna vocant*. Similiter in Græcia Phthiotidis circa Heracleam pars, quia ſaxoſa, dicta *Trachinia*, quaſi τραχεῖα, hoc eſt, *aſpera*: quod confirmat *montes* dicti *Trachinea*, quorum meminit Herodotus, lib. VII. Umbri verò, in Hetruria ſic vocati, quaſi *inſititii*, ſive ὀμβρίαι, hoc eſt, *ſpurii*, *hybridæ*. Hoc enim ὀμβρίαν notare, oſtendimus in *Muſmones*.

Campidoctor, an *campiductor*, dici debeat, ambigi poſſit. Pro poſteriori etymo eſt, tum quòd per *u* ſcribi videamus, ac Chryſoſtomus quoque ad Innocentium Epiſcopum καμπιδούκτορας dicat; tum quòd ſciamus, Salluſtium dixiſſe, *ductare exercitum*, imò & præfecti exercituum *duces* dicantur, ac poſteriori etiam ſeculo *ducatores*, & præfecturæ ipſæ *ducatus*: quemadmodum pluribus oſtendimus voce *Duco*. Mihi nihilominus prior magis placet ſententia, tum quia in veteribus inſcriptionibus ſemel iterumque Campidoctor legere ſit (puta collectaneorum Gruter. pag. LXXX, inſcriptione II, & pag. DLXV inſcript. V. ſimiliterque ſemper exaratum apud Vegetium: tum quòd Gloſſæ vett. ὁπλοδιδάσκαλον interpretentur: tum quòd ἀρχαϊκῶς in vocibus hujuſmodi *u* pro *o* poni ſoleat: ut in *armiductor*: quomodo in Gloſſis Cyrilli ſcribitur. Exponitur tamen ὁπλοδιδάσκαλος· ut liqueat eſſe ab *armis docendis*. Itidem igitur à *docendo* ſit *campiductor*. Unde & apud Lampridium in Alexandro legimus: *Campiductores veſtri hanc vos docuerunt*. Uſus hac voce & Ammianus Marcellinus, lib. XV, & XIX. Ut de Juvenalis Scholiaſte & aliis taceam.

Camus, κημὸς, quomodo inter alia vocatur εἶδος χαλινοῦ, teſte Polluce, lib. X, cap. X. item Heſychio. Uſus Xenophon de re equeſtri. Habes & Pſal. XXXI: Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις. Interpretatio Hieronymi eſt: *In camo & freno maxillas eorum conſtringe*. Imo & Ambroſius, lib. VI Hexaemer. cap. III: *Si*, inquit, *te edacitas equi intemperantiaque delectet: & adhinnire ad feminas voluptati eſt: delectet in freno maxillas tuas camoque conſtringi*. Iſidorus, lib. ult. Orig. cap. ult.: *Camus, genus aſperi freni eſt, quo caballi ſuperbi coërceri ſolent*. Addit ibidem, ita dici à *curvitate*, quia χαμὸς Græcè notat *obliquum*. Sed nihil eo recurrere opus, quando Græci, ut vidimus, eâdem, ac Latini, notione κημὸν, ac Doricè καμὸν, dicunt. Quod ſi καμὸς lubet deducere à χαμὸς, hoc eſt, *curvus*, non repugnem. Magis interim placet, quod Martinius annotavit, venire ab Hebræis. Quippe apud Arabas in uſu remanſit כמם, pro *capiſtrare*. Videtur autem *camus* Latinis latius patuiſſe, quam Græcis. Nam & accipitur pro fune, quo furciferi alligari ſolent furcæ. Plautus, Caſina, Sc. *Tace*, *Chalinæ*:

> *Taceo, Deos quæſo, tu ut quidem hodie camum, & furcam feras.*

Ita enim eſt in vett. libb. ubi nunc editum eſt, *canem & furcam feras*. Nec ſolus ita loquitur Plautus. Nam apud Nonium in *Collus* citatur ex Nævii Epigonis:

> *Quid ceſſo ire ad eam? hem præſto eſt, camo collum gravem.*

Ubi malim, *camo en collum gravem*. Doctiſſimus Mercerus emendat, *quam amo collum gravem*. Malè, meo quidem judicio. Nam *camo* diſertim eſt in MSS^{tis}, & editt. antiquis. Et ſententia, puto, commodior eſt, *collum cami onere gravari*, quam ut quis dicat, ſe grave collum amare. Apud Horatium quoque H. Stephanus legendum putabat:

> *Tune Syri, Dama, aut Dionyſi filius, audes*
> *Dejicere è ſaxo cives, aut tradere camo?*

Sed de civibus hic ſermo: *camus* autem ad ſervilia ſupplicia pertinebat. Quare retineo *Cadmo*, qui lictor erat Horatii ævo, ut vetus interpres indicat.

Canalis, à χάνος, hoc eſt, *hiatus*, *rictus*, ἀπὸ τοῦ χανεῖν· vel à *canna*, pro quo etymo eſt Maronis locus, lib. IV Georg.: *Mellaque arundineis inferre canalibus*. Item Iſidorus, lib. XV, cap. VIII: *Canalis, ab eo quod cava ſit, in modum canna*. A *canalis* eſt ὑποκοριστικὸν *canalicula*, quo Lucilius uſus apud Nonium, & Gellius, lib. XVII, cap. XI. Onomaſticon vetus: *Canalicula*, σωληνάριον. At aliud longè *canalicola* per *o* in penult. nempe *homines forenſes*, qui Græcis ἀγοραῖοι. Feſtus: *Canalicolæ forenſes, homines pauperes dicti, quod circa canales fori conſiſterent*. Ubi rectè pro *canales*, *canalem* numero ſingulo legit Scaliger. Plaut. Curcul. Act. IV, ſc. I:

> *In foro infimo boni homines, atque dites ambulant:*
> *In medio, propter canalem, ibi oſtentatores meri.*

Uſus Agellius, lib. IV, cap. XX: *Qui jurabat, cavillator quidam, & canalicola, & nimis ridicularius fuit*. In vulgatis eſt *canicula*: ſed *canalicola* rectè legit Lipſius, quem vide, Electorum lib. II, cap. III.

Cancelli, ὑποκοριστικὸν à *cancri*, quo eâdem in ſignificatione utitur Appuleius: *Inter orci cancros jam ipſos adhæſiſti*. Feſtus: *Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem cancelli*. Sunt verò *cancri*, ſive *cancelli*, ſepta ex rectis, obliquis, tranſverſis lignis contexta compactaque, ac plagulis, ſive foraminibus, diſtincta. Caſſiodorus, ut mox videbimus, ſcitè vocat *lucidas fores & feneſtratas januas*. Becmanus, in Etymologico, putat, id nomen eſſe à *diſcretis cancrorum pedibus*. Sed omnino eſt à κιγκλὶς, converſo *I* in *A*. nam quod Græcis κιγκλὶς, id Latinis *cancelli*. Pollux lib. VIII: Αἱ μὲν οὖν τοῦ δικαστηρίου θύραι, κιγκλίδες ἐκαλοῦντο, ἃς οἱ Ῥωμαῖοι καγκέλλους λέγουσι. Eandem interpretationem legas apud Heſychium, Etymologum, Ariſtophanis Scholiaſtem, in Equites, & Veſpas. A *cancellis* eſt *cancellatim*, id eſt, ad modum cancellorum. *Cancellare*, id eſt, facere ut aliquid *cancellorum* ſimilitudinem habeat. *Cancellatus*, hoc eſt, ad formam factus *cancellorum*. Uſi iis Columella, Plinius, ac veterum alii. At Latinis poſteriori ævo dictus *cancellarius*, per quem ad principis aures, ſupplicum deſideria perferebantur, quem ad reſponſa ſua princeps elegerat, ejuſque fidei conſiſtorii ſecreta commiſſa erant. λογοθέτης Græcis dicebatur, ut ſcribit Nicetas in Man. Comneno, lib. XVII. Nomen Latinum ex eo, quod *cancellarius* undique conſpicuus ſteterit intra cancellos. Caſſiodorus, lib. XI; Var. epiſt. ad Joannem Cancellarium: *Reſpice quo nomine nuncuperis. Latere non poteſt, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtratas januas*. Confirmat eandem ἐτυμολογίαν, quod qui *cancellarii* eſſent, à *cancellis* eſſe, vel *cancellos* agere, ac *cancellorum* officium ſumſiſſe dicerentur. Loquitur hoc modo Caſſiodorus, lib. XI de prærogativario, & lib. XII, epiſt. I. Item Ericus Monachus, lib. VI de vita Germani. Sunt tamen, qui deducant à *cancellando*, quia ejus ſit curare, ne quod reſcriptum, edictum, decretum, contra jus aut Remp. impetretur; quod ſi præſenſerit, id debeat *cancellare*, hoc eſt, tranſverſâ lineâ circumducere vel conſcindere. Sic Vincentius Luparus, lib. I de magiſtratibus Francorum. Et pro eo ſunt veteres Gloſſæ, in quibus legas: *Cancellarius eſt, qui habet officium, ſcripta, reſponſaque imperatoris, atque mandata inſpicere, & male ſcripta cancellare, & bene ſcripta ſignare*. *Cancellandi* autem vox ea notione uſurpatur in Digeſtis, in quibus eſt, *cancellare teſtamentum*, aut *chirographum*, quemadmodum & in iiſdem legas, *cancellatas cautiones*, *tabulas*, *chirographa*: item *pro cancellato haberi*. *Cancellarii* nomen invenias non uno loco Codicis, item apud Caſſiodorum, lib. I, epiſt. XXXV. & inſcriptione epiſt. I, lib. XII. Tempore Conſtantini Magni, nondum erat in uſu. Tunc enim dicebatur *Quæſtor Palatii*, quæ appellatio ſub ipſo Conſtantino cœpit. Quæſtoris verò hujuſce munus originem cepit à *Quæſtore principis*, ſive *Auguſti*, qui & *Candidatus principis* dicebatur. Sic nominatur in digeſtis, itemque apud B. Hieronymum de vitâ S. Hilarionis: *Conſtantii Imperatoris candidati rutilans coma*. Quemadmodum igitur *candidatus principis* in *Palatii Quæſtorem*, ita hic in *Cancellarium* deſiit. Etiam *cancellos & cancellare*, de agris dixere. Ut apud Caſſiodorum, *Tuſcia cancelles*, hoc eſt, limitem. Et in agrimenſoriis

can-

cancellatio agri, pro limitatione; & *agris cancellatus*, pro delimitato.

CANCER varias admodum significationes habet. Olim etiam notabat κιγκλίδας, unde & nomen, *I* in *A* converso: non quòd frequentia habeant foramina, qualia gignit *cancer morbus*: quam nominis caussam adferebat Perottus. De hac *cancri* significatione, vide quæ scribimus in *Cancelli*. *Cancer*, pro pisce, unde nomen habeat, ridiculè Isidorus tradit, lib. XII, cap. VI. Vult enim dici *cancer*, quasi *conchricrus*, quia sit *concha habens crura*. Sed est à καρκῖνος, quod idem signat. Nam ferè in Latinis *R* locum mutat. Sic à τέρην est *tener*, à νεῦρον *nervus*, à μορφὴ *forma*, à κρίνω *cerno*, à παῦρος *parvus*; pluraque ejusdem generis, quorum aliqua adducimus in *caro*. Καρκῖνος autem à καρχνὸς, *asper*. Testâ enim, & chelis, asper est. Græcam *carcini* appellationem retinuit Lucanus, lib. IX:

> —— *Et idem quod carcinus ardens,*
> *Humidus Ægoceros.*

De *cancro* sidere loqui paret. Cui hoc nomen ex eo, quia cum sol ad ejus circulum pervénit, *cancri* instar retrocedit. Quomodo & *carcini* versus, qui aliter *retrogradi*. Morbo quoque *cancri* nomen impositum, idque Græcorum imitatione, qui similiter vocant καρκῖνον, ac, quod usitatius, καρκίνωμα, quo ipso etiam utuntur Latini. *Cancer* autem dici putatur, quia cancri instar serpat: unde Ovidius, II Met. fab. XII:

> *Utque malum latè solet immedicabile cancer*
> *Serpere, & illæsas vitiatis addere partes.*

Aëtius ex Archigene & Leonida tradit, καρκῖνον dici, quia sicut *cancri* animalia sunt aspera, ac, si quid acetabulis, sive brachiis, apprehenderint, haut facile dimittant; ita hic morbus quoque, ubi semel radices egerit, malignus fit, & protervus, quemque blanda manuum tractatio efferet magis, quam mitiget. Nonnulli etiam inde nominis caussam arcessunt, quòd *cancri* tumor ipsum, ut ajunt, cancri corpus referat, venæ autem tumidæ ejusdem pedes repræsentent.

CANDELA erat funiculus pice illitus, aut cera vestitus. Posteaque etiam ex papyro fecere, quam cera circumdabant: ut videre est ex Servio, in I Æn. ubi de funalibus agit. Idem videre est, ex Donato, in Andriam, cum ait: *Funus à funalibus dictum est, id est, uncis vel cuneis candelabrorum, quibus delibuti funes pice vel cera infiguntur.* Nam si *candela* erat, quod *candelabro* infigebatur, funales illi, *candela* rectè dicuntur. Ex scirpis etiam fiebant. Plinius, lib. XVI, cap. XXXVII: *E quibus detracto cortice, candelæ luminibus & funeribus serviunt.* *Candela* dicitur à *candeo*, cujus de vocis triplici significatione diximus in *Candidus*. Simile planè est à *suadeo*, *suadela*; à *loquor*, *loquela*; à *queror*, *querela*. Sic enim unico *L* scribere jubet ἀναλογία· quanquam in vett. codd. ac monumentis, non raro *querella* legere sit; ut etiam observavit Pierius ad IV. Æn. Quin & à *fugio*, similiter dixere *fugela*, unde *confugela*, Festo teste, pro *confugio*. Ac putat vir eruditus, eopse modo à *turba* dici *turbela*; eoque apud Plautum, Bacch. IV, 9, legit: *Tantas turbelas facio*. Nam ἐτυμολογικὸν *turbella* non videtur hic habere locum. A *candela*, & λαβεῖν, *candelabrum* factum esse putat Fungerus: quod ridiculum planè. Aliam quoque apponit ἐτυμολογίαν, ut sit è *candela*, & *labrum*. Sed vetus is error, ut viri haut illiterati, decepti vocis productione, aliquid esse compositum credant, quod derivatum est, at simplex. Ita *testamentum* quidam putarunt dici, quasi *testationem mentis*; & *sacellum*, quasi *sacram cellam*: quem errorem meritò refutatum it Agellius. Est verò *candelabrum*; ut rectè scripsit Varro, IV de L. L., & Festus, lib. III, a *candela*, quæ in eo constituitur. Quod etiam cognoscitur ex Donati verbis superius adlatis. Ac simile derivatum est *delubrum*. Nam ut *candelabrum*, in quo defigitur *candela*: sic *delubrum*, in quo collocatur *deus*. Hanc & *delubri*, & *candelabri*, etymologiam attulit Varro, lib. VIII rerum divinarum: quemadmodum cognoscimus ex Macrobii lib. III Saturn. cap. IV. Atque hinc liquet, *candelabrum*, & *lucernam* (quæ Beroaldus confundit, ad II Met. Appuleii,) meritò distingui à Paullo, lib. III, D. de supell. leg.

CANDIDUS, ut ad III Georg. indicat Servius, eo differt ab *albo*, quòd splendorem addat; undè & nivem recentem, argentum politum, aliaque hujuscemodi, propriè *candida* vocamus. Isidorus mirificam adfert etymologiam, lib. X: *Candidus*, inquit, *quasi candor datus. Studio enim accedit candor. Nam album vocari natura est.* Et sanè Fronto quoque scripserat: *Album naturâ, candidum curâ fit.* Atqui nix *candida* est naturâ; non curâ, ac studio. Est verò *candidus*, à *candeo*, ut à *luceo lucidus*, à *caleo calidus*, &c. *Candere*, ut Julius Scaliger scribit, Exercit. CCCXXV, tmem. XI, venit à χανεῖν, id est, *hiare*, idque ob effectum, quia candida visum dissipant, ac confundunt. *D* insertum, quomodo à τείνειν, sive Æolico τέννειν, est *tendere*; à μυελὸς, *medulla*, &c. Sed sanè quam longe hoc petitum, ut *candidus hiatus* dederit nomen. Verisimilius Petrus Nunnesius in Grammatistice arbitratur, *candeo*, vel *cando*, vel *candidus*, esse à πάνιος, quod valet ὁ λαμπρὸς παντὸς καὶ καθαρὸς, teste Hesychio; Π abeat in *C*, ut à σπινθὴρ, *scintilla*, à πέπτω, *coquo*. Vel dicamus, *candeo*, esse ab Græco καίω, sive καίνω, id est, *uro*. Magna enim est affinitas vocum inter τὸ καίειν, & *candentia*. Significatio autem eadem. [est à Γανδᾶν, λάμπειν. Hesych. vide quoque Γανᾶν.] Vel sit *candeo* ab *cando*, hoc ab Hebræo קדח, *cadah*, quod est, *incendere*. *N* insertum, quomodo ab Hebræo *Sadon*, est *sindon*; à *sephel*, *simpulum*; à *copher*, *camphora*, &c. Sanè eadem significatio Hebræi *cadah*, & Latini *cando*. Sic enim veteres dixere. Indeque composita *accendo*, & *incendo*. *Cando* igitur activum: inde autem *candeo*, quod neutrum, ac vel *ignitum* esse significat, undè, *ferrum*, aut *carbo*, *candens* dicitur: vel esse *nitenti albore præditum*, unde Maro, *Vacca candentis*: Tertullianus, de pallio, cap. I: *Si tunica non canduerit*; scilicet ob cretam: aut simpliciter *splendere*; ut, cum Horatius, II Serm. Sat. VI, ait:

> —— *Rubro ubi cocco*
> *Tincta super lectos canderet vestis eburnos.*

Quo loco *candere* dicit, quod *coccinum* erat, sive, ut idem mox loquitur, *purpureum*: quemadmodum & contrà, *purpureum* nonnunquam appellatur, quod *candidum* est; ut, cum Horatius *olores* vocat *purpureos*, aut Pedo Albinovanus *nivem purpuream* appellat: quo de in Oratoriis Instit. abunde diximus. A *candeo* est *candico*, ut à *fodio fodico*. Appuleius, libro V Met.: *Per humeros volatilis Dei pinna roscida micanti flore candicant.* Primo quoque Floridorum rectè legere est in quibusdam codd. *Ebore candicat*: non *candidat*, prout est in Aldina. A *candidus* est *candidatus*; ut à *magister*, *magistratus*. Nihil iis, qui literaturam gustarunt, notius est, quàm Romanos vulgò togis albis uti solere: sed cùm magistratum peterent, solitos addere cretam, ut splenderet; indeque dictos *candidatos*. Quod si cui nihilo minus hic aqua hæret; adeat J. Lipsium, lib. I Elect. cap. XIII. Inter *candidatos* hosce interdum erant amici Cæsaris, quos ipse populo commendabat: quod Augustum fecisse narrat Suetonius. Tales favore principis subnixi non magnopere supplicabant: unde jocus ille, *Petis, tanquam Cæsaris candidatus*, quo Quinctilianus, lib. VI, de risu agens, Galbam usum ait; sed ita, ut, ludens ambiguitate vocis *petere*, de eo usurparit, qui in lusu negligenter petebat pilam. Sed & *Candidatus principis*, sive *Augusti*, dicebatur, per quem Cæsaris orationes in Senatu recitabantur: qualis, tempore Constantini, *Quæstor palatii* vocabatur: ac postremo tempore dictus *Cancellarius*, sed appellatione nimis tenui pro tanti honoris majestate: quemadmodum parebit ex iis, quæ de hisce appellationibus dicimus voce *Cancelli*.

CANENTAS Festus exponit *capitis ornamenta*. Fortasse à κανοῖς, quæ in capite portabant *canephoræ*: ut Ovidii loco in *Canephora* adducto liquet. Nisi placet, *carentas* legi, à κάρηνον, *caput*. Sed *canentas* etiam est in MSS[ti].

CANEPHORÆ, κανηφόροι, quasi τὸ κανοῦν φέρουσαι. Erant virgines primariæ, quæ in Panathenæis aliisque festis, *canistra ferebant* Palladi: ut Harpocration tradit in Κανηφόροι. Festus: *Canephora mulier appellatur, quæ fert canum, id est, quasillum, quod est cistæ genus.* Quam *mulierem* vocat, *virgo* erat. Unde *puella* dicitur Ovidio, lib. II Met.:

> *Illâ forte die casta de more puellæ*
> *Vertice supposito festas in Palladis arces*
> *Pura coronatis portabant sacra canistris.*

Plura si voles, adi summi viri, Joannis Meursii, eruditum, ut omnia ejus viri, opus, quod Panathenæa inscripsit, ac Clarissimi

nissimi Jani Gruteri, meoque, qui ejus erga nos amor, nomini, dicavit.

Cani (quomodo ἀπολιοῦς dicimus, respiciendo ad capillos) nonnullis primas literas retinuisse videtur ex *candidus*, & *niger*, unde sit conflatum. Hoc legerat Isidorus, cum lib. XII, cap. I, ait: *Canus dictus, quia ex candido colore, & nigro est.* Sed omnino seu singulo *canus*, seu plurativo numero *cani*, dicas, simplex est, non compositum. Nec *canus* est à *candidus*, sed contra à *canus* est *caneo*, unde *candeo*, à quo *candidus*. *Canus* autem est à καίω, *uro*, quia ignis lucem parit, quæ *candida* à poëtis vocatur: vel potiùs ἀπὸ τοῦ χανεῖν, quod Hesychius exponit, λευκαίνειν. [χάνος, λευκότης & χανεῖν, λευκαίνειν Hesych.]

Canicæ veteribus dictæ furfures, ut Nonius interpretatur, qui & Lucilium eo usum comprobat. Originem indicat Festus: *Canicæ*, inquit, *furfures de farre, à cibo canum vocatæ.* Hinc *canicaceum* pro *furfuraceo*. Paccuvius: *Qui apud te quasi servos est canicaceum panem.* Citat Festus.

Canis geminam ἐτυμολογίαν ponit Varro, IV de L. L. Vult enim esse vel à *catus*, hoc est, *acutus*, *sagax*: vel à *canere*, quòd instar eorum, qui cornus aut tubæ cantu signum dant, *canis* quoque voce, velut signo, homines commonefaciat. Locus Varronis est corruptus, de quo hoc minus laboramus, quòd neutrum etymon sit verum. Nam cùm Græcè dicatur κύων, omnino est à genitivo κυνὸς, υ in α converso, quomodo à κύλιξ fit *calix*. Κύων verò, juxta Etymologum, sic dicitur, παρὰ τὸ κύειν, τὸ φιλεῖν, quia est animal φιλοδέσποτον. Quamquam & alias originationes adferat; sed duriores: quas iccirco apud ipsum legi malim. Cur *præfectos custodiæ*, Latini *canes*, Græci κύνας, dixerint, satis ex eo liquet, quod *canum* proprium videatur custodire domi. Diximus de eo Institut. Orat. lib. IV, cap. VI. Nec minus aperta est tralatio, cum *canis* pro litigiosa femina, aut parasito, usurpatur. Neque obscura ratio, cur in aleæ ludo *canem* vocarint jactum infelicissimum: unde *damnosos canes* Ovidius, *damnosam caniculam* Persius, appellat. Nam inde est, quod instar *canis* morderet eum, qui lusisset. Sed cur & sidus cæleste κύων vel *canicula*; ob æstum ejus sideris, ut arbitror. Sed plenius hæc exponamus. Κύων nomen est sideris cælestis, quod alias Σείριος appellatur: Latinis vocatur *Canicula*; quæ triginta fere diebus post solstitium oritur, ut tradit Columella, lib. X. Ab hoc sidere nomen impositum est *diebus canicularibus*: quod vulgo putaretur, caussam intensi caloris esse à *Canicula*; cùm is reverà non sit à *Canicula*, sed à *Leonis signo*, quod Sol tum peragit. Vulgarem opinionem fusè refutatum it Geminus in Isagoge sua εἰς τὰ φαινόμενα. A *Canicula* diversus est προκύων, q. d. *Præcanis*, sive, ut Cicero transfert, *Antecanis*, vel *Anticanis*. Sic enim ille in Arateis:

—— Et hic geminis est ille sub ipsis
Antecanis, Graio προκύων qui nomine fertur.

Minusculum canem vocat Vitruvius, ad discrimen alterius, qui & Arato μέγας κύων, ac Hygino, *major canis* dicitur. Et sanè *Procyoni* potiùs *Caniculæ* nomen competebat, quam *Sirio*; cum *Sirius* sit stellarum omnium fulgentissima, unde & factum putatur, quod nomen suum Soli ipsi interdum commodet, quemadmodum Suidas testatur, & paret illo Maronis, IV G.:

Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos
Ardebat cælo. ——

Sed hâc de re judicium nostrum suo loco adferemus. Sunt autem qui Plinium reprehendant, quòd putârit, Latinos carere vocabulo, quo προκύνα appellent; quia, ut ajunt, *Antecanem* Latinis dici ex Cicerone paret. Verba Plinii sunt lib. XVIII, cap. XXVIII: *Procyon apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc velimus intelligi, hoc est, minorem canem; sanè ut in astris pingitur.* Sed rectè Plinius, quia loquitur de vocabulo recepto, quale nimimè erat *Antecanis*, quod novè erat à Cicerone confictum. Nec rectè culpant alii, quòd ambigat, num *Procyon* sit *Canicula*. Neque enim ignorare potuit, Σείριον sic vulgò appellari: sed rem ipsam spectavit. non dubium autem, quin, cum *Procyon* longè sit minor *Sirio*, illi potiùs, quàm huic, nomen *Caniculæ* conveniat.

Canistrum, sive, ut Palladius vocat, *canister*, cujusmodi fuerit vasis genus, satis paret ex illo Maronis, I Æn.:

Dant famuli manibus limfas, Cereremque canistris
Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis.

Et alibi:

Viscera tosta ferunt taurorum, onerantque canistris.

De etymo sic Isidorus, lib. XX, cap. IX: *Canistrum fissis cannis contexitur, unde & nuncupatur. Alii Græcum asserunt.* Posterius verum est. Vidit hoc Varro, lib. IV, de L. L.: *Tryblia & canistra, quæ putant esse Latina, sunt Græca.* τρύβλιον, καὶ κάνεον, *Græca sunt.* Plurativus est κάνεα, & contractè κανᾶ: unde sic Festus: *Cana dicunt Græci, nos canistra, & per deminutionem canistella.* Sane κάνεον hac significatione crebrum apud Homerum: uti κανοῦν apud eos, qui prosâ scripsere: indeque puellæ κανηφόροι, quæ, ut Suidas tradit, Minervæ *ferrent canistra*, in quibus erant, quæ ad sacra Panathæorum aliasque pompas pertinerent. Vide de iis Pausaniam in Atticis, & quæ diximus in *Canephori*. Sed cum Græci pro κανοῦν etiam dicant, κάναστρον, quemadmodum docent Pollux, & Hesychius: non dubitandum, quin *canistrum* potiùs sit à κάναστρον, α in ι mutato, quomodo à ῥυκάνη est *runcina*; à πατάνη, *patina*; à βατάνιον, *batillum*, &c. Recentiores Latini *caniculum* dixere pro atramentario: nempe ex κανοῦν, non quatenus strictè sic dicitur, quod è vimine contexitur, sed generali illa acceptione, quomodo in Glossis κανοῦν exponitur τρύβλιον, μαγίς.

Cannabis, Gr. κάνναβις, vel κάνναβος. unde & Belgicum *kennep*, quasi *kannab*. Herba est funibus faciendis idonea, a lino & tenuitate & candore distans. Est verò κάνναβις à κάννα, quâ de voce abunde dictum in *canna*. Ac quia, ut ibi dicebamus, κάνα quoque pro κάννα dixit Pollux, nil mirum, quòd apud eundem Pollucem etiam κάναβις legamus simplici *N*.

Cannam cum *arundine* & *calamo* vulgò confundunt. Atqui *canna*, ut calamo major, sic arundine minor est: unde Columella, lib. IV, cap. XXXII: *Ea est arundineti senectus, cùm vel exaruit situ, & inertiâ, plurium annorum, vel ita densatum est, ut gracilis & cannæ similis arundo prodeat.* [κάννα, κάννα, & κάλαμος idem Hesychio.] Vide de hoc plura apud Bernartium, in primum Silvarum Papinii. Est verò à Græco κάννα: quod Hesychius, Eustathius, & Aristophanis interpres, exponunt, ψίαθος. Latinè significat, *tegetem*, *storiam*, seu *mattam*. Sic enim vocat Ovidius, VI Fast.:

—— Plaustroque morantes
Sustulit: in plaustro scirpea matta fuit.

Unde sine dubio Germano-Belgæ dicunt *matte*, ut & Angli: Galli autem *nate*. Non tamen ψίαθος propriè, sed μετωνυμικῶς, *tegetem* seu *mattam* notat. Propriè enim notat plantam, unde tegetes confici solent: quomodo & vocem ψίαθος accipi ex Hesychio constat. Κάννα verò paret esse à קנה, quod *calamum* seu *cannam* significat. Atque id firmare videtur Pollucis sententiam, qui uno in loco κάνα scribit simplici *N*. Porrò ab eâpse Hebræâ voce (ut suo loco dicemus) fortean est Latinum *canero*, quia cannâ seu calamo canere soleant antiqui, ut ex bucolicis scriptoribus notum. Ab eodem quoque *canon* videtur esse; de quo seorsim.

Cano à *Camena* videtur deducere Varro, lib. V, permutato nempe *M*. Ita apud Varronem scribi debet, ubi vulgò *permutato N*. Sed contrà *Camena* est à *canendo*, ut rectè tradunt Festus in *Camena*, Servius in Ecl. III, & Macrobius in lib. II Somn. Scip. Julius Scaliger, libb. de caussis L. L. cap. LII, uti & Petrus Nunnesius in Grammatistice, arbitrantur *cano* esse ἀπὸ τοῦ χαίνειν, id est, *hiare*, nempe ab Æolico aoristo κάνον, pro ἔχανον, quia Æoles, & augmentum omittunt, & aspirationem fugiunt, ut rem barbaram. Sed immane quantum differunt *hiatus*, & *cantus*. Quare potiùs audio Angelum Caninium, qui ab Hebræis ac Pœnis esse censet. Nam linguæ Hebrææ gnari vident id vel κατὰ μετάθεσιν factum ex נגן, quod est, *canere instrumento musico*, unde Psalm. LXI, על נגינת, *super Neginath*, hoc est, *organum*, ut transfert Hieronymus. Vel, si hæc literarum trajectio displicet, à קנה, quod est, *calamus*, sive *canna*, qua agricolas canere solitos, constat ex scriptoribus Bucolicis. A *canendo*, mimus *cantor*, & *cantator*, in ludis scenicis dicebatur, Horat.:

—— Donec cantor, vos plaudite, dicat.

Hinc *cantica* mimorum, quæ ferè maledicæ erant procacitatis: unde accipitur pro canticis probrosis. Appuleius in Apolog.:

Janua

Janua calcibus propulsata, fenestra canticis perstrepita, &c. Vide, quæ diximus in *Dicterium*. A *cano* est frequentativum *canto*; quod speciatim de magicis carminibus dicitur: ut apud Maronem, VIII Ecl.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Unde *incantare*, & *excantare*, pro magicis carminibus obligare. Nempe uti Græcis ἐπᾴδειν, unde ἐπῳδὴ, *incantatio*. Servium vide ad locum Maronis adductum. A *canto* quoque est *occento*: in quo verbo est *cantici* significatio, quia probrosis canticis competere dicebamus. de quo sic Festus: *Occentassint antiqui dicebant, quod nunc convicium fecerint dicimus, quod id clarè & cum quodam canore fit, ut procul exaudiri possit; quod turpe habetur, quia non sine caussa fieri putatur.* Hæc Festus. Usus ejus in Leg. XII Tabb: SIQUIS CARMEN OCCENTASSIT, QUOD ALTERI FLAGITIUM FAXIT, CAPITAL ESTO. Dicitur pro eodem *flagitare*, & *pipulo poscere*: de quibus suo loco. Item hinc *incento*, unde *incentor*, qui incinit, non ab *incendendo*, quod putabat Isidorus III X; nempe quia *incinendo* incendit animos. Sed ab *incendo* est *incensor*: ab *incento*, *incentor*; uti & *incentio*, ἐπαύλησις· item *incentivus*, ἐπαυλητικός, ut Onomasticum interpretatur. Et *incentivum*, cantus præludium: vett. Gloss. ἐνδόσιμον exponunt. Κατὰ μεταφορὰν *incentivum laudis* dixit Arnobius, lib. IV: *incentivum peccaminis*; Prudentius, in Ἀποθεώσει. Hoc est, *incitamentum*. Nam cantu tubarum incitantur ad prælium milites. A *cano* etiam est *liticen*, qui lituo canit, ut ait Cæsellius Vindex, apud Agellium, lib. XX, cap. II. item Nonius in *siticines*. Suntque similia *lyricen*, *cornicen*, *fidicen*, *tibicen*; quod postremum, præter aliorum morem, penultimam producit propter crasin. Nam est contractum ex *tibiicen*. Ab eodem verbo Catoni *siticines* dicuntur τυμβαῦλαι· nempe (ut ex Capitonis Atei conjectaneis ibidem docent Agellius & Nonius) quòd *canant* apud *sitos*, hoc est, *mortuos*. Eos enim propriè *sitos* dici, præter illos, quos laudavimus, scriptores, auctor locuples est Cicero, cùm lib. II de Legg. ait: *Declarat etenim Ennius de Africano: Hic est ille situs. Vere nam siti dicuntur ii, qui conditi sunt.* Hæc Tullius. Tangit autem illud Ennii epigramma in Scipionem Afric.:

Hic est ille situs, cui nemo civis, neque hostis
Quibit pro factis reddere operæ pretium.

CANON, κανὼν, quod à קנה, *Kaneh*, quod LXX interpretes fere κάλαμον reddunt, interdum καλάμινον. A quo Hebræo est Latinum *canna*, ut superius diximus. Nec obscura est ratio, cur *canoni* à *canna* nomen sit. Nam *canna* recta est, eoque antiquitus obtinuit, ut ea esset recti mensura. Scio improbari hanc sententiam doctissimo Arnoldo Pontaco, apparatu in Eusebii Chronicon. Sed juvat hanc sententiam, quod κανὼν interdum significat κάλαμον μίτων, calamum, circa quem fila involvunt textores: prout ad Iliad. ψ, interpretatur auctor brevium scholiorum. Attamen & dicere possis κατὰ μετάθεσιν fieri ab נקה, quod *canonem*, seu *perpendiculum*, notat. Vel à כן, id est, *rectus*. Nam ad *canona* exigimus ecquid rectum. Κατὰ μεταφορὰν autem vox hæc translata ad leges, quibus aliquid præscribitur. Quomodo sacra Scriptura est *canon* fidei & vitæ. Item ordo quisque habet *canona* suum, secundum quem componere se debeat. Item *canon* est lex de tributo. Vel tributum, quod stata lege penditur, publicoque infertur, vel iis persolvitur, quibus decreto publico cedit. Ludit hac Ecclesiastici & civilis *canonis* ambiguo vocabulo Wolcumus abbas, homilia de Zizania, cum ait, sanè eleganter juxta ac severè: *Rara avis in terris hodie canonicus est à canone vitæ, unde ergo? audi, unde. Est namque canon vitæ, & est canon pecuniæ: videlicet alicujus pensionis certa; unde solet dici: Solve mihi canonem meum, id est, pensionem meam. Eia ergo, ô canonice, inveniamus canonem tuum, à quo derivaris. Id est, à canone pecuniæ, non à canone vitæ: id est, à canone regionis, non à canone religionis.* Est & κανονικὴ geometriæ pars. Item pro metrica arte sumitur. De utroque Gellium vide, lib. XVI, cap. XVIII.

CANTABRA, quo usus Minutius & Tertullian. vid. testimon. ab Hebræo חנית, *chanit*, *hasta*. abjecto י. nisi à Chaldæo קנת, *kanat*, malis. quod idem notat.

CANTABRICA herba unde dicatur, Plinius aperit, lib. XXV, cap. VIII: *In Hispania inventa est cantabrica, per divi Augusti tempora à Cantabris reperta.*

CANTHARIDES, κανθαρίδες, à κάνθαρος, *scarabæus*. *cantharides* sunt parvi scarabæi frumentum erodentes, ut Plinius ait, lib. XVIII, cap. XVII. Vetera scholia in Nicandri Alexipharmaca: Κανθαρίδες εἰσὶ τὰ καρποβόρα καὶ σιτοβόρα ζῷα, οἱ λεγόμενοι κάνθαροι. Sic rescribendum, ubi vulgo legitur, τὰ πυροφόρα καὶ σιτοφόρα ζῷα. Sic & vocantur animalcula venenata, è vermibus nascentia, minutorum *scarabæorum* formâ: unde & nomen. *Cantharidum* potentissimæ, variæ, luteis lineis, quas in pennis transversas habent, multum pingues; ut idem Plinius auctor est, lib. XXIX, cap. IV. ubi & refert, eas Catoni Uticensi objectas, ceu venenum in auctione regia vendidisset. Cicero, lib. IX, epist. XXI: *Caius, accusante L. Crasso, cantharidas sumsisse dicitur.* Idem, Tuscul. V: *Theodorus Lysimacho mortem minanti, Magnum vero, inquit, effecisti, si cantharidis vim consecutus es.* Ovid. in Ibin:

Cantharidum succos, dante parente, bibas.

Et *cantharidis venena* dixit Tertullianus, lib. I adversus Marcionem, capite XIV.

CANTHARUS, Gr. κάνθαρος, vas vinarium, Baccho sacrum, ut præter Athenæum, & Macrobium, docet Plinius, extremis verbis, cap. XI, lib. XXXIII: *C. Marius, post victoriam Cimbricam, cantharis potâsse Liberi patris exemplo traditur.* Ac pertinet eò quoque illud Arnobii, penè extremo libro sexto: *Quid in Liberi dextrâ pendens potorius cantharus?* Dicitur κάνθαρος, quia figuram habebat *scarabæi*, qui Græcè dicitur κάνθαρος· nempe (ut Suidas & Aristophanis Scholiastes docent) quasi κάνθορος, παρὰ τὸ κάνθωνα, qui *asinus* est, & θορὸν, vel θορὴν, quod est σπέρμα, unde θορίζειν, quod est, *seminare*, *generare*. Ratio nominis est, quod animalculum hoc è *stercore asini* nascatur, & vivat, unde & κοπροζῷον appellat Hippocrates; & Aristophanes, initio εἰρήνης suæ, duos inducit famulos, sive vernas, quorum unus scarabæos præbeat, alter pro cibo præparet τὰς ὀνίδας, hoc est, ὄνου κόπρον. Alias quoque nominis caussas adfert Suidas. Nec mirandum, à *scarabæo* nomen inditum vasi potorio. Nam & alia poculorum genera à similitudine animalis nomen acceperunt. Istiusmodi est *hirnea*, vel potius *irnea*, quod prius *erneum* ab ὄρνεον, hoc est, *avis*. Istiusmodi item est Ausonii *myobarbum*: de quo seorsim dicemus. *Cantharus* quoque dicebatur annulus, aut marculus ferreus, quo fores pulsantur. Sic usurpat Plautus Menæchmis, Act. I, sc. II. Rationem hujusce appellationis adferre conatus Baptista Pius, cap. V posteriorum annotationum. Vult enim sic dici, quia marculi isti fierent manus similitudine, quæ ventre capaciore & ansâ *Cantharum* refert. Huic probando adducit, quod *marculus* Lucretio, lib. I, vers. CCCXVII, dicatur *manus dextera*, vel potiùs *manus extera*. De Lucretii loco Pium sequitur quoque Junius in Nomenclatore, sed meritò dissentiente Giffanio, cujus Indicem vide, voce MANUS. *Canthari* quoque dicebantur effigies quædam, ex quarum rostris aqua saliebat. Vide omnino Brissonium, lib. III de vocum significationibus. Nodus quoque sub lingua sancti Ægyptiorum bovis, quem Apim dicunt, à nigrore & scarabæi similitudine, *cantharus* vocatur, ut testantur Herodotus, lib. III, Plinius, lib. VIII, cap. XLVI, Porphyrius περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Est & piscis genus apud Aristotelem, VIII historiæ animalium. Gaza *scarabæum* vertit. Sed *canthari* nomen retinet Plinius, lib. XXXII, cap. II.

CANTHERIUS seu *canterius*, in Glossis Philoxeni, exponitur καβάλλης μηχανικός. Sed plenius, quid sit, docet Festus: *Canterius, inquit, hoc distat ab equo, quod maialis à verre, capus à gallo, vervex ab ariete. Est enim canterius equus, cui testiculi amputantur.* Dictus *canterius* quasi *carentarius*, ut his verbis indicat Varro, lib. II, de re rustica, cap. VII: *Propter quod discrimen maximè institutum, ut castrentur equi. Demtis enim testiculis fiunt quietiores: & ideo quòd semine carent, ii canterii appellati, ut in suibus maiales; gallis gallinaceis, capi.* Sed rectiùs Angelus Caninius, qui in Hellenismi alphabeto, monet esse à κανθήλιος, converso λ in ρ. Nec obstat, quod Suidas velit, κανθήλιον propriè signare ὄνον μέγαν. Quippe ut κάνθων, ita & κανθήλιος interdum generatim sumitur

pro

pro *quovis jumento*. *Cantherius* quoque dicebatur simplex vineæ jugum, hoc est, arundines binæ viti applicatæ cum pertica transversa: quæ eo *canterii* nomen obtinent, quia ut *canterius* tergo suo onus: ita jugum hoc vineam sustineret. Sic *canterii* voce usus Columella, lib. IV, cap. XII. Hinc eidem, lib. V, c. IV: *vites canteriata*, quæ pedamentis canteriisque jugantur. Opponitur ei apud Plinium *compluviata*, quæ tecti in modum fornicata est. Idem Columella, lib. XI, cap. III: *Cum*, inquit, *cepa fecerint caulem, humilioribus quasi canteriolis interpositis rigorem stylorum conservato*. Ubi per *canteriolos* intelligit adminicula quibus fulciuntur. In architecturâ quoque *canterii* vocantur tigna tecti oblonga, à culmine ad imum tectum ducta, quæ si longiùs promineant, constituunt suggrundam, hoc est, partem tecti prominentem, quæ efficit, ne parietibus damnum inferatur à pluviis. Sic usus Vitruvius, lib. IV, cap. II: *Et transtra*, inquit, *& capreoli, columen, & canterii prominentes ad extremam subgrundationem*. Hujusmodi *cantherium* Itali materiarii *cabaiium* vocant: ut testatur Bernardinus Baldus Italus, lib. de vocibus Vitruvianis. Nec dubito, quin posterioribus Græcis similiter καβάλλης dictus sit. Nam in Glossis Latino-Græcis legis: *Cantherius*, καβάλλης μηχανικός. ubi μηχανικὸς additur, ut distinguatur à *caballo animali*. Fallitur summus vir, qui, in Glossario Græco-Barbaro, de animali intelligit, quasi μηχανικὸς sit idem, quod ἵππος ἐργάτης. Atqui μηχανικὸς nunquam id significat: sed vel de homine dicitur, & est idem, quod μηχανοποιός· vel de opere, & est idem, quod ἔργον, vel ἔργανον μηχανικόν. Præterea *canterios*, præeunte Vitruvio, vocamus ligna lingulata (γλωσσοειδῆ) quæ fabri materiarii pro adminiculis subjiciunt materiæ ferro dissecandæ. Belgis dicuntur *schragen*. Est hordei genus, quod *cantherinum* dicitur, à *cantherio* animali. Ruellius, lib. II historiæ stirpium, cap. XVI, sic dici vult, quia ut *cantherii* semine carent: sic hordei hoc genus folliculo castratum nascitur. Sed rectiùs Columella, qui sic appellari vult, quia *cantherios*, aliaque jumenta, optimè pascat. Sic enim scribit, lib. II, cap. IX: *Proximus est his frumentis usus hordei, quod rustici hexastichum, quidam etiam cantherinum appellant; quoniam & alia animalia, quæ ruri sunt, melius, quàm triticum, & hominem salubrius, quam malum triticum pascit*. Ubi ἑξάστιχον dicitur hordeum, quod habet ἓξ στίχους, seu *versus*, sive *ordines granorum*. Quomodo δίστιχοι κριθαὶ dicuntur *spica hordeacia*, quæ *binis granorum versibus* constant.

C ANTHUS est circulus ferreus, quo absis sive rotæ curvatura munitur. Persius, Sat. V:

> *Vertentem sese frustra sectabere canthum.*

Quinctilianus existimavit esse peregrinum; ut indicant hæc ejus verba, lib. I, cap. V: *Barbarismum pluribus modis accipimus: unum gente: quale si quis Afrum vel Hispanum Latinæ orationi nomen inserat; ut ferrum quo rotæ vinciuntur, dici solet canthus: quanquam eo, tanquam recepto, utitur Persius*. Videri tamen queat, esse origine Græcum, idque non tantùm, quia eodem modo apud eos accipi soleat, quando Etymologici auctor scribit, τὰ ἐπίσωτρα τῶν τροχῶν σιδηρᾶ ἢ χαλκᾶ, κανθὸς καλεῖται· sed etiam quia hoc nomine appellantur apud eos oculorum κύκλοι, quod alteri est significationi affine, cùm & ferramenta, quibus rotæ vinciuntur, sint quidam κύκλοι, sive circuli. Hesychius: κανθός, ὁ τῶν ὀφθαλμῶν κύκλος. De *canthi* voce quædam legere potes apud Cœlium Rhodiginum, lib. XII, cap. III. Sed imprimis adi commentarium Casauboni, ad Persii Sat. V.

C APER est hircus castratus: unde Martial.:

> *Dum jugulas hircum, factus es ipse caper.*

Quare καταχρηστικῶς est in illo Maronis: *Vir gregis ipse caper*. De etymo sic Varro, lib. IV de L. L.: *Capra, carpa, à quo scriptum, Omnicarpæ capræ*. Idem lib. II, de R. R. cap. III: *Studiosè enim de agrestibus fruticibus pascuntur, atque in locis cultis virgulta carpunt. itaque à carpendo capra nominatæ*. Festus: *Capra dicta, quod omne virgultum carpant, sive à crepitu crurum. Unde & crepas eas prisci dixerunt*. Utrumque etymon adfert & Isidorus, lib. XII Originum, cap. I. Sed omnino est à Tyrrhenis, quibus *caper* dictus κάπρος. Hesychius: Κάπρα αἶξ Τυῤῥηνοί. Unde liquet, aliud longè Tyrrhenis *caprum* significâsse, quàm Græcis transmarinis, quibus κάπρος fuit *aper*. Est verò κάπρος, vel à κάπτω, *edo, voro*. Nempe ab Aoristo ἔκαπον. Est enim animal vorax. Vel ab Hebræo צפיר, quod *hircum* notat. Nec repugnem, si hinc ἀμέσως deducas Latinum *caper*. Leve enim discrimen, inter *caper* & *tsapir*, seu *tsaper*. A *caper* est *caperare*: ut apud Plautum in Epid. V. I. *caperat frons*, hoc est, *contrahitur, corrugatur*. Itaque *caperata frons*, est quam *tristitiâ striatam* vocat Appuleius. A crispis caprorum frontibus tractum ait Nonius. Festus verò à caprinorum cornuum similitudine. Locutus eo pacto Paccuvius in *Duloreste*:

> *Amplus, rubicundo colore, & spectu protervo ferox,*
> *Voce suppressâ, caperatâ fronte, vultu turbido.*

Ita hosce versus jungendos censeo, quorum prior apud Nonium legitur in *Spectu*, alter in *Frons*. Sed apud eum pro *caperata fronte*, in Aldina aliisque editionibus legitur *innata*, quod metrum respuit, & quid, quæso, sit *innata frons*? Præterea, quod scrupulum omnem eximere debet, Varro, extremo lib. V, disertim in *Duloreste* legi ait, *Caperatâ fronte*. Unde discimus vel Nævium (nam ejus nomen proximè antecesserat,) μνημονικῷ errore, à Varrone pro Paccuvio nominari: vel utrumque in *Duloreste* suo sic locutum. A *capra* est *caprea*. Varro, lib. IV de L. L.: *Caprea à similitudine quadam capræ*. Isidorus, lib. XII, cap. I: *Capreæ, capræ agrestes, quas quidam, eo quod acutissime videant, ἀπὸ τοῦ ὀξὺ δέρκεσθαι, dorcadas appellaverunt*. Quibus in verbis cautè accipiendum, quòd *capream* faciat genus *capræ* silvestris. Nam id non tam *capreæ*, convenit, quàm rupicapræ, ibici, damæ, utpote non corpore modò, sed etiam cornibus *capræ* similibus; eoque magis *capræ* silvestris nomen merentibus. At *caprea* etsi corporis figura *capram* referat, unde & *caprea* dicta: tamen cum cornibus sit ramosis, & cervinis similibus, potiùs mediæ videtur naturæ inter *capram* silvestrem, & cervum. A *caprea* est ὑποκοριστικῶς *capreolus*, ut à δορκάς, δορκαλίς, apud Oppianum. Ac malè quidam δορκαλίδες vertunt *cervi*. Sed de *Capreolo* seorsim. Uti & de *Capricorno*, & *Caprifico*.

C APILLUS, quasi *capitis pilus*: ut tradit Isidorus, lib. II, cap. I. Liquida geminatur, contra quàm fit in primogenio, quod priorem corripit. Ovid.

> *Inque cavâ nullus stet sibi nare pilus.*

[à καμπύλος vel καμπῦλος, *crispum nempe capillitium*.] Ponitur κατὰχρηστικῶς pro quibusvis pilis: quomodo accipi constat in illo Persii:

> —— *Et positis bicolor membrana capillis.*

Estque apud Agellium similis locus, lib. XII, cap. I: *Nam, si ovium lacte hædi, aut caprarum agni alantur, constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem*. A *capillis* arbores *capillatæ*. Docet id Festus: *Capillatam, vel capillarem arborem dicebant, in qua capillum tonsum suspendebant*. Plinius lib. XVI, cap. XLIV: *Antiquior illa est lotos, sed incerta ejus ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur*. Juvenes *capillum*, aut primam barbam, Diis sacrabant: ac virgines quoque Vestales tonderi solent, priusquam in collegium sacrarentur. Vide quæ de hoc more Dalecampius ad dictum Plinii locum annotavit. A *capillis* quoque est *capillitium*, pro quo *capillaginem* Tertullianus dixit, lib. de anima. Atque idem *futile & textile capillamentum* vocat τὸ περίθετον κόμην. *Capillatum* est apud vulgatum interpretem, I Petr. III, III.

C APIO, Scaliger observat esse à Syriaco כף, *cap*, id est, *vola manus*, sive *curvum in manu*, à כפף, *curvare*. Propriè igitur signet *manu capere*. Vel sit *capio*, à κάπτω. κάπτω autem, à Syriaco illo כף. Sanè κάπτειν etiam est ἀποδέχεσθαι, ut Hesychius exponit; χωρεῖν, ut interpretatur Etymologus. Quanquam strictius accipi solet. Nempe ut, Budæo interprete, signet, *mordicus peto, ore hianti rapio*. item *mordeo*; unde quod Aristoteles apud Athenæum, lib. IX, ait; Πορφυρίων μόνος κάπτων πίνει· id Plinius, lib. X, cap. LXVI, transfert, *Porphyrio solus morsu bibit*. Neque enim Gesnerum sequor, qui δάκνων corrigit. Imò Eustathius, Hesychius, Suidas, Etymologus, κάπτειν ἀπλῶς interpretantur ἐσθίειν eoque, si strictam potius, quàm generaliorem interpretationem spectemus, videri possit *capere* de iis propriè usurpari, qui *cibum capiunt*. Sed cum idem Eustathius alibi interpretetur χανδὸν ἐσθίειν, quod est *avide*

comedere, ut solent, qui ore hianti in cibos involant; non minus verisimile foret, primò proprieque competere hominibus voracibus, quando hianti ore cibos rapiunt. Atque hoc etymo quoque confirmabitur, si placet κάπτειν factum esse ex καταφαγεῖν, unde *belluo*, καταφαγᾶς dictus Æschylo & Myrtilo Comico, Polluce teste. Latiùs tamen ejusce verbi extensa est postea significatio: etiam cum de cibis dicitur: quod vel ex derivatis cognoscimus. Nam à κάπτω est καπάνη, quod Hesychius φάτνην interpretatur: hoc est, *præsepe*. Sic autem vocatur, quòd cibum ex eo capiant jumenta. Ejusdem & originis & significationis est κάπη, unde apud eundem Hesychium βουκάπαι, *boum præsepia*. Est ab eodem fonte κάπηλος, *caupo*, quòd hospitibus præbeat cibum: & ἔγκαφος, *buccella*, ab ἐγκάπτω, *exedo*, quomodo Phormione Comicus dixit: *Tute hoc intristi: tibi omne est exedundum.* Sed hæc quidem à κάπτω: ex quibus vis ejus verbi abunde paret. Nunc ea persequamur, quæ a *capio* descendunt. Tale est *capto*, quod non frequentativum est, uti quibusdam videtur: sed desiderativum. Significat enim *capere cupio*, ut paret ex istis loquendi formis, *captare benevolentiam*, *captare cœnam*. Suntque similia, *ostento*, *vendito*, & multa alia. Ejusdem originis est, *captura*, quo significatur, quod meretrici datur pro concubitu: ut in illo Castu Pu, apud M. Senecam, lib. I Controv.: *Pretia stupri accepisti, & manus, qua Diis datura erat sacra, capturas tulit.* Accipitur etiam pro stipe mendicantium, & vili mercenariorum mercede. Idem debilitato mendicante, lib. X Contr.: *Tibi captura quotidiana non respondet: apparet nondum satis hominibus miserum videri.* Usi etiam Suetonius in Caligul. c. XL. Val. Maximus, lib. III, cap. IV: lib. VI, cap. X: lib. IX, cap. IV. A *captus* est *captivus*, ut à *fatus*, *fativus*. A *captivus* est *captivare*, quo Appuleius utitur I Met. & SS. Patres sæpe. Glossæ Græco-Latin. ab Henr. Steph. editæ: Αἰχμαλωτίζομαι, *captivor*. A *capio* est *capesso*, ut à *facio facesso*, à *lacio lacesso*, ab *arcio arcesso*. Ab eodem verbo compositorum est ampla seges. *Accipio* primus gemino *cc* scripsit Lucilius, cum antea unico scriberetur, ut auctor est Velius Longus, eoque modo in vett. quoque codd. scriptum reperiri, auctor est Pierius. Ab eodem est *incipio*, cujus præteritum per *OE incœpi*, est à *capio*, si Scaligerum audimus, lib. de caussis L. L., cap. XXIV. Sed fallitur, quia cùm *incipio* dicamus penultima correpta, satis liquet, ut à *facio* est *fecit*, sic ab *incipio* esse *incepit*. *Præcipio* propne est προλαμβάνειν: quomodo & Lucretius, aliique, usi. Postea hæc vox restricta ad eos, qui jubent, aut instruunt: unde *præceptorum* appellatio. A propria notione est *præcipuum*, quia præ aliis capitur. Similiterque ab *excipio* est *excipuum*. Festus: *Excipuum, quod excipitur; ut, præcipuum, quod ante capitur.* Ab eodem *excipulus* nomen, quia piscibus excipiendis fabricantur: ut indicat Plinius, lib. IX, cap. XXII. Glossæ Philoxeni: *Excipulum*, ἐνδοχεῖον. Simile est *decipula*, seu *decipulum*, quod sic dictum, quia comparatum est ad decipiendas aves aut feras. Usus Appul. VIII & X Met. *Suscipio* vel est à *susum*, sive *sursum*, & *capio* (quod Priscianus scribit, lib. I, ubi & simile esse ait *sustollo*) vel est à *sub* & *capio*: ut dicatur pro *succipio*. Sane Pierius in I Æn. scribit, *succepit* in vett. aliquot libb. inveniri. Sunt & quædam composita à *capio*, quæ in declinando non servant simplicis naturam. Ut enim à *cubo* venientia non mutata primæ sunt, velut, *incubo*, *recubo*; tertiæ autem inflexionis, quæ *M* adsciscunt, ut, *incumbo*, *recumbo*: sic quæ integrè servant simplex, ejusdem sunt inflexionis ac simplex, ut, *accipio*, & *occipio*: quæ autem deperdunt ultimæ proximam vocalem, in aliam declinationem migrant, ut, *anticipo*, & *occupo*. A *capto* est *discepto*, ad eam formam, qua Græci dicunt διαλαμβάνειν. Nam seorsim pars quæque aliquid capit ad sui defensionem.

CAPIS, & *capula*, vasorum sunt genera: ut docet Varro, lib. I, de vitâ Pop. Rom.: *Etiam nunc pocula, quæ vocant Capulas, ac Capides, item Armillum, quod est urceoli genus vinarii.* De Origine, ac re ipsa, sic idem Varr. lib. IV L. L.: *A quo illa capis, & minores capulæ, à capiendo: quòd ansata, ut prehendi possint, id est, capi. Harum figuras in vasis sacris ligneas, & fictiles antiquas, etiam nunc videmus.* Festus: *Capis poculi genus, dictum à capiendo.* Priscianus, lib. VI: *Invenitur etiam hæc capis capidis: cujus diminutivum est capidula. Aruntius: Capis vasis genus est pontificalis, diminutivum capidula. Lucilius, in IX. Hinc ancilia, ab hoc apices capidasque repertas. Et vide, quo magis Græcum esse ostenditur, cum in AS protulit accusativum pluralem.* Hæc ille; è quibus paret, Aruntium, à *capis* formare ἀπεκόρεστικὸν *capidula*, pro quo *capula* est, in utroque Varronis loco. Quare suspicari aliquis possit, *capidula* pro *capula* scriptum esse librarii culpâ, qui *capula* vocem nesciret, & à *capis* ἀναλογώτερον *capidula* dici cogitaret. Nam, ut à *pyxide* est *pyxidula*, (prout in plerisque Celsi libris legitur) sic a *capide* fuit *capidula*. Fortassè autem utrumque rectè dicitur; integrè quidem *capidula*, at *capula*, κατὰ συγκοπήν. Insuper in superiori Prisciani loco observa, quod ait de accusativo in *AS*. Nam inde paret, falli eos, qui *capides* in Lucilii versu legendum putant. Dubitari etiam possit, cùm *capidas* incusandi casu dicat Lucillius, vocabulumne id Latinam, an Græcam, habeat originem. Ego minimè arbitror esse accusativum tertiæ declinationis; sed venire à recto *capida*. Nempe, ut *Narbon* dicimus, & *Narbona*; *Ancon*, & *Ancona*; *hebdomas*, & *hebdomada*; *lampas*, & *lampada* (quod apud Manilium) item *cassis*, & *cassida* (de quo paullò ante dixerat Priscianus) similiter censeo, veteres *capis*, & *capida* dixisse. Nec iccircò nego, *capis* venire à Græcis. Nam, ut sic suspicer, facit, quod Pollux, lib. IV, cap. XXIII, καπίθη reponat inter mensurarum nomina, & Hesychius clarè scribat, esse vasis genus, quod capiat duas cotylas Atticas. Imo apud Xenophontem ipsum legas, lib. I Ἀναβάσεως· Ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικὰς ἐχώρει. Quod si nihilominus placet Latinam habere originem, non multum repugnabo; modò dicatur, non quidem ob capacitatem sic appellari; quæ quorumdam sententia est; sed ob capiendi facilitatem, quòd ansis prehendi possit; quemadmodum superior Varronis locus indicat. Eadem autem ratio est vocis *capedo*, quod itidem vel est à καπίθη, vel à *capiendo*. Nam ut ab *uro uredo*, à *torpeo torpedo*, sic à *capio* fuerit *capedo*, unde *capeduncula*. Utrumque usurpat Tullius. Prius etiam Plinius, lib. XXXII, cap. II; & Tertullianus, in Apolog. cap. XXV. Atque hoc quidem, quod de *capedinis* etymo, quà vasis genus notat, dicebamus, planè arbitrarium est. At certum contrà, *capedo* à *capiendo* venire, quà ex se gignit compositum *intercapedo*. Quia sic propriè dicitur quod inter duo temporis spatia intercipitur. Gloss. vett. *Intercapedo*, διάστημα χρόνου. Festus: *Intercapedo, tempus interceptum, cùm scilicet mora est ad capiendum.* Simplicem *capedinis* vocem pro loco accepit, non Perottus modò, qui *spatiosum aliquid, & alicujus rei capax* interpretatur: sed etiam Onomasticon vetus, in quo vertitur εὐρυχωρία, q. d. *latifundium*. Non memini tamen sic usquam eam vocem accipi. Utcumque est, fallitur vir eruditus, Joannes Morisotus, cùm in Græca translatione sua paradoxorum Ciceronis, ubi Cicero *capedines*, ipse vertit εὐρυχωρίας. Nempe eum Onomasticum hoc decepit. Ciceroni sanè *capedo* non locus est *capax*, sed *vas sacrificiale*.

CAPISTERIUM habes apud Columellam, lib. II, cap. IX: Georgius Merula Alexandrinus, in priscarum vocum enarratione putat, rectius legi *scaphisterium*: quod ait, vas esse rusticum. Sed nihil impedit, quo minus vulgata lectio retineatur. Nam ut à σφάλλω, *fallo*; à στέγω, *tego*; à χαστήριον, *casteria*: ita à σκαφιστήριον fit *capisterium*.

CAPISTRUM possit Græcum videri. Nam καπίστριον eâdem notione legas apud Hesychium, Suidam, Etymologum: quod Nunnesium movit, ut à καπίστριον deduceret *capistrum*. Quod si placet, erit à κάπη, id est, *præsepe*. Sed Græci posteriores καπίστριον à Latinis acceperunt. Veteres autem pro eo dicebant φορβειάν & κημόν. Priori modo *capistrum* Glossæ Philoxeni; posteriori Onomasticon vetus interpretatur. Quare melius *capistrum*, à *capite jumentorum* dici scribit Isidorus, lib. ult. cap. ult. Ac similiter Perottus. Sed imprimis placet, ut deducamus à *capiendo*, quia eo jumenta *capiuntur*, tenenturque. Juvat ἀναλογία. Nam ut à *moneo* est *monitum*, hinc *monitum*, unde *monstrum*: sic à *capio* est *capitum* (pro quo per syncopen *captum* dicimus) à *capitum* verò, *capistrum*. Nec abludunt; à *luo*, *lutum*, *lustrum*; à *claudo*, *clausum*, *claustrum*, & similia. *Capistra* etiam rei rusticæ scriptoribus dicun-

dicuntur vincula, quibus vineæ capiuntur ac ligantur. Columella, lib. IV, cap. XX: *Cùm ad summum palum vitis extenta est, capistro constringitur, ne fœtu gravata subsidat, curveturque.* Sed & Cato, cap. XII, *capistra* dicere videtur retinacula, quibus præla tanquam frenis capiuntur, cum ducenda sunt & torquenda, vel potiùs subducenda: ut monuit Turnebus, lib. VIII, cap. VI.

CAPITIORUM meminit Ulpianus, l. XXVII, D. de auro, arg. leg. De iis sic Varro, lib. IV de L. L.: *Capitium, ab eo quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit.* Non audiendus Nonius Marcellus, qui, literarum affinitate ac sono deceptus, *capitis tegmen* esse tradit. Sanè, quem pro se adducit Varronis locum, is adversus ipsum testimonium dicit. Sic enim Varro, libb. de vita pop. Rom.: *Nec ad orbitam matronnsam. instituti, quod ea pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant.* Plura hac de voce diximus, Animadversionum Grammat. lib. ult.

CAPPARIS, non à seminum capitibus, quæ in summo habet: sed Græcum est κάππαρις. Mirificè unam hinc sententiam fabricat Isidorus, lib. XVII, cap. X: *Capparis à Græcis nomen sumsisse videtur, quod habeat rotunda in summitatibus seminum capitella.*

CAPREOLUS pro silvestri *capro*, quomodo usus Maro in Eclogis, diminutivum videtur à *capreus*, cùm tamen non *capreus*, sed *caprea* in fem. dicamus, ut Priscianus ait, lib. III. At magis operæ est dicere, quare *capreoli* in vitibus dicantur cincinni illi, sive claviculæ, ut Plinius vocat, quibus repit vitis. Caussa autem est, quia *capreoli* animalis cornua inflexa referant: unde & *intortos cincinnos* appellat Varro. Cum autem hoc *capreolum* dixissent, placuit id, unde *capreolus* oritur, *capream*, velut parentem, appellare. Id Varro nos docet, lib. I de R. R., cap. XXX: *Ex altera*, inquit, *parte caprea dicta, quòd parit capreolum: is est coliculus viteus intortus, ut cincinnus.* Aliud tamen etymon *capreoli* idem ponit. Continuò enim subdit: *Is enim, vites ut teneat, serpit ad locum capiundum, ex quo, à capiendo, capreolus.* Et Festus: *Capreoli, vitium cincinni intorti, quia ad locum capiendum tendunt, appellati.* Similiter Isidorus, lib. XVII, cap. V.: *Capreoli dicti, quod capiant arbores. Sunt enim cincinni, vel uncinuli, quibus se innectere vites, & suspendere solent arboribus: quo adminiculo freti palmites ventos ac turbines sustinere queant, &, sine lapsu pediculorum, fructus suos sustineant, & se vagâ proceritate diffundant.* Sed magis placet, esse metaphoram ab animali. Quemadmodum & ad alia translatum. Nam ab hac similitudine cornuum *capreoli* factum est, ut ferramenti bicornis genus, *capreolus* diceretur. Columella, lib. XI, cap. III, de asparago: *Vere deinde, priusquam cœperit germinare, capreolo, quod genus bicornis ferramenti est, terra commoveatur.* Etiam inde est, quòd in architectura *capreoli* sunt *proclinata hinc atque hinc ligna, quæ canterios sustinent*: ut interpretatur Philander. Similitudinem in eo esse censent Hermolaus Barbarus, ejusque gentilis Daniel Barbarus, quod, *sicut capreolus vites, ita ligna illa canterios, complectuntur.* Sed magis placet sententia Bernardini Baldi, qui ita dici censet, à *capreolo* animali, quia, *ut illi incursant adversis cornibus & renituntur: ita capreoli isti assurgentes, capita, seu cornua & frontes, canteriorum ponderibus opponunt.* Nam inde & Græcis dicuntur συγκύπται, ἀπὸ τοῦ συγκύπτειν, quod est, *pariter inclinare, atque incumbere in aliquid.* Et fuisse hanc quoque sententiam magni Turnebi, satis, puto, ostendunt hæc ejus verba, lib. II Advers. cap. IV.: *Capreoli, qui à Græcis συγκύπται appellantur, tigilla sunt fastigiata, & in columellam suis capitibus nitentia, eamque hinc inde firmantia, ne nutet aut vacillet.*

CAPRICORNUS, quasi *caper cornutus*: ut Græcis αἰγόκερως ab αἴξ, *capra*; κέρας, *cornu*. Sic dicitur, quia superiori corporis parte *caprum* refert, uti inferiori piscem. *Capram* fingitur referre, & quidem scandentem, quia sol, ubi ad *Capricorni* sidus pervenerit, iterum ad nos revertatur. Sed cur inferior pars piscis? quia primus tunc incipit mensis hibernus, quæ tempestas *pluvia*, unde & *hyems* dicta. Nam ὕειν, *pluere*. Atque idcirco & proximis duobus sideribus, Aquarii, & Piscium, nomen fecere. De *Capricorno* quod dixi, auctorem dabo Isidorum, lib. III, cap. LXX: *Capricorni figuram ideo inter sidera finxerunt, propter capram Jovis nutricem: cujus posteriorem partem in effigiem piscis ideo finxerunt, ut pluvias ejusdem temporis designarent, quas solet idem mensis plerumque in extremis habere.* Vide & quæ de hoc sidere Hyginus.

CAPRIFICUS, ἀγρία συκῆ, *ficus silvestris*, ut Glossæ Philoxeni exponunt. Vulgo Græcis ἐρινεὸς, & ὄλυνθος. Rem ipsam Plinius describit, lib. XV, cap. XIX. De etymo sic Isidorus, lib. XVII, cap. VII: *Caprificus appellata eo, quod parietes, quibus innascitur, carpit. Rumpit enim, & prodit è latebris, quibus concepta est.* Nempe ficum hanc, *caprificum* κατὰ μετάθεσιν dici opinatur à *carpendo*, quomodo & *capras*, quasi *carpas*, dici putabat Varro. Rationem autem affert, quòd parietes, atque adeò saxa sibi obstantia, discerpat: unde Martialis, lib. X:

Marmora Messala findit caprificus. ——

eodem respexit Persius, cùm, Sat. I, ait:

Quo didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ semel intus
Innata est, rupto jecore exierit caprificus?

Sed, ut de *capra* etymo falsus Varro, ita neque dubium, quin hi in *caprifici* etymo aberrent: neque alio argumento iis refutandis opus, quam quod arbor hæc Messeniis similiter dicatur τράγος, id est, *hircus*, ut ex Pausania Suidas testatur. Fortasse etiam veteres Latini, Messeniorum imitatione, eam *caprum* dixere, quam aliter vocarunt *caprificum*, quasi *caprum ficum*, ad differentiam capri animalis. In quo si vera ariolamur, videri etiam queat, *Junoni Caprotinæ*, & *Caprotinis Nonis*, inde nomen impositum, quod Nonis hisce Junoni sacra fierent sub *capro*, hoc est, *caprifico*. Sanè à *caprifico* nomen impositum esse constat ex antiquis, fuseque ejus rei caussam narrat Macrobius, lib. I Sat. cap. XI. Verùm ἀναλογώτερον, à *capro caprotinus* fit, quàm à *caprificus*, unde potius sit *caprificinus*, vel *caprificalis*. At *caprotinus* à *capro* erit. A *caprificus* est *caprificare*, hoc est, culicibus, è *caprifico* genitis, ficubus aliis maturitatem adferre. Plinius, lib. XVI, cap. XXVII: *Fici caprificantur.* Palladius, lib. VII, cap. VI: *Nunc caprificandæ sunt arbores fici.* Rem plenius explicat locus Plinii, lib. XV, cap. XIX.

CAPRONÆ, sive *capronea*, aliquibus dictæ videntur, quia *caprorum* propriè sint. Merito autem rejicit hanc sententiam Perottus. Placet autem ei sententia Festi scribentis: *Caprona* (MS^to, *Capronea*) *equorum juba in frontem devexa, quasi à capite prona.* At Nonius non equorum modò, sed & hominum rectè facit. Generatim enim ab eo definiuntur, *comæ, quæ ante frontem sunt.* Deinde idem, quod Festus, etymon subjicit, atque hoc Lucilii adducit è Sat. VII:

Aptari caput, atque comas fluitare capronas
Altas frontibus immissas, ut mos fuit illis.

Fortasse tamen non est vox composita: sed simplex, sive à *capite*, sive à *caperando*, quia frontem caperent, & corrugent. Hadr. Junius in Nomenclatore, & libello de coma, idem esse ait, *antias*, & *capronas*. Sanè ex iis, quæ de his veteres Grammatici prodidere, difficile est discriminare. Differre tamen vel fidem fecerit hic locus Appuleii, lib. I. Florid.: *Jam primum*, inquit, *crines ejus, præmulsis antiis, & promulsis capronis, anteventuli & propenduli.*

CAPRUNCULUM, *vas fictile*, exponit Festus. Nisi legendum *capunculus*, quod erit diminutivum à *capis*. Festus: *Capis, poculi genus dictum à capiendo.* Sin *caprunculus* rectum (ita est quoque in MS^o,) fortasse ex eo nomen fit, quia *capri* habuit figuram.

CAPSA, à *capiendo*. Nempe à *capso*, quomodo veteres dixere pro *prehendero*, teste Festo. Vel *capsa* & *capsula* sunt à κυψέλη, υ in α converso, quomodo à κύλιξ est *calix*; à μυδάω, *madeo*, &c. Hesychius: Κυψέλαι, τὰ σιτηρὰ ἀγγεῖα. Idem: Κυψέλη, πλεκτὸν ἀγγεῖον μελισσῶν. Priori modo usus Aristophanes in εἰρήνῃ, ubi vetus Scholiastes docet, κυψέλην fuisse vasis aut mensuræ genus fictilium sive testaceum, interdum etiam ex vitilibus, idque δεκτικὸν πυρῶν ἢ κριθῶν· nomen autem accepisse ab obscuritate, διὰ τὸ κεκρύφθαι τὸν ἥλιον. Addit quoque differre à κυψελὶς, quia eo notentur *aurium sordes*. Vel dicendum, *capsa* esse à κάπτω, κάψω, quod est ἐσθίω, ut nempe propriè notet id, in quo cibi reponuntur. Vel, quod maximè placet, esse à κάμψα. Hesychius: Κάμψα, θήκη, γλωσσοκομεῖον.

κομεῖον. Item, Καμψίον, κανοῦν, κανίσκιον, κανάβια κιωνητικά, ὡς γέγραπται ἐν ὑποδήμασι ποιά. Imò Festus quoque hanc sententiam secutus videtur. Nempe ut hæc vera sit lectio: *Capsa à Græco appellantur. Has illi κάμψας vocant.* Non autem καμπτῆρας. κάμψα autem παρὰ τὸ κάμπτειν, κάμψα, ἐπειδὴ ἐκ κεκαμμένων ξύλων αὐτὴν συνεσκεύαζον. Ita Etymologus, atque ejus sententiæ auctorem laudat Dionem. Dicat aliquis, nihil opus esse longius ire, cum Græci non κάμψα solùm, sed & κάψα dixerint, quod à κάμπτειν venire, idem Dion apud Etymologum tradit. Imò & apud Suidam legas: Κάψα, κίστη ἢ θήκη. Sed omnino Græci posteriores κάψα à Latinis accepere. Quod si quis pertendat, ne κάμψα quidem nunc legi apud veteres Græcos, concessero ei hoc quidem: sed negabo, Verrium unquam *capsa* à κάμψα deducturum, nisi ipse apud veteres repperisset. Nam καμπτῆρα, quod nunc legitur apud Festum, Græcum non est. Et ita prope ad illud accedit κάμψα, ut melius substitui non possit. A *capsa* est *capsarius*, apud Suetonium, in Ner. cap. XXXVI: *Constat, quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos.* Sic vocantur, qui pueris in scholam euntibus portant *capsam* librariam. Juvenal. Sat. X:

Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.

Similiter *capsarii* dicti, qui mercede servanda in balneis vestimenta suscipiunt: prout definit Paullus, l. III. §. fin. ff. de offic. præfect. vig. Eamque descriptionem comprobant hæc verba Epiphanii, lib. II: πλεῖον γάρ φασι ἀπὸ ποίτης τὰς αὐτῶν ὁπλησίας ἤτοι φωλεοὺς ἢ ἀπολύσας ἐν ὑποκαύστοις οἰκοδομεῖς. ἐν ᾗ τῷ ἐξιέναι εἰμὶ φύλακες εἰσί τινες πρὸς τὰς θύρας δίκην καμψαρίων, ὑπ' αὐτῶν ἐπιτετυγμένων. Quem locum, licet jam ab aliis observatum, nobis quoque eo reponere visum fuit, quòd, cùm *capsarios* Epiphanius καμψαρίους vocet, non leviter ea res confirmet etymon illud, quo à κάμψα *capsa* fieri dicebamus.

CAPULUS, sive *capulum*, duo notat: nunc enim manubrium gladii significat: nunc arcam funebrem, qua mortui elati. Posteriori significatione per *k* legas *Kapulum*, in Glossis, idque differentiæ caussa. Pro *capulo ensis* omnino nomen à *capiendo*, quia *capitur* ea parte: ut *manubrium*, quia manu prehenditur. Ac similiter Græcis vocatur λαβὴ à λαβεῖν. At pro *arca funebri* potiùs fit à κάπηλος, *a* in *u* verso, ut ab ἰταλὸς, *vitulus*. Nempe à figura *præsepis*, quæ Græcis καπάνη. Hesych. καπάναι, φάτναι. Quamquam & hac significatione à *capiendo* esse possit, quia mortuum capit. Et ita veteres. Festus: *Capulum, & manubrium gladii vocatur, & id, quo mortui efferuntur. Utrumque à capiendo dictum. Sanè à capulo fit capularis.* Servius ad VI Æn.: *Pheretro Græcè dixit. Nam capulus dicitur à capiendo. Unde ait Plautus: Capularis senex, id est, capulo vicinus.* Nonius Marcellus: *capulum dicitur quicquid aliquam rem intra se capit. nam sarcophagum, id est, sepulcrum, capulum veteres dici volunt, quod corpora capiat.* Sed fallitur, cum id *capulum* putat. Nec enim *capulus* arca est, qua mortuus conditur, sed qua effertur. Sequitur deinde apud Nonium: *Plaut. Asin. dicens de sene: Perii misera, ut osculatur carnufex, capuli decus. Idem Milite: Quid ais tu? Itane tibi ego videor oppido Acheronticus, Tam capularis? id est: capulo proximus. Novius Pappo: Præterito, dum istos invitaveris suffragatores, pater prius in capulo, quam in curuli sella suspendit nates. Lucilius Satyra, libro secundo:*

Quem cum vidissent Hortensius, Posthumiusque,
Cæteri item in capulo hunc non esse, aliumque cubare.

Varro Cosmotoryne περὶ φθορᾶς κόσμου: propter cunam capulum positum nutrix tradit pollinctori. Isidorus de *capuli* etymo paullum abit. Sic enim ille, lib. ult. cap. II: *Feretrum dicitur, quòd in eo mortui deferantur. & est Græcum nomen. Nam φέρετρον dicitur ἀπὸ τοῦ φέρειν, id est, à ferendo. Nam Latinè capulus dicitur, quod super capita hominum feratur: sic Plautus, capularis senex, id est, vicinus capulo.* Sed omnino audiendi potiùs Festus, Servius, Noniusque, quam unus, isque omnium recentissimus, Isidorus: cui plus debemus, cùm fidi exscriptoris, quam cùm veri scriptoris munus obit. Ut autem Latini dixere *capularem*, hoc est, jam morti contiguum (ita & Fulgentius exponit de prisco sermone;) sic Græci τυμβογέροντας vocant: similiter etiam σορίπελον dixere, quasi qui alterum pedem jam habeat ἐν σορῷ, hoc est, in *sepulcro*. Hesychius: Σορίπελον, σκωμματικῶς ἐπιχωριάζον εἰς τοὺς γέροντας.

CAPUT, qui dictum volunt ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, uti Nunnesius inter alios facit, quique cum Festo deducunt, à κάρα, ejusdem significationis vocabulo; hi, si Fungerum audimus, non adeò rem ipsam assecuti videntur, atque illi, qui, duce Varrone, etymi rationem inde arcessunt, quod à *capite* initium *capiant* sensus & nervi. Sed Fungeri judicium in etymologiis sæpe desideramus. Quare, eo licet repugnante, malumus ipsi *caput* deducere à κεφαλή. Nam & φ interdum abit in tenuem *p*, quomodo à σοφὸς, est *sapio*; à κάρφω, *carpo*, &c. & *E* non rarò in *A* abit, quomodo à μένω est *maneo*; ab ἔνος, *annus*, &, juxta quosdam, à σέβομαι, *Sabini*; ab Hebræo & Syro *E R E B*, quo ἑσπέρα significatur, *Arabes*, &c. Quod si hæc minus placent, fuerit à כפ, *curvare*, seu Syro כפא, *inclinare*. quia *caput* forma est globosa, & ad inclinandum se idonea. Sanè à Syro illo est & κύπτειν, *caput inclinare*. A *caput* est *capidulum*, & *capitulum*. Sed *capidulum* est genus vestimenti, quo *caput* tegebatur: teste Festo. Et similiter Glossæ Arabico-Latinæ: *Capedulum*, vestimentum *capitis*. Sed *capitulum* est diminutivum. Hoc alterum diminutivum ex se non format. Neque enim à *capitulum* dicimus *capitellum*, quamvis à *cistula* est *cistella*; imo & *cistellula* apud Plautum. Varro, lib. VII de L. L.: *Minima in quibusdam non sunt, ut avis, avicula, avicella: caput, capitulum, capitellum.* *Capitella* tamen legimus apud Plinium, lib. XXIV, cap. ult.; & lib. XXXVI, cap. XXIII. Scio, in quibusdam codd. legi *capitula*. Sed *capitella* utrobique scriptum etiam in optima illa Parmensi, anno 1476. A *caput* quoque est *capitarius*. Neque enim *capitarium æs* dicebatur, quòd *capi* potest, prout in vulgatis Festi codd. legitur; sed τὸ ἀρχαῖον δάνεισμα, quod Platoni κεφάλαιον, Ciceroni *caput* dicitur; tanquam *caput* ac principium usuræ: vel (quod Scaligero verisimilius sit) æs illud quod *capite* penditur. Nam, ut alibi ait Festus, duplex erat tributorum conlatio, una in *capite*, altera è censu. Unde *capite censi*, quia *capite* potiùs, quam ære censerentur. Sanè proletariis ipsis minus honorati erant. Vide Gellium, lib. XVI, cap. X. Ejusdem originis est *capitalis*: unde *capital* κατ' ἀποκοπὴν dicitur pro *capitale*; quomodo & *vectigal* dicitur pro *vectigale*; *Minerval*, pro *Minervale*; *animal*, pro *animale*; *sal*, pro *sale*, &c. *Capital* vero, Festo teste, *facinus* vocatur, *quod capitis pœnâ luitur.* Eodem auctore *capitalis locus* (ita corrigit Scaliger) dicitur is, ubi, siquid peccatum est, *capite* violatoris expiatur. Sic *capitale* fuit templum captæ Minervæ, de quo Naso, III Fast.:

An quod habet legem, capitis qua pendere pœnas
Ex illo jubeat furta recepta loco?

A *capite* etiam *capito*; ut à *fronte*, *fronto*; *labeo*, à *labiis*; *naso*, à *naso*. *Capito* autem Ciceroni, qui magno est *capite*: unde & piscis ita dictus Catoni. Etiam *Capito*, qui non decedit de sententia: quomodo *duros capitones* Plautus dixit, Persa. Onomasticon vetus, *Capitones*, ἀντίθρησκοι. De compositis, *Capillus*, *Sinciput*, *Occiput*, seorsim dicemus. Solum hic agemus de iis, quæ in *ceps* desinunt. Ut sunt, *biceps*, *triceps*. Nec enim audiendus H. Stephanus, qui, libro de suspecta Latinitate, hæc eâ ratione facta censet à βικέφαλος & τρικέφαλος, quâ à διφάσιος & τριφάσιος, sunt *bifarius* & *trifarius*. Nam quæ, cùm integra essent, in *capitis*, vel *capus*, desinebant, sive à *caput*, sive a *capio*, descendant, κατὰ συγκοπὴν in *ceps* terminantur. *Biceps* autem, & *triceps*, facta sunt ex *bicapitis* & *tricapitis*. Idem judicium esto de *præceps*, quod factum ex *præcapitis*; quemadmodum argumento est, quod *præcipitem dare*, Græcis fit, ῥίπτειν εἰς κεφαλήν. Falluntur enim, qui *præceps* dictum ajunt, quia re necdum consideratâ aliquid præcipit, ac præoccupat. Itidem parùm convenit, num *anceps* à *caput* fit, an à *capiendo*. Utramque sententiam ponit, sed posteriorem magis probat Festus Pompeius. Verùm (quemadmodum in *Anceps* diximus) facilè hic nodus solvitur, si verum est, quod statuunt veterum quidam, omnia à *caput* derivata facere *cipitis* in casu patrio; contrà in *cipis* vel *cupis* terminari, quæ à *capio* descendunt. Sanè *cipitis* faciunt, *biceps*, *triceps*, *præceps*, quæ à *capite* esse ostendimus. Contrà

in

in *cipis* vel *cupii* desinit genitivus vocum *particeps*, *municeps*, *auceps*, *manceps*, *forceps*, quæ à *capio* derivantur, factaque sunt è *particapis*, *municapis*, *avicapis*, *manucapis*, *formicapis*, vel potius *ferricapis*. Eodem etiam indicio constare possit, *princeps*, & *deinceps*, à *capiendo* esse. quod & Festus confirmat: *Deinceps*, inquit, *qui deinde cepit*; *ut princeps, qui primum cepit*. Item: *deincipem antiqui dicebant, proxime quemque captum*; *ut principem, primum captum*. Par ratio in *inceps*. Nam ab *inde capiendo*, *inceps*; ut à *deinde capiendo*, *deinceps*. Quanquam nec tam ab *inde* & *deinde*, quam ab *in* & *dein*. *Inceps* autem dixisse veteres, ex Festo discimus. Sunt qui hæc deducant à *caput*, corrupto Festi codice decepti. Nam in *deincipem* pro *captum* male legerunt *capitum*. Sed quod ad σημεῖον illud, quo veteres putant, derivata à *caput* dignosci à prole verbi *capio*: non videtur illud certum satis esse τεκμήριον, quemadmodum alibi ostensum. A *princeps* est *principium*; ut à *conjux*, *conjugium*: ac ut à *conjux*, *conjugalis*; à *conjugium*, *conjugialis* dicimus; sic à *princeps* fit *principalis*; à *principium*, *principialis*, quo Lucretius utitur, lib. II, & VI. Plura de hujusmodi in *CEPS* derivatis in *ANCEPS* diximus.

CARABUS, κάραβος, cancri genus, cauda à cæteris cancris distans: ut ait Plinius, lib. IX, cap. XXXI. Inde Belgis *krabbe*, & Germanis *krebs*, & Gallis *escrevisse*: nisi hoc à Francis in Gallias invectum. Κάραβος autem, juxta Etymologum, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν, τοῦ κεφαλῆς περιεχούσης. Possis & à *gravitate capitis* deducere, à κάρα, & βαρύς. Addit Etymologus, & de *navigii genere* dici. Cujus notionis etiam mentio apud Isidorum, lib. XIX, cap. I: *Carabus, parva scapha ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus navigii præbet.*

CARACALLA videri possit ita dici, quasi κάρας κάλλος, hoc est, *capitis ornamentum*. Sed obstat, quòd sit *vestis talaris*. Hinc Rhodiginus volebat esse vocem hybridam ex Græco κάρα, id est, *caput*, & Latino *calx*, quia à capite usque ad calcem demittatur. Talarem quidem esse vestem indicat Spartianus: *Ipse* (Antoninus) *Caracalli nomen accepit à vestimento, quod populo dederat, demisso usque ad talos, quod antea non fuerat. Unde hodieque Antoniniana dicuntur Caracallæ ejusmodi, in usu maximo Romanæ plebis frequentatæ.* Eadem fere Sext. Aurel. Victor, editus ab Andr. Schotto. Alter vero Aurel. Victor, hac de re sic scribit: *At cum e Gallia vestem plurimam devexisset, talaresque caracallas fecisset, coëgissetque plebem ad se salutandum indutam talibus introire, de nomine hujusce vestis Caracalla cognominatus est.* Ubi cum dicat Victor, è Gallia prodiisse, videri possit esse ὑποκοριστικὸν à *caraca*, sive *casaca*, quo nomine Galli hodieque chlamydem appellant. Confirmat hanc rem, quòd *cuculla* propriæ fuerint Gallorum: at *caracalla* cucullam habuit. unde Gloss. vett. Καρακάλλιον, *cuculla*. Hieronymus de veste Sacerdotali: *Et efficitur palliolum miræ pulcritudinis, præstringens fulgore oculos, in modum caracallarum, sed absque cucullis.* Ubi mirum ab Hieronymo *caracallam* vocari palliolum, cum Spartiano & Victori sit vestis talaris, ut vidimus. Dion μανδύῃ similem facit. Vide Scaligerum, ad Eusebii annum MCCXXIX.

CARBAS ventus est circa Solanum spirans, ut ait Vitruvius, lib. I, cap. VI. Estque ea constans veterum codicum lectio. Nec aliter Onomast. vet. *Carbas, ventus*, Λίψ. Sanè Africus Italis dicitur *garbino*. Forte ex eo nomen, quia *carbasos* implet: quomodo *carbaseos ventos* dixit Tibullus. Vel ab acri flatu. Nam *acre*, vel *acutum*, Hebræis חרף. Similiter Martinius. [à *Carsibus* dictus.]

CARBASI de voce sic Servius, ad illud III Æn.:

—— Et auræ
Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus austro.

Carbasus genus lini est: quod abusivè plerumque pro velo ponitur. Est a Græco κάρπασος, mutatâ tenui in mediam. At κάρπασος, quemadmodum Angelus Caninius scripsit, est à כרפס, *carpas*, quod Hieronymus *carbasinum* transtulit. Habes Hebræum, Estheræ I, 6. Sed quid, si dicamus, *carbasum*, seu κάρβασον, esse vocem Hispanicam? Nam cum re voces communicari solent. *Carbasus* autem primum reperta in Hispaniâ citeriore, circa Tarraconem; ut disertim Plinius tradit, lib. XIX, cap. I. Καρπασίου λίνου, sic à *Carpaso*, aut *Carpasia*, Cypri urbe, dicti, meminit Pausanias, libro primo: ubi id igne consumi negat. καὶ οἱ, inquit, ἐκ λίνου Καρπασίου θρυαλλίς ἔνεστιν. ὃ δὴ πυρὶ μόνον λίνον οὐκ ἔστιν ἁλώσιμον. Sed nihil hoc ad *carbasum*, quia loquitur Pausanias de lapide Carystio, ex quo lini genus texebatur, quod ignibus resisteret: imò igni injectum redderetur splendidius. *Carbasi* succus est inter medicamenta venenata: ut docet Dioscorides, lib. VI, cap. XIII, ubi ait: τὸν τοῦ καρπάσου ὀπὸν ποθέντα κάρον ἐπιφέρειν καὶ πνιγμὸν ἔξω· *epotum carbasi succum, soporem adferre, citamque strangulationem.* Galenus, lib. I de antidot. & τῶν κατὰ τόπους, lib. I, cap. III, composita voce ὀποκάρπασον vocat, qui Dioscoridi καρπάσου ὀπός. Ex *carbaso* texebantur vela tenuissima, unde Maro, VIII Æn. de Tyberino ait:

—— Eum glauco tenuis velabat amictu
Carbasus, & crines umbrosa tegebat arundo.

Valerius quoque Maximus id vestimenti genus tribuit Æmiliæ, virgini Vestali, lib. I, cap. I, de cultu Deorum. Novembri quoque *carbaseum* indutum assignat Ausonius, Idyl. de mensibus. Vide & Nonium, cap. de gen. vestimentorum.

CARBO propriè est *pruna* exstincta, ut *pruna carbo* ardens: quod discrimen Servius ponit, in XI Æn.; & Isidorus, lib. XIX, cap. VI. Itaque iidem *prunam*, quasi *perurinam*, à *perurendo* dictam volunt: ac addit Isidorus, *carbonem* similiter dici, quia caret flamma. Nempe à *careo*, inserto *b*, discriminis causâ fiet *carebo*, inde per syncopen *carbo*. [à *cremando* dicta. vide notata ad Κρέμβος, κρεμβαλίζειν, ἀποκρεμβαλισμός.] Sed alii malunt deducere à κάρφω, hoc est, *arefacio*, ξηραίνω. Vel à Chaldæo חרוא, id est, *siccitas*, *æstus*. Itaque *carbones*, interpretantur ligna arida ustulataque. Vel etiam quæ calorem & æstum præstant. Nec enim discrimen illud, quod veteres ipsi inter *carbonem*, ac *prunam*, ponunt, perpetuum est. Cicero, II de officiis, de Dionysio Siciliæ tyranno agens: *Cultros metuens tonsorios, candenti carbone sibi adurebat capillum.* Ovid. lib. III Trist. el. XII

Protinus inclusum lentis carbonibus ure.

A *carbo* est *carbunculus*, ut à *fur*, *furunculus*, ab *avus*, *avunculus*, &c. In propria significatione usus Plautus, Mostellaria: *Amburetur misero ei corculum, ut carbunculus.* Hinc transfertur ad varia. uti ad terræ genus: de quo sic Varro, lib. I de R. R., cap. IX: *In terra cum sit dissimili vi ac potestate, partes permultæ: in queis lapis, marmor, rudus, arena, sabulo, argilla, rubrica, pulvis, creta, glarea, carbunculus, id est, quæ sole perfervet ita fit, ut radices satorum comburat.* Vitruvius, lib. II, cap. VI: *Itaque ut in Campania, exustâ terrâ, pulvis; sic in Etruria, excoctâ materiâ, efficitur carbunculus.* Quibus subjungit: *Est autem ibi materiæ potestas mollior, quam tophus, solidior quam terra, quo penitus ab imo vehementia vaporis adusto, nonnullis locis procreatur id genus arenæ, quod dicitur carbunculus.* Ex quibus, cur *carbunculus* dicatur, satis liquet. Usi etiam Columella, Plinius, Palladius, alii. Transfertur præterea ad gemmæ genus ob ignis similitudinem: de quo ita Isidorus, lib. XVI, cap. XIII: *Omnium ardentium gemmarum principatum carbunculus habet. Carbunculus autem dictus, quod sit ignitus ut carbo, cujus fulgor nec nocte vincitur. Lucet enim in tenebris, adeò ut flammas ad oculos vibret. Genera ejus duodecim. sed præstantiores qui videntur fulgere, & velut ignem effundere. Carbunculus autem Græcè ἄνθραξ dicitur.* Sed & idem scripserat Plinius, cujus hæc verba, lib. XXXVII, cap. VII: *Principatum habent carbunculi, à similitudine ignium appellati, cum ipsi non sentiant ignes, ob id à quibusdam apyroti vocati.* Ejus species est *Carchedonius*, de quo seorsum agimus. Est & ejusdem species, quæ *carbunculus amethystizon* dicitur: cujus caussam docent hæc Plinii verba: *Optimos verò amethystizontas, hoc est, quorum extremus igniculus in amethysti violam exeat.* De cæteris *carbunculorum* generibus ibidem Plinium vide. Est & *carbunculus* vitium atque arborum morbus. Plinius, lib. XVII, cap. XXXIV: *Quapropter & grando in his caussis intelligi debet, & carbunculatio, & quod pruinarum injuria evenit. Hæc enim, verno tepore invitatis, & erumpere audentibus, satis mollibus insidens, adurit lactescentes germinum oculos: quod in flore carbunculum vocant.* Hæc

Plinius. *Carbunculus* vero & *carbunculatio* vocatur, quia carbonis instar adurat, unde & Græcis καῦσις dicitur. Docet hoc idem Plinius, lib. XVIII, cap. XVIII: *In hoc temporis intervallo res summa vitium agitur, decretorio uvis sidere illo, quod Caniculam appellavimus. Unde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exusta.*

CARCERIS ἔτυμον, ac *Tulliani* quoque (quomodo in carcere locum vocari Sallustius in Catilinaria scribit) ponit his verbis Varro, lib. IV de L. L.: *Carcer à coercendo, quod exire prohibentur. In hoc pars, quæ sub terrâ, Tullianum: ideo quòd additum à Tullio rege.* Sentit Varro, *carcer* dici, quasi *coarcer*: quam ἐτυμολογίαν Servius quoque amplectitur, ad I Æn. & Isidorus, lib. V Orig., cap. XXVII; & lib. XV, cap. II. quo loco firmandæ hujus rei adducit illud Frontonis: *Ut pergræcari potius amœnis locis, quàm coërceri carcere videretur.* [ab ἕρκος, ἕρκος idem quod εἱρκτὴ vel ἑρκάτη. Hesych. Γέργυρα, αὐλὴ, δεσμωτήριον.] *Tullianum* verò vult Varro dici, à Servio *Tullio*, qui primus hanc sub terra partem addiderit carceri. At carcerem ipsum (ut, lib. I, tradit Livius) primus ad terrorem increscentis audaciæ, mediâ urbe, foro imminentem ædificavit Ancus Martius. De *Tulliano* rectè Varro: de *carceris* vero etymo magis placet sententia Scaligeri, qui in conjectaneis vult dici à κάρκαρα, quod pro μάνδραις usurpari discimus ex Hesychio. [Γοργύρα Κάρκαροι, δεσμοί. Hesych.] Idem tamen ad Festum tradit, esse à *cancer* mutato *n* in *r*: quà de re plura dicemus in *Cancelli*. Imò Santra, apud Festum, in *Querquera*, deducit à κάρκαρος significante *tremorem ex frigore*: vel *horribilem*, quando exponitur δεινή. Sed & esse potest à κάρκαροι, quà, eodem Hesychio teste, significat δεσμούς· ut propriè de *vinculis publicis* dicatur. Sanè magis hæc placent, quàm ut (quæ eruditissimi Frederici Morelli, in notis ad Dionem, suspicio est) *carcer* dicatur, quasi κέρκυρος, quomodo Cretensibus, seu Cypriis, *carcer* vocabatur: si veteribus scholiis credimus. Μεταφορικῶς autem *carceres* dicti, quos Græci ἀφετηρίας, & ἱππάφεσιν appellant, ut interpretantur Glossæ B. Benedicti. Nempe quia equi istic, usque dum dimittantur, tanquam intra *carcerem* conclusi, consistant. Varro IV de L. L.: *In circo primo, unde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres. Nævius Oppidum appellat. Carceres dicti, quod coercentur equi, ne inde exeant, antequam magistratus misit: Oppidum, quòd à muri parte pinneis turribusque carceres olim fuerunt. Scripsit poeta: Dictator ubi currum insidit, pervehitur usque ad oppidum.* Quo ex loco lucem capit hoc Festi: *Oppidum dicitur & locus in circo, unde quadrigæ emittuntur.*

CARCHEDONIUS, & *Chalcedonius*, differunt. *Chalcedonius* est species jaspidis: de quo alibi. At *Carchedonius* species est carbunculi. Unde pro eodem habet Publius Syrus, cùm ait:

Quò Carchedonios optas ignes lapideos,
Nisi ut scintillent? pietas est carbunculus.

Ubi videmus, *Carchedonium* dici *scintillare*, vocarique *ignem lapideum*, ac mox *carbunculum* nominari. Iccirco & idem censetur ac *pyropus*, cui nomen ex πῦρ, *ignis*, & ὤψ, ὠπὸς, *adspectus*. Unde Ovidius, Solis domum describens:

Clara micante auro, flammasque imitante pyropo.

Carchedonius autem dictus à *Carthagine*, quæ Græcis Καρχηδών. Non quasi Carthagine nasceretur: sed quia è Garamantibus Carthaginem, unde ad alios adveheretur. Hinc Plinius de carbunculis: *Horum genera Indici & Garamantici, quos & Carchedonios vocavere propter opulentiam Carthaginis magnæ.* A *Carchedonio* hoc *carbunculo* diversus est, qui ἁπλῶς vocatus *Carchedonius*: qui, Plinio auctore, non apud Indos, sed apud Nasamones in Africa, inque Ægypto circa Thebas, nascebatur: iisque è locis portabatur Carthaginem: unde itidem *Carchedonii* nomen accepit.

CARCHESIUM, καρχήσιον, propriè est summa mali nautici pars: unde Athenæus, lib. XI, interpretatur, ὅ ἐστι τὸ πρὸς τῷ τέλει. Pollux, lib. I, cap. IX: τὸ πλαίσιον, τὸ πρὸς τῇ κεραίᾳ. Hesychius, τὰ ἄκρα τῶν ἱστῶν. Fortasse nomen διὰ τὸ καρχαλῶδες, τουτέστι τὸ τραχὺ, ut idem Hesychius interpretatur. Ob similitudinem verò sic dicitur *poculi genus*: nempe quòd extendatur, ut malus in navi: quemadmodum ibidem Athenæus ait, & ex eo Eustathius. Sed verba ipsius Athenæi ponam: Καλλίξεινος ὁ Ῥόδιος ἐν τοῖς περὶ Ἀλεξανδρείας φησὶν, ὅτι καρχήσιον ποτήριόν ἐστιν ἐπίμηκες συνηγμένον εἰς μέσον ἐπιεικῶς, ὦτα ἔχον μέχρι τοῦ πυθμένος καθήκοντα. ἐστὶ δὲ ἱκανῶς ἐπίμηκες τὸ ποτήριον τὸ καρχήσιον, καὶ τάχα διὰ τὸ ἀνατετάσθαι οὕτως ὠνόμασται. ἀρχαιότατον δ' ἐστὶ ποτήριον τὸ καρχήσιον, εἴγε ὁ Ζεὺς ὁμιλήσας Ἀλκμήνῃ, ἔδωκε δῶρον αὐτὸ τῆς μίξεως, ὡς Φερεκύδης ἐν τῇ δευτέρᾳ ἱστορεῖ, καὶ Ἡρόδωρος ὁ Ἡρακλεώτης. Ἀσκληπιάδης δ' ὁ Μυρλεανὸς κεκλῆσθαί φησιν αὐτὸ ἀπό τινος τῶν ἐν τῇ νηὶ κατασκευασμάτων· τοῦ γὰρ ἱστοῦ τὸ μὲν κατωτάτω πτέρνα καλεῖται, ᾗ ἐμπίπτει εἰς τὴν ληνόν· τὸ δ' οἷον εἰς μέσον τράχηλος· τὸ δὲ πρὸς τῷ τέλει καρχήσιον. ἔχει δὲ τοῦτο κεραίας ἄνω συννευούσας ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη, καὶ ἐπίκειται τὸ λεγόμενον αὐτῷ θωράκιον, &c. Quæ verba Latinè transferre supersedeo, cum quia interpretationem eorum imperitior reperiet pag. 474. edit. Commel. tum quia eadem prope scribit Macrobius, cujus hæc verba, lib. V Sat. cap. XXI: *Est autem carchesium poculum Græcis tantummodo notum. meminit ejus Pherecydes in libris historiarum; aitque, Jovem Alcmenæ pretium concubitus carchesium aureum dono dedisse: sed Plautus insuetum nomen reliquit; aitque in fabulâ Amphitryone, pateram datam: cùm longè utriusque poculi figura diversa sit. patera enim, ut & ipsum nomen indicio est, planum ac patens est. Carchesium verò procerum & circa mediam partem compressum, ansatum mediocriter, ansis à summo ad infimum pertinentibus. Asclepiades autem vir inter Græcos apprimè doctus ac diligens, carchesia à navali re existimat dicta. ait enim navalis veli partem inferiorem pternam vocari; at circa mediam fermè partem τράχηλον dici; summam verò partem carchesium nominari, & inde diffundi in utrumque veli latus ea quæ cornua vocantur.* Porro utramque *carchesii* significationem exemplis illustrat Nonius Marcellus: *Carchesia*, inquit, *genera poculorum. Virgil. Æn. lib.* I:

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho.

Et Georg. lib. IV:

—— Mater, cape Mæonii carchesia Bacchi.

Aliàs summa pars mali, hoc est, foramina, quæ summo mali funes recipiunt. Lucillius:

Tertius hic mali superat carchesia summa.

Catullus Veronensis:

Lucida quæ splendent summi carchesia mali.

Hæc Nonius. Præterea, ut Hesychius tradit καρχήσιον dicitur τὸ ἐπικείμενον τῷ ἱστῷ ξύλον, καὶ ἐργαλεῖον τεκτονικὸν διλοπεδίς. Quò pertinere videtur hic Vitruvii locus, lib. X, cap. ult.: *Eo tempore quidam architectus ab Arado, nomine Callias, Rhodum cum venisset, acroasin fecit, exemplumque protulit muri, & supra id machinam in carchesio versatili constituit, quâ helepolim ad mœnia accedentem corripuit & transtulit intra murum.* Meminit & ejus, cap. V ejusdem libri. Ita autem dicebatur à similitudine navalis *carchesii*. Eam optimè exponit Bernardinus Baldus, his verbis: *Carchesium*, inquit, *est trabs erecta, robusta quidem, & annulis ferreis revincta; in cujus suprema parte, ferrea fibula inserta, transversa alia pars librata continetur, & facile circumvertitur: ab altera extremitate ferrei harpagones dependent, quibus onera annexa sublevantur, & machina vectibus circumversa curribus facillimè imponuntur. Ejus imaginem affabrè expressam habemus in majusculis literis* T, Y.

CARDAMOMUM, καρδάμωμον, nomen habet à *cardamo* & *amomo*. Est enim κάρδαμον, sive *nasturtium*, vulgari *cardamo* magis aromaticum, propeque accedens ad *amomum*. Hinc Plinius, lib. XII, cap. XIII, cum de amomo & amomide locutus esset: *Simile his & nomine, & frutice, cardamomum, semine oblongo.* Quod si *cardamomum* dicitur, quia sit *cardamon* simile *amomo*: etiam *cinnamomum*, κιννάμωμον, ex eo nomen habebit, quia sit κίνναμον, *cinnamon*, simile *amomo*. Itaque probare non possum illud Isidori, lib. XVII Orig. cap. VIII: *Amomum vocatum, quod veluti odorem cinnamomi referat.* Mallem dixisset, *Cinnamomum vocatum, quod veluti odorem amomi referat.* Veteres hac de caussâ, tam Græci quam Latini, sæpe *cinnamomum* & *amomum* confundunt.

CARDIACI, καρδιακοί. Ciceroni, Juvenali, aliis, ita dicuntur, non qui *corde*, sed qui *stomacho* laborant. Nam καρδία veteribus Medicis est superius stomachi orificium; quomodo & Hippocratem usum esse Galenus docuit. Hujus vocis ambiguitas

guitas Lucretium ipsum decepit, quo loco pestilentiam Atticæ descripsit. Victorium vide lib. XXVIII, Var. Lect. cap. XVII.

CARDO unde sit, docere conatus Servius ad I Æn.: *Cardo*, inquit, *dictus, quasi cor janua, quo movetur*, ἀπὸ τῆς καρδίας. Et Isidorus, lib. XV, cap. VIII: *Cardo*, inquit, *est locus, in quo ostium vertitur, & semper movetur, dictus* ἀπὸ τῆς καρδίας, *quod quasi cor hominem totum, ita ille cuneus januam regat ac moveat. Unde & proverbiale est, In cardine rem esse.* Hæc Isidorus. Proverbii autem ejusce meminit & Servius ad illud I Æn.:

—— Haut tanto cessabit cardine rerum.

De etymo longè veri similiora sunt, quæ Martinius adfert. Nempe ut κατὰ μετάθεσιν fit à κορίδη, hoc est, *hamus*, vel aliud, ex quo quid suspenditur. Sanè Germanis similiter cardo est *thürangel*, quasi *januæ hamum* dicas. Vel à κραδάω, hoc est, *agito*. [à καρτύνω καρτῦνες, nisi malis ab ὀρτύνες. sed melius à κραδάω, unde & κράδη *machina theatri*.] In cardinibus enim janua agitatur, vertiturque. Horum alterum malim, quàm ut vel sit à κρατέω, *firmiter teneo*: quia januam retinet. Vel à κάρτος, pro κράτος, hoc est, *robur*, *firmitas*, quam janua in solis cardinibus habet. *Cardo* ad varia transfertur. Ad cælestia, ut cum sic *cardines* dicunt cæli plagas. Ut cum de ventis agens Vegetius, vocat *cardinem meridianum*, *occidentalem*, *septentrionalem*. Unde ventos è quatuor mundi plagis spirantes dicimus *cardinales*. Quomodo Servius vocat in illud poëtæ, *Eurum ad se, Zephyrumque vocat*. Vegetius eos *principales* nuncupat lib. IV, cap. XXXVIII. Imo similiter quatuor virtutes principes vocarunt *cardinales*. Ac quia janua vertitur in *cardine*, etiam usi eo pro illo, in quo negotium vertitur. Ut apud Maronem:

—— Haut tanto cessabit cardine rerum.

Quem ad locum ita Servius: *Aut* δεικτικῶς *dixit, ne in tantum quidem: hoc est, brevi occasione cessabit.* Aut simpliciter intelligendum, non poterit in tanta rerum oportunitate cessare. Ut sit de proverbio tractum, quod dicitur, *Res est in cardine*, hoc est, in articulo. *Cardo*, agrimensoribus etiam limitis genus est. Cujusmodi limes sit, ostendere conatus est Servius, in I Georg.

Ne signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat. ——

Signare, notare, propterea, quod cùm agri colonis dividerentur, fossa ducebatur ab Oriente ad Occidentem, quæ Kardo nuncupabatur: & alia de Septentrione, quæ Decimanus limes vocabatur. Sed Servio imposuit, quod hujusmodi sæpe est limitum ratio in præfecturis, ubi alia erat ratio, quam in coloniis. In his enim decimanus in Orientem, *Kardo* in Septentrionem: unde & nomen à *Kardine* mundi. Quod ostendunt hæc Hygini verba, initio libri de limitibus constituendis: *Primum duos limites constituerunt: unum, qui ab Oriente in Occidentem dirigeret: hunc appellaverunt duodecimanum. Alterum à Meridiano ad Septentrionem, quem Kardinem nominaverunt à mundi Kardine.* In Italia Duodecimanos vocarunt Gallicos, quia Gallia est ad Occidentem: at *Kardinem* dixere maritimum, quia ad Septentrionem ei sit mare Adriaticum. Frontinus de Coloniis: *Adrianus ager de limitibus maritimis & Gallicis: quos nos decumanos, & Kardines, appellamus.* Ad *januarum cardines* revertor. His quæ præerat dea *Carna* dicebatur. Ovid. VI Fast.:

Prima dies tibi, Carna, datur. dea cardinis hac est.
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

Non tamen à *cardine* id nomen, quia (ut poëta ibidem ait:)

—— Granen dixere priores.

Inde *Carna* κατὰ μετάθεσιν. Cæteroquin à *carne* poterat dicta videri. Vitalibus enim præerat: qua de re Macrobius, lib. I Saturn. cap. XII. Sed à *Cardo Cardea* dicta sit, si id quoque verum *Carna* nomen. Augustinus, lib. IV de civit. D., cap. VIII: *Tres Deos isti posuerunt, Forculum foribus, Cardeam cardini, Limentinum limini. Ita non poterat Forculus simul fores, & cardinem, limenque servare.* Verum metuo, ne *Carnam* vel scripserit, vel scribere debuerit Augustinus. A *cardo* est *cardinatus*: ut, *cardinatum tignum*, apud Vitruvium, lib. XII, cap. XXI. Item, *cardinalis*, pro principali, & in quo quasi *cardo* vertitur Reip. aut Ecclesiæ. Ita in libro Officiorum Theodosii *Cardinales* vocantur, Præfecti prætorio Asianæ diœcesios, & Præfectus Africæ, quod cæteris essent majores. Civilium autem magistratuum exemplo, ut Alciatus quoque opinatur, introductum est *Cardinalium* nomen in Ecclesiam. Ac putat Duarenus sic propriè dictos presbyteros, qui in majore Ecclesia, quam cathedralem appellamus, cum episcopo suo facerent rem divinam. Quando verò id nomen in Ecclesia cœperit, & quomodo paulatim *Cardinales* ad tantum honoris fastigium pervenerint, alibi commodius edissertabimus.

CARDUUS sic vocatur à *carere*, quia aptus carendæ lanæ. *Carere* est κείρειν, sive ξαίνειν, quomodo utitur Plautus, Menæchmis, act. V, sc. II:

—— Dare unâ operâ pensum postules,
Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere.

Ita hunc locum legit Varro, lib. VI de L. L.: Itemque Nonius. At in Camerariana, ac MSS quoque codd. malè est *carpere*. Plura vide infra in *caro*. Est verò *carduus* alius quidem agrestis, de quo Maro:

—— Segnisque horreret in arvis
Carduus. ——

Alius autem sativus ac hortensis: qui κατ' ἐξοχὴν sic vocari solet: unde Gloss. *Carduus*, κινάρα. Siculi κάκτον vocant. Vide *Cactus*, & *Cinara*. A *carduus* est *carduetum*, locus *carduis* consitus. Usus Palladius. Ab eodem *carduelis*, de quo in *Acanthis*.

CARENUM est vini dulcis genus, quando decoctâ musti parte unâ duæ relinquuntur. Legas non modo apud Græcos, sed etiam Palladium, lib. XI, cap. XVIII. item Apitium, de re coquinaria: & in Glossis Arabico-Latinis. Nomen videtur conflatum ex Κᾶρες καὶ οἶνος, quod primi illud *Cares* decoxerint. Id si est, *Careenum* scribi debet. Vel potius simplex est, quando *Cares* etiam *Careni* vocabantur: ut apud Cassiodorum, in hist. tripart. Est hæc Turnebi sententia, lib. XIII Advers. cap. XXIII. Isidorus Latinum putat. Ita enim ille, XX, cap. III: *Carenum eò, quòd fervendo parte careat. Tertiâ enim parte musti amissâ, quod remanserit, carenum est.* Hinc *carenariæ* dicuntur cortinæ & vasa, in quibus *carenum* coquitur. Usus Palladius, lib. VIII, cap. VII.

CAREO, vel est à *carus*, quod Jul. Scaliger scripsit, libb. de causs. L. L. cap. XXII: *quoniam* nempe *deficiente annona carebant, atque ibi tum sua cara erat.* Vel potius à χατέω, quæ Angeli Caninii sententia est. Notat id verbum, *careo*, *egeo*, χρείαν ἔχω, ut interpretatur Hesychius. *T* conversum in *R*, quomodo & à *patricida* fortè est *parricida*, & à πέρας πόῤῥης, pro quo alii scribunt πέρας. Vel quod non minus placet, venit, a χηρόω, id est, *destituor*, *careo*. Aut est ab Hebræo ערה, hoc est, *nudari*, *evacuari*. A *careo* est *caritum*, unde (ut Priscianus docet, lib. XI,) *cassum*, quâ ratione à *defetiscor*, pro *defetiscitus* dicimus *defessus*. Propriè enim dicimus *nucem cassam*, quæ *vitiosa* dicitur Plauto, in Milit. act. II, sc. III; & Pseud. I. III; sive quæ, ut Petronius loquitur, *inanis, & sine medulla, ventosa est.* At μεταφορικῶς dixit Afranius: *Numero pertimuisti cassam terriculam adversarii.* & Apuleius: *Quin igitur masculum animum sumis, & cassa specula renuntias fortiter.* Fallitur Servius, cùm à *quatiendo* dici putat. Sic enim ille ad secundum Æn.: *Cassum*, inquit, *privatum, vacuum. Et cassum est quasi quassum, & nihil continens. Nam & vas quassum, quod humorem in se non continet, & est vacuum: unde & retia casses, qui multum in se vacui habent.* Quam Servii sententiam de voce *cassus* meritò damnat Nonius: at interea haut rectè ipse deducit à *cassibus*: quæ verisimilius deduxeris à *cassus*, ut bene notarat Servius. Verba Nonii sunt: *Cassum veteres inane posuerunt, & arbitrandum est, ejus verbi proprietatem magis ab aranearum cassibus dictam, quod sint levis ac nullius ponderis; non ut quibusdam videtur, quasi quassum.* Verum *cassis* etymon suo loco adducimus. A *cassum* est *incassum*, quâ *ratione* dicimus, *in vanum*, *in nihilum*. Quare nec audiendus idem Servius, cum, ad illud III G. *Non cassibus ullis*: scribit in hunc modum: *Cassibus*, inquit, *id est, retibus. Hinc est, quod & incassum dicimus, id est, sine caussâ, quasi sine cassibus, sine quibus venatio est inanis.*

Carex, *herba acuta & durissima, sparto similis:* ut Isidorus ait, lib. XVII, cap. IX. Sed etymologiam non addit. A *careo* esse videtur: non quidem quia *viribus careat*, ut quidam putarent: sed quia ob acumen & duritiem idonea esset ad *carendum*, hoc est, carpendum & abradendum. A quâ *carendi* notione *carduum* dici, antè ostendimus. A *carex* esset *caricetum*, pro quo κτ̀ συγκοπὴν *carectum* dicitur, locus caricibus abundans.

Caricæ, fici genus. Plinius, lib. XIII, cap. V: *Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia; in ficorum caricas.* Meminit Papinius, lib. IV Silv. carm. ult. *Charia, Thebaicæve, caricæve.* Ubi *Thebaica* sunt palmæ ex Thebaide; *caricæ*, ficus siccæ, quæ Græcis ἰσχάδες. Sic autem à *copia* appellatæ: ut apud Isidorum, etiam in MSS[is], reperio, lib. XVII, cap. VII. Suspicor tamen, Isidorum pro *copia* scripsisse *loco*. Nisi forte Isidori mens est, sic dici, à *loco*, in quo earum *copia*. Sanè nomen iis à *Caria*, ut vel fidem fecerit, quod eædem *Cauneæ* sunt dictæ à *Cauno*, *Cariæ* oppido: cujus Ptolemæus, Plinius, aliique plurimi, meminerunt. Cicero, lib. II de Divinatione: *Cum M. Crassus exercitum Brundusii imponeret, quidam in portu caricas Cauno advectas vendens, Cauneas clamitabat.* Plinius tamen *cauneas*, & *caricas*, diversas facit, lib. XV, cap. de ficis: *Ex hoc genere sunt, ut diximus, Cottana, & Caricæ: quæque conscendenti navim adversus Parthos omen fecere M. Crasso, venales prædicantis voce Caunea.* Sed eo Plinius separat, quoniam *Caricæ* illi non solum, quæ è *Caria* advectæ, sed universè ἰσχάδες unde & *Syriæ*, quemadmodum vidimus, tribuit; ac lib. XV, cap. V, etiam tribuit *Ægypto*. Nempe ut *Pergamena* prius, quæ *Pergamo* afferebatur, postea membrana quævis: sic *caricæ* prius, quæ è *Caria* ferrentur, postea quævis ficus siccatæ. Glossæ: ἰσχὰς, *carica*. Item aliæ, cap. de fructibus: *Ficus*, σῦκα. *Carica*, ἰσχάδες. Sunt quibus placet, etiam καρύκας legi hac significatione. Nam Lucianum aiunt eâ ratione dixisse τὰς παλάθας τ̃ καρυκῶν· quâ Athenæus, Hesychius, Suidas, ἡγητήρια seu ἡγητηρία interpretantur, σύκων καὶ ἰσχάδων παλάθην, hoc est, μᾶζαν. Verum, meo judicio, à κάρ sit καρικαί· non καρύκαι, aut καρύκκαι. Nec καρύκη, seu καρύκκη, est *carica*; sed, quemadmodum Erotianus auctor est, *intriti genus*, colorem habens sanguineum, quo quidam decepti αἱματείαν esse crediderunt. Galenus in Lexico Hippocratico ait, esse Λύδιον ἔδεσμα ποικίλον, ἐξ αἵματ☉ σκευαζόμενον. Sanè & Athenæus, lib. XII, Lydios ejus inventores facit. Verisimile autem est, inter alia admiscuisse genus καρύων, hoc est, *juglandium*: atque inde καρύκας nomen accepisse. Multum igitur distat à *caricis*. Has, uti & dactylos, missiculabant amicis, ac comedebant, boni ominis causâ. Ovid. I Fast.:

Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi,
Et data sub niveo condita mella cado?
Omen, ait, caussa est: ut res sapor ille sequatur,
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.

Caries fortasse à *carendo*, quia res præ vetustate aut putredine caret vigore suo. Ita Isidorus, lib. XVII, cap. VI: *Caries putredo lignorum. dictum hoc nomine, quòd eveniat lignis virtute carentibus.* Ut à *facio*, *facies*; à *specio*, *species*; ab *effingo*, *effigies*: sic à *carco* erit *caries*. [à κείρω, καρῶ *edo*, *voro*, nam *caries exedit*.] Verum Scaliger in Conjectaneis monet, *caries* esse à κάρυον· καρυώδη enim à Theophrasto vocari, quæ sunt *vermiculata*. Idem alteram quoque ἐτυμολογίαν ponit. Nempe ut sit ab Osco *casus*, pro *vetustus*: unde *cascus* & *casnar*. Prius igitur fuerit *casies*: unde postea *caries*: ut ex *asa*, *asena*, *Lases*, facta *ara*, *arena*, *Lares*. Quod si, an Osci *casus* pro *vetusto* dixerint, non satis liquet: possis deducere *casies* ab Hebræo כסה, quod est, *tegere operire*. Sanè *caries* est *vetustas* ac *putrilago*; ut ait Nonius. Vetusta autem fiunt verniculata, ac situ squalloreque obducuntur.

Carina trifariam sumitur. Propriè in navi notat trabem imam, fundamentum totius fabricæ. Græcis στεῖρα vocatur. [στεῖξαι, ἀποστεῖξαι. vide quoque Hesych. in κάρηνα.] Hinc ea vox accommodata infimæ navis alvo, quam pro tugurio habere Afri solent: ut in Jugurthina Sallustius tradit. Τρόπις Græcis nuncupatur. Denique poëtæ ita totam navim vocare solent. Mediam notionem respexit Isidorus, lib. XIX, cap. I: *Carina à currendo dicta, quasi currina.* Hoc est, ut Perottus exponit, *quod per eam liceat currere.* Sin primam notionem respexit Isidorus, voluit *carinam* dici, quia ejus præcipuè beneficio per aquas curritur. Veteres non geminabant consonas. Ideo *curo* dicebant, unde *curina*, & post *carina*. Nec *currendi* tralatio locum hic habet nullum. Nam & Cato dixit: *Mare aut amnis, quà naves ambulant.* Et *currum* pro navi usurpat Catullus:

Ipsa levi fecit volitantem flamine currum.

Quomodo & poëtæ Græci appellant ἅρμα θαλάσσης, vel Ποσειδάωνος. Mirum autem, & Latinum *carina*, & Græcum στεῖρα, prope adeo accedere ad voces ejusdem notionis, *carero* dico, & στερεῖσθ. Sed cur à *carendo* huic navis parti nomen facerent, difficile ei sit caussam adferre, qui nugari nolit. Et στεῖρα, Eustathio teste, potiùs dicitur quasi στερρὰ, hoc est, *firma solidaque*. unde ea & στήριγμα dicebatur, auctore Hesychio. Et *carina* potiùs à κείρειν, non qua *tondere* notat, etsi *remos* à *tondendo*, *tonsas* dici Festus doceat: atque hoc à *tondendis aquis* plerique interpretentur, præter Festi mentem tamen: sed qua significat, *scindere*, vel *secare*: quomodo de *carina* sive navigio etiam Latini loquuntur. Ut, V Æn. I

—— *Sic ipsa fugâ secat ultima Pristis*
Æquora. ——

Et X:

Massicus ærata princeps secat æquora Tigri.

A *carina* forte est *carinari*, de quo deinceps.

Carinari est illudere: ut Isidorus in Glossis exponit. [est à καρινᾶν, id est, καλ̃ζενᾶν idem quod κατειρωνεύεσθαι. Hesych. ἀῤῥηνεῖν λοιδορεῖν. & alibi ἀῤῥινώμεθα, λοιδορήμεθα.] Originem conatus aperire Festus: *Carinantes*, inquit, *probra objectantes, à carina dicti, quæ est infima pars navis. Sic illi sortis infimæ.* Non tamen putem, tam respexisse eò, quòd *carina* sit in ima nave: quam quòd qui in *carina* essent, sæpius contumeliosis verbis alios impeterent. Quomodo & à γεφύρα, id est, *ponte*, Græci γεφυρίζειν fecere, quasi *de ponte convitia jacere*. De quo vide Ammonium in Σκῶμμα. Imò ne à *carina*, quidem ea vox est, sed à χαρίειν, id est, *venustum*, *lepidum*: ut *carinari* propriè sit, facetè & falsè jocari, &, ut Galli dicunt, *plaisanter*. Ad etymon hoc Glossæ Philoxeni præeunt, in quibus est: *Carinari*, χαριεντίζεσθ. Vel sit à *caro*, hoc est, κείρω, *carpo*, quomodo dicimus *lanam carere*, hoc est, *radere*, *carpere*. A *caro* fit *carino*, ut à *nato*, *natino*, unde *natinatio*, apud Festum: ab *expleo*, *expleno*, apud Festum; à *pago*, *pagino*, unde *pagina*; à *lurcor*, *lurcinor*, unde *collurcinatio*, apud Appuleium; à *nego*, *negino*, in carmine Cn. Marcii, apud Festum; & alia alibi. Hanc sententiam juvat, quod, ut *carere* de veste dicitur, & dictis mordacibus: sic πλύνειν significet tum *vestes lavare*, unde πλυντής, *fullo*: tum ἐλέγχειν, ac *maledictis & convitiis proscindere*: ut apud Aristophanem, Demosthenem, alios. Usus *carinandi* verbo semel iterumque Ennius. Cujus illud apud Servium Danielis:

Sed neque me decet hanc carinantibus edere chartis.

Corripit penultimam, ut non possit esse à *carina* navis. *Carinantes chartas* dixit *mordaces*, *alterumque carpentes*. Alter Ennii versus sic rectè à Salmasio corrigitur:

Ac contra carinans, verba atque obscena profatus.

Ubi vulgo, *Contra carinantes*: sed invito metro.

Carissa utrùm Lucilio *vafrum*, an *vafram*, notet; difficile est è Festo scire, codicibus ejus variantibus. Adhæc in Philoxeni quidem Glossis legas, *Carisa*, πανοῦργος, [πανουργίς.] περιδρομός. Sed in Glossis Isidori est: *Carissa*, *lena vetus & litigiosa: ancilla dolosa & fallax.* Sed seu *lenonem*, seu *lenam*, signet, videri possit ejusdem esse originis ac affine Gallicum *caresse*, hoc est, blanditiæ, & *caresser*, blandiri. Nempe à Græco χάρις, vel χαρίειν, vel χαρίζεσθ. Sanè virgo ἄχαρις,

—— *Veneris quæ gaudia nescit*,

ut cum poëta loquar, χαρίζεσθ, *grata*, *lepida*, *urbana proferre*. Sed paullo hæc incertiora, quia pro *carissa* etiam legitur *caprissa*: quasi eam signet, quæ capræ vel meretricis mores imitetur.

Car-

Carmen duplicem habet significationem. Pro instrumento, quo lana purgatur, à *carendo* dicitur, quasi *carimen*: qua de re dicemus voce *caro*. At *carmen*, pro vincta oratione, aliunde est. Sed unde veniat, non ita apertum est. Vir summus censet esse ab Chaldæo כרמא, *carma*: hoc est, *vitis*, vel *vinea*, quæ Hebræis כרם, *cerem*. Nempe arbitratur, vocem hanc primo signare *vitem*: inde cœpisse accipi pro *dolio*: item *scena plaustro imposita*, unde *carmina* fundebantur. Quod probat ex illo Hesychii: Καρίμα, πίθος. Καρίμα ἡ ἐπὶ τῆς ἁμάξης σκηνή. Ac *scena* quidem, unde *carmen* dicebatur, sic ei dicta putatur, quia *vite* esset tecta: nam à vinitoribus ac vindemiæ tempore *carmen* est inventum, saltem comicum & tragicum: eoque & *carminis* inde nomen. *Dolio* verò id nomen datum, quia vino impleretur. Indeque & κάρμος & καρμῶς. Non repugno, quo minus hæc aliquis amplectatur. Mihi tamen simplicius veriusque videtur, *carmen* esse factum à *casmen*, quod à *casno*, unde & primò *Casmenæ* dictæ, quæ postea vocatæ *Carmenæ*, postremò *Camenæ*, ut rectè monet Varro, lib. VI de L. L.: Siquidem quod nunc *cano*, id olim fuit *casno*, credo ἀπὸ τοῦ χανεῖν, inserta literà *S*: quomodo *dusmus*, & *dusmosus* dixere, pro *dumus*, & *dumosus*. [*Casmena* & *casmo* ἀπὸ τοῦ χασμεῖν, ut *cano* à χανῶ.] A *casno* verò *Casmenæ* primò dictæ, quod veteres usurpant poëtæ, & fortean Ausonius. Exin, ut dicebamus, vocatæ *Carmenæ*, converso *S* in *R*; quà ratione, *ara*, *lares*, *feria*, *arena*, facta sunt ex *asa*, *lases*, *fesia*, *asena*: nec non *Papirii*, *Valerii*, *Furii*, *Aurelii*, qui prius *Valesii*, *Fusii*, *Papisii*, *Auselii*; ut constat è Fabio, lib. I, cap. IV. Festo in Aurelia, Macrobio, cap. II lib. III Saturnal. Velio Longo de Orthographia, aliisque. Et *R* quidem in *carmen* remansit: at ex *Carmenis* factæ *Camenæ*, eliso *R*, asperà & caninà literà, ut vocant Naso, Persiusque. Possis & dicere, ut à *genimen* est *germen*, sic à *canimen* esse *carmen*, *n* in *r* converso, ut in aliis multis. Item à *cano* dici *canena*, & converso *N*, *Camena*, quod Macrobius tradit in lib. II de Somnio Scip. At audiri non debent, qui *carmen* dici aiunt, quia *carptim* pronuntietur: vel quod vates *carere* mente existimentur. Utramque originem Isidorus promit, lib. I, cap. XXXVIII. Nec placet eorum sententia, qui *carmen* dici aiunt ab ἄρμεν, quod est, *aptum*, *concinnum*, *harmonicum*: quod ipsum quidam deducunt ab חרש, id est, *callide & concinne aliquid coagmentare*. Quemadmodum & displicet, qui *camenas* conflatum putant ex *casta* & *mens*, quia sint castæ mentis præsides: vel ex *cano* & *ante*, quia canant antiquorum laudes: quæ duo ἔτυμα Festus subjungit: cum à carminibus eas ita vocari dixisset. Item qui *camœnas* dici aiunt, quasi *canentes amœnè*. Porrò veteres cum desinentia in *MEN*, etiam per *mentum* efferrent (ut *momen momentum*, *documen documentum*,) etiam pro *carmen carmentum* dixisse videntur. Inde *Carmenta*, quia *carmine futura proderent*. Ac festum earum *Carmentalia*. Varro, lib. V de L. L.: *Carmentalia nominantur, quod sacratum, & feriæ Carmentis.*

Caro, *caris* (nisi potius *carro* scribendum gemino *R R*,) est verbum antiquum pro ξαίνω. De ejus usu ac ἐτυμολογίᾳ sic Varro, lib. VI de L. L.: *In Menæchmis Plauti, Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere. Idem est hoc verbum in Cosmotriâ Nævii* (alii Æmæthiâ, aut Cosmeteriâ) *Carere à carendo, quòd eam tum purgant ac deducunt, ut careat spurcitiâ. Ex quo carminari dicitur tum lana, cùm caret eo, quod in eâ est nequam.* Verùm, ut in Conjectaneis suis monet Scaliger, dubium non est, quin *caro* sit à κείρω, ἔκειρον. A *cárere* sive *carêre*, tum *carduus* est, de quo separatim: tum *carmen* pro instrumento, quo lana purgatur. Hac significatione dixit Lucretius, lib. IV:

— *Quasi carmine lana trahatur.*

In vett. codd. est *quasi marcine*, unde quidam *quasi margine*, alii quasi *imagine*, alii aliud fabricarunt. Sed acutè vidit magnus Scaliger ad Tibullum, solùm literarum trajectione factâ *carmine* legi debere. A *carmen*, quà à *carendo*, quasi *carimen*, dicitur, venit *carminare*, ut superior Varronis locus indicat. Notat ea vox lanam *carmine* purgare. Gloss. vett. *Carminat*, ξαίνει. Glossæ Arabico-Latinæ: *Carmino*, *canto*. Fortasse legendum *carpo*. Vel verum, quod dixi: vel error est auctoris, ignorantis eam *carminis* notionem, quam adduximus. Plinius, lib. IX, cap. XXXVIII: *Quinis lana potat horis, rursusque mergitur carminata, donec omnem ebibat saniem.* Putabat & Janus Gulielmius, lib. III Verisi. cap. XX, apud Plautum legi debere: *Bene autem ora carminavi atque ex mea sententia.* Locus est Menæchmis, act. V, sc. VII. Sed rectum esse *commentavi*, quod in MSS[tis] quoque legitur, solidè comprobat Gruterus.

Caro, sive *carnis* (nam sic in recto dixere veteres, teste Prisciano, in VII) ita à *creando* dici videtur Isidoro, lib. XI, c. I. At à *carendo* deducit Donatus, non quidem in Heautontimorumenon, ut ait Duza, Præcidaneorum in Petronium lib.... cap.... (nam non Donatus, sed Calpurnius, in Heautontimorumenon scripsit.) Verùm ad Hec. act. III, sc. IV: *Caro, inquit, dicta est, eo quod careat anima. Et caro propriè dicitur mortuorum. Virgil. Et corpora luce carentum. Unde carnifices dicti, quod carnes ex homine faciant. Pulpa verò propriè ea quæ manducatur, eò quod pulsetur & conscindatur. Potest & R pro D poni: ut caro sit dicta quasi cado. ut Virgilius, Belloque caduci Dardanidæ. quod jam scilicet sine anima sit & cadat.* Similiter Jul. Scaliger, lib. III R. P. cap. LXXXVI: *Nos in Originibus ita commenti sumus. Carnis vocabulum vix & raro in vivente, nisi apud philosophos. at vulgus cadaveris carnem dicebat, quæ jam careret vita.* Hæc Scaliger. Quod ait, veteres illos non temere *carnis* voce, de viva intelligere. Nam Maximiani (qui Cornelii Galli diu nomine latuit, ratio haberi non debet, quando ait:

Carnis ad officium carnea membra placent.

Nec enim *caro* de viva propriè dixeris, careat vitâ: si etymon allatum verum est. Sanè simile quid observavi in linguâ Germano-Belgica: Nam *lijck* appellant *cadaver*: at corpus vivum nominant *lichaem*, nempe, ut suspicor, à *lijck*, quod ἁπλῶς *corpus* notat; & *aem*, quod contractum ex *adem*, id est, *spiritus*, *anhelitus*, *anima*: ut *lichaem* propriè sit *corpus animatum*; *lijck*, *corpus inanimum*. Quin eodem modo differre aiunt apud Græcos σὰρξ, & σῶμα. Id autem probant Plutarchi loco in problematis Symposiacis, quo non obscurè indicat, Stoicos quosdam ita distinguere inter σὰρξ, & κρέας, quòd illud de *mortuâ*, hoc de *vivâ carne*, dicatur. Imò doctissimus H. Junius notis ad eum Plutarchi locum, censet hanc significationem posse ipsâ ἐτυμολογίᾳ confirmari, quia σὰρξ Æolicè fit σύρξ, à σύρω, cujus futurum Æolicum σύρξω, ac rationem nominis esse, quod *carni mortuæ detrahatur cutis*. Κρέας verò esse à κέαρ, quod *animam* notat, vel ἀπὸ τοῦ κεράειν, hoc est, *miscere*, quia conflata temperataque sit è quatuor elementis. [à κάρω *cado*.] Sed corrupta Plutarchi lectio decepit virum doctissimum, longaque illa ad eum annotatio planè est absurda, quemadmodum te docebit Paullus Leopardus, lib. XVIII, cap. III. Quare & invalido admodum argumento est subnixa Julii Scaligeri sententia, cùm σαρκασμὸν esse putat, *irrisionem super mortuo*, aut *certò morituro*: veriusque omnino videtur σαρκάζειν propriè dici de canibus super osse carnisve frusto hirrientibus: quemadmodum in Oratoriis diximus, lib. IV, cap. XIII. Nec movent, quæ de ἐτυμολογίᾳ vocabuli *caro*, & *carnifex*, adducunt. Nam (quemadmodum ibidem docuimus) *carnifex* dicitur, quia *carnem faciat*, hoc est, *conficiat*, sive *interficiat*. Quippe ut Græcis ῥέζειν, ita apud Latinos *facere*, non tantùm θύειν notat, sed etiam *occidere*; quæ significatio remansit in compositis, *conficere*, & *interficere*: *Caro* autem non à *carendo* est, sed κατὰ μετάθεσιν à κρέας, quod idem ac κρέας, Hesychio teste. Vel est *caro* à κρέας. Nam fere Latini ρ trajiciunt, ut, cum ab ἅρπαξ dicunt *rapax*; à περσεφόνη, *Proserpina*, à στορνύω, *sterno*; suntque alia id genus multa, quorum quædam adduximus in voce *cancer*. A *carne* forte dicta Dea *Carna*. Nam ut inter alia scribit Macrobius, lib. I Sat. cap. XII: *Hanc Deam vitalibus humanis præesse credunt. ab ea petitur, ut jecinora & corda, quæque sunt intrinsecus viscera, salva conservet.* Aliis verisimilius fit, *Carnea* factum esse ex *Cardea*, hoc ex *Cardinea*. Sane *Cardeam cardini* præesse scribit Augustinus, extremo cap. VIII, lib. IV. Diximus hac de re quoque in *Cardo*. Ædiles, qui *carni* præessent, dicti *carnales*, ut ex Varrone Nonius docet: etsi apud eum corrupte

rupte *sedules* pro, *carnales*. Vide Turnebum, lib. XXIX, cap. XXI.

CARPENTUM constat esse vehiculi genus: sed non æque constat, quale sit. Cæsar Scaliger, Animadversionum in Historiam Theophrasti lib. V, cap. VIII, esse currum cum sella duos capiente, ac Græcis dici δίφρον, quasi διφόρον, quia duos ferat. Nomen est à *Carmenta*, Evandri matre, quasi *carmentum*, ut conjectat Ovidius, I Fast.

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant.
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.

At Isidorus, lib. XX, cap. XI. *Carpentum*, inquit, *pompaticum vehiculi genus est, quasi carrum pompaticum*. Censet igitur conflatum esse ex *carrus*, & *pompa*. Nempe quia vehiculum esset honoratorum. Suspicari etiam liceat, esse à Græco καρπάλιμος, id est, *celer*: quia hoc καρπαλίμως veherentur: vel à *carpino* arbore, ex cujus ligno fieret. Sed profectò nihil horum placet. Potius sit à *carpendo*, *carpentum*, sive qua notione dicimus *carpere iter*: sive potius quia *carpere* est *scindere*: quia ex scissis fieret lignis. A qua significatione Gallis hodie *charpentier* dicitur faber lignarius, quia ligna *carpit*, hoc est, cædit. [à *carrus carimentum*, aut à καραβάτιν, unde & *grabatum*.

CARPO, fortè à κάρφω, Homerus, vers. CCCXCVIII, Odyss. ν.

Κάρψω μὲν χρόα καλὸν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι.

Ubi vertere possis, *Carpam pulcram cutem in flexilibus, atque*, ut Horatius loquitur, *cereis membris*. Simili metaphorâ transferas, *deflorescere faciam*. Eustathius interpretatur ξηρᾶναι καὶ συστεῖλαι, *arefacere, & contrahere*. Vel *carpo* (quod magis placet) ejusdem, ut significationis, sic originis erit, ac Græcum καρπόομαι, vel καρπίζω, nempe à καρπὸς, quod cum *juncturam manus*, tum *fructum* significat, qui propriè καρπίζεται, hoc est, *carpitur*, sive *decerpitur*. καρπὸς verò (ut quidem Scaliger scribit, ad lib. I Theophrast. de caussis plant. cap. XXVI.) erit à κείρειν, sive ἀποκείρειν. Nam ab ἀπόκαρπος, transpositis litteris, καρπὸν putat fieri; nempe non à substantia, sed ab eventu. Becmannus monet, non multum abludere à [Hebrew], id est, *carpsit*. A *carpendo carptores* dicuntur, qui in conviviis cibos scindentes carpentesque præministrant. Ita Juvenalis dixit, *carptores*, *archimagiri*. Iidem & vocati *structores*, quia eorum, ut Maro loquitur, *cura penum struere*. Vide sis, quæ de horum munere scribit Lipsius, lib. II Saturn. cap. II, & Fulvius Ursinus, Appendice de Triclinio. Vide & *Struo*.

CARRUCA, vehiculi genus apud Spartianum, Vopiscum, & alios. Onomast. vetus: *Carruca*, μονότροχος. Puto esse à *carrus*: vel, ut *carrus* à *currus*, ita *carruca*, quasi *curruca*. Honoratorum erat. Leg. unica. Cod. de honoratis vehiculis: *Omnes honorati, seu civilium, seu militarium dignitatum, vehicula dignitatis sua, hoc est, carrucis, intra urbem utantur*. Alexander Senatoribus permisit, ut *argentatas* haberent *carrucas*: quemadmodum auctor Spartianus in ejus vita. Hinc *carrucarius*, etiam apud Græcos. Glossæ Cyrilli: Καρουχάριος, *mulocisiarius*, *caruchariu*s. Additur, καρούχιον, *rheda*. Imò apud Hesychium etiam καροῦχα legas. Nempe ea à Latinis Græci acceperunt. A καρούχιον autem, quod diminutivam formam habet, *carrocium* legas apud Godefridum Monachum, in Annalibus, & juniorum alios.

CARRUS, κατ᾽ ἀντιστοιχον est à *currus*. Id verisimilius, quàm ut sic dicatur *à cardine rotarum*, quòd Isidorus tradit, lib. XX, c. XII, *Carris* se vallare exercitus solet. Sisenna, Hist. lib. IV. *Impedimenta collocant omnia, construunt carros, & sarraca crebra disponunt*. Carros plaustraque in orbem disposita, ut pro vallo essent, *carraginem* dixere ævo posteriori. Vopiscus in Aureliano: *Quærere præterea ubi carrago sit hostium, & verè scire, quanti qualesque sint*. Usus & Ammianus, lib. XXXI. & Trebellius Pollio, loco non uno. Græcis junioribus dicitur καραγὸς, quod ex *carrago* corruptum. Leo imperator in Tacticis: Καραγὸς λέγεται ὁ διὰ τῶν ἁμαξῶν, καὶ τριβόλων, καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν γινόμενος περιορισμὸς εἰς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ. Observavit & Meursius in Lexico, & Auctarii Philologici cap. XVI. Item Wouwerus ad Ammiani lib. XXXI.

CARTIBULUM, quid sit, & unde dicatur, explicat his verbis Varro in IV de L.L. *Altera vinaria mensa erat lapidea quadrata oblonga, una columella; vocabatur cartibulum. Hæc in ædibus ad compluvium apud multos, me puero, ponebatur: & in ea, & cum ea, ænea vasa. à gerendo Gertibulum. unde Cartibulum post dictum*. In Isidori Glossis corruptè est, *castipulum*, *mensa quadrata*.

CARTILAGO, à *caritum*, κατὰ συγκοπήν. Ita Isidorus, l. XI: *Cartilagines, ossa mollia & sine medulla, quod genus auricula; & narium discrimen & costarum extremitates habent, sive opercula ossium, quæ moventur. Et dictæ cartilagines, quod levi attritu carent dolore, dum flectuntur*. Sed cum *cartilago* mediæ sit naturæ inter carnem & ossa, satius sit deducere à diminutivis vocis *caro*, unde *caruncula*, ut ab antiquo nominativo *carnis* esset *carnicula*: teste Prisciano in sexto. A *caruncula*go vel *carniculago* fit *cartilago*, mutatione literæ, & syncope qualis in *imago*, quod ex *imitago* ab *imitor*. Vel simpliciter à *carne* fit *carnilago*, hinc *cartilago*. ut *lago* sit vocis productio. [χόνδρος, κάρτος, κάρτυλος, *quoniam in eo est robur ossium*.]

CARUS, & *caritas*, etiam tum sine aspiratione legas in vett. lapp. & libb., cùm significat φιλητὸν, seu ἀγαπητόν· quemadmodum in orthographiâ probavit *Aldus*. Vulgò tamen hac significatione *charum* scribunt, idque, ut aiunt, διὰ χαρακτῆρα. Ego veteres sequi malim. Sed etymon quoque scripturæ vulgari favere aiunt. Nam esse à χάρις seu χαρίεις. Sanè in centuria epistolarum Philologicarum, à Goldasto edita, exstat epistola Petri Schotti ad Rodolphum Agricolam, qua quærit, *charitas* Latinumne sit, an Græcum; & si Græcum, qua deductione ἀπὸ τοῦ χάριτος deducatur. Sunt & alii, quibus hoc etymon inprimis placuerit. Sed nihil eo incertius. Magis verisimile fit, *carus* propriè notare *pretiosum*, ac μεταληπτικῶς significare *dilectum*. Nam quæ πολύτιμα, eadem ἀγαπητὰ esse solent. Quod si est, omnino *carus* scribi debeat, seu vili opponatur, seu notet amicum dilectumque. Sed unde *carus* pro pretioso? Num à *carendo*, quod Perottus ait? Sanè deficiente annonâ, *carent* homines, atque ibi tum illa *cara*: ut & Scaliger scribit, cap. XXII libb. de causis L.L. Sed longè magis placet, *careo* truncatum esse ab Hebræo יקר, sive potius Chaldæo יקר: utrumque notat *pretiosum*, sive *carum esse*.

CARYATIDES erant statuæ muliebres in columnis, quarum Plinius quoque meminit, lib. XXXVI, cap. V. Nominis rationem his verbis aperit Vitruvius, lib. I, cap. I: *Carya, civitas Peloponnesi, cum Persis hostibus contra Græciam consensit. Postea Græci per victoriam gloriose bello liberati communi consilio Caryatibus bellum indixerunt. Itaque oppido capto, viris interfectis, civitate deletâ, matronas eorum in servitutem abduxerunt. Nec sunt passi stolas, neque ornatus matronales, deponere, uti non uno triumpho ducerentur: sed æterno servitutis exemplo gravi contumelia pressæ pœnas pendere viderentur pro civitate. Ideo qui tunc architecti fuerunt ædificiis publicis designaverunt earum imagines oneri ferendo collocatas, ut etiam posteris nota pœna peccati Caryatium memoriæ traderetur*. Hæc Vitruvius; cui adstipulantur Pausanias, Athenæus, alii. Philander, ad superiorem Vitruvii locum, ait, & alteram esse originationem, quam legere sit apud Lactantium. Eadem quoque sententia Baptistæ Pii, Annot. post. cap. CXX. Respicit autem uterque, quæ notavit is Scholiastes ad istoc Statii, IV Thebaidos:

Plaudentique habiles Caryæ resonare Dianæ.

Ubi sic scribit: *Templum in Laconia Dianæ sacrum, quod etiam Caryatium nominatum est, ex hac caussa: Quum luderent virgines, minitante ruina, omnis chorus in arborem nucis fugit, & in ramo ejus pependit, quam nucem Græci caryan vocant*. Sed (quod Egnatius, ac Philander, non viderunt) loquitur Statius, ejusque Scholiastes, de *Carya* Laconica, quæ tantum templum erat Dianæ: quemadmodum de hac quoque capiendum, cùm in Messeniacis Pausaniæ legimus, quomodo sub Aristomene, virgines Laconicæ, *Caryatidi* Dianæ choros agitantes captæ sint. Quodque Dalecampius non satis perspexit, ad hanc pertinet illud Plinii, lib. XXXVI, cap. V: *Romæ Praxitelis opera sunt, quas Thyades vocant, & Caryatidas*. At præterea est & *Carya*, δῆμος Τεγεάτις, in Arcadia, ut Pausanias docet. Atque hanc Vitruvius intelligit, ut

argu-

argumento est, quod ait, eam tantæ fuisse potentiæ, ut Græcorum in se bellum concitârit. Sed & Phoroneo, finitimo regi, bellum intulisse testatur Eusebius, juxta certissimam emendationem Jos. Scal., apud quem plura de utraque *Carya* legere potes in animadvers. Eusebianis.

Caryophyllum, καρυόφυλλον, à κάρυον, & φύλλον, planum est venire: q. d. *nucis folium*. Si tamen rem spectes, neque ejus habet naturam, neque formam. Nam, ut auctor est Paulus, flos est arboris Indicæ festucaceus, in clavi modum capitatus: unde & Germani *nagelin*, *clavos*, vocant; & Belgæ similiter *geroflenagel*, q. d. *caryophylleus clavus*. Quamobrem non desunt, qui Græcanicam *caryophylli* vocem corruptam suspicentur. A *caryophyllis* nomen accepit *flos caryophylleus*, quia radix ejus *caryophyllorum* odorem verno tempore spirat. Germani vocant *nagelblumen*; Belgæ, *giroffel-bloemen*, & *groffels-bloemen*; Itali, *garofoli*; Galli, *Oeillets*, unde & hodie quidam, *ocellos*, *ocellos Damascenos*, ac *ocellos Barbaricos* appellant. Quidam, veterum *betonicam*, aut *Cantabricam*, esse censent. Sed plurimum ab utraque discrepat. Quare Ruellio & Dodonæo subscribo, qui florem, quem *caryophylleum* vocamus, veteribus ignotum fuisse existimat. Nec enim, si scissent, verisimile est, fuisse neglecturos, cùm facilè inter flores primas teneat post rosam.

Caryota *palmula* Varroni est, quæ καρυωτὸς φοῖνιξ Aëtio dicitur, lib. XI, cap. XXX; Plinio epist. VII, lib. I, ἁπλῶς dicitur *caryota*: uti & Plinio Veronensi, cum alibi, tum lib. XV, cap. XXVIII, cùm ait: *Carne palmæ placent, crusta Thebaica, succo uva & Caryota*: Ubi communem *palmam*, ἁπλῶς vocat *palmam*: iis addit duo *palmarum* genera, *caryotam*, & *Thebaicam*. Unde videmus, etsi Plinius alibi dicat, undequinquaginta fuisse *palmarum* genera, tamen in his *caryotam*, & *Thebaicam*, maxime memorari. *Caryota* nomen à κάρα, id est, *caput*; vel καρόω, id est, *soporo*, *capiti gravedinem concilio*. Unde καρωτικὰ Medicis dicuntur, quæ soporem aut capitis gravedinem adferunt: uti mandragora, Dioscoride & Plinio testibus: item nux juglans, quæ inde κάρυα Græcis appellatur, ut dicemus in *nux*. *Caryotidum*, quod diximus, etymon adfert Plinius, lib. XIII, cap. III. *Ab his*, inquit, *caryotæ maximè celebrantur, & cibo quidem, sed & succo uberrimæ. Ex quibus præcipua vina Oriens, inqua capiti; unde pomo nomen.* Alii tamen non à καρόω, vel κάρα, dici putant; sed à κάρυον, quasi *nucales*. Quod magis placet. Nec enim *palmulæ* omnes, *caryotæ*, sed majores quæ formam haberent amplæ nucis, & refertæ essent succo. Isidorus, lib. XVII, cap. VII: *Fructus palmæ dactyli, à digitorum similitudine nominati sunt: quorum etiam nomina variantur. Nam alii appellantur palmulæ, similes myrobalani. Alii Thebaici, qui & Nicolai. Alii nucales, quos Græci caryotas vocant.* Sic locus is legendus. Meminit & *caryotarum* Martialis, lib. VIII, ep. XXXIII:

Hoc linitur sputo Jani caryota Kalendis.

Et in Xeniis:

Aurea porrigitur Jani caryota Kalendis.

Caryotam appellat *auream*, quia quæ Kalendis Januariis dono mittebatur, hæc aureis tunicis sive bracteis involvebatur, prout & hodie istiusmodi tunicis operiri in nuptiis solent pleraque opera è sacchavo confecta. Nisi respexerit *caryotam* Babylonicam: cujus color aureus. Nam electri iis colorem, qui aureus est, tribuit Xenophon, lib. II, de electione Cyri: ἡ ὄψις ἠλέκτρῳ οὐδὲν διέφερε· *Adspectu nihil ab electro differebant.* Et Diodorus quoque Siculus quasdam *caryotas* vocat μηλίνας, sive *luteas*. Ac Galenus meminit χρυσοβαλάνων. Pro *Caryota*, & Καρυῶτις dicitur: ut apud Dioscoridem, lib. I extremo, cap. CXLIX: μάλιστα δὲ αἱ καρυώτιδες ἐσθιόμεναι ἀρτηριῶν τραχύτητας ἰῶνται. *Maximè autem caryotides comestæ faucium medentur asperitati.* Similiter apud Papinium legas, lib. I Silv. Carm. ult.:

—— *Et latente palmâ Prægnantes caryotides cadebant.*

Et Martial. lib. XI, ep. XXXII:

Et notas caryotidas theatris.

Quibus locis uterque poëta indicat, *caryotas* inter missilia populo spargi solere.

Casa ab Isidoro in Glossis *tugurium* exponitur. Glossæ Philoxeni similiter interpretantur καλύβιον. Quod ad etymon, Festo est à *cavatione*, nempe quod antiquitus, ut Naso ait, *domus antra fuerunt.* Perotto est à *caso*, frequentativo verbi *cado*, quod *casæ* facilè cadant. Aliis à καίω, quod erit à καίω, hoc est, *uro*, *cremo*: ut propriè sic dicatur, quòd in ea ignis strui possit. Sed omnino, ut à tegendo, *tugurium*; ut καλύβη παρὰ τὸ καλύπτειν· sic *casa* à כסה, *casa*, quod est *tegere*. A qua origine etiam videtur esse κασῆς, pro *lacerna*, sive *chlamyde*, *equestri*, quomodo usus Xenophon, lib. VIII Κύρου παιδ. Nempe qua ratione à *tegendo* dixere *togam*: ea *chlamydi* quoque ab Orientis voce, quæ *tegere* notet, nomen impositum sit. Quod eo verisimilius, quia κασῆς, pro *lacerna*, nemo veterum dixerit præter Xenophontem in Persicis: ut videri possit vox esse ab Oriente accepta. Græcis vero κασῆς, vel κασὸς sumebatur, pro *tapetis*, aut *coactilibus*. Hesychius: Κασῆς, ἀμφιτάπης, ἢ πιλωτά. Arcadius Grammaticus: Κασῆς τὸ πιλωτὸν ἱμάτιον περισπᾶται. Fortasse & *lacerna equestris*, de qua Xenophon, fuerit opus πιλωτόν, sive *coactile*. Utcunque hoc est, videmus, quomodo ut à *tegendo* Latini, tum ædificii partem, tum vestis genus, *tectum* dicebant; qua de re in *Tego* dicimus: ita à *tegendo* & vestem κασῆς, vel κασὸν, & domum etiam *casam* esse nuncupatam. Quod eandem esse originem utriusque vocis ostendit. Isidori etiam ætate ὑπερεβολικῶς *casulam* dixere, non tantum pro *parva casa*, sive *tuguriolo*, sed etiam pro *cucullatæ vestis genere*. Unde vetus vocabularium: *Casula etiam dicitur vulgo planeta presbyterorum, quòd instar parvæ casæ totum hominem tegit.* A *casa* pro *tugurio* est *casarius*, καλυβίτης, ut exponitur in Gloss. vett. Sic *casaria* Festo, quæ *casam* custodit.

Cascum est *antiquum*, ut interpretatur Festus Pompeius. Legas apud Varronem, lib. IX de L. L. Sed plenius de eodem, lib. VI, his verbis: *In carmine priami apud Accium, quod est,*

Veteres, ô Camenæ, cascas res volo profarier
Et Priamum. ——

Cascum significat vetus. ejus origo Sabina, quæ usque radices in Oscam linguam egit. Cascum vetus esse significat Ennius, cùm ait,

Quam primum casci populi genuere Latini.

Eo magis Manilius, quod ait:

Cascum cascam duxisse, non mirabile 'st,
Quoniam Caron (id est, Charon) *eas sanciebat nuptias.*

Item ostendit Pompouis epigrammation:

Ridiculum est, cum te Cascam tua dicit amica,
Fili Petroni, sesquisenex puerum.
Dic tu pusam illam: sic fiet mutuo muli.
Nam verè pusus tu, tua amica senex.

Item ostendit, quod oppidum vocatur Casinum. Hoc enim à Sabinis orti Samnites tenuerunt, & nunc nostri: unde & Cascinum, forum vetus. Item significant in Atellanis aliquot pappum senem, quod Osci Casnar appellant. Hæc Varro, cujus verba adduxi, prout ea restituit Jos. Scaliger. Quod autem Varro ait, *priscos* illos *Latinos*, qui fuere ante conditam Romam, *cascos* ab Ennio appellari, idem etiam legas apud Cic., I Tuscul. quæst. & Hieronymum, ad Niceam. *Casnarem* verò Oscorum linguâ *senem* dici, præter Varronem scribit Festus. Eo usum Labienum, seu is Cornelius Gallus fuit, auctor est Fabius, lib. I, cap. V. Eidem quoque Scaligero, & Hadriano Junio, assentio, cum sic apud Nonium legunt. *Casnares, senes.* Varro, Sexagesimo: *Vix ecfatus erat, cùm, more majorum, ultro Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant.* Patet alludi ad senes *depontanos*, qui LX annos nati dejiciebantur de ponte; unde & satyræ inscriptio, *Sexagesimus.* Ac putabat Palmerius, similiter apud eundem Nonium restituendum illud Turpilii, Epiclero: *Te quidam omnium jam pater copem casnarem facit.* Ut nempe & hic *casnar* non ad ætatem referatur, sed munerum honorumque privationem. Sed tandem ad etymon utriusque vocis accedamus. Id docuit nos Scaliger in Conjectaneis. Vult autem, & *cascum*, & *casnar*, esse ab Osca voce *casm*, significante παλαιόν· unde & *caseum* hinc deducere non dubitat, ut propriè sit lac vetustate coactum ac concretum. Item *caries*, ut prius fuerit *casies*: de quo seorsum dicemus. Oscum *casm*, fit à Chaldæo קש, id est, *senescere*,

ſcere, unde שׁשׁ, *ſenex*. Arabibus שׁיך, *ſenex*. Hæc veriſimiliora mihi videntur, quàm quod doctiſſimus Maſius in Joſ. cap. XI annotavit, antiquos, à *cadendo*, dictos *caſcos*, exemplo Hebræorum, quibus *caſci* vocabantur נפלים, *nephilim*, quod itidem eſt à *cadendo*.

CASEUS, à *coago*, hoc eſt, *cogo*, *premo*, ſive quia coagulo prematur, ſive quia prematur manu; quod etiam fit, ne ſit nimis laxus ac fiſtuloſus. [*carere* eſt κείρειν, κειρᾶν idem quod Germanis *Karen* vel *Keernen*. unde ſimiliter *Kaes*.] Suetonius in Auguſt. cap. LXXVI: *Et caſeum bubulum, manu preſſum, maximè appetebat.* Et Columella, lib. VII, cap. VIII: *Illa verò nobiliſſima eſt ratio faciendi caſei, quem dicimus manu preſſum.* Itaque Maro *caſeum* ſic περιφράζει, Eclog. I:

—— Et preſſi copia lactis.

Non ineptè igitur Varro, lib. IV de L. L: *Caſeus à coacto lacte, ut coaxeus dictus.* Et lib. V: *Sic è lacte coacto caſeus nominatus: ſic ex hominibus concio dicta, &c.* Sed apud Feſtum, ſive Paullum, legas, *caſeum* dici à *coëundo*. Iſidorus, lib. XX, cap. II, à *carendo*. *Caſeus*, inquit, *vocatur, quòd careat ſero, quaſi carenus. Nam ſerum ei omne deducitur, ut ponderibus arguatur.* Julius Scaliger, cap. XXXIV de cauſis L. L., à *caſa* dici cenſet, quia nempe ibi fiat. Joſ. Scaliger in Conject. ait, eſſe ab Oſcâ voce *caſus*, pro παλαιός, unde *caſcus*, & *caſnar*. Ita *caſeus* propriè erit lac vetuſtate coactum, concretumque. Ego quoque ab Oſcis eſſe facile credo. Sed *caſus* dixiſſe pro *antiquo*, ut certiſſimum adſeverare minimè auſim. Utcumque eſt, habuere, vel vocem *caſus*, vel ſimilem, quæ veniret à Chaldæo שׁב, id eſt, *ſeneſcere*. A *caſeus* eſt *caſeatum*, τυρωτὸν, ut exponitur in excerptis ex vett. Gloſſ. ab H. Steph. editis. item *caſearia* taberna, quomodo Ariſto apud Ulpianum vocat, non eam, ubi *caſei* venduntur, ut putavit Accurſius; ſed, uti Briſſonius, lib. III Select. Antiquitatum, ſcripſit, ubi fumo, ex culmis aut malignis ac viridibus lignis facto, caſei ſiccabantur ac colorabantur. Nam hanc in pleriſque Italiæ locis conſuetudinem obtinuiſſe, docebant Columella, lib. VII, cap. VIII: & Plin. lib. II, cap. XLII. Ac pertinet eodem illud Martialis, in Xeniis:

Non quemcunque locum, nec fumum caſeus omnem,
Sed Velabrenſem qui bibit, ille ſapit.

Columella, lib. II, cap. XV, *caſeale* vocat: ut quidem in vett. libris legitur, approbante etiam Scaligero. Quidam repoſuere *caſale*, ac latrinam interpretantur, ut ſit ἀπὸ χέζειν. Sed errant.

CASIÆ vocabulum Latinis duplicem habet ſignificationem: quæ cauſſa eſt, cur ſubinde eæ confundantur à veteribus ipſis. Interdum eſt genus herbæ apibus gratiſſimæ: ut Maroni, in Bucolicis & Georg.: Eam Servius ait à Græcis etiam κασίαν vocari. Sed fallitur. Debuiſſet dicere κνέωρον, vel θυμελαίαν. Priori modo vocat Theophraſtus: altero Dioſcorides. Nomen *caſiæ* eſt, vel quia apum cauſſa juxta *caſas* ſeratur: vel potius, quia alteram *caſiam*, de qua deinceps dicam, odore referat. Nam præterea *caſia* eſt frutex aromaticus, in Æthiopia & Arabia creſcens; de eo ſic Plinius, lib. XII, cap. XIX: *Frutex & caſia eſt, juxtaque cinnami campos naſcitur, ſed in montibus, craſſiore ſarmento, tenui cute verius quam cortice, quem, contra atque in cinnamo, levari, & exinaniri, pretium eſt.* At ubi *cinnamum* creſcat, indicant hæc verba Plinii, eopſe cap. *Cinnamomum, idemque cinnamum, naſcitur in Æthiopia Troglodytis connubio permixta.* In Arabia naſci ait Ariſtotel. lib. IX hiſt. animal. cap. XIII. idemque de *caſia* præter alios tradit Dioſcor. lib. I, cap. XII. Eſt vero κασσία, quod Belgæ, Celtæ, Itali, Hiſpanique *canellam*, vel *canelam*, vocant, nempe ὑποκοριστικῶς à vocabulo *canna*, quod caſiæ cortex cannam referat. Κανέλλαν quoque appellat Nicolaus Myrepſus, lib. de antidotis, cap. LXXVII. Spiſſus autem eorum error, qui *cinnamum*, ſeu *cinnamomum*, eundem ac *caſiam* fruticem eſſe putant, cum Plinius loco ante citato aperte diſtinguat. Atque idem facit Theophraſtus, lib. IX, cap. VII. & Dioſcorides, lib. I, cap. XII, & XIII. Etiam Perſius conjungit;

—— Seu ſpirent cinnama Sardum,
Seu ceraſo peccent caſia. ——

Et Martialis:

—— Caſiaque cinnamoque.

Sed ſeculo noſtro id eo minus mirandum, quod Galenus, lib. I, de antidotis, ſcribat, *caſſia* genus, *Zigi* vocatum, uſque adeò æmulari *cinnamomum*, ut eſſent, qui ſuo ævo *cinnamomi* loco venderent. Et ſanè, ſi optimam *caſſiam* eligerent, haut multum (ut Matthiolus quoque cenſet) hac in parte aberrarent, quando Galenus ibidem ait, *caſſiam* ſæpenumero in *cinnamomum* tranſmutari: ſeſeque conſpexiſſe & *cinnamomi* ſurculos *caſſia* perſimiles, & *caſſia* ramulos planè *cinnamomum* referentes. Quare arbitratur idem, pro qualibet *cinnamomi* parte in componendis medicamentis duas electæ *caſſia* adhiberi poſſe. Nec ignoravit hoc Iſidorus, cujus hæc verba, lib. XVII, cap. VIII: *Caſia naſcitur in Arabia: virga robuſti corticis, & purpureis foliis, ut piperis. Eſt autem virtutis cinnamomi ſimilis, ſed potentiâ inferior, unde pro cinnamomi vice duplex ejus pondus in medicamentis admiſcetur.* Frutex hic κασία etiam Græcis vocatur, ut dixi; pro quo in multis codd. legas, κασσία. Sed κασία non modo eſt apud Galenum, uti & Heſychium, in κασιοδέρ@, ac Etymologum, qui κασίαν dici ait, παρὰ τὸ καίειν τὸ κοσμῆσαι, quaſi κοσμοῦσα διὰ τῆς εὐοσμίας τὰς αἰσθήσεις· hoc eſt, *ornantem & reficientem ſenſus odoris bonitate.* Sed, ut rem, ita vocem quoque, barbaris deberi puto. Phœnicibus nempe, quorum lingua eadem ac Hebræorum. His autem *caſia* vocatur קציעה, quod legas Pſalm. XL. v. IX. quamquam aliqui *coſtum* interpretentur. Sed *caſiæ* malim, vel ob ſummam literarum ſonique affinitatem. Eſt vero Hebræum illud à קצע, *abradere*, *decorticare*: quia frutex is cortice inprimis commendetur. Garzias ait, deteriorem *caſia* ſpeciem in Malavar dici *cau manis*: id eſt, *dulce lignum*. Atque hoc quoque oſtendat, *caſiæ* nomen deberi Orienti. *Cinnamomum* vero, ſeu κιννάμωμον, non, ut aliqui putant, productione factum ex κίνναμον, ſed ex κίνναμον, & ἄμωμον, conflatum eſt. Scio, hodie κίνναμον non legi apud Græcos: ſed utuntur Statius, & alii: quos à Græcis illud accepiſſe, indicat vox κινναμολόγ@, avis nomen ſic dictæ, quia συλλέγει τὸ κίνναμον. Plinius, lib. IX, cap. XIII: *In Arabiâ cinnamologus avis appellatur: cinnami ſurculis nidificat. Plumbatis eos ſagittis decutiunt indigenæ, mercis gratia.* Apud Ariſtotelem tamen, lib. IX hiſt. animal. cap. XIII. unde hæc deſumſit Plinius, non κινναμολόγ@, ſed κιννάμωμ@, vocatur: ac ſimiliter appellat Philes, in his iambis:

Ὄρνις δ' ὁ κιννάμωμ@ ὠνομασμένη
Τὸ κιννάμωμον εὗρεν ἀγνοούμενον.

Sed nihil prohibet, quo minus & *cinnamologus* (pro quo *cinnamolgus* eſt in MSS.) & *cinnamomus* etiam dicatur. Hoc utut eſt, κίνναμον prius fuit, quam κιννάμωμον, quando Hebræis ſimiliter dicitur קנמן, ut videre eſt, Prov. VII, v. XVII. & Exod. XXX, v. XXIII. Rabbi David ſenſit, vulgò dici *lignum aloes*. Sed fallitur.

CASSIS, pro *galea*, eſt à Tuſcis, ac dici videtur quaſi *caraſſis*, à κάρα, id eſt, *caput*. Iſidorus, lib. XVIII, cap. XIV: *Caſſidem à Tuſcis nominatam dicunt: Illi enim galeam caſſim nominant. credo à capite.* [à καίω, δίειμι, unde κασσὶς τὸ πολύτιον ἱμάτιον. Arcad. Vide quoque Pollucem, pag. 341.] Pro *caſſis* dicitur quoque *caſſida*, ut pro *lampas*, *lampada*; pro *hebdomas*, *hebdomada*; pro *Narbon*, *Narbona*; pro *Ancon*, *Ancona*. *Caſſida* dici oſtendit Propertius:

Aurea cui poſtquam nudavit caſſida frontem.

Et Maro:

—— Aurea vati
Caſſida. ——

Quibus locis idem comprobat Soſipater, lib. I. Apud Feſtum, ſive Paullum, legas; *Caſſilam antiqui pro caſſide ponebant.* Ita & MSS: Sed *caſſidam* legendum puto. Etſi non ignoro, ſæpe *D* & *L* commutari. Priſcianus, lib. VI, ait, *caſſida* eſſe accuſativum Græcum: Maronem vero eo uſum pro recto. Addit &, Probum in Catholicis oſtendiſſe, nomen hoc eſſe Græcum. Quæ non ſatis intelligo. *Caſſis* pro *reti* Servio eſt ab Hebræo קש, hoc eſt, *irretire*, *illaqueare*: vel, κατ' ἀφαίρεσιν, à קשר, *rete tendere*. Verius hoc, quàm quod veteres tradunt, eſſe à *caſſus*: qua de re in *careo* diximus. A *caſſe*, pro *reti*, eſt *caſſiculum*. Feſtus. *Caſſiculum, reticulum, à caſſibus per diminutionem dictum.* Gloſſæ Iſidori: *Caſſiculum, retejaculum.* ab eodem *Incaſſum* deducunt. Sed de eo in *Careo* dictum.

CASTA-

Castanea, à Græco κάστανον. Sed hoc unde sit, porrò videndum. Isidorus quidem, lib. xvii, cap. vii, sic scribit: *Castaneam Latini à Græco appellant vocabulo. Hanc enim Græci κάστανον vocant, propter quod fructus ejus gemini in modum testiculorum intra folliculum reconditi sunt, qui dum ejiciuntur, quasi castrantur.* Sed Græcum κάστανον a Latino *castro* venire nequit. At est à *Castana*, seu *Castanea*, Thessaliæ urbe, circa Peneum, ubi magnus earum proventus. Hinc Nicander in Alexipharmacis:

Δυσλεπέος καρύοιο, τὸ Καστανὶς ἔτρεφεν αἶα.

Casteria aliud sunt, quàm *castoria*. [κασςήρια vel κασςόρια apud Hesychium pro κατωςήρια.] *Castoria* sunt castoris testiculi, vel unguentum ex iis confectum. At *casteria* propriè in navi, ut docet hic locus Nonii Marcelli: *Casteria locus, ubi, cum navigatio conquiescit, remi & guberuacula conquiescunt.* Plautus, Asinaria, (Act. iii, sc. i.)

Quin pol si reposivi remum, sola ego in casteria,
Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

Turnebus tamen, lib. iv, cap. xiii, censet, *casteria* non esse Latinum, eoque legit *schasteria*, quæ navis pars erat: ut indicant hæc Hesychii verba: Σχαςήρια, ἐρεμητήρια, ἢ μέρος τι ἐν τῇ νηΐ. Ac verisimile est, sic dici à σχάζω, id est, *dimitto, intermitto*, quoniam ibi remi inhibentur. Nam κώπην σχάσαι, quomodo locutus Pindarus, est εἰρεσίαν καταπαύσαι, remigationem intermittere: prout Scholiastes Aristophanis explicat, ad illud in Nubibus, σχασάμενος τὴν ἱππικήν, quod idem Scholiastes interpretatur, καταλύσας τὴν ἱππικὴν, *equorum studium desinens, sive intermittens. Casteria* tamen invenio in antiquissimis, tum Plauti, tum Nonii, codd. Nec multum abit *cisteria*, quod in MSS. Bircheim. se reperisse ait Christ. Colerus. Præterea *casteria* legit Statii interpres, quanquam male (ut in *Portisculus* dicemus) *casteria* cum *portisculo* confundat. Sic enim ille, ad illud vi Theb.:

Et signo de puppe dato posuere parumper
Brachia: ——

Pertica, inquit, *quædam est in navi, quam hortatur remigum tenet, quam si incusserit, remiges non desinunt; si deposuerit, quiescunt à labore. Hanc casteriam Plautus nominavit in Asinariâ.*

Quin pol si reposui remum, sola ego in casteria.

Hæc Lactantius, sive Lutatius. Imò Turnebus ipse, lib. xxix, cap. xxi, *casteria* retinet, ac dici censet, quasi γαςήρια, à *ventre* navis. Ita & legit Jovianus Pontanus, in Actio suo; ubi, ut *castra*, & *castella*, sic *casteria* quoque, à *claudendo* dici admonet. Verba Pontani ponimus in *Castra*. Sed neutrum etymon placet. Non dubium enim, quin *casteria* sit ex σχαςήρια. Nec propterea *schasteria* scribendum. Nam σ sæpe initio perit, si altera sequatur consona. Ut, φαράδδειν, pro σφαραγίζειν: item, à σφάλλω, *fallo*; à σέγω, *tego*.

Castigo, ut ad primam Persii sat. scribit Casaubonus, propriè est, *loris cado*, venitque à κασὸς, quomodo Dores Siculi dicebant pro κεςὸς, quod est *lorum*. Nisi malis dicere, *castigo*, propriè esse, *fuste punio*, quia Hesychius κασὸς interpretatur, *fustis*. Verùm minùs posterius etymon placet, quando idem Grammaticus addit, κασὸς hâc notione propriam esse Athamantum vocem. Venit autem à *castos, castigo*; ut ab *insto, instigo*; à *fustes, fustigo*. Sunt qui *castigo* censeant esse à Latino *castus*, notareque *castum reddo*: imo Perottus compositum putat, dicique quasi *castum ago*. Sed non ad solam *castimoniam* pertinet *castigo*. [est à κασίζω, pro κατασίζω. Nam & σιδὸς & σιγὼν est μαςιγίαι Hesychio.] Glossæ Philox. *Castigat, objurgat*, ἐπιτιμᾷ, ἐπιπλήσσει. Glossæ Cyrilli, Δέρω, τύπτω, *castigo*. Onomasticon vetus, *Castigo*, παιδεύω.

Castor, κάστωρ, quo usus Aristoteles, lib. viii Hist. animal. cap. v, ut *castoria*, καςόρια, seu καςόριον, ὄρχεις τοῦ κάστορος, teste Galeno. In singulari usurpat Lucretius, lib. vi:

Castoreoque gravi mulier sopita recumbit.

Videtur κάστωρ dici, quasi γάστωρ, quia id animal *ventricosum*. Falsò omnino, cum Græca vox sit, à *castrando* dici censent, non Albertus modò, sed etiam Isidorus, imò & Servius ipse, ad illud, i G.:

—— *virosaque Pontus*
Castorea: ——

ubi sic scribit: *Fibri canes sunt Pontici, quorum testes apti sunt medicaminibus, propter quos ubi se requiri senserunt, eos secant. De his Cicero, pro Æmilio Scauro: Redimunt se ea parte corporis, propter quam maximè expetuntur. Juvenalis, Sat. xii:*

—— *Imitatus castora, qui se*
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculorum. ——

Castores autem à castrando dicti sunt. Hæc Servius, quæ omnia prope κατὰ λέξιν describit Isidorus, lib. xii, cap. ii. Imò idem narrant, cùm Strabo, Solinus, Horapollo, Plinius, non uno loco; tum Ælianus, lib. vi Animalium, cap. xxxiv; Ammianus, lib. xvii; Appuleius, lib. i, & v Metamorph. Et è junioribus, Valesius, de sacra historia, cap. iii; Olaus Magnus, lib. xviii, cap. xi. Ac allusit eò Tertullianus, lib. i adversus Marcionem, cap. i: *Quis enim tam castrator carnis castor, quam qui nuptias abstulit?* De eâdem re sic vetus interpres, ad superiorem Juvenalis locum: *Castorem, bebrum dicit, qui cum viderit se obsideri, & non posse evadere, testiculos suos morsu avulsos projicit. Intelligit enim ob hanc rem se capi: quia ad medicinam valde sunt necessarii.* Quibus in verbis notandum obiter, quod *castora* vocet *bebrum*, quomodo & Belgis vocatur *bever*, Gallis *bievre*, Italis & Hispanis *bivaro*: quanquam & aliæ appellationes ejus animalis apud has gentes. Sed has solas posuimus, quia clare è *bebri* voce factæ sunt: quemadmodum & ipsum *bebri* vocabulum, quod posterioribus demum seculis irrepsit, leviculâ mutatione ex *fibri* voce, corruptum est. Nisi fortè magis placet (quod aliquando suspicabar) nomen id esse à *Bebrycis*, Ponti in Asia accolis, juxta Stephanum. Juvenalis, Sat. ii:

Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia civis,
Bebryaci campo spolium affectare palati.

Quem ad locum ita Scholiastes: *Bebryaci, id est, Pontici, unde pelles Bebrinæ. Galba enim Ponticus fuit.* Sanè convenit inter omnes, Pontum fuisse *fibris* nobilem: unde Maro, i G.:

India mittit ebur, molles sua tura Sabæi,
At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea. ——

Ac *fibri* ipsi inde vocati *canes Pontici*: ut superior Servii locus indicat. Pro *bebrina* autem *bebricia* apud Scholiastem legendum censeo. Nam *bebrinus* non tam esset à *bebryce*, quam à *bebro*, id est, *fibro*. Vel verum est, quod dicebam: vel fallitur interpres. Nam non dubium, quin *bebrinæ* pelles sic dicantur à *bebro*, id est, *fibro*. Porrò, quod de testiculis *fibri* referunt suprà laudati scriptores, id refellit Albertus M., & ante eum Plinius, lib. xxxii, cap. iii, ubi sic scribit: *Spectabilis naturæ potentia, quibus & in terris, & in aqua, victus est, sicut & fibris, quos castores vocant, & castorea, testes eorum. Amputari hos ab ipsis, cum capiuntur, negat Sextius, diligentissimus medicinæ. Quin imo parvos esse substrictosque, & adhærentes spinæ, nec adimi sine vita animalis posse.* Idem quoque censet Dioscorides, cujus hæc verba, l. ii, cap. xxvi: Μάταιον δὲ ἱστορεῖται, ὅτι διωκόμενον τὸ ζῶον ἀποτέμνει τοὺς διδύμους, καὶ ῥίπτει· ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἅψασθαι αὐτῶν, προσεστραμμένων ὄντων ὥσπερ ὗς. *Vanum autem est, quod tradunt, animal hoc, quando venatores urgent, testes sibi avellere, atque abjicere. Neque enim id fieri potest, cum substricti sint, ut in sue.* Quibus Plinii & Dioscoridis verbis refellitur sententia Bellonii, lib. i de Aquatilibus, scribentis, in *fibri* anatome nihil tam esse mirandum, quàm quod tam grandes habeat testiculos, ut ad taurinos accedant, inque iis rotundos calculos ovi magnitudine à se conspectos. Nempe pro testiculis (qui gallorum testiculis non sunt majores,) habuit folliculos, juxta inguen, qui ovi gallinacei magnitudinem adæquant. Vide de his Matthiolum in Dioscoridem.

Castra, *casteria*, *castella*, unde dicantur, docere conatus Jovianus Pontanus; cujus hæc verba, in Actio, fol. 139, edit. Ald. *Castra sunt*, inquit, *qui putent à servandâ castitate dicta* (eos inter Isidorus, lib. ix Orig. cap. iii.) *ambitiose sanè, quippe quæ sint à claudendo: claudebantur enim vallo & fossâ. Sic & casteria locus in triremi: sic etiam vallis illa Caudina,*

na, quod sit undique clausa montibus, hodieque ex eo vocatur Caudium. Sic quoque & Castellum quod fossâ claudatur & muris. Erant etiam in aquarum ductibus Castella, quod in iis aqua concluderentur, unde post largius effluerent. At Cæsar Scaliger, lib. I poëtices, cap. XXI, *castra à casis* dicta putat; quia ab antiquis scenæ, sive umbracula militaria, *casæ* appellarentur, [κάσις *lignum*, Hesych. Sed omnino *castrum* est a κάστρωμα pro κατάστρωμα.] A *castris* verò ὑποκοριστικῶς dixere *castellum*, elisâ liquidâ, pro *castrellum*; quomodo à *monstrum*, non *monstrellum* dixere, sed *mostellum*, unde nomen Plauti *Mostellaria*. Hinc milites, qui *castellum* incolunt, *castellani* dicuntur, l. II. de fundis limitrophis, lib. x. C. *Castellum* etiam dixere aquæ publicæ receptaculum, ex quo per omnes viarum anfractus, aqua dividebatur: unde & *dividiculum* vocatum. Festus: *Dividicula antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus à rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit.* Apud Hesychium quoque legas: Κάστελλος, ὄνομα τόπου ἄνω φέροντος ἢ κάτω φέροντος, ἢ μερίζοντος τὸ ὕδωρ. Sic *castelli* voce usus Vitruvius, lib. VIII, cap. VII. Item Plinius, Frontinus, & sæpe apud Jurisconsultos. Ex quibus discas, quemque ex *castello* fistulis solere aquam ducere in fundum suum. Extant hodieque Romæ *castellorum* ejusmodi semidirutorum vestigia. *Casteria*, non à *claudendo* dicta, quod Pontanus in superiori loco autumat, sed a χάσκω, quasi *gasteria*. Nisi potius *schasteria* legendum, apud Plautum. Vide quæ hac de re dicimus in *Castor*.

CASTRARE, ἐκτέμνειν· *castratus*, εὐνοῦχος, ὁ ἐκτομίας *castrator*, εὐνουχιστής ut est in Glossis Cyrilli. Glossæ Philox. *Castratus*, ὁ ἐκτετμημένος. *Castrare* planè dici censeo à *castus*: quia *castrando* vis libidinis extinguitur. Alii tamen dici putant, quasi *castorare*, ut κυρίως sit, *castorem*, sive *fibrum* imitari, qui ipse sibi testiculos creditur amputare: qua de re in *Castor* satis dictum. [à στερεῖν est στεῖρος, & inde κατεστειρᾶν & καστρᾶν.]

CASTULA, ex eo nomen accepit, quod eâ consuleretur pudori & castitati. Est enim ὑποκοριστικὸν a *casta*. [κάστελλα id est κατάστελλα.] Breve palliolum erat, Nonio teste: qui hunc Varronis locum adducit è libro primo de vita populi Rom.: *Castula est palliolum præcinctus, quo nudæ infra papillas præcinguntur, quo mulieres nunc, & eo magis utuntur, postquam subuculis desierunt.*

CASTUS, à Nonio exponitur, *sine libidinis & turpitudinis nota*. Glossæ Philoxeni interpretantur ἁγνεία. *castitas*: pro quo & dicitur *castimonia*, & *castitudo*, quo usus Accius, Phœnissis. De etymo sic Isidorus, lib. x: *Castus primum à castratione nuncupatus. Postea placuit veteribus sic nuncupari, qui perpetuam libidinis abstinentiam pollicebantur.* Similiter Perottus. Sed *castro* potius est à *castus*, ut superius dictum. Itaque alii volunt, esse à *cestus*, sive κεστός. Id Veneris cingulum est, quo in honestis utitur nuptiis: unde nuptiæ honestati repugnantes dicuntur *incesta*. Hanc enim *incesti* ἐτυμολογίαν ponunt Lutatius & alii. Festus Pompeius vult, *incestum*, esse ex Græco ἀνίηκεστον. Sed profectò simplicius veriusque est, ut *incestus*, sit à *castus*, uti à *factus*, *infectus*. Docet id clarè ἀντίθεσις ista in illis Phædræ verbis apud Senecam, Hippolyto, Act. IV, sc. I:

—— Morere, si casta es, viro;
Si incesta, amori. ——

Et mox:

Juvenisque castus crimine incesta jacet.

Ubi *casto* ἁπλῶς opponitur *incestus*. Sanè *incestum* poni pro quovis illicito concubitu, satis arguit, quòd apud eundem Senecam, in Herc. Fur. *vers.* ∞ CLVII, *incestus* vocatur Jovis cum Alcmena congressus. Itaque *castus* censeo esse à κάζω, quod significat, κοσμέω, *orno*, *decoro*: nempe ab Chaldæo קשט, quod idem notat. Itaque dicetur *castus*, quasi καστός, id est, *ornatus*, *decorus*. Sanè mirè *castimonia* decorat atque exornat, ut generali nomine meruerit nominari. Porrò quia in sacris ritibus nihil magis requirebatur, quàm ut à Venere abstinerent; inde est, quod, quando accipitur substantivè, idem significat, ac *institutum*, sive ἁγνεία. Sic apud Nonium usurpat Varro, lib. I rerum humanarum: *Nostro ritu sunt facienda civibus, quàm Græco castu.* Ubi *ritus* & *castus* sunt συνώνυμα. Idem Varro: *Et religiones, & castus, id possunt, ut ex periculo eripiant nos.* Sic dicebant, *in casto esse*, pro ἁγνεύειν, ut apud Festum: *Minuuntur populo luctus, cum in casto Cereris constitui.* Ubi, *in casto Cereris esse*, significat ἁγνεύειν Δήμητρι, *Cereri operari*. Usus quoque Tertullianus, de jejun. *Sed bene, quod in nostris xerophagiis blasphemias ingerens, casto Isidis & Cybeles eas adæquas.* [*Castus* à χάζειν, unde χάδος, χαδὸς & χαδοὶ οἱ ἀναπεχωρηκότες.]

CASUS, est à *cadendi* ea notione, qua *evenire* significat. Sed Grammaticis *casus* sunt formæ vocabuli à recto cadentes. De utroque Festus: *Casus dicimus non modò ea, quæ fortuitò hominibus accidunt: sed etiam vocabulorum formas, quæ ut aliam atque aliam cadunt effigiem.* Similiter Græci πτώσεις dicunt. Est vero *casus* universè quivis eventus; sed speciatim, inopinatus, cui humanâ infirmitate resisti nequit: ut, piratarum incursus, incendium, diluvium, servorum fuga, & similes; quales, si verè sunt fortuiti, à nemine præstantur, nisi aliter convenerit.

CATABOLICUS, καταβολικός, à καταβολή, id est, *jactus*, qui ex alto fit deorsum, à καταβάλλω, *dejicio*, *prosterno*. Tertullianus, lib. de anima, cap. XXVIII: *Scimus enim, magos elicere explorandis occultis per catabolicos & paredros & pythonicos spiritus.* Ubi, ut quidem censet Turnebus, lib. XXVI Adv. cap. XXI, per *catabolicos* intelligit infaustos genios, sæpe eum, in quo sunt, prosternentes ac dejicientes per furorem. Sed placet Sig. Gelenii & soceri Fr. Junii sententia, qui pro *per catabolicos* legunt *procatabolicos*. Nam καταβάλλω non tantùm notat *dejicio*, sed & *persolvo*: unde προκαταβάλλω, interdum, *prajicio* est; interdum, *repræsento*, aut, *ante diem solvo*. Posteriori significatione spiritus quidam dicti προκαταβολικοὶ, qui non perpetuò adsunt, sed ex condicto, & quasi devincti pignore, aut, pretio ex parte numerato, repræsentare tenentur sese. Iis addit Tertullianus παρέδρους, qui semper adsunt. Cumque hæc duo genera privatim hominibus inserviant, addit Tertullianus tertio loco *Pythonicos*, qui in commune respondent consultoribus. Ita optimè, meo judicio, locum hunc enucleavit Junius in suis ad gravissimum illum scriptorem notis. Sanè ab eadem notione verbi καταβάλλεσθαι, vel καταβάλλειν, quæ nempe *persolvere*, vel *præstare*, notat, dicti quoque *catabolenses*, quorum mentio est in rubr. C. Theodos. de pistor. & catabol. lib. XIV. Tit. III, & eo ipse Tit. I. IX. Quibusdam placet, sic vocari, quia panes exercitui præstarent. Movet eos, quod in rubrica dicta pistoribus conjungantur. Sed legendum videtur *pictorum*: quibus *catabolenses* rectè jungi ostendit hic locus Cassiodori, lib. III Var. epist. ad Festum: *Atque ideo magnitudini tuæ, præsenti admonitione declaramus, ut marmora, quæ de domo Pincianâ constat esse deposita, ad Ravennatem urbem per catabolenses vestrâ ordinatione dirigantur.* Rectè quoque Brissonius apud eundem legit, lib. IV Var. epist. ad Godiscalcum Saionem: *Et ideo quinquaginta solidorum mulctam, jam non veredarius, sed catabolensis, incurras.* Ubi malè vulgò *catabulensis*, vel *catabulnensis*, legitur.

CATABULUM sive potiùs *catabolum*, locus erat, in quo feræ erudiebantur, sive ad mansuetudinem, sive etiam ad crudelitatem, quam in bestiarios exercerent. Papias: *Catabulum, clausura animalium, ubi desuper aliquid jacitur.* Originem respicit. Nam καταβάλλω, *dejicio*, *deorsum aliquid jacio*. Græcis tamen κατάβολον aliud est. Nempe *navale*, *emporium*: ut Suidas docet. Sed illâ Latinorum notione, quam attulimus, sumitur in Actis Marcelli Papæ & Martyris, per Marcellum Papam conscriptis: *Qui semper contemnens & deridens dicta & præcepta Maxentii, damnatus est in catabolum. Qui dum multis diebus serviret in catabolo orationibus & jejuniis, domino deservire non cessabat. Mense autem nono venerunt clerici ejus omnes, & eruerunt eum noctu de catabolo.* Et paullò post: *His auditis à Maxentio, jussit in eâdem ecclesiâ iterum planeus exterm, ut ibidem animalia catabolis congregata starent, & ipsis B. Marcellus deserviret.* Sed hisce locis pro *catabolum* vitiosè *cathabulum* semper editum est.

CATADROMUS, κατάδρομος, q. d. *decursorium*. De eo non audiendi Accursius, Alexander ab Alexandro, Beroaldus,

dus, Alciatus, Brodæus, Hottomannus: verum Turnebus, Brissonius, Torrentius, Casaubonus, qui rectè docent, *catadromum* fuisse funem ex summo theatro extentum in inferiorem partem, per quem σχοινοβάται, sive *funambuli*, decurrebant; unde & nomen: quâ ratione Græci quoque *δρόμον*, & *σχοινόδρομον*, pro *fune* dicunt. Favet huic interpretationi Suetonius in Nerone, cap. XI: *Notissimus eques Romanus elephanto supersedens per catadromum decucurrit.* Quod Xiphilinus sic expressit: Καὶ ἐλέφας ἀνήχθη εἰς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἁψῖδα, κἀκεῖθεν ἐπὶ σχοινίων κατέδραμεν ἀναβάτην φέρων. *Demissum funem* vocat Maro, Æn. II. *Rectum funem*, Juvenalis, sat. XIV:

An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique solent rectum descendere funem.

Chrysostomus, homil. XVI, in epist. ad Hebræos, vocat id διὰ σχοίνου τεταμένης βαδίζειν. Ac Manuel Palæologus, orat. II, similiter dixit, ὀρχεῖσθαι ἐπὶ σχοίνου τεταμένης. Porrò ex his patet, cur decursum per *catadromum* inter res periculosas reponat Labeo, in l. si servus. L. IV. D. de act. emt. *Si periculosam rem ante venditionem facere solitus est, culpâ tuâ id factum esse videbitur. puta enim eum fuisse servum, qui per catadromum descendere, aut in cloacam demitti, solitus esset.*

CATAMITUS dicitur *puer meritorius*, ut ait Servius, ad illud Ecl. VIII: *Sparge marite nuces. Puerum usurarium* appellat Plautus, Curcul. act. III, sc. I. Cic. Philipp. II generatim *catamitum* dixit pro effeminato aut impudico. *Ergo*, inquit, *ut te catamitum nec opinato cùm ostendisses, præter spem mulier adspiceret, iccirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu, perturbasti.* Dixere autem veteres *catamitum* pro *Ganymedes*: ut testatur Festus, in *Alcedo*, *Alumento*, & *Catamitus*. Sic usurpat Plautus, Menæchmis, act. I, sc. II:

Dic mihi, nunquid tu vidisti, tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

Nam patet hic, *Catamitus* esse proprium. Videntur autem Græci dixisse Γανυμήδης pro Γανυμήδης, à γάνυσθαι, quod idem est ac γανοῦσθαι. Inde fuit prius *Ganamidus*, ac post *Catamitus*, converso *a* in *i*, quomodo a *mane* est *matutinus*: nisi malis esse a *Matuta*. Putat Fungerus, *catamitus* esse ex κατὰ & μισθὸς, hoc est, *merces*. Ut quo *puer meritorius* signetur. Videtur idem voluisse Ulysses quoque Aldrovandus, lib. I ornithologias, pag. XVIII, ubi *Ganymedem* ab officio, quod Jovi præstat, *catamiti* nomine vocari ait. Sane si est à μισθὸς, rectius per *th* scribatur: ut in Onomastico veteri, *catamithus*, πόρνος. Sed vera est origo, quam nos Festus docet: quam etiam amplexus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ac Jos. Scaliger, castigat. in elegiam Pedonis, de obitu Mæcenatis. Quam variæ autem de raptu Ganymedis sententiæ sint, dicere supersedeo. Neque enim est hujus loci. Vide sis, quæ in Chronico Eusebius scripsit, quem secutus Orosius, lib. I cap. XII; tum quæ pag. XCVIII, & IXCI quæ etiam apud Suidam invenias. E recentioribus etiam adi Cælium Rhodig. lib. XV, cap. IX. Paullum Leopardum, lib. IV cap. IV. Meursium, cap. VII libri de funere. qui vult fabulam ex eo ortam, quòd quia olim ante lucem sepelire solent, si adolescens formosus esset mortuus, ἡμέρας ἁρπαγή, *diei raptus*, diceretur: ut scribit Heraclides in allegoriis Homericis, atque etiam comprobatur inscriptione hac arulæ sepulcralis: SOL ME RAPUIT. [tales ab *Aurora* potius rapi dicebantur. Itaque Ἡμέρα potius de Luna accipiendum, est enim *Dianæ* epitheton ἡμέρα. Alterum verò accipiendum de illo, quem *Sol* mensis Martii necarit.] Docet Casaubonus ad Fl. Vopiscum, homines etiam revera ab aquila raptos esse. Sed hæc, ut dixi, alius sunt loci.

CATAPHRACTUS, κατάφρακτος, undique armis munitus, κατάφρακτος ὅπλοις, ut loquitur Plutarchus in Alexandro. A καταφράσσω, *armis munio*. Unde καταφράκτη, *cataphracta*, idest: *lorica*, sive *thorax militaris*, *squamis ferreis consertus*. quomodo aliquoties usus Vegetius, lib. I, cap. XX. Indeque vox etiam translata ad crocodilorum pellem, quam Ammianus *cataphractam tergoris* appellat. Nempe quia τὸ δέρμα αὐτῶν πᾶν φολιδωτόν ἐστι ut ait Diodorus Siculus. Equitum *cataphractorum* meminit Livius, lib. XXXV, non longe à fine: *Equitum innumerabilem vim trajici Hellesponto in Europam: partim loricatos, quos cataphractos vocant: partim sagittis ex equo utentes.* Et lib. XXXVII: *His tria millia equitum loricatorum (cataphractos ipsi appellant) adjunxit.* Quanquam hic in aliis codd. est *peditum loricatorum*: sed improbante Glareano. Porro non equites solum, sed equi etiam, loricâ induebantur. Maro, undecimo Æn.

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam squamis auro conserta tegebat.

Ubi sic Servius: *Cataphractum eum fuisse significat. Cataphracti autem equites dicuntur, qui & ipsi ferro muniti sunt, & equos similiter munitos habent: de quibus Sallustius: Equis paria operimenta erant, quæ linteo ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant.* Paullò post citat idem hoc Sallustii: *Et sequebantur equites cataphracti.* Armatorum equorum meminit & Justinus, lib. XLI: *Munimentum ipsis equisque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore tegebant.* Meminere & Curtius, Ammianus, alii. Nondum tamen in eo Servio adstipulari ausim, quod non alios, quam quorum & equi loricati, *cataphractos* putat appellatos. Neque enim id, puto, reticuisset Livius. *Cataphractorum* in exercitu munus indicat Nazarius in Panegyr. Iidem Lampridio, aliisque ejus ævi scriptoribus, dicti *cataphractarii*, ea nempe ratione, quâ *hastati* ab his *hastarii*; *scutati*, *scutarii*; *velites* etiam *velitares*, appellantur. Etiam *clibanarii* vocati, voce, si ortum spectes, non Latinâ, aut Græcâ, sed barbarâ. Lampridius, in Alexandro: *Cataphractarios, quos illi clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus.* Ammianus Marcellinus, lib. XVI: *Sparsique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persæ, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros: quos laminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiebant, per omnia membra deducti: ut quocumque artus necessitas commovisset, vestitus congrueret, junctura cohærenter aptatâ.* Quem locum integrum adscripsi, quia eleganti ὑποτυπώσει *cataphractorum* armaturam ob oculos ponit. Nec inde tantum discimus, *cataphractos* posteriori seculo dictos *clibanarios*, sed etiam vocem *clibanariorum* esse à Barbaris, ut quam Persicam dicat Ammianus. In Glossario tamen Nomico legas: Κλιβανάριοι, ὁλοσίδηροι. κλίβανα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σιδηρᾶ καλύμματα καλοῦσι, ἀντὶ τοῦ καλαμῶνα. L. 9. C. de arm. civica. Qui plura de *cataphractis*, seu *clibanariis* volet, his alia addat e B. Brissonii lib. III, de regno Persico.

CATAPIRATER, καταπειρατὴρ, *plumbum* illud, quo altitudo maris exploratur: à καταπειράζω, *tento*, *exploro*. Lucilius:

An catapirateris eodem deferet uncum
Plumbi pauxillum raudus, linique metaxam.

Censet Salmasius, Statio vocari *molybdum*, quia Græcis μόλιβδος, seu μόλυβδος, *plumbum*. Itaque sic apud Statium Papinium legit:

Sunt quibus exploret rupes gravitate molybdus.

Ubi pro *molybdus* veteres codices habent *molucrus*.

CATAPULTA, à καταπέλτης. *E* mutatur in *U*, quomodo à σκόπελος est *scopulus*. Antiquioribus sic dicebatur machina emittens tela, nempe, si Lipsium, Fungerum & alios audiamus, ἀπὸ τῆς πέλτης, quæ, auctore Hesychio, notat δόρυ καὶ ἀκόντιον, *hastam* & *jaculum*. Mihi magis placet, esse a κατὰ & πάλλω, quia κατὰ τῶν ἐχθρῶν πάλλεται τὸ βέλος, *quod in hostem ejaculatur telum*: quam originationem illud quoque comprobat, quod etiam καταπάλτης dicitur, ut Hesychius indicat his verbis: καταπάλτης, βέλος. πολεμικὸν ὄργανον, καὶ τὸ ἀφιέμενον βέλος. Perotti non est quod ratio habeatur, qui *à depellendo* dici ait. Porrò posterioribus *catapulta* etiam vocatur, quo saxa aliaque jaciebantur. Sanè saxa iis jaci indicat & Cæsar, II de bello civili. Ac firmat Sidonius, cùm ait:

Non quæ stridentes torquet catapulta molares.

Hinc Aristophanis Scholiastes: Καταπέλτης, εἶδος μηχανῆς, ἀφ' ἧς ἀκόντια καὶ ἄλλα τινὰ πέμπουσι. *Catapultæ* inventio Dionysio tyranno tribuitur ab Æliano, lib. VI Var. Hist. cap. XII. Ac juvat Plutarchus, qui ait, Archidamum, cùm è Sicilia allatum esset *telum catapultarium* recens inventum, dixisse, ὄλωλεν ἀρετή, *periit virtus*. Sed Plinius, lib. VII, cap. LVI, Syris

hanc

hanc tribuit laudem, si vett. sequimur edit. in quibus (etiam antiquâ Parmensi) legas, invenisse *Pisseum venabula; & in tormentis, scorpionem Cretas; catapultam Syros; Phœnicas ballistam & fundam.* Sed in aliis est: *Pisseum venabula, & in tormentis scorpionem; Cretas catapultam; Syros Phœnicas* (Pintianus legit Syrophœnicas) *ballistam, & fundam.* Multa de *catapulta* J. Lipsius, lib. III πολιορκ. dial. II. Nonnihil etiam Brodæus, lib. II Misc. cap. XXX; Turnebus, lib. XV, cap. I. Bernardus Baldus in vocibus Vitruvianis.

CATARACTA, seu *catarracta*; καταῤῥάκτης: seu καταῤῥάκτης (utroque enim modo scribitur,) à καταῤῥάσσω, vel ἀῤῥάσσω, quod est, *cum impetu decido*, vel *defluo*; hoc à ῥάσσω, quorum utrumque significat *tundere, collidere*; ἀῤῥάσσω verò (unde per aphæresin ῥάσσω factum) venit ab Ἄρης, proprieque notat διὰ σιδήρου τύπτειν, ut scribit Eustathius, cum alibi, tum Il., pag. 947 edit. Rom. Est autem *cataracta* præruptus ac præceps in flumine locus, unde aqua καταῤῥάσσει, hoc est, *ruit* potius, quàm fluit: ut sunt *cataractæ* Nili, de quibus Strabo, initio lib. XVII. Planè deceptus Ammianus Marcellinus, homo licet Græcus, ut ipse de se scribit: qui, lib. II, de Nilo loquens, ait: *Ad catarractas, id est, præruptos scopulos venit.* Neque enim *catarracta* de scopulis dicitur, sed flumen sic vocatur de scopulis cum fragore ruens. Propriè autem id sibi nomen fluvii diversi vindicarunt, uti inter alios ille Pamphyliæ, cujus nominis caussam adducit his verbis Strabo, lib. XIV: Μετὰ ταύτην ὁ Καταῤῥάκτης λεγόμενος, ἀφ᾽ ὑψηλῆς πέτρας καταῤῥάττων ποταμὸς πολὺς καὶ χειμαῤῥώδης, ὥστε πόῤῥωθεν ἀκούεσθαι τὸν ψόφον. *Inde est fluvius, qui Catarractes dicitur, quia copiosus de excelso saxo ruit, torrentis instar, sic ut procul sonus ejus audiatur.* Etiam hoc modo appellantur *portæ* ex funibus aut annulis ferreis pendentes, quales in urbium portis ponuntur, ut si hostium pars intrârit, eâ demissâ extinguantur inclusi: quemadmodum docet Vegetius, lib. IV, cap. IV. Eumque usum malo suo didicere Hannibal ac profugi Romani, cum Salapianos conarentur decipere: uti Livius narrat, lib. XXVII. Vocantur etiam hoc nomine *portæ*, quibus sublatis fluminum aquæ emittuntur, ac demissis retinentur. Præterea & *aves Diomedeas* sic vocabat Juba, Plinio teste, lib. X, cap. XLIV. Nimirum, quia ex more omnium avium prædatricium καταῤῥάττουσι, hoc est, *cum impetu se supernè in prædam immittunt.* Itaque & *aquilam* sic vocavit Sophocles in Laocoonte: ut Hesychius testatur.

CATASTAM dici *compedem* ligneum, præter Lexicographos tradit Philander, ad Vitruvii lib. VIII, cap. IV; & Had. Junius, lib. V Adversf. cap. XIV. Sed nunquam id *catasta* significat; verùm interdum quidem notabat *machinam*, in qua servi exponebantur venales: quod indicat his verbis Scholiastes Persii, ad sat. VI: *Venales gladiatores in catasta ponebantur, ut in ea possent omnia membra inspici.* Quamquam præter *catastam* illam, in qua publicè ad venditionem stabant, erant & aliæ, in quibus collocarent mangones pueros formosos, qui, licet non producti in publicum, domi facilè emptores invenirent. Idcirco *catastam* hujusmodi Martialis, lib. IX, ep. LX, *arcanam* vocat. Interdum verò *catasta* dicebatur *equuleus*, aliudve *pegma*, in quo reus supplicium pendebat. Ita in martyrologiis sæpe sumitur, item apud Prudentium, cum alibi, tum περὶ στεφ. hymno X:

Emitto vocem de catasta celsior.

Vide, quæ de hisce *catastæ* acceptionibus scribit Casaubonus, ad Sat. VI Persii. Quid, quæso, est, cur *compedem* potiùs, quàm *machinam*, de qua servi emebantur, intelligere oporteat in illo Plinii, lib. XXXV, cap. CLXXXV? *Talem in catasta videre Chrysogonum Syllæ.* [κατάστημα σκιᾶς Hesych.] Aut cur non hanc ipsam *machinam* intelligamus in illo Tibulli, lib. II, el. III?

Nota loquor. regnum ille tenet, quem sæpe coëgit
Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Ubi poëta signat Pallantem, Claudii libertum, de quo etiam intelligenda querela Plinii, extremo capite istoc, cujus ante facta mentio. Pro hac vocis interpretatione facit quoque etymon, cum sic dicatur à καθίσταμαι, id est, *statuo, colloco*, quia nempe & servi venales & rei in ea exponebantur ac collocabantur. Nec obstat, quòd ea vox non invenatur apud scriptores Græcos. Nam accepta à Siculis, qui multa aliter efferebant, quàm Græci. Unde Plautus, Menæchmorum prologo:

Non atticissat, verum siculissitat.

A *catastâ* quoque, cùm Philander, & H. Junius, tum Brodæus, lib. I, cap. XVII, servos *catastos* dici volunt. Movet eos locus hic Vitruvii, lib. VIII: *Ideoque semper transmarinos catastos emere formosos, & puellas maturas, eosque conjungere, ut, qui nascerentur ex his, non solum egregia voce, sed etiam formâ essent non invenustâ.* Item ille Martialis, lib. XII, cap. LXXV:

Cùm tibi Niliacus portet crystalla catastus.

Ita uterque locus legitur in postremis editt. Sed aliter quidam & MSS[ti], & olim excusi. Sanè in Vitruvii loco vetus mea Florentina, anni 1498, habet *calastros*: quomodo & legit Hermolaus Barbarus, castigat. in Plin. lib. V, cap. IV; & Cælius Rhodiginus, lib. XIX, cap. XVII. quorum hic sensit, sic dici pueros canoræ vocis, nempe quia Vitruvius dicat, ex *calastris* nasci, qui & voce sint egregia, & forma venusta. Quæ sententia si vera, dicentur *calastri*, à καλιστρέω, quod est, *clamo.* Hesychius: Καλιστρεῖν, καλεῖν. Sed Turnebus, lib. XXIV, cap. VII. & Yvo Villiomarus, hoc est, Scaliger, animadv. in Titii lib. X, cap. XXIV, pro *calastros*, unicâ literulâ insertâ, legere jubent *catlastros*: ut intelligantur pueri comati Ægyptiæ vernilitatis & leporis. Et sanè ea vox admodum eo loco accommodata est. *Catlaster*, κατὰ συγκοπὴν, fit ex *catulaster*, hoc est, à *catulire*, quod Græci σκυζᾷν. Vide quæ hac de voce diximus in *Catulus*. Quod verò ad Martialis locum attinet, ne illic quidem *catastus* probem, quamquam sic Brodæo placuisse videam: sed *cataplus*, quod in vett. libb. exstat, & agnoscitur à Domitio Calderino; Turnebo, lib. X, cap. XXXIII; ac lib. XXX, cap. XXVI; & Yvone Villiomaro, loco antè citato. Κατάπλοος, seu κατάπλους, est *navigatio*, vel *appulsus*, item *locus, ubi appelli* solet. Glossæ Isidoro adscriptæ: *Cataplus, adventus navis.* Nec mirandum, Græca appellatione uti Martialem. Nam quemadmodum *acta* pro littore dicunt Tullius, & Maro, quia sermo erat de *littore* Siculo, quod à Siculis ἀκτὴ dicebatur: sic Martialis *navigationem* in Ægyptum, quod nautæ Ægyptii, aliique, Græco vocabulo κατάπλουν dixere, ipse etiam *cataplum* appellavit. Eopse vocabulo similiter usus Marcellus Sidites, de medicina, citante Savarone:

Et quicquid confert medicis Lalagæa cataplus. [*Lagea.*]

Ausonius in Urbibus, carm. XIII

—— *Toto tibi navigat orbe cataplus.*

Sidonius, epist. VIII, lib. VI: *quoties cum pecuniis quorumpiam catapli recentis nundinas adit.* Et epist. VII, lib. VII: *Si tamen cataplus arriserit.* Ulpianus, l. IV. §. 5. D. de offic. proconsf.: *Ingressum etiam hoc eum observare oportet, ut per eam partem provinciam ingrediatur, per quam ingredi moris est: & quas Græcia ἐπιδημίας appellat, sive κατάπλουν, observare, in quam primum civitatem veniat vel applicet: magni enim facient provinciales, servari sibi consuetudinem istam, & hujusmodi prærogativas.*

CATAX, *claudus*, ut scribit Festus. Similiter Nonius: *Catax* inquit, *dicitur, quem nunc coxonem vocant. Lucill. sat. lib. II:*

—— *Hostilibu' contra*
Pestem perniciemque catax, quam & Manlius nobis.

In quibus Nonii verbis ex seculi sui more *coxonem* dixit pro *claudo*: quod indicat hic locus in Isidori Glossis: *Catax, claudus, coxus.* & ille in excerptis ex antiquis Gloss. col. CCCXLIX. *Coxus*, λέλος (leg. χωλὸς) *Coxigat*, χωλαίνει. Sanè Hispani hodieque *claudum* vocant *coxo*. Quod ad etymon, *catax* dicitur à *cadendo*, quasi *cadax*. Gloss. Isidori: *Cadax, claudus, qui sæpe cadit.* Vel potiùs Græcum est, κατὰξ, ἀπὸ τοῦ κατάξαι, quasi κατεαγότας τοὺς πόδας, *fractos habens pedes. Coxus* autem, si Nunnesium audimus, fit à χωλὸς, λ in x converso.

CATEIA, est apud Virgilium, Æn. VII:

Teutonico ritu soliti torquere cateias.

Ubi sic Servius: *Cateia, Gallica tela sunt: unde etiam Teutonicum ritum dixit Virgilius.* Ubi videmus, ut Teutones & Gallos pro iisdem habeat. Nempe Septentrionales hi populi Galli, Celtæ, Teutones, Cimbri, communi nomine appellari

lari solent. Cæterum *cateia* pro telo hodie Gallis aut Germanis in usu non est: sed Germanis & Belgis *Katte* est locus, unde tela tormentaque mittuntur. Verùm, credo, olim aliud vox ea notabat. Nam & Aventinus auctor est, genus fuisse tormenti, quo majores soleant saxa jaculari.

CATENAM Perottus dici censet, à *canis*, & *teneo*, ut propriè signet eas, quibus canes tenentur liganturque. Nec multum abit Isidorus, lib. v cap. XXVII. *Catena*, inquit, *quòd accipiendo tenent utraque vestigia, ne progrediantur. Item catena, quod se capiendo teneant plurimis nodis.* [à κανθὸς vide *canthus*.] Sed magis verisimile sit, quia varios annulos jungit unitque, sic dici eam, quasi καθ' ἕνα. Quantitas tamen penultimæ obstare videatur. Quare imprimis placet, esse à κάθεμα, quo *catena* sive *monile* significatur: ut Pollux indicat, lib. v. cap. XVI. Similiter Hesychius, nisi quod per *E* scribit, Κάθεμα, ὁ κατὰ στήθους ὅρμος. Atque hæc fortasse caussa est, quòd in quibusdam codicibus *cathena* cum adspiratione scriptum invenias. Sed meliores libb. habent *catena*, quos sequor. Nec id etymo obstat. Nam in quibusdam spiritum abjiciebant antiqui, quomodo à *prohibendo* est *probrum*; ab *inhibendo*, *aves inebra*: quomodo item *Caron* dicebant pro *Charon*: ut in Epigr. L. Manlii:

Cascum cascam duxisse non mirabile 'st,
Quoniam Caron eas sanciebat nuptias.

Sic enim cum Scaligero legere malim, quam *canoras*, quod est in vulgatis, vel *casnareas*, id est, *antiquas*, à *casnar*, de quo diximus in *Cascus*. A *catena* est *catella*; ut à *catinum*, *catillum*; à *vinum*, *villum*; ab *unum*, *ullum*, in quibus *N* mutatur in *L*, ut scribit Priscianus, lib. I. Nempe prius fuit *catenula*, *vinulum*, *catinulum*: post *U* abjectum, & *N* mutatum in *L*, ob sequens *L*, εὐφωνίας caussâ. *Catella* voce usus Cæcilius, teste Nonio. Usurpant & Livius atque Horatius. Nonius etiam *catellum* in neutro gen. dici probat illo Plauti, Curcul. *Delicatum te hodie faciam, cum catello ut accubes, Ferreo ego dico.* Sed fallitur. Etenim à recto *catellus*. Id ὑποκοριστικὸν est à *catulus*, quo pro vinculi genere usus Lucilius. Qua de re etiam dicemus in *Catulus*. Addo obiter, Veteres solitos pro dignitate personarum injicere *catenas* ferreas, argenteas, aureasve: *catenas* etiam frangi, non solvi solere, ut catenarum dedecus extingueretur. Utrumque veterum scriptorum locis comprobat Durantius Casellius, lib. II Var. cap. XIII.

CATINUS in virili dixit Mæcenas, apud Sosipatrum, lib. I

Jugeribus fumans calido cum farre catinus.

At in neutro quoque *catinum* dici indicat Priscianus, lib. I, cap. de numero literarum; & Isidorus, lib. XX, cap. VI. *Catini* geminam notationem ponit Varro, lib. IV de L. L.: *Vasa in mensa escaria, ubi pultem, aut jurulenti quid ponebant, à capiendo, catinum nominaverunt. nisi quod Siculi dicunt κάτινον (leg. κάτανον) ubi assa ponebant.* Hujus diminutivum est *catinulus* & *catillus*: illo usus Asinius contra maledicta Antonii:

—— *Volitantque urbe totâ catilli.*

At *catinuli* dixit Varro, lib. II ad Ciceron. Utriusque meminit Sosipater, lib. I. Priscianus, lib. I, à neutro *catinum* format *catillum*. A *catillus* est *catillo*, quod Festus *gulosum* interpretatur. Nec minùs commodè exponas *liguritorem*. Nam ut *liguritor* à λείχειν, quod est *lingere*, ita & *catillo*, dicitur à *catinis lingendis*. Μεταφορικῶς verò *catillo* quoque dictus *lupus piscis*. Macrobius, lib. III Saturn. cap. XVI: *Sed & Lucilius, acer & violentus poëta, ostendit, scire se, hunc piscem [lupum] egregii saporis, qui inter duos pontes captus esset, eumque, quasi ligurritorem, catillonem appellat. scilicet qui proxime ripas stercus insectaretur. propriè autem catillones dicebantur, qui ad pollutum Herculis ultimi cum venirent, catillos ligurribant. Lucilii versus hi sunt:*

Fingere præterea afferri quod quisque volebat,
Illum sumina ducebant atque altilium lanx,
Hunc pontes Tiberinu' duo inter captu' catillo.

Hactenus Macrobius. *Catillare*, pro *ligurrire*, dixit Plautus, Casina, act. III sc. II. *operam uxoris polliceor feras Quasi catillatum.* Ita hunc locum legit Fulgentius Planciades: sed fere refragantibus, qui nunc sunt, manuscriptis. Idem Fulgentius de etymo ejusce vocis à Macrobio dissensit. *Catillare*, inquit, *est per alienas domos gyrare.* (corrigunt *ligurrire*) *tractum à catulis, quod per omnes domos circumeant.* Fulgentio ex parte subscribit Beroaldus, ad lib. I Appul. Nam itidem à *catulis* dici putat: sed caussam nominis adfert aliam; puta quod gulosi carnibus *catulinis* Romæ vesci soleant. Id probare est loco Plinii, lib. XXVIII, cap. IV: *Catulos lactentes adeò puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hostiarum vice uterentur his.* Item illo Festi Pompeii: *Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse, Romanos Plautus in Saturione refert.* Nec est, quod magnopere hæc miremur, quando & Hippocrates sæpius de *canina* & *catulina* carnis esu agat: ut qui libro de superfœtatione, item libro de his quæ uterum non ferunt, *cocti catelli* esum præscribat concipere volenti: ac libro de internis affectionibus lienosis præscribat: ἑψόμενον δ' ἐχέτω κρέας κυνὸς μείζονος. Meminit & lib. II, de victus ratione. Oribasius quoque, Collect. I, collaudat easdem carnes ex sententia Mnesithei Atheniensis. Interim non est, quod hoc argumento moti *catillare* à *catulis* potius dici putemus, quam *catillis*, sive *catinis*, quod Macrobius scripsit, & linguæ Germano-Belgicæ consentaneum est, in qua itidem *catillo* appellatur *een platteellicker*. A *catillando* est *catillatio*. Festus: *Catillatio grave opprobrium hominibus generosis objiciebatur, si qui provincias amicas populi Romani exspoliassent.*

CATHARTICUM medicamentum est, quod vulgò dicimus *purgationem*. Celsus: *Sed medicamenta stomachum fere lædunt, ideoque omnibus catharticis aloe miscenda est*, Καθαρτικὸν φάρμακον appellat quoque Plutarchus. Est à καθαίρω, hoc est, *purgo*, *mundo*. Item, *expio*, *lustro*, unde κάθαρμα, non tantum *purgamentum*, sive *quisquilias*; &, per μεταφορὰν, *viles contemtosque homines*, significat: sed etiam *piaculum*, sive *lustrationem*: & μετωνυμικῶς, *homines piaculares*, proque patriæ lustratione ac expiatione devotos, quales à Latinis *sacri* appellantur. Utroque modo accipere possis in illo Paulli, I ad Corinth. cap. IV: ὥσπερ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. Sive, ut in aliis, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου. Priorem interpretationem sequitur OEcumenius, qui καθάρματα interpretatur ἀποσαρώματα, hoc est, *sordes*, *quæ everruntur*. Posteriorem adfert Brodæus, ut sententia sit, non minùs Gentibus execrabiles facti sumus, quam qui diris obruti pro salute publica succidaneæ fiunt victimæ. A καθαίρω quoque est καθαρὸς *purus*, *mundus*, unde *Catharis* hæreticis nomen. A *catharus*, seu καθαρὸς, est *Catharinus*; ut à *Justus*, *Justinus*; ab *Augustus*, *Augustinus*; à *Maximus*, *Maximinus*; à *Severus*, *Severinus*; à *Longus*, *Longinus*. A *Catharinus* est muliebre nomen *Catharina*, ut idem sit, quod *munda*, *pura*. Indem à *puritate* & *pudicitia* est *Agnes*, ἁγνὴ, quod idem ac καθαρά. Nec abludit *Agatha*, quod à *bonitate*. Ἀγαθὸς verò sic dicitur, vel quasi ἀγαστὸς, id est, *admirabilis*, ut propriè notet eum, cujus res gestas admiramur: vel potiùs quasi ἀγαθεὸς, hoc est, ἄγαν θεατός· *valde spectandus*.

CATOMUM legas apud Victorem Uticensem, lib. I Histor. Afr. *Venerabilem senem in publica facie catomis ceciderunt.* Et in vita S. Viti: *Hoc audiens pater ejus, jussit infantem catomis cædi.* Et sæpe in vetustis Martyrologiis. Ac Turnebus, lib. I, cap. XXVIII, censet *catomum*, esse *vinculum*, aut *catenam*. Sed longè melius veriusque Jos. Scaliger ad Manilium, ubi factum putat ex Græco κατ' ὤμων, proprieque sic dici *commissuram cervicium cum humeris*: unde Glossæ ex Arabico-Latino Glossario collectæ, cumque Glossis Philoxeni, & aliis, à B. Vulcanio editæ: *catomum*, *cervix*. Itaque *catomis* cædi Scaligero est, in cervice cædi plumbatis: quod Prudentius fieri solitum, his versibus indicat:

Tundatur, inquit, terga crebris ictibus,
Plumboque cervix verberata extuberet.

Quodque ad illud in vetusto Martyrologio, XIV Kal. Decemb.: *Catomo eum suspendi ac verberari*: id explicat, *Cervice seu capite deorsum suspendi*, κατωκάρα κρεμασθῆναι. Hactenus rectè: sed minus probo, quod apud Laberium quoque legit,

—— *Bona fide*
Tollet vos Orcus nudas in catomum.

Hoc interpretatur, γυμνὰς κατωκάρας ὑμᾶς στήσεται· sive, ut Plautus dixisset, *nudas capite sistet*: quo nihil fœdius mulieri. A *catomum*, vel *catomium*, venit verbum *catomidiari*: si hæc vera (ut arbitror) est ὀρθογραφία. Sanè eo pacto exaratum in MSS^is^ quamplurimis: etiam ita inveni in membranis regiis (nisi quòd in iis vitiosè additur adspiratio in secunda) locuples testis est Isaacus Casaubonus. *Catomidiari* autem fuerit κατ' ὤμων τύψεως. Verba Spartiani sunt: *Decoctores bonorum suorum, si suæ auctoritatis essent* (id est, αὐτεξούσιοι;) *catomidiari in amphitheatro & dimitti jussit.* Vir multæ lectionis, Philippus Beroaldus, ad librum Appuleii antè citatum, *Quid*, inquit, *sit catomidiari, quidve significet, ingenue nescire me fateor, verbum inauditum, illectum, insitatum.* Addit, opinari se, pro *catomidiari* scribendum esse *catomudari*, quod erit ex κάτω & *nudare*, sententiaque fuerit, jussisse Hadrianum, ut decoctores inferiori corporis parte nudatâ, risui & ignominiæ in amphitheatro exponerentur. Alii retinent (ut in vulgatis editum est) *catamidiare*: atque interpretantur publicè irrisui ac ludibrio præbere, à Græco καταμειδιᾶν, cujus simplex est μειδιᾶν, hoc est, γελᾶν, ut, μείδημα, & μεῖδος, idem sunt, quod γέλως, unde Veneris epitheton, φιλομειδής, quod Horatius respexit, cùm, lib. I, od. II, ait:

Sive tu mavis Erycina ridens.

Juxta hos à Græco καταμειδιᾶν, terminatione Latinâ, factum sit *catamidiari*, quomodo II Corinth. IV, cap. VIII, ἀπορεῖσθαι, quod est, *hæsitare*, vetus interpres transfert, *aporiari*: quam vocem etiam legas apud eundem Esa. LIX, XVI, quomodo item à χρωματίζειν, id est, *colorare*, dixerunt *chromatiare*, unde *chromatiaris* apud veterem Scholiasten Persii, ad illud Sat. IV: *curata cuticula sole*: suntque id genus alia multa apud posterioris ævi scriptores. Sed apud Spartianum, rectum puto *catomidiari*. quam & fusè defendit vir summus Salmasius, in eruditis ad eum scriptorem notis.

CATONIUM dixit Dec. Laberius, in Staminariis:

——— *Bonâ fide*

Tollet vos orcus nudas in catonium.

Citat Gellius, lib. XVI, cap. VII; Beroaldus, in lib. VI Appuleii, rectè ait, *catonium* notare inferorum locum, ut *in catonium* sit εἰς κατώνιον· ac κατώνιον sit à κάτω, quomodo κατώγεως, & κατώγειος dicunt Græci pro *subterraneo*. Similiter *catonis* voce usus Cicero, lib. VII ad Fam. epist. XV: *Vereor ne in Catonium Cato nos*: quam lectionem amplexus Beroaldus: sive, ut P. Victorius, Lambinus, & Salmasius, legunt, *Vereor ne in catonium Catoninos*: ut sententia sit, Metuo, ne Cæsar me teque, qui Catonem extollimus, ad inferos agat præcipites; sive, ut Maro loquitur, *ad Orcum demittat*. Quæ sententia impensè placet. Turnebus tamen, lib. I, cap. XXVIII, utrobique legit *catomum*, uti & Scaliger facit. Sed non eodem modo eam vocem interpretatur: qua de re in *catomum* diximus. Vir eruditus, Auctarii Philologici c. XXXIV. apud Laberium legit *Caronium*, id est, *charonium*, χαρώνιον. Nam *Caron* dixere pro *Charon*; ut apud veterem poëtam:

Quoniam Caron eas faciebat nuptias.

Ubi *Caron* est *Orcus*. Ita *caronium* locus ille sit, cujus fines *Orci cantros* vocat Appuleius. Sed elegantior sit παρονομασία, si *catonium* retinemus. Quod autem doctissimus ille vir ibidem negat, versum id ferre, ut *Catonium*, vel *Catomium*, legamus, in eo perspicuè fallitur. Nam κατώνιον est diiambus, qui, quin Iambicum optime claudat, quis ambigat?

CATULI etsi etiam sint leonum, simiarum, murium, avium, colubrorum, aliorumque animantum, propriè tamen sunt, non quidem *felium*, uti Perottus sensit, eo, credo, motus, quod Itali, Galli, Hispani, Angli, ac Germani *aluros*, sive *feles*, *Gattos*, vel *Cattos* suâ linguâ appellent: verum *canum*, ut rectè scripserat Isidorus, lib. XII, cap. II. Quod nisi esset, non apud Varronem legeremus, lib. VIII, de L. L.: *Ut est cista, cistula, cistella; canis, catulus, catellus.* Neque Priscianus, lib. I, *N* in *L* abire comprobaret: eo, quòd à *canis* dicamus *catellus*. Neque scripsisset Nonius: *Catuli non solum canum diminutive, verum omnium animalium, appellantur*: quod pluribus deinde exemplis confirmat. Estque par ratio Græcanici σκύλαξ, quod & ipsum, cùm propriè de canibus dicatur, ut σκύμνος de leonibus, νεβρὸς de cervis, ἄρκηλος, sive ἄρκυλος, de ursis: interdum tamen aliis quoque animantibus tributum invenitur. Porrò ut σκύλαξ apud Græcos non tantum notat ἔγγονα κυνὸς, sed & δεσμὸν σιδηροῦν, ut scribit Pollux, lib. X, cap. XXXIX; similiter & Latinis *catulus*, notat vinculi genus, ut Festus testatur, ac illo Lucilii probatur:

Cum manicis, catulo, collarique, ut fugitivum,
Deportem. ———

Dicitur pro eo & *catellus*. Ludit ambiguitate hujus vocabuli Plautus, Curcul. Act. IV, sc. ult.: *Delicatum te hodie faciam, cum catello ut accubes.* Sed, ut explicet se, subjungit: *Ferreo ego dico.* Quod ad originem vocis *catulus*, cùm propriè *canum* sit, uti diximus, non abludit à vero, immutatione aliquâ factum esse ex *caniculus*: quod etymon adstrui potest Varronis loco ante adducto. Sed apud eundem alterum quoque etymon legimus, lib. IV, de L. L.: *Catulus à sagaci sensu & acuto.* Sanè nihil cane magis *catum*, hoc est, sagacius: ut meritò ἔκγονα ejus, *catuli* dici meruerint. A *catulus* est *catulire*, quod de *canibus* dicitur, cum libidine lasciviunt. Malè Theodorus Gaza *canire*, pro eo dixit, transferens Græcum σκυζᾶν, quo usus Aristot. lib. VI de histor. animal. cap. XVIII. Verba Gazæ sunt: *Canes eodem illo modo affecta, canire dicuntur.* At *catulire* pro eo dixerat Varro, lib. II de R. R., cap. IX: *Principium admittendi faciunt veris principio. tunc enim dicuntur catulire, id est, ostendere, velle se maritari.* De lupa eo vocabulo usus Laberius, ut Nonius ostendit. Ad hominem quoque transtulit Plautus, si rectè ex eo citant: *Cum uxorem meam vidi catulientem.* Quem locum, nescio unde citant, Perottus, uterque Stephanus in suis thesauris, Calepini auctores, pluresque alii. Ad terram quoque transferri docebit locus Plinii, lib. XVI, cap. XXV. Nam cùm primo dixisset: *Ordo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus, flare incipiente vento Favonio*: paullo post subjicit hæc verba: *Catulitionem rustici vocant, gestiente naturâ semina accipere, eoque animam inferente omnibus satis.* Ita habet optima illa Parmensis, anni 1476. In quibusdam MSS^tis^ ac vett. editt. pro *catulitio* legitur *catlitio*, quod per syncopen factum erit ex *catulitio*, quomodo Græci pro *Catulo* Κάτλος dicunt: quomodo item ex *tempulum* & *extempulo* (quo usus Plautus,) fiunt *templum*, & *extemplo*; ex *tabulinum*, *tablinum*; ex *Lucomone*, *Lucmo*, quod apud Propertium. A *catuliendo* est *catulaster*, quod in Glossis Philoxenii exponitur, βίπαις. In aliis quoque Gloss. perscriptum, *Catulaster, pupa, pupula*, πάϊξ. Priscianus, lib. III, cap. de diminutivis; iterum lib. IV, vult, *Catulaster* esse diminutivum à *Catulus*, ut ab *Antonius*, *Antoniaster*; à *parasitus*, *parasitaster*; à *surdus*, *surdaster*. Sed hæc significatio, hujus loci non est. Pro *catulaster*, apud Charisium, lib. I, est *catlaster*, eâdem nempe ratione, qua *catlitio* dicitur pro *catulitio*. *Catlastri* voce usus Vitruvius, ut ostendimus voce *Catasta*. *Catillare* quoque à *catulis* deducit Fulgentius: qua de re in *Catinus* diximus. A *Catulus* quoque *catulinus*. Festus: *Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse, Romanos, Paullus in Saturione refert.* Suspicor & *Catilina*, quod proprium est, factum esse ex *catulina*. ut *catulinam carnem* propriè signet. A *Catulus* quoque *porta Catularia*. Idem Festus: *Catularia porta Romæ dicta est, quia non longè ab ea ad placandum caniculæ sidus, frugibus inimicum, rufæ canes immolabantur, ut fruges flavescentes ad maturitatem perducerentur.*

CATUS *sapientem* notat: ut indicat Plinius, l. VII, c. XXXI, ubi ait, à *sapientia* esse imposita *catorum* & *corculorum* cognomina. Idemque de *Catonum* cognomento dici debet. [à γέδος, γέιδος.] Varro, cujus verba mox ponemus, à Sabinis esse id verbum ait. Sed Servius, ad illud Æn.: *Instant ardentes Tyrii*: *catus* ait esse origine Græcum à καίω, hoc est, *uro*, ut quis *catus* dicatur ob fervorem ingenii. Sequitur hanc ἐτυμολογίαν quoque Angelus Decembrius, lib. III, cap. XXVII. Alii agnoscunt, dici quasi *cautus*: sed à *caveo*, non à Græco, esse volunt. Sunt & qui à *canibus* deducant, ut alii contra *canis* à *catus* nomen esse putant. Mihi, si origo ejus adferri possit, à *caveo* dici maximè probatur. Nonius Marcellus *catus* exponit *sapiens*. Varro aliter, qui sic scribit, lib. VI de L. L. ex Scaligeri restitutione: *Apud Ennium:*

Jam

Jam cata signa fere sonitum dare voce parabant.
Cata; *acuta. Hoc enim verbo Sabini dicunt. Quare,*
——Catus Ælius Sextus:
non, ut ajunt, sapiens, sed acutus. Et quod est:
Tunc cœpit memorare simul cata dicta——
accipienda acuta dicta. Hactenus Varro. Usus hoc pacto Arnobius, lib. I, cùm ait: *Et illi cati, sapientes, prudentissimi vobis videntur.* Ausonius pro *perito* usurpat, in Mosellâ, cum inquit:
—— Legumque catos, fandique potentes.
Ubi Jurisconsultos & oratores περιφράζει. Scripsit Varro librum, cujus ἐπιγραφὴ, *Catus*, sive de liberis educandis. Crebro ejus mentio fit apud Nonium atque alios. Apud Agellium, lib. IV, cap. XIX, corrupte pro *Catus*, *Capys* editum est. Nam *Catus* legi debere cognoscimus ex illo ejusdem Agellii, lib. XX, cap. X: *In logistorico M. Varronis, qui inscribitur, Catus.* Quare fallitur quoque Ausonius Popma, qui, suis in Varronem annotationibus, tradit, non *Catus*, sed *Cato*, huic libro fuisse nomen. Sanè corruptus quoque ille Agellii locus, pro nobis facit, cùm major inter *Capys*, & *Catus*, quam *Cato*, sit adfinitas. Est & *Catus* proprium. Unde *Catifons.* Festus: *Catifons, ex quo aqua Petronia in Tiberim fluit, dictus, quod in agro cujusdam fuerit Cati.* Ubi in MS° distincte est *Cati fons.*

CAUDA, quæ & *coda*, Perotto videtur esse à *cavus*, quia intus *cava* sit. Et pro hac sententia illud afferre possim, quod *cavia*, vel *caviar*, diceretur pars secundum *caudam*: unde Festo teste, hostiæ *caviares*, quas ait quinto quoque anno pro collegio pontificum poni solere. Sed quid, si dicamus, potius esse à *cado*, *i* in *u* abeunte? Sanè hæc pars minimo damno abscecatur: ut in canibus videmus. Imò *amputata lacertis ac serpentibus renascitur*: ut Plinius ait, lib. XI, cap. L. Et tamen nec hoc etymon quidem verum ausim spondere. [κῶλα interpretatur Hesych. κερκίδες. sæpe λ transit in δ, uti & ρ. itaque & ex ὑροὶ possis deducere.] A *cauda* est *caudea*, Plautus, Rud. IV, IV: *Cistellam isthic inesse oportet caudeam in vidulo.* Festus: *Caudeca cistella ex junco à similitudine equinæ caudæ facta.* Ubi *caudea* legendum. Quod etiam in quibusdam est MSS^is^. Ubi alii *Caudea*, vel *Caudeta.* Pro *cauda* dixere *coda*, ut pro *caurus*, *corus*; pro *aula*, *olla.* Hinc *codetum.* Festus: *Codeta appellatur ager trans Tiberim, quod in eo virgulta nascuntur ad caudarum equinarum similitudinem.* Ubi in MS° pro *Codeta* est *cocleta*: nempe facile *d* in *cl* mutant librarii. *Caudex*, truncus arboris, ita dictus videtur à *caudo* sive *cado*, quia in plures secaretur tabulas crassas: quarum etiam contextus *caudex* propterea dicebatur. [vide ad κώδιξ.] Ac naves, quæ ita fierent, *caudicariæ.* Festus: *Caudicariæ naves, ex tabulis crassioribus factæ.* Sed hanc rem plenius in *Codex* explicabimus.

CAVEA, à *cavitate*, ut ait Varro, lib. IV, de L. L. Eâ voce Ciceronis ævo vix aliter usi, quàm pro *theatro*: sed postquam sub principibus amphitheatrum increbuit, pro *amphitheatro* accipi cœpit. Sic usus Tertullianus adversus Marcionem: *Non frequentat sollennes voluptates circi furentis, & caveæ sævientis, & scenæ lascivientis.* Ubi tria nominat spectaculorum loca, *circum*, *caveam* sive *amphitheatrum*, & *scenam* sive *theatrum.* In primo furor, ob factiones aurigantium. In altero sævitia, ob cædem gladiatorum ferarumque. In tertio lascivia, ob impudicos versus & gestus. At cùm *cavea* in plurativo dicitur, *theatrum*, & *amphitheatrum*, comprehenduntur. Salvianus: *Quicquid immoderationis in circo, quidquid furoris in caveis.* *Cavea* autem nomine cùm *theatrum*, tum *amphitheatrum*, dictum, quod interior pars concava esset, capaci quâdam profunditate. Dividebatur *cavea* in imam, mediam, summam. Ima continebat Orchestram, & Equestria. Orchestra erat sedes Senatorum, cumque plurium fuerit graduum, honoratior erat is locus, qui podio & arenæ propinquus; utpote ad videndum audiendumque accommodatior. Equestria Orchestræ proxima: fuere ea graduum quatuordecim: unde passim legas, *sedere in quatuordecim.* Non dubium autem, quin, equitum numero ab imperatoribus immaniter aucto, plures sint equitibus tributi gradus. Remansit tamen hic loquendi modus. Ausonius, ludis sapientum: *Tu qui orchestra proximus Gradibus propinquis in quatuordecim sedes.* Media & summa cavea assignata *populo*, hoc est, *plebi*: unde & locus is *Popularia* dicebatur. Sic usus Suetonius, Claudio, cap. XXV. Sed media cavea honoratior. Nam *pullatis* media cavea sedere interdixit Augustus, teste Tranquillo, in vita ejus. Iccirco conqueritur Calpurnius, quòd principem videre non potuerit, quia, cum pullatus esset, in summa cavea sedendum fuerit, longissime à podio, ubi princeps. Versus sunt:

O utinam nobis non rustica vestis adesset!
Vidissem propius mea numina: sed mihi sordes
Pullaque paupertas, & adunco fibula morsu
Obstiterunt.——

Ab eadem caussa est, quod legimus apud Senecam, de Tranquillitate: *Verba ad summam caveam spectantia*, hoc est, *vilia*, & ad gustum infimæ plebis. Feminis quoque nonnisi ex eapse cavea spectare idem concessit, ut ibidem tradit Tranquillus. Hinc Calpurnius:

Venimus ad sedes ubi pullâ sordida veste
Inter femineas spectabat turba cathedras.

Et Propertius, inter præcepta æmulantis Cynthiæ ponit, quod in quatuordecim sedens non deberet oculos adjicere ad summam caveam, ubi mulieres:

Tu neque Pompeia spatiabere cultus in umbra,
Et, cum lascivum sternet arena forum,
Colla cave inflectas ad summum obliqua theatrum.

Fuere & alia in popularibus discrimina: quemadmodum docet hic Suetonii de Augusto locus: *Militem secrevit à populo. maritis è plebe proprios ordines adsignavit. prætextatis cuneum suum, & proximum pedagogis.* Subjicit deinde de pullatis & feminis, quod supra dixi. *Sanxit*, inquit, *ne quis pullatorum mediâ caveâ sederet. Feminis ne gladiatores quidem, quos promiscue spectare solenne erat, nisi ex loco superiore spectare concessit.* Totam hanc rem accuratissime persecutus, ocellus Belgicæ, Justus Lipsius, lib. de Amphitheatro.

CAVERE, à *cavo* dici censet Varro, lib. IV, de L. L. Si modò sana est lectio vulgata. Negat id Scaliger. Nam quæ, inquit, ratio est, ut *cavere* à *cavo* deductum sit? Sed rationem non absurdam adfert Jovianus Pontanus. Ita enim in Actio suo scribit, fol. CXXXI edit. Ald. *Prisci illi, qui Latium, è quo Latinam esse linguam sunt qui velint, etiam ante Aborigines tenuere, plerique in cavernis habitabant, quæ à cavando essent dictæ. Iis autem & æstus cavebant & frigora, pleraque etiam alia incommoda; in illisque se & sua cautius tutabantur. Quô è re verbum caveo ab iisdem esse deductum.* Hactenus Pontanus. Porrò *cavere sibi*, nihil aliud est, quàm sibi prospicere ac consulere: unde speciatim in jure ponitur *cavere*, pro securum facere, ut, cum pignora dantur, aut fidejussores: sed & speciatim de Jurisconsultis dici solet, cùm iis consulunt, à quibus consuluntur. Hinc Plautus, Epidico:

Hic poterit cavere rectè, jura qui & leges tenet.

Ubi ad Epidici nomen respicit Comicus. Tullius, lib. I, de legg. *Non enim id quæris, quemadmodum caveamus in jure, aut quid de quacumque consultatione statuimus.* Ludit hujus vocis ambiguitate Ovidius, lib. I ἐρωτοτεχνίας·

Illo sæpe loco capitur Consultus amore,
Quique aliis cavit, non cavet ille sibi.

Et Cicero, Epist. VI lib. VII ad famil. *Tu qui cæteris cavere didicisti, in Britanniâ ne ab essedariis decipiaris, caveto.* Idem similiter *cautionis* voce ludit, epist. XVIII ejusdem libri: *Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, Græculam tibi misi cautionem chirographi mei.* Est autem *cautio* à supino *cautum*, nisi malis τῇ συγκοπῇ factum è *cavitio*: quo usus Varro. Et veteres *cavitio* pro *cautio* dixisse, auctor est Festus. Similiter *cautor*, vel est à *cautum*, vel integrum erit *cavitor*; quomodo *favitor* pro *fautor* dixere Lucilius & Plautus. *Cautor* est apud Tullium, qui pro Sestio dixit, *cautorem alieni periculi.* Ac apud Plaut., Capt. Act. II sc. II, est:

Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet.
Etiam cum cavisse ratus est, sæpe is cautor captus est.

A *cautum* quoque est *cautus*, quâ voce, si passivam terminationem spectes, propriè signabitur, non qui sibi *cavet*, sed qui sedulò *cavendus*. A *cavendo* quoque est *cavillari*. Sed de hoc, suo loco.

CAVILLOR est à *caveo*; ut à *sorbeo*, *sorbillo*. *Cavere* autem, proprium est jurisconsultorum, ut in *Caveo* ostensum. *Cavillari* autem est leguleiorum ac rabularum forensium. Sed interdum pro primogenio sumitur. Ut apud Tertullianum, lib. de corona militis, cap. XI: *Dum susceptâ fide atque signatâ, aut deserendum statim sit, ut multis actum; aut omnibus modis cavillandum, ne quid adversus Deum committatur, quæ nec ex militia permittuntur; aut novissimè perpetiendum, quod atque fides pagana condixit.* Ubi *cavillandum* est *cavendum*, ἢ προφυλακτέον. Quare falli eos censeo, qui *cavillor* deducunt à *calvor*, hoc est, *frustror*, sive *decipio*. Apud Caium tamen legas, CCXXXIII. D. de verb. signif. *Si calvitur, & moretur, & frustretur. Inde & calumniatores appellati sunt, quia per fraudem & frustrationem alios vexarent litibus. Inde & cavillatio dicta est.* Hæc Caius. *Cavillum*, & *cavillatio*, Festo teste, dicitur *irrisio*, *jocosa calumniatio*. In Philoxeni Glossis est: *Cavillatio*, Ἐνέδρα, Ἀπάτη, Παρεγχείρημα. Item, *Cavillatio*, Κακοήθεια, Εἰρωνεία. *Cavillari*, pro *refugere ad tergiversandum*, usurpat idem Tertullianus, lib. de pudicitia, cap. X. *Non ergo & Jonas idcirco ethnicis Ninivitis non putabat pœnitentiam necessariam, cùm cavillaretur in prædicationis officio, an potius misericordiam DEI providens etiam in extraneos profusam, quasi destructuram præconium verebatur?* Quia autem, qui tergiversantur, ne vera cogantur agnoscere, captiosè quædam undequavorsum congerere solent: hinc factum conjicio, ut *cavillari* ponatur pro σοφίζεσθαι, ac *cavillatio* speciatim id genus sophismatis Ciceroni ac Senecæ notet, quod Stoici σωρίτην vocant. Ulpianus, l. CLXXVII. de verb. significationib.: *Natura cavillationis, quam Græci σωρίτην appellaverunt, hæc est, ut ab evidenter veris, per brevissimas mutationes, disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducantur.* Gloss. vett. col. DCXXIX: Σωρίτης, *cavillatio*.

CAULA, à *cavitate*. Festus: *Caula à cavo dicta. Antiquitus enim ante usum tectorum oves in antris claudebantur.* Similiter Varro, in IV de L. L. ut quidem emendat Scaliger. Nam in vulgatis pro *caulla* erat *cavila*. Ortus ex eo error videtur, quòd, cùm ignorarent librarii, veteres scripsisse *caulla*, ut *paulla*, crediderint, prius *L* esse *I*. Hebræis *caula*, sive *caulla*, dicitur מכלה, à כלא, id est, *prohibere*, *claudere*. Interdum suspicatus sum, ab hoc verbo, *V* tantum inserto, factum esse. Sanè id quidem non minùs mihi verisimile videtur, quàm ut sic dicatur ab Hebræo מכלא, id est, *caula*: vel quia è *caulibus*, hoc est, *viminibus*, fiat: quæ duo etyma ponit vir eruditus. Sed profectò nihil horum omnium verum est. Nam cùm αὐλὴ Græcis, & *aulam*, & *caulam*, notet (unde in Glossis Cyrillo tributis legas, αὐλὴ βασιλικὴ, *aula*; αὐλὴ τῶν προβάτων, *stabulum*) quis ambigat, quin *caula* fiat ab αὐλὴ; Vidit & hoc Servius, IX Æn.: *Caula, monimenta & septa ovium. Est enim Græcum nomen, C detracto. Nam Græci αὐλὰς vocant animalium receptacula.* C præpositum, quomodo fortasse ab ἀκὶς, *acuo*, *acumen*, *cacumen*. *Caula* pro *theatro*, & *amphitheatro*, dixit Tertullianus, lib. de Spectaculis: *Credo circo, & utrâque caullâ, & omni stadio gratiora.* Nisi (quod Lipsius suspicatus) potius *cavea* legi debet, de qua suo loco.

CAULIS, à Græcis accepimus, ut agnoscit Varro, lib. IV de L. L. Ii dicunt καυλὸς, ut apud Theophrastum de rosis, κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσι· quod Plinius vertit, *Caule conciso inseruntur.* Latius tamen Græcis ea vox patet, quàm Latinis. Nam apud Græcos locum habet in omni genere plantarum, ita ut quoque τὸ στέλεχος, sive *truncum*, tanquam speciem comprehendat. Theophrastus, lib. I, cap. II hist. plant.: Καυλὸν δὲ λέγω τὸ ὑπὲρ γῆς πεφυκὸς ὑφ' ἕν, ὃ ἐπὶ τῶν δένδρων καλεῖται στέλεχος. id est, *Voco* καυλὸν (non habent Latini vocem, quæ Græcum adamussim exprimat,) *quod supra terram simplex assurgit; quod in arboribus caudex appellatur.* At Latinis *caulis* de herbis solum ac fruticibus dicitur, non item arboribus: Ut bene docet Isidorus, lib. XVII, cap. X. Sed etymon, quod inibi videtur innuere, ut nempe *caulis* à *coalescendo* dicatur, id planè ineptum puto. Verba ejus ponam: *Caulis est generaliter herbarum & olerum medius frutex, qui vulgo thyrsus dicitur, quod à terrâ sursum conscendat: ex quo derivatum est, ut specialiter quoddam genus olerum caulis diceretur, quia thyrsus ipsius amplius cæteris oleribus coalescit, hoc est, crescit. Est autem generale nomen. Omnis enim frutex caulis.* A *caulis* Germano-Belgæ *brassicam*, *kool*, vocant, quasi *caulem*, nempe κατ' ἐξοχὴν, quomodo & usus Plinius, lib. XVII, extremo cap. XXIV: *Odia vitis & caulem & olus omne.* Nam quod hic *caulem* vocat, id alibi *brassicam* appellat: ut lib. XXIV, cap. I: *Pernicialia & brassicæ cum vite odia: ipsumque olus, quo vitis fugatur, adversum cyclamino & origano arescit.* Sed nec Martialis per *caules* aliud, quàm *brassicam*, vel interiorem *brassicæ* partem intellexit. Locus est, lib. XIII, ep. XVII:

> *Ne tibi pallentes moveant fastidia caules,*
> *Nitrata viridis brassica fiat aqua.*

Lemma ejus distichi est, *Coliculi*, quod ὑποκοριστικὸν est à *colis*, hoc est, *caulis*. *Colis* legitur in melioribus codd. Horatii, lib. II, Sat. IV:

> *Cole suburbano, qui siccis crevit in hortis*
> *Dulcior.* ——

hoc est, *caulis*, sive *brassica* agrestis hortensem dulcedine exuperat. Ut à *caupa*, *copa*; ab *aula*, *olla*; ab *aurata*, *orata*; ab *Ausculana*, pugna *Osculana*; sic à *caulis*, *colis*; & à *cauliculus*, *coliculus*. Inde est, quòd Germano-Belgæ hodieque *brassicam* vocant *kool*. Sed & alia sunt in eorum lingua, in quibus *AV* in *O* mutetur, ut *Mauri*, *Mooren*; *claustrum*, *clooster*, hoc est, cœnobium, quod *claustrum*, seu *clostrum*, dixere posterioris ævi scriptores; multaque alia id genus. Porrò censet Turnebus, lib. XIX, cap. XXVIII, *caulis*, præter eam, quam diximus significationem, etiam notare *minutam caulam*. Ac sic locutum censet Varronem, lib. III de R. R., cap. V. Quod si verum, ut ab αὐλὴ est *caula*, sic ab αὐλὶς erit *caulis*. Verum *caulis* hac notione Latinum non est. Quodque ad Varronis locum, in ejus restitutione Turnebus nihil minus est, quàm Turnebus. Veram & lectionem & sententiam aperit unicus sospitator Varronis, imò alter Varro, Jos. Scaliger.

CAULIS, sive *colis*, quod à Græco καυλὸς, propriè *scapum*, sive *thyrsum brassicæ* notat, sed κατ' συνεκδοχὴν sumitur pro *brassica*, unde & Belgicum *kool*.

CAUPO, unde sit, docere conatus Jovianus Pontanus, in erudito dialogo, qui *Actius* inscribitur: ubi (fol. CXXXII, b, edit. Aldinæ) ait, *Ab verbo CAVO factam esse primo cavipam, vas vinarium, ab eoque caviponam, & caviponem, quod cavis in locis, vel cavis doliis, vinariam exercerent, e quibus posteriores vocalem I detraxissent, indeque esse hodie cupas. au in u productum esse versum, ut claudo, cludo, & cauponam, cauponemque & cauponari.* Alteram quoque *cauponis*, ac *caupona*, ἐτυμολογίαν habes apud Festum, cùm scribit: *Copona taberna à copiis dicta.* Ac probat hanc sententiam Adr. Turnebus, lib. XIV Advers. cap. V. ubi & rectè docet, non solùm dici *cauponem*, qui vinum vendit, quomodo utitur Martialis, lib. I, cùm ait:

> *Non potes, ut cuperes, vendere caupo merum.*

sed nomen esse generale à *copiis*, ut etiam comprehendat mercatores & institores, unde apud Plautum, Aulul. Act. III, sc. V: *Caupones patagiarii, indusiarii.* Ubi *Caupones patagiarii* sunt, *qui patagia vendunt*, similiterque *caupones indusiarii*; *indusiorum institores.* Quam interpretationem etiam sequitur Lambinus. J. Meursius pro *caupones* legit *cimsiones*, sed contra fidem omnium codicum MSS., & eorum etiam, quæ ante Aldinam in lucem prodierunt: tum etiam citra caussam, cùm *caupo* Latinis non latè minùs pateat, quàm Græcis κάπηλος, quod idem significat. Atque hæc ratio est, cur superioribus duabus tertia adjicienda sit etymologia: ut nempe (quæ summorum virorum, Angeli Caninii, in Hellenismi alphabeto; & Josephi Scaligeri, in conjectaneis, sententia fuit) *caupo* dicatur esse à κάπηλος, *V* inserto, quomodo à γηθέω est *gaudeo*, ab ἀρύω, *haurio*. Hoc, ut alia pleraque, fecerunt Latini more Æolum, qui pro ὄλος dicunt αὖλος· pro ὄρος, αὖρος· pro ἄρηκτος, αὔρηκτος· multaque id genus alia. Quod verò ad terminationem, ut à πίθηκος, πίθων à καπίθηλος, καπίθων sic à κάπηλος, κάπων, unde *campo*, qui & *copo*, converso *AV* in *O*, quomodo à *caurus* est *corus*; ab *aula*, *olla*,

olla, &c. Glossæ Philoxeni: *Copo, qui & caupo*, κάπηλος. Similiter & *copa* dicitur, quam Græci καπηλίδα nominant: unde illud:

Copa Syrisca caput Graia redimita mitella.

Item *copona* pro *caupona*, unde Festus exponit *tabernam*. Sed & pro *copa* dixere *cupa*, *AV* in *V* mutato, quomodo à *claudo* est *cludo*; à *defraudo*, *defrudo*. Cic. in Pisonem: *Panis & vinum de propola & de cupa.* Ubi, ut optimè exponit Scaliger, *propola* τ̃ μεταβολίας, *cupa* τ̃ καπηλίδα, notat, ut sententia sit, eum non de *penu* & *promtuario vivere*, sed de *caupona*, quod Horatius vocat *numerato vivere*. Pro *copa*, seu *cupa*, dicitur & *copona*. Priscianus, lib. VI: *Draco dracena, leno lena, caupo caupona, quod significat tam ipsam tabernam, quam mulierem.* Lucilius, in III: *Caupona hic tamen una Syra.* Idem dixerat, lib. V. Etiam in Onomastico veteri legas: *Caupona*, καπηλίς. *Cauponaria*, καπηλική, πυτανεῖον. Hinc *cauponari*, καπηλεύειν. Ennius: *Non cauponantes bellum, sed belligerantes.*

CAURUS, sive *chaurus*, idem est ac λιβόνοτος, si Vegetium audimus: à quo ad sinistrum meridiani cardinis collocatur. Sed aliis est ἀργέστης, ventus ab occasu æstivo adversus aquilonem spirans; ita Phavorinus, apud Agellium, lib. II, cap. XXII. Similiter Vitruvius, lib.... cap.... *Inter Favonium & Septentrionem chaurus, quem plures vocant chorum.* Plinius, lib. XVIII, cap. XXXIV: *Ex adverso Vulturni flabit Corus ab Occasu solstitiali & Occidentali latere Septentrionis.* Servius, ad III G.: *Caurum pro corum, sicut saurex pro sorex, caulis pro colis.* Isidorus, lib. XIII, cap. XI: *Corus est, qui ab occidente æstivo flat, & vocatus Corus, quòd ipse ventorum circulum claudat, & quasi chorum faciat. Hic antea Caurus dictus, quem plerique Argesten dicunt, non, ut imprudens vulgus, Agreste.* Favet Isidoro, quod in Romano Maronis codice cum adspiratione *chaurum*, ac in Longobardico eodem modo *chorum* scribi III Georg. auctor est Pierius, in Castig. Virgilianis. Sed puto, rectum esse *corus*. *H* verò illud esse a consuetudine vitiosa tenues adspirandi, quæ jam Ciceronis Catullique ævo irrepserat: ut ex illo, in Oratore ad Brutum; ex hoc, epigr. in Arrium cognoscitur. Neutiquam autem *corus* à *choro* venire, inde cognoscimus, quod, ut ipse Isidorus fatetur, prius fuit *caurus*, unde *corus* factum; ut, ab *aula*, *olla*; à *Claudius*, *Clodius*; à *plaustrum*, *plostrum*; à *claustrum*, *clostrum*; unde est, quod Belgæ monachorum claustra *cloosters* vocant. Hac notione venit *caurus*, seu *corus*, à קר, id est, *frigus*. [potius à *calore* & καῦρος est καίω.] Gratius, in Cynegetico:

Verum ubi caurino perstrinxit frigore vesper,
Ire placet. ——

Fortasse igitur *corus* ex χωρός. Nempe ut δῆμος, *populus*; δημός, idem ac δημότης, *popularis*: ita χῶρος, *locus*; χωρὸς, idem ac χωρίτης, hoc est, ἐγχώριος, sive ἰθαγενής, *naturalis*, *ac loci alicujus proprius*. A χωρὸς sit *chaurus*; ut ab ὀρείχαλκον, *aurichalcum*. Est & *corus* mensuræ genus apud Hebræos, quibus כר dicitur. Capiebat autem modios triginta, ut cum Epiphanius testatur, lib. de ponderibus & mensuris; tum Isidorus, lib. XVI, cap. XXV. Fusè de eo Stanislaus Grespsius, lib. de mensuris Hebraicis, & B. Arias Montanus, Antiquitatum Judaicarum, lib. VII, qui *Thubal-Cain* inscribitur.

CAUSIÆ vox est apud Plautum, Mil. 4. 4; Val. Maximum, lib. V, cap. I; & Martial. lib. XIV. Nomen est à καίω, hoc est, *uro*. Erat enim pileus latos margines habens ad prohibendum solis æstum. Suidas: Καυσία εἶδος πίλου βαρβαρικοῦ. Romæ tamen quoque usurpatum fuisse indicat locus Martialis, lib. XIV, dist. XXIX, cujus lemma *Causia*: non *Gausapa*, ut in Aldina legas:

In Pompeiano tectus spectabo theatro,
Nam ventus populo vela negare solet.

Sententia est, Si ventus impedierit, quò minùs theatrum velis tegi possit ad arcendum solis æstum, caput *causiâ* tegam. Alteram quoque significationem habet *causia* vox, si rectè in plerisque Vegetii codd. leg. lib. IV, cap. XV: *Vineas dixerunt veteres, quas nunc, militari barbaricoque usu, causias vocant.* Sed hoc loco mirificè variant codd. Vide quæ ad eum locum notat Stewechius. Quemadmodum autem à κέκαυκα est καυσία, sic à κέκαυκα est καυστικός, *urendi vim habens*. *Caustici* vocem crebrò usurpat Plinius. Legas & apud Martialem, in Apophoretis, epig. XXVI. Ab eodem καυστήρ, καυτήριον, ἐγκαυστής, ἐγκαίω, de quibus seorsum.

CAUSSA, à *cavillando*, quibusdam dici videtur, ut ex Scauro discimus. Aliis, ut à παῦσις est *pausa*, sic à καῦσις videtur esse *caussa*, nempe à καίω, hoc est, *accendo*, quia hominem ad rem agendam incitet atque inflammet. Legas illud apud Perottum. Un & quod à *chao* nonnullis (quos & sequitur Nunnesius in Grammatistice) esse creditur, quia illud omnium rerum *caussa* est. [est ab αἴω pro quo Æoles αὔω. Α῎ω & αἴω & αὔω vel αἴσω. Vide *Accusare*.] A *casu* esse Isidorus tradit, lib. XVIII cap. XV. ut *caussa* sit, quicquid *accidit*, hoc est, *accidit*: inde ad illud transferatur, propter quod res fit, uti & in *occasio* factum putant, quod ipsum etiam pro *causa* rei accipitur. Sed profectò hoc fit vi præpositionis. Est enim *occasio*, id ob quod accidit sive accidit aliquid. Quod nihil aliud est dicere, quam *caussam* sive *originem rei*. Quare satius sit deducere *caussam*, sive *causam*, *à caso*, seu *quaso*, quomodo veteres scripsere, pro *quæso*. Nam αἰτῶ nihil est aliud, quam *quæso*, seu *peto*. Qui autem petit aut jubet aliquid fieri, is *caussa* est cur fiat. Unde Græcis αἴτιος, *qui in caussa est*. Nempe ὅσον ἐξ αἰτεῖν, ut nobis quidem videtur. Ut propriè signet eum, cujus postulato, vel jussu, sive voluntate, res facta est. Similiterque, qui Græcis αἴτιος, Latinis est *auctor*, nempe quia rem fieri voluit, ab *avere*, id est, *cupere*. Vel hoc verum est, quod diximus, vel erit *caussa* à *cavendo*. Nempe à supino *cavitum* (pro quo *cautum* dixere per syncopen) erit *cavissa*, unde *caussa*: ut à *fodio*, *fodsum*, unde supinum *fossum*, & verbale *fossa*. Nec caussa originis obscura fit: cum, ut *cavere* juris vox est, ita & *causa* sit, imo *caussidici* vocentur, quia *caussas* rerum plurimum expediunt. Ut quidem Appuleius scribit in Apolog. *Tertio*, inquit, *quæsivisti, at qui scires omnium factorum rationes diligentim examinandas, ac sæpius caussas quæri, facta concedi, eoque etiam patronos litigatorum caussidicos nominari, quod, cur quæque facta sint, expediant.* Hæc *caussa* à *cavendo* ἐτυμολογία non leviter eorum confirmat sententiam, qui, Ciceronis & Maronis exemplo, *causa* gemino SS scribunt. Eam tamen scribendi rationem improbat Terentius Scaurus: cujus hæc verba sunt, libro de Orthographia: *Causam multis scio per duo SS scribi, ut non attendentibus, hanc literam, ut etiam cognatam illam R, aisi correpta vocali præcedente, non solere geminari; & præterea quoties producam vocalem U sequatur, in id solere desinere syllaba sonum, ut in plausu & lusu. Ita, cum hæc utique lucrâ ejusmodi syllabarum finiri sonus debeat, nunquam autem a geminâ ulla syllaba incipiat, apparet, causam geminatum SS non recipere, quoniam neque in fine præcedentis syllabæ alterum potest poni; neque a gemino sequens incipere. Sed illud secuti videntur, quod causa dicta sit à cavillationibus, vel a cavendo, deinde per συγκοπὴν cautia, ita & in id jam συγκοπὴν geminandum putaverunt, ut originatio appareret.* Quibus placet, geminato SS scribi, hi se tuentur auctoritate Tullii & Maronis, quos sic scripsisse docet his verbis Fabius Quinct., lib. I, cap. VII: *Quid, quod Ciceronis temporibus, paullumque infra, fere quoties S litera media vocalium longarum, vel subjecta longæ esset, geminabatur: ut, caussæ, cassus, divissiones: quomodo & ipsum, & Virgilium quoque scripsisse, manus eorum docent.* Sed ad hoc argumentum respondent veteres Grammatici, eosdem etiam & *casum*, & *divissio*, & similia, ex seculi more scripsisse, in quibus posterius seculum à priori recessit. Audiamus hac de re Annæum Cornutum, qui sic de eo apud Cassiodorum scribit, in collectaneis de Orthographia: *Causa per unum S: nec quenquam moveat antiqua scriptura: nam & accusare per duo SS scripserunt: fessus, fuisse, divisisse, esse, & caussasse, per duo SS. In quâ enuntiatione quomodo duarum consonantium sonus exaudiatur, non invenio.* Eadem sententia Marii Victorini, lib. I. ubi, cum dixisset, ostensurum se quomodo veteres scripserint, & quomodo nunc scribere debeamus, hæc inter alia subdit de veterum scriptura, quam sequi non oporteat: *Veteres voces, quæ pressiore sono eduntur*, ausus, caula, fusus, odiosus, *per duo SS scribebant*, aussus, &c. Beda similiter:

Causa

Causa *per unum S scribatur*. Unum etiam è junioribus ponamus, Jovianum Pontanum, cujus hæc verba, in Actio, fol. CXXXII edit. Ald. *Quod in causâ ipsa cavillæ oporteret, unde ab initio dictam esse* cavillam. *Post vero subtracta vocali* caullam, *nomine ipso tres adhuc syllabas retinente* (ca-ulla.) *Postremo, primâ & secundâ syllabâ, duabusque illis vocalibus interim in unum coactis, vocem ipsam factam esse dissyllabam, ac nihilominus duplex SS mansisse* (Caul-sa,) *quod tandem leniendæ vocis gratia simplex exivisset* (cau-sa,) *quando duplex ipsum post aut diphthongum sonaret horridum, præsertim C consonante diphthongum præcedente*. Post tot auctores adferamus & ipsi judicium nostrum, Planè probo *caussa* gemino *SS*. Quippe ea ὀρθογραφία imprimis nobis sequenda, quæ obtinuit, cùm maximè floreret imperium ac sermo Romanus. At Augustæo, & proximo ævo, *caussa* scribebant geminato sibilo: quod & veteres Grammatici testantur, & lapides Capitolini docent, quorum auctor Verrius Flaccus. Nec *caussa*, per geminum *SS*, horridius sonat, quam *paullum*, per geminum *LL*; quod sic scribi debere agnoscit Scaurus. At, inquiunt, eo ipso seculo etiam scripsere, *accuso*, *casus*, *divisio*. Verùm quid, si dicam, & hæc sic scribi a nobis posse: sed consuetudini id dari, quod aliter scribamus? At in *caussa* rationem esse disparem, quia is scribendi mos nunquam planè exolevit, quod vett. lapp. & libri testantur, & seculorum omnium super ea voce dissertatiunculæ valide confirmant.

CAUTERIUM, καυτήριον, vocatur instrumentum, quo notæ & stigmata inuri solent: item, quo medici inurunt partes malè affectas. Nempe à καίω, sive καύω, id est, *uro*; unde & κεκαυσαι, à quo καυτὴρ, & καυτήριον. Mirificè hanc vocem ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. ult. cap. ult. Nam ex *caveo*, & *uro*, conflatum ait: *Cauterium*, inquit, *dictum, quasi cauturium, quod urat, & provida sit in eum severaque cautio: ut, dum videtur, cujus sit, avaritia refrenetur. Quod interdum pro signo, interdum pro cura, adhibetur; ut vis morbi, ignis ardore siccetur*. Plusculа ad hanc *cauterii* acceptionem pertinentia legere potes apud Cælium Rhodig., lib. VII. cap. XXXI. Porrò Martiano, lib. XVII. de instr. vel in instrum. legat. *Cauteria* quoque dicuntur ea pictorum instrumenta, quibus in picturâ *encaustica* ad colores ceris inurendos utebantur.

CAUTES, à *cavus*, si recte Isidorus, lib. XVI, cap. III: *Cautes aspera saxa in mari; dicta a cavando, quasi cavata*. At non in solo mari *cautes*, verum etiam in terra. Puto, *cautes* potius esse à *caveo*, ut à quibus cautio esse debeat, ne impingamus. [vide *cos*.]

CAVUS, à *chao* dici vult Varro, lib. IV de L. L. Similiter Festus: *Cavum a chao dictum, ex ejus inanitate*. Quæ vera lectio, etsi in MS. sit, *immanitate*. Nempe ut sit χάος, à χαίνω, id est, *hio*. Ἀναλογώτερον tamen dicas, *cavum*, & verbum *cavo*, esse ab antiquo χάω pro χαίνω, inserto *V*, quomodo à δῖος, *divus*; à λεῖος, *levus*, &c. Vel est *cavus* à κόος, quod Æolice κόϝος, id est, *cavitas*. A κόος superest κόïς, & κόïξ, *fiscella*, sive *aro*, seu *phormio*. Etiam à κόος *covum*, quomodo antiqui dixere cælum. Vel est *cavus* ab Hebræo נקב, id est, *cavum fecit*. Vel à כף, quod est *curvitas*, *cavitas*, ac propterea pro *vola manus* sumitur, à כפף *curvare*. A *cavo* est *cavaticus*, ut, *balneaticus*, *scenaticus*. Plin. lib. XXX, cap. VI: *Cochlea Balearica, quas cavaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur*.

CE

CEDO, juxta aliquos, à צדה, quod est, *ire*. Sed nimis hæc notio generalis. Quare vel erit κατὰ μετάθεσιν ab εἴκαθω, quod Atticum, pro εἴκω, *cedo*: vel fuerit à χάζω, id est, *cedo*. Nempe ab aoristo χαδεῖν, *A* in *E* abeunte, quomodo a βραχὺς est *brevis*; à πάσσαλος, *pessulus*; à πετάω, *pateo*, &c. A *cedo*, sive supino *cessum*, est *cessare*, ut à *dico*, *dictum*, *dictaro*. Est igitur *cessare*, *cedere à labore*. Ab eadem origine est *cessim*. Nempe ut à *rapio*, *rapim*; & à *saltum* fortasse *saltim*; ita à *cessum* est *cessim*. Utitur Alfenus JC. l. LII. D. ad legem Aquiliam: *Superius plostrum cessim ire cœpit*. Et eodem §. *plostrum cessim redisset*. Et Martianus Capella, lib. VIII:

Cessimque formidantes
Abeunt pedes tremore.

Utitur & Justinus, lib. III *Vos commisso prælio ite cessim, inhibete remos, & à bello discedite*. Appuleio quoque, II Met., restituit hanc vocem P. Colvius. Glossarium vetus explicat, *cessim*, *gradatim*. Sed notat, *retro*. Hinc *recessim*. Plautus, Casina, II, VIIII:

Recessim cedam ad parietem, imitabor Nepam.

A *cedo* est quoque *occedo*, quod est, *contra cedo*: unde *obviam occedere* dixit Plautus, Asinaria, Sticho, Trinummo: &, si Gulielmium ac Passeratium audimus, Pseud. Act. I, Sc. III. Hinc quoque *abscedo*; unde *abscessus*, Celso; uti Plinio, *apostema*; Hippocrati, ἀπόστημα, ἀπὸ τοῦ ἀφίστασθαι. Nam partes antea continuæ per humorem collectum, qui in pus convertitur, resolvuntur ac separantur. Hæc de *cedo* priori porrecta. Nam, cum eam corripit, valet *dic*. Unde *cette*, pro *dicite*, apud Nævium, Ennium, Accium, Pacuvium. Vide Nonium.

CEDRUS, κέδρος, fortasse à κάω, id est, *uro*. Virgilius, lib. VII:

Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Vel à κηώδης. Odoratam enim hic poeta vocat. At κηώδης est εὐώδης, τεθυμιαμένη, ἀπὸ τοῦ καίεσθαι· ut ait Hesychius. vel est ab κάω, κατὰ πρόσθεσιν καὶ ἐπένθεσιν τοῦ Δ· quod idem notat. Ex κέδρος, & ἐλάτη, hoc est, *abies*, est κεδρελάτη, *cedrus magna abietem æquans*. Ab eodem sunt, κεδρία, κέδριον, κεδρέλαιον. Plinius, lib. XXIV cap. V: *Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur*. Meminit & Vitruvius, lib. II, cap. IX. Videtur autem κεδρία esse adjectivum substantivè usurpatum, subintellecto ῥητίνη, id est, *resina*; aut πίσσα, id est, *pix*. Similiter cum κέδριον legimus, videtur subintelligi ἔλαιον, id est, *oleum*, ut idem sit κέδριον, quod κεδρέλαιον dicitur. *Cedri* voce usus Vitruvius, lib. II, cap. IX: *Item cedrus & juniperus easdem habent virtutes & utilitates: sed quemadmodum ex cupressu & pinu resina, sit ex cedro oleum, quod cedrium dicitur, nascitur, quo reliquæ res cum sunt unctæ, (uti etiam libri) a tineis & carie non læduntur*. Eandem *cedrio* vim tribuit Plinius, lib. XVI, cap. II. Ac, lib. XIII, cap. XIII, scribit ex sententia Cassii Heminæ, libros Numæ tineas non tetigisse, quod *cedrati* fuissent.

CELEBRIS, à κλέω, id est, *celebro*. Nisi potius à *celer*. Pro quo est Nonii istoc: *Celebri non solum frequens, sed etiam velox. Accius, Ægistho: Celebri gradu gressum accelerasse decet*. Vel est *celebre*, a *calando*. Est enim *celebris*, cujus nomen *calatur*; unde & *clarus*, quasi *calarus*. Vide plura in *Calare*. [κελῶ, ὁρμῶ Hesych.]

CELER, ab Æolico κέλης, pro κέλης, quod à κέλλω id Græcis signat, ταχέως βαδίζω, ut censet Etymologus, qui & inde deducit κέλης. Κέλης verò Græcis eum notat, qui privo currit equo: unde equites dicti *celeres*, uti dicemus in *Tribus*. Κέλης autem, à קל, id est, *celer*, quod à קלל, *celerem esse*. A *celer* est *celeritas*. Contra, scio, Isidorus, lib. X: *Celer*, inquit, *appellatus à celeritate, quia quod usus exigit, celeriùs facit*. Sed quamquam verum est, hominem, ut, *justum*, à *justitia*; *sapientem*, à *sapientia*; sic *celerem* dici a *celeritate*; si rem spectes, uti à Logicis fit in paronymorum doctrina: tamen certum est, *celeritas* esse à *celer*, si vocabulum consideres cum Grammaticis; quia concreta, qualè est *celer*, priora sunt notioraque nobis; etsi abstracta sint priora notioraque naturâ.

CELEUSMA est *adhortatio portisculi*, qui Græcis κελευστὴς. Ennio, VII Annal., *hortator* dicitur, ut *celeusmata* Nonio *hortamenta*. Porrò & κελευστὴς, & κέλευσμα, est à κελεύειν, hoc est, *jubere*: unde κελευστὴς, ad verbum in Glossis vett. exponitur *jussor*, similiterque Sallustius, in historiis, κέλευσμα vocat *jussa*. Utitur *celeusmatis* voce Martialis, cùm alibi, tum lib. IV, epigr. LXIV. Usus & Rutilius in Itinerario:

Hic mecum pigri solabar tædia venti,
Dum resonat variis vile celeusma modis.

Quomodo autem *celeusma* fieri soleat, docet hic Asconii locus, in Divinat.: *Cani remigibus celeusma per symphoniacos solebat, & per assam vocem, id est, ore prolatam, &, ut in Argo navi, per citharam*. Sunt tamen & alii modi, uti dicimus in *Portisculus*. Quod verò de Argo navi ait, confirmatur ab Hygino, qui, fab. XIV, ait: *In Argo navi celeusma dixit Orpheus*. Apud Apollonium tamen Orpheus quidem navigantibus

tibus Argonautis citharam pulsat, sed nullum canit *celeusma*: quod potiùs facit Tiphys: ut ostendit Cl. Daniel Heinsius, ad lib. VI. Silii. In arte metrica pes *proceleusmaticus* sic dicitur à *celeusmate* nautico, cui ob celeritatem est aptissimus. Κελεύω, Eustathio teste, eâ ratione venit à κέλω, qua βουλεύω, à βέλω. Sed horum passiva solum terminatio in usu est, κέλομαι, βούλομαι. Κέλω est ab Hebræo קל, id est, *vox*, *clamor*: unde & καλεῖν, id est, *calare*, *vocare*.

CELLA, à *celando*. Festus: *Cella, quod eâ celentur, quæ volumus esse occulta*. Malim *cella*, & *celare*, simplici *E*. Idem etymon adferunt Servius, I Æn.; & Isidorus, lib. XX Orig. cap. III. Sane antiqui *cela* scripserunt, quia ante Ennium non solent consonæ geminari. Vel est *cella*, à כלא, quod *locum clausum*, item *carcerem*, notat: à rad. כלא, hoc est, *prohibere*, *claudere*. Vel *cella* est à Chaldæo כלא, quod idem ac Hebræum כלל.

CELO, est *occulto*, à Chald. כלא, quod Hebræis כלל. A כלא est κλείω, *claudo*. A כלל est vetus *calim*, pro quo postea *clam*. Vide *Clam*.

CELLO, verbum antiquum, quod doctissimus Caninius censet esse ab ὀκέλλω, omisso ο· quomodo ab ὀρύω, est *ruo*; ab ὀδόντες, *dentes*; ab ὄπισθε, *post*; ab ὄρπηκος, *ramus*; & fortasse ab ὄνομα, *nomen*. Sed simplicius veriusque est, venire à κέλλω, quo Homerus, Euripides, Apollonius, aliique usi, à quo etiam ipsum ὀκέλλω venit, uti & δίκελλα, *bidens*; μάκελλα, *ligo non bifidus*; παρὰ τὸ κέλλειν μονόξυλ· item κέλης, quo significatur *equus singularis*, quo in certamine quis utitur; item *eques ipse*, qui hoc pacto, non autem bigis, aut quadrigis, certat. Confundunt vulgo κέλητας cum ἀποβάταις· quo de errore vide sis, quæ notavit Xylander ad Plutarchi Phocionem & Æmilium. Ab hoc κέλης, ait Festus *equitem* dici *celsum*: atque id quidam firmatum eunt istoc Horatii, in Arte,

Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes.

Verisimilius sanè, quam ut à *cælo* dicatur *celsus*, quasi *cælestis*: ut Isidorus tradit, lib. X. Sed omnino, ut *excelsus* ab *excello*, sic *celsus* à simplici *cello*. *Cello* verò, uti dixi, à κέλλω, quod Eustathius interpretatur tum κινεῖ, quam significationem esse ait in μάκελλα, & δίκελλα· tum βαδίζω, seu τρέχω, unde κέλητας esse censet. Quia notione κέλλω est à קל, *velox*; cujus radix קלל, *velocem esse*. A *cello* est, *antecello*, *excello*, *percello*, *procello*, *recello*. Perottus, & quidam alii, censent, hæc esse à *cello*, seu *callo*, significante *cedo*. Sicut scriberent, impulit eos, quòd viderent, *antecello* esse *antecedo*, *præcello*, *præcedo*, *excello*, *excedo*, &c. Sed nunquam hanc significationem vocis *cello* commenti essent, si cogitassent, κέλλειν esse κινεῖν, & nonnunquam esse κινεῖσθαι, sive κλίνειν. Itaque *recellere* Festus interpretatur, *reclinare*, ut, *excellere*, *in altum extollere*. Priori, præter Appuleium Liviumque, usus Lucretius, lib. VI:

——*inclinatur enim, retroque recellit,*
Et recipit prolapsa suas se in pondere sedes.

Hinc *meretrices* Plautus appellat *recelliclunas*. A *procellendo* dicta *procella*. Servius Danielis, ad I Æn.: *Procella est vis ventorum cum pluviâ, dicta procella, quod omnia percellat* (malim *procellat*, ut in aliis,) *hoc est, moveat*. Ubi vides, ut Servius *cellere* interpretetur *movere*; quemadmodum Eustathius κέλλειν, κινεῖν. Etsi autem *percellere* de animo tantum dici volunt; legimus tamen apud Ovid., V Metam.:

Stipite, qui mediâ positus fumabat in arâ,
Perculit.——

CELOCEM, ut Fulgentius ait: *dicunt genus naviculæ, quod blannum* (al. *bamplum*) *dicimus*. De eodem sic Nonius: *Celox est navigium breve, sic dictum à celeritudine*. Usurpat Ennius:

Labitur uncta carina per æquora cana celocis.

Non *celonis*. Quomodo etiam citat Fulvius Ursinus, in Virgilio cum Græcis collato, ad VIII Æn. Præterea Turpilium, Plautum, Varronem, & Appuleium, usos esse docebunt veteres Grammatici, quos antè laudabam. Solum Phaleuceum hunc Varronis ponam ex Bimargo:

Nauta remivagam movent celocem.

Unde patet, malè à quibusdam corripi penultimam. De etymo fallitur Nonius. Neque enim dubito, quin, ut à πρηνὴς, est *pronus*; ab ἰῶ, *eo*; sic à κέλης sit *celox*. Sic enim Græci id navigii genus nominant, ut clarè docet hic Gellii locus, lib. X, cap. XXIV: *Navium*, inquit, *quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt: gauli, corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri, celoces, vel, ut Græci dicunt, celetes, lembi, oriæ*, &c. Κελήτων, ἢ κελητίων, mentio apud Thucydidem, lib. I, & IV; Polybium, lib. V, & alios. Ac tradit Thucydidis Scholiastes, sic dici, ductâ tralatione ab *equo celete*, quia ut hic ab uno regitur sessore, ita navigium isthoc unico tantum per transtra remo agatur. *Celocem* esse Rhodiorum inventum, tradit Plinius, lib. VII, cap. LVI; Turnebus, lib. XXIX, cap. XVIII, ait, eo in loco *celetem* in vetustis exemplaribus reperiri, seque id verius existimare. *Celocem* tamen est in optimâ Parmensi, anni ∞CCCCLXXVI. Nec, utram lectionem sequaris, multum referre puto, si rectè Gellius pro eodem habet fortasse alterum, ex interpretatione in contextum irrepsit: quod Gellii sententiam firmabit: quam Laurentius Valla interdum sequitur in Thucydidis translatione, ac Lazarus Baifius approbat, lib. de re navali.

CENSEO, cum variè sumatur, & difficile dictu sit, quæ notio sit princeps, difficile est etiam indicare, quam originem habeat. Plerique tamen notare videtur, *opum censionem*. Itaque putant κατ' μετάθεσιν esse à כסן, id est, *censuit*, *profuit*, unde *thesauri*, מכמני כסן. Alii malunt deducere ab Hebræo כס, *supputare*, *numerare*. Alii aliter. [An à *conso conseo*? Hesych. κένσαι etiam exponit κελεῦσαι à κεντεῖν. *Census* itaque dictus videri à κένσαι. *Notabantur enim in albo Magistratuum singulorum nomina*. Illud verò κεντεῖν vel στίζειν dicebatur. Vide Notata de ἀστίκτῳ χωρίῳ. Est *census* ex κένσος pro κέλσος, istud autem à κέλομαι, & inde κένσαι pro κέλσαι apud Hesych. *Census* ergo *mandatum*, *jussum*.] A *censeo*, *censum* dici, planum est. Nec magis dubium, quin posteriores Græci à Romanis vocem κῆνσος acceperint. Quare miror, Græcos ejus vocabuli originem quærere in sua lingua. Sic enim scribit Suidas: Κῆνσος, τὸ νόμισμα ἐπίσιον τέλος, παρὰ τὸ καινὸν, τὸ κόπτειν, κῆνσος, ἤτοι τῇ ἐπιχωρίῳ γλώττῃ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐξέτασιν τῶν Ῥωμαϊκῶν πλήθους προσηγορεύκασι. Usus κήνσου voce Matth. Evangel. cap. XXII. & Marc. cap. XXII. Etiam κένσος pro eo dixere, ut ex Hesychio constat, in κῆνσος, & κένσος. Similiter posteriores Græci usurpant vocem κηνσεύειν, *censere*; κήνσωρ, *censor*; κηνσουάλιος *censualis*; κηνσίτωρ, *censitor*, hoc est, *agrimensor*, ut Isidorus in Glossis interpretatur. Vide Glossarium Græco-barbarum doctissimi Meursii. A *censeo* est *succenseo*, quod μεταληπτικῶς ponitur pro *irasci*, quia, ubi res malè gesta est, ira comitatur censuram. Aut hoc verum est, aut fuerit à *succensum*, quomodo aliquem dicimus ira succensum.

CENSOR, à *censendo*. Festus: *Censere nunc significat putare, nunc suadere, nunc decernere*. Sequitur deinde: *Censio, æstimatio: unde censores*. Et mox: *Censores dicti, quod rem suam quisque tanti æstimare solitus sit, quantum illi censuerint*. In quibus secutus Varronem, cujus hæc verba, lib. IV de L. L.: *Censor ad cujus censionem*, id est, *arbitrium*, *censeretur populus*. Nonius quoque duos citat Varronis locos huc pertinentes. Unus est è lib. XX de Rep.: *Quod verbum censeo, & arbitror, idem poterat & valebat*. Alter, è lib. II de vitâ pop. Rom.: *Itaque quod hos arbitros instituerunt, populi censores appellarunt*. Suidas vertit, τιμητήν. Primus *censuram* instituit Servius Tullius, ipseque eam hoc pacto exercuit. Populum jurejurando adegit, ut fortunarum apud se omnium æstimationem profiteretur. Hinc populum in sex classes distribuit, quarum prima, ut maximo censu, erat centum millium æris, hoc est, mille coronatorum; reliquæ suis quasi gradibus per quadrantem decrescebant, usque ad quinctam. Classes vero singulas in decurias descripsit, ut essent CXCIII. Atque hoc eo fini fecit, ut constaret, tum quot arma ferre possent, tum quanta esset pecuniarum magnitudo ad bellum sustinendum. Regibus exactis, ut alia regum munia, ita *censionem* quoque exercuere consules. Sed crescente imperio, cum consules non essent pares oneribus, proprius huic muneri magistratus creatus est. Factum id anno U.C.CCCI. Ac primo fuit quinquennalis potestas. Anno autem CCCXX, ab Æmilio Mamerco Dictatore lata lex est, ut quidem quincto quoque anno *censores* crearentur: sed tantum in annum & semestre. Præter faculta-

tum

tum æstimationem, morum quoque curam gerebant, quos si improbarent, Senatorem senatu ejiciebant, equitem equo publico privabant, plebeium tribu movebant, aut ærarium faciebant. Senatu autem ejectus aliquis cognoscebatur, cùm nomen ejus præteriretur, dum Senatorum catalogus à Censoribus, censione factâ, legebatur. Equus adimebatur in *publicâ recensione*, quam *transvectionem* & *probationem* dicebant. Diximus de eo, voce *Eques*. Tribu movere dicebantur, cùm ex tribu honestiori transferrent in minus honestam, ut, ex urbana in rusticam. Ærarium facere est privare potestate suffragii, & ad hoc tantùm in numero civium relinquere, ut æra tributi nomine pendat. Quàm severè autem notare solerent censores, argumento est, quod, si quis joco apud eos intempestivo uteretur, vel sonore nimis oscitasset, judicaretur dignus, ut in ærarios referretur: uti docet Agellius, lib. IV, cap. XX. Etsi autem censores non facultates tantummodo æstimabant, sed & mores, unde *magistri morum* dicti sunt, non tamen id nomen tam a moribus, quam facultatibus, obtinent, quia prima potissimaque caussa, cur crearentur, fuit, ut & capitum numerus, & facultatum ratio, constaret: paullatim verò huic addita est morum cura. Cætera de *censoribus*, vide, si voles, cùm apud Sigonium, lib. I, de antiquo jure civium Romanorum, cap. IV. tum eos qui antiquitates Romanas, aut speciatim de magistratibus tractant Romanorum.

CENTAURI, à quo *Hippocentauri*, quasi compositi ex *equo* & *centauro*, fuere quidam Thessaliæ incolæ, qui primitus vectabantur *tauris*: unde iis nomen, quia solerent κεντεῖν ταύρους, *stimulis pungere tauros*. Postea verò aggressi equos cicurare. Hi equis ad Peneum flumen vecti: ubi ex adversæ ripæ hominibus è longinquo conspecti, quia equi ad aquandum caput demisissent, visi sunt priori parte homines, posteriori equi. Hæc origo fabulæ. Nullos enim *Hippocentauros* esse, rectè tradunt Lucretius, lib. V; Cicero, lib. I Tuscul. Quæst.; & lib. II de Natura Deorum, & Galenus, lib. III de Usu partium. Atque ideo Jurisconsulti §. I. Instit. de inutil. stipul. tradunt, *hippocentauri* inutilem esse stipulationem. Nec obstat, quod Plinius, lib. V cap. VII, testetur, visum sibi *hippocentaurum*: vel quod Hieronymus, in vita Pauli, tradat, B. Antonio in solitudine eum esse conspectum. Nam monstrorum, omniumque quæ fiunt repugnante natura, ratio non habetur; ob ea quæ est legere L. III D g. de Legg.

CENTAURIUM, κενταύριον, κενταυρίδιον, vel κενταυρεία, ita dicitur a *Chirone Centauro*, unde & Χειρώνιον, *Chironion*, dicitur. Festus: *Centaurium, medicamentum à Chirone Centauro inventum*. Plinius, lib. XXV, cap. VI: *Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem: quare aliqui Chironion vocant*. Sane ejus herbæ, ut ibidem traditur, *vis in vulneribus tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul*. In plurativo hac voce usus Lucret. —— *tristia centaurea*. Uti & Virgil. —— *graveolentia centaurea*. Plinio *centaureum*, & *centaureon*, ac *centaurea*, dicitur, quasi κενταυρεία βοτάνη, *centaurea herba*. *Centaurus* verò, κένταυρος, ex κεντεῖν, vel κεντᾶν, id est, *pungere*, & ταῦρος, *taurus*. Hac de appellatione sic Servius, ad 3 G. *Cum quidam Thessalus rex, bobus œstro exagitatis, satellites suos, ad eos revocandos, ire jussisset, illique cursu non sufficerent, adscenderunt equos, & eorum velocitate boves secuti, eos stimulis ad tecta revocarunt. Sed hi visi, aut cum irent velociter, aut cùm eorum equi circa flumen Peneon potarent, capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt: ut Centauri esse crederentur, qui dicti sunt Centauri*, παρὰ τὸ κεντᾶν τοὺς ταύρους. Hæc Servius. Idem etymon approbat Palæphatus, qui & fusiùs hanc historiam narrat, ac inter alia, regem hunc, Ixionem fuisse refert. ex Palæphato quoque recenset ejus metaphrastes Tzetzes, in Histor. var. pag. CLXX. Eadem de re sic Orosius, lib. I, cap. XIII: *Iisdem diebus Lapithæ, & Thessali, famosis nimirum certavere conflictibus. Sed Thessalos Palæphatus, in libro primo incredibilium, prodit, ipsos à Lapithis creditos dictosque fuisse Centauros eo, quod discurrentes in bello equites, velut unum corpus equorum, & hominum, viderentur*. Quæ si quis cum Palæphatis contulerit, reperiet, Orosium plus quam Palæphatum dicere, & id non dicere, quod dicit Palæphatus, ut omnino Grammaticorum magis mentem expresserit, quàm Palæphati.

CENTIPEDA est, quam Græci ἴουλον vocant. Quomodo autem accipi debeat, quòd *centum* ei *pedes* hæc tribuit appellatio, arguit, quod etiam *millepeda* vocatur, ac à Nicandri Schol. in Theriacis dicitur μυριόπους. Quare nihil aliud numero hoc, quam multitudo pedum, signatur. Imò, si Plinium audimus, etiam hâc de caussâ *multipeda* dicatur. Sic enim scribit is, lib. XXIX, cap. ult.: *Millepeda, ab aliis centipeda aut multipeda dicta, animal est e vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens se: oniscon Græci vocant: alii tylon: efficaciter sanat aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum, & porri succo. Addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt*. Sed planum est, confundi a Plinio duo diversissima insecta. Nam vermis ille pilosus, multis pedibus arcuatim repens, est ex *erucarum* genere, ac Græcis ἴουλος dicitur. nec quispiam veterum scripsit, id mederi aurium doloribus. At aliud est animal, tactu se in pilæ rotunditatem contrahens, quod Græcis ὀνίσκος, vel etiam τύλος, vocatur, Latinis *multipeda* dicitur, Marcello Empirico vocatur, *cutio*, idque à *callo*, *à cute*: atque hoc cum rosaceo tritum coctumque medetur aurium doloribus. Optimè hæc insecta in Nomenclatore suo distinxit Hadr. Junius, & Dalecampius ad Plinium.

CENTIPELLIO dicitur in cervo venter interior, qui Græcis κοιλία, κεκρύφαλον, ἐχῖνος, & ἤνυστρον. Plinius, lib. XXVIII, cap. IX: *Testes quoque ejus* (de cervo sermo erat) *inveterati, vel genitale maris, salutariter dantur in vino: item ventres, qui centipelliones vocantur*. Quemadmodum autem ἐχῖνος Scholiastæ Nicandri dicitur πολύπτυχος ita Latini nuncupant *centipellionem* à *centenis*, hoc est, *multis rugis*: quomodo & *multipeda* vocatur aliter *centipeda*, atque etiam *millepeda*. Numerus certus pro incerto.

CENTO est à κέντρων, abjecto ρ, quomodo à μετρῶ est *metior*, ab ἄρθρον, *artus*, &c. Falluntur Perottus, Becmanus, alii, qui *centonem* dici putant, à *centenis partibus*, ut numerus certus ponatur pro incerto. Græcos κέντρωνα dixisse docet Aristophanis Scholiastes, qui, in Nubib., scribit, κέντρωνα dici τὸ ἐπισαττόμενον τοῖς ὄνοις, ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συῤῥαφὲν σαγίον, καὶ ἐπίσαγμα τῶν ὄνων. Eustathius monet à κέντρον, id est, *stimulus, aculeus*, venire κέντρων & ἐγκεντρίζειν, hoc est, *inserere*, ἐμφυτεύειν, ἐμβάλλειν, ac quemadmodum ἐγκεντρίζειν, de stirpibus dicitur, nec aliud est, quam *planta cuipiam alius plantæ ramulum inserere*: sic etiam κέντρωνα, cùm propriè sumitur, ita vocari, quia συῤῥάπτεται ac *consuuntur diversicolores panni*: at cum transfertur ad *poëmatis genus*, sic appellari, quia, ad similitudinem *centonis*, ex diversis versibus, hinc atque inde arcessitis, consuatur. Addit etiam, hinc dici ῥαψῳδοὶ κέντρωνες, quod interpretatur ὁμηρικοὶ κέντρωνες. Propriè *centonis* voce usus Lucillius, cujus illud, *Sarcinatorem esse summum, suere centonem optume*. Plauti quoque est, Epid. act. III. IV:

Proin tu alium quæras, cui centones farcias.

Sic enim locum hunc legunt Lambinus, Meursius, alii, quia, ut ajunt, *centones farciuntur*, non *farciuntur*. Ego *farciuntur* retineo, quia *centones* ac *centunculi* non minus, quàm alia, *farciuntur*. *Centones* quoque dicebantur fasciculi ex variis pannis aut linteis compacti, quibus ædes detergentur: item qui perticæ impositi, aceto immerguntur ad restinguendum incendium: quo modo usus videtur Ulpianus, l. quæsitum. XII. §. si domus. ff. de fund. instr. Vestes etiam rusticorum ac famulares, quia ex diversis veteribus pannis sarcirentur, uti hodieque fit, *centones* dicuntur Catoni, cap. II; Columellæ, lib. I, cap. VIII; Juvenali, Sat. VI. *Centones* etiam dixere stragula ex pannis diversorum colorum consuta, quibus viliorum hominum lecti sternebantur, aut etiam tabernacula, omnisque castrensis suppellex, pluvio tempore velari solet. Sic usus Macrobius, in amœnissima illa fabella, lib. I, cap. V: *Tremellius Scropha cognominatus est eventu tali. is Tremellius cum familia atque liberis in villa erat. servi ejus, cum de vicino scropha erraret, surreptam conficiunt. Vicinus advocatis custodibus omnia circumvenit, ne quà efferri possit; isque ad dominum appellat, restitui sibi pecudem. Tremellius, qui ex villico rem comperisset, scrophæ cadaver sub centonibus*

collo-

collocat, super quos uxor cubabat. quæstionem vicino permittit. cum ventum est ad cubiculum: verba jurationis concipit, nullam esse in villâ suâ scropham, nisi istam, inquit, quæ in centonibus jacet, lectulum monstrat. ea facetissima juratio Tremellio Scropha cognomentum dedit. *Centonum* etiam usus fuit in restinguendis incendiis: quod indicat hic locus Sisennæ, ex IV Hist., apud Nonium: *Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos suprà perpetua classi suspensa cilicia obtenduntur.* Cæsar, lib. II de bello civili, in descriptione Musculi: *Coria autem, ne rursus igne ac lapidibus corrumpantur, centonibus conteguntur.* Vegetius, lib. IV, cap. XV, de Machina, ex qua vineæ struuntur, agens; *Extrinsecus autem*, ait, *ne immisso concremetur incendio, crudis ac recentibus coriis, vel centonibus operitur.* Quod ad eam *centonis* significationem, quâ poëmatis genus signat, illustris de hac locus est apud Tertullianum, lib. de Præscriptionibus, cap. XXXIX: *Vis hodie ex Virgilio fabulam, in totum aliam, componi, materiâ secundum versus, versibus secundum materias concinnatis? Denique Ovid. Geta Medeam tragœdiam ex Virgilio plenissimè expressit. Meus quidam propinquus, ex eodem Poeta, inter cætera styli sui otia, Pinacem Cebetis explicuit. Homerocentonas etiam vocare solent, qui de carminibus Homeri propria opera, more centonario, ex multis hinc inde compositis, in unum sarciunt corpus.* Isidorus, lib. I Orig., cap. XXXVIII: *Centones apud Grammaticos vocari solent, qui de carminibus Homeri vel Virgilii ad propria opera, more centenario, ex multis hinc inde compositis, in unum sarciuntur corpus, ad facultatem cujusque materiæ. Denique Proba, uxor Adelphi, centonem ex Virgilio de fabricâ mundi, & Evangeliis, plenissimè expressit, materiâ compositâ secundum versus, & versibus secundum materiam concinnatis. sic quoque & quidam Pomponius ex eo demum poëmate, inter cætera styli sui otia, Tityrum in Christi honorem composuit: similiter & Æneidos.* In quibus Isidori verbis pro *centenario* per *E* (quomodo in omnibus editt. ac MSS[is] etiam reperio) omnino legendum censeo *centonario*: hoc est, *centonum instar.* quam correctiunculam valide firmat Tertulliani locus, quem antè adducebamus. A *cento* est ὑποκοριστικὸν *Centunculus*: de quo seorsum.

CENTRUM, κέντρον, punctum in medio circuli aut globi. A κεντέω, seu, κεντάω, id est, *pungo, stimulo.* Hoc à נקב, id est, *perforare*, simili nempe metathesi ac à נקב, est κνὸς, quod idem notat.

CENTUM est ab ἑκατὸν, extritâ syllabâ secundâ, & inserto *N*, quomodo ab Dorico ἴκατι, pro εἴκοσι, fit *viginti.* Mirificum est commentum Isidori, lib. III Orig. cap. III, ubi ait: *Centum vocari à canto, quod est, circulus.* Sic enim locus is rectè legitur in MSS[is] meis, pro quo malè editt. quædam *cento.* *Cantum* verò sive *canthum* (utroque modo scribitur hæc vox) nominat Isidorus, quod Græci appellant ἐπίσσωτρον, hoc est, *ferrum, quo rotæ vinciuntur*, prout *canthi* vocem interpretatur Quintilianus, lib. I. A *centum* est *centuria*, Festus: *Centuria in agris significat ducenta jugera; in re militari, centum homines.* A *centuria* rectè Isidorus, lib. IX, cap. III, deducit *centurio*, id est, ἑκατόνταρχος qui prius *centurionus*, Festo auctore. Erant autem in legione *centuriones* sexaginta, nempe pro sexaginta centuriis: quot fuisse in legione, tradit Cincius apud Gellium, lib. XVI, cap. IV; Dionysius, lib. IX; Tacitus, lib. I Annal.; Isidorus, lib. IX, cap. III. A *centuria* quoque est verbum *centuriare*, unde *centuriatus ager*, & *centuriata comitia*, Festus: *Centuriatus ager, in ducenta jugera definitus, quia Romulus centenis civibus ducenta jugera tribuit.* Idem: *Centuriata comitia dicebantur, quia populus Rom. per centurias divisus erat.* A *centuriare* est *succenturiare*, quod Festus exponit, *explendæ centuriæ gratiâ supplere.* Sed apud eum in plerisque codd. MSS[is] perperam exaratum *suscenturiare.* Hinc *milites succenturiati.* Terent. Phorm. Act. I, sc. IV: *Nunc prior adito tu, ego in insidiis hic ero succenturiatus, si quid deficies.* Ubi sic Donatus: *Tota metaphora de re militari est. Succenturiati dicuntur, qui explendæ centuriæ gratia subjiciunt se ad supplementum ordinum.* Vide & quæ ad eundem locum monet Eugraphius. Præterea à *centum* est *centenus*: unde, ut Festus ait: *Centenas pondo dicebant antiqui, referentes ad libras.* Quamquam etiam voce *libras* additâ, apud Varronem, Livium, atque alios, legas *centenas pondo libras.* A *centenus* verò est *centenarius*: unde *cœna centenaria.* Idem Festus: *Centenaria cœna dicebantur, in quas lege Licinia non plus centussibus, præter terra nata, impendebatur, id est, centum assibus.* A *centum* quoque dicta *centesima*, ubi respicitur ad *usura.* Sic enim dicebatur, quòd mense quolibet centesimum mererant nummum, hoc est, duodecim nummos annuos. A *centenario* quoque numero nomen est *centumviris.* Ovid. lib. III de Ponto:

Utque fui solitus, sedissem forsitan unus
De centum judex in tua verba viris.

Et auctor ad Pisonem:

Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum,
Et firmare jubet centeno judice caussam.

Nec tamen putandum, exactè tot numero fuisse. Nam cùm tribus fuerint XXXV, ac è singulis eligi soleant terni, patet, numero fuisse centum & quinque. Sed rotundo numero appellantur *centumviri*, quomodo & nos *septuaginta* vocamus Bibliorum *interpretes*, qui fuerunt 72.

CENTUNCULUS est ὑποκοριστικὸν à *cento.* Ac κυρίως sumitur, cum *sutilem centunculum* Appuleius dicit, lib. I Metamorphosios: atque ita usi etiam Livius, Seneca, alii. Sed Plinius, lib. XXIV, cap. XV, auctor est, sic quoque vocari *clematidem.* Nempe, ut censeo, quia farcirent ejus foliis centones. Nam eo utebantur pro tomento. Sunt autem variæ hujus nominis herbæ apud Græcos, quæ omnes κληματίδες vocantur, quia habent κλήματα, hoc est, *flagella, vitium flagellis similia*, quæque vitigineorum flagellorum instar arbores scandant. Sed Lobelius censet, *centunculum* Plinio esse id *clematidis* genus, quod χαμαιδάφνη dicitur, quia folia ejus sint foliis lauri similia: Latinis *vinca pervinca*, quia vireat semper, aërisque injurias vincat & pervincat. Alii existimant, *centunculum* non tam *clematidem* esse, quàm γναφάλιον, quod sic vocatum, quoniam, ut Dioscorides scribit, lib. III, cap. CXXII: τούτου τοῖς φύλλοις τινὲς ἀντὶ γναφάλου χρῶνται λευκοῖς οὖσι καὶ μαλακοῖς· *quidam ejus foliis, quæ alba molliaque sunt, pro tomento utuntur.* Exscripsit Plinius, lib. XXVII, cap. X: *Gnaphalion, alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis mollibusque pro tomento utuntur: sane & similia sunt.* Ubi pro *chamæzelon* Dodonæus legendum putat *chamæxylon*, quasi dicas, *humile xylon*: ut nempe sic dicatur à foliis lanuginosis, quibus non minus, quam xylo, *centunculi* farciuntur. Est verò ξύλον (unde χαμαίξυλον) *gossipii frutex*: de quo fusius agimus voce *Bombyx.*

CERA, à κηρός. Sæpe accipitur pro *ceratis tabellis*, κατὰ μετωνυμίαν. Unde mos ille loquendi, *in cera prima, secunda, extrema.* Nempe quia, ut Priscianus ait, lib. I: *Plerumque in ceratis tabulis antiqui scribere solebant, & postea delere.* Quemadmodum & sumitur pro *capitibus pectore tenus è cera effigiatis*, quibus viri nobiles atria sua insigniebant. Ut apud Juvenalem, Sat. VIII:

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria: nobilitas sola est atque unica virtus.

A *cera* est *cereus*: quod nunc ratione materiæ dicitur, nunc ratione coloris. Priori modo dictus *cereus, lucerna è cera.* Paullus ex Festo: *Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus, quia candelis pauperes, locupletes cereis utebantur.* Utitur Seneca, fine libri de brevitate vitæ: ubi indicat, puerorum funera, quæ acerba à poëtis vocantur, solere duci, non ad faces modò, sed etiam *cereos* facibus permistos. Ab hac *cerei* notione est Belgicum *keerse.* At ratione coloris sumitur, cum *cereos calceos* dicit Vopiscus: imo Maro ipse, in Copa, *cerea pruna*: quæ *cerina* Plinio, lib. XIX, cap. V. Sic Græci κηρινὸν χρῶμα, & κηρόχρους. Figurate Horatius: *Cereus in vitium flecti.* A *cera* quoque est *cerinum*, vestis genus, ita dictum à *colore ceræ.* Meminit Plautus, Epid. Act. II, sc. II. Ab eodem *cerarium*, quomodo Verres pecuniam vocabat, quam pro *cera* exigeret: ut est apud Tullium, Act. II in Verrem. Ejusdem originis est verbum *incerare.* Juvenal., Sat. X:

Propter quæ fas est genua incerare deorum.

Ubi *genua incerare* quid sit, optimè explicari potest verbis Appuleii, in Apolog., quando ait: *Votum in alicujus statuæ*

femore adsignasti. Nam ceratis tabellis sua vota inscribebant, eaque genubus affigebant Deorum: unde & Prudentius, lib. I contra Symmachum, dixit:

—— Saxa illita ceris.

CERASTES, κεράστης, à κέρας, id est, *cornu*. Caussam indicat hic locus Plinii, lib. VIII. cap. XXIII: *Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quorum motu, reliquo corpore occultato, sollicitent ad se aves.* Plenius de eodem Isidorus, lib. XII. cap. IV: *Cerastes serpens dictus, eo quod in capite cornua habeat similia arietum. κέρατα enim Græci cornua vocant: sunt autem illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione, veluti escâ, illiciens sollicitata animalia perimit. Totum enim corpus arenis tegit, nec ullum indicium sui præbet, nisi ex eâ parte, quâ invitatas aves vel animalia capit. Est enim flexuosus plus quàm alii serpentes, ita ut spinam non habere videatur.* *Cerastis* meminit Claudianus, lib. II, de raptu Proserp.

Extendunt socios ad pocula plena cerastæ.

Et Papinius, lib. I Theb.

Centum illi adstantes umbrabant ora cerastæ.

Ubi cum Modio (in Novantiquis, epist. LII.) malim *stantes*, hoc est, irascente furiâ *sese erigentes*. Nam sermo est de Tisiphone, cujus crines esse serpentes tradunt poëtæ: unde idem poëta alibi, de Megæræ crine loquens, vocat eum *crinalem cerasten:*

Crinale attollit magno stridore cerasten.

Vulgò putatur, id *viperarum* esse proprium, ut *viva pariant* animal, unde & *viparæ* dictæ, quasi *vivipara:* sed Brodæus, lib. III Miscell. cap. II, ait, idem usuvenire *cerastis:* eos enim, qui bestiam hanc, discendi studio, in Ægypto & Africâ dissecuerunt, sæpius catulis gravidam invenisse. Brodæo tamen haut facilè se hac in parte fidem habere ait Jac. Dalecampius, ad Plinii lib. X, cap. LXII. Multa etiam de *ceraste* legere potes apud Jacobum Grevinum, lib. I, de venenis, cap. II. Si rectè Theophrasti locum transtulit Plinius, lib. XVI, cap. XLI, *Cerastes* quoque erit vermis in arboribus alios vermes generans. Verum non videtur Theophrasti mentem assecutus, ut ostendit idem Dalecampius.

CERASUS, κέρασος. Servius, in Georg. II: *Cerasus civitas est Ponti: quam cum delesset Lucullus, genus hoc pomi inde advexit, & à civitate cerasum appellavit. Nam arbor cerasus; pomum cerasum, dicitur. Hoc autem etiam ante Lucullum erat in Italia, sed durum: & cornum appellabatur: quod postea mixto nomine, cornocerasum dictum est.* Eadem Isidorus, lib. XVII, cap. VII. Sed apud eum legas, *Cerasus à Ceraso, urbe Ponti.* *Cerasunte* scripserat Isidorus, vel scribere debuerat. Porrò ex eo, quod uterque scribit, ante Lucullum nonnisi *cornocerasa* fuisse in Italia, cognoscimus, quomodo accipi oporteat Plinii illud, lib. XV, cap. XXV: *Cerasi ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia.* Idem Tertullianus refert, Apologetici cap. XI: & Ammianus, lib. XXII, ut alios mittam. Ceterùm quod à *Cerasunte cerasos* accepisse nomen dicunt: id fortasse verum est. Sed quod Luculli demum temporibus hoc nomen invenisse arbitrantur, omnino à vero abit. Nam solidè hanc sententiam refellit Athenæus, lib. II. Ubi Laurentius quidem ait, Lucullum post victoriam Mithridaticam primum cerasa in Italiam intulisse, atque ἀπὸ Κερασοῦντος, πόλεως πόντου, arborem nuncupasse *Cerasum.* Sed refellit hanc sententiam mox Daphnus, eò quod *cerasorum* meminerit quoque Diphilus, qui temporibus vixit Lysimachi, unius ex Alexandri successoribus. At Lysimachus ante Mithridaticam victoriam annis obiit amplius ducentis. Imò ante Diphilum quoque *cerasi* meminisse alios, docet Casaubonus: qui arbitratur, oppido potius *Cerasunti* nomen à *cerasis* esse impositum, qua forma & à plantis nomen accepere loca alia: ut Ἀγνοῦς, Ἀναγυροῦς, Ἀχραδοῦς, Ῥαμνοῦς, Μυρρινοῦς, Σελινοῦς, Πυξοῦς, Μυρακοῦς, atque alia. Quare κεράσῳ potius nomen sit ἀπὸ τοῦ κεράσαι, id est, *temperare*; nempe ob temperamenti bonitatem: vel à κόριον, id est, *coriandrum*, ob similitudinem: unde & Rabbinis *cerasus* similiter à גד, id est, *coriandrum*, vocatur גרגרניות, ut Schindlerus observat. Utrumque etymon etiam apud Martinium legas.

CERATAULES, κερατaύλης. Gloss. vett. Κερατaύλης, *cornicen.* Flavius Vopiscus, in Carino: *Centum salpistas uno crepitu continentes: & centum ceratanlas, choraulas centum etiam pithaulas centum.* Assentio enim Salmasio ita emendanti, ubi vulgo pro *ceratanlas, camptaulas.* Quod qui defendunt, καμπταύλην ajunt vocari, *qui tibia cantu flexibili utitur.* Nam & Hesychius κάμπτειν exponit τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ καμπὰς ποιεῖν. Vel ita appellari putant, quia *curva canerent tibia*, de qua Servius in illud poëtæ:

Aut ubi curva choros indixit tibia Bacchi.

Prior est sententia Cælii Rhodigini, altera Marcelli Donati. Sed priorem rectè eo refellit Salmasius, quod omnium hoc tibicinum sit, cantum inflectere: non unius generis proprium: posteriorem eo impugnat, quod Servius ibidem addat, *curvam tibiam* πλαγίαυλον vocatam, non καμπταύλον. Adi doctissimum illum Augustæ historiæ interpretem.

CERAUNIA gemma, κεραυνία λίθος, vel virili genere κεραυνίας, à κεραυνὸς, *fulmen.* Caussam nominis indicat Plinius, lib. XXXVII, cap. X: *Ombria, quam aliqui notiam vocant, sicut ceraunia & brontia, cadere cum imbribus & fulminibus dicitur.* Nisi potius à *fulgore fulmineo* dicta. Unde cap. præcedenti: *Est inter candidas & quæ ceraunia appellatur, fulgorem siderum rapiens.* Ubi plura de ea. Est *ceraunia* quoque, siliquæ genus, in Syria Ioniaque nascens: ut idem Plinius ait, lib. XIII, cap. VIII. Quod si planta est Syriaca, satis sit verisimile, nomen accepisse à Syriaco ܩܪܢܐ, id est, *cornu*: ut Martinius observat. Ita idem fit ac κεράτιον, quod *siliqua genus* est *corniculatum*, sive *corniculi habens similitudinem*, unde & nomen: nam κεράτιον, *cornu exiguum.*

CERAUNIUM, κεραύνιον, tuberis genus, ita dictum, quia ad generationem ejus conferat ὁ κεραυνὸς, sive *fulmen.* Plinius, lib. XIX cap. III: *In Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: cùm fuerint imbres auctumnales ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maximè è tonitrubus: nec ultra annum durare: tenerrima autem verno esse.* Juvenal. Sat. V:

—— Post hunc raduntur tubera, si ver
Tunc erit, & faciunt optata tonitrua cœnas
Majores.

CERCOLIPS, κερκόλιψ, ut αἰγίλιψ, nempe à κέρκος, & futuro λείψω, extrito *E*, non à λίπος, hoc est, *pinguedo.* quæ Marulli, & aliorum quorundam, sententia fuit. Censent enim, *cercolipa* dici, quia caudam habeat pinguem ac villosam. Nec primi errorem hunc errant. Quippe & Festus ait: *Cercolopis* (ita est & in MSS^{tis}. sed leg. *cercolips*) *genus simiæ quæ ultimam partem caudæ villosam habet.* Usus ea voce putatur Catullus, car. XCIX. ubi Muretus hoc nomine intelligit viri caudam salacem bene pinguem, & quam nunquam calamitas attigisset, ut loquitur Comicus, Casinâ, V, II. Verùm quamquam ob superiorem Festi locum non ausim subscribere doctissimo Angelo Caninio, qui in Hellenismi alphabeto *cercolips* confictum putat à Marullo; tamen non dubito, quin apud Catullum legi debeat, non quidem,

—— Et trepidas lingere cercolipas;

quod Marullo visum: sed,

—— Crepidas lingere carbatinas:

quomodo tum MSS^{ti} habent (ut ille Cujacii, quem ad Festum laudat Scaliger) tum vett. editt. ut Aldina, & hac antiquior ea, quæ Regii Lepidi excusa anno 1481. Quare fallitur Muretus, cum Politianum (à quo lectio hæc defenditur, cap. II Miscell.) sic legere ait contra veterum exemplarium fidem: quod magis verum censeo de Marulli lectione, quam defensum it vir disertissimus. Quid *carbatina* sint, & unde dicantur, docet his verbis Pollux, lib. VII, cap. XXII: Καρβατίνη, ἀγροικικὸν ὑπόδημα, κληθὲν ἀπὸ Καρῶν. *Carbatina, calciamentum rusticum, à Caribus dictum.* Becmano tamen placet, id nomen esse à testâ τῶν καράβων, eliso α, quomodo ab eodem κάραβος est nostrum *crabbe.* *Carbatinarum* meminit quoque Xenophon, lib. IV Ἀναβάσ. Καὶ γὰρ ἤσαν, ἐπειδὰν ἀπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν. *Cùm defecissent veteres calcei, carbatinas habebant ex recentibus coriis bubulis confectas.*

CERCOPITHECUS, κερκοπίθηκος. Usus præter alios Varro, Eudæmonibus:

Quid

Quid dubitatis, utrùm nunc sitis cercopitheci,
An colubra, an volva, an de alvo cibus albus Atherus.

Ita hunc locum, qui apud Nonium, in *Colubra*, corruptissime legitur, emendatum reperi in schedis ineditis Josephi Scaligeri, quæ apud me. Est verò *cercopithecus*, *simia cum cauda*, ut ait Isidorus, lib. XII, cap. II. Κέρκος, *cauda*; πίθηκος, *simia*. Hinc Martialis, in apophoretis, epigr. CCII, cujus lemma *simius*:

Callidus emissas eludere simius hastas,
Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

Quæ verò caudâ caret, *cluna*, vel *circolips*, dicitur.

CERCOPS, vel ἁπλῶς est à κέρδος, *lucrum*, quasi κερδῶος, id est, *lucripeta*, sive κερδίων, hoc est, *ad lucrum attentior*: vel conflatum ex Græco κέρδος, & Latino *cupio*: ut sic dicatur, quasi *cerdocupis*. Utrumque videtur colligi posse ex his Festi verbis: *Cercopa Græci appellant, lucrari* (sive, ut in MS° est, *lucri*) *undique cupientem, quasi κέρδοπα, quomodo nos quoque lucrionem vocamus*. Sed sunt ista λῆροι. Propriè autem κέρκωψ est *fera, ingentem habens caudam*, teste Hesychio: cui & favent Glossæ Cyrillo tributæ, ubi disertim ζῶον vocatur. Dubium autem, an *vulpes* designetur, quæ δασύκερκος vocatur Theocrito: an *simiæ genus*, quod à *caudâ* κερκοπίθηκος nominatur. Pro priori sententiâ, quòd in Glossis Cyrilli exponitur *basder*, quod corruptum videtur ex *bassara*, hoc est, *vulpes*: item quòd Suidas κέρκωπας exponit, *dolosos, instar vulpis*, quæ caudâ suâ decipit canes venaticos. Pro posteriori est, quòd idem Suidas interpretatur γένος πιθήκων, quodque ait, *Cercopes* fuisse circa Lydiam homines versipelles & fraudulentos, qui in simias sunt mutati. utcumque est, nomen sit à κέρκος *cauda*, & ὤψ, *facies*, quia animal utrumque caudâ spectabile. Vide, quæ in *Lucrum* de his dicimus.

CERCURUS est navis Asiana prægrandis, ut Nonius scribit, qui Plautum gemino loco, (prolog. Mercat.; & Sticho, Act. II, sc. III.) gemino item Lucilium, eo usum docet. Hesychio quoque, & Suidæ, & Etymologo, κερκοῦρος, sive κέρκουρος, sive κέρκυρος (variè enim hæc vox scripta invenitur) navigii genus est. Aristophanis Scholiastes, & Suidas, docent, nomen accepisse ab insulâ Κερκύρᾳ, quæ Latinis *Corcyra*; adduntque, similiter Πάρωνα dici à Paro insula, & à Naxo, Cnidoque, naves esse Ναξιουργεῖς, & Κνιδιουργεῖς. Confirmat hanc nominis caussam Thucydidæ Scholiastes, qui *cercurum* Corcyriorum inventum facit. Sed Plinius, lib. VII, cap. LVI, Cyprios invenisse ait. Nec nomine ipso, erroris convinci possit Plinius. Nam & dici queat κέρκυρος esse à κέρκος, hoc est, *cauda*, quia nempe sit genus navigii brevioris & caudati, ut constat ex Etymologo, qui exponit, tum εἶδος πλοίου βραχέος, tum τὸ μακρὰν ἔχον πρύμναν σκάφος. *Cercuri* vocem retinuit quoque Syria. Nam *carcura* appellat, ut ad Festum monet Scaliger, voce *Myoparo*. Aliud autem *cercurus*, aliud *cerceris*, quod animalis amphibii nomen est, à Græcis acceptum: ut scribit Varro, lib. IV de L. L.

CEREBRUM, à κάρα, id est, *caput*, quasi *carabrum*: quomodo à *facio* est *feci*; ab *ager*, *peregre*. Vel à κέρας, ut mutatione ea opus non sit. Nam κέρας inter alia κεφαλὴ, teste Hesychio. Ac Suidæ quoque κατὰ κεραία, κεφαλὴ, qui inde *cornu* κέρας putat vocari.

CERINTHUM, κήρινθον, *flos æstivus*, quem apum pabulo tribuit Aristoteles, lib. IX Histor. Animal., cap. XL. Meminit & Theophrastus, Hist. Plant. lib. VI, cap. VII. *Cerinthen*, si recta hæc lectio, appellat Plinius, lib. XI, cap. VII. Nomen est eo, quia confert ad conficiendam *ceram*, quæ Græcis κηρός.

CERNO, ab antiquo *cereo*, pro *creo*. Varro, lib. IV de L. L: *Dictum cerno à cereo, id est, à creando: ab eo quod, cùm quid creatum est, tunc denique videtur*. Ita rectè editum reperi in antiqua Mediolanensi, anni MD. Sed (quemadmodum in *Carcer*, & *Caro*, ostensum) multo verisimilius est, *cerno* κατὰ μετάθεσιν fieri à κρίνειν, hoc est, *judicare*. Quippe κρίνω propriè est, *dirimo*, *sejungo*, *separo*: à quâ significatione nomen accepit *crinis*, quæ vox propriè significat *pilos discriminatos*: ut Græcis κόμη, *pilos studio excultos*: quemadmodum Artemidorus indicat, lib. I, cap. XX. Verùm quia, qui judicat, is

litem separat, ac verum falso distinguit, hinc factum est, ut κρίνω secundariò ponatur pro *judicare*, à qua significatione est Græcorum κρίμα, pro *judicio*, & Latinorum *crimen*, pro *delicto*, quia ob crimen aliquis judicatur ac damnatur. Posteriorem vocis κρίνω significationem habemus in composito *decerno*, hoc est, *judico*. Ab eadem est illud loquendi genus, *vitam cernere*, de eo qui vitam in dimicationem adducit, sive qui de ea paratus est disceptare & decernere, ut loquitur Varro, lib. VI de L. L.; & Maro, XII Æneid.; Ennius apud Ciceronem, I Offic.:

Ferro non auro vitam cernamus utrique.

Ex ejusdem Medeâ citat Nonius in *Cernere*:

Nam ter sub armis malim vitam cernere,
Quàm semel modo parere.

Quod Euripides dixerat in Medeâ: ὡς τρὶς ἂν παρ᾽ ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ᾽ ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ. Quin & ἁπλῶς apud antiquos *cerno* ponebatur pro *dimico*, *pugno*. Ita locutus Pacuvius apud Nonium:

De virtuted' ego cernundi do potestatem omnibus.

Item auctor prologi præfixi Plautino Amphitryoni (cave enim prologum istum Plauti ipsius esse credas:)

Pro patriâ Amphitryo dum cernit cum hostibus.

Accii quoque similem locum apud Nonium reperies in *Cernere*. Ab hac vocis *cerno* significatione ἀναλόγως *cernito* diceretur: sed pro eo per syncopen dicimus *certo*. Notat *cerno* quoque *constituo*. Varro: *Itaque heres cùm constituit se heredem esse, dicitur cernere; &, cum id fecerit, crevisse*. Ita accepit quoque Plautus, Cistell. I. I:

Cum ego antehac te amavi & mihi amicam esse crevi.

Et Act. II, sc. I:

Satin tibi isthuc in corde cretum est.

Ita leg. non *certum*. Nec abludit illud Sallustii ad Cæsarem: *Equidem mihi decretum est, nihil tam ex alto reperiri posse, quod non cogitanti tibi in promtu sit*. Ubi, *decretum est*, notat, *persuasum habeo*. Vide Leopardum, lib. II, cap. XV. Ab ea *creti* significatione, quam vidimus, venit *certum*, κατὰ μετάθεσιν ut propriè idem sit, quod decretum, ac proinde firmum. Vel, si placet esse à *cerno* pro *video*, sic dicetur, quia quæ cernimus, clara sunt & indubitata. Hæc magis placent, quam ut *certus* κατὰ μετάθεσιν, sit ab ἀτρεκής, ut voluit Nunnesius. A *cerno* est *cretio*, quæ ab Ulpiano, 22. tit. sic definitur: *Cretio est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad deliberandum, utrum expediat ei adire hereditatem, nec ne: velut, Titius heres esto: cernitoque in diebus centum proximis, quibus scieris poterisque: nisi ita creveris, exheres esto*. Eâdem de re sic Isidorus, lib. IV, cap. XXIV: *Cretio est certus dierum numerus, in quo institutus heres aut accipit hereditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum est illi ultra capiendi hereditates (jus.) Cretio autem appellata est quasi decretio, id est, decernere vel constituere: ut puta, ille heres esto mihi: additur, cernitoque infra tot dies. Adeundarum autem hereditatum centesimus statutus erat dies, quibus non esset cretio adjecta*. Hæc Isid. Utitur *cretionis* voce etiam Cicero, lib. II, ad Att.; & I de Orat. *Cerno* etiam notat *cribrare*. Tertullianus, lib. de fugâ in persecutione, cap. II: *Siquidem Dominus in Evangelio ad Petrum, Ecce, inquit, postulavit Satanas ut cerneret vos velut frumentum*. B. Rhenanus pro *cernere*, legere jubet *discernere*. Sed vulgatam lectionem in notis suis ad eum locum tuetur socer doctissimus Franciscus Junius: ubi & Catonem, Pleniumque, sic locutos docet. Illius verba sunt, cap. CVII: *Quam minutissimè per cribrum cernas*. At Plinii locus est, lib. XVIII, cap. XI: *Postea que gypsi pars quarta inspargitur, atque, ut cohæsit, farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, excepticia appellatur, & grandissima est. Rursus, quæ transit, arctiore cernitur, & secundaria vocatur*. Ab hac *cernendi* significatione, *cribrum* Latinis vocatur *incerniculum*: unò & *cribrum* fortasse hinc originem cepit: quâ de re plura dicemus in *Cribrum*. Dixere & *incretum*, pro *non creto*. Festus: *Increta, indivisa*. Sed hic codex MS^tus præceptoris mei Nansii habuit *inercta*. Atque hoc verum putarem, si *erctum*, (ut plerique putant) notaret *divisum*. Sed *erctum* est *patrimonium*, *hereditas*. Vide *Ercisci*.

CERNUUS, κατωβλεψ, κατηφελωής, ut, à *pasco*, *pascuus*; ab *irrigo*, *irriguus*; à *fari*, *fatuus*. Nonius: *Cernuus dicitur proprie inclinatus, quasi quod terram cernat.* Maro, x Æn.:

—— Ejectoque incumbit cernuus armo.

Ubi sic Servius: *Cernuus dicitur equus qui cadit in faciem, quasi in eam partem cadens qua cernimus. Unde & pueri, quos in ludis videmus eâ parte, qua cernunt, stantes, cernui vocantur: ut etiam Varro in Theatralibus docet.* Porrò Nonius præter superiorem Virgilii locum citat etiam hoc Lucillii:

Modò sursum, modò deorsum, tanquam collus cernui.

Et hoc ejusdem:

Cernuus extemplo plantas convestit honestas.

Quo versu deceptus Festus, credidit, *cernuus* interdum esse calciamenti genus. A *cernuus* est *cernulus*. Gloss. Isidori: *Cernulus, in capite ruens.* Appuleius, Milesia, IX: *Super mensam cernulus corruens.* Ita in Manil. legit Scal. Ubi vulgo *caruleus ruens.* Ab eodem *cernuare*. Gloss. Isidori: *Cernuare, præcipitare.* Gloss. Latino-Arabicæ: *Cernuo, humiliter me inflecto.* Nempe *cernuare* est cernuum se inflectere & inclinare: quod quia faciebant in eo ludi genere, quod ἀσκώλια vocant Græci, hinc factum, ut etiam ponatur pro ἀσκωλιάζειν. Docet id locus hic Varronis, è primo de vita pop. Rom. à Nonio adductus: *Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant, ibique cernuabant: à quo vetus est ille versus in carminibus:*

Ibi pastores ludos faciunt cernui consualia.

Sic legitur is locus quoque in Mediolanensi, anni MD; & Aldinâ, anni MDXIII; Scaliger ad Festum corrigit: *Ibi pastores ludos faciunt coriis cernualia.* Sed utro modo legas, paret, sermonem esse de ludi genere, quo super ἀσκοὺς, id est, *utres*, saltabant: unde & Græci id ἀσκώλια appellabant. Meminit ejus quoque Maro, cum, II G., ait:

Mollibus in pratis unctos salire per utres.

Cernui etiam ludi erant κυβιστηταὶ, ac *cernuare* dicebant pro κυβιστᾷν, sive, ut veteres loquebantur, *urvare*, hoc est, corpus suum reciprocare, sive ita se jactare, ut sursum denuo excitetur. Hinc & *petaurista*, hoc est, *funambuli*, dicuntur *cernui*, & *cernuli*, & actio ipsa, *cernuare*, ac *cernulare*. Glossæ Philoxeni: *Cernuli*, πετευρισταί· *cernulus*, πετευριστής· *Cernuit* (l. *cernuat*, vel *cernuavit*, vel *cernulavit*,) πεπετευρίσται. Itaque, ut optimè monet Scaliger, *cernuus* pro *petaurista* accipiendum, in illo Lucillii suprà citato:

Modò sursum, modò deorsum, tanquam collus cernui.

Puto huc quoque pertinere, quod in Isidori Glossis legere est, *Cernuare, præcipitare.* Nam *præcipitare* ei est κυβιστᾷν, ac *rotare caput*. Pro *cernuo* etiam *cernuor* dicitur. Solinus de tigribus, cum vident abnavigare raptores catulorum suorum: *In litore irrita rabie cernuantur, velut propriam tarditatem voluntaria castigantes ruina.* Etiam *cernuatus* est apud Solinum, de equo: *Isque adeo sprevit lupatos, ut de industria cernuatus ruina pariter & se & equitem affligeret.* Voce *cernulo* usus Seneca, epist. VIII: *Quis hoc faciunt, non evertit fortuna, sed cernulat, & allidit.* Sic enim habent vett. libb. Nicolai Fabri, pro quo in vulgatis est, *cernuat.*

CEROMA, κήρωμα, à κηρόω, *cerâ obduco*. Est unguentum, quod fit subactâ oleo cerâ; quo in palæstris utebantur athletæ. Item locus palæstræ, aut gymnasii, in quo *ceromate* perungebantur. Ab eo κηρωματικὸς, *ceromate unctus*. Juvenalis, Sat. IIII

Et ceromatico fert niceteria collo.

Vide quæ de *ceromatis* voce scribunt Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis; & P. Faber, lib. II Agonist. cap. v.

CEROTUM, à nonnullis vocatur, servata vocali Græci κηρωτὸν, à κηρόω, *cera obduco*. Alioqui fit *ceratum*, ut alii vocant. Medicamentum est, *cera* magna ex parte constans.

CERRITUS, quasi *Cereritus*; ut Græcè δημητριακὸς, à Δημήτης. Ita vocantur homines *fanatici*, quasi *mente à Cerere orbati*. Plautus, Amphitruone: *Quæso, quin tu istam jubes pro Cerrita circumferre?* Idem, Rudente, act. IV, sc. *Heus mane.* TR. *Elleborosus sum.* GR. *At ego Cerritus.* Nonius: *Cerriti, & larvati, male sani, & aut Cereris ira, aut larvarum incursatione, animo vexati.* Idem etymon adfert Priscianus, lib. VIII. Sed apud eum, uti & aliis plerisque codd. legas *Ceritus*, unico *R.* nempe quia *Ceres* dicimus, unde *Cerritus*. Sed à *Cerere* est *Cereritus*, &, unâ ejectâ literâ, *Cerritus*. Itaque primam producit Horatius, Sat. III, lib. II:

Cerritus fuit; an commota crimine mentis
Absolves hominem, &c.

CERUCHUS, κερῦχος, quasi τὸ κέρας, sive τὴν κεραίαν, ἔχων. Ita enim vocatur rudens, quo, ut Maro loquitur,

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

Usus Lucanus, lib. VIII, vers. CLXXVII:

—— Et instabit summus minor ursa ceruchis.

Sive, ut Scaliger ad Manilium legere jubet, *magna ursa ceruchis*: ut simile sit Ovidiano isti:

—— Magna minorque fera.

Rationem emendationis apud ipsum vide. Item Valer. Flaccus, lib. I Argon.:

Temperet ut tremulos zethes fraterque ceruchos.

Opifera Latinis dicuntur, ab ope, quam ferant in navigatione. Isidorus, lib. XIX, cap. III: *Opifera, funes, qua cornibus antenna dextra sinistraque tenduntur retroverso.*

CERVISIÆ meminit & Ulpianus. Originem adfert Isidorus, lib. XX, cap. III: *Cervisia*, inquit, *à Cerere, id est, fruge, vocata. Est enim potio ex seminibus frumenti vario modo confecta.* Consentiunt, qui *Cervisia* κατὰ συγκοπὴν factum ajunt è *Cerevisia*, atque id dici quasi *Cereris vim*, quia nempe frugum vis eo in liquore dominetur. Sed damnare non ausim, qui volunt, vocabulum hoc esse origine Gallicum. Quippe legimus apud Plinium, lib. XXII, cap. XXV: *Ex iisdem* (frugibus) *fiunt & potus, zythum in Ægypto, calia & ceria in Hispania, cervisia & plura genera in Gallia, aliisque provinciis.* Ac Cambdenus quoque id eo confirmat, quod hodieque Britannis avena, è qua *cervisia* locis multis conficitur, dicatur *keirch*. Eandem autem fuisse Gallorum veterum, & qua nunc utuntur Britanni, linguam, multis comprobat idem Cambdenus. Possis & deducere à Germanico *zehren*, quod Belgis *teeren*, hoc est, *digerere cibum*. Hoc enim *cerevisia* præstat. Pro *cervisia*, dicitur & *cervisa*: ut in Pœnitentiali Romano, ab Ant. Augustino edito, ubi Tit. de homicidio, cap. II, legitur: *Vinum, & medonem, & mellitam, & cervisam, nunquam bibas.*

CERVIX, ut Isidorus ait, lib. XI, cap. I: sic *vocata, quòd per eam cerebrum ad medullam spina dirigitur, quasi cerebri via.* Sed est ab Hebræo ערף, id est, *cervix*. *C* præpositum, ut ab αὐλὴ, *caula*, juxta Servium. Nisi malis à *curvus*, quia inflectitur ac incurvatur. *Incurvicervicus* Paccuvius dixit:

—— Nerei
Repandirostrum, incurvicervicum pecus.

CERUSSA, pigmenti genus, quo faciem inficiebant feminæ ad conciliandum candorem. Unde Martialis, lib. VII, ep. XXIV:

Et cerussata candidiora cute.

Videtur ex eo esse nomen, quod *ceræ* similis foret. Nempe à κηρὸς, κηρόεις, κηρόεσσα, unde κηρῦσσα.

CERVUS, à *gerendo*, juxta Varronem, lib. IV de L. L.: *Cervi*, inquit, *quod magna cornua gerunt, mutato G in C, ut in multis, quasi gervi.* [στεγαί, ἔλαφοι Hesych.] Verùm hæc si res caussam nomini præbuit, magis verisimile fit, quod Festus tradit, ἀπὸ τῶν κεράτων dici *cervos*, quasi κεραοὺς. Præsertim cùm Homerus eo epitheto utatur, Iliad. γ.

Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα.

Quomodo & ὑψίκερως alibi, & Oppiano δίκερως, appellatur. A *cervo cervaria ovis* dicitur, quæ pro *cerva* immolabatur, ut Festus ait. Pro *cerva* autem immolari dicebatur, quæ sacrificabatur loco *cervæ*, quæ haberi non posset. Nam, si haberi posset, omnino *cerva* requirebatur. Ovidius:

Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ:
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.

Cervi pro furcis, quæ figuntur ad sustentationem casarum, ita dicti à similitudine cornuum cervinorum: ut scribit Varro, libro IV, de L. L.; & Servius, ad illud Ecl. II:

—— Et figere cervos.

Idem confirmat istud Silii Italici, lib. X:

Cervorum ambustis imitantes cornua ramis.

Eandem ob caussam semel iterumque *brachia* appellat Lucanus, ut docuit Scaliger in Conjectaneis.

CESPES

CESPES est herba cum propria terra evulsa, ut Servius ait, in Ecl. 1. Est à *cado*, ut indicare videtur Festi istud: *Cespes est terra in modum lateris cæsa cum herba, sive frutex recisus & truncatus.* Hinc juniorum aliqui malunt per Æ, *cæspes*. Quomodo etiam scribi debeat, si ita dicitur, *quod pedem cadat*, hoc est, *percutiat*: ut ait Perottus, videtur voluisse *cæspes* dici, quasi *cadipes*, ut nonnulli putarunt, *lapis* dici, quasi *lædipes*. Isidorus autem, lib. XVII, cap. VI: *Cespites*, inquit, *frutices sunt, quasi cuspides, vel quasi circa pedes.* Sed metuo, ne omnes in hac originatione *cespitis* cespitent. Illud verisimilius, à *cespes* esse *cespito*, id est, *offendo*, προσκόπτω, προσκρούω. Belgæ & Germani similiter dicunt, *struyckelen*; hoc est, *ad fruticem offendere, ita ut cadas.* Nam *struyck*, *frutex*. Quare ovum ovo similius non est, quam Latinum Belgico. Nam *cespes*, frutex cum terra recisus, ut ex Festo & Isidoro ante vidimus. *Cespitator equus*, apud Servium legas, in illud XI Æn.:

Suffosso revolutus equo. ——

CESTICILLUS, ut Festus inquit, *appellatur circulus, quem superponit capiti, qui aliquid est laturus in capite.* Si sana hæc lectio, ita dicetur à forma *cesti*, id est, *cinguli*. A *cestus*, *cesticulus*, *cesticillus*. Videturque idem esse *cesticillus*, ac *arculus*: de quo sic Festus: *Arculum appellabant circulum, quem capiti imponebant ad sustinenda commodius vasa, quæ ad sacra publica capite portabantur.* Sed *cestus* non erat capitis tegumentum. Quare placet emendatio Salmasii, qui *circicillus* legit. Nam veteres *circitem* dixere pro *circo*, hoc est, *magno circulo*. Inde igitur κρικελλος, *circellus*, vel *circicillus*. De *circitis* voce vide quæ dicimus in *Circus*.

CESTRUM est ferramentum, quo in ebore aut cornu scalpitur. Plinius, lib. XXXV, cap. XI: *Encausto pingendi duo fuisse antiquitus genera constat; cera, & in ebore cestro, id est, viriculo.* Ubi legendum *vericulo*. Vetus codex habet *verruculo*, ut Dalecampius annotavit. Nempe instrumentum illud referebat *minutum veru*. Existimare aliquis possit, *cæstrum* scribi debere, à *cædendo*, quia eo cæditur ebur aut cornu. Nempe ut ejusdem sit originis ac *pugilum cæstus*. Sed in vett. libb. *cestrum* scribitur per simplicem vocalem. Nec dubium quin sit à Græco κέστρος, quod teli genus erat. Glossæ: *tragula*, κέστρος. Ac Hesychio quoque κέστρος, ἀκόντισμα. Unde & Turnebus, lib. XIX Advers. cap. XXXI, κέστρος exponit *verutum*, quod *minutum* erat *telum*, Nonio teste, nempe à *veru* ita dictum. Est vero ejusdem κέστρος originis, ac κεστὸς, quod Etymologus dicit esse à barytono κέντω, pro κεντέω, id est, *pungo*. Nam ab eo est κέντω, κέκεντα, κέκεσμαι, κέκεσαι, unde κεστός, & κέστρος, & κέστρον. Nisi hæc, ut ipsum κεντεῖν, malis esse à κῶ, quod interpretantur κοιλαίνω. Ἀπὸ τοῦ κέστρου dicuntur opera κεστρωτὰ, quæ aliter ἔγκαυστα. nempe opera eburnea vel cornea, in quibus pictum erat *ignito cestro*, sive *vericulo*. Plinius, lib. XI, cap. XXXVII, de urorum cornibus: *Multasque alias ad delicias conseruntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cestrota picturæ genere dicuntur.* Ita in vett. libris Salmasius invenit. Qui & sic legendum putat apud Vitruvium, lib. IV, cap. VI: *Ipsaque forium ornamenta non fiunt cestrota neque bifora, sed valvata, & aperturas habent in exteriores partes.* Vulgo apud Plinium est *cerostrota*, ut apud Vitruvium *cerostrota*. Si *cerostrota* placet, sit planè Græcum κηρόστρωτα, hoc est, *ceris fusis & stratis inusta*. Cujusmodi fuisse januarum ornamenta, indicat Ausonii illud epigr. XXV, in divitem quendam:

Ceris inurens januarum limina,
Et atriorum pegmata.

Κηρόστρωτα vero dicentur, ut λιθόστρωτα, & μαρμαρόστρωτα, dicitur.

CESTUS, à Gr. κεστὸς, quo usus Plutarch. lib. de audiendis poëm. Τὸν τῆς Ἥρας καλλωπισμὸν ἐπὶ τὸν Δία, καὶ τὴν περὶ τὸν κεστὸν γοητείαν. Quo loco respicit ad locum Homeri, Il. ξ, ubi Venus Junoni dat κεστὸν ἱμάντα, jubens, ut eum in sinu suo deponat, ac spondens fore, ut quidlibet apud Jovem possit. κεστὸν autem ἱμάντα exponit Hesychius διακεκεντημένον ἱμάντα seu χιτῶνα· ac Homeri quoque Scholiastes ait, esse ζωστῆρα, ac sic vocatum, διὰ τὸ πολυκέντητον αὐτὸν εἶναι τῆς ῥαφαῖς. Manifestum igitur est, κεστὸν propriè esse *cingulum acu pictum*, atque ita dici à κεντεῖν, quod est *pungere*, quia acus compunctionibus elaboratum.

Hæc eo fusius sum prosecutus, quia Fungerus videtur ignorasse, Græcis κεστὸς esse in usu. Alioqui enim non scripsisset, *cestum* sibi potius dictum videri, quasi κεκοσμημένον, quam à κεντεῖν, quando literarum *N* & *S*, diversa sit natura. De *cesto* accuratè scribit Rigaltius ad Onosandrum. De *incestus*, quod veterum complures à *cestus* dictum volunt, egimus voce *Castus*, quæ vera origo est.

CETE, κήτη. Maro, Æn. V:

—— *immania cete.*

Ubi Servius: *Græca declinatio, τὸ κῆτος κήτη, ut βέλος βέλη. Nam Latinè sic declinari non potest. Nullum enim apud nos animal generis neutri est: nisi forte hic cetus, hujus ceti, dicamus, quod nusquam lectum est. Nam dicuntur canes marini.* Negat, uspiam lectum *cetus, ceti*: cùm eo utatur Plautus, Capt. Act. IV sc. II. Item Vitruvius, Celsus, Plinius, alii. Isidorus, lib. XII cap. VI, *cete* ait ita dici ob immanitatem: atque subjungit immanitatis ejus argumentum, quod *cetus* exceperit Jonam, venterque *ceti* inferno comparetur in Scriptura. Videtur igitur hoc voluisse, κῆτος dici διὰ τὸ κύτος, hoc est, *ob sinuosam cavitatem, seu cavum ventrem.*

CETRA, *scutum loreum*, quo utuntur Afri, & Hispani, auctore Servio, in VII Æn. De eadem sic Juvenalis interpres, in sat. *Oryx animal minus, quam bubalus, quem Mauri uncem vocant: cujus pellis ad cetras proficit, scuta Maurorum minora.* Nonius interpretatur, *obstaculum, scutum*. Atque adducit ex Varronis Væ victis, seu περὶ φιλονεικίας: *Quis rotundam facere cetram nequeat?* Videri possit *cetra* dici, quasi κεύθρα, quia *cetratum* κεύθει, hoc est, *abscondit, tegit*: unde Maro, VII Æn.

Lævas cetra tegit. ——

Sed planè censeo, esse vocem Maurorum: qui eam, ut dixi, ex orygis pelle faciebant. non sola tamen, quia clypei corium etiam ex elephantino corio: teste Strabone.

CEU, est, *velut, sicut, quasi*. Ut Hebræis כ, *ke*, unde venit.

CH

CHALAZIAS, ὁ χαλαζίας λίθος, à χάλαζα, *grando*. *Grandinum & colorem & figuram habet*, ut de eo Plinius ait, lib. XXXVII cap. XI. Solinus similiter: *Chalazias grandinis & candorem præfert & figuram.* In Eclogis γεωπονικῶν vocatur χαλαζίτης, diciturque grandinem imminentem avertere.

CHALCANTHUM, Græce χάλκανθον, vulgò *vitriolum*, à *perspicuitate vitrea*. Idem est, quod *atramentum sutorium*, ut scribit Celsus, lib. V, cap. I. item Plinius, cujus hæc verba, lib. XXXIV, cap. XII: *Græci cognationem æris nomine fecerunt & atramento sutorio: Appellant enim chalcanthum. Atramentum sutorium* appellatur, quia olim eo in coriis tingendis usi. Nunc aliud adhibent. Χαλκάνθου originem ponit his verbis Isidorus, lib. XVI cap. II: *Chalcanthum dictum, quia χαλκοῦ est ἄνθος, id est, flos; unde & apud Latinos æris flos appellatur.* Sic enim apud eum legi debet. Et in Glossis, χάλκανθον, *æris flos* exponitur. Sed quod putant, idem esse ac χαλκοῦ ἄνθος, sive *æris florem*, planè errant. Nam quod Nicander, in Alexipharmacis, nec non Dioscorides distinctis vocibus vocat χαλκοῦ ἄνθος, istud est, quod Belgæ dicunt *copergroen*, aut *Spaensgroen*: q. d. *viride æs*, vel *Hispanicum*. At *chalcanthum* est iis *coperwater*. q. d. *cupri*, sive *æris*, *aquam*. Suidas: χάλκανθον, ὕδωρ ἐστὶ πηγνύμενον ἐν τοῖς τῶν χαλκῶν μετάλλοις. Dictumque *chalcanthum*, quia nihil aliud est, quam succus concretus, ex *chalcitide* genitus & efflorescens. *Chalcitis* verò (cui itidem nomen à χαλκὸς) lapis est, ex quo & ipso æs coquitur: ut ibidem scribit Plinius. Galenus, lib. XIII meth. cap. XX, nominat *chalcanthum* inter ea, quæ habent δύναμιν φθαρτικήν. Itaque putat Paullus Manutius, *absolvi atramento sutorio* (quomodo de *carbone* locutus Cicero, lib. IX epist. XXI ad Pætum,) idem esse, quod voluntaria morte à damnationis judicio liberari. Erasmo id proverbium visum, ac putabat idem esse, quod judicium corrumpere, quia ut obscuræ sunt literæ atramento sutorio scriptæ, sic in judicio *Carboniano* obscuræ de eo fuerint judicum sententiæ. Turnebus, lib. VI, cap. I, sententiam esse vult, ut sutorium atramentum nigras ducit maculas, sic eum maculoso & infami judicio à corruptis judicibus absolutum esse.

CHALCIDICUM, inquit Festus, *genus ædificii, ab urbe Chalcidica dictum.* Meminit ejus Vitruvius, lib. v, cap. I: *Sin autem locus erit amplior in longitudine, Chalcidica in extremis constituantur, uti sunt in Julia Aquiliana.* Et Arnobius, lib. IV, contra gentes: *Scribuntur dii vestri in Chalcidicis aureis cenitare, potare, & ad ultimum fidibus, & vocum modulatione, mulceri.* Ausonius quoque, periocha Odyss. XXIII:

Chalcidicum gressu nutrix superabat anili.

Ubi, ut Turnebus observat, lib. XVIII Advers., cap. XXXIV. Homericum illud convertit:

Γρηῢς δ' εἰς ὑπερῷ' ἀνεβήσατο καγχαλόωσα.

Legas quoque apud Dionem, & Græcorum alios.

CHALYBS, *genus ferri durissimi*, nomen accepit à *Chalybibus*, Ponticâ seu Scythicâ natione, ad fluvium Thermodontem, quam id mittere ait Maro, I Georg. Atque hinc Æschylus Scythiam vocat αἶαν σιδηρομήτορα, ac populum appellat σιδηροτέκτονας. Lusit ambiguitate vocabuli Callimachus, cùm scripsit; —— χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος. *Chalybum omne genus pereat:* quomodo Catullum transtulisse arbitror, cùm non potuerit aliter exprimere Callimachi mentem; ut qui eâdem voce signet, *ferrum*, & *populum* ferro præ cæteris nobilitatum. Quare non audiendus vir magnus, cùm *silicum* potiùs, quàm *chalybum*, scripsisse putat.

CHAMÆLEON, χαμαιλέων, herbæ genus, sic dictum, Plinio teste, quod cum terrâ colores mutat, atque hic niger sit, illic viridis, istic cyaneus, alibi croceus, aliove colore: qua inconstantia imitatur *chamæleontem* animal, quod subinde colorem mutat: unde proverbium, *chamæleonte mutabilior.* Chamæleonti verò animali nomen est à χαμαὶ, *humi*; & λέων, *leo:* ut ad verbum sonet, *humilem*, sive *pumilum*, *leonem.* Nam χαμαὶ in compositione imminuit, contrà quàm βοῦς, & ἵππος, quæ ἐπιτατικὰ sunt. Ac de his quidem diximus in *Hipposelinon.* De χαμαὶ verò multa indicium faciunt, Græcis Latinisque pariter usurpata. Tale apud Plinium est *chamædaphne*, χαμαιδάφνη, *laureola*, seu *humilis laurus.* Item *chamædrys* apud eundem Græcum χαμαίδρυς, *humilis quercus.* Idem quoque inter cerasi genera reponit *chamæcerasum*, χαμαικέρασον, hoc est, *pumilam cerasum.* Pertinet huc quoque *chamæmelon*, χαμαίμηλον, floris genus, sic dictum, quòd odorem *mali* habeat. Parque ratio in *chamæcissus*, *chamæcyparissus*, *chamæleuce*, *chamæmyrsine*, *chamæpeuce*, *chamælea*, quæ apud eundem invenias: significant κατὰ λέξιν, *humilem*, sive *pumilam*, *hederam*, *cyparissum*, *populum albam*, *myrtum*, *oleam.* Sed redeamus ad vocem *chamæleontis*: cujus posteriorem partem qui consideret, nec unquam *chamæleontem* viderit, id sibi usuvenire intelliget, quod Tertullianus scribit, cap. III libri de Pallio: *Chamæleontem*, inquit, *qui audieris, haut ante gnarus, jam timebis aliquid amplius leone: at cum offenderis apud vineam ferme sub pampino totum, ridebis illico audaciam Græci nominis.* Sic cum locum in castigationibus ineditis restituit Jos. Scaliger. In vulgatis est, *amplius cum leone:* item *audaciam & Græciam nominis.* Nec improbem tamen, *audaciam egregiam nominis.* Quando verò variè hic locus agitatus à doctis (sanè Turnebus quoque tentabat legere, *audaciam & gratiam nominis*; quod placere non potest;) addam & ipse conjecturam meam. Suspicor, Tertullianum scripsisse, *audaciam Græciam:* quod loquendi genus cum imperitum turbaret librarium, medicinam facere studuit copulæ insertione. At nihil mirandum in Afro illo scriptore, si *Græcia* dicat pro *Græca*, quomodo *Romula* legitur pro *Romulea*, *Itala* pro *Italica*, &c. Si tamen hoc persuaderi nequit, *proximum* sit, ut vel *Græcam* legam, vel *Græcanici*; quorum utrumque propiùs à vulgata abest, quam aliorum emendationes.

CHAOS propriè est *vastus hiatus*, ab antiquo χάω, pro χαίνω. Sed postea ita dici cœpit *rudis indigestaque moles*, qualis initio fuisse non à poëtis modo dicitur, sed è Scripturis etiam cognoscitur. Rittershusio tamen, notis in Guntherum, placet esse à [illegible], id est, *caligavit.* Aliis à [illegible], *obscurari.* Stoïci, quasi χύος, à χύω, sive χέω, *fundo.* Auctor Philo, de Immortalitate Mundi: Τῶν δὲ Στωϊκῶν ἔνιοι χάος τὸ ὕδωρ οἴονται εἶναι, παρὰ τὴν χύσιν τοὔνομα πεποιῆσθαι νομίζοντες. *Quidam Stoicorum Chaos existimant aquam esse, à fusione nomen factum putantes.*

CHARACTER, χαρακτὴρ, *nota insculpta inscriptave*, à χαράσσω, id est, *insculpo*, *inscribo.* χαράσσω esse ὀνοματοπεποιημένον, scribit Eustathius, pag. 633. Sed est ab Hebræo חרט, quod est, *incido*, *insculpo.* A χαράσσω, elisâ primæ syllabæ vocali, fit Germanicum *kratsen*, quod aliis *kretsen*, id est, *scabere*, *scalpere.*

CHARISTIA, χαρίστια, Val. Max., lib. II cap. I: *Convivium etiam solenne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt, cui præter cognatos, & affines, nemo interponebatur, ut, si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis, tolleretur.* Ovid., lib. II Fast.:

Proxima cognati dixere Charistia cari,
Et venit ad socios turba propinqua Deos.

Est ea vox à χαρίζεσθαι, hoc est, *gratificari*, *obsequi*, *largiri*, *condonare.* χαρίζεσθαι verò est à χάρις, hoc est, *gratia.* Variè autem accipitur tam Latina *gratia*, quàm Græca χάριτος, appellatio. Deæ *Charites*, seu *Gratiæ*, dictæ ab ea notione, quâ pro venustate ac lepôre accipitur. Χάρις est à χαρὰ, ut κόπρις à κόπρος. Χαρὰ, quo *gaudium* significatur, venit à χαίρω, id est, *gaudeo.* Porrò, quod Græcis χαρίζεσθαι, id Belgis *ghererven*, cumque summa sit earum vocum similitudo, *ghererven* videri queat dici, quasi *gharierven.* Sed secus est. Est enim à *rijf*, id est, *largus.*

CHARONIUM, ex multorum sententia idem est, quod *Acheron.* Nam, uti Plautus, Mostell. Act. I, sc. II, dixit,

Nam med' Acherontem recipere orcus noluit:

& Ennius:

Acherusia templa orci salvete infera:

Ita Laberium, in Staminariis, dixisse nonnulli volunt:

Tollet bonâ fide vos orcus nudas in Charonium.

Citat Gellius, lib. XVI, cap. VII. Sed *catonium* legit hic Cælius Rhodiginus, lib. X, cap. XVIII. & lib. XII, cap. XVII. Vide & Petrum Victorium, lib. XVI Var. lect. cap. XVI. item quæ supra, in *Catonium*, diximus. *Charonium* verò planè est idem, quod χαρώνειον, seu χαρωνεῖον, quomodo, Galeno teste, vocant *barathra odores exhalantia*: ex quo & Gallicum *charogne.* Nomen ex eo, quod loca ejusmodi *Charontis ostia ac portus* crederentur: quæ & Romani *Deorum manium sive inferorum ostia* nominant. *Charon* vero, unde id nomen acceperit, quæri video. A χαίρειν καὶ ἀντιφέρειν dici scribit Lilius Gyraldus, quem sequitur Fungerus. Sed ἀντιφέρειν in Oratoriis nostris satis explosimus. Natali Comiti quoque placet à χαίρειν venire: sed quia animas transferat ad sedes beatas: quod cum gaudio fit. Verum major semper malorum numerus fuit: quibus post hanc vitam bene esse, ne gentes quidem putarunt. Franciscus Sanctius Brocensis suspicatur esse ab oculorum splendore, quia χάροπος: quod Maronis, Ovidii, ac Senecæ testimoniis confirmat. Sed oculorum splendor gravis satis caussa non erat nomen hoc ei faciendi, cui à nobili munere justius nomen imponi posset. Quare Caietano potius subscribo, qui vocem esse Ægyptiam docet, proprieque eâ *portitorem* notari. Quod & Antonio Delrio visum est, annot. in Sen. Herc. OEt.

CHARTA, χάρτης. Eustathius deducit à χαράσσω, quod est, *insculpo*, *inscribo*, *imprimo.* Andronicus, sive quisquis Etymologici magni auctor, putat venire vel à χῶ, significante χωρῶ, quia sit χωρητικὸς τῶν ἐγγραφομένων, vel παρὰ τὸ χόρτος, quod notat, *herbam virentem*; credo, quia *charta* fieret è papyro, Ægyptia stirpe, ut mox dicam. Sed maximè placet sententia Jos. Scaligeri, qui, animadversionibus in commentarium Guilandini, tradit, prius βίβλον dici solere χάρτην verò nomen demum natum, postquam epistolis solet apponi χαίρειν· hinc enim χάρτην dici cœpisse pro *epistolari biblo*, quam Martialis quoque vocat *chartam salutatricem.* Βίβλος verò nomen antiquius est, ut eo quoque argumento cognoscitur, quod libri inde vocantur βιβλία. At propriè βίβλος, sive βύβλος, est ipsa *papyrus*, vel *liber*, seu *philyra papyri.* Est autem *papyrus*, planta nascens in palustribus Ægypti, aut quiescentibus Nili aquis, ubi evagatæ stagnant. Ex ea fiebant *chartæ*, tunicis *papyri* acu scalpellove diductis separatisque. Vide Theophrast. Hist. plant. lib. IV, cap. IX. & Plin. lib. XIII. cap. XI. Hodie *papyri* nomen retinemus, cum *charta* nostræ

non

non fiant è *libro* sive *biblo Nilotica stirpis*, sed è linteis contritis, ut & pueris notum. De *charta* Augusta, Livia, Hieratica, Claudia, Amphitheatrica, Fannia, bibula, emporetica, aliisque, vide Plinium, cap. XII ejusdem libri: Guilandini commentarium, de *papyro*: Dalecampium, ad Plin.: & imprimis Jos. Scaligeri, in Guilandinum, animadversiones.

CHELÆ, χηλαὶ, *denticulati cancrorum forcipes.* Usi *chelarum* voce Cicero, Festus, Avienus, Hyginus. Alteram quoque vocis *chelæ* significationem discere est ex Herone, seu Ctesibio, itemque Vitruvio, lib. X cap. XV, & XVII: sed apud hunc utrobique *chelo*, & *chelon*, pro *chele*, corruptè legitur. Vide Turnebum, lib. II Adversar. cap. IV, & V.

CHELIDONIUS lapis, χελιδόνιος λίθος, ἢ χελιδόνιος, à χελιδών, *hirundo*: q. d. *lapis hirundininus*, quomodo *hirundininum nidum* dixit Plautus, *sanguinem* Plinius. Caussam appellationis docet idem Plinius, lib. XI cap. XXXVII. *In ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonii vocantur, magicis narrati artibus, reperiuntur.* Sic *chelidoniam ficum* dixere more Græcorum, quibus χελιδόνια σῦκα. Nomen, sive ex eo, quod *hirundines* iis delectentur: sive, quòd tum primum maturentur, cùm migrant *hirundines.* Siquidem Plinius, lib. XV. cap. XVIII, ait novissimam sub hieme maturari *chelidoniam ficum.* Est & χελιδονία πόα, seu χελιδόνιον, quam *hirundinariam* Gaza vertit. Sed Græcam appellationem retinet idem Plinius, lib. VIII, cap. XXVII: *Chelidoniam, visus saluberrimam, hirundines monstravere.* Et lib. XXV, cap. VIII: *Animalia quoque invenere herbas: in primisque chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis. Genera ejus duo.* Et paulò post: *Florent adventu hirundinum, discessu marcescunt.* Similiter Theophrastus, Hist. Plant. lib. VII, cap. ult: τὸ χελιδόνιον ἅμα τῇ χελιδόνι ἀνθεῖ. Est & venti nomen *chelidonias*, χελιδονίας. Plinius, lib. II, cap. XLVII: *Favonium quidam a.d. VII Kal. Martii chelidoniam vocant, ab hirundinis viso: nonnulli verò ornithian, uno & LXX die post brumam, ab adventu avium, flantem per dies novem.*

CHELONIA & chelonitis, χελωνία, vel χελωνίτης λίθος, à χελώνη, quod idem ac χέλυς, id est, *testudo.* Plinius, lib. XXXVII, cap. X: *Chelonia, oculus est Indicæ testudinis, vel portentosissima magorum mendaciis: melle enim colluto ore, impositam linguæ, futurorum divinationem præstare promittunt.* Et paullo pòst: *Sunt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa vaticinantur. Ea verò, quæ sit aureis guttis, cum scarabæo dejecta in aquam ferventem, tempestates averti.* Ab eadem χελώνης voce gens quædam Indica vocata *Chelonophagi*, χελωνοφάγοι, quasi *testudinivori.* Plinius, lib. VI, cap. XXIV: *In Carmaniæ angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie casas tegentes, carne vescentes.* Meminit & lib. IX, cap. X. Uti & Pomponius Mela, lib. 3, cap. VIII. In architectura quoque *chelonium* triplici notione sumebatur: ut ex Vitruvio & ejus interpretibus disces, imprimis è Bernardino Baldo, lib. de vocibus Vitruvianis.

CHELYDRUS, χέλυδρος, si Grammaticis credimus, duplicem habet significationem, proque ea etymon duplex. Interdum sit *testudo marina*, à χέλυς, id est, *testudo*, & ὕδωρ, id est, *aqua*, ut sit idem, quod χέλυς ἔνυδρος, *testudo aquatica*, quæ sic vocatur ad discrimen τῆς χερσαίας, id est, *terrestris.* Interdum, ac sæpius, sit *serpens aquaticus*, qui aliter *hydrus*: unde Nicander in Ther.

> Ὕδρον μὲν καλέουσι μεταξύτερον δὲ χέλυδρον.

Meminit & ejus Maro, III G.

> *Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,*
> *Galbaneoque agitare gravi nidore chelydros.*

Ubi sic Servius: *Chelydri dicti sunt, quasi chersydri, quia in aquis & in terris morantur. Nam χέρσον dicimus terram, ὕδωρ autem aquam.* Hæc Servius. De etymo non dubito, quin fallatur. Planè enim *chersydri* nomen ex eo, quia sit animal amphibium, ac tam in terra, quam aqua, vivat. At *chelydri* appellatio est à χέλυς, id est, *testudo*, & ὕδωρ, *aqua*: quia similis sit testudini, sive tergi duritie, sive pariter in terris & aquis vivendo, more testudinis. Deinde ne illud quidem verum videtur, *chelydrum*, & *chersydrum*, idem notare; Saltem veteribus differunt. Patet id ex Nicandro, qui in Theriacis prius de *chersydro*, aliquanto post de *chelydro* agit. Distinxit & Lucanus, lib. IX:

> *Natus & ambigua coleret qui Syrtidos arva*
> *Chersydros, tractisque viâ fumante chelydri.*

Confudit tamen etiam Isidorus, idque à Servio deceptus.

CHERSYDRUS, χέρσυδρος, à χέρσος, *terra*; & ὕδωρ, *aqua*: ut è Servio in *Chelydrus* vidimus. Similiter Nicandri Scholiastes: Ὁ χέλυδρος πρότερον ἐκαλεῖτο· ὕστερον δὲ χέρσυδρος· διὰ τὸ ἐν ὕδατι καὶ ἐν χέρσῳ διατρίβειν. Posteriores cum *chelydro* confudere: sed priores distinguunt. Vide *chelydrus*.

CHELYS, χέλυς. Ea vox Græcis, uti Latinis *testudo*, tum animal, tum instrumentum musicum significat. Sed primò dicitur de animali, quod & χελώνη, & χελώνη, appellatur. Instrumentum verò *chelys* dictum, quod χελώνην ὁ Ἑρμῆς ἐκδείρας αὐτὴν κατεσκεύασε· *excoriata testudine eam fabricavit Mercurius*: prout Arati Scholiastes tradit: & Lucianus confirmat in dialogo Apollinis & Vulcani, ubi sic de Mercurio, etiamnum puero, narrat Apollo: χελώνην που νεκρὰν εὑρὼν, ὄργανον ἀπ᾽ αὐτῆς συνεπήξατο. πήχεις γὰρ ἐναρμόσας καὶ ζυγώσας, ἔπειτα κολλάβους ἐμπήξας, καὶ μαγάδιον ὑποθεὶς, καὶ ἐντεινάμενος ἑπτὰ χορδὰς μελῳδεῖ πάνυ γλαφυρόν· id est, *Testudine alicubi inventa, instrumentum ex ea compegit. quippe brachiis adaptatis, jugoque inducto, & calamis postea infixis, magadioque subjecto, indeque septem chordis intentis, quiddam admodum jucundum modulatur.* Eandem quoque sententiam secutus Nicander, cum de χελώνη sic in Alexipharmacis ait:

> ——ἥντ᾽ ἀναύδητον
> Αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
> Ἑρμείης. σαρκὸς γὰρ ἀποσμώσας φιτὶ χέλειον
> Αἴολον, ἀγκῶνας δὲ δύο παρετείνατο πήχεις.

Quæ versibus sic aptè satis expressit Grevinus;

> ——*Et quam*
> *Reddidit è mutâ modulanti voce canoram*
> *Mercurius, picto insontis qui cortice carnem*
> *Exemit, geminumque ancona intendit in oris.*

Pluribus quoque eandem fabellam persequitur Homerus, hymno in Mercurium. Alii tamen non ex testudine carne egesta, fabricasse eam Mercurium volunt, sed ex Apollinis boum cornibus; eoque sic potius dici à testudinis similitudine, quam etiam agnoscit Plinius, lib. IX, cap. X. *Troglodytæ*, inquit, *cornigeras (testudines) habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adjuvant.* Nec obstat, quod *lyram*, non *chelyn*, aut *testudinem*, dicat Plinius. Nam quamquam differunt hæc instrumenta, in eo tamen conveniunt, quod utraque figuram habent *testudinis.* Sed quia paucis id notum, operæ duxi nonnulla hac de re ex Scaligeri ad Manilium notis adtexere. Lyra Mercurii constabat testudinis munimento, egestâ carne. Huic sectos calamos per oras testæ supinæ trajecit, quibus terginum bubulum, tanquam operculum, adglutinavit, ita ut calami iis essent fulcrorum vicem. Deinde in summo testæ, ubi erant anteriores bestiæ pedes, panxit duo brachiola, sive manubria, quæ πήχεις vocat Homerus, Ptolomæus κέρατα, quod essent vara, aut camura, instar cornuum. Hinc duo illa brachiola conjunxit transtillo transverso, quod Latine *jugum*, Græcis similiter ζύγωμα, aut ζυγὸς, dicitur. Præterea paullò supra fundum, sive unam testæ partem, quæ βατὴρ dicitur, à parte prona clavum aut epitonium instar umbilici panxit, è quo vinciebantur omnes chordæ. Inde chordæ, in partem supinam traductæ, in summo jugo desinebant. Insuper supra βατῆρα, in imo partis supinæ erat lignum aut calamus, quo chordæ veherentur. Id μαγάδιον vocatur, absque quo lyra esset muta. Ac talis quidem fuit lyra, quam Mercurius invenit, quæque inter asterismos relata. Sed quia jam olim testudo non exenterata, sed integra in globis pingi solet, inde est, quod Arabibus dicatur *vultur cadens. Testudo* enim *marina* adeo capite vulturis rostrum, pedibus autem alas pansas refert, ut iccirco à Batavis dicatur *Zee-arent*, quod est, *aquila marina.* Porrò à *lyra cælesti*, quam Mercurii esse diximus, orta est *chelys*, sive *cithara*, quæ testudinem quidem habet, ut illa Mercurii, sed pro cornibus singulare manubrium erectum, in cujus summitate paxilli sunt tra-

trajecti ad fides tendendas vel remittendas. Hispani, voce ab Arabibus seu Mauris accepta, vocant instrumentum hoc *laud*, ex quo Italicum *liuto*, & Gallicum *lut*, Germanicum *laute*, Belgicum *luyte*. Hoc cum fugeret doctissimum Alciatum, putavit, Italicum *liuto*, κατ' ἀφαίρεσιν factum esse ex Græco σιλιδῶτὸς, quod *scapham piscatoriam* ipsi referre videretur. Quemadmodum verò ex integra Mercurii *lyra* nata est *chelys*, ita ex parte ejus prodiit *lyra* posterior, cum quâ Arion, Apollo, & Hercules hodie visuntur, in veteribus monumentis. Ea nihil aliud est, quam *lyra* Mercurii, dempta testudine; & præterea pro modiolo, in quo omnes erant revinctæ chordæ, in *lyrâ* posteriori ex singulæ suis cacuminibus seorsim hærent in fundo. Ea non πήχεις propriè, sed κέρατα & ἀγκῶνας habet, manubriorum vicem. Suntque ea litera *S*. adeò ut dicere liceat, *lyram* hanc constare tribus literis, duabus *SS* obversis, quæ faciunt anconas, & una *I*, quæ transversa facit jugum. Ex hâc *lyrâ* nata est *harpa*; nam idem usus, forma aliquantulum immutatâ; ob quod discrimen, à *lyra* disjunxit Venantius Fortunatus, hoc versu:

Romanusque lyrâ plaudat tibi; barbarus harpâ.

Plura qui de his omnibus volet, adeat longam & eruditam de iis dissertationem Josephi Scaligeri, ad sphæram barbaricam Manilii, ex quo hæc, imò pleraque, αὐτολεξεὶ exscripsimus.

CHILO, χείλων, ἀπὸ τ͂ χειλέων. Etymon hoc, ac simul ut *chilones*, & *cilones*, differant, docet his verbis Festus: *Chilo dicitur cognomento à magnitudine labrorum. Cilo sine adspiratione, cui frons est eminentior, ac dextra sinistraque velut recisa videtur.* Charisius, lib. I: *Cilones dicuntur, quorum capita oblonga & compressa sunt: chilones autem cum adspiratione ex Græco, à labris improbioribus, quæ illi χείλη, unde chilones, improbiùs labrati.* Eâdem de re sic Velius Longus: *Item aliud esse Cilonem; aliud, Chilonem: & Cilones homines vocari angusti capitis & oblongi: Chilones verò improbioribus labris homines, à Græco, ἀπὸ τῶ χείλη.* Gloss. Philox. *Cillo* (l. *cilo*) στενοκέφαλος. Onomasticum vetus: *Cilones*, φόξοι. *Cilones* legas apud scriptorem declamationis in Sallustium, Ciceroni tributæ. Ubi pro *cinædo* & *turpiter ceventi* accipi, ait Cælius Rhodiginus, lib. XXI, cap. XXII. Scribit autem, *LL* geminato, *cillones*, atque ait, dici à *cillere*, quod est, *movere*. Sed *cilo*, ut Romæ Flaminiorum & Magiorum cognomentum erat, potiùs à fronte eminenti, vel capite oblongo & compresso, nomen accepisse, dubium non est. *Cilones* unde dicantur, non admodum liquet. Festi verba, quæ superius adduximus, videntur originem petere à *cadendo*, quia frons velut *recisa*. Sed hoc si esset, *casones*, vel saltem *cisones*, vocarentur. Propius accedit ad κυλλὸς, id est, *mutilus*. Nec tamen veram esse hanc originationem spondere ausim.

CHIRAGRA, χειράγρα, quasi ἡ ἄγρα τ͂ χειρὸς, hoc est, *manus captura ac venatio*. Id enim est ἄγρα. Unde ἀγρεύειν, *venari*, *venatu capere*. Similiter dicitur ποδάγρα, quasi ἄγρα τ͂ ποδῶν. Utraque est *arthritica*, illa manus, hæc pedes, ἀγρεύων, & quasi illaqueans instar tendiculæ. Etymon hoc magis placet, quam ut sic dicantur ἀπὸ τ͂ ἄλγους, hoc est, *dolore*, quasi χειραλγία, & ποδαλγία· quia nempe λ interdum abeat in ρ: quomodo Aristophanis Scholiastes in Plutum scribit, Atticè ποδαργία dici, pro ποδαλγία. Sed neque Charisii judicium placet, qui sensisse videtur, *podagricus*, seu *podager*, dici, quasi *pedibus æger*. Sic enim scribit, lib. I: *Podagrosus à podagra bene dicitur; sed & podagricus à pedum ægritudine: cujus exemplum apud Laberium est in aquis calidis: Podagricus non recessit.* *Podager* pro eo dixit Ennius, apud Prisc., lib. VIII: *Nunquam poetor, nisi podager.* Videntur Latini poëtæ, quia Græci non χειρὸς tantum dicunt, sed & χερὸς, iccirco in χειράγρα, interdum tollere *I*, ut sit χεράγρα. Quippe Horatius & Martialis corripiunt primam ejus vocis, quæ si *chiragra* scribatur, porrecta erit, quia *EI* à Latinis mutari solet in *I* longum.

CHIRIDOTAS, Dalmatarum, in auctione rerum Commodi, jussu Pertinacis instituta, inventas fuisse scribit in Pertinacis vita Capitolinus. Cumque Lampridius narrat, Commodum Dalmaticum in publico processisse, non aliud vult, quam eum Dalmatarum *chiridotis* fuisse indutum. Est verò χειριδωτὸς χιτὼν ὁ χειρίδας ἔχων, hoc est, *manicata tunica*, vel, ut Plautus loquitur, *manulcata*. Nam χειρὶς, unde χειριδωτὸς, notat *manicam*, ut vocat Maro hoc versu:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Hoc est, tunicæ non desinebant circa humerum, ut illæ, quæ ἐξωμίδες, dicuntur: sed circa primores manus. A.Gellius, l. VII, cap. XII: *Tunicis uti virum prolixis ultra brachia, & usque in primores manus, ac propè in digitos, Romæ, atque omni in Latio, indecorum fuit. eas tunicas Græco vocabulo nostri chiridotas appellaverunt.* Deinde, eopse capite adfert P. Africani locum, quo Sulpicio Gallo inter alia objicit: *quod in conviviis adolescentulus cum amatore cum chiridotâ tunicâ inferior accubuerit.* χειριδωτὸς χιτὼν aliter vocatur καρπωτὸς, ὁ μέχρι καρπῶν χειρίδας ἔχων· ut παρὰ Φερέκρ. Athenæus, l. XII. Sane, Reg. II, cap. XIII, vestem Thamaris, quam οἱ ἑβδομήκοντα, ἀστραγαλωτὸν transtulere, eam Symmachus χειριδωτὸν, Aquila καρπωτὸν, reddidit.

CHIROMANTIA, χειρομαντεία, *divinatio ex manuum inspectione*, ut χειρόμαντις, qui, inspectis manus lineis, seu incisuris, de hominum vitâ ac moribus quædam se prædicturum promittit: à χεὶρ, id est, *manus*, & μάντις, *divinus vates*, seu μαντεία, *divinatio*.

CHIRONOMUS, χειρονόμος, à χεὶρ, *manus*, & νόμος, id est, *lex*; ut propriè sic dicatur, qui certâ lege manus movet, ac gesticulatur. Hesychius optimè interpretatur, ὀρχηστὴν. Nec obstat locus Xenophontis, Symp., ubi ait: καὶ αὐτὸς ἐλθὼν οἴκαδε, ὀρχήσομαι μὲν οὔ. εἰ γὰρ ποτε τοῦτ' ἔμαθον· χειρονομήσω γὰρ ταῦτα γὰρ ἠπιστάμην. Nam hinc quidem discimus, posse aliquem χειρονομεῖν, etiam non ὀρχούμενον verum minimè inde consequitur, non solere eosdem utramque artem & docere & discere: ut omnino diversæ tantum essent unius artis partes, quæ ab uno exercerentur. At inquiunt, etiam distinxit Juvenal. Sat. V:

Structorem interea, nec qua indignatio desit,
Saltantem spectes, & chironomonta volanti
Cultello. ——

Sed infirmus hic tibicen, si (quod puto) istiusmodi est mens Juvenalis: *Structor*, ex pantomimorum arte saltans, cibos mensæ infert (unde *infertorem* interpretatur vetus Juvenalis Scholiastes) idemque, in cibis carpendis vel scindendis, certâ lege manibus gesticulatur. Vides, ut hinc minimè consequatur, alium esse saltantem, alium chironomonta, aut quia diversæ essent artis partes, saltatio & manuum gestus, eo & artificem fuisse alium atque alium. Cur verò eundem fuisse putemus, ὀρχηστὴν, seu *pantomimum*; ac χειρονόμον, sive *chironomonta*, cum superior Hesychii, multaque alia veterum loca, impellunt: tum hic quoque Cassiodori, Var. Lib. IV. LI: *His sunt addita Orchistarum loquacissima manus, linguosi digiti, silentium clamosum, expositio tacita, quam Musa Polymnia reperisse narratur, ostendens homines posse, & sine oris affatu, suum velle declarare.*

CHIRURGUS, χειρουργὸς, à χεὶρ, id est, *manus*; & ἔργον, id est, *opus*; ut propriè sonet, *opificem manuarium*: sed κατ' ἐξοχὴν tributa medicis, qui manu curant. Ac præcipuè dicitur χειρουργία de *sectione chirurgi*. Ita speciatim Hippocrates usurpat. *Chirurgicam artem* primus instituit *Chiron*: ut Hyginus tradit, cap. CLXXIV. Itaque & nomen ei hoc à Poëta impositum videtur ἀπὸ τ͂ χειρός. Ab hoc *Chironium ulcus* dicitur, quod *Chironis* opem exigat. Item *Chironion*, *herba*, de qua dictum in *Centaurea*.

CHLAMYS, χλαμύς. Putant esse κατὰ συγκοπὴν factum à χλιαίνω, id est, *calefacio*. Unde & χλαῖνα, id est, *lana*, dici volunt. Sed de χλαῖνα non repugnamus. Χλαμὺς verò rectius deduxeris à גלום, id est, *vestimentum*, quo se homo involvit: à rad. גלם, id est, *involvere*, *duplicare*. Nam superinduebatur thoraci: non tamen ad corporis tutelam, quod putabat Robertus Titius; sed ornatus causâ.

CHLORION, χλωρίων, avis à colore sic dicitur. Aristoteles Hist. Anim. lib. IX, cap. XXII: Ὁ δὲ χλωρίων, χλωρὸς ὅλος, οὗτος τ͂ χειμῶνα οὐχ ὁρᾶται· περὶ δὲ τὰς τροπὰς τὰς θερινὰς φανερὸς μάλιστα γίνεται. Quæ sic Plinius vertit, lib. X, cap. XXIX: *Chlorion quoque, qui totus est luteus, hyeme non visus, circa*

solstitia

solstitia procedit. Ubi videmus, quod Aristoteli est χλωρὸς, id Plinio esse *luteum*. Quomodo & *luteum* in ovo à Græcis χλωρὸν vocatur. Et eryngii flos Dioscoridi χλωρὸς, qui Vegetio *auros coloris* vel *galbines*. Ut satis liqueat, χλωρὸν, non solum dici de *viridi*, vel *pallenti*, sed *luteo* etiam, vel *galbineo*.

Cholera, χολέρα, est morbi genus celeri vomitu alvique dejectione ventriculum atque intestina conturbans. Nomen habet ἀπὸ τῆς χολῆς, quia in eâ bilis, sive multitudo humorum fluentium, felli similium, supernè inferneque ejicitur: quemadmodum tradit Celsus, lib. IV, cap. II. indeque & à Cælio Aureliano, lib. III, cap. XIX, *felliflua passio* appellatur. Quidam, impulsi loco Traliani, lib. VII, malunt deducere à χολάδες, quomodo antiqui vocarunt *intestinum*, παρὰ τὸ διεχόμενον τὰ χολάδες τοῦ ἥπατος. Sed omnino prior sententia potior est, quia *cholera* per se *ventriculi* est: *intestini* autem, per consensum aliarum partium. At omnino falsus is, qui *choleram* dici scripsit, quasi *cœliacam*. Nam χολέρα, & κοιλιακὴ, sunt morbi planè diversi.

Chomatum logographi legitur in l. ult. C. Theod. de patroci. vicor. Græcum est χώματος, quo significantur *aggeres*, sive *aggesta terra moles*, quibus aqua coërcetur. Dicuntur & compositâ voce παραχώματα, lib. VI Basilicon, tit XXII. Utrumque est à χόω, sive χώννυμι, id est, χῶν, sive *aggerem educo*. χοῦς (ut Eustathius monet) fit ex χόος, ut νοῦς ex νόος. Proprieque notat *terram fusilem*, à χέω, id est, *fundo*. Alias χοῦς est genus mensuræ in liquidis, quod Latinis *congius* dicitur; ut indicant hi versus Rhemnii Palæmonis, in libello de Ponderibus:

At cotylas, quas, si placeat, dixisse licebit
Heminas, recipit geminas sextarius unus.
Qui quater assumptus, Graio fit nomine χοῖνιξ.
Adde duos, χοῦς *fit: vulgò qui est congius idem.*

Χόος nota erat χ cum ο superimposito, ut testatur Paullus Ægineta, lib. VII, cap. ult. quod περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων inscribitur.

Choragus, χορηγὸς, quasi ἡγεμὼν τοῦ χόρου. à χόρος, & ἡγεῖσθαι, quod est, *ducere*. Ejus munus antiquitus erat curare, ne chori imperitiâ, aut lasciviâ, vetus musica corrumperetur. Sed postea ita quoque dictus, qui pecuniâ suâ chorum conduceret, & instrueret. Utriusque significationis meminit ex Demetrio Athenæus, lib. XIV, p. CCCXXXIII, edit. Commel. Ἐκάλουν δὲ καὶ χορηγὸς, ὥς φησιν ὁ Βυζάντιος Δημήτριος, ἐν τετάρτῳ, Περὶ ποιήματος, οὐχ, ὥσπερ νῦν, τοὺς μισθουμένους τοὺς χορὸς, ἀλλὰ τοὺς καθηγουμένους τοῦ χοροῦ, καθάπερ αὐτὸ τοὔνομα σημαίνει. Recentiori istac notione *choragi* voce utitur quoque Demosthenes, in Midiam. Similiterque accipit Antiphanes, Milite, apud Athenæum, libro III, pag. CIII:

Ἢ στρατηγήσας περιεπάτει, χορηγὸς δ᾽ αἱρεθεὶς
Ἱμάτια καὶ χρυσοῦ παρέχων τῷ χορῷ ῥάκος φορεῖ,
Ἢ τριηραρχῶν ἀπήγξατ᾽, ἢ πλέων ἥλωκέ τις.

E Latinis quoque sic usurpat Plautus, Persâ, Act. I sc. III:

Sa. *Sed* πόθεν *ornamenta?* To. *Abs chorago sumito.*
Dare debet, prabenda ædiles locaverunt.

Usus & similiter, Trinummo: item incertus epigrammatis auctor, apud Tranquillum, in Augusto, cap. LXX. Hinc *choragium*, instrumentum scenarum: ut interpretatur Festus: Plautus, prolog. Capt.: *Nam hoc penè iniquum est Comico chorago.* Appul. Apolog. *Quid enim, si choragium Thymelicum possiderem? non ex eo argumentarere, etiam uti me consuesse Tragœdi syrmate histrionis?* Fulgentius Planciades, de Prisco sermone ad Chalcidium: *Choragium*, inquit, *funus virginale vocatur.* Nempe *coragium* scripsit absque spiritu: & hoc ex κόρη, atque ἄγω, conflatum putavit.

Choraules, dictus à χόρος, & αὐλός. Itaque sic dicitur, *qui ad chori cantum inflat tibiam.* Quare *choraules* non potuit esse solus. Nam *qui solus tibia canat*, αὐλωδὸς quidem fit, at non χοραύλης. Hinc lucem capit hoc Martialis:

Quod optimum sit, quaeritis convivium?
In quod choraules non venit.

Nam *chorus* semper comitabatur *choraulem*: omnis autem turba est turbulenta, præsertim in convivio. Est & altera *choraula* significatio apud Sidonium. Sed acceptiones omnes commemorare non est hujus instituti. Vide, sis, quæ eruditè de utraque significatione observavit Jos. Scaliger, animadversionibus Eusebianis, ad annum MDCCCCXCV. pag. CLVI.

Chordam scribendum, negare videtur Cassiodorus; sed *cordam*. Ita enim ait, lib. II Variarum, cap. XL. *Hinc etiam appellatam existimamus cordam, quod facile corda moveat.* A *corde* quoque deducit Isidorus, sed paullò aliâ de caussâ. Quippe lib. III, Orig. cap. XXI, ita dici ait, quòd *sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus corda in cythara.* Hujusmodi autem se originationibus oblectent Marrucini. Mihi quidem insulsæ videntur, quales non paucæ apud posterioris ævi scriptores, imo ipsum quoque togatorum doctissimum Varronem. Est autem omnino à χορδὴ, quod primò notat *intestinum*, secundariò *fides*, quia ex tenuioribus animantium intestinis fissis contortisque fieri soleant. Meminit prioris significationis quoque Cælius Aurelianus, lib. III acutorum morborum, cap. XVII: *Alii*, inquit, *hanc passionem chordapsum vocaverunt, quod non aliter quam chorda intestina tenduntur. Nam veteres Græci intestina chordas vocaverunt.* De *chordapsi* voce vide in *Ileus*. A χορδὴ est *tetrachordum*, τετράχορδον quod, ut Philander ad Vitruvium descripsit, est *quatuor in ordine positorum sonorum congruens fidaque concordia.* Vide Aristoxenum, Boëthium, & alios Musicæ scriptores. A re Musica transfertur ad architecturam. Ut apud Vitruvium, lib. X, cap. XIII: *In cujus longitudine canales, si tetrachordos est, fiunt quatuor; si hexachordos, sex, &c.* Item ad alia quæcunque. Ut apud Varronem, in Serrano, περὶ ἀρχαιρεσιῶν. Unde hæc verba citat Nonius in *Auctumnitas*: *Retinet viatorem meridie prætereuntem fontem, quod autumnitas in anni tetrachordo mensum præterierat.* Ubi pro *mensum*, *mensam* corrigit Turnebus, lib. XXIX, cap. III. *Tetrachordum anni*, pro quatuor anni temporibus, scite dixit Varro.

Choreus, χορεῖος, pedis nomen in arte metrica. Sic autem vocatur, quia ἐν τοῖς χόροις, agilius moveantur in morem τῶν τροχόντων, unde & τροχαῖος dicitur. Hâc de re sic Scholiastes Hephæstionis: τῶν δὲ τρισυλλάβων ποδῶν, πρῶτος μὲν, ὁ χορεῖος, ὁ καὶ τρίβραχυς, ἐκ τριῶν βραχειῶν. ἐκλήθη δὲ χορεῖος, ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν χορευόντων ᾀδόμενοι ἐν ταῖς χορείαις ὕμνοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τούτων συνίσταντο μέτρων· ὁ καὶ τροχαῖος καὶ βραχυσύλλαβος. Quibus ex verbis discimus, *tribrachyn*, etiam *trochæum*, & *choræum*, dici. Ac sanè nomen utrumque magis etiam meretur, quàm pes iambo contrarius. Nam major est velocitas pedis è tribus brevibus constantis, quàm ejus qui constat longâ & brevi: quem tamen & ipsum *chorei* & *trochei* nomine veteres dignantur. Unde Quinctilianus, lib. IX, cap. IV: *Iambo contrarium è longâ & brevi, hunc choreum nos, ut alii trochæum, nominemus.* Et paullò post, *Tres breves, trochæum, quem tribrachyn dici volunt, qui choreo trochæi nomen imponunt.* Terentianus Maurus:

Nec minus currit τροχαῖος *lege versâ temporum*
Syllaba longus priore, parcior novissimâ
Χόρειος *idem nuncupatur à magistris plurimis.*

Idem:

Claudunt medias quando breves utrimque longæ,
Est ante τροχαῖος, *sequitur dehinc* ἴαμβος·
Iccirco gemellum vocitarunt χορίαμβον.
Nam qui χόρειος *dicitur, & τροχαῖος, idem est.*

Chorobates, χωροβάτης, erat regula longa pedes XX: ut est apud Vitruvium, lib. VIII, cap. VI. ubi eam plenius describit. Sic dicitur, à χώρα & βαίνω, quasi *regionis perambulator.* Nam χωροβατεῖν, ἐν τῇ χώρᾳ περιπατεῖν, ut est apud Hesychium. Usus ejus instrumenti erat in exploranda altitudine turrium ac propugnaculorum: imò & aquarum. Unde idem Vitruvius inibi: *Libratur aqua dioptris, aut libris aquariis, aut chorobate: sed diligentius id efficitur per chorobaten, quod dioptra libraque fallunt.*

Chorus, χόρος, unde χορεία, *chorea tripudium cum cantu*: ut multitudo, quæ ad hoc convenit, χόρος, idque vel ἀπὸ τῆς χαρᾶς, quod Plato scripsit: vel ab מחול, truncato capite & converso ל in ρ. Quomodo à *Palo* Dea, non *Palilia* tantum, sed & *Parilia*, dixerunt cùm Latini, tum Græci: similiaque sunt *Latialis*, & *Latiaris*; *mortualia*, & *mortuaria*, &c.

Chroma vocat Boëthius, *flexiones & quasi minuritiones vocis in cantu*, qui inde *chromaticus* dicitur. q. d. *coloratus*. Nam χρόα, *color*, unde χρόω, & χροΐζω, ac per syncopen χρώζω, *coloro*; hinc χρῶμα, *color*, à quo χρωματικὸς, uti & μονοχρώματος, *monochromatus*, singulis coloribus pictus, uti Plinius interpretatur, lib. xxxv, cap. iii: *Græci autem alii Sicyone, alii apud Corinthios, repertam, omnes umbrâ hominis lineis circumductâ. Itaque talem primam fuisse: secundam singulis coloribus, & monochromaton dictam, postquam operosior erat inventa: duratque talis etiam nunc.*

Chronica, χρονικὰ, *temporum historia*. A χρόνος, *tempus*. Differunt ab Annalibus, quòd hi commemorent, quid anno quoque in gente una contigerit: illa plurium gentium res exponant.

Chrysoprasus, χρυσόπρασος, beryllorum generi à quibusdam adjudicatur: ab aliis sui putatur generis. ut Plinius ait. Vide eum, lib. xxxvii, cap. v, viii, xi. Nomen ipsum indicat, esse partim aurei coloris, partim porracei, hoc est, planè viridis. Nam χρυσὸς, *aurum*; πράσον, *porrum*. Isidorus: *Chrysoprasus Indicus est, colore porri succum referens, aureis intervenientibus guttis, unde & nomen accepit.* In Plinii codd. plerisque *chrysopasius* dicitur. Uti & Marbodæo de gemmis: sed corrupte. Corruptiusque Alberto M. *chrysopagius* nominatur.

Chrysus Latinum non est, etsi apud Plautum, Bacchidibus, legas: *Opus est chryso Chrysalo.* Ubi χρυσῷ est *auro*. Etiam piscis aurei coloris *chrysos* dictus, ut ait Plinius, lxxxii, cap. xi, ubi inter pisces reponit, qui solùm in Ovidii Halieuticis leguntur. Ingens verò eorum turba est, quæ à χρυσὸς voce descendant. Horum quædam sunt animata: Ut χρυσόφρυς, ab *aureis superciliis*, quo de pisce agimus in *Aurata*. Est & in fabulis χρυσόμαλλος ὄϊς, *ovis aureum habens vellus*. Etiam inter hominum nomina est χρύσιππος, ab ἵππος, id est, *equus*. nobilis Stoicus, Χρυσογονὸς, à γονὴ, *fetus*, Syllæ libertus; Χρυσόστομος, à στόμα, sive *os*, q. d. *aurea verba fundens*. Complura autem ad plantas pertinent. Ut χρυσῖτις, quæ & χρυσοκόμη, à χρυσὸς, *aurum*, & κόμη, id est, *coma*. Plinius, lib. xxi, cap. viii: *Chrysocome sive chrysitis non habet Latinam appellationem. Palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis.* Ex quibus Plinii verbis etiam nominis caussa cognoscitur. Χρυσάνθεμον, ab ἄνθεμον, quod idem ac ἄνθος, id est, *flos*, κατὰ γλῶσσαν, ut scribit Eustathius. Κατὰ λέξιν Belgis dicitur *gouds-bloem*. Maroni, in Ecl. *caltha*. Male eam cum *buphthalmia* confundit Plinius, quia Dioscorides de *buphthalmia*, & *chrysanthemo*, distinctis agit locis. Χρυσολάχανον, *aureum olus*; nam λάχανον, *olus*. Plin. lib. xxvii, cap. viii: *Chrysolachanum in pineto, lactucæ simile nascitur.* Et mox: *Et aliud genus chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris.* Χρυσομηλα, à μῆλον, *malum*. Plin. lib. xv, cap. xi: *His proxima amplitudine mala, quæ vocamus cotonea, & Græci Cydonea. Plura eorum genera. Chrysomela incisuris distincta, colore ad aurum inclinato.* Meminit & Columella, lib. v, cap. x; Maro, in Ecl. κατὰ λέξιν vocat *mala aurea*. Quamquam non desunt, qui *Aurantia* potiùs intelligant. Etiam quorundam lapidum nomina ab ea χρυσὸς voce ortum ducunt, ut χρυσόλιθος, à λίθος, id est, *lapis*. Plinius, lib. xxxvii, cap. ix: *Hyacinthos Æthiopia mittit, & chrysolitos aureo colore translucentes.* Et cap. xi: *Colos appellavit chrysolithon aurosum, chrysoprasum herbaceum, melleum, melichrota.* Χρυσόπρασος (cujus hic meminit Plinius,) à πράσον, id est, *porrum*. Sed de hoc seorsum. Χρυσήλεκτρον, ab ἤλεκτρον. Plin. lib. xxxvii, cap. iv: *Tametsi jam expertes gemmarum, usu appellantur aliqui & chryselectri, in colorem electri declinantes, matutino adspectu jucundiore.* Chrysocolla, χρυσόκολλα, à κόλλα, *glutinum*. Plin. lib. xxxiii, cap. v: *Chrysocollam & aurifices sibi vindicant adglutinando auro: & inde omnes appellatam similiter utentes dicunt.* Colorem habet læte virentis segetis, ut idem auctor est. Vulgo *boracem* vocant. *Chrysolampis*, χρυσόλαμπις, à λάμπω, quod noctu luceat. Plinius, lib. xxxvii, cap. x: *Chrysolampis in Æthiopia nascitur, pallidi coloris die, noctu ignei.* Χρυσόπαστος, à παστὸς, *conspersus*: quia varius, & aurea scobe quasi adspersus. Habes apud Solinum ex Ephiphanio? Χρυσώπης, ab ὤψ, *adspectus*. Plin. lib. xxxvii, cap. x: *Chrysopis aurum videtur esse.* Χρυσοβήρυλλος, à βήρυλλος. Plinius, lib. xxxvii, cap. v, de beryllis: *Probatissimi sunt ex illis, qui viriditatem puri maris imitantur. Proximi, qui vocantur chrysoberylli, & sunt paullo pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore.* Solinus pro eo dicit: *Chrysoberylli languidum micantes nube aurea circumfunduntur.* Propius ad Plinii mentem Isidorus: *Chrysoberyllus dictus, eo quod pallida ejus viriditas in aureum colorem resplendeat.* Est & inter fluvios Χρυσοῤῥόας, qui idem ac Pactolus, à ῥόος, *fluxus*, quasi *aurifluus*. Plin. lib. v, cap. xxix de Tmolo monte: *Vitibus consitus, & ex eo profluente Pactolo, eodemque Chrysorrhoa, ac fonte Tarne.* Pactolum prius *Chrysorrhoam* dictum, tradit & Solinus, & auctor libri de fluminib. Sed & aliorum aliquot fluviorum idem nomen fuisse ex Ptolomæo, Plinio, Stephano, aliisque, discere est. Bithyniæ quoque emporium prope Chalcedonem dictum Χρυσόπολις. quoniam nempe ὅτι Περσῶν ἡγεμονίας ἐνταῦθα ἐποιοῦντο τὸ στρατιώτου ἀπὸ τῶν πόλεων χρυσοῦ τὸν ἀθροισμόν. Quamquam nonnulli sic dici malint, à *Chryso*, filio Chryseidis & Agamemnonis, ut tradit Stephanus. Denique etiam artificialia hinc nomen adepta: ut, χρυσόστικτα, *aureis literis aut figuris inscripta*. Nempe à στίζειν, hoc est, *inscribi*. Eadem aliter χρυσόγραφα. Atque hinc *chrysographata scuta*, in epistola Valeriani apud Trebellium Pollionem, in Claudio, legas.

Chylus, χυλὸς, etsi generatim *succum* significat, ac propriè quidem quem res fundunt & exudant; speciatim tamen sic vocatur succus is, quem ventriculus è cibis concoctione elicit, quique sanguinis materia est. At plurimum ab eo differt χιλὸς, per ι. Sic enim vocatur *cibus*, *pabulum*: unde ex quorundam sententiâ Ἀχιλλεὺς dictus, quasi ἀχιλος, ἀπὸ τοῦ α στερητικοῦ καὶ τοῦ χιλὸς, ὅ ἐστιν ἡ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐμμένον τροφή. οὐ γὰρ χιλοῦ (φασὶν) ἤτοι Δημητριακοῦ καρποῦ ἐτράφη ὁ Ἥρως, ἀλλὰ ζώων μυελοῖς. ut scribit Eustathius pag. 14. Sanè verisimilius id etymon, quàm ut præsagio quodam sic dictus sit, quasi ἄχος Ἰλιεῦσι. Nec significatione tantum hæc duo differunt, sed etiam etymo. Nam χιλὸς κατ' ἀφαίρεσιν factum ab אכל, quod est, *edere*, *vesci*. Sed χυλὸς per Υ est à χύω, id est, *fundo*, quia propriè sic vocatur humor, quem res fundunt de se, sive is tundendo aut concidendo, sive torculari aut igne exprimatur. Ejusdem originis est χυμὸς, quod & ipsum generatim notat humorem aut succum: etsi speciatim ita dicatur sapor, qui oritur ex qualitatis siccæ per humorem vi caloris percolatione. A χυμὸς, *cibi boni succi* dicuntur εὔχυμοι ut *cibi mali succi* κακόχυμοι, cujusmodi sunt omnia salsa, acria, acida, acerba; ut docet Celsus, lib. ii, cap. xviii. Indeque κακοχυμία vitiosi humoris in corpore redundantia.

C I

Ciborii voce usus Horatius, lib. ii, Od. vii:

Oblivioso levia Massico Ciboria exple.

Ubi sic vetus interpres: *Ciboria sunt Alexandrina poma, quæ habent similia colocasiis folia, in quorum similitudinem facta pocula eodem nomine appellantur.* Verùm in hujusmodi audiendus potiùs Dioscorides, qui lib. ii, cap. cxxviii, auctor est, fabam Ægyptiam, ubi defloruit, ferre folliculos, in quibus faba supra operculum promineat, protuberantis ampullæ instar: eamque madefacto luto conditam demitti, ac seri; atque hinc κιβώριον, vel etiam κιβώτιον vocari: puta à similitudine *scrinii*, sive *arculæ*, quæ Græcè κιβώτιον dicitur; nempe à κιβωτὸς, quod *arcam* signat, uti & Hebræum תבה, unde κιβωτὸς originem trahit. Porrò Hadrianus Junius, qui, lib. i Animadv. cap. x, fusè de *ciboriis* voce tractat, censet, *ciboris* nomen pro poculo capaciori ab auctoribus accipi, propter insignem foliorum Ægyptiæ fabæ amplitudinem, quæ petaso assimilat Dioscorides, pileo Thessalico Theophrastus. Verùm ego non à foliis, sed folliculo ejus, sic appellari puto: nempe quia, ejus folliculi instar, imâ parte latior sit; superiori autem in angustam desinat cervicem. Idemque volunt Athenæus, cum lib. undecimo, ex Didymo, scribit, κιβώρια videri τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ Αἰγύπτια κιβώρια. Fortasse autem nec auscultandum Dioscoridi, cùm κιβώριον,

κιβώριον, aut *κιβώτιον*, à Græcis arcessit. Mihi sanè longè verisimilius fit, cùm *ciborium* Ægypto fuerit peculiare, unde & *κύαμον Αἰγύπτιον* dixere, ipsum etiam *ciborii* nomen esse Ægyptium. Ac juvat Hesychius, cùm scribit: Κιβώριον, Αἰγύπτιον ὄνομα, ἐπὶ ποτηρίου. Sanè usurpat quoque Synesius in encomio Calvitii: ubi de Ægyptiorum disserit philosophia. Locum eum Synesii enucleat Joannes Filesacus, Selectorum libro primo, cap. I. Adde quod Strabo, in XVII, meminerit *ciborii* ex faba Ægyptia. Quare ita statuendum: Primò *ciborium* notare *fabam Ægyptiam*. Hinc *poculum ex faba Ægyptia*. Denique *poculum alius materia, quod fabam Ægyptiam referat*. *Ciborii* etiam appellatio obtinet in Ecclesiæ vasis. Unde Græci rituum sacrorum interpretes commenti, id nominis esse conflatum ex κιβ significante κιβωτὸν, & ὥριον notante φωτισμὸν κυρίου, ἢ φῶς Θεοῦ. Sed quantopere fallantur, argumento est, quod Strabo, Horatius, alii, meminere: ut ipso Christiano nomine antiquior ea vox sit: ut ad Athenæi undecimum notavit Casaubonus.

CIBUS, à κίβος, vel κιβώτιον. [ἶβα, εἶβα, εἶβαρ Æol. pro εἶδαρ & ἴβηλος, πλησμονή.] Festus: *Cibus appellatur ex Græco, quod illi peram, in qua cibum recondunt, κιβώτιον appellant*. Sic & Aldina & antiqua Mediolanensis. Sed in MS° est *ciben*: unde colligo, κίβον scripsisse. Sanè κίβος, idem ac κίβησις, & κιβωτὸς, unde κιβώτιον ὑποκοριστικῶς factum. Suidas: Κίβησις, ἡ κιβωτός. Κίβος, τὸ κιβώτιον. Κιβωτὸς, λάρναξ, κίστη. Κιβωτὸς καὶ κίστη διαφέρει, ὅτι ἡ μὲν κίστις, εἰς ὑποδοχὴν ἐστιν ἐδεσμάτων· ἡ δὲ κιβωτὸς ἱματίων καὶ χρημάτων. Quod Suidas ait, κίβος & κιβωτὸς esse *cistam vestiariam*: id confirmatur loco Dioscoridis, lib. III, cap. XXVI, de absinthio: Δοκεῖ δὲ καὶ συναπτιθέμενον εἰς τὰς κιβωτοὺς ἄβρωτα τηρεῖν τὰ ἱμάτια. Quomodo & Plinius de hoc ipso ait, lib. XXVII, cap. VII: *Vestibus insertum tineas arcet*. Sed necesse est, ut latiùs eam vocem extensam dicamus, si rectè Festus: pro quo & facit Etymologus, cùm κίβισιν (idem Suidæ & Etymologo sunt, κίβισις, & κιβωτὸς) sic dici ait παρὰ τὸ κεῖσθαι ἐκεῖ τὴν βόσιν, τουτέστι τροφήν. Sed κίβος, κίβισις, κιβωτὸς, potiùs veniunt ab Hebræo שבע, *satiare, cibare*. Imo nec displicet Martinii sententia, ἀμέσως inde *cibum* deducentis. A *cibo* est *cibilla*, ut scribit Varro, lib. IV de L. L. Apud Festum quoque legendum videtur, *Cibilla, mensa escaria*. Non *cilliba*, ut in vulgatis. Differunt igitur *cibilla*, & *cillibantes*, quòd illis cibi, his pocula imponebantur. Sed de *cillibantes* dicemus seorsùm.

CICADA, Perotto, quasi *cito cadens*. Quod inficetum. Omnino est à Græcis, quibus κίξιος dicitur, Hesychio teste. Item iisdem κίκος, ὁ νέος τέττιξ, ut idem docet: qui & κικκὸν, dici notavit. Fortasse igitur *cicada*, quasi κίκος ᾄδων. [Ζειγάρη ἡ τέττιξ Hes. Κίκιλος, ἰσχνόφωνος Hesych.] Vel erit *cicada*, quasi κικ ᾄδων. Ut κικ sit ejus animalculi sonus. Sanè κίκος, κίξιος, & κικκὸς, nomina sunt à sono hujusmodi facta. Possis & deducere à κικκὸς, [κίκκαβος] quo membranula notatur: quia κίκκῳ ᾄδει. Nam alis sive membranulis strepere, ex Aristotele, & Plinio, notum est. Sed cùm vulgus de eo secus statuat: etymon id omnino subtilius, quam verius puto. Ut de eo nihil dicam, quod prima produceretur.

CICATRIX, Perotto, quod sit *circa cutem*. Sed satius sit deducere à *cæco*, id est, *occludo*, quia occludat vulnus, usque adeò ut meatus ipsi obturentur, unde pili proveniunt, ut Aristoteles docet, Problematum sect. IX. Favet ἀναλογία, atque etiam Isidorus, lib. IV Orig. cap. VIII: *Cicatrix*, inquit, *est obductio vulneris, naturalem coloris partem servans, quod obducat vulnera & obcæcet*. Non parum tamen huic sententiæ repugnat, quod *cæcus* per *OE* scribitur, ac potius in *V* longum abit, quam *I*, & quidem breve. Quare omnino præstat cum Martinio deducere à κικύω, hoc est, ἰσχύω, ut interpretatur Suidas: sive à κίκυς, hoc est, δυνάμεις, ut exponit Hesychius. Quod à κίω venit, hoc est, πορεύομαι, quia ὁ κικύων κίειν δυνάται. Sanè pro hac *cicatricis* origine est, quod ea Græcis similiter οὐλὴ vocatur ab οὔλω, hoc est, ὑγιαίνω, ut Hesychius interpretatur, atque usus hoc pacto Homerus Odyss. Ω. Hinc, *cicatrico*. Festus: *Cicatricare, cicatricem inducere*. [κικατρικεὶς à κακατρικεύζω.]

CICER à Græcis esse, ait Isidorus, lib. XVII, cap. IV. Sed Græcis est ἐρέβινθος. Fortasse tamen sit à Græco κίκυς, hoc est, *robur, vires*: ob vim, quam habet. Solum enim ob salsilaginem suam urit: eoque non nisi pridie madefactum seri debet: ut ait Plinius, lib. XVIII, cap. XII. Vel ob rotunditatem ejus deduc à ככר, quo *orbis frustum* notetur. Ab eo dicti *Cicerones*, ut à *piso Pisones*, à *faba Fabii*, à *lente Lentuli*: uti testatur Plinius, lib. XVIII, cap. III. ubi ait, prima hæc cognomina inde esse, ut quisque genus aliquod optimè sereret. Quod verum puto. Quamquam Plutarchus à *nasi figura*: Priscianus, lib. II, à *faciei habitu* cognomen *Ciceronis* impositum credat.

CICHORIUM Latinis dici *intubum erraticum*, tradit Plinius, lib. XIX, cap. VII: & lib. XXI c. XV. Græce κιχόριον, Teophrasto etiam κιχώρη, Nicandro κίχορα, aliis κιχόριον, vel κιχόρειον, quod postremum est apud Pollucem, lib. VI, extremo cap. IX. Atque id secutus Horatius, versu isthoc Alcmanio lib. I. od. XXXI: *Me cichorea levesque malvæ*. *EI* abit in *E* longum, quomodo ab Αἰνείας est *Æneas*; & fortasse à Κεῖος, *Ceus*, quomodo, I G., in Romano codice legi ait Pierius: ubi in vulgatis, CÆUS. κιχόριον vero (quomodo Attici dicunt) nomen hoc habere creditur, παρὰ τὸ διὰ τῶν χωρίων κίειν, τοῦτ' ἔστι πορεύεσθαι, *quod per agros prædiaque vadat seu serpat*.

CICINDELA idem quod λαμπυρὶς ut, cum Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni docent, tum hic Plinii locus indicat, lib. XVIII, extremo cap. XXVI: *Estque signum illius maturitatis, & horum fationis, commune, lucentes vespere per arva cicindelæ; Ita appellant rustici stellantes volatus, Græci vero lampyridas incredibili benignitate naturæ*. Meminit earundem his verbis, lib. XI, cap. XXVIII: *Lucent ignium modo noctu laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarum hiatu refulgentes, nunc verò compressu obumbratæ, non ante matura pabula, aut pòst desecta, conspicuæ*. Ex utroque Plinii loco satis paret, λαμπυρίδα quidem dici à λάμπω, id est, *splendeo*, & πῦρ, hoc est, *ignis*: sive, ut alii scribunt, λαμπουρίδα à λάμπω, & οὐρὰ *cauda* (quo pertinet quod de clunium colore dicit Plinius, quodque πυγολαμπίδα eam vocat Aristoteles:) *Cicindelam* verò nuncupari à præverbio *cis*, & *candeo*; quod tum candidum, tum ignitum esse, significat. Ut à *sequor sequela*, à *candeo candela*: sic à *cis*, & *candeo*, *cicindela*. Festus: *Cicindela*, inquit, *genus muscarum, quod noctu lucet: videlicet à candore. Unde & candelabra putantur appellata*. In MS° pro *candore* est *candela*. Sed ἀμέσως est à *candeo*; unde *candor*, & *candela*. Falluntur, cum aiunt, *cis* tantum componi cum propriis nominibus montium aut fluviorum, ut in *cisalpinus*, *cispadanus*. Quippe etiam verbo præponi, arguit *cispello*, cui contrarium *aspello*. Utroque utitur Plautus. [*Cicindelas* puto dictas à *cici arbore, ex cujus uvis ellychnia fiebant miræ claritatis, cùm tamen oleum cicinum sit obscurum propter nimiam pinguedinem*, teste Plinio lib. XXIII, cap. IV. ab hoc verò insecto, & *candelabra quoque vitrea*, dicta *cicindela* vel *cicindelia* quasi *candela ex cici*.]

CICONIA, quasi *cicania*, dicto videtur Isidoro, lib. XII, cap. VI. nempe, inquit, *à sono, quem quatiente rostro faciunt*. Aliis videtur esse à *cicur*, puta ob benignam naturam. Fuerit fortasse à *Ciconibus*, Thraciæ populo. Quantitas tamen secundæ vocalis repugnat. Prænestini, eam vocem truncantes, *coniam* dicebant. Plaut., Trinummo, III, II:

ST. —— *Tene hoc tibi,*
Rabonem habeto, mecum hanc noctem ut fies.
AS. *Peris, Rabonem? quam esse dicam hanc beluam?*
Quin tu arrhabonem dicis? ST. *at facio lucri* (ita Lamb.)
Ut Prænestinis conia est ciconia.

Μεταφορικῶς *ciconia*, vocata *tolleno* sive *celoneum*, quia nempe refert avem eam rostro clangentem. Sed & κατὰ μεταφορὰν ita dicebatur *sannæ genus* digiti curvati, in quempiam directi, crebra motitatione pinsentis, *ciconiæ rostrum* repræsentans. Pers. sat. I:

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit.

Meminit & Hieronymus, epist. ad Rusticum monachum, ubi tamen innuere videtur, *ciconiam* colli motu fieri solere.

Cicum, à κικκός. Hesychius: Κικκός, διαχώρησις. Διαχώρησις autem sit hoc loco *excrementum*, ut interpretatur H. Stephanus, in Thesauro. Sed exponendum, *separatio: discrimen*. Ac cujusmodi *discrimen* signetur hoc loco Latinis, indicat Varro, lib. VI de L. L. *Cicum dicebant membranam tenuem, quæ est in malo Punico discrimen. à quo etiam Plautus dicit, Quod volet, densum cicum non interduo.* Sive, ut in vulgatis codd. est. *Eluas tu, exungare, cicum non interduim.* Festus: *Ciccum, membrana tenuis malorum Punicorum.* Est igitur *cicus*, interior membrana, qua grana discriminantur in malis Punicis. Perperam aliis exponitur *cortex* exterior. Etsi in Glossis quoque Isidori legas: *Ciccum, cortex mali granati.* Meliùs Glossæ Philoxeni, *Cincum* (leg. *ciccum*) ῥοᾶς ὑμὴν. In iisdem postea legas: *Ciccum*, χύκκοκκος, pro χοῦ, κόκκος. ut tum κοκκόν, hoc est, *granum*, notet: tum χοῦ, sive *rem nihili*: ut in illo Plauti, à Varrone adducto. Imò apud Hesychium quoque est κίκκυ, τὸ ἐλάχιστον. [similiter quoque κικκαβ@.] Quod si, an κίκκος dixerint Græci, ambiguum est, quia sola nititur Hesychii auctoritate: possis deducere *ciccus* à κίκκος, ut *cinis* à κίνις. At minimè audiendus doctissimus Nunnesius, qui in Grammatistice sua censet, *cicum*, pro re nihili, dici à Græco κίκυς, hoc est, δυνάμις, ut Hesychius exponit. Nempe κατ' ἀντίφρασιν, unde *cicum* exponit, *sine viribus*. Sed hæc ἄρρητα ἀμείνω.

Cicuma est *noctua*: ut ait Festus. MSS' variant: aliqui, *cicuma*; alii, *cucuma*. Isidori Glossæ: *Cecuma, noctua. Cucuma* aliud est. Puto autem, apud Festum, & Isidorum, rescribi debere *ciccaba*, vel *ciccuba*. Græcis enim *noctua* dicitur κικκαβή, ut testis est scholiastes Aristophanis. Unde κικκαβάζειν, de voce noctuæ: ut alibi quoque dicimus. [Græcè quoque κίκυμος & κικυμίς. vide Hesych.]

Cicur, à *cicum*, quod διαχώρησιν, hoc est, *discrimen*, Hesychius interpretatur. Nempe quia animal *cicur* discriminatur à *fero*. Ita Varro, lib. VI de L. L.: *Quod à fero discretum est, id dicitur cicur. id natum est à cico.* Verisimilius, quibus dici placet, à *cis*, & *curro*, quia cis hominem currat: vel à *cieo*, quia citra periculum, contrà quam in feris fit animalibus, cieatur sive moveatur. Vel à *cis*, & *curo*: quia *cis* agros & villas nostras eorum sit *cura*. Sanè *curare*, pro *cicurare*. Nigidius dixit in historia animalium: *Omne pecus indomitum habet quiddam in se ferum: sed tamen eâ naturâ est, ut curari & domari possit.* Compositum est *incicur*. De quo sic Festus: *Incicorem, immansuetum, & ferum: Paccuvius: Reprime incicorem iracundiam.* Subjungit ibidem, *cicur* interdum pro *sapiente* poni: ut apud eundem Paccuvium: *consilium cicur.*

Cicuta est *spatium, quod est inter cannarum nodos*: ut Servius exponit, in illud Ecl. II:

Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula. ——

Sed non internodia, verum fruticem ipsum signare, rectè, contra Servium, docet Cæsar Scaliger, lib. I, de re poët. cap. IV. Nempe *cicuta* est canna quævis intus cava & vacua, unde fistulas faciebant pastores: eoque à poëtis pro *fistula* accipi solet. Id *cicutam* esse, quod dixi, ostendit Isidorus, lib. XVII Orig. cap. IX, cum ait: *Cicuta, propterea quod in thyrso geniculatos nodos habeat occultos, ut canna. Sic dicitur fossa cæca, quæ occulta est.* Censet, dici à *cæcus*, id est, *occultus*, quasi *cæcuta*, ob internodia occulta. Perotto placet ex *cis*, & *cutis*, quia circum se habeat calamum velut cutem: intus autem aut vacua sit, aut medullam habeat quidem, sed quæ facilè eximatur. *Cicuta* propè abit à *cico*, quo *membrana* signatur, ut superius ostensum. Fortasse hinc nomen. Cæterum cum significatione hac, quâ generatim *cannam* notat, confundi non debet ea, quâ ponitur pro *herba venenata*, quæ Græcis κώνειον dicitur: vel herba cathartica, quam Horatius signat versu illo:

Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ!

& Persius, cum dicit,

—— *Calido sub pectore mascula bilis*
Intumuit, quam non extinxerit urna cicutæ.

Cidaris, seu *citaris*, κίταρις, à כתר, vel כתר, à rad. כתר, hoc est, *in coronæ modum cinxit.* Quid fuerit, docet præter alios Curtius, lib. III: *Cidarim*, inquit, *Persæ regium capitis vocabant insigne: hoc cærulea fascia albo distincta circuibat.* Eam multi cum *diademate* confundunt. Atqui differre satis docet, quod *diadema* dicatur *fascia*, non insigne id, quod fascia ambiret. Interea, cum *citarim* fascia ambierit, nil mirum, si nunc *citarim*, nunc *diadema*, legamus Persarum capiti impositum, cum ad regium culmen veherentur. Ita narrat Ctesias, in Persicis, Ochi inviti & reluctantis capiti *citarim* fuisse à proceribus impositam. Καὶ ἐπέθεσαν αὐτῷ τὴν κίταριν ὑπὸ ἄκοντι. At Plutarchus, in Apophthegmatis, ait: Ἀποδειχθέντος δὲ Ξέρξου βασιλέως, ὁ μὲν Ἀριαμένης εὐθὺς προσεκύνησε, καὶ τὸ διάδημα περιέθηκεν. Nempe *diadema* pro *citari* συνεκδοχικῶς dixit. Quare & excusari potest Fungerus, cum, in Etymologico, voce *Diadema*, ait, Tigranem ante pedes Pompeii abjecisse *diadema*: quamquam Plutarchus in Pompeio *citarim* vocat. Verba ejus sunt: Καὶ πλεῖστον, ὡς πρὸς αὐτὸν ἦλθε τὸν Πομπήιον, ἀφελόμενος τὴν κίταριν, ὥρμησε πρὸ τῶν ποδῶν θεῖναι, &c. *Et ad extremum, ut ad ipsum Pompeium venerat, detractam capiti citarim conatus est ante ejus pedes projicere, &c.* Figuram *citaris* discere est ex veteribus nummis, quos Lambinus, ad Nepotis Eumenem, describit, in prætermissorum appendice. Sed fallitur idem, cùm in his *diadematis* figuram esse autumat, meritoque eam pòst opinionem retractat.

Cieo, idem quod *moveo*: interdum etiam quod *voco*. Festus: *Ciere, nominare.* Ubi MS^tus, *Ciere, nominare, vocare.* Ita Tacitus III Hist. ait: *Principes auctoresque belli ciebat.* Nec aliter capiendum illud Plauti, Asin. II, IV: *Ni istum impudicum percies.* Ubi, *impudicum perciere*, est talem proclamare, seu, clara voce impudicum nominare. Volunt, *cieo*, & *cio*, esse à *cis*, ut sit, *citrà movere*. Sed magis placet, *cio*, esse κίω, *eo*: vel *cieo* à κινέω, omisso *N*, quomodo ab ἀξίνη est *ascia*, ac forte ab ἱκνέομαι, *creo*. Ab eo est *incieo*, quo Lucretium, lib. VI, usum suspicatur Ob. Giffanius:

Et Venus in silvis inciebat corpora amantum.

Hinc *feminæ incientes*, hoc est, partui vicinæ: de quo seorsum. Ab eodem, *incita*, pro *incitata*, seu *concitata*, teste Festo; ut, *vis incita venti*, apud Lucretium, lib. VI. At aliter, *incitas calces*, hoc est, *calculos*, dixere, quæ *cieri*, hoc est, *moveri*, amplius non poterant. Unde proverbium, *Ad incitas redigere*. Isidorus, lib. XVIII, cap. LXVII: *Calculi partim ordine moventur, partim vagè. Ideo alios ordinarios, alios vagos appellant. At verò, qui moveri omnino non possunt, incitos dicunt. Unde & egentes homines inciti vocantur, quibus spes ultra procedendi nulla restat.* Firmat Isidori sententiam, Plauti illud, in Pœnulo, Act. IV, sc. II:

Profectò ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quam unum calcem civerit.

Similiter locutus, Trinummo, Act. II, sc. IV; Ac Appuleius item, lib. III Metam. Lucilium quoque usum docebit Nonius: quanquam is non *incitas*, sed *incita*, dixit, quod metri ratio dictat. Nam tertio sat. est:

Illud ad incita cum redit, atque internecionem.

Et lib. XV, sive al. XVII:

Villicum Aristocratem, mediastinum, atque bubulcum,
Commanducatus corrupit, ad incita adegit.

Similiter, *percitus* est à *percieo*, quo usus Plautus, Asin. Act. II, sc. IV. A *cieo* quoque *concieo*, unde *concio* appellata, quâ nempe ratione à *lego* est *legio*; ab *opto*, *optio*; à *rogo*, *regio*, &c. Ita *concio* propriè sit *cœtus, convocatus ad orationem audiendam*; impropriè autem pro *loco orationeve* accipiatur. Ejusdem ortus est *accire* pro *convocare*: unde apud Maronem, I Æneid.: *Accitu genitoris*, hoc est, τῇ προσκλήσει. *Procieo, provoco.* Unde, Festo teste, *procitum testamentum*, veluti *provocatum*, hoc est, *irritum*. A *cieo* quoque verbum *cito*, quod speciatim notat, voce præconis à magistratu in jus vocari. Vide Duarenum, lib. I Disp., cap. VII. Ejusdem originis est adverbium *citò*, quanquam non ἀμέσως. Nam est à *citus*, quod à *cieo*. *Citus* propriè est *vocatus*: at μεταληπτικῶς, *velox*: quia qui ab aliis vocantur, sive periculi, sive ministerii, sive affectus causâ, hi celeriter soleant accedere. A *citus* autem est *citò*, ut à *ferus*, *ferò*. Vel *citum* sit, quod in *itione* est, à κίω, *eo*.

Hæc

Hæc magis placent, quam ut κατὰ μετάθεσιν, *citò* fieri dicatur à ταχὺ quæ doctissimi Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, sententia est. A *citus* Plautus dixit *citiorem*, teste Phuto. A *cito* verbo sunt *concito*, *excito*, *incito*, *recito*, *suscito*, quod à *susum*, sive *sursum*. Item *procito*. Festus sive Paullus: *Procitant, provocant, sive provocitant. Citare enim, vocitare est.* Ita est in MS^{tis}. Item *oscito*, *ab ore ciendo*, id est, *commovendo*, ut scribit Donatus, in And. Act. I, sc. II. Item *sollicitare*, de quo seorsum. Habet *cio* & aliam significationem: nam & pro *dividere* accipitur: unde *erctum citum*, *erctum non citum*, *erctum ciendum*. Ac venit tum à χίω, pro σχίζω de quo dicimus in *Ercisco*.

CILIBAS, vel *cilibantum*, est, quod *poculorum mensam* appellat, ad illud I Æneid.: —— *mensaque remota*. Festus: *Cilliba* (ita & MS^{ti}) *mensa rotunda*. *Abacum* nominat Juven. sat. XI, ubi vetus Scholiastes monet, *abacum* idem esse, quod *Delphicam*. Sanè *Delphicam* vocat Martialis, lib. XII, epigr. LXVII. Figuram ejus videre potes apud Marcum Velserum, in monimentis agri Vindelici, pag. CCLIII. Est autem *cilibas*, à κιλλίβας, quod apud Suidam. Pro quo & κιλλιβάντης dicitur. Hesychius: Κιλλιβάντης (seu κιλλιβάντης, quod Hesychiarius literarum ordo magis suadet) τραπεζῶν βάσις, καὶ ὑποθέματα, ἢ τρισκελὴς τράπεζα. Sunt qui scribant *cylibantum*, ac deducant à κύλιξ, id est, *calix*, quia calices ei imponantur. Pro hac sententia est Varro, cujus ea de re locum, (qui est IV de L. L.) sic emendat Scaliger: *Mensa rotunda nominabatur cilibantum*, (illi malunt *cylibantum*) *ut etiamnum in castris. Id videtur declinatum à Græco* ἀπὸ τοῦ κύλικος. Sed omnino verum est prius etymon. Sunt & qui *cylibathum* apud Varronem legant: at vitiose. Κιλλίβας autem, seu κιλλίβας, videri possit ex eo dici, quia sustineret hoc mensæ genus quippiam, quod *asinum* referret. Nempe ut sit conflatum ex κίλλος, quomodo Dores *asinum* vocant; & βάσις, quomodo dicitur id, quod sustinet aliquid. Unum tamen obstare videtur, quod hoc pacto mensa foret quadrupes: at τρισκελῆ, hoc est, *tricrurium*, sive *tripedem*, fuisse, Hesychius dicit, ut vidimus.

CILICIA, κιλίκια, nomen habent à *Cilicus hircis*, quæ Græcis similiter Κιλίκιοι τράγοι, hoc est, δασεῖς, *densi*, *& villosi*. Quia nempe tales sunt *hirci in Cilicia*. Unde κιλίκια τὰ ἐκ τριχῶν συντεθειμένα ut aiunt, Hesychius, & Suidas. Nempe *ex pilis Ciliciorum hircorum*, propterea quod producti hirsutique essent, velamenta hujus generis optimè texebantur. Varro, lib. II, de R. R., cap. XI: *Tondentur*, inquit, *quod magnis villis sunt in magna parte Phrygiæ: unde cilicia, & cætera ejus generis, ferri solent. Sed quod primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adjecisse dicunt*. Hinc Alcimus Avitus, de pœnitentia Ninivitarum loquens:

Mollibus abjectis Cilicum dant tegmina setæ.

Falluntur, qui putant dici à *ciliis*, id est, *pilis*, quia ex pilis hircorum & caprarum texantur. Quod etymon cur non sequamur, dicemus in *Supercilium*. Duplicem *ciliciorum* usum ostendit Maro, III G.:

Nec minùs interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, setasque comantes,
Usum in castrorum, & miseris velamina nautis.

Utrumque usum conjunxit & Asconius, in Verr. III: *Cilicia*, inquit, *texta de pilis, in castrorum usum atque nautarium*. Quâ in re verò eorum in castris usus consistat, id docet Vegetius, lib. IV, cap. VI. Vide & quæ de *ciliciis* Pignorius notavit, epist. VII., ad Franciscum Viditam JC.

CILLEO, antiquum verbum, idem ac *moveo*. Est *cilleo* à *cillus*: hoc à *cinus*, quod significat *motum*, *nutum*. Gloss. Phil. *Cinnus*, νεῦμα. Ubi *cinus* legendum. Est à *cinus*, *cillus*; ut à *vinum*, *villum*. *Cinus*, κῖνος, à κινεῖν, *movere*: ut, *mimus*, μῖμος, à μιμεῖσθαι. Atque, ut *mimus*, etiam ipsa μίμησις sic *cinus*, ipsa κίνησις. Vel, ut à *sorbeo*, *sorbillo*: sic à *cieo* fit *cillo*, vel *cilleo*. Sane *cieo* significat *moveo*, quod ipsum à κίω, id est, *moveo*. Vel fortasse, pro κινέω, etiam κίλλω Græci dixere. Quam suspicionem injicit Hesychius, cùm κιλλουρος exponit σεισοπυγίς, quasi sit à κίλλειν οὐράν, hoc est, *caudam movitare*. A *cillere* nomen est *oscillis*, & *furcillis*, ut quidem Servius tradit, in II Georg. Plenius de eo diximus alibi. *Ciliis* quoque inde nomen impositum videtur. Vide *Furca*, *Oscilla*, & *Supercilium*.

CIMELIARCHIUM, κειμηλιαρχεῖον, à Justiniano, l. litibus. C. de agricolis & censit. dicitur sanctius conditorium rerum integro orbe eximiarum. Sic *cimeliarcha*, κειμηλιάρχαι, in l. fin. Cod. de bon. aut. jud. pos. qui κειμηλίοις præsunt. Κειμήλια dicuntur suppellex cæteris pretiosior, talisque ut reponi mereatur: unde & nomen, nempe à κεῖμαι, quod notat, *repositum esse*. Similiter *thesaurus*, θησαυρὸς (quod idem ac κειμήλιον,) nomen habet ἀπὸ τοῦ θέσαι, sive τιθέναι, quod est, *ponere*, adeò ut hoc quoque nihil aliud notet, quam τὸ μὴ ἀποθέτον. Plura hâc de voce seorsum dicemus.

CINARA est *carduus*, non quidem silvestris, sed sativus, atque edulis. Galli *artichaut* appellant. Ejus meminit his versibus Columella:

Hispida ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho
Potanti veniat, nec Phœbo grata canenti.

Item, lib. XI, cap. III, *Sunt autem semina brassicæ & lactucæ, cinaræ, erucæ*, &c. Et aliquanto post, eopse capite: *Cinaræ sobolem melius per autumni æquinoctium disponemus: semen commodius circa calendas Martii seremus: cujusque plantam circa Calend. Novemb. deprimemus, & multo cinere stercorabimus. Id enim genus stercoris huic oleri videtur aptissimum*. Hæc Columella. ex quibus verbis ejus interpres colligebat, *cinaram* dici à *cinere*: sed, hoc si esset, *cinera* dicendum esset: ut bene ait Egnatius, in Annot. poster. cap. CLXVIII. Omnino autem *cinara* est à Græcis. Nam Pollux notat, lib. VI, cap. IX, poëtas Dorienses κινάραν appellare τὴν καλουμένην ἄκανθαν. Ac Dioscorides, lib. III, cap. X, scribit de chamæleonte albo, καυλὸν οὐκ ἔχει, ἀλλ᾽ ἀφίησιν ἐκ τοῦ μέσου ἀκάνθας, ὁμοίας ἐχίνῳ θαλασσίῳ, ἢ κινάρᾳ, *caulem non habet, sed promit ex medio spinas, similes echino marino, aut cinaræ*. Athenæus quoque, prope extremo lib. II, ait, idem esse Græcorum κινάραν, Siculorum κάκτον, & Romanorum *carduum*. Eustathio placet, *cactum* magis esse aculeatam: quod probatum it illis verbis Ptolomæi Evergetæ, ex secundo Commentariorum; quæ paullo post subjicit Athenæus: πολλῆς δ᾽ ἐν τοῖς τόποις κινάρας φυομένης, οἱ τε συνακολουθοῦντες ἡμῖν στρατιῶται πάντες δρεπόμενοι συνεχρῶντο, καὶ ἡμῖν προσέφερον ψιλοῦντες τῶν ἀκανθῶν· *Iis quoque locis multa cinara nascitur, quam milites nos comitantes demessam comederunt, nobisque, ut ederemus, spinis purgatam attulerunt*. Vide *Cactus*.

CINÆDUS, κίναιδος. Hesych. κίναιδος, ἀσελγὴς, πόρνος. De origine Etymologus: Κίναιδος, ὁ κινῶν αἰδῶς, ὡς Διονύσιος, ἢ ἀσελγὴς, παρὰ τὸ κινεῖν. Sunt & qui dici velint, à κινεῖν & αἰδοῖον. cujus quoque originis esse aiunt κίναιδος. Eo propriè notatur ζῷον μακρὸν εἰσωθεῖν καὶ ἐξωθεῖν ac peculiariter sic dicitur. Siculis ἡ ἀλώπηξ, metaphoricè autem πανοῦργος, quia *vulpes* animal est πανοῦργον. Harpocrationem vide, & Suidam, itemque Etymologum. *Cinædum* etiam pro *saltatore*, seu *pantomimo*, sumi, auctor est Nonius: atque eo pacto usurpat Plautus, Aulul. Act. III, sc. II.

Ita fustibus sum mollior miser, magis quàm ullus cinædus.

CINCINNUS, à Græco κίκιννος, inserta liquidâ. Sunt autem κίκιννοι, idem quod βόστρυχοι, ac Latinis *spira*; nempe suboles calamistro intortæ, ut indicant hi versus Varronis, Παππία παππῶ, sive περὶ ἐγκωμίων·

Ante auris modo ex subolibus parvuli
Intorti demittuntur sex cincinnuli.

Fortasse, κίκιννος, est ex ציצת, quod idem signat: ut liquet ex Ezech. VIII, III. Ab Hebræo hoc est etiam σισόη, quod est apud LXX, Levit. XIX, XXVII. οὐδὲ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης. Cyprianus, lib. III, Testimon. LXXXVIII, vertit *cirrum*. Suidas exponit πλεξείδιον, q. d. *capillum implicatum*. Sed Scholiastes Græcus ad LXX, habet: Σισόη ἐστὶν ὁ κρώβυλος. πλέγμα δέ ἐστι τοῦτο, ὅπερ Ἕλληνες ἐποίουν ὡς κεκρυμμένον ἀνάθημα, ἢ μᾶλλον Σαρακηνοὶ τοῦτο ποιοῦσι. Vide &, ad eundem Levitici locum, Theodoretum.

CINGO, unde sit, non video, nisi forte sic dicatur à *circumago*, ut Perottus voluit: vel, κατὰ μετάθεσιν, à γῦρ, quod est, *circundo*. [vide num à *circo* sit *circere* & *circare*.] Vel quasi *zongo*, à ζωννύω, quod idem notat; unde ζώνη, *zona*, ut

Latinis à *cingo*, *cinctus*, & *cingulum*. Varro, lib. IV, de L. L. *Cinctum, & cingulum, à cingendo: alterum viris, alterum mulieribus attributum*. Sic, à *succingo*, *succingulum*, quod Festus, *balteum*, exponit. *Cinctuli* voce usus Plautus, Bacch. III, III. Erat adolescentium, ut, *cinctus*, virorum; à quo & *cinctuculus* factum. Græcis *cinctus* est ζῶμα, sive ζῶσμα. Erat vestis infra pectus corpus comprehendens, subligaculo similis. Ab eo Cethegos Horatius vocat *cinctutos*, quasi dixisset, *antiquos*, quia veteres Romani, ut Polybius ait, θώρακας οὐκ εἶχον, ἀλλ' ἐν περιζώμασιν ἐπολέμουν, id est, *non habebant pectoris munimenta, sed cincti pugnabant*. Pluribus hanc rem explicat Yvo Villiomarus, lib. II animadvers. cap. XVIII. A *cinctus* est *cinctutus*, ut *actutum*, ab *actum*: de quo suo loco. A *cingendo* quoque est, *discinctus*, ζωοῖζωτος, ut Glossæ vett. interpretantur. Item *Cinxia*, Junonis cognomen, ex eo quòd sponsus solveret *cingulum* novæ nuptæ, ut apud Paullum Diaconum legere est. Idem innuit Arnob., lib. IV; *Unctionibus superest Unxia, cingulorum Cinxia replicationi*. A *cingo* quoque *cinguli*. Festus: *Cingulos appellabant homines, qui in his locis, ubi cingi solet* (MSS. *solent*,) *satis sunt tenues*. Ab eodem *cinctorium*, Glossæ Philoxeni: *Cinctorium*, παραζώνιον. Apud Martialem, lib. XIV, epigrammatis XXXII, lemma est, *Parazonium*; de quo ait,

Arma tribunitium cingere digna latus.

Cinctorium, id vocat Pomponius Mela, lib. II, cap. II. Sic enim, ut recte Salmasio visum, legi apud eum debet, ubi vulgo *tentorium*. A *semis*, & *cinctus*, est *semicinctium*, non quia dimidium hominem cingat; sed quia dimidio minus lata sit, quam *zona*, sive *cinctus*. Isidorus, Orig. lib. XIX, cap. XXXIII: *Cinctus est lata zona; & minus lata, semicinctium; & utrisque minima, cingulum*. Gloss. *Semicinctium*, ἡμιζώνιον. Onomast. *Semicinctium* ἡμίζωμα. Utitur Petronius: *Inclusus ego suspendio vitam finire constitui, & jam semicinctio stanti ad parietem spondæ me vinxeram, cervicesque nodo condebam*. Est & apud Martialem, in Apophoretis, epig. CLIII; lemma *Semicinctium*:

Det tunicam dives: ego te præcingere possum.
Essem si locuples, munus utrumque darem.

Etiam posteriores Græci σιμικίνθιον vocant: uti videmus, Act. XIX, XII. Cyrill. Catech. XVIII. item Hesych. & Suid. Hæcce *semicinctia* qui facerent, *semizonarii* dicebantur. Usus eo Plautus, Aulul. Act. III, Sc. V.

Cinis, Isidoro, lib. XVI, cap. I, sic dici videtur à *cando*, quia ex rebus incensis reliquus sit. Verum potius est à Græco κόνις, quod non *pulverem* tantùm, sed & *cinerem*, atque etiam *lixivium*, non raro notat. *O* conversum in *I*; quomodo ab ὄμβρος est *imber*, ab ἐς, *is*, &c. A *cinis*, dictus *cinerarius*. Usurpat Catullus. Idem est, qui *ciniflo*, quomodo dictus, quia in cineres flaret, ad calefaciendum ferrum, quo capillos crispant. Glossæ vett. *ciniflo*, ἐμπλέκτης, γυναικῶν κοσμητής. Item: *cinifiones*, *ornatrices*. Usus Horat., lib. I, sat. II: *Custodes, lectica, cinifiones, parasita*: Ubi sic Acron: *Cinifiones & cinerarii eadem significatione apud veteres dicebantur ab officio calamistrorum, qui acus & veruta flando in cinere calefaciebant, quibus matronæ crines crispabant. ejus & Virgilius meminit, inquiens, Vibratos calido ferro*. Hæc Acro. Vide & quædam, de *cinerarii* & *cinifionis* vocibus, apud Radulphum Fornerium, lib. I, rerum quotidianarum, cap. XXII. A κόνις, unde *cinis* deducebamus, est κονίστρα, apud veterem poetam, Polluce teste: & *conisterium*, apud Vitruvium, lib. V, cap. XI. Utroque signatur locus ubi adservabatur pulvis, quo post unctionem adspergebantur luctatur, ut prehensiones firmiores, non lubricæ, forent. Vide quæ de arena luctatoria, & ejus speciebus scribit Hieronymus, lib. de arte Gymnastica, cap. VIII.

Cinnabari, κιννάβαρι, vox est Indica, ut Plinius ait, lib. XXXIII, cap. VII. Ubi cum dixisset, *minium* vocari vulgo *cinnabari*, Indico nomine: continuo subjungit, *Sic enim appellant illi saniem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permisto utriusque animalis sanguine*. Eadem de *cinnabari* mens Solini, cap. XXVIII. Ac ea res occasionem præbuit, ut dicerent, *cinnabari à dracone & barro*, *id est*, *elephanto*, *cognominatum*, ut Isidorus ait, lib. XIX, cap. XVII. Caussam enim his verbis addit: *Aiunt, draconum esse sanguinem, dum implicant elephantes. Ruunt enim belluæ, & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum, quicquid solo finxerit. Est autem pulvis coloris rubri*. Etymon vero istoc etiam eo refellitur, quod κιννάβαρι prius dixerint Græci: at *barri* vox Latina est. Et quis credat, draconis sanguinem esse inter medicamenta? Quam rem iccirco etiam Cæsar Scaliger negat, Exercitat. CLXXII. Neque inficior, *cinnabari* Indis notare *draconis sanguinem*: sed sic dixere, quia sanguinem eum refert. At revera est *gummi arboris Indicæ*: ut ait Arrianus in Periplo. Sanè & Aloysius Cadamustus, navigationis suæ cap. IV, testatur, in insula Sancti Portus arbores crescere, quæ fructus ferant non absimiles cerasis: eas, si stato anni tempore ferro incidantur, proximo anno emittere *gummi*, quod ahenis decoquatur, ac vocetur *draconis*. Nempe ob colorem, ut dixi. Hæc igitur caussa est nominis Indici: quæ fabellæ isti originem præbuit. Est vero & *cinnabari* factitium, ex sulfure & argento vivo, diu arte quadam torrefactis. De quo Matthiolus, ad Dioscoridem; & alii. Eaque caussa est, cur Averroës, in Colliget, lib. V, cap. XLII, *sanguinem draconis* reponat in metallis.

Cippus, pro ποδοκάκη, sive ποδοστράβη, quo fontium pedes distringunt, à *capiendis pedibus* dictus putatur. [à κύφος.] Sed fortasse est ab Hebræo כפוף, quomodo *ramus incurvus*, ac Rabbinis *carcer fornicatus*, dicitur, à כפף, *curvare*, κάμπτειν. Vel sit *cippus*, à כפת, id est, *vincire*, *ligare*, Dan. III. XXI. *Cippus*, etiam Horatio, Persio, aliis, *columnam* notat *cum inscriptione*, erectam ad conservandam rei memoriam: ac possunt ita etiam vocari *lapideæ cruces*, ac similia monumenta, quæ in sepulcris aut viis extruuntur. Hac notione *cippus* videtur esse à Syriaco & Chaldaico כף, & כיפא, *lapis*, ut notum vel eo, quod Apostolorum princeps Syriacè Κηφᾶς, Græcis Πέτρος, nuncupatus.

Circanea, *avis* sic dicta à *circando*, sive *circulatu*, volatus genere: quemadmodum, in voce *circitor*, ex Festo dicemus. Dubium autem, an generatim ita appellentur aves, quæ *circando*, agros oberrent, an verò sit certum avis genus, quod sic dicatur. Hoc si placet, dicam, eandem videri illi, quæ à Plinio, lib. X, cap. VIII, vocatur *circus*. Nam ita quoque editum est, in antiquâ Parmensi anni ∞ CCCCLXXVI. In MSS. quibusdam, & vett. etiam edd. pro *circon*, legas *agithum*: quam vocem ab iis *circi* loco repositam arbitror, qui scirent, Aristotelem scribere, *agithum*, esse ποδα χωλόν, quod hic *circo* tribui videbatur. Verùm *agithus* hic locum habere nequit, cùm loquatur Plinius de generibus accipitrum, quæ sexdecim facit, ac primo quidem loco ponit *circum*. Id *agitho* convenire nequit, cùm Plinius ipse, cap. LXXIV ejusce libri, avem hanc minimam nominet. Porro, *circus* est à Græco κίρκος. Nam non Aristoteli tantum, lib. IX, cap. XXXVI, κίρκος, una est ex accipitrum speciebus, sed & Hesiodo avis hæc dicitur ἴρηξ κίρκος, & Homero αἰγυπιὸς κίρκος, idque ab eâ, ut censeo, κίρκου significatione, quâ idem notat, ac Latinorum *circus*, vel *circulus*. Nempe quia in volando, ac maximè cùm insidiatur, in gyrum sese vertat, quod & milvum, & cæteras aves rapaces, facere videmus. Sanè Græcos quoque pro *annulo*, aut *circulo*, κίρκον, dicere, ex Polluce, & Hesychio, ostendimus in *circus*, pro *gyro*. Quibusdam tamen placet, κίρκος, potius esse à κρίζειν, quæ vox à similitudine vocis efficta. Usus eâ Homerus, Iliad. π. & Aristophanes in *Avibus*. Videturque Ulyssi Aldrovando hinc esse Germanicum *schreyen*; & Italicum *gridare*, vel *cridare*, & Gallicum *crier*. Quanquam & hujusmodi factis vocibus, si quis, quia sonus idem apud omnes gentes, iccirco voces quoque similes apud eas effictas putet, haud valde repugnabo.

Circinus, instrumentum notat, quo circuli designantur, atque ita dicitur à *circus*, vel *circando*. Sed & ita vocatur *herpetis genus*, medium *circans* sive ambiens hominem, ut ostendimus in *Zona*. A *circinus* est *circinare*. Manilius, lib. I:

—— *Supra se circinat annum*
Verticibus superastantem. ——

Sidon.

Sidon. carm. XXIII:

Janus forte suas bifrons Calendas
Anni tempora circinante Phœbo, &c.

Anonymus, in Epitome Juris: *Circatores dicuntur, qui circinant patriam*. Hinc *circinatio*, hoc est, γύρωσις, *rotundatio*. Vitruvius, lib. X, cap. III *In capitibus circino dividuntur circinationes eorum, tetrantibus in partes quatuor, vel octantibus in partes octo ductu linea*. Ab eodem est compositum *decircinare*, quo usus Manilius, lib. I. At magnas nugas agit Rob. Titius, lib. VII assertionis suæ, cap. XVI. ubi *circare* ait esse verbum nihili, nec, si *circare* diceretur, ab eo *circitor* dici posse. Quare id potius esse ab *circum*, & *itor*. Atqui, mi Titi, non *circitor* tantùm dicitur, sed & *circator*. Imò ipsum *circare* invenitur. Et quid caussæ, cur non æquè à *circando*, *circitor* dici possit, quàm à *portando portitor*? Nam *portitor* non tantùm vocatur, qui *portorium accipit*, sed & *qui portat*, *aut portatur*, ut scribit Servius. Ac usus hoc pacto Statius, lib. I Theb.

Languet hyperborea glacialis portitor Ursæ.

Nec dubium, quin avis *circanea* ex eo dicatur, quòd *circando* agros oberret. Festus: *Circanea dicitur avis, quæ volans circuitum facit*. Imò, ut *circator* est à *circare*, hoc à *circus*: sic à *circulus* (quod ὑποκοριστικὸν est à *circus*) veniet *circulare*, indeque *circulator*, qua voce usi, Asinius Pollio, epist. ad Cic. lib. X Famil.: Seneca, lib. VI de Benef. cap. II Plinius, epist. VII, lib. IV: Sidonius, lib. I, epist. XL. Item Paullus JC. l. ult. D. de extraordinariis criminibus. In vett. Glossis exponitur, ὀχλαγωγὸς, ἀγύρτης, proque hac interpretatione facit locus veteris Juvenalis interpretis, in sat. VI: *Quod circulatores, ait, hoc consueverint adhibere, ut delectis sibi locis duobus, eos lustrent, id est, circumeant, deinde per eos sortes, id est, taxillos jactitent; quò exinde, quod sua geneseos signum se accommodaverit, inspiciatur, nunquid vivet, & quando: Et paucis ex verbis idem conscriptis, sortes educant suas*. Satis hic locus ostendit, *circulare*, ei esse, *circumire*. Alias vero *circulare* est *in circulum formare*. Appul. in Florid.: *Ipse ejus annulis & orbiculum circulaverat, & paleam clauserat*. Et in Apolog.: *Si triginta annos pro decem dixisses, posses videri pro computationis gestu errasse: quos circulare debueras digitos, aperuisse*.

Circitor, Prisciano teste, est à *circum*. Ita enim, quasi *circuitor*, generatim dicitur, qui loca aliqua circuit, & lustrat. Gloss. vett. *circitor*, *lustrator*, περιοδευτής. Priscianus, in XIV, *Circitor*, ὁ περιφορεῖος. Hinc *circitores* Ulpiano dicuntur, quibus lintearii aut vestiarii dant vestem circumferendam & distrahendam. l. V. D. de Institoriâ actione. *Custos* quoque *horti* sic vocabatur, quia eum frequenter circuit, ne ingrediantur fures. Sic sumitur in carmine Ithyphallico:

Quid mecum tibi, circitor moleste?

Aliam quoque significationem docebit Vegetius, lib. III, cap. VIII: *Idoneos*, inquit, *tribunos & probatissimos eligunt, qui vigilias circumeant, & renuntient, si qua emerserit culpa, quos circuitores appellabant. Nunc militiæ factus est gradus, & circitores vocantur*. Nisi malis cum Palmerio legere *circatores*: quod & Stewechius scribit se in unâ membranarum suarum invenisse. Et sanè, ut à *circuitum* est *circitor*, ita à *circatum* est *circator*. Hinc apud Anonymum, in Juris epitome, legas: *Circatores dicuntur, qui circinant patriam*. *Circare*, quoque probatur Glossis Philoxeni, in quibus legitur: *Circitat*, *circat*, περιοδεύει. Itaque & Jos. Scaliger legit apud Propertium, lib. IV, eleg. X:

Fontis egens erro, circoque sonantia lymphis.

Vel, *circansque sonantia lymfis*. Pro quo in vulgatis, *circaque*.

Circius ventus, à Catone, in tertio originum, vocatur *Cercius*. Itaque dubium, *Circius*, an *Cercius*, dici debeat. *Cercius* rectius dicatur, si à Siculis ea vox est, quod censet Salmasius. Nam quo loco apud Theophrastum de ventis legitur, vocari Δερκίαν τοῖς περὶ Σικελίαν, putat, Κερκίαν, legi oportere. Et satis id verisimile est. Aliter tamen statui oportet, si vox ea est origine vel Latina, vel Gallica: Latina sit, si à *circum* venit, ob turbinem ac vertiginem; ut Gellius indicat, libro II, cap. XXII: item Nonius Marcellus, in *Circium*. Sed Cambdenus, in Britannia, & ex eo Merula in Gallia sua, verisimile putant, quia *Circius* dicatur ventus ex Gallia per Italiam flans, (ut Agellius ibidem docet; item Seneca, lib. V Nat. Quæst. cap. XVIII) iccirco eam vocem esse à Celtis: idque confirmari eo, quod Britannis (quorum cum lingua antiqua Celtarum lingua consonabat) hodieque *cyrch* sit *impetus* ac *violentia*: unde ventus sævissimus meritò *circii* nomen acceperit. Memorabilis autem ille Senecæ locus, capite antedicto: *Circio ædificia quassanti tamen incolæ Galliæ gratias agunt, tanquam salubritatem cæli sui debeant ei. Divus certe Augustus templum illi, cùm in Gallia moraretur, & vovit, & fecit*. Hæc verisimile reddant, vocem esse Celticam. Mihi tamen magis placet, Latinum *Circius* esse ex *Cercius*, *e* in *i* converso. Nam *Cercium* prius dixisse, ex Catone colligimus. Et in Glossis legas, *Circius*, κερκίας.

Circulus, est ὑποκοριστικὸν, à *circus*. Ac præter vulgarem significationem notat & *libi genus*, à figura sic dictum. Varro, IV de L. L.: *Circuli, quod mixta farina, caseo, & aqua, circuitum æquabiliter fundebant*. Ubi *fundere*, ut annotat Scaliger, est ἐλαύνειν, unde ἐνήλατα, *genus libi*.

Circum, *circa*, & *circiter*, præverbia sunt, à nomine *circus*, quod *ambitum* significat: ut mox dicam. Ac similiter Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. CLV. A *circa* sunt *iccirco* & *quocirca*. *Iccirco* valet *circa id*: *quocirca* est *circa quod*.

Circus, dictus locus, in quo *circenses ludi* fiebant. Glossæ: *Circus*, κύκλος ἐν ᾧ ἱπποδρομίαι γίνονται. Sed quod sic ἱππόδρομον dixere, id factum κατ' ἐξοχήν. Ἁπλῶς enim *circus* est κύκλος. [κίρκος idem quod κρίκος.] sive, ut Nonii verbis utar, *omnis ambitus*, *vel gyrus*, *cujus diminutivum est circulus*. Hanc Nonii sententiam firmat, quod pro *circulo* utatur Cicero, in Arateis:

Vidisti magnum candentem serpere circum.
Lacteus hic nimio serpens candore notatur.

Et Martianus Capella, lib. VIII:

Quin etiam medios quos nectunt culmina circos.

Pro eo etiam *circes* dixere. Festus: *Circites, circuli ex ære facti*. *Circitem* pro *circulo* usurpat Sidonius. Imò & Varro, lib. V de L. L.: *Ut parvi circuli, annuli; sic magni dicebantur circites, anni*. Ubi otiosam esse *circitum* vocem, eoque delendam, censet Scaliger. Sed fallitur. Noluit enim Varro *circuli* vocem ἀπὸ κοινοῦ repeti, quia ἀκύρως *magnum circulum* dixisset. Aliam quoque *circi* significationem innuere videntur verba hæc Varronis, lib. IV de L. L.: *Itaque dicunt in cornicularia milites, ad vectim, quem circumeunt ludentes: Quid cessamus ludos facere? circus noster ecce adest*. Ita eum locum restituit Scaliger. Sententia est, à Plauto, in corniculariâ *circum* vocari, palum humi defixum, circa quem milites ludentes circumeunt. Et videtur idem confirmari illo ejusdem Comici, Milite Glorioso, act. IV, sc. II: *Jam est ante ædis circus, ubi sunt ludi faciundi mihi*. Sanè Cæsar Bullingerus, lib. de Circo, cap. II, Lambinum reprehendere non dubitat, quod respici putet ad *ludos circenses*. At nunquam probari potest, *circum* significare, quod Bullingerus vult: nec ex illis Plauti locis id magis consequitur, quam *phialam* signare *clypeum*, aut *clypeum phialam*; quia *clypeus* dici possit *phiala Martis*; ac *phiala*, *clypeus Bacchi*: ut tradit Aristoteles, III Rhetor. Nec Lambinus solus ad *ludos circenses* allusum putat, sed & Gruterus, & Casaubonus, & ipse Scaliger, in conjectaneis, ubi monet, Posidippum simili tralatione dicere apud Athenæum: ἱππόδρομος οὗτός ἐστί σοι μαγνήτης. Sed tempus est ad *circi* ἐτυμολογίαν accedamus. Est ea vox non à præverbio *circa*, quod potius à *circus*: sed, vel à κρίκος, trajecto ρ, quod Angelus Caninius scripsit, in Hellenismi alphabeto: vel potius, à κίρκος, ut trajectione istac opus non sit: ut bene in Grammatistice sua vidit Petrus Nunnesius. Κρίκος autem intelligo, non quà nomen est loci, in quo ludi fierent (nam non dubium, quin, cum sic utitur Athenæus, ut in aliis multis, sic in hoc quoque Romanos sit imitatus;) sed quà generatim *orbem* notat, sive *circulum*. Pollux, lib. I: Καὶ δὴ ὧν οἱ κύκλοι διείρονται, κίρκοι. τὸ γὰρ κρίκος ποιητικὸν ἴδιον ἢ τὸ κύκλος. Hesychius: κίρκοι, κρίκοι ἅρπαγες, πάντα τὰ ἐπικαμπῆ κίρκοι λέγονται. Atque hinc κιρκόω, *in orbem duco*. Usus Æschylus, Prometheo. Κίρκος verò, ut monet

Becmannus, est à כדר, *orbis*: quâ ratione & *sphara*, σφαῖρα, esse ait à דור, *rotundus fuit*. Ex his patet, cur Romani locum, in quo fiebant ludi, *circum* nominarint. Erat enim is *orbicularis*, longior tamen quam latior, ut indicant, quæ de *longitudine & latitudine circi maximi* scribunt, Dionys. Halic. lib. IV: & Plinius, lib. XXXVI, cap. XV. Hinc Corippus, lib. I:

> *Ipse ingens circus plenus ceu, circulus anni,*
> *Clauditur in teretem longis anfractibus orbem.*

Isidorus, lib. XVIII Orig. cap. XXVIII, scribit, Græcos putare, *Circen*, Solis filiam, primam patri instituisse *ludos circenses*, atque à suo nomine locum appellasse *circum*. Sed hoc facilè refellitur iis, quæ ante diximus. Æquè vanum, quod idem, cap. antecedenti, tradidit, & ante eum Varro, in libris de gente populi Romani; Tertullianus, lib. de spectaculis; Servius, ad III Georg. & VIII Æneid. ac Cassiodorus, lib. III Var. ep. LI, *Circenses ludos* dici à *circum*, & *ensis*, quia olim *circenses* agitarentur in litore fluminis, ab altero latere positis gladiis, ita ut ab utraque parte præsens esset ignaviæ periculum. Quippe non antè vocati *circenses*, quam cum iis edendis *circum* exstruxisset Tarquinius Priscus: cujus rei meminit Halicarnassius, lib. IV. Antea vel dicebantur à Deo, cui sacra erant; ut *Consualia*; vel à rerum, quibus fierent, ministerio, ut *Equiria*. *Consualia* enim vocata à *Conso*, in cujus honorem fiebant, teste Asconio. Nec inventa à Romulo, sed ab Arcadibus, Evandri sociis, in Latium inducta: teste Dionysio. Fiebat autem XV Kal. Septembris, Auctor Plutarchus, in Romulo. At *Equiria* à Romulo in Martis honorem instituta, ut Festus indicat, ac fiebant tertio Kal. Mart., ut discimus ex II Fast. Ovidii. De *Equiribus* plura dicimus suo loco: de *Consualibus* vero plenius in *Consilium* tractamus.

CIRIS, non *alauda* est, ut Antonius Nebrissensis putavit: neque *accipiter*, aut *alcedo*, quod apud Hesychium legitur: sed quam *agrettam*, sive *egrettum*, Galli vocant; quæ utriusque Scaligeri sententia est. Sic vero dicta, non à *præconio*, quod Calderinus & Ascensius scribunt (nam aliud, κήρυξ· aliud, κηρύσσειν) neque item à *cirris*, sive *crispatis capillis*, quod voluit Fungerus in Etymologico: sed a Græco κείρειν, hoc est, *tondere*, quia in avem hanc conversa est Scylla, Nisi filia, quæ hostem Minoëm fecit victorem, patri purpureum abscindendo crinem, hoc est, secreta patris consilia hosti, spe conjugii, prodendo. Ovid. VIII Met. fab. I:

> —— *Plumis in avem mutata vocatur*
> *Ciris, & à tonso est hoc nomen adepta capillo.*

Nostrum *scheren*, quod *tondere* notat, à κείρειν venire, omnino verisimile est. Quod autem nobis *scheren*, & Græcis κείρειν, id Hebræis est קצר, unde sine dubio Græcum κείρειν. Quod magis comprobat aoristus ἔκαρον, unde antiquum *caro*, & nomen *carduus*, de quibus separatim diximus.

CIRNEA, vasis vinarii genus, ἀπὸ τοῦ κιρνᾶν, quod est, *miscere*: quomodo κρατὴρ quoque, à κεράννυμι, id est, *misceo*. Nempe quia vinum veteres aquæ miscere soleant. Unde *miscere*, pro *infundere*, dicebant. Martialis, lib. VIII, ep. VI:

> *Hic scyphus est in quo misceri jussit amicis*
> *Largius Æacides, vividiusque merum.*

CIRRI, *capilli intorti*, unde in Onomastico veteri exponitur, βόστρυχοι. Hinc pueri, ut *capillati*, & *comati*, quia comam nutrirent, sic & *cirrati* dicuntur. Pers. sat. I:

> *Ten' cirratorum centum dictata fuisse*
> *Pro nihilo pendas?*

Hieronymus, adversus Rufinum: *Quasi non cirratorum turba Milesiorum in scholis figmenta decantet. Cirros capillosque* primum detonsos Apollini sacrabant. Varro, Cato, sive de liberis educandis: *Itaque Ambraciæ primum capillum puerilem demtum, item cirros ad Apollinem ponere solent.* Citat Nonius. Volunt *cirrus* esse à *circum*, quia sit *capillus in circum tortus*. Aliqui deducunt à κέρας, id est, *cornu*, quia *cirri* habeant similitudinem *cornu*. Apud Isidorum, lib. XI Orig. cap. I, legas esse à κυρεῖν, quod exponit *tondere*. Sed non dubium, quin legi debeat κείρειν, à quo *cirus* seu *cirrus* erit, ut *ciris*, de quo diximus. Sed qui *cirrus* sit à *tondendo*, cum nutriatur, non tondeatur? Quare fortassis sit σκίῤῥος, quod *tumorem durum* notat, at talis durities est crinibus in nodum religatis: à σκίῤῥος autem fit *cirrus*, ut à σφάλλω, *fallo*, à στέγω, *tego*. [a σκολλὺς quod idem. κόννος, σίκιννος, &c.] Vel à κρωσσὸς κατὰ μετάθεσιν fit *corsus*, indeque, *O* in *I* abeunte, & *S* post *R* mutato in *R*, *cirrus*, ut à τύρσις, *turris*. Κρωσσοὶ sunt *fimbriæ*, seu *villi*, qui vestibus prætexuntur. Qui & *cirri* dicuntur Latinis: unde ad capillos vox translata. Glossæ Cyr. μαλλὸς, *cirra*, *villus*, μαλλὸς παιδίου ἢ ἀθλητοῦ, *cirrus*. At κρωσσὸς idem ac μαλλὸς, ut Suidas exponit: indeque κρωσσωτὸς, idem ac μαλλωτὸς, id est, *villosus*, *cirratus*. Hinc *cirratæ militares* apud Capitolinum, in Pertinace, à *cirris*, sive *fimbriis*, dependentibus. Talis enim militum lacerna. Vetus Persii interpres, in sat. I: *Lacerna, pallium fimbriatum, quo olim soli milites utebantur. Penula, pallium cum fimbriis longis.* Tales & tunicæ atriensium, eorumque, qui in ministeriis præcellent. Unde Phædrus, Augusti libertus:

> *Ex alticinctis unus atriensibus*
> *Cui tunica ab humeris linteo Pelusio*
> *Erat destricta, cirris dependentibus.*

Hinc *bicirres vestes*, cum utrimque dependent *cirri*, seu *villi*. Glossæ Philoxeni: *Bicerres* (l. *bicirres*) δίμαλλοι, δίκρωσσοι. Quales & ἀμφίμαλλοι dicuntur. A *cirris* igitur vestium translata *cirri* vox ad capillos. Uti & ad ostrea, polypos, ac similes: in quibus capillamenta ac barbæ sive cornua exilia, quibus iter prætentant, *cirri* dicuntur Plinio ac Martiali.

CIRRUS, fortè à *circum*. Sic enim vocatur capillus in *circum* tortus. Sanè id verisimilius, quàm ut sit à κυρεῖν, prout in vulgatis Isidori libb. legitur, lib. XI, cap. I. Sed profectò κείρειν apud Isidorum legi debet, cùm ipse à κείρω exponat *tondere*. Unde *cirri* dicantur, quomodo & *ciris* avis inde nomen accepit: ut mox dictum.

CIS, κὶς, *vermiculus erodens frumentum lignumve*, est ab Hebræis. Nam סס *scatuit tineis*, unde סס, *tinea*. Alias *cis* præverbium est: quod non video unde sit, nisi fortè à Græco κεῖσε, quod κατ' ἀποκοπὴν ex ἐκεῖσε, *illuc*. A *cis* est *citra*; ut ab *uls*, *ultra*; ab *in*, *intra*. Agellius, lib. XII, cap. XIII: *Nam tres istæ voces intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud veteres syllabis appellabantur, in, cis, uls. Hæ deinde particulæ, quoniam parvo exiguoque sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadem syllaba: & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim, dici cœptum est citra Tyberim & ultra Tyberim. Item quod erat in, accedente eadem syllaba intra factum est.* A *cis* etiam est *citro*, ut ait Priscianus, in XV. Cic., pro Rosc. *Postea homines cursare ultro citroque non destiterunt.* A *citra* verò est, *citer*, *citerior*, *citimus*: ut ex Capro ait Priscianus, in XIV. ubi & citat hoc Catonis de agna pascenda: *Citer agnus alligatus ad sacra erit.*

CISIARIUS unde dicatur, satis indicat hic locus Ulpiani, l. XIII. D. locati. *Item quæritur, si cisiarius, dum cæteros transire contendit, cisium evertit, & servum quassavit vel occidit; puto ex locato esse in eum actionem.* Est verò *cisium*, vehiculi biroti genus; ut scribit Nonius: unde & δίτροχον exponitur in Onomastico veteri. Fortasse igitur dicitur à *cædo*, quasi *cæsium*, quia duæ rotæ quasi recisæ. [forsan à γύσιον vel γίσιον.] Hoc autem vehiculo, ut ex orat. pro Rosc. Amer., & Philipp. II, cognoscimus, uti solent Romani, cùm celeriter volebant conficere iter. Nos *cisii* loco utimur *veredis*, sive *equis dispositis*.

CISTA, non à *costa*, quia è costis cannæ lignive contexatur: quæ Isidori sententia est, lib. XX, cap. IX. sed à Græco κίστη, quod, Hesychio teste, propriè notat ἀγγεῖον πλεκτὸν, εἰς ὃ βρῶμα ἐνετίθετο καὶ ἱμάτια· quomodo & *cistam vimineam* apud Plinium aliosque legere est. Sed & apud eundem, ac Ciceronem quoque, tribuitur hæc appellatio iis, quæ è ligneis asseribus compinguntur. Propriè tamen *lignea arca* ad condendas vestes dicta: κιβωτοί· ut apud Clementem, lib. III Pædag. τῶν δαὶ τῆς ἐσθῆτος τὰς κιβωτούς. Unde κιβωτοποιῶν, *Vicus Athenis*, apud Plutarchum, libro de genio Socratis. Usus κίστης voce Homerus, od. ζ. ac agnoscunt eam quoque Glossæ Philoxeni, in quibus est, *Cista*, λάρναξ, κίστη, κοίτη, κόφινος. Est verò κίστη ab Hebræo כיס, quod generatim notat *vas*, quo aliquid reconditur: item *sacculum*, *marsupium*, *crumenam*. A *cista* est *cisterna*; ut nempe à *luceo*, *lucerna*; à *lateo*, *laterna*; à *taba*

à *taba* (unde *tabula*) *taberna*, &c. Festus tamen dici putat quasi *cis terrena*, quia propriè sit aquæ infra terram receptaculum. Sic enim ait: *Cisterna dicta est, quod cis inest infra terram.* Ac de significatione favent Gloss. Philox. *Cisterna*, Λάκκος. Sed prius etymon magis probatur.

Citeria, [κίτλαρις.] non aliunde, quid sit, scias, quam his Festi, sive Paulli, verbis: *Citeria appellabatur effigies quædam arguta, & loquax, ridiculi gratia, qua in pompa vehi solita sit.* Ita & est in MS°. Addit deinde Catonis hunc locum, in M. Cæcilium: *Quid ego cum illo dissertem* (l. *dissertem*) *amplius: quem ego denique credo in pompa vestitatum ire* (l. *iri*) *ludis pro citeria, atque cum spectatoribus sermocinaturum?* In eo veterum silentio difficile est caussam nominis adferre: sed non absurdè tamen Martinius conflatum conjectat ex κίττα, *pica*, & ἰρεῖν, *dicere*: q. d. *pica loquax.*

Cithara, à κιθάρα, pro quo & κίθαρις dicitur. Sed κίθαρις Æolicum est, eoque προπαροξύνεται, ut ἴορτις ab ἰορτὴ, αὖλις ab αὐλὴ, ἄγυρις ab ἀγορὰ, &c. Sic sanè Eustathius. At Ammonius vult, κίθαριν esse λύραν, eâque utentes dici κιθαριστὰς, & λυρῳδὰς, ut, qui κιθάρα utantur, ait, κιθαρῳδὰς nominari. Sed verius profectò est, κιθαριστὰς dici qui *cithara sine voce modulantur*, unde ψιλοκιθαριστὰς vocati; κιθαρῳδὰς verò esse, qui *vocem* addunt. Quod discrimen J. Scaliger statuit, animadversionibus Eusebianis, pag. clxxix. Tradit Eustathius, ex antiquis κιθάραν dici quasi κινεῖσαν seu κάθεισαν ἔρωτας. Sed omnino, ut alia pleraque instrumenta Musica, ita hoc quoque Hebræis, aut Syris, nomen suum debet. Hebræum esse, censet Becmannus, ut sit à כנור, quomodo *cithara* vocatur Genes. iv, xxi, & alibi. Syrum esse tradunt duo doctissimi Angeli, Politianus quidem, cap. xiv Miscell. Caninius autem in Hellenismi alphabeto. Volunt autem esse à Syriaco *catros*, inserto *a*, quomodo & à Syriaco *menica* est μανιάκης, hoc est, *brachiale*, *torques*. Aliud autem *cithara*; aliud *lyra*; uti argumento esse potest, quòd Pausanias, aliique Græci, Mercurium *lyra*, Apollinem *cithara*, faciunt inventorem. Quomodo autem conveniant, ac differant; diximus in *Chelys*. Poëtæ tamen, quia cognata sunt instrumenta, solent hæc vocabula confundere. Ita Statius, lib. x Thebaid. pro eodem usurpat *citharam*, *lyram*, *testudinem*. Ac Orpheus, lib. i, κίθαριν, & φόρμιγγα· & lib. ii λύρην, Orpheo assignat. A κιθάρα nomen accepit *citharis*, seu κιθαρος, piscis, de quo Aristoteles, Plinius, Athenæus. *Fidiculam* ἐπικορισικῶς vocat Gaza; sed Græcum nomen retinet Plinius. Etymologus sic dici ait, quòd ossicula ejus *cithara* fidibus sint similia.

Citrus, vox est Latina, quam non à Græcis, sed ab Afris acceperunt. Nec enim Græci veteres, κίτρε, vel κιτρίε vocem norunt. Antiquissimus eorum, quem κιτρίε voce usum constet, apud Athenæum nominatur Juba. Id satis ostendit, quod dixi. Duplex verò est arbor, quæ Romanis *citrus* diceretur. Una est infrugifera, à qua *mensis citreis* nomen. De hac Plinius, lib. xiii, cap. xv: *Atlas mons peculiari proditur silva, confines ei Mauri, quibus plurima arbor citri, & mensarum insania, quas feminæ viris contra margaritas regerunt.* Et inferius: *Ancorarius mons vocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatissimam dedit citrum, jam exhaustus. Mensis præcipua dos in vena crispis*, &c. In plerisque editionibus corruptissimè legitur. Nam pro *citro* reposuere *cedro*: & in argumento capitis posuere, *De Atlantis arboribus, & cedrinis mensis.* Atqui *citri* & *citrinis* constanter hic legitur, non solum in plerisque MSS^{tis}, sed etiam veteri illa editione, quæ Parmæ anno prodiit cIↃ cccclxxvi. Quid, quod apud Plinium, lib. i, in Indice operis legitur in argumento hujus capitis, *De Atlantis arboribus, & citreis?* Quomodo etiam istic editum ab iis, qui, lib. xiii, *cedrinis* reposuerunt. Denique *citreas mensas* vocant alii scriptores; Tertullianus, de Pallio, cap. v: *Adigo cauterem ambitioni, quà Marcus Tullius quingentis millibus nummum orbem citri emit, quâ bis tantum Asinius Gallus pro mensâ ejusdem Mauritaniæ numerat. hem quantis facultatibus æstimavere ligneas maculas!* Martialis, lib. xii, ep. lxvii:

Et Maurusiaci pondera rara citri.

Lucanus, lib. ix:

— *Tantum Maurusia genti*
Robora divitiæ, quarum non noverat usum:
Sed citri contenta comis vivebat & umbrâ.
In nemus ignotum nostræ venere secures,
Extremoque epulas mensasque petivimus orbe.

Petronius:

— *Ecce Afris eruta terris*
Citrea mensa. —

Etiam apud Martialem, lib. xiv, lemma est *Mensa Citrea.* Quam vocat,

— *Felices Atlantica munera silvas.*

Ac eidem, disticho proximo, dicitur

— *Maura filia silva.*

Nec in mensis solum, sed etiam foribus ac lectis, usus *citri* erat. Varro:

In quibus Libyssa citrus fasciis cingit fores.

Persius:

— *Non quicquid denique lectis*
Scribitur in citreis.

Venio ad *citrum arborem*, cujus fructus *mala citrea*. Nam Plinius, cum de *mensis citreis* locutus esset, lib. xiii, cap. xv, & xvi, subjungit ista: *Alia est arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda verbosius.* Hæc eadem ac *malus Assyria*, vel *Medica*. Quo nomine comprehendimus tum eam, quæ profert poma, quæ *aurantia* dicimus ab recto *aurans*, quomodo posteriori ævo locuti pro *aureo* vel *aurato*: tum illam, quæ profert vulgo dictos *citrones* à veteri *citrea*, cujus species etiam sunt *limones*. *Citrea* hæc eadem sunt ac *aurea mala*, quæ ἑσπερίδας dixere, ac fabulis celebrantur de hortis Hesperidum. Unde Martialis, lib. xiii, sub lemmate, *Mala Citrea:*

Aut hæc Massyli poma draconis erant.

Veteres Glossæ, cap. altero de arboribus: *Pessicum*, περσικόν. *Cetreum*. Ἑσπερίς. *Citoneum*, Κυδώνιον. Ubi satis liquet, *Persicum*, *Citreum*, *Cotoneum*. Apud Galenum quoque, Aëtium, aliosque, legas μηλέα μηδική, ἢ τὸ κίτριον. Sed imprimis Athenæum vide, lib. iii. ubi ex Jubæ Libycis docetur, μῆλον illud ἑσπερικὸν esse, quod χρύσεα μῆλα vocant, & Hercules in Græciam dicitur detulisse. Sed quod ibidem ex Phania Eresio colligitur, *citrus* factum esse ex κέδρος, id verum non puto: cum diversæ admodum sint arbores. Illud tamen non negaro, κέδρος, & *citrus*, ut arboris nomen est, unde mensæ fierent, ab eadem origine descendere: sed quæ ex Orientis linguis peti debeat. Κέδρος quidem Hebræis ארז: ut in *Cedrus* diximus. Quod vero eadem voce Romani dixerint arborem, ex qua *mensa citria* fierent, & quæ *poma citrea* ferret: id primum arbitror factum inscitiâ, quia cum & lignum & poma ex Mauritania ferrentur, ab eadem ambo esse arbore vulgo crederetur. Postea aliud cognoscere potuerunt. Sed, nomine semel per errorem recepto, mansit vetus appellatio. Apud Dioscoridem legas, κεδρόμηλα eadem esse, ac Μηδικὰ, ἢ Ῥωμαϊστὶ κίτρια. Sed κιτρόμηλα rescribendum. nam κέδρος, δένδρον ἄκαρπον, ut ait Suidas. In Glossis Philox. legas: *Citreum*, θύινον. Nempe ab arbore, quæ θύια, & θύιον Theophrasto, Histor. lib. v, c. v. Is eam nosse potuit, quia in Græciam lignum ejus ex Cyrenaïca apportari soleat: uti Romam postea ex Mauritania. Hinc Athenæo, lib. v, θύιναι σανίδες, quæ Latinis *tabula citrea*. Θύιον autem generali appellatione videntur dixisse, quia usus ejus esset ad θυμίαμα, sive *suffitum*: quomodo & *cedro* eam in rem usi. Θύειν autem propriè, *suffire*, *suffumigare*: unde θύον, *suffitus*, uti ab θύον, vel θύος, *thus*. Sed θύον, sive θύιον, diversum est à *malo Assyrio*: neque *citro* convenit, quæ fert *poma citrea*, sed illi unde *mensa citrea*. *Pomo citreo* veteres non vescebantur: sed usi ad odorem conciliandum. Plinius de *Assyrio malo*, quod idem ac *citreum*: *Pomum ipsum non manditur, odore præcellit, foliorum quoque, qui transit in vestes una conditus, arcetque animalium noxia.* Unde lucem capit Nævii illud:

— *Pulcram ex auro, vestemque citrosam.*

Nam *vestem citrosam* dixit, quæ citri odorem referret. Aliter Festus: *Citrosa*, inquit, *vestis appellata est à similitudine citri.* Ea se verba intelligere negat Calderinus, ad Martialis

Xeniorum epigr. xxxvii. At voluit illud, ni fallor, *citrosas* dici a *crispitudine*, qua referrent *mensas citreas*. In his enim præcipua dos, si venæ sint crispæ: ut Plinius ait. Qui addit, alias esse crispas oblongo discursu, & dici tigrinas; alias intorto, & vocari pantherinas; alias etiam esse undatim crispas. Vide eum lib. xiii cap. xv. Sed de *citrosa veste* fallitur Festus. Meliusque Macrobius, lib. ii Saturn. cap. xvi. ubi docet, *citrum* Homero esse θύον, Næviique locum esse expressum ex Homerico isto:

Εἵματα δ' ἀμφιέσασα θυώδεα, σιγαλόεντα.

Ibidem de *citreo* in veste condiri solito, hæc verba adfert Oppii, in libro de silvestribus arboribus: *Est autem odoratissimum, ex quo interjectum vesti tineas necat.* Quæ ex Theophrasto hausit.

Civis (unde *civitas*) fortè ex *coivis*, ut ejusdem sit originis ac *cœtus*, quod & ipsum à *coeundo*. Nam primò fuit *coitus*. Hoc *civis* etymon secutus quoque Isidorus, lib. ix cap. iv. *Cives*, inquit, *vocati, quod in unum coeuntes vivant, ut vita communis & ornatior fiat, & tutior.* Possis tamen & eâpse de caussâ *civis* deducere à κίω, quod est, *eo, vado*: quod nempe in unum veniant cœtum, & sub legibus iisdem vivant. Vel à *cio*, seu *cieo*, quia vocati in unum corpus. Ut nempe Latinis à *ciendo, concio*. Græcis ἀπὸ τοῦ καλεῖν, κλητοί, & ἐκκλησία.

C L

Clacendix legas apud Festum: *Claxendix* apud Priscianum, lib. v, etiam in MSS. nostris. Festus exponit, *genus conchæ*: Priscianus *concham*, qua signum tegitur. Qui etiam, ad hoc probandum, è Plauti Vidularia adducit hunc locum: *Apposita est claxendix. At ego signi dicam quid sit.* Et *clacendix* è καίχλιξ. Hesychius: καίχλικος, ὁ κόχλος. At κόχλος idem, quod κόχλος, id est, *concha*. *Clacendix* autem, seu *claxendix*, conchæ genus est, ut antè vidimus. Vel sit *claxendix* ἀπὸ τοῦ κλᾶξαι, quod Hesychius exponit κλεῖσαι, *claudere*. Nam ex allato Plauti loco colligi posse videtur, *claxendice* tegi solere signum, quo res clauderentur, atque obsignarentur.

Clades quibusdam dici videtur à *clamando*, quasi *clames*. Movet eos hoc Donati, ad Hecyr. Prolog. *Calamitas* παρὰ τὴν καλάμην *dicitur: clades, quia clamatur; ut aliud sit grandinis culmum frangentis; aliud, furti, aut doli mali.* Sic Probus. Sed hæc Probi etymologia planè improbanda. Nec hilo melius, quibus *clades* dici videtur quasi *glades*, à *gladio*: quæ Joviani Pontani sententia est, in Actio, fol. cxxxix edit. Ald. Nec rectius, qui dici ajunt quasi *cades* à *cadendo*, aut quasi *calamides* à *calamis*: quæ duo etyma refert, non sequitur, Perottus. Nihilo rectius, qui à κλαίω, id est, *ploro*. Verum autem etymon est à κλάδος, id est, *ramus*, sive κλαδάω, quod est ἀπὸ κλάδους ἀφαιροῦμαι. Ita propriè fuerit *clades*, cum rami arborum franguntur, sive tempestate, sive nimio fructuum pondere, sive etiam cum rami aliqui ceali solive vitio facti sunt inutiles; eoque amputari debent, ne truncum ipsum totamque arborem corrumpant. [à κλᾶν, κλάδειν & κλάζειν. nam *clades* idem quod κλάσμα.]

Clam, inquit Festus, *à clavibus dictum, quod his, quæ celare volumus, claudimus.* Aliis placet, *clam* esse non à *clavis*, sed à *clausione*, extritis tribus literis. Ego *claudo* potius à *clam*, quàm hoc à *claudendo* esse putem. *Clam* verò per syncopen arbitror esse à *calim*. Sic enim veteres dixisse, docet me Festus ipse, in *Calim*. At *Calim* est à Chaldæo כלא, quod Hebræis est קלא, id est, *arceo, concludo*. [καλύπτειν, κλέπτειν, κλεμμάδιος, κλεμμαδόν.] Nec absurdè dixeris, *clam* dici quasi *celam* à *celo*, ut *palam* fortasse ab antiquo *palo*, quod illi *celo* contrarium est. Id videtur sensisse Plutarchus, cùm in quæstionibus Romanis sic scribit: ὀνομάζουσι τὴν μὲν ἀφανισμὸν αὐτῆς [σελήνης] καὶ τὸ κρύψιν, Καλάνδας, ὅτι πᾶν τὸ κρύφιον καὶ λάθριον κλάμ, καὶ καλάρε τὸ λανθάνειν. *Occultationem ejus vocant Kalendas, quia omne quod occultè fit, Clam appellant, & celare dicunt pro occultare.* Λανθάνειν transtuli *occultare*, partim adsentiente, partim repugnante, Cornelio Frontone, cum scribit: *Occultè latent, clam celant: alteri non prodere, alteri celare, naturali habitu inest.* A *clam* est ὑποκοριστικὸν *clanculum*: Prisciano teste, lib. xiv, & xv. Ab eodem quoque esse *clandestinus*, monet nos Velius Longus, in Orthographia; & Priscianus, in xiv. *Clamo* videtur esse à κλάω pro κλαίω, *ploro, ejulo*. ut inseratur *M*. vel κατὰ μετάθεσιν sit à καλῶ, *voco*: uti καλῶ, à קרא, *vocavit*. A quo & κρίζω, *clamo*. Vel potius erit *clamo* à κλάζω, *clango*. Aut Hebræo קל, *sonus*.

Clangere, à κλάγγειν, quod à sono factum. Ab eodem est Belgicum *klincken*. Non *tubarum* modo *clangor* dicitur, sed & *anserum*, ut apud Columellam, lib. viii, cap. xiii: Livium, lib. v: Florum, lib. i, cap. xiii: Sidonium, lib. ii, ep. ii. &c. Etiam *aquilæ*, apud auctorem carminis, quod *Philomela* inscribitur. Usurpaturque eo modo apud Tull. ii Tusc. quæst.

Jovis satelles pastu dilanians fero,
Tum jecore opimo farta & satiata affatim
Clangorem fundit vastum.

Clarigare dicebantur feciales, cùm res repetitum mittebantur: nempe quia *clara* hoc facerent *voce*. Plinius, lib. xxii, cap. ii: *Legati cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique verbenarius vocabatur.* Pluribus hæc explicat Servius, ad illud ix Æn.

—— *Jaculum intorquens emittit in auras,*
Principium pugnæ.

Servius, in x Æn. uti allatum etymon promit: ita alterum adjungit: nempe ut sit ἀπὸ τοῦ κλήρου, hoc est, *forte*, quia per bellicam sortem agros hostium invaderent. Sed omnino verum est, quod ante diximus. Ut à *mitis, mitigo*; ut à *levis, levigo*; ut à *lite, litigo*: sic à *clarus, clarigo*. *Clarigationis* formula est apud Livium, lib. i. Vide curate de eâ scribentem Brissonium, in formulis, lib. iv. Habet & alteram hæc vox significationem. Nam, (ut docet Turnebus, lib. xxi, cap. i,) *clarigatio* etiam dicebatur *hominum prehensio, & pigneratio*, quod ἀνδρολήψιον Græci vocant, jusque hominis prehendendi & abducendi. Sic locutus Livius, lib. viii, ab U. C. *Ut ejus, qui cis Tyberim deprehensus esset, usque ad mille passuum pondo clarigatio esset.* Idem firmare est Latino-Græcis Philoxeni Glossis, in quibus legitur: *Clarigatio*, Ἀρπαγή, Ἐνεχυρασμός. Et paullò post: *Clarigatio*, Ἐνεχυρασία, Ὁμηρεία. Quare ubi Imperator Justinianus, Novell. lii, ἐνεχυρασμὸν nominat, ac *pignerationem* vertit vetus interpres, *clarigationem* etiam dicere potuit cum Livio. Bartolus barbarâ voce *repræsaliam* appellat in Tractat.

Clarus, à *calo*, quod splendeat: ut Isidorus ait, lib. x. sed est à *calando*, id est, *vocando*, quasi *calarus*; ut *classis*, quasi *calassis*; & *nomenclator*, quasi *nomencalator*: unde & in vett. libb. *nomenculator* legitur, *a* in *u* converso. [ex κληΐζω, κλήζω seu κλαίζω, factum ut puto *clarus*, idem quod κλητός. Hesych. γλαυρόν, σεμνόν.] *Clari* autem vox est ab athletis, qui victores à præconibus *calabantur*, atque ita *clarabantur*; unde Horat. lib. 4, od. 3:

—— *Illum non labor Isthmius*
Clarabit pugilem. ——

Secutus hoc *clari* etymum Jul. Scaliger, lib. iv rei Poët. cap. i. Possis & simplicius dicere, *clarum* vocari, quia passim *calatur*, quomodo idem κλυτὸς (unde *inclutus*) dicitur, quia nomen ejus passim κλύεται, hoc est, ἀκούεται. *Clarissimi* vox in Digestis, cæterisque juris libb., vel generatim sumitur, quomodo convenit omnibus Senatoriis ac Senatorio honore donatis: vel speciatim, ut cum tres statuuntur Senatorum ordines, *Spectabiles, Illustres, & Clarissimi*. Hinc in iisdem libris dignitas *clarissimatûs*: quo vocabulo etiam usus Ammianus Marcellinus, lib. xxi: *Nec sub eo dux quisquam cum clarissimatu profectus est.* A *clarus* est *clarare*: quo Horatium ante usum vidimus. Usurpat & Lucretius, lib. iii:

Atque animi claranda meis jam versibus esse.

Et lib. iv.

—— *Multaque nobis*
Clarandum est, plane si res exponere avemus.

Invenias & apud Ciceronem, in versu; itemque Ausonium. A *clarus* etiam venit *claricitare*. Lucretius, lib. v:

Ut nunc montibus è magnis decursus aquaï
Claricitat ad se sitientia secla ferarum.

Sed vocem hanc haut alibi reperias: & Lucretii locus aliter atque aliter legitur in vett. & vulgatis codd.

Clas-

Classis, nonnullis junioribus sic dicta videtur à κάλως, quomodo vocatur *funis nauticus*: unde proverbium, *πάντα κάλων σείειν*, *omnem movere rudentem*, quod Latini dicunt, *omnem movere lapidem*. Κάλως verò, juxta Eustathium, & Etymologum, sic dicitur à χαλᾶν, id est, *laxare*, quia iis χαλῶνται τὰ ἱστία, *laxantur vela*. Veteribus verò *classis* videtur sic dicta à *cala*, id est, *lignum*, vel Græco κᾶλον, quod idem significat. Servius, in I Æn. *Classis dicta est ἀπὸ τῶν κάλων, id est, à lignis. unde & calones dicuntur milites, qui ligna deportant; & καλοπόδια.* Idem, ad initium VI Æn. *Classis dicitur, quod fiat de fustibus. Calas enim dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi sequentes dominos ad prælium: unde etiam Calones dicebantur. Nam consuetudo erat militis Romani, ut ipse sibi arma portaret & vallum: vallum autem dicebant calam. Sic Lucilius: Scinde puer* (sic lego) *calam, ut caleas, hoc est, ô puer, frange fustes, & fac focum. Inde ergo classem dictam dicunt.* Idem *classis* etymon ponit vetus Horatii interpres, ad od. II, lib. Epodon. ac Isidorus, lib. XIX, cap. I. Non tamen omnium hæc olim opinio fuit: quemadmodum indicat hic locus Fabii Quinctiliani, lib. I, cap. VII *Jam fit & classis à calando, & lepus levipes, & vulpes volipes*, &c. Ita dicetur *classis*, quasi *calassis*, ut *clarus*, quasi *calarus*, ab eadem origine; & *nomenclator*, pro *nomencalator*, seu *nomenculator*. Mihi quidem non dubium, quin *classis* aut à *calando* sit, aut Græco κλῆσις, quod ab eodem καλεῖν. Quantò hæc verisimiliora, quàm ut sit à *cala*, vel κᾶλον, vel κάλως! Movet me, quod *classis* olim non sola navium multitudo, aut navalis exercitus, vocari solear, sed etiam pedestris exercitus. Festus Pompeius: *Classes clypeatas antiqui dixerunt, quos nunc exercitus vocamus.* Et paullò post: *Classis procincta, exercitus instructus.* Sic *classis* procincta accipitur in lege Numæ: QUOIUS. AUSPICIO. CLASSE. PROCINCTA. OPEIMA. SPOLIA. CAPIUNTUR. IOVI. FERETRIO. BOVEM. CÆDITO. QUEI. CEPIT. ÆRIS. DUCENTA. DARIER. OPORTETO. Item, apud Fabium Pictorem, lib. I, è quo hæc citat Agellius, lib. X, cap. XV: *Equo Dialem Flaminem vehi religio est: classem procinctam extra pomœrium, id est, exercitum armatum, videre.* Eandem *classis* acceptionem respexit Plautus, Curcul. Act. III. ubi *Classiam unimammiam*, Comicâ fictione, dixit, classem seu exercitum Amazonum innuens. Etiam in illo, II Æn.

Classibus hic locus.——

Et istoc, lib. III Æn.

——*Scio me Danais è classibus unum.*

Servius, *classibus* interpretatur, *equitibus*, atque addit simile esse, *Et Ortinæ classes.* Quanquam hoc quidem argumentum non usque adeo validum est; quando idem Servius, ad initium Sexti Æn., auctor est, voluisse quosdam, inde hunc ejus vocabuli ortum cepisse, quod equites stipendium darent, cum *classe*, hoc est, *naumachiâ*, pugnaretur. Grammatici ipsius verba ponam: *Alii classem hinc magis dictam volunt: apud majores nostros stipendium prælio terrestri miles pedester dabat: equites vero dabant in navali certamine. nam adhuc pauper fuerat populus. Exinde jam, quod ab equitibus dabatur stipendium, tractum est, ut diceretur classis. Propriè enim classes equitum dicimus.* Hactenus Servius. Quam sententiam si sequamur, *classis* primò de *navibus*, secundariò de *equitibus* dicatur. Quod si est, parum nos juvent ea loca, in quibus *classis* pro *equitibus* ponitur. Imò erit, qui contrarium hinc evincere conetur; nempe, cùm *classis* primariò de *navibus* dicatur, rectè eam vocem à Servio, & aliis, à κᾶλον deduci. Sed profectò invalido admodum tibicine sententia istæc eo modo firmetur. Quippe non minùs *calatur* navalis exercitus, quam equitum turmæ. Quare si vel id demus, primò vocem *classium* de navibus dici, minimè tamen inde efficitur, *classem* potiùs à κάλοις, quam *calando*, dictam esse. Deinde cogitandum, etsi *classis* strictè interdum ponatur pro equitum turmis: antiquitùs tamen fuisse tributum universo exercitui terrestri. Nec caussa adferri potest, cur à navali exercitu terrestris sic dici meruerit. Quare in sententia nostra persistimus, *classis* vocem primâ sua notatione signare cœtum convocatum, seu ad terrestrem, seu ad navalem pugnam.

Quam rem etiam validè probat ea *classis* acceptio, quâ sumitur pro partibus civium, distributorum ratione census. Nam unde potius id nomen factum dicamus, quàm quia omnis populus in certam *classem calaretur*, hoc est, *vocaretur*? Nec parùm sententiam nostram juvat vox *classicum*, si sic dicitur à *calando*, quasi *calassicum*: ut sentit Isidorus, lib. XVIII, cap. IV. *Classica*, inquit, *sunt cornua, quæ convocandi caussâ erant facta: & à calando classica dicebantur. de quibus Virgilius:*

Classica namque sonant.——

Sed simplicius sit dicere, *classicum*, quia *classes* eo convocarentur. Quomodo & *classicum*, cùm adjectivè sumitur, à *classe* venit. Itaque pro varia *classis* notione, aliter atque aliter *classicus* accipi solet. Nam interdum est ab eâ *classis* acceptione, qua navium notat multitudinem. Hinc Propertius, lib. II el. I:

Cum canerem Sicula classica bella fuga.

Id est, *navalia*. Similiter Curtio, lib. IV, *classici* sunt, qui in *classe* remis incumberent. At ab eâ notione, quâ Servius Tullius Populum Romanum in sex *classes* distinxit, *classici* dicuntur, *cornicines*, qui centurias *classium* illiciebant ad centuriata comitia. Varro, lib. IV de L. L. *Tubicines à tuba & canendo; similiter liticines, & classicos à classe: qui item cornu canunt, ut tum, cum classes comitiis ad comitatum vocant.* Et, lib. V: *Uti curent eo die, quo die comitia erunt, in arce classicus canat.* Quanquam de utroque hoc loco aliter senserit Turnebus, lib. XXI, cap. XXVIII. Priori enim *classicines* pro *classici* mallt: altero autem *classicus*, ἀρχαϊκῶς pro *classicum*, poni autumat. Ab eadem notione, *classici* dicti omnes cives Romani, quia omnes in *classe* aliqua essent: qua ratione *classici* vox opponebatur iis, qui non essent cives Romani. Secundum hanc acceptionem dixere *testes classicos*. Festus: *Classici testes dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur.* Præterea κατ' ἐξοχὴν *classici* vocabantur, qui *primæ classis* essent: Agellius, lib. VII cap. XIII. *Classici dicebantur, non omnes, qui in classibus erant, sed primæ tantum classis homines, qui centum & viginti quinque millia æris, ampliusve, censi erant.* Indeque μεταφορικῶς idem, lib. XIX cap. VIII, dixit: *Quærite, an quadrigam, & arenas dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore, vel oratorum aliquis, vel poëtarum, id est, classicus, assiduusque aliquis scriptor non proletarius.* Est & à *classe classiarius*, quomodo dicebatur miles è *classe*, quæ tutelæ sive præsidii caussâ disposita esset in mari, fluvio aut lacu. Mentio eorum fit apud Cæsarem, lib. III belli civilis; Suetonium, in Vesp. cap. VIII; Tacitum, lib. XII Annal. & alibi; Plinium, lib. VI, epist. ad Tacitum de morte avunculi, in vett. inscript., &c. At *classicarius* aliud est: ut qui idem sit *classicus*. Glossæ Philoxeni: *Classicarii*, σαλπιγκταί. Nempe a *classicum*. Nam σάλπιγξ πολεμιστήριος, *classicum*, ut interpretantur Glossæ Græco-Latinæ, in Cyrilli calce inventæ.

Clathri, non *clathra*, dicendum esse, monet Caper, de verbis dubiis. Sunt autem virgæ ligneæ aut ferreæ, quibus muniuntur fenestræ aut fores. *Oppositiones ostiorum* interpretatur Acro, in artem Poëticam. Græcis κανόνες dicuntur: quomodo, ut Budæus observavit, usus eâ voce Chrysostomus, in epist. ad Ephes. p. CLXXIII. Firmo id Glossis Latino-Gr. Philoxeni, in quibus legas: *Clathri*: Κανόνες, οἱ ἐν θύραις ὀβελίσκοι. Dicti *clathri* à Græco κλῇθρον, id est, *claustrum*, quod à κλῄζω, *claudo*. *Clathri* enim claudunt muniuntque fenestras ac januas. A *clathrus* est *clathrare*, hoc est, *clathris munire ac claudere*. Usus Columella, lib. IX cap. I. Glossæ vett. *clathro*, κλειδόω. A *clathrare* verò *clathratas fenestras* legimus apud Plautum, Milite, A. II, IV.

Clava, juxta Isidorum, lib. XVIII cap. VII, *quod sit clavis ferreis invicem religata.* Malim ab antiquo *cala*, id est, *lignum*, quod à κᾶλον. Interfertum digamma Æolicum, ut à κλαΐς, vel potiùs Dorico κλαΐς, est *clavis*. Vel potius sit *clava* ab Æolico κλάϐα, pro κλάδα. Hesychius: κλάδαι, κλάδον, ῥάβδον. Κλάδα igitur propriè *ramus ex arbore recisus, cum nodis*: quali uti Hercules solet. Unde *clava Herculis*, κλάδος, & ὄζος, vocatur. Utrumque *ramum* signat. Hoc verum etymon, ut puto. Nec absurdè tamen deducas ab Hebræo כלפה, quod notat, *clavam*, *malleum*, & simile instrumentum, ad ferien-

dum,

dum, aut aliquid conterendum. Pluratīvum ejus כלפות, habes Psalm. LXXIV. VI. ubi Hieronymus explicat, *bipenni, & dolatoriis.* R. Abraham dicit, esse *instrumentum ad perdendam.* Est à כלף, quod est, *ferire, percutere, excavare*, ut faber malleo; avis, rostro. Inde Græcum κολάπτω, quod idem notat: Et Latinum *clavus*, de quo postea.

CLAUDUS, [κυλλὸς] & antiquum *claudo*, pro χωλαίνω, ex eo facta putantur, quod *claudis* pedes sint velut *clausi* ac *vincti*. Sed potiùs censeo, à *fractis pedibus* dici, esseque à κλάω, hoc est, *frango*, ut ex κλάδος fiat inserto *u*, quomodo à prisco χάδος est *gaudium*, vel similiter inserto *D*, & simul facta transpositione, à χωλὸς erit, quod valet, *claudus*. Nec usque adeò abit Græcum κυλλός. *Claudico* à *claudus* esse volunt: sed est à *claudo*, vel *claudeo*, ut, *fodico* à *fodio*. Veteres enim *claudere* quoque, pro *claudicare*, dixerunt: quamquam id negare videtur H. Stephanus, in palæstra de Lipsii Latinitate, pag. CCCCLXXIX. Sed pro nobis est Priscianus, in IX. ubi & illud Cæcilii adducit, in Epiclero: *An ubi vos sitis, ibi consilium claudeat?* Item Glossæ Isidori, ubi est, *Claudire, claudicare.* Et Onomasticum vetus, *claudeo*, χωλεύω. Ita & dixit Terentius, Act. I Eunuchi, sc. II:

—— Nunc ubi meam
Benignitatem sensisti in te claudier.

Quem ad locum docet Donatus, Sallustium bis eodem modo locutum. Vide eundem, act. II, sc. III, ad illa verba: *Illum liquet mihi dejerare.* Nec aliter accipienda hæc Agellii verba, quibus finit cap. VII lib. I: *At si* EXPLICVIT *diceret, imperfecto & debili numero verborum sonus clauderet.* Vel illud Ausonii, prologo in ludum septem sapientum: *Sed si memoria Rebus vetustis claudit.* Nam *cludit*, pro *claudit*, positum: ut in illo Juvenalis, sat. III:

Divitis hic servi cludit latus.——

Sed hic valet κλειδόω. *Claudītas* pro eo, quod Græcis χωλότης, apud Appuleium in Floridis legas.

CLAVIS, dicta, quod *claudat & aperiat*, ut Isidorus scribit, lib. XX, cap. XIII. At Festus, *Claudere*, inquit, *& clavis, ex Græco descendit.* Sed Fungerus, in Etymologico, negat se videre, quo pacto id Festus sit probaturus. Atqui sine dubio sensit Festus, sive Verrius, *claudo* esse vel à κλειδόω, quod idem significat ac κλείω, hoc est, *claudo*: vel potius κλαΐζω, quod Doricum pro κληΐζω, id est, *claudo*. *Clavis* autem sensit esse à Dorico κλᾶξ pro κλεὶς, inserto *V* consono, quomodo à λεῖος est *levis*; ab ὠὸν, *ovum*; ab ὄϊς, *ovis*; à σκαιὸς, *scævus*; ab ἄορνος, *Avernus*: ac (ne id tantum, cum vocales duæ concurrunt, fieri putes) ut ab ὕλη est *sylva*; à κόραξ, *corvus*, &c. Pro *claudo* etiam dicimus *cludo*, *AV* in *V* converso; quà ratione à *caupa* est *cupa*; à *frando*, *defrudo*. Juvenalis sat. III:

Divitis hic servi cludit latus.——

Papinius, lib. V Sylv., cap. I.

——Cæco gemeret mors clusa barathro.

Justinus, lib. XV, *Hasta cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter cludi non posset.* Hinc Janus dictus *Clusius*, quasi *clausius*, quia pace ejus portæ *clauduntur*: quemadmodum, quia eædem bello *patent*, Janus inde *Patulcius* dictus est. Ovidius, lib. II Fastor.

Præsideo foribus cœli cum mitibus Horis,
Et redit officio Jupiter, itque meo.
Inde vocor Janus. cui cum Cereale sacerdos
Imponit libum, farraque mixta sale;
Nomina ridebis: modò namque Patulcius idem:
Et modo sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Nomine diversas significare vices.

Laconica clavis dicta, quæ extrinsecus aperiret: quia talibus uterentur Lacones. Aliorum claves vulgo interius duntaxat aperiebant: ut rectè ad Aratum Theo monet. Quod vero idem ait, Laconicas quoque interius aperuisse, id Scaliger, ad Manilium, censet refelli illo Plauti versu, in Mostellaria, ubi servus, præ foribus constitutus, optat sibi dari *clavem Laconicam*. Sed de omni *clavium* ratione ac figura, vide quæ accurate scribit Salmasius, in Exercitationibus ad Solinum. A *clave* dictum *conclave*. Festus: *Conclavia dicuntur loca, quæ una clave clauduntur.* Glossæ veteres iccirco *conclavia* interpretantur συνοικίας. De eodem sic Donatus, in Eun. Act. III, Sc. IV: *Conclave est separatior locus in interioribus tectis: vel quod intra eum loca multa & cubicula clausa sint, adhærentia triclinio.* Quæ, more suo, etiam exscripsit Calphurnius, in Heautontim. *Conclavium* pro eo dixit Plautus, Aulul. Act. III Sc. II: *Conclavium mihi pervium facitis.* Et Vitruvius, lib. VI cap. V: *Altitudines omnium conclaviorum, quæ oblongæ fuerint.* Idem tamen, lib. VII, cap. V, *conclavibus* dixit, non *conclaviis*. Quid, si igitur dicamus, *conclaviorum* à *conclave* dixisse, quomodo à *tetrans*, *tetrantorum* dixit, lib. IX, cap. IV. qui tamen *tetrantibus* dicit lib. eodem, cap. VII. *Conclavata*, quæ *sub eadem clave*, ut ait Festus.

CLAVOLA, sive *clavula*, diminutivum à *clava*. Quid sit, docet hic locus Varronis, lib. I de R. R.: *Demum in oleagineis seminibus arbores* (τὸ *arbores* ex glossemate irrepsisse monuit Scaliger) *videndum, ut sit de tenero ramo ex utraque parte æqualiter præcisum, quas alii clavolas, alii taleas, appellant, ac faciunt circiter pedales.* Cato etiam *mateolam* vocat, Græcis est σκύταλον Festum usum putat Scaliger. Nam in notis ad Cornelii Severi Ætnam, sic emendat locum ejusce Grammatici: *Ignis Vestæ si quando interstinctus esset, Virgines verberibus afficiebantur à Pontifice. Quibus mos erat clavolam felicis materiæ tamdiu terebrare, quousque conceptum ignem cribro aheneo virgo in ædem ferret.* In vulgatis, pro *clavolam*, legitur, *tabulam*.

CLAVUS, Isidoro, in primo Originum, sic appellatus videtur, vel à *claudendo*, quia figatur, ut *claudat* ac contineat aliquid: vel quasi *chalybus*, quia è *chalybe*, seu ferro, fiat. Sed censeo, esse à כלף, hoc est, *ferire, percutere*: quia feriendo infigitur. *Clavus annalis*, ut Festus ait, *appellabatur, qui figebatur in parietibus sacrarum ædium per annos singulos, ut per eos numerus colligeretur annorum.* Κατὰ μεταφορὰν *clavus* ponitur pro *gubernaculo*, quia instar *clavi* pangitur in navi. Item de *tuberculo* manibus, aut pedibus, *clavi* instar, inhærente, eosque pungente. Item de *ornamento vestis Senatoriæ*, aut *equestris*: quorum illud *latus*, hoc *angustus clavus* dicebatur. Quam rem alibi fusius explicabimus.

CLEMENS, à *mente* dicitur, ut, *demens*, *amens*. Sed quæ prior sit compositi pars, parum liquet. Donatus censet esse *colo*, Perottus autem *clarus*: ut dicatur quasi *colens mentem*; aut, *clarus mente*. Puto potius dici, quasi *clinans mentem*. *Clinare mentem* dixere, ut, *clinare corpora*, Lucretius, & Cicero, de quo plura in *Clino*. Ita *clemens* sit *quietus*. Quomodo Terentius, Adelphis, *clementem vitam* dixit:

Ego hanc clementem vitam urbanam & otium
Secutus sum.

Clemens igitur, *otiosus* ac *lenis*; cui opponitur *iracundus*, & *præceps*. [est à κήλειν, πραΰνειν, θέλγειν. ut à *vebo vehemens*.]

CLEPERE, vel quasi *clapere*, à *clam*: vel à Græco κλέπτω. Utrumque ἔτυμον ponit Varro, VI de L. L. Posterius etiam apud Nonium legas. Non tamen tam ἀμέσως venit à κλέπτω, quam ab antiquo κλέπω, unde κλέπτω. Veteres enim Græci κλέπω dixere: sed Cyprii, & veteres Attici, *T* interjiciebant nominibus ac verbis hujusmodi: unde pro τύπω, κόπω, κύπω, dixere τύπτω, κόπτω, κύπτω. Hinc quoque πτόλις & πτόλεμος pro πόλις & πόλεμος. Ac Latini similiter à πέκω dicunt *pecto*, & pro *idemidem*, *identidem*. *Clepere* non tantum usurpat Lucretius, quem Varro laudat: aut Accius, Paccuvius, Plautus, Varro, quos citat Nonius: sed Cicero ipse, è cujus lib. IV, de Rep., hæc idem Nonius adducit: *Non modò ut Sparta rapere, ubi pueri & clepere discunt.* Ejusdem est de Stoicis elegans locus, lib. V de Fin., ubi inter alia ait: *Ut reliqui fures earum rerum, quas clepserunt*, &c. Ita legendum esse, non *ceperunt*, monuit Antonius Muretus, lib. IX var. Lect., cap. XIX. Idem Cicero, lib. II, de Legg. citat è legg. XII Tabb. *Sacrum, sacrove commendatum, qui clepsit, rapsitque, parricida esto.* Ita in veteri libro legi, monet Turnebus: qui & hanc lectionem magis probat, quam *clepsit*, quod est in vulgatis. Potest tamen & *clepsit*, defendi, ut sit futurum pro *clepserit*, quomodo Ennius dixit, *levasso*, pro *levavero*. Plautus: *occepso, liberasso, amasso, irritasso, demutasso, invitasso*, &c. pro *occepero, liberavero*, &c. Vide quæ de hujusmodi vocibus scri-

scripsimus, lib. IV, de Arte. Semel quoque iterumque *clependi* verbum legas apud Senecam Tragicum. A *clepere* fortean est Belgicum *cleppen*, sive, *becleppen*, hoc est, *callide & furtum aliquem deprehendere*.

Clepsydra, κλεψύδρα, à κλέπτω, *furor*, & ὕδωρ *aqua*, quia sensim, & quasi furtim, aqua destillet. Sunt qui tradant, inventum esse Scipionis Nasicæ: Movent eos hæc Plinii verba, lib. VII Histor. Nat. cap. LX: *Tunc Scipio Nasica, collega Lænatis, primus aqua divisit horas æquè noctium ac dierum.* Sed loquitur ille de horologio publico, non privato; Romæ, non in Græcia. Unde continuo subjungit: *Idque horologium sub tecto dicavit, anno urbis* DXCV. *Tamdiu populi Romani indiscreta lux fuit.* Apud Græcos vero moris fuit antiquissimi, ut, quia in ludis publicis multa essent dramata exhibenda, tragœdiæ agerentur πρὸς κλεψύδραν. Quod clarè ait Aristoteles, libro de poëtica. Ac oratores apud eos *ad clepsydram dixisse*, liquet ex non uno Demosthenis loco. ut, oratione περὶ παραπρεσβείας· Ἀνάγνωθι ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπέτω. A Græcis igitur hunc morem caussis agendi accepere Romani. Nempe eo fine, ut tum actori, tum reo, constaret, quamdiu sibi dicere liceret. Nota res è Tullio, Martiale, aliis. Eleganter *clepsydram* περιφράζει Appuleius, pene initio lib. III Met.: *Sic rursum præconis amplo boatu citatus accusator, quidam senior exsurgit, & ad dicendi spatium vasculo quodam in vicem colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusâ aquâ, populum sic adorat.* Quo ex loco cognoscimus, etiam Appuleii tempore durasse morem *dicendi ad clepsydram*. Quod ipsum etiam paret ex illo ejusdem scriptoris, in Apolog. *Quoniam tamen mihi pro accusationis longitudine largiter aqua superest, cedo, si videtur, singula consideremus.* Consuetudo hæc, quam in Græcia fuisse antiquissimam diximus, Romæ demum instituta est, post tertium Pompeii consulatum, unde is, libello de caussis corruptæ eloquentiæ, primus frena injecisse dicitur eloquentiæ, quia antea liberum erat oratoribus dicendi tempus. Damnat eum *ad clepsydram dicendi* morem Plinius epist., ad Arrianum. Quomodo vero hujuscemodi instrumentis *horas* illas *temporarias*, quas Græci καιρικὰς vocant, veteres metirentur, & diebus prope singulis variarent, vide apud Vitruvium, lib. IX cap. IX. De *forma clepsydræ*, vide quæ eruditè notavit Petavius ad Dionem Synesii: Videntur autem *clepsydram* quoque dixisse vas illud, quo mos est hortum irrigare: qua de re vide Pet. Victorium, lib. XXXII var. Lect. cap. I. A κλεψύδρα diminutivum est κλεψύδριον. Ad cujus vocabuli similitudinem κλεψαμμίδιον dicimus vas illud, quo horas metimur effluxu arenæ, quæ Græcis ἄμμος, &, ὡροσκοπεῖον ἀμμίδιον dicitur.

Clericus, κληρικὸς cujus vocis originem indicat his verbis Hieronymus, epist. ad Nepot. *Clericus interpretetur primo vocabulum suum, & nominis definitione prolata nitatur esse quod dicitur. Si enim κλῆρος Græcè, sors Latinè appellatur; propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars, Clericorum est.* Hæc Hieronymus. Sunt, qui vocem hanc, eo argumento oppugnant, quod fideles omnes sunt sors Domini: ut testatur Petrus, I ep. cap. V. Quamquam Hieronymus, & OEcumenius, hic quoque *cleri* vocem de *clericis* interpretentur. Verum, etsi nullus ambigam, quin genuina sit prior loci Petri interpretatio: non tamen iis assentiri possum, qui hinc consequi putant, vocabulum *clerici* esse plane superbum atque arrogans. Nam ut omnes Israëlitæ erant sors Domini, omnibusque communis fuit sortitio in terra Canaan: ac nihilominus Deus tribum Levi, Num. XVIII, vers. XX; & Deuter. XVIII, II, peculiariter vocat partem & hereditatem suam: ita, quod universis fidelibus *clerici* nomen competit, id minime impedit, quo minus præ laicis, sive, ut Paulus Apostolus vocat, ἰδιώταις, peculiari ratione, qui sacris vacant functionibus, quasque *personas Ecclesiasticas* vocant, hoc nomine insigniri possint. Si quis nihilominus eam vocem, ut ambiguam, refugiat, per me licet. At iis assentiri non possum, qui simpliciter damnant, ac distinctionem hanc Ecclesiæ, in *clericos*, & *laicos*, tantum non nuper inventam putant. Nam reclamant, & Patres, & Concilia antiqua. Sanè canones pene singuli Concilii Nicæni primi passim agnoscunt. Imò jam Tertulliani ætate eam obtinuisse, indicat hic locus, lib. de Monogamia: *cùm extollimur & inflamur adversus clerum, tunc unum omnes sumus, tunc omnes sacerdotes*, &c. Et post: *Laicis vero, quia monogamia non convenit, cætera quoque aliena sunt.* Laici autem appellati à λαὸς, id est, *populus*: quasi dicas, *populares*, & nullo munere ecclesiastico fungentes. Est & altera nominis ratio. Nam non tantum *clerici* videntur dici potuisse, quia sint quasi *hereditas* (id enim *sors* hic notat) *Domini*: sed & quia primo *sortitione* eligi soleant. Quippe Isidorus, cap. *Cleros*, distinct. XXI, ex verbis Augustini, in Psalm. LXVII, ait: *Cleros, & clericos, hinc appellatos credimus, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum*, &c. Item Hieronymus, ipse cap. Duo. XII. q. I: *Cleros enim Græce, Latine sors: unde hujusmodi homines vocantur clerici, id est, sorte electi: omnes enim Deus in suos elegit*, &c. Prior tamen originatio magis placet. A *clerus*, & *peplus*, est *cleropeplum*, quod corruptè nunc *liropipium* effertur.

Clibanus, κλίβανος, quod Doricum pro κρίβανος, ut Etymologus ait. Κρίβανος autem, juxta Eustathium, quasi κριθῆς βαῦνος, id est, *hordei fornax*. Propriè igitur signet, in quo hordeum coquitur: etsi ad alia quoque transferatur. Videtur autem huc etiam pertinere ea *clibani* notio, quà *loricæ genus* notat. Nisi à Persis hæc significatio. Sanè *cataphractos* à Persis vocari *clibanarios*, clare scribunt Capitolinus, in Alexandro Severo; & Ammianus Marcellinus, lib. XVI. Illius verba sunt ista, ex actis: *Cataphractarios, quos Persæ clibanarios vocant, decem millia interimus.* Ammianus autem hunc in modum scribit: *Sparsi cataphracti equites, quos clibanarios dictitant* Persæ. Possis tamen utriusque verba ita capere, ut hoc solum velint, Persas sua lingua vocare *cataphractos* vocabulo quodam, quod Græci *clibanarium* vertunt: ita autem nuncupari à Persis ob similitudinem *clibani*, quam referunt. Ita non origine barbarum sit hoc nomen, verum Græcum. Sanè vel Persicum esse, vel à *clibani* figura formari, credere malo, quam ut κλίβανα, quasi καλύβινα dicantur, ἀπὸ τοῦ καλύπτειν quod voluisse videtur auctor Glossarum nomicarum. Cæterum ad pleniorem *clibani* descriptionem pertinent, quæ continuò subdit Ammianus, post verba ante allata: *Thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros, quos laminarum circuli tenues, apti corporis flexibus, ambiebant, per omnia membra deducti: ut quocunque artus necessitas commovisset, vestitus congrueret, juncturâ cohærenter aptatâ.* Et Nazarius in Panegyrico, quem dixit Constantino A. *Operimento ferri equi atque homines pariter obsepti. Clibanariis in exercitu nomen est. Supernè omnibus tectis equorum pectoribus demissa lorica, & crurum tenus pendens, sine impedimento gressus, à noxa vulneris vindicabat.* Non parum lucis hæc capiunt ex iis, quæ de variis loricarum generibus, & Parthorum cataphractura, Lipsius tradit, lib. III de Mil. Rom. dial. VI.

Cliens, quasi *coliens*, sive *colens*, ut post Isidorum, cùm alii scripsere, tum Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX edit. Ald. Marinus Becichemus, epistolicarum quæstionum cap. XLVI; & Erythræus indice Virgiliano, in *Imago*. Vel potius, *cliens* factum à κλείω, hoc est, *celebro, honoro*. Unde & musarum una *Clio* dicebatur. A κλείω fit κλείων· sed ἀναλογία Latina, quasi à *clio*, *cliens*, maluere. [à κλύων, ἐπακούων.] Sed, seu à *colo*, seu à *clio*, malis, caussa nominis erit, quod *clientes* patronos colerent ac honorarent. Nam Romulus, cùm patres plebeiosque discrevisset, neque inter eos esset dissensio, permisit unicuique plebeio, ut, quemcunque ex patrib. vellet, patronum sibi cooptaret: ut docet Dionysius Halicarnass., lib. I. Fallitur Plutarchus in Romulo: cum ait, patronos creatos ἐκ τῶν πατέρων. Cujusmodi verò jus inter patronos & clientes fuerit à Romulo statutum (quo inter eos ad multas ætates benevolentia conservata est) apud utrumque horum, Dionysium dico ac Plutarchum, legi potest.

Clingere, Festus exponit *cingere*: atque addit, *A Græco κλείειν dici, manifestum est.* Κλείειν est, *claudere*, seu *cludere*. Et in Glossis Isidori est, *Clingit, cludit.* Ubi legendum, *cludit*. Fortasse & in Festo, pro *cingere* legendum *cludere*. Nam facilè *l* in *i*, *u* in *n* mutari solet. Hæc probarem, nisi in MS°. Festi, pro κλείειν esset κύκλοῦν, inque aliis κυκλίζειν. Quare vera for-

fortasse lectio, *Clingere à Græco κιγκλίζειν dici, manifestum est.* Κιγκλίζειν, est *crebro corporis motu imitari motacillam*, quæ κίγκλος dicitur, & σεισοπυγίς, quia σείει τὴν πυγὴν. Vide de *cinclo* ave Hesychium, & Suidam.

Clinicus, κλινικὸς, à κλίνη, id est, *lectus*. *Clinicus* est medicus visens morbo cubantes in lectulo. Sic usurpatur cùm in ἀνθολογίᾳ Græca, lib. II, εἰς ἰατρούς: tum in Veteri inscriptione, quæ Romæ exstat: P. DECIMUS EROS MERULA, MEDICUS CLINICUS, CHIRURGUS OCULARIUS, &c. Indeque medicina ipsa *clinice*, apud Plinium, lib. XXIX, cap. I. Sed & *clinici* dicti vespillones, quia in κλίναις efferunt mortuos. Lusit hujus vocis ambiguitate Martialis, lib. I, ep. XXXI:

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus.
Cœpit, quo poterat, clinicus esse modo.

At post Plinii tempora ægri ipsi, quia lecto affixi essent, *clinici* dicebantur. Hieronymus, in epitaphio Paullæ matris: *Quis clinicorum non ejus facultatibus sustentatus est?* Usus & Cyprianus. Sed in vulgaris codd. olim *clunicorum* fuit: quod Beroaldus interpretabatur, *Clunibus morbosi & languidi*. Sed in adducto Hieronymi loco, non habet interpretatio ea locum. Hieronymus Mercurialis, lib. III var. lect., monet, *clinici* vocem etiam ab Hermolao Barbaro adstructam esse ex Sacris Bibliis. Et sanè apud Barbarum, ad Plinii lib. XXV cap. V, hæc verba invenio: *Scio, in Literis Sacris legi, Petronillam ex morbo clinicam fuisse, quasi paralyticam sideratamve, proptereaque decumbentem grabato, quem Græci clinen vocant.* Ubi nisi per *Literas Sacras* intelligas *scriptorem aliquem Ecclesiasticum*, puerilis fuerit memoriæ lapsus, cùm nusquam in Sacris Petronillæ fiat mentio, nec *clinici* vox unquam apud vulgatum interpretem reperiatur.

Clino, à Græco κλίνω, quod idem signat. Usus Lucretius, lib. II:

Quare etiam atque etiam paullum clinare necesse est
Corpora.

Sic enim rectè quidam vett. libb., non, *inclinare*. Cicero, in Arateis:

Et clinata magis paullo est aquilonis ad auras.

Hinc *clinamen*, pro *inclinatione*, seu *declinatione*. Lucretius, lib. II:

Id facit exiguum clinamen principiorum.

Ab eodem non modo verba *acclino*, *reclino*, *inclino*, *declino*, sed etiam nomina *adclinus*, vel *adclinis*, ὁ ἐπί τινι κεκλιμένος· & *reclinus*, vel *reclinis*, ὁ εἰς τὸ ὄπισθεν ἀποκεκλιμένος. Sed pro *adclinis*, & *reclinis*, sæpius in vulgatis corruptè editum *acclivus*, vel *reclivus*: ut in Vopisci loco, & gemino Marcellini, factum ostendit Casaubonus, ad Historiæ Augustæ scriptores. Decimo quoque Æneidos libro, ubi in vulgatis *adclivis*, in antiquis *adclinis* per *N* scriptum esse observavit Pierius: Sunt vero & quædam in usu apud Latinos, quæ descendant à Græco κλίνω, vel ejus compositis. Frequens sane Astrologis, & aliis, vox *clima*. Id *inclinationem cæli* significat, ut ait Vitruvius, lib. I, cap. I. Pontanus, lib. I, de cælestibus, nove appellat *clivum*. A κατακλίνω lecti *cataclita* dicuntur Tertull., lib. de Pall., cap. III. *Decubationes* vocat Spartianus, in Heliogabalo.

Clitellæ, [κανθήλια] sunt sellæ dossuariæ, jumentis impositæ, ad onera commodius gestanda. [quasi *cruitella* à *cillo mulo*.] Alias quoque hæc vox significationes habet, ut indicat iste locus Festi: *Clitellæ dicuntur non tantum ea, quibus sarcinæ colligata mulis portantur, sed etiam locus Romæ, propter similitudinem: & in via Flaminia loca quædam devexa subinde & acclivia. Est etiam tormenti genus eodem nomine appellatum.* Quod ad etymon, *clitella* ὑποκοριστικὸν est à *clita*, quod a Græcis. Nam κλίνω, *clino*, sive *inclino*, unde κλιτύς, *declivis*, à quo κλιτὺς, vel κλιτῦς, *montis devexitas*, & ἀπλῶς *locus declivis*. Sanè hoc etymon non tantum convenit *clitellis*, quà *Romæ locum* notat *declivem*; sed etiam quà *dossuarias jumentorum sellas* significat: quippe quorum latera item *declivia* sunt, uti jumentorum dorsa. At neutiquam probare possum, quod Perottus scribit, *clitellas* dici à *colendo*, quia sint *jumentorum cultus atque ornamentum*. Qui verò sic dici ajunt, quia *culo* sint *proxima*, planè indigni sunt, quorum ratio habeatur.

Clivus, Græcè κλιτύς, quod Æolicè fit κλιτὺς unde *clivus*. Ita dicitur ἀπόκλιμα τοῦ ὄρους, *devexitas montis*, sive *latera ejus proclinata*. Estque κλιτύς à κλίνω, *clino*, *proclino*. [est ex κλίτος ὑψηλόν Hesych.] Etsi autem clivus dicatur *de adscensu*, & *descensu*, tamen propriè magis *de ascensu*. Gloss. *Clivus*, ἀνάβασις. Ut apud Plautum: *Adversus clivum te quadrupedem agitabo.* Indem Mela, lib. I, cap. XIII: *Montem decem stadiorum clivo satis arduum.* Ovid. in epist.

——*Clivo sudamus in uno.*

Hinc *clivius*, id est, *arduus*. Festus: *Clivia auspicia dicebant, quæ aliquid fieri prohibebant. Omnia enim difficilia, clivia vocabant, unde & clivi loca ardua.* Verum, *clivius* potius à *clivo*, hoc à κλιτὺς, id à κλίνω, ut diximus. Quod autem *clivium* pro *arduo* dixere, hoc inde est, quia *difficilis* est per *clivum adcensus*. At *facilis à vertice descensus*. Unde vox *proclivis*, pro *facili*. Ejusdem originis sunt, *acclivis*, & *declivis*. *Acclive*, τὸ ἄναντες. *declive*, τὸ κάταντες. Etiam *inclives* erat apud Manilium. Sed *inclines* reposuit Scaliger.

Cloacæ geminum etymon legas in Festi epitome. Unum his verbis: *Cloaca, à conluendo dicta.* [κλύζειν] Alterum, istis, si vulgatis codd. fides: *Cloacare, inquinare: unde & cloaca dicta.* Sed ut a βόλβιτον, ipso teste Festo, est *imbulbitare*, hoc est, *stercore inquinare*: sic etiam à *cloaca* fuerit *cloacare*, hoc est, *cloacæ sordibus inquinare*: *cloaca* verò est ab antiquo *cluo*. Quare, nisi in vett. lapp. & nummis *cloaca* legeretur per *o*, quemadmodum monuit *Aldus*: videri possit potiùs *cluaca* scribendum per *u*. Id quidem prætulit Marius Victorinus, lib. I: *Non est*, inquit, *cloaca, ut putatis, sed cluaca, quasi conluaca.* *Cluo* autem dici solere pro *colluo*, inde cognoscitur, quod *cluo* veteribus notant *purgo*, Plinio teste, qui & Venerem *Cluacinam* hinc dictam monet. Vide quæ hac de re diximus in *Clueo*. *Cloacale* flumen, in quod *cloacæ* confluunt. Festus: *Cloacale flumen dixit Cato, pro cloacarum omnium colluvie.*

Clueo, Nonio interprete, est *nominor*: quomodo accipi ait in illo Lucilii, sat. 30:

Cuja opera tergini calix per castra cluebat.

Sic legit Scaliger; ut sententia sit, frugalem imperatorem, vocatum a militibus *terginum calicem*, quia nempe in castris pro *argenteo calice* uteretur *tergino*, hoc est, *scorteo*: qualium hodieque in Germaniâ *usus* est. Idem Nonius citat illud Ennii, in Ambracia:

Per gentes esse cluebat omnium miserrimus.

Ubi potius interpreter, *dicor*, quam *nominor*. Neutra tamen significatio propria est. *Kvejan* enim notat *audio*, ut quod sit à Græco κλύω, id est, *audio*. Verum, quia qualis quis audit, talis dicitur; & qualis verè dicitur, talis est: hinc μεταληπτικῶς *cluere* ponitur pro *dici* vel *esse*. Plautus, Capt. sc. *Injicite huic achitum*:

Facito ergo tu, ut Acherunti clueas gloria.

hoc est, ut apud inferos sis nomine clarus. Et Amph. II. II: *Victor vir belli clueat*, id est, *nominetur*, *ac celebretur*. Quamquam hoc in loco non consentiunt MSS[i], cùm in quibusdam *clueat*, in aliis vero *reducat*, legere sit. Quemadmodum igitur apud Græcos κλέος (quod à κλύω, quasi κλύος, dicitur) propriè notat *famam*, secundariò *nominis celebritatem*: quemadmodum item κλυτὸς primò notat eum, cujus nomen κλύεται, hoc est, ἀκούεται, ac ex consequenti, *clarum*, *celebrem*: sic quoque *cluere* primario est *audire*; secundario, *dici*, *nominari*, *esse*. Parque ratio est in antiquo *clutus*, & composito ejus *inclutus*: ubi *IN* auget, ut *inclutus* sit, *qui valde cluit*: hoc est, *qui celebris est*. Vocis *clutus*, & *inclutus*, meminit Festus: *Clutum*, inquit, *Græci κλυτὸν dicunt. Unde acceptâ præpositione fit inclutus. In enim sæpe augendi causâ adjicimus; ut, invocavit, inclamavit.* Item: *Inclitus, nobilis, clarus.* In antiquis libris, & *inclytus*, & *inclutus*, & *inclitus*, legas; uti *lacryma*, *lacruma*, & *lacrima*. Non dubito autem, quin omnibus verisimilius videatur, *cluere* ἀμέσως venire à κλύω, uti diximus: quam ut à κλύω quidem fit κλέω, & κλέος, *E* pro *U* subeunte; à κλέω autem veniat *cluo*, *U* in locum τοῦ *E* redeunte. Id non monuissem, nisi doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, scripsisset, *clueo* venire à κλέομαι, *E* in *U* mutato, quomodo à σκόπελος est *scopulus*; à τύπτω, *tundo*; à καταπέλτης, *catapulta*, &c. Porrò, præter dictas,

dictas, verbum hoc *cluere* aliam quoque significationem habet. Nam interdum notat, *purgare*: nec displicet sententia Turnebi, qui, lib. XXIII cap. XXII, *cluo* hac significatione, contractum censet ex *colluo*: qua ratione & *cloaca* dicimus pro *colluaca*. Ab hac *cluendi* acceptione dicta Venus *Cluacina*: quod clarè indicat hic locus Plinii, lib. XV, cap. XXIX: *Quippe ita traditur; myrteâ verbenâ Romanos Sabinosque, cum propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant.* Hæc ille. Sanè nemo ambigit, quin *luere* sit *purgare*; unde *Lua mater*, dea quæ *luebat*, hoc est, *purgabat*: unde & ei ad lustrandum hominum cædem hostium arma spoliaque incendebantur, ut ex Livio constat. Par ratio compositi *colluo*, unde *cluo*, à quo *Cluacina*. Nam princeps litera ostendit, non esse à simplici *luo*, quasi *Luacina*, sed à composito ejus *cluo*, seu *colluo*. In nonnullis Plinii codicibus pro *purgare* leges *pugnare*. Ac *cluere* quoque hanc significationem habuisse, eo evinci videtur, quod à *cluendo*, *clupeos* dictos putant perversa Grammaticorum subtilitas: quemadmodum tradit Plinius, lib. XXXV, cap. III. Ideo & juniorum quidam *Cluacinam* interpretantur, *armatam*, cujus templum non procul à foro fuit. Sed locum Plinii pensiculanti parebit, in eo non tam *pugnandi*, quàm *purgandi*, verbum habere locum. Quin etiam, quia *cluere* notat *celebrari*, quibusdam *Cluacinam* hinc dictam placet: atque hanc esse causam ajunt, cur, qui gloriæ studerent, sæpe essent apud Deæ hujus sacrum. Plautus, Curcul. IV. II

Qui perjurum convenire vult hominem, mitto in comitium.

Qui mendacem & gloriosum, apud Cluacinæ sacrum.

Imò & quartum apud Patres leges *Cluacinæ* etymon, sed quod non tam ex antiquis hausisse, quam ipsi commenti videantur. Lactantius, lib. I, cap. XX: *Cloacinæ simulacrum in cloacâ maximâ repertum Tatius consecravit: & quia, cujus esset effigies, ignorabat, ex loco illi nomen imposuit.* Idem his verbis innuit Cyprianus, lib. de idolorum vanitate: *Deam quoque Cloacinam Tatius & invenit & coluit.* Quod si, ut putamus, id joculare Christianorum commentum est; fallantur necesse est Gyraldus, & alii, qui diversas faciunt Deas, *Cloacinam*, & *Cluacinam*; ac illam à *cloacâ*; hanc à *cluendo*, sic dictam putant.

CLUNIS, Isidoro, lib. XI, cap. I, sic dici videtur, quia sit prope intestinum, quod κῶλον dicitur. Perottus tradit, sic vocari, quia sit proxima *culo*. Sic enim in Aldina quoque scriptum, non *colo*. Sed quanto verisimilius, si dicamus esse à κλύζω, hoc est, *abluo*, *purgo*, *expurgo*, unde κλυσμὸς, hoc est, medicamentum, quod liquidum intestino injicitur ad abluendam alvum. item instrumentum quo medicamentum hoc injicitur. Usi è Latinis, Celsus, Suetonius, Plinius, ejusdemque originis est *cataclysmus*; κατακλυσμὸς, quo *diluvium*, sive *terrarum inundatio*, significatur. Sic usurpatur apud Matthæum, cap. XXIV. A *clunis* est *cluna*, de quo separatim. Item *clunaculum*, seu *clunaclum*: cujus & Gellius meminit, lib. X, cap. XXV. ubi recenset, telorum, jaculorum, gladiorumque vocabula, h se in historiis vett. reperta. Originem vocis adfert Festus his verbis: *clunaculum cultrum sanguinarium dictum, vel quia clunes hostiarum dividit, vel quia ad clunes dependet.* Ubi pro *sanguinarium* Scaliger monet legendum *victimarium*; vel, quod magis probat, *saginarium*; quod nempe eo interficerent pecora saginata. Ita *clunaclum* propriè fuerit culter poparum. Cùm autem duplicem etymologiam ponat Festus, posteriorem magis verisimilem puto. Censet Casaubonus, *clunaculi* voce usum Appuleium in Apologia, quo loco in vulgatis legitur, *sine cludine saltas*. vulgatam tuentur alii, ac *cludem* à *cludendo* dictum fuisse ajunt, cultrum cæcum & manubrio inclusum, ita ut levi motione in longitudinem exiret. Vide, cùm ea quæ ad illum locum notavit Scipio Gentilis, tum etiam Justum Lipsium, lib. I Elect. cap. XXVIII. Beroaldus ad VIII Met. Appuleii deducit à *clunis clunicus*: atque ita dici ait, qui essent *clunibus morbosi*, ac *languidi*. Hieronymum autem eo usum vult in epitaphio Fabiolæ, item Cyprianum. Addit interim, nisi sic in omnibus codd. inveniret, utrobique se *clinicus* lecturum, ut ita ægroti dicantur ἀπὸ τῆς κλίνης. Sed *clunicus* vox nihili est. Quare quod timide innuit Beroaldus, id nun assis esse mihi certum est, non arbitrarium. Vide quæ hac de re diximus in *Cluo*.

CLURA, est πίθηκος, ut exponitur in Glossis Philox. Isidorus, lib. XII cap. II, ait, *cluram* dici *simiam*, *quæ caudam habet*. Sic enim ibi legendum. In MS° meo est *cruram*, unius literæ errore. Sed errat, quod putat, sic vocari *caudatam*. Contra enim sic vocatur, *quæ cauda caret*, *natesque habet apertas*: ut κερκοπίθηκος, *quæ caudam habet*. Nomen κατὰ συγκοπὴν factum ex κόλουρος, hoc est, *cauda carens*. Nam οὐρὰ, *cauda*; κόλος, & κολοβὸς, *mutilus*, *truncus*: unde κόλουρος & κολόβουρος, *cauda defectus*. Ex *colura* vero est *clura*; ut à γένος, *gens*; à βάλανος, seu γάλανος, *glans*; & trecentis id genus. Festus tamen, si Paullo credimus, pro *clura* dicendum putavit *cluna*. Sic enim scribit: *Clunas simias à clunibus tritis dictas existimant.* Sed fortasse *cluras* scripserat Festus, vel Verrius. A *clura* est *clurinus*. Plautus, Truculento, II. II.

—— *Tu verò clurinum pecus*

Advenisti huc nos tentatum, cum exornatis ossibus.

Ita in vett. fuisse libris indicant Anselmi epiphyllides: quæ cum Saraceni & aliorum notis editæ Venetiis, ante annos C, & amplius. Est & in vett. libb. Arnobii, lib. III: *Nam quid in homine pulcrum est? quid, quæso, admirabile, vel decorum, nisi quod & clurino cum pecore nescio quis auctor voluit esse commune?* Errant qui *alurino* substituunt, quod esset *felino*, ab αἴλουρος. Nam omnino rectum est *clurinum*; vel, si ullâ imitatione opus (quod minimè puto) scribendum *cluninum*: quod placuit Colero, qui & apud Servium è Fuldanis membranis legit: *Plautus cluninum pecus simias dixit.* Eademque est sententia Josephi Scaligeri ad Festum, & Bonaventuræ Vulcanii ad Glossographos, quorum uterque, in Gloss. Philoxeni, pro *cluna* corrupte *clura* legi putat. Sed, ut dixi, nihil mutatione opus. Omnino enim rectum est *clura* ex *colura*. Imò, ut *cluna* primo dixissent à *clunibus tritis*, ut in vulgatis est Festi codd. non tamen hoc impediret, quo minus rectum quoque esset *clura*. Nam solet *N* abire in *R*, quomodo dixere *contumio* & *cortumio*, *condolium* & *cordolium*, *gnoma* & *gnora*, *præcidanea* & *præcidarea*, multaque id genus alia.

CLYPEUS, sive *clupeus*, quidam deducunt à *cluendo*, hoc est, *pugnando*. Horum sententiam improbat Plinius, lib. XXXV cap. III: *Scutis*, inquit, *qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines: unde & nomen habuere clypeorum, non, ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit, à cluendo.* Vult Plinius *clypeos* dici, quasi *glypeos*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod est, *scalpere*, quod cæletur insculptis imaginibus. Verum alii, etsi cum Plinio Veronense (hæc enim ei patria, unde Catullum, conterraneum suum appellat) damnant sententiam eorum, qui à *cluendo* deducunt (quam, mirum, & Plinium Novocomensem sequi, uti mox videbimus,) tamen, quod cælatura tantum pertineat ad ornatum, censent potiùs quærendum ἔτυμον ab usu. Itaque cum Servio, ad VII Æn. & Isidoro, lib. XVIII cap. XII, deducere malunt à κλέπτειν, quia *tegeret*, & quasi oculis *furaretur* lævam hominis partem; ea enim *clypeo* inumbrabatur: quod & ratio docet, & Maronis aliorumque auctoritas. Alii eandem ob caussam *clypeum*, quasi *calypeum*, per syncopen dici ajunt. Nam καλύπτειν, *tegere*. Sed multo simplicius veriusque *clypeum*, cum Salmasio, factum dixeris κατὰ μετάθεσιν ex κύκλιος. Nam κύκλος ἀσπὶς, ut est in Glossis. Et Æoles, eorumque exemplo Romani, mutant *K* in *P*: ut λύκος, *lupus*; σηκὸς, *sepes*. [ex Græco κόλωψ & κόλωπες dicti *clupei*. Hinc Africæ urbs quæ Græcis Κόλωψ, Latinis *Clupea*.] Ridiculè verò Plinius Nepos, qui inter *clypeum*, & *clupeum*, distinguit, ac per *I* vult esse pugnatorium, à *clependo*: per *V* esse imaginem, à *cluendo*. Auctor Charisius, qui hanc sententiam optimè refutat communione literarum *I* & *V*, ut *optimus optumus*, *maximus maxumus*: in quibus nulla differentia. Velius quoque Longus rectè monet, quamquam *clipeus* alii per *I*, alii per *V* scribunt; tamen sive hàc, sive illâ literâ, scribatur, enuntiationis sonum temperandum esse, ut neque *I* nimis exile sit, neque *V* nimis plenum: ac vanam esse eorum differentiam, qui alterum à *clependo* putant dictum. Quare nec audiendus Cornelius Fronto, qui *clupeum armorum*, *clipeum imaginis* esse ait. At magis verisimilis eorum

rum sententia, qui differentiam quidem agnoscunt; sed generis, non literarum; quomodo Labienus, Charisio teste, *clipeus* voluit esse scutum, *clipeum* verò imaginem. Atque huc respexit Trebellius Pollio, quo loco agit de *clipeo*, qui Claudio Augusto, Senatus decreto, positus est: *Ille*, inquit, *clipeus aureus, vel, ut Grammatici loquuntur, clipeum aureum, Senatus totius judicio in Romana curia collocatum est.* Interea ne hanc quidem differentiam observant antiqui, quemadmodum idem Sosipater probat, isthoc Asinii, de provinciæ heredibus: *Clypeus prætexta imaginis positus.* At neutiquam superiorem Trebellii locum intellexit Paullus Manutius. Nam, notis ad epist. XII lib. V ad fam., hoc ex loco colligit, velle Trebellium *clypeus*, ex Grammaticorum sententia, non esse Latinum. Itaque refutatum it hanc sententiam loco Cic., II de Fin., ubi Epaminondam quæsiisse ait, *salvusne esset clypeus.* At non dubitavit Trebellius, quin *clypeus* diceretur; sed respexit ad id quod Grammatici, cùm pro imagine ponitur, in neutro usurpandum putant. Nihilo verius quod ibidem scribit Manutius, poetas semper *clypeus* dicere in masculino. Nam dixit Maro, IX Æn.

Dat tellus gemitum, & clypeum superintonat ingens.

De etymo & ἑρμηνείᾳ hujus vocis satis diximus. Abunde enim hinc liquere arbitror, non differre hæc sex; *Clypeus, clupeus, clipeus, clypeum, clupeum,* aut *clipeum.* Quod si & aliqua desideras de *clypei* forma, materia, usu, adi Aldum Manutium, lib. III, de quæsitis epist. VI. De imagine thorace tenus in *clypeo* expressa, vide Jos. Scaligerum, ad annum Eusebii MMCCLXXXVI, pag. CCXVIII.

C N

CNEPHOSUM, ut Festus testatur, veteres dixere pro *tenebricoso*, à Græco κνέφας, quod *obscurum* interpretatur. Arbitror autem, hoc esse à νέφος, id est, *nubes*, ut κνέφος propriè signet *tempus nubilum.* Nisi esse malis à ζαι, *furatus est.* Sanè tenebriones, ac fures, cælum amant *cnephosum* ac tenebricosum.

CNISSA, usurpat Arnobius, lib. VIII. Planè Græcum est κνίσσα, Latini *nidorem* vocitant.

CNODACES, juxta Philandrum, sunt *ferrea rotunda subcudicula, in extremis scaporum vel axium capitibus implumbata adactave, per quas in armillis (eo nomine accipe ferreos annulos, & veluti umbilicos in arrectariis aut transversariis) scapi, aut axes, etiam torni, versantur.* Est vocabulum plane Græcum: Nam qui Vitruvio *cnodaces*, Heroni item κνώδακες vocantur.

C O

COACTILIUM meminit Ulpianus, l. argumento. XXV. §. Aristo. ff. de auro & argento leg. Rectè autem censet Laz. Baifius, sic dici, quæ vulgò a Feltro urbe ab Italis Celtisque *feltra*, à Belgis *vilten*, appellantur. Græci nominant πίλημα, vel πιλητικτήματα, à πιλέω, id est, *stipo, cogo.* Vocantur autem tum *coactilia*, tum πίλημα, quia fiunt e *lanâ coactâ.* Itaque *coactilia* signat Plinius, cùm scribit, lib. VIII, cap. XLVIII: *Lanæ & per se coacta vestem faciunt.* Subjicit deinde: *Si addatur acetum, etiam ferro resistunt.* Ideo *coactilium* istiusmodi usus in bello maximus fuit: unde auctor libelli de reb. bellicis, ad Theodosium, ubi de Thoracomacho tractat: *Hoc enim vestimenti genus, quod de coactili, ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, timoris sollicitudo sollertia magistra composuit.* Jul. Cæsar appellat *subcoacta.* Sic enim scribit, lib. III, de bello Civili: *Atque omnes ferè milites, aut ex subcoactis, aut ex centonibus, aut ex coriis tunicas ac tegmenta fecerant, quibus tela vitarent.* At cave, cum viro longe doctissimo *coctilia* confundas cum *coactilibus*; *coctiliarium* cum *coactiliario.* Nam quemadmodum & monet Jos. Scaliger, notis ad Eusebium, *coctilia* dicuntur ligna cocta aut arida, quæ ἄκαπνα in lemmate Martialis, & κάγκανα, aut αὖα, Græcis poetis appellantur. Itaque apud Capitolinum, in principio vitæ Pertinacis, dicitur Successus, Pertinacis pater, exercuisse *negotiationem lignariam*, quam postea *coctiliciam* nominat. Apud Trebellium quoque Pollionem, in Claudio, ex epist. Valeriani Augusti legas: *batilla coctilium.* Nempe quia ut plurimum coctilia in batillis accenderent. Ergo *coctiliarius* est coctorum lignorum negotiator; *Coactiliarius* vero est πιλοποιός. Dicta *coctilia*, quia cocta; ut *acapna*, quia non faciunt fumum. Nam καπνός, *fumus.* Hinc Ulpianus, l. CLXVII, de verb. signif. ea appellat, *ligna cocta ne fumum faciant.* Rationem parandi ligna *acapna* cognoscimus ex illo Theophrasti, lib. V Histor. δερμώτατος ὁ καπνὸς συκῆς, καὶ ἐρινεοῦ, καὶ εἴτι ἄλλο ὀπῶδες. αἰτία δ' ἡ ὑγρότης φλογώδης δὲ καὶ ἀποβραχέντα ἐν ὕδατι ἐπιρρύτῳ, καὶ μετὰ ταῦτα ξηρανθέντα, πάντων ἀκαπνότατα, καὶ φλόγα μαλακωτάτην ἀφίησι. Aliam quoque rationem indicat Cato, cum sole cocta, & conspersa amurca, fumum facere negat. Utrumque locum suggessit Casaubonus, notis ad Capitolinum.

COALEO, unde *coalesco*, est à *con* & obsoleto *aleo* pro *alo.* Nam ut *strideo*, & *strido*, *ferveo* & *fervo*, *oleo* & *olo*, ita *aleo* & *alo*, dixisse veteres videntur. Sed Lambinus, in lib. II Lucretii, ab *oleo* esse dicit, eoque *cooleo* & *coolesco* dicere jubet. Quibuscunque verò locis *coalescere*, vel *coalitum*, apud antiquos legimus, loca ea esse corrupta, ac *coolescere*, & *coolitum*, rescribi debere, arbitratur. Ac pro hac sententia adfert, quod Festus, *olescere* interpretetur, *crescere.* Festi verba, juxta Scaligeri restitutionem, sunt ista: *Adolescit ab olesco, id est, cresco, venit. Unde sunt adultus, adolescens, altare, eo quod in illo ignis excrescit; & exoletus, qui excessit olescendi, id est, crescendi, modum; & inolevit, id est, crevit.* Idem Festus: *Suboles ab olescendo, id est, crescendo dicta, ut adolescentes quoque, & adulta, & indoles dicitur.* Et hæc quidem evincunt, *olescere* dici pro *crescere*: sed minimè docent, *coolesco* dici debere. Nam ut ab *olendo olescere*, ita ab *alendo alescere* dicebant. Lucretius, lib. III

Donec alescendi summum tetigere cacumen.

Varro, lib. I, de R.R. cap. II. *Illic* (sub polo Arctico) *in semestri die aut nocte quemadmodum quicquam seri, aut alescere, aut meti, possit!* Utitur eodem, cap. XLIV ejusdem libri; & cap. IV, lib. II. Quare, cur *coaleo*, aut *coalesco*, quod in variorum adeo scriptorum tot codd. manuscriptis constanter invenitur, damnatum eamus cum Lambino, justa ratio non est.

COCCUS, κόκκος, frutex; uti κόκκον, granum ejus. Ab eo *coccus*, apud Lampridium, & passim *coccinus*, κόκκινος· ab hoc passim *coccinatus* apud Martialem, hoc est, *coccinis indutus.* Est vero *coccus* frutex surculosus, parvus, cui grana adhærent lentis faciem referentia, quibus granis serica laneaque stamina tinctores inficiunt. Auctor Dioscorides, lib. IV, cap. XLIII; sive, juxta aliorum distinctionem, XLVIII. In Turdetania, Lusitaniæ regione, ubi hodie Algarbiæ regnum, nasci eam scribit Strabo, lib. III. Similiter Plinius laudatissimam nasci tradit, in Galatia, & circa Emeritam, Hispaniæ civitatem. Vide eum, lib. IX cap. XLI. Hinc *Galatiæ rubens granum* vocat *Tertullianus.* Sed & in Africa crescere, docet idem, lib. XXII, cap. II. Nunc etiam in Peloponneso, aliisque Græciæ locis, nascitur, ut auctor Sipontinus. Ex his satis patet, *coccinas* sive *coccineas* vestes non esse easdem ac *purpureas*: quod Guarinus in Lexico suo tradit, in voce κόκκος. Nam *purpura* est genus conchæ in mediis faucibus liquorem illum habens tingendis vestibus expetitum: ut testatur Plinius, lib. IX, cap. XXXVI. At *coccus*, uti vidimus, est genus fruticis. Nec materiæ tantum ratione, sed & colore ipso, differunt; unde est, quod Ulpianus, l. si cui lana. de legat. III. clarè negat, *coccum* contineri *purpuræ* appellatione. Quare mirari quis possit, quod chlamys, quam Matth. cap. XXVII, XXVIII, vocat *coccinam*; eam Marcus, cap. XV. XVII; & Johannes, cap. XIX. II, *purpuream* appellent. Solvitur hic nodus, si dicamus, latius *purpureæ* voce usos Marcum & Johannem, nec deesse ejus acceptionis exempla apud classicos scriptores. Nam & Horatius similiter, lib. II, Sat. VI:

—— Jamque tenebat
Nox medium cæli spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

Et mox:

Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem.

Hadr.

Hadr. Junius, in Nomenclatore, censet, *coccinum* esse, quem vulgo *scharlatum*, ac *charmesinum*, appellant. De *scharlato* non repugnem. At *charmesinum* alius est. Nam etsi non ignoro, Serapioni, aliisque Arabibus, *coccum* dici *chermes*, unde *chermisini* vox, tamen nihil hoc ad nostrum *chermesinum*, ut quod fiat è granulis, quæ vulgaris pimpinellæ radicibus adhærent. De quo, si voles, apud Matthiolum vide.

Cocetum, *edulii genus ex melle & papavere factum*, ut scribit Festus, sive Paullus. Ubi mallem, *potionis genus*, dixisset. Nec enim tam ad esculenta pertinuit, quam poculenta. In MS° Festi codice est *coccetum*. Sed malo *cocetum*. Utitur Tertullianus, adversus Valentinianos, cap. xii: *Ex omnium defloratione constructum, graculum Æsopi, Pandoram Hesiodi, Acci Patinam, Nestoris Cocetum, Miscellaneam Ptolomæi.* Quem ad locum Rhenanus monet, si *cocetum* retineamus, sic dici à *coco*, seu *coquo*: sed & *coccetum*, & *coccentum*, legi posse: illud fore à *cocco*; hoc (si mentem Rhenani capio,) à *concentu* rerum, è quibus est commixtum. Sed non dubium, quin, cum Nestoris *cocetum* dicat, respiciat κυκεῶνα Nestoris, quam Homerus celebrat Iliad. λ. Aliter dicitur *cinnus*. Arnobius, lib. v: *Sitienti adoris oggerit potionem cinnum, cyceonem quam nuncupat Græcia.* Ita egregiè emendat Salmasius: ubi in vulgatis *sitienti ardori*: sed in MS° Regio est *adori*, pro quo *adoris*, ut dixi, rescribendum. Nam intelligit potionem coctam *adore*, sive, *polenta*, hoc est, farina hordeacia tosta. Κυκεὼν dicitur à κυκάω, *misceo*. Agnoscit eam vocem Hesychius. Sed usitatius est κυκᾷν. Ab utroque ἀναλόγως fit κυκητόν. Atque inde *cocetum*.

Cochlea, κοχλίας, quod nomen Etymologici magni auctor censet esse à κόχλω, hoc est, γυρίζω, *gyro*: quia nempe *cochleæ testa* est *tortilis turbinataque*. Atque hæc res fecit, ut, ab hujus *cochlearis testæ* similitudine, *cochleæ* quoque in ædificiis dicantur *scalæ in gyrum adscensiles*, quæ & *cochlides* dicuntur. Ab ejusdem similitudine ita appellatur *lignum* illud *spirulatim striatum*: quod in torculari vertigine suâ aptum est prelum attollere ac deprimere. Sed & ab eâdem caussâ est, quòd sic vocatur *instrumentum haustorium*, cujus in medio rota est, quæ dum à calcantibus versatur, machina introrsus claviculatim detornata, inter strias & strigles aquas exsorbet ex aquario septo, & retrorsus emittit: prout instrumentum id describit Budæus, annot. prior. in Pandectas. Ex antiquis vide sis Vitruvium, lib. x cap. xi. A *cochlea* est *cochlear*: de quo seorsim. Item *cochleaca*, sive *cochleca*. Ita enim puto legendum esse apud Festum, ubi vulgo sic, etiam in MS°: *Coclaca dicuntur lapides ex flumine rotundi ad coclearum similitudinem.*

Cochlear, κατ' ἀποκοπὴν ex *cochleare*. Nam natura sua adjectivum est *cochlearis*, idque à *cochlea*. Sanè & Domitius Calderinus jam olim monuit, *cochlear* à *cochleis* dici, quas figura refert. Nam ab usu quidem ita vocari, minus ei verisimile fit, quia non minùs *ovis*, quàm *cochleis* inservierint; unde Martialis, in Apophoretis, epigr. cxxi:

Sum cochleis habilis, sed nec minùs utilis ovis,
Nunquid scis potius, cur cochleare vocer?

Sed nihil prohibet, ab usu sic dici, quandoquidem nomen ex eo consequi potuerunt, quòd primò ad usum *cochlearum* fuerint inventa, etsi post inservierint ovis ferendis aut etiam frangendis. Ad posteriorem hunc usum pertinet illud Petronii: *Accipimus nos cochlearia non minus sex libras* (l. *selibram*) *pendentia, ovâque ex farinâ pingui figurata pertundimus.* Solent autem calices ovorum cochlearumque *cochlearibus* pertundere, ad avertendum maleficium eorum, qui perforandis his alios se lædere posse existimabant. Hinc Plinius, lib. 28, cap. ii: *Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet, ovorum, ut exsorbuerit quisque, calices, cochlearumque, protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari.*

Cocles, idem quod *unoculus*. Originem ponit Varro, lib. 6. *Ab oculo*, inquit, *cocles, quasi ocles dictus, qui unum haberet oculum.* Verùm omnino corruptum ex Græco κύκλωψ, quod notat μονόφθαλμον. Latini Græcum ξ & ψ interdum mutant in *S*, quomodo ab ἀλώπηξ, quod Æolice ϝαλώπηξ, est *valopes*, unde *volpes*, seu *vulpes*: non autem quasi *volipes*, ut putabat cum Ælio Varro, iv de L. L. *Cocles* verò *unoculum* notare, præter Varronem, docet Plautus, Curcul. act. 3, sc. 1:

Ly. *Unocule, salve.* Cu. *Quæso, derides ne me?*
Ly. *De Coclitum prosapia ted esse arbitror.*

Ubi per *coclites* non Romanorum familiam intelligit, sed Arimaspos, ut notat Turnebus ad Varronem: & lib. xxiii Advers. cap. xxvi: & ex eo Scaliger in conjectaneis. Idem judicium esto de illo Ennii apud Varronem, lib. vi:

—— *decem coclites, quos montibu' summis*
Ripeis fodere. ——

Nam Arimaspos in Ripheis montibus statuunt Herodotus & alii. [vide *Agrippa*] Addam & Plinii locum, è lib. ii, cap. xxxvii: *Qui altero lumine orbi nascerentur, coclites vocabantur: qui parvis utrisque, ocellæ.* Sive, ut alii legunt, *ocelli.* *Cyclops* verò, sive κύκλωψ, unde *cocles* factum dicebamus, conflatum est è κύκλος, quo *orbicularis figura* significatur; & ὤψ, hoc est, *oculus*. Rationem nominis ignorare nequit, qui sciat illud Maronis, de Polyphemo:

—— *Et telo lumen terebramus acuto*
Ingens, quod torva solum sub fronte latebat
Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.

Homerus tamen Polyphemo nusquam tribuit *unum oculum*: verum, ut observavit Eustathius, restringit id ad Βρόντην, Στερόπην, καὶ Ἄργην, quos & Jovi ait tonitru dedisse, ac fabricâsse fulmen.

Codex, factum è *caudex*; ut *corus* à *caurus*; *olla* ab *aula*, unde *Aulularia*. Servius, in i G.: *Caudicibus posuit pro codicibus, sicut caulem pro colem, sauricem pro sorice dicimus.* Seneca, de brevitate vitæ, cap. xiii: *Hoc quoque quærentibus remittamus, quis Romanis primus persuasit navem conscendere. Claudius is fuit: Caudex ob hoc ipsum appellatus, quia plurium tabularum contextus, caudex apud antiquos vocabatur: unde publicæ tabulæ codices dicuntur: & naves nunc quoque, quæ ex antiquâ consuetudine per Tiberim commeatus subvehunt, caudicariæ vocantur.* De Claudio confirmatur, illo Suetonii, in Tiber. cap. ii: *Claudius Caudex primus, freto classe trajecto, Pœnos Sicilia expulit.* *Caudicariarum* verò navium meminit & Festus. Nonius vocat *codicarias*, ac præter Sallustii locum, è iv Hist. adducit hoc Varronis, è iii de vita pop. Rom.: *Quod antiqui plureis tabulas conjunctas, codices dicebant, à quo in Tiberi naves codicarias appellamus.* Ab eo *caudicarii*, qui *caudicariis* navibus adveherent frumentum. *Codex* Theodos. in lege Honorii & Theodosii, sub Tit. de furt. pecuar. &c. *Ad excludendas patronorum caudicariorum fraudes & portuensium furta mensorum*, &c. In veteri Romano monumento legitur *caudacaris* per *A*: in Senecæ quoque loco vett. libri habent *caudicata* per *T* pro *caudicaria*: quemadmodum apud Sextum Aurelium, vel quisquis auctor libri de viris illustribus, *Claudius Audax*, sive, ut in utraque Aldina est, *Caudax*, vocatur, pro *caudex*. Quorum locorum restitutionem debemus Pintiano, notis ad Senecam; Gyraldo, dialogismo xxvi; Leopardo, lib. xii, cap. xviii; Radulpho Fornerio, lib. ii rerum quotidian. cap. xxiii. Quod verò *codicem* dicimus pro *libro*, id est ab antiquorum more, scribentium in tabulis è *caudice* sectis. [à καίδιον, καδὶς & κῶδιξ. vide Etymol. M.] Eæ tabulæ cera inducebantur; unde in iis scribebant osse. Varro apud Charisium, lib. i: *Osse scribebant.* Et Titinnius, ibidem: *Velim ego osse arare campum cereum.* Postea tamen commodior visus ænei styli usus. A *codex* ὑποκοριστικῶς dicti *codicilli*. Nam *codices* quidem sunt tabulæ majores; *codicilli* vero, minores. Porrò, etiam chartâ inventâ, *codicillis* sæpe usi, idque commodi caussâ. Nam (ut comment. in epist. Ciceronis monuit P. Manutius,) si charta & atramentum non adessent, ut in itinere, cœna, aut senatu, *codicillos* stylo scriptos mittebant. Hinc apud Cic., lib. vi ad fam. epist. xviii: *Quæsii è Balbo per codicillos, quid esset in lege.* Et Sulpicius, lib. iv, epist. xii: *Puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis.* Nonnunquam non mittebant *codicillos*, sed in iis tantummodo scribebant, quod post in charta descriptum mitteretur. Hinc Cic., lib. ix epist. ult. *Accubueram horâ nonâ, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi.* *Codicilli* quoque erant quasi parva testamenta, in quibus erat supplementum atque additamentum testatoris in testa-

mento deficientis: unde Moschopulus περὶ σχεδῶν Κωδικελλος, ἡ διάρθωσις τῆς διαθήκης. Qua de re plura Guilielmus Fornerius, lib. II Select. cap. IX.

C OE

COELIACUS, κοιλιακός, à κοιλία, ut *alvinus* ab *alvus*. *Alvinus* voce usus Plinius, lib. XXIII cap. XXVII: *Vinca pervinca, alvinis imposita, multum prodesse dicitur*, hoc est, iis, quibus alvus fluida. Sed Græcam *cœliaci* appellationem retinet Varro, lib. III de R. R. cap. XVI: *Cum sunt apes morbidæ, propter primores vernos pastus, qui ex floribus nucis Græcæ & cornu fiunt, cœliacas fieri, atque urina pota refici.* Κοιλία vero à κοῖλος, *cavum*.

COELUM, nunc dicitur de *aere*, nunc de *æthere*, nunc de *Dei domicilio*. Primo modo *volucres cœli* legimus in Scripturis: altero, *stella cœli*: tertio, Matth. V, dicit Christus, non jurandum per *cœlum*, quia sit θρόνος τοῦ Θεοῦ. Primum superum, alterum superius, tertium supremum, vocare possumus. Eædem acceptiones inveniuntur apud τὸν ἔξωθεν. Ex iis verò media videtur maximè propria. Indicant hoc veterum de ejus etymo opiniones: sive à *cælando* dicatur, quia *sideribus cælatum*: sive à *celando*, hoc est, *tegendo occultandoque*, idque vel κατ' ἀντίφρασιν, quia *minime celatum occultumque*: vel quia *reverâ celatum*, quandoquidem etsi noctu conspicuum est, diu tamen *celatur*: sive etiam à *cavum*, quod à *chaos*. Triplicem, vel potiùs quadruplicem, hanc originationem adfert Varro, lib. IV, de L. L. Ac primam illam, quæ profecta ab Ælio Stilone, sequitur & Plinius, lib. II, cap. IV. & Isidorus, lib. XIII, cap. IV. Sed omnino puto, *cœlum* esse à κοῖλον, id est, *cavum*. Nempe ut à κόος dixere *cohum*, vel *covum*: sic à κοῖλον dixere *cœlum*. *Covum* autem veteribus idem ac *cœlum*, à κόος, *cavitas*, unde κόϊκες apud Pherecratem & veteres Comicos pro *fiscella*, sive *vase sparteo*, quod Latini *aronem*, & *phormionem*, vocant. Hanc *cœli*, & *covi*, originem confirmant ea veterum poëtarum loca, quæ Varro adducit, ut comprobet, *cælum* venire à Latino *cavum*: quæ ἐτυμολογία nimis dura est. Adfert autem Varro inter alia illud ex Ennii Andromacha, vel potius Andromeda:

Quæ cava cœli signitenentibus
Conficis bigis.

Et illud Agamemnonis, apud eundem:

In altisono cœli clypeo.

Cavum enim clypeum. Quod si est à κοῖλον, patet, rectius *cœlum* scribi, per *OE*, qua de scriptura etiam in oratoriis diximus, lib. IV, cap. ult. quod est de antiphrasi. Quod autem de *covo* dixi, confirmatur eo, quod (uti Turnebus testatur, lib. XX cap. XXIX) in antiquis Varronis libris legatur: *Ego magis puto à chao covum*: non, ut in vulgatis, *cavum*. Solum ambigi possit, an non pro *covum*, legi debeat *cohum*, quomodo *cœlum*, à veteribus vocatum esse auctor est Festus. Sed & *cohum*, & *covum*, fit à κόος. A κόος fit *cohum*, ut ab *æs*, *ænum*, & *ahenum*, dicimus: ab eodem fit *covum*, ut à διὸς, *divus*; ab ᾠὸν, *ovum*. Apud Varronem tamen esse retinendum τὸ *cavum* (quod etiam legas in antiqua Mediolanensi Aldina, aliisque,) plane evincunt Ennii loca, quæ mox subjicit Varro, & nos paullo ante adducebamus. De etymo satis. Quod vero *cœlum* pro *aere* accipitur, id factum, quia est *cœlo sidereo* vicinus, nec vulgus inter hujus & illius discernit naturam. Junilius, Episcopus Africanus, comment. in Genesin: *Post irradiatum sideribus cœlum, post impletum volatilibus aerem, qui ob viciniam cœli nomen meruit.* Sic usus Maro, I G.

——Varium cœli prædicere morem.

Ubi Servius:

Cœli, id est, aeris. Lucretius,
——in hoc cœlo qui dicitur aer.

Similiter apud Tacitum legimus, lib. V. *Gravitatem cœli.* & apud Tranquillum, in Tiber. *Provincias gravioris cœli.*

COEMITERIUM, κοιμητήριον, q. d. *dormitorium*. Ita apud Cretenses dicebatur ea pars ædium, in quam hospites dormitum dimittebantur: ut auctor est Dosiadas apud Athenæum, lib. IV. Sed Christiani vulgò, quibus mors ipsa κοίμησις, sive *dormitio*, nuncupatur, hinc *sepulturæ locum* dixere κοιμητήριον. Unde Gallis est suum *Cemetiere*, seu *cimetiere*.

COENA, planè persuasum habeo, venire à Græco θοίνη, quod *cœnam*, *epulum*, ac ἁπλῶς *cibum*, notat. Usi Philoxenus, Epicharmus, Hesiodus, alii. Vide quæ de eo Athenæus scribit. Nec absurdè tamen illi, quibus *cœna* dici putatur, quasi κοινὴ, ob κοινωνίαν seu *communionem vescentium*, ut putat Lamprias, apud Plutarchum, lib. VIII Sympos. probl. VI. & Isidorus scribit, lib. XX, cap. II. Quos si sequimur, ipsa vox indicat, veteres Romanos solitos simul cibum capere, contrà quàm moris erat veteribus Græcis, quos Athenæus ait consuevisse μονοφαγεῖν. Loquor autem de tempore non vespertino, sed meridiano. Nam (quod contra Isidorum Festus ac Nonius in *prandium*, & *cœna*, docent) veteribus *cœna* dicebatur, quod nunc *prandium* vocamus, quodque nobis *cœna*, hoc iis dicebatur *vesperna*. Usus hoc pacto *cœna* vocabulo Terentius Eunuch.: *Rogitare ad cœnam ut veniat.* Porrò quia *cœna*, uti vox indicat, propriè est *communis convivarum victus*, hinc, ut Plutarchus narrat, præfat. in lib. VII sympos. festivus quidam homo negabat se cœnasse, si cœnasset solus. Nam edisse se, non cœnasse dicebat. De *cœna* apud antiquos horâ, de cœnâ rectâ, cui sportulæ opponebantur, de cœnâ augurali, adjiciali, dapali, Saliari, Cereali, & aliis generibus cœnarum, vide Fulvium Ursinum, appendice de Triclinio. Veteres pro *cœna*, dixere *cæsna*, ut *dusmus* pro *dumus*; *casno*, pro *cano*. Sed Sabini, Festo teste, pro *cœna*, vel *cæsna* dicebant *scensa*. pro quo in quibusdam MSS^tis Paulli codd. est *sensa*: sed perperam. Fortasse autem Sabini dixere *scesna*: quod propius ad *cesna* accedit: unde *silicernium* pro *silicesnium*, hoc est, *silens* vel *in silice cœna*. Nihil tamen mutare ausim, quia & *scensa* est in schedis Festi Farnesianis. A *cœna* est *concœna*, qui *una cœnat*. Gloss. vett. *concœna*, σύνδειπνος. Lucilius: *Tapullam rident legem concœnæ Opimi.* Ita legendum puto apud Festum, in Tapullum, non *congerræ*, quod Scaligero placuit. Nam puto *concœnas* prætulisse, quia meminit legis *Tapullæ*, hoc est, *convivalis*, ut Festus interpretatur; cui nomen planè puto esse à *tabula* vel *tapula*, hoc est, *mensa*, quam Belgæ hodieque inde *tafel* vocant. Ab *cœna* quoque est *incœnis*, quod antiquum est pro *incœnatus*. Plautus, Casinâ, IV. I:

——Illa autem senem
Incœnem extrudere cupiunt ex ædibus.

Quo loco primus Camerarius ex *incœnem* fecit *incœnatum*, quod hodieque in vulgatis obtinet, contra antiquorum, & MSS^torum, & prælo excusorum, fidem. Sunt ejusdem quoque originis, *cœnatio*, & *cœnaculum*. Utrumque locus fuit, in quo *cœnabatur*; sed *cœnatio* erat divitum: unde Juvenal.

—— Et algentem capiat cœnatio solem.

Dicebaturque *cœnatio* eâ formâ, quâ *ambulatio* vocabatur locus, in quo ambulare solent; & *gestatio* locus, in quo sanitatis causâ gestabantur. *Cœnaculum* vero erat pauperum; unde idem Juvenalis:

—— Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors, rarus venit in cœnacula miles.

Nam sententia est, militem rarò accedere ad pauperes, qui in conducto habitant. Nam propriè erant *cœnacula* loca altiora domus: unde Festus, sive Paullus: *Cœnacula sunt, ad quæ scalis adscenditur.* Nec putandum, *cœnaculum* fuisse unicum cubiculum: nam & cellulam habebat, & alias appendices. Quia verò *cœnacula* hæc conducebantur à pauperioribus, inde est quod, quâ formâ dicimus *argentariam facere*, eâdem in Digestis *cœnaculariam facere* dicantur, qui integras ædes conducebant, posteaque *cœnacula* singula pauperibus locabant, quo lucrum facerent in summam. Græcis *cœnaculum* dictum ὑπερῷον quæ res occasionem præbuit fabulæ de Ledæ liberis, ex ovo ortis. Marcus Evangelista, cap. ult. ἀνώγεον appellat. *Cœnaturio* est à *cœnatum*. Malè id negat Jul. Scaliger, libb. de caussis L. L. cap. CXXIII: Censet autem is, hujusmodi omnino venire non à supino, sed à participio activo, quale est, *cœnaturus*. Sed hoc si esset, *cœnaturis*, *cacaturis*, similiaque, dicerentur penultimâ productâ, contra quam scimus à poëtis fieri solere. Tantum ponam Martialis illud:

Cœnaturit Vacerra, non cacaturit.

Quare

Quare hic puerilis lapsus est. Ac mirum, Becmannum hac in re adstipulatum Scaligero. Ponamus & unum alterumque compositum. Tale est *domicœnium*. Martial. lib. v, epigr. LXXIX:

Si tristi domicœnio laboras,
Turani, potes esurire mecum.

Item *antecœna*, & *antecœnium*, quo significatur *promulsis*, sive *gustatio*, hoc est, *primus cœnæ missus*. Ita usus Macrobius, cum ex indice Metelli Pontificis scribit, lib. III Sat. cap. XIII: *Cœna hæc fuit. Antecœnam, echinos, ostreas crudas, quantum vellent*, &c. *In cœna sumina, sincipur, aprugnum*, &c. Isidorus, lib. XX, cap. II: *Merenda est cibus, qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda & proxima cœnæ. Unde & antecœnia à quibusdam vocabantur.* Sive, ut in aliis est, *antecœna vocabatur.* Joannes Saresberiensis, lib. VIII, cap. VII: *Nam & ipse* (Metellus Pontifex) *famosam, imò infamem, fecit cœnam, & anticœnium, vel, ut ait Portunianus, paracœnium, tantâ instruxit luxuriâ, ut non modo splendorem cœnæ civilis, sed etiam Ægyptium luxum excederet.* Similiter *pocœnium* dixere, quod in veteri Glossario exponitur κῶμος. Ut *pomeridianum*, ita *pocœnium*, dixere; duæ ultimæ consonæ in *Post* pereunt: uti & in *trans* fit, cum dicitur *tradere*, & *tralatio*.

Coenobium, à κοινὸς, id est, *communis*; & βίος, id est, *vita*. Beda de Orthogr. Κοινὸν *Græcè commune dicitur, unde cœnobium communis habitatio appellatur.*

Coenum, à κοινὸν, non quà commune, sed quâ μεταβλητικῶς notat *sordidum*, quomodo Marcus Evangelista, cap. VII, ait κοιναῖς χερσὶν, hoc est, *immundis, illotis*. Confirmat hanc originem, quod à κοινόω, quà notat *polluere*, seu *contaminare*, venit verbum *cunire*, quod Festus interpretatur, *stercus facere*. Nam prius fuit *cœnire*: sed æ in *u* conversum, quomodo à *mœrus* est *murus*, à *pœna impune*, &c. Quod si hæc etymologia displicet, eo quod magis ex Hebrææ linguæ, quàm Græcæ, consuetudine τὸ κοινὸν opponatur τῷ ἡγιασμένῳ, possis vocis *cunio* originem deducere à *cunis*, ut propriè *cunire* dicatur de infantibus cunas stercore fœdantibus. À *cunire* Festus quoque deducit *inquinare*. Sed fortè veteres dixerint *inquere*, vel *inquare*: unde fit *inquinare*. Vide *Inquino*. At quod apud Perottum legas, *inquinare* fortè dici à *culo*, eâ nempe ratione, quià *culo* est *inquilinus*: id planè est insulsum. Puto autem, *cunire*, non speciatim notasse *excernere*: sed generatim, *polluere*, *fœdare*. Indeque etiam mulieres dicuntur *ancunulentæ*, ab *am*, & *cunio*, ut signet, *circumquaque inquinata*. Festus: *Ancunulentæ feminæ menstruo tempore appellantur: unde trahitur inquinamentum.* Ubi MS^ti unus *anculumentæ*, per *M*, & trajectis literis. Sed perperam. Quod si *conquinisco* propriè sit *inclinare se ad exonerandum alvum*, hoc quoque videri possit venire à *cunio*. Multorum sanè opinio, sic vocem hanc accipi à Plauto, Cistell. act. IV. I: *Faciundum est puerile officium, conquiniscam ad cistulam.* A *cunio* autem fuerit *cunisco*, hinc *incunisco*, sive *inquinisco*. Nam *Q* & *C* eadem sunt literæ, & ubi veteres *V*, posteriores *I* maluerunt, ut pro *optumus*, *optimus*; pro *sacruficare*, *sacrificare*, &c. Utrumque etiam factum in *inquinare*, si id quidem à *cunire* est, ut censet Festus. Sed obstat huic etymo, quod *conquinisco* generalis vox est, unde Nonius ἁπλῶς interpretatur, *inclinare se*. Sanè in Plauti quoque loco non *alvi exoneratio* per puerile officium intelligi debet, sed scelus id, quod à pueris exigebant pæderastæ. neque alia quam generalis illa interpretatio locum habet in hoc Pomponii, Atellana:

—— simul introvens, accessi ad patrem; prendi manum
In terra ut cubabat nuda.
Ad eum ut conquexi, interim mulieris
Conspicimus.

Aut illo Plauti, Pseudol. Act. III, sc. II.

Si conquinescet istic, conquiniscito simul.

Quamobrem agnosco quidem, *conquinisco* esse à *cunio*, sed non quà notat *stercus facere*; & fortè à κοινοῦν, vel *cunis*, venit: sed quà significat, *cernuare*, sive *inclinare*; ac originem trahit à κυνεῖν. unde προσκυνεῖν dicitur que de iis, qui coram regibus virisque principibus sese *cernuant*, sive *inclinant*, reverentiæ causâ. Propriè tamen κυνεῖν de salutatione, quæ fieret osculo; à κύω, quod est *osculor*. Hoc sane πιθανώτατον ejus esse, etiam censet Vatinus. Janus Auratus, & Simon Bosius, putabant, *conquinisco* corruptè dici pro *conclinisco*: ut ejusdem originis sit, ac *inclino*. Sed obstat librorum omnium auctoritas. Aliqui volunt esse à *genu*, pro *congenisco*: quasi *cernui* semper *congenuent*: vel id stantes erecti etiam non faciunt.

Coepi, ab antiquo *cœpio*, de quo in libris de Arte diximus. *Cœpio* ex *capio* venire, verisimile facit significationis & literarum similitudo. Sanè *cœpisse* nihil aliud est, quam *incepisse*.

Coeruleus, quasi *cœluleus*. Nam propriè est is color, qui *cœlo* inesse videtur. Quod quà ratione fiat, cum *cœlum* coloris sit expers, exponit Scaliger, exercit. LXVI, tmem. I. Græcè dicitur κυάνεος, à κύανος, quod Hesychius exponit, εἶδος χρώματος κεραυνοειδές. [κίρρος] *Cyaneus* pro *cæruleo* legas quoque apud Maronem, in Ciri; Valerium Catonem, in Diris; Plinium, lib. X cap. XXXII. Sed ponitur κυάνεος etiam pro *nigro*: ut Hesychius docebit. Non tamen ἁπλῶς *nigrum* signet, sed colorem *purpuræ nigræ*. Cælius Calcagninus, in epistolicis quæst., lib. I. epist. XXXIII, ait, scriptores vocabulo *cærulei* abuti, ac ad propinquam significationem trahere: propriè vero sic vocari colorem, quem virides ac luxuriantes adhuc segetes repræsentant, qui ita viridis est, ab humoris tamen fœcunditate multum nigroris mutuetur. Portò ut *cæruleus*, ita & *cæsius*, color, de colore *cœli* quasi *cœlius* dicitur; ut Nigidius ait apud Agellium, lib. II, cap. XXVI.

Cogo, factum ex *coago*. Eademque ratione ex *coagito* fit *cogito*, ut est apud Varronem, lib. V, de L. L. & Festum, in *Cogitatio*. Quippe *cogitatio* nihil aliud est, quàm curarum congregatio, sive rerum in animo nostro agitatio ac comparatio. *O* & *A* concrescunt in *O* longum, quomodo pro ὁ ἄλλος dicunt Græci ὤλλος pro ὁ ἄριστος, ὤριστος, &c. A *coago* est *coagulum*: quo usus Varro, eleganti hoc carmine, apud Nonium in *Coagulum*:

Vino nihil jucundius quicquam cluit,
Hoc ægritudinem ad medendum invenerunt.
Hoc hilaritatis dulce seminarium.
Hoc continet coagulum convivia.

A *coago* quoque est *coagmentum*. Nonius: *Coagmenta dicta sunt conjunctiones arctæ & compares, à cogendo, id est, stringendo, unde & coagulum dicitur.* Usus Plautus, Mostell., act. III. II. Inde *coagmentare*, quo Ciceronem in Catone usum ostendit Nonius. A supino *coactum*, tum *coactilia* dicuntur; de quibus separatim: tum *coactores*; qui quomodo ab *argentariis* differant, docet hic locus veteris Horatii interpretis, ad sat. VI, lib. I: *Coactores, mercenarii erant eorum qui habebant argentariam: Argentarii, qui habent summam rerum venalium. Coactores etiam dicuntur argentarii in auctionibus, quia pecunias cogant, qui & collectarii nominantur. Argentarium etiam dicimus, qui summam habet olivarum, & rerum similium, à quo accipiunt foranei. Coactor qui exigit nummos à circumforaneis.*

Cohivum, an *conivum*, dicatur *folliculus rosæ clausus*, non satis liquet. Nam in Philoxeni Glossis nunc legas, *Cohivum*, κάλυξ, ῥόδον μεμυκός· nunc, *Conivum*, κάλυξ ῥόδου μεμυκός. Si *cohivum* placet, sit à *cohibeo*, quia *cohibetur*, hoc est, *clauditur*. Sin *conivum* malis, fuerit à *coniveo*, seu *conniveo*. Pro quo est, quod, uti vidimus, exponitur ῥόδον μεμυκός. Nam *conniveo* in iisdem Glossis exponitur, μύω, καμμύω. Quemadmodum autem in Philoxeni Glossis, & *cohivum*, & *conivum*, legas: ita in Glossis Isidori, & *cohibuli*, & *conivoli*, legas, exponiturque utrumque, *concordes*, *conjuncti*. Sed apud Festum est, *Convola*, *occulta*. Id probè conveniat cum eo, quod *clausum rosæ folliculum*, à *connivendo*, *connivum* dixere: unde similiter sit *conivola*, hoc est, *clausa*, eoque *occulta*. Nec tamen hæc constans MS^torum lectio, cùm in iis etiam legatur *conviola*: duarum trajectione literarum. Quod si rectum, erit à *cum*, & *via*. Num dicemus, occultius patrari aliquid in triviis & quadriviis, quia facilior fuga? Sed profectò, hoc est, ut dicunt, ex accidenti. At per se nihil iis vulgarius, quæ in triviis & quadriviis fiunt. Apud eundem Festum, etiam in MS^tis, legas: *Comvoli, oculi sunt in angustum coacti comniventibus palpebris.* Ubi Scaliger con-

conivoli legit, & satis verisimiliter, cùm sequatur, *connoventibus oculis*. Fortasse tamen & *contuoli* possit defendi, ut à *contuendo* dicantur *oculi contui*, & ὑποκοριστικῶς *contuoli*: quia *connivent*.

COHORS militaris, juxta Isidorum, lib. XV, cap. IX; vel à *coarto* dicitur, quod quæ interius sint, *coartet*: vel à *coertio*, quod quæ interius sint, *coerceat*. Aliis *cohors* militaris videtur nomen accepisse à *cohortando*: rustica autem à *coercendo*. Ita Velius Longus: *Et cohortes æque ex coërcendo ex eodem loco dicta sunt. Et eam differentiam quidam esse voluerunt, ut cohortes militum cum aspiratione à mutua hortatione dicantur.* Et aliquot pagellis post: *Talis quæstio est circa cohortes, & coortes: ubi diversam esse voluerunt Grammatici, ut coortes villarum, unde homines cooriantur pariter. Oriri enim apud antiquos surgere frequenter significabat, ut apparet in eo quod dicitur:* Oriens consul magistratum populi dicat; *quod est surgens: at cohortes militum à mutua cohortatione. Nam cortes audimus quidem vulgo, sed barbarè, dici. De superiore differentiâ mihi aliud videtur, quod, cum superius de aspiratione loquerer, ostendi, id quoque illum sibi locum fecisse, cum alioquin non desideraretur: ut in vehemente, & in reprehenso, cùm veemens, & reprensus, sine aspiratione emendatiùs dicatur. Nam tam militum, quam rusticorum, cohortes sunt. Siquidem & milites è rusticis, & ex ejusdem regionis hominibus, conscribebantur, ut & agnoscere & tueri invicem possint, quod genus etiam militaris apud Homerum est, quia ait:*

Ὡς φρήτρη φρήτρηφιν ἀρήγῃ, φῦλα δὲ φύλοις.

Sanè vanum esse, quod de vano etymo pro significationis diversitate argutantur, sensit & Varro, lib. IV de L. L. ubi ait: *Cohors, quod, ut in villa, ex pluribus tectis conjungitur, & quiddam fit unum: sic hæc ex manipulis copulatur cohors. Quæ in villa dicta, quod circa eum locum pecus coërceretur.* Ubi rectè ait Varro, *cohortem* militarem, ob similitudinem, à *cohorte* villica hoc nomen accepisse. Sed in eo tamen lapsus, quod *cohortem* villicam à *coërcendo* dici putavit. Minùs dura fuisset originatio, si dixisset *cohortem* à *cooriendo* esse, priusque fuisse *coortem*, postea insertam adspirationem, ut in *vehemens*, *ahenum*, & similibus. Sed vera meo judicio originatio est, quam H. Stephanus, in Thesauro; Jos. Scaliger, in conjectaneis; Justus Lipsius, lib. II de militia Romana, dialog. IV; & Petrus Nunnesius, in Grammatistice, adferunt: ut *cohors* villica sit à χόρτος, hoc est, περιορισμὸς, sive περιχώρημα, seu περίβολος. Sanè Varro quoque (si vera Scaligeri emendatio) hoc etymon agnovit. Nam verbis, quæ ante ex eo apponebamus, continuo hæc subjicit: *Tametsi corhortem in villa Iphicrates dicit esse Græce χόρτον apud poëtas dictam.* In Romana editione est κῶρθον, vox nihili. Pro eo rectè Scaliger χόρτον. Nam Græcis sic dicebatur, quicquid in anteriore domo, vel villa, clausum septumque esset: unde Hesychius interpretatur περίβολον τῆς αὐλῆς. Possis & dicere, *cohors* non ἀμέσως esse à χόρτος, sed ab *cum*, & *hortus*, quod à χόρτος: ut significet σύγχορτα· q. d. *consepta* sive *tecta*, & *hortum*, *eodem septo comprehensa*. Nam, ut ex Varrone vidimus, in villa *cohors* ex pluribus tectis conjungitur. Integra *cohortis* voce usus Ovid., lib. IV Fast., de Vulpe:

Abstulerat multas illa cohortis aves.

Sed usitatius pro eo κατὰ συγκοπὴν legas *chors*: sive *cors*, vel *curs*: ut apud Varronem, cujus tria loca adducit Nonius, in *Cortes*, quod exponit, *villarum intra maceriam spatia*. Nunc vulgo *cors* dicimus. Sed *chors* est in libris vett.: ut apud Martialem:

Rauca chortis aves.

Ac similiter de militari legas, in Gruterianis veterum inscriptionum collectaneis, pag. CCCLXXXVII, inscript. VIII. Translationis caussa est, quod uti *villica*, ita *militaris* etiam, *cohors* rotunda esse soleat, quomodo *globus militum* dicitur: indeque & σπεῖρας appellatio: ut Appiano, σπεῖρα στρατηγὶς, *cohors prætoria*. Suidas: Σπεῖραι, πλῆθη στρατευμάτων, φάλαγγες. Vide *Spira*.

COHUM, nunc *lorum* notat, nunc *cœlum*. Festus: *Cohum, lorum, quo temo buris cum jugo conligatur, à cohibendo dictum. Cohum poëtæ cælum dixerunt à chaos: ex quo putabant cælum esse formatum. Cohum* igitur cum *protelum* signat, quasi *cohibum* dicitur, per crasin, ut à *dehibeo* & *præhibeo*, *debeo* & *præbeo*. de *protelo* vide suo loco. At *cohum* pro *cælo* usurpat Ennius, ut quidem in veteri se membrana invenisse ait Scaliger, ad Festum in *Cohum*:

—— Pilam vix
Sol mediam complere cohum terroribu' cæli.

Ubi alii malunt, *cohum terroribus audet*. Putabat Verrius ea significatione *cohum* esse à *chaos*. Sed magis placet, esse à κόος pro *cavitate*: quod ejusdem originis est ac κοῖλον, unde *cœlum*. Nisi magis placet cum aliis deducere à בהו, *bohu*, quod initio Genesios habes: nempe mutato ב in כ: quomodo & a ברא, *bara*, censent esse κερίνειν, & *creare*.

COLAPHUS, κόλαφος, pro quo Attici malunt κόνδυλος, teste Eustathio. Qui & κόλαφος dici ait à κόλον ἀφάδης, id est, μέγα, ut κόλαφος sit, ὁ μεγάλην ἀφὴν ἔχων. Sed simplicior derivatio est à κολάπτω, quod est, *tundo*, & *tundendo excavo*, ut avis rostro, faber malleo. Κολάπτω, est ab Hebræo כלף, quod idem significat: unde & *clavus*, ac *clava*, ut suo loco ostendimus. A κόλαφος exigua immutatione factum *alapa*. Nisi malis esse ab על אף, *al aph*, hoc est, *super faciem*. Vel ab ἀλαπάζω, quod est, *vacuo*, *vasto*. Usus præter alios Tertullianus, de spectaculis, ubi *alaparum contumelias* dixit, quibus utebantur in manumissione: unde Claudianus *injurias felices* appellat. At non tales, quas gnathones & parasiti perpetiebantur ventris caussâ: unde *alapi* vocabantur: ut est in veteri Glossario. Imo in Glossis quoque Isidori est, *Alopus, qui propter mercedem alapas patitur*. Ubi *alapus* legendum, satis liquet. At ἀλωπὸς aliud est, nempe ἀλωπεκώδης, πανοῦργος, ut Hesychius exponit. Pro *alapa* etiam dixere *salapitta*. Vett. Gloss. *Salapitta*, ῥάπισμα. Usus Arnobius, lib. VII. Vide *Salpintta*.

COLICUS dolor, a Græco κῶλον, sive κόλον, quo quid significetur, ostendit iste Plinii locus, lib. XI, cap. XXXVII. *Media*, inquit, *hæc* (alvus) *umbilico adnexa, in omnibus in homine suilla infima parte similis: à Græcis appellatur κῶλον, ubi dolorum magna caussa est.* Ubi κόλον per O scribere malim. Sane Obertus Giffanius, Indice Lucretiano, censet, tantum κόλον dici, quomodo, inquit, in Philonis elegia legitur apud Galenum, lib. IX, De composit. medic. per singulas corporis partes:

Εἴτε κόλον πείρῃ τις ἄπηξ ὀδύνη, εἴτε πεπήγῃ.

Eodemque modo, in Damocratis versibus (quos apud eundem Gal., ejusce operis extremo lib. VIII, legere est) scribi gemino in loco debere, metrum ostendit: ubi in Aldina, priori quidem loco, κῶλον altero rectè κόλον, scriptum est. Præterea Hesychius κόλον exponit ἔντερον, & Pollux inde deducit κολαίζειν. Denique etiam Serenus Sammonicus, cap. XXXII, ait:

Cum colus invisum morbi genus intima carpit.

Etiam in veteri suo Lexico κόλον se scriptum invenisse testatur H. Stephanus. Quare, etsi idem Stephanus scribat, sæpius κῶλον per Ω scriptum inveniri, κόλον tamen ubique legendum arbitror. Hac propter nec intestinum hoc ex eo *colon* dici puto, quia Græci κῶλον vocent *membrum*, interque ea non infimum sit hoc intestinum: sed potius à *cavitate*. Nam κοῖλον, *cavum*, unde ventrem ipsum τὴν κοιλίαν, vel τὴν κάτω κοιλίαν, appellant. Esseque à κοῖλος puto etiam Belgicum *hol*, quasi *chol*.

COLIPHIUM, sive, ut nonnulli scribunt, *Colliphium*, alii exponunt panes cum recenti caseo commixtos: alii panes ἀζύμους, & carnes assas, quibus Pythagoras athletas uti docuit, cùm antea ficis uterentur. Dictum *coliphium*, vel quia eo uterentur ad vires firmandas, nempe ἀπὸ τοῦ κώλοις ἶφι, hoc est, *membrorum robore*: vel à κόλλιξ, quod erat genus panis subcineracei ac rotundi: unde Aristophani κολλικοφάγοι. Usurpat Plautus, Persa, act. I, sc. III:

Collyræ facite ut madeant, & colliphia
Ne mi hæc incocta detis.

Item Juvenal. Sat. II:

Luctantur pauca, comedunt coliphia pauca,
Vos lanam trahitis. ——

De κόλλικος voce, vide quæ dicimus in *Collabus*.

COLLABI, ut ex Suidâ discimus, erant pastilli majores, figuræ quadrangulæ, eoque modo usus apud Athenæum Philyllius, in

αὐγῇ

αὐγῇ (ita ad *εἰρήνην* Aristoph. legendum monet Septimius Florens, pro quo in vulgatis codd. est *αὐτῇ*) his versibus: *πυρῶν ἐκγόνυς τελαμῶνων, χαλκοπυχέστους κολλάβους θερμούς.* Ita autem dicuntur, quia facti instar clavorum citharæ, circa quos tenduntur nervi; qui *clavi*, Suidâ teste, propriè *κόλλαβοι*, & *κόλλοπες*, dicuntur, quia bovis spinæ pars, dicta *κόλλα* & *κόλλοψ*, unde *κολλᾶν*, *ita jungere ut ægre divellas*, indeque exoleti dicti *κόλλοπες*, quia nempe in ea *κόλλῃ* jam induruerint: quemadmodum monuit idem Florens Christianus. Alciatus legit apud Plautum, Trinummo:

Ne bubuli collabi (vulgati *cottabi*) *in te crepent.*

& interpretatur *collabi*, nervi, quibus cæduntur terga servorum.

Collis, à *colendo*, ut quidem sensit Varro, IV de L. L.: *Quod primum ex agro plano fructus capiebant, Campus dictus. postea quam proxima superiora loca colere cœperunt, à colendo Colles appellarunt.* Sed verisimilior est sententia Jos. Scaligeri, & Petri Nunnesii, deducentium à Græco *κολώνη*· Nam *κολωνός*, & *κολώνη*, idem sunt quod *collis*. Homerus, Il. β.

Ἔστι δέ τις προπάροιθε πόλεως αἰπεῖα κολώνη·

Ubi Scholiastes interpretatur *γεώλοφος*, *ἐξοχή*, *τόπος εἰς ὕψος ἀνήκων*.

Collucare, sive *conlucare*, Festo teste, dicebant, *cum profanæ silvæ rami deciderentur officientes lumini.* Ubi iccirco ait *profanæ silvæ*, quia Deo sacræ erant incidiuæ. Simul ex allatis verbis liquet, *conlucare* esse à *luce*. Nam *collucando* silva fit lucida. Usus Cato, de R. R. cap. CXXXIX: *Lucum conlucare Romano more sic oportet.* Item Columella, lib. IX, cap. ult.: *Neque terram aperire, neque arborem collucare.*

Collum, si Perotto credimus, dicitur à *colendo*, quia monilibus *colitur*, hoc est, *ornatur*. Sed potiùs *collum*, sive (ut veteres, qui consonas non geminabant, scripsere) *colum*, est à Græco *κῶλον*, *κατ᾽ ἐξοχὴν*, quia nobile sit illud membrum, cui sacrum caput innititur. Contra Græcis *κῶλον κατ᾽ ὑπεροχὴν*, *extantes corporis rami* dicuntur, & præcipue *pedes*, Eustathio teste: vel *τὰ ἐκ μηρῶν καὶ κνήμης*, ut interpretatur Jul. Pollux. A *collum* est *collare*, vel *collarium*, vinculi genus, cui *collum* inseritur. Ab eodem est *decollare*, ut Græcis à *κεφαλὴ* *ἀποκεφαλίζειν*. Apud Matthæum, cap. XIV; ubi de Johanne. A *cervice* similiter *decervicare* dixit Sidonius, lib. III, epist. III. Sed & *decapitare* dixere posterioris ævi scriptores. *Decollandi* verbo usus Fenestella, lib. II Epitomatum: *Quemadmodum Cæsar à piratis captus sit, utque eos ipse postea ceperit & decollaverit.* Citat Diomedes, ut primo atque addit, veteres dixisse tales *securi cæsos*. Ibidem, de altera hujus vocis notione agit, qua *decipere* significat, quomodo Plautus, & Lucillius, usi sunt. E Plauto citat hæc verba: *Una est decollavit.* Quomodo est in editione Putschii. Sed legendum, *Una spes.* Respicit illum locum, Captivis. Sc. *Miser homo est: Est mihi illic una spes cœnatica. Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cœnam asperam.* Idem, sc. *Qui illi dii: Si*, inquit, *fors decollassit, gladium faciam culcitarum.* Sumta est tralatio ab iis, qui crumenam sibi de collo suspendebant, quæ si *decollaret*, hoc est, in collo esse desineret, emi nihil poterat. Contrarium est *succollare*, id est, *in collum attollere*. Nec desunt tamen, qui *decolare* malint unico *L*: ex quorum mente à liquidis ea est tralatio. Nam hæc perfluunt per *colum*, hoc est, *ἠθμόν*· Sed omnino prius magis placet.

Collybus, Gr. *κόλλυβος*, est *ἀργυρίου ἀλλαγή*, *pecuniæ permutatio*: ut exponit Pollux. Non tamen hæc propria primaque significatio. Primo enim notat *æreum nummulum*, cui *bos* esset impressus: unde ab Hesychio exponitur, *ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κεχαραγμένος βοῦς*· Sed quia minutis hisce nummulis permutaretur aurum argentumque, hinc factum, ut generatim pro *pecuniæ permutatione* dici cœperit. Cic. Verr. III: *Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione, & collybo: deinde pro nescio quo cerario. Hæc omnia, judices, non rerum certarum, sed furtorum improbissimorum, sunt vocabula. nam collybus esse qui potest, cum utantur omnes uno genere nummorum?* Quo in loco *spectatio pecuniæ* est ejus probatio; *collybus* autem intertrimentum nummorum ex permutatione pecuniæ, quæ fieri solet apud nummularios. quia pecunia, quam quis habet, aut abrogata sit, aut non recepta in ea provincia, in qua debeat expendi. Apud Suetonium quoque, in Augusto, cap. IV, legas hæc verba, ex epistola Cassii Parmensis, Augustum taxantis: *Materna tibi farina: si quidem ex crudissimo Aricia pistrino hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonensis* (al. *Nemorensis*) *mensarius.* Ubi *mensarius* dicitur *κολλυβιστής*, hoc est, *ὁ τραπεζίτης*, sive qui *nummos permutat*. Phrynichus, Menandrum culpans, qui voce *κολλυβιστής* utatur, pro eo dicendum monet *ἀργυραμοιβός*. Sed eo (ut Pollux testatur, lib. VII cap. XXXIII.) usus quoque Lysias, orat. de aureo tripode. indeque *κολλυβιστικὰ συμβόλαια*, quæ vulgò *literæ cambii* appellantur, à *cambire*, quod Græci dicunt *ἀνταμείβεσθαι*, hoc est, *permutare*.

Collyrium, oculorum medicamentum: atque ita propriè dicitur *σπόδιον*, sive *τεφρόν*, hoc est, quod fieret è cinere, ac colorem cinereum haberet. Nempe à *κολλύρα*. Hesychius: *κολλύρα, θεόφορος ἄρτος ἐν τέφρᾳ πεπλασμένος.* Unde & *κολλύρα*, & *κολλυρίς*, *panis* genus, quod in *cineribus* coqueretur. *Κολλύραν* vocat Aristophanes, in *εἰρήνῃ*, cujus verba etiam Athenæus citat, lib. III. Sed apud Aristophanem *κολλύραν* scribitur, apud Athenæum *κολύραν*. Monet Aristophanis interpres, *κολλύραν* esse *ἔλαττον τοῦ ἄρτου*. Atque addit, *τινὲς δὲ τὸ κολλύραν εἶδος ἄρτου, ὃ τοῖς παιδίοις διδόασιν.* Erant autem tria *collyriorum* genera. Quædam *ἁπλῶς* dicebantur *κολλύρια*, quæ ex omni materia indifferenter fiebant, *ξηροκολλύρια*, cujus materia erant *ξηρὰ*, hoc est, *arida*, ut semina, fructus, aromata, aliaque hujusmodi: *ὑγροκολλύρια*, quæ componebantur ex *ὑγροῖς*, hoc est, *humidis*, uti liquoribus, succis, melle, oleo, & similibus. *Xerocolyrii* vocem legas quoque apud Marcellum Empiricum, ut cum ait, *Xerocolyrium ad lippitudinum initia.* Vidimus de *collyrio*. Sed differt ab eo *κολλύριον*, & significatione, & etymo. Est enim medicamentum teres, sed superiori parte crassius, inferiori tenuius, ad modum caudæ muris truncatæ. Quod ex variis rebus contusis fiebat, & fistulosis corporis partibus, velut meatui naris affectæ, vel aurium, item ano, vel utero, immitti solet. Nomen quidem putant *παρὰ τὸ κωλύειν*, vel *κωλύειν τὸν ῥοῦν*, *quia fluxiones sistat.* Sed sæpius multo alios ad usus adhibetur. Eoque verius est, sic dici à *κόλος* *mutilus*, *truncus*, *curtus*, & *οὐρὰ*, *cauda*. *Κόλος* verò ea significatione, quà & *κολοβὸς* dicitur, est à *κολούειν*, *truncare*. Caussa nominis erit, quia formam habet *caudæ truncatæ*. Vide de eo Oribasium, lib. X, cap. XXIII. ubi ex Antyllo *coluriis* tribuit figuram caudæ murinæ, ac soliditatem aliquam, ut oleo possint inungi. Meminit & Celsus, lib. V, cap. XXVIII: *Satius*, inquit, *est*, *vel papyrum intortam, vel aliquid ex penicillo, in modum coluris adstrictum, eo illinere.* Paullò antè dixerat idem: *Exque eo* (emplastro) *collyrium fieri debet, alterâ parte tenuius, alterâ paullo plenius, idque eâ parte, quâ tenuius est, alteram antecedente, demitti oportet in fistulam, donec sanguis purus se ostendat: quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt.* Galenus quoque, lib. V *τῶν κατὰ τόπους*, de narium affectibus scribens, docet, ex certis medicamentis contusis lævigatisque *coluriorum* formas effingi debere, quæ ad nares ægroti proportionem habeant, inque naris affectæ meatum immittantur. Hinc *colyrium* *κατὰ μεταφορὰν* pro *semicolumnio*. Sidonius, lib. II epist. II: *Rotundatis fulta coluriis.* Ubi Savaro *collyriis* edidit. Sed *coluriis* rectè Salmasius: qui primus, ut puto, observavit, *collyrii*, & *coluris*, voces in libb. confundi.

Colo, [ab *ὑλῶ* & *χυλῶ* unde *ὑλίζειν* & *χυλίζειν*.] nunc primæ est, primamque producit; nunc tertiæ, eamque corripit. Conjungit Appuleius, lib. I Florid. de Gymnosophistis agens: *Non illi norunt arvum colere, vel aurum colare, &c. Unum pro his omnibus norunt. Sapientiam percolunt. colare* est *ἠθεῖν*, unde *percolare*, à quo *percolatum vinum*, *οἶνος ἠθημένος*. Est *colare* à *colum*, quomodo vocatur vas, per quod vinum fluens *colatur*. Græcis *ἠθμός*. Maro, II Georg.

—— *Tu spisso vimine qualos,*
Colaque prælorum fumosis deripe tectis.

Colum nivarium celebrat Martialis, in Apophoret. dist. CIII. Erat id vas, cui nives injiciebant, unde vinum infundebant, ut vinum perfluens nivis frigus indueret. Diversus ab eo *saccus nivarius*: de quo, sequenti disticho, agit Martialis. Hic è

cono fiebat: *colum autem nominatim*, *una cum urceolis*, inter vasa enumeratur à Pomponio, L. in argento. D. de auro & argento leg. At *colo*, cum tertiæ est, qua notione terram, ac parentes, *colere* dicimus, venit à כלל, id est, *absolvere*, *perficere*, *complere*. [in hac significatione est ab ἀλοᾶν.] Ab hac notione venit *colonus*, item *colonia*, de quo separatim. A composito ejus *incolo*, est *incola*, & *inquilinus*; quomodo dicitur, qui *incola* quidem est, sed domus alienæ, hoc est, qui in ædibus habitat conductitiis: ut Isidorus docet, lib. IX, cap. IV. ubi inter *inquilinos*, & *advenas*, eo distinguit, quod illi non perpetuo inhabitent, sed postea migrent: hi autem stabile habeant domicilium. Marius Victorinus, lib. I, cap. de Orthogr., censet, ab *inquilinus* esse *incola*, Q in C converso, quomodo à *quatio* est *concutio*; *secutus*, à *sequor*. Sed falli paret ex iis, quæ diximus. Refellit & Festus: *Inquilinus*, inquit, *qui eundem colit focum*, *vel ejusdem loci cultor*. Quæ lectio si recta, sententia erit; *Inquilinus* conflatum esse vel ex *in* & *culina*, vel simpliciter ex *in* & *colo*: quod posterius verum est. Dicitur enim *inquilinus*, quasi *incolinus*. C in Q abire nil mirum, quando eadem sint natura literæ, tantùm accidente differant; unde olim quoque dubitatum, *Cum*, an *Quum*, scribi deberet: item *Cur*, an *Quur*, rectius esset; quemadmodum testatum facit Curtius Valerianus, apud Cassiodorum, lib. de ὀρθογραφίᾳ. Sed & alia multo plurima, in vett. libb. ac monumentis occurrunt, in quibus hæ literæ promiscuè usurpentur, eaque res crebrò Criticis junioribus ansam præbuit sollicitandæ lectionis antiquæ.

COLOBIUM, vestis genus, quo monachi & eremitæ utebantur. Ægyptiorum fuisse monachorum habitum indicat Cassianus, lib. I, de habitu monachi, cap. XI, Gr. κολόβιον, à κολοβὸς, hoc est, *mutilus*, *truncus*, *brevis*. Nam, ut Isidorus indicat, lib. XIX, cap. XXII, *colobium* erat tunica manicis defecta, extantibus extra eam brachiis. Notum convitium in Trojanos, quod apud Maronem legitur, IX Æn.:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Ubi sic Servius: *Tunicæ vestræ habent manicas. Quod etiam Cicero vituperat dicens*, *manicatis & talaribus tunicis. Nam colobiis utebantur antiqui.* Quia verò *colobium* carebat manicis, eo nunc ἀμφίβιον *saccum*, nunc *lineum saccum*, nunc *tunicam saccineam*, vocari vides, à Rufino, Hieronymo, aliis. Hujusmodi tunicis opposita *Dalmatica*: quæ manicas habebant: ut alibi diximus.

COLOCASION, vel *colocasia*, est *faba Ægyptia*. Quod Plinius quoque ostendit, lib. XXI, cap. XV: *In Ægypto*, inquit, *nobilissima est colocasia*, *quam cyamon aliqui vocant*. Vides ei esse integram plantam. At in Athenæi excerptis, libro III, dicit Diphilus Siphnius, esse τὸ κυάμου τοῦ Αἰγυπτίου ῥίζαν *radicem fabæ Ægyptiæ*. Existimet aliquis, ob hosce auctores, vocem Ægyptiam esse. Sed obstat, quod Alexandrinorum ea vox sit, qui Græcè loquebantur. Eoque demum post tempora Alexandri cœperit. Ostendit hoc Athenæus, lib. III: ubi cum Nicandri de *faba Ægyptia* versus attulisset, subjungit continuo: ῥίζας λέγει Νίκανδρος τὰ ὑπὸ Ἀλεξανδρέων κολοκάσια καλούμενα: *radicem ejus vocat Nicander*, *quam Alexandrini colocasiam nominant*. Caussa nominis minus aperta. Nam aliis à κόλον, *cibus*; & κάζω, *ornate*: quia ut radicis usus erat ad edendum ex jusculo; ita ciboriorum ad epulas; & floris, ad coronas. Alii à κολὸν, sive κολοβὸν, *mutilum*; & κασὸς, sive κασᾶς, cujus diminutivum κάσιον, *pileus*, aut *lacerna ex lana coacta*; aut etiam *tapes*. Hesych. Κασᾶς, ἀμφιταπες ἢ πιλωτά. Arcadius: Κασᾶς τὸ πιλωτὸν ἱμάτιον παροξύνεται. Pro *lacerna* verò *equestri* usus Xenophon, lib. VIII Κύρ. Παιδ. Est hæc sententia doctissimi Salmasii. Nempe ut κολοκάσιον sic dicatur ab amplitudine foliorum, quæ referant *minutam lacernam*, aut *tapetem*. Quomodo κολοκύμιον dicetur, quasi κολὸν κάσιον ut κολόκυμα Aristophani Equit. est μικρὸν κῦμα, quasi κολοβὸν κῦμα, ut Scholiastes indicat; & κολόσυρμος, μικρὸς συρμὸς unde Hesychius exponit, ἐπιπολὴν ἔχοντα κατάβασιν τοῦ πνεύματος.

COLONIÆ, quid, & unde, sint, indicant hæc Servii verba, ad illud I Æn.

——*Tyrii tenuere coloni*:

Sane veteres colonias ita definiunt. Colonia est cœtus eorum hominum, *qui universi deducti sunt in locum certum ædificiis munitum*, *quem certo jure obtinerent. Alii: Colonia est*, *quæ Græce* ἀποικία *vocatur*: *dicta autem est à colendo. Est autem pars civium*, *aut sociorum*, *missa*, *ubi Remp. habeant ex consensu suæ civitatis*, *aut publico ejus populi*, *unde profecta est*, *consilio. Hæ autem coloniæ sunt*; *quæ ex consensu publico*, *non ex secessione*, *sunt conditæ.* Ita legitur is locus in membranis Fuldensibus. Erat autem hæc coloniarum deductio multis nominibus utilis. Quippe cum multitudine civium laboraret civitas, creari solent Triumviri, qui certum civium numerum in loca certa deducerent, singulis agros & prædia assignarent: quâ re tum tenuibus atque obæratis civibus consulebatur, tum urbi multitudine civium laboranti, tum universo imperio, quia colonos constituebant loco ad hostibus resistendum idoneo. Quomodo *colonia* à *municipio* differat, docebit Agellius, lib. sextodecimo, cap. XIII. Sed imprimis de *coloniis* eruditè & accurate scribit Marcus Velserus, lib. quarto & quinto rerum Augustanarum Vindelicarum.

COLORES, dicti juxta Isidorum, lib. XIX Orig. cap. XVII, *quod calore ignis vel sole perficiuntur*: *sive quod initio colebantur*, *ut summa subtilitatis existerent.* Prius etymon planè rejiciendum. At non omnino displicet, ut à *colo* sit *color*, quia rei sit *cultus*, hoc est, *ornatus perfectioque*. Imprimis autem placet, esse vel à Chaldæo כחל, id est, *coloravit*: vel à Græco χρώννυω, *coloro*: κατὰ μετάθεσιν, & N in L abeunte; quod crebrum. [χρῶμα] Duriusculè Becmanus deducebat à καλὸς, vel κάλλος, quia *pulcritudo* rei partim in partium συμμετρίᾳ, partim in *colore*, consistat. Priscianus à *coloro* vult esse *color*. Sed *coloro* contra est à *color*.

COLOSSUS, est statua ingens, ut indicant hæc Plinii verba, lib. XXXIV, cap. VII: *Moles excogitatas videmus statuarum*, *quas colossos vocant*, *turribus pares.* Auctor Etymologici magni: κυρίως κολοσσοὶ λέγονται οἱ ὑπερμεγέθεις ἀνδριάντες. Quidam dictum putant à *Caleti*, vel *Coleti*, architecti nomine. Festus: *Colossus à Caleto artifice*, *à quo formatus est*, *dictus.* Sic habent quoque editt. vett. Mediolanensis anni CIƆIƆ; Aldinaque anni CIƆIƆXIII. Sed pro *Caleto* legunt quidam *Coleto*. Alii *Colossum* auctorem faciunt, Lysippi, ut ajunt, discipulum. Sed sunt hæc mera somnia. Auctor enim *colossi Rhodii* fuit vel *Chares*, vel *Laches*. Plinius ibidem: *Ante omnes autem in admiratione fuit Solis colossus Rhodi*, *quem fecerat Chares Lyndius*, *Lysippi supradicti discipulus.* Simonides in hunc *colossum*, lib. IV Ἀνθολογ.

Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα
Λάχης ἐποίει πηχέων ὁ Λίνδιος.

Nisi & hic pro Λάχης legere malis Χάρης, ut cum Plinio, Eustathioque, conveniat. Sed hoc pacto & pro ὀκτάκις substituere possis ἑπτάκις, ut in hoc quoque consentiat cum Plinio Straboneque, qui septuaginta faciunt cubitorum. Et sanè hoc pacto à quibusdam eos versus citari video. Verum hoc quidem utut est, de *Colosso*, vel, *Coleto*, aut *Caleto*, altum apud veteres silentium est. [*Colossus* dictus quasi κολόσσος à κόλος, μέγας.] Quare rectius Etymologus, qui *colossum* sic dici scribit, quia ob nimiam altitudinem, oculorum frustraretur aciem. Verba ejus apponam: Κολοσσὸς παρὰ τὸ κολούειν (ὅ ἐστιν ἐλαττοῦν) τὰ ὄσσε (τουτέστι τοὺς ὀφθαλμοὺς) διὰ τὸ μέγεθος· ὡς μὴ ἐφικνουμένων τῶν ὀφθαλμῶν ὁρᾷν. Censet igitur, esse ex κολούω, quod est, *imminuo*, *frango*: & ὄσσε duali pro ὄσσεις, quod est, *oculi*; nempe ab ὄσσω, quod est Æolicum pro ὄπτω· unde Hesychius ὄψεις exponit βλέπεις, ὁρᾷς: item ὄσσοι, βλέψοι, ἴδοι. Ad verbum igitur *colossus* sonat *frangioculum*. Etymologi sententiam confirmat hoc Statii, Sylv. carm. I:

——*Vix lumine fesso*
Explores, *quàm longus in hunc despectus ab illo.*

Loquitur de equo Domitiani, qui *colosso* impositus erat; unde, initio carminis, *molem* vocat *geminatam*:

Quæ superimposito moles geminata colosso
Stat Latium complexa forum, *cœlone per auras*
Fluxit opus?

Ita legi debere hunc locum, ex manuscripto Senensi, dixi alibi. At in vulgatis pro *geminata* est *gemmata*; pro *per auras*, *per-actum*. Sunt qui ab *colosso* hoc dictas volunt *Colossas*. Sane Suidas, in voce κολασσαεῖς (qui & alios multos in errorem induxit,) volunt *Colossenses*, ad quos scribit Paullus, eosdem esse ac

Rho-

Rhodius, nomenque id à *colosso* fortitos. Sed nihil hoc ineptius. Nam *Colossæ*, unde *Colossenses*, oppidum fuit majoris Phrygiæ prope Laodiceam & Hierapolim, ut disertè docet Strabo, lib. XII. & Plinius, lib. V, cap. XXXII. A *Colossensibus* quoque est *color colossinus*, κολοσσινὸς, cujus meminit Strabo, prope extremo lib. XII. Vide de eo Cœlium Calcagninum, lib. I, epist. XLVIII. Hermannus Lerbeccius, in Chronico Schouenburgico, *Colossum* putat dictum ab eo, quod *colat ossa*; cum, ut dicit, ex more veterum sepulcris impositi magnorum Virorum fuerint. Plura quæ addit ex Vincentio, & quo describat modo, vide apud eundem, pag. XXII.

COLUBER, Gelenio ita dici videtur, quasi κολοβὸς τὴν οὐρὰν, id est, *caudâ mutilus*. Atqui caudam habet, nisi cum resecta: ut, cum apud Ovidium, VI Metam. in fabula Terei, & filiarum Pandionis, cum recisa Philomelæ lingua confertur,

— *mutilatæ caudâ colubra*.

Quare vel est à *colo*, quia nemora incolit: vel corruptum ex χέλυδρος. Id serpentis est nomen, alterque vocatur, δρύινος, vel δρυΐνας, quia in cavis *quercuum* latibulum habere solet. Vel est ἀπὸ τοῦ κολυμβᾶν, quia *subeunt cavernas*: quod postremum Cæsari Scaligero placuit, Comment. in lib. II Hist. Anim. cap. XVIII, sect. CXXIII. Sed si placet esse à κολυμβᾶν, potius crediderim, propriè sic dici *chersydrum*. Nam κολυμβᾶν, *urinare*. Et in Glossis Græcolatinis, Cyrillo tributis, legas: Ὄφις, *anguis*. Ὄφις χερσύδρος, *coluber*, *cholsorus*. Ubi sine dubio *chelydrus* reponendum. Nam idem *chelydros* ac *chersydros*. Ad verbum notet *testudinem aquaticam*.

COLUMBUS, & *columba*, unde sint, non perspexit Isidorus, lib. XII, cap. VII. *Columbæ*, inquit, *dictæ, quòd earum colla ad singulas conversationes colores mutent.* Nec meliùs Albertus M. cui sic dici placet, quòd *colat lumbos* multâ generatione. Verisimilius aliquanto Varro, lib. IV de L. L. qui inter ὀνοματοποιηθέντα reponit. *De his*, inquit, *pleraque à suis vocibus, ut hæ; Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo: item hæ, Pavo, Anser, Gallina, Columba.* Quanquam aliter idem, lib. III de R. R. cap. VII. ubi à *columen*, hoc est, *culmen*, deducit: nempe quia *propter timorem summa loca in tectis captet*. [*Columbus* & *palumbus* ejusdem originis, cùm P & C sæpe permutentur. Est autem à φαιὸς φαιόδης, item quod πελιτνὸς, & πελιδνὸς, à πέλη, πέλλη; hinc πελλάζειν, & πελειάς] Sed examussim optimè Angelus Caninius, in Hellenism. Alphabeto; & Jos. Scaliger, in Conjectaneis, qui deducunt à Græco κολυμβᾶν, id est, *urinare*: quoniam nempe talis est columbarum gestus. Græcis κόλυμβος aliud est, nempe avis aquatica, sic ab *urinando* dicta, ut omnino eadem videatur ac mergus; qui, ut Ovidius canit, vers. ext. undec. Met.

Æquor amat, nomenque manet, quia mergitur illo.

Meminit ejus Aristophanes, Acharn. apud Athenæum, lib. IX. Vocatur & κολυμβὶς ab Aristotele, lib. VIII Hist. cap. III. quamquam in vulgatis codd. sit κολυμβάζις. Etiam *Columbaria* in navi, ab eodem verbo dicta, quòd per ea videntur remi eminentes κολυμβᾶν. Nisi magis placet Isidori sententia, cujus hæc verba, lib. XIX, cap. II: *Columbaria in summis lateribus navium loca concava, per quæ eminent remi: dicta credo, quod sint similia latibulis columbarum, in quibus nidificant.* Sanè & vinculi genus, quod, quia collum ei inseritur, *collare*, vel *collarium*, dicitur, alio nomine *columbar* appellatur ut Priscianus ait in V. Ejus appellationis rationem hanc esse puto: quod foramen id simile esset foraminibus in peristerotrophiis, ubi *columbæ* nidificant. Nisi sic vocatum malis ob similitudinem *columbarium* in navi: atque his nomen fuisse à κολυμβᾶν, uti diximus. Ludit in *columbaris* voce Plautus, Rud. Act. III, sc. III.

Illic in columbum, credo, leno vortitur.
Nam in columbari collum haud multò post erit.
In nervum ille hodie nidamenta congerit.

A *columba* quoque est *columbatim*. Cn. Mattius apud Agellium, lib. XX, cap. IX:

Sinuque amicam reficere frigidam caldo
Columbatimque labra conserens labris.

Ubi metri causâ pro *reficere* malim *refovet*. Sed fortasse nec *columbatimque*, sed *columbulatim*, legendum, ne secunda sede sit spondeus. Est vero *columbatim*, seu *columbulatim*, idem quod *more columbarum*, quem & Martialis tangit, lib. XII, ep. LXVI:

Amplexa collum, basioque tam longo
Blandita, quam sunt nuptiæ columbarum.

COLUMIS, propriè est *sanus*. [à κόλος μέγας, idem quod ὅλος.] Onomasticum vetus, *Columis*, *incolumis*, σῶος. Isidori Glossæ: *Columes*, *salvos*. Usus Plautus: indeque, addito præverbio, *incolumis*; ubi *IN* est αὐξητικὸν, uti in *inconcilius*, *incanus*, & similibus de quibus alibi non semel dictum. *Columis* est à Chaldæo כְּלֵים, hoc est, *fortis*, *sanus*: quod à חלם, id est, *convalescere*, *pinguescere*. Ab homine igitur ad alia transfertur significatio: etsi aliter Isidorus, lib. X: *Columis à columna vocatus, eò quòd erectus & firmissimus sit.* Aliis placet, *columis* esse à *columen*, sive *colomen*, ut antiqui scripsere, pro eo quod usitatius *culmen* effertur. Ita propriè *columis*, sive *incolumis*, dicetur domus integra perfectaque, cui jam *columen*, hoc est, *culmen*, impositum, cuique id integrum ac salvum. Sed omnino est à Chaldæis, uti dicebamus.

COLUMNA, juxta Nunnesium fuerit à κολώνη, *collis*. Puto potiùs, *columna* dici, quasi *columena*, à *columen*; qua de voce in *culmen* diximus. Festus: *Columnæ dictæ, quod culmina sustineant.* Vitruvius, lib. IV, cap. II: *Columen in summo fastigio culminis, unde & columnæ dicuntur.* Ubi sic Philander: *Nam propriè columnæ sunt arrectariæ, quæ columen, id est, summum fastigium percurrens tignum, sustinent. Innituntur verò transtra, id est, transversi trabibus: habent & capreolos, hoc est; proclinata hinc atque hinc ligna, quæ canterios sustinent.* A *columna* est *columnarium*, quo usus Suetonius, in Augusto, cap. XL. Frustra est Beroaldus, cum contra veterum librorum fidem legere pro eo jubet *colluviarium*, ut cloacæ designentur, per quæ colluvies & immunditiæ ejectantur. *Columnaria* autem dicuntur æstuaria quædam, ac spiramenta: ut Philander, & Barbarus, rectè colligunt ex istis Vitruvii verbis, lib. VIII, cap. ult. *Etiam in ventre columnaria sunt facienda, per quæ vis spiritus relaxentur.* Ubi nonnulli *colluviaria* reponunt, à Beroaldo decepti; alii *columbaria*: sed nihilo rectius. *Columnaria* verò dicta, quod ad *columnarum* modum attolluntur: ut monet Bernardinus Baldus, qui & illud addit, hujusmodi *columnaria* prope Pisaurum ad viam Fanestrem spectari, *in veteri aquæductu nuper instaurato ad novum & pulcerrimum fontem in medio foro.* A *columna* quoque est diminutivum *columella*, apud Catonem, Ciceronem, Cæsarem, alios. Μετωφορικῶς verò *columellæ* dicti Majores Domus Servi, quos Heri negotiis suis præficiebant. Metaphoræ ratio est, quod his nitatur domus, tanquam *columellis*. Ita de Turno dixit Maro, XII Æneïd.:

— *In te omnis domus inclinata recumbit.*

Porrò, quæ de *columna*, & *columella*, vocabulo diximus, confirmantur his verbis Donati, Phorm., Act. II, I: *Columen, culmen, an columen, columna? unde columellæ apud veteres dicti Servi Majores Domus. Lucilius*, XXII:

Servu' neque infidus domino, neque inutili' quoiquam
Lucili columella heic situ' Metrophanes.

Et paullò post: *Columen vero familiæ, sustentatio, vel decus, unde columna dicta. Columella* vero potiùs, quam *columnella*, dici nihil mirandum, quandoquidem veteres etsi *columna* scriberent, *colmna* tamen exempto *N* pronuntiarent: ut scribit Quinctilianus, lib. I, cap. VII. Sed & nihil prohibet, à *columna* fieri *columella*, eliso *N*, quando à *monstrum* similiter dicimus *mostellum*, ac à *scamnum*, *scabellum*, ubi & *M* conversum in *B*. Nam integrum esset *scamnellum*. In dubium tamen vocari possit, an servi etiam dicti sint *columella* domus. Sane Lucilii versum sic legere malebat Salmasius:

Lucili columella hac situ' Metrophanes.

Ut sententia sit, Metrophanem, Lucilii servum, situm esse sub ista *columella*, hoc est, cippo, qui in tumulo erigebatur, & nomen ac elogium defuncti continebat. Græci *columellam* sive *cippum* ejusmodi, στήλην vocant. Gloss. Στήλη, *cippus*,

tumulus. Et sane hæc doctissimi viri sententia impensius placet. Satis enim laudarat Lucillius servum, quod non fuisset domino infidus, neque inutilis unquam. At nimia laus fuerit in servo, si dicatur *domini columna.*

COLURI, κόλουροι, circuli ducti per polos mundi, Æquinoctialem secantes in partes æquales, Zodiacum in inæquales: quorum duo præcipue sunt illustres, unus qui Solstitium ac brumam; alter, qui Æquinoctia, designat. Dicti κόλουροι, quasi κόλουροι τὴν οὐρὰν, *cauda mutili.* Nempe quia pars eorum nobis inconspicua est, & qua parte non videntur, *mutili* censentur.

COLURNUS, literarum trajectione dicimus pro *corulnus*, à *corylus*, sive *corulus* per U, prout hanc vocem in antiquis codd. scribi tradit Pierius. Marius Corradus, lib. II, de L.L. dubitare videtur, sitne à *corylus*, an *cornus.* Sanè posterius probat & Festus. Sed à *corylus* deducit Servius, in I Georg. & Priscianus, extremo lib. secundo. *Colurni* voce usus Maro, lib. II Georg.

—— Et in verubus torrebimus exta colurnis.

Cujus loci hæc sententia est: *Caper*, cum Baccho immolatur, *colurnis* virgultis assari debet; quia ambo, & *caper*, inquam, & *corylus*, vitibus obsunt: ille quia rodit vites, ut vel ex Ovidii Fastis notum; hæc quia obest, si juxta vites statuatur: unde Maro, Georg. secundo:

Neve inter vites corylum sere. ——

[quasi κόλον ἱερός. vide notata de *obelisco colurno.*]

COLUS, ex Perotti sententia, à *colendo*, id est, *ornando*; quia mulierem ornat: vel quia neant hac ea, quæ ad ornatum pertineant.

COLUSTRA, sive *colustrum*, [γαλαθηρὸν idem γαλαθηνὸν vel γαλακτηρόν.] est lac novum in mammis, hoc est, spongiosum illud lac, densumque, quod post partum esse solet. Auctores, lib. XXVIII, cap. IX, Palladius, in Novembri; & è Grammaticis, Servius, in V Æn. Nonius, in *Colustra*: Isidorus, lib. XX Orig. cap. II: & Glossis Latino-Græcis, quæ πύριεφθος, sive πυρεφθος, interpretantur. Id autem est τὸ πρῶτον γάλα, Athenæo teste, lib. XIV. Dictum *colustrum* censeo a *coalescendo*, quasi *coalustrum.* Nam densum est & spongiosum, uti diximus. Vel capie de causa sit à κολλᾶσθαι, hoc est, *agglutino*, *adhæresco*, quod à κόλλα, *gluten.* Sanè alterutrum horum malim, quàm ut sit à κόλον, id est, *cibus*; quia primus is sit animantis *cibus*: vel quia *cibum* imitetur. Est *colustrum* plane noxium. In caussa est, quod tempore partus magna fit in corpore humorum perturbatio, qua pravi humores bonis miscentur. Fuit tamen *colostrum* in deliciis apud Romanos. Martialis, lib. XIII, dist. XXXVIII:

Subripuit pastor, quæ, nondum stantibus hædis,
De primo matrum lacte colustra damus.

Μεταφορικῶς usus Plautus, Pœn. Act. I, Sc. II. *Meum mel, meum cor, mea colustra, meus molliculus caseus.* A *colostro* infantes *colostrati* dicuntur, qui statim à partu lac illud spongiosum suxerunt. Quanquam Plinius, lib. XXVIII, cap. IX, ita dicat vocari, qui nutrices sugant, postquam concepere. Sed falli videtur.

COMA, κόμη. Id quibusdam dici videtur à κόπτειν, id est, *secare*: quà nempe ratione *cæsaries* dicitur a *cædendo.* Id si placet, fuerit à præterito κέκομμαι. Nec ab his multum abeunt, qui deducunt à κείρω, hoc est, *tondeo.* Sic κόμη diceretur quasi κόρη. Alii censent, esse à κοσμεῖν, hoc est, *ornare*, quia comæ, animalium arborumque sunt ornamentum. Ita κόμη dicemus quasi κόσμη. Sunt etiam quibus placeat esse à κομέω, *curam gero*, quoniam studio excoli debeat, alioqui ea appellatione indigna. Primum etymon suggerit Isidorus loco citato: tria reliqua lego apud Etymologici magni auctorem. Primum etymon ex ipso Isidoro refellere possumus. Nam si, ut ipse ait, *comæ* propriè sunt *non cæsi capilli*, quomodo à κόπτειν dici possunt? Nisi fortè hic quoque ἀντίφρασιν aliquam somniat. Quod autem de hac vocis proprietate ait, cave id Isidori commentum putes. Nam & Servius, V Æn. ait, *comam propriè dici non cæsos capillos*: ut in Danielis Servio legitur: sive, ut in Fabricii Servio est, *non tonsos capillos*; quod secundum imprimis etymon respicit. Tertium etymon (quod & apud Eustathium legas) non displicet: eo quòd similiter à κοσμεῖν Latini dicant *comere*: quod de *comarum ornatu* plurimum usurpatur. Unde & multi à *coma* dici opinantur. Festus: *Comim, id est, ornatus, à Græco descendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere; & κόσμιος, quod apud nos comis. Et comæ dicuntur capilli cum aliqua cura compositi.* Quartum etiam improbare nolim: quod & secutus Artemidorus, lib. I Oneirocriticῶν, cap. XX: Αἱ δὲ μεγάλαι μὲν, ἀτημέλητοι δὲ τρίχες, ὡς μὴ δοκεῖν κόμην εἶναι, ἀλλὰ τρίχωμα, πᾶσιν ἀνθρώποις πένθη τε καὶ λύπας δηλοῦσι. Κομεῖν μὲν γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι ἐστι. *At vero magni quidem, sed incomti capilli, quia non coma esse videntur, sed potius pilositas & hispiditas quædam, hominibus omnibus annuntiant luctus ac dolores.* Quippe κομεῖν *est curam gerere.* Fortasse tamen à nullo horum est: sed ab Hebræo כמם, *totondit.* A κόμη est κομάω, *comatus sum*, *comam nutrio.* Hinc κομήτης, *comatus*, *crinitus*, ut ἀστὴρ κομήτης, quam Latini *stellam crinitam* vocant, ut ait Cicero, lib. I de Nat. Deorum; & Plinius, lib. II cap. XXV; Ovidius *stellam comantem* dixit. Sic enim ille, de Cæsare, in fine lib. XV Met.

Resque domi gesta properataque gloria rerum
In sidus vertere novum, stellamque comantem.

Sed sæpius tam Græci, quàm Latini, ἁπλῶς *cometen* vocant.

COMES, à *cum*, & *eo*, qua forma ab eodem *comitia* dicimus. Sed quod posterioribus seculis dignitatis nomen fuit, id ex eo est, quia comitaretur ducem in bellum. Quales in palatio & provinciis munus habebant. *Gravios*, vel *Graphios*, vulgo nominant. Quod nomen & legas apud Paullum diaconum, lib. V histor. Longobard. *Incomes*, quem nemo comitatur. Festus: *Incomitem, sine comite.*

COMIS, & *comere*, ejusdem originis videntur: nempe à κοσμεῖν, extrito *S.* Festus: *Comim, id est, ornatus, à Græco descendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere; & κόσμιος, quod apud nos comis.* Glossæ Philox. *Comis*, κόσμιος. Vel sit *comis* à κῶμος, quomodo vocatur, *compotatio ac luxuries amatoria.* Pro hac sententia faciunt Glossæ aliæ, ubi legas, *comiter*, ἐπικωμαστικῶς.

COMISSARI, an *commissari*, scribi debeat, non consentiunt. Gemino *mm* scribebat Victorius: unico scribendum disertim monet Velius Longus, lib. de Orthographia. Sed omnino simplici *m* scribendum, sive, quod Festus putabat, sit à κώμαις, hoc est, *vicis*, quæ mihi sententia parum probatur; sive quod Varro, lib. VI, voluit, ac apud Velium quoque legimus, sit à Κῶμος, qui *Deus est præsidens conviviis ac tripudiis nocturnis*: sive sit à *comitate*, quod apud eundem Velium legere est: sive, quod Levino Torrentio visum, veniat à *comesum*: quod eo probabat, quia ex Suetonii, Livii, aliorumque locis (ut mox dicemus,) pareat, propriè *comessationem* fieri post cœnam. Neque de vocali consentiunt. Nam per *A comassari* scribendum putabat Fulvius Ursinus, ut sit à Græco κωμάζειν: per *E* malebat Torrentius, quia sit à *comesum*: per *I* Victorius, quomodo sæpe in vett. scribitur libb. Vera meo judicio sententia est, scribendum *comissari*: quod vett. libri ac lapides approbant, nec ἀναλογίᾳ refellitur. Nam etsi à κωμάζειν (hæc enim vera omnino origo) esset *comassari*, tamen nihil obstat quominus veteres εὐφωνίας caussâ *A* in *I* converterint: quomodo & à πατρίζειν dicunt *patrissare.* Licet autem *comissari*, seu κωμάζειν, est à κῶμος, plus tamen est κῶμος, quàm *comissatio.* Quippe κῶμος notat *omnem amatorum lasciviam ac proterviam, seu vino saucii sint, seu non sint.* Latius autem propriè *comissatio* dicebatur *convivium, quod post cœnam fiebat in multam noctem.* Ita usus Livius, lib. XL. apud quem Demetrius jam *cœnatus* ad comites ait: *Quin comissatum ad fratrem imus?* Utitur & hoc pacto Suetonius, in Tito, cap. VII: & in Domitiano, cap. XXI. Hermolaus Barbarus scite vocabat *pocœnium.* Id si displicet, deducere licebit à κῶμα, id est, *somnum profundum*, quod a κοιμᾶσθαι, *dormire.* Ut *compotatio ac amatoria lascivia*, κῶμος dicatur, quia post ea somnus profundior sequi solet. Magis tamen placet esse à כמוש *Chamos*, qui *Moabitarum deus*, ut est I Reg. cap. XI. Videtur enim is conviviis à Moabitis cultus, indeque ortum, quod Κῶμος à Græcis haberetur *temulentiæ deus.* Nec tamen displicet opinio Casauboni, ut quemadmodum à מום est μῶμος, ita à קום, *com*, sit κῶμος.

op

ωρ notat *surgere*: ut κῶμος sit, *lascivia eorum, qui à convivio surrexerunt*. Quæ sententia est Is. Casauboni, lib. I, de Satyrica poësi, cap. IV. Ut nempe κῶμος propriè sit *ἀνάστασις ἀπὸ δείπνου*, hoc est, *cum surgitur a mensa*, inque publicum proditur. *Lasciviarum eruptionem* vocat Tertullianus, adversus gentes, cum ait: *Æquè oratio convivium dirimit: inde disceditur, non in catervas cæsionum, neque in classes discursationum, neque in eruptiones lasciviarum.*

COMITIA, ut Festus indicat, in *Comitialis*, ita dicuntur ab antiquo *comire* pro *coire*, unde & *comes* remansit. Erant enim *comitia* nihil aliud, quam populi universi conventus, ferendorum suffragiorum caussâ. Erant autem tria propriè *comitiorum* genera, *curiata*, *centuriata*, & *tributa*. In *Curiatis* populus sententiam dicebat *curiatim*, hoc est, per *curias* rogatus: ita quod plures curiæ statuissent, id jussum populi diceretur. In *Centuriatis* populus per classium *centurias* divisus ferebat suffragium, ratumque habebatur, quod plures centuriæ jussissent. In *tributis* vero per *tribus* suffragia ferebantur. Quod ad *calata comitia*, ea non efficiunt distinctum *comitiorum* genus. Initio enim omnia *comitia calata* dicebantur, à *calando*, id est, *vocando*, quod à Græco καλεῖν. Hanc rem confirmat, quod Agellius, lib. XV, cap. XXVII, ex Lælio Felice refert, *comitiorum* alia fuisse *curiata*, alia *centuriata*. Sed postea *comitiorum calatorum* vox prope exolevit. Prope, inquam; retenta enim partim in his, quæ pro collegio Pontificum habebantur, aut Regis sacrorum Flaminumve inaugurandorum caussâ: cujus caussæ ibidem meminit Lælius Felix: partim testamentorum condendorum caussâ, quâ de re sic Theophilus, lib. II Institut.: *Duo erant apud veteres testamentorum genera: unum quod calatis Comitiis fiebat, & dicebatur: alterum, quod in procinctu. Testamentum Calatis Comitiis tempore pacis fiebat bis in anno, hoc modo: Præco universam circumibat civitatem, populum convocans: ac tum qui testamentum condere volebat, in concione populi, ipso teste populo testamentum scribebat. Ex quo etiam dictum est, Calatis Comitiis. nam calare est vocare: Comitia vero, populi congregatio. Quoniam igitur vocati congregabantur, appellatum est testamentum Calatis Comitiis.* Hactenus ille. De personis, quæ singulis *comitiorum* generibus intererant, deque eorum loco, tempore, modo, vide imprimis Nicolaum Gruchium, & Carolum Sigonium. A *comitiis* est verbum *incomitiare*: quod alii *conviciari*, alii *accusare*, interpretantur. Priorem sententiam secutus Festus: *Incomitiare significat tale convicium facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est, in conventum, venire.* Utitur Plautus, Curcul. Act. III, sc. I. *Morbo* quoque *comitiali* inde nomen, quod si quis eo correptus repente in *comitiis* concidisset, *comitia* eo dissolverentur, nec justa eo haberi possent. Id, præter Plinium, & alios, docuit Serenus Sammonicus, his versibus:

Est subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
Quod fieri nobis suffragia justa recusat.
Sæpe etenim membris acri languore caducis,
Concilium populi labes horrenda diremit.

Eundem vocari *morbum majorem* scribit Appuleius, in Apologiâ. Et vocat hoc pacto Cornelius Celsus, eâ nempe ratione quia *vis major* dicitur à Latinis, quæ Græcis Θεοῦ βία, hoc est, cui resisti non potest. Similiterque *Herculeum* dici putat Galenus, VI Epidem. nempe quia, *Herculis instar*, sit *invictus*. Sed Aristoteles, in problematis, ita dici ait, quòd *eo laborarit Hercules*: quemadmodum & alii multi viri illustres ei fuere obnoxii, quos inter Cambyses Persarum rex, ut scribit Herodotus, lib. III. Item C. Julius Cæsar, ut ait Plutarchus, in Cæsare. Et Plotinus Platonicus, ut testatur Suidas, & Eunapius. Idem quoque morbus dicitur *sonticus*, κατ' ἐξοχὴν, quemadmodum voce *Sonticus* dicemus. Denique idem, ut Græcis ἱερὰ νόσος, ita Latinis *sacer morbus* appellatur. Ac Plato quidem ita dici ait, quia sit *sacra partis*, hoc est, *animi, languor*. Verba ejus in Timæo sunt ista: Νόσημα δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως, ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται. Idem in Platone scribit Appulejus in Apologia: *Eum*, inquit, *nostri non modo Majorem, Comitialem, verum etiam Divinum morbum: ita ut Græci* ἱερὰν νόσον, *verè nuncuparunt. Videlicet quod animi partem rationalem, quæ longè sanctissima est, eam violet.* Aretæus verò, lib. I diuturnorum affectuum, cap. IV, ait, sic dici, vel ob *magnitudinem*, quia *omne magnum, sacrum* dici consuevit: aut quod *non queat humana ope tolli*; aut quod *homo dæmone correptus esse videatur*; aut *ob hæc universa*. Sunt quibus placet, ita vocari, quia *divini aliquid in se habere credatur*. Sed auctor libri de *morbo sacro*, qui Philotimus magis, quam Hippocrates, esse videtur, ridet hanc nominis caussam, ejusque auctores non dubitat appellare magos, circulatores, arrogantes. Sanè meritò, si eo respexit, quod fraudes suas hoc morbo velent impostores; quod & à Muhammede factum. At immerito, si morbum hunc à Deo immitti nescivit, quem iccirco *deificam luem* κατ' ἐξοχὴν vocat Cælius Aurelianus. Sanè morbos ob peccata hominibus immitti, nec Maronem fugit, cum ait, in XII:

Si quando letum horrificum, morbosque, Deorum
Rex molitur.

Scribit Gul. Harnischius, in commentario ad Aretæum, eundem dictum *comessalem*, à *comessando*, quod morbus ab inordinato cibo potuque proveniat. Verum *comitialem* quidem dictum legimus, *comessalem* nusquam; etsi non negamus, hoc pacto Germanis dici *den freis*, à verbo *fressen*. Ac de variis *morbi comitialis* appellationibus hæc dicta sunto.

COMMENTUM, est ἐνθύμημα, διανόημα, τέχνασμα, quibus modis in vett. Glossis exponitur. A *mente* deducit Varro, v de L.L. *Reminisci*, inquit, *cum ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. Hinc etiam comminisci dictum, à con & mente; cum finguntur in mente quæ non sunt: & ab hoc illud, quod dicitur reminiscor, cum commentum pronuntiatur.* Sed non dubito, quin *commentum* sit à supino verbi *comminiscor*, *comminiscor* verò sit ab antiquo *meniscor*, pro quo corruptè vulgo dicunt *miniscor*. Hoc, si Becmannum audis, est à μιμνήσκω, eliso μ, quomodo à σκίπτων est *scipio*. Mihi placet ut ab *apere* est *apisci*; à *pacere*, *pacisci*; à *frui*, *fruisci*; sic à *menere* esse *menisci*. *Meno* veteres dixisse cognoscimus partim ex præterito ejus, quod est *memini*; partim ex supino, quod est *mentum*; unde *mentio*, & *mentum*, pro *commento*, Festo teste. Nec mirandum, à *comminiscor* esse *commentus*, aut putandum *commentus* κατὰ συγκοπὴν dici pro *comminiscitus*. Quippe ut *apiscor* non *apiscitus* facit, sed ab *apio* capit *aptus*; sic *meniscor* non habet *meniscitus*, sed à *meno* accipit *mentus*; unde *commentus*. A *commentus*, est *commentor*; unde *commentarii*, quomodo vocantur perpetuæ ac diligentes rerum narrationes, sed nudæ, nullisque luminibus distinctæ: quales scriptoris historiam suggerunt materiam: unde Cicero, eleganti illâ ad Lucceium epistolâ, ait, se commentarios confecturum rerum suarum, quo ex iis historiam conficere possit Lucceius. Sed imprimis id indicant verba hæc Ciceronis, in Bruto, de commentariis Cæsaris: *Nudi sunt, recti & venusti, omni ornatu orationis tanquam veste detractâ: sed dum voluit alios habere parata, unde sumerent, qui vellent scribere historiam; ineptis gratum fortasse fecit; qui volunt illa calamistris inurere; sanos quidem homines à scribendo deterruit.* A *commentario* est *commentariensis*, qui *commentariis præest*: sed speciatim sic vocatus qui *carceri præest*, non quidem à *commentario*, *carceris loco*, prout divinabat Accursius: sed eo quod *custodias in commentarium referret, earumque quasi ephemeridem, sive diarium, conficeret*. Fortasse autem ut *comminiscor*, & *commentum*, sic etiam dixere *eminiscor*, & *ementum*. Glossæ Isidori: *Ementum, excogitatio.*

COMMOTACULUM, à *commotando*, seu *commovendo*. quod eo commoverent turbam: ut Juvenalis loquitur:

Ergo commota jamdudum mulso verba.

Festus: *Commotacula, virgæ, quas flamines portant pergentes ad sacrificium, ut à se homines amoveant.* Ita libri quidam: pro quo in Mediolanensi, Aldina, & recentioribus, est *commentaculum*: sed corrupte, ut ex etymo cognoscimus. Propius abit MS[us]: in quo *commetaculum* est absque *N*.

COMOEDIA, à κωμῳδία, ω converso in æ, quomodo *tragœdia* est ex τραγῳδία, & fortasse *Cæus* ex Κῷος, de quo Pierius, ad illud I Georg.:

— *Cui pinguia Cæa.*

Est

Est verò κωμῳδία, juxta Festum, à κώμη, hoc est, *vicus*; & ᾠδὴ, hoc est, *cantus*; quia nempe lusus hi in vicis fieri soleant, antequam in urbes convenissent. Id magis placet, quàm ut dicatur παρὰ τὴν ᾠδὴν ϰ̀ κῶμον, quia nempe κωμάζοντες, hoc est, *comessantes*, amatorieque lascivientes, carmina solenni die cantare soleant. Alia etiam etyma adfert Tzetzes, prolegomenis in Lycophr. Cassandram. De re ipsa videndus Donatus, in Ter. & imprimis Jul. Scaliger, lib. I de re Poëtica. & nos, libro de re poëtica. *Comœdicus*, à *comœdia*, Plautus dixit, ut observat Festus.

COMOPOLES, sunt vici majores, quasi oppidorum æmuli, unde & nomen. Nam κώμη, *vicus*: πόλις, *oppidum* Marcus Evangelista, cap. I: Εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις. Itidem à κώμη, & ἀρχὸς, est *comarchus*, quomodo vocatur *vici magister*. Utitur *comarchi* voce Plautus, Curcul. II. III. Simile est *demarchus*, quo ibidem utitur Plautus. Est enim id à δῆμος, *populus*; & ἀρχὸς, *præfectus*. Latinis dicitur *Tribunus plebis*.

COMPITUM, est *viarum concursus*, item *ædis sacra in triviis aut quadriviis posita*. Junius Philargyrius, in Georg. II: *Compitum, ut Relatio* (leg. *Trebatio*) *placet, locus ex pluribus partibus in se, vel in easdem partes ex se, via atque itinere dirigens, sive is cum ara, sive sine ara; sive sub tecto, sive sub divo sit, ubi pagani agrestes, buccina convocati, solent certa inire consilia. Hinc & lares compitalitii & feria compitalitia.* Vetus interpres Persii, in illud sat. IV. *pertusa ad compita*: *Compita*, inquit, *sunt loca in quadriviis quasi turres, ubi sacrificia finitâ agriculturâ rustici celebrabant. Meritò pertusa, qui per omnes quatuor partes pateant, vel vetusta. Vel compita non solum in urbe loca, sed etiam via publica ac diverticula aliquorum confinium, ubi ædicula consecrantur patentes. In his juga fracta ab agricolis ponuntur, emeriti & elaborati operis indicium.* Dicuntur *compita*, quasi *competa*, quia *via competunt*, hoc est, *concurrunt*. Id enim est *competere*. Glossæ Philox. *Competit*, συντρέχει. Itaque & in vett. libris quandoque *competa* legas, pro *compita*. Hinc *compitalia*, atque inde *lares compitalitii*, & *feria compitalitia*, ut ex Philargyrio jam vidimus. Charisius, lib. I, cap. de Observationibus nominum, quibus genera & numeri discernuntur: *Compitalia, id est, ubi eos, qui peregre moriuntur, colunt.* Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni: *Compitalia*, Θεῶν ἀγυιαίων ἑορτή, αἱ γινόμεναι ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν προσηκόντων τοῖς νεκροῖς. Celebrabantur autem IV Non. Januarii. Cic. Epist. VII, lib. VII ad Att. *Ego, quoniam IV Nonas Jan. Compitalitius dies est, nolo eo die in Albanum venire, ne molestus sim familiæ.*

COMPLEX, à *plico* ea forma dicitur, qua *simplex*, *duplex*, *alterplex*, & alia. Isidorus, in Glossis: *Complex, qui in uno peccato, vel crimine, alteri est applicatus ad malum, ad bonum verò nunquam dicitur.* In bono tamen usus Ambrosius, lib. III de Offic. cap. XIV: *Id quod turpe est, non potest esse utile: neque rursus id, quod honestum est, inutile: quia complex honestatis est semper utilitas, & utilitatis honestas.* Sed id rarum. In malo autem passim, interque alios Sidonius, lib. VIII, epist. ad Lupum: *Cæterisque complicibus oppressis*, id est, ejusdem facti reis. Sunt qui Ciceronem *complicis* voce usum putant. Adferunt ex prima in Catilinam oratione: *Sin tu, quod te jamdudum hortor, exieris, exhaurietur ex urbe tuorum complicium magna & perniciosa sententia reip.* Sed *comitum*, pro *complicium*, legi debere odoratus jam olim Laurentius Valla. Pro *sententia* autem *sentina* legi debere, & sententia clamat, & cum MSS veteres, tum editiones melioris notæ, faciunt fidem.

COMPUTUS veteribus non fuit in usu. Antiquissimus eorum, qui usurpet, videtur esse Jul. Firmicus, lib. VI in epochis geniturarum. Vixit is sub Constantino M. & ejus liberis. Est ab ea *putandi* notione, qua dicimus *putare rationes*. Vide *Putus*.

CONCEPTIVÆ *feriæ*, quæ vulgo *festa mobilia* appellant, uti nobis *paschatis festum*: opponuntur iis *feriæ statæ* seu *stativæ*, quales nobis Natalis Christi. Ita dictæ, quia *concipere* eas liberum esset, quo die vellent. Macrobius, lib. I Sat., cap. XVI: *Conceptivæ sunt, quæ quotannis à magistratibus vel à sacerdotibus concipiuntur in dies certos, vel etiam incertos: ut sunt Latinæ, Sementinæ, Paganalia, Compitalia.* Festus: *Conceptivæ feriæ festa dicebantur, quæ incertis diebus servabantur quotannis, ut Sementinæ, Compitalitiæ.*

CONCHA, κόγχη, pro quo & κόγχος dicitur, & κογχύλιον, quod à κόγχη factum. Usus *conchyliorum* voce etiam Plinius. Differt à *cochlea*, quod hæc unicâ constet testâ, gyris quibusdam compacta: at *concha* habeat duo æqualia velut scutula: unde proverbium est, κόγχον διελεῖς, hoc est, *Iovv ἐπιλήκους*. Nam facilè est διελεῖν scutula ista; quod in *cochlea* locum non habet. A *concha* similitudine dicitur *conchis*, faba non fresa, sed integra, cumque cortice suo. Juvenalis, sat. IIII

——*cujus aceto*,

Cujus conche tumes?

Ubi sic vetus interpres: *Cujus faba inflatus es?* Et sat. XIVI

——*Conchem æstivi cum parte lacerti.*

CONCINNARE, est aptè *componere*, ut exponit Festus. Glossæ Philoxeni: *Concinnat*, Συρράπτει, ὅτι συμφώνως συνάπτει, ϰ̀ διαλαμβάνει, ϰ̀ συνομιλάζηται. Onomasticon vetus: *Concinno*, συναρμόζω. Est *concinnare*, juxta Festum, à *concinendo*. Ita enim est in MS^{is}. Ubi tamen quidam libri *conciere*. Mihi placet, *concinnare* esse à *concinnus*. Sed unde *concinnus* sit, non æquè paret. Nonnullis fieri placet ex *cinnus*; *cinnus* autem κατ' ἀφαίρεσιν fieri putant ex *cincinnus*, quo signatur *capillorum soboles calamistro intorta*. Itaque *concinnum* propriè dici aiunt de *pilis*: generatim autem *concinnare* (ut & verbum *comere*, quod ipsum quoque à *comis* deducunt,) usurpari dicunt pro *polire*, *ornare*. Interdum etiam generalissimè, Nonio teste, pro *facere*, *conficere*: ut, cùm Plautus ait, Amphitryone, Act. I, sc. III:

Lacrymantem ex abitu tuam concinnat uxorem.

Et Act. II, sc. III:

Nulla res tam delirantes homines concinnat cito.

Et Capt. Act. III, IV:

—— *Me insanum verbis concinnat suis.*

Et Act. IV, II:

—— *Lanii qui concinnant liberis orbas oves.*

Eodemque modo *concinnare crimen*, aut *mendacium*, legas apud Ammianum Marcellinum, lib. XV: & Luciferum Calaritanum, in vita S. Athanasii: & similia apud alios. Aliis placet, *concinnare* esse à *concinere*, quod apud Festum, & Nonium, legas. Quam sententiam planè rejicimus. Nam *concinnus* omnino est à *cinnus*; attamen, uti censeo, non ab ea *cinni* significatione, quam volunt illi, de quibus antè dictum: sed quâ idem ac κυκεὼν quomodo præter Tullium usus Arnobius: uti in *Cocetum* ostendimus. Estque *cinnus* hac notione, non quidem (quod Scaliger scripsit, ad lib. VI Theophrasti, de causis plantarum,) à κυκεὼν (nimis enim abeunt literæ,) verùm ut κυκεὼν à κυκᾶν, quod est, *miscere*, quia ex variis *miscetur*: sic *cinnus*, à *coeundo*, quia varia in id *coëunt* miscenturque. Ut à *coitus*, *citus*, Isidoro; sic à *coinnus*, *cinnus*. Ut item à *facio*, *facinus*; sic à *coco*, *coinus*; ex quo *cinus*, sive *cinnus*. *Cinus* scripsere veteres, quibus moris non erat geminare consonantes.

CONDALIUM, *annulus*; unde Plautus, Menandri δακτύλιον vertit, *condalium*. Usus quoque, Trinummo, Act. IV, sc. III:

——*Satin' in thermopolio*

Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem.

Festus: *Condalus* (ita est in MS^{is},) *anulus. Condalium similiter anuli genus.* Est vero à Græco κόνδυλος, quod *articulum* notat. *Y* in *A* abit, ut à κύλιξ, *calix*. Propriè autem esse *anuli genus*, quod servi digitis ferrent, Alciatus scribit, lib. IV Παρεργ. cap. XVIII. quod & Plauti locus apertè indicat.

CONDIO, conflatum ex *con*, & antiquo *duo*, pro *do*. Propriè igitur sit, *res plures in unum dare*, miscereque, ut cibus fiat sapidus. Hinc *conditor*, *conditio*, *conditura*, ὁ porrectò; de quibus in *Condo* dicimus. [ex χανδάνω, unde χανδύσματα, *condimenta*, ἀρτύματα, χανύσματα, ἡδύσματα. nam χάδεσθαι seu χάνδεσθαι, ἥδεσθαι. vide etiam κανδύλη.]

CON-

CONDO (unde *abscondo* & *recondo*,) est à *cum*, & *do*, quasi *simul in interiorem locum do*: ut Festus ait: eaque ratione & *do* usurpatur in *abdo*. Hinc *condus*, ταμίας, qui cibos aliave condit; ut *promus*, qui condita promit, quomodo Appul. Apol. dixit: *Promus librorum, quis illic erant conditi.* [*Condo* pro *abscondo* duci potest à καδύνειν id est, καταδύνειν, unde καδδύεμ.] Ab eodem est *conditor*, quomodo vocatus qui factiones ederet, quasi earum auctor & patronus. Vetus inscriptio: C. POMPEIO FUSCENO CONDITORI FACTIONIS RUSSATÆ. Hinc *succonditor*, qui parebat conditori. Inscriptio vetus: M. VIPSANIO QUARTIN. SUCCONDITORI. Interdum *conditor* est non à *condere*, sed *condire*, eoque proximam ab ultima producit. Gloss. vett. *Conditor*, ὀνηλάτης ἵππων. Ita *conditor* nihil aliud sit, quam *mulio*; ut *succonditor*, *submulio*. Nisi cum Scaligero legere malis, ἀλείπτης πίθων, vel ἀλείπτης, πιθῶν· Quà ratione fuerit a *condendo*. Significabit enim illum, qui pice illinit vasa, illitaque in terrâ condit ac defodit. Horat.

—— Græcâ quod ego ipse testâ
Conditum levi.

A *condendo* dicitur *conditio* secundâ correptâ: à *condiendo*, eâdem porrectâ. Posteriori modo fit ἄρτυσις. Onamast. vet.: *Conditura*, ἄρτυμα. Priori notione fit *actus condendi*, & μετωνυμικῶς *res condita*. Quomodò Tertullianus dixit, lib. de Resurrect. carnis: *Ipsam conditionem colere adversus conditorem.* Fere autem sumitur pro qualitate, qua quid condi, id est, fieri, aptum est, ut Alciatus definit.

CONFESTIM, signat παραχρῆμα, παραυτίκα, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Ejusdem originis est ac *festino*: de quo suo loco. Charisius Sosipater, cap. de Adverbio: *Confestim, ut competenti festinatione. Sisenna, Milesiarum* XIII: *Confestim secuta est.* Et ibidem: *Confestim pro continuo & sine intervallo, sed jugi festinationis studio pergentis. Sallust.: Fecit ut nummus confestim lugubribus. Ubi Statilius Maximus: ordine, inquit, & sine intermissione.* [*confertim, ferre & conferre gradum.*]

CONGII, & *congiarii*, originem adfert his verbis Isidorus, lib. XVI, cap. XXV: *Congium à congiendo, id est, per augmentum crescendo, vocatur. Unde postea pecunia, beneficii gratia dari cœpta, congiarium appellatum est. Unusquisque enim sui temporis imperator favorem populi captans, adjiciebat, ut videretur largior in donis.* Sed quid est *à congiendo?* quomodo etiam in MSS^tis meis reperio. Puto scripsisse *congerendo*. Nam ubi plura congeruntur, aliquid per augmentum crescit, ut Isidorus ipse interpretatur. Ita *congius* dicatur, quasi *congerius*. Sed fortasse verius est, *congium* dici à *concha*. Est enim *congius* mensura liquidorum. Ac capacioribus *conchis* ad eam rem primitus usos, non abludit à vero. Vel sit *congius* à χοῦν accusativo recti χοῦς. Solent enim Latini formare suos rectos ab obliquis Græcis: Uti Græci suos accusativos ab externis, quando in *N* desinunt; ut à *Jonathan*, Ἰωνάθης, Ἰωνάθην· ab *hin*, χοῦς, χοῦν, unde *congius* deducebamus: favente etiam doctissimo Capello, in Chronologia sua, ad an. mundi CIƆ IƆ CL III. Est verò Hebræis הין, *Hin*, mensuræ genus, cujus octava pars סלע, *Sela*, quarta autem סאה, sive *Satum*, quod modius Romanus & Atheniensis, sesquimodius Romanus. *Congiarium* vero à *congio* nomen accepisse, indicat etiam iste Quinctiliani locus, lib. VI, cap. IV: *Fabius Maximus incusans Augusti congiariorum, quæ amicis dabantur, exiguitatem, heminaria esse dixit. Nam congiarium cum sit commune liberalitatis atque mensuræ, à mensura ducta imminutio est rerum.* Glossæ Philox. *Congiarium*, ἐπίδοσις, διάδοσις. Et paullo post: *Congiarium*, ἐπίδοσις ἀπὸ τῶν νομῶν, *dosia*. A *congio* est *Tricongius*, cognomen Novellii Torquati Mediolanensis, qui tres *congios* ebibit uno impetu, spectante, miraculi gratia, Tiberio principe, ut ait Plinius, lib. XV, cap. XXII. ubi & narrat, Ciceronem, Marci filium, binos *congios* simul haurire solitum.

CONGRUS, à γόγγρος, mutato Γ in C; cujus contrarium fit in *gobius*, à κωβιός. Utrumque piscis genus est.

CONISCO, [malè sic scribitur, cùm *corusco* verum sit.] vel potius *conisso*; à κονίζω, ut à πατρίζω, *patrisso*, à Σικελίζω, *Sicelisso*. Κονίζω, est, *pulverem excito, pulvere respergo*; unde κονίστρα, *arena*, sive *pulvis, in quo athletæ versantur*. Κόνις, *pulvis*. Est igitur *conissare*, pulvere aëra replere: quod faciunt pecudes ludentes, ac concertantes: ut cum, ut Maro ait, II G.

—— pingues in gramine læto
Inter se adversis luctantur cornibus hædi.

Usurpat eam vocem Lucretius, lib. I:

Et satiati agni ludunt, blandeque conissant.

Et Cic. in Pis. apud Fab. lib. VIII: *Caput opponis cum eo conissans.* Hujusmodi vocabula, licet Tullio ipsi usurpata, minus tamen vulgo trita sunt, quia non in ipso leguntur Tullio. Itaque qui talia usurpet, ab indoctis pædagogis, & horum similibus, antiquarius vocatur. Atqui certum est, multa esse, quæ & ipsa semel fortasse à Tullio tantum usurpantur; quibus tamen nihil nunc usitatius: nec id aliunde est, quam quod pædagogi norint in scholis, unde in pueritia accepimus. quod si alia illa, quæ citantur a Grammaticis, aliisque scriptoribus antiquis, quæque hodie in melioris notæ codd. inveniuntur, non minus pædagogis nostris nota fuissent: nec his nunc aliquid usitatius esset. Ita videmus, ut nunc non veterum Romanorum more, sed pædagogorum indoctorum consuetudine, quid usitatum obsoletumve sit, metiri oporteat. Sed ad rem. Obertus Giffanius censet, pro *conissare* scribendum *corussare*, esse enim a κορύσσειν, quod à κόρυς, id est, *galea*. Sed profecto satis patet, vocem κορύσσειν non convenire tam *hædis*, quam *militibus*, qui propriè armantur galea, quod est κορύσσεσθαι. Quare verum est etymon quod supra adduximus.

CONJUX, à *conjugo*, unde *conjugata*, apud Ciceronem, in Topicis. *Conjugo* à *jugo* similiter est, ac *adjugo*, apud Paccuvium. A *conjugo* quoque est vox *conjugium*; ut à *divortendo*, *divortium*. Itaque *conjugii* vox naturâ latius patet, quam vulgo sumitur. Generali illâ significatione accipit Lucretius, lib. III, cum ait:

Nil tamen hoc ad nos, qui coitu conjugioque
Corporis atque animæ consistimus uniter apta.

Velio Longo, ac Prisciano, placebat, *conjunx* scribi cum *N*, ut sit à *conjungendo*. Et sic sanè crebro legas in monumentis antiquis. Sed Velio, & Prisciano, opponimus, cum Nisum, & Scaurum, tum Charisium, qui *conjux* reponit inter ea, quæ desinunt in *ux*, ut *nux*, *pollux*. Cumque Isidorus, lib. IX cap. ultimo, *conjugium* velit inde appellatum, quod dicis caussâ *jugum* imponi *conjugibus* soleat, ut & Servius scripsit: facile patet, quam ὀρθογραφίαν secutus sit, sive Isidorus, sive is, quem sequitur Isidorus. Quod vero ad monumenta vetera, scimus, in multis quoque legi absque *N*. Præterea illa, in quibus liquida additur, eo minus nos movere debent, quod in iisdem *N* sæpe adjicitur, ubi id vacare extra controversiam est. Istiusmodi sunt *thensaurus*, *formonsus*, *vicensimus*, aliaque id genus. Quemadmodum & contrà in iisdem sæpe negligitur, ubi planè est necessarium: ut cum in iis legitur *meses* pro *menses*, *uctor* pro *unctor*, item *coservus*, *masueta*, & *impesa*, multaque id genus alia, quæ inter & repono *cojux*, pro *conjux*: ut appareat, quam, quod ad hanc vocem, nihil certi ex veteribus inscript. colligi possit, in quibus nunc *cojunx*, nunc *conjux*, nunc *conjunx*, perscribitur. Nos *conjux* probamus, idque non auctoritate solum antiquorum, sed etiam ratione compulsi. Quippe in obliquis *conjugis*, & *conjugi*, dicimus absque *N*. Sed huic argumento respondet Priscianus, lib. VIII, cap. I: Ubi id factum ait discriminis caussâ, ut differat à verbo *conjungis*, & *conjungi*. Sed profecto, si iccirco ab ἀναλογίᾳ recedendum fuit, cur non litera itidem truncata fuit in nominibus, *amor*, *domitor*, *contemplator*, *indago*, *erro*, *ligo*, *caligo*, & aliis id genus multis? Præterea hoc quoque caussam nostram juvat, quod pro *conjux* etiam dicitur *conjuga*, ut apud Appuleium, initio fere libri VI. *Magna Jovis germana & conjuga.* Libro quoque nono in MSS^tis invenire est: *Deterrimam sortitus conjugam*; pro quo in vulgatis malè substituêre *conjugem*: quasi non *conjugam* æquè dicere liceat, ac *multijugam*. Fortasse & inde patrocinium huic Orthographiæ haut malè quæramus, quod Jupiter, conjugii præses, Græcis, Hesychio teste, ζύγιος dicitur, quod est à ζυγός, id est, *jugum*. Idem auctor

est,

est, Junonem, quam Latini *pronubam* dicunt similiter dici ζυγίαν, quod Latinè fuerit *jugum*: quamquam Græcam *zygia* appellationem retinere maluit Appuleius. Sed nimis otio nostro abutimur. Quare desino nugari in re levicula apertaque.

CONOPEUM, κωνωπεῖον, *velum ad arcendos culices*, quos Græci κώνωπας vocant. Usi Horat., lib. Epod.: & Propertius, lib. III. Cumque Græcè per ει scribatur; tamen corripiunt uterque penultimam: quod in aliis quoque fieri interdum, ostendimus, lib. II de arte.

CONOR, forte à κωνᾶν, quod Hesychius exponit σαλεύειν, *circumagere*. Unde κῶνα, βέμβιξ, *turbo*, ut idem docet. Hoc si placet, *conari* propriè sit, in omnes partes te vertere, ut quid præstes. Studium igitur similiter signet, omnem movere lapidem aut rudentem. Nisi potius sit à κονεῖν, vel κονίζειν· quod est, *certo*, vel *ad certamen me paro*. A κόνις, id est, *pulvis*, quo athletarum corpora obducebantur. Unde κονιστήριον, locus ubi id fiebat. Hesychium vide in κόνι, κονεῖν, & κονίεται, ubi exponit, *festinare*, *instare*, *perficere*, *certare*.

CONSENTIA, *sacra* dicuntur (Festi verbis utor,) *quæ ex multorum consensu sunt statuta*: ad quæ verba monet Scaliger, *consentia sacra* Gentilium inter se fuisse, uti & *Deos consentes*, e. g. Corneliorum, Valeriorum, &c. Cur verò Diis *consentibus* à *consentiendo* nomen inditum sit, docet hic locus Martiani Capellæ, lib. I: *Ac mox Jovis scriba præcipitur, pro suo ordine ac ratis modis cælicolas advocare, præcipueque senatores Deorum, qui penates ferebantur Tonantis ipsius: quorumque nomina quoniam publicari secretum cæleste non pertulit, ex eo quòd omnia pariter repromittunt, nomen eis ex consensione perfecit.* Item hic Arnobii, lib. III: *Varro, qui sunt introrsus, atque in intimis penetralibus cæli, Deos esse censet, quos loquimur, nec eorum numerum, nec nomina, sciri. Hos consentes & complices Etrusci aiunt & nominant, quòd unà oriantur & occidant unà: sex mares & totidem feminas nominibus ignotis, & miserationis parcissimæ: sed eos summi Jovis consiliarios ac principes existimari.* Ex his igitur liquet, *consentes* dici, quasi in eo, quod gerendum est, *consentientes*: quam etymologiam quoque probat Cælius Calcagninus, commentatione de concordia. Aliis magis placet sic vocari, quasi *consulentes*, quando eos Capella *Jovis Senatores*: Arnobius vero *consiliarios Jovis*, appellat. Ac facit huc quoque illud Augustini, lib. IV de Civit. Dei, cap. XXIII: *Quis enim ferat, quod neque inter Deos consentes, quos dicunt in consilium Jovis adhiberi, nec inter Deos, quos selectos vocant, Felicitas constituta est?* Invenio & tertiam ἐτυμολογίαν. Nam doctissimus socer, ad Tertullianum, de spectaculis, cap. IV, censet, nullâ hic opus esse συγκοπῇ. Quippe obsoletum esse verbum *conso*, *consis*, quod idem est ac συμβουλεύειν. Inde igitur *Consentes*, uti & *Deus Consus*. Hanc utriusque vocis ἐτυμολογίαν sequuntur quoque Cæsar Bullingerus, lib. de Circo, cap. IX. & Des. Heraldus, ad lib. III Arnobii.

CONSILIUM, an *concilium*, [à *conciendo*] in arte fullonia dicendum sit, quæri potest: Qui per *S* scribunt, deducunt à *con*, & *salio*, ac volunt fuisse duas ejus artis partes: unam, vestes pedum insultu eluere ac cogere; alteram, cretâ candefacere: illud dici *consiliari*, hoc, *expolire*. Voluntque eò allusisse Plautum, cum primore Pœnulo ait:

—— Placet consilium. MI. *Imò etiam ubi expolivero.*
Magis hoc tum demum dices, nunc etiam rude est.

Vide quæ hoc de loco Janus Gulielmius scribit, lib. II Verisimil. cap. VIII. At Josepho Scaligero, in Conjectaneis, placet per *c* scribi *concilium*, & *conciliari*, indeque *conciliata* vocari τὰ ἐκ τριχῶν συνεληλυθότα. Putat autem ita dici à *cilus*, è quibus fiunt, proque hac sententia adfert, quod Græcè etiam appellantur κιλίκια. Ita *conciliari* nihil aliud sit, quam συμπιλεῖν, sive *cogere*. Sed cur nec de *ciliciis*, nec de *conciliandi* verbo, adsentiamus, videre potes ex iis, quæ dicimus in *Supercilium*. Turnebus ad Varronem ait, *consiliari* per *S* scribi debere, sed vult, *C* in *S* conversum esse: quod multò minus probare possim. De fullonia *consilii*, seu *concilii*, voce hactenus. Ab eo putabat Varro μεταφορικῶς *consilium* dictum, cum ad animum transfertur. Nam, lib. VI, de L.L., ait, dici *consilium*, quod, ut vestimentum apud fullonem, cùm cogitur, *consiliari* dicitur: sic reminisci, cùm, ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. At nec desunt, qui *consilium*, ab *esse conscium* dici putârunt, eoque scripsere *consciliium* per *sc*, quomodo in vett. aliquod exemplaribus scriptum inveniri, auctor est Pierius, ad IX Æneid. Mihi neutrum placet. Nam dubitandum non est, quin sit à *consulendo*, *V* in *I* converso, quomodo ab *exul*, *exilium* dicimus, non *exulium*; quamquam per *V* scribendum putabat Lambinus. *Consulo* verò dicitur à *salio*, *A* in *V* abeunte: quod in compositione subinde fit: ut *quatio*, *percutio*, *calco*, *conculco*. Firmat hanc sententiam, quod uti ab *exilio* est *exilui*, & *exilui*, *exultum*: ita à *consulere* est *consului*, *consultum*; unde *senatusconsultum*: *consultus*, unde *jurisconsultus*, quia *de jure consulitur*: & *inconsultus*, id est, *sine consilio*: ut Nonius, & Servius, accipi docent, in isto Maronis, in III Æn.

Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllæ.

Itidem *consultor*, quo tum significatur, *qui consilium dat*: ut in illo apud Varronem proverbio, *Malum consilium consultori pessimum*: tum *qui consilium petit*: ut apud Horatium, sat. I, lib. I:

Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.

Consulere igitur propriè dicimur, cum plures consilia sententiasque conjungimus. Quod nisi ea obstarent, quæ dixi, non displiceret, *consilium* dici à *considendo*, quia in *consessu* deliberetur: in qua ratione *consilium* diceretur quasi *considium*, *D* in *L* converso, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*; à δάκρυον, *lacryma*; à δαήρ, *levir*: quomodo item vett. dixere *Novensides*, *dautia*, *sidius*, pro *Novensiles*, *lautia*, *filius*. At omnium minimè placent, qui à *sileo* deducunt, quia silentio in deliberando sit opus; etsi id maximè probet Festus, sive Paullus, his verbis: *Consilium, vel à consulendo dicitur: vel quòd in unam sententiam plurium mentes consiliant*, (al. *considant*) *& conveniant: sed à silentio credibilius dictum putatur, quo maxime invenitur.* Satis de *consilio* per *S*. At *concilium* per *C*, sic, Festo teste, dicitur, quasi *concalium*, à *concalando*, hoc est, *convocando*. Nam *calare*, καλεῖν. Ridicule Gratianus, cùm ab *oculorum ciliis* deducit, quia in concilio omnes unum id spectent, cujus caussâ deliberent. Locus est primâ parte juris Canonici, distinct. XV: *Consilium*, inquit, *dictum est, quasi considium*, D *in* L *literam transeunte. Vel concilium dictum est à communi intentione, eò quod in unum dirigant omnium mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt, unde qui sibimet dissentiunt, non agunt concilium; quia non consentiunt in unum.* Hæc Gratianus. Quo pacto *consilium*, & *concilium*, à Grammaticis distingui soleant, nec bullatæ ætati ignotum est. Sed in vett. libb. non observatur id discrimen, ut ad I Georg. & II Æneid. scripsit Pierius. [*Consul*, *consulo*, & *consilium*, omnia à *sella* vel *silla*, *consul* itaque *consulis* σύνεδρος & *consilium* συνέδριον. *concilium* verò cùm pro *cœtu & congregatione* accipitur, uti passim apud Lucretium, est à *conciendo*.] A *concilium* est *Conciliare*; quod est amicum reddere, animisque conjungere: nempe, uti arbitror, ab ea *concilii* notione, qua pro coagmentatione, seu copulatione, accipitur: quomodo Lucretius, lib. I, dixit:

—— partim primordia rerum,
Partim consilio quæ constant principiorum.

Et Arnobius: *Edunt* (animantes) *per uteros fetus, & corporalibus conciliis procreant.* Hinc *reconciliare*. Item *conciliator*, & *conciliatrix*. Festus: *Conciliatrix dicitur, quæ viris conciliat uxores, & uxoribus viros.* Habet autem *conciliandi* vox, præter vulgarem, etiam alteram significationem; qua ponitur pro *emere*, *acquirere*. Unde, Epid. III. IV: *conciliavisti probe*, pro, *vili emisti*. Et Pseud. act. I, II: *Mali habiti, & male conciliati*, id est, *magno ac damnoso emti*. Terent. Eunuch. IV. IV: *Fugitive, prodi, male conciliate.* Ubi sic Donatus: *Opportune adolescens hic exprobrat munus magno emtum. Male, magno significat: ut Plautus, in Amphitr.*

Hæc mox scita est exercendo scorto conducto male.

Ergo

Ergo male conciliate, magno empte significas, nam omnis conventio, conciliatio nominatur. Hæc Donatus. Ac quemadmodum *conciliare*, ita & *inconciliare*, non uno modo accipitur. Imprimis, ut *conciliare* pro *amicare*; ita *inconciliare* ponitur pro *inimicare*. Plautus, Bacch. III. VI:

Ille quod in se fuit, accuratum habuit, quod posset mali
Facere, & in me conciliare copias omnes meas.

Hoc est, *inimicas mihi reddere, in me concitare.* Idem, Mostell. III. I:

Ne inconciliare quid nos porro postules.

Hoc est, cum pater tibi sit pretium soluturus, non est, quod importunè adeo fœnus urgeas, nosque, non optime erga te animatos, magis etiam malivolentes reddas. Idem, Trinummo, Act. I, sc. III

Inconciliasti eum, qui mandatu'st tibi?

Hoc est, an vel minimum eum, qui fidei tuæ erat commissus, objurgasti ob hanc rem, tibique offensiorem reddidisti? Sidonius, lib. III, epist. IX: *Miscemus cum salutatione querimoniam, non omnino huic rei studentes, ut stylus noster sit officiosus in titulis, asper in paginis, sed quod ea semper eveniunt, de quibus loci mei aut ordinis hominem constat inconciliare, si loquatur; peccare, si non loquatur.* Sententia est, Si ego, aliique episcopi reprehendamus hominum mores, malam inimus gratiam, planeque in odium incurrimus: tacendo autem, ob muneris neglectum, Dei erga nos iram concitamus. Non desunt tamen viri doctissimi, quibus placeat, *inconciliare*, Plauto in Trinummo, esse *decipere*: Sidonio autem, *accusare*. Atque hi adferunt pro se illud Festi, *Inconciliasti, comparasti, commendasti: vel, ut antiqui, per dolum decepisti*: tum autem sententiam suam eo fulcitum eunt, quod ut *incomitiare*, propriè est, *in comitium vocare*, μεταληθεῦσαι autem convitium tale facere, cujus gratia in *comitium*, hoc est, *conventum*, veniendum sit; quemadmodum tradit Festus: sic etiam *inconciliare* dicatur à *concilium*, proprieque videatur esse, in *concilium vocare*; μεταληθεῦσαι, ita *decipere*, ut quis fraudis caussâ mereatur in jus vocari. Sed hæc quo minus probem, facit, tum quod interpretatio nostra simplicior sit, utpote magis vocis proprietate subnixa, tum quod locis adductis longè sit accommodatior; quod non diffitebuntur, si qui loca non conturbatis oculis inspexerint. A *conciliatum* est *conciliabulum*; ut à *venatum*, *venabulum*; à *mendicatum*, *mendicabulum*; ab *exoratum*, *exorabulum*; & similia. In quibus omnibus duæ postremæ syllabæ solum sunt vocis productio. Spissus igitur est eorum error, qui *conciliabulum* dici volunt, quasi *concilium diaboli*, eoque semper in malam partem accipi: quos Hieronymi auctoritate, in bonam partem accipientis, rectè refellit Erasmus, annot. in VIII cap. Matthæi. Refellit & Festus, qui *conciliabulum* generatim definit, *locum ubi in concilium convenitur.* Quamquam autem *conciliabula* interdum in jus municipii adscenderent, quod ex Frontino discere est; proprie tamen erant inferiora foris, uti fora præfecturis, præfecturæ coloniis, coloniæ municipiis; quemadmodum docet Turnebus, lib. I, cap. II.

CONSOBRINI, quasi *consororini.* Nam uti fratrum duorum liberi, *patrueles*; & fratris sororisque, *amitini*: ita duarum sororum liberi propriè vocantur *consobrini*: ut Nonius docet, cap. ult. cui & favent Jurisconsulti, ac Theophilus, cum scribit, κυρίως κονσοβρῖνοι λέγονται, οἱ ἐκ θηλειῶν δύο ἀδελφῶν τεχθέντες. Sed proprietas ea vocis non semper observatur, quia Trebatius fratrum quoque sororumque liberos *consobrinos* vocavit: ut scribit Paullus, in L. ult. D. de gradibus. Sic Cicero ipse consobrinum Ligarii vocat, qui ex matris ejus fratre natus esset. Ita enim ait: *Ne cum optimis fratribus, ne cum hoc Tito Brocho avunculo suo, ne cum ejus filio consobrino suo, ne nobiscum, vivat.* Amitinorum quoque liberos ita vocari, argumento est, quod Spartianus Trajanum & Hadrianum Cæsares consobrinos facit: cùm avo Hadriani uxor fuerit Ulpia, Trajani amita. Itaque laxe eos describit Glossarium Latinum: in quo legas: *Consobrini sunt, qui ex sorore & fratre, aut duobus fratribus, vel sororibus, sunt nati.* Imò, si Donatum audimus, quos propriè *consobrinos* vocari dicebamus, hi propriè sunt *sobrini.* sic enim scribit in Hecyr. Ter. Act. III, Sc. III: *Sobrini sunt ex duabus sororibus: consobrini ex fratre & sorore.* Sed aliter sentire alios idem ostendit in Andr. Act. V, Sc. IV. *Sobrini*, inquit, *sunt consobrinorum filii: verum, ut alii putant, de sororibus nati: ut sint sobrini, quasi sororini.* Et sanè *consobrinorum* liberos *sobrinos* dici, etiam Festus docet his verbis: *Sobrinus est, ut ait Ælius Gallus, patris mei consobrini filius, & matris meæ consobrinæ filius.* Ubi *consobrinos* late capere oportet, ut fratres patrueles & amitinos comprehendat. Nam omnium horum liberi *sobrini* dicuntur; ut docet Caius in L. III. D. de grad. & adfin. *Item*, inquit, *patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis: qui ex fratribus patruelibus, aut consobrinis, aut amitinis, undique propagati, propriè Sobrini vocantur.* Prout eum locum legit Hottomannus, observationum lib. I, cap. XII. Estque sobrinorum gradus, ut Trebatius ait, ultimus inter cognationum gradus, unde &, ut idem ait, sobrinorum liberi se mutuo sobrinos vocant de proximo nomine, quia proprium non habent. Vide Paullum, L. X. ad finem. D. de gradibus. cujus verba emendat idem Hottomannus, in Commentario verborum Juris. Hæc pluribus sum prosecutus, quia Tullius quoque hos gradus distinguit, lib. II Offic. *Sequuntur*, inquit, *fratrum conjunctiones post consobrinorum sobrinorumque.* Ubi *consobrinus*, ἀνεψιὸς· at *sobrinus*, ἀνεψιαδοῦς, prout ea vox etiam in Philoxeni Glossis exponitur.

CONSUALIA, ludi erant, quos Servius, ad VIII Æn. scribit mense Martio fuisse, sed falsò, cum celebrari soleant XVIII Augusti: ut tradit Plutarchus, in Romulo. Dissentiunt tamen & vett. fasti Cæsariani, in quibus decimusquinctus Decembris *Consualibus* assignatur. Nominis originem docet Varro, lib. V de L. L.: *Consualia dicta à Conso, quod tum feriæ publicæ ei Deo: & in circo ad aram ejus ab sacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinæ raptæ.* Livius, lib. I: *Romulus, ægritudinem animi* (ob denegata connubia à vicinis gentibus) *dissimulans, ludos ex industriâ parat Neptuno equestri solennes: Consualia vocat.* Tertullianus, lib. de spectaculis, cap. V: *Exinde ludi Consualia, qui initio Neptunum honorabant. Eundem enim & Consum vocabant. Deinde Equiria Marti Romulus dixit: quamquam & Consualia Romulo defendunt, quod ea Conso dicaverit, Deo, ut volunt, consilii: ejus scilicet, quo tunc Sabinarum virginum rapinam militibus suis in matrimonia excogitavit. Consus* est *consiliorum Deus*: ut tradunt Asconius in divinat. Festus in *Consualia*, Servius, in VIII Æneïd. Item Tertullianus, loco antè adducto: Arnob., lib. III: Cyprianus, de idolorum vanitate; Hieronymus, in Serapione; Augustinus, lib. IV de civit. Dei, cap. XI: pluresque alii. Improbat hanc appellationem Cæsar Scaliger, lib. I de re poët. cap. XXII: *Vetustissimi*, inquit, *ludi apud Romanos Consualia in honorem Neptuni, quem Consum vocabant. Sanè minus considerate. Quis enim putet, Neptunum esse numen consiliorum?* Rectè sanè. Nam *Consum* esse eundem, ac Neptunum equestrem, indicat locus Livii, & Tertulliani, antecitatus: item Dionysius, lib. I: Plutarchus, in Romulo: & Servius, in VIII Æn. Hinc Ausonius, epig. LXVIII:

Cœnea vertit proles Saturnia Consus.

Et in urbibus ait idem de Athenis:

Palladis & Consi quondam certaminis arcem.

Et Edyll. V:

Tum Jovis & Consi quondam germanus,
Tartareus Dis.

Ex eo autem quod *Consus* idem est, ac Neptunus equestris, ratio paret, cur equi ac muli *Consualibus* feriarentur, perque urbem redimiti sertis ducerentur: ut tradunt Dionysius, lib. I: & Plutarchus, in Ρωμαϊκ. cap. LXV. Hinc quoque liquet ratio alterius moris, quem his verbis aperit Festus: *Mulis celebrabantur ludi in circo maximo Consualibus, quia id genus quadrupedum primum putatur captum currus vehiculoque adjungi.* Itidem quòd *Consus* consiliis secretis præesset, ratio est, cur ara ejus in circo maximo sub terra occultaretur, nec aperiretur, nisi circensibus. Nam eo innuitur, *consilia* debere esse occulta: quam caussam legere est apud Dionysium, lib. II. & Plutarch., in Romulo. Eadem de re sic Servius, ad VIII Æn.: *Consus est Deus consiliorum: qui ideo templum sub circo*

eo habet, ut ostendatur, tectum debere esse consilium. Inde est, quod Fidei panno velata manu sacrificabatur, quia fides tecta esse debet, & velata. [*Consus* à κεύθειν.] Atque hinc quoque elucet, cur (quod & Cæsar Bullingerus, lib. de circo, & ante eum doctissimus socer meus Fr. Junius, ad Tertull., de spectaculis, observavit,) *Consum* crediderint eundem esse ac Harpocratem, sive Sigalionem Ægyptium, Isidis filium, qui fingebatur digito os compescens, ut eâ re silentii moneremur. Hinc vett. Glossæ, Κῶνσος, τοῦ ὑοῦ Ἴσιδος. Quem Glossarii locum, meo judicio, immeritò improbat vir illustris, ad Festum, in *Consualia*. Movit virum summum, quod *Consus*, si idem sit ac Neptunus, Saturni filius dici debeat. Verùm quis nescit veterum in Deorum genealogia inconstantiam? Sanè *Consum* à Neptuno distinguit quoque Martianus Capella, lib. I. Nam tractans de diis singularum Cœli regionum (quas sexdecim fecerat,) sic inter alia inquit: *Neptune autem, Lar omnium cunctalis, ac Neverita, tuque Conse, ex decima convenistis.* *Consum* autem ex eo dictum suspicor, quod ara ejus sub terra *conderetur*, sive quod *consilia abscondita* esse debeant; ut nempe sit ab antiquo *consum* pro *conditum*, quod supinum remansit in composito *absconsum*. Alias duas hujusce nominis caussas adfert Cæsar Bullingerus, lib. de circo, cap. IX, ubi & de nomine Deorum, *Consentium*, & *Opa Consiva*: quæ omnia, nisi valde me ratio fugit, desumsit ex notis Junii ad Tertulliani librum de spectaculis, cap. IV. Postremo loco addo (quod idem Bullingerus ibidem optimè monuit, & ante eum socer ad Tertullianum,) etsi *Consus* ex plurimorum opinione idem fuerit ac Neptunus equestris, aliud tamen fuisse *Consualia* ac *Neptunalia*; *Consualia* enim fieri solere mense Augusto, fuisseque Ποσειδῶνος ἱππίου, id est, *Neptuni equestris*: at *Neptunalia* celebrata fuisse mense Julio, fuisseque Ποσειδῶνος σεισίχθονος, hoc est, *Neptuni moventis* seu *quatientis terram*. Atque hoc eo libentius adjeci, quia nonnemo hujusce rei ignorantia in spissum incidit errorem.

CONSUESCO, unde *consuetudo*, esse inchoativum à *consueo*, scribit Charisius, lib. III cap. de inchoativis. Pro *consuetudo* etiam *consuetio* dixit Plautus, ut monet Festus.

CONSULIS triplicem invenio ἐτυμολογίαν. Prima est, ut sic dicatur à fine, quia ejus est *consulere & providere civibus*. Hanc nominis rationem innuit Cassiodorus, lib. V Variarum, in formulâ consulatus: apertè autem ponit Pomponius in Enchiridio: *Consules*, inquit, *dicti sunt ab eo, quod plurimum Reip. consulerent.* Huc pertinet illud C. Carbonis, tuentis L. Opimium, Gracchi interfectorem: *Si consul est, qui consulit patriæ, quid fecit Opimius?* Refert Tull., lib. de Oratore. Allusit ad hanc quoque nominis rationem Horatius, lib. IV, od. IX. ubi Lollium ait non *consulem* esse unius anni, sed quoties Reip. facto consultoque opus erat. Altera ἐτυμολογία est ab officio, quia *consulerat senatum*. Varro, lib. II de vita pop. Rom. apud Nonium, in *consulum*: *Quod idem dicebantur consules & prætores: quod præirent populo, prætores; quod consulerent senatum, consules.* Malè enim in vulgatis *senatui* legi, vel fidem fecerit alter Varronis locus, lib. IV de L. L. ubi & hanc & priorem ἐτυμολογίαν conjungit: *Consul*, inquit, *nominatus, quod consulere populum & Senatum debet. nisi illinc potius, unde Accius ait in Bruto: Qui recte consulat, consul fiat.* Tertiam ἐτυμολογίαν legimus apud unum Quinctilianum, lib. I, cap. VI: *Sitne*, inquit, *consul a consulendo, an à judicando: nam & hoc consulere veteres appellaverunt: unde adhuc remanet illud, Rogat boni consulas: id est, bonum judices.* Pro hâc tertiâ opinione facere videtur, quod *consules* aliquando dicti *Judices*, ut Ciceronis & Livii loco ostendimus, voce *Prætor*. Sic omnino accipitur in hoc loco Varronis, lib. V de L. L.: *In commentariis consularibus scriptum sic inveni: Qui exercitum imperaturus erit, accenso dicit hoc, Calpurni, voca inlicium omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic, Omnes Quirites, inlicium visite huc ad judices. C. Calpurnius dicit, Voca ad conventionem omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic, Omnes Quirites ite ad conventionem huc ad judices. Deinde consul loquitur ad exercitum, Impero quâ convenit ad comitia centuriata.* Hactenus Varro, cujus in verbis idem nunc *consul* dicitur, nunc *judex*, nunc *qui exercitum* imperat, sive *prætor*. Ex tribus hisce nominis caussis prima est popularior, tertia subtilior, media verior; quando *consula* partes, magis exquirendæ, quam dandæ, erant sententiæ: ut scripsit Livius, lib. II. A *Consul* est *Proconsul*. Cur sic dicatur, ex eo cognoscimus, quod non tantùm diceretur *proconsulem esse*, sed etiam, & quidem usitatius, *esse pro consule*; tum autem, quod non tantum ita dictus is, qui, postquam consul fuerat, in provinciam à Senatu missus esset, sed & qui è prætura in eam venisset; nempe quia tam prætorii, quàm consulares, in eam cum consulari imperio mitterentur. Cic. I. de L. L. de L. Gellio: *Cum pro consule ex prætura in Græciam venisset.* Mirificè quoque hanc nominis rationem confirmat hic locus Ciceronis, pro lege Maniliâ: *Quo quidem tempore cum esset nonnemo in Senatu qui diceret, non oportere mitti hominem privatum pro Consule; L. Philippus dixisse dicitur, Non se illum suâ sententiâ pro Consule, sed pro Consulibus mittere. Tanta in eo Reip. bene gerendæ spes constituebatur, ut duorum Consulum munus unius adolescentis virtuti committeretur.* Hæc Tull. Vide & quædam de *Proconsula* munere in *Provincia*.

CONTEMPLARI, à *templo*, uti scribit Varro, lib. VI de L. L. item Festus his verbis: *Contemplari dictum est à templo, id est, loco, qui ab omni parte adspici, vel ex quo omnia pars videri, potest, quem antiqui templum nominabant.* Cum autem *templum* trifariam dicatur, ab natura, in cœlo; in terris ab auspicio; ab similitudine, sub terra: quam rem luculentis exemplis ibidem illustrat Varro: imprimis mediâ significatione accipi solet pro regionibus, aut agris, certo carmine ab Augure lituo finitis & notatis consecratisque, unde in omnes cœli partes liber erat adspectus. Sanè augures interdum ea, quorum altitudo impediret, quo minus liber quoquoversus adspectus foret, demoliri jubebant: ac C. Marius Honoris ædem eo summissiorem fecit, ne, si fortè publicis obesset auspiciis, augures eam demoliri juberent. Atque hinc lucem capit illud Cic. II de Legg.: *Urbemque, agros, & templa, liberata & effata habento.* Quod ad etymon *templi*, Josephus Scaliger, uti & Petrus Nunnesius, censent esse à τέμενος, quo significatur τὸ ἀποτετμημένον καὶ ἀφωρισμένον ἰδίᾳ χωρίον ut Eustathius exponit in Il. M. vers. CCCXIII. Unde etiam cognoscimus, τέμενος dici à τέμνω, id est, *seco*. Etsi verò generatim sumitur pro portione agri ab aliis resecti, tamen plurimum dicitur de agro, qui Deo alicui vel heroi est sacratus. Atque ab ea τεμένους notione *templum* vocatur. Saltem etymon hoc verisimilius, quam quod ex superiori Varronis loco cognoscimus. Nam à *tuendo* sic dici ait, quia quà tuimur, *templum* est. Ita *templum* dicetur, quasi *tuemplum*, vel potius *tuempulum*: quomodo veteres dixisse paret ex eo, quod *extempulo* dicat Plautus, Aulul., act. I. II. *Nam si ignis vivet, tu exstinguere extempulo.* Item, Curcul., act. I. I. & Cistell. I. I. *U* postea extritum ut cum in aliis factum, tum in *Alcmene, Tecmessa, Alcmæon*, pro quibus veteres *Alcumena, Tecumessa, Alcumæon*. Veteres enim nunquam *C* & *M* conjungebant. Primus autem tria hæc absque *U* extulit Julius Cæsar; quemadmodum testatur Victorinus, lib. I. Videtur autem *Extemplo* fuisse vocabulum sacrorum, ut *Ilicet* sacrificiorum. Nempe illo usus præco dimisso senatu, quo *templo* exirent: haud secus atque, Donato teste, idem *dimisso senatu* usurpabat ILICET, ut indicaret, abire jam posse; unde & verbum id factum. Nam *ilicet*, quasi *ire licet*. Quia vero, hisce vocibus pronuntiatis, cito discedebatur, inde utrumque usurpari cœptum pro *cito*, & *celeriter*. Cæterum aliam quoque à superioribus significationem *templi* docet nos Festus, cum ait: *Templum significat, & ædificium Deo sacratum, & tignum, quod in ædificio transversum ponitur*: Pro *tigno* hoc usus Vitruvius, lib. IV, cap. VII: *Supraque id fastigium columen cantherii, templa ita sunt collocanda, ut stillicidium tecti absoluti tertiario respondeat*. Ulus & cap. II ejusdem libri. Ubi Danielem Barbarum vide: uti ad superiorem locum, Philandrum. [*Extempulo*, vel *extemplo*, αὐτόθεν, παραχρῆμα idem quod *extempore*. à *tempus* diminutivum est *tempulus* vel *tempulum*. Inde *contemplari* vel *contemplare*, pro *contempulare*, id est, *multum temporis in re aliqua consideranda insumere*. *Templum* verò à τιμᾶν & τιμᾶσθαι, *honorare*, unde & τέμενος.]

CON-

CONTINUUS, est à *contineo*; ut *contiguus*, à *contigo*, seu *contingo*. *Continuum* est, quod communi termino continetur: *contiguum*, quod terminum habet proprium, sed inter quem & alienum nihil intermedium sit. Hæc enim vis est verbi *tangere*. A *continuus* est *continuo*, id est, *statim*. Nempe quia tempus, quo quid dicitur, & quo præstatur, uno eodemque momento, velut communi termino, conjungitur.

CONTRA, ab ἄντικρυ venire putat doctissimus Angelus Caninius. Sententiam suam eo fulcit, quòd ferè ρ in Latinis locum mutet, ut in *tener* à τέρην, *forma* à μορφή. Itaque nec dubitat idem, *naris* deducere à ῥινὸς, aut *ros* ab ἔρση: de quibus suo loco dicemus. Sed Cæsari Scaligero placet, simpliciter esse à *cum*, seu *con*. *Sunt enim*, inquit, *contraria relativa*. *Ergo simul*. Vide eum, de causs. L. L., cap. CLV. Ut ab *in*, *intra*; ab *ex*, *extra*; sic à *con*, *contra*. Possis & deducere à *contuor*, seu *contueor*. Nam, quæ *contuemur*, ea sunt ex adverso, sive *contra*. Plautus: *Quid agis? Feminam scelestam te, adstans, contrà contuor.* Sed hoc subtilius. Verius autem, quod ex Scaligero dicebamus. [*ἀντίος*, *ἄντιος*, *ἄντιος*, *contrarius*.]

CONTUBERNII, & *contubernalium*, vox, teste Festo, venit à *tabernis*, quæ fiebant è *tabulis*, unde & *tabernacula* dicuntur. Cicero, pro Cælio: *Profectus est in Africam, Q. Pompeio contubernalis*, Suetonius, in Julio: *Stipendia prima in Africâ fecit M. Thermi Prætoris contubernio.* Propriè igitur militiæ vox erat, dicebaturque de decem militibus sub uno degentibus papilione, quibus præerat *decanus*, & *caput contubernii* dicebatur: ut scribit Vegetius, lib. II, cap. VIII. Etiam servorum conjugium *contubernium* vocatur; indeque & *contubernalis*, pro ea, quæ *quasi uxor*: uti *servorum conjuges*. Hodie tamen inter liberorum servorumque nuptias nullum est discrimen. Quemadmodum autem à *con*, & *taberna*, est *contubernalis*: ita ab *ad*, & *taberna*, est *attubernalis*. Gloss. Isidori, *Attubernalis*, *vicinus*. In Glossis quoque Latino-Græcis Philoxeni est: *Atturubernalis*, κατάλογείτων. Lege *attubernalis*. Sed interpretatio Isidori, & Philoxeni, in eo distat, quod ille *taberna* vocem generatim sumit, unde *attubernalis* αὐτῶς exponit *vicinum*: ac similiter accipitur in *contubernalis*. sed Philoxenus, vel Critici illi qui Glossarium Latino-Græcum collegerunt, intellexere *tabernam diversoriam*, sive *cauponam*: unde eum *attubernalem* esse ajunt, qui *vicinus* est *caupona*.

CONTUMAX, dictum à *contemnere*, quod est super alios aspernari: quomodo utitur Plautus, Sticho: *Contundam facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios.* Vel potiùs est à *tumore*. Utrumque etymon refert Velius Longus. *Est autem ubi pinguitudo U literæ decentius servatur, ut in eo, quod est volumus, nolumus, possumus. At in contumaci melius puto E servari: venit enim à contemnendo. tametsi Nisus & contumaci per U putat posse dici à tumore.* Sanè Nisus magis ἀναλόγως. Nam, ut ab *audeo*, *audax*; à *teneo*, *tenax*; sic à *contumeo*, *contumax*; qui tumet pertinaciâ. Isidorus tamen alterum præfert, lib. X: *Contumax*, inquit, *ab eo, quod contemnat.* Nempe à *contemno* fit *contemnax*, &, eliso *N*, *contemax*, pro quo *contumax* proferimus. Nam *E* facilè abit in *V*: quemadmodum & in *I* fit. Nam dicimus *aucupium* pro *aucipium*, *quadrupes* pro *quadripes*. In Romano tamen Virgilii codice passim *quadripes* per *I* legitur, ut ad Eccl. V scribit Pierius. Quemadmodum autem *contumax* dici putatur pro *contemnax*, sic & *contumeliam* à *contemnendo*, quasi *contemneliam* appellari censet Ulpianus, l. I. ff. de injur. & famos. libell. atque ad hoc etymon ei præivit Seneca, lib. de Tranquilla vita, cap. X: *Nec prudentiæ quicquam in se esse, nec fiducia ostendit, qui contumeliâ afficitur. Non dubiè enim contemtum se judicat. Et hic morsus non sine quadam humilitate animi evenit, supprimentis se ac descendentis. Sapiens autem à nullo contemnitur, magnitudinem suam novit*, &c. Sed ut *contumax* verius est à *contumeo*, sic & *contumelia*. Est enim injuria profecta ab animo, qui fastu tumeat ac turgeat, qualis alios præ se contemnit, & facili occasione ignominiose tractat.

CONTUS, si Isidorum audimus, lib. XVIII, cap. V, dicitur quasi *conitus*, quia in *conum*, sive acutam rotunditatem, definit. Sed est Græcum κοντὸς, apud Homerum, Odyss. A. Erat quoque inter ea, quibus in arena pugnabatur. Lampridius, in Commodo: *Virium ad conficiendas vires tantarum fuit, ut elephantum conto transfigeret.* Qui pugnaret *conto*, dicebatur *contifex*: ubi *facere* est *occidere*, ut in *Conficere*, & *Interficere*. Gloss. vett. *Contifices*, κοντοβόλοι. Inde *contificium*. Flavius Vopiscus, in Probo: *Qui omnes contificiis interemti sunt.* Etiam perticæ quibus nautæ explorant loca, *conti* dicuntur: unde *percontari*, *conto* explorare. A re nautica ad aliam translatum. Alii scribunt *percunctari*, ut sit *per cuncta* curiosè interrogare. De utroque ita Donatus, in Hec. Act. I. S. II: *Et percunctatum, & percontatum scribitur. sed percontatum à conto dicitur, quo nautæ utuntur ad loca navibus opportuna. si vero percunctatum, ab eo quod à cunctis perquiratur, dicitur.* Festum etiam vide in *Percunctari*: cujus verba adduximus in *Cunctus*.

CONVEXUM, ut ait Festus, *est ex omni parte declinatum, qualis est natura cæli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est.* Isidorus, lib. III Orig. cap. XXXVIII: *Convexum curvum est, quasi conversum seu inclinatum, & ad modum circuli flexum.* Vult *convexum* dici, quasi *conversum*. Sed est non à *verto*, verum *veho*. Nam *convexum* est id, quod supra concavum *convehitur*. Quippe ut interior facies *concava*, ita exterior *convexa* appellatur. Ac similiter *devexum* dixere pro *declivi*, quasi *quod deorsum vehatur*. Gloss. vett. *Convexum*, περιφερής. *Devexum*, καταφερής.

CONVICII geminum etymon ponit Festus: *Convicium*, inquit, *à vicis, in quibus prius habitatum est, videtur dictum: vel immutatâ literâ, quasi convocium.* Prius etymon secutus Nonius, si rectè sic correxit Lipsius: *Convicium dictum est, quasi e vicis loqui, quia secundum ignobilitatem loci maledictis & dictis turpibus cavillentur.* At posterius probavit Jurisconsultus; cum ait, l. XV. D. de injuriis: *Convicium dicitur vel à concitatione, vel à conventu, hoc est, à collatione vocum; cum enim in unum complures voces conferuntur, convicium appellatur, quasi convocium.* Laurentius Valla, lib. VI, Eleg. cap. LII, reprehendit hanc Jurisconsulti tum etymologiam, tum definitionem. Ac Vallæ quoque subscribit Perottus. Censet autem uterque, potius venire a *vitium*, vel *vito*. Sed si esset à *con*, & *vitium*, corriperet secundam, quam Ovidius, Martialis, & alii producunt. A *convito* autem esse nequit, quia id Latinum non est. Quid, si igitur dicamus esse ab antiquo *vico* pro *vinco*, quomodo pro *frango* dixere *frago*, unde *fregi*, & *fragilis*: pro *pango*, *pago*, unde *pepigi*, & *pagino*, à quo *pagina*? Similiter dixisse *vico* ostendit præteritum *vici*, & *Vicapota*, quomodo vocabatur dea, quæ daret *vincere & potiri*. Ita *convicium* sit ex eo, quia quis alterum redarguat ac *convincat*. Sed aliud, *convicium facere*; aliud, erroris aut criminis *convincere*. Deinde prior in *vico* brevis erat, ut in *frago*. De *frago* arguit *fragilis*: sic de *vico* arguit *pervicax*. cujus mediam Horatius & alii corripiunt. Quare omnino à *voce* est: proptereque sic vocatur, quod cum vociferatione dictum est, sive unus, sive plures dixerint, modo in cœtu dicatur. Nam quod nec in cœtu, nec cum vociferatione dictum est, id propriè non *convicium* est, sed *infamandi caussa dictum*, l. XV. §. ex his. D. de injuriis. Jurisconsulti sententiam hoc quoque non leviter confirmat, quod, cum *vito*, & *vitium*, semper dicantur de rebus malis; *convicium* etiam in bonam partem accipiatur. Seneca, Med.

Festa dicax fundat convicia Fescenninus.
Solvat turba jocos.

Martial. VII, Epigr. III, de reditu Domitiani:

Festa coronatus ludet convicia miles.

Quinctilianus, epist. præliminari, ad Tryphonem: *Efflagitasti quotidiano convicio, ut libros, quos ad Marcellum meum de institutione oratoria scripseram, jam emittere inciperem.* Imò apud Ciceronem ipsum quoque pro Archia, Cluentio, Quinctio, & alibi, sæpe sola *vocis contentio* hac voce denotatur. Nec aliter in illo accipiendum videtur: *Septem*,

convicium, noxam, convicium. Quod apud Julium Capitolinum legas, in vita L. Veri. Ac in Glossis vett. *convicior* non tantum ὑβρίζω, sed & καταβοῶ, exponitur.

Conus, ut ait Varro, in IV de L. L. sic dicitur, *quod cogitur in cacumen versus.* Sed est Græcum κῶνος. Hoc ab Hebræo קָן, *lancea, hasta.* Nam κῶνος dicitur ὁ ἐπὶ ἄκρων τῶν ὅπλων, qualis in metis segetum, & summis hastis. Etiam pro galeæ apice crebro sumitur. Gloss. *Conum*, κύμβαλον, καὶ τὸ περικεφαλαίας ἄκρον. Servius, in illud,

— Apicem tamen incita summum

Hasta tulit:

Galea id est eminentia, quam Græci conum vocant, in qua eminet crista.

Cophinus, κόφινος, *vas vimineum, corbis.* Cave autem putes, esse à Syro קופא. Nam Syri contra, ut alia multa, ita illud quoque à Græcis acceperunt. Isidorus, lib. XX, cap. IX, *cophinus* dici ait, quasi *covus*, nempe ob *cavitatem.* Sed eo refellitur, quod Aristophanes, & alii Græcorum veterum, usurpent.

Copis, substantivum, est *culter*, vel *gladius.* Usi Curtius, lib. VIII; & Appul., lib. XI. Græcum est κοπίς, ἀπὸ τοῦ κόπτειν. At *copis*, adjectivum, est contractum ex *coopis.* Nam dicitur quasi *cum ope.* Præit hac in parte Varro, lib. IV de L. L. Nam cum dixisset, *ab ope dici opulentum & inopem*, subjicit: *Ab eodem fonte copis* (malè libri quidam *Copiæ*) *& copiosus.* *Copis* agnoscit & Nonius. Usus Plaut., Bacchid. act. II, sc. II; *Ut amantem herilem copem facerem filium.* & sic Pseudolo, act. II, sc. III, *copi pectore.* & alibi, *copes amores.* Sed Priscianus, in VII, rectum facit non *copis*, verùm *cops.* Nam dici ait, *hic & hæc & hoc ops*, & *cops*, pro *opulentus*, & *copiosus.* Ac *Ops* quidem legitur apud Accium, in Hercule: de altero nullum laudat auctorem. A *cops*, vel *copis*, dicta *copia*, quasi *coopia.* Hinc *copiosus.*

Copreæ, iidem qui scurræ; unde Isidorus in Glossis; *Scurrula, qui et copriat.* Utitur Sueton., in Claudio: *Interdum ferula flagrove, velut per ludum, excitabatur à copreis.* Sic est in Vett. libb. ut agnoscit Turnebus, lib. XXII, cap. XXXII. Sed is, ut vocis originem vidit, ita *scurram* notare non perspexit; quod primus ad Festum observavit Jos. Scaliger. Eum secutus Lipsius, lib. II Elect. cap. XVII. ubi sic corrigit locum ejusdem Suetonii, in Tiberio, cap. LXI: *Interrogatum eum subito & clare à quodam nano adstante inter copreas, cur Paconius Majestatis reus tamdiu viveret.* Idem, libro de una religione, ita legit locum Varronis: *Omnes videmur nobis saperdæ, festivi, belli, cum simus copreæ.* Est autem *copria* à Græcis, qui iidem dicunt κοπρίαι. Dio, in Pertinace: Κοπρίας τινάς, καὶ γελωτοποιούς, αἰσχίστους μὲν τὰ εἴδη, αἰσχίω δὲ τὰ ὀνόματα, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἔχοντας. Κοπρίας est à κόπρος, id est, *stercus*, ut κατὰ λέξιν sonet, *stercoreus:* quomodo Pyrgopolinicen vocat Plautus, Milite, act. II, sc. I. A *coprus* quoque *coprianus* vocem formârunt olim, qui B. Cyprianum sic appellabant, tanquam *scurram*, non verum doctorem. Lactant., lib. V, cap. I: *Audivi ego quemdam hominem, disertum sanè, qui eum immutatâ unâ literâ Coprianum vocaret, quasi qui elegans ingenium, & melioribus rebus aptum, ad aniles fabulas contulisset.* Ita rectè plerique libri, non *Capreanum*, quod est in Aldina.

Copta legimus apud Martialem, in Apophoretis, epigr. LXVIII. Putat Calderinus, esse *panem durissimum*, ac κατ' ἀντίφρασιν ita vocari à κόπτω, id est, *incido*, quia difficulter inciditur. Sed omnino *placentæ genus* est, cujus meminere Athenæus, lib. XIV, pag. DCXLVIII, edit. Commel. & Trallianus non uno loco. Nomen autem ex eo est, quod miscerentur ei quædam, quæ κόπτεσθαι, hoc est, *tundi*, necesse esset, ut, nuclei pinei, amygdalæ, atque alia. Vide Georgium Merulam, in locum Martialis: Corn. Vitellii Annot. in Merulam, cap. IV: & Turnebum, lib. X, cap. X. Κόπτω (unde *copta* deducebamus) est à קוף, h. e. κόπτω, sive *incido.* Habet & affinitatem summam cum קצב, h. e. *excidere.*

Copula, συμπλοκή. A πλοκή, sive πλοκά, κατὰ μετάθεσιν, *copla.* Nisi, cum doctissimo Becmano, malis esse à כבל, *compes, copula ferrea.* Quod non minus probo. [ex *coapula*, ab *apio*, *necto.*]

Coquo, [ex κοεῖν vide *coccum*.] à *cogendo* deducit Perottus, ac rationem hanc adfert, quod *coctum cogendo coercetur*, ut ad utilitatem vescendi perducatur. Hausit autem hæc ex illis verbis Festi: *Coctum à cogendo dicitur, quia coquendo coercetur*, sive, ut in aliis libris est, *coartetur.* Sed quis non videt, *coctum* simplicius deduci à *coquo*, quàm *cogendo?* *Coquo* vero à *cogo* minime deduci, dispari cognoscitur quantitate. Quare verisimilius dixisset, *coquo*, & *cogo*, ejusdem esse originis: nempe utrumque dici à *coago*, sed discriminis caussa in illo *A* extritum esse; quomodo in *nego*, sit pro *neago*; in altero *O* & *A* in *O* longum converti, ut in *cogito*, pro *coagito:* eamque caussam esse, cur prior in illo corripiatur, in hoc producatur. Quod verò illud per *Q*, hoc autem per *G* scribatur, hoc esse à summa harum affinitate, & illud indicat, quod ubi Latini *quadrans*, Græci dicunt κοδράντης· ut videre est Marci XII. Sed etsi hæc non absurdè dicantur: tamen non ejusmodi sunt, ut hic acquiescere possit animus. Nunnesius igitur putabat, *coquo* esse à πέπτω, quod Atticum pro πέσσω, ut Æoles pro eo dicunt πέσσω, quorum & est ὄπτω, pro ἕψω. Nec movet Nunnesium, quod literæ in *coquo* longius recedant, quia sunt literæ hæ, quæ sæpius commutentur: etiam *P* in *C:* ut à σπινθήρ, *scintilla.* Mihi tamen longè verisimilius fit, *coquere*, vel esse à Græco κόχος, quomodo vocatur *humor copiosus*, si Scholiastæ Theocriti credimus, qui inde deducit κοχύειν· vel *coquo* dici quasi *coaquo*, hoc est, cum *aqua coquo:* quomodo & *elixum* dicitur, à *lix*, id est, *aqua.* & contrà *assare* dixere ab *assus*, id est, *siccus:* quod ab ἄζω, id est, *sicco.* De quo plura in *Assum.* A *coquo* est *coquito*, Festo teste: qui interpretatur *frequenter coquo.* Plautum eo usum ait: Hodie nusquam apud illum hæc vox extat. Suspicari tamen liceat, Festum, Aulul. act. III, sc. I; & Pseud. III, II, legisse, *coquitatum*, ubi in vulgatis *coquinatum:* quod iis locis, priori inprimis, meo judicio, est aptius: estque à *coquina coquinare*, ut à *sarcina sarcinare.* A *coquendo* etiam est *coquus*, vel potiùs *cocus* per *C*, quando Priscianus judicat priorem scribendi rationem exolevisse. Quippe, lib. I, ait, antiquos *arquus*, *coquus*, *oquulus*, *quum*, *quur*, scripsisse per *Q.* Quare videtur non magis probasse *coquus*, quàm *oquulus*, aut *quur*, quibus nunc nemo utitur, quemadmodum nec voce *arquus*, nisi fortè differentiæ caussa. Similiter à *coquendo*, *cocula* dicuntur, quæ Homero κάγκανα ξύλα. Varro, I de vita pop. Romani, apud Nonium, in *Fornum: Cocula, quæ coquebant panem, primum sub cinere: postea in forno.* In vulgatis est *coquebat*, numero singulari atque ita in appendice de Triclinio citat Fulvius Ursinus, quasi *cocula* sit *coqua:* quod satis refellit Festus, cùm ait: *Cocula, vasa ænea, coctionibus apta. Alii cocula dicunt ligna minuta, quibus facile decoquantur obsonia.* Ubi in MSS. est *coclea:* sed corrupte. Sed analogia requirit *cocula.* In Glossis etiam, quæ sub Isidori nomine circumferuntur, legere est: *Cocula, ligna arida, vel vasa ærea.* Itaque putat Lambinus, apud Plautum, captivis, act. IV, sc. II, legi debere:

Jubes, an non jubes, adstitui aulas? patinas elui?

Laridum atque epulas foveri coculis ardentibus?

A *præcoquo* est *præcox*, de quo seorsim. Ab *incoquo*, *incoctus.* Festus: *Incocta dicebantur mulieres plus æquo calamistris usæ.* *Recoctus* scriba μεταφορικῶς vocatur Horatio, lib. II, Sat. V, qui ex scriba quinquevir, ex quinqueviro iterum scriba factus est. At *senex recoctus*, Catullo, ἀνεψηθεὶς γέρων, ut exponitur in Glossis; q. d. *coquendo renovatus.* Sic Petronius dixit: *Anus recocta vino Trementibus labellis.* *Decocta*, quæ & Martiali simpliciter *cocta* vocatur, aqua erat cocta, posteaque vitro infusa, & nive circumjectâ iterum frigefacta: quâ ratione fiebat, ut nivis frigus, non vitium, reciperet. Unde Martialis, lib. XIV, dist. CXVII:

Non potare nivem, sed aquam potare rigentem

De nive commenta est ingeniosa sitis.

Neronis inventum fuit. Vide Plinium, lib. XXXI, cap. III; & lib. XIX, cap. IV. Meminere præter Suetonium, Juvenalem, atque alios, etiam Galenus, lib. VII Meth. med. cap. IV; & Athenæus, lib. III. Ex utroque Græcos à Latinis δηκόκτας vocem mutuatos discimus.

CoR, à κῆρ, quod contractum ex κέαρ, unde & καρδία, quasi κεαρδία. Sed hac voce antiquis Medicis *stomachus*, sive *ventriculus*, appellatur, quod factum videtur ex usu vulgari ob summum consensum inter *stomachum*, & *cor*, quando fieri videmus, ut homines languente stomachi officio patiantur syncopen, quales hinc καρδιακοὶ nominantur. *Cor* sapientiæ est sedes; unde Plautus, Mil. act. III, sc. II

—— Cuique sapiat pectus:
Nam cor non potest, quod nulla habet.

Hinc sapientes dixere *cordatos*, quos & *corculos* vocabant, Festo teste; & Plinio, lib. VII, cap. XXXI. Huic contrarium *excors*, & *vecors*. A *cordis* dolore factum videtur *cordolium*, nisi cum Scaligero malis *cordolium* dici pro *condolium*, *N* in *R* converso, quomodo & idem *cortumio* non à *corde* venire censet, sed à *contumio*, ἐναπτισμὸς, unde & *contumax*. Similiaque sunt *genimen*, *germen*; *cancer*, *carcer*; πίζω, *crisso*; μονὰ, *mora*; φονία, *furia*, aliaque. Sed si hoc *cordolii* etymon verum esset, jam *cordolium* notaret συμπάθειαν, non ἁπλῶς *dolorem*. At secus est, uti ostendit hic locus Plauti, Cistell. I, I: *At mihi cordolium est*. & Pœn.: *Ibi tibi erit cordolium*. Ac minimè audiendus, qui utrobique divisum legit *cor dolium*. Ac *dolium cor* dici putat, quòd doleret; quâ ratione Festus, *vinum crucium*, Lucilio dici ait, quòd cruciaret. Interim non parum miror, vocis *cordolii* neminem, quantum recordor, meminisse è veteribus Grammaticis. A *cor* sunt *concordis*, & *discordis*, pro quibus posteriores κατὰ συγκοπὴν dixere *concors*, & *discors*; ut *mens*, *sors*, *trabs*, pro *mentis*, *sortis*, *trabes*, & similia. Integris veteres esse usos, docet Priscianus, extremo lib. VI: Cæcilius, Cratino: *Modo sit obsequens, hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod petit, potitur*. Pomponius, in Satyra:

Blanda, fallax, impotens, superba, discordis.

A *se*, hoc est, *sine*, & *cor*, est *secors*, ut ait Festus, apud quem & *secordia* scriptum invenitur. Sed vulgò *socors*, & *socordia*, dicimus: quomodo *sobrius* pro *sebrius* dicimus, à *se*, & *bria*; quod vasis potorii genus, unde & *ebrius*. Et sanè *socordia*, non *secordia*, exaratum est in plerisque codd. Paulli MSS^tis^. *Socordiam* cum segnitie jungit Terentius, Andr.: *Nihil loci segnitiæ, neque socordiæ*. Ubi vetus interpres monet, *Segnitia ad agendum*, *socordia ad considerandum*. Nempe hoc volunt, cum *socors* à *corde* dicatur, propriè ad animum pertinere. *Recordor* propriè est, *cum affectu cordis reminiscor*: ut plus sit quàm *reminiscor*.

CoRALLIUM, κοράλλιον. Geminant *L* quoque Ausonius, in Mosella; & Claudianus, in nuptiis Honorii & Mariæ. Atque etiam Sidonius: sed hic *corallum* vocat in Epithalamio Ruricii:

Lactea puniceo sinuantur colla corallo.

Avieni quoque est:

—— Fulvo tamen invenere corallo
Quærere vivendi commercia.

Coralium verò unico *L* extulit Maro, sive alius, in Ciri:

Non me deliciis commovit regia dives
Coralio fragili, ac electro lacrymoso.

Sive, ut in aliis libris est:

Non me deliciis commovit regia dives,
Dives coralio fragili, ac lacrymoso electro.

Ac similiter Ovidius, XV Met.:

Sic & coralium, quo primum contigit auras
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub undis.

Ait poëta, *coralium*, simulac manu attigeris, lapidescere: unde & nomen impositum putant à χεὶρ, quasi χειροάλιον. Alii quasi κῆρ ἁλὸς, *cor maris*. alius quasi κόρη ἁλὸς, *pupilla* aut *virguncula maris*. Alii ὅτι ἐν ἁλὶ κείρεται, *quoniam in mari tondetur ac præciditur*. Quo Plinius respicit, lib. XXXII, cap. II: *Atum, tactu protinus lapidescere, si vivat. Itaque occupari, evellique retibus, aut acri ferramento præcidi. Hac de caussa coralium vocitatum interpretantur*. Ex quadruplici hac sententia primam & alteram probare non possum. At magis placet, vel esse à κόρη, *puella*; vel κουρὰ, *tonsura*. Sed si à κόρη deducere visum, nihil opus compositum dicas, cum, ut viris doctissimis ex Hesychio, & aliis, observatum est, κοράλιον, vel κοράλλιον, sit ὑποκοριστικὸν à κόρη, unde sic *pupas virginum* dixere. A κόρη etiam deduxere, qui fabulantur, enatum esse è sanguine, destillante è capite Γοργόνος οἷα κόρης οὔσης· atque à κόρη quidem κοράλλιον dici; ἀπὸ τῆς Γοργόνος verò Γοργονίαν. uti & à contracto Γοργοῦς, Γοργείαν, vel Γοργίαν. Denique pro hac sententia facit, quod, ut κόρη & κούρη dicitur, sic non κοράλλιον modò dicitur, sed & κουράλλιον ut apud Dionysium περιηγητὴν

Πάντη γὰρ λίθος ἐστὶν ἐρυθροῦ κουραλίοιο.

Imò & in vett. libris Latinis crebro invenias *curalium* per *u*: neque dubito, quin ita in aliis Maronis & Ovidii locis scribi debeat, ac quotiescunque primam producit. Nam à κουράλλιον est *curallium* prima longa, à κοράλλιον est *corallium*, vel *corallum*, prima correpta. Aliud autem à *coralio Coralticus lapis*: qui est candidi marmoris genus. Nomen ei à flumine Phrygiæ, juxta quem invenitur, qui fluvius *Sangarius* & *Coralius* dicitur. Plinium vide, lib. VI, cap. I: lib. XXXVI, cap. VIII: Georgium Agricolam, de natura fossilium, lib. VII, cap. II.

CoRAM, vel ex *cor*, & *am*: ut propriè sit, *circum cor*: vel, quod longe verisimilius, à κόρη, *oculi pupilla*, ut propriè sit, *in conspectu*, sive *ante oculos*. Quæ sententia est Cæsaris Scaligeri de caussis L. L. cap. CLV. Vel sit à κάρα, *caput*: quæ Petri Nunnesii sententia est. Nempe ut *A* in *O* convertatur, ut à μάρμαρος, *marmor*; δαμῶ, *domo*, &c. Arbitror autem, Nunnesium eo respexisse, quod quæ *ante faciem* fiant, ea *coram* fiunt. [*coorim*, *co-oram*.]

CoRBIS, quasi *corvus*. Varro lib. IV de L. L. *Corbes ab eo quod spicas aliudve quid corruebant. Hinc minores corbulæ dictæ*. Vel sit *corbis*, quasi *corvus*, seu *curvus*. Isidorus, lib. XX, cap. IX: *Corbes dicti, quia curvatis virgis contexuntur*. [φορμὸς & φορμίς.]

CoRBITÆ meminit Plaut., Pœn. act. III, I.

—— Homines spissigradissimos,
Tardiores, quam corbitæ sunt in Tranquillo mari.

Celoci opponit idem, eâpse sc.

Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, nec corbitam, date.

Utrumque propriè est navigii genus: ac *celoci* quidem à *celeritate* nomen inditum putatur: rectène, an secus, alibi disquirimus. *Corbita* verò ex eo dicta, quòd in malo ejus παράσημον, sive *signum*, esset *corbis*, contrà quàm in aliis navibus fiebat, quarum παράσημα erant in prorâ: ut in puppi tutela. Festus: *Corbitæ dicuntur naves onerariæ, quod in malo earum summo pro signo corbes solerent suspendi*. Ab hisce *corbibus*, quæ in *corbitarum* malo παράσημον erant, *corbitores* eos vocatos suspicatur Savaro, qui in *corbitis* ad *corbes* per malos repebant, ut vela legerent vel expanderent: inde autem vocem eam translatam esse ad *funambulos*. Et sanè magis id mihi verisimile fit, quam ut apud Festum *corbitores* imperitiâ librariorum irrepserit pro *corvitores*: atque ita dicantur *saltatores*, sive *cernuatores*, idque quia, *corvorum* instar, nunc sursum spectent, nunc deorsum: quæ Jos. Scaligeri sententia est ad Festum, in *Simpludearia*.

CoRDAX, pes idem in arte metrica, qui aliter *trochæus*: teste Tullio in Orat.: & Fabio, lib. IX, cap. IV. *Trochæi* autem nomine intelligo non *choræum*, sive longam cum brevi: sed *tribrachyn*, sive *tres breves*. Sic enim veteres *trochæi* voce uti amant. *Cordax* verò dictus, quia accommodatus κόρδακι, qui erat *saltatio Comica*, eaque lasciviot: teste Hesychio, Scholiaste Aristophanis, Suida, & aliis. Ac fortasse sic dicebatur quasi χόρδαξ, quia ejus usus ἐν κωμικῷ χορῷ. ut & Theophrastus ait, in Eth. Charact. cap. περὶ ἀπονοίας. A κόρδαξ est κορδακικός. unde *trochæum* κορδακικώτερον, ut Aristoteles, lib. III Rhet. cap. VIII. Et videntur eum locum respexisse Tullius, & Fabius. Quod si est, apud eos pro *cordax* legendum *cordacicus*. Græcè κορδακικός, hoc est, *cordaci conveniens*.

CoRDUS, sive *chordus*, quid sit, paret hoc Columellæ, l. VII, c. III: *Autumnali fœno, quod cordum vocatur*. Idem docet Plinius, lib. XVIII, cap. XXVIII: *Ut secetur autumnale fœnum, quod vocant cordum*. Et Festus: *Corda frumenta, quæ serò maturescunt, ut fœnum cordum*. Itaque placet quibusdam,

dam, *cordus* esse à χόρτος, quod pro *fœno* sæpe accipitur. Sed obstat quod *cordus* non ἁπλῶς *fœnum* notat, sed ejus appositum est. Imò non *fœno* modò, sed aliis etiam plantis convenit. Itaque doctissimus Martinius, potius *cordus* putabat esse ex κορίδιος, seu κυρίδιος, hoc est, *juvenilis*, quia quæ juvenilia, ea novitia: vel ab ὅρος, id est, *terminus*, *finis*. *Cordum* autem non de *fœno* solum dici, indicat, quod *olus cordum* dixit Columella, lib. XII, cap. XIII. Imò & de animalibus dicitur, ut indicat hic Varronis locus, lib. II de R.R. cap. I: *Dicuntur agni chordi, qui post tempus nascuntur, ac remanserunt in volvis intimis. vocant χόριον, à quo chordi appellati.* Quibus ex verbis etiam discimus, quæ Varronis de ejus vocis etymo fuerit sententia. Quando autem *agni cordi*, ac *sero nati*, dici debeant, indicat hoc Plinii, l. VIII, c. XLVII: *Coitus omnibus ab Arcturi occasu, id est, à tertio Idus Maias, ad Aquilæ occasum, X Kal. Aug. Gerunt partum diebus CL. postea concepti invalidi. Cordos vocabant antiqui post id tempus natos.* Etiam *hominibus sero natis* id nomen tributum. Ita *Cordi* Cremutii meminit Tranquillus, in Augusto, cap. XXXV. & Julius Capitolinus, in Gordianis, meminit alterius *Cordi*, qui vitas scripserit Imperatorum. Et apud Nepotem, sive Plinium, lib. de viris illustribus, in utrâque Aldina legas, *Mutius Scævola Cordus*, pro quo in quibusdam *Codrus* editum est. Id vero nomen ex eo esse, quòd *serò & quasi intempestivè nati sint*, clarè indicat hic locus Quinctiliani, lib. I, cap. IV: *Scrutabitur mille præceptor acer atque subtilis origines nominum: ut quæ ex habitu corporis Cicerones, Rufos, Longosque fecerunt: (nisi erit aliud secretius, Sylla, Burrhi, Galbæ, Planci, Pansa, Scauri, taliaque) & ex casu nascentium: hinc Agrippa & Opiter & Cordus & Postumus erunt. & ex iis quæ post natos eveniunt: unde & Vopiscus.*

CORGO, teste Festo, *apud antiquos pro adverbio, quod est, profectò, ponebatur.* Etiam in Glossis Philoxeni legas: *Gorco*, ἀναμφίβολος· *Gorgi*, ἀναμφίβολοι. Priori loco leg. *Gorgo*, ἀναμφιβόλως. Videtur *gorgo*, seu *corgo*, esse à *cor*; quasi è *corde ago*. Quod & Martinius sentit.

CORIANDRUM, à κορίαννον. Apud Dioscoridem enim legas: κόριον, ἢ κορίαννον. Aliter dicitur κόρη, κορὶς, κορὶς, κορίσιον. Hesychius: κόριον, μικρὸν κορίσιον, ἢ κορίσιον τὸ λάχανον. Primigenium verò est κόρη, id est, *pupilla*, quam, ut aiunt, rotunditate refert: vel à κόρις, *cimex*, quia caulis foliaque cimices olent, ut tradit Gorræus. Vocant & κοριάμβλυος, quia τὰς κόρας ἀμβλύνει, hoc est, *pupillam*, seu *visum*, *hebetat*.

CORIUM, quasi *carium*, *quod caro eo tegatur*, dici videtur Isidoro, lib. XI, cap. I: Sed est ab Hebræo עור, id est, *cutis*, *pellis*, *corium*, ab rad. ערה, *nudari*. [χόριον.] A *corium* est *coriago*; quippe *corii seu cutis morbus*. Columella, lib. VI, cap. XII: *Est & infesta pestis bubulo pecori (coriaginem rustici appellant,) cùm pellis ita tergori adhæret, ut apprehensa manibus deduci à costis non possit.*

CORNICEM quidam à *corvo* dici putant, ut apud Perottum legimus. Apud Isidorum, lib. XII, cap. VII, scriptum invenitur, apud Latinos *cornicem* Græco nomine sic appellari. Neutrum verum: nisi id fortè voluit Isidorus, *cornix* dici, quasi *coronix*, à Græco κορώνη, quod verum est. Additum *x*, quomodo à μήτρα est *matrix*, nisi hoc potiùs ἀμέσως venit a *mater*, ut illud à μήτηρ. Κορώνη etiam Græcis dicitur, quod aliter vocant ῥόπτρον, nempe id quo fores ab iis pultantur, qui foris consistunt. Κορώνη autem dicitur, quia *garrulitate corvo similis* est: vel, ut alii malunt, quia *collum cornicis referret*. Id nos Latinè etiam cornicem, Græcorum more, dicere possumus, ut censet Turnebus, lib. V, cap. XXVII. Quibusdam placet, Plauto *cantharum*, Lucretio *manum exteram*, dici, de quo alibi disquirimus.

CORNU, quia *curvum*. Varro, VI de L.L.: *Cornua à curvore dicta, quod pleraque curva.* Sic legendum esse liquidò docet Scaliger. Sed de ἐτυμολογίᾳ rectiùs, quam Varro, sensere Angelus Politianus, cap. XIV Miscell.: Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto: Jos. Scaliger, in Varronem: pluresque alii, qui esse docent à Syriaco *Carna*: pro quo & Arabes *Karn*. Hebræis est קרן, à quo κέρας. Unde *cornua*, quæ inflant *cornicines*, nomen acceperint, docet Varro, lib. IV: *Cornua, inquit, quòd ea, quæ nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu.* Quid in libris *cornua* vocarint, dicemus voce *Volumen*. A *cornu* est *corneus*. *Cornei* dicebantur illi, quibus ossa essent concreta, id est, sine medulla. Plin. l. VII, c. XIXI *Quibus naturâ concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei sunt.* *Cornea* etiam corpora dixere, quæ essent penè *cornus instar dura*, & τῶν ἔξωθεν ἀπαθῆ. Idem, lib. XXXI, cap. IX; *Totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicunt. Itaque cornea videmus corpora piscatorum.* Hinc *cornea fibra*, hoc est, ἀπαθὴς, apud Pers. Diminutivum est *corniculum*. Ut apud Tranquillum, de Orbilio Grammatico: *Primo apparituram fecit magistratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit.* Qui *corniculo* merent, *cornicularii* dicti. Asconius, in III Verr.: *Accensus nomen est ordinis, & promotionis in militia, ut nunc dicitur, princeps, vel commentariensis, aut cornicularius. hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt.* Val. Max. lib. VI, cap. I: Cui *Cominius Tribunus plebis diem dixit ad populum, quòd cornicularium suum stupri caussa appellasset.* Legas & apud Suetonium, in Domit. cap. XVII. item l. ult. D. de jure immunit. lib. & pluribus Codicis locis. Hinc *Cornicularia* Plauti comœdia deperdita: quam de milite fuisse, indicant duo vel tria fragmenta. A *cornu* quoque est *cornescere* pro durescere: & *cornuare* pro flectere & incurvare arcum. Usus Nævius apud Varr. lib. VI, de L.L.

CORNUS, arbor, vel à *cornea duricie*, quod Matthiolus censet, ad Dioscoridis lib. I, cap. CXXXV: vel potius κατὰ μετάθεσιν à κρανία, prout Græcis vocatur, à *cranis duricie*, quod Græcis κράνειον. Cæterùm, quod dixi de *cornea cornus duricie*, id de *corno mare* capiendum. Nam *femina cornus* corticem habet, non *cornus* instar osseam ac solidam, sed fungosam atque inutilem. Ex *mare corno* hastas ac tela faciebant. Hinc Maro, IX Æn.

> —— *Volat Itala cornus*
> *Aëra per tenuem.*

Idem, G. II:

> *At myrtus validis hastilibus, & bona bello*
> *Cornus.*

Ubi Servius: *Apta est enim etiam cornus hastilibus.* A *cornus* esset *cornullus*, & κατὰ συγκοπὴν *cornulus*, pro quo κατὰ μετάθεσιν dicimus *colurnus*. Festus: *Colurna hastilia, ex corno arbore facta.*

COROCOTTA, factum ex κροκόττας vocali insertâ, ut ab Ἀσκληπιὸς, *Æsculapius*. *Corocotta*, sive *crocotta*, animal in Æthiopia è leæna & hyæna genitum, ut Plinius, & Solinus aiunt. Sed idem Plinius alibi, ex cane & lupo concipi ait. Cui sententiæ favent ista Ctesiæ verba: Ἔστι δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ ζῶον λεγόμενον κροκόττας, κοινῶς δὲ κυνόλυκος. sane vel κυνόλυκος dicitur, quia ex *cane & lupo* genitus: vel quod mistæ esset formæ ac indolis ex cane & lupo. Quod Dioscorides testatur. Diversitas hæc ex eo est, quia hyæna lupo similis est, ac leo cani. Hinc etiam liquet, cur Porphyrius dicat esse hyænam Indicam. Sic enim scribit, περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων· Ἡ δὲ Ἰνδικὴ ὕαινα, ἣν κροκόταν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι· *Indica verò hyæna, quam indigenæ corocottam vocant.* Ex eo quoque discimus, esse appellationem Indicam: nec debere originem ex Græcia arcessi. *Porcello* illi, cujus testamentum jam B. Hieronymi temporibus extabat, nomen datum *M. Grunnio Corocotta*: *Grunnio* quidem à *grunnitu* porci: *Corocotta* autem, quia *corocotta*, vel hyæna est, vel hyænæ proles: ac ὕαινα ad verbum sit *porca*. Nam, ut à λύκος, λύκαινα; sic ab ὗς, ὕαινα. Sorori itidem nomen datum *Quirina*, quasi Χοιρίνη, à χοῖρος, *porcus*: ut Salmasio jam monitum. *Leocrocotta* vox Græcis est ignota: qui potius λεοντοκροκότταν dixissent. Perperam pro eo *Leucrocottam* editum est apud Plinium, & Solinum. *Leocrocottam* dixere, quod partim *leonem*, partim *crocottam*, referret. Pernicissima fera est. Vide quæ de his idem Salmasius annotavit.

CORONÆ (pro quo nonnullos *chorona* scripsisse auctor est Terentius Scaurus, de Orthographiâ,) geminam etymologiam aperit Festus: *Corona, inquit, cùm videatur à choro dici, caret tamen adspiratione: sive coronæ dicuntur, quod cohonorent eos, quibus imponuntur.* Priorem ἐτυμολογίαν approbat quo-

quoque Isidorus, lib. XIX Orig. cap. XXX: *Nomen*, inquit, *coronæ hâc ex caussâ vocatum, quòd initio circum aras curreretur, atque ad imaginem circuitus, vel chori, est formata & nominata corona.* Quæ Isidori verba non tam continent veram originem, quàm ad eam inveniendam monstrant viam. Nam veteres *choronas* dixere à χορωνὸς, quod ipsum est à χόροις, quia in theatris *coronati choreas* agerent χορευταὶ, sive *saltatores scenici*. Atque hoc etymum *coronæ*. [χορὸς *corona*, Hesych.] Athenæus adducit ex septimo Apionis de Lingua Latina. Χορώνη vocem habes in illis Simonidæ versibus:

—— ἀοιδὴν

Φοῖβος ἰοστεφάνου Τυνδαρίδῃσι καλὴν,
Τὰν ἀμπέτζοι πετῆιγες ἐπεστέψαντο χορωνῷ.

Ita hosce versus emendavit Isaac. Casaubonus, lib. XV Animadv. in Athenæum, cap. VIII. Videntur & Græci pro eo κορώνη dixisse, quando apud Hesychium legas, κορώνην inter alia multa etiam notare εἶδος στεφάνου. Ac ait idem, κορωνίδας etiam dici *violaceas coronas*, τοὺς ἐκ τῶν ἴων πεπλεγμένους στεφάνους. Nec nominis ratio obscura erit, quando in vett. Lexicis scribitur, κορώνην dici πᾶν τὸ ἐπικεκαμμένον, *omne quod est incurvatum*. Itaque nec justa ratione destituuntur, qui *corona* à κορώνη potiùs, quàm à χορωνὸς deducunt. A *corona* est *corolla*, unde *corollarium*. Varro, lib. IV, de L. L: *Corollarium est additum, præter quam quod debitum. ejus vocabulum fictum à corollis: quòd hæ, cum placuerant actores, in scena dari solita.* Hinc Glossæ Philoxeni: *Corollarium*, ἐπιστέφανωμα. De more veterum, tum crateras tum sese in convivio *coronantium*, vide Lipsium, lib. III Antiq. Lect. Sed & de *coronis* vide Angelum Decembrium, lib. V de politia literaria; cap. LVI: & Cæsarem Bullingerum, lib. de spoliis bellicis, cap. XIII: Item Antonii Tylesii de *coronis* libellum, atque imprimis, quæ de *coronis* Carolus Paschalius libris decem scripsit.

CORONIS, κορωνὶς, quâ voce propriè significatur nota unci figura, hujusmodi nempe, *V.* Nam scribit Aristophanis scholiastes, esse lineam brevem, sed ab inferiori parte flexam. Hæcce nota in calce libri apponebatur, unde & pro ipso libri exodio usurpatur. Martialis, lib. X, epig. I:

Si nimius videar, seráque coronide longus,
Esse liber: legito pauca, libellus ero.

Hinc proverbium, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος, quo usus Plutarchus adversus Stoïcos: item lib. de fortuna Alexandri, ubi Philoxenum poëtam à Dionysio in latomias conjectum narrat, quòd tragœdiam, quam illi rex dederat emendandam, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν, *ab initio ad coronidem usque circumscripsisset*, h. e. *expunxisset*, *unâque liturâ delevisset.*

CORPUS, ut somniabat Isidorus, lib. XI, cap. I, sic dicitur *quod corruptum repetat: solubile enim atque mortale est, & aliquando solvendum.* Nec aliud, quod promat, habet Fungerus. Mallem simpliciter dixissent, vocari ita id, quod est in homine *corruptibile*, κατ' συγκοπὴν ex *corrupus*. Joachimus Camerarius, in quincto problematum, nomen ex eo esse ait, quia animus corporis ministerio fungatur. Nempe antiquis fuisse *corpor*, à *cor*, & *por*, quod antiquis idem ac *puer*; unde *Caipor*, *Lucipor*, *Marcipor*, teste Fabio & Prisciano. Becmano placet, *corpus* dici, quasi *carnis opus*; ut prius fuerit *carnopus*, & per syncopen *carpus*: postea autem, sive ob affinitatem literæ *O* & *A*, sive ut à *carpus* differret, *corpus* dictum sit. Hæc sententia si placet, *corpus* sic dicetur, quia anima quidem cælitus infundatur, *corpus* autem à parentibus seminetur. Martinio non quasi *caropus*, sed quasi *carapus*, dici placet, ex *caro* & antiquo *apo*, h. e. *ligo*, *necto*: quia comprehendit *carnem*: Sed cum Latini soleant rectos suos formare ab obliquis Græcorum, quod multis alibi exemplis firmavimus, omnino meo judicio, rectius *corpus* deducitur à χρωτὸς, qui obliquus est à χρώς. Nempe trajiciuntur secunda tertiaque literæ, ac *t* mutatur in *p*. quomodo à ταὼς est *pavo*; à στάχυς, *spica*. [χρὼς vel χρόος, χρόϝος, χόρϝος.] Contrarium fit in *studium* à σπουδὴ. Vide *Pavo*. Græcis *corpus* tum δέμας dicitur, nempe, ut Eustathius censet, à δέω, id est, *vincio*, quia in eo ligatus atque constrictus sit animus: tum σῶμα, idque, ut Plato in Cratylo scripsit, quasi σῆμα, quia *corpus sit animi sepulcrum.* Sed profectò nec res, nec etymon verum est. Nam *corpus* non, nisi per accidens, animi ergastulum, carcer, aut sepulcrum dici potest, nempe quando intemperantiâ corruptum ejus impedit & offuscat actiones: at naturâ suâ præclara subministrat organa ad exercendas actiones præstantissimas. Quare potiùs dixerim σῶμα dici, quia id σώζειν, h. e. *servare*, nos convenit. nam eo incolumi anima quoque viget vegetque: at hoc morbido, aut manco, virtus ac potentia animæ constringitur atque impeditur. Sed redeamus ad *corpus*: unde *corpulentus*, ut à *vino*, *vinolentus*. Festus: *Corpulentis Ennius pro magnis dixit. nos corpulentum dicimus corporis obesi hominem.* Item hinc *corporalis*, & *incorporalis*, apud Jurisconsultos; Tertullianum, lib. adversus Hermogenem, cap. XXXVI; & Diomedem, lib. I. Inde *corporalitas*, apud Tertullianum, eodem capite. Item *concorporales*; quomodo Ammianus, lib. XXI, & XXVIII, appellat eos, quos Vegetius sæpe *contubernales*; Spartianus, & alii, *commanipulones* vocant: h. e. *qui in contubernio suberant decano*. Atque hinc patet, unde *corporalium* vox sit in linguâ Celticâ & Belgicâ. A *corpus* quoque est *corporo*: quo, ut Nonius scribit, Ennius Acciusque usi pro *interficere*, & quasi corpus solum sine animâ relinquere. Sed hæc significatio obsolevit. Plinio vero, & aliis, *corporare* est σωματοποιεῖν, *cogere, & in unum quasi redigere.* Idem legas in vett. libris Solini, cap. I. Nam ubi in vulgatis *in glaciem coit*, legas in illis *in glaciem corporatur*. Hinc *corporatio*, & *corporatura*, σωμάτωσις, apud Columellam, Tertullianum, & alios. Compositum ejus *accorporo*, apud Ammianum, lib. XVI. Item *incorporo*, apud Solinum, cap. XXV. *Concorporare*, apud Ammianum, lib. XV & XXII.

CORRIGIA, à *corio* esse malim, quàm à *colligando*, ut quasi *colligia* dicatur; vel à *corrigendo*, quod eo servi corrigerentur. Eo significatur ὁ ἱμὰς τῶν ὑποδημάτων. ut vocant Evangelistæ tres: quod Latinus interpres *corrigias* transtulit. Apud Juvencum, in primo, ita describuntur,

Cujus vincla pedum non sum contingere dignus.

Apud Aratorem verò ita, historiæ Apost. lib. I:

Quæ ligat excelsas humilis corrigia plantas.

Ubi secundam in *corrigia* producit. Sed corripit Fortunatus, lib. I, de partu Virginis:

Corrigiamque pedum quoniam est non solvere dignus.

CORRUDA, aliquibus vocatur, quod aliter *sylvestris asparagus*, aut *Libycus*, Atticè autem *hormenion*. Auctor Plinius, lib. XX cap. XIII. Ac ὀρμένιον quidem dicitur ab ὁρμῶ, id est, *concito*, quia Venerem excitat. Alii ὄρμενος, vel ὄρμενον, malunt, ab ὄρω, id est, *ruo*. Ac similiter *corruda* deducunt à *corruo*. Nempe quòd vi quadam è terra ruat, sive erumpat.

CORTEX, ex *corium* & *tego*, quia quasi corium tegat, ut Isidorus ἐτυμολογίζει, lib. XVII, cap. VI.

CORTINA Apollinis à *corde* dicta, prout legitur apud Varronem, VI de L. L. Perottus emendat *corte*: quod ineptum videtur Ob. Giffanio, indice Lucret. in *Præstringere*. Dubium tamen non est, quin *cortina* nomen verisimilius deducatur à *corte*, quia ut *cortes*, ita hæc rotunda sit. Cato, in Origin. *Mapalia vocantur, ubi habitant. Ea, quasi cortes, rotunda sunt.* Sanè *cortina* propriè vas est, in quo lanæ tinguntur: [à χρωτίζω χρωτίνα, *vas in quo colores coquuntur.*] μεταφορικῶς verò Ennius ita appellat *cæli hemisphærium*:

Quaque freto cava cæruleo cortina receptat.

Vide Herm. Barbarum, in Plin. lib. XIII, cap. IX. Turnebum, lib. VI, cap. XX. Scalig. in Conject. Lipsium, in comm. ad Tacitum. Alia etiam etyma apponit Servius, in III Æn. ad illud,

—— Et mugire adytis cortina reclusis:

Locus, inquit, *unde oraculum datur, dicitur cortina; vel quod Apollinis tripos corio Pythonis tectus est: vel quod certa illinc responsa Apollinis sunt, ad quæ Phœbas rapta vaticinabatur, ut Lucanus ostendit. Alii cortinam, quasi ortinam tradunt, quod inde vox oriatur.* Et in illud VI Æn.

—— Neque te Phœbi cortina fefellit:

Cortina dicta est, aut quod cor teneat: aut quod tripos septus erat corio serpentis, ut supra dicitur: aut certe secundum Græcam ἐτυμολογίαν, ὅτι τὴν κόρην τείνει ἤγουν παρθένον. id est, quod extendit puellam, ut:

—— Majorque videri.

Sed vel *cortina* à *corte* est, uti dicebamus, sive quia *cortis* instar rotunda: sive quia vasis ejus multiplex in *corte* usus foret: vel venit ab Hebræis, quibus כור, *vas in quo aurum & argentum fundit aurifex*: item כיר, *lebes*, *olla*, vas quo cibi elixantur.

CORUSCO, vel propriè dicitur de *splendore galeæ*, quæ Græcè κόρυς: vel propriè est *splendore suo præstinguere oculos*, à κόρη, id est, *pupilla*; quod Scaliger censet, lib. IV de re poet. cap. XVI: [*collisione* κορύζειν, κορύσσειν Hesych.] vel potius est ab Hebræo קרן, quod est, *coruscare*, *radios cornuum instar emittere*: ut Exodi XXXIV, XXIX, XXX. Vel est à חרס, quomodo *Sol* vocatur. Uti Ægyptiis ὧρος.

CORVUS, omnino est à κόραξ, inserto *V* consono, quomodo ab ὕλη est *sylva*; ab λεῖος, *levis*, &c. Κόραξ verò est à κόρος, id est, *niger*, ut Grammatici censent: vel potius ab Hebræo ערב, ut monuit Angelus Caninius. ערב verò est à ערב, *clamare more corvorum*. Id verbum cùm sit à sono factum; liquet non omnino vanum esse quod Isidorus scribit, lib. XII, cap. VII, *corvus*, & κόραξ, à sono nomen accepisse. Quid in architectonica sit *corvus*, docebit Bernardinus Baldus, lib. de vocibus Vitruvianis. A *corvus* est *corvitare*. Plautus, Cas. IV. I:

> *Novi ego illas ambas estrices; corvitant, ubi*
> *Comesse possunt.*

Ita vett. manu exarati, pro quo Lambinus & Turnebus legunt, *corbitam cibi Comesse possunt.*

CORYCÆUS, κωρυκαῖος, qui clanculum sermones aucupatur, ut postea deferat, à *Coryco*, Pamphyliæ monte. Hac de re sic Suidas, ex libro V Ephori: ὑπ' ἄκρᾳ, φησὶν, ᾤκουν οἱ καλούμενοι Κωρυκαῖοι ἀνατεινούσῃ εἰς πέλαγος, σύμμικτοί τινες κατασκευασάμενοι πολισμάτιον γείτονες Μυοννήσῳ. τοῖς δὲ ὁρμοῦσιν ἐμπόροις προσῄεσαν, ὡς ὠνησόμενοι, ἢ συμπλεύσοντες, εἶτα μαθόντες τί τε κομίζουσι, καὶ ποῖ πλέουσιν, τοῖς Μυοννησίοις ἀπήγγελλον. κἀκεῖνοι ἐπετίθεντο αὐτοῖς. ἐλάμβανον δὲ καὶ αὐτοὶ μέρη τινὰ τῶν λύτρων. *Sub promontorio*, inquit, *in pelagus prominente, habitabant illi, qui vocantur Corycæi, convenæ quidam, oppidulo condito, vicini Myonneso. Ad mercatores autem in portu stationes habentes accedebant, quasi merces empturi, vel navigationis comites futuri. Deinde cùm cognovissent & quid illi veherent, & quò navigarent, Myonnesiis renuntiabant. Illi verò ipsos invadebant. Accipiebant autem & ipsi Corycæi partem quandam pretii, quo se redimebant capti mercatores.*

CORYMBUS, est *hederæ racemus in orbem circumactus*: quemadmodum scribit Plinius, lib. XVI, cap. XXXIV. Definit & Isidorus, lib. XVII, cap. V: *Corymbi*, inquit, *sunt annuli, qui proxima quæque ligant, & comprehendunt, ne longius laxati palmites ventorum flatibus dissipentur.* Josephus Scaliger, in Ætnam, auctor est, *Corymbum* quoque dici, quicquid in panicam aut strobilum assurgit, ut in scolymo, cinara, & carduo, videre est: de quo Columella:

> *Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo:*

sed prima notio τῶ κορύμβου est *in capite Atticorum tutulus*, seu *meta suggestus capillorum*: unde idem, in Ætna, legendum putat:

> *Ut crebro introrsus, spatioque vacante corymbus*
> *Pendeat in sese.*

Quare censeo, κόρυμβος esse à κάρα, quod est *caput*: à quo & Etymologus deducit κόρυς, quod est *galea*.

CORYPHÆUS, κορυφαῖος, id est, *præcipuus*, *potissimus*, *supremus*, quasi *positus in vertice*, qui Græcis κορυφή.

CORYTUS, est *theca sagittarum*, ut ostendit illud Statii, X Theb.

> —— *Cælestibus implet*
> *Coryton telis.*

Est à Græco γωρυτὸς, quo Homerus utitur, Odyss. φ. Id caussæ est, cur *corytus* malim, quam *choricus*, quomodo apud Nonium legitur in antiqua Mediolanensi anni MD. aut *corisci*, vel *corici*, quod in impressis legitur; aut *Corythus*, quod Maroni, IX Æn. *Thusciæ oppidum* est. Unde vero sit γωρυτὸς, docebit te Etymologicum magnum.

COS, à κόπτω, id est, *incido*: ut Isidorus velle videtur, lib. XVI cap. III. Sed fortè priùs fuit *acos*, ab ἀκόνη, quod idem notat. Nisi potiùs, quia è *caute* fiat, dicendum, *cos* factum ex *cotes*, hoc ex *cautes*, quomodo à *caurus* est *corus*; ab *aula*, *olla*, &c.

Sanè pro *cautes cotes* reperias crebro in MSS[is], ut apud Cæsarem, III de bello Gall. & alibi.

COSSI, inquit Festus, *ab antiquis dicebantur naturâ rugosi corporis homines, à similitudine vermium ligno editorum, qui cossi appellantur.* [κίς] Ea constans est lectio & MSS[orum] & editorum. Etiam in Gloss. vett. legas, *Cusus*, ξύλου σκώληξ. Apud Plinium quoque, lib. XVII cap. XXIV, legas, eos vermes *cossos* vocari. Quomodo & est in Parmensi antiqua, & MSS[is] quibusdam. Sed in MS[o] Chiffletii Medici est *cosses*. Quomodo idem Plinius, lib. XXX cap. XIII, ait, *Cosses, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia.* Ita quoque est in edit. Parmensi. Sed hic contra in vett. libris etiam *cossi* invenias. Ut ex Plinio non satis sit aptum, *cossus*, an *cossis*, in recto singulari dixerint. Sed *cossis* malim, quia & ea terminatio est in Festo & Glossis. Græcis *cossis* est κίς. Nec dubito, quin inde sit *cossi*, vel *cossis*, nomen: nempe ab obliquo κιός. Solent enim Latini ab obliquis Græcorum formare suos rectos: ut à κυνὸς, *canis*.

COSTÆ geminum etymon ponit Isidorus, lib. XI cap. I. *Costas*, inquit, *appellari quidam putant, quòd ab ipsis interiora custodiantur, ut tota mollicies ventris vallata servetur.* Vult igitur, *costas* dici, quasi *custodias*. Ac post, eo ipse capite, *costas* dici ait quasi *coaxas*. *Costæ*, inquit, *quasi conjuncta axes: in ipsis enim femora moventur, quorum concava, vertebræ vocantur, quia in eis capita femorum vertuntur.* Sed verisimilius est, *costa* esse ab ὀστέον, quod est *os*. Nempe ut ab αὐλὴ, *caula*; sic ab ὀστῶ, *costa*; & Bohemis ab *os cost*, quod idem ac *os ossis*.

COSTUS, aromatis genus, Græcis debemus, quibus itidem κόστος, sive, ut Hesychius scribit, κόσσος.

COTHONES *appellantur portus in mari interiores arte & manu facti.* Ita Festus: nisi quod corrupte apud eum *Catones*, pro *Cothones*, legas. Servius, in illud I Æn.

> *Hinc portus alii effodiunt:*

sic scribit, *id est, cothona faciunt: Cothona sunt portus in mari non naturales; sed arte & manu facti. Est autem & masculini & neutri generis. Nam & cothon, hujus cothonis facit, & cothonum hujus cothoni.* Quæ frustra in Servio P. Danielis quæras. Onomasticum vetus, *Cotones*, λιμένες. Sed Græcis κώθων aliud est. Lacones enim ita *poculum*. Fortasse autem ob similitudinem quandam ejus vasis vox *portibus* accommoda. Nisi malis, quod Martinius conjectat, utrumque esse à קטן, id est, *parvum*. Nam *cotona* esse *portum parvum*, & *poculum parvum*.

COTHURNUS, κόθορνος, calceamenti genus, utrique aptum pedi, imò & utrique conveniens sexui: unde Theramenes dictus κόθορνος, quod in Rep. parti se accommodaret utrique, ut ipse apud Xenophontem ait in Ἑλλην. β. Ac proverbium etiam inde, *Cothurno versatilior.* Venatores *cothurnis* usos monet Servius, in illud I Æn.

> *Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram*
> *Purpureoque altè suras vincire cothurno.*

Item *calciamentum* erat *tragicum*: cujus usum primus in scenam intulit Sophocles: ut idem ait, in illud Eclog. VIII:

> *Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.*

Sed etsi & *venatici* & *tragici cothurni* utrique pedi convenirent: tamen forma differebant. Nam *tragici* fiebant subere altius sublevato: quales *venatici* esse non poterant: quia ea res pernicitatem in venando impedivisset.

COTTANUM (pro quo perperam libri quidam *coctanum*,) *fico* minus erat. Unde cum *fico* jungi solet, & *parvum* appellatur. Juvenal. sat. III:

> *Advectus Romam quo pruna & cottana vento.*

Martial. lib. IV, epig. LXXXIX:

> *Antipolitani nec quæ de sanguine thynni*
> *Testa rubet, nec quæ cottana parva gerit.*

Et lib. VII, Epig. LII:

> *Parvaque cum canis venerunt Cottana prunis.*

Item lib. XIII, dist. XXVIII:

> *Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta,*
> *Si majora forent cottana, ficus erat.*

Cottanum autem, non *Coctanum*, in vett. libris se reperisse ait Turnebus, lib. XXV, cap. XXVIII. Atque ita Hesychius: Κόττανα, εἶδος σύκων. Plinius, lib. XIII, cap. V: *Syriæ præter*

hanc

hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia: in ficorum autem, caricas, & minores ejus generis, quæ cottana vocant. Unde Syriacam esse appellationem, colligit Casaubonus, Animadvers. ad Athen. lib. III, cap. XXXII. & lib. IX, cap. VIII. Credo censet esse à קטן, id est, *parvus*. Unde, puto, & ἡ μικρὰ ἰσχὰς κόττανα dicebatur, teste eodem Hesychio.

COTURNIX sono vocis nomen accepit, teste Festo. Vel potius est ab ὄρτυξ, prout Græcis vocatur: [Γόρτυξ, ὄρτυξ Hesych.] Nempe ab obliquo ὄρτυγος ent coturnix, κατὰ μετάθεσιν. Nam γ facile abit in C. Hoc etymon etiam Servius adduxit, in III Æn. Addit, hanc esse avem eam, in quam conversa Asterie, Latonæ soror. Fabulam ibi vide.

COVINUS, sive, ut in Philoxeni Glossis est, *covinnus*, vehiculi genus esse scribit Pomponius Mela, quo Britanni & Galli in prælis uterentur. Sane *cowain* hodieque Britannis est, *in vehiculo vehere*. Britannorum autem Celtarumque antiquorum lingua in plurimis consonabat: ut multis probat in Britannia sua Cambdenus. Usi *covini* voce Lucanus, & Silius: indeque *covinarius eques*, apud Tacitum, in vitâ Agricolæ: *Media*, inquit, *campi covinarius, & eques, strepitu ac discursu complebat.* Et aliquanto pòst: *Interim equitum turmæ fugere, covinarii peditum se prælio miscuere.*

COXA, & *coxendix*, ut significatione, sic origine, conveniunt. De *coxa* voce ita Jovianus Pontanus in Actio, fol. 138 edit. Ald. *Quid coxa, nisi coissa, à coëundo, vel in ipsâ libidine, vel quod hinc illincque coeant ad obscenas partes, vehendo corpori?* Eandem ἐτυμολογίαν adducit Erythræus, in indice Virgiliano, voce *Vinum*. Sed accuratius de hac voce cogitanti, in mentem venit, *coxam* Græcis non ἰσχίον tantùm, sed etiam κοχώνην, & κόχωνα, appellari. Hesychius: κοχώνη τίθεται καὶ ἐπὶ τῆς ἰσχίου. Idem: κόχωνα, τὰ ἰσχία καὶ τὰ ὄμοια. A κόχωνα igitur per syncopen fit *cocha*, & inserto *S* (quod veteribus frequens) *cocsa*, sive *coxa*. Videntur autem & veteres *cossa* usurpasse pro *coxa*, uti *coassare* dicebant, & *coaxare*; quemadmodum suo loco docemus. Sanè, *cossim* pro *coxim* dixisse, probat Nonius, illo Pomponii, Porcaria:

Hoc sciant omnes, quantum est qui cossim cacant.

In vulgatis est *cacat*. Sed & pueri vident, reponendum pluralivum, cùm sententia sit, *quantum est hominum, qui coxim cacant*. A *coxa* est *incoxare*. Nonius: *Incoxare, in coxam sedere* (alii *sidere*.) *Pomponius, Panniceatis*:

Neque interim cacandi causâ unquam incoxavi nates.

At uterque hic Pomponii locus satis indicat, falli Had. Junium, cùm in Nomenclatore suo ait, *incoxare* esse *sarcinatorum in morem, & Turcarum, complicatis pedibus sedere*.

C R

CRABRO, quasi *cabro*, vel *cabo*, à *caballo*, unde nascitur. Ita Isidorus, lib. XII Orig. VIII. Sed, cum animal id *cornicula* in capite gerat, quæ Græcis κεράτια, quid, si, quasi *cerabro*, dictum dicamus? præsertim cum in Gloss. vett. legere sit, *Carabro*, σφήξ. [serè κεράμβυλος & κεράμβυξ] Et Germanis *hurnusz* similiter nuncupatur ex eo, quòd *cornua* iis *horn* vocantur. Vel quid, si conflatum dicamus ex κρέας, *caro*; & βορὰ, *esca*; quia caro ei sit esca? Plinius, lib. XI, cap. XXI, de *vespis*, & *crabronibus*: *Omnes carne vescuntur, contra quàm apes, quæ nullum corpus attingunt.* Utrumque hoc etymum legas apud Martinium. Et sanè magis ea placent, quam ut sit à *cracco*, quod signat, *gracilem* esse: ut Scaliger derivat. Vide, quæ de eo dicimus in *Fiber*. [hoc verius, & convenit σφηξὶν & omnibus ἐντόμοις.]

CRANIUM, κρανίον. Sic *Calvariam*, Eustathio teste, dixere à κάρηνον, id est, *caput*, unde ἀμφίκρανος, quomodo hydram, tanquam *undique capitatam*, vocat Eurip. Herc. Fur. Item δίκρανος, *biceps*, *bisurcus*. Arbitror autem, κρανίον κατὰ συγκοπὴν fieri ex κάρηνον, quemadmodum per συγκοπὴν pro eodem Ionicè κάρη, & Atticè κάρα, dicitur.

CRAPULÆ, tum etymon, tum definitionem, inepte ponit Isidorus, lib. XX, cap. II. *Crapula*, inquit, *est immoderata voracitas, quasi cruda epula: cujus cruditate gravatur cor, & stomachus indigestus efficitur.* Sed cuivis paret, esse à Græco κραιπάλη, *A* in *U* converso, quomodo à στραγγαλῶ est *strangulo*. Κραιπάλη verò dicta παρὰ τὸ κάρα πάλλειν, quasi *dolor caput vibrans*. Non tamen hoc, quod putarunt, probari potest ex loco Plinii, lib. XXIII, cap. I. Ibi enim minimè propositum est agere de *crapula*, sed de *vini resinati* natura, quod, si *novitium* sit, κραιπάλην Græci vocant, quia κραιπάλην gignat. Hoc ut magis pareat, verba Plinii ponam: *Inprimis igitur vinum marinâ aquâ factum, inutile est stomacho, nervis, vesicæ. Resina condita, frigidis stomachis utilia existimantur. Non expedire vomitoribus, sicut neque mustum, neque sapa, neque passum. Novitium resinatum nulli condncit. Capitis dolorem & vertigines facit: ab hoc dicta crapula est.* Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis, alterum quoque κραιπάλης etymon adducit; sed quod minus probem. Nam, quia immoderatus vini usus *crapulam* gignit: eò censet etiam deduci posse à πηλὸς, id est, *vinum*. Quanquam non diffitemur, vocem πηλῶ id antiquitus notâsse; quæ & ratio est, cur hinc quidam κάπηλον, id est, *hospitem*, dici putent, quia vendat πηλὸν, non, ut alii, quia κάπην, h. e. *cibum*, præbeat *hospitibus*. Quemadmodum & ab eadem origine arcessunt vocem σταφυλὴ, id est, *uva*, quam ita dici ajunt παρὰ τὸ στάζειν τὸν πηλὸν, *quia stillet vinum*; non à quodam *Staphylo*, Liberi filio, uti volunt Grammatici: quibus nonnihil favet Nonnus in Dionysiacis, cum *Staphylum* nominat Assyriorum regem, Botryis patrem.

CRAS, Martinio esse videtur vel à κρᾶσις, id est, *mistura*, quia ob confinium crastinus dies cum hodierno misceri videtur: vel à *coram* aut κόρη, id est, *pupilla*, quia quasi ob oculos est. A *cras* est *crastinus*, unde *crastinare*, & *procrastinare*, h. e. ἀναβάλλεσθαι. Glossæ Philox. *Crastinatio*, Ἀναβολὴ, Τριήμερον.

CRASSUS, à *multa carne*, quasi *carassus*, vel *creassus*, à *caro* vel κρέας. Id malo, quam quod apud Isidorum est, lib. XI *Crassus à sagina corporis, à creando carnes.* [à χρέω, ἐσθίω; vel à κόρος.

CRATER dicimus, ut Græci κρατήρ: ita *cratera* (Nonio teste) ab obliquo κρατῆρος. item *cretera*, seu *creterra*, ab Ionico κρητῆρος. Festus: *Creterra* (MS[m] *cretera*) *vocabulum trahitur à cratere, quod vas est vini.* Onomasticum vetus: *Cretera, ὑδρία*. Κρατὴρ plerique deducunt, etiam in nomenclatore Junius, à κρατεῖν, quod *contineat ac capiat vinum*. Sed verius, qui à κιρνάω, *misceo*. Nam ut à κεράω, κρᾶμα, quod *dilutam potionem* vocet Celsus, lib. I. à κεράσαι, κρᾶσις, *mixtura*, ac speciatim Grammaticis, *vocalium duarum in syllabam unam*, tanquam cinnum quendam, *commixtio*: sic à κεράσαι, κρατὴρ, quia *vinum in eo miscebatur*: quemadmodum & ab eâdem origine *vinum merum* dixere ἄκρατον, quasi *immixtum*, unde ἀκρατίζεσθαι, *jentare*, quia *jentaculum* vulgò erant *offulæ aliquot meraco imbutæ*. Κεράννυμι verò, Athenæo & Eustathio testibus, venit à κέρας, id est, *cornu*, quòd antiqui potare soleant è *corneis poculis*, aut ad *cornus similitudinem* factis, aut in his *vino aquam* consueverint *miscere*. Vide quæ hac de re è junioribus scribunt Brayerius Campegius, lib. III, de re cibariâ, cap. IX: & Hier. Mercurialis, lib. I, de arte Gymnast. cap. II: ubi & picturam ponit antiquissimi lapidis Rhamnusiani, in quo & aulæa, & convivarum frontes vittis cinctæ, & *cornu* facta *propinatio*, clarè exprimuntur. Κεράννυμι igitur propriè est, *in cornibus miscere*: sed, ut in aliis sexcentis, etiam ritu desito, vox remansit, ita ut generatim nunc signet *miscere*, sive *infundere*. Duo enim hæc pro eodem accipiuntur, quia olim & *miscendo infunderent*, & *infundendo miscerent*. Hinc Catull. *Misce calices amariores*. Ubi alii codd. *Ingere mi*, &c. Martial. lib. VIII, epig. VI:

Hic scyphus est, in quo misceri pocula jussit
Largius Æacides, vividusque merum.

Ita optime locum hunc ad oram codicis nunc-mei manu suâ emendârat Jos. Scaliger, leviculâ sane immutatione, cùm in antiquis sit, *irviduisque merum*. Vulgati habent, *& bibit ipse merum*: quod minus placet. De more *coronandi craterem*, deque duabus aliis *crateris* acceptionibus, vide sis Turnebum, lib. XXI, cap. XIII.

CRATES, ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, quia lignum unum alterum tenet. Hinc *craticula*, vel *craticulum*; ut à *rete*, *reticulum*. Festus: *Craticulum* (MS[m] *craticula*) *à Græco* κρατεῖν *deducitur*. Rectè, sed non ὁμοίως.

CRE-

Creber, à *cresco*; ut *faber*, à *facio*; *fuber*, à *fuo*. Quod etymon si placet, propriè dicetur de plantulis confertim terrà erumpentibus. Sed magis verisimile est, venire ab Hebræo כביר, hoc est, *multus*, *creber*, *copiosus*. Eâdem nempe ratione, quâ à כבר fit *cribrum*, ut suo loco dicemus. [*creber* est ex *celeber*. vide *celeber*.] A *crebrum*, fuit *crebreo*, unde *crebresco*; ut à *nigrum*, *nigreo*, unde *nigresco*; ac à *putre* etiamnum obtinet *putreo*, unde *putresco*. Aliis placet, ut à *ruber* est *rubesco*, sic à *creber* esse *crebesco*. Sed à *crebrum* potius venire, indicat simile verbum *increbrare*: quo Plautus utitur, Trinummo, Act. I. I.

Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Sin increbravit; ipsus gaudet, res perit.

Quare nec dubito, quin *increbruit* dicendum sit, etsi vulgo plerique omnes *increbuit* dicant ob fugam caninæ literæ cum consonante durius bis concurrentis.

Credo, ut Priscianus, lib. x, tradit, ita dicitur, quasi *cretum do*. Ubi *cretum* est *decretum*, *certumque*. Martinius mavult dici, quasi κεᾶρ δῶ, *cordi do*; vel simpliciter à καρδία, id est, *cor*, ut sit, *corde suscipio*. Maxime mihi placet esse à χρήζω, *id est*, *mutuo do*. Quod qui facit, etiam Latinis *creditor* vocatur. *Z* autem crebro adeo in *D* abit, ut toties exempla addere similia, supervacuum videatur. *Credulus* à *credo*. Ut à *fido*, *fidus*, ita à *credo* videtur fuisse *credus*, unde *credulus*.

Cremasteres, κρεμαστῆρες, à κρεμᾶν, *suspendere*, quia musculi hi testes tenent suspensos. Columella, lib. vi, cap. xvi: *Testium nervos, quos Græci κρεμαστῆρας ab eo appellant, quod ex illis genitales partes dependent.* Celsus, lib. vii, cap. xviii: *Dependent vero ab inguinibus per singulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant, cum quorum utroque bina descendunt & vena & arteria.*

Cremium *lignum*, quod sit, docet hic locus Columellæ, lib. xii cap. xix: *Levique primum igne, & tenuibus admodum lignis, quæ cremia* [κρέμαζα] *rustici appellant, fornacem incendemus.* Ita locus is editus a Rob. Stephano. In antiquioribus editt. *gremia* pro *cremia* legitur. Itaque arbitrantur nonnulli, *gremia* dici, quia *gremio gestentur*. eoque adferunt hoc l. vii. fructus. §. si fundum. ff. sol. matr. vers. *puto autem, si arbores caduæ fuerunt, vel gremiales.* Sic enim in Pandect. Florent. leg. Aliis placet, scribendum *germinales*. Sed cùm tanta sit literarum *C* & *G* affinitas, inprimis placet, *gremiales* positum pro *cremiales*, arboresque *cremiales*, ac ligna *cremia*, ex eo nomen accepisse, quòd *facile crementur*. Græcis ejusmodi lignum dicitur φρύγανον, quod vetus interpres, xxviii Actorum, vertit *sarmenta*. Politianus, in Herodiani versione, binis locis, transfert *fomites aridos*. Hieronymus, in x cap. Oseæ, *cremia* vertit, atque addit, *aridas herbas siccaque virgulta, quæ camino, & incendio præparantur.* Dicitur φρύγανον similiter à φρύγειν, quod est, *torrere*, unde Latinum *frigo*, & fortasse *fruges*: de quo suo loco.

Cremo, ab ἀκρέμων, præsertim si pro eo etiam κρέμων dixere, ut Etymologus censet. Est ἀκρέμων, *ramus grandior*, vel *virgultum*, quæ materies idonea ad cremandum. [melius à κέρμα unde & *cremia* vide *carbo*.]

Cremor, à *cerno*, quia est pingue illud, quod à lacte secernitur.

Crena, fortassis quasi κρήνη, id est, *fons*, quia ex crena, velut fonte, liquida fluunt. Ut atramentum in calamo.

Creo, non putamus esse à κρέω, cum id aliud signet. Hesychius: Κρέουσι, καλλιστεύουσι. A quo est κρείων. Nec, quæ Perotti sententia est, à κρέας, ut propriè *creo* sit *carnem facio*. Sed κατὰ συγκοπὴν *creo* factum ab antiquo *cereo*, quod *creo* significabat; ut indicat hic Varronis locus, lib. iv de L. L. *Dictum cerno à cereo, id est, à creando, ab eo, quòd, cum quid creatum est, tunc demique videtur.* Sic legendum. In vulgatis pro *cereo* ineptè editum *creo*. Nam quid est, *creo, id est, cereo*? Quare omnino scribendum *cereo*, prout legitur in Mediolanensi anni MD: qui locus in veteri Aldina & recent. editt. corrupte legitur. *Cereo* verò videtur esse à ברא, quod idem notat. Scio videri duriusculam mutationem literæ *B* in *C*. Sed sciendum, non esse hoc insolens. Similiter enim Iones mutant Π in K. ut πῶς, κῶς· πῇ, κῇ· πότε, κότε· similiaque. Ac Latini quoque *scintilla* dicunt pro *spintilla*, à σπινθὴρ. item *linquo*, à λίμπω, pro λείπω. Nonnullis tamen magis placet, *cereo* per epenthesin fieri à *creo*; hoc vero esse à κραίνω, id est, *perficio*: nempe ab ἔκρανον, extrito *N*, quomodo à *lingula* est *ligula*; à *columna columella* pro *columnella*. Sed in his quivis suo judicio fruatur. A *cereo* est *cerus*: unde *cerus manus* in Saliari carmine, quod *creatorem bonum* exponit Festus, in voce *Matrem*. Ab eodem non ineptè deducitur *Ceres*, quasi *frugum creatrix*. Firmare hanc sententiam possumus Honorato tibicine, qui ad primum Georgicon, Cererem à *creando*, sic vocari monet. Equidem potius huic sententiæ subscribam, quàm illis, qui à *gerendo* vocem arcessunt: quia olim *C* pro *G* usurpari soleat, adeò ut nullum discrimen esset inter ablativum *Cerere*, & verbum *gerere*. Etymologiam hanc post Varronem, Ciceronem, atque alios, secutus Arnobius, cujus hæc verba, lib. iii: *Eandem hanc* (terram) *alii, quòd salutarium seminum frugem gerat, Cererem esse pronuntiant.* Sed, ut dixi, prior magis sententia placet; præ utroque autem etymo arridet opinio doctissimi soceri mei Fr. Junii, qui, in elogio Hebrææ linguæ, ad fontes Hebræos recurrit, ac *Geres* monet esse putam putam vocem Hebraïcam, quâ Moses, Levitici II. xvii, utatur, *spicam virentem* designans. Sed dispiciendum, num *Ceres* ἀμέσως sit ab Hebræo גרש, an proximè sit à Γῆρυς, hoc autem ab Hebræo. Nam *Cereri* apud Græcos nomen fuisse Γῆρυν, docemur hoc Hesychii loco: Ἀχερώ, καὶ Ὦπις, καὶ Ἑλλή, καὶ Γῆρυς, καὶ Γῆ, καὶ Δημήτηρ ἡ αὐτή. A *creo* est *recreo*. Propriè enim *creare* est, id, quod deperiit, instaurare, & denuo creare.

Crepare, verbum est à sono factum: uti & Belgicum *kraken*. [κρέκειν] Varro, lib. v de L. L.: *Similiter fremere, gemere, clamare, crepare, ab vocis similitudine & sonitus dicta.* Vide similia, cùm apud Varronem ibidem; tum infra, in voce *Frango*. A *crepando* dicuntur *Crepundia*, sive, ut Lucretius appellat, *crepitacula*; suntque ornamenta, quæ pueris in collo appendi solent. Ex iis sæpe agnoscebant parentes liberos amissos, ut vel ex Plauti Cistellaria notum est. Hinc Cicero, in Bruto: *Nunc quoniam totum me non nævo aliquo, aut crepundiis, sed corpore omni videris velle cognoscere*, &c. Non tamen verisimile est, ex quibusvis *crepundiis* potuisse dignosci: sed potius existimandum, ea, quæ expositis infantibus apponebant, fuisse istiusmodi, indeque & Latinis *monumenta*, Græcis γνωρίσματα, appellari. Terent. Eunuch. act. iv. vi: *Cistellam domo effer cum monumentis.* Ubi Donatus: *Monumenta sunt, quæ Græci dicunt γνωρίσματα καὶ σπάργανα.* Ejusdem originis est *crepidulum*, sive *crepitulum*, quo usus Tertullianus, lib. de Pallio, cap. iv. Festus: *Crepitulum, ornamentum capitis. Id enim in capitis motu crepitum facit.* Ubi MS[ti] *crepiculum*: quod malo. Compositum est, *increpo*, quod metaphoricè ponitur pro *objurgo*, quasi *crepo* voce adversus aliquem. Festus: *Increpitare, arguere, convitiari, clamare, maledicere.* Parum aptè alibi à *crepero* deducit, cum ait: *Creperum, dubium. unde increpitare dicimus, quia maledicta ferè incerta & dubia sunt.*

Crepida, non à *crepitu*, quem edit: sed à Græco κρηπὶς, quod idem notat. Hanc etymologiam è recentioribus attulere Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto: Cæsar Scaliger, cap. xxvi, de caussis L. L. è veteribus autem Agellius, lib. xiii, cap. xx. Fit autem ab obliquo κρηπῖδος. Sæpe enim Latini rectos suos formant ab obliquis Græcorum, ut à κυνὸς, *canis*; à γάλακτος, *lacte*, pro quo posteriores *lac* dixere. Quomodo autem *crepidæ* à calceis differant, parebit ex iis, quæ in *Solea* dicemus. Utebantur verò *crepidis*, cum otiarentur. Unde Livius, lib. xxix: *Ipsius Imperatoris, non Romanus modo, sed ne militaris quidem cultus jactabatur cum pallio crepidisque inambulans in gymnasio.* Tamen apud Pollucem legas, lib. vii, cap. xxii: Κρηπῖδες, τὸ μὲν φόρημα στρατιωτικόν. Sed videtur pro στρατιωτικὸν legendum Ἀττικόν, quemadmodum non infeliciter conjectat Petavius, in notis ad epistolam Synesii lii.

Crepido, à κρηπὶς, quod *basin*, sive *fundamentum*, notat. Est enim ora terræ quæ est aquæ basis. Vel ab *aqua crepitu*. Vetus Juvenalis Scholiastes, à Pythœo editus, in sat. v: *Crepido est ora terræ, quam aqua alluit: ex hoc appellata, quod ibi aqua allidens concrepitet.* Sed prius malim. Quid in architecto-

tectonica Vitruvio sint *crepidines*, docere conatus Philander: sed optimè id expressit Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis.

CREPUSCULUM, & quid sit, & unde dicatur, aperit his verbis Servius, ad II Æn.: *De crepusculo vero, quod est dubia lux (nam creperum, dubium est) quaeritur. Et licet utrique tempori possit jungi, usus tamen, ut matutino jungamus, obtinuit: licet Lucanus dixerit:*

Longa repercusso nitucre crepuscula Phoebo.

Hactenus Servius. Censet igitur *crepusculum* dici creperam sive dubiam lucem, paullo ante ortum Solis. Sed contra notat lucem dubiam mox post solis occasum: unde *manè*, & *crepusculo*, opponuntur à Columella, lib. XII, cap. I: & Plinio, lib. XVIII cap. XXV. Propriè igitur *crepusculi* descriptio est ista Ovidii, IV Met. fab. XII:

Jamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec possis dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiae confinia noctis.

Nonius Marcellus generalius describit. *Crepera*, inquit, *res propriè dicitur dubia, unde & crepusculum dicitur lux dubia.* Sed veram significationem docet Censorinus, extremo libello de die natali, incertam lucem ante Solis ortum *diluculum* vocari ait, quia Sole nondum orto jam lucet; at post ortum dici *crepusculum: fortasse* (verbis ejus utor,) *quod res incertae creperae dicuntur, idque tempus noctis sit, an diei, incertum est.* Nempe quâ ratione *solstitium* naturâ suâ *geminum* est, sed usus obtinuit, ut de solo diceretur *aestivo*, *hibernum* autem *bruma* vocaretur: sic *crepusculum*, si à *creperus* esse placet, erit tum *matutinum*, tum *vespertinum*; sed consuetudo vicit, ut sic *vespertinum* tantummodo nominaretur. *Creperus* verò esse *dubius*, agnoscit Festus; multisque exemplis probat Nonius. Julius Cæsar Scaliger, Exercitat. LXXVIII, adversus Cardanum vult, *creperus*, esse à κραιπνὸς, h. e. *celer, velox*. Rationem hanc adjicit: *Incitatus enim cursus, & praeceps oratio: ille visum; haec autem, fallit.* Verum de etymo verisimilius censeo, si *crepusculum* dicamus esse diminutivum à *crepus*: hoc esse ab ערב, ἑσπέρα. Ut nihil mirandum sit, si *crepusculum* solum dicatur à Solis occasu. Josephus Scaliger notis in carmen Ithyphallicum, vult, *crepusculum* venire à *crepus*, hoc à κνέφας, quod Festus Pompeius, & auctor Etymologici, interpretantur σκότος, sive *obscurum*. Hoc etymum, quod falsum censeo, patrocinaretur Servio, *crepusculum* credenti idem esse ac *diluculum*. Nam κνέφας propriè est λυκόφως, sive *diluculum*: unde Aristophanes κνεφαῖος sæpius usurpat pro ἑωθινὸς, sive *matutinus*. Latini prisci, teste Festo, ab eodem κνέφας dixere *cnefosus*, sive *gnefosus*, pro *obscuro*. unde & Scaliger suspicatur, apud Maronem, in Culice, legi debere, *Cnefosasque domos*. Nam in veteri membrana est, *Nefosasque*, non *Defossasque*, ut in vulgatis. Sed in animum inducere non possum, Maronem vocem adeò obsoletam poëmati inferere voluisse. Κνέφας verò, sive κνέφος (utrunque dicitur,) unde sit, docere conatus Andromachus, vel quisquis auctor Etymologici Magni. Nempe dici putat, quasi κενὸν φάος, vel à τῷ συνηχῷ, & φάος. Sed quid, si à νέφος, quod est, *nubes*, deducamus, ut propriè sit, *caelum nubilum & obscurum*? Quid, si item ab Hebræo גנב, *furatus est*: quia fures ac tenebriones *caelum cnefosum* sive *tenebricosum* amant?

CRESCO, si vocem attendas, videtur esse à *creo*. Nempe ut ab *hio*, *hiasco*, unde *hisco*; sic à *creo*, *creasco*, unde *cresco*. Sed *creo* activum est; *cresco*, neutrum. Num igitur dicemus potius esse, à κραίνω, quod Festus tradit, in *Creus*; & Nunnesius probat, in Grammatistice? An potius sit à κρέας, proprieque signet *carne augeor*: quae non Perotti modò sententia est, sed etiam Julii Scaligeri, de caussis L. L., cap. CXXIII. item, commentario in Aristot. Histor. Animal. lib. VIII, cap. XXII. A *cresco* est *cretus*, h. e. *procreatus*: & *concretus*, hoc est, *coalitus*. Extra haec nihil legitur à supino *cretum*. Cæsar Scaliger, in librum primum de Plantis, Aristoteli perperam tributum, pag. XIV. edit. Cuspini ann. CIↃ IↃLXVI, censet, *crescere* propriè dici de *carne*, quae Græcis κρέας. Inde enim Æolibus fuisse κρεάσκω hinc Latinis *cresco*.

CRETA, ab insula *Creta*, ubi melior est: ut Isidorus censet, lib. XVI, cap. I. vel ab adjectivo *cretus*; quia, si maceretur, *crescat*: quae sententia est Perotti. Prius malim. Nam è vicinis *Cretae* locis advehi solere, argumento est, quod Græcis dicatur Κιμωλία γῆ, indeque apud Ovidium legas, VII Met.

—— *Cretosaque rura Cimoli.*

Cimolus autem, quae & *Cimolis*, *Cretici* maris insula est.

CRIBRUM (ut quidem Isidorus mirifice tradit, lib. XX Orig. cap. VIII,) *quod ibi currat frumentum, quasi currifrum.* Sed dicitur *cribrum*, quia *crebrum*, hoc est, πλυόπην. unde Plautus, Rudente, Act. I, sc. II:

Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea quam cribrum crebrius.

Eodemque modo *crebri* vox accipitur, isto Cornelii Severi, in Ætna:

Nunc spissus crebro praebetur vimine succus.

h. e. lentus succus percolatur per vimineum textum. Vel *cribrum* est à *cerno*, quomodo *fabrum* dixere à *facio*, *Mulcibrum*, à *mulcendo*; *tuber*, à *tumeo*; *suber*, à *suo*; & similia. Ratio nominis erit, quia *cribro* farina ac pollen *excernitur*, h. e. *cribratur*; unde & *incerniculum*, ab *incernendo*, dixere Lucilius, & Plinius. Vide quædam huc pertinentia, in voce *Cerno*. Vel est *cribrum* ab Hebræo כברה, quod idem significat. Utitur Hamos, cap. IX. X. Erat autem duplex *cribrum*, unum *farinarium*, quo secreta farina secundarium panem efficit: de quo Pers. sat. III:

Et populi cribro decussa farina:

Alterum *pollinarium*, quo farina decussa panem efficit primarium candidumque.

CRINIS, à κρίνω, id est, *discerno*. Nam etsi interdum generatim pro *coma* accipiant auctores: propriè tamen notat διακεκριμένην τρίχα. h. e. *comam in plures σειρὰς*, sive *sertas*, sive *ordines*, *divisam*, *discretamque*. Unde Festus: *Crines à discretione dicti, quam Graeci διάκρισιν vocant.* Itaque sæpius dicitur de mulierum πλοκάμοις. Ita *senis crinibus* ornari dicebant, quae non duos solum, ut vulgo fit, sed senos, haberent capillorum ordines. Festus: *Senis crinibus nubentes ornantur, quod is ornatus vetustissimus fuit. quidam quod eo Vestales virgines ornentur, quarum castitatem viris suis sponde .... à caeteris.* Ubi fortasse scriptum fuit à Festo: *spondeant illibatam fore à caeteris.* Quemadmodum vero à κρίνω, *crinis*; ita à διακρίνω, *discrimen*: quod Græcis διάκρισις. Claudianus, de nupt. Honor.

—— *Haec morsu numerosi dentis eburno*
Multifidum discrimen arat.

Hoc est, *capillos pectit*. Imò & in vett. Gloss. *discrimen* exponitur ἀνακτενισμός. Ut *discriminare* sit ἀνακτενίζειν. Nec pectine solum discriminabant; sed & vitta, atque etiam acu, quae ideo *discriminalis* vocata: item *discriminale*, quod tamen Isidorus ab acu distinguit. Sed priorem sententiam firmat, quod eandem vocarunt *discerniculum*. Varro, IV, de L. L. *Discerniculum, quo discernitur capillus.* Nonius: *Discerniculum, acus, quae capillos mulierum ante frontem dividit. Dicta à discernendo. Lucilius, lib. XXX:*

Euplocamo digiti, discerniculumque capillo.

Discriminis vocem à capillis ad agros, qui & ipsi rastris pectuntur, transtulit Columella, in Horto:

Verum ubi jam puro discrimine pectita tellus
Deposito squallore nitens sua semina poscit.

CRISPUS, fortasse à κνισός. Sed significatio abire videtur. Notat enim συγκεκομμένον, ut Hesychius exponit, *concisum*, *abrasum*. Quare est à κελοσός. Ita vocantur *varices*, *venae tumidae*, *contortaque*. Scaliger, adversus Ithyphallicos, ait, ut à γνῶμα, est *groma*; à γνωματικὸς, *gromaticus*; à κνέφας, *crepus*, unde *crepusculum*: itidem *N* in *R* abeunte, *crispus* esse à κνίσπος. cui simile sit λίσπος. Sed κνίσπος non legisse me recordor. [ὁ τὰ κέρα οἴσπος *qui crines habet ovium instar velleris.*]

CRISSARE dicendum, non (uti in Thesauro Rob. Steph. legas) *crissari*. Auctor obsceni carminis:

Crissabit tibi fluctuante lumbo.

Omnino est à κνίζω, quod inter alia notat, *libidine prurio*. *N* in *R* sæpe abit. Ut φονία, *Furia*; φονᾶν, *furere*; μονὰ, *mora*; & alia. Scaliger, ad superiorem versum, notat venire à κνισσᾶν. Sed hoc notat, *nidore replere*.

Crista, forte ex κάρα, id est, *caput*, quasi *carista*. Vel à κέρας, id est, *cornu*, quasi *cerista*. *Cornu* enim in capite refert. Saltem nec hilo duriora hæc, quam *crusta*, quasi *corusta*, à *corio*, quod Cæsari Scaligero placuit. [à κόρυς κορύσσω.]

Crocitare, à *crocire*. Festus: *Crocatio*, *corvorum vocis appellatio*. Ita MSS[t]. Sed puto *crocitio*, vel *crocitatio*, legi debere. *Crocire* est à κρώζειν. Κρώζειν forte à κράζω, *clamo*. Vel, quod Angelus Caninius monuit, fit à Syriaco *caraq*, eliso priori *a*, quomodo à Syriaco *taraq* est τρέχω, hoc est, *curro*. Sed magis placet, *crocire*, & κρώζειν, esse à sono. Est enim *crocitare*, *corvorum* proprium; ut *fringuillarum*, *friguttire*; *cygnorum*, *drensare*; *anserum*, *gingrire*; *gallinarum*, *pipare* & *glocire*: *palumborum*, *minurrire*; *turturum*, *gemere*; *milviorum*, *jugere*; *gruum*, *gruire*, & *clangere*, & si qua alia aliarum avium propria, quorum major pars à sono facta sunt. Par ratio in quadrupedibus, de quibus illustrem Spartiani locum adduximus in *Barrire*. Sed imprimis, tam de volucrium, quam quadrupedum, vocibus; vide auctorem carminis, quod *Philomela* inscribitur.

Crocodilus, κροκόδειλος, à *croceo colore*, ut Isidorus ait, lib. XII, cap. VI. Sed unde illud δειλος; Hoc exposuit Eustathius. Nam, quia est *crocodilus* duplex, amphibius, & terrestris, priorem, qui Nilo familiaris, sic dici censet παρὰ τὸ τὰς κρόκας φοβεῖσθαι, h.e. αἰγιαλοὺς, sive *litora*. Ita κροκόδειλος conflabitur ex κρόκη & δειλός. Alterum, qui est terrestris, quem *Scincum* vocat Dioscorides, lib. II, sic eidem dici videtur, quasi κρόκον δεδιὼς, quia *crocum metuit*, unde & apiarii *crocum* apponunt alvearibus, quo conspecto fugit. Sed parum verisimile est, pro diversitate animalis etymon quoque diversum esse: planeque puto, similitudinem animalis genuisse communionem nominis. Præit hac in re Plinius, lib. XXVIII, cap. VIII; ubi, cum de *crocodilo aquatico* egisset, de *terrestri* hæc subjicit: *Alter illi* SIMILIS, *multum infra magnitudinem*. Præterea quæ de etymo *crocodili* refert Eustathius, eo refelluntur, quod Herodotus, lib. II, tradit, quod Græcis aliis est σαῦρος, h.e. *lacerta*, id Ionibus vocari κροκόδειλον· atque Ægypti animal, quod illis *Champsas*, Iones vocasse κροκόδειλον, quia esset κροκοδείλῳ suo, hoc est, *lacerta*, simile. Verba Herodoti sunt: Κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἴδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασιῇσι. Nimirum, ut Romani *elephantum* vocarunt nomine *bovis*, quod animal noverant; sic Iones *crocodilum* Ægyptium nomine animalis sibi noti donarunt. Ab Ægyptio *crocodilo terrestri*, quem Plinius *aquatico* longe minorem ait, κροκοδείλεια dicebatur *fimus* ejus animalis, quo mulieres faciem illinebant. Meminit Horatius, lib. Epod. XII:

> —— *Nec illi*
> *Jam manet humida creta, colorque*
> *Stercore fucatus crocodili.*

De eodem sic Plinius post verba allata de *terrestri crocodilo*: *In terra tantum odoratissimus floribus vivit: ob id ejus intestina diligentissime exquiruntur, jucundo nidore farcta, crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctu, & contra suffusiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino, molestias in facie enascentes tollit: ex aqua verò, morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremque reddit. Lentigines tollit ac varos, omnesque maculas*, &c.

Crocota, crocei coloris vestis, teste Nonio. Usus Nævius Pedio: *Mollicinam, crocotam, chirodotam, ricam*. Et Virgilius, in Ciri:

> *Quæ prius in tenuis steterat succincta crocota.*

Παραφράζει id Maro, IX Æneid.

> *Vobis picta croco, & fulgenti murice vestis.*

Ejus diminutivum *crocotula*. Plautus, Epidico:

> *Intusiatam, patagiatam, caltulam, ac crocotulam.*

Qui id vestis genus conficiunt, *crocotarii* dicuntur. Plautus, Aulul.

> *Cùm incedunt infectores crocotarii.*

Venit autem *crocota* à κροκωτὸς. Ita enim vocant Græci, genere virili. ac *crocotula* iisdem κροκώτιον appellatur. Est verò κροκωτὸς, à κρόκος, sive κρόκον, ac propriè signat, *croco tinctum*, sed sumitur substantivè, quia subintelligitur χιτὼν, πέπλος, aut simile. Est & alterum vestis genus, quod similiter *ob colorem* ἐπίκροκον dicitur, ab ἐπὶ & κρόκος. Festus: *Epicrocum, genus amiculi croco tinctum, tenue, & perlucidum*. Glossæ Latino-Gr. Philoxeni: *Epicrocum*, Ἐσθῆτος εἶδος. ἢ Σχοινίον δερμάτινον καταίτηρον. Nævius, vel alius, apud Varronem, lib. VI, de L.L. *Diabathra in pedibus habebat, & erat amictus epicroco.*

Crocus, sive *crocum*, est à κρόκος, seu κρόκον. Nam ut Latinis, ita & Græcis, tum masculinum, tum neutrum, est. Κρόκος vero est ab Hebræo כרכם, quod idem notat. Id verius, quàm ut sit à κρύος, *frigus*, quia floreat in *frigore*: quam nominis caussam attulere Callimachi Scholiastes, & Etymologici Magni scriptor. Vel à κρόκη, *villum*, *tomentum*, nempe à flavis flammeisque *croci* staminibus, ac villis. Vel à *Croco* adolescente, quem poëtæ fabulantur, disco à Mercurio interemtum, conversum esse in hunc florem. Germani ac Galli dicunt *saffran*, uti Itali *zaffarano*, & Hispani *azafran*: estque ea vox à Mauris in Europam perlata: Ut monet Gorræus in definitionib. Medicis. A *crocus* est color *croceus*, qui & *crocinus* dicitur penultimâ correptâ. Usus Plaut. Curcul. I. II:

> *Tu crocinum & casia es.*

Ita codd. MSS. *Crocinum* autem est *croci* odor. Propertius quoque dixit, lib. III, Eleg. IX:

> *Et crocino nares murrheus ungat onyx.*

A *croco* etiam *crocota* nomen. Sed de hoc seorsim, uti & de voce *crocodili*; quam & ipsam à *croco* factam putant Eustathius, atque Isidorus. Et verisimile est, inde etiam esse *crocotinum*. Festus: *Crocotinum, genus operis pistorii.*

Crotalum, κρόταλον, non à κρέκω, uti quosdam velle scribit Cælius Rhodiginus, lib. XIX, cap. IV. sed à κροτέω, hoc est, *pulso*. De eo vide quæ scripsit Jos. Scaliger, in Copam: & Scipio Gentilis, ad Appuleii Apologiam, tmemate CLXXXII, & seq. *Crotalo* quæ canit, dicta *crotalistria*. Sic P. Syrus de ciconia: *Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria*. Quia, ut in *crotalo* duo ossicula, vel æneæ laminæ, colliduntur ad sonum ciendum; sic ciconia colliso rostro crepat. Unde Satyricus;

> —— *Crepitante ciconia rostro.*

Crumata, ut ad Copam scribit Scal., sunt testulæ & ossicula usum *crotali* præstantia. Nomen est à κρούω, id est, *pulso*. Utitur Martial., lib. VI Epig. LXXI:

> *Edere lascivos ad Bætica crumata gestus.*

Crumena, quid sit, docet Nonius. *Bulga*, inquit, *est folliculus omnis, quam & cruminam veteres appellarunt, & est sacculus ad brachium pendens*. Cæterum non dubium mihi, quin non solum ad brachium, sed & de collo in tergum dependere soleat. Docet hoc illud Plauti Asinar., act. III, sc. III:

> *Hic pone hic istam colloca cruminam in collo plane.*

Nam *pone* adverbium est. Idem cognoscimus ex isto, in Pseudolo:

> *I præ puere: ne quis cruminam pertundat, cautio est.*

Nam à tergo solum periculum erat. Rectè autem dici *crumina* per *I*, liquet ex antiquis codd. Sanè Gruterus quoque auctor est, apud Plautum, Asin., act. III, sc. II. *crumina* per *i* legi in MSS. Camerarii, & Palatinis plerisque, & vett. edit. ante Pium editis: eodemque modo legitur apud Festum. Quod ad etymon, quia dependere soleat, ut diximus, dicta creditur ἀπὸ τοῦ κρεμᾶν, quod est, *pendere*. Perottus tamen malebat à κρούω, id est, *pulso*, quia quæ dependent de corpore, ea inter eundum, nunc hanc, nunc illam, corporis partem feriant. [à κρύπτω κρύβεται.]

Cruor, & *sanguis*, differunt, qood *sanguis* etiam sit, cum venis inest; *cruor* dicatur postquam effusus venis, ac jam frigefactus: unde & nomen. Nam κρύος, *frigus*; unde κρυερὸς *frigidus*. Gloss. Philox. *Cruor*, Αἷμα πεπηγός. Ridiculè Grammatici, quibus *cruor* dici videtur, quasi *corde ruens*. A *cruor* derivatum est *cruentus*, quasi *cruore* tinctus. Ab eodem *crudum*, quod adhuc in *cruore*. Quam originem probat Isidorus, lib. XX cap. II. A *crudus* autem *crudelis*, ut à *fidus fidelis*. *Crudelis* igitur, qui *crudis* est moribus, hoc est, sævis *cruoremque* sitientibus.

Crupellarius, est apud Tacitum, in Annal. III: ubi de rebellione Gallorum hæc inter alia: *Adduntur è servitiis gladiaturæ destinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen (crupellarios vocant,) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis*

piendis impenetrabiles. Martinius conjectat esse à Chald. כרבל, id est, *opertus:* unde כרבלא, *paludamentum.* Forte est à κρύπτω, *occulto*, quia inter servitia laterent, gladiaturæ, non militiæ, destinati: quod Taciti locus indicat. Vel quid, si nomen ex eo, quod loris cæderentur: quippe servi. Glossæ Philoxeni, *Cruppa*, κάλ@- πυχὺς, hoc est, *fumus densus.* Et mox: *Crupes*, σχοινία.

Crus, quod eo *curramus:* juxta Isidorum, lib. x i, cap. 1. vel, juxta alios, à κρέω, *ferio*, *quod huc atque illuc ingrediendo feriant.* Etymon hoc apud Perottum legas. Sed est ab Hebræo כרע, id est, *curvare se*, *crura inflectere:* à quo ipso verbo *crura* pedesque animantium Hebr. in duali dicuntur כרעים. A *frangendo crure*, *crurifragium* dixere, ut *lumbifragium*, Plautus, Amphitr. 1. 1. Appuleius, lib. ix Met. divisim pro eo dixit *crurum fragium.* Plautus verbo ipso usus, Asinar., act. i i, sc. iv: *Crura hercle diffringentur.* Idem similiter *crurifragum* dixit eum, cui *fracta crura.* Sic enim legere jubent, Pœn., act. iv, i i:

Continuo is me ex Syncerasto crurifragum fecerit.

Rationem verò ac modum frangendi *crura* vide apud Justum Lipsium, lib. i i, de *Cruce*, cap. iv. [à γόνυ, γοῦ & γοῦς, unde γουνατεῖν.]

Crusta, ἀπὸ τοῦ κρύους, hoc est, *frigore:* vel κατ' ἀποκοπὴν ex κρύσταλλ@- quod ipsum à κρύ@-. Nam, ut Hesychius ait, κρύσταλλ@-, τὸ πεπηγὸς ὕδωρ ὑπὸ κρύους. Hoc *crustam* vocat Maro, i i i Georg.

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

Non dubito, quin hoc verum sit etymum. At neutiquam placet, quod ajunt, *crustam* κατὰ συγκοπὴν, quasi *corustam*, dici à *corio:* puta qua forma ab *ango* est *angustus*; à *veru*, *verbustus.* Fortasse aliquis deriver à χύτρα, quia in vett. Glossis sit, *Crusta*, χύτρα. Sed χύτρα valet *scruta:* unde χυτροπώλης, *scrutarius.* Estque *crusta* imperitiâ librarii ex *scruta*, literulæ trajectione, corruptum. Ex etymo *crustæ* liquet, propriè *crustam* esse à gelu, ut in glacie: sed ad alia transfertur, ut lapidem, ligna, alia. Quod Servius etiam indicat, in i i i Georg. *Crustæ* ex argento cælatæ inserebantur vasculis: atque eadem cum vellent detrahebantur: uti & emblemata. Unde Cicero, in Verrinis: *Crustæ aut emblemata detrahantur.* Artifices dicti *crustarii.* Teucri *crustarii*, qui ex cælatura *crustarum* famam habuerit, meminit Plinius, lib. xxx i i i, cap. x i i. Sic *crustaria taberna*, ubi venderent vasa potoria *crustata:* ut est apud Festum: & in Glossis Isidori. Vide *crustum.*

Crustum, à *crusta.* A *crustum* verò *crustulum*, edulii genus. Ut apud Lucilium:

Crustula gustavi: gustavi crustula solus.

Aliud igitur *crusta*; aliud, *crustulum.* Quod & Servius docet, in illud, i i i Georg.

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

Ubi sic scribit: *Cum hac crusta dicimus feminino genere, lapidis, aut ligni, aut gelu, partem significamus. Cum verò crustum dicimus, edulium aliquod significamus, partem panis vel placentæ. Ipse in septimo:*

Orbem fatalis crusti.

Horat.

—— Dant crustula blandi
Doctores.

Juvenalis:

Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.

Varro censet, *crustum* dici, quasi *corustum*, à *corio*, ut ab *angurio* est *angustus.* Verba ejus sunt, iv de L. L.: *Crustulum à crusta pultis, quæ ut corium exuritur, crusta dicta.* Sed non dubium, quin *crustum*, & *crusta*, ejusdem sint originis. *Crusta* vero propriè durum illud, quod in aqua, pulte, & aliis, frigore concrescit. Nempe ἀπὸ τοῦ κρύους, hoc est, *frigore.* Unde & κρύσταλλ@-, *glacies:* ut diximus. A *crustulum* est *crustularius:* qui vulgo *pastinarius* dicitur.

Crux, sic dicitur, quia in eo homines *cruciantur:* ut ait Isidorus, lib. v cap. xx. Verum non *crux* à *cruciando:* sed *cruciare* est à *cruce.* *Crux* unde sit, obscurum est: nec puto etymon ejus *crucem* Grammaticis figere debere. [à κρίξ, κρικὸς, idem quod κρίκ@-.] Videtur proximè accedere ad ἰκρίον, quod notat *palum erectum*, vel *tabulam arrectariam.* Sanè & Hesychio esse dicitur σανίδωμα ἢ ξύλον ἐν ᾧ οἱ κακοῦργοι ξέονται. Atque ita apud Suïdam legas, Ἴκρια Ἰουδαῖοι τὸν σωτῆρα προσήλωσαν. Putabat Lipsius, cum *crucem* dicimus de supplicio, quo Servator noster affectus, vocem eam accipi impropriè. Cùm enim *crux* constet ligno recto, & transverso: rectum propriè vocari *crucem:* transversum propriè esse *patibulum.* Quam sententiam abunde refellimus voce *Patibulum:* ubi dicimus, nec *crucem*, nec *patibulum*, pro alterutro ligno usurpari: propriè autem *patibulum* esse furcam, quæ similis literæ *Y:* *crucem* autem figuram habere literæ *T.* Hoc quoque discriminis adducimus, quòd qui *furcam* gestarent, interdum quidem post eam gestatam affigerentur *cruci:* interdum verò dum gestant, virgis cæderentur ad necem. At *cruci* affigebantur clavis: ut ipsa *crucifigendi* vox ostendit. Dixi, quomodo discrepet à *patibulo veteri.* At aliter discrepat à *patibulo recentiore*, quod Constantinus M. in veræ *crucis* locum induxit. Id discrimen ostendit his verbis Isidorus, lib. v Originum, cap. xxv i i i *Mortium verò diversi casus, ex quibus crux, vel patibulum.* Ubi *vel*, more seculi, pro *&*, posuit. Sequitur: *In quo homines cruciantur, vel patiuntur, unde & nomina habent.* Significat *patibulum* à *patiendo*; *crucem* à *cruciando*; cum *patibulum* sit à *patendo*, ut alibi dicimus: *cruciare* autem sit a *cruce*; hoc fortasse ab ἰκρίον. Subdit deinde: *Patibulum enim vulgo furca dicitur, quasi ferens caput.* Quod etymon est ridiculum, cum *furca* sit a Græcis, qui *furcas* dicunt φόρκας, ut ex Hesychio alibi ostensum. Addit deinde: *Suspensum enim & strangulatum exanimat. Sed patibuli minor pœna, quàm crucis. Nam patibulum appensos statim exanimat: crux autem suffixos diu cruciat.* Ubi rectè assignat discrimen inter *crucem*, cujus usus jam ab Constantini temporibus desierat, & *patibulum* sui temporis, imò & nostri, de quo homines laqueo suspenduntur. Quod de *patibulo*, sive *furca*, antiquiorum verum non est. Nam vel *furcas* gestantes cædebantur ad necem, vel depositâ *furcâ* adfigebantur *cruci.* A *cruce* est *crucio*, unde *crucium.* Festus: *Crucium, quod cruciat. Unde Lucilius, vinum insuave, crucium dixit.*

Cryptæ (ut Philander scribit, in lib. vi Vitruvii, c. vi i i, ubi *cryptarum* meminit,) *dicuntur fossæ testudineatæ subterraneæ, aut concava loca, & scrobes, ubi triticum conditur.* Nam, ut auctor est Varro, lib. 1, de R. R. cap. lvi i i *Quidam granaria habent sub terris, uti speluncas, quas vocant σειρούς, uti in Cappadocia, ac Thracia.* Sed non solum, ubi triticum reponeretur, verum universè *fornices subterraneas* ita dici, ostendit Juvenalis locus, sat. v:

Et solitus media cryptam penetrare suburra.

Et Tranquillus, in Caligula, cap. lvi i i: *Cum in crypta, per quam transeundum erat, pueri nobiles, ex Asia ad edendas in scena operas evocati, præparentur.* Usus similiter Petronius, in Satyricis. Nomen est ἀπὸ τοῦ κρύπτειν, quod est *tegere*, *abscondere:* Κρύπτω autem ab קבר, quod est, *sepelire*, *occultare.* *Cryptam* Itali *crytam*, voce paullum immutata, *gruptam*, indeque *grottam*, appellant. A *crypta* & *porticu* est *cryptoporticus* apud Plinium, lib. i i, epist. ad Gallum: & lib. v, epist. ad Apollinarem; item Sidonium, lib. i i, epist. ad Domitium. Idem alibi *crypticos arcus* pro eo dixit. In martyrologiis crebro *cryptas* Martyrum legas, pro *sepulcris:* nempe quia hæc essent *specus subterranei.* Habes & in Glossis Philoxeni. Ubi βαίτης exponitur. Pro quo βίτης est apud Hesychium.

Crystallus, Gr. κρύσταλλ@-, quo tum *glacies* significatur, tum *lapis crystallus*, ut cum Dionysio περιηγητῇ loquar, cujus illud, τάμνοις κρυστάλλου καθαρὸν λίθον. Ad quem locum ita Eustathius: ἰστέον ὅτι λίθου εἶδ@- ὁ μεταλλευτὸς κρύσταλλ@-, καθὰ καὶ ὁ μάργαρ@-. Dicitur verò κρύσταλλ@-, quasi κρυόσταλλ@-, à κρύ@-, hoc est, *frigus*; & στέλλομαι, pro συστέλλομαι, quia est ὑπὸ τοῦ κρύους συσταλμένον ὕδωρ, *aqua frigore concreta.* Sed συστέλλεσθαι durè hac significatione usurpatur. Rem ipsam dicit & Hesychius: Κρύσταλλ@-, τὸ πεπηγὸς ὕδωρ ὑπὸ κρύους. Et Statius Papinius:

Raraque longævis nivibus crystalla gelari.

Qui locus lucem capit ex hoc Plinii, lib. xxxv i i cap. i i: *Contraria huic caussa crystallum facit, gelu vehementiore concreto,*

non alubi certe reperitur, quam ubi maximè hiberna nives rigent, glaciemque esse certum est, unde & nomen Græci dedere. Idem tradit Isidorus, lib. XVI, cap. XIII. Quod vero uterque existimat, *crystallum* esse *glaciem*, vel *glaciem* mutari in *crystallum*, id verum non est, quia hoc si esset, etiam solis calore liquesceret: adhæc plurima generaretur in regionibus frigidissimis, ubi fluvii maximi ad vada usque glaciantur. Vera igitur sententia est Georgii Agricolæ, in libris de ortu & caussis subterraneorum; ubi docet, *crystallum* esse lapidescentem perspicuum succum, quem sub terris, aut inter gelidas rupium venas, frigus glaciat & durat. Non igitur *crystallus* dicitur, quia *glacies* est; sed à similitudine *glaciei*. Vide eundem Agricolam, de naturâ Fossilium, lib. VI, cap. VII. Adi & Orpheum, ac Theophrastum, περὶ λίθων.

C U

CUBITUS, dictus plerisque videtur à *cubando*. Est enim propriè flexura brachii in acumen desinens, qua parte *cubare* solemus. Ac probat hoc etymon quoque Isidorus, lib. XI Originum, cap. I. *Cubitus*, inquit, *dictus, quod ad cibos sumendos in ipso cubamus.* Sed magis verisimile sit, esse à Græcis, quando Hippocrates similiter est usus. Galenus in Lexico Hippocratico: Κύβιτον τὸ ὀλέκρανον, ὅπερ καὶ ἀγκών. Διοσκουρίδης δὲ τὸν κόνδυλον τοῦ βραχίονος οὕτως ὀνομάζεσθαί φησι.

CUBO, an *cumbo*, prius fuerit, quæri potest. Scaliger, libro IV, cap. XVI, posterius mavult: *cumbo* autem esse à κύμβαχος, id est, *cernuus*, eoque respicere poëtam, cum ait:

—— *Ejectoque incumbit cernuus armo.*

Sed magis placet Prisciani sententia, in X, qui prius censet *cubo*. *Cubo* autem mihi videtur esse à κύπτω, quod significat, caput atque oculos declinare, sive demittere, ut solent dormientes. Ausonius, de viro bono:

Nec prius in dulcem declines lumina somnum.

Sanè magis hæc placet sententia, quam illa Nunnesii, ut sit à κοιμῶ, *dormio*, ut Æolice *M* abeat in *B*. A *cubo* est *cubile*; ut à *sedeo*, *sedile*. Item *cubiculum*, ut à *veho*, & *curro*, *vehiculum*, & *curriculum*. Nisi placet, hoc esse à *cuba*, quomodo Sabini lectum vocant, teste Festo Pompeio. Sed puto Sabinam vocem esse à κύπτω. A *cubo* est *incubo*: à quo in usu fuisse videtur *incubito*, ut inde sit *incubitatus*: quod in MSS[is] & impressis Plauti codd. legitur, Persa, act. II, sc. IV. ut nempe, quemadmodum maximo Grutero visum, *puer meritorius* eâdem ratione dicatur *incubitatus*, qua tales dicebantur, *culcita*, & *sponda interiores*: ut constat ex Tranquilli Cæsare, cap. XLIX. Duza malebat apud Plautum legere, *intercutitus*, aut *impudicatus*: sed contra MSS[orum] & impressorum omnium fidem.

CUBUS, κύβος. quod Eustathius deducit à κύπτω, id est, *deorsum propendeo*. Itaque ei κύβος ἐστὶ ὁ κάτω κάρα κατὰ σὺν ἐπιπολὴν ... γινόμενος ἐν τῷ κατακυλίεσθαι ἀνακύψαντος ἐξ βάσεως αὐτοῦ. *Cubos* verò Græci vocant, quos Romani *quadramalia*: ut est apud Gellium, lib. I, cap. XX. ubi addit, κύβον, *esse figuram ex omni genere quadratam, quales sunt, inquit M. Varro, tesseræ, quibus in alveolo luditur, ex quo ipsa quoque appellata κύβοι.* Vide & Vitruvium, præfat. lib. V.

CUCULUS, pro *ave* unico *L*, pro *veste* geminato, scribendum. Ac quanquam pro ave vulgo semper proximam ab ultima corripiat, tamen apud veteres producit, ut benè è Plauto Horatioque comprobat Erasmus, proverbio *cuculus*. In Calepino, toties recocto, legas à Martiale versu isthoc corripi:

Quamvis per plures cuculus cantaverit annos.

Sed nusquam is versus in Martiale extat. Melius citasset id ex auctore Philomelæ:

Et cuculi cuculant: fritinnit rauca cicada.

Quod ad ἔτυμον, Varro, IV de L. L. ponit inter ὀνοματοπεποιημένα. Sanè nihil refert, hoc dicas, an esse à Græco κόκκυξ, cum κόκκυξ à sono factum esse pareat. Quanquam κόκκυξ quoque cum Angelo Caninio deducere possis à Syriaco *cocu*, quod & Celtæ retinent. Sed hoc si placet, dicendum Syriacum istud esse ὀνοματοπεποιημένον. Ineptè autem Celtæ, eosque imitati Belgæ, *cuculum* vocant illum, qui uxorem habens adulteram, alienos liberos enutrit pro suis. Nam tales *currucas* dicere debemus, ut paret ex natura utriusque avis, & contrario usu vocis *cuculi* apud Plautum.

CUCULLUS, est pars vestis à tergo pendentis, quo caput tegitur, pluviæ vel tempestatis caussa. Usus Martialis, lib. X, epist. LXXVI.

Pullo Mævius alget in cucullo.

Sic dici putatur à forma. Nam propriè *cucullus* involucrum chartaceum, quo à pharmacopolis, aliisque institoribus, pulveres, ac similia, clauduntur. Martialis, lib. III, ep. II:

Vel thuris piperisque sis cucullus.

Sanè *cuculli* capitum referunt conum inversum, planeque chartaceis *cucullos* similes sunt, ut ex palliis Hispanicis, & *bardocucullis*, apparet. Sed quid, si dicamus, *cuculli* papyracei nomen posterius esse, ac hoc à formâ vestis nomen accepisse? Certè parum refert, hoc, an illud, dicamus. Prima verò origo videtur κύκλος, id est, *circulus*. Nam rotunda figura, & in *vestiario*; & in *papyraceo cucullo*: Nec prætereunda interim sententia Cambdeni, existimantis, Romanos, ut *bracca*, *bulga*, multaque alia id genus, sic etiam *cuculli* vocem accepisse à Gallis. Probat id voce *bardocuculli*, quomodo à Martiale semel iterumque vocatur *bardorum Gallicorum cucullus*. At, ut *bard* (de quo in *Bardus* diximus) sic etiam altera verbi pars integra Britannis manet, quibus pallium *cucul* dicitur. Eandem verò fuisse antiquorum Celtarum Britannorumque linguam, fusè comprobat idem Cambdenus. Sed *bardocucullus* à Gallis manasse verum est. De *cucullo* verò valde jejuna est probatio, potiusque credam, Britannicum *cucul* ex *bardocucullus* esse truncatum. A *cucullus* est *cucullio*, ut ab *homo*, *homuncio*. Lampridius, in Heliogabalo: *Tectus cucullione mulionico, ne agnosceretur.* Capitolinus, in Vero: *In tantum vitiorum Caianorum & Neronianorum fuisse æmulum, ut vagaretur nocte per tabernas, ac lupanaria, obtecto capite cucullione vulgari viatorio.* Festus: *Tegillum, cucullionculus ex scirpo factus.* In vett. Glossis exponitur σκεπαστήρ· corrigo σκέπαστρον, vel σκεπαστήριον· quorum utrumque idem ac σκέπη, seu σκέπασμα, *operimentum*, *tegumentum*. Quæ tamen *cucullionis* interpretatio parum apta, cùm nimis latè pateat. Formam *cucullionis* discere est ex Joannis Cassiani lib. I, cap. IV.

CUCUMA, est *vasis coquinarii genus*, quod ita à *cucumeris* oblonga formâ & amplo ventre appellatur. Martial., lib. X, ep. LXXIX:

Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Extruxit: cucumam fecit Otacilius.

Quo loco quidam adducti, ut *tuguriolum* interpretarentur. Martianus, ad l. Corn. de sic. & venef. I. §. II. *Si clavi percusserit aut cucumâ in rixa, quamvis ferro percusserit, tamen non occidendi animo, leniendum pœnam ejus.* Qui locus compulit Antonium Nebrissensem, ut putaret, esse *genus verberis*; Budæum autem, ut *ferreum baculum* exponeret. Sed hujuscemodi interpretationes infirmo nimis tibicine sunt subnixæ. Illud contra validè probari potest, *cucumam* esse *vasis coquinarii genus* ex ære terrâve factum ad calefaciendum aquam. Sanè *vasis genus* esse agnoscit & vetus Horatii interpres, ad ecl. I lib. I sat. Fuisse autem *vas coquinarium*, clare indicat Petronius Arbiter: *Frangitur ergo cervix cucumæ ignemque valescentem restinguit.* Idem: *Incincta quadrato pallio cucumam ingentem foco apposuit.* Similiter quoque usurpare videtur Ambrosius, Serm. XC: *Dii tui aut ænei sunt, ex quibus cucumæ melius fiunt ad usum hominum.* Sæpe etiam sic accipitur apud Marcellum Empiricum, libb. de Medicamentis. Sed & superiorem expositionem valde firmat locus Alpheni, qui *cucumella* (id diminutivum à *cucuma* est) recenset inter *vasorum genera*. Sic enim ille, l. XVII. D. si servitus vindic. *Et Seius in eo silvam sevisset; in qua labra, & tenes* (*lenes*, id est, λήνοὺς, legit Cujacius, lib. X obs. cap. XV, alii corrigunt *tinas*,) *& cucumellas positas haberet.* Porrò ex his obiter etiam discimus, non rarum adeò esse *cucuma* vocabulum, ac putavit Politianus, cap. XXX Miscell. Videre etiam hac de voce potes Baptistam Pium, Annotat. post., cap. LXI; Bartholomæum Barrentum, in Annotat. sylva, cap. XIV; Cujacium, observat. lib. X, cap. XV.

Cu-

CUCUMIS, à *curvatura*; unde Maro, IV Georg.:

——tortusque per herbam
Cresceret in ventrem cucumis.——

Varro, IV de L. L.: *Cucumeres dicuntur à curvore, ut curvimeres dicti.* Sed veriùs Scaliger, in Conjectaneis, qui deducit à κυκυὸς, quæ vetus Græcorum vox est. Κυκυὸς autem suspicor esse ab Hebræo קשא, id est, *cucumis*.

CUCURBITULÆ, medicorum sunt, quæ cuti imponuntur, igneque in ea stuppâ linove accenso, cuti eidem adhærent, atque ita sanguinem ex concisa cute eliciunt. Nomen hoc accepere à forma ventricosâ, quâ referunt *cucurbitam*. Cui plantæ Scaliger nomen inditum existimat à *curvitate*, geminata primâ, ut in *cacula, populus*, & aliis. Mihi non displicet Nunnesii opinio, qui censet corruptum esse ex *colocyntha*, κατὰ μετάθεσιν. Nam Græcis planta ea κολόκυνθα. At medica *cucurbitula* iis est σικύα, unde σικυάζειν, quod in veteribus Glossis exponitur, *cucurbitare*, hoc est, *cucurbitulam* concisæ cuti, medicorum more, *imponere*. Hujusmodi *cucurbitulas* insanorum capitibus adhibere jubet Galenus, lib. de methodo medendi: & Celsus, lib. III, cap. XVIII. Unde Satyricus, cum phreneticum designare vellet, scitè inquit,

Jam dudum caput hoc ventosa cucurbita quærit.

Latinis igitur *cucurbita*, & plantæ, & medici instrumenti, nomen est: Græcis non item, quibus, ut dixi, aliud est σικύα, quæ & σικύα. aliud verò κολόκυνθα. unde Seneca satyræ suæ in Claudium nomen fecit Ἀποκολοκύνθωσις, quasi Claudius, non in Deum, sed ob fatuitatem mutatus sit in κολόκυνθαν, sive *cucurbitam*. Nam falluntur viri eruditi, qui id satyræ nomen esse putarunt, quia Agrippina Claudium boletis medicatis, hoc est, venenatis, sustulisset. Vide omnino, quæ hac de re eruditè fuseque monuit Daniel Heinsius, dissertatione ea quæ de libelli illius inscriptione inter orationes ejus legitur.

CUDO, nunc verbum est, nunc nomen. *Cudo* verbum notat *ferio*, estque ejusdem originis ac *quatio* & *cado*. Sunt enim tria hæc à קוץ, quod tum *cudo*, sive *quatio*; tum *cado* significat. Hoc nisi esset, poterat videri *cudo* esse à κύπτω, quod est, efficere, ut quis capite propendeat, ut solent, qui plagas metuunt, aut dolore affliguntur: vel ab Hebræo דכ, quod est *afflictio*, *contritio*. Saltem hæc verisimiliora, quam (quod Nunnesius putabat) ut *cudo* sit à κυδάζω, *convitior*, *maledico*. [à κόπτειν idem quod κόπτειν, τύπτειν, vide Hesych. & *cado*.] A *cudo* est *incudo*, & *succudo*; unde *incus*, & *subscus*. Vide *Incus*. At *cudo* nomen, est εἶδος περικεφαλαίας, ut Glossæ vett. exponunt. Puta *galea pellicea*; unde nomen fortasse à σκῦτος. Sanè prout è pelle esset hujus vel illius animalis, nomen variabat. Nam si è *canina pelle* foret, propriè dicebatur κυνῆ· si è *lupina*, λυκῆ· si è *mustelina*, ἰκτιδέη· si è *felina*, γαλέη, unde & *galea* vox in usu remansit, ut alibi dicemus. Addam & alterum etymon, &, ut puto, verius. Cùm enim *galea*, & capitis figuram referat, & caput muniat, suspicor planè vocem hanc venire à Græco κώδειαν, quod cum aliarum rerum *caput* notat, uti papaveris, Etymologo teste: tum etiam de capite humano dicitur: ut, cum Homerus, Il. ξ, sub finem, κώδειαν vocat *caput* Ilionei, quod hastæ infixum tenebatur. Pro eo & κωδία, & κώδις, dicitur, quæ Hesychius idcirco interpretatur, κεφαλὴ χωρὶς σώματος, *caput sine corpore*. *Cudonis* voce usus Sillius, lib. VIII:

——Capiti his cudone ferino
Stat cautum.——

At aliud longè est *udo*; de quo suo loco.

CULCITA, pro quo malè quidam *culcitra*, sic, Varrone ac Festo teste, dicta à *calcando*, quòd in ea sagum, tomentum, aliudve quid, *inculcabant*. Græcis similiter dicitur στιβὰς, à στείβω, sive στίβω, quod itidem significat *calcare*. Quamquam στιβὰς non tam *culcita* esse videtur, quam *segestria*, quæ Græcis στρῶμα. Fiebant enim è *stramentis*, culmis aut herbis: unde & Varro à Latinis dictum putat *torum*, quia fieret ex *herbâ tortâ*. [vide στιβὰς in Cyril. lex.]

CULEUS, est factus de corio saccus, prout exponit Anianus, vetus interpres, ad l. unicam. C. Th. de parricidiis. Est & in Glossis B. Germani: *Culleus*, μονὸς βύρσινος, λάγηνος. Est & *culleus* maxima liquidorum mensura, juxta Fannium, sexaginta capiens urnas: unde dolium *sesquiculeare*, apud Columellam, lib. XII, cap. XVIII. Atque ab hac notione *culearium* dixit Vitruvius, lib. VI, cap. IX. *Culei* vocem ineptè ab *occulendo* deducunt, cùm sit à Græco κολεὸς, quomodo *vaginam* vocari ex Polluce, atque aliis, constat. Est autem κουλεὸς Ionicum pro κολεὸς. unde & *coleos* Latini dixere. Etiam ex κολεὸς fecere *collus*, quod idem ac *culeus*. Festus: *Collus quoque masculinè dixerunt, est enim genus tormenti e corio.* Etiam a *culeus* videtur esse *culiolum*. Festus, *Culiola, cortices nucum viridium, dicta a similitudine culeorum, quibus vinum sive oleum, continetur.* Ubi MSS[ti], *culliola*: ut *culleus* sæpe pro *culeus* legas. Porro quæ hic de *culiolis* eadem de *gullioca* legas alibi. Sic enim scribit Festus: *Gullioca, nucum juglandium summa & viridia putamina.* Puto, Paulum, vel alium, in codices vitiosos incidisse, ubi *gulioca* scriptum esset pro *culiola*, vel *gulliola*. *C* enim & *G* facile commutantur.

CULEX, ut Isidorus lib. XII scribit, cap. VIII, *ab aculeo dictus, quod sanguinem sugat.* Aliis videtur *culex* conflari ex *cutilex*, quia *cutim laciat*, hoc est, *morsu lacessat*. Mihi verò dubium non est, quin sit corruptum è Græco κώνωψ, quod idem notat. *N* abit in *L*, ut à νύμφη, *lympha*, & id genus alia.

CULIGNÆ vox est apud Catonem, cap. CXXXII: *Jovi dapali culignam vini, quantum vis, polluceto.* Idem alibi: *Culignam in fœno Græco ponito, ut bene oleat.* Quem locum adducit & Festus: qui ait, esse *vas potorium*, atque id *vinarium*: & sic dici à Græco κύλικα. Ubi fortasse legendum κυλίχνη. Saltem verisimilius ἔτυμον est. Porro & κύλιξ, & κυλίχνη, sunt à κυλίω· ut dicimus in *Culullus*.

CULINA, juxta nonnullos, à *colluvie*. Sed prius fuit *colina*, à *colendo*. Varro, lib. I de vita pop. Rom., apud Nonium, in *Culina*: *In posticâ parte erat culina: dicta ab eo, quod ibi colebant ignem.* Aliis placet dici, quasi *calina*, ob perpetuitatem ignis aut caloris. Porro veteribus *culina* non tantùm *coquinam* significabat, sed etiam sic dicebatur *locus in quo epulæ in funere comburuntur*, ut scribit Festus Pompeius. Confirmat idem hic locus Aggeni Urbici, lib. de limitibus agrorum: *Sunt in suburbanis loca publica, inopum destinata funeribus, quæ loca culinas appellant.* Plura hac de re Jos. Scaliger, ad illud in Catalectis Virgilii:

Neque in culinam & uncta compitalia
Dapesque duco sordidas.

Ubi idem etiam veteri inscriptione probat, in Herculis quoque ædiculis fuisse *culinas*, in quibus Herculi sacrificarent peregre profecturi, quod dicebant, *propter viam sacrificare*. Duza in Arbitrum monet, *inquilinum* dici ab hac *culina* notione; sed eum falli, ostendunt, quæ in *Colo* diximus.

CULMEN generatim de quibusvis dicitur ædibus, atque adeò de aliis quoque rebus, ut, cùm Cæsar, haut longè ab initio libri tertii de bello Gallico, ait, *culmina Alpium*. Propriè tamen, si Grammaticos audimus, est *stramineum tectum*, à *culmus*, hoc est, *frumenti calamus*. Serv. Ecl. I. *Ideo culmina dicta, quia veteres de culmo ædificia contegebant.* Idem scribit Isidorus, lib. XV cap. VIII. Allusit fortasse eo Sidonius, lib. VII, epist. XVII:

Et casa, cui culmo culmina tecta forent.

Culmus prius fuit *colmus*, quod ex *colomus*, hoc ex *calamus*. Rustici enim hodieque *A* in *O* solent convertere. At κάλαμος Græcum: sed potius, pro *calamo*, sive *arundine*. *Culmus* verò καλάμη. Gloss. Philox. *Culmus*, καλάμη, στάχυς. Ubi de καλάμη rectè. At propriè non est στάχυς, sive *spica*, quamquam & apud Suidam id legas, sed id quod *spicam* fert ac sustinet. Sed Servius quoque *culmen* exponit, *junctionem spicarum*. Debuerat dicere, *culmorum*. A *colomus*, fuit *colomen*: pro quo posteriores *columen*, & *culmen* pro *colmen*. *Columen* inter alios usurpat Seneca, in Hercule Furente, Act. IV Sc. I:

Huc eat & illuc aula, disjecto obice.
Rumpatque postes, columen impulsum labet.
Procumbat omnis regia.

Ut *pulcer* ex *polcer* factum, sic *culmen* ex *colmen*. *Colmen* verò eâ ratione è *columen* factum, quâ ex *Alcumena*, *Tecumessa* & *Alcumæon*, Julii Cæsaris ævo fecerunt *Alcmena*, *Tecmessa*, *Alcmæon*.

CULPA aliquibus à *collabor* esse videtur: alii malunt, transpositis literis esse à κλοπή· quo *furtum* signatur. Nempe ut hæc

propria sit notio: postea autem latiùs extensum dicatur. Sed placent magis, qui deducunt à חלף, *Chalaph*, id est, *transire*, *præterire*, *transgredi*. Nam *culpa* propriè est transgressio legum, aut virtutis limitum. Unde Horatius:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Cultellare, quid sit, & unde vox sit, ostendit quod pro eo Vitruvius, lib. x, cap. x de hydromylis dicit, *ad perpendiculum in cultro collocare*. Ac similiter, lib. v cap. xiv, ait, *Tympanum in cultro collocatum*. *Cultri* nomine intelligitur *vomer*, qui rectus terram in arando secat ac scindit. Unde locutio hæc, *in cultro collocare*, vel, *cultellare*, de eo, quod constituitur ad perpendiculum, sive cujus longitudo & rectura ad perpendiculum exigitur. Quo pacto agri inæqualitas ad planitiem redigitur, quia eminentiora *cultellando* resecantur. Sic apud Frontinum legas, lib. de limitibus: *Cultellamus agrum eminentiorem, & ad planitiem redigimus*. Indem Hygino, *cultellatus ager*, hoc est, *ad perpendiculum constitutus, & ad planitiem redactus*. Usus *cultellandi* in eo erat agrimensoribus, ut statui posset de spatio agri nunc assurgente, nunc depresso. In cujusmodi controversia opus erat agrum funiculo ad perpendiculum extento explorari, atque exigi, ut ita de librata ejus planitie statui posset.

Culter, dici volunt à χαλκὸς, quasi *chalcer*, vel *calcer*. Sed hæc originatio est durior. Nam opponam, quod *cultri* è ferro potiùs quàm ære fiant: (nam scio qua ratione Homerus χάλκεα appellet arma, quam rem satis explicamus, lib. iv oratoriarum nostrarum, cap. viii:) sed hoc solum dicam, nimis dissidere elementa utriusque vocabuli. Quid, si igitur dicamus, *cultros* propriè dici, quibus in *cultum* terræ uterentur. Sanè *culter* erat *vomeris* genus, de quo ita Plinius, lib. xviii, cap. xviii: *Vomerum plura genera: Culter vocatur, prædensam, priùs quàm proscindatur, terram secans, futurisque sulcis vestigia præscindens incisuris, quas resupinus in arando mordeat sulcus*. Quod si *cultrum* de *aratri cultro* primario dici minùs placet: proximum sit, ut transpositis literis deducam à Syriaco קטל, id est, *occidit*, *mactavit*. Quæ & Casauboni mens, Animadvers. in Athen. lib. iv, cap. xiii. Ac similiter μάχαιρα, aut μαχαίριον, dicitur ἀπὸ τῆς μάχης. Nam veteres gladio appensam habebant *macharam*, quâ pro *cultro mensario* utebantur: ut ostendit Homericum hoc,

Ἀτρεΐδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν,
Ἥ οἱ πὰρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο,
Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμνε τρίχας.
Atrides autem extrahens manibus cultrum,
Qui ei apud ensis magnam vaginam semper pendebat,
Agnorum ex capitibus abscindit pilos.

[*colter* à κοπτὴρ i. e. κοπτὴρ; à κόπτειν idem quod κόπτειν, unde *cudere*. Indidem in linguis Septentrionalibus *cutten* pro *scindere*, & *cutter* pro *cultro*. posuit & à γλύφειν γλυπτὴρ.]

Culticula, ut Festus ait, *fusticulus quidam ligneus in sacris dicebatur*. Ubi in MSS[ti] aliquibus, etiam Nansiano, *culticula*. Quasi foret à *culcita*. Sed nihil huic commune cum *fuste*. An ergo à *cultro*, quasi *cultricula*?

Cultum agrum à *colendo*, non *coalescendo*, dici quis non videt? Tamen magnus Varro hac in parte ineptit. Nam iv de L. L. ait: *Ager cultus, ab eo, quod ibi cum terra semina coalescebant*.

Culullus, ὑποκοριστικῶς fit à *culeus*: ut Turnebus censet, lib. ix, cap. xiii. Nec obstat quantitas dispar. Nam ut prima in *mamilla*, *scribillo*, & similibus diminutivis corripitur contra primigenii naturam: sic idem in *culullus* fieri potuit. Becmano tamen, quia Horatius *magnos* dicat *culullos*, non videtur id nomen habere diminutivi significationem: eoque potiùs corruptum putat ex κυλίχνη, quasi à κύλιχνος. Est vero κυλίχνη, *vasis potorii genus*, ita dictum à κυλίω, ob *rotunditatem*, à qua & κύλιξ nomen accepit. De re ipsa Becmano non repugno. Argumentum verò, quo pugnat, satis grave non est. Nam ut *culeorum* comparatione *culullis* omnes exigui sunt: ita *culullus* unus, cum minimis comparatus, rectè magnus vocatur. Quod si non placet esse à κυλίχνη, possis à κυλίω ἀμέσως deducere: unde κύλιξ, & κυλίχνη, venire dicebamus.

Culus, à κολεὸς, hoc est, *vagina*, ut scripsit Jos. Scaliger, ad illud, in carmine obsceno:

Psoleon ille vocat, quod nos psoloenta vocamus;
Id quod nos culum, coleon ille vocat.

Ac putat idem, Plautum eo allusisse in Milite: *Conveniebatne in vaginam tuam machæra militis?* Mirum autem hanc vocem negligi non modo à Lexicographis, sed etiam H. Junio, in Nomenclatore. Nam probam esse vel fidem fecerit versus ante adductus. Sæpius quoque usus Martialis.

Cum, ait Terentius Scaurus, κατ᾽ ἀποκοπὴν factum esse è *cume*, eoque Numam in Saliari carmine usum docet. Ex *cume* autem κατ᾽ ἀποκοπὴν est *cum*, ut *cur* ex *cure*, quod dicitur pro *cui rei*. Angelus verò Caninius, & Petrus Nunnesius, *cum*, à σὺν, deducunt, ut σ convertatur in *C*; quomodo à πορκαὶ idem Caninius ait venire *porca*; à βάρις, *barca*, quasi *barsa*; & à Syriaco *siphra* dicimus *cifra*. Habet & magnam affinitatem cum Hebræo עם, & Syro עם, quæ idem signant. Hæc magis placent, quam quod scribit Cæsar Scaliger, cap. clv, de caussis L. L. conflatum esse ex κὴ ἂν. Ubi ἂν est particula completiva, ut in ὅταν. Sed quod Scaliger ait de præpositione *cum*, id verum puto de conjunctione *cum*: ut, cum jungimus *cum*, *tum*. Cæterum Gersippus, sive Scoppius, in Institutionibus Grammaticis, putat adverbium *cum*, sive *quum*, vel *quom*, esse à veteri accusativo nominis *quis*, vel *qui*. Nempe *quum* pro *quem*, vel *quod*: ut in ablativo *quo* & *qui*, in plurali *qui*, & *ques*, *quis* & *quibus*. Itaque, juxta eum, *cum* integre sit *ad quum diem*, vel, *ad quum tempus*.

Cumera, & *cumerum*, ut differant, indicat hic Festi locus: *Cumerum, vas nuptiale à similitudine cumerarum, quæ fiunt palmea, vel spartea, ad usum popularem, sic appellatum*. *Cumero* igitur, non *cumera*, conveniunt, quæ idem ante dixerat: *Cumeram vocabant antiqui vas quoddam, quod opertum in nuptiis ferebant: in quo erant nubentis utensilia: quod & camillum* (MS[ti] *casmilon*, antiquè) *dicebant, eo quod sacrorum ministrum camillum dicebant*. Seu Pauli is, seu librarii, lapsus, omnino, ut dixi, *cumerum* describit. Hoc enim *vas nuptiale*. At *cumera* usus popularis, quia frumenta eâ condebant. Horat., lib. i, sat. i:

Cur tria plus laudes cumeris granaria nostris?

Et epist. v, lib. i:

Forte per angustam tenuis vulpecula rimam
Repserat in cumeram frumenti.

A vulgari hac *cumera*, nuptiali *cumero* nomen, ut rectè docet Festus. At *cumera* forte à figura *camura*, qualis in *camera*, seu *fornice*. De quo in *Camera* satis dictum.

Cuminum, vel *cyminum*, κύμινον, à quo κυμινοπρίστης, *homo avarus, & qui nec minutum cumini granum dare integrum sustineat, sed in partes illud secet*. Quod autem Græcis κύμινον, idem & Hebræis כמן, quod legere est Jes. xxviii. xxvii.

Cumulus, [à χύμα seu χυμὸς idem quod χῶμα seu χωμός.] non video unde melius deducas, quàm si dicas esse ὑποκοριστικὸν ab obsoleto *cumus*: hoc autem esse à præpositione, *cum*, quæ *congeriem* notat. [θωμὸς *cumulus*.]

Cunæ, & *cunabula*, videntur promiscuè usurpari pro vasculo sive alveo illo, in quo pueri fasciis involuti cubant. Habebat is formam *scaphæ*, unde & Græci σκάφην dixere: ut patet ex Athenæi quartodecimo, qui semel iterumque sic appellat, quo loco de elephanto tractat nutriculæ munia erga infantem obeunte, interque alia narrat, ut plorante infante etiam *cunas* motitârit, quo is sopiretur. ὅτι, inquit, κλαίοι, τῇ προβοσκίδι τὴν σκάφην ἐκίνει, καὶ κατεκοίμησεν αὐτόν. Et hic locus videtur comprobare, non ineptè vocem *cunarum* deduci posse ἀπὸ τῆς κινεῖσθαι, *I* in *U* converso, quomodo ab *infilando* est *infula*; à τελφάλλεσθαι, τευφάλλησθαι, &c. Sed tamen verior fortasse sententia Servii, cùm scribit ad Ecl. iv: *Cunabula, lectuli, in quibus infantes jacêre consueverunt: vel loca in quibus nascuntur, quasi cynabula. Nam κύειν est Græcè eniti*. Ex quibus Servii verbis, quæ & apud Isidorum habes, lib. xx, cap. xi, discimus, *cunas* dictas videri quasi *cynas*, ἀπὸ τῆς κύειν, hoc est, *parere*, quia in iis κύος, sive κύημα, hoc est, *partus*, sive *fœtus*, reponi soleat. Quemadmodum & Belgæ fortean ab eopse κύειν, vel κύος, *puerum* vocant *kind*,

kind, sive *kynd*. Simul etiam ex hisce ejus Grammatici verbis cognoscimus, quid veteres *cunabulorum* nomine intellexerint. Idemque etiam discere est ex Glossis Latino-Græcis Philoxeni, & Græco-Latinis in Cyrilli calce inventis, quarum utræque *cunabuli* (priores etiam *cunas*) interpretantur βαβαλιστήρια, quo nomine posteriores Græci vocarunt, quod Athenæus σκάφην appellat, hoc est, alveum illum in quo infantes βαβάζουσι, unde & βαβάλια, ac βαβαλιστήρια, nominarunt. At *incunabula* omnino aliud sunt: quod satis comprobat locus ille Plauti, Trucul. v. 1:

Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis.

Ipsa autem *incunabulorum* vox satis indicat, eâ non *cunas* signari, sed aliquid quod cunis insit, sive id *lectulus* sit, sive potiùs *fasciæ lineæ, laneæque*, quibus involvuntur infantes, quæ à Græcis σπάργανα appellantur. Sic clarè usus Plautus, Amph. v. 1:

Sed puer ille, quem ego lavi, ut magnus est, & multum valet!

Neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.

Puto enim rectius hic unâ voce scribi *incunabulis*, quam divisim, *in cunabulis*. Quanquam nec, si sic scribamus, necesse habemus *cunas* intelligere. Nam planè puto, *cunabula* etiam pro *incunabulis* accipi consuevisse: quod ut sentiam, facit, tum quòd Servius *lectulum infantium* interpretetur, tum imprimis quod Critici veteres disertim dicant, eo σπάργανα, sive *fascias*, designari. Sic enim cum illæ Philoxeni, tum alteræ Cyrillo tributæ, interpretantur. A *cunis* fortè est *cunire*: ut propriè dicatur de infantibus fascias in cunis stercore fœdantibus. Ab iisdem nomen *deæ Cuninæ*, quæ *cunis* præerat. Varro, Cato, sive de liberis educ. *Hisce Manibus lacte fit, non vino, Cuninæ propter cunas, Ruminæ propter rumam, id est, prisco vocabulo, mammam, à qua subrumi etiam nunc dicuntur agni.* Citat Nonius, in *Ruma*.

CUNCTUM, ut quidem Scaliger ad Festum censet, prius fuit *cuctum*, sive *coctum*, [*a coago cogo*] unde & *mercator* Festo videtur *cocio* dici, quasi *cunctio*, nempe à *cunctatione*, quâ utitur emturiens. *Cuctum* verò, sive *coctum*, eâ formâ exit ex *conjectum* à *coicio*, quâ *tractum* fit ex *trajectum*, à *traicio*. Post *N* insertum, dictumque *cunctus*, quomodo & posteriores *conjux* dixere pro *cojux*, quod crebrum in vett. inscriptionibus. Sed fortasse simplicior est etymologia veterum Grammaticorum. Asconius, in Divinat. *Cuncti, simul omnes, quasi conjuncti.* Festus: *Cuncti significat quidem omnes, sed conjunctos & congregatos. At verò omnes; etiamsi diversis locis sint.* Distinguit hæc duo quoque Cornelius Fronto, sed minus commodè. Nam omnino verum est, quod ait Asconius, *cunctos* signare *omnes simul*. Itaque Maro, Æn. ut ostenderet imperium Neptuni, non quidem ait,

Sic omnis pelagi cecidit fragor.

Sed *cunctus*. Est igitur *omnis*, πᾶς: *cunctus*, ἅπας, sive σύμπας. Nam & α in ἅπας est ἀθροιστικὸν, sive *coacervativum*, ut docent Grammatici. A *cunctus* est *cunctari*, quod propriè notat *cuncta aggredi*, sive *per cuncta ire*: sed quia *cuncta* non sine mora perficere est, inde factum, ut sumatur pro *morari*. A priori significatione est *percunctari*, pro *diligenter inquirere*. Quanquam aliis placet, esse à *conto*, quod instrumentum est nauticum ad naves agendas, & profunditatem aquarum cognoscendam. Utrumque scribendi modum pro diversâ origine ponit Donatus, in Hecyr., Act. 1, Sc. 11. Uti & Festus: cujus hæc verba: *Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, qui conto pertentant cognoscuntque navigantes aquæ altitudinem. ob quam caussam ait Verrius etiam secundam syllabam per* O *solere scribi. Mihi id falsum videtur. Nam est illa percunctatio, quod ii, qui curiosè quid interrogat, per cunctas res it; ut rectè per* U *literam scribatur.* Hæc Festus.

CUNEUS in militiâ quid sit, docet his verbis Vegetius, lib. 111, cap. XIX: *Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ juncta acie, primò angustior, deinde latior procedit, & adversariorum ordines rumpit: quia à pluribus in unum locum tela mittuntur. quam rem milites nominant caput porcinum.* De capite porcino quod ait, idem scribit Ammianus Marcell., lib. XVII. [Rectè *caput porcinum*. Nam *cuneus* dictus ab ὕνις, ὕνις vel ὕννη. Nempe ab ὗς, ὑὸς, à *rostro suillo*, à cujus similitudine *vomer* sic dicitur.] Caussam, ob quam *cuneus* dicatur, adferre conatus Augustinus, lib. de ordine, cap. XVIII. & ex eo his verbis Isidorus, lib. IX, cap. 111: *Cuneus est collecta in unum militum multitudo. Unde propter quod in unum coit ipsa coitio, cuneus nominatus est, quasi couneus, eò quod in unum omnes coguntur.* Ita hunc locum lego ex MS. meo, qui corruptissimè editus in nuperâ illa Parisinâ, à Jacobo du Breul recensitâ. Sed de etymo falsi Augustinus, & Isidorus. Quippe sic μεταφορικῶς vocatur, quia, ut *cuneus* fabrorum inferiori parte acutus est, superiori amplus (nempe quo & facilè rimam intret, & postea magis magisque lignum diducat;) sic acies hujusmodi in fronte angusta, post trigoni formâ paullatim se pandat. Eâpse tralatione in theatris *cunei* dicebantur sedilium ordines scalarumque directio, quia eò strictior erat, quò propius accedebat ad caveam; in altum verò magis magisque diffundebatur. Ita *cunei* vocem usurpant Maro, Lucanus, Juvenalis, Suetonius, pluresque alii. Hinc theatrum dictum *cuneatum*. Ausonius in urbibus, carmine de Mediolano:

Circus, & inclusi moles cuneata theatri.

Et in Sapientibus:

Cuneata crevit hæc theatri immanitas.

Item, Idyllio IX, Virgilio aliquando tributo:

—— *Cuneati lata theatri*

Seditio.

Appuleio quoque *excuneati* sunt, quibus non est locus sedendi in *cuneis theatralibus*, velut *extra cuneum exclusi*. Quales circa *cuneos* in via stabant. Ut Athenis peregrini stabant παρὰ κερκίδα. Alexis comicus, apud Pollucem:

—— Ἐνταῦθα δεῖ παρὰ κερκίδα

Ὑμᾶς καθιζούσας θεωρεῖν ὡς ξένας.

Ubi κερκὶς, quod Latinis *cuneus*. Ita exponunt Glossæ Philoxeni. Ergo quod dicunt feminæ apud Alexidem, se παρὰ κερκίδα θεωρεῖν, id Latinè fit, *excuneatas spectare*. Nec dissimilis huic vox est, apud Plinium, *discuneati*; sed aliâ significatione. Nam, lib. IX, cap. XXX, conchas, quibus polypi insidiantes lapillum injecere, quo carnes securi extrahant, appellat *discuneatas*, quasi immisso *cuneo* diductas & patefactas.

CUNICULI etymon tale ponit Isidorus, lib. XII, cap. 1: *Cuniculi, genus agrestium animalium, dicti quasi caniculi, eo quod canum indagine capiantur, vel excludantur ab speluncis.* [vide supra ad *cuneus*.] At Varro aliter, lib. 111 de R.R., cap. XII. *Cuniculi*, inquit, *dicti ab eo, quod sub terrâ cuniculos ipsi facere soleant, ubi lateant in agris.* Varronem sequitur Plinius, lib. VIII, cap. LV: *Magna propter venatum eum viverris gratia est. Injiciunt eas in specus, qui sunt multiforès in terra, unde & nomen animali; atque ita ejectos supernè capiunt.* Sed contra alii subterraneos illos meatus ab animali potiùs nomen accepisse putant. Vegetius, lib. IV, cap. XXIV: *Aliud genus oppugnationis est subterraneum, atque secretum, quod cuniculum vocant: à leporibus, qui cavernas sub terris fodiunt, ibique conduntur.* Festus: *Cuniculum, id est, foramen sub terra occultum, aut ab animali, quod simile est lepori, appellatur, quod subterfossâ terrâ latere est solitum; aut à cuneorum similitudine, qui omnem materiam intrant findentes.* Minimè autem mirandum, quod cum Festus *cuniculum* dicat *animal simile lepori*, Vegetius tamen *leporem* appellet. Nam & Varro, lib. 111, de R.R., cap. XII. cum tria fecisset *leporum genera*, de tertio sic scribit: *Tertii generis est, quod in Hispania nascitur, simile nostro lepori ex quadam parte, sed humile: quem cuniculum appellant.* Interea rectè Polybius, pene initio lib. XII. ubi ait, *cuniculum*, si procul intuearis, videri *leporem*: ubi in manus sumseris, magnam apparere differentiam, καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν, *& quod ad speciem, & quod ad victum.* Cum autem, Varrone teste, *cuniculus* ex Hispaniâ primum sit advectus, non abludit à vero, ipsum etiam nomen inde reportasse: præsertim cum Plinius, lib. VIII, cap. LV, dicat: *Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat.* Hoc si persuademus, *meatibus subterraneis cuniculorum* ex eo nomen erit, quod miles eos fodiat animalis hujus imitatione. Martial., lib. XIII. ep. LX:

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris.

Monstravit tacitas hostibus ille vias.

CUNILA, simplex est, ut observat ad Solinum Salmasius. Interdum herba est *origanum*, quod Græcis κονίλη, unde *cunile*. Interdum est κόνυζα, quæ Dorice κόνυζα, unde extrito υ *cunida*, & d in l mutato *cunila*, quomodo ab Æolic. Ὀδυσσεύς, *Ulysses*, δάκρυα, *lacryma*. Præterea *cunila* est ἡ κεφαλωτὴ θύμβρα. Hæc *cunila*, sive *conila*, vocatur à *conus*, quia capitula ejus sunt similia *conis*, sive strobilis. Nam turbinata sunt, atque acumen desinunt. *Cunilago*, est *cunila* agrestis, & *cunilago* vocatur, quia similis est *cunilæ*: qua forma & *vitrago*, quia *vitro* similis: & *plantago* à *planta* dici videtur, quia *plantæ pedum similis* sit: *lappago*, quia *lappa*: etiam *virago*, quæ *virum* robore vel animo refert.

CUNNUS, pro quo veteres *cunus* (nec enim illi consonas geminabant,) est natura muliebris, inde dicta, quia hac egeritur τὸ κύος, hoc est, κύημα, sive *fœtus*. Hoc autem à κύω, seu κυεῖν, hoc est, *prægnantem esse*, *utero gestare*. ex quo ἄκυτος, *femina sterilis*; teste Hesychio. Sanè & Græcis ab eodem κύω, est κυσός, vel κύσθος, quod itidem est αἰδοῖον γυναικεῖον, ut est apud Aristophanis Scholiasten. Vel *cunnus*, est à κόννος, aut κοννεῖν. Hesychius: Κοννεῖν, συνιέναι, ἐπίστασθαι. Κόννος, ὁ πώγων, ἡ ὑπήνη, ἡ χαίτη. Rationem originis ejus addere, puto, nihil attinet.

CUPA, pro diversâ significatione, diversæ originis est. Interdum notat *copam*, quæ Græcè καπηλίς estque tunc vel à κάπηλος, vel à *copiis*, sive *cupibus* rebus. Vide quæ hac de re fusè diximus in *caupo*. Interdum vero est *vas quo mustum è torculari excipitur*: quomodo accipitur in quatuor locis istis, è Varrone a Nonio adductis. Perottus, quem hac in re sequuntur Lexicographi, vult etiam sic dici *cyathum è quo bibimus*, nomenque ait esse à *cauponibus*, qui *cupâ* in poculis utuntur. Sed si rectè hæc ei tribuitur significatio (quod Scaliger in *copam* negat,) non tam à *cauponibus* erit, quam, ut Nunnesio etiam visum, à κύβα, quo ποτήριον significari Hesychius docet. Sanè multi, cùm vasis genus est *cuppa*, gemino *pp* scribere malunt. Media autem convertetur in tenuem; quomodo à βάζω fortassè est *patro*; à βῆμα, *pedo*; & fortassè *puteus* à βυθός, &c.

CUPEDIARII, qui *cupedias vendunt*, ut phasianos, perdices, lepusculos, cuniculos, & alias id genus delicias, quas Latini *cupediarum* nomine intelligunt. Etymon ejus vocis geminum ponit Varro, lib. IV de L. L. *Ad corneta*, inquit, *forum Cupedinis, à Cupedio: quod multi forum cupedinis, à cupiditate*. Verùm, ut ab *equite Cupedio cupedia* dicantur, minimè fit verisimile. Magis placet, sic dici, quasi *caupedias*, quomodo & *cupa* dixere pro *caupa*, sive *copa*. Sic autem dictæ sint, quòd *cupediæ* in *cauponis* vendi soleant. Interea nec displicet ἔτυμον, quod à quibusdam afferri indicat Varro: ut nempe & *forum cupedinis*, & *cupedia*, dicantur à *cupiendo*. Nam *cupedo* pro *cupiditate* ac gula legimus apud Lucretium. Venitque à *cupere cupedo*, ut à *lubere lubido*.

CUPILLUM, pocillum, quo vini gustus capitur. Glossæ Philoxeni: *cupillum*, γευστίδιον. Quod lucem capit ex illo in iisdem: *Gustatorium*, γευστίδιον. Et hoc in Cyrilli Glossis: γευστήριον, *gustatorium*. Existimet aliquis esse diminutivum à *cupa*: sed omnino est à κύπελλον. quod ita dicitur, quia κυφόν, id est, *incurvum*: hoc ἀπὸ τοῦ κύπτειν, hoc est, *propendere*, *inclinare*.

CUPIO, [ὀπύω] à חבב, *amare*, *diligere*, *cupere*. Unde Arabicum חב, *amor*, *cupido*. Plus est *cupere*, quàm *velle*: unde apud Plaut. Curcul. act. V. II. cùm quæreret miles, num soror vellet desponderi Phædromo, illa, ut quæ hunc amaret, maximè etiam *cupere* se respondit. À *cupere* est *cupidus*, quod interdum sumitur παθητικῶς, ut cum apud Plautum, Mercat. act. V. I, *cupida civitas* dicitur pro *cupita* & *expetibili*. Nam *cupita* quominus legamus cum J. Meursio, impedit lex Pedia, uti parebit versum dimetienti. À *cupio* quoque est, *cupido*, & *cupedo*; ut *lubido*, à *lubere*; *rubedo*, à *rubere*. *Cupedo* est apud Lucretium. Quæ vox facit, ut veteres videantur etiam *cupêre* dixisse penultimâ porrectâ. Sed *cupido* obtinuit. Estque natura sua substantivum. Unde Veneris filii *Cupidines* dicuntur, qui Græcis Ἔρωτες, ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν. At pro allusione ingeniosa, non pro liter ἐτυμολογίᾳ, haberi debet, cum *Cupidines* nuncupari dicuntur, quasi *cubitines*, quod *cubitum non excedant*. Nempe qua ratione Græci *parvulos & exiguæ staturæ* πήχεις vocant: quod *cubito* uno altiores non sint.

CUPRESSUS, à κυπάρισσος, unde & *cyparissus* apud Maronem legimus. *A* omissum; quomodo à παλάμη est *palma*; à βαλανεῖον, *balneum* &c. Præterea *Y* in *U* conversum, quomodo ex κύμινον, & κυβερνήτης, & δύω, & τύρβη, fecere *cuminum*, *gubernator*, *duo*, *turba*. Sunt tamen non pauca, in quibus *Y* reservarunt. Nam *hyperbaton*, & *hymnus*, & *hyacinthus*, omnino per *Y* scribi debent: eodemque modo *Hylas*, & *Berytus*, scribendum; quemadmodum docuere Scaurus, Victorinus, & ante hos Verrius Flaccus, cujus rationem invenies apud Velium Longum. Dici putatur κυπάρισσος, à κύω, *pario*, & πάρισος, *æqualis*. [à κύπαρος *resina*. vide Hesychium in κύπαρος.] Caussam notat senarius iste apud Eustathium:

Κύει παρίσους ἡ κυπάρισσος κλάδους,

Ramos parere cupressus æquales solet.

Aliter Isidorus, lib. XVII, cap. VII: *Cupressus Græcè dicitur quod caput ejus à rotunditate in acumen erigitur. Unde & conon vocatur, id est, alta rotunditas. Hinc & fructus ejus conus, quia rotunditas ejus talis est, ut conum imitetur. unde & conifera cyparissi dicuntur.* Sed Becmannus ait, *caphur* ab Hieronymo dici *cyprum*, atque inde cum κύπειρον (quam Plinius quoque *cyperum* vocat, lib. XXI, cap. XVIII,) tum κυπάρισσον nomen accepisse. Hæc de voce. De arbore ipsa agit Plinius, lib. XVI, cap. XXXIII. ubi illud inter alia: *Diti*, inquit, *sacra, & ideo funebri signo ad domos posita*. Eâ ipse de re sic Festus: *Cupressi mortuorum domibus ponebantur ideo, quia hujus generis arbor excisa non renascitur, sicut ex mortuo nihil jam est sperandum. quam ob caussam in tutela Ditis patris esse putabatur.* Servius, ad illud IV Æn.:

—— Et fronde coronat

Funerea:

Romani, inquit, *moris fuit propter ceremonias sacrorum, quibus populus Romanus obstrictus erat, ut potissimum cupressus, quæ excisa renasci non solet, in vestibulo mortui poneretur, ne quis imprudens funestam domum rem divinam facturus introeat, &, quasi attaminatus, suscepta peragere non possit. hinc ergo, funerea cupresso.* Idem Servius, ad illud III Æn.

—— Sylva alta Jovis; lucusve Dianæ:

Jovis, inquit, *propter quercum; Dianæ, propter cupressum. Ipsa enim est etiam Proserpina. Ergo cupressi quasi inferna, vel quia succisa non renascuntur, vel quia apud Atticos funesta domus hujus fronde velantur.* Porro non omnium, sed nobilium divitumque solùm, funeribus eam solitam adhiberi, indicat illud Lucani:

Et non plebeios luctus testata cupressus.

Lignum *cupressinum* est ἄσηπτον. unde eorum, qui bello ceciderant, corpora *arcis cupressinis* condi solita ait Thucydides. Et Plinius, lib. XVI, cap. XL, testatur, Vejovis simulacrum, quod ex hoc ligno in arce erat, ab urbis conditæ anno DLI, ad sua usque tempora durasse. Atque hinc quoque patet, cur voluerit Plato leges publicas sacrorumque ritus *tabulis* inscribi *cupressinis*. À *cyparissus*, quo Maronem usum diximus, *cyparissa*, vel *cyparissea*, Festo teste, dicuntur *ignes prodigiosi*, *sive acies quædam igneæ, quæ noctu apparere solent ad similitudinem cupressi*. Quæ in *Cyparissa* refert, ac mox in *Cyparissea* repetit, verbis penè iisdem.

CUR, factum κατὰ συγκοπὴν, à *quare*, [cui rei] quod conflatum ex *quis* & *res*, uti & *quamobrem*. Sed huc præpositio accessit. Velius Longus, de Orthog. *Ex hoc retinuit consuetudo hodierna, ut diceremus quare: quo unâ syllabâ castigatum fuit cur, quod nos contenti sumus per C scribere.* Pro *cur*, scribo apud Velium *quor*, vel *qur*, idque adductus illis Velii verbis, quæ paullò post legere est: *Quasdam verò scriptiones antiquis relinquamus, ut in eo quod est cur. Illi enim per quor scribebant, ut suprà dixi.*

CURA geminam ἐτυμολογίαν affert Festus: *Cura*, inquit, *dicta est, quasi cor edat* (al. *quasi coreda*,) *vel quia cor urat*. Prior etymologia respicit generalem ejusce vocis significationem:

estque

estque simile, quod Græcis μελεδῶνες (quo propriè *curæ*, & poetis λῦπαι, sive *dolores*, significantur:) ita, Galeno teste, dictæ videri queant, quasi τὸ μέλη ἔδειν, hoc est, κατέδειν. Posterior ἐτυμολογία (quam & Varro adfert, lib. v de L. L.,) pertinet magis ad eam significationem, quâ pro *amoribus* usurpatur: ut in illo iv Æneid.

At regina gravi jamdudum saucia curâ,
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Et illo eodem:

—— Nec placidam membris dat cura quietem.

Atque isto Ovidii, ii de remed. Amoris:

Et prior est curâ cura repulsa novâ.

Et alibi sæpe. Neutra tamen ἐτυμολογία vera est: sed, si est à *cor*, simplex fuerit derivatum: quomodo φροντὶς, id est, *cura*, à φρονέω, quod à φρὴν. Jos. Scaliger ad Festum scribit, *cura* venire à κόρ☉, hoc est, *satietas*. Mallem dixisset à κορεῖν, quod notat *mundare*, *verrere*; *curare ea*, *quæ ad nitorem domus pertinent*, & ἁπλῶς ἐπιμελεῖσθαι, *curare*. Nam generalem hanc notionem ei tribuit Suidas, in κόρα, atque addit, ex eo juniores dici κόρους ἢ κόρας. πολλῆς γὰρ ἐπιμελείας δέονται οἱ νεώτεροι. *Magnâ enim curâ indigent juniores*. Sed nec improbatur Becmanni sententia, qui vult, à κηραίνω esse κήρω, inde *curo*. Sanè est à κῆρ, hoc est, *cor*; ac significat *animo voluto*, *anxiè cogito*; *curo*: ut Græcæ Latinæque vocis sit eadem significatio. [omninò est ab ὤρα, φροντὶς, ἐπιμέλεια.] A *cura* est *curare*; & *curiosus*, qui *curâ præter modum utitur*: ut scribit Varro, v de L. L. Pro eo etiam *curionem* dixêre: unde Plautus, Aulular. Act. iii Sc. vi, agnum *curionem* vocat;

Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.

Prout ipse interpretatur, ut Festum, ac Nonium, in partes advocare opus non sit. Quem verò hic *curionem* vocat, hunc prius dixerat *curiosum*. Ac Appuleius, in Flor. similiter agnum, *incuriosum* vocat, qui pinguior habitiorque esset: prout eam vocem jam olim interpretatus Beroaldus, ad i Met. Appuleii. Quare falli puto, qui apud Plautum utrobique *curionem* legunt, eo offensi, quòd cum Megadorus *curiosum* agnum dixerit, Euclio roget de agno *curione*: quod sane est nodum in scirpo quærere, cum *curiosus*, & *curio*, ejusdem sint significationis. A *curâ*, & præpositione loquelari *se* pro *sine*, est *securus*, ἀμέριμνος ἔχων, hoc est, ἀζήμιος ἢ ἀπαθώς. [malo ab ἐχυρ☉ unde ἐχυρὰ & ἐχυρῶς, ἰσχυρῶς securè.] Porrò quia Latini *curam palatii* dicerent, non *curatorem*: inde factum, ut Græci quoque hinc cuderent suum κουροπαλάτης, quod apud Constantinopolitani imperii scriptores crebrum est. *Cura palatii* pro *curatore*, cùm in codice, & aliis scriptoribus, legas: tum Corippo Grammatico Africano, lib. i, de laudibus Justini:

Ordine pro rerum vocitatus cura palati.

Et, lib. ii:

Successor soceri factus mox cura palati est.

CURCULIO, sive *curgulio*, vermis est frumenta exinaniens, qui Græcis κίς. Usus Maro, i G.

—— Populatque ingentem farris acervum
Curculio.

Ubi sic Servius: *Varro ait, hoc nomen per antistichon dictum, quasi gurgulio, quoniam penè nihil est nisi guttur*. Idem tradit Isidorus, lib. xii, cap. viii. Atque hinc paret, cur Plautus parasito nomen fecerit *Curculioni*, à quo & fabula nomen accepit. Ludit hac voce, ejus fab. act. iv, sc. iv. Nam cum rogaret miles, ubi inventurus esset parasitum, cui nomen *Curculioni*: respondet leno:

—— In tritico facillimè
Vel quingentos curculiones pro uno faxo reperias.

Hujus diminutivum *curculiunculus*. Plautus, Rudente, act. v, sc. ii: *Curculiunculos minutos fabulare*. Sunt qui, etymi habitâ ratione, *gurgulio*, & *gurguliunculus*, scribant per *G*. Sed cogitare oportebat, *G* sæpe abire in *C*. Sanè, ut per *C* malim, facit periocha Plautinæ *Curculionis*, quæ primis versuum literis nomen *Curculionis* exprimit. Nec tamen per *G* ἁπλῶς damnem: cum sciam, veteres in multis *C* usurpasse, ubi posteriores *G* maluere. Sic *acitare* dicebant pro *agitare*; *macestratos*, pro *magistratus*; atque ita in aliis. *Curculio* etiam *gulam* notat: quomodo usus Varro, lib. ii de R. R., cap. iii. Alii *epiglottida*, sive *sublinguium*, interpretantur. A *gutture* nomen trahit, si Isidoro credimus, lib. xi, cap. i. Verisimilius puto dixisset, ita vocari, quasi *gurgitem gulæ*. Sed omnino est à γαργαρεών. *A* in *V* abit, ut à κραιπάλη, *crapula*. Γαργαρεῶν esse à sono factum, scribit Alexander Aphrodisiensis. Idem factum in Belgico *gorgelen*, quod idem ac *curculio*, sive *gurgulio*.

CURIÆ vox trifariam accipitur. Tritissima significatio est, quâ sumitur pro loco, in quo Senatus considet, consulitque: unde Græcis dicitur βουλευτήριον. Caussam Latini nominis adfert apud Nonium Varro, lib. ii de vitâ pop. Rom.: *Itaque propter curam locus quoque, quo suam quisque Senator confert, curiam appellat*. [αἰρεῖα φυλακτήρια. quia *in curia acta publica conservantur*.] Præterea *curiæ* vocabantur sacræ ædes, in quibus sacra sua peragebant singulæ triginta partium, in quas populus Romanus divisus erat. Ratio nominis similis est. Nam ut Senatus in *curiâ* suâ res humanas, ita in sacris hisce *curiis* sacra *curabantur*. Varro, lib. vi, de L. L.: *Curiæ duorum generum. Nam & ubi curarent sacerdotes res divinas, ut curiæ veteres: & ubi senatus humanas, ut curia Hostilia, quod primus ædificavit Hostilius rex*. Festus utramque complexus significationem, communem quoque adfert nominis caussam. *Curia*, inquit, *locus est*, *ubi publicas curas gerebant*. Ab secundâ significatione (secundâ quidem nobis loco, sed primâ fortassis tempore,) *curiones* nomen habent. Varro, lib. iv de L. L.: *Curiones dicti à curiis, qui fiunt, ut in his sacra faciant*. Quot autem numero erant *curiæ*, totidem erant *curiones*: quibus omnibus qui præerat, is, Festo teste, *curio maximus* dicebatur. Crebra ejus mentio apud Livium. Insuper quomodo *domum* pro *familia* dicimus, sic *curia* etiam dicta, pro *decima tribus cujusque parte*, quia eâdem in æde (quam *curiam* vocari diximus,) sacra perageret per *curionem*. Nam Romulus, postquam populum Romanum diviserat in *partes tres*, quas à numero *tribus* dixit, tribus singulas divisit in partes denas, quibus singulis sacra sua partitus est, assignatis diis & dæmonibus quos colerent, locis ubi colerent, sumtibus unde colerent: quemadmodum cognoscere est ex secundo Dionysii Halicarnassensis. A tertiâ hac significatione *curiata comitia* dicta sunt, in quibus *curiatim* dicebatur suffragium, ut *quod plures curiæ statuissent*, id *jussum populi* diceretur. *Curiarum* nomina à nominibus raptarum Sabinarum imposita esse, scripsit Livius, lib. i. eumque fortean secutus Festus, voce *Curia*. Sed refutat hanc sententiam, cùm Plutarchus in Romulo, qui multis earum, à locis nomen impositum ait; tum Dionysius Halicarnassensis, qui lib. ii refert, Varronem scripsisse, Romulum ea à ducibus, & veteribus patriis, appellasse. Hoc verum esse, liquet ex nominibus aliquot. *Titiensis* enim tribus, Festo quoque dicta videtur à *Tatii* regis prænomine. *Foriensis*, vel potius *Forensis* (ut emendat Scaliger ad Festum,) dicta est à *Forulis*, ut Strabo vocat, quos Plinius, lib. iii, cap. v, nominat *Foretios*. Meminit præter Festum Ovid., iii Fast.:

Quintum Laurentes, bis quintum Æquiculus acer.
A tribus hunc primum turba Forensis habet.

Sic apud Festum tribus *Tifata*, à *Tifata* oppido Latii, teste Plinio ibidem. Item *Vellensis*, vel potius *Veliensis*, quod verum nomen esse idem Scaliger docuit à *Velia*, seu *Veliensibus*, quorum ibidem meminit Plinius. *Velita* à *Velitiâ*, hoc est, *Veliternis*, qui ibidem nominantur. Porro præter quinque hasce tribus, est & *Raptâ*, quam cum *Forensi*, *Veliensi*, & *Velitiâ*, conjungit Festus, voce *Nova curia*. Item *curia Faucia*, sive, ut Sigonius legit, *Sauciâ*, apud Livium, lib. ix. Octava & ultima, cujus quidem nomen reliquum sit, est *Calabra*. Nam quanquam Sigonius, lib. i de antiquo jure civium Romanorum, cap. ii, tantum nominet septem, *Calabram* tamen adjici debere, indicat hic locus Festi: *Calabra curia dicebatur, ubi tantum ratio sacrorum gerebatur*. Hinc in vett. Glossis exponitur ἱερῶν βουλή. Ita enim optimè eum locum emendat B. Vulcanius, pro quo in vulgatis ineptissimè, ἱππέων βουλή. Est vero *Calabra curia* nomen à *calando*; quòd ad eam populus vocaretur à rege sacrificulo, quo ex dierum distinctione ludorum sacrificiorumque pernosceret tem-

tempus. Vide quæ hac de re ex Varrone, & Macrobio, adducimus in verbo *Calare*.

CURIO, pro triplici notione triplex etymon habet. Cum convitium est in graciles ac macilentos, venit à *cura*; de qua significatione diximus in *Cura*. At à *curia* nomen habet, quando notat illum, qui pro *curia* sacrum faceret. Qua de significatione in *Curia* dictum. Tertia notio invenitur apud posterioris ævi scriptores, uti Martialem, in præfat. lib. II. *Epigrammata*, inquit, *curione non egent*, hoc est, *præcone*: quomodo & bis usus Trebellius Pollio, in Gallienis. Hac significatione venire à Græco κῆρυξ, facilè assentio Radulpho Fornerio, lib. II Rerum quotidianarum, cap. XIII.

CURIONIUS, à *curia*, vel *curio*. Festus: *Curionia sacra, quæ in curiis fiebant. Curionium æs dicebatur, quod dabatur curioni ob sacerdotium curionatus.*

CURRO Latinorum, ac Græcum τρέχω, sunt ab Hebræis: hoc à רוץ, id est, calcare, iter agere: illud à קרא, seu קרה, hoc est, *occurrere*. Nisi potius *curro* sit à χαίρω, quod est τρέχω, ut exponit Etymologus in σκαίρω, vel *curro* sit nomen à sono factum. Nam eum exprimit *R R* geminatum. A *curro* est *currus*, unde *curulis*: quo de separatim. Ab eodem ὑποκοριστικῶς fieri aiunt *curriculum*, genere mutato. Sed falluntur. Nam pater, à *curro* esse *curriculum*, quâ ratione à *veho* est *vehiculum*; à *perpendo*, *perpendiculum*; ab *amicio*, *amiculum*; à *redimio*, *redimiculum*; à *pereo*, *periculum*; ab *incerno*, *incerniculum*; ac à simplici *cerno*, *cerniculum*; quod σύγκεισμα exponitur, in Glossis Philoxeni. *Curriculum* etiam veteres dixere pro *cursu*, Terent. Heaut. IV. IV: *Curriculo percurre*. Est enim id, quod Plautus, Trinummo, IV. IV, ait, *Curre, atque unum curriculum face*. Belgæ similiter, *Eens loops loopen*. Minus rectè, qui apud Terentium *curriculo* interpretantur, tam celeriter, quam *curriculum*. Nec placet, quod adverbium esse aiunt, ac poni pro *cursim*: quanquam apud Festum legere sit, *curriculo* accipi pro *cursim*, atque ita dixisse Plautum, *Licet vos abire curriculo*. Nam quid, quæso, causæ dicant, cur non minus hic *cursu*, quam *cursim*, liceat interpretari?

CURRUCA, est à sono factum, ut Gesnero videtur, in tertio de avibus.

CURULIS magistratus, erant consules, censores, prætores, & ædiles *curules*: qui & soli jus habebant ponendæ imaginis. Quales, si majorum quoque imagines haberent, *Nobiles* dicebantur; sin suas tantùm, *Novi homines* vocabantur. *Curules* autem appellari ait Festus, quia *curru* vehebantur. Idem docet his verbis Agellius, lib. III, capite XVIII: *Senatores dicit* (in commentariis suis Gabius Bassus,) *in veterum ætate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratiâ in curiam vehi. In quo curru sella esset supra quam considerent, quæ ob eam causam curulis appellaretur.* Displicet tamen hæc ratio viro docto, quia, ut inquit, derivationi scriptura & dimensio repugnat. Quare verius putat à *Curibus* deduci. Sed obstat, quod Florus & alii dicant, Tarquinium Priscum, ut alia imperii decora insigniaque, ita & *sellas curules* ab Hetruscis sumsisse, non à *Curibus*, Sabinorum oppido. Deinde Festus quoque *curules* exponit *quadrigales*: quæ significatio manifestè à *curru*. Præterea quid causæ est, cur non *curulis* dici possit à *curru*, quomodo *ligula* est à *lingua*; *disertus*, à *dissero*, *mamilla*, à *mamma*, & similia, in quibus ob literæ abjectionem quantitas mutatur? Porro ex Gellii verbis non tantum discere fuit, unde magistratus diceretur *curulis*, sed etiam cur sic vocaretur *sella*, cui insidebant. Nempe ratio, est quia hæc in *curru*. Erat autem *sella* hæc *eburata*, ut vocat Vopiscus, in Aureliano, hoc est, *ebore tecta*: unde Horat., lib. I epist.

— *Dabitque curule;*
Cui volet, importunus ebur.

Et Græci iccirco vertunt ἐλεφάντινον θρόνον, aut δίφρον. Eratque ebur id *e alarum*, unde Ovid., lib. IV, de Ponto, el. IX:

Signa quoque in sella nôssem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Erat *pedibus incurvis*, ut ex quas *Hispanicas* vocamus, quarum in aulis usus. Hoc verum esse docent vett. nummi, in quibus figura earum expressa est. Atque hinc liquet, cur *sella* à Plutarcho in Mario, uti & vett. Glossis, ἀγκυλόπους dicatur, quasi *incurvipes*.

CURVUS, quasi *courvus*, à *con*, & *urvus*, sive *urbus*, à quo & *urvum*, seu *urbum*, aratri curvatura, item *urbare*, & *amburvare*: qua de re dicimus in *Urbs*. Vel est *curvus* à γυρός vel γυρλός, quod idem; unde & γῦρος, *gyrus*. Vel *curvus*, est à κυφὸς, *incurvus*, *gibbosus*: uti hoc à κύπτω, *propendeo*. *R* inseritur. Nisi, ut puto, verius, ejusdem sit originis, ac Latinum *curtus*: nempe à κυρτὸς, quod Æolice fit κυρπὸς, unde *curvus*. Æoles enim quandoque T in Π vertunt: κυρτὸς autem *curvus*, *gibbus*: unde usitate Lunam, quando dimidiâ est major, vocamus ἀμφίκυρτον, hoc est, *utrimque gibbam*. Auctor autem est Cleomedes, ab recentioribus ἀμφίκυρτον additam, cùm veteres solùm nominarent σελήνην μηνοειδῆ, διχότομον, καὶ πεπληρωμένην.

CUSPIS, [κόπις] acumen, seu mucro, gladii aut hastæ, à *cespite*, hoc est, *virgulto*, nomen videtur accepisse Isidoro, lib. XVIII, cap. VII. Sed verisimilius paullo, qui à *cudo* derivant. Nam extima pars gladii vel hastæ cuditur, ut in acutum desinat. Et ut à *casu*, *casses*, sic à *cusu*, *cuspes* erit.

CUSSILIREM, pro *ignavo*, veteres dixere: ut ait Festus. Nempe ex *cossim*, & *lirare*. Nam arantes *cossim*, hoc est, *coxim*, sive *varicitus*, incedebant, ac inter pedes habebant porcam, sive terram editiorem: pedes autem habebant in liris sive sulcis. Sic *cossigerare* apud Attium, pro *cossim aggerare*. Vide Scaligerum ad Festum, in *Cussilirem*.

CUSTOS, [κηδεστὴς] à *curo*, ut vult Perottus: vel potius ex *con*, & *adsto*, quasi *coastes*, ut propriè sit σωματοφύλαξ. Hinc *custodia*, & *custodio*, unde *custoditio*, Festo teste, & *custodela*: nempe ut à *candeo*, *candela*; à *suadeo*, *suadela*, & similia.

CUTIS, esse à Græco κύτος, volunt nonnulli, eosque inter Adolphus Mekerchus, lib. de pronuntiatione linguæ Græcæ; probatque sententiam suam his Festi verbis: *Cutis Græcam habet originem, hanc enim illi κύτος dicunt.* Sed cum κύτος notet *cavitatem*, sive *profunditatem*; σκῦτος verò *corium*, *pellem*, τὸ τοῦ δέρμα, ut Hesychius, & Suidas, interpretantur: quis non videt, pro κύτος apud Festum σκῦτος legi debere? A σκῦτος est *cutis*, ut *fallo*, à σφάλλω: *tego*, à στέγω. Sed remansit in *scutum*, de quo seorsum. Item in *Scutica*, quod ὑμῖν malim deducere à σκῦτος, quam, ut Nunnesius, à σκυτάλη. A *cutis* est *cutatus*, si credimus Rob. Titio, qui lib. X cont., cap. V, apud Plinium, lib. XVIII, legit *bene cutatam*, pro quo in vulgaribus, *bene curatam*. Sed profectò à *cutis* non *cutatum* dicitur, verùm *cutitum*; unde *recutitus*, atque *intercutitum*, quod ipse etiam Titius, ab Yvone monitus, in assertionibus suis diffiteri non potuit. Est autem *recutitus*, cui præputio resecto *cutis* retrocessit. Nam *re* hic valet *retro*. Itaque Martialis Judæos vocat *recutitos*: quamquam & latius pateat, ut liquet ex illo ejusdem, lib. IX epigr. LVIII:

Nec rupta recutita colla mulæ.

hoc est, ἀποκεκαρμένα, *lacera*, *cute nudata*. *Intercutiti* dicuntur mares stuprum passi, ut scribit Festus. Idem auctor, eosdem dici, *inter cutem flagitatos*. A *cutis* quoque est *intercus*, quo, Prisciano testante in VI, vetustissimi usi: ut *aqua intercus*, quam Græci ὕδρωπα vocant. Plautus, Frivolaria:

Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris.

Cato usus est eo adjectivo pro *intestino*. Nam quos *intercutitos* vocari diximus, ut ibidem Priscianus testatur, Catoni dicuntur *intercutibus stupris flagitati*. Obiter addo, è Scaligeri in Priapeia notis, appellari quoque *internuculos*, quia *omne medium* veteres dixerint *nucleum*; unde Vitruvius, lib. VII, cap. I, *nucleum* quoque vocat *crustam*, sive *corium pavimenti*, hoc est, *interius pavimentum*, quod Itali vulgo *animam* appellant.

C Y

CYATHUS, κύαθος, est *vas potorium*: item est inter *liquidorum mensuras*: diciturque, juxta Suidam, à χέω, *fundo*, quasi χύαθος, quia inde liquor fundatur. Sed verisimilius est ob cavitatem sic dici ab antiquo κυάω, pro κύω. Unde κύτος & κύταρος, quibus *cavitas*, sive *ventricosum*, & *cavum*,

cavum, significatur. Ejusdemque originis est κύββα, quod Hesychio ποτήριον. Item κύαμος, quod propriè de *folliculo*, sive *siliqua*, dicitur. Imò & indè κυτὶς, *cista*, & κύστις, *vesica*, aliaque.

CYBIUM, κύβιον, salsamenti frustum quadratum, sic dicitur à figura, quia *cubum*, sive *tesseram*, refert. Errasse in eo Plinius putatur, qui *piscem* credidit. Sic enim scribit, lib. XXXII, cap. XI: *Cybium, ita vocatur pelamis, quæ post XL dies à Ponto in Mæotim revertitur.* Censet Salmasius, id Plinio imposuisse, quod *pelamis* in *cybia* secaretur: ut apud Athenæum Icesius refert. Plinio tamen favet & Festus: *Cybium*, inquit, *dictum, quia ejus medium æquè patet in omnes partes, quod genus à geometris κύβος dicitur. Unde etiam tessella quadrata, cuba. Hinc & κύβιος genus piscis, quia piscantes id genus piscium, velut aleam ludant.* Ita is locus legitur in MSS.

CYCLAS, κυκλάς. Togæ femineæ genus fuisse, ait Servius, ad illud I Æn.:

—— gentemque togatam.

Auro texta fuit, ut indicat Ambrosius, in passione Agnetis. Atque hinc Propertius, lib. IV El. VII:

Hæc nunc auratâ cyclade signat humum.

Certus autem erat unciarum auri numerus, quot *cyclas*, uti & vestes aliæ, habere deberet. Hinc Ælius Lampridius, in Alex. Severo: *Matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona, cum qua sacrificium facerent, & unico pallio auro adsperso, & cyclade, quæ sex unciis auri plus non haberet.* Ubi etiam, Juvenal. sat. VI; & Trebellius Pollio, ubi Zenobiæ habitum describit. Cumque muliebris fuerit habitus, meritò Josephus, lib. XIX, cap. I, reprehendit Caligulam, quod *cycladem*, aliaque vestimenta muliebria, indueret. Et Suetonius, de eodem ait, in vitâ ejus, cap. LII: *Aliquando sericatus & cycladatus in publicum processit.* Legas & de Saturnino, apud Vopiscum: *Cyclade uxoria, militibus circumstantibus, amictus & adoratus est.* Quod ad vocis etymon, sic dicebatur, quod *circularis* esset figuræ, nempe à κύκλος, quod Cicero, lib. II de nat. Deor. *circulum*, & *orbem*, interpretatur. Similiterque *Cyclades* ex eo nomen traxere, quod circa Delum *in orbem sitæ*: quam nominis caussam adfert Plinius, lib. IV, cap. XII. Est verò κύκλος, à κυλίω, id est, *volvo*, unde & κύλιξ, & κύλινδρος, aliaque, de quibus suis locis.

CYDONIA mala, à *Cydone*, Cretæ civitate, unde advecta. Serenus Sammonicus:

Aut quæ poma Cydon Cretais misit ab oris.

Plinius *lanata* vocat; Maro, *cana*:

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Ubi Servius, *Mala dicit Cydonia, quæ lanuginis plena sint.*

CYGNUS, quasi *cignus*, à *canendo*, si credimus Isidoro, lib. XII, cap. VI. Sed plane Græcum est κύκνος, unde & quidam *cycnus* malunt, ut & *pyracmon*. Sed *cygnus*, & *pyragmon*, est in vett. libris, ut quoque testatur Carrio, castig., ad lib. I Val. Flacci. *G* verò in multis pro *C* poni, auctor quoque Scaurus; estque *C* litera nova, à Spurio Carbilio inventa, ut ex eodem Scauro, ac Victorino, alibi ostendimus. Unde Græcis κύκνον dici arbitrentur, ex Etymologo, & Varino, petere licet.

CYLINDRI, κύλινδροι, ἀπὸ τοῦ κυλίνδειν, ob *volubilitatem*. Ita enim dixere, quicquid oblongum esset & teres, instar columnæ. Itaque non solùm sic vocarunt lapidem eum, quo huc & illuc sæpius volutato area adæquatur (quomodo usi Cato, Maro, aliique rei rusticæ scriptores,) sed etiam lapillos pretiosos ad ornatum muliebrem pertinentes: Meminit Plinius, lib. XXXVII, cap. V. Item Juvenal. sat. II:

Tu nube atque tace: donant arcana cylindros.

Et Tertull., lib. de habitu muliebri, cap. VII: *Latent in cingulis smaragdi, & cylindros vagina sua solus gladius sub sinu novit.* Paullus, l. XXXII. §. ult. ff. de aur. argent. *Cum quadam ornamentum mamillarum ex cylindris triginta quatuor legâsset*, &c. Differunt autem *cylindri*, & *gemmæ*, non materiâ, sed solâ formâ: quod hic Plinii locus indicat, lib. XXXVII, cap. V: *Cylindros ex iis facere malunt, quam gemmas, quoniam est summa commendatio in longitudine.*

CYMA, est summus ac tenerior coliculus herbarum, ac imprimis de brassicæ coliculis usurpatur. Plinium vide, lib. XIX, cap. VIII. Nunc primæ, nunc tertiæ, est declinationis: ut est apud Sosipatrum, lib. I, ac Nonium Marcellum. Utroque modo usus Columella. Sosipater censet, *cyma* esse nomen Romanum, eoque, ejus è Græcia etymon peti neutiquam oportere. Movet eum, quod Græci pro eo ὄρμενον dicant. Sed planè fallitur. Nam omnino Græcum est κῦμα. Nec tamen caussam ejus appellationis perspexerunt, qui putant esse à κῦμα, id est, *fluctus*: nempe quia in hortis ac pratis summitates istæ herbarum, cum ventulo commoventur, undationem fluctuum referunt. Nimis sanè hoc longe arcessitum. Sed omnino est à κῦμα, significante *fœtum*: uti hoc à κύειν, *utero gestare*, *prægnantem esse*: pro quo & κυεῖν dicitur, unde κύημα, quod idem ac κῦμα. Rectè κύματος appellatio tributa est *summis coliculis*. Nam sunt, brassicæ, vel herbæ, tenerum germen, & ex iis enascuntur, quasi κύημα, seu *fœtura*. Hesychius: ὄρμενος· οἱ μὲν τὸ τῆς κράμβης τὸ ἐντὸς κύημα, οἱ δὲ τὸν ἄγριον ἀσφάραγον. Græcum κῦμα Becmanus deducit à גמא, quod interpretatur, *fluctuavit*, *absorpsit*. Sed priori notione ubi accipiatur, nunc non occurrit.

CYMATION, quid in architectura sit, ex Vitruvio, & ejus interpretibus, imprimis Bernardino Baldo, discere est. Ad verbum *undulam* sonat. Est enim κυμάτιον diminutivum à κῦμα, id est, *unda*. Unde Vitruvius, quod alias *cymatium* vocat, id lib. V, cap. VII, *undam* appellat. *Pluteum insuper*, inquit, *cum unda*. Ita autem vocatur, quia ejus pars quædam est turgidior, quædam pressior, idque molliter & sine angulo, in modum aquæ undantis. Similiter *vestis cumatilis* Plauto dici putatur, in qua *undæ* exprimuntur. *Camelottam* vulgo nominant. Sed falluntur. Est enim id nomen à colore: unde eum sic περιφράζει Ovidius, lib. III, de Artè:

Hic undas imitatur, habet quoque nomen ab undis.

Vide quæ hoc de colore dicimus in *Venetus*, qui idem est ac *cumatilis*.

CYMBA, quod *aquis incumbat*, dicta videtur Isidoro, lib. XIX, cap. II. Sed est Græcum κύμβη, ut Festus rectè docuerat. Hoc autem venit à κύμβος, quo, Hesychio teste, signatur κοῖλος μυχὸς, *cavus recessus*. Estque à κύπτω, unde & κυφὸς, hoc est, περιφερὴς, *rotundus*. A κύμβη est κύμβιον, εἶδος ποτηρίου παραπλήσιον τῷ σχήματι πλοίῳ, ὃ καλεῖται κύμβη, ut ait Etymologus. Similiter Festus: *Cymbium, poculi genus, à similitudine navis, quæ dicitur cymba, appellatum.* Virgilius usurpat:

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

CYMBALUM, κύμβαλον, à κύμβος, hoc est, *cavitas*: qua de voce in *Cymba* dictum. Non audiendus Isidorus, lib. III, cap. XXI, ubi ait, *Dicta cymbala, quia cum ballematica simul percutiuntur. Ita enim Græci dicunt cymbala ballematica.* Ubi *ballematica* dixit *saltatoria*, sive *saltationi idonea*. Sanè posteriores Græci βαλλίζειν dixere pro ἄλλεσθαι. Glossæ Græco-Latinæ: βαλλίζω, *salto*. Imò quod imprimis ad Isidori locum illustrandum facit, apud Suidam legas: βαλλίζειν, τὰ κύμβαλα κρούειν, καὶ πρὸς τὸν ἐκείνων ἦχον ὀρχεῖσθαι. Gallis hodieque *bal*, saltatio: *baller*, saltare.

CYNANCHE, κυνάγχη, quasi dicas *canis angina*. Nam propriè κυνάγχη est, cum, laxata cervicis vertebra, eoque lingua suis sedibus mota, cogitur æger, perpetuo hiare, & canum in modum linguam exerere: ut ex Aëtio ait Foësius, in Hippoc. OEcon.

CYNIPHES, (ut Isidorus ait, Orig., lib. XII, c. ult.,) *muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertiâ plagâ superbus populus Ægyptiorum cæsus est.* Similiter Augustinus, lib. III de Trinit. cap. VII. Orosius quoque, lib. I, cap. X, *ignitos cyniphes appellat.* Apud vulgatum interpretem, Exodi VIII. XVI, XVII: & Psal. CV. XXXI, legas *cinîphes* per *I*, & melius fortasse. nam Græcè est σκνῖπες, κνῖπες, & κνῖφες, unde Latini, inserto *I*, *cinîphes* fecere. At *Y* cur infererent, caussa non erat, cum ea Græca sit litera. Videtur autem κνίψ dici à κνιπεῖν, id est, ξύειν, *radere*.

CYNODONTES, κυνόδοντες, *dentes canini*, qui primores, sive incisores, à molaribus dividunt, inque maxilla utraque gemini sunt. Cave imponat Isidorus, lib. XI Originum, cap. III. ubi

ubi de portentis agens inter ea refert *Cynodontes*, atque ita vocari ait, *quibus gemini procedunt dentes*. Verba ea esse ex Solini cap. IV, rectè in notis suis vidit Jacobus du Breul. Sed Isidorus non intellexit Solinum. Neque enim Solino de hominibus, sed dentibus, sermo est. *Scinodontes*, quod in quibusdam est Isidori libris, & σχιζόδοντες, quod aliqui reponunt, planè sunt nihili voces.

CYNOSBATOS, κυνόσβατος, à κυνὸς, hoc est, *canis*; & βάτος, hoc est, *sentis*, *spina*, *rubus*. Columella, lib. XI, cap. III, *sentem canis* à Latinis quoque appellari ait. *Cynosbaton* nominat Plinius, lib. XXIV, cap. XIV. ubi ab aliis *cynospaston*, item *neurospaston* dicit nominari. Belgæ appellant *eglentier*. Magis enim placet sententia Conr. Gesneri, & Hadr. Junii, quàm R. Dodonæi, qui *eglenterium* putabat esse *rosam Græcam* Plinii. Nam *eglenterium* fragrantem reddit odorem, quem nullum *rosa Græca* tribuit Plinius.

CYPRINUS, κυπρῖνος, ἢ κύπρινος, pro quo corrupte apud Athenæum κυπριανός. Nomen habere Gesnerus opinatur à *Cypride*, hoc est, *Venere*, quia piscis sit fœcundus: quippe qui de anno sexies pariat.

CYTUISUS, vel potius *Cytisus*, κύτισος, ita dicitur ab urbe *Cythisa*: ut quidem censet Servius, ad I Ecl. *Cythisus*, *genus fruticis vel herbæ*, *quæ nascitur inter campos & sylvas*, *in Cythisa civitate*. Junius Philargyrius idem tradit: sed *Cythisam* insulæ nomen facit. Puto autem utrumque falli, cum Geographorum nullus *Cythisæ*, sive urbis, sive insulæ, meminerit. Nisi potius librarii error est, ac utrobique rescribendum *Cythno*: quæ juxta Atticam & Eubœam insula est, in qua *cythisus* inventa. Plinius, lib. XIII, cap. XXIV: *Inventus hic frutex in Cythno insula: inde translatus est in omnes insulas, mox in urbes Græcas.* A *Cythno* igitur *cythiso* nomen videtur.

DA

DACNADES, δακνάδες, εἶδος ὄρνις, ut scribit Hesychius, nempe à δάκνω, hoc est, *mordeo*. Caussam nominis docet Festus. *Dacnades*, inquit, *sunt avium genus, quas Ægyptii inter potandum cum coronis devincire soliti sunt, quæ vellicando morsicandoque & canturiendo assidue, non patiuntur dormire potantes.* Intelligit Festus coronas quibus potatores caput cingebant, quia existimarentur prohibere ebrietatem, ac jam ebrios factos reddere sobrios: quam moris hujusce caussam adfert auctor Geopon., lib. VII, cap. XXXIII. Ἀναγκάζειν πίνοντας αὐτοὺς μεθύοντας στέφανοις ἀπὸ πινάκων αὐτῶν ἐπιτίθεσθαι τῇ κεφαλῇ. Δάκνω est ab Hebræo דכא, quod est, *conterere*, *contundere*; vel דקק, quod ejusdem significationis est.

DACTYLUS, pro *fructu palmulæ* legas apud Apitium, & alios. Imò & Plinium, si vulgatis codd. standum, lib. XIII, cap. IV. Sed aliter libri vett. Nec ejus ætate vel Latini, vel Græci, sic loquebantur. Posteriores verò sic *palmulas* dixere. Suidas: Δάκτυλοι παρὰ πολλοῖς οἱ βάλανοι τοῦ φοίνικος. Sic verò *palmulæ* genus dixere, quia oblonga gracilitate digitum referret. Nam δάκτυλος, *digitus*: uti δακτύλιος, *annulus*, *digitum ornans*, unde δακτυλιοθήκη, *dactyliotheca*, apud Plinium & Jurisconsultos, *theca annulorum caussa parata*. Unde digitus δάκτυλος dicatur, docebit Etymologici magni auctor. Est & pedis nomen anapæsto contrarii. Nam *dactylus* constat primâ longâ ac secundâ tertiâque brevi: anapæstus primâ secundâque brevi, ac tertiâ longâ. Itaque & ἀνάπαιστος dictus παρὰ τὸ ἀναπαίειν τὸν δάκτυλον, *à repercutiendo dactylum*: unde idem *antidactylus* nominatur. *Dactylus* autem sic vocatur, quia, uti *digitus*, tribus constat artubus, uno longiori, ac duobus brevibus. Alii tamen sic dici putant a *Dactylis*, assessoribus Matris Idææ. Diomedes de hoc pede: *Ab Idæis Dactylis, quos Curetas, sive Corybantes, poetæ appellant. Hi namque in insula Creta Jovem custodiendo, ne vagitu se parvulus proderet, lusus excogitato genere, clypeolis æneis inter se concurrentes, tinnitu æris illisi, rhythmica etiam pedis dactyli compositione celavere vocem infantis.* Ubi videmus pro iisdem haberi *Dactylos*, *Curetas*, & *Corybantas*. *Dactylos* ita dictos putant, quia numerum digitorum æquarent, ut quidem Eustathius tradit. Alteram etiam caussam addit Pollux, quod, uti homo per digitos, ita Rhea per illos ministeria sua exsequeretur. *Curetes* dicti ἀπὸ τῆς κουρᾶς, hoc est, *tonsura*: uti vicini illis, quòd intonsi servarent capita, vocari *Acarnanes*, ab α στερητικοῦ, & κείρειν, quod est, *tondere*. Utrumque ἔτυμον legas apud Strabonem, in X. Ubi & alia *Curetum* etyma adducit. Atque ibidem agnoscit ex quorundam mente, non *Curetas* solùm, & *Idæos Dactylos*; Sed etiam *Corybantas*, & *Telchinas*, eosdem credi, vel saltem parum differre. Κορύβαντες autem dicuntur ἀπὸ τοῦ κορύπτοντας βαίνειν, quod *inter saltandum capita jacerent*; unde & *Cybelle* ipsa nomen accepit, ἀπὸ τοῦ κυβιστᾷν, quod est, *in caput rotari*, uti petauristæ solent: nisi malis à *Cybella*, Phrygiæ oppido, vel *Cybelo*, primo suo sacerdote, vel Phrygiæ monte, quem incolebat: unde quidam apud Maron. III Æn. legunt:

Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiaque æra.

Ubi Servium vide. Vel ita dicti *Corybantes*, παρὰ τὴν κόρυθα, quod *capitibus* essent *galeatis*: vel à κρύπτω, quod est, κρύπτω, quod Jovem nascentem æris pulsu *occultarunt*: vel à κόρη, hoc est, *oculi pupilla*, quia, cum Jovis essent custodes, *oculis dormirent apertis*: unde κορυβαντιᾶν dicuntur, qui similiter dormiunt. Plinius, lib. XI, cap. XXXVII: *Patentibus oculis dormiunt lepores, multique hominum, quod corybantiari Græci dicunt.* Postremum etymon amplexus etiam Hermolaus, in Glossis Plinianis. Quidam etiam, sed inepte, à *chorea* deducunt, propter illos Lucretii versus, lib. II:

Dictæos referunt Curetas, qui Jovis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur;
Cum pueri circum puerum pernice choreâ
Armati in numerum pulsarent æribus æra.

Porrò quod ab hisce *Idæis Dactylis* pedi *dactylo* nomen esse tradiderunt, id non magis absurdum est, quam ab iisdem *Cretensibus pyrrichium* dici, nempe à *Pyrricho Cretense*, qui *pyrrichen* invenit. Imò nihil manifestius, quam ab iis *Creticum* sic dici. Diomedes: *Creticus quoque, quia Cretes saltando rhythmicâ ejus compositione utebantur.*

DÆDALUM, vocatur quicquid est artificiose varium, & affabre factum. Gloss. vett. ποικίλον, *dædalum*, *varium*. Ita Ennius Minervam, Lucretius Tellurem, Maro, in septimo, Circen, *dædalam* dixit. Videtur ea vox esse a summo artifice *Dædalo*, Icari parente, ad quem, ut auctorem, referebantur omnia ξόανα, sive *simulacra*, ac imprimis αὐτόματα, sive αὐτόματα, qualis Architæ columba. Sanè generatim omnia *simulacra lignea*, δαίδαλα vocabantur, teste Pausania. Propriè autem sic dicebantur, quæ cum naturaliter moveri videantur, tamen non per se, sed arte, hoc faciunt. Fiebat hoc infuso argento vivo, quâ ratione ligneum Veneris simulacrum αὐτόματον à *Dædalo* factum esse tradit Themistius, paraphrasi primâ εἰς τὸ περὶ ψυχῆς, pag. LXVIII. Aliis tamen videtur, non opus à *Dædalo* sic appellatum, sed *Dædalus* ab opere; volunt enim artificem sic dictum esse à δαίειν, id est, *scire*, vel δαιδάλλειν, quod est, *variare*. Et pro hac sententia est Festus, voce *Dædalum*. Quæ propriè sint *Dædala*, & quo nomine *Dædalus* maxime fuerit in admiratione, pluribus explicatum invenies apud Jos. Scal., animadversionibus Eusebianis ad annum DCCXXXVII, hoc est, pag. XLIII, col. utrâque.

DÆMON, δαίμων, quasi δαήμων, *sciens*, *gnarus*, à δαίω, *scio*, quod ידע, hoc est, *scio*, à quo & ἰδεῖν. Hoc τοῦ δαίμονος adducit Plato, in Cratylo; Servius, in III Æneid.: & Macrobius, lib. I, Sat. cap. XXIII. Sed hic alia etiam etyma superaddit: *Aut*, inquit, *ut Posidonius scribit in libris, quibus titulus est*, περὶ ἡρώων καὶ δαιμόνων, *quia ex æthera substantia parta atque divisa qualitas illis est: sive* ἀπὸ τοῦ δαιομένου, *id est*, καιομένου, *seu* ἀπὸ τοῦ δαιομένου, *hoc est*, μεριζομένου. A δαίμων est δαιμόνιον. Tertullianus, in Apologetico, cap. XXXII: *Nescitis, genios dæmones dici, & inde diminutiva voce dæmonia?*

DALIVUS, quid sit, exponit his verbis Festus: *Dalivum* (ita & MSS.) *supinum ait esse Aurelius. Ælius, stultum.* [Δαλίς, μωρός. Hesych.] *Oscorum quoque linguâ significat insanum. Santra vero dici putat ipsum, quem Græci δείλαιον,*

id

id est, propter cujus fatuitatem quis misereri debeat. Itaque & in Glossis hanc vocem reponit Scaliger, ubi vulgo: *Daunon*, ἄφρωσι. Et *Davum*, ἄφρων, ἄπειρ@. Fortè κζ μετάθεσιν ex δείλαιος, sive Æolico δείλαια@ est *Dalvum*. Δείλαιοι, μάταιοι, ut exponit Hesychius. Affine *dalvo* est Germanicum & Belgicum *dol*, vel *dul*, id est, *insanus*.

Dalmatarum *chiridotas* legas apud Spartianum in Pertinace. Vestis primo delicatiorum fuit, posteaque vestis facta *sacerdotalis*. Unde legas in veteribus Glossis: *Dalmata vestis sacerdotalis candida, cum clavis purpureis.* Eadem & *Dalmatica* vocatur. Ut, in vita Cypriani: *Cum se Dalmatica expoliasset, ad lineam stetit.* Erant tunicæ manicatæ: unde opponuntur *colobiis*: quæ tunicæ erant sine manicis. Caussam nominis indicat Isidorus, lib. xix, cap. xxii: *Dalmatica vestis primum in Dalmatia, provincia Græciæ, texta est, tunica sacerdotalis candida, cum clavis ex purpura.* Hinc *Dalmaticatus*. Lampridius, in Commodo: *Dalmaticatus in publicum processit.* Et in Heliogabalo: *Dalmaticatus in publico post cœnam sæpe visus est.* Nempe hoc turpe principi Romano: quia Romani veteres *colobiis* usi, hoc est, tunicis absque manicis: ut monet Servius in illud ix Æn.

Et tunica manicas, & habent redimicula mitræ.

Aiunt, *Dalmaticam* esse sacerdotalem vestem cœpisse, temporibus Sylvestri. Sed obstare videtur, quod, in Cypriani vita, earum fiat mentio: uti dictum. Erat verò *Dalmatica*, exterior episcopi & sacerdotis vestis: uti *birrus*, interior. De *birro* diximus in *Burrus*.

Dama, sive *damma*, timida pavidaque à poëtis jure vocatur: eoque Isidoro, lib. xii, cap. i, dici ita videtur, quia de *manu* fugiat. Sed capse de caussâ, paullo saltem verisimilius, derives à δεῖμα, hoc est, *metus*, *terriculamentum*, quod à δείδω, *timeo*. Verius autem est, venire *damma* à κεμμάς. Gloss. *damma*, δορκάδες, κεμμάδες. Nempe pro κεμμάς Siculi dixerunt τεμμάς, unde *dama*. Nam *T* & *K* commutari, ostendit quod dicitur ὄρνιθες, & ὄρνιχες, & similia. Quæ sint veterum *dama*, & ut diversæ sunt *platycerotes*, docebit Salmasius, in Solinum.

Damium, sacrificium dicebatur, quod fiebat in honorem *Damiæ* seu *Bonæ Deæ*. Festus sic dici ait per ἀντίφρασιν, quasi minimè δημόσιον. nam in operto fieri solere. Idem etymon secutus Turnebus, notis ad lib. ii Ciceronis, de legg. Sed omnino sic vocatum, quia fieret pro δήμω, sive *populo*: unde de hoc ipso sacrificio sic Cicero, lib. i, epist. ad Atticum: *Credo enim te audivisse, cum apud Cæsarem pro populo fieret, venisse ibi muliebri vestitu virum.* Et Juvenalis, lib. iii Satyrâ iii.

Pro populo faciens, quantum Laufella (alii *Saufeia*) *bibebat.*

Quem versum non intellexit vetus interpres, cùm interpretatur, virginem Vestæ sacrificantem. Fiebat Romæ id sacrificium à consulis uxore in ædibus consulis, aut interdum etiam (puta consule absente, aut non habente uxorem, aliâve obstante caussâ,) apud Prætorem, ut Dio testatur, lib. xxxvii, atque id quoque factum, cum à Clodio polluta sunt sacra, testatur Cic., lib. i ad Att. epist. x. De sacrificio hoc illustris est locus apud Arnobium, lib. v: *Fœdam igitur Fatuam* (sic vett. libb.,) *Bona quæ dicitur Dea, transeamus: quam myrteis cæsam virgis, quod marito nesciente seriam meri ebiberit plenam, Sextus Clodius indicat sexto de Diis Græco* (sic rectè emendant, quando Græce scripserat Clodius,) *signumque monstrari, quod cum ei divinam rem mulieres faciunt, vini amphora constituatur obtecta: nec myrteas fas sit inferre verbenas, sicut suis scribit in caussalibus Plutarchus.* Ubi *caussalia* Plutarchi vocat ejus *Problemata*, in quibus hoc de Bonâ Deâ legitur. Aliter tamen hæc narrat Macrobius, primo Saturn.

Damnum puto à δάπανα, quod est, *sumtus*. [δαμνόν, δαπάν Hesych.] Vel potius à δαπάνη, hoc est, *sumtus*, *impendium*; unde in libris veterib. legitur *dampnum*. Verùm ut hic fortasse *P* ferri queat, ita nullam video rationem, cur id locum habeat in *hiemps*, *tempto*, atque aliis id genus, quæ & ipsa per *P* scribuntur in veterib. monumentis. Ridiculè verò Cornelius Fronto, qui *damnum* à *dando* dictum ait. ita enim scribit: *Compendium ad pondus pertinet: dispendium deterius in ponderibus: damnum dat omnibus: detrimentum usu tritum: jactura quod jacitur ex onere navis.* Nisi, quod suspicor, pro *dat*, legendum *demit*, ut *damnum* sentiat à *demendo* dictum, quia *damnum* sit rei diminutio, unde *damna Lunæ* legimus apud Agellium, lib. xx Noct. Att., cap. viii. Hanc conjecturam mirificè confirmat, quod idem etymon ante attulerat Romanorum doctissimus Varro, cujus hæc verba, lib. iv de L.L.: *Damnum à demtione, cum minus re factum, quam quanti constat.* Ac similiter Isidorus, lib. v Originum, cap. xxvii. Ita *damnum* dicetur, quasi *demnum*. Sed verum est etymon, quod ante adferebamus. Nam prius à δαπάνη, mutato genere, ut in aliis multis, *dapinum* dixere: quomodo & è δαπανᾶν fecerunt *dapinare*. non à *dapibus*, ut vulgo putant. Plautus, Capt. Act. iv. ii: *Æternum tibi dapinabo cibum, si vera autumas*; *A* in *I* conversum, quomodo à πατάνη est *patina*; à βάσκανος, *fascinus*; à ῥυκάνη, *runcina*; ab ὑφαίνειν, *apina*, &c. Postea è *dapinum* extritum *I*, quo nihil pene usitatius. Sic *flamen* est è *filamen*; & *cautor*, *fautorque*, prius fuere *cavitor*, *favitorque*; quosque *soldatos* vocant Itali, Celtæ, Belgæ, hi *solidati* dicuntur Vegetio, Frontino, & aliis. Nec exemplo caret, quod *P* abjectum, *M* insertum. Nam similiter ab ὕπνος est *somnus*. Hæc fusius prosecuti sumus, quia vidimus virum eruditum, qui etymon id rideret, ut longè nimis arcessitum. Sed profectò non omnes de hoc studiorum genere judicare possunt. A *damnum* est *indemnis*, unde *indemnitas*. Utrumque legas apud vett. Jurisconf. A *damnum* quoque est *damno*. Caussam adfert Quinctilianus, declamat. cxx. ubi cum dixisset, *damnum esse amissionem eorum, quæ habueris*: paullo post subjicit, *Mihi ex hoc, quod plerisque criminibus, pecunia pœna imponebatur, appellatio etiam Damnatio videtur.* A *damno* est *damnas* κζ συγκοπὴν pro *damnatus*. Nebrissensis putabat, ubique pro *damnas* reponendum *damnatus*. Quidam etiam *damnes* legendum aiunt, quâ ratione *copes* dicitur pro *copiosus*. Sed *damnas* quoque est in Pand. Flor. Imò Charisius clare, lib. i: *Damnas, ut cujas, nostras, & cujatis, nostratis, an quid esse dicemus? nam & interpretatio ejus damnatum participium facit.* Agroetius item, lib. de Orthographia, ait, *Damnas* esse juris vocabulum. Ac similiter Servius, in xii Æn. *In jure*, inquit, *cum dicitur, damnas esto, hoc est, damnatus es, ut des; hoc est, damno te, ut des, neque alias libereris.* Legimus quoque apud Fabium, lib. vii, cap. ix: *Heres meus uxori meæ damnas esto argenti, quod elegerit, pondo centum.* Item: *Heres meus dare illi damnas esto omnia sua.* Complura etiam loca ex antiquis legg. ac Senatusconsultis suggeret Brissonius, libb. de verborum significat. Sed sæpe hæc vox in vulgatis codd. corrupta est. Uti apud Agellium, lib. vii, cap. xv: *Brutum solitum dicere: furti damnatem esse, qui jumentum aliorsum duxerit, quàm quo utendum acceperit.* Ubi vulgo *damnatum*. Sed *damnatem* in suo quondam codice, quem habeo, manu adscripsit Jos. Scaliger. Gloss. vett. *Damnas esto*, ὀφειλέτω. Sed hic quoque *damnaceto* editum est. Petrus Colvius, notis in Sidonium, pag. lxii annotavit, ut *prægnas* pro *prægnans* legitur, sic *damnas* dici pro *damnans*. Sed abunde eum refutant, quæ hactenus diximus.

Dapes, regum esse; *epulas*, privatorum, scribit Servius ad i Æn. Idem tamen ad iii Æn. scribit, *Dapes*, esse Deorum; *epulas*, hominum. Sed neque regum solum sunt, neque deorum: sed eo nomine intelliguntur omnes magnifici & opipari apparatus. Est ea vox forte a δαίς, quod idem notat. Itaque Homericum illud Od. α. τίς δαίς, τίς δ' ὅμιλος, ἔδ' ἔπλετο, id sic expressit Livius Andronicus, apud Priscianum, lib. vi: *Quæ hæc daps est? quis festus dies?* Probat quoque hanc originem Festus: *Daps apud antiquos dicebatur res divina, quæ fiebat aut hiberna semente aut verna. quod vocabulum ex Græco deducitur, apud quos id genus epularum δαίς dicitur. Itaque & dapticè se acceptos antiqui dicebant, significantes magnifice. & dapticum negotium, amplum ac magnificum.* Sed cùm *daps* prius fuerit *dapis*, ut *trabs*, *trabis*; *mens*, *mentis*; *plebs*, *plebis*: fortasse verius erit *dapis*, sive *dapes*, esse à δαπάνη, ut propriè sonet *convivium opiparum ac sumtuosum*. Sanè similiter à δαπανᾶν est *dapinare*,

re, de quo diximus in *damnum*. Δαπάνη verò est à δάπτω, hoc est, *voro*; unde & δαπανικὸς, à quo *dapticus*, non ex *dapaticus*, uti putant. Ejus vocis significationem jam ex Festo attulimus. Ab eodem est δαψιλὴς, unde *dapsilis*. Plautus Mostell. Act. IV. II: *Dapsiles sumtus facit*. Et Pseud. Act. I, Sc. IV: *Dictis dapsilis*, hoc est, *verbis beneficus*. Hinc δαψιλῶς, ut δαψιλῶς ζῆν apud Xenoph. Latinis id est *dapsile*, ab antiquo *dapsilus*, pro *dapsilis*. Pomponius apud Nonium: *Quid nunc vis fieri? verrem sume dapsile ac dilucidè*. Sed & pro eodem *dapsiliter*, à *dapsilis*, dicebatur. Nævius, in Corollaria apud Charisium: *Ultro meretur, quamobrem ametur, ita dapsiliter suos amicos alit*.

Dardanarius, in Philoxeni Glossis exponitur παντοπώλης, παντομετάβολος, σιτοκάπηλος. Est qui Latinis *incendere* vel *excandefacere annonam* dicitur. Odiosissimo hominum generi odiosissimum nomen fecere à *Dardano* insigni mago, quasi nempe *Dardanis*, hoc est, *magicis artibus*, annonam in horrea sua converterent: eorum instar qui in legibus XII Tabb. dicuntur ex alienis agris pellicere fruges. Hanc nominis caussam adfert Turnebus, lib. IX Advers. cap. XVII. *Dardani magi* meminere Plinius, lib. XXX, cap. I. Appuleius, Tertullianus, Eusebius, lib. II Præparat. Evang. Etiam Columellæ est, lib. X: *Dardaniæ veniant artes*.

Dardanium, sive, ut in aliis Plinii libris, *Dardanum*, est aureum brachiorum ornamentum, ita à *Dardanis* dictum. Plinius, lib. XXXIII, cap. III: *Cujus sceleris nos coarguimus illum primum, qui auro digustatem per annulos fecit: ut habeant in lacertis jampridem & viri; quod e Dardanis venit: itaque & Dardanium vocatur*.

Daricus (ut in nomenclatore suo monet Hadr. Junius,) non à *Dario* Xerxis patre, sed ab antiquiori Persarum percussus est, nomenque accepit. Erat nummus aureus, ut ex Herodoto constat. In pretio ejus falsus Budæus, Glareanus, Agricola, Hadr. Junius, in Nomenclatore suo, pluresque alii. Valebat enim quadraginta *drachmis* Atticis, quod Belgicæ monetæ fuerit octo Caroleis, siquidem *drachma* idem est, quod *denarius*; de quo alibi dictum. Tantum valuisse *Daricum* ustendit Josephus, qui, lib. III Antiquitatum, decem auri siclos juxta siclum Sanctuarii, interpretatur decem *Daricos*. At siclus Sanctuarii valebat quatuor *drachmis* Atticis: quod ex Josepho & Hieronymo constat. Attica autem auri *drachma* valebat decem *drachmis* argenteis; quod ex Hesychio discimus. Plura argumenta pro hac sententia vide apud Stanislaum Grsepsium, in epitome Budæanâ.

Dasypus, δασύπους, à δασὺς, *hirtus*, πτέρχυμένος, & πὺς, *pes*: q. d. *hirtipes*. Leporem sic vocari Suidas putat. Sed distinguit Aristoteles, lib. I Hist. Animal. cap. II. ubi inter meticulosa animalia reponuntur ἔλαφος, λαγὼς, δασύπους. Et Plinius, lib. VIII, cap. LV: *Lepus solus præter dasypodem superfœtat*. Quare apud Aristotelem Gaza, & Cæsar Scaliger, δασύποδα vertere malunt *cuniculum*.

DE

De, prius fuit *di*, vel *dis*, ut *præ* fuit *pri* vel *pris*, unde *prior*, *primus*, *pridie*, *privignus*. *Di* vel *dis* est à διὰ, quod in compositione idem significat, ut διαφέρειν, *differre*; διαφωνεῖν, *dissonare*. Vel erit à δὶς, id est, *bis*. Nam si quid deducatur, *duo* fiunt, quæ unum erant. Sanè in *deduco*, *detraho*, *demo*, & similibus, manifesta divisio est. Posteriorem sententiam amplexus Cæsar Scaliger, de caussis L. L. cap. CLV.

Decalogus, οἱ δέκα λόγοι, ut est Exod. XXXIV, XXVIII. quæ & δέκα ῥήματα, Deut. IV. XIII.

Decanus, & *decurio*, sunt à *decem*. *Decanus* autem in exercitu dicebatur, qui decem præerat militibus, ita ut ipse esset undecimus, ac caput contubernii. Itaque, cùm in centuriâ decem fuerint *decani*, sub uno vexillo fuere pedites centum & decem. Vegetius, lib. II, cap. XIII: *Centuriæ in contubernia divisæ sunt: ut decem militibus sub uno papilione degentibus, unus præesset decanus, qui caput contubernii nominatur*. Qui autem in pedite est *decanus*, is in equite primò fuit *decurio*. Cumque turma fuerit equitum triginta, terni fuere in eâ *decuriones*, quorum singuli *decuriæ*, hoc est, *decem* equitibus, præessent: unde δεκαδάρχας nominat Polybius, quos à Latinis δεκουρίωνας vocari ait. Idem indicat Varro, lib. IV de L. L.: *Decuriones dicti, qui ab eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni*. Postea res mutata, nomen mansit. Nam etiam cum, ut in pedite manipuli, sic in equite *decuriæ*, negligebantur; tamen is, qui turmæ toti præesset, *decurio* vocabatur: ut testatur Vegetius, lib. II, cap. XXIV. Sed de voce *decurionis* plura separatim. [vide Salmasium de *climactericis*, qui tamen non persuadet. Malo à δείκω, δέκω, δέχω. unde δείκηλα &c.] A militia vox *decani* translata ad sacram militiam. Imo genethliaci veteres etiam utebantur pro *præside decem partium signi*. Nam signum continet gradus triginta. Quibus tres præerant *decani*: ita ut *decanus* quisque decem partibus præesset. Sic voce *decani* utitur Firmicus: imo Δεκανὸν vocat etiam Hephæstion Thebanus. Nempe à δέκα est δεκανός. Singulis vero *decanis* terna applicabant numina, quæ λειτουργοὺς dixere Græci, quod Glossæ etiam *munifices* exponunt. Vide Firmicum, lib. II.

Decaproti, Ulpiano; qui Ciceroni, pro Rosc. Amer. *decemprimi*: *Itaque decurionum decretum statim fit, ut decemprimi statim proficiscantur ad L. Syllam*. Ac quemadmodum δεκάπρωτοι, ita & dixere πεντάπρωτοι. Ciceroni, in Verrinis, appellantur, *quinqueprimi*. *Magistratus*, inquit, *& quinqueprimi accitu istius evocantur*. Dixit quoque εἰκοσάπρωτοι, *viginti primi*. *Decaprotos* autem non fuisse magistratus, ex eo liquet, quòd Ulpianus ait, minores fuisse annis XXV. Nam ante annum quintum & vigesimum nemo capessere poterat Rempublicam. De *decaprotis* nonnulla etiam notat Alciatus ad X lib. Codicis, sub tit. de verborum significat. & in L. munus tribus modis. Digest. de verborum significatione.

Decem, à δέκα, ut *septem* ab ἑπτά. De denario scitè philosophatur Philo Judæus, libro περὶ τῶν δέκα λογίων. ubi δεκάδα sic dici ait, quasi δεχάδα, παρὰ τὸ δέχεσθαι καὶ συνκεχωρηκέναι τὰ γένη πάντα τῶν ἀριθμῶν, καὶ λόγων τῶν κατ' ἀριθμὸν, καὶ ἀναλογιῶν, ἁρμονιῶν τε αὖ καὶ συμφωνιῶν· *quasi comprehensorem, quia comprehendat ac capiat omnia numerorum genera, & rationum ac proportionum Arithmeticarum, ac præterea harmoniarum & concentuum*. Quam rem multis deinde declarat. Sed est hæc allusio veniùs, quàm originatio. Ad Latinum *decem* redeo. Ab *unum* & *decem* est *undecim*, ac par ratio in *duodecim*, *tredecim*, cæterisque. Neque mirandum, *undecim*, & *tredecim*, dicit per *I*, cùm olim in multis, ac inprimis in ultimâ syllabâ, ut in *heri*, aliisque, adeò exilis fuerit harum vocalium sonus, ut vix constare potuerit, utra proferretur: indeque etiam est, quod & *decim* crebro legitur in antiquis codd. ut docet Pierius ad Eclogam tertiam. A *decem* esset *decenus*, pro quo dicimus *denus* κατὰ συγκοπήν. A *denus* est *denarius*. Festus: *Denariæ ceremoniæ dicebantur & tricenariæ, quibus sacra adituris decem continuis diebus, vel triginta, certis quibusdam rebus carendum erat*. De nummo *denario* seorsim loquimur. A *decem* quoque est decimus, sive, ut veteres dixere, *decumus*. Unde *edecimatus*, seu *edecumatus*, quod Festus exponit, *electus*. Nempe nonnisi præstans esse potest, ubi è bonis *decimum* quodque eligitur. In Glossis vett. *Edecimatus* exponitur ἀδέκαστος, ἀδωροδόκητος, quasi id nomen sit à δέκω, id est, δέχομαι, ita dicatur, *qui largitione donorum corruptus non est*. Sed falsa hæc interpretatio videtur.

Decempeda, mensuræ genus, nempe pertica, *decem* pedes longa, unde & nomen. Ac similiter δεκάπους vocatur Græcis. Usus etiam in dimetiendis agris, castris, aliis; Ut porticibus apud Horatium. Unde *decempedator* apud Ciceronem, Philipp. XIII, de Antonio: *Agri publici privatique decempedator*. Vide, quæ de *decempeda*, aliisque mensuræ generibus, notat Budæus ad l. ult. D. *si mensor falsum modum dixerit*. Vetus ejus interpres, *decempedam* esse ait *regulam decem pedum, qua ab artificibus mensura fabricæ colligitur*. Imò & apud Tullium in Academicis legas, *Magnitudinem solis decempeda metiri*.

Decermina, sunt purgationes, sive februationes, ad placandos Deos. Ita dictæ à *decerpendo*. Festus: *Decermina dicuntur, quæ decerpuntur purgandi caussa*. Et Bonaventura Vulcanius, in Gloss. Latino-Græcis legendum conjectat: *De-*

cermi-

cerminationes, ἐξδιμφισμοὶ, ἐξδιπλισμοὶ. Ubi vulgo, *Determinationes*, ἐξδιγφισμοὶ, ἐξδιπλισμοὶ. Si appellatio *decerminum* à *decerpendo* est, viden quæat propriè dici de frondibus ad instrandum decerptis.

DECET, à δεῖ, unde contractum δεῖ, hoc est, *oportet*; *C* insentur, quomodo à σπέος, *specus*. Quanto id verisimilius, quàm quod Isidorus putavit, lib. x, *decens* dici à *decem*, quia is numerus sit perfectus. Quomodo *decet*, & *oportet*, differant, ostendit Cicero, in oratore, his verbis; *Utrum decere an oportere dicas. Oportere enim perfectionem declarat officii, quo & semper utendum est & omnibus. Decere, quasi aptum esse consentaneumque tempori, & personæ, quod tum in factis sæpissime, tum in dictis valet, in vultu denique & gestu & incessu: contraque item Dedecere.* A *decet* est *decus*, & *decor*. Nisi cum Cannio & Nunnesio *decus*, trajectis literis, ex κῦδος esse malis. A *decor* est *decorus*. A quo *indecorus*. Item *decorare*. Unde *indecorabilis*, ex quo *indecorabiliter*. Accius, in Bacchis: *Indecorabiliter alienis alunt*. Refert Sosipater, cap. de Adverbio.

DECREPITUS (Festi verba sunt,) *est desperatus, crepera jam vita: ut crepusculum, extremum diei tempus. Sive decrepitus dictus, quia propter senectutem nec movere se, nec ullum facere potest crepitum.* Sed Scaliger ibi, atque item in Conjectaneis, senes ait dici *decrepitos* tralatione petita à lucernis, sive candelis, quæ *decrepare* dicuntur, cum exspirantes *crepitum* edunt. Nec ineleganter illi, quibus placet metaphoram esse à rebus fragilibus, quæ ob vetustatem, si moriites, *crepant*.

DECUMANUS, per *U* scribitur veterum more, qui *decumus* pro *decimus* dicebant. *Decumanum* pro *magno* dixere, sive ab observatione, quod *decimum* quodque magnitudine soleat exsuperare, sive potius à Pythagoreorum superstitione, qui magnificè admodum hoc de numero sensere. Festus: *Decumana ova dicuntur, & decumani fluctus, quia sunt magna. Nam & ovum decimum majus nascitur, & fluctus decimus fieri maximus dicitur.* Ovidius, 11 Metam. fab. x:

Vastior insurgens decimæ ruit impetus undæ.

Idem, 1 Tristium, el. 111:

Qui venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes:
Posterior nono est, undecimoque prior.

Lucretius, lib. vi

Hæc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Invalidâ cum puppe levat.

Silius Italicus, lib. xiv:

Non aliter Rhodopes Boreas à vertice præceps
Cum sese immisit, decimoque volumine pontum
Expulit in terras.

Vide Politianum, in Miscell. cap. LXXXVI. Similiter *decumanum acipenserem* pro *magno* dixit Lucil. apud Ciceronem, 11 de Finibus, & *decumana scuta*, de quibus Festus, in *Albesia*, hoc est, *Albensia*. Quid sit *decumanus* limes, docebit Plinius, lib. XXVIII, cap. XXXIII. Festus, in *Decumanus*. De nominis caussâ sic Siculus Flaccus, de condit. agror. *Quæstorii dicuntur agri, quos ex hoste captos P. R. per quæstores vendidit. Hi autem limitibus instituti, laterculis quinquagenum jugerum effectis, venierunt. Quem modum decem actus in quadratum per limites demensi efficiunt; unde etiam limites decumani sunt dicti.* Aliter tamen Hygenus: qui initio, de limitibus constituendis, à duo ait dictum *duocimanum*, & τῷ συγκοπῇ *decimanum*. In editis corruptè est *duodecimanum*, pro *decimanum*. Verba Hygeni ponam, prout legi oportet. *Primum*, inquit, *duos limites constituerunt. Unum, qui ab oriente in occidentem dirigeret: hunc appellaverunt duocimanum, ideo quòd terram in duas dividat partes, & ab eo omnis ager nominetur. Alterum à meridiano ad Septentrionem, quem kardinem nominaverunt; à mundi kardine. Duocimanum postea decimanum appellaverunt; quare à decem potius quam à duobus? sicut duo pondo nunc dicimus dupondium, & quod dicebant antiqui duovigintì, nunc dicimus viginti, similiter duodecumanus, decumanus est factus.* Hactenus Hygenus. Sanè durâ admodum coactâque etymologiâ. Angelus Politianus, in Miscell. putavit, *decumanos* dictos quasi *longissimos*: ut cardo ipso jam dimidiatus, *decumano* videlicet anticipante, consideretur. Mihi maximè placet sententia, quam Siculi Flacci fuisse diximus. Idem Politianus censet, *decumanam portam* ab eadem notione sic appellatam, quasi nempe præcipuam, aliisque patentiorem. Godscalcus Stewechius, ad Vegetii lib. 1, cap. XXIII, putat sic vocari a limitatione agrorum, in quibus *decumanus* is *limes* dicitur, qui agrum secat ab Ortu ad Occidentem. Sed verum etymon docet nos Aggenus Gromaticus, cùm sic vocari ait *à cohortibus decimis ibi tendentibus*. Sic igitur dicta *à tutela militum decima cohortis*: quos *decumanos* vocat Suetonius, in Cæsare, cap. LXX. Meminere *decumanæ portæ*, Livius pluribus locis; Tacitus, lib. 1 Annal.; Vegetius, lib. 1, cap. XXIII. ubi ait per eam delinquentes milites educi ad pœnam. *Decumani* quoque dicti *publicani* à *decimis*, seu, ut veteres locuti, à *decumis*, quas redimebant. Sic utitur Tullius, Verr. v. Quia vero quod *decimando* colligebatur, id cæteris vilius erat, hinc etiam *decumanum frumentum* dixere, pro aceroso, ac *oleum decumanum*, pro minus puro, ac proinde viliori. Ita Lucilius, lib. XXV, apud Nonium, in *Acerosum*:

Quæ gallam bibere, ac rugis conducere ventris
Farre aceroso, oleo decumano pene coëgit.

DECURIA, & *decurio* (unde *decurionatus*,) eâ forma dicuntur à *decem*, quâ à *centum* dicimus *centuria*, & *centurio*, unde *centurionatus*. Aliud autem erat *decurio*, in *legione Romanâ*; aliud, in *municipiis*. In *legione* quid sit, docet his verbis Festus; *Decuriones appellantur, qui decem equitibus præsunt.* Nonius; *Decuriones, & centuriones, à numero, cui in militiâ præerant, dicebantur.* Hinc δεκαδάρχην vocat Polybius: ac Varro, lib. IV de L. L., disertim scribit, suo etiam tempore tres fuisse in turmâ *decuriones*. Erat autem turma equitum triginta, sive, cum tribus *decurionibus*, triginta trium. Postea re mutatâ pristinum tamen remansit nomen. Nam quanquam unus toti præesset turmæ, hoc est, triginta duobus equitibus: nihilominus tamen *decurio* dicebatur. Clarè id ostendit Vegetius, lib. II, cap. XIV: *Quemadmodum inter pedites centuria, vel manipulus, appellatur, ita inter equites turma dicitur. Et habet una turma equites* XXXII. *Huic qui præest, Decurio nominatur. Ut enim centum pedites* (Stewechius ope libb. vett. legit, *centum & decem pedites*) *ab uno centurione, sub uno vexillo gubernantur, similiter* XXXII *equites ab uno decurione sub uno vexillo reguntur.* At *municipales decuriones* sic, Pomponio teste, dicti, quòd, cùm initio coloniæ deducerentur, *decimus* quisque legeretur. Eratque *senatorum*, horumque *decurionum* dignitas affinis. Nam ii *decuriones* in coloniis ac municipiis erant, qui Romæ *senatores*; ac ut hic ex *senatoribus*, ita in illis ex *decurionibus*, eligebantur magistratus. Eratque id in illis *decurionum decretum* (cujus & meminit Cic. orat. pro Rosc. Amer.,) quod Romæ *senatusconsultum*. Hinc liquet, cur distinguantur municipia in homines *plebeios*, & *decuriones*. Paullus, L. VII. D. de decurionib. *Is qui non sit decurio, duumviratu, vel aliis honoribus*, fungi non potest, quia *decurionum* honoribus *plebeii fungi prohibentur.* Quo loco *duumviratus* meminit, quia is in summis magistratibus fuit, ut constat ex Cic. Pisonianâ; & lege unicâ. D. si quis jus dicenti non obtemp. Sed locus corruptus videtur. In vulgatis est; *Omnibus magistratibus, non tamen duumviris, secundum jus potestatis suæ concessum est jurisdictionem suam defendere pœnali judicio.* Ubi pro *tamen* rectè Hottomannus legit *tantum*. Plura de *decurionib.* Gul. Fornerius, lib. 1, Select., cap. XII.

DECULTO, à *deculo*; ut *occulto*, ab *occulo*. Festus: *Decultarunt, valde occultarunt.* Ita etiam est in MSS^{tis}. Nisi quod in uno, pro *occultarunt*, est *occuparunt*. Sed corruptè. Et *deculo* autem, & *occulo*, sunt à *colo*, quatenus *de terra* dicitur *cultura*.

DECUSSIS, ut diximus in *Æs*, valebat *denarium*, sive *decem asses*, quod & compositio indicat. Ita usus Vitruvius, lib. III, cap. I. Ejus nota *X*, unde *decussare*, aliquid ad figuram hanc redigere, quod Græcis dicitur χιάζειν, à figura literæ χ. Ita vocibus *decussandi*, *decussationis*, *decussatim*, utuntur Cicero, lib. de Universitate; Columella, lib. III, cap. XIII; Vitruvius, lib. I, cap. VI; & lib. X, cap. XI. Pro eodem Plinius, lib. XVIII, cap. XXXIV, dixit: *ducere*

duas obliquas lineas in decusses. Quod si X seces in partes duas, superior pars erit litera *V.* quæ *quincuncis*, sive *quinque assium*, nota erat. Ab hac nota arbores *in quincuncem* digeri, vel disponi, dictæ, quæ ita collocarentur, ut figuram eam referrent. Ita locutus Cicero, in Cat. Maj.: Et Columella, lib. III, cap. XIII.

DEFRENS, est *seges demessa*, ἄρουρα θερισθεῖσα, ut exponitur in veteri Glossario. Liquet esse à *frendere*, hoc est, *rumpere:* unde *nefrendis*, de quo suo loco, & *infrendere*, quâ voce utitur Maro, in Culice:

—— Et obvia torve
Sæpius arrepens infrendere.

DEFRUTUM (ut quidem censet Isidorus, lib. XX, cap. III,) *dictum est, quod defrudetur, & quasi fraudem patiatur.* Perottus autem censet dici, *quod omnis fructus ex eo musto detractus sit.* Nempe triplex verbi *fruor* præteritum facit, *fruitus*, *fretus*, & *frutus sum:* unde *defrutum.* Sed *fretus*, cum notet *confisum*, aliunde est: & *frutus* non invenitur. Quare, si à *fruor* esset, dicere mallem, ut *tutus* est ex *tuitus*, quod à *tueor*, sic *frutum* esse à *fruitum*, quod à *fruor:* sed hoc discriminis esse, quod hic penultima correpta permanet. Præterea, si cum Perotto à *fruendo* deduceremus, caussam tamen originis aliam præferremus. Nempe ut *defrutum* dicatur, quia valde eo *fruimur:* sive quia in eo est omnis musti *fructus.* Festus: *Defrui dicebant antiqui, ut deamare, deperire: significantes omnem fructum percipere.* Tertium præterea etymon in mentem venit: &, ut puto, verissimum. Nempe ut contractum sit ex *defervitum:* hoc est, *decoctum.* Nam *defrutum* est *mustum ex duabus partibus ad tertiam decoctum:* ut docet Columella, lib. XII, cap. XX, & XXI. *Defervendi* verbo ita usus Marius Victorinus, qui de *defrudandi* verbo agens, *defervere, & decoqui*, conjungit: uti Columella, lib. II. *defervescere, & concoqui.* Ubi de fœno loquitur.

DEGERE, quasi *deagere.* Itaque significat *detrahere*, & *diminuere*; ut Nonius comprobat hoc Plauti, Aulul. A. II. 1:

Nunc ego istum soror laborem degam & diminuam tibi:

ubi vulgati *demam:* item illo ejusdem, Epid. I. II

Degetur corium de tergo meo.

Ubi vulgo, *detegetur.* Vulgatam defendunt complures: pro Nonio stant Lipsius, lib. II Elect. cap. XXI. & H. Steph. de Plauti Latinitate, pag. CCCLXXX. Eandem & ἐτυμολογίαν & significationem confirmat, quod, ut dicimus *agere*, & *agitare vitam*, sic etiam *degere vitam*, quasi *deagere*, quia nempe indies de vita aliquid demitur ac decedit. Vide *Nego.*

DELAPIDO, & *dilapido*, differunt. *Delapido* est *lapide sterno*, ut Festus exponit. *Dilapido*, est *disperdo*, ut Donatus interpretatur, in Phor. Propriè vero *Dilapido* est *lapides dissipo & dispergo.* Hæc enim vis est præverbii *dis.* [Non est à *lapide*, sed à λαπάθω, λαπίζω, λαπίζω, διαλαπίζω, unde *dilapido.*] Apud Columellam *dilapidare* invenitur pro *lapides auferre*, sive *lapidibus purgare.* Sed meliores libri *delapidare.* Ut *delapido* duplicem habeat significationem. Nam & *area delapidatur*, quæ lapidibus sternitur: & *ager delapidatur*, unde lapides eximuntur.

DELIBERO, quasi *delibro*, hoc est, rationis libra pondero atque expendo. Festus: *Deliberare, à libella, à qua quid perpenditur, dictum.* Sed hoc si esset, *delibro* diceretur. Quare rectius Perottus & alii, qui à *libero* deducunt. Nam *deliberat*, cui libertas est eligendi aliquid e duobus. Ubi vero libertas ea non est, ibi nec *deliberatio* est. *Neque enim quisquam* (ut Cicero in Partitionibus ait) *deliberat, qua ratione perpetuo victurus sit: quoniam intelligit, sibi moriendi necessitatem incumbere: neque quisquam deliberat, quomodo volare possit: scit enim sibi alas non adesse.* Ideo Aristoteles in Rhetoricis materiem generis *deliberativi* esse ait τὰ φαινόμενα ἀμφοτέρως ἔχειν *quæ videntur in utramque partem cadere posse.*

DELIBRARE, est *librum*, hoc est, *corticem*, arbori detrahere. Ita usus Columella. Sed apud Festum etiam legas: *Delibrare, aquam fulco derivare.* Ubi in MS^to est *delirare.* Quod placet. Nam *fulco derivatur* aqua. *Lira* vero, seu *porca*, inter duos *fulcos* media est.

DELIBUTUS, Becmano placet ab antiquo *buo*, à quo *imbuo.* Sed ἀναλόγως magis dicamus, veteres dixisse *delibuo* pro *humecto*, *irrigo*, quod Græcis λείβειν, à quo *libo*, & *libuo*, quomodo dixere *do* & *duo*, unde *duint* & *perduint.*

DELICATUS, nunc est à *deliciis*, quæ à *laciendo* dictæ: nunc ponitur pro *dedicatus* more antiquo, quo *L* ponitur pro *D.* Festus: *Delicata dicebant diis consecrata, quæ nunc dedicata. Unde adhuc manet delicatus, quasi lusui dicatus.* Ubi in MS^to est *usui.* Quod placet. A *delicatus* pro *dedicatus* Varro deduxit *delubrum*, quia sic locus dicatur, ubi simulacrum Deo *dedicatum.* Sed potius est à *deluendo:* ut suo loco ostendemus.

DELICIA, pro *delicium*, est à χλιδάω, hoc est, τρυφῶ, uti χλιδανός, τρυφερός, *delicatus.* Vel *deliciis* nomen ex eo, quia *deliciant* ac delectent: de utroque etymo in *Lacio* dictum. At pro *tigno* dicitur quasi *deliquium*, quia deliquat aquam. Nisi à *delicio* malis, quia inde *deliciatur aqua.* Festus: *Delicia est tignum, quod à culmine ad tegulas angulares infimas versus fastigium* (ita est in MS^to) *collocatur, unde tectum deliciatum, & tegula deliciares.*

DELIRUS, & *delirare*, sunt à *lirare*; hoc à *lira:* illud, ab Hebræo ניר, quod est *lira*, aut *fulcus:* à radice ניר, id est, *aravit*, *liravit.* *N* in *L* abit; ut & sæpe in *R*, ut *eluna*, *clura*; *gnoma*, *groma*; *condolium*, *cordolium.* Quamquam & acute Martinius, ut *lirare* sit ex λύειν ἔραν, hoc est, *solvere terram:* vel λείαν ἔραν ut λεῖον hic sit διακόπτειν, *secare.* Sed *lira* nomine quid signetur, non satis convenit inter veteres ipsos. Nam Nonius per eam intelligit *fulcum*, Columella *porcam.* *Sulcus* verò & *porca*, quomodo differant, docet Varro, lib. I de R. R., cap. XXIX. *Qua*, inquit, *aratrum vomere lacunam striam fecit, sulcus vocatur. Quod est inter duos fulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit.* Nonio vero *liram* dici *fulcum*, hæc ejus verba ostendunt: *Lira est fossa recta, quæ contra agros tuendos ducitur, & in quam uligo terra decurrat.* *Porcam* contrà eâ signari, docet hic locus Columellæ, lib. I, cap. IV: *Liras rustici vocant easdem porcas, cùm sic aratum est, ut inter duos latius distantes fulcos medius cumulus siccam sedem frumentis præbeat.* Sed quis ille Marrucinus, qui non Columellæ potius habeat fidem, quam Nonio, tot errorum manifesto? Quemadmodum verò *liras* & *fulcos* pro eodem habet Nonius, ita etiam *porcas* ipsas Festus. Nam, inquit, *Porcæ appellantur rari fulci, qui ducuntur aquæ derivandæ gratia, quod porcent, id est, prohibent aquam frumentis nocere. Nam crebriores fulci, limi* (vel *lumi*,) *vocantur.* Meliùs profecto Vett. Gloss. in quibus est, *Porca* (sic leg. non *porta*,) τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Hisce ita expositis, non difficile erit cognoscere, quod de *deliri* etymo ante diximus, secuti in eo Nonium Marcellum, atque item Isidorum, lib. X. Nam his *delirus* est à *lira*, sive à *lirare:* quod est arationis genus, cùm agricolæ facta semente dirigunt *fulcos.* Quippe (ut Varro docet, lib. I, de R. R., cap. XXIX,) primò cum aratur tellus, proscindi dicitur; cùm iterum, offringi, quia glebæ offringuntur, quæ primâ aratione grandiores erant; cum tertiò verò aratur, ac tabellis ad vomerem additis simul & satum frumentum operitur in *porcis*, & fulcantur fossæ, quò aqua pluvia delabatur, *liratio* dicta est. Hinc, metaphorâ à bubus ductâ (nam horum *lirare* est,) *delirus* & *delirare* dicetur, qui à recto ordine & quasi *fulco* & *lira* rationis evagatur. Alterum quoque apud Isidorum ibidem etymon legas; ut *delirare* sit à Græco λῆρεῖν. Sanè λῆρος, vel λῆρὸς, Græcis, quod in veste extrema ornatus caussâ ex materia alia assui solet, præcipue in muliebri schemate. Hesych. Λῆροι, τὰ περὶ τοῖς γυναικείοις χιτῶσι περιχρυσώματα. Ac quod in veste sic extabat, simile erat *porcæ* extanti inter *fulcos.* Etiam λῆρος, *delirium.* Unde Plautus, Pœnuli act. I, sc. I:

Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,
Gerræ germanæ, atque edepol liræ, liræ.

Ubi *liræ*, λῆροι, quomodo *Adelphæ* inscribitur Terentii Comœdia, quæ Græcè Ἀδελφοί. Magis interim placet prior ἐτυμολογία, uti & Velio Longo, cùm scribit: *Sic etiam de-*

lirus

c

lirus placet Varroni, non delerus: non enim, ut quidam existimant, à Græco tracta vox est, παρὰ τὸ ληρεῖν, sed est Latinè sulco. Itaque sicuti boves, cùm se à recto actu operis detorserint, delirare dicuntur; sic qui à rectâ viâ vitæ ad pravam declinant, per similitudinem translationis item delirare existimantur. Imo Plinius ipse pro Velio stat. Ejus hæc verba, lib. XVIII, cap. XX. *Aratione per transversum iterata, occatio sequitur, ubi res poscit, crate vel rastro, & sato semine iteratio. Hæc quoque ubi consuetudo patitur, crate dentatâ, vel tabulâ aratro adnexâ, quod vocant lirare, operientes semina, unde primum appellata deliratio est.* Gemina etiam ratio pro hac sententia adferri potest. Nam si esset à ληρεῖν, cum η in e longum muteretur, *delerus* & *delerare*, diceretur: quod falsum esse, vel ex Plinii loco constat: Etsi non ignoro in Glossis vett. legi, *delerus*, ληρῶν, παράληρος. item *delerat*, ληρεῖ. Imò & in Veneta Nonii editione anni MCCCCXCVI, semper hæc per *E* scribuntur: sed invitis codd. antiquissimis. Accedit quod à ληρεῖν prius esset *lirare*, unde *delirare*, ut à *Bacchus*, *bacchari*, unde *debacchari*. At *lirare* pro ληρεῖν nusquam invenitur.

DELPHICA, Ciceroni, Martiali, & Paullo JC. est mensa poculorum, quæ & *abacus*, & *cilibantum*: quemadmodum docet M. Velserus, in monumentis agri Augustani Vindelici, pag. CCLIII. Vetus Horatii interpres in illud, lib. I Sat. VI, *Et lapis albus Pocula cum cyatho duo sustinet*: *Lapis*, inquit, *mensa marmorea, quam Delphicam vocant.* Vett. Gloss. Philoxeni: *Abaci delfica*, μινιστέριον, ὡς Ἰταλικῶς ἀβάκιον. Ubi legendum, *Abacus*, *Delphica*, μινιστέριον. Nam *abacum* Latini & ab eorum exemplo Glossographus hic, *Ministerium* dixere, quia ex ea convivis ministrarent. Vide quæ ibi ad Glossas notavit Bon. Vulcanius. Cur mensa hæc tripes *Delphica* dicta sit, ostendit Plinius, lib. XXXIV, cap. III. *Ex ære factitavere & cortinas tripodum, nomine Delphicas, quoniam donis maximè Apollinis Delphici dicabantur.* Et Etymologus, Δελφικὰ, τὴν τρίποδα Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ πρῶτος ἐν Δελφοῖς γέγονεν. Ex quibus colligimus, ita dici hoc mensæ genus, quia similis esset mensæ illi, cui *Delphis* insidebat Pythia oracula faciens. Nimirum primò *delphica Delphis* fiebant, posteaque quivis *abaci* ejus formæ id nomen habuere. Vide & quæ eruditè ac fusè de tota hac re scribit Obertus Gifanius, in Conjectaneis Lucretianis, voce *Præstringere*.

DELPHIN, δελφὶν, vel δελφὶς, piscis, de quo Aristoteles, Plinius, Ælianus, Oppianus. Si Cæsarem Scaligerum audimus, exercitat. CCXXIII, sect. V, venit à δέλφαξ, *porcellus*, quem refert. Addit similiter à Germanis dici *Meer-swyn*: quasi dicas *maris suem*. Sed obstat, quod *meersvinus* sit *porcus marinus*, qui similiter Græcis ὗς & ὕαινα. Sane veteres omnes distinguunt *hyænam* piscem, & *delphinum*.

DELUBRUM, quid propriè sit, atque unde dicatur, veteres ipsi mirè dissentiunt. Servius ad II Æn.: *Delubrum dicitur, quod uno tecto plura complectitur numina, quia uno tecto diluitur: ut Capitolium in quo est Minerva, Jupiter, Juno. Alii, ut Cincius, delubrum esse locum ante templum, ubi aqua currit, à diluendo.* Hæc Servius. Priorem si opinionem sequamur, *delubrum* propriè erit, cum pluribus Diis unum est dedicatum templum: quale cùm id, cujus meminit Servius: tum istoc, quod commune erat Cereri, Baccho, & Proserpinæ: sive *Cereri*, *Libero*, *Liberæque*, ut loquitur Tacitus II Annal. Δήμητρι, Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, ut est apud Dionysium, fine lib. VI. Verum hoc uno excepto, quòd apud Ciceronem conjunctim legamus *templis atque delubris* (quod tamen imbecille sit probandi genus:) equidem non video, quid adferri possit, quo verisimile fiat communia propriè magis *delubra* dici, quam quæ Diis sunt singulis dicata. Tum autem, cùm non magis prioris, quàm alterius generis *delubra*, pluviæ sint obnoxia, putidulum videtur illa magis, quàm hæc à *dilutione* tecti nomen accepisse: longeque magis verisimile fuerit, hæc à Deorum vocabulo *delubra* dici, quia pluribus sint Diis dedicata: quo de etymo postea ex Varrone dicam. Verisimilis magis sententia Cincii, quam & Christianorum templis aptari posse censuit Isidorus. Sic enim ille, lib. XV, cap. IV: *Delubra veteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur, & appellari delubra à diluendo. Ipsa nunc sunt ædes cum sacris fontibus, in quibus fideles regenerati purificantur: & bene quodam præsagio delubra sunt appellata: sunt enim in ablationem peccatorum.* Per sacrum fontem intelligit Isidorus *baptisterium*, quod Gallis hodieque *fons*, Anglis *fonte*, Germano-Belgis *vonte* vel *vunte*, appellatur. Tertium etymon ponit Festus, sive potius Paullus: *Delubrum*, inquit, *dicebant fustem delibratam, hoc est, decorticatum, quem venerabantur pro Deo.* Postrema verba non Festi, sed Paulli, esse paret, qui ubique hoc agit, ne gentium religioni favere judicetur. Porro hoc etymon, si sequamur, propriè *delubra* erunt simulacra lignea: quæ Græcis similiter ξόανα dicuntur. Latius tamen patet ξόανον. Nam quia est à ξέειν, quod notat tum *scalpere*, tum *radere*, ac *polire*; inde est, quod generatim idolum notat, sive è saxo scalptum, sive è robore dolatum, quemadmodum loquitur Cicero. Hesychius: Ξόανα, ἀγάλματα, εἴδωλα, ζῴδια· κυρίως δὲ, τὰ ἐκ ξύλων ἐξεσμένα ἢ λίθων. Porrò est & apud Servium locus, quo paucis, cum duo superiora *delubri* etyma, tum postremum hoc complexus est. Sic enim scribit ad IV Æn.: *Delubrum dictum propter lacum, in quo manus abluuntur: vel propter tectum conjunctum, quia unâ operâ abluitur: aut certè ligneam simulacrum* (*lignei* vox in Servio Danielis ex veteri codice infercienda,) *delubrum dicimus, à libro, hoc est, raso ligno factum, quod Græcè ξόανον dicitur.* Hæc Servius. Triplicem hanc *delubri* acceptionem adfert quoque Asconius in Divinat. sed tertium etymon omnino damnat. Insuper, ut plerosque omnes velle video, in secundæ acceptionis etymo dissentit. Nam, si eos audimus, non à *deluendo*, sed à *labrum* deducit: quod si verum, jam quartum hoc fuerit *delubri* etymon. Sed mihi Asconii mentem haut assequi videntur. *Labrorum* enim meminit, non quia inde veniat *delubrum*, sed quia hæc ubi sunt, *delubrum* erat: quod in iis se homines *deluere*, seu *abluere*, possent. Sed quo hæc magis pareant, totum locum adscribam: *Delubra*, inquit, *templa esse hic aliter ostendit Tullius, aliter cum dicit templa atque delubris: & sunt, qui* TEMPLA *esse dicant singulorum Diis attributorum locorum*; DELUBRA *multarum ædium sub uno tecto à diluvio pluvia munitarum. alii delabra dicunt ea templa, in quibus sunt labra corporum abluendorum, mortuorum; ut Dodonæi Jovis, aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodesque visuntur. sunt etiam, qui delabra, ligna delibrata, id est, decorticata, pro simulacris Deorum more veterum posita, existiment: sed male.* Hactenus Asconius. Cum autem mortuorum meminit, tangit veterum consuetudinem, qui solent mortuos lavare, quo, si quis ultrà esset vitalis spiritus, is aquæ calore, velut sopitus, excitaretur. Vide Celsum, præfat. lib. I de re Medicâ. Quare justius quartum etymon censeatur, quod ex Varrone ponit Macrobius, lib. III, cap. IV: ut nempe à *Deus* sit *delubrum*, sive sic ob aream Dei caussâ assumtam; sive à dedicato Dei simulacro, nuncupetur. Hæc enim sunt verba Varronis, lib. VIII rerum divinarum: *Delubrum alii æstimant, in quo præter ædem sit area adsumta Deûm caussâ, ut est in circo Flaminio Jovis Statoris: alii in quo loco simulacrum dedicatum est.* Ibidem adjecit Varro: *Sicut locum, in quo figerent candelam, candelabrum appellatur, ita in quo Deum ponerent, nominatum delubrum.* Juxta igitur Varronem *delubrum* propriè sit, in quo constituitur Deus quispiam: adeo ut μεταφορικῶς homo *delubrum* dici queat, quia ei inest aliquid divini. Id clarè docet Cicero, I de Legg.: *Nam qui se ipse norit, primum aliquid se habere sentiet divinum, ingeniumque in se suum, sicut simulacrum aliquod, dedicatum putabit.* Cæterum ex quadruplici hac sententia maximè placet, *delubrum* esse fontem aut lacum ante templum, ubi se deluerent: quemadmodum antiquissimus scriptor Cincius docuerat. Ac similiter Cornelius Fronto: *Delubrum, in quo homines pericula sua deluunt.* Ita ibi legendum, non *diluunt*. Nam, ut Agrætius ait, *Deluit, purgat: diluit, temperat.* Festus quoque, *Deluit, solvit, à Græco* λύειν. Onomasticon vetus: *Deluo*, ἀπολύομαι. Hanc *delubri* ἐτυμολογίαν confirmat ἀναλογία. Nam ut à *prohibeo*, *prohibrum*, unde *probrum*; ut à *stupeo*, *stuprum*; &, ut ab eodem *luo* compositum sumamus, ut à *polluo*, *pollubrum*: sic à *deluo*, *delubrum*. [In Gloss. *delubrum* est ἵδρυμα, & forsan *delabra* corruptum ex ἱδρύματα.]

DEMO, videtur posse esse à τέμνω, sive τμήγω, *seco*. Nam *demit* aliquid, qui rem secat. Et in Gloss. vett. est, *Dempsit*, ἔτεμεν, τμηεί. Sed plane ut ἀφαιρεῖσθαι ab ἀπὸ & αἱρεῖσθαι, id est, *tollere*: ita *demo* à *de* & *emo*, id est, *tollo*: qua de verbi ejus notione plura in *Emo* dicemus. A *demo* videtur *demiculum* dici minutus scyphus, quod eo aliquid de cratere *dematur*. In vett. quidem Glossis exponitur σκυφίον μικρόν.

DEMUM, à δή, & syllabica adjectione *mum*. [ex τῦμ@.] Onomasticon vetus: *Demum*, δή, τὸ τέλ@. Vel fuerit *demum* a *demo*, quia significat id quod *demtis* prioribus postremo superest. Festus: *Demum post significat: apud Livium* (Andronicum) *demus legitur*. Nempe ut *rursus*, *rursum*, ita *demus*, *demum* dixere. A *demum* & *que* est *denique*, hoc est, *& demum*. Ubi quoque inest significatio præpositionis. Nam valet *tandem*, *postremo*. Nec ineptè tamen *denique* κατὰ μετάθεσιν ex *dein* & *que* factum dicatur.

DENARIUS, à *dando* dictus videtur Isidoro, l. XVI, c. XXIV. Sed eum falli planissimum est. Rectè Varro, lib. IV de L.L.: *Denarii, quod denos æris valebant*. Charisius, lib. I: *Sestertius unde appelletur, solet quæri; quod manifestum erit, si sciamus, apud antiquos denarium decem asses habuisse. Ideoque in rationibus faciendis denarium decussi X inductum notamus, cujus quarta pars, dupondius semis, sestertius dicitur, quod de tribus assibus semis deficiat*. Priscianus de ponderibus: *Denarius quoque decem librarum nummus per X perscriptam* X *notatur*. Et Aruntius apud eundem: *Sestertius olim dupondius & semis, quasi semistertius, quo tempore denarius decussim valebat*. Ex his liquet, quanquam *denarius* esset sexdecim assium, ut *sestertius* assium quatuor; tamen & *denarium* à *denis* rectè deduci, & *sestertius* à *semis*, & *tertius*, quia antiquus *sestertius* fuerit duorum assium, & semissis, ac *denarius* quoque antiquus valuerit duabus libellis & dimidiâ. Tantundem autem apud Græcos valuit drachma Attica, cujus notitia apprimè utilis est, ut monetam Græcam redigamus ad Romanam. Scio, Georgium Agricolam, quem P. Manutius, Hadr. Junius, atque adeò prope omnes sequuntur, tradere, *Drachmam* à *denario* superari proportione, quam Græci ἐφέβδομον, Latini *sesquiseptimam* appellant. Sed si Romæ semper ex argenti uncia septem *denarios*; Athenis ex eo semper octo *drachmas* ferire solent: cur pro *drachma* passim Romani *denarium*, ac Græci pro *denario drachmam* dicere solent? Sunt qui velint eo id factum, quia Latini non habent nummum, qui exactè Atticæ drachmæ respondeat, eoque istud loco illius usurpari, quod exiguo admodum discrimine differret. At hoc aliquid esset, si unica semper *drachma* cum unico *denario* conferretur: verum non potest non in majoribus summis maximum adferri discrimen. Nam si *drachma* se habet ad *denarium*, ut septunx ad bessem, hoc est, ut VII ad VIII: sanè, ut septem *denarii* valent octo *drachmas*, sic & LXX *denarii* supra LXX *drachmas* pendebunt septimam ejus partem; nec quoque *denarii* C *drachmis* superabunt, & VII mille *denarii* fuerint VIII mille *drachmæ*. Atqui Gellius, lib. I, cap. VIII, μυριάς δραχμῶν interpretatur *denarium decem millia*: & Festus Pompeius talentum Atticum fuisse ait sex millium *denarium*, pro quo Fannius, Pollux, Suidas, dicunt sex mille *drachmarum*. Sanè si ea, quam volunt, inter *drachmam* & *denarium* proportio est, spisse admodum hi auctores errarunt in re ævo isthoc notissimâ. Quod verò attinet ad quædam auctorum loca, quæ indicant, libram Romanam valuisse Atticis *drachmis* nonaginta sex, *denariis* vero octoginta; nodum hunc solvi puto, si cum Hotomanno dicamus, fuisse apud Romanos duo genera *denariûm*; antiquius, cujus septem complerent unciam; & recentius, cujusmodi octo unciam facerent. Hæc minimè hoc loco persecutus essem, nisi viderem quanquam Hotomannus curatè de his libro de re nummaria tractarit, paucos tamen non sequi priorum sententiam. Ita difficile est opinionem semel inveteratam hominum animis evellere. Facile autem est *denarios* sive *drachmas* ad monetam Belgicam redigere, cum *denarius* valeat quatuor *sestertius*, eoque *denarii* quinque valeant Caroleum, qui viginti *sestertiorum* est. Ergo cum Plutarchus scribit, Lucullum Pompeio & Ciceroni impendisse quinquagena millia, si quidem *drachmas* sive *denarios* intellexerit, fit nobis decem Caroleorum millia. Verba Plutarchi sunt: εἰώθει δὲ δειπνεῖν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι πέντε μυριάδων· *solebat autem cœnare in Apolline quinque myriadibus*. Ubi & *nummi* intelligi possunt, ut sit bis mille & quingenti Carolei. Quarta nempe prioris summæ pars, quando nummus est *denarii* quadrans.

DENS, dubitatur num origine sit Latinum, Græcum, an Hebræum. Si Latinum, erit per ἀποκοπὴν factum ab *edens*. Sanè Græcis quoque ὀδὼς ab ἔδω dici volunt; atque hoc eo confirmant, quod Æoles ἔδοντας dicunt pro ὀδόντας· & Iones pro ὀδὼς dicunt ὀδὼν quasi ἔδων. Si Hebræum sit, fiet à שן, præposito *D*. Mihi placet esse à Græcis. Nam *dens*, factum è *dentis*, κατὰ συγκοπὴν ut *mens* à *mentis*, *plebs* à *plebis*. *Dentis* verò est ab ὀδὼς, ὀδόντ@. Sæpe enim Latini rectos suos formant à Græcorum obliquis, ut diximus in *Crepida*. Præterea *O* in *E* mutatum, quomodo à γόνυ est *genu*. A *dens* est *dentale*. Gloss. Phil. *Dentale*, γύης, ὕνι@ καὶ ἀποτιθεμένη@ τόπ@ τοῦ ὕνιδ@. Sic locum hunc manu sua jam olim socer Fr. Junius correxit, in codice quem habet filius ejus eruditione ornatissimus, J. Casimirus Junius. Ab eodem est *dentex*, piscis ita dictus à *dentibus*, quos exteros habet. Idem & *dentatus* dicitur: Græcis est φάγρ@. Gloss. Philox. *Dentatus*; ὀδοντίας (sic & hunc locum socer jam olim correxit,) σῦς ἄγρι@, φάγρ@. *Dentex*, φάγρ@, συνόδους. Gloss. Græcolat. Φάγρ@, ἰχθὺς, *Dentatus*. Vide hoc de pisce Oppianum. Ab eodem *denticulum*, quod in Glossis exponitur σιδηρομάχιον, hoc est, *aciarium*. Est & hujus originis *dentire*, quod propriè est ὀδοντοφυεῖν, hoc est, *dentes primulum emittere*. Ita Plinius usurpat, lib. XXX, cap. III. Sed *dentire* quoque *dentes* dicuntur, cùm vel fame vel algu crepitant. Plautus, Milite, I. I:

Venter creat omnes has ærumnas: auribus
Peraudienda sunt, ne dentes dentiant.

Varro, ἔως πότε περὶ ἐρῶν·

Teges ruinô, ne jacentem sub Deo
Ambesset algus dentientem frigore.

Et hæc de derivatis à *dens*: de compositis videamus, uti sunt *bidens*, & *tridens*, à *binis* & *trinis dentibus*. Usurpatur *tridens* quoque adjectivè, ut in illo Valer. Flacci:

—— *Volat immissis cava pinus habenis,*
Infinditque salum, & spumas vomit ære tridenti.

Nec desunt, qui apud Maronem emendent, v Æneid.

Convulsum remis, rostrisque tridentibus æquor.

Nam si legamus *stridentibus*, quod in antiquis quoque codd. MSS. legere est, erit quartâ sede amphimacer. Vide quæ hoc de loco scripsit Pierius.

DENSUM, à δασὺς, interjectâ liquidâ, quomodo à λείχω est *lingo*; à παχὺς, *pinguis*; ab ἔχις, *anguis*, &c. Aliter tamen Varro, IV de L.L.: *Densum*, inquit, *à dentibus pectinis, quibus feritur*. Δασὺς, fortè à דשן, hoc est, *impinguaris*, ut דשן, *pinguedo*. A *densus* est *densare*, & *densere*. Posteriori crebro usus Lucretius. Imò & alii: sed in vulgatis pro eo *densare* substituerunt. Virg. I Georg.

—— *Et Jupiter humidus Austris*
Denset erant quæ rara modo, & quæ densa relaxat.

Item:

Semper & obtentâ densentur nocte tenebræ.

Horat., lib. I, od. XXVIII:

Mista senum ac juvenum densentur funera.

Ovid., VIII Metam. fab. III:

Atra favilla volat, glomerataque corpus in unum
Densetur.

Et XIV Met. fab. VII:

Tunc quoque cantato densetur carmine cælum.

DEORSUM, à *de*, & *vorsum*, seu *versum*, eliso *V* consono: ut *retrorsum* quasi *retrovorsum*; *antrorsum*, quasi *antevorsum*; *horsum*, quasi *hucvorsum*. Festus ait, veteres dixisse *deversus*, quod & validè comprobat originem adlatam. Id enim interpretatur *deorsum versus*. Nempe *de* hic opponitur particulæ *sus*, id est, *sursum*, quomodo dicimus *susque deque habere*, hoc est, nil morari, ecquid *sursum*, an *deorsum*, feratur. Vide *retro*.

DEPSERE, est *subigendo tenerum reddere*: quomodo Cato usus, itemque Varro apud Nonium, in *Depsere*. Est à δέψω, quod

quod idem notat: unde Hesychius exponit μαλάξαι, Suidas ἀπαλῦναι. Indeque coriarius dicitur βυρσοδέψης, & σκυτοδέψης, quia τὰς βύρσας καὶ τὰ σκύτη δέψει. Usurpatur *depso* & in obscœna significatione pro *subigere*, *rem habere*. Cic. erudita illa epistola ad Pætum: *Batuit, inquit, impudenter; depsit, multo impudentius*. Catull.:

—— Patri perdepsuit ipsam
Uxorem.

Sic emendat Jos. Scaliger, pro quo ineptè in vulgatis erat, *perdespuit*. Nonius quoque *condepsere* interpretatur *commiscere*; adducitque illud Pomponii, in Nuptiis: *Partem insipui, conclusi, condepsui*. Ubi aliquis *patrem* fortasse malit, ut simile sit Catulliano illi. Sed malim propriè hic sumere.

DESTINARE, & *præstinare*, à *de* ac *præ* & *stare*: ut censet Perottus, qui tamen, corruptis codd. deceptus, *perstinare*, pro *præstinare* dicendum falso putavit. Equidem à *stando* dici haut inficior: at non ἀμέσως verum ab obsoleto *stano*, vel *stino*, quod à *sto*. Quam rem pluribus in *Obstinatus* exponimus. Sunt autem *destino*, & *præstino*, verba emtionum propria. Plautus, Mostell., act. III. I:

Bene hercle factum. quid? eas quanti destinat?

Idem, Epid. II. II:

Ut enim præstines argento, priusquam veniat filius.

Usus & alibi aliquoties. Item Appuleius, lib. I Met.: *Comperto itaque, quod Hybata, quæ civitas cunctæ Thessaliæ antepollet, esset caseus recens, & scitis saporis, admodum commodus pretio distrahi, festinus adcucurri, id omne præstinaturus*. Et Apolog. *Quantulo pretio mulier locuples agellum suum præstinavit*. Festus: *Præstinare apud Plautum emere est, id est, emendo tenere*. Ubi in MS. pro *emere* est *præemere*. *Destinare* etiam est *aliquid ad finem certum ordinare*: unde addito altero præverbio, *prædestinare*: quomodo *prædestinasse* dicitur Deus, *quos ab æterno æternæ gloriæ destinavit*. De minus vulgata *destinandi* notione, & quid *destina*, aut *destinus*, posteriori ævo fuerit, cognosces ex iis, quæ notavit Savaro ad Sidonii lib. I, epist. VII. & Michaël Ruizius, ad Corippum Grammaticum.

DEUS, & *dius*, promiscuè dixisse antiquos patet cum ex *Mediusfidius*, tum ex eo quod & *Dii* pro *Dei* dicimus, & *Dus* pro *Deus*. Sed *Deus* magis ad originem accedit, cum sit à Græco θεὸς, converso θ in *d*, quomodo à πέρθω est *perdo*, à Dorico γαθέω, *gaudeo*, &c. Vel est *Deus* ab Æolico δεύς, quod placuit doctissimo socero F. Junio, notis ad Bellarm. de Christo, cap. XVI. Sanè alterutrum horum verum esse, tam est manifestum, ut mirandum sit, multos adeò in re tam clarâ caligâsse. Nam Varro (quamquam de hoc vix ambigendum, quin, ut alias sæpe, sic quoque hac in re prudens sciens falsam tueatur sententiam) scribere non dubitat, IV de L. L.: *Olim Diovis & Diespiter dictus, hoc est, aër & dies pater, à quo Dei dicti, qui inde, & dies, & deus, & divus*. Quorundam etiam opinio est, venire à δέος, id est, *timor*, quod religio omnibus timorem conciliet: quò trahunt illud Petronii Arbitri, ac Statii Papinii:

Primus in orbe Deos fecit timor. ——

Nonnullis etiam placuit esse à *dando*, vel *desum*: quas sententias unà cum superiori etymo adducit, non probat, Festus: Sic enim ille: *Deus dictus est, quod ei nihil desit: vel quia omnia commoda hominibus dat; sive a Græco δέος, quod significat metum, eò quod hominibus metus sit. Sed magis constat, id vocabulum ex Græco θεὸς esse dictum adspiratione demptâ, qui mos antiquus nostris frequens erat*. Hæc Festus. Sed unde θεός; Damascenus; & ex eo Thomas, lib. de Veritate; ac ex utroque Cælius Rhodiginus, lib. XXII, cap. IV, censent esse ab αἴθειν, hoc est, *ardere*, nempe ob malorum consumtionem, unde & in Scripturis dicitur esse *ignis absumens*: ac eo referri possit, quod gentium theologis dicatur esse πῦρ νοερὸν, quamvis ad corporis naturam transferat Servius. Aliis placet esse à θεᾶσθαι, quod est, *videre*, quia omnia ejus visui subjiciuntur: quod etymon etsi verum non putem, magis tamen placet, quam quod proximè dicebamus, vel quod alii deducunt à θεωρεῖν, ut ex Macrobio constat, lib. I Sat. cap. XXIII. Nam θεωρεῖν dicitur quasi θεὸν ὁρᾶν, unde paret, θεωρίαν propriè esse *rerum divinarum contemplationem*, etsi συνεκδοχῇ partis ad quamlibet transferatur cognitionem, quæ quidem fiat sui ipsius, non πράξεως aut μιμήσεως causâ. Nonnullis etiam placet θεὸς venire παρὰ τὸ θῶ, τὸ κατασκευάζω, καὶ ποιῶ, ut dicatur sic, quasi πάντων ποιητὴς, καὶ τῆς τῶν πάντων κατασκευῆς αἴτιος· quam originationem ponit auctor Etymologici magni. Apud eundem etiam deducitur παρὰ τὸ θέω, τὸ τρέχω· cujus etymi duplex fuerit ratio. Nam vel sic dicetur, quia εἰς θεὸν πάντες τρέχομεν· vel quia οἱ ἀρχαῖοι ἐπὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων ἐτίθεσαν τὸ ὄνομα, παρὰ τὸ ἀεὶ θεῖν καὶ κινεῖσθαι. Utramque caussam ponit Etymologus: sed posteriorem magis probo, quam etiam adfert Plato in Cratylo; & ex eo his verbis Eusebius citat, lib. I προπαρ. Φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους θεοὺς ἡγεῖσθαι, οὕσπερ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες πάντα ἀεὶ ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι. Pertinet huc quoque illud Macrobii, lib. I Sat. cap. XXIII: *Omnium physicorum assertione constat, calorem humore nutriri. nam quod ait*, θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο, *sidera intelliguntur; quæ cum eo ad occasus ortusque quotidiano impetu cœli feruntur, eodemque aluntur humore*: θεοὺς *enim dicunt sidera & stellas*, ἀπὸ τοῦ θέειν, *hoc est*, τρέχειν, *quod semper in cursu sint*; ἢ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖσθαι. Hæc Macrobius. Sanè & Hebræi de astris exponunt illud Jobi, cap. XXXVIII. VII: *Cum canerent astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei*. Volunt enim esse ἐξεργασίαν, sive *Expolitionem*, quâ bis eadem sententia diversis effertur verbis. Sed mihi magis placet, per *filios Dei*, non *astra* intelligi, sed *angelos*, quomodo in ejusdem Jobi capite I, Satanas stetisse dicitur inter *filios Dei*, hoc est, *angelos*. Multi etiam veterum similiter *angelos* intelligunt, cum Genes. VI dicitur, *filios Dei* ivisse ad filias hominum, indeque natos Nephelim. Sed hic omnino *filios Dei* intelligenda Sethi ac piorum progenies. Et hæc quidem ostendunt, non ineptè sentire, qui θεοὺς ἀπὸ τοῦ θέειν dictos putant. Sed tamen verius puto, sic vocari à די, id est, *sufficere*, unde שדי, quod solus *Deus* sit αὐταρκής· Vel potius ab Ægyptio nomine Mercurii Alexandrini, quod Ciceroni est *Thoyt*, Arnobio *Theutates*, Lactantio *Teuth*, Eusebio *Thoth*: unde & *lubens* deduxerim Germanicum *god*: quamquam vulgò *god* dici velint, quasi *goet*, id est, *bonus*. Mihi propria magis conjectura placet, quia sciam *Mercurium*, ut Ægyptiis *Thoth*, ita Teutonibus dictum *woth*, & *guoth*, sive *guod*, unde τὸ συγγενὲς *god*. Paullus Warnefridi, lib. I de gestis Langobardorum, cap. IX: *Wodam sanè, quem adjectâ literâ Guodam* (sic scribo) *dixerunt, ipse est, qui apud Romanos Mercurius dicitur, & ab universis Germaniæ gentibus, ut Deus adoratur*. Justus Lipsius comment. ad Tacitum pro *wodam* legit *wonsdam*, vel *wondam*, ut nomen id sit à *lucro*. Sed pro etymo nostro sunt antiqui omnes codd. in quibus semper est *wodan*, vel *woda*; & *Godan*, vel *Goda*, hoc est, *wod*, & *God*. Nam *A* additum à Latinis, ut in barbaris facere solent. Similis error Petri Nunnii, cum in Miscellaneis tradit, *diem Mercurii* Germanis vocari *woonsdag*, à *lucro*, cui *Mercurius* præsidet apud Romanos. Nam omnino *woonsdag* est à *wodan*, quasi *wodansdag*, quod ad verbum sonabit *Mercurii diem*. Quia vero varias attulimus *Dei* appellationes apud gentes diversas: age addamus quoque aliquid de Hebræis. Apud hos cum aliis aliquot modis (de quibus alibi dicam,) *Deus* appellatur: tum אלוה, *Eloa*: & in plurativo אלהים, *Elohim*, quæ vox propriè propria non est, sed vox *thoar*, hoc est, appellativa: propriè autem *judicem* notat; ut tradit R. Salamo, Exod. XIV. XIX: & XX. I. item R. David, ad Psalm. IV. ac uti *Deo* tribuitur, tanquam *summo rerum humanarum judici*; ita de *rege* & *hominibus* dicitur, quia se occupant in judicio *Dei*: quemadmodum scribit Abenezra, Gen. I. I. Multi hodie cum Lombardo putant venire à singulari אל: imo in istac quoque sententia fuit Eusebius, cujus hæc verba, lib. XI προπαρασκ. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο καθ' ὃ θεὸν ὀνομάζομεν, ἐλωεὶμ καλοῦσι, παρὰ τὸ ἦλ, ὡς ἔοικε. τοῦτο γὰρ ἑρμηνεύεται ἰσχὺν καὶ δύναμιν. Sed ab אל est אלים, *elim*, non אלהים, *elohim*, quod ab אלוה *eloa*, ut dicebamus. Fallitur Hieronymus, epist. CXXXVI, ubi decem *Dei* nomina recensens, pro diversis habet *eloe*, & *elohim*. Æquè falsus Caietanus, cum *Elohim* putavit carere numero singulari,

gulari. Movit Caietanum, quod in plurativo dicatur, Gen. I, & alibi passim. Putat autem, Mosem minimè plurativo nomine de unico Deo fuisse usurum, si singularem haberet: quia alioqui ea res pluralitatem Deorum indicare videretur. Sed condonanda hæc Caietano, Hebraicæ linguæ, ut ipse confitetur, ignaro. Cur verò sic loquatur Moses, ratio est, quod vox *elohim* Hebræis nunc plurativo accipiatur sensu, nunc singulo, prout vox *liberi* apud Latinos, de quâ Agellius. Nec displicet, ut id ab Hebræis dicatur factum honoris caussâ, quando complura in sacris extant exempla, ubi plurativus pro singulari adhibetur in personis illustribus. Vel factum mysterii caussâ, quod Abenezra scribit in Psalm. II. VII. nempe ad significandam pluralitatem virtutum seu potentiarum Dei: quemadmodum tradit Paullus Burgensis, qui & de Sancta Maria vulgo vocatur. Petro Lombardo, multisque hodie præstantissimis viris persuasum est, fieri id ad innuendum sacro-sanctæ Trinitatis mysterium. Sed obstat, quod, ut vox *Dei*, sic *Elohim*, nunc essentialiter accipitur pro *tribus personis*, ut I vers. Genes. ubi dicitur *Elohim* in principio creasse cœlum ac terram: nunc personaliter, ut cum vers. III dicitur spiritum *Elohim* incubuisse aquis, ubi Trinitas intelligi nequit, cum spiritus non sit sui ipsius Spiritus. Item Psalm. XLV. VIII: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus.* Ubi itidem *Patris* persona intelligitur. Hos. I. VII: *Salvabo ipsos in Domino Deo ipsorum.* Sunt verba Dei Patris per *Dominum Deum* intelligentis Filium. At in Hebræo est *Elohim.* Præterea etiam plurativus hic tribuitur uni angelo, ut, Jud. XIII, XXII. & alibi: uni homini, ut Abrahamo, Genes. XXIV. uni vitulo aureo, Exodi XXXII, XXXI. quæ vel sola res satis clare ostendit, *elohim* sæpe apud Hebræos habere sensum singularem. Et sanè, si Hebræis *elohim* in plurativo dicitur mysterii caussâ, Latinè similiter licebit dicere *Dii* vel *judices*: quomodo nemo sanctorum unquam locutus. Quare qui *tres elohim* dicunt, etsi rectè sentiunt, tamen metuo, ne loquantur sine veterum exemplo. Plura qui hac de re volet, adeat libellum, quem de voce *Elohim* scripsit J. Drusius.

DEXTRA, à δεξιτερὰ, ε omisso, quomodo pro *calidus* dixere *caldus*, pro *audaciter*, *audacter*, pro *lamina*, *lamna*, &c. Est vero δεξιτερὸς poëticum pro δεξιός. Propriè autem δεξιὰ dicitur de *manu*, nempe χεὶρ ἡ δεξιά· quia sinistrâ agilior: & manus est ὄργανον πρὸ ὀργάνων, ut scite Philosophus ait, lib. IV de part. animal. cap. X. Ab auguriis est, quod & δεξιὸς apud Græcos, & *dexter* apud Latinos, accipitur pro *propitio*. Ita interpretatus Servius, in illo VIII Æn.:

Et nos & tua dexter adi pede sacra secundo.

Similiter usus Persius, sat. I:

—— Et ô si
Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule.

Cui simile sat. VI: *Jove dextro.* Cave credas Lilio Giraldo, qui in suo de Diis syntagmate, Persii loco adductus, *dextrum* reponit inter Herculis cognomina.

DI

DIABOLI ridiculam originationem adfert Glossographus, in lib. I Decretalium Gregorii, lib. I: *Diabolus*, inquit, *derivatur à* DIA, *quod est duo*, & BOLUS, *quod est morsellus: quia duos bolos tantum de corpore & anima quærit facere.* Sed tam spissus error seculo isto condonandus, quo vel duo vel nemo Græce noverat. Hieronymus, comment. in VI caput ad Ephesios, duplicem adducit ejus vocis etymologiam, unam secundum Græcos, ut sonet *criminatorem*; alteram secundum Hebræos, ut signet καταῤῥέοντα. De utraque plenius dicam. Ac primo quidem Hieronymus deducit à διαβάλλω, quod propriè est *trajicio*; impropriè, *calumnior*; quia hoc qui facit, calumniarum venenatis telis alium trajicit ac transfigit. Deinde vero idem Hieronymus, quia ut pro *diata* dicitur *zeta*, sic & pro *diabulus* dicitur *zabulus* (quâ de re aliquid in *Zeta* dicemus) ideo suspicatur *diabolum*, sive *zabulum*, forte appellatum ab Hebræo *zabulon*, quod notat καταῤῥέοντα. Sed violentum planè est hoc etymon, cum quod *za* pro *dia* dicitur, id omnes sciant fieri vitio & corruptione vulgi. Vera igitur est originatio prior, quam & Justinus probat, λόγῳ πρὸς Ἕλληνας. Διάβολον, inquit, αἱ θεῖαι γραφαὶ καλοῦσιν ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον διαβολῆς, ταύτης τῆς προσηγορίας τυχόντα. *diabolum Scripturæ vocant, à primâ sua adversum hominem calumnia appellatione sibi hujusmodi imposita.* Quod ipsum à Theophylacto scribitur, comment. in Matthæum: Διάβολος λέγεται ὡς διαβαλὼν τὸν Θεὸν πρὸς τὸν Ἀδάμ. εἶπε γὰρ αὐτῷ, ὅτι ὁ Θεὸς φθονεῖ ὑμῖν, καὶ νῦν δὲ τὴν ἀρετὴν διαβάλλει πρὸς ἡμᾶς. Suidas ait *diabolum* gentibus quoque notum fuisse, sed ab iis dictum Ἄτην, hoc est *noxam*. Sic enim scribit: Ἄτη, ὁ διάβολος, ὁ ἀντικείμενος. Sane Bessarion quoque, lib. III in calumniatorem Platonis, quæ Homerus, Iliad. lib. XIX, scribit de maleficâ *Ates* naturâ, & ut cœlo à Jove sit deturbata, ac nunc hominibus infesta per universum grassetur orbem; ea non aliunde originem cœpisse putat, quam ab iis quæ de *diabolo* in populo Dei docebantur. Germanis inferioribus *Diabolus* vocatur *duvel*, quod corruptum ex *diabel*. Nota affinitas literarum *b* & *v*. Sed & alteram habent appellationem. Sanè Belgæ eum vocant, *de droes*. Verisimile autem est, quia à *Druso*, Tiberii fratre, sæpius cæsi Germani, ac magnam partem domiti, hunc factum esse, ut ejus nomen ab iis, qui *Drusi* fortitudinem laudarent, pro viro forti cœperit usurpari, quasi alterum *Drusum* dixeris: quomodo hodieque loquimur: ab illis autem, qui *Drusum* odissent, dirarum loco habitum sit, adeo ut nunc quoque hominibus improbis & impotentis animi persamiliare sit, *de droes haelu*, quod est, *diabolus te auferat.* Sed ut, conjectura hæc verane sit, an falsa, non magnopere laboro, ita hoc dicere possumus, non Germanos modo, sed etiam Gallos veteres (quorum eadem ac Germanorum veterum lingua fuit, quemadmodum à doctissimo viro Abrahamo van der Myl, clarè nuper ostensum, in commentariis linguæ Belgicæ, & præfatione in Glossarium suum Teutonicum,) voce hac usos esse: quod evincere possumus loco quodam B. Augustini. Sed apud eum pro *Drusios* corruptè editum *Dusios*. Locus est lib. XV de Civit. Dei cap. XXIII: *Celeberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis qui experti essent, de quorum fide dubitandum non est, audisse confirmant, Silvanos & Faunos, quos vulgo incubos vocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum; & quosdam Dæmones, quos Dusios Galli nuncupant, hanc assidue immunditiam & tentare & efficere, plures talesque asseverant, ut hoc negare impudentiæ videatur.* Hæc Augustinus. Fieri tamen queat, ut non omnes eodem modo hanc vocem sonuerint, sed alii *Does*, alii *Droes*, dixerint: aut ut veteres dixerunt *droes*, posteriores vero apte *r* inseruerint, ad exprimendum rei horrorem. Confirmat hanc rem, quod in Isidori quoque Glossis legatur: *Dusius, dæmon.*

DIABATHRA, *genus solearum Græcanicarum*, teste Festo. Dicuntur autem διαβάθρα à διαβαίνω, seu διαβαίνω, *transeo*. Hinc *diabathrarii*, qui hoc calceamenti genus faciunt. Utitur Plautus, Aulul. Act. III, Sc. V.

DIACONUS, à Gr. διάκονος, non διάκων quamquam in Ecclesiasticis scriptoribus à multis retro seculis usitatum sit *diaconibus*. Sic autem in Ecclesia dicuntur *præfecti ærarii Ecclesiastici*: generatim alioqui notat *ministrum*, à κονεῖν, quod est, *ministrare*; idque à כהן, id est, *sacerdos, minister*, quod à כהן, quod est *ministrare Deo*, *sacerdotio fungi*. Vel est κονεῖν à κόνις, id est, *pulvis*, ut propriè sit *ministrare in pulvere*, item *currere*, quia pulvis in cursu excitatur, unde apud Maronem, IV Æneid.

—— Agmina cervi
Pulverulenta fugâ glomerant.

Idem, XII Æneid.

Pulverulenta fugâ Rutuli dant terga per agros.

DIADEMA, διάδημα, candida erat fascia, quâ regum frons præcingebatur: indeque & nomen: Nam διαδέω, *circumligo*. Pertinet huc illud Luciani, Dialogo Diogenis & Alexandri, διαδεδεμένον ταινίᾳ λευκῇ τὴν κεφαλὴν ubi manifestè διάδημα περιφράζει. Idem confirmat locus Plutarchi, in Coriolano, ubi scribit, unum ex Metellis *Diadematis* cognomen invenisse, ὅτι πολλὺν χρόνον ἕλκος ἔχων ἐν τῷ μετώπῳ περιεδεδεμένος τὸ μέτωπον. Latinis similiter *vitta*, aut *vinclum*, dicitur à *vinciendo*. Silius, lib. XVI, de Juba rege:

—— *cin-*

—— cinguntur tempora vittâ
Albenti.

Seneca, Thyeste:

Imposita capiti vincla venerando gere.

Vide fusius de hoc in *Mithra.*

Diæta, dicebatur Latinis *cœnaculum*, in quo æstate ad umbram, hieme ad solem cœnabatur. Utitur Suetonius in Claudio, cap. x. Papinius, lib. II Sylv. carmine in Surentinum Pollii: Scævola, L. XXVII. D. de donat. inter virum & uxorem. Uterque Stephanus in Thesauris suis tradunt, Varronem putâsse, *diætam* dici, quod in ea per *diem edatur*: fuitque quidem sententiæ Accursius, in l. æquissimum. §. si tamen. ff. de usufru. Sed nusquam, quod sciam, id invenias apud Varronem. Utut hoc est, omnino venit à Græco διαίτα, quod tum *victum* ac speciatim *certam victus rationem*, qualis ea quæ à medicis præscribitur, significat: tum etiam pro *domicilio* atque *habitatione* ponitur. Deducunt à διαιτάομαι, quod est, *vitam degere*, *habitare*, *commorari*. Sed hoc potius est à δίαιτα, δίαιτα verò ex eo, quod *epulum* Græci δαῖτα appellent. Pro *diæta* dicitur & *Zeta*: quâ de voce seorsim agemus.

Diapasma, usurpat Martial. lib. I, ep. LXXXVIII:

Quod quod olet gravius mistum diapasmate virus?

Ita autem appellat Martialis *siccos odores*, qui in *pastillos* inspergebantur. Iis opponuntur *liquidi odores*; ut apud Horatium, od. v, lib. I:

Quis multa gracilis te puer, in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus.

Dicitur pro *diapasmate* quoque *καταπάσμα*, quod à καταπάσσω, ut illud à διαπάσσω. Utrumque significat *conspergo*, ut & simplex πάσσω.

Diaphragma, quod Celso, *septum transversum*, à διαφράττω. quod est, *intersepio*. Ita dicitur, quia separat & discludit organa spiritus ab iis, quæ inserviunt alimento. Latini *præcordia* dixere, quia, ut Plinius ait, *cordi prætenditur*. φρένας quoque vocarunt Græci, ob consensum ejus cum *mente*. Nam inflammato *diaphragmate* incidit homo in delirium.

Dica, est à Græco δίκη. Significat *caussam* sive *actionem juris*. In veteri Terentii Glossario exponitur *schedula*. Plautus, Pœnulo, act. III, sc. VI: *Cras subscribam homini dicam*. Terent. Phorm. act. I. III: *Tibi scribam dicam*. Ibidem, act. I. I.

Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?

Ibidem, act. IV. III:

Sexcentas perinde scribito jam mihi dicas.

Cujus loci mentem vide apud Nannium, lib. II Misc. cap. XVIII. Δίκη quoque sumitur pro *more* seu *consuetudine*, ut testatur Eustathius; atque hinc *dicis caussâ*, quasi δίκης ἕνεκα, hoc est, νόμου χάριν. Nam *dicis caussâ* quid fieri dicitur, quod non seriò, sed perfunctoriè fit, nec ut officio fungamur, sed ut functi videamur, hoc est, ad vitandam solum reprehensionem. Varro, lib. v de L. L: *Dicis caussa fiebant quædam, neque item facta neque item dicta semper*. Gloss. vett. interpretantur νόμου ἢ λόγου χάριν. Item, δείκ. ἕνεκα. Non desunt autem, qui deducant à verbo *dico*: alii, cum primæ est, ut sit *dicationis ergo*: alii, cum tertiæ, ut valeat, προφάσεως ἕνεκα: & convenit, quod Glossæ exponunt, λόγου χάριν. Esse μονόπτωτον, rectè Charisius observat, lib. I. Quare nihil opus recurrere ad rectum *Dex*, vel *dix*, ut unde fit *dicis*, ut à *judex*, *judicis*: quod Hottomanus censet, comment. De verb. significationibus. Usus Cicero, in Verr. lib. v. item pro Murena, & Flacco. Et Cornelius Nepos, ex Cujacii emendatione. Nam in vulgatis, *necis caussa*, legitur. Item Arnobius, lib. III & IV. Ac Jurisconsulti, ut leg. I. parag. Excusantur. XXXIV. ff. ad Senatusconsult. Silonianum. & leg. IV. ff. Commodati: Vide Brissonium, Hottomanum, atque alios, qui Juris Lexica scripsere. Item Antonium Augustinum, commentario singulari ad Modestinum, p. CCLXXXVII. edit. Seb. Gryph. Petrum Victorium, lib. VII Var. Lect. cap. XXIV. Turnebum, lib. XI Adversf. cap. XX. Petrum Pythœum, lib. II Subsecivorum, cap. VIII. Duarenum, lib. I Disputationum Anniversar. cap. XLVII. & Covarruviam, lib. IV Var. Resolut. cap. VIII.

Dico, *dicas*, idem est ac *attribuo*, *ac præcipuè consecro*. Unde in Glossis, *Dicat*, ἀφοσιοῖ. *Dicatis*, ἀφιερωθείσης. *Dicatus*, καθωσιωμένος. Fortassè est ejusdem originis ac *dicere*. Nam qui dicat aliquid, id ei *addicit*. Festus: *Dedicare est dicendo deferre*. Vel sit à δίκη quia in iis, quæ *dicantur*, juris ac legum habenda est ratio. Ita *dico* sit quasi δικάζω, vel δικάω, ῶ. Pro *dedico* veteres *delico*: *d* in *l* abeunte, ut ab Ὀδυσσεὺς *Ulysses*; Vide *Delicatum*.

Dico, *dicis*, unde sit, docet Cæsar Scaliger, lib. III de causs. L. L. cap. I, sive totius operis LXVI: ubi sic Julius scribit: *Quod Græci δίκην vocant, caussam nos appellamus: quare addito juris vocabulo, etiam Græcum sonum mutuati sumus, & judicium nominavimus. Quæ in caussa sive judicio, propterea quod orationis usus maximè viget, Latinis postea verbum dicere sumsere ad significandum, quoties loqueremur*. Vult igitur Cæsar Scaliger à δίκη, quod *caussam*, sive *actionem juris*, notat, venire tum vocem *judicium*, ut componatur ea ex *jus*, & *dica*; tum etiam, verbum *dico*, quasi δικῶ, quod propriè erit, *in judicio loquor*; sed generatim, pro *loquor* accipitur, haut aliter ac Græcum ἀγορεύειν, ἁπλῶς pro *dicere* usurpatur, etsi propriè sit in *foro loqui*, ut origo indicat, cum fit ab ἀγορά, hoc est, *forum*. Sed de etymo voces dissentit Josephus Scaliger, qui, ut & ante eum Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, & post eos Petrus Nunnesius, *dico* ait esse à δεικνύω, quod est, *demonstro*, sive δείκνυμι. Nempe quia nihil aliud est *dicere*, quàm *sermone ostendere animi sui sententiam*. A *dico* est *dictum*, & *dictio*. Quid generatim hæ voces signent, nemo non videt, & sæpe ea in lata illa significatione usurpatur. Sed interdum *dictio* est ὁ χρησμὸς ut apud Pacuvium: *Flexa, non falsa, autumare dictio Delphis solet*. Et apud Accium: *Aperte fatur dictio*. Dicta etiam κατ' ἐξοχὴν notant, *facetè, breviter acuteque dicta*. Plautus, Capt. act. III, sc. I: *Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus*. Lucanus, in Panegyr.

—— Patiuntur dicta jocorum.

Meminit ejusce significationis Varro, lib. v de L. L. *Hinc*, inquit, *appellatum dictum in mimo, ac dictiosus*. Ubi observandum, cum quod homines εὐφυεῖς ac dictis dicendis natos, Latinè *dictiosos* vocari indicat: tum quod potissimùm nominat *mimorum dicta*, quoniam nempe illi *dicta* hujusmodi affectabant: undè *scurra mimicus*, aut *mimarius*, legimus apud Capitolinum & Vopiscum: quâ de re Jacobus Schegkius, in prænessis, epist. XIV. Quamquam non *mimorum* tantum, sed & *vernarum dicta* celebrabantur. Martialis, lib. X: *Vernaculorum dicta, sordidum dentem*. Tacitus, lib. XIX: *Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit*. Idem Plauti loco comprobat Nonius Marcellus, in *Verna*. Alias quoque *dicta* vocantur, *disputationes* ac *dissertationes*, quæ Græcis itidem λόγοι à λέγειν, quod est, *dicere*, λόγοι appellantur. Ennius, apud Cicer.

Versibu', quos olim Fauni vatesque canebant,
Quum neque Musarum scopulos quisquam superârat,
Nec dicti studiosus erat.

Eoque modo passim loquitur Lucretius. Præterea sumitur pro *maledictis*, ut apud Plautum, Pseudolo, Act. I, sc. III: *Te differam dictis meis*. Eugraphius quoque, ad illud Terent, prologo Eunuchi, *Responsum, non dictum esse*: notat *dictum* hic esse *maledictum*: ut apud Cic. de Orat. Eodemque modo altera hujusce compositi pars pro *maledicto* sumitur à Terent. Andr. act. IV, sc. I: *Ingeram mala multa*. *Dicta* quoque pro *jussis* accipi, ostendam, cum de voce agam *Dictatoris*. Estque eadem notio in *edicti* voce, quam *Prætoris*, aut *Imperatoris*, esse ait Donatus, Eun. act. IV, sc. VII. Similiterque *edicendi* verbum sumitur: cui contrarium *interdico*. Nam, ut idem ait, Hecyr. act. IV, sc. I: *Edicimus, quod jubemus fieri, interdicimus, quod vetamus fieri. Edicimus etiam uni generi hominum, interdicimus diversis: Itaque prætoris edicta, & interdicta, dicuntur*. Interdum tamen & *edicendi* verbum ἁπλῶς significat *enuntio*, aut *dico*: quomodo præter Sallustium, & alios, locutus Cicero, in Lælio: *Si prius, quid maxime reprehendere Scipio solitus sit, edixero*. Primâ quoque Philippicâ, eâ significatione legitur in vett. MSS. ut testatur Hier. Ferranus. Quæritur, an non & *dicterium* sit à *dicendo*.

Multis ita videtur. Sed est hoc verbum scenicum è Græcia profectum. Vide *Dicterium*. A *dicendo* quoque est *dictator*: de quo deinceps.

DICTAMUS, sive *dictamnus*, δίκταμνος, ἢ δίκταμνον, ἢ δίκταμον, ἀπὸ τοῦ τίκτειν, id est, *parere*: quia partum accelerat, teste Dioscoride, lib. III, cap. XXXI. Vel *dictamus*, quia in *Dicta*, Cretæ monte, copiosè nascitur. Quo retulere hoc Maronis, in XII Æneid.

Dictamnum genetrix Cretæa carpit in Ida.

Sed meliores libri, *Ipsa manu genetrix* legunt. Vide quæ ad eum locum è veteribus Donatus, è junioribus Pierius, annotavit.

DICTATOR, unde nomen habeat, docet his verbis Varro, IV de L. L.: *Dictator, quod a consule dicebatur, cui dicto audientes omnes essent.* Ubi per *dicta* intelligit *jussa*; quomodo & locutus Plautus, Menæchmis, Act. V, sc. II:

Imperium tuum demutat atque dictum Apollinis.

Ita emendat Gaspar Scoppius, lib. V susp. epist. I. Verum fortasse ut Prætoris, Ædilis & quædam alia Magistratus nomina, non ex re Romæ sunt imposita, sed e Latio Romam traducta: ita dicendum in *dictatoris* quoque nomine contigisse. Sanè Livius, jam sub rege Tullo Hostilio agnoscit Albanum *dictatorem* Metium Suffetium, sive Fufetium. Spartianus quoque ordinarium Latii Magistratum fuisse indicat, cùm in Hadriano scribit: *In Hetruria præturam imperator egit. Per Latina oppida Dictator, & Ædilis, & Duumvir, fuit.* Sed ut omnino hæc vox ex re potius Romæ imposita sit, quam ab exemplo: docet tamen ἀναλογία, *Dictatorem* nec à *dicendo*, nec à *dictum*, sed à *dictando* nomen accepisse; nempe quia *crebro diceret ediceretque*, quæ utilia essent Reipublicæ: unde Suidas vertit εἰσηγητὴν τῶν λυσιτελῶν, *auctorem rerum utilium*. Hanc nominis caussam præter illam Varronianam adducit Dionysius Halic. lib. V. Ibidem addit, tenuius esse *dictatoris* nomen quàm pro tantâ potestate. Nam pacis bellique, vitæ necisque, habebat potestatem: ac ad singulare hoc jus indicandum, viginti quatuor ei secures præferebantur. Nomen verò haut invidiosum tantæ potestati impositum est, tum ob subditos, ne odiosâ appellatione offenderentur, tum ipsius *dictatoris* caussâ, ne se gereret insolentius. Itidem ne imperium hoc in tyrannidem verteretur, semestre tantum esse voluerunt, nisi forte necessitas Reip. exigeret, ut in annum prorogaretur. Nam quod Sylla, & Cæsar, diutius tenuere, leges & justitiam palam contempserunt. Alio nomine dictus *magister populi*, quomodo is quem *dictator* sibi adsciscebat, quique proximam à *dictatore* potestatem obtinebat, *magister equitum* vocabatur. Cætera vide apud eos, qui ex professo Romanorum magistratus, aut universè Romanas antiquitates, persequuntur.

DICTERIUM, idem est quod *dictum*, sive *jocus*: quemadmodum Macrobius, lib. II Saturn. probat hoc loco Ciceronis, è II libro epist. ad Cornelium Nepotem: *Nostri, cum omnia quæ dixissemus, dicta essent: quæ facetè, & breviter, & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicteria voluerunt.* Undè colligi videtur, *dicteria* a *dicendo* vocari. Ita παρηγμένον fuerit in istis verbis Martialis, lib. VI, Epigr. XLIVI

Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes.

Sed huic sententiæ obstare illud videtur, quod τήριον Græca est κατάληξις. Quare quid, si dicamus esse à Græcis, qui δεικτήριον dicunt? Sed huic adversari videtur, quod Græci nunquam, quod sciam, δεικτήρια voce pro *breviter acuteque dicto* usi sunt in iis scriptoribus quos habemus: sed δεικτήρια iis fuerint, quæ aliquid ostenderent, vel quæ ostenderentur, quomodo locus quidam apud Samum δεικτήριον vocatus, teste Etymologo. Fluctuanti super hujus vocabuli origine, commodè se, tanquam Mercurius quidam Enodius, obtulit Josephus Scaliger, in notis ad Manilium: ex quo sequentia exscripsimus: *Eisodia in fabulis eum locum obtinebant, quem in arte fidicina* προενδόσιμα*.* Aliter dicuntur ἀναβολαί, καὶ ἐνδόσιμα, καὶ προάγχορδα ἄσματα. *Experimenti* enim gratia tantum fiebant. Propterea δεικτήρια dicebantur, tanquam δείγματα quædam, quod *specimen* fuerint *futuri cantus, aut modorum fidicinorum.* Nam *experimentum in antecessum* dabant mimani scurræ, & pantomimi, & citharistæ. Quum autem scurra urbicanus prodiret in scenam, is citharam, aut psalterium, adferebat, aliquid præludii loco præcenturus ad colligendum studia & favorem spectatorum. Varro:

Et orthophallica attulit psalteria,
Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Multa autem ridicularia in eo specimine funditabant, adeo ut *dicteria* in maledicæ procacitatis infamiam abierint. Quin & *psalterii*, de quo jam diximus, nomine, probra intelligebantur. Paulus, sententiarum lib. V, De injuriis: *Psalterium, quod vulgo dicitur canticum, in alterius infamiam compositum, & publice cantatum. Canticum, dicterium, psalterium,* tria hæc idem significant, & ab eàdem historiâ prodierunt. Nam sæpe ab auctoribus *cantica mimorum*, & *dicteria mimorum*, citantur: qua ratione & *mimus* quoque ipse *cantor* dicebatur. Horatius:

—— *Donec cantor, vos plaudite, dicat.*

Quod Turnebus primus indicavit. *Cantator* etiam. Glossæ: *Cantatores*, τραγῳδηταί. Illa *dicteria*, si ante fabulam erant, dicebantur εἰσόδια. si in media fabulâ interponerentur, ἐμβόλια. Unde *mulier embolaria* Plinio, ἡ θυμελική. Si in fine fabulæ, *exodia*. Unde apud auctores passim mentio *Atellanorum exodiorum*. Juvenalis:

Urbicus exodio risum movet Atellanæ.

Firmicus, lib. VI, *exitus fabularum* vocat: *Cum effeminati corporis mollitie cinædos efficient, & qui veterum fabulas exitus in scenis sæpe saltantes inveniuntur.* In Græco, unde accepit, sine dubio scriptum fuerat, οἳ τὰ μύθων ἐξόδια ὑποκρινόμενοι ἀπεργάζονται. Porrò *dicterium* perperam à *dicendo* Varro. Nam ne Latinum crederet, potuit eum monere character, & flexus, item natio, unde etiam, teste ipso, in Latium venit. Nam ipsemet in Græcia hoc fieri dicit: quod quidem verum est. Primus enim Augustus *pantomimos* è Græcia in scenam Romanam evocavit. At *dicteria*, ex eàdem Græciâ petita, jamdudum in eâ scenâ produci solebant. Hæc Scaliger.

DIERECTUS, Festo dici videtur κατ' ἀντίφρασιν, quasi *dies minimè rectus*, sed *scævus* ac *sævus*. Alii *Dierectum* quasi *die*, vel *in diem*, *erectum*. Sed magis placet sic dici, quasi *sub dio erectus*, hoc est, in crucem actus. Plautus, Pœnulo, I. I: *Abi dierectus.* Idem, Mercatore, I. I:

I hinc hodie dierectus, nugare in re capitali meâ.

Rudente, Act. IV, Sc. *Serio edepol:*

Quin tu i dierecta cum suculâ & cum porculis.

Vide quæ hac de voce scribit Jac. Schegkius in præmessis, epist. XIII.

DIES à Græcis esse ostendit, quod illis ἔνδιος sit *meridianus*, quasi *in die ipso*. Itaque videtur esse ἀπὸ τοῦ Διός. Varro, IV de L. L.: *Hoc idem magis ostendit antiquum Iovis nomen. Nam olim Dijovis & Diespiter dictus, hoc est, aer, & dies pater à quo Dei dicti, qui inde, & dies, & dius, & divus.* Macrob. lib. I Sat. cap. XV: *Iovem accipimus lucis auctorem: unde & Lucetium Salii in carmine canunt, & Cretenses* Δία τὴν ἡμέραν *vocant, ipsi quoque Romani diespitrem appellant, ut diei patrem.* Validè etiam hanc sententiam firmat locus Xenophontis, libro de Rep. Lacedæmoniorum, ubi dicitur rex sacrificaturus facere id diluculo, προλαμβάνειν βουλόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ εὔνοιαν, *quasi antevertere cupiens benevolentiam Dei.* Angelus tamen Caninius, in alphabeto Hellenismi, ait, *dies* esse à Punico *dia*. Alias quoque duas etymologias adducit Festus, sed parvæ rei. Itaque apud ipsum legere potes. A *dies* est *diu*, ut *diu noctuque* apud Sallustium, lib. I Histor.: & Titinnium, in Barathro: teste Charisio cap. de Adverbio. Hinc *interdiu*, quod Glossæ Philoxeni μεθ' ἡμέραν exponunt. Sed & *diu* συνεχῶς notat, unde *diutinus*, & *diuturnus*, & κατὰ συγκοπὴν *diurnus*, unde *diurnare*, quod est, *diu vivere*, ut Gellius, lib. XVII, cap. II; & Non. Marcellus, explicant in istis Quadrigarii verbis: *Nam hac maximè versatur Deorum iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores, neque optimum quemquam inter nos sinunt diurnare.* De voce *diurnus* pro *diuturnus*, vide sis Stewechium, ad II Arnob. Alias *diurnum* opponitur *nocturno*: unde *diurna* apud Senecam, epist.

epist. LXXXI, pro *demenso*, quod servis in diem datur. Similiterque *diurna* dicuntur Juvenali, quæ Sempronio Asellioni ab eadem origine *diaria* appellabantur: nempe libri, quibus singulorum dierum acta adnotantur; Græcis *ephemerides*; ab ἐπὶ & ἡμέρα, id est, *dies*. Vide Gellium, lib. V, cap. XVIII. *Perdius*, & *pernox*, legimus apud Agellium. Similiterque ab *interdiu interdius*; quo usus Plautus, Asin. III, III. *Æquidialis* à die dici, ut à *nocte æquinoctialis*, ostendit ex Festo Paullus. Jo. Saresberiensis, in Policrat. *Memini me, &c. interfuisse cænæ, quæ ab hora diei nona fere usque ad duodecimam noctis, & hoc quidem tempore æquediali, protracta est, &c. Biduum & triduum*, dicimus per ἀντίστοιχον, pro *bidium*, & *tridium*: videturque id εὐφωνίας caussâ fieri. *Hodie* est hoc *die*: unde paret ἀκυρολογεῖν orationem, cum dico, *hodierna dies*: rectiusque dici, *lux hodierna*. Græcè est σήμερον, & Atticè τήμερον, vel τήμερα, itidem ab ἡμέρα. *Pridie*, à *præ*, vel *pri*, & *die*, quasi *priori die*: *postridie*, ex *posteridie*, quasi *postero die*: *nudius tertius*, & *nudius quartus*, quasi *nunc dies tertius*, *nunc dies quartus*: Charisius testis, lib. II: *perendie*, quasi *peremto die*; eodem teste, *propediem*, quod *prope accedas diem*: *quotidie* quasi *quot diebus*, hoc est, *singulis diebus*. Sed de *perendie*, & *quotidie*, plura dicemus separatim.

DIGITUS, unde sit, variè certant. Isidorus quidem omnino ineptè. Nam ut is, lib. II, cap. I, ait: *Digiti nuncupati, vel quod decem sunt, vel quod decenter juncti exsistunt*. Alius (ut apud Perottum legitur) *digitus* à *digerendo* deducitur, quòd natura miro optimoque ordine *digitos* digesserit ac posuerit. Nonnullis *digitus* dici videtur à δεικνύειν, quod est, *monstro*, quia *digitis monstramus*. Sed fortasse vera, licet dura, est originatio ea, quam apud Angelum Caninium, & Petrum Nunnesium, reperio. Censent hi *digitus* esse à δάκτυλος, exstrito τ, & λ in *T* mutato; quemadmodum contra τ abit in λ, ut à *Thetis*, *Thelis*. Ita enim veteres eam appellabant. Varro, de R. R. lib. III, cap. IX: *Nec continuo his, quas melicas appellant, falso; quod antiqui ut Thetin, Thelin dicebant; sic Medicam, Melicam vocabant*. Itaque Turnebus, lib. XXIII Adv. cap. XXVI, apud Cic. I de divinat. legendum putat: *Et Thelis illi mater*. Sed si dura hæc Caninii originatio videtur, sit *digitus* à δείκω, quasi δείκτος, à *monstrando*. [ut *manus* à μανὸν] Sanè similiter Græcis δάκτυλος dici videtur, quasi δείκτυλος. *Manuum pedumque digiti* quibus nominibus appellentur, docet Andreas Schottus observat. Human. lib. V, cap. III. Singuli verò digiti sacrati erant Deo, pollex Veneri sacer; index, sive salutaris, Marti; medius (qui & infamis, verpus ac impudicus, dicebatur) Saturno; minimo proximus (quem juniores anularem & Medicum nominant) Soli; minimus (quem vulgus auricularem vocat) Mercurio. Vide Melampodis Hierogrammatei περὶ παλμῶν μαντικὴ πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα. A *digitus* quidam deducunt *indigito*, ut propriè sit δακτυλοδεικτῶ, qua voce Demosthenes, Philo, aliique usi. Sed quid hac de voce sentiendum sit, dicemus in voce *Indigitamenta*.

DIGMA, Græcis δεῖγμα, à δεικνύω. *Digmatis* voce interdum generaliter significatur rerum venalium specimen, quod Belgæ insdem, à *monstrando*, *een monsterken* appellant. Moschopulus: Δεῖγμα, χωρίον τὸ δεικνύμενον ἀφ' ἑκάστε τῶν πωλουμένων. Sic usurpatur in Cod. Theodos. lege Imperatorum Honorii & Theodosii, sub tit. de susc. pecuat. in qua hæc verba inter alia habes: *clandestinum ad collegas digma missurus*, &c. Plura hac de voce Radulphus Fornerius, lib. II rerum quotidian. cap. XXIII.

DIGNUS, ut Sipontinus tradit, quibusdam dici videtur à *dignoscendo*, quasi *cognitus*. Sed ipse mavult deducere à δεικνύειν, quod est *ostendo*, *demonstro*; quoniam ex iis, quæ gerimus, quid mereamur, ostendimus. Ita *dignus* diceretur quasi *dicnus*, δεικνός. Alii à δεικνύω quidem esse statuunt, cum Perotto, sed rationem hanc adferre malunt, quòd qui *digni* re quapiam sint, hi *digito* ab aliis *demonstrari* soleant: unde Pers. sat. I:

At pulchrum est digito monstrari, & dicier, Hic est.

Ita *dignus* propriè erit, δακτυλοδεικτος. Nec multum abeunt, qui censent, ex eo esse, quia *digito* pretium rei venalis indicetur. Ita *dignum* dicatur, ut Atticis, & imprimis Aristophani, ἄξιον idem est ac ὤνιον. Quod placuit Septimio Florenti, notis in Sophoclis Philoctetem. Sed simplicissimum videtur, *dignus*, sive, ut veteres scripsere, *dicnus*, venire à δίκη, id est, *jus*; ut *dignus* sit, cui tribui aliquid æquum est. Nec multum recedit Nunnesius in Grammatistice, cui *dignus*, ex δίκαιος, credo, quia justus *dignus* est honore, ac laude. [δεικὸς idem quod δεικτὸς, δέγμενος, & δεχόμενος.]

DIMICO, num à διαμάχεσθαι; An simplicius diduxeris à *mico*? Sed quæ originis ejus caussa? An quia gladii in prælando *micent*, ac fulgeant? Sed hoc longius petitum. Verisimilius multo, ex eo esse, quia *micando digitis* controversiæ solerent dirimi. Unde in Vett. Gloss. *micare*, λαγχάνειν. Nempe *micatio digitorum* est penè sortis genus. Postea autem, quia & ferro certamina exitum sortirentur, etiam *dimicare* acceptum pro dijudicare rem prælio. Ut dicitur *cernere ferro*. Ubi *cernere* est κρίνειν, sive *dijudicare*. Ad veterem illum morem *micando digitis decernendi* litem, illud Varronis pertinet in Parmenone: *Micandum erit cum Græco, utrum illius numerum, an ille meum sequatur*. Et eodem spectat adagio, *Dignus, quicum in tenebris mices*. Non verò à lusu puerorum petitum: quòd magnus Desiderius in Adagiis existimabat. Vide Casaubonum, de hoc fusius disserentem, notis in Suet. Aug. cap. XIII. [à δυσμενὴς idem quod δυσμενὴς, hostis, fortè *dusmico*.]

DIONYSIA, Terentio eadem ac *Bacchanalia*. Nam *Bacchus* Græcis Διόνυσος. Caussam nominis aperit hic locus Pomponii Melæ, lib. III, cap. VII de India: *Urbium, quas incolunt (sunt autem plurimæ,) Nysa est clarissima: montium, Meros, Jovi sacer. Famam hinc præcipuam habent, quod in illa genitum; in hujus specu Liberum esse nutritum arbitrantur. unde Græcis auctoribus, ut femori Jovis* (μηρὸς, *femur*) *insitum dicerent, aut materia ingessit, aut error*. Vult nominis caussam præbuisse ambiguitatem vocis μηρὸς, quæ & *femur* notat, & *Indiæ montem Jovi sacrum*. Alias aliquot nominis caussas congerit Lilius Gyraldus, in syntagmatis. Is his duas adde. Nam quibusdam videtur, Διόνυσος dici, quasi Διόνυσος, ἐπειδὴ βασιλεὺς ἐγένετο Νύσσης. Tzetzes:

Κατὰ Ἰνδοὺς δ' Διόνυσος, Δεῖος, ἢ ἄναξ Νύσσης.

Sunt & quibus dictus videatur à νῦσος, quod Syracusana lingua significat *claudus*, idque, quia Jupiter, cum *Bacchum* femori insertum gestaret, claudicarit. Hanc rationem adfert Nonnus, in Dionysiacis:

Πατρώιον ἐπώνυμον ἐπωνυμίαν τεκνοῦτο
Κικλήσκουσι Διώνυσον, ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
Ἠὲ χωλαίνων κρονίδης βεβαρηότι μηρῷ,
Νῦσος ἐπὶ γλώσσῃ Συρηκοσίῃ χωλὸς ἀκούει.

DIOPTRA, διόπτρα, à διόπτομαι, *pervideo*, *perspicio*. Nomen *instrumentum Geometricum, quo propugnaculorum turriumque altitudo è longinquo deprehenditur*. Meminere præter Pollucem Ptolomæus, Proclus, Theon, Plinius, lib. II, cap. LXIX. Est & *instrumentum aquis librandis aptum*: quomodo utitur Vitruvius, lib. VIII, cap. VI. Utriusque nominis meminit & Rhodiginus, quem vide lib. XII, cap. IX, & lib. XXVII, cap. V.

DIOTA, διώτη, *genus vasis duas habens aures*, à δὶς & ὦτα, id est, *aures*. Glossæ Philoxeni interpretantur ἀμφορεῖον, οἰνοφόρον. Sanè & ἀμφορεὺς similiter dicitur, quasi ἀμφιφορεὺς, φερομένη, *quod utrinque feratur*. Sunt qui *dyota* malint per *y*, quia, ut ajunt ex δύο & ὦτα, conflatur. Sed obstant libb. vett. in quibus, per *I* scribitur. Quare à δὶς venire verisimilius est.

DIPLOMATA, διπλώματα. Sic Ciceroni, Plinio, Venuleio JC. aliisque dicuntur, quas vulgò appellant *literas patentes*. Est à διπλόω, quod est *duplicari*; uti hoc à διπλόος, *duplex*; unde & διπλοῒς, *vestis duplex*. Est igitur *diploma*, *duplicatò compositum*, aut *complicatum*: cujusmodi sunt chartulæ complicatæ & lino trajectæ obsignatæque: uti quas *bullas Pontificias* appellant. Ausonio dicitur *bipatens pugillar*. Impp. in Cod. Theodos. *diptycha*, δίπτυχα, à δὶς, & πτυχὴ, *plica*, sive δίπλωμα, *plico*.

DIPSAS, διψὰς, q. d. *siticulosa*; *viperæ genus*, à quo morsi nimium quantum *sitiunt*. Nam δίψα, *sitis*; διψᾶν, *sitire*. Isidorus, lib. XII cap. IV: *Dipsas genus est aspidis, quæ Latinis*

tinis situla dicitur, quia quem momorderit, siti perit. Vide Nicandri Theriaca.

DIRECTARIUS, qui furandi caussâ in alienas se domos *dirigit*, unde & nomen. Gloss. vett. *Directarius*, ὁ εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἕνεκεν τοῦ κλέψαι εἰσερχόμενος οἰκίας. item Θυρεπανοίκτης, ἐπεισαγωγὴν τῆς κατηγορίας. Paullus, Recept. Sent. lib. v, tit. iv: *Quoties quis pulsatur, vel cujus domus introitur ab his qui vulgo directarii appellantur; in quos extra ordinem animadvertitur.* [à διαρρήκτης.]

DIRIBEO, forte à διαρρίπτω, *disjicio, in diversas partes jacio*, uti fit in rerum distributione. Nisi potius sit (quod Becmanus scribit) ab antiquo *rabere*, *a* in *I* converso. Quod si placet, necesse sit dicas *rabere*, præter *furendi* significationem (à quâ *rabies*, & *rabiosus*) etiam notasse *vulgare*, seu *multis tribuere*: aut simile quid. quâ ratione videri possit esse ab Hebræo רב, quod est, *multus*, sive רבה, quod est, *multiplicare*. Propriè *diribeo* notat *dividere*, *distribuere*. Usus Cicero, in Pis. & Planc. Eidem, lib. iii, epist. ad Q. Fratrem: & Val. Maximo, lib. 9, cap. xii, hanc vocem restituit Steph. Pighius. [vide num *diribere* idem quod *dirimere*.] Christophorus quoque Colerus, & J. Meursius, volunt, Plautum, Curcul. Act. iii, sc. i, dixisse, *diribere elephantum*, pro quo Lambinus *dissicere* maluit. Palmerius item, apud eundem, Amphitr. i. i, legere jubet: *Distributi viri, diributi ordines*: Pro quo Des. Heraldus, MSS^os^ secutus, mavult, *dispositi ordines*. Arnobio quoque, & Ausonio, eandem vocem restituit Godsc. Stewechius, in notis ad v Arnobii. A *diribendo* dicti *diribitores*. Sed hoc vocabulum variis rebus accommodatum est. In judiciis sic dicti, qui ternas judicibus singulis traderent tabellas, unam absolutionis, alteram condemnationis, tertiam ampliationis: è quibus unam judices singuli in fiscellam conjiciebant: pòst tabellæ omnes *diribebantur*, seu *dividebantur*, in tres ordines, idque, ut constaret, pluresne absolverent, condemnarent, an ampliandum putarent. Indem in comitiis *diribitores* vocati, qui tabellas dividerent, quo de Nicol. Gruchius. In conviviis quoque *diribitores* Appuleio dicti, qui scutellas disponerent, ac cibos carperent; ut scribit Lipsius, lib. ii Saturn. cap. ii. Ab eadem origine est *diribitorium*, quomodo pædagogii locus dicebatur, quod in eo à reliquâ familiâ secluderentur. E vetustissimo quoque Lexico constat, sic vocatum locum, in quo militibus stipendia persoluta. Sanè fuit Romæ hujus nominis locus ab Agrippa conditus, ab Augusto publicatus: in quo pecunia militibus *diribebatur*. Meminit ejus Dio, lib. lv. ubi ait uno tantum tecto fuisse conspicuum, quod cum suo tempore dirutum esset, ob magnitudinem instaurari nequiisse. Plinius quoque, lib. xvi, celebrat trabem pedum centum, sesquipedali crassitudine in porticibus septorum ab Agrippa relictam, quæ *diribitorio* huic supersuerat.

DIRUS, in vett. Glossis exponitur δεινὸς, ut *dira*, δεινή· *diritas*, δεινότης. Et sane à δεινὸς *dirus* derivatur. Sæpe enim *N* in *R* abit, ut à *genimen*, *germen*; è Φονία, *furia*; à *cancer*, *carcer*, & in multis aliis. Itaque *diras imprecari*, sit δεινὰς ἀρὰς ἀρᾶσθαι. *Dira* igitur ex δειναί. Vulgò tamen *diras* dici ajunt, quasi *deorum iras*. Atque ita Festus: *Dirus, dei ira natus*. Ubi MS^ti^ *diei*. Sed *Dei* vel *Deorum* scripserat Festus. Ad hanc ἐτυμολογίαν respexit collector veterum Gloss. cum vertit θεοχολωσίαι. Interdum autem *Dira*, dearum nomen est. Nam sic dicuntur *Furiæ*, sive *Eumenides*: quamquam, si κυρίως loqui amamus, aliquod inter ea discrimen est. Id nos docet Servius, in iv Æn. his verbis: *Diræ in cælo, ut,*

Dicuntur geminæ pestes cognomine diræ.

Furiæ, in terris. Eumenides apud inferos. unde & tres esse dicuntur; sed hæc nomina confundunt poetæ. Eumenides dici, quia minimè εὐμενεῖς, docent Grammatici, Servius, in i Æn. *Ut sæpe dictum est,* κατ' ἀντίφρασιν, *Eumenides vocantur, quod non habeant bonam voluntatem, id est, mentem: sicut Parcæ, quòd nulli parcant.* Idem dicit, in iii Æn. & alibi. Sed vel dicendum, ita eas vocari κατ' ἀντίφρασιν vel ratio nominis petenda est è fabula Orestis, qui cum ob interemtam matrem Clytemnestram accusaretur, variantibus Areopagitarum sententiis, Palladis sententiâ fuit liberatus: ut & Cicero in Miloniana scribit; & Pallas ipsa apud Varronem Eumenidibus (ut ex Nonio discimus) dicit: *Dico vicisse Orestem, vos facessite.* Alii dicunt, xii diis in Areopago sedentibus, à sex Diis absolutum, à sex item condemnatum. Oreste igitur absoluto, desiere eum *diræ* infestare, qui iccirco nigram iis ovem sacrificavit, & quod eas εὐμενεῖς, sive *propitias* sentiret, primus vocavit *Eumenidas*, quæ antea dicebantur Θεαὶ σεμναί. Sophoclis Scholiastes in OEdipum, Col.: Ἔνιοι δὲ μεταβαλεῖν αὐτῶν φασι τὸ ὄνομα ἐπὶ Ὀρέστη. τότε γὰρ πρῶτον Εὐμενίδας κληθῆναι, εὐμενεῖς αὐτῷ γενομένας, κρατήσαντι τῇ κρίσει παρ' Ἀθηναίοις, καὶ ὁλοκαυτώσαντι αὐταῖς οἶν μέλαιναν ἐν Καρυίᾳ τῆς Πελοποννησίας. Ab Atheniensibus σεμνὰς Θεὰς, à Sicyoniis *Eumenidas* dictas esse scribit Pausanias, in Atticis, & Corinthiacis. Vide sis J. Meursium, lib. iv Att. Lect. cap. i.

DISCO, à δάσκω, quod à δάω, ut à χάω, χάσκω, unde *hisco*. Sive à διδάσκομαι fit *disco* abjectâ secundâ & quartâ syllabâ. *Disciplina* à *disco*. Est enim scientia acquisita in *discente*. Vel dicendum κατὰ συγκοπὴν poni pro *discipulina*, quomodo *templum* & *extemplo* dicimus pro *tempulum* & *extempulo*. Nempe ut eâ ratione à *discipulus* factum sit, quâ apud Græcos παιδεία à παῖς. Ac debet παιδείας vox parentes commonefacere, ne παῖδας sinant παιδείας expertes, hoc est, ἀπαιδεύτους esse. Jamblichus in vitâ Pythagoræ: ὁ πατὴρ σὺν παῖδας περὶ τὴν παιδείαν τὴν ἐπώνυμον τῆς ἐκείνων ἡλικίας κελεύσει σπουδάζειν.

DISCRIMEN, κατὰ συγκοπὴν ex *discernimen* fieri scribit Pontanus in Actio, Fol. cxxxix. Puto non magis hic syncopæ locum esse, quam in simplici *crimen*. Sed non cogitavit vir elegantissimus, κρίνειν, unde κατὰ μετάθεσιν factum est *cerno*, primo notare *sejungo*, *separo*: secundariò autem *judico*. A posteriori notione est, quod *crimen* ponitur pro eo, de quo judicatur: à priori vero, quod *discrimen* dicimus, de iis, quæ separamus. Vide quæ de utraque significatione diximus in *Cerno*. Quid *discrimen* in capillis sit, diximus in *Crinis*.

DISCUS, δίσκος, à δίκω, id est, *jacio*. *Discus* erat moles saxea, ferrea, aut plumbea, cujus jactu athletæ inter se decertabant, eratque victor, qui aut altius in sublime jactasset, aut longiùs in tractu, aut propius metam destinatam. Erat *disci* figura plana ac rotunda, uti ex veteri statuâ apparet. Cumque talis videatur nobis esse solis facies, patet hinc, cur Græci solem appellent *discum*. A δίσκος & βολὴ, id est, *jactus*, est δισκοβόλος, *discobolus*, quomodo *athleta* vocantur à Fabio & Plinio. Non tamen putandum, vocem hanc universè *athletis* competere. Nam, quod ex Polluce & aliis constare potest, *athletarum* nomine *gymnici* omnes intelliguntur, hoc est, παλαισταὶ, sive *luctatores*; δρομεῖς, seu *cursores*; πύκται, seu, *pugiles*; δισκοβόλοι, seu *discum jactantes*; & ἁλτικοὶ, seu *saltu certantes*.

DISSIPARE, propriè est *disjicere*, *dispergere*, ab antiquo *sipare*, unde similiter *insipare*, id est, *injicere*; & *obsipare*, hoc est, *objicere*. Festus: *Insipere, farinulam jacere pullis: unde dissipare, obsipare: ut cum rustici dicunt, obsipa pullis escam.* Plautus, Cistell. Act. ii. iii: *obsipat aquulam*, hoc est, *adspergit*. Pomponius Atellanarum scriptor:

Partem insipui, conclusi, condepsui.

Idem, Fullone:

Facite ut ignis servat, ligna insipite, far concidite.

Varro, lib. iv, de L. L., ubi de *pulsis* etymologiâ tractat: *Quòd ita fonet, cùm aquâ fervente insipitur.* [*sipare*, à σιπᾶν *dissipare* διασιπᾶν. In Gloss. sipo, διασκορπίζω. itaque melius à *siphonibus* derives.]. A *sipare* quoque est *siparium*; ut à *donare*, *donarium*; à *velare*, *velarium*, &c. Erat velamentum, quo in scenis utebantur mimi: aliter dictum *aulæum*, teste Festo. Sic autem dictum, quia velandi caussâ *obsiparetur*, sive objiceretur. Donatus, vel alius, prolegom. in Ter. *Aulæa in scena in terra sternuntur, quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam usque perlatus: pro quibus siparia ætas posterior accepit. Est autem mimicum velum, quod populo obsistit, dum fabularum actus commutantur. Sipo* unde sit, non satis paret. Becmani suspicio est, esse à textoribus sumtum. Nam ὑφῶ, *texo*; unde ὑφάντης, *textor*; ut in proverbio, ὑφάντου πταίσαντος ὁ ῥάπτης ἐπλήγη, *textore lapso, sutor* (vel sartor) *vapulavit*. Ab ὑφῶ erit *sipo*, ut à στύπος, *stipes*; à

Φεύγω,

φρύγω, *frigo*, &c. Sed rectius Martinius, cui *sipo* est à *sipho*, quomodo vocatur *fistula*, seu *canalis*, unde aqua effluit. Sanè *sipho* aquam *sipat*, hoc est, *jacit ac spargit*. Inde igitur tralatio potius erit, quàm à textoribus. [etiam *siphon* est à σιφῶν, quasi σιφῶν.]

Dithyrambi, versus in *Bacchum*, qui dicitur Διθύραμβος, vel à δὶς, *bis*; & θύρα, *fores*; quia *binis foribus* sit *egressus*; quippe bis natus, semel è Semele matre: iterum è femore Jovis: vel quia sit *educatus in antro* διθύρῳ, sive *bivalvi*, aut *bifori*: vel quia nymphæ Jovi parturienti acclamarint λῦθι ῥάμμα: ut Λ in Δ mutetur, ut à μελετᾶν, *meditari*. Tres hasce nominis caussas adfert apud Photium Proclus in Chrestomathia. uti & Etymologus magnus in διθύραμβος. His quartum adde ex Phurnuto, quia vinum os facit δίθυρον, id est, *bifore*. nam disertos reddit: etiam, ut arcana recludantur, facit. Cur verò *bis natus* dicatur *Bacchus*, semel in Nysa, iterum in Mero, in caussa est, quod natus sit Nysæ; quæ civitatum Indiæ maxima; educatus verò in Mero, monte Jovi sacro. μηρὸς autem Græcis *femur*, ut ambiguitas nominis fabulæ præbuerit occasionem. Hanc caussam fabulæ adfert Herodotus in Euterpe; & Pomponius Mela, lib. III cap. VII de India. Sed juxta Hebræam loquendi rationem homines omnes, uno excepto Adamo, & sospitatore nostro Christo, Adamo secundo, egressi sunt de patris femore. Singulatim vero hoc tribuêre *Baccho*, quia *Noachus*, unde *Bacchum* suum fabularunt, semel natus communi nascendi ratione, semel quasi renatus ex aquis, quæ totum orbem obruerant omneque delevere humanum genus, præter octo illos, qui in arca fuerunt.

Dives, quasi *divus*. Varro, lib. IV, de L. L. *Dives à divo, qui ut deus, nihil indigere videtur*. Hanc ἐτυμολογίαν videor mihi confirmare posse isthoc Plauti, Trinummo, Act. II, sc. IV:

> *Dei divites sunt, deos decet opulentia.*

sive, ut quidam emendat, *decent opulentiæ*. Hæc sanè ἐτυμολογία magis placet, quàm Cornelii Frontonis, cujus hæc verba: *Locuples à copia locorum: dives, quia dividendi facultatem habet: opulentus ab opibus*, &c. Nihilo rectius Isidorus, lib. X: *Dives ab are, vel quasi diu vescens*. Priorum verborum hæc mens videtur, *dives* dici, cui *dent æs*. A *dives* est *divito*, hoc est, *divitem reddo*. Accius:

> *Nil credo auguribus, qui aures verbis divitant*
> *Alienas, suas ut auro locupletent domos.*

Titinnius: *Di me divitant*. A *dives* est *dis*. A *dis* est neutrum *dite* pro *dives*. Val. Flaccus, lib. III

> *Non populos, non dite solum, non ulla parenti*
> *Regna peto.*

Dis quoque numen inferum, quod Græcis similiter πλούτων, à πλοῦτος, hoc est, *divitiæ*: cujus appellationis caussam arbitror, quòd *opes è terra effodiantur*. A *dite* est *ditio*, quasi *dite solum*, ut Valerium Flaccum loquentem audiimus. Sane Belgæ *regnum*, vel *imperium*, similiter appellant *ryk*. In Glossis Cyrilli legas, Ἐξουσία, *majestas*, *dicio*, *potestas*. Ubi *dicio* per *c* scribitur, quasi sit à *dico*, ac *regionem* signet, ubi quis *dicere*, hoc est, *jus* sive *judicium* exercere potest.

Diverbium, varii varie interpretantur. Sequimur autem Diomedem, cujus hæc, libro II: *Membra comœdiarum tria sunt, diverbium, canticum, chorus. Diverbia sunt partes comœdiarum, in quibus diversorum personæ versantur. Personæ autem diverbiorum, aut duæ, aut tres: raro autem quatuor esse debent: ultra augere numerum non licet. In canticis autem una tantum debet esse persona: aut, si duæ fuerint, &c. Latinæ verò comœdiæ chorum non habent: sed duobus tantum membris constant, diverbio & cantico*. Hinc colligimus *diverbium* dici à *dis* & *verbum*, quia diversi loquantur. De eisdem sic Donatus, vel alius, prolegom. in Ter. *Diverbia histriones pronuntiabant: cantica verò temperabantur modis, non à poeta, sed à perito artis musicæ factis.*

Diverticulum, à *divertendo*. Gloss. *Diverticulum*, ἐκτροπαί, χαμαιάδῃ. Posterius pertinet ad *viam*: prius ad *fluvios*, quomodo usus Marcianus JC. Alter *fluvii brachium*, vel *cornu*, vel *alveum*, dicimus.

Divido, [à *vido*, *Eida*, *findo*] ut quidem Scaliger opinatur, de caussis L. L. cap. XXXIV, est à δὶς, id est, *bis* & ἰδεῖν, *videre*: quia *quæ divisa* sunt, *bis videntur*. Acutè profectò. Ac possis similiter dicere esse à *di* vel *dis*, & *vido* pro *video*: undeque esse *dividia*, ut ab *invideo*, *invidia*. Attamen potiùs censeo conflari ex præpositione loquelari *di*, vel *dis*, & Hetrusco verbo *iduo*, id est, *partior*: unde *idus*, quia mensem partiuntur: & *vidua*, quia à marito sejuncta separataque. Vide quæ diximus in *Idus*. Quia autem ab *iduo* veteres *dividuo* dixere, pro quo nunc *divido* efferimus (ut à δύω *duo* primitus fuit, unde *duint*, nunc autem pro *duo do* dicimus) inde habemus *dividua*, seu *dividia*, ut ex Varronis loco mox parebit. Est autem *dividia* vox πολύσημος· unde est, quod eam aliter atque aliter interpretantur vett. Grammatici. Festus exponit *discordiam*, ac Nonius similiter *dissensiones* interpretatur, eàdemque mente in vett. Glossis legas, *dividia*, διχόνοια. Exemplum ejus acceptionis hoc apud Nonium habes, etsi in plerisque libris *divide* legatur. Adfert autem hoc ex Attii Phœnissis:

> *Ne horum dividia discordes dissipent,*
> *Disturbent tantas & tam opimas civium*
> *Divitias.*

At Fulgentius Planciades exponit *tristitiam*, adducitque illud Propertii:

> *Dividias mentis conficit omnis amor.*

Quem versum in Propertio frustra quæras: ut vel plura scripserit Propertius, quam habemus: vel memoria fallus sit Fulgentius, quod in minuto adeo libello crebrò ei usuvenit. Est verò pro eâ *dividia* interpretatione hic locus Varronis, in VI de L. L. ubi & caussam nominis exponit: *Idem Mercatore: Non tibi istuc magis dividia est, quam mihi hodie fuit. Hæc eadem in Corollaria Nævii. Dividia à dividendo dicta, quod divisio & distractio est doloris. Itaque in Curculione ait: Sed quid tibi est? lienes necant? renes dolent? pulmones distrahuntur?* Hæc Varro. Sic usus quoque Plautus, Bacch. Act. IV, VI:

> *Nimio illæc res est magnæ dividiæ mihi.*

& alibi. A *dividendo* quoque *dividicula* dicuntur. Festus: *Dividicula antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus à rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit*. Ab eodem *divisores* nominati, qui tributim distribuerent pecunias à candidatis donatas ad aucupanda suffragia egentium. Hinc Numinius quidam, qui id ministerii susceperat, cognomen accepit *divisoris*; quâ in re jocans Cicero dicebat, *ut Neoptolemum ad Trojam, sic illum in campo Martio nomen invenisse*. Vide Cic. II de Oratore.

Dius, si Festum audimus, interdum valet *diurnum*, eoque fuerit à *dies*. *Dium fulgur*, inquit, *appellabant diurnum, quod putabant Jovis, ut nocturnum Summani*. Sed *dium* pro *diurno* non magis dicimus, quam *noctum* pro *nocturno*. Quare cum dicat Festus, sive Paullus, *dium fulgur* fuisse Jovis, uti *nocturnum* Summani, sive Plutonis: non obscurè liquet, *dium* vocari quasi *Joviale*, ἀπὸ τοῦ Διὸς, unde δῖος, à quo δῖος, unde Latinum *dius*. Jovi *diurnum fulmen* esse attributum; Summano *nocturnum*; etiam apud Plinium legere est, lib. II, cap. LII. Gloss. Cyr. κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, *Fulgurium*: κεραυνοβόλιον νυκτερινὸν, *fulgur submanium*. Pro *fulgurium*, *fulgur dium* legi debere, ex Festo liquet; & pluribus id jam observatum. Putant plerique Latinos etiam *dius* dixisse pro *Deus*, idque ob vicinum literarum *e* & *i* sonum: unde & *bere* & *heri* dicebant, teste Fabio. Sane in plurali dicimus, *dii* & *dei*. Imò in quibusdam Lucretii codd. ut Giffanio observatum, legitur:

> —— *Propterea que*
> *Id laudabile opus dium laudare decere,*

Dium nempe pro *deum*. Sed secus est, cùm prior sit porrecta, contra quam sit in *dii* & *dei*. Itaque rectum est *divum*, ut legitur vulgo. Adferunt & illud Ennii, lib. II

> *Constitit inde loci propter sos dia dearum.*

Sed *dia Dearum* dicitur; ut Maroni,

> —— *sancta deorum.*

Vide *Divus*.

Divus, vel est ab Æolico, δῖϝος pro δῖος, vel à Græco δῖος pro θεὸς, vel κατ᾽ ἐξοχὴν fit à δῖος, *Jovialis*, quod contractum ex δίϊος, uti hoc ἀπὸ τοῦ Διός. Vel potius *divus* factum ex

dius

dii: eoque exemplo postea & *divum* pro *deum* dixere. Vide *Deus*. Nugatur Servius, cùm ad v Æneid. *divos* dici ait, quia *diem suum obierint*. Rectè tamen *deos* esse scribit perpetuos: *divos* autem in Deorum numerum relatos: quales heroës, penates, lares, dique indigetes. Falsi verò Varro, & Attius Philologus, qui eodem Servio auctore *divos* perpetuos faciunt; *deos* verò, qui consecratione facti sunt. Sanè *divum* dici, qui in *deorum* numerum relatus est, argumento est, quod Jul. Cæsar *Divus* appellatus, unde in veteris nummi uno quidem latere capiti Julii adscriptum, DIVOS JULIUS: altero verò capiti Augusti additum, AUGUSTUS DIVI F. Sed & apud Maronem, VI Æneid. in antiquis & optimæ notæ codd. (teste Pierio) legitur: *Augustus Cæsar, Divi genus*: non, *divûm*. A *divus* est *divinus*, ut à *libertus*, *libertinus*; ab *adulter*, *adulterinus*: ut Priscianus scribit in II. Sed in Putschii editione legas à *dives divinus*, quod ab operarum incuria profectum esse dubium non est. Præsertim cum in vett. membranis nostris, & veteri Veneta *divus*, non *dives* legatur. *Divinus* interdum substantivè pro *vate* accipi, argumento est illud Martialis:

Non sum divinus, sed scio quid facias.

Ratio, cur tales *divini*, & *divinare*, dicantur, ista est, vel quod *Divis* proprium videatur futura prædicere, vel quod *Divûm* voluntatem e signis cognoscant, atque explicent, vel (quod simplicissimum) quia ista non faciant sine *Divûm* impulsu, atque instinctu, unde vates ἔνθεοι & *Deo pleni* dicuntur.

DO

DO, à δόω, δῶ, ut à σάω, σῶ, *fio*, ab ἀρόω, ἀρῶ, *aro*, &c. *Dor* nonnisi in compositione invenitur. In vett. tamen Glossis legas: *Dor*, δίδομαι. A *do* est *dato*. Gloss. vett. *dato*, διδῶ. Usus Plautus, Mostell. & Sidonius, lib. v epist. XIII. Ab eo est *datatim*, apud Plautum, Curcul. Act. II, sc. III. Item Afranium, Pomponium, Nonium. Vide Nonium Marcellum, & Turnebum, lib. VII Advers. cap. IV. Ut autem à δῶ est *do*, ita à δόω est *duo*, *o* in *u* converso. Hinc *duint*, & *perduint*, apud Comicos. Et *addues*, *addideris*. Sic MSS. Malim tamen *adduis*; à prima *adduim*. *Duo* verò habes apud Plautum, Aulularia:

Ubi ille abiit, ego me deorsum duo de arbore.

Sic eum locum rectè meo judicio emendat Gaspar Schoppius, lib. IV suspect. lect. epist. III. In vulgatis pro *duo* est *duco*, quomodo & Nonius legit, qui id explicat, *demitto*, *descendo*. Inter composita à *do* est *abdo*, & contrarium *indo*. A priori est *abditivus*, hoc est, *abortivus*, ut Festus exponit: ἀποσπασθεὶς, ut vett. Glossæ interpretantur. Ab eodem est *dedere*. De quo vetus Terentii interpres: *Dare est, quod repetas: dedere est, ad perpetuum: damus amicis; dedimus tantum hostibus*. Festus: *Dedita, valde data*. Quomodo dicimus *dedita opera*. Item hinc est *dido*: nempe à *di*, vel potius *dis*, & *do*, unde propriè notat *distribuere*, sive, ut Donatus interpretatur, *diffundere in multos*. Glossæ Latino-Gr. *Dide*, διαδὸς μέριζε. Glossæ Isidori, *Diditum, percrebatum, divulgatum*. Maro:

——*Tua terris didita fama.*

Item:

Diditur hic subitò Trojana per agmina rumor.

Ab eodem est *prodo*. Diomedes, cap. de Præpos. *Prodere, ante dare significat, ut prodere patriam dicitur proditor. Modò porrò dare, & propagare.* Ut,

Italiam regeret, genus alto à sanguine Teucri
Proderet.

A *do* quoque est *condo*; quod propriè (ut Festus ait) *est in unum & interiorem locum dare ad custodiam faciliorem*. Inde *abscondo*, pro quo Velius Longus vett. scripsisse ait, *apscondo*: nempe quod putarent duriùs sonare *B* ante *S*: eâque de caussa & *apstulit* dicebant pro *abstulit*, ut antiquorum codicum inscriptionumque auctoritate comprobat Pierius, lib. IV Æneid. Ab *abscondo* est *absconse*, λάθρα, ut est in Gloss. Philoxeni. A *præ* & *do* est *præditus*. Ut *præditus prudentia*, qui præ aliis prudentia donatus.

DOCEO, si Varronem audimus in v de L. L. vel à *dico* fuerit, quia *dicendo docemus*? vel à *duco*, quia *docens* aliquam alteri opinionem *inducit*. Sed melius multò Scaliger, & Nannesius, qui censent esse à δοκέω, quod est *existimare*, *putare*: unde δόγματα, *decreta ac placita doctorum*.

DODRANS, à *de* & *quadrans*. Deest enim quadrans quo minus sit as. Qua de re plura in *As*. A *dodrans* est *dodra*; quia, ut *dodrans* valet novem uncias: ita hæc potio constet novem rebus. Ausonius, Epigr. LXXXV:

Dodra ex dodrante est. sic collige. jus, aqua, vinum,
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, novem.

DOLABRA, à *dolando*; ut à *terendo*, *terebra*. Hinc ὑποκοριστικὸν *dolabella*, quod & nomen familiæ Romanæ. Ab eo *Dolabelliana* dicta *pyra* longissimi pediculi. Plinius, lib. XV. cap. XV.

DOLARE, [à δόλος seu δόλων.] fortè à דל, id est, *attenuavit*. Nam quæ *dolantur*, attenuantur. Olim & *dolitum* pro *dolatum* dicebatur, ut probat Nonius illo Varronis Agathone: *Numnam celatus in manu dextera scyphus cælo dolitus artem ostentat Mentoris*. Compositum *dedolare* est apud Columellam & alios. Κατὰ μεταφορὰν *dedolare aliquem* Plautus dicit, id est, ἀποπελεκᾶν. *Edolare* usurpat Varro, Bimarco: *Cum Quintipor Clodianus tot Comœdias sine ulla fecerit Musa; ego unum libellum non edolem, ut ait Ennius?* Citat Nonius *Edolare*.

DOLIUM, quia *dolando* fabricatur. Hinc Romæ *Doliola*. Festus: *Doliola locus in urbe sic vocatus, quia invadentibus Gallis Senonibus urbem, sacra in eodem loco doliolis* (al. *doliis duobus*) *reposita fuerunt. qua de caussa in eodem loco ne despuere quidem alicui licebat.*

DOLONES, à *dolo*. [à δόλων] Esse tela bellica ait Donatus, Eunuch. Act. III, III. De eodem sic Servius, ad illud Maronis, VIII Æneïdos,

Pila manu, sævosque gerunt in bella dolones.

Dolo, inquit, *est flagellum, intra cujus virgam latet pugio: aut secundum Varronem, ingens contus cum ferro brevissimo. dolones autem à fallendo dicti sunt, quòd decipiant ferro, cùm speciem præferant ligni.*

DOLOR, non à *dolare*, uti Perottus volebat, sed à חל, id est, *doluit*: vel à דל, *attenuavit*: nam *dolor* attenuat corpus. [*dolor* & *doleo* à δήλειν & δηλητε]

DOLUS, à Græco δόλος, quod idem: non à *dolando*, quanquam ità Donatus, ad Eunuch. Act. III, sc. III. *Dolus*, inquit, *à ludendo dictus, hoc est, à dolando, id est, minuendo. Nam & δόλος Græcis læsio dicitur, & dolones tela quadam bellica, & dolare fabri lignum est asciâ cædere.* Nec meliùs Isidorus, qui lib. v, cap. XXVI: deducit ab eo quod *deludat*. Neque rectiùs, qui à *dolendo* deducunt: quanquam pro iis facere videtur hoc Petronii, apud Isidorum, ibidem: *Quid est, judices, dolus? nimirum ubi aliquid factum est, quod legi dolet. Habetis dolum; accipite nunc malum.* Sed hæc allusio est, non ἐτυμολογία. Savaroni placet *dolus* hic poni pro *dolor*, quomodo & *bonus* dixere pro *bonos*, sive *honor*; *colos* pro *color*; *labos* pro *labor*: quemadmodum is, quem dixi, comprobat, ad Sidonii lib. v epist. III. Verùm non *dolorem*, sed *dolum* intelligi, ostendunt extrema Petronii verba.

DOMARE, à δαμᾶν, A in O converso. A δαμᾶν est ἀδάμας, *adamas*, quasi ἀδάμαστος, de quo seorsim. Item δάμαρ, *uxor*, quasi *domita*, ac maritali jugo subacta. A δάμαρ est Gallicum *dame*, nisi malis ex *Domna*, quomodo posterioris ævi scriptores dixere pro *Domina*.

DOMINOR, fortasse est à δυναστεύω, literarum trajectione, quomodo à φλέγω est *fulgeo*; à σκέπτω σκοπῶ, *specio*, &c. Vel potiùs dicendum, esse à *dominus*, hoc à Punico *doni*, quod idem notat. unde *avdoni*, id est, *ave domine*, apud Plautum Pœnulo, & lib. III Ἀνθολογ. epigr. in Meleagrum juxta restitutionem Scaligeri, appendice in libros de emendat. Temp. Vel sit *dominus* à *domus*. Propriè enim *dominus* οἰκοδεσπότης, *dominari* οἰκοδεσποτεῖν. Cumque *dominus* & *servus* sint ἐκ τῶν πρός τι, erit *dominium* propriè in *servos*, unde & *patremfamiliæ* dicimus: nam *familia* propriè *famulorum* sive *servorum*. [à δέσποινα, pro δέσποινος] De *domnus* & *domna* pro *dominus* & *domina*, vide Scalig. ad Euseb. p. CCXI: ubi de *domna Julia Severa*.

Do-

Domus, Gr. δόμος, quod à δέμω, id est, *exstruo*. *Domicilium* ab *incolenda domo*, quasi *domicolium*. Nisi *cilium* in *domicilium* solùm vocis productio est: quod verius puto. A *domo* & *itio* est *domuitio*, verbum antiquum, quo usi Paccuvius, Lucilius, Plautus, Appuleius. Apud Ciceronem quoque primo de Divinat. legere est: *Classi propinquum reditum ac domuitionem dari.*

Donec, si vocabulum spectes, factum videatur ex *dum*, & *nec*, ut, nempe *dum*, in compositione fiat *do*: uti pro *cum* interdum dicimus *co*, ut in *coire*, & in vett. libb. *cojux* pro *conjux*. Sed obstare videtur significatio. Nec enim, *Donec eris felix*; notat, *dum nec eris felix*, sed, *dum eris*. Quare dicere malo, *donec* esse ex *donicum*, quod crebrum Plauto. Etiam Livium, & Catonem, usurpare, ostendit Charisius, cap. de Adverbio. Giffanius Ciceronem quoque eo usum pertendit. Meminere & Glossæ vett. ubi legendum, *Donicum*, ἄχρις οὗ. *Donicum* autem fortè ex *dum* & *quidem* conflatum. Nam *donicum eris*, est, *dum quidem eris*, hoc est, *quamdiu*, & *quousque eris*. *Q* in *C*, & hoc in illud abire, satis notum est. Vel sit *donicum* ex *dum*, & *cum*. Nam *donicum eris*, est, *dum & cum eris*.

Donum, à *do*, ut *bonum*, sive, ut veteres dixerunt, *benum* à *beo*. vel est *donum* à δῶρον, converso ρ in *n*, ut Festus & Angelus Caninius putarunt. Vel potiùs, ut à δαμᾷν est *domare*, sic *donum* à δάνος, quod idem notat. A quo δάνειον, *fœnus*, unde δανείζω, *fœnero*. A quo δανειστής, *fœnerator*, qui & Latinis *danista*. Δάνος verò à ἔδω *dedit*, κατὰ μετάθεσιν. A *donum* est *donare*, unde *donarium*, ut ab *armare*, *armarium*. Nisi malis à *donum*, ut ab *argento argentarium*. Ut differant *donum*, & *donarium*, ostendit obiter Cornelius Fronto. Nam de *doni* & *muneris* differentia agens, *Donum*, inquit, *quod Diis datur. Inde ubi dona ponuntur, donarium appellatum.* De *doni* & *muneris* discrimine, vide Andream Alciatum, lib. III Dispunct. cap. XIII. A *donatum* est *donativum*, ut à *genitum*, *genitivum*; à *statum*, *stativa*, &c. Differt *donativum* à *donario*, quòd *donarium* sit ἀνάθημα, cujusmodi in fanis: *donativum*, λαμπρὰ ἐπίδοσις, hoc est, quod imperator largitur in milites, ut *congiarium*, quod in populum. A *donum* quoque est *donaticus*; ut à *balneum*, *balneaticus*; à *rus*, *rusticus*. Festus: *Donatica corona dicta, quòd his victores in ludis donabantur.* Etiam sic dictæ, quibus milites donati virtutis ergò: ut in verbis Catonis apud Festum in *optionatus*.

Dorcas, δορκάς. Etymologus: Δορκάς, παρὰ τὸ δέρκω, τὸ βλέπω, δερκὰς καὶ δορκάς. ὀξυδερκὲς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ εὐόμματον. Idem etymon adfert Origenes (si is auctor) in Cant. Cantic. homil. III. Item Isidorus, lib. XII, cap. I. *Caprea*, inquit, *vocitata*, *quæ sunt capræ sylvestres*, *quas Græci*, *eo quòd acutissime videant*, ἀπὸ τοῦ ὀξὺ δέρκεσθαι, *dorcadas appellaverunt. Morantur enim in excelsis montibus, & quamvis de longinquo, vident tamen omnes qui veniunt.* Ad hanc nominis rationem pertinet etiam hic locus Plinii, lib. XXVIII, cap. II: *Capras negant lippire, quoniam ea quasdam herbas edant: item dorcades.* Notandum autem, quòd Isidorus quoque *capream*, ac *dorcada*, faciat eandem: quæ Plinius distinguit, sed simili, ut Leonicenus censet, errore, atque alibi idem pro diversis habet *vespertilionem* & *nycteridem*. Sanè & in vett. Glossis legas, Δορκάς, *capreola*. Sed ibidem & *dama* exponitur.

Dormio, prius *dermio* fuit, ut *olus*, *elus*; *homo*, *hemo*; *bonus*, *benus*; *Apollo*, *Apello*, &c. *Dormio* verò ἀπὸ τῶν δερμάτων, id est, *pellibus*, quibus dormientes incubabant: qua de re fusius dicemus in *Segestria*. [δαρθεῖν δαρθάνειν.] A *dormio* est *dormito*, hoc est, *dormire cupio*; sive *leviter dormio*, quod Belgæ dicunt *sluymeren*. Plaut. Amphytr. Act. II, II.

> *Te dormitare aiebas, mensa ablata est, cubitum hinc abiimus.*

Horat. in Arte:

> — *Quandoque bonus dormitat Homerus.*

Qui locus satis indicat, *dormito* non tam frequentativum esse, uti plerique ajunt, quam desiderativum: cujusmodi etiam sunt *prenso*, *capto*, *vendito*, *ostento*, *munito*: quemadmodum de singulis horum docet Turnebus, lib. XXV, cap. XV. A *dormio* quoque est *dormitorium*. Glossæ Philox. *Dormitorium*, Ἐγκοιμητήριον.

Dorsum, à *deorsum*. [à δείρω δορὴ & δέρρας.] Festus: *Dorsum dictum, quod pars ea corporis devexa sit deorsum.* Hinc *dorsuarius*, qui dorso gestat: νωτοφόρος, ut Glossæ exponunt. Pro eo & *dossuarius* dixere, uti *dossum* pro *dorsum*. *Exdorsuare*, dorsum confringere, vel adimere: juxta Festum.

Dos, à Græco δώς, quod idem ac δόμα, seu δόσις. Hesych. Δώς, δόσις. Hinc Hesiod. ἔργ. Δὼς ἀγαθή. Ab inusitato ejus genitivo δωτὸς est δωτίνη, quod idem. Usus Homerus. Ab eo *dotis* nomen esse scribit Varro, qui lib. IV de L. L. sic scribit: *Dos erit pecunia, si nuptiarum caussa data: hæc Græce* δωτίνη*: ita enim hoc Siculi.* Festus utrum à δώς, an δωτίνη, esse censeat, non ponit. Tantum dicit, dici à δίδωμι, quod est, *dare*. Sed prius verum. At ridiculè illi, qui *dotem* ajunt dici quasi *do item*. *Dotem* alii quidem promittunt, ut dicit pater, item mulier aut debitor ejus: qui soli dictione obligantur, cum promissione obligentur omnes. unde liquet, dictionem dotis esse speciem verborum obligationis. L. Promittendo dotem. D. de jure dotium. Formula, quâ dotem dicebant, erat istiusmodi, *Tot doti tibi erunt.* L. XXV. L. XLIV. L. XLVI. D. de jur. dot. Græcis *dos* est φερνή, unde Ἀντίφερνα appellantur, *quæ sponsæ à sponso donantur*. Hesych. Δώτης, δωσιφέρνη. Lego, Δώς, φερνή.

D R

Draco, juxta Servium, in II Æneïd, dicitur in templis, qui alibi in terra *serpens*, in aqua *anguis*. Virgilius tamen dixit,

> — *latet anguis in herba.*

Draco, δράκων, Jul. Scaligero, Exercitat. CLXXXIII sect. XII. vocari putatur sic, παρὰ τὸ δρᾷν ἄχος, *quia pariat dolorem*: quippe animal venenatum, hominique inimicum. Sed non satis convenit cum iis, quæ de *draconibus* tradita sunt antiquis. Nam Solinus ait ora esse iis adeo exigua, ut mordere non possint. imò Plinius, lib. XXIX, cap. IV, ait, *draco non habet venena*. Sed postea; *Neque venenatus est, nisi per mensem Luna instigatus*. Et postea subdit, *Vulgoque pascitur & in domibus*. Similiter Lucanus, lib. IX:

> *Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris*
> *Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,*
> *Pestiferos ardens facit Africa.*

Negat *dracones* esse noxios, præterquam in una Africa. Vocat *numina*, quia putarentur esse boni genii, eoque honore colerentur divino. Servius, in illud III Æneid.

> *Vipera delituit, cæliumque exterrita fugit.*

Tectis gaudet, ut sunt ἀγαθοὶ δαίμονες, *quos Latini genios vocant.* Plinius, lib. XXIX cap. IV: *Caput* (draconis) *limini januarum subditum, propitiatis adoratione Diis, fortunatam domum facere promittitur.* Sed hæc de veris *draconibus* intelligi debent, ut loquitur Solinus: *Veris*, inquit, *draconibus ora parva, & ad morsus non dehiscentia.* Et sanè Plinius ipse tradit, quæ *draconum* morsibus auxilientur: ut videre est, lib. XXIV cap. ult. & lib. XXVI cap. VI. Interim ista ostendunt, caussam non fuisse, cur à veneno *draconi* singulare nomen imponeretur. Itaque Festus, & veterum alii potiùs deducunt ab ἔδρακον, quod κατὰ μετάθεσιν ponitur pro ἔδαρκον, à δέρκω, id est, βλέπω. Unde similiter τὸ δράκος, *oculus*, quomodo usus Nicander. Causa nomini est, quod *dracones acute videant*, imo & insomnes sint. Hujusmodi sanè a poëtis traduntur, qui iccirco eos præfecere hortis Hesperidum, aureoque Æetæ pecori. Nec aliud est in caussâ, cur Phidias Palladis statuæ *draconem* supposuerit. Aut cur Æsculapio sint dicati, ut monet Festus. Probat hanc sententiam quoque Macrobius, lib. I Saturn. cap. XX. *Draco*, inquit, *nuncupatus*. ἀπὸ τοῦ δέρκειν, *id est*, *videre. Nam ferunt hunc serpentem acie acutissima & pervigili naturam sideris hujus imitari; atque ideo adium, adytorum, oraculorum, thesaurorum custodiam draconibus assignari.* Quod si δράκων est à δέρκειν, etiam ὄφις videri possit venire ab ὄπτω, sive ὄπτομαι, quod idem ac δέρκω. Sanè π in φ non rarò mutatur. Ita à σκάπτω est σκάφη: à κολάπτω, κόλαφος, &c. Potius tamen ὄφις sit ab Hebræo אפע, quod idem. Vide quæ in *Pythia*

dicimus. Etiam *palmes vetus* atque inutilis, *draco* Plinio vocatur κατὰ μεταφορὰν, quia *tortuosus*, *instar draconis*. Fuere & *dracones* inter *signa Romanorum militaria*: ut ex xvi Ammiani videmus. Indeque *draconarius*, signifer, qui *draconis signum ferret*: teste Vegetio, lib. ii cap. vii. A *dracone* est *draconites*, pro quo in vulgatis libris est *draconitis*. Sed Græci δράκοντα dicunt, unde ἡ δρακοντῖτις. Nisi ut pro δράκοντα dixere *draconem*, ita & ab eo *draconitis* formarunt, pro δρακοντῖτις. Aliter *draconitia* vocatur. Exciditur è cerebro *draconis*: sed non aliud, quam cui viventi caput sit recisum. Auctor Plinius, lib. xxxvii, c. x. & Solinus, cap. xxxiii. *Dracunculus* Græcis δρακόντειον ἄρον, quasi *arum serpentinum* sive *draconinum* dicas, posterioribus ἁπλῶς δρακόντιον, ut κενταύρειον dixere pro κενταύριον. Nomen ex eo, quia, ut Theophrastus Historiæ suæ libro ultimo ait, καυλὸν ἔχει ποικίλον ὀφιώδη· hoc est, *caulem habet varium, ac insignem maculis, quæ serpentinis sint similes*. Plinius de radice ejus scribit, *dracunculus subrutilam*, *& draconis convoluti modo*, *unde & nomen*. Apuleius de eodem: *Ima radix caput draconis habet*. Ubi *caput* dicit *nucleum bulbi*, quomodo & Græci κεφαλὴν appellant.

Drama, δρᾶμα, à Dorico δρᾷν, quod est *agere*, quomodo & partes fabulæ *actus* dixere. Vide Aristotelem in arte Poëtica, & quæ nos libello de eodem argumento.

Drauci, *qui alios subagitarent*, à Dorico δρᾷν, id est, *agere*; ut contra *pathici*, qui subagitabantur, nempe ἀπὸ τοῦ πάσχειν. Domit. Calder. ad Mart. lib. i epigr. xxiv. At à *draucis* differunt *dauci*. Nam *daucus* corruptum ex δᾳδοῦχος. Plautus, Capt. Act. i, sc. i.

Tute tibi puerus daucus luces cereum.

Ita Scaliger legit. ubi vulgo, *puer es lautus*. Vide eum, in Conjectaneis.

Drapetæ, δραπέται dicuntur fugitivi, à Græco δράω, hoc est, *fugio*. Usus Plautus, Curcul. Act. ii, sc. iii.

Dromo, δρόμων, ὁ μικρὸς καρκῖνος, *cancer parvus*, teste Hesychio. Etiam Plinius, lib. xxxii. cap. ii, *dromonem* recenset inter clxxvi genera animantium, in mari viventium. Creditur esse, qui Aristoteli δρομὰς, lib. i Hist. Anim. cap. i. *Dromon* autem, seu δρομὰς, dicitur à δρόμος, hoc est, *cursus*, quia celerrimè decurrit per summas aquas. Nam δρέμω, *curro*; δρόμος, *cursus*. Unde & servulo Terentiano *Dromoni* nomen inditum. Ab eodem δρέμω cameli genus δρομὰς, quod Straboni in xv junctim vocatur δρομὰς κάμηλος, uti & Curtio *dromas camelus*. Nempe ut distinguant à *dromade pisce*. Pro *dromas dromeda* etiam legas. Isidor. lib. xii, cap. i.

Dromeda, *genus est camelorum, minoris quidem staturæ, sed velocioris. Unde & nomen habet. Nam δρόμος Græce cursus velocitas appellatur. Centum & amplius milliaria uno die pergere solet. Quod animal, sicut bos, & ovis, & camelus, ruminat.* Puto autem, apud Isidorum *dromada*, per *a* legi debere: quia posteriores soleant rectos suos formare ex accusativis Græcis. Unde *hebdomada* pro *hebdomas*; *lampada* pro *lampas*. Similiter igitur *dromada* fit ex *dromas*. Sed dicere licet, ut ex Νομάδες fecere *Numidæ*, sic ex δρομάδες esse *dromida*, vel *dromeda*. Vulgo hoc camelorum genus *dromedarius* appellatur ex vulgari *dromeda*.

Druidæ, sive *Druides* (sic enim vocantur à Cæsare eodemque modo apud Ciceronem, de Divinat. legit Nizolius,) ii erant apud Gallos, qui Græcis Philosophi, Persis Magi, Indis Gymnosophistæ, Assyriis Chaldæi: ut scribit in prooemio Diogenes Laërtiensis. Originem à Græcis petit Plinius, lib. xvi, cap. xliv, ubi sic scribit: *Nihil habent Druidæ (ita suos appellant magos) visco & arbore in qua gignatur (si modo sit robur,) sacratius. Jam per se roborum eligunt lucos: nec ulla sacra sine eâ fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græcâ possint Druidæ videri.* Sensit igitur Plinius, esse à Græco δρῦς, id est, *quercus*; quia, ut inquit, *roborum eligunt lucos*: quod ipsum confirmatur illo Lucani, lib. i:

—— Nemora alta remotis
Incolitis lucis.

Et hoc Cæsaris, lib. 6 de bello Gallico: *Ii certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ media habetur, considunt in luco consecrato.* Sic eum locum rectè corrigit Isaacus Casaubonus, in notis ad Laërtium: In vulgatis pro *luco* est *loco*. Sed quod ad etymon hoc attinet (quod Becanus quoque sequitur, ac certissimum putat Fungerus) placet sapiens Strabonis consilium, qui negat in appellationibus gentium barbararum quærendas esse etymologias Græcas. Mirum verò doctissimum Cambdenum in Britannia suâ subscribere Plinio, cùm idem auctor sit, Alfricum prodere, *Magum* Saxonibus *Dry* vocari. Nam verisimile magis ab hoc esse *Druidæ*, quam hoc à *Druidis*. Sanè Plinius quoque, ut ante vidimus, ait *magos* Gallis *Druidas* vocari. Adde quod *Druidarum* nomen inde est, unde disciplina. At Cæsar, lib. vi. & Tacitus, xiv Annal. auctores sunt, *Druidarum* disciplinam esse è Britannia, ubi nullam unquam Græcorum coloniam deductam constat. Non igitur à Græcis ea vox, sed Britannis, quibus Germanica lingua in usu fuit, ut auctores sunt Tacitus, & Cæsar: ille enim habitantibus *Caledoniam*, quæ *Scotia* hodie vocatur, Germanicam originem tribuit: hic in Britanniam colonos transiisse ait ex Belgica, in qua eodem auctore, Germani Cis-Rhenani. Quare ingeniose Goropius Becanus, lib. i Gallicorum, ubi *Druis* Germanicum esse putat, quasi *trouwis*, & Britannicâ Dialecto *truwis*. Sonet ea vox *veritatis ac fidei doctorem*. Nam posterior vocis pars *wis* seu *wys*, si verbum est, notat *ostendere* (id enim Belgis *wysen*: sin nomen, significat *sapiens*, *intelligens*: prior *tru* sive *trow* signat fidem, unde & *Deus* antiquâ Germanorum linguâ, *Druthin*, vel *Truthin*, quasi *fidelis*, vocatur, ut discere est ex Otfridi Evangelio ante annos Dccc. scripto, ante quinquaginta typis excuso. Plura de *Druidis* Strabo, lib. iv: Lucanus, lib. i: Plin. lib. xvi cap. xliv: Marcellinus, lib. xv: & ante omnes Cæsar, lib. vi: è junioribus fusè de iis Elias Vinetus, ad Ausonii Professores, & P. Merula, Cosmographiæ suæ parte ii, lib. iii, cap. xi.

Drungarius, erat magistratus in rep. Constantinopolitanâ, ac juxta nonnullos erat *præfectus cohortis*: à *drungus*, quod, ut è Codino, Glossis Basilicis constat, *cuneum*, sive *globum*, *in acie*, significat. E' Latinis *drungi* voce usus Vopiscus, in Aureliano. *Drungarii* functus munere Zonaras, cujus historiam & scholia in canones Apostolicos habemus. Plura vide apud Fr. Junium, notis ad Codinum; Casaubonum, ad Vopiscum; Radulphum Fornerium, lib. ii Selectionum, cap. i. & J. Meursium, Glossario Græco-barbaro.

D U

Dubito, [*duito à duo.*] nonnullis placet dici quasi *debito*, ut sit ab antiquo *bito*, unde *Bitienses*, & composita *rebito* pro *redeo*, *pereo* pro *perbito*; ac similiter *combito*, *imbito*, *præbito*. Alii dicunt constari ex *duo* & *via*. *V* in *B* consonum abeunte: quæ Isidori mens est in decimo. Alii ex *duo* & *ito*, quia è duobus utrum eligi debeat, ambiguum est. Sanè à *duo* venire indicat his verbis Cornelius Fronto: *Incertum nec tempus*, *nec numerum*, *recipit*: *dubium à duobus incipit*. Ac Græcis similiter à δὶς, & στάω, dicuntur διστάζειν quorum animus est incertus. Ita usurpat Matthæus, cap. xiv, 31. Verùm, cum Græcum hoc compositum sit, *dubito* potius est simplex derivatum à *duo*, imò nec ἀμφίσως inde venire puto: sed à *duo* est *dubium*, unde *dubiare*, à quo *dubitare*. Nam vett. *dubio* pro *dubito* dixisse, auctor est Festus. Perperam enim in MS[o], *dubat* pro *dubiat*. Atque ut à *duo* est *dubio*, ita Græci à δύω, ἐνδυάζω, id est, *dubio*, *dubito*, *ambigo*.

Duco, pro *puto*, à δοκῶ venire scribit Festus: at cum notat ἄγειν, non displicet esse à δείκω seu δεικνύω, quod est *monstro*: ut propriè *ducere* sit ostendere viam. Nisi magis placet sententia Nunnesii, cui *duco* est ab ἔταγον, *dux* à ταγός. Sæpe enim *T* abit in *D*, ut Βρεντήσιον *Brundisium*. A *duco* est *ductus*, unde *ductim*, & *ductitius*. Pro substantivo *ductus* posteriores dixere *ducatus*. Suetonius, Tiberio, cap. xix: *Confidens veniebat*, *ostento sibi ac majoribus suis in omni ducatu expertissimo*. Invenias & apud Julium Capitolinum, & alios. Interdum & pro ipsa *præfectura* sumitur, ut apud Sueton. Nerone, cap. xxxv. Lampridium item, aliosque. Denique acceptum quoque pro *regione* ipsa: nempe postquam dignitas Ducum aucta, & agros, villas, oppidaque sibi ad victum assignata poste-

posteris cœperunt transmittere: quod primus permisit Constantinus Augustus. Videri autem possit à *dux* fieri *ducatus*, ut à *senex*, *senatus*. Sed obstat, quod & *ducatores* legimus. Usus eo Alphenus Jurisc. apud Ulpianum, in l. quemadmodum. §. si navis. ff. ad l. Aquiliam. *Si navis alteram contra se venientem obruisset, aut in gubernatorem aut in ducatorem, actionem competere damni injuria Alphenus ait.* In Lexico quoque B. Germani legere est: *Ducatores*, ἀγοὶ, ἡγεμόνες, προηγούμενοι. Quare malim has voces esse a *ducare* quomodo posteriori ævo dixere, pro *ducere*. Quemadmodum autem à *duco* est *dux*; à *reduco*, *redux*, sic & a *traduco*, & *produco*, dicitur *tradux*, & *produx*: ut apud Cornelium Severum in Ætnâ, *Traduce materiâ*: & apud Tertullianum, lib. de carne Christi: *Producem mutui coitus*. A *praducendo* est *praductale* & *praductal*, stylus, quo producerent lineam ad scripturam dirigendam. Græci posteriores παράγραφον vocarunt. Gloss. Tit. de ferreis instrumentis: Παράγραφος, *praductile*. Itidem in colloquiis veteribus puerilibus *praductale* vertitur παράγραφος.

Dudum, ex *diu*, & *dum*. *Diu*, à *dies*. Vide *dies*.

Dulcis, quia *delicit*, hoc est, *delectat*. Priùs fuit *delicis*, hinc κατὰ συγκοπὴν *delcis*. Ut autem ab *bemo*, *homo*; à *benus*, *bonus*: sic à *delcis*, *dolcis*, & postea *dulcis*. [à δόλυκις quod & γλυκεῖ notat.] Vel dicitur à γλυκὺς pro *gulcis*. Facta μετάθεσις, & mutatum γ in δ. quomodo pro γῆ sive γᾶ dicitur δᾶ, ut οὐ δᾶν, hoc est, οὐ μὰ τὴν γῆν. Indeque & Δημήτηρ, quasi δᾶ, hoc est, γῆ μήτηρ. Ab eodem γλυκὺς Latini dixere *glucidatus*, & converso *G* in *C* (ut in aliis multis) *clucidatus*. Festus: *Clucidatum, dulce & suave dicebatur*. Et alibi: *Glucidatum, suave & jucundum. Græci etenim γλυκὺν dulcem dicunt*. Itaque & Varronis locum, qui est VI de L. L. sic emendat Scaliger: *Clucidatus, suavis: tametsi à magistris accepimus mansuetum*. In vulgatis est *candacus*, seu *caudacus*, unde & Turnebus in notis postumis putabat esse à *gaudio*, quia suavibus *gaudemus*. Sed *clucidatus* legendum ex Festo: propiusque paullò ab hac lectione abest vetus editio Mediolanensis anni CIƆ IƆ: in quâ est *cavadacus*, non *candacus*. A *dulcis* sunt *edulcare*, *obdulcare*, *indulcare*: non tamen ἀμέσως, sed primò sunt à *dulcare*: hoc ea ratione venit à *dulceo* (unde *dulcesco*,) qua *mulcare* est à *mulceo*, unde *Mulciber*. *Edulcare* est in versibus Cn. Matii, apud Gellium, & Nonium.

Quapropter edulcare convenit vitam,
Curasque acerbas sensibus gubernare.

Indulcare usurpat Tertullianus adversus Judæos, cap. XIII. *Hoc enim lignum tunc in sacramento erat, quo Moses aquam amaram indulcavit*. Notæ veterum ex Magnone: ĪDγv *indulcatio*. *Obdulcare* est apud Cœlium Aurelianum, tardar. passionum lib. III, cap. I. *Cætera coquentes, atque obdulcantes sale & oleo ægris offerunt comedenda*. Utitur & Ambrosius, lib. V Hexam. cap. XXI. de melle: *Nec solum voluptati; sed etiam saluti est: Fauces obdulcat & curat vulnera*. Sunt verò hæc omnia, uti dicebam, à *dulcare*; quo usus Sidonius, lib. V epist. 4: *Ut contractæ apud nos offensæ amaritudinem pollens affatibus dulcare non desinant*: ac, nequis hic *edulcare* legendum putet, est apud eundem, Carm. II:

Dulcatis cunctata vadis.

Dumus, fortè ex θάμνος, quod vett. Glossæ *dumum* interpretantur. Vel, quod Scaliger censet, de caussis L. L. cap. XXVI, à δύδυμος, quod à δύω, *subeo*, quia subeant eò animalia, ut lateant: vel δρυμὸς, unde δρυμῶν, quod a Budæo *dumus*, & *dumetum*, vertitur in Basilii epistola de vita in solitudine agenda. Propriè tamen δρυμὸς, *sylva querna*, *quercetum*, à δρῦς. A δρυμὸς κατὰ μετάθεσιν fit *durmus*, unde *R* in *S* abeunte *dusmus*, & eliso *S dumus*. Ut à *casmo*, *casmena*, *carmen*, *cano*. *Dusmoso in loco* pro *dumoso* dixit Livius Andronicus: ut Festus testatur. Sed censet *S* insertum esse: ut in *cesna* pro *cena*. A *dumus* est *dumicetum*, *dumectum*, *dumetum*. Festus; *Dumecta antiqui, quasi dumiceta appellabant, quæ nos dumeta*.

Duntaxat, *ab adverbio componitur & verbo*: ut est apud Priscianum, in XV. Nempe conflatum vult à *dum* & *taxo*. Ut *duntaxat* valeat, *dum taxetur hoc unum*, hoc est, æstimando unum istoc.

Duo, nomen à δύο. *Duo* verbum vetus à δύω. Vide *Do*. *Duplex* ex Græco δίπλαξ, quod Eustathius agnoscit. Sic *triplex* à τρίπλαξ, quod habet τρεῖς πλάκας. Vel *duplex* à *duo* & *plico*: ut *simplex*, *sine plica*; *triplex* à *tribus plicis*. A *duplex* est *duplicarius*: quomodo in militia dicebatur, qui *duplicem* acciperet *mercedem*. At *duplus* à διπλόος, διπλοῦς. Atque ut à *ternus*, *ternio*; ita à *duplus*, *duplio*. Festus: *Duplionem antiqui dicebant, quod nos duplum. Venit autem à Græco διπλοῦν*. Vide *plico*.

Dupondius, quia *duo pondo* continet. Ex *dupondius* verò *dipondius* fecere. Hyginus de metatione agrorum: *Sicut duopondium nunc dicimus dipondium*. Gloss. *Dipondium*, διώβολον.

Durateus, vel *durius*, Græc. δουράτεος vel δούρειος, significat *ligneus*, ab antiquo δοῦρον, id est, ξύλον, sive κᾶλον. At *duricus* non magis a δοῦρον esse potest, quàm *lignicus* à *lignum*. Id adjeci ne quis auctoritate motus Politiani (quem & Erythræus secutus Ind. Virgil. voce *simulacrum*) apud Valerium Flaccum, lib. II, legat, *Manet immotus nox durica castris*: ubi omnino vel *duria* legi debet, vel, quod visum Giffanio, Indice Lucret. in *Durateus*, *Dorica*, ut eodem modo dicatur *dies Dorica*, quo *Alliensis*.

Durities [δρῦς] vox videtur ab arboribus sumta: uti & *roboris*. Sane δοῦρον olim *lignum*, de quo in *Durateus* dictum. vel est *durus* ab Hebræo דור, id est, *duravit*, *durabilis fuit*. [στερεὸς, στεῤῥὸς, στιῤὸς vel à θοῦρος.] *Durare* est pati: quia homines *duri*, quales agrestes, sunt fortiores. Nec solum *durat*, qui perfert miseriam, quod Græci καρτερεῖν. sed etiam *durat* fullo, cùm vestem cogendo & incretando duram efficit. Ludit bujus vocabuli ὁμωνυμίᾳ parasitus Plautinus, Asin. act. V, sc. II. ubi cùm afflicta dixisset Artemona: *Non queo durare*: subjicit parasitus:

—— Si non didicisti fulloniam,
Non est mirandum ——

A *duritie* quoque uva dicitur *duracina*, docet id Plinius, lib. XIV, cap. I. ubi, de Italiâ loquens ait: *Uva non alibi gratior callo: ut inde possit invenisse nomen duracina. Namque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis innumera, etiamnum multiplicantur vino*. Meminit ejus uvæ Augustus quoque, ex cujus Epistolâ citat Tranquillus: *Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis uvæ duracinæ comedi*. Existimare aliquis possit *duracinus* esse à *duris acinis*. Sed obstat, quod non acinos, verum callum duritiem habere Plinius dicit. Adde quod & *Persica* dicta à duriori carne *duracina*, ut videmus apud eundem Plinium, lib. XV, cap. XII. Quare *duracinus* puto esse simplex derivatum. *Cinus* sit productio vocis, ut *cinium* in *tyrocinium*, *gineus* in *ferrugineus*, *cilium* in *domicilium*, & alia in aliis. At verè compositum est *duricordium*, quomodo, quam Græci σκληροκαρδίαν vocant, Tertullianus transfert in quincto adversus Marcionem.

E.

E, *Ec*, & *ecs*, sive *ex*, veteres dixere, haut aliter ac dixere *a*, *ab*, & *abs*. Quemadmodum autem *A* factum κατ' ἀποκοπὴν ab ἀπὸ, unde & eadem ratione factum *AB*: ita *E* κατ' ἀποκοπὴν factum ab ἐκ: *ec* vero & *ex* planè sunt Græcorum, qui & ipsi similiter ἐκ & ἐξ dicunt. *Ec* dixisse antiquos paret ex *ecferre*, *ecfatus*, *ecfodere*, & similibus, quæ in vett. monumentis inveniuntur. Posteriores, euphoniæ studentes, ea mutarunt in *effari*, *effatus*, atque ita in aliis. Fortasse & *exsul*, *exsto*, *exsilio*, aliaque ejus farinæ, non ab *ex* sunt, sed ab *ec*. Sanè si prius verum, meritò in iis *S* additur. Nam quod *S* in *EX* contineri ajunt, id nullius ponderis est, quando nihil prohibet *SS* geminari, ut in *lossus*, *passus*, *caussa*, & similibus. Quare nec caussa sit cur non similiter dicatur *ecs-sul*, *ecssilium ecs-sto*: sive *X* pro *CS* posito, *exsul*, *exsilium*, *exsto*. Sed si ea sunt ab *EC*, jam *S* alterum redundabit. Nam *ec-sul*, *ec-silio*, *ec-sto*, si *X* pro *CS* ponas, fient *exul*, *exilio*, *exto*. Parque ratio in *excribo*, *exculpo*, *exolvo*, *exupero*, *exudo*, *exaturo*, *extruo*, *exurgo*, & similibus. Utram sequare sententiam parum interest: priorem tamen cum Aldo magis probem,

ob vett. Grammaticorum auctoritatem, antiquorumque tum libb. tum lapidum fidem.

EBENUS, sive *ebenum*, ab ἔβενος, pro quo & ἐβέλος, Suida teste, dicitur. Ἔβενος ab הבן. Itaque ἔτυμον favet ei scripturæ, quà interdum cum spiritu *hebenum* in vett. lib. invenitur. Proveniebat *ebenus* in parte Indiæ, inque Meroe Æthiopiæ: ut constat ex Herodoti Musa tertia, Dioscoride, Plinio, Solino. Lucano *Mareotica* dicitur: si rectè vulgati codices. Sane sic & Servius legit. Sed vel Lucanus deceptus, vel scripserat *Meroitica*, quod Salmasius censet. Quem fuse de *ebeno* tractantem vide ad Solinum.

EBRIUS, quia multas haurit *ebrias*, vel potius *brias*; *sobrius* quasi *se*, id est, *sine briis*. *E* in *O* abit, ut a *pellio Pollio*, aliaque id genus. Charisius, lib. I: *Hebria est vas vinarium, unde ebrius & ebria dicitur, ebriosusque & ebriosa, sicut a negotio negotiosus, & negotiosa: cui contrarium est sobrius.* [f. ab ἵμβρος] Sed placet sententia Paulli Leopardi, qui lib. VI, cap. XVII, apud Charisium pro *hebria* legendum censet *bria*. Glossæ Philoxeni: *Bria, εἶδος ἀγγείου*. Ubi ἀγγεῖον legendum viri monuerunt. Haymo, ad cap. V epist. ad Galat. *ebrietatis* vocem explicans, *Briam*, inquit, *dicimus calicem aptum potioni vini*. Usus Arnobius, lib. VII: *Date, quaeso, immortalibus Diis bibant, scyphos, brias, pateras, sympuviaque d promite.* Haut absurde *briam* a βρύειν cum Becmano deduxeris. Βρύειν enim *scatere*, *abundare*, propeque de *fonte* dicitur, qui Hebræis & Chaldæis *ber*. Quod si & *ebria* pro *bria* dixere, videri possit articulus cum nomine coaluisse, ut *ebria* sit ex ἡ βρία, ut *temetum* ex τὸ μέθυ. Ab *ebrius* est diminutivum *ebriolus*, quo utitur Plautus, Curcul. act. II, sc. III. Inde verbum *ebriolare*, hoc est, *ebrium* vel potius *ebriolum facere*. Laberius ἐν τῷ..., *Ebriolati mentem hilariam accipiunt*. Ita apud Nonium in *Ebriolare*, locum hunc corrigit Carrio, lib. I Emend. cap. II. In Glossis etiam vett. legas *ebriacus*, μέθυσος.

EBUR, sunt *elephantum dentes*, ut Herodoto placet: sive *cornua*, ut Juba scripsit. Plinium vide, lib. VIII cap. III. Juba autem, secutus Varronem, in V de L. L. ubi, cum *elephantos* vocasset *cornutos*, addit, *Nam quos dentes multi vocant, sunt cornua*. Nomen *eboris*, quia *e barro*, ut e veteribus Servius in I Æneid. ex junioribus præter alios Parrhasius tradit in Claudianum. Nam *barrus* est *elephas*. Horatius, lib. Epod.

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

Unde *barrire*, de quo seorsim. Videtur tamen huic etymo obstare, quòd prima in *ebur* corripitur, quæ in præpositione solet produci. Quare *e* potius additum, ut vulgò Iones ἐὼν pro ὢν dicere tradunt. Nam mihi quidem ὢν potius ex ἐὼν videtur, quia ab ἔω est εἰμι.

E C

ECCLESIA, ἐκκλησία ab ἐκκαλεῖν, quod est, *evocare*. Sic dicebatur Athenis cœtus convocatus ad audiendum de Resp. negotiis. Simile ferè ἀγορὰ, ab ἀγείρω, *congrego*. Sed hoc significabatur *confusa promiscuaque congregatio*: illud verò notabat *conventum populi ordinatum, perque suos ordines distinctum*. Quare meritò Apostoli *cœtum præconio Evangelii ad vitam æternam vocatum*, ἐκκλησίαν potiùs, quàm ἀγορὰν, dixere. Porrò in decretis canonicis sæpe μετωνυμικῶς usurpatur *ecclesia* vox pro loco, seu Basilicis sive templis Christianorum.

ECERE legas apud Terent. Phorm. act. II, sc. II. Est jusjurandum per Cererem, ut *epol*, & *ecastor*, per Pollucem & Castorem. Gloss. *Eccere, νὴ τὴν Δήμητρα*. Alii *acere* scribunt, ut sit juramentum per ædem Cereris. Sic *apol* malunt, quod itidem κατὰ συγκοπὴν ponatur pro *adepol*. *ecastor* pro *per ædem Castoris*. Mihi prius magis placet. Et sanè in Vaticano Terentii exemplari, aliisque codd. antiquis *edepol*, & *ecastor*, sine diphthongo scribuntur: ut Faernus observat, qui & antepenultimam in *perecastor* corripi monet, in isto Terentii,

Perecastor scitus puer est natus Pamphilo.

Aliqui *ecere* seu *eccere* dici ajunt quasi *ecce res*, vel *ecce rem*. Quod Dionysius Lambinus putavit: & apud Nannium quoque in Miscellaneis legere est, lib. II Misc. cap. XXI. Quin præivit Charisius, qui *ecere* monstrandi esse adverbium ait. Et Festus monet sic aliquos sensisse. Sed omnino jurandi adverbium est. Nam similiter dixere, *ejuno*, *equirine*, *ecastor*. Vide quæ diximus in *Medius fidius*.

ECHENEIS, ἐχενηΐς, ab ἔχειν, quod notat κατέχειν seu κωλύειν, & ναῦς, id est, *navis*: q. d. *remorans navem*, unde & *remora* appellatur, ut mox dicam. Caussam nominis ponit Lucanus, lib. VI:

Non puppim retinens, Euro tendente rudentes,
In mediis echeneis aquis. ——

De eadem sic Plinius, lib. IX. cap. XXV. *Est parvus admodum piscis, assuetus petris, echeneis appellatus, hoc carinis adhærente, naves tardius ire creduntur: unde nomine imposito. quam ob caussam amatoriis quoque veneficiis infamis est, & judiciorum ac litium mora.* Idem lib. XXXII, cap. I: *Omnia hæc pariterque eodem impellentia, unus ac parvus admodum pisciculus echeneis appellatus, in se tenet. ruant venti licet, & sæviant procellæ, imperat furori, viresque tantas compescit, & cogit stare navigia, quod non vincula ulla, non ancoræ pondere irrevocabili jactæ*, &c. Plura ibidem hac de re, exemplis etiam comprobata. Tandem subjicit: *E nostris quidam Latinis remoram appellavere eum.* Unde *remora* dicta sit, patet ex iis quæ de nomine *echeneis* diximus. Μεταφορικῶς usus Plautus cum *remoram facere* dixit pro *remorari*. Locus est Truculento:

Remoramque faciunt rei privatæ & publicæ.

Nisi potiùs dicendum *remora* esse antiquum pro omni eo, quod remoratur, indeque pisci nomen impositum; quod magis placet. Ita nulla in Plauti loco erit metaphora: quemadmodum neque altero Lucilii apud Festum. Pro *remora* etiam *remeligo* dicitur, idque tum pro pisciculo, tum pro mora quæ adfertur. De priori significatione patet ex allusione illa Afranii, in Prodito apud Festum: *Remeligo à laribus missa sum, hanc* (f. *hujus*) *quæ cursum cohibeam navis.* At simpliciter pro morà accepit Plautus, Casinâ, Act. IV. III.

—— *Nam quid illæ*
Tamdiu intus remorantur remeligines.

Ita Festus legit, eumque secutus Lambinus, qui & de *remeliginis* voce ad locum citatum disserit, planeque censet, aut pro *remeligines* dicendum *remoragines*: aut si rectum sit *remeligines*, id non à *remorando* esse, ut putabat Festus, sed potiùs à *remo* & *lego*, vel aliunde alicunde. A Festo quoque abit Scaliger: cui nos subscribimus. Is putat *remeligo*, sive *remelligo*, dici ab antiquo *remellere*: quod à simplici *mello*, unde & *promello*, hoc est, *procrastino*. Festus: *Promellere Verrius ait significare litem promovere.* Est verò antiquum *melo*, seu *mello*, a Græco μέλλω. Quod verò & *melere* dixerint unico *L*, id cognoscimus ex *remeligines*. In caussâ est veterum mos, qui consonantes non geminabant. Sane à *remorando* ἀναλόγως *remeligo* esse non potest. Est quidem à *scaturire scaturigo*: sed hoc verbum quartæ est. At à *remorari* ἀναλόγως esse debet non *remorigo*, sive *remerigo*, & converso *R* in *L*, *remeligo*: verum *remerago*, sive *remelago*, ut nempe ab *imitari* est *imitago*, & per syncopen *imago*. De vocibus satis. De re ipsâ, cum Aristotelem, Plinium, Ælianum, & Oppianum vide, tum qui omnium hac in re instar erit, Rondeletium, lib. XV, c. XVIII: ubi inter alia docet, Oppiani & Æliani *echeneida* esse diversam ab illa Aristotelis & Plinii. Caussam quoque adfert, cur navem remoretur. Ubi mirum, non etiam addi, quid hac de re senserit Plutarchus, lib. II Symp. prob. VII.

ECHIDNA, ἔχιδνα. Sic dicitur *vipera femina*, uti *mas vipera* ἔχις. Etymologus ἔχιδναν sic dici ait παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὸ γέννημα ἄχρι θανάτου. *quod in se contineat fœtum usque ad mortem.* Sanè & Latinis iccirco *vipera* dici putatur, quod *vi pariat*; quo de etymo dicemus suo loco. Ab ἔχις est *echites*, ἐχίτης λίθος. *qui vipereas habet maculas*, ut ait Solinus. De eodem sic Plinius, lib. XXXVII cap. II. *Ab animalibus cognominantur carcinias, marini cancri colore: echites, viperæ: scorpites, scorpionis aut colore aut effigie, scarites, scari piscis* &c. Etiam *echites* est herbæ genus, cui inde nomen, quod *morsibus viperinis medeatur*: uti docet Plinius, lib. XXIV cap. XV. Idem lib. XXV cap. IX, *echii* genus dicit semina habere viperinis capitibus similia. Nicander in Theriacis, hanc herbam non ἔχιον, sed ἐχίειον, vocat;

Ἴσχε δ' αὔτως ἐχίειον, ὀρειγανόεσσά τε χαίτη.

ECHI-

ECHINUS Græcis debemus, ut agnoscit Varro, IV de L. L. Ἐχῖνος alius χερσαῖος, qui Plinio *erinaceus*, Gratio, atque Nemesiano *eres* dicitur; alius πελάγιος, qui Plinio & aliis ἁπλῶς *echinus* vocatur. Etsi verò Etymologici Magni scriptor, pro significatione diversâ, aliam atque aliam originem adferat: tamen nullus dubito, quin animalis utriusque similitudo fecerit, ut communi nomine appellarentur. Nec tamen sic dici placet καὶ ἀντίφρασιν, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, *quod haberi sive retineri non possit, propter aculeos*: verùm potiùs ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν, ἀφανῶς τῶν σαρκῶν οὐσῶν, *quòd ita se cohibeat, ut nulla carnes appareant. Terrestrem echinum* à *marino* nomen sumsisse, sentit Isidorus, lib. XII cap. VI. *Marini* meminit quoque Martialis, lib. XIII, ep. LXXXVI:

Ille licet digitos testudine pungat acutâ:
Cortice deposito, mollis echinus erit.

De *terrestri echino* vide præter alios Phile Jambos, & Oppianum lib. II Κυνηγ. vers. DXCVIII. De *marino* adi eundem, lib. II Ἁλιευτ. vers. CCCLIX. De utroque tractat Dioscorides, initio lib. II. E junioribus de *terrestri* multa Gesnerus, in quadrupedum historia; de *marino* Rondeletius, lib. XVIII cap. XXIX. & seqq. Ab asperitate *echinorum* aliis quoque rebus *echini* nomen impositum est. Ita auctor est Aristoteles, lib. III Histor. Animal. cap. XIV, ἐχῖνον vocari *ventrem in animalibus cornutis & ruminantibus*: nempe ob asperitatem *echino* similem. Nam paullo antè dixerat camelis & cornigeris esse *ventrem ἀκανθώδη*. De appellatione idem docet Basilius M. Homil. IX in Hexaëm. Eadem de caussâ *echinum* nominarunt spinosum castaneæ operculum. Hinc Plinius, lib. XXVII, c. IX. *In cacumine capitula sunt echinata spinis*. A *castanearum echinis* etiam ornamentis in Ionicis ac Doricis columnarum capitulis nomen impositum est *echinus*: de quibus Vitruvius, lib. III, cap. III. & VII. Daniel Barbarus, in commentariis ad eum scriptorem dubitat nonnihil, utrum à *foliis castanearum* id nomen acceperint: sed frustra est, cum *echini* nomine, non folia, sed cortex significetur. Nempe *echini* in columnis vocantur (quemadmodum rectè notat Bernardinus Baldus,) quia *castanearum ordinatim in patentes echinos ordinatarum imaginem præ se ferunt*: quemadmodum Itali eò quòd *castaneæ* istæ *ovis* sint similes, *ovoles* vocant. Sed & *ollæ genus echinum* vocatum, testantur Pollux, Hesychius, Erotianus, qui ait esse χύτρας εἶδος μεγαλόστομα καὶ μεγάλης. Usus hoc pacto Hippocrates non semel: è Latinis autem Horatius, lib. I, sat. VI.

——*Astat echinus*
Vilis, cum paterâ guttus, Campana supellex.

Quem ad locum sic Acro: *Echinum dixit vas æreum, in quo calices lavantur, quod modo trisille appellamus. Alii ampullam vitream dicunt*. Sive, ut Cruquiana editio habet: *Echinum dixit vas salis, in modum Echini marini. alii ampullam vitream, alii lignum dicunt cum uncinis, in quo ponuntur calices: alii ampullam scorteam, juxta illud Lucillii, Echinus chinabam infectus*. Hactenus Scholiastes. In cujus postremis verbis sic Lucillii locum legit Scaliger: *Echinus Cinnabari infectus*, id est, *miniatus*. Nam *minium* confundebant cum *cinnabari*: quo de Plinius lib. XXXIII, cap. VII. In prioribus quoque Scholiastæ verbis, pro *trisille*, seu *trisilla*, (quomodo *Echinum* suo seculo appellari ait,) *trichila* legendum putat Turnebus, lib. IX, cap. XIX. Sed omnino fallitur, cum longè aliud signarit *trichila*, quemadmodum paret ex iis, quæ hac de voce separatim dicimus. Porrò cum (ut ex Scholiastæ verbis liquet) in varias adeo opiniones de hac *echini* appellatione Latini abeant interpretes, in Græcanicâ voce satius judico audire Erotianum, & alios Græcos; præsertim, quando cum iis priora Acronis verba consentiunt. Satis verisimilis est Turnebi opinio, qui sic id vasis genus dici censet à rotunditate *echini* se in pilam colligentis. Nisi magis placet sententia Bernardini Baldi, qui ita dici putat, quod *echini* in iis sculpi consueverint. Alias quoque *echinus* significationes habet; quas è Lexicographis petas licet.

ECHO, ἠχὼ, ab ἠχεῖν, *sonare*. Nam, ut Ovidius ait, III Metam. fab. V.

——*Sonus est qui vivit in illa.*

Hinc idem inibi,

——*Resonabilis Echo.*

Et Persius Sat. I.

——*Reparabilis assonat Echo.*

Iocosa montis imago scitè appellatur ab Horatio; *Aëris & linguæ filia* dicitur Ausonio.

ECLOGAS, ἐκλογὰς, ἀπὸ τοῦ ἐκλέγειν, idyllia sua inscripsit Maro; non tam, quia è Theocrito imitanda quædam *elegerit*, quam rationem adfert quoque doctissimus Camerarius, prolegom. in Bucol. & disertissimus Passeratius, præfat. in Bucolica Virgilii: quàm quia ex multis, quæ scripsisset, hæc sola *elegeris*, quæque lucem publicam viderent digna judicarit: ut etiam censet Cæsar Scaliger, lib. I. de R. P. IV. Nec aliter capio, quod *odas* Horatii *eclogas* vocat Sidonius Apollinaris:

Vernans per varii carminis eclogas
Verborum violis multicoloribus.

Superiori ævo multi scripsere *æcloga*, ac deduxere ab αἲξ & λόγος, quia de *capris loquantur* pastores. Fuit hæc inter alios sententia Angeli Decembri, lib. VII de politia literaria, parte LXXVII. Sed eò si respexisset Maro, non αἰκλογὴ, sed αἰγολογία diceretur. Nec Satyræ Horatii sunt de *capris*, vel *caprariis*, quæ tamen in vett. codd. *ecloga* inscribuntur. Scio eam appellationem improbari ab Achille Statio Lusitano, eò quòd non legatur apud Grammaticos antiquos. Sed cogitare oportuerat, eos esse contentos generali appellatione Bucolicorum Maronis, aut Sermonum vel Satyrarum Horatii. Etiam Polybii, Diodori, Strabonis, Ctesiæ hodie ἐκλογὰς habemus, quæ sunt excerpta ex majori opere. Hinc *eclogarii*, qui excerperent, inque breviarium conferrent. Usus quoque Tullius, lib. XVI epist. II ad Att. *De gloria misi tibi: sed notentur eclogarii, quos Salvius, bonos auditores nactus, in convivio duntaxat legat*. Fulvius Ursinus, Nizolium secutus, in Virgilio suo cum scriptoribus Græcis collato, auctor est, *eclogarios* à Tullio dici eos, quos in libris de Gloria loquentes induxisset. Sed refellitur hæc sententia iis, quæ diximus.

E D

EDO priori producta ab *è* & *do*: ut respondeat Græco ἐκδίδωμι. Atque hinc liquet, malè à quibusdam *ædo* scribi per diphthongum. At *edo* priori correptâ, ab ἔδω, quod idem. Hinc *edulium*, quod tamen non ἀμέσως ac primò ab *edo* venit, sed ab *edule*, quod usurpant Agellius, Appuleius, Ulpianus, Solinus, Sidonius, Symmachus. Veteres Glossæ βρώσιμον interpretantur. Non audiendus Nunnesius, cui in Grammatistice placet, *edulium* esse ab ἐδωδή. Ab *edo* quoque est *Edusa*, edendi Dea, ut *Potina* potûs, *Cuba* cubandi. Hisce tribus pueros initiare solent, ubi primum è cunis & à lacte transierant. Iidem *Fabulinæ* sacrificabant, cùm primùm *fari* inciperent; & *Statanæ* sive *Statulinæ*, ubi inciperent *stare* atque ire. Scripsit hæc Varro in libro, qui inscriptus Catus sive de liberis educandis. Fragmenta eâ de re tria composuit è Nonio J. Guilielmius, lib. III verisimil. cap. XXI. Ut à πόσις *posca*: sic ab *esum* est *esca*, non *quod cam es capis*: quod Isidorus vult lib. XX cap. II. [βρωσὶ, τροφή Hesych.] Ab *esca* est *escarius*, unde *escaria* vincula apud Plautum: & *escaria*, mensæ quadratæ, in quibus homines epulantur, Festo teste. Componitur & *edo* cum præverbio: ut *comedo*, & *ambedo* unde *ambest* apud Festum. Item, *inedia*, & apud Plautum *Peredia*, à *peredendo*. Id. Curcul. act. III, *Parasitus* tanquam provinciæ nomen finxit: quemadmodum & aptè ei *Peribibesiam* subdit, ficto nomine à *bibendo*. A *comedo comedonem* dixere, qui *comedit* & devorat patrimonium. Qui Festo teste etiam *comedus* vocatus. Ita enim quoque habent MSS'. Festus: *Perediam & bibesiam Plautus finxit suâ consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi*. Ab *esum* quoque est *esuries*, *esuritio*, & *esurigo*, quo usus Varro, ταφῇ μενίππου.

Ubi lubet, ire licet accubitum.
Accedo strenuus: sussilimus, quòd esurigo findebat costas.

Ab eodem volunt esse *obesus*, hoc est, *pinguis*, *crassus*: quasi *ob esum* factus. Mihi non displicet Guicharti sententia; ut sit

ab אבס, id est, *saginare*, *pinguefacere*. Agellius, lib. XIX. cap. VII. item Nonius Marcellus, ajunt, *obesum* etiam notare *gracile ac macilentum*: atque id probatum eunt isthoc Lævii, Alcestide: *Corpore pectoreque undique obeso, ac mente exsensâ, tardogeniculo senio oppressum.* Qua notione *obesum* dicetur quasi *ambesum*. Nam *ob* interdum valet *circum*. Addit Agellius hanc propriam esse notionem: alteram esse κατ' ἀντίφρασιν. Sed omnino explodenda ἀντίφρασις, ut sæpe dictum. Quare verisimilius *obesum*, quando pro *pingui* accipitur, sic dici ab Hebræo *abas*: ut dixi. Vel, si ab *edendo* esse placet, dicatur *obesus*, quia sit *obesum*, hoc est, ad *edendum* aptum, eoque vescis animantibus proprie convenire. Imo ne illud quidem satis evidens puto, an *obesus* unquam pro *gracili* accipiatur. Nam quod ad Lævii locum, nihil prohibet, quo minus accipiatur pro *pingui*. Ut *pectus obesum* dicatur de *stupido*, quomodo & Græcis παχὺς accipitur.

E G

EGENS, ut apud Isidorum est, in X. dicitur quasi *sine gente*, & *sine genere*. Imò & Festus ait, *Egens velut exgens, cui ne gens quidem sit reliqua.* Juxta hos ab *egens* sit verbum *egeo*. Sed ἀναλογία dictat ab *egeo* esse *egens*, ut ab *indigeo indigens*. [ἀχῆνες & ἠχῆνες.]

EGO, ἐγὼ, Caninio teste est à Syriaco *eno*: converso *n* in *g*, quomodo *ignobile* & *ignarus* dicimus, pro *innobilis* & *innarus*: & veteres, ut Priscianus lib. I tradit, *Agchises*, *ageps*, *agulus*, *aggens* scribebant, pro *Anchises*, *anceps*, *angulus*, *angens*: & Græci quoque ἔγκυος, ἔγγονος, ἐγχέω, ἄγγελος scribunt pro ἔνκυος, ἔνγονος, ἐνχέω, ἄνγελος. Ab *ego*, & *quidem*, *equidem* esse volunt. Servius ad illud I Æn.

> —— *Equidem per littora certos*
> *Dimittam*: ——

Equidem, inquit, *in Virgilio, ego quidem ubique significat. Sed in aliis & pro quidem tantum ponitur: ut Tullius; Ego equidem cæteras tempestates. Item Persius:*

> *Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo*
> *Consentire dies.* ——

Hæc Servius. Cui & favent Gloss. vett. nam interpretantur *equidem*, ἐγὼ μὲν. Sed vix putem, *equidem* conflari ex iis vocibus, unde voluit Servius: potius dici arbitror quasi *& quidem*. Vel simplex esse dici debet. Movet me, quòd passim aliter accipiatur ab iis, qui prosâ scripsere, etiam Cicerone, Sallustio, aliis. Ita Cato apud Sallustium (nisi omnes fallunt codd.) ait: *Quare vanum equidem hoc consilium est.* Negat etiam hoc Priscianus, in fine sextidecimi: *Sciendum*, inquit, *quod quidam EQUIDEM conjunctionem compositam esse existimant ab ego & quidem: sed errant. Simplex enim est. Et hoc maxime ex ipsa quoque constructione orationis possumus intelligere. Nam, equidem facio, equidem facis, equidem facit, dicimus.* Et mox: *Hoc usus etiam auctorum approbat, qui equidem præposito ego subjungunt: ut Sallustius in Catilinario. Equidem ego sic existimo, Patres conscripti, omnes cruciatus. Si esset enim composita equidem ex ego & quidem, minimè ei ego subjungeretur.* Pluribus hac de re diximus in libris de Arte Grammat.

E I

EIULO est à sono factum, qui ut magis exaudiatur, quidam *heiulo* malunt. Sanè plorantium vox, *hoi*, *hei*. Sed *eiulo* rectum. Nam, ut ab οἱ Græci dicunt οἰμώζω, ab αἶ αἰάζω. sic Latini ab *ei*, *eiulo*: vel ab *eheu*, *ehulo*, & post *eiulo*. Sed prius malim. [est ab ἰύζω ἰὲ ἰὲ.] Est *eiulatio* viris indecora. Horat. lib. epod. *Et illa non virilis eiulatio.* Imo & mulieri. Cic. lib. II Tusc. *Ingemiscere nonnunquam viro concessum est, idque raro: eiulare ne mulieri quidem.* Ac videtur lugubris *eiulatio* esse, quæ *lessi* nomine in legg. XII Tabb. appellatur.

E L

ELACATE, sive *elacatena*, piscis ex thynnorum genere, qui saliri solitus: unde est quòd Festo dicitur *salsamenti genus*. Nomen ex eo quia referat τὴν ἠλακάτην, hoc est, *colum muliebrem*. *Elacate* est in codd. Columellæ: sed apud Festum *elacatena* legitur.

ELECTRUM, ἤλεκτρον, quòd referat fulgorem solis; qui Græcè ἠλέκτωρ, nempe, ut Becmanus censet, ab הילל, hoc est, *lucifer*: unde & ἥλιος derivat. Alias harum vocum originationes vide apud Etymologici auctorem. Porrò *electrum* non uno apud scriptores modo accipitur. Nam interdum idem est, quod *succinum*, hoc est, succus desudans ex arboribus pineis, ea ratione, qua è cerasis gummi fluit, paulatim indurescens. Hinc Ovid. II Met. fab. III.

> *Inde fluunt lacrymæ, stillataque sole rigescunt*
> *De ramis electra novis, quæ lucidus amnis*
> *Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.*

Alteram significationem indicat hic Plinii locus, lib. XXX. cap. IV. *Aurum*, inquit, *in quo quinta argenti portio est, electrum vocatur.* Unde liquet, cur Ulpianus, l. IV. De legatis, neget *electrum* auri appellatione contineri. Lucem etiam hinc capit Silii hoc, lib. I.

> —— *Hic omne metallum*
> *Electri, & gemino pallens de semine vita.*

Et illud, lib. XIV.

> *Jam simul argenti fulgentia pocula, mistis*
> *Queis gemino quæsitus honor.* ——

Prout ad Manilium hunc locum legit Scaliger. Satis igitur liquet, *electrum* esse μίγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Quod & Ecclesiastici scriptores docere nos possunt. Tertullianus adversus Praxeam: *Si enim sermo ex transfiguratione & demutatione substantiæ caro factus est, una jam erat substantia, Iesus, ex duabus, ex carne & spiritu mixtura quadam, ut electrum ex auro & argento, & incipit nec aurum esse, id est spiritus, neque argentum, id est caro, dum alterum altero mutatur, & tertium quid efficitur.* Et paullo post: *Quod si tertium quid esset ex utroque confusum ut electrum*, &c. Idem indicat lib. adversus Hermogenem: *Electrum, licet ex auro & argento fœderatum, nec argentum tamen, nec aurum appellabo, sed electrum.* Et Gregorius Magnus, lib. XXVIII Moralium, cap. II: *Electrum quippe ex auri argentique metallo miscetur; in quâ permixtione argentum quidem clarius redditur, sed tamen fulgor auri temperatur.* Mox Christum *electro* comparat. *Quid*, inquit, *in electro nisi mediator Dei & hominum demonstratur? Qui dum semet ipsum nobis ex divinâ atque humanâ naturâ composuit, & humanam per deitatem clariorem reddidit, & divinam per humanitatem nostris adspectibus temperavit.*

ELEEMOSYNA, Gr. ἐλεημοσύνη, ab ἐλεήμων, *miser*, quod ab ἐλεεῖν, *misereri*: unde liquet corruptè dici *elemosyna*, quasi quinque tantùm syllabarum foret. Vulgò ita vocamus *stipem pauperibus datam*. Sed Græci scriptores latiùs utuntur pro quovis beneficio pauperibus præstito. Ita usurpat quoque Callimachus, hymno in Delum.

ELEGIA nonnullis dicta videtur quasi εὐλογία, παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας. Quo respexisse videtur Proclus in Chrestomathia, cum apud Photium ait, τὸ γὰρ θρῆνος ἔλεγον ἐκάλουν οἱ παλαιοί· καὶ τοὺς τετελευτηκότας δι' αὐτοῦ εὐλόγουν. *Veteres luctum vocarunt* ἔλεγον, *ac vita functos eo celebrarunt.* Sed etymon hoc probare non possum. Alii παρὰ τὸ ἔλεος, vel τὸ ἐλεεῖν τοὺς τεθνεῶτας· quæ sententia est Diomedis, lib. III. Sed imprimis placet ita dici ab ἒ ἒ λέγειν, quæ flentium vox apud Aristophanem. Sed quodcumque etymon sequaris, liquet *elegiam* carmen esse flebile. Unde Horat. lib. I, od. XXXIII.

> *Albi, ne doleas plus nimio, memor*
> *Immitis Glyceræ, neu miserabiles*
> *Decantes elegos.*

Ovid. epist. Sapphus:

> *Flendus amor meus est, elegeia flebile carmen.*

Etymon planè indicat in III de Arte, Eleg. I.

> *Flebilis indignos Elegeia solve capillos,*
> *Heu nimis ex vero nunc tibi nomen inest.*

Ejus diminutivum *Elegidium*. Persius sat. I.

> —— *Non si qua elegidia crudi*
> *Dictarunt proceres.* ——

Quia autem poëtæ rudes solent ab *elegiaco* auspicari, inde est quod *elegia* etiam dicerentur alia parva atque ἁπλῆ carmina: quemadmodum Isaacus Casaubonus, ad Persii sat. I, eo docet

argu-

argumento, quòd Dion Chrysostomus in IV de regno ἐλεγεῖον appellet versus heroïcos, qui inscripti erant tumulo Sardinapali. Verba ejus sunt: τὸ δὲ Σαρδαναπάλλε περιφέρεται παλαιὸν ἐλεγεῖον·

> Τόσσ' ἔχω, ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος
> Τέρπν' ἔπαθον· τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ὄλβια πάντα λέλειπται.

E L E M E N T U M quibusdam dictum videtur, quasi *alimentum*, quia disciplinarum *elementis*, tanquam lacte, alamur ab incunabulis. Quin etiam in propria notione sic vocari putat Perottus, quia homines aluntur iisdem, ex quibus componuntur, ac in quæ resolvuntur. Hieronymus, in Epist. ad Hebr. dici ait quasi *elevamentum*, quòd cætera inde oriantur. Sed, ut hujusmodi etyma falsa esse perspicuè paret: ita quæ vera sint ejus vocis elementa primordiaque, adhuc in obscuro latet. Conjecto esse ab antiqua voce *eleo*, pro *oleo*, id est, *cresco*; à qua significatione *proles*, *suboles*, *adolescens*. Ut ab *juratum*, *juramentum*; ab *adjutum*, *adjumentum*; sic ab *eletum*, *elementum*: quia inde omnia crescunt ac nascuntur. [ab ὕλημα.]

E L E N C H U S pro *syllogismo cum contradictione conclusionis*, prout ab Aristotele definitur, ab ἐλέγχειν venit, quod est *redarguere*. Itaque τῷ λέξει notat *redargutio*, quomodo transtulit Boëthius: ne Laurentio Humfredo, viro alioquin doctissimo, credas, qui vocem hanc, ut barbaram, respuit, lib. I de rat. interpret. Interdum *elenchi* quoque dicuntur *grandes & oblongi uniones*: Gloss. vett. *Elenchi*, μαργαρῖται μεγάλοι. Vide vet. Schol. Juven. ad illud sat. VI:

> *Auribus extentis magnos commisit elenchos.*

Cochleus Carmelita, lib. de (Calvini) inferno, cap. VII, hic à poeta de *Elenchis Dialecticis* agi credidit: in quo immane quantum eum ratio fugit. *Uniones* enim *oblongos* sic vocat. Sic eos dixere, non quia nobilitatem arguunt: quæ quorundam sententia est: sed quia referant *pittacia*, sive *indices*, quorum hæc figura. Sanè *pittacia*, amphoris affigi solita ad indicandam vini ætatem, sic vocarunt. Item *librorum indices*. Qua de significatione Henricus Stephanus, libro de abusu linguæ Græcæ.

E L E P H A N T U S est à genitivo *elephantis*. Nam sæpe ab obliquis novi veniunt recti. Sic à *Titan* est *Titanus*: ab *hebdomas*, *hebdomada*, &c. *Elephas* vero à Græco ἐλέφας, cujus quincuplicem ἐτυμολογίαν legere potes in Etymologico magno. Mihi maxime placet, Græcos hanc vocem accepisse à Tyriis, vel Arabibus, qui sic *elephantum* appellant. Sanè Hebræis quoque *bos* dicitur אלף, quod omnino hanc rem confirmat, præsertim quando *elephantus* Latinis quoque dicitur *bos Lucas*, qua de re dicemus in *Luca*. *Elephantini* libri (in quibus senatus consulta scribi solita ex Flavio Vopisco in Tacito discimus,) putantur nomen accepisse ab operis amplitudine, quia *elephantorum* haberent magnitudinem. Sed hoc ridiculum. Paullo verisimilius Hadr. Junius, in Onomastico, & Melchior Guilandinus, commentario de papiro; qui volunt sic dici *libros ex ebore* magnis factos impensis. Sanè *eboreorum librorum* meminit quoque Ulpianus, lib. XXXII Pand. Sed vera nominis caussa est, quòd membranæ factæ essent ex *omentis* sive *intestinis elephantinis*. Isidorus, lib. VI, cap. 11: *Historia majore modulo scribebantur, & non solum in charta vel membranis, sed etiam in omentis elephantinis.* Ita enim rectè emendant, pro quo in vulgatis, atque etiam in manuscripto meo levi immutatiuncula, scriptum, *momentis elephantinis*. Ab *elephanto* quoque *lepræ genus* dicitur *elephantiasis*; sive, ut, non Aretæus modò, sed & Lucretius, ac Serenus, vocant, *elephas*; ut Etymologicum magnum, ἐλεφαντιασμός· ut Celsus, *elephantia*; si modò locus is caret mendâ. Putabat Laurentius Valla nomen ex eo esse, quod inter morbos tantum præstaret, quantum inter bestias *elephas*. Sed hæc sententia indigna est Valla. Vera autem ratio est, quam & Crinitus, lib. XX, cap. ult. & Hermolaüs Barbarus, in Glossis Plinianis, adferunt, quia morbus is cutem maculis ac tumoribus similem reddat cuti *elephantis*.

E L I S U S, à *lisis*. Donatus, in VIII Æn. *Venæ majores gutturis lisæ dicuntur: unde elisum dicimus, quicquid ipsa ex caussa fuerit mortuum.* Equidem *elisum* potius dici censeo, quia spiritus fuerit *elisus*. Ut nempe sit verbale ab *elido*. *Lisa* autem Latinum esse non puto, etsi id Donatus sit suspicatus ex eo, quòd *elisos* dicamus. Sanè Cornelius Celsus, si id foret, Latino vocasset nomine. Nunc ita scribit, lib. IV, cap. 1: *In dextrâ sinistrâque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur.*

E L I X U M, & *elixare*, à *liquore aqua* deduci scribit Varro, lib. IV, de L. L. Aliis placet venire ab antiquo *lixa* pro *aquâ*; indeque & *lixas* dictos, qui officium *aquæ* vehendæ militibus sustinent. Nonius: *Elixum, quicquid ex aqua mollitur, vel decoquitur. Nam lixam aquam esse veteres dixerunt: unde & lixæ dicti, qui militibus aquam ad castra, vel ad tentoria, solent ferre.* Sed *aqua*, puto, non *lixa*, verum *lix* dicebatur, unde *lixæ* appellantur calones. Alii voce *lix* significari putant *cinerem*. Plinius, lib. XXXVI, cap. ult. *Est & ipsis ignibus medica vis. Pestilentiæ, quæ solis obscuratione contrahitur, ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id monstravere diversis locis. Ad convulsa viscera, aut contusa, ut M. Varro auctor est. Ipsis enim verbis ejus utar: Lix cinis est, inquit, foci. Inde enim cinis lixivus potus medetur, ut licet videre, gladiatores cum deluserint, hac juvari potione.* Contra hanc Varronis sententiam illud objecto, quod, si *lix* esset *cinis*, jam non diceremus *cinerem lixivum*. Deinde non à *cinere*; sed ab *aqua* appellationem sortitæ *lixulæ*, & *semilixulæ*, circuli ex farina, caseo, & aqua, ut ait Varro, lib. IV de L. L. Icirco statuo, voce *lix*, *aquam* vocari, indeque *cinerem* dici *lixivum*, qui *aquâ* est *percolatus*, quomodo cibus dicitur *elixus*, qui in *aqua* est *coctus*. Sed de *elixus* dissentit Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXVIII. ed. Ald. ubi ait, ut à *levo*, *levas*, *levasso*, ita à *liquo* esse *liquas*, *liquasso*: ac κατὰ συγκοπὴν *lixo*, unde *elixo*: eodemque modo *SS* in *X* mutari, cùm pro *Ulysses* dicitur *Ulyxes*, & à *fossum*, *fexus*. Puto ἀναλόγως magis dixisset Pontanus, ut à *facio* est *faxo*, ab *ago*, *axo*; sic à *liquo*, & *eliquo*, esse, *lixo*, & *elixo*. Quod non displicet. Sed sic quoque ascendendum ulteriùs erit, quia *liquo* est à *lix*, ut suo loco dicemus. An tamen *lix* dixerint veteres ambigit Julius Scaliger, Exercit. CVI, Sect. IV: ubi sic scribit; *Scito*, inquit, *in Originibus nostris hunc ad modum scriptum fuisse. Opicâ voce aquam significari liquoris appellatione. Unde lixa, lixivum, elixare. A Græcâ fluxisse aliqua prisca, quæ nunc, sicuti pleraque alia, interciderint, suspicionem facit verbum λείχειν. Linctus enim non nisi tenuioris succi est.* Hæc Scaliger. Nos opicos pro *aquâ*, seu *liquore*, *lix* dixisse Varroni credimus. Censet autem Becmanus, *Lix* esse à λὶς, ob *raritatem & humiditatem*: aut Hebræo לוש, *elixavit*, quod cæteris putat πιθανώτερον. Sanè à λὶς esse qui potest, cùm hoc significet, non *quidvis tenue*, sed *linteum subtile*, quod nihil adfine habet cum *liquore*?

E L L O P S piscis memoratur Varroni, ἐπὶ τῇ τροφῇ μύρῳ·

> *Nec multinummus piscis ex salo captus,*
> *Ellops, neque ostrea ulla magna captata,*
> *Quivit palatum suscitare.*

Citat Nonius in *ostrea*. Item *ellopis Rhodii* meminit Gellius, lib. VII cap. XVI. *Acipenser* esse creditur. Plinius, IX capite, XVII. *Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser. unus omnium squamis ad os versis contra aquam nando meat: nullo in honore est, quod quidem miror, cum sit rarus inventu. Quidam eum ellopem vocant.* Κατ' ἐξοχὴν autem ita dictus videtur, cùm ἔλλοπος nomen cuivis pisci conveniat. Siquidem Plutarchus, Sympos. VIII probl. VIII auctor est, dici ἔλλοπας quasi ἰλλόπας, ἀπὸ τοῦ ἴλλεσθαι τὴν ὄπα, quòd *voce sit privatus*. Sanè ἴλλειν inter alia valet κατέχειν, seu *continere*.

E L O G I U M rectene scribatur, mirus est dissensus. Probat id Jos. Scaliger, ac vult conflatum esse ex præverbio Latino *E*, & Græco λόγος. Sed hybrida istiusmodi compositio non temere admittenda: sanè *prologus*, *propola*, aliaque id genus, quibus firmatum it hanc sententiam, planè à Græcis sunt: quemadmodum in *Prologus* & *Propola* dicemus. Quod verò ad *antelogii* vocabulum, id quidem ex Latino præverbio & Græco λόγος factum esse non inficior: sed hoc jocosè finxit Plautus, ut diximus, cùm hac de voce ageremus: nobis autem sermo de vocabulis in vulgus receptis: cujusmodi est *elogium*, *antelogium*

gium non est. Itaque iis assentio, qui *elogium* omnino Græcum putant. Nec tamen *eulogium* scribendum puto, quæ sententia fuit Aldi Nepotis in Orthographia, & Henrici Stephani in palæstra de Latinitate Lipsii pag. ccix. Atque ita jam olim ab Aldo excusum fuit, in Tertull. de Pallio, cap. I, & XIV. Sed hanc sententiam meritò jam olim improbavit Laurentius Valla, in notis ad cap. XV epist. ad Romanos. Quippe cum εὐλόγιον sit ab εὖ & λέγειν, vox hæc notabit *testificationem honorificam*, sive *quod in alicujus dicitur laudem*. At *elogii* vox latiùs multò patet, cùm generatim sic dici soleat omnis *brevis scriptio*, sive sit *titulus* rei alicujus, quales in statuis erant: sive quæpiam *simplex sententiæ expositio*, ut cum Tullius in Catone ait, *Solonis esse elogium, quo se negat velle suam mortem dolore amicorum lamentisque vacare*. Quare nec iis assentio, *qui eclogium* scribunt, ut sit ab ἐκλογή, unde ἐκλογεῖον hodieque apud Suidam reperitur. Est hæc sententia Turnebi, lib. XVIII, cap. V. & Mureti Var. Lect. lib. XI, cap. XIII. Sed significatio non convenit, quia sic notaret *excerpta*, ab ἐκλέγω, quod est *eligo, excerpo*. Verè igitur illi, qui *ellogium* scribendum arbitrantur: vel, *elogium* quidem scribi posse; sed tamen id ab ἐλλόγιον, extrito altero *L*, factum videri. Sanè uti à λόγος est λόγιον, quo *brevis scriptio* signatur, ita ab ἔλλογος fuerit ἐλλόγιον, quod notabit quamvis *brevem rei expositionem*, qualis in titulis & similibus esse solet. Vide quædam pro hac sententiâ apud doctissimum Casaubonum, animadvers. in Sueton. Jul. cap. XLVII & Calig. cap. XXIV. Vel dicamus cum Salmasio *elogium* esse ab ἐλεγεῖον· ut à γραφεῖον, *graphium*; à ῥαφεῖον, *raphium*; à τοπεῖον, *topium*. Ἐλεγεῖον enim est *inscriptio monumenti*, quæ nomen mortui, & *elogium* ejus complectebatur. *Titulum sepulcri* nuncupant. Id Latinis quoque *elogium*. Ut apud Maronem in Culice:

— *Tum fronte locatur*
Elogium. —

Hinc *elegiacum* carmen. Hesych. Ἐλεγεῖον, ἐπιτάφιον ποίημα.

ELUCUS, sive *helucus*, unde sit, gemino in loco exponit Festus. Prior est: *Elucus significat languidum ac semisomnum: vel, ut alii volunt, allucinatorem & nugarum amatorem, sive halonem, id est, hesterno vino languentem, quem ἴωλον vocant Græci.* Alter est: *Helucus ab hiatu & oscitatione dictus.* De eadem voce sic Gellius, lib. XVI, cap. XII: *Cloatius Verus hallucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur Græcè ἀλύειν. unde Elucum quoque esse dictum putat, A litera in E conversa, tarditatem quandam animi ac stuporem, qui hallucinantibus plerumque usu venit.* Ex variis adeò opinionibus inprimis placet, *elucum* esse, quem Græci ἴωλον appellant, hoc est, *vino hesterno marcidum ac languentem*. Ita quidem usus Tertullianus, lib. de corona militis: *Liberum, eundem apud Ægyptios Osirin, Harpocration industriâ hederatum argumentatur, quòd hedera natura sit cerebrum ab eluco defensare.* Ubi omnino hoc vult, hederam conducere, nequis vino hesterno ex capite laboret, quod Græci nuncupant ἰωλοκρασίαν, quia morbi caussa est τὸ ἴωλον κρᾶμα, ubi ἴωλον est χθιζινὸν, *hesternum*, *pridianum*, ut interpretatur Hesychius. Atque inde fortasse *elucus*, trajectis duabus literis & ante ος inserto *C*. ut à σπέος, *specus*. Quanquam autem Tertulliani locus impensè hanc sententiam suadet: tamen nec absurdè credamus, *elucum* dici à *luce*, præsertim cum Cloatius, ut ex eo Gellius refert, *elucum* interpretetur *alucinatorem*. Unde conjectarem ut *expers*, *exlex*, similiaque dicimus; ita *elucus* tantundem valere ac *sine luce*. Et juvat hanc sententiam, quod ut à *sanctus* est *sanctifico*, suntque multa id genus; ita ab *elucus*, *elucifico* esse videatur, quasi *elucum reddo*. Usurpat Laberius apud Gellium lib. X, cap. XVII. Versus eos adscribam, partim quia elegantissimi sunt, partim ut numeris restituam:

Democritus Abderites, physicus philosophus,
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,
Oculos effodere ut posset splendore æreo;
Ita radiis solis aciem effodit luminis,
Malis bene esse ne videret civibus.
Sic ego splendore fulgentis pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ,
Ne in re bona esse videam nequam filium.

Versu antepenultimo vulgo legitur,

Sic ego fulgentis splendorem pecuniæ.

Sive, ut apud Nonium est, *fulgentis splendore pecuniæ*. *Elucificare* autem esse à *luce*, etiam Nonius agnoscit. Quare si *elucus* à *luce* veteres non dixere, *elucificare* ἀμέσως à *luce* erit: ut signet, *facere ut quid sit extra lucem*, sive *expers lucis*.

ELUTRIARE est idem, quod *diffundere*, hoc est, *de vase in vas fundere*. Onomast. vet. *Elutrio*, διηθίζω. Petrus Mosellanus, notis in Gellium, putabat ita dici a *luto*, quasi sit *luto purgare*. Sed est ab *eluendo*. Vel potius à *lura*, hoc est, *utre*. Nam utribus vinum servabant. De *lura* vide in *Lurcare*.

E M

EMANCIPARI, inquit Festus, *duobus modis intelliguntur, aut ii, qui ex patriis jure exierunt: aut ii, qui aliorum fiunt dominii: quorum utrumque fiunt mancipatione.* Priori modo *naturalis pater filium suum fiduciario patri mancipat*, hoc est, *manu tradit*: ut ait Caius JC. Nam servus dicitur non *mancipari*, sed *manumitti*. Posteriori autem modo res mobiles, si præsentes sint, possunt *mancipari*: ut ait Ulpianus. *Mancipatio* autem ex eo dicta, quia uti mancipans *manu tradit*, ita mancipatus *manu capitur*. Gloss. vett. *Emancipatus*, χειρόφιτος. Glossarium Nomicum: *Emancipatio*, αὐτεξιότης· *Emancipatus*, αὐτεξούσιος· Vide *Manceps*.

EMBLEMA, ἔμβλημα, opus erat artis ἐμπαιστικῆς. Atque ut ars ea ἐμπαιστικὴ dicebatur ἀπὸ τοῦ ἐμπαίειν, ita ἔμβλημα παρὰ τὸ ἐμβάλλειν. Est enim ἔμβλημα, *sigillum*, *quod operi alteri inseritur atque illigatur*: ἐμπαιστικὴ, *ars sigilla ejusmodi immittendi atque includendi*. Latini non habent vocem, qua Græcum hoc reddant. Alioqui non laborasset Tiberius de voce in Senatu, qua redderet Latine. Scaliger tamen putabat Latine dici *insertam*: eaque voce μεταφορικῶς uti Publium Syrum apud Gellium hoc versu: *Frugalitas inserta rumoris boni*. Prout est in MSS[tis] Gellii codd. Item Tertullianum lib. de Idololatria, ubi *insignia dignitatum* vocat *insertas*. Item cum philosophiam vocat Christianæ religionis *insertam*: Sed hæc valde sunt incerta. Nam potuit Tertullianus dicere literas esse prædicationi Evangelicæ *insertas*, hoc est, conjunctas, quia fabulæ poetarum & similia inserantur. Nec satis venustè dicitur frugalitas boni rumoris *emblema*: argutius sit, *frugalitas incerta rumoris boni*: quia *frugales* culpantur tanquam avari. Et *incerta* reperit Salmasius in veteribus Macrobii excerptis. *Emblematis* vocem usurpat Lucilius versibus istis vulgatissimis:

Quam lepidè lexeis compostæ, ut tesserulæ omnes
Arte pavimenti (al. *Endo pavimento*) *atque emblemate*
vermiculato.

Quo Cicero allusit in Bruto, de M. Callidii oratione agens: *Nullum*, inquit, *nisi loco positum, & tanquam in vermiculato emblemate, ut ait Lucilius, structum verbum videres.* De iisdem ita Plinius, lib. XXXV, cap. I: *Interraso marmore, vermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis.* Quemadmodum autem *emblemata* vasis inserebantur, ita & iisdem eximi poterant. Unde Cicero quinctâ Verrina Verrem accusat, quod *emblematis* detractis, pura nudaque reliquisset Siculis vasa, suisque ea scyphis illigasset atque inclusisset. Hac de re alibi quoque diximus.

EMBOLA, ἔμβολα, Tullio pro Sextio, & ad Att., sunt ea, quæ in media fabula à mimis interponerentur: unde & nomen. Nam ἐμβάλλω, *intersero*, unde ἔμβολα· à quo *embolaria* mulier Plinio, ἡ θυμελική. Quomodo *dicteria*, *embola* & *exodia* differant, vide in *Dicterium*. Vide & de ea voce Hermolaum Barbarum in Glossematis Plinianis, voce *Embolaria*.

EMO, κατ' ἀφαίρεσιν factum putant à πρίαμαι, quod idem notat: unde & *Priamus* nomen accepit, cum antea Ποδάρκης diceretur. Nempe quia capta ab Hercule Troia eum soror Hesione ἐπρίατο καλύπτρας γυναικείας, αὐτὸ ἀπελθοῦσα αἰχμάλωτος ὑπὸ Τελαμῶνι· quemadmodum ex Lycophrone tradit Eustathius in Il. α pag. XXVII edit. Rom. Isidorus vero, in X, *Emtio*, inquit, *quod à me fit.* Dubium, utrum voluerit com-

componi ex *é*, & *meus*: quia qui quid à me *emit*, è meo facit suum: an potius simplex derivatum velit esse ab ἰμός, unde ἰμόω, ἰμῶ, quasi ἰμὸν ποιῶ. Quod magis placet, quia non item repugnat quantitas primæ, ut si è præverbio *E* conflatum dicas. Antique *emo* etiam *tollere* signabat, teste Festo, qui inde dici ait *abemo*, hoc est, *aufero*. Similiter Gloss. vett. *abemit*, ἔλαβεν. Ab eodem est *demo*, quasi *deemo*. de quo dictum. Item *surremit* est *sursum emit*, hoc est, *suscepit*: ut *surrempsit*, id est, *susceperit*. De quo plura in *Sumo*. Item *interimo*, & *perimo*. Cornelius Fronto: *Perimere ab emptione, quasi jure tollere*. Sed *per* hic non jus significat, sed auget: ut sit, *penitus tollere*. Ab eodem est *dirimo* pro *disemo*, *S* in *R* abeunte, ut *Valerii*, *Furii*, *Aurelii*, qui prius *Valesii*, *Fusii*, *Auselii*; *ara*, & *lares*, ex *asa*, & *lases*. Etiam hinc est fortasse *præmium*, quod quis *præ* aliis *emit*, hoc est, *capit*, sive *tollit*. De quo plura in *Præmium*.

Emplastrum, ἔμπλαστρον, ab ἐν & πλάττω, *fingo*, *formo*. Nam formatur, ut illinatur. Transfertur quoque ad plantas: unde *emplastratio*, cum arbores inoculantur insitionis causa.

Emporetica *charta* quæ sit, & unde dicatur, ostendit hic Plinii locus, lib. xiii, cap. xii. *Nam emporetica inutilis scribendo, involucris chartarum segestriumque in mercibus usum præbet: ideo à mercatoribus cognominata*. Nempe ἐμπορητικὸν dicitur, *quod ad mercaturam pertinet*, ab ἐμπορεύω, id est, *negotior*; quod ab ἔμπορος, id est, *mercator*, πραγματευτής, ac inprimis qui διὰ θαλάσσης πορεύει, *qui mare trajicit*. Unde & ἐμπόριον, quod Plinio *forum nundinarium*. Græcam *emporii* vocem retinent Cicero Pliniusque. Vel modulo secundæ literæ refelluntur, qui *emporium*, quasi *emtorium*, dici aiunt. Ἔμπορος autem, ut Eustathius scribit, venit à πόρος, id est, *transitus*, unde & meatus cutis, per quos sudor & pili transeunt, *poros* vocamus. Est id à πείρω, id est, *transeo*. Ab eadem πόρος voce sunt εὔπορος, *pervius*; ἄπορος, *transitum non habens*. Sed figuratè illud pro *facili & expedito* accipitur; hoc pro *difficili dubioque*; unde ἀπορεῖσθαι, *dubitare*, *hæsitare*: pro quo *aporiari* ex Græco ἀπορεῖσθαι, posterioribus seculis dixerunt. Vide hac de voce in *Catonium*. Est quoque à πόρος, πορθμὸς, *fretum*, ὁ στενὸς πόρος τῆς θαλάσσης, ut Eustathius exponit. Ab hoc est πορθμεὺς, quomodo eodem teste propriè vocatur ὁ διὰ πορθμοῦ τινος περαιούμενος ἄγων, eoque ab illo diversus est qui διὰ μακρᾶς θαλάσσης στέλλει πλοῖα. Vide Eustathium, in Od. υ. pag. CIↃ IↃCCCLXXXVIII. Latinis dicitur *portitor*. Sed Græcam vocem retinet Juvenalis Sat. III.

> *Jam sedet in ripa, tetrumque novitius horret*
> *Porthmea.*

EN

En, à Græco ἠνί, quod ejusdem significationis. I finale omissum, ut ab ἐστί, *est*; à μέλι, *mel*, &c. ἠνί ab הן, quod idem. Possis & ἀμέσως Latinum *en* ab Hebræo *hen* deducere. Etiam *an* est ab הן, ut quod etiam ponatur pro *an*, *num*. Nec fortasse aliunde Græcum ἄν, ἤν vel ἐάν, cum הן etiam notet *si*. Possis & *an* ἀμέσως ab ἐάν deducere. Glossæ Philoxeni: *An*, Εἰ, ἦ, πότερον, ἆρα, πότερον, ἐὰν δέ. Pro ἠνί Græci ἐν ἀποφθέγματι etiam dicunt ἠνίδε quasi ἠνί, ἰδὲ, sive ἤν ἰδε. *Ecce* factum ab *en*, & syllabica adjectione *ce*, quæ in *hicce* & *illicce*. *Ecce*, cum variis provocabulis componitur: ut *eccum*, quasi *ecce eum*; *eccam*, quasi *ecce eam*; *eccistam*, quasi, *ecce istam*; *eccillum*, quasi *ecce illum*; *eccillam*, quasi *ecce illam*: pro quo & *ellum*, atque *ellam*, dicitur: quæ ex *en illum*, & *en illam*, fieri scribit Marius Victorinus, lib. I. Vide & Donatum, in And. Act. v, scena II. Glossæ Philoxeni, *Ellam*, ἰδοὺ αὐτήν. Hujusmodi crebra apud Plautum, qui iis etiam utitur, cum res in conspectu non sunt. Ut Most. Act. I, Scen. I.

> —— *Nam eccum herilem filium*
> *Video corruptum ex adolescente optimo.*

Ita habent optimi quique & vetustissimi codd. Iidem voce *eccillam* de iis, quæ non in conspectu, sed in vicinia sunt, utitur Aulul. act. IV Sc. I. & Mil. Act. III, sc. I. & alibi.

Encænia, ἐγκαίνια, *renovalia*, à καινὸς, hoc est, *novus*; quod à חנך, *initiavit*, *innovavit*. Quippe *encænia* dicuntur *festa anniversaria urbium conditarum*: quomodo & Quinctilianus usurpat, lib. VII, cap. II. Sed fere accipi solet pro *feriis ob memoriam templi consecrati*. Unde Belgæ vocant *Kermis*, uti Germani *Kirchmess*, à *Kirch*, hoc est, *templum* (quod a κυριακή, hoc est, *dominica*, quasi *Domini domus*,) & *mess*, hoc est, *missa*, quæ in templi consecratione adhiberi solet. Vide de *encæniis* Matthæum Dresserum, lib. de diebus festis: & doctum Scholiastem ad x cap. Johannis.

Encaustice, ἐγκαυστική, ab ἐγκαίω, *inuro*. Erat *picturæ genus*, *in quo picturam inurebant*. Hoc in ebore aut cornu faciebant cestro, sive vericulo ignito. Etiam januis, ac tabulis, ceras discolores inducebant, quas postea inurebant. Vel in liquefactis igne ceris penicillo pingebant. Vide Salmasii Exercitationes in Solinum. Ex antiquis adi Vitruvium lib. VII, cap. IX. Eadem de arte sic Plinius, lib. XXXV, cap. IX. *Ceris pingere, ac picturam inurere, quis primus excogitaverit, non constat. Quidam Aristidis inventum putant, postea consummatum à Praxitele. Sed aliquanto vetustiores encausticæ picturæ exstitere, ut Polygnoti, & Nicanoris, & Arcesilai, Pariorum. Lysippus quoque Æginæ picturæ suæ inscripsit*, ἐνέκαυσεν, *quod profectò non fecisset, nisi encaustica inventa. Pamphylus quoque, Apellis præceptor, non pinxisse tantum encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausiam Sicyonium, primum in hoc genere nobilem*. Apud Martialem, lib. IV, elegans est epigramma in Phaëthontem *encaustum* quem δίπυρον vocat, quasi *bis ustulatum*; ut qui semel paternos agens currus, fulmine incensus, inque Eridanum præceps actus sit: ac nunc à pictore *encausto* inustus sit. Sed epigramma ipsum apponamus:

> *Encaustus Phaëthon tabulâ depictus in hâc est.*
> *Quid tibi vis, dipyron qui Phaëthonta facis?*

Enchiridium, ἐγχειρίδιον, ab ἐν & χεὶρ, quia *manu claudi queat*: quomodo Guntherus lib. I Ligurini ait: *Claudendumque manu formâ breviore libellum*. Alias notat *pugionem*, quod ob brevitatem aptius manu gestetur, quam gladius. Et fortasse hæc significatio primaria est. Sanè Simplicius scribit, Epicteti libellum inscribi ἐγχειρίδιον, διὰ τὸ πρόχειρον ἀεὶ αὐτὸ δεῖν καὶ ἕτοιμον εἶναι τοῖς βουλομένοις εὖ ζῆν. καὶ γὰρ τὸ στρατιωτικὸν ἐγχειρίδιον ξίφος ἐστὶ πρόχειρον ἀεὶ τοῖς χρωμένοις ὀφεῖλον εἶναι. quod ut pugio militibus, sic libellus is, iis qui rectè student vivere, in promptu paratusque semper esse debeat. Erasmus quoque libellum inscripsit, *Enchiridium militis Christiani*, sane appositè, utramcunque respicias significationem.

Encomium, ἐγκώμιον. Ita propriè dicebatur, cum ἐν κώμαις (unde & nomen) in alicujus laudem coram tribulibus longiuscule procederet oratio. Postea latiùs extensa hæc vox ad quamvis *laudationem*. Dico *laudationem* non *laudem*: quæ differunt ut Græcis ἔπαινος & ἐγκώμιον, hoc est, ut genus & species. Nam (ut Cornelius Fronto inquit) *laus facti instrumentum est, laudatio vero est rerum gestarum relatio*. Sed fusius curatiusque de his egimus, lib. I Oratoriarum institut. cap. v.

Encyclopædia, ἐγκυκλοπαιδεία, quasi ἐγκύκλιος παιδεία, significat *orbiculatam disciplinarum seriem*, sive *doctrinæ orbem*, prout interpretatur Fabius, lib. I. *Ut efficiatur*, inquit, *orbis ille doctrinæ, quem Græci encyclopædiam vocant*. Hinc quidam Aristotelis libri, quorum meminit Laertius, *encyclii* dicti: ut qui essent περὶ τῆς ἐγκυκλίου παιδείας.

Endo, antiqua est præpositio pro *in*. Estque vel à Græco ἐν τῷ, ut suspicatur Radulphus Fornerius, lib. II rerum quotidianarum, cap. XXI: vel, quod magis mihi placet, ab ἔνδον, ut nempe *intus* ab ἐντός. Hinc apud Ciceronem II de Leg. *ollos, quos endo cœlo meritâ vocaverint*: sive (ut Janus Douza filius notis ad Catullum legit) *locaverint*: ut sit geminum huic Juvenalis:

> —— *Sed te*
> *Nos facimus, Fortuna, Deam, cœloque locamus.*

Sunt qui pro *endo* semper *indu* scribendum putent. In Glossis tamen Philox. litera *E* disertim scriptum, *Endo*, ἐντός· ubi legendum patet, ἐν, εἰς. Præterea apud Festum quoque litera *E* scriptum, *Endo procinctu*, pro *in procinctu*. Et in compositis

positione apud eundem legimus *endoitium* pro *initium*, & *endoploranto* pro *imploranto*. Uti in Philoxeni Glossis, *endodecarit*, pro *indicarit*, μηνύσει· *endofestabat*, pro *infestabat*, ἐσίνετο, ἀφηγίζειν· *endoplorato*, pro *implorato*, ἐπικαλεῖσθω· *endoriguum*, pro *irriguum*, ὑπερεῖθρον, κατάρρυθρον· In aliis quoque libris sunt alia id genus: quæ universa mutare nimiæ mihi audaciæ videtur.

ENDROMIS, ἐνδρομίς, vestis hirsuta longiore villo. Festo & Tertulliano de pallio, cap. IV *solox* dicitur. Severo Sulpitio, dialogo I, cap. XIV, vocatur *burrus*; ac Eucheriæ iidem *burra* appellatur. Nomen *endromidi* ex eo est, quod illa ἐν δρόμῳ, hoc est, *cursu*, uterentur. Hinc *endromidatus* dixit Sidonius, lib. II, epist. II. *Tu endromidatus exterius, intrinsecus fasceatus*.

ENGONASI, sideris nomen, quasi ἐν γόνασι, *in genibus*: unde Julio Firmico *ingeniculus* dicitur: uti ἐγγόνασις Latinis *ingeniculatio*. Ovidio id sidus *genu nixus*; Ciceroni ἁπλῶς *nixus*. Manilius de eo sic scribit in V:

> *Nixa genus species, & Graio nomine dicta*
> *Engonasi.*

Sequentia, ubi *ingenicla* voce usus videtur, omnino sunt corrupta.

ENIM, idem ac *nam* valet: unde & factum videtur, *e* præmisso: ut in *equidem* à *quidem*. Nisi utrobique *e* ex *ego* esse malim, quasi *egonam*, *egoquidem*. Qua de re superius dictum. Cum copula & conflatum genuit ex se *etenim*, ut Græcis καὶ γὰ. Sic cum *vero* conjunctum fecit *enimvero*.

ENS, antiqui dixere, ut Priscianus ait, lib. XIII. Ac remansit in compositis *præsens*, *absens*, *potens*, ubi componitur cum *præ*, *ab*, *potis*. Vide *Præsens*. Est autem *ens* ab εἰς ἐντος, quod Æolicum est pro ὢν ὄντος. Hinc παρεὶς παρέντος.

ENSIS, forte ab ἔντη, sive ἔντεα, quomodo dicuntur *arma*. Sed obstat, quod propriè signat *arma σκεπαστικὰ*, hoc est, *corpus contegentia*, ut galeam, clypeum: quemadmodum ex Athenæo & Suida cognoscitur. Quare vix dubito, quin sit ab ἔγχος, quod non *hastam* modo, sed & *ensem* significat. Sed & nonnihil accedit ad ἐνύω, *occido*, *perimo*; vel ἔνω, idem notante: unde Bellona, juxta Eustathium dicitur Ἐνυὼ, uti & Latinis *Enyo*: item *belli deus*, Ἐνυάλιος, ut Basso, lib. I Ἀνθολογ. εἰς ἀνδρίαν· ubi Spartani treceni, qui fortiter pugnantes ceciderant, vocantur

> —— ἀνίκητε ἄρμος Ἐνυαλίε.

Glossæ in Cyrilli calce inventæ: Ἐνυάλιος, *Quirinus*. Sanè Romanis sit *Quirinus*. At Græcis *Mars* potius erit, vel *alius belli deus*.

ENTHECA, ἐνθήκη, *arma* rustica, ita dicta ab ἐντίθημι, *impono*, quia agri caussa reponantur. Legas l. II. §. ult. D. de instr. vel instr. leg. ult. C. de bon. proscript. item l. LXVIII. §. ult. D. de leg. III.

E O

EO, ab ἴω, unde & εἶμι τὸ πορεύομαι factum, suaque ultra imperfectum tempora trahit, ut ᾔειν, ἴσομαι. Ab *itum* est *iter*, de quo cum derivatis suis separatum agemus. Ab eodem est *itus*, quod pro *accessu*, aut *itinere*, accipi docet ex vett. lapp. & libb. Guil. Fornerius, lib. I Select. cap. IX. Compositorum verbaliumque ab *Eo* ingens est sylva. *Abire*, pro *obire* dixerunt: ut *abitionem* pro *morte*, teste Festo. Sed apud eum perperam etiam MSS: *Abisse pro adisse dicebant*. Rectum vero *obisse*. Nota illa, *Abiit jam*; & *Reverti debet*: quibus de mortuis usi, teste Tertulliano, de Testimonio animæ, cap. IV. *Inire* interdum erat in obscenis; unde *Inuus*, qui idem ac *Pan*. Virgil. in VI: *Pometios, Castrumque Inui*. Ubi Servius sic: *Inuus Latinè appellatur, Græcè Πάν. Item Ἐφιάλτης Græcè, Latinè Incubo. Idem Faunus, Fatuus, Fatuellus. Dicitur autem Inuus ab ineundo passim cum omnibus animalibus. Unde & incubo dicitur*. Artemidori quoque est: Ἐφιάλτης, ὃς τῷ Πανὶ αὐτὸς δοκεῖ εἶναι· Ἐφιάλτης vocatus, quia noctu in dormientes creditur *insilire* coitus caussa. Nam ἐφιάλλεσθαι, sive ἐφάλλεσθαι, *insilire*. Sed Latini non tam *insultorem* quam *incubum* vel *incubonem* nominant. Atque hinc liquet, cur *incubum*, sive *suppressiones nocturnas*, quas Dioscorides ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς vocat, Plinius *Faunorum in quiete ludibria* appellet. In antiquis Livii codd. pro *Inuus* legere est *Inivus*. Fortasse igitur ut à *vaco* est *vacuus*, & *vacivus*; sic ab *ineo* dixere *Inuus*, & *Inivus*. Ab *ineo* quoque est *initus*, & *initium*. Item ab *exeo*, *exitus*, & *exitium*, à quo *exitiale*. A *subeo* est *subitum*, quod *subis*. Nisi potius à *sub* & *itus*, quod *sub itum* contingat, ut non abludat ab *illico*, quod est *in loco*. A *subitus* est *subitillus*, placentæ genus, à *subita*, ut videtur, paratura. Casaubonum vide in Athen. lib. XIV, cap. XV. A *transitum* est *transtrum*, de quo separatim. A *per* & *inter* cum *eo* compositis *perire* est, & *interire*: quod Belgis similiter *ondergaen*. Sed *periculum* non est à *pereo*, verum a *perior*, quod à πεῖρα. Ejus compositum est *experior*. A *se*, id est, *seorsim*, & *itum*, est *seditio*, interjecto *D*, ut in *Rediro*, & *Reditus* Similiter ab *am* & *ire* fit *ambire*, interjecto *B*, ut in *Ambages*. Vide supra *Ambitus*. A *cum* & *ire* est *cumire*, sive *comire*, pro quo dicimus *coire*, extrito *M*. Unde *coitio* apud Terentium, & *coitus*, ex quo *cœtus*. Sed remansit *M* in aliis derivatis: uti sunt *comes* (unde *comituri*,) & *comitia*, quæ sic dicta quasi *populi conventus*. Sed de *Comitia* voce plura diximus separatim. Uti & de *Ilicet*, quod factum ex *ire licet*. *Obire mortem*, propriè est *adire mortem*. Nam *ob* olim positum pro *ad*: unde *obstetrix* ab *adstando*, & *adsidendo*. *Obire diem* pro eodem dicitur, quia fatalis dies signatur. Sed & simpliciter pro eo usitatum est *obire*, ut *mortem* vel *diem* κατ' ἔλλειψιν reticeant.

EOUS, ἑῷος, ab Ἐὸς, ἑὼς vel ἠὼς hoc, ut Etymologus censet, quasi αὔως, παρὰ τὸ αὔω, τὸ λάμπω. Pro *Lucifero* utitur Maro, II Georg.

> *Aut cum sole novo terras irrorat Eous*:

Item Cinna, citante ad adductum Maronis locum Servio:

> *Te matutinus flentem conspexit Eous,*
> *Et flentem paulo vidit post Hesperus idem.*

Quod autem *Eous* primam nunc corripit, nunc producit, hoc inde est, quod & ἑῷος ab ἑὼς, & ἠῷος ab ἠὼς dicatur.

E P

EPHALMATORES Materno ab *ephalmare*, quod est ἐφάλλεσθαι, sive ἐφιάλλεσθαι, unde ἐφιάλτης, *incubus*: de quo in *eo* dictum. *Ephalmare* autem ab ἔφαλμα. ut à πλάσμα fecerunt *plasmare*, pro πλάσσειν, à χρῖσμα *chrismare*, pro χρίειν.

EPHETÆ, ἐφέται, sic, Suida teste, dicti, quod ad eos provocaretur; ab iis vero provocare non liceret. Ἐφίημι, *appello, ad judicem majorem provoco*. Hi judicabant de cædibus, non consulto factis. Fora eorum, ut Harpocration monet, erant quatuor, *Prytaneum*, *Palladium*, *Delphinium*, & *Phreattium*, Πρυτανεῖον, παλλάδιον, δελφίνιον, καὶ ἐν Φρεάττοις, sive τὸ ἐν Φρεαττοῖ δικαστήριον. At de cædibus consulto factis judicabatur in Areopago, quod è foris omnibus nobilissimum. Erant præter hæc, & alia fora, eaque inter præcipua ἡλιαῖον, τρίγωνον, παράβυστον· *Heliæum* ita dictum, διὰ τὸ ὑπαίθρον εἶναι καὶ ἡλίῳ βάλλεσθαι· quia nempe *sub sole*, sive *sub divo*, ibi judicia exercerentur. Id enim verisimilius, quam ut sic dicatur, *quod maxima hominum multitudo eò convocaretur*, παρὰ τὸ ἁλίζεσθαι ἐκεῖσε καὶ ἀθροίζεσθαι τὸ πλῆθος τῶν δικαστῶν ut ad Demosthenem notat Ulpianus. *Trigonum* vocatum à *triangulari loci forma*. *Parabystum*, quia esset ἐν ἀφανεῖ πόλεως, *in obscuro urbis loco*: eoque verè παράβυστον, hoc est, ἀποκρυφον, λαθραῖον· Auctores Pausanias, Pollux, Harpocratio, Suidas. E Junioribus adi de his Cælium Rhodiginum, lib. XXVIII, cap. IX; Carolum Sigonium, lib. I & III de Republica Atheniensium, & Guilielmum Postellum, de magistratibus Atheniensium, cap. XXV.

EPHORI, ἔφοροι, ἀπὸ τοῦ ἐφορᾶν. Cic. III de Legg. *Quare nec Ephori Lacedæmonii sine caussa à Theopompo sunt oppositi regibus, nec apud nos consulibus tribuni*. Tanta eorum potestas erat, ut nec Regi assurgerent: ac Regem etiam in vincula conjicere possent, uti scribunt Thucydides, lib. I. & Cornelius Nepos, in Pausania. *Ephororum* potestatem pluribus persequitur & exagitat Aristoteles, lib. II, cap. IX Polit. Plato quoque lib. IV de Legg. mirificè tyrannicam esse ait. Et quando, & quot, primò sint creati, & quomodo ab uno ex Ephoris, qui ἐπώνυμος dicebatur, fasti soleant signari, ut Athenis

ab uno Archontum: legere potes apud Josephum Scaligerum, animadverſ. Euſebianis ad annum MCCCLVII pag. LXVII & LXVIII.

Epicedium, Gr. ἐπικήδειον, unde liquet malè vulgò in *epicedii* vocabulo penè ultimam corripi. Ἐπικήδειος notat *funebris*, ut ἐπικήδειος λόγος vel ᾠδὴ, eſtque à κῆδος, quod etſi generatim ſignificat φροντὶς, particulariter tamen pro *cura, quam gerimus funeris causſâ* vel potiùs pro ipſis *exſequiis*, accipi ſolet. Ἐπικήδειον, & ἐπιτάφιον, ita diſtinguit Servius ad Ecl. III; ut *epicedium* dicatur nondum ſepulto cadavere: cujuſmodi eſſe ait,

Exſtinctum nymphæ crudeli funere Daphnim
Flebant, ——

Epitaphium autem poſt completam ſepulturam, quale eſt,

Daphnis ego in ſilvis hinc uſque ad ſidera notus.

Ἐπιτάφιον dictum ab ἐπὶ & τάφος, id eſt, *ſepulcrum*, quod à θάπτω, *ſepelio, humo*. Θάπτω placet Becmanno eſſe à תוה, quod eſt, *ſigno, deſigno, ſcribo*: ut θάπτω propriè ſit, *ſepulcro inſcribo*. τάφος, *ſepulcrum cui quid inſcriptum, monumentum*. A τάφος, quoque eſt κενοτάφιον, quaſi κενὸς τάφος, *inanis tumulus*. Florentinus, l. monumentum. ff. de Relig. & ſumt. funerum: *Monumentum generaliter res eſt memoriæ causſâ in poſterum prodita, in quam ſi corpus vel reliquiæ inferantur, fiet ſepulcrum: ſi verò nihil eorum inferatur, erit monumentum memoriæ causſâ factum, quod Græci* κενοτάφιον *appellant*. Suidas: κενοτάφια τινὰ ἤγουν ἐλιοτόμημα εἰς τύπον νεκροῦ, μὴ ἔχοντα νεκρόν. *Honorarium tumulum* appellat Suetonius, in Claudio, cap. I. ubi ait iſtiuſmodi tumulum Druſo exſtructum in Germaniâ, cùm corpus ejus in Italiam perlatum eſſet. Hectori quoque iſtiuſmodi *tumulum* erigit Andromache apud Maronem III Æn.

—— *Maneſque vocabat*
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, causſam lacrymis, ſacraverat aras.

Lamprid. in Alexandro Severo: *Cenotaphium in Galliâ, Romæ ſepulcrum ampliſſimum meruit.*

Epilepsia, ἐπιληψία, ἀπὸ τοῦ ἐπιλαμβάνειν, id eſt, *apprehendendo*: quòd (ut ſcribit Cœlius Aurelianus, lib. I χρονίων cap. IV.) *ſenſum atque mentem pariter apprehendat*. Siquidem morbo hoc correpti, ſoluti paroxyſmo non recordantur amplius eorum quæ acciderunt. Vide quæ de voce ea quoque diximus in *Apoplexia*. Cur quoque *paſſio puerilis* ac *ſacra* dicatur, docet ibidem Aurelianus: *Appellatur*, inquit, *puerilis paſſio, ſiquidem in ipſis abundat ætatibus: & ſacra, ſive quod divinitus putetur immiſſa, ſive quod ſacram contaminet animam, ſive quod in capite ſit, quod multorum philoſophorum judicio ſacrum templum eſt. Eſt & partis animæ in corpore nata* (al. rectius *dominantis*) *ſive ob magnitudinem paſſionis. Majora enim vulgus ſacra vocavit. Inde ſacrum dictum mare, & ſacra domus; velut Tragicus poëta ſacram noctem, hoc eſt, magnam appellavit.* Hæc Cælius.

Epimenia, ἐπιμήνια, dona, quæ Romanis Afri ſingulis mittebant menſibus: unde & nomen. Nam ἐπιμήνιος, *menſtruus*, à μὴν, *menſis*. Juvenal. ſat. VII:

—— *Veteres, Maurorum epimenia, bulbi.*

Ubi vetus Scholiaſtes: *Epimenia Latine menſtrua dicuntur dantium*. Gildas, de excidio Britanniæ: *Queruntur, non affluenter ſibi epimenia contribui.*

Epiphania, ἡ ἐπιφάνεια, *apparitio*; ab ἐπιφαίνομαι, *appareo*. *Epiphania* autem primitus dicebatur *dies, quo Chriſtus in carne cœpit apparere*, hoc eſt, *dies ejus natalis*, qui credebatur Græcis eſſe ſextus Januarii. Sanè Chryſoſtomi demum temporibus Græci cœpere natalem Chriſti celebrare XXV Decembris, idque exemplum Romanæ ſequentes Eccleſiæ. Cæterum VI Januarii non tantum natus credebatur Chriſtus, ſed etiam Magis apparuiſſe: imò & baptizatus in Jordane: annis licet diverſis. Itaque poſtquam Græci feſtum natalis Chriſti in XXV Decembris tranſtulere: nihilominus VI Januarii vetus *epiphaniæ* nomen retinuit: causſaque appellationis ejus dici cœpit, quòd Chriſtus tum apparuiſſet Magis: item quod audita eſt vox Dei Patris de Filio, *Hic eſt Filius meus dilectus*. Iſidorus, lib. VI Orig. cap. XVIII: *Epiphania Græcè, Latinè apparitio, ſive manifeſtatio, vocatur. Eo enim die Chriſtus apparuit Magis adorandus. Quod fuit figura primitiæ credentium gentium. Quo die & dominici baptiſmatis ſacramentum, & permutata in vinum aqua factorum per Dominum ſignorum principia exſtiterunt. Duæ ſunt autem epiphaniæ: prima, in qua natus Chriſtus paſtoribus Hebræorum, Angelo nunciante, apparuit: ſecunda, in qua ex gentium populis, ſtellâ indice, præſepis cunabula Magos adoraturos exhibuit.* Vide quæ eruditè de his ſcribit Iſaacus Caſaubonus, exerc. XVI cap. XI in annal. Baron.

Episcopus, ἐπίσκοπος, *inſpector*, ab ἐπισκέπτομαι. Quod accipitur, ut ἐπιβλέπειν, pro φυλάττειν. Ut in epigrammate θῖνας ἐπιβλέπετε. At ὄπτεσθαι ſimiliter capitur, cùm dicimus οἰνόπται, *cuſtodes vinearum*, λινόπται vel λινοπτάμενοι, *qui retia ſervant*, ut loquitur Maro. Latinis quoque *tueri* & *videre* notat & *ſervare* ac *defendere*. B. Hieronymus, & ex eo Gratianus, part. I diſt. XCIII, ἐπισκοποῦντες, vertunt *ſuperintendentes*: quomodo & in pleriſque Germaniæ locis hodiè appellantur *Eccleſiarum inſpectores*. Nec *Epiſcopi* vox à Chriſtianis inventa, ſed à τῶν ἔξωθεν accepta. Ita Homerus, Il. ω, Hectorem vocat *civitatis Epiſcopum*. Et apud Athenienſes *Epiſcopi* nomen erant *magiſtratus*, ad quem delectus, provinciarumque negotia referebantur. Etiam *adoleſcentes* ab anno XVIII uſque ad XX dicebantur ἐπίσκοποι τῆς χώρας, quia biennio iſthoc *luſtrarent regionem*, quò, ingruente neceſſitate, eſſent regionis ac viarum locorumque gnari. Nec ante rei hæreditariæ poteſtas eis concedebatur. Vide Gulielmum Poſtellum, de magiſtratibus Athenienſium, cap. XVIII. Ab ἐπίσκοπος & χώρα eſt χωρεπίσκοπος. Χώρα autem tum *vicum* ſive *pagum* notat, tum *locum*, ſive *vices alterius*. Itaque Eraſmus in Eccleſiaſte, lib. I, vult *chorepiſcopos* dictos *pagorum*, ſive *vicorum*, *Epiſcopos*, quaſi χωρικοὺς, id eſt, *ruſticos Epiſcopos*. At Franciſcus Duarenus, lib. I de ſacr. Eccleſ. miniſter. & benefic. cap. IX, cenſet potiùs ſic nuncupatos, tanquam *vicarios otioſorum Epiſcoporum*. Utramque ἐτυμολογίαν ponit, judicium tamen non interponit, Clariſſimus JC. Carolus Molinæus, annot. in Decret. part. I diſtinct. LXVIII.

Epistola, ἐπιστολὴ, quaſi dicas *miſſoria*, ab ἐπιστέλλω, *mitto*, unde apud Thucydidem Atticiſmus ille, ἐπιστέλλειν ἐπιστολήν. Ex etymo patet, ſcribendum per *o*, *epiſtola*; non per *u* *epiſtula*. Politianus, multique alii, per *u* maluere: quod minùs probo. Nec ignoro, Latinos litteras *o* & *u* ſæpe commutare, quomodo ab *adoleſco adultum* dicimus, non *adoltum*; ac in vett. libris *adolor* interdum legi pro *adulor*; & contra ſæpe *epiſtula* pro *epiſtola*. Sed videtur mos hic non niſi inclinante ſeculo irrepſiſſe. Aliàs enim *u* pro *o* ponere, non tam Romanorum erat, quàm Umbrorum. Στέλλω verò à שלח, quod eſt *miſit*.

Epistomium, ἐπιστόμιον, ab ἐπιστομίζειν, *obturare*, ac propriè *os obſtruere*; ab ἐπὶ, & στόμα, hoc eſt, *os*. Itaque Budæus in Pand. Cælius Rhod. lib. XXX Ant. Lect. cap. XVIII. Philander ad Vitruv. *epiſtomia* dici cenſent ænea, aliuſve materiæ, inſtrumenta, in quibus eſt vertibulum pertuſum, quo, prout hoc aut illo modo verſatur, clauduntur aperiunturque ora ſalientium ac fiſtularum. Ex horum opinione ſcripſit Varro, lib. III de R. R. cap. V: *Epiſtomiis ad unumquemque actum, ſic ut influat in convivium*. Seneca, epiſt. LXXXVI: *Niſi aquam argentea epiſtomia fuderint. Et adhuc plebeias fiſtulas loquor*. Vitruvius, lib. X, cap. XIII: *Singulis autem canalibus ſingula epiſtomia ſunt incluſa manubriis ferreis collocata, quæ manubria cum torquentur, ex arca patefaciunt nares in canales*. Ulpianus l. XVII. §. caſtella. D. de act. emt. vend. *Caſtella plumbea, putealia epiſtomia*, &c. Paullus lib. III Sentent. cap. IX: *Inſtrumento balneatorio legato, balneator ipſe, & ſcamna, & podia, fiſtula, miliaria, epiſtomia, rota aquaria continentur*. Verùm Cujacius hoc loco *epitonia* legit: atque ita ſcriptum fuit in altero Puteani codice. Etiam Briſſonius, libb. de verborum ſignificationibus, *epitonia* legendum ait in ſuperiori Senecæ loco: uti & illo Ulpiani: ubi *epitonia* clarè habent Pand. Florent. In Vitruvio quoque *epitonia* habent codd. veteres, ut antiquior Florentina anni M. CCCC. XCVI. Nam illâ recentior, anni M. D. XXII, *epiſtomium* habet. Denique apud Varronem in omnibus MSS ſuis

epitonia

epitonia fuisse, scribit P. Victorius: eandem lectionem tuetur Jos. Scal. Sunt autem *epitonia*, ἐπιτόνια, instrumenta, quibus funes intenduntur, ab ἐπιτείνειν, quod est, *intendere*. Hujusmodi & plerisque Germaniæ Belgicæ locis cernere est: ubi terni sæpe quaternique funibus per totam puteo applumbatam dimissis aquam eodem puteo hauriunt.

Epithalamium dicitur, quia id ᾄδουσιν αἱ παρθένοι πρὸ τοῦ θαλάμου, ut scribit Theocriti interpres. Rationem cur id concinerent, idem addit, ἵνα τῆς παρθένου βιαζομένης ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἡ φωνὴ μὴ ἐξακούηται, λανθάνῃ δὲ κρυπτομένη διὰ τῆς τῶν παρθένων φωνῆς. Itaque Catulli carmen, γαμήλιον quidem, seu *nuptiale*, at non ἐπιθαλάμιον, propriè dici potest, cùm eo puellæ ut canant, monentur, totaque eo pompa nuptialis describatur. Vide quæ in id carmen notant Robortellius & Muretus.

Epityrum, conflatum ex ἐπὶ & τυρὸς, hoc est, *caseus*. Ita vocatum, non quòd *ex caseo fieret*, sed quòd *caseo accederet*. Erat cibi genus ex oleis concisis, addito oleo, aceto, coriandro, cumino, feniculo, ruta, menta. Græcas civitates eo plurimum usas, auctor est Columella. Meminit *epityri* quoque Plautus, Mil. Glor. act. I, sc. I. Fusè de eo Corn. Vitellius, annotationum in Georgium Merulam cap. II.

Epopta, ἐπόπτης, universe *inspectorem* signat: sed speciatim sic dicebatur, qui admissus esset ad Eleusinia majora: nam admissi ad minora, quæ præcedere solent, dicti μύσται. Meminit Tertullianus adversus Valentinianos: *Nam in illa Eleusina Hæresis, & ipsa Attica superstitionis, quod tacent, pudor est. Idcirco aditum prius cruciant: diutius consignant, quam initiant: cum epoptas ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis ædificent.* Vide Scaligerum, in Catullum; & imprimis Meursium, in Eleusiniis, cap. VIII.

Epostracismus, ἐποστρακισμὸς, ludus qui fit ὀστρακίοις, hoc est, *testulis*: etsi & lapilli, atque alia eorum loco adhibeantur. Ludum eum graphicè nobis depinxit Minutius Felix, in Octavio. *Pueros*, inquit, *videmus certatim gestientes, testarum in mare jaculationibus ludere. Is lusus est testam teretem jactatione fluctuum levigatam legere de litore, eam testam plano situ digitis comprehensam, inclinem ipsum, atque humilem, quantum potest, super undas irrotare: ut illud jaculum vel dorsum maris raderet, vel enataret, dum leni impetu labitur: vel summis fluctibus tonsis emicaret, emergeret, dum assiduo saltu sublevatur. Is se in pueris victorem ferebat, cujus testa, & procurreret longius, & frequentius exiliret.*

Epulas ab *edendo*, quasi *edipulas*, dici tradit Perottus. Isidorus lib. XX, cap. II, deducit ab *opulens*, quia sint *opulentiæ* testimonium. Sed magis placet tum Martinii sententia, deducentis à Chaldæo אפא (Hebræis id אפה,) hoc est, *pinsere, coquere*: tum Angeli Caninii, qui literarum Λ & Π trajectione ex εἰλαπίνη *epula* dici censet. Sanè & alia sunt trecenta in quibus trajectio isthæc occurrit. Ita à δύναμαι est *dominor*; à σκέπω, *specto*; à νῆσσα, *anas*, à σφάκελος, *fascis*, ab Æolico ἀλίκα, *qualis*, &c. Vide *Calculus*, & *Fulgeo*. Εἰλαπίνη verò unde sit, docebit Athenæus, in VIII. [ab αἴκλον, εἴκλον vel εὔκλον, unde *Euclia Diana*, fit *epulum*, nam sæpe k seu c mutatur in p.] Ab *epulis* dicti *epulones*, qui prius *epoloni*. Festus: *Epolonos dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus: Datum autem est his nomen, quòd epulas indicendi Jovi cæterisque Diis potestatem haberent.* Primùm pontifices ipsi procurare solent *epulare* ludorum sacrificium: post ab iis creati tresviri *epulones*: qui illas publicorum ludorum *epulas* curarent, postea septemviri facti: tandem à Julio Cæsare decemviri *epulones* constituti.

E Q

Eques, [ab ἱππεὺς, *eques* vel *ecues*, ut ab ἵππος *ecus*.] vel pediti opponitur, ut in acie; vel senatori, ut in civitate. Priori acceptione cur ab *equo* dicatur, manifestum est: non item, cur alterâ. Neque enim omnes is posteriori modo *equites* vocabantur, qui *equo mererent*; sed illi tantummodo, qui *mererent equo militari*, sive *publico*. Docet id apertè Plinius, lib. XXXIII, cap. I: *Sed annuli planè medium ordinem, tertiumque plebi & patribus inseruere: quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecunia judices tribuunt.* Sive, ut Lipsius legit, *pecuniæ judices*: ut sententia sit; Antea *equites* vocatos, quia *equo publico mererent*: nunc omnes eos equites dici, quibus sint annuli aurei, pecuniæ, sive equestris census, judices, ac testes. Duo igitur erant *equitum* genera, alii equo publico merebant, alii sine eo. Priores illi primò soli vocabantur *equites*: unde idem Plinius eodem capite: *Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum.* Et Festus Pompeius: *Equitare dicebant antiqui, equo publico merere.* Sed bello Veienti etiam aliis concessum, ut in equis militarent, qui publicum nondum equum accepissent. Livius, lib. V: *Cum repentè, quibus census equestris erat, equi publici nondum erant adsignati, consilio prius inter sese habito, senatum adeunt, factâque dicendi potestate, equis se suis stipendia facturos promittunt.* Quemadmodum autem *equus publicus* dicebatur *militaris*, ut è Plinii loco antè cognovimus; ita qui publico equo mererent, *equites militares* nominabantur. Asconius Divin.: *His decem annis, victore Syllâ, spoliatus est populus Romanus judicandi jure, quod habuit per equites Romanos militares.* Equus publicus tribuebatur per censores. Livius, lib. XXXIX: *SC. factum, ut tribuni plebis ferrent, ut P. Æbutio, cujus pater equo publico meruerat, emerita stipendia essent, ne invitus militaret, neve censor ei equum publicum adsignaret.* Per eosdem censores adimebatur equus publicus. Asconius in Divinat.: *Regendis moribus Civitatis censores quinto quoque anno creari solebant. Hi prorsus cives sic notabant, ut qui senator esset, ejiceretur senatu; qui eques Romanus, equum publicum perderet; qui plebeius, in Caritum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non esset in albo centuriæ suæ, sed ad hoc esset civis tantum, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet.* Nec solùm ob flagitia publicus equus adimebatur; sed etiam si quis tantum de patrimonio consumsisset, ut ampliùs censum equestrem non haberet. Erat is census, ut in Julio Suetonius tradit, sestertiorum quadringentorum, hoc est, decies centenorum millium coronatorum. Neque tantum ante bella civilia ejusmodi erat, sed etiam sub Augusto, ut Horatii illud indicat, libro I Epist. I.

Si quadringentis sex septem millia desunt,
Plebs eris. ——

Adempto equo publico, simul ademptum erat jus utendi, vel annulo aureo, quo distinguebantur à plebe; vel angusto clavo, quo cum à plebe differebant, tum etiam senatu, qui lato clavo utebatur. Sed neque amplius iis sedere licebat, in quatuordecim primis theatri gradibus: qui locus equitibus tributus L. Roscii T. Pl. Hinc lucem capit locus Tranquilli in Augusto: *Cum plerique equitum, attrito bellis civilibus patrimonio, spectare ludos e XIV non auderent, metu pœnæ theatralis; Augustus pronunciavit, non teneri eos, quibus ipsis parentibusve equester census unquam fuisset.* Assignare autem equum publicum est de publico constituere stipendium, tum emendi, tum alendi equi causâ: illud semel, hoc quotannis dabatur. Stipendium pro equo emendo mille assarium fuisse, colligit Sigonius è Varronis lib. VII de L. L. ubi movetur quæstio, num dici debeat, mille denariûm, an denariorum, item equum publicum esse mille assariûm, an assariorum. Sed Justus Lipsius immissâ notâ apud Varronem, legendum putat, *X mille numûm*. Et sanè pugnet alioqui cum Livio, qui lib. I, in censu Serviano scribit: *Ad equos emendos X millia æris ex publico data, & quibus equos alerent, viduæ attributæ, quæ bina millia æris in annos singulos penderent.* Plura de equo publico, tum autem equitum transvectione, eorum insignibus, aliisque ad equites pertinentibus, vide apud Alexandrum ab Alexandro, lib. II Genial. Dierum cap. XXIX; Carolum Sigonium, lib. II de antiquo jure populi Romani, cap. III; & Justum Lipsium, lib. I de militia Romanâ, dialogo V.

Equiria, unde dicantur, docet Varro, lib. V de L. L.: *Equiria ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio.* Ovidius, II Fastorum:

Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
Marsque citos junctis curribus urget equos.
Ex vero positum permansit Equiria nomen,
Quæ Deus in campo prospicit ipse suo.

Festus

Festus Pompeius: *Equiria, ludi, quos Romulus Marti instituit, qui in campo Martio exercebantur.* Ex his cognoscimus, Equiriûm ἔτυμον, auctorem, Deum cui sacra, locum, diem. Sed de hoc loco plenius dicendum. Nam præter hæc *Equiria*, quæ III Kal. Mart. celebrabantur, fuerunt & altera, quæ fierent pridie Idus Mart. Et quod ad locum, si campum Martium aquæ occupassent, agebantur in parte montis Cœlii, qui & Martialis dictus ab hisce ludis Marti factis. Ovidius, III Fastorum:

Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tiberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen ejectâ si forte tenebitur undâ,
Cœlius accipiet pulverulentus equos.

Ex his liquet falsum Simeonem Bosium, qui apud Ciceronem, epist. II, lib. XVI ad Att. pro *equitibus* legit *Equiribus*, ac de prioribus verba facere ait, cùm Cicero epistolâ hâc loquatur de Idibus Quinctilibus. Eodem enim mense scripta hæc epistola, ac superior, quæ exarata Nonis Quinctilibus. Geminus huic lapsus, epistola XXV libri antecedentis, ubi putat, à Cicerone signari Idus Novembres; quibus mundus patebat. At scriptæ Ciceronis literæ circa finem Januarii. In mysteriorum verò tempore nihil à Cæsare immutatum. Quomodo *Equiria* differant à *Consualibus*, diximus voce *Circus*.

EQUUS, quasi *aquus*. Ita Isidorus, lib. XII, cap. I: *Equi dicti, quòd, quando quadrigis jungebantur, æquabantur, paresque formâ, & similes cursu, copulabantur.* Sed Josephus Scaliger, uti & Nunnesius Valentinus, deducunt ab ἵππος, converso π in *Q*, quomodo à τέτορα est *quatuor*; à λίπω, *liquo*, unde postea *linquo*; à πέντε, *quinque*; à πόσος, *quotus*. Martinius verò malebat *equus* esse ab ὀχέω, *veho*. Ut ita dicatur, quasi *ochus*, vel *echus*. Hujus diminutivum est *equulus*, & *equuleus*, sive *eculeus*. Ita Ciceronem Varronemque usos, Nonius docebit in *eculeus*. Hinc κατὰ μεταφορὰν *catasta*, in qua homines torquebantur, *eculeus* dictus, quia equo similis foret; uti & Turnebus censet, lib. XV, cap. XVI. Ab equo *eques* & *equiria*: de quibus seorsim. Item *equiso*, quod Varro Marcipore accommodat nautis. Nam *equisones nauticos* vocat, eadem metaphorâ, quâ

——*Volitantem flamine currum*,

Pro *navi* dixit Catullus. Vide Nonium in *equiso*, gemino loco.

ER

ERCISCO, sive *hercisco*, valet *bona divido*. Donatus apud Servium in VIII Æn. *Erctum non citum, hoc est, patrimonium non divisum. Erctum ciendum, hæreditas dividenda.* Isidorus, lib. V. *Familia erciscunda est divisio hæreditatis inter hæredes.* Gloss. Philox. *Erciscunda*, Διαιρετέως. Ubi Διαιρέσεως non *dividendi actum*, sed μετωνυμικῶς pro *rebus dividendis* sumitur. Glossæ Cyr. Διαίρεσις ὑποθηκῶν, *Erctis citus*. Ubi *citus* substantivè sumitur, pro *divisione*. Perperam vulgo una voce *erctiscitus* scribitur. *Erciscunda familia* dixit Appuleius IX Met. Imò ipse Cicero, I de Orat. Qui & *ercti* vocem usurpat. Ibi sic legitur. *Iccirco qui, quibus verbis herciscere oporteat, nesciat; idem herciscundæ familiæ caussam agere non possit.* Ita cùm in antiquis legeretur, à Lambino *erciscicieri* editum est: quod etsi corruptum minùs, nec ipsum tamen integrum est. Vera autem lectio est *erctum cieri*: quomodo corrigit P. Victorius, lib. XXXV Var. Lect. cap. I. *Erctum* verò, & *ercisci*, unde sint, docet his verbis Festus: *Erctum citum fit inter consortes, ut in libris legum Romanarum legitur. Erctum à coërcendo dictum, unde & erciscunda, & ercisci; citum autem vocatum est à ciendo.* Sed si *erctum* propriè notat *coërcitum*, quâ de caussâ censet is *Erctum* esse à *coërcendo*? eà melius dixeris esse ab antiquo *erceo*, vel *erco*, uti hoc ab εἴργω sive εἵργω. Nam semper κοινῇ γλώττῃ εἴργω dicitur. Atticis autem, ut Eustathius monet, εἴργω, cum tenui, est κωλύω, *arceo*, *veto*; εἵργω cum aspero ἐγκλείω, *includo*, *excludo*; unde εἱρκτή, *carcer*. Et hæc fortasse caussa, cur & *erctum*, ac *ercisci*, nunc absque spiritu legantur in vett. libris, nunc cum eo *herctum*, & *hercisci*. Fuerit autem ab *erceo*, vel *erco*, *ercisco*, ut ab *apio*, *apiscor*; à *fruor*, *fruiscor*. Quod si id minùs placet, quia *erceo* non legatur; possis cum Martinio *erctum* deducere ab ἕρκιον, vel ἑρκίον, id est, *septum*, ut *hercisco* sit quasi ἑρκίζειν, propriéque signet *septa dividere adium*: postea autem translatum fuerit ad *hæreditatis divisionem*. Hæc non improbarem, si *erctum* propriè notaret *coercitum*, *septum*, *divisum*. Sed *erctum* idem notat ac *bona*, sive *fortunas*, unde Donatus exponit *patrimonium*, *hæreditatem*. Nempe veteres Romani pro *bono* dixere *horctum*, *herctum*, *forctum*, *fertum*: Nam *e* & *o* permutabant, ut *benus*, *bonus*; *hemo*, *homo*. Item *h*, & *f*, ut *hædus fædus*, *hircus fircus*, *horda forda*. Festus: *Herctum, & forctum pro bono dicebant.* Quare *horctum*, sive *herctum*, *ciere*, idem est, ac *bona*, sive *fortunas*, *dividere*. Nam *cio*, *divido*. Gloss. *Cienda*, Διαιρουμένη. A *cio* autem fuerit *cisco*, ut ab *scio*, *scisco*; ab *hio*, *hisco*. Ergo *ercisco* sit *erctum cio* sive *cisco*: Nempe ut *erctum ciendum*, ita & dixerint *erctum ciscendum*, & composita voce *erciscendum*. *Cio* autem pro *divido* sit à veteri χίω pro χάζω, ut πιέω dixere & πιέζω. Σ ablatum, quomodo à χασιτήρια, *casteria*; à στέγω, *tego*; à σφάλλω, *fallo*. Putabat Nonius *citus* pro *divisus* accipi in illo Maronis.

—— *Cita Metium in diversa quadriga.*

Idem Servius monet idem Donatum sensisse. Sed rectè animadvertit obstare quantitatem, cum prior in *citus* pro *divisus* producatur.

EREMUS, ἔρημος, naturâ suâ adjectivum est: sed substantivè sumitur, respiciendo γῆ. Etymologo dici videtur, quasi ἔρα μόνη, *terra solitaria*. Biblandro, indice in Marcum, placet esse à חרם, hoc est, *vastatio*, quod à חרם, *vastavit*. Martinius deducere mavult à ערום, *nudus*. Vel conflatum censet ex ערה, *nudare*, & עם, *populus*. Ab *eremus* est *eremita*, ἐρημίτης. qui & *anachoreta*, ἀπὸ τοῦ ἀναχωρεῖν, hoc est, *recedere*. Vulgo *heremita* cum spiritu dicunt, & *anachorita* per *I*: atque ita etiam apud Isidorum, lib. XVII, cap. XIII. sed corruptè: ut Græcæ linguæ ratio docet.

ERGASTULUM, *locus in quo vincti operantur*. Ab ἐργάζεσθαι, quod est, *operor*. Gloss. Philoxeni, *Ergastulum*, ἐργαστήριον. Item: *Ergastula*, τόποι ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται, Δεσμωτήρια. Plenum legitimumque ergastulum quot hominum fuerit, docet Appuleius Apol. *Quindecim*, inquit, *liberi homines, populus est: totidem servi, familia: totidem vincti, ergastulum.* Hinc *ergastularius* apud Columellam, ergastuli præfectus, qui & *ergastulus*, si vel Nonium audimus, qui Lucilio sic vocari ait, pœnalis loci custodem: vel Philoxeni Glossas, in quibus itidem φύλαξ exponitur. Alii tamen servos ipsos à Lucilio intelligi putant. De *ergastulo* fusè scribit Lipsius, lib. II Elect. cap. XV.

ERGO pro diversa quantitate significationem variat. Festus: *Ergo correptum significat idem, quod apud Græcos οὖν. producte, idem quod χάριν*, hoc est, *gratia*. Prius est ab ἄρα, inserto *g*, ut suspicatur Angelus Caninius in Hellenismi alphabeto. Alterum, ut censet Julius Scaliger, libb. de caus. L. L. cap. CLXXIV. venit ab ἔργον. Nam vult, ut dicimus *qua-re*, *quam-ob-rem*: sic dici *illius ergo*, hoc est, ἔργῳ, ut ἔργον sit nomen, & caussam denotet. Fortasse autem & *erga* præpositionem similiter à Græco ἔργα non malè deduxeris. Nam occupatus est animus, ut bene maleve ei faciat, *erga* quem bene aut male affectus est.

ERICA, ἐρείκη, vel ἐρείκη, ab ἐρείκω, sive ἐρείκω, hoc est, *frango*, *scindo*. Hanc enim habet vim: Itaque ea utuntur ad vesicæ calculos comminuendos & egerendos. Vide Matthiolum in Dioscoridis lib. I, cap. C. Ab *erica* dictum mel *ericaum*, ἐρεικαῖον, quia ex *erica* colligitur. Vide Plinium, lib. XI, cap. XVI.

ERINACEUS, utrum initio cum spiritu, an absque eo, scribi debeat, non convenit: quemadmodum neque, num penultima per *C*, an *T*, per *E*, an *I*, scribatur. Adspiratur in antiquioribus Plinii codd. uti Parmensi anni CIƆ CCCCLXXVI. penultima autem scribitur per *C* & *E*. Pontanus, lib. I, de Adspiratione, adspirat & ipse, eos secutus, qui, ut ait, ab horrendo deducunt, & exinde adspirationem trahere putant. Quodque ad penultimam, scribit *herinatius* per *T*, & *I*. Quod ad etymon ab eo adductum, id duriusculum arbitror:

Paullo verisimilius deduxeris ab *barendo*, quia fructus, similiaque, spinæ ejus tergi aculeis infixa *hæreant*. Pro hac sententia est locus Plinii, lib. VIII, cap. XXXVII: *Præparant hiemi & hernaces cibos, ac volutati supra jacentia poma affixa spinis, unum non amplius tenentes ore portant in cavas arbores.* Nec obstat, quod *hærere* scribatur cum diphthongo. Nam nudâ vocali reperias in libb. vett. Scio id negare Carrionem, castigat. ad lib. I Valerii Flacci. Sed, nisi me decipit memoria, contrarium docet fidus veteris scripturæ scrutator, Th. Pulmannus, castig. ad Bucol. Mar. Sed quod ad etymon attinet, non dubito quin à Græco χὴρ fit *her* vel *heres*. Hesychius: χὴρ, ἐχῖνος. *Her*, vel *heres*; vel *er*, aut *eres* dicitur hoc animal, Nemesiano:

Implicitumque sinu spinosi corporis erem.

Ac fortasse etiam apud Plautum, Captivis A. I, sc. II:

I modo venare leporem, nunc erem tenes.

Ubi in Palatinis MSS^tis est *irim*; unde fecere *cirim*. Sed rectius cum Salmasio *erem* rescribas. Ab *eres* autem est *hericius*, sive *ericius*, quomodo vocatur Varroni Sexagesi. Cujus verba adducit Nonius, in *Proboscis*; atque iterum, in *Ericius*. Etiam in Glossis Philoxeni est *Ericeus*, ἰχῖνος· ubi leg. ἐχῖνος. Ab *eres* ἀναλόγως quoque fit *erinus*, unde *erinaceus*: prout nuncupatur Plinio, quemadmodum antè vidimus. Falluntur igitur & illi, qui *erem* vocari putant ab *ære*, ob *æream* duritiem spinarum: qua ratione & Belgis appellatur *een ysere verken*, hoc est, *ferreus porcus*. Fallitur & Isidorus, qui ab erigendo *ericeum*, quasi *erigeum*, deducit. Sic quippe ille, lib. XII Orig. cap. III: *Ericius dicitur, eo quod subrigit se, quando spinis suis clauditur, quibus undique protectus est contra insidias. Nam statim, ut aliquid senserit, primum se subrigit, & in globum conversus, in sua se armatura colligit.* Nimis etiam durum illud ἔτυμον, quod apud Nunnesium in Grammatistice reperio, nempe ut *erinaceus* sit ab ἐχῖνος, ubi additione, detractione & mutatione sit opus. Cave autem confundas *eres*, quâ *erinaceum* notat, & *eres*, quâ κληρονόμον significat. Uti apud Plautum, Menæchmis:

Cor ausus facere, quoi ego, qua tu, eres eram.

Sic corrigit Scaliger ad Festum. Simileque illud Accii, è primo Didascalicon:

—— Sapientiaque invicta gratia.
Atque honoris gratia patera erem mactavit aurea.

Quâ loco *erem* antiquè ponitur pro *heredem*. Malim tamen hac notione cum spiritu *heres*, quomodo Eutyches exarare jubet apud Cassiodorum, & in antiquis inscriptionibus ac libb. scripta invenitur.

ERRARE, ab ἔῤῥω, quod est, *ægre eo*, *vagor*, imprimisque usurpatur cum quis in malam rem ire jubetur. Usus Homerus Il. α. vers. LXXII, eumque & versum citat Gellius, lib. XVI, cap. XII: ubi sic scribit: *Cloatius Verus in libris, quos inscripsit verborum à Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curiose & sagaciter conquisita, neque non tamen quædam futilia & frivola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν, versumque infert Homeri, in quo id verbum est:* Ἔῤῥ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων. Hæc Gellius, qui post subjicit, id à Cloatio scriptum commodè ac condecenter. [ἔῤῥω, φθείρομαι MS. Etymol. sed melius ab εἴλω, ἴλλω. unde ἰλλίζω, ἀλυχάζω, πλανῶ.]

ERUCA, nunc *herba*, nunc *vermis* nomen. [εὔζωμον.] Herba vim habet excitandi Venerem: unde ab *urendo* quasi *uricam* sic dici scribit Isidorus, lib. XVII, cap. X. Alii ab *erodendo* derivant, quia linguam rodat acrimonia sua. *Eruca vermis*, eidem Isidoro, lib. XII, cap. V, ab *erodo*, quia erodit olera ac pampinos. Alii quia olera ἐρύκει, hoc est, *scindit*, *frangit*. Vel ab *rugis*, quia reptans se *corrugat* & *erugat*.

ERVUM, ab ὄροβος, converso β in *v* consonum, quomodo à βία est *vis*; à βιῶ, *vivo*; à βόσκω, *vescor*, &c. Ita Nunnesius, in Grammatistice. Imò ante eum Festus: *Ervum, & ervilia, à Græco sunt dicta quia illi ervum, ὄροβος· ervilia, ὀρόβιον, appellant.* Nec dubium, quin id verum sit etymon. Est autem *ervum* leguminis genus, quo armenta pinguescere tradunt Columella & Plinius: atque eò respexit Maro, Ecl. III:

Eheu quam pingui macer est mihi taurus in ervo.

Ita enim libri aliquot antiqui: at ARVO, quod in aliis est, nescio quid otiosum habet: ut jam olim sensit & scripsit Pierius in castig. Virgilianis.

ERYSIPELAS, ἐρυσίπελας, cum super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit: ut Celsus definit, lib. V, cap. XXVI. Ab ἐρύω, *traho*; & πέλας, *prope*; quia attrahit partes vicinas: vel ab ἐρυθρὸς, *ruber*; & πελὸς, aut πέλιος, *niger*, *lividus*: quia rubedini nonnihil alterius admixtum est coloris. Polluci ἐρυθροπέλας, vocatur, quod manifeste est à *rubore*.

ES

ESCULUS, est ab *esca*, quia veteres, nondum inventis frugibus, glandibus ejus vescebantur. Ita Isidorus, lib. XVII, cap. VII, & ante eum Servius, ad II G. *Æsculus arbor est glandifera, quæ licet ab esu dicta sit, tamen per Æ scribitur, sicut cælatum, licet à celo celas habeat derivationem.* Hæc Servius. Nunc *Esculus* malunt, etymon secuti. Ab eo *esculeam coronam* Plinius: *esculinos axes* Vitruvius dixit. Item hinc *Esculetum*.

ESSEDUM, sive *esseda* (nam in feminino utitur Seneca, uti & Jornandes initio historiæ Gothicæ,) genus erat vehiculi gestatorii. Nam tria erant vehiculorum genera, ut Budæus in Pand. observat. Alia erant sacra, ut thensa: alia gestatoria, ut carruca, cisium, *essedum*, rheda, petoritum, & stanculum: alia oneraria, ut carpentum, carrus, plaustrum, & sarracum. *Esseda* ἐτυμολογία è Latio peti non debet: sed Gallis. Nam est vehiculi vel currus genus, quo soliti sunt pugnare Galli: ut scribit Junius Philargyrius, in III G. *Belgica* sanè *esseda* dixit Maro, in Georgicis. Verùm & Brittannorum fuisse videntur, cum eodem modo *Britannorum esseda* dicat Propertius.

ET

ET, à QUE non aliter differt, quam καὶ à τε. Quamobrem verisimile est QUE venire à καὶ, abjecta è diphthongo Æ (in quam *AI* abire solet) præpositivâ. quod interdum fieri non semel ostendimus. ET autem κατὰ μετάθεσιν factum videtur ex τε. Sanè in *Fulgeo*, *Vallis*, & aliis aliquot locis compluria simili μεταθέσει facta adduximus. Sed nec ineptè dicatur ET κατ' ἀποκοπὴν factum esse ex ἔτι, id est, *adhuc*, ut nempe *ab* fit ex ἀπό. Possis ET quoque deducere ab Hebræo יחד, quod adverbium est congregandi.

ETESIÆ, ἐτησίαι, ab ἐτήσιος, id est, *anniversarius*. Hoc ab ἔτος, id est, *annus*. Nam ἐτησίαι, οἱ κατ' ἔτος πνέοντες, *quotannis spirantes*, ut Suidas ait. Ἔτος ab עת, id est, *tempus*. *Etesiarum*, quod dixi, etymon, confirmat hic locus Plinii, lib. II, capite XLVII: *Hujus* (caniculæ) *exortum diebus octo ferme aquilones antecedunt, quos prodromos appellant post biduum autem exortus iidem aquilones constantius perflant diebus quadraginta, quos etesias vocant.* Item Hyginus, quo loco de Arctophylace agit: *A Jove impetravit* (Aristæus) *ut etesiæ flarent, quos nonnulli etesias dixerunt, quod quotannis certo tempore exoriuntur. Græcè enim ἔτος, Latinè annus est.* Alterum quoque etymon subdit: *Nonnulli etesias appellaverunt, quod expostulata sunt à Jove, & ita concessa.* Fabulam totam recenset Hyginus. Hac ratione autem, quasi αἰτησίαι dicerentur, ab αἰτεῖν, quod est *poscere*. Sed verum est prius etymon: quod & Isidorus amplectitur, lib. XIII, cap. XI, etsi apud eum corrupte pro ἔτος legatur ἐνιαυτὸς, unde ἐνιαύσιοι vocarentur. Scitum est, quod Seneca ait, lib. V nat. quæst. cap. XI: *Etesiæ ob hoc somniculosi, à nautis, & delicatis, vocantur: quod, ut ait Gallio, manè nesciant surgere.* Plura de *Etesiis* vide apud Aldum Nepotem, lib. de quæsitis per epist.; Casaubonum, ad lib. III Strabonis; Johannem à Wouwer de πολυμαθείᾳ cap. XI: & Salmasium Exercitat. Plin. in Solinum.

ETIAM, conflatum censeo ex &, ac *jam*. Nec deest exemplum. Nam *quoniam* similiter componitur ex *cum* vel *quom*, & *jam*. Quæ adversus etymon τοῦ *etiam* adferuntur à viris doctis, iis occurrimus in arte Grammatica, cum de Conjunctione ageremus. Ab *etiam*, & *nunc*, est *etiamnum*, ut rectè Pierius ait, in IV Georg. ubi ait simile esse illi Græcorum ἔτι καὶ νῦν.

εὖ. Sic *etiamsi* ex *etiam* & *si*, cui simile *etsi*, & Græcum κἄν, ex καὶ ἄν.

ETYMON, ἔτυμον, *vera nominis, sive appellationis, ratio, vel quæ saltem pro vera adfertur*, ab ἐτεὸς vel ἐτεός, hoc est, ἀληθὴς, ut Hesychius exponit. Sunt verò ἐτεὸς, & ἐτεός, ab ἔω, sive εἰμὶ· ut propriè signent, *quod est: ens* autem & *verum* ἀντιστρέφουσι· Hinc ἐτυμολογία, *sermo de etymis*, hoc est, *oratio, quâ nominis ratio exponitur.* Nempe ἐτυμολογία dicitur ut ἀστρολογία, θεολογία, & similia, ubi λόγος valet *sermonem*: non *rationem*, sive *caussam*. Ut omnino fallatur Cæsar Scaliger, cum lib. III Rei poët. cap. LV. λόγον hic *rationem* interpretatur. Ἔτυμον quidem *nominis rationem* rectè verteris. Sed ἐτυμολογία aliud est. Cicero vertebat *verbiloquium*: sed ea vox non satis exprimit vim vocis Græcæ. Nec enim *verbum*, sed *rationem verbi* ἔτυμον signat. Quare si una voce appellari debet, sanè *originatio* dicatur: ut a nonnullis nuncupari auctor est Fabius. Id si durius videtur, *notationem* cum ipso Tullio dicere possumus.

EV

EVERRIATOR, ab *exverriis*; *exverria* ab *everrendo*, hoc est, *purgando*. Nam, ut in Conjectaneis scripsit Jos. Scaliger, erant *exverriæ* februi genus, quo purgabant familiam justa facientes ad digitum, quem mortuo absciderant, antequam reliquum corpus combureretur. De utroque vocabulo sic Festus: *Everriator vocatur, qui accepta jure hæreditate justa facere defuncto debet, quæ si non fecerit, seu quid in ea re turbaverit, suo capite luat. id nomen ductum à verrendo. Nam exverræ sunt purgatio quædam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per everriatorem certo genere scoparum adhibito.*

EUGE, εὖγε.

EUGIUM, est medium τοῦ αἰδοίου γυναικείου, ut Nonius docet Lucilii & Laberii loco: adde & alterum Laberii locum:

Quænam vos dementia suppositores facit,
Cum cano eugio puellitarier?

Dicitur *eugium* quasi εὔγειον, hoc est, *fertile*: nempe qua ratione partem eam *genitale arvum* poëta appellat in Georg. Vel potius est, ab εὐδίαιον, quod propriè *foramen navis* notat, per quod effluunt cum pluviæ aquæ, tum quæ è sentina exhauriuntur: sed κατὰ μεταφορὰν notat τὸ γυναικεῖον μόριον· ut disertim apud Hesychium scribitur. Ab εὐδίαιος etiam *eudiaum* dicitur (Festi verbis utor) *lineum filum, quod medici extremo in clysterio relinquunt, per quod κλυσμὸς emittitur.* Est autem εὐδίαιον ab εὖ & διαίνω, *humecto, irrigo*. Nisi *endiaum* verius est, quod fit ab ἐν & διαίνω. Prius est in MSS[tis], & editis: posterius prætulisse videtur Turnebus, lib. III Adv. c. V.

EUNUCHI, ridiculè à Petro Comestore dicti putantur ab εὖ, hoc est, *bene*, & νίκη, hoc est, *victoria*; ut ad verbum sonet, *benevincentes*. Idem *spadones* dictos ait à *spatha*: quod & Hugo Cardinalis sequitur, apud quem etiam legere est, *castratos* dici, quasi *castimatos*. Tanta fuit superioribus seculis inscitia ac barbaries. Est autem *eunuchus* propriè officii nomen. Venitque ab εὐνὴ, hoc est, *cubile*; & ἔχειν, quod est ἐπιμελεῖσθαι, hoc est, *curare*; ut κατὰ λέξιν sonet *lecticustodem*: Verùm quia reges ac viri principes vix aliis uxorum filiarumque curam committebant, quam *castratis*, inde est quod postea *castratis* omnibus *Eunuchi* nomen sit attributum. Officii nomen est, cum in Genes. lib. Putiphar vocatur εὐνοῦχος· quæ res decepisse videtur doctissimum Hieronymum Fracastorium, quoties Putipharis uxorem appellat *virginem*. Daniel quoque ac socii ejus eadem ratione videntur appellati *eunuchi*, de quo tamen quidam ambigunt. Verum etymon vidimus. Addam tamen alterum tertiumque, subtilia sanè. Eustathio dici εὐνοῦχος videtur ὁ εὖνις τοῦ ὀχεύειν, hoc est, ὁ ἐστερημένος τῆς συνουσίας, *concubitûs expers*. Quod & apud Varinum Camertem reperias in εὖνις· Apud eundem Camertem, in εὐνοῦχος legas, alios velle nuncupari εὐνοῦχος, παρὰ τὸ εὖ τὸν νοῦν ἔχειν. Confirmatque hanc rem eo, quòd veteres res Veneris ἀνόητα appellabant: unde Aristophanes: ὕπνου ἀπέχεσθαι καὶ ἀνοήτων πάντων. Quo de loquendi genere plura diximus, lib. IV Orat. Instit. cap. VIII. Ita *eunuchus* primo notet eum qui sit continens: ac quia talibus olim matronæ καὶ τὰ γυναικεῖα committebantur, idemque apud barbaros ab iis, qui corpore essent mutilo, fieri solet, hinc factum fuerit, ut postea *eunuchi* vox referretur ad τὴν τοῦ σώματος λώβην, nec continentiæ esset vox, sed fœditatis. Hanc sententiam adfert & Cæsar Scaliger, exercit. CCLXXVII §. IV. Vide & quæ fusè pro ea disserit Dan. Heinsius, introductionis in Hesiodi ἔργα καὶ ἡμέρας cap. VI.

EVOE, ab εὐοῖ, quod βακχικὸν ἐπίφθεγμα vocat Demosthenes Orat. contra Ctesiphontem. Utitur Catullus.

Evoe bacchantes, evoe capita inflectentes.

Et apud Horat. lib. II od. XIX.

Evoe recenti mens trepidat metu.

Et mox:

Evoe parce Liber.

Quidam scribunt *evhœ*, alii *evohe*, nonnulli *heuhœ*: quæ omnia ab originis ignoratione profecta mihi videntur. Ab *evoe*, *evax*, exsultantis interjectio apud Plautum. Item *Evan*, εὐὰν, Bacchi cognomen, unde εὖιος *Evius*, pro quo *Evhius* in vett. libb. scribi auctor est Giffanius, Indice Lucretiano, voce *Evius*. Ab εὐὰν quod Baccho acclamabatur, *evantes* sunt *bacchantes*, Maroni atque aliis.

EUPATORIUM, εὐπατόριον, ab rege *Eupatore*: unde Plinius, lib. XXV, cap. VI: *Eupatoria regiam auctoritatem habet.* Adi Dioscoridem, lib. IV, cap. XXXVII. & Matthiolum ad eum locum.

EUPHORBIUM, εὐφόρβιον, arbor Libyca, ejusque succus, sic dicitur ab *Euphorbo*, Jubæ regis medico. Plinius, lib. XXV cap. VII: *Invenit & patrum nostrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam, medici sui nomine.* Vide de ea Dioscoridem, lib. III, cap. LXXX; & ibi Matthiolum.

EUPHROSYNUM, *buglossum*, ab εὐφροσύνη, *lætitia*, quod ab εὐφρων· ut εὐφροσύνη, à εὔφρων. Εὔφρων ab εὖ & φρὴν, *mens*. Dicitur *euphrosynum*, quod in vinum injectum augeat *lætitiam*. Εὐφροσύνη etiam una ex Gratiis, ab *hilaritate* hoc nomen sortita.

EURIPI, dicebantur alvei magnifico opere, aquas in morem fluviorum deducentes: unde Hesychius interpretatur ὀχετοὺς ὑδάτων, Eustathius item τόπους πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὑδάτων. Differunt à *nilis*, quod hi majusculi essent; *euripi*, exiliores. Sic *nili* voce utitur Tull. epist. ad Q. fratrem: *De arcano, Cæsaris opus est: vel mehercule etiam elegantioris alienum: imagines enim istæ, & palæstra & piscina, & nilus multorum philotimorum est, non diphilorum.* *Nilum* autem & *euripum*, eâ, quâ diximus, significatione conjungit idem principio secundi de Legg. *Ductus verò aquarum, quos isti nilos & euripos vocant, quis non, cum hæc videat, irriserit?* *Euripos* quoque vocabant lacunas aquarum inertium in circo vel arena. De iis sic Plinius, lib. VIII, cap. VII: *Universi* (elephanti) *eruptionem tentavere, non sine vexatione populi, circumdati clathris ferreis. Qua de caussa Cæsar Dictator: postea simile spectaculum editurus, euripis arenam circumdedit: quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens.* Idem de Cæsare tradit Tranquillus, in vita ejus, cap. XXXIX. Auctor est Spartianus, Heliogabalum *euripis* vino plenis navales circenses exhibuisse. Dicti autem *Euripi* à Græco εὔριπος significante *fretum*. Nam Suidas exponit πέλαγος στενὸν, & τόπος ὑδατώδης μεταξὺ δύο γαιῶν. Pollux similiter, lib. IX, cap. I, ait: ἵνα ἡ θάλαττα ἑκατέρωθεν ἴσας (sic pro ἴσον rectè emendat H. Steph.) τὴν γῆν διαιρεῖ τοῦ θαλάττης αὐλῶνα, καὶ εὔριπον, καὶ πορθμὸν δεῖ καλεῖν. Ac variis fretis hanc vocem tribuunt Græci Latinique scriptores. Maximè tamen nobilis *euripus* inter *Eubœam* & Bœotiam, qui *Chalcidicus* & *Euboicus*, & simpliciter *Euripus* nominatur. Is, ut Pomponius Mela, lib. II, cap. VII, auctor est, *septies die, ac septies nocte, fluctibus invicem versis adeò immodicè fluit, ut ventos etiam ac plenis velis navigia frustretur.* Sed Strabo, Seneca, Plinius, Etymologus, atque alii, septies tantum viginti quatuor horarum spatio reciprocare volunt. Imo Antiphilus Byzantius, lib. I Epigr. sexies solùm cursum mutare ait. Livius denique, lib. XXXVIII sic scribit: *Fretum ipsum Euripi, non septies die, sicut fa-*

ma fert, temporibus statis reciprocat, sed temere in modum venti nunc huc, nunc illuc verso mari, velut monte praecipiti devolutus torrens rapitur. Dici εὔριπον ait Etymologus ab εὖ & ῥιπίζειν, quod est, *ventilo*, quasi εὐχερῶς ῥιπιζόμενον. Alteram quoque originationem adfert, sed κατ' ἀντίφρασιν, quam Grammaticae inscitiae asylum esse putamus. Cur posteriores *spinam circi* dixerint *euripum*, vide in *Intermedium.*

Eurus, εὖρος, est ventus ab ortu verno, sive aequinoctiali, spirans. Ita dictus putatur ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέων, ut Phavorinus ait apud Agellium, lib. II, cap. XXII. Ubi & additur, alio nomine dici Graecis ἀπηλιώτην, Latinis *subsolanum.* Alii dicunt sic vocari ἀπὸ τοῦ εὖ ῥέειν, hoc est, *bene fluendo.* Sed prius malo: quod & amplectitur Nonius Marcellus.

Euzomon, herba. Glossae Cyrilli: Εὔζωμον, λάχανον, *eruca.* Ita dicitur, quia εὔζωμος, hoc est, *idonea ad gratiam conciliandum juri*, quod Graece ζωμός. Plinius, lib. XX, cap. XIII. *In condiendis obsoniis tanta est* (erucae) *suavitas, ut Graeci εὔζωμον appellaverint.* Vide de ea Dioscoridem, lib. II, cap. CXXXIV, & istic Matthiolum.

EX

Exagoge, ἐξαγωγὴ, *mercium exportatio*, ab ἐξάγω, *educo.* Festus: *Exagogen, evectionem.* Utitur Plautus, Rud. III. II. Item, Trucul. IV. II. ubi ait:

—— *Iste dum sic faciat*
Domum ad te exagogam.

hoc est, dum ad te cuncta exportet. Hinc apud Jurisconsultos *exagogica*, vectigalia ex mercibus exportatis: ut *isagogica*, ex importatis: quod & Caelius monet antiq. lect. lib. X. cap. II.

Exanthemata, ἐξανθήματα, sive διεξανθήματα, ad verbum, *efflorescentia*, ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν, *efflorescere, pullulare*, quod ab ἄνθος, *flos.* Sunt leves humorum eruptiones, eaeque vel in cute subsidentes, ut morbilli puerorum & maculae pestilentes, item lenticulares, & pulicares, ita dictae, quod lentes & pulicum morsiunculas referant: vel cutem superantes, ut variolae puerorum, omniumque aetatum vari.

Exantlare legas apud Ciceronem quoque ipsum, idque non in versu modo, uti lib. II de Divinat.

Tot nos ad Troiam belli exantlabimus annos:

(quem se locum ex Homero expressisse ait Cicero.) item lib. II Tusc. quaest. *Qua corpore exantlato atque animo pertuli:* verum etiam in prosa, uti lib. IV Academicarum quaest. *Credoque Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade.* Et extremo libro primo Tuscul. quaest. *Quod cùm exantlavisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum.* Utrumque hunc locum etiam adducit Nonius, sed is, si vulgatis codd. fides, legit *exanclare* per *C.* de quo mox dicam. Porrò ex hisce Ciceronis locis cognoscere est, falsum Fabium, cum *exantlare* reponit inter rancida planeque obsoleta. Sic enim scribit, lib. I, cap. VI: *Sed opus est modo, ut neque crebra sint haec, neque manifesta, quia nihil est odiosius affectatione: nec utique ab ultimis & obliteratis repetita temporibus; qualia sunt topper & antigerio, & exantlare, & prosapia, & Saliorum carmina vix sacerdotibus suis satis intellecta.* Porrò *exantlare*, propriè est *exhaurire sentinam*, & generatim *exhaurire:* sed μεταφορικῶς accipitur pro *perpeti*, uti & Graecum ἐξαντλεῖν, unde factum est. Est hoc ab ἄντλος sive ἄντλον, vel ἀντλία, hoc est, *sentina:* Martialis tamen *antlia* vocabulo utitur pro machinâ sive instrumento, quo hauritur aqua. Locus est lib. IX, ep. XIX:

Curva laboratas antlia tollit aquas.

Nec aliter Suetonius, in Tiberio, cap. LI. ubi meminit viri equestris ordinis in *antliam* condemnati: quo de supplicii genere adi Lipsium, lib. II Elect. cap. XV. Quidam *exantlare* deducunt ab ἐξαντλεῖν, quod & ipsum explicant *exhaurire.* Sed aliud ἀντλεῖν, quod ab ἀντλία, aliud ἀνατλᾶν, quod dicitur quasi ἀνατλᾶν. Sunt qui hàc ipsâ significatione scribant *exanclare* per *C.* Atque ita apud Nonium quoque legi dicebamus. Contrà alii *exanclare* Latine dici negant, nec originem vocis ejus ullam è Latio, aut Graecia, adduci posse censent, in quo, meo judicio, graviter falluntur. Nam cur ab *anculus* vel *ancula*, hoc est, *minister, ministrave*, sive ab *anculare*, id est, *ministrare ac perferre:* non aequè *exanculare*, & per syncopen *exanclare* dicere liceat, ac ab *ancilla* (quod ὑποκοριστικὸν est ab *ancula*) sive à verbo *ancillare*, dicitur *exancillare:* ut apud Tertullianum, in Apologetico, cap. XVII: *Falsis diis exancillata*, hoc est, δεδουλωμένη. Sed ut ab his in eo dissentio, quòd *exanclare labores*, Latinè dici negant: ita vicissim valde quoque metuo, ne ratio alios fugiat, qui *exanclare* non minùs, quàm *exantlare*, interpretantur *exhaurire.* Nam cùm *anculare* sit *ministrare*; ἀντλεῖν, *haurire*; ab illo quidem erit *anclare* & *exanclare*; ab hoc verò ut Graecè ἐξαντλεῖν, ita Latinè erit *exantlare.* Neque nescio *exanclare* à Festo exponi *exhaurire*, eandemque interpretationem inter alias, ac primo quidem loco, à Nonio collocari: in Glossis quoque Philoxeni lego, *exanclat*, ὑφίστησι. Verùm omnibus iis locis malim scribere *exantlat.* Neque enim persuadere mihi possum, cum *anculare* sit *ministrare*, unde dii *Anculi*, deae *Ancula*, *ancilla* vox, item *anclator*, mensa *anclabris*, & vasa *anclabria:* de quibus omnibus in voce *Ancilla* diximus: ac contra ἀντλεῖν sit *haurire*, indeque sit ἐξαντλεῖν & *exantlare*, pro *exhaurire:* persuadere, inquam, mihi non possum, vocem eam, quae est ab *anculare*, idem propriè notare ac eam quae est ab ἀντλεῖν, ac longe mihi verisimilius videtur, cum tanta sit in manuss. similitudo inter *C* & *T*, librarios deceptos pro *exantlat* per *T*, *exanclat* per *C* saepius scripsisse. Obducet fortasse quispiam illud Livii Andronici apud Festum: *Florem anclabant Liberi ex carchesiis:* Quomodo eum locum emendat Scaliger. Sed etsi eo cum viro pedem struere non ausim, tamen omnino verius puto, *Antlabant florem*, vel, *Floremque antlabant.* Nam paribus quoque sedibus spondaeon locum habere & pueri sciunt, cum ex Comicis quos habemus, tum veterum poëtarum, quae extant, fragmentis.

Exetra, ab *excresco*, si credimus Servio, in VI Aeneïd. *Hydram*, inquit, *serpentem dicit immanis magnitudinis, quae fuit in Lerna, Argivorum palude: sed Latinè excetra dicitur, quod uno caeso tria capita excrescebant.* [*hydra, exhydra.*]

Exedra, ἐξέδρα, ab ἐξ, & ἕδρα, *sella*, quasi sessio è loco aliquo educta. Legas L. si verò. ff. de his qui deject. Eo non significatur *fenestra*, quod ineptè scripsit Accursius: sed locus studiis destinatus, aut amicorum confabulationibus: nempe à sedium frequentia, in quibus disputantes sedere solent. Cicero, lib. I de natura Deorum: *Offendi eum sedentem in exhedra, & cum C. Velleio senatore disputantem.* Vitruvius, lib. V, cap. XI, quod est de palaestrarum aedificatione: *Constituuntur in tribus porticibus exhadrae spatiosae, habentes sedes, in quibus philosophi rhetores, reliquique, qui studiis delectantur, sedentes disputare possint.* In Gloss. Philoxeni *ala* exponitur ἐξέδρα σχολή. Ut idem videri queant ἐξέδρα, & σχολή. Monet quoque Budaeus, in Pand., hoc nomine donari posse, quae in monachorum, aut canonicorum peristyliis sive claustris, *capitula* vulgò appellantur.

Exemplum non tantùm παράδειγμα significare videtur, sed & *coquorum instrumentum, quo carnes elixas ex ollis eximunt.* Sanè in Gloss. Latinograecis legere est, κρεάγρα, *exemplum*, quae lectio si recta est (nam Bonaventura Vulcanius *excipulum* putat legi debere) *exemplum* dicetur ab *eximendo.* At *exemplum*, pro *paradigmate*, non tantum ab *eximendo* esse potest, sed etiam ab *ex* & *amplum.* Utriusque originationis par erit ratio, cùm, contra quàm fit in inductione, unum, aliquod ex *amplâ copiâ* seligat *eximatque.* [ἐξέμπλον Hesych. illud verò ex ἐμπλεὸν, ἐξεμπλεόν.] Ab *exemplum* posterioris aevi scriptores formarunt verbum *exemplo.* Gloss. Graecolat. *Exemplo*, ἀντιγράφω. Usus Gregorius Turonensis, lib. I de miraculis cap. LXIV: *Ille vero post decursam lectionem valde gavisus nocturno sub tempore, famulante lumine, velociter exemplavit.* Ac apud Sidonium, lib. IV epist. XVI legimus, *exemplati libelli.*

Exen-

EXENTERARE, ἐξεντερίζειν, ad verbum, *eviscerare*. Nam ἔντερα, *viscera*. Propriè de piscibus dicitur: sed μεταφορικῶς usurpat Plautus, cùm Epid. act. II, sc. II, dicit *exenterare marsupium*. Quomodo & idem eâdem loquitur comœd. act. III, sc. *præterbitas*. & act. V, sc. II, similiter ait, *exenterare opes argentarias*. Caper, de verbis dubiis: *Exter*, ἀπὸ τῶ ἐντέρων. Lego, *Exentero*. Fortassè tamen nec malè *exintero* scribatur per *I*, ut ab Latinâ *interi* voce dicatur. Nam ut *superum* & *inferum*, sic *interum* quoque dixere, unde *interior*. Gloss. vett. *Interata*, ἐξεντερισθέντα. Ac in vett. Justini codd. per *I exinterata* scribi auctor est Bongarsius ad lib. I. Per *E* tamen magis probem, ut sit ab ἔντερον, unde ἐντερεύω, *exentero*. Ab eodem δυσεντερία, *tormina intestinorum* (nam δὺς *difficultatem* notat;) λειεντερία, *intestinorum levitas*, μεσεντέριον, *membrana dividens superiorem ventrem ab inferiore*.

EXERCEO, [ἐξεργέω] unde *exercito*, ab *ex* & *arceo*. Ab *exercito* est *exercitatum*, unde *exercitatio*. Ab *exerceo* est *exercitus*, *exercitior*, *exercitissimus*: quæ Festus agnoscit. Ab *exerceo* etiam est *exercitio*, & *exercitium*. *Exercitionem* dixisse antiquos, Festus ait. Usus Porcius Cato. Imò & Vegetius, & vett. Jurisconsulti, ut ostendit Stewechius ad Veget. lib. I, cap. XVII. Ab *exercendo* seu *exercitando*, etiam *exercitui* est nomen, sive, *quod exercitando fit melior*: quam caussam adfert Varro, lib. IV de L. L. sive quia hostem *arcet* & expellit: sive quia *arcetur* sub militari disciplinâ. Orthographus Cæsellius, apud Cassiodorum, in conlectaneis de Orth. cap. X: *Exercere non habet s in compositione, quia in simplici quoque s similiter non habet. Etenim exercere est ab ex & arcere. ut exercitum qui sub disciplinâ certâ arcetur. unde exercitatio.* Interdum ponitur *exercere* pro *angere*, indeque *exercitus* pro *dolore*. Plautus, Cistell. act. I, Sc. I.

Noli, obsecro, lacrimis tuis mihi exercitum imperare.

EXIGUUM dicitur à ποσίχον, quod idem notat. Hesych. ποσίχον, τὸ μικρόν. *T* aufertur: uti contra additur cùm ab *ἔρα* fit *tera*, vel *terra*. Geminum σσ abit in *X*, ut à πάσσαλος, *paxillus*; à μασσάω, *maxilla*. Vel dicendum, ut ab *ambigo*, est *ambiguus*, ita ab *exigo* esse *exiguum*. Ita propriè *exiguum* sit, quod nullo negotio *exigi* ejicique potest. μεταληπτικῶς verò pro *parvo* usurpetur, quia hæc facilè expelluntur, sive extorsùs aguntur.

EXILIS, & *exiguus*, idem sunt: eoque videri possit, ut fortasse *exiguus* ab *exigendo* est, ita *exilis* esse ab ἐξειλεῖν, quod & ipsum est ἐκβαλεῖν sive *ejicere*. [nisi potius contractum sit ab *exigilis*.] Sed Festo placet, ut *ilia*, sic *exile* dici à *tenuitate inarum*, ut quidem Scaliger legit. Vide quæ hac de sententia dicimus in *Inane*. Est & tertium etymon. Nam forte τῷ συγκοπὴν est ab ἐξίτηλος, quod notat *exile*, *evanidum*, *obscurum*. Atque hoc imprimis arridet. Sanè propriè *exilia* dici, quæ minuta adeo ac tenuia, ut vix in sensum incurrant, satis indicat Columellæ locus, præfatione libri X: *Virgilii quasi numine instigante aggressi sumus tenuem admodum & pene viduatam corpore materiam, quæ tam exilis est, ut in consummatione quidem totius corporis annumerari velut particula possit laboris nostri; per se verò & quasi suis finibus terminata nullo modo specie conspici.* Porro quia iis, quæ tenuitate nimiâ videntur evanida, rectè *exilis* nomen convenit, indè & *umbrarum locum* ab Horatio dici *exilem* putant, od. lib. I. *Et domus exilis Plutonia.* Sed non *umbrarum locus*, intelligendus, verùm *cadaveris*: *sepulcrum* nempe, quod verè est *minuta Plutonis domus*. At minimè audiri meretur Barthius, Adversf. lib. LVIII, cap. XV. ubi, ut & alibi, pro *exilis* putat *exilii* reponi oportere. Quod, pace eruditissimi viri dixerim, non unius est assis.

EXIMIUS, quasi *exemtus* & extra cæteros positus: ut innuit Cæsellius, apud Cassiodorum, lib. de Orthogr. cap. X. Sacerdotale verbum est, proprieque dicitur de animalibus ad sacrificium electis: ut ex Veramo docet Macrobius, lib. III, cap. V. Assentit & Festus: *Eximium*, inquit, *inde dici cæptum, quod in sacrificiis optimum pecus è grege eximebatur: vel quod primum erat natum.* Item Donatus, ad Hec. A. I, sc. I: *Eximia pecora dicuntur, quæ à grege excepta sunt ad usus dominorum suorum, ut uberius pascantur. Sed propriè eximii sunt porci majores, qui ad sacrificandum excepti liberiùs pascuntur. Etenim boves qui ad hoc electi sunt, egregii dicuntur: & oves lecta, ut Virgilius:*

—— Mactant lectas de more bidentes.

Hæc Donatus. Similiter pecudes proprie dicuntur *egregia*. Nam dicitur *egregius*, quasi *è grege lectus*; ut Festus ait, in *abgregare*.

EXODIUM universè notat *finem*: quomodo Varro sæpe usus, ut Nonius docebit. Ac similiter loquitur Appuleius. Sed plurimum *exodium* est quod Firmicus lib. VI *exitum fabularum* vocat. Pollux, lib. IV, cap. XV. Ἐξόδιον, ὁ ἐξιόντες ᾖδον. Vide Livium, lib. VII ab U.C. Est ab ἔξοδος, ut à *prologus*, *prologium*; à *methodus*, *methodium*: quo de plura in *Prologus*. Juvenalis, sat. III, vers. CLXXXIV.

—— tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cùm personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.

Ubi sic vetus Scholiastes: *Exodiarius apud veteres in fine ludorum intrabat, quod ridiculus foret: ut quicquid lacrimarum ac tristitiæ coëgissent ex tragicis affectibus, hujus spectaculi risus detergeret. Hujus & Lucillius meminit;*

Principio exitus dignus, exodiumque sequetur.

Ubi ne metrum claudicet rescribe:

Dignus principio exitus, exodiumque sequetur.

EXOMIS, ἐξωμίς. Gellius, lib. VII, cap. XII: *Viri autem Romani primo quidem sine tunicis togâ solâ amicti fuerunt, postea substrictas & breves tunicas citra humerum desinentes habebant: quod genus Græci dicunt exomidas.* Festus: *Exomides sunt comici vestitus, exertis humeris.* Vide & Hesychium, Aristophanis Scholiastem, Suidam. Usus præter alios Plutarchus, in Catone. Est ab ὦμος, id est, *humerus*, sive *quòd ex humeris penderet*, ut Gellii locus indicat: sive *quòd ex eâ humeri exererentur*, ut scribit Festus. Quidam etiam dictam putant, *quod expedita esset*, quod Græci dicunt ἔξωμον. Sed prius malim. Nam similiter à præpositione περὶ & ὦμος, est περωμίς, Exod. XXIIX. ubi vertitur *superhumerale*. Item ἐπωμίς, quo non tantùm significatur κλειδῶν τὸ πρὸς ὠμοπλάτας, *jugulorum pars, quæ cum scapulis apertis conjungitur*: ut tradit Pollux lib. II, cap. IV. sed etiam muliebris vestitus genus, ut idem ait, lib. VII, cap. XIII. & firmatur illo Chæremonis Comici, apud Athenæum, lib. XIII.

Φαίνουσα μαζὸν λελυμένης ἐπωμίδος.
Ostendens ubera, solutâ epomide.

EXPERS, ab *ex*, & *pars*. Hinc Gloss. Philoxeni. *Expars*, ἄμοιρος. *Ex* autem in hac voce contrarias admittit significationes: unde Gloss. vett. & ἔμπειρος, & ἄπειρος interpretantur. Ac censet Isaacus Casaubonus priori quidem more usum Horatium, lib. II, sat. VIII. ut ei *maris expers* notet ὁ πεθαλασσωμένον· posteriori verò modo accepisse Persium sat. VI. ut huic notet θαλάττης πεπειραμένον. Itidem ait Persium eâpse satyrâ *exossare* contrariâ accepisse notione, ac Plautus, Aul. II. IX. cui est *ossa adimere*. *Exarmare* quoque historicis ac poëtis est *armis instruere*, ne putes semper significare *armis privare*. Notum *egelidus*, *enodis* & *edurus* contrariis quoque notionibus accipi. In præpositione *in* idem contingit, ut in *impotens*, *infractus*, *insertus*; quemadmodum idem monet Casaubonus ad satyram Persii sextam, ac in *Sero* dicetur à nobis. Itaque non adsentio Scaligero, qui, carmine de comâ Beronices,

—— Omnibus expers
Unguentis, ——

Putabat, *expers* esse ab *exspergo*, & facere genitivum *expersis*. Nam *expers* est participans. At multò minùs subscribendum P. Victorio, qui, lib. XXXIII Var. Lect. cap. VII, *expers* interpretatur *non aspersa unguentis*. Quemadmodum nec audiendus Obertus Giffanius, qui, Indice Lucretiano, in voce *Expers*, ait *expers omnibus* poni pro *expers omnium*. Nam sententia huic interpretationi planè repugnat. *Expreta* pro *expertia* veteres τῷ μεταθέσει dixisse, auctor est Festus; Nisi potiùs legendum, *experta*, pro *expreta*: & *experina* pro *expertia*. Ut in aliis est libris.

Exsul vel ab *exsilio:* ut *præsul* à *præsilio:* *consul* à *consulo:* vel potiùs, veteribus fuerit *exsol*, quasi *ex solo:* ut scribunt Annæus Cornutus & Cæsellius apud Cassiodorum, de Orthographia, Nonius in *exul*, ac Priscianus, in decimo quarto: indeque *exsilium* pro *exsulium*, ut in voce *consilium* diximus. Icciico *exsul* per *s* scribendum juxta Annæum Cornutum, Cæsellium, Scaurum, Caprum, aliosque Grammaticos. Itidem *exsilium* scribendum, non *exilium*. In utroque tamen ferè aliter vulgo solent, ut & in cæteris compositis cum *Ex* ab *S* incipientibus. Hac de re, si tanti, Pierium adi ad illud v Æn.

Hunc ego Gætulis agerem si Syrtibus exsul.

Item, I Georg. quo loco de voce *exsudarem* disputat. Ab *exilium*, est *exilicus*. Festus: *Exilica caussa, quæ adversus exulem agitur.* Ab eodem est *exsilians*, quo utitur Symmachus. Est & apud auctorem Hermeneumatum: *Extorris, exsiliatus.*

Exta, σπλάγχνα, [ἔγκατα] ab *exsecando* κατ' συγκοπὴν, quasi *exsecta*. Id enim magis placet, quam, quod Festo visum, ab *exstando*. Interim utriusque etymi ratio apparet ex Festi verbis, cum ait, illa Diis prosecari, quæ maximè emineant, atque exstent. Ea autem maximè erant cor, pulmo, jecur & fel. Ac imprimis in extispicina Græci attendebant ad jecur, unde apud eos ἡπατοσκοπική. Nec nisi de hepate capere possumus illud Maronis:

Tristibus aut extis fibræ apparere minaces.

Nam fibræ sunt hepatis. Ab *extis extar* dicebatur *olla, ubi exta coquebantur*, ut è Philoxeni Glossis discimus. *Aulam extarem* vocat Plautus Rudente, act. I, sc. II.

Extorris, ἐξόριστος· prout exponitur in vett. Glossis à *terrore* deducit Isidorus, lib. x. *Propriè*, inquit, *extorris, eum vi expulsus sit & cum terrore solo patrio ejectus.* Ibidem, uti & apud Nonium, alterum quoque etymon legitur, ut dicatur *extorris* quasi *extra terminos*. Verisimiliùs, quibus placet *extorres* dici, quibus aquâ & igni interdictum esset, eò quòd hi *expertes* essent *torris* ejus ardentis, qui in aquam immergi solet certo sebrui genere, quod maximi fiebat, quia constabat rebus maximè necessariis vitæ nostræ. Ita Scaliger Conjectaneis in Varronem. Sed simplicissima verissimaque est sententia Cæsellii, apud Cassiodorum, quam & apud Nonium Isidorumque legere est, ut nempe *extorris* dicatur quasi *exterris*, hoc est, *extra terram*. Nam ut à *solo*, *exsul:* ita à *terra*, *extorris*; ut idem ferè sit, quod ἄπολις. *E* in *O* crebrò abire, satis superque sæpius ostensum.

Extra, *intra*, *infra*, *supra*, prius fuere *exterà*, *interà*, *inferà*, *superà*, ab *exterus* sive *exter*, *interus* (pro quo nunc *internus*) *superus*, & *inferus*; quibus duobus usus *Lævius* (sic legendum apud Priscianum lib. III non *Livius*, quem heroïcos non scripsisse constat.)

Inferus an superus tibi fert Deu' funera Ulysses!

Porrò hinc patet delirium Grammaticorum, qui, cùm positivi horum nominum inveniantur, nihilominus eorum comparativos, ac superlativos, deducunt ab adverbiis; quo in errore etiam hæsit Priscianus. Est autem *exter* sive *exterus*, ab ἔξωθεν, ut *inter*, sive *interus*, ab ἐντός. Nisi malis ab *ex* esse *extra*, ut ab *in*, *inter* & *intra*, à *sub subter*, quod Prisciano placet in xv. [ex *terra* Veteres enim *tera* dixere, Ennius *tra*. Ex Græco ἔρα factum Fέρα, unde infera, &c.] Ab *extra* sunt *extrarius*, & *extraneus*. Festus: *Extrarium ab extraneo sic distinguitur. Extrarius est, qui extra focum, sacramentum, jusque sit. extraneus, ex altera terra, quasi exterraneus.* Sed posterius non magis compositum est, quam prius. Dixereque *extranius* & *extrarius*, ut *Palilia* & *Parilia*, *architectones* & *architectores*, *Janualius* & *Januarius*, similiaque. Ab *exterus* est *externus*; ut ab *inferus*, *infernus:* qua voce vulgo substantivè utuntur præter morem veterum, *infernum* pro *inferis* dicentes. Ab *externus* est *externare*. Notat id *exheredare*, & quasi externum ab hæreditate facere. Utitur Appuleius in Apolog.: *Ut intelligeretur iratus potius externasse eam, quam oblitus præterisse.* Alias *externare* accipitur pro *affligere*, *mentemque labefactare:* quomodo Catullus semel iterumque usurpat. Gloss. vett. *Externatus*, ἐκτὸς φρενῶν. Videntur Glossæ tum quoque ab *extra* derivasse. Fortasse tamen tunc est à *sterno*. Nec mirum, si non sequatur simplicis verbi declinationem, cùm neque id fiat in *consterno*, quod ejusdem originis, ac prope etiam significationis. Nam eò tantum differunt, quod præverbium in *externare* vim majorem verbo addat, quasi dicas, *mente planè exturbo*; quod fit cum nulla spes est reliqua. Imò ut *lavare*, & *lavere*, sic *sternare*, & *sternere*, dixisse videntur. Festus: *Consternatio est concitatio quadam subita ex aliquo metu, à sternutamento deducta est, quod eo toto concutimur corpore.* Ubi pro *sternutamento*, *sternata mente* legi deberi, jam dudum aliis observatum.

Exuo scribendum, non, ut Aldo visum, *exsuo*, quasi sit ab *ex*, & *suo*. Nam est ab ἐκδύω, ut *induo* ab ἐνδύω. Simplex est δύω, sive δύνω, quod idem ac ἐνδύω, ut apud Homerum δῦναι τεύχεα, & δῦναι ἐν τεύχεσι. Hinc & ἀποδύω, idem ac ἐκδύω. Unde ἀποδυτήριον, *locus in balineis, ubi vestes exuuntur.* Utitur *apodyterii* voce etiam Cicero lib. III epist. I ad Q. Fr. & Plin. lib. v ep. ad Apollonium. Vide de *apodyterio*, cæterisque balinei partibus, Fulvium Ursinum appendice de Triclinio. Aliàs δύω est *subeo*, *ingredior*. Unde *Troglodytæ*, Τρωγλοδύται, quia populus is *subeat cavernas*, quæ Græcè τρῶγλαι. Ab *exuo* dictæ *exuviæ*. Nam convenit ἐτυμολογία, seu intelligas *vestes exutas*; ut Ecl. VIII.

Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit:

Sive τὸ γῆρας, hoc est, *veterem serpentis pellem*; ut G. III

Cum positis novus exuviis: ——

Sive *spolia hosti detracta*; ut XI Æn.

Mezenti ducis exuvias. ——

Gloss. vett. *Exuviæ*, λάφυρα, ἐκδύματα. Eædem ab ἐκδύω sive *exduo*, vel *ecduo*, *ecduta*. Festus: *Exduta, exuvia.* Ita & MSS. Quemadmodum *vestis pellisve corpori detracta* dicitur *exuviæ*, sic eadem *induta* dicitur *induviæ:* teste Isidoro lib. XII, cap. IV. Utitur Plautus, Menæch. Act. I, Sc. III. ubi cùm rogaret Erotium, quid istoc esset, quod meretrici amator ferret (palla erat, quam uxori surripuerat) respondet,

Induviæ tuæ, atque uxoris exuviæ, rosa.

Pro eo *induvium* quoque dicit Salvianus, lib. I de Provid. Plinius arbori accommodat. Ejusdem, ac *exuo*, & *induo*, originis est & *nudus*, nempe à νε στερητικῷ, & δύω. Vel si & veteres *duo* dixere, à *ne*, & *duo*, quasi *nedutus*, hoc est, *non indutus*. Id malim, quam quod Nunnesio visum, ut sit à γυμνὸς, γ in *D* converso.

F A

Faba, [φάβα Hesych.] factum ab antiquo *haba*, *H* in *F* transeunte, ut scribunt Velius Longus, & Terentius Scaurus, uterque lib. de Orthographiâ. Ac contra *F* sæpe mutatum in *H:* quomodo ex *fordeum*, *fircus*, *fædus*, facta, *hordeum*, *hircus*, *hædus:* ut ex Varrone, & eodem Velio scimus. *Haba* autem fuerit à φαγεῖν, quasi *phaga*. Isidorus, lib. XVII, cap. IV: *Faba Græcâ etymologiâ à vescendo vocabulum sumsit, quasi faga. Φαγεῖν enim Græcis comedere dicitur. Primum enim homines hoc legumine usi sunt.* Sed si primum id homini pabulum fuit, ut hìc Isidorus habet: quid prohibet, quo minus ejusdem originis credatur ac vox *pabulo?* Sane *faba*, sive *haba*, & *pabulum*, vicina admodum sunt. Fuerit igitur utrumque à πάω, unde *pasco*. Vide quæ præclarè de *faba* Plinius disserit, lib. XVIII, cap. XII. Proverbiale est Terentii istoc, Eunuch. Act. II, Scenâ III.

Isthæc in me cudetur faba.

Ubi Donatum vide: qui unde ea locutio cœperit, docebit. Ut in parentalibus *faba* usus fuerit ad lemures exigendos, ostendit Cat. cap. CXXXIV. apud Nonium in *Lemures*, & Ovidius, IV Fast. & Festus in *Faba*. Quâ olim ratione soleat Athenis *fabarum* sorte legi magistratus, docebit Carolus Sigonius, lib. I de Repub. Atheniensium, cap. de Senatu quingentûm virûm. A *faba satione* nomen Romæ invenit gens *Fabia*; ut à *lente Lentuli*; à *cicere Cicerones*; à *pisis Pisones* (quamquam alii à *pinsendo*;) à *lactucis Lactucini*; ab *hortis Hortensii*. Scio Adamantium Martyrium velle à *fovea*, seu antiquo *favia*, *Favium* dici. Sed decepit eum vulgata seculi sui pronuntiatio, qua *Favium* pro *Fabium* dicebant. Pro nobis

facit

facit Plinius, lib. XVIII, cap. III: *Cognomina etiam prima inde, Pilumni, qui pilum pistrinis invenerat, Pisones à pinsendo. Jam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisque aliquod optime genus sereret.* A *Fabius* est *Fabianus*; ut ab *Octavius*, *Octavianus*; à *Pomponius*, *Pomponianus*; à *Maximus*, *Maximianus*; à *Tertullus*, *Tertullianus*; à *Justinus*, *Justinianus*; à *Cyprus*, *Cyprianus*; à *Sebastus*, *Sebastianus*, &c.

FABER rectè deducit Isidorus à *faciendo*. Sic, ut suis locis diximus, à *suo* est *suber*; à *tumeo*, *tuber*; à *cresco*, *creber*; à *finio*, *fiber*; à *mulceo*, *mulciber*, qui Græce μειλίχιος. Nam μειλίσσειν πυρὶ dicunt Græci, ut Latini *mulcere ferrum*, & *mite* pro *liquefacto*: quomodo Scaliger interpretatur illud Cornelii Severi in Ætna:

—— liquor ille magis fervere, magisque
Fluminis in morem mitis procedere tandem.

A *faber* est *fabre*, quo usus Plautus in Cæco aut in Prædonibus: *Nihil quicquam factum nisi fabre, nec quicquam positum sine luco, auro, ebore, argento, purpura, picturis, spoliis, tum statuis.* Citat Charisius, cap. de Adverbio. Ab eadem origine est *affabre*: quod Priscianus, in decimoquinto, factum ait à dativo *affabro*; ut à *sano*, *sanè*; à *claro*, *clarè*. Cic. in Verr. VI: *Deum nullum qui ei paulo affabre factus.* A *fabro*, *fabrico*; unde *fabricensis*, in Cod. Theod. & Justinianeo: & apud Cassiodorum, lib. VII, cap. XIX. Ita autem dicitur, qui in *fabricis publicis arma cudit.*

FABULA à verbo *fari*, ut ait Varro, in V de L. L. Nempe ut ab *exoratum*, *exorabulum*, à *mendicatum*, *mendicabulum*, sic à *fatum fabula* defluxit. Quare & generatim sic vocatur, quod in ore omnium versatur. Ut apud Horatium,

—— Ne vulgi fabula fiam.

Ac similiter Tibullus lib. I, eleg. IV: & lib. II, eleg. III. Imò & Plinius, lib. XIII Nat. Hist. cap. VI. ubi de vinis pretiosis. Est & Senecæ in Hippolyto;

Omnes per gentes fabula distulit.

Et epist. LXX: *In fabellam excessi non ingratam tibi*, &c. At historiam antè recensuerat. Et, lib. III de benef. *Sic servata nobilis fabula, & duarum urbium exemplum fuit.* Ita enim & in veteribus legitur libris, quam lectionem temerè sollicitare aggressus Pincianus. Hieronymus, ad Castrutium: *Et, ne, veteres replicando historias, longum faciam, & excedam mensuram epistolæ, brevem tibi fabulam referam, quæ infantia mea temporibus accidit.* Locutus eodem modo Tertullianus, in Apologetico, Hieronymus in epist. ad Philemonem, item epistola ad Castrutium: etiam Orosius sub finem libri secundi; item Symmachus; Sidonius; alii. Nihil igitur apertius, quàm *fabulam* tam de veris, quàm fictis, dici: Atque inde *confabulandi* vox. A *fabula* etiam est *fabulo*. Gloss. Isidori: *Fabulo, fabulas componens.* Iterum: *Fabulones, fabularum inventores.* Etiam apud Macrobium, lib. II, hanc vocem reponit Claudius Salmasius. Sic enim legit: *Hæc nobis sit literata lætitia, & docta cavillatio vicem planipedis & fabulonis impudica & prætexta verba jacientis, ad pudorem ac modestiam versus imitata.* In vulgatis est *sabulonis*, quo cum *arena crassior* signetur, locum hic habere nequit. Ex Scaligeri mente *subulonis* legendum, id est, tibicinis; vel *sabulonis* retinendum à *sabulo*, instrumento Musico apud Appul. II Flor. Sed neutrum hic locum habet: & locus Appuleii omnino est corruptus, ut alibi diximus. Quare perplacet Salmasii correctio.

FACETUS, à *facio*. Donatus, in Eun. III, I. *Facetus est, qui facit verbis, quod vult.* Aliis *facetus*, quia imitando se alium facit. A *faciendo* quidem esse, etiam Isidorus consentit, in X. Perottus, quia *facetiæ* verborum sint, non factorum, à *fari* potius esse putabat. Sed adversatur primæ syllabæ modulus. At inficetum tamen, ut *facetus* dicatur, quasi *favens cœtui*, quod majorum ætate nugator quispiam annotavit, in notis ad appendicem distichorum Catonis, à *Faceto*, Parisiensi gymnasiarcha, conscriptam. A *facetus inficetus*; ut à *facetiæ*, *inficetiæ*.

FACIES, à *facio*, qua nempe forma à *specio* est *species*, similiaque *effigies*, *rabies*, & alia. Ita *facies* propriè idem sit, quod *factura*: ut Nonius quoque docet. Sanè non solum de ore, oculis, genis, vicinisque partibus: sed de totius corporis coloris que habitu usurpatur. Vide Gellium, lib. XIII, cap. XXVIII. Ergo Latino *facies* respondet Belgicum *gedaente*: quod itidem à *doen*, id est, *facere*. At Belgicum *aenschijn*, cùm sit ab *aenschijnen*, hoc est, *affulgere*, magis respondeat Latino *species*. Nam quæ adfulgent nobis, ea *specimus*, hoc est, *conspicimus*. Angelus tamen Caninius deducit *facies* à Punico *Vag*. A *facies* est *superficies*, superior sive exterior cujusque rei *facies*.

FACIO, fortassè à φάω, hoc est, λάμπω, *luceo*: vel ab aliquo ejus derivato: quale φαεῖν, *edere in lucem*, *lucidare*, ut Tullius locutus: aut φάσις, *apparitio*, *conspectus*. Sanè qui rem facit, dat eam luci, atque ut conspiciatur facit. [ab ἀκέω, idem quod ἀκέομαι *facio*, *reficio*. φαιέειν, ποιεῖν. Hesych. idem quod φάειν. Eusth. p. IΛ. p. 945.] A *facio* est *factor*, quæ vox generalis: unde *factorem testamenti* dicimus. Sed speciatim ita vocatus, *qui vinum vel oleum facit.* Ut apud Catonem, cap. XIII, & LXIV. Item restrictum ad *factiones* in pili ludo. Ut apud Plautum, Curcul. II. III. Indeque *factio*, τάγμα, ut veteres Gloss. interpretantur. Festus: *Factio & factiosus initio honesta vocabula erant: unde adhuc factiones histrionum, & quadrigariorum dicuntur.* Postea *factio* dici cœpit *malorum consensus & conspiratio*: teste Nonio. Qui & pro *opulentia* ac *nobilitate* accipi, exemplis docet. Nempe qui ista habent, facere multa & possunt & solent. A *facio* quoque *facilis*; ut ab *ago*, *agilis*; & apud Græcos à ῥέζω, *facio*, ῥεῖα, *facilè*; unde ῥηΐδιος, ac ῥᾴδιος, *facilis*. Veteres pro *facilis* dixere *facul*: Ut Nonius docet auctoritate Lucretii, Pacuvii, Afranii, Accii, & Varronis: cujus illud Bimarco: *Quod utrum sit magnum, an parvum; facul, an difficul.* Unde *facultas*, ut à *facilis*, *facilitas*. Cicero primo de inventione: *Facultates sunt, aut quibus facilius fit, aut sine quibus aliquid confici non potest.* Etsi autem *facultas*, & *facilitas*, si originem spectes, idem signent; tamen usus distinxit. Festus: *Facul antiqui dicebant, & faculter pro facilè: unde facultas & difficultas videntur. Sed postea facilitas morum facta est: facultas rerum.* Cornelius Fronto: *Facultas locupletis, facilitas artificis est. Itaque dives facultatem habet multa vel emendi vel redimendi: artifex opera perficiendi facilitatem.* Quod autem *facultates* etiam pro *opibus* sumantur, clarè iste Frontonis locus docet: atque etiam veteres Glossæ testantur, quæ *facultates* exponunt ὅσια. hoc ab eâdem caussâ est, ob quam *divites* vocantur *facillimè agentes*. Ita locutus Plautus, Curcul. & Epid.: Terentius, Adelph.: item Porcius poëta vetus, apud Donatum, vel potiùs Tranquillum, in Comici ejus vita:

Tres per idem tempus, qui agitabant nobiles facillime.

A *facio* quoque est *facinus*. Plautus, Pœn. I. III

Eho tu, vin tu facinus facere lepidum & festivum?

Sallust. bell. Jugurth. *Multa & præclara rei militaris facinora fecerat.* Ab eodem *facies*, & *facetus*: de quibus seorsim. Et hæc nomina. Venio ad verba. Derivatum ab eo *facesso*, ut à *capio*, *capesso*. Unde *dicta*, vel *jussa*, *facessere*, id est, *facere*. Ut Nonius exponit. Item, *facessere negotium*. Imò & *facessere*, pro *retrocedere*, hujus est loci. Sanè Belgæ similiter, *maeckt u van hier*. Terentius, Phorm. IV. III. *Hæc hinc facessat*: Ubi Donatus: *Pro hinc se faciat, id est, abeat: ut huc se faciat, huc accedat, significat.* Et ibid: *Hæc hinc facessat, procedat, alias faciat. Et duas res significat hoc unum verbum. An hinc facessat, proverbialiter, quasi hinc faciat? Plautus: Argentum hinc facite. Huc te fac, pro huc accede.* Sunt & multa à *faciendi* voce composita. Uti *officio*: pro *efficio*: *officium*, de quo in *Officina* dictum. Item *interficio*: ubi *inter* significat *penitus*. Ut in *interimo* & *internecare*: ut *internecatis hostibus*, apud Plautum in Amphitr. ex quo *internecio*, & *internecinum bellum*, vel *odium*, apud Livium, Gellium, & alios. *Facere* verò in *interficio*, eam habet notionem, quam in *conficere*, & *confectorium*: & fortasse in *carnifex*. Uti in Oratoriis ostendimus. *Sufficio in alterius locum*, eam vim habet, quam *substituo*. Sed *sufficit*, ἀρκεῖ, (unde apud Arnob. lib. IV. *sufficienter*, ἀρκούντως) idem *valet ac facit*, seu *valet sub ea conditione, de qua actum.* A *præficiendo*, *præficæ* dictæ. Varro, lib. VI. de L. L. Nævius: *Hæc quidem hercle, opinor, præfica est. nam mortuos conlaudat. Claudius scribit, Ea, quæ præficeretur ancillis, quemadmodum lamentarentur,* præ-

præfica est dicta. Festus: *Præficæ dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductæ, quæ dant cæteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum præfectæ.* Vide & Nonium in *Præfica.* Similiter à *perficiendo* dicta est Dea *Perfica*, quia præstat plenæ perfectæque Veneris gaudia. Arnobius, lib. IV: *Etiamne Perfica una est è populo numinum, quæ obscenas illas & luteas voluptates ad exitum perficit dulcedine inoffensa procedere?* Est autem *perfica* adjectivum substantive usurpatum, quia respicitur ad vocem *Dea.* Nam *perficus* quoque dictum fuisse, argumento est quod Lucretius, lib. II, *perfice* usurpat pro *perfectè*; & Plautus, Rudente, *perficissime*, pro *perfectissime.* Ita enim utroque loco legendum monuit Obertus Giffanius, in indice Lucret. in *perfice.* Pro eo in vulgaris Lucretii exemplaribus est *denique*, sed invitis antiquis codd. qui *perfice* habent. In Plautinis verò codd. vulgo legebatur *præficissimè*, ex quo Camerarius fecerat *præfiscine*, quæ proba quidem vox, at istic loci locum habere nequit. *Affectare*, est *habere animum pronum ad faciendum*: ut bene Calpurnius ad Ter. Heaut. notavit. *Affectatum est regnum*, pro *affectavit*, dixit Varro, teste Diomede, lib. I. Festus: *Adsectata femina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quasi in extremum periculum adducta.* Ubi vulgo *adsectata.* Sed plerique MSS. vel *adfecta* habent, vel *adfectata.* Notæ compositionis sunt *calefacio*, *frigefacio*, *tepefacio*, *liquefacio*; nempe à verbis *calere*, *frigere*, *tepere*, *liquere.* Sic *labefacio*, quasi *labare facio*, *patefacio* quasi *patere facio.* Similiaque sunt *expavefacio*, *excandefacio.* Item, *vacefacio*, & *vacefio*: quo usus Lucretius, lib. VI.

Hoc ubi inanitur spatium, multusque vacefit
In medio locus. ——

Item:

Hoc fit item cunctas in partes, unde vacefit
Cumque locus.

Ita utrobique membranæ nostræ habent: placuitque ea lectio etiam Lambino, ac Giffanio. Ubi Carrio mavult *vacuefit*, ut sit συνίζησις. Sed ἀναλογία jubet, ut à *liquere* est *liquefacio*, sic à *vacare*, & *facio*, dicamus *vacefacio*, à *fio* item *vacefio.* Interim nec planè damnamus *vacuefacio*, & *vacuefio*: quomodo legitur apud Macrobium, lib. I Saturn. cap. II. imò Justinianeo codici, atque etiam Ciceroni in Catilinaria, gemino in loco, eam vocem restituit Carrio ex codd. antiquis. Vide eum, antiquarum lectionum lib. I, cap. XVIII.

FÆDUM rectius fortasse per Æ scribatur, ut sit à φαιὸν, hoc est, *fuscum*: à quo & Hispanicum *feo*, hoc est, *fuscum*, sive *nigrum.* [a φαυλὸν]

FAGUS arbor glandifera: quales præter eam tres sunt aliæ, robur, quercus, æsculus. *Fagus* à Dorico φαγὸς pro φηγὸς, à φήγω, id est, *edo*, sive quia ejus fructu homines vescebantur ante fruges inventas, ut Eustathius ait, in Iliad. *E*, pag. IↃXCV edit. Rom. & Il. η, p. IↃCXLVI. Et Od. ι, p. CIↃ IↃ CCCLIX. Item Servius, in Eclog. I. sive quòd vulgo saltem hoc cibo uterentur, quia exiguo labore pararetur, contra quàm fruges, ut is rudioribus seculis ditiorum duntaxat cibus fuisse videatur. Ac sic quoque non injuriâ *fagus* sit à φαγεῖν. At φαγεῖν non dubito quin sit à 𐅁, *cibus.* A *fago* est *fagutal.* Varro, lib. IV de L. L. *Fagutal à fago. Unde etiam, quod ibi sacellum, Jovis Fagutalis.* Idem autem nominarat *lucum fagutalem.* Festus: *Fagutal, sacellum Jovis, in quo fuit fagus arbor, quæ Jovi sacra habebatur.* *Fagutalis Jovis* etiam meminit Plinius, lib. XVI, cap. X.

FALÆ, pro quo alii scribunt *phalæ*; propriè dicuntur *turres ligneæ*; ut interpretatur Nonius. Festus exponit *loca exstructa.* Est à φάλαντον, ut idem indicat his verbis: *Falæ dictæ ab altitudine à falando, quod apud Hetruscos significat cœlum.* Φάλαντον autem, seu *phalandum*, fortasse est a φαλὸς, quod est, *albus*, *nitens*: ut docet Etymologus in φάλαρα· φαλὸς verò à φάω, hoc est, λάμπω. Ex *falis* mittebant milites tela, quæ ex eo dictæ putantur *falaricæ.* Usi *falarica* vocabulo Ennius, Maro, Lucanus, Silius, Vegetius, alii. In vett. Gloss. exponitur πυροβαλίστρα. Sed quia de hoc mox curatiùs dicendum, ad *falas* redeo. Ut *machina*, *fabrica*, & similia, sic & *fala* nomen pro *fallaciis* accipitur: quemadmodum Nonius Marcellus probat isthoc Nonii Decimus: *Me non vocavit, ob eam rem hanc feci falam.* Nam omnino hic μεταφορικῶς sumitur; quod moneo, ne imperitior, quia in vulgatis Nonii codd. *falla* scribatur, ejusdem esse originis credat ac *fallacia* nomen. Propriè verò hac voce usus Plautus, Mostell. act. II sc. I: *Isti qui hastis* (delendum τὸ *hastis*, ut Lambinus, & Acidalius, rectè monent) *trium nummorum caussa subeunt sub falas.* In circo quoque erant *falæ*, ut his verbis indicat Servius ad IX Æn. *Hoc telo* (*falaricam* intelligit) *pugnatur de turribus, quas falas dici manifestum est. Unde & in circo falæ dicuntur divisiones inter Euripum & metas, quod ibi constructis ad tempus turribus, his telis pugna edi solebat.* Juvenalis sat. VI:

Consulit ante falas, delphinorumque columnas.

Hæc Servius. Qui Isidorum legit, lib. XVIII, cap. VII, existimet, militares, non Circenses à Juvenale *falas* intelligi: quod falsum esse indicat id quod addit de delphinis circensibus. Est enim hic locus planè geminus illi Dionis, ubi junguntur, *οἱ* δελφῖνες τε καὶ τὰ ὠοειδῆ δημιουργήματα. Ubi *falas* appellat ὠοειδῆ δημιουργήματα, quia earum fastigium *ovalem speciem* referret. Turres hæ, quas ad tempus ludorum caussâ exstrui solitas indicat Servius, Græcis βάρεις vocabantur: ut est apud Vitruvium. Plauti locum de *Circensibus falis* non bene meo judicio accipit Cæsar Bullingerus, lib. de circo cap. XIX. quanquam nec Lipsium ab hac sententia abhorrere indicat notula ad oram capitis II, lib. I Electorum. Interea & Lipsius potiùs de *militaribus falis* interpretatur: quam expositionem esse veriorem cum alia indicant, tum quod dicitur de *tribus nummis.* At malè idem *tres nummos* exponit *ternos asses*, cum *obolos* intelligi oporteat. Nam sub initium belli Punici secundi stipendium militare erat quatuor assium: ut ex Polybio cognoscimus, qui id duorum fuisse *obolorum* docet. *Obolus* autem erat quarta drachmæ sive denarii pars: ut Pollux testatur. Plauti igitur ætate auctum fuit stipendium, proque quaternis senorum assium factum. Sic hunc Plauti locum quoque accipit Fr. Hotomannus, lib. de re nummaria, pag. CLXIV. Nonnulla ad *falas* pertinentia vide voce sequenti.

FALARICA [vide ad αἰλάγη.] placet Becmanno esse à φαλὸν, id est, *splendidum*, quod à φάω, ut docet Græcus Etymologus. Causa originationis gemina. Una quod tela, inter quæ *falarica* est, *splendeant* ob ferratam cuspidem. Hinc Lucret.

—— *Lucida tela volarent.*

Et Statius:

—— *ferroque micantia tela.*

Altera ratio ob *flammam.* Nam *falarica* circumligabatur materiâ è pice, sulphure stupâque composita, ut non tantum transfigere, sed etiam accendere esset idonea. Hinc de ea Tacitus IV Histor. *Crates vineasque parantibus, adactæ tormentis ardentes hastæ.* Idem indicat egregia *falaricæ* descriptio, quæ est apud Livium & Silium, utrumque in Saguntina historia. Item Serviana, ad nonum Æn. & Isidori, lib. XVIII cap. VII. Aliis placet esse à *phalis*, quomodo dicebantur turres, è quibus *falaricæ* mittebantur. Festus: *Falarica genus teli missile, quo utuntur ex falis, id est, ex locis exstructis dimicantes.* Nonius: *Falarica genus teli à falis, id est, turribus ligneis.* Idem ἔτυμον adducit Servius ad illud IX Æn.:

Sed magnum stridens contorta falarica venit:

& ex eo Isidorus loco ante dicto. Nec ἔτυμον hoc minus quam prius, confirmatur istis Silii verbis:

Fulminis hæc ritu summis è mœnibus arcis
Incita, sulcatum tremula secat æthera flamma.

Nam de *flamma* quod ait, ad priorem; de *arce* quod inquit, ad posteriorem originationem referri potest. Vide, si voles, quædam de *falarica* apud Stewechium, ad Vegetium, lib. IV cap. XVIII. & imprimis Justum Lipsium, lib. V Poliorcet. cap. V. Quædam etiam huc pertinentia adducimus in *fala.*

FALCO, à *falce*, quia ungues ejus *falcem* imitantur. *Falco* igitur γαμψώνυχος. Quanquam verò omnes accipitres γαμψώνυχοι, unus tamen præter cæteros id nomen meruit, quemadmodum & *capus* κατ' ἐξοχὴν dictus *Gallus exsectus*, quamquam non minus, si originem spectes, competat *Gallo*: Itidem enim (quemadmodum ad Festum Scaliger docuit) dicitur κάπος ὠνόμασται τὸ καμπύλους ἔχειν καμπύλας. *quod incurvos habeat ungues.* Varro enim & Isidorus, quorum ille *capum* à

castran-

castrando; hic à *capiendo*, dictum putant; planè audiri non debent. *Falconis* avis meminit Firmicus, lib. v Mathesios, uti & Servius. Porro id nomen etiam *hominibus* tributum. Festus: *Falcones dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curvati, à similitudine falcis.* Glossæ Philoxeni: *Falcones*, δάκτυλοι ποδῶν ἔσω βλέποντες. Isidorus, in Glossis: *Falcones, qui pollices pedis intra curvos habent.*

Faliscus *venter*, sive ἁπλῶς *Faliscus*, farciminis genus. Meminit Statius, Sylv. lib. v, in risu Saturnalitio ad Plotium.

Non lardum grave, debilisve perna:
Non Lucanica, non graves Falisci.

Nomen *Faliscis* ex eo, quia farcimen hoc Romani didicere à *Faleriis*, sive *Faliscis*: uti *Lucanicam* à *Lucanis*. Varro, lib. iv de L.L.: *Lucanicam dicunt, quod milites à Lucanis didicerunt: ut, quod à Faleriis, Faliscum ventrem.*

Falli à *fando* derivat Varro, in v de L.L. *A fando*, inquit, *falli, falsum & fallacia, quæ, propterea quod fando quem decipit, ac contra quam dixit, faciat. Itaque si quis re fallit, in hoc non proprio nomine fallacia, sed translatione, ut à pede nostro, pes lecti ac pes betæ.* Sed fallitur Varro. Potius deduxerim à σφάλλω, quod propriè est *supplanto*, ac metaphoricè, *everto*, itemque *decipio*, *circumvenio*. Σ abjicitur, quomodo à σφενδόνη, est *funda*; à σμύρνη, *myrrha*, &c. Sed maximè placet, *fallo* esse à Dorico φαλῶ. Nam φηλόω, vel φηλόω, notat ἀπατάω, ut exponit Suidas, qui & significationem hanc ex Menandro comprobat, similiterque verbale ejus φηλώματα exponit ἐξαπάτας. Item φηλώσεις, ἀπατήσεις. Ex φῆλος, ἀπατηλὸς, & φήληξ, ὁ ἀπατῶν, καὶ ἡ ὠμὴ συκῆ. Apud Hesychium quoque habes φηλωθεὶς, ἀπατηθείς; & φηληθεῖσα, ἀπατηθεῖσα, & eidem inter alias significationes vocis φῆλος est ἀπατηλός. Quod vero φήληξ etiam dicatur de *grosso*, sive *immatura ficu*, ut superior Suidæ locus indicat, id inde factum docet Aristophanis Scholiastes in εἰρήνῃ, quod ea *fallat* adspectum; ut quæ maturitatis speciem præ se ferens, immatura tamen comperiatur. Etsi verò φήληξ sit *impostor*, indeque Josephus Scaliger putet esse Latinum *fallax*, malim tamen deducere à Latino *fallo*, tum quia à φήληξ esset *fellex*, vel *fallex*: tum quod analogia doceat, ut ab *audeo* est *audax*; à *teneo*, *tenax*; à *tago*, *tagax*; sic à *fallo* esse *fallax*. Porro φαλῶ, seu φηλῶ, videtur esse ab Hebræo פלא, id est, *occultari*. A φαλῶ autem σφάλλω præposito Σ, ut in aliis multis.

Falx, à *farre*, literâ commutatâ, ut censet Varro, lib. iv de L.L. Sed est contractum ex *falces*, ut *arx*, ex *arces*, quod ab *arceo*; *mors* ex *morus*, quod à μόρος· *mens* ex *mentis*, quo usus Ennius. *Falces* fuit ex *falceces* vel *falecus*, à Græco πέλεκυς, ε in α converso; quomodo à μένω est *maneo*; & fortè ab ἔτος *annus*. Πέλεκυς (ut in Pellecanus quoque dicimus) est ab Hebræo פלח, id est, *scindere*, *findere*. Confirmat hanc sententiam, quod *falces* in Campania *secula* dicuntur à *secando*: ut Varro ait, lib. iv de L.L. Quod si minùs placet esse à πέλεκυς, possis ἀμέσως deducere à פלח, nec id minùs placet. [ab ἅρπη, ἅρπις, ἅρπιξ. nam π sæpe in c mutatur] Diminutivum est *falcula*, quo κατ' μεταφορὰν de *unguibus leonum* usi Plinius & Solinus.

Fama, à Dorico φάμα pro φήμη. Hoc à φημί, quod à φάω, unde Latinum *fari*. Quare commodè intelligendum, quod *famam* à *fando* dici ait Festus. Est *fama* idem, quod *rumor*, ac, ut benè sensit Valla, sola origine differunt hæc duo: quod puta *rumor* sit Latinum, *fama* Græcum. Falsus Mancinellus, qui putat, à Fabio, lib. iv, distingui. Neque enim aliud docet, quam quomodo locus communis à *fama* debeat tractari. A *fama* est diminutivum *famella*, Festo teste. Ab eodem est *famosus*, qua voce posterioris ævi scriptores etiam in bonam utuntur partem; uti constat è Plinii epist. lib. xvi; Tacito, lib. xxi; & Papinii i silvarum. Onomasticon vetus: *Famigero*, διαφημίζω· *famiger*, ἀγγελιοφόρος· *famigerabilis*, διαβόητος· *famigerator*, διαφημιστής. Est & *famiger* apud Varronem, in v de L.L. Sed Scaliger ibi mavult *famigerabile*.

Fames, juxta Perottum, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν. quia qui *fame* laborat, cupit φαγεῖν, hoc est, *edere*. Nec longè abit à πάω, unde *panis* & *pasco*. [ab ἄχμα seu ἄχμη, unde ἀχμηνός.] A *fames* est *famelicus*. Gloss. *Famelicus*, λιμόξηρος. *Famelicè*, λιμοξήρως. Ab eo *famelicosus*. Festus: *Famelicosam, terram palustrem vocabant.* Ubi MSS' quidam, *famicosam*: sed perperam.

Familia à *femore*, unde egredimur: juxta Isidorum, lib. v, cap. xxv. & lib. ix cap. iv. Sed est *familia* ab ὁμιλία, spiritu in *f* abeunte, quomodo ab ἕρμα est *firmus*. [ex ὁμιλία, Fομιλία. Hesych. ὁμιλεῦσιν, ὁμιλοῦσιν. Illud autem ab ἅμα· ὁμιλία ex ὁμοῦ εἰλεῖσθαι ut Hesych.] Vel *familia* dicitur à *famel*, quod Oscum est à *fame*, quasi *famis minister*. Posteriores pro eo *famulus* dixere. Festus: *Famuli origo ab Oscis dependet, apud quos servus famel nominabatur: unde & familia vocata: Famul* pro *famulus* dixit Ennius, quod Nonius ostendit. Ennianum locum sic sanat & supplet ad Catalecta Josephus Scaliger:

—— multa dies in bello conficit unus,
Et rursus multæ fortunæ forte recumbant,
Hautquaquam quemquam semper Fortuna secuta est.
Quin & mortalem summum fortuna repente
Reddidit, è summo ut regno famul ultimus esset.

A *famul* est *famuletium*, seu *famulitium*, quod nunc *servitium*, ut Festus ait. Utitur Macrobius, lib. i cap. vii. & Sidonius, lib. i epist. vi. *Famulitas* pro eo dixere Accius & Pacuvius, ut probat Nonius. Sed à *famul* dici paret, quasi *famuliam*: quod superior Festi locus indicat. Propriè igitur (ut Ulpianus quoque docet in l. i. ff. de vi & vi armat.) *familia* est *famulorum cœtus*. Gloss. *Familia*, οἰκετεία. Ita usus Phædrus, lib. iv: *Veste, nummis, familia, Hominem exornavit.* Eopse modo apud Ciceronem legimus, *gladiatorum familia*. Et apud Hirtium, de bello Hispaniensi: *Familiam & libertos convocavit.* Eratque *familia* minimum quindecim capitum. Appul. Apolog. *Quindecim liberi homines populus est: totidem servi, familia: totidem vincti ergastulum.* A *familia*, οἰκέται, sive *servi*, dicuntur *familiares*. Seneca, lib. vi, epist. xlvii: *Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. Dominum patrem familiæ appellarunt, servos (quod etiam in mimis adhuc durat) familiares.* Cui loco similis hic Tertull. in Apolog. cap. xxxiv. *Sed & gratius est nomen pietatis, quam potestatis: etiam familiæ magis patres, quam domini, vocantur.* Viri eruditi, eosque inter Cl. Jo. Meursius, Philologici Auctarii cap. ii, existimant *servos* quidem *familiam*, ἁπλῶς· *ingenuos* vero *familiam auream* dici solere. Movet eos locus iste Festi: *Familia aurea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux & princeps generis vocabatur Pater & Mater familiæ. Unde Familiæ nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum: & Familiares ex eadem familia. Postea hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt.* Ac ita quidem à Scaligero editum video. Sed in antiqua Mediolanensi, quæ Baptistæ Pii cura prodiit, uti & Veneta Antonii Augustini, pro *familia aurea* legitur *familia antea*. Quam veram esse lectionem colligo ex ἀντιθέσει. Nam primum ait, *Familia* Antea *in liberis hominibus dicebatur.* Hinc subjungit: Postea *hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt.* Quid certius? A *familia* est *familiaris*, & *familiaricus*, id est, ad *familiam* pertinens, ut *sella familiarica* Varroni, lib. i de R.R. cap. xiii. Imò & Vitruvio, lib. vi, cap. x. Etsi ibi vulgo *cella* pro *sella*. Eadem & *sella Patrocliana*, hoc est, quæ inservit necessitati naturæ.

Fanum, [apud Ciceronem in MS. *fanus* & hoc à ναὸς, ϝαFός. vel ἁγνός.] si à *fando* esse placet, vel ex eo erit, quòd inde *fata* petuntur: ut in tertiam Verrinam notat Asconius: sive quia Pontifex, dum dedicat, certa verba *fatur*, ut est apud Festum: sive, quemadmodum Varro ait, in v de L.L. Pontifices *in sacrando finem fantur*, quod vocabant *effari templa*. Quemadmodum & pro eo dicebant *sistere fana*. Festus; *Sistere fana, cum in urbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere.* Sed aliis placet, *fana* potius dici à *faunis*, quod idem Festus scribit. Sed apud eum corruptè legitur à *Fano*, pro *Fauno*. Diciturque à *Faunis*, sive quia *Faunus* primus *fana* extruxerit, uti voluit Probus: sive quia his templa error gentilium construebat: quod Isidorus putat lib. xv. cap. iv. Juvat & Cornelius Fronto, quamquam is *Faunos*

potius

potius à *fanis* dici censet. Quippe de delubri, sacelli, templi, & bidentalis, discrimine tractans, sic inter alia scribit. *Fanum, Fauno consecratum; unde Fauni appellabantur prius, & illi, qui vagabantur, fanatici.* Mihi maxime placet *fanum* esse ex eo, quod id Græci similiter ναὸν vocent. Nempe κατὰ μετάθεσιν fuerit ἀνός, sed spiritus abit sæpius in *F*. Confirmant hanc sententiam verba ista Festi: *Hanula, parva delubra, quasi fanula.* Ergo ex obliquo ἀνὸν *fanum*, unde *hanulum*, & postea *fanulum*, ut dixere *hostis, fostis, holus, folus, habam* & *fabam, hordeum* & *fordeum, hordicalia* & *fordicalia.* Veteres enim in multis *h* pro *f*, & *f* pro *h* usurpabant. Quod ad *fanaticorum* appellationem, propriè dicitur de sacerdotibus: unde in Glossis Philoxeni legere est: *Fanaticus*, ἱερατικὸς, ἱερόδουλος. Atque ita accipit vetus lapis extra Romam: Q. CÆLIO APOLLINARI FANATICO DE ÆDE BELLONÆ. Verùm quia hi oraculum edituri, divino furore corripi putabantur, eamque opinionem crebra capitis quassatione ac aliis insanientium indiciis adjuvabant: inde est, quod *fanaticus* etiam sumitur pro *furioso* atque *insano*. A *pro* & *fanum* est *profanus*. Varro, in v de L. L. *Profanum est, quod ante fanum, id est, conjunctum fano: hinc profanatum, quod in sacraria pollutum.* Sed Charisius *pro* in *profanus*, dicit derogationem sive στέρησιν signare. Atque addit *profanum locum dici non sacrum, quasi procul à fano positum.* Cæterum non loco solùm, sed & personis convenit. Nam & *profani* dicuntur, qui Græcis βέβηλοι, sive ἀμύητοι, hoc est, *homines non initiati sacris*, quia nempe talibus *pro fano* solum consistere, non autem *fanum* ingredi, ac interesse sacris, liceret. Hinc Maro, in VI.

——Procul hinc, procul este, profani,
Conclamat vates:

Vulgo *laicos* vocant, quo & Tertullianus aliique patres antiquissimi utuntur. Sanè mollior ea appellatio, quam *profani*, quæ vox minimè convenit iis, qui per baptismum sunt initiati religioni, Ecclesiæque inserti. *Laicorum* autem vox quo sensu admitti possit, ostendimus in *Clericus*.

FAR unde sit, non satis est apertum. [à φῦ φῆρον Hesych.] Qualemcumque ἐτυμολογίαν ponit Varro, IV de L. L. *Far*, inquit, *à faciendo, quod in pristino fit.* Isidorus autem, lib. XVII cap. III dici *far* ait à *frangendo*, quia ante molarum usum pilâ *frangi* soleat. Perotto placet ita vocari à *ferendo*, quia id fert terra. Sed est ab Hebræo בר, hoc est, *far*, à radice ברה, hoc est, *comedere*. Quod etymon & Cornelius à Lapide probat comment. in Genes. cap. XXXV vers. XVI. Servius ad I Georg. ait esse speciem frumenti optimi, quod alio nomine *adoreum* dicitur, sed pro quovis frumento accipi. Dionysio Halicarnassensi ζέα est. Sic enim scribit, lib. II: ὁ φαῤῥός, ὃ καλοῦμεν ἡμεῖς ζέαν. A *farre* dicta *farina*: quomodo vocatur *far molitum*, quod Græcis ἄλευρον. Plinius, lib. XVIII cap. IX: *Farinam à farre dictam, nomine ipso apparet.* Ab eodem est *Farrago*, ut innuit Festus: nempe quia ex *recrementis farris* gignitur in usum pecorum, admixto hordeo vel vicia, teste etiam Plinio, lib. XVIII. cap. XVI. A *farre* quoque dictum *farreum*. Festus: *Farreum, genus libi ex farre factum.* Ab hoc libo vocarut *farreatio*, unde *confarreatio*, & *diffarreatio*. Erat enim utrumque sacrificium, cui *farreum libum* adhibebatur: ac illo quidem contrahebatur, hoc dissolvebatur matrimonium. Gloss. *confarreatus*; συμβιώτης χάριν ζευχθείς. Tribus modis contrahebatur conjugium; usu, *farreatione*, coëmtione, de quibus Cicero, & Boeth. in Top. Dionys. Halicarnass. lib. II. Plinius, lib. XVIII. cap. III. Ulpianus, in fragm. Instit. tit. IX. Appuleius, lib. X. & Festus in *Diffarreatio*. Fuse de iisdem Brissonius, lib. de ritu nuptiarum.

FARCIO, Perotto, ac Becmanno, à *farre*, ut propriè sit, *farre impleo*. Malim à φαρκτὶς, quod poëticum ac Bœoticum, pro φρακτὶς, à φράττω, id est, *obstruo, obturo*. A *farciendo* dicta *farcimina*. Varro, lib. IV de L. L. *Ab eâdem farturâ farcimina in extis appellata: à quo, quod in eo tenuissimum intestinum, fartum.* Ab eodem est *fartum*. Itaque & in veteribus libris *fartum* scribitur. Usus Plautus, Pyrgopolinice, sive milite glorioso, act. I, sc. I: ubi metaphorâ à re culinariâ ait de machærâ:

Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Alios tamen aliter legere, non ignoro. Item hinc *fartim*, quod in Onomastico veteri exponitur συμπεφορημένως. Hinc & *fartores*. Festus: *Fartores, nomenclatores; qui clam velut infarcirent nomina salutatorum in aurem candidati.* Notat & eos, *qui farcimina farciunt*. Onomasticum vetus: *Fartor*, ἀλλαντοπώλης. Item, *qui aves farciunt, ac saginant.* Unde in Glossis exponitur, σιτευτής. A *farcio* & præverbio sunt *infercio, refercio, differcio, refertum, differtum, confertum*, quod est *condensatum*. Sallust. *Catilina memor generis, atque pristinæ dignitatis, in confertissimos hostes incurrit.* Sic *confertum agmen*, in quo milites ita conferciuntur ac condensantur, ut omnes conjuncti videantur. Maro quoque sic locutus, II Æn. ut ex antiquis & optimæ notæ codd. probat Pierius. Ab eodem est *farcinor*, unde *suffarcinatus*: ut ad Terent. scribit Eugraphius. Lambinus autem ait, nec *farcinor*, nec *farcina* dici, eoque *suffarcinatus* Latinum non esse: sed à *farcio* dici *farcinam*, inde esse *farcinatus* & *subfarcinatus*: neque aliter in Plauto, & Terentio, legi debere. Sed veteres libb. obstant: in quibus liquido *suffarcinatum* occurrit. Nec repugnat analogia. Nam, ut à *sarcio* est *sarcina*, & *sarcino*; ita à *farcio, farcina*, & *farcino*, dici potuit. Nec desunt similia verba. ut *prodino* à *prodo*; *negino*, vel *neguno*, à *nego*; unde *negunate* in carmine Cn. Martii; *natino* à *nato*, unde *natinatio*, apud Festum, &c.

FARFARUS, sive *farferus*, & *fluvii* nomen est, & *herba*: unde loca sæpe confundunt. Servius in illud VII Æn.

Qui Tiberim, Fabarimque bibunt.——

Fabarim quem dicit, ipse per Sabinos transit, & Farfarus dicitur. Plautus:

Dissipabo te tanquam folia farfari.

Ovidius:

——Et amœna Farfarus umbra.

Ubi pro *umbra* legendum *unda*. Imò & pro *amœna* legendum *opaca*. Locus est XIV. Met.

Nanc tulit præceps, & opaca Farfarus umbra.

Sed si *umbram* dicit Ovidius, *fluvius* intelligi nequit. Et sanè *herba* capi debet. Quemadmodum & à Plauto. In quo verba ista hodie non reperias. Libri quidam addunt esse è Pœnulo. Ubi hæc ab Achæmonide dicuntur, act. II.

——Viscum legioni dedi,
——undasque: eo præsternebant folia farfari.

At ea verba multum dissident ab illis, quæ Servius adducit. Neque de *fluvio* accipienda, sed *herba*, aut *virgulto*. Uti & Appuleii hoc; *Folia sunt farfari & nugæ meræ.* Atque ita Festus: *Farferum, virgulti genus.* Ubi quidam MSS[ti], *farfenum*, vel *farfenum*; atque aliter, sed corruptè, ut puto. Arbitror autem, non difficile conciliari Festum cum Servio. Nam & fluvius *Fabaris* sit *Farfarus*, vel *Farferus*, vocatus, & à fluvio idem nomen acceperit herba vel virgultum juxta eum succrescens. Fluvii meminit & Vibius sequester: *Fabaris Sabinorum, is Faber corruptè dicitur.* Ubi fortè legendum *Fafar*. Sanè ex *Fabaris, Fabar*, inde *Fafar*, hinc *Farfar*, hodie *Farfa*. Nec in Sabinis modò, sed Syria etiam fluvius est, Damascum alluens, qui *Farfar*, sive *Pharphar* vocatur IV Reg. cap. V. atque etiam B. Hieronymo, item Benjamino Tadelensi memoratur in Itinerario; item Anonymo de bello Hierosolymitano, lib. III, cap. XXXIII. & alibi. Quare, ut suspicor, ab Orientis vocabulo etiam fluvio in Sabinis sit nomen: inde autem herbæ juxta eum succrescenti. Fluvio fortasse nomen à *violentia*, quia aggeres perrumpat. Nam Hebræis פר, *frangere*. Inde per reduplicationem *farfar*.

FARI, à φάω, unde φημί. ut à στάω, στῶ, unde *sto*; à δόω, δῶ, unde *do*; sic à φάω, φῶ, esset *fo*, pro quo *for* dixere: quanquam nunc hoc quoque obsoletum. A *fando* sunt *infans, fatuus, fatum, facundus, vates, fastus, effata*: de quibus eopse ordine sic scribit Varro, lib. V. de L. L. *Fatur is, qui primum homo significabilem ore emittit vocem. Ab eo, antè quam ita faciant pueri, dicuntur infantes; cùm id faciunt, jam fari: cùm hoc vocabulum à similitudine vocis pueri, ac fatuus fari id dictum. Ab hoc tempore, quod tum pueris constituant Parcæ fando, dictum fatum, & res fatales. Ad hac eandem vocem qui facilè fantur, Facundi dicti: qui futura prædivinando solent fari, Fatidici dicti: iidem vaticinari,*

quod

quod vesanâ mente faciunt. Sed de hoc postea erit usurpandum, cùm de poetis dicemus. Hinc fasti dies, quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc nefasti, quibus diebus ea fari jus non est: &, si fati sunt, piaculum faciunt. Hinc effata dicuntur, quod augures finem auspiciorum cælestium extra urbem agris sunt effati. hinc effari templa dicuntur ab auguribus: adfatus qua in his fines sunt. Hinc fana nominata, quòd pontifices in sacrando fati sunt finem. hinc profanum est, quod ante fanum, id est, conjunctum fano: hinc profanatum, quod in sacrario pollutum. Atque inde Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur, id est, ut fani lege sit, id dicitur. Hactenus Varro. Nos de tribus istis, *fatum, fatum, fanum*, ejusque derivatis seorsum egimus. Supersunt ex commemoratis à Varrone tria, de quibus aliquid dicemus. *Infans* ea ratione factum ab *in* στερητικῷ, & *fari*: qua Græci pro eo νήπιος dicunt, à νὴ, & ἔπειν. Hinc *infantare*. Tertullianus, lib. I, adversus Marcionem: *Mellis & lactis societatem, quâ suos infantat. Facundus* sic dictus, quia facilè ornatéque fatur. Ut à supino *jutum jucundus*; sic à *fatum facundus*. De *effatis* sic Servius, x Æneidos: *Propriè effata sunt augurum preces. Unde ager post pomœria, ubi captabantur auguria, dicebatur effatus.* Sunt & alia à *fando* derivata. Uti frequentativum *fator*. Festus: *Fatantur, multa fantur.* Sed aliter usus Sallustius, in Catil. *Cui fatatum urbis potiri*, hoc est, πεπρωμένον, *fato decretum.* In vulgatis Sallustii codd. pro *fatatum* est *fatum*: sed *fatatum* in suis membranis reperit Antonius Muretus, item in suis Andreas Scottus: ut scribit observat. human. lib. III, cap. XXVI, & XXXVIII. Ab eodem est *famino*, hoc est, φημί. Festus: *Famino, dicito.* Cato: *Hoc vino præfamino*, id est, *præfator, prædicito.*

FAS à *fando*, teste Festo. Nempe quasi *fatum à Diis, vel sacerdotibus*: uti *jus* à *jubeo*, quasi *jussum à magistratu*. Virgil. I G.

> *Quippe etiam festis quædam exercere diebus*
> *Fas, & jura sinunt.* ——

Ubi Servius: *Divina humanaque jura permittunt: Nam fas ad religionem; jura pertinent ad homines.* Similiter Isidorus, lib. v Orig. cap. III. A *fas* est *nefas*, ἀθέμιτον, ἀσέβημα, ut Philoxeni Glossæ exponunt. Quale quod est, hoc vel ἀδυνάτως, vel saltem juris ratione fieri nequit. Hinc sumitur pro ἀδύνατον. Ut apud Horatium, *scire nefas*. Affine est *nefarium*, quod omnino est à *fari*, eoque nec dubitare possumus, quin à *fando* sint *fas*, & *nefas*. Vide *Nefarius*.

FASCINUM videri possit esse à *fasciis*, quibus ligarent in *fascinando*. Περιάμματα, & περίαπτα, vocant Græci: *obligamentum magicum* dicit Eutropius, lib. III: *incantationem & ligaturas* Fabius Victorinus, lib. I Rhetoricorum. Imprimis autem liciis tricoloribus uti solent, tum ad illigandum, & incantandum: tum ad solvendum, & expiandum. Unde Maro Ecl. VIII.

> *Terna tibi hæc primum triplici diversa colore*
> *Licia circumdo.* ——

Et mox:

> *Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores;*
> *Necte, Amarylli, modos; & Veneris dic vincula necto.*

Petronius Arbiter in Satyrico: *Illa de sinu licium protulit variis coloris filis intortum, cervicemque vinxit meam: mox turbatum sputo pulverem medio sustulit digito, frontemque repugnantis signavit: hoc pacto ter me jussit exspuere, terque lapillos conjicere in sinum, quos ipsa præcantatos purpurâ involverat.* Sed *fascinum* à *fasciis* propterea veterum deduxit nemo. A *fando* putat esse Festus. Movit enim, sive quòd linguâ quoque fieret *fascinatio*: unde Catullus,

> *Quæ nec pernumerare curiosi*
> *Possint, nec mala fascinare lingua:*

Sive quòd putarent homines *effascinari*, si impensiùs laudarentur; quò pertinet illud Maronis, Ecl. VII.

> *Aut si ultra placitum laudarit, baccare frontem*
> *Cingite; ne vati noceat mala lingua futuro.*

Ab hac opinione fuit, quòd laudaturi se *præfiscine*, vel *præfiscini*, dicerent: ut Leonides apud Plautum, Asinaria, Act. II. sc. IV. Eodemque usus Titinius, Setinâ, apud quem, Paulla laudante immodicè, persona altera metu *fascini* interrumpens ait,

> *Paulla mea, amabo, pol tu ad laudem addito, præfiscini,*
> *Ne puella fascinetur.*

Citat Charisius, lib. II. Suspicor autem tria verba postrema, non Titinii, sed Charisii esse: quanquam aliter Turnebo ac Scaligero visum. Fit *præfiscine* ex *præ* & *fascino*, ut ad verbum sonet ἀβασκάντως, ac *citra invidiam*: sitque idem, quod, *absit verbo invidia*. Sanè præpositionem *præ* hic accipi pro *sine*, disertim legitur apud Charisium, cap. de præpositione. Quamquam verò hæc confirmare videntur Festi de origine *fascini* opinionem: tamen longe simplicior veriorque est sententia Cloatii Veri, qui *fascinum* dictum putat à Græco βάσκανον, commode sane, & conducenter, ut hac ipsa de re ait Agellius, lib. XVI. cap. XII. *B* conversum in *F*; quomodo & à βρέμω est *fremo*, βασκαίνω verò (unde βάσκανος venit) dicitur, quasi φάεσι καίνω, hoc est, *oculis*, sive *aspectu*, *occido*: quam etymologiam legere est apud Etymologum, & Theocriti Scholiastem. Sane oculis *fascinandi* vim inesse, ex illo Maronis patet, Ecl. III.

> *His certè neque amor caussa est, vix ossibus hærent.*
> *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.*

Ac cùm vocem, tùm oculos etiam, *fascinando* interficere ostendit hic locus Plinii, lib. VII, cap. II. *In eadem Africa familias quasdam effascinantium Isigonus, & Nymphodorus, tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse ejusdem generis in Triballis & Illyriis adjicit Isigonus, qui visu quoque effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis: quod eorum malum facilius sentire puberes.* Usi & veteres *fascini* voce pro *veretro*, ut aliquoties in carmine Ithyphallico; & apud Horat. VIII Epod. *Minusve languet fascinum.* Verùm hæc significatio posterior est eâ, quam antè adduximus. Nam ex eo originem duxit, quòd antiqui *figuram veretri* multum crederent valere ad omne *fascini* genus averruncandum depellendumque. Ideo *mutinum*, sive *mutunium*, quod haud aliud est, ac *muto*, hoc est, αἰδοῖον, sive *veretrum*, in Glossis Philoxeni exponitur προβασκάνιον. Sanè pueris *turpicula res*, hoc est, figura *fascini*, pro amuleto de collo suspendebatur, ad amoliendas fascinationes. Auctor Varro, extremo lib. VI, de L. L. Nempe ut aves inauspicatæ, foribus affixæ, amoliri infortunium credebantur: sic *veretra*, quorum in *effascinando* usus erat, *fascinum* etiam depellere existimabant. Atque inde etiam lucem capit, quod Plinius, lib. XIX, cap. IV, scribit, hortos & fores adversus invidentium *effascinationes* dicari, & in remedio esse satyrica signa. Ubi per *satyrica signa* intelligo *intenta satyrorum veretra*. Scaliger, in quincto Conjectaneorum, hoc Plinii adducto, *Saturnia* habet pro *Satyrica*. Sed in primâ duntaxat editione: in posterioribus enim *Satyrica* edidit & ipse. Quod moneo, quia Dalecampius putabat judicio, non errore sic scripsisse. Sed utut hoc est, omnino *satyrica* legi debet. Exinde autem quod *veretro* adversus *fascinationem* uterentur, ipsum etiam *fascinum* dixere. Ut Horatius, in Epod. lib. *Minusve languet fascinum.* Eo autem veretrum, quod *turpiculam rem* Varro appellat, fascinationem depellere putabant, quia omnia turpia malos invidorum oculos ab instituto averterent atque avocarent. Quod clarè scribit Plutarchus, Sympoliacon lib. v, problem. VII. Iccirco & prodesse judicabant, siquis despueret. Theocritus Idyll. VI:

> Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
> *Ne vero fascino læderer, ter in gremium meum despui.*

Ad quem locum similem Callimachi adfert Scholiastes. Ac ex Petronio Arbitro quoque superiùs vidimus, sputum lustrale infanti digito solere illini fronti ad solvendum *fascinum*. *Fascinum* ab infantium cunis depellere credita est Dea Cunina: ut ait Lactantius, lib. I, cap. XX. At non infantium modò, sed imperatorum quoque custos erat Deus *Fascinus*, qui inter sacra Romana à Vestalibus colebatur, imò in curru triumphantium appendebatur: eo quòd ingens gloria invidiæ ac *fascino* obnoxia sit. Auctor Plinius, lib. XXVIII, cap. IV. A *fascino Fescenninos* quidam versus dici existimarunt, quia ad laudes nimias in nuptiis addebantur, ad *fascinum* avertendum. Sed mini-

nunimè puto veterum fuiſſe opinionem, verborum laſciviâ, qualis in *Feſcenninis* erat verſibus, *faſcinum* arceri. Quare magis veriſimile ſit, ſic dici à *Feſcenia*, Hethruriæ civitate. Utramque opinionem adducit Feſtus, ſive Paullus, his verbis, *Feſcennini verſus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Feſcenninâ dicuntur allati, ſive ideo dicti, quia faſcinum putabantur arcere.*

FASCIS, Angelo Caninio, & Nunneſio in Grammatiſtice, κατ' μετάθεσιν fieri placet à σφάκελ☉, quod in veteribus Lexicis legas idem eſſe ac φάκελ☉, hoc eſt, *faſcis*. Becmanus cenſet, & *faſcis*, & *faſcia*, venire à חפף, quod eſt *congregare*. Sed Hebræum longius abit. Σφάκελ☉ autem legas apud Dionyſium Hal. lib. VII. Apud eundem, lib. X, eſt φακιόλ☉ φρυγάνων, *faſciculus virgultorum*. Unde ſi deducere lubet, dicendum *S* inferi, ut in aliis multis. Vel erit à Dorico πάσσω pro πήσσω, hoc eſt, *compingo*, *compono*, *ſtruo*. Quod non diſplicuit Martinio. At quod Perottus volebat, à *faciendo faſcem* dici, quia ligando *fiat*: id, cùm nimis latè *faciendi* vox pateat: nec in *faſce* quicquam ſit ſingulare, cur ei id nomen tribuatur: meritò rejicitur. Etſi autem generalis ſit *faſcium* vox, tamen ſpeciatim competit magiſtratuum *faſcibus*, uti Dictatorum Romæ, qui XXIV; conſulum, qui XII; prætorum provincialium, qui VI; prætorum urbanorum, qui bini. Erant autem *faſces* illi faſciculi virgarum, quibus erat obligata ſecuris, ita ut ferrum in ſummo exſtaret; quemadmodum ex picturis vett. videmus. Cauſſam hujuſce rei aperit Plutarchus in Problematis. Hinc *faſces ſubmittere*, hoc eſt, alicujus reverentiâ lictores, qui *faſces* geſtabant, à ſe dimittere. Ita, ut Livius lib. II teſtatur, Publicola conſul acturus cum populo, *faſces* majeſtati populi Romani ſubmiſit. quod nihil aliud eſt, quàm lictores à ſe, dum concionaretur, abire juſſit, dans hoc majeſtati pop. Romani. Et Cn. Pompeius, cui ſe oriens occidenſque ſubmiſerat. is (ut Plinius ſcribit lib. VII, cap. XXX.) ſubmiſit laureatos *faſces* januæ Poſidonii philoſophi, hoc eſt, ædes Poſidonii ingreſſurus, reverentia ejus juſſit à ſe lictores ſecedere, inſigniaque imperii tantiſper dum adeſſet ei, non uſurpavit. Quæritur unde ſit *faſciatim*, à *faſcis*, an à *faſcia*. Solvit nodum Chariſius, cap. de Adverbio: *Faſciatim non à faſcia putant tractum, ſed à faſce. Siquidem faſciatim tractum non per faſcias ſed per faſces, ut centuriatim, non per centuriones, ſed per centurias.*

FASTIGIUM à *faſtu* eâ ratione factum videtur, quâ à *lite* eſt *litigium*. Sanè *faſtigium* altitudinem notat: at qui *faſtu* turgent, alta ſolùm crepant. Hinc *faſtigiare* & *faſtigiatus*: item *faſtigare* & *faſtigatus*. Martianus Capella, lib. VII. *Qui vituperatione caruerit, laudibus faſtigetur.* Sidonius, lib. III, epiſt. VI. *Ut hactenus parentum nobilitate decorabat, ita etiam nunc titulorum parilitate faſtigat.* Quibus locis *faſtigare* eſt *attollere*, *elevare*. Similiter *faſtigatum* ponitur pro ſummo ac ſupra cætera elato. Ammianus Marcell. initio lib. XXXI: *Nec enim apud eos vel arundine faſtigatum reperiri tugurium poteſt.* Solinus extremo cap. XXXIV. *Pyramides turres ſunt in Ægypto faſtigata, ultra celſitudinem omnem, quæ fieri manu poſſit.* Et *faſtigatiſſimus*. Sidonius, lib. I. epiſt. IX: *Duo faſtigatiſſimi Conſulares.* & lib. II, epiſt. VI: *Ad arcem faſtigatiſſimæ felicitatis evectus.*

FASTUS, & *nefaſtus* dies, unde dicatur, oſtendunt hæc Varronis verba, lib. V de L. L.: *Faſti dies, quibus certa verba legitima ſine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc nefaſti, quibus diebus ea fari jus non eſt: &, ſi fati ſunt, piaculum faciunt.* Similiter Feſtus, voce *Faſtis*. Ac confirmat his verbis Ovidius, I Faſt.

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur.
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.

Sed Varro etiam explicat, quæ fuerint hæc verba, quæ faſto die fari, nefaſto non liceret: nempe *Do*, *Dico*, *Addico*: quibus verbis tota continetur juriſdictio, ut monuit Turnebus. Nam *Do* actionem, *Dico* jus, *Addico* aliquid meâ ſententiâ. Fortaſſe tamen *faſtus* non ἀμέσως eſt à *fando*, ſed à *fas*, quod à *fando*, quia *fari* dignum: cui contrarium *nefas*, & *nefandum*, quaſi *non fandum*. De voce *faſti* aſſentit Beda lib. de Orthogr. *Fas per F indeclinabile: unde faſti dies, quibus jus fatur.* Ut à *jus juſtus*, ſic à *fas* erit *faſtus*. Verùm ſi penſiculatè rem examinemus, comperiemus neutrum eſſe verum; ſed poterit *faſtus* eſſe ab antiquo φασίς. Ratio autem etymi fuerit omnino eadem. Nam & φάσις eſt *fatus*, à φάσκω, quod à φάω, ſeu φημί, id eſt, *dico*. *Faſti* autem Ovidiani ſic dicuntur, non à *feſtus*, quia in iis dies *feſti*, quod mutilator Feſti Diaconus ſcribit: ſed quia in iis referantur dies *faſti*, qui longe plures, quàm *nefaſti*. A potiori igitur fit denominatio. Gloſſ. Philox. *Faſtus*, ἡμερολόγιον. At in Gloſſis Cyrillo tributis legas, ἡμερολόγιον, *diurnum*. Nempe in *faſtis* dierum omnium ratio exponitur. *Faſtus* quoque pro *ſuperbia* dicitur à φασίς, ſive φάσκω: Nempe quia ſuperbi *grandia fantur*. Inde *faſtidium*, & *faſtidire*, quod propriè eſt *cum faſtu aſpernari.*

FATEOR, cum primam corripiat, non tam à *fatus* ſeu *fari*, eſſe arbitror, quam à φατίς, id eſt, *fatus*, quod à φάω, ſeu φημί. Sanè ſimiliter *patior* eſt à πάθ☉ vel παθητός, quod à πάσχω, id eſt, *patior*. A *fateor* & *diffiteor*, & fortaſſe *infitias*, de quo ſeorſim.

FATIM vett. dixiſſe colligitur ex iis, quæ inde componuntur. Ac vel eſt à *fando*, quaſi copiam ſignet, quam difficile ſit *fari*: vel (ut ex iis liquebit, quæ de *affatim* mox dicam) à Græco φατῶς, ſi ita dixere Græci: ſin minùs, κατ' ἀφαίρεσιν à Græco ἀφάτως. Nam Heſychius ἄφατον exponit ἀμήχανον, πολύ, ἄῤῥητον, ἀμέτρητον, δεινόν. Sanè aphæreſis hujuſmodi in multis occurrit: ut ἄρουρα, *rura*; ἀστέρα, *ſtella*, ἀμέλγω, *mulgeo*; ἁλμυρὸς, *muria*, & ſimilia. A *fatim* eſt *affatim*: ubi *ad* eſt ἐπιτατικὸν, ut Gellius docet, lib. VII, cap. VII. Itaque in Philoxeni Gloſſis exponitur, πάνυ μεμαθηκότως, κατακόρως. Alterum etiam etymon ponit Priſcianus, in XV. *Ab affatu, affatim, vel magis à Græco ἀφάτως, id eſt, abunde, & corripitur fa.* Sanè mediæ ſyllabæ modulus videtur arguere eſſe potius à Græco. Nam corripit eam Accius:

Tum jecore opimo farta & ſatiata affatim.

Ac ſimiliter Plautus, Pœnulo, Act. III. Sc. I. & Milite Actu IV Sc. I. Uti & Prudentius, hymno poſt jejunium:

—— Fruiturque menſis
Affatim plenis, quibus imbuatur
Prona voluptas.

Aratoris verò habenda ratio non eſt, cum producit hoc verſu:

Suppetit affatim exemplorum copia, noſque.

Sed poteſt dici; *fatim*, & *affatim*, venire à *fari*, eſſe vero inter ea, quæ non proximam, verùm remotiorem, originem ſequuntur. Nam *fari* eſt à φάω, ut diximus. Et eò veriſimilior eſt hæc ſententia, quia ſimiliter in *fatuus*, qui à *fando* dici creditur, corripitur prima. Solùm obſtat, quòd niſi eſſet ab *ad*, non produceret primam. A *fatim*, & *hiſco*, eſt *fatiſco*. Itaque Servius ad illud I Æn.

—— Laxis compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimiſque fatiſcunt:

Fatiſcunt, interpretatur, *abundanter aperiuntur*. Atque addit: *Fatim enim abundanter dicimus, unde & adfatim. Hiſcere autem frequentativum verbum ab hiare.* Ab eodem, *fatigo*, quaſi *fatim ago*, ſive *agito*, *atque ita ad laſſitudinem perduco*. Cur penultimam producat, contra ſimplicis naturam, diximus in *ambages*.

FATUM à *fando*. Nam ita dicitur *Dei fatum*, hoc eſt, *dictum*, *juſſum*, *decretum*, *voluntas Dei*. Sic Nonius, cap. IV. item Priſcianus, in XII: *Gentilium more ſi loqui viſum, fatum dictum, quia illud Jupiter ſit fatus Parcis, quæ voluntatem ejus æneis inſcripſere tabulis: ſive quia id Parcæ ſint fatæ.* Varro, lib. V de L. L. *Ab tempore quod pueris conſtituunt Parcæ fando, dictum fatum, & res fatales.* Servius ad Ecl. IV: *Fata dicta à fando, quia quæ Parcæ dixerunt, hæc credebantur evenire mortalibus.* Quà hæc de Parcis, eà aſpernantur Chriſtiani; non item *fatum* ejuſque ἔτυμον. Minutius Felix in Octavio: *Quid enim aliud eſt fatum, quàm quod de unoquoque noſtrum Deus fatus eſt?* Impiè itaque poëta de Didone, IV Æneid.

Nam, quia nec fato, meritâ nec morte, peribat.

Quem unum errorem ſibi in Marone repertum dicebat Magnus Cæſar Scaliger. Fuiſſe enim Didoni *fato* mori *præter fatum*. Sed ſi *fato* mortua, eſt *præter fatum*, negari non poteſt eam

eam & *fato* mortuam esse, & non esse, pro diversa ejus vocabuli acceptione. Nam *fati* nomine interdum intelligitur *numinis voluntas*, cui obsecundant omnes: interdum *vis naturæ* indita à Deo, per quam ad nonagesimum, vel centesimum, vel centesimum & vigesimum ætatis annum pervenire homines possunt. *Fato* igitur pereunt, qui pertingunt ad hoc tempus naturæ divinitus præstitutum. At *præter fatum* discedunt, tum qui ruina, aut naufragio, aut gladio, aut veneno pereunt: tum qui Baccho, aut Venere, aut simili culpa corpus enervant, mortemque accelerant. Et tamen hi quoque morientes dicuntur *fatis concedere*, respiciendo numinis decretum: non pereunt fato, si respiciamus tempus, quod natura vivere permittit. Sic enim præveniunt *fatum*, ac moriuntur ante diem, non quidem ante diem suum, quia, ut Poëta ait, *Stat sua cuique dies*: Sed diem ἁπλῶς, quomodo idem ait,

—— Merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem. ——

Et Ovidius:

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Sed de *fato* plura si voles, Philosophos adi, & disertissimum Muretum, ad III invectivam in Catilinam; ubi docet, quid *fatum* sit, & cur pro morte non quavis ab natura proveniente à veteribus ponatur. [Fata ἄτῃ i.e. *parcæ* unde *tria fata* apud Ausonium. ab ἄτῃ itaque fatum, non à *fando*. vide quæ ad Catullum notavimus.] A *fato dicendo* est *fatidicus*: hoc est, qui *fatalem* cuique sortem, & quid omni vita futurum sit, prædicit. Glossæ: *Fatidicus*, μοιρολόγος, μάντις, ὅτι τὴν τύχην λέγει ἢ τὴν μοῖραν.

FATUUS, & *stultus*, differre ostendunt hæc Isidori verba lib. X: *Stultus hebetior corde, sicut quidam ait, Ego me ipsum stultum esse existimo, fatuum esse non opinor: id est, obtusis quidem sensibus, non tamen nullis.* De etymo sic idem eo ipse libro: *Fatuus ideo existimatur dictus, quia neque quod fatur ipse, neque quod alii dicunt, intelligit. Fatuos originem ducere quidam putant à miratoribus Fatuæ Fauni uxoris fatidicæ, eosque primum Fatuos appellatos, quod præter modum obstupefacti sunt vaticiniis illius usque ad amentiam.* Fatuos à *fando* deducit & Varro, in V de L.L. item Donatus, in Eun. V. IX. & Servius, in VII Æn. Nempe *quia inepte multa fari solent.* Atque hoc etymon confirmat, quòd Belgæ similiter *fatuos narre* vocant à *narrando*. Videtur tamen obstare, quòd *Fatus* vox olim non ponebatur in vitio. Nam vates suos *Fatuos* à *fatu* vocabant: quomodo & ipsum *vates* à φάτης. Quare videtur *fatuus* à *fando*, id est, *vaticinando*, dictus. Sed quia *vates* furore correpti vaticinarentur: inde pro *vesanis* sumi cœpit. Servius, in VII Æn. *Quidam Deus est Fatuellus. hujus uxor est Fatua. Idem sunt Faunus & Fauna. Dicti autem sunt à vaticinando, id est, fando.* Sed nec à vero abludit, *fatuus* esse ab Hebræo פתי (*pethi*) id est, *stultus, simplex*: quæ sententia est Angeli Caninii in Hellenismi Alphabeto; & Theodori Bezæ, ad quinctum caput Matthæi. Μεταφορικῶς *fatuus* vox translata ad cibos: eàdem nempe ratione quâ *sapere* & de homine & de cibis dicimus. Martialis, lib. XIII.

Ut sapiant fatua fabrorum prandia beta,
O quàm sæpe petet vina piperque coquus.

Omnino falluntur, qui putant, ut à βλίτον, hoc est, *beta*, cujus sapor *fatuus*, venit *bliteus* pro *stulto*: ita & *fatuus* propriè dici de *cibis insipidis*: μεταφορικῶς ad *homines insipientes* transferri.

FAUCES, à *fundendo*, vel *fando*. Isidorus, lib. XI: *Fauces à fundendis vocibus nominatæ: vel quod per eas famur voces.* Posterius rectum, nisi quod non tam est à Latino *fari*, quam Græco: nempe Æolico φαύω, pro φάω, à quo & *faustus*, & *Faunus*, superius deducebamus. [βῶκες, βόακες à βοᾷν. unde & *vox* βώξ, *vox faucibus hæsit*.]

FAVERE quasi *fari aveo*, uti ajunt. Sed non compositum est: verùm derivatum: nempe à βοηθῶ, *juvo*; quæ Nunnesii est sententia, ut η expellatur; & β in *f*; θ in *v* commutetur: quod interdum fit. Vel fuerit à *fari*, quia notat *bona fari*, ut inquit Festus: vel potius (quia prima in *favere* corripitur) cum Josepho Scaligero deducemus à φάω, quanquam non inde ἀμέσως veniat; sed φαύω & φαύσκω. Nam à φάω fit φάσκω, & υ inserto φαύσκω, unde poëticum πιφάσκω seu πιφαύσκω, quæ idem notant, ac simplex φημί. Non tamen *faustum* ἁπλῶς dicitur *omne dictum*, sed *bene ominatum*; similiterque *favent*, non quotquot *fantur*, sed benivoli, qui *bona fantur ac precantur*. Festus: *Faventia bonam ominationem significat. Nam præcones clamantes, populum sacrificiis favere jubebant. Favere enim est bona fari. At veteres Poëtæ pro silere usi sunt favere.* Nempe eò *favere* pro *silere* dicebant, quia *faventes cum silentio attendebant.* Sed *bona fari* notat in hoc Nasonis:

Postera lux oritur, linguis animisque favete,
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

Hoc Græci dicunt εὐφημεῖν. *Fautor* à *favendo* esse nemo ambigit. Dubium tamen, an à supino *fautum* sit *fautor*, qua ratione à supino *cantum* est *cantor*: an verò sit κατὰ συγκοπὴν factum ex *favitor*. Nec eo necesse habeamus à præsenti deducere. Nam ut ab *habeo*, *habitum*; sic à *faveo* ἀναλόγως fit *favitum*: unde *favitor*. Usus Plautus, prolog. Amphitr.

Sat habet favitorum semper qui recte facit,
Si illis fides est, quibus est ea res in manu.

Improbat id Charisius, qui *favitor* nec auctoritate nec ratione dici ait. Verum Nonius in Lucilio *favitor* agnoscit. A *favendo* dici *Favonium*, ostendimus suo loco.

FAVILLA, deserta igne scintilla, ut ait Servius in illud III Æneid.

—— candente favilla.

Itaque Perotto dici placet quasi *fovilla*, quod abstrusum ignem foveat. Sed omnino est à φάω, sive Æolico φαύω, significante *luceo*. Nam quod Latinis *favilla*, id Græcis similiter αἰθάλη [ab αἰθάλη *favilla*] ἀπὸ τοῦ αἴθειν, & fortasse, φέψαλος quoque à φάω, quasi φάψαλος: forte item μαρίλη à μαίρω sive μαρμαίρω, *luceo*: nisi hoc potiùs à μαραίνεσθαι, ut sit μεμαραμμένον πῦρ.

FAVISSA duplicem habet significationem. Nam sic dicebantur *cisterna templi*: quarum usus ad aquam. Nam *cisterna* propriè λάκκος, sive puteus in terra factus munitusque ad aquam continendam. Præterea *favissæ* erant *cellæ cisternis similes*, non ad aquam, sed ad recipiendas res sacras vetustate collapsas. Utramque significationem agnovit Festus. De priori ait: *Favissæ locum sic appellabant, in quo erat aqua inclusa circa templa.* De altera subjungit: *Sunt qui putant, favissas esse in Capitolio cellis cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea, quæ in templo vetustate erant facta inutilia.* Ac Varro similiter apud Gellium, lib. II, cap. X, ait, *favissas esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiosa e donariis consecratis. Ubi cisternas* vocat κατὰ μεταφοράν, pro quo Festus dixerat *cisternis similes*. In postremis verbis reposuimus *è donariis*, sententia sic exigente: In vulgatis præpositio desideratur. Ex his verò liquet, cur *favissæ* in veteri Onomastico θησαυροὶ exponatur. De etymo nunc videamus. Valerius Soranus; ut ibidem Gellius docet, sic dici putabat quasi *flavissas*, quod iis *flata* signataque pecunia conderetur. Quod si est, perperam primam corripit Cæsar Scaliger, cùm à *flatum* si sit, debeat produci. Versus ejus est in Apiculis, Titulo de poetis ejectis e Rep.

Quæ possunt de Socratisis exisse favissis.

Sed jure hoc Valerii etymon sequi noluit vir summus. Est enim *favissa* ab antiquo *favio* pro *foveo* vel *fodio*. Nempe qua formà *vibro*, *vibrissa*; à *caveo*, *cavissa*, unde *caussa*, ac apud Appuleium in Apolog. à *faveo*, *favissor*: pro quo Lipsius *favitor* reponit. Sed alterum illud est in omnibus libris. Atque eorum auctoritatem secutus Philippus Beroaldus, utitur hac voce in quadam epistola. De antiquo illo *favio* vel *fovio*, unde *fovea*, diximus in *Fodio*.

FAVONII de etymo sic Isidorus, lib. IX. c. V: *Favonios appellabant, quia quædam animalia Favonio spiritu hausto concipere existimantur.* Sunt item quibus placet, *Favonium* dici quasi *fovonium*, quia *foveat sata*. Sed omnino est à *favendo*, quia *faveat genituræ* unde Lucretius, l. III.

—— viget genitabilis aura Favoni.

Plinius, lib. XVI. cap. XXV: *Hic est genitalis spiritus mundi, a fovendo* (in MSS. rectius est *favendo*) *dictus, ut quidam existimavere.* Græcis similiter (ut suo loco dicimus) Ζέφυρος appellatur, quasi ζωηφόρος, hoc est, *vitam adferens.* Sane, ut Maro I Georg. ait:

Vere novo —— Zephyro putris se gleba resolvit:

estque is ventus αἰθρηγενέτης, & tranquillitatem facit; ut de eo ait Plautus, Mercat. act. V, sc. II. *Zephyrum & Favonium* distinguit Vegetius, lib. IV cap. XXXVIII. his verbis: *occidentalem vero cardinem tenet* Ζέφυρος, *id est, subvespertinus,* (Sic e codd. vett. eum locum supplet Stewechius;) *huic a dextra jungitur* Λίψ, *sive Africus, à sinistra* Ἰάπυξ, *sive Favoninus.* Sed Vegetio opponimus illud Senecæ, lib. V natur. quæst. cap. XVI: *Æquinoctialis occidens Favonium mittit, quem zephyrum esse docent tibi, etiam qui Græce nesciunt loqui.* Eademque sententia Plinii, lib. XVIII, cap. XXXIV: *Tamen est siccior Favonius, ex adverso ejus ab æquinoctiali occasu, zephyrus Græcis nominatus.* Similiter Agellius, lib. II. cap. XXII: *Favonius, qui Græce vocatur* Ζέφυρος. Appuleius, lib. de Mundo: *Zephyrus, quem Romana lingua Favonium nominat.* Isidorus lib. X cap. V auctor est, ab hoc vento *spurios* dici *favonios*, quia patrem nesciant, eoque matres eorum similes sint animantibus, quæ *favonii* venti haustu concipere creduntur. [potest & duci ab ἄω, spiro, unde αὔως & αὔως. *favonius* itaque *matutina aura* seu *verna.*]

FAUSTUS, à *faveo.* Nonius: *Faustum, quasi à favendo dictum, ac per hoc prosperum & propitium.* Vel potius est à Græco φαυστὸς, quod a φαύω, hoc est, φάω, sive φημί. Sane *faustum* est, si omnes εὐφημῶσι, *bonaque verba fantur.* Attius, OEnomao:

Cives omnibus faustis augustam adhibeant
Faventiam, ore obscœna dicta segregent.

A *faustus* est *Faustulus*, pastoris nomen. Est & commune à *faustitate fœturæ.* Festus: *Faustulus porcellus, fœtura porcorum.* Quemadmodum autem *faustus* non tam à *favendo* cum Nonio deducimus, quam à φαύω, id est, *dico*: ita *Faunam* quoque, *Fauni* uxorem, non tam nomen puto ex eo habere, quia *omni usui animantium favet* (ut Cornelius Labeo auctor est, apud Macrobium, lib. I Saturn. cap. XII.,) quam à φαύω· nempe quòd *mulieribus fata canere consuevisset, ut Faunus viris*: quemadmodum ex C. Basso tradit Lactantius, lib. I de Fals. Relig. cap. XXII. Sanè eadem est origo *Faunæ*, ac *Fauni*, quem à *fando* dici, Varro tradit, lib. VI de L.L. Et Isidorus, lib. VIII cap. XI. Tantum in eo lapsi, quod à Latino *fari* deduxere, cum sit à Græco φαύειν, quod est *fari.* Interim ratio nominis eadem est. Similis error, cum a Latino *fari* deduxere *Fatuum* ac *Fatuellum*, deum, & deam *Fatuam*, quæ a Græco φάω, sive φάτις, ut quantitas ostendit. Eundem vero esse *Faunum*, *Fatuum*, ac *Fatuellum* ait Servius in VI Æn. Quod argumento est, ab eadem hæc origine venire. Nempe a φάω, vel φαύω. Vel dicamus, *Faunus* esse à Πᾶν. Ridiculum durumque etymon videtur. Sed Æoles ut μάρτυρος pro μάρτυς dixere, sic Πᾶνος pro Πᾶν. Prius ex *Panus*, spiritu addito, sic factum *Phanus*, seu *Fanus*: & *a* in *o* vel *au* converso, *Fonus* & *Faunus*, ut veteres pro *osculor* dixere *ausculor* teste Festo. item ex ὀρείχαλκον fecere *aurichalcum.* Hanc sententiam firmat illud Dionysii Halicarn. de *Fauno*: Τοῦτον δὴ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Πανικὰ ἀναπτύουσι, καὶ ὅσα φάσματα. Et sanè vetus scriptor de origine gentis Romanæ eundem ait Deum, *Pana*, *Faunum*, *Inuum*, & *Sylvanum.* De *Pane*, *Fauno*, *Inuo*, idem apud Servium invenio, in illud VI Æn. *Pometios Castrumque Inui.* Sed de *Sylvano* abeunt alii. Distinguit enim *Faunos* & *Sylvanos* Ovidius, I Met.:

Sunt mihi semidei; sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ Satyrique, & monticolæ Sylvani.

Item Plin., lib. XII cap. I: *Quin & Sylvanos Faunosque, & dearum genera sylvis ac sua numina tanquam è cœlo attributa credimus.* Itidem distinxit *Panas* & *Sylvanos* Lucanus, lib. III:

Hunc non ruricolæ Panes, nemorumque potentes
Sylvani, Nymphæque tenent.

Imo Maronis quoque est:

Panaque, Sylvanumque patrem, Nymphasque sorores.

Ubi Servius: *Pan syringa amavit, Sylvanus autem cypressum.* Sed conciliare hæc possumus, ut non aliter differant, quam Πᾶν & Αἰγίπαν. Nam Plutarchus in parallelis testis est, *Sylvanum* esse *Ægipana*: Καὶ εἰς τὸ ὑφειμένον χάσμα ἐγέννησε Αἰγίπανα, κατὰ τὴν Ῥωμαίων φωνὴν τὸν Σιλβανόν. Αἰγίπαν unde dictus sit, ostendit hoc Luciani de *Pane*: Ὁ δὲ ἐξ ἡμισείας εἰς τὰ κάτω αἰγὶ ἐοικώς. Meminit & *Ægipanum* Plinius, lib. V cap. I, ubi de Atlante: & lib. VI cap. XXX, ubi de Æthiopia. Utrobique *Ægipanas* & *Satyros* jungit. Posterior locus est ex Pomponii Melæ lib. III cap. X. Qui pro eo habet *Panes Satyrosque.* Unde colligere licet, *Panas*, & *Ægipanas*, interdum pro iisdem sumi.

FAVUS, ἑξάγωνος *apum cellula.* Totidem enim angulos habet, quot habet apis ipsa pedes: ut Varro ait, lib. III de R.R. cap. XVI. Atque hinc etiam *tegulæ* ἑξάγωνοι dicuntur *favi* à Vitruvio, lib. VII cap. I. Isidorus, lib. XXII cap. II, *favum* apum ita dici putat, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν. magis enim *edi*, quam bibi. Perottus *favos* ait nuncupari, quod apes in iis *foveant* fœtus suos. Martinio non displicet, ut sit ab ὕφος, id est, *textum opus.* Nempe ut spiritus asper abeat in *F*, quomodo dies *festus* dicitur ἀπὸ τοῦ ἑστιᾶν, & *Faleris* oppidum quasi *Haleris*, ab ἅλς, juxta Festum, quod ibi *sal* fieret.

FAX, quia *lumen facit*, ut Perottus voluit. Sed *faciendi* vox nimis sane generalis. Quare non dubium, quin, ut à λάμπω est λαμπὰς, sic a φάω, quod idem ac λάμπω, sit *fax*, sive à derivato ejus φάος, *lux.* [a φαὶξ Hesych. φάικες, ὀφθαλμοί. sic lege.] Diminutivum est *facula*, unde Belgicum *fackel.*

FE

FEBRIS quibusdam à *feritate* nomen accepisse videtur, Perotto teste: sed rectè ipse à *fervendo* deducit: & ante eum Servius, in III G. ac Isidorus, lib. IV, cap. VI. nempe quia calida sit totius corporis intemperies. A *ferveo*, seu *ferbeo*, est *ferbis*, & κατὰ μετάθεσιν *febris.* Sic Græcis πυρετὸς, à πῦρ, id est, *ignis.* Quin Hippocrates πῦρ usurpare solet pro *febri vehementissima.*

FEBRUA sunt καθάρσια, hoc est, *sacra expiatoria*, uti *februare* est καθαίρειν, *expiare*, *expurgare.* Varro, lib. V de L.L. *Rex cum ferias menstruas Nonis Februariis edicit, hunc diem februatum appellat. Februum Sabini purgamentum, & id in sacris nostris verbum.* Nonius Marcellus: *Februare positum pro purgare, & purefacere. Varro de vita populi Rom., lib. I: In eorum enim sacris liba quum sunt facta, injicere solent farris semina, ac dicere, sooa februare, id est, pura facere.* Est *februare* à *februis*; *februa* autem dicta à *fervore*, quia lustratio fieret plurimum igni, aut undis serventibus. Estque *februorum* vox ea formâ à *fervendo* facta, quâ *febris* ab eodem verbo dicitur. Nempe à *ferveo* seu *ferbeo* est *ferbuum*, & trajectis literis *februum.* Vide plura huc pertinentia in *Februarius.*

FEBRUARIUS mensis ita dicitur, quia tum *februaretur* populus, hoc est, *expurgaretur.* Nam duodecim diebus continuis tum pro defunctorum manibus *februa* fiebant, hoc est, *sacrificia* καθάρσια, sive *expiatoria.* Varro, lib. V de L.L.: *Ut iidem scriptores, ab diis inferis Februarius appellatus, quod tum hiis parentetur. Ego magis arbitror, Februarium a die Februato, quod tum februatur populus, id est, Lupercis nudis lustratum antiquum oppidum Palati, nunc gregibus humanis cinctum.* Ita eum locum legit Scaliger. Ovid., lib. II Fast.:

Februa Romani dixere piamina patres,
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices à rege petunt & flamine lanas,
Quis veterum lingua Februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
Turbida cum mica farra vocantur idem.
Nomen idem ramo; qui casus ab arbore pura,
Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego flaminiam poscentem februa vidi:
Februa poscenti pinea virga data est.

Denique quodcunque est, quo corpora nostra piantur,
Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
Omne solum lustrant, idque piamen habent.

Festus: *Februarius mensis dictus, quod tum, id est, extremo mense anni, populus februaretur, id est, lustraretur, ac purgaretur: vel à Junone februata, quam alii februalem, Romani februlim vocant: quod ipsi eo mense sacra fiebant: ejusque feriæ erant lupercalia, quo die mulieres februabantur à lupercis amiculo Junonis, id est, pelle caprina, quam ob causam is quoque dies februatus appellabatur. Quæcunque denique purgamenti caussa in quibusque sacrificiis adhibentur, februa appellantur. id vero, quod purgatur, dicitur februatum.* Ex his colligimus *Februario* nomen esse à *februis*, sive à *februando*. Est præterea triplex sententia de mensis ejus appellatione: referam, sed ut damnem. Una est eorum, qui putant nomen esse à deo *Februo*: quem plerique *Plutonem*, vel *Plutonis patrem* arbitrantur. Servius in I Georg. *Februus deus pater est, cui eo mense* (Februario) *sacrificatur.* Isidorus, lib. v, cap. XXXIII: *Februarius nuncupatur à Februo, id est, Plutone, cui eo mense sacrificabatur. Nam Januarium diis superis, Februarium diis manibus Romani consecraverunt. Ergo Februarius à Februo, id est, à Plutone: non à febre, id est, ægritudine, nominatur.* Ubi & alterum adferri etymon videmus, sed rejici. Utrumque etiam conjungit Honorius Augustodunensis, lib. II, qui est de temporibus, cap. v: *Secundus Februarius, à Februo, id est, ab idolis, à Plutone deo infernali, cui hoc mense sacrificabant, dum civitatem in ejus honore luminibus lustrabant. Dicitur etiam à Febre, id est, frigoribus, a rebus, quia frigidum est illud tempus.* De *febre* autem videtur consentire scriptor Isagoges, quæ Sorani Ephesii nomen præfert, cap. XIV: *Februario venam de pollice incidendam; quia tum febricitat terra, & omnia quæ in ea sunt.* Quæ sanè à Græco scriptore scribi non potuere, ut hinc quoque rectè comprobetur, scriptum hoc non esse tralationem libri a nobili illo Sorano Ephesio scripti. Tertium etymon docet Athenæus, lib. III. ubi ait Jubam Maurum putasse φεβρουάριον vocari, quasi φεβρὸν· sic enim dici ἀπὸ τοῦ κατευδαίων φόβον κατ' ἀναίρεσιν τοῦ δαιμόνων· Quartum etymon Suidæ est sanè ridiculum. Nomen is accepisse ait à *Februario* quodam, consule Romano, natione Gallo. Cum enim Camillus de Tyrrhenis triumphasset, invidia perctum clamasse ait, non Camillo victoriam deberi, sed Fortunæ Romanorum: adhæc falsis testimoniis insontem, velut ad tyrannidem adspiraret, ejecisse: sed Camillum, cum Romam à Gallis recuperasset, caussam in judicium adduxisse, ostendisseque, *Februarium* omnium esse malorum caput ac fontem: propterea que hunc à lictoribus veste nudatum, & scirpea storea indutum, adhæc virgis cæsum, urbe esse ejectum, relicto ab eo nomine mensis, sed cæteris brevioris.

FEL, si Isidorum audimus, lib. XI cap. I, propriè sit *vesicula bilis*, atque ita dicatur à *folliculis*. *Fel*, inquit, *appellatum, quod sit folliculus gestans humorem, qui vocatur bilis.* Sed si est *vesicula bilis*, cum ejus sit attrahere bilem, videri possit nomen accepisse à *fello*, id est, *sugo*. Magis tamen eo inclino, ut *fel* κατ' ἀποκοπὴν sit ex χολή· Nempe ut χ abeat in *F*, quemadmodum in *B* abit, cùm ex voce χολῆς fecere *bilis*.

FELIS est quæ Græcis αἴλουρος, ac *catus* dicitur tum Germanis & Anglis, tum Italis, Gallis, Hispanis. *Felis* videri possit esse a φῆλος, *fallax*, *impostor*. Est enim animal callidum & fraudulentum. Quippe, ut Plinius ait, lib. X, cap. LXXIII. *Feles quidem quo silentio, quam levibus vestigiis obrepunt avibus! quam occulto speculatæ in musculos insiliunt! Excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse.* Ubi quod de occulta speculatione ait, confirmat eorum sententiam, qui *cattum* derivant a *cattare*, id est, *speculari*, *attendere*. Lexicon Arabicolatinum: *Musium cattum, quod cattat, id est, videt.* Sed de etymo *catti* fallitur. Nam *cattare* est corruptum ex *captare*: diciturque de iis, qui observant & *captant* occasionem. Sed neque accedo iis, qui *cattus* putant esse ex *catus*, quia sit *animal catum*. Omnino enim vox est, quam Germanis debeant gentes aliæ. Illis enim *animal* hoc dicitur *cat* & *kes*. Posteriori modo hodieque Brabanti nuncupant, Germani per *CH* protulere: unde alii *C* alii *H* sustulere. Finale autem *T* & *S* commutantur Germanis: ut *was*, *wat*, *wasser*, *water*. Hæc caussa est, cur iidem populi Germaniæ dicti sint *Catti*, & *Hessi*. Αἴλουρος Varrino sic dici videtur παρὰ τὸ αἰόλλειν καὶ κινεῖν τὴν οὐράν. Sed si posterior pars sit οὐρά, prior potiùs sit αἰλεῖν, quod Hesychius exponit ϑωπεύειν, *adulari*. Αἴλουρος igitur vocatur, quia αἰλεῖ τῇ οὐρᾷ· *quia cauda blanditur.* Monet Salmasius pro αἴλουρος antiquos dixisse αἰλὲς, quod Æolico digammate præmisso sit ϝαιλὲς· unde esse *fælis*. In vett. enim codd. *fælis* per diphthongum scribitur. Sanè placet. Αἰλὲς verò, ut puto, ab αἰλεῖν, ab eadem caussa unde αἴλουρος vocatur, καὶ μεταφορικῶς sumitur *felis* pro *rapaci*, aut *fure*. Ut *feles virginaria*, vel *virginalis*, pro *lenone virginum raptore*, apud Plautum, Persa, IV. IX. & Rudente, III. IV. item *feles pullaria*, pro *pullorum*, seu *puerorum fure*, Ausonio Epigr. LXIX. Alii *felles* scribunt geminatâ liquidâ: sed perperam, ut puto.

FELIX in vett. lib. ac lapidibus absque diphthongo scribi consuevit. Ac firmat hanc sententiam, quod nomen proprium *Felix*, Actorum Apostol. cap. XXIV, vers. XXIV, Φῆλιξ scribitur per η. Quare quid, si qua ratione Verrius, Servius, Isidorus voluere, a *fæto* esse *fælix*, quia *fætat* atque excrescat cito, eadem nos ratione dicamus à *feo* esse *felix*, quia *fecunditas* sit *felicitatis* pars? Sanè inter εὐδαιμονίας πολιτικῆς partes πολυτεκνίαν καὶ εὐτεκνίαν reponit Aristoteles, primo Nicomachiorum. Atque hinc, credo, in Onomastico legas: *Fecundo*, εὐδαιμονίζω. *Feo* autem, quanquam nunc in usu non est, tamen ejus vestigia habemus, in *fetus*, *fecundus*, *femen*, *femina*, atque aliis; de quibus alibi dictum. An potiùs dicendum, quæ Becmanni opinio est, *felix* esse ab ἧλιξ, seu ἡλικία, quod generatim *ætatem* notat; strictè autem ponitur pro *ætate florente*, belloque apta? qua ratione *felix* propriè sit, qui vegetæ est ætatis, corpore animoque valens. Juvat opinionem hanc, quod Phrynicho, Polluce teste, *juvenilis ætatis femina* ἀμφῆλιξ vocetur, quodque ἐφῆλιξ dicatur pro ἔφηβος. Erit autem ab ἧλιξ, *felix*, spiritu in *F* converso, quomodo *festus dies* vocatur ab ἑστιᾶν, quod est *festum diem agitare*, *natalitia*, aut *nuptialia*, *festum*, *celebrare*.

FELLARE, seu *felare*, quidam à *fele* animali deduxere: vel à φιλεῖν. Quæ inepta. Planè est ab Æolico φηλᾶν, pro ϑηλᾶν, hoc est, *mammam sugere*. Hoc à ϑηλή, id est, *mamilla*, vel *papilla*. Nam Æoles, & horum imitatione Attici, Θ mutant in Φ: ut φὴρ pro ϑὴρ, φλᾶν pro ϑλᾶν· Eos autem Latini solent imitari; ut à ϑεῶ, *fio*, unde *suffio*: à ϑυμιῶ, *fumo*. Similiter igitur ϑηλῶ, *fello*, id est, *sugo*. id enim propriè notat. Nonius: *Fellare, exugere. Varro, Marrio; Tum eum, ad quem venium in hospitium, lac humanum felasse.* Idem, Sesquiulysse: *Nisi quod lupam alumni fellarunt olim.* Par ratio in *fellito*, seu *fellico*. Arnobius, lib. II: *Exsugerent fellicantes mammas.* Et Solinus, cap. XLVII: *Quod* (Hippomanes) *si præreptum fuerit statim, nequaquam mater pullo ubera præbet fellicanda.* Ita rectè legitur: non (uti corrigit Delrio) *vellicanda*: quod verbum non satis huic loco aptum. A *fello* est *fellito*, ut à *cæno*, *cænito*. *Fellico* si rectum, erit ut *fodico* à *fodio*, *vellico* à *vello*. Corvus *fellator*, ut Martialis ait, habitus. Nempe quia, ut est apud Plinium, *ore eos parere aut* (leg. *ac*) *coire vulgus arbitratur.* Dixit hoc Aristoteles μίγνυσθαι κατὰ τὸ στόμα.

FEMUR Perottus dici putabat, quia *ferat* ac sustineat animal. Sed cùm ea pars generationi inserviat, placet potiùs esse ab obsoleto *feo*, unde *fetus*, *femina*, aliaque. Vel κατὰ μετάθεσιν fuerit ex Græco μηρός, quod idem signat. A *femine* dictum *interfeminium*, quia *inter femina*. Vide hac de voce dissertantem Appuleium in Apologia. Isidorus, lib. IX, cap. V, *Familiam* dici putat quasi *femiliam*, à *femine*, qua voce *genus & stirps ostenditur.* Itaque *familia*, ex mente Isidori erit *cœtus eorum, qui ab eodem sint femine*, hoc est, *iisdem parentibus.* Sed hanc sententiam refellimus voce *Familia*, ubi ostendimus, esse ab Osco *famel*, quod *ministrum cibi* notabat, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν.

FENESTRA, vel à *fenerando*, *quia lucem fenerantur*: vel à φῶς, *quia lucem intus præbent*: vel ex Græco φῶς & Latino mini-

ministro. Hoc triplex etymon adducit Isidorus, lib. XV cap. VIII: *Fenestra sunt, quibus pars exterior angusta & interior diffusa est, quales in horreis videmus, dicta eo quod lucem fenerentur. Vel quia per eas intus positus homo forae videt. Alii fenestram putant dictam, eo quod domui lucem ministrat, compositum nomen ex Græco Latinoque sermone. Φῶς enim Græce lux est.* Sic legendus is locus. Rectius Nonius, qui deducit ἀπὸ τοῦ φαίνειν, ut sic dicatur quasi *phanestra.* Nam Æ interdum in *E* breve converti, liquet ex βεβαιῶ, à quo *voveo*; βαίνω, ex quo *venio*; ἔλαιον, unde *oleum*; aliaque id genus, de quibus suo loco dicturi sumus. Vel dicendum, *fenestra* esse ab aoristo ἔφανον, ut *A* in *E* commutetur: quomodo ab *ager* est *peregre*; ab *ars*, *iners*, &c. Vel à φανεῖν fuerit φανίζω, ut à πολεμεῖν, πολεμίζω, ab αἰτεῖν, αἰτίζειν· A φανίζω fit φάνιστρα, ut à παλαίω, παλαιστρα. Apud Latinos etiam à *moneo*, *monstrum.* Ex *fenestra* factum *festra* κατὰ συγκοπήν. Festus: *Festram antiqui dicebant, quam nos fenestram.* Sed codex MS[tus] habet *frestra.* Ut fortasse fuerit *fnestra.* Cui simile Belgarum *venster* quasi à *fenestra.* Sed plures libri *festra.* At Festi verba non satis hæc quid *festra* sit, exponunt. Erat enim *festra* non omne id, per quod lux in ædes admitteretur: sed minusculum sacrarii ostium, sive hoc ita dicatur, quia *fenestra* magis quam *ostii* similitudinem haberet; sive ἁπλῶς ab generali notione τοῦ φαίνεσθαι, quia per eam conspectus pateret. Et fortasse ut à φανίζω, φάνιστρα: sic à φάος vel φάω (unde φάος & φαίνω) φάστρα: ut nulla syncope sit opus.

FENUM, an *fœnum*, scribi debeat, quæritur. Per *OE* scribit Isidorus, ut qui à φῶς deducat. Verba ejus sunt, lib. XVII, cap. IX: *Fœnum dictum, quod eo flamma nutritur. Φῶς enim flamma est.* Idem facit Jovianus Pontanus, in Actio fol. CXXXIX edit. Ald. ubi prius ait fuisse *fovenum*, atque ita dictum, quod hieme eo foveantur animalia. Sed potior nobis Festi, seu Verrii, auctoritas, quem per *E* simplex scripsisse, arguit, quod ejusdem esse originis dicit ac *festuca*: & utrumque venire à *fetu*, unde & *fenus* derivat: quam vocem simplici vocali scribendam esse, satis ostendimus in *Fenus.* Festi verba sunt ista: *Fenus appellatur naturalis terræ fetus, ob quam caussam & nummorum fetus fenus est vocatum.* Et mox: *Apud Græcos eadem res τόκος dicitur. Fenum quoque pratorum ab hac caussa est appellatum. Quando id ipsum manens quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est.* Quod autem ad originem, qua de caussa à *fetu* derivat Festus, ob eandem deduco ab antiquo *feo*, unde *fenus* & *fetus* nascuntur. A *fenum* aliqui *feniculum*, seu *fœniculum*, deducunt, quia ubi exaruit, *feno* similis sit. Isidorus videtur per diphthongum scripsisse. Nam, lib. XVII cap. XI, *fœniculum* ait vocari, quod thyrsi ejus seu radicis succus visum acuat. Nempe quasi sit à φαίνεσθαι. Sed prius etymon potius est.

FENUS, an *fænus* per Æ, scribi debeat, nec olim convenit inter antiquos: Sanè utrumque reperias in monumentis antiquis. Si à φαίνεσθαι fit, per Æ scribi debet; sin à *fetu*, rectius *E* simplici scribatur. De utroque etymo sic Agellius, lib. XVI cap. XII. *Cloatius Verus, in libb. quos inscripsit verborum à Græcis tractorum non pauca hercle dicit curiose & sagaciter conquisita; neque non tamen quædam futilia & inepta.* Et paullo post, sed, in libro quarto: *fenerator, inquit, appellatus est, quasi φαινεράτωρ, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, quoniam id genus hominum speciem ostentent humanitatis, & commodi esse videantur inopibus nummos desiderantibus: idque dixisse ait Hypsicratem quempiam Grammaticum; cujus libri sane nobiles sunt super his, quæ à Græcis accepta sunt. sive hoc autem ipse Cloatius, sive nescio quis alius nebulo effutivit; nil potest dici insulsius. fenerator enim, uti M. Varro in libro tertio de sermone Latino scripsit, à fenore est nominatus. fenus autem dictum à fetu & quasi fetura quadam pecuniæ parientis atque increscentis, iccirco & M. Catonem, & cæteros ætatis ejus, feneratorem sine A litera pronunciasse tradit, sicuti fetus ipse & fecunditas appellata.* Hæc ille. Eadem Nonii sententia: *Fenus*, inquit, *ab eo dictum est, quod pecuniam pariat increscentis tempore, quasi fetus aut fetura. Nam & Græcè τόκος dicitur ἀπὸ τοῦ τίκτειν.* Deinde eundem Varronis locum, quem Agellius idemque de Catone subjicit. Quod verò ait de τόκος, id fuse explicatur à B. Basilio περὶ τοκιζόντων. Varroni quoque subscribit Festus: *Fenus*, inquit, *appellatur naturalis terræ fetus, ob quam caussam & nummorum fetus fenus est vocatum, & de ea re leges fenebres. Fenus & feneratores, & lex de credita pecunia, Fenebris, à fetu dicta; quod crediti nummi alios pariant, ut apud Græcos eadem res τόκος dicitur, fenum quoque pratorum ab hac caussa est appellatum, quando id ipsum manens quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est.* Hactenus Festus: Sed quanquam opinio hæc magis verisimilis est, quam illa Cloatii, non tamen in totum adstipulari possum. Nam omnino verius puto *fenus* esse ab obsoleto *feo*: unde *fetus*, *fecundus*, *femina*, & *femur*, alibi deduximus. Salmasius verò de Usuris, pag. XXXV. *Fænus e Græco antiquo ποῖνος venit, quæ est merces, vel pretium, vel etiam pæna, idcirco sic proprie appellarunt pecuniam creditam ea conditione, ut pro ejus usu medii temporis, quamdiu maneret apud accipientem, solveretur aliquid mercedis nomine, quæ est usura.* [malo ab ὠνὸς, ἀντιτίμημα & omne quod rependitur.] A *fenus* est *fenebris*; ut à *funus*, *funebris.* Ita *leges fenebres* legimus in superiori Festi loco. Ab eodem est *fenero*, ut à *funus*, *funero*, à *pignus*, *pignero.* A *fenero* est adverbium *fenerato*, hoc est, cum *fenere*: ut Asin. Act. V, sc. II: *Ne ille* (f. *illac*) *ecastor fenerato funditat*, hoc est, malo suo. Et Menæchmis: *Ne illam* (pallam) *mecastor fenerato abstulisti.*

FERA; unde sit, docere conatus Servius in I Æn.: *Feras dicimus, aut quod omni corpore feruntur, aut quod naturali utantur libertate, & pro desiderio suo ferantur.* Posteriorem rationem etiam adfert Isidorus, lib. XII, cap. IV. Ac subjungit, *Sunt autem libera earum voluptates, & huc, atque illuc, vagantur, & quo animus duxerit, eo feruntur.* Sed rectius Angelus Caninius, qui monet esse ab Æolico accusativo φῆρα, pro θῆρα· Æolicè enim φ mutatur in θ, ut cùm pro θλίβω dicunt φλίβω, unde φλίψεται apud Homerum. Atticè similiter φλᾶν dicitur pro θλᾶν. Fortasse tamen Æolicum φὴρ prius est: indeque θὴρ factum. Quod eo verius puto, quia Hebræis פרא, *fera*, quod est apud Jobum XXXIX. v. *Onagrum* reddit vulgatus interpres. Ac suspicatur ad eum locum Mercerus *onagro* κατ' ἐξοχὴν id nomen datum: quia animal sit valde *efferum*, quodque nullo pacto, vel difficulter admodum humana cura mansuefiat. פר, *juvencus.* Imo & פרך, *sævitia*, *ferocia.* Quare quin φὴρ, ab Hebræo fonte descendat, vix dubitandum puto. Inde autem *fera*, *ferus*, *ferox.* Nisi & hæc ἀμέσως malis deducere ab Hebræis vocabulis, quæ attulimus. Differunt autem *ferus*, & *ferox.* Nam ferum id animal, quod nullo septo, aut custode, servatur: *ferox* autem ad mores pertinet. Itaque *Camelopardalis* quidem *ovis fera* dicebatur, non tamen *ferox*, cujusmodi si sit, *ovis* dici non possit. Nec enim alio, quàm mansuetis moribus *ovem* refert. Quemadmodum in Oratoriis quoque diximus. Etiam *feri* vocem ad agros transtulere. Festus: *Ferus ager, incultus.* A θὴρ est θηρίον, quod etsi universe notet *feram*, tamen & speciatim accipitur pro *serpente*; unde Dionysius Halicarnassensis Σ literam vocat θηριώδη, id est, *serpentinam*, *viperinam*, quia sibilum habet serpentis. Estque ab hac notione dicta, *Theriaca*, θηριακὴ, sive *quia à viperæ carne fiat*; sive *quod remedium sit adversus serpentes*, & generatim *adversus venena.* Hieronymus, lib. II adversus Jovin. *Carnes viperæ. Unde theriaca conficitur, quantis rebus apta sint, norint medici.* Ex *Theriaca* est nostrum *Driakel*, quasi *theriakel.*

FERABITIS, à *feritate*, juxta Perottum. Prora & puppis ei hoc Nonii: *Ferabite positum pro agresti.* Silenna, lib. IV: *Et partim ferabite, partim lauro & arbusto, ac multa pinu, ac myrteto abundat.* Sed legendum *fera vite*, disjunctis vocibus. Nihil usitatius, quam ut librarii *B* & *V* consonam confundunt. Reperio & *fereolam vitem*, quam Columella lib. III cap. II reponit inter vites fecundas, ut à *ferendo* potius, quam à *feritate*, id nomen accepisse videatur.

FERALIUM duplicem etymologiam ponit Festus: *Feralia*, inquit, *Diis manibus sacrata festa, à ferendis epulis, vel à feriendis pecudibus appellata.* Priorem ἐτυμολογίαν probat Varro, lib. V de L. L.: *Feralia*, inquit, *ab inferis & ferendo*,

quod

quod ferunt tum epulas ad sepulcrum, quibus jus ibi parentare. Et Ovid. II. Fast.:

Hanc quia justa ferunt, dixere feralia lucem.
Ultima placandis Manibus illa dies.

Est & tertia ἐτυμολογία. Nam videntur antiqui *mortem* vocasse *feram*, indeque *feralia* dixisse *quacumque ad mortues pertinent*, ut *ferales cyparissos* apud Ovidium; *ferales reliquias*, apud Plinium & Tacitum; *feralem pompam*, VIII Met. Appuleii; & *ferale epulum*, IV Florid. Sanè ab accusativo Æolico φῆρα erit rectus *fera* priori porrectâ. quæ enim *fera* magis effera est *morte*? ut jure ei hoc tributum nomen videatur. Hinc igitur *ferale*, hoc est, νεκρικόν, ut Onomasticum vetus. Quare minimè mirandum, quod & prima in *feralis* producatur: ut apud Maronem, IV Æneid.:

Solaque carminibus ferali culmine bubo:

Et Ovid. II Fast.

Tum cum ferales præteriere dies.

Imò fortasse & *ferus* olim ancipitis fuit intervalli. Saltem in Gifaniana Lucretii editione legitur, lib. III vers. XLVI:

Aut etiam vetus, si fert ita fera voluntas.

pro quo in MSS° nostro est, atque etiam ab Aldo editum: *si fert ita forte voluntas.* De voce *feralis* quædam etiam videre potes apud Rævardum, lib. V Var. cap. III. ubi disserit quid Constantinus Imperator in quodam rescripto per *feralem* pestem intellexerit.

FERE, à περὶ, id est, *circiter*, *fere*. Ut περὶ πεντήκοντα, *circiter*, aut *fere quinquaginta*. A *fere* autem est *ferme*. M addito, ut a δαπάνη, *damnum*. sed veteres maluere hæc à *fero* deducere. Varro, libro IV de Ling. Lat. *Ferme dicitur, quod nunc fere. Utrumque dictum à ferendo, quod id quod fertur, est in motu atque advenit.* Varroni Romano subjiciam locum Galli Varronis, Julii, inquam, Scaligeri, qui sic de eadem re libb. de causs. L. L. cap. CLVIII. *Fere*, inquit, *tractum est à philosophiæ radicibus. quod enim fertur, in motu est. itaque terminum nullum attigit. neque enim à feris ductum fuit, ut ajunt, quoniam feræ sint celeres. Nam & durum est, & nugantur, cum dicunt feras esse celeres, quia sint quadrupedes. nam & aquila sunt feræ & celeres, neque quadrupedes. & multæ quadrupedes feræ sunt, neque celeres, ut elephanti ἄνοδα & quædam celerrima, ut angues. neque canis fera est, & est celer.* Quibus verbis castigat errorem Prisciani. Verba ejus sunt in XV: *Sciendum, quod quædam adverbia non plene servant significationem, quæ in nominibus est, à quibus derivantur, ut ferus, fere; sanus, sane; sensus, sensim. Ideo autem diximus non plene, quia potest esse aliqua ratio, ut feræ dicuntur quæ omni corpore feruntur: quippe cum quatuor pedibus utantur. Fere ergo pro juxta, quod celeribus omnia juxta sunt.*

FERENTARII milites quibusdam (ut Angelus Decembrius scribit lib. IV de politia literaria parte XXXVII) dicti videntur à *feriendo*, quòd eorum viribus pugna lacessitur. Verùm omnino ut à *sedendo sedentarius*; ita à *ferendo ferentarius*: sive *quia opem ferrent*, sive *quia ea tantùm arma haberent, quæ ferrentur.* Usi *ferentarii* voce Plautus, in Trinummo; Cato, de re militari; Sallustius, in Catil. Vide Varronem VI de L. L. ubi disertim scribit, se in æde vetere Æsculapii vidisse equites pictos jaculum in manu ferentes, cum inscriptione FERENTARII. Non tamen locus is in vulgatis codd. menda vacat. Quippe in his Varro adducens illud e Plauti Trinummo (Sc. *Minus quindecim dies sunt:*)

—— Nam illum tibi
Ferentarium esse amicum inventum intellige:

ferentarium exponit *inanem ac sine fructu*. Quod Plautini loci sententiæ adversatur. Quare rectè Lambinus legit, *non inanem, neque sine fructu*. Est & alter Varronis locus, quo posterior ἐτυμολογία confirmatur. Is est III de vita populi Rom. *Eosdem etiam quidam vocant ferentarios, qui depugnabant pugnis & lapidibus, his armis quæ ferrentur, non quæ tenerentur.* Festum insuper adi, & Nonium.

FERETRUM possis à *ferendo* deducere cum Isidoro, lib. XVIII, cap. IX. Nam, ut ab *aratum*, *aratrum*; à *rutum*, *rutrum*: sic *feretrum* erit à *fertum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν dicebant *fertum*, unde remansit *fertile*. Interim verisimilius est, quod idem Isidorus tradit, lib. XX, cap. II. ut à φέρω est *fero*, sic *feretrum* factum esse ex φέρετρον, unde φερετρεύω. Sed pro φέρετρον Græci φέρτρον dicere solent: ut ex Eustathio, Hesychio, & Suida cognoscimus. Quamquam Eustathius φέρτρον ex φερέτριον contractum putat. Quod vix verum puto. Ab eadem origine pro *pheretre* dixere φορεῖον. Gloss. φορεῖον, *lectica*, *feretrum*. Quo Gloss. loco manifestè liquet, *feretrum* non fuisse lectum, cui imponebatur mortuus, sed ipsum illud, cui imponebatur lectus: hoc est, *lecticam*, quæ & *Libitina* dicebatur, ut ostendit ille Ciceronis locus in Miloniana: *Fasces ex lecto Libitinæ raptos attulit ad domum Scipionis & Hypsæi.* Errat itaque Nonius, qui *feretrum* putat esse *sepulcrum*. *Feretrum* cratis instar fuisse, argumento est, quòd è vimine contexi solere judicent Maro, & Statius; Illius est, XI Æn.

Haud segnes alii crates, & molle feretrum,
Arbuteis texunt virgis, & vimine querno.

Hujus est, VI Theb.

Tristibus interea ramis, teneràque cupresso,
Damnatus flammæ torus, & puerile feretrum
Texitur.

Vide *Libitina*.

FERIO est *percutio*; quia *feri* esse animi videatur, *ferio* à *ferus* derivant juniores. Nec multo melius Festus, cui, *Ferie dictum, quod ferientes feruntur.* [malo à πειρῶ, nam πείρειν quoque est percutere.] Censeo *ferio* & *verbero*, ut significatione, ita etiam origine convenire. *Verber* autem est ab Æolico βερπὶς pro δερπὶς ut alibi dictum. *Ferire fœdus* ex eo dixere, quod, fœdus cum iniretur, pecus *ferire* soleant. Quem ritum describit his verbis Livius, lib. I: *Fecialis erat M. Valerius. Is patrem patratum Sp. Fusium fecit, verbenâ caput capillosque tangens, fedus, multisque id verbis, quæ effata carmine non opere est referre, peragit. Legibus inde recitatis, Audi, inquit, Jupiter; audi, pater patrate populi Albani; audi, tu populus Albanus: ut illa palam prima, postrema ex illis tabulis cerâve recitata sunt, sine dolo malo, utque ea hic hodie rectissimè intellecta sunt: illis legibus Populus Romanus prior non deficiet. si prior defecerit publico consilio, dolo malo, tu ille Diespiter Populum Romanum sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quantò magis potes pollesque. Id ubi dixit, porcum saxo silice percussit.*

FERO, φέρω. Ab eo *fertile*, nempe ut *altile* ab *altum*, sic *fertile* ab antiquo supino *fertum* pro *latum*. Inde & *fertum*, *ferteres*, *confertum*, *infertores*, *infertilia*, aliaque in Glossis vett. Ab eodem *ferculum*, quia mensæ infertur. Ut à *notatum*, *oratum*, *redimitum*, ultima mutatâ syllabâ in *culum*, fit *notaculum*, *oraculum*, *redimiculum*: sic à *fertum*, *ferculum*. Nisi malis hujusmodi esse à præsenti: eoque & *ferculum* esse à *fero*, ut per syncopen sit è *fericulum*. Nam & à præsenti sunt *vehiculum*, *curriculum*, *perpendiculum*. A *fero* est *adfero*, pro quo veteres *arfero*, unde *arferia aqua* & *arferial*: de quibus seorsum. Ei contrarium *aufere* pro *abfere*, B in U converso, ut in *aufugio*. Ejusdem originis est *offero*, unde donaria, quæ diis offeruntur, dicuntur *efferamenta*, Festo teste. Sed μεταφορικῶς usus eo Plautus, Rudente, Act. III, sc. IV, ubi *offerumentas* vocat plagas & vibices oblatas impressasque tergo, ut in templorum parietibus solent donaria: Turnebum vide, lib. XVI, cap. XXII. Ab eodem est *confere*, quod propriè notat *in unum fero*: unde *conlativum sacrificium*, quod ex *conlatione* confertur, teste Festo. Item venter *collativus*, seu *conlativus*. Idem Festus: *Conlativum ventrem magnum, turgidum, dixit Plautus, quia in eum omnia edulia congeruntur.* Locus Plauti est, Curcul. Act. II, sc. I:

Quis hic est homo cum collativo ventre, atque oculis herbeis.

Quem ad locum Lambinus aliam nominis caussam adfert. vult enim à Plauto *leonis ventrem* ita appellari, quod humores, qui in corpus reliquum distribui debebant, in eum conferrentur, atque ita is visceribus vitiatis intumesceret. Μεταληπτικῶς verò accipitur *confero* pro *invicem compare*, συγκρίνω. Sic *differe* propriè est *dissipo*, *divido*: unde Maro ait *aquilonem differre nubes*; Horatius, *eurum differre fractos remos*; *lupos membra insepulta*. Sed κατὰ μεταφορὰν res diffi-

dissimiles, ut *distare*, sic & *differre* dicuntur. A *differo* non tantùm *differentia*, sed & pro eo *differitas* dixere. Nempe ut à *potestis* est *potestas*, sic à *differitis* (pro quo κτ̓ συγκοπὴν *differtis* dicitur) factum est *differitas*. Usus eo Lucretius, lib. IV, vers. DCXXXVII:

Tantaque in his rebus distantia differitasque est.

Item Arnobius, lib. I adversus gentes: *Vultis favore deposito cogitationibus tacitis pervidere, animantia nos esse, aut consimilia cæteris, aut non multa differitate distantia.* Et lib. VII: *Quid igitur cessatis cujuslibet arboris viscum sine ulla passim differitate comburere?* Non imitandus vero nobis hac parte Arnobius. Fortasse enim extra metrum hexametrum *differitas* nemo dixit. Sic idem Arnobius, lib. II, *repetentiam* semel iterumque dixit, idque fateor imitatione Lucretii, cujus est, lib. II.

Interrupta semel cùm sit repetentia nostra.

Sed hic eo usus, quia *reminiscentia* non conveniret versui: Eademque de caussa, lib. I *variantia* pro *varietas* dixit; & *retinentia*, pro *memoria*: quæ à Lucretio novè ficta putamus. Sed porrò composita à *fero* persequamur. Ut *conferre* dicimus qui colloquuntur: sic & *referre* aliquid dicuntur sermocinantes. Propterque ea vox est respondentis, ac speciatim ejus, qui ad objectum respondet. Quomodo Cicero non uno loco usurpat. Sed generatim sumitur pro *dicere*, *narrare*, *indicare*. Verùm *refert* pro *utile est*, non venit à præverbio loquelari, sed à nomine *res*, eoque & priorem habet porrectam. Augustinus Saturnius, lib. III, cap. XVI, nihil audet asserere de veritate alterius etymologiæ. Nonnullis videtur *refert* dici pro *reifert* per syncopen. Festus: *Refert cùm dicimus, errare nos ait Verrius, esse enim rectum rei fert, dativo scilicet, non ablativo casu. Sed esse jam usu possessum.* Sed magis fit verisimile, dici quasi *res fert*. Nam *refert Ciceronis* quid aliud est, quàm, *ita fert res Ciceronis?*

FERRUM, ut quidem Isidorus ait, lib. XVI, cap. XX: *ita dictum, quòd farra, id est, semina frugum, terra condat.* Alii, ut ait Perottus, sic censent vocari, *quòd in agros colendi gratiâ feratur.* At ipse à *feriendo* potiùs appellatum arbitratur, *quòd cætera eo feriantur, hoc est, domentur.* Sed verisimilius deducas à *feritate*. Lucret. lib. II.

Hæc validas saxi radices, & fera ferri
Corpora constituunt.

Eodemque modo locutus Ennius. [σίδηρον, ἴδηρον, & Ϝίδηρον, unde ferrum. Illud autem ab ἴβηρον, quia Ibericum omnium semper optimum habitum. nisi malumus à σίζειν.] A *ferro* est *ferratile*, ut à Græco κῦμα, *cumatile*. Utroque usus Plautus, Most. I. I. ubi, *ferratile genus*, appellat servos ferreis compedibus vinctos, unde & alibi, vocem *ferriterium*, & *ferritribacem* finxit, quia *ferrum* terunt, κ̀ τρίβουσι. A *ferrum* quoque est *ferrugo*, hoc est, *ferri rubigo*; unde *ferrugineus color* dictus, quem Maro, I G. soli tribuit Eclipsi, quæ mortem Cæsaris antecessit. Servius, ad IV G. & VI Æn. *ferrugineum* interpretatur *nigrum*. Sed non ἁπλῶς est *color niger*, verùm ex *nigri & rubri mistura* constat. Unde ad IX Æn. ait *ferruginem* esse *colorem vicinum purpuræ subnigræ*. A *ferrum* quoque dictum *ferrumen*, quo *ferrum ferro jungitur*. *Ferrum* enim quia interius est viscidum, eo fit ut partes divulsæ, & igni injectæ, & in incude percussæ, exiguo negotio coalescant. Hanc *ferruminationem* Græci σιδήρου κόλλησιν, & συναφὴν appellant. De ratione ejus vide Cæsarem Bullingerum, lib. II de Pictura & Statuaria, cap. 12. Inde *ferrumino*, quod generatim in Onomastico veteri exponitur συναπτω. Propriè autem, ut etymon indicat, de *metallis* dicitur, ac imprimis de *ære* & *ferramentis*. Hinc Glossæ, *Ferruminatus*, χαλκοκόλλητος. Ut *ferruminare* idem sit, ac *malt*are sive *solidare*, sive *paries glutinare*. Etiam *ferrumen* ponitur pro *chalybe*, sive *acie ferri indurata*. Unde *ferruminare*, pro *stringere ac indurare*. Gloss. Phil. *Ferrumen*, στόμωμα. *Ferruminat*, στομοῖ. Derisum est olim *ferruminandi* verbum in Hermolao & Politiano, sed ab indoctis. Legere id est, cùm apud alios, tum in Plinio lib. XVI, cap. XXXVI, & pluscutis aliis locis ejusdem scriptoris. Restituit id locis aliquot Politianus.

FERTUM seu *ferctum* dixere in sacris *libi optimi genus*. Nempe ex eo quia veteribus *fertum* & *ferctum* idem ac *bortum*. Quemadmodum & pro eo dixere *forctum* ac *borctum*: ut diximus in *Ercum* & *Fortis*. Vel dicendum *fertum* dici, quia antiqui *fertum* pro *latum* dicerent à *fero*. Et hoc verius. Festus: *Ferctum genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine strue, altero genere libi; quæ qui adferebant, struferctarii appellabantur.* Persius, sat. II: *Opimo vivere ferto*. Ubi *fertum* est *res Diis oblata*. Simile ab *infero* est *infertum*. Isidorus, lib. XX, cap. III: *Infertum vinum dicitur, quod altario libatur atque offertur.* Dixere & *fertor*, & *infertor*. Gloss. vett. *Fertores, ferto libantes.* Glossæ Philoxeni: *Infertor*, παραθέτης. *Infertores*, παραθέται. Gloss. Cyrill.: Παραθέτης, *structor, infertor*.

FERVEO Perotto placet esse à *fero*. Aliquanto verisimilius deduxeris à πῦρ, *ignis*: vel θέρω, *calefacio*. Nam Θ & Æoles in Φ, & Latini in *F* sæpius convertunt, ut sæpius dictum. Imprimis autem placet, venire à βράζω, quod idem notat. Nam βράσσει, ζεῖ, ut ait Hesychius. A *fervendo* sunt *fretum*, *febris*, *februa*, & alia, de quibus suo loco.

FERULÆ duplex etymon ponit Isidorus, lib. XVII, cap. IX: *Ferula vocata à medulla. Nam illum Varro tradit esse ferulæ medullam, quam ἀσφόδελον Græci vocant. Nonnulli à feriendo ferulam dicunt. Hac enim pueri & puellæ vapulare solent.* Ubi duplicem *ferulæ* notionem respicit: qua *planta* est à Græcis dicta νάρθηξ, qua item est *sceptrum pædagogorum*, ut Martialis appellat. Priorem notionem respexit Isidorus, cùm ait sic dici quia *ferat ilum*, sive *hilum*, hoc est, medullam fungosam ejus nominis: sed posteriorem spectarunt significationem, qui à *feriendo* derivabant. Columella:

Capparis, & tristes inulæ, ferulæque minaces
Plantantur.

FESSUS, & *defessus*, nomina, non participia, sunt, si Diomedem audimus. Nos Priscianum sequimur, qui in VIII ait, *Vetustissimi fatiscor & fessus dicebant: ex quo defetiscor, & defessus. quod quidam à fateor esse derivatum volunt.* *Fatiscor* autem veteres dixisse, arguit illud Accii ἐπὶ ναυμαχῃ,

Tamen haut fatiscar, quin tuam implorem fidem.

Et Paccuvius, Duloreste:

Vereor si unquam fatiscar facere quidquam, quod quibo boni.

Citat utrumque Nonius. Utrobique *fatiscar* nihil aliud est quam *defetiscar*, vel *lassabor*. Quare nec dubium, quin à *fatiscor* sit *fatiscitus*, inde contractum *fessus*: ut à *defetiscor*, *defetiscitus*, indeque *defessus*. [ab ἄω spiro, ἆσθμα & ἄσις, μόχθος, πόνος. ab ἀσθὸς itaque & *fessus*, & *lassus*, *nimio labore spiritum frequenter ducens*. Ab ἄω, ἄτω, etiam ἀσχεῖν & ἀτονεῖν.] Errant igitur, qui, ut refert Priscianus, *fessus* à *fateor* deduxere, unde est *fassus*. [inde & *bassus*.] Inter eos autem, quos signat Priscianus, video etiam esse Gellium, lib. XVII, cap. II. ubi ait, ut, à *fruor* est *fruscor*: sic à *fateor* esse *defetiscor*. Errabat item Isidorus lib. X, ubi *fessus* dici volunt, quasi *fissus*, nec jam integer. Errabat item Perottus, cum derivaret à *ferendo*, quoniam ferendo homines fatigantur. Errabat denique antiquior & probatior omnibus istis Valerius Probus, qui *fessus ex fetigatus* contractum putabat. Sic enim scribit: *Fetigatum, an fatigatum? melius fetigati, quod fetigo dicitur, & fessi. Nam à fassi præterito, confessos, non fatigatos dicimus.*

FESTINO & *confestim* ejusdem sunt originis. Ac nonnullis quidem placet esse utrumque à *festo* die, quia in divinis accelerentur omnia. Sed quid, si dicamus, ut veteres dixere *fesia* & *feria*, ita dixisse *festim* & *fertim*, *confestim* & *confertim*: sed cum primùm idem signarent, usum discrevisse. Sanè *ferendi* vox etiam ad *gressum* pertinet: ut illo Catulli,

Illuc unde malum pedem attulistis.

Et apud Maronem:

Ferte simul Faunique pedem, Dryadesque puellæ.

Ergo *festim* dicetur quasi *fertim*, hoc est, *fertus* sive *densis gressibus*: *confertim*, quasi *condensatis gressibus*: *festino* autem sit *festim* sive *fertim progredior*. [σπεύδω, σπουδή, σπουδαῖος.]

FESTIVUS, unde *festivitas*, à *festus*, ut rectè Isidorus, lib. VI. c. XVIII: *Festis* enim diebus cuncta solent esse læta hilariaque,

quæ

quæ & caussa est cur *festivum* dixerint ἀστεῖον, *festivitatem* ἀστειότητα, ut Onomasticon vetus vertit.

FESTUCA Perotto ita dici videtur à *ferum*: & favere videtur illud Varronis in IV de L. L. *Homo in pratis per fenisecia eo festucas abradit; quo ab rasu rastelli dicti.* Sed rectiùs Festus, qui, & *fenum*, & *festuca*, à *fetu* esse arbitratur. Nam de *fenore* locutus, quod a *fetu* deduxerat, hæc subdit: *Fenum quoque pratorum ab hac caussa est appellatum, quando id ipsum manens, quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est.* Solùm in eo à Festo recedo, quod ille à *fetu* deducit: ego ab eo malim, unde & *fetus*, & *fenum*, & *femen*, & alia id genus, dirivantur: nempe ab antiquo *feo*: idque eampse ob caussam, ob quam deduxerat Festus à *fetu*. Vide quæ de hoc in *Fenus* diximus. [à findo, fistuca vel festuca.] Est & altera *festuca* notio. Nam interdum accipitur pro *virga prætoris*, quæ manumittendis à lictore imponebatur: alioque nomine dicebatur *vindicta*, ac à Græcis similiter κάρφος nuncupatur. Ita *festuca* voce usi Plautus, Milite, IV. I, & Pers. sat. V.

FESTUM, seu *dies festus*, dicitur à Græco ἑστιᾶν, quod est, *festum diem agere*, uti cum natalitia aut nuptiales epulas celebramus. Ἑστιᾶν vero est ab ἑστία, quod tum *larem* sive *focum*, tum *Vestam*, *foci* sive *ignis præsidem*, significat. Itaque ἑστιᾶν propriè est *convivio aliquem apud larem suum*, hoc est, *domi suæ*, *excipere*. Ἑστία verò unde sit, diximus in *Vestales*. Ab ἑστιᾶν quoque dictæ *feriæ*. Nam priùs fuit *fesiæ*. Velius Longus: *Ferias quoque non fereas, quoniam apud antiquos fesiæ, non feseæ dictæ sunt. S in R conversum*, quomodo ex *asa*, & *lases*, facta *ara*, & *lares*, ut testatur Scaurus de Orthographia. Pluraque id genus alibi attulimus. Festus: *Ferias antiqui festas vocabant. & aliæ erant sine festo, ut nundinæ, aliæ cum festo, ut Saturnalia, quibus adjungebantur epulationes ex proventu fetus pecorum frugumque.* Ubi pro *festas* legere malim *fesias*, iis impulsus, quæ jam diximus. [ἑορταί.] Paullò antè apud Festum, sive Paullum, legas; *Feriæ à feriendis victimis appellatæ.* Sed fallitur. Uti & qui *ferias* dici putant quasi ἱερὰς ἡμέρας. A *feriis* est *feriari*, quo usi pro *otiari*, quia *feriis* ab opere cessarent. unde in Glossis vett. *feriæ* exponuntur ἀργίαι, ἄπρακτοι ἡμέραι, & *ferior*, σχολάζω. Multa de Romanorum *feriis* legere est apud Macrobium, lib. I Saturn. cap. XVI.

FETIALES, εἰρηνοποιοί, sive εἰρηνοδίκαι. [φετιαλεις κῆρυξ Hesych.] Festus: *Fetiales à feriendo dicti. Apud hos enim belli pacisque faciendæ jus est.* Ex his videtur colligi posse, vel ita dici quasi *feriales*, à fœdere *feriendo*: vel quasi *feciales*, quòd pacem *facerent*. Imò plerique *feciales* per *C* scribunt, ut in *facio*. *A* autem in *E* abire ajunt: ut in præterito *Feci*. Sed obstat quod Græci per *T* efferunt. Nam Dionysio sunt φετιάλεις, Plutarcho φητιάλεις, vel φητιάλιοι. Adhæc Varro vel à *fide*, vel antiquo *fidus* pro *fœdus* originem vocis accessit. At *D* & *T* facilè commutantur. Ita enim ille in IV de L. L. *Fetiales, quod fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat ut justum conciperetur bellum, & inde desitum; & ut fœdere fides pacis constitueretur. Ex his mittebant, antequam conciperetur, qui res repeterent: & per hos etiam nunc fit fœdus, quod FIDUS scribit Ennius dictum.* Hæc Varro. Sed planè censeo, *fetiales* vocari à *fatu*, hoc est, *fando*, *a* in *e* converso. Quippe erant oratores, qui Græcis similiter ῥήτορες, ἀπὸ τοῦ ῥέειν, hoc est, ἐρεῖν, sive εἴρειν. Mire hanc sententiam firmat illud Varronis, lib. II de vita pop. Rom. *Itaque bella & tardè & nullâ licentiâ suscipiebant, quòd bellum nullum, nisi pium, putabant geri oportere, & prius quam indicerent bellum iis, à quibus injurias factas sciebant, fetiales legatos res repetitum mittebant quatuor, quos oratores vocabant.* Citat hunc locum Nonius Marcellus: Qui & alterum de *Fetialibus* locum apponit ex ejusdem Varronis lib. III de vita populi Romani: *Si cujus legati violati essent, qui id fecissent, quamvis nobiles essent, ut dederentur civitati, statuerunt, fetialesque viginti, qui de his rebus cognoscerent, judicarent & statuerent & constituerent.* Plura de *fetialibus*, si voles, adi Dionysium Halicarn. lib. II.

FETUS [πύω, φύω, βόω, βόσκω, βοτός, &c.] (ut Pierius, ad Ecl. I. & Aldus, in Orthographiâ monuere) tum per *OE*, tum nudâ vocali scriptum invenitur in antiq. lapp. & libris. Iis, qui per *OE* scribunt, favit Jovianus Pontanus, in Actio fol. CXXXIX. b. edit. Ald. ubi à *fovendo* sic dici ait quasi *fovetus*, quòd à matre foveatur. Eosdem secutus Jul. Scaliger, qui, libb. de caussis L. L. cap. LXXIX, putat esse à φοιτᾶν, quod est, συνιέναι. Mihi placet per nudam scribi vocalem: ut nempe verbale sit, ab antiquo *feo*. Nam ut à *mitto* est *missus*, quod tum substantivè tum adjectivè capitur; ita à supino *fetum* tum substantivè dicetur *fetus*, tum adjectivè; à quo remansit *effetus*. Hinc *effeta parentum* est apud Sallustium: & *effetam terram* dicunt Lucretius, Columella, alii. Quidam, ut Ovid. tradit, à *ferendo* dici putant. Ita enim scribit, Fastorum lib. IV:

Forda ferens bos est fecundaque, dicta ferendo:
Hinc etiam fetus nomen habere putant.

Qui locus juvat simplici *E* scribentes *fetus*, & *fecundus*. Utrumque tamen non à *ferendo* esse puto, sed à *feo*. Nam, ut à *fleo* est *fletum*, unde *fletus*; sic à *feo*, *fetum*, unde *fetus*. Ut item à *juvo*, *jucundus*; sic à *feo*, *fecundus*. Nec obstat, quod in antiquis numismatibus FOECUNDUS, & FOECUNDITAS, per *OE* inveniatur: ut ad Ecl. I tradit Pierius. Nam in aliis nummis nudâ vocali reperiri docebit in Orthographia Aldus. Atque ita ab antiquissimis scribi solere, argumento est, quòd Catonis seculo per *E* exarasse auctor est Gellius, lib. XVI, cap. XII. Nec Agelliano seculo disputabatur, num per *OE*, verum an per *AE* scribi deberet: ut idem locus indicat. Nec est, quod obducat quis Nonium, apud quem in editione ab Hadriano Junio recensita legitur, Catonem, & cæteros antiquiores, *Fætus* scripsisse, sine *O* litera. Nam *A* reponendum, prout rectè exaratum in antiqua Veneta Philippi de Pinzis. *Femori* quoque, ac *femini*, nomen esse censeo, non à *ferendo*, quòd eâ præcipuè parte sustineatur animal, sed ab eo, quod diximus verbo, quia istæ partes sunt generationi necessariæ. *Femina* quoque (quod & ipsum per *E* simplex in vett. libb. ac lapp. invenitur) non à *feminum* mollitie dici puto, sive *feminum* partibus, quibus à viro distinguitur: quod apud Isidorum legas, lib. II, cap. II. neque à φοιτᾶν, hoc est, *coire*, quæ Julii Scaligeri, loco supra citato, opinio est: verum à *feo*, ut ab eadem re origo arcessatur, unde & *parens*, & *genitor*, ac *genetrix*, & γονεύς, & τοκεύς, sumta sunt. *Fenus* quoque, & *fenum* hinc descendere diximus suo loco: ubi & quædam adferimus apta firmandis iis, quæ diximus. Imò fortasse nec *felix* ineptè hinc arcessamus, quemadmodum paret ex iis, quæ seorsim de hac voce dicuntur.

FEX sive *fæx* (quomodo aliqui scribere jubent, ut differat in dativo à præterito *feci*) est cujusque rei *excrementum*, à *faciendo* ita dictum, juxta Perottum. Apud Isidorum autem legas lib. XX, cap. III: *Fex dicta, quod sese vasis emergendo afficiat.* Ubi cum Martinio malim *affigat*. Nempe ut *fex* dicatur quasi *fixa*, sive *affixa* vasi; sive à Græco πήγω seu πήγνυμι, id est, *figo*, item *coagulo*, *spisso*. Ut ita *fex* dicatur quasi πῆξις, id est, *coagulum*, *concretum*, *spissamen*. A *fece* est *defecare*. Glossæ vett. Διυλίζω, *defeco*, *fece*, *facce percolo*. Appul. IX Met. *Vina pretiosa defecat.* Symmachus, lib. III Epist. *Plerique condita musta defecant.* Hinc *defecatus* pro liquido. Ad animum tranquillum transtulit Plautus, Aul. Act. I, Sc. II: *Nunc defecato demum animo egredior domo.*

F I

FIBER animal est quadrupes, amphibium, quod & *castor* vocatur, ac, ut Servius monet, *canis Ponticus*: imò ex quorundam sententia etiam *canis fluviatilis*: sed confunduntur ab iis κύων ποτάμιος, & κύων ποντικός. κύων ποτάμιος est *lutra*, quæ differt à *fibro*. Nam *cauda piscium fibro*, *cætera species lutræ*: *utrumque aquaticum*, *utrique mollior plumâ pilus*: ut Plinius ait, lib. VIII, cap. XXX. Vivit in riparum cavernis, in quibus gradus binos aut ternos facit, ut crescente aqua adscendat, decrescente descendat. Noctu imprimis cavernis exit, ac tum fructibus ac corticibus arborum vescitur, tum flumine etiam se mergit, ac pisces captat. Ita veteres ei nomen ex eo impositum tradunt, quia colat *amnium oras*, quas veteres *fibras* dixere. Ita Varro, in IV de L. L. & Festus, in *Fiber*. Verba utriusque adduco in *Fibra*. Nempe à *fimo* fit *fiber*, *a*, *um*, hoc est,

extremum. inde *fiber animal*, *fibra jecoris*, & *fimbria* in veste. Sed rectius de horum singulis Salmasius, qui singula horum à Græcis arcessit. Æoles enim θ mutant in φ; ut φλᾶν dicunt pro θλᾶν, φὴρ pro θὴρ, unde *fera*: sic φιβρὸς pro θιβρὸς, quod inter alia notat *molle*. Hesychius enim θιβρὸν interpretatur ἁπαλὸν, τρυφερὸν, καλὸν, σεμνόν· τὴν θιβρὴν, φιλόκοσμον, ἁβροδίαιτον, ὑπερήφανον. A *mollitia* igitur *crinium* nomen acceperit. Nam, ut paullo ante è Plinio dicebamus, & *fibro & lutræ est mollior plumâ pilus*. [βίβρον, βίβρον vel ab ἴβηρ, iber, imber umbricalis.] A *fiber* est *fibrinum*, ut, *pelles fibrina*; item *fibrinum* pro *lana fibri*, quæ ob molliciem commendabatur. Glossæ Arabicolatinæ: *Fibrinum, lana animalium.* Isidorus, lib. XIX, cap. XXII: *Fibrina, tramam de fibri lana habens.* Ita rectè est in MS° meo, ubi perperam vulgò legitur, *tramen de fibri lana habens caprina.*

FIBRÆ sunt *jecoris extremitates*, ut in VI & X Æn. interpretatur Servius. Sed utrùm propriè id, an συνεκδοχικῶς notet, nec inter veteres convenit. De *herbis* usurpat Maro I Georg.

—— Et amaris intyba fibris.

Ubi sic Servius: *Fibris abusive ait, quod radices intyborum hac atque illac decurrant, ut fibra per jecur, id est, vena quadam ac nervi. Alii fibras propriè dicunt rei cujusque extremitates. Sicut Cicero in Gabinianum: Fibra cincinnorum madentes. Et in Tusculanis: non solum ramos amputare miseriarum, sed omnes radicum fibras evellere. Unde & jecinoris extrema partes fibra a nonnullis appellantur. Bene ergo Virgilius intiborum, vel radicum, vel foliorum extremitates fibras dixit. Alii herbas adserunt: ut Nigidius commentario grammaticali:* φορβή, *sed ante fibra dicta est, ut nunc etiam rustici dicunt. Potest ergo hic fibris pro herbis accipi, quando ipsa intibus herba species est.* His verbis Servius triplicem sententiam adfert. Una est ut propriè dicatur de *jecoris fibris*, inde ad alia transferatur. Altera ut propriè de *quavis* dicatur *extremitate.* Tertia, ut propriè sit *herba*: quod Nigidio placuit, ut idem sit ac φορβή. Sanè φορβὴ generatim *pabulum*, ac speciatim interdum, Eustathio teste, ἡ τῶν ἀλόγων τροφὴ, ut equi & asini apud Homerum. Sic *terra* passim vocatur πολύφορβος, quia *herbas* ac *pabulum* suppeditat animantibus. Si hæc Nigidii sententia placet, videri possit fibra κατὰ μετάθεσιν pro *fobra* vel *fubra* dici à φορβή. Nam o & u sæpe convertuntur in i, ut κόνις, *cinis*; κόκκος, *ciccus*; *optumus*, *maxumus*, *optimus*, *maximus.* Sed longè, ut puto, verius est, *fibras* primò notasse *rei cujusque extremitatem*, speciatim autem de *jecore* & *herbis* usurpari. Nimirum veteres *fiber*, *fibra*, *fibrum* dixere pro *extremo*: indeque *fibræ*, & *fimbria extremitates rei*, non cujusvis, sed *incisa*; sicut nunc accedat, nunc recedat. Unde Isidorus, lib. XI, cap. I: *Fibra jecoris sunt extremitates, sicut extrema partes foliorum in vitibus, sive quasi linguæ eminentes.* Par ratio in *foliis platani.* Unde Mela: *Peloponnesus ob sinus & promontoria, queis, ut fibris, litora ejus incisa sunt, platani folio simillima.* Item in *foliis urtica.* Cui iccirco *folia fimbriata* tribuit Plinius. Nam *par figura fibrarum*, & *fimbriarum*, etiam in veste. Gloss. κράσπεδον, *lacinia*, *fimbria.* Quod plenius intelligitur ex iis, quæ in *lacinia* diximus. ἴουλοι quoque *fimbria* idem. Nempe & *fibra*, & *fimbria*, imò & *fiber* animal, si veteres audimus, sunt ejusdem originis, ut ostendit Festus his verbis: *Fiber genus bestiæ quadrupes.* Plautus:

Sic me subes quotidie, quasi fiber salicem.

Quo nomine extrema fluminis ora appellantur. Unde & fibras jecinorum, & fimbrias vestimentorum, dicimus. Præivit autem Varro lib. IV de L. L. *Fiber ab extremâ orâ fluminis dextra & sinistra maxime quod solet videri: & antiqui fibri dicebant extremum, unde in sagis extrema fimbria, & in jecore extremum fibra. hinc fiber dictus.* Quem egregiè illustrat illustris Scaliger. Meruere ejus verba à nobis hoc loco repeti. *Ut à cerno, cribrum: à facio, faber: à tumeo, tuber: à luo, liber: à cresco, creber: à glubo glaber (deglubitur enim:) à scarreo (unde scarrosus Lucilio, λεπτός) scaber: à suo suber (insuitur enim solo calciamenti: unde ea dicuntur καττύματα Græcis:) à craceo, craber, qui postea crabro,* σφὴξ *(Cracere significat gracilem esse Ennio, &* σφηκώδεις *gracilis dicuntur apud veteres Comicos.) Sic à finio fiber, extremus.* De *fibris jecinoris*, non audiendus Isidorus: qui illas à *ferendo* derivat, lib. XI, cap. I. *Dicta fibra, quod apud gentiles in sacris ad Phœbi aras ferebantur ab ariolis, quibus oblatis atque succensis responsa acciperent.* De *fimbriis* sic idem, lib. XIX, cap. XXIV: *Fimbria vocata ora vestimentorum, hoc est, fines, ex Græco vocabulum trahentes. Græci enim terminum* ὅρος *vocant.* Ubi eadem exponere conatur, unde & *fimbria* & *ora* appellentur: *fimbrias* dici à *finis*; *oras* ab ὅρος. Nunnesius ait *fimbria* κατὰ μετάθεσιν esse à φορβή, hoc est, *alimentum.* Puto pro *fimbria* voluisse dicere *fibra*: quæ φορβὴν notat, ut ex Nigidio superius diximus. *Fimbria* verò, seu *fibria*, vel est a *finio*, pro qua sententia est Isidorus, ut vidimus: vel ejusdem originis sit ac *fiber* pro *castore*: nempe, ut Salmasio visum, ab Æolico φιβρὸν, pro θιβρὸν quod teste Hesychio notat *pulchrum*, & *ornatum amans*: sanè *fimbria* vestibus adduntur ad ornatum. Vel potius quatenus θιβρὸν notat *molle* & *tenue*, ut idem Hesychius monet. Nam solent vestibus assui villi: unde Suidæ κροσσοὶ, quod *fimbriam* notat, exponitur μαλλὸς, id est, *villus.* Indeque *cirrata vestes* κροσσωτοὶ apud Pollucem: Et in Glossis Philoxeni: *bicerres*, διμαλλοι, δικροσσοι. Ubi *bicirres* malim à *cirris*, ut *biseta* apud Festum, à *setis.*

FIBULA est, qua longiora vestimenta solent subnecti: unde Maro, IV Æn.

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Et Ovid. VIII Metam.

Rasilis hinc summam mordebat fibula vestem.

Isidorus lib. XIX, cap. XXXV, *fibulam* ex eo ait nuncupatam, quòd Græci appellent φίβλην. Sed est ea vox a Romanis accepta, ut clarè ait Suidas, Πόρπη, ἡ παρὰ Ῥωμαίοις φίβλα. Nempe quia Romani κατὰ συγκοπὴν pro *fibula* dicerent *fiblam*, ut ex veteri etiam inscriptione constat. Dicta autem *fibula*, quia nectit vestium *fibras*, hoc est, *extremitates.* Vel quia vesti *infigatur*, seu quòd ora vestis ei *affigatur.* Ut à *tero tribulum*, & per syncopen *tribulum*: sic à *figo figibula*, & per syncopen *fibula.* Græcis similiter περόνη & πόρπη dicitur à πείρω, id est, *transadigo, transfigo.* [à φλίβω idem quod θλίβω, unde φλιά.] A *fibula* est *fibulatorium*; ut à *fibla*, *fiblatorium*, quo usus Trebellius in XXX tyrannis, & Anastasius in Leone quarto. Ita dicebatur vestis, quæ fibula stringeretur. A *fibula* quoque *confibula.* Usus Cato de R. R. cap. XII. ubi refertur inter instrumenta torcularis. Verba ejus sunt: *Fibulas XL, confibulas ligneas qui arbores comprimat, si dehiascent, & cuneos VI.* Ejusdem originis est *Suffibulum.* Festus: *Suffibulum est vestimentum album, prætextum, quadrangulum, oblongum, quod in capite virgines Vestales, cum sacrificant, semper habere solent, idque fibula comprehenditur.* Nec aliunde est *infibula.* Tertullianus, cap. I lib. de Pallio: *In viris autem pallii extrinsecus habitus & ipse quadrangulus, ab utroque laterum regestus, & cervicibus circumstructus infibula morsu humeris acquiescebat.* In vulgatis est *in fibula*: sed *infibula* probabat Scaliger. Etiam in Onomastico legas, *Infibulo*, ἐμπερονῶ. Apud Celsum quoque legas, lib. VII: *Infibulare quoque adolescentulos interdum valetudinis caussa quidam consuerunt.* Rationem deinde *infibulandi* docet. Nec solum valetudinis caussa, sed etiam ne vox coitu multo raucesceret, *infibulatio* in usu erat. Unde Juvenalis, sat. VI:

Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis prætoribus.

Ubi veterem interpretem vide.

FICEDULÆ nomen inditum à *fico*, cujus fructu gaudet. Varro, lib. IV de L. L. *Ficedula & Miliariæ a cibo: quod altera fico; altera milio fiant pingues.* Similiter Isidorus, lib. XII, cap. VII. Hinc Martialis in Xeniis, epigr. XLIX, cujus lemma *Ficedula*:

Cùm me ficus alat, cum pascar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

Græcis similiter συκαλὶς appellatur. Nam σῦκα *ficus.* Sed nomen hoc auctumno solùm habent. Post enim vocantur μελαγκόρυφοι, quòd μέλαιναν κορυφὴν, hoc est, *nigrum verticem*, habeant: unde quidam *atricapillam* vertunt. Alexander Myndius, apud Athenæum, facit aves diversas. Sed Aristote-

stoteles eandem ait esse avem, verùm post auctumnum, ut vocem coloremque, ita nomen mutare, atque id cognosci inde, quod etiam conspecta sit nondum planè mutata, eoque neutrum habens nomen.

FICUS arbor non ineptè deducitur à συκὰς, id est, *ficus novella*. Sed malim ab Hebræo *fag.* פג, quomodo dicitur *ficus, quæ nondum satis maturuit*. At minimè audiendus Isidorus, qui lib. XVI, cap. VI. *Ficus Latinè à fœcunditate vocatur. Feracior enim est cæteris arboribus. Nam ter quaterque per singulos annos generat fructus, atque, altero maturescente, alter oboritur.* Hinc *ficitor*, & *ficitas*: *ficitor*, quâ forma dicimus *olitor* ab *olere*: *ficitas*, quo pacto *olivitas* dicitur ab *oliva*. Novius apud Nonium:

Ficitores
Omnes capiunt ficitatem, merx est sine molestia.

A *ficu* quoque est *ficulnus*, & *ficulneus*. Unde *arbor ficulnea* apud Columellam. Sed sæpius arboris ejus trunco, ramis, aut frondibus tribuitur. At *Ficus* pro ulceris genere nomen ex eo habet, *quòd desuper fundat sese ad ficis fructus similitudinem*, ut testatur Celsus, lib. VI, cap. III. Sanè Græcis similiter σῦκον, & σύκωσις, vocatur. Hinc *ficosus* in carmine obsceno,

Ficosissima me puella ludit.

Item

—— Inter eruditos
Ficosissimus ambulat poetas.

Hujus morbi species est *marisca*, quomodo vocatur, cùm in ano gignitur. Juvenal.

Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.

Nec ratio nominis obscura est, cum itidem dicatur à *similitudine ficus marisca*. Varro, lib. I de R.R. *Ut nuces Græcæ, ac mariscæ fici*. Citat Nonius, cap. de genere ciborum & potuum. Hadr. Junius in Nomencl. *ficus*, & *marisca*, eundem facit morbum. Alii quos sequimur, differre volunt ut genus & species. Postremo loco illud addamus Lexicographis omissum, *ficum* etiam dici *fruticem marinum*, sine foliis, rubro cortice. Plinius, lib. XIII, cap. XXV. Nomen unde sit, non video, cum foliis carere dicatur, nisi fortasse sit à *similitudine fructus*, quod Dalecampio videbatur.

FIDELIA, juxta nonnullos, quia id genus vasis *fideliter* servet recondita. [dimin. à πίθος.]

FIDO à πιθῶ, sive πείθω. [& Bœotice πίστω, unde apud Hesych. ὁ πίστομαι pro ὁ πείθομαι.] A *fido* autem, mutata quantitate, fit *fides*. Vel ab Æolico πίστις, pro πίστις. Non à *fio, quia fiat, quod dictum est*, uti Cicero putabat, lib. I Off. & lib. XVI epist. X. quique eum secutus Augustinus, epist. XIX. A *fide, fidelis*: sed à *fido, fidus*: ut quantitas dispar ostendit. Donatus: *Fidus in maximis: fidelis in minoribus*. Caper: *Fidus amicus erit: famulum fidelem dicito*. Fronto: *Fidelis fit, fidus nascitur*. Sed non hæc observantur. A *fide, fidustus*; ut, à *Venus, venustus*; à *vetus, vetustus*. Festus: *Fidusta à fide denominata, ea quæ maxime fidei erant*. At *fides genus citharæ sic*, Festo teste, *dicta, quod tantum inter se chordæ ejus, quantum inter homines fides, concordent*. Sed omnino ut à σφάλλω, *fallo*; ita à σφίδες, *fides*. Hesych. σφίδες, χορδαὶ μαγειρικαί. Σφίδη, χορδή. Argutè igitur magis quàm verè B. Ambrosius, orat. de obitu Theodosii Imp. *Bona itaque fides, quæ frequenter operatur in mortuis. Unde arbitror, quod fila chordarum citharæ ideo fides dicuntur, quoniam & mortua sonum reddunt*. A *fides* & *cano* est *fidicen*, ut à *cornu, cornicen*; à *tibia tibicen*. Etiam *fides* est sideris nomen: ut apud Columell., lib. XI, cap. II. Unde diminutivum *fidicula*, quæ Hygino *Lyra*. Onomasticum vetus: *Fidicula*, λύρα. At *fidicula* pro genere tormenti, à priori est significatione. Nempe quia *iis rei in eculeo torquentur, ut fides inveniatur*: ut Isidorus ait, lib. V, cap. XXVII. Verisimilius hoc quàm si inde nomen arcessas, *quòd sontes funibus velut fidibus distendantur*.

FIGO, à πήγω, unde & *pago*, seu *pango*. Compositum ejus *defigo*: quomodo admiratione vel stupore aliquis dicitur *defixus*. Etiam dicitur de *magicis vinculis*, quibus functio naturalis impeditur. Sic usus Paullus, sententiarum lib. V, c. XXIII: *Qui sacra impiave nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, obligarent, fecerint*. Item Appuleius in Herbario, ubi de leontopodio: *Siquis devotatus ac defixus in nuptiis suis fuerit, quomodo resolvatur*. Ubi videmus, *defixus*, & *resolutus*, opponi. Rectè igitur Glossæ Philox. *Defixiones*, νεκυομαντεῖαι, καταδέσμοι.

FIGURA, à *fingo*, ut tradit Varro, lib. V de L. L. & Agellius, lib. XII, cap. XXVIII. Similiterque à *fingo* est *figulus*: item ab *effingo*; *effigies*. *Fingo* ejusdem originis videtur, ac *pango*. Quod si est, fuerit à πήγω, seu πηγνύω. Vel sit ab eodem ac *pingo*. Nempe à φέγγω, id est, *luceo, illumino*. De utroque sic Jul. Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. LXXXVII: *Γραφὴν dixere, lineas ducere. Pictura primum ab sole & umbra orta est. unde μονογράμματοι. postea addidere lucem & umbram. A potiori Latinis visum est denominare, ut à φέγγος dicerent fingere, &, detractâ adspiratione, Pingere. Est igitur Fingere, exprimere imitatione veram rem: ideirco dicta figura in signis & tabulis, atque hinc porrò in Grammaticis. Defingere* idem ac *fingere*. Horatius, in Arte:

Defingis Rheni luteum caput.

FILICONES, item *filicata vasa*, à *filice*, seu *felice*, herba dicuntur, unde & *filicta*, ut à *salice salicta*. [*Helicones, nebulones*.] Festus: *Filicones* (al. *Felicones*) *mali & nullius usus, à filice* (al. *felice*) *dicti*. Idem: *Filicata patera dicta, quod ad filicis herbæ speciem sit cælata*. Utitur Cicero in Paradoxis: *Quid à Numa Pompilio? minusne gratas Diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas, quam filicatas aliorum pateras arbitramur?* Corrupta hæc vox apud Cic. epist. I lib. VI ad Att. Nam vulgo legitur: *Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? Lancibus & splendidissimis canistris, olusculis nos soles pascere. quid te vasis fictilibus appositurum putem?* Ubi legendum: *Sed heus tu, quid cogitas? in filicatis lancibus, & canistris*, &c. Ita is locus legi debet. Etiam *filicatorum operum* meminit Caper Grammaticus, atque insimul *filicis* etymon assignat: *Filicem, non felicem dicendum: unde & filicata opera priores dixerunt cælata, à filice: quam ita credo dictam, quod sit minus felix arvis*. Vult *filix* dici quasi *minime felix*, ut sit ἀντίφρασις, quam sæpius explosimus. Isidorus à *folium* derivat: quantum perspicere est è corruptissimis istis verbis, lib. XVII, cap. IX: *Felix à singularitate folii dicta. Denique ex una virgula altitudine cubitali una scissa folia gignit resimplicata, velut pinna*. Sed non dubito quin *filix*, sive, ut in aliis libris vocatur, *felix*, sit ex πτερὶς, quomodo Græcis vocatur: nempe à πτέρυξ, *ala*: ut auctor nobis est Dioscorides: lib. IV, cap. CLXXXVI (aliis CLXXVI) ubi folia πτεροειδῆ esse ait ἐσχισμένα καὶ ἀνηπλωμένα, ὡς πτέρυξ, hoc est, *incisa, sive multifida, & expansa, velut ala*. Similiter Plinius, lib. XXVI, cap. IX. *Folia* (filicis) *utrinsque lateribus pinnata, unde nomen* (πτερίδος) *Græci imposuere*. A πτερὶς igitur fit *felix*, seu *filix*, eliso T quod post Π interdum faciunt Romani, mollioris soni caussâ: ut cùm pro πτίσσω dixere *piso*, & postea *pinso*.

FILIUS ab Æolico φιὸς, pro υἱὸς, insertâ liquidâ cum vocali. Vel à φῦλον, id est, *genus*, *u* in *i* abeunte, ut *fio* à φύω. *ligo* à λύγος, id est, *vitex*. vel ἀπὸ τῆς φιλίας, ob στοργὴν φυσικὴν πρὸς τὰ τέκνα. Quod non displicet: uti nec ut sit à φῦλον. quia quantitas primæ hic eadem; quæ in φίλος dispar est. Sed maxime omnium placet, ut sit ab ἶνις, quod Hesychio exponitur παῖς, βρέφος, υἱός, ἀπόγονος, νήπιος. *N* abit in *L*, ut Νύμφη, *limfa*, τρίχινον, *trichila*, &c. Non item probare possum, quod Isidorus tradit, lib. III, cap. V, sic dici à *familia*, *quia filii & filiæ primi in ordine nascentium exsistunt*: aut, quod alii volunt, esse à *filum*, quia liberi filo ac lineamentis corporis parentes referre soleant: vel quia sint filum generationis.

FILUM ab *hilum*. Varro, lib. IV de L. L: *filum quod minimum est hilum. Id enim minimum est in vestimento*. Vel à *pilus*. Isidorus, lib. XIX, cap. XXIX: *Fila dicta, vel quia ex pilis animalium sunt; vel quia lanificium filis tenuibus constat in modum pilorum, id est, quasi filorum*. Vel fuerit à πιλεῖν, quod est, *cogere, stipare*. Nam dum trahitur, duciturque, eâdem operâ torquetur & *condensatur*. A *filo filatim* dixit Lucretius, lib. II. Ab eodem videtur dictum *adfilare*, sive *affilare*, & cum altera præpositione *exaffilare*, sive *effaffilare*.

Festus:

Festus: *Exaffilatum, exertum, quod scilicet omnes exerto brachio sint exfilati, id est, extra vestimentum filo contextum.* Ubi MSS[ti] & vulgati omnes: *Effafilatus.* Turnebus, lib. III Ad. cap. V, *offilatus* legit. Ac similiter Scaliger: sed addit & posse legi *exafilatum.* Quod propius à libris abit. Mihi placet *effafilatus*, pro *exaffilatus*, ut *effari* dicimus pro *exfari*, vel *ecfari.* *Effafilati* voce (quam nihili putabat Scaliger) usus Plautus, Epidico. Sed jam olim Grammatici quidam *expapillatum* ibi legerunt. Vide quæ de eo diximus in *Papilla.*

FIMUS, quia cum per agros jacitur, *fiat imus*: Ut ait Isidorus, lib. XVII, cap. II. Mihi videtur esse à φυρμὸς, quod ab Hesychio exponitur μολυσμὸς, ῥύπος, μίασμα· [φύρεμα, κόπρος. Hesych.] estque à φύρω, *fædo*, *inquino.* *R* abjectum ut à πέρδω, *pedo*: *Y* autem in *I* abit, quomodo à φύω, *fio.* Ut ab *aro*, & *ferro*, est *aramentum*, & *ferramentum*: ita a *fimo* dixisse videntur *fimentum*: unde *offimentum.* Glossæ Philoxeni: *offimentum*, πηλός.

FINDO sunt qui arbitrantur *hindo* prius fuisse, hoc autem venire ab *hio.* Sane spiritus asper interdum abit in *F*, ut dies *festus* ἀπὸ τῆς ἑστίας. Malim tamen à φένω, non quia *occido* notat, sed ἁπλῶς *cædo.* Sed & Martinio placet esse ab antiquo *fendo*, quia quod *finditur*, *fenditur* seu *offenditur*, quia *læditur*; vel potius a Chaldæo פדע, *fedá*, quod est, *scindere*, *vulnerare.* Sanè non displicet. Prius enim fuit *fido*: unde præteritum *fidi*, & composita *bifidus* & *trifidus.* Onomasticon vetus: *Bifidus*, διχηλός. [σχίζειν σχιδαν.]

FINIS, si Josephum Scaligerum audimus, prius fuit *sfœnis*, hinc *sfinis*, tum *finis*: nempe à σχοῖνος, id est, *funis*; ut *fungus* prius *sfungus*, a σφόγγος. Eò autem respexit, quod agros olim *fune* circumscriberent, ac *finirent.* Atque ea de causa & *finem* quasi *funem* dici, aliqui crediderunt. Unde in veteri fragmento Agrimensoris legas: *Fines dicta eo, quod agri funiculis sint divisi.* Sed Julius Scaliger in Theophrast. deducit à *fio*, Sanè *finis* est, *cujus gratiâ aliquid fit.* Et in naturalibus *forma*, & *finis*, solum eo differunt, quòd cùm res est, quà est, *forma* dicitur: cùm fit, quià intenditur, *finis* vocatur. Ideo Græcis, quod perfectum est, dicitur ἐντελὲς, à τέλος, id est, *finis*; ac *forma* dicitur ἐντελέχεια, quia τὸ ἐντελὲς ἔχει, ut ad verbum sonet *perfectshabiam.* [ab ἄνειν seu ἕνειν idem quod ἀνύειν· unde ἕνος τέλειος, & ἕνις, ἐνιαύσιος.] A *finis* est *finitor*, apud Plaut. Pœn. Nonio exponitur *agrimensor*: in Gloss. vett. γεωμέτρης. Ab eodem *finitimus*, ut à *lege legitimus.* Ab eodem *confinia.* Item *adfines*, *viri & uxoris cognati, dicti eo, quòd duæ cognationes, quæ diversæ inter se sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit.* L. IV. §. sed quoniam. D. de gradib. & adfin.: Gloss. vett. *Adfinis*, ἀγχιστεύων ὁ κατ' ἐπιγαμίαν συγγενής. Similiter Donatus Adelph. V. VIII. *Uxoris cognati marito adfines sunt.* Nomina autem *adfinium* sunt ista, *Socer, socrus, prosocer, gener, progener, nurus, pronurus, vitricus, privignus, privigna, levir, glos, fratria, noverca, consocer, consocrus, magnus socer, magna socrus, major socer, major socrus*, ac gradus ulteriores, quibus præverbium *pro* præmitti solet.

FIO etiam actionem notare, ostendit ejus compositum *suffio*, quod *adolere*, & *suffumigare*, significat: ut docent Servius in IV Georg. & Glossæ vett. tum Cyrilli, ubi θυμιαίνω exponitur *suffio*: tum Philoxeni, in quibus est, *Suffitio*, ὑποθυμίασις. Nempe *suffio*, valet *subtus fio*, hoc est, ex inferiori loco in superiorem emitto fumum atque odorem. Ita usus Serenus, ubi agit de morbo regio:

Vellera cum vino suffiri sulphure prodest.

Ab eo est *suffitus*, & *suffimentum*: quod Festus dicit esse ex *faba, milioque molito, mulso sparso*: ut quidem in prima Antonii Augustini editione editum. Sed in schedis Festi Farnesianis est *molito.* Atque ita & Paulli codd. MSS. veraque ea lectio. Priscianus in VIII, & X, censet, *suffio* venire à *fio*, significante γίνομαι. Sed fallitur. Est enim, vel à θύω, id est, *sacrifico*; vel à θυῶ, id est, *velut deum colo.* Conversum θ in *f*, ut in *foris* à θύρα, *fumo* (unde *fumus*) à θυμιῶ. Ut *suffio*, ita & *exfio*, dixere: Unde *exfir.* Festus: *Exfir, purgamentum. Unde adhuc manet suffitio.* Nempe ab *exfio* pro *expurgo.* At *fio*, cùm verbum substantivum est, venit à φύω, unde & antiquum *fuo*, quo Comici crebrò usi, ac Maro alicubi.

Tros Rutulusve fuat. ——

A *fio* substantivo est *confit*; apud Terentium, Maronem, alios, etiam Cæsarem, lib. VII de bello Gallico: *Postquam id difficilius confieri animadvertit.* Item *infit*, quod est *incipit*, teste Festo. Similiter Glossæ Philoxeni: *Infit*, ἄρχεται. Apud Livium, & alios, ponitur etiam κατ' ἔκλειψιν, pro *fari infit*; unde in iisdem Glossis exponitur ἄρχει λέγειν. Diximus hac de re in Exercitationibus Grammaticis. Ab eodem est *desit*, unde *desioculus*, cui oculus *desit*, seu deest. Martialis lib. XII, epig. LIX.

Hinc desioculus, & inde lippus.

Aliter Latini *unoculum*, vel *coclitem*, appellant. Sed de Martialis loco non satis certum. Nam in veteri codice est, *Hinc casis oculis.* Unde Salmasius in Tertull. de Pallio corrigit, *Hinc cæcis oculis.* Ut simile sit huic Senecæ:

Cæci sunt oculi, cum animus alias res agit.

Et sanè magis hoc placet.

FIRMUM Perotto placet esse à *ferendo*, quia omnia ferat. Melius ἀπὸ τοῦ ἕρματος dictum videtur Festo: uti & Nunnesio, in Grammatistice. Ἕρμα, *fulcrum*, unde ἑρμάζω, *fulcio*, *firmo.* Vel fuerit *firmus* ab εἱρμὸς, id est, *nexus*; quia quæ connexa, ea firma stabiliaque. [est ex βέρμιν, ἰσχυρὸς, idem quod ἔδερμον. vel ex θέμερον, id est, βέβαιον, ἀσφαλές.] A *firmus* est *firmo*, hinc *affirmo*, *confirmo*, *infirmo.* A *firmatum* est *firmamentum*, ut a *juratum*, *juramentum.*

FISCELLUS (Festi verbis utor) *est casei molis appetitor, ut catillones, catillorum liguritores.* Non dubium, quin *fiscellus* sit ab ea *fiscella* significatione, quâ notat *vas vimineum, per quod defluit serum*: ut apud Tibullum lib. II, eleg. III.

Tunc fiscella levi detexta est vimine junci,
Raraque per nexus est via facta sero.

Alias *fiscella* notat *sportam vimineam, quâ pisces asservantur.* Item *quod e viminibus aut funiculis contexitur ad capistranda boum ora, ne tenera gramina decerpant*: quomodo usus Cato de R. R. cap. LIV. [διηθητὰ, ταρσός. Hesych.] Est autem *fiscella* ὑποκοριστικὸν à *fiscina*, quod ipsum est a *fiscus*: ut de his scribit Isidorus, lib. XX Orig. cap. IX. Quanquam dubitare de iis videatur Priscianus, lib. II. *Fiscina, inquit, à fisco sit, an fiscus à fiscina, an neutrum à neutro, dubium est.* Imo *fiscina*, vel iuæ, vel incertæ esse originis scribit quoque Camerarius ad illud Eclogæ X:

—— *Et gracili fiscellam texit hibisco.*

Varro tamen vult *fiscinam* dici quasi *feriscam*; quod si est, *fiscus* quoque dicetur quasi *feriscus.* Verba Varronis sunt, lib. IV de L. L. *Quibus comportantur fructus ac necessariæ res, de iis Fiscina à ferendo dicta.* Alii malunt ab *bisco* prius fuisse *biscus*, & *biscina*; post *fiscus*, & *fiscina*, dictum esse; ac similiter ab *hiatu* dici *findo.* Sunt etiam quibus placet, *fiscus* propriè esse *spartum*, aut *juncum*, ac poni pro iis, quæ ex eo fiunt, quomodo Græcis σχοῖνος & *juncus* est, & *funis e junco plexus*; & σπάρτος, *funis è sparto.* Proque hac sententia facit illud Asconii in Divinat. *Fisci, fiscinæ, fiscellæ, spartea sunt utensilia ad majoris summæ pecunias capiendas. Unde quia major summa est pecuniæ publicæ, quam privatæ, ut pro censu privato loculos, & arcam, & sacellos dicimus, sic pro publico thesauro ærarii dicitur fiscus.* Denique Scaliger in Conjectaneis vult, quemadmodum à χάσκω est *hisco*, a δάσκω, *disco*; sic à φάσκος esse *fiscus*: φάσκος autem notasse *alutam*, indeque esse φασκωλὸς sive φάσκωλον, quod notat *saccum ex aluta confectum, marsupium, peram*: sed & Latinos à φασκωλὸς dixisse *pasceolum*, quod *saccum ex alutâ* Nonius exponit. Usi Plautus, Lucilius, Cato, eodem Nonio teste. Pro utraque hac *fisci* ἐτυμολογίᾳ facit, quod Augustinus in Psalm. CXLVI. & ex eo Isidorus, lib. XX Orig. cap. IX, *fiscum* interpretentur *saccum publicum.* Atque hinc *suffiscus.* Festus: *Suffiscus dicebatur folliculus testium arietinorum, quo celebris usus erat pro marsupio: forsitan dictus suffiscus à fisci similitudine.* A *fisco* res *fiscales.* Glossæ vett. *Fiscalia*, δημόσια. Ab eodem est *confiscare.* De *fisci* & *ærarii* discrimine diximus in *Ærarium.*

FISSI-

FISSICULARE est à *fissum*, ac, si vocem spectes, generatim notat *findere*, quomodo *missiculare*, quod à *missum*, idem est quod *mittere*, & *pensiculo*, quod est à *pensum*, idem significat quod *perpendere*. Sed *fissiculare* preise sumitur pro *exta rimari*. Hinc apud Appuleium lib. de Deo Socratis: *Vel extis fissiculandis*; & Marcianum Capellam, lib. I: *Fissiculatis extorum prosicus*. Et lib. II: *Hac aruspicio exta fissiculant*. Sic & *jecoris fissi*, unde & *fissiculatio* dicta, non uno loco meminit. Cic. lib. I de Divinat. *Quid fissum in extis, quid fibra valeat, accipio: quæ caussa sit, nescio*. Et III de Nat. Deor. *Unde porro ista divinatio? quis invenit fissum jecoris?* Græcis *fissiculare* est καρδιουλκεῖν, ut *fissiculatio*, καρδιουλκία. Vide *Missiculare*.

FISTUCA Cæsari, Vitruvio, atque aliis, interprete Philandro, est *ansatum, & capitibus ferratum instrumentum, quo pali sublicæque in terram panguntur*. [vide num sit ex πιέζειν.] Sed sunt *fistucæ* non unius generis. Quædam minores, quædam majores. De utrisque sic Budæus annotat. prioribus in Pandect. *Fistuca*, inquit, *machina vulgo nota, qua etiam paviatores utuntur, utrinque ansata. Hac pali magna vi in terram adiguntur. Est & alia fistuca magna molis, qua trabalis materies in terram pangitur, aut in alveum fluminis, quæ funibus tollitur, & pondere suo remissa alliditur*. Et mox, *Leo Albertus non fistucam, sed figisticam legit apud Cæsarem*. Nempe eò respexit, quòd *infigat* terræ. Unde ἀναλόγως magis *figistica* dixeris, quàm *fistuca*. Sed *figistica* vox est ignota veteribus libb. *Fistuca* autem est ab ἱστῶ, *statuo*: Ut à *cado* res dicitur *caduca*, ita ab ἱστῶ erit *fistuca*.

FISTULA, ut Isidorus ait, lib. III, cap. XX, *ita dicta, quòd vocem emittat*. Ubi respicit Græcum φωνὴ, *vox*, & στέλλω, *mitto*. Nisi ἁπλῶς στέλλω putes respicere. Sanè lib. XIV, cap. VIII. ait: *Fistulæ aquarum sunt dictæ, quòd aquas fundant & mittant: nam Græcè στέλλειν mittere est*. Perottus malebat ita dici à *ferenda aqua*. Voluit autem, hanc esse priorem notionem: inde ad *musicas* esse *fistulas* translatum ob similitudinem. Sed non dubium, quin antiquissimis agricolis σῦριγξ fuerit nobilissima: ac serius inventæ sint *aquariæ fistulæ*. Quare potius *fistula*, quasi φύσηλλα, à φυσάω, *flatu distendo*. Y in *I* mutatur, quomodo à φύω est *fio*; à γηρύω, *garrio*, &c. Cæsar Scaliger, lib. I de re poëtica, cap. IV, ait *Græcis à sibilo σύριγγα, Latinis ab hiatu fistulam nominari*. Ita ab *hisco* erit *hiscula*, inde *fistula*. Mihi prius magis probatur. Verisimilius enim est, *fistulæ* ab *inflando*, quàm ab *hiatu oris nostri* nomen datum esse. Aliud autem *fistula*, aliud *calamus*. Nam *fistula* veterum è *pluribus calamis* compingebatur. Unde Maro in Eclogis:

——Septem compacta cicutis
Fistula.

FL

FLACCEO est *langueo*, ut apud Afranium, Nonio teste, *Jam flaccet fortitudo*. Origo est à βλακεία, hoc est, *mollities*. Sanè βλὰξ, μαλακὸς, ἀργὸς. Βλακεύειν, μαλακίζεσθαι. Hesychium, & alios, vide. A *flacceo* est *inflacceo*: apud Ennium, *Inflaccebunt conditiones*. Item *flaccesco*, id est, *languesco*. Item *flaccidus*, quomodo vocatur, quod ob debilitatem *pendulum* est. Itaque tum de *auribus* dicitur, ut notet ὠτοκατεῖς, unde *flacci canes* apud Varronem: tum de *foliis*, quæ marcida fiunt. Utroque modo usus Plinius. A *flaccis*, hoc est, *mobilibus auribus*, fuit Romæ *Flaccorum* cognomen. Plin. lib. XI, cap. XXXVII: *Aures homini tantum immobiles. Ab iis Flaccorum cognomina*.

FLAGITIUM etsi generatim accipiatur pro quovis *dedecore* ac *probro* (ut cùm Cicero in Miloniana ait: *Dicta est sententia, postulante nescio quo, nihil enim necesse est omnium flagitia proferre*,) propriè tamen *in libidine* est: unde Nonius: *Flagitium veteres vitium, quod virgini infertur, dici voluerunt*. Indeque *flagitare* pro *stuprare*: estque hæc caussa, cur Valla *flagitium* dici putaret, quasi *flagris dignum*. Sed falsus est. Nam omnino est verbale à *flagito*, quod plus est, quàm *postulo*, quemadmodum indicat hoc Ciceronis pro Quinctio: *Tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat, prateribo*. Imò ferè *flagitare* sumitur pro *acriter postulare*, idque *cum clamore, aut convitiis*. Hinc Glossæ vett. ἀπαιτῶ βιαίως, *flagito, efflagito, profligo*. Item *flagitaverit*, μετὰ βοῆς ἀπαιτήσῃ. Hinc *fœneratores* dicti *flagitatores*, quod fœnus cum convitiis, aut tumultu, poscerent. Plautus, prologo Casinæ:

Ejicite ex animo curam atque æs alienum,
Nequis formidet flagitatorem suum.

Idem, Mostellariâ, Sc. *Melius anno*:

Sol semper hic est usque à mane ad vesperum:
Quasi flagitator astans usque ad ostium.

Item *flagitium*, quod propriè est *efflagitatio*, hoc est, *acris postulatio cum clamore aut convicio*. Ita non semel accipit Plautus, ut Mercatore, act. II. sc. *Homo me miserior*: ubi senex ait, nolle se formosam adeò famulam in ædes ducere, ne videatur lenocinium facere, ac aliqui sint, qui

Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium.

Quin potiùs se emturum virginem formâ mala:

Ea, inquit, *molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque*
Propter eam quicquam eveniet nostris ædibus flagitii.

Ubi manifestè opponit hæc duo, *occentari ostium*, & *nullum foribus flagitium fieri*. Loquitur eodem modo, Epidico, act. III, sc. IV. ubi fidicinam inducit seni minantem, qui fides reddere nolebat:

——abiero:
Flagitio cum majore post reddes tamen.

Scio, Lambinum, ad locum adductum; Malaspinum, notis ad lib. VII ad Att. ep. XV; Scaligerum, ad Festum in *occentare*; pluresque alios *flagitium* hoc loco interpretari *dedecus*: quomodo & nos aliquando accepimus in Oratoriis nostris, lib. IV, cap. VIII. verùm impensius nunc placet altera sententia, præsertim cùm & eo videam modo exponi posse, Casinâ act. V. sc. II. & III. Hæc igitur prima ejusce vocis significatio. Quia verò ante amicarum ostia maximè hæc *flagitia*, sive *pipulis*, fiebant, ut vel indicium facit uterque Plauti locus ante adductus: hinc factum puto, ut *flagitii* & *flagitandi* voces prius quidem *ardentem amatoriam sollicitationem ad stuprum*: postea autem *stuprum ipsum* significarint; omniaque ea quæ mollitie ac libidine committerentur. Isidorus, lib. V, cap. XXVI: *Flagitium, a flagitando, corruptelam libidinis significat, quia noceat sibi*. Cato: *Stupris intercutibus flagitatus*. Appul. lib. VIII: *Nudatum supinatumque juvenem execrandis ureditnibus flagitabant*. Plura loca suggereret Gulielmus Fornerius, lib. II Selectionum cap. II. Sed per συνεκδοχὴν speciei, generatim quoque pro quavis ignominia accipiebatur, unde in legg. XII Tabb. SI QUIS CARMEN OCCENTASSIT; QUOD ALTERI FLAGITIUM FAXIT, CAPITAL ESTO. Quomodo & locutus Papinianus. [a φλέγω, *uror & cum ardore expostulo*. ejusdem originis ac *flagro*, pro *flagoro*, φλογερῶ.]

FLAGRO, ac *fragro*, quomodo differant, ac unde sint, docet Servius ad I Æneid. *Quotiens*, inquit, *incendium significatur, quod flatu alitur, per L dicimus: quotiens odor, qui fractâ specie major est, per R dicimus*. Quibus ex verbis liquet, sensisse Servium *flagrare* esse à *flando*; *fragrare* a *frangendo*. Ac similiter de *flagro* Isidorus, lib. V Orig. cap. XXVII. Sed *flagro* est à φλέγω, inserto *r*; quomodo à πύθω est *putreo*, ab ἔξωθεν, *extra*; à πρόσω, *prorsum*, &c. A *flagro* est *flagrum*. Quare aptè Catullus carm. XXV. *Inusta turpiter tibi flagella conscribillent*. Item, Horat. lib. epod. od. IV.

Ibericis peruste funibus latus.

Et *urere loris*, lib. I epist. XVI. A *flagris* dicti *flagratores*. Festus: *Flagratores dicebantur genus hominum, quod mercede flagris cædebantur*. Ab eodem dicti *flagriones*. Nonius: *Flagriones dicti sunt servi, quod flagris subjecti sunt: ut verberones à verberibus. Usus Afranius*. A *flagrum* quoque *flagellum*, summa palmitis pars, quam à *ventis flatu* ita dictam, falsò putavit Varro, lib. I de R. R. cap. XXXI. Omnino enim inde est, quòd usus *flagelli* in cædendo esset; unde *flagellare*. Quæ vox ad alia quoque translata. Ut cum Plinius *flagellare annonam*, Martialis *flagellare opes* dixit. Nempe quia fruges horreis continent, & invitas quasi *flagellis coërcent*. Opes item arcis ingentibus claudunt, & quasi duro im-

perio

penio premunt, quo minus foras se efferant. Ac ea ipse de causa *strangulari ab arca divitias* dixit Papinius, quia confertim adeo in arcis stipantur, ut spiritum ducendi iis potestas non sit.

FLAMEN, à *filo* quasi *filamen* dici, ait Festus, in *Flamen*; & Priscianus, lib. IV. Integrum *filamen* in antiquâ legitur inscriptione, pag. CCXXXVII, n. VI: DIVÆ AUGUSTÆ ALBINUS ALB. F. FILAMEN DIVÆ AUG. PROVINCIÆ LUSITA. Ratio nominis est, sive quòd *filum* esset *annexum pileo* sacerdotali, sive quod *solo filo*, urgente æstu, *caput cingerent*. Hinc Varro, lib. IV de L.L. *Flamines, quod in Latio capite velato erant semper, ac caput velatum habebant filo*. Quem locum ita emendat Scaliger: *Flamines, quod licio in apice velati erant semper*, &c. *Licium* isthoc fuisse *filum lanæ* indicat cùm Festus, tum imprimis hic Livii locus, lib. I: *Legatus, ubi ad fines eorum venit, unde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen erat). Audite Jupiter, inquit, audite fines*, &c. Memorabilis etiam est iste Servii locus, in lib. VIII Æn. *Flamines in capite pileum habebant, in quo erat brevis virga desuper habens lanæ aliquid. Quod cùm per æstus portare non possent, filo tantum capita relegare cœperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas fuerat. Unde à filo quo utebantur, flamines sunt dicti, quasi filamines. Verum festis diebus filo deposito, pilea necesse erat accipere, quæ secundum alios ad ostendendam sacerdotii eminentiam sunt reperta: sicut columnæ mortuis nobilibus superponuntur, ad ostendendum eorum columen. Alii dicunt, non propter eminentiam dignitatis hoc factum: sed quia cum sacrificarent apud Laurolavinium, & eis exta frequenter aves de vicinis venientes locis* (al. *lucis*) *abriperent, eminentiâ virgarum eas terrere voluerunt. Exinde etiam consuetudo permansit, ut apud Laurolavinium ingentes haberent virgas, non breves, ut in urbe*. Hæc Servius. Ceterùm Plutarchus à *pileo*, quasi *pileamines*, dictos arbitratur. Mihi, nec à *filo*, nec à *pileo*, id nomen accepisse videntur. Longius enim vocabula hæc abeunt. Sed est *flamen* à *flameo*, hoc est, *albogalero*, seu *velamento capitis*, quo utebatur. Id autem *flameum* vocatum à *flameo* colore. Hujus verò coloris erat, quia erant sacerdotes Jovis Tonantis, cui is color convenit. Festus: *Flameo vestimento Flaminica utebatur, id est, Dialis uxor: & Jovis sacerdos, cui telum fulminis eodem erat colore*. Hæc de *flaminis* appellatione. [forte à πίλημος, vel potius quod *quasi divino afflatu loqui crederentur*.] A *flamen* est *flaminius*: unde *flaminius Camillus*, & *flaminius lictor*, & *flaminia ædes*, de quibus Festus. At uxor non *flaminia*, sed *flaminica*, dicebatur. Usus eo Trogus, lib. XXII Histor. ut testatur Priscianus, in quincto. Itaque Scaligero assentio, qui sic legit illud Ovidii, lib. II Fastor.

Ipse ego Flaminiâ poscentem februa vidi;
Februa poscenti pinea virga data est.

Ita *Flaminiâ* est *ex domo Flaminis*. In vulgatis minùs rectè *Flaminiam* editum est. Dicebatur & *Flaminium* pro sacerdotio *Flaminis*, quod & *Flamonium* per *O*. Vide quæ de utrâque voce notat Savaro ad Sidonii lib. V epist. VII. Videtur & Trogus usus, in loco, cujus ante meminimus. Is sic legitur apud Priscianum, in editione Heliæ Putschii: *Papicio, propter mortem Flaminea, flaminio obiit*. Ubi lego, *flaminium obiit*. Sed verba illa *propter mortem*, cùm in Veneta anni CIↃ CCCCLXXVI, tum in vett. membranis nostris absunt. Etiam membranæ eædem pro *Papicio* scriptum habent, *Pro Apicio*. Quare sic corrigo, *Pro Apicio flaminica flaminium obiit*. Ut sententia sit, *flaminis uxorem* munia *flaminis* mortui obiisse. Censeo enim, illa verba, *propter mortem*, ex glossemate, sive apud Priscianum, sive Trogum ipsum, irrepsisse. De habitu *Flaminica* sic Servius in illud IV Æn.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.

Veteri ceremoniarum jure præceptum est, ut Flamen (leg. *flaminica*) *venenato operta sit. Operta autem cum dicitur, pallium significatur. Venenatum autem infectum, quod ipse ait in Bucolicis:*

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Et mox: *Flaminicam habere præcipitur arculum, rigam* (leg. *ricam*,) *venenatum, fibulam. De venenato dictum est. Arculum vero est virga ex malo Punico incurvata, quæ fit quasi corona, & ima summaque inter se alligatur vinculo laneo albo, quam in sacrificiis certis regina in capite habebat. Flaminica autem Dialis omni sacrificatione uti debebat. Virgilius ergo propter nominum & intellectus difficultatem aliter omnia comprehendit. nam pro pallio chlamydem; pro venenato, id est, infecto, Sidoniam. Arculum vero & fibulam ex auro factam commemorat, dicendo,*

Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum.

quod in arculum potest referri. Nam de fibula manifestum est, cum ait,

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Subnectit autem quid aliud est, quàm sursum nectit? ac per hoc succinctum facit? Vestem vero possumus ricam accipere, quia rica genus est vestis. *Rica* rescripsi utrobique pro *riga*.

FLAMMA, seu *flama*, [φλογμὸς & φλογμή.] Isidoro, lib. XIX, cap. VI, sic dicta videtur, quod *follium flatu* excitetur. Sed vel est id nomen à sono factum, vel κατὰ μετάθεσιν venit ab Hebræo להב, quod est, *flamma*: vel venit à φλάω, sive φλάζειν, ob strepitum, quem ignis æstuans edit, vel, quod solum probo, est ab Æolico φλέμμα pro φλέγμα, id est, *inflammatio*. Nam mos Æolibus priorem consonam commutare in eam quæ sequitur. Φλέγμα verò, ut notum, à φλέγω, quod tum *ardeo*, tum *uro* significat. Pro eo poëticè φλεγέθω dicitur; unde fluvius infernalis igneis fluens undis φλεγέθων, atque etiam πυριφλεγέθων appellatur.

FLAMMEUM, sive *flameum*, dicebatur, quia *flamæ* colorem referret. Itaque & sponsæ eo utebantur, ne proderetur virginis pudor, aut si quis rubor animadverteretur, is è velo, non è genis esse putaretur. Nonnullis placet *flameum* dici à *flamine*, seu *Flaminica*, *Flaminis* uxore, quæ, ut Festus ait, *flameo* semper utebatur. Sed prius magis placet. Nam & *flamearii*, Festo teste, *dicuntur infectores flamei coloris, ut violarii, violacei coloris*. Imo *flamini* potius à *flameo* nomen esse videtur: quâ de re in *flamen* diximus.

FLAVUS color est, qui est in spicis maturis. Hinc apud poëtas *Flava Ceres*. Indeque est, quod *Flavescit* in vett. Glossis exponitur πεπαίνεται, quod est *maturescit*. Sed quia ingens est colorum affinitas, Agrætius *flavum* exponit *rubeum*, atque ita dici ait *flavam Cererem*: Virgilius in V Æn. *flavam* ait *olivam*: nempe ut ξανθὴν ἐλαίαν dixerat Æschylus in Pers. Donatus apud Maronem interpretatur *viridem*: sed, ut puto, minus rectè. *Flavum* colorem à *flama*, quam imitatur, dici, censet Scaliger exercit. CCCXXV sect. XII. [φλέγω.] Alii deducunt à *flando*, quod is sit color *flati metalli*. *Flavia* genti nomen Romæ à *flavis capillis*.

FLECTO, à φλέγω, vel φλεκτὸς. ut *plico*, à πλέκω, vel πλεκτὸς. φλέγω est *uro*, unde *flecto*, quia quæ *ustulantur*, propiusve igni admoventur, prava ac *incurva fiunt*. Ita Scaliger in Conjectaneis. Sed verisimile parum est, ad insolentem *flectendi* rationem respexisse, qualis illa ab *ustulatione*. Potius arbitror spectasse eò, quòd vicina sunt *plicare* & *flectere*. Fuerit igitur à πλέκω vel πλεκτός. A *flecto* in Circo ad metam dicebatur *flexus*, uti Græce καμπτὴρ, ἀπὸ τοῦ κάμπτειν, id est, *flectere*. Ovidius quoque in VIII Metam. eleganter hedras dixit *flexipedes*, ut quidem in veteri codice repperit Turnebus, ubi in vulgatis *flexibiles*. *Flexipedes* autem quia *flexuosis* errent *flagellis*, unde & in Epigrammatis κισσὸς dicitur βλαισός.

FLEMINA quid sint, docet sic Festus: *Flemina dicuntur, cum ex labore viæ sanguis defluit circa talos*. Et Caper: *Flemina est, ubi abundant crura sanguine*. Absyrtus quoque & Hierocles in Hippiatricis aiunt, *fluxus in pedes* Romanis sic dici. Usus Plaut. Epid. V. II:

Lassitudine me invaserunt miserum in genua flemina.

Nec dubium, quin vera sit eorum emendatio, qui apud eundem legunt, Pœnul., Act. III, I:

——*Pessime istis, optimè hercle dicitis.*
Quin etiam deciderint vobis flemina in pedes velim.

Quidam censuere, *flemina* idem esse ac *varices*: eoque credidere, ut *varices*, ex mente Nonii dicuntur, quia *vari* sint, hoc est, *inflexi, atque obtorti*: ita & *flemina* à *flectendo* vocari quasi *flegmina*, ut quæ *flexuosa* sint *obtortaque*. Perottus credebat,

debat, *flemina*, dici à *fluendo*, quasi *fluomina*. Puto potius esse à φλεγμονὴ, id est, *tumor*, quod à φλεγμαίνω, *inflor*: Sanè *fleminibus* conveniunt ista. Hesychius: φλεγμονὴ ὄγκ☉ πυρώδης, συῤῥυέντων ἐπὶ τὸ αἰσθητὸν μέρ☉ τῶν ὑγρῶν, καὶ τῇ παρὰ φύσιν θερμασίᾳ φλεγόντων τὸ πάθος.

FLEO, quasi *lacrymis fluo*, ut Isidorus scribit, in x. A κλαίω derivari, licet non scribatur per diphthongum, censet Th. Beza, annotat. ad secundum caput Matthæi, vers. XVIII. Martinio placet esse à βλύω, id est, *scaturio*. A quo & *fluo*. Quid, si deducamus à φλεῖν, quod inter alia notat βασκαίνειν καὶ φθονεῖν, teste Hesychio? in mentem etiam venit, fortasse esse nomen à sono factum. Nam *ii* est *flentium* vox: unde *elegia* nomen, ut suo loco diximus. Ita *fletus* dicatur quia *flentes* quasi *fle* sonent.

FLICTUS est apud Maronem, Silium, Ausonium, alios: est ab antiquo *fligo*, quo usus Lucretius, lib. II:

——— *Nam cita superne*
Obvia cum flixere, fit ut diversa repente
Dissiliant.

Livium quoque Andronicum, Acciumque usos, docebit Nonius. *Fligo* vel à πληγὴ, id est, *plaga*: vel à φλίγω, quia metaphoricè notat βλάπτειν, prout exponit Hesychius: vel, quod multo verius, à θλίβω, quod sæpe pro *affligo* sumitur in N. T. Æoles (quos Romani imitantur) mutant β in γ· ut γλίφαρα apud Hesych. pro βλέφαρα. Sic βάλαν☉, γάλαν☉, *glans*; item θλίβω, θλίγω, *fligo*. A *fligo* est *affligo*, *offligo*, *infligo*, *confligo*, & mutata conjugatione *pro fligo*. *Effligo* est apud Plautum, Asinariâ, Act. IV sc. II: *Te effliges, scio.* Quod malè quidam mutatum eunt. Ab eo *efflictus*. Cic. ad Terentium, *O me perditum, ò me efflictum.* Item *efflictim*, apud Nævium, ex cujus Corollariâ citat Charisius, lib. II: *Nolo ego hanc adeo efflictim amare: diu vivat volo, ut mihi prodesse possit.* Quod Probus (ut ibidem indicat Charisius) sic explicabat: *Usque donicum exfligatur.* Usus & Plautus, Amphitr. I sc. III.

Numquam, edepol, quemquam mortalem credo ego uxorem suam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.

Et Casinæ prologo:

Amare puellam eam hic senex
Efflictim occepit.

Effligere verò pro *adfligere* dicitur; ut, pro *adscendere*, *ostendere*; de quo suo loco. Alii tamen *affligere*, & *effligere*, differre aiunt, ut *afficere*, & *efficere*. Illud *imminens*, hoc *præsens* volunt *exitium* significare.

FLO Perottus deducit à φλὸξ, id est, *flama*. Ac caussam addit istam, quia *spiritus omnes, calore humorem diffundente, proveniunt.* Alius est *flare* à φλᾷν, id est, *ferveo*, *strepo*. Ita Cæsar Scalig., lib. I de caussis L. L. cap. XXII & lib. IV rei poët. cap. XLVII. & exercit. CCCXXV, sect. XII. Sed mihi non dubium est, quin & φλᾷν, & *flare*, sit à sono factum: ut & Belgicum *blasen*. Nam & hìc *L* & *B* aptè conjunguntur. *B* vero affinis est literæ *F* & φ. Aut si *fle* veniat à Græcis, non tam fit à φλᾷν (significatio enim abit,) quàm à πνῶ. quod idem notat. Sanè *N* crebro abit in *L*: ut alias sæpe. Sed imprimis hanc rem firmat quod Attici, si Thomæ Magistro credimus, ut pro νίτρον λίτρον, ita & pro πνεύμονα πλεύμονα dixere. A *flatum* est *flabrum*, unde *flabellum*. Item à *flatu flater*. Festus: *flator, tibicen.* Gloss. Phil. *Flator*, αὐλητής. Gloss. Cyrill.: Αὐλητής, *flator*, *tibicinator*, *tibicen*. Ab eodem *flatularius*, qui *flando* aliquid facit, χωνευτής. Legas in cod. Theodo. L. VI de fals. mon. Sive *flaturarius*, ut pro eo legitur in vett. inscript. quemadmodum ad Manilium Scaliger observavit. Promiscue in talibus *L* & *R* usurparunt: unde *Latialis*, *Latiaris*, *Janualius* & *Januarius*, &c.

FLOCCUS pro *re nihili* sumitur, ut cùm dicimus, *flocci facere*. [à φλίγμ☉ id est φλόμ☉, *ellychnium*, *buda*, *res vilissima*.] Sed propriè, juxta Perottum, ita dicuntur *lanarum particula divisa a velleribus inutiliter evolantes*. Unde colligo, censuisse, *floccos* dici, *quod de lana per aera volitent*. Sanè id malim, quàm quod alii scripsere, ita dici à *filis*, vel *pilis*, vel *flo*, quia huc illuc *flatu* impellantur: vel Hebræo פלק; quod valde placeret, si notaret *defloccavit*, uti aiunt: atqui signat *nudare*, *vastare*: nec cum *floccis* quicquam habet commune, si literas exceperis. Nec tamen ita solùm dicuntur, quæ de *pecudum vellere* provolant: sed etiam *vestium villi*: unde vestes, quæ perdidere *floccos*, *defloccata* dicuntur. Κατὰ μεταφορὰν autem Plautus, Epid. Act. V, Sc. I, senes calvos scite *defloccatos* vocat, tanquam qui *amiserint floccos*, hoc est, *capillos suos*. Simili metaphora dixit Persius:

——— *Mihi trama figura*
Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter.

Videntur autem *vestes defloccata* aliter dictæ *decotes*, quasi *sine cute*, hoc est, *flocco*. Festus: *Decotes, toga detrita.*

FLOCES antiqui dixere *fecem*: quomodo Cæcilium ἐν πλοκίοις locutum observat Gellius, lib. XI, cap. VII. Ubi explicat dictum illud hominis ὀψιμαθοῦς, *Hic eques Romanus apludam edit, & floces bibit.* Turnebus, lib. XXIX Advers. cap. XXIII ait, *floces* vocari *fecem*, quia ei insint *flocci* quidam, & *panni*. Unde Persius sat. V:

Pannosam fecem morientis sorbet aceti.

FLOS Sipontino videtur esse à φλὸξ, id est, *flamma*, quia emicat, scintillatque, ut *flamma*. Itaque & *stella*, quæ *flammantia sidera* vocantur à poëtis, ab iisdem *flores* nominantur: ut ex Manlio & Columella probavimus, lib. IV Orat. Instit. cap. VI. Etiam φλὸξ οἴνου, ut Euripides vocat, *flos vini* vel *Liberi* dicitur Livio Andronico, Paccuvio, Ennio, Plauto, Lucretioque. Et sanè duriuscula quidem hæc etymologia: sed melior tamen illa Isidori, lib. XVII, cap. VI: *Flores*, inquit, *nominati, quòd citò defluant de arboribus, quasi fluores, quod citò solvantur.* Omnino autem contractum *flos* ex χλό☉, densa litera in digamma mutata. Est vero χλό☉ propriè *viror herbarum*; tum earum, quæ planè virent, tum quæ in pallorem vergunt: qualis est, cùm arescere incipiunt: unde ab Hesychio exponitur ὠχρότης, id est, *pallor*. Ab eo χλοερὸς, & per crasin χλωρὸς, id est, *viridis*, *herbaceus*. Atque inde χλῶρις, ex quo *Flora*, ut quidem censet Ovidius quincto Fastorum:

Cloris eram, qua Flora vocor: corrupta Latino
Nominis est nostri littera Graca sono.

Sed ut à χλό☉ est *flos*, ita à χλῶρις in recto esset *Floris*. Quare verius puto, ut à *melle Mellona*; à *pomo*, *Pomona*; à *cunis*, *Cunina*; à *colle*, *Collina*; sic à *flore* esse *Flora*. Interim hic quoque Ovidii locus confirmat sententiam superiorem, qua è χλό☉ *flos* factum esse dicebamus. [à φύω, φύλλον, & φύλλω, & φύλ☉, unde *flos*.] A *flos*, & *fero*, est *florifer*, & *florifertum*, quod Cereri *offerebant*. Festus: *Florifertum dictum, quòd eo die spica feruntur ad sacrarium.*

FLUO ejusdem est originis ac *pluo*; nempe à βλύω, id est, *mano*, *scaturio*. Cui & vicinum βρύω, *abundo*, *diffluo*. Addit Nunnesius fortè esse *fluo* à πλέω, *navigo*. Quod non probo. A præsenti hoc *fluo* est *fluor* pro *fluxu*. Item *Fluonia*. Festus: *Fluoniam Junonem mulieres colebant, quod eam sanguinis fluorem in conceptu retinere putabant.* Ab antiquo ejus præterito *fluvi* est *fluvius*; ut à *pluvi* pro *plui*, *pluvia*. Ab eodem & *fluvidus* dixere pro *fluidus*. Lucretius:

Sed quod amara vides eadem qua fluvida constant.

In supino nunc *fluxum* dicitur, unde res *fluxa*, quæ *perpetuò fluunt*. Sed olim etiam dixere *fluctum*: unde *fluctuo*, à quo *fluctuatium* apud Afranium, teste Nonio. Valde nugatur Isidorus, lib. XIII, cap. XX, cum *fluctus* dici arbitratur, quia *flatibus* fiant. Melius, qui *fluctus* deducunt à φλύζω, *bullio*; unde φλυκτὶς, *ebullitio*. sed cùm aliud sit *fluctus*, quàm *ebullitio*; & à præterito *fluxi* ἀναλόγως veniat supinum *fluctum*, utcumque id in usu non sit; examussim optime Priscianus, lib. IX: *Vetustissimi & fluctus pro fluxus & flucturus pro fluxurus soliti sint dicere. Unde & fluctus, ipso motus aquarum.* Imò non *fluctum* modo, sed & *flutum*, videtur olim fuisse in usu. Ab eo est *flumen*, ut à *notum*, *nomen*; à *motum*, *momen*. Item *fluta*, de quo separatim. Item *confluvium*, σύῤῥοια. Cornelius Severus in Ætna:

Donec confluvio resolutis astibus amnis
Exilit.

Ab eodem *conflugos*; ut à *fratum*, *frages*; à *fruor*, *fruges*. Nonius: *Conflugos, loca, in qua rivi diversi confluant.* Livius, Andromedâ: *Conflugos, ubi conventu campum totum*

inhumigant. Simile esse aiunt à *conflando*, *conflages*: idque ob hæc verba Festi: *Conflages loca dicuntur, in qua undique confluunt venti.* Sed ex verbo *confluunt* liquet *conflages* scribi debere. Quàm vetustus autem hic error sit, argumento est, quòd Isidorus *confrages* legit, & à *frangendo* putat dici. Sic enim scribit, lib. XIV, cap. VIII: *Confrages, loca, in qua undique venti currunt, ac sese frangunt: ut Nævius ait, In montes ubi venti frangebant locum.* Sed fallitur Isidorus. Imò ne quidem si *confrages* diceretur, à *frangendo* esset, sed à *flando*. Nam ut *Latialis*, & *Latiaris*; *Janualius*, & *Januarius*, sic *conflages*, & *confrages*, dicere potuerint.

FLUSTRUM, à *fluo*; ut *lustrum*, à *luo*; *frustrum*, à *fruor*, vel *fruo*. *Flustra dicuntur, cùm in mare fluctus non moventur, quam Græci μαλακίαν vocant.* Utitur Tertullianus, in Scholastico scripto de Pallio, cap. II: *Sic & mari fides infamis, dum & flabris æque mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat.* Pro eo *plustra* legas apud Aldelmum, de laudibus Virginis.

FLUTA, vel est à πλωτὴ, ut dicatur quasi *pluta*; vel à *fluo*; ut antiquum ejus supinum fuerit *flutum* pro *fluxum*: quâ de re in *fluo* diximus; vel à *fluto* pro *fluito*, quomodo Lucretius, si nonnullis libris fides, dixit lib. II:

Namque movetur aqua, & tantillo nomine flutat.

Macrobius, lib. III Saturnal. cap. XV: *Arcessebantur autem murænæ ad piscinas nostræ urbis ab usque freto Siculo, quod Rhegium à Messana respicit* (leg. *dispescit*;) *illic enim optimæ à prodigus* (l. *prodigis*) *esse creduntur: tam Hercules, quàm anguillæ: & utraque ex illo loco Græci πλῶται* (malim πλωταὶ) *vocantur, Latinè flutæ. quòd in summo supernantes sole torrefactæ curvare se possè & in aquam mergere desinunt, atque ita faciles captu fiunt.* Mox idem adducit locum hunc ex Varronis libro, qui *Gallus de admirandis* inscribitur: *In Sicilia quoque Papirius manu capi murænas flutas, quod hæ in summa aqua præ pinguedine flutentur.* Ubi pro *flutentur* legendum *fluitent*, quomodo manu suâ hunc locum in codice nunc-meo emendavit Scaliger. Cui codici & ex parte priorem debeo emendationem in ipsius Macrobii verbis. De *fluta* intelligendum hoc Martialis in Xeniis, ep. LXXX:

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,
Non valet exustam mergere sole cutem.

FO

FOCUS, [φῶγος vel φῶγος.] quod *foveat ignem*, ut Varronem prodidisse auctor est Isidorus, lib. XX, cap. X. At Festus: *Focus, fomenta, focillationes, foculi, à fovendo, id est, calefaciendo, dicta sunt.* Ovid. VI Fast.

At focus à flammis, & quod fovet omnia, dictus.

Conveniunt in eo, *focum* à *fovendo* dici. Discrepant paullum, sitne ex eo, *quod ignem foveat*, an *quòd igni alia foveat*. Posterius malim. Neutrum tamen satisfacit: sed censeo, *fovere* potiùs à *foco* dici. Nam non is solum *foci* usus, *ut cibos coquamus*; seu *ut corpora foveamus*, hoc est, calorem eorum nativum conservemus ac tueamur. Hoc quia *focus* præstat, ab eo *fovendi* verbum fecere. *Focus* autem fuerit à φώγω, seu φωγνύω, vel φώγνυμι, hoc est, *uro*. A *foco focarius* dicitur servus *mediastinus*, *cui foci cura incumbit*, l. I. §. caupones. D. nau. caup. stab. *Focariæ* itidem à *foco* appellatæ *mulieres addictæ ministerio culinæ*; unde B. Hieronymus μαγειρείσας interpretatur *focarias*. Ita quoque in Jure aliquoties appellatur *concubina*, quia *eodem cum patrefamilias foco ac lare vivit*: ut l. XII. §. Trebatius. D. de instruct. vel instrum. leg. atque alibi. Vide Radulphum Fornerium, lib. I rer. quotidianarum cap. XXII. A *focus* est ὑποκοριστικὸν *foculus*, unde *foculare* apud Nonium in *focula*. Videtur id significare calorem *foculo* restituere. Ab eo *focillo*, ut à *scribo*, *scribillo*; à *sorbeo*, *sorbillo*. Sed & *focillor* pro *fovere* dixit Varro, Nonio teste. A *focillo* est *refocillo*, quod notat *languentem recreare viresque instaurare*. quia nempe id *foculo* externoque calore fieri consuevit. Pro *focillo* etiam *foculo* legitur porrectâ primâ, & mediâ correptâ. Lucanus, panegyrico ad Pisones:

Sed miserum parvâ stipe focilat, ut pudibundos
Exercere sales inter convivia possit.

Ita locus is adducitur etiam in Calepino toties recocto, Smetio in prosodia, & aliis. Sed ex vett. libb. pro *focilat* legendum *munerat*: quomodo in Catalectis edidit Jos. Scaliger.

FODIO, à *fovea* fit juxta Isidorum, lib. XXVII, cap. V. At *fovea*, juxta nonnullos, quia illic *foventur animalia*. Quasi *fovea* solùm sit animalium. Adde quod contra *fovea* est à prisco *foveo* pro *fodio*: ut mox dicam. Perotto dicitur quasi *foras do*. Sed durius hoc. Uti & quod vir doctissimus deducit à פתח *patah*, id est, *perio*. Nempe quia *fodiens* terram aperit. Et veteres *faveo* pro *fodio* dixere. Sed etymo huic obstat, quod *aperire* nunquam ἁπλῶς sumitur pro *fodere*. Vera origo est à Græcis: à quibus bifariam ea arcessitur. Nam quid, si deducas à φωλεὸς & φωλεὰ; Est id *specus*, *antrum*, *latibulum*. Uti φωλέω, & φωλδέω, *in antro lateo*. *L* in *D* abit, ut à μελετᾷν, *meditari*. Sed simplicissimum & verissimum est, si dicas, veteres ut *cieo*, & *cio*; *sorbeo*, & *sorbo*; sic *foveo*; & *fovo*, dixisse. *Fovo* autem fit ex Æolico χώϝω, sive χώϝω, pro χώω, vel χέω, unde χώννυμι, *terram egero*, à quo χῶμα, *terra fossilis*, *agger*, *tumulus*. χ mutatum in *F*, quomodo *fel* à χολὴ, κατ᾽ ἀντίθεσιν. [malo à βοθύω, βοθύνω, idem quod βαθύνω, unde βόθυνος & βόθρος, βόθρος.] *Foveo* vel *fovo* veteres dixisse ostendit derivatum inde *fovea*. Etiam *O* in *A* verso *faveo* pro *foveo*, & *favea* pro *fovea*, dixere. Unde quidam credidere, *Fabiam* gentem sic vocari à *favea*, seu *fovea*, quod Hercules matrem ejus, unde genus hoc cœpit, ad *foveam* compresserit. Et Adamantius Martyr hoc argumento usus *Favium*, non *Fabium*, dicendum putabat. Sed quicquid est de *Fabiorum* nomine: saltem à *faveo* pro *fodio* dictæ sunt *Favissæ*: de quibus antea vidimus. Quemadmodum verò è χέω inserto digamma est *fovere*, unde *fovea*: sic ab eodem inserto *d* est *fodere*. Nempe ut à τμεῖν, *tondere*; à χύνειν, *fundere*. *Fossa* vel est à *fossum*: vel ex *fovissa*, ut *caussa* è *cavissa*. A *fossa*, *fossatum*, locus *fossa munitus*. Ut apud Capitolinum in Gordianis: *Castra omnia & fossata eorum circumibat.*

FOENUS [οἶδος] adjectivum nonnullis placet esse ab *odio*, quia *fœda odimus*. [αἰδοῖος, unde αἰδοῖα.] Angelus Decembrius, lib. VII de politia literaria, parte LXXVIII, dici existimat à *fæce* quasi *fæculentus*. Isidorus deducit ab *hædus*. Ita enim ille lib. X: *Fœdus nomen habet ab hirco & hædo, f literâ additâ. Hunc veteres in gravi significatione ponebant.* Ut,

Sanguine fœdantem, quos ipse sacraverat ignes.

Fortasse igitur sit à *fœtore hirci*, *graveolentis mariti*, ut poëta appellat. Sed quid, si cum Perotto dicamus, quia infantili ætate nihil soleat esse inquinatius, ac imprimis *fœtu* recenti vel tenello, eò à *fœtu* esse *fœto*, inde *fœtidus*, hinc *fœdus*: sed usum ita discrevisse, ut integrum ad odorem referatur: alterum ad omne, à quo, ut turpi, animus abhorret. Hæc si sententia placet, vel *fœdus* etiam per *OE* exarari debuit: vel & *fedus*, ac *feteo*, simplici *E* scribi oportebit.

FOEDUS substantivum quanquam per *OE* in vett. scribatur monumentis, à *feriendo* tamen quibusdam sic dici videtur, idque quia in *fœderibus* hostia à sacerdote saxo feriri soleat: unde dicimus *icere*, *percutere*, *ferire fœdus*: A quo etiam more ortum proverbium: *Pejus quàm inter sacrum & saxum.* Aliis placet, vel à *fide* nominari, vel ab *hædus*, vel à *fecialibus*, vel à *fœditate*. Festus: *Fœdus appellatum ab eo, quòd in paciscendo fœdere hostia necaretur. Virgilius:*

—— *Et cæsa jungebant fœdera porcâ.*

Vel quia in fœdere interponatur fides. Isidorus, lib. XIIX, cap. I *Fœdus est pax, quæ fit inter dimicantes, vel à fide, vel à fecialibus, id est, sacerdotibus dictum. Per ipsos enim fiebant fœdera, sicut per seculares bella. Alii fœdera dicta putant à porcâ fœdè & crudeliter occisâ, cujus mors optabatur ei, qui à pace resilisset. Virgil.* (lib. VIII.)

—— *Et cæsa jungebant fœdera porcâ.*

Ex tot etymis maximè verisimile est, quod à *fide* arcessitur: præsertim cùm *fidus* pro *fœdus* dixerit Ennius. [est à σπένδειν, idem quod σπένδειν.] A *fœdus* est *confœdustus*. Festus: *Confœdusti, fœdere conjuncti.* Ita est in MSS[ti], & editis. Nec

video,

video, cur mutet Scaliger. Nam ut ab *onus*, *onustus*; sic à *con* & *fœdus*, *confœdustus*.

FOLIUM, à φύλλον, ut Festus ait, & res clamat. Nam, duobus λλ concurrentibus, posterius mutant Latini in *I*. Sic ab ἄλλος dicunt *alius*, ab ἅλλεσθαι, *salio*. Quæritur, cur *librorum* dicantur *folia*, quæ propriè *arborum*. Isidori hac de re verba ponam, è lib. VI, cap. XIII: *Folia autem librorum appellata, sive ex similitudine foliorum arborum, seu quia ex follibus fiunt, id est, ex pellibus, quæ ex occisis pecudibus detrahi solent.* Sed sunt hæc λῆροι λήρων. Vera causa est, quod antiquitus in *stirpium foliis* scribi soleat. Noti versus Maronis, III, & VI Æn. de *Sibylla foliis oracula inscribente*: quemadmodum & Juvenalis illud sat. IIX.

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

In *palmarum foliis* primò scriptitatum esse, auctor est Plinius, lib. XIII, cap. XI. *Malvæ* quoque *foliis* interdum usos, cognoscitur ex his Cinnæ versibus apud Isidorum, lib. VI orig. cap. XI.

Hæc tibi Arateis multum invigilata lucernis
Carmina, queis ignes novimus aërios,
Levis in aridulo malvæ descripta libello
Prusiacâ vexi munera naviculâ.

Melchior Guilandinus, commentario de papiro, his versibus inductus, autumat apud Plinium, loco antè citato, pro *palmarum* legi debere *malvarum*. Sed Isidorus clarè docet, tum *palmarum*, tum *malvarum foliis* inscribi solitum. Quin *palma* longè major usus, quàm *malva*. Itaque Cinna mittit Aratea carmina, non propter raritatem poëtæ, sed libri, qui ex *malvis* factus erat. A *folium* est *foliatum*, quod & *nardinum*, à *nardi folio*. Vide de eo Plinium, lib. XIII, cap. I. Juvenalis, sat. VI:

—— *Mœchis foliata parantur.*

FOLLIS videri possit à *sono* factum, *quem sufflando edit*. Sanè Græcis ab eodem *flatu* φῦσα, seu φύσα, vocatur: nempe à φυσᾶν, id est, *sufflare*. Quin autem *F* & φ commodè *flatum* exprimant, nemo ambigit. Sed potiùs sit ab Æolico φύλλις, pro θύλλις quod diminutivum à θύλακος, ut ἄσπις ab ἀσπάλαγος, φίλτις à φίλτατος. Gloss. vett. θύλακος, *follis*. [φολλὶς fistula, vel potiùs à θύλλις.] Ejusdemque originis fortasse fuerit *pellis*, seu *pollis*. Nam veteres, ut *hemo* & *homo*, *olus* & *olus*, sic *pellis* & *pollis* dixere. Quod *Pollionis* quoque nomine confirmatur. Siquidem id à *pellibus* est: unde prius *Pellio* fuit. Legas id apud Plautum: qua de re pluribus in *Pellis* dicemus. Quod Glossæ θύλακον, quo significatur *saccus*, exponunt *follem*, id etiam confirmatur his verbis Vegetii, lib. II, cap. XX. *Denique decem folles, hoc est, decem sacci, per cohortes singulas ponebantur, in quibus hac ratio condebatur. Addebatur etiam saccus undecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ut siquis ex contubernalibus defecisset, de illo undecimo sacco ad sepulturam ipsius promeretur expensa.* Etiam *follis*, pro *pera* seu *mantica*, sumebatur, quia & ista θυλάκιον foret. Juvenalis, sat. XIV:

—— *Et tenso folle reverti*
Inde domum possis. ——

Hoc est, *ut pleno sacculo revertaris*: ut ait vetus interpres. Videturque similiter accipi in istoc sat. XIII.

Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides. ——

Et Appuleii istoc Met. *Nummularius, pannosus alioquin & sordidus, aureos folles incubabat.* Gloss. Cyrilli: Πήρα, *mantica, follis*. Cùm autem & *pila* è corio fiat, quid, si & ei hinc *follis* nomen impositum dicamus? Sanè si plumâ farciebatur, quin verum id fuerit etymon, nullus dubito. Legas autem apud Martialem, lib. IV ep. XIX:

Plumea seu laxi partiris pondera follis.

Verùm fortasse *plumeum pondus* pro *levissimo* dixit. Nam *paganica* quidem farciebatur plumâ, at *follis* videtur spiritu fuisse turgidus. Martialis, lib. XIV.

Hæc, quæ difficilis turget paganica plumâ,
Folle minus laxa est, & minus arcta pilâ.

Ubi ἀπαλῆς *pilam* vocat, quæ proprio nomine *trigonalis*. Quod si *follis* vento erat plenus: verisimile sit ex eo nomen habere, quod *instar fabrilis vel coquinarii follis vento turgeat*. A *follis* est *folliculus*, pro *sacculo*. imo interdum & pro *sacco coriaceo*. Livius, lib. IX. *Equos folliculis in castra frumentum veheret*. Sed transfertur sæpe ad *thecas frumenti*, Isidoro teste, lib. XVII, cap. III. quomodo Seneca utitur, lib. V Nat. Quæst. qu. XVIII. Item *vulvam folliculum* veteres dixere, quòd *fœtum* contineret. Auctor Servius in III G. Denique à *follis* posteriori ætate *folleo*, & *follico*, dixere. Notat hoc, *instar follis tumeo*. Hieronymus ad Eustochium: *Omnis his cura de vestibus, si bene oleant: si pes laxâ pelle non folleat.* Quo de loco etiam dicimus in *Tonsipellium*. Idem ibidem: *Apud hos affectata sunt omnia, laxa manica, caliga follicantes.* Tertullianus, de pallio, cap. III: *Oscitans vescitur, follicans ruminat.* Usus & Ambrosius.

FOMES à *foveo*; ut *trames* à *trameo*. *Fomentum* autem à *foveo*; ut *momentum* à *moveo*. Vetus Horatii interpres ad sat. I lib. I: *Fomenta à fovendo dicta sunt: inde & fomites, quibus ignem fovemus & alimus.* Festus: *Fomites sunt assulæ ex arboribus, dum caduntur, excussæ; dicta, quod in eo opere occupati, cibis potuque confoventur. At Opilius adustas jam vites vocari existimat fomites: alii vocari putant scintillas, quæ ex ferro candenti malleo excutiuntur. dicta autem ita, quia ignis sunt confota.* Sed quid *fomes* sit, optimè expressit Maro, I Æn.

Ac primum silicis scintillam excudit Achates,
Suscepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Est igitur *fomes*, materies arida, idonea ut facile ignescat.

FONS à *fundo*, quia aquam vivam fundat, juxta Varronem; lib. IV de L. L. Festum in *fons* & Isidorum, lib. III, cap. XI. [φῶς, *oculus*. Sic & Hebræi, *oculum*, *fontem* dicunt.] Hinc *Fontinalia*. Varro, lib. V de L. L. *Fontinalia à fonte, quòd is dies feriæ ejus. ab eo autem tum & in fontes coronas jaciunt, & puteos coronant.* Festus: *Fontinalia, fontium sacra. unde & Romæ Fontinalis porta.* Ea erat porta *Capena*, quæ *Fontinalis* dicta à delubro *Fontis* proximo.

FORAGO, *filum, quo textrices diurnum opus distinguunt, à furando dictum.* Ita vulgo apud Festum legitur. Sed puto, scripsit à *forando*. Nam *forabant* eo filo telam, ut signo isthoc distinguerent pensa. Vel hoc verum est, quod dixi: vel postrema de etymo verba alius adjecit. Sanè in MS° Paulli codice absunt.

FORBEA, à φορβειά, quod Suidas interpretatur τροφή. Usitatius est φορβή. Utrumque à φέρβω, id est, *pasco*. hoc, ut aiunt, quasi φέρω βίον, id est, *victum fero*, seu *affero*. Festus: *Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam Græci φορβὴν vocabant.*

FORCEPS, *forfex*, & *forpex*, & significatione & origine differre, docet his verbis Beda, lib. de Orthogr. *Forcipes secundum ἐτυμολογίαν, si à filo dicuntur, f ponitur, ut forfices, quæ sunt sartorum. si à pilo, per p, ut forpices, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo, per c, eo quòd formum capiunt, quæ sunt fabrorum. Formum enim dixerunt antiqui calidum, unde & formosum.* Hæc Beda. De posteriori vocabulorum parte nolim Grammaticis movere litem: de priori in *forceps* assentiri non possum. Nam si in *forceps* prior compositi pars est *formus*, (quod Festus & Marius Victorinus quoque scribunt;) erit etiam in *forfex*, & *forpex*: quod nunquam dicent. Quare rectiùs docuissent, primam compositionis partem esse *ferrum*, mutatumque esse *E* in *O*, quomodo ab *hemo* est *homo*; ab *Apello*, *Apollo*; ab *elus*, *olus*. Ita *forceps* dicetur quasi *ferricapis*, hoc est, ferrum, quo quid capimus sive prehendimus: *forfex* dicetur quasi *ferrifacis*, ferrum, quo quid facimus. Vel quasi *ferrifilex*, hoc est, ferrum fila secans: *forpex* (si id quoque Latinum est, de quo mox dicam) quasi *ferripilex*, hoc est, ferrum pilos secans. Josepho tamen Scaligero quoque placuit illa vulgaris *forcipis* ἐτυμολογία· ut parebit, ex iis, quæ dicemus in *Formosus*. Sed secutus is veteres, qui sic uno ore. Hos inter Velius Longus ac Papirianus, in Orthographia Cassiodori; ac Marius Victorinus, lib. I de Orthogr. cujus verba adducimus in *Fornax*; ac Servius ad illud IIX Æn.

——*Versantque tenaci forcipe massam.*

Servii

Servii verba hæc sunt: *Forfices, quibus incidimus: forcipes, quibus aliquid forbum tenemus, quasi forbicapes* (al. *forvum*, & *forvicapes*.) *Nam forbum est calidum, unde & formosos dicimus, quibus color sanguinis ex robore* (*rubore* legendum ex vet. cod.) *pulchritudinem creat. Has tamen forcipes in Medicinalibus Græci ἀρδιοθήρας appellant, quibus solent in bello vulneratis spicula extrahi.* Servii potissimùm verba adduxi, quia præter id, quod dixi, duo insuper ex iis discere est. Unum est, *forcipes* non tantùm esse fabrorum; sed etiam medicorum, sive chirurgorum, qui sic vocant instrumenta, quibus αἱ ἄρδιαι, hoc est, τὰ ἐκ χειρὸς ὅπλα, ut Hesychius exponit, è vulneratorum corporibus educuntur. Alterum est, cum Servius dicat, generatim *forfices* esse, quibus incidimus, complexum quoque videri hac significatione, quas vulgo *forpices* vocant, per *P*. Sanè si *forpices* vox nota fuisset antiquis, meminisset quoque ejus, cùm Servius, tum Charisius; quorum uterque agit de discrimine, quo *forceps* & *forfex* differunt. De *forpex* nec hilum apud eos invenias, nec, quod sciam, apud antiquorum quemquam. Sanè Hadr. Junius quidem in Nomenclatore suo, & *forpex*, & *forpicula*, agnoscit: sed vellem auctorem laudasset, quod facit in vocibus magis vulgaris. Fecisset, puto, si quivisset. Vult idem Junius, *forfices* per *F* appellari quoque, quibus dentes evelluntur. Et profectò in Græcis Glossis exponitur ὀδοντάγρα. Sed legendum *forceps*. Rob. Stephanus, H. Junius, aliique tuentur se auctoritate Cornelii Celsi, qui lib. VII, cap. XII, aliquoties *forfices* vocat, quibus dentes evelli solent. Sed oppono, quod in veteribus libris, omnibus iis locis *forcipes* per *C* legatur. Deinde si similitudinem usumque hujus instrumenti spectemus, quis non videt ὀδοντάγραν magis convenire cum *forcipe*, quo prunas capimus, quàm cum *forfice*, quâ pannos incidimus? Denique omnem dubitationem tollit Charisius, qui lib. I, ut doceat *forcipes* quoque medicorum, hoc est, chirurgorum esse, adfert Lucilii lib. XIX, sive, ut in aliis libris est, XI:

—— Scalprorum forcipiumque
Millia viginti: ——

(Sic enim rectè emendarunt, pro *forcipum*) tum illud, quod mox subsequi apud Lucilium ait, magisque sententiam nostram confirmat:

—— Et uncis
Forcipibus dentes evelleret. ——

Sed & similiter Sidonius dixit: *Barba concavis hirta temporibus, quam in subditâ vultus parte surgentem stirpitus tonsor assiduus genas adusque forcipibus evellit.*

FORDICIDIUM, à *forda*, id est, gravida, & *cado*. Festus: *Fordicidiis boves fordæ, id est, gravidæ, immolabantur.* Gloss. Philoxen: *Forda*, θυσία ἐγκύμονος βοός. Ubi *forda* scripsit: sed scribere debuit *fordicidia*. Nam *forda* non sacrificium est, sed βοῦς ἐγκύμων· ut Onomasticum vetus exponit. Nunnesio rectè visum esse à φοράδες. Nam ut ab accusativis κρηπῖδα, σπυρίδα, ἶνα, veniunt Latinorum recti *crepida*, *sporta*, *vena*: ita & à φοράδα est *forda*. Hesychio φοράδες αἱ θήλειαι ἵπποι. Sed, puto φοράδες non *sola equa*, verùm & *boves femina*. Nempe sic generatim dixere *jumenta gravida*, ἀπὸ τοῦ φορεῖν, *quia utero gestent*. Quod si est, cùm φορὰς sit à φέρω, non multum aberrant, quibus placet, *forda* esse à ferendo, *E* in *O* abeunte, ut in *forum*. Ovid. lib. IV Fast.:

Forda ferens bos est. ——

Varro, lib. IV de L. L. *Bos forda, quæ fert in ventre. A fordis cadendis fordicidia dicta.* Columella, lib. VI, cap. XXIV: *Post unum coitum forda non admittit taurum.* Pro *forda* etiam dicebatur *horda*. Nam antiqui & *F* pro *H*, & *H* pro *F* collocabant, ut auctor est Festus in *Fedum*, & *Fostia*. Ab *horda* dicta *hordicalia*. Varro, lib. II de R. R. cap. V: *Quæ sterilis est vacca, taura appellata: quæ prægnans, horda. Ab eo in Fastis dies Hordicalia nominantur, quod tunc hordæ boves immolantur.*

FORES, *valva*, *janua*, *ostium*, quomodo differant, tum item tria priora unde dicantur, explicat his verbis Servius ad I Æneïd. *Fores propriè dicuntur, quæ foras aperiuntur: sicut apud veteres fuit. Valvæ autem sunt (ut dicit Varro,) quæ revolvuntur & se velant. Janua autem est primus domus ingressus, dicta quia Jano consecratum est omne principium. cætera intra januam, ostia vocantur generaliter, sive valvæ sint, sive fores, quamvis usus ista corruperit.* Hæc Servius: à quo meritò dissentiunt duo summi viri, Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto; & Jos. Scaliger, in Conjectaneis; uti & Petrus Nunnesius in Grammatistice: qui admonent *fores* esse à θύρα, ut à θύραζε, *foras*, unde *forum*. *Υ* in *O* abit, quomodo à μύλη est *mola*; à νύξ, *nox*, &c. Insuper θ mutatur in *F*, quomodo à θυμιῶ est *fumo*; à θειῶ, unde θεῖον, *fio*, ex quo *suffio*. Latini, ut in aliis, ita hac quoque in re imitantur Æoles, qui pro θλίβω dicunt φλίβω, pro θῆρες, φῆρες, unde Latinorum *fera*: non, (uti Isidorus scribit lib. XII, cap. II,) *quòd naturali utantur libertate, & desiderio sua ferantur.* Tertium etiam etymon vocis *fores* reperio apud Stephanum Guichartum, qui deducit à פרש, *pandit*: ac pro eo facit, quod Chaldæis *ostium* ab hac radice dicatur פרשות, *peraschut*. A *foris* est *Forculus*, quasi *foriculus*, Deus qui *foribus præsidet*, apud Augustinum, lib. IV de civitate Dei, cap. VIII. Item adverbium *foras*, ut Græcis à θύρα θύραζε· non autem quasi *ad forum*, & *in forum*, ut Perottus putabat. Ab eodem adverbium *foris*, θύραθεν· ut ab hoc *forinsecus*: quemadmodum ab *intra*, *intrinsecus*; ab *extra*, *extrinsecus*. A *foris* est *forare*, unde *foramen*, quia qui forat, facit ut *forinsecus* via sit ac inspectio. [πείρω πόρω.] A *forare* sunt *perforare* & *inforare*, quod etiam à *forum*. Lusit ejus vocis ambiguitate Plautus: ut diximus in *Forum*. A *foramen* est *foraminare*; quo semel iterumque usus Sidonius Apollinaris. Sunt & à *fores* composita *bifores*, *quadrifores*: ut apud Ovidium III de Ponto, *bifores fenestræ*: ac *januæ quadrifores* apud Vitruvium lib. IV, cap. VI.

FORI, juxta Nonium, *spatia in navibus apertiora, vel in gladiatoriis ludis.* [πόροι.] Similiter Festus, *Fori, locus in navi, & Circensia spectacula.* Ita dicuntur à *ferendo*. Servius in IV Æneid. *Foros tabulata navium, ab eo, quòd incessus ferant.* Isidorus, lib. XIX, cap. II: *Fori navium latera concava, à ferendo onere dicta; sive tabulata navium, quæ sternuntur, dicta ab eo, quòd incessus ferant, vel foris emineant.* Mihi tamen verisimilius fit, *foros* in navi dictos, quòd foris essent: hoc est, non in carinâ, sive alvo navis, ubi, velut domi, immunes essent à pluviis, & ventis: sed sub Jove frigido. A *fori* est *foruli*. Festus: *Fori, Circensia spectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus. Forulos* pro librorum conditorio legas apud Tranquillum in Augusto; & Juvenalem sat. III.

FORICÆ sunt *latrinæ*, ac volunt has esse privatas (unde & Belgis *privaten* appellantur,) dicique *latrinas* à *latendo*, quia semotæ abstrusæque sint; at *foricas* aiunt esse publicas, eoque à *foro* nomen accepisse. Sed *latrina*, ut Nonius probat, prius notabat *balneum*, factumque ex *lavatrina*, ut è *lavabrum*, *labrum*. Præterea nec locus, in quo urina redditur, *lavatrina* minùs nomen meretur, quàm *urina* ipsa meruit nomen *lotii*, quod & ipsum à *lavando*. At *foricarum* appellatio est à *foriis*. Veteres enim liquidiora stercora *forias* dixere. Ab eâdem origine est *foriolus*, pro quo Galli *foireux*. Sed & veteres *forire* dixerunt, unde *conforire* aliquem, quod eodem modo à *forire* esse videtur, quo à *cacare*, *concacare*. Horum prora ac puppis nobis Nonius Marcellus, cùm scribit: *Foria, stercora liquidiora. Pomponius, Macco: Conforisti me Diomedes. Laberius in Panilicis: Foriolus esse videris, in coleos cacas. Foriolus, qui foria facile emittat, solutis scilicet ventris.* Item vetus interpres Juvenalis in illud sat. III:

Conducunt foricas, & cur non omnia. —— a

Foricas, inquit, *stercora, hoc est, vectigal. Forire est pro deonerare ventrem. Forire est non* (pro *non* leg. *onus*) *foras ejicere.* Unde colligo, *forire* & *foricas* deduxisse à *foras*, quia stercus *foras ejiciatur*. Sed Græcum est φορυά· uti à φόρυς, *anus*, *podex*: φορύω, φορύνω, vel φορύσσω, *polluo*, *inquino*. Hesychius: φόρυς, δακτύλιος, ὁ κατὰ τὴν ἕδραν. Idem: φορύξ, φυρᾷ, μολύνει, συγχεῖ.

FORMA ab antiquo *formus*, id est, *calidus*, quia ex calore nativo provenit. Ita Donatus, Phorm. I. II: *Veteres ignem & calorem quendam, quasi fervorem, dixerunt formam: & ideo fornaces, forcipes, formam, & formosos, ex quibus ignis amoris exoritur. Laudandus est ergo Terentius, proprietate*

prietate servatâ: qui cum formam prætulisset, subjecit, exstinguerent. De ista *formi* significatione pro *calido*, plura in *formosus* dicemus. Nonnullis placet, ut καλὸν juxta Platonem venit ἀπὸ τοῦ καλεῖν, id est, *vocare*; quia pulcra hominem ad se adliciunt: ita *formam* esse ab ὁρμῇ, quia impetu quodam homines ad *forma* amorem impellantur. Sane spiritus asper crebro abit in *F.* Ut *Formia* oppidum ab ὅρμος, *statio*: & *Faleris* oppidum ab ἅλς, *sal*: ut de utroque ex Festo cognoscimus. Item *festus* dies ab ἑστιᾶν. Atque idem locum habeat, si *forma* deducatur ab ὅραμα, quod ab ὁράω, *video*. Et sanè hoc prioribus impensiùs placuit. Nam & Græcis εἶδος ab εἴδω, *video*; & ἰδέα item ab ἰδεῖν dicitur: & Latinis *species* à *specio*, *video*. Quare vel istud verum erit: vel κατὰ μετάθεσιν fuerit *forma* ex Dorico μορφὰ pro μορφή, quod idem ac *forma*. Indeque Ovidio *Morpheus* dictus somni vel filius, vel minister, quod varias *formas* in dormientium φαντασίᾳ gignat. A *forma* est *informis*: ut apud Maronem, *Monstrum informe*. Item *deformis*. Ac putabat Meursius etiam simplex *formis* fuisse in usu. Unde apud Plautum legit, Bacch. Act. II sc. II: *Etiam formis tibi visa est?* uti & Mil. Act. IV, sc. II: *Ecquid formis visa est?* Sed nihil mutandum censeo, quandò Servius & Nonius utrobique legerunt *fortis*, atque id *formosa* interpretati sunt. Nec quicquam prohibet, quominus & *informis*, & *deformis*, ὁμοίως veniant à *Forma*. Ita & *deformare*, quod est ὑποτυποῦν, seu *delineare*, non venit à *deformis*, sed ἀμέσως est à *forma*. Plautus, Pseud. Act. II, sc. III:

> *Jam instituta, ornata, cuncta in animo ordine, ut volueram*
> *Certa deformata habebam.*

Atque eo sic modo usi Cicero & Seneca. Vide H. Steph. II. Προοδοπ. cap. X. & Muretum in illud Senecæ, lib. VII de Benef. *Virum, quem deformamus*, &c. *Deformis* opponitur *formosus*, de quo seorsim.

FORMICA (ut Isidorus, lib. XII, cap. III. scribit) ita dicta, quòd *ferat micas farris*. Virgil. IV Æn.

> *Ac veluti ingentem formicæ farris acervum*
> *Cùm populant.*

Ubi sic Servius Fabricii: *Formica dicta est ab eo, quòd ferat micas farris: vel aliquo modo à Græco derivatum, quam vocant μύρμηκα.* Modum istum, quo à μύρμηξ veniat, non explicat. Sed facit id Angelus Caninius, qui docet, Æoles, quos Romani inprimis imitantur, pro μύρμηξ dicere βύρμαξ. atque ab obliquo βύρμακα esse *formica*. Hesychius: Βύρμακας, μύρμηκας. Probatur mihi id etymon inprimis: uti & Nunnesio, in Grammatistice. Suntque id genus alia, ubi itidem μ in β commutetur. Velut à Τρμβὸς πόσιν〈?〉, teste Polluce, atque Artemidoro lib. II, cap. III. Sic βύσταξ pro μύσταξ, unde Hesychius βύστακα exponit πώγωνα. A μύρμηξ Catullus epig. XXXIX dixisse videtur *myrmicè incedere*. Ut sit idem, quod Plautus, Menæchmis, Act. V sc. XI, dicit, *movet formicinum gradum*. Ab eodem est μυρμήκιον, *phalangii* genus; de quo sic Plinius, lib. XXIX, cap. IV. *Myrmecion formicæ similis capite, alvo nigrâ, guttis albis distinguentibus; vesparum dolore torquet.* Nicandro in Theriacis, v. DCCXLVII, μυρμήκειον dicitur; Sostratus, ut Scholiastes Nicandri monet, tum μυρμήκειον nominat, tum μύρμηκα. Ἡ ἐρκλεωπινόν. Ab eodem dicitur μυρμηκίτης λίθος. Plinius, lib. XXXVII, cap. II. *Myrmecites innatam repentis formicæ effigiem habet, scarabæorum cantharias.* Græci quoque *verrucas* vocant μυρμήκια & μυρμηκίας, unde nomen accepit μυρμηκίας λίθος. Idem Plin. cap. anteced. *Myrmecias, nigras habet eminentias similes verrucis.*

FORMIDO, juxta Frontonem & Perottum, à *fero*, sive quia eam ferat caussa justa, sive quia metu animantia foras vehementiùs ferantur. Frontonis verba adduximus in *Metus*. Cæsari Scaligero, Exercitat. CCCXII adversus Cardanum, ita dici videtur à *formis*, id est, *spectris*. Josephus Scaliger in Conjectaneis arbitratur venire ab antiquo *formus*, id est, *calidus*. Nempe ut eo respexerint, quòd metu nonnulli sudant. At *formido* pro reti ita dicta, quia feris, ac imprimis cervis, inter venandum *formidinem* incutit, adeò ut vel in retia vel in sagittas incidant: atque hinc est, quòd eam ab effectu nomen sortitam scribit Seneca lib. II de irâ, cap. XII. (vide Cælium lib. XVI Ant. Lect. cap. II;

& Turneb. lib. V Advers. cap. V. Usus hoc pacto Lucanus, lib. IV:

> —— *Dum pavidos formidine cervos*
> *Claudat odoratæ metuentes aëra pennæ.*

Erat enim *formido* linea variis plumis pennisque conserta. Usus quoque Apuleius, Apolog. *Non quod pinnarum formidines & fuliginis maculam te præsertim indice timerem.* [est à μόρμος vel μύρμος, quod idem; ut à μύρμηξ *formica*.]

FORMOSUS, cùm *deformi* opponatur, quin à *forma* dicatur, non ambigo. Quod & sentit Cornelius Fronto: *Figura*, inquit, *artis est opus: forma naturæ bonum, unde formosus dicitur.* Aliter tamen pleríque veterum. Nam Servius ad illud VIII Æn.

> —— *Versantque tenaci forcipe massam:*

scribit *formum* (al. *forvum*) esse *calidum*, indeque *formosos* dici, *quibus color sanguinis ex robore* (sic apud eum legendum esse, diximus in *Forceps*) *pulchritudinem creat.* Eadem sententia Papiniani, & Bedæ, in Orthogr. Sane *formum*, sive, ut in aliis libris est, *forvum*, aut etiam *forbum* (notum quàm crebro *B* & *V* commutentur in codd. antiquis,) *calidum* significare eidem comprobant vocabulo *forceps*, quod dici aiunt quasi *formucapis*, πυράγρα, quia capiat *forma*, hoc est, *calida*. Eamque ἐτυμολογίαν probat quoque Scaliger in Priapeia, ubi & Arnobii locum adfert è libro secundo, quo voce *formis* sic usum suspicatur. Nam quo loco in vulgatis est: *Nec in formas erubescerent masculorum calamistris vibrare cæsariem*: legendum is censet: *Nec is formis erubescerent calamistris masculorum vibrare cæsariem. Formis calamistris*, hoc est, *calidis*. Sanè non multùm à Scaligero abit Stewechius; qui emendat: *Nec informis erubescerent calamistris*, &c. Ut *informum* hoc loco sit *valde formum*, sive *calidum*. De *forcipis* tamen ἐτυμολογίᾳ à Scaligero dissentimus. Sed de ea suo loco. Ad *formosus* redeamus. Pro eo in veteribus monumentis crebro per *N* scribitur *formōsus*: quomodo & in codice Romano, ut Pierius ait, legitur, *Formonsum pastor Corydon.* Et, *O formonse puer.* Et, *Nunc formonsissimus annus.* Sed errore hoc factum sequioris seculi, quo cùm ignorarent cur majores lineolam (quæ longæ syllabæ index erat) vocali superaddidissent, pro litera *N* poni existimaverunt. Idem factum in *vicensima*, *tricensimus*, *Atlans*, *Gigans*, *Cherronensus*, aliisque plurimis. Contra quoque *N* sæpe omissum: ut in *Clemes* pro *Clemens*, *cojux* pro *conjux*; item *infas*, *meses*, multisque hujusmodi, quæ Grammaticus Inscriptionum Gruterianarum Index in lit. *N* suppeditabit.

FORMUS antiquis significabat *calidus*. Omnino est à θερμὸς, *calidus*, quod à θέρω, *calefacio*. Æoles pro θ usurpant φ. Quos Latini imitantur. Ut θυμιῶ, φυμιῶ, *fumo*; θὴρ, φὴρ, *fera*; sic θερμὸς, φερμὸς, *formus*. Pro *formus* in aliquibus libris legitur *forvus*. Quod erit à *ferveo*. Sed malim *formus*: a quo *deformum*, & *formidum*. Festus: *Forma significat modò faciem cujusque rei, modo calidum: ut cùm exta, quæ dantur, deforma appellantur. Et Cato ait de quodam ædificio, Æstate frigido, hieme formido. Item forma appellatur puls militaria.* Sic *informum* pro *valde calido*. Nam in hic est ἐπιτατικόν. Vide Stewechium ad lib. II Arnobii. Plura de *formo* vide in *Forceps*, *Formosus*, & *Fornax*.

FORNAX, à φῶς, *id est*, *ignis*, *sive potius lux*. Ita Isidorus, lib. XIX, cap. VI. Meliùs Nonius: *Fornum, & fornaces, à forno, id est, calido: inde forcipes, quod candens teneant ferrum.* Sed pro *forno* ibi legendum *formo*. Marius Victorinus, lib. I. A *fornace*, *fornacarius* in Digestis dicitur servus pistrinarius. Ita emendavit Budæus, cùm vulgo legeretur *fornicarius*. Nomen est à *fornace*, qui in pistrino erat ad torrendas fruges. Nam antiquitas, Servio teste, prius fruges torrebant, deinde in pila conterebant; quod pinsere vocabant. Hinc Maro, I Æn.

> *Et torrere parant flammis & frangere saxo.*

Postea inventæ *molæ trusatiles*, hoc est, *hominum opera versatiles*. Ad eas circumagendas operam suam pistori quoque locavit Plautus, ut Gellius testatur. A *fornace* pistrini dicta quoque *Dea Fornax*, & sacra ejus *Fornacalia*, quia ad *fornaculum*, in quo fruges torrebant, sacrificium facerent, quemadmodum

modum

modum scribit Festus, in *Fornacalia*. De iisdem sic Ovidius, lib. II Fast.

Facta Dea est Fornax, læti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit, nec sacra stata facit.

Meminit & *fornacalium* Lactantius, lib. I, cap. XX.

FORNIX idem quod *caverna*. Sic dicitur à *forando*, quia essent saxa terræve perforatæ. Nam idem primo fuere *fornices* ac *cavernæ*. Ita Jovianus Pontanus, in Actio, folio CXXXIII, b, editionis Aldinæ. Sed Perottus arbitratur quodcunque opus concameratum *fornicem* dici à *furvo*, hoc est, *nigro*, sive *obscuro*, quod ejusmodi opera *obscura* sint. Aliis *fornix*, quia *ferendo nitatur*. Sed obstat, quod prior in *nix* est correpta. Martinio est à *fornus*, seu *furnus*, quod instar ejus sit arcuatus curvatusque. [est à *furno* & *fornace*, nam illi *camerati* seu *fornicati*.] Aliud autem *fornix* ac *testudo*, & *concha*: quæ tria sunt diversa cameræ genera. Nam si tectum esset simile hemicylindro, hoc est, rotundum & oblongum, ad modum navis vocabatur *fornix*: at testudo habuit *formam* hemisphærii: concha referebat quartam partem sphæræ. A *fornice* est *fornicare*, quod est parietem vel aliud arcus instar suspendere. Sunt qui & *fornicari* usurpent pro *mœchari*: sed id loquendi genus ignotum antiquis. Iisdem tamen *fornicaria* dicta meretrix, quæ sub *fornice* prostare solet, ut auctor est Isidorus, lib. X. Gloss. vett. *Fornicaria*, πόρνη, ἀπὸ χαμαίεργος, ἢ ἰσῶν). [χαμαιτεῖον *lupanar* apud LXX Interpr.]

FORO, à *forum*, ut est apud Festum in *Forum*. Sed est *forare* à πόρος, *meatus*, qui *forando* fit. Hoc à πείρω, *trajicio*, *perforo*.

FORS à *ferendo*. Est enim fors, prout res fert. Maro, II Æn.:

—— *Fors si qua tulisset.*

A *forte* est *fortuitus*; ut à *gratu gratuitus*. *Fortuito* non tam adverbium est, quàm quasi adverbium. Nam intelligitur *casu*. Interdum tamen junctim legas: *Casu & fortuito*. Sed tum potius *fortuitu* scribendum: ut est in melioribus libris. Ponitur & *fors* adverbialiter apud Ausonium, Sidonium, & alios: Etiam Maronem, ut Priscianus in XV probat isto versu:

Fors & vota facit, cumulatque altaria donis.

Sed multo usitatius pro eo *forte*; quod ipsum non adverbium est (ut Grammaticorum stupor arbitratur,) sed ablativus à recto *fors*, adverbialiter positus. A *fors* & verbo *fit* est *forsit*: quod agnoscit Porphyrius, lib. I sat. VI. Diciturque *fors fit*, quomodo apud Terentium est *Fors pol fuat*. Et Ausonium, epist. ad Probum: *Fors fuat, ut si mihi vita suppetet, aliquid rerum mearum expoliam.* Diciturque *forsit* & *fors fuat*: quasi *ferat hoc fors*. Utitur priori Lucret., lib. VI:

Forsit & Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat.

Imò fortasse & Maro scripsit penè initio XI.

Forsit vota facit.

Sanè hoc modo in aliquot codd. legi ait Pierius, ac agnovit lectionem eam jam olim Servius. Horatius quoque usus, ut probat Priscianus è I Sermonum:

Difficile hoc illi est, quia non ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis.

Propertius, ut vidit quoque Jovianus Pontanus, in Actio. Locus poëtæ est:

Iste quod est, ego sæpe fui: sed forsit in hora
Hoc ipso ejecto carior alter erit.

Vide & hac de voce G. Canterum, lib. IV Var. Lect. cap. VIII. Ex *forsit* & *an* factum *forsitan*: quasi dicas, *an fors sit*, sive, *an ferat hoc fors*. Similiter à *forte*, addito *an*, *fortean*; & à *fortasse* (quod à *forte*) *fortassean*, quod apud Agellium. Distinguit ea Priscianus hoc pacto, in XV: *Fors quidem, forsan, & forsitan, dubitandi sunt: Fors vero eventus, fortasse autem, & fortassis, pro temere.* Sed promiscuè ea à poëta usurpari ait Servius.

FORTIS, juxta Isidorum, lib. X, dicitur à *ferro*, cujus instar durus sit, nec mitigari possit. Malim à *fero*. Nam ut *fors* inde, quia significat conditionem prout res se fert: ita & *fortis* inde, quia *fortitudo* est virtus perferendarum rerum. *E* in *O* abit, ut malus mulus. Hæc sententia impensè placeret, nisi antiquissimi pro *fortis* extulissent *forctis*. Ut in legibus XII Tabb. FORCTI SANATIQUE IDEM JUS ESTO. Festus: *Forctis, frugi, bonus sive validus.* [ab ἐρκίον, ἑρμᾶν, &c.] Nec tantùm *forctis*, sed & *forctus*, imò & *horctus*, dixere. Idem Festus: *Horctum & forctum pro bono dicebant.* Iccirco censebat Marsilius *fortis* esse à *fruge*, ut dicatur quasi *fructus*, unde *forctus*, & postea *horctus*. At potius censeam esse *horctus* à Græco ἑρκτός, id est, *septus*, *munitus*; quod ab ἕργω, *sepio*. Nam qui bene munitus, is valide resistit. Hinc & ὀργυιά, ῥώμη, ῥώμη, id est, *tutamen*, *robur*: ut exponit Hesychius. Quin hoc verum sit *forctis* seu *fortis* etymon, vix dubitandum. Nempe ut spiritus asper abeat in *F*, ut ab ἑστία *festus*, *Forma* ab ὅρμος, teste Festo, &c.

FORTUNÆ, τὰ ἐπιτυγχάνοντα, ut exponunt Glossæ vett. Quod sic utimur, ex eo creditur esse, quia gentes putarint *Fortunam* largiri bona. Sed *Fortuna* κυρίως *bona* notat. Nam veteres ut *hilaris* & *hilarus*, ita *fortis* & *fortus*, sive *forctis* & *forctus*, dixere. Utrumque notat *bonum*, ut è Festo diximus in *Erctum*, & *Fortis*. Ut autem à *portus* est *Portunus*, sic à *fortus* *Fortuna* sive (ut veteres scripsere) *Forctuna*. Itaque prius dicebant *Fors Forctuna*, id est, *Fors bona*. Postea ἁπλῶς dixere *Fortuna*: sed καταχρηστικῶς tum extensa significatio, ut & de *adverso eventu* usurparetur. Sanè *Fortuna* tum idem ac *Fors* dici cœpit. At *fors fortuna* non dicitur, nisi de *eventu bono*: ut testatur Donatus, Hecyrâ III. III. & Phorm. V. VI. Ubi & alterum addit discrimen. Nam *Fortis Fortuna* templum erat trans Tiberim, festumque ejus ab iis colebatur, qui arte aliqua viverent. Sunt qui *Fortunam* dici sic putant, quasi *Vortunam*, quia *res magnas vertat*. Verisimilius illi, quibus sic placet vocari, quia *ferat res secundas & adversas*. Unde quasi *Ferentinam* sic dici ait Jovianus Pontanus, in Actio, & ex eo, ut pleraque alia, Erythræus in Indice. Sed magis placet, quod dixi, *fortem fortunam* dici, ut dicimus *fortem bonam*: & καταχρηστικῶς esse, quod postea *adversam* etiam *fortunam* dixerint pro *forte adversa*.

FORUM, sive *forus* (quo & veteres usi) putabat Isidorus, lib. XV cap. II, vel à *fando* dici, vel à *Phoroneo*, Achivorum rege, quia is primus Græcis leges dederit. Sed meritò utramque ἐτυμολογίαν improbat Andr. Alciatus, lib. II dispunctionum cap. XXIV. & Franciscus Polletus, lib. I, de histor. fori Romani, cap. I. Nam à *fando* qui fit, cum non modo quantitas sit diversa, sed vix appareat literarum affinitas? A *Phoroneo* autem si esset, saltem rex is apud Græcos Argivos id obtinuisset, ut suo de nomine *forum* diceretur. Quare mirum Franciscum Philelphum oratione quadam maluisse sequi Isidorum, quàm eos qui originem ejus à *foras* arcessunt, quia in *forum* abituri *foras* se abire dicerent: vel doctissimum Varronem, qui lib. IV de L. L. à *ferendo* deducit, quia tum res venales in *forum negotiantium*; tum *controversia* in *forum judiciarium* deferantur. Interea non omnino probare possum sententiam Alciati (quem & secutus Polletus,) cùm reprehendit Isidorum, quod, cum loco ante dicto, tum cap. VI ejusdem libri, *forus* dicat in genere virili. Nam sic loquebantur Isidori ævo, idque non sine veterum exemplo. Nam Nonius docet, sic locutos esse Pomponium, Lucilium, Sallustium. Quin & Græci posterioris ævi scriptores *fori* vocem à Romanis acceptam usurpantes, non φόρον, sed φόρος dixerunt. Suidas: φόρος, τὸ πωλητήριον· ὁ τόπος ἐν ᾧ πωλοῦνται τὰ ὤνια. Oppiani Scholiast., lib. II ἁλ. ἀγορά, τὸ πλῆθος, ὁ τόπος εἰς ὃν καθίζονται, ὁ φόρος. Glossæ Philoxeni: *Forum*, ἀγορά, φόρος. Ubi φόρος rectè restituit Vulcanius. Sic hac voce usus aliquoties Codinus. At Thucydidi, Demostheni, aliisque antiquioribus Græcis φόρος notat *tributum*: unde Hesychius, φόροι, δημόσιοι ἀπαιτήσεις. Malè hasce duas notiones confudit vir doctus in notis ad Glossas. A *forum* finxit Plautus *inforare* pro *in forum sive in jus vocare*. Curcul. act. III.

LY. *Licetne inforare, si incomitiare non licet?*
CV. *Non inforabis me quidem, non mihi placet*
Tuum profecto neque forum, nec comitium.

Ubi

Ubi simul alluditur ad flagitiosam *inforandi* ac *perforandi* notionem. A *forum* quoque est *circumforaneum*, unde *circumforaneum æs* pro *fenerat*itio. Cic. ad Att., lib. II epist. I ad Att. *Tusculanum & Pompeianum valde me delectant, nisi quod me illum ipsum vindicem æris alieni ære non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerunt.* Nomen ex eo est, quòd *circum forum essent mensæ argentariorum*; ut indicat hic Vitruvii locus, lib. v, cap. I. *Italia verò urbibus non eâdem est ratione faciendum, ideo quòd à majoribus consuetudo tradita est, gladiatoria munera in foro dari. Igitur circum spectacula spatiosiora intercolumnia distribuantur, circaque in porticibus argentariæ tabernæ, mœnianaque superioribus coaxationibus collocentur, quæ & ad usum & ad vectigalia publica rectè erunt disposita.* Hinc *cedere foro* dicti argentarii, cum relictis mensis, quæ in *foro* Romano erant, aliò commigrabant.

FOVEO videri possit esse ex *faveo*. Nam quibus *favemus*, eos *fovemus*. Sed est sanè hæc *fovendi* notio impropria. Ac κυρίως *fovere* est calorem vigoremque nativum procurare ac tueri. Id cum cælitus præstent Sol cælestisque ignis: in terris autem *focus* sive ignis noster: sanè à *foco* jure *fovendi* verbum fecerunt. *Focus* autem fuerit à φώγω, seu φωγύω, hoc est, *uro, torreo*, ut superiùs dictum.

F R

FRAGRO, ab antiquo *frago*, pro *frango*, à quo *fragile*, & alia. Servius, in I Æn.: *Quoties incendium significatur, quod flatu alitur, per L flagrat dicimus: quoties odor, qui fracta specie major est, per R dicimus fragrat.*

FRAGUM, [ῥὰξ ῥώγος.] vel quia *fragranti* sit odore: [εὐοσμία] vel potiùs, quia *fragile*; unde *mollia fraga* dixit Ovidius, XIII Met. Græcè est μιμαίκυλον. Gloss. *Fraga*, μιμαίκυλα. Sed μιμαίκυλον vox latiùs patet: quia hæc à similitudine *fragorum* etiam communicata fructui arboris, quæ κόμαρος vocatur. Vide *Unedo*.

FRAMEA Germanicum esse vocabulum ait Tacitus, lib. de Moribus Germanorum. Hodieque pro eo dicunt *fraim*, vel *friem*, aut *pfriem*, uti Belgæ *priem*. Usus *framea* vocabulo Juvenalis, sat. XIII. Ex posteriorum temporum scriptoribus usurpat Gregorius Turonensis, lib. III de Gestis Francorum, cap. XV; & lib. VII cap. XLVI; item de martyrio Juliani, cap. I. adhæc Aimoinus, lib. II cap. XI: *A capite domini sui scutum simul cum framea aufert.* Ut recentiores mittam, in his Thurocium Histor. Hungar., lib. I cap. VIII. Diximus de hoc vocabulo etiam, lib. I de Vitiis Sermonis, cap. III.

FRANGO priùs fuit *frago*. Post insertum *N*, quomodo à *pago* est *pango*, à *tago*, *tango*. Est autem *frago* ab Hebræo פרק, *fraq*, id est, *rumpere*, *frangere*. Vel à Græco ῥήγω seu Dorico ῥάγω, præmisso *f* fit *frago*, unde *frango*. Etiam ab Hebræo פרק, vel Græco ῥάγω, vel Latino *frago*, est Belgicum *breken*, id est, *frangere*. Nisi malis, singula hæc à sono esse facta, quem aptè exprimit *R* antecedente consonâ: uti & fit in Græco βραχεῖν, & Latino *crepare*, & Belgico *kraken*, quæ idem signant. Aliam quoque verbi *frago* etymologiam ex Scaligero adducemus in *Fraxatores*. Sed ut ea sit vera, quà *circuire* notat, sanè quà ῥήγνυσθαι, seu *rumpere*, significat, omnino verius sit, quod diximus. Postremum illud ut sit à *sono rerum fractarum*, optimè explicat Servius, in illud I Georg.

—— *Et aridus altis*
Montibus audiri fragor. ——

Aridus, inquit, *fragor*, *sonitus*, *qualis solet fieri ex aridis cum franguntur arboribus. Ergo, ARIDUS, nimius. omne enim quod aridum est, cùm frangi cœperit, nimium efficit sonum. Fragor etiam à fractarum rerum nominatus est sonitu.* extrema verba habet & Isidorus, lib. XIII, cap. XI. Minùs rectè idem Servius, in VIII Æn. *Fragor propriè armorum est sonus.* Uti autem à *frago*, pro *frango*, est *fragor*: ita & ab eodem est *fragilis*: nempe ut ab *ago*, *agilis*. Item *fragosus*, quod idem. Utitur Lucretius, lib. II; & Maro, in septimo. Inde *confragosus* pro *aspero*. A *frago* quoque est *fragisco* pro *frangor*. Paccuvius: *Fragiscit animus miseriis.* Item *fœdifragus*, *fluctifragus*, similiaque composita. De voce *infractus*, dicimus in *Pono*. Ab *am*, & *frango*, dicitur *amfractum*, sive *anfractum*. Attius:

—— *Terrarum amfracta revisam.*

Citat Varro, lib. VI de L. L. atque addit: *Amfractum est ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu & frangendo. Ab eo leges jubent in directo pedum octo esse, in amfracto sexdecim: id est, in flexu.* Vide & Nonium.

FRATER Nigidio Figulo, Romanorum post Varronem doctissimo, sic appellatus videtur, quasi *fere alter*: quemadmodum tradunt Agellius, lib. XIII, c. X. & Nonius Marcellus. Eaque res occasionem joci tribuit Ciceroni, epist. XV, lib. II Famil. cùm ait, se abeuntem è provinciâ alium potiùs quàm Q. Fratrem in successoris adventum reliquisse, ne, si fratrem reliquisset, fraudem Senatusconsulto, quo intra certos dies decedere jussus erat, fecisse videretur, quasi non in totum, sed altero se relicto, discessisset. Aliud etymon adfert Isidorus, lib. IX Orig. cap. VI: *Fratres*, inquit, *dicti, eò quod sint ex eodem fructu, id est, ex eodem semine, nati.* Neutrum autem etymon verum est. Est enim *frater* ab Æolico φράτηρ pro φράτωρ. quod etymon, unà cum illo Nigidii, apud Festum legas: ac sequitur id etiam Julius Scaliger de caussis L. L. cap. XXVI. Sanè significatio non est aliena. Nam propriè *sodales* ejusdem tribus φράτορες sunt dicti, uti *societas* ipsa φρατρία· nempe ἀπὸ τῶν φρεάτων, id est, à *puteis*; quia *communi puteo* uterentur. Vel potiùs prima origo est πατὴρ, unde πατρὶς, quo significatur *patria*, item πόλις, φυλὴ, ἡ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς γένεσις. Inde & πατριὰ, *familia*. Pro πατριὰ dixere φρατριὰ inserto ρ. Unde φρατὴρ & φράτωρ, qui ejusdem est πατριᾶς seu φυλῆς, seu *familiæ & cognationis*. Etymon hoc *fratris* confirmat, cùm consuetudo hodieque obtinens, quà *collegas* appellare solent *confratres*: tum quòd olim similiter dixere *fratres Arvales*. Sanè cùm Varro, lib. IV de L. L. eos *fratres* appellatos ait à *ferendo*, quia sacra faciunt, ut *arva ferant fruges*: ut alias sæpe, ita hac quoque in re prudens sciens fallit. Id ita esse, satis arguunt hæc, quæ subjicit: *Fratres dicti sunt, quia fratria dixerunt. Fratria est Græcum vocabulum, partis hominum, ut Apollini etiam nunc.* Ubi pro *Apollini*, *Neapoli* legi debere, Strabonis loco ostendit Jos. Scaliger, quo is clarè idem de *Neapoli* testatur. *Fratres* olim etiam *amicos* vocabant. Quinctilianus, declamat. CCCXXI: *Certè quoties blandiri volumus his, qui esse amici videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quàm ut fratres vocemus.* Sed & puellæ eos, quibuscum solebant, *Fratres* vocabant: & hi vicissim eas dicebant *Sorores*: quam rem plusculis exemplis comprobat J. Lipsius, lib. III Antiq. Lect. *Fratrum*, quando ea vox propriè sumitur, tria sunt genera. Alii enim *germani* dicuntur, alii *consanguinei*, alii *uterini*. *Fratris* vocem generatim accipi, ostendit hic locus l. X. §. secundo gradu. D. de gradib. & affin. *Frater quoque per utrumque parentem accipitur, id est, aut per matrem tantùm, aut per patrem, aut per utrumque, hoc est, ex utroque parente eodem.* *Germanos* dici, quos Græci vocant ὁμοπατρίους, καὶ ὁμομητρίους, docet Cornelius Fronto: *Frater*, inquit, *aut ex aliâ matre, aut ex alio patre potest esse. Germanus ex iisdem parentibus sit necesse est.* Sed de *germani* voce accuratius dicemus separatim. Qui vero Græcis ὁμοπάτριοι, hi Latinis à *sanguinis unitate*, dicuntur *consanguinei*: ut auctor est Caius, lib. II Instit. Tit. VIII. Ex eodem Caio, lib. III Institut. in Lege Dei, Tit. XVI, citantur hæc: *Qui eodem patre nati sunt fratres, agnati sibi sunt, qui etiam consanguinei vocantur, nec requiritur an matrem eandem habuerint.* Ibidem ex Paullo lib. VII Sent. hæc referuntur: *Consanguinei sunt eodem patre nati, licet diversis matribus, qui in potestate fuerunt mortis tempore.* Sed ἀπλῶς *consanguinei* vocabulum pro *fratre* usurpat Maro, VI Æn.

Tum consanguineus leti sopor.

Nam Homerus κασίγνητον, Seneca & Valerius Flaccus *fratrem* leti vocant. Generatim quoque usus Claudianus, cum de Jove & Junone ait:

Te consanguineo recipit post fulmina fessum
Juno sinu.

Uterini fratres sunt, qui eâdem nati matre. Justin. Institut. de bon. poss. *Frater, sororve, consanguinei vel uterini.* A *frater* est *fratria*. Festus: *Fratria*, *uxor fratris*. Nonius:

Fratria appellantur fratrum inter se uxores. Onomasticum vetus: *Fratria*, εἰνάτηρ. Isidorus, lib. IX, cap. VIII. *fratris* uxorem *fratriſſam* vocari ait. Sed vocabulum hoc barbarum puto. Scripsit Afranius togatam titulo *Fratriarum*, ex quib. hi versus laudantur:

> *Formoſa virgo eſt, dotis dimidium vocant*
> *Iſti qui dotes neglegunt uxorias.*

A *frater* quoque est *fratrare*, ut à *fraterculus*, *fraterculare*: utrumque de *puerorum mammis* dicitur; ut *ſororiare* de *puellarum*: quia *illæ fratrum*, *hæ ſororum inſtar pariter creſcunt.* Festus: *Fratrare puerorum mammæ dicuntur, cum primùm tumeſcunt, quòd veluti fratres pares oriuntur, quod etiam in frumento ſpica facere dicitur.* Plaut. Tribulana, ex correct. Jos. Scalig.

> *—— Tunc papillæ primùm*
> *Fraterculabant, illud volui dicere*
> *Sororiabant, quid opus eſt verbis.*

FRATILLI sunt *villi dependentes de tapetibus, vel pannis aliis.* Festus: *Fratilli, villi fordidi in tapetis.* Nomen est, vel à *frago*, pro *frango*, quia villi isti dependentes speciem eam præbent, quasi extimæ tapetis partes sint attritæ fractæque: vel à φράττω, hoc est, *munio*, quia non tantùm ornatus caussâ villi illi sunt, sed etiam, ne extimæ partes facile atterantur.

FRAUS, juxta aliquos, à φράζω, *dico*, quasi propriè signet *dictum doloſum.* [à φῆλος, φηλὸς, φαῦλος, φαῦρος, idem quod φλαυρός.] Ab eo videntur veteres *frandeo* dixisse, pro *fraudulentè facere.* Unde *fraudem frauſus* apud Plautum & alios. Vide Festum & Nonium in *Frauſus*. A *fraus* quoque est *frando*, unde *defrando*, quod Nonius exponit per *fraudem aliquid eximere.* Unde in mentem venit fortasse *fraus* esse à *frando*, hoc ex ἀφαιρῶ, quod idem notat. Dixere autem & *defrando*, & *defrudo*, quomodo *claudere* dicimus & *cludere*. Sed *defrudo* magis probat Marius Victorinus, lib. I: *In defrudo*, inquit, *apicem ſecunda ſyllaba imponere debetis. Nam à deferuendo & decoquendo fit tale, quod defrudetur, id eſt, fraudetur coctura & imminuatur.*

FRAX [ῥάξ] singulo numero legas in Glossis, tum Latino-Græcis, ubi generatim τρύξ exponitur: tum Græco-Latinis, ubi est τρυγία γῆρυ, *frax*. Sed apud Columellam, Vitruvium, Pliniumque *fraces* potiùs legas: sive, ut in quibusdam codd. ea vox exaratur *frages*. Unde Turnebus Advers. lib. XXVIII, cap. VII colligit, *frages* vocari ab antiquo *frago* pro *frango*, unde *fregi*, *fragilis*, & alia: *frages* autem icirco dici, quia sint olearum trapeto *fractarum* contusarumque *fragmenta* ac reliquiæ quædam. Gellius, lib. XI, cap. VII: *Item floces audieras priſca voce ſignificare vini fecem e vinaceis expreſſam, ſicuti fraces ex oleis.* Hinc *fraceo*, à quo *fracidus*, & *fraceſco*. Usi us rei rusticæ scriptores de *olea*, *cùm vetuſtate molleſcit*, vel etiam *putreſcit*. Nonius: *Fraceſcere tanquam friari, & putreſieri vetuſtate.* Onomasticon vetus: *Fraceſcere*, ἐξίτηλος. Quòd verbum notat, *de ſtatu priori exire, degenerare, corrumpi.* Idem Onomast. *Fracidus*, ὑπέρωρος. Quo significatur quod maturitatis tempus excessit, *exoletum*. Videtur & *fraceo* usurpatum pro *diſplicere*, quia *fracida* minùs grata. Festus: *Fracebunt, diſplicebunt.*

FRAXATORES dicuntur, qui *vigilias obeunt.* Festus: *Fraxare eſt vigiliam circumire.* Græcis *fraxatores* sunt περιπολοῦμενοι. [*Fraxare* seu *flaxare*, pro *fulaxare* à φυλάσσειν, φυλάξειν. *Fraxatores* itaque φύλακες, νυκτακες.] Videntur & *circitores* dici posse, quomodo in obsceno carmine vocantur, qui hortos frequenter obeunt, ne fures intrent, ut ibidem monet Scaliger. Sed pleniùs hâc de re idem in Conjectaneis, ubi in hunc modum scribit: *Frago antiquum, ut pago, tago. Eſt lentare, flectere:* ἀπὸ τοῦ φράγνυμι, *unde* φράγνυμι. *Quod ſignificaret Lentare, ut lentare remum, Virgilio: & lentare arcum, Statio. Ab eo* φράγνυμι & φράττειν *dici cœptum, pro ambire. Et Latinum priſcum fraxare, obire, circuire vigilias, à frago, ut à vebo, vexo: tago, taxo. Fraxatores ergo cuſtodes circumientes vigilias. Ab eadem origine frequens, qui ſæpius fraxaret vigilias: non à ferendo, ut Varro.* Hæc Scaliger. Varronis locus, quem ultimis verbis signat, est lib. VI de L. L. *Apud Plautum*, inquit, *quod eſt, Mihi frequentem operam dediſtis; valet adſiduam. Itaque qui adeſt, adſiduus: ferre quem qua oportet, is frequens. Opponi ſolet itaque.* Censet igitur Scaliger & *fraxator*, & *frequens*, esse à *fraxo*. De *fraxatore* non repugno. Etsi non video, cur non simpliciùs deduxerit à φράττω, hoc est, *munio*, cùm qui vigilias obeunt, sint munimentum ac velut septum eorum, pro quibus excubias agunt. At de *frequens* longè nimis abit. Nec tamen à *ferendo*, cum Varrone deduxerim. Unde ergo? Hæreo. Sed, ne nihil dicam, cùm veteres scripserint *frecuens*, quid, si dicamus id conflatum esse ex *fere*, *cum*, & *ens*? *Ens* in compositione dici liquet ex *abſens*, *præſens*, *potens*. Simile fortasse olim fuit *coens* à *coeſſe*, pro *unà eſſe*, si ita dixere. Ex *fere* autem, & *coens*, sit *frecoens*, seu *frecuens*. Ubi *fere* valet, *plurimum*, ut in illo Terentii: *Fere rurì ſe continebat.* [à φράσσω, φράσσομαι, φρακτὸς & φραχτὸς, unde frequens.]

FRAXINUS, ut Isidorus, lib. XVII, cap. VII, inquit, *quòd magis in aſperis locis, montanisque fragis naſcatur.* Perottus ait, *quod in fragoſis locis libenter naſcatur.* Fortasse fuit à φράξις, hoc est, *ſeptum*, *munimentum*: quod ejus arboris usus esset in *ſepiendo*. Quidam censent venire a ברוש, quod Forsterus *abietem* interpretatur. Sed cum in Paralipomenis dicatur Salomo eo ligno usus in templo exstruendo; ex Vitruvio autem constet *fraxinum* minus convenire ædificiis: magis eorum placet sententia, qui ברושים dici putant genus *cedri* minoris Theophrasto etiam memorati.

FREMO, est à βρέμω, β in *F* mutato, quomodo pro βασκαίνω & βάσκανος Latini dicunt *faſcino* & *faſcinator*. Hinc ὑψιβρεμέτης Jovis epithetum, quasi dicas *altifremus*, hoc est, *altitonans*. Ab eodem est βροντή, hoc est, *tonitru*. Item βρέμος, quomodo κυρίως vocatur, ὁ ἐκ πυρὸς ἦχος. ut scribit Etymologus, qui & inde *Bacchum* ait Βρόμιον appellatum, quia, Semele fulmine conflagrante, eum Mercurius Jovis jussu ex mediis rapuit ignibus. Uti autem βρέμω est à sono: ita & βρίμω, & Belgicum *brieſſchen*. Est verò βριμᾶν *præ ira dentibus infrendere*: unde & *Hecate*, sive *Proſerpina*, à *fremitu* atque *indignatione* ejus temporis, cùm à Mercurio comprimeretur, βριμὼ dicta est: ut testantur Clemens Alexandrinus, Arnobius, Lycophronis Scholiastes, & Varinus: & ex iis juniores Paullus Leopardus, lib. XVI Emendat. cap. XI; & Canterus, lib. I Var. Lect. cap. I. Ac tangit eam fabulam quoque Propertius:

> *Mercurio & ſanctis fertur Bœbeidos undis*
> *Virgineum Brimo compoſuiſſe latus.*

Prout eum locum rectè emendat Turnebus: pro quo in nonnullis codd. erat, *Virgineum primo*, facili sanè errore. In aliis est, *Virgineum Sais*: quod ut à recta lectione longiùs abit: ita moribus Minervæ adversatur, quæ semper-virgo. Verisimile autem est, illud *Sais* irrepsisse, ex versu præcedenti, ubi *ſanctis* iisdem loco, & fortasse non integra, sed literarum compendio scripta fuit.

FRENDEO est fictum à sono. [φρυάττω] Errat enim Isidorus, lib. X, cùm putat, *frendens* dici, quasi *frangens dentes*. Sanè *frendere* est ὀνοματοπεποιημένον, propriéque notat *ſonum edere dentibus colliſis.* Unde Maro, lib. III de Polyphemo, *Dentibus infrendens.* Nonius exprimit, *cum gemitu, vel iracundiâ, miſerum aut minax ſonare.* Sed μετωνυμικῶς ponitur pro *frangere dentibus*: unde in veteri Onomastico exponitur θλάω. Atque ab hac notione, Festo teste, est *freſſus*: unde faba *freſſa*, pro *frenſa*. Utitur *freſſi* voce Columella, lib. II prope extremo cap. XI. Ab eadem notione *nefrendi* vel *nefrendes*; de quibus sic Festus: *Nefrendes dictos aſſerit Q. Mucius Scævola* (sic emendo) *arietes, quòd dentibus frendere non poſſint. Ateius Capito infantes eſſe nondum frendentes, id eſt, frangentes. Livius in Odyſſea veteri: quem ego nefrendem alui lacteam immulgens opem.* *** *pro nefrendibus autem, ut antiqui dicebant, rienes nunc dicit uſus recens. ſunt qui nefrendes dici putant teſticulos, quos Lanuvini appellant nebrundines, Græci νεφροὺς, Prænestini nefrones.* Hæc Festus. Posteriorem sententiam sequuntur Glossæ vett. in quibus legitur, *nefrendes*, νιφροί· ubi νεφροὶ legendum esse liquet. Sed magis arridet prior sententia, quam & sequitur Varro, lib. II de R. R. cap. IV: *Amiſſo*, inquit, *nomine lactentis, dicuntur nefrendes, ab eo quòd nondum fabam frendere poſſunt, id eſt, frangere.*

FRETUM, Varrone, Servio & Isidoro testibus, à *fervore* marini æstus nomen accepit. Respexit eo Maro, 1 Georg. cùm ait:

—— Fervetque fretis spirantibus æquor.

Dubium autem an κατὰ μετάθεσιν dicatur ab inusitato supino *fertum*, an potius κατὰ συγκοπὴν dicatur quasi *fervetum*. Belgæ similiter *mare* vocant *Zee* à ζεῖν, hoc est, *fervere*, sive, ut Belgæ dicunt, *sien*, quæ ipsa vox quoque est à ζεῖν. Eleganti metaphorâ *fretum ætatis* dixit Lucretius pro *juvenili ætate*, quæ *fervida* dicitur Horatio.

FRETUS, Perottus esse putabat à *fruor*: cui triplex præteritum tribuebat, *fruitus*, *fructus*, & *fretus*. Sed de tertio hoc errabat. *Fretus* autem unde sit, satis est obscurum. Si literas spectes, accedit proximè ad *fretum*, quod à *fervore* ita dici constat. Fortasse igitur & *fretus* inde erit, quòd qui aliqua re *fretus* agat, *fervidus* ea in re esse soleat. [malo à *fero*, *fertus* φορητός.]

FRICO (unde Belg. *vryven*) Nunnesio placet esse à ψώχω, *frico*. Ut ψ abeat in *F*. Malim ego derivare à Chaldæo & Syriaco פרך, quòd & ipsum est *fricare*. A *fricando*, *frictrices* dicuntur Tertulliano, lib. de Pallio cap. IV. & libro de Resurrectione Carnis, cap. XVI. Græcis similiter dicuntur τριβάδες, quia sese ἀλλήλας τρίβουσι. Plautus à *subagitando* vocat *subagitatrices*. Meminit nefariarum istiusmodi feminarum quoque Cælius Aurelianus, lib. IV χρονικῶν, cap. ult. quod inscribitur de mollibus, sive subactis. A *dentibus fricandis* Plinio, & aliis, *dentifricium* dicitur medicamentum, quod Gr. σμῆγμα ὀδόντων, seu ὀδοντόσμηγμα. A *frico* est *defrico*. Horat. 1 Ser. Sat. x de Lucillio:

—— At idem, quòd sale multo
Urbem defricuit, chartâ laudatur eâdem.

Hinc *defricate*. Nævius in Tarentilla: *Facete & defricatè*. Citat Charis. cap. de Adverb.

FRIGEO est à ῥιγέω, quod est, *rigeo*, *frigeo*: ut ῥῖγος, *rigor*, *frigus*. Appositum *F*, quomodo ab ἑστιᾶν dictus dies *festus*. Vel est *frigus* à φρίκη, id est, *horror*, qui *frigoris* πάθος. [ῥῖγος φρῖγος, vide Etym. MS. in ῥῖγος, ubi à φρίσσω deducit φρῖγος.] Hujus diminutivum est *frigusculum*, quomodo scitè vocat Ulpianus, quando conjugalis amor ex dissidio aliquo nonnihil de vehementi *fervore* remisit. Verba ejus, l. quum hic. de donat. inter virum & uxorem. §. XII: *Quòd si divortium non intercesserit, sed frigusculum: profectò valebit donatio, si frigusculum quievit.* Sic ibi rectè Haloander, non *friviculum*. Sanè *frigoris* voce sic utuntur Cicero, Fabius, alii, ac ψυχρότης similiter apud Græcos usurpatur. A *frigidus* est *frigidarium*, vas, in quo aqua *frigida*. Glossæ interpretantur ὑδροψύχιον.

FRIGO, (unde *carnes frixa*) à sono dici putat Isidorus, lib. XX, c. II. Sed est à Græco φρύγω, quod ipsum à sono factum esse agnoscimus. Apud Festum legitur esse à φρυγεῖν. Sed legendum φρύγειν· Gloss. Philoxeni. *frigit*, φρύγει, τηγανίζει. Solent torreri nuces, ut Plinius ait, seu *frigi*, ut Plautus, qui *frictas nuces* reponit inter edulia delicata. Eo *amygdalas* significari, quæ hodieque in Galliâ *fricta* eduntur, scribit Yvo, hoc est, Josephus Scaliger, adversus Titium lib. IX contr. c. XIV. Locus Plauti est in Pœnulo, act. I Sc. II.

AG. *Obsecro hercle ut mulsa loquitur.* MI. *nihil nisi laterculos,*
Sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.

Ubi Yvo legendum putat, *papaveremque tritum*. Dixit quoque Horat. epist. ad Pis.

Nec si quid fricti ciceris probat & nucis emtor.

FRINGILLA, ac interdum & *fringillus* dicitur. Gloss. Cyrilli: Σπῖνος ὁ στρουθὸς, *fringillus*. *Fringilla*, & *friguttire*, unde sint, docet Festus, his verbis: *Fringilla avis dicta, quòd frigore cantet; unde & friguttire.* Nonius alterum etiam ἔτυμον addit: *Friguttire & fringultire, subsilire cum sono, vel erigi, & excitari, quòd quæcumque friguntur, vel frigent, nimio calore, vel frigore, cum sono sursum subsiliunt.* Sed *friguttire* omnino est à sono factum, uti & *fritinnire*, quod hirundinum proprium, ut *fringuttire*, *fringillarum*. Varro, lib. VI de L. L. *Ejusdem* (Ennii) *ab hirundine, Nefrende fritinnis suaviter. M. Actius in Casinâ, à fringuilla. Quid fringutis? quid istbuc tam cupide cupis?* Quo ex loco discimus, & *fritinnire*, & *friguttire*, κατὰ μεταφορὰν hominibus tribui. Hinc Fulgentius, de sermone prisco: *Friguttire, dicitur subtiliter adgarrire.* Plautus, Casinâ: [act. II. sc. III.] *nam quid friguttis?* Ennius, Alcestide: *Hæc anus admodum friguttit, nimium se sauciavit flore Liberi.* Videtur & *fringultire* per *L* pro eo dici. Appuleius, in Apolog. *Fringultiat vel omnino obmutescat.* Item: *Vix syllabas singulas fringultientem.* Ac putabat P. Colvius apud Sidonium quoque Apollinarem, lib. VII, epist. X, *fringultientibus* legi debere, quo loco in vulgatis est *singultientibus*. Est tamen & *singultire* vox proba, & loco isti accommodata.

FRIO, à פרד, *separavit*, *disjunxit*: vel à πρίω, *serra seco*, quia, quod *friatum*, simile est scobi, hoc est, minutissimo isti, quòd decidit, cùm serra quid secatur. A *frio* fortasse est *frit*, quia facile friatur. *Frit* quid sit, docet Varro, lib. I de R. R. cap. XLVIII: *Illud autem in summa spica jam matura, quod est minus, quam granum, vocatur frit.* A *frit* erit *puls fritilla* apud Plinium, lib. XVIII, cap. VIII. Item *olla fritilla* apud Nonium ex Fabio Pictore. Fortasse tamen uterque locus est mendosus, legendumque *puls frictilla*, & *olla frictilla*, ut utrumque sit à *frigo*, quo de verbo superiùs dictum.

FRITINNIRE est hirundinum aliarumque minutarum aviculatum. Usus Varro, virgula divina: *Et pullos peperit fritinnientes.* A sono factum est, ut ait idem Varro, lib. VI de L. L. Verba ejus in *Fringilla* adduximus.

FRIVOLA, ut Budæus censet, annotationibus in Pandect. sic dicta à *frio*, id est, *contero*, *imminuo*, ut idem sit *frivolum*, quod *friabile*, hoc est, φριστὸν, ψαθυρὸν, χαῦνον, κραῦρον, εὔθρυπτον. Confirmat hanc etymologiam propria vocis significatio. Quippe, ut ait Festus, *Frivola sunt propriè vasa fictilia quassa. Unde dicta verba frivola, quæ minus sunt fide subnixa.* Eadem mens Isidori, lib. IX Orig. cap. ultimo. Itaque pro *tenui vilique supellectile* usurpat Juvenalis, Satyra V.

Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
Frivola.

Quibus verbis tangit paupertatem veterum Romanorum, ut qui etiam *Samiis vasis* uti consueverunt. Idem in tertio:

Vivendum esse illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, jam poscit aquam, jam frivola transfert
Ucalegon, tabulata tibi jam tertia fumant.

Eodemque modo sumitur ab Ulpiano, l. solutum. §. solutam. Tit. de pignor. act. *Non enim credibile est hoc convenisse, ut ad universam pensionem insulæ frivola mea tenerentur.* Hinc *Frivolaria* Plautinæ comœdiæ nomen, quæ amissa. *Frivolarii*, qui supellectilem istiusmodi vendunt. *Frivolarium forum*, ubi *frivola* venduntur.

FRONS, μέτωπον, ex *frontis* factum, κατὰ συγκοπὴν, ut *mens* ex *mentis*. *Frontis* fortasse à φροντὶς, quia *frons* cogitationum curarumque index: unde *hominem serenâ aut nubilâ aut caperatâ fronte* dicimus. Plinius, lib. XI, cap. XXXII. *Frons & aliis, sed homini tantum tristitia, hilaritatis, clementia, severitatis index.* Eapse de caussâ *frons* aliis videtur dicta quasi *ferens*, quia præ se ferat, quid animo insit. At Varro, & eum secutus Isidorus, lib. XI, cap. I, ab oculorum *foraminibus* nominatam ait. [à πτοῶν, πτωνὶς idem quod πτωνίας, aut πρόσωπος. sed melius à φρόνις.] A *fronte* est *frontale*, quo equis, & elephantis, caput religabatur. Unde & in Gloss. Cyrilli & Onomastico veteri κεφαλόδεσμος vertitur. Ab eodem *Frontones*; ut à *capite*, *Capitones*; à *labiis*, *Labeones*, à *naso*, *Nasones*; quæ cognomina fuere apud Romanos. Onomasticon vetus: *Fronto*, μετωπίας. *Frontosus* ὀφρυμέτωπος. Ut autem *frons*, μέτωπον, ex *frontis*; ita *frons*, φύλλον, ex *frondis*. In MSis codd. prius per *o frons*; posterius per *u fruns*, scribi consuevit. Et videtur ea scribendi ratio origine comprobari. Nec enim *frondis* nomen à *ferendo*, quòd *ferat virgulta*, vel *umbras*: ut Isidorus ait, lib. XVII, cap. VI: neque quòd *frondes huc & illuc vento ferantur*: quam rationem Perottus adfert: sed à βρύω, *pullulo*. Nec enim solùm *fontes*, sed & *plantæ* βρύειν dicuntur. A *frons*, sive *fruns*, est *frondator*, φυλλοτόμος, ut in veteri Onomastico exponitur: hoc est, qui *frondes* arboribus stringit ad pabulum animantium: hæc enim rusticis *frondatio* dicitur. Triplicem *frondatorem* commemorat Servius ad Ecl. I. Eum vide.

FRU-

FRUCTUS putat Varro, lib. IV de L. L. esse à *ferendo*. Sic enim scribit: *Fructus a ferendo res: & hæ quas fundus, & hæ qua in fundo feruntur, ut fruamur.* Sed vel ex hoc ipso loco evincitur, sic potiùs dici à *fruendo*. Sanè *fruor* non tantùm *fruitus* facit, sed & *fructus*, κατὰ συγκοπὴν· unde Lucret. lib. III.

Sin ea qua fructus cunque es, periere profusa,

Hoc est, quæcunque *fructus* sive *fruitus* es. Et lib. eodem:

Omnia perfructus vitai præmia marces.

Plura id genus loca adducimus in animadversionibus Grammaticis. Isidorus, lib. XVII Orig. cap. V, putat *fructus* dici à *frumine*, id est, *eminente gutturis parte*; unde & *fruges* dedocit eum Servio. Utrumque profectò durum coactumque. Vir doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, vult *fructus* esse à Syriaco *ferot*: Julius Scaliger notis in Theophrasti hist. plant. l. I, c. I, deducit à βρύειν, quod est *pullulare*. Sed simplicius veriusque est, quod ante diximus.

FRUGES latiùs patent, quàm *frumentum*. Nam & *legumina* comprehendunt. Plinius lib. XVIII, cap. VII: *Natura nunc indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum genera: frumenta, ut triticum, hordeum: & legumina, ut faba, cicer.* Servii quoque est, in I Æn. *Generaliter omnes fruges dicuntur: & errant, qui discernunt frumenta à frugibus. Nam Cicero ait, olei & frugum minutarum: cum de leguminibus diceret, ut ostenderet etiam frumenta fruges vocari.* Mirum autem, *legumina* dici *minores fruges*, cùm fabæ, lupini, & quædam alia legumina frumento sint majora. Nisi forte *minora* dixit ratione pretii ac dignitatis. Vel hoc verum, vel errat Servius: nec *legumina* sola, sed & *frumentum* intellexit: quæ *minores* sunt *fruges*, si conferantur cum arborum fructibus. Sanè interdum & illæ *frugum* nomine censentur. Unde *arboreas fruges* dixit Cornificius, quas Maro *arboreos fœtus*. Et sane Ammianus quoque Marcellinus, lib. XXIII, *frumenta* comprehendit, cùm ait: *Litoribus proxima Persis habebatur, minutis frugibus dives & palmite. Fruges* rectum singuli numeri facit *frux*, quo Ennius usus, XVI Annal. Varro, IV de L. L. dici putat à *fruendo*, unde & *frumentum*, quasi *fruimentum*. Est enim *fructus* terræ, quo alimur *fruimur*que. Servius, ad I Æn. & ex eo Isidorus, lib. XVII Originum, cap. VI, & lib. differentiarum, ajunt *frugum* nomen tractum à *frumine*, id est, *eminente gutturis parte*. Priscianus, libro VI, eo à recto *frux*, esse obliquum *frugis*, quia sit à φρύγω. Similiter Josephus Scaliger, & Septimius Florens Christianus; ille in Conjectaneis, hic suis in Aristophanem notis. Est autem φρύγειν, *torrere*, *frigere*, unde & φρύγετρον Polluci, vas, in quo hordea tosta *frigebant*. Cur autem *fruges* hinc deduxerint ostendit istud Accii Troadibus:

Nocturna saxo fruges frendes torridas.

Et illud Maronis, I Æneidos:

—— frugesque receptas
Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

Quem ad locum sic, inter alia, Servius: *Quia apud majores nostros molarum usus non erat, frumenta torrebant, & ea in pilas missa pinsebant.* Etsi autem erudita hæc sit sententia: tamen cùm veteres pro *fruges* dixerint *bruges*, teste Fabio, lib. I, cap. VI, malim deducere à βρύω, *pullulo*: vel potiùs à βρύκω, quod est *mordeo*, *mando*, *edo*. *Fruges* enim dixere quòd in alimoniam cederent. Sed omnium simplicissimum fit, si *fructus*, *fruges*, *frumentumque* cum Varrone à *fruendo* deducas. A *frugibus* dicitur aliquis esse *frugi*, hoc est, utilis & necessarius, ut Donatus ait, in Eunucho, IV, VII. Nempe *frugi* is propriè, unde *frugem* possis habere, sive quo *frui* queas. Sed cùm frustra sapiat, qui sibi non sapit, etiam *parcum* postea *frugi* nuncuparunt. A *frugi* est *frugalis*, ut est apud Augustinum, de vita beata; & Isidorum, in x. Gloss. vett. *frugalis*, χρήσιμος. A quo *frugalitas*, σωφροσύνη. A *frugibus* quoque est verbum *defrugare*, quod est *agros exinanire* præproperata vel serotina semente: ut scribit Hermolaus Barbarus in Plinianis Glossis. Idem tamen in appendicula ambigit, an non potiùs legi apud Plinium debeat *defrudare*: quomodo Cato dixit, *segetem ne defrudet villicus*.

FRUOR à *frumen*. Ita Donatus, Eun. IV, VII. *Frui est vesci, à frumine, quæ est summa pars gulæ, à qua re etiam hi qui nec cibo, nec poculo sunt, frui dicimur κατα χρηστικῶς, utpote rebus Venereis, & delectatione odoris, visus, auditus, & cæteris.* Similia habet, in Adelph. V, VIII. [ab ἐρύειν, quod & pro *vesci* accipitur.] Sed omnino *frui*, etiam principis notionis ratione, latiùs patet, quàm ut *ali* tantummodo significet: quippe quod pertineat ad omnia, unde utilitatem capere est: ut *fructus* nomen ostendit, quod ex eo derivatur. Quare potiùs fuerit à φερὸς, *utilis*, *commodus*, quod à φέρω, quia ad finem destinatum *confert* vel *perfert*. Consuetudo tamen *fructum* ab *usu* distinxit: ita ut *uti* sit, ad commoditatem & utilitatem: *frui*, non ad usum modò, sed etiam ad quæstum, vel delectationem: ut jurisconsulti docent. Unde Calpurnius (non Donatus) in Heaut. I. I. *Frui propriè est delectationem capere ex usu.* A *fruor* est *fruiscor*, & *fruniscor*. Nempe ut *jecur*, & *jecinor*, *iter*, & *itiner* dixere: sic *fruor*, & *fruinor*: ac ut à *fruor* esset *fruisci*, sic à *fruinor*, *fruiniscor*, & κατὰ συγκοπὴν *fruniscor*. Itaque in melioribus libris sic legas, lib. XVII, cap. II. *Fruniscir arius quidem fuit in ætate M. Tullii, ac deinceps; infra rarissimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis an Latinum foret: sed jucundius amœniusque etiam verbum est fruniscor, quam fruor: & ut fatiscor à fateor, ita fruniscor factum est à fruor.* Deinde ostendit eo usum esse Metellum Numidicum in epistola ad Domitios, & Novium in Atellana. Illius est: *Ego neque aqua neque igni careo, & summa gloria fruniscor.* Hujus est:

Quæ magnopere quæsiverunt, id frunisci non queunt.
Qui non parsit apud se, frunitus est.

Addere potuit illud Plauti, Rudente, Act. IV Sc. *Heus mane:*

Hinc tu, nisi malum, frunisci nil potes.

Ita enim in antiquis libris scriptum invenere, & Camerarius & Lambinus: pro quo malè in vulgatis *fruisci*. Superior autem Novii locus clarè indicat, à *fruniscor* esse *frunitus*, unde *infrunitus*. Similiter Festus: *Fruniscor, & frunitum, dixit Cato, nosque cùm adhuc dicimus infrunitum, certum est antiquos dixisse frunitum. Infrunitus* autem dicitur homo insulsus & agrestis. Ita præter Gellium, Macrobium, veterem bibliorum, sive Siracidæ, interpretem, usus hac voce etiam Seneca, lib. III de Beneficiis, cap. XVI; & lib. de vita beata, cap. XXIII. Sed notio ista obstare videtur etymo, quod ex veteribus antea adferebamus. Nam si *frunisci* est idem ac *frui*, quid hoc ad *infrunitum*, hoc est, ἄχρηστον καὶ ἀπειρόκαλον; An dicemus, ut à *fruendo* hominem *frugi* dixere, qui sibi & alteri utilis est: ita à *fruniscendo*, *infrunitum* vocasse, hominem inutilem, ac nullius *frugis*, quales fere sunt homines insulsi? An statuendum, *fruniscor* habuisse olim geminam notionem: unam *fruendi*, unde tum derivetur; alteram *sapiendi*, quod Græcis φρονεῖν, unde *infrunitus*? An nec ab hac, nec ab ista *fruniscendi* notione est: sed à *Frutis*, quod est *Veneris* cognomen: ut eodem modo à *Frutis* sit *infrunitus*, quo à *Venere* est *invenustus*? Media sententia maximè placet. Nam & ἀναλογία, & significatio suadet, *infrunitus* esse à *frunitus*, *frunitus* à *fruniscor*, *fruniscor* à *frunio*, ut ab *apio*, *apiscor*: *frunio* autem quid aliud ac φρονέω; ut *infrunitus* sit idem ac ἄφρων.

FRUSTRA nonnullis, Perotto teste, à *frustum*, quia qui imperfectè quid facit, alium *frustratur*. Sed meliùs, quod me legere memini apud Rodolphum Agricolam annotationibus in Senecæ controversias, pag. XXX. ubi ait, venire à *fraudo*, quia quod *frustra* fit, fraudat desiderium ejus, qui id facit. Ut pro *caupa*, *cupa*; pro *claudo*, *cludo*; & à *causa*, *excuso*, dixere: sic pro *fraudo*, *frudo*; unde *frustra*. A *frustra* esse verbum *frustrari*, satis est evidens.

FRUSTUM Isidoro à *frumine*, quo capitur. Sed non ad esculenta solùm pertinet. Perottus à *ferendo*, quòd facilè feratur. Sed *frusto*, ut feratur, planè adventitium est, nec ad rei pertinet naturam. Alibi à *frango* derivat: commodè si notionem spectes: sed longiùs abeunt literæ. Scaliger à *fruo*. Sed *frustum* etiam majorem partem signat: at quæ friantur, in minutas particulas dividuntur. Quare ut *frustra* à *fraudo* cum Agricola deducebamus, ita & *frustum* ab eodem venire opinor. Nam qui *frustum* aufert, parte aliquâ *fraudat* eum, cujus erat integrum. *AU* in *U* abit, ut ab eodem *fraudo* & *defrudo*. Imo & *frudo* forsan dixere, ut *claudo*, & *cludo*. Ἀναλόγως autem *frustrum* foret. Nam, ut à *moneo*, *monstrum*; à *luo*, *lustrum*: sic

sic à *frudo*, *frustrum.* Sanè *R* in *frustra* remansit. Verùm sequitur *frustum* nominum naturam, quasi non à *fraudo*, sed à *fraus* foret. Ut enim ab *onus*, *onustum*; à *venus*, *venustum*; à *jus*, *justum*; sic à *fraus*, sive *frus frustum.* [φάεςος, vel à *fruendo.*]

FRUTEX à *frons*, [vel *frus*] quia fronde terram tegat, juxta Isidorum, lib. XVII, cap. VI. Perottus à *ferendo*. Alii à *fruor*, vel *fructus*, quia est *fructus arboris unde erumpit.* Optimè Julius Scaliger exercitat. CXXXIX. cui dici videtur a βρύω, hoc est, *pullulo*, quia nempe è *stolonum pullulatione* fit *frutex.* Idem secutus hac in re Eustathium, putat θάμνος similiter dici, quasi θαμινὸς, à θαμὰ, hoc est, πυκνῶς, quia *stolones* arbori densè adnascuntur sive adfruticent. κατὰ μεταφορὰν autem, quemadmodum *caudex*, *stipes*, *truncus*, sic & *frutex* ponitur pro *stupido.* Ita usi Plautus, Mostel. I. 2. & Appul. in Apolog. Græco illo θάμνος nomine usi & Latini, sed speciatim iis sic dicebatur *herba genus*: unde in Glossis veteribus *Thamnus* exponitur tum ἰλιξ, tum βοτάνης εἶδος. Forsasse igitur apud Columellam, ac Plinium, ubi vulgo *thamus*, aut *tamus*, aut *thanus*, vel *tanus*, legitur, *thamnus* debet reponi. Ita censet Salmasius. Ita *thamnus* sit herbæ vel oleris genus, quod sale conspergebatur, & ad cibos servabatur: ut liquet ex Columella, lib. XII, cap. VII. A *frutex* esset *fruticetum*, pro quo per syncopen *frutectum* est apud Solinum, cap. XXXIII. quamquam vulgo scribatur *frutetum.* Uti & Servium in Ecl. 2. & Festum, sive Paullum, in *Vespices.* Sed ibi *frutectum* est in MSS[ts] Nansii. Sed ἀναλογία alterum erigit, ut à *salice*, *salicetum*, *salictum*, à *carico*, *caricetum*, *carectum.* Sed Solino valde impropriè *frutectum*, ponitur pro *frutice.*

FRUTILLA dicitur ἡ ἴυγξ, ut discimus ex Glossis, in Cyrilli calce inventis. Nempe quia sacra esset Veneri *Fruti*: cujus Solinus meminit cap. VIII; & Augustinus, de Civ. Dei lib. IV, cap. XXI. Sed in vulgatis locus est corruptus. Scaliger censet *Fruti* esse ex Ἀφροδίτη κατ' ἀφαίρεσιν, ut *rura* ab ἄρουρα, *muria* ab ἁλμυρίς. Sed obstat, quod si idem esset *Venus* & *Fruti*, jam unum non esset alterius cognomentum. Atqui Solinus ait, *Veneri matri, quæ Frutis dicitur.* Est igitur *Frutis* à *fruendo.* Nempe à *fruitus*, pro quo usitatiùs dicitur *fructus.* A *Frutis* est *frutinal*, templum Veneris *Frutis*: ut disertim legitur apud Festum. Viri tamen eruditi censent, Festum incidisse in codices vitiosos, ubi *Frutinal* esset exaratum pro *Erucinal.* Id esse ab *Erycina* Venere. Imò nullam esse Venerem *Frutis*, sed scriptum fuisse *Eryc.* unde fecerint *Fruti.* Apud Solinum pro *Frutis* debere *Erycis* reponi. Atque à *Frutis Frutal* non *Frutinal* fore. Denique nec avem ἴυγξ dictam *frutillam*, sed (ut in veteri codice est) *fritillam*, sive ob vocem à *fritinniendo*, sive ob caudæ motum à *fritillando*, quomodo & *fritillo* nomen à concutiendis tesseris. Vide pro hac sententia Salmasium in Solini cap. VIII.

FU

FUCUS generatim à Latinis pro *quavis* capitur *tinctura*: Sed propriè dicitur de *fuco marino.* Quem & Servius signat, cùm ait *fucus*, *herba genus*, *qua vestes tinguntur.* Herba hæc Græcis φῦκος. Est inter maris ejectamenta: uti & βρύον θαλάσσιον, *muscus marinus*, quod & *muscum.* At φῦκος, *alga.* Glossæ Cyrilli: φῦκος, *alga*, *fucus.* Negat quidem Plinius, lib. XIII, cap. XXXV, linguam Latinam habere nomen, quo Græcum φῦκος exprimat. Itaque etsi & ipse *algam maris* vocet, tamen existimavit, non satis esse id nomen accommodatum. Verùm nihil caussæ est, cur putemus, non posse transferri *fucum.* Nam ipse Plinius, lib. XXV, cap. X, ait, *Phycos thalassium*, *id est*, *fucus marinus.* Inque indice lib. I ait, *Phycos tria genera*, *quod fucus marinus.* Et ratio favet: φῦκος enim usæ mulieres ad conciliandum ori ruborem, ut Lucianus in Amoribus, aliique plurimi auctores tradunt. At Latinorum *fucus* ad eundem usum adhibebatur, ut ostendit illud Ciceronis, lib. III de orat. *His tribus figuris insidere quædam venustatis non fuco illitus*, *sed sanguine diffusus debet color.* Acro quoque, in II sat. lib. II, scribit, *fucum* esse genus herbæ marinæ, unde lana inficitur, & affert illud Horatii ex od. V lib. III:

—— Neque amissos colores
Lana refert medicata fuco.

Et hoc Maronis, II Georg.

Albanec Assyrio fucatur lana veneno.

Nempe, ut Plinius capite ante citato scribit, φῦκος *circa Cretam nato in petris purpuras quoque inficiunt.* Unde & cognoscitur quis color fuerit fuci. nempe rutilans & quodammodo puniceus. Unde Nicandro φῦκος φοινίσσον dicitur.

Ἠὲ σὺ δὴ καὶ φοινίσσον καταβάλλεο φῦκος.

Quare forsassis laxè nimis in Glossis: *Fucus*, χρῶμα. Nec enim propriè quivis color *fucus*, sed rubei est coloris genus. Verùm respexit Glossographus laxiorem illam significationem, qua *fucus* pro qualibet ponitur tinctura. Unde *fucare* pro *tingere.* Glossæ Cyrilli: *Fucatur*, βάπτεται. Ab eodem, & præverbio *ob*, dictæ *offuciæ.* unde paret secundam producere. Festus: *Offudas*, *fallacias.* Puto legi debere, *Offucias.* Nam facile *ci* & *d* commutantur. Tamen & sic MSS[ti]. At *fucus* imperfecta apis, ex eo nomen habet, quod *fucum faciat* homini, ut qui mentiatur apem, cùm non mellificet, sed mel aliarum absumat. Plinium, & alios, vide.

FUGIO, à φεύγω, ἔφυγον, quod idem. Ab eo φυγὴ, ab hoc *fuga*, ab eo *fugo.* *Fugax* à *fugio* est, non à *fugo*, quod scripsit Erasmus. *Fugax* enim *qui facile fugit.* At *fugitare* nunc à *fugere* est, cujus passiva sunt exempla: nunc à *fugare*, unde in Plautinæ Pseudoli prologo, incerti, sed antiqui tamen auctoris, legimus:

Semper odistis malos, *& lege & legionibus*
Hos fugitastis, *Quirites*, *successis bonis.*

A *fugiendo* L. Vivi dicta videtur *dea Fugia*, quòd fugaret hostes: ejusque sacrum *Fugalia*, quorum meminit Augustinus, lib. II de Civit. cap. VI. At in Onomastico veteri legas, *Fugalia*, φύξια. Quasi sint sacra, quæ exules faciebant Jovi. Quippe Ζεὺς φύξιος *præses exulum*, qui φυγάδες dicuntur: unde Maro:

Nos patriam fugimus.

Confugelam pro *confugium* veteres dixere, ut Festus ait.

FULCIO ab Hebræo פל, hoc est, *lignum*: ut propriè *fulcire* sit *lignis sive palis firmare ac sustentare*: vel à פלך, *scipio*, baculus, quo quis nititur, seque *fulcit.* [ὀλκεῖον, ὀλκεῖα ab ὄλκοις, id est, *fulmentis navium*, *palangis quæ subjiciuntur cùm trahuntur.*] A *fultum* est *fulcrum*; ut a *lutum*, *lucrum*; ab *involutum*, *involucrum*, à *sepultum*, *sepulcrum*, &c. Onomasticon vetus: *Fulcra*, ἐρμῖνες. Pro quo corruptè in Glossis Philoxeni, *Fulctrum.* A *fultum* quoque *fulmentum*; ut à *motum*, *momentum*; à *juratum*, *juramentum*; ab *intritum*, *intrimentum*, &c. Vetus proverbium est, Varroni sæpius usurpatum, & à Nonio allatum, *fulmenta*, sive ut antiqui locuti, *fulmenta lectum scandunt.* Ejus usus, cum præesse vult, in quem imperium habemus. *Lectuli* enim altiores *fulmentis* erant: quippe quæ *lecti* essent *fulcra*: quemadmodum nomen *fulmenti* arguit. Ut errent, qui per *fulmenta* intelligunt *gradus quibus in lectum scanditur.*

FULGEO ex Perotti mente venit à φλὸξ, *flama.* Sed potiùs est à φλέγω, *ardeo*, unde φλόγεος, *splendidus*, *fulgidus.* Nempe ut καὶ μετάθεσιν ab τι est ὄ, à πτιῶ, *opto*, à μορφὴ *forma*, ab Æolico τίρτος pro τρίτος, *tertius*: sic à φλέγω est *fulgo*: quomodo veteres dixere: ut ex poëtis constat, qui *fulgere* dicunt penultima correpta.

FULGUR, & *fulmen*, à fulgore dicuntur, ut rectè ait Varro, in IV de L.L. Nempe ut ab *amo*, *amor*, sic à *fulgo*, *fulgor* & *fulgur.* A supino autem *fultum* est *fulmen*; ut à *motum*, *momen*; à *notum*, *nomen*; à *flatum*, *flamen*; imò ab altero etiam *fultum*, quod à *fulcio*, *fulmen* dixere, indeque *fulmenta* & *fulmentum* pro *fulcro.* Differre *fulmen*, & *fulgur*, ostendit, quod Plinius lib. XXXXV cap. XV dicat: *Fulmina & fulgura quoque sulphuris odorem habent.* Ubi *fulmen* vocat, quod in terras decidit: *fulgur*, quod cæli plagam petit. quod ipsum sulphuris odorem habere statuit, quia cùm obliquè nec longè à terris fertur, odor is percipiatur. Sed discrimen hoc earum vocum non observatur, cum sæpe & *fulmen* pro *fulgure*; & *fulgur* pro *fulmine* sumitur. Ut cùm Plinius & alii dicunt, *sacra fulgura terris condi.* Ubi *fulmina* intelligi liquet. Hinc *fulgurales libri*, apud Cic. I de Divinat. qui tractant de *fulmine* con-

condendo, & aliis ritibus. *Fulgur condere* dicebatur pontifex, cùm ea quæ fulmine icta essent, sub terra defoderet: quod certa precum formula fiebat. Juvenalis, Sat. VI.

Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.

Pleniusque Lucanus in primo:

—— Aruns dispersos fulminis ignes
Colligit, & terræ mœstos cum murmure condit,
Datque locis nomen. Sacris tunc admovet aris
Electa cervice marem, jam fundere Bacchum
Cœperat, obliquoque molas inducere cultro, &c.

Fulgetrum est à *fulgo*; ut *tonitrus*, à *tono*; *aratrum* ab *aro*. Pro eo & *fulgetram* dixit Plinius lib. XXVIII cap. II: *Fulgetrae poppysmis adorare consensus gentium est.* Quomodo à *fulmine* differat, indicat idem Plinius lib. II, cap. XLIII: *Et si in nube luctetur flatus aut vapor, tonitrua edi: si erumpat ardens, fulmina: si longiori tractu nitatur, fulgetra.* *Fulmen* igitur fit cum tonitru, Græcis κεραυνὸς· *fulgetrum* coruscatio est absque tonitru, Græcis ἀστραπή· A *fulgur* est *fulguro*, ut à *fulmen fulmino*. At *fulgero* est à *fulgo*; ut *tolero* à *tolo*, unde *tetuli* & *tuli*. Dixere autem *fulgurare* & *fulgurire*: sed significatio differt. quia *fulgurire* dixerunt pro *fulmine ferire*. Existimare tamen aliquis possit *fulguritas* arbores dici pro *fulguratas*, ut *dolitum*, *artitum*, pro *dolatum* & *artatum*, aliaque id genus. Sed verisimilius id esset, si *fulgurare* diceretur pro *fulmine ferire*. Quare potius à *fulgurire* sit quod dixi: indeque *fulguritum*, hoc est, *fulgure* seu *fulmine ictum*: ut exponunt Varro, in IV de L. L. & Festus, sive Paullus. Sic *fulguritum*, τόπος κεραυνόπληξ, quod aliter *bidental*, quia bidente expiari & consecrari solet.

FULICÆ, ut Servius, in II Georg. ait, sunt *aves aquaticæ, anatibus paullo minores, sed corporibus formâ consimiles.* Perottus ita dictas putat à *furvo*, id est, *nigro colore*. Sed si à *nigro colore* nomen habent, fortasse non tam erit à *furvus*, quàm *pullus*, qui terræ color, vel πελὸς, aut potiùs πελλιὸς, id est, *niger*, *fuscus*. At omnino vox est à φαύξ. Nam φαύξ, *fulica*, quæ aliter αἴθυια. Vide Hesychium, & Suidam. A φαύξ est *fulix*, inserta liquida, ad vitandum hiatum, ut à νυὸς, *nurus*. A *fulix* verò *fulica*. *Fulix* dicitur Ciceroni in conversione carminum Arati:

Cana fulix itidem fugiens e gurgite Ponti
Nunciat horribiles clamans instare procellas.

Falsus interim Cicero, cùm, ἐρωδιὸν & κέπφον confundens, ἐρωδιὸς transtulit *fulica*. Nam ἐρωδιὸς Maroni *mergus*, Plinio & Avieno *ardea* est: κέπφος autem Maroni *ardea* est, Avieno *sturnus*, aliis autem *fulica* est. Vide cùm Turnebum, tum Yvonem adversus Titium, lib. IX Controv. cap. XVI. & Salmasium ad Solini cap. VIII. Ubi & aliarum *fulica* etymon offendes.

FULIGO est *nigrum* illud, quod ex pingui ustorum fumo condensatur, & camino vel parietibus adhæret. Græcè dicitur λιγὺς, quod Nicandri Scholiastes interpretatur τὸ καπνῶδες τοῦ πυρός. Et à λιγνὺς, *Y* ex posteriori syllabâ trajecto ante *L*, *uligo* esse possit, & Æolice F præposito *fuligo*. [ἠλίγνυς, ὁ καπνός. Hesych. ἠλύγη.] Fortasse tamen simplicius sit dicere, esse à *pullus*: vel à πελλὸς, id est, *niger*, *fuscus*. Vel à *fumus*, unde *fumiligo*, & κατὰ συγκοπὴν *fuligo*, ut fortasse ab *udus* *udiligo*, & hinc *uligo*. Hæc magis placent, quam Festi sententia, qui ait *funus*, *fuligo*, & *fumus*, venire à *Furvus*, id est, *niger*. Vide eum in *Furvus*.

FULLO, unde dicatur, meliùs parebit, si constiterit, duplex ejus fuisse officium. Prius erat vestem pedum insultu cogere & densare: quod Latini à *consilendo* dicunt *consilium*: alterum fuit creta vestem candefacere, quod vocant *polire*. Ad utrumque allusit Plautus Aulularia.

Placet consilium. MI. *Imò etiam ubi expolivero,*
Magis hoc tum demum dices, nunc etiam rude est.

Perottus igitur putabat *fullonem* dici, quia vestem calida *foveat* aqua: Hugnitio, quia *fulgidam* reddat vestem. Alii à πιλεῖν, hoc est, *densare*, vel *polire*: quorum illud prius esse *fullonis* munus; hoc posterius, dicebamus. De πιλεῖν non displiceret, nisi propius ad *fullonis* vocem accederet βυλλοῦν, quod idem significat. Unde Hesychius, βεβυλλῶσθαι exponit βεβύσθαι. Uti βυλλὰ eidem βεβυσμένα, hoc est, *conferta*, *densa*. Estque βυλλῶ à βύω, quod est *denso*, *oppleo*. A βυλλῶ fit βυλλοῦν, unde *fullo*. Vel sit *fullo* à πλύνειν, κατὰ μετάθεσιν, & ν post λ conversio in λ. Πλύνται, *fullones*, quia eorum est πλύνειν sive *lavare* vestes, lavandoque vestes eluere: quod fiat nitro, creta, cimolia, & aliis. Petronius in Satyr. *Vestimenta accubitoria perdidit: quæ mihi natali meo donaverat cliens quidam, Tyria sine dubio, sed jam semel lota. Semel* inquit, quia sæpius lavabantur. Martialis:

Et lotam ut minimum terque quaterque togam.

Erat & *Fullo* cognomentum Apustiorum, ut ex Livio, & lapide Capitolino constat. Unde jocus Fausti Syllæ filii apud Macrobium lib. XI, cap. XI: *Miror sororem meam habere Maculam, cùm Fullonem habeat.* Quamquam de *fullonis* filio & Pompeio *Macula*, cepere Macrobius. Satis interim liquet, eò spectasse, quòd *fullonum* esset maculas è veste eluere. *Ars fullonum* dicta *Fullonica*, Plauto Asin. Act. V. Sc. II. Nisi potiùs, quod viris doctis, & mihi quoque magis placet, *fullonia* legi debet, ut à *fullo* sit *fullonia*; quomodo ab *histrio* est *histrionia*, in Amphitr. prologo: *Jovem facere histrioniam.*

FULVUS color, quòd esset *furvo* propior, unde *fulmen*, & *fuligo*. Ita Scaliger Exercit. CCCXXV. §. XII. Atqui *fulmen* & *fuligo*, ut colore, ita & origine distant. *Fuligo* fortasse à *furvus*. Sed *fulmen* planè à *fulgeo*. At aurum *fulvum* dicitur, non *furvum*. Quare à *fulgendo* potiùs *fulvum* dicetur.

FUMUS fortasse sit à רוח, id est, *adflare*, *adspirare*: qua ratione καπνὸς ab inusitato κάπω, id est, *spiro*, & Germanicum *rauch* à רוח, *spiritus*, *flatus*. Vel potiùs, quod Scaligero placuit, *fumus* sit à θυμιᾷν, id est, *fumigare*, θ in φ abeunte, ut ex ejusdem sententia à θύρα est *foris*. Non tamen *fumus* ἀμέσως est à θυμιῶ, sed à θυμὸς, unde θυμιᾷν. Hesychius: θυμὸς, πνοή, ἀήρ. Nempe θύειν est *suffire*, unde θύος, & θυμὸς, *suffitus*. A θύος est *thus*, ut rectè censuit Julius Modestus apud Sosipatrum. A θυμὸς verò est θυμιᾷν. Sed Æoles, quos Latini solent imitari, mutabant θ in φ. Quomodo pro θερμὸς dixere φερμὸς, pro θῆρες, φῆρες, unde *fera*. Similiter pro θύω dixere φύω, unde *fio*, à quo *suffio*: item pro θυμὸς φυμὸς, unde *fumus*. Ut à θυμὸς θυμιῶ, ita à *fumus fumigo*: eadem ratione, qua à *clarus*, *clarigo*; à *lite*, *litigo*. *Fumaria* herba, quæ *fumi* instar lacrymas prolicit. Unde de ea Plinius, lib. XXV cap. XIII: *Claritatem facit inunctis oculis delacrymationemque: inde nomen.* [φυρμὸς, sed omnino est à ψόμμος, καπνὸς, idem quod ψόθος, ψόφος, Herod. epit. ζόφος, unde ζέφυρος. Hinc Theodos. epit. ψοθοῖα leg. ψοθίνη ἡ αἰθαλοκεραία. Arcad.]

FUNDA, qua lapis jacitur, nomen habet à σφενδόνη abjecto Σ, quomodo à σφάλλω est *fallo*; à σμύρνη, *myrrha*. Hæc magis placet sententia, quàm illa Isidori, lib. XVIII cap. X, ut sit à *fundendo*, quamquam eam firmare videatur Plaut. Pœnulo act. II. ubi ait:

In fundas infundebam grandiculos globos.

Est & *funda* retis genus, ita dictum, sive quòd in *fundum* mittatur: ut ait Isidorus, lib. XVIII. cap. X. sive quòd in amnem *fundatur*. Nam & similiter Plauto à *jaciendo*, *retejaculum* nuncupatur. Ita *funda* voce usus Maro, I Georg.

Atque alius latum funda jam verberat amnem.

Ἀμφίβληστρον dici Græcis, contra Vallæ sententiam docet doctus interpres ad XIII cap. Matth. Est & tertia significatio. Nam & *loculus* id nomen tributum, fortasse quia *nummos iis infunderent effunderentque*. Vel potiùs à similitudine *fundæ*, qua lapides jaciuntur. Porro, ut *zona* divitum, ita *funda* sive *loculi* pauperum fuisse videntur. Qua de re vide Scipionem Gentilem, lib. I παρέργ. cap. XXII. Denique & quarta significatio est. Nam *funda* etiam accipitur pro *annuli pala*: idque Græcorum exemplo, quibus similiter dicitur σφενδόνη. Plinius, lib. XXXVII cap. IX de chrysolithis: *Funda includuntur perspicua.* A prima *funda* significatione est *funditor*, σφενδονιστής ut Gloss. vett. exponunt. Nonius: *Funditores, qui magnis fundis dimicant.* Ab eodem est verbum *fundiare*: ut quidem Turnebus scribit, lib. XV, cap. VII. Itaque illud Plauti, Pœnulo, I. II.

Tantula tanta verba fundiat,

interpretatur, *jactat velut funda*. Sed ut à *dicto* est *dictito*; à *lego*, *lectito*; ita à *fundo* est *fundito*. Quare nec me movet illud ejusdem, quod ante etiam ex parte adducebamus:

In

In fundas infundebam grandiculos globos,
Eos illos volantis jussi fundutarier.

Nam ἀντανάκλασιν syllabæ affectavit, non ἐτυμολογίαν respexit Comicus.

FUNDO, seu primæ seu tertiæ sit, venit à *fundus*. Quippe *fundare* est *fundum ponere*; *fundere* est *in fundum jacere*. Nisi magis placet posterius *fundo* esse à χεύω, quod idem notat. *D* sæpe inseritur, ut à τμῆν *tondeo*: ab Æolico τένω, *tendo*. [à χεύδω.]

FUNDUS, quia *possessionem rusticam* notat, semper virile esse constat: at pro *imo* dolii, fluminis, maris, alii *fundus*, alii *fundum* hodie malunt. Equidem *fundum* in neutro dicere non ausim. *Fundi* qua de *agro* dicitur, hujusmodi etymon adfert Servius, in II Georg. *Fundus dicitur ab eo quod sit rerum omnium fundamentum.* Et Isidorus, lib. XIV, cap. XIII. *Fundus dictus, quod eo fundetur vel stabiliatur patrimonium.* Idem etymon ponit Varro, IV de L. L.: sed secundum addit: *Ager*, inquit, *quod videbatur pecudum ac pecuniæ esse fundamentum, fundus dictus: aut quod fundat quotquot annis multa.* Tertium adduxit idem Varro alibi, quemadmodum cognoscere est ex hoc M. T. Ciceronis, vel potius Laureæ Tullii:

Fundum Varro vocat, quem possim mittere fundâ,
Ni tamen exciderit, qua cava funda patet.

Quartum adfert Festus Pompeius, qui ita dici ait, quod *planus* sit ad similitudinem *fundi* vasorum. Quinta est sententia Julii Scaligeri, in lib. I Theophrasti de caussis Plantarum cap. II & de caussis L. L. cap. XXVIII. ubi ait, *fundum* dici ἀπὸ τοῦ φύειν, quia, id est, unde plantæ nascuntur, atque exeunt. Mihi maximè placet Festi sententia: ut prior sit *fundi* notio ea, qua notat *imum* ejus, quod liquida continet. Estque vel à βυθός, inserto *N*, quomodo à ῥυκάνη est *runcina*; à μέγας, *magnus*, à *rego*, *regnum*, &c.: Vel, quod Nunnesio visum, & mihi magis placet, à βυθός, [βυσσός, βυθός.] quod Hesychius interpretatur βάθος, πυθμήν, *profunditas*, *fundus*. Postea verò, ac secundariò, *fundum* quoque dixere de agro cum ædificiis, atque adeo de ædibus urbanis, quia nempe in *fundo* propriè sic dicto extructæ sunt. Ac simili ratione Belgæ vocant *grond* vel *gront*, primariò quidem *fundum* dolii, putei, fluvii, maris, similiumque: secundariò autem agrorum, ut cùm dicunt, *op een anders grond timmeren*, *in alieno solo ædificare*; *mijn gront*, *meus ager*. A priori notione est *funditus*. Item *profundus*, de quo ita Diomedes, cap. de præpos. *Pro præpositio significat porro, ut cum profundum dicimus pelagus, ut cui porro fundus sit.*

FUNGOR, in Glossis vett. nunc λειτουργεῖν, nunc τελεῖν, διατελεῖν, vel ἀνύειν exponitur. Itaque inest in hac voce notio *perficiendi, ac perducendi ad finem.* Quocirca nihil hactenus melius ea in voce occurrit, quàm Martinii opinio, conjectantis, ut τελεῖν est à τέλος, ita *fungor* esse à *finis*: unde *fingor* foret: sed discriminis caussâ *V* hic maluere. Nonnulli Perotto teste à *funere* deduxere. Atque hi eò respiciebant, quòd qui mortem obiere, *vitâ functi* dicantur. Sed hoc quoque loquendi genus *finem* signat. Nam (ut bene Valla interpretatur, lib. V Eleg. cap. V.) *Fungor vita, quod fungor officio vitæ & munere administrandi gubernandique corporis, munere, inquam, adsignato nobis ab imperatore Deo. Inde defunctus est vita, id est, finivit officium vitæ.* Ac similiter Isidorus, lib. IX, cap. IV: *Defunctos dicimus, qui compleverunt vitæ officia. nihil enim jam faciunt.* Glossæ: *Perfunctorius*, ἀφωσιωμένος. *Perfunctorie*, & *defunctorie* significant *languide & remisse*: quia quid non seriò adcuratur, sed ut officio perfuncti videamur, & quantum satis sit aut ad reprehensionem vitandam, aut veniam emerendam.

FUNGUS, à σπόγγος, pro quo Atticè σφογγιά, unde Latinum *spongia*. A *spongia* dictus *fungus*, ob *spongiosam* naturam. *S* abjectum, quomodo à σφάλλω est *fallo*. At durè, qui *fungum* à *funere* deducunt: durè & illi, qui vel à φῶς esse putant, vel à *fungendo*. Sic enim Isidorus, lib. XVII cap. X: *Fungi, quod aridi ignem acceptum concipiant. Φῶς enim ignis est, unde & esca vulgo dicitur, quod sit fomes ignis & nutrimentum. Alii dicunt, fungos vocatos, quod sint ex eorum genere quidam interemptorii, unde & defuncti.* [est à φῶγος.]

FUNIS Perotto à *fundo*, *quod dum trahitur, atque attenuatur, lumine fundi videtur.* Scaligero, in Conjectaneis, à σχοῖνος, id est, *juncus*, ut propriè sit *funis è junco plexus*. Nunnesius in Grammatistice, deducit à φοῖνιξ, *palma*. Sed dicuntur *funes* ab ἶνες, præposito *F*, haut secus ac ab eodem fit *vena* præposito *V*. Item *vis* à singulari ejus ἴς quemadmodum in *Vena*, & *Vis*, dictum. à *funis* est *funalis*; ut à *grex*, *gregalis*; à *manus*, *manalis*; &c. Ut autem *manalis* substantivè pro *porco manali* dixere, ita & cùm poëtæ tum prosæ scriptores *funalia* dixere pro *luminibus funalibus*, hoc est, *ardentibus funibus*. Virg. I Æneid.

—— *Noctem flammis funalia vincunt.*

Auctor lib. de illust. viris: *Duillio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente tibicine à cœna publicè rediret.* Glossæ vett. *Funale*, λαμπάδιον. Onomasticon vetus: *Funalia*, δᾷδες. Servius, in I Æn. & ex eo αὐτολεξεὶ Isidorus, lib. XX cap. X *Funalia, sunt quæ intra ceram sunt. dicta à funibus, quos ante usum papyri cera circundatos habuere majores, unde & funera dicuntur.* Mox addit Isidorus: *Funalia, candelabra apud veteres exstantes stimulos habuerunt aduncos, quibus funiculi cera vel hujusmodi alimento luminis obliti figebantur. Idem itaque & stimuli præacuti funalia dicebantur.* Donatus quoque, ad Andr. I. I, de *funeris* voce agens, addit, *funalia* dici *cuneos candelabrorum, quibus delibuti funes, & cerei fomites, infiguntur.* *Funales*, sive *funarii* equi, quos Græci dixere σειραίους, & σειραφόρους, & παρηόρους, & παρασείρους. Hi erant, qui in quadrigis, ubi fronte æquata equi quatuor irent, latus clauderent duobus jugalibus, qui in medio irent. Ergo hoc ordine ibant, dexter *funalis*, dexter *jugalis*, sinister *jugalis*, sinister *funalis*. Ac quemadmodum *jugales* vocabantur, quia interjecto temone jungerentur, ita *funales* vocabantur, quia à dextrâ sinistraque *jugalium* loro seu *fune* adnecterentur. Antiquis verò temporibus in quadrigis non duo *jugales* erant, sed quatuor. Neque enim tum unus erat *temo*, sed geminus, dexter & sinister: ac dextro duo, totidem sinistro temoni equi nectebantur. Isidorus: *Quadrigarum vero currus duplici temone olim erant, perpetuoque, & quod omnibus equis injiceretur jugo. Primus Clisthenes Sicyonius tantum medios jugavit, eisque singulos ex utraque parte simplici vinculo adplicuit, quos Græci σειραφόρους, Latini funarios vocant.* Sic processisse equos, uti dixi, ex vett. lapidibus & nummis cognoscere est. Atque ita & Solis equos euntes poëtæ inducunt: quod ex Hygino etiam liquet. Hodie autem in quadrigis duo *funales* præire, sequi duo *jugales* solent.

FUNUS, auctore Festo, venit à *furvus*, quia habitus vespillonum, cæteraque omnia in *funere*, *furva* sive nigra erant. Donatus, in Andr. I. I; Servius, in I Æn. item, in VI (ubi & Varronem idem sensisse docet;) ad hæc Isidorus, lib. XX cap. X. ita dici aiunt à *funalibus*, sive *funibus accensis*: nam, ut idem Servius scribit, ad XI Æn., per noctem cadavera *funerabantur* cum *faculis*. Cur id fieri soleat, docet Donatus, Andria: *Mortui*, inquit, *noctu efferebantur, propter sacrorum celebrationem diurnam.* Sed inprimis verisimile est, vocem eam à militiâ manasse: nempe à φόνος, id est, *cædes*, ut propriè sit hominis interempti. [ex θανεῖν quatenus *tumulum & sepulturam notat.* vel ab αἰνέω, αἰνίω, unde καταινεῖν apud Homerum. inde αἶνη & ὄνη.] A *funus* est *funebris*: ut *funebres tibiæ*; *quibus*, (ut Festus ait,) *in funere canitur: quas flamini audire putabant illicitum.* Item hinc *funestus*; ut à *modus*, *modestus*; ab *honus*, seu *honos*, *honestus*. Ab eodem est *funero*, κηδεύω. Item *funera*, quasi *funereæ*, ad quas *funus* pertinet. Tales erant matres, uxores, filiæ, sorores, aliæve sanguine proximè junctæ. Utitur Ennius:

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit.

Nam *funere fletum facere* (prout in vulgatis legitur,) Latinum non est. Maro, IX Æn.

—— *Nec te tua funera mater*
Produxi, pressique oculos.

Ad quem locum ita Servius: *Apud majores funeras dicebant eas, ad quas funus pertinet; ut sororem, matrem. Nam præficæ sunt planctus principes, non doloris.* Meritò autem *produxi* ait poëta, quia tales in exsequiis reliquum ducebant agmen.

FUO antiquum, est à φύω, id est, *nascor, fio, sum.* *Fuo* dixit etiam Maro, sed in sermone antiquissimi regis, quod Maronis prudentiam decebat. Hinc præteritum *fui*, sive, ut veteres dixere, *fuvi*. Plautus, Pœnulo:

Quo genere gnata, qui parentes fuverint.

Futurus, vel à *fuo*, vel à *fio*, esse ait Priscianus, in XI cap. de temporibus participiorum. Sed ἀναλογία jubet, ut à *fuo* potiùs quàm *fio* deducamus. Quin ex Diomedis sententia à *fuo* quoque est *forem*, & *fore*. Plura de his in libris de Arte diximus.

FUR unde sit, mirificè dissentiunt. Quadruplicem Etymologiam ponit Paullus, l. 1. D. de furt. *Furtum à furvo, id est, nigro, dictum Labeo ait, quod clam & obscuro fiat, & plerumque nocte: vel a fraude, ut Sabinus ait: vel a ferendo & auferendo: vel à Græco sermone, qui φῶρας appellant fures. Imo & Græci ἀπὸ τοῦ φέρειν, hoc est, ferendo, φῶρας dixerunt.* Hactenus Jurisconsultus. A *furvo* esse, non solùm Labeo putavit, sed eadem quoque Varronis opinio fuit, ut Gellius testatur, lib. I. cap. XVIII. & Nonius Marcellus, qui eum ipse sequitur: atque hæc Varronis verba adducit è XIV rerum divinarum libro: *Furem ex eo dictum, quod furvum atrum appellaverunt: & fures per obscuras noctes atque atras facilius furentur.* Sanè hoc hominum genus (ut cum Plauto loquar,) *vesperi suo vivit*. Itaque & Græci *furem* vocant ἡμερόκοιτον· ac in antiqua, ψευδεπιγράφῳ tamen, Hadriani Augusti & Epicteti altercatione, legere est:

Quid est nox? laborantis requies, grassanti lucrum.

Verùm meritò improbatur hæc ἐτυμολογία Agellio, lib. I. cap. XVIII. ubi rectè *furem* dici ait à Græco φῶρ. Eo enim, tum λῃστὴν, tum κλέπτην, significari, docent Etymologus, Hesychius, & Suidas. Estque a φῶρ quoque φωρᾶν, *deprehendo*, unde κλέπτης ἐπαυτόφωρος, *fur manifestus*, sive, ut Plautus loquitur, *manifestarius*, εἰλημμένος ἐπαυτοφώρῳ, *in furto ipso deprehensus*. Quod & transfertur ad alia, ut ad *adulterium*. Adductam ab Agellio etymologiam approbat quoque Ulpianus, uti & Priscianus, lib. I, cap. de literarum numero & commutatione. Servius quoque in I Georg. cum Varronis etymon adduxisset, addit, *aut certe à Græco, nam fur φῶρ vocatur.* A *fur* est diminutivum *furunculus*. Tertull., lib. II adversus Marcionem: *Speculatorem vineæ vel horti tui lupus, aut furunculus, non latet.* Translata hinc vox ad *vites*, quòd *furunculus* is pabulum vicinis partibus suffuretur. Item ad corporis humani vitium, quòd corpus conficiat: ut de eo testatur Plinius, lib. XXVI cap. XII. At malè Isidorus, lib. IV cap. VIII. *Furunculus, tumor in acutum surgens, quod ferveat, quasi ferunculus, unde & ἄνθραξ, dicitur, quod sit ignitus.*

FURCA, nunc est rusticum instrumentum: nunc supplicii genus. Prior, juxta Perottum, dicta à *ferendo*. quia hac feruntur stramenta, & quisquiliæ. Altera, juxta Isidorum, lib. V cap. ultimo, ita vocata, quasi *ferens caput*. Sed *furca* pro supplicii genere appellata, quia similis esset *furca rustica*. *Rustica* autem nomen fortassè habet ab ὄρχη, ἐφ' ἧς τὰ φορτία φέρουσιν οἱ ναῦται, ut ait Hesychius. Vel ab Hebræo פרק, id est, *dividere*: quia *furca* esset *bifida*: unde Græcis δίκρανον appellatur. Ita rectè Martinius. A *furca* diminutivè est *furcilla*, seu *furcilla*. Itaque ut Horatius ait, *Naturam expellas furca*: sic Catullus: *furcillas præcipitem ejiciunt.* Errat igitur Isidorus, libro XX, cap. XIV, cùm dici ait *furcillas, quod iis frumenta cillentur, id est, moventur.* Similiter tamen Servius, in II Georg. Ab eodem *furciferi* dicebantur servi, quod ob facinus aliquod commissum *furcam* collo *gestarent*. Donatus, in Andr. III. v. Plutarchus in Coriolano, & Problematis. Hinc Glossæ vett. *Furcifer*, σταυροκόμιστος, δικρανοφόρος. οἱ δοῦλοι ἀντὶ τιμωρίας δίκρανον ἐν τοῖς τραχήλοις ἔχοντες περιεβάδιζον, διὰ τῆς πόλεως πελαζόμενοι. Vide Fornerium, lib. I rerum quotidianarum, cap. XIV: & Lipsium, de Cruce, lib. III, cap. III.

FURFUR, farinæ purgamentum, secundum Perottum, & Josephum Scaligerum, à *far*, reduplicata voce. Becmannus mavult à βόρβορος, id est, *sordes*. Martinius conjectabat esse à *foris*, & *far*, quia sit *extra verum far, quod in alimoniam vertimus*: vel à Chaldæo פרפר, *frangere, comminuere*, quia *furfures* sint ex frumento comminuto. Sanè de Chaldæo non displicet: sed imprimis se probat Becmanni opinio, quam & Martinius percommodam censet.

FURNUS, ἰπνὸς, ut explicant Gloss. vett. *Furnus* dicitur à *colore furvo*, sive ob *fuliginem*, sive propter obscuritatem. Festus: *Furvus*, inquit, *nigrum, vel atrum. Hinc dicta, furnus, furvæ, fumus, fuligo*, &c. Possit & sic vocatus videri à φορβῇ, id est, *esca, pabulum*: quia in eo panis coquitur. Addam & tertium etymon ex Isidoro, lib. XV cap. VI. *Furnus*, inquit, *per derivationem à farre dictus, quoniam panis ex eo factus ibi coquitur.* [est à πύρνιον & πύρνος.] Ab eo sunt *præfurnium*, & *infurnibulum*: illo utitur Cato, cap. XXXVIII; hoc Plinius, lib. XXIV cap. XV. Item *furnarius*. Gloss. vett. *Furnarius*, ἰπνοκαύστης, καμινοκαύστης. Item *ars furnaria*. Suetonius, Vitellio: *Antiochi cujusdam furnariam exercentis.*

FURO, à φύρω, *misceo, confundo*; quia *furentes* omnia turbant. Vel à φέρεσθαι, quod est, *impetu quodam ferri & abripi*, unde θεόφοροι, *qui numine afflantur*, quales dicuntur *furere*. Unde Maro, in VI:

Tantum effata furens. ——

Ubi Servius exponit: *Deo plena, aut certè similis furenti.* Vel à *ferus*, ut sit efferum in modum irasci. Sic Græcis ab ἄγριος ἀγριαίνειν, quod Hesychius exponit ὀργίζεσθαι. Sanè, ut poeta Venusinus ait, *Ira furor brevis est.* Vel est *furo* à φονᾶν, converso *N* in *R*, quomodo à *cælo* est *cæruleus* pro *cæluleus*; ac à μονὴ est *mora*; à κνισσᾶν, *crissare*, &c. Φονᾶν est *furere*, sive furioso impetu ruere in cædem, unde & nomen. Nam φόνος *cædes*, unde φονεύειν *occidere*. A *furo* est *furia*, nisi malis ἀμείνως esse à φονία. At Festus non audiendus, qui à *furvus* deduxit, fortassè quia mentes repleat nigra caligine. A *furia* est *furiare*, hoc est, in *furorem* agere. Horatius, lib. I carm. XXV.

Amor & libido;
Quæ solet matres furiare equorum.

Ad quem locum sic vetus interpres: *Novo verbo usus est, quasi in libidinis furore urgere, concitare.* Ab eo est *furiatus*. Maro, II Æneidos:

Non tulit hanc speciem furiatâ mente Chorœbus.

Ubi sic Servius: *Furiatus, qui furit ex causa: furiosus est, à quo furor nunquam recedit.* Quomodo verò differant *furiosus* & *insanus*, discere est ex Ciceronis tertio Tusc. Quæst. & Budæo in Pandectas. A *furo* quoque *Furina*, quæ eadem ac *furia*. Varro, lib. IV de L. L. *Furinalis à Furina, cujus etiam in sacris Furinales feriæ sunt.* Festus, sive Paulus: *Furnalia* (leg. *Furinalia*) *sacra Furinæ, quam deam dicebant.* Sed de *Furiis*, si voles, adi Lilii Giraldi syntagma. [*furia* seu ut olim *furina*, ab ἐρινύς, ab ὀρίνω seu ab ὄρω unde *furo*.]

FURVUS Scaligero, Exercit. CCCXXV, sect. XII, à φορβῇ, *pabulum*. Sed quid hoc ad *colorem furvum*? Martinio à *ferveo*, quasi *fervus*, quia *fervore* sive ardore solis, aut ignis, aliquid *furvum* sit. Sed quid, si originem arcessamus à φρύγω, *torreo*, unde dixere πεφρυγμένας ἰσχάδας; *Furvus* enim color ab adustione. Confirmat & hanc sententiam, quòd olim dicebant *fusvus*. Terent. Scaurus: *Furvos dicimus, quos antiqui fusvos, & aras, quas illi asas, & Lares, quos Lases.*

FUSCINA est bidens, vel tridens, qua à piscatoribus anguillæ figuntur in fundo. Item, quo armabatur retiarius adversus mirmillonem. Videri possit nomen accepisse à *fuscus*. Sed negat id Priscianus lib. II. *Nec fuscina*, inquit, *à fusco, nec pagina à pago, nec Mutina à muto, nec Ariminum ab Arimo derivata, cum sint primitiva.* Sanè si primitivum est, frustra de etymo laboramus. Sed Perotto dici placet à *fundo*, quia, quæ in fundo natent, captat. Aliis à *fusu*, quia quasi funditur in aquam. Mihi, utcumque id neget Priscianus, non displicet, ita dici à *fusco colore*. Sanè ut à *ficus*, *fiscina*; ita à *fuscus*, *fuscina*.

FUSCUS, ut Scaliger censet CCCXXV Exercitationis, sect. XVII, quia in eo colore φῶς σβέννυται· vel simpliciter ἀπὸ τοῦ φώσσειν, quod Hippocrati est *ustulare*. Posterius probo. Nam quæ ustulantur, ex albis *fusca* reddunt. A *fuscus* sunt *infusco*, & *offusco*.

FUSTIS, quasi *fixus stans*: si credimus Isidoro. Verba ejus sunt lib. V, cap. XXVII: *Fustes sunt, quibus pro criminibus juvenes ferun-*

feriuntur: appellati, quòd præfixi in fossis stent: quos palos rustici appellant. Eadem repetit lib. xx, cap. XIII. Sed paullo saltem probabilius, venire à *fusum*, quòd eo fundantur homines. Nempe quâ notione Livius ait non semel, *Fusi fugatique omnes.* Et Virgilius, in I:

Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
Corpora fundat humi.

[est à βαίω.] A *fuste* est *fustigo*, ut *castigo* à *castis*, quod *lorum* signat: ut in *castigo* diximus. Discrimen inter hæc supplicii genera docemur D. XLVIII. Tit. XIX. L. X. *Ex quibus causis liber fustibus cæditur, ex his servus flagellis cædi, & domino reddi jubetur.* Quanquam autem *lora* nudis, *fustes* vestitis inferebantur: interdum tamen *fustigatio* flagellatione gravior erat. Nempe cùm ad mortem usque *fustibus* cæderentur. Quomodo intelligi debet, quod scriptor belli Hispaniensis *fuste* ait percussum, qui fratrem suum in castris jugulasset. Dicitur & *fustuarium*, Græcis ξυλοκοπία.

Fusus à *fundendo, quia per ipsum fundatur quod netum est*, ut ait Isidorus, lib. XIX. Alii, quòd lanificium in tela attenuatur, eoque in volvendo quasi liquefieri ac *fundi* videatur. Quomodo & Belgis dicuntur *spillen* à veteri *spilden*, hoc est, *attenuare.* Alii tamen *spillen* à *spinnen*, hoc est, *nere*, derivant. [ἄτος, σχοινία.]

Futilis μεταφορικῶς dicitur, qui *plenus rimarum est, hac atque illac perfluit:* ut loquitur Terentius, Eunucho, act. I, sc. II. Isidorus, lib. X: *Futilis, vanus, superfluus, loquax.* Originem indicat Festus: *Futiles*, inquit, *dicuntur, qui silere tacenda nequeunt: sic & vasa futilia a fundendo vocata.* Et apertius Placidus Lactantius in VIII Theb. *Futile vas est quoddam lato ore, fundo angusto, quo utebantur in sacris Deæ Vestæ, quia aqua ad sacra Vestæ in terra non ponitur, quod si fiat, piaculum est. Ideo excogitatum est vas, quod stare non posset: sed si positum, statim funderetur: unde & homo commissa non retinens, futilis dicitur.* Item Donatus, in Andr. Act. III, Sc. V: *Futilis est levis, à vase, quod futile dicitur, quod non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo, & patulo ore, eoque instabile est.* Et in Phorm. Act. V, Sc. I: *Effutiretis est eloqueremini, evacuaretis, exinaniretis. Ab eo quod est effundere. Translatio est à vase futili nomine; quod patulo ore, fundo acuto, instabile, nihil prorsus continet: unde futilis dicitur ejusmodi, ut nihil intra se contineat, & semper inanis sit.* Ex veterum igitur sententia à *fundendo* dicatur vas *futile.* Magis tamen placet esse à Græcis. Nempe ut à χύω, & χεύω, *fudo*, & *fundo*: ita à χυτὸς, *futus*, & *futio*, quod vetus Onomasticum exponit ἐκχέω, indeque *futilis.* [ab ὕθλος *futilis*] A *futilis* est *futiliter*, pro quo *futile* dixit Ennius, ut Pomponius *memore* pro *memoriter*, Accius *dapsile* pro *dapsiliter.* A *futio*, *effutio*, atque ut ab illo *futilis*, ita ab hoc *effutilia verba*, hoc est, *inania.*

Futuo, etsi affine sit verbis βατεύειν, & φοιτᾷν, tamen dubitandum non est, quin sit à φυτεύω, *planto.* Extritum *E*, ut à νεύω, *nuo*; à πεύθω, *puto.*

G.

GABALUS *crucem* notat. Ita Varronem usum esse, Nonius docebit. Et proximè accedit Belgicum *galge*, quomodo *patibulum* vocatur. Non dubium quin exoticum sit vocabulum: sive sit ab Hebræo גל, *excelsum*, pro quo & Persæ *gals* dicunt: sive à גבל, *terminavit*, ut propriè *terminum* notet sive *limitem agri*, ubi *gabali* statuebantur.

Gabatæ est id vasis genus, quod Galli extritâ mediâ syllabâ *gatas* vocant: ut Turnebus ait, lib. XXV, cap. XXIV. Est genus vasis escarii concavi: unde & *gabatas* quasi *cavatas* dici scripsit Calderinus ad illud Martial. lib. VII, Epigr. XLVIII:

Transcurrunt gabatæ volantque lances.

Sed quantitas repugnat, quemadmodum cùm hic versus indicat: tum iste lib. II, Epigr. XXXII.

Sic implet gabatas parapsidasque.

Nec est quod simile quis dicat illi *amita* quasi *amata.* Nam de *amita* falli Grammaticos, ut suo loco ostendimus. Quare melius dixissent *gabata* esse à *cavus*, ut fortassè *amita* ab *amo.* Dixerit aliquis Græcis hanc vocem acceptam referri oportere: quia apud Hesychium γαβαθὸν, vel γάβενα, item in Glossis junis γάβατα eâ notione legatur. Sed ista posteriores Græci à Romanis acceperunt. [ζαμαμοι, τρύβλιον. Suidas. Vide γαβαθὸν, & ζαμάθιον, & ζαματτος, & πίναξ.]

Gæsum, grave jaculum, teste Festo. Pleniùs de eo Hesychius. Est id nomen, non à Græcis, quanquam hi γαισοὶ ac γαισὸς dicunt; sed vel ab Hispanis, quando Athenæus, lib. VI scribit, Romanos à Samnitibus quidem accepisse *scutum*, ab Hispanis autem *gæsa*: vel potiùs à Gallis, juxta Servium in V & VIII Æn. Item Nonius, qui *Gallicarum tela* vocat. Imo Maro de Gallis ait VII Æneidos:

Duo quisque Alpina coruscat
Gæsa manu.

Et Claudianus, lib. II de laudibus Stiliconis:

Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro,
Binaque gæsa tenens.

Eodemque pertinet illud Propertii de Virdumaro, Gallorum rege:

Nobilis erectis fundere gæsa rotis.

Sive *tectis rotis*: ut intelligat essedum. Ita corrigit Lipsius lib. IV poliorc. cap. IV. ubi & *gæsum* grandius longè feriens fuisse telum comprobat è Festo, Diodoro, & Suida. Usi & Varro apud Nonium, Cæsar, Livius, lib. VIII, Silius, lib. II. Statius II Achilleidos, &c. In vulgatis haut rarò invenias *gesa*: sed in antiquis ferè est *gæsa*, & confirmat Pollux, cui γαισὸς est ὅλον πάνσιδηρον. A *gæsis* viros fortes à Gallis dictos *gæsos*, monet Servius, ad VII Æneidos. Ab eâdem origine esse puto, quòd Galli milites conductitios, ut Polybius lib. II testatur, *gessatas* appellarunt. Cambdenus, in suâ Britanniâ, ut aliis multis antiquorum Celtarum vocibus, ita hâc quoque probat, horum linguam eandem fuisse ac Britannicam, aut admodum affinem. Sanè hodieque Britanni servos conductitios vocant *guessin.* Quod verò vir quidam doctus scribat, his Belgicis tumultibus, renatam esse vocem *Gæsorum*, id quidem verum est: sed ab longè aliâ origine. Neque enim à *fortitudine*, sed aliunde *geusiorum* nomen à parte unâ alteri impositum est, quod nemo hodieque nescit. Sed visum viro optimo melius eam vocem interpretari.

Gagates, γαγάτης, gemma: cui nomen dedere Γάγαι, Lyciæ civitas, & fluvius, ubi invenitur, ut Dioscorides auctor est. Ac similiter Plinius lib. XXXVI, cap. XIX, *Gagates*, inquit, *lapis nomen habet loci, & amnis Gagis Lyciæ.* Nicander penè initio Theriacorum vocat ἐγγαγίδα πέτρην ubi τὴν γαγγίτην λίθον intelligi monet Scholiastes, atque addit: ἐν Γάγγαις γὰρ τῆς Λυκίας εὑρίσκεται. τὰς δὲ Γάγγας πόλιν εἶναι τῆς Λυκίας καὶ Γαγγίδα φασίν. ἐκαλεῖτο δὲ ἡ λίθος αὕτη εὑρίσκεται περὶ τοῖς αἰγιαλοῖς μεγάλη τε καὶ χλωρά. Sed hoc pacto confunduntur γαγάτης & γαγγίτης: illi nomen à *Gagis* Lyciæ: huic à *Gange* Indiæ. Plinius, lib. X, cap. III ait, alio nomine appellari *aetitem*, ἀετίτην, nempe ab ἀετὸς, id est, *aquila.* Verba ejus ponam: *Tribus primis & quinto aquilarum generi inædificatur nido lapis aetites, quem aliqui dixere gagatem, ad multa remedia utilis nihil igne deperdens.* Sed omnino *aetites* ab *gagate* diversus est: quod ex Dioscoride & Galeno satis constat.

Galaxias *circulus lacteus*, à *galaesse*, id est, *lac*, & *xios*, id est, *circulus*, ait Guilelmus Hirsaugiensis Astronomicarum Institutionum lib. I. Sed de *xios* ineptit: nec compositum est, sed derivatum. Dicitur γαλαξίας à *lacteo candore*, quo notabilis. Poëtæ ex appellatione hac occasionem arripuere fabulæ de lacte Junonis. Nam γάλα *lac*; unde & Gallis γαλάται ob *lacteum candorem*: ut à nigrore *Mauri.* Ab eodem nympha Γαλάτεια. Imò & *galaxias* lapis Ægyptius lactei coloris, unde & λευκόγαια & λευκογραφὶς vocabatur. Usus ejus erat in vestibus dealbandis. Atque aliter dictus μοροχθός. Vide Dioscoridem. Ejusdem originis est *galactites* lapis. De quo Dioscorides, lib. V, cap. CL: Ὁ δὲ γαλακτίτης ὀνόμασται ἀπὸ τοῦ γαλακτῶδες ἀνιέναι. ἔστι μέντοι ἄλλως τεφρὸς τὴν χρόαν. *Galactites vocatus est, quia succum emittit lacteum: est alioqui cinerei coloris.* Vide de eodem Plinium, lib. XXXVII, cap. X. Sed discrimen hoc inter *galaxiam* & *galactitem* ne à veteribus quidem semper observatur. Γάλα (unde superiora deduximus) quidam deducunt à גל, unde pluralivum גלים, *fluctus, unda*: nempe ob *circumvolutionem*, à גלל,

hoc est *volvo*, κυλιῶ, quod & inde venit. Sed omnino *γάλα* est à עוּל, *lactans*: unde Genes. XXXIII, XIII. עָלוֹת, de *vaccis lactantibus*. Sic עוּל *lactens*, Esai. XLIX. XV. & LXV. XX, ubi Thargum ינק *sugens*.

GALBA aliud Latinis, aliud Gallis: ut indicat locus Suetonii in Galba cap. III. ubi varias adducens caussas, unde Galba dictus sit, qui primus Sulpitiorum id nomen tulit, inter alia ait: *nonnulli, quod præpinguis fuerit visus, quem galbam Galli vocent: vel contra, quod tam exilis, quàm sunt animalia, quæ in esculis nascuntur, appellanturque galbæ. Galba* pro animalculo autumo esse à colore *galbo*: quo de dicemus in *galbus*. At Gallicum *galba* suspicor esse Belgicum *kalf*, quomodo propriè *vitulum*, μεταφορικῶς vero *hominem præpinguem* vocant: eâdem nempe ratione, quâ Græci pro eo ὗς, Latini *porcum* dicunt: ut in Oratoris monuimus.

GALBANUM, succus est è ferula: ut indicat Plin. lib. XII, cap. XXV. Utitur Suetonius, in Galba, cap. III. Est à Græco χαλβάνη. Gloss. vett. Γαλβάνη, ἡ χαλβάνη, *galba*. ubi *galbanum* legi debet. Fungerus χαλβάνη interpretatur *togam Phrygiam*, quod non video unde, præterquam vulgaribus Lexicis, nulla auctoritate suffultis, comprobare possit. Sanè χαλβάνη idem est, quod *galbanum*, ut ex Dioscoride constat, qui & μετώπιον vocari ait. Scrupulum autem injicere possit locus iste Juvenalis Sat. II:

Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa.

Sed, si locus is sanus, respexerit poeta alteram *galbani* notionem, indicatam ab Isidoro, lib. XVII, cap. IX: *Galbanum est genus pigmenti albi crescens in monte Amonio* (l. *Amano*) *Syriæ: alias succus est ferulæ.* Verùm potiùs legendum apud Juvenalem videtur *galbina*: quâ de re in *galbus* dicemus.

GALBUS est χλωρὸς, [χλωρινός.] ut exponunt Gloss. vett. Sed in iis corruptè *galvus* legitur, ex more seculi *V* pro *B* reposito. A *galbus* fit ὑποκοριστικῶς *galbulus*, à quo *galbula* avis, quia *galbi*, hoc est, *viridis* coloris erat. Est de ea distichon Martialis, lib. XIII, LXVIII. Plinius, libro XXX cap. XI, *galgulum* videtur appellare, quem eundem facit ac ἴκτερον. Nisi Plinii locus corruptus, ac *galbulus* reponi debet. Quod planè verum puto. Etiam à *galbus* fuerit *galbeus*. Itaque in Gloss. vett. legit Salmasius, *Galbeus*, χλωροειδής. Significat avem *galbulum*, quæ & Græco nomine *chlorus*. Gloss. Græco-Lat. χλωρὶς στρουθὸς, *chlorus*. Imò & dixere *galbinus*, ut à *coccus*, *coccinus*. Hinc *tunica galbina* apud Vopiscum. Imò eruditissimus Salmasius pro *galbana*, *galbina* legit, versu istoc Juvenal. sat. II.

Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa.

Assentio autem Lipsio, qui lib. I Elect. cap. XIII eundem colorem signare censet, quem Martialis, cùm ait, lib. V, ep. XXIV:

Herbarum fueras indutus Basse colores.

Cui simile illud Statii, lib. II silv. I, in Glauciam:

Nunc herbas imitante sinu. ——

Ab eodem *galbineus*, pro *galbus*. Utitur Vegetius de re Veterinaria, lib. III, cap. II, ubi eryngium herbam in litore nascentem ait florem habere coloris *galbinei*, quem coloris esse *cærulei* dilutioris, ac pallescentis, ab eruditissimo herbario se accepisse scribit Turnebus, lib. XVII, cap. VIII. Sed Salmasius observat ex Dioscoride colorem ejus fuisse χλωρὸν, ἢ λευκὸν, ἢ κυανίζον atque hic χλωρὸν capit. Quia verò molles & effeminati *galbanis* vestibus utebantur, inde *galbanos mores* pro effeminatis dixit Martialis, lib. I epigr. XCVII:

Fuscos colores, galbanos habet mores.

Item *galbinatus* eidem, qui fert *galbina*, lib. III epigr. VIII.

GALEA videri possit ob similitudinem sic dici à γωλειά, quomodo Nicander, in Theriacis, vers. CXXV, appellat *lustra*, sive *speluncas*, τὰς καταδύσεις τὰς ἐν τοῖς κοίλοις τόποις γινομένας, ut interpretatur ejus Scholiastes. Ω abibit in *A*, quomodo à πρῶτος est Doricum πρᾶτος, à γελῶν Æolicum γελᾶν, à Ποσειδῶν Bœoticum Ποσειδᾶν, ab ἴωλον Creticum ἄελον, ab ὦτα Tarentinum ἆτα, à γνώρισμα Latinum *gnarurus*, à βρώσκειν Belgicum *brassen*. Quod & in O parvo locum habet, ut à βόσκειν, *pascere*. Vel dicendum, sic similitudinis caussâ vocari à γυαλὸς, quod erat *vasculum militare*, in quo itineri necessaria reponebantur: ἀγγεῖον ὁδοιπορικὸν εἰς ἀπόθεσιν τῶν ἀναγκαίων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ στρατιῶται. ut apud Etymologum invenire est. Y mutabitur in *A*, quomodo à κυνὸς est *canis*; à κύλιξ, *calix*. Ac similiter à Latino *glubo* est *glaber*. Sed maximè placet eorum sententia, qui id nomen putant esse à γαλῆ. Nam Isidorus, lib. XVIII, cap. XIV, ait propriè *galeam* dici, quæ è corio facta: ac certum est olim solere *galeas* fieri è corio, quod ejus appellationes apud poëtas satis evincunt: ut κυνέαι, quæ fierent è *pelle canina*: λυκέαι, quæ è *lupinâ*. & Homerus, cum Iliad. κ ait, κρατὶ δ' ἐπ' ἰκτιδέην κυνέην. non aliud intelligit quam *galeam* ex *mustelina* pelle. Nam ἴκτις *mustela* sylvestris & domestica major: quemadmodum Plinius indicat, lib. XXIX, cap. IV. Similiter igitur γαλέαι, quæ fierent è pelle *felina* vel *mustelina*. Nam utroque modo interpretantur vocem γαλῆ. Sed posterius malim, ut idem, vel simile animal sit ac ἴκτις. Firmat hanc sententiam origo Hebræa. Est enim γαλῆ à חלד, id est, *mustela*, Levit. XI, XXIX. Ex his satis liquet, falli Varronem, cum IV de L.L. ait: *Galea ab galero, quo multi usi antiqui.* Nam contrà potiùs *galerus* inde dictus, quòd instar sit *galea*, teste Festo. Hinc *albogalerus*, de quo sic in Festi Epitoma scribit Paullus: *Albogalerus a galeâ nominatus. Est enim pileum capitis, quo Diales flamines utebantur. Fiebat enim ex hostia alba Jovi cæsa, cui adjungebatur virgula oleagina.* Idem de sacerdotum *galero* Servius Danielis: *Suetonius*, inquit, *tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur, apicem, tutulum, galerum. Sed apicem pileum sutile, circa medium virgâ eminente: tutulum pileum lanatum metæ figurâ: galerum pileum ex pelle hostiæ cæsa.* Nec sacerdotum solùm *galerus* erat, sed & aliorum, etiam feminarum. Nam *galerum* ὑποκοριστικῶς *galericulum* vocarunt, pellem habentem appositos crines humanos, tanto artificio, ut cùm eam capiti applicuissent, pellis hæc vera hominis cutis, crinesque ejus veri hominis crines, non adscititii viderentur. Itaque eo utebantur calvi, cani, ac feminæ nigris capillis. Juvenalis Satyra VI de Messalina:

Et nigrum flavo crinem abscondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar.

Suetonius, in Othone, cap. XII. *Munditiarum fuisse traditur pene muliebrium: vulso corpore: galericulo capiti, propter raritatem capillorum, adaptato & annexo, ut nemo dignosceret.* Anicius:

Nam mox detecto nituit frons nuda galero,
Discolor appositâ quæ fuit ante comâ.

Itidem sic περιφραστικῶς Tertullianus, de cultu feminarum: *Affigitis præterea nescio quas enormitates sutilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cervice retro suggestum.* Ac quemadmodum Tertullianus pellem hanc vocat *capitis vaginam*, ita Martialis eandem scitè nominat *capitis calceum*, & ipsum caput *calceatum*. Sic enim ille, lib. XII ep. XLV ad Phœbum:

Hædinâ tibi pelle contegenti
Nuda tempora verticemque calva,
Festive tibi, Phœbe, dixit ille
Qui dixit caput esse calceatum.

Alius quoque *galeri* usus erat palæstritis: nempe ne veri capilli inquinarentur ceromate, quod è luto, cera, oleoque fiebat. Hinc idem Martialis, lib. XIV, dist. L. cujus lemma *Galericulum*:

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

A *galero* quoque est *galeritus*: unde *galeritum Lycmonem* Propertius dixit: item *galerita* avis, de qua seorsim.

GALENA plumbi & argenti vena communis, ut Plinius ait, lib. XXXIV, cap. XVI, fortè à γαλῆν, *splendere*.

GALERITA avis, quæ etiam *galeritus*, sic dicitur, quia apicem habet cristatum in *galeri* modum. Varro, lib. IV de L. L. *Sic galeritus & motacilla: alter, quòd in capite habet plumam elatam; altera, quod semper movet caudam. Cassita* quoque eapse de causa vocatur, nempe ab apice isto *cassidem*, sive *galeam*, referente. A Græcis similiter à κόρυς, id est *galea*, sive *cassis*, κόρυδος, κορυδαλὸς, & κορυδαλλὶς dicitur. Glossæ Philoxeni: *Galerita*, κόρυδος. Etiam Theocrito dicitur ἐπιτυμβὶς, quòd velut *tumulum* in capite gerat. Quo loco non du-

dubium, quin respexerit Theocritus fabulam, quam Aristophanes in avibus narrat. Æsopum enim ait scripsisse istiusmodi fabulam, *Alaudam* esse non cæteris modò avibus, sed terrâ ipsâ antiquiorem: unde mortuo patre jam quintum jacente diem, quòd terra nondum esset, in quâ sepeliret, cæteris consiliis destitutam, patri in capite suo tumulum fecisse. Quanquam autem in vocabulis hisce tanta sit originationis convenientia, non dubitarem tamen *cassitam* potius ab חסידה, quàm à *casside* deducere, ob summam vocum harumce similitudinem: nisi unum hoc obstaret, quòd & veteres, & nuperi interpretes, aliter semper vocem Hebræam exponant: ut qui *ciconiam* quidem, aut *milvum* aut *struthionem* aut *herodionem* vertant; *cassitam* nunquam. Cæterùm Latini, præter dictas, alias quoque appellationes habent. Nam in Glossis Græco-Lat. legas κορυδαλός, *sculpicia*, *bardala*. Nec *alauda* (quod vocabulum à veteribus Gallis acceperunt Romani) aliud est, quàm *cassita*, sive *galerita*: quemadmodum indicat hic locus Plinii, lib. XI, cap. XXXVII: *In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices.* Et paullò pòst: *Præterea parco, atque ab illo galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alauda.* Sic locus is legitur in antiquâ Parmensi: sed pro *parco atque* scribo *paro, & qua.* Sane *paro* etiam in quibusdam vett. codd. invenias. Quod autem *Alauda* nomen Gallicum esse ait Plinius, id quoque testatur Suetonius, in Cæsare, cap. XXIV. Merito autem doctissimus Casaubonus, notis ad Tranquillum, improbat sententiam Goropii Becani, qui lib. I Gallicorum, pag. XIII, legioni à Cæsare Gallicâ appellatione *Alauda* impositum putat, quasi *al-oude*, id est, *omnes veterani*: quod e Cicerone quoque probatum it, quia is Philipp. XIII ait: *Huc accedunt alaudæ, cæterique veterani*, &c. Obstat enim Becano, quòd avis ipsa Gallicè *alauda* dicta, ut indicat Marcellus Empiricus, vir veteris linguæ Gallicæ peritus. Sic enim is initio cap. XXIX. *Avis galerita, quæ Gallice alauda dicitur.* Sane hodieque Gallis dicitur *alouette*. Legioni igitur ex dicterio nomen, quod *alauda* avis instar insignis esset galearum cristis, atque, ut Polybius appellat, πτεράινοις φάλοις. eâdem nempe ratione, quâ *Cares* sunt appellati *Galli*, propter cristatæ hujus avis similitudinem. Plutarchus in Artaxerxe: Τὰς Κᾶρας ἀλεκτρυόνας οἱ Πέρσαι διὰ τοὺς λόφους, οἷς κοσμοῦσι τὰ κράνη, προσηγόρευον. Quod nisi ex iis, quæ dixi, certissimum foret, *alaudam* Gallis deberi, conjectarem *alaudam* dici quasi *alisgaudam*, quia avis ea gaudeat alas agitare. Nunc nihil certius, quàm originem petendam è Gallis. Sanè Belgis hodieque est *leeuwrik*, vel *lavorik*, & præposito articulo *a*, *a laurik*, quod est *een laurik*, ut Angli hodieque *a man* pro *een man*. Ex *a laurick* igitur *alauda* fecere Romani: quod & Pontanus censet in Glossario Priscogallico. At quod quidam scripsere *alaudam* dici à *laudando creatore*, putidius videtur, quàm ut refelli mereatur.

GALLA, *vini genus* est Lucilio, cum ait,

——*gallam bibere & rugas conducere ventri.*

Eo, ut Festus ait, *præmonet parsimonia esse utendum, neque gulæ indulgendum, ventremque coartandum. Galla* verò hoc vinum dicebatur, quia atrum asperumque esset instar *gallæ*, quæ est fructus quercus, & Græcis κηκὶς vocatur, Belgis *galnoot* quasi *gallanux*. Ejus ὑποκοριστικὸν *gallula*, in Glossis. *Galla* verò κατ᾽ ἀφαίρεσιν fit ex βάλανος. Insuper *B* in *G* abit, quod & fit in *glans*. Nam id contractum est ex βάλανος. *Galla* quoque tum feminam Gallam, tum instrumentum sutorium, quod aliter *subula* à suendo vocatur, significat. Unde in hâc voce apud Macrobium, lib. II Saturnalium, cap. II, sutor quidam luserit, qui *gallam* se subigere dicebat Planco. At Plancus malè audiebat, quòd Meviam *Gallam*, alii nuptam, subagitaret.

GALLUS [κόκκαλος.] pro notione diversâ aliud atque aliud etymon habet. *Gallus gallinaceus* (pro quo & *gallinaceus*, sine adjectione *galli*, dicunt Columella & Plinius) à Græcis venire non negarit, qui sciat, iis κάλλαια dici rubens illud, quod de mento gallorum barbæ instar propendet. *Paleam* vocant Columella & Varro. Ammonius: κάλλαια καὶ κάλλη διαφέρει. Κάλλαια μὲν γὰρ, αἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες. κάλλη δὲ, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων. Hinc *gallulo* & *gallulasco*, quod dicitur de voce pubescentium, eò quòd grandior fiat, similisque voci *galli gallinacei*. Novius Exodio apud Nonium: *Puerum mulieri præstare nemo scit, quanto melior sit, cujus vox gallulascit, cujus jam ramus roborascit.* At *Gallus* pro Cybeles sacerdote sic dicitur à *Gallo* Phrygiæ fluvio, cujus aquam qui gustassent, insani reddebantur. Ovid. IV Fast.

Cur igitur gallos, qui se excidêre, vocamus:
Cum tantum à Phrygia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen, altasque Celænas
Amnis it insanâ nomine Gallus aquâ.
Qui bibit inde, furit: procul hinc discedite, queis est
Cura bonæ mentis: qui bibit inde, furit.

Festus: *Galli, qui vocantur Matris magnæ comites, dicti sunt à flumine, cui nomen est Gallo, quia, qui ex eo biberint, in hoc furere incipiant, ut se privent virilitatis parte.* Sed Græcos etiam audiamus. Stephanus: Καὶ τὸν μὲν Γάλλον ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν Τηρέαν ποταμὸν, καὶ οἰκῆσαι, καὶ τὸν ποταμὸν Γάλλον καλέσαι. ἀπὸ ἐκείνου γὰρ τοὺς τεμνομένους τὰ αἰδοῖα Γάλλους καλεῖσθαι. Mirum autem B. Hieronymo excidisse illud, ut diceret gentis *Gallicæ* homines effeminari, quia *Galli* ceperint Romam. Sic enim scribit in Oseæ cap. IV: *Hi sunt, quos hodie Roma, matri non Deorum, sed dæmoniorum, servientes, Gallos vocant: eò quòd de hac gente Romani truncatos libidine in honorem Atys, quem eunuchum Dea meretrix fecerat, sacerdotes illius manciparint. Propterea autem Gallorum gentis homines effeminantur, ut, qui urbem Romam ceperint, hac feriuntur ignominia.* Quod profectò poterat utrumque verisimile videri, nisi Romam hoc ipsum, quòd sacerdotes Cybeles vocant *Gallos*, à Græcis accepissent. Nunc cùm Græci sic appellent, dubium non est, quin hoc nomen non à Romanis contumeliæ caussa, sed à Græcis à flumine Phrygiæ sint adepti. Habitum horum indicat vetus interpres Juvenalis, in sat. VIII. ubi scribit eos in sacris uti tunica *in modum organi utrimque decrescentibus virgulis purpureis.* Principem sacerdotum Cybeles *archigallum* vocat Tertullianus, lib. de Resurrect. uti & Firmicus Maternus. A *Gallis* hisce dicitur *gallari*, ut à *Bacchis*, *bacchari*, Nonio teste. Qui eo Varronem usum docet Eumenidibus: *Deam gallantes vario retinebant studio.* Item: *Nam quæ venustas his adest gallantibus.* Ab *Gallis* his & *iambo* dicitur metrum *Galliambicum*: quo sacerdotes sacra Cybeles celebrabant. Eo & scripsit Catullus de Berecynthia & Atti. Vide de hoc Terentianum Maurum.

GANEUM, quamquam generatim *tabernam* notet, quomodo Fulgentius Planciades interpretatur: propriè tamen, ut Donatus scribit, in Adelph. III, III, veteres sic *tabernam meritoriam* dixerunt ἀπὸ τῆς γᾶς, τοῦτ᾽ ἔστι γῆς, quod ea sint in *terra*, non ut *cœnacula* supra. Itaque juxta eum dicatur quasi γάνειον, hoc est, γήινον, *terrestre*. Imò γάνα pro γαῖα dixerint veteres, si Hesychio standum. Idem, ac Donatus, videtur sensisse Festus, cùm ait: *Ganeum antiqui locum abditum ac velut sub terra dixerunt.* Item Isidorus, lib. X: *Ganeo, luxuriosus, & tanquam in occultis locis & subterraneis, quæ ganea Græci vocant.* Sequitur idem etymon Turnebus, lib. XX cap. XXXIII: atque addit *ganeum* fieri ex γάνειον, quod est *fornix*. Ac ει abire in *E* breve: quomodo & *gynaceum* penultima brevi dixit Terentius, etsi Græcè sit γυναικεῖον & apud Maronem, I Æn. est,

——*Vos & Cyclopea saxa*
Experti.

Et apud Horat., lib. Epod. Od. IX est,

Sol aspicit conopeum.

Quamquam Græcè sit κωνωπεῖον, & κανωπεῖον. Aliter tamen Cæsar Scaliger, Exercit. CCCXVII, sect. II. ubi ait, *ganeum* dici à γάνος, hoc est, *gaudium*, sive γάνυσθαι, hoc est, *gaudere*, nempe eò quòd homines lætam voluptuariamque vitam ibi agitarent. Quomodo & apud Dordrechtanos locus *ganeis* male audiens vocatur *den blyden hoeck*. Nec sanè hæc Scaligeri sententia minus placet illa veterum. A *ganeo ganeones* dicti Ciceroni, Varroni, aliis. Iidem & *ganearii* dicuntur, quam vocem aliquoties legere est in Gloss. vett. Græco-Latinis.

GANGRÆNA, γάγγραινα, quòd, juxta Etymologum, à γράω significante ἐσθίω. Nonnulli malunt esse ab antiquo γάγγρος, hoc est, *cancer*, quod & ipsum à *cancer* venire arbitrantur. Sanè non diffitear id, si veteres eo usos probari possit. Nunc magis placet *cancer* esse à καρκῖνος κατὰ μετάθεσιν, estque hoc eo verisimilius, quòd, ut καρκῖνος κυρίως *animal*, κατὰ μεταφορὰν *morbum* significat: ita *cancer* apud Latinos utramque obtinet notionem. Sed de *cancri* voce plura diximus separatim.

GANNIO propriè dicitur de *ploratu vapulantium*: Ut Donatus ait, Adelphis, IV, II. Sed melius Varro, lib. VI de L.L. Ubi ait, ab animantibus translatum esse ad homines. Quod ad originem, Angelo Caninio & Petro Nunnesio placet esse *ganno*, à κνυζῶ, e quo κνυζῶμαι, quod idem notat. Onomasticon vetus: *Gannio*, κνυζᾶομαι. Videtur autem κνυζάω esse à κύων. *Y* in *A* mutabitur, quomodo vice versa à τυρβῶ est *turbo*; à *calco*, *conculco*; a *labor*, *lubricus*, &c. Sed mollior etymologia eorum (quam & alibi Nunnesius ponit) ut sit *gannire*, à γάνυσθαι hoc est, *gaudere*, ut propriè dicatur de canibus, cùm læti ob herorum adventum gestiunt. Unde Lucretius de iis ait:

—— Gannitu vocis adulant.

Sanè *gannire* proprium esse canum, etiam Festus & Nonius scribunt. Alii *vulpium* esse malunt, quæ Græcis ἀλώπεκες. Hinc in carmine quodam apud Leonem Ostiensem, lib. I Chronici Ostiensis, cap. XII:

Alopecesque olida dudum gannire solebant.

At γάνυσθαι fortè à עדן, id est, *oblectari*, *deliciari*.

GARGARIZO, γαργαρίζω, à γαργαρεών, *gurgulio*. Est id nomen à sono factum, ut Alexander Aphrodisiensis monet, item Etymologus, & Eustathius; qui & Γάργαρον Idæ promontorium à sono ait nomen accepisse. Affine admodum Hebræum גרגרת, *guttur*. A quo גרר, *ruminavit*, unde γράω, id est, ἐσθίω. A γαργαρεών etiam vel γαργαρίζω, deduxerim *gargaridio*, atque id interpretor, *gutture eliquo*, vel *profero sono*, *qualis solet esse fauces colluentium*. Varro epistola ad Fusium: *Quintiporu Clodiam forsitan poematia ejus gargaridians dicens, O fortuna, ô fors fortuna.*

GARRIO quibusdam dici placet quasi *gerrio*, ut propriè sit de *gerris*, hoc est, *nugis* & *affaniis* colloqui. Sed omnino est a γαρύω, converso *Y* in *I*, quomodo à φύω est *fio*, à λύγος, quod *viticem* notat, *ligo*, &c. Est autem γαρύω Doricum pro γηρύω, quo usus Hesiodus in ἔργ. Hesychius exponit φωνεῖν, λέγειν, φθέγγεσθαι. Est à γῆρυς, quod φωνὴν notat apud Homerum Iliad. δ. Illud autem à גרון, *guttur*. A γῆρυς quoque nomen accepisse existimatur fabulosus iste Γηρυών, qui & Γηρυόνης, & Γηρυονεὺς dicitur.

GARUM, γάρον, vel γάρος. Unde sic dicatur, docet Isidorus, lib. XX cap. III: *Garum est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce, quem Græci γάρον vocabant. Et quamvis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, a quo initium sumsit.* Idem tradiderat Plinius, lib. XXXI cap. VII & VIII: *Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garon vocavere, intestinis piscium, cæterisque, quæ abjicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce: quem Græci garon vocabant. Nunc e scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: sociorum id appellatur, singulis millibus nummos permutantibus congios penè binos.* Est & apud Martialem in xeniis lemma, *Garum scombrorum*, de quo epigramma:

Expirantis adhuc scombri de sanguine primo
Accipe fastosum, munera rara garum.

Differt à *muria*: quòd id è thunnis fieret ac pauperum esset, uti *garum* divitum. Est apud eundem Martialem de *muria* hoc distichon:

Antipolitani, fateor, sum filia thunni;
Essem si scombri, non tibi missa forem.

Hoc est, si *garum* forem, quod è liquore scombri solere fieri, præter eos, quos dixi, testes sunt Aëtius, lib. II, cap. CII. & Paulus Ægineta, lib. VII. *Gari sociorum* meminere, præter Ausonium, Seneca epist. XCVI. & Plinius, lib. IX, cap. XVII. & lib. XXXI, imò cap. VIII. & lib. XXXII, cap. VII. At cur *Sociorum* dicebatur? Num quia in sodalitatibus ac conviviis eo uterentur? an quia *sociis* populi Romani initio mitti soleat? Vide quæ de eo Cornelius Vitellius in Merulam scripsit, ad Hermolaum Barbarum, cap. X. item Andream Scotum, lib. III Observationum Humanarum, cap. VII. ubi alia etiam de *garo* eruditè tractat.

GAUDEO, à Dorico γαθέω, pro γηθέω. *Y* insertum, Æolum more, quomodo & ab ἀρύω est *haurio*, à Syriaco חדא, ἡδομαίζω. Insuper adspirata convertitur in mediam, ut in *perdo* à πέρθω, *unde* ab ἔνθεν, &c. Γηθέω verò ex barytono γήθω, seu γάθομαι, quod idem notat. Hesychius: Γαδεῖν, χαρεῖ. Γαδεῦσι, ἥδουσι. Γάδεται, ἥδεται. Γάδονται, εὐφραίνονται. Hoc autem à חדה, *gaudere*. A quo & ἥδω, *oblecto*, ἥδομαι, *oblector*, *gaudeo*. At minimè eorum etymologia arridet, qui *gaudeo* deducunt à γαυριᾶν, hoc est, *exultare*, quod placuit Festo: aut quibus placet, esse à γαίειν. vel καυχᾶσθαι. Nam significatio parum respondet, cùm ea notent *gloriari*, *superbire*, *efferri*: nempe à גאה, quod idem.

GAVIA avis, à Græco καύηξ, quæ & καύης dicitur Hipponacti: ut ad Lycophronis Cassandram Tzetzes annotavit. A καύης est in accusandi casu καύην, à quo *gavea*. Nam formant sæpè Latini suos rectos ab obliquis Græcorum. At καύηξ vel καύης est vel ἀπὸ τῆς καβης, hoc est, τροφῆς, unde κάπτειν, quia sit avis *vorax*: vel à sono, ἀπὸ τοῦ λέγειν καῦ καῦ. Utrumque etymon ponit Etymologus, nisi quòd apud eum vitiosè pro καβη scriptum καύη.

GAULUS, *poculi* genus, apud Plautum, Rudente, Act. V, Sc. II. Erat ei forma *cymbii*, unde & nomen. Nam propriè, Festo teste, *navigii* genus erat, cui vasculum hoc simile, Glossæ vett. *Gauli*, εἶδος πλοίου. Apud Hesychium legas, γαῦλος nunc *mulctram* notare, sive, ut ipse ait, πυελλώδες ἢ γάλακτος ἀγγεῖον. nunc *navem Phœniciam*, unde pecuniæ provenientes dicantur γαυλικὰ χρήματα. Imò à nonnullis *ollas* etiam γαυλοὺς vocari. Pro *mulctra* fortassè à γάλα nomen erit, inserto Y. Nisi, quia & sumebatur pro *navigio Phœnicio*, Phœnicium placet esse vocabulum: Hebræis sanè גלה, *lecythus*. Item גל, *fluctus*, *aquarum convolutio*. Utrumque à גלל, *volvit*.

GAUNACE, γαυνάκη. Ita dicitur *stragulum* aut *operimentum altera parte villosum*: ut clarè ait Hesychius: atque ex eo Turnebus docet, lib. XXII cap. XXI. Idem apud Varronem, in IV de L.L. ubi vulgo *gaunacumma ejus sagum*, *&* *amphimallon*, *Græca*; legit, *gaunace*, *amphimalium*: Ac *ma ejus sagum*, censet esse à Glossatore, qui scripserit *majus sagum*. Scaliger ea retinet, ac legit, *Gaunacum*, *majus sagum*; *&* *amphimallon*, *Græca*. Quod si placet, dicendum Latinos Græcæ vocis terminationem mutasse. Nam καυνάκη etiam est apud Aristophanem in Vespis.

GAUSAPE, *peristroma*, *quo mensa tegebatur*: à Græco γαυσάπης, ut Varro docet, in IV de L.L. Genus mutavit: ut Priscianus lib. VII ex Varrone docet: ubi similia esse ait, ὁ χάρτης, *charta*; ὁ κοχλίας *cochlea*. Multaque alia ejus generis adduximus in libris de Arte.

GAZA, pecunia regia est linguâ Persarum, ut Curtius ait, lib. III, item Servius, I Æn. & Isidorus, lib. XX, cap. IX. Nempe גנז Persis *thesaurus*, uti Syris גזא. Indeque Palæstinæ urbi *Gazæ* nomen, quod (ut Mela refert) *cum Cambyses armis Ægyptum peteret, huc belli opes & pecuniam intulerat*. Apud Evangelistam legas γαζοφυλάκιον, quod erat *conclave in atrio*, *ubi sacra pecunia*.

G E

GELASINI, γελασῖνοι, ἀπὸ τοῦ γελᾶν, *ridere*. Ita dicuntur *dentes anteriores*, οἱ γυμνοῦνται γελώντων, *quia ridentibus nudantur*, ut ait Pollux. Item *rugæ*, *quæ ridentibus in ore fiunt*, ut Cœlius Rhodiginus exponit in istoc Martialis, lib. VII, epigr. XXIV.

Nec grata est facies, cui gelasinus abest.

GELU vulgo dictum creditur ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν γῆν, *quod terram solvat*. Sed hoc ineptum, cùm *gelu* terræ poros claudat, quos calor vernus solvit: unde illud vatis Venusini, lib. I, Od. II.

Solvitur acris hyems gratâ vice veris &
Favoni. ——

Re-

Rectiùs igitur deducas à γέλα, id est, *splendor*. Sed Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, censet esse à Syriaco *geleda*. [Γέλανδρον pro χλιδαρόν, χλιαρόν, χλιδρόν, quod & frigus & teporem notat. Vide χλιδή ab eadem origine: unde & χελιεῖν & χελύσσειν tussire: hinc *gelu*.] A *gelu* est *gelidus*; ut ab *algu*, *algidus*. Inde *egelidus*, apud Catonem, Columellam, etiam Ovidium, lib. II Am. el. XI. Ab hoc *egelidare*, apud Sidonium, lib. IV, epist. I. Similiterque à *gelu* dicitur *egelare*, apud Cœlium Aurelianum, lib. III acut. morb. cap. V: *Cum ex aliquâ parte corporis frigidus torpor visus fuerit egelari*. Ac nequis *relegari* legendum pertendat, sciat apud eundem similiter *egelatus* legi lib. IV, cap. III: *non frigidum, sed leviter egelatum, quod galactodes appellant*. Et aliquammultò pòst: *Nam primo gelatum bibi debet, quod Græci galactodes appellant*. A *gelando* quoque est *glacies* quasi *gelacies*. Ut à *gelatum* Belgicum *glad*, hoc est, *lubricum*, uti *glacies* esse solet. Imò & Belgicum *glas*, hoc est, *vitrum*, è *glacies* est contractum, nempe eam ob caussam à *glacie* id nomen, ob quam *crystallus* de *vitro* dicitur, cùm κρύσταλλος sit *glacies*.

GEMINUS (unde *geminare* & *tergeminus*) Becmanus deducit à תאם, quod est *geminare*. Simpliciùs fortasse ab antiquo *geno*, pro *gigno*, ut dicatur *geminus* quasi *genimus*, ut Græcis γένημος à γένω. [*Gemini* ab ἐμμελεῖς *quasi partu conjuncti*.] *Gemini enim dicuntur ex uno utero uno die editi*, ut ait Marcellus. Sed quia fratrum geminorum fere summa est similitudo, inde est, quod Latini, quæ similia sunt *gemina* aut *gemella* appellent. Pacuvius: *Par fortitudo, gemina confidentia*. Horat. lib. I. epist. ad Aristium:

> —— *Hac in re scilicet unâ*
> *Multum dissimiles, ad cætera penè gemelli.*

A *gemellus* creditur esse *gemellar*, quia vas hoc *geminam* contineat mensuram. Utitur Columella, lib. II, cap. XX. Apud Augustinum, in Psal. CXXXVI pro eo *gemellarium* legas. Nisi pro illis *in gemellario*, legi debeat *in gemellari*.

GEMMA propriè de *lapillis pretiosis*, ac propriè magis de *pellucidis* dicitur: inde transfertur ad *vitium gemmas*, à quibus eæ *gemmare* dicuntur. Hæc communior quidem sententia est. Sed contrà erit, si *gemma* erit ab antiquo *geno* pro *gigno*, propterque dicatur, quia *genatur* in vite, cùm ea parere incipit. Vel si *gemma* sit à γέμω, *plenum esse*, quia *gemmæ* turgent. Posterior sententia est Julii Scaligeri, in Theophr. lib. V de caussis Plant. cap. XXIII. Verùm Salmasii mens alia. Putat enim *gemmam* ex eo dictam, quia collo, auribus, digitis indueretur ad ornatum: nempe ab εἷμα, *indumentum*: pro quo Æoles εἷμμα, ex quo Latinum *gemma*, mutato genere, ut à σχῆμα dixere *schemam*. [à κεῖμαι unde κειμήλιον.] Differunt *lapilli* ac *gemmæ* à *lapide* non solùm lævore, nitore, duritie, sed etiam raritate & parvitate. Sanè τὸ σπάνιον καὶ σμικρὸν requirit etiam Theophrastus de lapidibus. Hujusmodi sunt lapilli, qui scalpebantur, ut inderentur annulis obsignatoriis. Unde & Græci *gemmam* σφραγῖδα interpretantur. *Gemmas* autem ac *lapillos* eo distinguunt Jurisconsulti, quòd *gemmæ* pelluceant, unde Græci vocant λίθους διαφανεῖς. *lapilli* verò translucidi non sint.

GEMO à soni similitudine factum, ut ait Varro, in V de L. L. Vel, ut Scaliger in Conjectaneis opinatur, à γέμω, quod est *plenum onustumque esse*. [γέμειν, κόειν Hesych.] Propriè enim *gemitus* dicitur de sono quem edunt sive inanima, cùm nimis onerantur; sive animalia sub pondere prope oppressa, ac homines etiam cum cor mœrore repletum gravatumque est. De inanimis satis luculentè probat Maronis illud, VI Æn.

> —— *Gemit sub pondere cymba.*

A *gemo* est *gemursa*. Festus: *Gemursa* (ita & MSS) *sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum, qui id gerat*. Plinius, lib. XXVI, cap. I: *Et hic quidem morbus celeriter in Italiâ restinctus est: sicut & ille, quem gemursam appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato*. Romæ etiam *Gemonia scala*, non tam à *Gemonio* quodam, quàm à *gemitu*, nomen accepisse Beroaldo & Rhodigino videntur. Sic autem dixere *puteum*, in quem gradibus descenderetur: ac in quem facinorosi unco pertracti præcipites dari soleant. Græci ἀναβαθμοὺς & ἀναβασμοὺς appellant.

GENA non uno modo à veteribus ipsis sumebatur; quod indicant hæc verba Festi: *Genas Ennius palpebras putat, cùm dicit hoc versu:*

> *Pandite sulti genas, & corde relinquite somnum.*

Alii eas partes putant genas dici, quæ sunt sub oculis. Pacuvius genas putat esse, quà barba primum oritur, hoc versu:

> *Nunc primum opacat flore lanugo genas.*

Hæc Festus. Illustris quoque est Plinii locus, lib. XI, c. XXXVII, quo clarè paret, tum pro *operimento oculorum*, tum pro *malis*, olim accepisse. Verba ejus pono: *Palpebræ in genis homini utrimque*. Et mox: *Pili quadrupedibus in superiore tantum genâ, volucribus in inferiore*. Et paullò pòst: *Nec genæ quidem omnibus: ideo neque nictationes iis quæ animal generant. Graviores alitum inferiore genâ connivent. Eædem nictantur ab angulis membrana obeunte. Columbæ & similia utrâque connivent. At quadrupedes, quæ ova pariunt, ut testudines, crocodili, inferiore tantum sine ullâ nictatione, propter praeduros oculos. Extremum ambitum genæ superioris, antiqui cilium vocavere, unde & supercilia. Hoc vulnere aliquo diductum non coalescit, ut in paucis humani corporis membris*. Et hæc priorem significationem clarè satis testantur. Altera indicant, quæ continuo subjicit: *Infra oculos malæ homini tantum, quas prisci genas vocabant, XII Tabularum interdicto radi feminis eas vetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maxime ostenditur rubor. Infra eas hilaritatem risumque indicantes buccæ*, &c. Hæc Plinius. Quibus placet posteriorem hanc notionem esse propriam, hi ajunt *genas* dici quia *genant*, hoc est, *gignant lanuginem*: unde Maro, VIII Æn.

> *Tum mihi prima genas vestibat flore juventas.*

Verùm omnino hac notione sit à γένυς, quod idem notat interdum etiam Aristoteli & Æginetæ. Si tamen magis placet Becmanni judicium, qui priorem propriam putat, possis cum eo deducere vel ab עין, id est, *oculus*: vel à גנן, id est, *operuit, contexit*.

GENER à γαμβρὸς, eliso B. Vel potiùs à *genus*. Servius, in XI Æn. *Gener dicitur, quod ad augendum genus adhibetur*. Vel potiùs ab antiquo *geno*, id est, *gigno*: quia socer eum filiæ dat maritum, ut liberos ex ea *genat*.

GENISTA, frutex; memoratur Catullo, in Pervigilio Veneris: Ambigit Plinius, an differat ab eo, quod Græci σπαρτίον vocant. Sanè ut à σπείρεσθαι σπαρτίον, quia sponte seminatur: sic *genista*, quia sponte *genatur*, hoc est, *gignatur*.

GENIUS ab antiquo *geno*, hoc est, *gigno*. Nam sive per eum *deus* intelligitur, is vim habet rerum gignendarum: sive *animus humanus*, quamquam ipse sit immortalis, tamen quodammodo cum homine *genitur*. Sic Varro, lib. VI rerum divin. Appuleius, de Deo Socratis; Festus, & Isidorus, lib. VIII. Hinc *genio indulgere*, hoc est, *animo*, & ejus desideriis. Contrarium *defrudare genium*. *Lectus genialis* Catullo pro *nuptiali*, qui *Genio*, & Junoni, sacer. *Geniales* dii, quatuor elementorum præsides, ex quibus omnia *genuntur*: ut docet Festus. Græcis θεοὶ γενέθλιοι.

GENS fortasse per syncopen fit ex *genens*. Itaque ut *genens* in patrio casu faceret *genentis*, sic à *gens* est *gentis*. Vel *gens* κατὰ συγκοπὴν ex *genus*, seu γένος, quomodo & à μένος videtur esse *mens*. Nisi & hoc, quia olim rectus fuit *mentis*, potiùs à supino *mentum* (unde *commentum*) venire malis. A *gens* est *gentilis*, quomodo dicuntur, qui eodem inter se nomine sunt, ut ex Cincio ait Festus. Sed adde, *& qui ab ingenuis oriundi sunt, & quorum majorum nemo servitutem servivit, & qui capite minuti non sunt*: prout eos definit Q. Mutius apud Ciceronem in Top. Sanè hodieque Galli *gentiles* vocant eos, qui ab ortu nobiles sunt. Olim autem *gentilitas* nobilium consistebat in *imaginibus*, hodie verò in *gentilitiis insignibus*, quæ *arma* vocant, partim quia *armis parta*, partim quia *armis*, clypeo nempe, cui galea superimposita, *inscribantur*.

GENU juxta Isidorum, lib. II Orig., cap. I, dicuntur, eò quòd in utero sint *genis opposita*. Sed ψευδεπίγραφος Soranus contra, non *genua* à *genis*, verùm *genas* à *genu* dici ait. Ita enim scribit in Isagoge suâ cap. XVII: *Genua autem oculis sunt opposita, unde & concavi exeunt, unde & genæ dicuntur*. Quo loco inter alios rectè probant viri eruditi scriptum isthoc (quod sanè haut magnæ rei) non esse nobilis illius medici Sorani

Ephesii, atque adeò ne Græci quidem scriptoris, quando *gena* Græce est βλέφαρον· *genu*, γόνυ. Non dubitandum autem, quin *genu* sit à γόνυ, *O* in *E* converso, quomodo ab ὀδόντες dicimus *dentes*, & Dores pro Ἀπόλλων dicunt Ἀπέλλων, unde & veteres Latini *Apello* dixere, non *Apollo*. A *genu* sive γόνυ, est Belgicum *knie*, extrita secundâ literâ. A *genu* est *geniculum*. Unde illud loquendi *genus* apud Tertullianum & Hieronymum, *de geniculis adorare*. Quod minimè in veteri Ecclesia licebat die Dominico, vel in Quinquagesima. Nam quia Christus die Dominica resurrexit, idque feriis paschalibus: eo & die Dominico, & à paschate usque ad pentecosten, ad celebrandam resurrectionem, stantes, non in *genua* provoluti, vota Deo faciebant: quod præter Tertullianum, & Hieronymum, Ambrosius etiam testatur: ac concilio Aurelianensi disertim præcipitur. Porrò & a *genu*, & a *geniculum*, non pauca descendunt. A *genu* est *congenuo*, *genua conjungo*. Vox obscœna. Novius ἐν γάμοις· *Mammas teneas*, *pedes extollas*, *congenues*, *suavies*. A *geniculum* est *geniculo*, id est, *in genua procumbo*: unde *geniculatio* apud Tertull. lib. ad Scapulum, cap. IV. *Quando non geniculationibus & jejunationibus nostris etiam siccitates sunt depulsæ*. Ab eo *congeniculo*, & κατὰ συγκοπὴν *congeniclo*. Quo Cœlium in Annalibus usum Nonius docet. Verba Cœlii sunt: *Ipse regis eminus equo ferit pectus adversum: congeniclat percussus, dejecit dominum*. Hoc est, *genibus replicatis cadit*. Quâ notione & *congenulo* dicitur: ut Nonius probat istoc Sisennæ: *Multis plagis adversis & congenulati, Romanis præcipitatis ipsi supravoluti in caput*. Dixere & *ingeniculo*, hoc est, γονατίζω. Hyginus in ENGONASIN: *Sed postquam Herculem tela defecerint, multitudine barbarorum, & inopia armorum defessum se ingeniculâsse, multis jam vulneribus acceptis*. Unde *ingeniculus*, de quo in *Engonasi*.

GENUINI sunt intimi dentes, quos Græci σωφρονιστῆρας vocant, eò quod in jam prudente perfectoque gignantur homine. Perotto ita dici videntur ab antiquo *geno* pro *gigno*: quia (ut Plinius ait, lib. XI, cap. XXXVII) *homini novissimi, qui genuini vocantur, circiter vigesimum annum gignuntur, multis & octogesimo*. Sed veteres a *genis* originem petunt. Festus Pompeius: *Genuini dentes, quod a genis dependent*. [à γένυς] Cornutus, sive quisquis ille vetus interpres Persii, ab Elia Vineto editus, in sat. I: *Genuinus propriè dens qui sub genis est*. Additur ibidem, *qui simul cum homine nascitur, & una cum eo interit*. Quæ adducto Plinii loco refelluntur. Hinc adjungit idem interpres: *Vel dentes vehementer mordentes genuini dicuntur, quos Græci κυνόδοντας appellant*. Sed Plinius loco citato *genuinos* à *caninis* apertè distinguit. Erasmum si audimus, *genuinum frangere* dicitur qui clanculum arrodit ac lacerat mordacibus dictis. Sed omnino ἁπλῶς dicitur de iis tam qui palam, quàm qui occultè agant. Nam apertè vitia etiam virorum principum taxabat Lucilius, quam ejus libertatem Horatius prædicat lib. I, sat. X. & Juvenalis, sat. I. atque adeò Persius etiam, sat. I. ubi ait:

—— Secuit Lucilius Urbem,
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

GENUS, juxta Ræyardum, lib. V Variarum, cap. I, est ab antiquo *geno*, unde *genui*. Sed malim *geno* deducere à γένω, & γενέσθαι· *genus* verò a γένος, ut φῦλος à φύεσθαι. A *genus* est *genero*, quasi *genus propago*: à quo *degenero*, *à genere recedo*. *Degeneri* opponitur *generosus*, γενναῖος, qui ut à *nobili* εὐγενεῖ differat, docet hic locus Aristotelis lib. I de hist. animal. cap. I. τὰ δὲ ἐλευθέρια καὶ ἀνδρεῖα καὶ εὐγενῆ, οἷον λέων· τὰ δὲ γενναῖα, καὶ ἄγρια, καὶ ἐπίβουλα, οἷον λύκος. εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους. γενναῖον δὲ, τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως. [*Animantium*] *alia liberales, fortes, nobiles, ut leo: alia generosa, feroces, insidiosa, ut lupus. nobile enim est, quod ex bono prodiit genere: generosum autem, quod a sua natura non degeneravit*. A *genere* quædam animalia dicuntur *bigenera*, ut Græcis διγενῆ. Varro, lib. II de R. R. cap. VIII: *Muli & hinni bigeneri atque insititii, non suopte genere ab radicibus*. Festus Pompeius: *Bigenera dicuntur animalia ex diverso genere nata: ut leopardus ex leone & panthera; hybrida ex apro & scrofa domestica, mulus ex equa & asino*. Similiter Isidorus, lib. XII, cap. I. Quemadmodum autem à *genere*, *genero*, & *degenero* dicitur: similiter videntur & veteres dixisse *prægenero*, & κατὰ συγκοπὴν *prægno*, unde *prægnans*: Ita præverbio *præ* & *generatione* voce significabitur naturæ in generando fovendoque fœtu industria, partus præcedanea. E *generatus* simili syncope fit *gnatus*: unde per ἀφαίρεσιν *natus*. Vulgò aiunt à *nascor* esse *natus*, & per πρόσθεσιν *gnatus*. Sed caussam hujus προσθέσεως adferre debuerant. Quod aiunt, similiter pro *nosco* dici *gnosco*, id verò similis error est. Nam e γνώσκω est *gnosco*, unde per aphæresin *nosco*. Nec verius est, quod aiunt *gnarus* dici pro *narus*, aut *gnavus* esse à *navo*. Nam à γνώριμος est antiquum *gnarures*, unde *gnarus*; ac à γνάφω est *gnavus*: unde *navus*. Vide seorsim *nosco*, *gnarus*, *gnavus*. Scribit Cornelius Fronto *gnatus* semper nomen esse, ac *filium* significare, at *natus* esse participium, eoque de pullis ac universe de omnibus dici animalibus. Sed profectò hoc discrimen minimè observatur in antiquis Plauti aliorumque codd. in quibus & *gnatus* legas cùm participium est. Sed Theodosii ætate utrumque sine *g* scribebant, ut indicant hæc verba Marii Victorini: *Nos paucioribus literis scribimus quàm antiqui scribebant; ut narus, navus, natus, nosco: & illi has voces, & similes istis, G antepositâ scribebant; cujus consuetudinis nos vestigia retinemus, cum scribimus ignarus, cognatus, ignavus, cognosco*.

GEOMETRIA ob arctam nimis significationem, meritò à Platone in Epinomide vocatur γελοῖον ὄνομα. Quippe vox hæc *terræ mensurationem* significat, cùm sit à γέα, pro quo contractè γῆ dici solet, & μετρεῖν, hoc est, *metiri*: unde γεωμέτρης in Glossis Græco-latinis exponitur *Agrimensor*. Atqui scientia hæc non tantùm in terra dimetienda usum habet, sed & in aquis, in supramontanis distantiis atque intervallis, ipsisque corporibus cælestibus. Interim est & quod pro hâc appellatione dici possit; Nempe caussam nominis præbuisse, quod à *terræ mensuratione* ars hæc cœperit. Servius ad Ecl. III: RADIO, *id est, virga philosophorum, quâ Geometræ lineas indicant. Inventa autem hæc est ars tempore, quo Nilus plus æquo crescens confudit terminos possessionum, ad quos innovandos adhibiti sunt philosophi, qui lineis diviserunt agros: inde geometria dicitur: cùm non tantùm terra, sed & maris & cæli & aeris spatia metiri consueverit*. Hæc Servius. Franciscus Junctinus, Florentinus, commentario in Sphæram Joannis de Sacro-Busco, ait, Γεωμετρία componi ex γέα, & μετρία, quod insignem arguit sermonis Græci inscitiam. μέτρον vel μετρεῖν debuerat dicere.

GERMANI unde dicantur, optimè perspexit Festus: *Germen* inquit, *est, quod ex arborum surculis nascitur; unde & Germani, quasi eadem stirpe geniti*. Aliter tamen Varro, ut discimus ex Servio ad illud V Æneid. *Hæc germanus Eryx: Germanus*, inquit, *est secundum Varronem in libb. de gradibus, de eadem genetrice manans, non, ut multi dicunt, de eodem germine, quos ille tantum fratres vocat. Secundum quem bene nunc Erycen, Buta & Veneris filium, Æneæ dicit fuisse germanum*. Similiter Isidorus, lib. IX, cap. VI: *Germani verò de eadem genetrice manantes: non, ut multi dicunt, de eodem germine, qui tantùm fratres vocantur. Ergo fratres ex eodem fructu; germani ex eadem genetrice manantes*. Varronianæ autem & Isidori sententiæ obstare videtur, quòd, quos hi dicunt *germanos*, illi sunt *uterini*. Quare verisimile videtur *germanos* eundem habere patrem, sive utrumque habeant communem parentem, quomodo Terentius, Cicero, & alii, *germanorum* voce uti solent: sive solùm pater communis sit, mater verò diversa: quales *consanguinei* dicuntur Jurisconsultis. Ita sanè *germanorum* nomen accipit Cornelius Nepos, in præfatione, ubi dicit Atheniensibus fuisse concessum ducere sororem *germanam*: ubi *germanam* nihil aliud est, quàm ὁμοπατρίαν. Patet id ex Cimone ejusdem, ubi cùm priùs dixisset, Cimonem duxisse sororem *germanam*, mox subdit, *Nam Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere*. Idem eo confirmatur, quòd Solon inter ὁμοπατρίους, Lycurgus inter ὁμομητρίους concedebat conjugium. Muretus, lib. XV, cap. V, mirificè se torquet in voce *germanus*; sed quæ hactenus diximus, clarè ostendunt, *germanos* esse ὁμοπατρίους· *uterinos*, ὁμομητρίους. Interdum autem *germanus* quoque accipitur pro proprio, mero, aut vero: quomodo apud Plaut.

legimus

legimus *germano* nomine, *germanas* nugas, *germanas* gerras, *germanam* Græciam. Eodemque modo non semel locutus Cicero, ut cùm ait magistros artis *germanos*, *germanissimus* Stoicus, & similia. Unde verò ortum sit hoc loquendi genus, nemini obscurum esse potest, qui cogitârit, quanto sinceriùs inter fratres, quàm cæteros homines, vivatur. *Teutones* quoque dicti *Germani*, idque quia ipsi se mutuo *fratres* vocarent, uti & hodie mos obtinet. Sunt qui *Germanum* dici velint quasi *gar man*, hoc est, *plane virum*. Sed non est verisimile *Germanos* sibi tam arrogans nomen imposuisse. Adde quod, si id esset, remansisset hæc appellatio in ullâ *Germaniæ* parte. Quare verisimile est, *Germanus* esse vocem Latinam, ut & sensit Strabo, cui magis credendum quàm Tacito, cùm hic multò posterior sit. Vide epistolam Ægidii Tschudi ad Beatum Rhenanum, quam recensuit nuper à Goldasto in centuria epistolarum philolog. [Γερμανοὶ, συνήθεια, Arcadio.]

GERMEN est *quod è semine gignitur*, hoc est, *pullulat atque assurgit*. Item *illud in semine, cui vis inest genitalis: unde quid pullulare incipit*. Unde Gloss. *Germen*, ἀποκύημα. Quare non tam à *gerendo*, *germen*, quasi *gerimen*, dici puto, quàm à *genendo*, quasi *genimen*. Antiquè enim *N* & *R* sæpe commutantur: à *gnoma*, *groma*; à κνέφας, *cropus*, unde *crepusculum*; à τόνος, *torus*; à δεινὸς, *dirus*, & similia. A *germen* est *germanus*: de quo seorsim: item *germinare*, βλαστάνειν. Item *congermini*, οἱ συμφυεῖς. Unde *congerminare*. Item ut à *labo*, *labasco*; sic à *germino* & *congermino*, *germinasco* & *congerminasco*. *Congerminare* dixit apud Nonium Varro, lib. III Rerum Humanarum: *Postea cum hos una Remp. conjuncti & congerminati tenuere*. Ubi *congermani* edidere viri eruditi. Quod Latinum non est. Eoque vel *congermini* legendum vel *congerminati*: ut est in Mediolanensi anni CIↃIↃX, secutaque eum Aldina, & aliis. *Congerminascere* apud eundem usus Claudius Quadrigarius, in Annalibus: *Facite exempla eorum, ut vos cum illis congerminascere sciatur*. Sed hic etiam *congermanascere* editum in optima editione Josiæ Merceri: quod nihilo rectius, quàm *congermanus*.

GERO olim non tantùm significabat βαστάζειν, sed etiam πράττειν, quomodo *geri res* pro *effici* dicit Lucretius: indeque *gerulus* in vett. Glossis exponitur ὁ πράττων, ὁ πρακτήρ. Significationem quoque hanc confirmat Caius, Tit. de verb. significat. *Licet*, inquit, *inter gesta & facta videatur esse quædam subtilis differentia, attamen καταχρηστικῶς, idest, improprie nihil interest inter factum & gestum*. Hodie *gerere* quidem non semper pro βαστάζειν, sed etiam pro πράττειν, usurpamus: verùm vix aliter, quàm in functionibus honorariis, uti cùm dicimus, *gerere Remp.* aut *bellum*. At olim latiùs patuit ea vox, uti diximus: ac à generali illâ notione Grammatici *gerundia* dixerunt, quod rei gestæ gerendæve habeant significationem: qua de re fuse à nobis actum in Grammaticis Animadversionibus. Laxam hanc notionem respexere Glossæ & Latino-græcæ & Græco-latinæ, in quibus legas: *Gerere*, πράττειν, χειρίζειν. Item: χειρίζω, *gero*, *tracto*. Atque hinc etiam originem vocis cognoscimus. Nempe ut χειρίζω dixere à χεὶρ, ita ab obliquo ejus χειρὸς factum *gero*: ut propriè sit *manum administrare*. Sanè Belgæ similiter pro eo *handelen* dicunt ab *hand*, & Galli *manier* a *main*. Ab *ad* & *gero* est *aggero*, unde *agger*: Servius, ad V Æn. *Agger est media via eminentia, coaggeratis lapidibus strata, unde via aggere dicit*. Quia verò antiqui pro *A D* etiam *A R* dixere (unde *arcesso* in usu remansit) hinc factum, ut etiam *arger*, dixerint pro *agger*; ut docet Priscianus, lib. I, cap. de literarum numero & permutatione. Ab antiquo *ec* & *gero* fuit *eggero*, pro *egero*, ut ab *ec* & *fatus*, *effatus* pro *ecfatus*, quo ipso tamen veteres utebantur; ut in præverbio *E* diximus. *Eggero* in veteribus codd. pro *egero* scriptum inveniri, monuit Manutius. Nec caussa est, cur id minùs recipiatur, quàm *aggero*, *oggero*, *suggero*, *affero*, *effero* & similia. A supino *gestum* est *gestus*. Festus: *Gestus, quo indicatur quid geratur*. Sic à *suggero*, *suggestus*: quo signatur quidvis quod in altum est *aggestum*: unde apud Papinium *Suggestumque coma*, quo significatur πύργος πλοκάμων. Sed sæpius eo notatur, quod Græcis ἀναβαθμὸν, *locus editior, unde ad populum verba fiunt*. Proque eo & *suggestum* dicitur. Quod in Glossis Philox. βῆμα exponitur. Ab eodem supino est *gesto*, ex quo *gestatio*. Ita non *gestandi* modò *actus* dicebatur: sed etiam *locus* arboribus densis opacus, *per quem* à succolantibus servis sanitatis aut voluptatis caussâ *gestabantur*: haut aliter ac *cœnatio* quoque dicta *locus, ubi cœna capiebatur*. Utroque sic usus Plinius, lib. II epist. ad Gallum, & alibi. *Gestire* quoque dictum à *gestu*, quo quis studium suum præ se fert. Festus: *Gestit, qui subitâ felicitate exhilaratus nimio corporis motu præter consuetudinem exultat*. Similiter Priscianus, in X. A *regerendo* dicta *regesta*, uti *regesta scribarum*, apud Vopiscum, in Probo. Vulgò *registra* corruptè appellant.

GERRÆ, à Græco γέῤῥα, qua voce varia significantur: ut Hesychius docebit. Unde pro *nugis* accipiatur, indicat Festus: *Gerra crates viminea. Athenienses cum Syracusas obsiderent & crebro gerras poscerent, irridentes Siculi gerras clamitabant. Unde factum est, ut gerra pro nugis & contemtu dicantur*. Sed aliquantò aliter idem hâc de re alibi: *Gerrones, inquit, leves & inepti, à cratibus dicti, quod Siculi adversus Athenienses cratibus pro scutis sunt usi, quas Græci γέῤῥας appellant*. Sanè quod ait de *cratibus vimineis*, quibus pro *clypeis* usi sint, id minùs mirabitur, qui sciat, in Glossis Græco-lat. legi: Γέῤῥον, εἶδος ἀσπίδος Περσικῆς, *crates*: item Dionysium quoque apud Eustathium γέῤῥα exponere ἀσπίδας Περσικάς· ὅτι λύγων καὶ οἰσύινα. Ac hujusmodi *scutorum* meminere Herodotus, Plutarchus, Arrianus. *Gerras* pro *cratibus* usurpat Tibullus, si recta est viri docti emendatio, sic legentis lib. IV el. I.

Lata Molorcheis posuit vestigia gerris.

In vulgatis est *tellus*. Sed propiùs abit vetus editio, quæ anno M CCCC LXXXI excusa Regii Lepidi, in qua *terris* legitur. A *gerris*, hoc est, *nugis*, quas inter se tractant, dicuntur *gerrones*. Onomasticon vetus: *Gerrones*, φλύαροι. Item *congerrones* seu *congerra*, qui & *concerra*, quia olim *G* in usu non erat, ut patet ex rostrata columna Duillii. Lucillius,

Tapullam rident legem concerra Opimi.

Versus est hexameter, quia diphthongus sede quinctâ non absorbetur. Non audiendus Fulgentius, qui *congerrones* dici ait à *congregando*. Ita enim scribit: *Congerrones, qui aliena ad se congregant. Unde apud Romanos Gerrones Brutiani dicti sunt*. Æquè nugatur Angelus Decembrius, qui lib. V de polit. liter. part. CXXXVIII, *gerrones* dici ait, quasi *garriones* ac *nugatores*. Sed neque iis assentio, qui *garrio* à *gerris* arcessunt, cùm sit a Dorico γαρύω, ut suo loco dicimus. Pro *congerrones* seu *congerra* etiam ἁπλῶς *gerro* invenitur. Ita usurpat Plautus, Asin. III. III.

——*Gerræ*,
Qui sese parêre apparent hujus legibus, profectò
Numquam bona frugi fient, dies noctesque potent.

Græcis γέῤῥα quoque significat *pudendum virile* aut *muliebre*; ut te docebit Hesychius.

G I

GIBBUS est ab ὑβὸς, quod est *incurvus*, *gibbosus*. ὑβὸς vero à κυφὸς abjecto κ, & mutato φ in β: ut scribit Scholiastes Theocriti, in Ὀδοιπόρους. Vel est *gibbus* αἰολικῶς à κυφὸς, hoc est, *gibbus*, *gibber*. Hoc à κύπτω, quod notat *pronum esse*, *propendere*. Vel est *gibbus* à גבן, quod est, *gibbosus*. A *gibber* est *gibberus* pro *exstans* & *eminens*. Ut Varro, apud Nonium: *Tragici prodeunt cum capite gibbero*.

GIGAS, γίγας, παρὰ τὸ ἐκ γῆς εἶναι vel à γίνεσθαι & Dorico γᾶ pro γῆ, quasi γηγενὴς quomodo Græci vocant. Ad verbum igitur sonet *terrigenam*, quomodo *gigantes* vocat L. Florus.

GIGNO, à *geno*, ut γίγνομαι à γείνομαι, & in Latinis à μέγας *magnus*; à *tego*, *tignum*; à *rego regnum*, &c. Verbo *geno* usus Varro, lib. I de R.R. cap. XL. & lib. II, cap. II. Item Lucretius, Censorinus, Appuleius, Jurisconsulti vett. &c. Est à γείνω, vel γένω, seu γίνομαι. Ac in usu ab eo remansit præteritum *genui*, & supinum *genitum*. A *geno* est *genimen*, quod usurpat Tertullianus adversus Hermogenem: *Ergo de lapidibus filii Abrahæ non suscitabuntur, & genimina viperarum non facient pœnitentiæ fructum*. Ejusdem originis *genius*, de quo seorsim. A *genitor* est *genitrix*, seu potiùs *genetrix*.

terdum in *M* abire: uti & in *summitto* pro *submitto*. Sed contrà *globus* est à *glomus*, hoc autem à גלם, id est, *involvere*, *glomerare*: unde גלם, *involucrum*, *massa incondita*. Videoque id & Petavio placitum, notis in Epiphanium, hæresi XXX, quæ de Ebionitis. A *globus* ὑποκοριστικῶς dicti *globuli*, quos Belgæ *olikoecken* vocant. Varro, lib. IV de L. L. *Item in oleo cocti, dicti à globo globuli.*

GLORIA à Græco κλέος, si Festum audimus, quem Nunnesius sequitur. Vel juxta Scaligerum, factum è *glosia*, quomodo *ara*, *lares*, *arena*, sunt ex *asa*, *lases*, *asena*. *Glosia* à γλῶσσα, id est, *lingua*. Nam *gloria* est fama ingens de alicujus virtute ac meritis. Hinc de se Ennius:

—— *Volito vivu' per ora virum.*

Vel, quod Martinio imprimis probatur, est *gloria* à κέλωρ, id est, φωνὴ, ut exponit Hesychius, qui inde deducit κελωρύειν pro κεκραγέναι, βοᾶν, *vociferari*, *clamare*. [Hæc non placent. Utique à κλέος, unde κλεορία & hinc *gloria*.]

GLOS, quo Plautus Ausoniusque usi, à γάλως, eliso α, ut à παλάμη, *palma*; à κυπάρισσος, *cupressus*, &c. Hesych. Γάλως, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. Gloss. Philoxeni: *Glos*, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. Γάλως παρὰ Πλαύτῳ. Eapse interpretatio est apud Festum, Nonium, Isidorum, etiam Modestinum. Vide sis Scipionem Gentilem, lib. II παρέργ. cap. XI.

GLOSSEMA, γλώσσημα, quod licet apud neminem Græcorum reperiri putem, à Græcis tamen profectum eo cognoscimus argumento, quòd apud hos γλωσσηματικὸν & γλωσσηματικῶν legatur. *Glossemata* autem à Varrone & Quinctiliano appellantur, quæ aliis dicuntur *glossa* seu γλῶσσαι. *Glossas* autem voco, non qua ratione *Accursii Glossas* dicimus, sed (prout utuntur hac voce Græci) *vocabula minus usitata*: cujusmodi sunt ea quæ certæ sunt dialecti propria, eoque aliena à lingua communi, unde & ξενικὰ dicuntur, quasi *peregrina*. Hanc ejus vocis significationem esse, docet nos Aristoteles, lib. de arte Poëtica: ubi exempli loco adfert σίγυνον, quod Cypriorum quidem proprium est, at nobis sit γλῶττα. Galenus & *peregrina* eo significari ait, & *obsoleta*. Pollux, libro secundo, cap. quarto, *poëtica* eo significari vult. Sed haut verisimile est tam latè vocem γλωσσῶν accipi solere, ut poëticis omnibus conveniret. Dicitur autem Græcorum γλῶσσα, quasi λῶσσα, ab Hebræo לשון, *laschon*, pro quo Arabes *lesan*: Syri *lischana*, Æthiopes *lschann*; ut scribit Bibliander, Indice in Marcum.

GLOSSOPETRA, γλωσσοπέτρα, *lapis* à similitudine sic dictus, ex γλῶσσα, *lingua*, & πέτρα, *lapis*. Plinius, lib. XXXVII, cap. X. *Glossopetra*, *lingua similis humana*, *in terra non nascitur*, *sed deficiente Luna cælo decidere*, *& lenocinanti necessaria creditur.* Ita etiam editum in antiqua Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI: Sed in MS longè alio sensu legitur: *cælo decidere solo*, *memoriæque necessaria creditur.* Ubi *solo* sit *in solum.* Ut apud Maronem, *It clamor cælo.* Nisi *cælo solo* dixit ἐπεξηγητικῶς, aut *solo* ex varianti lectione irrepsit. Subjicit postea Plinius: *Ventos ea comprimi narrant.* De eadem sic Isidorus, lib. XVI, cap. XIV: *Glossopetra similis est lingua humanæ; unde & nomen sumsit. Fertur autem deficiente Luna cælo cadere. Cui non modicam magi tribuunt potestatem. Nam ex eo Lunares motus excitari putant.* De potestate ea excitandi motus Lunares, hausit ex Solini cap. XXXIX.

GLUBO censeo esse à γλύφω, quod est *scalpo*, *sculpo*. Quod si plusculum abludit significatio, vide an corruptum potiùs videatur à λέπω. Nam utrumque notat *corticem detrahere*. Sic Latino usus Cato de R. R. cap. XXXII: *Salictum suo tempore cædito*, *glubito*, *arcteque alligato*: *librum conservato.* Μεταφορικῶς verò ad animantia transfertur: ut illo Tiberii, *Boni pastoris est tondere pecus*, *non deglubere.* Quod dictum sic expressit Dion: Κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. *Tonderi oves meas*, *non ad vivum usque radi volo.* Imò quemadmodum λέπειν, Athenæo teste, dicitur de iis qui ore patiuntur ἀσέλγειαν, ita *glubere* pro eodem usurpat Catullus, in illo de Lesbia:

Glubit magnanimos Remi nepotes.

Ubi *glubit* omnino ad *oris spurcitiem* pertinet: ne Budæo credas, qui posterioribus annotationibus in Pandectas interpretatur, *denudat*, *& ad singula redigit vestimenta.* [Ὀλοφῦν, idem quod ὀλοπτεῖν. Vide Διαλυφῶν.] A *glubo* est *gluma*. De notione ac etymo ejus sic Varro, lib. I de R. R. cap. XLVIII. *Spica ea qua mutilata non est*, *in ordeo & tritico tria habet continentia*, *granum*, *glumam*, *aristam*, *& etiam*, *primitus spica cum oritur*, *vaginam. Granum dictum*, *quod est intimum solidum. Gluma*, *quæ est folliculus ejus. Arista*, *quæ ut acus tenuis longa eminet e gluma. proinde ut grani theca sit gluma*, *& apex arista. Arista & granum omnibus ferè nota*: *gluma paucis. Itaque id apud Ennium solum scriptum scio esse in Euhemeri libris versis. Videtur vocabulum etymon habere à glubendo*, *quòd eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant ficis ejus*, *quam edimus*, *folliculum.* Similiter Festus: *Gluma*, *hordei tunicula*, *dictum*, *quòd glubatur id granum.* In vett. Glossis *gluma* exponitur λέπυρον κριθῆς. Quod etymon allatum firmat. Nam ut *gluma* à *glubo*; ita λέπυρον à λέπω, id est, *glubo*.

GLUTEN, aliter *glus*, vel *glux*, dicitur. Charisius, lib. I: *Hæc glus glutis*; *alii gluten dixerunt.* Utitur Ausonius,

Terga dic clypeis accommoda quid faciat? glux.

Est *glus* a γλία. Sic enim Græcis vocatur. A *glus* autem est *gluten*, unde *glutino*, κολλάω. Ab eodem *glus* est *glutus*, hoc est, *cohærens*, *instar eorum*, *quæ glutino conjuncta.* Cato, cap. XLV. *Locum bipalio subactum*, *beneque glutum fiet.* Festus: *Glutum*, *subactum*, *levibus*, *teneris.* Ubi vulgo *glutum*. Sed MSti *glutus*. Quamquam utrumque rectum esse potest, cum facile *u* abeat in *i*: ut *optumus*, *optimus*. Hujus quoque loci est.

GLUTTO, sive *gluto*. Id in vett. Glossis exponitur λαίμαργος, id est, *gulosus*. Non à *gula* est, quod Isidorus scripsit, lib. X Orig. sed à *gluttus*. Nempe ut à *gula* est *gulo*, ita à *gluttus*, *glutto*. Meminit utriusque vocabuli Festus, cujus verba apponam. *Ingluvies à gulâ dicta. hinc & ingluviosus*, *& glutto*, *& gulo*, *gumia*, *guttur*, *gluttus*, *gutturiosus*, *& gurgulio.* Est autem *gluttus* pars colli quà cibus transmittitur. Glossæ vett. *Gluttus*, βρόγχος. Utitur Persius, sat. V.

Nec glutto sorbere salivam Mercurialem,

Id est, nec avidè vorare lucrum. Est autem *gluttus* ὀνοματοποιητικὸν. Nam sonus, quem edit liquor angusto means tramite, est *glut*, *glut*: unde vetus poëta de rustico ebrio:

Percutit & frangit vas: vinum defluit: ansa
Stricta fuit: glut glut murmurat unda sonans.

A *gluttus* seu *glutus*, deducunt *gluttire* seu *glutire*, unde *deglutire*. Gloss. vett. *Gluttit*, ἐγκάπτει. Caper tamen de verbis dubiis contra *glutus* deducit à *gluttire*. Quod magis placet. *Gluttire* verò est à γλύζειν, quod idem notat.

G N

GNARI ἐπιστάμενοι, *gnaritur* γνωρίζεται, *ignarus* ἄγνωστος. Ita has voces interpretantur Glossæ Philoxeni. Est verò *gnarus* qui rem odoratus est, ut Terentius loquitur: unde à *nare* fortè est *narus*, & κατὰ πρόσθεσιν *gnarus*. Sanè id verisimilius, quàm ut *gnarus* sit à *naribus*: quod Isidorus scripsit in X I. Verùm alterum etymon magis placet, ut *gnarus*, κατὰ συγκοπὴν, sit ab antiquo *gnaruris*, quod à γνώριμος, ω in *a* converso, uti interdum fieri ostendimus in *galea*. Nec *gnaruris* tantùm pro *gnarus* dixere; sed & *gnaruro* pro *gnarum reddo*: unde *gnaro* κατὰ συγκοπὴν, & κατ' ἀφαίρεσιν *naro*, sive, ut nunc scribimus, *narro*: sed unico *R* scribi debere ait Velius Longus, propterea quòd sit à *gnarus*. Hæc quæ dixi, firmat Fronto, cum ait: *Dicimus*, *quod volumus*: *loquimur invicem*: *narramus*, *quod ignoratur.* Item vett. Glossæ, in quibus est, *Gnarurem*, γνώριμον. *Gnarurat*, γνωρίζει. *Gnarrat*, *narrat*, διηγεῖται· *ignarures*, ἀγνοοῦντες. Festus: *Gnarusse*, *narrasse*. Ita & MSS. Idem: *Gnaricavit*, *significat apud Lucilium narravit.* Sic MSS. Ubi lubens reponam *gnaruravit*, quod in Glossis quoque est, ac cum *gnaruru* convenit. Plautus, Mostell. Act. I. II:

Simul gnarures volo vos esse hanc rem mecum.

Et prolog. Pœn.

—— *Ut aquè mecum sitis ignarures.*

Ita enim libb. vett. ut sit quod Rhetores vocant παρὰ προσδοκίαν, sive ἀπροσδόκητον, quod cùm vir doctus dicere vellet, seu

seu mentis errore: seu (quod credere malo) calami lapsu, ridiculè scripsit pro eo vocem ἀπροσδιόνυσον. Ausonius, in epistola de Philone Epitropo:

Non cultor instar, non arator gnaruris.

Arnobius, lib. II: *Cur esse dicatis in aliis praeceptionibus gnarures?* Ut autem *gnarus* ex *gnaruris*, ita *ignarus* est ex *ignaruris*. Sumitur autem vox *ignarus* interdum passive pro *ignorato*: ut docet Agellius isthoc Maronis, x Æn.

—— Ignarum Laurens habet ora Mimanta.

Nec uni huic loco insistimus; quem Pierius docuit aliter legi posse. Agellius enim idem Plauti ac Sallustii auctoritate confirmavit. Addo quod & aliis hoc pacto usurpatur locis: ut, Ecl. IX, si Romani quidem sequamur codicis fidem, in quo Pierius legi ait:

Rara per ignaros errent animalia montes.

Nam in vulgatis est *ignotos*. Et apud Ovidium VII Met.

Jamque aderat Theseus proles ignara parenti.

Ubi itidem interpretes quidam, hujusce vocis ignoratione, *ignota* legendum putaverunt. Dixit & eopse Tacitus modo, lib. II: *Per occulta & vigilibus ignara.* Imò plurimùm à Tacito, *gnarus*, *ignarus*, *incautus*, παθητικῶς accipi solere, docet Muretus, lib. II Var. lect. cap. II. Appuleium quoque ita locutum censet Schoppius, in susp. lect. lib. IV epist. XII. Ab *ignarus* est *ignoro*, cui simile *dignoro*. Nam ut *ignorat*, qui non noscit, sic *dignorat*, qui ut noscamus facit. Festus: *Dignorant, signa imponunt, ut fieri solet in pecoribus.* *Dignorare* igitur est *signare*: quod Maro ita περιφράζει III Georg.

Continuoque notas & nomina gentis inurunt.

Eodem pertinet hoc Anacreonticum:

Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι πυρὸς χάραγμ' ἔχουσι.

Et Appuleii illud, lib. XI Metam. *Cognatis meis equum reducentibus, quem diverse distractum nota dorsualis agnitione recuperaverant.*

GNAVUS, sive *navus*, valet *industrius*, ut interpretatur Servius, ad I Æneïd. Glossæ Philoxeni exponunt ἐνδήμιον. item ἔμπρακτος, ἐργατικός, ὀξύς. [γνωστός, γνωτός, γνωστήρ, γνωτάδας, idem.] Dubitatur autem, priusne fuerit *gnavus*, an *navus*. Plerisque sanè placet *navus* κατ' ἀφαίρεσιν fieri è *gnavus*: hoc esse à γναφεὺς seu κναφεὺς, hoc est, *fullo*: unde & Germanicum ac Belgicum *knape* pro *servo*: ut à *gnavus* est eorum *knap*, id est, *agilis*. Sed magis placet *navus* esse prius. Usus eo Ennius in V Annali.

Navorum imperium servare est induperantum.

Citat Festus, qui & alterum Ennii locum adfert. Inde κατὰ πρόσθεσιν *gnavus*. *Navus* autem à *nave*. Festus: *Navus, celer ac strenuus, à navium velocitate dictus.* Item Cornelius Fronto: *Navus à praecipuo navis cursu dicitur: vel alterius caussa natus.* Prius longè verius puto. Quod & confirmat locus Plauti, in Frivolaria, quem ibidem adducit Festus:

Nave agere oportet quod agas, non ductarie.

Ubi, ut Jos. Scaliger monet, *nave agi* est, cùm navis remigio aut ventis agitur: *ductarie*, cùm funibus adverso amne, quod vocant ῥυμουλκεῖν. Utrumque expressit Ausonius, panegyrico Mosellæ:

Tu duplices sortite vias, & cùm amne secundo
Defluis, ut celeres feriant vada concita remi:
Et cùm per ripas; nusquam cessante remulco,
Intendunt collo malorum vincula nautæ.

Item Valgius, in elegiis:

Hinc mea me longo succedens prora remulco
Lætantem gratis sistit in hospitiis.
Et, placidam fossa qua jungunt ora Padusam,
Navigat Alpini flumina magna Padi.

A *navus* est *navities*, hoc est, *industria*. Glossæ Cyrilli σπουδὴν interpretantur. Item compositum *ignavus*. Et verbum *navare*. Gloss. Phil. *Navat*, διαπράσσεται. Proprie *navare* est, vel, quod quidam censent, navem è navalibus in mare deducere; ad quod magno labore opus est: vel potiùs navem gubernare, aut gubernantibus esse auxilio.

GNOMON, γνώμων, quod *indicem*, sive *cognitorem*, notat à γνόω seu γινώσκω, hoc est, *nosco*. Generatim igitur γνώμων, cujuscumque indicio aliquid cognoscitur. Sed speciatim *Gnomon* dicebatur horologii sciotherici stilus, per quem cognoscuntur umbræ & ex umbris horæ. Vitruvius, lib. I, cap. VI. *Collocetur æneus gnomon, indagator umbræ, qui Græcis σκιαθήρας dicitur.* Unde scientia *gnomonice*, γνωμονική ut apud Hyginum de Limitibus: *Advocandum est nobis gnomonices summa ac divina artis fulmentum.* Et Plin. lib. II, cap. LXXVI: *Umbrarum rationem & quam vocant Gnomonicen, invenit Anaximenes Milesius.* Vitruvius Architecturam in tres dividit partes, *Ædificationem, Gnomonicen, & Machinationem.* Hinc *gnomonici*, γνωμονικοί, apud Solinum: *Quod Gnomonici similibus parallelis accidere contendunt.*

G O

GONORRHOEA, γονόῤῥοια, ἀπὸ τῆς γονῆς, hoc est, *genitura*, & ῥέω, id est, *fluo*. Aliud autem γονὴ aliud, σπέρμα. Nam illud ens est imperfectum; hoc, ens perfectum: ut discere est ex primo Aristotelis libro de generatione animalium.

GOSSIPIUM est, quod Italis *Bambagia*, & *Cotone*, vocatur, Belgis *boomwol*, quasi dicas *arborum lana*. Officinis *bombax* voce corrupta ex *bombyx*, Græcis tum ξύλον, tum γοσσίπιον. Ξύλον vox omnino Græca: Sed *gossypis* exotica: atque, ut puto, Ægyptia. Quod, ut suspicer, facit locus iste Plinii, lib. XIX, cap. I. *Superior pars Ægypti in Africam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur.* Vide plura in *Bombyx*.

G R

GRABATUS à κράββατος, quod idem. Dici hoc aiunt παρὰ τὸ κρεμᾶν τὰς βάσεις, hoc est, *suspendendo gradu*. Quod, qui eo sederent, pedibus terram contingere non possent.

GRACILIS est λεπτός, ἰσχνός, ut Glossæ exponunt. [ῥαδαλός, ῥαδινός.] Venit ab antiquo *graceo*; ut à *fleo*, *flebilis*; à *labo*, *labilis*, &c. *Graceo* à χράω, id est, *absumo*, unde & χραῦς Etymologus deducit. Vel à גר, *seco*, *concido*. Vel à רזה, *maciare*, *attenuare*. Pro eo & *cracco* dixere, quia antiqui non habuere *g* ut alibi dictum. Festus: *Cracentes, graciles. Ennius:*

Succincto gladiis media regione cracentes.

A *cracco*, juxta Scaligerum, est *crabro*: de quo in *fiber*. A *gracilis* est *gracilens* apud Nævium, pro quo Ennius *gracilentus*. Ab eodem *gracilitas* apud Nævium, pro quo Accius *gracilitudo*. Vide Nonium.

GRACULI, quod *gregatim volent*, si Varroni credimus, lib. IV de L. L. Meliùs Festus: *Graculi à sono oris vocati: sive à gerendo dicti, quòd jacta segetum semina plurimum gerant. Vel quòd ex olivetis cubitum se recipientes, duas pedibus baccas, tertiam ore ferunt.* Isidorus, lib. XII, cap. VII: *Graculus*, inquit, *à garrulitate nuncupatus, non, ut quidam volunt, pro eo, quòd gregatim volent, cùm sit manifestum ex voce eum nuncupari. Est autem loquacissimum genus, & vocibus importunum.* Cæsar Scaliger, Comment. in Arist. Histor. animal. lib. IX, cap. XXIV, sive dist. Scalig. cap. XXXI, sect. CXCIX *graculum* dici ait, quasi *geraculum*, à *gerendis glandibus*. Judicio meo *graculus* est contractum è κορακίας, quod Gaza eo quo dixi Aristotelis loco *graculum* vertit: imò & in Onomastico veteri est: *Graculus*, ὁ κορακίας. Utrum verò *monedula* sit *graculi* genus, quod Gaza voluit, an *graculus monedula*, quod Cæs. Scaligero placuit, non multum ad rem facit. Nam seu hunc, seu illum sequamur, κορακίας *graculus* fuerit. Hoc licet impensius placet, addam tamen & alteram conjecturam. Quid, si *graculus* statuatur diminutivum à *graccus*: *graccus* autem deducatur ab antiquo *graxo*, aut *graco*, quod à Græco ἔκραξα; Pro hac sententiâ facit, quòd Isidorus *avem* vocat *loquacissimam*. Vide quæ in *Ala* diximus.

GRADIOR, & *gradus*, à *gero*, juxta Varronem, quia *gradus* superiorem in inferiora gerant, vel inferiorem in superiora. Meliùs Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ubi *gradior* literarum trajectione factum esse ait ab דרג quod est, *gressus est*, *incessit per gradus*. [à σκαίρω, σκαρίζω, σκιρτῶ,

trix. Nam per *E* scribitur hæc vox in antiquis marmoribus ac libb., item ab antiquis Grammaticis. Multa autem ex præpositione & verbo *geno* componuntur. Tale *antigena*, qui *antegenitus*. Gloss. Latinogr. *Antigena*, ὁ προγεννηθείς. Item *ingenuus*, quomodo propriè vocatur, quod *ingenitum*, hoc est *naturâ insitum* est. Ita apud Lucretium, lib. I, legimus *ingenuis fontes*, hoc est, *nativi*, non manu facti: & apud Plautum, Mil. III. I.

Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

Ubi *ingenua* est *propria* & *innata.* At *homo ingenuus* est is, qui statim ut natus est, liber est. Græci vocant εὐγενῆ. Glossæ Græco-lat. Εὐγενής, *generosus*, *ingenuus.* Nempe non semper Græca vox *nobilem* significat. In quo falsum Galeni interpretem, monuit Brissonius. Ejusdem originis est *ingenium*, quod ideirco sæpe usurpatur pro naturâ cujusque rei. Ita Nonius docet Maronem dixisse *arvorum ingenium*: Sallustium, *ingenium loci*: apud Agellium quoque lib. III, cap. VI, similiter de palmâ legas *ingenium ligni*: item apud Appuleium, lib. IX, *ingenium vivacis metalli*: apud Tertull. lib. de habitu muliebri, cap. II, *herbarum ingenia*; & eodem cap. *ingenia decoris.* hinc Gloss. Philox. *ingenium*, εὐφυΐα, φύσις, ἕξις. Ab *ingenium* est *ingeniatus*: quasi ab *ingenior*, quod ab *ingenio* erit, ut ab *auxilium*, *auxilior.* Usus Agellius, lib. XII, cap. I: *Corpusque & animum bene ingeniatum primordiis inchoatum, insitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere.* Et ante eum Plaut. Mil. III. I.

Itidem divos dispertisse vitam humanam æquum fuit.
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui improbi essent & scelesti, iis adimerent animam cito.

Ubi malè Lambinus, *ingenuatus* retinet, & explicat *ingenuis moribus præditus.* Item Appuleius, lib. IV Florid. *versutus & ingeniatus ad astutiam.*

GILVUS est *color melinus subalbidus*: ut ait Isidorus Originum lib. XII, cap. I. Atque idem, sed omissâ *subalbidi* voce, scripserat Servius in illud III Georg. de equorum colore:

—— *Honesti*
Spadices glaucique: color deterrimus albis,
Et gilvo.

Sed fallitur Servius. Nam *melinus* color nunc *albus* est, nunc *luteus*, sive *croceus*: qua de re suo loco diximus. At *gilvus* color est *cinericeus*, qui Græcis similiter σποδιός, σποδιαῖος, & σποδοειδής. Nempe à σποδὸς, quomodo *cinis* vocatur; unde ab Hesychio exponitur κόνις, τέφρα. Glossæ Philox. *Gibus* γιαῦος, σποδιαῖος. Ubi leg. *Gilvus*, γιλβός, σποδιαῖος. Est is asinis color. Unde, σποδιὰ ὄνος Simonidi, quod Latinis sit *gilva asina.* In equis deterrimus esse ait Maro. Non dubito, quin idem sit ac ille, qui Hesychio γαλωνὶς vel χαλωνὶς Isidoro *dasinus.* Hesychii verba sunt: Γαλωνὶς, χρῶμα ἵππων σποδιὸς. Isidorus vero, lib. XII, cap. I, de equi coloribus tractans ait: *Dosinus dictus, quod sit color ejus de asino: idem & cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, & proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt.* Facilè autem assentio viris doctis, qui errandi occasionem præbuisse Servio putant simile vocabulum *helvi*: qui color est *melinus*, non quatenus *melinus* sumitur pro *albo*, sed quatenus significat *cinericeum.* Græcis *gilvus* color dicitur κιῤῥὸς, unde *gilvus.* Nam Æolicè fit κιῤῥὸς, ut ὕλαη pro ὕλη, ex quo *sylva.* Sed in illo præterea ρ in λ conversum, & κ in cognatum γ.

GINGIVA à *gigno*, si audimus Lactantium, lib. de opificio Dei, cap. X. *Dentes*, inquit, *gingivis mollibus, quæ à gignendis dentibus nominantur, ac deinde labiorum tegminibus Deus honestavit.* Similiter Isidorus, lib. XI, cap. I. & ex junioribus Georgius Valla in Juvenal. sat. X. [à γαγγάμη forsan.]

GINGRIRE, γιγγρίζειν, ἢ γιγγρίζειν, vox est anserum propria, Festo teste. Similiter Glossæ vett. *Gingriunt*, χῆνες κακίζουσι. Unde *anserum gingritus* apud Arnobium legas, lib. VI. Item in Glossis, *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Hinc apud Solinum, tibiæ genus *gingrina.* Festus quoque: *Gingrire anserum vocis proprium est: unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrina.* Ubi in MS^to^ *gingriria.* Nempe *n* facile mutatur in *ri* à librariis. Sanè & in Glossis legas: *Gingrina*, εἶδος αὐλῶν γ... Esse à Græcis, docent hæc Hesychii: Γιγγρίαι, αὐλοὶ μικροὶ, ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσιν, ὥσπερ ἔνιοι γίγγρον. Ac apud Eustathium in Il. Σ ex Athenæo legas γιγγραΐνοις αὐλοῖς. Quod autem Festus à *gingritu anserum* tibias ait *gingrina* accepisse nomen: id haut mirum est, quando & Græci de *tibiarum cantu* χηνίζειν usurpant. Quamquam nec displicet, quod à Casaubono scriptum, *gingrire* dici tibicinem, quòd in *Adoniis* tibiæ inflarentur. Nam Phœnicibus *Adonis* dicitur Γίγγρης ut Pollux testatur: ubi addit & *tibiam* similiter γίγγραν nuncupari. Etiam apud Festum legas: *Gingeriator*, *tibicen.* Ubi quidam MSS^ti^, *Girenator*, & *Gizeriator.* Sed ἀναλογία jubet, ut vel *gingritor* scribamus, vel *gingrinator.* Illud fit à *gingrire*, hoc à *gingrina.*

G L

GLABER fortè à *glubo*; ut *faber*, à facio; *scaber*, à *scabo*; *Mulciber*, à *mulco*, vel *mulceo*; *suber*, à *suo*, &c. Sanè *glabrum* est, cui exemptus cortex. At *glubere* propriè est λέπειν seu *decorticare*, ut infra dicemus. Nec displicet, ut *glabrum* κατὰ συγκοπὴν factum dicatur à γλαφυρὸν, quod est *leve asciâque politum, eleganter sculptum*; à γλάφω, quod est *scalpo.* Nisi potiùs *glabrum* ab Hebræo גלב, *gallab*, quod est, *tonsor*, qui radit, *glabrumque* reddit.

GLACIES, quasi *gelata quies*, ut ridiculè ait Vocabularium, quod *Gemma* inscribitur. [χάλαζα *glas* Teut. ὕαλος.]

GLADIOLUS in re herbaria Plinio memoratur, lib. XXI, cap. XI. Sed vox ea non uno modo sumitur. Interdum sic vocatur, quod Græcis ξίφιον, atque aliter φάσγανον & μαχαιρώνιον: interdum verò, quod Græcis ξυρὶς, vel etiam ἶρις ἀγρία. Ξίφιον ad verbum *gladiolum* sonat. Nam ξίφος, *gladius.* De *xiphio* sic Dioscorides: Ξίφιον, οἱ δὲ φασγάνιον, οἱ δὲ μαχαιρώνιον καλοῦσι, διὰ τὸ τῶν φύλλων σχῆμα. Unde cognoscimus, ab *acumine foliorum* nomen ξίφιον esse: eademque de caussâ etiam μαχαιρώνιον vocari. Nam μάχαιρα idem ac ξίφος. Ξυρίδα verò *gladiolum* esse docet Dioscorides his verbis: Ξυρὶς, οἱ δὲ ξυρίδα, οἱ δὲ ἶριν ἀγρίαν, Ῥωμαῖοι δὲ γλαδίολον. Ubi cùm ξυρίδα dicat Romanis esse *gladiolum*: satis indicat non solere vulgo ξίφιον iis dici *gladiolum.* Et hæc, credo, caussa est, cur Plinius *xiphii* appellationem retineat, lib. XXV, cap. XI. Est tamen & Romanis alter *gladiolus*: qui Græcis κύπειρος, vel κύπερος: De quo sic ex Magone Plinius, lib. XXI, cap. XVII: *Idem Mago & gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Julio mense toto secari jubet usque ad radicem.* Ubi per *cyperon* Plinius videtur intellexisse, quod Dioscoridi est ξίφιον.

GLADIUS quasi *cladius.* Varro, IV de L.L. *Gladius, C in G commutato, à clade; quod fit ad hostium cladem gladius.* Vel à κλάδος, id est, *ramus.* Nam his primum pro *gladiis* usi agricolæ. Utrobique κ, sive *C*, in *G* mutatur: ut in aliis multis. [κλάδιον, κλαῦδιον.]

GLÆSUM vox est Germanica, unde nomen insulæ *Glæsariæ.* *Glæsum* notat *succinum.* Fortasse à *perspicuitate vitrea.* Nam Germanis *glas*, *vitrum.* Plinius, lib. XXXVII, cap. III: *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari glæsum: itaque & à nostris unam insularum ob id appellatam Glæsariam, Germanico Cæsare ibi res gerente, Austraviam à barbaris dictam.* In Taciti codd. *glesum* legere est merâ vocali.

GLANS nonnullis κατὰ μετάθεσιν ab ἄκυλος factum videtur, unde & Belgicum *akel*, sive *eekel.* Ἄκυλος est *glans iligna*, ut indicat Theophrastus, lib. III Histor. plantarum, cap. VI. Sed potiùs Doricum est γάλανος pro βάλανος, ut γλέφαρον pro βλέφαρον. A γάλανος autem *glans* fuerit κατὰ συγκοπήν. A *glandium duritie ac figura* nomen accepere *glandia*, & *glandulæ*, quomodo dicuntur partes in sue callosæ, quæ in homine sunt *tonsillæ*, ut auctor Plinius, lib. XI, cap. XXXVII. Utitur Plautus, Capt. act. IV, sc. ult.

Arripuit glandium, prætruncat tribus tergoribus glandia.

Idem, Carbonariâ:

Esto pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.

A *glandia* est *glandionica*, si sana est lectio apud Plaut. Menæch. I. III. Significat *carnem suillam ex glandiis.*

GLAREA, minutissimi lapilli in ripis, vel litore, à Græco χλαρὸν, quo calculus ejusmodi denotatur. Hesychius: χλαρὸν, κόχλαξ.

κόχλαξ. Apud eundem legas, χλαρά, ψαφαρὰ ἐν ἰλαίῳ. χλαρὸν, ῥυπαρὸν, λεπτὸν, τευχαλέον. Quæ ostendunt χλαρῦ vocem minutis particulis competere.

Glastum, Plinio teste, lib. xx, cap. vii, est tertium *lactucæ* sponte nascentis genus, *quo infectores lanarum utuntur.* Tertium genus esse dixerat, quam *isatim* vocant. Nempe *isatim* solùm vocat agrestem. Alii *glastum* dicunt esse *isatim*: quia *isatim* sativam intelligunt. Unde Dioscorides: Γένεσις ἥμερος, ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται. Latini, ut est apud Oribasium, libro de virtute simpl. *vitrum* nuncupant: nempe quia infectores ea utantur, ut vestes tingant colore vitreo sive hyalino. Atque ab eadem caussa *glastum* dixere Galli & Germani. Sanè Germanis *glas* hodie *vitrum*. Alii tamen apud Plinium *gastum* vel *guastum* reponunt. *Glastum* legere Turnebus & alii: nec aliter edidit Dalecampius. Sed quomodocumque vox hæc scribenda, sine dubio Gallica est. Plinius, lib. xxii, cap. i: *Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.* Idem voluit Cæsar, cùm ait, *Omnes verò se Britanni ultro inficiunt, quod cæruleum inficit colorem.* Ubi, ut diu monitum Turnebo, pro *ultro* scribendum *vitro*. Ut est apud Melam, qui idem narrat. Atque ita apud Cæsarem in codice quodam reperit Fulvius Ursinus. Primusque pro *ultro*, *luteo* reposuit Victorius: sed perperam. Nec est, qui hanc sententiam hodie sequatur. *Cæruleus* iste *color*, de quo Cæsar loquitur, nonnihil ad nigrorem accessit: quod colligitur ex Plinii verbis, cùm ait Æthiopum colorem imitari. Nec Britannæ illæ simpliciter corpus inficiebant *glasto*: sed animalium figuras ei inscribebant. Unde Herodianus, lib. iii: τὰ σώματα στίζονται γραφαῖς, ποικίλων ζώων εἰκόσιν, *corpora inscribunt variorum animalium figuris.* Quam rem plenius descripsit Solinus, cap. xxv: *Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde à pueris varia animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quàm ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.*

Glaucus, ut Junius Philargyrius in iii Georg. scribit, *cæruleus color est, id est, subviridis, albo mixtus & quasi clarus.* Servius ibidem: *Glauci sunt felineis oculis, id est, quodam splendore perfusis.* Græci similiter dicunt γλαυκὸς. ac venit à γλαύσσω. qua de re Eustathius, in Iliad. α, pag. lxxxvi & lxxxvii. Locum integrum apponam, quia ex eodem discere est, unde *Minerva* dicatur Ἀθηνᾶ, & cur fingatur γλαυκῶπις, sive *cæsia*, & cur *ululam* ei sacrarit antiquitas. Ἀθήνη, inquit, ἀλληγορικῶς ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν εἰρῆσθαι δοκεῖ, ὡς περιαθροῦσα τὰ οἷον ἐν σκότει, καὶ μέλλοντα. καὶ τὸ γλαυκὸν δὲ ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παρῆκται τὸ θεωρῶ, καὶ δηλοῖ τὸ ἐπιλαμπὲς καὶ εὐόρατον. εἰ τοίνυν ταυτὸ τὸ γλαύσσειν καὶ τὸ ἀθρεῖν, ἔχει πῶς συγγενῶς κατ' αὐτὸ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα. διὸ τὸ γλαυκῶπιν οἰκείωται τῇ Ἀθηνᾷ ὡς ἀθρητικῇ, βλεπτικόν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ γλαῦξ οἰκεία τῇ Ἀθηνᾷ. ἡ μόνον ὡς νυκτὸς ὁρῶσα, ὥσπερ καὶ ἡ σύνεσις, κατὰ τοὺς εἰπόντας, ὀρθῇ κελεύθῳ ἐν ταῖς βουλαῖς τὰ ἐν σκότει πάντα ζητεῖ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παραγωγὴν, ὅπερ ἐστὶ ταυτὸν τῷ ἀθρῶ. Verùm Hesychius γλαύσσω, non θεωρῶ, sive ἀθρῶ, id est, *video*; sed λάμπω, id est, *splendeo*, exponit. At nec is, nec Eustathius, auctorem laudant, qui utatur voce γλαύσσω. Quemadmodum neque Etymologus, qui & ipse in Γλαυκὸς, similiter λάμπω interpretatur, ac *noctuam* hinc γλαῦκα dici putat. Est ejusdem originis γλαύκωμα, *glaucoma*, qua voce Plinius utitur. *Suffusionem* vocat Celsus, lib. vi.

Gleba, βῶλος γῆς, ut Glossæ interpretantur. Isidorus, lib. xvi, cap. i. *Gleba, quòd globus sit. Pulveris enim collectione compingitur, & in uno glomere adunatur. Terra autem ligata gleba est, soluta pulvis.* Vel, juxta Martinium, *gleba* à κόλαβος, quo *offula*, seu *buccea*. Suida teste, signatur. Nempe à κολοβὸν, id est, *mutilum*, *truncum*. Quod est πηρὸς, κολοβὸς, ut exponit Hesychius. Hoc à קל, *parvus*. *G* additum initio, ut à νέφος γνόφος, à *natus gnatus*. Vel potiùs κατὰ μετάθεσιν erit à βῶλος *gleba*, *g* inserto; ut à πολὺς, *vulgus*; à γένω, *gigno*; à σπείρω, *spargo*, &c. A *glebis* facilè proscindendis boves valentes dicebantur *glebarii*: ut Varro ait, in vi de L. L. *Glebulentum* pro *glebis referto*, apud Appuleium legas de Deo Socratis. [γλία & Æolice γλίβα.]

Glis, à *glisco*, hoc est, *cresco*, juxta Cæsarem Scaligerum, in viii Aristot. de animal. Ac similiter Isidorus, lib. xii, cap. iii: *Glires dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus. nam gliscere dicimus crescere, hieme enim tota dormiunt, & immobiles quasi mortui jacent, tempore æstivo reviviscunt.* Martialis, lib. xiii epigr. lix.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Ausonius, in monosyllabis:

Dic cessante cibo, somno quis opimior est? glis.

Vide de eo Jul. Scaligerum, exercitat. ccx sect. iv. Sed de etymo assentire malo doctissimo Salmasio: cui *glis* videtur esse ex Æolico γέλειος pro ἐλειὸς sive ἔλειος, κατὰ συγκοπὴν, ut ex γάλανος, pro βάλανος, *glans*. *Glis* est ἔλειος μῦς, quasi dicas *arboreus vel sylvestris mus*. Nam ἔλη, Hesychio teste, σύνδενδροι τόποι. Gloss. vett. μῦς ὁ ἐπὶ τοῖ δένδρε, *glis*. Varro apud Charisium: *In mea sylva mus est nullus.* Ab ἐλειὸς vel ἔλειος, est γέλειος· quomodo iidem Æoles pro ἕλη dixere γέλα, quod Hesychius exponit αὐγὴν ἡλίου. Meminit ἐλειοῦ Aristoteles, in historia animal, lib. viii, cap. xvii. sive aliis xxii. φωλεῖ δὲ καὶ ὁ ἐλειὸς ἐν αὐτοῖς τοῖς δένδρεσι· καὶ γίνεται τότε παχύτατος. Ubi interpretes vertunt: *Latet etiam glis in ipsis arboribus; atque per id temporis evadit pinguissimus.* Quibusdam tamen μῦς ἐλειὸς potiùs est *sciurus*: ut ex Hesychio constat. Imò & in Glossis Philoxeni *glis* exponitur ἴπουρος. At ἴπουρος nonnullis idem ac σκίουρος, ut testis est idem Hesychius in σκίουρος. Neque hoc etymo allato multùm adversatur, quia Latini in vicinis animantibus interdum nomina Græcorum confundere solent. Aliud est autem *glis glitis*, si standum Glossis Isidori, in quibus legas: *Glis glitis, humus tenax.* Fuerit à γλισχρὸς, *lentus*, *viscosus*. Ut Belgis *klei*, à *kleven*, id est, *hærere*. Tertiam addit Alexander, qui majorum ævo regnum in scholis obtinebat:

Glis animal, glis terra tenax: glis lappa vocatur.

Atque addit, ut *glis* animal facit *gliris*; *glis* terra *glitis*; sic *glis lappa* facere *glissis*. Sed *glissem* pro *lappa* nullus veterum dixit: estque factum id ex *klisse*, quomodo Belgæ *lappam* vocant.

Glisco, à γλίχομαι, quod est, ἐπιθυμῶ, non à γλισχρὸς, hoc est, κολλώδης, *viscosus*. Hac de re sic Jul. Scaliger, ad lib. i Theophr. de plantis, cap. xix. γλισχρότητά τινα ἔχοντες, *gliscentes*. *Quamquam verba similia sunt, tamen significatus est diversissimus. Sed γλίχομαι est origo nostri verbi, quod significat appetere. Signantissime apud doctissimum poetam, Turni violentia gliscit: quia crescebat & præceps incitabatur.* [a γλίος γλίτ.] Pro *gliscere* etiam *glisci* dicitur, ut illo Sempronii Asellionis apud Nonium: *Ut major invidia Lepido glisceretur.* A *glisco* dictæ *gliscera*. Festus: *Gliscere crescere est, ut gliscera, mensa crescentes, per instructionem epularum scilicet.* Videntur autem & *glesco* dixisse pro *glisco*. Unde *reglesco*, quòd Festus exponit *cresco*, qui & Plautum eo docet usum. In Paullo editum est *requiescit*. Perperam sanè, cùm Festus subjiciat, & *glires* inde nomen accepisse. Ac à *glisco*, *glis* deduci possit, à *redigiescere* non possit. Quare omninò *reglesco*, vel *reglisco*, legi apud eum debet.

Glocire, & *glocitare*, gallinarum proprium est, cùm ovis incubituræ sunt. Ita Festus. Ubi perperam *glocidare*, pro *glocitare*. Perperam MSS. quidam *glutire* pro *glocire*: quæ multùm differunt. *Glocire* est à κλώζειν. Nam κλωσμὸν gallis clarè tribuit Plutarchus, lib. de præcept. sanit. Est autem omnino id verbum à sono factum. *Glocire* est apud Columellam, lib. viii, cap. v. *Ut ova quàm recentissima supponantur glocientibus.* *Gracillare* pro eodem dici ait auctor Philomelæ:

Cucurrire solet gallus, gallina gracillat.

Utrumque autem, & *cucurrire*, & *gracillare*, à sono facta esse, manifestum puto.

Glomus (unde *glomero*, à quo *glomeramen* Lucretio,) à *globus* fieri placet Cæsari Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. xxxi. atque iterum Prisciano, lib. i. qui eo probat *B* interdum

trix. Nam per *E* scribitur hæc vox in antiquis marmoribus ac libb., item ab antiquis Grammaticis. Multa autem ex præpositione & verbo *geno* componuntur. Tale *antigena*, qui *antegenitus*. Gloss. Latinogr. *Antigena*, ὁ προγεννηθείς. Item *ingenuus*, quomodo propriè vocatur, quod *ingenitum*, hoc est *naturâ insitum* est. Ita apud Lucretium, lib. I, legimus *ingenui fontes*, hoc est, *nativi*, non manu facti: & apud Plautum, Mil. III. I.

Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

Ubi *ingenua* est *propria* & *innata*. At *homo ingenuus* est is, qui statim ut natus est, liber est. Græci vocant εὐγενῆ. Glossæ Græco-lat. Εὐγενής, *generosus*, *ingenuus*. Nempe non semper Græca vox *nobilem* significat. In quo falsum Galeni interpretem, monuit Brissonius. Ejusdem originis est *ingenium*, quod ideirco sæpe usurpatur pro naturâ cujusque rei. Ita Nonius docet Maronem dixisse *arvorum ingenium*: Sallustium, *ingenium loci*: apud Agellium quoque lib. III, cap. VI, similiter de palmâ legas *ingenium ligni*: item apud Appuleium, lib. IX, *ingenium vivacis metalli*: apud Tertull. lib. de habitu muliebri, cap. II, *herbarum ingenia*; & eodem cap. *ingenia decoris*. hinc Gloss. Philox. *ingenium*, εὐφυΐα, φύσις, ἕξις. Ab *ingenium* est *ingeniatus*: quasi ab *ingenior*, quod ab *ingenio* erit, ut ab *auxilium*, *auxilior*. Usus Agellius, lib. XII, cap. I: *Corpusque & animum bene ingeniatu primordiis inchoatum, insitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere.* Et ante eum Plaut. Mil. III. I.

Iisdem divos dispertisse vitam humanam æquum fuit.
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui improbi essent & scelesti, iis adimerent animam cito.

Ubi malè Lambinus, *ingenuatus* retinet, & explicat *ingenuis moribus præditus*. Item Appuleius, lib. IV Florid. *versutum & ingeniatum ad astutiam.*

GILVUS est *color melinus subalbidus*: ut ait Isidorus Originum lib. XII, cap. I. Atque idem, sed omissâ *subalbidi* voce, scripserat Servius in illud III Georg. de equorum colore:

—— *Honesti*
Spadices glaucique: color deterrimus albis,
Et gilvo.

Sed fallitur Servius. Nam *melinus* color nunc *albus* est, nunc *luteus*, sive *croceus*: qua de re suo loco diximus. At *gilvus* color est *cinericeus*, qui Græcis similiter σποδιός, σποδιαῖος, & σποδοειδής. Nempe à σποδός, quomodo *cinis* vocatur; unde ab Hesychio exponitur κόνις, τέφρα. Glossæ Philox. *Gibus* γιαῦος, σποδιαῖος. Ubi leg. *Gilvus*, γιλβός, σποδιαῖος. Est is asinis color. Unde, σποδιὴ ὄνος Simonidi, quod Latinis sit *gilva asina*. In equis deterrimus esse ait Maro. Non dubito, quin idem sit ac ille, qui Hesychio γαλονίς vel χαλονίς Isidoro *dasinus*. Hesychii verba sunt: Γαλονίς, χρῶμα ἵππων σποδιός. Isidorus vero, lib. XII, cap. I, de equi coloribus tractans ait: *Dosinus dictus, quod sit color ejus de asino: idem & cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, & proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt.* Facilè autem assentio viris doctis, qui errandi occasionem præbuisse Servio putant simile vocabulum *helvi*: qui color est *melinus*, non quatenus *melinus* sumitur pro *albo*, sed quatenus significat *cinericeum*. Græcis *gilvus* color dicitur πυρρός, unde *gilvus*. Nam Æolice sit πυρσός, ut ὕλαη pro ὕλη, ex quo *sylva*. Sed in illo præterea ρ in λ conversum, & π in cognatum γ.

GINGIVA à *gigno*, si audimus Lactantium, lib. de opificio Dei, cap. X. *Dentes*, inquit, *gingivis mollibus, quæ à gignendis dentibus nominantur, ac deinde labiorum tegminibus Deus honestavit.* Similiter Isidorus, lib. XI, cap. I. & ex junioribus Georgius Valla in Juvenal. sat. X. [à γαγγάμη forsan.]

GINGRIRE, γαγγρίζειν, ἢ γαγγλίζειν, vox est anserum propria, Festo teste. Similiter Glossæ vett. *Gingriunt*, χῆνες σαλπίζουσι. Unde *anserum gingritus* apud Arnobium legas, lib. VI. Item in Glossis, *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Hinc apud Solinum, tibiæ genus *gingrina*. Festus quoque: *Gingrire anserum vocis proprium est: unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrina.* Ubi in MS° *gingriria*. Nempe *n* facile mutatur in *ri* à librariis. Sanè & in Glossis legas: *Gingrina*, εἶδος αὐλοῦ μικροῦ. Esse à Græcis, docent hæc Hesychii: Γιγγρίαι, αὐλοὶ μικροί, ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσιν, ὥσπερ ἔνιοι γίγγρας. Ac apud Eustathium in Il. Z ex Athenæo legas γιγγραίνης αὐλός. Quod autem Festus à *gingritu anserum* tibias ait *gingrina* accepisse nomen: id haut mirum est, quando & Græci de *tibiarum cantu* θωΐζειν usurpant. Quanquam nec displicet, quod à Casaubono scriptum, *gingrire* dici tibicinem, quòd in *Adoniis* tibiæ inflarentur: Nam Phœnicibus *Adonis* dicitur Γίγγρας: ut Pollux testatur: ubi addit & *tibiam* similiter γίγγραν nuncupari. Etiam apud Festum legas: *Gingeriator*, *tibicen*. Ubi quidam MSS¹, *Girenator*, & *Gizeriator*. Sed ἀναλογία jubet, ut vel *gingriator* scribamus, vel *gingrinator*. Illud sit à *gingrire*, hoc à *gingrina*.

GL

GLABER fortè à *glubo*; ut *faber*, à facio; *scaber*, à *scabo*; *Mulciber*, à *mulco*, vel *mulceo*; *suber*, à *suo*, &c. Sanè *glabrum* est, cui exemptus cortex. At *glubere* propriè est λέπειν seu *decorticare*, ut infra dicemus. Nec displicet, ut *glabrum* κατὰ συγκοπὴν factum dicatur à γλαφυρὸν, quod est *leve asciâque politum*, *eleganter sculptum*; à γλάφω, quod est *scalpo*. Nisi potiùs *glabrum* ab Hebræo גלב, *gallab*, quod est, *tonsor*, qui radit, *glabrumque* reddit.

GLACIES, quasi *gelata quies*, ut ridiculè ait Vocabularium, quod *Gemma* inscribitur. [χάλαζα *glas* Teut. ὕαλος.]

GLADIOLUS in re herbaria Plinio memoratur, lib. XXI, cap. XI. Sed vox ea non uno modo sumitur. Interdum sic vocatur, quod Græcis ξίφιον, atque aliter φάσγανον & μαχαιρώνιον. interdum verò, quod Græcis ξυρὶς, vel etiam ἶρις ἀγρία. Ξίφιον ad verbum *gladiolum* sonat. Nam ξίφος, *gladius*. De *xiphio* sic Dioscorides: Ξίφιον, οἱ δὲ φασγάνιον, οἱ δὲ μαχαιρώνιον καλοῦσι, διὰ τὸ τῶν φύλλων σχῆμα. Unde cognoscimus, ab *acumine foliorum* nomen ξιφίῳ esse: eademque de caussa etiam μαχαιρώνιον vocari. Nam μάχαιρα idem ac ξίφος. Ξυρίδα verò *gladiolum* esse docet Dioscorides his verbis: Ξυρὶς, οἱ δὲ ξυρίδα, οἱ δὲ ἶριν ἀγρίαν, Ῥωμαῖοι δὲ γλαδίολον. Ubi cùm ξυρίδα dicat Romanis esse *gladiolum*: satis indicat non solere vulgo ξίφιον iis dici *gladiolum*. Et hæc, credo, caussa est, cur Plinius *xiphii* appellationem retineat, lib. XXV, cap. XI. Est tamen & Romanis alter *gladiolus*: qui Græcis κύπειρος, vel κύπηρος: De quo sic ex Magone Plinius, lib. XXI, cap. XVII: *Idem Mago & gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Julio mense toto secari jubet usque ad radicem.* Ubi per *cyperon* Plinius videtur intellexisse, quod Dioscoridi est ξίφιον.

GLADIUS quasi *cladius*. Varro, IV de L. L. *Gladius, C in G commutato, à clade; quod sit ad hostium cladem gladius.* Vel à κλάδος, id est, *ramus*. Nam his primum pro *gladiis* usi agricolæ. Utrobique κ, sive *C*, in *G* mutatur: ut in aliis multis. [λάδιον, λαιδίον.]

GLÆSUM vox est Germanica, unde nomen insulæ *Glæsariæ*. *Glæsum* notat *succinum*. Fortasse à *perspicuitate vitrea*. Nam Germanis *glas*, *vitrum*. Plinius, lib. XXXVII, cap. III: *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari glæsum: itaque & à nostris unam insularum ob id appellatam Glæsariam, Germanico Cæsare ibi res gerente, Austraviam à barbaris dictam.* In Taciti codd. *glesum* legere est merâ vocali.

GLANS nonnullis κατὰ μετάθεσιν ab ἄκυλος factum videtur, unde & Belgicum *akel*, sive *eekel*. Ἄκυλος est *glans iligna*, ut indicat Theophrastus, lib. III Histor. plantarum, cap. VI. Sed potiùs Doricum est γάλανος pro βάλανος, ut γλέφαρα pro βλέφαρα. A γάλανος autem *glans* fuerit κατὰ συγκοπήν. A *glandium duritie ac figura* nomen accepere *glandia*, & *glandula*, quomodo dicuntur partes in sue callosæ, quæ in homine sunt *tonsillæ*, ut auctor Plinius, lib. XI, cap. XXXVII. Utitur Plautus, Capt. act. IV, sc. ult.

Arripuit glandium, præcruncat tribus tergoribus glandia.

Idem, Carbonariâ:

Esto pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.

A *glandia* est *glandionica*, si sana est lectio apud Plaut. Menæch. I. III. Significat *carnem suillam ex glandiis.*

GLAREA, minutissimi lapilli in ripis, vel litore, à Græco χληρὸν, quo calculus ejusmodi denotatur. Hesychius: χλαρὸν, κόχλαξ.

ποχλαξ. Apud eundem legas, χλαρὸν, ψαφαρὸν ἐν ἐλαίῳ. χλαρὸν, ῥυπαρὸν, λεπτὸν, τευχαλέον. Quæ ostendunt χλαρῷ vocem minutis particulis competere.

GLASTUM, Plinio teste, lib. XX, cap. VII, est tertium *lactucæ* sponte nascentis genus, *quo infectores lanarum utuntur.* Tertium genus esse dixerat, quam *isatim* vocant. Nempe *isatim* solùm vocat agrestem. Alii *glastum* dicunt esse *isatim*: quia *isatim* sativam intelligunt. Unde Dioscorides: Ἴσατις ἥμερος, ἧ οἱ βαφεῖς χρῶνται. Latini, ut est apud Oribasium, libro de virtute simpl. *vitrum* nuncupant: nempe quia infectores ea utantur, ut vestes tingant colore vitreo sive hyalino. Atque ab eadem caussa *glastum* dixere Galli & Germani. Sanè Germanis *glas* hodie *vitrum.* Alii tamen apud Plinium *gastum* vel *guastum* reponunt. *Glastum* legere Turnebus & alii: nec aliter edidit Dalecampius. Sed quomodocumque vox hæc scribenda, sine dubio Gallica est. Plinius, lib. XXII, cap. I: *Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblita quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.* Idem voluit Cæsar, cùm ait, *Omnes verò se Britanni ultro inficiunt, quod cæruleum inficit colorem.* Ubi, ut diu monitum Turnebo, pro *ultro* scribendum *vitro.* Ut est apud Melam, qui idem narrat. Atque ita apud Cæsarem in codice quodam reperit Fulvius Ursinus. Primusque pro *ultro*, *luteo* reposuit Victorius: sed perperam. Nec est, qui hanc sententiam hodie sequatur. *Cæruleus* iste *color*, de quo Cæsar loquitur, nonnihil ad nigrorem accessit: quod colligitur ex Plinii verbis, cùm ait Æthiopum colorem imitari. Nec Britannæ illæ simpliciter corpus inficiebant *glasto*: sed animalium figuras ei inscribebant. Unde Herodianus, lib. III: τὰ σώματα στίζονται γραφαῖς, ποικίλων ζώων εἰκόσιν, *corpora inscribunt variorum animalium figuris.* Quam rem plenius descripsit Solinus, cap. XXV: *Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quàm ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.*

GLAUCUS, ut Junius Philargyrius in III Georg. scribit, *cæruleus color est, id est, subviridis, albo mixtus & quasi clarus.* Servius ibidem: *Glauci sunt felinens oculis, id est, quodam splendore perfusis.* Græci similiter dicunt γλαυκὸς. ac venit à γλαύσσω. qua de re Eustathius, in Iliad. α, pag. LXXXVI & LXXXVII. Locum integrum apponam, quia ex eodem discere est, unde *Minerva* dicatur Ἀθηνᾶ, & cur fingatur γλαυκῶπις, sive *cæsia*, & cur *ululam* ei sacrarit antiquitas. Ἀθήνη, inquit, ἀλληγορικῶς ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν εἰρῆσθαι δοκεῖ, ὡς περιαθρῆσαι τά τε ὄντα ἐν σκότει, καὶ μέλλοντα. καὶ τὸ γλαυκὸν δὲ ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παρῆκται τὸ θεωρῶ, καὶ δηλοῖ τὸ ὑπόλευκον καὶ εὐόρατον. εἰ τοίνυν ταυτὸ τὸ γλαύσσειν καὶ τὸ ἀθρεῖν, ἔχει πῶς συγγενῶς κατ' αὐτὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα. διὸ τὸ γλαυκῶπιν οἰκείωται τῇ Ἀθηνᾷ ὡς ἀθρητικῇ, βλεπτικῇ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ γλαὺξ οἰκεία τῇ Ἀθηνᾷ. ὡς μόνον ὡς νυκτὸς ὁρῶσα, ὥσπερ καὶ ἡ σύνεσις, κατὰ τὸ εἰπόντα, ὀρθῇ κελεύθῳ ἐν ταῖς βουλαῖς τὰ ἐν σκότει πάντη ..., ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παραγωγὴν, ὅπερ ἐστὶ ταυτὸν τῷ ἀθρῶ. Verùm Hesychius γλαύσσω, non θεωρῶ, sive ἀθρῶ, id est, *video*; sed λάμπω, id est, *splendeo*, exponit. At nec is, nec Eustathius, auctorem laudant, qui utatur voce γλαύσσω. Quemadmodum neque Etymologus, qui & ipse in Γλαυκιος, similiter λάμπω interpretatur, ac *noctuam* hinc γλαῦκα dici putat. Est ejusdem originis γλαύκωμα, *glaucoma*, qua voce Plinius utitur. *Suffusionem* vocat Celsus, lib. VI.

GLEBA, βῶλος γῆς, ut Glossæ interpretantur. Isidorus, lib. XXVI, cap. I. *Gleba, quòd globus sit. Pulveris enim collectione compingitur, & in uno glomere adunatur. Terra autem ligata gleba est, soluta pulvis.* Vel, juxta Martinium, *gleba* à κόλαβος, quo *offula*, seu *buccea*. Suida teste, signatur. Nempe à κολοβὸν, id est, *mutilum*, *truncum.* Quod est μικρὸς, κολοβὸς, ut exponit Hesychius. Hoc à קַל, *parvus.* G additum initio, ut à νέφος γνόφος, à *natus gnatus.* Vel potiùs κατὰ μετάθεσιν erit à βῶλος *gleba*, *g* inserto; ut à πολὺς, *vulgus*; à γένω, *gigno*; à σπείρω, *spargo*, &c. A *glebis* facilè proscindendis boves valentes dicebantur *glebarii*: ut Varro ait, in VI de L. L. *Glebulentum* pro *glebis referto*, apud Appuleium legas de Deo Socratis. [γλίω & Æolice γλίβω.]

GLIS, à *glisco*, hoc est, *cresco*, juxta Cæsarem Scaligerum, in VIII Aristot. de animal. Ac similiter Isidorus, lib. XII, cap. III: *Glires dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus. nam gliscere dicimus crescere, hieme enim tota dormiunt, & immobiles quasi mortui jacent, tempore æstivo reviviscunt.* Martialis, lib. XIII epigr. LIX.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Ausonius, in monosyllabis:

Dic cessante cibo, somno quis opimior est? glis.

Vide de eo Jul. Scaligerum, exercitat. CCX sect. IV. Sed de etymo assentire malo doctissimo Salmasio: cui *glis* videtur esse ex Æolico γέλειος pro ἐλειὸς sive ἔλειος, κατὰ συγκοπὴν, ut ex γάλανος, pro βάλανος, *glans.* *Glis* est ἔλειος μῦς, quasi dicas *arboreus vel sylvestris mus.* Nam ἴλη, Hesychio teste, σύνδενδροι τόποι. Gloss. vett. μῦς ὁ ἐπὶ τὰ δένδρα, *glis.* Varro apud Charisium: *In mea sylva mus est nullus.* Ab ἐλεὸς vel ἔλειος, est γέλειος· quomodo iidem Æoles pro ἴλη dixere γέλα, quod Hesychius exponit αὐγὴν ἡλίου. Meminit ἐλειοῦ Aristoteles, in historia animal, lib. VIII, cap. XVII. sive aliis XXII. Φωλεῖ δὲ καὶ ὁ ἐλειὸς ἐν αὐτοῖς τοῖς δένδρεσι· καὶ γίνεται τότε παχύτατος. Ubi interpretes vertunt: *Latet etiam glis in ipsis arboribus; atque per id temporis evadit pinguissimus.* Quibusdam tamen μῦς ἐλειὸς potiùs est *sciurus*: ut ex Hesychio constat. Imò & in Glossis Philoxeni *glis* exponitur ἴππουρος. At ἵππουρος nonnullis idem ac σκίουρος, ut testis est idem Hesychius in σκίουρος. Neque hoc etymo allato multùm adversatur, quia Latini in vicinis animantibus interdum nomina Græcorum confundere solent. Aliud est autem *glis glitis*, si standum Glossis Isidori, in quibus legas: *Glis glitis, humus tenax.* Fuerit à γλισχρὸς, *lentus*, *viscosus.* Ut Belgis *klei*, à *kleven*, id est, *hærere.* Tertiam addit Alexander, qui majorum ævo regnum in scholis obtinebat:

Glis animal, glis terra tenax: glis lappa vocatur.

Atque addit, ut *glis* animal facit *gliris*; *glis* terra *glitis*; sic *glis lappa* facere *glissis.* Sed *glissem* pro *lappa* nullus veterum dixit: estque factum id ex *klisse*, quomodo Belgæ *lappam* vocant.

GLISCO, à γλίχομαι, quod est, ἐπιθυμῶ, non à γλισχρὸς, hoc est, κολλώδης, *viscosus.* Hac de re sic Jul. Scaliger, ad lib. I Theophr. de plantis, cap. XIX. γλισχρότητά τινα ἔχοντες, *gliscentes.* *Quanquam verba similia sunt, tamen significatus est diversissimus. Sed γλίχομαι est origo nostri verbi, quod significat appetere. Signantissime apud doctissimum poetam, Turni violentia gliscit: quia crescebat & praceps incitabatur.* [à γλίος γλίς.] Pro *gliscere* etiam *glisci* dicitur, ut illo Sempronii Asellionis apud Nonium: *Ut major invidia Lepido glisceretur.* A *glisco* dictæ *gliscera*. Festus: *Gliscera crescere est, ut gliscera, mensa crescentes, per instructionem epularum scilicet.* Videntur autem & *glesco* dixisse pro *glisco.* Unde *reglesco*, quòd Festus exponit *cresco*, qui & Plautum eo docet usum. In Paullo editum est *requiescit.* Perperam sanè, cùm Festus subjiciat, & *gliros* inde nomen accepisse. Ac à *glisco*, *glis* deduci possit, à *redigiescere* non possit. Quare omninò *reglesco*, vel *reglisco*, legi apud eum debet.

GLOCIRE, & *glocitare*, gallinarum proprium est, cùm ovis incubituræ sunt. Ita Festus. Ubi perperam *glocidare*, pro *glocitare.* Perperam MSS· quidam *glutire* pro *glocire*: quæ multùm differunt. *Glocire* est à κλώζειν. Nam κλωσμὸν gallis clarè tribuit Plutarchus, lib. de præcept. sanit. Est autem omnino id verbum à sono factum. *Glocire* est apud Columellam, lib. VIII, cap. V. *Ut ova quàm recentissima supponantur glocientibus.* *Gracillare* pro eodem dici ait auctor Philomelæ:

Cucurrire solet gallus, gallina gracillat.

Utrumque autem, & *cucurrire*, & *gracillare*, à sono facta esse, manifestum puto.

GLOMUS (unde *glomero*, à quo *glomeramen* Lucretio,) à *globus* fieri placet Cæsari Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. XXXI. atque iterumPrisciano, lib. I. qui eo probat *B* interdum

trix. Nam per *E* scribitur hæc vox in antiquis marmoribus ac libb., item ab antiquis Grammaticis. Multa autem ex præpositione & verbo *geno* componuntur. Tale *antigena*, qui *antegenitus*. Gloss. Latinogr. *Antigena*, ὁ προγεννηθείς. Item *ingenuus*, quomodo propriè vocatur, quod *ingenitum*, hoc est *naturâ insitum* est. Ita apud Lucretium, lib. I, legimus *ingenui fontes*, hoc est, *nativi*, non manu facti: & apud Plautum, Mil. III. I.

Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

Ubi *ingenua* est *propria* & *innata*. At *homo ingenuus* est is, qui statim ut natus est, liber est. Græci vocant εὐγενῆ. Glossæ Græco-lat. Εὐγενής, *generosus*, *ingenuus*. Nempe non semper Græca vox *nobilem* significat. In quo falsum Galeni interpretem, monuit Brissonius. Ejusdem originis est *ingenium*, quod iccirco sæpe usurpatur pro naturâ cujusque rei. Ita Nonius docet Maronem dixisse *arvorum ingenium*: Sallustium, *ingenium loci*: apud Agellium quoque lib. III, cap. VI, similiter de palmâ legas *ingenium ligni*: item apud Appuleium, lib. IX, *ingenium vivacis metalli*: apud Tertull. lib. de habitu muliebri, cap. II, *herbarum ingenia*; & eodem cap. *ingenia decoris*. hinc Gloss. Philox. *ingenium*, εὐφυΐα, φύσις, ἕξις. Ab *ingenium* est *ingeniatus*: quasi ab *ingenior*, quod ab *ingenio* erit, ut ab *auxilium*, *auxilior*. Usus Agellius, lib. XII, cap. I: *Corpusque & animum bene ingeniatis primordiis inchoatum, insitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere.* Et ante eum Plaut. Mil. III. I.

Itidem divos dispertisse vitam humanam æquum fuit.
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui improbi essent & scelesti, iis adimerent animam cito.

Ubi malè Lambinus, *ingenuatus* retinet, & explicat *ingenuis moribus præditus*. Item Appuleius, lib. IV Florid. *versutus & ingeniatus ad astutiam.*

GILVUS est *color melinus subalbidus*: ut ait Isidorus Originum lib. XII, cap. I. Atque idem, sed omissâ *subalbidi* voce, scripserat Servius in illud III Georg. de equorum colore;

——— *Honesti*
Spadices glaucique: color deterrimus albis,
Et gilvo.

Sed fallitur Servius. Nam *melinus* color nunc *albus* est, nunc *luteus*, sive *croceus*: qua de re suo loco diximus. At *gilvus* color est *cinericeus*, qui Græcis similiter σποδιός, σποδιαῖος, & σποδοειδής. Nempe à σποδὸς, quomodo *cinis* vocatur; unde ab Hesychio exponitur κόνις, τέφρα. Glossæ Philox. *Gibus* γάλβινος, σποδιαῖος. Ubi leg. *Gilvus*, γάλβος, σποδιαῖος. Est is asinis color. Unde, σποδιὴ ὄνος Simonidi, quod Latinis sit *gilva asina*. In equis deterrimus esse ait Maro. Non dubito, quin idem sit ac ille, qui Hesychio γαλοὺς vel γαλουνὰ Isidoro *dasinus*. Hesychii verba sunt: Γαλουίς, χρῶμα ἵππου ὀνοειδές. Isidorus vero, lib. XII, cap. I, de equi coloribus tractans ait: *Dosinus dictus, quod sit color ejus de asino: idem & cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, & proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt.* Facilè autem assentio viris doctis, qui errandi occasionem præbuisse Servio putant simile vocabulum *helvi*: qui color est *melinus*, non quatenus *melinus* sumitur pro *albo*, sed quatenus significat *cinericeum*. Græcis *gilvus* color dicitur κιῤῥὸς, unde *gilvus*. Nam Æolice sit κιῤῥὸς, ut ὕλαν pro ὕλη, ex quo *sylva*. Sed in illo præterea ρ in λ conversum, & κ in cognatum γ.

GINGIVA à *gigno*, si audimus Lactantium, lib. de opificio Dei, cap. X. *Dentes*, inquit, *gingivis mollibus, quæ à gignendis dentibus nominantur, ac deinde labiorum tegminibus Deus honestavit.* Similiter Isidorus, lib. XI, cap. I. & ex junioribus Georgius Valla in Juvenal. sat. X. [à γαγγάμη forsan.]

GINGRIRE, γιγγρίζειν, ἢ γιγγρίζειν, vox est anserum propria, Festo teste. Similiter Glossæ vett. *Gingriunt*, χῆνες ὀχλοβοῶσι. Unde *anserum gingritus* apud Arnobium legas, lib. VI. Item in Glossis, *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Hinc apud Solinum, tibiæ genus *gingrina*. Festus quoque: *Gingrire anserum vocis proprium est: unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrina.* Ubi in MS° *gingriria*. Nempe *n* facile mutatur in *ri* à librariis. Sanè & in Glossis legas: *Gingrina*, εἶδος αὐλητικοῦ. Esse à Græcis, docent hæc Hesychii: Γιγγλίαι, αὐλοὶ μακροὶ, ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσιν, ὅπερ ἔνιοι γίγγρας. Ac apud Eustathium in Il. Z ex Athenæo legas γιγγραίνους αὐλούς. Quod autem Festus à *gingritu anserum* tibias aït *gingrina* accepisse nomen: id haut mirum est, quando & Græci de *tibiarum cantu* ὀνίζειν usurpant. Quamquam nec displicet, quod à Casaubono scriptum, *gingrire* dici tibicinem, quòd in *Adonis* tibiæ inflarentur: Nam Phœnicibus *Adonis* dicitur Γίγγρας ut Pollux testatur: ubi addit & *tibiam* similiter γίγγραν nuncupari. Etiam apud Festum legas: *Gingeriator*, *tibicen*. Ubi quidam MSS[i], *Girenator*, & *Gizeriator*. Sed ἀναλογία jubet, ut vel *gingritor* scribamus, vel *gingrinator*. Illud fit à *gingrire*, hoc à *gingrina*.

GL

GLABER fortè à *glubo*; ut *faber*, à facio; *scaber*, à *scabo*; *Mulciber*, à *mulco*, vel *mulceo*; *suber*, à *suo*, &c. Sanè *glabrum* est, cui exemptus cortex. At *glubere* propriè est λέπειν seu *decorticare*, ut infra dicemus. Nec displicet, ut *glabrum* κατὰ συγκοπὴν factum dicatur à γλαφυρὸν, quod est *leve ascâque politum*, *eleganter sculptum*; à γλάφω, quod est *scalpo*. Nisi potiùs *glabrum* ab Hebræo גלב, *gallab*, quod est, *tonsor*, qui radit, *glabrumque* reddit.

GLACIES, quasi *gelata quies*, ut ridiculè ait Vocabularium, quod *Gemma* inscribitur. [χάλαζα *glas* Teut. ὕαλος.]

GLADIOLUS in re herbaria Plinio memoratur, lib. XXI, cap. XI. Sed vox ea non uno modo sumitur. Interdum sic vocatur, quod Græcis ξίφιον, atque alter φάσγανον & μαχαιρώνιον: interdum verò, quod Græcis ξυρὶς, vel etiam ἱερὰ ἀγρία. Ξιφίον ad verbum *gladiolum* sonat. Nam ξίφος, *gladius*. De *xiphio* sic Dioscorides: Ξιφίον, οἱ δὲ φασγάνιον, οἱ δὲ μαχαιρώνια καλοῦσι, διὰ τὸ τῶν φύλλων σχῆμα. Unde cognoscimus, ab *acumine foliorum* nomen ξιφίῳ esse: eademque de caussâ etiam μαχαιρώνια vocari. Nam μάχαιρα idem ac ξίφος. Ξυρίδα verò *gladiolum* esse docet Dioscorides his verbis: Ξυρὶς, οἱ δὲ ξυρίδα, οἱ δὲ ἱερὰν ἀγρίαν, Ῥωμαῖοι δὲ γλαδίολον. Ubi cùm ξυρίδα dicat Romanis esse *gladiolum*: satis indicat non solere vulgo ξίφιον iis dici *gladiolum*. Et hæc, credo, caussa est, cur Plinius *xiphii* appellationem retineat, lib. XXV, cap. XI. Est tamen & Romanis alter *gladiolus*: qui Græcis κύπειρος, vel κύπερος: De quo sic ex Magone Plinius, lib. XXI, cap. XVII: *Idem Mago & gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Julio mense toto secari jubet usque ad radicem.* Ubi per *cyperon* Plinius videtur intellexisse, quod Dioscoridi est ξίφιον.

GLADIUS quasi *cladius*. Varro, IV de L. L. *Gladius, C in G commutato, à clade; quod fit ad hostium cladem gladius.* Vel à κλάδος, id est, *ramus*. Nam his primum pro *gladiis* usi agricolæ. Utrobique κ, sive *C*, in *G* mutatur: ut in aliis multis. [λάδιον, λαάδιον.]

GLÆSUM vox est Germanica, unde nomen insulæ *Glesariæ*. *Glæsum* notat *succinum*. Fortasse à *perspicuitate vitrea*. Nam Germanis *glas*, *vitrum*. Plinius, lib. XXXVII, cap. III: *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari glæsum: itaque & à nostris unam insularum ob id appellatam Glæsariam, Germanico Cæsare ibi res gerente, Austraviam à barbaris dictam.* In Taciti codd. *glesum* legere est merâ vocali.

GLANS nonnullis κατὰ μετάθεσιν ab ἄκυλος factum videtur, unde & Belgicum *akel*, sive *eekel*. Ἄκυλος est *glans iligna*, ut indicat Theophrastus, lib. III Histor. plantarum, cap. VI. Sed potiùs Doricum est γάλανος pro βάλανος, ut γλίφαρα pro βλέφαρα. A γάλανος autem *glans* fuerit κατὰ συγκοπήν. A *glandium duritie ac figura* nomen accepere *glandia*, & *glandula*, quomodo dicuntur partes in sue callosæ, quæ in homine sunt *tonsilla*, ut auctor Plinius, lib. XI, cap. XXXVII. Utitur Plautus, Capt. act. IV, sc. ult.

Arripuit glandium, præætruncat tribus tergoribus glandia.

Idem, Carbonariâ:

Esto pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.

A *glandia* est *glandionica*, si sana est lectio apud Plaut. Menæch. I. III. Significat *carnem suillam ex glandiis.*

GLAREA, minutissimi lapilli in ripis, vel litore, à Græco χλαρὸν, quo calculus ejusmodi denotatur. Hesychius: χλαρὸν, κόχλαξ.

κόχλαξ. Apud eundem legas, χλαρῇ, ψαμμῷ ἐν ὕλαισι. χλαρὸν, ῥυπαρὸν, λεπτὸν, τρυχαλέον. Quæ ostendunt χλαρῷ vocem minutis particulis competere.

GLASTUM, Plinio teste, lib. XX, cap. VII, est tertium *lactucæ* sponte nascentis genus, *quo infectores lanarum utuntur*. Tertium genus esse dixerat, quam *isatim* vocant. Nempe *isatim* solùm vocat agrestem. Alii *glastum* dicunt esse *isatim*: quia *isatim* sativam intelligunt. Unde Dioscorides: Ἰσάτις ἥμερος, ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται. Latini, ut est apud Oribasium, libro de virtute simpl. *vitrum* nuncupant: nempe quia infectores eâ utantur, ut vestes tingant colore vitreo sive hyalino. Atque ab eadem caussa *glastum* dixere Galli & Germani. Sanè Germanis *glas* hodie *vitrum*. Alii tamen apud Plinium *gastum* vel *guastum* reponunt. *Glastum* legere Turnebus & alii: nec aliter edidit Dalecampius. Sed quomodocumque vox hæc scribenda, sine dubio Gallica est. Plinius, lib. XXII, cap. I: *Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.* Idem voluit Cæsar, cùm ait, *Omnes verò se Britanni ultro inficiunt, quod cæruleum inficit colorem.* Ubi, ut diu monitum Turnebo, pro *ultro* scribendum *vitro*. Ut est apud Melam, qui idem narrat. Atque ita apud Cæsarem in codice quodam reperit Fulvius Ursinus. Primusque pro *ultro*, *luteo* reposuit Victorius: sed perperam. Nec est, qui hanc sententiam hodie sequatur. *Cæruleus iste color*, de quo Cæsar loquitur, nonnihil ad nigrorem accessit: quod colligitur ex Plinii verbis, cùm ait Æthiopum colorem imitari. Nec Britannæ illæ simpliciter corpus inficiebant *glasto*: sed animalium figuras ei inscribebant. Unde Herodianus, lib. III: τὰ σώματα στίζονται γραφαῖς, ποικίλων ζώων εἰκόσιν, *corpora inscribunt variorum animalium figuris.* Quam rem plenius descripsit Solinus, cap. XXV: *Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quàm ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.*

GLAUCUS, ut Junius Philargyrius in III Georg. scribit, *cæruleus color est, id est, subviridis, albo mixtus & quasi clarus.* Servius ibidem: *Glauci sunt felineis oculis, id est, quodam splendore perfusis.* Græci similiter dicunt γλαυκός. ac venit à γλαύσσω. qua de re Eustathius, in Iliad. α, pag. LXXXVI & LXXXVII. Locum integrum apponam, quia ex eodem discere est, unde *Minerva* dicatur Ἀθηνᾶ, & cur fingatur γλαυκῶπις, sive *cæsia*, & cur *ululam* ei sacrarit antiquitas. Ἀθήνη, inquit, ἀλληγορικῶς ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν εἰρῆσθαι δοκεῖ, ὡς περιαθροῦσα τὰ οἷον ἐν σκότει, καὶ μέλλοντα. καὶ τὸ γλαυκὸν δὲ ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παρῆκται τὸ θεωρῶ, καὶ δηλοῖ τὸ ὑπέλευκον καὶ σύοξυ. εἰ τοίνυν ταυτὸν τὸ γλαύσσειν καὶ τὸ ἀθρεῖν, ἔχει πῶς συγγενῶς κατ' αὐτὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα. διὸ τὸ γλαυκῶπιν οἰκειοῦται τῇ ἀθηνᾷ ὡς ἀθρητικῇ, βλεπτικόν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ γλαὺξ οἰκεία τῇ ἀθηνᾷ. οὐ μόνον ὡς νυκτὸς ὁρῶσα, ὥσπερ καὶ ἡ σύνεσις, κατὰ τὸ εἰπόντα, ὀρθῆ κελεύθῳ ἐν ταῖς βουλαῖς τὰ ἐν σκότει πορηγετεῖ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παραγωγὴν, ὅπερ ἐστὶ ταυτὸν τῷ ἀθρῶ. Verùm Hesychius γλαύσσω, non θεωρῶ, sive ἀθρῶ, id est, *video*; sed λάμπω, id est, *splendeo*, exponit. At nec is, nec Eustathius, auctorem laudant, qui utatur voce γλαύσσω. Quemadmodum neque Etymologus, qui & ipse in Γλαύκιος, similiter λάμπω interpretatur, ac *noctuam* hinc γλαῦκα dici putat. Est ejusdem originis γλαύκωμα, *glaucoma*, qua voce Plinius utitur. *Suffusionem* vocat Celsus, lib. VI.

GLEBA, βῶλος γῆς, ut Glossæ interpretantur. Isidorus, lib. XXVI, cap. I. *Gleba, quòd globus sit. Pulveris enim collectione compingitur, & in uno glomere adunatur. Terra autem ligata gleba est, soluta pulvis.* Vel, juxta Martinium, *gleba* à κόλλαβος, quo *offula*, seu *buccea*, Suida teste, signatur. Nempe à κολοβὸν, id est, *mutilum*, *truncum*. Quod est μικρὸς, κολοβὸς, ut exponit Hesychius. Hoc à קלב, *parvus*. *G* additum initio, ut à νήφος γνόφος, à *natus gnatus*. Vel potiùs κατὰ μετάθεσιν erit à βῶλος *gleba*, *g* inserto; ut à πολὺς, *vulgus*; à γίω, *gigno*; à σπείρω, *spargo*, &c. Aglebis facilè proscindendis boves valentes dicebantur *glebarii*: ut Varro ait, in VI de L. L. *Glebulentum* pro *glebis referto*, apud Appuleium legas de Deo Socratis. [γλία & Æolice γλίβα.]

GLIS, à *glisco*, hoc est, *cresco*, juxta Cæsarem Scaligerum, in VIII Aristot. de animal. Ac similiter Isidorus, lib. XII, cap. III: *Glires dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus. nam gliscere dicimus crescere, hieme enim tota dormiunt, & immobiles quasi mortui jacent, tempore æstivo reviviscunt.* Martialis, lib. XIII epigr. LIX.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Ausonius, in monosyllabis:

Dic cessante cibo, somno quis opimior est? glis.

Vide de eo Jul. Scaligerum, exercitat. CCX sect. IV. Sed de etymo assentire malo doctissimo Salmasio: cui *glis* videtur esse ex Æolico γέλειος pro ἐλειὸς sive ἔλειος, κατὰ συγκοπὴν, ut ex γάλανος, pro βάλανος, *glans*. *Glis* est ἔλειος μῦς, quasi dicas *arboreus vel sylvestris mus*. Nam ὕλη, Hesychio teste, σύνδενδροι τόποι. Gloss. vett. μῦς ὁ ἐπὶ τῶν δένδρων, *glis*. Varro apud Charisium: *In mea sylva mus est nullus.* Ab ἐλειὸς vel ἔλειος, est γέλειος· quomodo iidem Æoles pro ἕλη dixere γέλα, quod Hesychius exponit αὐγὴν ἡλίου. Meminit ἐλειοῦ Aristoteles, in historia animal., lib. VIII, cap. XVII. sive aliis XXII. Φωλεῖ δὲ καὶ ὁ ἐλειὸς ἐν αὐτοῖς τοῖς δένδρεσι καὶ γίνεται τότε παχύτατος. Ubi interpretes vertunt: *Latet etiam glis in ipsis arboribus; atque per id temporis evadit pinguissimus.* Quibusdam tamen μῦς ἐλειὸς potiùs est *sciurus*: ut ex Hesychio constat. Imò & in Glossis Philoxeni *glis* exponitur ἵππουρος. At ἵππουρος nonnullis idem ac σκίουρος, ut testis est idem Hesychius in σκίουρος. Neque hoc etymo allato multùm adversatur, quia Latini in vicinis animantibus interdum nomina Græcorum confundere solent. Aliud est autem *glis glitis*, si standum Glossis Isidori, in quibus legas: *Glis glitis, humus tenax.* Fuerit à γλισχρὸς, *lentus*, *viscosus*. Ut Belgis *klei*, à *kleven*, id est, *hærere*. Tertiam addit Alexander, qui majorum ævo regnum in scholis obtinebat:

Glis animal, glis terra tenax: glis lappa vocatur.

Atque addit, ut *glis* animal facit *gliris*; *glis* terra *glitis*; sic *glis lappa* facere *glissis*. Sed *glissem* pro *lappa* nullus veterum dixit: estque factum id ex *klisse*, quomodo Belgæ *lappam* vocant.

GLISCO, à γλίχομαι, quod est, ἐπιθυμῶ, non à γλισχρὸς, hoc est, κολλώδης, *viscosus*. Hac de re sic Jul. Scaliger, ad lib. I Theophr. de plantis, cap. XIX. γλισχρότητά τινα ἔχοντες, *gliscentes*. *Quamquam verba similia sunt, tamen significatus est diversissimus. Sed γλίχεσθαι est origo nostri verbi, quod significat appetere. Signantissime apud doctissimum poetam, Turni violentia gliscit: quia crescebat & præceps incitabatur.* [à γλίος γλίς.] Pro *gliscere* etiam *glisci* dicitur, ut illo Sempronii Asellionis apud Nonium: *Ut major invidia Lepido glisceretur.* A *glisco* dictæ *gliscera*. Festus: *Gliscere crescere est, ut gliscera, mensæ crescentes, per instructionem epularum scilicet.* Videntur autem & *glesco* dixisse pro *glisco*. Unde *reglesco*, quòd Festus exponit *cresco*, qui & Plautum eo docet usum. In Paullo editum est *requiescit*. Perperam sanè, cùm Festus subjiciat, & *gliros* inde nomen accepisse. Ac à *glisco*, *glis* deduci possit, à *redigiescere* non possit. Quare omninò *reglesco*, vel *reglisco*, legi apud eum debet.

GLOCIRE, & *glocitare*, gallinarum proprium est, cùm ovis incubituræ sunt. Ita Festus. Ubi perperam *glocidare*, pro *glocitare*. Perperam MSS quidam *glutire* pro *glocire*: quæ multùm differunt. *Glocire* est à κλώζειν. Nam κλωσμὸν gallis clarè tribuit Plutarchus, lib. de præcept. sanit. Est autem omnino id verbum à sono factum. *Glocire* est apud Columellam, lib. VIII, cap. V. *Ut ova quàm recentissima supponantur glocientibus.* *Gracillare* pro eodem dici ait auctor Philomelæ:

Cucurrire solet gallus, gallina gracillat.

Utrumque autem, & *cucurrire*, & *gracillare*, à sono facta esse, manifestum puto.

GLOMUS (unde *glomero*, à quo *glomeramen* Lucretio,) à *globus* fieri placet Cæsari Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. XXXI. atque iterum Prisciano, lib. I. qui eo probat *B* interdum

trix. Nam per *E* scribitur hæc vox in antiquis marmoribus ac libb., item ab antiquis Grammaticis. Multa autem ex præpositione & verbo *geno* componuntur. Tale *antigena*, qui *antegenitus*. Gloss. Latinogr. *Antigena*, ὁ προγεννηθείς. Item *ingenuus*, quomodo propriè vocatur, quod *ingenitum*, hoc est *naturâ insitum* est. Ita apud Lucretium, lib. I, legimus *ingenuus fontes*, hoc est, *nativi*, non manu facti: & apud Plautum, Mil. III. I.

Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

Ubi *ingenua* est *propria* & *innata*. At *homo ingenuus* est is, qui statim ut natus est, liber est. Græci vocant εὐγενῆ. Glossæ Græco-lat. Εὐγενής, *generosus*, *ingenuus*. Nempe non semper Græca vox *nobilem* significat. In quo falsum Galeni interpretem, monuit Brissonius. Ejusdem originis est *ingenium*, quod ideirco sæpe usurpatur pro naturâ cujusque rei. Ita Nonius docet Maronem dixisse *arvorum ingenium*: Sallustium, *ingenium loci*: apud Agellium quoque lib. III, cap. VI, similiter de palmâ legas *ingenium ligni*: item apud Appuleium, lib. IX, *ingenium vivacis metalli*: apud Tertull. lib. de habitu muliebri, cap. II, *herbarum ingenia*; & eopse cap. *ingenia decoris*. hinc Gloss. Philox. *ingenium*, εὐφυΐα, φύσις, ἦθος. Ab *ingenium* est *ingeniatus*: quasi ab *ingenior*, quod ab *ingenio* ere, ut ab *auxilium*, *auxilior*. Usus Agellius, lib. XII, cap. I: *Corpusque & animum bene ingeniatum primordiis inchoatum, insitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere.* Et ante eum Plaut. Mil. III. I.

Itidem divos dispertisse vitam humanam æquum fuit.
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui improbi essent & scelesti, ut adimerent animam cito.

Ubi male Lambinus, *ingenuatus* retinet, & explicat *ingenuis moribus præditus*. Item Appuleius, lib. IV Florid. *versutum & ingeniatum ad astutiam*.

GILVUS est *color melinus subalbidus*: ut ait Isidorus Originum lib. XII, cap. I. Atque idem, sed omissâ *subalbidi* voce, scripserat Servius in illud III Georg. de equorum colore:

—— *Honesti*
Spadices glaucique: color deterrimus albis,
Et gilvo.

Sed fallitur Servius. Nam *melinus* color nunc *albus* est, nunc *luteus*, sive *croceus*: qua de re suo loco diximus. At *gilvus* color est *cinericeus*, qui Græcis similiter σποδιὸς, σποδιαῖος, & σποδοειδής. Nempe à σποδὸς, quomodo *cinis* vocatur; unde ab Hesychio exponitur κόνις, τέφρα. Glossæ Philox. *Gibus* γιλιοῦς, σποδιαῖος. Ubi leg. *Gilvus*, γιλβὸς, σποδιαῖος. Est is asinis color. Unde, σποδιὴ ὄνος Simonidi, quod Latinis sit *gilva asina*. In equis deterrimus esse ait Maro. Non dubito, quin idem sit ac ille, qui Hesychio γαλοιὸς vel γαλαοιὸς Isidoro *dasinus*. Hesychii verba sunt: Γαλοιὸς, χρῶμα ἵππου ὀνώδες. Isidorus vero, lib. XII, cap. I, de equi coloribus tractans ait: *Dosinus dictus, quod sit color ejus de asino: idem & cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, & proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt.* Facilè autem assentio viris doctis, qui errandi occasionem præbuisse Servio putant simile vocabulum *helvi*: qui color est *melinus*, non quatenus *melinus* sumitur pro *albo*, sed quatenus significat *cinericeum*. Græcis *gilvus* color dicitur κιῤῥὸς, unde *gilvus*. Nam Æolicè fit κιῤῥὸς, ut ὕλλη pro ὕλη, ex quo *sylva*. Sed in illo præterea ρ in λ conversum, & κ in cognatum γ.

GINGIVA à *gigno*, si audimus Lactantium, lib. de opificio Dei, cap. X. *Dentes*, inquit, *gingivis mollibus, quæ à gignendis dentibus nominantur, ac deinde labiorum tegminibus Deus honestavit.* Similiter Isidorus, lib. XI, cap. I. & ex junioribus Georgius Valla in Juvenal. sat. X. [à γαγγάμη forsan.]

GINGRIRE, γιγγρίζειν, ἢ γιγγλίζειν, vox est anserum propria, Festo teste. Similiter Glossæ vett. *Gingriunt*, χῆνες κλάζουσι. Unde *anserum gingritus* apud Arnobium legas, lib. VI. Item in Glossis, *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Hinc apud Solinum, tibiæ genus *gingrina*. Festus quoque: *Gingrire anserum vocis proprium est: unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrina.* Ubi in MS^o *gingriria*. Nempe *n* facile mutatur in *ri* à librariis. Sanè & in Glossis legas: *Gingrina*, εἶδος σάλπιγγος. Esse à Græcis, docent hæc Hesychii: Γιγγρίαι, αὐλοὶ μακροὶ, ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσιν, ὑπὲρ ὧν γίγγρων. Ac apud Eustathium in Il. Z ex Athenæo legas γιγγραίνης αὐλός. Quod autem Festus à *gingritu anserum* tibias ait *gingrina* accepisse nomen: id haud mirum est, quando & Græci de *tibiarum cantu* ἀνίζειν usurpant. Quamquam nec displicet, quod à Casaubono scriptum, *gingrire* dici tibicinem, quòd in *Adonidis* tibiæ inflarentur: Nam Phœnicibus *Adonis* dicitur Γίγγρας ut Pollux testatur: ubi addit & *tibiam* similiter γίγγραν nuncupari. Etiam apud Festum legas: *Gingeriator*, *tibicen*. Ubi quidam MSS^i, *Girenator*, & *Gizeriator*. Sed ἀναλογία jubet, ut vel *gingritor* scribamus, vel *gingrinator*. Illud fit à *gingrire*, hoc à *gingrina*.

GL

GLABER fortè à *glubo*; ut *faber*, à facio; *scaber*, à *scabo*; *Mulciber*, à *mulco*, vel *mulceo*; *suber*, à *suo*, &c. Sanè *glabrum* est, cui exemptus cortex. At *glubere* propriè est λέπειν seu *decorticare*, ut infra dicemus. Nec displicet, ut *glabrum* κατὰ συγκοπὴν factum dicatur à γλαφυρὸν, quod est *leve asciâque politum*, *eleganter sculptum*; à γλάφω, quod est *scalpo*. Nisi potiùs *glabrum* ab Hebræo גלב, *gallab*, quod est, *tonsor*, qui radit, *glabrumque* reddit.

GLACIES, quasi *gelata quies*, ut ridiculè ait Vocabularium, quod *Gemma* inscribitur. [χάλαζα *glas* Teut. ὕαλος.]

GLADIOLUS in re herbaria Plinio memoratur, lib. XXI, cap. XI. Sed vox ea non uno modo sumitur. Interdum sic vocatur, quod Græcis ξίφιον, atque aliter φασγάνιον & μαχαιρώνιον. interdum verò, quod Græcis ξυρὶς, vel etiam ἴρις ἀγρία. Ξίφιον ad verbum *gladiolum* sonat. Nam ξίφος, *gladius*. De *xiphio* sic Dioscorides: Ξίφιον, οἱ δὲ φασγάνιον, οἱ δὲ μαχαιρώνιον καλοῦσι, διὰ τὸ τῶν φύλλων σχῆμα. Unde cognoscimus, ab *acumine foliorum* nomen ξίφιον esse: eademque de caussa etiam μαχαιρώνιον vocari. Nam μάχαιρα idem ac ξίφος. Ξυρίδα verò *gladiolum* esse docet Dioscorides his verbis: Ξυρὶς, οἱ δὲ ξυρίδα, οἱ δὲ ἴριν ἀγρίαν, Ῥωμαῖοι δὲ γλαδίολον. Ubi cùm ξυρίδα dicat Romanis esse *gladiolum*: satis indicat non solere vulgo ξίφιον iis dici *gladiolum*. Et hæc, credo, caussa est, cur Plinius *xiphii* appellationem retineat, lib. XXV, cap. XI. Est tamen & Romanis alter *gladiolus*: qui Græcis κύπειρος, vel κύπερος: De quo sic ex Magone Plinius, lib. XXI, cap. XVII: *Idem Mago & gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Julio mense toto secari jubet usque ad radicem.* Ubi per *cyperon* Plinius videtur intellexisse, quod Dioscoridi est ξίφιον.

GLADIUS quasi *cladius*. Varro, IV de L. L. *Gladius*, *C in G commutato, à clade, quod fit ad hostium cladem gladius.* Vel à κλάδος, id est, *ramus*. Nam his primum pro *gladiis* usi agricolæ. Utrobique κ, sive *C*, in *G* mutatur: ut in aliis multis. [λάδιον, λαύδιον.]

GLÆSUM vox est Germanica, unde nomen insulæ *Glæsariæ*. *Glæsum* notat *succinum*. Fortasse à *perspicuitate vitrea*. Nam Germanis *glas*, *vitrum*. Plinius, lib. XXXVII, cap. III: *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari glæsum: itaque & à nostris unam insularum ob id appellatam Glæsariam, Germanico Cæsare ibi res gerente, Austraviam à barbaris dictam.* In Taciti codd. *glesum* legere est merâ vocali.

GLANS nonnullis κατὰ μετάθεσιν ab ἄκυλος factum videtur, unde & Belgicum *akel*, sive *eekel*. Ἄκυλος est *glans iligna*, ut indicat Theophrastus, lib. III Histor. plantarum, cap. VI. Sed potiùs Doricum est γάλανος pro βάλανος, ut γλέφαρον pro βλέφαρον. A γάλανος autem *glans* fuerit κατὰ συγκοπήν. A *glandium duritie ac figura* nomen accepere *glandia*, & *glandula*, quomodo dicuntur partes in sue callosæ, quæ in homine sunt *tonsillæ*, ut auctor Plinius, lib. XI, cap. XXXVII. Utitur Plautus, Capt. act. IV, sc. ult.

Arripuit glandium, præ truncat tribus tergoribus glandia.

Idem, Carbonariâ:

Esto pernam, sumen sueris, spetile, callum, glandia.

A *glandia* est *glandionica*, si sana est lectio apud Plaut. Menæch. I. III. Significat *carnem suillam ex glandiis*.

GLAREA, minutissimi lapilli in ripis, vel litore, à Græco χλαρὸν, quo calculus ejusmodi denotatur. Hesychius: χλαρὸς, κόχλαξ.

τρύχλαξ. Apud eundem legas, χλαρά, ψαισὶ ἐν ἐλαίῳ. χλαρὸν, ῥυπαρὸν, λεπτὸν, τρυχαλέον. Quæ ostendunt χλαρὸν vocem minutis particulis competere.

GLASTUM, Plinio teste, lib. XX, cap. VII, est tertium *lactucæ* sponte nascentis genus, *quo infectores lanarum utuntur.* Tertium genus esse dixerat, quam *isatim* vocant. Nempe *isatim* solùm vocat agrestem. Alii *glastum* dicunt esse *isatim*: quia *isatim* sativam intelligunt. Unde Dioscorides: Ἴσατις ἥμερος, ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται. Latini, ut est apud Oribasium, libro de virtute simpl. *vitrum* nuncupant: nempe quia infectores ea utantur, ut vestes tingant colore vitreo sive hyalino. Atque ab eadem caussa *glastum* dixere Galli & Germani. Sanè Germanis *glas* hodie *vitrum*. Alii tamen apud Plinium *gastum* vel *guastum* reponunt. *Glastum* legere Turnebus & alii: nec aliter edidit Dalecampius. Sed quomodocumque vox hæc scribenda, sine dubio Gallica est. Plinius, lib. XXII, cap. I: *Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.* Idem voluit Cæsar, cùm ait, *Omnes verò se Britanni ultro inficiunt, quod cæruleum inficit colorem.* Ubi, ut diu monitum Turnebo, pro *ultro* scribendum *vitro*. Ut est apud Melam, qui idem narrat. Atque ita apud Cæsarem in codice quodam reperit Fulvius Ursinus. Primusque pro *ultro*, *luteo* reposuit Victorius: sed perperam. Nec est, qui hanc sententiam hodie sequatur. *Cæruleus* iste *color*, de quo Cæsar loquitur, nonnihil ad nigrorem accessit: quod colligitur ex Plinii verbis, cùm ait Æthiopum colorem imitari. Nec Britannæ illæ simpliciter corpus inficiebant *glasto*: sed animalium figuras ei inscribebant. Unde Herodianus, lib. III: τὰ σώματα στίζονται γραφαῖς, ποικίλων ζώων εἰκόσιν, *corpora inscribunt variorum animalium figuris.* Quam rem plenius descripsit Solinus, cap. XXV: *Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quàm ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.*

GLAUCUS, ut Junius Philargyrius in III Georg. scribit, *cæruleus color est, id est, subviridis, albo mixtus & quasi clarus.* Servius ibidem: *Glauci sunt felineis oculis, id est, quodam splendore perfusis.* Græci similiter dicunt γλαυκός. ac venit à γλαύσσω. qua de re Eustathius, in Iliad. α, pag. LXXXVI & LXXXVII. Locum integrum apponam, quia ex eodem discere est, unde *Minerva* dicatur Ἀθηνᾶ, & cur fingatur γλαυκῶπις, sive *cæsia*, & cur *ululam* ei sacrarit antiquitas. Ἀθήνη, inquit, ἀλληγορικῶς ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν εἰρῆσθαι δοκεῖ, ὡς περιαθροῦσα τὰ οἷον ἐν σκότει, καὶ μέλλοντα. καὶ τὸ γλαυκὸν δὲ ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παρῆκται τὸ θεωρῶ, καὶ δηλοῖ τὸ ἐκλάμπον καὶ εὐόρατον. εἰ τοίνυν ταυτὸ τὸ γλαύσσειν καὶ τὸ ἀθρεῖν, ἔχει πῶς συγγενῶς κατ' αὐτὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα. διὸ τὸ γλαυκῶπιν οἰκείωται τῇ Ἀθηνᾷ ὡς ἀθρητικῇ, βλεπτικόν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ γλαὺξ οἰκεία τῇ Ἀθηνᾷ. οὐ μόνον ὡς νυκτὸς ὁρῶσα, ὥσπερ καὶ ἡ σύνεσις, κατὰ τὸ εἰπόντα, ὀρθῇ κελεύθῳ ἐν ταῖς βουλαῖς τὰ ἐν σκότει πολυπετεῖ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παραγωγὴν, ὅπερ ἐστὶ ταυτὸν τῷ ἀθρῶ. Verùm Hesychius γλαύσσω, non θεωρῶ, sive ἀθρῶ, id est, *video*; sed λάμπω, id est, *splendeo*, exponit. At nec is, nec Eustathius, auctorem laudant, qui utatur voce γλαύσσω. Quemadmodum neque Etymologus, qui & ipse in Γλαυκιόω, similiter λάμπω interpretatur, ac *noctuam* hinc γλαῦκα dici putat. Est ejusdem originis γλαύκωμα, *glaucoma*, qua voce Plinius utitur. *Suffusionem* vocat Celsus, lib. VI.

GLEBA, βῶλος γῆς, ut Glossæ interpretantur. Isidorus, lib. XXVI, cap. I. *Gleba, quòd globus sit. Pulveris enim collectione compingitur, & in uno glomere adunatur. Terra autem ligata gleba est, soluta pulvis.* Vel, juxta Martinium, *gleba* à κόλαβος, quo *offula*, seu *buccea*. Suida teste, signatur. Nempe à κολοβὸν, id est, *mutilum*, *truncum*. Quod est μικρὸς, κολοβὸς, ut exponit Hesychius. Hoc à קַל, *parvus*. *G* additum initio, ut à νίφος γνόφος, à *natus gnatus*. Vel potiùs κατὰ μετάθεσιν erit à βῶλος *gleba*, *g* inserto; ut à πολὺς, *vulgus*; à γένω, *gigno*; à σπείρω, *spargo*, &c. A *glebis* facilè proscindendis boves valentes dicebantur *glebarii*: ut Varro ait, in VI de L. L. *Glebulentum* pro *glebis referto*, apud Appuleium legas de Deo Socratis. [γλία & Æolice γλίζα.]

GLIS, à *glisco*, hoc est, *cresco*, juxta Cæsarem Scaligerum, in VIII Aristot. de animal. Ac similiter Isidorus, lib. XII, cap. III: *Glires dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus. nam gliscere dicimus crescere, hieme enim tota dormiunt, & immobiles quasi mortui jacent, tempore æstivo reviviscunt.* Martialis, lib. XIII epigr. LIX.

> *Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo*
> *Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.*

Ausonius, in monosyllabis:

> *Dic cessante cibo, somno quis opimior est? glis.*

Vide de eo Jul. Scaligerum, exercitat. CCX sect. IV. Sed de etymo assentire malo doctissimo Salmasio: cui *glis* videtur esse ex Æolico γέλειος pro ἐλειὸς sive ἔλειος, κατὰ συγκοπὴν, ut ex γάλανος, pro βάλανος, *glans*. *Glis* est ἔλειος μῦς, quasi dicas *arboreus vel sylvestris mus*. Nam ἴλη, Hesychio teste, σύνδενδροι τόποι. Gloss. vett. μῦς ὁ ἐπὶ τὰ δένδρα, *glis*. Varro apud Charisium: *In mea sylva mus est nullus.* Ab ἐλειὸς vel ἴλειος, est γέλειος· quomodo iidem Æoles pro ἴλη dixere γέλα, quod Hesychius exponit αὐγὴν ἡλίου. Meminit ἐλειοῦ Aristoteles, in historia animal., lib. VIII, cap. XVII. sive aliis XXII. Φωλεῖ δὲ καὶ ὁ ἐλειὸς ἐν αὐτοῖς τοῖς δένδρεσι· καὶ γίνεται τότε παχύτατος. Ubi interpretes vertunt: *Latet etiam glis in ipsis arboribus; atque per id temporis evadit pinguissimus.* Quibusdam tamen μῦς ἐλειὸς potiùs est *sciurus*: ut ex Hesychio constat. Imò & in Glossis Philoxeni *glis* exponitur ἴπωρος. At ἴπωρος nonnullis idem ac σκίουρος, ut testis est idem Hesychius in σκίουρος. Neque hoc etymo allato multùm adversatur, quia Latini in vicinis animantibus interdum nomina Græcorum confundere solent. Aliud est autem *glis gliris*, si standum Glossis Isidori, in quibus legas: *Glis glitis, humus tenax.* Fuerit à γλισχρὸς, *lentus*, *viscosus*. Ut Belgis *kley*, à *kleven*, id est, *hærere*. Tertiam addit Alexander, qui majorum ævo regnum in scholis obtinebat:

> *Glis animal, glis terra tenax: glis lappa vocatur.*

Atque addit, ut *glis* animal facit *gliris*; *glis* terra *glitis*; sic *glis lappa* facere *glissis*. Sed *glissem* pro *lappa* nullus veterum dixit: estque factum id ex *klisso*, quomodo Belgæ *lappam* vocant.

GLISCO, à γλίχομαι, quod est, ἐπιθυμῶ, non à γλισχρὸς, hoc est, κολλώδης, *viscosus*. Hac de re sic Jul. Scaliger, ad lib. I Theophr. de plantis, cap. XIX. γλισχρότητά τινα ἔχοντες, *gliscentes*. *Quamquam verba similia sunt, tamen significatus est diversissimus. Sed γλίχομαι est origo nostri verbi, quod significat appetere. Signantissime apud doctissimum poetam, Turni violentia gliscit: quia crescebat & præceps incitabatur.* [à γλίος γλίς.] Pro *gliscere* etiam *glisci* dicitur, ut illo Sempronii Asellionis apud Nonium: *Ut major invidia Lepido glisceretur.* A *glisco* dictæ *gliscera*. Festus: *Gliscere crescere est, ut gliscera, mensæ crescentes, per instructionem epularum scilicet.* Videntur autem & *glesco* dixisse pro *glisco*. Unde *reglesco*, quòd Festus exponit *cresco*, qui & Plautum eo docet usum. In Paullo editum est *requiescit*. Perperam sanè, cùm Festus subjiciat, & *glires* inde nomen accepisse. Ac à *glisco*, *glis* deduci possit, à *redigiescere* non possit. Quare omnino *reglesco*, vel *reglisco*, legi apud eum debet.

GLOCIRE, & *glocitare*, gallinarum proprium est, cùm ovis incubituræ sunt. Ita Festus. Ubi perperam *glocidare*, pro *glocitare*. Perperam MSS quidam *glutire* pro *glocire*: quæ multùm differunt. *Glocire* est à κλώζειν. Nam κλωσμὸν gallis clarè tribuit Plutarchus, lib. de præcept. sanit. Est autem omnino id verbum à sono factum. *Glocire* est apud Columellam, lib. VIII, cap. V. *Ut ova quàm recentissima supponantur glocientibus.* *Gracillare* pro eodem dici ait auctor Philomelæ:

> *Cucurrire solet gallus, gallina gracillat.*

Utrumque autem, & *cucurrire*, & *gracillare*, à sono facta esse, manifestum puto.

GLOMUS (unde *glomero*, à quo *glomeramen* Lucretio,) à *globus* fieri placet Cæsari Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. XXXI. atque iterum Prisciano, lib. I. qui eo probat *B* interdum

terdum in *Mabire*: uti & in *summitto* pro *submitto*. Sed contrà *globus* est à *glomus*, hoc autem גלם, id est, *involvere*, *glomerare*: unde גלם, *involucrum*, *massa incondita*. Videoque id & Petavio placitum, notis in Epiphanium, hæresi XXX, quæ de Ebionitis. A *globus* ὑποκοριστικῶς dicti *globuli*, quos Belgæ *oliekoecken* vocant. Varro, lib. IV de L. L. *Item in oleo cocti, dicti a globo globuli.*

GLORIA a Græco κλέος, si Festum audimus, quem Nunnesius sequitur. Vel juxta Scaligerum, factum è *glosia*, quomodo *ara*, *lares*, *arena*, sunt ex *asa*, *lases*, *asena*. *Glosia* à γλῶσσα, id est, *lingua*. Nam *gloria* est fama ingens de alicujus virtute ac meritis. Hinc de se Ennius:

—— *Volito vivu' per ora virum.*

Vel, quod Martinio inprimis probatur, est *gloria* à κέλωρ, id est, φωνὴ, ut exponit Hesychius, qui inde deducit κελωρύειν pro κεκραγέναι, βοᾶν, *vociferari*, *clamare*. [Hæc non placent. Utique à κλέος, unde κλεορία & hinc *gloria*.]

GLOS, quo Plautus Ausoniusque usi, a γάλως, eliso α, ut à παλάμη, *palma*; à κυπάρισσος, *cupressus*, &c. Hesych. Γάλως, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. Gloss. Philoxeni: *Glos*, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. Γάλως παρὰ Πλαύτῳ. Eadem interpretatio est apud Festum, Nonium, Isidorum, etiam Modestinum. Vide sis Scipionem Gentilem, lib. II παρέργ. cap. XI.

GLOSSEMA, γλώσσημα, quod licet apud neminem Græcorum repertum putem, à Græcis tamen profectum eo cognoscimus argumento, quòd apud hos γλωσσηματικὸς & γλωσσηματικῶς legatur. *Glossemata* autem à Varrone & Quinctiliano appellantur, quæ aliis dicuntur *glossa* seu γλῶσσαι. *Glossas* autem voco, non qua ratione *Accursii Glossas* dicimus, sed (prout utuntur hac voce Græci) *vocabula minus usitata*: cujusmodi sunt ea quæ certæ sunt dialecti propria, eoque aliena à lingua communi, unde & ξενικὰ dicuntur, quasi *peregrina*. Hanc ejus vocis significationem esse, docet nos Aristoteles, lib. de arte Poëtica: ubi exempli loco adfert σίγυνον, quod Cypriorum quidem proprium est, at nobis sit γλῶττα. Galenus & *peregrina* eo significari ait, & *obsoleta*. Pollux, libro secundo, cap. quarto, *poetica* eo significari vult. Sed haut verisimile est tam latè vocem γλωσσῶν accipi solere, ut poëticis omnibus conveniret. Dicitur autem Græcorum γλῶσσα, quasi λῶσσα, ab Hebræo לשון, *laschon*, pro quo Arabes *lesan*: Syri *lischana*, Æthiopes *lischann*; ut scribit Bibliander, Indice in Marcum.

GLOSSOPETRA, γλωσσοπέτρα, *lapis* à similitudine sic dictus, ex γλῶσσα, *lingua*, & πέτρα, *lapis*. Plinius, lib. XXXVII, cap. X. *Glossopetra, lingua similis humana, in terra non nascitur, sed deficiente Luna cælo decidere, & lenocinanti necessaria creditur.* Ita etiam editum in antiqua Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI: Sed in MS longè alio sensu legitur: *cælo decidere solo, memoriæque necessaria creditur.* Ubi *solo* sit *in solum*. Ut apud Maronem, *It clamor cælo*. Nisi *cælo solo* dixit ἐπεξηγητικῶς, aut *solo* ex varianti lectione irrepsit. Subjicit postea Plinius: *Ventos ea comprimi narrant.* De eadem sic Isidorus, lib. XVI, cap. XIV: *Glossopetra similis est linguæ humanæ; unde & nomen sumsit. Fertur autem deficiente Luna cælo cadere. Cui non modicam magi tribuunt potestatem. Nam ex eo Lunares motus excitari putant.* De potestate ea excitandi motus Lunares, hausit ex Solini cap. XXXIX.

GLUBO censeo esse à γλύφω, quod est *scalpo*, *sculpo*. Quod si plusculum abludit significatio, vide an corruptum potius videatur à λέπω. Nam utrumque notat *corticem detrahere*. Sic Latino usus Cato de R. R. cap. XXXI: *Salictum suo tempore cædito, glubito, arteque alligato: librum conservato.* Μεταφορικῶς verò ad animantia transfertur: ut illo Tiberii, *Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.* Quod dictum sic expressit Dion: Κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. *Tonderi oves meas, non ad vivum usque radi volo.* Imò quemadmodum λέπειν, Athenæo teste, dicitur de iis qui ore patiuntur ἀσέλγειαν, ita *glubere* pro eodem usurpat Catullus, in illo de Lesbia:

Glubit magnanimos Remi nepotes.

Ubi *glubit* omnino ad *oris spurcitiem* pertinet: ne Budæo credas, qui posterioribus annotationibus in Pandectas interpretatur, *denudat, & ad singula redigit vestimenta.* [Ὀλοφεῖν, idem quod ὀλοπτεῖν. Vide διαλοφῶν.] A *glubo* est *gluma*. De notione ac etymo ejus sic Varro, lib. I de R. R. cap. XLVIII. *Spica ea quæ mutilata non est, in ordeo & tritico tria habet continentia, granum, glumam, aristam, & etiam, primitus spica cum oritur, vaginam. Granum dictum, quod est intimum solidum. Gluma, qui est folliculus ejus. Arista, quæ ut acus tenuis longa eminet e gluma. proinde ut grani theca sit gluma, & apex arista. Arista & granum omnibus ferè notum: gluma paucis. Itaque id apud Ennium solum scriptum scio esse in Euhemeri libris versis. Videtur vocabulum etymon habere à glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant sicerjus, quam odimus, folliculum.* Similiter Festus: *Gluma, hordei tunicula, dictum, quòd glubatur id granum.* In vett. Glossis *gluma* exponitur λέπυρον κριθῆς. Quod etymon allatum firmat. Nam ut *gluma* à *glubo*; ita λέπυρον à λέπω, id est, *glubo*.

GLUTEN, aliter *glus*, vel *glux*, dicitur. Charisius, lib. I: *Hæc glus glutis; alii gluten dixerunt.* Utitur Ausonius,

Terga dic clypeis accommoda quid faciat? glux.

Est *glus* a γλία. Sic enim Græcis vocatur. A *glus* autem est *gluten*, unde *glutino*, κολλάω. Ab eodem *glus* est *glutus*, hoc est, *cohærens*, *instar eorum*, *quæ glutino conjuncta*. Cato, cap. XLV. *Locus bipalio subactus, beneque glutus fiet.* Festus: *Glutus, subactus, levibus, teneris.* Ubi vulgo *glittis*. Sed MSti *glutis*. Quamquam utrumque rectum esse potest, cum facile *u* abeat in *i*: ut *optumus*, *optimus*. Hujus quoque loci est.

GLUTTO, sive *gluto*. Id in vett. Glossis exponitur λαιμαργος, id est, *gulosus*. Non à *gula* est, quod Isidorus scripsit, lib. X Orig. sed a *gluttus*. Nempe ut à *gula* est *gulo*, ita à *gluttus*, *glutto*. Meminit utriusque vocabuli Festus, cujus verba apponam. *Ingluvies à gulâ dicta. hinc & ingluviosus, & glutto, & gulo, gumia, guttur, gluttus, gutturiosus, & gurgulio.* Est autem *gluttus* pars colli quâ cibus transmittitur. Glossæ vett. *Gluttus*, βρόγχος. Utitur Persius, sat. V.

Nec glutto sorbere salivam Mercurialem,

Id est, nec avidè vorare lucrum. Est autem *gluttus* ὀνοματοπεποιημένον. Nam sonus, quem edit liquor angusto means tramite, est *glut*, *glut*: unde vetus poëta de rustico ebrio:

Percutit & frangit vas: vinum defluit: ansa
Stricta fuit: glut glut murmurat unda sonans.

A *gluttus* seu *glutus*, deducunt *gluttire* seu *glutire*, unde *deglutire*. Gloss. vett. *Gluttit*, ἐγκάπτει. Caper tamen de verbis dubiis contra *gluttus* deducit à *gluttire*. Quod magis placet. *Gluttire* verò est à γλύζειν, quod idem notat.

G N

GNARI ἐπιστήμονες, *gnaritur* γνωρίζεται, *ignarus* ἄγνωστος. Ita has voces interpretantur Glossæ Philoxeni. Est verò *gnarus* qui rem odoratus est, ut Terentius loquitur: unde à *nare* fortè est *narus*, & κατὰ πρόσθεσιν *gnarus*. Sanè id verisimilius, quàm ut *gnarus* sit à *naribus*: quod Isidorus scripsit in XI. Verùm alterum etymon magis placet, ut *gnarus*, κατὰ συγκοπὴν, sit ab antiquo *gnaruris*, quod à γνώριμος, ω in α converso, uti interdum fieri ostendimus in *galea*. Nec *gnaruris* tantùm pro *gnarus* dixere; sed & *gnaruro* pro *gnarum reddo*: unde *gnaro* κατὰ συγκοπὴν, & κατ᾽ ἀφαίρεσιν *naro*, sive, ut nunc scribimus, *narro*: sed unico *R* scribi debere ait Velius Longus, propterea quòd sit à *gnarus*. Hæc quæ dixi, firmat Fronto, cum ait: *Dicimus, quod volumus: loquimur invicem: narramus, quod ignoratur.* Item vett. Glossæ, in quibus est, *Gnarurem*, γνώριμον. *Gnarurat*, γνωρίζει. *Gnarrat*, *narrat*, διηγεῖται. *ignarures*, ἀγνοοῦντες. Festus: *Gnaruisse*, *narrâsse*. Ita & MSS. Idem: *Gnaricavit*, *significat apud Lucilium narravit.* Sic MSS. Ubi lubens reponam *gnaruravit*, quod in Glossis quoque est, ac cum *gnaruris* convenit. Plautus, Mostell. Act. I. II:

Simul gnarures volo vos esse hanc rem mecum.

Et prolog. Pœn.

—— *Ut æqui mecum sitis gnarures.*

Ita enim libb. vett. ut sit quod Rhetores vocant παρὰ προσδοκίαν, sive ἀπροσδόκητον, quod cùm vir doctus dicere vellet,

seu

seu mentis errore: seu (quod credere malo) calami lapsu, ridiculè scripsit pro eo vocem ἀπρεγεδιόνων. Ausonius, in epistola de Philone Epitropo:

Non cultor instar, non arator gnaruris.

Arnobius, lib. II: *Cur esse dicatis in aliis praeceptionibus gnarures?* Ut autem *gnarus* ex *gnaruris*, ita *ignarus* est ex *ignaruris*. Sumitur autem vox *ignarus* interdum passive pro *ignorato*: ut docet Agellius isthoc Maronis, x Æn.

—— Ignarum Laurens habet ora Mimanta.

Nec uni huic loco insistimus; quem Pierius docuit aliter legi posse. Agellius enim idem Plauti ac Sallustii auctoritate confirmavit. Addo quod & aliis hoc pacto usurpatur locis: ut, Ecl. IX, si Romani quidem sequamur codicis fidem, in quo Pierius legi ait:

Rara per ignaros errent animalia montes.

Nam in vulgatis est *ignotos*. Et apud Ovidium VII Met.

Jamque aderat Theseus proles ignara parenti.

Ubi itidem interpretes quidam, hujusce vocis ignoratione, *ignota* legendum putaverunt. Dixit & eopse Tacitus modo, lib. II: *Per occulta & vigilibus ignara.* Imò plurimùm à Tacito, *gnarus*, *ignarus*, *incautus*, παθητικῶς accipi solere, docet Muretus, lib. II Var. lect. cap. II. Appuleium quoque ita locutum censet Schoppius, in susp. lect. lib. IV epist. XII. Ab *ignarus* est *ignoro*, cui simile *dignoro*. Nam ut *ignorat*, qui non noscit, sic *dignorat*, qui ut noscamus facit. Festus: *Dignorant, signa imponunt, ut fieri solet in pecoribus.* Dignorare igitur est *signare*: quod Maro ita περιφράζει III Georg.

Continuoque notas & nomina gentis inurunt.

Eodem pertinet hoc Anacreonticum:

Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι πυρὸς χάραγμ' ἔχουσι.

Et Appuleii illud, lib. XI Metam. *Cognatus meis equum reducentibus, quem diversè distractum nota dorsualis agnitione recuperaverant.*

Gnavus, sive *navus*, valet *industrius*, ut interpretatur Servius, ad I Æneïd. Glossæ Philoxeni exponunt ἐπίδημον. item ἐμπρακτος, ἐπισταφὴς, ἐπίκοπτος. [γνωαῖος, γνωᾶος, γνωαῖτος, γνωάδας, idem.] Dubitatur autem, priusne fuerit *gnavus*, an *navus*. Plerisque sanè placet *navus* κατ' ἀφαίρεσιν fieri è *gnavus*: hoc esse à γναφεὺς seu κναφεὺς, hoc est, *fullo*: unde & Germanicum ac Belgicum *knape* pro *servo*: ut à *gnavus* est eorum *knap*, id est, *agilis*. Sed magis placet *navus* esse prius. Usus eo Ennius in V Annali.

Navorum imperium servare est induperantum.

Citat Festus, qui & alterum Ennii locum adfert. Inde κατ' πρόσθεσιν *gnavus*. *Navus* autem à *nave*. Festus: *Navus, celer ac strenuus, à navium velocitate dictus.* Item Cornelius Fronto: *Navus à praecipuo navis cursu dicitur: vel alterius caussa natus.* Prius longè verius puto. Quod & confirmat locus Plauti, in Frivolaria, quem ibidem adducit Festus:

Nave agere oportet quod agas, non ductarie.

Ubi, ut Jos. Scaliger monet, *nave agi* est, cùm navis remigio aut ventis agitur: *ductarie*, cùm funibus adverso amne, quod vocant ῥυμουλκεῖν. Utrumque expressit Ausonius, panegyrico Mosellæ:

Tu duplices sortite vias, & cùm amne secundo
Defluis, ut celeres feriant vada concita remi:
Et cùm per ripas; nusquam cessante remulco,
Intendunt collo malorum vincula nautae.

Item Valgius, in elegiis:

Hinc mea me longo succedens prora remulco
Laetantem gratis sistit in hospitium.
Et, placidam fossa qua jungunt ora Padusam,
Navigat Alpinis flumina magna Padi.

A *navus* est *navities*, hoc est, *industria*. Glossæ Cyrilli σπουδὴν interpretantur. Item compositum *ignavus*. Et verbum *navare*. Gloss. Phil. *Navat*, διαπράσσεται. Proprie *navare* est, vel, quod quidam censent, navem è navalibus in mare deducere; ad quod magno labore opus est: vel potiùs navem gubernare, aut gubernantibus esse auxilio.

Gnomon, γνώμων, quod *indicem*, sive *cognitorem*, notat à γνόω seu γινώσκω, hoc est, *nosco*. Generatum igitur γνώμων, cujuscumque indicio aliquid cognoscitur. Sed speciatim *Gnomon* dicebatur horologii sciotherici stilus, per quem cognoscuntur umbræ & ex umbris horæ. Vitruvius, lib. I, cap. VI. *Collocetur aeneus gnomon, indagator umbrae, qui Graecis σκιαθήρας dicitur.* Unde scientia *gnomonice*, γνωμονική: ut apud Hyginum de Limitibus: *Advocandum est nobis gnomonices summae ac divinae artis fulmentum.* Et Plin. lib. II, cap. LXXVI: *Umbrarum rationem & quam vocant Gnomonicen, invenit Anaximenes Milesius.* Vitruvius Architecturam in tres dividit partes, *Aedificationem, Gnomonicen, & Machinationem.* Hinc *gnomonici*, γνωμονικοὶ, apud Solinum: *Quod Gnomonici similibus parallelis accidere contendunt.*

G O

Gonorrhoea, γονόῤῥοια, ἀπὸ τῆς γονῆς, hoc est, *genitura*, & ῥέω, id est, *fluo*. Aliud autem γονὴ· aliud, σπέρμα. Nam illud ens est imperfectum; hoc, ens perfectum: ut discere est ex primo Aristotelis libro de generatione animalium.

Gossipium est, quod Italis *Bambagia*, & *Cotone*, vocatur, Belgis *boomwol*, quasi dicas *arborum lana*. Officinis *bombax* voce corrupta ex *bombyx*, Græcis tum ξύλον, tum γοσσίπιον. Ξύλον vox omnino Græca: Sed *gossypii* exotica: atque, ut puto, Ægyptia. Quod, ut suspicer, facit locus iste Plinii, lib. XIX, cap. I. *Superior pars Aegypti in Africam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvus est, similemque barbatae nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur.* Vide plura in *Bombyx*.

G R

Grabatus à κράββατος, quod idem. Dici hoc aiunt παρὰ τὸ κρεμᾶν τὰς βάσεις, hoc est, *suspendendo gradus*. Quod, qui eo sederent, pedibus terram contingere non possent.

Gracilis est λεπτὸς, ἰσχνὸς, ut Glossæ exponunt. [ῥαδαλὸς, ῥαδινός.] Venit ab antiquo *graceo*; ut à *fleo*, *flebilis*; à *labo*, *labilis*, &c. *Graceo* à χράω, id est, *absumo*, unde & χραῦς Etymologus deducit. Vel à גרע, *seco*, *concido*. Vel à רזה, *maciare*, *attenuare*. Pro eo & *craceo* dixere, quia antiqui non habuere *g* ut alibi dictum. Festus: *Cracentes, graciles.* *Ennius:*

Succincto gladiis mediâ regione cracentes.

A *craceo*, juxta Scaligerum, est *crabro*: de quo in *fiber*. A *gracilis* est *gracilens* apud Nævium, pro quo Ennius *gracilentus*. Ab eodem *gracilitas* apud Nævium, pro quo Accius *gracilitudo*. Vide Nonium.

Graculi, quod *gregatim volent*, si Varroni credimus, lib. IV de L. L. Meliùs Festus: *Graculi à sono oris vocati: sive à gerendo dicti, quòd jacta segetum semina plurimùm gerant. Vel quòd ex olivetis cubitum se recipientes, duas pedibus baccas, tertiam ore ferunt.* Isidorus, lib. XII, cap. VII: *Graculus, inquit, à garrulitate nuncupatus, non, ut quidam volunt, pro eo, quòd gregatim volent, cùm sit manifestum ex voce eum nuncupari. Est autem loquacissimum genus, & vocibus importunum.* Cæsar Scaliger, Comment. in Arist. Histor. animal. lib. IX, cap. XXIV, sive dist. Scalig. cap. XXXI, sect. CXCIX *graculum* dici ait, quasi *goraculum*, à *gerendis glandibus*. Judicio meo *graculus* est contractum è κορακίας, quod Gaza eo quo dixi Aristotelis loco *graculum* vertit: imò & in Onomastico veteri est: *Graculus*, ὁ κορακίας. Utrum verò *monedula* sit *graculi* genus, quod Gaza voluit, an *graculus monedula*, quod Cæs. Scaligero placuit, non multum ad rem facit. Nam seu hunc, seu illum sequamur, κορακίας *graculus* fuerit. Hoc licet impensius placet, addam tamen & alteram conjecturam. Quid, si *graculus* statuatur diminutivum à *graccus*: *graccus* autem dedicatur ab antiquo *graxo*, aut *graco*, quod à Græco ἔκραξα; Pro hac sententiâ facit, quòd Isidorus *avem* vocat *loquacissimam*. Vide quæ in *Ala* diximus.

Gradior, & *gradus*, à *gero*, juxta Varronem, quia *gradus* superiorem in inferiora gerant, vel inferiorem in superiora. Meliùs Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ubi *gradior* literarum trajectione factum esse ait ab דרג quod est, *gressus est, incessit per gradus*. [à σκαίρω, σκαρίζω, σκιρτῶ,

schreiden Germ.] A *gradus* est *equus gradarius*, quomodo Lucillio vocatur, qui sine succussatione, alterno gressu molliter explicet pedes. A *gradior* est *grassor*, inde *grassatores*. Festus: *Grassari antiqui ponebant pro adulari. Grassari autem dicuntur latrones vias obsidentes. Gradi siquidem ambulare est, unde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.* Glossæ Philoxeni: *Grassari*, ἐπιβαδίζω, βαδίζειν, ὀξυποδεῖν. *Grassatur*, λωποδυτεῖ. *Grassator*, λωποδύτης. Plautus, Rudente, Act. I, sc. *Quid mihi?*

Siccine hic cum uvidâ veste grassabimur?

Sallustius initio belli Jugurthini: *Qui* (animus) *ubi ad gloriam virtutis grassatur viâ*, hoc est, ὀξυποδεῖ, cum impetu, & pleno quasi gradu contendit. Titinnium quoque, Novium, & Afranium, *grassari* pro ὀξυποδεῖν, vel βαδίζειν, usurpasse, docet Nonius Marcellus in *Grassari*. Solum Titinnii locum ponam è Veliternâ: *Vende thensam atque mulos: sine eam pedibus grassari: confringe ejus superbiam.* Quo ex loco lucem capit illud Plauti, Amphitr. quo Mercurius comminatur Sosiæ,

Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis.

Neque enim per *superbum* intelligit *mortuum*, quod Nonius putavit; sed eum, qui non ambulet pedibus suis, prout divites delicatuli solent. Sed divites præ superbia pedibus suis uti nolunt: ut Sosia si pedibus non isset, eò id futurum erat, quia malè mulcatus ingredi pedibus non posset. Ludit igitur in *superbi* voce more suo facetissimus Comicus. Sed ad *grassandi* vocem redeamus. Scribit Verrius, sive Festus, *grassari* antiquè accipi pro *adulari*. Id inde Originem traxisse puto, quòd parasiti atque adulatores per plateas otiosi *grassentur* alienum sectantes cibum. *Poetæ* quoque, quia otiosè tantùm versibus operam darent, ferè hac in re peccabant, eoque & ipsi *grassatorum* notati nomine; ut Cato in Carmine de moribus scripsit, teste Agellio, lib. XI, cap. II: *Poeticæ artis*, inquit, *honos non erat. Si quis in eâ re studebat: aut sese ad convivia applicabat, grassator vocabatur.* A *gradiendo* quoque Mars dictus putatur *Gradivus*, sive *quod gradum inferant, qui pugnant*: sive quòd *impigre gradiantur*. Ita Servius, in III Æn. Sed addit & alterum etymon à Græco κραδαίνειν. Ejus verba: *Gradivus Mars appellatus est à gradiendo in bella ultro citroque: sive à vibratione hastæ, quod Græci dicunt* κραδαίνειν*: vel, ut alii dicunt, quia gramine sit ortus, quod interpretatur, quia corona graminea in re militari maximæ est honorationis.* Inter composita è *gradior* sunt *degredior*, & *digredior*, quæ ita distinguit Marius Victorinus: *Degredi ex superiore loco descendere: Digredi ex aliquo loco discedere.* Item hinc *aggredior* & *egredior*. Unde *aggressus* & *egressus*: pro quibus dixere veteres *aggrettus*, vel potiùs *aggretus*; & *egrettus*, vel *egretus*. Festus: *Adgrettus* (MS. *Adgretus*) *apud Ennium, Adgretus fari: pro eo quod est adgressus ponitur. Quod verbum venit à Græco* ἀγρεῖ. Idem: *Egretus, & adgretus, ex Græco sunt ducta à surgendo & proficiscendo. Unde & Nyctegresia, quasi Noctisurgium.* Græcum, quod dicit, est ἔγρομαι, sive ἐγείρομαι, quod est *surgo*: unde ἐγερθεὶς, *suscitatus*. Sed de etymo egrediendi Græco fallitur. At rectè de Νυκτεγερσία, quæ & νυκτεγερσία, hoc est, *excitatione nocturna*. Est enim à νὺξ, & ἐγείρομαι.

GRALLÆ sunt ligneæ perticæ furculas habentes, quibus innituntur, qui iis incedunt. Qui iis utuntur, *grallatores* dicuntur. Vox est à *gradiendo*. Ut à *radendo rada, radula, ralla*: sic à *gradiendo, grada, gradula, gralla*. Caussam ponit Varro, lib. VI de L. L. *Grallator à gradu magno dictus.* Facit huc illud Plauti, Pœn. act. III sc. I.

At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis servum cursu, vel grallatorem gradu.

Indeque apud eundem *grallatorius gradus* pro magno, in iis, quæ jam olim Plautinæ Amphitruoni sunt assuta. Aliter dicti *collobatarii*: si vulgatis Nonii codd. credimus. Sed fortasse legendum, *calobatarii*, à Græco καλοβάτης, quod à κᾶλον, *lignum*, & βάω, seu βαίνω, *incedo*. Minus rectè in Glossis vett. καλοβάτης, *funambulus*. Vel potiùs apud Nonium legi debet *colobathrarii*. Nam Artemidoro *grallæ* dicuntur κωλόβαθρα. quod nomen ex κῶλον, *membrum*, & βάθρον, *gradus*. κωλόβαθρα illa, sive *grallæ*, aliter dictæ Πανικά. Unde in Glossis, *Grallatores*, Πανικὰ φοροῦντες. Caussa appellationis est, quod *grallis* uterentur Pantomimi, cùm repræsentarent Panas, sive Ægipanas, quorum exsucci pedes ac crura non aliter meliùs repræsentari poterant, quam ligneis illis pedibus ac cruribus *grallatorum*. Festus: *Grallatores appellantur Pantomimi, qui, ut in saltatione imitarentur Ægipanas, adjectis perticis furculas habentibus, atque in his superstantes ob similationem crurum ejus generis gradiebantur, utique propter difficultatem consistendi.* Vide & Nonium in *Grallatores*, & Scaligerum in sextum Conjectan. & ad Festum in *Grallatores*.

GRAMEN, quasi *germen*, si Isidoro credimus, lib. XVII, c. IX. Vel à *gradiendo*, ut censet Perottus. Sed ἀναλογία docet esse à χέω. Unde & χαῖσις, sive, ut alii scribunt, κέρσις quod itidem *gramen*, omneque jumentorum pabulum, ac imprimis *farraginem* significat. Etsi nec ineptè hoc aliqui à Syrâ voce. Nam גרס, sive גרש, *contundere*; גרש, *triticum contusum*. A χαῖσις quoque est Belgicum *gras*, id est, *gramen*.

GRAMIA, à γλάμα, seu γλήμη, quod, Hesychio teste, idem ac λήμη, unde & factum προσδόκιτ' ἔγ. Utroque notatur *oculorum pituita, quæ palpebras velut conglutinat.* De Græco sic Hesychius: Λῆμαι, αἱ περὶ τοὺς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσεις ὑγρῶν ἢ τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίαι. De Latino ita Festus: *Gramiæ oculorum sunt vitia, quas alii glamas vocant.* Nonius: *Gramia, pituita oculorum.* Cæcil. *Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus.* Plinius, lib. XXV, XIII. *Crethmos agrios gramias tollit oculorum impositus.*

GRANDIS nonnulli dici putant, quasi *gerandis*, quia multi aggeruntur. Mihi placet, esse à *granum*. Nam *grandia* prima suâ significatione dicuntur ea, quæ habent *grana*. Hinc est, quòd *fruges* propriè dicantur *grandes*: ut in antiquo carmine rustico, quod à Macrobio refertur, lib. V, cap. XX.

Hiberno pulvere, verno luto, grandia farra Camille metes.

Ac Plautus similiter, Casinâ, act. V, sc. II.

—— profectò hercle non fuit
Quicquam olerum: nisi quicquid erat, calamitas
Profectò attigerat nunquam: ita quicquid erat, grande erat.

Nam non dubium, quin postrema verba male in vulgatis loco suo mota sint. Virgilius quoque VIII Æneidos dixit *grandia frumenta*; & Ovidius, *vegrandes messes*. *Grandescere* quoque, & *grandire*, seu *grandiri*, similiter usurpantur. Accius Meleagro apud Nonium, in *Grandire*.

Fruges prohibet pergrandescere.

Et Paccuvius Duloreste apud eundem:

Nec grandiri frugum fœtum posse, nec mitescere.

Similiterque in solennibus illis sacrorum rusticorum verbis, apud Catonem: *Mars pater, te precor quæsoque, uti tu fruges, vineta, virgulta grandire* (Duza *grandiri* mavult, ut apud Paccuvium) *beneque evenire sinas.* [à γεραιός, nisi malis ab ἁδρός.]

GRANDO à *granorum* similitudine: teste Isidoro, lib. XIII, cap. X. *D* interjectum, ut in *grandis*, quod ejusdem, ut diximus, originis est. Imò fortasse *grando* non ἀμέσως est à *granum*, sed à *grandis*. Festus: *Grando gutta aquæ concreta solito grandiores.* Sed prius malim. Nunnesio verò placuit *grando* esse à χάλαζα, quod idem notat. Nempe ut *Z* in *D* abeat, quod admodum frequens.

GRANEA, quæ Græcis χίδρον, ita dicta, quia fieret è *granis* tostis. Hieronymus, libro quæstionum Hebraicarum, in paralipom. *Primitiæ spicarum quando deferebantur, torrebantur, & grana comedebantur, quod genus cibi vulgo graneas vocant.* Sanè & Romanis Græcisque mos tritici recentis *grana* frigere: uti & cicer, ac nuces: unde *frictum triticum, frictas nuces, frictum cicer* apud veteres legas. Quæ in deliciis apud eos habebantur.

GRANUM quasi *geranum* dicitur, à גרש, quod notat *triticum fractum ac contusum*, nempe à גרס, quod est, *frangere*: à quo & χαῖσις, seu κέρσις, *farrago*. *Granum* quasi *geranum* dici, agnoscit & Varro, sed censet is esse à *gerendo*. Sic enim scribit, lib. I de R. R. cap. XLVIII: *Granum à gerendo: id enim seritur, uti spica gerat frumentum, non ut glumam*

aut

aut aristam gerat: ut vitis seritur non ut pampinum ferat, sed uvam. [χρίνη, ἄνθη, σύμμικτα Hesych.]

GRAPHICUS significat *scitum & elegantem*, quia *picta* sunt *elegantoria nativis*. unde Plautus, Sticho, act. II, Sc. I.

Satin ut facetè atque ex pictura astitit.

Hinc Persâ, *graphicè facetus*, de egregiè faceto. Apud eundem Epidico legimus *graphicus servus*. Bacchid. *graphicus fur*. & Trinummo, *graphicus nugator*, & Pseudolo, *graphicus mortalis*. Quibus locis *graphicus* notat id, quod Horatius dicit *ad unguem factus*: atque (ut ad ἐτυμολογίαν propiùs accedamus) quo nec pictor rectiùs aliquis exprimat penicillo. Locutus similiter Plutarchus, ut cùm ait: γραφικῶς πάνυ περὶ τῷ ποιητῇ δείκνυται. Ubi Budæus *graphicè* transtulit. Venit autem γραφικὸς, seu *graphicus*, ab eâ notione τοῦ γράφειν, quâ *pingere* notat. Ut, cùm dicimus, εἰκόνα γράφειν. Unde & γραφὶς, cùm *penicillum pictorum* notat. Ut apud Vitruvium, lib. I, cap. I. *Architectum oportet graphidos scientiam habere, quo facilius exemplaribus pictis, quam velit, operis speciem deformare valeat.* Sed longè plura ab eodem verbo veniunt, quâ *scribere* significat. Referemus solùm, quæ & Latini usurpant. Quale est, *graphium*, γράφιον, id est, *stilus*. Usus Suetonius, in Claudio. Inde *graphiarium*, apud Martialem, in Apophoretis, Epigr. XXI, est idem, quod γραφιοθήκη. Ἀπὸ τῶν γραμμάτων, hoc est, *à litteris* dicta ars *grammatice*, quia veteribus eo nomine censebatur γραμματιστική, hoc est, *ars legendi scribendique*. Serò enim præcepta rectè loquendi observata, inque artem congesta: qua de re plura Exerc. Gramm. lib. I, cap. I. Ac quemadmodum ars γραμματικὴ vocatur, quia de *literis* agit: ita γραμματικὰ ποτήρια, *grammatica pocula*, dixere, quibus insculptæ essent literæ: E. G. Διὸς Σωτῆρος, *Jovis Servatoris*, aut simile; uti auctor est Athenæus, lib. XI, & Cælius Rhodiginus Antiquarum Lect. lib. VII, cap. ult. Etiam Γραμματικὴ nomen fuit nobilis tragœdiæ: quam argumento ex *literis* ducto scripserat Callias Atheniensis: de quo multa Athenæus in decimo, ac quædam etiam Cæsar Scaliger, lib. I de re poët. cap. VIII. Sed γράμμα quoque signat *scriptum*: unde *grammatophylacium*, γραμματοφυλάκιον, quod Latinè *tabularium*, à γράμματα & φυλάσσω, id est, *custodio*, *servo*, quia in eo asservantur tabulæ & instrumenta publica. Ulpianus in l. moris. De pœnis: *Archio forte vel grammatophylacio*. Sunt & à γράφω, *apographum*, ἀπόγραφον, *exscriptum*, *exemplum* seu *exemplar*, quod barbari *Copiam* dicunt. Item, *chirographum*, χειρόγραφον, privata cautio manu alicujus scripta vel subscripta. Pollux, lib. II, cap. IV, videtur id vocabulum habuisse pro non antiquo, cùm dicat Hyperidem χεῖρα dixisse, pro quo vulgo diceretur χειρόγραφον. Item συγγραφὴ, *syngrapha*, quod ab utroque subscriberetur, ac ab utraque parte servaretur. Eoque differebat à *chirographo*, ut ostendunt hæc Asconii verba in III Verr. *Inter syngraphas & cætera chirographa hoc interest, quod in cæteris tantum, quæ gesta sunt, scribi solent, in syngraphis etiam contra fidem veritatis pactio venit, &, non numerata quoque pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum scribi solent more institutoque Græcorum: & cætera tabulæ ab una parte servari solent, syngrapha signata utriusque manu, utrique parti servanda traduntur.* Etiam annuli dicuntur *chirographi*, id est, *manu sculpti*. Quomodo *chirographos Thyrios* dixit Catullus, de annulis Thyriis manu elaboratis. Nec aliter *chrysographata scuta* dixere. Id in Trebellio Pollione legas de scutis aurea scalptura insignibus. A γράφω etiam est ἐπίγραμμα, *inscriptio*: quo propriè notatur *elogium* quod statuis, imaginibus, trophæis, monumentisque *inscribi* solet. Id etiam prosâ fiebat, cujus rei multa sunt exempla in ant. inscripp. Etiam uno verbo poterat constare, ut Σωτὴρ in statua Verrina, teste Tullio. Postea *versus quos poeta huic epigrammati subjiciebat* & ipsi *epigrammatos* nomine appellari. Tandem extensa significatio ad alia quoque *poemata*, modò aliquid simpliciter indicarent, aut ex propositis deducerent: in cujusmodi poëmatis commendatur brevitas, argutia, & venustas. Ab eodem est ἀνάγραμμα sive ἀναγραμματισμὸς, *cùm ex concinna literarum trajectione alia sententia generatur*. Cujus artificii meminit Artemidorus Daldianus, qui ad somniorum interpretationem conducere ea somniat: & Eustathius in Iliad. A. vers. LV. item Isaacius Tzetzes in prolog. ad Lycophronem: ubi ejus exemplum ponit ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ, ΑΠΟ ΜΕΛΙΤΟΣ· & ΑΡΣΙΝΟΗ, ΙΟΝ ΗΡΑΣ. Multum in hoc genere sudavit ante alios JOANNES AURATUS, cujus nominis hoc anagramma, ARS EN NOVA VATIS. Inter alia aurati anagrammata est illud in Petrum Ronsardum: *PIERRE DE RONSARD. ROSE DE PINDARE.* Elegans quoque illud cujusdam de Mureto: *MARC ANTOINE DE MURET. NATURE MA MENE DROICT.* Nec omitti debet illud quod in Dominicum Baudium, Iambico imprimis pollentem, fecit vir eruditissimus Samuel Næranus: ΔΟΜΙΝΙΚΟΣ ΒΑΥΔΙΟΣ. ΙΔΙΟΝ ΚΥΔΟΣ ΙΑΜΒΟΣ. Γράφω Becmanno esse placet à פרע, quod est, *pugno comprehendo*.

GRATIA, à *gratus*, ut *justitia* à *justus*; *amicitia* ab *amicus*; *lætitia* à *lætus*. *Gratia* enim est, quæ *gratos* & amabiles *facit*. *Gratos* à χάριτας. Sanè Gloss. vett. & Onomasticon antiquum *Grates* interpretantur χάριτας, *Grates* igitur κατὰ μετάθεσιν pro *gartes*, quod ex *garitos* eliso *I*, quomodo à κυπάρισσος est *cypressus*; à παλάμη, *palma*, &c. At χάρις, apposito *X*, fit à רצה, quod est, *gratum habuit*. Quod autem *gratia* dicimus pro *caussa*, id quoque à Græcis qui similiter dicunt χάριν. Nempe ut Galli *pour l'amour*. *Gratia* igitur pro *favore*, vel *amore*, sumitur. Atque hinc ablativus *gratiis*. Ut non modò apud Plautum, sed Terentium etiam: cujus illud, in Phorm. act. III Sc. II:

Ut phaleratis dictis ducas me & meam ductes gratiis.

Hinc *ingratiis* apud eundem, hoc est, *invitus*, *velim nolim*. Ex *gratiis* autem factum *gratis* κατὰ συγκοπήν. A quo *gratuitus*, ut à *forte*, *fortuitus*. A *gratus* est *grator* quod Onomasticon vetus exponit χάριν ἔχω· Item *gratulor*. Nam, qui *gratulatur*, alienam felicitatem sibi *gratam* & jucundam esse verbis ostendit. A *gratus* quoque ignota antiquis *gratitudinis*, & *ingratitudinis*, vocabula: de quibus in Animadversionibus Grammaticis dictum. Ejusdem ortus est nomen proprium *Gratius*; unde *Gratianus*; ut à *Martius*, *Martianus*. *Gratius*, ac *Gratianus*, idem quod Græcum *Charisius*, à χάρις· ac Hebræum *Joannes*, seu יוחנן, à חנן, *gratia affecit*. A quo & *Anna*, seu *Hannah*: item *Hannibal*, de quo in *Balsamum* dictum.

GRAVASTELLUS legimus apud Plautum, Epid. act. V, Sc. I. De eo sic Festus: *Gravastellus, senior, à gravitate sic dictus.* Ita etiam est in MSS[ti]. Camerarius in Plauti loco legit *gravistellus*: & putat nomen id Comica licentia factum esse ex *gravis* & *tellus*, ac Plautum in obeso danista allusisse ad ἄχθος ἀρούρης. Sed doctissimus Meursius legit *ravistellus*, idque præeunte Festo, cùm scribit: *Ravi coloris, ravistelli appellantur à Plauto, qui sunt inter flavos & cæsios.* Nempe *ravistellus* fuerit ὑποκοριστικὸν, à *ravaster*. Hoc verò à *ravus* fit, quomodo à *calvus* est *calvaster*. *Ravus* autem est *canus*: unde Varro *ravos oculos* dixit, pro *glaucis*, sive *cæsiis*: & *ravam lupam* legimus apud Horatium. Plura de *ravi* voce diximus in *Raucus*.

GRAVIS, fortè quasi *geravis*, à *gerendo*. Nam *gravia* tolli ferrique necesse est, unde & tolerari ea dicuntur. [ab Æolico βαρύς. vide Etymol. μέγα in βαρύς.] A *gravis* est *gravidus*; ut ab *herba*, *herbidus*. Vel à *gravo*, ut à *palleo*, *pallidus*. Festus: *Gravida est, quæ jam gravatur conceptu: prægnans velut occupata in generando quod conceperit: inciens propinqua partus, quod incitatus sit fetus ejus.* Ut à *dulcis*, *dulcedo*; sic à *gravis*, *gravedo*, quia *pectori gravis*. Usus Plautus, Asin. act. IV, Sc. I. & Catullus:

Hic me gravedo frigida & frequens tussis
Quassavit usque.

Hinc *gravedinosus* apud Cic. A *gravis* quoque *prægravo*, hoc est, *gravior sum*, *prapondero*. Κατὰ μεταφορὰν utitur Horatius:

——*Qui prægravat artes*
Intra se positas.

GREMIUM ab *ingredior* κατ' ἀντίφρασιν dictum volunt. Visum hac de re adferre verba Agrætii: *Sinum*, inquit, *dicimus*

exterius expansum receptaculum: gremium vestis receptaculum, interius jacens secretum. Virgil.

Pandentemque sinus, & tota veste vocantem
Caeruleum in gremium.

Gremium autem dicitur a contrario, ab ingressu difficili. Verùm nos potiùs ab *ingressu*, sic dici putamus, non quidem διὰ τὸ ἀφροδισιασμὸν, verùm simpliciter, quod in eo pleraque fœmineus recondat sexus: unde illud Catulli ad Ortalum:

Ut missum sponsi furtivo munere malum
Procurrit casto virginis è gremio,
Quod misera oblita molli sub veste locatum,
Dum adventu matris prosilit, excutitur.

[à *gero*, *quasi geremium*, nisi potius à γυίαλον Hesych.]

GREX, ex ἀγέλη. Festus: *Greges ex Græco dici, quos illi ἀγέλας solent appellare.* Ac probat hoc etymon etiam Bibliander, Indice in B. Marcum. Sed in editione Antonii Augustini, atque inde in aliis, ad oram adscriptum γέργερα. Atque idem in plerisque est MSS^{tis}. Ex γάργαρα autem corruptum videtur. Græci enim γάργαρα pro *quavis multitudine* usurpant: ut etiam Macrobius observat, lib. v Sat. cap. xx. Eoque & Scaliger apud Varronem, in iv de L. L. legit: *Graculi, quod gregatim: ut quidam Graci greges τὰ γάργαρα.* Ubi vulgò, *ut quidam Graci τὰ γέργερα. Grex* igitur fuerit detruncatum ex γέργερα, vel γάργαρα. Γάργαρα autem à γαργαίρω, quod est, *abundo, affluo.* Vel fuerit *grex* ab ἀγείρω ex ἀγέρσις, id est, *congregatio*, præcisa principe litera, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*; ab ἀστέρα, *stella*; ab ἄρουρα, *rura*, &c. Ut autem ab ἀγέλη est ἀγελάζω, ita à *grege* est *grego*: quo usus Statius in primo Achilleidos:

Qualiter Idalia volucres ubi mollia frangunt
Nubila, jam longum caloque domoque gregata.

Citat etiam Priscianus, in vi. Ab eo sunt *Abgrego, adgrego, congrego, egregius*, & alia. Festus: *Abgregare, est ab grege ducere; adgregare, ad gregem ducere, segregare, ex pluribus gregibus partes seducere, unde & egregius dicitur e grege lectus, quorum verborum frequens usus non mirum si ex pecoribus pendet, cùm apud antiquos opes & patrimonia ex his præcipuè constiterint. ut adhuc etiam pecunias & peculia dicimus.* Ut verò *congrex* legimus apud Horatium & Ausonium: ita *segrex* apud Prudentium. Imò & Plauto, Mostell. Act. ii, Sc. ii. è MSS^{tis} Camerarii eam vocem restituere Gruterus, ac Colerus.

GRILLUS à sono nomen accepit: teste Isidoro, lib. xii, c. iii. Vide de eo Plinium, lib. xii, cap. iii.

GRIPHUS Latinis, quod Græcis αἴνιγμα: quemadmodum scribit Agellius, lib. xii, cap. vi. Et sic sanè utitur idem scriptor, lib. i, cap. ii: & Appuleius, ii Florid. Poëmati quoque Ausoniano nomen *griphus*. Ac in veteri lapide invenias: *Viatores optimi his nugis, griphis, ambagibusque meis condonate poscimus.* Sic autem *anigma* dixere κατὰ μεταφοράν. Nam propriè γρῖφος est *rete piscatorium*. Suidas utramque significationem complexus: Γρῖφος τὸ δίκτυον. λέγεται δὲ καὶ ὁ δύσκολος, καὶ ὁ συμπεπλεγμένος λόγος, ὁ ἔχων πάθος ἐν ἑαυτῷ μὴ φαινόμενον. A propria τοῦ γρίφου significatione *piscatores* dicuntur γριφεῖς. Atque inde est, quod Plautus, Rudente, *piscatori* illi, qui vidulum invenerat, *Gripo* nomen fecerit. Quemadmodum autem à *reti piscatorio*, quod propriè *griphus*, *anigma* dixere *griphum*, ita itidem *sirpum* dixere à *nassa*, hoc est, *vimineo piscatorum vase*, quod propriè *sirpus* dicitur. *Ænigmata* verò *sirpos* dici, auctor est Agellius, l. xii, cap. vi. Crinitus, qui Alciatum & Rhodiginum in suam sententiam pertraxit, putat pro *sirpos* vel *scirpos* legendum *scrupos*. Movet eum proverbium, *nodum in scirpo quærere*: quo post Ennium, Lucillium, aliosque usus quoque Ennodius, pro quarta synodo Romana: *Nunquam bene nodus in scirpo quaritur.* Respondet ad hoc argumentum P. Mosellanus, sic κατ' ἀντίφρασιν dici. Verùm minimè à *scirpo*, vel *sirpo*, qua *juncus* est *enodis*, sic *anigma* appellatur. Sed quia inter vitilia est, exque eo fiunt *nassa*: hoc est, *vasa viminea*, quibus postquam se pisces insinuarint, egredi non possint. Vel dicendum *sirpum* generatim esse omne πλέγμα, sive ex *junceis* aut viminibus contextum: cujusmodi omnia nodis multis vinciuntur & implicantur; unde *sirpus*, pro *nodosa quæstione*. Vide *Griphus* & *Sirpare*. *Scrupus* verò apud Gellium legi nullo modo potest. Quippe cùm *scrupus*, sive *scrupulus*, Donato teste, propriè sit *lapillus, qui in calceos incidens male habet pedem*: μεταφορικῶς verò sic dicatur, *quicquid animo molestiam gignit*: liquet non potuisse id nomen *anigmatis* imponi, cùm omnia quæ legentem difficultate remorantur, *scrupum* sive *scrupulum* animo injiciant, nec tamen omnibus illis *anigmatis* vox possit convenire. Latiùs igitur multò *scrupi*, quam *anigmatis* nomen patere, manifestum est.

GROSSUS, ὄλυνθος, *ficus immatura*: fortasse à κρύος, id est, *frigus*, quo fit, ut non excoquatur: vel potius à ὠσῶ, hoc est, *expulsum, ejectum*, quod de *fructibus à Luna protrusis* usurpatur, Deut. xxxiii, xiv.

GRUMA, in Glossis Philoxeni exponitur γνώμων, & βασιλικὴ γνώμη. Unde etymon vocis obscurum non est. Nempe est *gruma* ex *groma*, *groma* à γνῶμα, seu γνώμη, quæ & γνώμων. *N* in *R* abit, quomodo à μοναί, *mora*; à φωρᾶν, *furere*; è *cluna*, *clura*, &c. Juvat & Festus: *Groma appellatur genus machinula cujusdam, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Graci vocant γνώμονα.* Nonius: *Gruma, mensura quadam, qua flexa via ad lineam diriguntur: ut est agrimensorum, & talium.* Sequentia sunt corrupta. Vulgò legitur: *Ennius lib. xviii grumam dirigere dixit, degrumari ferrum.* Ubi Merula pro *grumam* legit *grumari*: & pro *dirigere* suspicatur legendum *diruere*. Sanè Glossæ Philox. *Grumari* κατευθύνω. Sed rectum est *grumâ dirigere*: quomodo & Nonius interpretatur, *ad lineam dirigere*. Id autem fiebat dioptrico organo, quod γνώμονα, sive *grumam*, dixere. Quare *degrumare ferro* (sic apud Nonium legendum) ferramento capere mensuram castrorum vel agrorum. In iisdem Glossis est, *Grumat*, μετρεῖ, ἐξισοῖ. Hinc *degrumare*. Lucillius apud Nonium:

——Viamque
Vis degrumari, ut castris mensor facit olim.

Ubi veteres libri, *Degrumari vis, uti castris m. f. o.* Nempe *degrumari vis* corruptum est, *degrumabis*, *b* in *v* abeunte. Vera igitur lectio,

——Viamque
Degrumabis, uti castris mensor facit olim.

Est & alia *gruma* significatio. Nam in castris quoque *gruma* erant locus medius, ubi *groma* organum à metatore ponebantur, ut quatuor faceret angulos normales, & ita divideret castra in quatuor partes, quarum viæ in *gruma* loco conveniebant. Hoc Nonius voluit his verbis: *Gruma sunt loca media, in qua directa quatuor congregantur & conveniunt via.* Idem voluit Hyginus in *Gromatico*, sive de castrorum metatione, cùm ait *grumam* poni in tetrantem. Idem ait *gromam* fuisse prope prætorium, & *gromam appellari, quod turba ibi congruat.* Hoc ostendit, *gruma*, non *groma*, scripsisse. Ac velle in castris sic locum vocatum, qui quasi forum castrense esset, ubi congruerent milites. Sed de etymo errat. Quod non à congruendo, sed quia, ibi cùm castra metari vellent, *gromam* sive γνώμονα, collocarent ad vias castrorum dirigendas. Ut autem à γνῶμα est *groma*, & *gruma*: ita à γνωματικὸς est *gromaticus*: ut *disciplina gromatica*, quæ agrorum mensuram docet. Cassiodorus, lib. iii Var. epist. lii, de eligendo agrimensore: *Hoc enim, per geometricas figuras & gromaticam disciplinam, ita diligenter agnoscitur. Gromatici* igitur γεωδαῖται, ut *gromatice*, γεωδαισία. Sed pro *gromatice* apud Cassiodorum *grammatice* legi solet, sane ineptè. Quemadmodum verò *groma* usus duplex; in agris, & in castris: ita & *gromatice* duplex. Unde Hyginus tum *gromaticum* scripsit *de limitibus constituendis*: tum *gromaticum de castrorum metatione*.

GRUMUS, ut Festus describit, *est terra collectio minor tumulo.* Unde in Glossis Philox. exponitur, τύμβος. Ita usi Cæsar, Vitruvius, scriptoresque rei rusticæ. Ex antiquissimis sic usurpare Accium, Nonius docet. Qui & à *congerie* dici ait. Nempe quasi *gerumus*. Quod & Perottus probat. Sed is *grummus* scribit: vet. quosdam libros secutus, in quibus similiter *grumma* pro *gruma*. Aliam etiam *grumi* notionem indicat Sosipater, lib. i. cui *grumi* οἱ τῶν ὅρων λίθοι. Similiter Gloss. Græcolat. ὅρων λίθοι, *grumi*. Et Gloss. Philox. *Griminis* (leg. *grumis*, vel *grumulis*, aut *grumulis*) Οἱ ὁρίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι.

Quibus

Quibus in locis per λίθους intelligo σωρὸν λίθων, *acervum lapidum.* Nam in *grumo* necessaria est plurium collectio. Itaque & *grumus* dicitur de iis, quæ ex pluribus concrescunt & quasi coalescunt. Ut apud Plinium *grumus salis*, quod Græcis similiter θρόμβος ἁλός. Quæ si princeps esset significatio, deducerem à κρυμὸς, quod est ψῦχος, *frigus*, ut interpretatur Hesychius. *Frigore* enim *res concrescunt.* Becmano placet *grumus* esse à גרם, quod est *pars lapidis*, *ossis*, *aut alterius rei divisa*, a גרם, quod est *confringere*, *comminuere.* Sed hoc non convenit cum significatione *grumi*, quæ collectionem aut concretionem partium, non divisionem in partes requirit. Convenit tamen & rebus minutis; sed quæ ex minutis coaluerunt: ut de *grumo salis* diximus. Atque hinc Belgis *mica panis* dicitur *Krumel*, quod sine dubio est ex *grumus.* [Hesych. χρύμον interpretatur σπόγγιλον. θρόμβοι Hesych.]

GRUNNIO, à γρυλλίζω, mutato λ in *n*, quomodo à Syriaco *luz* est *nux.* γρυλλίζω factum à sono *grundiliis* istius animalis, qui est γρῦ. Nam propriè *porcum grunnire*, docet hic locus Varronis, in Aboriginibus, apud Nonium: *Grunnis tepido lacte satur molâ mactatus porcus.* Sosipater: *Mucanum est, unde dicuntur mutire; sicut gru porcorum, unde dicuntur grunnire.* Pro *grunnire* vett. dicebant *grundire*: quod Diomedes lib. I probat ex Cælio Quadrigario & Cæcilio comico. Item Nonius, partim ex iisdem, partim ex Laberio. Hinc *lares grundiles*: quos Nonius Romæ constitutos fuisse ait in honorem *porcæ*, quæ XXX pepererat. Idem apud Diomedem legas. Sed hic subjungit auctoritatem Cassii Heminæ, cujus hæc verba, lib. II historiar. *Pastorum vulgus sine contentione consentiendo, præfecerunt æqualiter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter se essent. Monstrum fit, sus parit porcos triginta, cujus rei fanum fecerunt Laribus Grundulibus.* Hactenus ille. Confirmat hanc sententiam, quod *Laribus grundile* illud *pecus* soleat sacrificari. Horat., lib. II sat. III:

—— Immolet æquis
Hic porcum Laribus.

Propertius, lib. IV el. I.

Parva saginati lustrabant compita porci.

Vel dicendum *Lares* dictos *grundules* à *grunda*: qua de re vide quæ in *Suggrunda* dicemus.

GRUS contractum ex γέρανος, quod idem. Hoc quidam deducunt ab עגור, quod tamen alii non *gruem*, sed *hirundinem* aut *picam*, interpretantur. A γέρανοι est *geranium* herba, inter cujus folia in cacuminibus capitula sunt *gruum*, ut tradit Plinius, lib. XXVI, cap. XI. ἐπ' ἄκρων τῶν μασχαλῶν ἔχει ἐξοχάς τινας ἀνατετάμενας, ὡς γεράνων κεφαλὰς, σὺν τοῖς ῥάμφεσι, hoc est, *in summo alis habet sursum spectantia quasi gruum capita cum suis rostris*: ut tradit Dioscorides, lib. III, cap. CXXXI. Ab eadem voce dictus γερανίτης λίθος. Plinius, lib. XXXVII, cap. XI. *Ab animalibus cognominantur carcinias, marini cancri colore; echites, vipera; & à gruis collo, geranites, hieracites, accipitris.* Item *Gerania*, Thraciæ urbs. Solinus, cap. XXXV. *Quondam urbem Geraniam, Catizam barbari vocant; unde à gruibus Pygmæos feros pulsos.* A *grus* ex veterum mente est *gruere*; indeque *congruere.* Glossæ Phil. *Gruunt*, γεράνιζουσι. Onomasticon vetus, *Gruunt*, Κλαγγάζουσι. Festus: *Gruere dicuntur grues, ut sues grunnire: unde tractum est congruere, hoc est, convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est.* Idem: *Congruere dictum est à gruibus, quæ se non segregant, sive cùm volant, sive cùm pascuntur.* Ab eodem *ingruere*, simul ac confertim *gruum* more invadere. Joh. Saresberiensis, Policratici, lib. I, cap. ult. *Ciconia, quoniam avis concordia est, aut concordiam invenit, aut concordiam facit. Grus semper adfert, quod expedit, unde & gruere verbum antiquum, à quo congruere, quod proficit, & ingruere contra, quod officit: unde illud.*

—— bis vitibus ingruit umbra.

Hæc ille. Maroniano verò isti à Saresberiense adducto simile est Plauti illud, Amph. Act. I, Sc. I:

Hostes crebri cadunt, nostri contra ingruunt
Vicinius, vi feroces.

Prout optimè restituit Gruterus. Sed ad etymon quod attinet, metuo ne veteres ipsi decipiantur. Nemo enim, quod constet, verbo *gruendi* utitur. Quid, si igitur dicamus, ut in *redamo*, *prodeo*, *prodigo*, & aliis, *d* assumunt: sic adsci *g* in *congruo*, & *ingruo*, venireque à *ruo*, ut *congruo* sit pro *conruo*; *ingruo* pro *inruo*?

GRYPS, γρύψ. Glossæ Philox. *Grupes*, γρῦπες. Dicitur & *gryphus*, unde *gryphas* & *gryphos* apud Plinium legimus. Avis est fabulosa, cui nomen id ab *adunco rostro.* Nam γρυπὸς, qui *aduncus naso*, aut *rostro.* De bello eorum cum Arimaspis ob auri custodiam, vide Herodotum; lib. III, & IV; Ctesiam in Indicis, Pausan. in Atticis, & Plinium, lib. VII, cap. II.

GU

GUBERNO, à κυβερνῶ, K in *G* mutato: quæ cognatæ sunt litteræ: ut ait Terent. Scaurus. A κυβερνᾶν Æoles dicunt κυβερνητὴρ & κυβερνήτωρ, quorum imitatione Latini itidem à *gubernando* dicunt *gubernator.* Κυβερνᾶν fortè à גבר, quod est, *superare*, *prævalere*, *gubernare.* At illepidum illud Isidori, lib. XIX, cap. I: *Guberno, qui & gubernator, quasi cohibernator, quod cohibeat prudentia sua hiberna, id est, tempestates maris.* Pro *gubernator* etiam *guber* legas in Glossis Philoxeni: *Guber*, κυβερνήτης. Quæ lectio si integra est, veterum aliquis parte vocis abscissa *guber* dixerit pro *gubernator*, quomodo Ennius, Oscos imitatus, *cæl* pro *cælum*, *gau* pro *gaudium.* Vide Lipsium, lib. I Epist. Quæst. XIX. & quæ nos de Titinii loco in Oratoriis Institut. lib. III, cap. V. Etiam *guberna* pro *gubernacula* usurpat Lucilius,

Proras despoliate & detondete guberna.

GULA fortasse κατὰ μετάθεσιν à לוע, id est, *gula.* Prov. XXIII. Vel potius à γύαλον, quod est, κοίλωμα, *cavitas*, teste Eustathio. Alterum sanè horum malim, quàm ut sit à κοίλη, *cava.* Vel ἀπὸ τοῦ γυλιοῦ quam vocem alii per duplex λ scribunt. Est autem γύλιος, sive γύλιον, (utroque modo scribi, ex Hesychio constat) *cophinus*, sive *fiscina militaris*, in qua reponebant cibos, sive alimenta, ut caseum, olivas, cepe. Pro hac tamen sententia est, quod ait Hesychius Herculem γύλιον dici: fortè quia *gulosus*: & βουθοίνας. [malo à γεύω, unde *guo*, *gusto.*] A *gula* est *gulo*, idem quod *gulosus.* Ab eodem fortè *guttur*, quasi *gulutur.* Nisi potiùs *guttur* à sono, quem cibus in animantibus plerisque edit: cùm per *gulam* trajicitur. Nam similiter ea pars dicitur *gluttus*, unde *glutto*, & *gluttire*: de quibus suo loco. A *gula* quoque *ingluvies*, teste Festo, ut nempe dicatur quasi *ingulavies.* Id magis placet, quàm ut sit ab *inglubo*: quod scribit Jovianus Pontanus, in Actio, ubi addit, *in* augere in hoc vocabulo: uti in aliis multis, quæ apud eum legere potes pag. CXXXVIII. B. edit. Ald. Pontano tamen favere videntur Glossæ Philoxeni, in quibus legas, *Inglubies*, ἀποδερματισμός. Nam ἀποδέρω, *excorio*, *deglubo.* Sed proprietas vocis eum refellit. Siquidem *ingluvies* dicitur sinus interior circa *guttur*, in quem aves demittunt cibos, priusquam in ventrem recondant. Ita in pullis Columella appellat. Præterea *voracitatem* signat: sive, ut Philoxeni Glossæ exponunt, λαγνείαν, hoc est, *luxuriam*: seu, ut Onomasticon interpretatur, λιχνείαν, hoc est, *liguritionem.* Ita usus Terentius. Seu hæc, seu altera prior est significatio, prius etymon placet. Nam & sinus ille cibos præcipiens, (unde Græcis πρόλοβος vocatur) in *gula* est: & *liguritores*, ac *voraces*, *gulæ* sunt addicti: unde & *gulosi* dicuntur.

GUMIÆ sunt *gulosi*, unde & nomen si Festum audimus. Sic enim ille: *Ingluvies à gula dicta, hinc & ingluviosus, & gluto, gulo, gumia, guttur, guttus* (Scal. *gluttus*,) *gutturiosus & curculio.* Sed de origine fallitur. Nam ut à *saburra* mulieres *saturas saburratas* dixit, ita, ut Scaliger in Conjectaneis monet, ac Nunnesius, in Grammatistice, *gulosi* dicti à γόμος, quod propriè *saburra*, τὰ ἐντιθέμενα ταῖς ναυσὶ, ut scribit Pollux. Nempe à γέμειν, quod est, *plenum onustumque esse.* [à γέμω vel potius ex γέμα, unde γόμος *saburra.* *Gumia itaque saburratus.*] Sunt qui pro *gumia* legant *gemia*, quod ad γέμειν propius accesserit. Sanè in MSS[is] Nonii exemplaribus legas, *gemia*, *gulosi.* Lucill. libro XXX.

Illo quod fiat Lamia & Pitho ὀξυόδοντες
Quod veniunt gemia, illa (*illepida* legit H. Junius) *improba, inepta.*

Paullus Merula pro *gemia*, sive ut in vulgatis est, *gumia*, legit *glutua*, ut ejusdem sit originis ac *ingluvies*. Sed Scaliger ex Festo corrigit, *gumia*, Luciliique posteriorem versum sic emendat:

Quo veniunt illa gumia, vetula, improba, inepta.

Usus eodem Lucilius, apud Ciceronem, II de Fin.

—— *Compellans gumias ex ordine nostros.*

Usurpat & Appuleius, Apol. I. *Gumia cujusdam & desperati lurconis.* Estque à *gumia*, *degumare*, sive *degumiare*, si vera ejusdem Scaligeri correctio apud Festum. Nam in vulgatis est, *Degunere*, *degustare*. Imò in Glossis quoque Philoxeni legas, *Degunere*, ἀπογεύομαι, ἢ σύγευσαι. Sed hic quoque *degumiare* vel *degumare* legendum. Pro σύγευσαι verò συγεύεσθαι scribendum, ut monuit Bon. Vulcanius.

Gummi, ut Isidorus ait, lib. XVII, cap. VII, est à Græcis, quibus dicitur κόμμι. Conversa tenuis in mediam. [à κόπτω, κομμὸς, κοπετὸς, *est enim lacrima arborum.*]

Gurdus Hispanicum est, quibus hodieque *gordo* significat *pinguem*, sed pro *stolido* usurpatum more Græcorum, quibus παχὺς propriè *pinguem*, & per translationem notat *stupidum*. Quinctilianus, lib. I, cap. IX. *Gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi.* Legas & *gurdi* vocem in vett. Glossis.

Gurges non à *gula*, ut Perottus voluit: sed à *sono* factum. Apte cum sonum expressit Maro, II Æn.:

—— *Clauso fit gurgite murmur.*

Eundem sonum habes in verbo *gargarizare*, & Belgico *gorgelen*. [f. ab ἐρεύγω.]

Gusto non à *gutture*, ut voluit Perottus; sed à γευστὸς, quod verbale à γεύομαι, *gusto*. Hinc *gustum*, γεῦμα, ut exponunt Glossæ. Legas apud Apitium, de re culin., lib. IV, cap. V. A quo diminutivum *gustulum*, apud Appuleium II & IX Met. Ab *gusto* erit *gustatorium*, γευστήριον, ut Glossæ vett. exponunt. Id erat, ex quo in caupona gustarent merum. Unde & *meraria* vocabatur. Eædem Glossæ: *Meraria*, γευστήριον.

Gutta, & *stilla*, ut veterum quidam distinguant, ostendimus in *Stilla*. Petro Nunnesio, in Grammatistice sua placet *gutta* esse à σταγὼν, quod idem notat. Sed nimis abeunt literæ. Quare potiùs dicitur *gutta* quasi *chuta*. χυτὴ à χύω, hoc est, *fundo*. Funditur enim. Itaque idem sunt ἐπίχυσις, & *guttus*. Dicebatur ita, quòd vinum eo funderent *guttatim*, quod Græci dicunt ἀποψεκάζειν, Latini *irrorare*, ut Persius, sat. VI.

Ipse sacrum irrorans patinis piper. ——

Fuisse autem ἐπίχυσιν æneam docet Athenæus, qui & Menandrum usurpare probat. E Latinis Græca *epichysis* voce usus Plautus, Rudente, Act. V, Sc. II. Alias *epichysis* est genus vasis coquinarii, ut ex Aristophane ostendit Pollux, lib. X, cap. XXIV. *Guttum* Samium legas apud Gellium, lib. XVII, cap. VIII. De ea voce sic Varro, lib. IV de L.L. *Quo vinum dabant, ut minutatim funderent, à guttu guttum appellarunt: & quo sumebant minutatim, à sumendo simpulum nominavere.* Quo ex loco discimus, eo modo *guttum* & *simpulum* differre, quo *epichysin*, & *cyathum*. Nam ex *epichysi*, seu *gutto*, fundebant *guttatim* in *cyathum*, seu *simpulum*. Tantùm hoc discriminis est, quod ἐπίχυσις, & κύαθος, Græca sunt, *guttus*, & *simpulum*, Latina. [*Guttus.* est & Græcum γοῦττος, ληκύθιον γένος Etym. μ.] A *gutta* quoque est *gutturnium*, quod idem videtur *gutto*. Glossæ Philoxeni: *Gutturnium*, Εἶδος σκεύους ὀστρακίνου. Ex *gutturnium* factum *coturnium*. Festus: *Coturnium, vas, quo in sacrificiis vinum fundebatur.* Græcis *gutta* dicitur σταγὼν à στάζω, pro quo & στλάω, & σταλάζω dixere, unde σταλαγμὸς, hoc est, *destillatio*. Item σταλαγμίας *chalcanthi purissimi genus*, quia sit *stiriæ*, seu *guttæ*, simile. Docet id Plinius, lib. XXXIV, cap. XII. Ubi inter alia de *chalcantho* sic ait: *Fit & pluribus modis, genere eo in scrobes cavato: quarum e lateribus distillantes hyberno gelu stirias, stalagmiam vocant: neque est purius aliud.* Est & *inaurium genus* dictum *stalagmia*, quia σταλαγμῷ, seu *guttæ*, sit simile: Nisi cum Hermolao Barbaro sic à *stalagmia* chalcanthi genere dici malis. Festus: *Stalagmium genus inaurium videtur significare. Cæcilius in Karine: Ex aure ejus stalagmium Domi habeo. Inauris &* *stalagmii* vocem per appositionem junxit Plautus, Menæchmis, III, III:

Amabo, mi Menachme, inaures da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm stalagmia
Ut te libenter videam, cum ad nos veneris.

Guttatus est color equi, de quo sic Isidorus, lib. XI, cap. I. *Guttatus, albus nigris intervenientibus punctis.* Nempe nomen ex eo, quia puncta illa *guttarum* instar adsperia. Sic equum *guttatum* dixit Palladius. Gallinas quoque Numidicas similiter *guttatas* dixit Martialis, lib. V.

GY

Gymnasium, Græcis, γυμνάσιον, à γυμνάζω, hoc est, *exerceo*, ac propriè *nudum me exerceo*. Est enim à γυμνὸς, hoc est, *nudus*, unde est, quod appellationem hanc ludis literariis convenire negat Jul. Scaliger, lib. I de re poët. cap. XXII: *A nudis*, inquit, *dicta gymnasia, quod nomen hautquaquam convenit literariis ludis. nusquam enim minus quàm in tam sanctis sodalitatibus nudos agere convenit.* Cicero tamen in Orat. & Plinius in epist. utitur pro *philosophorum scholis*. Nec mirum, quando γυμνάσιον non est ἁπλῶς à γυμνὸς, sed à γυμνάζω, quod ἁπλῶς significat *exercere*. Videntur autem *scholæ* hoc nomine non tam μεταφορικῶς dictæ, quàm quod philosophi olim ea ad philosophandum loca elegissent, in quibus in palæstra juventus exerceri solita erat. Nam multò ante fuisse *gymnasia*, quàm in iis philosophi docere, aut disputare, cœpissent, auctor est Cicero lib. II de Orat. Quæritur autem, an athletæ omnino nudi essent. Sanè certâsse omnino nudos, solùm oleo inunctos, & pulvere arenaque conspersos, satis argumento est, quod & Augustus Cæsar vetuit, ne feminæ istiusmodi spectaculis interessent. Auctor quoque est Thucydides, lib. I, olim quidem athletas fibulatis campestribus certasse, sed suo ævo nudos: in Asiâ tamen servari veterem modestiam. Fusè hâc de re Petrus Faber, lib. II ἀγωνισ. cap. II & IV. Porro aliud longè *gymnastica*, ac *gymnica*: illius finis est sanitas quæ exercendo corpus comparatur aut conservatur: hujus vero finis victoria est. De ludis *gymnicis* videre potes Onuphrium Panuinum, lib. II de ludis Circensibus, cap. I, ac imprimis Hieron. Mercurialem, libris de arte *gymnasticâ*.

Gymnosophistæ Ægyptiorum & Æthiopum sunt sacerdotes, ut Indorum *Brachmana*, sive *Brachmanes*. Hieronymus in Ezechielis, cap. XIII: *Indorum Brachmanes, & Æthiopum Gymnosophistæ.* Idem ad Lætam, de institutione filiæ: *Quod & Indorum Brachmani, & Ægyptiorum Gymnosophistæ, in polenta & orisæ, & pomorum solo observant cibo.* Sidonius, lib. VIII, epist. III: *Ad Æthiopum Gymnosophistas, Indorumque Brachmanas peregrinere.* Confudit tamen hæc nomina Tertullianus, in Apolog. *Neque enim Brachmanæ, aut Indorum Gymnosophistæ sumus, sylvicolæ & exules vitæ.* *Gymnosophistæ* autem dicti, quasi γυμνοὶ σοφισταὶ, quia *nudi*, incederent per opacas solitudines, summamque ad tolerantiam se exercerent. Vide quæ de sapientibus Indiæ ex Onesicrit. scribit Strabo in quinctodecimo.

Gypsum, γύψος, quod idem. Hinc apud Petronium *amphora gypsata*, quæ *occlusa* erant *gypso*. Item *manus gypsatissimas* de Medea ait Tullius, quia barbaræ *gypso* uterentur, ut conciliarent manibus candorem. Vel quia histrionibus is mos esset, eoque & hoc fecisset, qui Medeam in scenâ repræsentasset.

Gyrus, à Græco γῦρος. Cyrillus, sive Johannes Philoponus: Γῦρος, γύρου, ὁ, *ambitus*, *gyrus*, *penultima circumflectitur*: Γυρὸς, γυροῦ, ὁ, *rotundus*, *acuitur*. Verùm Eustathius in Odyss. T. γυρὸς pro *scrobe* ὀξύτονον facit: ac similiter apud Hesychium legimus, γυροί, βόθροι. Est γῦρος à γυρὸς vel γυρλὸς, hoc est, *curvus*. Estque *curvus* vel à γυρὸς, vel à κυρτὸς. Utrunque *curvum* notat. De quo seorsim. A γυρὸς fortasse γυρῖνοι, quomodo μικροὶ βάτραχοι dicebantur teste Suida. Nempe ob *rotunditatem*. Plinius, lib. VIII, cap. LI: *Ranæ pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantum & caudâ insignes, caudâ findente se in posteriora.*

H.

HABEO ab ἄϐω, id est, *habeo*. [Germ. *hebben*, ab ἔχειν.] Hesychius. Ἄϐεις, [pro ὄφεις] ἔχεις. Idem habet Phavorinus: atque addit, ita loqui Pamphylios. In quo si fallit, proximum fuerit deducere à Græco ἀφὴ, hoc est, *tactus*, seu ἅπτεσθαι, *tango*, *tracto*. Vel ab Hebræo יהב, hoc est, *dedit*. Quia *habet* quisque id quo *donatus*. Unde *pradones* pro *habente*. Interdum *habeo* notat *habito*: quomodo Nonius docet locutos Accium, Plautum, Sallustium, Maronem. Nec mirum, cùm ex eo *habito* dicatur. Servius ad illud Ecl. II: *Atque humiles habitare casas*. *Sanè*, inquit, *melius*, *habito illam rem*, *quàm habito in illâ re*. *Nam etiam principalitas hujus verbi frequentativi accusativum regit*: *ut habeo illam rem*. Ab *habeo* est *habitus*, quod interdum adjectivum. Indeque *habitior*, hoc est, *pinguior*, ut exponit Verrius Flaccus. Item *habitissimus*, quo usus Agellius, lib. IV. Ejusdem originis est *habitudo*. Græci eodem modo dicunt εὐεκτεῖν, quo Latini *habitiorem esse*. Ab *habendo* quoque dictæ *habena*, teste Agrætio, & Isidoro. Nempe quia iis *inhibentur* equi. A *de* & *habeo* est *debeo*, quasi *de alio habeo*. Quomodo Terentius in Phorm. act II. II.

Agrum de nostro patre colendum habebas.

Nunnesio in Grammatisticeplacet *debeo* esse ab ὀφλέω. Mihi alterum illud magis arridet. Similiter sanè à *pra* & *habeo* est *prahibeo*, unde per συγκοπὴν *prabeo*. *H* perit, ut in *nemo*, ex *ne* & *homo*. Integro *prahibeo* usus Plautus, Pseud. I, II. atque alibi. Hinc *prabenda* pro *prabitione*. Gloss. *Prabenda*, παροχή. Similia, *inhibere*, *perhibere*, &c. De voce *inhibendi* elegans est locus Ciceronis lib. XIII, epist. XXI ad Att. ubi docet aliud esse *inhibere*, aliud *retinere*. *Retinere* propriè aurigam, cùm equorum cursum adductis habenis sistit: *inhiberi* autem navem, non cùm remiges navem sistunt, sed cùm alio modo navigantes eam convertunt ad puppim. Ibidem Tullius ait *inhibendi* verbum totum esse nauticum, non quia nesciret, seu etymon, seu usum spectes, latiùs patere, sed quia apud Tullium est ἀντίθεσις inter *aurigam*, & *remigem*, ac ille propriè *currum retinere*, aut *sustinere*: hic *remos* propriè *inhibere* dicatur. Quam ejus loci sententiam non satis perspexit vir eruditus in Etymologico suo. Ab *habeo* quoque est *cohibeo*: unde *cohibile*, quod facile *cohibetur*, geriturque. Gloss. vett. *Cohibilis*, *facilis*, εὐχερής. Nempe *cohibile* vocatur, quod optimè manu teneri & circumferri potest: ut sunt, quæ ἐγχειρίδια vocamus, quia manu queant claudi. Hinc *cohibiliter*. Usus Appuleius in Apolog. *Ordinatiùs & cohibiliùs eadem Gracè & Latinè adnitar describere*. Sententia est: quæ ab aliis fusè & confusè scripta sunt, ea & ordine & breviter perstringam. Contrarium est *incohibile*, ut *ardor incohibilis*, apud Ammianum, lib. XIV, hoc est, qui difficulter *cohibetur* ac *reprimitur*. Imò apud Gellium quoque lib. V, cap. III ubi de Protagora & Democrito, *onus impeditum atque incohibile*. Nempè quia difficile foret ita caudices componere, ut expeditè geri possent. In plerisque libris perperam est *incoibile*. Ab *habendo* quoque est *debilis* quasi *dehabilis*. Pro eo *debil* dixit Ennius, qui detruncatis vocibus gaudet: unde apud eum *cal*, *gau*, alia. Item *prohibeo*, quasi *porro habere*; ut *prodigere* quasi *porro agere*. Differunt *prohibere*, & *vetare*, quod illud fit factis, hoc dictis. *Probus* quoque quasi *prohibus* dici, ostendimus seorsim. A *re* & *habeo* est *redhibeo*, *D* inserto ob sequentem vocalem, ut in *redire*. *Redhibitum*, Festo teste, *id propriè dicitur*, *quod redditum est*, *cùm qui dedit*, *idem rursum coactus est habere id*, *quod ante habuit*. Itaque apud Plautum, Mostell. Act. III, Sc. II, ait senex de ædibus, quas vili emptas putabat, ac eo ipse pretio reddi venditori nolebat:

—— Si malè empta
Forent, nobis haut has redhibere liceret.

Hinc *redhibitio* Fabio & Jurisconsultis: quæ Græcè ἀναγωγή, ut ex Hesychio cognoscere est.

HÆDUS, [γίτος.] in antiquis non raro per *Æ* scribi, agnoscit Pierius, ad Ecl. I. In vulgatis per *OE* exaratur. Quasi *fædum* dici ajunt. Esse enim *hircum* animalium omnium *fædissimum*. Sanè Sabini pro *hadus* dixere *fædus*. Varro, IV de L. L. *Hircus*, *quod Sabini fircus*, *& quod illic fedus*, *in Latio rure hedus*, *quod in urbe*, *ut in multis*, *a addito hadus*. Idem scribit Velius Longus, lib. de Orthograph. Sunt, quibus placet *hadus* esse αἰδώς, id est, *pudor*, quia sit animal *lascivum*, unde Ovid. XII Met.

—— Tenero lascivior hado.

Sed non dubium quin *hædus* dicatur quasi *gedus*, à גדי, quod idem. Diminutivum ejus est *hadillus*. Plautus, Asin. II. III:

Agnellum, hadillum me tuum dic esse, vel vitellum.

HÆMATITES, αἱματίτης, lapis *sanguinei coloris & sanguinem sistens*. Hesychius in Levit. lib. XVI, c. VIII: *Hamatites rubore sanguineus est, ac propterea hamatites vocatur*. Αἷμα, *sanguis*. A quo & ὁ αἱμόῤῥους Dioscoridi, aliis *hamorrhois*, aspidis genus, vel aspidi similis, sic dictus, quia efficit αἵματος ῥοὴν, *sanguinis profluvium*: ut Solinus ait. Similiter Isidorus: *Hamorrhois aspis nuncupatur*, *eò quod sanguinem sudet*, *qui ab eo morsus fuerit*.

HÆREO ab αἱρέω, quod est *capio*, *prehendo*, *corripio*. Habet igitur Latinum *hareo* notionem μεταληπτικήν. Nam priùs *prehendi* quid debet, quàm ei *adharere* possit. Αἱρέω quoque notat *eligo*, imò primaria hæc sit notio, siquidem fuerit à ברר, id est, *eligere*. Ab hac ejus verbi notione est αἵρεσις, *electio*, & speciatim *electio dogmatis*, atque *ipsum dogma*. Ita quatuor dicimus esse principes philosophorum αἱρέσεις· *Academicam*, *Peripateticam*, *Stoicam*, & *Epicuream*: quas signat Maro in Ciri:

Si me jam summâ sapientiâ pangeret arce,
Quatuor antiquis qua haredibus est data consors.

Cicero, de Catone Stoico: *Est in ea haresi*, *qua nullum sequitur florem orationis*. Christianis αἵρεσις est *dogma adversans principiis religionis Christiana*. Nam horum tantummodo habitus efficit Christianum. At *conclusionum habitus*, non ἁπλῶς *Christianum*, sed *Theologum*, efficit. Quare laxè nimis Hesychius: Αἱρετικός, ὁ ἄλλο τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν αἱρούμενος ἔχειν. [malo ab αἴρω, i. e. αἱρετίκ.]

HALEC non est, qui *harengus* vulgò barbaro, sed necessario vocabulo dicitur, (nec enim, qui *harengum* dixerint antiqui, satis constat.) neque item est *mana* seu μαινίς, quamquam Gaza id *haleculam* vertat: ac in Onomastico quoque sit *Halec*, μαινίς. sed *halec* generatim dicitur partim omnis pisciculus minutus, ac vilis, muriâ conditus: partim liquamen ex tabefactis piscium intestinis, seu fex piscium, unde Plinius, lib. XXXI, cap. VIII. ubi cùm dixisset civitates quasdam *garo*, alias *muriâ* laudari: subjicit hæc verba: *Vitium hujus alex*, *imperfecta*, *nec colata fex*. Meminit Horatius, sat. IV lib. II.

—— Ego fecem primus & alec
Primus & inveni piper album.

Ubi *fecem*, & *alec*, cur dicat, ex superiori Plinii loco patet. Est enim ἐν διὰ δυοῖν. *Halecem* vero piscis quoque nomen esse, non ex Sosipatro solùm & Prisciano patet: sed etiam Columella, cum de cibis piscium, qui in vivariis servantur, sic inter alia scribit, lib. VIII, cap. XVII: *Hinc esca jacentium mollior esse debet*, *quam saxatilum. nam quia dentibus carent*, *aut lambunt cibos*, *aut integros hauriunt*, *mandere quidem non possunt*. *Itaque praberi convenit tabentes haleculas*, *& salibus exesam chalcidem*, *putremque sardiniam*, *nec minus scombrorum branchias*, *vel quicquid intestini pelamis aut lacertus gerit*: *tum scombri*, *carcharique & elacata ventriculos*: *& ne per singula enumerem salsamentorum omnium purgamenta*, *qua cetariorum officinis everruntur*. Hactenus Columella. Sed & Isidorus, lib. XII, cap. VI. *Halec pisciculus ad liquorem salsamentorum idoneus*: *unde & nuncupatus*. Fortasse tamen non *piscis* à *liquore* nomen accepit, quod sentit Isidorus: sed *liquor* à *pisce*: quod, meo judicio, omnino verius est. Nam cùm *halex*, & *halecula*, piscem ipsum notet, uti Isidorus agnoscit, & ex Columellâ, aliisque, diximus: planè verisimile est, eâ ratione *liquamini* nomen esse à *pisce* impositum, quâ *garo* nomen impositum, quia fieret è *pisce garo*: ut liquidò scribit Plinius, lib. XXXI, cap. VII. ac Isidorus ipse docet, lib. XX, cap. III. Piscis verò *halex* dicitur ab ἁλυκός, id est, ἁλμυρὸς, *salsus*. Sin magis placet, prius dici de *muriâ*, sicut ab ἁλυκίς seu ἁλυκίς, hoc est, ἁλυκότης, *salsugo*. Sunt verò hæc ab ἅλς, *mare*. De *halece* nonnulla

etiam vide, lib. II. Exercitat. Grammat. quo loco agimus de genere nominum in *C* exeuntium.

HALIÆTUS, sive *haliaetus*; ἁλιαιετὸς, seu ἁλιαιετὸς, quasi diceres, *aquila marina*, ab ἅλς, id est, *mare*, & ἀετὸς, seu αἰετὸς, id est, *aquila*. Plin. lib. x, cap. III; ubi de aquilarum variis generibus tractat. *Superest*, inquit, *haliaetos*, *clarissimâ oculorum acie*, *librans ex alto sese*, *visoque in mari pisce*, *praceps in eum ruens*, &, *discussis pectore aquis*, *rapiens*. Quadrisyllabon est Ovidio, VIII Met.

Et modò factus erat fulvis haliatus in alis.

At pentesyllabon est Maroni, in Ciri.

Fecit & in terris haliaetus ales ut esset.

Nempe quia & Græcè dicitur ἁλιαιετὸς, ab αἰετὸς. Quomodo & vox utraque perscripta apud Aristotelem, lib. IX de Hist. anim. cap. XXXII. Quare minùs rectè Ulysses Aldrovandus, lib. II, ὀρνιθολογ. cap. III damnat Varinum, quòd scripsent ἁλιαιετὸς, quinque syllabis. Poëtis dicitur hæc avis *Nisus*, quia, ut ajunt, Nisus, Megarensium Rex, in eam sit conversus. Sed doctissimus Gesnerus scitè ab Hebræis vocis originem arcessit, quibus *aquila* dicitur נשר, *nescher*. Alberto Magno, quem vulgus hac in parte sequitur, *nisus* est *accipiter fringillarius*. Quod si placet, erit *nisus* ab Hebræo נץ, *netz*: quod *accipitrem* notat. At Albertus Magnus ei voci Latinum etymon quærit. Sic enim scribit: *Accipiter minor Latinè nisus vocatur*, *à conatu ad pradam*, *quia nititur capere aves se fortiores*, *ut columbam*, *anatem*, *corniculam*. Sed & in etymo falsus: & in eo quòd *nisum* facit *accipitrem*, quem *haliaetum* esse, clarè cum alii antiqui testantur, tum Maro, in Ciri; & Ovid. fab. I lib. VIII Met. At quia de *haliaeto* diximus, addamus item de *chrysaeto*, *melanaeto*, & *gypaeto*, quæ aves sunt diversæ, sed affines, & ejusdem, si vocem spectes, originis. *Chrysaetus*, χρυσαιετὸς, sonat *auream* seu *fulvam aquilam*. Nam χρυσὸς *aurum*. Albertus Magnus non suo, sed barbari seculi vitio, *herodium* vocat, quasi *avium heroem*: quo sensu *avem regalem*, dixit Appuleius. *Melanaetos*, μελαναιετὸς, signat *aquilam nigram*: Quippe μέλας, *niger*. Quare rectè Gaza *pullam* vertit: at male idem *fulvam* vocat. Nam id est *chrysaetus*. Vocatur & *Valeria*, idque, ut videtur, quia robore valeat. Plin. lib. x, cap. III. *Melanaetos à Gracis dicta*, *eademque Valeria*, *minima magnitudine*, *viribus pracipua*. *Gypaetos*, γυπαιετὸς, est *aquila vulturina*, à γὺψ, *vultur*. Sed Gaza apud Aristotelem pro eo legit ὑπαιετὸς, unde vertit *subaquilam*, ut sic dicatur, quia *spurium* sit *aquila genus*. Aristoteles, lib. IX de hist. anim. cap. XXXII, aliter ait vocari, tum *oripelargum*, ὀρειπέλαργον, quasi diceret, *montanam ciconiam* (nam ὄρος, *mons*; πελαργὸς, *ciconia*,) tum *percnopterum*, περκνόπτερον· nempe quòd *alas habeat punctis ac maculis nigricantibus interstinctas*. Nam περκνὸν, *nigrum*, *nigro colore distinctum*, *varium*: πτερὸν verò *ala*. Cælius Rhodiginus, lib. XXVI Antiq. cap. XXIX, censet *percnopterum* esse id aquilæ genus, quod Homerus Il. ω. μορφνὸν appellat, atque alis περκνὸν vocari addit. Verba Homeri sunt:

Αὐτίκα δ' αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν
Μορφνὸν θηρητῆρ' ὃν καὶ περκνὸν καλέουσι·

Verùm fallitur Cælius. Nam, quod & res & appellationes indicant, περκνὸν est is color toto corpore, qui *percnopteri* est in alis. Porrò Græcas hasce appellationes retinet Plinius, lib. x, cap. III. *Quarti generis est percnopterus*, *eadem oripelargus*, *vulturinâ specie*, *alis minimis*, *reliqua magnitudine antecellens*, *sed imbellis*, & *degener*, *ut quam verberet corvus*.

HALIMUS, ἅλιμος, herba, ex eo sic dicta, quia *salsa*, *ac juxta mare crescit*. *Nam* ἅλιμος, *salsus*, & *juxta mare proveniens*. Hesych. Ἅλιμον, θαλάσσιον. Item: Ἅλιμον φυτὸν παράλιον θαλάσσῃ γινόμενον. Idem: Ἀλιμοῖς καὶ ἁλίμοις, βοτάναις δενδρώδεσι ἐπὶ θαλάσσαν ἢ ξηροῖς τόποις. At diversa herba est *alimus*, ἄλιμος, cui nomen ab α στερ. & λιμὸς, *fames*. Solinus, cap. XVII, de Creta: *Herba ibi est*, *qua alimos dicitur*: *ea admorsa diurnam famem prohibet*.

HALO verbum proximè literis accedit ad χαλῶ, *laxo*, *remitto*. Qui respirat, spiritum laxat, & remittit. Vel, id si longius petitum videatur, ab ἄω, *spiro*, inserto *L*. Sed *halo* nomen est Græcum, ἅλως, hoc est, *area*. Ita *circulum siderum* dixere, *quia fere ferendis frugibus loca destinata sunt rotunda*: ut Seneca ait, lib. I Quæst. Nat. cap. II.

HALOPHANTA, vox à Plauto ficta ad exemplum vocis *sycophanta*. Nam ut hoc à σῦκον, & φαίνειν· ita illud ab ἅλς, hoc est, *mare*, ob *vestitum nauticum*. Locus est, Curculione, IV. II

Halophantam, *an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.*

Aliter tamen Festus, qui *halapantam* legit, hoc est, *omnia mentientem*, ab ἅλη, hoc est, πλάνη, & πάντα. Aliter quoque Nonius, qui ab ἅλη & ὑφαίνω deducere videtur, ut eum notet, qui *consuit mendacia*. [melius ab ἀπατᾷν.] Aliter quoque Turnebus, qui lib. II, cap. V, *holophantam* legit, hoc est, ὁλοφάντην, quasi *qui sit totus in ostentatione*. Aliter denique Alciatus παρέργ. & Palmerius, in spicileg. quorum opiniones adtexere mera sit mora. Ipsos sis vide, ac imprimis Josephum Scaligerum ad Festum, in *halapanta*; & Guilielmum Canterum, lib. IV Var. Lect. cap. X. quorum uterque ejus est sententiæ, quam primò adducebamus.

HALTER, ἁλτὴρ, *massa plumbea*, quam saltantes tenerent tum ad se librandum, tum ad meliùs exercendum, sudoremque evocandum. Nomen igitur ἀπὸ τοῦ ἅλλεσθαι, id est, *saltare*. *Halteras* signat Juvenalis sat. VI:

—— *Magno gaudes sudare tumultu*
Cùm lassata gravi ceciderunt brachia massâ.

Ubi vetus interpres: *Altêras dicit*, *quibus utuntur athleta*, *cum exercent*, *quasi plumbeis ponderibus exercentur*.

HAMA apud Juvenalem invenitur, sat. XIV:

Dispositis pradives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet.

Ubi vetus interpres: *Per translationem disciplina militaris sparteolorum Roma*, *quorum cohortes in tutelam urbis cum hamis*, & *cum aqua vigilias curare consuerunt vicinis*. Mentio etiam *hamarum* fit l. III. sciendum. D. de offic. præfect. vig. l. XII. §. si domus. D. de instru. vel instru. item Plin. lib. x. epist. XLII. *Nullus unquam in publico sipo*, *nulla hama*, *nullum denique instrumentum ad incendia compescenda*. Satis ex hisce liquet *hamarum* fuisse usum in restinguendis incendiis. Sed quale fuerit instrumentum, disconvenit. Volunt aliqui fuisse instrumentum *hamatum* sive *falcatum*, atque ita dici vel ab *hamus*, vel potiùs, cum dispar sit in istis quantitas, ab ἄμη, id est, *falx*, quod ab ἀμᾷν, *metere*, uti hoc ab ἅμα, *simul*, quia qui metit, colligit. Sed planè censeo, *hamas* fuisse vasa quibus aquam haurirent ad incendia restinguenda. Atque ita etiam Turnebus, lib. XIX, cap. XXIII. Sanè pro *vase* clare capit Cato de R. R. cap. CXXXV. *Hama*, *urna olearia*, *urceis aquaris*, *urna vinaria*, *alia vasa ahenea*. *Capua emenda*. Etiam Plutarchus libro de solert. animal. Ὧν ἄμαις καὶ σκάφαις ἡμῖν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀρύσασθαι θεατρῶν ἡ καλὴ Ῥώμη παρέσχηκε. *Quorum ex imperatoris spectaculis amâ & scaphâ hauriendi copiam inclyta nobis Roma suppeditavit*. etiam Belgica *ame*, & *emmer*, quæ vasa sunt, hinc profecta videntur. Ab *hama* est *hamula*. Columella, lib. X:

Aut habilem limphis hamulam, *Bacchove lagenam.*

Usus & vulgatus interpres, I Reg. VII, XL. & XLV. ubi LXX φιάλας, socer Junius *crateres*.

HAMUS, primò fuit *amus*, ab *am*, id est, *circum*; quemadmodum ait Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXII edit. Ald. Meliùs Perottus deducit ab ἅμμα, id est, *vinculum*, quod ab ἅπτω, *necto*. Nam *hamo* velut ferreo vinculo aliquid adnectitur. [à χαμὸν idem quod χαβὸν, καμπύλον.] Ab *hamus* est *hamatilis*; ut à *saxum*, *saxatilis*. *Hamatilem piscatum* dixit Plautus, Rud. II. I, hoc est, *qui hamo fit*. In Onomastico exponitur ἀγκιστρώδης. Ab eodem est *hamare*, id est, *hamo capere*. Onomasticon: *Hamo*, ἀγκιστρεύω. Petronius: *Artis severa si quis hamat effectus*. Claudianus, lib. II in Ruf.

Flexilis inductis hamatur lamina membris.

Hinc Vitruvio, lib. VII, cap. IV: *hamata tegula* dicuntur, quæ margines habent utrinque exstantes: unde *uncinatas* interpretatur Daniel Barbarus. Item *adhamare*, ut ab *uncus aduncare*. *Adhamo* in veteri Glossario exponitur ἀγκιστρεύω· ut *adunco*, ἐπικάμπτω. Priori illo usus Cicero apud Nonium: *Qui*

bono-

honores adhamaverunt. Falluntur, qui hîc, Nonio oscitantiæ crimen impingentes, *adamaverunt* à Cicerone scriptum fuisse ajunt.

Hapsus, legas apud Corn. Celsum, lib. VII, cap. XXVI: *Tum multo is oleo perungendus, inducendusque hapsus lana mollis tepido oleo repletus, qui pubem, & coxas, & inguina, & plagam ipsam contectam eodem ante se linteolo protegat: isque subinde oleo tepido madefaciendus est, ut neque frigus ad vesicam admittat, & nervos leniter molliat.* Quantum videre possum, *hapsus* est vinculum, aut cingulum, quo pars affecta velatur cingiturque: atque ejusdem originis est ac ἅμμα, quod *nexum* & *vinculum* notat. Nempe ab ἅπτω, *necto*, *alligo*. Alias ἅψος est *nexus* & *junctura membrorum*, sed per catachresin ipsa signat *membra*, juxta Etymologum.

Hara fortassè à χοῖρος, *porcus*. Vel est ab Hebræo חרי, sive Arabico חרא, aut potiùs Chaldæo חרא. Significant hæc *excrementum*, *stercus*. [ἀμάρα] A חרא, ex Becmanni sententia, etiam est χραίνω, hoc est, μολύνομαι, *inquino*; prout interpretatur Hesychius. Sed hoc potiùs factum ex χρώζω, à χρῶς, id est, *color*. Nam primò notat *coloro*, μεταληπτικῶς verò *inquino*, *polluo*; quomodo & χρώζω (quod ipsum quoque à χροιὰ fit, quasi χροΐζω) primò notat *colore tingo*, *fuco*; secundario *decoloro*, *fœdo*, *polluo*.

Hariolari, *divinare*, *vaticinari*: ab *hariolus*, unde & *hariola* apud Plautum. Gloss. vett. χρησμωδὸς, *hariola*, *fortilegus*. Tales *farmodacos* quoque vocari notat ad Eusebium Scaliger. *Hariolus* prius fuit *fariolus*, ut *hædus*, *fœdus*, *hordeum*, *fordeum*: & dictus *fariolus* à *fari*, sive *fando*. Vel nomen accepit ab *ara*, spiritu adjecto. Sanè in vett. Glossis vertitur βωμονίκης. Vel ab *halando*, quia *halitu* soleat mortalem animam quasi excludere, ut recipiat divinam. Sed primum malim. Vide Donatum ad Terent. Phorm. act. IV, IV, *interdixit hariolus*. & Terentium Scaurum, initio libri de Orthographiâ.

Harmonia, ἁρμονία, Musicis ita dicitur *concentus*: at propriè ita vocatur *apta omnis commissura ac compages*, ab ἁρμόζω, quod ab ἁρμὸς, uti hoc ab ἄρω, *apto*. Ab *harmonia*, Musicæ pars *Harmonica*, uti duæ aliæ *Rhythmica*, & *Metrica*, ut Isidorus docet, lib. III, cap. XVII & XVIII.

Harpago, nunc nomen est, nunc verbum. Posterius invenitur apud Plautum, Aul. II. II: *Aurum mihi intus harpagatum est*, id est, ἥρπασαι, sive ἡρπασμένον ἐστί. Est igitur *harpagare* ab ἁρπαγὴ, *raptus*, quod ab ἁρπάζω, *rapio*. At *harpago* nomen, quod & ipsum penultimam corripit, legitur apud Cæsarem, lib. I de bello civili, ubi *manus ferreas atque harpagonas* conjunxit. Ac Stewechius ad Vegetium docet ex Dione, ut duo hæc differant: nempè quod *harpago* celeriter emitteretur ac retineretur: *manus ferrea* cum pondere decideret, ac retineret quicquid amplexa foret. Curtius tamen pro iisdem habet, lib. IV: *Ferrea manus (harpagonas vocant) quas operibus hostium injicerent.* Anacharsidem *harpagonis* inventile, scribit Plinius, lib. VII, cap. LXVI. Est autem *harpago* ex ἁρπαγῶν, quod tamen apud Græcos non reperias: sed Græcam terminationem retinet Curtius, ut verisimile sit Græcorum vulgus sic loqui solere. Satis autem liquet nomen esse ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, quia quicquid prehenderet, *raperet*. Unde & ἁρπάγη. Quod & ipsum Latini usurpant. Erat inter ea, quibus muros oppugnarent. Sisenna apud Nonium: *Falces injectas communiunt, pluteos propius collocatis harpagis dejiciunt.*

Hastam, quamquam in vett. & lapidibus & libris (quemadmodum Aldus in Orthographiâ testatur) scribatur cum spiritu aspero: ab *astu* tamen deducit Isidorus, lib. XVIII, cap. VII. ab *astando*, hoc est, *adstando*. Varro, lib. IV de L. L. *Hasta*, inquit, *quod astans solet ferri*. Ac ridiculè quidem Isidorus, uti & cùm lib. XVII, cap. VI: *hastulam ab auferendo* dici ait, quasi *abstulam*. Nam quis non videt, *hastula* esse diminutivum ab *hasta*? Varro autem satis aptè. Nam antiqui *asta* dicebant absque spiritu: *astaro* item dicebant pro *adstare*, ut *assum* pro *adsum* apud Plautum, Pœn. act. I, sc. II. & Trucul. act. IV, sc. IV. Ponebatur & *hasta* pro *auctione*: quia ea cùm esset, *hasta* erigebatur. Festus: *Hasta subjiciebantur ea, quæ publicè venundabant, quia signum præcipuum est hasta.* Hinc in Onomastico veteri *hastarium*, λαφυροπωλία. Quæ vox à λάφυρον, *spolium*, *præda*. Cùm nempe venduntur bona prædâ capta. Sed & ita dicebatur, cùm proscriptorum bona publicè divenderentur. [fortè à βαστὸς *baculus*.] Ab *hasta* est *hastile*, scapus seu lignum lanceæ: ut apud Maronem, *Præfixa hastilia ferro.* Item *hastatus*, αἰχμητὴς, ut exponitur in Onomast. Peditum apud Romanos quatuor erant genera, velites, hastati, principes, triarii. *Hastati dicti, qui primi hastis pugnarent*: ut Varro ait lib. IV de L. L. *Hastæ* eæ non jaculatoriæ erant, sed stabiles, sive conti: unde Glossæ vett. *hastatum* explicant κοντοφόρον. Olim tamen etiam illæ *hastatorum* jaculatoriæ erant, quod Varro indicat, ac Enniano illo comprobatur:

Hastati spargunt hastas, fit ferreus imber.

Nam *spargendi* vox ad *jaculationem* pertinet.

Have, sive *ave*, quo salutantes utimur, arbitror propriè notare *vive*: ut nempe sit ab Hebræo חוה, quod est *vivere*: unde & Adam uxorem suam *Evam*, sive, *Chavam*, vocavit, quia *mater* esset *viventium*. Phœnicibus quoque *avo* fuisse salutantium formam, indicat Plautus in Pœnulus, Act. V, sc. II. Itaque hinc Latinum *ave* deducit Julius Scaliger, libb. de causis Ling. Lat. cap. XVII. Sed nihil, puto, hoc derogat superiori sententiæ, quando Hebræa & Phœnicum lingua dialecto solum differebant: quâ de re vide quæ scribit Josephus Scaliger, in appendice operis de emendatione temporis. Propriam fuisse *salutationis matutinæ*, non uno loco Martialis ostendit. Ut lib. I epig. LVI:

Et matutinum portat ineptus ave.

Et lib. IV epig. XXIX:

Cui non mane feras irrequietus ave.

Et lib. VII epig. XXXVIII.

Discursus varios, vagumque mane,
Et fastus, & ave potentiorum,
Cumque perferre patique idem negaret.

Monuit hoc etiam amicissimus & doctissimus Gruterus ad Senecam.

Haurio, ab ἀρύω, id est, *haurio*. Hoc ab ἐρύω, *traho*, ut ἀρύειν propriè sit *ex profundo trahere*. Fit ab ἀρύω, *haurio*, inserto *u*, more Æolum, quomodo & *gaudeo* est à γηθέω, id est, *gaudeo*; *caupo* à κάπηλος, id est, *caupo*. θαῦμα & θαυμάζω à תמה, *mirari*, *admirari*. Ut ab *aratum*, *aratrum*; à *rutum*, *rutrum*; sic ab *haustum*, *haustrum*. Quod Nonius *cados* & ἄντλια exponit: sed parum commodè. *Haustra* enim vocarunt, quæ Vitruvio sunt *modioli* rotæ additi ad aquam *hauriendam*. Sic enim ea describit, lib. X, cap. X. *Fiunt etiam in fluminibus rotæ eisdem rationibus, quibus supra scriptum est. Circa earum frontes affiguntur pinnæ, quæ cum percutiuntur ab impetu fluminis, cogunt progredientes versari rotam, & ita modiolis aquam haurientes, & in summum referentes, sine operarum calcatura, ipsius fluminis impulsu versatæ, præstant quod opus est ad usum.* Unde lucem capit illud Lucretii in V:

Ut fluvios versare rotas atque haustra videmus.

H E

Hebdomas, ἑβδομὰς, ab ἕβδομος *septimus*. Ab accusativo *hebdomada* Latini etiam dicunt *hebdomada* in recto. ut à *Narbon*, *Narbona*; ut à *Thebais*, *Thebaida*. Ammianus: *Ægyptum ipsam, & Thebaidam & Libyam.* Sic *Persida* pro *Persis*, & alia. Ἑβδομὰς est *dies septima*, sive *sabbatum*: ut τετρὰς, *quarta dies* mensis; τετρακὰς, *vigesima*. Sic ἑβδομάδος voce usus Josephus. Ut cum dicit τὴν ἑβδομάδων ἑορτὴν ἱερώτατην. Sed juniores sic dixere *spatium septem dierum*.

Hebes, ab ἥβη, id est, *pubertas*: quia illa puberum ætas propè omnium ignara, eoque stupida, & tarda. Ita Scaliger, Exercit. CXLIV. §. III. [ἄβις, ἀσυνετος. Hesych.] Sed non dubito, quin *hebes* κατὰ μεταφορὰν de *hominibus* dicatur: propriè autem competat *corporibus minimè acutis*, sed *obtusis*, vel etiam *crassis*. Eoque malim cum Martinio deducere ab עבה, hoc est, *densus*, *crassus*, *obesus*. Quod igitur pro *stupido* ponitur, id simile est, ac cum παχὺς pro eodem accipitur.

Hecatombe, à βοῦς, & ἑκατὸν, id est, *centum*. Quippe est *sacrificium centum boum*, & generatim *quarumvis victimarum*

rum centuria. Nam καταχρηστικῶς de aliis quoque, quàm *bubus*, dici, docet Eustathius. Ejus sententiam confirmat hic locus Capitolini in Maximo & Balbino: *Hecatombe*, inquit, *tale sacrificium est: centum aræ uno in loco cespititiæ extruuntur, & ad eas centum sues, centum oves mactantur. Nam, si imperatorium sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ, & cætera hujusmodi animalia centena feriuntur. Quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur, cùm pestilentia laborarent: & à multis imperatoribus id celebratum constat. Hecatomben* circumloquitur Statius, lib. II Sylv. in genethliaco Lucani:

Centum Thespiacis odora lucis
Stent altaria, victimæque centum.

Haut audiendi, qui volunt, *hecatomben* esse θυσίαν ἐξ ἑκατὸν βάσεων, id est, ποδῶν, in qua immolarentur *quadrupeda quinque & viginti*, quibus iccirco *pedes* sunt *centeni*. Neque eorum magis sententia placet, qui ἑκατὸν ἀορίστως ἀντὶ πολλῶν poni censent, quomodo nempe ἑκατόζυγος ναῦς dicitur pro πολύζυγος, & similia. Utramque fuisse quorundam opinionem docet Eustathius ad primum Iliad. ubi plura hac de re legere potes.

HECTA quid, & unde sit, docet Festus: *Hetta*, inquit, *res minimi pretii, quasi hieta, id est, hiatus hominis atque oscitatio. Alii pusulam dixerunt esse, quæ in coquendo pane solet adsurgere. à qua accipimus rem nullius pretii, cùm dicimus, non hetta te facio.* Pro posteriori sententia sunt Glossæ vett. in quibus est, *Ecta*, φλυκτὶς ἄρτου. Cùm autem in coquendo, ut Festus ait, fiat, videatur *hecta* dici quasi *hefta* ab ἕψω, *coquo*, unde ἑφθὸς, *coctus*. Sed malim ab *hio*, non quòd propriè sit *hiatus* vel *oscitatio hominis*: sed quia etiam in pusula est continui solutio, ac exiguus *hiatus*. At *hitta*, vel *hicta*, aliud est: nempe ὑμὴν, ut Philoxeni Glossæ exponunt. Intellige autem ὑμένα ῥοιᾶς, quod Plautus *cicum* vocat. Aliud quoque *hittus*, quod in iis Glossis exponitur φωνὴ κυνός. Nempe *vox ea, quam canes edunt vestigia indagantes*, ut Scaliger interpretatur. Indeque in Glossarum veterum excerptis, *Hittio* ἰχνεύω.

HECTICA *febris*, ἑκτικὸς πυρετὸς, quia fit ἐν τῇ ἕξει, non ἐν τῇ σχέσει, uti aliæ *febres*. Nam ἕξις non animi solùm est, sed etiam corporis, quod quando est ἐν δυσλύτῳ διαθέσει, *constitutione solutu curatuque difficili*, καθ' ἕξιν διακεῖσθαι dicitur: ut docet Galenus, lib. II Meth. Med. Mirum autem, Hieronymum Mercurialem, quique eum secutus, Georgium Henischium in notis ad Aretæum, scribere, nullum Græcorum medicorum meminisse *febris hecticæ*. Quippe Galenus non semel meminit ac definit.

HEDERA, cùm antepenultimam corripiat, malè in antiquis ac melioris notæ codd. per *Æ* scribi, nemo non videt. Nec obstat, quod quidam Appuleium Grammaticum secuti, ab *hærendo* deducunt. Nam *hærendi* vox priorem quidem producit, contra quàm in *hedera* fit, attamen in veteribus quoque libris citra diphthongum invenitur: ut etiam ad Virgilium notavit Pulmannus. Adde quod alii *edera* scribunt, & ab *edendo* dictam volunt, quòd *exedat ea quibus adhæret*. Et mihi sanè hæc posterior placet ἐτυμολογία. Neque obstat, quòd in antiquis codd. per *H* scribatur. Nam additur ea, quemadmodum Pontanus quoque sensit, ut in accusativo utroque & dativo, atque ablativo plurali à verbo *ederam*, *ederas*, & *ederis* distinguatur. Utrumque etymon, imò & tertium, sed quod minus probem, adfert Festus. *Hedera*, inquit, *dicta, quod hæreat, sive quod edita petat, vel quia id, cui adhæserit, edat. quæ in tutela Liberi putabatur esse, quia ut ille juvenis semper, ita hæc viret: vel quia ita omnia, sicut ille mentes hominum, illigat.* [malo à κισσὸς, κισσός.]

HELCIUM, Appul. IX Met. vocatur *funis*, quo equi currus oneraque trahunt: ab ἕλκω, hoc est, *traho*. Hinc Martiali, lib. IV epigr. LXIV, & Sidonio, lib. II epist. X *helciarii* dicuntur, *qui adverso amne funibus navigia cernui trahunt*.

HELEPOLIS, *machina bellica, utilis ad urbium expugnationem*: unde & nomen, nempe ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν τὰς πόλεις. Quomodo & *Iphigenia, quæ diruendis Ilii mœnibus destinata erat victima*, Euripidi ἑλέπολις Ἰλίου dicitur, ab ἑλεῖν & πόλις, quod idem ac πόλις, quomodo dixere πόλεμος & πτόλεμος, unde Πτολεμαῖος, *Ptolemæus*, hoc est, *bellicosus*. *Helepolis* opera diuturnâ cùm Demetrius Antigoni filius, Rhodum, aliasque urbes oppugnasset, nomen *Poliorcetes* accepit. Describit eam Vitruvius, lib. X, cap. ult. Plutarchus in Demetrio, Diodorus Siculus, lib. XX. Ammianus, lib. XXIII. Vide & Justum Lips., lib. III. Poliorcet. Dial. I.

HELIOTROPIUM, ἡλιοτρόπιον, *herba solaris*, ut Celsus vocat, sic dicitur ἀπὸ τοῦ συμπεριστρέφεσθαι τὰ φύλλα τῇ τοῦ ἡλίου κλίσει, ut ait Dioscorides, lib. IV cap. penult., hoc est, quia *abeuntem solem intuetur semper, cumque eo vertitur, etiam nubilo die*: ut ait Plinius, lib. II cap. XLI. & lib. XXII cap. XXI. Est & *gemmæ* nomen Plinio, lib. XXVII cap. X. cui ex eo nomen esse ait, quòd *solis naturam vertere & immutare videtur*, quia aliter eum exhibet vasi aquæ injectum, aliter extra aquam: nam aquæ immissum augere solis fulgorem sanguineo repercussu: extra aquam radios sive fulgorem quasi avertere, solemque velut in speculo exhibere. Athenæo etiam, lib. V ἡλιοτρόπιον vocatur *solarium*, quia umbra circumvertitur cum sole, horæque indicium facit.

HELLUO sive *heluo*, non natura adspirationem habet, sed usu. Siquidem ea vox est ab *eluendo*, unde eâ formâ *eluones*, & postea *helluones* dicti, quia à *comedendo* dicimus *comedones*; à *bibendo*, *bibones*. Festus: *Heluo dictus est immoderatè bona sua consumens, ab eluendo. Qui adspiratur, ut aviditas magis exprobretur. fit enim vox incitatior.* Ego Festi sententiam sequor. Nec ineptè tamen deducatur ab *helus*, quomodo, Festo teste, veteres dixere pro *holus*, unde eodem auctore *helvela*, *olera* minuta: Titinnius: *Lenti calido elvela, rapula, rumices.* Sic *Apello* dixere pro *Apollo*; *hemo* pro *homo*. Ennius;

Vulturis in silvis miserum mandebat hemonem.

Sed videndum cur ab *olere helluonibus* sit inditum nomen. Putat doctissimus Meursius *helluonum* vocabulum propriè convenire ægrotis *helere* sive *olere* victitantibus, μεταφορικῶς autem eo signari non tam *voraces*, ut vulgò persuasum, quàm eos *qui in dapes magnos profundant sumtus*. ac metaphoræ rationem esse, quod tales sint egregii ciborum arbitri ac valde fastidiosi, instar ægrotorum. Ægrotos autem, quod dicebam, *olere* vesci solitos, docet nos Plautus, Captivis, I, II: ubi cùm Hegio dixisset se parasito pro cibo appositurum multa *olera*: respondet ille,

——*Curato ægrotos domi.*

Sed parùm verisimile fit, eam esse hujus vocabuli proprietatem, ut primò notet *nauseabundum* instar ægri *olere* victitantis. nam omnino ad *aviditatem* magis, quàm *lautitias* pertinere, indicat cùm Festi locus, tum usus veterum; ut præter alios cùm *gurgitem*, & *helluonem*, jungit Tullius in Pison. cumque M. Catonem, lib. III de Fin. *librorum* vocat *helluonem*, quod legendo satiari non posset. Quare si *helluo* ab *helus* esse placet, dixerim potius nomen id esse à consuetudine veterum, qui, cùm frugales essent, *olere* multum victitabant, quod qui præ cæteris vorarent, *helluonum* ex re nomen reportâsse. quæ vox postea mutatis moribus ad quosvis cibos sit extensa.

HELVUS posteriori ævo *b* pro *v* sonabant; erat *elbus*, unde ab *albus* derivabat Isidorus, lib. XIX, cap. XXVIII. *Elbum est medius color inter album & nigrum: & elbum ab albo derivatum.* Sed hoc ineptum. Malim igitur deducere à πελλὸς, sive Æolico πελλὸς. Nec enim ita duntaxat vocatur *color niger* aut *fuscus*, sed etiam *pallidus*, ὠχρὸς, χλωρὸς, ut Hesychius ait. Propriè autem *helvus* color, qui Belgis *bleekroot*, hoc est, *pallens rubedo*. Nempe *medius inter album & rubrum*. Quod clarè indicat Varro, lib. II de R. R. cap. V; *Corium attactu non asperum, ac durum, colore potissimum nigro, deinde rubeo, tertio helvo, quarto albo.* Ab *helvus* est *helvolus*, color neque purpureus, neque niger, juxta Columellam, ut videatur paullum abire à Varrone. Columellæ verba sunt, lib. III c. II. *Sunt & uvæ helvolæ, quas nonnulli varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ, ab helvo, ni fallor, colore vocitatæ.* Etiam ab *helvus helvaceus* dixere: nempe ut ab *hedera hederacius*, ab *herba herbacius*, ut item à *pullo* colore *pullacium* formabat Cæsar Augustus. Hinc *helvaceum*. Festus: *Helvacea, genus ornamenti Lydii, dictum à colore boum, qui est*

inter

inter rufum & album, appellaturque helvus. Ubi videmus Varroni Festum consentire.

HELXINE, ἑλξίνη, ab ἕλκω, *traho*: quia vestes *attrahat* prætereuntium, ut de ea testatur Dioscorides, lib. IV cap. XXXIX. Ac Plinii verba sunt, lib. XXII cap. XVII: *Semina habet in capitibus lappacea, adhærentia vestibus: unde & helxinem dictam volunt.* Hesychio teste, aliter vocatur περδίκιον βοτάνη. Caussam ibidem Plinius exposuit: *Helxinen*, inquit, *aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipue vescantur.*

HEM, ab הן, *ecce*.

HEMINAM à *medietate*, quæ Græcè ἡμισυ, deducit Festus Pompeius, nempe quia dimidia est pars sextarii, unde Fannius,

Heminas recipit geminas sextarius unus.

Sed ea ipse de caussa rectius deduxeris ab ἡμι, *semi*: ut *na* sit vocis productio. A non, quod *utrem* notat, minùs dici placet quia significatio non satis respondet.

HEPAR, ἧπαρ· fortè ab ἕπω, *operor, elaboro*, & ἴαρ, quod *sanguinem* notat. Ab *hepate* morbus *hepatiarius* Plauto, qui Celso *hepaticus*. Itidem *hepatici* Celso, qui *jecinorosi* Scribonio, *jecoritici* Marcello. Hinc & *Hepatites*, ἡπατίτης, *gemma* apud Plinium, lib. XXXVII, cap. XI.

HERBA unde sit, docere conatus Isidorus, lib. XVII cap. VI. *Arborum*, inquit, *nomen, sive* (malim *ficus*) *herbarum ab arvis inflexum creditur, eo quòd terris, fixis radicibus adhærent.* Nempe quia posterioribus seculis inter *B* & *V* consonum non distinguerent, ac quidam *berba*, alii *berva*; nonnulli *arvum* alii *arbum* pronunciarent, hinc factum, ut & *arbor*, & *herba*, ab *arbum*, sive *arvum*, venire crederentur. At hæc inepta, cùm omnino illa per *B*, hoc per *V* scribi debeat. Paullo verisimilius (quod Perottus facit) *herba* deduxisset ab *hærendo*, quæ vox absque diphthongo scribitur in vett. libb. Sed *herba* etymon vel à Græcis, vel ab Hebræis peti debet. A Græcis commodè possis. Nam ut *herba* iis dicitur πόα & βοτάνη, à πόω & βόω, hoc est, *pasco*: sic *herba* fit à φέρβη, quod communi lingua φορβὴ sit, à φέρβω, hoc est, *pasco*. Hesychius, φορβὴ, βοτάνη. Et ita usi veteres. Ut prius dixere *fircus* & *fedus*, posteaque *hircus*, & *hedus*, sic priùs fuerit *ferba*, quàm *herba*. Sin ab Hebræis ὁμοίως petere malis, vide an non sit verisimilius quod Guicharto placebat, ut sit ab אבה, quod *fructum recentem*, seu *primum germen* notat, interposito *R*. vel potius (quod etymon docuit nos Angelus Caninius) à Syriaco ejusdem notionis עסבא, *hesba*, quod Chaldæis similiter עסבא, hoc est, *herba*, *gramen*, *fœnum*. Conversum *S* in *R*, quomodo à τύρσις est *turris*; ab ἔσω, *ero*, &c. Ab *herba* est *herbere* apud Appul., hoc est, *viridem esse*: *herbescere* apud Ciceronem & *herbascere* apud Plinium, hoc est, *herba vestiri*. Ab eodem *herbeus*, ut Plautus Curcul.:

Cum collativo ventre, atque oculis herbeis.

id est, *herbei coloris*, viridibus. Ut χλοερὸς, *viridis*, *herbeus*, à χλόη, *herba*. Glossæ: χλοερὸν, *viride*, *glaucum*, *virens*. χλόη, *viriditas*, *gramen*, *muscus*, *herba*. Nec tantum *herbeus*, *herbidus*, *herbosus*, & *herbaceus*, sed etiam *herbilis* dicimus. Festus: *Herbilis anser, herba pastus, qui gracilior est, quam frumento altus.* Lucillius apud Servium Danielis: *Anseris herbilis virus.* Quid sit *herbam dare*, docet idem Festus, his verbis: *Herbam do, cùm ait Plautus, victum me fateor, quod est antiqua & pastoralis vitæ indicium. Nam qui in prato cursu, aut viribus contendebant, cùm superati erant; ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant.* Plinius, lib. XXII, extremo capite IV. *Namque summum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa humo & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.* Sed aliquanto aliter hac de re Servius ad illud VIII Æn.

Et vitta comptos voluit prætendere ramos.

Cum, inquit, *de nomine Athenarum Neptunus & Minerva contenderent: & jussisset Jupiter, ut illius nomine diceretur civitas, qui munus melius obtulisset hominibus, equum Neptunus, Minerva olivam protulit, & statim vicit; Unde cùm ejus ramus alicui offertur, indicat eum esse meliorem. Hinc est illud proverbium, Herbam do, id est, cedo victoriam. Quod Varro in antiquitatis libris ponit: Cùm in agonibus herbam in modum palmæ dat aliquis ei, cum quo contendere non cupit, & fatetur esse meliorem.* Pro *antiquitatis libb.* legendum apud Servium *in Aetiis*: quod est in vett. libb. Apud Nonium legere est *herbam* pro *palma*, aut *victoria*, accipi. Adducit autem inter alia hoc Accii è Meleagro:

Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, donant, tenent.

Pro se quisque cum corona clarum conlustrat caput.

Sed locus is nihil Nonium juvat, quando (ut ad Festum Scaliger observavit) Meleager victor hic quidem agnoscitur, sed non à victis, verum sociis & æqualibus, qui victori Meleagro de sue interfecto gratulantur.

HERCLE adverbium est *jurantis per Herculem*. Cùm autem *per Herculem jurare* hominibus minimè esset consuetum, primus id instituit Nestor, iisque, qui ad Troiam erant, tradidit: ut Vinitor apud Philostratum in Heroïcis ait. *Hercules* Græcè ἡρακλῆς, quod ab ἥρως & κλέος, id est, *gloria*, quibusdam conflatum putatur: quasi sit *gloria splendorque heroum*. Alii, quia, ut diximus ἥρη, sive Juno, *aerem* notat (unde & ἥρη ex ἀὴρ κατὰ μετάθεσιν factum putatur) ἡρακλῆ dici volunt, quasi *virum aereum cælestemque*. Vulgatissima opinio eorum, quibus placet id nomen adeptum *Herculem*, cùm geminos in cunis serpentes ab Junone immissos occidisset. Antea enim *Alcæum* dictum ajunt. Ita nomen inde sit, quod Junonis odio & persecutione sibi gloriam pararit. Ab *Hercule* sunt nomina hæc, *Heraclitus*, *Heraclides*, *Heracleon*, *Heraclius*, *Herculeius*. *Herculanea* pars pro *decima* est apud Plautum, Trin. III. VII. quia nempe ea *Herculis* esse solet.

HERES, pro *herinaceo*, ab *hærendo* dicitur: cujus caussa paret ex iis, quæ in *Herinaceus* dicemus. Ejusdem originis videri queat, cùm pro eo accipitur, *qui hæreditatem adit*. Veteres enim absque diphthongo voces has scribebant, ut paret ex antiquis inscriptionibus ac libris. Et sanè verisimilius id, quàm ut sit à *censu æris*: quod Isidorus ait, lib. IX, cap. V. Sed imprimis placet, venire ab *herus*, quod is sit bonorum *dominus*. Vide §. ult. Institut. de hered. qualit. l. I. D. de succeff. ed. Etiam Festus: *Heres, apud antiquos pro domino ponebatur.* Glossæ Philoxeni: *Heres*, κύριος, κληρονόμος. Firmat hanc sententiam, quòd Germanis & Belgis hodieque *heer dominum* notat. Sed unde *herus*? Num ab ἥρως; Ita Scaligero visum, cap. XXVI. de caussis L. L. & Petro Nunnesio in Grammatistice. Nempe ut *o* longum fiat breve, ut à ϑὴρ, *fera*; à κρηπὶς, *crepida*. An à Syriaco חרו, quod est *libertas*: quæ *heri* summa, cùm nemini subditus sit. An potiùs, quòd Angelus Caninius voluit, ab Hebræo ירש, quod est, *haredem esse*, *possidere*. Sanè ad ירש *Iaresch* valdè accedit *heres*, & imprimis si per diphthongum olim scripsere *haires*. Quare prope in animum induco, non aliunde esse *heres*; ac *herus* potiùs ab *heres* esse, quàm contrà, aut *herus* quidem descendere ab *heru*, id est, *libertas*: *heres* autem ab *jaresch*, hoc est, *heredem esse*. Porrò veteres pro *heres* quoque sine spiritu scripsere *eres*: & in accusativo pro *heredem* dixere *erem*, sive *herem*: qua de re dicemus in *herinaceus*. Ab *heres* est *heredium*. Varro, lib. I de R. R. cap. X. *Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina jugera, quod à Romulo primum divisa dicebantur viritim: quæ, quod heredem sequerentur, heredium appellarunt.* Festus, si locus integer, *heredium* definit, *prædium parvulum*. Usus ea voce Cornelius Nepos, in Porcio Catone: *Versatus est in Sabinis, quod ibi heredium à patre relictum habebat.* Eutyches quoque apud Cassiodorum ponit inter ea, quæ rectius adspirantur. Ab *heredium* est *herediolum*; ut à *prædium*, *prædiolum*. Columella præfat. lib. I de Quinctio Cincinnato: *Imperator ad eosdem juvencos & quatuor jugerum avitum herediolum redierit.* Optimè autem, quid *heredium* vel *herediolum* sit, & unde sic dicatur, declarant hæc Ausonii verba, Eidyll. XXXI:

Salve herediolum, majorum regna meorum,
Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.
Quod mihi jam senior, properata morte, relinquit.
Eheu, volueram tam cito posse mori.

HERI

Heri quidam dici putant ab *hæreo*, sive ut in vett. codd. interdum scribitur, *hereo*: nempe quia *dies hesternus hæret hodierno*: unde & Græcis ἰχθὲς ab ἰχέσθαι, id est, *hereo*. Sed verum etymon facilè erit odorari, si cogitabimus, antiquos pro *heri* dixisse *hesi*, quod indicat vox *hesternus*. postea *S* conversum in *R*, quomodo *erit* est ab *esit*, quod à Græco ἔσεται. Legg. XII Tabb. AST EI CUSTOS NEI ESIT. A μυσσωτὸς quoque est *moretum*; à *cesna*, *cerna*; unde *silicernium*. Similiterque postea fuere *Furius Papirius*, *Valerius*, quæ prius *Fusius*, *Papisius*, *Valesius*. *Hesi* verò est à χθεσὶ, sive χθὲς, θ extrito & converso χ in *H*, qua ratione à χάσκω est *hisco*, à χαμαὶ, *humi*. Festus scribit *heri* esse ab ἐχθὲς, quod Atticum pro χθὲς. Usus Aristophanes in Nubibus. Sed nos, nisi fallor, magis ἀναλόγως. Porrò ob summam cognationem inter *I* & *E* (de qua & Agellius, lib. X cap. XXIV) inde est, quod quoque dixere *here*, pro *heri*, ut testantur Fabius, lib. I cap. VII: & Donatus ad Phorm. Act. I sc. I. Usi eo non Comici solùm, sed & alii poëtæ: ut Ovid. III Fast. Juvenal. sat. VI. Martialis, lib. I epigr. XLIV. lib. IV, epigr. VII. Auctor est Charisius, lib. II, fuisse qui inter *here*, & *heri*, sic distinguerent, ut *here* pertineret ad *quamdiu*; *heri* ad *quando*. Vanum hoc esse paret ex iis quæ diximus. [Σερὸς, χθὲς, ἡλεῖοι Hesych.]

Hernia ab ἔρνος, quod interdum idem est ac κλάδος, sive *ramus*. Sic autem vocatur, quia cùm intestinum incidere incipit in scrotum, videtur *ramum facere*. Eademque de caussa alio nomine *ramices* dici existimantur: qua de re plura in *Ramus*. Species *herniæ* vide apud Cornelium Celsum, lib. VII, cap. XVIII. & Hermolaum Barbarum glossematis Plinianis, voce *Enterocele*.

Heros, ἥρως, unde ἡρωΐνη, *Heroïna*, apud Propertium; ἡρωῒς, *Herois*, unde *heroides* apud Papinium, Martialem, alios. Nota quoque Ovidianarum epistolarum epigraphe. Sed ἥρως unde sit, non convenit. *Heroas*, inquit Servius, ad Ecl. IV, *quidam à terrâ dictos volunt, quòd terra* ἥρα *dicta sit, unde initio nati creduntur homines, qui nomen à matre traxerunt.* Ubi pro ἥρα legendum ἔρα. Nam ἥρη est Juno, hoc est, *aër*. Martianus Capella, lib. II. *A medietate aëris usque in montium terræque confinia hemithei heroesque versantur, qui ex eo quòd Heram* (l. *eran*) *terram veteres dixerunt, heroes nuncupati.* Sed Platoni, in Cratylo, placet id nomen esse ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, id est, *ab amore*: nempe vel quia veteres finxere *heroes* nasci *ex amore Deorum & hominum*; unde & *heroës*, *semideos manes* vocat Lucanus: vel (uti in Pythagoræ carmina scripsit Hierocles) quasi *Dei amatores*, quique homines à vitâ istâ terrenâ ad divinam tollant atque erigant. Vel juxta eundem Platonem nomen hoc erit, ἀπὸ τοῦ εἴρειν, id est, *dicere*; nempe quia *heroes* σοφοὶ ἦσαν καὶ ῥήτορες καὶ δεινοὶ, καὶ διαλεκτικοὶ, ἐρωτᾷν ἱκανοὶ ὄντες. Alii denique arbitrantur sic dici ἀπὸ τῆς ἥρης, id est, *Junone*, ut tradit Augustinus, lib. X, cap. XXI: & ex eo Isidorus, lib. VIII, cap. XI, nempe quia *aër* dicatus est *Junoni*, ac *heroës* putantur post obitum in *aëre* cum dæmonibus habitare. Quod & superior Capellæ locus indicat, ac hic Hesiodi versus confirmat:

Ἥρῳ ἰσσάμενοι πάντη φοιτῶσιν ἐπ' αἶαν.

Atque, hæc ostendunt, ut se torserint Græci in ejus vocis etymo. Sed verisimile est id vocabulum originem potiùs Chaldæis debere: Nam his חרין dicuntur *nobiles*, *liberi candidati*, ἥρωες, *heroës*. ut docet Fabricius in Diction. Syro-Chaldaico.

Hesperus, ἕσπερος, Etymologo & H. Steph. quasi ἕω πέρας, *auroræ terminus*: Nempe ut *Lucifer* Homero ἑωσφόρος, ab ἕως, & φέρω, quia *diem adfert*.

Heu Caninius censet venire à Græco φεῦ. Similiter Scaliger de caussis L. L. cap. XXVII, & Nunnesius, in Grammatistice. Nec repugno. Liceat tamen dicere, tam Latinum, quàm Græcum hoc, à sono esse factum. Uti & *hoi*, & *heus*, & similes interjectiones. De posteriori tamen sic Festus: *Heus adverbium vocandi à Græco Ai venit.* Sed locus absque dubio corruptus. Græcis enim *heu* est αἶ, vel φεῦ, at pro *heus* potiùs ὦ dicunt. Hebræis verò הו nunc *heu* valet, nunc *heus*.

H I

Hieracites, ἱερακίτης, ab ἱέραξ, id est, *accipiter*. Germanis similiter dicitur *havichstein*. Plin. lib. XXXVII, cap. XI: *Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore; echites, vipera, &c. à gruis collo geranites, hieracites accipitris, aëtites à colore aquilæ candicante caudâ*, &c. De eodem sic scripserat capite, quod proximè antecedit: *Hieracitos alternat tota milvinis nigricans veluti plumis.* Sic quoque legitur is locus in veteri Parmensi. Mirum verò hic dici *milvinis*, quasi ἱέραξ *milvium* signet, cùm ipse Plinius pòst *accipitrem* interpretetur, uti vidimus. Georgius Agricola, lib. V de nat. fossil. tradit, *hieraciten* rectiùs à Paullo Ægineta in *lapidibus* numerari, quàm à Plinio in *gemmis*. Sed de etymo ac colore assentit. Ait enim, colore referre molliores accipitrum plumas, quæ ipsis sunt in pectore. Addit idem, inveniri in tractu Heldesheimio Saxoniæ, quà itur versus occasum in colle, ultra flumina & citra. Contra hæmorrhoidas valere tradit Ægineta, lib. VII. Ejusdem originis est *hieracium*, ἱεράκιον, unde quidam *accipitrariam* vocant. Ex *lactucis sponte nascentibus* censeri, rotundaque habere folia ac brevia tradit Plinius, lib. XX, cap. VII. Sed Plinium non satis assecutum esse Dioscoridis mentem, ostendit ad hunc locum Dalecampios. Ibidem adducit Plinius hanc nominis caussam, quòd abstergendi vi, quâ præditum est, *accipitrum* oculis affricta, caliginem discutiat, ac deperditam oculorum aciem & claritatem restituat. Atque hinc quoque paret, cur medici quædam collyria oculorum appellent *hieracia*: quorum meminit idem Plinius, lib. XXXIV, cap. XI. Nisi potiùs id *hieracium* dici placet ab auctore *Hierace*, quando & aliæ sunt ejus nominis apud veteres compositiones, quæ ad hunc auctorem referantur. Vide Galenum, lib. IV de compos. med. sec. locos, cap. VII. Herba quoque est *hieracopodion*, quasi diceres, *pes accipitrarius*. Ea est *lychnis sylvestris*. Ἱέραξ verò, ut Etymologus censet, sic dicitur à *celeritate*, ἀπὸ τοῦ ἱέσθαι ῥᾷον, hoc est, φέρεσθαι. Sed nec displicet sententia Becmanni, qui esse putat ab Hebræo חזה, quomodo *accipiter* dictus ab *acuto visu*. Nam חזה est *videre*, *cernere*.

Hieroglyphica, ἱερογλυφικὰ, ab ἱερὸς, id est, *sacer*; & γλύφω, hoc est, *scalpo*, quasi diceres *sacra sculptura*. Erant enim sacra quædam monumenta, volucrum, ferarum aliarumque rerum scalptis figuris naturæ mysteria indicantia. Vocantur ἱερογλυφικὰ γράμματα, ubi γράμματα non *literas* notat, sed *notas*, unde Lucianus, qui in Philopatr. γράμματα, appellat, idem in Hermotimo non γράμματα, sed σημεῖα καὶ χαρακτῆρας esse ait. Plinius quoque, lib. XXXVI, cap. VIII, nominat *scalpturas effigiesque*. Soli autem eas noverant sacerdotes, & qui ab iis describendis ἱερογραμματεῖς vocabantur. Vulgus autem aliis literis utebatur. Extant de iis libri duo Ori Apollinis Niliaci. De iisdem disserit Diodorus Siculus lib. IV Bibliothecæ. Aliquid quoque de iis Ammianus, lib. XVII. & è junioribus Cæl. Rhodiginus, lib. XXIX, cap. XXVI. Sed imprimis vide Pierii quinquaginta octo *Hieroglyphicon* libros, opus eruditum, sed in quo illud probare nemo possit, quod tam multa ut *hieroglyphica* referat, quæ talia olim habita esse, nullo adstruere possit auctore.

Hilaris, sive *hilarus*, ἱλαρὸς, ut *hilarare*, ἱλαροῦν. ἱλαρὸς est ab ἱλάω, *propitio*, *placo*, unde *sacrificium* ἱλαστικὸν, *propitiatorium*. Ab *hilaris*, *Hilaribus* est nomen: de quibus sic Macrobius lib. I Sat. c. XXI: *Præcipuam autem Solis in his cerimoniis veritrationem, hinc etiam potest colligi, quod ritu eorum, catabasi finitâ, simulationeque luctus peractâ, celebratur lætitiæ exordium ad octavum Kalendas Aprilis, quem diem Hilaria appellant, quo primum tempore sol diem longiorem nocte protendit.* Meminit eorumdem Vopiscus, in Aureliano: *Hilaribus, quibus omnia festa & fieri scimus & dici.* Illustris de iisdem est locus Maximi, B. Dionysii scholiastæ: quem apponit Turnebus, lib. XXIV, cap. XLV.

Hillæ de voce sic scribit Acro ad illud Horatii lib. II, sat. IV:

—— *pernâ magis ac magis hillis*:

Hilla est diminutivum à positivo hira, & significat intestinum salsum, vel, ut alii dicunt, fartum salsicium. Alii dicunt hillum in neutro genere ab hilo, id est, parvo seu minimo.

Hæc

Hæc Acro: unde liquet, cùm Laberius apud Nonium ait, *Adolescenti nostro billas cadit*: non aliud velle quàm quod Plautus Casina vocat, *vesicam effodere*; auctor Ithyphallicus *ventrem scindere*. Sed αἰσχρὰ hæc missa faciamus. Quod attinet ad ἐτυμολογίας ab Acrone adductas, posterior est à Varrone, sic scribente, lib. IV, de L. L. *Hilla ab hilo dicta, id est, minimo, quod ait Ennius. Neque dispendi facit hilum.* Priorem hausit è Verrio. Sic enim mutilator ejus Festus, sive Paullus: *Hira, quæ deminutivè dicitur hilla, quam Græci dicunt νῆστιν, intestinum est, quod jejunum vocant.* Favet huic interpretationi quoque Macrobius, lib. I in Somnium Scip. cap. VI: ubi cùm tria fecisset principalia intestina, *tertium*, inquit *quod veteres hiram vocarunt, habeturque præcipuum intestinorum omnium, & cibi retrimenta deducit.* Nonius tamen *hillam* generatim interpretatur *intestinum*, atque addit *Bohillas*, Italiæ oppidum, ex eo nomen accepisse, quòd eò bos intestina vulnere trahens advenerit. Sed & Charisius lib. I similiter exponit, *Hic Lucanicus*, inquit, *subauditur botulus, aut apparatus: & hæc Lucanica fœminino genere, intelligitur hira, hoc est, intestinum, aut aliud quod unusquisque intelligere voluerit.* Sed cùm is, qui *intestinum* esse dicit, non inficietur esse *intestinum*, quod *jejunum* vocatur: nullam hic pugnam video, etsi aliis quibusdam aliter videatur. *Hira* vocem Plauto primi restituere Turnebus & Lucas Fruterius. Locus est Capt. act. II, sc. I:

Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.

Apud Arnobium quoque, lib. VII legit Godescalcus Stewechius: *Quæ & ipsa sunt hiræ, quas plebis oratio hilas solet nuncupare.* In vulgatis pro *hira* est *dira*, pro *hilas* autem *illa*.

HINNIO, Græcis χρεμετίζω, ab *hio*, inserto *N*, quomodo à χάω, χαίνω. [ab ἶννος, γίννος.] Nisi potiùs *hinnio* est à sono factum, ut alia, quibus animantium voces indicantur. Quod verius censeo: uti & Festus. Ejus verba: *Bombitatio est sonus apum, ab ipso sonitu dictum: sicut rugitus boum; hinnitus equorum.* Hinc *hinnibile* de equo apud Appuleium: & *hinnibundus*. Unde apud Nonium Claudius Quadrigarius in XVI Annal.

Equi hinnibunde inter se spargentes terram calcibus.

HINNULEUS, *cervus anniculus*, cui necdum cornua sunt. Secundo enim erumpere incipiunt, sed recta simpliciaque: tertio jam ramosa fiunt: ac cum ætate augentur rami: sexennes verò & sexdecim habent ramulos: nec deinceps numerus increscit. Existimare aliquis possit, *hinnuleum* esse origine Græcum, quia apud Hesychium legere sit, Ἰνελίνς, νεβρὸς ἰνικῶς. Sed *hinnuleus* Latinum est, Græcè verò dicitur νεβρὸς, atque ita etiam exponitur in Onomastico veteri. De origine non audiendus Agrætius, cùm ait, *Hinnulus, i acutum fit, quia nomen ex sono vocis accipit.* Neque item Isidorus, lib. XII, cap. I. *Hinnulei*, inquit, *sunt filii cervorum ab innuere dicti, quia ad nutum matris absconduntur.* Unde ex Horatianis interpretibus quidam colligebat, & *hinnuleus* & *innuleus* scribi, illud esse ab *hinnitu*: hoc quia *innuat* matri quid velit. Omnino autem est a Græcis, quibus animantium proles dicitur ἶννος. Unde in Glossis ἴννος, παῖδας, & apud Hesychium, ἴννη, κόρη. Nempe ea παιδὸς & κόρης notione, quâ Isidorus, ut vidimus jam, *hinnuleos* esse cervorum filios. Nec movere debet. quod nunc *hinnuleus*, nunc *innuleus*, legimus. Nam & Græcis similiter dicitur ἶννος spiritu aspero, & ἰννὸς cum tenui. Vide *Hinnus*.

HINNUS, & *mulus*, differunt, quòd *mulus* nascitur ex asino & equâ; *hinnus* verò, sive *hinnulus*, ex equo & asinâ. Auctores Varro, lib. II de R. R. cap. VIII. Columella, lib. VI, cap. XXXVII. Plinius, lib. VIII cap. XLIV. Ac Columella quidem deducit ab *hinnio*, non quia *hinniat* ipse, sed quia *hinniente* animali natus sit: *Qui*, inquit, *ex equo, & asinâ, concepti generantur, quamvis à patre nomen traxerint, quòd hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt.* Sed omninò *hinni* vox à Græco ἶννος. Nec tamen hac de voce consentiunt veteres ipsi: quod hic Hesychii locus indicat: Ἰννός, ὁ πῶλος ὁ ἐξ ἵππου πατρὸς καὶ μητρὸς ἡμιόνου. ἄλλοι δὲ ὄνον. Ἀριστοτέλης δὲ φησιν ἰννὸν, ἡμίονον ἄρρενα, τετέχθαι ὁρίας τὸν ἐπὶ θηλείας ἀναβαίνοντα, ἰννὸν δὲ ἵππου νενοσηκότος, ἄλλοι δὲ ἡμιόνιον ἢ ἱππάριον ἀναυξῆ, &c. Dicitur & γίννος, quomodo Aristoteles vocat in fine lib. II de generat. animal. & lib. VI Hist. animal. cap. XXIV. quibus ex locis discimus, ἰννὸς sive γίννος dici fœtus mulinos, equinos, asininos, qui in ventre matris corrumpuntur, membrisque nascuntur depravatis atque oblæsis: quod in suillo genere si fiat, μετάχοιρον vocatur, si in humano πυγμαῖοι aut νάνοι, uti & Latinis *pygmæi* ac *nani*, item *pumili* ac *pumiliones*. Imò Martiali *ginnus* vocatur, lib. VI, Epigr. LXXVII. & ubi vulgo *mulo*, in vett. codd. *gibbo*: unde *ginno* rectè corrigit Scriverius, ut alibi etiam dictum nobis. Etiam ὕννος dicitur per Υ. Hesychius: Ὕννος, πῶλος ὁ ἐν τῇ γαστρὶ νοσήσας, πρὶν κυηθῆναι. Utitur Aristophanes, in Εἰρ. ad quem sic Scholiastes: Νάνοι γὰρ λέγονται οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων. οἱ δὲ κολοβοὶ τῶν ἵππων, ὕννοι λέγονται. Ab *hinnus* est *hinnulus*. Glossæ: *Innuli*, οἱ ἐξ ἵππου καὶ ὄνου. Nec de iis modo animantibus dicitur, sed etiam de *cervorum fœtu*: qua de re in *Hinnuleus* diximus. Etiam ὕννη ab Hesychio exponitur αἴξ, id est, *capra*, & ὑννάς, αἴξ ἀγρία, *capra sylvestris*.

HIO, à χάω, unde & χάος & χάσμα. Ab *hio* est *hisco*. Item *hieto*, quo Plautum, Cæcilium, Laberiumque usos docet Diomedes, lib. I.

HIPPACARE ab ἵππος, id est, *equus*. Festus: *Hippacare est celeriter animam ducere, ab equi halitu, qui est supra modum acutus.* Ita quoque est in MS°. Apud Isidorum in Glossis est *hippicare*, exponiturque *oscitare*, *badare*. Ubi *badare* est *morari*, *tardare*. Vox Italica, affinis Germanico *beiden*.

HIPPAGO, *navis equis vehendis destinata*, ab ἵππος id est, *equus*, & ἄγω, *duco*. Festus: *Hippagines*, (ita & est in MSS··) *naves, quibus equi vehuntur, quas Græci ἱππαγωγοὺς dicunt.* Ac Livius, lib. XXXIV, Græcorum more, *hippagogas naves* dixit. Etiam Isidorus, lib. XIX, cap. I. *Hippagoga, in qua equos transvehere solitum est.* Plinius, lib. VII, extremo cap. LVI, videtur *hippagum* vocare. *Hippagum Samii, aut Pericles Athemensis, invenit.*

HIPPODROMUS, ἱππόδρομος, quasi τῶν ἵππων δρόμος, nempè ab *equorum cursu*: unde & à B. Basilio vocatur θέατρον ἱππηλασίας, *theatrum, ubi agitantur equi.* Usi sic *hippodromi* voce Martialis, lib. XII, & Sidonius, lib. II. epistolâ ad Domitium. Sed & *hippodromus* dicebatur *iter, quod uno die conficit eques*: sive *via militaris*, ut scribit Hieronymus, in cap. XLVIII Genesios.

HIPPOMANES, ab ἵππος, *equus*; & μανία, *furor*. Sic autem dicitur ab effectu, quia *equos ad rabiem coitus agat*. Ea enim ejus vis, quacunque hæc vox accipiatur notione: quæ triplex. Duas ponit Servius, ad illud Maronis III G.:

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum distillat ab inguine virus.

Ad quem locum docet, *Hippomanes* dici, cùm *herbam*, quâ comesâ *equæ* incipiunt *furere*; tum *humorem in inguine equarum ortum ex libidinis ardore.* Ac posteriori quidem significatione à Marone hìc accipi: prioris autem meminisse Hesiodum: Sed Theocritum dicere voluit aut debuit: ut rectè est apud Philargyrum. Quamquam ne id quidem dicit Theocritus, ea herba comesta *insanire equos*, sed ejus edendæ *insano* teneri amore. Vide eum in Pharmaceutria. Tertiam notionem indicat locus hic Plinii, lib. VIII, cap. XLII: *Et sane equis amoris innasci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte carica magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu devorat, aut partum ad ubera non admittit, siquis præreptum habeat.* Idem intelligit Maro, cùm ait:

Quæritur & nascentis equi de fronte revulsus
Et matri præreptus amor.

Et Satyricus, cùm ait:

Et totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit.

Vide & Aristotelem Histor. Animal. lib. VIII, cap. XXIV.

HIPPOSELINON, ἱπποσέλινον, ad verbum esset *equapium*. Nam σέλινον, *apium*; ἵππος, *equus*. Sed ἵππος hic auget, ut in ἱππολάπαθον, (nam sativo *majus*,) & ἱππομάραθρον, quod *fœniculi* genus est. Similiter & βοῦς auget, ut in βούπαις, βούλιμος, βουφάγος, quomodo *larus* vocatus ob voracitatem: quam ob causam etiam vocatur κέβηξ, nempe à κέβη, quo significatur τροφή, ut exponit Suidas. Porrò ut vox ἵππος

& βὰ in compositione augent, ita ὑπὸ in eadem minuit, nempe eapse ratione, qua apud Latinos *sub*, quod ab ὑπὸ factum. Ita Græci dicunt ὑπέρυθρος, ὑπόχλωρος, ὑπόλευκος, &c. Latini item, *subrufus*, *subpinguis*, *subrancidus*, &c. At Bellonius, lib. II de avibus, cap. XIV, Græcæ linguæ ignorantia turpiter se hic decepit. Nam cùm rectè scripsisset doctissimus Gesnerus ὑποτριόρχον, sive *subbuteonem*, ipso vocis argumento minorem comprobari τριόρχου, sive *buteone*: ut hoc argumentum refellat Bellonius, negat ὑπὸ semper minuere, verum contra interdum augere, ut in *hypomarathrum*, *hyposelinum*, & similibus. Atqui non *hypomarathrum*, sed *hippomarathrum*; non *hyposelinum*, sed *hipposelinon* dicitur, parque aliorum ratio, quod sciunt omnes, qui oram solum Græcanici sermonis adbiberunt.

Hir, *vola manus*, teste Charisio, Prisciano, Glossis vett. in quibus exponitur θέναρ, τὸ κοῖλον τῆς χειρός. Usus Lucilius apud Cic. in secundo de Fin. Videntur autem συνεκδοχικῶς *hir* dixisse ex Græco χείρ.

Hircipilus an *hirtipilus* dicatur, ambigi possit. Nam in MS° Paulli cod. est *Hirtipilus*, quasi ab *hirtis pilis*. *Hirtus* est *hirsutus*. Sed in pluribus libris est *hircipilus*. Ut sic dicatur, qui *pilos* habet *similes hircinis*. Sunt autem *hirco* pili, tum *densi*, unde Theocrito λάσιος, Nonno δασύς, inque Anthologia δασυχαίτης appellatur: tum *duri* atque *asperi*, unde in Anthology. τρηχὺς dicitur. Hoc in caussa est, cur non eodem modo interpretentur. Perotto quidem *hircipilus*, qui *duros* habet *pilos*. Nec displicet. Aliter tamen Festus: *Hircipili*, *densorum pilorum homines*. Ita enim vetus Mediolanensis, eàque posterior Aldina. Etiam in Onomastico veteri, *Hircipili*, δασύτριχες. Sed quid sibi vult, quod in editione Veneta Antonii Augustini, & aliis pòst secutis, legitur, *Hircipili*, *duorum pilorum homines*? Omnino ita vir doctissimus in libris suis repererat, ne nuperorum librariorum errorem putes. Nam & similiter scriptum apud Junianum Maium, qui Mediolani excusus anno CIƆ CCCCLXXX. Laudat verò auctorem Festum. Quare non dubium, quin in antiquissimis Festi libris fuerit *durorum pilorum homines*: atque ita fortasse repererat Perottus. Utcumque hoc est, τρηχύτριχα, quàm δασύτριχα, interpretari malim.

Hircus, [βρίκος] Perotto teste, dictus putatur vel ab *odore alarum*, qui *hircus* dicitur; vel quasi *hirtus*, id est, *hirsutus*. Est enim δασυχαίτης, ut in *hircipilus* dicebamus. Aliis ab *hirquis*, id est, *oculorum angulis*, quos in libidine transversos retortosque habet. Ita Isidorus, lib. XII, cap. I. Sed vocabulum Sabinum est. Varro, IV de L. L. *Hircus*, *quod Sabini fircus*: *& quod illic fedus*, *in Latio rure hedus*. Idem de utroque scribit Velius Longus. Itidem & *horreum* & *hostis* accepere Romani à Sabinis, sed similiter immutarunt, quia illi proferebant per *F*, *forreum*, *fostis*. Porrò pro *hircus* olim quoque *hirquus* dixerunt: ut in *Hirquitallire* dicemus: sed nunc *hirquum* per *Q* scribunt, cùm signare volunt *alarum fœtorem*, qui sic dicitur à *fœtore cognominis animalis*, quomodo & Græci τράγον, tum de *animali*, tum de *alarum graveolentia* usurpant. A posteriori acceptione *hircosi* vocantur, qui *virus alarum olent*. Pers. sat. III.

Hic aliquis de gente hircosâ centurionum.

Eodemque usus Agell. lib. XI. *Quidam sunt tam magni sensus Q. Ennii*, *ut licet sint scripti inter hircosos*, *possint tamen inter unguentatos placere*. Apud Ulpianum quoque legas: *Trebatius ait non esse morbosum*, *os alicus olere*, *ut hircosum*. Sed hic *hircosum* non *alarum fœtorem signat*: etsi in Onomastico τραγομάσχαλος exponatur: Verùm *oris*, & quidem ortum ex eo, quòd *ore* sit *passus* ἀσέλγειαν. Nam tales (ut in Conjectaneis monet Scaliger) Latinis *hirci* dicebantur; ut illo Catulli:

—— Et putare cæteros hircos.

Et illo in Atellanico exodio:

Hircus vetulus naturam capreis ligurit.

Quod hirsuto atque olido seni, Tiberio, *obscenitatem oris* exprobratam, clarè ait Tranquillus, in vita ejus, cap. XLV. Idem tamen Scaliger putabat, in Ulpiani loco meliùs legi *lurcosum*, ac quia proximè sequitur *strabonem*, quod nihil ad graveolentiam oris facit, pro eo itidem judicabat *raponem* reponi debere. Nam sequitur apud Ulpianum: *Hoc enim ex ingluvie oris accidere*. At *lurcosi*, ac *rapones*, propriè sunt ἀδηφάγοι, qui & *manduci*, & *gumiæ*, & *comedones*, appellantur. Quid hac de emendatione sentiamus, dicimus voce *Scabo*.

Hirquitallire est ab *hirquitallus*, hoc ab *hircus*. *Hirquitallire* est quod Græci dicunt τραγίζειν, quæ vox itidem à τράγος, id est, *hircus*. Utrumque autem notat, *hircum vel odore vel lasciviâ imitor*. Priorem opinionem secutus Censorinus, cùm cap. XIV ait, *In secundâ hebdomade*, *vel incipiente tertiâ*, *vocem crassiorem & inæquabilem fieri*, *quod Aristoteles appellat τραγίζειν*, *antiqui nostri hirquitallire*, *& inde ipsos putant hirquitallos appellari*, *quod tum corpus hircum olere incipiat*. Posterioris sententiæ est Festus, cùm scribit: *Hirquitalli pueri primum ad virilitatem accedentes à libidine scilicet hircorum dicti*. Item, *Irquitallus puer*, *qui primò virilitatem suam experitur*. Nec mirandum, quod *hirquitallus* scribatur per *q*. Nam non oculorum modò *hirquos*, sed & animal per *q* scripsere veteres. Ita in illo Maronis, Ecl. III:

—— Transversa tuentibus hirquis.

(quo in loco *hirci* vox utràque significatione accipi potest) antiquorum codicum quidam *hircis*, alii *hirquis* habent. Vide Velium Longum, lib. de Orthographia; & Pierium, ad Ecl. III.

Hirrire quorum proprium sit, docet Festus: *Hirrire*, inquit, *garrire* (al. *ringere*) *quod genus vocis est canis rabiosæ*. Item Nonius: *Irritare*, *tractum à canibus*, *qui*, *cum provocantur*, *irriunt*. Hinc liquet, *Hirrire* esse ὀνοματοπεποιημένον, proprieque dici de *canibus*, cùm provocatæ *R* multa sonant: unde illud Lucilii apud Charisium, & Donatum:

Irritata canes quod R quàm plurima dicant.

Sive ut corrigunt alii:

Irritata canis quàm homo, quod planiu' dicat.

Ac Ovidius, Persiusque, hac de caussa *R* vocant *literam caninam*. Usurpat Sidonius, lib. VII ep. III: *Velut est canibus innatum*, *ut etsi non latrant*, *tamen hirriant*. Ab eo est *hirritus*, quo usus idem Sidon. lib. IX epist. XVI: *Prodat hirritu rabiem canino*. Pro *hirrio* apud Nonium est *irrio* absque spiritu: indeque dictum censet *Irrito*: de quo suo loco.

Hirtus, & *hirsutus*, idem valet ac *pilis horridus*: ut Isidorus docet, lib. X. & in Glossis MSS^{is}. Itaque nomen hoc ab *horrore* aliqui deducunt. Mihi verisimilius fit, utrumque horum, atque item *hispidus*, venire à sono, quem edunt ictis *horrentia*. Nimis verò dilutum, quod *hirsutus* conflatum putat Perottus ex *horrens setis*. Ab *hirsutus* est *hirsuta*. Ita Columellæ dicitur insecti genus arborum folia exedens, quod aliter *erucam* vocamus. Græci καμπὴν nominant, quia *in arcum arrependo curvatur*. *Hirsuta* autem dicitur, quia *villosa*.

Hirundo à Varrone, lib. IV, inter aves eas recensetur, quæ à sono nomen acceperunt. Agrætius ait, esse avem, quæ *tignis adhæret*, unde ab *hærendo* videtur deducere. Id quidem etymon placet Gesnero. Sed Scaliger in Conjectaneis censet venire à χελιδὼν, quasi *helundo*, converso *L* in *R*, quomodo *cæruleus* pro *cœluleus* dicimus, ac Græci φραγέλλιον, dicunt pro *flagellum*, unde apud Marcum cap. XIV, φραγελλώσας. Pluraque id genus alibi adduximus.

Historia, ἱστορία ab ἴστωρ, *sciens*, spiritu mutato. Hoc ab ἴσημι, *scio*: quod ab εἴδω, εἴσω, *video*. Ab ἱστορία autem ἱστορεῖν, non contra, quod Servius putabat, in I Æn. Sed de hoc plura diximus, lib. de arte historica, cap. I.

Histrio in vett. Glossis exponitur παντόμιμος. Παντόμιμοι autem iidem qui ὀρχησταὶ, sive *saltatores*: ut Lucianus περὶ ὀρχήσεως tradit. Sed priusquam ὀρχησταὶ se à dramatis separarunt, quod Augusti ætate cœpit à Pylade & Bathyllo, *histriones* non solum saltabant, sed etiam diverbia pronunciabant. Qua de re plura, libro de Poëtica, diximus. *Histrio* dictus à quodam, cui nomen *Histro*: ut quidem Plutarchus scribit, probl. CVI. Festus aliter: *Histriones*, inquit, *dicti*, *quod primùm ex Histriâ venerint*. Idem legas apud Isidorum, lib. XVIII, cap. XLVIII. Sed addit alterum etymon oppidò quàm ineptum. Nam *histriones* dici quasi *historiones*, *quia perplexas historiæ fabulas exprimerent*. Non dubium autem

quin

quin *histrio* sit à voce *hister*, quæ Thuscis significat ὀρχηστὴν, sive *saltatorem*, qui & *ludio* vocatur. A Thuscis enim & rem & vocem accepere Romani: uti docet Livius penè initio lib. VII: *Sine carmine ullo, sine imitandorum carminum actu ludiones ex Hetruriâ acciti ad tibicinis modos saltantes, haut indecoros motus more Thusco dabant. imitari deinde eos juventus simul inconditis inter se jocularia fundentes versibus cœpere. nec absoni à voce motus erant. accepta itaque res, sæpiusque usurpando excitata, vernaculis artificibus, quia hister Thusco verbo ludio vocabatur, nomen histrionibus inditum.* Idem refert Valer. Max. lib. II, cap. IV. *Et quia ludius apud eos histrio* (Stephanus Pighius rectè emendat *hister*) *appellabatur, scenico nomen histrionis inditum est.* Ab *histrio* est *histricus*; Ita apud auctorem prologi Plautinæ Pseudoli est *imperator histricus* pro *histrione*, sive *histrionum præfecto*: similiterque Appuleius dixit *decore histricum.* [Vide notata ad Instar.]

HO

HODIDOCOS, vel potiùs *hodœdocus*, ab ὁδὸς, *via*, & δοκᾶν, quod Hesychius exponit τηρεῖν, φυλάσσειν, ἐπιτηρεῖν, προσδοκᾶν. Idem Hesychius: Ὁδοιδόκος, κλὼψ ἐνεδρευτὴς, κακοῦργος, ὁδοῦ λῃστής. Festus: *Hodidocos latro atque obsessor viarum.* Suidas: Ὁδοιδοκεῖν, ὁδοὺς ἐπιτηρεῖν.

HODIE, quasi *hoc die.* Marius Victorinus, lib. I. *Hactenus autem* (scribendum) *& hodie, non ut antiqui haccetenus, hocedie.* Sic Græcis τήμερον, quasi τῇ ἡμέρᾳ, hoc est, ταύτῃ ἡμέρᾳ. Gallo-Romani dicunt *annit*, quasi dicas *hac nocte.* Rationem hujus locutionis putat Elias Vinetus commentario ad professores Ausonii petendam ex eo, quod Cæsar scribit sexto de bello Gallico, *Galli*, inquit is, *se omnes ab Dite patre prognatos prædicant: idque ab Druidibus proditum dicunt. ob eam caussam spatium omnis temporis, non numero dierum, sed noctium finiunt, & dies natales, & mensium & annorum initia sic observant, ut noctem dies subsequatur.*

HOLCAS, ὁλκὰς, *navis oneraria*, ab ὁλκὴ, id est, βάρος, quod ab ἕλκω, *traho*, quia deorsum trahit bilancem, vel aliud simile. Inde & herba *holcus*, ὅλκος, quia *circa caput alligata vel circa lacertum educit corpore aristas*: ut Plinius ait, lib. XXVII, cap. X.

HOLOCAUSTUM, ὁλόκαυστον, ab ὅλον, id est, *totum*, & καίω, *uro.* Erat sacrificii genus, quo tota comburebatur victima: non sola exta. Erat autem *holocaustum* duplex. Nam vel carnes omnes cum extis comburebantur: vel carnes sine extis. De priori notum. De posteriori ita Servius, in illud VI Æn.

Et solida imponunt taurorum viscera flammis.

Solida viscera holocaustum significat: quod detractis extis aræ superimponebantur, quæ nonnunquam abluta, elixa etiam ipsa reddebantur. Ubi *viscera* opponit *extis*, ut satis liqueat carnes ossaque signari. Ait Servius, viscera abluta ac nonnunquam etiam elixa reddi solere. Quo loco *reddi* non homines, sed Deos spectat. Quomodo *exta Marti reddere* dixit Suetonius in Augusto. Nempè, ut idem Servius ait, *reddi exta dicebantur, cum probata & elixa aræ superimponebantur.* De *holocausti* voce sic breviter B. Augustinus, in Psalmum LXV: *Holocaustum est totum incensum, sed igne divino.* Ubi cur *ignem* dicat *divinum*, indicant hæc verba Philonis, in vita Mosis: *Vulgatus ignis ablegatus fuit ab altari sanctissimo, & pro eo alter demissus cœlestis ex æthere, ut esset discrimen inter Sancta & Profana, Humana & Divina. Conveniebat enim sacrificiis attribui naturam ignis incorruptiorem, quàm est hæc, quæ servit quotidianis ignibus. Holocaustis* abstinebant Magi: qui Deum anima contentum esse aiebant: eoque aut nihil, aut duntaxat minutum quid prosecabant, & comburebant. Auctor Strabo, lib. XV.

HOMO, ac Græcum ἄνθρωπος, unde dicantur, ineptè quæri putat Rodolphus Agricola, epist. ad Alexandrum Hegium. Rationem autem hanc sententiæ suæ adfert, quòd nullius rei nominandæ prior antiquiorque hominibus cura fuerit quàm sui ipsius. Itaque quæ vocabulorum horuncce etyma adferuntur, ingenii magis quàm veritatis opus esse autumat. Ego etsi veritatem etymorum ejus vocis præstare nolim, sententiam tamen Agricolæ minimè probare possum. Nam ratio hæc solum aliquid coloris habet in eâ linguâ, quæ omnium prima fuit. Quippe initio conditi generis humani, necessum fuit primum hominem curam suscipere rebus omnibus apta nomina faciendi. Et tamen in hac quoque *homini* à *terra* nomen inditum, ut post parebit. Sed aliarum linguarum longe alia ratio est. Quippe omnes cum lacte parentium linguam imbibimus: sed temporis progressu vocabula multa literis ac syllabis integris immutantur: etiam gentium commigrationibus fit linguarum miscela, veteribus vocabulis deletis, novis novæ gentis inductis. Hæc vocum immutatio non communi consilio fit aut paucorum auctoritate, sed quasi sponte, nec id agentibus hominibus ex eorum commerciis provenit. Quare manifestum est nihil impedire quo minus & in vocibus usitatis convenientiam spectemus, & ab usitatis vocabulis recurramus ad antiqua; & à gente unâ ad eam, quæ cives suos in alteram transfudit. Nec hic ordo aliquis spectandus: quasi homines priùs sibi, hinc proximis, inde aliis atque aliis rebus nomen imposuerint, prout in sensus ob propinquitatem aut in mentem ob utilitatem aut dignitatem prius singulæ incurrebant. Nam hoc tum demum haberet locum, si gens aliqua aut primores velut in consessu deliberassent de vocabulis fabricandis, quod putare puerile est. Hæc si cogitemus, fatebimur caussæ nihil esse, cur non *homo* sive ab alio Latino vocabulo, sive ab alius gentis voce nomen possit accepisse. Ac Varro quidem voluit sic dici ab *humo*: quam sententiam ridet his verbis Quinctilianus, lib. I, cap. VI: *Etiamne hominem appellari, quia sit humo natus? quasi verò non omnibus animalibus eadem origo, aut illi primi mortales ante nomen imposuerint, quàm sibi?* Sed posterior hæc ratio, quàm invalida prorsus sit, jam vidimus. Nec majoris momenti est, quòd ait hoc pacto animalia omnia, quia & illa ex *humo* sunt, *homines* dici debuisse. Nam etyma non sunt definitiones, ut ea necesse sit ἀντιστρέφειν. Ita in sancta lingua videmus *hominem* quoque vocari *Enos*, אנוש, ab *infirmitate.* At non solus *homo infirmus.* In eadem *Sol* dicitur *Semes*, שמש, ab *observando.* Quis verò solum dicat *observare* Solem? *Angelus* quoque *Malac*, מלאך, vocatur à *ministrando.* At nonne Deus *hominum* quoque utitur ministerio? Nec ratione caret, quòd *homini* imprimis id nomen inditum. Nam continet utilem monitionem conditionis ac fragilitatis humanæ: quam etiam nobis ob oculos ponit effatum illud Dei apud Mosem, Gen. III: *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* In Græcorum quoque lingua, quanquam bestiæ etiam sint mortales, *homines* tamen βροτοὶ, & θνητοὶ, hoc est, *mortales* appellantur. Nempè non *bestiis*, sed *homini* opus fuit hoc documento, ut ipsâ appellatione sui, moneretur fragilitatis. Quare nec superius *hominis* etymon sequi dubitavit Lactantius, lib. de Ira Dei, cap. X. *Corpus hominis ex humo factum: unde homo nomen accepit.* Quin etiam Hebræis *homo*, אדם, appellatus ab אדמה, quod est *terra*, nempe ab אדם, quod est, *rubescere*, ut propriè non *terram quamvis*, sed *rubram* signet, ex quâ Adam formatus, ac qualis multis in locis Orientalibus terra esse solet ob solis adustionem. Nugatur egregiè scriptor carminum Sybillis falsò tributorum; in quibus legere est dici *Adamum*, quia *complectatur*

Ἀντολίην, δύσιν τε, μεσημβρίην τε, καὶ ἄρκτον.

Sed nec Josephus, quod mirum satis, *Adami* Etymon perspexit. Nam vult notare *rufum.* At *Edom*, non *Adam*, *rufum* notat. Repugnat quoque Josepho Moses. Verùm de *Adamo* è *terra* à Deo fabricato, dicat aliquis, scire non potuit Quinctilianus, vel quisquam τῶν ἔξωθεν. Scio, verùm nescire tamen is non potuit Empedoclis sententiam, qui *homines* è *terrâ* natos adserebat, quem philosophi hac in parte sunt secuti. Nec tamen, quæ hactenus de etymo hominis discepto, sic accipi velim, quasi mordicus allatum etymon genuinum esse censeam: sed tantùm eò à nobis dicta sunt, ut ostenderem fortioribus omnino armis esse opus ad illud evertendum. Tum autem, ut doceremus, nihilo verisimiliorem esse eorum sententiam, qui *hominem* ab ὁμοῦ dictum volunt, quia, ut ajunt, *homo* sit animal politicum ac *sociale.* Est hæc sententia Julii Scaligeri, lib. I de caussl. L. L. cap. XXVIII. Sed ὁμοῦ puto dicere voluisse. Nam ὁμοῦ, *simul*, ὁμοίως, *æquè*, *similiter*, ab ὁμός. Interea seu ab ὁμοῦ, sive ὁμοίως originem arcessas, quanto veri-

verisimilius est à materiâ, quàm ab accidente nomen accepisse? Sed quid, si ipsi quoque novum aliquod etymon comminiscamur? certè tentabimus. Suspicor *homo* ex *hoom*, sive *oom*, hoc est, *odom* factum esse elisô *D*, & factâ μετάθεσει. Sane Syris *homo* dicitur *odom*, non *Adam*, אדם, nempè quia semper per *O* enuntiant, Nestorianis, & aliis paucis exceptis. Imò veteres quoque similiter: unde Ὠδὼμ apud Josephum, & Ὠδὼλ in Epiphanii sermone in festo palmarum, & *attho* pro *atta*, apud Hieronymum, & in sacris *Corbona*, quod in aliis *Corbana*, קרבן: quo de ejus vocalis sono plura Drusius, lib. de pronuntiatione L. Hebr. cap. VI. Græcis *homo* dicitur ἄνθρωπος, quam vocem Etymologici Magni auctor dici putat ab ἄνω θρεῖν, hoc est, *sursum spectare*. Juxta illud Ovid. I Met.

Os homini sublime dedit, cælumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Nec tamen desunt, qui hanc rideant ἐτυμολογίαν, idque ob figuram piscis οὐρανοσκόπου, cùm hic & invitus cœlum spectet, homo autem cogatur cervicem inflectere. Alia quoque aliquot ejusce vocis etyma apud Etymologum videre potes. Germanicum ac Belgicum *mensch* videri queat factum à Latino *mens*. Quippe *homo mente* est id, quod est. Sed verius fortasse κατὰ συγκοπὴν, ac unius literæ appositione fieri ab אנוש, id est, *homo*. [Cùm constet antiquos *hemonem* dixisse *hominem*, verisimile ab intellectu sic vocatum. Nam ἥμων, ἠμπειρος, & ἡμεσύνη, ἠμπειρία.] Gallicum *homme* manifestè est ab *homo*: quòd verò eo utantur pro *viro*, id fit exemplo Latinorum, Græcorum, Hebræorum: qui interdum sic loqui amant: quâ de re aliquid quoque Scipio Gentilis, lib. I παρέργ. cap. III. Sane & sic *hominis* voce usus vetus scriptor, qui perperam creditur Augustinus, quæst. CVI in vetus Test. Nempe ex usu vulgari eorum temporum. Quare facilè eludimus & elidimus ludicra eorum argumenta, qui plusculis locis, in quibus *mulier*, & *homo*, opponuntur, *mulierem* non esse *hominem*, evincere conantur. Nam id & vere adseveratur, & rectè negatur, prout hoc illove modo *hominis* vox accipitur. Ab *homo* est *homulus*, quo Varro utitur apud Nonium: ab *homulus* est *homullus*, quod Lucretius usurpat, lib. III. Ab *homo* quoque est *humanus*, sive assumto *V*, ut priùs fuerit *houmanus*: quomodo à *juvo* fuit *joucundus*, unde *jucundus*: sive quia veteres etiam *houmo*, vel *humo*, pro *homo*, dicebant: ut Priscianus censet, lib. I: *Multa*, inquit, *præterea etiam vetustissimi in principalibus mutabant syllabis: ut cungrum, pro congrum; cunchin, pro conchin; huminem pro hominem; funtes pro fontes; frundes pro frondes*, &c. Caussam ibidem addit hanc, quòd aliquot Italiæ civitates, Plinio teste, caruerint litera *O*, & loco ejus posuerint *V* maximè. Quemadmodum &, ut ibidem dicitur, multi Italiæ populi contrà *V* non habebant. Ab *humanus* est *humanitas*: quod nomen ex eo *studiis literarum*, quæ *virtutis incunabula* rectè dixeris, impositum est, quòd solius sint *hominis* propria, usque *homo* tantùm antistet hominibus, quantùm earum ignarus præstat bestiis. Nec tamen displicet, ut *studia humanitatis*, vel *humaniores literæ* dicantur ab effectu: quando, ut poëta Sulmonensis cecinit,

——*didicisse fideliter artes*
Emollit mores, nec sinit esse feros.

A *ne* & *homo* vel potiùs prisco *hemo*, est *nemo*, teste Festo. Priscianus, lib. VI, ambigere videtur. Sed nulla est dubitandi caussa. Nam veteres *ne* pro *non* dicebant, ut liquet ex *nefas*, *nefastus*, *nefarius*; item *nepurus* apud Festum; & *funera nefunera* apud Catullum, quod observat Scaliger: tum his, quæ in spicilegio notavit Palmerius, *nerectè* apud Plautum, Asinar. II, IV: *nejure* apud Sallust. *nemunera* apud Ovid. Porrò ex his paret κατὰ πλεονασμὸν à Terentio, Catone, Cicerone, ipsa in Milon. & alibi dici *nemo homo*: cùm *homo* in *nemo* includatur. At καταχρηστικῶς est, cùm diis aptatur. Ut apud Maronem:

Turne quod optanti divûm promittere nemo.

Nempe *nemo* valet *nullus*. Quemadmodum autem à *ne* & *homo* est *nemo*, ita quoque ex *semi* & *homo* est *semo*: quâ voce propriè significatur qui inter Deos hominesque mediam obtinet naturam, quem Ovidii versum παρῳδιάζων dicere possis

Semivirumque Deum, semideumque virum.

Nec obstat, quòd *semonem* dicimus per *O* longum. Nam & veteres similiter *hemonem* dixere, ut paret ex illo Enniano:

Volturis in sylvis miserum mandebat hemonem.

Nec ineptè tamen derives à Punico *samen*, id est, *cælum*, ut propriè notet *cæluem*. Sane Pœnis id esse *samen*, argumento est vox BEELSAMEN, quomodo dicebant pro eo, quod Hebræis est בעל שמים [*bahal schamajim*,] id est, *princeps aut dominus cæli*. Illustrem hâc de re Philonis Bibliensis locum adduximus in *Balsamum*. Si hæc *Semonis* etymologia placet, dicere oportebit *Semonem* dici, non qui jam in cælis degat cum diis genitalibus ævum, sed cui cœleste aliquid insit, quo nomine ut cœlo locatus non sit, tamen jam pro *minuto Deo* habeatur, quales Vertumnus, Pomona, Flora & similes. Fulgentius Planciades: *Semones dici voluerunt deos quos nec cælo dignos adscriberent ob meriti paupertatem: sicut sunt Priapus, Hippona, Vertumnus: nec terrenos eos deputare vellent pro gratia veneratione.* Ibidem adducit Fulgentius illud Varronis in Mystagog. *Semoneque inferius derelicto, Deum depinnato attollam sermonis eloquio.* Usus quoque Livius, lib. VIII: *Ædes, quæ essent in palatio, diruendas, bona Semoni Sanco censuerunt consecranda.* Ovidio VI Fast. *Semipater* dicitur: ubi tamen alii libri *Semopater*.

HOMONYMA, ὁμώνυμα, ab ὁμοῦ, id est, *simul*; & ὄνομα, *nomen*: quia res plures *nomen idem* participant. Latini vocant *æquivoca*, quia unum *æque* ac alterum communicat *nomen*. Res eadem, appellatio nonnihil differt. Nam *æquè* Græcis est ἴσως, at ὁμοῦ est *simul*, *unà*: ut ab adverbio hoc, si λέξιν spectes, rectiùs *univoca* sint dicenda. Nunc *univoca* vocentur, quæ Græcis συνώνυμα, à σὺν, id est, *cum*; & ὄνομα, id est, *nomen*: ut ad verbum vox sonet *cognomina*. Quomodo vocantur quia non solum nomen, ut in *homonymis*, sed cum nomine etiam res sit communis. Similiter *paronyma*, παρώνυμα, à παρὰ, quod hic παραγωγὴν sive *deauctionem* notat, ut cùm dicimus Δημοσθένης dici παρὰ τὸ σθένος. Latinis sunt *denominativa*, quia ab alio descendunt, à quo terminatione solùm differunt. Porrò in tribus istis, vocis ὄνομα prius ο in ω, posterius in υ mutatur. Uti & fit in aliis ejusdem originis. Ut sunt πατρωνυμικὰ, *patronymica*, quæ vox propriè convenit à *patribus* derivatis, sed καταχρηστικῶς etiam dicitur de iis, quæ a *matribus*, *avis*, aut *fratribus* veniunt. Item iis μετωνυμία, quasi dicas *transnomen*. Item ἀντωνυμία, *pronomen*. Nam μετὰ, *trans*: ἀντὶ, *pro*. Similiter in ἱερώνυμος, *Hieronymus*, quod est *sacrinomius*. Nam ἱερὸν, *sacrum*. Item καλλιώνυμος, *calionymus* piscis, q. *pulcri nominis*. De quo suo loco vidimus. At utrumque ο ex ὄνομα remanet immutatum in iis, quæ veniunt ab ὀνομάζω: ut est ἀντονομασία, quasi dicas *pronominatio*, sive *transnominatio*, quâ nomen pro nomine ponitur. Item παρονομασία, *agnominatio*, quam & *allisterationem* appellant. Ὄνομα verò non uti putarunt à νέμειν, quia ut *lex*, sic *nomen* cuique suum tribuit: sed quasi ὀνόημα, cujus usu res agnoscitur; ab ὀνίνω, sive ὄνημι, id est, *juvo*: quod etymon adfert Jul. Scaliger, lib. de causs. L. L. cap. LXVI.

HONOR, seu *honos*, [est ab ὦνος.] ab *honus*, si Varronem audimus. Sic enim ille, lib. IV de L. L. *Honos ab honesto honore. Itaque Honestus dicitur, quod honoratus, & dictum. Honus est honos, qui sustinet Rempublicam.* Sed verisimilius est *honor*, sive, ut scripsere veteres, *onor*, vel *onos*, venire ab ὀνίνω seu ὄνημι, id est, *juvo*, *prosum*: unde ὄνος, *asinus*, quia egregiè juvat ac prodest. Ὄνος autem ab הון, *divitiæ*. Vel dicendum *onos*, mutatione vocalis longæ in brevem, ab ὦνος venire, id est, *pretium*, *merx*, quod ab ὠνέομαι, *mercari*, *emere*. Sanè, ut Græcis τιμὴ, & Latinis *pretium*, primò quidem notat, quo ementes rem mercantur, secundariò autem *honorem*, quomodo qui in *honore* est, is in *pretio* esse dicitur: sic quoque, etsi ὦνος propriè signet τιμὴν ementis, tamen derivatum ejus *onos*, seu *honos*, significat τιμὴν *honorantis*. Ab *honor* est *honestus*, ut à *modus*, *modestus*. Ab eodem dicti *tutores honorarii*, de quibus Ulpianus, l. III. §. II de administr. tutorum: item *honorarii curatores* apud Ulpianum, titulo XII in fragmentis. Item *honorarii successores*, de quibus Justinianus, §. de bonor. possess. item *honorarium*, quod *honoris* potiùs, quàm necessitatis caussâ, datur, eoque non exigi

aut

aut peti debet, sed accipitur, si offeratur. Eoque etiam nomine appellatur *merces, quæ datur jurisconsultis atque advocatis*, quia inter ejusmodi non videatur contrahi locatio aut conductio. *Honorati* quoque in jure dicuntur, quibus aliquid legat testator: nempe quia summi hoc iis honoris est, eo quod sit signum probitatis, quam amicus moriens ultimo judicio comprobârit. Pluribus hæc adstruit Guil. Fornerius, lib. I Selectionum, cap. XIX.

HORA, ὥρα, satis durè quidam ἐτυμολογίζουσι ab οὖρον, hoc est, *urina*. Ajunt Hermetem Trismegistum, cum animadvertisset animal Serapi dicatum, duodecies de die, æqualibus intervallis urinam reddere, inde cepisse occasionem dividendi diem in duodecim partes, quæ ab οὖρον ὧραι dicerentur: postea autem duplicatum esse numerum, exque duodenis factas quatuor & viginti. Alii, quibus Plato in Cratylo præit, deducunt ab ὁρίζειν, id est, *definire, terminare, dirimere*; quia *horæ* diem in partes suas disterminent. Sed maximè placet hanc vocem ex eo fluxisse, quòd *Apollo* sive *Sol*, cujus cursu anni tempora distinguuntur, Ægyptiis Ὧρος appelletur: quæ & Macrobii sententia est, libro I Saturnalium, cap. XXI: *Apud Ægyptios*, inquit, *Apollo, qui & Sol, Horus vocatur: ex eo quòd horæ viginti quatuor, quibus dies noxque conficitur, & quatuor tempora, quibus annuus orbis impletur, horæ vocantur.* Idem de hâc *Apollinis* appellatione tradit, indeque constatum ait Ὡραπόλλων· quod nomen apud Suidam quoque reperias. Cùm autem Ægyptiacam linguam multa cum Hebræâ communia habuisse vocabula sit verosimile, nec à vero abludat *Apollinem*, sive *Solem*, ὧρον appellatum ab Hebræo אור, quod est *lucere, illuminare*. Item *uro*, quod & ipsum ex Hebræo illo factum. Vel potiùs ὧρος ab Hebræo חרס, id est, *Sol*. Etsi autem ὥρα ab ὧρος non tamen prima est *horæ* notio, quæ hodie vulgatissima. Nec enim in Platonis, Aristotelis, vel æqualium scriptis, nedum antiquiorum, ὥρα unquam accipitur pro vicesimâ quartâ diei parte. Sed prior antiquiorque est acceptio ea quâ generatim, tum apud Græcos, tum Latinos, significat *tempestatem*, sive *tempus*: quâ ratione Plinius, lib. IX, cap. XXXV ait: *Has ubi genitalis anni stimulaverit hora.* Item Horatius epistolâ ad Pisones:

Qui purgor bilem sub verni temporis horam.

Quia autem hac acceptione quatuor sunt anni *horæ*, quod & superior Macrobii locus indicat: inde est, quòd apud poëtas Deæ, quæ quatuor anni *horis* præsunt, Ὧραι & ipsæ, ac Latinis *Horæ* appellentur. Συνεκδοχικῶς verò ὥρα quoque dicitur, tum *tempus vernum*: quomodo Homero ὥρα ἁπλῶς vocatur, quod alibi dicit ὥρην εἰαρινήν· tum *æstas*, de quâ acceptione paullò post dicam. A priori notione est, quod κατὰ μεταφορὰν, sumitur pro *ætate temporis florentis*: simili nempe tralatione, ac Catullus, carm. LXIX dixit:

Jucundum cum ætas florida ver ageret.

Ex hac significatione fluxit ea, qua, quia major est in flore ætatis pulchritudo ac venustas, μετωνυμικῶς accipitur ὥρα pro *decore ac venustate*. Hæc rursum acceptio occasionem præbuit, ut Ὧραι dicerentur *pulchritudinis Deæ*, Solis famulæ, Hesiodo tres numero: unde patet non esse easdem, ac eas, quæ τῶν τεσσάρων ὡρῶν præsunt. Apud Romanos quoque Hersilia Romuli uxor, postquam in cœlum recepta est, ἀπὸ τῆς ὥρας, hoc est, *venustate*, nomen accepit *Hora*. Ennius:

Teque, Quirine pater, veneror, Horamque Quirini.

Apud Ovidium tamen, in fine XIV. Met. *Ora* legas absque spiritu, & correptâ priori:

—— *Priscum cum corpore nomen*
Mutat, Oramque vocat, quæ nunc dea juncta Quirino est.

Præterea ὥρα non rarò sumitur pro *tempore*, ea ratione quâ *tempus esse* dicimus, *ut quid fiat*. Atque hinc ἄωρος, *intempestivus*: cui contrarium ὡραῖος, *tempestivus*, unde virginem ὡραίαν γάμου dicunt, quam *viro maturam* dicunt Maro, Horatius, Gellius. Ab hoc ὡραίου notione, *mel horæum* dicitur. Plinius, lib. II, cap. XIV. *Alterum genus est mellis æstivi, quod ideo vocatur horæum, à tempestivitate præcipua, ipso Sirio exsplendescente post solstitium diebus triginta fere.* Verùm quia ver etiam ὥρας nomine censetur, inde & *salsamenta, quæ vere fiunt*, ὡραῖα vocantur. Itaque Hesychius ὡραῖον τάριχον esse tradit τὸ κατὰ τὸ ἔαρ συντιθέμενον. Hinc *salsamenti* genus *horæum* dicitur quoque Plauto, Capt. Act. IV, sc. II.

—— *Pernam, atque ophthalmiam,*
Horæum, scombrum, & trigonum, & cetum, & mollem caseum.

Vide Athenæum lib. III, & Turnebum lib. II, cap. XXIII. At aliter *fructus fugaces* dicuntur ὡραῖοι, vel ὡραῖα: ut mora, pepones, persica, & alia id genus. Est enim tunc ab ὥρα, quà *æstatem* notat. Quâ de notione operis est adire Galenum de Aliment. facult. lib. II, cap. II, quod περὶ τῶν ὡραίων ὀνομαζομένων καρπῶν inscribitur.

HORDEUM, [quasi *horideum*, ab ὡρίω, unde *horreum*.] Velio teste, poùs fuit *fordeum*: unde per adspirationem scribendum liquet. Idem vett. ostendunt codd. Vide & alia hujusmodi in *Hircus*. Videri possit *hordeum*, seu *fordeum*, dictum ab *horreo*. Est enim *horridum*, hoc est, *pilosum atque hispidum*. Græci similiter οὐλὰς dixisse videntur ab οὖλος, hoc est, *crispus*. Sed malim statuere, *fordeum*, & *forbea*, ejusdem esse originis: nempe à φέρβω, *alo, nutrio*: unde φορβὴ, *nutrimentum*, à quo *forbea*, ut ex Festo alibi dictum. Sed in *fordeum b* in *d* convertitur. Vel cùm Græcis *hordeum* sit κριθὴ, ab ejus diminutivo κρίθιον sit *hordeum*, κατὰ μετάθεσιν, & ι in ο abeunte. Nisi malis ex κρίθινον, *hordeacium*. Sunt qui deducant ab ἔρδω, *facio*. Quod longiùs petitum. Neutiquam etiam adsentio Isidoro, qui sic de eo scribit lib. XVII, cap. III: *Hordeum dictum, quod præ cæteris generibus frumenti aridum ante fiat, vel quod spica ejus ordines habeat.* Ab hoc cibo *gladiatores* dicebantur *hordearii*, Plinio auctore, lib. XVIII, cap. VII. Festo etiam teste, *Hordearium æs, quod pro hordeo equiti Romano dabatur.* Nam Romani non serebant avenam, sed solum agnoscebant avenæ illud genus, quod agreste est, ac sponte provenit estque sterile. Unde hi pro avena jumentis *hordeum* dabant. Plautus, Asin. act. III, Sc. III:

Demam hercle jam hordeo, tolutim ni badizas.

Imò Græci etiam *hordeo* sic usi: unde κριθῶντα πῶλον, dicit Æschylus, *qui hordei pastu lascivit*. Etiam ignominiæ caussâ militi dabatur: quod pœnæ genus κριθοφαγία Polybio dicitur.

HORIZON, ὁρίζων, ab ὁρίζω, *finio, termino*, quod ab ὅρος, *finis, terminus*. Cicero, lib. II de Divinat. *Illi orbes, qui cœlum, quasi medium dividunt, & adspectum nostrum definiunt, à Græcis ὁρίζοντες, à nobis finientes rectissimè nominari possunt.* Manilius lib. I.

Quippe aliud cœlum ostendens, aliudque relinquens
Dimidium teget & referet, varioque notabit
Finis cum visu pariter sua fila moventem.
Hic terrestris erit, quia terram amplectitur, orbis,
Et mundum plano præcingit limite gyrus
Atque A FINE TRAHENS TITULUM, *memoratur Orizon.*

HORNUS valet *ipsius anni*, ut Nonius exponit: & Glossæ vett. in quibus est: *Horno*, τῆτες, quod valet, τῷ ἔτει. & *Hornus*, τήτινος. Item Sergius, in Donati edit. II. *Horno nihil aliud est, nisi hoc anno.* Sed non tam videtur factum ex *hoc anno*, quàm derivatum à Græco ἦνος, sive ἔνος, quod notat *annus* & *annotinus*, Hesychio & aliis testantibus: vel ab ὧρος, quod & ipsum quod ἐνιαυτὸν, hoc est, *annum*, interpretatur Hesychius & Suidas, qui & inde dici volunt ὡρογράφους, ut propriè sic dicantur *annalium scriptores*. Erotianus ὧρον idem esse ait, ac χρόνον, indeque ὡρογράφους nominari τοὺς περὶ χρόνους γράψαντας. quâ ratione ὡρογράφοι iidem erunt, qui χρονογράφοι. Horum originatio magis placet, quàm qui ab ὥρα deducunt, ac sic dici volunt, quia res gestas per quatuor *anni* horas distinguant. Usus eâ voce Plutarchus de κακοηθείᾳ Herodoti, οἱ μὲν γὰρ Ναξίων ὡρογράφοι λέγουσι καὶ πρότερον Μεγαβάτην ἀπώσασθαι ναυσὶ διακοσίαις ἐπιπλεύσαντα, τῇ νήσῳ. Ab ὧρος fuerit ὡρινὸς, ut ab ὀπώρα ὀπωρινὸς, imò & à *fago, faginus*: ab ὡρινὸς autem κατὰ συγκοπὴν *hornus*. Possis & eâdem ratione ab ὥρα deducere, sive quâ *anni quatuor partes* notat: ut signet, quod nondum in *alias anni horas* transierit: quæ sententia est Julii Scali-

Scaligeri de caussis L. L. cap. XCVIII. Sive potiùs, quia *annum* signat, prout inquit Lucianus, in deorum dialogis. Corradus, in lib. de L. L. censet *hornus* ea formâ dici, quâ *diurnus*, & *nocturnus*; quod non omnino verum puto. Nam in his RNUS adjicitur, in *hornus* verò solum NUS, quia *R* habes in *horâ*, non in *diu*, vel *noctu*. Ab *hornus* est adverbium *horno*, hoc est, *hoc anno*, cui opponitur adverbium *annò*, hoc est, *pridem*, quasi dicas, *jam ante annum*. Ita enim voce *anno* usus Plautus, Menæchmis, act. I. sc. III.

Quatuor minis ego emi istanc annò uxori meæ.

Nam sententia est; palla, quam tibi dono, ea jam pridem uxori quatuor minis à me empta fuit. *Hornò* usurpat Varro Eumenidibus, ut docet Nonius, qui & Lucilii illud citat, lib. XXVIII.

Utrùm annò, an hornò te abstuleris à viro.

Ab *hornò*, ut Priscianus testatur, lib. II, est *hornotinus*, nempe ut à *diu*, *diutinus*, estque idem quod *hornus*. Usi Cato, Cicero, Columella. Sergius, in Donat. *Ab hornò derivatio duplex invenitur. Nam Cicero dicit hornotinas fruges. Horatius dicit hornas fruges.* Ubi pro *hornas* corruptè editum *hernatas* in editione Putschii.

HOROLOGIUM, ὡρολόγιον, instrumentum τὸ τὰς ὥρας μετρῶν, ut Suidas ait, sive ut etymo insistam, τὸ τὰς ὥρας λέγον, *dicens & indicans horas*. Uti & inde ὡρολόγος, *horarum index*: quamquam is Athenæo potiùs ὡρολογητὴς dicatur. Ὡρολογίῳ voce usus Bato Comicus in Ἀνδροφόνῳ. Sed recentioris is comœdiæ poëta fuit. Antiquiores autem vocem eam ignorabant. Quid mirum! quod necdum Solonis temporibus, nec aliquanto post, ratio cognita erat, qua scire possent ad quot horas sol esset progressus. Itaque apud Platonem, & Aristotelem, atque æquales non exstat vocabulum ὥρας pro *diei parte*: ut in ὥρα etiam diximus. Vide quæ hac de re Josephus Scaliger, lib. primo de emend. temp. Primus autem *Anaximenes Milesius horologium, quod appellat sciothericon Lacedæmone ostendit*: ut Plinius ait, lib. IX, cap. LX. Qui solarium *horologium* vocat, lib. VII, cap. LX. Fuse de *horologiis* scribit Vitruvius, lib. IX, cap. IX, & Ptolemæus, libro de Analemmate; brevis Albategnius, libro de scientia stellarum, propos. LVI. Ex junioribus hoc argumentum tractavit Orontius Finæus: sed parùm accurate: meliùs Maurolycus, Commandinus, Clavius, Voellus, alii.

HOROSCOPUS, ὡροσκόπος, est cœli pars, quæ nativitatis tempore ab orientali cœli parte emergit, ex cujus observatione natalitia prædicta fiunt. Manilius vocat sidus, quo hora cœli nascitur. Hoc indicant verba illa:

—— Cœli nascentis ab hora
Sidere, quem memorant horosc pon.

Alibi *nascens astrum* nuncupat. Caussa nominis aperta. Nam, ut est apud Hesychium, ὡροσκόπος ὁ σκοπῶν τὰς ὥρας. Sed hic de *homine* sumitur: non de *cœli parte*, vel *Deo*, sive ut Firmicus vocat, *decano*, qui præesset parti illi. At ὥρας nomine non intelligitur *particula diei*, sed absolutè *tempus*. Nempe *tempus illud, quo quis primum exit in lucem*. Nam ut χρόνος primo ἁπλῶς sumebatur, postea cepere pro *anno*: sic ὥρα primo erat *tempus*, postea accepere pro *vigesimaquarta diei parte*. Sed hic sumitur similiter pro *tempore nativitatis*. Nam cùm jam *horoscopi* vox significaret illud quod dixi, necdum obtinebat distinctio diei in horas XXIV. *Horoscopa vasa* apud Plinium legas lib. II, cap. LXXII.

HORRERE est verbum à re quam exprimit, desumtum. Vel fuerit ab ὀῤῥωδῶ, *metuo*. Inde *horripilari*, quia *horrore pili stent*. Id expressit Maro, II Æn.

Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.

Gloss. Philoxeni: *Horripilatur*, ὀρθοτριχεῖ. Id & φρίσσειν dicunt Græci. Eustathius: δηλοῖ καὶ τὴν τῶν τριχῶν ὄρθωσιν, τὸ φρίττειν. Atque uti *horreo*, ita & φρίττω, vox facta est ad exprimendum fugam spiritus versus cor, & provenientem indè corporis rigorem atque adsperitatem. Sed φρίττω id solùm præstat duabus primis literis: *Horrere* autem utrâque syllabâ. Dicerem & tertiâ, nisi ea extrinsecus adsumeretur.

HORREUM est τὸ σιτοφυλακεῖον, sive, ut Glossæ vett. interpretantur, ἡ ἀποθήκη. Ubi & *horrearius*, ἀποθηκάριος. Id satis infeliciter ἐτυμολογοῦσι, qui ab *hornum* dici putant, quia *omnem capiat anni proventum*. Nec multò, puto, meliùs Scaliger, qui eapse de caussa in Conjectaneis derivat à Græco ὡραῖα, quo significantur *fructus*, ὥρας sive *æstatis tempore crescentes*, ut pleniùs in *hora* exposuimus. Sed & durius à Varrone, lib. IV de L. L. ab *horrore* deduci arbitror, etsi gemina ejusce rei caussa adferri posset: una quòd *horreum* aristis farris *horreat*: altera, eaque potior, quòd *horrea* olim fuerint in summa villæ sive ædium parte, eaque septentrioni expositâ, quò loci frigore à frugibus putredo arceretur. Maxime verò placet vel ab ὅρειον venire, quod *custodiam* notat: vel ab *hordeo* per syncopen dici pro *hordearium*, quomodo idem Græcis πυρῶνεῖον vocatur, quasi πυρῶ ταμεῖον, hoc est, *tritici*, sive *frumenti*, *cella penuaria*. Vel *horreum* esse à *farreum*: quod sensit Festus: *Horreum*, inquit, *antiqui dicebant farreum à farre*. *F* mutatum in *H*, quomodo à Sabino *fædus* est *hædus*; à *fircus*, *hircus*, &c. [est ab ὡρεῖον vel ὀρεῖον, quod idem notat, ab ὡρέω custodio. vide Salmas. ad Hist. Aug.]

HORTOR quidam factum ajunt ex *horitor*, quod ab *horior*; *horior* verò cum Perotto putant ab *ore* descendere, ac adspirari ut differat ab *orior*. *Horior* veteres dixisse pro *hortor*, comprobat Diomedes isthoc Enniano, in X Annalium,

Horitur induperator.

Et hoc equidem, in XVI:

—— Prandere jubet horiturque.

Sed verisimiliùs longe, *orior* esse ab ὀρτύνω, [ὀτρύνω.] *incito*, *adhortor*: vel ab ὄρω, hoc est, *excito*, *impello*, unde ὁρμὴ, *impetus*. Siquidem Donatus in illud Ter. Hec. I. I.

Et moneo, & hortor,

Monemus, inquit, *consilio*, *hortamur impulsu*. Ὄρω verò est ab ὀρ, quod idem notat.

HORTUS veteribus ab *oriendo* dictus videtur. Festus: *Hortus apud antiquos omnis villa dicebatur, quod ibi, qui arma capere possent, orirentur.* Charisius, lib. I: *Graccus & ortus sine adspiratione dici debere Varro ait, & ortum quidem, quod in eo omnia oriantur; Graccum autem à gerendo, quod mater ejus duodecim mensibus utero eum gestaverit, aut à gracilitate corporis, ut quidam volunt. Sed consuetudo & Gracchos & hortos cum adspiratione usurpavit.* Velius Longus, de Orthogr. *Hortus non desiderabat adspirationem, quod ibi herba oriantur, id est, nascantur, sed tamen à consuetudine accepit.* Isidorus, lib. XVII, cap. X: *Hortus nominatur, quod semper ibi aliquid oriatur. Nam cùm alia terra semel in anno aliquid creet, ortus nunquam sine fructu est.* Ex his liquet, veteres putasse *ortum* dici ab *oriendo*, at non convenisse in eo num sic appellaretur ab eo, quòd *milites* in eo, an quod *herba* orirentur. Sanè Scoppa, lib. I Collect. cap. XXVII, hac originatione motus, *ortus* scribere jubet. Sed eum refellunt Charisius & Velius, qui veteres adspirasse docent. In vett. quoque libb. ac lapidd. docet Aldus in Orthographia. Quid, quòd argumentum, quo nixus Scoppa, planè incertum est, imò falsum? Neque enim ab *oriendo* est, sed vel est ab ὄρχος, quod Hesychius exponit κῆπος καὶ φυτῶν στίχος (χ abibit in τ, ut à μόσχος est *mostus*, seu *mustus*) vel est ab ἑρκτὸς, id est, *septus*, quod ab ἕργω, *sepio*, *munio*: ut priùs fuerit *horctus*, inde *hortus* (sanè *horctum* pro *septo* Velius dixisse videtur, ut ex iis liquet, quæ in *Fortis* diximus) vel est à χόρτος, quo non modò *fœnum*, sed & *gramen*, ac generatim *herba* significatur. Aliis locis aliter, at postremo hoc modo transtulit vulgatus interpres Matth. XIII. Habet χόρτος alteram significationem, quando Hesychius, & Eustathius, sic vocari docent *septum*, quo cingitur ἡ αὐλή. Quippe apud Hesychium habes χόρτος. ὁ περίβολος τῆς αὐλῆς. Eustathius verò in Il. λ & ω, indicat sic vocari τὸ περιχώρημα, ἢ τὸ περίφραγμα τῆς αὐλῆς. Ac profectò hæc significatio maximè huc facit. Nam *hortis* nihil accommodatius, quàm nomen *septi*, adeò quidem, ut Batavis συνώνυμα sint, *hoff* & *tuyn*; quorum illud propriè *hortum*, hoc *septum* notat. Scio hoc quoque pro etymo istoc facere ab ἑρκτὸς· ut ab eo sit *horctus*, inde *hortus*. Magis tamen placet esse à χόρτος, quam ἑρκτὸς, quia minus à priori abit vox *horts*: & veteres pro *villa hortum* dixere: imò in legibus XII tabularum semper per *hortum* intelligitur teste Plinio, lib. XIX cap. IV. Ac Varro quoque refert ex Iphicrate *cohortem in villa* à poëtis χόρτος vocatum.

HOSPES

Hospes unde sit, videor mihi indagasse. Veteres pro *peregrino hostis* dicebant, ut ostendimus suo loco ex Varrone, Tullio, Festo. Inde igitur *hospes*, converso *T* in *P*, quod in multis factum. Ut à ταῶν Cretenses dixere *πάωνα*, unde *spatium*: à ταώς, *pavo*; à στάχυς, *spica*, à χρώς, χρωτὸς, *corpus*, &c. [ἵστιος idem quod ἑστιος. Æoles ὄστιος, unde *hostes* vel *hospis*.]

Hostiæ cædebantur, cum ab iis qui in *hostem* pergunt (quomodo Justinus scribit Alexandrum *hostias* cecidisse antequam pugnaret cum Dario,) tum illis, qui *hostes* vicissent, modò alius quàm victoris ipsius manu cæderentur. Nam si *dextra victoris* ferirentur, propriè *victimæ* nominabantur. Atque ex his liquet *hostiam* à Servio & Isidoro non malè ab *hostibus* deduci: quam & ἐτυμολογίαν probat Ovid. I Fast.

Hostibus à victis hostia nomen habet.

Festo tamen, sive Verrio, videtur *hostia* dicta ab antiquo *hostire*, sive *ferire*. *Maxima hostia* erat ovilli pecoris, ut scribit Festus in *Maximam*: at *maxima victima* erat taurus. Plura vide in *victima*. [θυσία, transpositis literis.]

Hostio, ab *hostia* est, si Nonio credimus. Sed potiùs est *hostus*, quod certæ mensuræ genus in re olearia est apud Catonem, cap. VI; & Varronem de R. R. lib. I, cap. XXIV. Fortasse à χωστὸς, quod idem ac χῶμα, *acervus*, sive *quicquid aggeritur*. Id verisimilius multò, quàm ut *hostus* sit ab ὅσον, ὅσσον, ὁσσάτιον, vel ὁσσάτιον, quæ significant *quantum*; ut τόσον, & τόσσον, *tantum*. Nempe quia qui *hostit*, *tantum* rependit, *quantum* accepit. Doctissimus Martinius conjectat, quia *hostis* veteribus *peregrinum* signarit, ut ex Varrone Tullioque infra ostendemus: eo *hostire* propriè dici de iis, qui paria faciunt, ac quantum acceperint, persolvant, more peregrinorum, qui *hospitio* alicujus accepti fuere. Sed hæc quoque longè nimis petita: *Hostire* est *æquare*. Eâ voce usus apud Festum Paccuvius Teucro: *Nisi coercuero proservitatem, atque hostio ferociam.* Ennii quoque locum Hectoris lytris, quem idem adducit, sic legi posse censet Scaliger:

Quem mea comminus machæra atque hasta hostivit è manu.

Ubi *è manu* est *eminus*. Item Plautus, Asin. Act. II sc. II.

—— Quin promitto, inquam, hostire contrà, ut merueris.

Ab eo sunt *hostimentum*, & *redhostire*. Plautus, Asin. Act. I, sc. III.

Par pari datum hostimentum est, opera pro pecuniâ.

Festus: *Hostimentum, beneficii pensatio*: Idem: *Redhostire, referre gratiam. Nævius, in ludo.*

Ubi Veiens regem salutat: Jubeo Albanum Amulium
Comiter senem sapientem: contra redhostis Menelaus.

Et Attius, Amphitruone:

—— Cedo ecquid te redhostit, cùm ea seni
Objectet facilius?

Ennius in Cresphonte:

Audi, atque auditis hostimentum adjungito.

Ita hæc loca restituit Scaliger. Propriè *hostimentum* est ἀντισήκωσις. Ab *hostire*, etiam est *hostorium*, id quo modii cumulum adæquamus. Græcis ῥόχανον, Belgis *strijckhout* appellatur.

Hostis olim *fostis*, ut *hedus*, *fedus*; *holus*, *folus*: teste Festo in *Fedus*. [ὤστις & ὦσαι unde ὠστίζω] Aliud *hostis* ab *inimico*, cùm ad hoc requiratur, ut quis oderit; ad illud ut oppugnet. Itaque apud Sallustium dicitur alius amicum, alius inimicum reperisse inter *hostium* cadavera: & apud Curtium quoque barbari quidam se Alexandri non *inimicos*, sed *hostes*, fuisse ajunt. De etymo sic Nonius; *Hostimentum est æquamentum, unde hostes dicti, qui ex æquâ caussâ pugnam ineunt.* Nonii igitur mens est *hostis* venire ab *hostio*, id est, *æquo*, eò quòd qui alteri se bello opponit, is minimùm vel *æqualis* sit, vel talis sibi videatur. Unde Seneca, lib. cujus inscriptio, *In sapientem non cadere injuriam* (qui videtur esse secundus de Tranquillitate ad Serenum,) cap. XIV: *Facit se adversarium qui contendit, & ut vincat, par fit.* Hinc dimicaturi dicuntur *in æquum descendere*. Livius, lib. VII ab U. C. *Primo credere duces Gallorum, non descensuros in æquum Romanos.* Seneca quoque tralatione hinc petitâ ait II de benefic. lib. cap. XIII: *Benignissimus fuit, descenditque in æquum, & detraxit muneri suo pompam.* Sed vera videri poterat hæc Nonii opinio, si ea princeps, quam is credidit, esset significatio vocabuli *hostis*. Nunc secus est, uti docent hæc Varronis verba, penè initio lib. IV de L. L. *Multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant: ut hostis. nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui suis legibus uteretur: nunc dicunt eum, quem tum dicebant perduellem.* Idem tradit Cic. I de offic. *Equidem illud etiam animadverto, quod qui proprio nomine perduellis esset, is hostis vocaretur, lenitate verbi tristitiam rei mitigante. Hostis enim apud majores nostros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. Indicant enim duodec. tabb. Aut status dies cum hoste. Itemque, Adversus hostem æterna auctoritas.* Festus: *Hostis apud antiquos peregrinus dicebatur, & qui nunc hostis, perduellis.* Cùm itaque princeps notio hujus vocabuli ea sit, quâ *peregrinum* significat: hujus non ejus, quâ notat *perduellem*, etymon quæri debet. Hoc autem satis est obscurum: nec quicquam melius occurrit, quàm ut sit ab ὅς τις, *quivis*, *quicunque*: vel potiùs, quod etiam Martinio videbatur, ab *ostium*, ut notet eum qui *foris* est, hoc est, extra territorium nostrum, ut qui alienis legibus utatur. Pro hac sententia est, quod *peregrinus* Græcis similiter θυραῖος dicatur à θύρα, id est, *ostium*. Hesychius: Θυραῖον, ἀλλότριον, καὶ μὴ συνοίκιον.

H U

Humerus, ab *armis*, quasi *armerus* dici, placet Isidoro, lib. XI, cap. I. Nempè quia in homine id *humeri* sunt, quod in bestiis *armi*. Sed est à Græco ὦμος, more Spartano *S* in *R* converso, ut sit ὦμαρ, unde *umerus*, sive *humerus*. Sunt qui & ὦμος, & *humerus*, deducunt ab אמה. Sed hoc *cubitum* potiùs, quàm *humerum*, significat.

Humi, unde *humus*, Caninio & Nunnesio videtur esse à χαμαί, quasi *chumi*. Sic à χάω, unde χάος, & χάσμα, est *hio*. Julio Scaligero, lib. de caussis L. L. c. XXVI, placet *humum* dici ab ὕμαι, quod ab ὕω, id est, *pluo*. Ita *humus* propriè sit *terra compluta*. Sed prius magis placet. At nullo modo est à χυμὸς, id est, *liquor*, quæ vox magis *aquæ*, quàm *terræ* elemento, conveniret. *Humilis* ab *humo*, *quòd in mundo infima humus*, ut ibidem inquit Varro. Transfertur ad *animum*, ut apud Græcos ταπεινὸς, quod itidem dici ajunt quasi ἐδαφεινὸς· quamquam & aliæ ejus vocis origines adferantur: quas apud Etymologum videre potes. [vide Hesych. χυμός. χυμὸς, στελὸς ἢ πῆγμα ἦχον. Cyril.] Ab eodem est *humatus*, & *inhumatus*. Varro ibidem: *Quod terra sit humus, ideo humatus, mortuus, qui terrâ sit obrutus.* Non tamen dicebatur quis *humatus*, simulatque humo erat mandatus. Nam ante novendiale sictum non *humatus*, sed *supra terram* esse dicebatur: quemadmodum nec quis ante factam inscriptionem, hoc est, ante ferias denicales, dicebatur *situs*; uti in Conjectaneis notat Scaliger.

Humor ab *humo*, cui rei confirmandæ adducit Varro, IV de L. L. illud Lucillii, *Terra abit in nimbos imbresque*: & hoc Paccuvii: *Exhalat auram terra, atque auroram humidam.* Ita eum locum restituit Scaliger. Hoc etymon si placet, *humidum* propriè erit, quod ab *humo* imbibit liquorem. Sed magis placet *humor* dici à χυμὸς, id est, *liquor*, *humor*: quod à χύω sive χέω· vel potiùs erit *humor* ab ὕμα, id est, *pluvia*, quod ab ὕω, *pluo*, unde & ὑγρὸς, *humidus*. Sensit Obertus Giffanius, veteres etiam adjectivè dixisse *humus*, pro *humidus*, indeque cùm *humidus* venire, tum *humeo*, & *humesco*: ut nempe ab inusitato *arus*, *areo*, *aridus*, *aresco*; à *madus*, *mador*, *madidus*, *madesco*; à *torpus*, *torpeo*, *torpidus*, *torpesco*; à *serus*, *sereo*, *seresco*; à *sorus* sive *torrus*, *torreo*, *torridus*, *torresco*. Vide Giffanii Indicem Lucretianum in *Serescere*. Derivatis ab *humus* adjectivo adde *inhumigo*, ut à *clarus*, *clarigo*; à *mitis*, *mitigo*. Livius Andromeda:

Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.

Citat Nonius in *Confluges*.

H Y

Hyacinthus, ὑάκινθος, nunc *pueri* nomen est ab Apolline interempti; nunc *floris* appellatio, nunc *gemma*. A *puero*

Hyacintho dicta *Hyacinthia*, quorum ex Didymo, & Polycrate, meminit Athenæus, lib. IV. De iisdem sic Naso, lib. X Metam. fab. V.

Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthos, honorque
Durat in hoc ævi: celebrandaque more priorum
Annua prælatâ redeunt Hyacinthia pompâ.

Ab eodem puero flori nomen inditum volunt poëtæ. Fabulantur enim Apollinem, cùm inter ludendum disco imprudens *Hyacinthum* occidisset, è cruore ejus in terram effuso produxisse ejusdem nominis florem, ac ad gemitus suos testandos inscripsisse ei *Ai, Ai.* Ita enim in eo flore venæ discurrunt, ut duarum Græcarum literarum *A*, & *I*, figuram referant. Etiam Aiacem in eundem florem conversum aiunt, cùm se ipsum interemisset: indeque primam ejus nominis syllabam in hoc flore inveniri. Ad fabulam de *Hyacintho* pertinent hæc Nasonis ibidem:

Ipse suos gemitus foliis inscribit, & A I A I
Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Ubi respicit, quod ut apud Latinos *heu*, ita Græcis αἶ αἶ sit θρηνητικὸν, unde & formatum verbum αἰάζω; eâ nempe ratione, quâ ab οἴμοι est οἰμώζειν, ab ὀϊὰν, ὀϊανίζειν. Nam tria hæc nihil aliud notant, quàm *clamare*, αἶ αἶ, οἴμοι, ὀϊάν. Ad alteram fabulam pertinent hi versus:

Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addet, & hunc florem, folioque legetur eodem.

Utramque fabulam idem complexus, cùm XIII Met. fab. I ait:

——rubefactaque sanguine tellus,
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Litera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis, hæc nominis, illa querelæ.

Columella quoque huc respexit, cùm ait:

Et male damnati mæsto qui sanguine surgunt
Aiacis flores.

Utramque etiam tangit Plinius, lib. XXI, cap. X. *Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus, quem Apollo dilexerat; aut ex Aiacis cruore editi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura A I legatur inscripta.* Itaque *Hyacinthus* signari putatur ænigmate isthoc apud Maronem, Ecl. III:

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores.

Ubi, ut bene Servius monet, *reges* dixit *regum filios*, quomodo de Ariadne Minois filia ait,

Magnum regina sed enim miseratus amorem.

Præterea *Regum nomina* ait pro *regis nomine*: quomodo & Terentius dicit, *Non perpeti meretricum contumelias*, cùm de unâ sit sermo. Sanè, si *nomen* spectes, est id ab uno *Hyacintho*; non *Ajace*: si *inscriptionem*, initiales literæ solùm *Ajacis* nomini, non *Hyacinthi* conveniunt. Doctissimus tamen Nannius censet, in hoc flore, prout ambitum foliorum spectes, vel hoc, vel illud nomen, legi. Si *A* priori legatur loco, *I* posteriori: fore *A I*, eoque *Ajacem* signari: at ordine hoc inverso esse *I A*, eoque *Iacynthum* notari. Sic enim is hanc vocem scribendam putat. Ac ab etymo quoque sententiam suam fulcire conatur. Nam *Iacynthum* dici vult ab ἴα, id est, *viola*, & *Cynthio*, Apollinis cognomento, vel monte *Cyntho*, à quo *Apollo*, cùm mons hic sacer, *Cynthii* nomen accepit. Nomen quoque huic fabulæ occasionem præbuisse suspicatur. Sed, quo minùs huic subscribam sententiæ, vel maximè illud facit, quòd constanter apud Græcos, ὑάκινθος, non ἰάκινθος scribi video. Quis verò flos sit veterum *hyacinthus*, fusè prosequitur Salmasius exercitationibus in Solinum. *Hyacinthus* etiam cùm Græcis, tum Latinis, *gemmæ* nomen est, sic dictæ à colore floris *Hyacinthi*. Quippe scribit Plinius, l. XXXVII, cap. X, huic gemmæ, velut ex carbunculo, refulgere quendam in purpurâ leviter roseum colorem & fulgorem violaceum dilutum. Etiam Plinio, lib. XXXV, cap. V, quartum smaragdi genus facit *hyacinthizontes*, ὑακινθίζοντες, hoc est, *hyacinthi colorem imitantes*.

HYADES stellæ sunt in capite Tauri, quarum una ingens Græcis λαμπαδίας, Latinis *Palilicium* vocatur. Dictum *Palilicium*, quia cùm sidus sit naturâ pluvium, tamen XI Kal. Maii (quo Romæ *Palilia* celebrabantur) serenitatem adducere soleat, ut è Plinii verbis infrà parebit. *Hyades* verò dictæ ab ὕειν, quod est *pluere*. Unde idem, lib. II, cap. IX: *In Suculis, quas Græci pluvio nomine Hyadas appellant.* Atque ad hoc etymon obscuriùs allusit Valerius Flaccus, lib. V:

Pleiades, & madidis rorantes crinibus ignem.

Hoc est, *Pleiades*, & *Hyades*. Nempe sidus hoc vehemens est, & terra marique turbidum; tamque in ortu suo, quàm occasu, pluvias, tempestates, largosque imbres concitat: ut idem Plinius ait, lib. XVIII, cap. XXVI. Hinc Maro *pluvias* vocat, Horatius *tristes*: Statio quoque *Hyas inserena*, Claudiano *nimbosa*. Ovidius lib. V Fast.

Navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.

Idem etymon amplexi Tullius, & alii, quorum verba paulo pòst adducam. Quibusdam tamen ex eo nomen adeptæ videntur, quod in modum Y literæ sitæ sint: quam opinionem refert Eustathius, in Iliad. Σ, & Servius, in I G. Aliis (quod Plutarchus notat libro de Iside & Osiride) quod Bacchius dicatur *Hyes*; cujus nutrices in eas sunt conversæ: quod apud Apollodorum legas, lib. III. Alii denique, quia in eas mutatæ VII Atlantis filiæ, cùm fratrem unicum *Hyantem* à leone interemptum lugerent, magnitudine doloris extabescerent. Quam opinionem ibidem refert Eustathius: ac complexus Ovidius, lib. V Fast.

Mater Hyan, & Hyan mæsta flevere sorores,
Cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate suorum.
Illa dedit cælum, nomina fecit Hyas.

Latinis *suculæ* dicuntur: quod cùm ex superiori Plinii loco cognoscere est, tum ex Servio ad I Georg. & Isidoro, lib. III, cap. VII. Nomen id ex veterum imperitia originem cepit. Putarunt enim, quia ὗας Græce *suculam*, sive *porcellam*, notat, sidus hoc ita appellatum quia *suculæ* similitudinem referat. Sed errorem hunc refellit Tullius, lib. II de Nat. Deorum; *Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Græci stellas ὑάδας vocitare suerunt, à pluendo: ὕειν enim est pluere. Nostri imperitè suculas, quasi à suibus essent, non ab imbribus nominatæ.* Assentit Plinius, lib. XVIII, cap. XXVI. *Hoc est vulgo appellatum sidus Palilicium, quoniam XI Cal. Maii urbis Romæ natalis, quo ferè serenitas redditur, claritatem observationi dedit: nimborum argumento ὑάδας appellantibus Græcis has stellas. Quod nostri à similitudine cognominis Græci, propter sues impositum arbitrantes imperitia appellavere suculas.* Eandem ignorantiam reprehendit Tullius Tiro, apud Agellium, lib. XIII, cap. IX. Agellius tamen veteres conatur excusare. Verba utriusque ponam: Tironis hæc sunt: *Adeo*, inquit, *veteres Romani literas Græcas nescivernunt & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut stellas, quæ in capite Tauri sunt, propterea suculas appellârint, quod eas Græci ὑάδας vocant, tanquam id verbum Latinum Græci verbi interpretamentum sit, quia Græcè ὗες, sues Latinè dicantur, sed ὑάδες*, inquit, *ἐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut nostri opici putaverunt, sed ab eo, quod est ὕειν, appellantur. nam & cùm oriuntur, & cum occidunt, tempestates pluvias largosque imbres cient. pluere autem & Græcâ linguâ ὕειν dicitur.* Hæc quidem Tiro in pandectis. Subjicit deinde Agellius: *Sed enim veteres nostri non usque eo rupices & agrestes fuerunt, ut stellas hyadas iccirco suculas nominarent, quod ὗες Latinè sues dicantur: sed ut quod Græci ὑπὲρ, nos super dicimus, quod illi ὕπτιος, nos supinus; quod ὑφορβὸς, nos subulcus; quod item illi ὕπνος, nos primò sympnus, deinde per y Græcæ Latinæque u literæ cognationem sumpnus: sic quod ab illis ὑάδες, à nobis primò syades, deinde suculæ appellatæ.* Hactenus Agellius. Sed nec probari potest, vett. *syades* dixisse, nec à *syades suculæ* ἀναλόγως diceretur. Meliùs igitur ad vett. excusationem dixisset, *suculas* non à *suibus* vocari, sed, ut Nigidius credidit, à *suco*, sive *succo*, quasi *suculentas*, idque ob *pluviam*: quod etymon & apud Servium legas in I Æn. Sed mihi errore id magis factum verisimile fit. Interim Agellii in tuendis antiquis studium, atque ut ita dicam, pietatem, non ausimus improbare. Etiam *suculæ* appellatio translata ad *machinas*: de quâ notione Turnebus, in adversariis; & Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis.

Hyæna, ὕαινα, in genere est *luporum*, ut fallatur Bellonius, cum putat esse *zibettam*, quæ in *murium*, vel *mustelarum*, genere est; vel similis *felium*: unde *cattum zibetticum* vulgo nominant. Sanè si *hyæna* esset *cattus zibetticus*, meminissent antiqui *musci odorati* ex pelle illius animalis. Ac de eo silentium apud Aristotelem & alios, qui tamen *hyænæ* meminerunt. Animal hoc, ut Aristoteles ait, lib. VI Histor. animal. cap. XXXII, τῷ μὲν χρώματι λυκώδης ἐστὶ, δασύτερος δὲ, καὶ λοφιὰν ἔχει δι᾽ ὅλης τῆς ῥάχεως. *colore lupi est, sed magis hirtum, jubamque habet toto tergo perpetuam.* Unde dicimus, jubam habere, instar equi: sed duriore seta, qua porcum refert. Et hæc caussa est nominis. Nam ὗς, *sus*; ὕαινα, *porca*: ut à λύκος, λύκαινα· *lupus*, *lupa*; à λέων, λέαινα. Vide eundem, lib. VIII, cap. V, & Plinium, lib. VIII, cap. XXX; & Oppianum, lib. III κυνηγετ. Hinc lapis *hyænium*, vel *hyænia*: qui in oculis *hyænæ* inveniebatur, teste Plinio, lib. XXXVII, cap. X. atque idem apud Solinum & Marbodæum legas. Est & *hyæna* piscis vastus, de qua Plinius, lib. XXXII, cap. XI; & Oppianus, lib. I Ἁλιευτ. vers. CCCLXXII. Nomen ex eo, quia *hyænæ* terrestri similis sit. Sane similiter λοφιὰν, seu *jubam*, habere constat ex Archestrati de ea versu: Τὴν λοφιὰν ὀπτᾶν αὐτῆς, καὶ τἄλλα ἐᾶν πλείω. Fuerit & altera ratio, si *hyæna* idem est ac *porcus marinus*, qui Belgis est *meer-swyn*: quod idem notat. Caussam eam aperit his verbis Isidorus, lib. XII Orig. cap. VI: *Porci marini, qui vulgo vocantur suilli, qui, dum escam quærunt, more suis, terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, & nisi rostrum arenis immergant, pastum non colligunt.* *Suillus* hic vocatur, à *suillo more* in quærendo cibo. Nisi *sullus* scribendum, quod diminutivum erit à *sus*. Nam ut ab *homo homullus*, à *satur satullus* apud Varronem, sic à *sus sullus*. Vel potius sit ab ὕλλος, quod ὑποκοριστικὸν ab ὗς. Ὕλλος dicitur Georgio Pisidæ in Ἑξαημέρῳ. Ut ab ὑπὲρ, *super*; ἱστῶ, *sisto*; ἕρπω, *serpo*; ἕρπυλλον, *serpyllum*, ὕπνος, *somnus*: Sic ab ὕλλος, *sullus*. Et sanè *sullus* requirere videtur versus ratio in illo Dracontii, quod hodie quidem in eo scriptore non legas, sed citat Isidorus, lib. XII, cap. II ubi de *enhydro* agit:

Præcidit Sullus vim cujuscumque veneni.

Quomodo pro *Suillus* legit Salmasius: ut nihil opus videatur ad συνίζησιν recurrere, qualis in *pituita*, & similibus. Unum tamen obstare videtur, quod *hyæna* sit vasto corpore: unde Oppianus Ἁλιευτ. α vers. CCCLXXII:

—— καὶ ἀπειρέσιον ἄχθος ὑαίνης,

—— *& immane pondus hyænæ.*

Itaque durius ei tribuerint nomen ὑποκοριστικὸν *sulli*, sive *porcelli*. Sed *sulli* nomen simile est nomini *orthagorisci*: quod *porcellum subrumum* notat. Et tamen *orthagoriscus* Plinio, nescio quam rectè, dicitur esse piscium maximus. Vide *Orthagoriscus*.

Hyalus, ὕαλος, *vitrum*. Maro, IV G.

—— *Milesia vellera nymphæ*

Carpebant, hyali saturo fucata colore.

Ubi Servius, *hyalo*, hoc est, *vitreo*, *viridi*, *nymphis apto*. Sic ὑαλοειδίας τοπάζει. Orpheus vocat, ab *hyalino colore*, id est, *viridi*. Putatur autem ὕαλος dici ab ὕω, *pluo*, quod *vitrum* aquæ *pluviæ* habeat colorem.

Hybrida vulgo scribunt per Y, cum spiritu, ac deducunt ab ὕβρις, quod *injuriam contumeliosam* notat, alii ab ὗς originem arcessunt, proprieque aiunt *sues* notare *imparibus parentibus prognatas*. Sed omnino scribendum *ibrida*, ut quod sit ab *iber*, pro quo & *imber*, sive *umber* dicitur. *Iber* verò & *imber* sunt à Græcis. Pluribus hac de re in *Musmones* dicemus.

Hydra, seu *hydrus*, ab ὕδωρ, *aqua*. Est enim anguis genus in *aqua vivens*: teste Plinio, lib. XXIX, cap. IV. Gaza apud Aristotelem vertit *natrix*. Sanè *natrix* in *aquis vivit*: ut etymon arguit (à *nando* enim dicitur,) ac Lucani illud:

Et natrix violator aquæ.

De *Lernæa hydra* Isidorum vide, lib. XI Orig. cap. III. Sive potiùs quem is exscripsit, Servium, in VI Æneïdos. Ab ὕδρος, & χέρσος, id est, *terra*, est χέρσυδρος. Διὰ τὸ ἐν ὕδατι καὶ χέρσῳ διατρίβειν, quemadmodum de eo tradit Nicander in Theriacis. *Hydra* quoque genus videtur *enhydris*, ἐνυδρίς, quomodo vocari *colubrum in aquis viventem* Plinius ait, lib. XXXII, cap. VII. Idem *enhydridis* meminit eopse libro cap. IX. & lib. XXX, cap. III. Hesychio hoc animal ἔνυδρος vocatur. Alias *enhydros* vocatur *gemma*, in qua fluctuare videtur *aqueus liquor*. Plinius, lib. ultimo cap. antepen. *Enhydros semper rotunditatis absolutæ, in candore est levis, sed ad motum fluctuat intus in ea, veluti in ovis, liquor.* Ineptit ergo cum Alberto Marbodæus, qui dici putant, quia *aqua ex eo stillet perpetuo.*

Hydrargyrum, ὑδράργυρον, q. d. *aqua argentea*. Ita dictum quòd colore quidem sit *argenteo*, nec tamen, uti argentum, uno loco consistat, sed *aquæ* instar diffluat. Atque inde etiam liquet, cur Aristoteli dicatur ἄργυρος χυτὸν, hoc est, *argentum fusile* seu *liquidum*. Nec aliam ob caussam, aut Latinis *argentum vivum* dicitur, aut Belgis *quicsilver*, à *silver*, id est, *argentum*, & *quicken*, id est, *movere*; unde avis, quæ Latinis vocatur *motacilla*, Belgis vocatur *quicsteert*, q. d. *motrix cauda*. Interdum tamen pressiùs paullò sumitur *hydrargyrum* pro factitio, quod ex minio excoquitur: similiterque *argentum vivum* ponitur pro solo nativo seu fossili. Ita utrumque vocabulum usurpat Plinius, cùm lib. XXXIII, cap. III: *Æs inaurari argento vivo, aut certe hydrargyro, legitimum erat.* Sed utrique natura ac facultas eadem: quæ ratio est, cur utrumque *hydrargyri* nomine Dioscorides complectatur.

Hydraulus, ὕδραυλος, seu ὕδραυλις, ab ὕδωρ & αὐλὸς, *tibia*. Instrumentum simile ei, quod nunc κατ᾽ ἐξοχὴν appellatur *organum*: nisi quod hujus fistulæ ventis solùm inflentur, in *hydraulicis* aquæ decursu sonus redditur. Plinius, lib. IX, cap. VIII. *Delphinus non homini tantum amicum animal, verum & musicæ arti. Mulcetur symphoniæ cantu, & præcipue hydrauli sono.* Idem, lib. VII, cap. XXXVII. *Laudatus Ctesibius pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis.* Vide, quæ de *hydraulicis* instrumentis scribit Vitruvius, lib. X, cap. XIII.

Hydreuma, ὕδρευμα, *aquationum ratione disposita mansio*, ab ὑδρεύειν, *aquari*. Plinius, lib. VI, cap. XXIII. *A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis. Prima appellatur hydreuma*, XXXII *M. Secunda in monte, dies itinere.*

Hydria, ὑδρία, ab ὕδωρ, *aqua*, ut sonet *aqualem*. Utitur Cicero IV. Verr.

Hydrocele, ὑδροκήλη, *ramex*; sive *hernia aquosa*, ab ὕδωρ, & κήλη, quod speciatim *scroti tumorem* significat. Usus è Latinis præter alios Martialis, lib. XII. ubi *tumidas hydrocelas* dicit. Inde ὑδροκηλικὸς, qui *hydrocele laborat*. Plinius, lib. XXX, cap. VIII. *Hydrocelicis stelliones mire prodesse tradunt.*

Hydromeli, ὑδρόμελι, ab ὕδωρ, *aqua*, & μέλι, *mel*. Est aquæ mulsæ genus ex *imbre* purissimo, & *melle* temperatum, & jam vetustate vini saporem referens: ut tradit Plinius, lib. XIV, cap. XVII: & lib. XXXI, cap. VI. Nam quod recens est, & ad usum recentem confectum, id potiùs μελίκρατον dicitur: ut ex Dioscoride constat. Nempe à μέλι, *mel*, & κεράννυμι, *misceo*. Ut *hydromeli* fiat, vide apud Columellam, lib. XII, cap. XII.

Hydrophobi, ὑδροφόβοι παρὰ τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὕδωρ, unde aptè Cælio Aureliano dicuntur *Aquafugæ*. Plinius, lib. XXIX, cap. V. *Est limus salivæ sub lingua rabiosi canis: qui datus in potu, fieri hydrophobos non patitur.* Celsus, lib. V, c. XXVII, de morsu canis rabiosi: *Solet autem ex eo vulnere, ubi parùm occursum est, aquæ timor nasci. Ὑδροφοβίαν Græci vocant, miserrimum genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu, cruciatur.* Cælius Aurelianus, libro III, cap. II: *Deinde hydrophobia, quæ nomen sumsit ab accidenti. Est enim vehemens timor aquæ. Nam Græci timorem φόβον vocant, aquam ὕδωρ appellant.* Plura apud eum inibi, cùm de nomine, tum imprimis de re ipsa, vide. Ὑδροφοβίαν signat Ovidius, cum ait:

Solvere nodosam nescit medicina podagram:

Nec formidatis ulla medetur aquis.

Hydrops, ὕδρωψ, *aqua subter cutem fusa*, ut Plinius vocat. Glossæ: *Aqua sub cute*, ὕδρωψ. Aurelio Victori in Hadriano

driano vocatur *morbus subtercutaneus*; nisi *succutaneus* legendum, ut in vetusto cod. reperit Salmasius. Celso, lib. III, cap. XXI est *aqua intercus*: item Glossis veter. ubi corruptè *internus aqualis*, exponitur & ibidem *veternus*, ut ὑδρωπικός, *veternosus*, *uvidus*. Nomen est ab *aquoso affectu*: hoc verò à tumore, cujus intuitu aquam subtus latentem cognoscimus. Nam ὕδωρ, *aqua*, ὤψ, *adspectus*, vel etiam *oculi*: unde simili compositione μύωψ ab *oculis conniventibus*; νυκτάλωψ, *lusciosus*; αἱμάλωψ, qui *oculis est sanguineis*, ut in sugillatione, similiaque.

Hyems, juxta Varronem quidem ab *imbribus* nomen habet. Ubi per *imbres* intellige non vocem, sed rem. Ut nimirum sit ἀπὸ τοῦ ὕειν, quod est, *pluere*; quia *hieme imbres effundi solent*, adeò ut, quemadmodum est primo Georgicon,

——Omnia plenis
Rura natent fossis.

Verisimilem hanc ἐτυμολογίαν reddit, quòd Græcis itidem *hyems*, ἀπὸ τοῦ χέειν, quod nempe *pluvias fundat*, dicatur χεῖμα; vel potiùs χειμών. [χειμάς.] Nam illud poëticum est, hoc poëtis & Oratoribus commune. Imo Germanis & Belgis non absimili ratione à *vento*, quod is *wint*, *winter* appellatur. Si minùs placet esse ab ὕειν, vide an malis esse à χειμών, quod Nonnesio visum, χ converso in *H*, ut fit non raro. Malim tamen dixisset venire à χειμάς, quomodo etiam pro χειμών dixere, Hesychio teste. Nempe a χειμὰς fit *hiemas*, metathesi præpositivæ vocalis & subjunctivæ; pro quo κατὰ συγκοπὴν dixere *hiems*: quæ vox in vett. libris sæpe scribitur per *ps hyemps*, ut Pierius observat. Atque is mos jam obtinebat tempore Terentiani Scauri: qui jure eum scribendi morem improbat. Si fit à χειμάς, ut planè puto, scribi debet per *I*, *hiems*. Imò & si sit ab ὕειν. Nam vox est omnino Latina: in cujusmodi *Y* abit in *I* vel *V*: ut à φύω, *fio*, & *fuo*. Sic à φρύγω, *frigo*. Ergo *hiems* scripsere Romani veteres; *hyems* est à Grammaticis: qui eam nominis caussam attendebant, quam veram putabant. Ab *hiems* est *hibernus*, nisi malis ex χειμερινὸς quod idem signat. Seu hanc seu illam sequaris sententiam, *M* in *B* mutabitur: quod interdum fieri vel illud arguit, quod à *Timeno* seu *Temeno* inventore est τίβεννος, seu τήβεννος, ut censet Artemidorus, lib. II, cap. III. & ex eo, sed dissimulato nomine, Suidas.

Hymen, ὑμὴν, ut & *Hymenæus*, ὑμέναιος, Polluce teste, notant τὸ γαμήλιον ᾆσμα, *carmen nuptiale*. Ac Hesychius quoque ὑμέναιον interpretatur, τὸ τοῖς γαμοῦσιν ἐπαυλούμενον, ut & Suidas γαμικὸν ὕμνον. *Hymenis* voce sic usus Statius in Epithalamio Stellæ:

Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
Vellere, quo Stella Violantillaque professus
Clamaretur hymen.

Hymenæus similiter usurpat Maro:

——nata, Turmque canit hymenæos.

Videtur autem hæc esse prima notio: ut Ὑμέναιος dicatur ab Æolico ὑμμαίνειν, *una habitare*, sive ab ὁμονοεῖν, *una sentire*: quorum utrumque in voto est sponso sponsæque, ut ait Proclus in Chrestomathia apud Photium. Vel dicamus ὑμέναιος simpliciter esse ab ὕμαι, præterito verbi ὕδω, quod est, *canere*, *celebrare*: quâ de significatione dicemus in *Hymnus*. Aliis tamen placet ὑμὴν generatim notare *membranam* (unde oculi *membranam* ὑμένα vocat Galenus ad Glaucum: ac alii sic appellant *membranas quibus fœtus involvitur*,) sed speciatim sic vocari *membranulam in natura muliebri*, quam primo coitu rumpi tradunt. Complures rei Anatomicæ gnari docent nullam ejusmodi *membranulam* inveniri. Vide Andr. Laurent. extremo lib. VII. Sed cùm aliter veteribus esset persuasum, putantur ab hacce *membranula*, cùm *carmen nuptiale*, tum *Deum nuptiarum præsidem* appellasse. Non tamen de *Deo* hoc veteres conveniunt. Nam placet quibusdam, *Hymenæum* Liberi & Veneris filium, sive, ut, Asclepiades maluit, Apollinis & Calliopes filium (Catullus etiam Uraniæ, alii Cliûs filium, dicunt) primum certas instituisse nuptias, eoque hunc ei honorem habitum, ut in virginalibus nuptiis memoria ejus celebraretur. Servius ad illud Ecl. VIII:

——Tibi deserit Hesperus OEtam.

In eodem, inquit, *monte* (*OEtâ*) *Hesperus coli dicitur*, *qui Hymenæum speciosum puerum amasse dicitur*, *qui Hymenæus fertur in nuptiis Ariadnes & Liberi patris vocem perdidisse cantando*, *ex cujus nomine nuptiæ dictæ sunt*. At alter idem, ad illud I Æn.

——Inconcessosque hymenæos.

Hymenæus, inquit, *ut aliqui dicunt*, *Deus est nuptiarum. Ut alii*, *quidam juvenis fuit*, *qui die nuptiarum oppressus ruinâ est. Unde expiationis caussa nominatur in nuptiis. sed falsum est. Nam vitari debuit magis nomen extincti. Sed hoc habet veritas: Hymenæus quidam apud Athenas inter bella sævissima virgines liberavit: quam ob caussam nubentes ejus invocant numen*, *quasi liberatoris virginitatis*. Eandem rem fusius persequitur, ad illud IV Æn.

Quin potius pacem æternam pactosque Hymenæos
Exercemus.

Hymenæus Atheniensis, inquit, *adeò pulcher fuit*, *ut adolescens puella putaretur. Is cum unà Virginem nobilem ipse mediocriter ortus adamasset*, *ejusque nuptias desperaret*, *quod unum poterat*, *sequendo puellam amori satisfaciebat. Sed cùm Atheniensium nobilissimæ virgines Eleusinæ Cereri sacra facerent*, *subito adventu piratarum raptæ sunt*, *inter quas etiam Hymenæus*, *qui illo amatam fuerat secutus*, *tanquam puella raptus est. Sed cùm piratæ prædam per maria longa portassent*, *in desertam regionem delati ac fatigati somno se dederunt*, *quos cum universos occidisset Hymenæus*, *relictis ibi virginibus Athenas reversus est*, *petiitque à civibus*, *ut si virgines*, *quæ raptæ fuerant*, *reduxisset*, *dilectæ nuptias imperaret: quas cum reduxisset*, *optatam in matrimonium virginem meruit. quod conjugium*, *quia felix fuerat*, *placuit omnibus Atheniensibus*, *omnibus nuptiis Hymenæi nomen interesse.* Sed ab hac historia non parum variat Luctatius, sive Lactantius, quem vide ad illud III Theb.

——Infaustisque dabas Hymenæis.

Uti & Proclum in Chrestomathia: item Tzetzem, Chil. XIII. Universas prope opiniones has paucis complexus Donatus, ad Adelph. Act. V. VII: *Hymenæum*, inquit, *quidam Liberi & Veneris filium dicunt esse*, *qui primus certas nuptias instituerit: ideo per laudem cantatur virginalibus nuptiis ob hujusmodi meritum. Alii virum fortem Atticum dicunt fuisse*, *qui raptas prædonibus virgines*, *oppressis latronibus*, *intactas patriæ restituerit. Alii*, *quod* ὑμὴν *dicatur membrana quædam*, *quâ est munita virginitas*, *quæ primo disrumpitur coitu. Alii Hymenæum putant*, *veluti hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergo sic accipe Hymenæum in nuptiis*, *quemadmodum* θρῆνον *in funere*, *vel in sacris hymnum.* Sic locus is emendandus ex antiquâ Tarvisinâ, anni CIↃ CCCC LXXVII. nempè voculâ *Alii* post τὸ *coitu* insertâ, quæ in Stephanicâ malè abest. Porrò testatur Plutarchus, in Quæstionibus Rom. probl. XXXI, uti Græci, eorumque imitatione Latini, *Hymenæum* in nuptiis accinere solent, itidem apud Romanos solere canere *Talassum*, seu *Talassium*, seu *Talassionem*. Idem variis poëtarum locis comprobatur. Catullus Carm. LXXII:

Lubet jam servire Talassio.

Martial. lib. XII, ep. XLII.

Nec tua defuerunt verba, Talasse, tibi.

Idem lib. I, ep. XXXVI:

Quid, si me jubeas Talassionem
Verbis dicere non Talassionis?

De nominis caussâ sic Livius, lib. I, quo loco de raptu Sabinarum virginum tractat. *Unam*, inquit, *longè ante alias specie ac pulchritudine insignem à globo Talassii cujusdam raptam ferunt: multisque sciscitantibus*, *cuinam eam ferrent*, *identidem*, *ne quis violaret*, *Talassio ferri clamitatum*, *inde nuptialem hanc vocem factam.* At Servius eâ de re sic scribit, ad I Æn. *Hinc etiam apud Romanos Talassio invocatur. Cùm enim in raptu Sabinarum Plebeius quidam raptam pulcherrimam duceret: ne ei auferretur ab aliis*, *Talassionis eam duci nobilis esse simulavit: cujus nomine fuit puella tuta virginitas.* Non absimilem historiam narrat Plutarchus, in Romulo, & quæst. Rom. Sed in his alteram quoque adducit nominis caussam: ut nempe sit à *lanificio*, quia Græci τοὺς ταλάρους, hoc est, *calathos*, sive *quasillos*, quibus lana contineretur, ταλάσους quoque appellarent. In nuptiis autem ea vox usurpata,

ut

ut novæ nuptæ ad opera & labores, ac lanificia imprimis excitarentur. Eadem Varronis sententia fuit. Utramque autem opinionem proponit his verbis Festus: *Talassionem in nuptiis Varro ait signum esse lanificii* τάλαρον, *hoc est, quasillum, ita enim solitum appellari Talassionem. At quidam historiarum scriptor Talassium ait nomine virum rapta virgine unica pulchritudinis, quod ei id conjugium fuerit felix, boni ominis gratiâ nunc redintegrari.* Ab antiquis omnibus recedit in Originibus suis Becmanus. Censet enim, quia *salsedo* stimulet Venerem, unde & Venus è mari orta fingitur: hinc *Talasionem*, seu *Talassionem*, vel potiùs *Thalassionem*, appellatum à θάλασσα, hoc est, *mare*.

HYMNUS, ὕμνος, quod, ut Sophoclis Scholiastes scribit, propriè notat τὴν εἰς θεὸν ᾠδήν. Sed & simpliciter accipitur pro ᾠδή, quomodo usus Hesiodus in Ergis; ac Athenæus, qui lib. IV γαμικὸν ὕμνον pro *epithalamio* dixit. Apud Proclum in Chrestomathia, sive potiùs in excerptis ejus apud Photium legas, dici ὕμνον quia sit ὑπόμνησις, sive *commemoratio rerum, quæ celebrantur.* Sed verius est ἔτυμον, quod subjungit, sic dici ἀπὸ τοῦ ὑδεῖν, quod Hesychius interpretatur ᾄδειν, λέγειν. Pro eo & ὑδέω ac ὑδνέω dicitur: illo Apollonius usus in secundo Argon. hoc Callimachus hymno in Jovem. Ab ὑδέω est ὕδης, quod Hesychius exponit ποιητής. Sed & interpretatur συνετός, id est, *prudens*, qua in significatione etiam apud eundem legitur ὕδνης.

HYPALUS, *ventus* sic navigantibus in mari Indico vocatur: estque inter favonios, sive zephyros: certoque anni tempore spirat. Nomen Arabicum vel Indicum videtur. Plinius, lib. VI, cap. XXIII: *Postea à Syagro, Arabiæ promontorio, Patalen Favonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur.* Et post pauca: *Inde vento Hypalo navigant diebus* XL *ad primum emporium Indiæ Muzirim.* Alii *Hippalum* scribunt, & nomen censent esse ab ejus nominis *gubernatore*.

HYPOCAUSTUM, ὑπόκαυστον, quasi dicas, *subaccensum*, ab ὑπὸ & καίω, sive καύω, *accendo*. Græcam vocem retinet Plinius, lib. II ep. ad Gallum; & Statius, cujus illud, I Sylv.

——*Tenuem volvunt hypocausta vaporem.*

Item Vitruvius, lib. V, cap. X, ubi & *hypocausin* vocat. Joanni Mariæ Catanæo, notis ad citatam Plinii epistolam (non Plinio ipsi, quod Bernardus Baldus scribit in vocibus Vitruvianis) describitur in hunc modum; ut sit, *locus in thermis concameratus & fornicatus, habens ante præfurnium, quo igne imposito illa calefiunt.* Sane à loco illo *concamerato*, quæ Græcis στοὰ & Æolicè στοιὰ vocatur, hodieque Belgis appellatur *stove*, Germanis *stube*.

HYPOCRITA, & *hypocrisis*, Gr. ὑποκριτής, & ὑπόκρισις, ab ὑποκρίνεσθαι. Est verò ὑποκριτής, *histrio*; ὑπόκρισις, *actio*. Sed in Sacris literis generaliùs accipitur pro *simulatore*, & *simulatione*: quia qui in scena personam adsumit, id se *simulat*, quod non est: ut rectè ait Isidorus, lib. X. Ridicula hujus vocabuli etymologia legitur in Lyrani ad Matth. commentariis. *Hypocrita*, inquit, *dicitur ab hypos, quod est sub, & crisis aurum, quia sub auro, vel sub honestate exterioris conversationis habet absconditum plumbum falsitatis.*

HYPOGÆUM, vel *hypogeum*, ὑπόγαιον, sive ὑπόγειον. Hesych. ὑπόγαιον, ὑπόγειος τύμβος. Ad verbum sit *subterraneum*, quo usus Tertullianus, adversus gentes: *de subterraneo antipodes. sepulcrum* verò *hypogæum* dixere, quia esset *spelunca subterranea.* Petronius: *In conditorium etiam prosecuta est defunctum, positumque in hypogæo, Græco more, corpus custodire ac flere totis noctibus diebusque cœpit.* Ubi, *more Græco*, ait, quia apud Græcos cadavera non comburebantur, sed integra in *hypogæo* condebantur. Indeque eodem monumento plura erant cadavera ejusdem familiæ in sua quodque arca. Unde postea sequitur, ut femina ex arca jusserit tolli corpus mariti, & affigi cruci loco ejus quod de cruce erat sublatum.

HYSGINUS color est *purpureus*, sive *hyacinthinus*. Meminit ejus Plinius lib. IX, cap. XLII, & XXI, cap. XXVI: item Vitruvius, Paullus J C. alii. Nomen à frutice, qui à Galatis suâ linguâ ὕσγη dicebatur: cùm Græcorum aliis κόκκος vocaretur, Testis Pausanias. Sane *coccum Galaticum* maximè laudabatur. Tertullianus *Galaticum ruborem* appellat. Nempè quia *rubor hysginus* magis laudaretur *cocco alibi nato*.

HYSSOPUS, ὕσσωπος, ab אזוב, quod οἱ ἑβδομήκοντα vertunt ὕσσωπον non uno in loco.

HYSTERICÆ, ὑστερικαὶ γυναῖκες, *feminæ obnoxiæ uteri suffocationi*, quæ ὑστερικὴ πνὶξ appellatur, ab ὑστέρα, quod idem ac μήτρα vel δελφύς, quibus vocibus τὸ μητρῷον χωρίον vocari scribit Pollux, lib. II, cap. IV. Trium autem horum nominum caussam adfert Soranus, in fragmento libri περὶ μήτρας· Ἡ μήτρα, inquit, καὶ ὑστέρα λέγεται καὶ δελφύς. μήτρα μὲν οὖν, ὅτι μήτηρ ἐστὶ τῶν ἐξ αὐτῆς γινομένων ἐμβρύων, ἢ ὅτι τὰς ἐχούσας αὐτὴν μητέρας ποιεῖν. κατὰ δέ τινας, ὅτι μέτρον ἐστὶ χρόνου πρὸς κάθαρσιν, καὶ ἀπότεξιν. Ὑστέρα δὲ, διὰ τὸ ἐσχάτην κεῖσθαι τῶν σπλάγχνων, εἰ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν, ἀλλὰ κατὰ πλάτος. Δελφὺς δὲ διὰ τὸ ἀδελφῶν αὐτὴν εἶναι γεννητικήν. Sed de δελφύς, non est id ab ἀδελφός· verùm, ut rectè tradit Aristoteles, lib. III Histor. de animal. cap. III. item Pollux, contra ἀδελφὸς factum est ex α & δελφύς, quasi ὁμόδελφος. Eam enim hic α vim habet, quam in ἄκοιτος, ἀγάλακτος & aliis quibusdam. Itaque ἀδελφοὶ ad verbum sonat *uterinos*, ut propriè ἀδελφοὶ non sint, qui ὁμοπάτριοι sunt, at ὁμομήτριοι. Ex eo verò, quod Soranus περὶ μήτρας ait, liquet Latinos similiter *matricem* dicere, quod *mater sit fœtus*, vel quia *matres facit.* Quod autem quibusdam placere ait, μήτραν dici à μέτρον, id ineptum esse vident omnes. At eidem planè adsentio, cùm ὑστέραν à situ sic dici ait: nempe ab ὕστερος, id est, *ultimus*, unde ὑστερεῖν, *posteriorem* vel *ultimum esse.* A quo apud B. Paullum, ad Coloss. cap. IV, versu XXIV, τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ. Eo intellige, non *quæ desunt*, ut vertit vulgatus interpres: sed *quæ sequuntur*, hoc est, τὰ ἑπόμενα, ut sunt μαρτυρίαι, aliæque adflictiones. De ὑστέρας, μήτρας, δελφύος vocibus, eorumque etymo, agit quoque Moschion, sive Mischion, cap. II libri περὶ γυναικείων παθῶν.

HYSTRIX, sive *histrix*, nomen est à sono factum, si audimus Isidorum, qui lib. XII, cap. II scribit: *Histrix animal in Africa erinacei simile, vocatum à spinarum stridore, quas tergo laxatas emittit, ut canes insequentes vulneret.* Sed omnino est id nomen à Græcis, quibus dicitur ὕσθριξ, ὕτριξ, ὕστριγξ, & ὑστριχίς. Estque ὕσθριξ ab ὗς, id est, *sus*, & θρίξ, id est, *pilus*: ut ad verbum sonet *sus pilos habens.* Hinc proverbium θρὶξ ὕστριχος, *hystricis seta*: de quo parœmiographum adi.

J.

JACIO, ut scribit Scaliger, lib. I rei poëticæ, cap. XII, dicitur ἀπὸ τοῦ ἰὸν ἄχος, unde *jacere maledicta* apud Livium, *jacere contumeliam*, atque etiam *injuriam* apud Ciceronem, ex quo ad eandem notionem *objicio* compositum est. Ἄχος igitur, quod *dolorem* signat, hic sumitur pro rebus *dolorem* adferentibus. Hanc ἐτυμολογίαν probat quoque Andreas Scottus, notis in Procli Chrestomathiam. Sed profectò, cùm dicitur, *jacere maledicta, aut contumeliam*, non propria, sed metaphorica est acceptio. Et aliter ipse Scaliger in Arist. lib. V Hist. Anim. cap. XXI, sive Cæsar. Scalig. cap. XIX sect. CCLXVI, ubi ἰᾶσι vertit *jaciunt*: atque ait à Græco illo esse Latinum *jacere.* Quare simpliciùs deduxeris ab *ico*, de quo seorsum: vel ab ἵω, sive ἵημι, quod idem notat, seu à præsenti ἰᾶσι, seu aoristo ἧκα. Inde & *jacio.* [ab εἶκα vel ἧκα fit ἰάκω, ut à πεποίηκα πεποιήκω, τετύπω, τετύπτω &c. ab ἰάκω, ἰακέω, *jaceo.*] Nempe ab ea *jaciendi* notione, quâ *pono* signat: ut cùm dicimus *jacere fundamenta.* Vide Nonium in *jacit.* A *jacio* est *jacto*, quod primò notat *frequenter jacio*, sive *temerè verba jacio*, denique *verbis temere jactatis laudo*: unde in Glossis καυχᾶσθαι exponitur. Ab eodem est *jactura*, quomodo propriè dicitur, quod *jacitur ex onere navis*; ut scribit Cornelius Fronto. Itaque in Glossis exponitur ἀποβολή, ἐκβολή. Etiam, ut à veteri βέλω pro βάλλω, est βέλος, sic à *jaciendo*, *jaculum.* Varro, lib. IV de L. L. *Jaculum, quod, ut jaciatur, fit.* Nec militare solum hinc *jaculum*: sed & piscatorium. *Rete jaculum* semel iterumque dixit Plautus: nempe ad discrimen *verriculi*, quod *verritur*, non *jacitur.* Diciturque eo modo, quo *metra verba* dixit Virgilius, *pallium peristroma* Ulpianus, &c. Item *jaculus* serpens,

serpens, sese *jaculi* instar ex alto vibrans, apud Lucanum, in IX: *Jaculique volucres.* Ita Isidorus, lib. XII, cap. IV. Ab *objiciendo* est *obex*, quia foribus objicitur. non ab ὀχετὸς, *canalis, tubus*, quod Nunnesius in Grammatistice putabat. Prius etymon confirmat, quod poëtæ *objicibus* dicant. Ita enim, non *obicibus*, apud Maronem scribi debere contendit Gellius, lib. IV, cap. XVII. Sanè alii quoque poëtæ producunt primam Maronis exemplo. Ut Claudianus, lib. I, de raptu Proserpinæ:

Sive quod objicibus discurrens ventus opertis.

Et lib. II in Eutropium:

Hinc victo proruperat objice Nereus.

Silius tamen corripit, in IV:

Et fidos certant obices arcessere sylva.

Nempe *obex* priori correptâ fit ab *obices*: sed *objices* ab *objiciendo*. Similiter *subjices* ab *subjiciendo* dicuntur. Eo pro *aere alto*, qui *cœlo subjectus*, usus est Ennius in Tragœdia, quæ *Achilles* inscribitur: ex quâ hos versus ibidem adducit Gellius:

Per ego deûm sublimes subices, humidus
Unde oritur imber sonitu sævo & spiritu.

A *rejiciendo*, *reicula oves* Catoni Varronique dicuntur, quas opilio a grege removebat, ut minùs idoneas, sive quòd ætate, sive quòd morbo graves essent. A *jaciendo* quoque est *porricio*: de quo separatim. *Conjicio* propriè est res plures in unum *jacere* locum. Hinc ad animum transfertur. Nec tamen tam signat *multa in mente conjungere*, quam, ubi junxeris, *unum pluribus consideratis colligere.* Ut non tantum hic metaphora sit, sed etiam metalepsis consequentis. Ab *conjectu* hujusmodi *conjectores* dicti somniorum interpretes. Plautus Curcul. act. II, sc. I.

Potes conjecturam facere, si narrem tibi
Hac nocte quod ego somniavi dormiens?

Et scenâ proximâ:

Mane sis, dum hujus conjicio somnium.

Ubi *conjicio* valet *interpretor*, quia nempe *conjecturis* in interpretando utebantur. A *jaciendo* quoque deducunt *amicio*, & *redimio*. Sed quid de his sentiendum sit, seorsim dicemus.

JAM videtur esse ab יום, *dies*, sive היום, *hoc die*, *hodie*. Nisi cum Martinio malis esse ab *im*, qui vetus accusativus ab *is*. Sic sanè ab αὐτὸς αὐτόθεν, παραυτόθεν, αὐτίκα, παραυτίκα, hoc est, *jamjam*, *continuo*; pro quo & ἐξ αὐτῆς, puta ὥρας, dicitur. Verùm impensè placet sententia Cæsaris Scaligeri, qui in Aristotelis Histor. Animal. lib. III sect. CCXLVII putat *jam*, quod veteribus Comicis disyllabon est, esse ab Græco ἴω, *eo*, ut propriè conveniat nolenti differre *itionem*. Sic *ilicet* pro *statim*: propriè autem *ire licet*.

JAMBUM, ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, hoc est, *proscindendo*, dictum esse, opinio est Isidori, lib. I, cap. XVI, & è junioribus, Fungeri, ac Steph. Pighii, ad Val. Max. lib. VI, cap. III. Adferunt rationem, quia sit μέτρον λοιδορικὸν, ac quo debacchatus sit Archilochus; unde Horat. in Arte:

Archilochum proprio rabies armavit Iambo.

Verùm docet ἀναλογία ἰαμβίζειν esse ab ἴαμβος, non contrà. Verisimiliùs igitur Hephæstionis scholiastes, qui etsi idem quoque etymon adducat, tamen alterum præmittit, ut nempe sit ab *Iambe* Celei famula, quæ cùm vidisset Cererem ob amissam filiam Proserpinam dolere, saltans & versus *iambico* metro canens Deam sit consolata: Atque hanc nominis caussam habet & Proclus in Chrestomathia. Sed addit Hephæstionis interpres, fortè esse ab *Iambe* puella quadam, quæ turpiter contumelia affecta suspendio vitam finierit: vel ab *Iambe* anu, quæ cùm Hipponax lavanti sibi molestiam facesseret, versu hoc, quo poëta postea delectatus, eum amolita sit:

Ἄνθρωπ' ἄπελθε, τὴν σκάφην ἀνατρέπεις.

Sed Cæsar Scaliger, cum alibi, tum lib. I Rei poët. cap. LIV, censet esse ab ἰεῖν καὶ ἀναβαίνειν, quia *sagittarii in mittendis telis insurgunt.* Nam ἰεῖν est *tela mittere.* Arcessit autem vocis originem ab usque Apollinis cum Pythone pugna, quia Latona, cùm imprudens accessisset ad antrum Pythonis, metuens ne opprimeretur cum Diana & Apolline jam sagittis armato, dicitur puello animum his verbis addidisse, ἰὴ παῖ, ἰὴ παῖ: unde & Apollo ipse, nec non hymnus in ejus laudem, παιὰν dici existimatur. Quamquam aliter hac de re Festus in *Paan*; & Macrobius, lib. I Sat. cap. XVII, qui *Apollinem* sic dici aiunt vel ἀπὸ τοῦ παίειν, id est, *feriendo*, vel παρὰ τὸ παύειν τὸ θρηνῳδεῖν, quam notionem etiam agnoscit Eustathius.

JANITRICES dicuntur mulieres à *januis*, ut viri *janitores*, Plautus, Curcul. I. I:

Anus hic solet cubitare, custos, janitrix.

Sed & *janitrices* dicuntur *duorum fratrum uxores*: ut ait Modestinus, l. IV. §. adfines. in fi. de grad. & adfin. In Gloss. quoque Philoxeni legitur: *janitrices*, Δύο ἀδελφῶν γυναῖκες, Σύννυμφοι. Sic autem dicuntur, non quidem, quòd *eandem januam pulsent*: ut boni Decretalium Patres existimarunt; quos hoc nomine meritò ridet Alciatus: verùm potiùs, ut ad Catullum monuit Scaliger, quòd *pariter adversum lectum janua sternant, inque eo tanquam custodia caussa cubare soleant.* Quippe apud Romanos ea consuetudo fuit, ut quæ uxor primum in manum viri convenisset, ea sibi in atrio domus, *ante ipsam januam lectum sterneret*, qui icirco dictus *adversus*. Propertius.

Si tamen adversum mutarit janua lectum,
Sederit aut nostro cauta noverca toro.

Laberius Compitalibus:

Nunc lentus es, nunc tu susque deque fers,
Mater familias tua in lecto adverso sedet,
Servi sex tantis, vernulis nefariis.

Asconius in Miloniana: *Deinde omni vi januâ expugnatâ, & imagines majorum dejecerunt, & lectulum adversum uxoris ejus Corneliæ, cujus castitas pro exemplo habita est, fregerunt, itemque telas, quæ ex vetere more in atrio texebantur, diruerunt.* Etiam quod Catullus *januam* vocat *maritam*, id ab hoc more est, quo matronæ adversum lectum ante *januam* sternebant. Vide Scaligerum, cùm ad hujus poëtæ carm. LXVIII, tum imprimis ad Festum, post *Putus*.

JANUÆ, [αὐλαίων θύραι Hesych.] *Janis*, & deo *Jano*, unde nomen impositum sit, ostendit hic Ciceronis locus, lib. II de nat. Deor. *Cumque in omnibus rebus vim haberent maximam prima & extrema, principem in sacrificando Janum esse voluerunt: quod ab eundo nomen est deductum; ex quo transitiones perviæ, Jani: foresque in liminibus profanarum ædium, Januæ nominantur.* *Janus* sanè præfuit *Janis*, unde Glossæ Philoxeni: *Janus*, θυραῖος θεός. Itaque *janos* ac *januas* à *Jano* quoque deducit Servius, cujus verba adducimus in *Fores*. item Isidorus. Sed illustris imprimis hâc de re locus Macrobii, lib. I Sat. cap. IX: *Etenim, sicut Nigidius quoque refert, apud Græcos Apollo colitur qui Θυραῖος vocatur: ejusque aras ante fores suas celebrant ipsum exitus & introitus demonstrantes potentem: Idem Apollo apud illos & Ἀγυιεὺς nuncupatur, quasi viis præpositus urbanis. illi enim vias, quæ intra pomæria sunt, ἀγυιὰς appellant. Diana verò ut Trivia viarum omnium iidem tribuunt potestatem. Sed apud nos Janum omnibus præesse januis nomen ostendit, quod simile Θυραίῳ. nam & cum clavi ac virgâ figuratur; quasi omnium & portarum custos & rector viarum.* Et paullò pòst: *Voluerunt Janum ab eundo dictum, quod mundus semper eat, dum in orbem volvitur, & ex se initium faciens in se refertur, unde & Cornificius, Etymorum lib. III, Cicero, inquit, non Janum sed Eanum nominat ab eundo.* Hæc Macrobius. Porrò etsi Cicero *januam* à *Jano*, *Janum* ab *eundo* dictum censet; aliis tamen magis placet ab *eundo* dici *januam*, ab hac verò *Janum* vocari, quia *januis præsit.* Utramque nominis caussam complexus Ovid. cùm sic *Janum* inducit loquentem, I Fast.

Præsideo foribus cœli cum mitibus Horis:
Et redit officio Jupiter, itque meo.
Inde vocor Janus.

Verùm aliæ quoque adferuntur nominis caussæ. Arguté sanè, quibus placet *Janus* dici quasi χάος vel χάνος ab aorist. secund. ἔχανον. Festus: *Chaos appellat Hesiodus confusam quandam ab initio unitatem hiantem, patentemque in profundum, ex eo & χαίνειν Græci, & nos hiare dicimus. Unde Janus detracta adspiratione nominatur ideo, quod fuerit omnium primus, cui primo supplicabant velut parenti, & à quo rerum omnium factum putabant initium.* Nec desunt hodie, quibus placet, *Janum* esse eundem ac *Japhet*. Sed qui Mosi

Japhet,

Japhet, is gentibus *Japetus*: quod cùm non cogitaret Eustathius, nunc quidem deducit ab ἰάπτω τὸ βλάπτω, nunc eo ἀλληγορικῶς signari ait *sphæras cælestes*, παρὰ τὸ ἰέσθαι καὶ πέτεσθαι. Vide eum in Il. α pag. XVII, & LXXXVII. & Iliad. θ pag. DXXIV. Quod si *Japetus* sit *Japhet*, Noachi filius, omnino alius ab *Japhet* fuerit *Janus*. Quare potiùs dicam, *Janum* esse eundem ac *Javan*, *Japheti* filium, qui non Europæorum universè, ut *Japhet*, parens fuit: sed solùm Græcorum & Latinorum: à quo & ipsa *Ionia* nomen accepit. Sanè *Javan* pro Græcis *Ionibusque* accipitur, Daniel. cap. VIII, vers. XXI; & Joëlis cap. III, vers. VI; sive secundùm aliorum dist., XI. Interim nec displicet, ut *Janus* sit ab Hebræo *Jajin*, יין, id est, *vinum*, quod Græcis οἶνος, ab Hebræo יין. Sic idem sit *Janus*, qui *OEnotrius*, unde *Itali* dicti *OEnotrii*. Cumque *Noacho* debeatur *vini inventio*, idem *Janus* fuerit *Noacho*. Et sanè, cùm *Noachus* parens sit omnium qui post diluvium vixere, huic optimè conveniant, quæ de rerum omnium initio Festus, & alii, scribunt. Nec tamen in mortalibus hisce consistendum: verùm ascendendum ad corpora cælestia: in quibus colebantur homines. Sanè *Janus* est *Sol*, uti ex Macrobio constat. Ac similiter *Luna* dicebatur *Jana*, unde *Diana*. Fallitur enim doctissimus Varro, cùm lib. IV de L.L. *Dianam* dici censet, quasi *Devianam*, quia *devia* in altitudinem, & latitudinem; item Cicero, lib. II de Nat. Deorum. & Firmicus contra cap. IX. qui dici volunt, quod per noctem lucens, hominibus penè alterum diem faciat. Omnino enim est *Diana* à *Jana*. *Sol* quippe *Janus*; *Luna Jana*. Unde Varro ipse, lib. I de R.R. cap. XXXVII; *Nunquam rure audisti, octavo lunam Janam & crescentem & contra senescentem, & quæ crescente luna fieri oporteret, & tamen quædam meliùs fieri post octavo Janam lunam, quam ante?* Sed quæritur, unde sit istud *D* initiale? De eo sic Macrobius, lib. I Saturn. cap. IX. *Pronunciavit Nigidius, Apollinem Janum esse, Dianamque Janam: apposita D litera, quæ sæpe I literæ caussa decoris apponitur, reditur, redhibetur, redintegratur, & similia.* De re rectè Nigidius; sed de initiali literâ non item, cùm appositio ejus literæ in compositione tantummodo habeat locum, aut cum vox antecedens in vocalem desinit, ac sequens ab ea incipit: qua de re in Grammaticis Animadvers. satis diximus. Quamobrem potiùs statuendum *Diana* priùs fuisse *Deviana*, quod dicitur quasi *Diva Jana*. Vel *Diana* fieri ex *Dea Jana*: quam etymologiam sequitur Josephus Scaliger, lib. II de emendat. Temp. Sanè ex hoc etymo caussam quoque odorari est, cur prima in hoc nomine sit anceps. Nam ex *Dea Jana* fiat *Dejana*, eliso autem *E*, correpta sit prima: eadem producta sit, *J* consono in vocalem abeunte, cumque *E* concrescente in diphthongum *EI*, pro quo veteres *I* longum scribebant; ut *omneis*, *omnis*; *queis*, *quis*.

JANUAL, à *Jano*. Festus: *Janual, libi genus, quod Jano tantummodo libatur.*

JANUARIUS, ac *Janualius*, dixere veteres, ut *præliares*, & *præliales*; *Parilia*, & *Palilia*; *mortualia*, & *mortuaria*, pluraque hujusmodi. *Jannarius* dixisse docet vel mensis nomen, qui inde sic vocatus, quòd *Jano* esset sacer: ut auctor Varro, lib. V de L.L. & Isidorus, lib. V, cap. XXXIII. De *Janualius* verò argumento sunt hymni, qui eò quòd in *Jani* honorem facti essent. *Janualii* dicebantur, haut secus ac versus, qui in *Junonem* scripti essent, *Junonii*; qui in *Minervam*, *Minervii* vocabantur.

JAPYX ventus, qui spirat ab Apulia, quæ *Japygia* priùs dicebatur: ut ait Servius in VIII & XI Æn. Sed meritò ambigas, num idem sit, qui *Caurus*, an qui *Zephyrus*. *Caurum* esse ait Agellius, lib. II, cap. XXII. Sed sibi contradicit, cùm *Japyga* spirare ait adversus *Eurum*; *Caurum* verò adversus *Aquilonem*. Equidem non video ullum huic antilogiæ mantelum. Sed fortasse nodum solvent alii, qui plus aut eruditione aut ingenio valent.

JASPIS, ἴασπις, ab ישפה, quomodo Hebræis vocatur, ut Exod. XXVIII. XIX. Similiter *sapphirus*, σάπφειρος, à ספיר, Exod. XXVIII, XVIII: & XXIV, X.

I B

IBEX, *rupicapræ genus* Isidoro, lib. XII, cap. I. Sic dici videtur, quasi *avex*, quia *avium instar excelsa petat*: Sed si ab *avitio* petere nomen libuit, meliùs dixisset, esse ab ἶβυξ, quæ avis est clamosa, teste Etymologo. Est autem ἶβυξ, vel αἴξ, quod Æolicè sit αἶιξ· hoc est, *capra*. Vel ab ἰβύω, quod Hesychius exponit *ferio*. Nam non rarò cum magno impetu in venatorem fertur, eumque præcipitat. Vide de *ibice* Scaligerum ad Cardanum, exerc. CCVII; & in Aristotelis Historiam Animalium, lib. II sect. CXXX.

IBI Nunnesio placet esse ab ἐκεῖ, *ibi*. Malim ego ab *is*, ut ab αὐτῆς αὐτόθι, quod idem signat. Ergo *ibi* quasi *eo loco*, sive *ibus locis*. Nam ab *is ibus* olim, ut à *quis*, *quibus*.

I C

ICHNEUMON, ἰχνεύμων, qui Herodoto, lib. secundo ac Nicandro quoque dicitur ἰχνευτής. Hesych. ἰχνευταί, οἱ νῦν ἰχνεύμονες λεγόμενοι. Nomen utrumque ab ἰχνεύω, *investigo*, sive quod instar canis venatici investiget crocodilum, & aspidem, ovaque eorum observet: quam rationem adfert Gesnerus: sive potiùs quod rostro suo (id simile rostro suillo) cibum rispetur & *investiget*: unde & ὕνιος ab ὗς dicitur Pisidæ in Ἑξαημέρῳ.

ICON, εἰκών, ab εἴκω, *similis sum*. Hinc diminutivum *icuncula*, apud Tranquillum, hoc est, *imaguncula*. Item *iconicum*, εἰκονικόν, omnibus lineamentis ad exemplar expressum. Plinius, lib. XXXIV, cap. IV. *Effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliquâ illustri caussâ perpetuitatem merentium, primo sacrorum certaminum victoria, maximeque Olympiæ: ubi omnium qui vicissent, statuas dicari mos erat. Eorum verò, qui ter ibi superavissent, ex membris ipsorum similitudine expressa, quas iconicas vocant.* Hinc *iconicos duces* apud eundem legas, lib. XXXV, cap. VIII. Similiterque *iconicum simulacrum* apud Tranquillum legas, in Calig. Ab eodem est εἰκονίζω, unde εἰκονισμός, *iconismus*, schema Rhetorum, quando ad vivum alicujus rei formam ob oculos ponimus. Seneca, epist. XCV: *Descriptiones has, & (ut publicanorum utar verbo)* εἰκονισμοὺς, *ex usu esse confiteor.*

ICTUS, πληγή, δῆξις, βολή, ῥιπή. ut interpretantur Gloss. Philox. De etymo sic Isidorus, lib. V, cap. XXVII: *Ictus proprie flagellorum sunt, ab agitando vocati.* Sed omnino est *ictus* ab *icere*: Gloss. Philoxeni: *Icit*, βάλλει, πλήττει. Hinc Plaut. Mostellaria *colapho icere*: quod malè mutat Lambinus in *ducere*. Etiam Catonem Censorium, Cælium ac Lucretium usos esse, docet Priscianus in IX. *Icere* autem vel ab ἧκα præterito verbi ἵημι, *mitto*; unde ἧμα, *missile jaculum*: vel potiùs, ut monet Martinius, ab Hebræo הכה, seu Chaldæo נכא, quorum utrumque notat *ferire*, *icere*. [*Icere* veteres dixere, pro *jacere*, vide jaceo.] Ab *am*, & *icere*, est *amicire*: ac ut ab illo *ictus*, ita ab hoc venit *amictus*. Vide *amiculum*.

I D

IDEM, ut Priscianus scribit in XVII, *est compositum ab is, & demum, per apocopen UM, quomodo exin pro exinde, & dein pro deinde.* Sed de apocope fallitur Priscianus. Nam *idem* est ab *is*, vel *id*, & *dem*; ut à *pra*, vel *pris*, & *dem*, *pridem*; à *tantum*, vel *tot*, & *dem*, *tantundem*; & *totidem*: ab *ita*, & *dem*, *itidem*, hoc est, *similiter*, unde κατὰ συγκοπὴν *item*: nisi hoc ab *ita*, vel cum doctissimo Caninio & Petro Nunnesio ab ἔτι factum malis κατὰ μετάθεσιν, quomodo à τι est &; à μῶν, *num*; similiaque, ut diximus in *anas*, *rego*, *fulgeo*, &c. Vel ab *ita* & *em*, quo, Festo teste, usi veteres pro *eum*. Ut *item* sit *ita eum*. Sed prius malo. Huc quoque pertinet *identidem*; nempe *ab item item*, αὖθις καὶ αὖθις, hoc est, *subinde*, *frequenter*. Interjicitur τ, quomodo ab ἀνύω est ἀνύτω, à κλέπω (quo & Latini usi) κλέπτω, à πέκω, *pecto*, &c. *Indidem* ab *inde* & *item*. Significat enim *eodem ex loco*. Gloss. Onomast. *Indidem*, αὐτόθεν.

IDIOTA in veteri Glossario, quod Barthius apponit Adversariorum lib. XXVIII, cap. XIX, exponitur *indoctus*, diciturque esse *ab iota, quæ est minima litera apud Hebræos*. Sed hoc ridiculum. *Idiota* verò, ἰδιώτης, ab ἴδιος, hoc est, *proprius*:

hoc ab *ἰδέα*, quod cum Tullio *speciem* aut *formam* transferre possumus. Ita *ἴδιον* propriè sit, cujus *propria* sit, nec cum aliis communis *idea*, sive *forma*. Ἰδέα verò, sive *εἰδέα* (utrumque enim reperitur) est ab *ἰδεῖν*, hoc est, *videre*: quasi ad quod intueri oporteat, ad dignoscendum, aut imitandum. Redeamus ad *ἰδιώτης*. Propriè ea vox notat *hominem privatum*: unde ei *ὁ πολιτευόμενος* opponitur apud Demosth. Philipp. *ὁ ἄρχων*, apud Herodianum, lib. III. Sed quia, qui è vulgo sunt, *imperiti indoctique* esse consueverunt, hinc fit, ut etiam *τοῖς πεπαιδευμένοις* opponatur apud Lucianum in Lexiph. Usus hoc pacto Lucilius apud Nonium: *Quidni & tu idem illiteratum me, atque idiotam diceres?* Sidonius, epist. XI, lib. IV: *A cujus disputationis communione ne idiotarum quidem imperitorumque sciscitatio repudiaretur.* Et ep. XIV. lib. VII: *Idiotarum est, sicut facile convinci, ita difficile compesci.* Cœlius Aurelianus, lib. I acut. morb. cap. XI: *Apud inertes, quos idiotas appellant.* Et cap. XXXV: *Quem plurimi idiotæ cordis dolorem vocaverunt.* Similiter quoque usurpant Tertullianus, Cyprianus, aliique scriptores Ecclesiastici.

IDOLUM, *εἴδωλον*, ab *εἴδω*, *video*, quia in *idolo* quodammodo videmus, cujus est imago. Hinc *εἰδωλεῖον*, 1 Cor. VIII, vers. X. Latinè sit *delubrum*. Nam ut dicitur *delubrum*, *in quo deus statuitur*, juxta Varronis etymologiam: ita *εἰδωλεῖον*, *in quo reponitur idolum*. Prudentius:

Et quis in idolio recubans inter sacra mista.

Ubi poëta secundam in *idolium* corripit, seculi sui consuetudinem secutus, quâ accentus magis ratio habebatur, quàm quantitatis. Fusè hoc de more Joseph. Scaliger lib. II Auson. Lect. cap. XXI. Ab *εἴδωλον*, & *λατρεύω*, est *εἰδωλολατρεία*, *idololatria*, pro quo imperiti *idolatria* dicunt, quasi sit ab *εἴδος*. *Idololatria* si vocem spectes, est *idoli servitus*: si rem, ex usu scripturarum sic generatim vocatur, cùm *cultus divinus exhibetur aliis, quàm deo*, sive id res sit verè existens, sive ab humano conficta intellectu: sive item id fiat mentis errore, aliquid habentis pro Deo, quod Deus non est; sive solà ejus cultus præstatione, qui uni debetur Deo, quanquam, qui cultum exhibet, neget id se habere pro Deo. Quippe tum protestatio facta est contraria. Ita dicit Apostolus Philipp. III. XIX, quorundam deum esse ventrem, quia etsi sedulò negent se ventrem habere pro deo, tamen omnia illo metiuntur, non Dei honore. Item Coloss. III. V: & Ephes. V. V: *avaritia* quidem *idololatria*; *avari* autem *idololatræ* vocantur, quia etsi opes negent se pro deo colere; spem tamen ac fiduciam, uni competentem Deo, in opibus collocant. Sed hæc sunt alius fori.

IDONEUM, fortè ab Chaldæo עדן, hoc est, *tempus*, *opportunitas*: vel ab *ἰδεῖν*, *videre*, seu *ἰδέα*, *species*, & *ὠνή*, *venditio*: ut propria sit vox eorum, quæ ejus sunt bonitatis, ut sui conspectu emptorem etiam intelligentem possint nancisci. Vel ab *ἱκανὸς*, *idoneus*, ut κ abeat in *D*, quomodo in *T* mutatur in *blatero*, quod à *βλὰξ*, *βλακὸς*. Vel à *δεινὸς*, *solers*, *peritus*, *ingenio ad aliquid aptus*. Nam quod ejusmodi est, id imprimis *ὠνιον* est, & *ad rem faciendam idoneum aptumque*. Vel simpliciter sit ab *ἴδιον*, hoc est, *proprium*, quia quod cuique rei *proprium*, id ei maximè *aptum* & *conveniens*. [ab *ἰδωνὸν*, id est, *εἰδωνὸν*.] Præter vulgarem *idonei* notionem, etiam habet duas alteras. Nam & usurpatur pro *pio* ac *probo*: & pro *divite* atque *opulento*. Utraque significatio invenitur apud Jurisconsultos. Prior quoque illa est apud Varronem, lib. XX rerum Humanarum; & Ciceronem, II de Off. Sed Lactantius, libro VI, cap. XI, altero accipiens modo, Ciceronem calumniari non dubitavit. Vide Scipionem Gentilem, lib. I, Παρέργ. cap. XXVI.

IDUS unde dicatur, his verbis docere conatus Plutarchus, ἐν Ῥωμαϊκοῖς, quæst. XXIV: *Τὰς δὲ εἰδοὺς (φασὶν) ἢ διὰ τὸ καλὸν ἢ τὸ εἶδος, ὁλοκλήρου καθισταμένης τῆς σελήνης, ἢ τῷ Διῒ τὴν ἐπωνυμίαν ἀποδιδόντες.* *Idus autem dicunt, sive ob pulchritudinem, quòd tum integra luna est lucida, sive Jovis eis cognomen attribuentes.* Quibusdam sic dici placet ab *iduli ove*, ac *idulibus sacris*: quorum meminit Festus, de *Sacra via* tractans. *Quidam*, inquit, *sacram viam appellatam esse existimant, quod eo itinere mantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum causâ.* Eodem pertinet illud Varronis, lib. V de L. L. *Quod hinc oritur capiti sacra via ab Streniæ sacello, quæ pertinet in arcem, qua sacra quot mensibus feruntur in arcem.* *Idulis ovis* meminit hoc versu Ovidius, lib. I Fast.

Idibus alba Jovi grandior agna cadit.

Et eopse libro:

Idibus in magni castus Jovis æde sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ovis.

Et Festus: *Idulis ovis dicebatur, quæ omnibus Idibus Jovi mactabatur.* Ex ejus *ovis* lanâ conficiebant Flamines albogaleros suos. At non *idus* ab *iduli ove*, aut *sacris idulibus*, dicuntur, verùm hæc contra ab *idibus* nomen acceperunt, quod *ἀναλογία* satis indicat. Verum autem *iduum* etymon petendum à Sabinis ac Thuscis. Nam, ut Varro scribit, lib. quincto de L. L. *Eidus ab eo, quod Tusci Itus, vel potius quod Sabini Eidus dicunt.* *Itus*, sive *idus*, dixere Thusci, ab *iduare*, quod iisdem est *dividere*. Sic autem vocarunt, quòd in duas velut partes dividant mensem, ut quæ plurimùm medium mensem attingant: Unde Horatius, lib. IV Od. XI.

—— *Idus tibi sunt agenda,*
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Imò & in Glossis vett. est, *Eidus*, *μεσομήνιον*. Interim fuere & aliæ olim de *Iduum* etymo opiniones, quas Macrobius recenset, lib. I Sat. cap. XV. Locum, licet prolixiorem, apponemus, eo lubentius, quia solus Macrobius verum nos *Iduum* etymon docuit: *Iduum*, inquit, *nomen à Tuscis, apud quos is dies itis vocatur, sumtum est. Item autem illi interpretabantur Jovis fiduciam: nam cùm Jovem accipiamus lucis auctorem, unde & Lucetium Salii in carmine canunt, & Cretenses. Δία τὴν ἡμέραν vocant; ipsi quoque Romani Diespitrem appellant, ut diei patrem: jure hic dies Jovis fiducia vocatur, cujus lux non finitur cum solis occasu, sed splendorem diei & noctis continuat illustrante lunâ: quod semper in plenilunio, hoc est, medio mense, fieri solet. diem igitur, qui vel nocturnis caret tenebris, Jovis fiduciam Tusco nomine vocaverunt: unde & omnes idus Jovis ferias observandas sanxit antiquitas. alii putant idus, quod ea die plena luna videatur, à videndo vidus appellatas: mox literam V detractam: sicut contrà quod Græci ἰδεῖν dicunt, nos, V literâ additâ, videre dicimus. nonnullis placet idus dictas vocabulo Græco οἷον ἀπὸ τοῦ εἴδους, quòd eo die plenam speciem luna demonstret. sunt qui æstiment idus ab ove iduli dictas, quam hoc nomine vocant Tusci; & omnibus idibus Jovi immolatur à flamine. Nobis illa ratio nominis vero propior æstimatur, ut idus vocemus diem, qui dividit mensem. iduare enim Etruscâ linguâ dividere est. unde vidua quasi valde idua, hoc est, valde divisa: aut vidua, hoc est, à viro divisa.* Hæc Macrobius. Acutè autem conjiciebat Becmanus in originibus suis, Hetruscum *iduo* dici, quasi *εἰς δύο*, ac quemadmodum à *ve* *αὐξητικῷ*, & *iduo*, Macrobius *viduam* dici monet; ita à *di*, vel *dis* (quod separationem indicat,) ac iisdem vocibus, ex quibus *vidua* conflatum dicebamus, fieri antiquum *dividuo*, pro quo *divido* nunc in usu est. Acutè etiam Martinius, cui placet *iduo*, unde *vidua*, esse ab *ἴδιος*, id est, *proprius*, ut propriè *iduare* signet ponere *ἰδίᾳ*, sive *κατ' ἰδίαν*, hoc est, *seorsim*. *I* in *V* abit, ut à *dies*, *biduum* & *triduum*. Quia autem Becmanus de initiali *V* in *vidua* dubitationem injicit, addo illud, planè me censere, *V* istud non esse à *ve* particula, sed à Latinorum more, qui vocibus à vocali inchoatis præfigere amant *V* consonum, Æoles hac à parte imitantes. Nempe quemadmodum ab *ἐμῶ* est *vomo*, ab *ἲς vis*, ab *ἴον viola*, sic ab *εἰς δύο*, vel ab *ἰδίᾳ*, non *iduo* tantùm, sed & *viduo* (unde *vidua*) dicitur: à *viduo* autem *dividuo* fuit, pro quo nunc obtinet *divido*: eâ nempe ratione, quâ nunc dicimus *do*, non *duo*, unde *duint* apud Comicos. Vide *Divido*.

IDYLLIUM, *εἰδύλλιον*, quod *ὑποκοριστικὸν* ab *εἶδος*, ut ab *ἔπος ἐπύλλιον*. *Εἴδη*, & *εἰδύλλια* dicuntur poëmatia, quæ novum semper argumentum tractant: adeo ut qui opuscula sua hoc pacto inscribit, is nihil dicat de materia totius, sed ad singulas partes remittat. Sic Pindari poëmatia olim *εἴδη* inscribebantur; sic opuscula sua *εἰδύλλια* inscribunt Theocritus & Ausonius. Hæc vera ejus nominis caussa, quam adfert quoque Clarissimus Dan. Heinsius Theocriticarum lect. cap. I.

JE

Jecur ineptè ex *ibi*, & πῦρ, conflatum putat Isidorus, si rectè capio ista verba, lib. xi, cap. i: *Jecur nomen habet, eò quod ignis ibi habeat sedem, qui in cerebro subvolat.* Aliis, ob soni affinitatem, originem ducere videtur ab Græco ἧπαρ, hoc est, *hepar*, sive *jecur*, item σπλάγχνα, hoc est, *hepar*, sive *jecur*: vel ab Hebræo *peder*, פדר, quo significatur *adeps*, item σπλάγχνα, hoc est, *cor, jecur, pulmo & lien*: unde פדרו dici volunt, omnia quæ *jecori adjacent*. Sed Martinio placet, *jecur* esse ab Chaldæo יקר, id est, *gravis*. Quia viscus sit bene compactum ac ponderosum. Quod etymon eo verisimilius, quia Hebræis similiter *jecur* dicatur כבד, à כבד, hoc est, *gravem* esse ac *ponderosum*. Verùm huic quoque sententiæ adversari videtur, quòd *jecur* non integrum est, sed contractum ex *jecinus*, vel *jecinor*, unde obliquus *jecinoris*. Quare ἐπέχω. *Hepar* verò, sive ἧπαρ, dici videtur παρὰ τὸ ἐπαίρειν, quod est, *extuberare*. Est enim *gibberum*. Alias etiam ἐτυμολογίας ponit Etymologus Græcus.

Jejunus Martinio ab ἰνόω, id est, κενόω, *evacuo*. Nempe, quia *jejuni vacuo sunt ventre*. Vel quia ἰνὸς sive ἰνὰς ἴνες, *sola*, sive *vacua fibra*.

Jentaculum, & *jantaculum*, videntur dixisse antiqui. Sanè in Glossario Philoxeni legitur, *jantare*, βρωμίσαι· *jantaculum*, ἀκρατισμα, ἀκράτισμα· & post *jantaculum*, ἀκρατισμός· Ex origine haut satis colligi potest, utra præstet scribendi ratio. Nam Isidorus, lib. xx, dici ait, quia eo *jejunium solvitur*: quæ origo si vera, *jentare* dicendum per *E*. Sed Cæsar Scaliger lib. i de R. P. cap. v. *jentare* dici ait, ὅτι δεῖ ἰέναι. Verùm Dores pro ἰέν dicunt ἰᾶν, Ab ἰὲν esset *jentare*; ab ἰᾶν, *jantare*. Sed Romani ferè Dores sequuntur. Græcis ἀκράτισμα dicitur, non tam quia eo solùm uterentur homines ἀκρατεῖς, sive *intemperantes*: quàm quòd soleant ἕωθεν ἐσθίειν ἄρτον ἐν ἀκράτῳ, *mane edere panem meraco tinctum*. Utramque caussam leges apud Plutarchum in Symposiacis. Latinis similiter *jentaculum* vocabatur *silatum*, quod *jejuni* absorberent *vinum sili conditum*. Auctor Festus. Non tamen hæc perpetua *jentaculi* ratio fuit: quemadmodum docet illud Appuleii, lib. i Met. *En, inquam, paratum tibi adest jentaculum: & cum dicto manticam meam humero exuo, caseum cum pane propere ei porrigo.* Et istud Pomponii: *Nihil habens jentaculi præter nauticum panem.* *Prandiculum* quoque pro *jentaculo* dictum esse, docebit Festus.

IG

Igitur videtur dici quasi *id agitur*, ejecto *D*, ut *aperio* ex *ad* & *pario*. Veteribus autem, non tantum *ergo* notabat, sed etiam *inde, postea, tum*, ut auctor Festus.

Ignis, ut Isidorus censet, lib. xix, cap. vi, quasi *ingenis*; ut *prævignus* quasi *prigenus*, vel *prævigenus*; *bigna* quasi *bigena*; apud Festum. Caussam nominis hanc adfert, quia ex eo *nihil genitur*, hoc est, *gignitur*. Sed opponi huic sententiæ potest illud Senecæ, lib. v Natur. Quæst. cap. vi. *Ignis, qui omnia consumit, quædam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur.* Idem docuerat Aristoteles, lib. v de histor. animal. cap. xix. & ex eo Plinius, lib. xi. cap. xxxvi. ubi sic scribit: *Gignit aliqua & contrarium naturæ elementum* (*ignis* puta.) *Siquidem in Cypri ærariis fornacibus ex medio igni, majoris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes: appellatur pyrallis, a quibusdam pyrausta. Quamdiu est in igne, vivit: cum evasit longiore paullò volatu, emoritur.* Acriter adversus hanc Aristotelis sententiam aliqui insurgunt: & sanè verisimili admodum argumento nituntur. Nec enim in *igni* ea est temperies activarum & passivarum, uti vocant, qualitatum, quæ ad generationem requiritur. Adde quod Galenus istas Cypri fornaces vidisse se testatur: de *pyraustis* verò à se visis nihil addit. Sed utrique isti argumento occurrit Julius Scaliger, Exerc. cxciv, sect. iv. Ipsum sis, vide. Ad etymon redeo. Quid si *ignis* quidem quasi *ingenis* dictum credamus, sed non quia unde *nihil nascatur* (quod fortasse de *igni nostro* verum est,) quia *elementalis ignis ingenitus insitusque sit rebus omnibus*, quando omnia ex elementis quatuor constant. Eo respexit Varro, cùm ita scribit, iv de L. L. *Ignis à nascendo, quòd hinc nascitur omne, & quod nascitur, ignescit* (ita bene emendant, nisi cum Scaligero malis *ignis inatt*: pro quo in vulgatis, *ignis scindit* vel *gignit*. *Ideo calet, ut qui denascitur, ignem amittit ac frigescit.*) *In* igitur in *ingenis*, sive *ignis*, non στερητικὸν est, sed αὐξητικόν. A *se* & *ignis* est *segnis*, de quo separatim. Ab eodem est *ignitabulum*, de quo nunc dicam.

Ignitabulum à Festo exponitur *ignis receptabulum*: distinctiùs in veteri Onomastico vertitur πυρεῖον· Atque in eodem *igniarium* quoque πυρεῖον exponitur. Nempe *igniarium*, & *ignitabulum*, idem notant. Quid verò πυρεῖον sit, optimè docet vetus Apollonii interpres, in illud Argonaut.

—— Τοὶ δ' ἀμφὶ πυρήια δινεύεσκον.

Ubi ait δινεύεσκον poni ἀντὶ τοῦ ἔστρεφον, περιέτειβον. Atque addit, lignum altero ligno terebrari tamdiu, donec ignem conciperet: hoc πυρεῖον dici: *lignum, quod subjicitur ac terebratur*, vocatur eidem στορεὺς, nempe a *substernendo*: *lignum quo terebratur*, dicitur ei τρύπανον· ἐσχάρα Theophrasto vocatur. Meminit & hujus rei Simplicius, in Aristotelis lib. iii de Cælo: Ἀπὸ ξύλων δὲ πῦρ ἐκβάλλουσι, θάτερον τῶν ξύλων ὡς τρύπανον ἐν θατέρῳ περιστρέφοντες. *E lignis excutiunt ignem, lignorum alterum velut terebram in altero circumagentes.* Illustris etiam ille est locus Plinii, lib. xvi, cap. xl. *Calida & morus, laurus, & edera, & omnes e quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc usus e castris, pastorumque reperit, quoniam ad excudendum ignem, non semper lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, facillimo conceptu. Sed nihil ederâ præstantius qua teratur; lauro, qua terat. Probatur & vitis sylvestris, alia quam labrusca, & ipsa edera modo arborem scandens.* Huc quoque pertinent verba Festi: *Ignis Vestæ si quando interstinctus esset, virgines verberibus afficiebantur à Pontifice. quibus mos erat tabulam felicis materiæ tamdiu terebrare, quousque exceptum ignem cribro æneo virgo in ædem ferret.* *Tabula* illa, quam ait *terebrari*, est στορεύς. ac quia ex *tabula* hac terebrando *eliciebatur ignis*, *ignitabuli* nomen accepit. Ab illa *terebratione* Græci πυρόστροφον dixere. Glossæ Philox. *Ignitabulum*, δᾳδὸς ῥαβδίον, πυροστρόφον. At δᾳδὸς ῥαβδίον exponit, quia *ignitabulum* etiam sumitur pro *cremio*, sive *fomite*, hoc est, *arida materia*, quæ ignem terebrando excussum excipit. Quomodo & πυρεῖον quandoque sumitur à Græcis. Solinus cap. xvii varia recensens *Deli* nomina reponit inter *Pyrpole*: atque ita dici ait, quia ibi *ignitabula* inventa sint. Vide quæ ibi Salmasius annotavit.

IL

Ileus Plinio dicitur, quæ vulgo *iliaca passio* vocatur. Est autem à Græcis, quibus εἰλεὸς dicitur. Non uno modo voce hac usi veteres: quod ostendit hic locus Celsi, lib. iv, cap. xiii, *Diocles Carystius*, inquit, *tenuioris intestini morbum χορδαψὸν, plenioris εἰλεὸν nominavit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari.* Quod ad etymon, sic dici putatur à parte affecta, quod *tenue intestinum*, εἰλεὸς dictum imprimis infestetur. Sed rectiùs qui dici volunt à symptomate, ut sit, vel ab εἰλεῖν, hoc est, *coarctare*, quia in hoc morbo αἱ τῶν ἐντέρων ἕλικες εἰλοῦνται, hoc est, *intestinorum involucra coarctantur*; ut scribit Actuarius: vel ab εἱλεῖν spiritu aspero, hoc est, *vertere & contorquere*, quia πνεῦμα ψυχρὸν νωθρὸν μίμνει εἰλεόμενον ἐν ἑλιγμοῖσι τῶν ἄνω ἐλίξεσι, hoc est, *flatus, frigidus, & lentus remoratur in anfractibus superiorum intestinorum*, quemadmodum ait Aretæus. Affine huic *chordapsus*, quomodo Celso quoque vocatur, si non sit simplex intestinorum dolor, sed accedat eorum tumor, qui manibus pressus cedat. Vocatur autem hoc pacto, quod, qui manum loco admovet, quasi τῆς χορδῆς ἅπτεται, hoc est, *tensam fidem tangere videtur*, ut scribit Galenus, lib. vi de locis affectis. Omnino nugatur Aretæus, cùm censet χορδαψὸς componi ex χορδή, id est, ἔντερον, & ἕψησις, quod (credat qui volet) μαλθάξιν significare ait. Falsus quoque hac in parte Henrischius in suo ad Aretæum commentario.

Ilex, quod *quercus* genus est, Isidoro visum ab *illiciendo* deducere, quod mortales eam nondum repertis frugibus in victum elegerint. Sed hoc φορτικώτερον. Magis verisimile fit esse ab Hebræo אלה, quod à nonnullis *ulmus*, vel *terebinthus*, vel *castanea*: sed ab aliis, vel generatim *arbor*, vel specialius *quer-*

querem, vel specialissime *ilex* transfertur. Atque à *robore* nomen habet: nempe ab אלה, *robustus*. Vide quæ de hac arbore Masius ad ultimum Josuæ caput annotavit. Nunnesio placuit *ilex* κατ' ἀφαίρεσιν fieri ab ἄκυλος, quomodo *fructus ilicis*, nempe *iligna glans* vocatur. Mihi ab Hebræo esse magis placet.

ILICET (de quo & aliquid dicimus in *Video*, & *Extemplo*, factum ex *ire licet*: haut aliter ac *scilicet* ex *scire licet*, *videlicet* ex *videre licet*. Donatus in Phorm. act. I, Sc. IV: *Semper* ILICET *finem rei significat, ut* ACTUM EST. *Dictum per* συγκοπήν. *Sic judices de consilio dimittebantur, suprema dicta cum præco pronunciâsset* ILICET. Hæc Donatus: quod ipsum legere est apud Servium ad illud II Æn.

Ilicet obruimur numero.

Voce autem hac non tantum præco in judiciis dimittebat judices, sed & præfica in funeribus utebatur eâ, cadavere ustulato cæterisque ritè peractis. Auctor Servius, ad illud VI Æn.

Lustravitque viros, dixitque novissima verba.

Et imprimis ad hunc ejusdem libri locum,

—— *Ferales ante cupressos*
Constituunt. ——

Malè autem quidam *illicet* scribunt geminato *L*. Nam quod aiunt *E* vocis *ire* extrito relinqui *irlicet*, sed *R* sequente *L* mutari in *L*, ut fit in *pellicio*, *pellego*, *intelligo*, atque aliis, id nihil ad rem facit: quia in *ilicet* non est mutatio, sed totius syllabæ συγκοπή, quemadmodum factum videmus in *scilicet*, & *videlicet*, ubi eadem syllaba *RE* eliditur. *Ilicet* interdum esse interjectionem censet Sosipater, cap. de Adverbio. Atque ita interpretatur illud Maronis:

Ilicet obruimur numero. ——

Ubi (Charisii verba sunt) *Martius Salutaris vult interjectionem esse graviter ingemiscentis. Nam & Terentius in Eunucho, Infectâ pace, inquit, ultro ad eam venies, indicans te eam amare; ferre non posse, actum est, ilicet perîsti. Nam & hic* (inquit Charisius) *non est in loco, aut statim, & continuo, sed pro eo quod est hem, ut sit, hem perîsti.* Sed hæc quam firma certaque sint, videre nondum possum.

ILLE vel ab Latino *IS* factum puto, vel potiùs ab Hebræo *elle*, אלה, id est, *hic*, *ille*; ut *E* in *I* converteretur, quomodo à לבנה est λίβανος, hoc est, *thus*, quomodo item à כתנת est χιτών, hoc est, *tunica*. Ab *ille* est adverbium *illi*, quod idem ac *illic*. Terent. Hecyr. Act. I. II.

Nam illic haut licebat, nisi præfinitò, loqui.

Ubi sic Donatus: *Legitur & illi, ut sit circumflexus accentus, & fit illic: ut,*

—— *Illi mea tristia facta.*

Plenius idem hac de re ad illud Terentii Adelph. Act. I. II.

—— *Siquid peccat, Demea,*
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.

Errant, inquit, *qui putant illi esse pronomen, cùm sit adverbium loci. ut*, (II Æn.)

—— *Illi mea tristia facta*
Degeneremque Neoptolemum narrare memento.

Illi ergo, ibi ubi ille peccat. Quare quidam etiam LI *syllabam discretionis causâ, ut locum significat, corripiunt. Olli* pro *illi* dixisse Maronem, notissimum est. Sed antiquiores potiùs *oli* scripsere, quia non geminant consonas. Ablativus est *olis*, & antiquè *olois* ut λόγοις, atque *oi* in *æ* converso *olæs*. Festus: *Ab oloes dicebant pro ab illis: antiqui enim literam non geminabant.* Ubi non *oloes* tribus legendum syllabis, sed *olæs* duabus: quia *æ* est ex οι Græco: ut *Adelphæ* ex ἀδελφοί, *poplæ* pro *poploi*, sive *popli*.

I M

IMBER Prisciano in quincto videtur venire ab ὄμβρος mutato nempe *O* in *I*, quomodo ab ὅς est *is*, à πρῶμος, *primus*; à κόνις, *cinis*, &c. Aliis placet esse ab ὕειν, hoc est, *pluere*, & pro his facit, quod in antiquis codd. per *Y* scribatur. Meminit & hujusce rei Carrio scholiis ad primum libr. Valerii Flacci. *Admirabilis*, inquit, *est omnium veterum librorum, quos hactenus videre licuit, error, si modo error dicendus, quod ymber non imber scribant, cogitet lector.* Hæc ille. Ego verò, cùm non modò in vett. lib. *imber* per *I* reperiam; sed & Festum aliosque veteres ita scripsisse pareat: planè persuasum habeo, *imber* esse ab ὄμβρος. Quod ipsum παρὰ τὸ ὁμοῦ ῥεῖν dictum, quasi ὁμόρος, elisa duobus locis vocali, & inserto *B*, quemadmodum monet Etymologus, qui & alia duo etyma addit: sed duriora. Quod verò in plurimis quoque codd. *Ymber* per *Y* scribatur, id meo judicio ortum ab eorum Grammaticorum errore, qui ab ὕειν venire existimabant. Per *I* quoque eos scripsisse paret, qui *imber*, quasi *imeber* dici putarunt ab *inebriando*. Isidorus, lib. XIII, cap. X: *Imbres dicti à Græco vocabulo, vel quod terram inebrient ad germinandum. Ex his enim cuncta creantur: unde & Lucretius:*

Ex igni terrâ atque animâ nascuntur & imbri.

Sic legendus is locus. In vulgatis omissio disjunctivæ VEL, ex duabus opinionibus malè unam ferruminavit. Nam Isidori mens est, *imber*, vel ab ὄμβρος venire, vel sic dici quasi *inebER*, κατὰ συγκοπήν. Imò vix dubium, quin ipsa quoque vox ὄμβρος ab Isidoro addita sit, hoc pacto, *vel à Græco ὄμβρος, vel quod terram inebrient.* Inducenda quoque verba illa, quæ continuò apud Isidorum sequuntur: *Est autem nomen Græcum.* Nam irrepsere ex margine, ubi quis non ineptè judicium suum de utroque etymo interposuerat. Ab *imber* est *imbricus*. Festus: *Imbricâ tempestate pluviam videtur significare.* Utitur Plautus, Mercatore, Act. V Sc. I. Ubi *austrum* nominat *imbricum*. Idem *imbricitor* Ennio his versibus dicitur quasi *imbres ciens*, Græcè ὀμβροφόρος.

Concurrunt veluti venti, cum spiritus Austri
Imbricitor, Aquiloque suo cum flamine contra
Endo mari magno fluctus extollere certant.

Tegulæ quoque cavatæ & semirotundæ ab *imbre* dicuntur *imbrices*: quòd *accipiant arceantque imbres*: ut indicat Isidorus, lib. XV, cap. VIII. Ab *imbrex* est *imbrico*. Vitruvius, lib. II, cap. VIII. *Imbricata cæmenta.* Plinius, lib. XI, c. XLV. *Imbricatis ungues simia.* Sidonius, lib. II epistola II: *Tegulis interjacentibus imbricarentur.* Glossæ vett. καλυπτηρίζω, *imbrico*.

IMBUERE est ab antiquo *buo*. Glossæ Isidori: *Butum, imbutum, imbuendum.* Sed ut *implere*, *explere*, *deplere* in usu sunt, *plere* autem obsolevit; ita & *buere* in solis remansit compositis ac derivatis. *Buere* est à βύω, quod est πληρόω, quomodo usi Homerus, Aristophanes, alii. Indeque βύζω, teste Etymologo, qui & de ventis dici ait, quando vela *implent* turgido suo flatu. Nec dubium, quin ab eodem βύω sit βύζα, quod Etymologus ex Sophrone adfert, atque explicat, μεστὰ, ἢ πλήρη, ἢ μεγάλα. Quare cùm βύω sit *pleo*, ut veteres locuti, *imbuo* erit ab ἐμβύω, ac propriè erit *impleo*. Sed Latini strictiùs usi verbo *buere* & *imbuere*, pro *implere liquore*. Inde *bua* potus antiquis, sed nutrices vocis ejus primam solùm syllabam efferre solent. Festus: *Imbutum est, quod cujuspiam rei succum bibit. unde infantibus, an velint bibere dicentes, bu syllaba contenti sumus.* Integram vocem habes in illo Varronis Cato sive de liberis educandis. *Cùm cibum ac potionem buas ac papas vocent & matrem mammam, patrem tatam.* Qui locus ostendit minimè (quod vir eruditus scripsit) nugari Nonium, quando ait sic vocari *parvulorum potionem*. Nam siquis hic Nonii error, etiam Varronem errâsse dicendum, qui solùm *pueriles* recenset *appellationes*. Nec hoc obstat ei, quod antè diximus, naturâ suâ latius *bua* vocem patere. Quippe, ut alia multa, ita hoc quoque vocabulum obsolevit, solumque remansit inter nutricum ineptias, sic *puerilem cibum* nuncupantium. At generalis illius notionis multa sint vestigia, in vocibus ab hoc fonte derivatis. Tale est *vinibua*, quomodo, Nonio teste, Lucilius dixit sat. VIII. eum *vinulentas* dicere vellet. Inde quoque *exbuæ*, &, ut auctor Festus, qui interpretatur, *quæ ebiberunt, quasi epotas*. *Exbueres* quoque, sive, ut in MS est, *exbures* pro eo dixere, ut ex eodem Festo discimus: nisi cum Scaligero legere malis *exuberes*, quod notabit ἀπογαλακτίας, hoc est, *infantes ablactatos*: quomodo *sububeres* dixere ὑπογαλακτίας: ut discere est ex vett. Glossis. A *bua* quoque est *simpuvium*, εἶδος ἐκβίας ἱερατικοῦ, ut scribit Adamantius Martyrius apud Cassiodorum, lib. de Orthographiâ. Plenius de eo vetus Juvenalis interpres, ad illud sat. VI.

Simpuvium ridere Numa, nigrumque catinum.

Sim-

Simpuvium, inquit, *quia omnes sacerdotes simul bibebant. Inde simpuviatrix illa dicitur, quæ porrigit poculum ipsius.* Dictum igitur *simpuvium*, quasi *simbuvium*. Sabini, a quibus ea vox accepta, *P* in *B* mutare amabant. Lazarus Bayfius, apud Juvenalem & similibus locis, legit *sympullam*: &, quod mirum, hanc vocem scribit per *y*. Sunt & qui *sympinium* scribant, ut sit παρὰ τὸ συμπίνειν. Ita legit Hadrianus Junius, non apud Juvenalem modò, sed etiam Ciceronem, lib. VI de Rep. Arnobium, lib. IV. Varronem, sat. *est modus matula*, sive περὶ μέθης, & lib. I de vita pop. Rom. item Plinium lib. XXXV, cap. XII. Vide eum, si voles, lib. II Animadversorum cap. X. Mirum verò scribere Lazarum Bayfium, metuere se, ne qui *sympinus* scribunt, id cuiquam probare possint. Nam etsi & ipse quibus locis *sympinium* Junius scribit, vel *simbuvium* malim, vel *simpulum* (de quo separatim agemus;) multis tamen partibus *sympinium* prætulerim voci *sympulla*. Nam *sympinium* manifestè Græcam originem præfert: & quamquam apud Græcos scriptores non reperiatur, à Siculis tamen Romani accepisse possint, qui multa aliter efferebant, ac veri Græci. At *sympulla* nomen cùm origine Græcum non sit, Latinum tamen esse nequit, quia Υ in Græcis solùm invenitur. Adde quod *sympinium* magis quàm *sympulla*, & vett. MSS^rum^, & antiquitus excusorum, fide sit subnixum.

IMITOR, pro quo veteres etiam *imito* dixere, ut Nonius probat, sic dicitur quasi *mimitor*, a μιμοῦμαι, omissa initiali litera. Ab *imitor*, si Festum audimus, est *imago*, quasi *imitago*. quia *imitatur* ac repræsentat suo modo id, quod exprimit. Multa similem passa συγκοπὴν. vide in *Vinum*. Possis &, ut syncope opus non sit, deducere ab εἰκόνα, *imago*. Quod ab εἴκω, *similis sum*. At non serio loquitur doctissimus Camerarius, cùm & *imitor* & *imago* deducit ab accusativo antiquo *IM* pro *eum*: sic enim scribit Commentar. in lib. I Tuscul. Quæst. p. CXXIII: *Liceat in etymologia quoque nobis hujus verbi exquirenda ludere, atque etiam falli. Cui enim hoc non licuit? Est igitur, ut opinor, imitari deductum, non sane à Græco verbo μιμοῦμαι, cujus μι syllabam longam accepimus: nec inveniri potest, quæ initialis litera accessionis convenientia sit: sed est perantiquum, & Latinæ linguæ proprium, factumque ab IS: quod veteres declinaverunt ut accusativum proferrent IM, & notat ejus, quod propositum sit, expressionem, quasique propagationem similitudine quadam atque effictione. Unde & imago, ut plumbago, quæ ejus, secundum quod est facta, similitudinem repræsentet. Sed in his sane jocari putemur.*

IMMANIS, [ἀμανής] teste cum Isidoro in X, tum Macrobio, lib. I Saturnal. cap. III (cujus verba in *Mane* adducimus,) venit ex eo, quòd veteres *manus* vel *manis* pro *bono* dixere. Unde in Saliari carmine *cerus manus*, pro *sancto bonoque*, vel *creatore bono*. At frustra est Ramirezius, cùm etiam Martialem cassa hac voce usum putat. Nam lib. II epigr. XCI, ubi vulgo legitur

Sospite quo magnos credimus esse deos:

Pro *magnos* is *manos*, id est, *bonos*, scribendum arbitratur. Quod refutatione est indignum. Videntur autem prisci & *manus* & *manis* dixisse. A *manis* autem fuerit tum ablativus *mane*, qui adverbialiter ponitur, ut *vespere*: tum *manes*, κατ' εὐφημισμόν, tum adjectivum *immanis*: de quo jam dictum. Vide *Mane*, & *Manes*. Fortasse & *manuus* vel *manius* dixere. Nam apud Festum habes in schedis Farnesianis: *Manuos in carminibus Saliaribus Ælius Stilo significare ait bonos*. Ubi in MS^o^ Paullo, *Manues*.

IMMUSSULUS, *immusculus*, *immustulus*, *immissulus*, *immisculus*, an *immistulus*, scribi oporteat, difficile dictu est, ob veterum librorum inconstantiam. Festus: *Alites, volatu auspicia facientes istæ putabantur: buteo sanqualis, immusculus, aquila, volturius.* Idem: *Oscines aves Appius Claudius esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, ut corvus, cornix, noctua. Alites, quæ alis ac volatu, ut buteo, sanqualis, aquila, immissulus, vulturius. Picus autem Martius, Feroniusque, & parra, & in oscinibus & in alitibus habentur.* Idem: *Immusculus avis genus, quam alii regulum, alii ossifragam dicunt.* Et ibidem: *Immustulus ales ex genere aquilarum est, sed minorum virium, quam aquila. quæ volucris rarò, & non ferè præterquam vere apparet: quia æstum algoremque metuit. appellatur autem ita, quod subitò & inexspectata se immittat.* Quæ si vera lectio est, scribi debet *immissulus*: ut quam hic dicat Festus ab *immissu subito* nomen accepisse. Et sanè *immissulus* est in codice MS^o^ Nansii. Sed in Mediolanensi editione anni CIƆ IƆ, legitur: *Appellatur autem immussulus, quod subito & inexspectata se immutat.* Malim tamen *immittat*, ut etiam est in Aldina. Nam verbum *inexspectata*, quod antecedit, ad localem motum, non ad qualitatis mutationem pertinet. Tamen in Glossis Philoxeni est *immusulus*, εἶδος ὀρνέου. Sed inconstanter postea in iis perscriptum: *Inemisulus*, ὄρνεον βασιλικόν. Apud Plinium quoque, lib. X cap. VIII: *Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse, & sangualem ossifragæ. Massurius sangualem ossifragam esse dicit, immussulum autem pullum aquilæ, priusquam albicet cauda.* Atque hic locus videtur iis favere, qui tertiam per *U* scribunt. Nempe ut sit ab *immutatione*. Convenire enim dicitur pullo aquilæ, dum etiamnum immutatur, ac necdum habet caudam albicantem. Ita *immusulus* dicetur, quasi *immutulus*, *T* in *S* converso, ut sæpe. *Immusulus* autem simplici *S* scriptum in optima Plinii editione Parmensi anno CIƆ IƆ.

IMÒ particula ab *imus*, ut *certò* à *certus*. Itaque propriè valet, *imò*, seu *postremo loco*: Hoc est, *postremo illud addo, quod plus est.* Ut apud Ciceronem, Catil. I. *Hic tamen vivit: Vivit? imo vero etiam in senatum venit.* Vel *imò* propriè signat *prorsus*, quia quæ *ima*, etiam *intima* esse solent: ut censet Perottus.

IMPANCRO ex *in* & *pancro*, quod à πᾶν *omne*, & κρέας *caro*. Nonius: *Impancrare est invadere, verbum à Græco tractum, quasi πᾶν κρέας consumere. Varro: Ecclesiam in regiam arcam impancrarunt.* [ab ἄγχω i. e. αἴρω.]

IMPENSA interdum est ab *in* privativo, & *pendo*: interdum ab *impendo*, idest, *in usum aliquem pendo*. Priori modo capit Festus: cum dicit; *Impensam stipem, æs sacrum, quod nondum erat pensum.* Posteriori modo accipitur in Gloss. vett. Ubi vertitur ἀνάλωμα. Sed additur ibidem, ἐλαιόγαρον. Nempe signat *impensam olei & gari*. De *culinaria impensa* loquitur & Apicius, cap. IV: *Perunges patinam, in qua ova sex cum œnogaro miscebis cum succo asparagi, impones cineri calido, mittes impensam præscriptam, tum ficedulas compones.* Est & *impensa testacea*, quam aliter *tectorium* dicimus. Vide Palladium, lib. I cap. XL. Sed usitatissima notio *impensæ* est de *pecunia in rem aliquam depensa*. *Impensa* autem, & *expensa*, voces, sunt ortæ a veterum more, quo pecunias non numerabant, sed *pendebant*. Videri possit & hinc dici *impense* pro *valde*: quia quod in lance *propendet*, id *impendet*. Unde Glossæ vett. *impense*, ἐπιρρεπῶς. Onom. *impense*, ἄγαν. Ita usus Plautus, Epid. IV, I: *Impense improbus.* Terent. Eun. III. I: *impense invidere.* Sidonius, lib. II ep. VII: *Impense obsecro.* Sed quod ad significationis caussam, verisimilius est, *impense* propriè notare *sumptuose*. Nam *impensus* propriè de iis dicitur, in quibus magni sunt facti *sumtus*. Gloss. *Impensus*, δαψιλής. Item, *Impense*, δαψιλῶς. Hinc & *impensus* pro *magno* usurpatur: ut non apud Plautum modò: sed & Lucretium, lib. V:

Vel violenta viri vis atque impensa libido.

Item Appuleium, in Apolog.: *Impensis precibus oravi.* Cæsarem quoque, Prudentiumque, copiæ modo locutos docebit Giffanius in Ind. Lucret. Porro non *impensum* modò, sed & *impendium* dixere. Atque hinc adverbium *Impendio*, id est, *valde*. Afranius in Vopisco: *Quo casu cecidit spes reducendi domum, quam cupio, cujus ego indies impendio ex desiderio magis magisque maceror.* Citat Charisius, cap. de Adverbio.

IMPERO, ab *in* & *paro*, *A* in *E* abit, ut in *vitupero*, & *propero*, quæ & ipsa à *paro*. [melius ab ὑπέρ, unde & *supero*. nam veteres dixere *indupero*.] Variæ autem sunt hujus verbi notiones. Interdum videtur præverbium redundare. Ita Alciatus, lib. VII Parerg. c. XIII, *imparare*, pro *parare*, accipi monet in illo Plauti, Capt. I. II:

Nullum me interea vidius, qui posset tibi
Remissum, quem duxi, imperare exercitis.

Aliter tamen hic sumi possit, ut interpretes ad eum locum ostenderunt. At negat *in*, cùm idem Plautus ait,

Ex parata re imperatam omnem facis,

Quamquam hac in notione potiùs *imparatam* per *A* scribi solet. Sed & alterum vett. libb. auctoritate defenditur. Vulgatissima verò acceptio est, quâ *imperare* ponitur pro *jubere*. Nempe ut Græcis à τάττω, id est, *ordino*, est ἐπιτάττω, *ordinem injungo*, & *διατάττω præcipio*: ita à *paro* est *impero*, quod propriè sit, *ut alter paret mando*. Ab hac notione *imperium* appellatum. Ea vox quandoque sumitur pro *Republica*: quomodo usus Sallust. in præfat. belli Jugurthini. Gloss. vett. *Civile imperium*, πολιτεία. Ab *imperio* dictus is *imperator*, cui commissa erat belli administratio. Livius, lib. xxxv. *Ætoli regem Antiochum imperatorem appellarunt*. De etymo sic Varro, lib. iv de L. L. *Imperator ab imperio populi, qui eos, qui id attentassent, oppressit hostes*. Quod de *hostibus oppressis* ait Varro, respicit antiquorum consuetudinem, quâ propriè *imperator* is dici solet, *qui* cum suis auspiciis bellum gereret, *aliquot hostium millia in acie occidisset*. Tum enim & militum acclamatione in castris, & sententia Senatus in urbe, *Imperator* appellabatur. Atque hæc quidem stantis Reip. consuetudo fuit. Ut autem perpetuum *Imperatoris* nomen alicui assignaretur, id ab Julio Cæsare originem traxit, quem Suetonius tradit prænomen id perpetuum à Senatu accepisse. In quo immutata fuit veterum consuetudo. Nam cùm apud veteres *imperatoris* nomen sequi soleat, exempli gratia, *M. T. Cicero imperator*: Cæsar id tanquam prænomen usurpabat, hoc pacto, *Imperator C. Julius Cæsar*. A Julio autem *Imperatoris* appellatio ad successores derivata. Nec tamen in totum sub Cæsaribus sublata fuit vetus consuetudo. Quippe sub his quoque, qui res præclarè gessissent, *imperatores* salutabantur. Sed minor tum, imò & Cæsare necdum rerum potiente, *imperatoris* fuit nominis honos. Quippe Appianus, lib. ii bell. Civil. quo loco de Curione agit, qui, parvâ Numidarum manu devictâ, *Imperatorem* se salutari passus erat, ait id antiquitus observatum, ut quis non nisi magnis rebus gestis *Imperator* vocaretur: at sua ætate (Hadriani autem ævo vixit) decem millibus occisis acclamatum esse. Scribit & Dio, lib. xxxvii. Antonium, Catilina victo occisoque *Imperatorem* esse dictum, quanquam cæsorum numerus minor esset constituto. Addit idem, lib. lx, antiquitus non nisi semel bello uno *Imperatorem* quempiam appellari potuisse: eoque præter veterum consuetudinem fuisse, ut Claudius uno bello aliquoties *Imperator* diceretur. In eodem autem ab aliis quoque peccatum fuisse, antiquorum monumentis comprobaremus, nisi alius hæc propria essent instituti. Ab *imperium* est *imperiabilis*: unde *imperiabiliter*. Cato senex: *Ubi Maximus, nimis imperiabiliter*. Pro, *imperiose & dure*. Ita eum locum lego apud Charisium, cap. de Adverbio.

IMPILIA sunt *pedum tegumenta è lana coacta*. Utitur Ulpianus, l. xxv. §. fasciæ. D. de auro arg. leg. Imò & Plinius, lib. xix, cap. ii, ubi ait, *Theophrastus auctor est* (spartum) *esse bulbi genus circa ripas amnium nascens, cujus inter summum corticem, eamque partem quâ vescuntur, esse laneam naturam, ex qua impilia, vestesque quædam conficiantur*. Quanquam in vulgatis, etiam antiqua Parmensi, est *mapalia*. Sed *impilia* rectè est in plerisque MSS^{tis}. Pro eo, in octavo de plantis, apud Theophrastum, quem Plinius exscribit, est πίλοι, vel πιλῖα· ut vel hinc liquet *impilia* esse *socculos* pedum. *Impilia* autem dicuntur, non quasi *sine pilis*, ut aliqui scripsere, sed à Græco ἐμπίλια. Hesychius: Νάκος, σύμπιλον, ἢ τὰ ἐμπίλια. Ἐμπίλια autem dicta, quià πιλητὰ, hoc est, *coacta*, *stipataque*, unde & *coactilia* dicuntur. Vide *Coactilia*, & *Pileus*.

IN

IN ab ἐν, quod Græcis quidem *quietem* indicat: utrῶ, vel ἐς, *motum*. Sed Latinis *in* utrique usui inservit. Imò & vett. Græcis ἐν ad *motum* pertinuisse videtur. Sanè Eustathius ait Dorienses ἐν solere jungere accusativo: indeque remansit ἐντοῦθα pro ἐν τόποις. Imò & Græci interdum videntur ἰν pro ἐν, & εἰς, dixisse. Hesychius: Ἰν ἠμῖνα, ἐν ἡμῖν. Idem: Ἰν φάος, εἰς τὸ φάος. Item: Ἰνακοίαν, εἰς ἀκοαςίαν ἐνάρετος, ἱκανὸς, ἐνάρετος· ἐμπεφυτίζω, ἐνεφύτευσε· ἰντέπ, ἐν τούτῳ. Proverbium hoc in *invinctus*, *infractus*, *incanus*, & aliis quibusdam, interdum ἀρνητικὸν est, ut significent *non vinctum*, *non fractum*, *non canum*: interdum ἐπιτατικόν, ut notent *valde vinctum*, *valde fractum*, *valde canum*. *Invincti* voce sic usus Callistratus in l. penult. ff. de lege Fabia. *Incanus* ita usurpat Catullus, carmine De nuptiis Pelei & Thetidis:

Cum cineri incanos solvent à vertice crines.

Tertio sic usus Maro, xii Æn.

Turnus ut infractos adverso Marte Latinos
Defecisse videt.

Nam sententia ejus loci est, defecisse eò Latinos, quia adverso Marte planè essent *fracti*. Quare fallitur Servius, cùm interpretatur, *antea semper infractos*. Meliusque Donatus, *valde fractos*. Quod ostendit vox *defecisse*. Contra quam accipit Curtius in vi, ubi *infractos & abjectos* conjungit. Interdum etiam τὸ *IN* planè redundat. Nam *inavarities* idem est, quod *avarities*; & *inhonores*, quod *honores*. Ut reperies in vett. Inscriptionibus, quemadmodum te doctissimus Gruterianorum collectaneorum Index docebit. Quæritur, quâ notione *in* sumatur, cùm Poeta ait, *laborem improbum omnia vincere*. Sunt quibus placet ἐπιτατικόν. Sed planè censeo esse στερητικόν. Est enim tralatio ἀπὸ στερεοβολίας ab hominibus pertinacibus, cedereque nesciis. Ut *improbus* idem sit ac *immoderatus*. Quamquam autem *in* sæpè in compositione mutet *N* in *M*, ut in *immanis*, & similibus: tamen sequente *P* integrum manet: ut in *inpello*, *inpingo*, & similibus: ubi *IN* scribi integrum ex antiquis codd. observavit Pierius, ad initium vii Æn. Idem tamen *IM* pronunciari debere arbitratur: quandoquidem & alia sint, in quibus aliter scribamus, aliter pronunciemus, ut agnoscit Velius Longus, antiquissimus Grammaticus, ut cujus etiam meminerit Gellius.

INANE esse à Græcis nemo dubitabit, qui sciverit, quod Latinis est *inanire*, id Græcis esse ἰνᾶν, & ἰνεῖν. Hesychius, ἰνώμενος, ἐκκενούμενος. Et Galenus in Lexico Hippocr. ἰνᾶν, κενοῦν. Et ἰνεῖται, κενοῦται. Falluntur, qui deducunt ab *ina*, quomodo vocatur *tenuis chartæ pars*: ut ex Festo mox ostendam. Potiùs *ina* sit ab ἰνᾶν. Nisi, quod veriùs puto, ab ἶνες, id est, *venæ*; quæ & ipsa *venarum* vox ab ἶνες deflexa. Nempe ab accusativo ἶνας, *venæ*. Præit in *inarum* etymo Festus, qui *inas* Græcis quoque ἶνας dici ait. Itaque *inæ* generatim dicuntur *venæ*; unde Scaliger apud Varronem optimè legit lib. iii de R. R. cap. ix: *Qui* (*ut hoc intelligant*) *concutiunt, errare, quod in ovis vitales inas confundunt*. Sermo est de dignoscendis ovis plenis, & utilibus. Presse autem *inarum* vox accommodata *venis*, *quæ chartæ veterum intercursabant*, & interdum *nostræ*. Hinc idem sic emendat locum Plinii, lib. xiii. cap. xii. *Deprehenditur & lentigo oculis; sed inserta mediis glutinamentis tamâ, fungo papyri bibula, vix inis literâ fundente se tantum est fraudi*. Ubi Guilandinus legit, *Vix nisi litura fundente se: tantum inest fraudis*. Usus quoque Marcellus Empiricus, cap. xxxi: *Ad ulcera in ano facta charta combusta, seu enarum ejus drachma* i. Ubi *ena* pro *ina*. Ab *ina* est *inula*; unde *illa*, vel *ila*, ut à *vinum*, *vinulum*, *villum*. Ab *ila* autem dicta *ilia*. Et fortasse etiam *exilis*. Festus: *Exiles, & ilia, à tenuitate inarum, quas Græci in chartis ινα appellant, videntur esse dicta*. Idem: *Ilia dicta ab ina, quæ pars chartæ est tenuissima*. Sic ea Festi loca legi debere monuerunt Jos. Scaliger in Castigat. & Lud. Carrio, lib. i Antiq. Lect. cap. vii. Isidorus tamen, lib. vi, *ilia* dici arbitratur ab εἰλεὸς, quo signatur *intestinum tenue*, ubi quæ inde *iliaca passio* vocatur, locum habet. Minus autem rectè Onomasticon vetus, *Ile*, κῶλον. Nam κῶλον est ex *crassis intestinis*.

INCHOARE, an *incohare*, dicendum sit, nec inter veteres ipsos convenit, aliis hanc, aliis aliam opinionem amplectentibus. *Inchoatus* legas in vet. lapide: eandemque ὀρθογραφίαν probat his verbis Terentius Scaurus: *Scribendi ratio*, inquit, *recorrigitur originatione, ut cùm dicimus Inchoare cum adspiratione scribendum, quoniam à Chao dictum, quod fuerit initium omnium rerum*. Eandem sententiam complexus Festus, cùm ait: *Inchoare videtur ex Græco originem trahere, quod Hesiodus omnium rerum initium esse dixerit chaos*. Similiter scribit Servius, majores tamen aliter scripsisse agnoscit, sic enim ille in iii Georg. *Apud Latinos nullum verbum est*

quod

quod ante O finalem, habeat O: excepto Inchoo: quod tamen majores aliter scribebant, aspirationem interponentes duabus vocalibus, & dicebant incoho. tria enim habebant nomina in quibus C literam sequeretur aspiratio, sepulchrum, orchus, pulcher: è quibus pulcher tantum hodie recipit aspirationem. Probat & *inchoo* Julius Modestus, at *incoho* maluere Verrius & Suetonius: ut indicat hic Diomedis locus lib. I: *Inchoo, inchoavi: sic dicendum putat Julius Modestus, quia sit compositum à chao initio rerum. Sed Verrius Flaccus in postrema syllabâ aspirandum probavit. Cohum enim apud veteres mundum significat, unde substractum incohare. Tranquillus quoque his assentiens libello suo plenissimo adem incohatam ita asseruit.* Verrium ac Tranquillum sequuntur Pontanus, lib. de aspiratione, & Georgius Valla lib. XXXIII Expetendorum & Fugiendorum. Et sane ratio pro his facit. Nam cùm antiqui *cohum* pro *chao* aut *mundo* dixerint, ut hic Diomedis locus indicat; hinc omnino *incoho* dicendum erit. Atque ut id non esset, cùm antiquitus dixerint *incoo*, aut nunc quoque *incoo* absque spiritu dicendum erit, aut si spiritu opus sit, faciendum id fuerit veterum more, qui eum inserebant inter vocales ad vitandum hiatum: quomodo dicebant *mihi, vehemens, reprehendo, ahenum, cohors*, & similia.

INCIENS quæ dicatur, indicat Festus: *Gravida est, quæ jam gravatur conceptu: pragnans, velut occupata in generando, quod conceperit: inciens, propinqua partui, quod incitatus sit partus ejus.* Usus Arnobius in septimo, ubi semel iterumque *incientem scrofam* legas; quam Telluri matri sacrificari ait. Plinio quoque eam vocem restituit Turnebus, lib. XX, cap. XXIII. Sed quod Festus ait *incientem* dici, quia *fœtus sit incitatus*, id verisimile non est: sed *inciens* dicitur, quasi *fete ciens* seu *incitans* & movens ad *fœtum* pariendum, nempe ab *inciere*, quod est *incitare*. Quanquam nec displicet conjectura Martinii, ut sit ab ἐγκύω, quod notat *pragnantem esse*: unde ἔγκυος, *pragnans*, nempe à κύω, quod notat ἐν γαστρὶ ἔχειν. Υ in *I* abibit, quomodo à φύω, *fio*; à κλυτὸς, *inclitus*.

INCILIUM mentio apud Catonem de R. R. cap. CLV. Columellam, lib. III, cap. IX. Appuleium, lib. IX Milesiarum, & fortasse Cœlium, si recta est emendatio P. Manutii, lib. VIII epist. V ad Ciceronem: *Sane tanquam in quodam incili jam omnia adhaserunt.* Ubi vulgati *ut quodam in Cilicia.* Manutii sententiam amplexus quoque Lambinus. Sed Octavius Pantagathus legit, *Tanquam in quodam vecta lintre omnia adhaserunt.* Andreas Schottus, *Tanquam in quodam vitiligio omnia adhaserunt.* De *Incili* ita Festus: *Incilia, fossa, quæ in viis fiunt ad deducendam aquam, sive derivationes de rivo communi facta.* Ulpianus lib. XLIII Pandect. Tit. XXI qui est de Rivis: *Incile est locus depressus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit. Sed & fossa & putei hoc interdicto continentur.* Censet igitur Ulpianus *incile* esse ab *incido*. Mihi non displicet esse ab *inciendo*. Nam ut à *cubo, cubile*; ita ab *incio, incile*. Ab *incile* derivant *incilo*, ut propriè sit *incile facio*. Sed longius abit significatio. Nam notat *increpo*, teste Nonio, qui Accium, Paccuvium, Luciliumque sic usos docet. Imò & apud Lucretium, lib. III legas:

Jure ut opinor agat, jure increpet, inciletque.

Fortasse igitur verius sit *incilo* quoque venire ab *incieo*: ut propriè signet, aliquem dictis asperis *incieo* ac *commoveo*. *L* insertum, ut à *sorbeo, sorbillo*; ab ἄω, *halo*, &c.

INCITEGA quid sit, docet Festus his verbis: *Incitega* (ita & MSS.) *machinula, in qua constituebatur in convivio amphora, de qua subinde deferrentur vina.* Usus ejus erat, ne amphora fundo suo maculam mensæ imprimeret. Nomen ex eo, quod tegeret mensæ partem. Nempe ut ad Festum Scaliger observat, veteres κατ' ἐπένθεσιν inserebant syllabam *CI*. Itaque pro *intego* dicebant *incitego*, unde *incitega*. Estque simile *concipilo* pro *compilo*. Festus: *Concipilavisti dictum à Nævio, pro corripuisti & involasti.* Simile quoque *recipero*, sive ut nunc dicimus *recupero*, pro *repero*, sive *reparo*. Item *reciprocus* pro *reprocus*: de quo infra dicemus.

INCLOCTORES apud Plautum Asinariâ legit Camerarius, ut sit κατ' ὀνοματοποιΐαν factum à verborum strepitu, qui Græcè κλωγμὸς, ut in jocoso oraculo Luciani, μέθυ ἐνεγκὼν κλωγμῷ. Locus est Act. III Sc. II:

Incloctoresque acerrimos gnarosque nostri tergi.

Pro eo in vulgatis est *indoctoresque*: quod Colerus retinet, qui *indoctores* antiquè poni existimat pro *inductores*: Juvant & Gloss. vett. in quibus est: *Indoctores, ἀσκηταί.* Est autem *inductor* ab *inducendo*, quod verbum est militare, uti *ducere, ductare*, & similia. Sallust. bell. Catil. *Petreius cohortem prætoriam in medios hostes inducit.* Sed Palmerius, & Acidalius, legunt apud Plautum *inductores*: atque ita vocari putant, quia *ulmos*, hoc est, *ulmeas virgas, in terga, & scapulas inducerent.* Turnebus, lib. XXXIV, cap. XXXI, à *docendo* deducit, *indoctoresque* putat dici *lorarios* ac *virgatores*, quia *doctores* soleant cædere discipulos, ac inprimis *plagosi Orbilii*.

INCUBUS, sive *incubo*, ab *incubando*, quia eo laborantes (ut Cœlius Aurelianus scribit, lib. I χρονίων, cap. III,) *sibi quemquam irruisse existimant, qui sensibus oppressis corpus exanimet, neque clamare permittat.* Gloss. vett. *Incubo*, ἐφιάλτης. Onomast. *Incubones*, Ἐπικουφοτης. Fuere, qui *Cupidinem*, aut *Semideum* putarent: sed opinionem istam jam olim Soranus in αἰτιολογουμένων libris refutavit; Aureliano eodem teste; apud quem plura de hoc morbo vide.

INCUS, cùm penultimam producat in obliquis, non ab *incutio* erit, uti scribit Becmanus, sed ab *incudo*: quia *super eo fabri cudunt ferrum.* Similiterque à *succudo* fit *subscus*, inserto *S.* non à *succutio*, ut idem putabat; nec à *saccido*, quod vult Perottus. Festus, juxta viri illustris restitutionem: *Subscudes appellantur cuneata taleola, quibus tabula inter se configuntur, quia, quo ea immittuntur, succuditur. Paccuvius in Niptris: Nec ulla subscus cohibet compagem alvei. Plautus, in Astraba: Terebratus multum sit, & subscudes addite.*

INDAGO, [indu ago] non pro *ferarum inquisitione*, quod Servius putabat; sed pro *plagis* seu *retibus venatorum* accipitur in illo Maronis, lib. IV:

—— *Saltusque indagine cingunt.*

Indaginis autem nomen ex eo, quia ea *saltus locave alia cingunt*, non quidem ut *feras indageat*, sed ut *capiant indagatas*. Unde autem *indagare* dictum sit, exquirimus in *Ambages*.

INDE, ex *in* & *de*, quasi dicas, *de illo loco, in quo quid est.* Vel *de illo tempore, quo quid fieret.* Vel potiùs est *inde* ab ἔνθεν, conversâ adspiratâ in mediam: quomodo à Θεὸς, *Deus*. Composita hinc quinque: quæ Festus recenset. *Deinde*, inquit, *compositum est ex prepositione, & loci significatione: ut exinde, perinde, proinde, subinde: quæ item tempus significant.* Pro *postea* vel *deinceps* usus Terentius:

Factum esse non negat & deinde facturum autumat.

Subinde similiter usurpat Horatius:

Si dicet rectè, primum gaudere: subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento.

Sequenti seculo, ut ex Petronio & aliis est videre, valet *identidem*, sive *crebro* & *per intervalla*. Gloss. *Perinde*, ὥσπερ, παραπλησίως, καὶ ὁμοίως. Item, ὁμοίως, ἔπειτα, παραχρῆμα. Sed omnino composita, quæ dixi, confundunt. Ab *inde* & *item*, *indidem*. Glossæ: *Indidem*, ἐντεῦθεν. Vide *Idem*. Pro *deinde* & *exinde* κατ' ἀποκοπὴν dicitur *dein*, & *exin*. Festus: *Exin metri caussa dicitur pro exinde.*

INDICO seu mediam habet correptam, seu productam, ejusdem est originis. Dicitur enim quasi *dicendo significo* vel *denuntio*; corripit autem mediam, uti in *dedico*. Ab *indicando* est *index*, quâ ratione à *vindico*, *vindex*: à *judico*, *judex*. *Index* verò, non solùm dicitur ὁ πίναξ, sive *syllabus*, quomodo Seneca dicit *indicem philosophorum*: Sed etiam usurpatur de *titulo*, sive *simplici inscriptione*, apud Martialem, lib. III epigr. II:

Et cocco rubeat superbus index.

Ac rectè Scaliger ita cepit illud Tibulli, lib. IV ad Messallam:

Nec quærit, quid quaque index sub imagine dicat.

Ubi *index* est *titulus imagini subjectus*. Ab *indicendo* quoque est *funus indictivum, ad quod per præconem evocabantur*, teste Festo. Formulam, qua usi, docebit Terentius, in Phormione:

Exequias Chremeti, quibus est commodum ire, jam tempus est.

Indictio. Constantinus Porphyrogennetes, lib. II de Themat. cap. VIII ait, Οὕτω γὰρ γράφει Ἡσύχιος ὁ Ἰλλύστριος. Ἰνδικτιῶν, τοῦτ᾽ ἔστιν Ἰνδικτιῶν, ἡ περὶ τὸ Ἀκταιον νίκη. Quo errore quid fœdius?

Indicum, *pigmenti sive coloris genus ex India apportati*, unde & nomen. Vide Dioscoridem lib. V cap. LXVII, atque ibi Matthiolum; Plinium lib. XXXV, cap. VI, atque ibi Dalecampium: item Isidorum, lib. XIX, cap. XVII: adhæc socerum meum Junium, in notis ad Jerem. c. XXII, v. XIV.

Indigenæ ab *indu*, hoc est, *in*, & *geno*, hoc est, *gigno*. De *indu* diximus seorsim: de *geno* item vidimus suo loco. Est igitur *indigena*, *genitus in eo loco, ubi degit*. Vel est *indigena* ab *inde* & *geno*: quæ Servii sententia est, in VIII Æn. *Omnes*, inquit, *terræ habitatores, aut indigenæ sunt, aut advenæ, aut convenæ. Indigenæ sunt inde geniti, quos vocant Aborigines Latini, Græci αὐτόχθονας, ut de Faunis dixit. Advenæ de uno loco venientes, ut Saturnus. Convenæ de diversis, ut Ausones & Sicani.* Isidorus, lib. X. *Indigena vocatus, quod inde genitus sit, id est, in eodem loco natus.* Ut potiùs ab adverbio *inde*, quam præpositione *indu*, esse videatur, facit Græcum αὐτόχθων, quod ex αὐτόθι, & χθών & quod geminum imprimis, αὐθιγενής, ex αὐτόθι, unde contractum αὖθι, & γένος. Gloss. vett. αὐθιγενής, *indigena, terrigena*. [*Indigena* & *indigetes* iidem. Græcis ἰγγενεῖς.]

Indigetes unde dicti, indicat Servius, ad I G. & imprimis ad XII Æn. ubi sic scribit: *Indigetes duplici ratione dicuntur, vel secundum Lucretium, quod nullius rei egeant,*

Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri.

Vel quod nos eorum indigeamus, unde quidam omnes Deos indigetes appellari volunt. Alii patrios Deos indigetes dici debere tradunt. Alii ab invocatione indigetes dictos volunt, quod indigito est precor & invoco. Vel certe indigetes sunt dii ex hominibus facti: & dii indigetes quasi in diis agentes. Ex multiplici hac sententia duæ maximè probantur. Primum quod dicitur *Deos indigetes esse Deos patrios*, qui Græcis θεοὶ πατρῷοι, ἢ ἐγχώριοι. Quomodo *indiges* erit ab *indu* pro *in*, & *ago*. Atque *indiges* sit, *qui locum aliquem incolit*. Unde & Græcis τοπικὸς vocatur vel ἐντόπιος. De ejusmodi Diis sic Servius: *Dii topici, id est, locales, ad alias regiones nunquam transeunt.* Talis Abydenus Deus *Besa localiter appellatus*: (ut ait Ammianus Marcellinus lib. XIX). Alterum est, quod ibidem *indigetem* dicitur esse ab *indigito*, hoc est, *invoco*. Nam id propriè est *indigito*, ex *indu*, id est, *in*, & *cito*, hoc est, *voco*: ut ostendimus in *indigitamenta*. Ita *indigetes* dicti sunt, quia cum ex hominibus Dii facti sunt, una cum cæteris Diis *invocantur*. Atque eadem mente cum doctissimo Salmasio deduxeris ab *in* & *dicare*, hoc est, ἱεροῦν, a qua significatione est *dedicare*. ut *indico* sit ἐνιερῶ. *indices*, & c in g converso *indiges*, ὁ ἀφιερωθεὶς, *inter deos consecratus*. Quo de etymo quoque diximus in *Indigitamenta*. Quamquam verò universe dicerentur *indigetes*, qui dii ex hominibus facti essent, (ἀνθρωποδαίμονες putant vocari ab Euripide in Rheso;) tamen in veteribus Glossis strictè exponuntur ἡμίθεοι Κουρῆτες: eamque sententiam firmat Arnobius, lib. III: *Aut si Curetas pro Laribus invocaro, quos indigetes* (MSS' *esse digites*) *Samothracios pars vestrorum adseverat auctorum.*

Indigitamenta, ex sententiâ Pauli Diaconi in epitomâ Festi, sunt *incantamenta* vel *indicia*. Ubi *incantamenta* & *indicia* iccirco conjungi sensit Germanus Valens, quia *incantamenta* res obscuras revelent & *indicent*. Sed neutiquam hanc interpretationem probare possum. Nam *indigitamenta* sunt *libri pontificii*, unde in vett. Glossis ea vox exponitur ἱερατικὰ βιβλία. Ac propriè quidem sic dicebantur, in quibus varia essent Deorum cognomina, ut sunt Orphei ad Musæum initia sive hymni. Estque ea vox ab *indigitare*, quod est *invocare*. Sic enim eâ voce usus Macrobius, lib. I Sat. cap. XVII, cùm ait: *Namque virgines Vestales ita indigitant*, APOLLO MEDICE, APOLLO PÆAN. Falsus igitur Joannes Autatus, cùm putavit, *indigitare* semper esse ἀποθεοῦν sive *indigetem facere*. Nos potiùs putamus, nunquam sic accipi. Factum autem *indigitare* ab antiquo proverbio *indu* pro *in* (de quo diximus in *industrius*) & *citare*, quod est *vocare*, quomodo *citatam plebem* dicebant. *Indigitare* igitur dicitur pro *indicitare*, sive *indicitare*. C in G convertitur, quomodo & *subicitare* pro *subigitare* legitur in Plauti Casinâ, & *iniicere* pro *ingere* apud Varronem. Similisque ratio est in voce *ingens* pro *incens*, quod tantum est ut censeri non possit. Hanc *indigitamenti* ἐτυμολογίαν docuit me Jos. Scaliger notis in Orpheum, quæ inter postuma ejus opuscula habentur. Addamus & aliorum hoc de vocabulo opiniones. Sunt qui *indigitamenta* & *indigitare* velint esse ab *indicando*. Nempe ut a *dico*, quod valet *consecro*, fit *dicito*, hinc *indicito*, & c in g mutato *indigito*, ἱερῶ, ἀφιερῶ. Hac tamen notione *indigitandi* vocem haud arbitror inveniri. Alii, eosque inter doctissimus Germanus Valens, ad II Georgic. volunt *indigitamenta* propriè dici, quia iis sacrificiorum fastorumque ritus, ac Deorum nomina velut catalogo comprehendantur, & quasi *digito indicentur*. Ita *indigitare* propriè sit δακτυλοδεικτεῖν indicare, ac utrumque vocabulum sit a *digiti* nomine. Autatus verò, ac ante eum Petrus Crinitus, lib. I de Honest. Disc. cap. ult. putarunt esse ab *indigitum* voce, hoc est, eorum, qui auxere cœlestium numerum, ut sunt Hercules, Romulus, & alii.

Indu antiquum præverbium est ab Syracusano ἔνδοι, sive, ἔνδοῖ, quod idem ac ἔνδον. Ut ab ἐν, *in*; ab ἔντος, *intus*; sic ab ἔνδοι *indæ*, & converso æ in *U*, *indu*, quomodo à *pœna* est *impune*; à *Pœnus*, *Punicus*. Ennius, Annal. lib. XVII.

Concurrunt veluti venti cum spiritus Austri
Imbricitor, aquiloque suo cum flamine contra,
Indu mari magno fluctus extollere certant.

Indu enim scribendum, non *inde*, etsi eo pacto etiam adducat Fulvius Ursinus, ad I Æn. pag. CXCIX. Negat Giffanius, in Indice Lucretiano, voce ENDO, invenire se *indu* à veteribus dictum pro *in*, sed *endo*; unde *endoperator*, *endogredi*, aliaque: ac apud Festum, *endoitium*, pro *initium*; *endoplorato*, pro *implorato*; *endo procinctu*, pro *in procinctu*. Verùm mihi dubium non est, quin *indu* quoque dixerint, cùm quia in vett. libb. Lucretii, aliisque non tantum *endo*, sed & *indu*, & corruptè interdum *inde* legitur, quod Giffanius ipse agnoscit: tum quia in compositis *indu* non minùs reperiatur, quam *endo*; quemadmodum indicant *induperator* pro *imperator*, *indigena* pro *ingena*, hoc est, *in sole, ubi agit, genitus*: *induciæ*, quia homines tum sint *indu otio*, hoc est, *in otio*; *indigeto*, id est, *invoco*, ab *indu* pro *in*, & *cito* pro *voco*. Sed vel sola *industrii* vox omnem scrupulum eximere videtur: quia sic dictus, *quasi qui quicquid ageret intro strueret, & studeret domi*: ut Festi utar verbis.

Induciæ unde dicantur, nec inter veteres convenit. Quâ de re apponere visum locum Agellii, lib. I, cap. XXV: *Inducias sic dictas arbitramur, quasi tu dicas inde uti jam. pactum induciarum hujusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur, sed ex eo die postea: uti jam, omnia belli jure agantur. quod dicatur dies certus præfinitus pactumque sit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque is dies ubi venit, inde uti jam pugnetur: iccirco ex iis, quibus dixi, vocibus, quasi per quendam coitum & copulam nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit, Induciæ, inquit, dicuntur, cum hostes inter sese utrinque utroque alter ad alterum impune & sine pugna ineunt. inde abeo, inquit, nomen esse factum videtur, quasi initiæ atque introitus.* Hactenus Agellius. Aldo Manutio in Orthographia sic dici placet *inducias*, quasi *inductias*. Nempe ut a *lego*, *legio*; a *rego*, *regio*; ab *opto*, *optio*; sic ab *induco*, *inducia*. Sed mihi dubium non est: quin sit vel ab *in* & *otium*, ut *D* interseratur, uti in *indigere*, *indagare*, *redire* & similibus: vel potiùs ab antiqua præpositione *indu* pro *in*, & *otium*; quemadmodum ab eodem *indu* & *struo* est *industrius*, ac *induperator* quoque dicimus pro *imperator*; & *indigena* fortasse pro *in ingena*, ab *indu* & *geno*.

Inebræ aves, ab *inhibendo*, quod *inhibeant*, id est, *vetent*: ut ait Isidorus, lib. XII, cap. VII. Sed apud eum corruptè legas *inhiba*, pro *inhibra*, vel *inebra*. Antiquè etiam *enebra* dicebantur. Nam ut *Menerva* dicebant pro *Minerva*, ita & *enubro* pro *inhibenti*, Festo teste. Servius Petri Danielis, in illud III Æn. *Infelix vates*: *Certa genera avium ab auguribus appellantur, quæ pennis vel volatu omnia possint facere: quæ si fuerint prospera, præpetes: si adversa, inebræ dicuntur.*

Festus:

Festus: *Inebra aves, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent. Et prorsus omnia inebra appellantur, quæ tardant, vel morantur agentem.* Glossæ vett. ab H. St. editæ: *Enibrum*, πτάγμα ἐπιβλαβές. *Enibra*, ἐναντία. *Enĭber picus*, ὄρνις πτηνός. Ita rectè emendarunt Josephus Scaliger ad Festum, & Bon. Vulcanius in notis ad Glossas. At *inebra* pro eo in iisdem Glossis legas: ubi exponunt ὄρνεον μαντευτικόν. Janus Duza legit apud Plautum, Persâ, Act. II, Sc. II.

Commorandum est mihi apud hanc inebram:

Sed rectum est *apud hanc obicem*, quomodo Camerarius restituit ex MSS^tis, in quibus corruptis, sed non multùm abeuntibus vestigiis, *objeci* scriptum erat pro *obicem*.

INFENSUS, juxta Perottum, ab *malo inferendo*: quomodo & dicimus *inferre injuriam*, aut *bellum*. Sed *infensus* & *offensus* dicimus, ut *defensus*. Ac *offendo* quidem & *defendo* sunt in usu, *infendo* non item. Sunt autem ab inusitato *fendo*, teste Prisciano in XI. At *fendo* est *ad iram concito*. Gloss. Isidori: *Fensus, iratus. Fendo* à σφενδονῶ, *fundâ peto*, abjecto *S*, quomodo à σφενδόνη est *funda*, à σφάλλω, *fallo*, &c. Vel est *fendo* à φένω, *occido*, ut signet, animum habere hostilem, & ad occidendum paratum. *D* inseritur multis, ut μυελὸς, *medulla*; κορίαννον, *coriandrum*; ἀΐω, *audio*, &c. *Defendere* propriè de *se*, & *suis*, *fendere*, hoc est, *arcere*, ac *depellere*. Maro in Eclogis:

Solstitium pecori defendite. ——

Ennius, Achille:

Serva cives, defende hostes, cùm potes defendere.

At non rectè Nonius hic *tueri* exponit. Quia verò, qui inimica arcet, is se, & suos, tuetur, hinc est, quòd τὸ μεταληπτικῶς pro *tueri* accipi solet. Imò & in notione tuendi *infendo* dixisse videntur. Sanè in Gloss. Philoxeni legas: *Infenditor*, συνδικος. At in Gloss. Cyrilli est, Συνδικος, *defensor*. Συνδικῶ, *defendo*. Quemadmodum autem veteres pro *fariolus*, quod à *fando*, etiam dixere *hariolus*, unde *hariolari*: quemadmodum item dixere *forda*, & *horda*; *fædus*, & *hædus*; *fircus*, & *hircus*; sic & dixisse videntur *fendo* & *hendo*, unde addito præverbio *pra*, *prahendo*, à quo *apprahendo*, *reprahendo*, *deprahendo*. Quibusdam tamen placet simplex esse *prendo*; ac quemadmodum pro *mi* dicimus *mihi*, pro *vemens* (quod ex *ve*, & *mens*) *vehemens*; item ab *æs* est *ahenum*: sic ex *prendo* factum *prehendo*: quod si est, absque diphthongo vox ea scribi debet. A *prehendo* est *reprehendo*, ubi *re* valet *retro*, ut in *recutitus*, & aliis.

INFESTUS, à *festino*. Nonius: *Infesti proprietatem hanc esse Nigidius voluit, quasi nimium festinantis ad scelus, vel ad fraudem.* Vel ab *infero*, quia in eo totus sit, ut inferat noxam. Ita Perottus. Vel, quod simplicissimum à *festus*, quasi minime lætus ac jucundus. Nam *festum*, juxta Nonium, notat solenniter lætum ac feriatum. Unde *festivus*. In Glossis Philox. *infestus* exponitur πολέμιος, ἀκάματος, item ὀργίλος, ἐπαχθής, χόλιος, ἐχθρός. Item *infestum*, ἀσιαρὸν, ὀργίλον. *Infestantes*, συνόντες, διώκοντες.

INFITIAS, an *inficias*, scribi debeat, quæri potest. Si per *T*, erit ab *in* & *fateor*. Sin per *C*, fuerit ab *in*, & *facio*: quia quis se fecisse negat. Vide autem num rectiùs à *facio*, an *fateor*, deducatur. Sanè *inficere* pro non *facere*, Varro dixit, lib. III, cap. XVI, ubi de apibus ait: *Neque ipsa sunt inficientes, nec non operam inertes.* Quamquam in aliis sit *inficiantes*, ut Coloniensi Gymnici, & Parisinâ Augurelli. Sed *inficientes* jure prætulit P. Victorius, quia *inficiantes* esset *inficias euntes*: quod hic locum non habet. Et hæc pro una sententia. At pro *infitias* est, quod etiam *infiteer* dixerior. Festus: *Infiteri, non fateri.* Subdit continuò: *Infitiari, creditum fraudare.*

INFRA, ex *infera* τῇ συγκοπῇ factum: ut *supra* ex *supera*; illud ab *infer*, vel *inferus*; hoc à *super*, & *superus*. Ut apud Catonem de R. R. cap. CXLIX: *Ubi super inferque vicinus permittet, tum decedito*, hoc est, vicinus, qui pratum super te, quique *infra* te habet. Et apud Plautum, Mercat.

Limen superum inferumque salve.

Item Varronem, Marcipore: *Aquam vomentes inferam mortalibus.* Par ratio in *extra*, pro *extera*, ab *exter*; ut *mundi extera* apud Plinium. Ac *super* quidem vel *superus* est ab ὑπὲρ, ut dicemus seorsim. *Infer* autem, vel *inferus*, ab *inferendo* dici suspicor, ut propriè ea vox significet καταχθόνια, quia *mortui terræ inferuntur.* Unde titulus in Digestis; De mortuo inferendo, & sepulcro ædificando. Gloss. Philoxeni: *Inferus*, ἅδης. Festus: *Inferiæ, sacrificia, quæ Dis manibus inferebant.* Ubi vides, ad etymon simul alludi. Ac vulgari sententiæ hanc etiam præfert Erasmus, scholiis in epitaphium, quod Hieronymus Nepotiano scripsit. Virgil. VI Æn.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Arnobius, lib. VI: *Non denique vinum liquens paterarum effusionibus inferamus.* Sacrificium verò hoc nono post mortem die fiebat: unde *novemdiale sacrum* dicebatur: ut scribit Porphyrio, in Horatii lib. epod. Carm. in Canidiam. Ab *inferus* est *infernus*, quod naturâ suâ est adjectivum, etsi vulgò substantivè dicamus *infernum*. Eædem Glossæ: *Inferna*, καταχθόνια. Similiter ab *inferi*, vel *inferendo*, fit *inferilia*, si rectè in iisdem: *Inferilia*, καταχθόνια, εἰσκομίσματα. Nempe ἀπὸ τοῦ εἰσκομίζεσθαι. Glossæ eædem: *Infer*, εἰσκόμισον. Item aliæ: εἰσκομίζω, *infero*, *importo*. Ab *inferus* esset *inferimus*; sive ab *infer*, *inferrimus*, pro quo dicimus *infimus*, & alterâ συγκοπῇ *imus*: ut à *superus* esset *superimus*, pro quo dicimus *supremus*, & alterâ συγκοπῇ *summus*, seu *summus*. Quare acutiùs quàm veriùs Cæsar Scaliger arcessit ab ἱμάω, quod Hesychius exponit ἀντλῶ, *haurio*: propriè autem notat *extraho loro*, quod Græcè ἱμὰς, unde origo est verbo. Movet summum virum, quòd *imo*, hoc est, *fundo*, aliquid *loro* extrahatur. Sed quanto simplicius, quod dicebamus! Ab *imus* est *imitus*. Agellius, lib. XVII, cap. X. *Atque ille Græcos quidem fontes imitus ignes eructare*, &c. Ita rectè emendat J. Lipsius. Usus quoque Appuleius, ex Met. *Terrâ dehiscente imitus.* Venit autem ab *imus* eâ ratione, quâ à casu in *I* desinente adjecto *TUS* descendunt *radicitus*, *cœlitus*, *funditus*, *largitus*, *humanitus*, *divinitus*, &c.

INFULA, juxta Festum, *sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes, & hostiæ, templaque velabantur.* Propterea Scaliger in Conjectaneis ab *inflando*, hoc est, *amiciendo* ac *velando* dici censet. Alii, ut Perottus ait, ab *inferus*, vel *infra*, dici putarunt *propter vittas, quæ inferius ex ea pendent.* De vittis, quæ dependerent, auctor Isidorus, lib. XIX, cap. XXX. *Infula* inquit, *est fasciola sacerdotalis capitis, alba, in modum diadematis, à qua vitta ab utraque parte dependent: quæ infulam vinciunt: unde & vitta dicta sunt, quòd vinciant.* Translatum deinde *infula* nomen ad *hostia filamenta*. Varro, lib. VI de L. L. *Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta è lana, quæ adduntur infulæ, intra hostiarum cornua velamenta erant.* Ab *infula* est *exinfulo*. Festus: *Exinfulabat, exerebat. Infulas enim sacerdotum filamenta vocabant.*

INGENS esse putant à *gens*, quasi quod in gentem sufficiat; vel ab antiquo *geno* pro *gigno*, quasi quod magnum fit genitum sive natum, ut *in* hic augeat, quemadmodum in *incanus*, *invinctus*, & similibus. Sed cognatio inter *C* & *G*, de qua alibi dicimus, facit ut adsentiam Jos. Scaligero, qui notis in Orphcum (ea inter posthuma opuscula extant) scribit, *ingens* prius fuisse *incens*, ac sic dici ab *in* & *censeo*, quod tantum sit, ut *censeri non possit*. Sanè plus esse *ingens*, quàm *magnum*, indicat locus hic Terentii, Eunucho, act. III. I:

T. Magnas verò agere gratias Thais mihi? G. ingentes.

Ubi, ut Donatus quoque observat, plus à parasito dicitur, quàm Thaide: quemadmodum & mox illâ inquiente *læta est*, subjicit Gnatho, *triumphat*.

INGUEN quasi *ingen* ab antiquo *ingeno*, quia ibi *partes genitales.* Nisi potiùs à Græco ἐν & γυῖον vel ἐν & κύθος, quod idem ac αἰδοῖον. vel ab ἴγχυον, quia in sequiori sexu ibi sit κυοφορία.

INITIATIS ab *initiis* nomen, quomodo *mysteria* dicebantur. Varro, lib. IV de L. L. *Per initiorum dies non initiati templum Cereris imprudentes ingressi.* Ita verò dicta *mysteria*, quod essent *initium melioris vitæ*. Græcis eâdem mente, sed contrario vocabulo, τελεταὶ dicebantur. Gloss. Cyr. τελετὴ, *consecratio*. Usus eo & Appuleius, lib. XI: *Inopinatis, & usquequaque mirificis imperiis Deum rursus interpellor, & cogor tertiam quoque teletam sustinere.* Ratio appellationis est, quia in iis summam beatitatem constituebant: quæ τέλος est vitæ

vitæ humanæ. Vel statuendum, ut *facere* dicebant pro *sacra facere*, sic *initia* dixisse pro *sacrorum initus*, & τέλος pro *sacrorum consummatione*. Sanè ut *initiare*: ita & *inchoare*, verbum sacrorum erat. Virgil. VI Æn.

Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras.

Ubi Servius: *Inchoat est perficit: & est verbum sacrorum.* Non dubium autem, quin *inchoare* simpliciter dictum sit pro *inchoare sacrum*. Quod autem pro *perficere* accipi ajunt, per ἀντίφρασιν fit.

Inops, à simplici *ops*: quo, ut Priscianus scribit in VII, veteres usi sunt nunc pro copia atque auxilio, ut in illo Actii, in Hercule: *Quorum genitor fertur esse ops gentibus*: Nunc pro matre Deûm, ut apud Plautum, Cistellaria:

Itaque me Saturnus ejus patruus, & Castor pater.
Itaque me Ops opulenta iuius avia, imo mater quidem.

Inquino & *coinquino* ἀναλόγως deduxeris ab *inquo*, & *coinquo*. Nam ut à *nato*, *natino*; à *farcio*, *farcino*, unde *suffarcinatus*; à *pago*, *pagino*, unde *pagina*; à *lurcor*, *lurcinor*, unde *collurcinatio*: ita ab *inquo* fit *inquino*; & à *coinquo*, *coinquino*. Sed obstare videtur contraria significatio. Nam *inquo* est *purgo*, *mundo*; unde *inquere* arbores, hoc est, *putare*. Festus: *Coinquire*, *deputare*. Et apud Sosipatrum, lib. I: *Quinquatrus*, inquit, *à quinquando*, *id est*, *lustrando*. At *quinquare* videtur contractum ex *coinquare*. Sed fortasse *inquo* etiam notabat *inquino*. Varro, Cato, vel de liberis educandis: *Et ut in grege opilio oves minus idoneas removere solet, quas reiculas appellat: sæpe enim unus puer epulans atque impurus inquit gregem puerorum.* Ubi in MS est *inquid*, pro *inquit*: unde *inquit* editum à Mercero. In vulgatis est *inquinat*. Ab ea igitur *inquendi* significatione fit *inquino* & *coinquino*. Vel dicendum esse compositum è *cunio*, quod est, *excerno*. Festus: *Cunire est stercus facere*, *unde & inquinare*. Ac fortasse ex eo *cuniculum*. Eo significatur *foramen sub terra occultum*. Forte in quod stercus descenderet è latrinis. Quod si est, vox à *cunio* erit. Non hoc displiceret, nisi simpliciter dicerent veteres, foramen esse occultum sub terra, & originem accesserent vel à similitudine *cuneorum*, vel ab animali ejus nominis, lepori vicino. Vide *Cuniculus*. De *cuniendi* autem verbo vide in *Cœnum*. [manifeste à κονίω, & ἐγκονίω.]

Inquio, nisi suspicio me fallit, factum ex ἐνέπω, κατὰ μετάθεσιν pro *enqueo*. Π abit in *Q*, ut à λιπεῖν, *linquo*; à πόττος, *quotus*. Et quid multis opus? ab eodem ἐνέπω similiter est *insequo*: de quo in *Seco* dicemus. *Inquam* autem, etsi præsentis nunc habeat notionem, primò tamen, ni fallor, imperfectam prætentionem notabat. Suspicor enim κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *inquiebam*.

Insecta dicuntur, & ἔντομα, & ἄτομα, Festo teste. Cùm autem animalium quædam *insecta* dicuntur, ἔντομα significantur: ut Græci vocant. Ea autem non dici sic, quod *dissecta* nihiluminus *vivant*, vel eo argumento cognoscimus, quod id commune iis sit cum sturione, polypo, pulmone marino, pluribusque aliis animalibus perfectis: qua de re legere potes Jul. Cæs. Scalig. Exercit. CCXXVI, sect. XV. Veram autem nominis rationem non aliunde meliùs quàm ex Aristotele & Plinio discemus. Aristotelis hæc verba, lib. I histor. animal. cap. I: Καλῶ δ' ἔντομα, ὅσα ἔχει κατὰ τὸ σῶμα ἐντομὰς, ἢ ἐν τοῖς ὑπτίοις, ἢ ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς πρανέσι, hoc est, *Insecta autem appello, quorum corpus incisuris præcinguntur, aut parte tantum supinâ, aut etiam pronâ.* Plinius similiter, lib. II, cap. I: *Insecta appellata ab incisuris, quæ nunc cervicum loco, nunc pectorum atque alvi præcinctu separant membra tenui modo fistula cohærentia.* In antiquis & recentibus prælo excusis pro *præcinctu* est *præcincta*, sed prius illud sententia exigit, seque id in veteri antigrapho reperisse testatur Hadr. Junius. Et similiter de Cicadis dixit Aristoteles, ὑποζώματι διῃρημένα. Portò latiùs patet ἀναίμων sive *exanguium* vox, quam *insectorum*. Nam istiusmodi quoque sunt inter marina sepia & locusta, denique omnia quæ plusquam quaternis pedibus innituntur. Dicuntur autem, ἄναιμα, quia propriè *sanguinem non habent*, sed mucorem, sive saniem sanguini respondentem: quemadmodum docet philosophus, lib. I hist. animal. cap. IV.

Insidiæ, ab *insidendis viis* ad dolosè aliquem intercipiendum. Maro, XI Æn.

Arripuitque locum, & sylvis insedit iniquis.

Ubi Servius: *Propriè nam insidere est dolosè aliquem exspectare. unde & insidiæ nominatæ sunt.* Similiter Græci ἐνέδρας appellant ab ἐν, *in*; & ἕδρα, *sedes*: à quo καθέδρα, συνέδριον, ἐξέδρα.

Instar *instaris* dici, credidit Probus. Sed esse nomen μονόπτωτον, rectiùs censet Charisius, lib. I. & Servius, II Æn. Eo similitudinem significari, scribit Augustinus, lib. de arte Grammatica. Ac similiter Gloss. vett. in quibus exponitur ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα. Negat Servius in II & VI Æn. *instar* recipere præpositionem. Interea fatetur Serenum Lyricum dixisse, *ad instar dixere*. Eum nos damnare non ausimus: præsertim cùm & alii sic loquantur, ut Appuleius, lib. IX. *ad instar inclyti montis*: & Solinus: *ad instar amnis Ægyptii*. Quin potiùs, cùm legimus *instar montis*, & similia, usitata ἔλλειψις; sic locutos veteres putamus. Primum autem dicebatur *instare*, unde κατ' ἀποκοπὴν *instar* factum, ut *pugillar* ex *pugillare*, *exemplar* ex *exemplare*, *altar* ex *altare*, & similia. *Instare* autem est ab *instando*, quia *instet*, hoc est, *prope sit*: unde *instaurari* dicitur, quod ita succedit priori, ut vicinum sit ac simile. Iidem (ut Cæsar Scaliger, cap. CXIII de caussis L. L.) tempus præsens *instans* dixere, non quidem, quia *non staret*, uti somniant; sed quòd *instaret cedenti præterito*: quomodo & Græci ἐνεστῶτα appellant. [Ab ἴσω vel ἰσέω, ἰκνέω, est ἴσης vel ἴσης, unde *instar* vel *ister*. Glossæ *Ister*, ἴσος συνωδὸς, πιστὸς, τεῖνος. Hinc *istriones*, δεικηλισταί. Hinc ἱστορία, *pictura & repræsentatio alicujus rei*, ab ἱστορῶ, quod & ipsum ab ἴσος, & Atticè ἴσως, ἱστορῶ, sed ut in aliis, ita quoque in hoc vocabulo, quod prius ars erat, facta est scientia.]

Instauro, aliis à σταυρὸς, aliis ab *instar* esse placet. Posteriorem sententiam sequitur non Isidorus modò, lib. XIX cap. X. sed etiam Festus: *Instauro*, inquit is, *ab instar dictum est*, *cum aliquid ad pristinam similitudinem & comparationem reficitur.* Idemque ante senserat Varro. Et probat quoque Macrobius, lib. I Saturn. cap. XI. *Dies is*, *qui instauraticius dictus est*, *non à patibulo*, *ut quidam putant*, *Græco nomine* ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, *sed à redintegratione*, *ut Varroni placet*, *qui instaurare ait esse instar novare.* Et rectè quidem Macrobius negat esse à σταυρὸς, quia *patibulum* notat: sed qui à σταυρὸς deducebant, illi, quod Macrobius non attendit, aliam notionem respexerunt. Nempe primam, qua notat *vallum*, seu *palum ligneum*: unde σταυρόω, *vallum* seu *palum depango*. Ab hoc verbo σταυρῶ putamus esse antiquum *stauro*, quod est *stipitibus aut palis fixis sepimentum vel rem aliam reparo*. A *staurare* etiam est *restaurare*: vox quidem posterioris ævi, sed tamen Tacito, Justino, & vett. Jurisconsultis usurpata: ut audiendus non sit vel Cæsar Scaliger, qui Exercit. CXCV in Cardano eam ut barbaram damnat: vel Claudius Verderius, qui censurâ suâ in varios auctores, apud Justinum quidem in Trogi epitome legi eam putat, sed apud aliorum neminem. Cæterùm apud Diomedem etiam legas *præstauro*, pro *præstruo*. [*Restaurare* ex *reinstaurare*, & hac ratione utrumque rectum, vide antiquissimas glossas.]

Instigo Julio Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. XXXII, conflatum videtur ab *insto*, & *ago*; qua ratione idem alibi verbum *caligo* factum ait, à *calare*, & *agere*. Sed *caligo* esse simplex derivatum, ostendimus suo loco. Præterea repugnat utrobique modulus mediæ syllabæ. Simpliciùs igitur dicas, esse ab *instando*. Nam qui *instat* atque urget, is propriè *instigat*. Ab *insto* autem erit *instigo*, quâ ratione à κάστις (quod Hesychius *fustem* interpretatur) est *castigo*: [κατακαστίζω, καστίζω.] quâ item posterioribus seculis à *fuste* formarunt *fustigo*. Est & tertia sententia. Græcum est στίζω, *pungo*, cujus Aoristus ἔστιγον, unde *stigo*, quod similiter notat *pungo*, *incito*, *stimulo*, unde *instigo*, quod Onomasticon interpretatur ἐπικεντρίζω. Confirmant & hanc sententiam Glossæ Cyrilli, in quibus, στίγω, *stingo*, *pungo*. Uti in Onomastico, *stigo*, ἐρεθίζω. Item verbale *instinctus*, quod est *instigatus*, *incitatus*, *stimulatus*: ut apud Livium, lib. V: *Divino spiritu instinctus*: sive substantivè, *incitatio*, *stimulatio*. Est etiam *instinctus*, impulsio naturæ,

ut

ut ἐνθουσιασμὸς est *impulsio* sive *afflatus Dei*. Non dubium igitur, quin *instinctus* sit ab *instinguo*, hoc à *stingo*, illud à *stigo*, quod à στίζω. Est autem *stinguo* à *stigo*, ut à *frago*, *frango*; à *pago*, *pango*. Verbo *stinguo* usi Lucretius, lib. II, & Tullius in Arateis. Propriè notat *pungo*, & μεταληπτικῶς *pungendo deleo*, & latiùs extensâ significatione *quomodocunque deleo*, unde ad ignem relatum. Gloss. Cyrilli, σβεννύω, *stinguo*. Onomast. *stinguo*, σβεννύω. A *stinguo* autem est *distinguo*, in quo proprietas vocis aperta est. Nam significat *dispungo*, ut Græcis διαστίζω. Itaque quod Græcis στιγμὴ, hoc Grammaticis optimè *distinctio* appellatur. Nisi *distinguo* malis esse à *tinguo*, ut propriè sit coloribus separare: indeque ad alia trahatur. Par ratio in *Exstinguo*. Quod itidem à *Tinguo* deducunt qui *S* omittunt. Sed à *stinguo* erit, si propriè sit, *pungendo destruere*, uti putamus. At de *interstinguo*, ubi *S* ab omnibus scribitur, nihil habent quod obtendant. Usus eo Appuleius IV Metamorphoseos: *oblisis faucibus interstinguere*. Ubi *inter* vim habet φθαρτικὴν ut in *intertrahere*, apud Plautum Amphitr. pro *planè delere*: item in *internecinus*, atque aliis, de quibus dictum in *Interficere*.

INSTITA κατ' συνεκδοχὴν pro *stola* accipitur: sed propriè est *limbus* sive *fascia*, quæ matronarum *stolæ* subsuebatur: ut docet vetus Horatii interpres in illud Horatii, sat. II lib. I:

—— Sunt qui nolint tetigisse, nisi illas,
Quarum subsutâ talos tegit instita veste.

Hinc Ovid., lib. I ματαιοτεχνίας·

Este procul vittæ tenues, insigne pudoris:
Quæque tegis medios instita longa pedes.

Instita dicta, vel ab eo quòd *pedibus instet* & immineat: quomodo *instare tempus* dicitur, quod appropinquat: vel potiùs quòd *stola ei insistat*, dum gestatur: aut quòd *stola insistat* atque incumbat: quomodo Cæsar, lib. II de bello Gallico ait, cùm primi militum cecidissent, proximos jacentibus institisse. Sed habet *instita* & extra vestem locum: ut cùm *fasciam* notat, quâ vincirent. Ita Petronius Arbiter: *Duas institas ancilla protulit de sinu, alteraque pedes nostros alligavit, alterâ manus*. Ac similiter ait Scribonius Largus, *ventrem constringendum fascia longa*. Imò & cum Onomastico legitur *instita* κειρίαι, signantur *fasciæ sepulcrales*, quæ κειρίαι vocantur Evangelistæ Joanni cap. XI, ubi de Lazaro sermo. Aliter autem κειρίαι dicuntur à κὴρ, id est, *mors*, *fatum*. [ἐνσίκτη ab ἐνσίζω.]

INSTITORES dicuntur, qui *taberna* aut *negotiatorio præponuntur*: unde Gloss. vett. *institor*, ὁ προεστηκὼς ἐργαστηρίου. Dicuntur etiam sic *servi pecuniis dandis præpositi*: item *quibus vestiarii, aut lintearii dant vestes linteaque circumferenda ac distrahenda*. Exempla autem harum acceptionum habemus in Digestis. Dictus autem *institor*, Ulpiano teste, quia *instaret*, hoc est, *urgeret merces ac negotia aliena*, quomodo & Græcis vocatur ἐπιστάτης, ἀπὸ τοῦ ἐφίστασθαι, hoc est, *instando operi*, *sive urgendo negotium*. [ἰσάνειν, δανείζειν, Hesych.] Hoc pacto, ut Scaliger nos in Priapea monuit, *instandi* voce usus Nonius Atellana:

Instat mercaturam, credo rem faciat, frugi est homo.

Nec longe ab hac mente Virgilius:

Parte alia Marti currumque rotasque volantes
Instabant.

Sanè Belgæ similiter utuntur eadem voce, & cùm de *mercatura*, & de *equis curruque* loquuntur. Dicunt enim *coopmanschap dryven*. Ab *institor* est *institorius*, quod in Onomastico exponitur ἐμπορικὸς· nempe quâ ratione ibidem *institor* vertitur ἔμπορος.

INSULA quasi *in salo*. Quæ conjungit Cornelius Nepos in Themistocle: *Diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris*. Etymon hoc etiam adfert Martianus Capella, lib. VI de nuptiis Philol. *A* in *U* mutatum, quomodo à *salsus* est *insulsus*. Propriè igitur *insulæ* sunt maris: sic tamen quoque dictæ, quæ in flumine. [diminutivum ex *Isa*. Hesychius ἴσσα, ἅλως, θάλασσα. Hinc pluribus insulis nomen *Issa*.] Est alius etiam notionis. Gloss. Philoxeni: *Insula*, νῆσος, συνοικία. Nempe & κατὰ μεταφορὰν ita vocatæ οἰκίαι περιάμφοδοι, *ædes potentiorum*, *quæ à privatorum domibus distinctæ erant*, ut ab incendiis essent tutiores. Ita usus Cicero pro Cælio, Vitruvius, lib. I cap. VI. Suetonius, in Nerone, &c. De hac notione ita Festus: *Insulæ dictæ propriè* (sic legendum) *quæ non junguntur communibus parietibus cum vicinis, circuituque publico aut privato cinguntur: à similitudine videlicet earum terrarum, quæ fluminibus ac mari eminent, suntque in salo positæ*. Quo in loco merito Festus ait, *propriè insulas dici quæ non junguntur communibus parietibus cum vicinis*; quia & impropriè ac laxiori significatione quælibet domus sic vocabantur: ut Senecæ, Ulpiani, Martialis, aliisque locis probat Laurentius Ramirez, ad epig. I Martial. lib. de Amphith. *Insularius* hinc dictus servus, qui *insulas*, hoc est, *ædes separatas*, vel alias quascumque custodit. Sic usus Pomponius, l. XVI. §. I. de usu & hab. Ulpianus, l. ult. ff. de off. præf. vigil. ac Petronius Arbiter, cùm ait: *Interim coctores insularıique mulcam exclusum, & alius veru testu stridentibus plenum in oculos ejus intentat*.

INTEMPERIES, à *temperies*, quod à *tempero*. Pro *intemperies* etiam *intemperia* dicitur; ut apud Catonem, cap. CXLI, *Mars pater te precor quæsoque uti in morbos visos invisosque, viduertatem vastitudinemque, calamitates, intemperiasque prohibessis, defendas, averruncesque*. Ubi *aeris intemperiem* signat. Quia autem ab *intemperie cerebri calida* provenit *insania* ac *furor*: *furorem* autem *Furiæ* immittere credebantur, hinc est, quòd pro *insania*, aut *Furiis*, sumitur. Plaut. Aul. act. I. Sc. I.

Nescio pol quæ illum hominem intemperiæ tenent.

Onomast. *Intemperiæ*, μανίαι.

INTER ab *in*, ut à *sub*, *subter*; à *pro*, *propter*; à *præ*, *præter*: ut Priscianus scribit in XV. Habet *inter* in compositione sæpe vim αὐξητικὴν· ut in *interturbare* apud Terentium Andr. Act. IV. Sc. I. Ubi Donatus monet, *inter esse adauctivam particulam, ut in interfectus, interemtus*. In quibus duobus verbis, non solùm αὐξητικὴν, sed etiam φθαρτικὴν vim habet. Uti & *interstingui*, quod iccirco cum *perire* junxit Lucretius, lib. V:

Quæ faciunt ignis interstingui atque perire.

Item in *interfieri*: quod est *plane tolli*. Plautus, Trinummo, Sc. *Minus quindecim*:

Hem istic oportet obseri mores malos,
Si in obserendo possint interfieri.

Et Lucretius, lib. III.

Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto
Aut flammis interfiat, malisve ferarum.

Auget etiam in *interbibere*, Aulul. Act. III, Sc. ult. quod significat *planè ebibere*. Et in *intertrahere*, in Amphitr. quod est *planè extrahere*. Sed κατὰ μεταφορὰν notat *contumeliam intorquere*, ut exponit Festus. Quomodo ab *inter* sint *interim*, *interdum*, *interea*, *interduatim*, *interatim*, vide in *Interdum*. Etiam ut à *post*, *postibi*: sic ab *inter*, *interibi* dixere. Plautus, Rudente:

Jam hic ero: tu interibi adorna quod opus est.

INTERDUM, & *interim*, κατὰ συγκοπὴν dici, indicat Festus: *Interduatim & interatim dicebant antiqui, quod nunc interdum, & interim*. Hoc nisi esset, videretur *interdum* esse ex *inter* & particula *dum*, quæ & est in *nedum*, *adesdum*, & aliis. *Interim* autem videretur conflatum ex *inter*, & obsoleto *im*, pro *eum*, vel *eam*. Nam ut *quis*, ita credo *is* olim commune. *Inter im* sive *eam*, puta *rem*. Ut *inter ea*, puta *negotia*. Integrè Plautus, Cistellaria:

Inter rem istam agendam here huic respondi, quod rogabat.

Et Sticho:

Inter illud negotium meis amicis curavi, ut cœna esset cocta.

Sed quicquid est de posteriori parte vocis, *interduatim* & *interdum*, *interatim* & *interim* ab *inter* venire, satis est evidens. Nam quod *interdum* fit, hoc subinde se intergerit inter prius & posterius tempus, quo quid non fit. Quodque *interim* factum dicitur, hoc factum inter prius & posterius momentum, quo alius vel aliud agit, vel quiescit. Obsoletum *interduatim* Plauto restituit in Grammaticis Institut. Grosippus, sive Scoppius, Trucul. Act. IV Sc. IV:

Id quoque interduatim nomen commemorabitur.

Ubi

Ubi editum, *interim suatim.* Posterioris ævi scriptores, uti Senecam tragicum, & alios, *interim* pro *interdum* scripsisse, notum arbitror.

INTERGERIVUS, ab *intergero*; ut à *cado*, *cadivus*; à *recido*, *recidivus*; ab *interneco*, *internecivus*. Itaque *intergerivus* malim, quàm, ut in aliis libris legitur, *intergerinus*. Usus Plinius, lib. XXXV cap. XIV: *Sesquipedalis paries non plus quam unam contignationem tolerat: cautumque est, ne communis crassior fiat, nec intergerivorum ratio patitur.* Quis autem *intergerivus* dicatur, indicat Festus: *Intergerivi parietes dicuntur, qui inter confines struuntur, & quasi intergeruntur.* Vocatur & *intergeries*, quâ ratione à *congero* est *congeries*. Glossæ vett. *Intergeries, paries*, τοῖχος ὁ δύο κτίσεις διορίζων. Hermolaus Barbarus, in Gloss. Plinianis, hanc caussam nominis adfert, quia non in lateribus, ut parietes alii: sed *in medio gerat*, hoc est, *ferat*, & *sustineat*. sed simpliciùs deducitur ab *intergero*, quia *intergeritur*, hoc est, *interponitur inter duas habitationes*, ut eas separet: quemadmodum Festi & Glossographi loca indicant. Scaligerum non audio, qui castigat. in Festum, & animadversionibus in Guilandinum, mavult *intergerrivus* gemino *rr*, ut sit à *gerris*, hoc est, *cratibus*, unde & aliquando *concratitii parietes* dicuntur. Vide *gerra*. Idem Scaliger censet Plinium scitâ metaphorâ ab *intergerrivo pariete intergerrinum* quoque, sive *intergerrivum*, vocare *interjectum gluten inter duas tabulas inter se junctas.* Plinii verba sunt, lib. XIII, cap. XII: *Minimum hoc modo intergerrii, atque etiam lini levitas superatur.* Sic enim legit Scaliger. In vulgatis est, *Minimum hoc modo intergerii, atque etiam Nili lenitas superatur.* Unde Guilandinus cudebat hanc lectionem: *Minimum hoc modo intergeritur, atque etiam Nili lævitas superatur.* Sanè ex *lini* rectè facit *Nili*. Sed *intergerii* vox retinenda, quæ tamen non est à *gerris*, verùm ex eo, quòd *intergeratur*, seu *interponatur*.

INTERLUNIUM est, cùm *Luna* est *in coitu Solis*: ut loquitur Plinius, lib. II cap. XCVII. Unde dicatur, indicat Isidorus, lib. III cap. LIV. *Interlunium lunæ est illud tempus, quod inter deficientem & nascentem lunam. Est autem trigesimus dies, quo luna non lucet, quæ ideo videri non potest, quia Soli conjuncta obscuratur, sed eodem momento renascens, paullatim ab eo recedendo videtur.* *Interlunium* ergo dicitur, quasi aliquod tempus sit inter veterem novamque *lunam*. Verum tempus civile, quod neque triginta neque unitas est, non potuit aliter designari: ut optime ait Scaliger, lib. III Isagog. Canonum, quos Eusebianis Animadvers. adjecit. Græcis est συμμηνία quasi *collunium* dicas. Quia nempe *Sol* est cum *Luna*. Iidem hanc *Lunam* appellant ἕνην καὶ νέαν, quam malè cum νεομηνίᾳ confundit Suidas. Nam νεομηνία est, cùm *Luna* primò apparet. Sed ἕνη καὶ νέα est, cùm *luna* in eadem longitudine ac latitudine est ac *Sol*, adeo ut dubium sit, num *luna* vetus an nova dici debeat, quia in utriusque diei collimitio posita videtur. Dicitur *interlunium* alio nomine *luna silentium*, sive *luna silens*. Virgilius, Plinius, alii. Ei opponitur *plenilunium*. At *luna*, quæ necdum ad *plenilunium*, aut *interlunium*, pervenit, dicitur *luna cava*, eadem nempe ratione, quâ Græcis κυρτὴ vel ἀμφίκυρτος nominatur. *Luna cava* meminit Plinius, lib. VIII. Quod de Suidæ lapsu, ac *luna cava* dixi, id quoque monuit Cælius Calcagninus, dialogo de mensibus, ac epist. XXVI lib. I epistolicarum quæstionum.

INTERMETIUM vocatur *spatium inter circi metas interjectum*, τὸ μεταξὺ τῶν καμπτήρων, ut exponitur in veteribus Glossis. Uti *meta* in iisdem καμπτήρ. Aliter dicitur *spina*, ut apud Cassiodorum: item Juvenalis interpretem in illud:

Plebeium in circo positum est, & in aggere fatum.

Etiam posterioribus temporibus vocarunt *Euripum*; cùm antiquiores *Euripos* dixerint fossas circo circumdatas. Qua de re diximus in *Euripus*. At quod postea *Euripum* vocarunt, aquæ erat expers. Fortassè nomen ex eo, quia ut *Euboicum* illum *Euripum* septies de die fluere ac refluere vulgò creditum fuit: ita circa *intermetium* septem spatiis curreretur. Unde in veteri epigrammate.

Septem etiam gyris claudunt certamina palmæ,
Quòd cælum stringunt cingula sorte pari.

Vide & Isidorum, lib. XVIII, cap. XXXVIII.

INTERPRETOR fortassè ex *inter* & inusitato *prætor*. Nam Hebræis פתר notat *interpretor*, *expono*. Habes Gen. XL. XXI pro *exponere somnia*. Priscianus, in XIV: *Interpres, cujus simplex, id est pres, in usu non invenitur.* Sed puto prius fuisse *interpretis*, & κατὰ συγκοπὴν *interpres*. Isidorus, lib. X ait *interpres* dici, quia *inter partes* medius sit duarum linguarum, dum transfert. Perotto placet esse ex *inter* & *præs*, hoc est, *fidejussor*. Martinius ex *inter* & *paro*, quod *inter partes paret aliquid*. Salmasio ex *inter* & *pretium*; quia propriè sic dicatur, qui pararius & proxeneta sit inter venditorem & emtorem. Sic habet, de Usuris, pag. CCCCLXXVI: *Per quos pactio inter duos contrahentes inducebatur, μέσοι appellati, Latine interpretes. Hi propriè Græcis μεσοπρᾶται, id est, μέσοι τῶν πρατῶν, conciliatores & mediatores venditionis. Nam & pretium ex Græco πρᾶτον, & interpretes.*

INTERTRIGO, & *intertrimentum*, etsi significatione plurimùm differant, origine tamen conveniunt. Utrumque enim rectè ab *interterendo* deducit Varro, IV de L. L. Est autem *intertrigo* non tantùm, cùm femina sive equitando sive aliâ de caussa attrita sunt adustaque: sed etiam cùm in genere veterinario pes pedem aut ungula ungulam terit. Usus sic Columella l. VII, c. V: *Clavi quoque dupliciter infestant ovem, sive cum subluvies atque intertrigo in ipso discrimine ungulæ nascitur: seu cum idem locus tuberculum habet*, &c. Et mox: *Subluvies & intertrigo pice per se liquidâ, vel alumine & sulphure, atque aceto mixtis ritè eruentur. Græci παρατρίμματα appellant.* *Intertrimentum* verò est damnum rei detritæ: ut ex Varrone & Asconio diximus in voce *Tero*. Glossæ Philoxeni, *Intertrimenta*, ἀπουσίαι. Sed & clarissimè quid sit *intertrimentum* docet hic locus Livii, lib. II de bell. Mac. *Carthaginenses eo anno argentum in stipendium impositum primum Romam advexerunt: id quia probum non esse Quæstores renunciaverant, experientibusque pars quarta decocta erat, pecuniâ Romæ mutuâ sumtâ, intertrimentum argenti suppleverunt.* Ciceronem quoque usum Verrinâ tertia, ex Asconio discimus. Nam in vulgatis pro *intertrimento* irrepserat *nutrimento*. *Intertritura* quoque pro eo dicitur, l. ult. D. de pigneratitia act. *Quæro, intertrituram, quæ ex operis facta est, utrùm Titius debitor, an Seius creditor adgnoscere debeat. respondit secundùm ea quæ proponerentur, ob id, quod eo nomine intertrimenti accidisset, non teneri.*

INTESTINUS, si Petrum Nunnesium in Grammatistice audimus, sic dicitur ab ἔντερον. Censeo potiùs esse ab *intus*: vel, si compositum fuerit, sit ab *intus*, & *sto*: quomodo à *medius* & *sto*, est *mediastinus*. Idem est *intestinus*, quod *internus*, unde in animali *intestina*, quæ Græcis ἔντερα, & in architectonica *opus intestinum*, quod ex ligno in ipsâ domo & sub tecto ad ornatum fit. Quomodo usi Varro, lib. III de R. R. cap. I & Vitruvius non uno loco. Hujusmodi opera qui faciunt Græcis λεπτουργοὶ τεχνῖται dicuntur: Item hinc *bellum intestinum*, ἐμφύλιος πόλεμος. Glossæ: Ἐμφύλιος, *intestinus*, *internus*.

INTRA Priscianus in XV censet esse ab *in*. Puto potiùs esse ab *interus* unde *intera*, *intra*, ut ab *exterus*, *extera*, *extra*. *Interus* ab ἐντός: unde & *intus*, & *intrò*, ἔσω. A quo verbum *intro*. Ab obsoleto positivo *Interus* remansit *interior* & *intimus*. Ab *intimus* est *intimare* apud Plinium & alios. Glossæ vett. *Intimare*, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι.

INTUBUS, seu *intubum*, quæ aliter *cichorea*, ut ait Servius in illud I G.

—— Et amaris intyba fibris.

Intubus, quod intus sit tofus, dici nugatur Isidorus, lib. XVII, cap. X. Saltem cogitare debuit, quod ibidem ait, esse Græcum nomen. Gloss. ἔντυβον, *intuba*. Onomast. *Intybus*, σέρις.

INTUS ab *in* deducit Priscianus in XV. Sic sanè à *sub*, *subtus*. sed *intus* potiùs est ab ἐντός. Hinc *indusium*. *T* enim in *D* abit. Nisi ab *induendo indusium* dictum malis. Sed non minùs induitur vestis exterior. At hoc *indusio* proprium, ut *interior* sit. Varro, lib. IV de L. L. *Alterius generis item duo: unum quod foris ac palam, Palla: alterum, quod intus, à quo intusium, id quod Plautus dicit Intusiatum.* Locus Plauti, quem signat, est Epid. Act. II, Sc. II.

IO.

IO, *ἰώ*.

IP.

IPSULLICES, juxta Festum, *bractea in virilem muliebremque speciem expressa.* Videntur signare imagunculas, quibus magi utebantur, ut eum, cujus imago esset, pellicerent in amorem. Quod si est, *ipsulices* vel *ipsilices* dicebantur ab *ipse* & *illix*, quia ipsum, cujus species expressa foret, carminibus & vinculis in amorem pellicerent. At aliud *ipsiplices*. Glossæ: *Ipsiplices*, *αὐτόπλοκα φύλλα*, hoc est, *folia per se plicata.* Ut omnino sit ab *ipse*, & *plico*. Pro *ipsullices* etiam *subsilles* dixere. Festus: *Subsilles sunt, quas alter ipsiles* (leg. *ipsulices*) *vocant: lamella necessaria sacris, qua ad rem divinam conferre dicuntur maxime, specie virorum & mulierum.* Sed in quibusdam MSS[tis] pro *subsilles* legas *subcilles* per *C*.

IR

IRA ab *ire*. Donatus in illud Adelph. Act. V, Sc. III:

Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.

Ira ab eo quod est dicitur, quod a se eat qui irascitur, & furit. Nempe censet, eò dici *iratos* ad se *redire*, quia *irascentes* à se *eant*: indeque *iram* nuncupatam. Fortasse tamen verius, *ira* esse ab *uro*, ut Hebræis *ira*, חמה, ab יחם, *calescere*. Vel cum *εἴρω*, Eustathio teste, etiam notet *εἰς μάχην συμπλέκειν*, quid, si cum Martinio ab *εἴρω ira* derivemus? Siquidem *ira belli mater est.* [à canibus, & à scæva canina, *ir* vel *hir*; unde *hirrire*, seu *irrire*, & *irritare*. *ira* vel *irra*.] Nunnesius in Grammatistice censet, *irascor* ab ejusdem notionis voce, quæ est *ὀργίζομαι*; nempe ut *O* in *A* mutetur, quomodo à *λόγχη* etiam deducit *Lancea*. Sed in priori & *μεταθέσει* sit opus. [*ἱερεῖον* ... *ἀρνιάδας τὸ ὀργίζεσθαι*. Etym. μ.]

IRACUNDUS ab *iratum*; ut à *fatum*, *facundus*; à *veritum*, *verecundus*. Eoque non audiendus Verrius, sive Festus, aut Paullus, cùm ait, *Iracundia dicta, quod iram accendat.* Quasi nempe vox ea conflata sit ex *ira* & veteri *cando*, unde *accendo* & *incendo*.

IRCEUS, sive *ircea*, quid sit, docet Festus: *Ircei farciminis genus in sacrificiis.* Sequitur deinde: *Ircens genus farciminis.* Unde priori loco *ircens*, non *ircei*, legendum putat Scaliger. Sed fallitur. Nam non *ircens*, sed *irceus* vel *ircea* exigit *ἀναλογία*. Est enim ab *ircus*, *irceus*; sive cum spiritu ab *hircus*, *hirceus* vel *hircea*, ut à *taurus*, *taurea*. Caussam nominis ostendit illud Arnobii, lib. VII. *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabones, hircea, silicernia, longavi, quæ sunt nomina & farciminum genera, hircino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus?* Ita locus is exaratus in MS[to] regio, cujus variantes lectiones ad oram codicis, qui apud me, Scaliger annotavit.

IRIS, *ἶρις*. Aratus:

Ἠ' διδύμη ἴζωσι διὰ μέγαν οὐρανὸν ἶρις.

Plato, in Cratylo & Theæteto, ita dici ait *ἀπὸ τοῦ εἴρειν*, quod est, *dicere*, *denunciare*: quia nempe *nunc pluviam, nunc serenitatem portendat*: unde Plautus, Curcul.

Ecce autem bibit arcus: pluet credo hercle hodie.

Belgis propterea vocatur *regen-boge*: hoc est, *arcus pluvius*. *Arcus* autem nominatur, quia *arcus similitudinem* habet. Quomodo generetur, Aristoteles docet, lib. III Meteor. cap. IV. *Iris* Thaumantis filia dicta est, propter admirationem, quam in animis hominum parit: quam rationem Plato adducit in Theæteto.

IRNEA, pro quo vulgo *hirnea*, est *vinarii vasis genus*: cujus diminutivum *irnella*, quod Festus *genus vasis in sacris* esse dicit. Non audiendus Gothofredus, cùm pro *irnella*, *urnula* mavult. *Irnea* voce utitur Cato, de R. R. cap. LXXXI. *Indito in irneam fictilem.* Et Plautus, Amphitr. Act. I, sc. I.

Cadus erat vini, unde implevi irneam.

Sic enim habent codd. MSS. & vett. editt. pro quo in libb. quibusdam *cirneam* invenias. Monet Scaliger ad Catalecta Virgilii, antiquos pro *irnea* dixisse *erneum*, atque id esse ab *ὄρνεον*, quia *avis figuram* haberet: *Erneum* autem per *E* pronunciasse, quomodo iidem pro *Apollo*, *homo*, *olus*, dixere *Apello*, *hemo*, *elus*. Vide *Cantharus*.

IRPICES (ut Festus ait) *genus rastrorum ferreorum, quod plures habent dentes ad extirpandas herbas in agris.* Servius Danielis in illud,

Vimineasque trahit crates:

Ad agrorum, inquit, *scilicet exæquationem, quam irpicem rustici vocant. Urpicem*, seu *hurpicem* appellat Cato, cap. X. Vocabulum id vel à *serpo*, ut prius fuerit *sirpices*, nomenque ex eo sit, quòd eruat inutilia illa, quæ per terram *serpunt*: quæ Varronis mens videtur, lib. IV de L. L. Vel potiùs est *irpex*, seu *urpex*, seu *hurpex*, ab *ἅρπαξ*, vel *ἁρπάγη*, quod *crates*, vel *rastrum*, significat. Eurip. Phœnissis:

Σκάψειν σιδηρᾷ τῇ δ' ἐμῇ ἁρπάγῃ δόμους.

Nomen verò *τῇ ἁρπάγῃ* inde unde & *ἁρπαγῇ*. Nempe quia *ἁρπάζει*, hoc est, *rapit* & *verrit* quidquid inutile excrescit, atque ita agrum purgat. Ejusdem, ac *irpices*, originis est *irpus*, sive *hirpus*, quod, ut Strabo lib. V ait, Sabinis *lupum* notabat: unde idem Strabo dictos ait *Irpinos*, seu *Hirpinos*, Samnitum gentem. Similiter Festus: *Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites. eum enim ducem secuti, agros occupavere.* Montem quoque in Sabinis *Irpinum* vocatum ait vetus Scholiastes Juvenalis. Nempe ita vocatus sit ab *Hirpis*, qui in agro Falisco ad montem Soractem habitabant. Servius in illud Maronis, XI Æn.

—— Sancti custos Soractis Apollo,

scribit quædam, quæ & ipsa etymon *Hirpinorum* confirment. *Soractis*, inquit, *mons est Hirpinorum in Flaminia collocatus. In hoc autem monte cum aliquando Diti patri sacrum persolveretur (nam Diis manibus consecratus est;) subitò venientes lupi exta de igni rapuerunt; quos cùm diu pastores sequerentur, delati sunt ad quandam speluncam, halitum ex se pestiferum emittentem, adeò ut juxta stantes necaret, & exinde est orta pestilentia, quia fuerant lupos secuti: de qua responsum est, posse eam sedari, si lupos imitarentur, id est, rapto viverent. Quod postquam factum est, dicti sunt ipsi populi Hirpini Sorani. Nam lupi Sabinorum lingua hirpi vocantur.* Planè videtur *Hirpos* in agro Falisco cum *Hirpinis* Samnitium confundere. Sed illud mitto. Tantùm de etymo dicam. Cùm *Hirporum* & *Hirpinorum* vicinum sit nomen, verum videtur, quod ait Servius, Sabinorum etiam lingua *lupum* dici *hirpum*. De Samnitum quidem lingua certum est. Nempe ab *ἁρπῶ*, hoc est, *rapio*, est *ἅρπος*, unde *hirpus*. Sic igitur *lupus* sit dictus ob *rapacitatem*. Quam ipsam ob caussam & avis quædam vocabatur *ἅρπη*: eam *ἰκτῖνον* sive *milvum* esse ex Eustathio, Tzetze, aliis constat. Quod verò ad *Hirpinos*, id nomen iis puto esse, quia *luporum* instar ex *rapto* viverent. Favent Servii verba. Nempe primum id nomen accepterint ab iis quorum agros prædabantur. *Hirpos* etiam ab eadem caussa sic dictos esse credibile est. Putà *Hirpi*, quasi dicas *lupi*: *Hirpini* autem, quasi *lupini* dixeris.

IRRITO nonnulli ab *ira* deducunt, unde & *irascor*. Nempe ut propriè sit *ad iram stimulo*; unde & unico *R* scribunt *irito*. Quos inter Pierius, in illud IV Æn.

—— Ira irritata Deorum.

Sed si simplici *r* scribendum, potiùs sit ab *ἐρέθω*, quod idem notat. Unum adversatur, quòd penultima tum corriperetur. Fortasse igitur verisimilius Nonius Marcellus: *Irritare dictum est proprie provocare. Tractum à canibus, qui, cùm provocantur, irriunt. Lucilius, sat. I.*

Irritata canes, quàm homo, quod plenius dicit.

De *R* litera loquitur Lucilius, quam *caninam* literam Persius appellat. Hanc canis lacessita cùm ingeminat, *irrire* dicitur, sive spiritu adjecto *hirrire*: quomodo scribit Festus: *Hirrire*, inquit, *garrire* (lego *gannire*,) *quod genus vocis est canis rabiosæ.* Est igitur *irrire*, sive *hirrire*, verbum à sono factum. Ab *irrire* verò fuerit *irrito*, ut propriè sit *canem lacesso*, atque ut *irriat facio*. Unde Cassiodorus, in illud Psal. LXXV *irritat adversarius nomen tuum*: *Irritat*, inquit, *à canibus tractum est, quorum latratibus R litera plurimum sonat.* Idemque etymon probat Turnebus, lib. XXIX Advers. cap. XVII. Propriè igitur Lucilius dixit, *Irritata canes*. Uti & Plautus, Capt. Sc. *Miser homo est*:

Ne canem quidem irritatam volet quispiam imitarier.

Hæc sententia valde est probabilis: sed tamen unum hoc ei opponi potest, quod non tantùm *irrito* dicimus, verùm & *prorito*, quo non semel in eadem notione usus Columella: item Fabius, atque alii. Quare non minùs in tertiam sententiam propendeo, ut antiquum verbum fuerit *rito*, unde & *irrito*, & *prorito*, dicatur. Pro hoc est, quod in nonnullis codd. antiquis INRITATA legitur, ut Pierius agnoscit, in IV Æn. Et in Glossis vett. legas: *Irritat*, σπεγχαλίζει. Tuetur quoque hanc sententiam auctoritas Prisciani, in XV, his verbis: *Adverbia derivativa sunt, ut peragro peregre, punio impune, abundo abunde, rito, unde irrito, rite.* De *rite* tamen adverbio, timide Prisciano subscribo. Nam cur non potiùs deducamus à nomine *ritus*, unde & verbum *rito*? Hoc nomine, ut Priscianus in decimoquarto sui operis usurpat, Statius quoque usus in undecimo:

Hei mihi primitiis ararum & rite nefasto
Libatus.

Ubi *rite* pro *ritu* poni indicat: nempe ut pro *impetu* etiam *impete* legimus. Sed de *rite* quidem subscribo: at de *irrito*, ne in hac tertia quidem sententia acquiescit animus, cùm cogito, quod Latinis est *irrito*, sive *irito*, id Græcis esse ἐρέθω, unde absque dubio *irito*. *Prorito* verò ex *prorito* factum mihi videtur. Ἐρέθω autem ab ἔρις, *lis*, *contentio*. Ut propriè sit *concitare & commovere aliquem ad litem seu contentionem*. [potest & duci a ῥίς, utpote quæ sit sedes bilis.]

I S

IS Julio Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. CXXVIII, placet esse ab ὅσπις, κατ' ἀποκοπήν. quomodo & ab ὅκι vult esse *hic*. Nam Iones ὁ pro ὅς dixere. *Hic* igitur ea ratione factum erit ex ὅκι, quia *fac*, *fer*, *dic*, *duc*, sunt à *face*, *fere*, *dice*, *duce*. Sed verisimilius est, *hic* esse ex Chaldæo הן, quod significat *hic*, *hac*. Nec in *is* ulla opus est apocope. Nam ἀπλῶς fit ab ὅς, converso *O* in *I*, quomodo à κόνις est *cinis*; ab ὄμβρος, *imber*, &c. ὅς verò est ab Hebræo הוא, hoc est, *is*, *hic*. Ab *is* est *idem*: de quo separatim. Volunt & *ille*, *iste*, & *ipse* ejusdem esse originis, quos falli puto. Nam *ille* ab Hebræo אלה, id est, *hic*, *ille*; qua de re separatim quoque dictum. *Iste* verò potiùs fit ab ὅς & τε. Id malo, quàm ut fit ab *is*, & syllabicâ adjectione *te*, quæ in *tute*. Est hæc Cæsaris Scaligeri mens, de caus. L. L. cap. CLV. Sed hoc si est, cur *iste* posteriori parte inflectitur: *tute* autem priori? *Ipse* autem Doricum est à Dorico ψὶ pro σφὶ, ut hoc per μετάθεσιν pro σφί.

ISELASTICI, εἰσελαστικοί, quasi dicas, *invectorii*, ab εἰσελαύνω, *ineo*. Propriè autem εἰσελαύνειν dicebantur athletæ, cùm post victoriam cum pompa in patriam veherentur. *Iselasticorum agonum* mentio est apud Plinium Nepotem, lib. X. epistola CXIX, & CXX. Ac in veteri quoque inscriptione *Iselastici* pro *Selastici* legi debere existimat P. Faber, quem vide libro II ἀγωνιστικῶν, cap. X. Sed versus Sibyllini, quos idem adducit, ac emendare conatur, potiùs legendi prout conjicit Turnebus, lib. I Adversar. cap. XIX. Vide & eundem Turnebum, lib. XXVII, cap. V.

ISICIUM scribendum, non *insitium*. Neque enim quod putarunt, sic dicitur quasi *insititium*, eò quòd fiat *insitis* in intestinum minutis carnis suillæ frustulis: sed est ab *insicando*, hoc est, *insecando*. Veteres enim dicebant *insicare*, *prosicare*, *dissicare*, atque ita in aliis, quâ de re abunde dictum in *Prosecta*. Etymum hoc *insicii* affert Varro, lib. IV de L. L. *Insicia ab eo quod insecta caro, ut in carmine Saliorum est, quod in extis dicitur nunc prosectum.* Pro eo & *isicia* dixere: sed ab eadem origine. Macrobius lib. VII, cap. VIII: *Dicas quæso, quæ caussa difficile digestu faciat insicium: quod ab insectione insicium dictum (amissione enim literæ postea, quod nunc habet nomen, obtinuit) cum multum sit in eo*, &c. Quid sit, docet quoque ex parte Arnobius, lib. VII: *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabo, isicia, silicernia, longavo? quæ sunt nomina & farciminum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus.* Extat & vox ea apud Apicium. Alexander Aphrodisiensis, probl. XXII lib. I nominat ἰσίκιον. Sed ἰσίκιον quoque est apud Athenæum lib. IX. At falsi qui hinc collegere esse vocem origine Græcam, cùm eam acceperint posteriores Græci à Romanis rerum dominis.

Falsa quoque suspicio Cæsaris Scaligeri, qui comment. in Hippocratem de insomniis fieri posse censet, ut ab ὗς dixerint *hysicium*. Ab *insicium*, vel *isicium*, est *insiciarius*, sive *isiciarius*: apud Hieronymum in epistola ad Eustochium, ubi ex testamento ridiculo Grunnii Corocottæ Porcelli hæc subdit legata: *Verbosis linguam, bubularius intestina, isiciarius* (ita scribe, non *visiciarius*) *femora, mulieribus lumbos*, &c. Huc quoque pertinet *salsicium*, pro eo, quod Celtæ *saulcisses*, & Belgæ *saucisen* vocant. Barbarum id quibusdam planè videtur, ac ex Gallica voce factum. At secus se res habet. Nam Acro, ad illud Ecl. IV. lib. II Sat.

—— Perna magis ac magis hillis:

Scribit hunc in modum: *Hilla est diminutivum à positivo hira, & significat intestinum salsum, vel (ut alii dicunt) fartum salsicium.* Origo quoque non Gallicum (quod Canterus suspicatur, lib. II Novarum Lect. cap. XVI,) sed Latinum esse planum facit. Dicitur enim ὑφ' ἓν *salsicium* pro *salsum isicium*.

ISTHMUS [contractum ex εἴσθμος.] dicitur *angustia terræ inter duo maria*, tralatione petitâ ab animalibus. Nam propriè, Ἰσθμὸς est τὸ μεταξὺ τοῦ στόματος τε καὶ τοῦ στομάχου μόριον, ut Galenus interpretatur, comm. III in Aphor. Hippocr. Qui & ibidem addit, ab hac notione κατὰ μεταφορὰν *isthmum* dici τὰς τῆς γῆς διεξόδους μεταξὺ δυοῖν θαλασσῶν. Quod addo, quia multi, eosque inter H. Stephanus in Thes. L. Gr. tradunt propriè dici de *terræ isthmo*: quasi non prius in animanti hæc pars fuerit nota. Sanè ut propriè de terra dicatur, non magis fit verisimile, quàm ut Plinius lib. IV, cap. X propriè dixerit *fauces Isthmi*. aut cap. IV ejusdem libri, *Angusta cervice Peloponnesum contingit Hellas*. Ubi omnino Græcam ἰσθμοῦ notionem respexit. Dicitur ἰσθμὸς juxta Eustathium, quasi ἰθμὸς, παρὰ τὸ ἰέναι, quippe δι' οὗ ἴεται τὰ σιτία. Unde *tonsilla*, παρίσθμια. *Isthmo* opponitur *fretum*, Gr. πορθμὸς, *maris inter duas continentes angustia*.

I T

ITA ab *is*, ut ἵτως ab ἵτος, & Belgicum *soo* à *sy*, id est, *ea*. Onomasticon vetus: *Is*, ἵτως. *ita*, ἵτως. Hoc malim, quam, quod H. Stephano, & P. Nunnesio visum, ut sit ab εἶτα, quod exponitur *itaque*, *nunc*, *itane vero*. Ferè autem sumitur pro *deinde*, aut *postea*: quomodo & Latinum *ita* nonnunquam accipitur. Vide de hoc Radulphum Fornerium, lib. II rerum quotidianarum, cap. XX: & Hamenveltouem Goldastum, ad B. Valerianum, de bono disciplinæ, pag. XCIX.

ITER, *actus*, *via*, quomodo differant, dicimus in *Via*. Nunc etymon solùm persequemur. Est id ab *itu*. Varro, in IV de L. L: *Qua ibant, ab itu Iter appellarunt.* Hujus genitivus fuit *iteris*: quo usi Paccuvius, Nævius, Accius: imò & Hyginus, cujus est: *Iteris minuendi caussa*. Vide Sosipatrum. Ab *iter* est *itiner*, ut à *jecur*, *jecinor*; à *fruor*, sive *fruiscor*, *fruniscor*, & *fruniscor*. Usurpant non modò Accius, Turpilius, Ennius, Paccuvius: sed & Plautus, Mercat. act. V Sc. II:

Inceptum hoc itiner perficere exsequar.

Et paullò pòst:

Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis?

Etiam Lucretius, in VI; & Varro, ac Hyginus, teste Sosipatro. Manilius quoque, lib. I.

Fecit & ignotis itiner commercia terris.

Quamquam aliter edit. Rom. Ab *itiner*, *itineris*, est *itinerarium*. At ab *iter*, *iteris*, est *iterum*, ut à *multi*, *multum*. Hoc malim, quam ut *iterum* sit a δεύτερον, uti Nunnesio visum. Ab *iteris* quoque est *iterare*, quod propriè notat *iter repetere*. Critici tamen veteres ἀπλῶς interpretantur *iter facere*. Nam in Philoxeni Glossis est, *Iterat*, ὁδοιπορεῖ. *Iter facit*, ὁδοιπορεῖ. Ex *ob* & *iter* fit *obiter*, ἐν παρόδῳ, quasi *ob viam*.

ITHYPHALLICUM carmen vocamus *Priapeium*: quod constabat iambico senario, & trochaico dimetro brachycatalecto. Ἰθύφαλλος, propriè est *penis erectus*; ab ἰθὺς, quod valet ὀρθὸς, & φαλλὸς, *penis*, sive τὸ ξύλινον αἰδοῖον ἀνδρικόν, ut Hesychius exponit. Inde carmen, quod in *erectum penem* canebatur, *Ithyphallicum* dictum, Hesychio teste; ac homines item, qui *erectum penem* gestarent. Hoc de more ita Augustinus, lib. VII de Civ. Dei cap. XXI: *Hoc turpe membrum per*

Liberi

Liberi dies festos cum honore magno plostellis impositum, prius per rura in compitis, & usque in urbem postea vectabatur. Id ideo faciebant, quia Liberum liquidis seminibus, ac per hoc non solum liquoribus fructuum, quorum quodammodo primatum vinum tenet: verum etiam seminibus animalium præfecerunt. Vide & quæ de φαλλοφόροις scribit Athenæus. Suâ etiam ætate in plerisque urbibus *phallica* obtinuisse, ait Aristoteles in poëtica. Ibidem monet, cum in sacris Bacchi obtinerent *dithyrambica*, & *phallica*: ex illa quidam tragœdiam, ex his comœdiam cepisse incrementum.

J U

JUBA aliis à *juvando*, aliis *jubendo*, quia *juba prehensa jubetur animal ire, quo visum homini.* Propriè cùm *juba* dicitur de *crinibus à collo animantium*, uti leonum vel equorum, *dependentibus*. Sed de etymo falluntur. Planè enim est à φόβη, quod, ut ex Etymologo constat, in φοβάζω, *crinem* notat, & speciatim *jubam*. Propriam *juba* notionem vidimus. Sed κατὰ μεταφορὰν dicitur de serpentum cristis. Ita Valerius Flaccus de dracone vellus aureum custodiente ait,

Jamque alta cecidere juba. ——

At cristas idem appellat, cum inquit:

—— *Ille suis hæc vibrat vulnera cristis.*

Hinc *angues jubati* apud Plautum, Amph. Act. v, 1. & *dracones jubati* apud auctorem Herennianum, lib. iv.

JUBAR quid & unde dicatur, docet Varro, lib. v de L. L. *Exorta stella tempus dictum à Græcis ἑσπέρα, Latinè Vesper: ut ante solem ortum: quod eadem stella vocabatur Jubar, quod jubata. Paccuvius dicit, Pastor exorto jubare, noctis decurso itinere. Ennius, Ajax lumen jubarve in cælo cerno?* Idem, lib. vi de L. L. *Jubar dicitur stella lucifer, quæ in summo habet diffusum lumen, ut leo in capite jubam. Hujus ortus significat circiter esse extremam noctem. Itaque ait Paccuvius, Pastor exorto jubare,* &c. Festus: *Jubar stella, quam Græci appellant* φωσφόρον, *vel* ἑωσφόρον, *hoc est, lucifer, quod splendor ejus diffunditur in modum stellæ leonis.* Servius ad illud iv Æn.

It portis jubare exorto Trojana juventus:

Propriè, inquit, *jubar Lucifer dicitur: quod jubas lucis effundit. Unde etiam quicquid splendet, jubar dicitur: ut argenti, gemmarum. Est autem Lucifer interdum Jovis. Nam & antiqui jubar quasi juvar dicebant. Plerumque Veneris stella. Alii jubar Solem, alii splendorem siderum dicunt.* Quæ Servii verba docent, *jubar* quidem plerumque poni pro Lucifero, seu Hespero (quomodo Calvus in epithalamio, Prisciano teste, dixit,

Hesperium ante jubar quatiens.)

sed tamen & de aliis sideribus dici, uti de *Jove*. Clarè etiam testatur veteres ipsos hoc nomine *Solem* intellexisse, imò omnium siderum splendorem: quod planè verum puto, ipso etiam vocis etymo adductus. Nam non *Luciferi* modò, sed & *Solis*, *Jovis*, aliorumque siderum splendor *jubarum* refert *similitudinem*. Quare, cùm pro *Jove* ponitur, communi id notione fit, ut nil opus sit novum comminisci etymon, quemadmodum fecere qui, ut *Jovem* à *juvando*, sic ejus *jubar* quasi *juvar*, dici tradiderunt. Quòd si, quoties pro distincto sidere accipitur, novo etymo opus esse autumant, unde, quæso, *jubar* appellari dicent, cùm de cometis usurpat Plinius, lib. ii cap. xxv? *Fiunt & hibernis mensibus & in Austrino polo: sed ibi citra ullum jubar.* Unde item cùm pro *Luna* sumitur? uti fit in illo Ennii à Prisciano adducto, lib. v:

Interea fugit albu' jubar Hyperioni' cursum.

Quamquam enim verum est, Luciferum quoque, sole adveniente, occuli, & abscondi: tamen cùm ex dictis pateat, *jubar* generatim dici de siderum omnium splendore: magis profectò verisimile est, *Lunam* intelligi: simileque esse isti Nasonis x Metam. fab. ix.

—— *Fugit aurea cælo*

Luna, tegunt nigræ latitantia sidera nubes.

JUBEO, quasi *jus habeo*, ut censet Scaliger de caussis L. L. cap. xxxii. Vel ab ἰῶ βίᾳ, *vi mitto*: aut potiùs ex ἰσχυρίζω, *voce urgeo, atque impello*, quæ Martinii sententia est.

JUBILARE, & *quiritare*, dicebantur, qui inclamabant aliorum operam, siqua sibi vis fieret: differunt autem, quod illud ruri, hoc in civitate fieret. Vide Donatum ad illud Terentii, Adelph.

Obsecro, populares, ferte misero atque innocenti auxilium.

Quiritare dictum ex eo, quòd *Quiritum opem* implorarent. *Jubilare* autem ex eo dici Josephus Scaliger putabat, quia rustici inclamarent ἰὴ, ἰώ. quemadmodum Tertulliani loco probamus, voce *Quiritare*. Ei adde Festi verba in *jubilo*, & quæ huic rei firmandæ adducit ad eum locum Jos. Scaliger. Julius Scaliger tamen, lib. i de causs. L. L. cap. xxxii, dici suspicatur ab ἰὼ ἰώ, triumphatorum voce, & verbo βιῶ, hoc est, *vivo*, quia superstites Apollini vitam ferentes acceptam, pæanaque ei accinentes, dicerent ἰώ, βιῶ παιάν. Quæ sanè originatio satis acuta, ut omnia illius viri: metuo tamen, ut vera sit. Interea verisimilior, quàm qui dici ajunt, quasi ἰὼ βάκχε. Quærat aliquis, quam ergo alteram compositionis partem putemus, cum verisimile non sit, sic esse ab ἰώ, ut posteriores duæ syllabæ sint παρέλκον. Equidem, *jubilum* non tam ab ἰώ deducerem, quàm ab Hebræo יבל, quod est *jubilare*, *clamare*. Judicum v. vers. xxvii. Aut à יובל, hoc est, *buccina*, cujus indicio servis restituebatur libertas, & iis, qui agros vendidissent, iidem reddebantur. Sanè ad lætissimum illum clangorem acclamabatur ab iis, qui libertatem aut bona recipiebant. Atque is clamor est *jubilatio*. Propterea Gregorius Magnus ait, lib. xxviii Moral. cap. xiv: *Jubilatio*, inquit, *dicitur, cùm cordis lætitia oris efficaciâ non expletur: sed quibusdam modis gaudium prodit, quod ipse, qui gaudet, nec tegere prævalet & explere.* Hæc Gregorius. Vide & quæ pro hac sententia adfert Fullerus, Miscell. sac. lib. iv, cap. viii. Vel dicamus *buccinam* dici *jobel*, à primo repertore musicorum organorum, qui dictus *Jubal*, ut est Genes. iv. xxi. Atque hæc ex Masii sententia in Jos. cap. vi.

JUBILÆUS annus est ab Hebræo יבל, unde & rectiùs *jobelæus* dicitur per O, quàm *jubilæus*. Propriè *jobel* est *buccina*, ut Josuæ cap. vi. v. Sed quia anno quinquagesimo clangerent eâ, hinc & annus iste *jobel* vocatus: ut Levit. xxv aliquoties. Vel dicendum *jobel* propriè esse ἄφεσιν, seu *remissionem*, vel ἀφέσεως σημασίαν, *remissionis significationem*: quomodo LXX verterunt, Levitici xxv. x, xi, xii. Josephus ἰώβηλος exponit ἐλευθερία. & Isidoro, lib. v Orig. cap. xxxvii, *jubilæus*, *annus remissionis* exponitur. Prior verò sententia eo refelli videtur, quòd cornu arietis solidum est, non cavum, ut inflari possit. Vide Masium, in cap. vi Jos. & Nic. Fullerum, Miscell. sac., lib. iv, cap. viii. Sanè *anno jubilæo* remissio fiebat à servitute, hoc est, fundi redibant ad veteres dominos, & servi sui fiebant juris. Quod verò dicebam, sic vocari annum quinquagesimum, id cautè accipi velim. Nam propriè erat annus quadragesimus nonus. Quippe ut feria septima sabbatum fuit, ac annus septimus sabbaticus dicebatur, sic septimus annus sabbaticus erat *jubilæus*: unde liquet eum continere *hebdomadam hebdomadum*, ut Scriptura loquitur, hoc est, xlix solidos annos. Hoc nisi dicamus, consequetur aliquando continuos fuisse *duos annos sabbaticos*, nempe *quadragesimum nonum*, & *quinquagesimum*, cujus rei nullum in sacris literis exstat exemplum. Quare cùm vulgo quinquagesimus annus dicitur, annus is intelligendus exclusive, quomodo ferè in omnibus linguis uterque terminus annumerari solet, etsi alter intelligatur exclusive, ut cùm *hebdomadem* vocamus octiduum, aut cùm veteribus Olympias dicitur quinquennis, ut apud Ovid.

—— *Quinquennis Olympias acta est:*

& Ausonium:

Hæc quoque temporibus quinquennia sacra notandis,
Isthmia Neptuno data sunt, & Pythia Phœbo.

Cave autem decipiat, quod Pontifici quinquagesimo anno priùs soliti fuerint *jubilæum* celebrare. Nam ii eo non Judæos imitati sunt, sed Romanos. Quippe primus Bonifacius Octavus instituit, ut centesimo anno celebraretur *jubilæus*, in quo revocare voluit morem Romanorum, qui *centesimo quoque anno*, quos ab urbe condita numerabant, celebrabant *ludos seculares*. Postea Clemens sextus, anno Christi cIↃ CCCL, quinquagesimo post Bonifacium anno, reduxit *jubilæum* ad annum quinquagesimum, quemadmodum & posteriores pontifices angustiores ejus terminos fecerunt. Liquet itaque si nomen spectemus *jubilæi*, id esse à Judæis; si rem,

 Ponti-

Pontifices potius sibi Romanos proposuisse quàm Judæos, eoque neutiquam ex eo consequi Judæis *jubilæum* fuisse annum quinquagesimum, quod is ex Clementis Papæ instituto annus sit quinquagesimus.

JUCUNDUS & *jocundus* in vett. lapidibus legere est, ut ostendit Aldus in Orthographia. Juxta Nunnesium κατὰ μετάθεσιν fiat ab *ἰδανός*, *speciosus*, ὡραῖος· ut Hesychius exponit. Sed durè omnino. Malim a *joco* deducere, cum Isidoro in x. *Jucundus*, inquit, *eo quod semper sit joco aptus*. Propterea *jocundus* per *O* malebat Bembus. Sed caussa hæc satis gravis non est. Nam fortasse assumsit *U*, ut olim fuerit *joucundus*: quomodo scribebant *joure*, *joustitia*, *oufens*, *oufemina* tribus, & alia. Idemque factum in *humanus* ab homo, nam olim fuit *houmanus*. Hæc caussa est, cur *jucundus* & *humanus* producant primam, contra quàm fit in *jocus*, & *homo*. *Jocus* verò est non, uti ajunt, ab *ἰαχὴ*, quod *clamorem* significat; [*ἰαχὴ vociferatio*, *ἰαχεῖν ejulare*, *ἰαχὴ*, *ἰαχὸς*, *ἴακχος*, sed *ἰυγή*.] sed neque a *jocundus*, quod Chabotius censet, ad Horatii sat. 1 lib. 1: verùm a *juvo*, hoc est, *oblecto*: quomodo Satyricus dixit,

—— *Magni illa juvant, quæ pluris emuntur.*

Imò quid si *αἰπεινῶς* à *juvo jucundus* factum dicamus? Favet enim *ἀναλογία*. Ut à *fetum fecundus*, à *fatum facundus*; ita à *juvum jucundus*. Favet quoque Tullius, in secundo de Finibus: *Hanc jucunditatem transfer in animum. Juvare enim in utroque dicitur, ex eoque jucundum.* Mihi quidem hæc imprimis sententia placet.

JUDICIUM esse a *jus*, & *δίκη*, seu *dica*, censet Julius Scaliger, lib. III de caussis linguæ Lat. cap. 1. Sed simplicius dixeris ut à *litigo* est *litigium*, sic a *judico* esse *judicium*. *Judico* verò, & *judex*, sunt à *jure dicendo*; ut rectè Varro docet, lib. v de L. L. & Isidorus, lib. XVIII Orig. cap. XV. Tamen, κυρίως loquendo, aliud est *judicare* vel *judicem esse*, aliud *jus dicere*: ut optimè ostendit Franciscus Duarenus Disp. lib. 1 cap. 1 1. Nam *judex* pedaneus propriè *jus* non *dicit*; quamquam cognoscendi habet *judicandi*que facultatem. At prætor, aliusve magistratus, *jus dicere*, non *judicare* dicendus, quando *judici* à se dato *jus* quasi constituit, & formulam *juris* atque æquitatis præscribit, à qua in cognoscendo judicandoque recedere non possit. Hoc discrimen valide firmat, quod interdum ut diversa conjunguntur: quomodo titulus est, Ne quis in suâ caussa *judicet*, vel *jus* sibi *dicat*, lib. Codicis Justin. III. tit. v. Argumento quoque est, quod cùm possit quis in suâ caussâ *judicare*, *jus* tamen *dicere* non possit: l. LXX. D. de judiciis: *In privatis negotiis pater filium, vel filius patrem judicem habere potest.* Et l. x. D. de jurisdict. *Qui jurisdictioni præest, neque sibi jus dicere debet, neque uxori vel liberis suis, neque libertis, vel cæteris quos secum habet.* Porrò cum *Judex* à *jure dicendo*, hoc est, *judicando* (latè enim hic voces ex sumuntur) dictus sit, paret eum etymo ac proprietate vocis muneris sui commoneri: quòd nempè sententiam dicere debeat *juri*, hoc est, *legibus* consentaneam. Itaque, jusjurandum præstat, *se cum observatione legum judicia dispositurum*. Hinc Lactantius, lib. de irâ Dei cap. XVIII, *Cum detectum facinus in lucem venerit, jam non suâ, sed legum sententiâ utitur.* Et cap. XIX. *Judex peccatis veniam dare non potest, quia voluntati servit alienæ.* Et Symmachus, in epist. *Corrupta videntur esse sententia, si sint legibus mitiores.* Aliquam multa hujuscemodi collegit Hamenvelto Guldastus in notis ad S. Valerianum de bono disciplinæ.

JUGERUM unde dicatur, & quomodo ab *actu* differat, ostendit hic locus Plinii, XVIII, cap. III: *Jugerum vocabatur, quod uno jugo boum in die exarari posset: Actus, in quo boves agerentur, cum aratur uno impetu justo. Hic erat* CXX *pedum: duplicatusque in longitudinem jugerum faciebat.* Quamquam hoc in loco pro *jugerum* fortè vel *jugus* legendum, unde ablativus *jugero* apud Tibullum: vel *jugum*; quod placuit Fulvio Ursino: Sanè *jugerum* à *jungendo* potiùs deducere solent. Varro, lib. IV de L. L. *Jugerum dictum junctis duobus actibus quadratis.* Similiter Columella, lib. v, cap. 1: *Clima quoquoversus pedum est* LX. *actus quadratus undique finitur pedibus* CXX. *hoc duplicatum facit jugerum, & ab eo quod erat junctum, nomen jugeri usurpavit.* Similiterque Isidorus, lib. XV, cap. XV, *Actus duplicatus jugerum facit, & ab eo quod est junctum, jugeri nomen accepit. Jugerum autem constat longitudine pedum* CCXL, *latitudine* CXX. Nunnesio tamen placuit *jugus* & *jugerum* esse à *γύα*, quod idem notat. Sanè Hesychius & Eustathius exponunt πλέθρον, ὄργυιαν. *Jugeri* mensura ducentos & quadraginta pedes habet in longitudine; dimidium in latitudine ex dimensione Quintiliani. Hinc æstimare licet magnitudinem Tityi, de quo ita Tibullus;

Porrectusque novem Tityus per jugera terra.

Parrhasius in Claud. pag. CXI.

JUGLANS est quæ aliter vocatur *nux basilica*, vel *Persica*. Hæc etsi quibusdam sic dici videtur à *juvando* & *glande*: ut Macrobius refert: tamen non dubitandum, quin sic vocetur quasi *Jovis glans*; in quo etymo consentiunt Varro, lib. IV de L. L. Caius JC. Servius ad Ecl. VIII. Isidorus, lib. XVII, cap. VII. Idemque etymon amplexus Gabius Bassus. ejus verba vide apud Macrobium, lib. III Sat. cap. XVIII. Nempe eâ ratione à *Joviglans* est *juglans*, quia à *Jovipater* est *Jupiter*. Nam ut dicitur *Marspiter*, & *Diespiter*, sic & *Jovipater* seu *Jovispater*, ubi *Jovis* est antiquus nominativus. Est & tertium *juglandis* etymon. Nam Cloatius Verrius, libro à Græcis tractorum, *juglans* dici ait quasi *diuglans*, id est, διὸς βάλανος. Auctor Macrobius. Sed quis non videt *juglans* potiùs esse à Latino *Jovis*, quam Græco Διός; Præsertim cùm posterior vocis pars Latina sit non Græca. Imò aliud *nucis* genus sit Græcis Διὸς βάλανος, quàm Latinis *juglans*: ut mox dicam. Addo quartum etymon. Camerarius enim in problematis sic dici conjectat quasi *justa glans*. Eum illud movet, quod *castanea* potiùs *Jovis glans* esse videatur, quod colligit ex Theophrasto, ubi Διὸς βαλάνου describit. Sed & Dioscoridi paret Διὸς βάλανον esse *castaneam*. Nisi cum aliis *Ponticam* malis, sive *avellanam*. Non tamen hæc movere me possunt, ut à superiori etymo recedatur. Quippe nihil obstat, quo minùs Latini non semper Græcorum vestigiis in rerum appellationibus insistant. Quare satis est, quod *nuces* hæ apud Romanos *Jovi* essent dicatæ: quod nisi esset, non etymon istiusmodi adduxisset divinarum humanarumque rerum scientissimus Varro, nec vel Caium, vel Servium, in eâ re habuisset sententiæ suæ assertores.

JUGO nunc primæ est, unde *adjugare*, *conjugare*, aliaque: nunc tertiæ, diciturque de *milvorum voce*. Festus: *Jugere milvi dicuntur, cum vocem emittunt.* Glossæ Philoxeni: *Jugit*, ἰκτῖν βοᾷ. Vocem *jugere* Varroni & Appuleio restituit Jos. Scaliger. Apud Varronem Sesquiulysse legit: *Jugere volitans milvos visus: aquam è nubibus tortam indicat fore, ut tegillam sibi sumat pastor.* Ubi vulgo pro *jugere* legitur *vigere* apud Nonium in *Tegillum*. Appuleio autem locum in v Asini aurei, sic corrigit: *Jubet citharam loqui, psallitur: tibias jugere, sonatur: choreas canere, cantatur.* In vulgatis pro *jugere* est *agere*. Tibiæ quæ *jugerent*, à *milvis* dictæ *milvinæ*: *quæ in accentus exeunt acutissimos*, ut ait Solinus cap. XI. Arbitror autem *jugere* esse à sono effictum, ut pleræque omnes animantium voces.

JUGULA, teste Festo, idem quod *Orion*. Plautus Amphit. 1. 1. *Nec Jugula, neque Vesperugo, neque Vergiliæ occidunt.* Fortasse autem sideris nomen non *Jugula* est, sed *Jugula* in plurativo. Ita sanè apud Plautum legit J. Gruterus, qui id in optimis & antiquissimis invenit codd. quemadmodum monuit Taubmannus. Adde quod similiter Manilius dixit, lib. v.

Nunc Cancro vicina canam, cui parte sinistrâ
Consurgunt Jugula.

[Malo *jugulam* dictum à *jugi aqua*, *nam est aquosus Orion*. Et inde quoque Græcis à *motu aquarum* dictus *Orion*.] Tamen & *Jugula* rectum est. Nominis rationem hanc adfert Festus, *quod amplior sit cæteris, quasi nux juglandis*. Sed hoc nugari est. Rectius Cæsius Bassus, Cæsaris Germanici interpres: qui de *Orione* agens, *Hunc*, inquit, *Romani Jugulam vocant, eò quòd sit armatus, ut gladius stellarum luce terribilis.* Nempe vult *Orioni* hoc nomen esse à *gladio*, quo sidus hoc illustre est: puta quia *gladius jugulum petit*. Sed Varro non à *gladio*, verùm à *spatio*, *quod est inter jugulum, & collum*, dici arbitratur. Sic enim scribit, lib. VII de L. L. *Jugula signum est, quod Actium appellat Oriona, cùm ait, Citius*

Orion

Orion pascit. Hujus signi caput dicitur è stellis quatuor, quas infra duæ claræ, quas appellant humeros: inter quas quod videtur, jugulum: unde jugula dicta. Corruptum veteris Glossarii de *jugula* locum emendant Scaliger in Festum, & Andreas Schottus Nod. Cic. lib. IV, cap. V. Observat autem Scaliger ad lib. V Manilii poetæ, huic *Jugulas* dici, quos alii ὄνους sive *Asellos* in μορφώσει Cancri interpretantur. Nam & ita accepit interpres Manilii Julius Firmicus. Sed hanc appellationem negat se alibi usquam legisse.

JUGULARE est *jugulum præcidere.* Videntur autem veteres non distinxisse inter *gulam*, & *guttur*; sed quasi duæ essent *gulæ*, grandiorem ad alterius discrimen *jugulam* quasi *majorem gulam* vocasse: quomodo & *Jugulam* sidus, & *nucem juglandem* à magnitudine dixere, si audimus Festum, cùm ait: *Jugula, stella Orion, quod amplior sit cæteris, quasi nux juglandis.* Nempe hoc vult, a prima syllaba in *Jove*, & *jugula* & *juglandis* *ju* syllabam præmitti, quomodo à *bove* ad magnitudinem notandam *bu* præponitur, in βούπαις, & aliis.

JUGUM à *jungendo* dici, ait Perottus: *jungo* autem, quasi *in unum ago.* Verùm contrà à *jugum* venit *jugare.* A *jugare* verò est *jungere*; ut à *cubare*, *cumbere*; à *pagare*, *pangere*, & ita in aliis multis. *Jugum* verò à Græco ζυγὸς. Nam Latini, quia literam *Z* non haberent, coacti id mutare, quomodo & à μεῖζον est *majus*. Ζυγὸς censet Etymologus factum ex δυαγὸς, παρὰ τὸ δύο ἄγειν, κ̀ συγκοπῇ δυγὸς, κ̀ μεταβολῇ ζυγός. Sed Angelus Caninius arbitratur, ζυγὸς sive ζεῦγος esse à Punico *zaug*, ut ζεῦγος à *zavag*. Porrò ζυγὸς quoque, seu *jugum*, dicitur *cervix citharæ*, in quam verticilla immittuntur. Item *scapus trutinæ*, de quo lances utrimque pendent. In militiâ, ut præter Festum, & alios, Livius docet lib. III, fiebat *jugum* hastis duabus humi fixis, unâque transversâ super eas deligata: *sub* cujusmodi *jugo* milites inermes *mittebantur*: atque id propriè est *subjugare*: sed μεταληπτικῶς ea vox accipitur pro *debellare* ac *devincere.* Porrò ex *jugo* hoc *militari* paret quoque, quid *juga* sint in *vitibus.* Nempe cùm *pedamentis*, quibus stat vinea, *transversa jugatur*: unde *vites* istiusmodi *jugata* dicuntur. A *jugum* est *jugis.* Gloss. Philoxeni: *Jugis*, διηνεκής. Eædem: *Jugis aqua*, ἀέναον ὕδωρ. Item: *Jugem*, ἀεὶ μὲν ζῶντα. Festus: *Juge auspicium est, cùm junctum jumentum stercus facit.* Ejus auspicii Tullius meminit, libro II de Divinat. *Huic simile est, quòd nos augures præcipimus, ne juge auspicium obveniat, ut jumenta jubeant disjungere.* Etiam *juges*, teste Festo, *ejusdem jugi pares: unde conjuges & sejuges.* Indeque & *injuges.* Gloss. Isidori: *Injux bos, nondum jugo junctus.* A *jugum* item est *jugalis.* Ut *equi jugales*, qui Græcis ζύγιοι ἵπποι. Nempe qui in quadrigis, ubi equi quatuor fronte æquata procederent, intra *jugum* essent juncti, ac utrimque haberent funalem, unum dextrum, alterum sinistrum, quemadmodum & *jugalium* dexter unus, alter sinister. Aristophanis Scholiastes in Nubes: ζύγιοι ἵπποι καλοῦνται οἱ ὑποβαλλόμενοι τῷ τοῦ ἅρματος ζυγῷ, τουτέστιν ὁ μέσος δεξιὸς, κ̀ ὁ μέσος ἀριστερός. Vide *Funalis.* A *jugum* quoque est *jugare.* Unde Catoni *jugumentum*, quasi *jugamentum.* *Jugumentum*, inquit, *& antepagmenta, quæ opus erunt ex lapide indito.* Loquitur Cato de *jugumentis* ex lapide referentibus *jugum militare*, quale est, cùm duabus hastis fixis, super eas ligaretur tertia, ut per eam hostes transirent. A *jugumentum* est *jugumentare*, apud Vitruvium, lib. XI, cap. I. Composita à *jugo* persequamur. Tale est *abjugus* & *abjugare* in Glossis Philoxeni. Est autem *abjugus*, ἄζυγος, ἀποζεζευγμένος. Sanè in iisdem *abjugascere* exponitur ἀποζεῦξαι. Item *adjugo.* Paccuvius Chryse:

> *Mater est terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.*

Ab eodem est *conjugare*, unde *conjugata* apud Ciceronem in Topicis. A *conjugando* quoque dicti *conjuges*: de quo seorsim.

JULUS planè Græcum. Nam ἴουλος Homero est *lanugo efflorescens è genis puberum.* Hinc *villi avellanæ* κατὰ μεταφορὰν *juli* dicuntur. Plinius, lib. XVI, cap. XXXIX: *Ferunt & avellanæ julos compactili callo ad nihil utiles.* Credo inde *gens Julia*, quæ ad commendationem sui postea videri voluit id nomen accepisse ab *Iulo Æneæ*, vel, juxta alios, Ascanii filio. Quod autem mensi, qui antea *Quinctilis* dicebatur, nomen datum *Julio*, id factum in honorem *Julii Cæsaris*, legem ferente M. Antonio. Nempe quia hoc mense *natus* esset Julius Cæsar.

JUMENTUM à *juvando* dictum ob societatem operis rustici, quæ nulla à minore pecore. Columella, præfat. lib. VI: *Nec tamen ulla regio est, in quâ modò frumenta gignantur, quæ non, ut hominum, ita armentorum adjumento juvetur. unde etiam jumenta nomen à re traxere, quòd nostrum laborem, vel onera subvectando, vel arando juvarent.* Idem etymon adfert Augustinus, quæst. in Deuteronomium, lib. V, cap. XXXVIII. & Isidorus, lib. XII, cap. I. Aliis placet esse à *jungendo.* Gellius, lib. XX, c. I: *Jumentum non id solùm significat, quod nunc dicitur, sed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri jumentum à jungendo dixerunt.* Nonius: *Jumentum à jungendo veteres dictum putant, G litera in eo nomine attrita. Nam & vectabulum dicunt, quod nunc vehiculum dicitur.* Verùm ἀναλογία facile evincit, non posse esse à *jungo.* Nam inde esset *jungimentum*, vel potiùs à *junctum junctimentum.* Sed ἀναλογωτέρως (ut Camerarius in problematis facit) à simili vocabulo deduxeris; nempe à *jugando.* Nam à *jugatum* erit *jugamen*, unde *jugamentum*, & per syncopen *jumentum.* Eritque *jumentum* à *jugo*, quomodo Græcis ὑποζύγιον dicitur ab ὑπὸ & ζυγὸς, id est, *jugum.* Firmant & Gloss. vett. ubi *Jumenta*, ζεύγματα. At nihil syncope fuerit opus, si à *juvando* derives. Nam, ut à *sacratum* est *sacramen*, & addito *TUM*, *sacramentum*; à *motum*, *momen*, &, eâdem additâ syllabâ, *momentum*: sic à *jutum jumen*, &, *TUM* adjecto, *jumentum*: quod etymon omnium simplicissimum, & eo confirmatur, quòd *juvencum* quoque dixere, quia *jam juvare ad agrum colendum posset*, ut scribit Varro, lib. IV de L. L.

JUNCUS κατὰ μετάθεσιν, juxta Nunnesium, fit à σχοῖνος, ut Græcis vocatur. Malim deducere à *jungo.* *G* enim & *C* facilè commutantur. Imò antiqui pro *G* semper *C* scribebant, ut alibi ostensum. Nec tamen propterea hoc nomen accepit, *quòd junctis radicibus hæreat*, ut tradit Isidorus, lib. XVII, cap. IX: verùm quia *junceis* aliquid *jungi*, hoc est, *vinciri ligarique* soleat: unde & Germanis vocatur *bintz* à *binden*, hoc est, *vincire*, *ligare.*

JUNGO à *jugo*, *N* inserto: *jugo* à ζυγῶ, de quo in *jugum* diximus. A *jungo*, est *junga*, & ὑποκοριστικῶς *jungula*, & *jungla.* Gloss. Phil. *Jangla*, ἡνίαι ζευκτικαί. Nempe quâ ratione à *cingo* est *cinga*, unde *cingula.* Gloss. *Cingula*, ὑποζώνη. Similique à *strigo striga*, à *fallo falla* apud Novium.

JUNIPERUS, à *junior*, & *pario*, *quòd juniores & novellos fructus pariat antiquis maturescentibus: ut qui pariat usque ad tertium annum, arbori sua inhærente fructu.* Ita Casparus Bauhinus, ad Dioscorid. lib. I, cap. LXXXVII. Quod si ut ex *juvenior junior* factum, ita & ex *juvenis junis* dixere, non dubium, quin hæc prior sit compositi pars. Sane in Onomastico est: *Junis*, νέος. At non audiendus Isidorus, qui conflatum putat ex *finio* & πῦρ, vel ex *annus* & πῦρ. ut dicatur, quasi *finipyrus*, vel *annipyrus.* Ita enim scribit lib. XVII, cap. VII. *Juniperus Græcè dicta, sive quòd ab amplo in angustum finiat, ut ignis: sive quod conceptum diu teneat ignem, adeò ut, si pruna ejus cinere fuerint operta, usque ad annum perveniant.* Græcis ἄρκευθος appellatur.

JUNIUS mensis à *junioribus*, ut à *majoribus Majus.* Ovid. VI Fastorum.

> *Junius est juvenum, qui fuit antè senum.*

Aliis placet simili συγκοπῇ fieri *Junius* è *Junonius.* Itaque apud eundem Nasonem ait ibidem *Juno*:

> *Ne tamen ignores, vulgique errore traharis,*
> *Junius à nostro nomine nomen habet.*

Festus: *Junium mensem dictum putant à Junone, iidem ipsum dicebant Junonium, & Junonalem.* Tertium quoque etymon adfertur, ut à *jungendo* sit, extrito *G*: unde de Concordia sic idem Naso:

> *Hæc ubi narravit, Tatium, fortemque Quirinum,*
> *Binaque cum populis regna coïsse suis;*
> *Et lare communi soceros generosque receptos:*
> *His nomen junctis Junius, inquit, habet.*

JURGIUM, & *lis*, ut differant, docet his verbis Nonius Marcellus: *Jurgium levior res est; siquidem inter benevolos aut*

propinquos dissensio vel concertatio jurgium dicitur. Inter inimicos dissensio Lis appellatur. M. Tul. de Rep. lib. IV: *Admiror nec rerum solum, sed verborum etiam elegantiam. Si jurgant, inquit, benevolorum concertatio, non lis, inimicorum jurgium, dicitur.* Et in sequenti: *Jurgare igitur lex putat inter se vicinos, non litigare.* Hæc Marcellus. De etymo sic Varro, lib. VI de L. L. *Quibus res erat in controversiâ, ea vocabatur Lis. ideo in actionibus videmus dici, Quam rem sive litem dicere oportet. Ex quo licet videre, Jurgare ab jure dictum: cùm quis jure litigaret. à quo Objurgat is qui id facit injustè.* Item Festus: *Jurgatio, juris actio.* Ex Festi igitur sententiâ, *jurgium* dicitur, quasi *juragium*; & *jurgare* quasi *jure* vel *de jure agere*. Sed potiùs *jurgo* simplex est derivatum, ut à *jure* fit *jurego* & per syncopen *jurgo*, ut à *mare marigo* & per syncopen, literæque immutationem, *mergo*, hoc est, καταποντίζω, à *per* & *rego*, *perrego*, unde *pergo*; à *susum*, sive *sursum*, & *rego*, *surrego*, unde *surgo*. Possis & vocis originem arcessere à Græcis, ut nempe ab ὀργίζομαι fit *jurgor* præposito *J* consona.

JURO, à *jure* dicitur, cum qui *jurat*, religiose spondeat, se aliquid, ceu *jus* esset, servaturum. Itaque pro *jurando*, sive *juramento*, etiam dicimus *jusjurandum*, quod à *jure* dici indicant obliqui *jurisjurandi* & *jurejurando*. Subtilius ergo quam verius Appuleius, qui in libro de Deo Socratis *jusjurandum* dici ait quasi *Jovis jurandum*. Adduxit eum in hanc sententiam illud Ennii apud Ciceronem III Offic.

Fides alma, apta pennis, jurandum Jovis.

Cui geminum hoc Nævii: *Jus sacratum, Jovis jurandum sagmine.* A *juro*, ut Priscianus, lib. I (ubi de literarum affinitate agit) recte ait, sunt *dejero* & *pejero* correptâ penultimâ contra primigenii naturam. At *pejero*, *R* quoque amittit, cùm sit à *per* & *juro*. Hoc minimè perspexit Beda, qui lib. de Orthographiâ ait: *Pejero vero verbum R non debet habere. Est enim quasi pejus juro.* At remansit *R* in *perjurium*.

JUS forense à *juvando*, aut *jubendo*, dici putant. Alii *jus* quidem *culinarium* à *juvando* deducunt; *forense* autem à *jubendo*. Recentiores quidam mirificas originationes commenti sunt. Sanè Franciscus Conanus, lib. I Commentar. juris cap. II *jus* civile dici ait à *juxta*, quia *juxta* legem sit, & ei adæquetur & accommodetur, velut suæ regulæ: quod etiam etymon adfert Joa. de Salas, tract. de Leg. I, disputat. I sect. II. At Galeotus Martius de doctrina promiscua, lib. VIII, & Franciscus Sanctius in paradoxis, tradunt, *jus* primâ suâ significatione signare *olera*, aut *pultem*: sed quia in conviviis pares unicuique partes dabantur, ideo metaphoricè *jus* vocatum, *quod suum unicuique tribuit.* Scipio Gentilis libro Originum scribit, cùm prisci in agris viverent, sæpéque infirmiores opprimerentur à potentioribus, eos qui afficerentur, ad misericordiam excitandam, ἰῶ ἰώ solitos exclamare: unde Tertullianus in Valentinianum: *Ut etiam inclamaverit in eam, ἰῶ ἰῶ, quasi, Porro Quirites, & Fidem Cæsaris.* Vult igitur ab ἰῶ, *IOUS* (ut veteres loquebantur) dictum esse, quia infirmiores, nil nisi *jus* cupiant, atque expostulent. [ab ἰωθὴς, cujus contractum ἴθος.] Alteram quoque ἐτυμολογίαν idem adfert, ut à *Jove* sit *jus*, quemadmodum Græcis δίκη (ut ajunt,) quasi Διὸς κόρη, *Jovis filia.* Probat autem hanc originationem ex Lactantio, qui ait, Ennium, Euhemeri interpretem, scribere, Jovem in monte Olympo maximam vitæ partem coluisse, eoque ad illum, siqua incidisset controversia, venire solere. Sane verisimilior hæc etymologia, quàm prior, quam & ii sequuntur, qui ἰὸς dici volunt, quasi *Jovis os*, quia nempe id demum justum sit, quod Deus sit profatus. A *jus* est *justus*: ut à *Venus*, *venustus*. A *justus* verò est *justitia*. Sic à δίκη est δίκαιος, unde δικαιοσύνη. non contra. Malè igitur Ulpianus, qui *jus* vult dici à *justitiâ*. Nam *justi* quidem à *justitia* dicimur, ut in paronymorum doctrinâ Logici tradunt: sed vox nihilominus *justitia*, posterior est, quàm *justus*, quia concreta, ut iidem docent, notiora sunt abstractis. At longè etiam ineptiùs, cum *justitia* dici volunt, quia *jus* sistat, idque ut ajunt, quia *jus* pro loco ac tempore mutetur; *justitia* verò sit æterna, ut unuinò *jus* à *justitia* sistatur. Ineptissimè verò omnium Alciatus, cùm I Paradox. *justitia* κατ' ἀντίφρασιν dici ait, quasi *vistitia*, quòd *vim sistat.* *Justa* pro *parentalibus*, sive *exequiis*, sic appellantur, quia sint officia sancta *jure*que debita. Græci similiter κηδείαν, hoc est, *funerationem*, seu *parentationem*, vocant ὁσίαν, quasi *justum sanctumque officium*: ac *parentare* similiter dicunt τὰ νομιζόμενα ποιεῖν, vel τὰ ὅσια ποιεῖν. *Juridicina*, locus, ubi *jus* dicitur. Utitur Tertullianus, lib. de Pallio, extremo capite tertio. *Injurus* pro *injustus*, dixit Plautus, Persis. Act. III Sc. III:

Impure, inhoneste, injure.

Ubi tamen Nonius legit *injurie*. Ab *injurus* est *injuria*, ut ab *impurus*, *impuritia*, quo eâpse scenâ utitur Plautus.

JUSTITIUM, quasi *juris statio*. Nam, ut Gellius ait, lib. XX, cap. I, *est juris quasi interstitio quadam & cessatio, quibus diebus nihil cum confessis æris ac debiti judicatis agi jure possit.* Simile igitur est *justitium*, ac *solstitium*, quod itidem dicitur, quasi *solis statio*, hoc est, *silentium*. *Justitio* opponitur *justidium*, hoc est, *dies juris*, sive *quibus jus dicitur.* Itaque, ut in veteribus Glossis *justitium* vertitur ἀπραξία, ita in Glossis aliis *justidium* vertitur, ἐργάσιμοι ἡμέραι.

JUVENCUS, [ex *juvenicus.*] & *junix*, ætate conveniunt, sexu differunt; quemadmodum Cornutus testatur, ad illud Persii, sat. II.

Tot tibi cum in flammis junicum omenta liquescant:

Junices, inquit, *dicuntur ætate viridiores vaccæ, inter vitulas & vaccas. Junices fœminæ, juvenci masculi dicuntur.* Gloss. Philoxeni: *Junix*, δάμαλις. *Juvencus* unde sit, docet Varro, IV de L. L. *Juvencus, juvare qui jam ad agrum colendum posset.* Similiter Isidorus, lib. XII, cap. I. Sed is alterum quoque etymon addit, ut sit à *Jove*, quia *Jovi mactaretur.* At longè verisimilius est, ita dici à *juvando*. Eadem origo *junicis*. Nam itidem à *juvando junix*, quasi *juvenix*. Pro utroque etymo est, quòd & à *juvando jumentum* nomen accepit: ut ostensum suo loco. Quibusdam placet, *junix* dici à *jugo*, quasi *jugenix*. Ita simile erit Græco ὑποζύγιον, quomodo *jumentum* vocatur, à ζυγὸς, id est, *jugum*. Sed etymon hoc minus placet, quia συγκοπὴ hæc, quantum recordor, in derivatis à *jugum* minime invenitur. Quare si à superiori etymo discedere lubeat, verisimiliùs dicatur, & *juvencum*, & *junicem*, sie dici ab *ætate juvenili*. Ita ex *juvenix* erit *junix*, ut à *juvenior*, *junior*. Quod etymon paulò post adfert Cornutus. Nec displicet.

JUVENIS Stephano Guichardo dici videtur vel quasi *jubenis* à *juba*, quia comatus; vel quasi *jupenis*, ab ὑπήνη, *barba*; unde ὑπηνήτης Luciano *juvenis*, quasi *barbatulum* dicas. [est ab ἥβη.] Sed simpliciùs, puto, deduxeris à *juvo*: ut *juvenis* propriè significet *vegetum firmumque, & ætatis beneficio ad juvandum aptum.* Cùm ad homines restringitur, *juvenes* dicuntur *eò quòd Rempublicam in re militari possent juvare*: ut ex Varrone tradit Censorinus. A *juvenis* autem veniunt *juventus*, *juventas* & *juventa*: quæ ita differunt, quòd *juventus* sit multitudo *juvenum*, *juventas* sit Dea, *juventa* ætas. Posteriora hæc eo pacto distinguit quoque Nonius: ac in nummo Aurelii & quorundam aliorum *Dea* liquido vocatur *Juventas.* Μετωνυμικῶς tamen interdum ponitur pro *ætate*. Ita, Pierio teste, V Æn. legitur in codice Romano antiquissimo.

—— Si nunc foret illa juventas.

Et lib. VIII codices multi habent:

Tum mihi prima genas vestibat flore juventas.

Utramque notionem complexum Glossarium Philoxeni, in quo est *juventas*, ἥβη. A *juvenis* est tum *juvenalis*, tum *juvenilis*, ut à *vernus*, *vernalis*, & *vernilis*, quemadmodum dicemus in *vernus*. Prius illud crebrò in libb. vett. legas, ubi in vulgatis *juvenilis*: Ut apud Martialem in apophoretis de *monobiblo* Propertianâ (ita enim lemma id concipitur in libb. vett.)

Accipe facundi carmen juvenale Properti:
Accepit famam, nec minus ipsa dedit.

Confirmat hanc rem quoque, quod C. Julius Romanus lib. de analogiâ scribat, *Juvenalis* cùm proprium est, ablativum facere per *E*: (unde Martialis, *Cum Juvenale meo*:) cùm verò adjectivum, per *I*. Unde Maro, V Æn.

—— Juvenali in corpore vires.

Vul-

Vulgati Maronis codd. habent *juvenili*. Sed in Romano ac antiquis plerisque omnibus *juvenali* legi testatur Pierius: qui & in antiquissimo Ovidii codice se reperisse ait epist. ad Maximium:

Tu mihi dictasti juvenalia carmina primus.

Suntque loca id genus innumera in codd. vetustis. A *juvenis* est comparativus *juvenior*, & κατὰ συγκοπὴν *junior*. In vett. autem libris interdum reperire est integrum *juvenior*, ubi *vulgo junior*. Ut apud Senecam, epist. XXVI: *Juvenior es: quid refert? non dinumerantur anni.* Ita Opsopœus invenit in tribus MSS[tis], item Modius in suis. Legas & apud Ambrosium, in Psal. CXIX.

JUVO [ab ἰάω, ἰάϝω, ἰάομαι.] malim deducere ab antiquo nominativo *Jovis*, quando homo homini deus: ut proverbio docemur: quàm *Jovis* à *juvando*: ut veteres voluere: eosque inter Agellius, lib. V, cap. XII. At idem rectè *Jupiter* dici monet, quasi *Jovis pater*, non quasi *juvans pater*. quod Cicero scripsit, lib. II de nat. Deor. nec quasi *juvans patrem* κατ' ἀντίφρασιν, cùm regno expulerit *patrem* Saturnum: prout ἐτυμολογίζει interpres Alberti M. Sed audiamus ipsum potiùs Agellium: *Jovem*, inquit, *Latini veteres à juvando appellavere, eundemque alio vocabulo juncto patrem dixerunt. Nam quod est in elisis aut immutatis quibusdam literis Jupiter, id plenum atque integrum est Jovis pater. Sic & Neptunus pater conjunctè dictus est, & Saturnus pater, & Janus pater, & Mars pater: hoc enim est Marspiter. Item Jovis Diespiter appellatus, id est, diei & lucis pater: ideircoque simili nomine Dijovis dictus est, & Lucetius, quòd nos die & luce quasi vitâ ipsâ afficeret & juvaret.* Hactenus Agellius. A *Dijovis*, *Dialis* flamen dictus videtur Varroni, lib. IV de L. L. Sed puto esse ex eo, quod Græci *Jovem* Δία vocant. *Dijovis* autem ex *Deus Jovis*, uti *Diana*, quasi *Dea Jana*. Erit autem *Jovis* à *Jova*, hoc à *Jehova*, si recta est hæc *Dei* appellatio. Nec enim pauci de hoc ambigunt, quia, ut ajunt, puncta vocalia, quibus ea vox apud Hebræos notatur, non propria sint, sed (nisi quà regulæ Grammaticæ immutationem exigunt) alieni nominis, puta *Adonai*, vel *Elohim*. Quæ autem vera propria ejus puncta sint, incertum est: ut hoc sanè respectu non malè id nomen dici possit ἀνεκφώνητον, seu *ineffabile*; non autem quasi aut in se id pronunciari non possit, aut magis religio sit id nomen *Dei* efferre, quàm alius, quæ Judæorum superstitio est. Sanè ab antiquitate hic parum auxilii, cùm nec apud Græcos, nec Latinos patres vel *Jehova* legere sit, vel vocem aliam literis יהוה signatam. Quod autem nec LXX id nomen expressere, factum ex eo videtur, quòd Græcus sermo id nomen servare non possit: ut qui careat litera *jod*, & *vau*; neque in fine adspiret. Atque hoc etiam sensu olim ἀνεκφώνητον dici potuit. Interim non dubium sit, quin nomen id ab ipsa *Dei essentia* sumatur: ut quod sit à radice Chaldaïca הוה, quod significat *esse*: onde illud *Dei* nomen sic ἐξέφρασε Joannes, Apocal. I. ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Sed de recta ejus nominis pronunciatione fortasse alibi se commodior offeret fusius dissertandi locus. Si receptæ insistendum opinioni, quam doctissimus Fullerus in Miscellaneis tuetur: non dubium, quin *Jovis* ex *Jova*, hoc ex *Jehova*, factum sit. Sed sanè an *Jehova* dixerint, valdè est incertum, cùm puncta sint alterius nominis. Quare verior fortasse aliorum opinio, qui censent ex Ζεὺς esse *Jovis*. Nam Æoles dividebant diphthongos. Itaque pro παῖς dixere πάϊς, pro Ζεὺς, Ζέϋς. Hinc Æolice β inserto Ζέβυς. Et Ζ in *J* converso, ut à ζυγὸν *jugum*, sic à Ζέβυς *Jovis*. Non dubium verò, quin cùm & Hebræi יה contractè dicant pro יהוה, ab illo יה, sit Ἴακχος seu *Jacchus*. Nempe *Dei* veri nomen idolo suo dederunt. Becmanus judicat etiam à יה esse Germanicum *ja*, ut propriè adverbium id sit sanctè & quasi cum nominis divini testatione aliquid affirmantis. Est & apud Osiandrum cap. VI annotat. in harmoniam Evangelicam longa disputatio, qua comprobare conatur, nomen *Jesu* esse à יהוה. Nam nomen id inserto ש ex ineffabili factum esse effabile, quemadmodum absconditus & incomprehensibilis Deus assumpto homine cœpit nobis esse cognoscibilis. Sed argumenta ejus parum valida sunt, quod singillatim ostenderemus, nisi prolixitatis metus impediret. Nunc illud tantum dicam, proprium Salvatoris nomen fuisse ישוע. Græci spiritum solent omittere: ut sit ישו. Præterea in fine ascribunt ς. Ut pro *Judah*, Ἰούδας dicunt; pro *Thomah*, Θωμᾶς. Ut facilè concidant, quæ de summa nominis immutatione argutatur Osiander. ישוע verò est à ישע, quod est *salus*. Hæc mens verborum angeli, cùm ad Mariam ait: *Et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis ipsorum.* Videri itaque queat voci *Jesu* respondere Græcum Σωσίας, *Sosia*. Sed secus est. Nam id *servile nomen* est ex eo impositum *non quod alios servasset*, sed *quòd ipse servatus esset, in bello*; unde & *servi* appellationem deducunt Jurisconsulti. *Jesus* verò dictus, *quòd alios interitu liberasset*: ut Latinè melius reddere non possis, quàm *sospitatorem*. At Hebrææ linguæ ignorantiâ falluntur, qui Ἰησοῦς deducunt à futuro ἰήσω, ab ἰάομαι, id est, *medeor*, unde Argonautæ nomen Ἰάσων, & commune vocabulum ἰατρὸς, *medicus*, ut Ἰησοῦς dicatur, quia sit *spiritualis medicus*, *sanans suos à peccatis*. Atque in eo, uti dixi, linguæ inscitia eos fefellit. At non linguæ, sed rei ipsius ignorantia decepit olim gentiles, cùm eidem a *bonitate* nomen impositum putarent. Quippe cùm scirent χρηστὸς significare *optimus*, nempe à χράομαι, quasi *maxime utibilis*: *salvatorem* nostrum *Chrestum*, nosque *Chrestianos* appellarunt. Atqui, quod neque *Christianorum pueri* nesciunt, vera appellatio est χριστὸς ac χριστιανοὶ, à χρίω, id est, *ungo*: ut idem sit χριστὸς, quod *Messias*, hoc est, *Maschiah*, משיח, à משח, hoc est, *ungere*. Judæi quoties in prophetis aut psalmis occurrit משיח, malunt id ἠλειμμένος vertere, quod ab ἀλείφω, id est, *ungo*, quàm χριστὸς, quod idem notat. Ejus autem consilii ratio est, quod hoc pacto magis occultatur prophetæ consilium, agentis de *Servatore* nostro, cujus nomen *Christus* Judæis nimis oculos præstringat, si iisdem literis apud prophetam legatur. *Christus* autem *Salvator* noster dicitur, non quia *oleo externo unctus* (quamquam sic quoque inunctus, sed ad sepulturam,) verùm partim donorum ratione, quæ à spiritu S. accepit sine mensurâ, partim ratione vocationis, quia à Patre suo ordinatus summus noster Propheta, Sacerdos, & Rex. Atque hoc παρέργως.

JUXTA, & *juxtim*, à *jugo*, pro *jungo*. Nam quod alteri *jugatur*, sive *jungitur*, id *juxta* illud esse dicitur. *juxtim* est apud Lucretium, in IV:

Esse vides juxtim miscentes volta parentum.

Nempe ut à *junctum*, *junctim*. Itaque *juxta*, & *juxtim*, valent *prope*, ἐγγὺς, πλησίον, ut in vett. Gloss. exponuntur. Itaque Virgilio, *juxta æquora* valet *prope æquora*. Plauto, *juxta mecum*, *una mecum*, *junctim*. Juniores pro *secundum* usi: ut cùm dixere, *juxta Aristotelem*. Sed non arbitror Augusti ævo quemquam sic locutum. Imò nec multum eos juvat hoc Gellii, lib. IV cap. IX: *Nigidius Figulus, homo, ut ego arbitror, juxta M. Varronem doctissimus.* Nec enim valet *secundum Varronem*, sed *unà cum Varrone*, sive *conjunctim cum eo*. Nam Varro & Nigidius, Romani generis doctissimi & culmina fuere humanitatis: ut idem ait, lib. IV cap. XVI. & lib. XIX cap. XIV. In MSS[tis] pro *juxta* legas non rarò *justa*: credo ut *mista* dixere pro *mixta*. Nam *mixtum* prius, quia ex *miscitum*; deleto enim solo *u* est *miscitum*, & per transpositionem, *micstum*, sive *mixtum*: quia *x* est compendium duarum literarum *cs*. Alii tamen malunt *juxta* esse è *justa*, ut *Ulyxes* ex *Ulysses*.

L.

LABARUM, *vexillum* erat *ingens*, quod imperatori præferri ac à militibus adorari solet, circiterque Adriani tempora usurpari cœptum. Id in crucem commutavit Constantinus, cùm ei per somnium apparuisset, hisce verbis inscriptis, ἐν τούτῳ νίκα, *in hoc vince*. Putarunt quidam, olim sic vocatum ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, hoc est, *à pietate*, cujus erat signum. Verùm obstat, quòd Constantini demum ætate id acceperit. Sanè meminit quoque ejus Tertullianus in Apologetico. Quare verisimilius sic dici à λαβεῖν, hoc est, *capiendo*. Quamquam & esse video ex antiquis, quibus visum fuerit vocabulum origine Latinum à *labore*, quia (ut apud Nazianzenum στηλιτ. α legere est) καμάτων λυτήριον, *laborum solutio*, vulgo diceretur. Sanè λάβωρον per ω à Romanis vocari scribit Hermias

Sozomenus, lib. I, cap. IV. [vide Valesium, qui tamen non persuadet. In Lexico Cyrilli λαβώριον est, & εἶδ☉ ἐπιπώματ☉ & σκέπασμα.] Sed obstat huic etymo mediæ syllabæ quantitas, quam non Rabanus Maurus solùm, sed & Prudentius corripit, cùm de Constantino ait:

Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum.

Verisimilius igitur Fullerus, lib. IV Misc. cap. XII, censet *labarum* esse à λάφυρον, υ in α abeunte, ut à κύλιξ, *calix*. Nempe quia primitus *labarum* fuerit λάφυρον, hoc est, *exuvia seu spolia hosti vivo detracta*. Puta paludamentum imperatorium, quod vexilli loco gestabatur. [& puto hoc postremum verum, & fuisse *velum seu paludamentum imperatorium, & ab Ægyptiis translatam vocem*. Hesychio est λαβέριον, sic enim legendum ordo docet, a latis & magnis. sic dictum auribus, ut puto.] Vide plura de *labare*, dicto Sozomeni loco, ac imprimis Eusebium, libb. de vita Constantini, lib. I qui de forma ejus: at lib. II de ejus vi. Ex junioribus quædam de *labare* Gyraldus, dialogismo XXV. Alciatus, in XII lib. Cod. tit. de Præpositis *laborum*, Mekerchus de pronunciat. Ling. Gr. cap. XXXIV, Cujacius, ad l. XII. Tit. XVIII. Lipsius, ad lib. III de cruce, cap. XV. & Observat. lib. XI, cap. XX, Meursius, in Glossario, voce λαβωρον.

LABDÆ dicti flagitiosi homines, qui id agunt quod Varro, Marcipore, dixit *buccam offendere*; Suetonius *ore morigerari*, item *capiti illudere*; Martialis *fellare* & *irrumare*. Juvenalis:

Inguinis & capitis quæ sint discrimina, nescit.

aliique aliter. Usus sic *labda* voce Varro, Margopoli, περὶ ἀρχῆς· —— *Depsistis, dicite labda!*
Allusit & Ausonius: *Cui ipse linguam cùm dedit suam, labda est.* Nominis ratio est, quod *labda* sit prima litera in λείχειν, [λαικάζειν] vel λεσβιάζειν, quod idem est ac *irrumare*, à *Lesbiorum moribus*, qui morbo hoc infames; ut & Phœnices, unde Lucianus id vocat φοινικίζειν· & Campani, unde *Campanum morbum* nominat Horatius. Quod verò *labdas* potius, quam *lambdas* dixere, id est ex eo, quòd Græci εὐφωνίας caussa λάβδα dicerent pro λάμβδα, omisso μ, quomodo Syri *lamda* dicunt omisso *b*.

LABES, à *labor*, ut à *cado*, *cades*; à *nubo*, *nubes*. Itaque propriè pro *ruina*, aut *lapsu*, ponitur; quam notionem tribuit Servius in I Æn. Quia autem deformia sunt, quæ *labe* conciderunt: hinc per translationem sumitur pro *macula*. Nonnulli tamen ita malunt vocari, quia *illabitur* vesti vel alteri rei. Nunnesio placet esse à λύμη, quòd significat *sordes*, *illuviem*. Aliquibus etiam visum, esse à λώβη, quod notat *injuriam*, *contumeliam*, *dedecus*: nempe à לעב, quod est, *irrisit*, *contumelia affecit*.

LABOR aliquibus videtur esse à λύπη, *dolor*. Sanè *labor* non rarò sumitur pro *miseria*: Sed μεταληπτικῶς. Quare censeo esse ab ἄπ☉, *L* præmisso. Nam ἄπ☉, [Hesychio etiam ἄπ☉.] Euripidi idem ac κάματ☉, teste Eustathio. Vel *labori* nomen impositum ἀπὸ τοῦ λαβεῖν· nempe eâ verbi notione, quâ Xenophon, & alii, dicunt, λαμβάνειν ἔργον, *opus suscipere*. A *labore* est verbum *labare*. Nam qui *labat*, idem *laborat*, ut vitet *lapsum*. A *labo* autem est *labor* verbum. Vel & *labare* & *labi* erit ab intensivo λα. & βῶ, hoc est, βαίνω. Ita propriè signent *celeriter descendere*. Ut, *Labere*, *Musa*, *polo*. Juxta aliquos *labori* fuerit nomen ex eo, quia facit, ut *labent* ac deficiant vires. Sed magis placet *labe* κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *labere*: quia *laberare* dicuntur, quæ premuntur, & male habent. Quomodo homo *senere laborat*, aut *cernu laborat*, in acie. Quod si est, non à *labando labor*, sed à *labore labare* aliquid dicetur. A verbo *labor* est *lubricus*. *A* in *U* abeunte, quomodo à *salto* est *exulto*; à *calce*, *conculco*. Nunnesio tamen in Grammatistice placet *lubricus* esse à λιβερὸς, quod exponit *humidus*, *lubricus*.

LABRUM nunc notat *vasis genus*, *in quo lavabant*; nunc *rei alicujus*, ac imprimis *oris extremitatem*. Utramque notionem complexæ Glossæ Philoxeni, in quibus legas: *labrum*, χεῖλ☉, λουτήρ. Pro vase usus Maro, XII Æn.

—— *Hoc fuscum labris splendentibus amnem*
Inficit.

Diciturque hac notione quasi *lavabrum*, ut testatur Marius Victorinus. Estque similiter Græcum λουτὴρ à λούω. At altera significatione *labrum*, uti & *labium*, venit, non quidem à *labendo*, ut Isidorus putabat, lib. XI Orig. c. I: sed ἀπὸ τοῦ λαβεῖν. *Labiis* enim, sive *labris*, cibum apprehendimus: res quoque aliæ si ansas non habeant, *labris* plurimum apprehenduntur. Donat. ad Eunuch. Act. II. III ait: *Labra sunt superiora, labia inferiora.* At contrà apud Agrætium legas: *Labium superius dicitur*, *labrum inferius*. Verrius Flaccus, quemadmodum Charisius tradit, lib. I, *sic distinxit*: *modica esse labra*, *labia autem immodica*: *& inde labeones dici*. Sed rectè monet Charisius, *labra*, & *labia*, distinctè dici. *Labia* Græcis χείλη, unde quibus ea immodica, *chilones* vocantur, teste Festo, Charisio & Velio Longo: ut in *chile* dicimus. Iidem Latinis à *labiis labeones*, ut ex Verrio Charisius docuit. Apud Priscianum, lib. IV legas, à *labe* esse *labeo*. Ita & veteres habent membranæ nostræ, & antiqua editio Veneta anni CIƆ CCCC LXXVI, & postrema Heliæ Putschii. Sed à *labiis*, vel scripsit, vel scribere debuit Priscianus. Iidem à *labris* videntur *labrosi* nuncupati. Glossæ Græcol. Περίχειλ☉, *labrosus*.

LABRUSCA est, quæ Græcis ἄμπελ☉ ἀγρία. Geminum ejus etymon adducit Servius, ad Ecl. V: *Labrusca, vitis agrestis, quæ quia in terræ marginibus nascitur, labrusca dicitur, à labris & extremitatibus agrorum; vel quod sapore acerbo labra lædat.* Priorem sententiam apud Nonium quoque legas: *Labra*, inquit, *non hominum solùm*, *sed & margines vel fines dici posse auctoritas persuadet. Nam & labruscam genus erraticæ vitis esse volunt, quæ & in sepibus & in labris agrorum & terminis nascitur.* Similiter Isidorus, lib. XVII, cap. V. [Malo ex ἀγριάμπη, uti ἀγρίαν ἄμπελον dictam fuisse, docet Nicandri Schol. vide quoque Hesych. in ἀγριάμπη. Puto omnia idem valere, ἀχεία, ἀχείφη, vel ἀχειφα, unde ἀχείφα Ἀθηνᾶ. item ἄχιφ☉, vel ἄχειπ☉, Laconicum, *non olea tantum*, *sed & qualibet sylvestris planta*. Λα autem ἐπιτατικόν.]

LAC κατ' ἀποκοπὴν nunc dicimus, quod veteribus *lacte*. [γάλακτ☉] Isidorus, lib. XI, cap. I, deducit à λευκὸν, id est, *album*. Sed præter principem literam nulla convenientia inter λευκὸν & *lacte*. Quare iis potiùs subscribam, qui à *laciendo* derivant, quia *elicitur*: vel potiùs ἀπὸ τοῦ γάλακτ☉, truncatâ primâ syllabâ. Idem factum in *nosco*, quod à γινώσκω. Γάλα unde sit, dicimus in *Galaxias*. Dictæ *lactes*, per quas in homine & ove cibus labitur, ut idem Plinius, lib. XI, capite XXXIII. de etymo ita eâdem origine Priscianus, lib. VI: *Lactes partes sunt intestinorum à Græco γαλακτίδες dictæ, & servaverunt apud nos quoque idem genus, cujus singulare hæc lactis est.* Perottus vult *lactes* à *laciendo* dici, quia *alliciant cibum*: sed verisimilius est, sic vocari à *mollitie lacteoque candore*: propriéque *lactes* videntur *non intestinum*, etsi id Nonius quoque sensit; sed *pingue* illud intestinum ambiens. Singulari, Prisciano teste, usus Titinnius: *Craticula, cerebellum, lactis agnina.* Plurali, eodem auctore, Pomponius: *Ore te, Basse, per lactes tuas.* Usurpat & Plautus, Curcul. act. II, sc. III:

Ita cibi vacuitate venio laxis lactibus.

Ita Nonius legit, non *lassis*, cùm inedia cibique vacuitas mesenterium ac intestina non *lasset*, sed *laxet*: nisi dicas cum aliquibus, *lassis* (quod quoque in MSS. invenitur) pro *laxis* dici, quomodo promiscuè scribebant *adassint* & *adaxint*. A *lacte* quoque dicta *lactuca*. nempe *lactuca* unum duntaxat genus olim cognitum erat: *meconium* nempe. Id quia *lacte* abundat, *lactuca* nomen universo generi inditum est. Varro, IV de L. L. *Lactuca à lacte*, *quod olus id habet lac.* Similiter Isidorus, lib. XVII, cap. X. Sed alterum quoque, quia *lacte* feminas nutrientes *implet*. Sed prius istud præstat. A *lactuca* Romæ *lactucini*, de quo alibi. A *lacte* etiam *lactare*, id est, *lac præbere*, unde Varroni in libris rerum divinarum, *Lactans Deus*, qui *segetes facit lactescere*. Ab eodem *lactere*, *lac sugere*, unde *lactentia frumenta*, apud Maronem, I G. ubi Servium vide.

LACERE, cùm alibi usurpat Lucretius, tum libro V:

Quæ lacere in fraudem possent, vinclosque tenerent.

Venit a *lax*. Festus: *Lacit, decipiendo inducit. inde est allicere, & lacessere. Inde la lat, illectat, delectat, oblectat.*

Hæc

Hæc Festus. [ex *lacio*, unde *inlacio*; omnia à *laqueo*.] Vel erit *lacio* ab ἰλλιῶν, ἰλλίω seu ἴλλω, κατὰ μετάθεσιν principium literarum. Vel potiùs à λακίζειν, quod Hesychius non solum exponit ῥηγνύειν, *rumpere*: sed etiam θωπεύειν, hoc est, *adulari*, *blanditiis illicere*. Vel (quod Martinio visum) ab Hebræo לקח, *capere blanditiis*, *allicere*. A *lacere* est *lactare*, non quidem cùm notat *lac præbere* (tunc enim est à *lacte*) sed cùm significat *blanditiis trahere*: quâ notione est à *lacere*, ut à *ducere*, *ductare*. Interdum ἑλκυσμὸς notat *trahere*, ut cùm Lucretius ait, *catellos à canibus pedibus lactari*. Sic enim eopse libro canit:

At catulos blandè cùm linguâ lambere tentant,
Aut ubi eos lactant, pedibus, morsuque petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus, &c.

Ab hac ejus vocis notione est *delectare*; unde hoc *allicere & attrahere* interpretatur Nonius. Parque ratio est in *oblecto*, item *prolecto*; quod est, *prolicio*, sive *elicio*. Utitur non uno loco Apuleius. Item in *electo*, quod Festus agnoscit, ac Plautus usurpat, Mercat. act. I sc. II:

—— Eâ ego huc procucurri gratiâ,
Ne te opprimeret imprudentem, atque electaret.

Hoc est, ne rem totam interrogando, abblandiendoque, ex te resciscerett. Utitur idem, Asin. II. II. *Delicio* usurpat Titinnius apud Nonium:

Quod ea parasitus habeat, quibus illum sciat
Delicere, & noctem facere possit de die.

Hinc dictæ *deliciæ*, quia *deliciant*, ac *trahant ad se*. Rectiùs autem *delicia* per *C* scribitur in vett. libb. quàm, ut vulgo, per *I*. Quippe non tantùm *lacio* per *C* scribitur, unde *delicias* deducebamus; sed & *delicatus*, quod à *deliciis* factum est. Possis tamen & *delicias* deducere à χλιδάω, *in deliciis vivo*: nempe κατὰ μετάθεσιν. Sed prius simplicius est. Ab *eliciendo*, *Jupiter* dictus *Elicius*.

Eliciunt cælo te, Jupiter: unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

Ab eopse verbo *meretrices*, Festo teste, dicuntur *elecebræ argentariæ*: puta ab *eliciendo argento*. Plautus, Menæchmis, Act. II, III:

Nam ita hic sunt meretrices omnes elecebræ argentariæ.

Atque ut ab *eliciendo elecebræ*; sic ab *illiciendo illecebræ*. Ejusdem originis sunt *elices*, hoc est, *sulci aquarii* tertiâ aratione facti ad aquam deducendam. Idem Festus: *Elices, sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur è liris*. Ubi *liras* dixit pro *sulcis minoribus*, unde aqua deducitur in sulcos majores. Columella, lib. II, cap. VIII: *Sed quamvis tempestivè sementis confecta erit, cavebitur tamen, ut patentes liras, crebrosque sulcos aquarios, quos nonnulli elices vocant, faciamus, & omnem humorem in colliquias, atque inde extra segetes, derivemus.* Ubi *Elices* hasce Martianus J C. à *divertendo* vocat *diverticula*. Ab *aquis eliciendis* dicti quoque *elicatores*. Gloss. Philox. *Elicatores*, ὑδροσκόποι. Ejusdem originis est *illex*, seu *illix*. Festus: *Inlices, canales, in quos aqua confluit in viis lapide stratis, ab illiciendo dicti*. Ubi malim *ab inliciendo dicti*. Etiam ab *illiciendo illex* dicebatur avis in aucupiis. Quo respicit Plautus, Asin. act. I sc. III:

Itidem hic apud nos: ædis nobis area est, auceps sum ego,
Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aves.

Ubi *illex* est *avis cæteras illiciens*, Gr. πελλδίτεια. Ea solet esse *accipiter*. At aliud est *illex* porrectâ secundâ in obliquis. Est enim, *qui legi non paret*, teste Festo: diciturque ut *exlex*. *Inlicium* quoque, & *collicia*, hujus sunt loci. *Festus*: *Inlicium dicitur, cùm populus ad concionem illicitur, id est, vocatur. Unde colliciæ tegulæ, per quas aqua in vas desluere potest.* Censet *collicias* dici à *colliciendа aqua*, ut *inlices*, quia *inliciant aquam*. Plinius autem, lib. XVIII, cap. XIX, *collicias* vocat, quas *elices* dicebamus. Nempe *sulcos agri aquarios*. Fortasse autem verius est *collicias* dici à *con* & *elicio*: quasi dicas *coelicias*. Aliqui etiam putant quasi *colliquias* vocari à *colliquando*. A *pelliciendo* est *pellax*, ut II Æneid.

—— Invidiâ postquam pellacis Ulyssei.

[à πέληξ, πέληξ unde πηλακισμὸς, & προπηλακισμός.] Inde *pellacia*: ut apud Lucretium.

Subdula cùm ridet placidi pellacia Ponti.

Gloss. Græcolat. Δόλιος, *dolosus*, *astutus*, *tergiversator*, *pellax*. A *pelliciendo* quoque dicitur *pellicator*, teste Festo, *qui in fraudem pellicit*: ac, eodem auctore, *pellicúlatio* dixit Cato, pro *invitatione in fraudem*: *Pellicio* autem dicimus pro *perlicio*, quia, teste Velio Longo, ex præpositione *per*, *R* abit in *L*, sequente *L*. ideoque semper *pellicio* legitur apud Lucilium, eodem teste: simileque est *pellabor*, pro *perlabor*. *Pellege* quoque maluere, quam *perlego*: ut docet Terentius Scaurus. *Perlego* autem scribo per *E*, ut & *intellego*; quomodo utrumque scribitur in vett. libb. Vide Ang. Polit. lib. V epist. III.

LACERNA, *vestis* pallio, aut penulæ, similis, ita dicta putatur quasi *lacera*, quod capitio minor esset: ut Festus ait, sive potiùs Paullus Diaconus. Sed cum vestis fuerit domestica, vel quâ foris quidem, sed ad imbres arcendos, uterentur: fortasse verius Martinius deducit a λακερὸν, hoc est, *vulgare*. Hesychius: Λακερόν, εὐκαῖον.

LACERO mirificè ἐτυμολογίζει Perottus. Nam censet esse à *larvis*, quæ discedentes, uti ait, *lacerant cadaver*. Melius Nunnesius à ῥακόω, quod idem notat. Nam ρ sæpe abit in *L*, ut παῦρον, *paulum*; λείριον, *lilium*; ῥίς, *lis*, &c. At vera sententia est, à λακῶ esse *lacero*. Λακεῖν quippe non tantùm notat *sonare*, *crepare*: sed etiam *cum crepitu rumpi*, uti fit in iis, quæ *lacerantur*. Itaque Hesychius λακεῖ non solùm exponit ἤχησεν, ἐψόφησεν, verùm quoque ἐσχάσθη, συνετρίβη· puta per μετάληψιν, quâ antecedens colligitur ex consequente. Idem Hesychius: Λακίζει, ῥηγνύει, ῥήσσει. Λακὶς quoque est σχίσμα, ῥαγὰς, *scissura* seu *fissura*, juxta eundem: sed speciatim pro *parte panni avulsâ* accipitur. Nec ab ea significatione verbi λακῶ tantùm *lacero* dixere, sed & *lacino*, quod in vett. codd. legas: sed usitatius *lancino*, *N* inserto, ut à λείχω, *lingo*; à νίφω, *ningo*; à πτίσσω, *pinso*. Vide plura de hoc verbo in *Lancea*.

LACERTUS propriè est os inter acutam gibbamque brachii partem, & manus vertebram. Contra *brachium* propriè est os inter humerum & lacertum. Sic ea distinguit Ovidius, I Metam. fab. IX:

—— laudat digitosque manusque
Brachiaque & nudos mediâ plus parte lacertos.

Nec aliter accipiendum in illo apud Tullium, II Tusc. quæst.

O pectora, ô terga, ô lacertorum tori.

Et hoc de Senect. *Aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansque dixisse. At hi quidem jam mortui sunt. Lacertum* autem quidam dici volunt à *lacerto serpente*, qui & *lacerta* dicitur, eâdem nempe ratione, quâ Græci pro eo utrâque terminatione σαῦρος, & σαύρα, dicunt. Aliis contra placet, *lacertum serpentem* dictum, quòd *pedes habeat ad similitudinem lacertorum in nobis*. Isidorus, lib. XII, cap. IV: *Lacertus reptilis genus est, vocatus ita, quod brachia habeat.* Ubi Isidorus pedes lacertorum brachiis comparat, partim quia pedes eorum tanquam è palmis sive volis in digitos findantur: partim quia pedes in obliquum flectant, uti homo manus, cùm quadrupes ingreditur. Est & *lacertus piscis* genus, cui inde nomen, quòd *lineis, quibus pictus, referat lacertum terrestrem*. Meminere Plinius, Juvenalis, Martialis, &c. Vide Hier. Magium, lib. II Miscell. cap. IX. Adde & quæ de *lacerto peregrino* tradit Rondeletius, lib. XV de piscibus, cap. IX. A *lacertus* apud Cic. Colum. Ovidium, alios *lacertosus* legas pro *toroso*, *validoque*, quia nempe hominis robur in *torosis lacertis* maximè est conspicuum.

LACESSO esse frequentativum à *lacero* scribit Charisius, libro III, cap. de paragogis; & Phocas, in Arte, cap. de verbo. imò & Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. CXXIII. *Et qui lacessit*, inquit, *plus quam lacerat, & qui vexat, plus quàm vehit.* Sed rectiùs à *lacio* deducit Festus in *Lacit*. Nempe ut *capesso* à *capio*; *facesso* à *facio*; *arcesso* ab *arcio*, hoc est, *adcio*. Nec movere debet, quod *lacessere* dicatur, qui *odiosè provocat*: *lacere* verò propriè sit ejus, *qui amicè id facit*: unde *delecto*, *oblecto*, & alia. Nam naturâ suâ *lacio* vox est media: unde tam mala, quàm bona, *elicere* dicimur. Imò primâ suâ notione in malam partem capitur: si Festo credimus, qui *lacere* exponit *in fraudem inducere*: ac deducit à *lax*, id est, *fraus*. Absque hoc esset, videretur *lacesso* esse à λάσκω, quod

quod significat λοιδορῶ, καταλογῶ, *convitior*, *maledictis lacesso*: nempe à לשון, hoc est, *lingua*, quâ maledicta vibrantur.

Lacinia est *extima pars vestis nunc protuberans*, *nunc recedens*, ut idem sit ac *fimbria*. Gloss. κοράσπεδον, *lacinia*, *fimbria*. Id malim, quàm ut sic dicantur *flexus & quasi convalles inter editiores corrugatarum vestium partes*. Nec enim, puto, sic ipsæ convalles: sed infima pars vestis incisæ, ac nunc prominentis, nunc recedentis. A *lacerando* dici, legitur apud Festum in *dilaniare*: sed pro *lacinia* apud eum *lanienа* legendum, jam alii monuere. Veram originem indicavit Angelus Caninius, qui ait esse à λακίδες. Nam Græcis sic dici partem vestimenti, & imprimis eam, quæ *lacerando* avulsa, cognoscimus ex Aristophanis Acarnan. & doctissimo Grammatico Hesychio in λακίδες. Nec tamen ἀμέσως est à λακίς, sed à verbo λακῶ est *lacino*, quod idem ac *lancino* & *lacero*. A *lacino* autem est *lacinia*, ut ab *adtego*, seu *attego*, *attegia*, hoc est, καλύβη, seu σκηνοπηγία, ut vett. Gloss. exponunt. *Laciniam* verò esse partem vestimenti, disertim scribit Festus in *lacerare*. Ac sic usus Plautus, Asin. act. III, sc. II.

Laciniantem lacimatenet lacrimans.

Et Cicero Fil. lib. XVI, ep. XXI. *In lacinia servantem ex mensâ secundâ semina.* Quem locum P. Manutius satis inconstanter enarrat. Nam cùm priùs dixisset, *laciniam* hic non *pro vestis parte*, sed *linteolo* accipi, eodemque modo dixisse Plautum, Mercatore, Act. I, sc. II.

Sume laciniam, atque absterge sudorem:

paullò post, quasi pœnitudine ductus, ipse *laciniam* hic *vestimenti partem* interpretatur. Ego sanè alteram illam significationem planè ignoro, nec ea Plauti loco adstrui potest. At illud verum, quia vestis flexuosa sinuosaque multas habet *lacinias*, sive partes: μεταφορικῶς *lacinias* quoque dici partes in quas vel greges, vel civitates, vel alia istiusmodi, dividuntur. Ita Columella de grege malè affecto locutus, lib. VII, cap. V: *Cum deinde grex ad locum fuerit perductus, in lacinias colonis distribuatur. Nam particulatim faciliùs, quàm universus convalescit.* Plinius quoque, lib. VIII, cap. V, de capris ait: *Fœminarum generositatis insigne, lacinia corporibus à cervice bina dependentes.* Ubi *lacinias* vocat, quæ Varroni, lib. II, cap. III: *mamillæ pensiles*, Festo *noneolæ*, sive, ut in aliis libris est, *noncolæ*, vel, ut Josephus Scaliger, notis ad Varronem, legendum putat, *nævolæ*, ut nempe sic dicantur, quòd sint velut *nævoli*, quomodo & de *mamillis* agens loquitur Gellius. A *lacinia* est *laciniosus*, quod propriè convenit *vestibus sinuosis*: sed μεταφορικῶς ad alia deducitur. Sic Plinius, lib. V, cap. X: *Alexandriam*, ait, *ad effigiem Macedonicæ chlamydis orbe gyrato laciniosam*, hoc est, haut aliter in urbanas insulas distinctam, ac chlamys in *lacinias* dividitur. Idem, lib. XXV, cap. X: *Folia*, inquit, *erant plantaginis, nisi angustiora essent ac magis laciniosa*, hoc est, *magis concisa*. Quia verò *laciniarum* copia in vestibus gressum impedit, hinc *laciniosum* ponitur pro *implicito*. Itaque Appuleio opponuntur, *expeditum*, & *laciniosum*. Sic enim scribit Apol. I. *Namque ita ut corporis sanitas expedita est, imbecillitas laciniosa.* Similiter usus Tertullianus, adversus Marcionem, cap. XXIX. *Laciniosa*, inquit, *vita & implicita*: ubi posterius esse prioris ἐξήγησιν monet Rhenanus. Item cap. I ejusdem libri: *A legis laciniosis oneribus expeditum.* Ubi, ut idem ait, *laciniosa* est multiplicia, quæque hominem occupationibus distineant, sicut *laciniosa vestis* ingressum moratur. Libro quoque de cultu fœminarum, cap. IX, inquit, *laciniosis pomparum & deliciarum ineptiis*, hoc est, variis & multiplicibus. Idem scitè, libro de velandis virginibus, ait: *Naturaliter compendium sermonis & gratum & necessarium est: quoniam sermo laciniosus & onerosus & vanus est.* Ubi intelligitur *sermo ambitiosus atque amplus, longusque*, ut ἀντίθεσις ostendit. Dicitur & *laciniatim* pro *particulatim*. Appuleius, lib. VIII: *Non laciniatim disperso, sed cuneatim stipato commeatu, difficultates illas transabiremus.* Sententia est, periculum posse evitari, si non commearent dispersi per *lacinias*, & particulas, sed stipati instar cunei. Utitur sæpius eodem modo Frontinus, libro de coloniis. Hæc fusius sum prosecutus, quia proprietatem harum vocum non sunt assecuti viri aliqui doctissimi, quos inter repono Hadrianum Junium in Nomenclatore: ubi *laciniam* vult esse *fasciam, quæ proximè oram assuitur*. Quam sententiam abunde refutarint, cùm locus Ciceronis filii, quem supra adduximus, tum vel hæc solius Servii verba. *Cinctus Gabinus est toga, sic in tergum rejecta, ut una ejus lacinia à tergo revocata hominem cingat.*

Laconicum erat prima balneorum cella, in qua sicco calore sudorem provocabant: quam *sudationem assam* vocat Cornelius Celsus, lib. III, cap. XXVII, ad discrimen ejus, quæ calida aqua fieret in altera balneorum cella, in qua calidâ sive tepidâ aquâ lavabantur. Caussam, cur *Laconicum* dicatur, reddit Dio, lib. LIII, ubi ait sic vocari, quòd *Lacones* imprimis sudatoriis hujusmodi cruditatem coquebant. Utitur Columella, in proœmio, lib. I: *Quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exucto sudore sitim quærimus.* Invenias & apud Celsum, lib. II, cap. XVII, Vitruvium, lib. V, cap. X; & lib. VII, cap. X. Idem etiam *caldarium*, *vaporarium*, & *sudatorium* appellabatur: quarum appellationum caussam adtulimus in *Caleo*. De hac, cæterisque balneorum partibus, vide sis Fulvium Ursinum, in appendice de triclinio.

Lacrima per *I* in vett. codd. scribitur: pro quo in vett. inscriptionibus pag. ƆCCCCXLII, num. II Collectan. Grut. & alibi aliquoties *lacruma* per *U* invenitur. Atque id magis accedit ad Græcum δάκρυμα, unde *lacryma* factum. Δάκρυμα est verbale à δακρύω. Hoc est à δάκρυ, vel δάκρυον, quod idem notat. Δάκρυον verò dictum putatur, quia δάκνει, hoc est, *morsicat*, utpote acre & salsum. Sunt quibus ἐτυμολογία *lacryma* adducta a nobis displiceat, eò quòd vox hæc, uti dicebamus, in antiquis codd. scribatur per *I* non per *U*, uti fit in δάκρυον. Itaque hi à *lacerando*, *lacrimas* dici aiunt. Verùm dubitari non debet, quin sit à δάκρυμα, δ in *l* converso, quemadmodum & ab ἄδακρυς est *alacris*, & *olere* ab ὄδωδα. Quin vett. *dacrima* pro *lacrima* dixisse, Livii Andronici auctoritate docuit Festus. Sed & *dautia* eos pro *lautia* similiter extulisse, ibidem legere est. *Y* verò in *U* mutari, tam manifestum est, ut exemplis supersedendum putem. *U* autem in *I* converti, ostendunt *optumus*, *maxumus*, *inclutus*, *decumus* similiaque sexcenta, quæ nunc per *I* efferuntur. Vide, si lubet, Pierium, ad primum vers. VI Æneïdos. Mirandum autem (ut obiter hoc addamus,) Homerum Iliad. π, *equum* Achillis *lacrymantem* inducere, eumque hac in re secutum Maronem in *equo* Pallantis. Negant enim Philosophi ullum animal *lacrymas* emittere præter hominem. Ejusque rei caussam cùm Philosophi assignant, tum etiam Antonius Majoragius, in Epistolicis suis, Quæstione XVIII. Sanè nec Homerum hoc nomine reprehendere dubitat Claudius Verderius, in suâ in varios auctores censurâ.

Lacus, quando significat *vas amplum*, in quo mulsum prælo expressum recipitur, videri possit unius literæ immutatione factum esse à λανός, quod Doricum est pro ληνός, id est, *lacus torcularii preli*, unde *Bacchus* ληναῖος, & *Bacchæ* ληναί, & ληνίδες, dicuntur. Sed meo judicio verius est, ita dici κατὰ μεταφοράν. Nam propriè *lacus* dici videtur de *locis profundis*, in quibus sunt aquæ resides, sed perpetuæ tamen, undeque rivi oriuntur, & flumina. Græci λίμνην appellant. Hæc si prima significatio est, ita dicetur, non quidem quasi *aquæ locus*, quod putabat Isidorus, lib. XIII, cap. XIX. ac apud Boccacium quoque libro de *lacubus* legitur; sed potiùs à Græco λάκκος, quomodo vocatur *fossa*: vel à λακίς, quod inter alia, Hesychio teste, notat ῥῆγμα, hoc est, *scissuram*, seu *fissuram*. Ac speciatim, ut idem Hesychius ait, signat χάσμα γῆς, *hiatum terræ*. Quomodo propriè *lacus* videatur esse *terra fissa recipiens aquam*. Hinc autem ob similitudinem transfertur ad *cætera rerum liquidarum receptacula*: ut cùm Maroni sic dicitur *vas*, *quo mustum excipitur*; qua de significatione mox plura dicemus: aut cùm eidem sic vocatur *conceptaculum aquæ fabrorum*, in quam metallum candens demergunt: aut cùm Frontinus sic appellat *publicam lavatrinam*, ubi lintea abluebantur: aut cùm Servius sic nominat *perpetuæ aquæ receptaculum*, unde erumpens aqua fontem facit, qui prorumpens alveum efficit. Imò par quoque ratio fuerit, cùm Vitruvio sic vocatur *locus ubi calx rutro subigitur, maceraturque*: aut cùm Columella sic nominat, *quo distinguitur grana-*

granarium ad legumina separanda. A *lacus* est *lacuna*, Festo teste: idemque confirmat hic locus Varronis, lib. IV de L. L. *Lacus, lacuna magna, ubi aqua contineri potest*. Ac quia forma à *lacu* est *lacuna*, eadem à *lacu* fit *lacunar*. Fit autem ab ea *lacu* notione, quà notat *tignorum*, sive *trabium interstitium*, quod κατὰ μεταφορὰν *lacum* vocari paullo antè dicebamus, quia *lacuum quandam refert similitudinem*. [unò *lacunaria* seu *laquearia* dicuntur; *quia camerata seu fornicata essent & cava instar lacuum: in quibus sole splendente aqua etiam comparebat motus*.] Ejusdem, & originis, & notionis, sunt *laquear*, & *laquearia*, quod nihil mirum, quando *C*, & *Q*, ὁσία non videntur differre. *Laquear* igitur pro *lacunar*, *laquearia* pro *lacunaria* dixere. Quæ verò de prima *lacu* notione, necnon *laquearii*, *lacunaris*; *lacunarii*, seu *laquearii*, etymo dicimus: ea complexus Servius ad illud I Æn.

— *Dependent lychni laquearibus aureis.*

Principaliter, inquit, *lacus dicitur: ut Lucilius: Resultant ædesque, lacusque. Diminutivo lacunar facit. Horatius:*

— *Nec mea renidet in domo lacunar.*

Inde fit alia diminutio lacunarium, & per ἀντίστοιχον laquearium facit. Hæc Servius, quæ iisdem ex eo verbis, more suo, descripsit Isidorus, lib. XV Originum cap. VIII. Quod ad Lucilii locum, Scaliger ex vett. codd. optimè legit: *Resultant ædesque lacusque*; ut nempe sit ἓν διὰ δυοῖν, pro *aduum lacus*. Idem suspicatur in elegia Pedonis Albinovani legi debere:

—*scopulis se condit hirundo,*
Verberat ægelido garrula vere lacus:

lacus hic quoque poni pro *aduum lacunaribus*. In vulgatis est *egelidos*: quæ lectio si vera, simile erit illi Maronis, I Georgicon:

Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo.

A *lacunar* est verbum *lacunare*, quod notat *in lacunaria distringere*. Ovidius, VIII Met. fab. V.

Summa lacunabant alterno murice conchæ.

A *lacus* quoque est *laculars*: unde *laculatur* apud Appuleium, I Florid. Item, *vestis laculata*, de qua sic Isidorus, lib. XIX, cap. XXII. *Laculata est, quæ lacus quadratos quosdam cum pictura habet intextos, aut additos acu*. Etiam in arboribus hinc dicta *ablaqueatio*. In ea minusculos *lacos* fodiebant circa radices: ut ex Columella & Plinio videre est. Hoc dicebant *ablacuare*, unde postea *ablaqueare*, *c* in *q* abeunte, ut *laquear* pro *lacuar*. Glossæ: *Ablaqueata*, διορυχθεῖσα.

Ladanum, λήδανον, *pingue illud roscidum*, quod colligebatur ex herba, cui nomen *lada*, vel *ladon*, vel *ledon*, λῆδον: unde & *ladano* nomen. Herodotus, lib. III: Τὸ δὲ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλέουσι λάδανον. Aetius I Κισθὸς ἢ λάδον, ἐξ οὗ τὸ λάδανον. Plinius, lib. XIII, cap. XXVI: *Lada* (in MSS *Ledon*) *appellatur herba, ex qua fit ladanum, in Cypro barbis caprarum inhærescens*. Hesychius: Λάδανον οἱ μὲν λέγουσι τῶν πωγώνων τῶν αἰγῶν, καὶ τράγων· τὸ δὲ λέγουσι τοῦ βοτάνης λῆδα. *Lada* igitur herba: *ladanon*, pingue roscidum herbæ insidens. Plinius, lib. XII, cap. XVII, ait colligi ex *hedera*, quæ Græce κισσός. Sed *lada* non est κισσοῦ genus, verum κίστου. Nempe vel vitioso codice usus Plinius, vel duo tam vicina nomina confudit.

Lædo Perotto placet esse ex λοιδορῶ, hoc est, *convicior*. Sed si hæc propria est *lædendi* significatio, possis etiam deducere à λάζω, quod non solùm notat λαμβάνω, *prehendo*, sed etiam ὑβρίζω, *contumeliâ afficio*: teste Hesychio. *Z* crebro abit in *D*: ut à βαίζω *vado*, ab ὄζω *odor*. Verùm non dubito, quin *lædere* de *corporibus* propriè magis, quàm *verborum injuria* dicatur. Quid, si igitur dicamus, *lædo* esse à ληΐς ληΐδος, *præda*, unde ληΐδιος, *captivus*; ληΐζω, *deprædor*, *prædando infesto*. Vel à λαιὸν, *lævum*, *noxium*: ut *do* sit vocis productio? Sed nihil horum placet præ isto, quod & Caninio, & Nunnesio placuit. Ut nempe κατὰ μετάθεσιν fit à δηλέω δηλῶ, quod *lædo* notat. Cujus immutationis similia multa adduximus in *Fulgeo*.

Læna, Nonio teste, *vestimentum militare, quod supra omnia vestimenta sumitur*. Servius, in IV Æn. propriè esse ait, *togam duplicem, vestem auguralem*. Sanè *sacerdotalem* fuisse vestem indicat, quod Popilius *Lænatis* accepit cognomen ex eo, quia cum *læna* in publicum prodisset, ut seditionem sedaret, quam, dum sacrificium facit, obortam intelligebat. Vocem *læna* origine Latinam putat Varro. Sic enim ille, lib. IV de L. L. *Læna, quod de lana multa, duarum enim togarum instar, ut antiquissimum mulierum ricinium, sic hoc duplex virorum*. Alii Hethruscum esse volunt. Plures Græcum. Festus: *Læna vestimenti genus habitus duplicis. quidam appellatam existimant Tusce, quidam Græce, quam χλαῖναν dicunt.* Nec desunt, quibus Gallicum videatur. Sic enim de Gallis Strabo, lib. IV: Ἀφ' ἧς σὺν δασεῖς σάγους ἐξυφαίνουσιν, οὓς λαίνας καλοῦσιν. *ex ea densa saga texunt, quas lænas vocant*. P. Merula in Cosmogr. part. II lib. III, cap. XV. legit χλαίνας, ac respicere Strabonem putat, vocem *kleed*, quomodo Galli Belgæ sive Germani inferiores *vestem* appellant. Si hoc placet, dicendum aliud Græcis, aliud Gallis fuisse χλαῖνα. Latinorum *læna* à Græco illo, non Gallico, venit. Dicitur que χλαῖνα, quasi χλιαῖνα, à χλιαίνω, id est, *calefacio*: quam etymologiam legere est apud Eustathium ad Il. π, pag. CIↃLVI edit. Rom. Latini χ abjecere, quomodo pro χλιαρὸς dicitur λιαρὸς, pro χλιαίνομαι λιαίνομαι. Vide *Humi*.

Lætus non à *leibo* κατ' ἀντίφρασιν non à *latus*; quia *in lætitia cor dilatatur*: quæ Grammaticorum commenta sunt: sed neque ab ἀτιτάλλω, *delicate nutrio*: unde κατὰ μετάθεσιν venire Nunnesius putabat: sed vel à λάω, *volo*; unde λαύω, *fruor*: vel à λαῖτος, quod *incolumem* notat, ac μεταληπτικῶς *hilarum*. Hesychius; Λαῖτος, ἀκέραιος. Λαῖτος forte ab ὦρ, *latari, exultare*. A *lætatum* est *lætamen*; ut à *gravatum*, *gravamen*. *Lætamen* enim (quemadmodum & Isidorus tradit, lib. XVII, cap. II) dicitur *fimus*, quòd *faciat lætas segetes*, ut loquitur Maro, hoc est, *pingues* ac *fertiles*, votisque agricolæ respondentes, unde in agricolâ *lætitia* oritur.

Lævir, vel potius *levir*, ἀνδραδελφος, ut *glos*, ἀνδρὸς ἀδελφή. Nonius: *Levir dicitur frater mariti, quasi levus vir*. Sed aliter Festus, cui *levir* est *uxoris meæ frater*: Nec dicitur quasi *levus vir*: sed ita dicimus pro *laver*. Nam est à δαήρ: sed δ in *L* mutatur, ut factum in *Ulysses* ab Ὀδυσσεὺς, *meditari* à μελετᾶν, *Pollux* à Πολυδεύκης quasi *Poldux*. *V* autem more Æolum interjectum, quomodo ab ὄϊς est *ovis*; ab ὤεον, *ovum*, &c.

Lævus, *sinister*, à λαιὸς, quod idem signat. *V* insertum ut à σκαιὸς, *scævus*. A *lævus* est nomen proprium *Lævinus*; ut à *scævus*, *Scævola*, qui *lævâ* sive *scævâ* utitur manu.

Laganon, λάγανον, à λαγαρὸς deducit Suidas: quod valet *laxus*: unde Grammaticis *lagari versus*, quibus aliquid in medio deest: ut ἀκέφαλοι, quibus in principio, μείουροι, quibus in fine. Quid λάγανον sit, optime docet Hesychius, qui scribit, fuisse genus placentæ ex simila & oleo. Sed loco olei nos butyro utimur. De eodem sic Isidorus, lib. XX, cap. II, *Laganum est latus & tenuis panis, qui primum in aqua, postea in oleo frigitur*. Quamquam verba hæc à MSS[1] meis absunt: ac in aliorum quoque MSS[1] deesse intelligo. Usus eâ voce creditur Horatius, lib. I sat. VI:

Ad porri & ciceris refero laganique catinum.

Ita legit Acron. sed meliores codd. habent *lachani*, quod rectum esse liquet, tum quod *lagana* non sint cibus facilis & ineptus, de cujusmodi agit Horatius: tum quòd non *laganum*, sed *lachanon*, hoc est, *olus*, optimè conjungatur cum cicere & porro, quæ iidem terrestris sunt cibus. A λάγανον & ἄρτος quod *panem* notat, est ἀρτολάγανον. Athenæus, lib. III. Εἰς δὲ τὸ καλούμενον ἀρτολάγανον ἐμβάλλεται οἰνάριον ὀλίγον καὶ πέπερι, γάλα τε καὶ ἔλαιον ὀλίγον ἢ στέαρ. In masculino utitur Plinius, lib. XVIII, cap. II. *Panis ipsius varia genera persequi supervacuum videtur: alias ab obsoniis appellari, ut ostrearii; alias à deliciis, ut artolagani*, &c. Cicero, lib. IX epist. XX: *Dediscenda tibi sunt sportellæ: & artolagani tui*.

Lagena quamquam usitatè dicatur, in veteri tamen inscriptione *laguna* legas: in Glossis etiam Cyrilli est: λάγυνος, *lacuna*, ubi *laguna* legendum. Factum hoc Græcorum more, qui λάγυνος dicunt, ut cùm ex allato Glossarum loco, tum ex Suida, constat. Indeque λαγυνοφορίαν de qua Athenæus, initio lib. VII. Etsi autem plurimum per Υ in vett. libris scribatur, interdum tamen & per η legas λάγηνος, ut in Latinis *lagena*. Quamquam verò λάγυνος, seu λάγηνος, & *lagena*, pro

poculi

poculi genere accipi soleant, tamen cùm hæc posterior significatio esse possit, & Athenæus lib. XI disertim scribat, quosdam velle λάγυνον Græcis esse *mensuræ genus*, veluti χοῦ, & κοτύλην, planè verisimile est, λάγυνον venire à לח. quod & ipsum est *mensura genus*. *Sextarium* transfert Hieronymus, Levit. XIV. vers. XII.

LAGEOS, *uvæ species*, memorata Maroni, & ex eo Plinio, lib. XIV, cap. III. Est autem planè Græcum λάγειος, *leporinus*, ut *uva lageos* Latinè sit *leporaria*, teste Servio. Venit ab Ionico λαγὸς, quod Atticè λαγὼς, *lepus*. A quo & λαγωὸς, qui aliter λαγωὸς ἢ λαγωὸς θαλάσσιος, *lepus marinus*. Græcum retinet Horatius, lib. II Serm. sat. II.

Nec scarus aut poterit peregrina juvare lagoïs.

Hinc quoque *lagopus*, λαγώπους, avis in Alpibus notior, habens pedes villo *leporino*, teste Plinio, lib. X, cap. XLVIII. Indeque nomen, quasi dicas, *leporipes*.

LALISIO est *onager lactens*. Plinius, lib. VIII, cap. XL. *Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum, ceu præstantibus sapore, Africa gloriatur, quos Lalisiones appellant.* Etiam apud Martialem, lib. XIII, lemma est *Lalisio*. Distichon verò tale:

Dum tener est onager, solaque lalisio matre
Pascitur, hoc infans, sed breve tempus habet.

Ubi cum *lalisionem*, hoc est, *onagrum lactentem*, vocat *infantem*, videri possit etymon respexisse. Nam *infans* ad verbum Græcè sonat ἄλαλος. Unde ἀλαλίζω, *infans sum*. Ab ἀλαλίζω autem *lalisio*, truncatâ voce, ut ab ἄρουρα, *rura*; ab ἀμέλγω, *mulgeo*; ab ἀστὴρ, *stella*. Ait Martialis, *onagri pullum*, vel ut ipse loquitur, *infantem*, breve *lalisionis* nomen habere. Ubi *breve* vocat, *quod non diu durat*. Nam solùm sic vocatur, dum sola matre pascitur, hoc est, lacte vivit materno. Primus *lalisionum* cibum Mæcenas instituit, ut auctor est Plinius.

LALLARE est à sono factum. Dicitur de ea quæ *cantillando puerum demulcet, eique somnum conciliat*. Legas cùm apud B. Hieronymum, tum Persium, sat. III.

—— Et iratus mammæ lallare recusas.

Similiter *lallam* dixere ipsam nutricum vocem infantes ad lac sugendum prolectantium. Ausonius, epist. III.

Nutricis inter lemmata,
Lallique somniferos modos.

Itidem à sono factum videtur Græcum λαλῶ, *dico*, & Hebræum לעע, *balbutire*.

LAMÆ, πηλώδεις τόποι, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Similiterque Festus: *Lacuna*, inquit, *aquæ collectio, quam alii lamam, alii lustrum dicunt*. De eâdem voce sic vetus interpres, ad illud Horat. Epist. XIII, lib. I:

Viribus uteris per clivos, flumina, lamas:

Lamas, inquit, *lacunas majores continentes aquam, pluviam, seu cælestem*, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, *quæ ingluvies est, & voraginviarum, seu fossa fluviorum. Hinc quoque dictæ sunt lamiæ, puerorum voratrices. Ennius: Silvarum saltus, latebras, lamasque lutosas.* Sed de etymo dissentiunt alii. Nam quia Græcis λάμα est *oculorum pituita*, immundusque humor palpebras velut glutinans, (qua de re in *Gramia* dictum,) planè fit verisimile fit, apud Tarentinos aut Siculos vocem eam latiùs patuisse, deque immundis ac lutosis aquæ collectionibus fuisse usurpatum. Nec repugno. In vett. Glossis lego, *lamas* à *lamiis* dici: contra quam scripserat vetus Horatii interpres. Neutrum placet. De *Lamiis* postea dicemus. [à λείβω est λειμὼν, & λάβα, & λάμα]

LAMBO à λάπτω, quod est *lambo*, seu *lambendo bibo*. Hesych. λάπτοντες, πίνοντες τῇ γλώσσῃ. Λάπτω autem à *sono lambentium* factum videtur.

LAMENTUM, & *lamentari*, Perotto videntur esse à *lameo*, hoc est, *scindo*, *lanio*. Sed *lameo* est vox nihili, Latioque ignota. Quare rectiùs alii à Dorico λαμᾶν, pro λημᾶν, quod est *lippire*. Sanè *lamenta lippitudinem* pariunt. Vel ab ἰαλεμίζω, quod est *lamentor*, θρηνῶ, ut ex Hesychio & Suida constat. Prima litera aufertur, quod insolens non est. [à λάμα, vel λάβα, quod Hesych. interpretatur σίφωνα, à λείβω.]

LAMIÆ, ut Isidorus ait, lib. VIII, cap. ult. ita dicuntur à *laniando*, quia *infantes corripere ac laniare* soleant. Sed Græcis similiter λαμίαι dicuntur, ut è Latio vocis origo arcessi non possit. Λαμίαι autem vocatæ à *Lamia Libyssa*, regina, forma præstabili, sed moribus efferis, quæ demortuis liberis suis, mœrore invidiâque aliarum liberos capi atque interimi jussit. Ut est apud Diodorum Sic. lib. XX. Aliter aliquanto Apollonius, Duris Samius, alii, quæ commemorare omnia longum foret. Sunt quibus placeat nomen id esse à pisce, qui Nicandro σκύλλα, Oppiano λάμνα, aliis λαμία vel καρχαρίας diceretur. Nempe propter oris rictum, quo piscem hunc, dum liberos alienos devorant, referrent. Vetus Horatii interpres, ad epist. XIII, lib. I, deducit ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, hoc est, *ingluvie*, ut quæ infantes vorarent. Alii à λάμη, quæ est *oculorum pituita*. [λάμη vel λήμη à λείβω, sed *lamia* est à *rictu*, λαιμία.] Potiùs accedo Horatii interpreti. Nam erant *Lamiæ* spectra in formosarum mulierum figuram conformata, quæ adolescentes formosos voluptatibus deliniebant, dum eos devorarent. Quare ab *ingluvie* illis nomen impositum esse, haud adeò ab vero abludit. Non item ab λάμα, quia, quæ formosæ mulieris imaginem haberent, *lippientibus & gramosis oculis* nequaquam fuerunt. Quod autem *sagæ* quoque nomine *Lamiarum* cœperint vocari, id inde factum suspicor, quòd *sagæ* in aliena specie apparere, imaginarius ædificiis, suppellectile, cibis, miserè fucum aliis facere, sæpe eosdem maximo mactare damno, veterum *Lamiarum* instar, crederentur. Erastus, libro de *Lamiis*, censet, sic vocatas, quia *cum spectris, qualia Lamiæ veterum* erant, *conversentur*. Becmanno visum inde originem deducere, quòd *oculi sagarum lamiis infestentur*. Nos conjecturæ nostræ nondum pœnitet. Occurrit *lamia* vox etiam apud veterem interpretem Esai. XXXIV. IV. *Ibi cubavit lamia*. Hic in Hebræo לילית *lilith*. Ac censent Judæi intelligi *dæmonem feminei sexus, infantes occidentem*. Ac propterea in puerperæ cubili ad quatuor ejus latera adscribere solent אדם חוה חוץ לילית, *Adam Eva, foras Lilith*.

LAMINA in Gloss. λεπὶς, in Onomastico ἐλασμὸς exponitur. Estque non quidem à *lamis*, hoc est, *rupium fracturis*: ut nugatur Perottus; sed à *latus*, quasi *latamina*: vel à לחם, *ictibus percussit, in laminam contudit*: vel potiùs ab ἐλασμὸν, seu ἠλασμένον, quod ab ἐλαύνω, sive ἐλάω, *ductile opus facio*; quomodo usus Homerus. Ac apud Plutarchum quoque in Camillo legas, λεπτῶς ἐληλασμένον σίδηρον, hoc est, *ferrum in laminas deductum*. Indeque χρυσήλατος, *ex auro ductus*; & σφυρήλατος, *ductus ex lamina*. Κατὰ συγκοπὴν factum *lamna*. *Lamna* autem, non *lamma* in vett. libb. semper scribi, auctor est Lud. Carrio, Castigat. ad lib. I Valerii Flacci. Quare non audiendus Giffanius, qui *lamma* & *lammina* probat, atque id se in Horatii & Prudentii codd. MSS. constanter invenisse scribit, indice Lucretiano in VEMENS. Sanè scripturæ huic etymon quoque repugnat, uti vidimus. Ut verò *lamina* etiam pro *ima auricula* ponatur, diximus in *Legula*.

LAMPAS, λαμπὰς, à λάμπω *luceo*. Λάμπω à לפד, hoc est, *lampas*, *fax*, inserto *M*, ut à תפם, τύμπανον. Pro *lampas*, & *lampada* legas apud Plautum. Similiaque *hebdomas hebdomada*; *Narbon*, *Narbona*, & alia.

LANAM à *laniando* deducit Isidorus, lib. XIX, cap. XXVII, quia, ut ait, *ante inventam tonsuram lana soleat velli*; unde & *vellus* dicta. Sed immane quantum interest inter *laniare*, & *vellere*. Quare mirifica est Fungeri incuria, qui adducta hac ἐτυμολογίᾳ, quasi jam munia expleverit, ultra quod ad rem faciat, adjicit nihil. At vel Varronis vel veritatis caussâ addidisset ἐτυμολογίαν, quæ est quarto Varronis lib. de L. L. *Lana*, inquit, *Græcum, ut Polybius & Callimachus scribunt.* Optimè enim Varro, quia est à λῆνος, quod Doricum pro λῆνος. Id ab Hesychio quoque & Scholiaste Apollonii exponitur ἔριον. A λῆνος Græcis λανιστοὶ dicti, qui *lanam carminant*. de quo in *Lanista*. Λῆνος vocem usurpant Æschylus Eumenidibus, & ἐπὶ δ' ἔπι θείβαις. & Apollonius IV Argonaut. Nisi autem hoc etymo nihil esset manifestius, poterat quoque videri *lana* esse à λάχνη, extrito χ. Nam λάχνη, *lana*, *lanugo*, ἁπαλον τρίχωμα, ut interpretatur Hesychius. A *lana*, *lanerum*; ut à *quercus*, *quercerus*. Festus: *Lanerum vestimenti genus ex lana succida confectum.* Sive, ut in MS. est, con-

contextum. In quo & pro *lanerum* est *laverum*, sed corruptè. Etiam à *lana similitudine lanugo* dicta in avibus, adolescentum malis. item in fructibus & herbis.

LANCEA Festus origine Græcum esse putabat. Nam deducit à λόγχη. Sanè *lancea* Græcis λόγχη, ut explicant Glossæ Philoxeni. Isidorus, lib. XVIII, cap. VII, arcessit à Latinis. *Lancea*, inquit, *est hasta habens in medio amentum. Dicta autem lancea, quòd æqua lance, id est, æquali amento libretur.* Sed omnino est ab Hispanis, aut Gallis. Utrique enim usi videntur, quando Hispanicam vult Varro apud Agellium: Gallicum autem Diodorus Siculus. Hispani hodieque dicunt *lança*, Celtæ sive Franci *lance*, Belgæ seu Germani inferiores *lancie*. Sed & Britannis, quorum sermo idem olim ac Celtarum, *launce* nominatur. Ab his igitur habent Romani, ut à Romanis Itali, qui hodieque *lancia* appellant. A *lancea* est *lanceare*. Utitur Tertullianus, libro adversus Judæos, cap. IX: *Infantes in prælium erumpunt, credo ad solem uncti prius; dehinc pannis armati, & butyro stipendiati, qui ante norint lanceare, quam lancinare.* Quæ totidem verbis reperias libro III adversus Marcionem, cap. XIII. Est verò elegans παρονομασία in *lanceare*, & *lancinare*. *Lanceare* est *lanceam mittere*. *Lancinare* verò Pamelius interpretatur *manum lancibus admovere*; idque tum propter illud *butyro stipendiati*: tum verò quod sequitur, *ante militare, quàm vivere*. Aliis *lancinare* est, *distribuere, dividere*. Idque à *lance* non *escaria*, sed *ea, qua distributio fit*. Sed *lancino* censeo esse à λακίζω, quod est *lacero, scindo*. Ut equidem originis sint *lacero* & *lancino*: quemadmodum in *lacero* diximus. Sanè & *lancinare* Latinis *lacerare, dissipare*, unde in Philoxeni Gloss. *Lancinat*, κατακνίζει. Catullus epigram. XXX.

Paterna prima lancinata sunt bona.

Quod Plauto est *lacerare bona*. Sic enim ille, Mercat. act. I sc. I.

Lacerari valdè suam rem, illius augerier.

Apud Sallustium quoque in Catilinaria, ubi in vulgatis, *bona patria laceraverat* (quod & MSS mei approbant) in aliis MSS est *lancinaverat*. Seneca, epist. XXXII. *Deducimus vitam in particulas ac particulas, ac lancinamus.* Apud Arnobium quoque, libro I, habes: *membratim conjugem lancinatum*: pro quo ipse eodem libro ait, *membratim dissipatum*; & libro V, *membratim sectum*. Utitur & semel iterumque libro II. Confirmat quoque hanc sententiam, quòd in vett. libris crebrò pro *lancinare* legas *lacinare*. Nempe quia à λακὶς est & *lacero*, & *lacino*. N alii adjecere, ut pro *pago*, quod à πάγω, *pango*; pro *frago*, *frango*, & multis aliis.

LANGUEO, juxta Nunnesium in Grammaticæ est à χαλάω, *laxo, remitto*. Malim à λαγάω, quod est *pigrari, otiari, tricari*, ut *languentes* solent. Hesychius: Λαγάζει, ὀκνεῖ, οἱ δὲ λαγάει.

LANISTA in Isidori Glossis exponitur *lanarius*. Nisi quod ibi pro *lanista* corruptè est *lanistr.* : Hæc si vera notio, à Dorico λανὸς pro ληνὸς, sit λανίζω, unde verbale λανιστής, à quo *lanista*, hoc est, *lanæ carminator*, κτενιστής. Sed Latinis *lanista* aliud erat. Nempe *qui ludo præerat gladiatorio*: unde in Glossis Philoxeni legas: *Lanista*, λυδοτρόφος, μονομαχοτρόφος, ἐπιστάτης μονομάχων. A *laniandis corporibus* deducit Donatus, Eunuch. II. II. Sed malo credere Isidoro lib. X, ubi Thuscam esse vocem dicit. Atque eò lubentius ei credo, quòd *gladiatores* ab Etruscis, ut etiam auctor Nicolaus Damascenus. Ejus hac de re verba, Οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ Θυρρηνῶν παρέλαβον τὸ ἔθος. *Romani à Tyrrhenis accepere hunc morem.* [Puto esse ab ἀναλίσκειν, idem quod ἀναλίσκειν, seu ἀναλοῦν. unde ἀναλιστής, idem quod ἀναλωτής, *qui impensas facit ad ludos*.]

LANIUS, seu *lanio*, in vett. Gloss. exponitur κρεωπώλης. in Onomastico κρεουργός. Ut *lanionius*, κρεουργικός. A *laniandis pecudibus* nomen impositum.

LANX, *patina* est ita à *latitudine* dicta. Etsi propriè sit *vas escarium*: postea tamen ob similitudinem translatum ad ea, quibus res ponderantur. Atque inde *bilancis* appellatio, quæ Gallis & Belgis ex eo *balance*. *Langula* ὑποκοριστικὸν quasi *lancula*. Varro, lib. IV de L. L. *Magidem aut langulam, alteram ab magnitudine, alteram ab latitudine finxerunt.* Glossæ: *Lancla*, λεκάνη. Hujus quoque originis *lancino*, de quo in *lancea* dictum.

LAPATHUM, λάπαθος, seu λάπαθον, παρὰ τὸ λαπάσσειν, ἢ λαπτίζειν, ὅ ἐστι κενοῦν. teste Eustathio. Quippe μαλάσσει τὴν κοιλίαν ἑψηθέν, *coctum emollit alvum*: ut ait Dioscorides, lib. II, cap. VIII.

LAPIS quasi *lædipes* dici putarunt superioris seculi Grammatici. Ridet eos in dialogis Pontanus, sed nec ipse tamen veram nominis rationem perspexit. Verba ejus sunt: TH. *Quamobrem, qui tibi tantum tribuas, Menicelle, dicas velim, cur lapidem hunc, petram vero hanc dicimus?* MEN. *Videlicet, quòd lapis agendi habeat, lædit enim pedem. At petra, quòd pede teratur, ad patiendi genus transit.* MERCURIUS. *Nihil est Grammatico insulsius. Vide quàm te decipiant. Cùm petra Græca sit dictio, lapis verò fuerit à labendo dictus, tertiâ immutatâ literâ, cùm labent ex eo ambulantium vestigia.* Sed profectò utrumque Græcum est, venitque *lapis* à λᾶας, unde λαοτομία, pro quo Latini dicunt *lautumia*, ut à *Laomedon*, *Laumedon*. [λᾶις, λᾶπις.] Vide ea de voce Asconium in Verr. III, Copacium, lib. VI, cap. VII, observ. Scaligerum ad Festum, Gruterum ad Senecæ lib. IX controvers. Goldastum ad Isidorum de Prælatis. Dicitur pro eo & *lapicidina*, à *lapis* & *cado*. Corruptè pro hoc dicunt multi *lapidicina*. Nam ut à *fodio* est *fodina*, ita à *lapis*, & *cædo*, est *lapicædina* &, æ in i converso, *lapicidina*. Festus: *Lapicidinæ, ubi exciduntur lapides. Exciduntur* est in MS°, non *exscinduntur*. Similiter Auctor Hermeneumatum: *Latomus lapidicæsor: lapicidina, locus ubi cæduntur lapides.* Quare fallitur Heraldus, eùm *lapidicina* dicendum pertendit, quanquam non modo in MSS. compluribus ita scribatur, sed etiam in veteri Glossario legatur, *lapidicina*, λατομία. Sanè errorem eum satis refellit ipsa *lapicida* vox, cui similes *parricida*, *homicida*. A *lapis* est *lapio*, quasi dicas *lapidesco*, hoc est, *lapidis instar durum fio*. Itaque cor hominis propriè *lapit* mœrore: unde Festus: *Lapit, dolore afficit.* Paccuvius: *Lapit cor curâ, ærumna corpus conficit.* Nonius: *Lapit significat obdurefacit, & lapidem facit.* Sunt qui malint *lipit*, quasi λυπεῖ, vel λυποῖ. Sed vera origo est, quam attulimus. Sane Græci similiter πωροῦν vocant, *quando cor mœrore quasi occalescit*, & *lapidem quasi duritiem accipit*, à verbo πωρόω, *tophi seu lapidis instar durum reddo*. Quod à πῶρος, *callus*, *tophus*; prout & Gaza interpretatur in Hist. animalium. *Lapides pretiosi* speciatim vocantur *lapilli*: qui parvi & rari: his enim duobus à *lapidibus* aliis separantur. Servius Jurisconsultus *lapidem* & *gemmam* eo distinguebat, quod *gemma* sit pellucida, ut amethysthus, smaragdus; *lapis* non item, ut Opsidianus & Veientanus. Quod non observatur.

LAPPA, *triboli genus*, de quo sic Isidorus, lib. XVII, cap. IX: *Lappa dicta, quod habeat caulem ingentem per terram dispositam. Hæc herba à Græcis φιλάνθρωπος vocatur, quod vestibus hominum inhæreat ob asperitatem sui. Nascitur juxta muros.* Ex quibus difficile est videre, quod etymon respiciat Isidorus. Possis autem deducere à λαβεῖν, hoc est, *prehendere*, quòd vestes *prehendat*. A *lappa* est *lappago*, quia herba hæc *lappæ similis*: ut alia herba *cunilago*, quia *similis cunilæ*.

LAPSANA, *sylvestris brassicæ genus*, de quo Plinius, lib. XIX, cap. VIII. item lib. XX, cap. VIII, ubi ait alvum leniter mollire. Ut videatur esse à λαπάζω, quod Eustathius exponit κενοῦν, unde & λάπαθος eidem dici videtur.

LAQUEAR, sive *laquearium*, ejusdem ut significationis, sic etiam originis est ac *lacunar*. Quare vide quæ de eo in *lacunar* diximus.

LAQUEUS Nunnesio placet esse à λύγος, id est, *vitex, salix*. Ut mutetur υ in α, quomodo à μυδάω est *madeo*; κύων κυνός, *canis*, &c. Malim à *lax*, quod *fraudem* notat, Festo teste; unde & *lacio*, id est, *in fraudem induco*, ut idem exponit. Vel ab Hebræo לקח, hoc est, *capere*. [omnino σχολαῖος.]

LAR quidem pro *ædibus* ponitur: sed κατὰ μετωνυμίαν. Nam propriè *Lar*, κατοικίδιος θεὸς, ut Priscianus ait, lib. V. Plauto est *Lar familiaris*. Nomen *Laris* quidam deduxere à λαύρα, id est, *vicus*. Arnobius, lib. III: *Lares arbitratur vulgus vicorum atque itinerum Deos esse, ex eo quod Græci vicos cognominant lauras.* Qui locus confirmat ea, quæ de λαύρα & λάβρα disputat Casaubonus, lib. XII Animadvers.

in Athæn. cap. x. Interim falsa originatio, quam ex Arnobio attulimus. Nam *lar* Hetrusca vox est, & *principem* ac ἀρχηγέτην significat, ut docuit Scaliger ad Propertium. Forte à שר, quod notat *principem esse*. [*Lars* Tolumnius, & *Lars* Porsenna. *lar*, *laris*; *lars*, *lartis*, *integrum*. unde *Lord*.] A *lare* vel *laribus* est *lararium*. Onomasticon interpretatur ἐφέστιον, hoc est, *locus*, *ubi dii tutelares domus reponerentur*. Ab eadem origine *Lara*, seu *Larunda*, nomen habet. Erat ea *mater Larium*: unde idem Onomasticon, *Larunda*, μήτηρ δαιμόνων. Vide omnino Lactantium, lib. I de fals. relig. cap. xx. A *lare* etiam *larva*, quomodo dicebantur *defunctorum genii mali ac noxii*: qui eo à *laribus familiaribus* differebant, quòd hi certis ædibus curam gererent posterorum: *larvæ* autem vagarentur sedibus incertis, curæque ejusmodi exsortes forent. Quæ pœna eos mansit, ob vitam male transactam. In Glossis vett. *larva* laxè nimis transfertur δαιμόνιον, εἴδωλον. In Onomastico exponitur μορμώ. Hinc *larvale simulacrum*, apud Ammianum, lib. XXXI. item *larvatus*. Nonius: *Romani*, inquit, *ceritos*, *vel larvatos vocarunt*, *quòd Cereris*, *aut larvarum*, *incursione animo vexarentur*. Ad originem allusit Appuleius, in Apolog. *Hunc denique* (Mercuriolum, sive Mercurioli simulacrum affabre factum) *qui larvam putat*, *ipse est larvatus*. Ubi *larvam* vocat, non *Lemurem*, terriculamentum nocturnum, prout paullò antè ubi Nonius: sed σκελετόν, quomodo & alibi *formam larvalem* dixit, & Petronius *larvam argenteam*. Confirmant id vett. Glossæ, in quibus legitur: Σκελετός, *larva*, *sceletus*. Si pleniùs lubet intelligere varias vocis *larva* significationes; videre potes, quæ de πολυσήμῳ hac voce scripsit Turnebus, in præfat. Plinii.

L A R D U M contractum ex *laridum*, hoc quasi *largè aridum* dici censet Macrobius: lib. VII, cap. XII. Hinc Gloss. Philox. *Laridus*, ξηρός. Et Juvenalis illud: *Sicci terga suis*, vetus interpres *laridum* interpretatur. Sed dissentit Isidorus, lib. XX, cap. II: *Lardum*, inquit, *dicitur*, *eo quòd in domo repositum conservatur*. *nam antiqui domos Lares dicebant*. Neutrum placet. Nam planè est à λαρὸν, quod Hesychius exponit, ἡδύ, προσηνές, γλυκύ, ἀπολαυστικόν, καλόν. indeque fortasse λαρινὸν quod idem interpretatur, εὐτραφὲς, *pingue*: de quo in *Larini* dicemus.

L A R G U S, δαψιλὴς *largè*, δαψιλῶς, ut Gloss. vett. exponunt. [λάβρ@.] Scaligero placet, esse à λαῦρ@, hoc est, *copiosus*, *abundans*: ut apud Homerum, Il. Π, λαυρότατον ὕδωρ, *abundans aqua*. Ac, ut ab *unda* dicitur *abundans* pro copioso: ita Eustathius censet, λαῦρ@ esse ex λα ἐπιτατικοῦ, & ῥέω, *fluo*. Martinius λαῦρ@ mavult esse à λαρὸς, quod, Hesychio teste, inter alia notat προσηνὴς, *benignus*, *lenis*. A *largus* est *largio*, & *largior*. Antiquo *largio* usi Lucilius, & Accius: ut *illargio* Cato. vide Nonium.

L A R I N I *boves*, vel *sues*, λαρινοὶ βόες, ἢ ὕες, ita dicti à *Larino*, oppido Apuliæ, apud Melam, Plinium, Ptolomæum, Livium lib. XXII & XXVII, & alios. unde *Larinates* Ciceroni in Cluentiana. Vel λαρινοὶ ex eo, quòd λαρινὸς est εὐτραφὲς, ut Hesychius exponit, hoc est, *bene curatum*, *pingue*. Unde λαρινεύεσθαι, quod est, *bene curare*, *pinguefacere*. Ut illo Sophronis apud Athenæum, Βόες δ' ἐλαρινεύοντο. Λαρινὸν fortasse à λαρὸν, quod Hesychius exponit *dulce*, *suave*. Sunt quibus videatur λαρινὸν dici à λα particulâ ἐπιτατικῇ. Sed magis placet, quod dicebamus.

L A R I X Græcis quoque λάριξ, si credimus H. Junio. In Onomastico exponitur δάλαξ. Sed nec hoc, nec illud Græcum est. Imò videntur Græci arborem ignorare: ut quæ frigido cœlo gaudeat. Resinam fundit: & vere flores gignit odoratos. Quid, si igitur a *coloris suavitate* deducamus cum Martinio? Sanè λαρὸς est *suavis*.

L A R U S, λάρ@, *avis*, vel à *garrulitate*, quia λάλ@, est enim *clamosa*: vel quasi λάβρ@, à *vorandi impetu*. Est quippe πολυφάγ@. Unde & κάβηξ vocatur à κάβη, *cibus*.

L A S A N U M Horatio *vas quo retrimenta cibi excipiuntur*. Græcum est λάσανον, quod *familiaricam sellam* interpretatur Hesychius. Indeque λασανοφόρ@, qui *sordidum vasis aut sellæ istiusmodi gestandi ministerium obit*. Vide Turnebum lib. XIII, cap. III.

L A S C I V U S, ἀλαζῶ, hoc est, ὑβρίζω. vel à λαίσῃ, hoc est, πόρνῃ. vel à λαιδῆ, hoc est, μοιχῶ. vel à λαίδρον, hoc est, αἰσχρόν, unde λαισθη, αἰσχρολογία. Vide Hesychium. Vel à שגל, quod significat *rem habere cum muliere*, verbum obscœnum: sed unde fit castum vocabulum שגל, *uxor*. [à *lacio* & *lacesso*, *lacivus* & *lacessivus*.]

L A S T A U R U M Lenæus Pompeii libertus appellabat *Salustium* Historicum, quemadmodum in Lenæo tradit auctor libri de Illustribus Grammaticis. Est verò à Græcis, quibus λάσταυρ@ notat τὸν πασχητιῶντα, ut Eustathius ait: sed & αὐτὶ τῆς πόρνης sic accipi, auctores sunt Hesychius & Suidas. Est verò λάσταυρ@ derivatum à ταῦρ@, significante vel ὄρρον, id est, *partem illam*, *quæ inter podicem & scrotum*, quomodo exponit Eustathius: vel τὸ αἰδοῖον τοῦ ἀνδρὸς, prout interpretatur Suidas: unde apud Aristophanem ἀταυρώτη dicitur *virgo intacta*. Porrò Latinos quoque sic *tauri* vocem usurpare, indicat Diomedes lib. II, cap. de amphibologia: ubi hujusmodi ὁμωνυμίας exemplum ponit. *Cum*, *inquit*, *taurum*, *nec scias utrum de armento*, *an obscœnam corporis partem*, *an montem qui est in Cilicia*, *an*, *qui est in syderibus*, *taurum dicamus*. Mirum verò hanc a Fabio significationem negligi. Sic enim ille, lib. VIII, cap. II, quod de Perspicuitate inscribitur: *Taurus*, *inquit*, *animal sit*, *an mons*, *an signum in cælo*, *an nomen hominis*, *an radix arboris*, *nisi distinctum*, *non intelligitur*. Sed facilis responsio. Nam minimè propositum, vel Diomedi, vel Fabio, omnes significationes coacervare: inde cognoscimus, quod, ut Festus ait, *Tauri verbenæque in commentario sacrorum significant ficta farinacea*. Imò & Plinius, lib. XXX, cap. V, aliam nos significationem ac caussam ejus docet his verbis: *Tauri vocantur scarabæi terrestres ricino similes*: *nomen cornicula dedere*. Quod siquis nihilominus putet, à Diomede Græcæ magis, quàm Latinæ linguæ, habitam rationem, ei scrupulum omnem eximet locus Festi, qui *tauri* voce pro *parte obscœna* utitur, cum in *Solitaurilibus* sic scribit: *Atque harum hostiarum omnium* (puta tauri, arietis, verris) *immolati sunt tauri*, *quæ pars scilicet caditur in castratione*. Ubi Festus morem tangit antiquorum, qui hostias hasce, aræ admotas, castrabant, priusquam sacrificarent: quem morem in hirco clarè indicat Martialis, lib. III disticho III epigrammatis XXIV, quod de *Tusco haruspice* inscribitur. Sed satis de voce *tauri*: quæ ex recepta sententia, posterior est pars vocis *lastaurus*: quæ verò prior ejus compositi pars dici possit, non satis patet. Quibusdam placet esse a λα ἐπιτατικῷ, ut propriè notet *bene mutoniatum*, & μεταφορικῶς accipiatur pro *homine salaci*. Alii, quia non λάσταυρ@, sed λάσαυρ@ dicimus, malunt sic vocari, quasi λασιόταυρ@, ut propriè sic appelletur, cui ταῦρ@ λάσι@, hoc est, *hirsutus*, seu *hispidus*. quod etymon præter alios ponit Suidas. Alii priorem partem putant λαίσῃ, quod est πόρνῃ teste Hesychio. Porrò Phrynichus auctor est, veteribus quidem λάσταυρον dictum *catamitum*, seu *puerum usurarium*: sed suo sæculo sic vocari *hominem pravum ac cruce dignum*, nempè quasi esset à σταυρὸς, quod *crucem* notat. Λάσταυρ@ μὲν, inquit, οἱ νῦν χρῶνται ἐπὶ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀξίου σταυροῦ. οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπὶ τοῦ καταπύγον@.

L A S S U S origine est Hebræum à לאה vel הלאה, quod est, *lassus fuit*, aut *lassum reddidit*. Sin è Latio origo peti deberet, non quidem deduxerim à *labore*, nec à *lapsu*, sed à *lacio*, unde *lactis* nomen, quia *lacitur*, sive *elicitur*. Itaque vaccæ *lassæ* dicantur, *cùm diu nimis lactantur*. Nempe à *lacio* fuit *lacitus*, unde *lassus*: ut à *fatiscor* & *defetiscor*, *fatiscitus*, & *defetiscitus*, pro quo dicimus *fessus* & *defessus*. Vide *Fessus*.

L A T E O à Dorico λάθω, pro λήθω. Θ in τ conversum, ut ab ἴθω, *utor*; à μίνθη, *menta*. At λάθω omnino est à לוט, quod idem. Ejus compositum *delitеo*, unde *delitesco*. Ab eodem est *latebra*, ut à *dolo*, *dolabra*: item *latibulum*, ut à *pateo*, *patibulum*, ab *infundendo*, *infundibulum*. Item *latus*, quia *latet* sub axillis. Item *laterna*, quia in ea *latet* ignis. Item *latex*, *latrina*, & *latro*; de quibus separatim. Item *Latium*, ut vel ex Virgilio & Ovidio notum. Idemque indicat hic Arnobii locus, lib. IV: *Pulsum à Jove* (sic rectè emendant, pro quo vulgati *à nobis*) *Italorum delituisse in finibus*, *& quod tutus fuisset à filio*, *nomen Latio imposuisse pro munere*. A *Latium* est *Latinus*. Item *Latialis*, & *Latiaris*.

L A T E R

Later à *lata forma*, ut Isidorus censet, lib. xix, cap. x. Vel potiùs ab eadem origine est, unde *lapis*. Nempe à λᾶς. [à *lavando*, ut & *latrina*.] Ingeniosè etiam Martinius, cui dici *later* videtur quasi λᾶς περιψυγμένος, *lapis siccatus*. A *later* est *laterculus*, πλινθίον. Item *panificium quadratum* operis dulciarii, à *laterum formâ*, ὑπαποτετραγωνῶς dictum. Plautus, Pœn. act. 1, sc. 11: ——*nil nisi laterculos,*

Sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.

Et Appuleius, lib. x. *Hic panes, crustula, lucunculos, hamos, laterculos, plura sciscamenta mellita.* Idem nomen ob *lateris figuram* inditum *instrumento Mathematico*, quo de Turnebus ad Plutarchum, de oraculorum defectu. A *latere* quoque est Deus *Lateranus*; uti indicat hic locus Arnobii, lib. iv: *Lateranus, ut dicitis, Deus est focorum & genius: adeptusque hoc nomine, quod ex laterculis crudis ab hominibus caminorum istud exædificetur genus.*

Latex à *lapsu*, quia *profluens aqua sit*, dici Festo videtur. Sed est à *lateo*, quia *in eo latet humor*, ut bene Servius perspexit in 1 Æn. Itaque & *uvam* Lucretius appellat *liquoris vitigeni laticem.* Nam *latet liquor in uva.* [est a λάταξ, *aqua cum sonitu profluens.*]

Laticlavia *dignitas* est *senatoria*, ita dicta a *lato clavo.* Erat *clavus*, *plagula* quæ togis senatorum insuebatur, ac ab humeris in pectus dimittebatur, ut Græcorum ἱμάς. Nomen ex eo habet, quod *clavis* quibusdam consuti erat, *latioribus* quidem in *Senatore*, ac horum *liberis senatorio honori destinatis*; in *Equite* autem *angustioribus.* Unde lucem accipit illud Ovidii, lib. iv Tristium, Eleg. extrema:

Curia restabat, clavi mensura coacta est.
Majus erat nostris viribus illud onus.

Quodque in *viris* erat *clavus*, id in *sequiori sexu* erat *patagium*, unde vestes *patagiata.* Plaut. Epid. 11. 11. Vide Budæum, in Pandect. l. ult. De senatoribus; Scaligerum, in Appendice Conject. ad l. viii. Varr. ac Lipsium ad xiii Annal. Taciti.

Latrare à sono, ob liquidam, quæ & in ὑλακτεῖν, unde *Hylax*, canis nomen: uti & *Hylaus*, & *hylactor*, apud Nasonem, in fabula Actæonis. Quare non audio Varronem, in vi de L. L. ubi *latratum* dici ait, quia *canes eâ voce indicant, quæ noctu latent.* [λατράζειν. Hesych. *blaterare* indidem.]

Latrina verbale est, simile illis, *tonstrina*, *moletrina*, *futatrina.* Non uno modo sumitur. Nobis quidem *locum* notat, *in quem saturi eunt*, ut Plautus loquitur: quâ significatione fortassis a *latendo* dicitur, quòd in eam sese homines abdant, ne conspiciantur: unde & Græcis dicitur ἀφεδρὼν à *seorsim sedendo.* At olim notabat *balneum privatum*, idque à *lavando*, quasi *lavatrina*, ut Nonius scribit: & ante eum prodidit Varro, lib. 11 de Anal. *Deinde, cùm brevitatis causâ nomina contraherent, quo essent aptiora, pro lavatrina latrinam nominaverant: sicut ex maxillis, axillis, & vexillis, mala, ala, & vela diminuta sunt. Plautus, Curcul.* (act. 1, sc. iv.)

Non pluris facio, quàm ancillam meam, quæ latrinam lavat.

Ubi Lambinus quidem *locum excrementorum*: sed Turnebus, lib. xxi, cap. xx, *privatum* intelligit *balneum.* Gloss. Philoxeni: *Latrina*, λουτρών. Onomasticon: *Lavatrina*, ἀπόλουτρα.

Latro olim notabat *militem conductum*: item *satellitem*, quem Græci σωματοφύλακα nominant. Ita dictus, non quidem quia *ad latus ferrum haberet*; sed quasi *latero*, quia *stiparet regis sui latus*: vel ἀπὸ τῆς λάτρης, id est, *stipe*, quam mercedis nomine accipiebat, unde & *stipator* appellatus. Varro, lib. vi de L. L. Festus in *Latro*, & *stipatores*; Servius, in xii Æn. versu vii. Usus ita hoc vocabulo Plautus Milite, ut ibidem monet Servius. Itidem & *latrocinari* pro *militare* dixit eâpse comœd. act. 11, sc. ult.

An qua latrocinamini, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero?

Trinummo, sc. *Minus quindecim*, vers. antep.

Ibit latrocinatum aut in Asiam, aut in Ciliciam,

Id est, *militatum.* Gracchus in Nonium: *Qui apud regem in latrocinio fuisti.* Postea ita generatim vocati *viarum obsessores*, idque quia *milites conductitii* (quos primo *latrones* vocatos diximus) id facere solerent. Hoc qui non attendunt, *latrones* ita dici putarunt, sive quia a *latere adoriuntur homines*, sive quia *latenter insidientur*, teste Festo, & Prisciano, in iv, item Isidoro, in x.

Latum, supinum à *fero* (unde *allatum*, & alia,) dicitur quasi *tolatum*, à *tolo*, unde & *tetuli*, & *tuli.* Vel à ταλάω, sive τλάω, præciso τ. Sed de isto in Grammaticis Exercitationibus satis diximus. A *latum* est *latito*, ut a *dictum*, *dictito.* Festus: *Latitaverunt Cato posuit pro sæpe tulerunt. Collativum venter* unde fit, dictum in *Fero.*

Latus adjectivum à πλατὺς, abjecto initiali π, quomodo pro πήγανον dicitur ἤγανον, pro παλαιὸς ἀλαιὸς, quod apud Æschylum est. At *latus* substantivum est à *latendo*, quia *lateat conditurque sub axillis*; ut bene Isidorus, lib. xi, cap. i.

Lavernianes dicti *fures* a *Deâ Laverna*, in cujus erant tutela, ut omnibus notum est. Ea Græce Πραξιδίκη vocatur, ut è vett. Gloss. discimus. At obscurum planè, unde *Laverna* nomen acceperit. Non displicet, ut sit a λαβεῖν, quasi *laberna*, β converso in υ; quomodo à βόλομαι est *volo*; ab Æolico βρῶπες, *vepres*; à Dorico βάδω, *vado*, eliso σ. Vel à λάφυρα, id est, *præda*: ut dicatur quasi *Lapburna.* Interim veriùs, meo judicio, sic vocatam quasi *Levarnam* à *levare*, id est, *furari*: vel à *lavando* dici *Lavernam*, si *lavare* pro *furari* dictum olim. [puto ἀπὸ τῆς λαφύρων sic dictum, quasi λαφυρῶσαν.] Acro, in Horat. lib. i, epist. xvii. *Laverna dicta à lavando: Nam fures lavatores dicuntur.* Qui locus si sanus sit, dubium non est, quin vera sit posterior ἐτυμολογία. Sanè apud Plautum, Asin. i. ii legas *elavi bonis.* Hoc est, *bonis sum privatus.* Verùm suspicor apud Acronem *levando*, & *levatores*, scribendum esse. Sane apud Petronium legimus: *Unde plani autem, unde levatores viverent, nisi aut locellos, aut sonantes ære sacellos pro hamis in turbam mitterent?* Sed invalidum fortasse hoc telum, quia nihil caussæ est, cur minùs hic Petronii locus sit corruptus, quam ille Acronis. Adde quòd & doctissimus Savaro, ad Sidon. lib. vii epist. 11, *lavatores* apud Petronium legendum putat. Illud autem validius, quòd *levare* aliqui dixere pro *furari*, quomodo Sidonium, & Gregorium Turonensem, & auctorem historiæ Gothicæ locutos, ipse Savaro comprobat. Et sanè, quid mirum, si *levare* pro *furari* dixerint, qui pro eo, dunon quoque συνεκδοχῇ, dixere *tagere*, id est, *tangere*, unde *tagax?* Ab *Laverna* dicta *porta Lavernalis*, quòd ibi ara ejus deæ; ut scribit Varro, lib. iv de L. L.

Lavo, à λόω, seu λοίω, ex quo λῶ contractum. *O* abit in *A*, quomodo à βόσκειν est *pascere.* Præterea insertum *V* consonum, quomodo à σκαιὸς est *scævus*, ab ἄορνος, *Avernus*; ab ἐλαία vel ἐλάα, *olea*; à κερὸς, *cervus*, &c. A *lavatum* est *lavacrum*, ut ab *involutum*, *involucrum*; à *sepultum sepulcrum*, &c. Olim autem *lavo* tertiæ fuit, quomodo præter Plautum & alios usus Maro, x Æn. & Horatius, lib. iii, od. iv. A *lavere* est præteritum *lavi.* Ab eodem in supino ἀναλόγως esset *lavitum*: sed κατὰ συγκοπὴν dicimus *lautum*: unde *lautus*, ὁ λελουμένος, ut Onomast. interpretatur. Sed κατὰ μεταφορὰν homines elegantes dicebantur *lauti.* Gloss. *Lautus*, λαμπρόβιος. *lautus*, πολυτελής. Caussa tralationis, quòd *homines magnifici, & splendidi, crebro admodum sese in balneis lavarent.* Plautus Curcul. 1. 1.

Tute tibi puere lautus luces ceream.

Sive ut optimè distinguit Acidalius,

Tute tibi puer es? lautus luces cereum?

Sententia est, Tu pueri seu servuli fungeris munere, & adolescens re adeò lautâ, αὐτολήκυθος es, ut Græci loquuntur, hoc est, *tibi ipsi lucernam præfers?* A *lautum* dictæ quoque *lautitia*: quod indicat hic Festi locus. *Lauticia* (sic libb. vett. non *lautia*, quod aliud est) *epularum magnificentia. alii à lavatione dicta putant, quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc sunt, non erant, & raro aliquis lavabat. Lauticiam* quoque pro *amylo* dixere: unde idem Festus: *Lauticia farina appellabatur ex tritico aquâ consperso.* Ejusdem originis sunt *Lautolæ*, seu *Lautulæ*, cùm quæ intra, tum quæ extra urbem. De illis sic Varro, lib. iv de L. L. *Lautolæ a lavando, quòd ibi ad Janum Geminum aquæ calidæ fuerunt.* De his

ita Festus: *Lautula locus extra urbem, quo loco, quia aqua fluebant, lavandi usum exercebant.* Pro *lautum* dicitur & *lotum*, *AU* in *O* converso, quomodo ab *aula* est *olla*, à *caupa*, *copa*, &c. A *lotum* patet *lotium* dici & *lodices*; de quibus separatim.

LAURICES Balearibus dicuntur *cuniculi*: teste Plinio, lib. VIII, cap. LV. Hispanica igitur vox, etsi fortasse à Græcis profecta.

LAURUS, unde *laurea*, Græcum videri possit. Nam apud Hesychium legas, Λαύρον, τὴν δάφνην. Sed si à Græcis est, potiùs putem esse à Pergæa voce λάφνη, quæ idem signabat. Hesych. Λάφνη, δάφνη. Περγαῖοι. Sin Latinis originem debet, fortasse erat à *lavo*, id est, *purgo*. Nam *sanguinis purgandi habet potestatem*. Vel, si veteres potiùs audiendi, priùs fuit *laudus*, estque id à *laude*. Servius, ad Ecl. VIII: *Cur tamen triumphantes lauro coronentur, hæc ratio est, quoniam apud veteres à laude habuit nomen. Nam laudum dicebant.* Idem scribit Isidorus, lib. XVII, cap. XVII. Nec tantum *laudum* pro *lauro*, sed & pro *laurea* olim *laudeam* vel *ludeam* dixerunt. Plaut. Cistellaria, I. II: *Parite laudem & lauream*: ubi in MSS^tis est *ludeam*, quod Meursius rectum putat. Lilius Gyraldus suspicatur, ut δάφνη, quæ *laurus* est, Græcis dicitur à δα particulâ intensivâ, & φωνῶ, hoc est, *voco*: quia *igni injecta crepet*, & *quasi vocem edat*: ita & Latinum *laurus* componi ex λα ἐπιτατικῷ (quale esse volunt *lastaurus* & *larinus*) ac verbo *uro*, quia *facile incendatur*, & *in igne crepet*. Sed egregie nugatur vir doctissimus. Nam quod ait de notione particulæ δα, id quanquam etiam à veteribus quibusdam tradatur, nullo tamen fundamento subnixum est: quod non negabit, quisquis pensiculatius consideravit vocabula ea, quæ inde originem ducere existimantur. Quare verisimilius Etymologus, cùm ait δάφνην dici quasi δαοφώνην, hoc est, ἐν τῷ δαίεσθαι φωνοῦσαν, quia nempe ἠχεῖ καιομένη. De λα quod ait, id in Latinis locum non habet, cujusmodi est *laurus*. Ac fortasse nec *lastaurus* inde est, nec *Larini*, de quibus seorsim. Recte verò idem Gyraldus inibi docet, *crepantem in igne laurum* bonum fuisse omen, *tacitam* autem infelix: tum item *vates lauro vesci solitos*, quòd valere crederent ad divinationem: quibus confirmandis supersedeo, quia hujus loci non sunt. Ipsum, sis, Gyraldum adi dialogismo sextodecimo, & Dialogo secundo historiæ poetarum.

LAUS, vel est à λαός, id est, *populus*, ut *laus* propriè sit *sermo populi de virtute alicujus testantis*; vel à λάω, id est, *eloquor*, quâ ratione à φάω, seu φημὶ, est φήμη. Hesychius: Λάε ἐξόφησεν, οἱ δὲ ἐφθέγξατο. λάειν, φθέγξασθαι. Vel ab antiquo λαύω, id est, *fruor*, unde in usu remansit ἀπολαύω, ut sic dicatur, quia *nullus virtutis major est fructus, quàm laus*. Postremam hanc originationem sequitur Julius Scaliger, lib. III de R. P. cap. CX. [potest & esse à κλέος, & à λάσκειν.] A *laude* est *laudare*: quamquam non semper primogeniti retinet significationem; sed etiam ἁπλῶς usurpetur pro *nominare*, aut *citare*: ut monet Gellius, lib. II, cap. VI; Macrobius, lib. VI, cap. VII; & Nonius in *Laudare*. Pluribusque idem testimoniis comprobat Budæus, annot. prior. in Pand. Caussam autem ejus rei, quòd antiqui non sine *laude* aliquem nominare soleant: præsertim cujus testimonio uti vellent, unde genus illud loquendi, *laudare aliquem testem*, pro *nominare*.

LAUTIA sunt *xenia* sive *munuscula*, *quæ legatis exterarum gentium dono mittuntur*: ut est apud Festum in voce DACRUMÆ. Idemque scribit Plutarchus, in Problematis Rom. ἐκαλεῖτο δὲ λαύτεια τὰ πεμπόμενα τοῖς πρεσβεῦσι ξένια. Varios, qui eâ voce utuntur, suggeret Brissonius, in formulis. Eadem intelligit Cato, cùm scripsit, lib. de innoc. sua: *Cùm essem in provincia legatus, quamplures ad prætores & consules vinum honorarium dabant. nunquam accepi, ne privatus quidem.* Aiunt hoc nomine solùm intelligi quæ ad victum pertinerent: sive ad *lautitias epuli*, indeque esse nomen. Eoque apud Livium legi, præter *lautia* legatis fuisse datas pecunias, vasaque aurea & argentea. Vide Livium, lib. XXXVIII. XLII. XLV. Favet huic sententiæ quodammodo Festus in *Lautia*: *Lautia*, inquit, *epularum magnificentia. Alii à lavatione dicta putant, quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc sunt, non erant, & raro aliquis lavabat.* Ita editum quoque in antiqua Mediolanensi Joannis Angeli. Ubi pro *lavatione* in veteribus aliquot editt. legitur *lautitia*. Quæ à *lavando* dicta esse, cuivis manifestum est. Sed omnino *lautia* dixere à Græco δῶτα. Nam veteres *dautia* dixere, unde *lautia*, *D* in *L* converso, ut ex δάκρυμα, *dacryma*, inde *lacryma*. Festus: *Dacrymas pro lacrymas Livius sæpe posuit, nimirum quod Græci appellant δάκρυμα. Item dautia, quæ lautia dicimus, & dantur legatis hospitii gratia.*

LAUTUMIÆ voce usus Plautus, Pœnulo, Act. IV, Sc. II. Unde *Lautumarius* Cicero in Pisoniana juxta codd. antiquos, ut Turnebus monet, lib. XXI Advers. cap. XV. In vulgatis est *laternarius*. Ita vocat sodalem Catilinæ, quasi qui aliquando *lautumiæ* sive *carceris colonus* fuisset. *Lautumia* carcer erat. Syracusis, ut ait Asconius in III Verr. ubi addit, sic lingua Siculorum dici *lapicidinas*, id est, *loca lapidibus execta*. Dicitur autem *lautumia* pro *laotomia*, λατομίαι, quomodo Petronius dixit *Laucoonte natus* pro *Laocoonte*. Et apud Plinium, epist. XIV, lib. II. *Laudiceni* pro *Laodiceni*, ut alludatur ad *laudem*. *Inde jam*, inquit, *non inurbane σοφοκλεῖς vocantur: iisdem Latinum nomen impositum est Laudiceni.* Scaliger quoque censet veteres similiter *Laumedon* dixisse pro *Laomedon*: sed Festum, cùm pro eo *Alumento* scribit, deceptum esse vitiosis Livii Andronici exemplaribus. Vide plura apud Cujacium, lib. VI Observ. cap. VII. Lambinum ad Plaut. Pœn. sc. *Satis spectatum*; Scaligerum ad Festum in *Alumento*, & castigat. in elegiam Pedonis Albinovani de obitu Mæcenatis; ac Janum Gruterum ad Senecæ lib. IX controv. IV.

LAXUS à *latus*, si Perotto credimus. Sed potiùs est à χαλῶ, quod est *laxo*. Vel à λαγαρὸς, quomodo vocatur, *quod non est distentum aut plenum, sed quodammodo cavum ac vacuum.* Glossæ Cyrilli: Λαγαρὸς, *laxus*. Affineque est λαπαρὸς, hoc est, *mollis tenuisque*; item *inanis ac vacuus*. Itaque & à λαγαρὸς, λαγὼν, & à λαπαρὸς λαπάρα dicitur *cavitas*. Nempe locus is verè λαγαρὸς seu λαπαρὸς sive κενός ἐστιν.

L E

LEBES, *olla ærea*, ut monet Servius, ad illud III Æn.

—— *Dodoneosque lebetas.*

Est à Græco λέβης, hoc ἀπὸ τοῦ λείβεσθαι, quoniam in eum τὸ ὕδωρ λείβεται, *aqua funditur*, ut ex Athenæo tradit Eustathius.

LECTISTERNIUM non privatorum cubiculorum fuit, sed erat *sacrificii genus*, in quo diis in templis *pulvinaria* sive *lecti sternebantur*, conviviumque iis apponebatur. Quia *lecti sternerentur*, dictum *lectisternium*: quia autem *cibi apponerentur*; idcirco *dapem* vocarunt, aut *epulum*, unde *epulones*. Appuleius, de mundo: *Sunt & publicarum epularum apparatus, & lectisternia Deorum, & dies festi, ludi scenici, ludique Circenses.* Val. Maximus, lib. II, cap. I. *Jovis epulo ipse in lectulum, Juno & Minerva in sellas ad cœnam invitabantur.* Horatius:

—— *Nunc Saliaribus*
Ornare pulvinar Deorum,
Tempus erat dapibus sodales.

A *lectisternium* est *lectisternator*; quomodo vocatur is, qui mensam ac *lectulos* discubitorios sternit. Utitur Plautus, Pseudolo Act. I, Sc. II.

LECTUS, ut Festus scribit, *dictus, vel à collectis foliis ad cubitandum, vel quòd fatigatos ad se alliciat: vel à Græco* λέκτρον. Postremum placet. Omissum *R*, quomodo ab ἄρθρον est *artus*. Prima autem opinio erat Varronis, cui *lectus* dici videtur à *legendis*, hoc est, *colligendis stramentis*. Est verò λέκτρον à λέγω, non quà significat *dico*, aut *lego*, sive *colligo*; sed quà notat *cubo*, aut *dormio*: teste Eustathio. Similiterque Hesychius: Λέξασθαι, ἐπιλέξασθαι, κοιμηθῆναι. Ἔλεξεν, κατέκλινεν. Ἐλέξατο, ἐκοιμήθη. Mirum autem, Latinos quidem retinuisse λέκτρον, quod est à λέγω, hoc est, *cubo*: at λέγω hac significatione non retinuisse; sed tantùm, quà *lego*, sive *colligo* significat. A *lectus* est *lectica*, Glossæ vett. *Lectica*, φορεῖον, κλίνη. Φορεῖον autem vocatum, ἀπὸ τοῦ φέρεσθαι. Nam gestabatur, nunc à *sex servis*, & *hexaphorum* dicebatur: nunc ab *octo*, & vocabatur *octaphorum*. Tenuiores autem vel duobus

bus contenti erant. Dicti item *lecticarii* à Latinis, à Græcis φορειοφόροι ut ex Glossis constat. *Lecticam* divitis describit Juvenalis, sat. IV:

—— amica,
Quæ vehitur clauso latu specularibus antro.

Ubi *fenestras lectica amplissima* signat. Vide & sat. V.

LEGARE, vel à לאך, quod est, *legavit*, *misit*, unde מלאך, *legatus*, *nuncius*, *angelus*; vel ἀπὸ τοῦ λέγειν, hoc est, *dicendo*, ut propriè signet *ad dicendum mitto*: vel potiùs à *lege*, cùm notet *lege certa aliquem mittere*, aut *legis modo statuere*. Atque hæc clariora fiunt ex derivatis. Nam dicuntur *Legati*, quia *à Senatu leguntur*, hoc est, *mittuntur*. Cic. in Vatinium: *Ne hoc quidem Senatui relinquebas, quod nemo unquam ademit, ut legati ex ejus ordinis auctoritate legerentur.* Non igitur ita dicti à *legendo*, quamquam Varro IV de L.L. scribat, *Legati, qui lecti publicè, quorum opera consilioque uteretur peregrè magistratus; quive nuncii senatus aut populi essent.* *Legatum* quoque ejusdem originis est. A *lege* id dici censuit Ulpianus, in cujus fragmentis scriptum: *Legatum est, quod legis modo, hoc est, imperativè, testamento relinquitur.* Ubi *verba legati*, ut *legum*, *imperativa* dicuntur ob formulam, *hæres dato*, *capito*, aut similem. Quidam dici putant à *legendo*, quia l. CXVI. de leg. I. *legatum* dicatur esse *delibatio hæreditatis*, *quà testator ex eo, quod universum hæredis foret, alicui quid collatum velit.* Nam, inquiunt, quæ *delibantur* & *decerpuntur*, ea *leguntur*. Sed omnino est à *legando*, hoc est, *quasi lege quadam in testamento statuendo ac decernendo*, quomodo in legg. XII tabb. legitur: *Paterfamilias uti legassit super pecunia tutelave suæ rei, ita jus esto.* Cùm autem ipsa *legandi* vox sit à *lege*, liquet Ulpianum non falsam quidem at non proximam tamen adduxisse nominis caussam. *Collega* quoque non à *legendo* sic dicti quia *una lecti*; uti Varro censet, lib. V de L.L. (nam huic etymo modulus primæ syllabæ repugnat) sed à *legando*, quasi *una legati*. Itaque vox ea primò competit *unius legationis sociis*; συνεκδοχικῶς autem postea extensa ad *magistratus quosvis ejusdem potestatis*, nec non societatem omnium quibus coëundi jus permissum seu lege, seu senatusconsulto, seu principali aliqua constitutione. Vel dicendum appellationem hanc esse à *legando*, quà id verbum μεταληπτικῶς notat *committere*, *assignare*: quomodo usus Plautus Casina. A *legando* quoque dicta *relegatio*, ubi *re* valet *retro*. Erat *unum ex tribus exsilii generibus*. De ea sic Festus: *Relegati dicuntur propriè, quibus ignominiæ aut pœnæ caussa necesse est ab urbe Roma, aliove quo loco abesse lege senatusve consulto, aut edicto magistratus; ut etiam Ælius Gallus indicat.* Duo autem, Ulpiano teste, erant *relegatorum* genera. Nam alii in *insulam relegabantur*: alii *provinciâ* quidem *excedere* jubebantur, non tamen iis insula certa assignabatur. Differebant ab his *deportati* multifariam. Nam *deportatio in perpetuum* fiebat: *relegatio* sæpe *ad tempus*: *deportatio* adimebat omnino civitatem Romanam; *relegatio* non æque. *deportatus* amittebat bona, *relegatus*, sæpe vel nulla vel partem tantùm amittebat. *deportatis* circumscribebatur exsilii locus: *relegatus* sæpe patriâ solùm excedere jubebatur.

LEGIO dicta, *quod leguntur milites in dilectu*: ut ait Varro, lib. IV de L.L. & lib. III de vita pop. Rom. Similiter Plutarchus, in Romulo; Vegetius, lib. II, cap. I Isidorus, lib. IX, cap. III. Ante C. Marium *legio* quatuor millium fuit: unde *Quadrata* dicebatur. Is autem primus *legionem* conscripsit *sex millium & ducentorum*. Auctor Festus. Fusius de his, qui scripsere de militia Romana.

LEGO, cùm tertiæ est, venit à λέγω. Glossæ Philoxeni, *Legit*, ἀναγινώσκει, λέγει. Propriè λέγω est συνάγω, *collige*, vel ἐκλέγω, *elige*. Pro ἀναγινώσκειν accipi solet, quia *qui id facit, literas vocesque colligit, ut oratio fiat.* Sic *legere mala* in Eclogis, hoc est *colligere*. A *lego*, quà ἐκλέγειν signat, sunt *deligo* vel *diligo*, & *neglige*. Cornelius Fronto: *Diligentia à deligendo singula: huic negligentia opponitur.* Varro, lib. V de L.L. *Sed quod his magis promiscue quam, diligenter consuetudo est usa, tralatitiis utimur verbis.* *Negligentia* igitur ex eo, *quod quis non utatur dilectu*: *diligentia* contra, *quia diligat*, hoc est, *deligat*. Nam veteres hæc duo non distinguebant; ut constat ex codd. antiquis. Unum è multis locum ponam. Versus Ennii sunt in Medea, apud Cic. I Tusc. Quæst. & Cornificium, lib. II ad Herennium; & Priscianum lib. de metris Comicis:

Argo quæ vecti Argivi delecti viri,
Petebant illam pellem inauratam arietis.

Euripidi dicuntur χέρες ἀνδρῶν ἀρίστων, οἳ τὸ πάγχρυσον δέρος Πελίᾳ μετῆλθον. Quamquam verò ex istis pateat, *negligere* esse ab ea notione *legendi*, quà signat ἐκλέγειν, tamen nec ineptè ab altera deduxeris, quà significat συνάγειν. Nempe ut *Negligere* propriè sit vox rustica, quando *ne legere quidem legumina aut fructus dignarentur*: inde ad alia sit translatum. Festus: *Neglegens, non legens, neque electum habens, quid debeat facere.* Beda de Orthogr. *Neglegens per G scribendum, quasi nec legens C in G converso.* Videntur autem veteres & *lege*, eà notione, quâ nunc tertiæ est, in prima extulisse. Nam unde alioqui sit *elegans*? quod idem notat ac *electum*. Cicero tamen in secundo de Nat. Deor. *Religiosi ex relegendo, ut elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes.* Ab *inter* & *lego* est *intellige*, *R* in *L* abeunte, ut è Velio Longo dicemus in *Pellacia*. Nonnulli potiùs deducunt ab *intus*, ut *V* abeat in *E*. Ita *intelligere* sit *intus legere*. Sed mihi prior magis sententia placet. Nam cùm duo sunt, ubi utra sententia præstet, dubitari potest, interque ea illam *legimus*, sive *eligimus*, quæ verior est, tum rem *interlegere*, sive *intelligere*, dicimus. Quamquam autem *intelligere* per *I* vulgo efferatur, tamen per *E* scribitur à Prisciano, eodemque modo in antiquis codd. exaratum invenitur, ut etiam Politianus observat, epist. ad Bartholomæum Scalam.

LEGUMEN, ut ad I G. scribit Servius, *dicitur, quòd manu legatur, nec sectionem requirat.* Idem indicat Varro, lib. I de R.R. cap. XXIII. *Hoc enim quoque legumen, ut cætera, quæ velluntur è terra, non subsecantur: quæ, quòd ita leguntur, legumina dicta.* Et cap. XXXII ejusdem libri: *Serendum viciam, lentem, cicerculam, ervilam, cæteraque, quæ alii legumina, alii (ut Gallicani quidam) leguria appellant: utraque dicta à legendo, quod ea non secantur, sed secanda velluntur.* Videri queat ad ἐτυμολογίαν respexisse Maro, I Georg. cùm ait:

—— ni vis humana quotannis
Maxima quæque manu legeret. ——

Quamquam non de solis *leguminibus*, sed *seminibus* in universum agat Poëta, ut autumat Columella. Confirmat eandem ἐτυμολογίαν, quòd Græcis similiter χέδροψ dicitur, & χέδροπον, quia *manu legitur*. Quamvis alii deducant ἀπὸ τοῦ χεῖσθαι, quòd terra id facile fundat. Onomasticon, *Legumen*, ὄσπριον. *Legumentum*, χέδροψ.

LEMA, λήμη, unde & *glama*. Hesychius: Λῆμαι αἱ περὶ τοὺς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσεις ἐκρεύσεως τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίας.

LEMBUS, à Græco λέμβος, quod *exiguum navigii genus* esse docent Hesychius & Suidas. Cæterum pro *lembus* reperias *limbus* perscriptum apud Isidorum, lib. IX, cap. I. item in Glossis Isidori, inque Glossis Arabicolatinis.

LEMMA, λέμμα, quod aliud à λῆμμα. Hoc notat *librum* sive *corticem*, estque à λέπω, *decortico*, *delibro*. At λῆμμα dicitur quasi τὸ ληφθὲν, estque ἀπὸ τοῦ λαμβάνειν, ac tum *sumtionem* notat *in syllogismo*, quomodo Dialectici usurpant: tum *materiam Epigrammatis aliusve scripti*, ut cùm Auson. ait præfat. Parent. *Sed quosdam solet commendare materia, & aliquotiens fortasse lectorem solum lemma sollicitat tituli, ut festivitate persuasum, & ineptiam ferre contentus sit.* Vide hac de notione Heraldi animadv. in Martial., lib. X, Epigr. LIX.

LEMNISCUS quidam à *lamna*, hoc est, *lamina*, dici arbitrantur, ut priùs fuerit *lamniscus*, & unius literæ mutatione *lemniscus*. Fundus autem hujus sententiæ, quod *lemnisci* sæpe fuerunt sive ex *auro*, sive ex *alio metallo*. Sed antiquitus fuisse *laneos* docet Festus. *Lemnisci*, inquit, *sunt fasciæ coloriæ dependentes ex coronis, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.* Quod ex loco colligunt alii dici *lemniscum* à λῆνος, id est, *lana*. Sanè cùm Virgilius ait:

Puniceis ibant evincti tempora vittis.

Coronas *lemniscatas* signat, ut ait Servius. Sed maximè placet Hesychii sententia, qui docet esse verbum Syracusanum, ac notare *tæniam angustam*. Λημνίσκος, inquit, τὴν

τινὰς Συγχωρήσεις ταινίας. Vide Turnebum, lib. XVIII, cap. III; & Cæsarem Bullingerum, lib. de spoliis bellicis, cap. XVII.

LEMURIA, *feria Lemurum.* Quæ *Lemuralia* à Festo appellantur in *Faba*: item in Glossis. Sic dicta à *lemuribus*, quibus sacra hæc fiebant Idibus Maii, ut scribit Ovid. v Fast. *Lemures* verò idem (quem & Porphyrio & alii sequuntur) sic dictos vult, quasi *Remures*, à *Remo*, cujus occisi animia Romulus exagitabatur. Difficilis nempe pronunciatio literæ *R.* Lucillius de hac:

Irritata canes, quàm homo, quod planiu' dicat.

Atque id imprimis norunt τραυλοί. Hinc Fabius, lib. I, cap. XIX: *Quippe ρ litera, qua Demosthenes quoque laboravit, λ succedit.* Quare nil mirandum, si mutatio harum literarum in aliis quoque linguis habeat locum. Ita nos pro *turtur* dicimus *tortel-duyf*: & pro *luscinia* Celtæ dicunt *rossignol*, quasi *ruscinia*. Quomodo & Itali ex *lusciniola* tum *rusciguolo*, tum *lusignuolo* fecerunt. Sed ad *Lemures* redeamus. Differunt *Lemures*, & *Lares*, quod illud nomen naturâ sit commune, singulariter autem de *noxiis* dicatur, contra quàm in *Laribus* fit, qui *propitii*. Indicat hoc Appuleius, lib. de Deo Socratis: *Lar dicitur familiaris, qui ex Lemuribus posterorum suorum curam sortitus, pacato & quieto numine domum possidet.* Gloss. Philoxeni simpliciter *Lemures* interpretatur, νυκτερινοὶ δαίμονες.

LENIS substantivum, *genus* est *vasis*, quomodo Afranium, & Laberium, usos esse, Nonius docebit. Imò & Alfenus in Digestis usurpat: quo de Cujacius, Observat. lib. VI, cap. VII, & lib. X, cap. XV. Eâque notione est à Græco ληνὸς, quomodo dicitur *lacus torcularis*, unde *Bacchus* dictus *Lenæus*, Ληναῖος, non à *leniendo*, ut aiunt. Ab similitudine ληνοῦ videtur & *navigii genus* ita dici, in illo Martialis, lib. I epigr. L, ad Licianum:

Tepidi natabis lene Congedi vadum.

Et inde *lenunculus*, πίτυλος, σκαφίδιον, ut Glossæ Philoxeni exponunt. Sanè *lenunculum* esse *navigii genus*, ostendit Gellius, lib. X, cap. XXV. Atque ita, præter Sallustium, Cæsarem, ac Paullum jurisconsultum, usus Marcellinus, lib. XIV, & XVI. Indeque *lenuncularii*, ut à *nave*, *navicularii*. Legas istud in veteri inscriptione, & tabula marmorea. Hæc de voce *lenis* ut est substantivum. At *lenis* adjectivum à *mollitie lanæ*, quæ Græce λῆνος, ut pluribus diximus in *Lana*. Vel est *lenis* à λεῖος, quod est *levis*, priori porrectâ, & quandoque etiam *lenis*. Insertum *N*, ut à σῶος, *sanus*; à πλέος, *plenus*. A *lenis* est *lenire*, & *delinire*, θέλγειν. Usus sæpius Plautus, item Horatius, od. I, lib. III:

Nec purpurarum sidere clarior
Delinit usus.

Atque hinc *delenitus*, & *delenimentum*, & *delenificus*. sic enim in codicibus antiquis non rarò invenias. Vulgò per *I* malunt, *delinitus*, *delinimentum*. Est verò *delinimentum*, φίλτρον, sive *venenum conciliando amori datum*; *sed sæpius insaniam concinnans*. Plautus, Amph.

Delenitus sum profectò: ita qui sim nescio.

Afranius:

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas, & corpus tenerum, & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta invenit.

Caius, L. IV. de inoff. Test. *Novercalibus delenimentis instigationibusque corrupti.*

LENO ab *alliciendo* dictus videtur Festo: sic sanè etiam est in MS: at à *leniendo*, Prisciano, in IV, & Isidoro, lib. X. nempe quòd *mentes delinendo seducat.* [λαγὸς, λάγνος, λαγνὸς & λάγνης. inde *leno* & *lena*, vide tamen Salmas. ad H. A.] Interdum notat *mediatorem*. Isidorus in Glossis: *Leno, lecator, mediator.* Ita usus hac voce Trogus Pompeius: *Præmissis lenonibus, qui hostibus parendi legem indicerent. Lecator*, quod in Isidori loco habes; idem est, quod Germanis ac Belgis *lecker*: unde in iisdem Glossis: *Lecator, gulosus.* Nec dubium, quin à Germanico illo *lecator* originem ceperit, infimi sæculi vox. A *leno* est diminutivum *lenullus*, apud Plaut. Pœn. act. II. Etiam *lenunculus* pro eo dici scribit Priscianus, lib. III. *Lenunculus* quoque vocatur *navigii genus*. Estque ὑποκοριστικὸν à *lenis*, quod nomen *parvula navis*. Ea de notione vide quæ dicimus in *lenis*.

LENS, pro *pediculi fœtu*, Perotto videtur esse à *lædo*: fortè veriùs à λεῖος, hoc est, *lenis*: quia *lene* id animalculum sit *natura*. [hinc *less* & *luss.*] *Lens*, pro *legumine*, vel ex *lenis* factum est, vel ex *lentus*, quomodo vett. dixisse in recto, ait Priscianus in VII. Ratio nominis esse creditur, quia comesa *lenes & lentos facit*; unde Plinius, lib. XVIII, capite XII: *Invenio apud auctores æquanimitatem fieri vescentibus lente.* Paullus Ægineta tamen lib. I scribit, φακῆν εἶναι κακόχυμον καὶ μελαγχολικήν. Cui favent hac parte Galenus, Dioscorides, & Rhasis ad Almansorem. Vide quæ de eo notavit Cælius Rhodiginus, lib. XXIII, cap. XXII. Fortasse igitur rectiùs Isidorus, lib. XVII Originum, cap. IV: *Lens*, inquit, *vocata, quòd humida & lenta est, vel quod adhæret humi.* A *lente* dicta *lenticula*, & *lentigo*, quia ad *lentis similitudinem maculis subrufis ac nigris faciem fœdat.* Eas maculas *lenticulam* vocat Celsus, lib. VI, cap. V. *lentiginem* Plinius, lib. XX, cap. XV. Isidorus, lib. IV, cap. VIII. *Lentigo est vestigia macularum parvula in rotunditatem formata, à specie lenticulæ dicta. Lenticula* etiam *vasis unguentarii genus* est: quâ notione à *linere* Isidorus deducit, lib. XX, cap. VII. Sed esse à *lens*, quadruplici argumento colligo. Primum, quia id non obscurè dicit Plinius, lib. XVIII, cap. XII, ubi locutus de *Ægyptiæ lentis* figura, subjicit: *unde vario usu translatum in lenticulas nomen.* Deinde quia Græcis similiter φακὸς, tum *lentem*, quâ *legumen* est; tum *id vasis genus* notat, quod *lenticula* vocatur. Tertium argumentum, quia vas hoc *formam* habuit *lenticularem.* Appuleius, lib. II Florid. *Ampullam oleariam, quam gestabat lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate.* Denique quia etiam *lens* appellatur. Nam Lucifer Calaritanus, lib. I ad Constantinum Imperat. pro S. Athanasio locum I Sam. XXVI. XI & XVI. ubi apud LXX est φακὸς ὕδατος, ipse habet *lentem aquæ.* Apud vulgatum interpretem, item Pagninum & Vatablum pro eo *scyphum aquæ* translatum est: socer noster Junius, in ea interpretatione, quam cum Tremellio procuravit, *ampullam aquæ* vertit.

LENTISCUS, arbor, cujus resina mastiche. Glossæ Philox. *Lentiscus*, σχῖνος. Ita vocatur, quòd *folia ejus lentescant*: Vel quod potiùs *ipsa lentescat arbor, dum resinam fundit.* Σχῖνος ἀπὸ τοῦ σχίζειν, hoc est, *scindo, findo.* Facile enim lignum ejus finditur. Ad etymon allusum in Susannæ historia Daniel. cap. XIII, ubi cùm alter mendacium testium dixisset, visam à se Susannam ὑπὸ σχῖνον, *sub schino*, ut transtulit vetus interpres: dixit ei Daniel, Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ λαβὼν φάσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ σχίσει σε μέσον. *Angelus Dei, accepta ab Deo sententia, scindet te medium.*

LENTUS, fortè à λεπτὸς, *tenuis*, quia quod tale, hoc *lentum*, id est, εὐκαμφές. Gloss. Philox. *Lentus*, ὕπτιος, λεπτὸς, ἀργός. Vel *lentum* κατὰ συγκοπὴν est ex *lenitum*. Sanè quæ *lenia* molliaque, eadem & *lenta* ac flexibilia. A *lentus* ὑποκοριστικὸν *Lentulus* est apud Tullium, ad Att. lib. X ep. XIII. Sed pro *familia Romana nomine* à *lente* venit teste Plinio, lib. XVIII, cap. XIII, ubi ait à *lentibus, fabis, pisis, ciceribus*, ut quisque aliquod optimè sereret, reperta nomina *Lentulis, Fabiis, Pisonis, Ciceronis.*

LEO verbum videtur esse ex Græco λειῶ, quod est, *leve ac glabrum reddo.* Pro λειόω autem & λειαίνω dicitur. Utrumque à λεῖος, *levis, glaber.* Hesychius: Λειαίνεται, λειοῦται, ἐξαλείφεται. Glossæ: Λειαίνω, *deleo.* Quia autem *unguento* aliquid *levigatur*, unde factum, ut *leo* μεταληπτικῶς significarit *lino, ungo.* Quamvis autem hac notione *leo* in præsenti amplius in usu non sit: remansit tamen præteritum *levi*, quod *lino* ab obsoleto *leo* mutuatur. A *leo* est *eleo*, quod à Nonio exponitur *maculo*, in illo Lucillii: *Si hic vestimenta elevit luto, ab eo risum magnum ac cachinnum imprudens subjicit.* Verùm sententia requirit, ut *elevit* exponamus, non *maculavit*, sed *mundavit.* Nam pro ridiculo habet, si luto vestes mundemus, quod immundiores eas facit. *Eleo* igitur est ἐξαλείφω ut *leo*, ἀλείφω. Idemque ac *eleo* valet alterum compositum *deleo.* Sanè id ab antiquo *leo* venire, agnoscit & Priscianus. Nec tamen

hæc

hæc tam valida arbitror, ut nihil contra dici possit. Nam primum illud in mentem venit, Lucillium fortassis scripsisse non *elevit*, sed *elavit*, vel *eluit*. Nec enim rarò Nonium corrupti codices decepere. Quodque ad *deleo* attinet, id videri queat ab *oleo* factum. Certè significatio convenit, quia *deoleo* erit ut *aboleo*. In *deleo* extrita vocalis, quomodo à *de*, & *emo*, est *demo*. Nec obstat, quòd hic eadem sit vocalis. nam veteres fortassè *eleo* pro *oleo* dicebant, quomodo *bemo*, *bemus*, *elus*, *Apello* aliaque per *E* extulerunt. Estque hoc eo verisimilius, quod *eleo* fortè sit ab ἔλαιον, hoc est, *oleum*. [fortè *delere* à δηλήσασθαι, sed rectius à *deoleo*, hoc autem non ab *oleo*, sed ab *alo*, *alesco*. ab ἄλδω, ἀλδήσκω. vide *Adolescens*.]

Leo nomen à λέων, venire à Græco nomine, significante regem, falsò censet Isidorus, libro XII, cap. II. Λέων Porphyrius esse putabat à λάω, *video*: nempe, quod *leo visu* sit *acerrimo*. Alii malunt esse ab Hebræo לביא, quod idem: vel אל, hoc est, *fortis*, quia robore valet. Quod non displicet. Aliter λέων vocatur λῖς, quod ab eodem אל venire puto. Et fortasse λέων non ἀμέσως ab Hebræo est; sed eò quòd Græci *leonem* λῖν appellant. *Leana*, Græce λέαινα. Hac propter *leana* veteres Latinum esse negarunt, ut scribit Junius Philargyrius, ad illud Maronis, Ecl. II.

Torva leana lupum sequitur.

Sanè à *leo* esset *lea*. Lucretius, lib. V:

Irritata lea jaciebant corpora saltu.

Quem locum & Nonius citat. Varro ad Ciceronem, libro III. *Sicut nocet panthera, & lea*. Ovidius, IX Metam. fab. XI de Chimæra:

—— Mediis in partibus ignem
Pectus & ora lea, caudam serpentis habebat.

Et Tristium lib. IV, El. VII:

—— Esse Chimæram,
A truce quæ flammis separet angue leam.

Exstat ea vox quoque in Gloss. Græco-Latinis. Antiquissimi verò nec *leana*, nec *lea*, dixisse videntur, sed *leo femina*. Monuit id Philargyrius, ac sententia ejus confirmatur illo Plauti, Vidulariâ:

Nam audivi feminam ego leonem semel parere.

At immeritò Charisius, lib. I, *lea* Latinum negat, quo non Ovidium modò, quod Charisius agnoscit, sed Lucretium quoque ac Varronem usos vidimus. Rectiùs igitur Isidorus, lib. XII, cap. II. ubi utramque agnoscit, verùm *leana* totum esse Græcum; *lea* Latinum, sed poëticum esse ait.

Lepas, sive, ut apud Nonium est, *lopas*, conchæ genus est, petris ita arctè adhærens, ut vix avelli queat. Galenus, in lexico Hippocr. Λεπάδες, αἱ ταῖς πέτραις προσεσχισμέναι κόγχαι. Hesychius: Λεπάδες τὰ πρὸς ταῖς πέτραις κεκολλημένα κογχύλια ὄστρεα ἰλάττω. Synesius in epist. ἡ δὲ λεπὰς, ὄστρεόν ἐστι μικρὸν, ὅπερ ἐπειδὰν λάβηται πέτρας, ἀποχυρίζεται. Meminit λεπάδων Aristophanes Pluto, Oppianus, alii. E Latinis utitur Plautus, Casinâ, act. II, VIII. Eustathius in Iliad. φ. pag. CIƆCCXLVI derivat à λέπω, quod est *delibro*, *decortico*. Fortè ob *tenue putamen*, vel quòd petris *corticis* instar adhæreat.

Lepidus creditur esse à *lepore*; *lepor* autem à *lepus* erit, si Prisciano credimus, lib. IV. Argute autem Martinius, cui *lepos* quasi λεῖον ἔπος, *dictum pulchrum*, *ac suave*. Nam λεῖος, *lenis*, *levis*, *politus*, & interdum idem quod προσηνής, καλός. Sanè in Onomastico *lepor* exponitur καλλιέπεια. [λαμυρός, & γλαφυρὸς, & γλαφυρία, *lepor*.] Apud veteres autem non aliud invenio, quàm hoc Donati ad Eun. act. II. sc. I. *Lepidus, qui politus est, ut λεπὶς, id est, lamina*. Quo Donati loco nituntur, qui λεπὶς etiam *laminam* notare ajunt. Sed nihil prohibet *lepidum* deducere à λεπὶς, quâ *squamam* notat: unde λεπίζω, *desquamo*. Glossæ Græco-Lat. λεπίζω, *squameo*. Ubi viri eruditi corrigunt *desquamo*. Nec mirum, si à *squamis lepidi* vocem arcessamus, cum *desquamari* κατὰ μεταφορὰν de hominibus dicatur, quando ornantur. Lucillius lib. VII.

Scabor, subvellor, desquamor, pumicor, ornor.

Ab eâdem λεπὶς, quam dixi, notione est quoque λεπίδιον, *lepidion* herba, de qua fusè Plinius, lib. XX, cap. XVI. ubi inter alia docet eam *abstergere squamas ac lentigines faciei*: indeque nomen. Ejusdem originis *lepidotes* gemma, quæ *squamas piscium variis coloribus imitatur*: ut ait idem Plinius, lib. XXVII, cap. X.

Lepistæ de voce Festus: *Lepista genus vasis aquarii*. Glossæ Philox. *Lepista* εἶδος χύτρας. Meminit & Nonius, apud quem legas illud Varronis è primo de vitâ pop. Rom. *Lepista etiam nunc Sabinorum fanis pauperioribus plerisque, aut fictiles sunt, aut aeneæ*. Est à Græcis, quibus λεπαστὴ, vel λεπαστὶς, dicitur. Meminit Athenæus, lib. IV & XI. Pollux, lib. VI, cap. II & XVI. item lib. X, cap. XX. Pluribusque de hac voce Eustathius in Iliad. φ. ubi & de ejus vocabuli origine disserit. Interque alia Dolopum esse vocem ait, ac dici λεπαστὴν, διὰ τὸ λεπτὸν καὶ ἐκπέταλον εἶναι, κατὰ λεπάδας· *quòd tenue ac patulum foret, ad modum conchæ*. Aliud autem φιάλη ἁπλοῦς, aliud φιάλη λεπαστή. Quod illa Pollucis verba indicant, lib. VI, cap. XVI. Τὰ δὲ τούτων εἴδη, κύλικα, κυλίσκην, φιάλην, ἀγκύλην, φιάλην λεπαστὴν, κυμβίον, &c. Quare non assentio maximo Casaubono, qui apud Athenæum lib. IV legit, φιάλην τε καὶ λεπαστὴν· ubi in vulgatis φιάλην τι λεπαστήν. Vide eum Animadv. lib. IV, cap. III. Scaliger quoque *lepasta* legendum censet apud Varronem, lib. IV de L. L. ubi vulgò legitur *depesta*. *Dicta*, inquit, *depesta etiam nunc in diebus sacris, Sabinis vasa vinaria in mensa Deorum sunt posita*. Qui locus idem pene dicit, ac is ejusdem Varronis de *lepasta*, quem è Nonio antè adduximus: quod Scaligeri emendationem non mediocriter fulcit. Interim *depasta* vel *depesta* defendi potest, cùm Græcè etiam dicatur δέπας & δεπαστρον, è quo Latinos *depestrum*, &, quo mollius foret, *depestum* dixisse conjicit Becmanus. Unde δέπας sit, docet Hesychius: Δέπας, ποτήριον, παρὰ τὸ δέχεσθαι τὸ πῶμα. Alia duo etyma adfert Eustathius in Odyss. κ. p. MDCXXIV. A δέπας verò fuit δεπάζω, quod Etymologus in Ξυμμαχίᾳ interpretatur πίνω, qui & δεπαστρον inde factum ait. De δεπάστρῳ voce plura vide apud Athenæum lib. XI.

Lepra, λέπρα, eadem ac *impetigo*, vel species sanè ejus. Gloss. Philox. *Impetigo*, λειχὴν, λέπρα. Item *depetigo*. Gloss. Cyrilli: Λέπρα, *lepra*, *depetigo*. *Depetiginis* voce usus Lucillius, sed quia *deque petigo* versus gratia κατὰ τμῆσιν dixerat, Nonius etiam *petigo* dici putavit. In quo deceptus est. Λέπρα à λέπος, vel λεπὶς, *squama*. Sive à λέπω, *desquamo*, *decortico*. *Lepra* enim cutim scabram & asperam reddit, *inque squamas resolvit*.

Lepus, quasi *levipes*, ut voluit Ælius; quam ἐτυμολογίαν meritò reprehendit Varro, lib. XIV rerum humanarum, apud Agellium, lib. I, cap. XVIII: & Quinctilianus, lib. I, cap. VI. Ælio tamen subscribit Fungerus, nec alius ἐτυμολογίας meminit vir bonus, quod mihi manifestum indicium videtur, hominem eum, qui se de re etymologicâ operosè adeò scripturum receperat, ne quidem vel legisse vel consuluisse Etymologicum Romanorum omnium doctissimi Varronis. Neque enim, id si esset, præterisset ἐτυμολογίαν hanc, quam adsignat IV de L. L. *lepus*, inquit, *quod e Siculis quidam Græci dicunt λέποριν*. Et lib. III de R. R. cap. XII. *L. Ælius putabat dictum leporem à celeritudine, quòd levipes esset. Ego arbitror à Græco vocabulo antiquo, quod eum Æoles Bœotii λέποριν appellabant*. Quam originationem isti Ælianæ quoque prætert Cæsar Scaliger, in suis de caussis L. L. libris, c. CLXXXIX. Et sanè ita manifesta est, ut in controversiam vocari non possit, nisi ab eo, qui cum Anaxagorâ ambigat, an nix sit alba. Quin, ut nesciremus Siculos λέποριν dixisse, non tamen *lepus* à *levipes* deduci deberet, sed à λαγὼς, quam & ipsam ἐτυμολογίαν Varro adducit apud Agellium, lib. I, cap. XVIII & Nunnesius sequitur in Grammatistice. Sanè & γ in ρ converti indicat, quod à ῥὼξ ῥωγὸς est *rupes*, quodque eadem mutatio locum habet in κ, quæ τῷ γ affinis. Sic sanè à λύκος est *lupus*; à σκῦλον, *spolium*, &c. Affinitas vocis *lepos* & *lepus* originem præbuit opinioni, ut *lepidi* ac *formosi* fore crederentur, *qui carnibus vescerentur leporinis*. Vide hâc de re Cœlium Calcagninum, in epistolicis quæst. lib. I, ep. XXXII. Belgicum verò *haese* venit ab *haest*, id est, *celeriter*: sive utrumque ab Hebræo חוש, *festinare*.

Leria, λῆροι. Festus: *Leria, ornamenta tunicarum aurea*. Hesychius: Λῆροι, τὰ περὶ τοῖς γυναικείοις χιτῶσι κεχρυσωμένα.

Inter ornamenta muliebria λῆρον reponit & Pollux. Nominis caussam optimè in Conjectaneis perspexit Scaliger. Λῆροι enim universè quidem *nugas* notat. Sed strictè iis accommodatum, quæ à Latinis quoque vocantur *nugæ muliebres*. Unde *sebæ-num nugarum*, vel, juxta codd. alios, *nugatorium unguentum* vocat Varro. Item *nugivendi*, apud Plautum, Aulularia, *qui muliebres nugas venderent.*

Lessus est *ejulatio funebris*. Onomasticon interpretatur θρῆνον. Eum XII Tabulæ in funeribus adhiberi vetuerunt: ut auctor est Cicero in Tuscul. Verba legis adfert idem in II de Legibus: *Mulieres genas ne radunto, neve lessum funeris ergo habento. Hoc verbum* (ut ibidem Cicero adjungit) *veteres interpretes Sex. Ælius, & L. Acilius* (al. *Attilius*) *non satis intelligere se dixerunt: sed suspicari, vestimenti aliquod genus funebris L. Ælius* (cognomento *Stolo*, vel *Præconinus*) *quasi lugubrem ejulationem, ut vox ipsa significat: quod eo magis* (inquit Tullius) *judico verum esse, quia lex Solonis id ipsum vetat.* [ἰύζω ab ἰῦ, ἰώ.] Ex mente igitur Stolonis ac Tullii *lessus κατ' ὀνοματοποιΐαν* factum est è *sono ejulantium*: qui est *le le*, vel, ut apud Aristophanem, ἒ, ἒ, unde & *elegia* dicta creditur, ἀπὸ τοῦ ἒ ἒ λέγειν. vel *ei*, unde *eiulo*. Ut *lessus* nihil sit aliud, quam, ut Horatius loquitur, *illa non virilis ejulatio.* Quam Cicero, lib. II Tusc. Quæst. ait ne mulieri quidem convenire. Hanc veram *lessi* originem puto. Aliqui tamen deducunt, vel à λέσχη, quo *confabulatio* denotatur; vel à λισσός, quod Hesychius ait interdum signare ἄθλιον, hoc est, *miserum, ærumnabile*; vel (quæ Meursii opinio est) à λῖνος, converso nempe *N* in *S*, quomodo à γόργυρα est *gurges*, ab ἀρχιτέκτων, *architectus*. Λῖνος verò erat *canticum* θρηνητικὸν, ut ex Athenæo constat, & Eustathio. Quod etiam αἴλινος dicebatur, ex αἶ Λῖνος quia propriè fuerit *deploratio Lini*, herois ejus, qui Uraniæ filius fuit.

Lethargus, λήθαργος, à λήθη, hoc est, *oblivio*; & ἀργὸς, hoc est, *iners*, sive ἀργία, *torpor*: quia *oblivionem inertiamque hominis inducit.* Cælius Aurelianus, lib. II ὀξέων cap. II: *Vocatur lethargus à consequentis passionis oblivione. Græci enim lethen oblivionem vocaverunt, argian vacationem, quam corpori atque animæ ingerit vis supradictæ passionis.* Verùm quid, si potiùs factum dicamus ab *obliviscendi celeritate*, quando ἀργὸς non tantùm *iners*, sed vel *album*, vel *velox*, significat, quâ ratione poëtis ἀργοὶ κύνες vel *albi*, vel potiùs *veloces*, appellantur. Quin si Gu. Canterum, lib. I. Nov. Lect. cap. XV, audimus, in versu isthoc Epimenidis Cretensis ab Apostolo quoque adducto,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί·

non tam *otiosi*, quàm *avidi* & *edaces*, intelliguntur. Verùm caussæ nihil video, cur hic ἀργὸς non obtineat *albi* significationem, cùm & Latini ita utantur *albi* vocabulo. Horatius, sat. II, lib. II.

——Pinguem vitiis, albumque.——

Persius sat. III:

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.

Et Sulpitia, in Satira:

Non trabe, sed tergo prolapsus, & ingluvie albus.

Itaque Epimenidis versiculum transferre possis,

Cres semper mendax, mala bestia, venter iners est:

Vel hoc pacto:

Cres semper mendax, mala bestia, venter & albus.

Letum quidam dictum esse putant, quasi *minimè lætum*: ineptè sanè, etsi & apud Priscianum legatur in quincto. Appuleio Grammatico dici placuit à *luo*, ideoque per *æ* scribebat *lætum*. Verisimiliùs idem Priscianus, cùm ibidem ait esse ab antiquo *leo*, quia *let*, hoc est, *delet*, *omnia*. Sed unum huic etymo obstat, quod probari satis solidè nequit, veteres *leo* dixisse. Atque, ut *leo* dixerint, significaverit hoc, non idem quod compositum *deleo*; sed quod *lino*, sive *ungo*. qua de re in *Leo* satis diximus. Hæc faciunt, ut improbare non possim sententiam Verrii, sive Festi, qui *lethum* deducit à λήθη, hoc est, *oblivio*. Et firmat hoc Varronis, lib. IV de L.L. *Ollus leto datus est: quod Græcus dicit λήθη, id est, oblivioni.* Nec movet, quod in antiquis lapp. & libb. est *letum* sine adspiratione. Nam Latini sæpe spiritum tollebant, quod in *tus* quoque factum, ut suo loco dicemus. [λοιτὸς idem quod λοιγὸς, θάνατος. hinc λοιτῇ, τάφος; & λοιτεύειν, θάπτειν.] A *letum* est *letare*, θανατοῦν. Sanè Scaliger apud Maronem in Culice legit ex veteri Codice:

Rursus acerba fremit Paris hunc quod letat.——

In vulgatis est *lædat*. Mihi ob vocis insolentiam vox ea hoc loco suspecta est.

Lucanicæ voce usi Cicero, lib. XVI, epist. IX; Statius Papinius, lib. IV Silvarum, risu Saturnalitio ad Plotium; Apicius de re coquin., lib. IV cap. II, &c. Erat *genus farciminis ex porcina carne*: unde *porcæ filiam* appellat Martialis, lib. XIII.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ.

Gloss. vett. *Lucanica*, ἀλλᾶντα. Carnes vero istæ minutim cædebantur, & cum pipere subigebantur: ut ex IX Athenæi constat. Nominis caussam aperit Varro, lib. IV de L.L. *Lucanica*, inquit, *quod milites à Lucanis didicerunt.* Quod etiam scribit Isidorus, lib. XX Orig. cap. II, de Escis.

Levis pro *glabro politoque* (unde *levigo*) est à λεῖος, ut à λαιὸς, *lævus*; ab ὠὸν, *ovum*; ab ὄϊς, *ovis*. Itaque, quia Græcè est *ει*, prior longa est: quæ res nonnullos in eum errorem impulit, ut per diphthongum scriberent. Nec enim *ει* in *Æ*; sed in *E* vel *I* mutant Romani. De modulo verò primæ syllabæ vel fidem fecerit unus Horatius, lib. II Sat. VII:

Fortis, & in se ipso totus teres, atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari.

Quos versus hoc pacto imitatus Ausonius, in viro bono:

Securus, mundi instar habens, teres atque rotundus,
Externa nequid labis per levia sidat.

Pueriliter hac in re lapsus Nicolaus Erythræus, Indice Virgil. in voce *Unguem*. Nam quia carmen de viro bono à Marone in juventute factum putaret, eo adstruere conatus est Virgilium maximi ab Horatio fieri solere, ut cujus adhuc juvenis sententias, sententiarumque ordinem, & phrasin ipsam usurpare maluerit quàm suam. A *levis* est *levitas*, λειότης, quomodo Seneca usus, & Appuleius. Alias *levitas* est κουφότης. Sed priorem tum corripit. *Levigo* quoque hinc, cum significat λεαίνω, hoc est, *glabrum reddo, polio.*

Levis, priori correptâ, quomodo opponitur gravi ac ponderoso, videtur esse à λεπὶς, hoc est, *cortex*, qui *levissimus*. Eoque Horatius fortasse respexit, lib. III od. IX:

Quamquam sidere pulchrior
Ille est: tu levior cortice; & improbo
Iracundior Hadria.

A *levis* est verbum *levare*. Gloss. *Levat*, κουφίζει, ἐπαίρει. Ab eo *levamen*. Gloss. Cyrilli: κούφισμα, *levamen*. Item dea *Levana*: quæ recens natos de terra *levet*: ut est apud Augustinum, lib. IV de Civ. Dei, cap. XI *Levigo* quoque hinc venire putandum, cùm Appuleius, lib. IV Met. ait *Sarcinâ levigatos*, pro *levatos*, & *exoneratos*. A *levis* item & *denso* est *levidense*, ἀραιὸν, quando *tela leviter densata* est: cui opponitur σπαθητὸν, quando *tela* τῇ σπάθῃ *vehementius* est *densata* & *artata*: σπαθητὸν Latinis est *pavitense*, quia *paviendo densata* ut in *Pavimentum* dicemus. Nunc sufficeerit locum adferre Isidori lib. XIX, cap. XXIII; *Levidensis vestis dicta*, inquit, *quòd raro filo sit, leviterque densata. Pavitensis contraria levidensi, quod graviter pressa atque calcata sit. Levidensis* vocabulum legimus apud Ciceronem, lib. IX, epist. XIII. *Sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera.* Hanc sanam esse lectionem, cum sententia indicat, tum locus Isidori antè adductus. Quare non audio, qui *lenidense* scribant. Sed nec ἀναλογίᾳ se tueri possunt, qui *levidensa* malunt per diphthongum. At acutè, quamquam haut verè Octavius Pantagathus, qui *levi dente* corrigit, hoc est, *levi pectine*, quomodo apud Juvenalem, sat. IX, queritur quidam donari vestes villo crasso, coloreque malo,

Et male percussas textoris pectine Galli.

Lex, ut Cic. I de Leg. & Varro V de L.L. testantur, ita dicta, quia *legi* soleat, quo omnibus innotescat. Quare ut à *ducendo*, *dux*; à *regendo*, *rex*; ita à *legendo*, *lex*. Sunt quibus à *legendo* quidem dici placeat, sed quatenus *legere* est *eligere*. Augustinus, sive alius, in quæst. Novi Testam. *Lex ab electione dicta est, ut è multis quod eligas sumas.* Aliqui etiam sic dici volunt,

non

non quia populo *legeretur*, cum ferretur: quod verum etymon putamus: sed quia scriberetur, *legendaque* proponeretur. Quam caussam adfert Isidorus, lib. II cap. X, & lib. V cap. III. Ac Salmeron, lib. I proleg. XXV. Eo trahit illud Ovidii primo Metamorphoseos:

> —— *Nec verba minacia fixo*
> *Ære legebantur.* ——

Et sanè Micyllus quoque probat *legebantur*. Sed legendum:

> —— *Nec verba minantia caso*
> *Ære ligabantur.* ——

Ut est in vet. Mſ. meo: vel, quod magis placet, quodque item in MS. inveni, uti & Veneta Bernardini anni MCCCCLXXXVI, & Aldina anni MDXVI.

> —— *Nec verba minantia fixo*
> *Ære ligabantur.* ——

ut quoque est in Plantiniana anni MDLXVI. nisi quod ea pro *verba* habet *vincla*. At minimè audiendus Thomas, quæst. XC. art. I. ubi *legem* dici ait à *ligando*: nempe κατὰ μεταφορὰν, quomodo *lex* & *jugum* appellatur Act. XV. Quod etymon plerique etiam Scholasticorum adferunt. Vide sis Jo. de Salas, tractatu de Legg. in secunda secundæ Thomæ, disp. I sect. I; & in fine sect. IX. Quibus locis fusè de etymo *legis* tractat. A *lege* est *legitimus*; ut à *fino finitimus*; à *mari maritimus*.

L I

LIARE est λεαίνειν, polire, *levigare*. Nempe ex λειῶ, *lio*. Ita Tertullianus dixit *liare cisternam*. hoc est, *tectorio polire*. Glossæ: λῖος, *levis*. λειότης, *levitas*. λιοτριῶ, *polio*. A λίον vel λεῖον est *levum* pro *tectorio*, apud Jurisconsultum. A *liare* est *liaculum*; ut a *figuare*, *fignaculum*; à *crepitare*, *crepitaculum*. Gloss. *Liaculum*, λιαντὴς, q. d. *levigator*. Hanc *liaculi* vocem pluribus locis corruptam restituit Salmasius, Exerc. in Sol.

LIBANOTIS, λιβανωτὶς, de qua ita Dioscorides, lib. III cap. LXXXVII: ῥίζα ἡ λευκὴ, ἁδρομεγέθης, ὄζουσα λιβάνου. *radix autem alba, prægrandis, & thus redolens*. Itaque conflatum putatur ex λίβανος, *thus*; & ὄζω, *oleo*. Sed simpliciùs dixeris, esse derivatum à λιβανωτὶς, quomodo vocatur *thus*, seu *concretus thuriferæ arboris liquor*. λίβανος autem nunc *montis nomen*, nunc *thus* signat. *Mons* dicitur לבנון à לבן, *albus*: nempe quia altissima ejus juga propter nives longissimè conspicua sunt. Quomodo & *Alpes* in Italia ab eapse caussa nomen habent. At λίβανος pro *thure* ab *hoc monte*, ubi *thura crescunt*, nomen accepit: si Isidoro credimus, lib. XVII cap. VIII. Alii à λείβω, *stillo*, quia *thurifera* arbor, cortice inciso, *stillat* guttas illas roris, quæ λιβάδες vocantur. Sed omnino est ab Hebræo לבונה, quomodo & *arbor thurifera*, & *ejus resina* dicitur: idque ab *albore* itidem.

LIBARE, juxta Isidorum, lib. VI cap. XIX, à *Libero patre*, cui vinum in sacris *libabant*, quia vitem repperisset. Perottus dici ait quasi *labiare*, hoc est, *primis labris attingere*. Sed est à λείβω, *stillo*, *in sacrificiis fundo*. *EI* in *I* longum conversum, ut Δαρεῖος, *Darius*, &c. Quamquam & λίβω dixere. Hesychius: λιβὶς, πίξι. λίβων, πιζων. Sed Latini verbi latiùs extensa significatio.

LIBER, priore producta, unde sit, non æquè paret. Aliqui deducunt, vel à *libet*, quia possunt *liberi*, quod *libet*: vel a *licet*, ut contractum sit ex *liciber*. Sunt & quibus placet esse à *libando*, quia *libere* atque ultro *libare* debemus: quam ob rationem & *sponte* à σπονδῇ dictum videtur. Sed nec minus acutè Isaacus Casaubonus, cap. I *libri* de *libertate* Ecclesiastica, ubi monet *liber* priori correpta propriè esse *corticem ab arbore resolutum*: inde *liberare*, *corticem detrahere*: postea cùm in bellis captus aliquis captorem suum eluserat, militari elegantia ac lascivia *liberum* dici cepisse: ut contra qui semel captus victori adhæreret, neque poterat se expedire, *servus* & *mancipium*. Paullò nempe aliter ac Græcis ἐλεύθερος, ob facultatem *eundi* quo vellet, non ut Etymologici Magni auctor censet, ὁ ἐλεύθων ὅπη ἐρᾷ, sed eadem analogia ac à πενθῶ est πενθερὸς, à γαιῶ γαερὸς, atque ita in aliis, in quibus duæ postremæ syllabæ non compositi pars sunt, sed vocis productio. Antiqui *liberum læbesum*, *libertatem læbertatem*, ut Græci λοιβὴ, & λοίβω, dixere, teste Festo. Similiterque *olli* pro *illi*. Τοὺς παῖδας *liberos* dixere, non ἁπλῶς, sed *ad discrimen servorum vernarumque*. Verùm quid, si omnibus Latinæ vocis superioribus etymis rejectis, deducamus *liber* ab ἐλεύθερος; Facit hoc Nunnesius in Grammatistice. Nempe θ in *B* converso, ut ab ἐρυθρὸς, *ruber*; ab οὖθαρ, *uber*; à πλῆθος, *plebes*, &c. A *liber* quoque est *libertus*, uti & *libertas*. Nam ut a *casti* est *castitas*; à *boni*, *bonitas*; ita à *liberi* esset *liberitas*, pro quo κατὰ συγκοπὴν dicitur *libertas*. Parum Grammaticè Ludovicus Molina, lib. de concordia *liberi* arbitrii & gratiæ, disp. II, ubi de nomine *liberi* arbitrii disceptans, ait *libertatem* sumi bifariam; uno ut est à verbo *libero*, qua ratione opponitur *servituti*; altero ut est à verbo *libet*, quâ ratione cùm *coactioni*, tum *necessitati*, opponitur. Nam à *libet*, *libido*, non *libertas*, venit; quod & syllabæ quantitas ostendit. A *libertus* est *libertinus*. Duo autem hæc priscis temporibus, hoc est, tempore Appii Cæci & paullò post ita distinguebantur, ut *libertus* diceretur, qui aliquando servisset, & manumissione factus esset *liber*, *libertinus* autem, qui è *liberto natus* esset: eoque melior erat *libertinorum*, quàm *libertorum* conditio. At posterioribus temporibus, hoc est, tempore Ciceronis, & antè aliquantò, & post, iidem fuere *liberti* & *libertini*. Cic. Epist. I lib. II ad Att. *An libertinus, atque etiam servus serviamus?* Nam *servis* proximè sunt *liberti*. Martial., lib. III ep. XXXIII.

> *Ingenuam malo: sed si tamen illa negetur,*
> *Libertina mihi proxima conditio est.*
> *Extremo est ancilla loco: sed vincet utramque,*
> *Si facie nobis hæc erit ingenua.*

Quinctilianus, lib. V, cap. X: *Qui servus est, si manumittatur, fit libertinus, non idem addictus.* Et lib. VII, cap. III: *Servus cùm manumittitur, fit libertinus: addictus receptâ libertate est ingenuus.* Tantùm id discrimen inter *libertum*, & *libertinum*, observabatur, quod *libertus* dicebatur respectu privato, hoc est, ratione patroni: *libertinus* respectu publico, hoc est, ratione ingenuorum. At longè aliter priùs accipi solere has voces, satis docet locus hic Tranquilli de Claudio, cap. XXIV: *Latum clavum, quamvis initio affirmasset, non lecturum senatorem, nisi civis Romani abnepotem, etiam libertini filio tribuit, sed sub conditione, si prius ab equite Romano adoptatus esset. Ac sic quoque reprehensionem verens, etiam Appium Cæcum generis sui proauctorem, censorem, libertinorum filios in senatum adlegisse docuit: ignarus temporibus Appii, & deinceps aliquandiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos.* Hactenus Suetonius, qui potiùs audiendus nobis, quàm Carolus Sigonius; à quo Suetonius ob hæc verba reprehenditur, lib. I de antiquo jure civium Romanorum, cap. VI. Vide Vallam lib. IV, Eleg. c. I. Et inprimis Ald. Manut. Nepotem, lib. I de quæsit. Epist. VII. A *liber* quoque est *liberalis*; unde *liberalitas*. Quod autem virtutem in rectè dando consistentem *liberalitatem* vocant; *liberalem* item qui eâ præditus esset; id factum exemplo Græcorum, qui itidem hominem ἐλευθέριον dicunt, & virtutem ἐλευθεριότητα. Nempe utrumque ab ἐλεύθερος, quod est *liber*. Ratio vero est, quòd virtus hæc sit hominis non servili vel conditione vel animo, sed verè *liberi*. Confirmat hanc rem, quòd *liberalis* non semper virtutis nomen est. Nam *liberali caussâ manu asserere*, nihil aliud est, quam *adserere in libertatem judicio seu caussâ seu actione de libertate*. Est hoc loquendi genus in legibus XII Tabb. Item apud Plaut. Pœnulo, IV, II. & Terentium, Adelphis, act. II sc. I, ubi Donatum vide.

LIBER priori correptâ, est *interior arboris cortex*, ut scribit Servius ad Ecl. X. De eadem voce sic Isidorus, lib. VI, cap. XII: *Liber est interior tunica corticis, quæ ligno cohæret: in quâ antiqui scribebant.* Idem lib. XVII, cap. VI: *Liber est corticis pars interior, dictus à liberato cortice. Est autem medium quoddam inter lignum & corticem.* Sic *libri* voce utitur Maro, Ecl. X. & II G. item Ovid. IX Met. fab. VIII de Dryope in arborem conversa. Columella item lib. V, cap. X. & Cato de R.R. *Salictum*, inquit hic, *suo tempore cædito, glubito, arcteque alligato: librum conservato.* Ubi *glubere arborem* est *resolvere*, quod & *luere* dicitur, unde Scaligero in Conjectaneis dictus videtur *liber* quasi *luber*, quia de arbore *reluatur*, sive

sive *resolvatur*, & ut Cato loquitur, *glubatur*. Ut à *cresco* est *creber*; à *facio*, *faber*; à *suo*, *suber*; sic à *luo* fuerit *luber*, & postea *liber*. Sed cùm veteres, ut *magester* & *amecus*, sic & *leber* dixerint pro *liber*, non dubitandum quin *liber*, sive *leber*, dicatur quasi *leper* ab Æolico λεπερ pro λεπος, quod *corticem*, sive *librum*, notat. Hesych. φλοιός, λέπος τοῦ δένδρου. Idem: φλοῦς, φλοιός, λεπύχανον, λεπυρόν. Π conversum in *B*, uti in λεβηρίς factum. Nam hoc quoque est à λέπος, cùm propriè notet λέπος τοῦ κυάμου, *corticem fabæ*: teste Hesychio. Est verò λέπος à λέπω, quod idem est ac λεπίζω, sive ἀπολεπίζω, hoc est, *decortico*, *delibro*. At Isidorianum *liber* ἐτυμον, quod ante adduximus, planè ineptum est. Nec pro veris etymis, sed potiùs pro allusionibus haberi debent duo illa, quæ Cœlius Calcagninus in apologis adducit: *Liber*, inquit, *quidam e meis optans prodire in publicum & claustra refringere, hoc in me argumento utebatur, quod liber esset & contra leges in ergastulo teneretur. Tum ego, Non est tibi à libertate nomen, ineptissime, sed à dilibratione, quod te librari, atque in Critolai trutina suspendi oporteat.* Quod autem *liber* ponatur pro *codice scripto*: id factum per μετωνυμίαν materiæ. Nam, ut Plinius ait lib. XIII, cap. XI, *in palmarum foliis primò scriptitatum; deinde quarundam arborum libris.* Quod & Cassiodorus indicat lib. XI Var. epist. XXXVIII. ubi de charta agit. A *liber* est *libellus*. Unde *libellio*, quod in vett. Glossis exponitur *librarius*, βιβλιοπώλης, βιβλιογράφος. Nonius ait *libellio* dici ut *tabellio*: atque usum eo esse Varronem Manio: Hinc quoque *libellatici* in veteri Ecclesia, qui per *libellos* nomina dederant, ne sacrificare idolis cogerentur: ut *sacrificati* vel *thurificati*, qui metu supplicii *thure* sacrificassent Diis. Vide Cyprianum, lib. IV epist. II.

LIBIDO, & *Libentina*, à *libet*. Varro, lib. V de L. L. *A libendo, libido, libidinosus: sic alia, ut Libentina.* De eapse voce sic Augustinus, lib. IV Hypogn. *Quærendum est igitur, cur hoc malum, de quo agitur, libido dicatur. Sine dubio à libendo, id est, à libitu, per derivationem, libido est nuncupata. Ergo omne, quod libet, libido est? Respondeo, non omne, quod libet; sed omne, quod male libet, libido est. In bono enim libitu libido dici non potest, sed voluntas, de ratione scilicet mentis naturalis exoriens.* *Libet* verò à *labendo* est, si audimus Varronem, qui ante verba allata scribit: *Libére à labendo dictum, quòd lubrica mens prolabitur, ut dicebant olim.* Quod si est, proprio verbo usus est Cicero in Paradoxis, cùm dicit: *Lapsa est libido in muliere ignota: dolor ad pauciores pertinet, quam si petulans fuisset in aliqua generosâ ac nobili virgine.* Sed est *libet* à לב, id est, *cor*. Nam *libere* dicitur, quod cordi gratum est. Nunnesius tamen deducebat *libens* ex φίλος, τοῦ μεμνῆσθαι. Verùm prius malim.

LIBITINA erat *lectulus, in quo mortui efferebantur*: ut Acro scribit ad odam ult. lib. III. & Satyra VI, lib. II. Sed placet eorum judicium, qui non tam *lectum* fuisse censent, quàm *id, cui lectus imponebatur.* Indicat id locus Asconii in Ciceronis Milonianam: *Fasces ex lecto libitina raptos attulit ad domum Scipionis, & Hypsei.* Usus & Martialis, lib. VIII, epist. XLIII:

Victores committe, Venus, quos iste manebit
Exitus, una duos ut libitina ferat.

Ubi meritò ait *ferat*, si *libitina* (ut dicebamus) est *feretrum*, cui à *ferendo* nomen. Neutra tamen propria ejus vocis notio est; sed metonymica. Propriè autem *Libitina* dicebatur Dea, in cujus fano instrumenta funebria venibant: sive ea *Proserpina* sit, sive *Venus*; ut arbitrati Romanorum eruditissimi: quemadmodum tradit Plutarchus, in Numâ. Apud eundem, in Quæstionibus Romanis problema est, cur in templo *Libitinæ*, quæ eadem ac *Venus* putaretur, funebria venderentur. Ac respondetur, id fortè factum, ut indicaretur, eandem Deam, & ortui, & interitui, præsidere. Atque id eo firmari, quòd Delphis sit imaguncula Veneris ἐπιτυμβίας, sive *sepulcralis*, ad quam manes eorum evocant, quibus libant. Etiam Dionysius Halicarnassensis scribit, lib. IV, Servium Tullium, quò numerum nosset quotannis aborientium, jussisse, ut nummus in templum Veneris, cognomento *Libitinæ*, ferretur, quoties quis naturæ concederet. Planeque est verisimile, hinc factum esse, ut in *Libitinæ* templo vendita sint funeri necessaria, ipsaque *Venus Libitina* præesse funeribus, ac eadem esse, ac *Proserpina*, crederetur. Quare sic statuimus, *Libitinam* eandem esse, ac *Venerem*; ac *Libitinam* dici à *libitu*, sive, quod eodem recidit, à *libendo*, quasi *Libentinam*: quæ appellatio est apud Varronem lib. V de L. L. *A libendo*, inquit, *libido*, *libidinosus*; *sic alia, ut Libentina.* Neutiquam verò iis accedimus, qui, quasi *Libitina* nomen primò conveniret *Proserpinæ*, censent *Libitinam* κατ' ἀντίστοιχον dici, quasi *Labitinam*, nempe ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, hoc est, *capiendo*. Quod etymon spectavit Julius Scaliger, cùm lib. III de re poetica cap. XC ait, non *Libitinam* dictam primò, sed *Labitinam*, quæ *omnes mortales caperet* tandem. Sed sive hæc, sive prior sententia placet, patet, ridiculos esse Grammaticos, cùm ad ἀντίφρασιν refugientes, *Libitinam* somniant dictam, quia *nemini libeat*. [forte *Libitina* dicta à *limine*, *quasi limentina. nam in limine ponebantur feretra mortuorum.*] A *Libitina* est *libitinarius*: usus Seneca, lib. VI de beneficiis, cap. XXXVIII; & Ulpianus l. V. §. VIII. D. de institoria actione. Glossæ vett. Ἐνταφιαστής, *pollinctor*, *libitinarius*. Ἐνταφιάζω, *funero*. Onomasticon: *Libitinarius*, ταφεύς. Honestior eorum conditio, quàm *pollinctorum*. Quippe *pollinctor*, servus erat *libitinarii*: hic autem iis præerat: ut excitato Digestorum loco videre est. Nempe cum *libitinario* transigi solet de sumptibus, quos funeri impendi oporteret. Hi deinde pollinctorum, præficarum, vespillonum operâ administrabant quæcumque ad justa ac parentationem pertinerent.

LIBONOTUS memoratur Plinio, lib. II, cap. XLVII. Etiam Senecæ, lib. V Nat. Quæst. cap. XVI. *A meridiano axe euronotus est: deinde notus, Latine auster: deinde libonotus, qui apud nos sine nomine est.* Ita nunc in optimis editt. editum. In vett. multis est *leuconotus*: quod sonat λευκὸν νότον. Horat.

Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe notus: neque parturit imbres
Perpetuos.

Nempe ab eâdem caussâ, quâ dictus *argestes*, ἀργέστης, quod ab ἀργός, *albus*. Sanè eundem esse Ἀργέστην & Λευκόνοτον, etiam Strabo docet. *Libonotus* autem ex eo nomen habet, *quòd sit et libs hinc, & inde notus*: Ut rectè ait Isidorus, lib. XIII, cap. XI. Sed corruptè apud eum editum est *libanotus*: cùm λιβανωτὸς sit *liquor* λιβάνου, seu *thurifera arboris*: de quo in *Libanotis* dictum. *Libs*, λὶψ est, quasi λίβυς à Λιβύη, sive *Libya*. Etsi nec desint, quibus placeat esse à λείβω, *stillo*, quia *ventus* est *pluvius*. Sed prius malim, cùm similiter Latinis *Africus* dicatur, quia ab *Africa* spirat. Sunt etiam qui non *ventum* à *Libya*, sed *Libyam* à *vento*, dici putent. Servius, in I Æneid. *Dicta Libya, quod inde Libs flat, hoc est, Africus: vel, ut Varro, quasi λείπουσα τοῦ ὕειν, id est, egens pluviæ.* Isidorus, lib. XIV, cap. V. *Libya dicta quia inde libs flat, hoc est, Africus. Alii ajunt, Epaphum Jovis Filium, qui Memphim in Ægypto condidit, ex Cassiota uxore procreasse filiam Libyan, quæ postea in Africa regnum possedit. Cujus ex nomine terra Libya est appellata.* Vera nominis caussa petenda ex Scripturis. Ita *Afri* dicuntur לובים, *lybim*. ut II Chron. XII. XIII. ubi LXX vertêre Λίβυες. Item Danielis XI. XLIII. Ubi, qui in Hebræo לבים, ibidem Græcè Λίβυες. Dicendum fuerat Λυβίες. Sed Græci vocalem trajecere, ut in aliis multis. Suntque iidem qui להבים, *laabim*, Λαβιείμ, Chami ex Misraim progenies, ut est Genes. X. XIII. Ibi Junium vide, & ad II Chron. XVI, VIII.

LIBRA, quòd sit *libera*, ut ait Isidorus, lib. XIV, cap. XXIV. Sed est ea vox à Siculis, qui *obolum* dixere λίτραν. Hinc Romanis *libra*, quia *oboli* sive *asses*, *librîles*. Convertitur *T* in *B*, quomodo à τέρετρον est *terebra*. A *libra* est *librile* apud Gellium, lib. XX, cap. I. Idem est, ac *libra*, vel *libræ scapus*, ut Festus exponit. Legas & in Gloss. Philox. & Onomastico. Ab eodem est *librare*. Nam propriè signat *librâ ponderare*, atque *expendere*. Gloss. vett. *Libratio*, λιτρασμός. Aliæ, *Libro*, σταθμίζω. Hinc *librilla*, vel potiùs *librilia*, quo saxa *librantur* in hostem. Festus: *Librilla appellantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachii crassitudinem in modum flagellorum loris revincta.* Ab eodem, & *pendo*, est *libripens*, qui similiter Græcis ζυγοστάτης, ut in Glossis exponitur, quia nempe ζυγῷ ἱστησι, hoc est, *librâ pendit*. Plinius, lib. XXXIII, cap. III.

Quin

Quin & militum stipendiorum, hoc est, stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur: quâ consuetudine in his emtionibus, quæ mancipii sunt, etiam nunc libra interponitur. Priscianus extremo libro sexto citat ex Caii primo institutorum: *Qui libram æneam teneat, qui appellatur libripens.* Originem habet ea vox à more antiquo, quo *pecuniam pendebant, non numerabant.* Sed quia populus Romanus consuetudinis & formularum fuit retinentissimus, hinc factum, ut etiam postquam mos *pendendæ pecuniæ* sublatus erat, in mancipatione tamen *libripendis* operâ uterentur: quemadmodum superior Plinii locus indicat. Eandem consuetudinem comm. in Topica his verbis exponit Boëthius ex Caii institut. *Is, qui mancipio accipiebat, æs tenens ita dicebat: Hunc ego hominem ex jure Quiritium, meum esse aio: isque mihi emtus est hoc ære æneâque librâ.* Hinc Horat.

Si proprium est, quod quis librâ mercatur & ære.

Vide Ravardum, cap. XVI in leg. XII Tabb. Brissonium, c. VII, lib. I. Hottomannum, de re nummaria, cap. VII.

LIBUM, quòd *libeat*, hoc est, *placeat*: si credimus Isidoro, libro XX, cap. II. Sed potiùs ita vocatum, quòd *libandi* caussâ fieret: ut ait Varro, in VI de L. L. Sive, ut idem dixerat, lib. IV, *quòd libaretur, priusquam esset coctum.* sive, ut Scaliger corrigit, *quòd libaretur, priusquam essent, coctum.* Ut sententia sit, *libari* solitum jam coctum, priusquam essent, hoc est, comederent. Ovidius à *Libero* patre deducit, quia ei offerunt. Sic enim in V Fastorum ait:

Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen.
Libaque, quod sacris pars datur inde focis.

Sed omnino melius Varro.

LIBURNA, vel *Lyburna*, navigii genus, cujus descriptionem pete ex Vegetio, lib. V, cap. IV. VII. & XIII. A *Libyis* ita dici, Isidorus ait, lib. XIX, cap. I. Sed nihil apertius, quam nomen esse à *Liburnis*, Illyridis populo, inter Istriam & Dalmatiam. Hodie ea Croatia nuncupatur.

LICENT, quæ *fas & jura sinunt*: ut Maro loquitur, I G. Itaque à δίκη, id est, *jus*. *D* in *L* abit, ut à δάκρυα, *lacryma*, Ὀδυσσεύς, *Ulysses*. Vel est à λίζω, id est, ἐάω, *permitto*. Pro quo non aliud adferre possumus, quàm hoc Hesychii: Λίσσομαι, ἐάσομαι. Vel est *licet* à *liquo* pro *linquo*. Nam id *licitum*, quod jus divinum humanumque potestati nostræ reliquit: unde Belgis *laeten*, tum *linquere* significat, tum *permittere*, *sinere*: unde *toe-gelaten*, & *vry-gelaten*, hoc est, *licitum*. Interdum autem *licet* conjunctionis vim obtinet: uti & futurum *licebit*: idemque valent, quod *etsi*, *quanquam*. Est & *licet* verbum auctionis, ubi res venalis dicitur *licere*: quia jus est emendi vendendique eam. Ut apud Plautum Menæchmis, *Licebunt præsenti pecunia.* Hoc est, *venales erunt*, sed pecunia præsens offerenda erit. At *liceri*, vel *licitari*, est ejus qui emere vult, ac pecuniam pro re offert. Ut apud eundem, Sticho:

Logos ridiculos vendo: agite, licemini.

A *liceor* est compositum *polliceor*: ut *pollucere*, pro *pellucere*, seu *perlucere*. Propriè igitur *pollicetur*, qui pro merce pretium offert ac promittit. Sed generatim postea accipi cœpit pro *promitto*. Hoc solum discrimine, quòd, ut Servius distinguit, *pollicemur sponte, promittimus rogati*: sive quod, ut Donatus censet, *pollicitatio majoris est asseverationis.*

LICINUM est, quod *sursum versus reflectitur*: ut *licini boves*, quibus cornua sursum versus reflexa: teste Servio: item *licini capilli*, qui sursum versi. Gloss. Phil. *Licinus*, ἀνάθριξ. Martinio placet esse à *licium*, ac *licinum* dici, quia instar *licii* reflectatur. Quid, si deducamus à λίξ, id est, πλάγιος, *obliquus*, teste Hesychio? A quo ipso *licium* dictum videtur.

LICTOR dictus non à *ligandis virgarum fascibus*: quod sensit Festus: sed à *ligandis reis*, ut Nonius comprobat illo Ciceronis pro C. Rabirio: *Lictor; colliga manus.* Eadem sententia, cùm Agellii, tum Valgii Rufi, apud Agellium, lib. XII, cap. III: quo cap. de solo hujus vocis etymo pertractat: ac duo quoque alia ejus vocis etyma proponit ex Tirone Ciceronis liberto, qui *lictorem* vel à *limo*, vel à *licio* dictum scripsit. *Licio enim transverso, quod limum appellatur, qui magistratibus*, inquit, *præministrabant, cincti erant.* De *limo* quod ait, confirmatur loco Isidori, lib. XV, c. XIV, ubi cum dixisset *transversa omnia* antiquo verbo appellari *lima*, indeque dictos *limites*, hæc deinde subdit: *Hinc & limus vocabulum accepit, cingulum quo servi publici cingebantur obliquâ purpurâ.* Sed & Plutarchus ἐν Ῥωμαϊκοῖς quintum etymon ponit. Nam præter illud, quod ex Nonio adtulimus, hoc quoque promit, ut *lictores* dicantur quasi *litores*, à Græco λειτουργοί. In veteribus Lucani Glossis reperias hæc verba: *Lictor est, qui viam facit magistratibus in populo, dictus à lino, quod album filum de lino propter insigne circum caput habebant.* Sed profectò simplicissima est originatio si dicamus à *lego* esse *lictor*, uti à *lego lector*, à *rego rector*, ab *ago actor*.

LICIUM, Isidorus, lib. XIX cap. XXIX, dici censet quasi *ligium*, quia utrimque iis stamina *ligantur*: ac probat hoc etymon quoque Scaliger de causs. L. L. cap. XI. *G* in *C* abire, multis alibi exemplis ostendimus. Aliter tamen veteres codices. Quid, si igitur dicamus, esse à λίξ, id est, *obliquus*, πλάγιος, ut Hesychius interpretatur. Nempe quia *obliquum* stamini implicatur. Magnus *liciorum* usus in veneficiis, nempe quia iis putarent mentes implicari, ac conturbari, haut secus ac *licius* implicatur stamen. Ea autem *licia discolora* erant, ut loquitur Appuleius, sive *varii coloris fila intorta*, ut id extulit Petronius. Maro, in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
Licia circumdo.

Idem in Ciri:

Terque novem ligat triplici diversa colore
Licia.

Quo loco ad ἐτυμολογίαν videtur respexisse, si quidem à *ligando* est. Nam socer meus Fr. Junius ad Tertull. de pallio, cap. III, putat esse à *lacio*, sive à *lax*, quod propriè *filum* notet, metaphoricῶς *fraudem*, sive *consutum dolum*. Quod si est, dicetur *licium* quasi *elicium*, quia nendo *elicitur* educiturque. Sanè & *lacere*, unde *elicere*, à *lax* venire auctor est Festus. A *licium* est *bilix*, & *trilix*, ut præter Servium & alios indicat Isidorus, lib. XIX, cap. XXII. Virgil. XII Æn.

—— *Rumpitque infixa bilicem*
Loricam.

Et, lib. III Æn.

Loricam consertam hamis, auroque trilicem.

Gloss. vett. *Bilix*, δίμιτος. Item: *Trilix*, τρίμιτος, ἄμιτος, *filum, licium.* Nempe sunt hæ voces a numero *liciorum*, hoc est *filorum*. Ita enim vocem *licii* hic accipi non negabit, qui sciat loricam fieri solere ex consertis staminibus, sive *tormis*, hoc est, *funiculis è pluribus filis tortis.* Vide quæ eruditè hac de re notavit Yvo Villiomarus adversus Titium, lib. II Contr. c. XVIII. sive animadvers. XXVI.

LIEN fortasse à λεῖος, *levis, mollis*. Sanè Belgis *lien* est *milte*, à *mit*, id est, *mollis, lenis*.

LIENTERIA, λειεντερία, quia λεῖα ἔντερα, hoc est, *levia*, ac *lubrica intestina* eam gignere crederentur. Valde errat Isidorus, lib. IV, cap. VII, cùm *lienteriam* à *linea* duci putat, quia cibum facit per intestina, quasi per *lineam* prolabi. Simile est *dysenteria*, de quo in *Exenterare*.

LIGNUM, si Isidoro credimus, lib. XIX, cap. XIX, venit à λύχνος, quia veteres id incenderent luminis caussâ ante candelas inventas. Virgil.

Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Sed ut à *tego, tignum*; ita à *lego, lignum*: quia in agro caduca legerentur *ligna*, ut in foco urerentur: quemadmodum Varro docet, lib. V de L. L. [vel potius à *ligando* ut ligna dicta sint ξύλα δεδεμένα, non λελυμένα, ut habet Scymnus Chius.] Quare non placet opinio Nunnesii *lignum* deducentis à λιγνύς, quo notatur *fumus* aut *fuligo*. Ut à *tignum, tigillum*, sic à *lignum, ligillum*, ξυλάριον.

LIGO nunc nomen est, nunc verbum. De nomine prius agam. Id à *deligendis* sub terra radicibus sic dici, censet Varro, in IV de L. L. *Ligo*, inquit, *quod eo, propter latitudinem, quod sub terra facilius legitur.* Perottus sic mavult vocari à *ligando*, *quod à radicibus, quæ sub terra sunt, ligetur.* Alii, quia *terram liget ac constringat.* At potiùs sit à λίστρος, quomodo *ligonem* vocat Artemidorus. Indeque λισγάριον pro *ligone*. Scholiastes Theocriti, Idyll. IV: Σκαπάναι, ἤγουν δικέλλαι, ἢ λισγάριον, ἢ σκαφεῖον. Suidas pro eo λισγάριον habet: ἢ σκάφοις,

φόσεις, inquit, καὶ σκαφίδιον, τὸ λιγάριον. Sed λισγάριον rescribendum. Λίσγος fortè à λίζω, id est, *rado*. Sane Eustathio λίζειν, σιδήρῳ ξύειν· unde λίγδην, ξεσμοῖς, si eidem credimus in Od. x pag. cIↃ IↃ ccccxvi ed. Rom. Λίσγος igitur sic dicetur, quia *terram radit*: unde Columella:

Tu penitus latè eradere viscera matris
Ne dubita.

Ubi terram radi jubet *marris* sive *ligonibus* latis & quadratis.

L I G O verbum a *lego* venire censuit Varro, si credimus Jul. Scaligero in primum de plantis. Sed metuo ne eum memoria fefellerit. Nam *ligonem*, quia eo sub terram *legitur*, sic vocari scribit in IV de L. L. At verbum *ligo* est à λυγῶ, hoc est, *ligo*, *vincio*. *Υ* conversum in *I*, quomodo à φύω est *fio*; à φρύγω, *frigo*, &c. Λυγόω verò est à λύγος, id est, *vitex*, quia hæc apta πρὸς δεσμοὺς καὶ πλέγματα.

L I G U L A, & *lingula*; promiscuè reperias in veteribus libb. sed posterius hoc indoctorum Grammaticorum appellationem facit Martialis, lib. XIV. Carm. CIX. Nempe ad originem vocis respexere, non cogitantes, uti ab *offa* est *ofella*; a *mamma*, *mamilla*; à *cura curula*, prima correpta: sic à *lingua* dici potuisse *ligula*; prout *equitesque patresque* locutos esse ait Martialis. Quos sequitur Priscianus penè extremo lib. III: *Lingua*, *lingula*, *& per concisionem ligula.* Variæ autem sunt hujus vocabuli notiones. Nam ita dicebatur in calceis *lingua* instar fastigiatum. Martialis, lib. II epigr. XXIX:

Non extrema sedet lunata lingula planta.

Ubi mirum *lingula* scribere, qui in Grammaticis damnet alibi. Præterea ita in *tibiis* vocabant, quod γλωττίδας Græci, simili metaphora, dicunt. Philox. in Gloss. Latino-Græc. *Lingula*, γλωσσίς. Græco hoc ita usus Lucianus in Armonide. Etiam γλώσσας dixere: ut Æschines, qui in Demosthenem falsè scripsit: Οὐ τὴν γλῶσσαν, ὥσπερ τῶν αὐλῶν, ἐάν τις ἀφέλῃ, λοιπὸν οὐδέν ἐστι. *Cui siquis lingulam, velut tibiis, eximat, nihil fuerit reliqui.* Geminam hanc *lingula* notionem à *linguæ* similitudine fluxisse, docet nos Festus, his verbis: *Lingula per diminutionem linguæ dicta, alias a similitudine linguæ exertæ: ut in calceis: alias insertæ, id est, infra dentes* (malim *legere intra dentes*) *coercitæ, ut in tibiis.* Sed quod calceorum *ligulas* à *lingua* deducit, habet dissentientem veterem Juvenalis interpretem, in sat. v, ubi *ligulas* absque *N* scribit, & à *ligando* deducit. *Calcearii*, inquit, *cum festinant, ansas caligarum prætereunt nonnullas. Dictæ autem ligulæ à ligando.* Quibus docet Scholiastes ille, *ligulas* dici à *ligando*, atque esse *ansas calceorum*: eas *ansas* interdum omitti à festinanti *calceario*: quo simul indicat *caligas* fuisse *calcearii* opus. quid mirum, cùm sit *calciamentum militare*, ὑπόδημα στρατιωτικόν, ut Dio interpretatur? Charisius quoque duplicem *lingulæ* notionem ponit, lib. I. *Lingula*, inquit, *cum non a linguendo dicta est, in argento: in calceis vero lingula a ligando. Sed usus lingulam sine N frequentat.* De *calceorum ligulis* idem dicit ac Scholiastes Juvenalis. De *argenteis* verò *lingulis* illud addit, eas non dici à *lingendo*. Unde ergo dictas censet? Conjicio Charisium sic scripsisse: *cum à linguendo dicta est*; vel potiùs, *cùm à lingua*, *non à linguendo dicta est.* Quid Charisius vocet argenteas *ligulas*, non ita est apertum, ob varias adeò ejus vocis notiones. Præter enim *calceamentorum ac tibiarum ligulas* ita vocabatur *instrumentum cavum & oblongum*: quale est quo aromatarii educunt unguenta è vasis. Ita accipit Plinius, lib. XXI, cap. XIV. Nomen ex eo est, quia haberet *figuram linguæ ad palatum retractæ, atque ita cavæ.* A qua similitudine etiam *ligula* vel *lingula* dicebatur *mensuræ genus*, puta *quarta cyathi pars*: de quo Georgius Agricola, lib. I de mensuris; & Lucas Pætus, lib. III de antiquorum liquidis aridisque mensuris. Gloss. Philox. *Lingula*, μυστρίς, γλωσσίς. Fannius quoque μύστρον exponit. Etsi vero idem creditur ac *cochleare*, tamen est cùm ab eo distinguatur. Ut apud Martialem, lib. VIII, cap. XXXIII.

Quid tibi cum phiala, ligulam cum mittere possis,
Mittere cum possis vel cochleare mihi?

Adhæc *ligula* est *gladiolus oblongus in speciem linguæ factus*: ut Gellius exponit, lib. X cap. XXV. ubi & Nævium ita accipere docet in Hesiona: *Sine mihi morem gerere videar, haut lingua, verùm lingula.* Gellioque ea in re præivit Varro extremo pene lib. VI de L. L. Similitudo quoque *linguæ* nomen in architectura dedit *lingulis vectium*, quæ & *linguæ* dicuntur. Utroque modo loquitur Vitruvius, lib. X, cap. VIII. item *lingulis tubulorum*, quos *lingulatos* icirco idem Vitruvius dicit, lib. VIII cap. VII. Imo & *gutturis operculum* ἀπὸ τῆς γλωσσοειδοῦς sic vocatum videtur. Onomasticon: *Ligula*, ἐπιγλωττίς. à *lingula* sive *ligula* forte est *legula* apud Sidonium, epist. II, lib. I. sive ita vocat *concavum aurium*, à *similitudine legulæ*, id est, *conchæ*: sive potiùs *imam auriculam*, quæ *ligulam*, id est, *laminam*, refert: atque inde & *lamna*, sive *lamina*, vocatur Arnobio, lib. II. & Cælio Aureliano, lib. II Tard. Pass. cap. II & XIV. Vide Savaronem ad dictum Sidonii locum.

L I G U R I R E etsi unico *R* scribatur vulgo, tamen *ligurrire*, *R* geminato præfert Manutius: quomodo & in vett. libris se invenisse testatur P. Victorius in Varronis illud lib. III de R. R. cap. XVI. *Non ut muscæ ligurriunt apes, quod nemo has videt, (ut illas) in carne, aut adipe, aut sanguine.* Charisius, lib. III: *ligurio* interpretatur *degusto*. Sed ampliùs notat. Nempe *delicatissima undique carpere ac degustare.* Hinc Terentius Eunuch. Act. v, Sc. v. sub persona Parmenonis ita meretrices describit, sanè scitissimè:

Id verò est, quod ego mihi puto palmarium
Me reperisse, quomodo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores posset noscere,
Maturè ut cum cognorit, perpetuò oderit.
Quæ, dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quicquam, neque magis elegans
Quæ, cum amatore suo cum cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi;
Quo pacto ex jure hesterno atrum panem vorent.

Ubi *ligurire* est, quod in Adelphis dixit, *Atque unum quod erit bellissimum, carpam.* Quam interpretationem etiam Donatus confirmat. Ex eodem etiam gemino in loco ἔτυμον vocis discere est. Prior est in illud Eunuchi, Act. II, Sc. II. *Patria qui abligurierat bona.* Ubi, inquit, *Abligurierat, suavibus escis consumserat. Nam* ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ *est ligurire, &* λιγυρὸν *Græci suave appellant.* Idem in ejusdem comœdiæ Act. v, Sc. IV. *Quæ cum amatore suo, cum cœnant, liguriunt. Ligurire* ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ, *quod secundum Græcos suave intelligitur. Ligurire dicitur, qui eleganter, & more senum multo fastidio suaviora quæque degustat.* Tamen λιγυρὸν alii de *arguta*, *canora*, ac *stridula voce* dici malunt. Fortasse igitur *ligurio* potiùs est a *lingo*. Vett. sanè pro *lingo*, *ligo* dixere, à λείχω. Ita *ligurritor* sit, qui cupediis sic deditus est, ut digitos quoque *lingat*. Sive qui *lingendis* catinis sua absumit. Ut a *scateo*, *scaturio*; sic à *ligo*, hoc est, λείχω, fit *ligurio*. Et hoc imprimis placet. Nec inepte tamen deducas *ligurio* à λιχνεύω, id est, *ligurio*: uti λιχνεύω à λίχνος, quomodo Græcè dicitur, qui Latinis *ligurritor*: Nempe ἀπὸ τοῦ λείχειν. Similiter *catillo* à *lingendo catinos*: uti Belgis *een plateellecker*. At à *Liguribus*, *ligurire* esse non potest: qui planè erant agrestes, eoque nomine malè audiêre. Tullius in Rull. II ad pop. *Ligures montani, duri, atque agrestes: docuit ager ipse, nihil ferendo, nisi multâ culturâ & magno labore quæsitum.*

L I G U S T R A à *legendo* ita dici, Perottus putabat, cùm Maro tamen dicit, *cadere ligustra*, sed *legi vaccinia*. Sed eò respexit, quod *ligustra* etiam de *vacciniis* dicatur. Atque hoc in caussa est, cur *ligustra* Maro quidem *alba*, *nivea* item Ovidius: at Columella *nigra* appellet. Sic enim ille in X:

Fer calathis violam, & nigro permista ligustro
Balsama cum casia nectens.

Nimirum *flos ligustri albus*, *bacca* autem *nigra*. Aliis placet *ligustrum* esse *smilacem*, atque ita à *ligando* dici, quia vicinis implicetur ac circumvolvatur. Ita *smilax major*, *album* erit *ligustrum*: *campana verò cæruleo purpurea*, *nigrum ligustrum* vocabatur. E Plinio quidem constat arborem eam, quæ in Oriente *Cypros* vocabatur, in Italia *Cypron* nominatam. Vide eum lib. XII, cap. XXIV. & lib. XXIV, cap. X. Ut omnino non à *legendo* nomen acceperit, sed potiùs à *ligando*, quia lignum ejus facile flectatur.

Lilium à Græco λείριον rectè deducit Varro, iv de L.L. & è recentioribus Cœlius Calcagninus lib. ii epist. vii; Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto; Adolphus Mekerchus; atque alii, quos nominare tædet in re per se clara. *R* mutatum in *L*, quomodo ab ἅλως est *area*: cujus contrarium in *Sirpe*, quod à σίλφι. Hispani hac in voce Græcos sequuntur, Itali Latinos. Hi enim *lilio*, illi *lirio* dicunt.

Lima plerisque ita dici videtur à sono, uti & Græcum λίγξειν. Sed est à Græco ῥίνη. Gloss. Ῥίνη, *lima*; ῥινίζω, *lima*. ῥινητήριον, *lima*. Sæpe ρ in *L*, ac ν abit in *M*. Si tamen id durius videtur, possis deducere à λίζω, quod est *vitro aut ferro rado*: ut Eustathius interpretatur. Vel contractum sit ex *lioma*, hoc est, λείωμα, quod à λειόω, uti hoc à λεῖος, *levis*. [unde λειστρον vel λίστρον.] Sanè *lima* est *levigare & asperitatem tollere*. Et favet Isidorus, lib. xix, cap. vii. ubi ejus verba, quæ corruptissima sunt, sic doctissimus Martinius restituit: *Lima dicta, quod leve faciat. Nam lion* (λεῖον) *leve est*. Intellige autem *leve* priori porrectâ, prout aspero opponitur. A *lima* est *limo*. Onomast. *Limo*, ῥινίζω. Hinc *limare cum aliqua caput* apud Plautum: de quo Turnebus, lib. xv, cap. vi: *Limatus*, unde apud Tullium, lib. vii epist. *Opus est huc limatulo & polituło tuo judicio*. *Oblimare* etiam pro *deterere* ab hoc fabrili est instrumento: ut notavit vetus Horatii interpres, in illud sat. ii lib. i:

Rem patris oblimare, malum est ubicumque.

Alias *oblimare* non à *lima*, sed à *limus* venit: ut in illo Maronis, ii G.

Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus
Sit genitali arvo, & sulcos oblimet inertes.

Ubi *oblimare* est *quasi limo obducere*. Quomodo Maro idem dixit,

——*Obducto latè tenet omnia limo.*

Et sanè nihil prohibet, quo minus in Horatii loco similiter accipiatur. Ut *oblimare patris bona* sit *quasi limo obducto corrumpere*.

Limaces, *cochleæ à limo appellatæ*, ut scribit Festus; item Isidorus, libro xii, cap. v. Et ante utrumque Varro, in vi de L.L. qui & docet, inde sic *meretrices* dici. Nam cùm citasset illud è Plauti Clitellaria:

Non quasi ut hæ sunt sumptus limaces livida:

(sic locum hunc emendat Scaliger;) mox subjicit, *Limax à limo, quod ibi vivit*. Magis tamen placet, *meretrices* sic κατὰ μεταφορὰν dici, quia ut *limaces* olerum arrodunt folia, sic hæ amantium bona devorant. Suspicatur Scaliger, posse & nomen impositum videri, quia *caput cum amatoribus limet*: idque eò magis, quia Græci quoque ita accipiunt *suum* ῥινᾶν. Id verò ex Æliano probare conatur. Sed ῥινᾶν Æliano est, non à ῥινεῖν, quod est *limare*; verùm à ῥινᾶν, quod est *suspenso naso circumducere*, atque, ut Hesychius interpretatur ἐξαπατᾶν, id est, *decipere*. Nempe ab eo quòd ῥῖνες sunt *nares*.

Limbus, (ut ad iv Æneid. scribit Servius) est *fascia quæ ambit extremitatem vestium, secundum antiquum ritum*. ut,

Victoris chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura.

Aliter *institam* vocari scribit, in ii Æn. ut apud Horatium:

Quarum subsutâ talos tegit instita veste.

Nonius interpretatur *muliebre vestimentum, quod purpuram in imo habet*. Isidorus, lib. xix, cap. xxxiii. *Limbus*, inquit, est, *quem nos ornaturam dicimus*. *Limbus* non occurrit nunc unde verisimilius deducam, quàm à λεβίς, quo τὰ ἄκρα πάντα significari Hesychius & Suidas testantur. [λίγνς. sed vide Salmas. ad H. A.] A *limbo* dicti *limbolarii*; sive, ut ea vox quoque in vett. libris scribitur *limborarii*. Solent enim *L* & *R* confundi: ut *Latiale*, & *Lasare*, & sexcenta hujusmodi. Quod addo ne credas Gulielmio qui in Plautinis suspicatur *limborarius* ex *limbo* & *ora* conflari.

Limen juxta Cornelium à Lapide, in Exodi cap. xii dicitur, *quasi luminis limes*: ut Hebræis ab eadem caussa *limen* est *saph* à סף, id est, *finire*, quia *lumen ibi finitur, & umbra incipit*. Nunnesius, in Grammatistice, deducit à Græco βηλὸς, quod est, *limen domus*; nempe, ut β in *M* convertatur. Sed durius utrumque hoc etymon. Quare meliùs, ut puto, Festus: *Limus, obliquus, id est, transversus: unde & limina*. Similiter Aggenus Urbicus, & Isidorus: quorum verba referimus in *limes*. At Græcè λιμὴν aliud est. nempe *portus*. unde *Limenarcha*, quod Accursius putabat esse ex *limen* & ἀρχός. Sed eum notat, *qui portibus præest*, à λιμὴν, & ἀρχός. Aristoteles, lib. vi Πολιτ. vocat λιμενοφύλακα. A *limen* est *sublimen*, superius *limen*: quomodo apud Propertium legit Scaliger:

At nullo dominæ teritur sublimine amor qui
Restat.

Et apud Ennium idem legit:

Aspice hoc sublimen candens, quem vocant omnes Jovem.

Sed rectum est *sublime*, ut in Oratoriis ostendimus. Interim verum est *sublime* venire à *sublimen*, quia quod *sublime* est, id *instar subliminis* est *elevatum*. Quod ἔτυμον Festus probat in *sublime*. Pro *limen* Romani veteres etiam *limentum* dixere, ut *monimen, monumentum*; *documen, documentum*, &c. Inde Deus *Limentinus*, qui *limentis* sive *liminibus præest*, ut docet Tertullianus lib. de Corona militis, Scorpiaco adversus Gnosticos, & lib. de Idololatria; item Arnobius, lib. iv, &c.

Limes à *limus*, id est, *obliquus*. Hinc *limitanei* milites, qui in *limitibus* regionum agunt stationes. A *limus* quoque est *limen*. Tam de hoc, quàm isto, auctor nobis Isidorus, lib. xv, cap. xiv. *Limites*, inquit, *appellati antiquo verbo transversi. Nam transversa omnia antiqui lima dicebant: à quo & limina ostiorum, per quæ foris & intus itur*. Præivit hac parte ei Festus, his verbis: *Limites in agris, nunc termini, nunc viæ transversæ*. Et ibidem: *Limus, obliquus, id est, transversus, unde & limina*. Item Aggenus Urbicus: *Limites*, inquit, *appellati à limo, id est, antiquo verbo, transversi. Nam & limum cinctum, ideo quod purpuram transversam habeat. Item limina ostiorum. Postea & prorsos & transversos limites appellaverunt à limitibus, quod per eos agrorum itinera serventur*. A *limes* est *collimitari*, & *collimitaneus*, & *collimitium*. Quo usus Solinus: *Hoc est collimitium, in quo limes Persicus Scythis jungitur*. Ubi vulgo *colliminium*: quasi de *liminum*, non *limitum* conjunctione agatur.

Limus à *levis*, ut scribit Isidorus, lib. xvi, cap. i. Intelligit autem *levis*, priori porrectâ, quâ idem valet ac λεῖος. Nempe quia *limus* reddit loca *lubrica*. Sed potiùs est à λειμὼν, quo significatur *locus irriguus*, ὁ ὑγρὸς καὶ βοτανώδης τόπος, ἀπὸ τοῦ λείβω λελειμμαι, ὃν ἡ κοινὴ γλῶσσα λιβάδιον λέγει, ὡς ἀπὸ τοῦ λίβω δοξότερον ἀείσει, ἔνθα ὕδωρ συλλείβεται· ut scribit Eustathius in Il. ζ. p. cclv. [Belg. *leem*, à λῦμα. vide notata ad *Lama*.] Vel erit *limus* à λειμὰς, quo *locus humidus ac pinguis* notatur, teste Hesychio. Vel à λῦμα, quod notat *sordes quæ abluuntur*, à λύω, *purgo*. A *limus* est *illimis*, hoc est, *limpidus*. Ab eodem juxta aliquos *sublimis*, quasi *supra limum*. Sed magis placet, esse à *sublimen*, quo significant *superum limen*: ut in *Limen* dictum. Saltem magis id placet quàm ut κατὰ μετάθεσιν sit ex ὑψηλός· quod Nunnesio visum. Antiquis verò *limus* etiam adjectivum erat, & significabat *obliquus* vel *transversus*: teste Donato in Eun. iii. v. ad illa, *Ego limis adspecto*: & ita Cornelium Severum in Ætna usum, censet Scaliger. Sed cùm in vulgatis aliter legatur, non immorabimur incertis: nec enim opus, quandoquidem in usu remansit *limis intueri*, quod Maro dixit,

——*Transversa tuentibus hirquis.*

Ab eodem *Limi dii, obliquitatum curatores*, ut Arnobius scribit in iv. Imò ab hac *limi* notione dicuntur *limes*, & *limen*; ut scribunt Aggenus Urbicus, Festus, & Isidorus. Etiam *cingulum* hinc dici *limum* idem Aggenus ait. *Limum*, inquit, *cinctum, ideo quòd purpuram transversam habeat*. Item Servius in Virgilii illud:

Velati limo, & verbena tempora vincti:

Ubi ait, *Caper, & Hyginus, hoc loco dicunt lectionem esse corruptam. Nam Virgilium ita reliquisse confirmant, Velati limo. Limus autem est vestis, quâ ab umbilico usque ad pedes teguntur pudibunda poparum. Hæc autem vestis in extremo sui purpuram limam, id est, flexuosam habet. unde & nomen accepit. nam limum obliquum dicimus*. Et Isidorus, lib. xv, cap. xiv. *Hinc*, inquit, *limus vocabulum accepit, cingulum, quo servi publici cingebantur obliquâ purpurâ*. Verbum quoque *collimo* ex eo est, quòd hoc *limis* fiat *oculis*.

Lingo, à λείχω, ut Varro agnoscit extremo lib. v de L. L. Est verò λείχω ejusdem significationis, unde *digitus index* Græcis λιχανὸς vocatur; quia *eum lingunt*, quorum est explorare ciborum saporem. Nec dubium, quin a λείχειν sit Belgicum *lecken*. Latinum verò *lingo* ex eo fit inserto *N*, quomodo à θίγω est *tango*, ab ἑλκὴ, *vulnus*, &c. Primigenii naturam retinet *ligurio*, si est à *lingo*; ut a *scateo*, *scaturio*.

Lingua à *ligando* plerisque dici videtur: sive quia *verba liget* per articulatos sonos: ut ait Isidorus lib. xi, cap. 1: sive quòd *cibum liget*, ut ex Varronis auctoritate Lactantius tradidit de officio Dei, cap. x, hoc est (ut Perottus interpretatur,) quod *cibos vi sua conglobet, & deprimat, inque ventrem transmittat*. Sed magis verisimile est *linguam* à *dicendo* nomen accepisse. Nam veteres, ut lib. 1 testatur Marius Victorinus, *dinguam* dixere. *D* verò in *L* conversum, quomodo à δάκρυον est *lacryma*, ab Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*, &c. Vide *Alacris*, *Olere*, & *Novensiles*. Sed omnium maximè placet, cum *lingua* unicum sit *linctus instrumentum*, dici *linguam* quasi *lingam* à *lingo*. Atque hanc Varronis fuisse mentem, scribit Isidorus, lib. xi, cap. 1. A *lingua* similitudine piscis *lingulaca* nomen accepit, ut Varro innuit, lib. iv de L. L. Tribuitur & *mulieri garrula lingua*. Festus: *Lingulaca, genus piscis, vel mulier argutatrix*. Sic enim & Canterus, lib. iv, cap. xxviii, rectè legit, pro *auguratrix*, vel *garrulatrix*. Nonius: *Lingulaca, loculuteia, à procacitate lingua*. Fruterius paullò aliter lib. 1 Veris. cap. xi. ubi *piscem* ita dici putat à *lingula*, gladioli genere. Turnebus verò a *lingua* esse agnoscit, ac Græce, quia *bovis linguam* referat, βούγλωσσον ait vocari: sed de ὀρθογραφίας diversus abit. Nam lib. xvi Advers. cap. iii, putat ἀναλογίαν exigere per *T*; ac similiter *pastinata per T* scribi debere. Ac penè est, ut ei adsentiat Lambinus, Annot. in Plautum. A *lingua* quoque est *linguarium* apud L. Senecam, lib. iv de beneficiis, cap. xxxvi: *Quod dicere solemus, linguarium dabo*. Hoc est, pendam aliquid ob *linguam temerè locutam*. Ab eodem *bilinguis*; qui *duas scit linguas*: quomodo *Brutades bilingues* dixit Ennius, teste Festo: nempe quia Oscè & Græcè scirent. Item *bilingues*, aliter loquentes ore, aliter sentientes corde, quomodo *Tyrios* Maro *bilingues* vocat.

Lino ex *lineo* contractum est, uti *litera* ex *lineatura*: si Cæsari Scaligero credimus, de caussis L. L. cap. iv. Sed longè verisimilius est *lino* venire ex λειαίνω, quod est, *leve* ac *lubricum reddo*, uti unguento fit, quod *illinitur*. Hesychius: Λειανοῦ, λεῖον καὶ ὁμαλὴν ποίησον. Unde etiam cognoscimus, λειαίνω, sive λεαίνω esse à λεῖος, hoc est, *levis*, *mollis*, *glaber*, *politus*, *lubricus*.

Linquo à λιμπάνω, unde ἀπολιμπάνω. Λιμπάνω à λίπω, quod à λείπω. Vertitur Π in *Q*, quomodo à πέντε est *quinque*; à πότος, *quotus*; à πίσυρες, *quatuor*. Quamquam & possis *linquo* deducere ab usitato λείπω. Nam olim fuit *liquo*, unde præteritum *liqui*, ac derivata *reliquus*, *deliquus*, de quibus mox dicam. Postea *N* inserto dixere *linquo*, uti & factum in *frango*, quod à *frago*, unde *fregi*, & *fragilis*; in *pango*, unde *pepigi*, & *pagina*; in *tango*, quod a *tago*, unde *tetigi* & *tagax*; in *tundo*, quod a *tudo*, unde *tutudi*, & *tudites*. *Reliquum* dicitur, quod *relictum residuumque est*. Hinc *reliquari* quod significat non *pariare*, sed *relinquere aliquid insolutum*: quomodo hæc vox usurpatur à Paullo, l. Titius. D. de administr. tutor. & Ulpiano, l. rescripto. D. de muner. ac honor. Eodemque modo usurpatur à Scævola *reliquator*, de eo *qui debitum non solvit*: & à Paullo *reliquatio*, de eo *quod rationibus deductis est reliquum*. Gloss. Phil. *Reliquatio*, λοιπογραφία. Quando nempe scribitur, quod reliquum est. Eandem vocem scitè transtulit Tertullianus ad id, *quod in ætate residuum est*. Nam lib. de anima, cap. lvi ait: *Donec reliquatio compleatur ætatis*. Et mox: *nulla erit reliquatio temporum*. *Reliquo* opponitur *deliquum*. Nam quemadmodum, *cui omnia desunt*, huic *nihil* est *reliquum*, ita *cui omnia adsunt*, ei *nihil* est *deliquum*. Plautus, Casinâ, Act. ii, Sc. ii.

Quando nil tibi domi deliquum est.

Hoc est, *deest*. Similiter verò *deliquendi* verbo, unde *deliquum* dicitur, usus est Tubero: *Num delinquit, aut superat aliquid tibi!* Et Cœlius: *Delinquere frumentum, hostes Sardiniam tenere*. Ut autem à *reliquus*, vel *relinquo*, dictæ *reliquiæ*, sic à *deliquus*, vel *delinquo*, dictum *deliquium*, hoc est, ἔκλειψις. Nam melius reddere non possumus, cùm *liquo*, uti vidimus, sit à λίπω, hoc est, λείπω, unde ἔκλειψις, ut omnino κατὰ λέξιν *deliquium* sonet. Mirè quoque hanc rem confirmat, quòd Plinius disertim pro *eclipsi deliquium* dicat. Falluntur igitur qui *deliquium* à *liquando* deducunt: quæ sententia magnos olim viros habuit auctores. Varro, lib. vi de L. L. *Deliquium dictum ab eo, quòd deliquatur: ut turbida quæ sunt, deliquantur, ut liquida fiant. Aurelius scribit, deliquium esse à liquido. Claudius ab eliquato* (al. *à deliquato.*) *Si quis alterutrum sequi malit, habebit auctorem Cæcilium. Per lætitiam liquitur animus*. Hæc Varro. Apud Festum quoque Colvius legendum censet: *Deliquium Solis à deliquando dictum, quod deliquet in cursu suo*. Sed sive sic scripsit Festus, seu secus, omnino *deliquium* est à *delinquendo*, qua id olim notabat *deficere*, ἐκλείπειν· quomodo usi Tubero & Cœlius locis citatis. Estque ab hac notione quod κατὰ μεταφορὰν *delinquere* dicimus pro *peccare*; *delicta* pro *peccatis*. Nam *peccatum* propriè μὴ ὂν, ut docent philosophi: unde scitè Augustinus dicebat, *mali causam non esse efficientem*, sed *deficientem* tantùm: quia nempe *malum* propriè *entis* est *absentia* seu *defectus*. Quibus hæc sententia improbatur, eo argumento pugnant, quod si *reliquum*, *deliquum*, *deliquium* à *linquendo* essent, secundam producere deberent. Sed non cogitant hi ea non esse à præteritis *reliqui*, & *deliqui*, sed antiquis præsentibus *reliquo* & *deliquo*, de quibus ante dicebamus. Sic sanè *fragilis* quoque primam habet correptam, quia à *frago* est, non *frango* vel *fregi*: *tudes* quoque & *tuditare* eandem habent brevem, quia a *tudo* sunt, non à *tundo*: parque in aliis quibusdam ratio est.

Linter, λυντήρ. Priscianus in v: *Linter quoque, quod apud Græcos masculinum est, ὁ λυντὴρ, apud nostros femininum est.* [à λύω, à πλύνω, λυντὴρ, πλυντὴρ & πλυντήρ.] Sed quemquam Græcorum eo usum, non memini me legere. Itaque alii malunt deducere à *legendo* vel *lingendo littore*. Vel etiam à λινὸς, quod inter alia signat *alveum*.

Linum a Græco λίνον, à quo non aliter differt, quàm modulo syllabæ. Nam priorem Græcis corripit, Latinis producit. Sæpe utuntur Græci pro *rebus è lino confectis*. Ut pro *linteis ac velis*. Hesychius: λίνα, ἱστία. Latini pro eo dixere, *Linteum*, inserto *T*. Nam ut à πέκω, *pecto*, ut quoque *identidem* pro *itemitem* dixere, sic à λίνον, sive *linum*, *linteum*. Item λίνον utuntur Græci pro *eo de quo hamus dependet*. Latini similiter quia è *lino* est, *lineam* vocant: ut Isidorus ait, lib. xix, cap. xviii. Ita usus Plautus, Mostell. Act. v, Sc. i. Nec aliter dixit Seneca:

Sentit tremulos linea pisces.

Nec abludit, quod Jurisconsulti dicant *lineam margaritarum*. Quæ si simplex, *monolinon*; si duplex, *dilinon*; si triplex, *trilinon*; si quadruplex, *tetralinon* dicebatur. Atque hæc quoque *lineam* à *lino* esse ostendunt. Geminum planè, quod *linea* ponitur pro *filo*, *quo fabri utuntur ad materiam signandam*. Cic. ad Quinct. Fr. *Aliquando perpendiculo & linea discetur*. Gloss. *Linea*, *funis*. Ita Latinis est *alba linea*, quod in Græcorum proverbio, λευκὴ στάθμη ἐν λευκῷ λίθῳ. Hinc κατὰ μεταφορὰν dicitur de *lineis*, *quas ducunt pictores*. Græci vocant γραμμάς. Unde *lineare*, *lineam ducere*. Ab eo est *lineatura*. Quod in Glossis exponitur χαρακτὴρ, περιγραφὴ εἴδους· in Onomastico, ὑπογραφή.

Lippus fortè à λίπος, *pinguedo*, quia *unguento illinatur*. Horat.

Cùm tua pervideas oculis malè lippus inunctis.

Vel potiùs à λιπεῖν, ob *defectum oculorum*. Aut, quod Nunnesio visum, sit *lippio* à λημάω, ut μ transeat in *p*, quomodo à μολύνω est *polluo*. Aut, quod maximè placet, à λείβω, quia *lippientibus oculi stillent lacrimas*. [λήμη, λάμη, & glama, sunt à λείβω.]

Liquo censeo esse à *lix*, quod veteri linguâ significabat *aquam*: ut ostendimus in *Elixum*. Puto autem contractum esse è *liquis*, quomodo *nix* est concisum ex *nivis* vel *ninguis*: quemadmodum suo loco probamus. A *lix* verò, vel *liquis*, est *liquo*, & *liqueo*: ab illo est *liquasco*, ut à *labo*, *labasco*: ab

hoc

hoc *liquesco*, ut à *caleo*, *calesco*. Ab eodem est *liquidus*, ut à *caleo*, *calidus*; & *liquor*, ut à *caleo*, *calor*, & similia. Differunt autem *liquare* & *liquere*, quod illud activum sit, hoc neutrum. Nam, ut *liqueat vinum*, quod ante turbidum est, *liquatur*, hoc est, *defecatur* per saccum. Glossæ: *liquatur*, ἀνηθεῖται. Sic usus Columella, lib. x: *Saccus inversa meta similis, qualis est, quo vinum liquatur*. Itaque *liquent*, quæ sunt jam *defecata*: unde μεταφορικῶς Plautus, Pseudolo: *Quicquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit, nunc liquet, nunc defecatum est*. Suntque contraria *liquare* & *turbare*: quorum utrumque in *liquore* locum habet. Unde idem, Mostell. Act. II, Sc. I:

Efficiam, quæ facta hic turbavimus
Profecto ut liqueant omnia, & tranquilla sint.

Item *liqui*, hoc est, *liquescere*, ac diffluere, Maro I Georg.

—— Canis cùm montibus humor
Liquitur.

Liquidum quoque, ac *turbidum aëra*, opponi, notum est. A *liquare* est *eliquare*, apud Columellam, & Senecam: unde *eliquia* apud Solinum, quæ Græcis ἀνιλισμοί· ab eodem est *colliquare*: unde *colliquiæ* vocantur tum *fulci majores* in agris; tum *tegulæ* in tectis. Priori modo usurpat Columella, lib. II, cap. VIII: *Crebros sulcos aquarios, quos nonnulli elices vocant, faciamus, & omnem humorem in colliquias, atque inde extra segetes derivemus*. Similiter usus Plinius, lib. XVIII, cap. XIX: & Vitruvius, lib. V, cap. III. Pro *tegulis tecti* accipi, auctor Festus. Pro eo & *collicias* dicimus, ob affinitatem literarum *C* & *G*. Ea res imposuit Festo, in voce *Inlicium*: ubi ejusdem hæc duo originis esse censet: *Inlicium*, inquit, *cum populus ad concionem elicitur, id est, vocatur: unde colliciæ tegulæ, per quas in vas defluere potest.*

LIS (ut Varro ait, lib. VI de L. L.) *dicitur res, quæ in controversia est*. A *jurgio* distinguit ita Nonius Marcellus: *Jurgium*, inquit, *levior res est. Siquidem inter benevolos aut propinquos dissensio vel concertatio jurgium dicitur. Inter inimicos dissensio lis appellatur*. Quod deinde probat his Ciceronis verbis, è lib. IV de Rep. *Admiror nec rerum solum, sed verborum etiam elegantiam. Si jurgant, inquit, benevolorum concertatio, non lis, inimicorum jurgium dicitur*. Et in sequenti: *Jurgare igitur lex putat inter se, non litigare. Lis* dicta creditur à *limes*, quòd *primæ* inter homines *lites* fuerint de *limitibus*. Sed puto κατ᾽ ἀφαίρεσιν factum esse ex *elis*: hoc vero esse ex ἔρις. Nam ρ in *L* abire sæpius solet. [ῥὶς dixere etiam pro ἔρις. unde ῥίσοντες, pro ἐρίσοντες, apud Hesych. & sane potest hoc dictum videri à ῥὶς seu ῥίν. *notum enim in naribus iracundiæ sedem locari*. Inde quoque *ira*, & *birrire*, à *scava canina*, *R nempe*. sed si *longus* pro *tardo* accipitur, potest duci à λογγάζειν.] Quod nisi simplicissimum ἔτυμον foret, iis accederem, qui censent, vel esse κτ̀ συγκοπὴν ex λύσις, hoc est, *solutio*, quia *lis dissolvat amorem*: vel sic vocari, quia in judicio ad prætorem *sisti* soleat. Pro quo etymo est, quod antiquitus *stlites* dicebant: teste Festo, & Glossis vett. in quibus est: *Stlites*, δίκαι, μάχαι. Ita legit Radulphus Fornerius lib. III rerum quotidianarum cap. III. Sed magis placet emendatio Bonaventuræ Vulcanii, corrigentis, *Stlites*, δίκαι, ἀρχαίως. In vulgatis est, *Stlipes*, ἀκαλαίσχαι. A *sistendo* igitur *stlites* dici putant, quomodo ex *sistlocus* vel *stlocus* factum est *locus* ad fugiendum sonum confragosum. Ita Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXVIII, edit. Ald. Nicolaus Erythræus indice Virgil. voce *Lis*. Radulphus Fornerius, lib. III Rerum quotid. cap. I. Quibus prora & puppis est locus Festi: *Stlata genus navigii latum magis, quam altum, & à latitudine sic appellatum, sed eâ consuetudine, qua stlocum pro locum, & stlitem pro lite dicebant*. A *lite* est *litigo*, ut à *purus*, *purigo*, unde *purgo*. A *vitio* & *litigo* est *vitilitigo*: quo usus Plinius in præfat. Historiæ suæ: unde *vitilitigatores*, *quibus studium est lites è litibus serere*: eoque aliena omnia anxiè observant, indeque calumniandi ansam captant. Plinius, ibidem: *Ergo securi etiam contra vitilitigatores, quos Cato eleganter ex vitiis & litigatoribus composuit. Quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quærunt? Vitio* autem *litigare* dicitur qui *vitiose litigat*: quomodo, ut ad Varronem de R. R. monet Scaliger, aliquis *pater* vocatur, qui *perperam pater putatur*, unde & *putatitius* vocatur. Ita Ovidius dixit:

Ut vitio factus sit pater ille meo.

Et Martialis,

Huic semper vitio pater fuisti.

LITARE, & *sacrificare*, differunt: hoc generale est: illud locum habet, cùm sacrificium est Diis gratum: unde Macrobius, lib. III, cap. V, interpretatur, *facto sacrificio numen placare*. Græci id dicunt καλλιερεῖν, quia καλὰ ἱερὰ sunt *læta exta*. Ut *optimus* pro *optumus*; *maximus* pro *maxumus*, dixere posteriores, sic *litare* pro *lutare*; à *luo*, quod est *solvo*: ut *litare sacra*, ut *sacra persolvere*. Ita Varro ἑκατόμβῃ περὶ θυσιῶν· *Habes qui, & cujus rei caussa fecerim hecatomben, in quo ego, ut puto, quoniam est luere, solvere, lutavi*. Citat Nonius in *Lutavi*. Atque adfert hoc etymon etiam Festus in *Lutare*. Eoque etiam firmatur, quod *luere* etiam dixerint pro *sacrificare*. Ut dicimus in *Lupercalia*. Quare non dubito, quin *lito* sit frequentativum à *luo*, & eo sumatur pro *placare*, quia qui solvit, quod debet, is à creditore se molestia liberat. Nec absurde tamen deducas à λιτὴ, quo notantur *preces supplices*. Unde est λιτανεύειν, *supplicare*; & λιτανεία, *litania*. Nam Latinis quoque Ecclesiasticis scriptoribus ea vox est usitata. Vide Isidorum lib. VI cap. ult. Gloss. Philox. *Litatio*, λιτανεία. Gloss. Cyrilli: λιτανεύω, *lito*, *deprecor*. λιτὴ, ἡ λιτανεία, *litatio*, *precatio*. Barbaris seculis *letaniam* scripsere, ac derivarunt a *letum*, propterque esse dicebant *precationem pro mortuis*. Sed *supplicationem* notare atque à λιτὴ venire, liquet ex iis, quæ diximus. At *liturgia* aliunde est. Nam Græce est λειτουργία, quod ex origine sua generatim notat *munus publicum*: ut Suidas docet. Dicitur enim quasi λήϊτον, seu λαοιτὸν, hoc est, λήϊον ἔργον, *publicum opus*. Unde λειτουργεῖν, *publicè suum munus exercere*. Quomodo & Lucas cepit, Act. XIII. ubi vulgatus interpres vertit *Domino ministrare*. Ab eo ἀλειτουργησία, *immunitas à munere publico*, apud Modestinum. ff. de excusationibus tutorum, lib. XV.

LITERA ex *lineatura* contractum esse arbitratur Jul. Scaliger, de causis L. L. IV. Sanè Græcis similiter γράμμα dicitur ἀπὸ τοῦ γραμμῆς. [sic ἀλειπτήριον, γραφεῖον, Hesych.] Verùm neque displicet, ut *litera* sit à supino *litum*, unde & *litura* dicitur. Nam qui *literam pingit*, *atramentum chartæ* inducere atque *illinere* solet. Ac ut à *litum* est *litera*: ita ab *oblitum* est verbum *oblitero*, quod est, *oblinendo deleo*, atque induco. Vel est *litera* a Græco λιτὸς, hoc est, ψιλὸς, *tenuis*, *exilis*, ut exponit Hesychius. Unde & dixere λῖτα, λινᾶ, seu λεπτὸν περιβόλαιον, *lineum*, seu *tenue linteum*. Sanè *literæ* quid sunt aliud, quàm *tenues*, & *exiles ductus*? Hæc quidem longè magis placent, quàm ut *litera* dicatur quasi *legitera*, quia *legendo iter præbeat*, vel *legendo iteretur*: quod apud Diomedem legas, & Priscianum lib. XVII. Vel ut dicatur à *lituris*, ut apud eundem Priscianum scriptum invenitur. Nam prior ἐτυμολογία dura est, posterior etiam inepta: cùm prius aliquid scribatur, quàm deleatur, absurdumque sit *literam* ab eo dici, per quod desinit esse *litera*.

LITHARGYRUS, λιθάργυρος, voce ex *lapide* & *argento* conflatâ, quasi sit *arenosum illud ac lapideum*, *quod ab argento in secunda ejus coctura secernitur*. Latini convenientius *spumam argenti* dixere. Sic Plinius vocat, lib. XXXIII, cap. VI. Ac Glossæ similiter: λιθάργυρος, *spuma argenti*. Nempe cùm metalla excoquuntur, sordesque eorum purgantur, *spuma* ebullit: quæ & *flos* vocatur, quia floris instar est, quomodo *florem æris* dixere pro *spuma æris*. Ac similiter *nitri florem* Vitruvius, lib. VII, cap. XI dixit, quod Græcis ἀφρόνιτρον, hoc est, *spuma nitri*. In Glossis etiam λιθάργυρος exponitur σκωρία ἀργύρου. Propriè tamen *scoria* est vitium metalli se in coquendo purgantis: ut *flos* vel *spuma* vitium est jam post cocturam purgatæ, ac natantis in summo.

LITHOSTROTA, λιθόστρωτα, generatim pavimenta notat *lapidibus strata*, à λίθος, & στρώννυμι. Sed speciatim ea significat, quæ (ut Isidorus ait lib. XV, cap. VIII) *parvulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores*. Ubi latè ita *lithostrota* capit, ut *tessellatum opus* comprehendat. Sed propriè *lithostrota* erant è parvis crustulis marmoris diversi coloris: *tessellata*, è par-

è parvis *tessellis* sive calculis quadratis in varios tinctis colores. Suetonius, in Julio, *lithostrota* vocat *sectilia*. Nam ait eum *sectilia ac tessellata pavimenta in expeditionibus circumtulisse*. *Sectilia*, ac *tessellata*, etiam Vitruvius separat, lib. VII, cap. I. *Lithostrota* sub Sylla cœpisse, parvulis crustis, auctor est Plinius lib. XXXVI, cap. XXV. Atque addit, suo etiam ævo exstitisse *lithostroton*, quod Præneste in Fortunæ templo fecerat Sylla.

Litus, quid, & unde sit, docere conatus his verbis Isidorus, lib. XIV, cap. VIII: *Litus est terra aqua & mari vicina. Et dictum litus, quia fluctu eliditur* (al. *eluditur*;) *vel quod aqua alluitur* (al. *adluditur*.) *Cic. in Topicis: Litus est; quod fluctus alludit*: ubi alii libri, *quod fluctus elidit*. Itaque dubitari possit, sitne litus à *lædo*, an *ludo*, an *luo*. Quartum etiam ex Pierio addit Aldus in orthographia, cùm *litus* unico *T* scribendum docet, cùm ex antiquis libris ac lapp., tum analogiâ, quia vel sit à *lido*, sive *lædo*; vel à *lino*. De Isidori loco vide Colerum, παρέργων cap. V. ubi docet Ciceronis verba sic legi debere, *Litus est, qua fluctus alludit*. Sed sive *alludit*, sive *allidit*, à Cicerone scriptum fuit, veram ἐτυμολογίαν hinc extricare non est. Alii, inque his Septimius Florens ad Sophoclis Philoctetem notis, putant *litus* esse ab antiquo *lido*, quod sit *frango*. Onomast. *Lido*, κρούω. Nempe ut Græcè est ἀκτὴ ab ἄγνυμαι, id est, *frango*, ita à *lido*, sit *litus*. Sed *lido* an dixerint, non satis liquet. Nam *allido*, *elido*, *collido*, videntur esse à *lædo*. Scio *lido* legi in legibus. Boiot. Atque inde dici *Ladunam*, maris falaciam. Sed veteres non sic locuti. Potiùs ergo crediderim, cùm *litus* undarum appulsu atteratur, venire hanc vocem à Græco λιτὸς, hoc est: *tenuis*: quæ sententia est Cæsaris Scaligeri, Jacobi Cujacii, Nunnesii, & Coleri. Vel nomen ex eo esse, quia *tellus inculta*, *inarataque*, Græcis dicatur λιτή, ut apud Athenæum lib. VII δειπνοσ. ex Alexandro:

——ἐν ἡλίῳ φαέθοντι,
Ἐν μακάρων νήσοισι λιτή φύξ οὔατα γαίη.

Qui locus convenit cum illo Horatii lib. Epod. od. XVI.

Petamus arva, divites & insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis.

Ita *litus* dicetur, quia sit γαῖα λιτή, hoc est, *inarata*, atque adeo quæ (contra quam in solo fit, de quo Alexander & Horatius loquuntur) *ne arari quidem possit*, ut proverbio docemur. Nam quod ad latbæ illud, IV Æn.

——*Cui litus arandum,*
Cuique loci leges dedimus: ——

litus hic laxè accipitur pro *terra mari vicina*, quemadmodum Servius monet. [Non dubito quin littus sit à λιοσ&, omnes significationes conveniunt.]

Lituus nunc est *genus tubæ minoris*, ut ait Charisius in primo, nempe *tuba curva*: nunc est *auguratus insigne*. De quo ita apud Ciceronem legitur, lib. I de divinat. *Romuli lituus, id est, incurvum & leviter à summo inflexum bacillum, quod ab ejus litui, quo canitur, similitudine nomen invenit*. Sed quis credat Ciceronem putasse opus, ut quid *lituus* esset, exponeret? Omnino interpretatio illa è Glossemate in textum irrepsit, ut jam alii observarunt. Interim verè ille, qui Glossam hanc adjecit. Eademque mens Gellii, lib. V, cap. VIII: *Posse quari animadvertimus, utrum lituus auguralis à tuba, qualituus appellatur, an tuba à lituo augurum lituus dicta sit. Utrumque enim pari forma, & pariter incurvum est. Sed si, ut quidam putant, tuba à sonitu lituus appellata est ex illo Homerico versu* Λίγξε βιός· *necesse est ita accipi, ut tuba auguralis a tuba similitudine lituus vocetur*. Locus Homeri est Il. Δ. Nec repugno de etymo, ut sit à λίγξω, *sono*, *strideo*. Sanè Hesychius λίγξαντα interpretatur ἠχήσαντα. Iisdem λιγὸς, *stridulus*, *sonorus*. Vel est à λιτὸς, *tenuis*, *acutus*, nempe ob sonum. [vel potius *ob formam. Litui enim longi quidem, sed tenues*.] Ennius:

Inde loci lituus sonitus effundit acutos.

Sanè hoc malim, quàm ut juxta aliquos dicatur à *lite*, quia bellici certaminis sit index.

Lividus color, idem qui *plumbeus*. Græcis vocatur πέλειος & πελιδνὸς· itaque Nunnesius putabat *lividus* κατὰ μετάθεσιν fieri ex πελιδνὸς. Quod magis placet, quàm ut sit, à λίβυς, ut censet Scaliger de caussis L. L. cap. XXVI. Nempe dictum ei *lividus*, quasi *Libycus*, ut ipse ait Exercit. CCCXXV, sect. XV. Puta quia *Afris color lividus*, unde & primæ regionis incolæ μαῦροι dicti. Similiter *Ægyptii* pro *nigris*. Unde Αἰγυπτιῶσαι, μελαίνει, ut ait Hesychius. Gaza *columbam agrestem*, quæ Græcis πελειάς, à *colore nigro* seu *livido*. similiter a *livore*, *Liviam* nuncupavit.

Lixæ, *qui exercitum sequuntur, quæstus gratiâ*: teste Festo. Unde dicantur, docere conatus idem Festus his verbis: *Lixa dicti, quod extra ordinem sint militia, eisque liceat, quod libuerit. Alii eos à Lixha appellatos dicunt, quod & ille Herculem sit secutus. Quidam à ligurriendo quæstum*. Sed ex triplici hoc etymo nullum est verum. Tertium tamen proximè ad verum accedit: si sit *lixa* à λίγα, quod est λιγέα vel λιγέως. Id usitate quidem notat *stridule*, *argute*: sed ponitur etiam pro *suaviter*, *concinnè*. Quæ caussa est, cur à λιγυρὸς (quod idem ac λιγὺς,) Donatus non dubitet deducere *ligurritor*. At quid aliud *lixa*, quam *ligurritores*? Hoc si etymon non placet, possis deducere vel à *lix*, hoc est, *aqua*, quod munus eorum esset *aquam ferre militibus* ex Nonio: Sed quod ait *aquam* olim dictam *lixam*, verum non est. Nec enim *lixa*, sed *lix* vocabatur: ut rectè à Varrone proditum est. Vel à *lixando*, sive *elixando*, hoc est, *coquendo cibos militibus*. Vide quæ diximus in *Elixus*, & in *Liquo*. Differunt *lixa*, à *calonibus*, quòd (uti vetus Horatii interpres scribit ad sat. II, lib. I.) *calones* liberi sint homines, *lixa* autem servi. Sæpe autem junguntur. Ut apud Tacitum, lib. II Histor. *Calonum numerus amplior, procacissimus etiam inter servos lixarum ingenia*. Et lib. seq. *Simul lixas calonesque cum recentissimis equitum, Bedriacum mittit, copias cæteraque usus allaturos*. Et eodem libro: *Calonum lixarumque amplior numerus, & in libidinem ac sævitiam corruptior*. Orosius, lib. V, cap. X, de exercitu Antiochi Sedetæ: *Centum millia armatorum, ducenta millia amplius calonum atque lixarum immixta scortis & histrionibus*. quam ipsam rem narrans Justinus, lib. XXXVIII, *calones* omittit. *LXX*, inquit, *millia armatorum secuta sunt CCC millia lixarum: ex quibus coquorum, pistorum, scenicorumque major numerus fuit*. Ubi videmus, *coquos* & *pistores* dictos *lixas*: imò & *histriones*, sed ut puto αἰνίγμως, accenseri. A *lixa* est *lixabundus*, qui *lixa instar vitam instituit*. Festus: *Lixabundus, iter liberè & prolixè faciens*. Isidorus in Glossis: *Lixabundus ambulat, qui voluptatis caussa ambulat*.

LO

Locuples, à *copia locorum*, ut scribit Cornelius Fronto. Nempe ex *locus*, quomodo *agros* imprimis dixere; & *ples*, quod ab antiquo *pleo*, unde *impleo*, *repleo*, *depleo*. Itaque & *locuples* esse potest, qui *dives* non sit. Ut siquis sit obæratus, sed tamen plus possideat, quàm debet. Cicero, Catil. II. *Unum genus est eorum, qui magno in ære alieno majores etiam possessiones habent: quarum amore adducti dissolvi nullo modo possunt. Horum hominum species est honestissima: sunt enim locupletes: voluntas verò & caussa impudentissima: Tu agris, tu ædificiis, tu argento, tu familia, tu rebus omnibus ornatus & copiosus sis, & dubites aliquid de possessione detrahere, ad fidem acquirere?* Nec relatu indigna est conjectura Joannis Meursii, qui auctario Philologico *locupletes* dici censet à *loculis* pecuniæ receptaculis. Sanè Appuleius, lib. VIII dixit *pecunia locuples*. Sed omnino καταχρηστικῶς. Nam *locuples* esse à *locis*, sive *agris*, ostendunt allata Ciceronis verba. Plinius item, lib. XVIII, cap. III: *Locupletes dicebant loci, hoc est, agri, plenos*. Similiter Isidorus, lib. X. Præterea à *loculo* potius esset *loculeples*. Adde quòd antiquorum *opes* non in *pecunia loculis* sitæ erant: sed *locis*, sive *agris*.

Locus, si Nunnesium audimus, fuerit à χῶρος, quod idem notat, idque per μετάθεσιν, & ρ in *L* converso: ut à λείριον, *lilium*. *Locus* ex quorundam mente prius fuit *stlocus*, quasi *sistlocus*: de quo abunde in *Lis* diximus. Malim ego à λέχομαι, si id uspiam legitur: vel potiùs à λέγομαι, quod est *cubo*, *jaceo*: unde λέχος, *lectus*, *locus ubi cubamus*: item λόχος, quod Homero significat *locum insidiis accommodatum*. Itaque & à λόχος *locum* dici putant Jul. Scaliger, lib. III de re poët. cap. XC. & Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. χ mutatum in *c*, quomodo ab ὀρχὴ est *orca*, à σικχὸς, *siccus*, &c.

Λόχος

λόχος putabat Becmanus esse ab Hebræo נכל, quod est *dolose agere, insidiari*. Sed magis placet, λόχος esse à λέχομαι. ut à *sedendo, insidiæ*. In femina *loci muliebres*, ubi nascendi initia consistunt: ut scribit Varro, IV de L.L. Ita autem dicuntur, quod sequior sexus iis à virili discernatur. Nisi malis ex eo esse nomen, quia sint λόχοι, sive *recessus uteri*: quod censet Cæsar Scaliger in III Arist. Hist. Animal. sect. XXII. A *locus* est diminutivum *loculus*. Sed συνεκδοχικῶς *loculi* dictum de *pecuniarum sacculo*: unde in Glossis: *Loculi*, γλωσσόκομον. Martialis, lib. XII, epigr. XII.

Hos nisi de fulva loculos implere moneta
Non decet: argentum vilia ligna ferant.

Eo autem *loculos*, quam *locos*, dicere maluerunt, quia ad pecunias recondendas, non amplo *locorum* spatio, sed paulo *loci* fere opus est. At quare Nunnesium non audio, cui *loculus* κατὰ μετάθεσιν à χηλὸς, credo eâ notione quâ ex se gignit χηλινὸν, hoc est, πλεκτὸν, *plexum*. Etiam *loculos* dixere pro *capulo* sive *feretro*. Pro quo & *locum* dicebant. Unde Servius: *Feretrum, locus ubi mortui feruntur*. Nempe νεκροφόρον signat. A *locus* quoque est verbum *locare*, unde *collocare*, item *elocare*: ut, cùm *elocare fundum* dicimus; ubi loci usus fructus conducitur. Item *elocare equum*, ubi de *loco* in *locum* traducendi jus est. A *locando*, *locarium* deducit Varro ibidem: atque addit, sic vocari, *quod datur in stabulo, & taberna, ubi consistant*. Similiter *locar*, ac postea mutata vocali *lucar* dixere, τὸ θεωρικὸν, id est, *pecunia quam pro loco solvunt spectatores*. Falluntur veteres qui a *lucis* deducunt, ut in *Lucum* diximus. Ut *locar*, seu *lucar*, quod *pro loco solvitur in spectaculis*: sic *locarii* qui in iis sedes *locabant*. Martialis in laudibus Hermetis gladiatoris:

Hermes suppositicius sibi ipsi:
Hermes divitiæ locariorum:
Hermes cura laborque ludiorum.

Ubi, ut Lipsius de Amphith., cap. XV monet, *Hermetem locariorum* vocat *divitias*, quia, qui loca assignarent in spectaculis, à servis, & fortasse aliis è plebe, aliquid pretii reciperent. Huic incertus, sed antiquus auctor in Prologo Plautinæ Pœnuli:

Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel æs pro capite dent: si id facere non queunt,
Domum abeant.

Neque enim mihi placere potest, quod quidam *pretium pro libertate* intelligi putant. A *locus* quoque est *ilico*. Nam, ut *illico* dicimus pro *in lato*; ita *ilico* pro *in loco*: ut interpretatur Charisius, cap. de Adverbio. Lucilius, lib. sat. apud Nonium in Sannum:

Testam sumit homo Samnium, sibique illico telo
Præcidit caulem, testesque una amputat ambo.

Antiqui & *e loco* pro eo dixere. Plautus, Aulul. Sc. *Pegas qui*.

Exfodio aulam auri plenam, ex eo, e loco
Video recipere se senem, ille me non videt.

Ita optimè hunc locum emendavit Janus Gulielmius, lib. II Verisim., cap. XIII. Idem Plautus, Asin. act. I, sc. II.

—— nunc jam ex hoc loco
Ibo ego ad tresviros, vestraque ibi nomina
Faxo erunt.

ubi *ex hoc loco* idem est, quod *è vestigio*.

LOCUSTA, quasi *longa hasta*, si fides Isidoro, lib. XII cap. ult. *Locusta*, inquit, *quod pedibus sit longis, veluti hasta: unde & eam Græci tam marinam, quam terrestrem hastago appellant*. Sed Græcis non *hastago* est, verùm ἀσταχός. Perottus itaque verisimiliùs, cum conflatum putat ex *locus* & *ustus*: quod *tactu multa urat, morsu vero omnia erodat*. [Ἀστάκαχος, ἀσταχός, ἀστακός, Græcis.

LODICES à *lotum*, quia subinde eas lavari opus. Isidorus tamen, lib. XIX, cap. XXVI, *ludices* scribit per *V*: atque à *ludis theatricis* nomen habere putat, quod illis juvenes velarent faciem pudoris caussa, cum pedem referrent a meretricibus, quæ post *ludos* exactos in theatro prostabant: ut idem Isidorus refert lib. XVIII, cap. XLII. Etiam Gulielmus Fornerius, lib. I, Selectionum, cap. XXI, auctoritate Isidori conatur probare, *ludices* esse inter *vestes scenicas*. Quo & refert illud Juvenalis:

—— Modo sub lodice relictis
Uteris in turba.

Addit eas Græcis τὰ ποικίλα dici à *colorum varietate*. Quæ omnia, judicio meo, ἄῤῥητα ἀμείνω.

LOLIUM, quasi δόλιον, hoc est, *adulterinum*. Fit enim è corruptis tritici ac hordei seminibus. *D* autem in *L* abit, ut ab Æolico Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*, à δάκρυα *lacryma*. Vel dicitur ἀπὸ τοῦ λαῖον ὀλεῖν, hoc est, *segetem perdere*, sive quasi λαῖον ὀλοὸν, hoc est, *seges noxia*. Ita Martinius.

LOLLIGO, vel *loligo*, *piscis à volando*. Varro, lib. IV de L.L. *Lolligo, quod subvolat, literâ commutatâ, primo Voligo*. Sanè Plinius, lib. XXXII scribit ex Trebio Nigro, tantâ copiâ interdum extra aquam volitare, ut navigia demergant. Quod fidem exsuperat, etsi plurimæ mutuò se complexæ natant; unde & facile capiuntur. Habet *atrum succum*, quem iccirco, Porphyrio teste, pro *livore hominis atri* posuit Horatius, lib. I, sat. IV:

—— Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera.

Et fortasse ab hoc *succo* nomen accepit. Sanè *ater iste succus* in sepia vocatur θολός. Hesych. θολός· μέλαν τῆς σηπίας. Videtur autem *loliginis succo* etiam convenisse id nomen. Hoc si est, *loligo* dicetur quasi *oligo* ab θολός, præmisso *L*: quomodo, juxta aliquos, ab *aridus* est *laridus*. Idem piscis *gladiolum* habet, unde a Gallis corruptè vocatur *glaugio*. Themistocles eò alludens de Eretriensibus dicebat, eos *loligini* similes esse, μάχαιραν μὲν ἔχειν, καρδίαν δ' οὐκ ἔχειν. Est verò alia *loligo* major, alia minor; illa Aristotelis τευθὶς, hæc τευθὶς vocatur. Τευθὶς tam olim vilis erat, ut in proverbium abierit. Nam apud Aristophanem in Acarnanibus legas, Οὐκ ἔτ' ἴδοιμι τευθίδος δεόμενον. Sententia est, *Videam tanta oppressum paupertate, ut vilissima etiam loligine egeat*. Vide plura apud doctissimum Rondeletium.

LOMENTUM, *coloris genus*, à *lotum*, ut *fomentum* à *fotum*. Plinius, lib. II, cap. XIII. *Ex cæruleo fit, quod vocatur lomentum. perficitur id lavando terendoque. Et hoc est cæruleo candidius*. Quibus ex verbis caussa originis satis plana est. In Onomastico *lomentum* exponitur ἐρεγμένον, id est, *farina fricta*. Puto hac quoque notione esse à *lotu*. Nempe quòd *ea ad lavandum uterentur*. Unde & in Glossis *lomentum* transfertur σμῆγμα· *lomentarius*, σμηγματοπώλης.

LONGUS, à *linea*, quæ porrecta est. Ita Isidorus, lib. XIX. [Est ex Græco ὄγκος, λάογκος, λόγκος. nisi forsan ex δόλιχος Æol. λόλιχος] Vel potius a *longâ figurâ venabuli* aut *lancea*, quam Græci λόγχην vocant. Ita Cæsar Scaliger, Exercit. CIII, Sect. IV. item Petrus Nunnesius in Grammatistice. A *longus* est *longitrorsus*. Festus: *Longitrorsum sic dicitur, sicut dextrorsus, sinistrorsus*. Ab eodem *longiscere*, hoc est, *in longum crescere*. Ennius XVII Annal. apud Nonium:

—— Neque corpora firma
Longiscunt quicquam.

Ab eodem *longior pertica* dicitur *longurius*. Cæsar, lib. III de bello Gallico: *Falces præacutæ insertæ adfixæque longuriis, non absimili formâ muralium* (al. *ruralium*) *falcium*. Sed convitii loco etiam usurpatur, haut aliter ac *vacerram* ac *stipitem* pro eodem dicimus. Varro, Triphalo, περὶ ἀῤῥενότητος. *Ante me nescio qui longurio*. Item *longabo*, farciminis genus: pro quo aliqui *longano* scribunt. Varro, lib. IV de L.L. *Longabo, quod longius quam duo ilia*. Puta *bilum*, & *apexabo*. Nam de his ante egerat Varro. Gloss. vett. *Longano*, κωλέντερον, hoc est, κῶλον ἔντερον, *intestinum*, quod κῶλον vocatur. Arnobius, lib. VII contra gentes: *Quid sibi hæc volunt, apexabo, isicia, silicernia, longano?* Meminere & Cœlius Aurelianus, lib. II tard. pass. Apicius, lib. IV, cap. II. Vegetius Malomed. lib. I.

LOPAS, λεπάς. Nonius Marc. *Lopades, genus conchæ marinæ*. Plautus, Parasito medico:

Addite lopades, echinos, ostreas.

Hesychius: Λεπάδας, τὰ περὶ τὰς πέτρας κολλώμενα κογχύλια, ὄστρεων ἐλάττω. Videtur id nomen esse vel à λέπος, *cortex*; vel à λέπας, *rupes*, quia *rupibus, instar corticis, adhærent*. Quod & Hesychii verba indicant.

LOQUI unde sit, Varro conatur docere, lib. v de L. L. *Loqui*, inquit, *ab loco dictum: quod qui primò dicitur fari, & vocabula & reliqua verba dicit, antequam suo quodque loco ea dicere potest; hunc Chrysippus negat loqui, sed ut loqui. Quare ut imago hominis non sit homo; sic in corvis, cornicibus, pueris primitus incipientibus fari, verba non esse verba, quod non loquantur. Igitur is loquitur, qui suo loco quodque verbum sciens ponit.* Hæc Varro. Nota quoque affinitas inter *Q* & *C*, unde & est, quòd *locuntur* pro *loquuntur* scribatur in Longobardico & Romano codice Maronis, inque aliis libris *oblicum* pro *obliquum* legas: ut Pierius tradit ad Ecl. v, & i Georg. Ubi etiam tradit hodieque esse Italiæ populos, qui *Q* ignorent. Sed quid clarius est, quàm *loqui* esse à λόγος, quod Angelus Caninius, & uterque Scaliger, scripsere? Plurima enim Latini à verbalibus potius, quàm a verbis deducunt. Sic à γεῦσις dixere *gustus*; à φατὶς, *fateor*, &c. A *loquor* est *loculeius* apud Gellium, qui Græcis ἀγυρόγλωσσος.

LORA quid sit, & unde dicatur, docet Varro, lib. i de R. R. cap. LIV: *Quæ calcatæ uvæ erunt, earum scapi cum folliculis subjiciendi sub prelum, ut siquid reliqui habeant musti, exprimatur in eundem lacum. Cum desiit sub prelo fluere, quidam circumcidunt extrema, & rursum premunt, & rursum cum expressum, circumcisitium appellant, ac seorsum, quod expressum est, servant, quod resipit ferrum. Expressi acinorum folliculi in dolia conjiciuntur, eoque aqua additur. Ea vocatur lora, quod lota acina, ac pro vino operariis datur hieme.* De ea sic idem Varro, lib. de vita populi Rom. apud Nonium in *Lora*: *Antiquæ mulieres natu bibebant loram.* Ubi legendum, *Antiquitus mulieres bibebant loram*: ut emendat Stewechius ad ii Arnobii. Vide & de *lora* Columellam, lib. xii, cap. xl. & Plinium, lib. xiv, cap. x. Græci τρυγοφάνιστον οἶνον, & δευτερίαν, vocant. Ut præter alios docent Plinius, loco citato; & Pollux, lib. vi, cap. ii.

LORICA videtur esse ex Græco θώρακα. Sæpe enim Latini ex obliquis Græcorum faciunt rectos suos, ut non semel ostensum: atque Θ, Τ & Δ mutant in *L*: ut Θέτις, *Thelis*, teste Varrone, lib. de re Rust. Item ex δαύτια, *dautia*, & *lautia*, ex δάκρυμα *dacryma*, & *lacryma*. Veteres tamen à *loris loricam* dici putarunt. Nempe quia, ut ajunt, *ex loris antiquitus fieret*. Isidorus, cùm haut alias nosset, quam *ferreas*, putavit sic dici κατ' ἀντίφρασιν. Ita enim ille lib. xviii, cap. xiii: *Lorica vocatur eo, quod loris careat. Solis enim circulis ferreis contexta est.* Sed verisimiliùs Varro, lib. iv de L. L. *Lorica à loris, quod de corio crudo pectoralia fiebant.* Item Servius, in illud xi Æn.

Cui pellis latos humeros erepta juvenco
Pugnatori operit.

Id est, lorica. Nam propriè lorica est tegimen de corio, tanquam de loro, factum: quo majores in bello uti consueverant. Ut ab *ægide* differat, diximus in *Ægis*. Fiebant & *loricæ lineæ*: ut constat ex Suetonio in Galba; Plutarcho in Alexandro; Dione, ubi de Caracalla. Etiam *lorica ex cornibus rasis & levigatis plumarum in speciem linteis indumentis innexa* meminit Ammianus lib. xvii. Item Pausanias in Atticis. Fiebant quoque ex *consertis loris*, hoc est, *funiculis è plurimis liciis sive filis*: unde & *bilices*, & *trilices*, dicebantur. Vide *Bilix*. Κατὰ μεταφορὰν verò *lorica* vocatur *quævis rei protectio & munimentum*. Unde Curtio *lorica* est *structura fastigiata aquam pluviam dispellens extra perpendiculum velut suggrundiis prominentibus*. In *pavimentis* quoque *ruderatis* Vitruvio ita vocatur *corium e marmore tuso cum calce & arena*. Hinc *loricare* apud Varronem, & *loricatio* apud Paullum JC. Vide Budæum Annot. poster. in Pandect. Ab eodem *diloricare*, quod propriè est *loricam aperire*, vel *dissolvere*. Sed ad alia quoque refertur. Ut apud Cic. ii de Orat. *diloricare tunicam*: apud Appul. lib. vi: *vestemque* (Phyches) *plurifariam diloricat*.

LORUM, quasi *laurum*, dicatur, proprieque notet *virgultum è lauro*, si rectè Donatus in Adel. Act. ii Sc. i, in illud Sannionis, *Loris liber? Lora*, inquit, *apud veteres laura dicebantur, à lauris triumphorum: sub qua mos erat captivos vincire, ducique per pompam.* Ubi *sub* præpositione deleta, *qua mos erat vinciri*, legi debet: ut bene censet Nannius, lib. ii Miscell. cap. ix. Sed *lorum* à *lauro* esse Donato vix credo. Nam magistratus quidem *virgis* cædebat: sed *domi cædebantur servi loris*, quæ de *corio* fuisse quis dubitat? nam icirco & *lora* passim pro *habenis* legas, quæ ex *corio* sane erant. Quare potius censeo *lorum* lingua veteri *corium* notasse, unde & *lura* pro *utre coriaceo*; & *luridus*, qui *coris habet colorem*: quemadmodum suo loco probamus. Fuerit autem *lorum*, vel ἀπὸ τοῦ λύειν, id est, *solvere*: quia *de corpore detrahitur*: vel potiùs ab Hebræo עור, *pellis, corium, cutis*. *L* præponitur, ut fortasse ab ἰλλός, *loligo*, &, juxta aliquos, ab *aridus* est *luridus*.

LOTIUM, a *lotu*, etsi quantitas sit dispar: sic autem dicatur, eò quòd intus humore eo corporis partes *abluantur* per quas meat. Nisi forte magis placet, *lotium* propriè dici *aquam, quæ sumitur ad os colluendum*: sed figurate honestatis caussâ hac voce appellari *urinam*, quæ & ἁπλῶς in lingua vernacula *aqua* dicitur; imò & Latina, si Jos. Scaligerum audimus, qui ad lib. iv Propertii ita accipi monet in illo Petronii: *Nec fefellit hoc Gnithona. Extra cellam processit, tanquam aquam peteret.* Ubi *aquam petere* interpretatur *urinam exonerare*. Pro eodem Ovidium censet dixisse *sumere aquam*: ut cùm lib. iii Artis art:

Scilicet obstabit custos, ne scribere possis,
Sumenda detur cum tibi tempus aqua.

Sed puto hic rectiùs accipi in propria significatione, ut respiciatur ad eum meretricum morem, quo *post Venerem aqua sese eluebant*. Nec aliud quàm *hujusmodi ablutionem* signat auctor Ithyphallicus, cùm Lampsacenum illum Deum inducit his versibus viam ad Fontem viatori monstrantem:

Vade per has vites, quarum si carpseris uvas,
Cur aliter sumas, hospes, habebis aquas.

A *lotium* Nonio teste est *lotulentus*, ut à *lutum*, *lutulentus*. Ac idem notat, quod *commictilis*. Hinc *lotiolente* dixit Titinnius, ut idem Nonius docebit.

LOTUS, λωτὸς, & *herba* est, & *non unius generis arbor*, & *palustris Ægypti frutex*. Vox vel est Ægyptia, vel si Græcis eam debemus, fortasse erit verbale à λῶ, *volo*, unde λώϊον, *melius*, *optatius*, ut ab *opto*, *optimus*. Nempe ut primo ei sit tributa vox, quæ tantopere expeteretur. Nota res è *Lotophagis* Africæ. Plinius, lib. xiii, cap. xvii: *Præcipua est lotos circa Syrtes atque Nasamonas: tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali advenarum oblivione patriæ.* Ab hac *loto* nomen datum *loto communi*, in Italia provenienti, quæ à *figura* aliter dicitur *faba Græca* vel *Syriaca*, *lotos* verò à *fructus suavitate* nominatur. Vide de ea Plinium, lib. xxiv, cap. ii. Hanc Maro intellexit, ii Georg.

Nec salici, lotoque, nec Idæis cyparissis.

Ubi sic Servius: *Lotos nympha quædam fuit, quam cùm amatam Priapus persequeretur, illa Deorum miseratione in arborem conversa est, quæ vulgo faba Syriaca dicitur.* Adi & Isidorum, lib. xvii, cap. vii, ubi de Mella. E *loto* tibias fecere: teste Plinio, loco proximè memorato, Festo in *Lotos*, & Polluce, lib. iv, unde eidem λώτινος dicitur.

L U

LUCAR, si veteres audimus, dicitur à *lucis*. Festus: *Lucaris quæ in luco erat data.* Idem: *Pecunia quæ erogatur in ludos & spectacula, appellatur lucaris, dicta quod e luco capietur.* Hinc θεατρικὸν ἀργύριον exponitur à Charisio, & Cyrilli Glossis. Vel dicendum, quod nunc est *lucar*, prius dictum esse *locar*, à *locis*, pro quibus illud *locarius* solvebatur a sedentibus. Quæ clarissimi & amicissimi Petri Scriverii sententia est. Vel ut *lucrum*, ita & *lucar*, sit à *luo*, hoc est, solvo, quia pro *ludorum* spectaculis persolveretur. Meminere præter alios Liv., lib. iii. & Tertull. de Præcursore Domini. Vide Paullum Leopardum, lib. vii, cap. xvii; Justum Lipsium ad lib. i Annal. Taciti; Scaligerum ad Festum in *Lucaris*; Inscriptiones Gruterianas, pag. CDXXXVI; Meursii Glossarium in Γλάνιν· Scriverium Animadversionibus in lib. v Martialis Epigr. xxiv. sive al. xxiii; Joannem Ludovicum de-La-Cerda, in Adversariis Sacris, cap. XLVIII, §. vi.

LUCARIA à *luco* dicuntur. Festus: *Lucaria festa in luco colebant Romani, qui permagnus inter Salariam & Tiberim fuit: pro eo quod victi à Gallis fugientes in prælio ibi se occultarunt.* Varro tamen, lib. v de L. L. si vera Scaligeri emendatio, ita dici

dici putabat à *luce*, hoc est, *vita amissa*. Sed absque dubio veriùs Festus. *Lucarium* meminit Masurius Sabinus apud Macrobium, lib. I Sat. cap. IV.

LUCAS *bos* est *elephantus*, teste Varrone, lib. VI de L. L. & Plinio, lib. VIII, cap. VI. Etiam in Glossis veteribus, *Elephantus, vocluca, barrus*. Ubi rectè Lipsius, *bos Luca, barrus*. Ulus Lucretius, lib. V.

Inde boves Lucas turrito corpore. ——

Et Seneca, in Hippolyto, Act. I vers. CCCL.

Amat insani bellua ponti
Lucaque boves.

Sillium quoque, & Ausonium, similiter loqui, ostendimus in Oratoris, lib. IV, cap. VI. Lactantium quoque, & B. Ambrosium, apud Claudianum Mamertum similiter locutos, ostendit V. Clariss. Andreas Scottus, lib. I Nodor. Ciceronis cap. XVIII. Atque his adde etiam Marcellinum Comitem. Caussam nominis triplicem adfert Varro, in VI de L. L. Unam suam, ut sic dicantur à *luce*, quod longè *relucerent* propter inauratos clypeos. Alteram C. Ælii, ut a *Libycis* sit factum *Luca*. Tertiam Verginii, quam solùm probo, quod Romani *elephantos primum conspexerint in Lucania* Pyrrhi bello: *bovem* autem vocasse, quòd *maximam quadrupedem* quam ipsi haberent vocarent *bovem*. *Lucas* igitur dixere pro *Lucans*, ut *pregnas* pro *pregnans*. *Lucans* autem fecere è *Lucanus*, ut *Picens* dixere pro *Picenus*. Interim aliud est *bos Luca*; aliud *bos Lucana*; uti indicat, quod Lucilius *tauros Lucanos* dicit de *veris tauris*:

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri,
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

Cùm verò *bos Lucas* sit *elephantus*, ut vidimus, parum scitè Baronius ad an. LVIII censet mystici aliquid in eo esse, quod Romani sic appellarint *bovem Lucam*: nempe quia *Evangelista Luca* typice soleat appingi *bos*, ut symbolum sit sacerdotii. Neque enim B. Lucæ *elephantus* appingitur, neque is sacerdotii symbolum. Ut mittam, quod non alia de caussa Romani sic vocarint *elephantum*, quam quia animal id nondum nossent. At ubi notum, *elephantum*, non *bovem*, dixere. Quare B. Lucæ tempore nemo sic vocabat *elephantum* ex vulgo, sed soli poëtæ interdum, ac postea alii quoque, quasi ad eruditionis ostentationem, hunc loquendi modum revocabant.

LUCERES unde dicti non convenit. Festus: *Lucerenses, & Luceres, quæ pars tertia populi Romani est, distributa à Tatio & Romulo, appellati sunt à Lucero Ardeæ rege, qui auxilio fuit Romulo adversus Tatium bellanti.* Sed alii hunc non *Lucerum*, verum *Galeritum Lucumonem* vocant, indeque *Luceres* Junius deduxit, teste Varrone, lib. IV de L. L. Sunt & qui à *luco* asyli derivent. Veterum hæc testimoniis comprobamus in *Tribus*. Vide & quæ fusè de *Luceribus* scribit Scoppa, Collectaneorum cap. XVIII.

LUCRUM, à *luo*, id est, *solvo*, unde & *lustrum*, quod quinto quoque anno vectigalia ac tributa *solverentur* per censores: ut scribit Varro. Ac *lustrum* quidem (ut seorsim hac de re diximus) eâ ratione venit, à supino *lutum*, quâ *flustrum* est à *flutum*, unde & *flumen*. *Lucrum* verò ea formâ à *luum* fit, quâ à *lavatum* est *lavacrum*; ab *involutum*, *involucrum*; à *fultum*, *fulcrum*; à *sepultum*, *sepulcrum*. Varro, lib. IV de L. L. *Lucrum ab luendo, si amplius ex eo luitur, quàm quanti esset captum.* Ea, quam dixi, ἀναλογία facit, ut minus putem verisimile, à *lucis* dici *lucrum*, proptereque eo notari *lucorum proventum*: ut nempe prima sua acceptione *lucrum* idem fuerit, quod *lucar*: de quo in *Lucus* dicimus. Nec magis placet opinio Nunnesii, qui *lucrum* ex κέρδος τῷ μεταΐτεῖν fieri putabat. A *lucro* est *lucrio*, qui aliter *cercops*, si audimus Verrium, sive Festum, cùm scribit: *Cercopa Græci appellant lucrari undique cupientem, quasi κέρδωνα, quem nos quoque lucrionem vocamus.* Sed *cerdonem* quidem ἀπὸ τοῦ κέρδους, id est, *lucro*, sic dici planè putamus (qui enim *lucello* magis inhiant, quàm hoc hominum genus!) verùm de *cercopis* voce omnino secus est: quippe κέρκωπες dicuntur *homines versuti*, sive à *Cercopibus* fratribus duobus, Achemone, & Passalo, hominibus maleficis, quibus id præcepti mater, nomine Semonis dederat, ut caverent, ne in Melampygum inciderent: uti legere est apud Suidam; sive à fallaci *Cercopum* populo, qui ob κακοήθειαν in *simias* à Jove est conversus, insulisque Pithecusis nomen dedit: ut Callimachus in insulis scripsit, ac narrat Ovidius, lib. XXIV Met. A *lucro* quoque dicti *Dii Lucrii*. Arnobius, lib. IV: *Qui est enim, qui credat esse deos Lucrios, & lucrorum consecutionibus præsidere, cum ex turpibus caussis frequentissime veniant, & aliorum semper ex dispendiis constent?*

LUCTA, ut Isidorus ait lib. XVIII, *à laterum complexu vocatur.* Sed longe recedunt *lucta*, & *latus*. Scaliger, lib. I de re Poët. cap. XXII, item comm. in Theophr. de plantis, deducit à λύω· quod malim. Nam animorum λύσις sive *dissolutio caussare solet luctam*, & *lucta caussat sæpe corporis* λύσιν [λάκτη, λάκτισμα.]

LUCUBRO, quasi *lucibro*, ut *luculentus*, quasi *lucilentus* à *luce*, scribit Becmanus in Etymologico, non sequi quantitatem primogenii, unde ἀμφίλυκος venit; sed Græci λύκη, quandoquidem primam corripiat, contrà quàm fiat in *lucis*. Sed fallitur. Producit enim Martialis, lib. IV epigramm. XC.

Hac dat nocturnis nox lucubrata Camenis.

A *lucubro* est *lucubrum*, vel potiùs, ut à *dolare* est *dolabra*; à *terere*, *terebra*; sic à *lucere*, *lucubrum*, quasi *lucebrum*. Est autem *lucubrum* (quemadmodum ad Moretum docet Josephus Scaliger) *quicquid ex arida materia erat ad excipiendum ignem*, ut sunt sulfurata, & arborum fungi putres ad ignem arefacti vel insolati.

LUCUMONES qui sint, ne inter veteres quidem convenire videtur. Nam Festus, sive Paullus potiùs, sic scribit: *Lucumones, quidam homines ob insaniam dicti, quod loca ad quæ venissent, infesta facerent.* Unde clarum est, hoc voluisse Festum, *lucumonem* pro *insano* dici: sed obscurum est quid velit, cùm caussam hanc addit, *lucumones* hos vocatos, quòd *loca, ad quæ venissent, facerent infesta.* Scaliger, notis in Orphei initia scribit, Festum putare propriè ita vocari *genios qui loca infestant ad quæ veniunt*: quod propriè *Larium* est. Sed nihil apud Festum de *geniis*, sed tantùm de *hominibus* legas. Interea verum est, *lucumonem* dici pro *insano*. Nam Ausonius ad Theonem scribit:

Sallito decies si cor purgeris aceto,
Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen.

Et apud Sidonium est: *Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua.* Sed Servius longè aliam significationem adfert; Nam in illud V Æn. *Tres equitum numero turmæ: Lucumones* exponit Thuscos: & in VIII Æn. ita scribit: *Tuscia duodecim Lucumones habuit, id est, reges, quibus unus præerat.* Itaque L. Jo. Scoppa, Collectaneorum lib. I, cap. XVIII, Servium erroris accusat, qui *insanum* exponat: etiam caussam appellationis adfert. Nam ait, *lucumonem* dici à Syriaco *luca* significante *senem*, sive *seniorem*, & *moni*, quod ius τὸ λόγον notare, etiam B. Hieronymus auctor epist. ad Paullinum. Ego verum esse puto, quod Josephus Scaliger, cùm alibi, tum Notis in Orphei Initia scripsit, *Lucumones* esse eosdem ac Λυκάονας, planeque Latinum sive Thuscum illud ex Græco hoc factum puto. Λυκάων enim Arcadiæ rex fuit, ac *Arcadia* ab eo aliquando *Lycaonia* nomen habuit. Is autem in *lupum* à Jove commutatus dicitur, ut præter poëtas tradit Pausanias. Constat etiam Λυκάονας dici, qui vulgo λυκάνθρωποι. Est verò λυκανθρωπία melancholiæ genus, quo qui laborant noctu *luporum* instar exeunt, & usque dum lucescat, circa mortuorum corpora versantur; ut ex Ægineta & Aëtio constat. Quæ qui consideranit nobiscum, puto non mirabitur, uti Λυκάων apud Græcos, ita *Lucumo* apud Thuscos (qui ex Arcadia in Italiam venere) utramque habuisse notionem, puta ut tum pro rege aut præfecto, tum pro melancholico vel insano sumeretur.

LUCUNTEM (*edulii* id *genus* erat) ita dixere quasi λευκοῦντα, vel λευκαντῆρα, quia farina, quæ *alba* est, adspergeretur: ut monet Jos. Scaliger. Meminit ejus Varro apud Nonium in *Lucuns*:

Ac nulla ambrosia ac nectar, non allia, farda,
Panis, pemma, lucuns, cibu' qui purissimu' multo est.

Item σκιαμαχίᾳ, περὶ τύχης apud eundem Nonium:

Vinum, pemma, lucuns, nihil adjuvat, ista ministrat.

Indeque *lucunculus*. Afranius Fratriis, apud eundem:

Pistori nou: at cur non scribluario,
Ut mittat fratri filio lucunculos!

Papinio quoque in I Silv. & Appuleio in X Milesiarum, eamipse vocem restituit Turnebus lib. XVIII, cap. XIX. Legas & apud Tertullianum de Spectaculis.

Lucus est *sylva sacra*: Græcè ἄλσος· quomodo, ut ait Homeri interpres, vocatur πᾶς τόπος σύνδενδρος ὕδωρ ἔχων, ἢ θεοῖς ἀφιερωμένος, *id est omnis locus arboribus consitus aquam habens, diisque sacer.* [*à* λύγος, *quod tenebras & obscuritatem notat*, unde λυκάφως. idem quod ἠλύγη, σκιά.] *Lucum* à contrario dictum scribit Quinctilianus, lib. I, cap. VI: *quia umbra opacus parum luceat.* Eodem modo Servius, ad I Æneid. *Lucus a non lucendo, & bellum à nullâ re bella.* & Cassiodorus, Psalm. CXVIII. *Calumnias per antiphrasin, id est, per contrariam locutionem, sicut bellum quod non est bonum, & lucus qui non habet lucem.* Similiter Charisius, lib. IV, & Diomedes lib. II, uterque cap. de Allegoriâ. Sed ἀντίφρασις est inane Grammaticorum commentum, ut quoque censet L. Johannes Scoppa, lib. I Collect. cap. XVIII. Quare melius ii, quos damnat Servius, qui putârunt sic dici, *quòd sint ibi lumina caussa religionis.* Ita dicetur *lucus*, non *quia minimè*, sed *quia maximè luceat religionis caussâ.* Isidorus, lib. XIV, cap. VIII, utrumque etymon conjungit. *Lucus*, inquit, *est locus densis arboribus septus, solis lucem detrahens. Potest & à collucendo crebris luminibus dici, quæ ibi propter religionem gentilium cultumque fiebant.* Vel potiùs *lucus* sit à Græco λόχος, *insidiæ*, aut à λοχμαῖς, quomodo Græcis vocatur *sylva*, quia *insidiantibus est apta.* Hesychius: Λοχμάδες, αἱ ὕλαι. Verum Scoppa non Latinum, aut Græcum, sed Syriacum putat, à Luca, id est, *senior.* Propriè enim notare *curiam*, sive *senatorum collegium.* Sylvis autem consecratis id nomen inditum, quia (ut Servii verbis utar) *nonnisi in augurato loco poterat Senatus habere curiam sive concilium.* Plura apud Scoppam hac de re vide. Cui tamen plus hac parte fidei haberem, si de Syra hac voce res extra controversiam foret. Utrum *lucar*, & *lucaria*, hinc veniant, diximus suo *loco*.

Ludi vocantur *celebritates publicæ in cavea, aut circo, religionis caussâ factæ, & ad populi voluptatem.* Timæus Siculus in commentariis scripsit, nomen id esse à *Lydis*, qui ex Asia Tyrrhæno duce in *Hetruriam* concessere, ibique *ludos* invexere. Romani enim spectacula editum, *ludiones* & *histriones* ab Hetruria vocarunt, *spectaculaque* ab auctoribus, primò *lydos*, post *Y* in *V* more suo converso *ludos* dixere. Varro tamen *ludos* simpliciter dictos putat, quòd homines in iis *ludendo* discurrerent. Utramque nominis caussam adfert Tertullianus, lib. de spectaculis, cap. V. Vide quæ mox dicemus in *Ludii. Ludorum* alii *circenses*, ita dicti, quòd in *circo* fierent; alii *scenici*, sive *theatrales*, qui in *scena* sive *theatro* fiebant. *Circenses* erant, *cursus*, *ludi gymnici*, sive *athletici*, *pompa*, *venatio*, *ludus Troiæ*, *pugna equestres* & *pedestres*, ac *naumachia.* de quibus Onuphrius Panuinus, & Cæsar Bullingerus ex professo scripsere. *Scenici* verò *ludi* erant, *satyræ*, *comœdiæ*, *tragœdiæ*, *mimi*, & quædam antiquiores, ut *Atellanæ.* De his vide Cæsarem Scaligerum, lib. I de re poët. Ac universè de *ludis* scribit Wolfgangus Lazius, lib. X de Rep. Rom. Sed & quædam nos de singulis hoc opere suis locis. Vide imprimis *Circenses.*

Ludii, sive *ludiones*, ut è secundo Dionysii Halicarnassensis libro, docet Turnebus, lib. VI Advers. cap. XXVI, erant pueri puberes, elegantibus tunicis induti, galeâ insuper, ense, & parmâ armati, qui Circensibus & Theatralibus pompis ordine incedere soliti, veluti pompæ duces, Saliis similes. Ad horum *saltationem* respiciens Plautus, Curcul. Act. I, Sc. II ait:

Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
Fite causâ meâ ludii barbari,
Subsilite obsecro.

Meminit & Ovidius lib. I de Arte.

Dumque rudem præbente modum tibicine Thusco,
Ludius æquatam ter pede pulsat humum.

Prudentius περὶ στεφάνων, hymno, qui in Romanum:

Cygnus stuprator peccat inter pulpita:
Saltat Tonantem tauricornem ludius.

Græcis dicuntur ὀρχησταὶ, & χορευταί. Adde quæ de his notavit Scaliger ad illud Catulli carm. XXVIII:

Vosque Ludiæ lacus undæ.

Ludii verò sic quibusdam dicti videntur à *lusu.* Tertullianus, de spectaculis, cap. V: *Sicut & Lupercos ludios appellabant, quod ludendo discurrant.* Sic enim legendum, non *ludos.* Sed magis placet sic à *Lydis* dici. Pro qua sententia faciunt, quæ paullo antè dixerat Tertullianus: *Ludorum*, inquit, *origo sic traditur, Lydos ex Asia transvenas in Hetruria consedisse, ut Timæus refert, duce Tyrrheno, qui fratri suo cesserat regni contentione. Igitur in Hetruria inter cæteros ritus superstitionum suarum, spectacula quoque religionis nomine instituunt. Inde Romani arcessitos artifices mutuantur, tempus, enunciationem, ut ludi à Lydis vocarentur.* Et sanè à *Lydis* esse *scenicam* illam *ludionum saltationem*, auctor etiam est Dionysius lib. II Ἀρχαιολογίας. Nempe *Lydi* optimi ὀρχησταί· unde, ut Hesychius ait, Λυδίζειν, χορεύειν, ἀπὸ τῶν Λυδῶν. Quia autem *ludii* hi *scenici* vel *impuberes erant*, vel saltem *videri debebant*, iccirco qui *grandiusculi* & jam *vesticipes* erant, *pilis evulsis læves ac glabri reddebantur.* Hinc Plautus Aul. Act. II, Sc. IX:

——*Tu istum gallum, si sapis,*
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludius est.

Ubi antiquæ, quas vidi, editiones, item MSS. Camerarii, & quinque Palatini, quibus usus Gruterus, habent *Lydius* per *Y.* Imò & in allatis Ovidii & Catulli locis sic libri vett. Quod etymon adductum confirmat. Ut *Pyrrhus*, *Purrhus*: *Syrus*, *Surus*; sic *Lydius*, *Ludius.*

Ludo non à *lusu*; sed *lusus* à *ludendo.* *Ludere* verò est à *Lydis*, qui *ludos invexere in Hetruriam*; unde eos accepere Romani. Vide quæ diximus in *Ludi* & *Ludii.* [à λίζω λίσδω.] Hic tantum ea persequemur, in quibus inest significatio minimè ad *ludos* publicos restricta. A *ludo* est *ludicer*, unde ablativus *ludicri*, teste Prisciano in VII. Est tamen in Onomastico *ludicrus*, ubi exponitur παιγνιώδης. Et probat etiam Perottus. Sed *ludicer* esse dicendum in Animadversionibus Grammaticis ostendimus. Ab eodem *lusorium*, locus *lusibus* destinatus, Lamprid. in Heliogab. *Stravit sibi triclinium in summo lusorio.* A *ludus* est *ludibrium*, ut à *manus manubrium.* *Deludo, ludendi finem facio.* Varro, apud Plinium, lib. XXXVI, cap. XXVII: *Lex est focus: inde enim cinis lixivus potus medetur. Ut licet videre gladiatores, cùm deluserint, hac juvari potione.* Ac facile assentio doctissimo Salmasio apud Horatium legenti,

——*Clamo & deludia posco.*

Ut *deludium* sit *cessatio à ludo.* Ab *ad*, & *ludo*, non solùm venit *alludere*, sed & *alludiare.* De *canibus* propriè dicitur, cùm *alludunt heris*, à quibus demulcentur. Plautus, Pœn. Act. V, sc. IV.

AD. *Etiam me ain me* (ita vett. codd.) *latrant canes.*
AG. *At hercle alludiato.*

Stich. Act. II, III.

——*Alludiabo mulieri.*

A *suavi lusu* est *suaviludius* apud Tertullianum, de Corona militis: *Sed & huic materiæ propter suaviludios nostros Græco quoque stylo satisfecimus.* Item de spectaculis, cap. XX: *Novam proximè defensionem suaviludii cujusdam audivi.*

Lugeo videtur esse vel a λυγρὸς, hoc est, *tristis*, *miserabilis*, *funestus*: vel à λοιγὸς, quod Hesychio est ὄλεθρος, θάνατος, *exitium*, *mors.* Unde apud Lycophronem λοιγαία ἐσθὴς, *lugubris vestis.* Veterum *OI* in *OE* vel *V* longum abire solet: ut *moirus*, *mœrus*, *murus*; *poina*, *pœna*, *punio*; *Phoinix*, *Pœnus*, *Punicus.* Nec multum abit λοιγαλέος, quod Hesychio, & Eustathio valet ὀλεθρώδης, *perniciosus.* [ab ἀλγέω. Nota vocabula ejusdem originis ἔλεγος, ἐλεγεῖος, ἔλεος, ἀλγεινός, ἀλεγεινός.] Apud Festum geminum etymon lego, unum ut sit à λύζω, *singultio*, quod etymon in Grammatistice sua sequitur Nunnesius: alterum à λυπέω, *doleo*, quod magis mihi placet priori. Perottus, quod probare neutiquam possum, à *luo*, quia *luctus vitam solvat.* Ingeniosiùs etiam, quam veriùs, quibus placet esse à λύγη, id est, σκοτία, *tenebræ*, ut Scholiastæ Homeri ac Suidas interpretantur. Videntur enim *in luctu non accendisse lucernas.*

Itaque

Itaque & *filicernium* (id erat *cœna funebris*) quibusdam dici placuit quasi *silucernium*, hoc est, *sine lucerna*, ἀλυχνία. Gloss. vett. *Silicernium*, ἀδείπνον· λύχνος γὰρ ἅπτειν ἐν πένθει οὐ θέμις, hoc est, *lucernas in luctu accendere fas non est*. Caussam ejus rei eruit ad Festum Scaliger. Nam factum id putat, διὰ τὸ ἀντίστροφον τῷ γενέσει ἢ καὶ τῷ τελευτῆς. *Natali* enim *die accendebant lucernas*. Contrarium igitur conveniebat *die mortuali*, ut eum vocant Cato ac Plautus. De *natali die* docet Persius:

—— Unctâque lucernâ
Disposita pinguem nebulam vomuere lucernæ.

Tertull. de idololatria: *At nunc lucent tabernæ, & januæ nostræ. Plures jam Ethnicorum fores sine lucernis & laureis quam Christianorum.*

Luma in Onomastico exponitur ἄκανθα. Non tamen ἁπλῶς *spina* est, sed *ejus genus*. Festus: *Luma, genus herbæ, vel potius spinæ genus*. Rectè Festus, cùm geminam posuisset opinionem, mavult posteriorem. Priorem perperam sequuntur Glossæ Philoxeni, ubi legas: *Luma*, βοτάνη ὁμοία ἡδυόσμῳ, ἣν τινες πεταμογειτονα καλοῦσιν, ἄλλοι καλαμίνθην. Quæ planè falsa. A *luma* est *lumectum*. Item *lumariæ falces*. Varro, lib. IV de L.L. *Lumariæ falces, quibus secant lumecta, cùm in agris serpunt spinæ, quas quod à terra agricolæ solvunt, id est, luunt, lumecta*. Putat *lumectu* esse nomen à *luo*, hoc est, *solvo*. Sed est à *luma*, quod à λύμη, hoc est, *noxa*, vel à λῦμα, *sordes, purgamentum*. Siquidem *luma* agris noxia, qui proinde ab ea expurgandi *falcibus lumariis*.

Lumbi à *lubidine*, sive *libidine*, dicti videntur Isidoro, lib. XI Originum cap. I. Proque eo facit, quòd & Græci ψόας, hoc est, *lumbos* esse dicant, δι᾽ ὧν αἱ ὀρέξεις κινεῖσθαι πεφύκασιν. Itaque & *lumbi* dicuntur esse *Veneris sedes*. Persius, sat. I.

—— Cum carmina lumbos
Intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima versu.

Juvenalis:

—— Cùm tibia lumbos
Excitat. ——

Ac quia ab iis est *generandi facultas*, inde est, quòd *elumbis* ponatur pro *parum virili & effeminato*. Nisi potiùs est ab altera *lumborum* significatione. Neque enim solùm accipitur pro *quinque inferioribus spinæ vertebris*, sed & generatim pro *dorso*, quæ pars in oneribus maximè laborat. A *lumbis*, *lumbago*. Festus: *Lumbago vitium & debilitas lumborum*. In Glossis Philoxeni rectè ita corrigebat Martinius: *Lumbago*, ἰσχίου νόσημα. *Elumbes, evulso lumbo*: ut est apud Festum.

Lumbricus, *vermis intestinorum, dictus quasi lubricus, quia labitur: vel quòd in lumbis sit*. Ita Isidorus, lib. XII, cap. V. Nisi quòd apud eum corruptè vulgo *lumbicus* legitur pro *lubricus*: uti est in uno è MSS^tis meis: item in veteri Dictionario, quod Isidorum exscribere solet. Cæterùm Martinius ingeniosè *lumbricus* deducit ex eo, quòd ex λύμαις βρύει, hoc est, *è sordibus nascatur*.

Luna videri posset τῇ συγκοπῇ factum ex Hebræo לבנה, quomodo Isaiæ XXIV. XXIII, *Luna*, vocatur à *candore*. Nam לבן, *albus*, vel κατ᾽ ἀφαίρεσιν fit ex σελήνη, *Luna*, quæ Nunnesii sententia est. Nec absurdè deducas à Græco λύειν, *purgare*, quandoquidem humores purgat: atque, ut ait Plinius, lib. II, cap. XLVI, *omnia plenilunio maria purgantur*. [σελήνη & ἑλάνη *fax*, ab ἕλη. unde σέλας. idem ἑλένη, ut docet Hesych. unde *Helena* nomen.] Sed simpliciùs, qui Latinam originem dant, ut dicatur *Luna* quasi *Lucina*: ut Varro docet in IV de L.L. *Luna, quod sola noctu lucet. Itaque ea dicta noctiluca in palatio. Nam ibi noctu lucet templum*. Item Cicero, lib. II de natura Deorum: *Luna à lucendo nominata. Ea est enim Lucina. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque Luciferam, sic apud nostros Lucinam in pariendo invocant, quæ eadem Diana*. [Λῦνον, λαμπρόν, Hesych.] Atque hinc in nummis Juliæ Piæ (ut ex Goltzii Antiq. Thes. discere est), legitur, Luna Lucifera: &, Templum Dianæ Luciferæ. Similiter Græcis Σελήνη vocatur à σέλας, quo *lumen* ac *splendor* notatur: unde *Seleuci* nomen quasi σέλας λευκὸν, *lux candicans*. A *Luna* dicti *Lunatici*, ut à Σελήνη Græcis Σεληνιακοί. Nempe quia *melancholia*, quâ *laborant, accrescit, & decrescit pro ratione Lunæ*. Sæpe autem ad naturalem morbi caussam accedit supernaturalis: nempe *diabolicus furor*. Itaque legimus, cap. XVI Matth. eundem dici *Lunaticum & dæmoniacum*: quæ alioqui diversa esse constat ex cap. IV ejusdem Evangelistæ.

Luo, à λύω, hoc est, *solvo*, tum venit, cùm dicimus, *luere æs alienum, delicta*, aut *pœnas*. Item cùm generatim notat *solvere*: unde *lues* morbus, quia corpora eâ *solvuntur*: quod etymon Priscianus ponit in IV. Similiaque sunt *tabes* à *tabeo*; *labor* à *laboro*, & alia, quæ mox ponam. At cùm *luo lavare* significat, est à λύω, quod idem notat. Imò à λύω quoque sive λοέω (unde λύω contractum est) venit Latinorum *lavo*, uti suo loco ostendimus. Similiter *diluo* pro *refuto* est à διαλύω, quod est, *dissolvo*. *A* in διὰ omittunt Latini, ut διαφέρω, *differo*; διαγινώσκω, *dignosco*. At *diluo* pro *miscere* ac *lavando abstergere*, est à λύω, sive *luo*, pro *lavo* accepto, unde Gellio *dilutus color*, qui velut aquâ adhibitâ minùs est intensus. *Diluo* etiam est κατακλύζεσθαι, unde κατακλυσμὸς, *diluvium*: nisi *deluvium* malis, quod in vett. Glossis legas, ut nempe sit à *deluo*, quod apud Varronem Catonemque legas. Pro eo & *diluvies* legas apud Lucretium Horatiumque. Atque ut *diluvies* vel *deluvies*, sic & legas, *interluvies* apud Solinum, cap. XXXV. Ita vocat *fretum interluens*, hoc est, *interfluens*, τὸν μεταξὺ πορθμόν. *Circumluvium* locus, quem aqua *circumluit*. Festo *circumluvium ejus prædiorum*. Ita & est in MS^to. Similiter à *colluo* est *colluvies, sordes simul ablutæ*. Unde apud Festum *colluvialis porcus, cibo mixto ac colluvie nutritus*. Estque geminum, *illuvies, sordes necdum ablutæ*. Nam, ut Priscianus ait in IV, ut à *sepio, sepes*; à *luo, lues*; à *struo, strues*; à *macero macies*, à *luxurio luxuries*; sic ab *illuo illuvies*. Idem his verbis Agrætius docet: *Ingluvies est ventris ab ingluttiendo: illuvies sordium, à non lavando*. Glossæ vett. *Illuvies*, ἀλουσία. Quare *IN* hîc negat, ut in *illutus*, quod idem ac *illotus*. Plautus, Patruo:

—— Nam quæ lauta est, nisi
Perculta est, meo quidem animo, quasi illuta est.

Ita vett. libb. pro quo vulgati *illauta*. Ab *illutus* quoque est *illutibilis*. Plautus, Menæchmis, Act. I, Sc. II:

Summum me olfactare oportet vestimentum muliebre.
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.

Quamquam aliter alii legunt: ut te docebit Taubmannus. Ab *illutus* quoque est *illutibarbus*, quo usus Appuleius, lib. I Flor. *Vultu ferino trux, hispidus, illutibarbus, spinis & pilis obsitus*. Hinc quoque *malluvia*, & *pelluvia*, de quibus infra. Item *elutia*, quia *eluuntur aquâ*. Hac enim immissâ sordes abluuntur metalli, & verum metallum comparet. Plinius, libro XXXIV, cap. XVI: *Invenitur & (plumbum) in aurariis metallis, quæ elutia vocant, aquâ immissâ eluente calculos nigros paullum candore variatos, quibus eadem gravitas, quæ auro.*

Luperci, & *Lupercalia*, unde sint dicta, ne inter veteres quidem convenit. Si Ovidio credimus, in II Fastorum, locus sub monte Palatino *Lupercal* dicebatur ab *lupa* illa, quæ Romulum aluit. Sic enim scribit:

Illa loco nomen fecit, locus ille Lupercal:
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Indeque etiam Dea *Luperca*, si rectè Varro, & ex eo Arnobius, lib. IV: *Quod abjectis infantibus pepercit lupa non mitis Luperca Dea est auctore appellata Varrone*. Item *sacerdotes Luperci*; & sacrum ipsum, quod fiebat XV Kal. Mart. *Lupercalia*. Varro, lib. IV de L.L. *Luperci, quod Lupercalibus in Lupercali sacra faciunt*. Alii vero *lupercal*, & *lupercos*, literarum trajectione factum putant à *luo*, & *caper*, quòd *Lupercalibus capro luant*, hoc est, *purgent*: sive *caprum luant*, hoc est, *sacrificent*. Quod etymon unà cum superiori commemorat Servius, in VIII Æneid. Sed & tertiam ibidem nominis caussam adfert. Audiamus ipsum: *Sub monte Palatino est quædam spelunca, in qua de capro luebatur, id est, sacrificabatur: unde Lupercal dictum nonnulli putant. Alii quòd illic lupa Remum & Romulum nutrierit. Alii, quod est verius, locum esse hunc sacratum Pani Deo Arcadiæ, cui etiam mons Lycæus in Arcadia est consecratus. Et dictus Lycæus, quòd lupos non sinat in oves sævire. Ergo ideo & Evander*

der Deo gentis suæ sacravit locum, & nominavit Lupercal, quod præsidio ipsius numinis lupi a pecudibus arcerentur. Nos quoque cum Servio putamus hoc sacrum ab Evandro ex Arcadia in Latium esse advectum, ac institutum in honorem *Panis Lycæi*, & ut Græcis à λύκῳ, λύκαια, ita Latinis à *lupo Lupercalia* esse nominatum. Pro qua sententia est, quòd *Lupercalibus canem immolent, qui lupis naturâ adversatur.* Item quòd *Pan Lycæus* dicatur, quòd *lupos a stabulis arceat.* Item quòd *Panis imago coleretur nuda, ac solum pellis caprinæ amictu tecta:* qua ratione & juvenes Romæ *Lupercalibus* discurrebant: unde illud VIII Æn.

—— nudosque Lupercos.

Luperci aliter vocabantur *crepi.* Festus: *Crepos Romani Lupercos dicebant a crepitu pellicularum, quem faciunt verberantes. Mos enim erat Romanis in Lupercalibus nudos discurrere & pellibus obvias quasque feminas ferire.* Ubi in MS est *Creppos.*

LUPINUS adjectivè à *lupus* dici, satis constat: ut *lupinus adeps* apud Plinium, *galea lupina* apud Propertium. Itaque & cùm substantivè sumitur pro *leguminis genere*, unde dici putarunt: rationemque hanc nominis adferunt, quòd *lupina* quâdam naturâ *terram voret.* Nam ut Plinius ait, lib. XVIII, cap. XIV: *Tellurem adeò amat, ut quamvis fruteto so solo conjectum inter folia vepresque ad terram tamen radice perveniat.* Sed rectiùs Isidorus, lib. XVII Originum, cap. IV. qui Græcum esse origine docet. Est enim ἀπὸ τῆς λύπης, quò respiciens Maro, I G. ait:

—— Tristisque lupini.

Nempe quia, ut loco dicto Isidorus ait, *Vultum gustantis amaritudine contristat:* Aquâ tamen si macerentur, amarorem exuunt: unde Zeno Citticus rogatus, unde fieret, quòd cum natura adeò tetricus esset, vinum si biberet, fieret suavior: sibi hoc cum *lupino* commune esse respondit. Meminere Athenæus lib. II; & Laertius, in Zenone. Cæsar Scaliger, Animadversionibus in Theophrasti Histor. lib. II, cap. IV, *lupinum* dici ab ἀλυπίας, quatenus ea voce significatur *levitas*; ac *concoquendi facilitas*, quomodo ibi conjunxit κουφότητα καὶ ἀλυπίαν nempe ut opponantur βαρύ, *grave stomacho*, & ἄλυπον, *leve.* Sed difficulter persuadet. Potiùs crediderim τὸ μετάθεσιν fieri ab Hebræo פול, hoc est, *faba.* Apud Suidam legas λυπινοσακειν pro *leguminis genere.* Quare hinc fortasse nomen *lupino.* Sed contra est. Nam veterum Græcorum nemo eo vocabulo usus est. Quare Græcos à Latinis potiùs esse mutuatos plus quam verisimile est. Ex *lupino macerato* fiebant *nummi*, quorum in Comœdiis usus erat Plautus, Pœn. Act. III, Sc. II:

AG. *Hic trecentos numeratos habet.*
AD. *Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agarastocles,*
Ut sciamus, quid dicamus mox pro testimonio.
AD. *Agite, inspicite, aurum est.* COL. *Profectò spectatores Comicum.*
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.
Verum ad hanc rem agendam Philippeum est.

Hinc Horat. lib. I, Epist. VII:

Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.

Ubi, ut Turnebus à Mureto edoctus, scripsit lib. I Advers. cap. XV, per *æra* intelliguntur *nummi æres*; per *lupinos*, *nummi Comici ex lupinis confecti.* Ut omnino fallantur, qui corrigunt,

—— Quid distent erva lupinis.

LUPUS, à λύκος, quod idem. *K* in *P* mutatur, quomodo à σκυλάω est *spolio.* Etiam *piscis* est nomen, ita dicti à *voracitate:* unde & Græcis dicitur λάβραξ, à λαβρὸς, quod est *vorax*, quasi λίαν βορός. Lato enim est oris rictu, & repentè cum impetu in escam irruit: eoque facilè capitur. Vulgo cum *lucio* confundunt: qua de re doctissimum Rondeletium vide. *Lupus* quoque est *frenum asperrimum:* ut apud Ovidium, Tristium lib. IV, Eleg. VI de equo:

Et placido duros accipit ore lupos.

Græcorum id factum imitatione, quibus itidem dicitur λύκος, τὸ ἐν τοῖς χαλινοῖς σιδήριον, teste Hesychio. Sæpius verò *lupatum*, vel ut Solinus loquitur, *lupatus*, dicitur. Maro III Georg.

—— Et duris parere lupatis.

Ubi sic Servius: *Lupatis frenis asperrimis. Dicta autem lupata a lupinis dentibus, qui inæquales sunt. unde etiam eorum morsus vehementer obest.* Quæ & Isidorus exscripsit, lib. XX, cap. XVI. Etiam meretrices *lupæ* dicuntur, quia *luparum instar* sunt *rapaces:* ut Isidorus ait lib. X. Gloss. Philox. *Lupa*, ἑταῖρα ἡ λυκαινα. Atque inde *lupanar.* Nempe, ut Priscianus ait in IV, ut à *lacus*, *lacunar*, a *laquens*, *laquear*, à *casus* (in quo tamen fallitur) *Cæsar.* Ea vocis *lupa* ὁμωνυμία, ut Livius quoque testatur, occasionem præbuit fabulæ de Romulo & Remo, quibus, cùm in litore essent expositi, *lupa* admovisse ubera dicitur. Nam *lupa* ea, non *quadrupes*, sed *meretrix* fuit, quæ infantes expositos sustulit, atque aluit. Quippe olim meretrices prope litus cellas sibi solent collocare: eaque res occasionem & alteri præbuit fabulæ de *Sirenibus*, quæ *in acta Siculi maris merebant.* Ac fortasse *aquarii*, & *aquarioli*, unde etiam dicti, qui ad aquas meretricum gratiâ versarentur: de quo in *Aquarioli* plura diximus. A Græco λύκος, *Lupercal* dicebatur locus sub monte Palatino, si Ovidio credimus II Fast. Maroni est *Lycisca*, à *canis forma, ac similitudine:* vel quia è *cane lupoque natus.* Nam coit canis cum lupo, uti & cum vulpe atque hyæna. Servius, ad Ecl. III. *Lycisca sunt, ut etiam Plinius dicit, canes nati ex lupis & canibus, cum inter se fortè miscentur.*

LURCARE, ut inquit Nonius, *est cum aviditate cibum sumere.* Itaque puto esse à λαῦρος, quod idem ac λαβρός, hoc est, *avidus, vorax.* Dicitur enim quasi λίαν βορός. Saltem hæc conjectura magis placet, quàm illa Philelphi in epistola ad Persconem edita à Goldasto in centuria epistolarum Philologicarum: ubi censet esse à λαγνὸς, quod est *cophini genus*, ut ex Hesychio & Suida constat. Quòd si conjectura nostra non placet, proximum est, ut dicamus esse a *lura*, ut *lurco* dicatur quasi *lurico*; *lurcari*, quasi *luricari:* quod visum Julio Scaligero de caussis L. L. cap. XXII. idque præeunte Festo, his verbis: *Lura os culei, vel etiam utris: unde lurcones, capacis gulæ homines, & bonorum suorum consumtores. Ita lurcare sit cibum ἀθρόως ac confertim ingerere in os tanquam in utrem*, quam *luram*, sive *loram*, etiam Ausonius vocat, ut Josephus Scaliger observat. Ac Lucilium similiter usum apud Ciceronem in IV Tuscul. Quæstionum, jamdiu est, quòd Turnebus & Franciscus Fabricius monuerunt. Lucilii versus sunt isti;

Occidam illum equidem, & vincam; si id quæritis, inquit.
Verum illud credo fore. In os prius accipiam ipse,
Quàm gladium in stomacho lurâ ac pulmonibus sisto.

Dicitur *lura* eo, quòd sit ex corio, quod *lurum* vel *lorum* dicitur, unde & *lorica* nomen accepit, quæ ex *loro*, hoc est, *crudo corio*, fiebat, Varrone teste. A *lura* sive *lori colore*, dictus *luror*, apud Lucretium, in IV: imo & Catullum de nuptiis Thetidis & Pelei,

—— Lurore expallunt auri.

Ubi alii *fulgore.* Inde *luridus*, hoc est, *supra modum pallidus*, ut Festus exponit. Quomodo *luridas mappas* dixit Papinius, IV Sylv. Gloss. Latino-Græcæ: *Luridus*, ὠχρὸς, πέλιος, ἰκτερικός. De etymo allato favet Isidorus, in X. *Luridus, quòd sit pallidus, à loro dictus, quod hujusmodi habeat cutem.* Ut ab *expleo, expleno*; à *nato, natino*; à *nego, negino*; à *pago, pagino:* sic à *lurcor*, *lurcinor:* unde *collurcinatio* apud Appuleium.

LUSCINIA, quòd *lugens canat.* *Luget* autem, *quòd in avem sit conversa*, ut notum ex fabula de Tereo, Progne & Philomela. Martial. in apophoretis, Carm. LXXV.

Flet Philomela nefas incesti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.

Nam φιλόμηλα est *luscinia*, sic dicta quasi φιλοῦσα τὸ μέλος. Eam verò, quam dixi, *lusciniæ* originationem ponit Varro, IV de L. L. *Luscinia, quòd luctuosè canere existimatur, atque esse ex Attica Progne in luscinia facta avis.* Quidam tamen libri pro *luscinia* habent *lusciola*, unde Erythræus, in Indice Virgiliano (in voce *philomela*,) *lusciniola* legendum putat. Altera ἐτυμολογία est Isidori, qui sic scribit, lib. XII, cap. VII: *Luscinia avis inde nomen sumsit, quòd cantu suo significare solet*

solet dici surgentis exortum, quasi lucinia. [quasi *luci cinia quia sub lucem*, id est, *auroram canit.*] Confirmat hanc rem ibidem Isidorus illo Ciceronis in Prognosticis:

Et matutinos exercet acredula cantus.

Nam *acredula*, ut ait, eadem quæ *luscinia*. Sed valde fallitur Isidorus. Nam apud Aratum, quem Cicero transtulit, est ὀλολυγὼν, quæ avis dicta ab ὀλολύζω, quod est, *ululare*: Unde Festus Avienus pro *acredula ululam* vertit. Possis & *strigem* transferre, si rectè in Lexico veteri scriptum: *Strix*, ὀλολυγὼν, & τρυγών. Ubi quòd ὀλολυγὼν, & τρυγὼν, conjunguntur, minùs mirandum, quando & Theoni, Arati interpreti, ὀλολυγὼν est avis τρύζουσα τὰ ἑσπέρια. In originatione verò respexit Isidorus hæc verba Ambrosii, lib. v Hexaemeron, cap. XII: *Utinam saltem luscinia canat, quæ dormientem de somno excitet. Ea enim avis excitare solet diei surgentis exortum, & effusiorem diluculo deferre lætitiam.* Etsi autem hanc ἐτυμολογίαν præferam isti Varronis: tamen magis verisimile fit, sic dici à *lucis*, quod *in iis canat*. Videtur eò respexisse Martialis, lib. I, epig. LIV:

—— Multisidâ fervet sacer Atthide lucus.

Nam per *Atthidem* intelligit *lusciniam*, quæ prius *puella Attica*, posteaque in avem conversa fuit: ut ex superiori Varronis loco cognoscimus. Item ex eo, quòd Philochari fabula, quæ de *Philomela* erat, *Atthis* inscribebatur. Idem quoque confirmat, tum vox *multisona*, tum *lucus*: quando *luscinia* in *lucis canit*: uti *hirundo* in *tectis*. *Puella Atthidis*, de qua dictum, Varro, ut vidimus, ait nomen fuisse *Progne*. Sed receptior sententia est, ut *Progne* quidem in *hirundinem*; *Philomela* autem in *lusciniam* sit versa. Indeque passim poëtæ *philomelam* usurpant pro *luscinia*. Nec desunt, qui credant *philomelam* dici, quia φιλεῖ μέλος, hoc est, *amat cantum*. Sed obstat, quòd penultima corripiatur. Ergo ut *Progne*, ita & *Philomela*, videtur priùs fuisse nomen muliebre. Fortè quia φιλεῖ μῆλα, hoc est, *amat oves*, vel *mala*. Dicitur *luscinia* quoque *aedon*: quomodo Petronio vocatur in Satyrico; & Senecæ, in Octavia, Act. V. Est Græcum ἀηδὼν ab ἀείδω. EI Æolicè conversum in H. Ad etymologiam hanc respexisse videtur Hesiodus in ἔργοις, ubi accipiter ad aedonem ait:

Τῇ δ' εἶς ᾗ σ' ἂν ἐγώ περ ἄγω καὶ ἀοιδὸν ἐοῦσαν,

Hoc est, *vadis quà mihi lubeat te ducere, quamvis caneram exsistentem.* Falluntur, qui sic dici putant ab ἀεὶ & ἄδω, cui originationi firmandæ adferunt [illegible] illud Plauti, initio Bacchidum:

Pol ego quoque metuo, lusciniola ne defuat cantio.

At longè etiam ineptiùs, qui ut *lusciniam* à *luctu* deducebat Varro, sic ἀηδόνα dici putant ab ἀηδία, hoc est, *tædium, fastidium, molestia*; quia nempe molestiam capit ex eo, quòd quæ regis Atheniensium filia fuit, in avem sit conversa.

LUSCUS non est idem, qui *strabo*, uti vulgus eo utitur, sed *coclitem*, sive *unoculum*, significat: ut scribit Isidorus, lib. x. [videtur ex μύωψ, μύωπος.] Itaque apud Plautum, Curcul. Act. IV, Sc. II. Lyco Curculionem vocat *luscum*, quem idem, Act. III, Sc. I, *unoculum* appellarat, deque *coclitum* prosapiâ esse dixerat. Juvenalis item, sat. x, Hannibalem vocat *luscum* ducem, qui alterum oculum perdiderat, ut ex historiis notum, & ibidem monet vetus scholiastes. Dicitur *luscus* à *luce*: teste Isidoro. A *luce* est *lucus*; quomodo ab eo dicimus *Lucius, Lucina, Lucifer*: sed, ut veteres pro *dumus* dixere *dusmus*: pro *cœna cesna*; pro *cano casno*: sic etiam pro *lucus* dixere *luscus*: quod in usu remansit, ut differret ab *luco*, nemore Diis sacrato. Ab eodem est *luscinus*. Uti *Luscus* Anniorum; ita *Luscinus* Fabriciorum fuit: quemadmodum ex lapidibus Capitolinis videre est. Hinc Plinius, lib. XI, c. XXXVII: *Qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites vocabantur: qui parvis utrisque Ocellæ: Luscini, injuria cognomen habuere.* Ubi *luscinos* à *coclitibus* distingui videmus, ut omnino diversi sint à *luscis*. Nempe iidem qui *lusciosi*, vel *luscitiosi*. Hos περιφράζει nobis Plinius, lib. XI, cap. XXXVII. *Multorum visus fulgore solis constat, nubilo die non cernentium, nec post occasus. Alii interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernunt.* Sed cùm geminum hic vitium describat, dubitarunt jam olim, utri sint *lusciosi*. Priores signari putabat Varro, & qui Varronem sequitur, Nonius Marcellus, cujus hæc verba: *Lusciosi, qui ad lucernam non vident, & μύωπες vocantur à Græcis.* Varro, disciplinarum lib. VIII: *Vesperi non videre, quos appellant lusciosos.* Idem, Andabatis: *Ædepol idem cæcus, non lusciosus est.* Similiter Ulpianus, L. x. §. de myope. D. de ædilitio edicto: *Luscitionem esse eam quidam putant, ubi homo lumine adhibito nihil videt.* Ubi non de nihilo est, quod dicit, quosdam ita putare. Nam alia aliorum sententia est: Nam putant, ita vocari quos posteriùs Plinius describebat. Uti Festus: *Luscitio*, inquit, *vitium oculorum, quòd clarius vesperi, quam meridie cernit.* Et Fulgentius Planciades: *Luscitiosos dici voluerunt, interdiu parum videntes, quos Græci μύωπας vocant.* Et favet illis Seneca, penè initio lib. III de Beneficiis: *Luscitiosi oculi sunt, qui lucem reformidant; cæci, qui non vident.* Vide quæ etiam de hoc in *Myops* dicemus. Cæterùm pro *luscitioso* etiam *nuscitiosus* dixere, *L* in *N* converso, quomodo à Λύμφη est *Nympha*. Festus: *Nuscitiosum Atteius Philologus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitium parum videret: ac P. Opilius Aurelius Nuscitiones esse cæcitudines nocturnas. Ælius Stilo, qui plus videret vesperi quàm meridie, nec cognosceret, nisi quod usque ad oculos admovisset.* Unde videmus, ut Varro & Nonius Opilium Aurelium sint secuti: Festus autem Ælium Stilonem. Similiter nec apud Græcos satis constat, utrùm νυκτάλωπες sint, *qui plus*, an *qui minus alüs, cùm tenebrescit, vident.* Vide *Myops*.

LUSTRI de voce sic Festus Pompeius: *Lustra significant lamas lutosas, quæ sunt in sylvis aprorum cubilia, à qua similitudine ii, qui in locis abditis & sordidis ventri & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. Et cùm ejusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem.* [Sic quoque seculum utramque habet significationem.] Hæc Festus, quæ deinceps pleniùs exponemus. *Lustrum* olim vel pronunciabatur per *V* tenue, quod sonat ut Græcum Υ, vel per *V* crassum, quasi per diphthongum ΟΥ. de cujus pronunciationis diversitate videri potest Justus Lipsius, lib. de pronunciatione L. L. Si per *V* tenue pronunciaretur, vel propriè sumebatur, vel κατὰ μεταφορὰν. Propriè signabat *ferarum in sylvis cubilia*, idque à *luto*, quia apri & sues in locis ferè lutosis sua habeant spelæa. Κατὰ μεταφορὰν verò dicitur de *popinis*, & *lupanaribus*: cujus ratio manifesta est. Fallitur Servius, cùm ad illud I Æneid.

—— Dum montibus umbra
Lustrabunt convexa polis: ——

In hunc modum scribit: *Lustrabunt, inumbrabunt; unde lustra & ferarum cubilia, & lupanaria per contrarium dicimus; quia parum illustrantur.* A posteriori significatione est *lustrari*, quod notat *luxuriosè vivere, suaque bona abligurire & decoquere.* Itaque conjungit utrumque vocabulum Lucilius:

Quem sumtum facis in lustris circa oppida lustrans?

Similiterque usus Plautus, Pseudolo, Act. IV, Sc. VIII:

Luxuriantur, lustrantur, comedunt, quod
Habent. ——

Et Casinâ, Act. II, Sc. III:

Ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti?

Ubi Nonius *lustratus* malè explicat *luxuriosus*. A *lustrare* est *lustro, lustronis*. Catullus,

—— Tamen ipse est maximus lustro.

Item *lustramentum* apud Jurisconsultum, hoc est, ἀσέλγεια, ἀφροδισιασμός. Hactenus de *lustri* voce per *V* tenue prolatâ: nunc videamus de eadem, quando sonuit quasi scriberetur *loustrum*. Hoc pacto elata, duplicem quoque significationem habuit. Nam, ut indicat Festus, tum significat, quod Græci vocant *Olympiada*, tum *populi lustrationem* sive *expiationem*, quæ censu peracto suovetaurilibus fieri solet. De priori significatione sic Varro, lib. v de L. L. *Lustrum nominatum tempus quinquennale à luendo, hoc est, solvendo, quod quincto quoque anno vectigalia & ultra tributa per censores persolvebantur.* Quo loco, quod *lustrum quinquennale spatium* vocat, viri docti sic capere jubent, ut quadriennio exacto, quincto quoque anno ineunte *lustrum peractum* intelligatur. Atque ita Festi quoque locum accipi volunt, quia *lustrum*, ut aiunt, veteribus tantùm notavit *quadriennii tempus*. Qua de re vide Scalige-

ligerum ad Ausonium, lib. II, cap. XXIII. Cujacium lib. II Cod. de lustrali auro; Claudium Verderium, initio censionis suæ in omnes auctores. Verùm Savaro, ut de antiquis assentit, ita negat de posterioribus, quando semper pro *quinquennio* utitur Sidonius. Vide eum ad librum IX Sidonii, epist. XVI. In hac opinionum varietate, placet maximè, quod scribit Josephus Scaliger, lib. I & III canonum Isagogicorum, quos unà cum Animadversionibus Eusebianis edidit. Docet is *periodum* omnem à Latinis dici *lustrum*, atque ita *lustrum Romanum* vocari *quinquennium absolutum* (quo de veterum loca aliquot congessit Josephus Castalio, Variarum lectionum cap. XIX:) *lustrum Julianum*, *quadriennii tempus*, cujus annus ultimus sit dierum CCCLXVI, sine dierum reliquatione: unde Ovidius:

—— in lustrum accedere debet,
Quæ consummatur partibus una dies.

Hoc est, τῷ πενταετεῖ χρόνῳ περιγίνεται ἡμέρα ἐκ τῶν μορίων συγκεφαλαιουμένη. Item *lustrum* Solis apud Manilium pro anno solari. Sed propriè *lustrum* esse *quinquennium absolutum*, à *luo*, id est, *solvo*, quia exiit quinquennii, antequam censores abirent magistratu, mancipes & redemptores Pop. Rom. vectigalia censoribus luebant. Atque ea vera Varroniani loci sententia est. Quod ad alteram *lustri* significationem, de ea præter Festum, testis nobis locuples Dionysius Halicarnass. lib. IV. Quippe refert is, Servium Tullium, peracto censu, omnibusque, quæ ad eum pertinent, constitutis, jussisse, ut cives omnes in campo Martio adessent armati, iisque in ordinem digestis, taurum, arietem, & hircum, ter circum exercitum jussisse circumagi; deinde Marti, campi præsidi, immolâsse, atque ita populum expiasse. Hinc subjicit: τοῦτον τὸν καθαρμὸν ἕως τοῦ κατ᾽ ἐμὲ χρόνου Ῥωμαῖοι καθαίρονται, μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἱερωτάτην ἀρχὴν λοῦστρον ὀνομάζοντες. h.e. Romani autem ad meam usque ætatem hac lustratione, peracto censu lustrantur à sacratissimo magistratu, eamque LUSTRUM appellant. Quæritur autem, cùm duas faciamus *lustri*, per *U* tenue prolati, significationes, unam pro *temporis spatio*, alteram pro *expiatione*: utra ex his propria, utra impropria sit. Non dubitamus, quin primò notet *expiationem & quamcunque à malo liberationem*: secundariò verò significet περίοδον, ut *lustrare*, περιοδεύειν, atque ut Nonius explicat, *circuire*. Movet me, quòd *lustrum* sit à λύτρον, inserto *s*, quomodo *dusmus*, *casmo*, & similia vett. dixere. Λύτρον verò a λύω pro *expio*: unde Plato in II de Republ. Λύσεις καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων, *expiationes & purgationes peccatorum*: & ibidem, οἱ λύσιοι θεοί, *Dii, qui expiationibus præsunt*. Cur verò, cùm *lustrare* propriè notet *expiare*, μεταληπτικῶς significet *circuire*: illud in caussa est, quòd ad expiandos homines urbem ac arva ambire soleant: Quod notant nomina *ambarvalis sacrificii*, & *amburbii*. De *ambarvalibus* item indicat hoc Maronis, lib. I G.

Terque novas circum felix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus & socii comitentur ovantes.

Et hoc in Eclogis:

—— & cùm lustrabimus agros.

Amburbium verò cum *lustratione* conjunxit Vopiscus, in Aureliano: Lucanus quoque, quà poëtæ licuit. Vide, quæ de eo diximus in *Amburbium*. Sed hoc si persuaderi nequit, proximum est, ut dicam: *lustrum* primò & propriè dici *solutionem census*, *quæ quincto quoque anno fiebat*. Nam & Varronis hoc locus indicat, quem antè adduximus: & confirmatur inscriptione Tragœdiæ Ennii, quæ est *Hectoris lustra*: quod Græcè Ἕκτορος λύτρα. Quia autem censu peracto fiebant suovetaurilia ad Urbem expiandam, quod vocabant *lustrum condere*: dicam hìc fieri, ut *lustrum* signet *urbis expiationem*, & *lustrari* accipiatur pro *expiare*, quomodo Nonius Marcellus accipi docet illo Lucilii libro secundo Satyrarum:

—— lustratu' piatus:

& hoc Maronis, in Eclog.

—— Et cùm lustrabimus agros.

Sed de Maronis loco adsentire etiam possis Servio, qui exponit *circuibimus*, quia de *ambarvali sacrificio* sermo est. Accommodatius illud III Æn.

Lustramurque Jovi, votisque incendimus urbem.

At eidem Servio subscribere non possum, quando ad illud, I Æn.

—— Veniet lustris labentibus ætas:

scribit *lustrum dictum, quod post quinquennium unaquæque civitas lustrabatur*. Nam ἀναλογία docet, ut à *rodo* est *rostrum*, à *plodo*, *plostrum*; à *monstro*, *monstrum*; à *transio*, *transtrum*; à *fluo*, *flustrum*; sic a *luo* esse *lustrum*, unde *lustrare* pro *purgare* & *expiare*, quemadmodum diximus. Vulgo etiam *lustrum* dici sacrificium, probant loco Livii, quem è libro II citant, sed & de libro falluntur, & longè aliter apud Livium locus is concipitur, quàm vel in Thes. Rob. Steph. vel etiam recocto toties Calepino legitur. Verba enim hæc Livii sunt è libro primo: *Censu perfecto, quem maturaverat, metu legis de incensis lata, cum vinculorum minis mortisque edixit, ut omnes cives Romani, equites peditesque in suis quisque centuriis in campo Martio primâ luce adessent. Ibi instructum exercitum omnem suovetaurilibus lustravit, idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est.* Quem locum eò lubentiùs adduxi, quia ex eo cognoscimus aliud longè esse *censum agere*; aliud, *lustrum condere*. Quippe dicit Livius censu peracto demum suovetaurilibus populum esse *lustratum*, atque id vocari *lustrum conditum*. Imò non tantum priùs agebatur *census*, quàm *lustrum* conderetur, sed interdum *censu peracto* non *condebatur lustrum*, ut si annus esset funestus. Hinc Livius, lib. III: *Census actus eo anno: lustrum propter Capitolium captum, consulem occisum, condi religiosum erat.* Adde quòd *census* primùm actus in foro; deinde in villa publica, qui Campi Martii locus erat: at *lustrum* semper in Campo Martio conditum est. Sed hæc mittamus, quando non multum ad rem etymologicam pertinent. Illud magis hujus loci est, quòd diem eum, quo infanti nomen imponebatur (*Nominalia* hinc appellat Suetonius in Nerone cap. VI,) *lustricum* quoque *diem* vocarunt, quia eo, *lustraretur*, hoc est, *religione purificaretur infans*. Erat is dies octavus puellarum, nonus puerorum, ut scribunt Festus, Plutarchus, Macrobius. Vide quæ eruditè hoc de die notant Jos. Scaliger ad Festum, voce *Lustrici*, & Isaacus Casaubonus ad Persii illud sat. II:

Ecce avia & metuens Divûm matertera, &c.

Illud quoque addamus *lustralis* nunc esse, ab ea *lustri* significatione, quâ *Olympiada* notat: ut cùm Ulpianus, Instit. tit. I. de libert. *censum lustralem* vocat, qui quincto quoque anno fiebat: nunc esse ab ea quâ signat *lustrationem* sive *purgationem*: ut cùm Ovid. III de Ponto, el. II, *aquam lustralem* nominat, quæ à sacerdote purgationis causâ adspergebatur:

Spargit aquâ captos lustrali Graia sacerdos.

Item cùm Maro, VIII Æneid. *lustralia exta* vocat. Quippe cùm *sacra omnia lustrent purgentque*, tum imprimis *ejus extorum*. Verba Maronis sunt:

Vescitur Æneas simul & Troiana juventus
Perpetui tergo bovis, & lustralibus extis.

At quæ Servius ad hunc locum conjectat, speciosa magis sunt, quàm vera. Miretur fortasse aliquis, quòd taceamus de nomine *illustris*, quod, ut Onomasticum exponit, notat ἐπιφανής: item verbis *illustro*, *collustro*, & similibus, quæ videntur nullam habere affinitatem cum iis *lustri* significationibus, quas hactenus adduximus. Dicam suspicionem meam. Puto *lumini lustrationem* tribui, quia *tenebræ polluere mentes credebantur*. Itemque Servius ad illud IV Æn.

Postera Phœbeâ lustrabat lampade terras.

inter alias interpretationes hanc quoque ponit: *Ait lustrabat, id est, purgabat. Nam nox quodammodo polluit mundum.*

LUTEUS color est, qualis videtur in ovorum vitellis, vel malo Cydonio. Glossæ vett. *Luteum*, μήλινον χρῶμα. *Luteus*, μήλινος. Nomen arcessunt à supino *lutum*, quia *rufus* est color, sed *dilutior*. Sanè apud Gellium legit Salmasius: *Luteus color est rufus dilutior: unde ejus quoque nomen factum videtur.* Vulgo pro *dilutior* legitur *dilucidior*. Omnino autem *luteus color* dictus ab *luto herba*. Omninoque idem est ac *color croceus*. Maro, Ecl. IV,

—— Jam croceo mutabit vellera luto.

Vitruvius, lib. VII, cap. XIV. *Herbâ, quæ lutum appellatur, cæruleum inficiunt.* Ubi tamen *luteum* legas, etiam in utraque Florentina vetere: quarum prior prodiit anno CIƆ CCCC XCVI. altera

altera CIↃ IↃ XXVI. Plinius, lib. XXXIII, cap. V: *Luteam putant à luto herba dictam, quam ipsam cæruleo subtritam pro chrysocolla inducunt.* Sed hic quoque *lutea herba* legitur vulgo. *Luteum pallorem* consternatis metu tribuit Horatius, lib. Epod. od. X. Uti & iis qui perpetuis voluptatibus pallent, Persius, Sat. III:

Heus bone tu palles. Nihil est. Videas tamen istud,
Quicquid id est: surgit tacitè tibi lutea pellis.

Nempe eundem signat colorem, ac Catullus hoc versu ad Juventium:

Hospes inauratâ pallidior statuâ.

Ubi loqui puto de eo qui *icterico* & *morbo laboret regio. Aurora* etiam poëtis *lutea*, hoc est, κροκόπεπλος. Quæritur autem, quæ sit *lutum herba. Lysimachiam* esse putat Leonicenus, in libro quem de Plinii erroribus scripsit. Ac secutus eum quoque Ruellius. Sed Philander censet esse *isatim*, de qua Dioscorides, lib. II, cap. CLXXX; sive, juxta aliorum distinctionem, CCXVI. Caussas apud ipsum vide ad Vitruvii lib. VII, cap. XIV. Vox *lutum* ex conjectura Salmasii sit λευκὸν, non quà *album* signat, sed in nativa significatione, quâ primò significavit *fulgidum*: quomodo & *candidum* utramque habet significationem. Nativam autem significationem ἔτυμον indicat, quia λευκὸν à λεύσσω, hoc est, βλέπω. *Lutum* igitur dicatur, quia *luce* suâ longè splendeat, ac videatur. *EV* in *V* abit: ut dicitur Λευκετία & *Lutetia. K* in *T*, ut à καλχα, *caltha.*

Lutra, vel *lytra*, à λύω, hoc est, *solvo.* Varro, lib. IV de L.L. *Lytra, quod succidere dicitur arborum radices in ripa, atque eas dissolvere.* Vel potiùs *lutra* est ab Æolico ἐλύδρης pro ἐνύδρης, sive ἐνυδρίς· quomodo *lutram* Græci vocant: nempe generali nomine cùm propriè omnia *aquatica* sint ἔνυδρα. Æoles eorumque exemplo Latinos *N* in Λ mutare, satis constat: unde νύμφη, *lympha*: ex quo νυμφόληπτοι, *lymphatici.* Eadem mutatione gaudent Attici: teste Phrynicho & Eustathio: unde λίτρον dicunt pro νίτρον, & pro πνεύμων, πλεύμων. Nam fallitur Thomas magister, cùm sic unum Aristotelem putat πλεύμων dixisse.

Lutum pro *herba* priorem producit: indeque dictus *color luteus*, de quo antea vidimus. At pro *cœno* corripit priorem: uti & derivata ejus *luteus, lutulentus, lutare, lutamentum, lutescere*, atque alia. Videtur hac notione esse à supino verbi *luo* pro *lavo*, unde *abluo, diluo.* Nempe ut propriè dicatur *de sordibus, quæ abluuntur.* Nisi malis esse à Græco λύτρον, abjectâ liquidâ. Nam λύτρον quoque est ἀπόλυμα, ut Eustathius exponit, hoc est, *sordes abluta*, à λύω, hoc est, *lavo.* Nunnesius κατὰ μετάθεσιν factum putabat à πηλὸς, quomodo vocatur *locus cœnosus.*

Lux, κατὰ συγκοπὴν ἀπὸ τῆς λύκης dicitur. [λύκη pro λευκὴ *alba.* Hisp.] Nam ut Macrobius scribit, lib. I Sat. cap. XVII, veteribus Græcis *lux* dicebatur λύκη, indeque *lupus* iis λύκος vocatur, quòd ferè post famem nocturnam observet *tempus antelucanum* ad pecora rapienda. Etiam Heraclides Ponticus in Allegoriis Homericis ait *Solem* vocari λυκηγενέτην, quia sit auctor λυκαυγοῦς, id est, *diluculi.* Jul. Scaliger, Exercit. LXXI derivat *lux* à λὺξ. Et sanè etiam in veteribus Lexicis legas Λὺξ, *lux.* Sed, puto, pro *lux*, *lynx* scribendum. Nam & in Cyrilli Glossis reperias, Λὺξ, θηρίον, *lingus.* A *luce* est *luceo.* Inde *lucerna.* Etsi quantitas dispar. Et fortasse ideo Varro alterum etiam ἔτυμον ponit, lib. IV de L.L. *Dicta*, inquit, *lucerna à luce, aut quòd id vocant Græci λύχνον.* Sane Servius apertè ait, cùm priorem corripiat, non à *luce*, sed à λύχνος, deduci oportere. Atque id magis etiam placuit Nunnesio. A *luce* etiam prænomen est *Lucius*, quomodo quis, teste Festo, primùm vocatus, quia *luce oriente nasceretur.* Estque simile *Manius*, quia *manè natus.* Est & *lucius* piscis nomen. Sed ambiguum, utrùm à λύκος, etsi alius *lupus* à *lucio*; an à *luce*, hoc est, *oculorum claritate.* Etiam hinc, eodem Festo auctore. Jupiter dictus *Lucetius*, quasi *lucis auctor.* Ab eodem *Lucifer*, ut *Noctifer*, quo usus Catullus. Utroque signatur *Hesperus*: sed *vespere* ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, *Hesperus* vocatur, & à *Nocte, noctifer*, vel *Nocturnus*: *manè* autem *Lucifer*, aut *stella diurna*, ut Plaut. Menæch. I, II. Etiam hinc venit *luculentus*, Nonio teste: nempe ut à *luto*, *lutulentus.* Propriè igitur dicitur *luculentus focus* aut *caminus*; quasi *luce plenus*: sed μεταφορικῶς ad orationem, atque alia transfertur. Hinc *luculentitas* formarunt Cæcilius & Laberius: ut apud Nonium videre est. Satis apertum quoque est, à *luce* venire *luceo, lucidus, lucesco*, sive, ut Georgius Fabricius scribere mavult, *lucisco*: quo de in libris de arte dictum. Nec aliunde est *lumen.* Priscianus tamen aliter in IV: *A luo, inquit, lumen, quo omnia abluuntur, id est, purgantur à tenebris.* Argutè: sed falsò. Nam à *luceo* dicitur quasi *lucimen*, ut *fulmen* à *fulgeo*, quasi *fulgimen*, *momen* item à *moveo*, *specimen*, à *specio*, &c. Similiter à *luce* vel *luceo* est *Lucina*: indeque contractum *Luna*: de qua seorsim. Item *Lucius*, Plinio teste, *qui oculorum vitio laborant.* Nisi veriùs *Lucinus*, vel juxta alios *Luscius*, quod à *luscus* foret. A *diluceo* est *diluculum*, quia *incipit dilucere.* Id autem manè *diluculum*; quod vesperi *crepusculum.* Sunt & à *luce sublucare*, & *conlucare.* De quibus ita Festus: *Sublucare arbores, est ramos earum supputare, & veluti subtus lucem mittere: conlucare autem succisis arboribus locum implere luce.* Idem: *Conlucare dicebant, cùm profana sylva rami deciderentur officientes lumini.* Ubi *profana* meminit *sylva*, quia in *luco*, hoc est, *sylva sacra*, ne ramos quidem licebat amputare. Vel si id fieri opus esset, sacrificio debuit expiari. Vide Catonem, cap. CXXXIX, cujus initium: *Lucum conlucare more Romano sic oportet.* Ejusdem originis est *interlucare*, quod itidem est *lucis caussâ superfluos ramos amputare.* Usus Plinius, lib. XVII, cap. XXIII. Ejusdem est eoque libro cap. XXVIII *Interlucatio arboribus prodest*, hoc est, *ramorum putatio*, διακλάδευσις.

Luxus nunc adjectivè sumitur, ut cùm dicimus *luxum pedem* pro *luxato*: nunc substantivè, cùm idem est, quod *luxuries.* Valerius probus in Catholicis: *Hic luxus, hujus luxus, luxuriam significat.* Terentius:

—— Adolescens luxu perditus.

At luxus, id est, vacillans, luxi facit. Sallustius ablativo: Luxo pede. Est verò *luxus*, à supino *luxum.* Nam ut à *veho*, tum *vectum* dixere, unde *vectigal*; tum *vexum*, unde *convexa*, & verbum *vexare*: ut item à *fluo*, tum *flutum* fecere, unde *flumen*, & *fluta*; tum *fluxum*, unde *res fluxa*: sic à *luo lutum* dicebant, unde *dilutus, ablutus*: tum *luxum*, unde *luxus*, id est, *dissolutus*, & verbum *luxare*, apud Plinium, hoc est, *resolvere. Luxus* igitur, unde *luxuries*, vitium est dissoluti animi. Nempe ut ab *esum, esus, esuries*, sic à *luxum, luxus, luxuries.* Hinc autem *luxuriosus*, non contrà, ut vult Isidorus, lib. X: *Luxuriosus, solutus in voluptates. unde & membra loco mota, luxa dicuntur.* Meliùs Festus: *Luxa membra, è suis locis mota & soluta, à quo luxuriosus, in re familiari solutus.* Similiaque Nonius habet. Propriè autem *luxus*, & *luxuries*, significant *profusam impensam*, non *crapulam*, & *vinositatem*: quod vulgò putant. Gloss. Philox. *Luxuria*, ἀσωτία. Gloss. Cyrill. ἄσωτος, *ganearius, lascivus, luxuriosus, prodigus, profusus, sumptuosus, helluo, exoletus, balatro.* Μεταφορικῶς autem dicitur de *summa germinum ubertate ac redundantia.* Cicero in Orat. *In ejus oratione, ut in herbis rustici solent dicere, in summa ubertate inest luxuries quædam, quæ stylo depascenda est.* Virgil. I Georg.:

Luxuriem segetum tenera depascit in herba.

L Y

Lychnites, ὁ λυχνίτης, vel ἡ λυχνῖτις, vel etiam λυχνὶς, à λύχνος, *lucerna*, sive quia *similiter luceat ac lucerna ardens*: sive quia *imprimis luceat lucernis accensis.* vide de hoc lapide Plinium, & Solinum.

Lympha *ab aqua lapsu lubrico*, ut ait Varro, lib. IV de L.L. Sed fallitur. Est enim à Græco Νύμφη, *N* in *L* converso: ut aliàs sæpe. Imò hic mos in caussa esse putatur, cur cùm Græci *N* scribant pro *quinquaginta*; Latini pro eo *L* usurpent. Sunt verò *Nymphæ, lymphæ*, sive *aquæ* filiæ: juxta illud Callimachi:

Νύμφαι Θεσσαλίδες ποταμοῦ γένος. ——

vel potiùs *lymphæ*, sive *amnes*, sint filiæ *nympharum*: unde Maro,

—— Nymphæ, genus amnibus unde est.

 Calli-

Callimachi sententia eò defenditur, quòd *fontes* interdum, quos *Nymphæ* repræsentant, à *fluminibus* sunt. Sed Maro eò respexit, quòd ut plurimùm *flumina* contra a *fontibus* sint: unde Naso quoque,

Flumina collectis multiplicantur aquis.

Pro *lympha* etiam *limpha* scripsere, vel quoque *limfa*, quomodo *fama*, scribimus non *phama*. Ab eo est *limpidus* ob *limfæ claritatem*. Quamquam doctissimus Caninius, atque iterum Nunnesius, putarint esse a λαμπρὸς, converso ρ in δ, ut a κηρυκεῖον fit *caduceus*: quod Dorice καρυκεῖον. Potiùs dixerim à λαμπρὸς elisâ canina litera esse *limpus*, inde *limpidus*. Vel ut a *palleo*, *pallidus*, ab *herba*, *herbidus*: ita *limpidus* esse à λάμπω, vel λαμπὰς, vel antiquo λάμπος, quomodo & *aurora equus* dicitur Homero, quia λάμπει, hoc est, *lucet*. Hæc si placent, *limpidus* propriè sit, *clarus*, *lucidus*. Dicebant quoque pro *lympha*, *lymphor*. Ut Lucilius apud Nonium: *Impermistum lymphorem*. A *lympha* etiam est *lymphare*, apud Plinium, lib. XXIV, cap. XVII, & Valerium Flaccum, lib. III. Indeque *lymphati*, & *lymphatici*. Credebant enim *Nymphas*, *si conspicerentur*, *furorem immittere*: unde & qui Latinis *lymphati*, Græcis νυμφόληπτοι dicuntur. Vide Festum in *Lymphati*, & Hesychium in Νυμφόληπτοι. Aliter tamen Isidorus, in X: *Lymphaticus*, inquit, *quòd aquam timeat*, *quem Græci ὑδροφόβον vocant. Lymphaticus propriè dicitur*, *qui vitium ex aqua contrahit: cujus vitium est huc atque illuc currere*, *aut a fluore aquæ sumto vitio. Sed poetæ jam hoc genus nominis pro furioso usurpant.* Sed Festi sententia magis placet. Quemadmodum verò *Lympha* est à νύμφη *aquam* significante: ita & inde dictæ *Nymphæ*. Sunt enim *aquarum præsides*, unde Cicero, de Clodio (qui, ut in Miloniana quoque legere est, *Nympharum* domum accenderat,) sic scribit orat. de Aruspicum responsis: *Earum templum inflammavit Clodius*, *quarum ope aliis incendiis subvenitur*. A *nymphis nymphæa* dicebantur loca publica, in quæ aqua, non ad usum, ut in thermis, ac balneis; sed ad amœnitatem, deduceretur: quæ loca *Nympharum statuis* ornabantur. Vide Romam Fabricii. Sed & *Nymphæa*, Zonarà teste, erant, *palatia publica*, *in quibus nuptias celebrarent*, qui habitarent angustius. Eâ notione est à νύμφη, significante *sponsam*, sive *novam nuptam*. At νύμφη hac significatione vel est à νεὸς vel dicitur quasi νεόμφη, unde Æolice νυμφη, à νέον & φαίνεσθαι, juxta Eustathium: nempe quia ferè nubere solent, dum novum ætatis ver agunt. Sed & aquarum, montium silvarumque Deas *Nymphas* similiter vocari Eustathius putat, διὰ τὸ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι. Vide eum in Odyss. α. pag. CIↃ CCC LXXXIV edit. Rom.

LYNCURIUM, λυγκούριον. Caussam nominis adfert Dioscorides, lib. II, cap. C: Τὸ δὲ τοῦ λυγκὸς οὖρον. ὃ δὴ λυγκούριον καλεῖται, ἅμα τῷ ἐξουρηθῆναι λιθοῦσθαι πεπίστευται. Idem tradit Plinius, lib. VIII, cap. XXXVIII. *Lyncum humor ita redditus*, *ubi gignuntur*, *glaciatur*, *arescitve in gemmas carbunculis similes*, *& igneo colore fulgentes*, *lyncurium vocatas*. Idem tradit lib. XXXVII, cap. II; Solinus, cap. VIII; & Isidorus, lib. XII, cap. II. Ovidius eò respexit, XV Met.

Et quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

Imò Theophrastus fragmento, quod superest è libro περὶ τῶν λεγομένων ζώων φθονεῖν, sic scribit: καὶ ἡ λύγξ κατακρύπτει τὸ οὖρον, ὅτι πρὸς τὰς σφραγίδας καὶ πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειον. Sed planè id esse fabulosum docuit experientia. Nec enim concrescit *urina lyncis*, ut patuit ex lyncibus in Gallias adductis. Quare verisimilis magis eorum est sententia, qui *lyncurium* a *Liguria* nomen putant accepisse. Nam aliter vocatur λιγύριον per *I*, ut apud Strabonem in quarto scriptum est: qui & in *Liguria* ait inveniri. Imò & Theophrastus ἐν τῷ περὶ λίθων, idem scribit, atque ex eo Plinius, lib. XXXVII, cap. II.

LYNX à λύκος, id est, *lupus*. Ita Isidorus, lib. XII, cap. II: *Lynx dictus*, *quia in luporum genere numeratur: bestia maculis distincta terga*, *ut pardus*, *sed similis lupo. Unde & ille λύκος*, *iste lynx*. Sed quod *lyncas* in *luporum genere* esse ait, planè fallitur. Neque similes quidem, nisi quòd & *lupus cervarius* maculas habet. Nec λύγξ minùs Græcum est, quàm λύκος. Λύγξ verò, quia animal est *perspicacissimum*, videtur Gesnero nomen obtinuisse à λύκη, id est, *lux*. Atque idem scripserat Perottus. A *perspicacibus oculis lyncis* nomen factum fabuloso illi *Lynceo*, qui acie oculorum penetrare dictus terram ipsam, videreque ea, quæ apud inferos fierent: ut Apollonius in Argonauticis ait. Tzetzes comm. in Lycophronem ait, originem indè fabulam cepisse, quòd *primus reperisset æris*, *argenti & auri fodinas*.

LYRA, λύρα, quod Eustathius putabat dici quasi λύτραν, idque quia Mercurius eam Apollini dederit εἰς λύτρον, cùm boves surripuisset. Isidorus, lib. II, cap. XXI, nuncupari ita ait, quia *diversas efficiat voces*. Fortè voluit sic dici à λύω, *solvo*, *dissolvo*, quia *in multas dividatur voces*.

LYSIMACHIA herba ita dicta à *Lysimacho*, rege Thraciæ, uno ex διαδόχοις Alexandri. Plinius, lib. XXV, cap. VII: *Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam*, *quæ ab eo nomen retinet*, *celebrata Erasistrato*. Vel sit ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν μάχην, quia *pugnam dirimat*. Nam, ut ibidem ait Plinius: *Vis ejus tanta est*, *ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat*. Sed prius malo. Posterius autem occasione vocabuli confictum videtur. Sanè multa sunt, ubi non vera vis herbæ nomen dederit, quum ex nomine virtus aliqua herbæ sit afficta.

LYTÆ, qui quartum jam annum operam dabant Juri Civili: *prolytæ*, qui quinctum. Ac *prolytæ* quidem vocati, quia lytis essent doctiores: *lytæ* autem ἀπὸ τοῦ λύειν, sive quia eos fecissent progressus, ut Juris nodos atque ænigmata solvere inciperent: sive quasi λυτοὶ, hoc est, *solubiles*, quia jam essent solvendi a præfinita studiorum ratione. Quare & Hesychius προλύτας interpretatur παραλελυμένους. Caussa igitur appellationis fuerit, quod cùm è L libris Digestorum tantùm XXXVI prælegi soleant, atque postremus istorum, postremus item quarti anni liber esset: postilla absque magistri ope per se reliquos XIV legerent, quasi missionem jam nacti à magistrorum castris. Vide Justiniani epistolam ad Antecessores. §. V.

M A

MACCUS, *fatuus*. Diomedes, lib. III, cap. de poëmatus generibus: *In Atellanâ inducuntur oscæ personæ*, *ut Maccus*. Μακκοᾶν pro *desipere* dicunt Aristophanes, & Lucianus. Ac Aristophanis Scholiastes geminum etymon adfert: unum παρὰ τὴν Μακκὼ, ut sit, *Maccûs more delirare*: alterum παρὰ τὸ μάτην κοεῖν, quod est νοεῖν. De eadem voce sic Helladius Besantinous apud Photium in bibliotheca: Τὸ μακκοᾶν, ἀρχαϊκῶς ἐστι τὸ μὴ αἰσθέσθαι· ἢ τὸ μὴ κοεῖν, ὅπερ τὸ νοεῖν ἐδήλου. Καλλίμαχος δ' ἐν Ἑκάλῃ, ἐκόησε φησιν, ἀντὶ τοῦ ἐνόησεν.

MACELLUM unde dicatur, mirè dissentiunt veteres. [à *maceo*, *macio*, id est, *macto*. Inde apud Lucretium *macta*, pro *mactata*.] Prima est sententia Varronis, lib. IV de L. L. ubi ait: *Macellum*, *ubi olerum copia. Ea loca etiam nunc Lacedæmonii vocant μακελλωτας. sed Iones ostia ortorum & castelli*, μακέλλους. Idem mox: *Hæc omnia* (putà *forum olitorium*, *piscarium*, & *cupedinis*) *postquam contracta in unum locum*, *quæ ad victum pertinebant*, *& ædificatus locus*, *appellatum Macellum*, *ut quidam scribunt*, *quod ibi fuerit hortus*. Alterum ἔτυμον continuò subjungit his verbis: *Alii*, *quòd ibi domus fuerit*, *cui cognomen fuit Macellus*, *quæ ibi publicè diruta: e qua ædificatum hoc*, *quod vocatur ab eo Macellum*. Ac similiter idem in libris humanarum rerum, *Numerius Equitius Cupes*, *inquit*, *& A. Omanius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerint infesta. His in exilium actis*, *publicata sunt bona*, *& ædes*, *ubi habitabant*, *dirutæ: èque ea pecunia scalæ deûm penatium ædificatæ sunt*, *& locus*, *ubi venirent ea*, *quæ vescendi caussâ in urbem erant allata*, *ædificatus. Itaque ab altero Macellum*, *ab altero forum Cupedinis appellatum est*. Huic opinioni accedit Festus: *Macellum*, inquit, *dictum à Macello quodam*, *qui exercebat in urbe latrocinia. quo damnato censores*, *Æmilius & Fulvius*, *statuerunt*, *ut in domo ejus obsonia venderentur*. Tertia est sententia Plutarchi, qui deducit ἀπὸ τοῦ μαγείρου. Sanè literæ *C* & *G* mutuas præbent operas: de quo vide Radulphum Fornerium, lib. I Quotidianarum

rerum

rerum, cap. xv. Quarta est opinio Donati in Eun. II, II: *Macellum*, inquit, *a mactandis pecoribus dictum.* Subjicit indè etymon quoque secundo superiùs loco adlatum e Varronis rerum humanarum libris. Donatum sequitur Isidorus, lib. xv, cap. II: *Macellum dictum, quod ibi mactentur pecora, quæ mercantibus venum dantur.* Similiter Scaliger in Conject. Quod si placet, a *mactum* erit *mactulum*, inde *macellum*, a quo *macellum*. Quæ sane originatio duriuscula. Salmas. de Usuris, pag. CCCXLVIII: *Macelli vox originis Græca. Etsi nugatur quidem sciens prudensque Varro, qui a Macello quodam, cujus ædes in foro fuerint, autumat appellatum, quo condemnato, & in exilium acto, publicatis bonis, ædibus dirutis, locus, ubi erant, τῷ κρεοπωλίῳ destinatus sit.* Μάγειρος, & *Æolicum* μάγερρος, *inde macellus, & macellum,* τὸ κρεοπώλιον, τὸ μαγειρεῖον. Potiùs alterutram Varronis opinionem amplectar: ut nempe vel à μάκελλος sit, vel *Macello* quodam, cujus ibi domus fuerit.

MACERIES, ut Isidorus censet, lib. xv, cap. IX, ita dicitur, à μακρὸς, id est, *longus*, quia propriè sit *paries longus*. Nec multùm abit Nunnesius in Grammatistice, cui placet esse à μῆκος. Perottus deducit a *macer*, quia minime sit *pinguis*, quippe ita dicitur *paries è lateribus factus sine calce.* [*manuge-ries*, id est, *manu aggestus.*] Scaliger in Conjectaneis arbitratur esse à μάκελλος, vel μακέλλα, quomodo τὰ ὀρύφακτα καὶ φράγμοι vocantur, ut Hesychius testatur. Atque hanc etiam sententiam legas apud Nunnesium, qui tamen ante à μῆκος derivarat: atque hoc eo ipse opusculo. Martinius accessit originem ab Hebræo מקל, id est, *baculus, virga.* Idque quia antiquitus fierent *sepia e virgis*.

MACERO est, *attenuo, consumo*: ut cùm *cura hominem dicuntur macerare*. Sed quia, quæ aquis imponuntur, ut falsedo aliusve humor crassus educatur, attenuari solent, inde est, quod ejusmodi quoque *macerari* dicuntur. Quocirca videri possit, *macero* dici quasi *emacio*, à *macer*. Sed videtur obstare quantitas primæ. Quare non minus verisimile est dici sic quasi τακερόω à τακερὸς, *liquatus, mollis e liquatione*: quod a τήκω, *consumo, liquefacio, macero.* Gloss. Phil. *maceratum*, πεπηγμένον. [a *maceo, macor, macero,* μακρύνω.]

MACHÆRA, μάχαιρα, quod ut Eustathius vult, παρὰ τὸ χαίρειν αἵματι, quasi αἱμόχαιρα, quòd *gaudeat sanguine*, unde de ea ait Plautus, Mil. act. I, sc. I:

Qua misera gestit fartum facere ex hostibus.

Sed simpliciùs μάχαιρα deducas a μάχεσθαι, hoc est, *pugnare*. Hujus diminutivum *macharium* à Græco μαχαίριον, quod & ὑποκοριστικῶς μαχαιρίδιον, hoc est, *cultellus*. Usus pro *sicula* Plautus, Rudente. Imò & Aulul. act. II, sc. IX, ita usurpat:

—— *Tu machario*

Congrum, murænam exdorsua, quantum potest.

Quamquam vulgus interpretum existimant *machario* esse viri nomen. quod meritò displicet Jano Gulielmio.

MACHINA, μηχανὴ, ex quorundam sententia dicitur propriè de *bellicis instrumentis*; nempe à μάχεσθαι, q. e. *pugnare*. Id quidem magis placet, quàm quod apud Eustathium legitur, esse a μὴ χαίνειν, *non hiscere*, quia nempe ita affabrè facta, ut non patiatur vel *hiscere* quemquam reprehendendi causâ. Sed verissimum puto, quod est apud Etymologum, venire a μήδομαι, quod est, *meditari, excogitare*; uti hoc à μῆδος, hoc est, *cura, consilium, commentum.* Confirmat hoc etymon, quod Comici eo uti solent pro dolis atque insidiis. Item Asconius Pedianus, *Machina*, inquit, *est ubi non tam materia, quam ratio artis, atque INGENII ducitur.* Quo ex loco simul patet, satis commodè posteriores scriptores *belli machinas* vocare *ingenia*, & architectos eorum *ingeniarios*. Græci etiam *maggana* vocarunt. Hesychius: Μάγγανα, μηχανεύματα. Etiam usi hoc posterioris ævi scriptores. Uti ὑποβολιμαῖος Hegesippus, lib. IV, cap. XX, de Nerone: *Magganum sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret.* Glycas etiam auctor est Constantinopoli locum *Maggana* dictum, *ubi omnia bellica instrumenta reposita, & libri de Mechanicis.* Lipsius, lib. I Poliorceticon dial. tertio.

MACHLIS fera, de qua sic Plinius, lib. VIII, cap. XV: *Item notam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multa tamen narratam machlin, haud dissimilem alci, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclivem arbori in somno, eaque incisa ad insidias capi, alias velocitatis memorata. Labrum ei superius prægrande: ob id retrograditur in pascendo, ne in priora tendens involvatur.* Pro *machlin* in quibusdam libris est *achlin*: quod Dalecampius probat. Censet enim esse ab α στερητικῷ, & κλίνω, *cubo*: quia Plinius dicit *non cubare*. Sed, si, ut idem Plinius ait, est *Scandinaviæ animal*, nec in orbe Romano visum, Græcum ei nomen esse nequit, sed *appellatio* ei data sit à *gente Scandinavia*, ubi nascitur.

MACIES, à *maceo*; ut *facies*, à *facio*. Præterea, ut scribit Priscianus in VI, *macor* dicimus à *maceo*; ut *marcor*, à *marceo*; *mador*, à *madeo*. *Maceo* usurpat Plautus, Aulularia:

MU. *Volo ego ex te scire, qui sit agnus curio.*

EV. *Qui ossa atque pellis totus est: ita cura macet.*

A *maceo* item est *macesco*, uti a *macreo*, *macresco*. A *macesco*, *commacesco*. Varro apud Nonium in *Macescebat*: *Noster antiquum rivalis domo iturus in curiam commacescebat.* Ita eum locum emendat Janus Gulielmius, lib. III Verisimil. cap. XVIII. *Maceo*, & *macreo*, sunt à *macer*, quod Perottus & Scaliger putarunt esse a μακρὸς, *longus*. Sed potius derivem ab Hebræo fonte. Nam מק, *macies, tabes*. מקק, *tabuit*. Item מכך, *macuit, contabuit*. Atque hinc etiam Græcum μακρὸς, *longus*. Nam *quæ emaciantur, longa fiunt, vel videntur*. A *macer* quoque est *macero*, quod est, *macrum reddo, attenuo*. Quod facere solent, qui se excruciant. Sed extensum etiam ad alia, *quæ aquis mollia teneraque fiunt, uti salsamenta*.

MACROCOLUM Plinio est, quam Catullus vocat *chartam regiam*. Ea magnitudine *Augustam, Livianam, Fanniam*, cæterasque chartæ species exsuperabat. Guilandinus, commentario de papyro, scribit *macrocollum* gemino *L L*, ac deducit a μακρὸς, quod est μεγάλη, & κόλλα, quod esse ait *dorsi boum corium, unde glutinum excoquitur.* Sed meritò hunc ejus errorem castigat Scaliger. Nam κόλλα non est *tergus boum*, quod βύρσα dicitur, sed è *tergore*, quod ex ipso Hesychio apparet. Deinde *macrocolum* non est à κόλλα, sed κῶλον, ut benè jam olim scripsit Hermolaus Barbarus. Κῶλον autem vocatur *membrum scheda*, sive *schedion*. Hinc πρωτόκολλον dicebatur *prima scheda*, in qua character erat chartæ, ut inde nosceretur. Ab eodem *infima scheda* dicebatur ἐσχατοκόλλιον ut apud Martial. lib. II, epist. VI:

Spectas eschatocollion, Severe.

Sic legendum monuit Jos. Scal. castigat. in lib. III Tibulli, & animadversionibus in Guilandinum. At rectè Perottum castigat Guilandinus, quòd scripserit *macrocolum* idem esse ac *chartam Claudiam*. Nam hæc a *Claudio Cæsare* demum inventa; unde & nomen: at *macrocoli* meminit Cicero lib. XIII & XVI, ad Att. ac *chartæ regiæ*, quæ eadem est, mentio apud Catullum extat. Mirum verò eundem in errorem quoque impingere Hadr. Junium in doctissimo suo Nomenclatore.

MACTARE est à *mactus*, hoc dicitur quasi *magis auctus*, hoc est, *magis auctus*: teste Servio in IV & IX Æn. & Prisc. in V. Sic Cato *herbam adultam* vocat *mactam*, nempe ab *augmento*. Similiter *magmentum* est *majus augmentum*. Invenias apud Varronem, lib. IV de L. L. & item Arnobium, lib. VII. Et inscriptionibus antiquis. Inde *magmentaria vasa*, quibus *magmenta & exta sacra imposita inferebantur aræ*. Ita interpretantur Gloss. vett. Arnobium hoc quoque usum putat Turnebus, lib. XXII, cap. VI. Vide etiam quæ de *magmento* scribit Andreas Schottus, lib. I Observat. Humanarum cap. XI. Quod verò *mactare* accipitur pro *cædere*, id fit μεταληπτικῶς, & κατ' εὐφημισμὸν, quod *cædis* voce in sacrificiis, ut mali ominis, abstinerent. At propriè *mactare* dicebantur, cùm ture, vino, aliove super hostia posito, diceretur, MACTE HOSTIA. Ita Varro, IV de L. L. & II de moribus populi Romani; Servius in IV Æn. Porphyrio in Horat. Sat. II lib. I. Indeque apud Catonem in pollucenda dape legere est: *Macte hocce vino inferio esto: Macte hocce ferto esto: macte hace dape pollucenda esto.* Ubi Deo, cui sacrificatur, dicitur, *Macte esto*, pro *mactus*, hoc est, *cumulatus, auctusque*. Vocandi casus more Attico ponitur pro recto; quomodo apud Tibullum legas: *Huc venias hodierne*, pro *hodiernus*: & apud Persium, sat. III:

Junius à junioribus dictus sit: an a Maia, quod Mercurio filio ejus res divina Idibus fiant solennes, &c. Utrumque etymon etiam adfert Macrobius, lib. I Saturn. cap. XII. Sed utrum *Maia* hæc Mercurii fuerit mater, an alia ejus nominis Dea, valde veteres dissensisse docet: imò aliquos non à *Maia* derivasse, sed *Deo Maio*, qui sit *Jupiter*. Nam *maius* idem ac *magnus*: unde *majestas*: de quo in *Magnus* dictum. A *magnitudine* dicti videri possint *Maii*: ut avus maternus Virgilii, unde mater poetæ *Maia*. Vulgo in vita poetæ *Magus* legitur pro *Maius*; indeque fabula, avum maternum Maronis *magum* fuisse; ab eo poetam didicisse artes *magicas*: his miranda illa fecisse Neapoli, quæ leguntur apud Arnoldum Abbatem Lubecensem, in Chronico Slavorum, lib. IV, cap. XIX. Sed avum Maronis non *magum* dictum, verùm *Maium*, argumento est, quòd ab eo mater diceretur *Maia*: quomodo *filia Tullii* dicta *Tullia*, *Cornelii* vocata *Cornelia*, & ita in cæteris.

MALA à *mando*, ut *pala*, à *pango*, *vela* pro *vehela*, vel *vehiculum*: unde *velaturam facere*, apud Varronem. Festus: *Vela apud Oscos dicebatur plaustrum. unde velaris stipites in plaustro, & vectura, velatura.* Sic legit Clarissimus Salmasius Notis in Capitolinum, Maximinis duobus. Cujus scriptoris verba sic idem corrigit, pag. CCLI, ex optimo codice: *Alios siccis vehelis exhiberet.* Ubi vulgo *vehiculis*. *Vehela* à *veho*; ut *loquela*, a *loquor*. Similiaque *fugela*, pro *fuga* Varroni apud Nonium: Etiam *suadela*, & *suada* dixere. Similiaque *custodela*, *sequela*.

MALA est *gena*. Julius Cæsar Scaliger rectè censet esse contractum ex *maxilla*: nempe ea ratione, qua *ala* ex *axilla* contractum esse docet Cicero Oratore ad Brutum, ut suo diximus loco. *Maxilla* autem vult esse à *maxula*, *maxula* à *maxa*, *maxa* à *maxo*, quo quid significetur, ingenuè me fateor ignorare. *Omnino* autem de *maxilla* vir summus fallitur. Nam *maxilla* est à μασάω seu μασάομαι, quod est, *mando*, *manduco*. Geminum σσ abit in *X*, ut à πάσσαλος, *paxillus*, unde *palus*. [Μαθῆαι, γνάθοι. Hesych.] Venit & in mentem, posse *maxilla* diminutivum videri à *mala*: nempe ut *mala* sit à Dorico μᾶλον pro μῆλον, quomodo Græcis *malas* dici, clarè ait Pollux, lib. II, cap. IV. §. XVIII. Ubi & caussam nominis adfert. Ὀνομάζεται δὲ μῆλα παρὰ τὸ ἀνθεῖν ἐν ὥρᾳ. ταῦτα καλοῦνται καὶ παρειαὶ καὶ γνάθοι. *Mala vero dicta, quod floreant in vere ætatis. Hæ & gena, & maxillæ vocantur.* Isidorus, lib. XI, cap. I, paullò aliter: *Vocata*, inquit, *mala*, *quòd infra oculos promineant in rotunditatem, quæ Græci μῆλα appellant.* Censent *malas* dici, quia ob rotunditatem, *mali* speciem referant. Subjungit deinde, *sive quod sint super maxillas.* Quasi nempe *mala* sit a *maxilla*. Sed hoc pugnat cum eo, quod continuo subjicit: *Maxilla per diminutionem a malis, sicut paxillus à palo, taxillus à talo.* Nimis verò durè Nunnesius in Grammatistice, cui *mala* est à γαμφη, *maxilla* à γαμφηλή, quia nempe Hesychio γαμφαὶ & γαμφηλαὶ sint αἱ γναμφαί, sive αἱ γνάθοι & γ in *L* commutari non sit omnino insolens.

MALAXO significat *mollire*, *subigere*, à Græco μαλάσσω, quod ejusdem notionis, unde μάλαγμα, *malagma*, fomentum quo apostemata molliuntur maturaque fiunt: quomodo usi Columella, Celsus, alii. *Malaxare malas* Laberius dixit, teste Gellio, lib. VII, cap. XVII. Et *philosophia commalaxat hominem*, ut, Nonio teste, loquitur Varro, Flextab. sive περὶ ἐπιταγῶν. Ἀπὸ δὲ μαλάσσειν dicta μαλάχη herba. Plinius, lib. XX, cap. XXI. *E contrario in magnis laudibus malva est utraque, & sativa & sylvestris. Duo genera earum amplitudine folii discernuntur. Majorem Græci malopen vocant ex sativis. Alteram ab emolliendo ventrem, dictam putant malachen.* Latinum *malva* ex Græco *malache* factum esse, scribit Varro, lib. IV de L. L. Quod si placet, dicemus χ mutari in *V* consonum: quomodo à βραχὺς est *brevis*. Sed quid prohibet, quò minùs dicamus esse ab Æolico μάλβη pro μάλη. Nam μάλη est μαλάχη, juxta Hesychium. Vocatur & μολόχη, A in O verso, Athenæo teste lib. II qui eo Antiphanem, & Epicharmum usum docet. Ac fortassè Columella quoque usurpat Carm. de Horto:

Et moloche, prono sequitur quæ vertice solem.

Ita quidem citat in Thesauro suo H. Stephanus. Sed in editt. optimis *malache* invenimus: etiam eâ, quam R. Stephanus edidit. A μαλάσσω quoque est μαλακὸς, *mollis*, unde *mœchus malacus* apud Plautum, Trucul. Act. II, Sc. VII. & *cinædus malacus*, Mil. Act. III, Sc. I. Ita enim ibi legendum esse constat ex veteribus codd. Idem Bacch. I. I. *malacum pallium* vocat *synthesin*, sive *vestem cœnatoriam*, quia hæc mollior fuit ac pretiosior, utpote sæpe purpurea aut coccinea. Duza tamen *malacum* non à *mollitie* dictum putat, sed à *colore malaches* sive *malvæ*. A μαλακὸς est μαλακία, *mollicies*. Latini hinc *malaciam* vocant maris tranquillitatem. Cæsar, lib. III de bello Gallico: *Conversis in eam partem navibus, quo ventus ferebat, tanta subito malacia ac tranquillitas exstitit, ut se loco movere non possent.* Usus quoque hoc pacto Aurelius Victor, cap. XXII. *Antium profecti sunt, ubi per malaciam maris anguis proxime Æsculapii fanum petiit.* Ita optimè in Notis ad eum locum legit Andr. Schottus. Μεταφορικῶς accipit Seneca, epist. LXVII. Uti & Plautus, Bacch. Act. I, Sc. I.

Quid est quod metuis, ne tibi lectus malaciam apud me suadeat?

Ita rectè emendavit Lambinus. Sed & *stomachi malaciam*, pro *languore & imbecillitate* dixit Plinius, lib. XXVIII, cap. VII. Atque idem lib. XXIII, cap. VI: *malacias* in prægnantibus vocat *depravatum appetitum*, quo stomacho ob copiam erodentium humorum male adfecto, nunc hoc, nunc illud, sæpeque absurda, uti carbones atque alia, appetunt. Græci κίτταν sive κίσσαν, hoc est, *picam* appellant: nempe à *vario ejus avis colore*. Ac verisimile fit Nævium etiam dixisse in Lycurgo: *Pallis, patagiis, crocotis, malacis mortalibus*, ut in antiqua Veneta Pincii excusum video. Ut *pravum & varium affectum* taxet poeta, *quo mortales in vestibus luxuriant.* Aldina malè habet *malatiis mortualibus*. A μαλακὸς quoque est μαλακίζω, *mollio*, *malacisso*. Uti apud Plautum, Bacch. Act. I, Sc. I. Bacchis adolescenti ait, *Malacissandus es.*

MALICORIUM, σίδιον, sive *cortex mali Punici*, ut Plinius ait, lib. XXIII, cap. VI. Nominis etiam caussam adfert. *Hic cortex*, inquit, *ex acerbis* (malis Punicis) *in magno usu. Vulgus coria maxime perficere illo novit: ob id malicorium appellant medici.* Sed simpliciùs dixeris ita vocari, quia *corio similis* sit ob duritiem & crassitiem.

MALLEUS, quasi *molleus*, à *molliendo* ferro: juxta Isidorum, lib. XIX, cap. VI: *Malleus*, inquit, *vocatur, quia dum quid calet & molle est, cadit & producit.* [à *marra*, *marreus*, *malleus*. vide *Marra*.] Sed est τῷ μετάθεσιν à הלם, quod est, *confundere*, unde Jud. v. XXIV. הלמות, hoc est, *malleus*. Κατὰ μεταφορὰν *malleus* dicitur de *morbo jumentorum*. Nempe *ipsa appellatione vim cladis periculumque testante*: ut ait Vegetius, Mulomedicinæ lib. I, cap. II. Nisi à Græcis potiùs. Nam μάλις *jumenti morbus*, *cum tussit*: teste Hesychio. Diminutivum est *malleolus*: quod ob similitudinem aliis accommodatur. Uti *malleolis* in vitibus. Auctor Columella, lib. III, cap. VI, his verbis: *Malleolus novellus est palmes innatus prioris anni flagello, cognominatusque à similitudine rei, quod in ea parte, qua deciditur, ex vetere sarmento prominens utrimque, malleoli speciem præbet.* Et Plinius, l. XVII, cap. XXI: *Solebat capitulatus utrimque è duro surculus seri; eoque argumento malleolus vocatur etiam nunc.* Similiter Isidorus, lib. XVIII, cap. V. qui Columellæ verba exscripsit. Transfertur quoque ad manipulos aut collectiones sparteas, formâ quadam mallei ligatas, & pice aut sulphure illitas, & incensas: quæ in muros aut tecta conjici solent. Festus: *Malleoli vocantur, non solum parvi mallei, sed etiam ii, qui ad incendium faciendum aptantur, videlicet ad similitudinem priorum.* Nonius: *Malleoli sunt manipuli sparteι, pice contecti, qui incensi aut in muros, aut in testudines conjiciuntur.* Idem illud Sisennæ adducit è quarto histor. *De quibus partim malleolos, partim fasces sarmentorum incensos supra vallum frequentes.* Meminit & Vitruvius, lib. X, cap. ult. *Sed ibi* (naves cum sambucis) *malleolis confixa, incendio sunt conflagrata.* Item: *Denique totam machinam candentibus malleolis & ballistarum plagis dissipaverunt.* Sed imprimis graphicè eas depingit Ammianus Marcellinus, lib. XXIII. Cujus egregium locum aliorum testimoniis firmat & illustrat Justus Lipsius, lib. πολιορκητικῶν, Dialog. V. A *malleus* quoque est *mallea-*

malleator, quomodo dicebatur, *monetarius*, quia *metallum malleo cuderet ac ferret*. Unde vetus inscriptio: SIGNAT SUPPOSTORES MALLIATORES MONETÆ CÆSARIS N. Ac Martialis lib. XII epigr. LVII:

Illinc balucis malleator Hispana
Tritum nitenti fuste verberat saxum.

Ubi quid *balux* sit, alibi diximus.

MALLUVIÆ, vas in *quo manus lavantur*: ut *pelluvia*, in *quo pedes*. Itaque *malluviæ* quasi *manuluæ*; ut *pelluvia*, quasi *pedelua*: illud χερνιπτῆρα, hoc ποδόνιπτρα vocant Græci. Quamquam paullò aliter hac de re Festus. *Pelvis* similiter quasi *pedeluis* à *pedum lavatione* dici scripsit Varro IV de L. L. Sed hoc est à πέλυς, quemadmodum suo loco dicemus.

MALOBATHRUM, μαλόβαθρον vel μαλάβαθρον, è Syria in Græciam atque Italiam portabatur, unde *Syrium* appellat Horatius, lib. II, Od. VII. Nempe, ut Scaliger ait, exercit. CXLVI, §. II, non à *natalibus*, sed *officinæ loco*. Similiter *calamus aromaticus* à Græcis quidem κάλαμος Συριακός, à Romanis *Alexandrinus* dicebatur, quia ad illos è *Syria* ad hos *Alexandria* apportaretur. Nascebatur *malobathrum* in Indicis paludibus, ut Dioscorides ait lib. I, cap. XI. Itaque *Indicam* esse appellationem arbitror: fortè ex *tamalabatra*, quomodo *folium Indicum* ab Indis hodie vocatur. Alii ajunt, *malobathron*, Indis dici *bathron*, & crescere in loco Indiæ dicto *Malaber*: indeque formari vocem *malobathron*. De re ipsa vide Matthiolum ad Dioscor.

MALTHA fiebat è pice liquida, & unguine, quod vocamus axungiam, vel sevum, item è calce minutatim superadjecta: ut plenius describit Palladius, lib. I, cap. XVII. Vide & Plinium, lib. XXXVI, cap. XXIV. Festus: *Maltha dicitur à Græcis pix cum cera mista*. Inque Glossis vett. exponitur πισσόκηρος. *Ceræ* non meminit Palladius. Sed Pollux, lib. VIII, cap. IV, clarè ait *maltham* esse *ceram*, *qua illinerentur judicum tabellæ*. Et Hesychio μάλθα seu μάλθη esse dicitur κηρὸς μεμαλαγμένος· unde & etymon cognoscitur. Nam μαλάσσω & μαλθάσσω, *mollio*: ut μαλακός, & μαλθακός, *mollis*. Cæterùm apud Hesychium μάλθη, non solùm exponitur *cera mollita*; sed etiam μαλακία ϗ τρυφερά. Ac similiter usi Latini. Nonius *Maltas veteres molles appellari voluerunt à Græco, quasi μαλακούς*. *Lucilius, lib. XXVII. Insanum vocant quem maltam & feminam dici videt.* Hinc nomen *Maltini* format Horatius, lib. I, Sat. II:

Maltinus tunicis demissis ambulat.

A *maltha* est *malthare*, hoc est, *maltha solidare*, & *conglutinare*. Usus Plinius, lib. XXXVI, cap. XXIV: *Quod malthatur, oleo perfricatur ante.* Item vetus Juvenalis interpres in hoc poëtæ:

Quassatum & rupto poscentem sulphura vitro.

Ubi ait: *quia hoc solent vitrum solidare, id est, malthare.*

MALUM priori porrecta, à Græcis esse, rectè ait Isidorus, lib. XVII, cap. VII. Quippe est a Dorico & Æolico μᾶλον, pro μῆλον· quod non modò *pecus*, & *mamillam*, sed & *pomi genus* significat. Varro, lib. IV de L. L. *Malum, quod Æoles dicunt μᾶλον*. At arbor ipsa, *malus*, Græcè μηλέα. Hinc *malus* navis nomen accepit; quòd nempe *ex trunco arborum fieri soleat*; *quæ inter malus frequentissima*. Confirmat hanc rem, quòd & generatim *arborem* pro *malo navis* dicat Juvenalis Sat. XII. Quare non audiendus Isidorus, lib. XIX, cap. II: *Malus*, inquit, *dictus, quia habet instar mali in summitate: vel quia quasi quibusdam malleolis ligneis vinciatur, quorum volubilitate vela facilius elevantur.* Quod & apud Gyraldum, de Navig. cap. XII.

MALUS ex μέλας, id est, *niger*, ut ἐτυμολογεῖ Isidorus, lib. X. Sanè *nigrum* pro *malo* non semel legas apud poëtas. [Rectius à μέλεος, i.e. κακός, deducas.] Vel contractum ex μαλακός, hoc est, *mollis*: ut censet Jul. Scaliger Exercit. CCC, sect. III. juxta quem propriè signet *imbellem*: ut Græcè κακὸς δορὶ ϗ χάζεσθαι. Vide quæ ad hanc sententiam firmandam adducemus in *Virtus*. Sed possis simpliciùs, atque eadem mente deducere a μαλερός, cui opponitur ἰσχυρόν. Nam Hesychius μαλερὰς φρένας exponit ἀσθενεῖς. Vel etiam à μαλός, quod κατ᾽ ἀφαίρεσιν factum ex ἀμαλός, quod idem est ac ἁπαλός, sive ἀσθενής, eodem Hesychio teste. Unde ἀμαλῶς, vel potiùs ἀμαλῶς, quod ἀσθενῶς exponitur. Et ἀμαλδύνω, vel ἀμαλάπτω, *corrumpo*, *destruo*. Vel, quod simplicissimum fuerit, *malum* est ab Hebræo מעל, quod est, *malum*, *prævaricatio*, *defectus*, *mendacium*. à Rad. מעל, *prævaricari*, *mentiri*. Ἀμαλὸς verò & μαλερός, de quibus diximus, sunt ab אמלל, quod notat *infirmum*, *debilem*.

MAMMA, pro *ubere*, à μάμμα, quod vett. Græcis significabat *matrem*: ut scribit Aristophanes Grammaticus apud Eustathium. Atque ita accipi videtur apud Plautum, Mostellariâ, Act. I, sc. IV; & Persium, sat. III. Nec mirabitur quisquam, *mammæ*, hoc est, *matris* nomen tributum *uberibus*; qui cogitârit ea esse, *fomitem sanctissimum corporis*, *generis humani educatorem*: ut scitè appellat Favorinus apud Agellium, lib. XII, cap. I. Est verò *mamma* ab אם, *mater*, vel ab infantibus *matres* appellantibus *ma*, sive syllabæ ἀναδιπλώσει *mama*, seu *mamma*: quemadmodum & simili ἀναδιπλώσει *pater* ab iis vocatur *tata*: & *cibus*, *papa*, vel *pappa*: unde *paparo* seu *papparo*, apud Plaut. Epid. Act. V, sc. II; & Pers. Sat. III. Iisdem puerilis vox est *bu*, quando *potum flagitant*: inde *bua* pro *potu*. Complexus hæc Varro, Cato, sive de liberis educandis, apud Nonium: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent; matrem mammam, patrem tatam.* A *mamma* est ὑποκοριστικὸν *mamilla*; ut à *pupa*, *pupilla*; à *Domitia*, *Domitilla*, &c. Fallitur Isidorus, lib. XI, cap. I, & cum eo Fungerus, cùm *mamillas*, quia rotundæ sunt, à *mala* dici censent, quasi *parvas malas*. A *mamillarum* autem similitudine dicta *ficus mamillana*, Plinio teste, lib. XV, cap. XVIII. Græcâ item appellatione similiter, *mala orthomastica* vocantur, quia referunt ὀρθὸν μαστὸν, *erectam mammam*. Plinius, lib. XV, cap. XIV: *Mammarum effigie orthomastica mala.* A *mamma* quoque est *mammosa*, & *mammeata*: illo utitur Lucretius, lib. IV, hoc Plautus, Pœn. act. I, sc. II. Apud eundem Plautum Curcul. act. III. parasitus confingit regionis nomen, quam *Unomammiam* dicit, fortè *Amazonum* signans *regionem*. Nam & Titianus similiter *Amazonas unimammas* vocavit: quemadmodum scribit Servius ad illud Virgil. XI Æn.

At medias inter cædes exultat Amazon,
Unum exerta latus pugnæ.

Secutus autem Titianus eos, qui *Amazones* sic dici putarunt ab α στερ. & μαζός, id est, *mamma*, quòd *dextram mammam sibi adurendam curarent*, quò ad pugnam essent expeditiores: quemadmodum scribit Justinus, lib. II. At alias quoque nominis hujus caussas apud Etymologum videre potes.

MAMPHULA aliquibus a פי, hoc est, ventre placet. Sed assentio doctissimo socero meo Francisco Junio, qui in Levitici VI, 14, censet esse ab Hebræo נפל, quod est *cadere*: sive Chaldæo נפל, quod idem notat. Favent enim huic sententiæ verba Festi, è Verrio scribentis: *Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano ante, quàm percoquatur, decidit in carbones cineresque.* Eo, ut ibidem Festus testatur, usus est Lucilius, versibus istis, prout eos legit Scaliger:

Pistricem validam si nummi suppeditabunt,
Addas ἰπνοπλάστην, mamphulas quæ sciat omnes.

Sed quod ibidem Scaliger censet, *mamphula* in Hebræorum commentariis esse *mancipem pistrinorum*, ac, ut multa alia Syriaca, ita hoc à Græco fonte venire; puta à μονοπώλης: id, puto, ab etymo antea illato dimovere non debet, quando satis liquet, Lucillio hic non *pistricem*, sed *opus pistorum* signare: nec *pistrinorum* duntaxat, sed etiam *aliorum erant monopolia*: eoque *mancupibus pistrinorum* à *pistorio hoc opere* nomen fuisse magis fit verisimile.

MAMPHUR, ut Festus describit, *appellatur loro circumvolutum mediocris longitudinis lignum rotundum; quod circumagunt fabri in operibus tornandis.* Quem ad locum sic ait Scaliger: *Quod est jucula in machina tractoria, id mamphur in torno. Græcum est μαννοφόρον, quia circumvolutum habeat lorum; ut collum monile, quod μάννον, & μαννον, vocant Græci.* Sanè μάννον quoque dici τὸ περιτραχήλιον κόσμον (*monile* vocant Latini) auctor est Pollux, lib. V, cap. VI, ac Scholiastes Theocriti in Idyll. XI. [μάννος MS.]

MANACUS legere est apud Vitruvium, lib. IX, cap. VIII: *Circinatio circuli menstrui agatur, qui manacus dicitur.* In Florentina

Callimachi sententia eò defenditur, quòd *fontes* interdum, quos *Nymphæ* repræsentant, à *fluminibus* sunt. Sed Maro eò respexit, quòd ut plurimùm *flumina* contra a *fontibus* sint: unde Naso quoque,

Flumina collectu multiplicantur aquis.

Pro *lympha* etiam *limpha* scripsere, vel quoque *limfa*, quomodo *fama*, scribimus non *phama*. Ab eo est *limpidus* ob *limfæ claritatem*. Quamquam doctissimus Caninius, atque item Nunnesius, putarint esse à λαμπρὸς, converso ρ in δ, ut a κηρυκεῖον fit *caduceum*: quod Doricè καρυκεῖον. Potiùs dixerim à λαμπρὸς elisâ canina litera esse *limpus*, inde *limpidus*. Vel ut a *palleo*, *pallidus*; ab *herba*, *herbidus*: ita *limpidus* esse à λάμπω, vel λαμπὲς, vel antiquo λάμπος, quomodo & *aurora equus* dicitur Homero, quia λάμπει, hoc est, *lucet*. Hæc si placent, *limpidus* propriè sit, *clarus*, *lucidus*. Dicebant quoque pro *lympha*, *lymphor*. Ut Lucillius apud Nonium: *Impermistum lymphorem*. A *lympha* etiam est *lymphare*, apud Plinium, lib. XXIV, cap. XVII, & Valerium Flaccum, lib. III. Indeque *lymphatus*, & *lymphaticus*. Credebant enim *Nymphas*, *si conspicerentur*, *furorem immittere*: unde & qui Latinis *lymphati*, Græcis νυμφόληπτοι dicuntur. Vide Festum in *Lymphati*, & Hesychium in Νυμφόληπτοι. Aliter tamen Isidorus, in X: *Lymphaticus*, inquit, *quod aquam timeat*, *quem Græci ὑδροφόβον vocant. Lymphaticus propriè dicitur, qui vitium ex aqua contrahit: cujus vitium est huc atque illuc currere, aut a fluore aquæ sumto vitio. Sed poetæ jam hoc genus nominis pro furioso usurpant.* Sed Festi sententia magis placet. Quemadmodum vero *Lympha* est à νύμφη *aquam* significante: ita & inde dictæ *Nymphæ*. Sunt enim *aquarum præsides*, unde Cicero, de Clodio (qui, ut in Miloniana quoque legere est, *Nympharum* domum accenderat,) sic scribit orat. de Aruspicum responsis: *Earum templum inflammavit Clodius, quarum ope aliis incendiis subvenitur.* A *nymphis nymphæa* dicebantur loca publica, in quæ aqua, non ad usum, ut in thermis, ac balneis: sed ad amœnitatem, deduceretur: quæ loca *Nympharum statuis* ornabantur. Vide Romam Fabricii. Sed & *Nymphæa*, Zonarâ teste, erant, *palatia publica, in quibus nuptias celebrarent*, qui habitarent angustiùs. Eâ notione est à νύμφη, significante *sponsam*, sive *novam nuptam*. At νύμφη hac significatione vel est à νυὸς vel dicitur quasi νεόμφη, unde Æolicè νύμφη, à νέον & φαίνεσθαι, juxta Eustathium: nempe quia ferè nubere solent, dum novum ætatis ver agunt. Sed & aquarum, montium silvarumque Deas *Nymphas* similiter vocari Eustathius putat, διὰ τὸ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι. Vide eum in Odyss. α. pag. clↄ ccc LXXXIV edit. Rom.

LYNCURIUM, λυγκούριον. Caussam nominis adfert Dioscorides, lib. II, cap. C: Τὸ δὲ τῆς λυγκὸς οὖρον, ὃ δὴ λυγκούριον καλεῖται, ἅμα τῷ ἐξουρηθῆναι λιθοῦσθαι πεπίστευται. Idem tradit Plinius, lib. VIII, cap. XXXVIII. *Lyncum humor ita redditus, ubi gignuntur, glaciatur, arescitve in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas.* Idem tradit lib. XXXVII, cap. II; Solinus, cap. VIII; & Isidorus, lib. XII, cap. II. Ovidius eò respexit, XV Met.

Et quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

Imò Theophrastus fragmento, quod superest è libro περὶ τῶν λεγομένων ζώων φθονεῖν, sic scribit: καὶ ἡ λύγξ κατακρύπτει τὸ οὖρον, ὅτι πρὸς τὰς σφραγίδας καὶ πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειον. Sed planè id esse fabulosum docuit experientia. Nec enim concrescit *urina lyncis*, ut patuit ex lyncibus in Gallias adductis. Quare verisimilis magis eorum est sententia, qui *lyncurium* à *Liguria* nomen putant accepisse. Nam aliter vocatur λιγύριον per *I*, ut apud Strabonem in quarto scriptum est: qui & in *Liguria* ait inveniri. Imò & Theophrastus ἐν τῷ περὶ λίθων, idem scribit, atque ex eo Plinius, lib. XXXVII, cap. II.

LYNX à λύκος, id est, *lupus*. Ita Isidorus, lib. XII, cap. II: *Lynx dictus, quia in luporum genere numeratur: bestia maculis distincta terga, ut pardus, sed similis lupo. Unde & ille λύκος, iste lynx.* Sed quod *lyncas* in *luporum genere* esse ait, planè fallitur. Neque similes quidem, nisi quòd & *lupus cervarius* maculas habet. Nec λύγξ minùs Græcum est, quàm λύκος. Λύγξ verò, quia animal est *perspicacissimum*, videtur Gesnero nomen obtinuisse à λύκη, id est, *lux*. Atque idem scripserat Perottus. A *perspicacibus oculis lyncis* nomen factum fabuloso illi *Lynceo*, qui acie oculorum penetrare dictus terram ipsam, videreque ea, quæ apud inferos fierent: ut Apollonius in Argonauticis ait. Tzetzes comm. in Lycophronem ait, originem indè fabulam cepisse, quòd *primus reperisset æris, argenti & auri fodinas.*

LYRA, λύρα, quod Eustathius putabat dici quasi λύτραν, idque quia Mercurius eam Apollini dederit εἰς λύτρον, cùm boves surripuisset. Isidorus, lib. II, cap. XXI, nuncupari ita ait, quia *diversas efficiat voces*. Fortè voluit sic dici à λύω, *solvo*, *dissolvo*, quia *in multas dividatur voces*.

LYSIMACHIA herba ita dicta à *Lysimacho*, rege Thraciæ, uno ex διαδόχοις Alexandri. Plinius, lib. XXV, cap. VII: *Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato.* Vel sit ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν μάχην, quia *pugnam dirimat*. Nam, ut ibidem ait Plinius: *Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat.* Sed prius malo. Posterius autem occasione vocabuli confictum videtur. Sanè multa sunt, ubi non vera vis herbæ nomen dederit, quum ex nomine virtus aliqua herbæ sit afficta.

LYTÆ, qui quartum jam annum operam dabant Juri Civili: *prolytæ*, qui quinctum. Ac *prolytæ* quidem vocati, quia lytis essent doctiores: *lytæ* autem ἀπὸ τοῦ λύειν, sive quia eos fecissent progressus, ut Juris nodos atque ænigmata solvere inciperent: sive quasi λυτοὶ, hoc est, *solubiles*, quia jam essent solvendi a præfinita studiorum ratione. Quare & Hesychius προλύτας interpretatur παραλελυμένους. Caussa igitur appellationis fuerit, quod cùm è L libris Digestorum tantùm XXXVI prælegi soleant, atque postremus istorum, postremus item quarti anni liber esset: postilla absque magistri ope per se reliquos XIV legerent, quasi missionem jam nacti à magistrorum castris. Vide Justiniani epistolam ad Antecessores. §. V.

MA

MACCUS, *fatuus*. Diomedes, lib. III, cap. de poëmatis generibus: *In Atellanâ inducuntur oscæ personæ, ut Maccus.* Μακκοᾶν pro *desipere* dicunt Aristophanes, & Lucianus. Ac Aristophanis Scholiastes geminum etymon adfert: unum παρὰ τὴν Μακκώ, ut sit, *Maccùs more delirare*: alterum παρὰ τὸ μάταια κοεῖν, quod est νοεῖν. De eadem voce sic Helladius Besantinous apud Photium in bibliotheca: Τὸ μακκοᾶν, ἀρχαϊκῶς ἐστι τὸ μὴ αἰσθάνειν· ἢ τὸ μὴ κοεῖν, ὅπερ τὸ νοεῖν ἐδήλου. Καλλίμαχος δ' ἐν Ἑκάλῃ, ἐκόησε φησὶν, ἀντὶ τοῦ ἐνόησε.

MACELLUM unde dicatur, mirè dissentiunt veteres. [à *maceo*, *macto*, id est, *macto*. Inde apud Lucretium *macta*, pro *mactata*.] Prima est sententia Varronis, lib. IV de L.L. ubi ait: *Macellum, ubi olerum copia. Ea loca etiam nunc Lacedæmonii vocant μαγγανεῖα. sed Iones ostia ortorum & castells, μακέλλας.* Idem mox: *Hæc omnia* (puta *forum olitorium*, *piscarium*, & *cupedinis*) *postquam contracta in unum locum, quæ ad victum pertinebant, & ædificatus locus, appellatum Macellum, ut quidam scribunt, quòd ibi fuerit hortus.* Alterum ἔτυμον continuò subjungit his verbis: *Alii, quòd ibi domus fuerit, cui cognomen fuit Macellus, quæ ibi publicè diruta: è qua ædificatum hoc, quod vocatur ab eo Macellum.* Ac similiter idem in libris humanarum rerum, *Numerius Equitius Cupes, inquit, & A. Oma*n*tius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerint infesta. His in exilium actis, publicata sunt bona, & ædes, ubi habitabant, diruta: éque ea pecunia scalas deûm penatium ædificata sunt, & locus, ubi venirent ea, quæ vescendi caussa in urbem erant allata, ædificatus. Itaque ab altero Macellum, ab altero forum Cupedinis appellatum est.* Huic opinioni accedit Festus: *Macellum*, inquit, *dictum à Macello quodam, qui exercebat in urbe latrocinia. quo damnato censores, Æmilius & Fulvius, statuerint, ut in domo ejus obsonia venderentur.* Tertia est sententia Plutarchi, qui deducit ἀπὸ τοῦ μαγείρου. Sanè literæ *C* & *G* mutuas præbent operas: de quo vide Radulphum Fornerium, lib. I Quotidianarum

rerum

rerum, cap. xv. Quarta est opinio Donati in Eun. II, III *Macellum*, inquit, *a mactandis pecoribus dictum*. Subjicit inde etymon quoque secundo superius loco adlatum e Varronis rerum humanarum libris. Donatum sequitur Isidorus, lib. xv, cap. III *Macellum dictum, quod ibi mactentur pecora, quæ mercantibus venum dantur.* Similiter Scaliger in Conject. Quod si placet, a *mactum* erit *mactulum*, unde *macellum*, a quo *macellum*. Quæ sane originatio durius cula. Salmas. de Usuris, pag. cccxlviii: *Macelli vox originis Græca. Eam ignatur quidem sciens prudensque Varro, qui à Macello quodam, cujus ædes in foro fuerint, autumat appellatum, quo condemnato, & in exilium acto, publicatis bonis, ædibus dirutis, locus, ubi erant, τῷ κρεοπωλίῳ destinatus sit.* Μάγειρος, & *Æolicum* μάγειρος, *unde macellus, & macellum*, τὸ κρεοπώλιον, τὸ μαγειρεῖον. Potius alterutram Varronis opinionem amplectar: ut nempe vel à μάκελλος sit, vel *Macello* quodam, cujus ibi domus fuerit.

MACERIES, ut Isidorus censet, lib. xv, cap. IX, ita dicitur, à μακρὸς, id est, *longus*, quia propriè sit *paries longus*. Nec multùm abit Nunnesius in Grammatistice, cui placet esse à μῆκος. Perottus deducit à *macer*, quia *minime sit pinguis*, quippe ita dicitur *paries e lateribus factus sine calce*. [*manu geries*, id est, *manu aggestus*.] Scaliger in Conjectaneis arbitratur esse à μάκελλος, vel μακέλλα, quomodo τὰ δρύφακτα καὶ φραγμοὶ vocantur, ut Hesychius testatur. Atque hanc etiam sententiam legas apud Nunnesium, qui tamen ante a μῆκος derivarat: atque hoc eopse opusculo. Martinius arcessit originem ab Hebræo מקל, id est, *baculus*, *virga*. Idque quia antiquitus fierent *sepia e virgis*.

MACERO est, *attenuo*, *consumo*: ut cùm *cura hominem dicuntur macerare*. Sed quia, quæ aquis imponuntur, ut fallendo aliusve humor crassus educatur, attenuari solent, inde est, quod ejusmodi quoque *macerari* dicuntur. Quocirca videri possit, *macero* dici quasi *emacio*, à *macer*. Sed videtur obstare quantitas primæ. Quare non minus verisimile est dici sic quasi τακερῷ à τακερός, *liquatus*, *mollis e liquatione*: quod a τήκω, *consumo*, *liquefacio*, *macere*. Gloss. Phil. *maceratum*, πτηγμένον. [a *maceo*, *macer*, *macero*, μακρόω.]

MACHÆRA, μάχαιρα, quod ut Eustathius vult, παρὰ τὸ χαίρειν αἵματι, quasi αἱμόχαιρα, quòd *gaudeat sanguine*, unde de ea ait Plautus, Mil. act. I, sc. I:

Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Sed simpliciùs μάχαιραν deducas à μάχεσθαι, hoc est, *pugnare*. Hujus diminutivum *macharium* à Græco μαχαίριον, quod & ὑποκοριστικῶς μαχαιρίδιον, hoc est, *cultellus*. Usus pro *ficula* Plautus, Rudente. Imò & Aulul. act. II, sc. IX, ita usurpat:

—— *In machærio*

Congrum, murænam exdorsua, quantum potest.

Quamquam vulgus interpretum existimant *machæro* esse viri nomen. quod meritò displicet Jano Gulielmio.

MACHINA, μηχανὴ, ex quorundam sententia dicitur propriè de *bellicis instrumentis*; nempe à μάχεσθαι, q. e. *pugnare*. Id quidem magis placet, quàm quod apud Eustathium legitur, esse a μὴ χαίνειν, *non hiscere*, quia nempe ita affabre facta, ut non patiatur vel *hiscere* quenquam reprehendendi causâ. Sed verissimum puto, quod est apud Etymologum, venire a μήδομαι, quod est, *meditari*, *excogitare*; uti hoc à μῆδος, hoc est, *cura*, *consilium*, *commentum*. Confirmat hoc etymon, quod Comici eo uti solent pro dolis atque insidiis. Item Asconius Pedianus, *Machina*, inquit, *est ubi non tam materia, quam ratio artis, atque INGENII ducitur.* Quo ex loco simul patet, satis commodè posteriores scriptores *belli machinas* vocare *ingenia*, & architectos eorum *ingeniarios*. Græci etiam *maggana* vocarunt. Hesychius: Μάγγανα, μηχανεύματα. Etiam usi hoc posterioris ævi scriptores. Uti ὁ ἀπὸ Σολυμαῖος Hegesippus, lib. IV, cap. XX, de Nerone: *Magganum sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret.* Glycas etiam auctor est Constantinopoli locum *Maggana* dictum, *ubi omnia bellica instrumenta reposita, & libri de Mechanicis.* Lipsius, lib. I Poliorceticon dial. tertio.

MACHLIS fera, de qua sic Plinius, lib. VIII, cap. xv: *Item etiam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam machlin, haud dissimilem alci, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclivem arbori in somno, eâque incisa ad insidias capi, alias velocitatis memorata. Labrum ei superius prægrande: ob id retrogradiur in pascendo, ne in priora tendens involvatur.* Pro *machlis* in quibusdam libris est *achlis*: quod Dalecampius probat. Censet enim esse ab α στερητικῷ, & κλίνω, *cubo*: quia Plinius dicit *non cubare*. Sed, si, ut idem Plinius ait, est *Scandinaviæ animal*, nec in orbe Romano visum, Græcum ei nomen esse nequit, sed *appellatio* ei data sit à *gente Scandinaviæ*, ubi nascitur.

MACIES, à *maceo*; ut *facies*, à *facio*. Præterea, ut scribit Priscianus in VI, *macor* dicimus a *maceo*; ut *marcor*, à *marceo*; *mador*, à *madeo*. *Maceo* usurpat Plautus, Aulularia:

MO. *Volo ego ex te scire, qui sit agnus curio.*

EV. *Qui ossa atque pellis totus est: ita cura macet.*

A *maceo* item est *macesco*, uti à *macreo*, *macresco*. A *macesco*, *commacesco*. Varro apud Nonium in *Macescebat*: *Noster antiquus rivalis domo iturus in curiam commacescebat.* Ita eum locum emendat Janus Gulielmius, lib. III Verisimil. cap. XVIII. *Maceo*, & *macreo*, sunt a *macer*, quod Perottus & Scaliger putarunt esse a μακρὸς, *longus*. Sed potiùs derivem ab Hebræo fonte. Nam מק, *macies*, *tabes*. מקק, *tabuit*. Item מכך, *macuit*, *contabuit*. Atque hinc etiam Græcum μακρὸς, *longus*. Nam *quæ emaciantur, longa fiunt, vel videntur.* A *macer* quoque est *macero*, quod est, *macrum reddo*, *attenuo*. Quod facere solent, qui se excruciant. Sed extensum etiam ad alia, *quæ aquis mollia teneraque fiunt*, *uti salsamenta*.

MACROCOLUM Plinio est, quam Catullus vocat *chartam regiam*. Ea magnitudine *Augustam*, *Livianam*, *Fanniam*, cæterasque chartæ species exsuperabat. Guilandinus, commentario de papyro, scribit *macrocollum* gemino *L L*, ac deducit à μακρὰ, quod est μεγάλη, & κόλλα, quod esse ait *dorsi bovis corium*, *unde glutinum excoquitur*. Sed meritò hunc ejus errorem castigat Scaliger. Nam κόλλα non est *tergus bovis*, quod βύρσα dicitur, sed è *tergore*, quod ex ipso Hesychio apparet. Deinde *macrocolum* non est à κόλλα, sed κῶλον, ut bene jam olim scripsit Hermolaus Barbarus. Κῶλον autem vocatur *membrum schedæ*, sive *schedion*. Hinc πρωτόκολλον dicebatur *prima scheda*, in qua character erat chartæ, ut inde nosceretur. Ab eodem *infima scheda* dicebatur ἐσχατόκολλιον ut apud Martial. lib. II, epist. VI:

Spectas ἐσχατόκολλιον, Severe.

Sic legendum monuit Jos. Scal. castigat. in lib. III Tibulli, & animadversionibus in Guilandinum. At rectè Perottum castigat Guilandinus, quod scripserit *macrocolum* idem esse ac *chartam Claudiam*. Nam hæc a *Claudio Cæsare* demum inventa; unde & nomen: at *macrocoli* meminit Cicero lib. XIII & XVI, ad Att. ac *chartæ regiæ*, quæ eadem est, mentio apud Catullum extat. Mirum verò eundem ei errorem quoque impingere Hadr. Junium in doctissimo suo Nomenclatore.

MACTARE est à *macius*, hoc dicitur quasi *mauctus*, hoc est, *magis auctus*: teste Servio in IV & IX Æn. & Prisc. in V. Sic Cato *herbam adultam* vocat *mactam*, nempe ab *augmento*. Similiter *magmentum* est *majus augmentum*. Invenias apud Varronem, lib. IV de L. L. & item Arnobium, lib. VII. Et inscriptionib. antiquis. Inde *magmentaria vasa*, quibus *magmenta & exta sacra imposita inferebantur aræ*. Ita interpretantur Gloss. vett. Arnobium hoc quoque usum putat Turnebus, lib. XXII, cap. VI. Vide etiam quæ de *magmento* scribit Andreas Schottus, lib. I Observat. Humanarum cap. XI. Quod verò *mactare* accipitur pro *cædere*, id fit μεταληπτικῶς, & κατ᾽ εὐφημισμὸν, quòd *cædis* voce in sacrificiis, ut mali ominis, abstinerent. At propriè *mactare* dicebantur, cùm ture, vino, aliove super hostia posito, diceretur, MACTE HOSTIA. Ita Varro, IV de L. L. & II de moribus populi Romani; Servius in IV Æn. Porphyrio in Horat. Sat. II lib. I. Indeque apud Catonem in polluccenda dape legere est: *Macte hocce vino inferio esto: Macte hocce fercto esto: macte hacce dape pollucenda esto.* Ubi Deo, cui sacrificatur, dicitur, *Macte esto*, pro *mactus*, hoc est, *cumulatus*, *auctusque*. Vocandi casus more Attico ponitur pro recto; quomodo apud Tibullum legas: *Huc venias hodierne*, pro *hodiernus*: & apud Persium, sat. III:

Stemi-

Callimachi sententia eò defenditur, quòd *fontes* interdum, quos *Nymphæ* repræsentant, à *fluminibus* sunt. Sed Maro eò respexit, quòd ut plurimùm *flumina* contra à *fontibus* sint: unde Naso quoque,

Flumina collectis multiplicantur aquis.

Pro *lympha* etiam *limpha* scripsere, vel quoque *limfa*, quomodo *fama*, scribimus non *phama*. Ab eo est *limpidus* ob *limfæ claritatem*. Quanquam doctissimus Caninius, atque item Nunnesius, putarint esse a λαμπρὸς, converso ρ in δ, ut a κηρυκεῖον fit *caduceus*: quod Dorice καρυκεῖον. Potiùs dixerim à λαμπρὸς elisa canina litera esse *limpus*, inde *limpidus*. Vel ut à *palleo*, *pallidus*, ab *herba*, *herbidus*: ita *limpidus* esse à λάμπω, vel λαμπὴς, vel antiquo λάμπος, quomodo & *aurora equus* dicitur Homero, quia λάμπει, hoc est, *lucet*. Hæc si placent, *limpidus* propriè sit, *clarus*, *lucidus*. Dicebant quoque pro *lympha*, *lymphor*. Ut Lucilius apud Nonium: *Impermistum lymphorem*. A *lympha* etiam est *lymphare*, apud Plinium, lib. XXIV, cap. XVII, & Valerium Flaccum, lib. III. Indeque *lymphati*, & *lymphatici*. Credebant enim *Nymphas*, *si conspicerentur*, *furorem immittere*: unde & qui Latinis *lymphati*, Græcis νυμφόληπτοι dicuntur. Vide Festum in *Lymphati*, & Hesychium in Νυμφόληπτοι. Aliter tamen Isidorus, in X: *Lymphaticus*, inquit, *quod aquam timeat*, *quem Græci ὑδροφόβον vocant. Lymphaticus propriè dicitur*, *qui vitium ex aqua contrahit: cujus vitium est huc atque illuc currere*, *aut à fluore aquæ sumto visu. Sed poetæ jam hoc genus nominis pro furioso usurpant*. Sed Festi sententia magis placet. Quemadmodum verò *Lympha* est à νύμφη *aquam* significante: ita & inde dictæ *Nymphæ*. Sunt enim *aquarum præsides*, unde Cicero, de Clodio (qui, ut in Miloniana quoque legere est, *Nympharum* domum accenderat,) sic scribit orat. de Aruspicum responsis: *Earum templum inflammavit Clodius*, *quarum ope aliis incendiis subvenitur*. A *nymphis nymphæa* dicebantur loca publica, in quæ aqua, non ad usum, ut in thermis, ac balneis: sed ad amœnitatem, deduceretur: quæ loca *Nympharum statuis* ornabantur. Vide Romam Fabricii. Sed & *Nymphæa*, Zonarâ teste, erant, *palatia publica*, *in quibus nuptias celebrarent*, qui habitarent angustiùs. Eâ notione est a νύμφη, significante *sponsam*, sive *novam nuptam*. At νύμφη hac significatione vel est à νυὸς vel dicitur quasi νεόμφη, unde Æolice νυμφη, à νέον & φαίνεσθαι, juxta Eustathium: nempe quia ferè nubere solent, dum novum ætatis ver agunt. Sed & aquarum, montium silvarumque Deas *Nymphas* similiter vocari Eustathius putat, διὰ τὸ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι. Vide eum in Odyss. α. pag. ClɔCCCLXXXIV edit. Rom.

Lyncurium, λυγκούριον. Caussam nominis adfert Dioscorides, lib. II, cap. C: Τὸ δὲ τοῦ λυγκὸς οὖρον, ὃ δὴ λυγκούριον καλεῖται, ἅμα τῷ ἐξουρηθῆναι λιθοῦσθαι πεπίστευται. Idem tradit Plinius, lib. VIII, cap. XXXVIII. *Lyncum humor ita redditus*, *ubi gignuntur*, *glaciatur*, *arescitve in gemmas carbunculis similes*, *& igneo colore fulgentes*, *lyncurium vocatas*. Idem tradit lib. XXXVII, cap. III; Solinus, cap. VIII; & Isidorus, lib. XII, cap. II. Ovidius eò respexit, XV Met.

Et quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

Imò Theophrastus fragmento, quod superest è libro περὶ τῶν λεγομένων ζώων φθονεῖν, sic scribit: καὶ ἡ λύγξ κατακρύπτει τὸ οὖρον, ὅτι πρὸς τὰς σφραγῖδας καὶ πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειον. Sed planè id esse fabulosum docuit experientia. Nec enim concrescit *urina lyncis*, ut patuit ex lyncibus in Gallias adductis. Quare verisimilis magis eorum est sententia, qui *lyncurium* à *Liguria* nomen putant accepisse. Nam aliter vocatur λιγύριον per *I*, ut apud Strabonem in quarto scriptum est: qui & in *Liguria* ait inveniri. Imò & Theophrastus ἐν τῷ περὶ λίθων, idem scribit, atque ex eo Plinius, lib. XXXVII, cap. II.

Lynx à λύκος, id est, *lupus*. Ita Isidorus, lib. XII, cap. II: *Lynx dictus*, *quia in luporum genere numeratur: bestia maculis distincta terga*, *ut pardus*, *sed similis lupo. Unde & ille λύκος*, *iste lynx*. Sed quod *lynces* in *luporum genere* esse ait, planè fallitur. Neque similes quidem, nisi quod & *lupus cervarius* maculas habet. Nec λύγξ minùs Græcum est, quàm λύκος. Λύγξ verò, quia animal est *perspicacissimum*, videtur Gesnero nomen obtinuisse à λύκη, id est, *lux*. Atque idem scripserat Perottus. A *perspicacibus oculis lyncis* nomen factum fabuloso illi *Lynceo*, qui acie oculorum penetrare dictus terram ipsam, videreque ea, quæ apud inferos fierent: ut Apollonius in Argonauticis ait. Tzetzes comm. in Lycophronem ait, originem indè fabulam cepisse, quòd *primus reperisset æris*, *argenti & auri fodinas*.

Lyra, λύρα, quod Eustathius putabat dici quasi λύτραν, idque quia Mercurius eam Apollini dederit εἰς λύτρον, cùm boves surripuisset. Isidorus, lib. II, cap. XXI, nuncupari ita ait, quia *diversas efficiat voces*. Fortè voluit sic dici à λύω, *solvo*, *dissolvo*, quia *in multas dividatur voces*.

Lysimachia herba ita dicta à *Lysimacho*, rege Thraciæ, uno ex διαδόχοις Alexandri. Plinius, lib. XXV, cap. VII: *Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam*, *quæ ab eo nomen retinet*, *celebrata Erasistrato*. Vel sit ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν μάχην, quia *pugnam dirimat*. Nam, ut ibidem ait Plinius: *Vis ejus tanta est*, *ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat*. Sed prius malo. Posterius autem occasione vocabuli confictum videtur. Sanè multa sunt, ubi non vera vis herbæ nomen dederit, quum ex nomine virtus aliqua herbæ sit afficta.

Lytæ, qui quartum jam annum operam dabant Juri Civili: *prolytæ*, qui quinctum. Ac *prolytæ* quidem vocati, quia lytis essent doctiores: *lytæ* autem ἀπὸ τοῦ λύειν, sive quia eos fecissent progressus, ut Juris nodos atque ænigmata solvere inciperent: sive quasi λυτοὶ, hoc est, *solubiles*, quia jam essent solvendi a præfinita studiorum ratione. Quare & Hesychius προλύτης interpretatur περιλελυμένους. Caussa igitur appellationis fuerit, quod cùm è L libris Digestorum tantùm XXXVI prælegi soleant, atque postremus istorum, postremus item quarti anni liber esset: postulla absque magistri ope per se reliquos XIV legerent, quasi missionem jam nacti à magistrorum castris. Vide Justiniani epistolam ad Antecessores. §. V.

M A

Maccus, *fatuus*. Diomedes, lib. III, cap. de poëmatis generibus: *In Atellanâ inducuntur osca persona*, *ut Maccus*. Μακκοᾶν pro *desipere* dicunt Aristophanes, & Lucianus. Ac Aristophanis Scholiastes geminum etymon adfert: unum παρὰ τὴν Μακκὼ, ut sit, *Maccûs more delirare*: alterum παρὰ τὸ μάτην κοεῖν, quod est νοεῖν. De eadem voce sic Helladius Besantinous apud Photium in bibliotheca: Τὸ μακκοᾶν, ἀρχαικῶς ἐστι τὸ μὴ αἰσθεῖν ἢ τὸ μὴ κοεῖν, ὅπερ τὸ νοεῖν ἐδήλου. Καλλίμαχος δ᾽ ἐν Ἑκάλῃ, ἐκόησε φησιν, ἀντὶ τοῦ ἐνόησεν.

Macellum unde dicatur, mirè dissentiunt veteres. [à *maceo*, *macuo*, id est, *macto*. Inde apud Lucretium *macta*, pro *mactata*.] Prima est sententia Varronis, lib. IV de L. L. ubi ait: *Macellum*, *ubi olerum copia. Ea loca etiam nunc Lacedæmonii vocant μαγγανεῖα. sed Iones ostia ortorum & castells*, μακέλλους. Idem mox: *Hæc omnia* (putà *forum olitorium*, *piscarium*, & *cupedinis*) *postquam contracta in unum locum*, *quæ ad victum pertinebant*, *& ædificatus locus*, *appellatum Macellum*, *ut quidam scribunt*, *quòd ibi fuerit hortus*. Alterum ἔτυμον continuò subjungit his verbis: *Alii*, *quòd ibi domus fuerit*, *cui cognomen fuit Macellus*, *quæ ibi publicè diruta: è qua ædificatum hoc*, *quod vocatur ab eo Macellum*. Ac similiter idem in libris humanarum rerum, *Numerius Equitius Cupes*, *inquit*, *& A. Omanius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta. His in exilium actis*, *publicata sunt bona*, *& ædes*, *ubi habitabant*, *diruta: èque ea pecunia scalæ deûm penatium ædificatæ sunt*, *& locus*, *ubi venirent ea*, *quæ vescendi caussâ in urbem erant allata*, *ædificatus. Itaque ab altero Macellum*, *ab altero forum Cupedinis appellatum est*. Huic opinioni accedit Festus: *Macellum*, inquit, *dictum à Macello quodam*, *qui exercebat in urbe latrocinia. quo damnato censores*, *Æmilius & Fulvius*, *statuerunt*, *ut in domo ejus obsonia venderentur*. Tertia est sententia Plutarchi, qui deducit ἀπὸ τοῦ μαγείρου. Sanè literæ *C* & *G* mutuas præbent operas: de quo vide Radulphum Fornerium, lib. I Quotidianarum

rerum

rerum, cap. xv. Quarta est opinio Donati in Eun. II, III *Macellum*, inquit, *a mactandis pecoribus dictum.* Subjicit indè etymon quoque secundo superiùs loco adlatum e Varronis rerum humanarum libris. Donatum sequitur Isidorus, lib. xv, cap. II: *Macellum dictum, quod ibi mactentur pecora, quæ mercantibus venum dantur.* Similiter Scaliger in Conject. Quod si placet, a *mactum* erit *mactulum*, inde *mactellum*, à quo *macellum.* Quæ sane originatio durïuscula. Salmas. de Usuris, pag. CCCXLVIII: *Macelli vox originis Græcæ. Et nugatur quidem sciens prudensque Varro, qui à Macello quodam, cujus ædes in foro fuerint, autumat appellatum, quo condemnato, & in exilium acto, publicatis bonis, ædibus dirutis, locus, ubi erant, τῷ κρεοπωλίῳ destinatus sit. Μάγειρος, & Æolicum μάγελλος, inde macellus, & macellum, τὸ κρεοπώλιον, τὸ μαγειρεῖον.* Potiùs alterutram Varronis opinionem amplectar: ut nempe vel à μάκελλος sit, vel *Macello* quodam, cujus ibi domus fuerit.

MACERIES, ut Isidorus censet, lib. xv, cap. IX, ita dicitur, à μακρὸς, id est, *longus*, quia propriè sit *paries longus.* Nec multùm abit Nunnesius in Grammatistice, cui placet esse à μῆκος. Perottus deducit a *macer*, quia *minime* sit *pinguis*, quippe ita dicitur *paries e lateribus factus sine calce.* [*manugeries*, id est, *manu aggestus.*] Scaliger in Conjectaneis arbitratur esse a μάκελλος, vel μακέλλα, quomodo τὰ δρύφακτα καὶ φραγμοὶ vocantur, ut Hesychius testatur. Atque hanc etiam sententiam legas apud Nunnesium, qui tamen ante à μῆκος derivarat: atque hoc eopse opusculo. Martinius arcessit originem ab Hebræo מקל, id est, *baculus*, *virga.* Idque quia antiquitus fierent *septa e virgis.*

MACERO est, *attenuo*, *consumo*: ut cùm *cura hominem dicitur macerare.* Sed quia, quæ aquis imponuntur, ut falsedo aliusve humor crassius educatur, attenuari solent, indè est, quod ejusmodi quoque *macerari* dicuntur. Quocirca videri possit, *macero* dici quasi *emacio*, à *macer.* Sed videtur obstare quantitas primæ. Quare non minus verisimile est dici sic quasi τακερὸς à τακερὸς, *liquatus*, *mollis e liquatione*: quod à τήκω, *consumo*, *liquefacio*, *macero.* Gloss. Phil. *maceratum*, πεπηγμένον. [a *maceo*, *macer*, *macero*, μαίσσω.]

MACHÆRA, μάχαιρα, quod ut Eustathius vult, παρὰ τὸ χαίρειν αἵματι, quasi αἱμόχαιρα, quòd *gaudeat sanguine*, unde de ea ait Plautus, Mil. act. I, sc. I:

Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Sed simpliciùs μάχαιρα deducas à μάχεσθαι, hoc est, *pugnare.* Hujus diminutivum *macharium* à Græco μαχαίριον, quod & ὑποκοριστικοῦ μαχαιρίδιον, hoc est, *cultellus.* Usus pro *sicula* Plautus, Rudente. Imò & Aulul. act. II, sc. IX, ita usurpat:

——*Tu machario*

Congrum, muranam exdorsua, quantum potest.

Quamquam vulgus interpretum existimarit *machæro* esse viri nomen. quod meritò displicet Jano Gulielmio.

MACHINA, μηχανή, ex quorundam sententia dicitur propriè de *bellicis instrumentis*; nempe à μάχεσθαι, q. e. *pugnare.* Id quidem magis placet, quàm quod apud Eustathium legitur, esse à μὴ χαίνειν, *non hiscere*, quia nempe ita affabre facta, ut non patiatur vel *hiscere* quicquam reprehendendi caussâ. Sed verissimum puto, quod est apud Etymologum, venire à μήδεσθαι, quod est, *meditari*, *excogitare*; uti hoc à μῆδος, hoc est, *cura*, *consilium*, *commentum.* Confirmat hoc etymon, quod Comici eo uti solent pro dolis atque insidiis. Item Asconius Pedianus, *Machina*, inquit, *est ubi non tam materia, quam ratio artis, atque INGENII ducitur.* Quo ex loco simul paret, satis commodè posteriores scriptores *belli machinas* vocare *ingenia*, & architectos eorum *ingenarios.* Græci etiam *maggana* vocarunt. Hesychius: Μάγγανα, μηχανεύματα. Etiam usi hoc posterioris ævi scriptores. Uti ὁ στεβλωμαῖος Hegesippus, lib. IV, cap. XX, de Nerone: *Magganum sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret.* Glycas etiam auctor est Constantinopoli locum *Maggana* dictum, *ubi omnia bellica instrumenta reposita, & libri de Mechanicis.* Lipsius, lib. I Poliorceticon dial. tertio.

MACHLIS fera, de qua sic Plinius, lib. VIII, cap. XV: *Item notam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam machlin, haud dissimilem alci, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclinem arbori in somno, eâque incisa ad insidias capi, aliàs velocitatis memorata. Labrum ei superius prægrande: ob id retrograditur in pascendo, ne in priora tendens involvatur.* Pro *machlin* in quibusdam libris est *achlin*: quod Dalecampius probat. Censet enim esse ab α στερητικῷ, & κλίνω, *cubo*: quia Plinius dicat *non cubare.* Sed, si, ut idem Plinius ait, est *Scandinaviæ animal*, nec in orbe Romano visum, Græcum ei nomen esse nequit, sed *appellatio* ei data sit à *gente Scandinaviæ*, ubi nascitur.

MACIES, à *maceo*; ut *facies*, à *facio.* Præterea, ut scribit Priscianus in VI, *macor* dicimus a *maceo*; ut *marcor*, à *marceo*; *mador*, à *madeo.* *Maceo* usurpat Plautus, Aulularià:

MO. *Volo ego ex te scire, qui sit agnus curio.*
EV. *Qui ossa atque pellis totus est: ita cura macet.*

A *maceo* item est *macesco*, uti a *macreo*, *macresco.* A *macesco*, *commacesco.* Varro apud Nonium in *Macescebat*: *Noster antiquus rivalis domo iturus in curiam commacescebat.* Ita eum locum emendat Janus Gulielmius, lib. III Verisimil. cap. XVIII. *Maceo*, & *macreo*, sunt à *macer*, quod Perottus & Scaliger putarunt esse a μακρὸς, *longus.* Sed potius deriverim ab Hebræo fonte. Nam מק, *macies*, *tabes.* נמק, *tabuit.* Item נמק, *macuit*, *contabuit.* Atque hinc etiam Græcum μακρὸς, *longus.* Nam *quæ emaciantur, longa fiunt, vel videntur.* A *macer* quoque est *macero*, quod est, *macrum reddo*, *attenuo.* Quod facere solent, qui se excruciant. Sed extensum etiam ad alia, *quæ aquis mollia teneraque fiunt, uti salsamenta.*

MACROCOLUM Plinio est, quam Catullus vocat *chartam regiam.* Ea magnitudine *Augustam*, *Livianam*, *Fanniam*, cæterasque chartæ species exsuperabat. Guilandinus, commentario de papyro, scribit *macrocollum* gemino *LL*, ac deducit à μακρὸς, quod est μεγάλη, & κόλλα, quod esse ait *dorsi boum corium, unde glutinum excoquitur.* Sed meritò hunc ejus errorem castigat Scaliger. Nam κόλλα non est *tergus boum*, quod βύρσα dicitur, sed è *tergore*, quod ex ipso Hesychio apparet. Deinde *macrocolum* non est à κόλλα, sed κῶλον, ut bene jam olim scripsit Hermolaus Barbarus. Κῶλον autem vocatur *membrum scheda*, sive *schedion.* Hinc πρωτόκολλον dicebatur *prima scheda*, in qua character erat chartæ, ut inde nosceretur. Ab eodem *infima scheda* dicebatur ἐσχατοκόλλιον ut apud Martial. lib. II, epist. VI:

Spectas ἐσχατοκόλλιον, Severe.

Sic legendum monuit Jos. Scal. castigat. in lib. III Tibulli, & animadversionibus in Guilandinum. At rectè Perottum castigat Guilandinus, quòd scripserit *macrocolum* idem esse ac *chartam Claudiam.* Nam hæc a *Claudio Cæsaro* demum inventa; unde & nomen; at *macrocoli* meminit Cicero lib. XIII & XVI, ad Att. ac *chartæ regiæ*, quæ eadem est, mentio apud Catullum extat. Mirum verò eundem in errorem quoque impingere Hadr. Junium in doctissimo suo Nomenclatore.

MACTARE est à *mactus*, hoc dicitur quasi *magnus*, hoc est, *magis auctus*: teste Servio in IV & IX Æn. & Prisc. in V. Sic Cato *herbam adultam* vocat *mactam*, nempe ab *augmento.* Similiter *magmentum* est *majus augmentum.* Invenias apud Varronem, lib. IV de L. L. & item Arnobium, lib. VII. Et inscriptionib. antiquis. Inde *magmentaria vasa*, quibus *magmenta & exta sacra impesita inferebantur aræ.* Ita interpretantur Gloss. vett. Arnobium hoc quoque usum putat Turnebus, lib. XXII, cap. VI. Vide etiam quæ de *magmento* scribit Andreas Schottus, lib. I Observat. Humanarum cap. XI. Quod verò *mactare* accipitur pro *cadere*, id fit μεταληπτικῶς, & κατ᾽ εὐφημισμὸν, quòd *cædis* voce in sacrificiis, ut mali ominis, abstinerent. At propriè *mactare* dicebantur, cùm ture, vino, aliove super hostia posito, diceretur, MACTE HOSTIA. Ita Varro, IV de L. L. & II de moribus populi Romani; Servius in IV Æn. Porphyrio in Horat. Sat. II lib. I. Indeque apud Catonem in polluccenda dape legere est: *Macte hocce vino inferio esto: Macte hocce ferto esto: macte hacce dape pollucenda esto.* Ubi Deo, cui sacrificatur, dicitur, *Macte esto*, pro *mactus*, hoc est, *cumulatus, auctusque.* Vocandi casus more Attico ponitur pro recto; quomodo apud Tibullum legas: *Huc venias hodierne*, pro *hodiernus*: & apud Persium, sat. III:

Callimachi sententia eò defenditur, quòd *fontes* interdum, quos *Nymphæ* repræsentant, à *fluminibus* sunt. Sed Maro eò respexit, quòd ut plurimùm *flumina* contra a *fontibus* fiut: unde Naso quoque,

Flumina collectis multiplicantur aquis.

Pro *lympha* etiam *limpha* scripsere, vel quoque *limfa*, quomodo *fama*, scribimus non *phama*. Ab eo est *limpidus* ob *limfæ claritatem*. Quamquam doctissimus Caninius, atque item Nunnesius, putarint esse a λαμπρὸς, converso ρ in δ, ut a κηρυκεῖον fit *caduceum*: quod Doricè καρυκεῖον. Potiùs dixerim à λαμπρὸς elisâ canina litera esse *limpus*, inde *limpidus*. Vel ut a *palleo*, *pallidus*, ab *herba*, *herbidus*: ita *limpidus* esse à λάμπω, vel λαμπὰς, vel antiquo λάμπος, quomodo & *aurora equus* dicitur Homero, quia λάμπει, hoc est, *lucet*. Hæc si placent, *limpidus* propriè sit, *clarus*, *lucidus*. Dicebant quoque pro *lympha*, *lymphor*. Ut Lucilius apud Nonium: *Impermistum lymphorem*. A *lympha* etiam est *lymphare*, apud Plinium, lib. XXIV, cap. XVII, & Valerium Flaccum, lib. III. Indeque *lymphatus*, & *lymphaticus*. Credebant enim *Nymphas*, *si conspicerentur*, *furorem immittere*: unde & qui Latinis *lymphati*, Græcis νυμφόληπτοι dicuntur. Vide Festum in *Lymphatus*, & Hesychium in Νυμφόληπτοι. Aliter tamen Isidorus, in X: *Lymphaticus*, inquit, *quod aquam timeat*, *quem Græci* ὑδροφόβον *vocant*. *Lymphaticus propriè dicitur*, *qui vitium ex aqua contrahit*: *cujus vitium est huc atque illuc currere*, *aut a fluore aquæ sumto vitio*. *Sed poetæ jam hoc genus nominis pro furioso usurpant*. Sed Festi sententia magis placet. Quemadmodum verò *Lympha* est à νύμφη *aquam* significante: ita & inde dictæ *Nymphæ*. Sunt enim *aquarum præsides*, unde Cicero, de Clodio (qui, ut in Miloniana quoque legere est, *Nympharum* domum accenderat,) sic scribit orat. de Aruspicum responsis: *Earum templum inflammavit Clodius*, *quarum ope alii incendiis subveniuntur*. A *nymphis nymphæa* dicebantur loca publica, in quæ aqua, non ad usum, ut in thermis, ac balneis: sed ad amœnitatem, deduceretur: quæ loca *Nympharum statuis* ornabantur. Vide Romam Fabricii. Sed & *Nymphæa*, Zonarâ teste, erant, *palatia publica*, *in quibus nuptias celebrarent*, qui habitarent angustiùs. Eâ notione est a νύμφη, significante *sponsam*, sive *novam nuptam*. At νύμφη hac significatione vel est à νεὸς vel dicitur quasi νεόμφη, unde Æolice νύμφη, à νέον & φαίνεσθαι, juxta Eustathium: nempe quia ferè nubere solent, dum novum ætatis ver agunt. Sed & aquarum, montium silvarumque Deas *Nymphas* similiter vocari Eustathius putat, διὰ τὸ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι. Vide eum in Odyss. α. pag. cIↃ CCC LXXXIV edit. Rom.

LYNCURIUM, λυγκούριον. Caussam nominis adfert Dioscorides, lib. II, cap. C: Τὸ δὲ τῆ λυγκὸς οὖρον, ὃ δὴ λυγκούριον καλεῖται, ἅμα τῷ ἐξουρηθῆναι λίθοις διαπήγνυται. Idem tradit Plinius, lib. VIII, cap. XXXVIII. *Lyncum humor ita redditus*, *ubi gignuntur*, *glaciatur*, *arescitve in gemmas carbunculis similes*, *& igneo colore fulgentes*, *lyncurium vocatas*. Idem tradit lib. XXXVII, cap. III; Solinus, cap. VIII; & Isidorus, lib. XII, cap. II. Ovidius eò respexit, XV Met.

Et quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

Imò Theophrastus fragmento, quod superest è libro περὶ τῶν λεγομένων ζώων φθονεῖν, sic scribit: καὶ ἡ λὺγξ κατακρύπτει τὸ οὖρον, ὅτι πρὸς τὰς σφραγῖδας καὶ πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειον. Sed planè id esse fabulosum docuit experientia. Nec enim concrescit *urina lyncis*, ut patuit ex lyncibus in Gallias adductis. Quare verisimilis magis eorum est sententia, qui *lyncurium* à *Liguria* nomen putant accepisse. Nam aliter vocatur λιγύριον per *I*, ut apud Strabonem in quarto scriptum est: qui & in *Liguria* ait inveniri. Imò & Theophrastus ἐν τῷ περὶ λίθων, idem scribit, atque ex eo Plinius, lib. XXXVII, cap. II.

LYNX à λύκος, id est, *lupus*. Ita Isidorus, lib. XII, cap. II: *Lynx dictus*, *quia in luporum genere numeratur*: *bestia maculis distincta terga*, *ut pardus*, *sed similis lupo*. *Unde & ille* λύκος, *iste lynx*. Sed quod *lyncas* in *luporum genere* esse ait, planè fallitur. Neque similes quidem, nisi quòd & *lupus cervarius* maculas habet. Nec λὺγξ minùs Græcum est, quàm λύκος. Λὺγξ verò, quia animal est *perspicacissimum*, videtur Gesnero nomen obtinuisse à λύκη, id est, *lux*. Atque idem scripserat Perottus. A *perspicacibus oculis lyncis* nomen factum fabuloso illi *Lynceo*, qui acie oculorum penetrare dictus terram ipsam, videreque ea, quæ apud inferos fierent: ut Apollonius in Argonauticis ait. Tzetzes comm. in Lycophronem ait, originem inde fabulam cepisse, quòd *primus reperisset æris*, *argenti & auri fodinas*.

LYRA, λύρα, quod Eustathius putabat dici quasi λύτρα, idque quia Mercurius eam Apollini dederit εἰς λύτρον, cùm boves surripuisset. Isidorus, lib. II, cap. XXI, nuncupari ita ait, quia *diversas efficiat voces*. Fortè voluit sic dici à λύω, *solvo*, *dissolvo*, quia *in multas dividatur voces*.

LYSIMACHIA herba ita dicta à *Lysimacho*, rege Thraciæ, uno ex διαδόχοις Alexandri. Plinius, lib. XXV, cap. VII: *Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam*, *quæ ab eo nomen retinet*, *celebrata Erasistrato*. Vel sit ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν μάχην, quia *pugnam dirimat*. Nam, ut ibidem ait Plinius: *Vis ejus tanta est*, *ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat*. Sed prius malo. Posterius autem occasione vocabuli confictum videtur. Sanè multa sunt, ubi non vera vis herbæ nomen dederit, quum ex nomine virtus aliqua herbæ sit afficta.

LYTÆ, qui quartum jam annum operam dabant Juri Civili: *prolytæ*, qui quintum. Ac *prolytæ* quidem vocati, quia lytis essent doctiores: *lytæ* autem ἀπὸ τοῦ λύειν, sive quia eos fecissent progressus, ut Juris nodos atque ænigmata solvere inciperent: sive quasi λυτοὶ, hoc est, *solubiles*, quia jam essent solvendi a præfinita studiorum ratione. Quare & Hesychius προλυτὰς interpretatur παραλελυμένους. Caussa igitur appellationis fuerit, quòd cùm è L libris Digestorum tantùm XXXVI prælegi soleant, atque postremus istorum, postremus item quarti anni liber esset: postilla absque magistri ope per se reliquos XIV legerent, quasi missionem jam nacti à magistrorum castris. Vide Justiniani epistolam ad Antecessores. §. V.

M A

MACCUS, *fatuus*. Diomedes, lib. III, cap. de poëmatis generibus: *In Atellanâ inducuntur osca persona*, *ut Maccus*. Μακκοᾶν pro *desipere* dicunt Aristophanes, & Lucianus. Ac Aristophanis Scholiastes geminum etymon adfert: unum παρὰ τὴν Μακκώ, ut sit, *Maccûs more delirare*: alterum παρὰ τὸ μάτην κοεῖν, quod est νοεῖν. De eadem voce sic Helladius Besantinous apud Photium in bibliotheca: Τὸ μακκοᾶν, ἀρχαικὸς ἐστι τὸ μὴ ἀκούειν· ἢ τὸ μὴ κοεῖν, ὅπερ τὸ νοεῖν ἐδήλου. Καλλίμαχος δ' ἐν Ἑκάλῃ, ἐκόησε φησιν, ἀντὶ τοῦ ἐνόησεν.

MACELLUM unde dicatur, mirè dissentiunt veteres. [à *maceo*, *macuo*, id est, *macto*. Inde apud Lucretium *macte*, pro *mactata*.] Prima est sententia Varronis, lib. IV de L. L. ubi ait: *Macellum*, *ubi olerum copia*. *Ea loca etiam nunc Lacedæmonii vocant* μακελλωτάς. *sed Iones ostia ortorum & castelli*, μακέλλας. Idem mox: *Hæc omnia* (puta *forum olitorium*, *piscarium*, & *cupedinis*) *postquam contracta in unum locum*, *quæ ad victum pertinebant*, *& ædificatus locus*, *appellatum Macellum*, *ut quidam scribunt*, *quòd ibi fuerit hortus*. Alterum ἔτυμον continuò subjungit his verbis: *Alii*, *quòd ibi domus fuerit*, *cui cognomen fuit Macellus*, *quæ ibi publicè diruta*: *è qua ædificatum hoc*, *quod vocatur ab eo Macellum*. Ac similiter idem in libris humanarum rerum, *Numerius Equitius Cupes*, *inquit*, *& A. Omanius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta*. *His in exilium actis*, *publicata sunt bona*, *& ædes*, *ubi habitabant*, *diruta*: *èque ea pecunia scalæ deûm penatium ædificata sunt*, *& locus*, *ubi venirent ea*, *quæ vescendi caussâ in urbem erant allata*, *ædificatus*. *Itaque ab altero Macellum*, *ab altero forum Cupedinis appellatum est*. Huic opinioni accedit Festus: *Macellum*, inquit, *dictum à Macello quodam*, *qui exercebat in urbe latrocinia*. *quo damnato censores*, *Æmilius & Fulvius*, *statuerunt*, *ut in domo ejus obsonia venderentur*. Tertia est sententia Plutarchi, qui deducit ἀπὸ τῶν μαγείρων. Sanè literæ *C* & *G* mutuas præbent operas: de quo vide Radulphum Fornerium, lib. I Quotidianarum

rerum

rerum, cap. xv. Quarta est opinio Donati in Eun. II, III *Macellum*, inquit, *a mactandis pecoribus dictum.* Subjicit indè etymon quoque secundo superiùs loco adlatum e Varronis rerum humanarum libris. Donatum sequitur Isidorus, lib. xv, cap. III *Macellum dictum, quod ibi mactentur pecora, quæ mercantibus venum dantur.* Similiter Scaliger in Conject. Quod si placet, a *mactum* erit *mactulum*, inde *macellum*, a quo *macellum.* Quæ sane originatio dubiuscula. Salmas. de Usuris, pag. CCCXLVIII: *Macelli vox originis Græca. Et negatur quidem sciens prudensque Varro, qui à Macello quodam, cujus ædes in foro fuerint, autumat appellatum, quo condemnato, & in exilium acto, publicatis bonis, ædibus dirutis, locus, ubi erant, τῷ κρεοπωλίῳ destinatus sit. Μάγειρος, & Æolicum μάγειῤῥος, inde macellus, & macellum, τὸ κρεοπώλιον, τὸ μαγειρεῖον.* Potiùs alterutram Varronis opinionem amplectar: ut nempe vel à μάκελλος sit, vel *Macello* quodam, cujus ibi domus fuerit.

Maceries, ut Isidorus censet, lib. xv, cap. IX, ita dicitur, à μακρὸς, id est, *longus*, quia propriè sit *paries longus.* Nec multùm abit Nunnesius in Grammatistice, cui placet esse à μῆκος. Perottus deducit a *macer*, quia *minime* sit *pinguis*, quippe ita dicitur *paries è lateribus factus sine calce.* [*manugeries*, id est, *manu aggestus.*] Scaliger in Conjectaneis arbitratur esse a μάκελλος, vel μακελλα, quomodo τὰ δρύφακτα καὶ φραγμοὶ vocantur, ut Hesychius testatur. Atque hanc etiam sententiam legas apud Nunnesium, qui tamen ante a μῆκος derivarat: atque hoc eopse opusculo. Martinius arcessit originem ab Hebræo מקל, id est, *baculus*, *virga.* Idque quia antiquitus fierent *septa e virgis.*

Macero est, *attenuo*, *consumo*: ut cùm *cura hominem dicuntur macerare.* Sed quia, quæ aquis imponuntur, ut falsedo aliusve humor crassus educatur, attenuari solent, indè est, quod ejusmodi quoque *macerari* dicuntur. Quocirca videri possit, *macero* dici quasi *emacio*, à *macer.* Sed videtur obstare quantitas primæ. Quare non minus verisimile est dici sic quasi τακερὸν à τακερός, *liquatus*, *mollis e liquatione*: quod à τήκω, *consumo*, *liquefacio*, *macero.* Gloss. Phil. *maceratum*, πεπηγμένον. [à *maceo*, *macer*, *macero*, μάσσω.]

Machæra, μάχαιρα, quod ut Eustathius vult, παρὰ τὸ χαίρειν αἵματι, quasi αἱμόχαιρα, quòd *gaudeat sanguine*, unde de ea ait Plautus, Mil. act. I, sc. I:

Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Sed simpliciùs μάχαιραν deducas à μάχεσθαι, hoc est, *pugnare.* Hujus diminutivum *macharium* à Græco μαχαίριον, quod & ὑποκοριστικῶς μαχαιρίδιον, hoc est, *cultellus.* Usus pro *sicula* Plautus, Rudente. Imò & Aulul. act. II, sc. IX, ita usurpat:

—— *Tu machario*

Congrum, murænam exdorsua, quantum potest.

Quanquam vulgus interpretum existimant *machario* esse viri nomen. quod meritò displicet Jano Gulielmio.

Machina, μηχανή, ex quorundam sententia dicitur propriè de *bellicis instrumentis*; nempe à μάχεσθαι, q. e. *pugnare.* Id quidem magis placet, quàm quod apud Eustathium legitur, esse a μὴ χαίνειν, *non hiscere*, quia nempe ita affabre facta, ut non patiatur vel *hiscere* quenquam reprahendendi causâ. Sed verissimum puto, quod est apud Etymologum, venire à μήδομαι, quod est, *meditari*, *excogitare*; uti hoc à μῆδος, hoc est, *cura*, *consilium*, *commentum.* Confirmat hoc etymon, quod Comici eo uti solent pro dolis atque insidiis. Item Asconius Pedianus, *Machina*, inquit, *est ubi non tam materia, quam ratio artis, atque INGENII ducitur.* Quo ex loco simul patet, satis commodè posteriores scriptores *belli machinas* vocare *ingenia*, & architectos eorum *ingeniarios.* Græci etiam *maggana* vocarunt. Hesychius: Μάγγανα, μηχανεύματα. Etiam usi hoc posterioris ævi scriptores. Uti ἀποσολιμαῖος Hegesippus, lib. IV, cap. XX, de Nerone: *Magganum sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret.* Glycas etiam auctor est Constantinopoli locum *Maggana* dictum, *ubi omnia bellica instrumenta reposita, & libri de Mechanicis.* Lipsius, lib. I Poliorceticon dial. tertio.

Machlis fera, de qua sic Plinius, lib. VIII, cap. XV: *Item notam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam machlin, haud dissimilem alci, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclivem arbori in somno, eàque incisa ad insidias capi, aliàs velocitatis memorata. Labrum ei superius prægrande: ob id retrograditur in pascendo, ne in priora tendens involvatur.* Pro *machlin* in quibusdam libris est *achlin*: quod Dalecampius probat. Censet enim esse ab α στερητικῷ, & κλίνω, *cubo*: quia Plinius dicit *non cubare.* Sed, si, ut idem Plinius ait, est *Scandinaviæ animal*, nec in orbe Romano visum, Græcum ei nomen esse nequit, sed *appellatio* ei data sit à *gente Scandinavia*, ubi nascitur.

Macies, à *maceo*; ut *facies*, à *facio.* Præterea, ut scribit Priscianus in VI, *macor* dicimus a *maceo*; ut *marcor*, à *marceo*; *mador*, à *madeo.* *Maceo* usurpat Plautus, Aulularià:

Mo. *Volo ego ex te scire, qui sit agnus curio.*
Ev. *Qui ossa atque pellis totus est: ita curà macet.*

A *maceo* item est *macesco*, uti a *macreo*, *macresco.* A *macesco*, *commacesco.* Varro apud Nonium in *Macescebat*: *Noster antiquus rivalis domo iturus in curiam commacescebat.* Ita eum locum emendat Janus Gulielmius, lib. III Verisimil. cap. XVIII. *Maceo*, & *macreo*, sunt à *macer*, quod Perottus & Scaliger putarunt esse à μακρὸς, *longus.* Sed potiùs derivem ab Hebræo fonte. Nam מק, *macies*, *tabes.* מקק, *tabuit.* Item נמק, *macuit*, *contabuit.* Atque hinc etiam Græcum μακρὸς, *longus.* Nam *quæ emaciantur*, *longa fiunt*, *vel videntur.* A *macer* quoque est *macero*, quod est, *macrum reddo*, *attenuo.* Quod facere solent, qui se excruciant. Sed extensum etiam ad alia, *quæ aquis mollia teneraque fiunt*, *uti salsamenta.*

Macrocolum Plinio est, quam Catullus vocat *chartam regiam.* Ea magnitudine *Augustam*, *Livianam*, *Fanniam*, cæterasque chartæ species exsuperabat. Guilandinus, commentario de papyro, scribit *macrocollum* gemino *L L*, ac deducit à μακρὸς, quod est μεγάλη, & κόλλα, quod esse ait *dorsi bovis corium*, *unde glutinum excoquitur.* Sed meritò hunc ejus errorem castigat Scaliger. Nam κόλλα non est *tergus bovis*, quod βύρσα dicitur, sed è *tergore*, quod ex ipso Hesychio apparet. Deinde *macrocolum* non est à κόλλα, sed κῶλον, ut bene jam olim scripsit Hermolaus Barbarus. Κῶλον autem vocatur *membrum scheda*, sive *schedion.* Hinc πρωτόκολλον dicebatur *prima scheda*, in qua character erat chartæ, ut inde nosceretur. Ab eodem *infima scheda* dicebatur ἐσχατοκόλλιον: ut apud Martial. lib. II, epist. VI:

Spectas ἐσχατοκόλλιον, Severe.

Sic legendum monuit Jos. Scal. castigat. in lib. III Tibulli, & animadversionibus in Guilandinum. At rectè Perottum castigat Guilandinus, quòd scripserit *macrocolum* idem esse ac *chartam Claudiam.* Nam hæc a *Claudio Cæsare* demum inventa; unde & nomen: at *macrocoli* meminit Cicero lib. XIII & XVI, ad Att. ac *charta regia*, quæ eadem est, mentio apud Catullum extat. Mirum verò eundem in errorem quoque impingere Hadr. Junium in doctissimo suo Nomenclatore.

Mactare est à *mactus*, hoc dicitur quasi *magictus*, hoc est, *magis auctus*: teste Servio in IV & IX Æn. & Prisc. in V. Sic Cato *herbam adultam* vocat *mactam*, nempe ab *augmento.* Similiter *magmentum* est *majus augmentum.* Invenias apud Varronem, lib. IV de L. L. & item Arnobium, lib. VII. Et inscriptionib. antiquis. Inde *magmentaria vasa*, quibus *magmenta & exta sacra impositia inferebantur aræ.* Ita interpretantur Gloss. vett. Arnobium hoc quoque usum putat Turnebus, lib. XXII, cap. VI. Vide etiam quæ de *magmento* scribit Andreas Schottus, lib. I Observat. Humanarum cap. XI. Quod verò *mactare* accipitur pro *cadere*, id fit μεταληπτικῶς, & κατ' εὐφημισμὸν, quòd *cadis* voce in sacrificiis, ut mali ominis, abstinerent. At propriè *mactare* dicebantur, cùm ture, vino, aliove super hostia posito, diceretur, Macte Hostia. Ita Varro, IV de L. L. & II de moribus populi Romani; Servius in IV Æn. Porphyrio in Horat. Sat. II lib. I. Indeque apud Catonem in polluceenda dape legere est: *Macte hocce vino inferio esto: Macte hocce ferto esto: macte hacce dape pollucenda esto.* Ubi Deo, cui sacrificatur, dicitur, *Macte esto*, pro *mactus*, hoc est, *cumulatus*, *auctusque.* Vocandi casus more Attico ponitur pro recto; quomodo apud Tibullum legas: *Huc venias hodierne*, pro *hodiernus*: & apud Persium, sat. III:

Stemi-

Stemmate quod Thusco ramum millesime ducis,
Censoremve tuum vel quod trabeate salutas.

Pro *millesimus*, & *trabeatus*. Deum autem *mactum* esse jubebant, quia putarent, sacrificiis augeri deorum felicitatem, unde legimus, *augere victimis*, & *mactare Deos extis*. Ad alia quoque transfertur hoc verbum: ut cùm Cicero apud Nonium inquit, *mactare honoribus*. Quo de Andream Schottum vide, lib. IV Nodorum Cicer. cap. IV. Sed durius ad res malas transtulit Plautus, apud quem solenne est, *mactare malo*, vel *infortunio*. Quemadmodum & idem usurpat pro *fatigare* aut *molestiam creare*; ut cùm Rudente, Act. I, Scen. II, ait:

Si sapiam, hoc quod me mactat, concinnem lutum.

MACULA, [μύκλαι] juxta Nunnesium κατὰ μετάθεσιν fit à Dorico καλὶς pro κηλὶς, quod Hesychio exponitur ῥύπος, εἶδος αἰσχρὸν ἐν ἱματίῳ. [Vide Hesych. in Βλαγίς.]

MADERE videri possit esse à μαδᾷν, [μαδᾷ, ὑγρεῖ. Hesych.] Nam quamquam ea vox ferè significat *glabrum* ac *depilem esse*, tamen videtur & poni pro *madere*, ut apud Theophrastum cùm alibi, tum lib. IV, ubi ait: νοσεῖ δ' συκῆ ἢ, ὅταν ἐπομβρία γένηται· τὰ γὰρ περὶ τὴν ῥίζαν ὥσπερ μαδᾷ· quem locum sic Plinius extulit, lib. XVII, cap. XXIV. *Si imbres nimii fuere, alio modo ficus laborat, radicibus madidis*. Et sanè pro hac lectione videtur esse, tum quòd Festus *madulsa* deducat à Græco μαδᾷν, ut mox dicam; tum quòd μαδᾷν affine sit Hebræo מטר, quod *pluviam* significat. Alii tamen apud Theophrastum pro μαδᾷν semper legunt μυδᾷν, quod passim accipitur pro *nimio humore putrescere*. Et fortasse sic quoque scripsit Festus, cùm & inde *madulsa* non absurdè deducatur. Nam υ non rarò in α mutatur. Sic à κύλιξ est *calix*, à κυνὸς, *canis*, &c. Similiter igitur à μυδᾷν fuerit *madere*. Quòd verò ad *madulsa* vocem (ea *ebrium vinoque madentem* significat) magis placet altera illa Festi ἐτυμολογία, ut sit à *madere*. Nam & *madidus* itidem pro *ebrio* accipitur apud Plautum, Mostell. Act. I, IV. Et è contrario *siccum* pro *sobrio* dixit Plautus Asinariâ, & Cic. in Academicis, idque Græcorum imitatione. Notum Heracliti illud, αὔη ψυχὴ σοφωτάτη, *anima sicca sapientissima*. Minimè verò probo quod doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, *madidus* à μυδαλέος deducere mavult (*ut λ in δ convertatur*, quomodo à μελετᾷν est *meditari*,) quàm à *madeo*, quod ἀναλογία postulat, ut liquet ex *calidus*, *frigidus*, *torridus* & similibus, quæ à verbis veniunt.

MÆNADES, αἱ μαινάδες, αἱ βάκχαι, ut ait Hesychius. Ita dictæ à μαίνεσθαι, hoc est, *furere*. Hoc verò est vel a μάω, quod est *vehementer cupere*, ὑπὲρ τὸ δέον προθυμεῖσθαι, ut vult Eustathius: vel ab Hebræo הום, id est, *tumultuari*, κατὰ μετάθεσιν. Unde & dictum volunt Græcum οἶμα, quod est, *impetus*. Quæ Hennischi est sententia notis in Aretæum, pag. CCCXXVIII. Ἀπὸ τῆς μανίας etiam dicta *Mania*, quam *Larium matrem* scribit Varro, lib. II de Analogia; & Arnobius lib. ... Unde caussam cognoscimus, cur insani *Laribus* porcum sacrificarint: quippe qui ejusdem, ac mater, potestatis forent. Aliter dicta est *Larunda*. Sed si id nomen est à *Laribus*, quid prohibet, quò minùs dicamus, *Maniam* dictam à *Manibus*. Nam *defunctorum animæ* dictæ tum *lares*, tum *manes*. Cur verò Græci furorem μανίαν vocent, varias caussas adferre conatur Cœlius Aurelianus lib. I, χρονίων cap. V.

MÆRFO & *mæror* per æ scribi oportere, ex antiquis, & libris, & lapidibus, colligit Aldus in Orthographia. Proque hac scriptura est Varro, in V de L. L. qui à *marcendo* deducit. Sed verisimiliùs, qui originem arcessunt ab Hebræo מרר, *amarum esse*. Quâ voce de *tristitia* atque *exacerbatione* non semel utitur Scriptura. Quare non assentio Cæsari & Josepho Scaligeris, qui per *OE* scribunt, ac deducunt à μοῖρα, hoc est, *portio*, *fatalis portio*, *fatum*. Nempe ut *mæror* sit propriè *dolor*, qui fatum sive mortem homini conciliare atque adferre possit.

MAGALIA, & *mapalia*, ut in IV Æn. scribit Servius, idem significant: sed in *magalia* MA producitur, ut IV Æn.

Ut primum alatis tetigit magalia plantis:

In *mapalia* verò corripitur, Ut,

—— Et raris habitata mapalia tectis.

Idem Servius in I Æn. scribit: *Magalia antistœchon est. Nam debuit magaria dicere: quia magar, non magal Pœnorum lingua villam significat. Cato Originum primo: Magalia ædificia, quasi coortes rotundas dicunt. Alii Magalia casas Pœnorum pastorales dicunt*. Hæc Servius. Catonis ab eo locum allatum, sed è quarto Originum, etiam citat Festus in *Mapalia*, ubi itidem *casas Punicas* interpretatur. Similiter Salustius in Jugurth. *agrestium Numidarum ædificia*. Plinius, lib. IV, cap. III, domus, quæ *Nomades plaustris circumferunt*. De etymo Servio assentit Isidorus, lib. XV, cap. XII. *Magalia*, inquit, *ædificia Numidarum agrestium oblonga, incurvis lateribus tecta, quasi navium carinæ sint: sive rotunda in modum furnorum. Et magalia dicta, quasi magaria, quia* MAGER *Punici novam villam dicunt, una litera commutatâ, L pro R, magaria, magalia*. Sic legendus is locus: non *magaria*, *tuguria*, ut est in vulgatis. Quòd verò Servius ait, *Magaria* dici debere, sanè pro eo est, quod apud auctorem prologi, quæ Plautinæ Pœnulo præmittitur, in vetustissimis Camerarii codd. fuit, *magaribus*: unde vett. editt. fecere *megaribus*. Et certum est Hebræos *habitationem* vocare מגור, *magur*: unde Syri *magar* fecere: quos imitantur Pœni. Nam lingua Punica dialecto tantùm ab ea differebat. Atque, ut censeo, ab illo *magar* (pro quo in Plauti codd. est *megar*,) venit Græcum μέγαρον pro *domo*. Latini non *magar*, sed & *magal* dixere. Quid mirum, cùm tam multa sint, ubi *R* in *L* transeat? Quare *magalia* quoque rectum puto: præsertim cùm similiter scribatur apud Charisium: Item in Glossis, ubi est: *Magalia*, Καλύβαι. Item Καλύβια Ἀφρῶν, *Magalia*. Loci Carthagini, qui *Magalia*, seu *Magaria*, diceretur, quoque Appianus in Punicis, atque alii meminere. *Mapalia* voce translatè usus Seneca ἀποκολοκυντώσει. *Vos mera mapalia fecistis*. Hoc est, ad modum barbarorum & agrestium Numidarum vixistis disciplinæ expertes.

MAGISTER (ex quo Germanicum *meister* & *meester*) [μαίστορες, μαίστορες] vel est à *magis*; ut à *minus*, *minister*: vel potiùs à Græco μέγιστος, unde & *magistratus* Græcis dicuntur *megistanes*. Ita *magister* dicetur quasi *megister*. *E* in *A* abit, quomodo à μένειν est *manere*. ΟΣ vero in *ER*, ut ab ἀγρὸς, *ager*. Becmanus censet esse à *magus*, ut propriè signet *magum parvulum*, vel *magorum imitatorem*. Sed duo huic sententiæ puto adversari. Unum est ἀναλογία, quia sic dicendum est *magaster*: ut *surdaster*, *parasitaster*, *Antoniaster*, & similia. Altera est significatio. *Magister* enim propriè est *potestatis* nomen, non *sapientiæ*. Aliud enim *magister*; aliud *præceptor*. *Præceptor* propriè est *artium doctor*, à *præcipiendo*, hoc est, *docendo*; quomodo dixit Flaccus, *Quicquid præcipies, esto brevis*. *Magister* verò est ἐπιστάτης, sive *præfectus*: unde *magister curiæ*, apud Plautum, Aulul. *societatum*, apud Ciceronem pro Plancio, II & III Verrinâ, atque alibi: *collegiorum*, apud Asconium in Pisonianam I *vicorum*, apud Suetonium, Augusto: inque veteri inscriptione (*vico magistrum* voce compositâ dixit Publius Victor) *pagorum*, in inscript. antiquis, & apud Siculum Flaccum, lib. de conditionibus agrorum; item in fragmento Magonis & Vegoiæ libris, quod inter varios auctores de limitibus invenimr: *æris*, itemque *census*, in Codice; *navium*, apud Livium, lib. XXIX; item in Codice Theodosiano & Digestis non uno loco: *pecoris*, apud Varronem, II de R. R. cap. X: & Cic. VII Verr. Hinc liquet, *honoris gratiâ* nomen *magistri* tributum esse *artium doctoribus*: at si primam significationem spectemus potiùs signare *ludi* aut *discipulorum præfectum*, quàm *doctorem*. Idem hac de voce sensere veteres omnes. Verba adferam Paulli J. C. Festi, Varronis, idque eò minùs alienum ab instituto nostro erit, quia eadem parebit, quid de *magistri* & *magistratus* originatione & statuerint antiqui. Sic ergo Paullus, L. Cui. LVII. de verb. significat. *Cui præcipua cura rerum incumbit, & qui magis quàm cæteri diligentiam & solicitudinem rebus, quibus præsunt, debent, hi magistri appellantur, quin etiam ipsi magistratus per derivationem à magistris cognominantur. Unde etiam cuilibet disciplinæ præceptores, magistros appellari à monendo vel monstrando*. Festus: *Magistrare, moderari, unde magistri non solum doctores artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur, quia omnes hi magis cæteris possunt: unde & magistratus, qui per imperia potentiores sunt quàm privati. Quæ vox duabus significationibus notatur, nam aut personam ipsam demonstrat, ut cùm dicimus, magistratus jussit; aut honorem, ut cùm dicimus, Titio magistra-*

gistratus datus est. Varro, quarto de L. L. *Magister equitum, quod summa potestas hujus in equites, & adcensos: ut est summa populi Romani dictator: a quo is quoque magister populi appellatus. Reliqui, quod minores quam hi magistri, dicti magistratus, ut ab albo albatus.* Hactenus Varro, à quo in eo recedo, quòd *magistratus* ἀμέσως deducit à *magister*: quemadmodum nec Festo in eo adstipulor, quòd *magister* à *magistrare* derivat. Nam omnino *magistratus* est a supino verbi *magistrare*, quod Festus interpretatur, *regere, temperare.* Julius Capitolinus: *Ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans. Magistrare* verò à *magister* factum esse, docet ἀναλογία. Sic publicæ *magistrationes* in Cod. Theodos. hoc est, *schola publica.*

MAGNES, ὁ μαγνήτης λίθος, bifariam accipitur ab antiquis. Interdum sic vocatur *lapis, qui ferrum trahit*: interdum *alius argentei nitoris.* Posteriori modo sumit Theophrastus, qui ait, *magnetem* nonnullis esse admirationi, quia usque adeo *similis sit argento*, cùm planè alius generis sit. Quia verò interdum *magnes* est alius ab eo, qui ferrum trahit, inde est, quòd quidam veterum dicant alium esse *magnetem* ab *lapide Heraclio.* Hesychius: μαγνῆτις λίθος, αὕτη πλανᾷ τὴν ὄψιν ἀργύρῳ ἐμφερὴς οὖσα. ἡ δὲ Ἡρακλεῶτις τὸν σίδηρον ἐπισπᾶται. Ac apud Photium quoque legere est ex Helladio Besantineo: ὅτι οὗτος μὲν φησιν, οὐχὶ μαγνῆτιν, ἀλλ' Ἡρακλείαν καλεῖσθαι τὴν λίθον, ἥτις ἕλκει τὸν σίδηρον. Sed etsi verum est, *lapidem Heraclium alium esse à magnete*, tamen verum quoque est, rectè *Heraclium* vocari *magnetem*, quia, ut dixi, diversimodè vox *magnetis* sumitur. Uterque autem dictus *magnes*, quasi *Magneticum* dicas, nempe à *patria*, quia *circa Magnesiam proveniret.* Ac ille *qui ferrum trahit*, etiam *Heraclius*, & *Lydius*, dicebatur. Nam proveniebat circa *Heracleam*, & *Magnesiam*, civitates *Lydiæ.* Indè nomen, *Heraclii, Magnesii, Lydii.* Nec solùm nasceretur circa *Heracleam Lydiæ*, sed etiam *Heracleæ Macedoniæ* conterminа: imò qui hic nasceretur, meliorem fuisse illo circa *Magnesiam Lydiæ* crescente, auctor est Plinius. Vulgo pro *Heracleo lapide* dicunt *Herculeum*: sed perperam, cùm Ἡρακλεία λίθος dicatur non ab *Hercule*, sed ab *Heraclea*, unde & Ἡρακλεῶτις λίθος nominatur. Quemadmodum autem *magnetis* vox est πολύσημος: ita & *Lydii* lapidis. Nam interdum sic dicitur *Heraclius lapis, qui ferrum trahit*: interdum *quo aurum probatur.* Priori modo sumitur in hoc trochaico:

Λυδικὴ λίθος σίδηρον τὴν λῆθεν προσηγάγη.

De eodem Hesychius, *de Heraclio lapide*, sive *Magnete*: Κέκληται δὲ οὗτος ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως. διὸ καὶ Σοφοκλῆς Λυδίαν λίθον αὐτὴν καλεῖ. Ac eum quoque, *quo aurum probatur*, sic vocari indicat Plinius, lib. XXXIII, cap. VIII, his verbis: *Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inveniri, nisi in flumine Tmolo, ut auctor est Theophrastus: nunc vero passim, quem alii Heraclium, alii Lydium vocant.* Unde discimus non tantùm illud, vocari eum *Lydium lapidem*, sed etiam idcirco sic vocari, quia primùm inventus sit in Tmolo, Lydiæ flumine. Sed quod addit, aliter dici *Heraclium*, id in dubium vocari possit. Nec enim *Heraclius lapis* aliter unquam accipi videtur, quàm pro *eo qui ferrum trahit*, atque ex eo etiam σιδηρίτης nominatur.

MAGNUS, vel a μέγας inserto *N*, quomodo à *rego* est *regnum*; à *tego, tignum*: vel à μεγάλος extrito *o*, & mutato λ in *N*; qua ratione à γρυλλίζω fit *grunnio*; & à Syriaco *lux, nux.* Comparativus *major* est omnino à μείζων. Nam quia antiqui Romani carebant literâ Z, mutabant eam in *J* consonum, quomodo & à ζυγὸς fecere *jugum.* Nec repugnem tamen, si quis malit, *major* esse contractum è *magnior*, & eliso *N*, *magior*: tandem *G* quoque extritum, ut esset *major.* A *magior* videtur remansisse adverbium *magis*: quod & censet Jul. Scaliger, de causs. L. L. cap. CI. Sanè longius abeunt literæ, à Græco μάλα vel μᾶλλον, unde vocem eam accersit Festus, & cum eo Nunnesius. Potiùs, si omnino à Græcis esse placet, deducere possis à μέγιστος, unde erit *magis* pro *megis*: quomodo & *magister* ab eodem dicitur pro *megister.* Sed unum huic etymo obstare videtur, quòd Latina vox comparativi, Græca verò superlativi sit gradus. Tertium etiam etymon vocis *major* adducamus. Sanè haut ineptè suspicetur aliquis esse ab antiquo positivo *majus* pro *magnus*, unde *Deus majus*, & *Dea Maja.* Macrobius, lib. I, cap. XII: *Sunt qui hunc mensem ad nostros fastos à Tusculanis transisse commemorent, apud quos nunc quoque vocatur Deus Majus, qui est Jupiter, à magnitudine scilicet ac majestate dictus.* & paullò pòst: *Affirmant quidam, quibus Cornelius Labeo consentit, hanc Majam, cui mense Majo res divina celebratur, terram esse, hoc adeptam nomen à magnitudine; sicut & mater magna à sacris vocatur.* Ab antiquo *majus* pro *magnus est* & *majestas* pro *magnitudo.* Ab eopse vocabulo uxorem Vulcani dixere *Majestam*, ut ex Pisone ibidem tradit Macrobius. Superlativus *maximus* ex *magnissimus* est contractus, ut scribit Terentius Scaurus. De Orthographia. A *magis* (cujus originem ante adduximus) est apud Lucillium *demagis*: quod Festus malè exponit *minus*: nam *De* est ἐπιτατικόν, unde Nonius rectè interpretatur *valde magis*, Glossæ Latino-Græcæ σφοδρῶς. Similia sunt *deperire* pro *valde perire*; *deparcus* pro *valde parco*, apud Tranquillum; *defœdus* pro *valde fœdo*, apud Cic. ad Att. *dequeri* apud Papinium, &c. Sed fortasse Paullus, vel Festus, saltem *demagis* non exposuerit *minus*, sed *nimis. Minus* tamen est etiam in MS.

MAGUDARIS, μαγύδαρις, *semen silphii*, juxta Galenum, in Lexico Hippocratis; item Pollucem; etsi aliqui *radicem ipsam* sic dixerint, teste Dioscoride: vel *caulem*, ut Plinius accepit, atque etiam Priscianus: vel *succum*, ut Hesychius tradit. Imò sic quoque dicebatur *diversa à silphio planta*, eaque non in Cyrenaica, sed Syria, proveniens, ac succi expers: ut constat ex Theophrasto. Ac meminit ejus rei quoque Hesychius. *Cyrenaicam magudarim* intellexit Plautus, Rudente:

Si tibi confidis forte multum magudarim.

Ac *vocem* quoque censeo esse *Cyrenaicam*, à qua regione *succus* ille, non nativus quidem, qui computruisset; sed jam arte præparatus, in regiones exteras advehebatur.

MAGUS, μάγος, ab Hebræo מגושים, quod *meditabundos*, ac *in rerum cognitione occupatos* significat, à Rad. הגה, quod est, *meditari.* Nam *magos* (ut Hieronymus scribit in Daniëlis cap. II) *consuetudo & sermo communis pro maleficis accepit, qui aliter habentur apud gentem suam, eò quòd sint philosophi Chaldæorum, & ad artis hujus scientiam reges quoque & principes ejusdem gentis omnia faciunt.* Abunde de *magi* voce agit Appuleius in Apologia, quâ se defendit adversus eos, à quibus *magiæ* accusabatur. Docet autem, quanquam vulgò dicantur *magi*, qui incredibili cantaminum vi polleant: tamen Persarum genti idem esse *magum* ac Latinis est *sacerdos*, ac *veram magiam* à Platone exponi θεῶν θεραπείαν, eam Zoroastre, & Oromaze, auctoribus esse nobilem, Zamolxi quoque cognitam fuisse, aliaque de quibus ipsum adi. Nec tamen putandum solis Persis fuisse *magos*: quando de aliis quoque gentibus idem testatur Lucianus in Longævis: Οἱ καλούμενοι Μάγοι, γένος τοῦτο μαντικὸν, καὶ θεοῖς ἀνακείμενον παρά τε Πέρσαις, καὶ Πάρθοις, καὶ Βακτρίοις. Porrò Appuleianam illam de *Magis* sententiam refutavit Theodorus homo Christianus, quem Photius in bibliotheca scripsisse ait, βιβλιδάριον περὶ τῆς ἐν Περσίδι μαγικῆς, καὶ τίς ἡ τῆς εὐσεβείας διαφορά, ἐν λόγοις τρισί. Vide de *magis* imprimis Cœlium Calcagninum, dialogo qui inscribitur, Equitatio. Adi & Cœlium Rhodiginum, lib. IX, cap. XXIII. item doctos interpretes in Matth. cap. II; & Barthium lib. LVIII Aversar. cap. II.

MAIALIS quid sit, indicat hoc Varronis, lib. II de R. R. cap. IV: *Castrantur verres commodissime anniculi: quo facto nomen mutant, atque è verribus dicuntur maiales.* Item cap. VII: *Equi demtis testiculis fiunt quietiores: & ideo, quod semine carent, ii canterii appellati; ut in suibus maiales: gallis gallinaceis, capi.* Etymon legas in Glossis Isidori: *Maialis, porcus pinguis, quod Deæ Maiæ sacrificatur, matri Mercurii.* Sed aliis placet nomen esse ex eo, quia *maiales* fiant verribus *majores* ac pinguiores. [*quod mense Majo sacrificaretur.* vide *Aprilis.*

MAJUS à *majoribus* dicitur, juxta Varronem in V de L. L. Similiter Festus: sed alterum quoque etymon addit: *Maius mensis*, inquit, *in compluribus civitatibus Latinis ante urbem conditam fuisse videtur, qua ex caussa, utrùm à majoribus, ut*

Ju-

Junium à junioribus dictum sit: an à Maia, quod Mercurio filio ejus res divina Idibus fiant solennes, &c. Utrumque etymon etiam adfert Macrobius, lib. I Saturn. cap. XII. Sed utrum *Maia* hæc Mercurii fuerit mater, an alia ejus nominis Dea, valde veteres dissensisse docet: imò aliquos non à *Maia* derivasse, sed *Deo Maio*, qui sit *Jupiter*. Nam *maius* idem ac *magnus*: unde *majestas*: de quo in *Magnus* dictum. A *magnitudine* dicti videri possint *Maii*: ut avus maternus Virgilii, unde mater poëtæ *Maia*. Vulgo in vita poëtæ *Magus* legitur pro *Maius*; indeque fabula, avum maternum Maronis *magum* fuisse; ab eo poetam didicisse artes *magicas*: his miranda illa fecisse Neapoli, quæ leguntur apud Arnoldum Abbatem Lubecensem, in Chronico Slavorum, lib. IV, cap. XIX. Sed avum Maronis non *magum* dictum, verùm *Maium*, argumento est, quòd ab eo mater diceretur *Maia*: quomodo *filia Tullii* dicta *Tullia*, *Cornelii* vocata *Cornelia*, & ita in cæteris.

MALA à *mando*, ut *pala*, à *pango*, *vela* pro *vehela*, vel *vehiculum*: unde *velaturam facere*, apud Varronem. Festus: *Vela apud Oscos dicebatur plaustrum. unde velarii stipites in plaustro, & vetura, velatura.* Sic legit Clarissimus Salmasius Notis in Capitolinum, Maximinis duobus. Cujus scriptoris verba sic idem corrigit, pag. CCLI, ex optimo codice: *Alios siccis vehelis exhiberet.* Ubi vulgo *vehiculis*. *Vehela* à *veho*; ut *loquela*, a *loquor*. Similiaque *fugela*, pro *fuga* Varroni apud Nonium. Etiam *suadela*, & *suada* dixere. Similiaque *custodela*, *sequela*.

MALA est *gena*. Julius Cæsar Scaliger rectè censet esse contractum ex *maxilla*: nempe ea ratione, qua *ala* ex *axilla* contractum esse docet Cicero Oratore ad Brutum, ut suo diximus loco. *Maxilla* autem vult esse à *maxula*, *maxula* à *maxa*, *maxa* à *maxo*, quo quid signetur, ingenuè me fateor ignorare. *Omnino* autem de *maxilla* vir summus fallitur. Nam *maxilla* est à μασσάω seu μαστάζω, quod est, *mando*, *manduco*. Geminum σσ abit in *X*, ut a πάσσαλος, *paxillus*, unde *palus*. [Μαθῦαι, γνάθοι. Hesych.] Venit & in mentem, posse *maxilla* diminutivum videri à *mala*: nempe ut *mala* sit a Dorico μᾶλον pro μῆλον, quomodo Græcis *malas* dici, clarè ait Pollux, lib. II, cap. IV. §. XVIII. Ubi & caussam nominis adfert. Ὀνομάζεται δὲ μῆλα πρὸς τὸ ἀνθεῖν ἐν ὥρᾳ. ταῦτα καλοῦνται καὶ παρειαὶ καὶ γνάθοι. *Mala vero dicta, quòd floreant in vere ætatis. Hæ & gena, & maxilla vocantur.* Isidorus, lib. XI, cap. I, paullò aliter: *Vocata*, inquit, *mala*, *quòd infra oculos promineant in rotunditatem, quæ Græci μῆλα appellant.* Censent *malas* dici, quia ob rotunditatem, *mali* speciem referant. Subjungit deinde, *sive quod sint super maxillas.* Quasi nempe *mala* sit a *maxilla*. Sed hoc pugnat cum eo, quod continuo subjicit: *Maxilla per diminutionem à malis, sicut paxillus à palo, taxillus à talo.* Nimis verò durè Nunnesius in Grammatistice, cui *mala* est à γάμφη, *maxilla* à γαμφηλὴ, quia nempe Hesychio γάμφαι & γαμφηλαὶ sint αἱ γνάθοι, sive αἱ γνάθοι & γ in *L* commutari non sit omnino insolens.

MALAXO significat *mollire*, *subigere*, à Græco μαλάσσω, quod ejusdem notionis, unde μάλαγμα, *malagma*, fomentum quo apostemata molliuntur maturaque fiunt: quomodo usi Columella, Celsus; alii. *Malaxare malas* Laberius dixit, teste Gellio, lib. VII, cap. XVII. Et *philosophia commalaxat hominem*, ut, Nonio teste, loquitur Varro, Flextab. sive περὶ ἐπιτηδευμάτων. Ἀπὸ δὲ μαλάσσειν dicta μαλάχη herba. Plinius, lib. XX, cap. XXI. *E contrario in magnis laudibus malva est utraque, & sativa & sylvestris. Duo genera earum amplitudine foliis discernuntur. Majorem Græci malopen vocant in sativis. Alteram ab emolliendo ventrem, dictam putant malachen.* Latinum *malva* ex Græco *malache* factum esse, scribit Varro, lib. IV de L. L. Quod si placet, dicemus χ mutari in *V* consonum: quomodo à βραχὺς est *brevis*. Sed quid prohibet, quò minùs dicamus esse ab Æolico μάλϝη pro μάλη. Nam μάλη est μαλάχη, juxta Hesychium. Vocatur & μολόχη, A in O verso, Athenæo teste lib. II qui eo Antiphanem, & Epicharmum usum docet. Ac fortasse Columella quoque usurpat Carm. de Horto:

Et moloche, prono sequitur quæ vertice solem.

Ita quidem citat in Thesauro suo H. Stephanus. Sed in editt. optimis *malache* invenimus: etiam eâ, quam R. Stephanus edidit. A μαλάσσω quoque est μαλακὸς, *mollis*, unde *mœchus malacus* apud Plautum, Trucul. Act. II, Sc. VII. & *cinædus malacus*, Mil. Act. III, Sc. I. Ita enim ibi legendum esse constat ex veteribus codd. Idem Bacch. I. I. *malacum pallium* vocat *synthesin*, sive *vestem cœnatoriam*, quia hæc mollior fuit ac pretiosior, utpote sæpe purpurea aut coccinea. Duza tamen *malacum* non à *mollitie* dictum putat, sed à *colore malaches* sive *malvæ*. A μαλακὸς est μαλακία, *mollicies*. Latini hunc *malaciam* vocant maris tranquillitatem. Cæsar, lib. III de bello Gallico: *Conversis in eam partem navibus, quo ventus ferebat, tanta subito malacia ac tranquillitas exstitit, ut se loco movere non possent.* Usus quoque hoc pacto Aurelius Victor, cap. XXII. *Antium profecti sunt, ubi per malaciam maris anguis proxime Æsculapii fanum petiit.* Ita optimè in Notis ad eum locum legit Andr. Schottus. Μεταφορικῶς accipit Seneca, epist. LXVII. Uti & Plautus, Bacch. Act. I, Sc. I.

Quid est quod metuis, ne tibi lectus malaciam apud me suadeat?

Ita rectè emendavit Lambinus. Sed & *stomachi malaciam*, pro *languore & imbecillitate* dixit Plinius, lib. XXVIII, cap. VII. Atque idem lib. XXIII, cap. VI: *malacias* in prægnantibus vocat *depravatum appetitum*, quo stomacho ob copiam erodentium humorum malè adfecto, nunc hoc, nunc illud, sæpeque absurda, uti carbones atque alia, appetunt. Græci κίτταν sive κίσσαν, hoc est, *picam* appellant: nempe à *vario ejus avis colore*. Ac verisimile sit Nævium etiam dixisse in Lycurgo: *Pallis, patagiis, crocotis, malacis mortalibus*, ut in antiqua Veneta Pincii excusum video. Ut *pravum & varium affectum* taxet poeta, *quo mortales in vestibus luxuriant*. Aldina malè habet *malatiis mortualibus*. A μαλακὸς quoque est μαλακίζω, *mollio*, *malacisso*. Uti apud Plautum, Bacch. Act. I, Sc. I. Bacchis adolescenti ait, *Malacissandus es.*

MALICORIUM, σίδιον, sive *cortex mali Punici*, ut Plinius ait, lib. XXIII, cap. VI. Nominis etiam caussam adfert. *Hic cortex*, inquit, *ex acerbis* (malis Punicis) *in magno usu. Vulgus coria maxime perficere illo novit: ob id malicorium appellant medici.* Sed simpliciùs dixeris ita vocari, quia *corio similis* sit ob duritiem & crassitiem.

MALLEUS, quasi *molleus*, à *molliendo* ferro: juxta Isidorum, lib. XIX, cap. VI: *Malleus*, inquit, *vocatur, quia dum quid calet & molle est, cædit & producit.* [à *marra*, *marreus*, *malleus*. vide *Marra*.] Sed est κατὰ μετάθεσιν à הלם, quod est, *confundere*, unde Jud. V. XXIV. הלמות, hoc est, *malleus*. Κατὰ μεταφορὰν *malleus* dicitur de *morbo jumentorum*. Nempe *ipsa appellatione vim cladis periculumque testante*: ut ait Vegetius, Mulomedicinæ lib. I, cap. II. Nisi a Græcis potiùs. Nam μάλις *jumenti morbus, cum tussit*: teste Hesychio. Diminutivum est *malleolus*: quod ob similitudinem aliis accommodatur. Uti *malleolis* in vitibus. Auctor Columella, lib. III, cap. VI, his verbis: *Malleolus novellus est palmes innatus prioris anni flagello, cognominatusque à similitudine rei, quod in ea parte, qua deciditur, ex vetere sarmento prominens utrimque, malleoli speciem præbet.* Et Plinius, l. XVII, cap. XXI: *Solebat capitulatus utrimque è duro surculus seri; eoque argumento malleolus vocatur etiam nunc.* Similiter Isidorus, lib. XVIII, cap. V. qui Columellæ verba exscripsit. Transfertur quoque ad manipulos aut collectiones sparteas, formâ quadam mallei ligatas, & pice aut sulphure illitas, & incensas: quæ in muros aut tecta conjici solent. Festus: *Malleoli vocantur, non solum parvi mallei, sed etiam ii, qui ad incendium faciendum aptantur, videlicet ad similitudinem priorum.* Nonius: *Malleoli sunt manipuli spartei, pice contecti, qui incensi aut in muros, aut in testudines conjiciuntur.* Idem illud Sisennæ adducit è quarto histor. *De quibus partim malleolos, partim fasces sarmentorum incensos supra vallum frequentes.* Meminit & Vitruvius, lib. X, cap. ult. *Sed ibi* (naves cum sambucis) *malleolis confixa, incendio sunt conflagrata.* Item: *Denique totam machinam candentibus malleolis & ballistarum plagis dissipaverunt.* Sed imprimis graphicè eas depingit Ammianus Marcellinus, lib. XXIII. Cujus egregium locum aliorum testimoniis firmat & illustrat Justus Lipsius, lib. πολιορκητικῶν, Dialog. V. A *malleus* quoque est

mallea-

malleator, quomodo dicebatur, *monetarius*, quia *metallum malleo cuderet ac feriret.* Unde vetus inscriptio: SIGNAT SUPPOSTORES MALLIATORES MONETÆ CÆSARIS N. Ac Martialis lib. XII epigr. LVII:

Illinc balucis malleator Hispana
Tritum nitenti fuste verberat saxum.

Ubi quid *balux* sit, alibi diximus.

MALLUVIÆ, vas in *quo manus lavantur*: ut *pelluvia*, in *quo pedes*. Itaque *malluvia* quasi *manulua*; ut *pelluvia*, quasi *pedelua*: illud χερνιβεῖον, hoc ποδανιπτῆρα vocant Græci. Quamquam paullò aliter hac de re Festus. *Pelvis* similiter quasi *pedeluis* à *pedum lavatione* dici scripsit Varro IV de L. L. Sed hoc est à πέλυς, quemadmodum suo loco dicemus.

MALOBATHRUM, μαλόβαθρον vel μαλάβαθρον, è Syria in Græciam atque Italiam portabatur, unde *Syrium* appellat Horatius, lib. II, Od. VII. Nempe, ut Scaliger ait, exercit. CXLVI, §. II, non à *natalibus*, sed *officinæ loco*. Similiter *calamus aromaticus* à Græcis quidem κάλαμος Συριακὸς, à Romanis *Alexandrinus* dicebatur, quia ad illos è *Syria* ad hos *Alexandria* apportaretur. Nascebatur *malobathrum* in Indicis paludibus, ut Dioscorides ait lib. I, cap. XI. Itaque *Indicam* esse appellationem arbitror: fortè ex *tamalabatra*, quomodo *folium Indicum* ab Indis hodie vocatur. Alii ajunt, *malobathron*, Indis dici *bathron*, & crescere in loco Indiæ dicto *Malaber*: indeque formari vocem *malobathron*. De re ipsa vide Matthiolum ad Dioscor.

MALTHA fiebat è pice liquida, & unguine, quod vocamus axongiam, vel sevum, item è calce minutatim superadjecta: ut plenius describit Palladius, lib. I, cap. XVII. Vide & Plinium, lib. XXXVI, cap. XXIV. Festus: *Maltha dicitur a Græcis pix cum cera mista.* Inque Glossis vett. exponitur πισσόκηρος. *Ceræ* non meminit Palladius. Sed Pollux, lib. VIII, cap. IV, clarè ait *maltham* esse *ceram*, *qua illinerentur judicum tabella.* Et Hesychio μάλθα seu μάλθη esse dicitur κηρὸς μεμαλαγμένος· unde & etymon cognoscitur. Nam μαλάσσω & μαλθάσσω, *mollio*: ut μαλακὸς, & μαλθακὸς, *mollis*. Cæterùm apud Hesychium μάλθη, non solùm exponitur *cera mollita*; sed etiam μαλακία ἢ τρυφερά. Ac similiter usi Latini. Nonius *Maltas veteres molles appellari voluerunt à Græco, quasi* μαλακούς. *Lucilius, lib.* XXVII. *Insanum vocant quem maltam & feminam dici vides.* Hinc nomen *Maltini* format Horatius, lib. I, Sat. II:

Maltinus tunicis demissis ambulat.

A *maltha* est *malthare*, hoc est, *maltha solidare*, & *conglutinare.* Usus Plinius, lib. XXXVI, cap. XXIV: *Quod malthatur, oleo perfricatur ante.* Item vetus Juvenalis interpres in hoc poetæ:

Quassatum & rupto poscentem sulphura vitro.

Ubi ait: *quia hoc solent vitrum solidare, id est, malthare.*

MALUM priori porrecta, à Græcis esse, rectè ait Isidorus, lib. XVII, cap. VII. Quippe est à Dorico & Æolico μᾶλον, pro μῆλον· quod non modò *pecus*, & *mamillam*, sed & *pomi genus* significat. Varro, lib. IV de L. L. *Malum, quod Æoles dicunt μᾶλον.* At arbor ipsa, *malus*, Græcè μηλέα. Hinc *malus* navis nomen accepit; quòd nempe *ex trunco arborum fieri soleat; quæ inter malus frequentissima.* Confirmat hanc rem, quòd & generatim *arborem* pro *malo navis* dicat Juvenalis Sat. XII. Quare non audiendus Isidorus, lib. XIX, cap. II: *Malus*, inquit, *dictus, quia habet instar mali in summitate: vel quia quasi quibusdam malleolis ligneis cingitur, quorum volubilitate vela faciliùs elevantur.* Quod & apud Gyraldum, de Navig. cap. XII.

MALUS ex μέλας, id est, *niger*, ut ἐτυμολογεῖ Isidorus, lib. X. Sanè *nigrum* pro *malo* non semel legas apud poetas. [Rectius à μέλεος, i. e. κακὸς, deducas.] Vel contractum ex μαλακὸς, hoc est, *mollis*: ut censet Jul. Scaliger Exercit. CCC, sect. III. juxta quem propriè signet *imbellem*: ut Græcè κακὸς ἀντὶ τοῦ χαλεποῦ. Vide quæ ad hanc sententiam firmandam adducemus in *Virtus*. Sed possis simpliciùs, atque eadem mente deducere à μαλερὸς, cui opponitur ἰσχυρόν. Nam Hesychius μαλερὰς φρένας exponit ἀσθενεῖς. Vel etiam à μαλὸς, quod κατ' ἀφαίρεσιν factum ex ἀμαλὸς, quod idem est ac ἀπαλὸς, sive ἀσθενὴς, eodem Hesychio teste. Unde ἀμαλῶς, vel potiùs ἀμαλῶς, quod ἀσθενῶς exponitur. Et ἀμαλδύνω, vel ἀμαλάπτω, *corrumpo*, *destruo*. Vel, quod simplicissimum fuerit, *malum* est ab Hebræo מעל, quod est, *malum*, *prævaricatio*, *defectus*, *mendacium*, à Rad. מעל, *prævaricari*, *mentiri*. Ἀμαλὸς verò & μαλερὸς, de quibus diximus, sunt ab אמלל, quod notat *infirmum*, *debilem*.

MAMMA, pro *ubere*, à μάμμα, quod vett. Græcis significabat *matrem*: ut scribit Aristophanes Grammaticus apud Eustathium. Atque ita accipi videtur apud Plautum, Mostellariâ, Act. I, sc. IV; & Persium, sat. III. Nec mirabitur quisquam, *mammæ*, hoc est, *matris* nomen tributum *uberibus*; qui cogitàrit ea esse, *fontem sanctissimum corporis, generis humani educatorem*: ut scitè appellat Favorinus apud Agellium, lib. XII, cap. I. Est verò *mamma* ab אם, *mater*, vel ab infantibus *matres* appellantibus *ma*, sive syllabæ ἀναδιπλώσει *mama*, seu *mamma*: quemadmodum & simili ἀναδιπλώσει *pater* ab iis vocatur *tata*: & *cibus*, *papa*, vel *pappa*: unde *papare* seu *pappare*, apud Plaut. Epid. Act. V, sc. II; & Pers. Sat. III. Iisdem puerilis vox est *bu*, quando *potum flagitant*: unde *bua* pro *potu*. Complexus hæc Varro, Cato, sive de liberis educandis, apud Nonium: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent; matrem mammam, patrem tatam.* A *mamma* est ὑποκοριστικὸν *mamilla*; ut a *pupa*, *pupilla*; à *Domitia*, *Domitilla*, &c. Fallitur Isidorus, lib. XI, cap. I, & cum eo Fungerus, cùm *mamillas*, quia rotundæ sunt, à *mala* dici censent, quasi *parvas malas*. A *mamillarum* autem similitudine dicta *ficus mamillana*, Plinio teste, lib. XV, cap. XVIII. Græcâ item appellatione similiter, *mala orthomastica* vocantur, quia referunt ὀρθὸν μαστὸν, *erectam mammam*. Plinius, lib. XV, cap. XIV: *Mammarum effigie orthomastica mala.* A *mamma* quoque est *mammosa*, & *mammeata*: illo utitur Lucretius, lib. IV, hoc Plautus, Pœn. act. I, sc. II. Apud eundem Plautum Curcul. act. III. parasitus confingit regionis nomen, quam *Unomammiam* dicit, fortè *Amazonum* signans *regionem*. Nam & Titianus similiter *Amazonas unimammas* vocavit: quemadmodum scribit Servius ad illud Virgil. II Æn.

At medias inter cædes exultat Amazon,
Unum exerta latus pugnæ.

Secutus autem Titianus eos, qui *Amazones* sic dici putarunt ab α στερ. & μαζὸς, id est, *mamma*, quòd *dextram mammam sibi adurendam curarent*, quò ad pugnam essent expeditiores: quemadmodum scribit Justinus, lib. II. At alias quoque nominis hujus caussas apud Etymologum videre potes.

MAMPHULA aliquibus a נפל, hoc est, venire placet. Sed assentio doctissimo socero meo Francisco Junio, qui in Levitici VI, 14, censet esse ab Hebræo נפל, quod est *cadere*: sive Chaldæo נפל, quod idem notat. Favent enim huic sententiæ verba Festi, è Verrio scribentis: *Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano ante, quàm percoquatur, decidit in carbones cineresque.* Eo, ut ibidem Festus testatur, usus est Lucilius, versibus istis, prout eos legit Scaliger:

Pistricem validam si nummi suppeditabunt,
Addas ἰπνοπλάθον, mamphulas qua sciat omnes.

Sed quod ibidem Scaliger censet, *mamphula* in Hebræorum commentariis esse *mancipem pistrinorum*, ac, ut multa alia Syriaca, ita hoc à Græco fonte venire; puta à μονοπώλης id, puto, ab etymo antea allato dimovere non debet, quando satis liquet, Lucilio hic non *pistricem*, sed *opus pistorum* signare: nec *pistrinorum* duntaxat, sed etiam *aliorum erant monopolia*: eoque *mancupibus pistrinorum* à *pistorio hoc opere* nomen fuisse magis sit verisimile.

MAMPHUR, ut Festus describit, *appellatur loro circumvolutum mediocris longitudinis lignum rotundum; quod circumagunt fabri in operibus tornandis.* Quem ad locum sic ait Scaliger: *Quod est jacula in machina tractoria, id mamphur in torno. Græcum est μαννοφόρον, quia circumvolutum habeat lorum; ut collum monile, quod μαννον, & μάννον, vocant Græci.* Sanè μάννον quoque dici τὸ περιτραχήλιον κόσμον (*monile* vocant Latini) auctor est Pollux, lib. V, cap. VI, ac Scholiastes Theocriti in Idyll. XI. [μάννος MS.]

MANACUS legere est apud Vitruvium, lib. IX, cap. VIII: *Circinatio circuli menstrui agatur, qui manacus dicitur.* In Florentina

rentina anni cIↄ cccc xcvi, & altera anni cIↄ D xxii cum adspiratione *manachm* scribitur: unde quidam *monachm* cuderunt. Turnebus, lib. xx, cap. xii, nec *manacus*, nec *manachus*, vel *monachm* legendum censet, sed *menaus*, hoc est, μηνιαῖος, cujus Theo quoque meminit in Ptolemæum. Sed nihil mutandum. Nam Vitruvius, ut vidimus, vocat *menstruum circulum*: à Dorico μὰν pro μὴν, dici μανακὸς, ut à μὴν μηνιακὸς, nihil prohibet. Josephus Scaliger tamen commentatus in Ætnam deducere mavult à μάνα pro μήνη, quod *Lunam* notat: addit esse *orbitam Lunæ*, sive *lineam Eclipticam*. Eam Tarentina voce à veteribus Latinis dictam *manacum* à μηνιαῖος, quomodo Illyrienses βαρδιαῖοι dicti ab iisdem *Bardiaci*. Sed quis concedat summo viro, *lineam Eclipticam* esse quam *orbitam Lunæ*, vocat Severus, Vitruvius autem *circulum menstruum*? Nec enim Luna per *Eclipticam* incedit. Quare Philandro subscribimus, cum Bernardino Baldo, quibus *manacus* est *circulus*, *quo umbra præter æquinoctialem æstivam & hybernam, de quibus tradidit, deprehenduntur, cujus diameter est lacotomus*. Intelligunt hoc, qui Gnomonicen attigerunt. Idem Scaliger ad Ætnam, itemque ad Culicem, scripsit, a *manacus* addito Arabico articulo *A L*, *calendarium* vocari *almanac*, eâdem nempe ratione, quâ liber Ptolemæi, dicitur *Almageste*, ἡ μεγίστη πραγματεία & *alchymia*, χυμεία & *alchymista*, χυμιστὴς & *alembic* à Græco ἄμβιξ apud Dioscoridem. atque ut idem Scaliger in notis ad Eusebium ait, Muhamedis lex κυρὰν, ἀλκυρὰν. Sed de voce *almanach* non subscribo Scaligero: est enim totum Arabicum ex *al* & *manach*, quod ab Hebræo מנה, id est, *numerare*. Ut *Almanach* sic dicatur, quia *in eo dierum omnium numerus annotatur*: unde Græcis ἐφημερὶς vocatur. Hæc nisi pro certis haberem, deducerem ab *A L*, & Dorico μάνα. Quamquam & aliæ aliorum sunt super ea voce sententiæ. Sanè H. Stephanus vult esse putum putum Germanicum, ac originem capere ex eo, quòd Germani fastos suos ordiri soleant hoc pacto: *Als man nach der geburte Christs unsers Seligmachers gezehlt hat*, 1530, aut 1580, &c. Vide eum lib. de suspecta Latinitate, pag. 328, & 329. Est & vir eruditus mihique amicissimus, qui existimabat ex eo dici quia doceat *al mane*, hoc est, *omnes Lunas*, sive *quamvis Lunæ faciem*. Sed ut penitus Arabicum censeam, facit, quòd Arabas non χθὲς ἢ πρώην, sed multis abhinc seculis voce *almanac* usos esse, cognoscere sit è Porphyrio apud Eusebium. Verba ejus sunt: Τὰς δ' εἰς δεκανοὺς τιμὰς καὶ τοὺς ὡροσκόπους, καὶ τοὺς λεγομένους κραταιοὺς ἡγεμόνας, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς λεγομένοις Ἀλμενιχιακοῖς φέρεται.

Manare, vix dubito, quin κατὰ μετάθεσιν sit à Græco νᾶμα, quod Hesychius interpretatur χεῦμα, ῥεῦμα. Unde Aristoteli χωρίον ναματῶδες, *locus riguus*. Est verò νᾶμα à νάω, quod est *fluo*, *scaturio*; uti νᾶμα, *fluentum*, *scaturigo*. [μανητικὸς, τὰς λαίτυγας; Hesych.] Festo tamen placet *manare* esse à μανὸν, quod est, *rarum*. *Manare*, inquit, *dicitur*, *cùm humor ex integro*, *sed non solido nimis per minimas suas partes erumpit*. *quod ex Græco trahitur*, *quia illi non satis solidum* μανὸν *dicunt*. Etiam *manare solem* dicebant. De quo ita ibidem Festus: *Manare solem*, *tunc solitos esse antiquos dicere*, *ait Verrius*, *cum solis orientis radii splendorem jacere cœpissent*: *atque ideo primum diei tempus mane dictum*. A *manando*, *aquamanale* dici sensit Varro, lib. II de vita populi Romani: sed potiùs indè nomen, quòd *eo aqua manibus affundatur*. De quo vide quæ in *Aqua* fusè diximus. At verò à *manando* dictus *fons manalis*: quomodo *vocabatur ab auguribus puteus perennis*, Festo teste: ad quem plura de hoc Scaliger. Fortè & hinc nomen *manali lapidi*: de quo ita ex Festo Paullus: *Manalem lapidem*, *putabant esse ostium orci*, *per quod animæ inferorum ad superos manarent*, *qui dicuntur manes*. Sed si *manalis lapis* erat *orci ostium*, uti hic dicitur, quis dubitet, quin id nomen sit à *Dis manibus*? Subjungit deinde Festus: *Manalem etiam lapidem vocabant petram quandam*, *quæ erat extra portam Capenam juxta ædem Martis*, *quam cùm propter nimiam siccitatem in urbem protraherent*, *insequebatur pluvia statim*: *eumque*, *quod aquas manaret*, *manalem lapidem dixere*. Meminit & *ejus lapidis* Varro de vita populi Romani, lib. II: *Urceolum aquamanale vocamus*, *quod eo aqua in trulleum effundatur*. *unde Manalis lapis appellatur in pontificalibus sacris*, *qui tunc movetur*, *cùm pluviæ exoptantur*. Ita hic locus apud Nonium legendus ex restitutione Scaligeri. Meminit & Fulgentius Planciades de prisco sermone, ubi ex Labeone (quem disciplinas Hetruscas Tagetis & Bacidis quindecim voluminibus explicasse scribit,) hæc verba adducit: *Fibræ jocinoris sandaracei coloris dum fuant*, *manales tunc verrere opus est petras*. Quod deinde ita Planciades explicat: *Hoc est*, *quas antiqui solebant in modum cylindrorum per milites trahere pro pluviæ commutanda inopia*. Ubi rectè in postrema editione, quam Jos. Mercerus dedit, pro *per milites* editum est *per limites*.

Manceps, quasi *manuceps*, quia *manu capit*. Nam manu sublatâ significabat se pluris esse licitatum. Iis quippe publica locabantur, qui in licitatione majorem pecuniæ summam sublato digito datis prædibus spopondissent. Quam nominis caussam etiam adducit Gulielmus Fornerius, lib. I Select. cap. xx. Ac præit hac parte Festus, his verbis: *Manceps dicitur*, *qui quid a populo emit conducitve*, *quia manu sublatâ significat se auctorem emtionis esse*: *qui idem præs dicitur*, *quia tam debet præstare populo quod promisit*, *quam is*, *qui pro eo præs factus est*. Vide & de iis Asconium in Verr. I. Quemadmodum verò *manceps* quasi *manuceps*; ita *mancipium* dici tradunt quasi *manucapium*. Unde Festus continuò ante verba proximè allata: *Mancipium dicitur*, *quod manu capiatur*. Ita enim ibi emendo: ubi vulgo *Manceps*: quod si retinere malis, pro *capiatur* lege *capit*, cùm Scaligero. *Mancipium* dici, quòd ab *hostibus manu caperetur*, etiam legere est l. IV. in fin. ff. de sta. hom. item Varronem, lib. v de L. L. & Donatum, in Ter. Adel. Act. II, sc. I. Hæc & caussa fuit, cur cùm liberarentur potestate, è *manu* solenni ritu *emitterentur*: unde & dicta *manumissio*, teste Festo in *Manumitti*, & Isidoro lib. IX, cap. IV. Ulpianus tamen à *manu*, id est, *potestate*, videtur deducere, lib. IV de Justit. & Jur. Quibus potior videtur ἐτυμολογία prior, hi objectant ritum ἀντίστροφον. Nam veteres plurimùm unumquodque eo, quo actum erat, modo in contrarium acto dissolvebant, ut pluribus probat Fornerius, lib. I Rerum Quotidianarum. Sed etsi hoc lubens agnoscam, tamen mihi videtur *mancipium* potiùs esse a *manceps*: ut *dominium* à *dominus*. Sanè non *mancipium* primariò sumitur pro servo; sed notione generali pro *cujusvis rei dominio*, seu *jure proprietatis*. Lucretius, lib. III:

> *Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.*

Seneca, epist. LXXIII: *Fortuna nihil dat mancipio*. Hinc res *mancipi*, quæ alium possint acquirere dominum: *res nec mancupi*, quæ abalienari non possunt. Estque *mancupi* genitivus κατὰ συγκοπὴν, pro *mancupii*; non autem adjectivum aptoton, ut Grammatici nugantur. *Manceps* similiter, qui proprio jure aliquid possidet. Tertull. Apol. cap. XI: *Imprimis quidem necesse est concedatis*, *aliquem sublimiorem Deum*, *& mancipem quendam divinitatis*, *qui ex hominibus Deos fecerit*. A *manceps* quoque est *mancipo*, hoc est, *summitto*, *proprium reddo*. *Mancipatio* ipse abalienandi actus, & velut simulacrum venditionis in iis rebus, quæ *mancipi* dicebantur. Fiebat ea abalienatio, Tullio teste, vel per nexu traditionem, hoc est, per æs & libram; vel per jure cessionem: quam rem plurimis ex primo Institutionum Caii explicat Boëthius, in Topica & ex eo, præter alios plurimos, Cælius Calcagninus, ad Tit. de verb. & rerum signif. pag. CCCLIV. Vide *Libripens*.

Mancus à Nonio exponitur *debilis*: & Ciceronis hunc locum è III de Finibus adfert, ubi ad *res inanimas* transfertur: *Qui mancam fore putaverunt sine aliqua accessione virtutum*. Sed propriè ita dicitur, qui *manu debilis* est, unde & nomen. Ulpianus, l. XII. §. si quis. D. de ædilit. edict. *Si imbecillitate dexteræ validius sinistrâ utuntur*, *non scævas*, *sed mancos dices*. Ovid. III Fast.

> *Et licet antiquo manibus collatus Epeo*
> *Sit prior, iratâ Pallade mancus erit.*

Ab hac voce, qui Latinis *scæva*, Italis *mancino* vocatur: etsi aliud *scævam* esse, aliud *mancum*, ex superioribus Ulpiani verbis liquet. Ab eadem, qui Latinis *claudus*, Belgis *mank* vocatur; etsi aliud longè Latinis *mancus* propriè sonet: cùm hoc ad *manum*, *claudus* ad *pedem* referatur. Sed Belgæ generalem ejus

vocis

vocis usum secuti: quo *membro aliquo captum* signat. Quemadmodum verò Latinis propriè differunt *mancus* & *claudus*: ita Græcis κυλλὸς & χωλός. Conjungit hæc duo Matth. xviii, 8. Idem Matth. cap. xv enumerat hæc quatuor hominum genera, quæ Christus sanant, χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλούς· eosdem eopse ordine, uti docti viri observarunt, ante nos, conjungit Plautus Mercatore, hoc versu:

Ad mandata, claudus, cæcus, mutus, membris omnibus captus, ac debilis.

Ubi *membris omnibus captum, debilemque eum* vocat, qui Græcis unà voce κυλλὸς, Latinis *mancus* dicitur. Sed Isidorus lib. x, compositum esse arbitratur: *Mancus*, inquit, *manu ancus, vel manu cassus*. Etiam Glossæ Philox. *Ancus, mancus*, κυλλὸς, λοξὸς. Hoc si placet, propriè *mancus* dicetur à *vitio cubiti*, qui Græcis est ἀγκών. Hinc enim *ancus*, de quo alibi.

MANDO, sive primæ sit, sive tertiæ, dici putatur quasi *manudo*. [μινύω, μανύσω *mando*.] Nam & in dandis accipiendisque mandatis manum invicem dare mos erat: qua ratione *mandare* erit ἐγχειρίζειν, & qui comedit prius manudedit, sive præbuit ori suo cibum, aut manu alienâ accepit. Becmannus *mandare* putat esse ab ἔδειν. Nam hinc esse μέδειν, inde *mandere*. Sed hæc magis probari possent, si μάνδειν diceretur. Si Græcum est, potius sit à μάσσω, *subigo*, *depso*, *pinso*. Gloss. *mando*, μασῶμαι. [μάσσω, μάζω, μάσδω, unde *mando*.] Μασάζειν pro eo & Nicander dixit. A *mandere* est *mandibula*, seu *mandibulum*, quâ ratione, à *vertere* est *vertibula*, ac *vertibulum*; à *decipio*, *decipula*, ac *decipulum*. Utroque enim hæc modo efferuntur. Non igitur audiendus Isidorus, lib. xi, cap. i, ubi *mandibula* ex *maxilla* factum putat. Ab eodem est verbum *manducare*: de quo adferam illustrem locum Diomedis, lib. i: *Manduco, manducavi, propriè est, quod Græci dicunt* μασσῶμαι, *hoc est, identidem quod mando. Ideoque Probus negat rectè dici, piscem, vel aliud tenerum quid manduco, sed potius edo, quod significat* ἐσθίω. *Manducatur autem, quod denti reluctatur. Nam cùm dicam edo, quid faciam, ostendo, sed & qualiter faciam. Veteres tamen & in edendi significatione manduco dixerunt.* Hæc Diomedes. A *manducando* dicti sunt *manducones*, & *manduci*, qui aliter *comedones* vocantur. Onomasticon, *Manduco*, φάγος. *Manducus*, ἀδδηφάγος. Μορμολύκειον quoque, quod in ludis ac præsertim Atellanis, circumferebatur, ab eodem fonte *manducus* dicebatur, propterea quòd terriculamentis hujusmodi magnos dentes ac voracitatem tribuerent: Sic *manduci* voce usus Plautus, Rudente, Act. ii, sc. vi. Hujusmodi terriculamenta erant *Pytho*, & *Lamia*; unde Lucillius, lib. xxx:

Illo quid fiet Lamiâ, & Pytho, oxyodontes.

Belgæ quoque simile terriculamentum vocant *Lijs met de lange tanden*, quod nihil aliud est, quàm *Elisabetham* ὀξυόδοντα. Vide Scaligeri conjectanea.

MANDRA locus in quo porci includuntur: ut interpretatur vetus Juvenalis Scholiastes in illud Sat. iii:

——*Stantis convicia mandræ.* [ἄνδηρος.]

Sed non porcorum tantùm est, sed etiam jumentorum: ut indicat hoc Martialis, lib. v, epigr. xxiii:

Vixque datur longas mulorum vincere mandras.

Nimirum universè *stabulum* notat. Atque à Græcis acceptum, non à *manendo* dictum. Hesych. Μάνδραι, ἔρκη, φραγμοὶ, ὗλαι, σπηλαῖα, βοῶν καὶ ἵππων. Gloss. Cyrilli: Μάνδραι θρεμμάτων, *caula*. Μάνδρα αἰγῶν, *caprile*. B. Basilius *stabulum* id, *in quo natus Christus*, appellat μάνδραν. Vide & lxx interpretes, ii Paral. cap. xxxiii; & Nicetam Choniatem, lib. ii, fol. bccx. Κατὰ μεταφορὰν verò ad alia transfertur. Ut ad *calculorum* sive *latrunculorum ludum*. Sic Martialis:

Mandris & vitreo latrone clausos.

Et similiter apud Lucanum in Panegyrico:

Ut citus & fractâ prorumpat in æquora mandrâ.

Etiam pro *cœnobiis* ponitur. Nempe, quòd monachi in eremis olim viverent. Hanc caussam adfert Alciatus, in l. ult. C. de trin. & fid. cath. Sed rectiùs statuitur, ut *ovile* dicitur pro *Ecclesia Christi*: sic & *mandra* posuisse pro *monasterio*, tanquam *in quo sint oves Christi*. At quia *mandræ monachorum* esse solent *in locis solis & desertis* vel *latebrosis*: inde *mandra* pro *latebris*, ac *dolis*. Gloss. Isidori: *Manda* (leg. *Mandra*) *deceptio*, *fraus*. Atque indè ibidem: *Mandratur*, *cavillatur*. Nempe quia *cavillantes* κεκρυμμένως loquuntur. A *monachorum mandris* est *archimandrita*, ἀρχιμανδρίτης, *mandræ* sive *cœnobii præfectus*. Quomodo *archimandrita* vocatur *Willeggesius Elector Moguntinus*, in vita S. Adelberti, apud Surium, Tom. ii. Usi & eâ voce Leo Papa, Prosper, Justinianus, alii. Vulgo *Prior* dicitur, aut *Gardianus*. Femininum est *archimandritis*. Onomasticum vetus: Ἀρχιμανδρίτης (leg. ἀρχιμανδρῖτις) *abbatissa*.

MANDRAGORAS, μανδραγόρας; aliquibus dici sic placet à μάνδρα, quia crescat *juxta mandras*. Sane περὶ τὰ ἄντρα provenire, etiam à Dioscoride scriptum. Sed posterior vocis pars quæ erit? an ἀγορεύω, ut in Πυθαγόρας. qui sic dictus, quia *non vera minus, quam Pythius profari crederetur à discipulis*: unde illud αὐτὸς ἔφα; Si id placet, ita *mandragoras* dicetur, quia *indicio sit, in proximo esse mandram, vel speluncam*. At neutiquam audiendi, qui deducunt ex Belg. *man*, id est, *vir*; & *dragen*, id est, *ferre*. q. d. *virigerum*. Nempe quia ἀνθρωπόμορφος quodammodo: unde & impostores, ut meliùs referat hominem, ad utriusque sexus imaginem figurare magis solent, postea arenæ calidæ imponere, postque dies aliquot educere, ut è terra sic nasci videatur. Vide de hac fraude eos, qui stirpium historiam tradiderunt.

MANE à *manus*, id est, *bonus*, vel *clarus*, seu *lucidus*, rectiùs deducitur, quam à *manando*, vel *diis manibus*, vel Græco μανὸς pro *raro*. [μανοὶ, ἥμισυ. Hesych.] Varro, lib. v de L. L: *Mane, quòd tum manat dies ab Oriente. Nisi potiùs quòd bonum antiqui dicebant manum. Ad cujusmodi religionem Græci quoque, cùm lumen adfertur, solent dicere* φῶς ἀγαθόν. Festus: *Manare solem tunc solitos esse antiquos dicere, ait Verrius, cum solis orientis radii splendorem jacere cœpissent, atque ideo primum diei tempus, mane dictum. Quanvis magis id dicitur, quod manum, bonum dicebant, à mane, id est, maturè, quod id bonum est, quod maturum est. unde & Matuta dicta quoque videtur mater.* Macrobius, lib. i Saturn. cap. iii: *Indè* (à diluculo) *mane, cùm dies clarus est. Mane autem dictum, aut quòd ab inferis, id est, à manibus exordium lucis emergat; aut, quod verius mihi videtur, ab omine boni nominis. Nam & Lanuvini* mane *pro* bono *dicunt, sic ut apud nos quoque contrarium est* immane: *ut immanis bellua, vel immane facinus, & hoc genus cetera, pro non bono.* Servius quoque in i, ii & iii Æn. deducit similiter à *manus*, id est, *bonus*. Item Nonius, cap. i. Adhæc Isidorus, lib. v Originum, cap. xxx. Sed addit hic: *Alii mane existimant vocari à manibus, id est, à diis, quorum conversatio à luna ad terram est. Alii putant ab aere, quia μανὸς, id est, rarus est, atque perspicuus.* In hocce veterum dissensu maximè, ut dixi, adlubescit, ut ita dicatur, quia sit *optima diei pars*. Vide Senecam, epist. cix. & De brevitate vitæ. A *mane* est prænomen *Manius*, quòd *mane nasceretur*; uti *Lucius*, ab *exoriente luce*. Ab eodem est *manicare*, posterioris seculi verbum, quod significat ὀρθρίζειν. Sanè Lucæ cap. xxi vetus interpres ὤρθριζε transtulit *manicabat*. quod Laurentius Valla in suis ad eum locum notis ait esse verbum sibi inauditum. Sed utitur eo etiam vetus Juvenalis Scholiastes in Sat. v. Augustinus item, & Patrum alii.

MANEO, à μένω. A *maneo*, est frequentativum *manto* pro *manso*, ut *pulto* pro *pulso*. Usus Plautus, Mostellariâ, Act. i, sc. ii; & Pseud. Act. i, sc. iii; & Cæcilius apud Festum & Nonium in *manto*. Putat quoque Alciatus autorem Ithyphallici carminis scripsisse:

Mantes hic licet, ut libenter ires.

Sed recta est Scaligeri emendatio:

Mandes his licet, ut lubenter ires.

Quia verò *manere* dicerent pro *cubare*, inde est, quòd *mansiones* dixere loca, ubi iter facientes noctu quiescerent. Unde videas apud Plinium & alios itinera *mansionibus* distingui. Græci σταθμοὺς dicunt. Definiebatur autem *mansio*, ut plurimum, viginti millibus passuum. Tantum enim diurnum viatoris iter censebant. Variabat tamen ea res, quia viæ aliæ aliis commodiores. Apud Plinium etiam memorantur *mansiones camelorum*: quæ distinguebantur τοῖς ὑδρεύμασι, sive *aquationibus*.

Nam

Nam in aridis atque incultis locis putei erant, ad quos cùm deventum esset, cameli aquabantur. Atque his aquationibus itinerum intervalla in camelis distinguebant. A *maneo* sunt *emineo*, *immineo*, *promineo*. Quæ tamen aliqui malunt venire a *minis* sive *altitudine ædificiorum*: idque quia *maneo* habeat *mansi*, unde *emansi*, *remansi*; ista faciant *eminui*, *imminui*, *prominui*. Malim dicere composita, quæ *a* in *i* mutant, recedere ab ἀναλογίᾳ simplicis.

Manes nunc propriè dicimus, nunc per metonymiam continentis. Propriè sic vocantur *animæ defunctorum*. Μετωνυμικῶς autem accipitur pro *inferis*, hoc est, *loco*, *quo animæ continentur*. Priori modo ait Maro:

—— *Manesque vocabat*
Hectoreum ad tumulum. ——

Item:

Id cinerem aut manes credis curare sepultos?

Pro loco verò capit, cùm dixit:

—— *manesque profundi.*

Item:

—— *Hæc manes veniat mihi fama sub imos.*

[ex Græco ἀμφοῖς, iidem qui ἀμφηνεῖς, *quomodo mortui appellantur.*] Sed qui propriè *manes* sint, & unde sic dicantur, ne inter veteres quidem satis convenit. Festus de eo sic scribit: *Manes Di ab auguribus invocantur, quod ii per omnia ætheria terrenaque manare credebantur: item Dii superi atque inferi dicebantur: quos ideo invocabant augures, quod hi existimabantur favere vitæ hominum.* Sed fusiùs veterum de eo dissensum exponit Servius in III Æn. *Manes*, inquit, *sunt illo tempore animæ, quo de aliis recedentes corporibus, necdum in alia transierunt. Sunt autem noxiæ, & dicuntur κατ' ἀντίφρασιν. Nam manum bonum est. Unde & mane dictum est. Similiter etiam Eumenidas dicimus, parcas, bellum, lucum. Alii manes à manando dictos intelligunt. Nam manibus* (in veteri libro est *animabus*) *plena sunt omnia inter lunarem & terrenum circulum, unde & defluunt. Quidam alios manes, alios deos infernos dicunt: plurimi deos cælestes ut vivorum, ita manes mortuorum tradiderunt. Alii manes nocturnos esse ejus spatii, quod inter cælum terramque est, & ideo humoris, qui noctu cadit, potestatem habere: unde mane quoque ab iisdem manibus dictum.* Est de dis *Manibus* illustris locus Appuleii, lib. de Deo Socratis: quem apponam: *Species dæmonum est, animus humanus exutus & liber stipendiis vitæ sua corpore abjuratis. hunc vetere Latinâ linguâ reperio Lemurem dictitatum. Ex hisce ergo Lemuribus, qui posteriorum suorum curam sortitus, pacato & quieto numine domum possidet, Lar dicitur familiaris. qui vero propter adversa vitæ merita, nullis bonis sedibus in terra vagatione, seu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, ceterum noxium malis, hunc plerique larvam perhibent. Cum vero incertum est, quæ cuique eorum sortitio evenerit, utrum Lar sit, an Larva; nomine Manium Deum nuncupant; & honoris gratiâ Dei vocabulum additum est.* Ubi pro *Manium Deo*, malim *Manem Deum*, cum J. Lipsio, lib. primo Physiologiæ Stoïcæ, dissertatione XVIII. [Μὴν *Phrygum deus.* vide Sch. Luciani. unde *Manes*. & Nota quod *Ma* terram significet.] Isidorus, lib. VIII, cap. ult.: *Manes dicunt Deos mortuorum, quorum potestatem inter Lunam & terram asserunt: à quibus & mane dictum existimant, quos putant ab aëre, qui μανὸς, id est, rarus est, manes dictos, sive quia late manant per auras, sive quia mites sunt in manibus* (legendum puto, *immites sunt, & immanes*) *contrario nomine hoc appellantur. Appuleius autem ait eos κατ' ἀντίφρασιν, dici manes, hoc est, mites ac modestos, cum sint terribiles & immanes; ut Parcas, ut Eumenides.* In hoc dissensu maximè placet, eos qui *manes* suppliciter venerabantur, bono illos *manium* quasi *bonorum* nomine ornandos putasse, quâ ratione & Orpheus in hymnis *Deos inferos* vocat μειλιχίους & Paracelsus ac similes magi *malos genios* bono nomine vocant *Evestra*. Dixere igitur *deos manes*, quasi *bonos genios*. Quam sententiam illud etiam firmat, quòd Græci eos similiter vocarunt χρηστοὺς ut cognoscere est ex Plutarchi Quæstionibus Græcanicis; item ex Romanis. Utrobique enim verba illa in fœderis columna inter Lacedæmonios & Arcadas, μὴ ἐξεῖναι χρηστοὺς ποιεῖν, interpretatur ex Aristotelis mente, non licere quemquam interimere. Nimirum, quia qui homines interficit, ex iis facit χρηστοὺς, sive *deos manes*. A *manibus* dicta *Mania*, quæ & à *Laribus Larunda*. Nempe *defunctorum animæ*, sive *genii*, tum *manes*, tum *lares* vocabantur, unde *manium* sive *larium mater*, *Mania*, & *Larunda*. A qua diversa *Genita Mana*, quæ *Genita* vocata, quia *genendi*, sive *gignendi Dea*: *Mana* autem non à *manando*, ut Plutarchus credidit in quæstionibus Rom. sed quia *mana*, id est, *bona*; ut simile sit ac in Saliari carmine *Cerus Manus*, id est, *creator bonus*. A *manibus* est Plutonis cognomentum *summanus*, quasi *summus manium*: ut scribit Capella, lib. II. Vel, ut alii, quemadmodum dicimus *subtristis* à *tristis*; ita *submanus*, seu *summanus*, ab antiquo *manus*, id est, *bonus*, à quo & *immanis*, ac adverbium *mane*. [*submanus*, i.e. *subterraneus*. *submane* apud Senecam Epist. 71. pro *mature*, *matutine*, *diluculo*, & *antequam sol oriatur*. vide alibi notata de Μαῖ & μὴν *quatenus terram notat*.] Quicquid de etymo est, *summanus* est Ἅδης, ut etiam in Onomastico veteri exponitur. Hinc, ut Turnebus putat, *summanare*, quasi *omnia rapere ac devorare*. *Plutonis sive Orci instar.* Plautus, Curcul. Act. III, sc. I:

—— Le. *Quis tu homo es?*
Cu. *Libertus illius, quem omnes Summanum vocant.*
Le. *Summane, salve. qui Summanus? fac sciam.*
Cu. *Quia vestimenta, ubi obdormivi ibi ebrius,*
Submano. ob eam rem me omnes Summanum vocant.

Sed amicus noster doctissimus deducebat à *manus*, ut *submanare* sit idem ac *involare*, sive *manus volá arripere*. Verùm obstat, quòd secunda sit porrecta, uti versus tertius & quinctus ostendunt. Sunt enim iambici senarii, qui trochæum respuunt. *Summanus* etiam adjective sumitur: unde *fulgur Summanum*: pro *nocturno*; vel, ut in Glossis exponitur, *mane orto*. Sic enim Glossæ Cyrilli, Κεραυνοβόλιον ὑπὸ πρωὶ, νυκτερινὸν, *fulgur summanum*. Sanè ὑπὸ πρωὶ est *mane*: ut indè auctor videatur originem arcessere. Contrarium, quod ibidem legas κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, hoc est, *diurnum*. Exponitur ibidem *fulgurium*. Delrius, in Hercul. Oet. vers. DCCCXLVI, legit *fulgur*, *dium*. Non displiceret, *fulgur dium*: ut *dium* sumatur adjectivè pro *Joviale*, ὑπὸ τοῦ Διός. Nam, ut Plinius, lib. II, cap. LII, refert, *fulgur nocturnum Summano*; *diurnum Jovi* sacrum erat. Sed non probo, quod *fulgur*, & *dium*, συνωνύμως poni ait. Nam auctor Glossarii opponit *fulgur* ἡμερινὸν, καὶ νυκτερινὸν. Plane autem censeo à *summano* etiam dici *summanalia*, nempe quia eorum in sacris *summani* usus essent. Erant liba farinacea in modum rotæ efficta, ut ait Festus. Cœlius planè fallitur, cùm à *sumine* deducit. Sic enim *suminalia* diceretur. At *summanalia* est non modo in schedis Festi Farnesianis: sed constanter sic legitur in MSS^tis Paulli codd.

Mango, σωματέμπορος, qui & *venalitius* à *Servis venalibus*, *quos vendit*. Cicero in Corneliana: *Neque divitiæ me movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venalitii, mercatoresque superarint.* Quod ad etymon, *mango*, si credimus Fungero, *proculdubio dictus est*, *quod manu agat*. Sed procul dubio fallitur Fungerus; etsi & ante eum ita Perottus, & vetus Vocabular. Nam quid, quæso, erit, cujus gratiâ *mango* κατ' ἐξοχὴν *manu agere* dicatur? Henricus vero Stephanus in Thesauro Μαγγανευτὴς, inquit, *veneficus*, *præstigiator*: & *Latinum mango*, *procul dubio hinc factum est*. Sanè id etymon jam olim Hermolaüs Barbarus in Glossis Plinianis id observarat. At μαγγανευτὴς à μάγγανον, quod φάρμακα & γοητεύματα inter alia notat, Hesychio teste. Nec *veneficorum*, aut *præstigiatorum*, propria hæc sunt vocabula, quando apud Nazianzenum legere est λιχνείαι τεχνάζαι, καὶ τοῖς μαγείρων μαγγανεύμασι, καὶ χυμεύμασι· quod Fabius *artificium coquendi*, Plinius *mangonium* appellat. *Mangoni* igitur nomen ex eo fuerit, quia τῷ μαγγάνῳ, sive *fuco*, colorem falsum inducit mancipiis, ut carius vendat. Unde Fabius, lib. II, cap. XVI: *Mangonum, qui colorem fuco, & verum robur inani saginâ mentiuntur.* Tamen nec eo recurrere opus, si Græcum sit μάγγανα vel μάγγανον, quod censet summus vir Salmasius. Qui apud Plutarchum in quæst. Symp. lib. V, cap. VII, legit,

legit, οἱ μαγγάδες, οἰκέτας ὅποθεν αὐτοὺς ἐξάγοντες. Id interpretatur, *mangones, qui servos unde venales exportant.* Vulgò legitur ibi μαγάδες.

MANIFESTUM, πρόχειρον, à *manu*, & antiquo *fendo*, unde *offendo* pro *incido*: ut apud Terentium, Eun.

Si in platea hac te offendero post unquam.

Supinum ejus est *festum* unde *festim*, à quo *confestim*, id est, *cito*. Propriè igitur *manifestum*, in quod manus *fendunt*, hoc est, *incidunt*, sive *quod manibus festim* seu *citò occurrit*. Hinc pro eo sumitur, *quod ita clarum, ut manibus quasi palpari possit*. [quod *manu statim percipitur*. vide *festino* & *confestim*. sed forsan à μηνύω, μηνυτὸν ex μηνυεστὸν, unde *manifestum*.]

MANIPULUS in *re militari* dicitur, à *manipulis* fœni: ut docet hic locus in Aurelii Victoris seu alterius Collectaneis de origine Romanâ: *Romulus coactâ pastorum manu, eâque in centenos homines distributâ, perticas manipulis fœni variè vinctas dedit. Unde institutum, ut postea milites, qui ejusdem signi essent, Manipulares appellarentur.* Idem docuerat Ovidius tertio Fast.

Illa quidem fœno; sed erat reverentia fœno,
Quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos:
Unde maniplaris nomina miles habet.

Donati quoque eadem sententia, ad Eunuch. Act. IV, Sc. VII: *Manipulus propriè est militum. Cum Romani & Latini sub uno centurione bellum aggressuri deputabantur, sibi sertum vel coronam ex manipulo herbæ vel hujusmodi conficiebant, quem pro signo sequebantur.* Et Isidorus, lib. XVIII, cap. III: *Sub Romulo fasciculos fœni, pro vexillis milites habuerunt. Hinc & manipuli appellantur. Manipulos enim dicimus fascos fœni, quod manum impleant.* Idem etymon, sed aliis quoque adjectis, ponit idem lib. IX, cap. III: *Manipulus*, inquit, *ducentorum est militum. Manipuli autem dicti sunt milites, sive quia bellum primo manu incipiebant, sive quod antequam signa essent, manipulos sibi, id est, fasciculos stipulæ, vel herbæ alicujus, pro signis faciebant, à quo signo manipulares milites cognominati sunt. De quibus Lucanus,*

Convocat armatos extemplò ad signa maniplos.

Sanè posterior sententia maximè placet, quam & Plutarchus in Romulo confirmat. Aliter tamen Varro, lib. IV de L. L. *Manipulos*, inquit, *exercitus minimas manus, quæ unum sequuntur signum.* Vegetius quoque (cujus verba mox ponam) sic dici ait, quòd *dimicent pariter junctis manibus*, hoc est, quòd *conjunctim pugnent, ubi ad manus ventum est.* Quòd verò Isidorus ait *manipulum* fuisse ducentorum hominum, id neutiquam de omni Romanæ Reip. ævo capiendum. Nam antiquissimis temporibus *manipulus* fuit centenum hominum: quod locus ex collectaneis adductus ostendit: ac idem quoque Plutarchus confirmat, qui de capse re loquens, totam illam Romuli manum ait fuisse συντελοχισμένην εἰς ἑκατοστύας, *divisam in centurias.* At postea *manipuli* vox duas complexa centurias ita ut in legione sexaginta quidem centuriæ, at triginta solùm *manipuli* essent. Cincius, lib. VI de re militari, apud Agellium lib. XVI, cap. IV: *Alæ dictæ exercitus equitum ordines; quòd circum legiones dextrâ sinistrâque tanquam alæ in avium corporibus locabantur, in legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.* Servius, ad illud Virg. II Æn.

Tu, Voluse, armare Volscorum edice maniplis.

Maniplis, inquit, hoc est, *signiferis. quia secundùm antiquum morem in legione erant triginta: legio autem habebat septem cohortes, sexaginta centurias. licet in his rebus accessu temporis ducum varietas semper mutaverit militiæ disciplinam.* *Manipuli* igitur Romuli ætate minores: postea majores: iidem verò labente imperio minores etiam quàm Romuli ævo fuerunt. Indicat id locus hic Ammiani lib. XVII: *Convocatis cohortibus, & centuriis & manipulis omnibus tribunal insistens.* Nam ut cohortibus centurias, ita centuriis subjicit *manipulos*, ut minores. Idem validè confirmat hic Vegetii locus, lib. II, cap. XIII: *Contubernium autem manipulus vocabatur, ab eo, quòd conjunctis manibus pariter dimicabant.* Nam *contubernium* non idem hic esse quod Cincio Servioque, illud satis ostendit, quòd *manipulus* liberâ Rep. & diu pòst, seorsim habuerit signum; *contubernium* neque tum, neque Vegetii ævo. A *manipulus* est *manipularius* & *manipularis*: quod satis indicant Ovidii & aliorum loca, quæ adduximus. Sic autem dicebatur *miles gregarius.* Quare non audiendus Glossographus, cùm scribit: *Manipularius*, ἀρχηγὸς ὄχλου, sive, ut quidam corrigunt, λόχου, quod est *ductor manipuli.* Dicitur & *commanipulus*: quod legere est in antiquâ inscriptione, quæ Romæ est p. XLVI. n. X. edit. Grut. *Quod proficiscentes expeditionibus sacris voverant, regressi cum commanipulis libentes votum solverunt.* Hinc *commanipulones* & *commanipulares.*

MANNUS, quod apud Senecam, Plinium, Ausonium, alios, legere est, *equus brevior est, quem vulgo brunitum, vel bruntum vocant.* Ita legitur apud Isidorum, lib. XII, cap. I. Sed legendum, *quem vulgo burrichum vocant.* Glossæ vett. *Mannis*, βυρρίχοις. Respexit Glossographus iste hunc locum Horatii, lib. Epod.

—— Aut Appiam mannis terit.

Ubi Acron juxta vulgatos codices, *burdos* exponit. Addit verò originem talem: *Manni*, inquit, *ideo dicti, quòd consuetudine manuum familiariùs sequantur.* Sed dissentit P. Consentius, Grammaticus Constantinopolitanus, qui origine esse Gallicum ait: *Omne peregrinum, siquidem id jam receptum est, ut Gallorum manni, Medorum acinaces, &c.* Alioqui videri possit venire à νάνος, quod est, *exiguus, pumilus.* Hinc ὑποκοριστικὸν *mannulus.* Martialis, lib. XII; epigr. XXIV:

Nusquam est mulio. mannuli tacebunt.

Tutò, inquit, nunc quidvis garrire licet, quando mulio abest, & à mutis animantibus nihil periculi est, ne dicta nostra propalent.

MANO à μανός, id est, *rarus.* Festus: *Manare dicitur, cùm humor ex integro, sed non solido nimis per minimas suas partes erumpit: quod ex Græco trahitur, quia illi non satis solidum, μανὸν dicunt.* Possis & deducere à Chaldæo מין, *main*, id est, *aqua.* [à ναμᾶν, à νᾶμα.]

MANSUETUS, quasi *manu suetus*, Græcè χειροήθης, à χείρ, hoc est, *manus*; & ἦθος, hoc est, *mos*: quasi *qui moribus istiusmodi est, ut vel manu tractari se sinat.* Maroni id est *manum patiens*, cujus illud VII Æneid. de cervo cicure:

Ille manum patiens, mensæque assuetus herili,
Errabat sylvis, rursusque ad limina nota
Ipse domum serâ quamvis se nocte ferebat.

Propriè igitur dicitur de *bestiis, quæ adsueta ad manum accedunt.* Dicitur pro eo quoque *mansues.* Ita legit Nonius quoque apud Plautum, Asin. Act. I, Sc. II:

Reddam ego te ex fera fame mansuetam.

Pro quo in vulgatis est *mansuetam.*

MANTICA, & *manticula*, duplicem olim notionem habuit. Nam à *manu*, *mantica*, & ὑποκοριστικῶς *manticula*, dicebantur, quod aliter *mantile* vocamus: si Scaligero credimus ad Festum; qui & *manticularia* inde dici ait, *quæcumque ad manum essent*, ἢ πρόχειρα· nempe quia nihil magis esset ad *manum*, quàm *manticula*, sive *mantile*, ad extergendas manus. [μάτιον Hesych. τὸ ὀθομάτιον.] Festus: *Manticularia dicuntur ea, quæ frequenter in usu habentur, & quasi manu tractantur. Frequens enim antiquis usus mantiliorum, unde hæc trahitur similitudo.* Præterea *mantica*, & per diminutionem *manticula*, dicebatur *baltheus*, aut *Zona*, quæ veteribus *peræ* instar fuit. Ita *mantica* voce usi Lucilius atque Horatius. Idem Festus: *Manticularum usus pauperibus in nummis recondendis etiam nostro seculo fuit.* Quanquam verò, uti *mantile*, ita *manticula*, hac notione quoque à *manibus* dictum videri posset: tamen quia longiùs abit significatio, & in Arabum libris etiam ea vox invenitur, magis placet sententia Casauboni, ad Sat. quartam Persii scribentis, esse vocem peregrinam. A *manticula* est *manticulari*, quod Festus exponit, *furandi gratia manticulas attrectare.* Sic usus Plautus, Captivis: & Appuleius Apolog. I. ut Pacuvium mittam, cujus loca aliquod adducit Festus. Ab eo autem est *manticularius* pro *fure*, apud Tertullianum in Apologetico. Onomast. *Manticularius*, κλέπτης.

MAN-

MANTILE quanquam vulgo per *I* proferatur, malim tamen *mantele* per *E*, quomodo hanc vocem in antiquis codd. ferè scribi, auctor est Pierius ad illud I Æn.

—— Tonsisque ferunt mantilia villis.

Pro eodem & *mantelum*, sive *mantellum*, vel *mantelium*, dicitur. [μανδήλη à μάκτρον, μάσσω, idem quod *mappa*, & ab eadem origine.] Suntque hæc omnia ejusdem originis, nempe a voce *manus*, quia hæ illis abstergùntur. Servius ad eundem Maronis locum: *Mantilia a tergendis manibus dicta: & est nominativus mantile, quomodo torale. Quod autem legimus, Ne turpe toral,* ἀποκοπὴ *est.* Idem Servius ad easce verba, sed IV Georg. (bis enim hemistichium hoc usurpat Maro) *Mantilia*, inquit, *quibus manus terguntur. Varro appellat mantelia, quasi manutenias. Cæterum Plautus hujus singulare mantellum posuit in Captivis:*

Nec his sycophantiis, nec fucis ullum mantellum inveniam.

Lucilius autem mantella dicit: Mappas, mantella, merumque, quæ Græci μανδύα *vocant.* Hactenus Servius G. Fabricii. Nam in illo P. Danielis nihil eorum, præter quatuor prima verba reperias. Fortasse autem, quo loco Servius Varronem ait putasse *mantelia* dici quasi *manutenia*, legendum fuerit *manuterua*, cùm non à *tenendo*, sed *terendo* deduxerit Varro, ut hæc ejus verba indicant, V de L. L. *Mantelum quasi manuterium, ubi manus terguntur.* Sic enim Antonius Augustinus edidit. Possis & *manutergium* scribere; prout edidit Vertranius: pro quo est, quod mox Varro addit, *ubi manus terguntur.* Ex his liquet quadruplicem *manteli* originem esse. Nam & dici potest simpliciter esse à *manibus*, ut *telium* sit vocis productio: vel *telium* illud altera est compositi pars, sive à *tenendo*, sive *terendo*, sive *tergendo.* Addo & quintam formationem è veteri Vocabulario; ubi *mantele*, & *mantelum*, sic vocari dicitur quasi *manus tela.* Sextum fortasse quis addat. Nam cùm Hesychius χειρόμακτρον (sic Græci *mantelum* vocant) exponat μανδύλιον, videri possit *mantelium* esse à μανδύλιον. Ac pro hac sententia illud quoque facit, quòd ut χειρόμακτρον apud Athenæum genus quoque *velamenti* est, sic *mantelum* quoque pro *pallii* aut *velamenti* genere usurpetur in eo Plauti loco, quem supra adduxit Servius. Adde quod ad μανδυλίς vocem valde accedat Belgicum *mandili*, quo tum *militaris tunica* significatur, tum *palliolum, quo feminæ humeros & pectus tegunt.* Nempe nostrum *mandili*, ac Latinorum *mantelum*, sunt a μανδύλιον hoc autem unde potiùs deducamus, quàm à μανδύας, quod, Hesychio teste, est *vestimenti militaris genus apud Persas*, ut omnino à Persis videatur ea vox in varias adeò linguas transfusa. Meminit ejus vocis & Suidas, itemque Pollux: sed hic in feminino scribit μανδύη, & *pænulæ* simile esse ait: ille autem in masculino μανδύας, ac *speciem* esse ait *vestimenti*, quod λωρίκιον dicitur. Quanquam autem hæc omnia pro sexta illa originatione satis probabiliter dici videantur: tamen planè est falsa. Quippe μανδύλιον vox est Romana, ut Suidas ait. Atque ut is hoc tacuisset, tamen cum apud nullum Græcum scriptorem vocem μανδύλιον invenire sit, haut mihi aliud suspicari liceret, quam apud Hesychium vocem eam esse vocis χειρόμακτρον interpretationem Latinam: cujusmodi multas invenire est in Lexicis Græcis. Redeo ad *mantile* sive *mantele*, quod quomodo à *mappa* differat, operæ pretium puto. Nam non idem esse, indicat illud Lucilii:

—— Mappas, mantela, merumque.

Arbitror verò in duobus esse discrimen. Nam *mantile* villosum erat, *mappa* non item. Isidorus in Gloss. MSS[is]: *Mantelia mappas dicunt villosas.* Ovid. IV Fast.

Duxerat ad dextram villis mantile solutis.

Martiali lib. XIV epigr. CXXXVIII, idem sunt *mantele*, & *villosa lintea*, ut ex lemmate ac disticho mox parebit. Servius, I Æn. *Constat majores, mappas habuisse villosas.* Præterea *mantile* etiam tegendæ mensæ serviebat: unde in colloquio I Scholastico exponitur ἐπιτραπέζιον· *mappa* verò solis manibus tergendis parabatur: unde χειρόμακτρον Gloss. Philox. interpretantur. Itaque convivator quidem *mantili* mensam sternebat: at singuli convivæ ad convivia seu publica, seu privata, suas *mappas* ferebant. Clarè hoc discrimen docet illud Martialis, lib. XII, ep. XXXIX:

Attulerat mappam nemo, dum furta timentur:
Mantile e mensa surripit Hermogenes.

Idem confirmat ep. CXXXVIII, lib. XIV: Ubi lemma est, *Gausapa villosa, seu mantile:* distichon verò hujusmodi:

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Sententia est: *mensis citreis*, & si quæ aliæ grandis sumtus, imponantur *mantilia*, seu *gausapa*; ne notâ aliquâ adspergantur: meæ mensæ nil iis opus est: quia cum magni pretii non sit, parum referat, num lagena ei imposita, *circulum*, ut fieri solet, imprimat. Nisi potiùs per *circulum* intelligi debeat *orbis ligneus*, in quo lagena statui solet, prout hodieque in tabernis diversonis, ne maculetur *mantile*, fieri consuevit. His abundè refelli puto sententiam doctissimi Hadriani Junii, qui in Nomenclatore suo *mantile*, & *mappam*, eò distinguit, quòd illo manus abstergentur, hæc etiam mensæ insternatur. Contrà enim est, ut patet ex iis quæ diximus. *Mantile* quidem dici fateor, quo extergùntur manus, sed ante epulas. In epulis verò id *mappis* fieri solet. Quod verò Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio, *mantile* idem esse ait, quod *mappam*, quia Lucilius dicat, *mantela, merumque*, id quoque facillimè à me refutatur, si rectè a Servio adducitur Lucilii locus, apud quem legas: *mappas, mantela, merumque:* qui locus potiùs diversa esse comprobat, ut antea dicebamus.

MANTISA, seu *mantissa*, [à *mantica*] *additamentum* significat, unde πρόσθεμα in Onomastico exponitur. Non Thusca vox est, quod sensit Festus, sed (uti ad Festum monet Scaliger) sic dicitur, quasi *manutensa*, eò quòd manu porrigitur, præter id ad quod pondus exigitur. Nec mirum *N* in *mantissa* omitti, cùm veteres *tesum* dixerint pro *tensum*, uti *pasum*, pro *passum:* nec mirandum magis *mantissa* potiùs dici, quàm *mantessa*, cùm similiter dixerint, *pertisum*, pro *pertæsum.*

MANUBIÆ, quia *manu capiatur.* Gellius, lib. XIII, cap. XXIII: *Manubiæ, præda quæ manu capta est.* Nonius: *Manubiæ, manus exuviæ.* Isidorus, lib. XVIII, cap. II: *Manubiæ eò quòd manibus detrahuntur.* Sed quæ posterior vocis pars? Utrum sic dicuntur *à manuum vi?* an Græco βία; Utrumque ponit Nannius in Miscellaneis lib. III, Misc. cap. III. Quomodo *manubiæ*, & *præda*, differant, paucis Nonius docet, pluribus Gellius loco ante dicto. Ipsum adi. Summa eò redit, cùm Cicero *manubias* ac *prædam* conjungat, omnino hæc differre; propterque *manubias* esse *pecuniam ex venditione prædæ redactam.* Nec hoc etymo superiori obstat. Sic enim dicentur, quia pecunia ea est ex spoliis, quæ manu sunt detracta hosti.

MANUBRIUM, quasi *manuhaberium*; ut scribit Eutyches apud Cassiodorum, de Orthographia, cap. IX. An ab *habendo* sit, meritò ambigas. Mihi magis fit verisimile, duas postremas syllabas esse vocis adjectionem. Placet tamen esse à *manu*, eoque alludit Plautus, Aul. Act. III, Sc. IV.

Exemi è manu manubrium.

Sic legendum planè, etsi in vett. codd. si modò ii veteres, *manubium* legi, dicat amicus noster; qui & id præfert, ut dicatur *manubia, manubium*, ut *testa testum, menda mendum.* Onomasticon: *Manubium*, λαβή, λαβίς.

MANULEA idem ac *manica.* Gloss. Cyrilli: χειρίς, *Manicum, manuela.* Ubi *manicum* mutare non ausim. Nam antecessit similiter, χειρίδιον, *manicillum.* Sed pro *manuela* trajectâ literâ leg. *manulea.* Usus Plautus Cistellariâ, apud Fulgentium: *Quid? tuam amicam times, ne te manulea caret?* Hinc *manuleatus* apud Senecam, epist. XXXIII, & *manuleata tunica*, apud Plautum, Pseud. Item *manulearii* apud eundem in Aulul. qui *manuleas conficiunt.*

MANUPRETIUM, χειροδόσιον, ut interpretantur Glossæ Philoxeni; μισθὸς χειρῶν, ut exponunt Glossæ Cyrilli. Varro, IV de L. L. *Quod*, inquit, *manufactum erat, & datum pro eo, manupretium, à manibus & pretio.* Isidorus, lib. XI Etymol. cap. I: *Manus sive manus etiam ars, vel artifex; unde manupretium, dicimus.* Plautus, Menæch. Act. III, sc. III: *Fiat, cedo aurum,* (nempe è quo inaures tibi fiant) *ego manupretium dabo.* Jurisconsulti quoque, ac Cicero ipse, ita utuntur; ut docet Barnabas Brissonius, lib. IV Antiq. cap. XXIII.

Manus propriè dicitur, cùm *passa, deductaque*: *pugnus* autem, cùm *clausa*. Docet id origo: nam μανὸς, & πυκνὸς, opponuntur: ab illo autem *manum*, ab hoc *pugnum*, dixerunt; ut acutè conjiciebat Cæsar Scaliger, lib. I de re poëtica, cap. XXII. [a μανύειν.] Vel est ab Chaldaico מן: id est, *instrumentum*. Nam *manus* est ὄργανον ὀργάνων, ut Aristoteles appellat. Vel est à μάρπτω, quomodo vocari ajunt τὴν χεῖρα· unde δίμαρις & δυσμαρής, uti δίχειρις & δυσχερής. Nam δίμαρις idem est ac δίχειρις, teste Hesychio. Sane horum trium aliquod est verisimilius, quàm ut *manus* sit à *munus*, quia omnia penè corporis *munia* exsequitur: ut Isidorus vult, lib. XI, vel ut (quæ Perotti sententia est) sit à *manando*, quia *ex ea manent digiti*. Quamquam etymon hoc Hebræa voce possis firmari: nam illis ידי, *manavit*, unde יד, *manus*: à quo & literæ nomen est *jod*, à figura. unde Græcum ἰῶτα. A *manu* est ὀπισθογραφικὸς *manicula*; quo usus Plautus, Pseudol. Act. V, sc. I. Vide Gellium, lib. XIII, cap. XXIII. Ab eodem est *manica*, teste Isidoro; qui ait nunc *vincula manuum* notare; nunc *vestium partem*. Atque indè est *manicata tunica*, apud Ciceronem, II Catil. Quæ & *manuleata*. Isidorus, Originum lib. XIX, cap. XXII: *Manuleata* (ita legendum pro *manicleata*) *tunica, id est manicata, eò quod habeat manicas, quam* χειροδύτην (l. χειρίδωτον) *Græci vocant*. *Manuarium* pro *fure* dixit Laberius: *Manuari*, inquit, *pudorem perdidisti*. Similiterque *manuatus est* pro *furatus*, usurpat. Monet Gellius, lib. XVII, cap. VII. Huc quoque pertinent *manubrium*, *manipulus*, & *manica*, de quibus seorsim. Ejusdem originis *manua*, pro *fasciculo manuali*. Glossæ δέσμη, *manua*, *fascis*. Item δράγμα, *manipulus*, *manua*. Quæ vox in scriptoribus sæpe corrupta, ut ad historiæ Augustæ scriptores Salmasius ostendit. Cum variis etiam *manus* componitur. Huc pertinet *manstutor*, qui *manu tuetur*, ut quidem censet Turnebus, lib. II, cap. XXI. ubi Plautum eo usum censet, Trucul. Act. IV, sc. IV. Sed placet Acidalii sententia, qui legit:

Sed video eccum, qui suis tutorem me adoptavit bonis.

Ubi vulgati, qui *manstutorem*. A *manu* quoque sunt *comminus*, & *eminus*. Beda de Orthogr. *Comminus, cùm gladiis pugnamus: eminus cùm lanceis; quia illud à manu non recedit; hoc è manibus emittitur*. Itaque *è manu* pro *eminus* dixit Ennius, Hectoris lytris:

Quem mea cominus machæra, atque hasta, hostivis è manu.

Ita eum locum Scaliger ad Festum in *Redhostire*. *Adminiculum* ex *ad*, & *manus*; quasi *auxilium præsens*, ἡ προσόχειρον. Unde *adminiculari*, pro *auxiliari*. Ut *centimanum* Briarea dixit Horatius, sic Thraca Mirmylloni *æquimanum* ait Ausonius in Technopægnio:

Quis Mirmylloni contenditur æquimanus? Thrax.

Quibus verbis indicat, par hoc gladiatorum *æquis ac paribus* pugnare *armis*. Non audiendus Isidorus, qui lib. X extremo, cap. I, ait: *Æquimanus appellatus, quis utraque manu gladio incunctanter utatur*. Confundit *æquimanum* cum *ambimano*. Glossæ Philoxeni: *Ambimanus*, Περιδέξιος. Vulgò *ambidextrum* appellant. De *mancipis*, *manucupii*, *mansueti*, & *manifesti* vocibus, diximus separatim.

Mappa, quasi *manupa*, dici videtur Isidoro, lib. XIX, cap. XXVI. Item quòd *à manibus pendeat*, dicta videtur Perotto: Sed ut dissentiam, facit, quod apud Fabium lego, lib. I, cap. V: *Mappam, usitatum circo nomen, Pœni sibi vindicant*. Quo loco respicit ad veterum morem, apud quos jam indè à Neronis tempore in Circensibus editor *mappa* projectione signum dabat. Quod ad ejus consuetudinis originem, Cassiodorus in Variis scribit, cùm aliquando prandens super fornices carcerum, (nam hic, Cedreno teste, magistratus ante missus convivium curabat) populo missus flagitante, per fenestram abjici jussisset, mansisse postea consuetudinem, ut *mappâ* signum daretur ab editore. Ut *mappa* & *mantile*, differant, diximus suprà in *Mantile*. [omnino est à μάσσειν μαγὶς, μαγεῖον, & μαγὶ, & μαπη, unde *mappa*.]

Marcus & *marcidus* & *marceo*, videri possunt à *macie* dici. Est hæc Perotti opinio, ut *marceo* dicatur quasi *macreo*. Sanè quæ *marcida* flaccidaque humore exhausto fiunt, eadem macrescunt & extenuantur. Possis & deducere à ναρκᾶν, quod est, *torpeo*, vel etiam *torpore adficio*. Vel à μαραίνω, quod idem signat. Vel & *marceo*, & μαραίνω, sint à μαῖρα, quo significatur *Sirius*, seu *canis cœlestis*, qui humorem nativum educit plantis, atque ut marcescant, facit. Hesychius: Μαῖρα κύων τὸ ἄστρον, ἢ ἀκμαιότατον καῦμα. Sed vera sententia est, *marceo*, & *marcidus* esse à *marcus*: pro quo & *murcus* dixere, unde *murcidus*, ut à *marco*, *marcidus*. *Marcus* est ex μαλκὸς, quod Hesychio teste, idem ac μαλακὸς· ut μάλκη Nicandro idem ac μαλακία ac δυσκινησία· ut ejus poëtæ Scholiastes exponit. Ac Arati Scholiastes μαλκιόωντι interpretatur ναρκῶντι· ut μάλκη idem sit ac νάρκη, id est, *torpor*. Qui quia ex frigore provenit, inde μάλκιον, ψυχρὸν, juxta Suidam. Sanè & νάρκη fortasse ex μάλκη, quod ex Μαλακία. M in N abit interdum, ut à μὴ, *ne*; ab μύκηρος, *nucerus*, unde *nux*. *L* autem & *R* commutantur: quomodo à *Pale*, *Palilia*, & *Parilia*, dicimus; à *Jano* fuit *Janualius*, quod nunc *Januarius*. Sic à μαλκὸς *marcus*, unde *marcidus*. At *murcidus* a *murcus*, *murcus* vel ab Æolico μυρκὸς pro μαλκὸς, vel à Syracusio μύρκος, quod notat *mutum*, & translatè *impotem*, *ignavum*. Vide quæ de *Murcia*, & *murcus*, & *murcidus* diximus in *Myrtus*.

Mare, quòd *amarum* sit, sic dictum esse scribunt Isidorus, lib. XIII Orig. cap. XIV; & Honorius Augustodunensis, lib. de imagine mundi, cap. XXXII. Sed aliis potiùs placet *amarum* esse à *mari*. Mihi dubium non est, quin utrumque sit ab Hebræo מרר, [*marar*] quod est, *amarescere*, *amarum esse*: sive à מרה, hoc est, *amarum*, seu *amaritudo*: à quo etiam fortè est מרים, *Mirjam*, quomodo ante *Domini matrem* dicta fuit *soror Mosis*, putà quia nata fuit, cùm Hebræi premerentur duro Ægyptiorum jugo. Nam quamquam & ante id tempus servirent Hebræi, nondum tamen tantis opprimebantur malis, ut ex Cabala discimus. Apud B. Hieronymum legimus *Marjam* esse ex מר, hoc est, *gutta*, seu *stilla*, & ים, hoc est, *mare*, ut κατὰ λέξιν sonet *maris stilla*. Sed obstat ὀρθογραφία, quando *Marjam* Syrorum est, Hebræi verò *Mirjam* dicunt. Porrò apud Hieronymum pro *stilla maris* corruptè editum est *stella maris*: quâ vitiosâ lectione decepti nonnulli *Mariam Domini matrem* sic appellarunt: ut in cantico, *Ave maris stella*. Ibidem apud Hieronymum legas *Maria* Syriaco sermone notare *Dominam*: Sed fallitur. Nam Syris *morjo* ἐμφατικῶς *dominus* est, unde femininum *maratha*, quod κατὰ συγκοπὴν in N. T. libris scribitur Μάρθα. Atqui *Marjam* & *Martha* plurimùm differunt. Ex his simul liquet, quid judicii ferri debeat de illis verbis Isidori, lib. VII Orig. cap. X: *Maria illuminatrix, sive stella maris: genuit enim lumen mundi. Sermone autem Syro Maria domina nuncupatur, & pulchrè, quia dominum genuit*. Vide quæ de *Mariæ* appellatione scribit vir eruditus, mihique amicissimus Abrahamus Costerus, in vindiciis loci Genes. III, 15. [malo à μύρειν fluere, unde πλημμύρειν, μορμύρειν, ἁλιμυρεῖν, ἁλμυρὸς ex ἁλίμυρος. Hinc *morsatica*, & hinc *mor* pro *mari* veteres Celtæ & Scythæ.]

Margarita, sive *margaritum* (nam utroque modo veteres loquebantur) est à Græco μαργαρίτης· unde liquet eorum error, qui (ut Isidorus refert, lib. XVI, cap. X.) à *mari* deducunt, eò quòd in *marinis conchis* inveniatur, unde & *maris pomum* à Tertulliano vocatur. Dicitur verò ὁ μαργαρίτης λίθος, & ἡ μαργαρῖτις λίθος, quia Ionibus λίθος generis est muliebris. Ut simile sit ac ὁ λυχνίτης λίθος ac ἡ λυχνῖτις λίχνος. Atque ut etiam λυχνὶς dixere, ita & μαργαρὶς, imò & μάργαρον· quod apud Procopium. Cùm verò Græci non dicant μαργαρίτην, liquet Romanos rectiùs dixisse *margarita*, quod à μαργαρίτης, ut à χάρτης *charta*, à καταπέλτης, *catapulta*. Μαργαρίτης verò dicitur, non uti Eustathius scribit à μαίρειν, *splendere*: à quo & μαρμαίρειν· sed à μάργαρον, quomodo à Pausania in Arcad. & in Epigramm. vocatur. Μάργαρον verò est ab Hebræo fonte: nam Jes. XVII, vers. 6, est גרגרים, *gargerim*, quod in tralatione sua facit, & Tremellius vertere *baccas*; Montanus, & alii, *grana*. Alii malunt esse à מרגרגם, hoc est, *amara crusta*, vel מרגרים, *crusta pura*, sive *bacca*; unde & *Barbara* nomen, non à *barbarie*. Monuit id quoque doctissimus Becmannus. Differre *margaritas* à *gemmis*, & *lapillis*, indicat hic Ulpiani locus L. XIX. de auro & arg. mund. leg. §. VI: *Gemmæ autem sunt perlucidæ materiæ, quas*,

ut refert Sabinus libris ad Vitellium, Servius à lapillis eò distinguebat, quod gemma essent perlucida materia, velut smaragdi, chrysolithi, amethysti. Lapilli autem contraria superioribus natura, ut Obsians, Venientan. Margaritus autem nec gemmis, nec lapillis, contineri, satis constitisse ibidem Sabinus ait, quia concha apud rubrum mare, & crescit, & coalescit. Ubi legendum videtur, *in concha.* Græcis tamen μαργαρίτης λίθος dicitur: & poëtæ, *Erythraos lapillos* dicunt de *margaritis*, quia ad *Erythraum mare* crescunt. Etiam Sosipater Charisius *calculum* vocat. *Quare*, inquit, *cum materia, in qua margaritum nascitur, animalis sit: ipse autem calculus, qui nascitur, inanimalis sit.* Plinius tamen, Curtius, alii, *margaritas gemmasque* tanquam diversas, conjungunt. Et sanè *margarita* aceto liquefiunt, non item *lapilli* ac *gemma.* Quare nihil mirum, si scriptores nunc *margaritas* sub *gemmis* comprehendant, nunc non item; prout vel laxiùs, vel pressiùs utuntur *gemma* aut *lapidis* vocabulo.

MARGO à *mari*, si credimus Isidoro, lib. XIV, cap. VIII, ubi & ait propriè eo notari *marginem maris*, hoc est, *litus.* Et favent ei Glossæ vett. ubi κρηπὶς exponitur: quo interdum *aqua alveus* signatur. [a *mergendo*, nempe *ripa & litora, quatenus à mari aut fluminibus irrigantur*, ἄνδηρα.]

MARISCA [factum ex μωροσυκη. vide *Sycomorus.*] est *ficus grandior*, sed *insipida:* unde Martialis, lib. VII, epig. XXIV:

Infanti melimela dato, fatuasque mariscas.

Quia *fatua* vocantur, videri possint dictæ à μωρός. Sed *fatuus* hic *insulsum* notat; ut alibi eidem poëtæ *fatua, fabrorum prandia, beta.* Itaque aliis placet à *mare mariscam* dici quasi *masculam:* idque ob *magnitudinem.* Et sanè id verisimilius. Ob *similitudinem* autem ita dicuntur *tubercula in ano ex nefanda libidine provenientia.* Ut apud eundem:

Caduntur tumida, medico ridente, marisca.

Est autem à *mare*, *mariscus*, ut à *Syro*, *Syriscus.* Sic *mariscus*, *juncus marinus*, unde tegetes texuntur, teste Plinio, lib. XXI, cap. XVIII. Nempe a *magnitudine* ei nomen Ὀλόσχοινον esse Gaza putabat: sed Plinius distinguit.

MARITUS, à *mas.* Priscianus, in IV: *Avitus, maritus, Ceritus, ab ave, mare, Cerere.* Similiter Isidorus, lib. IX, cap. VIII: *A mare maritus, quasi mas.* Hinc *maritare.* Gloss. *Maritat*, γαμίζει. [f. ab ἄρω, ἀρτύνω, ἄρτος.]

MARMOR à *viriditate* sic, voce Græcanicâ, dici ait Isidorus, lib. XVI, cap. V. Rectiùs Priscianus, lib. I (quo loco de affinitate & convenientia literarum agit,) deducit à μάρμαρος, quod nunc adjectivè significat λευκὸν, nunc substantivè λευκὸν λίθον: ut de utroque Hesychius testatur. Venit autem à μαρμαίρω, *resplendeo.* Atque hæc caussa est, cur & *mari*, ob nitorem aquæ, *marmoris* nomen tribuunt poëtæ, ut I Georg.

——*Infidum remis impellere marmor.*

A *marmore* est *marmoratum*; *tectorium è marmore & calce.* A cujus similitudine *sordes in auribus* à Plinio *aurium marmoratum* appellantur.

MARRA, instrumentum rusticum Columellæ ac Juvenali, Gr. μάῤῥον, quod Hesychius esse dicit ἰσχαλεῖον σιδηροῦν. [ἄμαρα vide Hesych. in μαῤῥίν.] Camerarius, annot. in Tusc. Qu. ait, hinc aliquos deducere prænomen *Marcus.* Sed *marcus* Latinis est *mollis*, unde *marcidus*; ut à *flaccus*, *flaccidus.* *Marcus* autem ex μαλκὸς, hoc est, μαλακὸς, ut alibi diximus. Quòd si minùs placet, prænomen à *mollitie* impositum esse, placebit fortè à *fortitudine*, boni ominis caussâ datum esse. Nempe ut à *mas* sit *Mascus*, & *S* in *R* converso *Marcus:* quomodo ex *Casmen carmen* fecere. A *Marcus* est ὑποκοριστικὸν *Marcellus:* unde *Marcellinus.*

MARSUPIUM à Græco μάρσυπος, seu μαρσύπιον, pro quibus & μάρσιπος & μαρσίπιον, per I, atque adeò & μάρσιππος geminato Π legere est. Isidorus, lib. XX, cap. IX: *Marsupium sacculus nummorum, quem Graci μάρσυπον appellant.*

MARTES, *mustela genus*, memoratum & Martiali:

Venator captâ marte superbus adest.

A *Marte* nomen esse videtur: quòd vi *Martia* mures, gallinas, aliasque aves necet.

MARTIUS *mensis*, quia *Marti* sacer esset: ut docent Varro, lib. V de L. L. Plutarchus, in Numa; Macrobius, lib. I Saturn. cap. XII. Festus; Isidorus, lib. V, cap. XXXV. Sed & hic alterum addit etymon, ut sit à *mare*, quia animantes tum coitus amore agantur ad marem. Atque id quoque secutus Honorius Augustodunensis. Sed omnino est à *Marte.* *Mars* verò vel ab Ἄρης præmisso *M.* ut Nunnesio visum, vel potiùs contra est, ex *Mamers*, pro quo & dixere *Mavers*, atque *e* in *o* abeunte *Mavors:* non quòd magna vortat, ut crediderunt. *Mamers* à Chaldæo מרמס in Hiphil. significat autem *contundens.* A *Mamers* fuit proprium *Mamercus*, vel *Mamertus*, atque indè *Mamertinus:* uti à *Marte*, *Martius*, Anci regis cognomen, unde *Martinus.* Ab eodem est *Martialis*, ut à *juvene Juvenalis.* A *Marte* id quod *Martialibus* dabatur *Martiaticum* vocabatur. Priscianus super XII Æn. versibus principalibus, lib. ult. *Solemus etiam Martiaticus, Martiatica, Martiaticum dicere, unde stipendia militum Martiatica dicuntur.* Similia sunt à *cathedra*, *cathedraticum*; à *balneis balneaticum.*

MARTULUS, *malleus fabri ærarii*, quem, uti & forcipem, vectem, ac incudem, in insula Cypro invenit Cinyras, Agriopæ filius: uti testatur Plinius, lib. VII Nat. Hist. cap. LVI. Quamquam apud eum in libris quibusdam est *marculum.* Sed rectè vetus Mediolanensis *martulum:* nec disconveniunt, in quibus est *martellum.* Sanè convenit lingua Gallica, in qua vocatur *marteau*, & propiùs etiam Hispanica quæ appellat *martillo*, & proximè Italica ac Lusitana, ubi vocatur *martello.* Et verisimile est sic dici ab inventore. Nam & Caper, extremo lib. I de Orthogr. *Martulus*, inquit, *à Marte.*

MARTYR, μάρτυς. Propriè *testem* notat. Sed Christianis sic peculiariter dicitur, qui non ore tantùm, sed & sanguine veritatem cœlestem testatam facit. Hinc *Martyrium*, μαρτύριον, quod propriè est altare impositum cineribus *Martyris.* Latinè *Confessio* dicitur. Nam prius, qui Græca voce *martyres* dicti, Latinis *Confessores* vocabantur. Postea hæc vocabula distinxerunt. Ex his liquet, cur *Ecclesias, in quibus martyris reliquia* essent, *martyria* appellarent. Sed καταχρηστικῶς pòst quælibet *Ecclesia, cuicumque Sancto* dicata, *Martyrium* vocari cœpit. Ita usurpat Hieronymus in Hilarione: *Causam occultandi, juxta praceptum Antonii, fuisse referentes, ne Pergamus, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suam Sancti corpore, Martyrium fabricaret.* Vide Scaligerum ad annum Eusebii MMCCCLXXXVI.

MAS à *fortitudine* sic vocatur. Nam ut Græcis Ἄῤῥην ab Ἄρης, duplicatâ caninâ literâ; ut vox magis reddatur mascula: sic Latini è *Mars* fecere *mas*, ejectâ literâ caninâ, ad morigerandum aurium voluptati. Ea & mens Isidori, lib. XII, cap. I. Vel fuerit è *Mamers*, ut Cæsar Scaliger scribit, cap. LXXIX, libb. de causs. L. L. *Mas*, inquit, *Osca dictio fuit, concisa à Mamerte. Mamers enim & Mavors, & Mars fortem apud illos significarunt: non quòd magna verteret, ut ajunt. neque enim Latina voces fuere.* Vel *mas* potiùs sit è Chaldæo מרא, *mare*, id est, *dominus*, à quo & Arabum מר, hoc est, *vir*, *maritus.* A *mas* est *masculus*, unde *masculetum:* ubi *mascula vinearum planta sunt consita.* Plinius usus, lib. XVII, cap. XXII.

MASTURBARE, vulgo dicunt, ac volunt esse à *manu*, & *turbo:* quomodo in Glossis Philoxeni legere est, *Masturbat, manuturbat*, δυσφημεῖ, δύσφημος. ἔστι δὲ ῥῆμα κοινόν. Quo significat esse *verbum dictu fœdum.* Sanè *masturbare* Græci dicunt χειρουργεῖν, quasi dicas *manibus operari*, quomodo & transtulit Erasmus in Diogenis apophthegmate. Reprehendit Erasmum Robortelius, quòd non verterit, *virilia ad seminis effusionem tractare.* Sed idem quod Robortelius sensit, verùm, Græcorum exemplo, verecundiùs expressit. Videndum autem annon *manstuprare* potiùs dici debeat. Sanè in veteri Onomastico *mastuprari* exponitur δυσφημεῖσθαι· leviculo errore. solùm enim lineolam, primæ vocali impositam, neglexere. *Manstuprare* autem dicetur, quasi *manu*, vel *manum stuprare.* Hoc nisi veritum putarem, dicerem dicendum esse *mastrupare*, atque esse à μαστροπεύω, *prostituo ad impudicitiam.* Uti hoc est à μαστροπὸς, quo significatur *leno*, vel *lena.* Itaque *mastrupare* propriè esset, *sui ipsius lenonem esse, ac secum libidinose agere:* Sed nimis multa ea de re, quam scelus esse ingens, etiam impurissimus Martialis agnoscit.

Mater, ut ex Verrio scribit Festus, est à *manus*, id est, *bonus*: unde & *Mania*, & *mane*, & *manes*, & alia deducit. Vel est nomen ex eo, quia *materiam prabet fœtui*, ut *pater* caussa est *efficiens*. Ita Isidorus, lib. IX, cap. V. Sed est omnino à Græcis dicentibus μήτηρ, & Doricè μάτηρ, hoc autem à μάω, id est, *vehementer cupio*: unde & μαῖα, *avia*, itemque *obstetrix*. Nempe quâ ratione Hebræum *ab*, id est, *pater*, venit ab *abbah*, id est, *dilexit*. Vel potiùs est μήτηρ ab Hebræo אם, *mater*, κατὰ μετάθεσιν, ut *pater* ab Hebræo אב. τηρ utrobique vocis solùm productio est. A *mater* est *matertera*, non quasi *mater altera*, ut ait Festus: sed hic quoque *tera* est productio. A *mater* item est *matrix*, ut à μήτηρ, μήτρα. Caussam appellationis ex Sorano adducimus in Hysterica. Hinc *matricula*, quòd *ea velut matrice continerentur milites*. Usus Vegetius, lib. I, cap. XXVI. Posteriores *Album* dixere. A *matre* quoque est *materia*, & *materies*: de quibus seorsim. Ab eadem dicti pueri *matrimi*, de quo in *Pater*. Ab eodem est *matrona*, quomodo *spes atque boni ominis caussâ etiam illa dicebatur, cui liberi necdum essent*. Atque hinc liquet, quomodo differant *matrona*, & *materfamilias*: in quo se quidam olim torsere, ut ex Nonio discimus. Est & alterum inter hæc discrimen. Nam, *matronæ* solùm dicebantur *femina honesto illustrique loco nata*. Itaque Servius ad illud IX Æn.

Quæ te sola, puer, multis è matribus ausa
Persequitur: ——

Ex matribus, inquit, *id est ex nobilibus. Nam matres non nisi nobiles dicimus: unde & matronæ dictæ sunt*. Georgius Cedrenus, in Annalibus: Ὅτι Ῥωμαῖοι τὰς σώφρονας γυναῖκας ματρώνας ἐκάλουν, οἱ δὲ Ἕλληνες οἰκοδεσποίνας. Fusius hac de re Jac. Durant. Cæsellius, lib. I Var. cap. VII, à *matrona* dicuntur *Matronalia* quod iis (Martiis putà Calendis, non Aprilis, ut quidam censuerunt) *matronæ Junoni sacrificarent*: ut sibi annus felix esset in amore conjugali, ac puerperio. Eodem inter se munera missitabant, quem morem præter alios tangunt, Plautus Milite, Act. III; Tibullus lib. III, el. I; & lib. IV, el. II; ac Juvenalis quoque, cùm ait:

Munera femineis tractat secreta calendis.

Vide & Servium, VIII Æn. A *Matrona*, *matrimonium* dictum esse, scribit Servius, in XI Æn. Fungerus ait esse à *matre*, vel dici quasi *matrem monens*, quia cogitare mulier debet nubere se, ut fiat mater. Sed τὸ *monium* vocis est productio. Utque à *patre* est *patrimonium*; à *sancte*, *sanctimonia*; à *caste*, *castimonia*; sic à *matre*, *matrimonium*: Ac quod de *matrona* dicebamus, id hic etiam locum habet, *matrimonium* quoque esse, ubi liberi sunt nulli: nempe quia ita dictum à *spe*, sive *boni ominis caussâ*. Sed in eo à *matrona* vox hæc abit, quòd *matrimonium* etiam est inter virum & ancillam seu concubinam, si uxoris loco habeatur. Unde à Curtio dicitur, Alexandrum magnum sibi *matrimonio* copulasse barbaram quandam virginem, idque Achillis exemplo, cui Briseis *contubernalis* fuit. Vide Scipionem Gentilem, lib. II Παρέργ. cap. XII: *Matrimonium* etiam pro *bonis maternis* sumi, ex Valerio Max., Seneca, Suetonio, jam ab aliis observatum.

Materes sunt *Celticum lanceæ genus*: eoque origo ejus in Latio quæri non debet. Sisenna, lib. apud Nonium: *Gallia materibus, Suevi lanceis configunt*. Idem Sisenna cum *lanceis* conjungit apud eundem: *Alii materibus, aut lanceis medium perturbant agmen*. Meminere & Cæsar, lib. I de bello Gallico, & Livius, lib. I. Strabo, lib. IV, Καὶ ματαρὶς παλτοῦ τι εἶδος. Hinc *materiaris* dicti, quos similiter cum *lancearius* jungit Ammianus Marcellinus, lib. XXI. Vide quæ de *materibus* scribit Gyraldus, dialogismo XII, & H. Steph. lib. IV schediasm. III.

Materia, & *materies*, à *matre* dicuntur, ut à *luxu luxuria*, & *luxuries*. Isidorus quidem, lib. IX, cap. V, existimat *matrem* dici, quia est *quasi materies*: nam ex ea efficitur aliquid. Sed contra putamus à *matre* dici *materiem*, quia *in corporum ratione se matris instar habet*. Cornelius Fronto distinguit ita *materiam*, & *materiem*, quasi illa animi sit: ut corpus naturale sit, quod *materies* est & objectum scientiæ naturalis; *materia* verò sit fabrorum, ut lignum. Sed valde metuo, ne contra dicere voluerit. Nam veteres, cùm de ligno loquuntur, *materiem* dicere solent. Quomodo Plinius ait *materiem terebinthi lentam*: Vitruvius, *materies cædenda à primo autumno*. Sed posteriores confundunt. Unde Glossæ: *Materia*, ξυλεία. Vide & quæ de *materies* voce dicimus in *Sylva*.

Mathematici dici volunt *impostores*, qui aliter *Chaldæi*, hoc est, qui ex observatione horæ natalitiæ fata cujusque se scire profitentur. Jul. Paullus Recept. lib. V. Tit. XXI: *Qui de salute principis vel summa Reip. Mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite punitur*. Sed *mathematici* verè, qui sciunt disciplinas circa abstractam quantitatem versantes: ut Arithmeticem & Geometriam: aut earum principia aliis applicantes: ut faciunt Geographia, Astrologia, Musice, Optice, aliæ. Dicuntur *Mathematicæ disciplinæ*, μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι, & ἁπλῶς μαθήματα, hoc est, *disciplinæ*, ἀπὸ τοῦ μαθεῖν, hoc est, *discere*: quia in Græcia, ubi lingua suâ contenti philosophabantur, ubi legere scribereque norant, ab Arithmeticis & Geometricis auspicabantur.

Matta, est *storea*, *teges*, quæ & Belgis *matte* dicitur. Usus Ovid. lib. VI Fast.

—— *Plaustroque morantes*
Sustulit: in plaustro scirpea matta fuit.

Gloss. Phil. *Matta*, ψίαθος. Gloss. Cyrilli: Ψίαθος, *teges*, *terratoria*, *matta*. Martinio videtur esse ab Hebraico מטה, *mittah*, id est, κλίνη, *lectus*. Nempe quia in *matta soliti sint cubare*. *Mattarius* pro eo, *qui in matta dormit*, legas apud Augustinum contra Faust. Man. lib. V, cap. V. Vide de *matta* vocabulo Savaronem ad Sidon. lib. IV, epist. XXXIV.

Mattea vel *mattya* dicenda, quæ corruptè in multis libris *mattea*: ut apud Suetonium in Calig. cap. XXXVIII. Iidem *matteola* non *matteola* legendum apud Arnobium, lib. VII: *Usus priori & Seneca, controvers. XXVII: Ego ad Cæsarem non sum iturus cum mattea*. Et Martialis, lib. X:

—— *Sed te mattya sola juvat.*

Ubi corruptè vulgo *juvant*. Idem, lib. XIII:

Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Græcè est ματτύη, quomodo dicitur πᾶν τὸ πολυτελὲς ἔδεσμα, *omnis cibus pretiosus ac delicatus*, ut Athenæus ait in XIV. Sed primò fuit *certum delicati cibi genus, quod è farina subacta fieret*: unde & nomen. nempe à μάζω, *subigo*, unde & μάζα, *maza*. [ματτύαι γναθμοί, Helych.]

Mattiacæ *pilæ* meminit Martialis, lib. XIV, epigr. XXVI. Nomen videtur à *Mattiaco*, Germaniæ oppido, unde melioris notæ adferrentur. Vide *saponis* genus fuisse, tradit Turnebus Advers. lib. IX, cap. XXIII.

Mattici à Festo esse dicuntur *homines malarum magnarum atque oribus latè patentibus*. Ubi alii libri *matrici*, vel *martici*. Sed Scaliger in Conjectaneis probat *mattici*, dicique ex eo censet, quòd Græci veteres *maxillas* vocarent ματτύας, ut ex Hesychio discimus, qui γνάθους interpretatur. Itaque *mattici* idem sit, ac γνάθωνες, hoc est, *gulosi*, quales in comœdiis inducebantur.

Matula unde sit, age videamus, an conjecturâ possimus assequi. Illud constat, Græcis ἀμίδα dici. Hinc puto levicula μεταθέσει ἢ συγκοπῇ *mada*, vel *mata* dixere, & ὑποκοριστικῶς *matula*, & alterâ diminutione tum *matella* Plauto, & Varroni apud Nonium: tum *matellio*, quomodo dicebatur, ubi à *matula* figura longiùs recessit, ut Varro scribit lib. IV de L. L. Meminit & *matellionis* Festus. Hoc si etymon displicet, non video unde dicatur, nisi fortè à *madeo*, quia excipit *saccatum corporis humorem*, ut Lucretius appellat.

Maturus duplicem habet significationem, unam propriam, alteram ex usu vulgari. Propriè *maturum* dicitur, *quod nec citius, nec tardius est, quàm convenit*. At ex usu vulgari etiam *mature* evenit, *quod citius fit, quàm par est*. Priori modo *matura mors* est hominis longævi: & *viro matura*, quæ nubilis: *immatura viro*, quæ necdum nubilis: *immatura mors*, quæ Græcis ἄωρος. Altero modo dicitur aliquis *maturè venire*, pro cito; *maturius discumbere* apud Cic. hoc est, solito celeriùs cœnare. Ac Tibullus similiter,

Seu matura dies celerem properat mihi mortem,
Longa manet seu vita.

Ubi *matura* est *cita*, *velox*, *justumque naturæ tempus prævertens*. Ac posteriori hoc modo *maturare* idem est ac *festi-*

nare & *properare*: priori verò *maturare* est minus. Quomodo dixit Maro, 1 Georg.

Multa forent, quæ mox cælo properanda sereno
Maturare datur.

Vide Gellium lib. x, cap. xi, quod sic incipit: *Maturè nunc significat propere & cito contra ipsius verbi sententiam.* Quod ad etymon, *maturus* Festo dici videtur à *manus*, id est, *bonus*. Isidorus, lib. xvii, cap. vii, à *mando*, vel *manduco*, quasi *mandurus*, quia quæ *matura*, ea sunt *ad mandendum* seu *manducandum apta*. Similiterque Perottus. Cæsar Scaliger, in lib. i Theophr. de caussis Plant. cap. xix, censet esse à *mane*, vel à *Matuta*, id est, *aurora*: nempe quia, quæ mane seu matutino tempore fiunt, eadem *mature* fiunt. Alii malunt deducere à מטר, quod est *pluvia*, quia hæc *maturè proveniens*, *ut fruges ac fructus maturescant*, *facit*. Sed durior quidem, at vera fortasse est sententia Petri Nunnesii, cui *maturus* est à πέπειρος. [Æolicè ut puto μέπειρος.] significatio convenit: & π etiam alias abit in *m*: Ut ab ὕπνος, *somnus*.

Matutinus, non à *mane* sic dicitur, ut Isidorus voluit, lib. v, cap. xxxi: sed à *Matuta*. Ut a *vesper*, *vespertinus*; sic à *Matuta*, *matutinus*. Lucret. lib. v:

Tempore item certo roseam Matuta per oras
Ætheris auroram defert, & lumina pandit.

Cicero, lib. i Tuscul. Quæstion. *Quid Ino, Cadmi filia? nonne Leucothea nominata a Græcis, Matuta habetur à nostris?* Priscianus, lib. ii: *Matutinus à Matuta, quæ significat auroram, vel, ut quidam*, Λευκοθέαν. Onomasticon: *Matuta*, Λευκοθέα. *Matuta* verò, vel à *manus*, id est, *bonus*: ut ex Verrio scribit Festus; vel potiùs à tempore, cui præest, nempe à *mane* dicta est quasi *Manula*, *N* in *T*, abeunte, quomodo à Γανυμήδης est *Catamitus*, ac Atticè Περσεφόνη dicitur Περσέφαττα. Idem cùm Angelus Caninius censet, tum Cæsar Scaliger, in lib. i Theophrasti, de caussl. plantarum, cap. xix.

Maza, μάζα, *farina cum aqua & oleo cocta*, quâ pauperiores panis loco utebantur: eam pani hordeaceo postponit Galenus lib. de alimentis. Pluscula de ea Marsilius Cognatus, lib. i Var. Observ. cap. xxxix, & lib. iii, cap. xviii. Quibusdam placet, esse à μαζάω, quod est *mazas pinso* sive *subigo*. Sed μαζάω est à μάζα. Quare verisimilius Eustathius, & ante eum Athenæus lib. xiv, (pag. dclxiii edit. Commel.) ubi deducit à μάσσω, quod est, *pinso*, *subigo*. Unde & à μάκτρα, quo significatur *vas, in quo pinsitur farina*. Item μαγίς, quod idem notat, teste Polluce. Usus quoque Marcellus Empiricus: *Rasamen pastæ, quod in magide adhæret.* Sed imprimis placet μάζα esse à מצה, *matsah*, quod *placenta* aut *panis* genus significat, à radice מצה, quod est, *liquorem exprimere*. Vel potiùs sit à מזון, *alimentum*, *esca*: ab radice זן, *pasco*, *alo*. A μάζα dicuntur μαζονόμοι. Primò enim sic dicebantur, in quibus μάζα apponebatur: postea generatim sic dictæ *lances rotundæ ac ligneæ*. Itaque Hesychii locum sic corrigit ad Athenæum Casaubonus: Μαζονόμον τὸ κύκλον ἢ τὸ ξύλινον πίνακα. Gloss. *Lances*, μαζονόμοι, nempe quia soleant *mazas* νέμειν, hoc est, *distribuere*. Dicuntur & μαζονόμια. Pollux, lib. xiii: cap. xii. Μαζονόμια, κοῖλοι πίνακες, ἐφ᾽ ὧν αἱ μᾶζαι διενέμοντο. Usus quoque Varro, lib. iii de R. R. cap. iv: *Ut in eodem tecto ornithonis inclusum triclinium haberet, ubi delicate cœnitaret, & alios (turdos) videret in mazonomio positos coctos, alios volitare circum fenestras captos.* Dicitur & μαζόφορος vel μαζοφορίς. Hesychius: Μαζοφορίς, ὅμοιον κανῷ. A μάζα est etiam Latinum *massa*: quo significatur *farina subacta macerataque ad panificium*. Addocit hoc etymon quoque Priscian. lib. i. in fine capitis de literarum numero ac permutatione. Ac juvant Gloss. Vett. *Massa*, μάζα, φύραμα. *Z* in duplex *SS* convertitur: ut πατρίζω, *patrisso*; πιτίζω, *pitisso*; μύζειν, *musso*. Nihil etymo hoc certius. Quare non erat, quod Pontanus, in Actio, fol. cxxxviii edit. Ald. & ex eo Erythræus in Indice Virgilii, ut à *magnus* est *magnissimus*, *inde maximus*; sic fortè ab eodem esse *magnissa*, hinc *massa*. Quod ineptum puto. A *massa* est *immassare*. Posterioris ævi vox. Isidorus, lib. ii, cap. i. *Ultimi sunt molares, qui concisa à prioribus ac confracta subigunt & molant, atque immassant.*

ME

Mechanicas *artes* Scholastici ita dici nugantur, quia *faciunt mentem mœchari circa res viles*. Est verò μηχανικὴ τέχνη, (quæ & ἁπλῶς μηχανικὴ dicitur) *ars machinalis*, à μηχανή, quod *fabricam* notat: unde & Latinum *machina*, ut à μηχανάω, *machinor*. In quibus verò hæc ars μηχανικὴ occupetur, vide sis apud Politianum in Panepistemone, ubi ex Herone & Pappo eam egregiè describit. Græcum μηχανὴ unde sit, vide voce *Machina*.

Mederi, à μήδομαι, converso Η in Ε breve, quomodo à κρηπὶς, ἴδος est *crepida*. Μήδομαι est, *curare*, *consulere*, à μῆδος, *cura*, *consilium*, unde facta Ἐπιμηθεὺς & Προμηθεὺς, δ in θ converso, ut in ὄθεν, & aliis. Ἐπιμηθεὺς, qui post factum consulit: Προμηθεὺς qui ante factum, quid ex re sit, cognoscit. A *medeor* est *medicus*, unde *medicinus* ut *libri medicini*. Varro, lib. iv de L. L. Ab *arte medica*, hoc est, *medicina*. Sed ut *Grammatica*, & similia, ita & hoc sumitur substantivè. Nec eo *ars* modò significatur, sed etiam *medicorum* sive *chirurgorum* (olim enim iidem *medici* ac *chirurgi*) *pergulæ* seu *officinæ*; Plautus, Epid. ii. ii.

Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio atque in foro.

Ludere, non seriò mihi loqui videntur, qui *medentes* dici ajunt quasi μέδοντες, hoc est, βασιλεῖς; juxta illud Homericum,

Ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Quod etymon affert Federicus Morellus scholiis in Dionis orationem περὶ πλεονεξίας. Acutiùs etiam quàm veriùs Julius Scaliger, qui commentario in Theophrastum, & in Hippocratem de insomniis, à *medio medicum* & *medicinam* dici putat. Nempe quia, ut virtus, ita sanitas quoque in mediocritate consistat: morbus verò, uti vitia, excedat τὸ μέσον, ad quod corpora per artem medicam reducuntur. A *medeor*, Festo teste, est *medibile*, ut à *medicor medicabile*. A *medendo* quoque dicta *Dea Meditrina*: cujus sacra *Meditrinalia*. Iis prius vetus, mox novum bibebant vinum, ac uti *Martinalibus* nunc cantio obtinet apud Belgas de vetere novoque vino, ita olim alia illi non multùm absimilis, in usu erat. Festus: *Meditrinalia dicta hac de caussa. Mos erat Latinis populis, quo die quis primum gustaret mustum, diceret ominis gratia: Vetus novum vinum bibo, veteri novo morbo medeor. A quibus verbis, etiam Meditrina Deæ nomen ceptum, ejusque sacra Meditrinalia dicta sunt.* A *medeor*, vel potiùs *medicus*, quoque est *medicor*, unde *medicabulum*, quâ formâ à *mendicus*, *mendicabulum*. Sed *medicabulum* non pro *medico*, verùm *loco medicandi* sumitur. Usus ita Appuleius in ix. A *re*, significante *contra*; & *mederi*, venit *remedium*. Itaque Gloss. Philox. & Onomasticon ἀντιφάρμακον exponunt. Hinc *remediari*, apud Tertull. Hieron. alios posterioris ævi.

Mediastini *balneariorum* dicti οἱ παραχύται, hoc est, οἱ ὕδασι καὶ πυρὶ διακονοῦντες. Glossæ ab H. Stephano editæ. *Mediestrinus*, παραχύτης. Lege *Mediastinus*. Ita dictus plerisque putatur à *medio astu*, hoc est, *media urbe*: in qua bajuli ferè versantur: ut ajunt. Aliis à *medium*, & *sto*, vel *teneo*. Priscianus, extremo lib. ii. *Mediastinus à medio stando vel tenendo compositus videtur.* Idem super xii lib. Æn. *Mediastinus inde videtur compositus, quia medias partes balnei tenet, hoc est, in medio lavantium stat.* [μεσίτης & μεσίδιος Hesych.] Ac à *medius* esse *mediastinus*, facilè credo Prisciano: sive ita dicatur, quia *mediis*, vel *ædibus*, vel *balneis*, *esset*, *ad omnium vilissima quæque servitia paratus*: ut plerique arbitrantur: sive quòd *medius esset inter servos summos, & imos: summos*, ut *atrienses*, & *dispensatores*: *imos*, ut *compeditos*, & *quales quales*. Quæ sententia est Turnebi, lib. xxiix, cap. xxxi. Verùm illud *STINUS* à *stando* esse non puto. Magis fit verisimile, esse vocis productionem, ut in *Clandestinus*. Quæ & ejusdem Turnebi mens. Hac de voce plura si voles, adi Beroaldum, Indice in Columellam; Hermolaum Barbarum, glossematis Plinianis, voce *Iatralipta*, & Ræevardum, lib. v Variorum, cap. ult. Quod verò in domo sunt *mediastini*, id in navi sunt *mesonauta*, similiter vilissima quæque ministeria obeuntes: ut censent Hermolaus Barbarus, in glossematis Plinianis, in voce *Iatralipta*; & Gul. Budæus in Tit. Quod nautæ, caupones,

pones, stabularii. §. Qui sunt igitur. ubi Ulpianus utitur hac voce. Sed Hottomanno placet, ita dici, *qui, medium inter nautas, sive remiges, locum obtinens, navigandi signum dat aliis.* Aliis, *qui partim nautæ ministerio fungens, partim vectoris vicem obtinens, aliquid pro vectura solvit.* Mihi quoque placet Turnebi mens, ut sic dicantur, quia *medio loco sint inter nautas summos, & imos:* summos, ut gubernatores, & proretas; imos, ut remiges. Vide eum, lib. XXIIX, cap. XXXI. Ex μέσος & ναύτης conflari, satis est apertum.

MEDICA *arbor*, quæ alio nomine *citrus* vocatur, à *Medis* dicta est, ut scribit Isidorus, lib. XVII, cap. VII. Ex junioribus Pontanus in libb. de hortis Hesperidum. Vide & de iis Ruellium: qui docet, *malo Medico limones & mala Arausionensia* contineri. Ab iisdem *Medis*, *Medica* herba nomen accepit. Virgil. I G.

—— Tunc te quoque Medica putres
Accipiunt sulci. ——

Ubi sic Servius: *Ad ipsam herbam apostrophen facit. Hæc autem translata est in Græciam, quo tempore eam Xerxes invaserat.* Ita editum est in Servio P. Danielis. Sed pro *medicis* scribendum *Medis*, uti indicat hic locus Plinii, lib. XVIII, cap. XVI. *Medica externa etiam Græcia, ut à Medis advecta per bella Persarum, quæ Darius intulit.* Plura de hac herba Plinius ibidem. Vide & Theophrastum, lib. VIII, Hist. cap. VIII. & Columellam, lib. II, cap. XII. ac Palladium, lib. V, cap. I. Meminere & Varro, de R. R. lib. I, cap. XII. Strabo, lib. XII. Plutarch. in comment. ὅτι ὐδὲ ζῆν ἡδέως. Dioscorides, lib. II, cap. CLXXVII. Etiam à *Media* dictæ gallinæ *Melica*. Festus: *Melica gallina, quòd in Media id genus avium corporis amplissimi fiat: L litera pro D substituta.*

MEDIMNUS, vel *medimnum*, μέδιμνος, ἢ μέδιμνον, mensura aridorum capax sex modiorum, sextarii unius & unciarum quatuor: ut docet Georgius Agricola, lib. II de mensuris Græcor. Est ab Hebræis appellatio: quibus מד, *mad*, *metiri*: מדה, *middah*, *modus*: cujus plurale מדים, *middim*, *modi*, *mensura*. Vel compositum ex מדה, *middah*, *modus*: & מנה, *manah numerus*: ut ad verbum sonet *numerosa mensura*.

MEDITARI vult Jovianus Pontanus in Actio, esse à *medium & iter*. Ita enim scribit fol. CXXXIX, edit. Ald. *An, quæso, meditari est aliud, quàm in medio itinere aliquid itando, aut agere, aut cogitare: quod est occupati animi, aliudque quàm iter agitantis.* Sed hæc sententia indigna est Pontano. Nam nimis aptum est, venire à Græco μελετᾷν, Λ in *D* abeunte, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*: quomodo item pro *calamitas cadamitas* scripsere Nævius & Livius Andronicus, ut scribit Marius Victorinus, lib. I. Hanc ejus verbi originem etiam docuit Servius, in cujus veteri codice (in illo Petri Danielis frustra quæras) ita scriptum invenitur: *Meditaris, cantas, quasi melitaris, D pro L posita. Quod Græci μελετᾷν dicunt, per antistrophen dixerunt Latini. Etenim L & D interdum sibi invicem cedunt. Sic solium vel sella quasi sedda dicitur à sedendo.* Μελετᾷν verò, quia μέλει, hoc est, *cura est*. Μελετᾷν etiam *tibicinum* est: unde eos *meletari* Fulgentius dixit: ac similiter *commeletare* eos ait Hyginus: *Quas tibias Marsyas, Eagri filius, pastor, unus ex Satyris invenit, quibus assiduè commeletando sonum suaviorem in dies faciebat, adeo ut Apollinem ad citharæ cantum provocaret.*

MEDIUS, à μέσος, ut Cæsar Scaliger ait, de caussis L. L. cap. XXVIII. & ante eum Priscianus, super XII vers. Æneid. Sed hic alterum etiam etymon addit, ut sit à *modo*, hoc est, mensura: unde & *modius*: Mihi magis placet, esse κατὰ συγκοπὴν factum ex μεσίδιος, seu μεσίτιος, aut μεσοίτης, quod Hesychius exponit μέσος· Nec absurdè etiam esse ab Hebraico מד, id est, *metiri*: quia metiendo medium cognoscitur. A *medium* est *dimidium*, non à *dimensione*, quod Donatus scribit in Adel. Act. II, Sc. II. Quomodo differant *dimidium*, & *dimidiatum*; docebit Gellius, lib. III, cap. XIV. A *medius* quoque est *medioxumus*, quod Festus, sive Paullus, interpretatur *mediocris*. Parùm aptè, ut puto, cùm plane idem sit, quod *medius*. Scaliger ad Festum monet, id corruptum esse ex *mediotumus*, quomodo Plautus & veteres dixerint: ut nempe à *medio* sit *mediotumus*, quomodo à *lego* est *legitimus*, sive *legitimus*; à *quotus*, *quotumus*, [illegible]. Imò Meursius arbitratur apud Plautum pro *medioxumus* legi debere *mediogrumus*, à *medius*, & *grumus*; quomodo, inquit, *mediocris* est à *medius* & *ocris*, quod *locum* significat. Locus Plauti, quem dico, est iste, in Cistellaria, Act. II, Sc. I:

At ita me Di Deæque, superi atque inferi & medioxumi.

Ego nihil mutandum censeo, quia si *mediogrumus* dixisset Plautus, veterum aliquis iam insolentis vocis meminisset: uti *medioxumi* meminere Festus, Nonius, ac Servius quoque, cujus hæc verba, in VIII Æn. *Sunt enim numina aliqua tantum cælestia, aliqua tantùm terrestria, aliqua media, quos Appuleius medioxumos vocat, hoc est, qui ex hominibus Dii fiunt.* Quis dubitet, quin Appuleius more suo Plautum sit imitatus? Nec semel ea voce usus Comicus: sed ejusdem actus sc. III. *uxorem* vocat *medioxumam*, quam Demipho, quasi secundo duxisset loco. Varro quoque Modio dixit, *Ad mortalem modum medioxume:* id est, *medio actum modo*, ut Nonius interpretatur. Imò ne illud quidem verum est, quod putat, *mediocris* componi ex *medius*, & *ocris*. Nam *cris* hic se habet, ut *tumus*, vel *xumus* in *mediotumus*, sive *medioxumus*. Imò & *tullium* in *meditullium* nihil significat, ut Cicero in Topicis testatur, ubi clarè ait, non plus esse *tullium* in *meditullium*, quam *timus* in *finitimus*, *legitimus*, & similibus. Aliqui tamen veterum putarunt *meditullium*, dici quasi *media tellus*. Festus: *Meditullium dicitur, non medium terræ, sed procul à mari, quasi meditellium, ab eo, quod est tellus.* Atque ab eadem mente est, quod in vett. Gloss. legas, μεσόγεως, *meditellius*, *mediterraneus*. μεσόγειον, *meditullium*, *mediterraneum*. Sed melius Tullius, ut *tullium* sit vocis productio. Similiter nempe ac *tolium*, in *Capitolium*. Nempe fabulosum est, quod de *capite Toli* apud Arnobium legere est.

ME-DIUS-FIDIUS, vel tres sunt voces, vel unica, non duæ, ut putarunt. Nam ut dicimus *me-Hercule*, ita & *me-Dius-Fidius:* ac utroque per Herculem juratur: ut indicat Tertullianus, lib. de idolol. cap. XXII, ubi de posteriori hoc jurandi genere ita scribit: *Accedente quorundam ignorantiâ, qui ignorant esse jusjurandum per Herculem.* Idem indicat in ἐτυμολογίᾳ. Nam etsi non ignorem, Dionysium, *Fidium* transferre πίστιον. ac apud Charisium, & Festum quoque, legatur, velle aliquos *Mediusfidius* esse juramentum *per divi fidem*; vel *per dies fidem:* tamen longè verisimilius sit, quod apud eundem Festum legitur, voce eâ significari *Jovis filium*, id est, *Herculem*, quod *Jovem* Græci Δία appellent; *Fidium* autem poni pro *filio*, quod sæpe antiqui pro *L* litera *D* utebantur. Confirmat hanc sententiam Varro, IV de L. L. *Ælius Gallus Dius fidius dicebat Diovis filius, ut Græci Διόσκορον, Castorem: & putabant, hunc esse Sancum ab Sabina linguâ, & Herculem ab Græca.* Porrò illud *me*, quod in *me Dius Fidius* primum locum obtinet, nonnullis placet esse pronomen, ut ἐλλειπτικὴ sit oratio, pro, *Ita me Dius Fidius amet.* Ac fuit hæc quoque sententia Festi, sive Paulli, ut qui scribat: *Mecastor & mehercules jusjurandum erat quasi diceretur, Ita me Castor, ita me Hercules, ut subaudiatur juvet.* Mihi magis verisimile fit, *me* hic adverbium esse, atque idem significans quod *per*. Nam quod Græcis μαὶ, & νὴ, id Latinis *me*, & *ne*: unde *me Hercule*, per Herculem; *me Castor*, per Castorem; *epol*, per Pollucem; *edepol*, per Deum Pollucem (non per ædem Pollucis;) *ecere*, per Cererem; *ejuno*, per Junonem; *equirine*, per Quirinum, &c. In quibus *Me* quidem est ex Græco μαί. *E* verò ex νὴ abjecta *N*. nisi malis ex *Me* factum per ἀφαίρεσιν, de quo non pugno. At cur ad ἐλλειπτικὴν orationem confugiendum sit, caussæ nihil hactenus video. Scribit Agellius, lib. XI, cap. VI, viros *per Herculem*, mulieres *per Castorem*, utrosque *per Pollucem* solitos jurare. Addit inibi: *Nusquam scriptum invenire est apud idoneos quidem scriptores, aut* MEHERCULE *feminam dicere, aut* MECASTOR *virum.* Sed de *Mecastor* est, quod obduci possit. Quid enim? Plautus idoneus scriptor non est? quem Latinæ linguæ principem alibi ipse facit Agellius. At is (nisi valde me ratio fugit) locutus hoc pacto. Nihil de eo loco dicam, qui est, Casinâ Act. II, sc. VI, neque enim diffiteri possim, malè in vulgatis distingui personas, quod optimè observavit Acidalius. Nec pro me proferre ausim, quod ita locutus parasitus, Asin. V. I. Nam hic quoque

in personis esse aberratum, rectè demonstrat idem. Verùm quid dicemus de eo, quod eâpse scenâ Argyrippus dicat:

Ecastor quin surrepturum pallam promisit tibi?

Nec enim probandam arbitror audaciam Acidalii, cùm invitis omnibus libris *edepol* substituit. Gellio tamen favet etiam Charisius, cap. de Adverbio: *M. dius fidius*, inquit, *juratio propria virorum est, ut feminarum adepol, ecastor, ejuno.* Ubi & de *pol* & *adepol*, Titinnium laudat in Setina, qui molliculum adolescentem effeminatè loquentem, cum reprehendere magis vellet, *An*, inquit, *quiapol, adepol fabulare?* Cæterùm Plauti locus antè adductus facit, ut non usque adeo reprehendere cum nonnullis ausim non ineruditum hominem Nicodemum Frischlinum, cùm in Rebecca sua, Act. IV, sc. III, Ismaëlem inducit ita jurantem:

Bene mecastor processit hæc venatio.

Cumque apud eum Act. IV, sc. V, venator Ismaëlis Chamus ita loquitur:

Metuo ecastor, ut macella nostra sufficiat gulæ.

Illud tamen culpandum, quòd temporum non habita ab eo sit ratio. Nam *Castor* paullo solùm ante bellum Trojanum fuit: eoque Ismaelis temporibus per eum non potuit jurari. Nec Ismael jurâsset per gentium Deos. Quanquam id faciunt hodie Christiani poetæ. Sed placet sententia Hieronymi ad Damasum scribentis: *Absit*, inquit, *ut de ore Christiano sonet, Jupiter omnipotens, & mehercule, mecastor, & cætera magis portenta, quàm verba.*

MEDULLA, Isidorus, lib. XI, cap. I, ita dici censet quasi *madullam*, eò quòd *madefaciat ossa*. Sed vel est à μυελὸς, inserto *D*, ut Caninius putabat; quomodo à τείνω est *tendo*: vel potiùs ita dicitur, quia *fit in medio ossis*. A *media* fit ὑποκοριστικῶς *mediola*, unde *medolla*, seu *medulla*. Propriè dicitur de animalibus, κατὰ μεταφορὰν verò de plantis, in quibus significat partem internam fungosam, qualem cernere est in sambuco. Solinus in iis ab eadem origine appellat *mediale*. Quod tamen latiùs patet, quia eo generatim significatur, quod in *medio* est, utut planta non habeat *medullam*. Ut quod Græci appellant καρδίαν quæ & durissima, ut in robore.

MEGALESIA, qui & ludi Megalenses, ita dicti à μεγαλήσιον, quomodo vocabatur ὁ ναὸς τῆς μεγάλης θεᾶς, ut Μητρῷον. Sic Τυχεῖον τύχης, Ἀνακεῖον ἀνάκων. Itaque locum Varronis, qui est V de L. L. sic in Conjectaneis emendat Jos. Scalig. *Megalesia dicta a Græcis, quod ex libris Sibyllinis arcessita ab Attalo, rege Pergami, Pesinunte, ubi Megalesion, templum ejus Deæ, unde advecta Romam.* [vide num a *Megalo Phryge*, de quo Solinus.] Is qui Terentii vitam conscripsit, putat *Megalenses* ludos dici, quòd essent *sacri Diis magnis*. Ac Antonius Goveanus, quo id tueatur, vult aliud fuisse *Megalenses ludos* ac *Megalesia*, sive *ludos Megaliacos*, ut vocat Juvenalis. Nam *megalenses* eosdem esse ac *ludos magnos*, qui κατ' ἐξοχὴν *Circenses* vocantur: ac hos fuisse *sacros diis magnis*, hoc est, *diis majorum gentium*: at *Megalesia*, sive *megaliacos* fuisse *sacros magnæ Deum matri*. Sed in his ipsissè à Goveano errari, optimè monent Muretus in annotat. ad Terent. & Cæsar Bullingerus, lib. de Circo. Nam primo *Dii magni* non sunt iidem ac *Dii majorum gentium*, sed soli *Jupiter*, *Juno* & *Minerva*, vel cum his *Dii penates*, sive *Lares*: quemadmodum ex eo colligimus, quòd Festus quidem dicat *ludos magos* fieri *Jovi*; ac Cicero Verrinâ quinctâ scribat, *ludos Romanos* (qui iidem ac magni) faciendos esse *Jovi*, *Junoni* ac *Minervæ*: Asconius autem in Divinat. *Deos magnos* interpretetur *Lares urbis Romæ*: ac Cassius quoque Hemina tradiderit eosdem esse Deos, *Samothracas*, *Romanorum Penates*, ac θεοὺς μεγάλους· qua de re plura Macrobius, lib. III Sat. cap. IV. At *Dii majorum gentium* sunt:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovi, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Quos Ennii versus adducunt Appuleius de Deo Socratis; & Mart. Capella, lib. I. Præterea *Megalenses ludos*, & *Megalesia*, diversos esse nunquam probaverit Goveanus, contrarium sæpe evincit loco Ciceronis, quem mox adducam. Nec originatio eum juvat. Nam ut τυχεῖον est à τύχη, sic μεγαλήσιον est à μεγαλησία, hoc est, *magna Dea*. Quippe Æoles, vel, ut alii malunt, Dores, θεὸς vocant σιὸς, unde *Sibyllam* quasi σιοῦ βουλὴν dici volunt præter Varronem, Serviumque, Lactantius, lib. I, cap. VI. Hieronymus adversus Jovinianum, Isidorus, lib. VIII Orig. cap. VIII. At *Megalenses* Latinâ terminatione factum à μεγάλη, quâ ratione a *Virgo* est *Virginensis*; à *circo*, *circensis*; ab *horto*, *hortensis*. Denique falsò putat *ludos Romanos*, sive *magnos* (qui & κατ' ἐξοχὴν vocantur *Circenses*, & à Marone conjunctim *magni circenses*) eosdem esse ac *Megalenses*. Nam *ludi Romani* fiunt *Jovi*, *Junoni*, & *Minervæ*: ut è Cicerone ostendimus: at *Megalenses* fiebant *Deûm matri*, ut disertim scribit Festus voce *Romani*: idemque confirmant hæc verba. Locus hic Cic. de Arusp. resp. *Nam quid ego de illis ludis loquar, quos in palatio nostri majores ante templum in ipso matris conspectu Megalensibus fieri celebrarique voluerunt?* Et paullo post: *Qui ludi ne verbo quidem appellantur Latino, ut vocabulo ipso & appetita religio externa, & matris magnæ nomine suscepta declaretur. Hos ludos servi fecerunt. Tota denique hoc ædile Megalesia servorum fuerunt.* Qui locus quantopere torserit Goveanum, argumento est, quod non aliud habet quod dicat, quàm *Megalesia* esse *Megalensibus* facta: quod ineptius puto, quàm, ut necesse habeam advocare alios auctores, qui *Megalenses* pro *Megalesiis* clarè usurpant. Præterea *ludi magni* seu *Romani* instituti sunt à Tarquinio Prisco, cujus opus esse circum maximum (is ut nobilissimus, ita antiquissimus inter circos fuit) scribit Dionysius, lib. IV. At *Megalesia* instituti à M. Junio Bruto, quemadmodum ex Valerio Antiate tradit Livius, lib. XXXVI. quo loco tractat de ædis matris Ideæ dedicatione. Insuper *ludi magni* fiebant pridie Non. Sept. ut colligimus ex primâ in Verrem; *Megalesia* verò celebrabantur pridie Non. Aprilis, ut testatur Ovid. IV Fast. Denique *ludi magni*, quanquam & scenici fuerint, quod ex Livii, lib. XXXI paret, propriè tamen Circenses erant: at *Megalenses* propriè erant scenici, ut indicat ibidem Ovidius. Sed de hoc satis.

MEGALLIUM, μεγάλλιον, quasi μεγαλεῖον, à *magnis viribus* nomen accepit, si Plinium audimus ita scribentem lib. XIII, cap. I: *Telinum unguentum erat celeberrimum Menandri Poetæ Comici ætate. Postea multo successit propter gloriam appellatum megalium.* Sed à *Megallo*, homine Siculo, ita dictum esse, scribit Athenæus in quinctidecimi eo fragmento, quod primus edidit in Variis suis Canterus, lib. III, cap. XXXI. Vide & hoc de unguento Dioscoridem, lib. I, cap. VI, sive al. LIX, ubi μεγάλειον vocatur. sed corrupte pro μεγάλλειον.

MEIO, [ὀμίχω.] à מים, contractè מ, *aqua*. Notum & Latinis *aquam* honestè interdum capi pro *urina*. Qua de re Jos. Scaligerum vide. Similiterque loquuntur Germani, Belgæ, aliæ gentes.

MEL, à μέλι, omisso ι, ut à πέπερι, *piper*, ab ἐστὶ, *est*. Ex roscido aeris humore conficitur ab apibus. Unde *aerii mellis* dixit Maro, initio IV Georg. Aristoteles Hist. Animal. lib. V, cap. XXIX: Μέλι τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν ἐπισκήψῃ ἡ ἶρις. *Mel ex aere cadit, præsertim siderum* (Virgiliarum nempe) *ortu, & cum incubuerit arcus cœlestis.* Cornelius Celsus apud Philargyrum: *Apes ex floribus ceras faciunt, ex rore matutino mel.* Seneca, epist. LXXXV: *Quibusdam placet non faciendi mellis scientiam apibus esse, sed colligendi.* A *melle* est *melligo*, quod nondum *mel* est, sed *ad mellis naturam accedit*. Sic Plinius transtulit, quod Aristoteles κήρωσιν dixit: ut cùm loco ante dicto ait: γίνονται κηρία μὲν ἐξ ἀνθῶν· κήρωσιν δὲ ἀπὸ τοῦ δακρύου τῶν δένδρων· *favos quidem confici ex floribus: melliginem autem ex arborum lacryma.* Ab eodem est *Mellonia*. Arnobius, lib. IV: *Mellonia dea est pollens potensque in apibus, mellis curans custodiensque dulcedinem.*

MELAMPODIUM, μελαμπόδιον *veratrum* dictum est à *Melampo*, Amythaonis nato, ut eum Ovidius vocat, qui eo melancholicum humorem purgabat, Prætique, Argivorum regis filias furore liberavit. Vel dicitur ita à *nigra radice*, à qua & *veratrum nigrum* vocatur. Nempe ut *pes* pro *radice* sumatur. Μελάμπους enim *nigripedem* sonat: unde & *canis* nomen est apud Nasonem.

MELANCHOLIA, μελαγχολία. Nomen esse ex μέλαινα χολὴ satis est apertum. Sed de eo dissensus est, num eo significetur

esse-

efferata bilis, quomodo Aretæus accipit, qui & Homerum sic voce hac μέλαινα usum docet. An potiùs ita dicatur, quia *atra bilis* hunc affectum parit: quo Galenus respexisse dicit hujus vocis auctores. An denique, quia *in ea vomatur bilis atra*: quæ nominis caussa placuit Cælio Aureliano.

MELANDRYA *piscis*, à Græcis acceptum esse, agnoscit Varro, lib. IV de L. L. Propriè μελάνδρυον sit μέλαν δρυός, *interior quercus pars*, *sive medulla nigricans*. Sed ob similitudinem ea vox translata ad *maximum thynni genus*: ac *salsamenti genus*, quo partes thynni (cervice ventreque exceptis) sale condiuntur.

MELANURUS *piscis*, sic dictus à μέλαινα, id est, *nigra*; & οὐρὰ, id est, *cauda*, quòd cauda, priusquam in rubescentes pinnas desinat, nigrâ notetur maculâ. Idem ex Gazæ sententia Latinis ab *oculorum magnitudine* vocatur *oculata*. Plinius tamen, lib. XXXII, cap. XI, piscium catalogum texens, *melanurum*, & *oculatam*, tanquam diversos conjungit. Sed in hujusmodi labi Plinium, insolens non est. Nec *oculata* tantùm dicitur, sed & *ophthalmia*, idque eadem de caussa. Nam ὀφθαλμὸς, *oculus*. *Ophthalmiam* appellat Plautus, Capt. act. IV, sc. II, nisi fortè quemadmodum *caro capitis* Lucilio apud Gellium: lib. X, cap. XX, *cephalaa* dicitur à κεφαλῆ, id est, *caput*: sic Plauto quoque *ophthalmia* notat *oculos*, *carnemque oculis vicinam*: quæ Turnebi opinio est, lib. XIV, cap. XIIX: sive *sinciput integrum*, ut alii interpretantur. De *melanuro*, si voles, vide Ælianum, lib. I, cap. XLI; & Oppianum, lib. III ἁλιευτ. vers. CCCCXLIII. Item Rondeletium, lib. V de piscibus, cap. VII.

MELEAGRIDES, μελεαγρίδες, aves, qui Athenis in arce enutriebat, ut ait Hesychius. Meminit earum & Aristoteles, lib. VI Histor. Animal. cap. I. Africæ adjudicat Scylax Caryandæus. Uti & Mnaseas apud Plinium, lib. XXXVII, cap. II. Videlicet sunt eædem ac *gallinæ Numidicæ*, sive *Africanæ*, ut ait Varro, lib. III de R. R. cap. IX; Columella, lib. VIII, cap. II; & Plinius, lib. X, cap. XXVI, qui addit *Meleagri* tumulo nobiles factas. Nempe quia *Meleagri sorores*, cùm fratrem deflerent, in aves eas conversæ dicuntur. Meminit Apollodorus, lib. I, ubi refert, ut Althæa & Cleopatra se suspenderint. At, inquit, αἱ θρηνοῦσαι τὸν νεκρὸν γυναῖκες ἀπωρνεώθησαν. *quæ mortuum mulieres lugebant*, *in aves sunt conversæ*. Atque inde à *Meleagro* dictæ *Meleagrides*. Descriptionem earum ex Clyto, Aristotelis discipulo, adfert Athenæus, lib. XIV.

MELIMELUM, μελίμηλον, à μέλι, *mel*; & μῆλον, quod est *malum*. *Pomi* est genus, quod dicimus, *malum mustеum*. Sed si originationem spectes, ita quoque vocari possint *mala Cydonia melle condita*: unde Martialis, in Xeniis, Carm. XXIV:

Si tibi Cecropio saturata Cydonia melle
Ponentur, dicas hac melimela licet.

MELINUS color, Plauto Epid. act. II, sc. II, dicitur, qui Græcè μήλινος, μηλίζων, μηλοειδὴς, & μήλοψ. Non igitur sic vocatur à μέλι, *mel*; sed μῆλον, id est, *malum*. Estque color is, qui est in malis maturis; nempe *flavus*, hoc est, *rutilus*, cùm *pallorem* accipit. Hunc *melinum colorem* aliter *gilvum* dici, Servius dicunt & Isidorus. Sed *helvum* debuere dicere pro *gilvo*. Est & altera *melini* significatio. Sic enim dicitur *color nativus*, *albus*. Plinius, lib. XXXV, cap. VI: *Sunt colores austeri aut floridi. Utrumque natura aut mistura evenit. Floridi sunt, quos dominus pingenti præstat, minium, Armenium, cinnabaris, chrysocolla, Indicum purpurissum. Cætera austeri. Ex omnibus alii nascuntur, alii fiunt. Nascuntur sinopis, rubrica, paratonium, melinum, Eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur.* Post aliqua subjungit: *Melinum, candidum & ipsum, est optimum in Melo insula.* Unde cognoscimus, hoc *Melinum* dici à terra *Melia*, sive *pigmento Melino*, hoc est, quod effoderetur *in Melo*, maris Cretici insula, quam omnium insularum rotundissimam Plinius alibi dicit. Meminit & *melini* ejus cap. seq. Ubi de Apelle, & aliis antiquis pictoribus ait: *Quatuor coloribus solis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex silaceis Attico, ex rubris sinopide Pontica, ex nigris atramento.* Hic quoque clarè ait, *Melinum* terram fuisse albam. Dioscorides tamen dicit fuisse σποδοειδῆ, sive *cineraciam*. Unde colligere est, in *Melo* fuisse *duo genera terræ*: unum *candidum*, quo veteres usi pictores; alterum *cinericium*.

MELIOR, quasi *mollior*, juxta Isidorum, lib. X. Nempe quia is *melior*, qui *minùs durus ac ferreus*. Vel à *mel*, ut signet *mellitior* seu *dulcior*: quod Perotto placet. Vel, quæ Josephi Scaligeri & Nunnesii, sententia est, ab ἀμείνων, sive Tarentino ἀμείνων, κατ' ἀφαίρεσιν, & *N* in *L* converso. Vel à μέλει, quia *id melius*, *quod magis curæ est*. Præter quæ & aliud in mentem venit, de quo eruditorum judicium esto. *Bonum*, ut initio Nicomachiorum Philosophus ait, pulcrè à veteribus definitum est, ὃ πάντα ἐφίεται, *quod omnia appetunt*. Quod igitur appetimus ac volumus, id bonum est. Sed si *duo* sint *bona*, jam comparatio instituitur, quæ fit per particulam *magis*, & gradu comparativo continetur. Fit hoc in verbo *malo*, quod omnes dici fatentur quasi *mavolo*, ut *malim* pro *mavelim*. Hinc, meo judicio, *melius* dixere, quod *malis*. Nam si eligendi alteri faciam potestatem, idem est, *Quid mavelis?* ac *Quid melius?* Ut igitur è *mavolo* contractum *malo*, ita è *mavelim*, κατὰ συγκοπὴν est *melius*. Quamquam nec repugnem, si ἀμείνων, à *malo* deducas *melius*. Nam *A* longum interdum in *E* breve abire, alibi ostendimus. Superlativus verò aliud spectare debuit: nempe quid præ omnibus maximè vellemus. Hoc igitur *optimum* dixere, ab *opto*, quod κατὰ μετάθεσιν est ex Græco ποθῶ, *desidero*. Ut inferiùs dicetur. [à *bonus*, *benus*, *bellus*, *bellius*, *melius*.]

MELIS, seu *meles*, sive ut in vett. codd. legitur, *males*, aut *malis*, est ex *agrestium felium* genere: fortasse quam *taxum* vel *taxonem* sive *dassum* appellant: ita censent plerique eruditi, quibus præit Perottus. De etymo conatur aliquid Isidorus, lib. XII, cap. II: *Melo, quod sit rotundissimo membro, vel quòd favos petat, & assidue mella captet.* Sententia est, vel sic dici à Græco μῆλον, id est, *malum*, quia *mali instar corpus habeat rotundum*: vel sic vocari à Græco μέλι, quia *animal sit avidum mellis*. Videmus autem *melonem* hîc dici Isidoro, qui aliis *melis*, seu *meles*, seu *males*. Ut Gratio in Cynegetico, cujus est: *Lucifuga melis.* Hinc Caper, de verbis dubiis: *Males bestia quædam, non melones.* Ubi *melonis* nomen, ut sequioris ævi, rejici videmus. A *mele* dicetur *pellis melina*: quam quidam intelligi putant Plauto, Epid. Act. I, Sc. I:

Nisi si in vidulo, aut in melina attulisti.

Turnebus, lib. XX, cap. I, *mellinam* scribit, ac *potionem intelligit cui mel admisceretur*. Sed Scaliger, in Conjectaneis *melina* retinet: non tamen *pellem* intelligit *melis*, sed *manticam scorteam*, quæ Græcè μηλωτὴ à μῆλον, hoc est, *ovis*, ex cujus pelle præcipuè fiebat. Atque hanc sententiam maximè probo.

MELIS, vel *melia* potiùs est, quæ Ovidio *Pelias hasta* dicitur: atque ita dicta, quòd esset *fraxinea*. nam μελία, *fraxinus*: quam Homeri præconio & Achillis hastâ multùm esse nobilitatam, scribit Plinius, lib. XVI, cap. XIII. Homerus Il. X:

Σεῖων Πηλιάδα μελίην κατὰ δεξιὸν ὦμον.

At è *malo* arbore hasta fieri nequit, ut omnino audiendus non sit Festus, vel Paullus potiùs, cùm scribit: *Melia* (ita pro *melis* rectè emendat Scaliger) *hasta à ligno mali dicta.*

MELOTA, μηλωτὴ, est ad Hebr. XI, XXXVII. Eo signatur *ovilla pellis*, à μῆλον, *ovis*. Isidorus non audiendus, qui lib. XIX, cap. XXIV interpretatur *pellem caprinam*, proprieque ait esse *pellem melonum*, hoc est, *animalis ejus*, quod Varro *melem*, juniores *melonem*, hodie autem *taxum*, vocant.

MEMBRANA à *membrum* venire, quia *membra tegat*, etiam Priscianus auctor est, lib. II. & Isidorus, lib. VI, cap. XI. Membrum verò, unde sit, non ita perspicuum est. Nisi fortè ut pro μέλομαι dixere poëtæ μέμβλομαι, ita & *membrum* Latini fecere à Græco μέλος, quod idem significat. Ita à *melos* fit, *melibrum*, inde *menbrum*, posteaque *membrum*. Λ in N abire solet: ut in λύμφη, *nympha*, atque aliis. Propriè ea vox animatis convenit: sed inanimis etiam, uti ædificiis, tribuitur, non à poëtis modò, sed quoque Plinio, Ulpiano, Appuleio, Sidonio: de quo Fornerium vide lib. I Selectionum, cap. XXIII.

MEMNONIÆ *aves*, ut eas Solinus vocat, vel potiùs *Memnonides*, ut appellat Ovidius, XIII Met. & Plinius, lib. X, cap. XXVI. nomen nactæ à *Memnone*, Æthiopum rege, cujus circa tumulum, qui apud Ilium, quotannis confligunt, atque, ut Ovidii verbis dicam,

—parentali moritura morte rebellant.

Plinius de iisdem sic scribit: *Auctores sunt omnibus annis advolare Ilium ex Æthiopia aves, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas appellant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis, exploratum, sibi Cremutius tradit.* Ac eadem Solinus, cap. XLIII. Nimirum creditum vulgo, aves eas primùm visas, postquam *Memnon* ab Achille fuit *occisus*: quemadmodum & fingunt, *Diomedis aves* demum conspectas post ejus mortem, quia tum *socii Diomedis* in eas sint conversi: item *Meleagrides* volunt originem habuisse post *Meleagri* excessum, mulieribus in has aves conversis, quæ *Meleagrum* lugerent. Vide *Meleagrides*.

MENDA, vel *mendum*, à μεῖον, vel Latino *minus*. Nam propriè *menda*, cùm deest aliquid. *D* insertum, ut à τείνω, *tendo*. A *menda* est *emendare*, item *mendicus*. Isidorus, lib. X. *Mendicus*, inquit, *quia minus habet, unde vitam degat*. Rectè attamen non ἀμέσως à *minus* venit, sed à *menda*, quod à *minus*: ut etiam Scaliger censet in Conjectaneis. Alteram quoque *mendici* originationem addit Isidorus, lib. X, ut dicatur *mendicus* quasi *manudicus*, *quia mos erat apud antiquos os claudere egenum, & manum extendere, & quasi manu dicere*. Tertiam etiam quartamque docet Festus: *Mendicum*, inquit, *dici Verrius putat a mente ejus, quam fefellit fortuna: vel quod precetur quemque ut vita sua medeatur cibo*. Denique reperio apud Nunnesium, ut sit à μάντις, *vates*, quod probare non possum. Nobis, ut dixi, verisimilius videtur, *mendicus* ejusdem esse originis ac *mendosus*. [à πένης πένητος.] An verò à *mendicus* ὑποκοριστικῶς dicta sit vestis *mendicula*, cui opponitur *regilla*, quod itidem ὑποκοριστικὸν sit à *regia*: hoc verò commodiùs in *Regilla* exponemus. *Mendicum* etiam, vel, ut alii legunt, apud Festum, *mendicium*, *dici putant velum, quod in prora ponitur*. Puto, quia id *minus velum* esset. Ut ejusdem ac superiora originis sit. Meminit & Isidorus, lib. XIX, cap. III. A *mendum* quoque est *mentiri* ac *mendax*, unde *mendacium*. Juvat Charisius, lib. I. *Mendum*, inquit, *in mendacii significatione dicitur: menda in culpa operis aut corporis*. Quamquam id discrimen non observatur. At fallitur Isidorus in X. *Mendax*, inquit, *quod mentem alterius fallat*. *Mentiri*, & *mendacium dicere*, ut distinxerit Nigidius Figulus, satis notum est ex Gellii lib. XI, cap. XI.

MENIANA, sive ut alii scribunt, *Mæniana*, erant pergulæ projectæ, ita dictæ à *Menio*: à quo & *columna Menia* nomen accepit, Cicero lib. IV Academ. quæst. *Interim ille cùm æstuaret, veterum ut Menianorum, sic Academicorum viam secutus est*. Item Vitruvius, lib. II, cap. VIII: *Ergo Menianis & contignationibus variis*. Item, lib. V, cap. I. *Menianaque superioribus coaxationibus collocentur*. Nominis caussam docet Asconius, in Divinat. *Menius, cum domum suam venderet Catoni & Flacco Censoribus, ut ibi basilica ædificaretur, exceperat jus sibi unius columnæ, super quam tectum projiceret ex provolantibus tabulatis, unde ipse, & posteri ejus spectare munus gladiatorum possent, quod etiam tum in foro dabatur. Ex illo igitur columna Menia vocitata est*. Festus: *Meniana ædificia à Menio sunt appellata. Is enim primus ultra columnas extendit tigna, quo ampliarentur superiora*. Idem docent Nonius in *Meniana*. & Porphyrius, ad sat. III, lib. I. At Isidorus, lib. XV, cap. III, dicit a *Meniano*, quod falsum. Longeque ineptius, quod ibidem legimus, *Meniana* esse dicta, *quod maneamus*.

MENIS, *lunula*, ὑποκοριστικὸν à μήνη, *Luna*. Videntur antiqui initio operis *lunulam* apposuisse, ut *coronam* fini, unde *coronis* pro fine. Ausonius in commemoratione professorum Burdigalensium:

Quos legis à prima deductos menide libri,
Doctores patria scito fuisse mea.

Vide Turnebum libro XXII, Advers. cap. X. Mirum hanc sententiam damnari ab Elia Vineto. Censet ille *menin* eo pro *initio* accipi, quia *initium* sit Iliados Homericæ, μῆνιν ἄειδε θεά. Nec interim bonus vir cogitat, μῆνιν facere μῆνις. At Ausonius non *menie*, sed *menide* dixit: ut omnino puerilis sit error iste.

MENS (ut Isidorus, lib. XI, cap. I ait) ita dicta, vel quia *eminit*, vel quasi *eminens*. Quam etymologiam Perottus magis sibi probari ait, quàm eorum, qui deducunt à μιμνήσκω. Esse enim *mentem* altiorem animi partem, unde Ovidius XV Met. de Pythagora dixit:

Mente Deos adiit, & quæ natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.

Nicolaus Cusanus cùm alibi, tum lib. VII Exercitationum conjectat *mentem* à *metiendo* dici. Aliis placet *mens* dici quasi *meminens*: atque hi, uti & illi, qui a Græco μνήμη deducunt, tuentur se eo, quòd interdum, pro *memoria* ponatur, ut apud Maronem, I Æn.

—— *Manet altà mente repostum*
Judicium Paridis. ——

Hujus etymi meminit & Corradus, ad I Æn. Fungerus in Etymologico testatur, quibusdam dictam videri à Græco μήνη, id est, *Luna*; quia, ut *Luna* crescit atque decrescit, sic hominum mentes variis modis hebescant atque augeantur. Jul. Cæsar Scaliger, Exercit. CCCVII mem. I, scribit, *mens* duci non à *motu*, ut sic dicatur quasi *movens*; neque *mentum*, uti putarunt, ab eo verbo esse, ut nempe dicatur quasi *movimentum*: sed utrumque esse à Græco μηνύω, id est, *indico*: ac *mentem* quidem sic dici, quia est indicatrix rationum; *mentum* autem, quia eo pueri demonstrant, uti & muti, & qui alii rebus intenti sunt, neque libenter edunt vocem. Ex hisce omnibus etymis nullum verum puto: quin pleraque omnia inepta & stulta. Nunnesius in Grammatistice censet *mens* esse à μάντις, *vates*. Sed dicta *mens* à Græco μένος, o extrito, ut à γένος, *gens*, à πόνος, *pons*, &c. Nam μένος etsi propriè *animi impetum* notet, tamen etiam *animum* simpliciter notasse videtur, unde εὐμενὴς, & δυσμενὴς, *qui bene maléve erga aliquem animatus affectusque est*. Vel dixerim *mens* quidem esse ab antiquo nominativo *mentis*, ut à *plebes plebs*, à *trabes trabs*, &c. *Mentis* verò esse conjicio a *mentum*, quod antiquum supinum est verbi *meno*, cujus præteritum *memini* in usu remansit. Nam ut à *fallo fefelli*, à *pago pepigi*, sic à *meno memini*. Porrò antiquos in recto dixisse *mentis*, indicat Euphorinus Ennii, in quo, ut Varro testatur, lib. IV de L. L. de *mente humana* ait: *Istic est de sole sumtus ignis*: ac deinde subjicit, *isque totus mentis est*. Integer versus ex Scaligeri sententia istiusmodi fuit:

Istic est de sole sumtus ignis, isque mentis est.

Similiterque idem Ennius eodem opere usus apud Priscianum in VII:

Terra corpus est; at mentis, ignis est ——

Ubi *mentis* pro *mens* poni res docet, & Priscianus disertim ait. [à μῆνις possis derivari. Sed cùm Μὴς vel Μεὶς sit *Phrygum deus, idemque qui sol, cujus conjux* Μήνη, videndum num exinde deductum sit. Sed est omnino à μένος, νοῦς, ut exponit Hesychius.] Composita à *mens*, sunt, *amens*, *demens*, à quo *dementare*, dementem facere; & *dementire*, dementem esse. Onomasticon vetus, *Demento*, ἐξίστημι. Glossæ vett. *Dementio*, παραφρονῶ.

MENSA, ut ex primo Charisii discimus, cum *N* proferre solet Virgilius: at Varro ei *N* demebat, quia ita dictam putabat, quòd *in medio poneretur*. Nam μέσος *medius*. Scribit idem Charisius, sua ætate in sermone vernaculo, Varronis exemplo, *mesa* dici solere: eos tamen, qui Latinè scriberent Virgilium sequi maluisse. Varronis verba, lib. IV de L. L. hæc sunt, *Postea rotunda facta, & quod a nobis media, à Græcis μέσα, mensa dici potest. nisi etiam quód ponebant pleraque in cibo mensa*. Ubi alterum etiam etymon videmus, à *cibis dimensis*. Tertium ponit Isidorus, lib. XX, cap. I. ut sit ab *esu*. Ubi etiam refert, primum fuisse *Dædalum*, qui *mensam* & *sellam* faceret. Perottus similiter a *mando* deducit, quia ex ea mandimus cibos. Alii à מזון quod pro *esca*, seu *cibo*, sumitur in Targo. Nec longè abit Hebr. מנה, quod est, *portio*, *epulum*. Varronis illud etymon à μέσα Plutarchus etiam probat, lib. VIII Sympos. his verbis: Μήσαν μὲν γὰρ τὴν τράπεζαν τῷ ἐν μέσῳ θέσθαι. Et ad consuetudinem hanc alludit Maro, cùm ait,

—— *Mediisque parant convivia tectis*:

Et III Æn.

Aulas in medio libabant pocula Bacchi.

Mensa

Mensa quoque dictæ *abaci trapezitarum*, qui iccirco *mensarii* vocati. Festus, *Mensarius*, *nummularius*. [forsan à μάειν, ἐσθίειν, mansa vel mensa.]

Mensis, unde *menstruus* pro *mensurnus*, parum ἀναλόγως dixere. à *metior* venit: uti docet Cicero, lib. II de Nat. Deorum, ubi de Diana hoc pacto scribit: *Adhibetur autem ad partus, quod hi maturescunt, aut septem nonnumquam, aut plerumque novem Lunæ cursibus, qui quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur.* Hinc Catullus:

——Tu cursu Dea menstruo
Metiens iter annuum.——

Vel est à Græco μήνη, aut μὴν μηνός· quod Varroni placuit, lib. V de L. L. *Mensis*, inquit, *à Lunæ motu dictus, dum ab Sole profecta, rursus redit ad eum Luna, quod Græce olim dicta μήνη, unde illorum μῆνες, ab eo nostri.* Similiter Isidorus, lib. V, cap. XXXIII. Quos & sequitur Nunnesius. [Μὴς vel Μεὶς *Phrygum deus, cujus conjux* Μήνη. vide Schol. Luciani.] Pro μήνη Dores dicebant μάνα, unde Belgicum *maane*, hoc est, *Luna*: iidem pro μῆνες dicebant μᾶνες, unde Belg. *maand*, hoc est, *mensis*. Est vero μάνα, à מנה, hoc est, *numerare*, quod ex ejus cursu tempora numerentur. A *mensis* est *menstruum*, & *intermenstruum*. Varro, lib. I de R. R. cap. XXXVII: *Quod à nova luna crescit ad plenam, & inde rursus ad novam lunam decrescit, quoniam veniat ad intermenstruum, è quo die dicitur Luna esse extrema & prima. Athenis appellant* ἔνην καὶ νέαν. τριακάδα *alii*. Sic *mulierum menstrua*, καταμήνια· quæ Plinio aptè *profluvium genitale*, quia menstruis cessantibus conquiescit mulierum fecunditas.

Mentha herba, Græcis μίνθη, unde Latinos nomen derivasse, & Plinius agnoscit, lib. XIX, cap. VIII. Μίνθην vocatam fabulantur poetæ à *Mynthe*, Avernali nympha, Cocyti filia, quæ cum Platone congressa in eam herbam sit conversa.

Mentior Nunnesio placet esse à μαντεύεσθαι· quod probare non possum, cùm non omnes *vates* sint ψευδομάντεις. Sed est *mentior* ab eadem origine ac verbale *mentio*: nempe à *meniscor*, unde *comminiscor*. Nam qui vera dicere non vult, *mente* aliquid fingit ac comminiscitur, quod simile vero videatur. [μηνύειν à μῆνις vide *mens*.]

Mentula diminutivum à *menta*, quasi *menta*, hoc est, μηνυτής, à μηνύω, *indico*, quia ejus indicio sexus cognoscitur virilis. Sanè similiter *mentum* à μηνύω Scaliger derivabat, quia ejus motu aliquid indicatur. Perottus tamen *mentula* putat esse ὑποκοριστικὸν à *mens*. Manasse enim à blandientibus nutriculis, quæ ut puerum corculum vel animulam suam vocant: ita & partem eam tractantes, quâ masculi sunt, *mentulam*, hoc est, *mentem suam* nominare eos soleant. Mihi prius magis placet. [P & M mutæ sæpe confunduntur & permutantur. Itaque *mentula* ex *penis*, *penula*, *pentula*, unde *mentula*. vel potius ex *meta*, *metula*. *Metæ enim forma finguntur satyrorum pudenda.*]

Mentum, ut Isidorus, lib. XI, cap. I ait, *dicitur, quòd ibi mandibulæ oriantur, vel quòd ibi jungantur*. Sanè mirifica hæc etymologia, *mentum à mandibula*. Paullò verisimilius Jovianus Pontanus in Actio suo, fol. XXXVIII edit. Ald. ubi dictum ita ait, quia *biantibus nobis moveatur*: nempe ut ex *movimentum* sit *momentum*, inde *mentum*. Quòd si Germanica lubet arcessere è Græcorum fonte, dicere possis similiter iis *mentum* dici *Kin* ἀπὸ τοῦ κινεῖν, quod est *movere*. Sed magis probabilis est sententia Julii Scaligeri, Exercitat. CCCVII. ubi *mentum* dici putat quasi μηνυτὴν à μηνύω, quod est, *indico*, *significo*: unde μηνυτὴς, *index*, μηνύτρον, *indicis præmium*, aliaque. Rationem eam adfert, quòd *mento demonstrant pueri*, & *muti*, atque *alii*, etiam intenti, ubi loqui nolunt. Vel sit *mentum* à *meno*, unde & *mentio*, & *commentum*. Nempe quia mentem nostram motu menti indicamus. Quæ Perotti sententia est, nihilominus verisimilis, magis etiam ἀναλογίᾳ subnixa, quàm illa Scaligeri. A *mento* morbus ejus *mentigo* dicitur, λειχὴν, item *mentagra*, ἄγγελος λειχὴν, quasi *menti* ἄγρα seu *captura*.

Meo, unde *meatus*, & *meaculum*, Becmano placet esse à μαίω vel μάω, quod est ζητῶ, ut propriè sit *ire quærendi studio*. Malim vel à νέω, quod idem ac *meo*: Suidas: Νέω τὸ κολυμβῶ, καὶ πορεύομαι· Unde vel ab ἀμείβω, quod & ipsum notat *meo*, *vado*, *transeo*: unde ab Etymologici Magni auctore exponitur περάσαι, ab Hesychio διελθεῖν, περαιωθῆναι. Compositum hinc *remeo* apud Maronem; *commeo*, quod *ad cibaria præcipuè exercituum postea translatum*; *demeo*, deorsum *meo*. Unde *demeaculum*, descensus in loca subterranea. Onomasticon vetus, *Demeaculum*, καταπορεία.

Mephitis (ut Servius scribit, in VII Æn.) *propriè est terræ putor, qui de aquis nascitur sulphuratis: & est in nemoribus gravior ex densitate silvarum.* Pluraque inibi de hoc vocabulo. Priscianus, in VII, auctor est, nonnullis *mephitis* dictum videri quasi μεσίτης, σ in φ converso. Sed hoc nullâ ratione est subnixum. Verisimile autem, cùm *mephitis* sit gravis terræ exhalatio, Hetruscos eam vocem accepisse à Syris, quibus מפחתא, hoc est, *afflatus*, à נפח, *flo*, *spiro*. Quod Scaliger monuit in conjectaneis ad Varronem.

Mercor à Pœnis Hebræisque rectè arcessit Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Iis enim מכר, hoc est, *vendidit*, מכר, *venditio*, *venale*. Nihil hoc etymo manifestius puto. *R* insertum, quomodo Tartari nobis corruptè, qui propriè *Tatari*, à *Tatar*, quod Hebraice *residuum*. Caussam nominis apud Postellum vide cap. XVIII, lib. de Originibus. Sanè *Tartari* hodieque Germ. *tatar*, & Ungaris *tatár*. Suntque similia *flagro* à φλέγω· *putreo* à πύθω· *pirum* ab ἄπιον· *coriandrum* à κορίαννον, &c. A *mercor* est antiquus nominativus *mercis*, unde κατὰ συγκοπὴν *merc's*, sive *merx*. Aliis placet esse *merx* à μέρος, id est, *pars*, quia res per partes venditur: unde Jurisconsultus *distrahere* pro *divendere*. A *merce* verò est *mercimonium*, ut à *patre*, *matre*, *teste*, *patrimonium*, *matrimonium*, *testimonium*. Ab hac quoque voce *Mercurii* potiùs nomen cum Festo arcessam, quam a *medio currendoque*, quod Στωικώτερος Arnobius voluit, cujus hæc verba, lib. III: *Mercurius etiam quasi quidam medicurrius dictus est: & quod inter loquentes duo media currat & reciprocetur oratio, nominis hujus concinnata est qualitas. Ergo si hæc ita sunt, non est Dei Mercurius nomen, sed sermonis reciprocantis & vocis.* Et illud Festi, & hoc Arnobii τοίνυν legas apud Isidorum, lib. VIII, cap. XI. Fulgentius *Mercurium* dici scribit, quasi *mercium curam*. Alberti M. interpres ridiculè, quasi *mercatorum* κύριον, id est, *dominum*. Nempe non vident, postremas syllabas esse vocis productionem. Adde si à *cura* esset, antepenultima esset porrecta. At rectè Festus, qui non compositum, sed derivatum facit à *mercibus*, quia nempe præsit lucro, rebusque emendis ac vendendis; ut cognoscere est ex prologo Amphitruonis Plautinæ: Hinc pingi interdum solet sinistrâ virgulam, dextrâ sacculum nummarium tenens. Vide imaginem ejus in Marci Velseri commentariis rerum August. Vindel. & in Gruterianis inscript. pag. LI. Præest idem eloquentiæ, unde & linguam ei sacravit antiquitas, teste Athenæo, lib. I Δειπνοσοφ. Eapse de caussâ, Græcis Ἑρμῆς dictus putatur ab ἐρέω, id est, *dico*: nempe ut ex ἐρέας M inserto fiat Ἑρμέας; quo de etymo plura Phavorinus. Sed cùm pleraque gentilium Deorum nomina sint à Phœnicibus sive Hebræis (cujus ratio magnâ ex parte tribuenda Cadmi Phœnicis in Græciam appulsui) facilè mihi persuadeo, ἑρμῆς quoque esse ab אמר, id est, *sermo*, *eloquium*, ab אמר, id est, *dixit*. Imò nec repugnem, siquis *Mercurii* appellationem non tam à *mercibus* esse existimet, uti ante diximus, quàm ab ἑρμῆς, κατὰ μετάθεσιν.

Merda generale est nomen. Usus Horatius. Specialia sunt *muscerda*, [μυοσκέλαδρα] quo *murum stercus* signari ait Festus: *succerda*, quomodo Titinnius vocat *stercus suillum*, ut idem auctor est. Glossæ Philoxeni, *Sucerda*, χοιρεία κόπρος. In iisdem *socordia*, quoque exponitur ἀφόδευμα ὑός. [f. ab ἕδρα *anus* & ἀφεδρών.] Sed ea manifestâ compilatoris culpa. Nam omnino *sucerda* legendum: uti vidit B. Vulcanius. Dixere & *opicerda*, quod idem ac *sucerdam* esse legimus in reliquiis Festi. Sed fallitur. Nam ovium stercus, sic dixere: ut *opicerda* dicatur, quasi *ovicerda*. Similiaque sunt, *bucerda*, *capricerda*, atque adeò *homerda*, bovis, capri, hominis stercus. Volunt hæc omnia esse ἀπὸ τοῦ ἀμέρδειν τοῦτ' ἐστι τὸ ἀφανίζειν, quia stercus ob fœditatem *amoveatur* à conspectu. Sanè minùs hi ineptè, quàm qui *merda* factum putant ex Græco μύρος,

μέρος, id est, *pars*, & Latino *edo*, quia fit *portio cibi:* quam originationem Perottus adducit. Sane si compositum esse placet, malim iis assentire, qui dici volunt, quasi μέρος ἔδατος, hoc est, *pars cibi.* Nam ἔδαρ, seu εἶδαρ, *cibum*, ab ἔδω. Sed omnium maximè placet, quod Martinio visum, venire à μίνθη. quod idem ac *homerda.* Hesychius enim interpretatur ἀνθρωπεία κόπρος. Indeque μινθοῦν, *stercore fœdare.* A μίνθη est, *merda*, ut a γνώμων, *groma*; à φυρᾶν, *furere*; à μονή, *mora*; à *cluna*, *clura*, &c. In vett. Gloss. legitur: *Strundius*, *sive struntus*, σπίλεθος. Sanè hodieque Belgæ *stercora* vocant *stront*; quod videri possit esse origine Latinum, si vera est Glossarii vulgaris lectio: quod censuere Scaliger notis in Priapeia; & H. Stephanus libro de suspecta Latinitate, cap. IIX. Mihi placet emendatio Bon. Vulcanii legentis, *truncus*, σίλεχος. Imò ne illud quidem liquidum satis, an, uti *homerda*, ita & *sucerda* & similia, sint a *merda.* Nam quid, si sint a *cernendo*, hoc est, *excernendo*, unde *excrementum?*

MERCES à *merendo*, ut ait Varro, in IV & V de L. L. Non tamen ex *merendo* & *aere* conflatum: quod Varro priori loco scribit: sed *es* in eo solùm vocis productio est. Porro ex hoc etymo cognoscimus, omnino, quod operanti, citra meritum operis rependitur, id non nisi καταχρηστικῶς *mercedem* appellari. A *mercede* est *mercenarius*, qui & *mercedituus* teste Festo. Ubi tamen quidam libri *mercedicius.* Imo & in MS est, *Mercedituus*, *quod mercede se tueatur.* Ab eodem *Mercedonius:* nempe, ut ait Festus, à *mercede* solvenda. Ita *mensis* ac *dies mercedonius* vel *mercedinus*, quo *merces* solvebant. Qui dies in veteri Kalendario Rom. sic notantur, MERK. ut pr. id. Jul. & seq. item pr. id. Jul. & seq. & XIV Kal. Decemb. & seq. *Dea* quoque *Mercedonia*, quæ præerat *mercedibus solvendis.* Vide quæ de *Mercedonio mense*, totaque hac re, Scaliger notavit in primo & quincto de Emendat. Temp.

MEREO placet Scaligero ad Varronem, esse à μείρω, id est, *divido*, unde μέρος, *pars*; à quo *mereo* erit, quia *meritum* ferè partium est, sive labor, sive pretium spectetur. Vel potiùs est à μείρω, significante λαμβάνω, λαγχάνω, ut Hesychius interpretatur, hoc est, *consequor*, *sortior.* Etsi *mereor* angustius Græco illo sit: nam propriè est *consequor dignè.* A *merendo* est *merces*, de quo scorsim. A *merendo* quoque (ut in conjectaneis monuit Scaliger) *merenda* nomen accepit: quomodo vocatur *cibus*, *qui post meridiem datur:* ut Gloss. vett. *Merenda*, ἄριστον δειλινόν. Onomast. *Merenda*, τὸ μετ' ἄριστον φαγεῖν Utrobique significatur, *merendam* esse cibum, qui prandio quidem posterior, cœna autem prior. Ut à *prabendo*, *prabenda*; a *terendo*, *turunda* pro *terenda*; utrobique *E* in *V* converso, de quo suo loco. Ita *merenda* propriè fit, quod *mercenariis à domino vel conductore dabatur*, *antequam labore mitterentur*; unde Calphurnius:

—— *Sera cùm venerit hora merendæ.*

Festus tamen censet à *meridie* dici. Veteres enim pro *prandio* dixisse *merendam:* quod verum non puto: cùm idem alibi dicat, antiquos pro *prandio cœnam*, pro *cœna* dixisse *vesperanam.* Ejusdem originis est *meretrix*, nempe à supino *meritum*; ut à *genitum*, *genetrix.* Ratio nominis obscura non est, *cùm prostituendo se capturas mereantur:* unde *mulier quæstuaria* nominatur. Græcis similiter πόρνος, & πόρνη, sunt à περνάω, id est, *vendo.* Xenophon, lib. I Apomnem. Τήν τε γὰρ ὥραν ἐὰν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἀποκαλοῦσι. Et mox, καὶ τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας, σοφιστὰς, ὥσπερ πόρνους ἀποκαλοῦσι.

MERGO, Josepho Scaligero assentio esse à *mari*, ut à *jure*, *jurgo.* [Γελγεῖν.] A *mergo* est *mergus: quod mergendo in aquam captet escam*, ut ait Varro, lib. IV de L. L. Et respexit eò Ovidius XI Met. versu postremo:

Æquor amat, *nomenque manet*, *quia mergitur illo.*

In vite similiter *mergus*, quia *terra immergitur.* Ea de notione Palladium adi, lib. III, cap. XVI; item Columellam non uno loco. A *mergo merga* dicuntur. Festus: *Merga furculæ*, *quibus acervi frugum fiunt; dictæ à volucribus mergis: quia ut illi se in aquam mergunt dum pisces persequuntur*, *sic messores eas in fruges demergunt*, *ut elevare possint manipulos.* Utitur Plautus Pœn. Act. V, Sc. II. & Rudente, A. III, Sc. IV. Item Columella, lib. I, cap. XXI. Sed videntur ei potiùs sic dici *ferramenta*, *quibus utebantur in frugibus demetendis.* Sic enim scribit: *Sunt autem metendi genera complura: multò falcibus serriculatis: atque iis vel rostratis vel denticulatis medium culmum secant: multi mergis*, *alii pectinibus spicam ipsam legunt: idque in rara segete facillimum*, *in densa difficillimum est.* Plinius *mergites* vocat, lib. XVIII, cap. XXX. Sed Maroni *merges* est *manipulus spicarum:* ut Servius scribit ad illud II Georg.

Aut fœtu pecorum, *aut Cerealis mergite culmi.*

At hæc quoque à *mergendo* deducere velle, id mihi prope ineptum videtur. Potius assentio doctissimo Becmano, qui nomen his esse putat ab Hebræo עמר, vel עמיר, quo significatur *manipulus aristarum* aut *culmorum:* ut liquet ex Deut. XXIV, vers. XIX. Ruth. II, XV. & Ham. II, XIII. Atque ab eodem quoque *ferramenta*, *quibus in metendo uterentur*, *merga* vel *mergites* dicebantur: non à *mergis* volucribus, nec à *mergendo*, ut putarunt.

MERIDIES duplex ἔτυμον ponit Isidorus, lib. III, cap. XLI: *Meridies*, inquit, *vocatur*, *vel quòd ibi sol facit medium*, *diem*, *quasi medidies: vel quia tum purius micat æther. Merum enim purum dicitur.* Idem scribit lib. V, cap. XXX. Sed lib. XX, cap. II, posterius solùm adfert & probat. Mihi prius magis probatur. Uti & Varroni, lib. V de L. L. *Meridies*, inquit, *ab eo quod est medius dies.* Et Ciceroni in Oratore, cùm ait: *Ipsum meridiem cur non medidiem? credo quod erat insuavius.* Ac similiter Priscianus, in IV. Itaque & τῷ τμήσει Lucretius, lib. VI. ubi de Nilo tractat, ait,

Exoriens penitus medi ab regione diei.

Si recta est emendatio Jani Gulielmii in Plautinæ, Cas. cap. V ubi in vulgatis *mediâ ab regione diei.* Confirmat hanc ἐτυμολογίαν, quòd Græcis similiter μεσημβρία dicitur quasi μεσημερία ex μέση & ἡμέρα. Mira autem καταχρήσει *meridiem noctu* dixit Varro Marcipore, versibus istis:

Repente noctu circiter meridiem,
Cùm pictus aer fervidis late ignibus
Cœli choreas astricas ostenderet.

A *meridies* est *meridialis:* ut à *dius*, sive ἀπὸ τοῦ Διὸς, *dialis.* Usus Gellius, lib. II, cap. XXII. Ubi vulgo *meridionalis:* perperam sanè, nec aliunde hic error, quàm à prava consuetudine: quià *meridionale* dicitur, ut *septentrionale*, cùm *septentrio*, non *meridio* dicatur. Sed consuetudini cedendum: quæ fortasse & Romanorum tempore pervicit.

MERULA propriè *avis genus* est, quæ Græcè κόσσυφος. Sed & *piscis*, & *hydraulis genus*, ita vocantur. *Merulam*, & *graculum*, à diverso volandi more nomen accepisse, scribit Varro, lib. IV de L. L. *Merula*, inquit, *quòd mera*, *id est*, *sola volitat: contrà ab eo graculi*, *quòd gregatim.* Ubi si *merulam* dici vult, quasi *merivola*, jure hoc ἔτυμον culpat Fabius, lib. I, cap. X. At planè Varroni assentio, si derivatum putat à *merus*, Quod & etymon adfert Festus: *Merum antiqui dicebant solum: unde & avis merula nomen accepit*, *quòd solivaga est*, *& solitaria pascitur.* Idem adducit Isidorus, lib. XII, cap. VII. Sed alterum præfert: *antiquitus enim medulam ait dictam*, *quòd moduletur.* Cui rei vellem laudâsset auctorem. Porrò ex trium horum Grammaticorum verbis videri firmil est, ut *merus* significet *solus.* Quomodo & Apuleius utitur in Apolog. *Nullis*, inquit, *tabulis*, *sed*, *ut aquum erat*, *mera fide acceptam filius debebat.* Ubi *mera fide* est *absque chirographo*, aut *cautione ullâ.* Et possunt sexcenta ejusmodi loca adduci. Quare frustra est Obertus Giffanius, cùm eam notionem impugnat: Et quid, quæso, est *merum vinum*, quàm *solum*, quod Græcis ἄκρατος, ubi aqua est nulla: uti contrà *aqua mera* sit, cui aliud nihil admistum? Favet etiam origo. Nam *merus* est à μόνος, id est, *solus.* O abit in *E*, ut à γόνυ, *genu*; πόδες, *pedes.* N mutatur in *R*, ut à φονᾶν, *furere*; a γνώμων, *groma*; à κνέφος, *crepus*, unde *crepusculum.* Eadem fuerit vocis proprietas, si placet *merus* esse à μείρομαι, hoc est, *divido*, unde μέρος, *pars*, sive quod divisione factâ obtingit. Nam *merum* est, quod ab aliis divisum ac separatum, eoque solum. Sanè alterutrum etymon magis placet, quàm quòd doctissimus Caninius, Hellenismi

Alpha-

Alphabeto, Syram ei originem tribuit ab *hamar*, omissâ literâ primâ, quomodo ab Syro *anu* est νοῦ, unde *nos*. A *merus* est *meracus*, ζωρός unde *meraculum*, ut *vinum meraculum* apud Plinium, lib. xx, cap. xix. Ex hoc est *meraclum*. Plautus Caſ. Act. ii, ſc. v.

Niſi hæc meraclo ſe uſpiam percuſſit flore Libyco.

In quibuſdam eſt *meraco*: ſed alterum illud in melioribus invenitur, & à Camerario, Turnebo, Lambino, atque aliis probatur. Gloſſ. vet. *Meraculum*, ἐνάκρατον· Ubi ἄκρατον legendum.

Mesancylum, μεσάγκυλον, *teli genus*, ſic dictum à μέσῃ ἀγκύλῃ, id eſt, *medio amento*. In *medio* enim *amentum* habuit. Feſtus: *Meſancilum, teli miſſilis genus*. Ubi Turnebus, Adv. lib. xix, cap. xxxi, rectè reponit *Meſancylum*. Eademque voce uſum cenſet Gellium, lib. x, cap. xxv.

Meta eſt, *terminus*, *extremitas*. Ut i Æn. de Romanis ait Jupiter.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

A *metiendo* eſſe cenſet Perottus. A *metando* ait Fungerus. Puto id voluiſſe, etſi vulgo editum ſit à *metendo*, quod ineptum foret. *Metari* quoque à *meta*: ut mox dicam. Rectiùs ergo Salmaſio *meta* à Siculo μοῖτος, unde μύτιλον, quod Heſychius exponit ἔσχατον· Quam ſententiam confirmat, quod in veteribus libris *mæta* per *æ* ſcribatur. [*cubum* pro *termino* olim ponebant. κύβον ὅρον interpretatur Heſychius. Pro κοινὰ verò Æoles dicebant κίτα, quod Heſychio eſt πλᾶσις.] *Metarum* crebra mentio apud agrimenſores. Ut apud Frontinum: *Conſpectum Metarum ſæpe excedimus, & ex eo loco iterum rigorem conſpicimus*. Et Hyginum: *Conſpiciamus ſignum, quod eſt inter B & A prolato exiguum per rigores ferramento, normaliter paucas dictabimus metas*. Heroni *meta* hæc dicitur σκάπελος· Nempe quia plurimùm *lapis* eſſet *in acumen erectus*. Quâ formâ & *meta* in circo. Ubi *meta* dicebatur *terminus circi*, prope quem quadrigæ flectebant. Notum illud Horatii, od. i.

Metaque fervidis
Evitata rotis.

Gloſſ. καμπτὴρ, *meta*. Hæc quia eſſet κωνοειδὴς, etiam *pyramis*, & *obelus*, à Cedreno dicitur. Figuram reſpexit Ovidius x Met.

—— *Metaſque imitata cupreſſus.*

Sed & *qualibet congeries faſtigiata* ſic dicebatur. Unde *metam fœni*, aut *lignorum*, legas apud Columellam, Plinium, apud alios. A *meta* eſt *metari*: Cujus duæ ſunt potiſſimæ ſignificationes. Propriè magis *metari* eſt *metas in agro ponere*. Hinc accipi cœpit pro *eligere*, quia in agris aſſignandis non alium metarentur, quàm eleclibilem ac pinguem. Virgil.

—— *Seu pingues agros metabere campi.*

Ubi Servius, *metaberis* exponit *eliges*. Atque addit, *Et longè alia ſignificatio Metor, metaris, & Metior metiris*. Caper de verbis dubiis: *Metor, metaris, eligo. Metior, metiris, menſuro*. Sic *metatum agrum* pro aſſignato & opimo dixit Horatius:

—— *Videas metato in agello*
Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum.

Hinc tranſlata vox ad caſtra, quia & *in caſtris locum priùs eligerent, quam metas ponerent ad gromam, viaſque dirigerent*. Feſtus: *Metari caſtra dicuntur, quòd metis dirigantur*. Porrò quia præmitti ſolent ante venturos milites, qui caſtris locum metentur, & ſuum ſingulis locum adſignent: hinc factum, ut *metari* quoque dicerentur, qui in urbibus, notâ poſtibus adſcriptâ, hoſpitium futurum ſingulis adſignarent: *metatores* item, qui præcurrerent, & de diverſionum loco aliis deſpicerent. Onomaſticum vetuſtum Petri Danielis: *Metatores, manſionum præparatores*. Latinus Pacatus, in Panegyrico: *Divinus ille animus venturus in corpus, dignum priùs metatur hoſpitium*. Cyprianus, lib. iv, epiſt. i. *Primum hoſpitium vobis in carcere præparavit, & metator quodammodo veſter, nunc quoque vos antecedit*. Hinc Chryſologus, ſerm. cxxv, Joannem Baptiſtam Chriſti vocat *præcurſorem, & metatorem*: & Freculphus *Julium Cæſarem* imperii, quod Auguſto reliquit, *metatorem*: *Auguſtum* verò *imperatorem* verè fuiſſe ſcribit. Hinc Græcum μητάτωρ pro μετάτωρ· Suidas: Μητάτωρ, ὁ στρατοπεδάρχης ἄγγελος πρὸ τοῦ ἄρχοντος. A *metatore* dicebatur *metatorium*, domicilium in quo advenæ reciperentur: hoc Græcis ſimiliter μητατώριον vocabatur: quomodo iccirco domos Sarracenorum dicta, teſte Niceta, in Iſaacio Angelo. Eapſe de cauſâ dixere *metatoriam epiſtolam*, quâ locum hoſpio advenienti parabant. Sidonius Apoll. lib. viii, ep. xi. *Huic, quodam tempore Burdegalam inviſens, metatoriam paginam, quaſi cum muſa prævia, miſi*. Vide Briſſonium, de verb. ſignific. Joſ. Scaligerum, in Auſonianis Lect. lib. ii, cap. xxiv. Meurſii Lexicon Mixobarbarum.

Metallum, μέταλλον, quaſi μετ᾽ ἄλλα, ut Plinius quoque indicat, lib. xxxiii, cap. vi. *Ubicumque una* (argenti) *inventa vena eſt, non procul invenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia: unde metalla Græci videntur dixiſſe*. Euſtathius quoque quaſi μετὰ τὰ ἄλλα dici fatetur: ſed cauſſam adfert iſtam, quia *inventa ſint poſt alia ad vitam utilia*. Sunt quibus placet eſſe ab Hebræis. Nam Jobi xl. 13 legas מטיל ברזל quod B. Hieronymus vertit *lamina ferrea*. Sed placet tralatio ſoceri mei Fr. Junii, qui vertit *vectis ferreus*. Concinnior ſanè ſimilitudo, ut cum eo oſſa elephanti comparentur. A μέταλλον μεταλλᾶν pro *inquirere, perſcrutari*. Etſi plerique contrà putent, hinc *metallis* eſſe nomen. Primus autem argentum cæteraque *metalla* rimatus eſt *Lynceus*, ut ſcripſit Palæphatus, ſed diſſentiente Plinio. Ea res occaſionem præbuit fabulæ, qua perſpicere illa etiam dictus eſt, quæ ſub terris occultarentur.

Metaxa, pro quo in libris aliis *mataxa*, eſt *funiculus*: unde σειρά in Gloſſis Philox. exponitur. Ac placet quoque id Philandro, & Turnebo. Uſus Lucilius:

—— *rudis linique mataxam.*

hoc eſt, *funiculum lineum*. Legas & apud Vitruvium, lib. vii, cap. iii. Sed et videtur eſſe filum agglomeratum convolutumque, quâ de re vide Bernardinum Baldum ad Vitruvium. Heſychius autem, & Moſchopulus, auctores ſunt, ita *ſericum* nominari. Sanè in Cod. Juſtin. lib. x. Tit. viii. x legas: *Sericoblatta & metaxa ſpecies*. Ubi Cujacius monet, *metaxam* eſſe *ſericum rude ac nondum tinctum, neque in fila diductum*. Has ſententias adeò variantes difficile eſt conciliare, niſi cum Martinio dicamus, propriè eſſe *rude ſericum*; hinc uſurpari pro *lino*, quod ſimile ſit *ſerico*, poſtremò pro *funiculo ex ſerico vel lino*. Originem adfert Iſidorus, lib. xix, cap. xxix. ut ita dicatur à μετά, nempe *ob circuitum filorum*. Vel à μετάγω, *eò quòd transferatur*. Sed cùm *metaxa* ex Syria ſoleat in Europam deferri, magis placet Martinii opinio, deducentis à Syro מתכס, *metaccas*, id eſt, *ordinatus, ornatus*, à תכס, *ordinare*. Hinc *metaxarius*, μεταξάριος, Baſil. Ecl. xxv.

Meteora non ſolùm ſunt corpora *imperfectè mixta*: ſed etiam *ſtellæ*: unde & Proclo, in Euclidem, *Aſtrologiæ pars* μετεωρολογικὴ vocatur, non illa *Phyſicæ* ſolùm, quam Ariſtoteles pertractat. Vide Achillem Statium, interpretem Græcum Arateorum: juxta quem quæ Ariſtoteli ſunt μετέωρα, propriè ſunt μετάρσια. item quæ de hoc notata Scaligero in ingreſſo notarum ad Manilium, & Caſaubono in primum Strabonis. Dicuntur autem μετέωρα non à θεωρεῖν, quod Albertus credidit: ſed à μετά & ἐώρα, quod Græci Scholiaſtæ dicunt poni pro αἰώρα, hoc verò inter alia ὕψωσιν, ſive *exaltationem*, ſignificat; ab αἰείρω, hoc eſt, *tollo*: ut μετέωρα propriè ſint, *quæ in altum ſunt ſublata, ſublimia*.

Metiri dicitur, qui explorat, quæ alicujus rei ſit magnitudo. Ut quot pedum, paſſuum, vel ulnarum aliquid ſit. Vicina ſunt Belgicum, *meten*, Latinum *metiri*, Græcum μετρεῖν, Hebræum מדד, quod *metiri* notat. Quare cenſeo primigenium eſſe מדד, indè μετρεῖν, ab hoc *metiri*, ab illo Belg. *meten*. A *metiri*, *n* aſſumpto, dicitur *menſus*, & *dimenſus*. Hinc *menſura*. non à משורה, *meſura*, etſi voces ſint affines.

Meto ex ſententia Angeli Caninii venit ab ἄμητος, quod verbale eſt ab ἀμάω, *meto*. Abjecta prima litera, quomodo ab ἀμέλγω eſt *mulgeo*, ab ἄρουρα, *rura*, ſive *rus*. Neque novum eſt *meto* verbum à verbali potiùs deduci, quàm verbo. Nam ſimiliter *fateor* eſt à φατὸς, *ſtatuo*, à στατὸς, &c. A *meto* eſt *præmeto*: unde *præmetia* primitiæ frugum. Feſtus: *Præmetium, quod prælibationis cauſſâ ante præmetitur*: dicitur & *præ-*

præmessum. Idem: *Sacrima appellabant mustum, quod Libero sacrificabant pro vineis, & vasis & ipso vino conservandis. sicut præmessum de spicis, quas primùm messuissent, sacrificabant Cereri*. Item *præmetivum*. Glossæ: *Præmetivum*, ἡ προθερισμοῦ Δημήτρος θυσία. Nisi *præmetium* hic rescribendum.

METROPOLITANUM à *mensura civitatum* vocari scribit Isidorus, lib. VII, cap. XII. eamque sententiam sequuntur Gratianus, Dist. XXI. itemque Petrus Lombardus. Nempe *metropolis* à μέτρον & πόλις, dici putarunt. Sed prior compositi pars est μήτηρ, unde *matrix civitas* dici potest. Nempe ea ratione, quâ Suetonius in Augusto *matricem* appellat arborem, ex qua succrescunt stolones. *Ex ea*, inquit, *arbore continuò nata soboles, adeò paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modò matricem, verùm etiam obtegeret*. Ac in Jure quoque Canonico, Dist. LXIII, scribitur, ad episcopi electionem sufficere Ecclesiæ *matricis* arbitrium. Vocatur autem μητρόπολις *ea civitas, ex qua deducta est colonia*, quia sic se habet *metropolis* ad *coloniam*, ut *mater* ad *filiam*. Hinc Thucydides: Ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριοῦται· *Colonia beneficio quidem affecta honore prosequitur matrem: sed injuriâ affecta ab ea abalienatur*.

METRUM, μέτρον, unde *dimetiens linea*, *diameter* vulgo, Græcis διάμετρος, subaudiendo γραμμὴ, dicitur. Ab eodem μετρητὴς, *amphora Attica*, quæ & *metreta* Catoni cap. C. Item γεωμέτρης, *agrimensor*, ut Glossæ vett. interpretantur. Vide *Geometria*. Μέτρον à Punico *mertha* venire, scribit in Hellenismi Alphabeto Angelus Caninius. Sed vide quæ diximus in *Metari*.

METUS, à μόθος. Nam μόθος inter alia etiam φόβον, sive *metum*, signat, ut Hesychius testatur. Absque hoc esset, non incommodè deduxeris ab Ionico μετιέναι pro μεθιέναι, sive à μετίω, hoc est, *remitto*. Ac non audiendus Nunnesius, qui *metuo*, κατὰ μετάθεσιν putat fieri à δαμάω, *domo*. [δεῖμος.] Nec placet Varro, cùm in V de L. L. *metuo* dici putat quasi *motuo*, quia *metus* sit à *motu animi*, quando malum, quod imminere putamus, aversamur. Atque idem quod Varro, voluit etiam Fronto, cùm ab origine sic *metum*, *timorem*, *formidinem*, *pavorem* distinguere conatur: *Metus motus est animi, timor quasi tumor, formido fert interdum rationem, pavor puerilis est*. A *metuo* supinum olim *metutum* fuit, τὸ φοβηθῆν. Lucretius in V:

Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.

MEUS à genitivo *mei*: *mei* à Græco genitivo ἐμοῦ, pro quo communis lingua ἐμοῦ· E abjectum, ut & Græci ἐμοῦ dicunt μοῦ, & Doricè μεῦ.

MI

MICA à Dorico μίκκος, pro μικρὸς, venire, observat Justus Lipsius, in Senec. epist. LI. quo loco agit de *mica aurea*, quæ, teste Publ. Victore, in Cælimontio exstructa fuit: nempe exemplo illius *mica*, quæ in Baiis erat. A Dorico hoc μίκκος apud Plautum, Sticho, est parasiti cognomen *Miccotrogus*, ὁ μίκκον τρώγων, *qui paullum edit*. [est à ψίχαι, mutato π in μ ut sæpe. nam & μίαν & ψίαν idem.] A *mica*, qua dicitur de *arenulis fulgentibus*, Perottus deducit verbum *mico* pro *fulgeo*. Sic Becmanus κατὰ μετάθεσιν censet esse à כמה, *enituit*, *fulsit*.

MIGRO, ut Avenarius, ac Becmanus censent, à מגר, *magar*, quod notat *detrusit*. Sed hoc longiùs abit. Meliùs qui à *magar*, hoc est, *vagum domicilium*, unde *magalia* dicta. vel à מגור, id est, *peregrinatio*. Nec absurdè, qui ex verbo *meare*, & *ager* compositum putant, ut *migro* sit *meo agro*. Priora tamen malim. [ἀγείρω ἀγρῶ.]

MIHI ab antiquo genitivo *mis* pro *mei*, ut *tibi* à *tis*. A *mis* olim *mius* pro *meus* dixere. Sed de his pleniùs in libris De arte.

MILES Ælio Stiloni (Festo teste) κατ' ἀντίφρασιν sic dictus videtur à *mollitie*, quia *minimè mollis*. Sed est *miles* à *meles*, ut *amicus* ab *amecus*. At *meles* à μελία, id est, *hasta*: ut *milites* propriè sint δορυφόροι. Vel *meles* dixere pro *meros*, à *merendo*. Sanè *merere* pro *militare* legere est in inscriptione veteri, quæ est Tiferni, ac è Smetio adducitur à Grutero, pag. DXX, n. III. [*milex* in veteri inscriptione. videtur ab ἴλη, *turmarum*. ὁμοίλητες· vide notata ad *Familia*.] Aliis tamen *miles* dictus à *mille*, quasi *millesimus*. Varro, IV de L. L. *Milites, quod trium millium primò legio fiebat, ac singulæ tribus, Tatiensium, Ramnium, Lucerum, millia singula militum mittebant*. Eutropius, lib. I Hist. Rom. *Mille pugnatores delegit* (Romulus) *quos à numero milites appellavit*. Similiter Isidorus, lib. IX, cap. III. *Miles dictus, quia mille erant antè è numero uno, vel quia unus est ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumsit, & appellavit*. Nec obstat, quòd vulgo *miles* unico *L*, at *mille* geminato scribatur. Nam in vett. codd. ac monumentis frequens occurrit *mile* unico *L*. Neque desunt, qui *mile* & *mille* distinguant, ut unum sit substantivum, alterum adjectivum. Quanta verò fuerit superiorum sæculorum imperitia, ostendit, quod in Nomenclatore quodam scriptum legatur, *milos* dici quasi *mira res*, quia *miles* sit *mira res in mundo*: vel, ut ibidem additur, à *milio*, quia nempe *milites in Franconia libenter edunt milium*. Hæc adeò inepta, ut ne quidem risum mereantur. A *militibus* dici *militia*, satis est manifestum. Ac monet id quoque Isidorus, loco antè dicto. At ridiculum, quod addit: *Vel militia, quasi multitia, quasi negotium multorum: aut à mole rerum, quasi moletia*. Sanè si *O* in *I* abit, non tam erit à *mole rerum*, quàm à μῶλος, id est, *bellum*, sive μωλεῖν, quod est μάχεσθαι, ut ex Hesychio scimus.

MILIUM est, quod Græcis κέγχρος, Gallis *millet*, Belgis *geers* appellatur. De etymo sic Varro, lib. IV de L. L. *Milium a Græco. nam id prius μέλιν, post μέλιν*. Cœlius Rhodiginus, lib. XVIII, cap. XXXI, pro μέλιν legit μελίνην. Indè enim *milium* à Varrone deduci ait. Sed hoc de etymo audiamus Festum: *Milium quidam putant cepisse nomen à maximâ nummorum summâ, quæ est mille. quod alii Græca stirpis judicant esse, cum id illi κέγχρον vocent, tam Hercules, quam panicum μελίνην*. Festi sententiam firmat, quod Hesychius μελίνην ὅμοιον κέγχρῳ, *similem milio* esse ait. Quod & hoc Dioscoridis loco paret, lib. II, cap. CXX: ἔλυμος, οἱ δὲ μελίνην τῶν σιτηρῶν ἐστι σπερμάτων, κέγχρῳ ὅμοια. Item ex Galeno, qui caput XV, lib. I de alimentis, sic inscribit, περὶ κέγχρου καὶ ἐλύμου, ὃν καὶ μελίνην ὀνομάζουσι. Ex Dioscoridis & Galeni locis etiam discimus, μελίνην aliter ἔλυμον vocari. Quod ipsum docent Glossæ Latinogræcæ Philoxeni, in quibus est: *Milium*, κέγχρος, ἔλυμος. Sed, ut ad prius illud redeamus, μελίνην non *milium* esse, sed *panicum*, odorari etiam licet ex hoc Plinii, lib. XXII, cap. ult. *Panicum Diocles medicus mel frugum appellavit. Effectus habet quos milium*. Nam respexisse arbitror Dioclem ad id, quod μελίνη nomen habet à μέλι, ob *melleum saporem*. Non tamen argumentum hoc usque adeo firmum est. Nam μελίνη potiùs sic dicta videtur à μέλας, ob *nigrum colorem*. Quodque ad Plinii locum, non displicet eorum opinio, qui pro *mel frugum* legunt *melian frugem*: ut sententia sit, *panicum* à Diocle vocari μελίαν σῖτον· quod è Theophrasto confirmari potest. Is enim, lib. VII. histor. plant. cap. XIV auctor est, appellationem hanc convenire rebus, quæ tum viribus in usu cibario differant, tum etiam loca diversa desiderent. Ex his abunde paret, differre *milium* à μελίνη, eoque ab eo neutiquam originem capere. Sed neque à *millenario* numero (etsi id Isidorus putarit lib. XVII, cap. III) dictum verisimile est, præsertim cùm modulus principis syllabæ repugnet. A *milio* dicta *avis miliaria*, quæ *pinguescit milio*. Meminit Varro, lib. III de R. R. cap. V. Existimet aliquis eandem esse avem, quæ dicitur *enchris* à κέγχρος, id est, *milium*. Sed ea sic dicta, quia *in tergo habeat puncta coloris cinerei, instar grani milii*, quod Græcis vocatur κέγχρος. item *herba miliaria*, quia *milium necat*. teste Plinio, libro XXII, cap. XXV. Fortasse & ab eo dictum *miliarium*, quod est *vasis genus, altum & angustum*, ut indicant hæc Palladii verba, lib. V, Tit. VIII: *Vas æneum miliario simile, id est, altum & angustum, vespere inter alvearia collocemus, & in fundo ejus ponamus lumen accensum. Illuc papiliones convenient, & circa lumen volitabunt, & angustia vasculi ab igne proximo interire cogentur*. Meminit & *miliarii* Columella, lib. IX, cap. XIV, ubi rem eandem his verbis narrat: *Quo tempore malvæ florent, cùm enim eadem maxima multitudo, si vas æneum simile miliario vespere ponatur inter alvos, & in fundum ejus lumen aliquod demittatur, undique papiliones concurrunt:*

runt: dumque circa flammulam volitant, aduruntur, quòd nec facile ex angusto sursum evolare, nec rursus longius ab igne possunt recedere, cum lateribus aneis circumveniantur: ideoque propinquo ardore, consumuntur. Locum integrum adscripsi, quia ex eo cujusmodi id vas fuerit, plenius cognoscitur. In Glossis Latino-Græcis Philoxeni *miliarium* exponitur θερμηρόν· ubi rectè corrigunt θερμαντῆρα. Nam vasis ejus usus est ad calefaciendum aquam, aut aliquid macerandum. Quamquam autem & Turnebus, lib. v Advers. cap. i, *miliarium* dici putet, quia *longum angustumque sit ad similitudinem milii:* Hadriano tamen Junio in Nomenclatore improbatur id etymon, ac quia procerum sit, potiùs censet ponderis caussâ à *millenario numero* id nomen accepisse. Alteram quoque *miliarii* vox significationem habet. Nam quemadmodum ibidem docet Turnebus, etiam *miliarium aureum* Romæ in foro *columna* erat, in quam omnes viæ Italiæ competebant & desinebant: quod ita vocabatur, quòd ab eo *miliariorum numerus*, quibus itinera metiebantur, incipiebat. Nam *lapides in viis quibus milliaria notabantur*, miliaria etiam vocabantur: Plutarchus in Galba: ἐπὶ χρυσοῦν εἱστήκει κίονα, εἰς ὃν αἱ τετμημέναι τῆς Ἰταλίας ὁδοὶ πᾶσαι τελευτῶσι. De eâdem re Suetonius, in Othone, cap. vi: *Præmonitis consciis, ut se in foro, sub ade Saturni, ad milliarium aureum opperirentur.*

Mille, sive *mile*, (de cujus ὀρθογραφίᾳ dicimus in *miles*) videtur Angelo Caninio esse à μύριον, ut ρ convertatur in λ, quomodo à λείριον est *lilium*; & *vermis* ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς. Alii, quia μύρια notat *decem milia*, censent potiùs esse à χίλιοι, quod idem notat, unde χιλιάς, *chilias:* ex quo dicti sunt χιλιασταί, *chiliasta*, quasi dicas, *millenarii*. de quorum errore vide Hieronymum, Esaiæ cap. lv; & proœmio in lib. xviii comment. in eundem Prophetam; & Augustinum, lib. xx de Civit. Dei, cap. vii. Item Epiphanium & Philastrium. Tertium ἔτυμον est, ut *mille* sit ab Hebræo מלא, hoc est, *plenitudo*. Est enim *millenarius numerus quadam plenitudo*. A *mille* est *milliare* ac *milliarium*, *mille* passuum spatium. Pro quo & Græci posteriores μίλιον ab eadem origine dicunt. Suidas: μίλιον, μέτρον γῆς. Gloss. Latinogr. *Decimus lapis*, δέκατον μίλιον. Utitur Simeon Sethus, de placitis philosophorum: Ἀπέχει ἡ σελήνη χιλίων μιλίων διάστημα ἀπὸ τῆς γῆς αἱ λεγόμεναι τῶν μακάρων νῆσοι.

Millus, an *melium* dici debeat, dubitari potest. Apud Varronem quidem legas, lib. ii de R. R. cap. ix: *Collaria, qua vocantur melium, id est, cingulum ex corio firmo cum clavis capitatis.* At apud Festum est: *Millus, collare canum venaticorum, factum ex corio, fixumque clavis ferreis eminentibus, adversus impetum luporum. Scipio Æmilianus ad populum: Vobis*, inquit, *reique publica prasidio eritis, quasi millus cani.* Si *melium* dicendum, videatur esse à *melos*, quia ex animalis ejus corio fieri soleat. Sin *millus* magis placet, erit fortè à *millenis*, hoc est, *plurimis* clavis, collari eo infixis. Utrumque ἔτυμον legas apud Perottum. Sed puto, rectius esse *millus:* præsertim quando & apud Isidorum in Glossis legas, *Millum, collare canis.* Nec tamen necesse habemus deducere à *mille:* cùm possit esse à μύλλω, hoc est, *consuo*. Multa enim sunt, in quibus r abit in *l*. Et sanè hoc magis placet. [utrumque rectum, *millus* & *mellus*. est enim ab ἴλλειν, seu εἴλλειν, *continere*, *vincire*; unde ἰλλάδαι, *vincula*, & ἴλλαι, & ἰλλάδες, omnia ab εἰλεῖν.]

Milvus (quæ vox trisyllabos est) nec quasi *mollis avis* dicitur, quod Isidorus scribit lib. xii. cap. vii. nec quòd *milio vescatur*, ut aliis placet: sed à sono nomen accepit: unde dicta *milvina*, genus tibiæ acutissimi soni, ut Festus scribit. Ita *milvina* voce usus Solinus, cap. xi. Vide, quæ diximus in *Jugo*. Plautus, Menæch. Act. i, Sc. iii. ab avis hujus rapacitate *milvinam* dixit pro *summa appetentia sive ὀρέξει, qualis milvorum*. Et Cicero quoque ad Quinctum Fratrem eò allusit; *Licinium plagiarium cum suo pullo milvino tributa exigere.*

Mimus, μῖμος, teste Donato, ac Diomede, dicitur ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι, quia *sermones ac facta cujusque imitetur cum lascivia*. Tam *poëmatis*, quàm *auctoris*, *nomen* est. Nam & *mimus* vocatur *poëma* ita actionem imitans sine reverentia, sed cum lascivia; unde & ridiculum erat. Ita Ovid. ii Tristium usurpat,

Scribere si fas est imitantes turpia mimos:

Ubi ad ἔτυμον alludit. Ab hac *mimi* notione dicti *mimiambi*: quales Cn. Mattium scripsisse auctor est Macrob. lib. i Sat. cap. iv. & Terentianus Maurus. Præterea verò *mimi* dicebantur *actores fabularum talium*; qui Græcis βιολόγοι. *Scurras mimarios* Volcatius in Vero appellat. Hinc *pantomimus*, παντόμιμος, quomodo οἱ Ἰταλιῶται τὸν ὀρχηστὴν καλοῦσι, ut scribit Lucianus, lib. de saltatione. Nempe quia saltatores illi gestu pro voce utentes omnia imitarentur, atque effingerent. Unde de iis Manilius:

Omnis fortuna vultum per membra reducit.

Et *mimos*, & *pantomimos*, ἀδελφοτρόπως Claudianus istis versibus:

Nec molles egeant notâ dulcedine ludi,
Qui latus risum salibus movisse facetus,
Qui nutu manibusque loquax.

Nam prior est descriptio *mimarii scurra*, sive *actoris urbici*; altera autem *pantomimi*.

Minerval, sive *Minervale*, in Onomastico exponitur διδακτρον, quasi sit *mercedula*, quam scholastici persolvebant magistro: sed non est tam salarium ipsum, quod mensis cujusque idibus persolvebant, ut ex Horatio etiam, libro i, satyrâ vi, constat; quàm *gratuitum munusculum*, quo aliquis se in disciplinam tradens, novo commendabat magistro: unde in Glossis Philoxeni legas, *Minervalitium*, συστατικόν, quasi dicas, *commendatitium*. Utitur Varro, lib. iii rei Rust. cap. ii. & B. Hieronymus, in epistolâ Pauli ad Ephesios. Nomen à *Minervâ* ingeniorum præside, cujus imago in scholis poni solet. Namque *Minerval* designat Juvenalis illo sat. x.

Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam:

quo de versu vide plura apud Politianum, cap. xxi Miscell. Adi & de Minervali Nicol. Loensem Epiphyll. lib. ii, cap. xiii. Quod ad nomen *Minerva*, Arnobius quasi *Meminervam* dictam vult, eandemque *Memoriam* esse putat. Sic enim scribit lib. iii. *Eandem hanc* (Minervam) *alium atherium verticem, & summitatis ipsius esse summam dixerunt: memoriam nonnulli: unde ipsum nomen Minerva, quasi quadam Meminerva formatum est.* Etymon hoc firmat, quod alii *matrem* ejus *Memoriam* faciunt. Afranius apud Agellium:

Usus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graii, vos Sapientiam.

[quasi μνωέργη, à μνώη, ἀλεγιζούσῃ Arcadio. *hortatrix operum. Lanificii enim prases*, ideoque ἐργάνη dicta.] Sed duo alia etyma adducit è Festo Paulus, his verbis: *Minerva dicta, quòd bene moneat. Hanc enim pagani pro sapientiâ ponebant. Cornificius verò, quod fingatur pingaturque minitans armis, eandem dictam putat.* At apud Ciceronem aliud quoque etymon legas. Sic enim ille lib. ii de nat. deor. *Minerva*, inquit, *qua vel minueret, vel minaretur.* Ubi cùm *minuere* ait, respicere eò videtur, quòd bello exhauriatur genus humanum. Apud Isidorum quoque legas, lib. viii, cap. ii: *Minervam vocatam, quasi deam & munus artium variarum.* Videtur ex *munus*, & *ars*, & *varia*, deducere. Ego puto, *Minerva* esse ab antiquo *menervo* pro *moneo:* unde *promenervo*, eapse notione in Saliari carmine, teste Festo. Veteres enim pro *Minerva* dixere *Menerva*, uti pro *liber*, *leber*, pro *pignoris*, *pigneris*, pro *homo*, *hemo*, &c. *Menervo* autem est ab antiquo *menoo* pro *moneo*. *Moneo* à μένος, *mens*, unde *reminiscor*, & *comminiscor*. A *monendo* autem cur *Minerva* dicatur, ostendunt Festi verba ante adducta. Eadem dicitur Παλλάς, quæ vox vel communis sive appellativa est, ut cùm dicitur Παλλὰς Ἀθηνῆ· vel propria, ut cùm ἁπλῶς dicitur Παλλάς, quâ ratione utuntur Latini. Varia autem adferuntur *Palladis* etyma, quemadmodum docent cùm Eustathius, aliique Scholiastæ, tum Festus in *Pallas*; & Isidorus, lib. viii, cap. ii. Si à Græcis originem arcessere placet, maximè arridet, quod Plato in Cratylo scripsit, Παλλὰς esse à πάλλω, quasi *dea hasta vibratrix*. Hastata enim ab Homero describitur, talemque pingi solere auctor est Pausanias in Atticis; ac Claudianus quoque hastam ei tribuit tantæ longitudinis, ut superet nubes. Sed cùm deorum nomina ferè sint à Syris ac Phœnicibus: quid, si *Pallas*, quæ abstrusæ & admirandæ scientiæ est præses, nomen habere credamus à פלא, quod est *occultum esse*, item *in admiratione esse*. Unde & φωλεὸς, *locus occultus*, *latibulum*, *specus*. A Παλλὰς est diminutivum Παλλάδιον, quo

generatim significatur, *quodvis Palladis simulachrum*, sed κατ' ἐξοχὴν sic vocatum, id quod regnante Ilo, Priami avo, in Ilium cælitus cecidit, ac, quo accepto, Apollo consultus respondit:

Æthercam servate deam, servabitis urbem.

Id Ulyssem ac Diomedem nocturnis insidiis ex Ilio ad Græcos detulisse aiunt. Tandem & Romam pervenit, ubi collocatum in *Palladis* sacello, quo flagrante à Metello ex incendio est ereptum.

MINGO obsoletum est, pro quo nunc dicimus *meio*: sed à *mingo* remansit præteritum *minxi*, & supinum *mictum*, unde *mictilis*, ut *merx mictilis* apud poëtam: item *commictilis*, ut, *servi comici commictilis*, apud Pomponium, teste Nonio. Est *mingo* ab ὀμιχεῖν, quod eadem notione usurpat Hesiodus in Ἔργ. atque inde ὀμίχματα, quod Hesychius οὐρήματα exponit.

MINISTER, ὑπηρέτης, διάκονος, λειτουργὸς ut vett. Glossæ exponunt. Geminum ejus etymon ponit Isidorus, lib. x: *Minister minor in statione, sive quia officium debitum manibus exsequitur.* Posterius etymon sequitur Perottus, uti & Becmanus, imò & Cæsar Scaliger lib. I in Histor. Plant. cap. XXI. Nempe ut *minister* dicatur quasi *manister*, quia *ministerium sit manuum instrumento*: quomodo à *pedibus pedisequus*, & fortasse ἀπὸ τῆς ἀγκῶνος, *anclare*, & *exanclare*, & *ancilla*: ut etiam visum Hermolao. At à *minus*, vel *minor*, fit *minister*, ut à *magis*, vel μείζονος, est *magister*. Sanè ut majores sunt, quibus servitur: ita ii qui famulantur minoris sunt conditionis. *Magister* autem non *sapientiæ*, sed *potestatis* nomen esse, ostendimus suo loco. A *minister* est *ministro*: unde *ministratrix* apud Cic. lib. II de Orat. In Gloss. legas, *ministrix*, ὑπηρέτις. Sed legendum *ministratrix*, quod & apud Non. [à *munus*, *munia*.]

MINIUM unde dicatur, non adeò apertum est. A Græcis acceptum esse dixerit aliquis, quia apud Hesychium legere sit, Μίνον, τὸ βλίτον, λάχανον, ἢ κιννάβαρι. Item: Μίνιον χρωματικόν τι. Sed solùm posteriores Græci sic vocarunt, nempe postquam innotuit *minium* ex Hispania. Priores autem κιννάβαρι vocarunt: non quasi foret κιννάβαρι, sed quia simile ei foret. Quare crediderit aliquis esse ex Græco μίλτον· idque quia sic Græcis vocari Plinius dicat, lib. XXXIII, cap. VII. *Auctoritatem colori fuisse non miror. jam enim Trojanis temporibus rubrica in honore erat, qui naves ea commendat, alias circa picturas pigmentaque rarus. milton vocant Græci, minium, quidam cinnabari.* Respicit autem locum Iliad. β, ubi Homerus vocat νῆας μιλτοπαρῄους. Sed *minium* Trojanis temporibus erat ignotum: nam tantùm XC circiter annis ante Theophrastum à Callia Atheniensi fuit inventum. Neque hoc dicit Plinius, *minium* Trojanis temporibus fuisse cognitum, verùm de *rubrica* loquitur, quæ Græcè μίλτος· ut *minium* iis κιννάβαρι. Quare non possum Salmasio assentire, qui apud Plinium sic legit: *milton vocant Græci, miniumque cinnabari.* Quare fallatur, qui putet ex μίλτον esse *minium*, propter cognationem literarum λ & *N*. unde dicimus φίλτατος φίντατος, λύμφαι νύμφαι, λίτρον νίτρον, πλεύμων πνεύμων. Alii dicunt, ab ἀμμίνιον venire, truncatâ voce, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*, ab Tarentino ἀμείνων pro ἀμείνων, *melior*. Prora & puppis ejus opinionis est illud Dioscoridis, lib. V, cap. CX. Τὸ δ' ἀργύρου ὁ σκευάζεται ἀπὸ τῆς ἀμμινίου λεγομένης, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τούτου κινναβάρεως λεγομένης. *Argentum vivum fit ex minio, quod abusive cinnabaris dicitur.* Sed obstare videtur, quòd Græcorum nemo sic vocet: eoque videndum an non pro ἀμμινίου scribi debeat μινίου. Præsertim cùm varient codices. Nam ἀμμίνιν legere est in Parisiensi editione Birchmanni. Quemadmodum & apud eum legitur: Κιννάβαρι οἴονταί τινες ταὐτὸν ὑπάρχειν τῷ καλουμένῳ ἀμμίῳ, πλανώμενοι. τὸ γὰρ ἄμμιον σκευάζεται ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐκ λίθου τινὸς μεμιγμένης τῇ ἀργυρίτιδι ψάμμῳ. Ἄλλως δὲ οὐ γινώσκεται. *Putant cinnabari esse idem ac quod minium vocatur: sed errant. Nam minium in Hispania fit ex lapide quodam argentea arena permixto. Alioqui non dignoscitur.* Sed & hic in cod. quodam pro ἄμμιον utrobique legitur μίνιον· ut monitum iis, qui variantes lectiones annotarunt. Atque ea scriptura placuit Hermolao Barbaro. Quare non dubitandum, quin, cùm Dioscorides dicat *minium* ex Hispania apportari, unà cùm re inde vox sit accepta. Tantùm in dubio relinquitur, utrum *Minius* Hispaniæ fluvius colori *minii* nomen dederit, an contrà, color hic nomen dederit fluvio. Prius censet Vitruvius, lib. cap. *Minium*, inquit, *& Indicum nominibus ipsis indicant, quibus in locis procreentur.* Alterum placuit Trogo sive Justino, qui lib. XLIV sic scribit: *Gallecia portio Amphilochi dicitur. regio cùm æris ac plumbi uberrima, tum & minio: quod etiam vicino flumini nomen dedit.* A *minio* Plauto, Epid. Act. II, Sc. II dicitur *tunica subminia*, non quasi *subminuta*. A *minio* est *cera miniata*, sive *miniatula*. Hac notabant, quæ minùs probarent. Cicero, lib. XV ad Att. epist. XIV, seu XV: *His literis scriptis me ad συντάξεις dedi: quæ quidem vereor ne miniata cerula tua pluribus locis notanda sint.* Et lib. XVI, Epist. XI: *Nostrum opus tibi probari lætor: ex quo ante ipse posuisti, quæ mihi florentiora sunt visa tuo judicio. Cerulas enim illas miniatulas tuas pertimescebam.* Vitruvius appellat *ceram ex milto*: Achilles Statius in Aratum κηρὸν μεμιλτωμένον· Ac meminit hujus consuetudinis etiam Hesychius in παραπλάσματα & περιῤῥυπωμένα βιβλία. Quibus locis docet παραπλάσματα dici *ceras quas critici appingunt libris à se recensitis*: at περιῤῥυπωμένα βιβλία vocari ea, *quæ critici ceris notarunt.* A *minio* quoque Plauto, Epid. Act. II, Sc. II, dicitur *tunica subminia*. Imò ab eodem fuerit *Amineum*: si verè Servius ad illud II G.

Sunt & Amineæ vites, firmissima vina:

Ubi scribit hunc in modum: *Amineum vinum dictum est, quasi sine minio, id est, rubore, nam album est.* Quæ sententia Servio indigna. Veriora discere est ex his verbis Junii Philargyrii: *Amineos, Aristoteles in Politicis hoc scribit: Thessalos fuisse, qui sua regionis vites in Italiam transtulerint, atque illis inde nomen impositum.* De eodem sic Macrobius, Saturn. lib. III: *Aminea scilicet à regione. Nam Amines fuerunt, ubi nunc Falernum est.* Verum quod *Amineum vinum* idem ac *Falernum* esse vult, id verum non videtur, quando Maro ipse distinguit. Nam proximè antecesserat,

——*nec cellis ideo contende Falernis.*

Vide quæ fusè ac eruditè ad hunc versum disputat Pierius, in Castigat. Virgil.

MINOR verbum est ab Hebræo מנע, id est, *prohibeo*, *averto*: quod *minis* sæpe fit. Alii tamen *minari* à *mina*, *mina* à *mino*, hoc est, *pello*, ut cùm *minare pecus* dicimur. Nunnesius in Grammatistice censet, *minas* vocari ab Græco ἀπειλή, quod ejusdem est notionis. Nempe ut non modo λ abeat in *N*, quod crebrum; sed etiam π in *M*, quomodo à πέπειρος fieri *maturus*, idem arbitratur. Alii *minari* à *manendo*, hoc est, *eminendo*, dictum placet: alii contrà *eminere* potiùs à *minis* dici fit verisimile. Maro, I Æn.

——*Geminique minantur*

In cœlum scopuli.——

Ubi Servius, *Minantur est eminent*: *ut*, *Minasque murorum ingentes.* Item, *Illa usque minatur.* Idem ad illud II Æn. de quercu ruinam minante: *Illa usque minatur. Minantur*, inquit, *aut eminet*, *ut*, *Minaque murorum*: *aut movetur.* Idem Servius ad hoc IV Æn. *Minaque murorum Ingentes. Mina*, inquit, *eminentia murorum, quas pinnas dicunt. hinc & eminere dicimus, ut in primo Æn. Geminique minantur. Quidam Minaque ad interrupta opera referunt, ut sic videantur ruinam minari.* Sed mihi neque *eminere* à *minis* dici placet: quod Servius velle videmus: (nam planum est *eminere* esse à *manere*, hoc à μένειν) neque item *minari* à *manendo*, seu *eminendo*, deducere visum, quod nonnullos velle indicat Perottus: Sed si ab Hebræa origine, quam adduximus, abire velim, *minor* deducam à *minus*, vel Græco μινύθω, hoc est, *parvum*, seu *minuum*: idque quia ut ea *promittimus*, quibus aliquis augeatur, sic ea *minemur*, quibus alicujus sors ac conditio minuatur. Quòd verò ad Maronis loca, *minari* & *mina* κατὰ μεταφορὰν, tribuuntur inanimis, quæ exstant & eminent. Nec tantùm *mina* eâ, quâ dixi, notione à *minis* venit, sed etiam, cùm *minam mammam*, dicimus. Festus: *Minam Ælius vocitatam ait mammam alteram lacte deficientem quasi minorem factam.* Nec ambigo, quin similiter *mina ovis* dicatur, quia *minus habet lana.* Quippe Varro, lib. II de R. R.

Minam

Minam ovem, interpretatur *quæ ventre glabro*. Ita Plautus Truculento dixit *perperas minas oves*. Porrò quia de *minor*, tam nomine, quam verbo, supra diximus: illud obiter addamus, vett. pro *minari* dixisse *minare*, proque *minitari*, *minitare*. Priscianus libro octavo: *Multa similiter ancipiti terminatione in unâ eademque significatione protulerunt antiqui, ut partio & partior, munero & muneror, mino & minor, minito & minitor, meridio & meridior*, &c. Sed posterioribus seculis *mino* & *minito* longè aliud fuit. Quippe eo Ecclesiastici scriptores usi pro *pecus agere*. Imò alii quoque usurpant: ut Ausonius de Myronis buculâ,

Necdum caduco Sole jam sub vespere
Ageret juvencas cum domum pastor suas,
Suam relinquens me minabat ut suam.

Ubi malè editiones multæ *monebat*: quod ab imperito προςδιορθωτῇ. [Μύνη, προςτέθη.] Usus quoque Festus sive Paullus: *Agasones*, inquit, *equos agentes, id est, minantes*. Item: *Agere modò significat ante se pellere, id est, minare*. Appuleius, lib. III Met. *Nos duos asinos minantes, baculis exigunt*. Anian. ad Paull. libb. Sentent. *Actum quo pecora minare consuevimus*. Hinc *comminare*, Appul. lib. VII. *Gregatim pecua comminantes*. Similiterque *prominare* legas apud eundem, lib. IX. Item hodieque retinent *minandi* vocem, Itali, Galli, Hispani. Indeque Belgicum *mennen*. Quòd verò *minare* in hac notione usi sint, id inde est, quia veteres quoque *minari boves* dixere, quod Græci ὁμικλεῖν, & ὁμικλὰς illas *bubulcorum minas*: ut ad Manilium Scaliger observavit. Hinc Cæsar Germanicus in Arateis:

Inde Helicem sequitur senior, baculoque minatur,
Sive ille Arctophylax Bacchi o munere casus, &c.

Ovidius, primo de Ponto:

Addiscam Getici quæ norunt verba juvenci,
Assuetas illis adjiciamque minas.

Cui simile illud Tibulli:

Aut stimulo tardos increpuisse boves.

Et Manilii hoc:

Quod stimulo junctis instat de more juvencis.

Nam *minari* idem est quod *increpare stimulo, eoque bubus instare*.

MINOR, cùm nomen est comparativi gradus, si Nunnesium audimus, venit à μείων, *minor*, inserto *N*; ut à δασὺς, *densus*: Sed non dubito, quin & *minor*, & *minimus*, sint à μινὸς, quod Atticum est pro μικρὸς ut scribit Eustathius. Unde μινύθω, *minuo*, quod a Græco μινύθω venit. Nisi & μινύω Græci dixerint, ut arbitror. Pro *minuere* Tertullianus sæpius *minorare* dixit, à comparativo *minor*. Ut cùm lib. adversus Praxeam, Christus dicitur *minoratus à Patre modicum infra angelos*. A *minuo* est *minutus*, item *minutim* apud Lucilium, & *minutatim* apud Varronem, lib. IV de L. L. item *minutia* & *minuties*, quod apud Appuleium, in IX, & XI. & *minutale*, unde *minutalia regna* dixit Tertullianus, lib. I adversùs Marcionem. A *dis*, & *minuo*, est *diminuo*, *S* in *M* abeunte: ut apud Lucretium lib. V:

Partim quod validi verrentes æquora venti
Diminuent. ——

Ita ex veteri cod. restituit Giffanius. Et favet Orthographiæ isti Priscianus, lib. I. *Transit*, inquit, *hæc eadem* (litera *S*) *in M, ut rursum, rursus, diminuo pro disminuo. Terent. in Adel. Diminuetur tibi cerebrum*. Pro μινὸν, unde ea fluunt quæ hactenus attulimus, etiam μινυρὸν dicitur, quod ab Hesychio exponitur μικρὸν, ὀλίγον. Sed præcipuè ita vocatur, quod *querulum* est ac *lacrymabile*; τῇ φωνῇ μινυρίζον, ut idem interpretatur. Atque hinc verbum μινυρίζω, *querulâ ac proinde gracili voce cantillo*. A μινυρίζειν verò est Latinum *minurire*. Gloss. Philox. *Minurit*, μινυρίζει. Palumbes proprium esse, scribit Spartianus in Antonino Geta. Sed originem si spectes, latiùs patet: unde de hirundine usurpat Sidonius Apollinaris, lib. II, epist. II. Et favet quoque Festus, sive Verrius, cùm scribit: *Minuritiones appellantur avium minorum cantus*.

MYRMILLONES seu *mirmillones*, (pro quo & *murmuliones* & *mirmiliones* legere est in MSS[ti] Festi codd.) erat *gladiatorum genus*, de quo accuratè Lipsius, lib. II Saturn. cap. IX. Ita dici quasi *Myrmidones*, *D* in *L* converso, Turnebus putabat. Verùm origo *Mirmillonum* non est à Græcis, sed Gallis. Quod docet hic Festi locus: *Retiario pugnanti adversus mirmillonem cantatur, Non te peto, piscem peto. quid me fugis, Galle? Quia mirmillonicum genus armaturæ Gallicum est, ipsique mirmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat*. Similiter Scholiastes Juvenalis in Sat. VIII: *Mirmillonicum armaturæ genus Gallicum est: ipsique mirmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat*. Vir summus putat piscem eum fuisse μόρμυρον, indeque esse μορμυρίων, ex quo *murmilio*, ρ in *L* converso, ut à λείριον, *lilium*. Μορμύρας Ovidius in Halieuticis vocat *mormyras*:

—— *Et picta Mormyres, & auri*
Chrysophrys imitata decus. ——

Quem locum Plinius signat, lib. XXXII, cap. XI. Sed de illo *Murmillonis* etymo nihil æquè assensum sufflaminat, quàm quod *mormyras* Plinius clarè reponit inter piscium *nomina, quæ apud neminem alium*, quàm Ovidium, *reperiuntur: sed fortassis in Ponto nascuntur, ubi id volumen supremis suis temporibus inchoavit*. Romani igitur aut Græci non posuere *Myrmillonis* nomen ab eo pisce, qui illis temporibus adhuc esset ignotus.

MIROR Martinio est ab Hebræo מראה, hoc est, *visus*. Nempe quia, qui mirantur, rem intentè adspiciunt, fereque non sine voluptate, ac stupore. Hinc *miraculum*. [potius ex μίρος oculi.] Olim autem, ut scribit Festus: *Miracula, quæ nunc digna admiratione dicimus, antiqui in rebus turpibus utebantur*. Atque hinc *miracula* convitium in *meretrices*. Usus Plautus, è cujus Clitellaria versum hunc citat Varro, VI de L. L. & Festus in schœnicolæ:

Diobolares, schœnicolæ, miracula.

Vide plura in conjectaneis Scaligeri.

MISCEO à μίσγω, *G* in *C* abeunte; ut *corytus* à γώρυτος, *Caius* à γάϊος. Μίσγω autem à מזג, id est, *misceo*, Z mutato in *S*: quomodo à זרע est *sero*. A *misceo* fuit *miscus* & *miscuus*: unde *promiscus* & *promiscuus*. Unde antiqui non tantùm *promiscue*, sed & *promiscam* dicebant; teste Festo. Plautus, Pseud. Act. IV, Sc. V:

Ut mea lætitia lætus promiscam fiet.

Varro:

Unam virtutem propriam mortalibu' fecit:
Cætera promiscam voluit communia haberi.

Promisce quoque dixere. Plautus, Persâ, Act. V, Sc. ult.

Promisce hunc volo ludificari.

Ita quidem emendat Acidalius. In vulgatis est *pro hisce*, ut sententia sit, *pro hisce benefactis meis* prout explicat Camerarius. A *miscus* est diminutivum *misculus*, unde *commisculus*. Glossæ Phil. *Commisculus*, κοινός. A *misculus* est alterâ diminutione *miscellus*. Unde *miscelli ludi* apud Tranquillum, *miscella doctrina* apud Gellium: & Varro lib. III de R. R. cap. VII, *miscellum* vocat *genus columbarum ex agrestibus & domesticis natum*. A *miscellus* est *miscellaneus*: ut *turba miscellanea* apud Appul. III Met. Juvenal. sat. XI:

—— *Sic veniunt ad miscellanea ludi.*

Ubi vetus interpres: *Id est, ultima cœna. Ideo miscellanea, quia omnia, quæ apponuntur eis, miscent, & sic manducant*. Quæ profectò non sunt assis. Nam non *cibi*, sed *ludi miscelli* intelliguntur. Etsi interpretem eum hac parte etiam sequatur Passeratius.

MISER à *minus*. Varro, lib. IV de L. L. *Miser à minus, eo, cùm opus est, minus nullo est*. Sed Cujacio, & aliis, placet esse à μῦσος, hoc est, *scelus*, unde μυσαρὸς, hoc est, μιαρὸς, *detestandus*. Potiùs censeo esse à μέλεος, quod idem notat. Nam ἀτυχῆ exponit Hesychius. Ita λ abibit in *S*. Vel à μισῶ, *odi*. Nam *misera conditio exosa est omnibus*. Vel ab Æolico μυγερὸς pro μογερὸς, quia Latini γ in *S* mutant. [λιαρὸς, ἄθλιος. Hesych.] A *miser* fuit *misero* & *misereo*. *Misero* usurpavit Accius Athamante:

Atque ita de illis merui, ut jure hæc nunquam miserarent mala.

Misereo usus Ennius Hecubâ:

Miserete manus, date ferrum, qui me animâ priver.

A *miserco* remansit impersonale *miseret*. Item deponens *misereor*. A *misero* autem *miseror* remansit. Differunt *miserari* & *misereri*, non structurâ solum, sed & notione. Nam tantum alteriùs *miseremur*. At *miseramur* quoque proprium aut communem casum. *Misericors* est *cujus cor miseret*, ut locuti veteres, hoc est, *miseretur*, non ut Isidorus in x ait, *cujus cor miserum est*. *Miserans* vel *miserens* dicere debuit.

Missæ vocabulum ab Hebræo *missah*, quo *oblatio* significatur, deducit Claudius Sainctes præfat. in Liturgias Patrum, ac sententiam suam stabilire conatur loco Deuter. xvi, ubi est, *Celebrabis festum dierum hebdomadarum Domino Deo tuo missah, hoc est, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui*: quomodo & Chaldæus paraphrastes exponit. Censet igitur Theologus ille Parisiensis, Reuchlinum hâc in parte secutus, Latinos *missæ* vocem accepisse à Judæis Christianis. Sed duo obstant huic sententiæ. Unum est, quòd antiquissimis Patribus Latinis, qui à Judæis accepisse debebant, hæc vox planè sit ignota. Videre id est ex Tertulliano atque aliis. Primus sanè, apud quem vocem eam invenimus, est Ambrosius, epist. xxxiii. Deinde nulla est vox Hebræa Latinis usitata, quin eadem sit in usu apud Græcos, à quibus ea ad Latinos pervenire solet. Liquet id ex *Messias*, *amen*, & similibus. At *missa* vox omnino ignota est Græcis. Quare dubitandum non est, quin origine sit Latinum, & quidem à *mittendo* dicatur *missa* pro *missio*, quomodo *remissa peccatorum* pro *remissione* legitur apud Cyprianum, ep. lxxiii. Eodemque modo *defensa* pro *defensio* dicit Tertull., lib. ii adversus Marcionem, cap. xviii: *Mihi defensam & ego defendam, dicit Dominus*. Et eodem libro, cap. xxiv, *læsura* ait, pro *læsio*. *Nam*, inquit, *& apud Græcos interdum malitia pro vexationibus & læsuris, non pro malignitatibus ponuntur*. Superest, ut caussam appellationis exponamus. Ea verò occurrit duplex. Una est, ut *missa* dicatur, quia uti apud gentes concione finitâ dici solet, λαοῖς ἄφεσις: ita in Ecclesiâ Romanâ, re divinâ peractâ, dici soleat, *Ite, missa est*, hoc est, *fidelium missio*, sive *dimissio*. Vel, ut ita dicatur, quia interjiciebatur inter duas *missas*, sive *missiones*. Nam erat una *missa* catechumenorum, altera initiatorum. Catechumeni ante inchoatam rem divinam per diaconum emittebantur hâc voce, *Siquis non communicat, det locum*: sicut apud Gregorium est; vel, ut apud alios est, *Siquis est catechumenus, exeat foras*. Initiati autem, peractâ planè re divinâ, dimittebantur hâc voce, *Ite missa est*. Hactenus de priori nominis causa. Altera verò est, ut cœnæ Dominicæ ex eo *missa* nomen inditum sit, quòd olim celebrari soleat *ex donis à populo missis*, pane nempe ac vino, è quibus tantum sumi solet, quantum ad Eucharistiæ administrationem sufficeret. Dona hæc Constantinopoli mitti solent in vas ingens, quod erat ex ostii templi regione: ubi quæ ad sacramentum essent accommoda, eligi solent; quemadmodum testatur Evagrius. Alias quoque alii adferunt rationes, cur à *mittendo* nomen accepisse possit: sed minùs verisimiles iis quas commemoravimus. Quare illas mitto, ac eo lubentiùs, quòd apud varios legi possint. Nonnulla & alia de *Missa* vocabulo exposuimus in Quæsitis per epistolam: quæ minimè huc inferere visum.

Mithridax gemma dicitur Solino, quæ in MSS[is] Plinii codd. *mitrax* sive *mithrax*. Ea, ut Solini utar verbis, *sole percussa coloribus micat variis*. Ut videatur nomen à μίθρης, quomodo Persæ *Solem* vocant. Ita *mithrax* significet *gemmam solarem*. Et fortassè est, quæ alibi *Solis gemma* Plinio vocatur. Distinxit ipse, sed hoc tanti non est; quia in more habet, dum varios sequitur auctores, qui variè rem appellant, diversis etiam locis de re eadem sub diversis nominibus tractare.

Mitis placet Isidoro in x ita dici quasi *mutus*, quia illatâ sibi injuriâ tacet, ac ne verbis quidem se ulciscitur. Becmanus dici ait, quasi *mittis*, quia *mittit facile*: ut opponatur *tenaci*. Sed existimo *mitis* non primò de personis, sed de rebus dici: ac potissimùm iis quibus vescimur: ut apud Maronem, Ecl. i.

—— *Sunt nobis mitia poma.*

Nempe à μινῦν, *minuere*, quia *mitia facilè dentibus conterantur*. Hesychius μίαν, ἰσθίειν, interpretatur: unde deducere possemus, nisi corruptus is locus videretur. Saltem alibi eam vocem legere me haut memini. Nec negare tamen ausim, veteribus in usu fuisse. [πεῖθος, πειθήνιος.]

Mitra Romanis *muliebre* erat *capitis tegumentum*: sed in Lydia, Phrygiaque, etiam viri eo utebantur: quod Romanis parum virile visum, præcipuè si & redimicula haberent. Servius in iv Æn. *Mitra, hoc est, incurvo pileo: de quo pendebat etiam baccarum tegmen. Sane quibus effeminatio crimini dabatur, etiam mitra eis adscribebatur: multa enim lectio mitras proprie meretricum esse docet*. Et idem in ix: *Pilea virorum sunt: mitra fœminarum, quas calanticas dicunt. Mitra autem proprie Lydorum fuit*, ut, Mæonia mentum mitra. *quem habitum imitati sunt Troiani. Alii mitras meretricum esse voluerunt, quod hic est tanquam effœminatis objectum*. Μίτρα Eustathius putat esse à μίτος, id est, *filum*, unde fiebat. Sed rectiùs dixeris, & μίτος & μίτρα, venire ab antiquo μίω, quod idem ac μιτόω, id est, *ligo*. Unde Hesychius μίσκος exponit μιτώσας. Hoc verum etymum. Scaliger tamen arcessit à Syris, quibus ait *vinculum* signare: ac similiter Latinos à vinciendo *vittam*, Græcos à διαδέω, hoc est, *vincio*, διάδημα appellare. Sanè & Hebræis מצר, *funis*, quo quid vincitur. Aliis placet quidem esse à Syris; sed à *mithri*, quod *dominum* interpretantur. Negat Antonius Delrio, in commentario ad Senecam, facere hoc ad significationem vocis *mithra*. Sed qui hanc sententiam sequuntur, dicerent *mithram*, sive *diadema*, insigne esse dominii ac majestatis regalis. Indicat id hic Justini locus, lib. xv: *Sed Lysimachum desilientis equo Alexander hastæ cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter cludi non posset, quàm diadema sibi demtum Rex alligandi vulneris caussâ capiti ejus imponeret, quod auspicium regalis majestatis Lysimacho fuit*. Idem confirmat, quod Valerius Max. scribit, lib. vi, cap. ii, Favonium Pompeio candidâ fasciâ crus alliganti, dixisse ait: Non referre, qua in parte haberet diadema. Eundem Pompeium notat Cicero, cùm ait epist. iii, lib. ii ad Att. *Et Epicratem suspicor, ut scribis, lascivum fuisse: etenim mihi caligæ ejus, & fasciæ cretatæ non placebant*. Et Suetonius in Julio, cap. lxxix, inter alia regii nominis à Cæsare affectati indicia ponit, *coronam lauream candidâ fasciâ præligatam*, quam è plebe quidam ejus non inviti statuæ imposuerat. At *Persarum diadema*, quod *tiaram*, sive *cidarin*, ambibat, differebat ab *aliorum regum diademate*. Docet id hic locus Curtii, lib. iii: *Cidarin Persæ regium capitis vocabant insigne. Hoc cærulea fascia albo distincta circuibat*. Et lib. vi, de Alexandro: *Itaque purpureum diadema, distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit*. *Mitra* etiam *anadema* dicebatur, ἀπὸ τοῦ ἀναδεῖν, quod est, *redimire*. Hesychius: Ἀνάδεσμη, μίτρα, ἀνάδημα· οἱ δὲ, εἶδος κόσμου ἐπὶ κεφαλῆς. Itaque in recto casu *mitra* possis accipere in illo Lucretii, lib. iv.

Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ.

Maro pro Græco ἀνάδημα dixit *redimicula*: Sed signat non ipsam *mitram*, sed ejus *vincula*. Locus est ix Æn.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

A *mitra* est *mitella*, ut à *terebra terebella*, à *flagrum flagellum*. Auctor carminis de Copa: —— *Grata êderimitæ mitella.*

Mitto, ut quidem Jul. Scaliger scribit, cap. xxvi de L. L., à μίτος, id est, *filum*. Quia nempe *qui mittit, elongat*. Unde *promissus capillus* est *longus*. Sed hæc longè petita. Itaque alii, (ut à οἶτος, hoc est, *meatus*, venit οἰτέω, hoc est, *mitto*) ita à *meo* deducunt *mitto*, ut propriè sit, *meare facio*. Mihi simplicissimum & verissimum videtur, ut sit à μεθῶ, seu μεθίημι, quod est *mitto*, *missum facio*, *dimitto*. [*mitto* à μιῶ, pro ἰῶ, id est, ἵημι. ab ἰῶ, ἰὸν, *missile*.] A *mitto* in Circensibus, aut conviviis *missus* dicti: *missilia* item dona à principe in populum sparsa: ab eodem est *missiculo*, ut à *fissum fissiculo*; à *pensum pensiculo*. Plautus, Epid. Act. i, Sc. ii.

—— *Quod tute ad me literas*

Missiculabas.

Videtur autem in *missiculo* & similibus esse quiddam ὑποκοριστικόν. Quare non malè fortassis *missiculo* interpreteris *minutum quid mitto*: *pensiculo* item, & *fissiculo*, minutatim perpendo ac findo. Nisi malis frequentativi his significationem dare, ut *missiculare*, *pensiculare*, *fissiculare*, sit *crebro mittere*, *perpendere*, *findere*. A *mitto* est *omitto*, extrito *B*,

pro

pro *obmitto*, unde & prima est correpta. Ab eodem *promitto*, quod propriè est *ante mitto*. Gloss. Προβάλλω, *promitto*. Vel *porrò* sive *in longum mitto*, unde *capillum promissum*, *barbam promissam* dicimus. Quod autem *promittere* accipitur pro *polliceri*, hoc inde est, quia *qui pollicentur*, *verbis aliquem in longum mittant*, ut qui non tam faciant, quàm aliquando se facturos recipiant. A *mitto* quoque est *amitto*, quod est, *dimitto*, *abire sino*, & κατ' μετάληψιν, *perdo*. Item *admitto*, pro quo in vett. libb. *ammitto* sæpe invenitur. Vox ea præter vulgarem notionem signat *feminæ marem*, *aut mari feminam adjungo*, *coitus causâ*; ipsaque hæc actio *admissura* dicitur; & *equus* inde *admissarius*, qui *ad ineundum eligitur*. Ita vocibus istis utuntur Columella, Plinius, alii. Sed ad homines transtulit Juvenalis sat. VI.

Jam fas est, admitte viros. ——

Et Cicero in Pisonem: *Itaque admissarius iste, simulatque audivit voluptatem à philosopho tantopere laudari, nihil expiscatus sic sensus suos omnes voluptarios incitavit, ut non magistrum virtutis, sed auctorem libidinis à se illum inventum arbitraretur.* *Admittere* quoque est augurale verbum, idem significans quod *addicere* apud Livium, cum ait, *Aves semel atque iterum non addixerunt.* Et Tacitus, *Auctus omine, addicentibus auspiciis vocat concionem.* Sic verò *admittendi* verbo usus Plautus, Asinariâ, Act. II, Sc. I.

Impetritum, inauguratum 'st, quovis admittunt aves.

Hoc est, aves in quamvis partem ratum faciunt propositum meum. Indeque *aves admissivæ*. Festus: *Admissivæ aves dicebantur ab auguribus, quæ consulentem juvarent:* sive, ut alii legunt, *juberent*.

MIURI *versus*, Gr. μείουροι ἀπὸ τοῦ μειοῦσθαι τὴν οὐράν, quia *ejus cauda*, hoc est, *extremitas*, sit *imminuta*. Quippe ita appellantur heroici illi, in quibus extremâ sede pro spondeo est iambus; unde & *Teliambi* dicuntur, teste Victorino, à τέλος & ἴαμβος. Talis est versus hic Lævii:

Dirige odorisequos ad cæca cubilia canes.

Vide de hoc versuum genere Athenæum, lib. XIV; Terentianum Maurum, & Marium Victorinum.

MO

MODIMPERATOR Varroni apud Nonium est *magister convivii*, ita dictus, quòd *modum imperaret*, *quo biberent*. Ita Nonius. Alii *modiperator* scribunt, ut dicatur, quasi *modi parator*. Plauto in Persa *dictator*: Horat. lib. II, od. VII, *arbiter*. Quem *Venus arbitrum Dicet bibendi*. Hoc est, quis tali jactu *modimperator* fiet. Græcis συμποσίαρχος, βασιλεύς, στρατηγός, quo postremo Plautus quoque usus, Sticho, Act. V, Sc. IV. *Strategum*, inquit, *te facio huic convivio*. Quin, ut quem Latini vocant *magistrum*, eum Græci dicunt βασιλέα· ita quæ Cicero in Catone appellat *magisteria*, hæc Horatius lib. I, od. IV, *regna* appellat:

Nec regna vini sortiere talis.

Imò ab hac consuetudine est, quòd parasiti eos, à quibus ad convivium vocarentur, *reges* nominabant: ut in Captivis,

Postquam meus rex est positus hostium.

Et alibi, cùm apud hunc Comicum, tum Martialem, atque alios.

MODIUS non est à *modus*, sed planè Græcum est. Nam μόδιος pro *mensuræ genere* Dinarchus orator in Demosthenem usurpat. Græcos verò à Latinis accepisse, jam tum eâ ætate, quis credat? omnino hac parte eruditissimo Bocmano adsentire non possum. Est verò μόδιος à מדד, q. e. *mensurare*: unde & Latinum *modus*, ut inferiùs dicemus. A *modio calices modiales* dixit Plautus. Ab eodem *semodius*, quasi *semimodius*; ut *semissis*, quasi *semiassis*; *selibra*, quasi *semilibra*. Ab eodem *modiolus*, quod quàm varia notet, docebunt Lexicographi.

MODUS, à μέδομαι, quod est *curare*, *prospicere*. Unde Hesychius μεδώμεθα exponit φροντίζωμεν, ἐπιμελώμεθα, προνοῶμεν. Nempe à μέμεδα, μόδος, *modus*. Ita Scaliger. [ἴθος.] Alii censent esse à μέσος, quia *modus* in *medio* est inter excessum & defectum. Magis placet esse ab Hebræo מדד sive מדה, quod est, *metiri*, *mensurare*, à quo & Græcum μέσον, & μέτρον & μετρεῖν, & Latinum *metiri*, & Belgicum *meten*. *Modus* igitur μέτρον· unde *modicus*, μέτριος, non *exiguus*, ut barbari putant. Hinc & *commodus*, σύμμετρος. Unde adverbium *commodum*, quasi *cum modo*. Quale quod est, *commodum* atque utile est. A *modus* etiam est *modulus*: unde *modulari*, non κατ' μετάθεσιν, à μελετᾶν, quod Nunnesius censet. A *modus* quoque est *modestus*, ut ab *bonos honestus*. Nam *modestus* propriè notat *modum servans*: unde *immodestum*, hoc est, *supra modum*. Plautus, Pœn. I. I. *Amo immodeste*. Inde & *modicus*, ut à *cælum*, *cælicus*; à *civis*, *civicus*. Item *moderor*, ut à *fænus*, *fæneror*; à *pignus*, *pignero*. Ab eodem est *modò* adverbium, sive temporis sit, ut cùm dico *modo venis*, hoc est, intra breviculum durationis modum; sive accipiatur pro *tantummodo*, ut *modò rex jusserit, faciam*, quod est promittentis aliquid intra certum modum. Ab eodem, *admodum*, hoc est, *valde*. Ubi *ad* significat ἐπίτασιν, Gellio teste, lib. VII, cap. VII. ubi similia esse dicit *adfatim*, *adprobe*, *adprime*. Non semper tamen *ad* in hoc adverbio auget, sed est, cùm significat *circiter*, ac tum *admodum* notat *fere*: quomodo Livius dixit, *Sex millia hostium cæsa, quinque admodum Romanorum.* Item: *Exacto admodum mense Februario.* ac alibi sæpe ita usurpat.

MOECHUS, μοιχός, à מחה, *delere*, *corrumpere*. *Alienum* enim *torum corrumpit*. A *mœchus* est *mœchari*, μοιχεύειν, pro quo *mœchisso* dixit Plautus, Casinâ, V, IV, μοιχάζω tamen non videtur Græcum, etsi μοιχίζω legas apud Suidam.

MOENIA à *muniendo* dicuntur, quia *iis munimur adversus hostes*. Servius, in XI Æn. & firmat Varro, in IV de L. L. *Opere*, inquit, *muniebant mœnia, quo munitius esset oppidum.* *Munio* autem ab ἀμύνω, hoc est, *tueor*, *defendo*; *A* abjectum, ut ἀγρός, *rura*, ἀμέλγω, *mulgeo*. *Mœnium* quod dixi ἄμυνον, adducit Servius. Jungit quoque hæc duo Plautus, Menæchmis, Act. II, Sc. II:

Magnum illic honorem incipissis, magna munis mœnia.

Veteres *mœnire* dixere pro *munire*. Plautus, Captivis, Act. II, Sc. II:

Ita vinclis custodiisque circummœniti sumus.

Ita & pro *munis*, & *munia*, dixere *mœnus*, *mœnia*, unde *amœnus*; item pro *murus mœrus*: quo usus quoque Maro, VIII Æneid.

—— *Aggeribus mœrorum.*

Ubi Servium vide. Cùm verò idem notent *mœrus*, & *mœnus*, vel *mœne*, sive plurativum ejus *mœnia* (qui nunc solùm obtinet,) colligimus, *mœrus* à *mœnus* factum esse, converso *R* in *N*. quomodo à δῶρον est *donum*. *Mœrus* verò à μοῖρα, id est, *pars*, quia *quisque pro ratâ parte muros extruebat, reficiebat, ac tutabatur.* In hoc *muri* etymo præit nobis Cæsar Scaliger, lib. de causs. L. L. cap. XXI. [ab ἔρος. Nam ἔρυμα, Hesych. interpretatur περιτειχίσματα & περιοχίσματα.] A *mœrus* remansit *pomœrium*, quòd *post mœros*; quomodo à *post* & *meridie* est *pomeridianus*. Itaque, si etymon spectes, omnino *pomœrium* scribendum per *OE*. Sanè & Varro lib. IV de L. L. dici vult, quia sit *pone muros*. Rectius tamen *pomerium*, quando veteres libri & lapides simplici *E* scribunt, non *pomærium*; unde liquet in quorundam ὀρθογραφίᾳ, non tam ἀναλογίαν, aut ἐτυμολογίαν, quàm veterum consuetudinem spectari debere. Apud Festum, etiam in schedis Farnesianis legas, etiam *prosimurium* dici pro *pomœrium*. Sed in plerisque Paulli MSS est *posimurium* vel *posmurium*: quod malo. *Summœnium* dictum, quod *sub mœnibus* esset. Martialis, lib. I, Epigr. XXXV,

At meretrix abigit testem veloque seraque,
Raraque Summœni fornice rima patet.

Ita rectè legit Domitius Calderinus, pro quo libri quidam *Raraque si memini*. In *summœnio* prostabant *meretrices*: quæ iccirco *summœnianæ* dicuntur eidem Martiali, lib. III, Epigr. LXXXII. Si Georgio Merulæ Alexandrino credimus, putabat Domitius *Summœnianas* dici à *Mænio*, qui patrimonio absumto columnam sibi reservavit, unde ludos spectaret. Quod si est, jure à Merula reprehenditur. Sed puto, Domitium voluisse discrimen inter *summœnianus* & *mænianus* adferre, non illud ab hoc derivare.

MOERA, μοῖρα, quod à μείρω, *divido*. Μοῖρα verò *pars*, *fatalis portio*, *fatum*. Sed & Mathematici *gradus signorum* μοίρας nominant. Censorinus, de die Natali, cap. VIII. *Sunt*

autem hæ particulæ in unoquoque signo tricenæ, totius verò Zodiaci numero CCCLX. *Has Græci mœras cognominarunt, eo videlicet, quòd deas fatales nuncupant mœras, & ea particulæ nobis veluti fata sunt.* Usurpat & Sidonius epist. ad Polemium, quæ præmittitur Carmini XIV: *Climatum*, inquit, *vel mœrarum*. Et Carm. XV, vers. LXVI:

Terdenas tropico prope currere climate mœras.

Dicuntur & μοιρίδες. D. Ambrosius, Hexam. lib. IV, cap. IV: *In triginta portiunculas, quas μοιρίδας Græci vocant, unamquamque duodecim illarum distribuunt portionem.*

MOLA primâ suâ significatione notat *molam asinariam, trusatilem*, aut similem. Estque à Græco μύλη, quod idem signat, etsi & peculiariter sic dicatur *inferior molæ lapis*; ut *superior*, ὄνος, teste Hesychio. Fallitur igitur Varro, cùm IV de L.L. scribit: *Mola à molliendo* (sic legendum patet ex sequentibus:) *harum enim motu eò conjecta moliuntur.* Nec rectiùs alii, qui *molam* dici putant, quod veluti *mole* quadam frumentum, legumina, aliasque res terat. Porrò & μύλη Græcis & *mola* Latinis quoque vocatur *informis in utero caro*, sive *tumor uteri induratus graviditatis opinionem adferens.* Nomen id accepit ex *gravitate ac motus difficultate, quasi lapis gestaretur molaris*, ut Aëtius observavit. Insuper Latinis *mola* quoque dicuntur οὐλόχυται sive οὐλοχύται, hoc est (ut Hesychius interpretatur,) κριθαὶ πεφρυγμέναι, *hordeum tostum.* Sic usus Varro: *Grunnit lepido lacte satur, molâ mactatus porcus.* Nam *molâ mactatus*, est auctus hordeo, ejusque nimio pastu lasciviens, quod Græcè est κριθιᾶν. Dicitur verò *mola* hac notatione quasi *molitura*. Festus: *Mola etiam vocatur far tostum, & sale sparsum, quòd eo molito hostiæ adspergantur.* Vide Servium Danielis in Eclogam VIII. A *mola* est *molo*. Unde *molitrina*, quâ formâ à *suo*, sive *sutum*, est *sutrina*; à *furatu furatrina*. Catonem *moletrina* voce usum, Nonius docebit. Qui & à *molendo*, *molile*; ut à *cubando*, *cubile* dixit. Vide eum de R. R. cap. XI, & XII. Compositum ejus *immolare*. Nam, ut idem Festus scribit, *Immolare est à mola, id est, farre molito, & sale hostiam perspersam sacrare*; Latinorum Græcorumque sacrificium: quòd illi far *molitum* ac salsum, (adde & tostum,) hostiæ imponerent; Græci verò hordeum, & fruges, non tritas molitasque, sed integras sali admixtas, hostiæ inspergerent. unde Pythagoras Samius apud Ovid. XV Met.

Imponique suæ videt inter cornua fronti,
Quas coluit fruges.

Vide Suidam in οὐλοθυτεῖν. Turnebum, lib. VII. advers. cap. XIII. & Desiderium Heraldum, in lib. VII Martialis Epigr. LIII. A *molo* quoque est *emolumentum*. Propriè enim sic dicuntur, quæ *emoluntur*, ut fruges. Persius, sat. VI:

—— Et granaria, fas est,
Emole quid metuis? occa, & seges altera in herba est.

Ita Turnebus, in I Cic. de Legg. Vulgò putant *emolumentum* dici, quòd *cum molimine id consequamur.* Sed obstat, quòd secunda à poetis corripiatur. Nisi fortè dicendum, *emolumentum* cum pro *quæstu* sumitur, à *molendo* dici; at à *mole* descendere, quando accipitur pro *operoso magnoque studio*, quam lectionem veterum testimoniis adstruere conatur P. Victorius, libro XXII, cap. X.

MOLES, unde *molior*, Julio Scaligero in Theophr. de plantis videtur esse à *mola farinaria*, hoc est, lapide molari, qui nunquam pusillus est. Verùm quantitas repugnat. Quare meliùs fortasse à μῶλος, quod πόλεμον, sive μάχην, notat. Ita propriè erit vox militaris. Confirmat Maro, I Æn.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Gloss. vett. μῶλος, *moles.* Nec tamen prius ἔτυμον damnem. Nam quid mirum, si à primigenii *mola* quantitate *moles* recedat, cùm à quantitate vocis *moles* recedat *molestus*, quod non aliunde quàm à *moles* esse videtur? En & tertium etymon. Quid, si cum Nunnesio derivemus à μοχλεύω, id est, *vectibus submoveo*; ut ἀπομοχλεύω, *vectibus amolior*?

MOLLIS Perotto à *movendo* dici videtur, quasi *mobilis*, quòd *mollia* facilè trahantur ac moveantur in quamcumque partem. Sed hæc inepta. Vera origo à μαλακὸς, quod idem significat: vel à μῶλος, hoc est, βραδὺς, χαῦνος, *tardus* vel *hebes*, *levis*: De quo in *Malacus* plura diximus. Vel à μολόχη, quod idem ac μαλάχη, id est, *malva*: ut ex Antiphane & Epicharmo probat Athenæus, lib. II. Est & tertia originatio. Nam quia *mollities* est ab *humore*; at contra *durities* à *frigore*; ideo censent esse ab Hebræo מים, id est, *aqua*. Sed sententia hæc acutior, quàm verior; quod & auctor ejus Jul. Scaliger agnovisse videtur. Sic enim ille, Exercit. CXXXIV: *Si nolim deducere molle ἀπὸ τῆς μαλάχης, & placeat argutari: dederim ei vocabulo principia sumta ex Aramæis. Illi enim liquida Moim vocant. Unde & Venetiæ regionis angulus, cùm lintea aut lina macerant, in Smoia esse dicunt.* [μαλθάσσω ἀμαλός.] Pro *mollis* videntur veteres dixisse *mollus*: ut *hilarus* dicimus & *hilaris*. Hinc *molluscus*. Unde Persicum *mollusca nux* dicitur Plauto in deperdita Calceoli comœdia. Et de eadem sic Suevius, poëta vetus, idyllio, quod Moretum inscripsit:

Mollusca hæc nux est, ne quis forte inscius erret.

Citat Macrobius Sat. lib. II, cap. XIV, atque addit: *Persicum, mollusca nux dicitur, quod ceteris omnibus nucibus mollior sit.*

MOLOSSUS, Μολοσσὸς ἢ Μολοττὸς, ἢ Μολοττικὸς, κύων, à *Molossis*, Epiri gente, quæ canes habebat generosos: unde Maro, in III Georg.

Veloces Spartæ catulos, acremque Molossum
Pasce sero pingui.

Ubi Servius: *In illis velocitas; in his autem fortitudo laudatur. Sparta autem Laconiæ est civitas, Molossia pars Epiri.* Est & *Molossus* pes tribus constans longis: unde *carmen Molossicum*, quod quatuor constat *Molossis*. Tale est illud Cœlii Bassi apud Diomedem, in IV:

Romani Gallis devictis sunt victores.

Hujusmodi carmine pyrricham saltabant *Molossi*: unde nomen. Isidorus, lib. I Orig. cap. XVI: *Molossus dictus à saltatione Molossorum, quam exercuerunt armati.*

MOLUCRUM, duo minimùm significat, primùm *scopam molariam*: deinde *carnem informem & inanimam in utero conceptam*. Utramque significationem agnoscit Festus: Sed verba ejus (ut bene Salmasius vidit) sic legi debent: *Molucrum dicitur, & quo molæ verruntur, quod Græci μυλήκορον vocant; sed etiam tumor ventris.* Priori notione est à μυλήκορος quod apud Pollucem est ex Μύλη, *mola*, & κορεῖν, *verrere*. Posteriori significatione Græcis vocatur μύλη, & μυλόσαρξ; quod apud Hesychium, ac simili, ut puto, compositione μυλακρίας vel μυλάκρος, unde Latinorum *molucrum*. Usus hoc pacto Afranius his versibus:

—— Ferme virgini
Excrescit uterus, tanquam gravidæ mulieri.
Molucrum vocatur. transit sine doloribus.

Sed quod ait & virgini *molucrum* obvenire, falli puto Afranium. Est enim ex semine virili; sed impotentiore, quàm ut conciliet formam humanam. Qua de re Physici ac Medici. Plura de voce vide apud Festum.

MOLY, herbam interpretes Homerici dictam volunt ἀπὸ τοῦ μωλύειν, ὅ ἐστιν ἀφανίζειν τὰ φάρμακα. nempe quia Ulysses ea à Mercurio radice acceptâ tutus fuit à præstigiis Circes. Alias etiam nominis caussas adfert Eustathius in Odyss. K. De *moly*, si lubet, adi tum ea, quæ ad Dioscoridem scripsere Hermolaüs, Ruellius, Marcellus: tum quæ dialogismo quartodecimo Gyraldus annotavit.

MOMAR, item Siculus, pro *stulto*, Plautus dixit. Ejus est,

Quid tu, ô Momar, Siculæ homo præsumis.

Esse vocem Siculam Festus ait. Hesychius μῶμαρ exponit μέμψις, ψόγος, αἶσχος. Videtur esse à מום, id est, *macula*. Unde & μῶμος, *reprehensio*, item *Deus alios reprehendens Deos.*

MONACHUS, μοναχὸς, à μόνος, id est, *solus*. Quia *soli vivunt*. Rutilius, in Itinerario, lib. I:

Processu pelagi jam se Capraria tollit;
Squallet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,
Quòd soli nullo vivere teste volunt.

Soli verò vivebant, non soli: soli, quia separati ab aliorum, qui monachi non essent, consortio: non soli, quia multi in eadem μονῇ sive monasterio monachi agerent. Lusit ea in re Palladas Antholog. lib. II.

Et

Εἰ μοναχοὶ, τί τόσοι δ'; τόσοι δ' πῶς αὖθις μόνοι;
Ὦ πληθὺς μοναχῶν ψευσαμένη μονάδα.

Si monachi, cur tot estis; si tot rursum, quomodo μόνοι, hoc est, soli?

O multitudo monachorum ementiens monada,

Hoc est, ut Isidorus vertit, *singularitatem*. Μονὰς verò sive μόνος fortasse à מנה, id est, *numerare*. Est enim unitas initium numeri.

MONEDULA est avis ea, quæ *graculus* vocatur, vel saltem alterum alterius genus: ut diximus in *Graculus*. Cum ἀστερολόγῳ malè confundit Bellonius: uti & in Nomenclatore suo Had. Junius. Est avis furax, præsertim auri argentique: ut Plinius ait, lib. x, cap. xxix. Atque idem de ea testantur Cicero pro Val. Flacco; & Ovid. Met. Quorum verba alibi adduximus. Itaque Isidorus, lib. xii Orig. cap. vii: *Monedulam quasi monetulam dici arbitratur, quia monetam auream auferat, & occultet*. Placuit quoque hoc *monedula* etymon Bruyerio Campegio, lib. xv de re cibaria, cap. lxxviii. Et firmat ἔτυμον, quòd in vett. Plauti codd. pro *monetula* legas *monerula*: non quidem, ut Lipsius censet lib. v Antiqu. Lect. cap. xiii. mutatione literæ *D* in *R*, quomodo, Prisciano teste, pro *adfari* dixere *arfari*, pro *adcesso*, *arcesso*: Sed potiùs librarii errore; quia *t*, & *r*, in libb. vett. sæpius confunduntur. Josephus tamen Scaliger ad Tibulli lib. ii, eleg. ii, annotavit, *monetulam* sic vocari à *Junone Moneta*, quæ tum nuptiis præest, tum diei natali: unde & γαμήλιος, & γενέθλιος vocetur: eo autem sacratum Junoni, quia avis congenera sit cornici, quæ in nuptiis velut concordiæ symbolum invocari solet: ut testis est Ælianus lib. iii de Animal. cap. ix. Sed longiùs hæc petita mihi videntur. Nam *cornix*, & *monedula*, sive *graculus*, sunt aves diversæ: quippe voce distinguuntur: præterea *graculus* gregatim convolat: cornix sæpe sola conspicitur: *graculus* rarò ad nidos se recipit, sæpius cornix: *graculus* cadaveribus abstinet, cornix iis gaudet. Ne id quidem verum puto, *monedula* à *moneta furto tollenda* nomen datum. Potiùs id nomen sit ab *auguribus, quos moneret in captandis auguriis*.

MONEO, priùs *meneo*, aut *meno*, unde *memini*, *reminiscor*, aliaque, quemadmodum in *mentio* diximus. [Non sunt ejusdem originis, itaque *moneo* est à μηνύω.] *Meneo* verò, seu *meno*, est à μνάω, à quo μέμνημαι. *Mano* aut *maneo*, κατὰ μετάθεσιν dicendum erat, sed differentiæ caussâ *meneo* prætulerunt. Quanquam fortasse nec metathesi opus. Nam dici potest, *E* in primâ insertum, quomodo *U* interjicitur in *Æsculapius*, & *Hercules*, & *Alcumena*, apud Plautum: nam veniunt ab Ἀσκληπιός, Ἡρακλῆς, Ἀλκμήνη. A *meno* est præteritum *memini*, unde *memor*, à quo *memoria*, & *memorare*. Ejusdem supinum est *mentum*, unde *mentio*, *commentum*, &c. Posteriores pro *meneo* dixere *moneo*, ut *bonus* pro *benus*, unde *benè*; *forceps* pro *ferceps*, quod è *ferriceps*; *pignoris* pro *pigneris*, unde *pignero*, &c. A *moneo* est *momen*, & antiquè *monumen*, unde *monumentum*, de quo plura seorsim. Ab eodem est *moneta*, sive commune sit, sive proprium. Cùm commune est, νόμισμα notat, quod ideo *moneta* vocatur, quia *nota inscripta monet nos autoris & valoris*. Ita Isidorus, lib. xv, cap. xv. Indeque & *moneta* locus ubi cuditur moneta. Ita usi codex Theodos. Ammianus, Sidonius, &c. Par ratio si sit proprium, quòd bifariam fit. Nam & *mater Musarum*, ut Græcis dicta Μνημοσύνη, à μνήμη, id est, *memoria*, ita Latinis dicta *Moneta* ab *admonendo*. Glossæ Philoxeni, *Moneta*, Μνημοσύνη. Sic Livius in Odyssea: *Nam Diva Monetas filium docuit*. Ubi *Monetas* est antiquus genitivus: ut dicimus *pater-familias*: Præterea *Junonis* id cognomen fuit, ut ex Cicerone, Valerio, & Plutarcho constat. Sic autem dicta est, quia Romanos ex arce commonuerat, ut propter terræmotum, qui acciderat, sue rem facerent divinam. Ab *Junone Monetâ*, *graculus* accepit nomen *Monedula*, de quo in *Monedula* satis dictum.

MONILE in Glossis Philoxeni, ac Cyrilli, exponitur ὅρμος. Eo autem signatur ὁ γυναικεῖος περιτραχήλιος κόσμος, ut Eustathius interpretatur. Isidorus, lib. xix, cap. xxxi: *Monile ornamentum ex gemmis est, quod solet ex fœminarum pendere collo: dictum à munere. Nempe quia illis muneri datur*. Sed rectiùs alii à *monendo*, quia *virtutis ac dignitatis monumentum & signum foret*. [Μόννος Polluci.]

MONOCOLI, qui sint, docet Agellius, lib. ix, cap. iv. *Homines qui monocoli appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes*. Ita rectè habent veteres schidæ. Nam Græcè est μονόκωλοι, à κῶλον, quod *pedem* notat, ut exponit Eustathius, sive τὸ ἐκ μηροῦ καὶ κνήμης, *quod femore tibiâque constat*: ut interpretatur Pollux. Frustra itaque est vir doctissimus, qui *monosceli* legendum putat.

MONS, [à βουνός] ut Isidoro placet, lib. xiv, cap. viii, quasi *eminens* dicitur. Aliis quasi *minans*, quomodo Maro dixit,

——*geminique minantur*
In cælum scopuli.

Scaliger, lib. iii de R. P. cap. xc, arbitratur esse ἀπὸ τοῦ μένειν, hoc est, *manendo*, cujus præteritum, μέμονα, unde μόνος, *qui remansit solus*: Ut à θύος, *thus*; πύος, *pus*; γένος, *gens*; μένος, *mens*: sic à μόνος, *mons*, quia *permanet, nec loco movetur*. Verisimiliùs sanè hic, quàm qui dici volunt à *movendo*, quia *minime movetur*: aut à *monendo*, cùm *nullus nos moneat mons*. A *mons* est *Montinus*, Deus, *qui montibus præest*: ut scribit Arnobius, lib. iv. Ab eodem *septimontium*, quomodo vocabatur *Agonalium Festum*, quod erat pridie Id. Decembr. Nomen ex eo, quod *sacrum fieret in septem montibus Romanis*: à quibus Urbs *septicollis* dicta: Notum illud poetæ:

Septemque una sibi muro circumdedit arces.

Et Propertii hoc:

Septem urbs alta jugis, toti, quæ præsidet orbi.

Hinc *septimontiale sacrum*, apud Suetonium in Domitiano.

MONSTRUM, *ostentum*, *portentum* & *prodigium*, quomodo differant, docet Cornelius Fronto libello de differentiis vocabulorum. Sed discrimen id passim negligitur ab ipsis classicis scriptoribus. Unde verò ea originem capiant, indicat, hic locus M. Ciceronis, lib. ii de Naturâ Deorum: *Prædictiones verò & præsensiones rerum futurarum, quid aliud declarant, nisi hominibus ea quæ sint, ostendi, monstrari, portendi, prædici? ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur*. Idem de iisdem scribit, lib. ii de Divinat. *Quorum*, inquit, *vim verba ipsa prudenter à majoribus posita declarant. Quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, prædicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur*. De iisdem vocibus sic scribit Nonius Marcellus: *Monstra & ostenta intelliguntur, quòd imminentia monstrent & ostendant. Portentum non solùm quòd portendat, sed etiam quòd jam apportet, & faciat ex his significationibus, quæ in auspiciis & auguriis, & extispiciis ostenduntur. Prodigium autem semper pessimum est, dictum quasi porrò adigendum*. Itaque de *monstri* & *ostenti* voce Tullio assentit Nonius: at dissentit cùm de vocabulo *portenti*, tum imprimis *prodigii*; jure ne, an injuriâ, deinceps expendemus. Ac primò de *monstri* voce neutri adsentio, sed Ælio Stiloni, juxta quem, ut Festus scribit, *à monendo dictum est, velut monestrum*. Sinnius Capito utramque complexus est originationem. Nam apud eundem Grammaticum sic dici ait, *quod monstret futurum, & moneat voluntatem Deorum*. Sed ἀναλογία est pro posteriori ἐτυμολογία. Nam, ut à *luo*, *lustrum*; à *fluo*, *flustrum*; à *plaudo*, *plaustrum*; à *claudo*, *claustrum*; à *rado*, *rastrum*; à *rodo*, *rostrum*; à *transio*, *transistrum*, ac per syllabæ συγκοπὴν *transtrum*: sic à *moneo*, *monestrum*, ac literæ unius συγκοπῇ *monstrum*, unde *monstro*, non contrà, ut Servius, in ii Æn. & Nonius putant, cùm Ciceronis auctoritate decepti, tum eo, quòd non cogitarint *monstri* vocem naturâ suâ tam latè patere, quàm verbum *monstro*, etsi consuetudo *monstri* nomen iis quasi proprium fecerit, in quibus non servatur naturæ ordo; ut si *Minotaurus* vel hujusmodi quid nascatur, quemadmodum scribit Cornelius Fronto. A *monstro* est *diminutivum mostellum, omisso N*, quomodo *semestre* dicimus pro *semenstre*. Nisi malis, (quod Janus Guilielmus initio quæstionum in Mostell. scripsit) veteres *mostrum* dixisse sine *N*. A *mostellum* Romæ dictus *vicus Mostellarius*: quem in urbis locis collocat Varro, lib. iv de L. L. Ab eodem nomen accepit Plauti *Mostellaria*, quæ alio nomine dicitur *Phasma*; quomodo duobus locis appellatur à Festo. Gloss. vett. Φάσμα, *mostellum*. Nomen Comœdiæ cùm Latinum, tum Græcum, ex eo est, quod in hacce, (ut ipse Plautus ait, vel quisquis is qui argumentum scripsit)

Senem ut revenit ludificatur Tranio,
Terrifica monstra ait videri in ædibus.

Vide scenam, cujus initium, *Habeo Neptune.* Dixere & *promonstra.* Festus: *Promonstra, prodigia.* Ita & est in MS. Sed de *monstri* voce satis: nunc quia de *ostentis*, *portentis*, & *prodigii* originatione Nonii unum, ac geminum Tullii locum antea adduximus, visum de his eadem hic adtexere sententiam nostram. De origine *ostenti*, rectè uterque. De voce ipsa, quæ nunc prætermittimus, dicemus suo loco. De *portento* malè Nonius, rectè Tullius, cui & Festus subscribit. *Portenta*, inquit, *quæ quid porro tendatur, indicent. Portentum* igitur à *portendo*, hoc quasi *porro tendo.* At de *prodigii* vocabulo rectiùs Nonius quàm Tullius, quamquam & Tullio subscribat Festus his verbis: *Prodigia quod prædicunt futura: permutatione G literæ: nam quæ nunc G appellatur* (sic legendum) *ab antiquis C vocabatur.* Verùm si *prodigium* quasi *prodicium* diceretur, secunda produci deberet; quod quia non fit, magis placet, ut ab *aqua* & *ago* est *aquagium* (ita Pomponius J. C. vocat ὑδραγωγίαν sive *aquæductum*;) quemadmodum item à præverbio *ad* & *ago*, est *adagium*: sic a *pro* vel *porro* & *ago* esse *prodagium*, quia *porro agatur*, hoc est, *averruncetur.* Interjicitur *D* ad vitandum hiatum, ut in *prodigus*, *prodire*, *redire*, & similibus.

Monumentum dicitur, *quicquid est scriptum, aut factum memoriæ causâ*, ut ait Varro, lib. III de L. L. Itaque ut à *doceo* est *documen*, unde *documentum*: ita à *moneo*, *monimen*, inde *monumentum.* Pro *monumentum* verò posteriores dixere *monimentum*, *u* in *i* converso, quomodo ex *optumus*, & *maxumus* facta *optimus* & *maximus.* Fallitur igitur Servius, cùm scribit, in XII Æneid. *Monumenta sunt memoria: monimenta verò à mentis admonitione sunt dicta.* Quem errorem quoque secutus Angelus Decembrius, lib. IV de politia literaria, parte XLII. Similis error eorum, qui *testamentum* dici voluere quasi *testatio mentis*, quo de Agellius. Quique *sacramentum* dici ajunt quasi *sacrum juramentum.* Nam *mentum* in hujusmodi, tantùm vocis productio est.

Mora pro ἀναβολῇ sive *dilatione* ac *cunctatione*, venit à μείρω, *divido*: quia morantes tempus intervallis trahunt ac dividunt. Vel à Græco μονὰ, quo *mansio*, *moraque* in loco aliquo significatur. *N* mutatum in *R*, ut in aliis multis quemadmodum ostensum in *crissare.* Hinc *morari*, ut à *remora*, de quo scorsim, *remorari*, hoc est, *in mora esse*, *moram injicere. Mora* etiam dicebatur à Lacedæmoniis *pars exercitus*, *quingentis*, vel ut alii, *septingentis*, ut nonnulli *trecentis militibus constans.* Utitur Cornelius Nepos in Iphicrate: *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit.* E Græcis sic μόραν voce usi Xenophon, Diodorus Siculus, pluresque alii. Pausanias vocat μοῖραν, sed origo eadem, nempe à μείρω, hoc est, *partior*, *divido*, quia *in eas dividerentur Lacedæmonii.* Auctor Etymologici Magni: Μόρα, τάγμα ἐστὶ στρατιωτικὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις οὕτω λεγόμενον. Καὶ εἴρηται παρὰ τὸ μείρω μορά, ἐπὶ μέρος ὄχλων, ὡς φθείρω φθορά. Ἔστι δὲ ἡ μορὰ τάξις ἐξ ἀνδρῶν πεντακοσίων, ἢ ἑπτακοσίων, ἢ τριακοσίων. Sic enim is locus legi debet, non τριάκοντα, ut habet lectio vulgata, quæ merito Sylburgio suspecta est, etsi eam in Thesauro suo quoque sequatur H. Stephanus.

Morbus Perotto dici videtur, quia *ad mortem ducat.* Meliùs Cæsar Scaliger, in lib. II Theophrasti de caussis plant. & exercitat. CCCVII ad Card. sect. XXXII. Quibus locis sic dici ait quasi μοῖρα βίου· *fatum vitæ*: vel μόρος βίου, quod idem signat. Utrumque firmari videtur verbis istis Hesychii: Μόρος, φόνος, θάνατος, φθόρος, πόνος, νόσος, μοῖρα τοῦ βίου. Sed si idem est μόρος ac νόσος, quid prohibet *morbus* deducere à μόρος inserto *B*, ut à πίω est *bibo*? Sin compositum esse placet, possit *morbus* non tam videri dictus quasi μόρος βίου, hoc est, *vitæ læsio*, quam μόρος βίας, hoc est, *virium corruptio.* Nec minùs tamen placet sententia Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto, qui factum putat à Syriaco *mard*, converso *D* in *B*, quomodo à δὶς est *bis*; à *duellum*, *bellum*, &c.

Mordeo unde sit, acutè docet Cæsar Scaliger in Theophrastum de plantis. Nam quia *mordere* dicimur, cùm dente aliquid separamus, hinc *mordeo* dictum putat, quasi μόρον ἔδω, hoc est, *partem edo.* Nec minùs ingeniosè Martinius, quasi μείρω ἔδων, *divido edens.* Nam *dentibus cibus conteritur ac comminuitur.* [malo ex βρύκω, quod à βορύκω, idem quod βρύκω, mordeo, quod & ipsum ex βορύκω.] A *mordendo*, dentes, hoc est, dentata convicia *mordicos* vocantur à Plauto Aulul. II, II. Belgæ similiter *dentes* in infantibus vocant *de byterkens.* Nec dissimile, quod Catullus *ubera*, sive *papillas*, appellat *nutrices.* A *mordice* quoque est adverbium *mordicus*: quasi dicas *mordicibus ipsis.*

Moretum, ex his octo conficiebatur, *allio*, *apio*, *ruta*, *coriandro*, *bulbo*, *caseo*, *oleo*, & *aceto*; quæ hoc ipso ordine commemorat auctor poëmatis, quod *Moretum* inscribitur. Quia autem è variis adeò partibus miscetur, indè est, quòd nonnulli putent esse à Græco μορητὸν hoc verò dici παρὰ τὸ μορῆσαι, quod Hesychius exponit μερίσαι, διελεῖν, hoc est, *partiri*, *dividere.* Est enim à μόρος, quod est idem ac μέρος. Verùm, cùm quod *moretum* vocant Latini, id Græcis nunquam μορητὸν vocetur, sed μυσσωτὸν, & Atticè μυττωτὸν· magis placet quod Josephus Scaliger monuit, comm. in append. Virgil. & ante eum Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, post utrumque verò Nunnesius, in Grammatistice annotavit, dici *moretum* à μυσσωτὸς, quo, ut Aristophanis Scholiastes monet, usus est Callimachus:

——ἣν ἐτρίψαντο μυσσωτόν.

Υ mutatum in *o*, quomodo à φύλλον est *folium*; à μύλη, *mola*: insuper Σ mutatum in *R*, quomodo *ero* est ab ἔσω, unde ἔσομαι. à κέλης, *celer*; qua de mutatione diximus quoque in *Turris* & *Porrum.* Est autem *moretum* idem quod *intritum.* Glossæ Philoxeni: *Moretum*, τρίμμα. Vide infra *mortarium.* Idem *alliatum* dicitur, Plauto, Mostell. I. I. quia nempe *allium* quoque est inter octo illa, è quibus id confici antè diximus.

Mortarium quidam dici putant ab antiquo verbo *mortare*, hoc est, *conterere*, quia huic rei vas id destinatum sit. *Mortare* autem sit, vel à *morte*, quia *rebus*, *dum conteruntur*, *quasi mors afferatur*: vel quasi *morsare*, à *mordeo*, ut à *pulsu pulsare*, & *pultare.* Ita *morsare* sit *comminuere mordicibus* sive *dentibus.* Addunt, pro eo etiam dici *mortificare*, unde Festus: *Munitio*, *mortificatio ciborum.* Nam *munire* est *cibum mandere*, *mortare*, ac *conterere.* Hæc illi. Sed in Festi loco Scaliger legit *morsificatio*, Durantius in Variis *morsicatio*: quod placet. At *mortare* Latinum non est. Quare veriùs Turnebus, & Jos. Scaliger, quibus *mortarium* κατὰ συγκοπὴν unius literæ dictum videtur, quasi *moretarium*; quomodo & in veteribus aliquot codd. scribitur: hoc autem esse à *moretum*, quia ea, è quibus fiebat *moretum*, priùs *tunderentur*, ac *tererentur in pilâ*; unde & *moretum* ipsum Græcis τρίμμα dicitur, ut suprà è Philoxeni Glossis ostendimus. Quin Donatus Latinis quoque *intritam* dici; deque *moreto* intelligendum ait illud Terentii Phorm. Act. II. Sc. II.

Tute hoc intristi, tibi omne exedendum est.

Verba ejusce Grammatici sunt: Παροιμία *apta parasiti: qua de cibo est. Hoc autem inter rusticos de alliato moretario dici solet. Et bene intristi. propriè enim intrita dicitur hujusmodi cibus.* Habet *mortarium* & alteram significationem. Nam ab architectis ita vocatur *arenatum*, aut *locus*, *in quo arena*, *calx*, similiaque pinsuntur. Utitur Vitruvius, lib. V, cap. XII. & lib. VII, cap. I. item Plinius, lib. XXXVI, cap. XXIII.

Mortis de etymo mirificè philosophatur B. Augustinus. Nam, lib. I Hypognost. ita scribit: *Opinor numque, quòd ideo mors hoc vocabulum accepit, eò quod morsu quodammodo venenosi serpentis, id est, diaboli, in paradiso Adam fuerit interemtus. Tunc enim serpens morsu decepit Adam, quando, per concupiscentiam mordere, hoc est, edere, suasit illicita, &, ut dixi, propterea mors quasi à morsu nomen accepit.* Idem etymon, lib. I prognosticon, adducit Julianus Toletanus, qui Augustini ævo vixit. Item Arator, lib. II histor. Apostolicæ:

Anguis origo necis (nam mors hinc edita nomen
De morsu peccantis habet) contraria justis
Vult retinere manum, &c.

Sed apud Julianum Toletanum alterum quoque etymon habes, ut *mors* dicatur, quia *amara.* Utrumque hoc, ac tertium item ponit Isidorus, lib. XI Orig. cap. II. ut *mors* sit à *Marte*, qui est

est *effector mortium*. Omnino autem *mors* est, vel ab Hebræo מות, id est, *mors*, sive מת, id est, *mors*: vel potiùs à Græco μόρος, quo *sors fatalis* significatur. Extritum posterius ὀμικρὸν, quomodo à μένος est *mens*, à μόνος fortasse *mons*. Nam μένει, sive *permanet*. Vel vetus nominativus fuerit *mortis*, unde *mors*, ut ex *plebes plebs*, ex *sepes seps*. *Mortis* autem fit à præterito passivo μεμόρμαι. Nam ut à μεμόρμαι est μόρσιμος, *mortalis*: ita à μεμόρται est μορτὸς, quod Hesychius exponit θνητός. Aliud etiam in mentem venit, sed ingeniosiùs, quàm veriùs. Quid, si enim non *morior* sit à *mors*, sed *mors* à *morior*: hoc autem ab *orior*, illud ab ὄρω. *Morior* verò eo pacto sit ab *orior*, ut *aborior*, unde *abortus*, ut idem à *nascor* est *denascor*. *Mortuus* κατὰ συγκοπὴν fit ex *moritus*. geminato *u*: ut à *fatus fatuus*. In Paulli epitome legas: *Mortuus ab emerita vita dictus*. Sed sunt hæc λῆροι. Ac in plurimis MSS^{tis} hæc verba absunt. A *mors* vulgo putatur esse nomen *Morta*, quo usus Livius in Odyssea:

Quando dies adveniet, quæ profata Morta est?

Gellium vide, lib. III, cap. XVI. Sed cum *Morta*, sit μοῖρα, sive *Fatum*, planè censeo *Morta* esse à Græco μόρτη, quod idem ac μοῖρα, quatenus *partem* notat: unde μόρτη, Eustathio teste, τὸ ἕκτον μέρος τῶν καρπῶν ac agnoscit eam quoque vocem Hesychius. Indeque μορτίτης, *partiarius*, qui pro parte fructuum colit agrum. Est verò & μοῖρα, & μόρτη, à μείρομαι. *partior*. At à *morte* est *morticinus*. Ita vocatur, quod non mactatum, sed per se mortuum est. Interdum & generatim ponitur pro mortuo, unde in vett. Glossis legas: θνησιμαῖα, *morticina*. Ita Appuleium locutum suspicatur G. Schoppius, lib. III suspect. lect. epist. XX. Erat & *convicium in homines facie exsangui ac tetra*, &, ut Terentius loquitur, *cadaverosâ*. Utitur hoc pacto Plautus, Persâ, Act. II, Sc. IV. Ab eadem origine sunt *mortualia*, quomodo omnia ea dicuntur *quæ ad mortuos pertinent*. Itaque sic vocari videas *vestimenta quæ in luctu sumuntur*: ut illo Nævii:

Pallis petagiis, crocotis, malaeis, mortualibus.

Item *Nenia* seu *carmina præficarum*, quomodo accipit Plautus, Asin. Act. IV, Sc. I.

Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.

In quibusdam libb. vett. legas *mortuaria*, quia *R* & *L* facilè commutantur, unde *prœliaris* & *prœlialis*, *Latiaris* & *Latialis*, &c. Est & in quibusdam *mortalia*, quod à *morte* erit, ut alterum illud à *mortuus*. Similis formæ sunt *pulcralia* & *magnalia*: illo usus Cato, hoc Cyprianus.

MORUS nunc *arbor* est, nunc *stultum* significat, nunc *nigrum*. De *arbore* sic Plinius, lib. XVI, cap. XXV. *Novissima urbanarum* (arborum) *germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum*. Quæ sanè appellatio nomini repugnat. Nam μωρὸς, *stultus*. Quò allusit Alciatus:

Serior at morus nunquam nisi frigore lapso
Germinat, & sapiens nomina falsa gerit.

An ad ἀντίφρασιν recurrendum? At eam in Oratoris explosimus, tanquam inscitiæ asylum. An dicemus sic dici à *mora*, ob tarditatem? Dispar scio est quantitas, sed & alia sunt plurima, quæ non retineant modulum primogenii. An potiùs μόρα dicuntur quasi αἱμόῤῥοα, ab αἷμα, *sanguis*, ῥέω, *fluo*. Nempe *ob succi colorem*. Quod putabat Demetrius Ixio: ut Athenæus docuit, lib. II. Sed hoc longè petitum. Potiùs, si à *colore* nomen sit, origo fuerit à μαυρὸς, quod est *niger*. Ovidius, lib. IV Met. vers. CLXV.

Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater.

Horat., lib. II, sat. IV.

—— Ille salubres
Æstates peragit, qui nigris prandia moris
Finiet.

Quod Horatii præceptum falsissimum est. Nam cùm *mora* facilè putrescant, prima potiùs mensâ sumi debent. Verùm nec hoc etymon verum est, de quo nemo ambiget, qui sciat *morum arborem* Græcis non tantùm συκάμινον dici, sed & μορέαν, quomodo Nicander appellat. *Fructum* verò μόρον dici Æschyli, Sophoclis, aliorumque auctoritate, comprobat Athenæus, lib. II. Hinc igitur Latinorum *morus*. Dicitur pro *arbore* quoque συκομορέα, & pro *fructu* συκόμορον. Erat & *mora* ex *rubis*. Unde Ovidius:

Cornaque & in duris hærentia mora rubetis.

Item Hieronymus Paullino: *Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora destringens*. Phanias Eresius, Theophrasti discipulus, apud Athenæum, lib. II, appellat μόρον βατῶδες. Galenus, lib. VI Medicamentorum τῶν κατὰ τόπους, vocat τὰ ἀπὸ τῆς βάτου μόρα· atque ait nonnullis ἁπλῶς ἀπὸ τοῦ φυτοῦ vocari βάτινα. Meminit & Eustathius. Sunt hæc *rubetorum mora*. Nam βάτος, *rubus*. Ut mirum sit, hic summo viro aquam hæsisse animadversionibus in Athenæum. Nam cùm Galenus ait, vocari βάτινα ἀπὸ τοῦ φυτοῦ, satis indicat à *frutice rubo* sic dici, aliaque esse à *moris*, quæ fert arbor *sycaminus*. Nec Phanias, cùm ait, μόρα esse *fructum* ἀγρίας συκαμίνου, aliud quàm βάτον intellexit. Obiter addo, ut *morus arbor* dicta *sapiens*; sic *terebinthum* vocatam esse *stultam*: cujus caussam adducit Cælius Calcagninus in epistolicis quæst. lib. I, epist. V. Sunt qui ad *sapientiam mori* etiam referant illud Plinii, lib. VII, cap. L. *Atque morbus est aliquis per sapientiam mori*. Nec potest dici, quàm variè super hoc sertam ducant viri docti. De quo Schottum vide, lib. V observation. Humanarum, cap. X. Mihi in mentem venit, legi posse pro *mori*, *morbi*. Ut *sapientiam morbi* vocet, quod *instar sapientum stata tempora observet, quibus quemque invadat, vel etiam recurrat.* Nam quæ proximè antecedunt, ac continuò sequuntur, eò spectant omnia. Quod ut pateat, pluscula adscribam: *Per singulas membrorum partes, qualiter nullis aliis animalibus certis pestifer calor remeat horis, aut rigor, neque horis modò, sed & diebus noctibusque trinis, quadrinisve, etiam anno toto. Atque etiam morbus est aliquis per sapientiam mori. Morbis enim quoque quasdam leges natura posuit. Quadrini circuitus febrem, nunquam bruma, nunquam hibernis mensibus incipere: quosdam post sexagesimum vitæ spatium non accidere: alios pubertate deponi, à feminis præcipue senes minime sentire pestilentiam.* Nempe, ut suspicor, cuncta hæc κατὰ προσωποποιΐαν à *morbo* quasi certo consilio fieri fingit. Eoque ei *sapientiam* tribuit: sed ita ut mox se interpretetur, nec aliud per eam intelligere ostendat, quàm quòd *lege naturæ stata*, ut dixi, *tempora observat*. Hæc suspicio nostra: quàm recta, doctiorum esto arbitratus.

MORUS, cùm adjectivum est, bifariam sumitur. Plauto *morus* est *stultus*, ut Græcis μωρὸς. Hinc Menæch. act. IV, Sc. II: *More moro molestoque*. Sic *morè*, pro *stultè*, μωρῶς. Item Sticho, Act. IV.

Morè hoc fit, atque stultè, meâ sententiâ.

Quomodo nec idem *prothyme* à πρόθυμος refugit Pseudolo, Sc. *Quid hoc*. Imò ut Plautus, *morus*, & *more*, ita Nero dicebat Claudium desiisse inter homines *morari*, hoc est, μωραίνειν. Præterea verò *morus* est *niger*: ut Græcè μαυρὸς, *obscurus* ac *niger*: unde nomen *Maurorum* genti. Eò respiciens Manilius, lib. IV. de *Mauritania* ait:

—— Nomen
Oris habet, titulumque suo fert ipsa colore.

Ut *cauda* dixere & *coda*, *caurus* & *corus*, *aulla* & *olla*: sic è *Maurus* & *Maura* fecere *morus*, & *mora*. Unde *morula* Plaut. Pœn. Act. V, Sc. V.

—— Ego illam pugnis totam faciam ut sit morula.

hoc est, *Mauræ instar nigra*: quomodo & altera conferent nationi addit,

Itaque replebo atritate, atrior multo ut siet,
Quam Ægyptii.

Nam *Ægyptii* quoque *nigri*: unde de Ægyptio Petronius:

Tinctus colore noctis
Maurus puer loquaci.

Apud Plautum tamen codices plerique habent *merulea* ab *ave merulea*: sed secuti sumus fidem codicum Palatinorum, in quibus ita expressum, & veriùs, ut arbitror. Alciatus *morula* retinet, sed explicat *nigram instar mori maturi*: quod probè convenit cum iis, quæ de *moris* ante dicebamus: sed tamen verius putamus respici *Maurorum gentem*: quia mox *Ægyptiorum* fiat mentio. A *Mauris* hisce *Mauricatim* dixit Laberius, quod Græcè esset Μαυριστί.

MOS quo Latini, tum ἔθος, tum ἦθος denotant, extritis mediis elementis fieri ex *modus*, quod *rationem* signat, non Perotti modò judicium est, sed etiam Cæsaris Scaligeri, in I de Plantis.

Plantis. Nec inleganter Martinius existimat, ut ab ἴω, id est, *eo*, est ἔθω, unde ἔθος· sic *mos* esse a *meo*. Ita *mos* proprie sit *via*. Sanè & Belgæ pro eo similiter dicunt *de gemeene ganck*, quasi dicas, *communis ito*. Possit etiam κατ᾽ ἀφαίρεσιν factum videri à νόμος, quia *consuetudo* est quasi *lex quædam*. [*Mores* ab ὅροι, illud autem ab ὁρίω, φυλάττω, τηρῶ. Nam additur μ, ut in μαῖρα.] A *mos* est ὑποκοριστικὸν *mosculus*, hoc est, *parvus mos*. Catonem eo usum Festus docet. In Glossis Isidori corruptè pro eo *mosillus* legitur. Nisi eo seculo sic dixere. Sanè ἀναλογία non adversatur. Nam ut à *pusus*, *pusillus*; sic à *mos*, *mosillus*. Ab eodem dicitur *morosus*. Donatus in Hecyr. IV. II. *Morosi homines, qui sui cujusdam moris sunt.* Ubi *sui moris* vocatur, qui Græcis ἰδιότροπος. Vetus Horatii interpres in artem Poët. *Aliud est morosum, aliud moratum. Morosus est, qui difficilibus & malis moribus est præditus: moratus est modestus & bonis moribus ornatus.* Similiter Nonius: *Morata, morigera & morosa hanc habent distantiam, quod morosa est contrariis perversisque moribus.* Afranius Vopisco:

Dum morigeram me, dum morosam præbeo,
Deinde aliquid dedita opera controversia
Concinno, læto interdum contumeliis.

Sic versus eos legendos puto apud Nonium.

MOTACILLA sic dicitur, *quod semper caudam movet*: ut ait Varro, lib. IV de L.L. Videtur igitur sensisse venire à *motu*. Sed à *motu* potiùs esset *motilla*. Quare videndum, an non rectiùs statuatur compositum. Sane in Glossis Philox. dicitur σεισοπυγὶς, quia *movet caudam*: & Italis *codatremola*, hoc est *caudatremula*: & Belgis *quic-steert*, hoc est, *movens caudam*. Inest autem isti motui libidinis significatio: unde κίναιδον ea propter vocat Galenus. Quid si igitur similiter *motacilla* nomen ex eo sit, quia *mutonem cilleat*? *Muto*, idem ac *mutunum*, sive *mutinum*, vel *mutonium*: nempe τὸ πέος. *Cillere* autem est *movere*.

MOVEO, ut Cæsar Scaliger observat in Theophrastum de plantis, venit à Græco μώω, quod ex μάω. Notat id verbum non tantùm *cupere*, aut *quærere*, sed etiam *incitato impetu in aliquid ferri*. Estque ab Hebræo מוט, hoc est, *motus*. A quo & μόθος, *labor*, item *pugna*. Basilius lib. I Ἀνθολογ. εἰς ἀνδρείαν Νῦν γε μόθου κορέσασθε. Vel dicamus, *moveo* ἀμέσως venire à מוט, quæ Angeli Canin. sententia est, in Hellenismi alphabeto. Interim & ingeniosè Martinius: ut Eustathio κινεῖν est à κίω, id est, *eo*; ut Belgis *bewegen* à *weg*, id est, *via*, *qua itur*; ita *moveo* à *meo*, quasi dicas, *facio ut quis meet*. Συνεκδοχῇ generis accipitur *moveri* pro *saltare*. Ut apud Horatium:

Ut festis matrona moveri jussa diebus.

Ac similiter Persius:

Tres tantùm ad numeros satyri moveare Bathylli.

Ac similiter I Georg.

Dant motus incompositos.

Ubi *motus* est *saltatio*. A supino *motum* est *momen*, ut à *notum nomen*. A *momen* verò est *momentum*. Hujus quoque originis est *mox*, quasi dicas: *celeri facto motu*: sive *tam celeriter, ac movere te possis*: ut *cito*, tam *celeriter ac ciere te*, hoc est, *movere*, valeas: item *actutum*, tam citò, ac possis agere. Cæteroquin habet *mox* & affinitatem cum *modo*, & Chaldæo מוח, id est, *festinans*.

MU

MUCCUS, sive *mucus*, à *mugo*, quomodo veteres dixere pro *mungo*, ut *frago* pro *frango*, unde *fragilis*. *Mugo* verò à *Græcis*. Nam μύσσω, *mungo*; μύξα, *mucus*; μυκτὴρ, *nasus*. A *muccus* est *muccinium*, id quo *muccum* detergemus. Est apud Arnobium in secundo adversus Gentes. Ab eodem *muger*. Festus; *Muger dici solet à castrensibus hominibus, quasi muccosus, is qui talis male ludit.*

MUCEO, est ab Hebræo מק, *tabescere, corrumpi*. [μυδάω, μυδαίνω.] A *muceo* verò est *mucidus*. Item *mucor*, & *muccedo*, quod apud Appul. in Apolog. At Gaza non rectè, qui in VIII de Animal. ubi de *mugile* sermo, μύξαν interpretatur *mucorem*. nam *mucum* significat. quæ multùm differunt.

MUCRO à μακρὸς, id est, *longus*: ut putabat Isidorus, lib. XVIII, cap. VI. Sed cur non potiùs à μικρὸς, id est, *parvum*: cùm minutum sit atque exile, quod acumine suo penetrat. [μόκρωνες, τὰ ὀξέα. Ἡσύχιος.]

MUGIL piscis grandi capite; Nomen ex *multum* & *agilis* conflari, putat Isidorus, lib. XII, cap. VI. Sed nomen est à *mucus*. Nempe qua ratione à Græcis idem vocatur μύξων, teste Aristotele, in VIII histor. animal. cap. II. At *mucosum* propriè μύξων, ut Glossæ Philox. exponunt. Ergo μύξωνα dixere quasi *muconem*, seu *mucosum*. Caussam ibidem Aristoteles docet. Siquidem βόσκεται τῇ μύξῃ ἀφ᾽ αὑτοῦ *muco suo vescitur*. Satis hinc liquet, esse piscem βλεννώδη seu *mucosum*: atque ut Græci μύξωνα dixere à μύξα, id est, *mucus*: ita Latinis ab Latino *mucus* *mugilem* nuncupari.

MUGIO est à μυκᾶσθαι, converso tenui κ in mediam, quomodo a κράββατος est *grabbatus*; à κύβιος, *gobius*, &c. Μυκᾶσθαι est à *sono boum* factum, qui est μῦ. Sic μηκᾶσθαι, quod *caprarum*, proprium, παρὰ τὸ μὴ λέγειν· βληχᾶσθαι, quod *ovium* est, παρὰ τὸ βλῆ λέγειν, unde & Belgicum *bleeken*. A *mugire* est *demugire*, unde *demugitus*: Ovid. lib. II Met. fab. IX:

Undaque prima rubet, demugitaque paludes,

hoc est, *perpetuo insonantes boum mugitu*. A *mugire* Perotto est *muginari*, ut propriè sit *boum mugitum imitari*. Sed Festus exponit *nugari, & quasi tardè conari*: Nonius *murmurare*: qui & Lucilium atque Attam eo usos docet. Addere potuit Ciceronem ipsum, qui epist. XII, lib. XVI ad Att. ait: *De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi rescribis, cepi concilium domesticum*. In Glossis Isidori legas, *Muginatur, caussatur*. Ubi *caussari* est, *tergiversari*, caussasque inanes nectere, cur obsequi non possis. Quod qui facit, obmurmurare nugasque agere videtur: ut à Nonio Festoque exponi vidimus. Fortasse autem *muginor* factum ex *nuginor*. Nam *M* quandoque in *N* abit: ut à μὴ, *ne*; ab ἀμφὶ *an*; à μιδιῶ, *mideo*; unde *remidere* Horatio. A *nugor* sit *nuginor*: ut à *redeo*, *redino*; *nego*, *negino*; à *sto*, *stano*, unde *præstino*: & similia.

MULCEO esse à *mollis*, ac dici quasi *molliceo*, tradit Perottus. Sed omnino vel est ab ἀμέλγω, ut sit ejusdem originis ac *mulgeo*: vel est à μαλκίω, quod à μαλκὸς, hoc est, κατὰ συγκοπὴν ἐκ μαλακός. Hesychius: Μαλκόν, μαλακόν. Μαλκιώτατον, μαλακώτατον. Alioqui videri poterat, ut à μέλι Græce est μελίσσω, hoc est, *mulceo*: ita Latinum *mulceo* dici quasi *melceo* à *melle*. A *mulcendo* dictum *mulsum*, potio ex vino & melle concinnata, unde Græcis οἰνόμελι, & μελίκρατον appellatur: ut testatur Pollux lib. VI. Sic autem vocatum, quia *venas lenitate sua mulceat*: ut Horatii locus indicat, quem mox adferam. Notum quoque illud Asinii Pollionis, qui centesimum excedens ætatis annum, cum ab Augusto hospite rogaretur, quanam maximè ratione vigorem illum corporis animique custodisset, respondit: *Intus mulso, foris oleo*. Est verò *mulsum* naturâ suâ adjectivum, unde etiam legimus *acetum mulsum*, *lac mulsum*, *aqua mulsa*, aliaque id genus. Sed ἁπλῶς positum ponitur pro *vino mulso*. Quod *mulsum* maximè soleat prædicari, docet gulonum adagio, apud Macrobium, lib. VII, cap. XII, *Mulsum quod probe temperes, miscendum esse novo Hymetto, & vetulo Falerno*. Hinc Martialis, lib. XIII, epig. CVIII:

Attica nectareum turbâsti mella Falernum.
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

A *mulsum* est *promulsis*, quomodo appellatur *caput* sive *initium cœnæ*; non tam, uti volunt, quòd *vice mulsi apponebatur* convivis ad provocandum appetitum: quàm quòd *daretur ante mulsum*. Nam, uti scribit Turneb. Advers. lib. I, cap. XXIV; & Lipsius, lib. III Antiq. Lect. veteres primam sitim non temere aliter, quàm *mulso* sedabant: idque quòd putarent vacuis venis dulcem conducere potionem. Atque inde est, quòd Catius, apud Horatium, Aufidium reprehendat, non quidem quòd Falerno misceret mulsum (nam vetulum ac lene Falernum in mulso conficiendo commendabatur, uti vidimus:) sed quod Falerno austero, atque, ut Persius vocat, indomito, *mulsum* condiret:

Aufidius forti miscebat mella Falerno.
Mendosè, quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet. Leni præcordia mulso
Prolueris melius. ——

Nec

Nec semper *mulsum* id confectum apponebatur convivis, sed interdum separatim *mel & vinum* ponebant, ut quisque pro arbitrio suo sibi temperaret. Hinc Varro, lib. III de R. R. *Favus venit in altaria, & mel ad principia convivii, & in secundam mensam administratur.* Egregiè autem *promulsidis* voce lusit Petronius, apud quem scortillum cùm dicere vellet, pueri Gytonis peculium tantùm sibi fore ad Venerem irritandam, non explendam: *Hoc* inquit, *tam rude bellè cras in promulside libidinis nostra militabit. Nam hodie post asellum diaria non sumo.* Lances, in quibus promulsis esset, *promulsidaria* dicuntur Ulpiano L. XIX. §. *sed eius vasa. x. ff. de aur. arg. Et ideo*, inquit, *scutellas, & promulsidaria contineri.*

MULCIBERUM alii à *mulcando*, alii à *mulcendo*, derivant. Prius placet Donato, in illud Adelph. I. II: *Omnem familiam mulcavit usque ad mortem. Mulcavit* (l. *Mulcavit*,) inquit, *mutilavit, laceravit, mollivit, atque dissolvit. unde Mulciber.* Additur, *à mulcando, quasi mulciber.* Sed puto hoc ab aliena esse manu. *Mulcavit* enim non *multavit*, scripsit Terentius. Nisi fortè jam Donati ævo *multare* & *mulcare* confundebant. Posteriorem verò opinionem sequitur Festus: *Mulciber Vulcanus à mulcendo scilicet ferro dictus est: mulcere enim mollire sive lenire est.* Pacuvius:

Quid me obtutu terres? mulces laudibus?

Plerisque placet à *mulcendo* & *imbri* esse compositum, ut refert Priscianus, lib. VI. Sed hoc æquè ineptum ac cum *Septembrem* vel *Octobrem*, quasi *septimum* aut *octavum imbrem* dici volunt. Nam *ber* in hujusmodi, solùm vocis productio est. Quare optimè Josephus Scaliger, qui in Conjectaneis monet, ut à *cerno* est *cribrum*; à *facio*, *faber*; à *tumeo*, *tuber*; à *luo*, *liber* (deglubitur enim;) à *cresco*, *creber*; à *glubo*, *glaber*; à *scarreo* (unde *scarrosus* Lucilio, λεπρός) *scaber*; à *suo*, *suber* (*insuitur* enim soleis calciamenti; unde ea dicuntur καττύματα Græcis) à *craceo*, *craber*, qui postea *crabro*, σφὴξ (*cracere* enim significat *gracilem* esse Ennio, & σφηκώδεις *graciles* dicuntur apud veteres Comicos;) à *fimo fiber* (antiqui enim *fibrum* dicebant *extremum*, ut Varro ait IV de L. L.) sic à *mulcendo* esse *Mulciber*: sive sic dicitur à *mulcendo* ferro, quod Festus sensit, imò Scaliger quoque tradit notis ad Ætnam; sive (quod superiori sententiâ rejectâ, in Conjectaneis idem Scaliger volui, eâ mente à *mulcendo* dicatur *Mulciber*, quâ Græcis Jupiter dictus Μειλίχιος ἢ μαιμάκτης, ut Plutarchus refert lib. περὶ ἀοργησίας. *Mons Ætna* hodie vocatur *Mongibello*, quam vocem è *Mulcibero* corruptam esse, Scaligeri opinio est notis in Ætnam. Sed falli puto. Nam propriè nomen est *Gibello*, & *montis* voce additâ *Monte Gibello*; quomodo & vulgò appellatur. Inde igitur altera illa appellatio *Mongibello*, κατὰ συγκοπὴν facta est.

MULCOR, & *multor*, plurimùm differunt. Nam *multare* est *multam irrogare*, ζημιῶν, ut interpretantur Glossæ Philoxeni, in quibus & καταδικάζειν exponitur, ut à Nonio *condemnare*. At *mulcare* per *C*, de *verberibus*, non *pœnâ pecuniariâ* dicitur. Hinc Glossæ vett. *Mulcat, verberat, cruciat.* Item, *Commulcat, collidit, conculcat.* Ac Servius ad II Æneidos. *Propriè*, inquit, *verberibus mulcari dicimur.* Origo quoque diversa. Nam *multa*, & *multare*, sunt à Sabinis, vel Oscis, quemadmodum ostendimus in voce *multare*. *Mulcare* autem originem habet Latinam. Nam quia *verberando aliquid mollitur* (unde Terentius *sandalio commitigare caput*,) eò à *mulcendo*, hoc est, *mitigando*, *mulcare* pro *verberare* dixere. Estque à *mulceo*, *mulco*, eâ ratione, quâ à *dulceo* (unde *dulcesco*) est *dulcare*, & *edulcare*. Et *dulcandi* voce semel iterumque usus Sidonius: alterum usurpat Cn. Mattius apud Agellium, lib. XV, cap. XXV, & Nonium Marcellum, in *Edulcare.*

MULGEO ab ἀμέλγω κατ' ἀφαίρεσιν, ut ab ἄρουρα, *rura*, ab ἀστέρος, *stella*, &c. A *mulgendo* sunt *mulctra*, seu *mulctrum*, & *mulctrale*. Quæ nonnulli, ut Servius, in Ecl. III scribit, ita distinguunt, ut hoc sit *vas, in quod mulgetur*: illis *tempus* notetur, *quo mulgentur animalia.* Sed *mulctrum* quoque *vas* ipsum dici, rectè Isidorus tradit, lib. XX, cap. VI.

MULIER vulgò putatur dicta à *mollitie*, quasi *mollier*. Petrus Blesensis, serm. I in Adventum Domini: *Ave benedicta inter mulieres: id est, sola robusta inter molles. Mulier enim à mollitie sumitur, quasi mollier.* Quod Isidorus quoque scripsit, lib. XI, cap. II. Veteres sanè non solent geminare consonantes, eoque dixerunt *molis*, ut *ola*, sive *aula*, ab αὐλή. A *molis* igitur sola mutata quantitate fuerit *molier*. Posteriores verò pro *O* mulicere *U*, ut pro *servos*, *servus*; atque ita in aliis. Ita origine fit Latinum. Alii à Græcis arcessunt, idque vel à μέλειν, hoc est, φροντίζειν, ut Hesychius interpretatur; *cara* quippe viro est: vel à μόλος, hoc est, *labor*, quia laboribus & doloribus onusta sit: vel à μύλλειν, hoc est, πλησιάζειν, quod fortasse olim honestum vocabulum fuit, ut alia multa, quæ postea turpia facta sunt. [*Mulieres* ab ἐρίζειν. *M* enim initio & *L* in medio sæpe adduntur.] Alii denique arcessunt ab Oriente: idque vel ab Hebræo מלא, id est, *implere*, quod apud Martinium legas; nempe quia *concipiens impletur*; vel potiùs quia *implet mundum*, unde & *prima mulier* dicta *Eva*, quasi *mater viventium*: vel à Punico *elmara*; quam ἐτυμολογίαν invenio apud Angelum Caninium, in Hellenismi alphabeto. Etsi verò *mulieris* vox naturâ suâ comprehendat *virginem*, *nuptam*, & *viduam*, ut scribit Tertullianus, lib. de virginibus velandis, interdum tamen *virgini* opponitur, unde Cicero reprehensus quòd senex duxisset *virginem Publiliam*, *Crat*, inquit, *mulier erit*. Et Ulpiani quoque est l. 14. D. de ædil. edict. *Mulierem ita artam, ut mulier fieri non possit, sanam non videri constat.* Eodemque modo Græci utuntur vocabulo γυνή. A *muliercula* est *muliercularius*, quomodo à Constantino Imperatore dicitur, qui *uxores alienas, ac mulieres impudicas amat*; ut *uxorius*, qui *propriæ uxori addictior, quàm virum decet.* Simulque *ancillarius*, & ἀνδραποδιστής *ancillariolus*, qui *ancillarum insanit amore* &; *lecticariola*, quæ *lecticariorum* (vile id erat servorum genus) *amores sectatur.* Mart. lib. XII, epigr. LVIIII:

Ancillariolum tua te vocat uxor, & ipsa
Lecticariola est. Estis, Alauda, pares.

MULLEUS, ἁπλῶς dicitur, vel *mulleus calceus*. Priori modo locutus Titinnius, cujus locum apud Festum ita sanavit Scaliger: *Jam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatim calceas.* Ubi *tibiatim* est *ad mediam usque tibiam*, quomodo *suratim*, pro *ad suram usque* dixit Aldhelmus, lib. de laudibus virginitatis, cap. XIX. Verba ejus adduxit & Savaro ad Sidonium. Posteriori modo locutus Cato, VII Originum. Verba ejus adfert Festus in *Mulleus*, item Plinius, cujus locum adfero in *Mullus*. Adde & Tertullianum de Pallio: *Impuro*, inquit, *crure purum aut mulleolum inducit calceum.* Item hoc Fl. Vopisci, in Aureliano, sub finem: *Calceos mulleos & cereos, & albos, & hederacios viris omnibus tulit* (al. *abstulit* vel *sustulit*,) *mulieribus reliquit.* Adrianus Turnebus, adversariorum lib. XIX, cap. XXIV. putat *mulleos*, quia *purpurei* essent, nomen accepisse à *rubro colore mulli piscis*. Sed contrà *mullum* à *mulleis* dictum, docet ex Fenestellâ Plinius, libro IX, cap. XVII. Hadrianus Junius in Nomenclatore ait, incertum sibi esse num *mulli piscis color*, an *pretium immane*, *mulleis* nomen dederit. Sed profectò neutrum: verùm, ut rectè monet Festus, est ab antiquo *mullare*, hoc est, *suere*. *Mullare* verò, ut in Conjectaneis & ad Priapeia scripsit Jos. Scaliger, est à Tarentinorum & Syracusanorum verbo μύλλειν, quod est, περαίνειν, κατιέναι. Utitur Theocritus, idyll. IV Sed metaphoricè pro *subigere*:

Εἶπ' ἄγε μοι Κορύδων, τὸ γερόντιον ἦ ῥ' ἔτι μύλλει
Τήναν τὰν κυανόφρυν ἐρωτίδα, τᾶς ποτ' ἐκνίσθη;
Dic age mihi Corydon, senecio ille num adhuc subigit
Illud nigro supercilio scortillum, quod olim deperibat?

Nam μύλλειν hic esse πλησιάζειν docet Eustathius, ac Scholiastes in hunc locum. At malè credidit idem scholiastes esse à μύλη, quod & H. Stephanus censuit, qui simile esse ait isti Horatiano,

——— *Alienas*
Permolere uxores. ———

Nam hoc si esset, non geminaretur liquida. Deinde unde nisi à μύλλειν, fit *mullare*, quod *suere* à Festo exponi diximus? Quid, quod, ut Theocrito μύλλειν, ita Latinis *suere* notat πλησιάζειν unde Lucilius *pædicones* vocat *subulones*, ut ostendit illud Ausonii, epigr. LXIX.

Lucili vatis subulo pullipremo.

Vide *Subulo.*

MULLUS piscis, qui Græcè τρίγλη. Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, uti & Becmanus in Originibus, ait esse à Græco μύλλ☉. Scio μύλλου piscis meminisse Galenum, lib. II de alimentis; & Athenæum lib. III. Sed is diversus à *mullo*, qui Græcè τρίγλη, & ἐρυθρῖνος. Isidorus, lib. XII, cap. VI. *mullum* dici ait, quasi *mollem*: esse enim carnis teneræ. Sed duræ carnis esse, constat ex Galeni lib. III de alimentorum facultat. Veram originem non Calderinus modò ad Xeniorum Martialis epigr. LXXIX, attulit, sed & Fenestella, sive Plinius, cujus hæc verba lib. IX, cap. XVII: *Nomen his Fenestella à colore mulleorum calciamentorum datum putat. Mullus*, Athenæo teste, Hecatæ sacer fuit. Movit antiquos, quòd dicatur τρίγλη, & Hecate sit τρίγληνος, hoc est, τριπρόσωπ☉, sive τρίμορφ☉. Nam γλῆναι hic non *oculos*, sed συνεκδοχικῶς *faciem totam* notat. Aliter scio Athenæi verba accepit Brodæus, in Miscellaneis cap. XXIV, lib. I. Sed sequor certissimam sententiam Isaaci Casauboni, quem vide Animadversionibus in Athenæum, lib. VII, cap. XXI.

MULTA, *multare*, *multatitius*; & *mulcta*, *mulctare*, *mulctatitius*, in vett. codd. reperias: sed in pluribus tamen absque C invenias, Pierio teste. *Multa* quid, & unde sit, docere conatus Varro, lib. IV de L. L. *Multa*, inquit, *à pecunia, quæ à magistratu dicta, ut exigi possit ob peccatum: quòd singula dicuntur appellata esse multa, quòd olim unum dicebant multa. Itaque cùm in dolium aut culeum unum addunt rustici, prima urna addita, dicunt etiam nunc multa.* Quem locum optimè interpretatur magnus interpres. Nam quæstio est, cur *singula multa* id nomen obtineant, cùm tamen *singula* sint, non *multa*. Respondet Varro, veteres etiam, quod *singulum* esset, dixisse *multum*. Et ut hoc παράδοξον quidem, non tamen ἄδοξον esse ostendat, it probatum istiusmodi argumento. Cùm, inquit, veteres plures culeos in unum infunderent dolium, primo addito dicebant *multa*, quo intelligitur *multa* de *uno* dici. Sed spissus est hic error Varronis. Nam, ut optimè idem Scaliger monet, *multa* hìc non nomen est, sed verbum, ac idem significat, quod *numera*. Id enim antiquis notat *multare*: ut indicat hic locus Plauti Sticho, Act. III. II.

—— *Scio scire te*

Quàm multas tecum miserias multaverim,

hoc est, ἐξηριθμησάμην. Quamquam propriè *multare* sit *plurisin auctionibus liceri, quam cæteri*: quod Græci similiter à πλεῖστ☉ dicunt πλειστηριάζειν. Quare si *multa*, & *multare*, quâ de *pœnâ pecuniariâ* dicuntur, à *multitudine* ortum trahunt: non quidem inde originem arcessam, quòd veteres *singulum* dixerint *multum*, sed quòd magistratus ob peccatum non *pusillum* exigeret, sed *multum*. Fortasse tamen neque hæc ἐτυμολογία vera est: quando vox *multæ*, à Sabinis & Oscis ad Latinos pervenit. Docet enim ipse id Varro, lib. XIX rerum humanarum, *Multa vocabulum non Latinum, sed Sabinum esse, idque ad suam memoriam mansisse in lingua Samnitium, qui sunt à Sabinis orti.* Ac apud Festum legimus: *Multam Oscè dici putant pœnam quandam.* Quomodo *multare* & *mulcare* differant, dicimus in *Mulceo*. Quamquam verò *multa* propriè *pecuniaria* est, ut indicat locus è Varrone suprà allatus: tamen ad alia quoque transfertur. Plautus, Asin. Act. IV, Sc. I:

Hæc multa ei esto, vino viginti dies ut careat.

Ac similiter in testamento ludicro, quod Sergio Polensi adscribitur: *Qui non caruerit, hæc mulcta ei esto, teste altero ut careat.*

MULTICIA vestis molli intexta substamine, qua uti solent puellæ, ut exponit scholiastes Juvenalis, sat. II:

Quæro an deceant multicia testem.

Usurpat & Tertullianus, de Pallio, cap. IV. *Endromidis solocem, aliqua multicia synthesi exstruxit.* Virorum esse etiam, docet Vopiscus, in Aureliano, ubi nominat *multicias viriles*. Socer meus, Franciscus Junius monet ad Tertullianum, *multiciam* esse vestem ἀκριβῶς ὑφασμένην, *levidensi* oppositam: ac ita dici, quòd eam pecten soleat *multum icere*: ut *levidensis* contrà, *quæ raro dente leviterque icitur.* Ac sequitur hoc etymon etiam Salmasius, in Vopiscum; qui icciroo *multicia* interpretatur πολυαραγῆ. De prioris hujus compositi parte assentiunt, qui *multicia* dici ajunt quasi *multilicia*, à *multis liciis*: quod Salmasius refellit. De eâdem voce sic Juvenalis Scholiastes ineditus, quem habeo: *Multicia genus est vestis lanea subtili arte contexta. Dicta multicia, quod sit multa & inenarrabili arte expressa, quâ solummodo uti licitum erat innuptis puellis, & viduis matronis.* Perottus quoque à *multis filis* dici ait, ut sonet ad verbum πολύμιτον. Britannicus à *mollicie* accessit: vel à *mulcendo*. Sed quin à *multus* sit, non dubito, & quidem à *multum icere*, ut diximus.

MULTUS, olim *moltus*, à *mole*: vel potiùs à מלא, quod etiam LXX exponunt πλῆθ☉, hoc est, *plenitudo*, *multitudo*. Hinc *multifariam*, πολυτρόπως, à *multum* & *fari*. Ut *multifarim* idem sit ac πολύφατ☉. Similia *bifariam*, *trifariam*, &c. *Multifacere*, ut *magnifacere*, & *parvifacere*. Cato apud Festum: *Neque fidem, neque jusjurandum, neque pudicitiam multifacis.* Ait Paullus, id meritò ab usu recessisse, quia quantitas non æstimatur numero. Quasi non quantitas alia sit continua, alia discreta. Et sanè Belgæ similiter utrumque dicunt, *groot-achten*, & *veel van houden*. illud est *magnifacere*, hoc *multifacere*. [Βυθὸν, πλῆθ☉ Hesych. πολύς.]

MULUS, si Isidoro credimus, lib. XII, cap. I, ita dicitur à μύλη, id est, *mola*, quia *jugo pistorum subactus tardas molendo ducat in gyrum molas.* Sed potiùs sit à μόλ☉, hoc est, *labor*; quandoquidem est *animal viribus in labore eximium*: ut utar Plinii verbis, lib. VIII, cap. XLIV. Vel à μύλλειν, quod dicitur de commixtione turpi. Vel à מעל, *prævaricatio*. Nascitur enim ex commixtione naturæ adversanti. De *mulis Marianis*, Festum vide.

MUNDUS, quasi *movendus*, quia *in perpetuo motu* sit, dictus videtur Honorio Augustodunensi, lib. de imagine mundi, cap. I. Idemque ante Honorium scripserat Isidorus, lib. III Orig. cap. XXVIII. & lib. XIII, cap. I. Imò videri possit & Festo hoc verisimile visum, quia postquam dixerat, *mundum* tum pro *rerum universitate*, tum pro *ornatu muliebri* accipi, subdit hæc verba: *quia non alius est, quàm quod moveri potest.* Sed melius Varro, Cicero, Plinius, Paullus J. C. qui sic dici volunt à *munditie*, quomodo & Græcis (sive Hesiodus, quod Zeno voluit, sive Parmenides, ut nonnulli, sive Pythagoras, quod apud Plutarchum, Galenum & Laërtium legitur, ejus appellationis auctor est) κόσμ☉ vocatur, ἀπὸ τοῦ κοσμιότητ☉. Placuit idem Tertull. cujus hæc verba adversus Marcionem, lib. I: *Ut ergo aliquid & de isto hujus mundi indigno loquar, cui & apud Græcos ornamenti & cultus, non sordium nomen est.* Porrò cùm Festus dicit, *mundum* quoque esse *ornatum muliebrem*, latiùs omnino *ornatus* vocem accipit. Nam propriè *mundus muliebris* sunt, speculum, unguenta, & similia, pertinentia ad curam capillorum, cutis, &c. *Ornatus* verò sunt catenæ, annuli, atque hujusmodi. Vide Tertullianum, libro de habitu muliebri; Ulpianum, leg. XXV de auro, arg. mundo leg. & Jul. Paull. receptarum Sentent. lib. III. Nec tantùm *muliebrem*, sed & *rusticum mundum* dicimus, quomodo loquitur Plautus Mercatore. Unde liquet *mundum* poni pro *cujusvis rei promtæ paratæque copia.* Hinc loquendi genus, *in mundo* pro *palam & in expedito, ac cito*, ut interpretatur Charisius, cap. de Adverbio. Ubi hoc Plauti citat,

Quia sciebam pistrinum in mundo fore.

Et illud Cæcilii, Annæo Cornuto etiam observatum, lib. Tob. *Castarum patris sui profecto, qui nobis in mundo, futurum lectum.* Item, *Idem namque malum in mundo is ire.* Et Ennii hoc:

Seu ibi vita, seu mors in mundo est.

Placet viris doctis, esse à *mundo muliebri* tractum hoc loquendi genus, quia mulieres, quæ ad corporis ornatum faciunt, diligenter arculis custodiunt, quo si uti subitò necesse habeant, quæsito opus non sit. Et sanè verisimilior hæc sententia, quàm illa, quam adjungit Petrus Victorius, lib. VIII Var. Lect. cap. XX. Mihi verò, ut dixi, placet non minùs à *mundo rustico*, quàm à *muliebri* peti, cùm latè patuerit ea *mundi* notio. A *mundo* quoque dicitur *mundialis*, pro *mundanus*. Ita apud Tertull. lib. de coronâ mil. *mundialis lux*, legere est. Usi quoque Hieronymus, Sulpitius Severus, alii. Gloss. Isid. *Mundialis, homo mundi statu*, hoc est, *mundani status*.

MUNUS

Munus interdum ponitur pro *dono*, à quo non aliter differt, quàm quòd *donum* latiùs pateat: *munus* enim dicitur *donum cum caussâ*, ut *natalitium* aut *nuptiale*. Hæc sententia magis placet, quàm illa Agrætii: *Donum*, inquit, *dantis est*; *munus accipientis. illud, à dando; hoc, à muniendo vel movendo dicimus*. Quæ sunt λῦροι. Interdum verò *munus* est *onus*, quod cùm remittitur, vacationem præstat: ut pendere vectigal; præstare custodiam; aliaque hujusmodi. Interdum & pro *officio* capitur, quomodo magistratum gerere, judicem esse, *munera* sunt *publica*, hoc est, *officia publica*, *ac civilia*. De etymo sic Varro, lib. IV de L. L. *Munus, quod mutuo animo qui sunt, dant officii caussâ. Alterum munus, quod muniendi caussâ imperatum*, &c. Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. XXXI: R *in* N, *Murus, munus. fuit enim munus onus muris reficiendis, ubi primum unum in locum è vicis convenissent ad condendum oppidum: inde Munimenta. Id oneris cùm remittebatur virtutis ergo, Donum dicebatur.* [vide ad μείλια, μείλιγμα, i. e. δῶρα.] Nunnesius à μοῖρα, *pars*, quia est *portio, quæ sortito cuique obtingit.* [μοιρόω, μοιρόομαι φερνῆς.] Maximè mihi placet opinio Christiani Becmani, qui deducit ab Hebræo מנחה, *munus, oblatio*. Ita *munus* propriè sit, quod offertur, sive officium, sive donum. *Munus* quoque accipitur pro *ludis*; unde *munerarius* dictus, qui *munus*, hoc est, *spectaculum populo exhiberet*. Caussa ejus notionis est, quod ludis populum remunerarentur, à quo *munus* publicum acceperant, ac novum sæpe *munus* exspectabant. Indicat id quoque hic Ciceronis locus, libro secundo de Officiis. *Et Publius Crassus, cùm cognomine dives, tum copiis functus est ædilitio maximo munere.* Et paullo post: *L. Crassus cum omnium hominum moderatissimo Q. Mucio, magnificentissima ædilitate functus est. Magnificentissima verò nostri Pompeii munera secundo consulatu. Vitanda tamen est suspicio avaritiæ. Nam Mamerco, homini ditissimo, prætermissio ædilitatis, consulatus repulsam attulit.* Scribit Lactantius, lib. VI, cap. XX, per *munus* propriè intelligi *Venationes*. Sed id verum non est, cùm de *gladiatoribus*, non minùs quàm de *venatione* usurpetur à Tullio, Seneca, ac passim à Tranquillo. A *munus* est *munis*. Nonius: *Munes apud veteres dicebantur, non à largitione, quæ ignota erat, sed consentientes ad ea, quæ amici velint.* Lucilius sat. XXVI.

Munifici, munesque viri videamur amicis.

Ita nullo negotio restituitur is locus. Festus: *Munem significare certum est officiosum: unde de contrario immunis dicitur, qui nullo fungitur officio.* Idem alibi: *Immunis, vacans munere.* Hinc in Glossis vett. exponitur, ἀλειτούργητος. In iisdem vertitur ἀτελής, quod est, *immunis à vectigalibus*. item ἀνδέσμευτος, quod est, *nulli obnoxius, aut devinctus*. Festus addit etiam *improbum* signare: atque ita accipere Plautum Trinummo, cùm ait:

Amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus: verum in ætate utile
Et conducibile.

Sed arbitror hìc *immune* valere, quòd videatur esse *extra munia amici*, eoque neutiquam consequitur gratiam aut mercedem; contrà quàm illi, qui in publico munere sunt, qui referre solent præmium operæ. Sanè contrà *munis* sumitur pro eo, *qui munus sive officium facit*, ut qui pro beneficio accepto gratiam, cùm potest, refert. Plautus, Mercator. I, I.

Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.

Ubi tamen Lambinus mallet *memorem*. A *munis* est pluralivus *munia*, quod substantivè sumitur pro *officio*: unde *munia obire, exequi, capessere*, & similia. A *munus* est *immunis*, id est, *non faciens munus*. Maro, lib. IV.

Immunisque sedens aliena ad pabula fucus.

Item *communis*, quod nomen propriè iis convenit, quæ privata non sunt, sed *ad multorum munia seu munus pertinent*. Etiam à *muris* vel *moenia* (ut è Verrio scribit Festus) *munico* dixerunt pro *communico*. Est & à *munus*, *munifex*, λειτουργός. Festus: *Beneficiarii dicebantur milites, qui vacabant muneris beneficio; è contrario munifices vocabantur, qui non vacabant, sed munus Resp. faciebant.* Μεταφορικῶς *munificem mammam*, pro *lactanti* dixit Plinius, lib. XI, cap. XL. Ab eodem est *munificus* pro *liberali*, unde *munificior* identidem dixit Cato, teste eodem Festo. Posteriores pro eo *munificentior* dixerunt *Municipes* (unde *municipia*) à *munere capiendo* sic appellantur. Ita T. Coruncanius, & M. Cato Censorius Tusculo profecti Romæ etiam majores adepti sunt magistratus. Rectè igitur Agellius, lib. XVI, cap. XIIII *Municipes sunt cives Romani ex municipiis, legibus suis & suo jure utentes, muneris tantùm cum populo Romano honorarii participes, à quo munere capescendo appellati videntur.* Et hæc quidem extra controversiam sunt, non item quod continuò subjicit Agellius: *nullis aliis necessitatibus, neque ullâ populi Romani lege adstricti.* Quippe solidis argumentis evinci potest, *municipes* Romanis vixisse legibus. Sed rationem habuit Agellius sui ævi. At primò alia fuit *municipum* ratio. Siquidem in principio civitas aliis cum suffragio, aliis absque eo data fuit: ac quibus cum suffragio data erat, ii Romanis vivebant legibus, ac habebant jus Romæ petendi magistratus, cæteri non item. Postea exæquatum est municipiorum jus, nullo ferendi suffragii potestate excluso. Tandem hæc quoque mutata conditio, quòd municipes suæ amantes libertatis, vivere mallent, Romanis solutì legibus. Hinc *municipalis lex*, quæ propria cujusque municipii: quamque habuit ante adeptam civitatem. Qua de agit Guil. Fornerius, lib. I Select. cap. XIII. *Municipalis eques* de *Cicerone* legas apud Juvenalem, tanquam qui non verus esset civis Romanus, sed è municipio ortus, quorum non tantus erat splendor aut divitiæ, quàm urbanorum. Tacitus quoque, lib. IV, similiter dixit: *Seque ac majores municipali adultero fœdabat.*

Muræna piscis, de quo scitè Massarius ad IX Plin. Est à Græco μύραινα, ut scribit Varro, lib. IV de L. L. Hesychius, Μύραινος, ἡ μύραινα ἀρσενικῶς. ἄλλος δὲ μύρον αὐτὸν καλοῦσι. Nomen μύρος vel μυραίνης à μύρω, *fluo*, quia *fluitat in summa aqua*. Translata *murænæ* vox quoque ad *ornamenta colli*: ut hic locus Hieronymi indicat ad Marcellam, de laudibus Asellæ: *Cùm primum hoc propositum arripuit, aurum colli sui (quod quidem murænulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contexitur) absque parentibus vendidit.* Isidorus, lib. XIX, cap. XXXI. *Muræna vulgo vocatur, quod auri metallo in virgulis lentescente quadam ordinis flexuosi catena contexitur, in similitudinem murænæ, quæ ad collum ornandum aptatur. Hæc interdum auri atque argenti texitur virgulis. Unde & dicitur in Canticis Canticorum: Murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.*

Murcum *appellatum volunt alii, quòd fanum Veneris Verticordiæ ibi fuerit, circa quod nemus Myrtetis fuisset. Inde mutata litera Murciam appellatam*, &c. Ex hisce liquet, veteribus eandem esse visam *Deam Myrteam*, & *Murceam*, sed priùs vocatam *Myrteam*, à *Myrto*, pòst mutatâ literâ *T* in *C Murciam* dictam esse. *Metarum Murciarum* meminit & Appuleius, lib. VI. Metam. *Si quis a fuga retrahere, vel occultam emonstrare poterit regis filiam, nomine Psychen, conveniat retro metas Murcias, Mercurium prædicatorem.* Ubi *Mercurium prædicatorem* statuit post *metas Murcias*, quia istic præco victores pronunciaret. Ita locum hunc capit Franc. Junius ad Tertullianum, eumque secutus Cæsar Bulengerus. Porrò ex superiori Servii loco simul cognoscimus, cur in Circo *calces* vocarent *metas Murcias*, nempe, vel à monte *Aventino*, qui priùs *Murcus* dictus est, quod Festus quoque scribit in *Murcia*: vel potiùs quia juxta eas esset fanum *Murciæ*: unde Tertullianus, lib. de Spectaculis, cap. VIII. *Consus, ut diximus, apud metas sub terra delitescit* Murcias. *Has quoque Idolum fecit.* Murciam *enim Deam Marcoris volunt, cui in illa parte ædem vovere.* Pro *Marcoris* in MSS[tis] & prima edit. est *marmoris*, unde fecerunt *amoris*. Sed *marcoris* legendum esse, rectè suspicabatur Turnebus, lib. XXII, cap. XVII. Nempe ut idem ait, lib. XXIII, cap. XXII: *Murcia* est *marcidorum, & ignavorum Dea.* Quod Arnobius firmat in IV, ubi ait, *segnium Deam Murciam*. Atque hinc sanè eruere est veram nominis caussam. Nam *mollis* & *ignavus* Græcis μαλακὸς, & μαλκὸς, ac Æolicè μυλκὸς· ut γλάφω, & γλύφω dixere; Latini item *scalpo* & *sculpo*, unde *scalprum*, & *sculptile*. Itidem à μαλκὸς, & μυλκὸς, Latini dixere *Marcus* & *murcus*, indeque *marcidus*, & *murcidus*. Festus: *Murcidum*,

cidum, *ignavum*, *stultum*. Ubi perperam scriptum *murricide*. Unde Scaliger legebat, *murricide*, quasi *muricide*, hoc est, μυοκτόνε, quasi esset à *muribus caedendis*. Sed hoc si esset *muricida* ἀναλόγως diceretur, ut dicimus *parricida*. *Murcidi* voce usus Plautus, Epid. act. III. I:

——*Vaubi murcide homo.*

Murcidus, ut ex Tertulliano, & Arnobio diximus, praeerat *Murcia*. Similiter Augustinus, lib. IV de Civit. Dei cap. XVI. *Vocaverunt Deam Ageroniam, quae ad agendum excitaret: Deam Stimulam, quae ad agendum ultra modum stimularet: Deam Murciam, quae praeter modum non moveret, ac faceret hominem, ut ait Pomponius, murcidum, id est, nimis desidiosum, & inactuosum: Deam Strenuam, quae faceret strenuum.* Videmus hic opponi Deam *Murciam*, & *strenuam*; *Murciamque* praeesse iis, (ut ait Augustinus) *qui praeter modum non moverent*. Id exprimit vocem ἀκινησίας. Ac μαλκὴ ab Nicandri Scholiaste exponitur ἀκινησία, estque μαλκὴ à μαλακία, quomodo à μαλακὸς, μαλκὸς, unde *Marcus*, ut ab Æolico μυρκὸς, *murcus*. Nisi hoc ab Syracusio μύρκος, quod propriè *mutum* notat. Hesychius. Μύρκος ὁ καθόλου μὴ δυνάμενος λαλεῖν. Συρακούσιοι, ἐνεὸς, ἄφωνος. Nempe ut propriè μύρκος sit *mutus*, translatè *impotens*, *ignavus*. Quomodo ἐνεὸς; utrumque notabat. Hesychius: ἐνεὸς, νωχελὴς, μετέωρος, κωφὸς, μωρὸς, ὃς ὅτι αἰνεῖ, οὔτε λαλεῖ. Sed sive à μυλκὸς, sive a μύρκος, sit *murcus*, à *murcus* est *murcidus*. Indeque posteriores Latini *murcos*, & *murcidos*, dixere eos, *qui pollicem sibi praecidissent, ne militarent*: cujusmodi hominum meminere Tranquillus in Augusto, Chirius Fortunatianus, Jurisconsulti, atque alii. Hinc Ammianus Marcellinus, lib. XV, pene extremo: *Nec eorum* (Gallorum) *aliquando quisquam, ut in Italia, munus martium pertimescens, pollicem sibi praecidit, quos jocaliter murcos appellant.* Videntur & dicti *murcinarii*. Gloss. vett. *Murcinarius, mutilus*. Ac satis verisimile est, quos Itali ac Galli *Poltrons* vocant, ab hac *pollicum truncatione* nomen accepisse. At non probo, quod summus vir putabat, eos *qui pollicem praecidissent*, dictos *murcicidos*, quia *praecidissent murcum*, hoc est, *pollicem*: eoque in superiori cùm Augustini, tum Plauti loco, pro *murcidus* legendum esse *murcicidus*. Nec enim Plauti, vel Arnobii, sed Ammiani temporibus obtinuit appellatio à *pollicibus praecisis*: nec Ammianus ait *pollices* vocatos esse *murcos*, sed ipsos *milites*: atque id quoque cognoscimus hoc Luitprandi loco in histor. P.P. in Innocent. *De indulgentia clericorum querimoniam facienti, cùm aliquos murcos, aliquos digamos habere diceret, respondit; illum, qui volens partem digiti sui absciderit, juxta canones non posse admitti ad clerum.* Nihilo verius puto quòd conjectat, *murcidus* esse diminutivum à *murcus*, dicique pro *murcilus* D in L converso. Nam nusquam alibi in diminutivis occurrit hujusmodi immutatio. Deinde quemquam pollices sibi praecidere, ut sit à militia excusabilior, id verò non minutae, sed propè extremae socordiae est argumentum: ut omnino *murcidus* diminutivum esse nullo modo possit.

MUREX ab *asperitate & scabritie, quâ muros refert*: ut ἐτυμολογίζει Perottus: Rectius à *mure* Martinius, quem acumine refert. sanè & eapse de caussa in piscibus dictus, *musculus*. Nec ineruditè P. Bellonius, lib. II Aquatilium, ubi levi immutatione ait factum è Graeco κῆρυξ, quomodo ab Aristotele vocatur. Etiam in Gloss. vett. est: *Murices*, κήρυκες. Item κῆρυξ θαλάσσιος, *murex*, *bucinus*. Ubi malim *bucinum*. Sanè qui Aristoteli κῆρυξ, is Plinio nunc *murex*: nunc etiam *bucinum*. Hujus appellationis caussam aperit hic locus ejus, quem dixi scriptoris Hist. Nat. lib. IX, cap. XXXVI: *Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera: Buccinum minor concha, ad similitudinem ejus buccini, quo sonus editur: unde & caussa nomini, rotunditate oris in margine incisâ. Alterum purpura vocatur*, &c. Atque hinc quoque paret, cur κῆρυξ dicatur, quâ voce propriè notatur *praeco*, *qui buccino alterve populum convocat*. Porrò *murex* praeter superiorem notionem etiam notat *machinulas ferreas*, quae in quamcunque inciderint partem, aliquos aculeos protendunt: unde & dolosè in terram adversus hostes conjici solent. A Graecis τρίβολοι dicuntur. Nomen autem è *murice* pisce, cui aculei sunt plures habentes cuspides: Indicat id hic Plinii locus, lib. IX, cap. XXXIII. *Firmioris jam testae murices & concharum genera: in quibus magna ludentis naturae varietas, tot colorum differentiae, tot figurae, planis, concavis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe caesis, in dorsum elatis, laevibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso*, &c. Sanè quin *machinula* haec à *pisce*, aut *piscis* à *machinulis* nomen traxerit, nemo puto ambiget: sed potiùs *machinula* dicentur à *pisce*, si verum est *muricis* vocem esse corruptam à Graeco κῆρυξ, quod Bellonium sensisse dicebamus. A *machinulis hisce*, *muricata carduorum cacumina* vocat Plinius, lib. XX, cap. XXIII. Ac μεταφορικῶς *muricatos gressus* dixit Fulgentius, hoc est, *formidolosos*, quique quasi per *murices ferreos* fiant. Ab iisdem est *muricatim*, hoc est, *muricum instar*, quomodo Plinium locutum jam vidimus.

MUROISO, quasi *moricisio*. Festus: *Murgisonem dixerunt à mora & decisione*. Ita & MSS[t]. Isidorus, in Glossis: *Murgiso, callidus, morator*. Sic lego cum Jos. Scal. ubi vulgo *murmurator*, pro *morator*.

MURIATICA Plauto dicuntur, quae aliis *salsamenta*. [vide notata ad *Mare*.] Illustrem de iis Plauti locum vide Poen. Act. I. II. quem ipsum illustrat Isaacus Casaubonus, lib. VIII Animadvers. in Athen. cap. V. Est *muria* κατ' ἀφαίρεσιν factum ab ἁλμυρὶς, quod idem: cujusmodi ἀφαίρεσις in multis locum habet. Ita ab ἄρουρα dicta *rura*; à *Tubalcain*, *Vulcanus*; ab Ἀφροδίτη, *Frutis*, unde *Frutinal*, templum *Veneris Fruti*, teste Festo. Ab ἁλμυρὸς videtur factum Gallicum *Almiralius* pro *thalassiarcho*. Habet autem *muria* duplicem significationem. Nam interdum ita vocatur *aqua salsa*, quâ aliquid maceratur aut servatur, ut *muria cappari* apud Celsum, lib. IV, cap. IX. ubi eam lienis morbo ait conducere. Alias *muria* est *liquamen thynnorum*, ut *garum scombrorum*: illud pauperum erat, hoc divitum, unde de eo sic Manilius, lib. V:

Hinc sanies pretiosa fluit, floremque cruoris
Evomit, & misto gustum sale temperat oris.

Vide Scalig. lib. II Auson. Lect. cap. XXVII. Quamquam, quod ibi ait Scaliger, *muriatica* esse, quae Septentrionalibus nationibus dicuntur *stockvisch*, id minimè verisimile puto. Nam haec *vento arescunt*, illa *muriâ condiuntur*; unde & nomen. Illud quoque addamus, quod neglectum interpretibus Plauti, Comico hinc Capt. I. II. *victum scruposum asperumque* dici *olera*, quae è *durâ asperaque muriâ* comeduntur. Ac *olera* quidem intelligi nemo dubitat, cùm Hegio ibidem non tantùm vocet *coenam terrestrem*, sed & *olera* à se intelligi disertim dicat. At non quaevis *olera* intelligi debere, sed ea quae, ut dicebamus, è *durâ asperâque muriâ comeduntur*; id verò ex eo colligo, quòd is cibus non pauperum tantùm fuerit, sed aegrotis interdum soleat praescribi. Itaque Celsus, lib. IV, c. XV, imperat *portulacam ex durâ muriâ*: & paullo post subdit: *Themison, muriâ durâ quàm asperrime sic alendum, memoriae prodidit*. Mirificè autem hanc rem firmat, quod cùm Hegio dixisset, se per *terrestrem coenam* (quam *durum asperumque victum* antè vocarat) intelligere *olera*, subjiciat parasitus; *Curato aegrotos domi*. Nempe quia, ut diximus, olera istiusmodi non pauperum modò cibus erat (unde & parasitis, qui unctas coenas sectabantur, exosus fuit) sed etiam aegrotorum. Dispiciant eruditi num mentem Plautinam simus assecuti. De *muria*, vide si quaedam apud Hieronymum Mercurialem, lib. II Var. Lect. cap. XXVI. & Andream Schottum, observationum Humanarum lib. III, cap. V.

MURMUR à Graeco μορμύρειν, vel μυρμύρειν, hoc est, *murmurare*: quod propriè dicitur de aquis fluentibus, cùm paullùm exasperantur, ita ut nonnihil spument: teste Eustathio. Μορμύρω autem, non à μύρω, id est, *fluo*, sed, ut puto, à sono factum est. Quam sententiam firmat & Varro, lib. V de L. L. *Murmuratur dictum à similitudine sonitus*. Et mox: *Hinc etiam poetae murmurantia litora*. A *murmur* est diminutivum *murmurillum*. Atque ut à *murmur* est *murmurare*: ita à *murmurillum* est *murmurillare*. Plautus, Rudente:

Palam age, nolo murmurillum, neque susurrum fieri mihi.

Et

Et ibidem:

Quid murmurillas tecum, ac te discrucias?

Utque à *ludo*, *ludibundus*; ita à *murmuro*, *murmurabundus*: quod apud Appul. lib. II Met.

MURRA, Græcis itidem *μύῤῥα*, *lapidis genus*, unde *pocula murrina*, Græcis *μύῤῥινα*, quæ perperam cum *myrrhinis* confundunt. Nam sic à *lapide*, unde fiunt, non ab *aromatis* genere dicantur. Est apud Martialem lemma, *Murrina*. Sub quo distichon illud:

Si calidum potas, ardenti murra Falerno
Convenit, & melior fit sapor inde mero.

Ejusdem est,

—— maculosa pocula murra.

Et Papinii, in Coma Earini.

—— Hic pocula magno
Prima duci, murrasque graves, crystallaque portat
Candidiore manu. ——

Sic ubique scribendum esse, jam alii monuere.

MURRINIS de poculis multa habet Plinius, lib. XXXVII, cap. II. Inter alia dicit: *Oriens murrhina mittit. Inveniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus, maxime Parthici regni: præcipue tamen in Carmania. Humorem putant sub terra calore densari.* Sed aliter de his Propertius, lib. IV:

Murreaque in Parthis pocula cocta focis.

Nempe nescivit Plinius, *murrina* esse pocula similia illis, quæ ex Signino cocto apud Sinas fiunt: quæ vulgo *porcellana* dicimus. Eodem in errore hæsere veterum isti, qui *gemma* nomine signant. Maro:

Ut gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.

Seneca de Benef. lib. VII, cap. IX: *Video murrina pocula. Parum scilicet luxuria magno fuerat, nisi quod vomant, capacibus gemmis inter se propinarent.* Plane etiam fallitur Agricola, cùm censet, *murrina* pocula esse eadem ac illa, quæ ex *onyche* fiunt: quem errorem satis refellunt, quæ de his scribit Plinius, lib. XXXVI, cap. VII. Et apertè distinguunt Lampridius in Heliogabalo: *In murrinis & onychinis minxit.* Vide & de *myrrhinis* Cæs. Scaligerum, Exercit. XCII. Josephum Scaligerum, ad Propertium, lib. IV, & Salmasium in Exercitationibus Plinianis.

MURRINA, vel *murrhina*, Plauto est potionis genus, teste Nonio: ejusque dulcis, nec inebrians, ac propterea mulieribus concessæ: teste Varrone, lib. I de vita pop. Rom. & Gellio, lib. X, cap. XXIII. Arbitror autem idem esse ac *murratam* potionem, de qua Festus in *murrata*. Festus cùm dixisset *murrinam* à Græcis *nectar*, à mulieribus Romanis *murriolam* vocari: addit, *Quidam id dici putant ex genere uvæ, murrina nomine.* Sanè ne veteribus quidem de caussa ejus appellationis constitisse videtur. Sed non dubium, quin sit à Græco μυῤῥίνης. Nam ut ὁ μαργαρίτης, *margarita*; ὁ καταπέλτης, *catapulta*; ὁ χάρτης *charta*; sic ὁ μυῤῥίνης, *myrrhina*. Ὁ μυῤῥίνης οἶνος idem ac μυρίνης, quomodo Polluci vocatur. At μυῤῥίνης dicitur Posidippo apud Athenæum. Hesychius: Μυῤῥίνην ἔνιοι μὲν οἶνον μυρίνην καλοῦσι. Sic legendum. Addit deinde aliquibus dici πίνον, ᾗ ἐπιχεῖται μύρον. Ab *unguento* igitur, quod Græcè μύρον dicitur, est μυρίνης. Unde & Polluci μυρίνης exponitur οἶνος μύρῳ κεκερασμένος. Eadem de caussa dicebatur μυῤῥίνης, quia Æoles pro μύρον dixere μύῤῥα, ut ex Athenæi, lib. XV discere est, ubi ait, Æoles ideo pro σμύρνη, quæ *myrrha* est, dixisse μύῤῥα, quia *ex ea fieret unguentum*, ac *facto* per se etiam *unguentum esset.* Ab hac significatione vocis μύῤῥα, pro *unguento*, etiam dicta herba μυῤῥίς, & fortasse λίθος μυῤῥίτης. Omnino autem errant, quibus placet οἶνον μυῤῥίνην ac Latinis *murrinam* dici à μυῤῥίνη, *myrtus*, quia ex ejus baccis fieret. Nam ἀναλογία tum requireret μυῤῥινίτης, Latinè item *murrinita.* Etiam errant qui Festo teste, putarunt *murrinam* esse *vinum murratum.* Scio & Plinium *murrinum* interpretari *murrâ conditum.* Sed sic *vinum* esset *amarum.* Nam *myrrha amara*: atque indè etiam apud Hebræos nomen accepit, ut alibi dictum. At *murrina* inter *dulces potus* clarè reponitur à Plauto, in Pseudolo. Quare id extra controversiam est, ab *unguento* nomen accepisse, quod Græcis μύρον & Æolibus etiam μύῤῥα dicitur.

MUS, à μῦς, hoc à μύειν, quod est *abdere se in latibula*, sive *inlatebrare.* Vel est μῦς à Persico موش, *mus*, quod idem significat: estque ab Hebræo מוש, quod est, *recedere*, quia animalculum hoc viso homine confestim fugiat, ac recedat. Ac posterius hoc etymon acceptum fero præstantissimo & amicissimo Abrahamo Costero. Diminutivum est *musculus*, ut apud Cicer. II de Divinat. *Nam & musculorum jecuscula brumâ dicuntur augeri.* Est & nomen *pisciculi*, qui balænæ fungitur oculorum vice, quia caudâ cursum ejus moderatur, ne in vada impingat; ut scribunt Plinius, lib. IX, cap. LXII. & Claudianus, lib. II in Eutropium. Etiam *concharum* generi convenit ea appellatio: de quo in *mutilus piscis.* Præterea ut Græcis μῦς, ita Latinis *musculus* vocatur in animali motus voluntarii instrumentum, carne fibrisque constans: quod & Belgæ similiter ambiguo vocabulo *de muis* vocant. Creditur autem sic dici, vel quòd *musculum excoriatum referat*; vel, (quod Gorræus sibi magis verisimile videri scribit) quia *similis sit musculo pisci.* Denique *musculus* quoque dicitur *machina bellica.* Cujus nominis de caussa sic Isidorus, lib. XVIII, cap. de ariete: *Musculus cuniculo similis fit, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur, quasi murusculus.* Sed aliter Vegetius, lib. IV, cap. XV: *Vocantur autem a marinis belluis musculi. Nam quemadmodum illi, cum minores sint, tamen balænis auxilium adminiculumque jugiter exhibent: ita istæ machinæ breviores, deputatæ turribus magnis, adventui illarum parant viam, itineraque præmuniunt.* Et rectiùs sanè Vegetius, quàm Isidorus. Solent enim machinis bellicis nomina indi ab animantibus: ut indicant aries, scorpio, ericius, cuniculus, testudo, aliaque. Vide hac de re Servium, in II Æn. & Isidorum eopse libro cap. de clypeis. Fortasse tamen appellatio est non à *musculo pisce*, sed *domestico*, quia *instar ejus animalculi foderent sub eo terram*, aut quia *milites, ut mures, cavum id subirent.* Quam nominis rationem adfert Justus Lipsius, lib. I poliorceticon, cap. IX. *Murinus fimus* Varroni *muscerda* dicitur, ut scribit Plinius, lib. XIX, cap. VI. Cujus de vocis origine dicimus in *Merda.* Cætera à *mure* derivata, ut *mustricula*, & *muscipula*, adferimus suo loco.

MUSCA omnino est à Græco μυῖα, quod idem significat. *S* insertum more antiquo, de quo sæpe dictum. [à μυῖα diminutivum μυίσκη, unde *musca*.]

MUSCIPULA Lucillio ac Varroni dicitur, *quâ mures capiuntur*, à *mus*, & *capio.* Μυάγρα exponunt Glossæ. Etiam μυοπάλη vocatur, Hesychio teste, cui μυοπάλη exponitur μυάγρα, παγίς. Ea lectio si sana, possit & *musipula* a μυοπάλη factum videri. Sanè id Nunnesius censuit in Grammatistice.

MUSCUS dicitur *villosa illa lanugo in arboribus ac saxis proveniens*: sive, ut Sosipatro ac Diomedi, utrique libro primo definitur, est *herba, quæ in parietibus vel corticibus arborum nascitur, vel hæret.* Possis & ex Plinii, lib. XII, cap. XXIII vocare *canos arborum villos, quales in quercu maxime videmus.* Etiam sic vocatur *lanugo illa villosa in mari petris innascens, ac mari innatans*, unde & in litus evolvitur ac projicitur: quæ aliter βρύον θαλάττιον, & φῦκος, Latinis *alga.* [est à φαιὸς.] Gloss. Phil. *Muscus*, βρύον, φῦκος. Ita Maro III Georg. jubet armenta pasci.

—— Plena secundum
Flumina. ——

Atque addit,

—— Muscus ibi, & viridissima gramine ripa.

Hinc *muscari* apud Columellam pro *musco contegi.* Est *muscus* à Græco μόσχος, quo notantur *tenera* ac *novella*: ut *tenera boum soboles*, & *tenelli arborum rami.* In Glossis Philox. *muscus* etiam exponitur μόσχος, quo significatur *pretiosi odoris genus erumpens ex animalis Indici vomica*, vel *e pelle ejus animalis plagis ad sudorem adacti.* Vide Aetium lib. περὶ τῶν φαρμάκων δυνάμεων. Sic Gloss. Cyr. μόσχος, *muschus.* Sæpius autem μόσχος vocatur à Græcis: ut apud Achmetem in Oneirocritico. Unde & μοσχᾶτα apud Aetium, *quibus muscus additur.* Meminit *musci* fragrantis Hieronymus, lib. II adversus Jovinianum, & epist. ad Principiam virginem. Hoc esse οἰδίῳ animalis *muscum*, omnino putamus. Negat tamen id Hermolaus Barbarus,

in Plinii lib. XII, cap. XXIV, ubi βρύον sive *arborum muscum* intelligit. Distinguit & Alciatus, in poster. Annot. Cod. p. DLXXII. Nempe arbitrantur, non tam antiquam esse notitiam *musci odorati*. Sed contrarium docuit Salmasius: qui observat, meminisse etiam Arnobium, lib. VII; atque adeo Appuleium, lib. VII Met. Apud illum in Reg. cod. *veacrabile miscus*: apud hunc *mysci flagrantis*, scriptum est. Sed literæ *i, u, y*, solent à librariis confundi, ut omnes norunt.

MUSICA, Μουσική, antiquis signabat universè *humanitatis studia*: sed posteriores *modulationi numerorum* speciatim id nomen tribuerunt: qua de re vide quæ ex Platone & Aristotele scribit Budæus, in Comm. Lin. Gr. Nomen id esse à *Musis*, satis liquet. Unde & μουσεῖον, *museum*: vel ut Philostratus scribit in vita Apollonii, *locus ubi Musæ colebantur*. *Musæ* verò Eusebio ita dictæ videntur à μυεῖν significante διδάσκειν, vel παιδεύειν. Sed Plato in Cratylo deducit à μῶσθαι, quod est ζητεῖν· pro quo est, quòd Doricè μῶσαι dicerentur. Vide Græcos interpretes Hesiodis ad primum versum ἔργων, ac imprimis Tzetzem. Sed de etymo subscribere malo Jul. Scaligero, qui commentario in Theophrasti historiam plantarum dici censet μούσας ab ea notione verbi μυεῖν, sive μυῖτ, quâ significat *cupidè ac cum impetu in aliquid ferri*. Ut nempe nomen sit ab *incitatione, à qua furor provenit*. Nec displicet, quòd alii ab Hebræo fonte arcessunt. Nempe vel à מצא, *maza*, quod est, *invenire, adsequi*. Vel à מוסר, *musar*, quo *eruditio* significatur, à Rad. יסר, *erudire*. De *Musaico opere*, & *Musivaris*, vide in *Musivum*.

MUSIVUM opus idem est, quod *tessellatum*, Græcis ψηφοθετικὴ, & ψηφοβολία. Pro eodem & *musaicum* dicunt. Utrumque est παρὰ τὸ μουσεῖον, *à concinnitate & elegantiâ*. Ut ab Ἀχαιὸς, Ἀχαϊκὸς, sic à Μουσαῖος, Μουσαϊκός· & ut Ἀχαϊκὸς, Latinis *Achivus*, ita Μουσαϊκὸς, *Musivus*; quemadmodum Scaliger ad Manilium notavit; & ex eo Nicolaus Serrarius ad farraginem epistolarum Bonifacii, & aliorum. Hinc *Musivarii, tessellatores*, ψηφοθέται, ψηφοβόλοι, hoc est, *qui pavimenta scutulis sive tessellis struerent, apteque ad regulam perfricarent*, quemadmodum idem docuit Scaliger. *Musivi operis* meminit Spartianus: *Pictum de musivo, inter Commodi amicissimos videmus, sacra Isidis ferentem*. Item Aimoinus, lib. III de gestis Francorum: ex quo similiter corrigendum esse apparet, apud Gregorium Turonensem, lib. V, cap. XLV. In Christianis quoque inscriptionibus legas pag. CIↃLXIV. *Domino juvante, Felix Episcopus Dei, forum Basilica B. Martyris Stephani, Musivo & marmoribus decoravit*. *Musivariorum* mentio est l. I. C. de excusationibus artif. prout ibi legendum esse liquet ex lib. II eodem Tit. Cod. Theodos. Gemino quoque in loco hanc vocem Julio Firmico restituit Scaliger loco antedicto. Item vide sis Casaubonum ad Suetonium, itemque ad Spartianum.

MUSMONUM appellatio est à Græcis, qui similiter appellant. De his ita Strabo, lib. V: Γίνονται δ᾽ ἐνταῦθα οἱ τρίχα φύοντες αἰγείαν ἀντ᾽ ἐρέας κριοὶ, καλούμενοι δὲ Μούσμωνες· ὧν τῶν δορᾶς θωρακίζονται, hoc est, *Nascuntur hic arietes, qui velleris loco villum caprinum gignunt, & vocantur musmones: quorum pellibus sese loricant*. Plinius, lib. VIII, cap. XLIX: *Est & in Hispania, sed maxime Corsica, non maximè absimili pecori, genus musmonum, caprino villo, quam pecoris velleri, propius. Quorum è genere & ovibus natos prisci Umbros vocarunt*. Isidorus, lib. XII, cap. I: *In animantibus bigenera dicuntur, quæ ex diversis nascuntur, ut mulus ex equâ & asino; burdo ex equo & asinâ; hibrida ex apris & porcis; tityrus ex ove & hirco; musimo ex caprâ & ariete*. Sed & latiùs patet *musmonum*, seu *musimonum* vox, quàm ex hisce scriptoribus intelligas; ut quæ etiam ad asinos, mulos equosque extendatur: Nonius Marc. *Musimones, asini, muli, aut equi breves. Lucillius, lib. VI: Pretium emit*, (Dousa pater rectè legit *prædium*, ac *emit* ἀρχαϊκῶς positum putat pro *emat*) *qui vendit equum musimonem. Cato Deletorio: Asinum, aut musimonem, aut arietem*. Nonii sententiam confirmant Philox. Glossæ, in quibus legas, *Iber*, ἡμίονος. *Imbrum*, Ἡμίονον, Πρόβατον. Nam *iber* sive *imber*, idem quod *umber*, quomodo *musmonem* vocari ex Plinio supra didicimus. Ab *iber* est *ibrida* pro *spurio*, non παρὰ τὴν ὕβριν. *Iber* verò ex *imber* sive *umber*, quod à Græco ὄμβρια. Pollux, lib. V, cap. III τὰ δὲ πάντων τῶν ἀγρίων τέκνα, ὀμβρίκαλοι ποιηταὶ καλοῦσι, καὶ ὀμβρίας. Quòd verò Latini pro *umbro* sive *imbro*, *iber* & *ibrida* dicant absque *M*, id ipsum Græcorum fit exemplo, qui similiter ὄβρια & ὀβρίκαλα appellant, ut ex Eustathio didicimus, qui in Odyss. α. pag. CIↃCCCXCV, scribit, ἀπὸ τοῦ ὀπτικοῦ esse ὄβριμος, id est, *validus, firmus*, indeque vocari ὀβρίκαλα παρὰ Αἰσχύλῳ λεόντων σκυμνία, quasi ὄβρια καὶ καλά. Idemque in Odyss. ι. pag. CIↃLXXXV ait, *erinaceorum similiumque catulos* ὄβρια καὶ ὀβρίκαλα appellari.

MUSTACEI meminere Juvenal. sat. VI. Statius, lib. I Silv. Plinius, lib. XV, cap. XXI: è Grammaticis Caper, & Velius Longus. Erat *libi genus*, à *musto* dictum. Nam, ut ex Catone constat, fiebat è *farina siliginea modio uno, musto conspersо*. Hinc illud apud Tullium, lib. V ad Att. Epist. XX: *Laureolam in mustacio quærere*. quo de vide Calcagninum, in epistolicis quæstion. lib. I, epist. XVIII.

MUSTELA, à *mus*. *tela* vocis productio est. Id malim, quàm ut sit ex μῦς, *mus*, & τῆλε, *longè*; quod Scaligero placet, Exercit. CCCXXV. Longeque minùs placet, ut sit à *mus* & σίνεσθαι, quod exponunt *furari*: ut ita dicatur, quia *furetur mures*. Nec enim σίνεσθαι id notat Græcis. A *mustela* dicitur *mustelinus color*. Terent. in Eunucho. Apud Menandrum erat, ὁ γαλεώτης γέρων. Nempe confudit Terentius, γαλῆ & γαλεώτης. Illud *mustelam* notat, hoc *stellionem*. Hoc nomine jam olim Terentium fuisse reprehensum, cognoscimus ex Donato. Excusat ipse eo, quòd *mustelinum colorem* dixerit velut *sublividum à pelle mustelæ*. Sed parum verisimile est, *pilis colorem* tribuisse *faciei*. Turnebus aliter excusat. Ait γαλεώτην, non *stellionem* tantùm esse, sed etiam *mustelam*. Sed non evincit hoc Hesychii locus, quem adducit. Et ut utrumque significaret, non tamen apud Menandrum *mustela*, sed *stellio*, intelligeretur. Nam *lentiginosa facies*, ut Donatus agnoscit, indicatur. At *ejusmodi facies* optimè refert non *mustelæ pellem*, sed *tergum stellionis*, cui nomen à *macula, quibus corium distinguitur, quasi stellis*.

MUSTRICULA, ut scribit Festus, appellatur ab Afranio *modulus* sive *lignea forma*, cui inducto corio novus fit calceus. Sed in Glossis Isidori legere est: *Mustricula, machina ad stringendos mures*. Quare suspicatur Jos. Scaliger hanc propriam esse significationem: sed à *similitudine illius machinæ* tribui *modulo* sive *formis sutorum*. Quod placet, ut sit à *mus* & *stringo*. *N* omissum, ut in *strigil*.

MUSTUM, à *mus*, id est, *terra*, quia *mustum habet multum terræ* sive *limi*. Ita Isidorus, lib. XX, cap. III. Sed ineptum hoc. Est autem *mustum*, sive *mostum*, à μόσχος, id est, *tener*, *novellus*, ut apud Homerum μόσχοισι λύγοισι. *Vinum* igitur *mustum*, quomodo Cato loquitur, idem est, quod *novum*, sive οἶνος μοσχίδιος. Nonius: *Mustum non solum vinum, verùm novellum quicquid est, rectè dicitur*. Nævius, Gymnastico: *Utrum est melius, virginemne, an viduam uxorem ducere? virginem, si musta est*. Et Priscianus, in sexto, citat Catonem Censorium, *de agna musta pascenda*. Posteriores verò pro eo *musteus* maluerunt: quomodo apud Plinium Veronensem *mustea pira* legimus, lib. XV, cap. XV. & *musteum succinum*, lib. XXXVII, cap. III. & apud Plinium Novocomensem *musteum librum*, lib. VIII, ep. XXI. quod ipsum etiam Sidonius usurpat, VIII, ep. III.

MUTILUS *piscis è concharum genere*, memoratus Catoni de R. R. cap. CLVIII. Horatio item, lib. II, satyrâ IV. Martiali, lib. III, epig. LX. Plinio, lib. VIII, cap. LI. & lib. XXXII, cap. IX. Alii scribunt *mytilus*. Sed malim per *U*. Est enim nomen Romanum: ut cognoscimus ex Athenæi lib. VIII. ubi ait, quam Græci τιτίλην appellant, eam Romanis vocari μύτλον. Differre à *mye*, & *mysco*, indicat Plinius, lib. XXXII, cap. XI, ubi junguntur, *mys, mutilus, myscus*. Origo tribus istis eadem, nempe ab *similitudine aliqua muris*: unde & *concha genus*, quod Belgis *mosselen*, *musculorum* nomine vocantur à Plauto, Rudente; & Corn. Celso, lib. II. *Mutilus*, sic audimus Cæsarem Scaligerum, Exercitat. CXL, venit à *mutus*: *Mutilum*, inquit, *dixere veteres, quod esset defraudatum naturâ suâ, deductâ voce ab hominibus mutis. Quippe homini sermo nobilissima res, & maximè necessaria*.

MUTILUS adjectivum quibusdam, Perotto teste, dici placet, quasi *minuum*. Sed est à Græco μιτύλος, quod idem notat. Unde Theocr. Schol. Idyll. VIII μιτύλαν αἶγα vocat *mutilam*, hoc est, *cornibus destitutam*. Unde & Scholiastes ἀκέρων exponit. Et sanè ut μιτύλος est ἀκέρων, ita & *muticum*, quod ejusdem originis ac *mutilus*. De significatione id quod dixi, comprobatur hoc Varronis, lib. I de R.R. c. XLVIII. *Spica mutica dicitur, quæ non habet aristam: ea enim quasi cornua sunt spicarum.* A *mutilus* Varroni, Columellæ, Vitruvio *mutulus*, sive, ut in quibusdam libris ea vox scribitur, *mutili*: dicuntur ligneæ illæ vel lapideæ partes prominentes, quibus capita trabium imponuntur. Sunt enim quasi *mutila trabes*. Eustathius in Aristotelis lib. x, vocat μῦτλα ex usu vulgari. Sed malum se architectum ostendit, cùm *triglyphos* interpretatur.

MUTO verbum à *motu* quasi *motare*: vel ab ἀμείβω, quod idem notat. Nempe ut *b* in *t* mutetur: quod Nunnesius voluit. Vel ab Siculo μοῖτον, id est, *mutuum*: de quo in *Mutuum* dicemus. Vel ab Hebræo מוט, quod est *inclinare*, *nutare*, *labi*. Quod etymon Angelus Caninius sequitur. Duoque posteriora mihi imprimis placent. Etiam *muto* nomen est, ac *penem* notat: unde Onomasticon: *Muto*, πέος. Nec longè abit Græcum μυττὸς, quomodo Hesychio teste vocatur τὸ γυναικεῖον· indeque apud eundem μύτης, ὁ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἐκλελυμένος. A μυττὸς fit rectus μυττὼν, unde *muto*. Sed μυττὸς videtur factum è μυρτος. Nam & hoc pacto appellatur *pars ea quâ feminæ sunt*. Vide si voles, Rufum Ephesium. A *muto* est *mutonium*, vel *mutunum*, pro quo & *mutinum* dixere, ut, *optimus*, *optumus*. Sed in *mutunum* ac *mutinum* penultima est porrecta: ut apud poëtam Ithyphallicum, in illo Scazonte:

Priape, furibus minare mutino.

Mutonium esse id quod dixi, ex vett. Gloss. cognoscimus. Ut in quibus περιβασκάνιον exponatur. Id nempe *quo fascinum arcebant*. Atque additur, sic à *Lucio* vocari. Sed pro Λούκιος, scribendum Λουκίλιος, qui usus lib. II Sat. *Nam quod mutuno, subjectoque huic opus signo*. Citat Nonius in *Lurcatur*. Turnebus, lib. XVII, cap. XXIII, colligit ex Lucillio, *Mutinum* etiam fuisse *silentii deum*, ac sic dictum, quia *præstet*, *ut mutiat homo*, *ac aliquid clam habeat*. Sed omnino rectiùs Glossæ *fascinum* intellexere. Pro *subjecto* autem fortasse *surrecto* rescribendum. Nam *mutunum*, sive, ut in quibusdam libris scribitur, *mutinum*, nihil aliud erat, quàm *surrectus penis*, signum viri: ut in illo Lucillii versu posterius sit ἐξηγητικὸν prioris. Indeque *mutoniatus*, ἐνορχις, ut exponit Onomasticon. A *mutone* etiam est *Mutunus*, etsi quasi *Motunum* dici alii velint, quia *vim se movendi marito uxorique addat*. Festus in Schedis Farnesiani exemplaris: *Mutini Titini sacellum fuit in Veliis adversum murum Mustellinum in angiportu: de quo aris sublatis balnearia sunt facta domus Cn. Domitii Calvini, cùm mansisset ab urbe condita ad Principatum Augusti Cæsaris inviolatum, religioseque & sanctè cultum fuisset, ut ex Pontificum libris manifestum est. Nunc habet ædiculam ad milliarium ab urbe sextum & vicesimum dextrâ viâ juxta diverticulum via: & mulieres sacrificant in eo togis prætextis velatæ.* Arnobius, lib. IV, *Etiamne Mutunus, cujus immanibus pudendis, horrentique fascino vestras inequitare matronas, & auspicabile ducitis, & optatis?* Lactantius, lib. I: *Et Mutunus, in cujus sinu pudendo nubentes præsident, ut illarum pudicitiam prius Deus delibasse videatur.* *Mutinum* hunc *Priapum* vocat Augustinus, lib. VI de civit. Dei, cap. XXIV: *Et quod in celebratione nuptiarum super Priapi scapum nova nupta sedere jubebatur*. Et, lib. IV, cap. XI. *Ipse sit Mutunus Tutunus, qui est apud Græcos Priapus.* Ita est in MSS^tis codd. Et vidimus ut Festus similiter dixerit *Mutini Titini sacellum*. Nimirum nunc ἁπλῶς dicebant vel *Mutunum*, vel *Tutunum*, nunc junctim *Mutunum Tutunum*. *Tutunus* autem fortasse ex *tuta* pro *puta*, hoc est, membro virili: unde *præputium*, *putillus*, aliaque. Uti *puta* à ποσθή. Vide *putus*.

MUTUS, à μύδος vel μυττὸς, vel μύτης, hoc est, ἄφωνος, ὁ μὴ λαλῶν. Vide Hesychium in vocibus dictis. [à μύω, claudo. Sed & Νυζὸν, ἄφωνον, Hesych.] Vel *mutus*, à *sono*, *quem muti edunt*, factum est: ut scribunt Varro, lib. VI de L.L. Nonius in *Mutus*, & Isidorus, lib. x. Ab eodem sono est *mutire*, quod *proprium* est *canum*, *cùm incipiunt irritari*. Sumitur pro *hiscere*, ac *minimum loqui*; ut apud Plautum Amphit. Act. I, Sc. III. & Milit. Act. II, Sc. VI. Janus Guilielmus *muttire* magis probat, lib. I Plaut. Quæst. cap. II. Ita in Gloss. vett. legas *Muttum*, γρῦ, *muttire*, γρύζειν. Nempe ut à γρῦ γρύζειν, ita *mutire*, vel *muttire*, à *mu* vel *mut*. Charisius, lib. II, cap. de Interject. *Mu facere* pro *mutire*; Lucill. Satirarum lib.

Non laudare hominem quenquam, neque mu facere unquam.

Ibidem citat hoc, è Plauti Cæco, sive Prædonibus:

Quis tu es, qui duces me? mu, peris hercle, Afer est.

Ubi *mu* est particula terrorem notans. Similiter hinc *mussare*, quod vocem murmurantem exprimit. Vel ut à *quatio quasso*, ita à *mutio musso*. Vel à Græco μύζω est *musso*, ut à πατρίζω *patrisso*. Varro, lib. VI de L.L. *Mussare dictum, quod muti non amplius quàm μῦ, dicunt, à quo idem dicit, quod minimum est, neque, ut ajunt, mu facere audet.* Festus: *Mussare, murmurare. Ennius: In occulto mussabant, murmurabant. Vulgo verò pro tacere dicitur, ut idem Ennius: Non decet mussare bonos.* Sed *mussare* hìc non tam est *tacere*, quàm *summissâ voce loqui, ne exaudiant alii*. Nam sententia est: Iniquum est, ut bonis non liceat clarè dicere quod velint. Vide & hac de voce Nonium, ac Servium in II Æn. A *mussare* dicti *summussi*, non à *voce submissa*. Idem Festus: *Summussi dicebantur murmuratores*. Nævius, *Odi*, inquit, *submussos, proinde apertè dice, quid sit, quod times*. A *mussito* verò est *mussitabundus*. Onomasticon: *Mussitabundus* μύζων· *mussito*, *musso*, μύζω. Quibus & ἔτυμον Græcum firmatur.

MUTUUM juxta Jurisconsultos ex *me* & *tuum*: quia ibi *mutuum damus*, cùm *quid de meo fit tuum*, aut *de tuo meum*: *commodato* verò locum habet, cùm *idem reddimus corpus*. Unde & Boëtius, in Top. Cic. *Quod mutuum datur, de meo fit accipientis: atque ideo non cogitur eandem ipsam pecuniam debitor restituere creditori, sed aliam tantum.* Sed Varro Siculam esse vocem censet, lib. IV de L.L. *Si*, inquit, *datur, quod reddatur, Mutuum, quod Siculi μοῖτον.* Addit ita μοιτὴ voce usum Sophronem. Sed uti *mutuum* dici volunt ex *me*, & *tuum*: ita μοῖτον fortasse quasi μοὶ τεὸν, vel μοὶ τὸν, *mihi tuum*. Nam τὸν est Doricum pro σὸν. Varronis sententiam firmat Hesychius in μοῖτος, ubi μοῖτος exponitur χάρις, quia *gratia est animi mutuò benefacere*. Salmas. De Usuris, pag. XXXV. *Mutuum à Siculo μοῖτον, quod est χάρις & gratia. Inde mutuum pecuniæ usus gratuito commodatus, in quo reddendo nihil ultra accepti summam debetur, quàm grati animi testatio, hoc est, χάρις.* Tertia est Turnebi sententia, lib. x Adversar. cap. XXV. ubi à *mutatione rerum*, *mutuum* dici opinatur. Atque addit, illud Jurisconsulti etymon scitè magis quàm verè dici. Imò eadem mens Cujacii, observat. lib. XI, cap. XXXVII. Mihi quoque horum sententia simplicior videtur. Sanè similiter Græci ἀμοιβαῖον dicunt ab ἀμείβω, *muto*, *alterno*. Et favet analogia, nam à *muto mutuum*, ut à *pasco pascuus*, à *fari fatuus*, ab *irrigo irriguus*, à *noceo innocuus*. Sed Varronis tamen sententiam maximè probo, quòd Romani pleraque omnia habeant à Siculis & Pelasgis, de quo alibi satis diximus. A *mutuus*, *mutuitare* dici, scribit Turnebus, atque ita apud Gellium legere jubet, lib. II, cap. XXIV. *Qui ludis Megalensibus mutuitarent, id est, mutua inter sese convivia agitarent.* Ut nempe sit, quod Maro dicit, I Georg.

Mutuaque inter se læti convivia curant.

Vide eum, lib. XIV, cap. XVIII. Sed, lib. XVII, cap. I, retinet *mutitare*, quod est in vulgatis: sed κατὰ συγκοπὴν ex *mutuitare* factum opinatur. Retinet quoque hanc scripturam Lipsius in Saturnalibus. Sed Durantius Casellius putat Gellium scripsisse *munitare*, atque esse id verbi factum à *munere*, quod inde conjectat, quia non de quibusvis conviviis hoc verbo utebantur, sed illis quæ *Megalensibus* & *Cerealibus* agitarent: ut indicat Agellius, cùm lib. II, cap. XXIV. tum lib. XVIII, cap. II. vide Casellium, lib. II Var. cap. XII.

M Y

MYCTERISMUS, μυκτηρισμὸς, cùm *quis naso suspenso deridetur*. Est à μυκτὴρ, quo usi pro *irrisione*, uti & *nasum* Latini usurpant. Eunapius Sardianus in Libanii vita: Καὶ οἱ πάντες οἱ Συροφοίνικες ἔχουσι κατὰ τὴν κοινὴν ἐντεύξιν ἡδὺ καὶ κεχαρισμένον, τοῦτο παρ' ἐκείνων λαβὼν μετὰ παιδείας ἔξεστιν· οἱ μὲν οὖν Ἀττικοὶ μυκτῆρα καὶ ἁλισμὸν αὐτὸ καλοῦσι. *Syrophœnicibus omnibus in vulgari colloquio est peculiaris lepor & grata jucunditas: quæ præter eruditionem ab eo petere licebat. Attici nasum & sales vocant.* Plura hac de re diximus in institutionibus Oratoris.

MYOBARBUM, à μῦς & βάρβιτος, quod *vasis genus*: ut significet *muris cyathum*: quemadmodum Turnebus scripsit, lib. III, cap. XIX. eumque secutus Jos. Scaliger, notis in Catalecta: vel potiùs, ut idem Scaliger, priorem sententiam retractans, scripsit, lib. II Auson. Lect. cap. XXVII. à Græcè μῦς & Latino *barba*. Nam, ut ex veteribus marmoribus ac monumentis discere est, *poculum*, quicum Bacchus fingebatur, erat oblongum angustumque, & in turbinem desinens, ut hac ratione liqueat retulisse murem, r, cujus corpus oblongum, & barbam, quam exprimebat cono suo. Quare similis fuerit appellatio ac *nanus barbatos*, quod itidem *poculi genus* est, & constans nomine Græco νάνος, sed Latinorum more prolato per *V S.* & Latino *barbatus*, sed Græco more enunciatum per *O S.* Varro, lib. IV de L. L. *Postea accessit Nanus cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura barbatos.* Sic legit Scaliger in Ausonianis lectionibus. Sed de *barbatos* per *O* falli puto. Neque enim aliud voluit Varro, quàm Latinos accepisse à Græcis vocem *nanus*, verùm quia figura vasis Latini nonnihil à Græcorum vase differebat, non simpliciter *nanum* vocasse, sed diversitatem hanc eo indicasse, quod adjicerent *barbatus*. Confirmat hanc sententiam locus Festi: *Nanum Græci vas aquarium dicunt humile & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum.* Et illud in veteribus Glossis: *bardatus* νάνος, τὸ σκεῦος. Nam *barbatus* legendum esse ex Festo liquet: ac sic quoque emendavit Turnebus, lib. XXII, cap. IX. ac post eum Scaliger ipse ad Festum.

MYOPARO est *navicula piratarum*, ut inquit Nonius, qui Ciceronem, Sallustium, & Sisennam eo usum docet. Aliorum quoque, qui usurpent, loca adfert Savaro ad Sidonii lib. VIII epist. VI. Turnebus, lib. III, cap. I, sic dici ait ab urbe *Myunte*, & *paron*, quod *navigii genus* est ab insula *Paro* dictum. Sed de priori vocis parte dissentit Jo. Scaliger, qui vult μυῶνες dici, quia murium oblonga corpora referret, quomodo & Ausonio (ut ostendimus in *Cantharus*,) *myobarbum* dicitur *Liberi patris angustus oblongusque cantharus potorius*. Seu Turnebum, seu Scaligerum sequi lubet, vera lectio erit apud Festum: *Myoparo genus navigii ex duobus dissimilibus formatum. Nam & myon & paron per se sunt.* In vulgatis pro *myon* corruptè legitur *midion*.

MYOPS, μύωψ, pro quo apud Nonium, in *Lusciosus*, μείωψ legas, quod esset *minus videns*, à μεῖον quod est ἔλαττον, & ὤψ, hoc est, ὀφθαλμός. Sed non puto alibi eam vocem inveniri. At μύωψ est ἀπὸ τοῦ μύειν τοὺς ὦπας, quòd *oculos pene claudat, & conniveat, ut melius res videat.* Latini *lusciosum* vocant, si credimus Gellio, lib. IV, cap. II. Quæ & aliorum quorundam sententia fuit: ut vidimus in voce *Luscus*. Sed falluntur. Nam *myopes* ob purum quidem sed paucum humorem crystallinum, acutè vident, sed tantùm propinqua, ac vesperi ferè acutiùs iis vident, qui *myopes* non sunt. Auctor Isagoges: Μύωπες δὲ λέγονται τοὺς τὰ μὲν σύνεγγυς βλέποντας, τὰ δὲ πόῤῥωθεν μὴ ὁρῶντας. *Luscitiosi* verò, sive *lusciosi* (utrumque enim dicitur) interdiu quidem vident, at non item vesperi aut noctu: quod & Nonius è Varrone probat, & Plinius scripsit, lib. VIII, cap. L. & imprimis lib. XXVIII, cap. XI. ubi disertim scribit *luscitiosos* Græcis dici νυκτάλωπας· hi autem, Galeno teste, ita vocantur, quasi οἱ τῆς νυκτὸς ἀλαοὶ, id est, *de nocte cæci*: vel, ut aliis placet, à νὺξ, id est, *nox*, & obsoleto ἄλωψ, quod conflatur ex α στερητικοῦ, & ὤψ, significante *visum*. A intersceritur, uti etiam fit in αἰμάλωψ, quod propriè signat αἷμα ἐν ὠπὶ, etsi generatim sic appellentur rubentes in cute circuli, qui aliter vocantur αἰθύλικες, ut scripsit Galenus ἐν τῶν γλώσσαις. Aliter tamen de voce νυκτάλωψ usus Hippocrates, lib. II Prædict. & auctor Isagoges, quibus ita vocantur, qui vesperi acutiùs cernunt. Nos Galenum sequimur & alios quos diximus. Mirari autem aliquis possit, quòd cùm μύωψ, & per Ω scribamus (uti & κύκλωψ, aliaque ab ὤψ venientia) non tamen Αἰθίωψ, sed Αἰθίοψ dicamus, quasi esset ab ὄψ, hoc est, φωνὴ, unde μέροψ epitheton hominum, quia habeant μεμερισμένην ὄπα, *vocem divisam ac articulatam*: à quo etiam καλλιόπη, una Musarum, à *vocis pulchritudine* ita dicta. Sed nodus hic solvitur, si dicamus, Αἰθίοψ non ab ὄψ vel ὤψ venire, sed ab ὄψις. Nam ita dicitur quasi ἀπηνθρακωμένος τὴν ὄψιν, ab αἴθομαι, hoc est, καίομαι, & ὄπτω, ὄψω, quod est, *video*. Vel dicendum, ὄψ interdum idem esse quod ὤψ, indeque Αἰθίοπες dici, & αἴθοπα οἶνον apud Homerum. *Æthiopidis* herba ex eo dicta, quia licèt alibi quoque, ut in Ida Troadis monte, & in Messenia, crescat, quæ tamen ex *Æthiopia* venit, optima sit: ut ait Plinius, lib. XXVII, cap. IV. ubi & legas, de figura ejus, & quam variis morbis prosit. Sensit hoc Pierius, qui & putabat Maronem icciro etiam secundam in *Cyclopea* corripere, cùm ait, *Vos ô Cyclopea saxa:* prout in plerisque codd. antiquis scriptum invenitur, ubi in vulgatis est *Cyclopea*.

MYRICA humile virgultum, quod aliter *tamarix*. Vocatur & Græcis μυρίκη· etiam Nicandro, sed is corripit penultimam. Μυρίκη autem Isidorus, lib. XVII, cap. VII, ait, sic dici ab *amaritie*, quia gustu sit amara. Puto hoc velle μυρίκην dici à מר, id est, *amarus*, vel *amaritudo*. Sed cùm vim habet abstergendi atque exsiccandi, aliis placet esse à מרק, *tergere*. Similiterque *tamarix* vocabitur à תמרוק, hoc est, *abstersio*.

MYROPOLION, à μύρον, *unguentum*; & πωλεῖν, *vendere*. Utitur Plautus Epid. Act. III, Sc. II. Tranquillus vocat *tabernam unguentariam*. Ab eadem μύρον voce est *myrobalanus*, de quo in *Balanus*. Sed & *nux*, quæ vulgo *moschata*, ab *odore moschi* vocatur, eadem Latinis *myristica* dicitur à μυρίζω, *unguentis, vel odoramentis imbuo*.

MYRRHA, ab Æolico μύῤῥα, pro σμύρνη. Μύῤῥαν cur dixerint, docere conatus Athenæus, lib. XV: Μύῤῥα γὰρ ἡ σμύρνα παρ' Αἰολεῦσι, ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν μύρων διὰ σμύρνης ἐσκευάζετο, καὶ ἥ γε στακτὴ καλουμένη διὰ μόνης ταύτης. Pro σμύρνα *Æoles dixere* μύῤῥα, *quia multa unguenta conficerent ex myrrha, & quæ stacte vocatur, per se unguentum esset.* Censet Æoles, qui ρ geminare gaudent, pro μύρον dixisse μύῤῥα, atque inde pro σμύρνη quoque dixisse μύῤῥα, quia *multa unguenta fierent è myrrha:* ac per se unguentum esset liquor ille *myrrha* stillatitius, qui stacte vocatur. Mihi tamen verisimilius fit μύῤῥα esse à מר, quod idem. Estque à מר, *amarus*. Nam is sapor ejus. Vel venit μύῤῥα à מר, id est, *stilla*. Ut propriè sic dicatur quæ Græcis στακτὴ, hoc est, *myrrha stillatitia*, sive *expressione eliquata*. Qua de re vide in *Stacte*. Sed prius *myrrha* etymon verius est. Nam מור, pro *myrrha* legas Cant. III. 7. & alibi. Dicunt Latini quoque *Smyrna*, ut Græci σμύρνη. Unde Cinna poëmation de incestis *Myrrha* amoribus *Smyrnam* inscripsit. Sic Lucretius:

Et contemptus odor smyrna, mellisque sapores, &c.

Apud Plautum quoque Asin. Act. V, Sc. II. pro *Murrham olet*, in vett. libb. legitur *smyrnam*. A σμύρνη est σμύρνιον, *smyrnium*, plantæ nomen ab odore factum. A *myrrha* quoque est *myrrhites*, nempe à *colore myrrhæ*: ut ait Plinius. Quem Solinus, & Isidorus sequuntur. Sed si à *myrrha* est, quæ Græcè σμύρνη, potiùs diceretur σμυρνίτης. Quare potiùs nomen fuerit ab *unguento*, quod Græcis μύρον, & Æolibus μύῤῥα. Ut idem sit λίθος μυρίτης & μυῤῥίτης, quomodo idem, οἶνος μυρίνης & μυῤῥίνης.

MYRTUS ait Caninius venire à μυρσίνη, Σ in T converso; quomodo à τόσα est *tot*; & fortasse ab ὡς *ut*. Sed nihil mutatione opus, quando & μύρτος pro eo legas apud Alcæum, Platonem, Dioscoridem. Plinius, lib. XV, cap. XXIX. *Arbor ipsa in Europa citeriore cælo* (al. *solo*) *quod a Cerauniis montibus incipit, primum Circeiis in Elpenoris tumulo visa traditur: Græcumque ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet.*

Hinc

Hinc *myrtetum*, pro quo & *myrteta* in muliebri dici probatum it Priscianus, lib. IV, hoc Plauti Vidularia:

Nescio qui servum e myrteta prosiluit.

Ab eodem est *myrites*, μυρτίτης οἶνος, *vinum conditum contusis myrti nigræ baccis*, ut docet Dioscorid. lib. V, cap. XXXVI. Et μυρτίδανον, *adnatum myrto tuber*, inæquale, verrucosum, concolor, quod manus instar amplectitur myrti caudicem: ut idem docet, lib. I, cap. CLVII. Sed Plinio *myrtidanum* est *vinum ex sylvestris myrti baccis & musto albo*. Sic enim scribit, lib. XIV, cap. XVI, de vinis factitiis: *Myrtiten Cato, quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Græci verò & alio modo. Ramis teneris cum suis foliis in albo musto decoctis, tusis, libram in tribus musti congiis defervere faciunt, donec duo supersint. Quod ita sylvestris myrti baccis factum est, myrtidanum vocant.* A *myrto* quoque, sive, (ut antiquè Cato & Varro dixere) *myrta*, venit *murtatum*. Varro, IV de L.L. *Murtatum, à myrtà, quòd ea largè fartum intestinum crassum.* Plinius, lib. XV, cap. XXIX: *Et alius usus baccæ fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens vicem, quodam etiam generosi obsonii nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum vocatur.* A *myrto* item dicta *Venus Myrtea*, quia *templo seu sacello ejus myrtetum proximum esset*: Sed postea pro *Myrtea* dictum *Murcia*, T in C converso. Varro, lib. IV de L.L. *Intimus circus ad Murciam vocatur, ut Procilius aiebat, ab urceis, quòd is locus esset inter figulos. alii esse dicunt à murteto declinatum, quod ibi id fuerit. cujus vestigium manet, quod ibi sacellum etiam nunc Murciæ Veneris.* Plinius, lib. XV, cap. XXIX: *Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murciam vocant.* Plutarchus, quæst. Roman. XX: Καὶ γὰρ τὴν νῦν Μυρκίαν Ἀφροδίτην καλοῦσι, μυρτίαν τὸ παλαιὸν (ὡς ἔοικεν) ὠνόμαζον. Servius ad VIII Æn. *Vallis ipsa, ubi Circenses editi sunt, ideo Murcia dicta est, quia quidam vicinum montem Murcum appellatum volunt.*

Mysta, μύστης, à μύω, *claudo*, quia μύει τὸ στόμα, *os claudit*. Siquidem *initiati*, qui Græcis μύσται, *quadriennium silebant*: unde & *Pythagorici* hausere, ut *discipuli* sui *quinquennium tacerent*: quo tempore dicti ἀκουστικοί, uti *silentium*, ἐχεμυθία. Quadriennio exacto *mystæ* admissi ad majora sacra, ac tum dicti ἐπόπται: uti *Pythagorici* exacto quinquennio ἐσωτερικοί. Vide Scaligerum, in Tibulli lib. III. A μύστης verò est μυστήριον: nisi ἀμέσως à μύω malis: vel ab Hebræo מסתרים, id est, *latibula, absconsiones*: quod à סתר, *abscondere, occultare*.

Mysterium, μυστήριον, cujus de etymo sic Clemens Alexandr. Προτρεπτ. pag. v. ed. Florent. & Euseb. lib. II Evangel. Præpar. pag. XL. edit. Rob. Steph. Καί μοι δοκεῖ τὰ Ὄργια, καὶ τὰ μυστήρια, δεῖν ἐτυμολογεῖν, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς Δηοῦς, τῆς πρὸς Δία γεγενημένης. τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ μύσους τοῦ συμβεβηκότος περὶ τὸν Διόνυσον. Εἰ δὲ καὶ ἀπὸ Μυοῦντός τινος Ἀττικοῦ ὃν ἐν κυνηγίᾳ διαφθαρῆναι Ἀπολλόδωρος λέγει, οὐ φθόνος· ὑμῶν δεδόξασται τὰ μυστήρια ἐπιτυμβίῳ τιμῇ. πάρεστι δὲ καὶ ἄλλως μυθήριά σοι νοεῖν, ἀντιστοιχούντων τῶν γραμμάτων, τὰ μυστήρια. θηρεύουσι γὰρ καὶ, εἰ καὶ ἄλλοι τινὲς, ἀτὰρ δὴ καὶ οἱ μῦθοι οἱ τοιοίδε Θρᾳκῶν τοὺς βαρβαρικωτάτους. Φρυγῶν τοὺς ἀνοητοτάτους, Ἑλλήνων τοὺς δεισιδαίμονας. Quibus verbis triplex *Mysterii* etymon adfert Clemens, & ex eo Eusebius. Unum est à μύσος, quod est μίασμα, *scelus*, unde μυσὸς, & μυσαρὸς, hoc est, μιαρὸς, μεμιασμένος, ut exponit Hesychius. Caussam etymi innuit esse, quod in generatione ac nece Dionysii sive Bacchi (cujus sacra *mysteria* dicebantur) multum fuerit abominationis & execrationis. Trapezuntius in tralatione Eusebii malè pro μύσος habet μῖσος, id est, *odium*. Sed & Dominicus à Soto, in IV distinct. I. q. I. artic. I, Clementem eo refellere conatur, quod Græcè μῖσος dicatur per I, μυστήριον autem per Υ scribatur. Sed aliud μῖσος, quod *odium* notat, aliud μύσος, id est, *scelus*; unde & Theodoretus, lib. III Histor. Eccl. sæpe μύσους voce utitur pro *sacrificiis dæmoniacis*, quia nihil iis sceleratius & detestabilius. Nec à μύσος tantùm sunt μυσὸς & μυσαρὸς, sed & μυσαχθὴς, & μυσαχνὸς & μυσάττω. Agnoscit quoque, μύσους vocem Eustathius, qui eam deducit à μύω, id est, *claudo*, quasi πρὸς ὃ μύομεν, *ad quod oculos claudimus*, quia videre illud non sustineamus. Alterum *mysterii* etymon apud Clementem & Eusebium adfertur ex Apollodoro, qui *mysteria* dicta voluit à *Myonte* quodam Attico, qui interierit in venatione. Tertium iis est à μῦθος, id est, *fabula*, & θηρεύειν, quod est *venari*: a venatu nempè fabularum, quibus plena gentilium *mysteria*. Sed ut secundum etymon vanum, ita primum secundumque nihil aliud est quàm allusio. Nempe non ea mens Clementi aut Eusebio fuit, ut verum etymon adducerent, sed ut allusiones quasdam afferrent maximè aptas ad irridenda gentilium sacra. Ac audacius etiam Dionysio tyranno ludere in μυστηρίῳ voce visum, cùm ea (ut Athenæus lib. III scribit) pro *murium latibulo* sive *cubili* ridiculè utebatur, quasi nempe esset à μῦς, id est, *mus*, & τηρεῖν, quod est *servare*. Ut verò ad verum tandem etymon accedamus; mirè probatur sententia doctissimi Casauboni, lib. I de Satyra, cap. II, qui eò quòd antiquissima quæque Græcorum vocabula veniant ab Hebræis, μυστήριον factum censet à מסתר, *mistor*, seu *mistur*, quod *rem* aut *locum absconditum* significat. Sed si Græcam originem malis, erit à μύω, id est, *claudo*, quia, ut ait Eustathius, oportebat τὸν μύστην μύειν τὸ στόμα, καὶ μὴ ἐκφαίνειν ἃ μεμύηται. Sanè à vero non abludit, μυστήριον ejusdem esse originis ac μύστης, quomodo, Hesychio teste, vocatur ὁ τῶν μυστηρίων μεταλαβών· unde συμμύστης, *consacraneus*, ut eleganter vertit Græco-Latinum Lexicon vetus Cyrillo tributum. Μύστης autem (quo & Ausonius, aliique usi) quin à μύω sit, vix dubium est. Sed nec ineptè deducas μυστήριον à μύζω, id est, *musso*, puta quòd *mussarentur* sive *occultarentur mysteria*, unde est illud Valerii Flacci lib. II:

—— Sacrisque metum servemus opertis.

Certè capital olim erat *Mysteria divulgare*. Quare *Orgia* quoque (quæ ἀπὸ τῆς ὀργῆς, à *Cereris* nempe *ira* in Jovem dicta, ait Clemens, ut paullò antè vidimus) ea Apollonii interpres ita dici ait, παρὰ τὸ εἴργειν τοὺς ἀμυήτους· *quod arcebant haud initiatos*. Porrò quanquam seu Hebræum, seu Græcum etymon sequamur, *mysterium* generatim sonet *rem arcanam*, usus tamen obtinuit, ut notet *rem arcanam*, non quamvis, sed *sacram*: eo quippe nomine appellarunt nationes orgia Samothracia, ac Cabirorum (de quibus Pausanias in Bœoticis & Apollonii interpres) aut Liberi patris: & inprimis τελετὰς sive *initia Eleusinia*; de cujusmodi sacris opertis vide Clementem Alexandr. & Eusebium de præpar. Evangel. At in Ecclesia non generatim tantùm ea vox accipitur pro *re sacra naturæ lumine incomprehensibili* (quomodo Matthæi XIII, XI, scriptum, *vobis datum est nosse mysteria regni cælorum*:) sed & speciatim pro *re arcana symbolica*, ut sunt Baptismus & Eucharistia: quæ Latini similiter *sacramenta* dixerunt, strictius, nempe hac voce utentes, cùm ut apud Græcos μυστήριον, ita apud Latinos naturâ suâ latiùs pateat vox *Sacramenti*: ut in sacris nostris dissertationibus ostendimus.

N.

Nablia, instrumentum musicum est Ovidio, in III de Arte:

Disce autem duplici genialia nablia palma
Vertere: conveniunt dulcibus illa modis.

Est diminutivum à νάβλον sive νάβλα· quod esse εἶδος ὀργάνου μουσικοῦ, auctores sunt Hesychius & Suïdas. Meminit & Athenæus in IV ubi Sopatrum usum docet. Scribit autem per B, quod convenit cum origine Hebræa. Nam נבל, *nebel*, est νάβλον sive ναβλίον. Pleraque organa Musica Græci accepere ab Orientalibus: quod & Politianus pluribus probat cap. XIV Miscell. Cæterùm propter affinitatem literæ *B* & *V*. pro νάβλον & νάβλα, etiam dixere ναῦλον & ναῦλα· quæ apud Sophoclem, Josephum, Plutarchum, Pollucem, atque etiam Hesychium invenias.

Næ ex Græco ναί. Hac de particula epistolium exstat Philelphi ad Michaëlem Rocham Grammaticum, qui, quid Terentio in prologo Andriæ ea notaretur, inquisierat. Nunc res notior, quàm ut in ea sit tempus insumendum.

Nævus, *lens faciei*: si rectè in Glossis Philoxeni exponitur φακὸς προσώπου. Onomasticon rectiùs interpretatur ἐπισαρκίδιον, hoc est, *aliquid super carnem excrescens*. Quomodo usus Gellius, lib. XII, cap. I: *An tu quoque putas naturam feminis mammarum ubera, quasi quosdam nævulos venustiores,*

non liberûm alendorum, sed ornandi pecteris caussâ dedisse? *Nævus* igitur sit, ἔκφυσις, hoc est, quando aliquid in cute excrescit, & propriè quidem ab ortu ipso inest: sic dicitur *nævus* quasi *nativus*, T ejecto: vel quasi γναῖος vel γναῖσος à γινέσθαι· quod censet Festus his verbis: *Gnævum corporis insigne, & prænomen à generando dicta esse, & ea ipsa ex Græco γίνεσθαι*, apparet. Quid si κναῖος sit à κναίω, hoc est, κόπτω, quia resecari soleat? [*Nævus* est *excrescentia in facie, ubi pili producuntur ut sit instar sylvula*. Italis dicitur *neo*. Est manifeste à νάπος, aut certe ejusdem originis, à νάω enim ῥέω, σίζω, est ναῖος, νάϊος ναῖπος & νάπος.]

Nanciscor est ab antiquo *nancior*: ut à *pergo* pro *excito* est *pergiscor* unde *expergiscor*. Festus: *Nancitor in XII nactus erit, prædatus erit. Item in fœdere Latino*. Pecuniam quis nancitor habeto, et si quid pigneris nancitor, sibi habeto. Ubi *nancitor* ἀρχαϊκῶς positum pro *nanciatur*, hoc est, *nanciscitur*. Sed & veteribus *nancio* in usu fuit; ut Priscianus probat illo Gracchi pro se: *Si nanciam populi desiderium, comprobabo Resp. commoda*. Fortasse autem, ut *frango* est à *frago*, unde, *fregi*; *pango* à *pago*, unde *pepigi*: sic *nancio* & *nancior* prius fuit *nacio*, & *nacior*; unde *nactus sum*. Nam absque *N* scribi, Probo, Capro, Pollioni & Plinio placet, ut ibidem auctor est Priscianus. *Nacio* autem vel *naco*, forte à λήχω seu λάχω, unde λαγχάνω, *sortior*, *sortitò consequor*: À *nancior* est *renancior*. Sanè in MSS. Paulli codicibus legas: *Renancitur significat reprehendit. Unde adhuc nos dicimus nanciscitur, & nactus, id est, adeptus*. Vulgo legitur *renanciscitur*. Imò & sic est in schedis Festi Farnesianis. Sed planè censeo *renancitur* legendum, uti in calamo exaratis legi aiebam.

Nanus pro *pumilo* usurpat Laberius apud Agellium, lib. XVI, cap. VII. Apud eundem, lib. XIX, cap. XIII, docemur pro *mulis*, aut *equuleis humilioribus* usurpari ab Helvio Cinna, in hoc versu:

Bigis rheda rapit citata nanis.

Ubi qui *mannis* corrigunt, ad Gellii mentem non attendunt. Versus autem proxime antecedens, ut ego quidem conjecto, sic legi debet:

At nunc me Genusina per salicta.

Vel, *Bebiana per salicta. Genusini*, ac *Bebiani* (qui in quibusdam Frontini codd. *Veviani* vocantur) Apuliæ populi sunt Plinio, lib. III, cap. XI. In vulgatis est,

At nunc me gensi nana per salicta.

Verùm repugnat metrum, cùm sit phaleucium. Nec ostendendum erat, *salicta esse nana*; verùm *equos pumilos vocari nanos*. Unde *nanis* nomen sit, docere conatus Festus his verbis: *Nanum*, inquit, *Græci vas aquarium dicunt humile, & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum*, (f. *situlam barbatam*) *unde nani pumiliones appellantur*. *Nanis vasis* meminit & Varro lib. IV de L. L. sed locus est corruptus, quem ita restituit Scaliger: *Postea accessit nanus cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura barbatus*. Verumenimvero, quòd *nanos* ita à *vase nano* dici putavit: id verum non est: sed omnino est *nanus* à Græco νάνος, quod idem notat. Aristoteles, lib. VI histor. animal. cap. XXIV, οἱ δὲ καλούμενοι γίννοι γίνονται ἐξ ἵππου, ὅταν νοσήσῃ ἐν τῇ κυήσει, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις οἱ νάνοι, ἐν δὲ τοῖς ὑσὶ τὰ μετάχοιρα. καὶ ἔχει δὲ, ὥσπερ οἱ νάνοι, ὁ γίννος τὸ αἰδοῖον μέγα. Aristoph. Scholiastes εἰς εἰρήνην· Νάνοι γὰρ λέγονται οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων· οἱ δὲ κολοβοὶ τῶν ἵππων, γίννοι λέγονται. Agellius, lib. XIX, cap. XIII: *Tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit, oro magister, ut sim certus, an rectè supersederim nanos dicere parva nimis staturâ homines, maluerimque eos pumiliones appellare: quoniam hoc scriptum esse in libris veterum memineram; nanos autem sordidum esse verbum & barbarum credebam. Est quidem hoc, inquit Apollinaris, in consuetudine imperiti vulgi frequens, sed barbarum non est, censeturque lingua Græca origine. νάνους enim Græci vocaverunt brevi atque humili corpore homines paullùm supra terram exstantes*. Νάνος ut Becmanus observat, est à נין, *subolescebat*, *ætate innovatum est*: quod propriè dicitur de prole recens editâ. A quâ ipsâ voce arcessit Græcum νέος, unde Latinum *novus*, ut suo loco dicimus. *Pumilio* unde sit, dicemus in *Pumilus*.

Naphtha, νάφθα, Chald. נפט ac נפטא, à נטף, *stillare*. Nam (ut Plinius ait, lib. II, cap. CV) *profluit liquidi bituminis modo*. Hæc vera origo: non illa adducta ab Ambrosio, libro de Noë & arca, cap. VI, ubi ait: *Græce dicitur νάφθα παρὰ τὸ συνάπτειν, quod disjuncta connectat, nexuque constringat indissolubili, ut naturali unitate sibi credas convenire*.

Napus à *rapum*, cui simile est. Ita Isidorus, lib. VII, cap. X. Alii à νάπυ, quod Atticum pro σίνηπι. Sanè foliis, semineque, nonnihil etiam radice similis est. Aliquibus item à νάπος, quod est *saltus* seu *vallis nemorosa*. Unde & *Napeæ*, vallium deæ, ut sylvarum *Dryades*, *Oreades* montium, *Naiades* fontium, *Nereides* maris: quemadmodum Servius docet in illud IV Georg.

——*faciles venerare Napeas.*

Narcissus, νάρκισσος, ἀπὸ τῆς νάρκης, hoc est, *torpore*, quem gravi suo odore adfert. Plutarchus, Sympos. lib. III, Probl. I. Καὶ τὸ νάρκισσον [ὠνόμασαν οἱ παλαιοὶ] ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. Eandem appellationis rationem adfert tum Plinius, lib. XXI, cap. XIX. tum Clemens Alex. lib. II Pædag.

Nardus, νάρδος, à נרד, quod ejusdem notionis.

Nares, ut Festus in *Nares*, & Donatus, in Adel. III, III, tradunt, ita dictæ à *narus* sive *gnarus*, hoc est, *scius* sive *sciens*, quia per *eas odorum gnari reddimur*: Similiter Isidorus, lib. XI, cap. I, qui huic etymo firmando adfert, quod veteres *olfacere* dixere pro *cognoscere*. Ut Terentius, *Ac non totis sex mensibus prius olfecissem, quàm ille quicquam cœperit*. Perotto & aliis placet *nares* esse à *nare* pro *natare*, ob *innatantem humorem*: unde & Græcis ῥῖνας dici censeat ἀπὸ τοῦ ῥέειν, quod est, *fluere*. Sed cùm inter Græcum ῥῖνας ac Latinum *nares* tanta sit affinitas, dicere malim, κατὰ μετάθεσιν, Latinum illud à Græco fluxisse; quod placuit Angelo Caninio, & Nunnesio in Grammatistice vel potiùs utrumque esse ab Hebræo נחיר, id est, *naris*, quod ab נהר, *fluere*. A *nare*, *nasus*, de quo seorsum.

Narita *ostrei genus*, Aristoteli νηρίτης quasi νηρὸς, quod à νάω, hoc est, *no*, seu *nato*. Usus Plautus: cujus verba Scaliger emendat. Vide eum ad Festum in *Narita*.

Narthecium, ναρθήκιον, *vasculum in quo reponebant medicamenta*. Nam narthesis medullâ exemtâ caulis erat cavus, unde Hesiodus, ἐν κοίλῳ νάρθηκι. Νάρθηκα autem Latini *ferulam* appellant. Vide de ea Theophrastum, lib. VI Hist. cap. II.

Nascor, ex *gnascor*, à γεννάω, unde γέννησις. At γεννάω à γείνω. Id verius censeo, quàm ut à *nascor* contractum sit ex *nanciscor*, ut hoc sit *naturam adipiscor*. Id tamen placuit Cæsari Scaligero, commentario in Aristotelis lib. V, cap. XIV, sect. CLI. A *nascor*, est *natura*, ut φύσις à φύω. Item *natio*, ut à φύω φῦλον. Ejusdem originis *natus* pro filio; *nata* pro filia.

Nassa, *piscatorii vasis genus ex viminibus contextis*, quasi νᾶσις, à νάω, *fluo*: vel Hebræo נשא, *seduxit*, quia eo *decipiantur pisces*.

Nasturtium quasi *nasitortium*, *O* in *U* abit, ut sæpe. Varro Pappo, aut indigitamentis, apud Nonium: *Nasturtium nonne vides ab eo dici, quòd nasum torqueat: vestispicam, quod vestem spiciat?* Plinius, lib. XIX, cap. VIII: *Nasturtium nomen accepit à narium tormento*. Idem scribit Isidorus, lib. XVII, cap. X. Græcis κάρδαμον vocari ex Cicerone cognoscimus, qui cùm Xenophon lib. I. Κύρου παιδείας, scripsisset Persis κάρδαμον ὄψον fuisse, ipse vertit *nasturtium*. Nam libro V Tuscul. Quæst. ait: *Persarum à Xenophonte habitus exponitur, quos negat ad panem adhibere quicquam præter nasturtium*. Dicitur autem κάρδαμον, vel quasi καρηδαμον, quia κάρα δαμᾷ, *caput domat*, hoc est, *purgat*. Nam id quod nigrius est, capitis vitia purgare, ait Plinius, lib. XX, cap. XIII. Vel est id nomen à καρδία, quia *cordatos facit*. Nam dicunt τοὺς ἐσθίοντας κάρδαμον, ὀξυτέρους τὴν διάνοιαν γίνεσθαι. Hinc proverbium in pigros & desides, κάρδαμον ἔσθιε, *nasturtium comede*. Quo Plinius respexit, cùm verbis ante allatis subjungit: *Et inde vigoris significatio proverbio id vocabulum usurpavit, veluti torporem excitantis*.

Nasus,

NASUS, pro quo & *nasum* dixit Lucillius, dicitur à verbo *nare*, quia per eum natat ac fluit humor, quo cerebrum purgatur. Sive à Græco *νάω*, *flao*, ut dicatur quasi *νάσος*, hoc est, *fluxus*: Vel à nomine *naris*, *R* in *S* abeunte, ut sæpe alias; quod & discriminis caussâ hic factum videtur, ut differat à *naris*, pro *gnarus*. A *naso* est cognomentum *Nasonum*, item *Nasica*: quod indicat ille Arnobii locus in VI: *Potest enim fieri, displosas ut gestiat nares, quem esse vos facitis figuratisque nasicam.* De diis, eorumque simulacris agit Arnobius. Etiam *nasos* vasis tribuere: uti Martialis in Apophoretis, dist. XCVI.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatini,
Accipe: sed nasus longior ille fuit.

Et Juvenalis sat. V.

Siccabis calicem nasorum quatuor.

Certo generi calicis tribuit *nasos quatuor*: At *ternos* habuit *nasiterna*, unde & nomen accepit. Ea, interprete Onomastico, erat *ὑδρία*, sive ut exprimit Nonius, *vas aquatile*, sive, ut est apud Festum, *genus vasis aquarii ansati & patentis*. Ubi *ansatum* vocat ab *ansis*, quas & *nasos* vocari diximus. Plautus, Sticho, Act. II, Sc. III:

Ecquis huc effert nasiternam cum aqua?

Usus & alibi. Indeque *nasiternatus*, qui *nasiternam gestat*. Calphurnius, Phronesi fabulâ: *Ubi tu nasiternatus aquam petas.* Citat Nonius.

NATES, quasi *nites*, quia illis innitimur: ut censet Isidorus lib. XI, cap. I, Sed modulus prioris syllabæ refragatur. Quare melius à *nato*, vel *νάω*, *fluo*, quia per eas diffluit humor: sive à *νοτίς*, *humor*. [*νῆσις*.]

NATTÆ, an *nacta*, an *nacca*, scribi debeat, non convenit. Satis tamen constat, sic dici, *qui sordidas artes exercent*. uti *fullones* & *βυρσοδέψαι*. *Natta* scribitur in membranis & Pinariorum nummis, quibus id cognomen fuit: uti observat Casaubonus in sat. III Persii. *Nacca* constanter est in MSS^{tis} Paulli codd. Ac similiter schedæ Festi Farnesianæ. Et favent hæc quæ de etymo addit: *Nacca appellantur vulgo fullones, ut ait Curiatius, quod nauci non est, quod est nullius pretii. Idem sentit & Cincius. Quidam aiunt, quod omnia ferè opera ex lana νάκη dicantur à Græcis.* Non dubito tamen, quin aut *nacta* dixerint, aut ex eo *natta* sit corruptum. Nam Græci *νακτὰ* vocent *coactilia*: unde Hesychius exponit *στὸ πῖλος καὶ τὸ ἐμπίλια*. Est id à *νάσσω*, quod est *premo*, *denso*, *farcio*: unde idem interpretatur *ὁμαλίζειν*, *θλίβειν*. uti *νάξαι*, *σάξαι*, *βύσαι*. Indè igitur *ἀναλόγως* fit *νακτής*, à quo *nacta*, quomodo in veteri Veneta editum apud Appuleium IX Met. Forsasse tamen etiam dixere *natta*, ob faciliorem pronunciationem. Nec enim facilè fides deroganda vett. nummis, & membranis.

NAUCI ex quorundam sententia conflatum ex *ναὶ καὶ οὐχί*, teste Festo, ut propriè hominem levem signet. Alii aliud significare volunt, ut ibidem docet his verbis Festus. *Naucum, ait Ateius, Philologus poni pro nugis: Cincius, quod in olea nucis, quid intus sit: Ælius Stilo, omnium rerum putamen: Glossematorum autem scriptores, fabagrani, quod hæreat in fabulo: Quidam, nucis juglandis, quam Verrius juglandam vocat, medium velut dissepimentum.* Charisius Sosip. lib. II, cap. de Adverbio: *Nauci, pro nihili, te duco. Est autem faba granum cum se aperit.* Priscianus, lib. VI: *Nauci, putamen nucis significat, & pro nihilo accipitur.*

NAUCLERUS legas apud Plautum. Est & Cæcilii comœdia apud Nonium in *suppilare*, & alibi. Isidorus, lib. XIX Originum cap. I: *Nauclerus dominus navis est appellatus, ita quod navis in sorte ejus sit, κλῆρος enim Græcè sors dicitur.* Alius enim *nauclerus* à *gubernatore*. *Gubernator* enim est, *qui ad clavum sedet*: at *nauclerus* est *navis dominus*. Plutarchus in Pol. præcept. *ναύτας μὲν ἐκλέγεται κυβερνήτης, καὶ κυβερνήτην ναύκληρος*. Athenæus, libro V. *Τῶν δὲ κατὰ ναῦν ἀδικημάτων δικαστήριον καθεστηκὸς, ναύκληρος, κυβερνήτης, καὶ πρωρεύς*. At aliud *navarchus*, quomodo vocatur *navium seu classis præfectus*. Hesychius: *Ναύαρχος, ὁ τῶν νηῶν ἄρχων*. Usus & *navarchi* voce Cicero. Pleraque enim à *ναῦς* venientia etiam Latini usurpant. Quale est *naumachia*, *ναυμαχία*, à *ναῦς* & *μάχομαι*, *pugno*. *Naupegus*, *ναυπηγὸς*, à *ναῦς*, & *πήγνυμι*, *compingo*. *Naumachiæ* vocabulo usi Velleius, Plinius, Suetonius, &c. *Naupegi* autem Chalcidius, & Firmicus.

NAVIA, à *navis*, vel Græco *νήιον*. Festus: *Navia* (ita & MSS^{ti}) *est uno ligno exsculpto, ut navis, quo utuntur alveo in vindemia.* Græcis dicitur *σκάφη*, *ἀπὸ τοῦ σκάπτειν*. Nam initio fuit *μονόξυλος*, utpote facta ex arbore excavata. Tangit hanc rem Maro, I Georg.

Tunc alnos primùm fluvii sensere cavatas.

Quid *navia* sit, non satis percepisse videtur Rob. Titius, lib. X, Locor. contr. cap. XV. At *Navia ficus* in comitio vocata ab *Attio Navio* augure, ut docet Festus.

NAVIS ab obliquo *ναὸς*, inserto digammâ, more Æolum. *Ναὸς* verò priùs fuit *νηὸς*, quo semper utitur Homerus: nam alterum illud non invenies apud eum, præterquam in compositione. Est vero *νηῦς*, Eustathio teste, à *νέω*, *νήχω*, quod notat, *κολυμβῶ*. Alterum quoque idem etymon ponit, ut sit à *νάω*, significante *πορεύω*, quia eam *πορὸς ἐγκείμενος βαρύνει*. Sed verius est prius etymon. A *ναῦς* est *ναύτης*, pro quo poëtæ, tragici imprimis, etiam *ναυάτης* dicunt. Latinè quoque pro *nauta* per similem epenthesin dicitur *navita*. Putare aliquis possit à *nave* esse *navita*, proque eo per syncopen esse *nauta*: præsertim quando apud Festum hæc legere est: *Navitas secundùm incorruptam consuetudinem dictos, quos nunc nos nautas dicimus, testis est Cato in oa quam scripsit, cùm in Hispaniam proficisceretur, cùm ait: Navita, quod secum portaverant vinum atque oleum, usus tantùm eo sum.* Sed terminatio satis indicat, simile esse vocibus, *propheta*, *planeta*, *Scytha*, *geometra*, *bibliopola*, & similibus quæ apud Græcos in recto communiter in *ης*, poëticè autem in *Α* desinunt. Apud poëtas enim (quos Latini hac in parte sequuntur) nomina hujusmodi in A exeunt, tam in recto, quàm in vocativo. A *navis* est *navus*, ut ex Festo & Cornelio Frontone diximus in *Gnavus*. Sunt quibus *navis* contrà videtur esse à *navus*. Isidorus, lib. XIX, cap. I: *Navim quidam perhibent dictam, eo quòd gnavum rectorem quærat, id est, peritum, sapientem, strenuum, qui continere & gubernare novit propter maritima pericula & casus.* Sed *navis* esse à Græco *ναῦς*, manifestum est, eoque à *nave* potiùs erit *navus* & *navare*. A *nave* est *navigo*, quod priùs notabat *navem ago*: unde & conflatum. Sed accipitur generatim pro *nave iter facere*.

NAULUM, *ναῦλον*, *pretium quod vectori pro navigatione solvitur.* Juven. sat. VIII:

—— Furor est post omnia perdere naulum.

Ναῦλον verò à *ναῦς*, *navis*: vel potiùs à *ναύω*, *navigo*.

NAUSEA ab Ionico *ναυσίη*, pro *ναυτία*. Sic *ναυσιᾶν*, *nauseare*. Propriè igitur *nauseare* dicitur, cujus stomachus ex sentinâ, graveolentiâ, & crebrâ corporis agitatione, studet sibi molesta per os excernere. Quare condecenter admodum dixit Horatius lib. I, sat. I.

—— conducto navigio æquè,
Nauseat, ut locuples, quem ducit priva triremis.

Nam etsi *nauseandi* voce non utatur propriè, sed metaphoricè, de perverso nempe obviarum commoditatum fastidio ac contemtu: tamen aptè admodum, & penè propriè usurpat, quia de navigatione sermo est. Hinc *nauseola*, apud Ciceronem, & *nausiosus*, apud Plinium.

NAUSTIBULUM reperias apud Festum: atque ita constanter MSS^{ti}. Sic, ut ait, *vocabant antiqui vas alvei simile; videlicet à navis similitudine.* Ubi pro *navis* legere malim *navia*. Fortasse tamen nec notatio, nec etymologia vera est. Nam vocis formam consideranti, videtur potiùs significari, *portum* sive *navium stationem*, quod si est, *naustibulum* dicetur, quasi *navium stabulum*, ut Græcè *ναύσταθμος*, quasi *ναῶν σταθμός*. Simili syncope à *navis* & *ago* est *navigo*; à *navifragus*, *naufragus*. Maro, III Æneid.

—— Et navifragum Scylaceum.

Par quoque ratio in *nauscit*, quod sic dicitur quasi *navescit*, vel *naviscit*. Festus: *Nauscit* (sic MSS^{ti},) *cùm granum fabæ se nascendi gratiâ aperit, quod fit non dissimile navis formæ.*

NAUTEA, quæ Græcis *ναυτία*. Plautus, Curcul. I. II:

Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea est.

Usurpat & Asinariâ, ac Casinâ. Imò Artemone etiam usum, docebit Festus. Sed apud eum vulgo malè legitur *Paulus* pro *Plautus*, quod & Ant. Augustinus vidit. Artemonem scripsisse Plautum, docebit præter Helenium Acronem, Festus in *super-*

superstites. Quid *nautea* sit, non convenit inter antiquos Grammaticos. Festus: *Nauteam, ait Opilius Aurelius, herbæ genus esse granis nigris, quâ coriarii utuntur, cujus videri nausea dictum nomen, quia nauseam facit, permutatione T & S literarum.* Herbam hanc esse *bryoniam nigram*, seu *vitem nigram*, censet in nomenclatore suo Hadrianus Junius. Paullò post addit Festus: *Labeo in commentario juris Pontificii, ait, nauteam rubidum quiddam esse, quo pontificum vestimenta quædam colorant.* Nonius verò sic scribit: *Nautea est aqua de coriis, vel, quod est verius, aqua de sentina, dicta à nautis.* Mihi simplicissimè videtur *nautea* deduci à ναυτία, seu Opilii, seu Nonii interpretationem sequi lubet.

N E

N**E** interrogativum, ut in *tune* pro *an tu*, est ab ἦν, vel ἄν, hoc est, *si.* Sanè & Græcis tum *si* notat, tum *an.* Estque ἦν à Syriaco אן, id est, *si.* Sed *ne* pro *non* est à νὴ vel νη. Itaque interdum corripitur: ut in *nefarius*, *nefastus*: interdum producitur; ut illo Catulli:

Funera Cecropiæ ne funera portarentur.

Sic Græcis νὴ in νήπυς, *pedibus carens*: νη verò in νήριθμος, hoc est, ἀνάριθμος, *innumerus*, νηλιτὴς, *peccati expers*, à νη & ἀλιτημαι, *pecco*, atque ita in aliis. Νη verò & νὴ, κατὰ μετάθεσιν ab Hebræo; לא, hoc est, *non.* A *ne* & *que* est *neque*, ut à *ne* & *ve neve.* Sed κατ' ἀποκοπὴν pro illo *nec*, pro hoc etiam *neu* dicitur. Pro *ne* verò & *ni* dixere: ut docet Donatus, Eun. Act. III, Sc. III. Remansit in compositis *nimirum*, & *nisi*, quæ valent *ne mirum*, & *si non.* Priscianus, initio lib. XV: *Ni quoque pro ne accipitur, ut Virgilii versus ostendit: Ni teneant cursus. Quod etiam Donatus in commentario Æneidos affirmat, dicens, Ni pro ne: sic veteres.*

N**EBRIS**, νεβρὶς, *pellis hinnuli.* Hesych. Νεβρὶς, ἐλάφου δορά. Est à νεβρὸς, *hinnulus.* Idem Hesych. Νεβροὶ, ἐλάφων γεννήματα. Imò idem Hesych. ἰνελάφ, νεβρὸς ἰννὰς. In Onomastico legas, *Nefrendes*, νεβροί. Sed *nefrendes* sunt *porcelli*, ut alibi dicimus. At νεβροὶ, *cervi.* Glossæ Isidori: *Nebris Diana, corium Dianæ, quæ cum cervo pingitur.* Usus ea voce Statius Papinius in primo & secundo Achilleidos. Item in secundo Thebaidos, cum ait:

——*Non orgia Cadmi*
Cernitis, aut avidas Bacchum scelerare parentes
Nebridas.

Ubi sic Placidus Luctatius: *Nebridas, pelles damarum, quæ Græcè νεβρίδες appellantur: ac per hoc Baccharum indumenta significat, quibus sacrificiorum tempore uti consueverunt.* Ut Virgilius:

Pellibus in morem cincti.

His verbis duo indicat, eos, *qui Orgia celebrarent, fuisse cinctos nebride*, & *nebrida* fuisse *pellem damæ.* Prius illud verissimum est. Unde Avienus in Orbis descriptione:

Orgia ludentes, & nebride pectora cincti
Deduxere choros.

Cumque *nebride* in Orgiis induerentur dicti νεβρίζειν, & res ipsa νεβρισμός. Quod & initiis Cereris fiebat, quia Athenis communia erant initia Cereris & Bacchi. Vide Harpocrationem in Νεβρίζων, & Plutarchum de fluminibus, ubi de Hebro agit. Quod verò Luctatius *nebridas* exponit *pelles damarum*, id minùs mirandum: quia & in Glossis legas, Νεβρὸς, *dama, hinnuleus.* Sed similes quidem *damæ* & *hinnulei*: at differunt tamen, quia *damus* seu *dammus*, cornua in adversum: qua de re Plinium vide. *Dama* Græcis δορκάδες. putat Arnobius, lib. V & *Athenis* fuisse *Nebridarum familiam*, cui ex eo nomen esset, quia νεβρίδα sive *hinnulei pellem indueret.* Sic enim scribit: *Oras ut venit ad Atticas, triticeas attulit fruges? Nebridarum familiam pellicula cohonestavit hinnula?* Sed in *Coo insula* fuit *familia Nebridarum*, ex qua natus Hippocrates. Ei nomen à *Nebro*, conditore familiæ. In Attica verò ejus nominis familia non fuit. Imposuit Arnobio, vel scriptori, quem secutus, quod Athenis simul colerentur Ceres & Bacchus ac in initiis Cereris: ut paullo antè diximus. Quorundam etiam opinio est Bæticæ civitatem esse dictam *Nebrissam*, quia ibi, ut è Silio constat, Bacchæ Orgia sua celebrarent *nebride* indutæ.

N**EBULA**, quasi *nubula*, si credimus Isidoro, cujus hæc verba, lib. XIII, cap. X: *Nebula inde dicta, unde & nubila, ab obnubendo, hoc est, operiendo terram, sive quod nubes volans faciat. Exhalant enim valles humida nebulas, & fiunt nubes.* Hæc ille. Sed clarum est *nebula* venire à νεφέλη. Nec obstat, quod νεφέλη propriè *nubes.* Nam interdum etiam pro *nebula* sumitur. Sanè quemadmodum Maro promiscuè dicit *nube* vel *nebula operiri*, (ut

——*Nube cavâ spectantur amicti:*

Item;

——*obscuro gradientes aëre sepsit,*
Et multum nebulæ circum dea fudit amictu;)

similiter Homerus Odyss. θ ait:

Ἠέρα καὶ νεφέλην κεκαλυμμένω αἰ.

Pro quo paullò antè dixerat, νέφεϊ καλύψατο. Est verò νεφέλη ab Hebræo אפל, *nebula, caligo*: non autem à νε στερητικῷ & φάος, id est, *lumen*, quia sit φωτὸς ἀποφάσις, *lucis privatio.* A *nebula*, dictum *nebularium*, quomodo Scaliger in Copam Columellæ vocari ait locum, in quo vina instituebantur ebibere fumum, ut vitium exuerent: indeque Martialem pessima Massiliæ vina fortassis dixisse *fumos Massilitanos*: nisi ad id respexisse malis, quod & Græcis *improbum vinum* καπνίας οἶνος appellatur.

N**EBULO** à *ne* & *obulo*, quasi *nec obulo dignus*: vel potiùs à *nebula* est *nebulo*, ut à *tenebris*, *tenebrio.* Nonius: *Nebulones & tenebriones dicti sunt, qui mendaciis & astutiis suis nebulam quandam & tenebras objiciunt: aut quibus ad fugam fugitivis & furta hæc erant accommodata, & utilia.* Ita quoque est in Aldina: nec aliter legit Junianus Maius, nisi quod pro *fugitivis* perperam habet *furtivis.* Ego locum sic emendo: *aut quia furibus ac fugitivis ad fugam & furta hæc* (nebula putà & tenebræ) *erant accommodata & utilia.* Donatus, Eun. IV, VII: *Nebulo vel inanis, vel vanus, aut mollis, ut est nebula, dicitur.* Vetus Horatii interpres ad sat. I, lib. I: *Nebulones, vani & leves, ut nebula.* Festus: *Nebulo dictus est, ut ait Ælius Stilo, qui non pluris est, quàm nebula: aut qui non facilè perspici possit, qualis sit, nequam, nugator.* Ubi notandum, quod *nebulones* dici ait qui, quales sint, difficulter perspicere est: uti quos, si videas quantivis pretii putes, cùm longè ab iis absint qui videntur: haut secus nempe ac *nebula* aliquid videtur: sed apprehendere volentem frustratur. Itaque *nebulo* qui ante prælium magnifica jacit verba, sed in prælio est lepus galeatus: sive Atticus miles, de cujusmodi militibus notum illud vetus, θρασὺς περὶ ἔργον ἐν πολέμῳ κακός. *Nebulo* quoque qui viripotenti & virosæ feminæ vir videtur, cùm in Venerio concilio penè sit minùs quàm puer, aut spado. Hinc meretrix acutè apud Comicum Eunucho IV, VII:

Sanè quod tibi nunc VIR videatur esse, hic NEBULO magnus est.

Scio de Martia magis, quàm Veneria palæstra apud Comicum agi: sed par utriusque pugnæ ratio est: nec dubium quin hoc dictum a Veneriis nepotulis primò fuerit profectum, id verò alioversùm transtulerit faceta meretrix. Velle enim *nebulonem* hìc interpretari *hominem improbum*, id planè sit insubidum & inficetum. Quippe studet Thais metum eximere formidoloso seni, unde continuò subjicit, *Ne metuas.* Ad hoc nihil faciebat, si Thrasonem diceret improbum, cùm ab improbis nobis maximè metuamus, imprimis qui robore videntur pollere atque audaciâ. Porrò tot caussis, cur à *nebula nebulo* esse possit, istam etiam addas licet, quòd *nebulones loquantur ac agant nebulas*, hoc est, *nugas, res nebulâ nihilo digniores*: quomodo loquitur Persius,

Grande locuturi nebulas Helicone legunto.

Et pro *vilissima re* eodem usus Plautus, Pœn. Act. I, Sc. II:

Cujus ego vel nebula cyatho septem noctes non emam.

Prout ibi legit Turnebus.

N**ECESSE**, κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ α venit ab ἀνάγκη. Ita Nunnesius. Sin Latinam originem dare lubet, fuerit sanè à *ne* & *cesso*: ut propriè *necesse* sit, *quod differri non potest*: vel à *nec* & *esse*; ut propriè *necesse* sit, sine quo *nec esse*, vel saltem *bene esse* non possumus: quamquam & ita dicatur, *quod evitari non potest*, uti quæ fatalia. Præivit ad posteriora isthæc Festus his verbis:

verbis: *Necessarium ait esse Opilius Aurelius, in quo non sit cessandum: aut sine quo vivi non possit, aut sine quo non bene vivatur, aut quod non possit prohiberi, quin fiat.* Secundam sententiam, ut sit à *nec* & *esse*, probat Scaliger de caussis L. L. cap. CLXVI. Sed pugnant illa, *nec esse*, & *necessarium esse*. Quare malim dicere esse à Græcis. Vel sequar sententiam Opilii, ut à *ne* & *cesso*, sit *necesse*, quomodo à *ne* & *fari nefarius*. Hinc *necessarii*, de quo idem Festus: *Necessarii sunt, ut Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur præter cæteros.* Nonius *adfines* interpretatur, sed non *solos adfines*, verùm etiam *cognatos* signari, ostendit hic locus Valerii Maximi, lib. II, cap. I: *Convivium sollemne majores instituerunt, idque charistia appellaverunt, cui præter cognatos & adfines nemo interponebatur: ut si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis tolleretur.* Hinc *necessitudo*, vinculum illud inter cognatos & affines.

Necto, à νέω, ut *plecto*, à πλέκω. Νέω quippe tum νήθειν sive *nere* notat; tum etiam σωρεύειν sive *congerere*: ut Hesychius docet. Nempè quia nentes tum fila ducunt, tum ducta in fuso conjungunt. Quare *nectere* propriè sit *nendo conjungere*: sed generatim sumitur pro *vinculo aliquo jungere, ac colligare*.

Nefarius, à *ne* & *fari*: uti *nefandus* ex *ne* & *fandus*. De posteriori assentit Asconius Pedianus: de priori non item: Verba ejus sunt in III contra Verrem: *Nefandum, est non fandum: nefarium, quod sacra polluit farre pro solita celebrari, ergo nefarii, sacrilegi.* Possis & deducere à *nefas*, unde *nefasius*, & *S* in *R* abeunte *nefarius*, quomodo *ara, arena, Valerii, Papirii* dicimus, quæ priùs *asa, asena, Valesii, Papisii*. Cæterùm pro *nefarius*, vel *nefandus*, etiam *nefans* dixere. Ita Lucilium, Varronemque locutos esse, docebit Nonius in *Nefantia*. Simileque est apud Accium *infans facinus* pro *infandum*. Citat Nonius in *Infans*.

Nefrundines tum *renes*, tum *testiculi* dicuntur. Festus: *Pro nefrendibus, ut antiqui dicebant, renes nunc dicit usus recens. Sunt qui nefrendes dici putant testiculos, quos Lanuvini appellant nebrundines, Græci νεφρὲς, Prænestini nefrones.* Sed propriè *nefrundo* renem notat, estque à Græco νεφρὸς, quod idem notat. Quia autem & *testiculi* rotundi, atque ut in renes urina, ita in testiculos defluit τὸ σπέρμα, quæ & ipsa dicitur *genitalis urina*, *nefrundinis* vox translata est ad *testiculos*.

Nego, quasi *neago*. [νεικῶ.] Nec obstat, quòd in *dego*, quod quasi *deago* dicitur, prior producatur. Nam in *dego E* & *A* commutantur in *E* longum, quomodo Iones pro ἔαρ dicunt ἦρ, & Dores pro κέαρ κῆρ· at in *nego* non contractio est, sed syncope literæ *A*, quâ fortassis ratione & *vagor* priorem corripit, extrito *E*. Nam priùs fuit *veagor*, hoc est, *valde agor*, sive *huc illuc feror*. *Ve* in compositione interdum augere, docebit Agellius, lib. V, cap. XII. Nec magis etymo allato obstat, quòd verbo *nego* non tam *agere*, quam *dicere*, vel *fateri*, opponatur. Nam & *dicere* est *agere*. Ut apud Terent. Adel. I. I.

Sed estne ipsus, de quo agebam? ——

Atque ita dicimus quoque *gratias agere*.

Nempe, à *nam* & *pe*, ut *quippe* ex *qui* & *pe*. *Pe* autem à Græco πε, vel πῆ.

Nemus à Græco νέμος, quod Hesychius interpretatur σύνδενδρον τόπον καὶ νομὴν ἔχοντα, *locum arboribus densum & pascuum*. Homerus Il. β. ἐν νέμεϊ σκιερῷ, *in nemore umbroso*. A *nemus* est *nemorensis*. Ut *nemorense mel* apud Columellam, *nemorensis rex* apud Tranquillum, hoc est, rex sacrorum in nemore Dianæ, quod erat in sinistra via, qua Aricia itur. Ab eodem *Nemestrinus deus*. Arnobius, lib. IV: *Deus nemorum Nemestrinus est.* Νέμος verò est à νέμω, *pasco*: unde & Νομάδες, qui Latinis *Numidæ*, *O* in *U* mutato. Festus: *Numidas dicimus, quos Græci Νομάδας, sive quòd id genus hominum pecoribus negotiatur: sive quod herbis, ut pecora, aluntur.* Sed potiùs sic dicti, quia *sæpe loca alia atque alia petentes permutant pabulum*, quod Græcè νομή. Eam caussam adfert Sallustius in Jugurth. & Plinius, lib. V, cap. III. Ab eodem *Apollo* dictus *Nomius*, juxta Physicos quidem, *quia sol, quæcumque terris nascuntur, pascit.* Sed, juxta poëtas, *quia pavit pecus regis Admeti ad Amphrysum amnem*, unde Maroni *pastor ab Amphryso* dicitur. Alias νέμω est *distribuo*; unde νόμος, *lex*, quia *suum cuique tribuit*. Item νέμησις *distributio*, à quo Dea Νέμεσις, Justitiæ, ut quidam volunt, filia, quæ præmiis bonos ornat, & iniquis pœnas rependit. Adfert hanc nominis caussam auctor libelli de mundo, Aristoteli tributi. Ubi & ait, aliter dici Ἀδράστειαν, quia eam nemo ἀποδιδράσκειν, hoc est, *effugit*. Sed Strabo inde caussam arcessit, quòd *Adrastus rex ei primus fanum statuerit*. Quod Antimachi versibus probat. De eâ vide Gyraldum, dialogismo XIX.

Nenia propriè notare *carmen funebre* significat Quinctilianus, lib. VIII, cap. III. quod est de perspicuitate. Sed pleniùs Festus: *Nenia est carmen, quod in funere laudandi gratiâ cantatur ad tibiam.* Et Nonius: *Nenia ineptum & inconditum carmen, quod adducta pretio mulier quæ præfica diceretur, iis, quibus propinqui non essent, mortuis exhiberet. Varro de vita pop. Rom., lib. IV: Ibi à muliere, quæ optimâ voce esset, Pergama laudari, deinde næniam cantari solitam ad tibias & fides.* Idem Varro usus ὄνος λύρας apud Nonium in præsepia: sed in vulgatis codd. legitur corruptissimè. Torsit se in eo Hadr. Junius: torsit & se Gulielmus Canterus in Variis suis, lib. V, cap. XXII. Sed felicissimè ad oram hujusce libri, qui nunc penes me, locum eum manu suâ restituit Scaliger. Emendatio ejus istiusmodi est:

Si quis melodis neniis ὄνος λύρας
Præsepibus se retineat forensibus.

In vulgatis pro priori versu legas, *Si quas melodiis tonos lyrat*. Quod ad vocabuli originem, varias admodum de ea sententias congessit Verrius, sive Festus, quas apud eum legere potes. Veram non expressit. Est enim à Græco νηνίατος, quod idem significat, unde νηνιάζειν, quod Hesychius exponit θρηνεῖν. Imò ut *Nænia* Latinis quoque genus legis puerilis (ut apud Horatium:

Roscia dic sodes melior lex an puerorum
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert.

Itidem & Νηνίατος à Græcis accipitur, quandoquidem apud Hesychium exponitur παιδαριώδης νόμος. Νηνίατον verò hausere Græci à Phrygibus. Pollux: τὸ δὲ νηνίατον, ἔστι μὲν Φρύγιον, Ἱππώναξ δὲ αὐτοῦ μνημονεύει. *Præficas* sanè, quæ *nenias* canebant ad tibias, ex Phrygia in Italiam manasse, ex Papinio docet Scaliger in Conjectaneis. Nec tamen *nenia* sit Phrygum inventum, seu vocem, seu rem spectes, ut non aliunde hauserint. Nam Hebræi ac Syri miri fuere θρηνῳδοὶ, quod vel ex Prophetis liquet. Ab illis igitur & *nenia* & *præficæ*. Præsertim quando & vox ipsa respondet. Nam quis dubitet, quin *nenia* sit ab Hebræo נהי, quod est *querimonia, lamentum*? Plura hac de voce Scaliger, sexto Conjectaneorum; item ad Festum in *Nenia*. Est & *Nenia* Deæ nomen. Festus: *Næniæ deæ sacellum extra portam Viminalem fuerat dedicatum.* Caussam nominis cognoscimus ex istis Augustini verbis, lib. VI de Civ. Dei, cap. IX. *Ipse Varro commemorare & enumerare Deos cœpit à conceptione hominis, quorum numerus exorsus est à Jano: eamque seriem perduxit usque ad decrepiti hominis mortem: & deos ad ipsum hominem pertinentes, clausit ad Næniam deam, quæ in funeribus senum cantatur.*

Neo, à νέω. Nam νέω, νήθω, & κλώθω, idem significat. Estque νήθω, à νέω, id est, *neo*, ut νήχω pro *nato* à νέω, h. e. κολυμβῶ. A νέω est νῆμα, *filum*. Gloss. νῆμα, *netum*. Hinc *nema Sericum* legas Dig. XXXIX IV, XVI VII. Aliàs νῆμα est ὕδωρ, ut exponit Hesychius. Sed tum est à νέω, vel νάω, *fluo*. Unde Νηρεὺς, *Nereus*, quasi à νηρὸς, *humidus*. Ejusdem originis Ναιάδες, *Naiades*. Nempe quia Deæ sunt ναμάτων, ut Porphyrius quoque ἐτυμολογίζει comment. de antro Nympharum.

Nepa est qui dici putet à ne & pes, quia, ut ait, *pedibus minimè valet*. Quod refutatione est indignum. Sed *nepa* ab Afris accepimus. Festus: *Nepa Afrorum linguâ sidus, quod dicitur nostris cancer: vel, ut quidam volunt, scorpius. Plautus in Casina:*

Recessim dabo me ad parietem, imitabor nepam.

Dubi-

Dubitat Festus, *nepa* num *cancer* sit, an *scorpius*. Nempe quia utroque modo veteres usi: pro *cancro* Plautus, pro *scorpio* Tullius in Arateis: & similiter interpretantur Glossæ. *Nepa*, σκορπίος. Et Gloss. Cyrilli: Σκορπίος, *scorpius*, *nepa*.

Nepenthes, νηπενθὲς, à νη, & πένθος, ut idem sit quod ἄλυπον, hoc est, *tristitiam animo eximens*. Homerus Od. δ inducit Helenam, cùm maritum suum, & Telemachum hospitem, exhilarare vellet, *pharmacum* vino miscentem, *quod vim haberet omnem detergendi luctum*, unde νηπενθὲς vocat. Versus Homeri inter alios sunt hi:

Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον,
Νηπενθές τ', ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.
Mox in vinum injecit pharmacum, unde bibebant,
Dolorem & iram detergens, malorumque omnium inducens oblivionem.

Joannes Fungerus, in Etymologico suo, posteriorem versum sic transfert:

Expers nepenthes luctûs, mala cuncta refrenans,
Usque adeò ut possit superesse memoria nulla.

Verùm præterquam, quòd posterior versus in metrum pueriliter peccat, nec probare satis possum, quod νηπενθὲς putat ab Homero substantivè accipi, cùm id τοῦ φαρμάκου ἐπίθετον non minùs sit, quàm ἄχολον, & ἐπίληθον. Sed culpam hanc ex parte deterit, quod Galenus, Plinius, Macrobius, pluresque alii existimarint sive *helenium* aut *buglossum*, sive *jucundam narrationem*, aliudve privo ac proprio nomine *Nepenthes* Homero appellari: à quorum opinione meritò recedit Cælius Calcagninus, lib. II, epist. ult.

Nepos, ut ait Festus, quasi *natus post*, hoc est, *patri natus post filium*. Sed est à νέπος, hoc est, ἀπόγονος. Ita eodem Festo teste, usi eâ voce sunt Theocritus, & Apollonius. [Νέος, νέϝος, νεοπός. P loco digammatis.] Dicitur autem νέπος, quia non sit πὸς, hoc est, *fundamentum generis*. Nam *pedem* veteres vocarunt *quodvis fundamentum*, ut quoque discimus è IV Varronis de L.L. Hanc nepotis ἐτυμολογίαν Gualtero Chabotio acceptam refert Fungerus. Nos eam Scaligero debemus, ex cujus Conjectaneis illam exscripserat Chabotius. Cur autem *prodigis nepotum* nomen impositum sit, & *nepotatum* pro *luxuriæ* dicamus: geminam invenio caussam. Una est, quod pueri parentibus orbati, si in avorum sint potestate, ferè nequam evadant & dissoluti: quia faciliores parentibus esse avi solent, &, si severiores esse velint, à pueris, patris metu solutis, contemni solent. Altera ratio est ista: Qui parentum suorum sudorem in congerendis opibus viderunt, isti, quia sciunt, quàm difficulter opes parentur, frugi esse solent: contrà autem nepotes, quia nec ipsi sudarunt in parandis divitiis, nec sciunt quanto labore eas avus acquisierit, *prodigi* esse consueverunt.

Nequam propriè *homo inutilis*. Quod origo ostendit. Varro, lib. IX de L.L. *Ut ex non, & volo, Nolo; sic ex ne, & quicquam, item mediâ extritâ syllabâ, coactum est Nequam. Itaque ut eum, quem putamus esse non hili, dicimus Nihili; sic in quo putamus esse nequicquam, dicimus Nequam.* Alii deducunt, non ex *ne*, & *quicquam*; sed ex *ne*, & *quam*. Festus: *Nequam, qui ne tanti quidem est, quam quod habetur minimum.* Charisius non *nequam*, sed *nequa*, dicendum putabat, ut *nequa lana*. Ita *nequa* sit, ut *nequis*, ἄνις, ubi *ne* sumetur, ut in illo, *Et nos aliquod nomenque decusque Gessimus.* Quomodo & Belgæ dicunt, *by u me wat*. Juxta hos igitur *nequa* seu *nequam*, sit ἀνάξιος. Priscianus, lib. IV, à *nequeo* deducit. Ita propriè impotentem significabit: ut Belgis *doogniet*, qui nihil valet. Becmanus à *ne* & *æquus*. Ita propriè *iniquum* signet ac *injustum*. Quod verum non puto. Nam ut Flavius Caper ait extremo libro de Orthographia: *Nequam non malum significat, sed inutilem.* Et in Gloss. Philox. legas, *Nequam*, ἀχρεῖος. *Nequitia*, ἀχρειότητες, *nanim*. Itaque *nequam* ferè dicitur, qui est ἄσωτος, uti *nequitia*, ἀσωτία, quam Agellius *luxum* & *popinationem* interpretatur. Indeque est quod *nequitia* & *luxuria* sæpe conjunguntur, ut affinia: ac contra opponantur *nequam*, & *homo frugi*. Vide Agellium, lib. VII, cap. XI. & Gulielmum Fornerium, lib. II Selectionum, cap. V.

Neronianus lapis, ὁ Νερωνιανὸς λίθος, smaragdi præstantissimæ genus, cui nomen dedisse putandum, non *Neronem* imperatorem, vel etiam *Domitianum*,

——*quem dixit calvum sua Roma Neronem:*

sed, ut est apud Epiphanium, Νέρωνα τινα τεχνίτην, hoc est, *quendam gemmarum lapidumque politorem, cui Neronis nomen esset.* Ad hujus gemmæ nomen allusit poëta, qui Constantini M. temporibus lusit hoc disticho in Imperatorem, postquam uxorem & filium sustulisset:

Saturni aurea secla quis requirat?
Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.

Nimirum lusit ambiguitate vocabuli, quia & *Neroniana* erat *gemma*, & *Neroniana* erant *secla*.

Nervus, à νεῦρον, trajectis literis, quod sæpe fieri, in *Cancer* & *Tener* diximus. *Nervus* etiam dicitur, quod Græcis ξυλοπέδη, prout in vett. Gloss. explicatur. Ita Terentius dixit: *In nervum potius res ibit.* Atticis veteribus κᾶλον (quod alioqui generatim *lignum* notat) dicebatur: unde in legibus Atheniensium ἐγκαλοκεκλεῖς, qui ex lege nexi erant. A *nervus* est *enervare*, ἐκνευρίζειν. Utitur Appuleius, VIII Met. Item *subnervare*. Gloss. vett. νευροκοπῶ, *subnervo*. Appuleio in Apologia restituit hanc vocem Casaubonus. Cæterùm ejusdem ac *nervus* originis est *Nero*, quod in vett. Glossis ἀνδρεῖος explicatur. Dicitur enim quasi νεῦρον, hoc est *nervosus ac compactis viribus*. Atque ab eadem origine conjux Martis *Nerio*, *Neriènes*, vel *Noria*, dicebatur. Qua de re multa Gellius, lib. XIII, cap. XXI. Inter alia hæc scribit: *Nerio sive Neriènes Sabinum verbum est, eoque significatur virtus & fortitudo. Itaque ex Claudiis, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini accepisse à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt. unde nos quoque Latinè nervos appellamus.* Quamquam & alterum *Neriènes* ἔτυμον est, quod ibidem his verbis assignat Gellius: *Ne id quidem prætermittendum puto, cuicuimodi est, quod in commentario quodam Servii Claudii scriptum invenimus, Nerio dictum, quasi Neirio, hoc est, sine ira, & cum placiditate, ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. Ne enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in Latinâ quoque linguâ privativa est.*

Nex contractum ex *necis*, hoc, uti & *neco*, est à νέκυς, quod idem ac νεκρὸς, id est, *mortuus*, unde & νεκυομαντεία, & νεκρομαντεία, dicimus. Ex posteriori ortum *nigromantia* pro *necromantia*: Germani & Belgæ, barbaro *nigromantia* vocabulo decepti, itidem vocant *swarte konsten*, quasi dicas, *nigras artes*. Νέκυς verò, & νεκρὸς, à Chaldæis veniunt, quibus נכה, *mactare*, *jugulare*, item, נפל, *cadere*, *occidere*. Ab *neco*, & fuit *deneco*, unde *denicales feriæ*. Festus: *Denicales feriæ colebantur, cum hominis mortui caussa familia purgabatur, Græci enim νέκυν mortuum dicunt.* Est harum mentio apud Columellam, lib. II, cap. XXII. Illustrem quoque de iis Ciceronis locum corrigit Meursius, lib. de funere, cap. XXXVII. Non esse à *denus*, argumento est, quod *tridunæ* erant. Ab eodem *perneco*, unde *pernicies*. Cornelius Fronto: *Periculum contra quamvis rem timetur; pernicies contra necem.* Quia autem *denicales*, & *pernicies* per *I* dicimus, ideo & quidam *enico* per *I* malunt. Sed debili argumento nixi, cum non omnium par sit ratio. Nam à *neco* quoque est *internecivum bellum*: ubi *inter* vim eam habet quam in *interficere* & *interimere*, ac similibus, de quibus alibi dictum. Est enim *internecivum bellum pestiferum*, *capitale*, *exitiosum*, cùm nempe non de imperio ac dignitate dimicatur, sed de fortunis & capite; neque uter imperet, sed uter sit, decernitur. Usi Livius, Plinius, alii. Festus: *Internecivum testamentum est, propter quod dominus ejus necatus est.* Ab eodem *internecio*. Gloss. vett. *Internecio*, ἀναίρεσις σφαγή. Priscianus, lib. IV ait, *internecio* pro *internectio* eliso *T* dici εὐφωνίας caussâ. *Interneciès* quoque dixisse, cognoscimus ex Isidori Glossis, ubi exponitur *mors*, *jactura*. Item, lib. V, cap. XXVI ubi *internecivi* judicium esse dicit in eum *qui falsum testamentum fecerat, & ob id hominem occiderat.* Sic lib. X: *Internecida est, qui falsum testamentum facit, & ob id hominem occidit.*

NICOLAI sunt *dactyli*: ut est in Glossis Isidori. Idem, lib. XVII Orig. cap. VII, *dactylos* facit genus, eosque dividit in *palmulas* myrobalanis similes, *Thebaicos*, qui aliter dicantur *Nicolai*, & *nucales*, sive *caryotas*. Ac similiter Plinius, lib. XV, cap. XXVIII, *Carne palmæ placent crusta Thebaica, succo uvæ & caryota*. Primus verò *dactylos* sic vocavit Cæsar, idque honori dedit *Nicolai Damasceni*, à quo crebro sibi è Syria mitterentur. Itaque impropriè Isidorus ait *Nicolaos* esse eosdem *dactylos*, ac *Thebaicos*. Nam *Thebais* in Ægypto: *Nicolai* è Judæa mittebantur. Propriè igitur *Nicolai* caryotæ Judaïcæ. Vetus Geographus, qui Constantii Imp. temporibus vixit, de Judæa & Syria sic scribit: *Hi & omnibus bonis abundant. Nicolaum itaque palmulam in Palæstines regione, loco, qui sic vocatur, Jericho, similiter & Damascena, & alteram palmulam minorem, & pistacium, & omne genus pomorum habent.* Quidam *Nicolaos* non *dactylos* fuisse putant sed *placentas*: qua in sententia est Suidas in *Nicolao Damasceno*: & ante eum Hesychius Illustris, ac Photius, tmemate CLXXXIX. Ac favet huic sententiæ illud Sereni Sammonici:

Grana peregrini piperis diffundito quinque
Nicolao molli, quæ mane inserta capessas.

Sed ut non negamus, sic & *placentam* dixisse: ita certissimum est *dactylos* sic ab Augusto vocatos: quod & Athenæus tradit, lib. XIV, & Plutarchus, convivalium quæst. lib. VIII, cap. IV.

NICTARE non est ἀπὸ τῆς νυκτὸς, quod in Glossis quibusdam invenias: neque à *nuo*, quæ Perotti opinio erat: [νεύω, νυστάζειν.] neque à *nocere*, quod Turnebus, corrupto Plauti loco deceptus, credidit, lib. XXIV, cap. XXVII: sed est vel ab antiquo *niveo*, vel à *nitor*. Utrumque ἔτυμον satis verisimile est: etsi prius malim. Ab *niveo*, *nictare* fiet, conjugatione mutatâ, quomodo à *dicere* est *dictare*. Sane à *niveo* in usu remansit *conniveo*: quo quid μεταφορικῶς significetur, satis notum est. Propriè autem *connivere* dicuntur, qui dormitant: unde Cinna:

Jam gravis ingenti connivere pupula somno.

Ac respicit eo Plautus, Mostell. Act. III, Sc. II. ubi servus ait, *coagmenta arctè dormire*, & sene admirante novum loquendi genus, ait,

Illud quidem ut connivent volui dicere.

Hinc Appuleius *inconnivos oculos*, & *inconnivas vigilias* dixit. Cùm autem *connivere* propriè oculorum sit, *nictare* quoque oculorum erit. Nonius: *Inter Nutare, & Annuere, & Nictare, veteres hoc interesse voluerunt, quod Nutare capitis, Annuere vel Innuere narium vel labiorum, Nictare oculorum significantiam esse decreverunt.* Plautus:

Nec illa ulli homini nutet, nictet, annuat.

Hæc Nonius. Ad alterum verò ἔτυμον præit Festus his verbis: *Nictare, & oculorum & aliorum membrorum nisu sæpe aliquid conari.* Quo ex loco colligi posse videtur, veteres quoque a *nitor* dixisse *nixum* & *nictum*, indeque formâsse *nictor*. Id clarius patebit ex loco, quem ex sexto Lucretii ibidem adducit Festus:

Cujus ubi è regione loci venere volantes,
Claudicat extemplo pinnarum nisus inanis:
Et conamen utrimque alarum proditur omne.
Hic ubi nictari nequeunt, insistereque alis,
Scilicet in terris delabi pondere cogit
Natura.

Vides, ut Lucretius, si rectè legit Festus, quemadmodum avibus prius nisum tribuit, sic mox eas dicat alis suis *nictari*, quod nihil aliud est quàm πτερυγίζειν. Plura cùm apud Festum vide, tum Scaligerum ad Festum, & Giffanium in indice Lucretiano, utrumque voce *Nictari*. *Abnictat*, ut Festus exponit, *sæpe & leviter oculo annuit*. Nævius in Tarentilla: *Alii adnutat, alii adnictat, alium amat, alium tenet.*

NIDOR propriè est *odor esculentorum*, interdum & *aliorum*: ut in illo Maronis, XII Æn.

Occupat os flammis, illi ingens barba reluxit
Nidoremque ambusta dedit.

Ἀναλόγως videtur esse à *nidere*, ut à *calere*, *calor*. Quod si est, fatendum abire ab origine sua, hoc est, ab oculorum sensu ad narium transferri. Nam *renidere* est *resplendere*: quomodo etiam sumitur in illo Horatii, lib. II, od. XVIII:

Non ebur neque aureum
Meâ renidet in domo lacunar.

Nam errant qui hic *redolere* interpretantur: quos inter Calepinus fuit. Cui sententia hæc non placet, videat an magis arrideat opinio Acronis, qui & *nidor*, & *nidere* deducit à *nimis*. Sic enim scribit in sat. VII, lib. II: *Nidor à nimio odore tractum, seu risu. unde & renidet.* Sed hoc longiùs arcessitum. Quare cui primum non placet, videat an non sit à κνίσα, quod idem ac *nidor*. Z in D converti solet, unde pro *Mezentius* veteres *Medentius* dicebant teste Prisciano.

NIDUS à *nidore*, si Perottum audimus, quòd fœdi odoris sint avium domicilia. Sed ut à κόκκος, *coccus*; ita à νοσσὸς, *nidus*. Νοσσὸς verò dixere pro νεοσσὸς, quod Atticum pro νέοττος, hoc est, *pullus*, sive *avicula recens edita*. Unde νοσσιὰ pro νεοσσιὰ, sive νεοσσιαὶ, *nidus*. Nec obstat, quod νοσσὸς *pullum* potiùs quàm *nidum* notat. Nam μετωνυμικῶς ponitur pro *nido*: ut contra *nidum* pro *pullo* dixit Maro:

—— *dulcem nidis immitibus escam.*

NIGER *quasi nubiger, quia non serenus, sed fusco coopertus est: unde & nubilum diem tetrum dicimus.* Ita Isidorus in x. [Λίβερος.] Sed longè rectiùs Jul. Scaliger Exerc. CCCXXV. sect. x. & Nunnesius in Grammatistice qui deducunt à νεκρὸς, id est, *mortuus*. Nam mortui atri. Unde Lucretius:

Omnia suffundens mortis nigrore.

NIHIL, *per apocopen extremæ syllabæ, factum est ab eo, quod est nihilum*, ut Priscianus ait in v. *Nihilum* verò, juxta eundem Priscianum, imò & Varronem VIII de L. L. & Isidorum, lib. x, conflatum est è *ne*, & *hilum*. Unde Ennius apud Varronem de terra, in quam corpora resolvuntur, ait,

Quæ dedit, ipsa capit, neque dispendi facit hilum.

Et Lucilius in XIV apud Priscianum.

—— *Hilo non rectius vivas.*

Item Lucretius, lib. III:

Nec prorsus vitam ducendo demimus hilum.

Quid *hilum* sit, docet Festus: *Hilum*, inquit, *putant esse, quod grano fabæ adhæret, ex quo nihil, & nihilum.* Sed juxta Isidorum, lib. x: *Hilum Varro ait significare, medullam ejus ferulæ, quam Græci asphodelon vocant.* At aliter ex Varrone Charisius, lib. I, ubi ait: *Hilum Varro, libris rerum Humanarum, intestinum dicit tenuissimum, quod alii hillum appellaverunt: unde intelligimus, nihil sine aspiratione vitiose dici.* Imò Priscianum si audimus in VI, *hilum* idem veteribus significabat, quod *ullum*. Et fortasse quidem propterea *nil*, absque spiritu, scribebant illi, quos Charisius reprehendit.

NIMBI sunt repentinæ & præcipites pluviæ: ut testatur Appuleius de mundo; Item Servius in I Æneid. & Isidorus, lib. XIII, cap. I. A *nube* deducit Isidorus. Sanè fit è *nube resolutâ*. Sed si hæc ratio satis est, potiùs fit è Græco νίφος, quàm Latino *nubes*. Aliis placet esse à νίμμα, quod à νίπτω, *lavo*. Nam *terras lavat*. Sed hoc quoque longè petitum. Planè autem censeo esse à *nimpha*, hoc est, *limpha*, sive *aqua*, unde *limpidus*. Vel hoc verum est quod dixi, vel *nimbus*, & *nimpha*, seu νύμφη communem saltem ortum habet. Aliam etiam minùs vulgarem ejus vocis notionem docet nos Isidorus lib. XIX, cap. XXXI. *Nimbus*, inquit, *est fasciola transversa ex auro assuta in linteo, quod est in fronte feminarum.* Usus Arnobius, lib. II: *Laminas pertunderent aurium, imminuerent frontes nimbis, fuligine oculos inumbrarent.* Atque inde *nimbatam* meretricem dixit Plautus, Pœn. Act. I, Sc. II.

NIMIUM Nunnesio placet esse à λίαν, λ in *N* abeunte. Malim ex νὴ μεῖον, quasi dicas *non minus*. Νὴ enim privandi vim habet, ut in νήελβμος, νήκεστος, atque aliis. Interdum *nimis* ponitur pro *valde*. Ut apud Plautum Amphitr.

Legiones educunt suas nimis pulcris armis præditas.

Et Milite,

Nimia est miseria pulcrum esse hominem nimis.

Martialis quoque sic locutus, lib. v, Epig. LXVI, ut observat Heraldus. Ac Belgæ indem dicunt, *al te schoon*, *al te hoogh*, & similia, ut liquet ex libris eâ linguâ ante centum, & ultra, annos conscriptis.

Nisus, quo accipiter notatur, est ab Hebræo נץ. Usus Jobus cap. xxxix, xxvi. Quem ad locum etiam Mercerus hoc *ἔτυμον* annotavit.

Nitelas & *nitedulas* appellari putant insecta, quæ Plinius, lib. xi, cap. xxviii *lampuridas* nominat à λάμπω, *splendeo*, & οὐρὰ, *cauda*; nempe *ob laterum & clunium colorem, quo ignium modo lucent*: ut ibidem dicitur. Ita *nitela* à *niteo* fit, ut à *suadeo*, *suadela*: à *candeo*, *candela*. Nempe ob *nitelam*, hoc est, *nitorem suum*: quomodo *nitela* voce usus Solinus. Sed *nitela*, & *nitedula*, nunquam pro *lampuride* invenias. Est verò *nitela*, *sciurus*, ut exponunt Glossæ veteres: vel potiùs est *muris genus*. Meminit ejus Cicero in Sextiana: *Id fatum civitatis fuit, ut illa ex vepreculis extracta nitedula rempub. conaretur arrodere.* Et Servius in illud i Georg. *Sæpe exiguus mus*, *nitedula*, inquit, *cujus Cicero meminit in Sextiana.* Sanè ex Ciceronis verbis satis liquet, *nitedulam* esse *murem agrestem in cepribus agentem*. Et confirmat Plinius, cùm lib. viii, cap. lvii, quod de muribus, his verbis claudit: *Conditi & hi cubant: rursus æstate juvenescunt, simili & nitedulis quiete.* Ita editum in veteri Parmensi. Monet ibidem Dalecampius, *nitedulas* sic dici à *nitore pilorum & cutis*. Sed obstat, quòd prima in *nitela* sit porrecta. Martialis, lib. v, epigr. xxxix:

Quæ crine vincit Bætici gregis vellus,
Rhenique nodos, auream que nitelam.

Ubi *rutilos puellæ crines* comparat *cum lana Bætica*, *capillis Germanorum*, & *pilis nitelæ*. A quibus color *nitelinus* pro rufo & rutilo: indeque *nitelina salix* apud Plinium, lib. xvi, cap. xxxviii, ubi de salicum generibus sic scribit: *Apud nos multi totidem generibus nomina imponunt: viminalem vocant, eandemque perpetuam: alteram nitelinam à colore, quæ fit tenuior: tertiam Gallicam, quæ tenuissima. Nitela* igitur non erit à *niteo*, sed à *nitor*, quia nitatur scandendo arbores. Ut à *medeor*, *medela*; sic à *nitor*, *nitela*: unde *nitedula*.

Niteo à νίπτω vel νίζω, id est, *lavo*. Nam *nitent lota*, unde & *lautum* pro *nitido* atque *eleganti* accipitur. Et fortassè indè etiam *nideo*, unde *renideo*. Ut apud Horatium,

—— *Nec aureum*
Mea renidet in domo lacunar.

Gloss. Phil. *Renidet*, μειδιᾷ, ἀντιλάμπει. Ubi Glossographus planè Horatii locum respexit: eoque in tertia potiùs *renidet* quàm *renideo* interpretatur. Nec repugnem tamen, quò minùs à μειδιῶ deducas, prout Glossographus hic exponit. Non rarò enim *M* abit in *N*.

Nitor verbum Francisco de S. Quercu placet esse à νίσσομαι vel νείσσομαι, quod idem ac νέομαι, hoc est, πορεύομαι. Itaque propriè *niti* sit *cum nisu procedere*. Sanè & Nonius docet *niti* etiam accipi pro *ambulare*. Ut in illo Varronis, Peribæa: *Ardua per loca agrestia ac trepidante gradu nititur.* Quomodo & Varronem Maronemque locutos ostendit. Becmanus deducit κατὰ μετάθεσιν à שען, *nisus est*, *incubuit*. *S* abit in *T*, ut sæpe. Martinio placet esse ab Hebræo נטה, *reclinare*, *incumbere*: unde מטה, *baculus*, *scipio*, nempe quia *eo qui innititur*, uti & Græcis dicitur σκῆπτρον à σκήπτω, *nitor*. Ita *niti* propriè fuerit *incumbere*. Quomodo Maro usurpat lib. vi:

Ille vides purâ juvenis qui nititur hastâ.

Postea generatim accipi cœperit, pro *incumbere alicui operi*, sive *conari aliquid cum labore*. Sed simplicissimum sit, si *nitor* κατὰ μετάθεσιν factum dicamus à τείνομαι, quod valet *omnes nervos intendo*, *conor*, *nitor*. Et video id etiam Nunnesio placuisse. A *nitendo* dicuntur *Dii Nixi*, quia *genibus nitantur*. Festus: *Nixi dii appellantur tria signa in Capitolio, ante cellam Minervæ genibus nixa, velut præsidentes parientium nixibus. Quæ signa sunt qui memoria prodiderint, Antiocho rege Syriæ superato, M. Acilium subtracta à populo Romano adportâsse, atque ubi sunt, posuisse. Etiam qui captâ Corintho, advecta huc, quæ ibi subjecta fuerint mensæ.* Ab eodem *Nixurio*, quod est, *niti volo*: Ita Nigidium usum docebit Nonius. Item *nixor*, ut apud Lucretium lib. iv.

—— *convellere tota*
Fundamenta, quibus nixatur vita salusque.

Nitrum, νίτρον, à *Nitria* provincia, ubi maximè nasci solet: ut scribit Hieronymus in illud Proverb. xxv, xx: *Acetum in nitro*, qui cantat carmina cordi pessimo. Similiter Isidorus, lib. xvi, cap. ii. Est verò *Nitria* in Ægypto. Sed non tam *nitro* nomen dedit, quàm ipsa inde nomen accepit. Est autem *nitri* vox à Græcis, quibus itidem dicitur νίτρον, & Atticè λίτρον. Νίτρον autem est à Chaldæis. Nam *nitrum* Chald. נתרא, ut Hebr. נתר, *nether*.

Nix, juxta Priscianum in decimo est à *ningo*, *ninxi*; ut à *duco*, *duxi*, *dux*; à *rego*, *regi*, *rex*. Angelus Caninius censet esse à νιφάς, quasi *nifis*, ut à σφωὶ, *vos*, quasi *fos*, & à Syriaco *of*, *avis*; à Syrio *neu*, νέφος à *vag*, facies; quemadmodum ab eodem Caninio scriptum est. Puto esse ab obsoleto νὶψ, νιφὸς, unde νιφόεις, *nivosus*, & νιφοβλῆτες Ἄλπεις, *nive percussæ Alpes*, apud Philippum lib. i. Ἀνθολ. epigr. εἰς ἄμπελον. Vel quod Jul. Scaliger de causs. L. L. cap. xxv, ait, est *nix* κατὰ συγκοπὴν ex *nivis*: hoc verò ex *ninguis*, quo utitur Lucretius, lib. vi. vers. dccxxxvi.

—— *Ubi in campos albas decedere ningues.*

Et vers. dcccclxiv:

Exstructas ningues radiis tabescere cogit.

Etiam Lucillium esse usum, docet Charisius in primo. Appuleium quoque primo Hermagoræ usurpasse, testis est Priscianus, in vi. Est verò *ninguis* à *ningo*, sive *ninguo*. Nam cum U *ninguo* in omnibus se codd. scriptum invenisse testatur Pierius, in iii Georg. Ut à *luce*, *lux*; ita à *ningue*, *ninguo*: ut item ab illo *lucidus*, ita ab hoc *ninguidus*. Quemadmodum verò *ninguis* & *nix*, ita *ninguo* & *niveo* dixerunt. Paccuvius Paullo apud Nonium: *Sagittis, plumbo, & saxis grandinat, nivit. Ninguo* est à νίφω, quod idem notat. Gloss. Νίφει, *ninguit*. Unde νιφόεις, *nivosus*, *ninguidus*. *N* insertum, ut in *frango*, *pango*, & aliis. Etiam *ninguor* Latinum est. Nam ubi Aristoteles νιφετὸς ὀνομάζεται, ibi Appuleius de Mundo: *Ninguorem vocamus.* In vulgaris est *nigrorem*, corruptè, ut liquet, pro quo rectè MSS *ningorem*.

NO

No sive *nare*, ex νέω, νῶ: ut *flo*, à φλέω, φλῶ: *do* à δόω, δῶ. At aliter Festus: *Nare*, inquit, *à nave ductum Cornificius ait, quòd aqua feratur navis ut navis.* Sed omnino est à νέω, hoc est, κολυμβῶ. Mutat Latinam conjugationem. Græci enim νεῖν, Latini dicunt *nare*. Sic illi καλεῖν, Latini *calare*. Nisi *nare* malis à νάω, *fluo*. A νέω vel νάω est nomen *Nereo* & *Naiadibus*: ut dictum in *Neo*. Ab eodem est νῆσος *insula*; νῆττα, *anas*, ut Latinis *anas* à *nando*, juxta Varronem. *No* supinum habet *natum*, unde *nato*, ut à *dictum dicto*. Hoc malim, quàm ut *nato* sit à νήχω, χ in *t* abeunte, ut à μόχθος, *mustus*. A *nato* est *natino*; ut à *nego*, *negino*, à *trico*, *tricino*; à *lurcor*, *lurcinor*; à *pago*, *pagino*. *Natinare*, Isidorus in Glossis interpretatur *negotiari*. Proprietatem verbi *natino* optimè expressit Jos. Scaliger ad Festum, cùm exponit, *more natantium semper in negotiis fluctuare*. A *natum* quoque est *natrix*, quia *id serpentis genus in aquis natat*; unde Lucanus: *Et natrix violator aquæ.* Græci eapse de caussa *hydrum*, ὕδρον, vocant ab ὕδωρ, *aqua*.

Nobilis à *notum*: ut à *motum*, *mobilis*, à *fictum*, *fictilis*; à *coctum*, *coctilis*. *Nobilis* igitur *à nominis claritate dictus*. Vide quæ de his diximus Orat. Inst. lib. ii, cap. xiv.

Noceo, à *nece*, ut propriè sit *necare* vel *quasi necare*. Vel juxta Nunnesium à κηλέω, id est, *noceo*, κατὰ μετάθεσιν, & λ in *N* abeunte, ut sæpe fit: vel potiùs ab Syriaco נכא, *nocuit*, *damno affecit*. A *nocendo* sunt *noxa* & *noxia*, de quibus inferiùs. Item *innocuus*; ut ab *irrigo*, *irriguus*; à *fatu*, *fatuus*. Pro *innocuus* videntur & *innox* dixisse. Gloss. *Innox*, ἀβλαβής.

Noctua juxta Nunnesium est ex Græco νυκτάμυλιν. Meliùs Varro, in iv de L. L. *quod noctu canit ac vigilat.* Similiterque *vespertilio* à *vespere* dicitur. Hoc *noctuæ* & *vespertilionis* etymon respicit Ovid. cùm iv Met. fab. xii ait:

—— *Lucemque perosæ*
Nocte volant, seroque tenent à vespere nomen.

Eodem modo Græcè à νὺξ dicitur νυκτερίς. Glossæ Philoxeni: *Noctua*, γλαὺξ, ἐρυθίφιον, νυκτερίς. *Puella* etiam in *noctuam conversa*, apud Ovid. ii Met. ab hâc caussâ nomen impositum

Nycti-

Nyctimene, Νυκτιμένη, quasi *noctem manens*. Nam νὺξ, *nox*; μένειν, *manere*. Unde verò *noctua* γλαὺξ appelletur, diximus, in *Glaucus*. Aristophanis Scholiastes ait, *noctuas* quoque dici κικκαβαῦς. idque quia vocis ejus sonus sit κικκαβᾶν, κικκαβᾶν. Ac conjecturæ si nostræ fides apud Festum legendum: *Ciccaba, noctua*. Ubi vulgo, *Cicuba, avis noctua*. A *noctua* dicti *noctuini oculi*, ut Græcis à γλαὺξ γλαυκῶπις. Usurpat Plautus, Curcul. I, III. si Duziacæ edit. atque aliis aliquot fides. Nam in aliis leg. *nocturnis*. Vide de *oculis noctuinis* Turneb. lib. XXVII, cap. XXVII.

NODUS, à עקד, *alligavit*, *nodo annexuit*. Ab eo est *enodis*, *sine nodo*. Item *Nodutus Deus* & *Noduterensis Dea*. Arnobius, lib. IV: *Nodutus dicitur Deus, quia ad nodos perducit res satas: & quæ præest frugibus terendis, Noduterensis*. In vulgatis est *Nodutis*, quæ terminatio magis Deæ conveniat. Sed *Nodotus*, sive *Nodutus*, est apud Augustinum lib. V de Civit. Dei cap. VIII, ubi ait: *Præfecerant Proserpinam frumentis germinantibus: geniculis nodisque culmorum Deum Nodotum*, &c.

NOEGEUM juxta veterum aliquos idem est *candidum*: quod si placet, erit ab Hebræo נגה, *nogah*, hoc est, *splendor*. Festi hac de voce verba sunt ista: *Nægeum quidam amiculi genus prætextum purpurâ, quidam candidum ac perlucidum, quasi à nauco: quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum, non sine candore, ut Livius ait in Odyssea: Simul ac lacrymas de ore nægeo detersit, id est, candido*. [νηγάτεον.]

NOMEN vel quasi *notamen*, sive potiùs *novimen*, vel à Græco ὄνομα dici, scribunt Festus, Diomedes, & Priscianus. Et sanè quod a Græco illo deducunt, non absurdè sentiunt. Nam o interdum præcidi, docet, quòd dicimus *dentes* ab ὀδόντες, *ramus* ab ὄρρμενος, aliaque id genus. Interea verius est à *noscendo* dici, quod & Isidoro placuit, lib. I, cap. VI. Nam ut à *moveo*, vel *movi*, est *movimen*, à quo *momentum*; ita à *nosco*, vel *novi*, est *noscimen*, vel *novimen*, unde κατὰ συγκοπὴν *nomen*. Sive potiùs ut à supino *levatum* est *levamen*; à *lenitum*, *lenimen*: sic à *motum*, *momen*; à *notum*, *nomen*. Rationem adfert Scaliger, cap. CX lib. de caussis L. L. *De nomine*, inquit, *ut usus ita sentiret, suasit ratio: à notione enim dictum est, quæ est cognitio, ut etiam interpretatur Ulpianus in Tit. de re judicatâ. Itaque vox nominis à forma ducta est. Est enim forma dictionis significatio: signum autem & nota idem*. Et mox de nomine verboque ita scribit: *Igitur cùm, uti diximus, res duplices sint: aliæ quæ constarent, aliæ quæ fierent: illas merito per excellentiam, Signi Notæque vocabulo indicarunt: has autem fluentes ipso aeris fluxu; putà verberato aëre*. Ab eâdem mente est, quod quidam *nomen* dici aiunt quasi *notamen* uti de Diomede vidimus, ac Prisciano; haut malè, si rem spectes, sed ἀναλογώτερον, quod diximus. Ex *in* στερητικῷ & *nomen*, est *ignominia*; quia *hâc nomen amittitur*. Est enim *nominis nota*, ut probat Nonius illo Ciceronis, lib. IV, de Rep. *Censoris judicium nihil ferre damnato, nisi ruborem. Itaque ut omnis ea judicatio versatur tantummodo in nomine, animadversio illa ignominia dicta est*.

NOMENCLATORIS vocem legas apud Varronem in IV de L. L. Cicero quoque usus pro Muræna. Sueton. in Augusto cap. XIX, & in Caligula cap. XLI. Quinctilianus, lib. VI, cap. de risu. Seneca Epist. XXVII, & lib. VI de Beneficiis cap. XXXIII. Appuleius in Apologia, pluresque alii. Crebrò autem in vett. libris legas *nomenculator* per *u*, etiam in Pandectis Flor. Martialis quoque sic extulit, lib. X. Epigram. XXX.

Nomenculator mugilem citat notum.

Olim tamen id damnabat Verrius Flaccus quemadmodum indicat his verbis Charisius, lib. I. *Nomenclator sine u dicitur, ut Verrius ait, velut nominis calator*. Vellem sententiæ suæ rationem idoneam adjecisset, sive Verrius, sive è Verrio Festus, aut è Festo Paullus. Nunc enim caussam justam non video. Nam *A* in *U* posse mutari, docet, quod à κραιπάλη est *crapula*; à θρίαμβος, *triumphus*, à στραγγαλῶ, *strangulo*; ab ἰταλὸς, *vitulus*, & in Latinis a *calco*, *conculco*, *inculco*, *proculco*, &c. E *nomenculator* autem ea ratione fiet *nomenclator*, quâ *templum* dicimus pro *tempulum*, à quo *extempulò* pro *extemplo* legimus apud Plautum. Porrò pro *nomenclator*, etiam in antiqua inscript. p. DCXXX, n. V. *numenclator*, per *u* in primâ, legere est. Græci *nomenclatorem* vocant ὀνομακλήτορα· ut patet ex Plutarchi Catone. Imprimis autem *nomenclatoribus servis* utebantur candidati, quo iis suggerentibus nomina civium scirent, quos nominatim in prensando compellare vellent. Itaque *nomenculator* intelligendus in versu Horatii ad Numicium de petitione magistratus ita scribentis:

Si fortunatum species & gratia præstant,
Mercemur servum, qui dictet nomina.

Idem & *fartor* dicebatur, quod solius Festi fiduciâ dicimus. Nominis caussam idem adfert: *Fartores*, inquit, *nomenclatores, qui clam velut infarcirent salutatorum nomina in aurem candidati*. Ubi Festus, sive potiùs Paullus, duo mihi videtur *nomenclatorum* munera confundere. Nam in foris eorum usus erat in prensando; sic domi in compellandis nominatim iis, qui manè salutatum advenirent. Estque hæc caussa, cur eum conjungat Seneca cum *ostiario*, in libello *In sapientem non cadere injuriam*: *Quidam*, inquit, *se à cinerario impulsos, molestè ferunt, & contumeliam vocant ostiarii difficultatem, nomenclatoris superbiam, cubicularii supercilium*. Iisdem in dispositione convivarum, & similibus ministeriis usi videntur. Hinc Seneca, Epist. XIX. *Alioquin habebis convivas, quos ex turba salutantium nomenclator digesserit*. Etiam quibusdam servorum caussâ *nomenclatore* opus erat. Plinius, lib. XXXIV, cap. I. *Hoc persecere mancipiorum legiones & in domo turba externa, ac servorum quoque caussâ nomenclator adhibendus*. Varia adeò *nomenclatorum* fuisse ministeria, ante nos Casaubonus observavit: quæ, qui considerarit, mirari cum Torrentio desinet, quod etiam *mulieri nomenclatorem* suum tribuerit Suetonius in Augusto, cap. XIX.

NOMINALIA, *dies quo puero nomen imponebatur*. Ita vocat Tertullianus, lib. de idololatr. Gloss. Phil. *Nominalia*, ὀνομαστήρια. Imponi autem nomen apud Græcos solet ferè die septimo, ut Aristoteles ait in VIII Hist. Animal. Apud Athenienses die decimo, ut ex Isæo & Demosthene colligit P. Faber, lib. I Sem. cap. VI. Apud Romanos maribus nono, feminis octavo die nomen dabatur: cujus caussas adferre conatur Plutarchus, vide Fabrum, quo dixi, loco.

NON ab Hebræo לא, *lo*, *L* in *N* abeunte, ut *nympha* à λύμφη. Vel potiùs est ab antiquo *nenum*, *nenu* vel *neno*, κατὰ συγκοπὴν, mutatoque *E* in *O*, ut à *benus*, *bonus*, *Apello*, *Apollo*, *hemo*, *homo*. Citat Nonius ex Lucilii sat. XXX. *Sed tamen hoc dicas, quidnam est, si nenu molestum est*. Citat & Varronis illud epist. ad Fusium: *Si hodie nenu venis, cras quidem si veneris, meridiem die natalis fortunæ*. Ac videtur ab eo deflexum Gallicum *nenny*, quo Parisienses utuntur: & Belgarum *neen*. *Nenum* vel *neno* forte à νὴ privandi particula & ἕν.

NORMA est instrumentum illud, quo cognoscitur utrum anguli sint recti. In Philoxeni Glossis vett. exponitur κανόλαθιον, γνῶμον, καλάπους, γνώμων. Et à γνώμων venire κατὰ μετάθεσιν, censet Nunnesius in Grammatistice. Qui tamen alibi eopse libello esse arbitratur à γνώρισμα, vel γνώρισμα. Ut & ante eum Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. XXVI. Possis & deducere à *noro*, unde *ignoro*. A *norma* est *normalis*: ut *normalis linea* apud Aggenum, & alios agrimensores. Sic vocant eam, quæ latus quadrati claudit ad angulos rectos. At Solino quævis παραλληλόγραμμος sic nominatur. Ejusdem originis est *enormis*, ἀγνώμων, & translatè, ἄλογος, *vastus*. *Enormitas* τὸ μέγεθος. Ut *enormitas stipendii* apud Spartianum.

NOS à νῶ adjectione τοῦ Σ, ut à σφῶ *vos*, literarum trajectione. Simili trajectione à *Nos* est Belgicum *Ons*. At *Nos* est ab *anu*, ut censet Caninius. Non tamen ἀμοίως ab *anu* venit, sed affixo *u*, quod ab *anu*. A *nos* est *noster* & *nostras*: à *vos voster*, sive *vester*, & *vostras* sive *vestras*. Sed prius fuerit *nostratis*, *vestratis*, unde *nostras*, *vestras*, ut *cujas*, *Arpinas*, *Sarsinas*, ex *cujatis*, *Arpinatis*, *Sarsinatis*. Uti aliis ostensum. Angelus Caninius autumat, *vester* κατὰ μετάθεσιν esse à σφέτερος, ut inquit ab ἐμὸς, *meus*. Sed ἀναλογία obstat. Nam à *me* est *meus*, sive *mius*, ut veteres dixere, ut à *tu*, *tuus*, à *su*, *suus*. *Voster* verò est à *vos*, ut *noster* à *nos*.

Nosco dubitatur an sit à Græco *νόω*, an *γινώσκω*. Si prius placet, ut à *βόω* est *βόσκω*, unde *pasco*, à *δάω*, *δάσκω*, unde *disco*: sic à *νοῶ* fuerit *νόσκω*, unde per syncopen *nosco*; pro quo per prosthesin dicatur *gnosco*; ut pro *natus*, *gnatus*. Sin malis esse à *γινώσκω*, integrum erit *gnosco*, pro quo per aphæresin dicatur *nosco*: quæ sententia magis placet. Nam cùm *G* illud in vocis initio sonum reddat duriorem molestioremque, cur omitteretur quidem, causa fuit, cur adderetur, non fuit. Quod aiunt similiter *G* apponi in *gnarus*, & *gnatus*, falluntur, ut suis locis docemus. Itidem quæritur, composita *agnosco*, *ignosco*, *cognosco*, sintne à *nosco*, an *gnosco*. Si à *nosco*, dicendum ultimam præpositionis literam mutari in *G*. Sin à *gnosco*, dicendum consonantem eam perire. Prius placet Prisciano, cujus hæc verba, lib. II: cap. de syllaba: *Est quando* N *principalis syllaba ante se assumit* G. *ut natus*, *gnatus*; *notus*, *gnotus antique*, *unde ignotus*; *nosco*, *gnosco*; *novi*, *gnovi*. Diomedes, quem sequor, posterius probat. Sic enim ille, lib. I, cap. de dubia verborum positione: *Gnoscit*, *ait Cæcilius*, *quoniam & præpositione additâ*, *adgnosco*, *&* *cognosco dicimus*. Sanè si integrum est *adgnosco*, fatendum venire à *gnosco*. Nam ut ab *ad* & *nuo* est *annuo*, sic ab *ad* & *nosco* esse *annosco*. Atqui *agnosco* dicimus. Integrum igitur *adgnosco*. *Adgnosco* autem in vett. optimæque notæ codd. non semel legi, auctor est Pierius ad illud III Æn.

—Veterem Anchisen adgnovit amicum.

Gnosco verò dixisse veteres, præter antiquorum multorum auctoritatem fidem fecerit hic Varronis versus:

Adeste, adeste, quæ feramque gnoscite,
Domum ut feram è theatro literas.

Non, ut est in vulgatis, *ignoscite*, nec prout juvenis eruditus ad Appuleii, lib. I, Metam. emendabat, *agnoscite*. Est & in Glossario Græco-Lat. *Κατὰ στοιχεῖα* conscripto, *Gnot. οἶδεν* ubi *gnoscit* vel *gnovit* legi debere, quivis videt. Hinc *gnotu*. Festus. *Gnotu*, *cognitu*. Verùm contra hæc, quæ diximus, obduci posset auctoritas Ciceronis, qui in Oratore ita scribit: *Noti erant, & navi, & nari: quibus cùm* IN *præponi oporteret, dulcius visum est, ignoti, ignavi, ignari dicere, quàm ut veritas postulabat.* Verùm haut aliud Ciceronem voluisse arbitror, quàm etsi *navus*, *narus*, *nosco*, sæpius absque *G* dicantur, in compositis tamen nunquam *G* omitti, potiusque in his secutos esse voces *gnarus*, *gnotus*, *gnosco*, quàm illa absque *G*. Neque enim persuadere mihi possum, Ciceronem velle hæc absque *G* in simplici efferri, cùm contrarium manifestum sit. Sanè apud Ciceronem quoque, II de Oratore, legitur in MSS. codd. *Operam gnavasse*. Et facit pro hac Scriptura Marius Victorinus, cujus hæc verba, lib. I, cap. de Orthograp. *Nos paucioribus literis scribimus quàm antiqui scribebant, ut natus, navus, narus, nasco: & illi has voces, & similes istis G antepositâ scribebant, cujus consuetudinis nos vestigia retinemus, cùm scribimus ignarus, cognatus, ignavus, cognosco.* *Ignosco* videtur longiùs abire à significatione simplicis *nosco*. Sed propriè *ignoscit*, qui delictum quasi ignorat, eoque de pœna non cogitat. Cornelius Fronto: *Ignoscit, qui dissimulat se nosse quod competit, & ita silentio peccata impunita dimittit.* *Cognoscentur* pro eo, quod Græcè *γνωστῆς* legimus apud Tertullianum, lib. de corona militis. Fit autem à *cognoscens*, quâ ratione ab *elegans*, est *eleganter*; à *diligens*, *diligenter*, &c.

Nota, & *notare*, à supino *notum*. Nam eo rem notamus, ut è nota sua cognoscamus. Non sequitur quantitatem ejus, à quo proximè venit: sed à quo remotiùs descendit. Est illud *νοέω*, *νοῶ*, unde Græcum *γινώσκω*, & Latinum *nosco*: ut supra diximus. Et fortasse olim supinum id priorem habuit ancipitis intervalli. Nam & *ignotum* ab eo dicimus, penultimâ longâ, & *agnitum*, *cognitum*, eâdem correptâ. *Nota* speciatim dicta compendia τῶν *ταχυγράφων*, qui & inde *notarii* dicebantur. Gloss. vett. *Notarius*, *ταχυγράφος*. Item, *Notarius*, *σημειογράφος*. Suidas: *Νοτάριος*, *ὀξυγράφοις*. Erant autem *duo genera notarum*: vel enim litera una vocem totam signabat: vel erat nota conficta quæ litera non esset. Prioris generis est, cùm vulgo *D.* pro *Digestis* scribimus: posterioris generis, cum §. scribimus pro *paragrapho*. Hinc Manilius, lib. IV.

Hic & scriptor erit velox, cui litera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursumque loquentis
Excipiat longas nova per compendia voces.

Ubi videmus, cùm priùs meminisset literarum, quæ etsi singulares forent, tamen vocem totam signarent, mox tamen universè meminisse *notarum*: quod maximus esset earum numerus, quæ literæ non essent. Doctissimus Cujacius, lib. XII Observationum cap. XL, censet posteriores solùm dictas esse *notas*, priores verò appellatas esse *figla*, quasi *singla*, sive *singula*, quòd *singularia* sint literæ. *Siglorum* voce usus Justinianus in epist. de Digestorum Confirmatione: *Eandem pœnam falsitatis constituimus & adversus eos qui in posterum leges nostras per siglorum obscuritates ausi fuerint conscribere. Omnia enim, id est, & nomina prudentium, & titulos, & librorum numeros, per consequentiam literarum volumus, non per sigla manifestari, ita ut qui talem librum sibi paraverit, in quo sigla posita sunt, sciat inutilis se esse codicis dominum*, &c. Sed puto *siglorum* voce complexum Justinianum *quæcumque scribendi compendia*: sive literis singularis, sive aliis figuris exprimerentur. Nec *sigla* dici censeo quasi *singula*, sed quasi *sigilla*, hoc est, *parva signa*. Nam & Græcè vocantur *σημεῖα*, unde *σημειογράφοι*. *Σημεῖα* autem quid aliud sunt, quàm sive *signa* sive *notæ*? Quare idem erunt *notæ* ac *sigla*, *siglarii* & *notarii*. De *notariis* plura si voles, adeas Isidorum, lib. I Origin. cap. XXI. Joannem Tritthemium in Polygraphia; Petrum Bembum, lib. V, epist. VIII, quæ ad Julium II Pont. Max.; & imprimis Justum Lipsium, Centur. I ad Belgas, epist. XXVII; & Joannem Bernartium, Notis in primum Sylvarum. De *literis vocem integram signantibus* extant libelli Valerii Probi, Magnonis, Petri Diaconi, item quædam ex Glossario Papiæ, & ex veteribus membranis. De *figuris cæteris* vide Tullium Tyronem & Marcum Senecam, quorum *notas* è *βιβλιοταφείοις* primus eruit, lucemque videre jussit vir is, quo nemo de Romanis literis meliùs meretur, Janus Gruterus.

Notescere non est à *notare* (nam primæ modulus hìc corripitur, illic producitur) sed ab inusitato *noteo*: quod est à supino *notum*: unde & *notifico*, quasi *notum facio*, apud Ovidium, lib. I de Pont. El. II. Item *notio*, pro *cognitione*, quomodo dicimur à Cicerone *habere Dei notionem*: vel etiam pro *caussæ cognitione*: quomodo in jure legas *notionem esse prætoris*, *præsidis*, *præfecti urbis*, hoc est, eorum esse de re jurisdictionem: ut loquitur Ulpianus. Ab *notum* quoque *notoria* dicitur *indicium* sive *delationis caussa*, quâ in judicio examinatâ absolvitur quis aut damnatur. Gloss. vett. *Μήνυσις*, *indicatio*, *notoria*, *indicium*. Appuleius, lib. VIII Met. *Sed ille qui commodum falsam de me notoriam pertulerat.* Locuti copiose modo Paullus L. V. D. ad S C. Turpil. Gordianus Imp. L. VII. de Accusat. Trebellius Pollio in Claudio, B. Augustinus epist. CLX.

Nothi, & *spurii*, eò differunt, quòd illi certum patrem nominare possunt, ut qui è concubina nascuntur; hi non possunt, eò quòd è muliere se pluribus prostituente, sive, ut Lucretius loquitur, *volgivaga Venere*, sint concepti. *Nothi* vocem à Græcis accepimus: de quo ita Fabius, lib. III, cap. VI: *Νόθον, qui non sit legitimus, Græci vocant: Latinum rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatus est, non habemus, ideoque utimur peregrino.* Item *Spurii* appellatio est à Græcis: de quo suo loco.

Novalis ager, qui & *novale* dicitur, Græcè similiter *νέωμα*, *νέατος*, *νέος*, *νειὸς*, *νέα*, & *νεατὴ* appellatur. Glossæ, *Νέατος*, *novale*. *Νεάσιμον*, *novalis terra*. Nempe Græcis ἀπὸ τοῦ νεᾶν, sive *νεάζειν*, ut Latinis à *novando*; quæ idem significant. Nempe *agrum primâ aratione proscindere*. Sæpius enim arabatur. Primâ aratione dicebatur terra proscindi: alterâ redarari, vel iterari: tertiâ tertiari, vel lirari. Primâ aratione grandes glebæ excitantur: secundâ franguntur: tertia aut quarta aratio fiebat cum seminis jactione. *Novalis* ergo ager primam solùm arationem expertus fuit, perque annum cessavit. Plinius, lib. XVIII, cap. XIX: *Quod vere semel aratum est, à temporis argumento vervactum vocatur. Hoc in novali atque requieto necessarium est. Novale est, quod alternis annis seritur.* Festus: *Novalem agrum Ælius Gallus, & Opilius*

item

item Aurelius, eum aiunt esse, quem Græci νεῶν dicunt; ad quod Homero quoque teste utuntur, qui dixit, (Il. VI.) νειοῦ βαθείης τέλσον ἱκέσθ. (ad *novalis* profundi terminum pervenire.) *Sed Cincius eum esse, ubi gleba proscissa ad novam sementem sit relicta.* Paullus, L. XXX. §. *Novalis.* D. De verbor. significat. *Novalis est terra proscissa, quæ anno cessavit, quam Græci* ΝΕΑCΙΝ *vocant.* Ubi librarii cùm nescirent C esse Σ, K reposuere, scribentes νέακιν. Habet *novale* & alteram significationem, quà accipitur pro *arvo novo*, ac non antea, sed tunc primùm ad sementem proscisso. Sic usus Plinius, lib. XVII, ubi de terræ odoribus agens, *Talis*, inquit, *fere est in novalibus, cæsa vetere sylvâ.* Eandem significationem monstrat Servius ad illud Eclog. I.

Impius hæc tam culta novalia miles habebit.

Novalia, inquit, *etiam dicuntur, unde sylva tollitur.* At malè in eo Servius, quod antè dixerat: *Novalia sunt nova rura, quæ per singulos annos novantur per semina.* Nam ager quidem *restibilis* rectè *novalis* dici potest; sed duntaxat, cùm primùm coli incipit: at nomen hoc amittit, si quotannis colatur. Quod verò ad priorem *novalis* significationem, in ea denominatio fit, non à temporis initio, sed ab intentione; quia eo animo ager paratus, ut alternis annis renovetur, contrà quàm in *restibili* fit, qui *novali* quiescente semper restat. Vide *Restibilis*, & *Vervactum.*

NOVEM vult Becmanus esse à *novus*, quia *novus* sive novissimus, hoc est, ultimus sit numerus ab unitate in denarium: nam novum in denario initium capitur. Equidem timidè dissentio. Nam si cum Angelo Caninio dicam, *novem* esse ab ἐννέα, metuo, ne sententia hæc statim explodatur, cùm primo nulla videatur harum vocum affinitas. Nempe id facit, quòd Latini caput Græcanicæ vocis, ut in aliis multis, præciderint. Verùm, si νέα tantùm spectes, vel potiùs νέϝα (ἐννέϝα enim dixere Æoles) nihil fuerit manifestius. Nam quod ad priorem syllabam, ut à νέ@, vel potiùs νέϝ@, est *novus*, sic à νέα sive νέϝα, non aliud esse debuit, quàm *nova*. Nec est, quod offendat terminationis diversitas. Nam cùm apud Græcos numerus desinit in A, tum apud Latinos desinit in *E M*, ut ἑπτά, *septem*; δέκα, *decem*. Similiter igitur *novem* erit à νέα, quod κατ' ἀποκοπὴν ab ἐννέα: nisi magis verisimile sit vetere Latino *ennovem* dixisse, indè autem *novem* factum esse. A *novem* est *novenus*. Ut apud Maronem in Ciri:

Terque novena ligat duplici diversa colore
Fila.

Hinc κατὰ συγκοπὴν *nonus*, ut à *decem*, *decenus*, unde *denus*. A *nonus* dictæ *Nona*: non verò à *novus*; ut quidam putarunt. Utrumque etymon adducit Varro, lib. V de L. L. Festus in *Nona*; & Macrobius, lib. I Saturn. cap. XV. ubi cùm dixisset, *calendas* ex eo vocatas, quòd *essent primus dies ex istis, qui calarentur*: mox ista subjungit: *Ideo autem minor pontifex numerum dierum, qui ad nonas superessent, calando prodebat: quod post novam lunam oportebat nonarum die populares, qui in agris essent, confluere in urbem accepturos caussas feriarum à rege sacrorum, scripturosque, quid esset eo mense faciendum. unde quidam hinc nonas æstimant dictas, quasi novæ initium observationis: vel quòd ab eo semper ad idus novem dies putentur: sicut apud Tuscos nonæ plures habebantur; quòd hi nono quoque die regem suum salutabant, & de propriis negotiis consulebant.* Adi & Scaligerum in secundo de Emendatione temporum. A *nonus* quoque est *nonarius*: unde Persio *meretrix* vocatur *nonaria*, non quidem à *nonis*, die infausto; quod Fungerus quoque putavit: qui iccirco *nonaria* interpretatur *infelix*: sed verò quia, uti ad primam Persii sat. monuit vetus interpres, *apud veteres à nona hora prostabant, ne mane omissa exercitatione illò irent adolescentes.* Cui gemina legas apud interpretem veterem Juvenalis in sat. VI. *Meretrices*, inquit, *propter sacrorum celebrationem ab hora nona totam noctem prostabant: unde etiam nonaria dictæ.* Sanè *horâ nonâ* tributa corpori procurando: adeò ut viri etiam sobrii eâ se compararent ad cœnam: ut de M. Antonino Galenus testatur, de monachis Palladius, Augustinus de se, Aristæas de LXX interpretibus. Ac pertinet quoque huc calcatum illud Bilbilici vatis:

Imperat exstructos frangere nona thoros.

Nec dubium est, quin ab istoc more Belgæ retinuerint *noene* & *noenmael*, quibus tamen non *cœna*, sed *prandium* ac tempus ejus denotatur. A *novem diebus* dicta *novemdialia*, ἔνατα ἐπὶ νεκροῦ ἀγόμενα. ut explicant veteres Glossæ. Porphyrio in Epod. XV. *Novendiale dicitur sacrificium, quod mortuo fit nonâ die, quâ sepultus est. Nono die solet parentari*, interque ea, quibus parentaretur, erat *cœna funebris*, quam *feralem* Appuleius vocat, quam *silicernium* fuisse dictam, alibi ex Festo, Nonio, ac Tertulliano ostendimus. Hæc non ante nonum diem fieri solere, etiam Justinianus in Novella quadam docet, cùm ait: *In nonum diem fieri prius ac defunctorum.* Estque illustris locus Appuleii, IX Metam. *Jamque nono die, ritè completis apud tumulum sollemnibus, familiam, supellectilemque ad hereditariam deducit auctionem.* Idem veteres Grammatici ostendunt. Ut Servius, in V Æn. *Apud majores ubicumque quis fuisset exstinctus, ad domum suam referebatur, & illic septem reservabatur diebus, octavo die incendebatur, nono sepeliebatur.* Et Donatus in Phorm. *In nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, ut in funere nonus, quo parentalia concluduntur.* A *novem* quoque *Novensiles* dici plerorumque sententia est. Cælius Calcagninus, in epist. quæst. lib. I, epist. XXIX, ait *Novensiles* dici à *novem* & *salio*, quasi *novem salientes*, *A* in *I* converso; ut in *afficio*, & similibus. Aliis placet dici quasi *novem sedentes*, *D* in *L* mutato, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*. Ponam hac de re locum è libro Marii Victorini: *Novensiles sive per L sive per D scribendum: commutionem enim habuerunt literæ hæ apud antiquos, ut dinguam & linguam, & dacrimis & lacrimis, & Capitodium & Capitolium, & sella à sede, olere ab odore. Est & commutatio cum Græcis: nos lacrimas illi δάκρυα, olere ὀδωδέναι, meditari μελετᾶν. Novensiles autem quasi Græci συννέα, post Novendis à considendo, id est, eâdem sede præditi.* Quod de *novenario* ait Victorinus, id confirmant quoque verba isthæc Arnobii lib. III: *Novensiles Piso Deos esse credit novem in Sabinis apud Trebiam constitutos: hos Granius Musas putat, consensum accommodans Ælio.* Verùm alii non à *novenario*, sed à *novando* vel *novitate* dictas censent. Nam ut ibidem legitur, *Novitatum Cornificius præsides* (*putat*,) *quòd, curantibus his, omnia novitate integrentur & constent.* Et mox: *Cincius numina peregrina novitate ex ipsa appellata pronunciat. nam solere Romanos deos etiam urbium superatarum partim privatim per familias spargere, partim publicè consecrare: ac ne aliquid Deorum multitudine aut ignorantiâ præteriretur, brevitatis & compendii causâ uno pariter nomine cunctos Novensiles appellari.* Sed profectò, quàm incertæ sint hæ conjecturæ, comprobant quæ ibidem apud Arnobium legere est. Equidem metuo ne frustra ejus etymon è Latio petatur: præsertim cùm Varro, satis alioquin in etymis audax, nullum ejus etymon adducat, sed lib. IV de L. L. contentus sit dicere, vocabulum esse à Sabinis; quod ex Arnobio etiam confirmari potest.

NOVERCA quia sit *nova uxor*, quam maritus ducit ad familiam *arcendam*, hoc est, *coërcendam*, ut putabat Festus: vel, juxta alios, ad familiam *arciendam*, id est, *arcessendam*. Nam *arcio* est *arcesso*, ut *capio capesso*. [Νεώτ, νύος, nuocica.] Vel dicitur *noverca*; quia uxor nova *arcitur*, hoc est, *accitur*. Vel quasi νέα ἀρχή, hoc est, *novum initium*: quia nova tùnc œconomiæ ratio incipit. Vel, quod acutè commentus Jul. Scaliger in libris de caussis L. L. cap. XXXII, conflatum est è *novum* & *erctum*: quia *nova accedat hæreditas*. Nam *erctum*, hæreditas; *ercisci*, hæreditatem adire. Vide *Ercisci*. Porrò quemadmodum Latini à *nova hæreditate*, *novercæ* indiderunt nomen: ita eadem Belgis vocatur *stiff-moeder*, hoc est, *fulciens mater*, quia fulcit domum cum novâ hæreditate, tum re familiari curandâ, & privignis, si fortè, educandis. Qui à *stijf*, hoc est, *durus*, deducunt, ii licet insipientiæ majores suos incusent, qui non melius nomen imposuerint.

NOVUS, à νέ@, ut ab ἐμῶ, *vomo*, aliaque; ut in *Vinco* dicemus. Νέ@, ut observat Becmanus, est à נער, *subolescebat, innovatus est ætate*: uti νεαρὸς à נער, *puerulus, infans*. Vel sit νέ@, à נעה, *nunc*. A *novus* est *novulus*, unde *novellus*, à quo *novellitas* Tertulliano, lib. III adversus Praxeam, cap. II: *Probabit tam ipsa posteritas omnium hæreticorum,*

 quàm

quàm ipsa novellitas Praxeâ hesternis. A *novus* est *novare*, *novissimum* pro *ultimo*: quomodo (quod malè negabat Gellius, lib. x, cap. xxi) etiam Cicero loquitur orat. pro Roscio Comœdo. Nec reformidat Cæsar in libb. de bello Gallico: sed sæpius usus. A *novus* est *novare*: unde culter tonsorum *novacula* dicebatur: Isidorus, lib. xx, cap. xiii. *Dicta novacula eo, quod innovat faciem.* Rectè sanè. Nam, ut in Æxnam etiam Scaliger notat, *novare membra* dicebant, cùm raderent: unde & verbum juris *novatio*. Arnobius: *Quid novatio & revelatio pudendorum.* Ab eodem dicitur *ager Novalis*, de quo seorsim. Pro *novare* videntur & *novire* extulisse, ut *artare* & *artire*; *impetrore* & *impetrire*, unde *impetritus*. A *novire* erit *novitius*. ut apud Juvenalem:

—— *Tetrumque novitius horret*
Porthmea. ——

Denuo dicitur quasi *de novo*.

NOX à *nocendo*, quia *oculis noceat*, dicta videtur Servio in i Æn. & Isidoro lib. v, cap. xxxi, atque idem tradit Papias, & ex eo Bocacius de genealogia Deorum lib. i, cap. ix; item Angelus Decembrius, lib. iv de politia literaria, parte xliii. Etiam à *nocendo* Catullus dici putabat, sed alia de caussa: ut discimus ex istis verbis Varronis, lib. v de L. L. *Nox, ut Catullus ait, quod omnia, nisi interveniat Sol, prima obriguerint. quod nocet nox.* Sed verum est ἔτυμον, quod continuò addit: *Nisi*, inquit, *quod Græcè νὺξ, nox.* A *noctu* est *nocturnus*, ut à *diu*, pro *die*, *diurnus*. Ponitur & pro *Deo nocturno*, aut *Hespero*. Ut apud Plautum, Amphitruone; B. Hieronymum, adversus Vigilantium; item Martianum Capellam. Durantius Casellius *Nocturninum* putat appellari, atque ita legit apud hos scriptores, lib. ii Var. cap. xiv. Sed nihil mutandum: uti docemur illo Statii, lib. vi Silv.

Roscida jam novies cælo dimiserat astra
Lucifer, & totidem Luna prævenerat ignes,
Mutato Nocturnus equo.

A *nocte* & *fero* Catullus *Hesperum* vocat *noctiferum*, eâ formâ quâ *mane Lucifer* vocatur. Locus est in Carm. Nupt.

Jamdudum O Eteos ostendit Noctifer ignes.

Horatius *Lunam* vocat *noctilucam*, quòd *noctu luceat.* Et Varro, in iv de L. L. *Lunam* in Palatio ita vocari ait, quòd *ibi noctu ejus luceat templum.* Etiam Varroni ita dicitur *lucerna*, eapse de caussa. Ita enim ait Bimarco: *Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima revivisceit.* Apud Festum legas: *Noctilucam Lucillius cum dixit, obscenum significat.* Ubi præceptoris mei Nansii MSS habent *Noctijugam*, & *Noctigavam*. Unde legendum conjectabat, *Noctivagam*. *Noctiluca* voci similis est *noctilugus*, apud Lucilium, a *noctu lugendo*, quod facit bubo, ut & cæteræ aves obscenæ, sive mali ominis. *Venus* quoque *noctuvigila*, ob crebra amantium pervigilia, appellatur Plauto, Curcul. i. iii.

NOXIA est natura sua adjectivum, quia intelligitur *culpa*. Ac ἁπλῶς, sumitur pro *culpa*, ut è Plauto, Terentio, Cicerone que liquet. Gloss. *Noxia*, ἁμαρτία. Est verò *noxia* à substantivo *noxa*, uti hoc à *nocendo*. Ut *noxa* propriè sit *nocumentum*, sive *damnum*. Strictè scio sæpius sumi pro *culpâ quâ quis alteri contra leges nocet.* Sed naturâ latiùs patet. Ut cùm dicimus aliquid *noxæ esse*. Atque ita Ovidius;

Nocte nocent pota, sine noxa luce bibuntur.

Qui locus etymon allatum confirmat. Estque hæc prima *noxæ* significatio. Συνεκδοχῇ autem ponitur pro *delicto*, *quo nocemus*: & generatim pro *quovis delicto*. Μεταληπτικῶς autem accipitur pro *obligatione ad pœnam*: vel pro *pœna ipsa*. Ita dicimus, *noxa caput sequitur*, & *noxæ dedere*. Videtur & *noxa* poni pro *homine*, *qui nocuit*: nempe quâ ratione *opera* dicuntur *homines operantes*. Vett. Gloss. *Noxa*, αὐτὸ σῶμα τὸ βλάψαν. *Noxia*, αὐτὸ τὸ κακούργημα· οἷον κλοπὴ, ζημία, ἁρπαγὴ, ὕβρις. Quæ verba desumta à Theophilo, interpretante verba illa Justiniani: *Noxa est corpus quod nocuit, id est, servus. Noxia ipsum maleficium: veluti furtum, damnum, rapina, injuria.* Sed ea *noxæ* notio non videtur esse in usu. Nec *noxia* semper sumitur pro *culpa*: sed est cùm ponitur pro *jurgio* aut *dissidio*. Petronius: *In mediam noxam perfertur.* Ausonius: *Sæpe in conjugiis fit noxia, si nimia est dos.* Sic utrumque locum interpretatus Jos. Scaliger. Sanè hodieque Galli *jurgium* vocant *noise*: quod manifestè factum è *noxia*. A *noxa* est *innoxius*, & *obnoxius*. Nam *innoxius* est, *qui nulla in re nocuit*: Plaut. Aulul. Act. ii, sc. ii:

Ut inopem atque innoxium abs te atque abs tuis me irridens.

Ab eodem est *noxietas*, quo usus Tertullianus in Apologetico, initio capitis secundi. In vulgatis est, *cum ejusdem noxa.* Sed pro *noxa* in vett. libb. rectè legitur *noxietatis*. Similis vox est *novellitas*, quâ idem utitur lib. iii adversus Praxeam, cap. ii circa medium. Vide *novus*. Apud eundem initio cap. quarti lib. de Pallio, habes *Romanitas*, sive, prout Scaliger legendum suspicatur, *serietas*, vel etiam *nimietas*: quemadmodum & idem mox eopse versu *Græcitatis* vocem à Tertulliano usurpatam putat. Sic enim legit: *Nec vestra tamen admodum Græcitatis anxietas est*, &c. Hoc obiter adjeci, quia, utramque emendationem frustra quæras in scriptis Scaligeri, quæ lucem adspexere.

NU

NUBES à νεφέλη, ut quidem Nunnesius tradit. At veteres, quia *cælum nubit*, id est, *operit*. Ita Varro, lib. iv de L. L. Donatus, in Hec. iv, iv. & Isidorus, lib. xiii, cap. vii. Nec repugnat analogia. Nam ut à *facio*, *facies*; à *specio*, *species*; à *scabo*, *scabies*; sic à *nubo* erit *nubes*. Magis interim placet esse à נטף, *stillare*. Vel quæ sententia est Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto, à Punico *neu* fit νέφος, ab hoc *nubes* fiet, conversâ adspiratâ in mediam: quomodo & à νεφέλη fit *nebula*; ab ὀμφαλὸς, *umbilicus*; à κυφὸς, *gibbus*; à φάλαινα, *balæna*; à δνοφερὸν, *tenebræ*, quasi *denofræ*. Ita non à *nubendo* erit *nubes*, sed à *nubo* fit *nubere*, proprieque signabit, *nubis instar velare* ac *tegere*. Nisi potius, quod Becmanus sentit, ab Hebræo חפן, id est, *nuptus* aut *velatus fuit*. [nubo, vel nobo, ut veteres, ab ὀπύιειν, γαμεῖν.] A *nube* dicitur cœlum *nubilum*, hoc est, *nubibus obductum*. Indeque Varroni & Columellæ *nubilarium*, ædificium rusticum in quo *nubilo* cœlo messis reponitur. In Onomastico exponitur ὑπονέφιον.

NUCLEUS à *nuce*, quasi *nuculeus*. Sic enim vocatur, *quod intus est in nuce*. Plautus:

Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.

Propriè igitur *nuces*, quæ *nucleum habent*: ut quatuor illa genera, quæ Apicius complexus his verbis: *De nucleis hoc: nuces majores, nucleos pineos, amygdala, avellanas.* Ubi *nuces majores* vocat *juglandes*. Alii *pineas nuces* omittunt, & pro iis *castaneas* substituunt. Alii utrasque comprehendunt. Ut Ausonius, cùm ait:

Et duplici defensa putamine quinque genus nux.

NUGÆ propriè sunt *næniæ*, sive *carmina à præficis cani solita in laudem mortuorum*: unde Plautus, Asinar. Act. iv, Sc. i:

Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.

Existimare aliquis possit ita dici quasi *neagas*, à *non agendo*, quia in carminibus istis falsæ congeri laudes solent: sed omnino origine est Hebræum ac Syrum, quibus *nugo*, mœrorem; ut *nænia* planctum significant. Ita Sophon. iii, xviii, legas, נוגי ממועד, *mæstos propter sollemnes conventus*, ut Aben-Esræ, & Thalmudicis exponitur in Lib. Berachoth, cap. iv, fol. xxviii. Vetus translatio habet, Sophon. iii, xviii: *Nugas, qui à lege recesserunt*: ad quem locum sic B. Hieronymus commentatur: *Id quod diximus nugas, sciamus in Hebræo ipsum Latinum esse sermonem נוגי, & propterea à nobis ita, ut in Hebræo erat, positum: ut nosse possimus linguam Hebræicam omnium linguarum esse matricem.* In eo tamen decipitur, quod נוגי vertit *nugas*. Propriè enim נוגי, *mæsti*, cujus femininum Plur. נוגות, *nugoth*, mœstæ, Thren. i, iv. A radice יגה, *mæstus fuit*. Vide sis de hoc *nugarum* vocabulo Scaligerum in Conjectaneis; Turnebum lib. xxiii, cap. viii, & Kirchmannum de funeribus Rom. lib. ii, cap. vi. A *nugis* est *nugax*, pro quo & *nugas* dixere, ut Charisius & Priscianus docent. Est & in Gloss. vett. *Nugas*, φλυαρὸς, ἀσελγής. Varronem eo usum putant, cujus locum ita emendant Carrio & Palmerius: *Crede mihi, plures dominos servi* (hoc est, *servi nequam*) *comedere, quàm canes* (hoc est, *parasiti*.)

Quod

Quod si Actæon occupasset, & ipse priùs suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret. Plautum quoque uti censet Schoppius, lib. II Susp. epist. I: *Nugigerulus* & *nugivendus*, manifestæ sunt compositionis.

NUM Græcè est μῦν, unde & τὸ μεταμῦν fluxit. A *num* & *ubi* est *nuncubi*, inserto *C*. ut in *sicubi* pro *sibi*, *alicubi* pro *alibi*.

NUMELLA, ut Festus inquit, *genus vinculi, quo quadrupedes alligantur. Solent autem ea fieri nervo, aut corio crudo bovis, utplurimum.* Turnebus, lib. XXVI, cap. II, censet esse à *nuo*, quod videtur antiquis notasse etiam *vergo*, *propendeo*, *inclino*. Nam & Græcum νεύω, unde venit, eam quoque notionem habet: & frequentativum *nuto* similiter usurpatur de iis, quæ propendent, ut quæ ruinam minantur. *Numella* igitur erit à *nuo*, quâ ratione eadem Græcis dicitur κῦφων à κύπτω, hoc est, *propendêre*, *capite esse obstipo*: uti solent, qui *numellâ*, *vel collari sunt obstricti*. A *nuo* esset *nuela*; ut à *suadeo*, *suadela*; à *candeo*, *candela*. Sed *M* insertum, ut à δαπάνη, *dampnum*, seu *damnum*; à *lubidine*, *lumbi*. Interim nec displicet, quod scribit Becmanus, nominari *à forma numorum, quos articuli sive ligamenta mutuò juncta repræsentarent: sicut hoc tempore idem quoque interdum conspicamur.*

NUMERI geminam invenio originem. Prior est Isidori, lib. III, cap. III, ubi censet, *numerare* propriè dici de *numis*, indeque & *nomen* factum esse. Sequiturque & eam sententiam Franciscus Hottomannus, libro de re nummaria, capite VI: ubi scribit, cùm numeratam pecuniam dictam constet, antequam numerati cœpta esset, sed appendi tantùm solebat: consentaneum esse, eam non à *numerando* denominari potuisse, sed potiùs à *numo*, unico *M* scripto. Nec putat quemquam offendi debere dispari quantitate, tum quia & alia sint longè plurima, in quibus derivata à primogeniorum quantitate recedant: tum quod ut in *littus*, *quattuor*, *relligio* & similibus, ita hic quoque consonans geminari debeat, quoties producitur. Sed cùm alia multa ante numos inventos (quo tempore commercia rerum commutatione fiebant) numerari consueverint, quid manifestius est, quàm ut rem ipsam, ita vocem quoque *numeri* antiquiorem esse, quàm *numi*? Quare magis probatur sententia Cæsaris Scaligeri, qui lib. IV de re poëticâ, cap. XLIV, vult *numerum* dici à νέμειν, hoc est, *distribuere*: unde & νόμος, quia *unicuique tribuit, quod est suum*. Itaque *numus* sit à νομή, *divisio*. A *numerus* est *numere* sive *numerò*, hoc est, *nimium* vel *citò*. Illo Festus uti jubet de præterito, hoc de præsenti ac futuro; quomodo & differunt *die quarto*, & *die quarti*, vel *die quarte*; *die nono*, & *die noni* vel *die none*: quemadmodum docet Agellius, lib. X, cap. XXIV. De voce *numerò* fusè agit Festus. Caussam tamen, cur sic locuti sint veteres, non adfert. Janus Duza in Centurionatu, lib. IV, cap. VI, vult veteres, ut *puncto* aliquid, sic & *numero* fieri dixisse quia ut punctum se habet ratione magnitudinis sive quantitatis continuæ, sic se habeat μονὰς ad numerum, sive quantitatem discretam. Sententiam suam confirmare nititur loco hoc Macrobii, lib. II in Somnium Scipionis, cap. II: *His geometricis rationibus applicatur natura numerorum, &* μονὰς *punctum putatur, quia sicut punctum corpus non est, sed ex se facit corpora, ita monas numerus esse non dicitur, sed origo numerorum.* Sed locus hic, meo judicio, Duzæ opinionem non tam stabilit, quàm evertit. Siquidem si punctum est non magnitudo, sed initium magnitudinis; monas item non numerus, sed initium numeri: punctum quidem monadi, non numero: numerus item magnitudini, non puncto respondebit: eoque neutiquam ex Macrobii loco exterebrari potest, cur *puncto*, & *numero facere*, idem sint; sed potiùs quæstionis augetur difficultas, quomodo hæc idem esse possint, cùm numerus aliquid notet dividuum, atque adeò quod augeri possit in infinitum: punctum signet aliquid individuum, quod aptum est ad exiguum tempus ὑπερβολικῶς indicandum. Quare magis placet, quia celerrimè res numerantur, ideo *numerò* dici pro *celeriter*; quasi dicas, *tam citò, quàm res numerari possit*. Atque hæc quoque Becmani sententia est. A *numero* dictus *partus numerius*, & *dea Numeria* ἡ ὠκυτόκος. Varro, Cato, sive de liberis educandis: *Ut qui contrà celeriter erant nati, ferè Numerios prænominabant, quod qui citò facturum quid se ostendere volebat, dicebat numerò id fore: quod etiam in partu precabantur Numeriam; quam Deam solent indigitare etiam Pontifices.*

NUMMUS, sive *numus* (utroque enim modo ea vox scribitur in vett. libris) quibusdam à *Numa* rege dictus videtur, quia is, ut ajunt, primus ex ære ferroque monetam Romanis dedit, cùm antea corio, vel testulis eam ad rem uterentur. Sic sane Suidas, qui & auctorem laudat Suetonium Tranquillum. Alii à *Numa* quoque originem petunt, sed hanc caussam adferunt, quòd is primus pecuniam imagine notarit, suumque nomen præscripserit. Ita Isidorus, lib. XVI, cap. XVII. item Cedrenus. Nec aliud sensit Epiphanius, cùm extremo libello περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν scribit: τὸ δὲ νουμίον πεποίηται ἀπὸ τοῦ Νουμᾶ τινος βασιλέως τῶν Ῥωμαίων. *At nummus excusus est à Numa, quodam rege Romanorum.* Verùm sunt hæc gerræ germanæ. Alii volunt *nummus* esse à Græco νόμισμα. Quod Festus scripsit: vel (quod alii dicere malunt) ut à νόμος Græci dicunt νόμισμα, ita & Latini ab eodem dixere *nummus*, *O* in *U* converso, quomodo à φώρ est *fur*: ac caussam nominis esse quòd valeat, οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ, *non naturâ, sed lege*. Confirmant sententiam hanc auctoritate Aristotelis, qui lib. V Eth. cap. VIII disertim scribit, νόμισμα ex eo dici, quia valet ἐξ ὑποθέσεως, *ex hominum instituto ac conditione quadam*. Salmasius, lib. de Usuris, *nummum* putat dici ἀπὸ τοῦ νόμου, à consuetudine: *Ut ad Aristotelem redeamus, quem meliorem porrò ejus interpretem invenire possemus quàm ipsum? Atqui is in Nicomachiis apertè docet, non ab ulla lege originem habere nummum, sed à consensu, & compacto eorum qui illo utuntur. Eoque* ἀπὸ τοῦ νόμου *nomen habere, id est, à consuetudine, & more*; Οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην, καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. Verùm non de Græca nobis voce contentio est (quanquam nec illa ἀμέσως sit à νόμος, verùm à νομίζω,) sed de Latino *nummus*, quam dicimus esse puram putam Græcorum. Nam, ut Julius Pollux scribit lib. IX, Romani hanc vocem habent à Doriensibus, Siciliæ & Magnæ Græciæ incolis, quos Aristoteles in libro de Tarentinorum rep. auctor est habuisse νοῦμμον, in quo Tarantis Neptuni filii imago impressa erat, equo insidentis. Ibidem adducit Pollux illud Epicharmi, poëtæ Siculi: Εὑρήσοντι δέ μοι καὶ νούμμους, *Invenient mihi nummos.* Et hoc ejusdem: Κᾶρυξ ἰὼν δ' ἐθύς, πρίασαί μοι δέκα νούμμων μόσχον καλλιστόν. *Præco abi cito, ac mihi decem nummis eme pulchrum vitulum.* Eadem fuit sententia Varronis, lib. IV de L. L. *In argento*, inquit, *nummus: id à Siculis.* Qui locus, ut & alius Volusii Metiani, indicare videtur *nummum* propriè dici qui *argenteus*. Certum tamen est, discrimen id omnino negligi, cùm & *sestertius*, qui *æreus* est, passim *nummus* dicatur; & in Digestis legamus, *nummos plumbeos*, *stanneos*, *aureos*. Porrò ex etymologia, quam attulimus, paret rectiùs *nummus* gemino *mm*: quod præter lapides aliquot, probatur etiam acrostichide incerti sed veteris tamen scriptoris, quæ Plautinæ Trinummi argumentum continet.

NUNC à νῦνγε. *Nu*ῦ à νῦ, quod idem.

NUNCIUS à νέος, ut ait Varro in V. Nempe quia *aliquid novi apportat*. [ab ἀγγέλω, idem quod ἀγγέλλω.] Alii sic dici ajunt quasi *noviscius*, quia *per eos nova sciantur*. Sed placet sententia Josephi Scaligeri, qui in Conjectaneis scribit νοῦγκιος esse vocem Syracusanam: ac ut ab ἓν ἑνὸς est οὐγκία, *uncia*: ita à νέος, νοῦγκιος fieri. Sanè *nuncius* per *C* est in lapidibus antiquis: ut Aldus in Orthographia monet. Qui tamen agnoscit per *T* legi in Regionum fragmento, sub porticu Capitolina. Ac similiter in Virgilio Carpensi.

NUNDINÆ à *nono die* dicebantur, quemadmodum indicant hæc verba Macrobii, lib. I Saturnal. cap. XVI: *Rutilius scribit Romanos instituisse nundinas; ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die intermisso rure, ad mercatum legesque accipiendas Romam venirent, & ut scita atque consulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die proposita à singulis atque universis facile noscebantur.* Hactenus Macrobius. Hinc auctor poëmatis quod Moretum inscribitur:

—— nonisque diebus
Venales olerum fasces portabat in urbem.

Ita enim in plerisque veteribus membranis hic locus concipitur, pro quo vulgati codd.

——*certisque diebus.*

Sed legendum *nonisque*: ut ad Vopiscum Aurelianum observat Salmasius. Translata deinde vox ad *celebres mercatorum conventus*, *immunes liberosque*, unde in veteri Glossario exponitur ἀγοραῖοι ἀτελεῖς πανηγυρεῖς. Vide Radulphum Fornerium, lib. I rerum quotidianarum cap. v. Quemadmodum autem *nundinæ* dictæ quasi *novendinæ*, quia *nono quoque die forent*; ita *nundinalis* dixere pro *novemdialis*: ut apud Plaut. Act. II, Sc. IV:

Cocus ille nundinalis est, in nonum diem
Solet ire coctum.

Ubi significatur coquus bustuarii ordinis, quique magis nosset coquere cœnam feralem (quæ nono die fiebat,) quàm iis quorum ingeniosa esset gula. Simile est *internundinium*: de quo ita Marius Victorinus penè extremo capitis de Orthogr. *Internundinium, quòd novem dies inter se continuos habeat, non quòd nono die sit.*

Nuo est a νεύω, ut *futuo* à φυτεύω, *puto* à πεύθω, &c. Νεύω à νυ, hoc est, *moveri*. A *nuo* sunt verbalia *nutus*, & *renutus*, quib. utitur Plinius, lib. I, epist. VII. item frequentativum *nuto*. Nam fallitur Nunnesius, qui *nuto* contractum putat ex νυστάζω, *capite nutans dormito*. Ab eodem sunt composita *annuo*, *renuo*; quæ propriè motum corporis notant. Agellius, lib. x, cap. IV: *Nam sicuti cum annuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum, à natura rei, quam significat, non abhorret*, &c. A *nuo* quoque est *numen*, quasi *nutus Dei* ac *potestas*, ut ait Festus, item Priscianus in IV. Estque eâ formâ a *nutum*, *numen*, quià à *motum* & *monitum* sunt *momen* & *monumen*, quæ posteriores per *mentum* extulere. Quia verò *nutus* est *voluntatis index*, ac ad nutum Divinum (θεοπρεπῶς hoc capiendum) statim consequitur eventus: indè est, quòd *numen* μετωνυμικῶς accipiatur pro *voluntate, imperio ac providentiâ Divinâ*. Maro, II Æneid.

——*Non hæc sine numine Divûm*
Eveniunt.

Cicero pro domo suâ: *Divino numine redditus sum Reipublicæ.* Eodem etiam tropo pro ipso *Deo* sæpe accipitur.

Nuper quasi *noviper*, tanquam dicamus *novissimè*: ut auctor est Festus, idemque in Actio suo scribit Jovianus Pontanus. In plerisque Paulli codd. pro *noviper* est *noviter*. Sed in aliis MSS[tis] est *noviper*. Uti & in schedis Farnesianis. De eodem, uti & de *semper* & *toper*, ita Cæsar Scaliger, lib. VII de R. Poët. cap. I, part. II: *Semper primam producit naturâ. Fuit enim semiopere, sicut Toper toto opere. Nuper, novo opere. Significat enim Toper, citò & expeditè, ita ut opera absoluta sit. Itaque semper ei contrarium est, propterea quod si quid dimidio tantùm opere fit, id non absolvitur, sed continuatur.* Quemadmodum Græcis τάχα, ita & *topper* Latinis & *citò* notat, & *fortasse*: ut ex Antonio Festus refert, & comprobat veterum testimoniis. A *nuper* est *pronuper*; hoc est, *nuper admodum*. Nam *pro* valet *porrò*, sive *longè*, ut Græcis πόῤῥω. Plautus Trin.

Quam sponsionem pronuper tu exactus es.

Nuptæ & *nuptiis* à *nubendo* est nomen. Caussa appellationis ex eo, quòd sponsa, cùm ad maritum deduceretur, *faciem flameo nuberet*, hoc est, *velaret*: quemadmodum Ælium & Cincium scripsisse, auctor est Festus. Alia idem etyma adducit, sed quæ minùs, ut censeo, placitura sint, ut quod Curiatium sensisse ait, *nuptias* dici à *novum*, & *pactum*, quia *nova pactio fiat*: sive, quæ Cornificii opinio fuit, a *novus*, & *peto*, quia *nova petantur conjugia*; sive, quod Santra existimavit, à νυμφεῖον, quomodo vetustiores Græci γάμον vocabant, quæ originatio utcumque ferri potest, si dicamus à νέα νύμφη fieri *nova nupta*, ac quemadmodum à νύμφη est νυμφεῖον, sic à *nupta nuptias* dici. Sed quod à νυμφεῖον esse νύμφη Santra opinatur, id analogia vocum aliarum facilè refellitur. Malim dixisset *nubo*, unde *nupta* nomen, factum esse à νύμφη. Alii, Festo teste *nuptam* dici putant à νυὸς, quomodo Homerus *uxorem*, vel potiùs *sponsam*, aut *nurum*, vocat Iliad. γ, cùm ait,

Ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων.

[à Νέφθυν. vide Plutarchum de *Iside & Osiride* pag. 366. & alibi.] Mihi simplicissimum videtur, si à *nubo* deducamus: idque, uti dixi, cum Ælio & Cincio, tum etiam Varrone, cujus hæc verba, lib. IV de L. L. *Neptunus, quod mare terras obnubit, ut nubes cælum: à nuptum, id est, opertione, ut antiqui; à quo nuptiæ nuptusque dictum.* Quibus ex verbis *Neptuni* etymon discimus. Nam vult Varro, ut à *portu* est *Portunus*; sic à *nuptu* esse *Nuptunus*, & mutatione literæ unius, *Neptunus*. Idem sensit Cicero, si sequamur certissimam, meo judicio, emendationem J. Lipsii, qui lib. I Saturnal. cap. II, sic legit apud Cic. II de naturâ Deorum: *Ut Portunus à portu, sic Neptunus à nubendo, paullum primis literis immutatis.* In vulgatis pro *nubendo* est *nando*, quæ immutatio videtur originem cepisse ab imperito librario, qui ignorabat *nubendi* vocem extra rem conjugii. Arnobius idem etymon confirmat, cùm lib. III ait: *Quod aqua nubat terram, appellatus est cognominatusque Neptunus.* Interea nec displicet etymon Jul. Scaligeri, qui lib. I de causs. L. L. cap. XXV, uti & Nunnesius in Grammatistice *Neptunum* dici putat, quasi *Niptunum* à νίπτω, quod est *lavo*, unde Hesychio, *aqua* sunt νίμματα, hoc est, λουτρὰ, πλύματα. Nisi veriùs Guilhelmus Postellus, lib. de originibus, cap. XX, ubi censet ab Hebræo *Naphtuhim*, à quo etiam dici ait *Naphtutas*, populum in occidua Numidiæ parte. Porrò *nubere* μεταληπτικῶς etiam ponitur pro συνευνάζειν. Utitur hoc pacto Plautus cùm alibi tum Pseud. act. I, sc. III. Ac Petronius similiter dixit, *Nuptias facere*. Hinc apud declamatores legitur crimen incestus intentatum virgini Vestali, quod versum hunc scripsisset:

Felices nuptæ: moriar nisi nubere dulce est.

Ab hac significatione *nupta verba* dixerunt pro *obscenis*, teste Festo. Monuit & Lips. lib. II Antiq. Lect. cap. IX. Fallitur igitur Becmanus, in Etymologico, cùm à propria significatione sic dici putat, eoque *nupta verba* exponit *tecta*.

Nurus, à νυὸς, *R* inserto, quomodo à πύθω, *putreo*; à κορίαννον, *coriandrum*. Homerus Iliad. Γ.

Ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων.

Quem versum etiam citat Festus Pompeius in *Nupta*, sed νυὸν exponit *uxorem*. Sed rectiùs Eustathius ad eum locum νύμφην interpretatur: quo tum *sponsa*, ac *nova nupta*, tum etiam *nurus* significatur. Firmatur hoc eo quod idem Eustathius in Il. Z. pag. DCXLVIII ed. Rom. scribit ex Aristophane Grammatico, ὅτι νυὸς οἱ ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ τοῦ υἱοῦ γυνὴ τῷ πατρὶ καὶ μητρὶ, ὡς ἡ Ἑλένη φησὶ τῷ Πριάμῳ καὶ τῇ Ἑκάβῃ. Eadem & ἐννὸς vocatur, teste Polluce, lib. III, cap. X.

Nutrio fortè ex νεοτροφέω vel contractum ex *neotrio*, quasi Græcè esset νεοτρέω. Id fuerit à νέος, vel νεώτερος, ut propriè sit τοὺς νέους vel νεωτέρους *alo*, & *educo*: quod & tradidit Becmanus. Hoc etymon si placet, aperta sit caussa, cur primam semper producat. Nempe ob crasin. Vel est à Chaldæo נטר, quod est *servare*. Vel à νοτερός, *humidus*. Nam *humore nutriuntur animata omnia*. Ita Martinius. [an à νάςος, seu νάστος. aut potius ut *nutrices* μαστοί à *nutrio*, sic contra *nutrio* ab ὕθαρ.]

Nux propriè quid sit, docebit Macrobius Saturnal. lib. II c. XIV. A *nocte* ita vocatur ex sententia Varronis, lib. IV de L. L. *Nux*, inquit, *quòd ut nox aërem, ita hujus succus facit corpus atrum.* [νυχὸς, σκότος, & νυχθιὰς κρύπτας Hesych.] Aliis placet esse à νύξαι, quod est, *percutere, frangere*. Hesych. Νυσσεῖς, πατάξεις, ῥήξεις. Caussa satis aperta sit ex illo Plauti:

Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.

Ac similiter κάρυον suspicatur esse à κάρειν sive κείρειν, hoc est *scindere, putare, purgare*: unde & *carduus* nomen. Alii *nucem* quidem à *nocendo* dictam volunt: κάρυον autem παρὰ τὸ καρῶν, quia *gravedinem afferat*. Ac de Græco etymo præit Plinius, lib. XXIII, cap. VIII: *Nuces juglandes Græci à capitis gravedine appellavere. Etenim arborum ipsarum foliorumque vires in cerebrum penetrant: hocque minùs momento, sed in cibis nuclei faciunt.* Et lib. XV, cap. XXII: *Caryon à capitis gravedine propter odoris gravitatem convenit dictum.* Plutarchus Sympos. lib. III, probl. I: Τὴν τε γὰρ καρύαν οὕτως ὠνόμασαν, ὅτι πνεῦμα βαρὺ καὶ καρωτικὸν ἀφιεῖσα, λυπεῖ τοὺς ὑπ' αὐτῆς κατακεκλιμένους. Confirmat hæc quoque, cùm Ovidii illud eleg. de Nuce:

Me,

Me, satane ladam, quoniam sata ladere dicor,
Imus in extremo margine fundus habet:

tum Galenus, comment. in 1. Epidem. ubi tradit buxi, nucis, & brassicæ viciniam, propter δυσωδίαν suam circumfusum aërem reddere μοχθηρὸν ac vitiosum. Sed scrupulum injicit, quod κάρυον fortasse συνεκδοχικῶς solùm pro *juglande* ponatur. Sanè, quod ex Athenæi constat epitome, Attici sic πάντα dixere ἀκρόδρυα, hoc est, quibus extra esset τὸ ξυλῶδες sive *lignum*, interiùs quo vescimur. *Nux* verò potiùs ex voce vel Græca, vel Hebræa, quæ idem significat. Græcis *nux* μύκηρος & μύκηρος. Lacones enim κάρυα ac speciatim τὰ ἀμύγδαλα dixere μυκήρος, ut ex Pamphili Glossis docet Athenæus, lib. 11. Μύκηρος est apud Hesychium: cui tum exponitur ἀμυγδαλῆ, *amygdala*, tum κάρυον, *nux*. A μύκηρος fit *nucerus*: *M* enim sæpicule in *N* abit: Ut μὴ, *ne*; μειδιῶ, *nideo*, unde *renidere*. A *nucerus* videtur nomen accepisse *Nuceria*, & *Nucerinus ager*. De quo Plinius, lib. III, cap. v. A *nucerus* verò *nux*. Vel fit ab Hebræo & Syro לוז, *luz*, quod Caninio jamdiu visum in Alphabeto, & Scaligero in Conjectaneis. *L* in *N* abit, ut à *lympha nympha*, & aliis multis. A *nuce* est *nucinus*. Ut *nucinæ mensæ*, quæ in pretio, priusquam *citreæ* essent cognitæ. Meminit earum vetus interpres in illud Satyrici:

—— *Si forte nucem dejecerit eurus.*

A *nuce* etiam est *nucleus*, quasi *nuculeus*. De hoc seorsim. Item *nucetum* Statio 1 Silv. & Tertulliano advers. Valent. Nempe qua ratione *olivetum*, & *lauretum*, dicimus. Planeque censeo hinc & *nucamentum* venire: ut propriè signet paniculas squamatim depactas, quæ de *nuce* dependent. Vide Plinium, lib. XVI cap. x. Græcis κύτταροι dicuntur.

O.

OB, ab ὄπι, sive ejus composito ὄπιος, quod interdum valet ὄπα vel ὄπι. Vel ab ἐπὶ, καὶ᾽ ἀποκοπὴν, quod interdum idem notat. Onomast. *Ob*, ἐπὶ, διὰ. Vel ab ἐπὶ, simili apocope: nam interdum valet *ob* sive *propter*. Ut ἐπὶ μεγάλας αἰτίας valet *magnas ob caussas*. Atque ita Stoïcorum illud φθόνος, λύπη ἐπ᾽ ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς transtulit, *invidentia est ægritudo suscepta propter alterius res secundas*. Ut ex *ab* adjecto *S* factum *abs*: ita ex *ob* factum *obs*. Ut in *obstrudo*, pro *obtrudo*: item *obstendo*, pro quo postea *ostendo* dixere. Nisi magis placet *S* in talibus inseri, more antiquo. Nec enim *obs* extra compositionem invenitur.

OBBA pro *obbiba*, ab *obbibendo* dici, censet Cæsar Scaliger, cap. XXXIII, de caussis L. L. Movit eum, quòd dicat Nonius esse *poculi genus ex ligno, vel sparto*. In Philoxeni quoque Glossis legitur: *Obua* (l. *obba*) ἄμβιξ, ἐν ᾧ τοῖς νεκροῖς σπένδουσι. Præter Varronem (cujus geminum locum adducit Nonius) usus quoque Persius satyra v.

—— *tibi tortâ cannabe fulto*
Cœna sit in transtro, Veientanumque rubellum
Exhalet vapida læsum pice sessilis obbâ.

Quo loco *obba* est, non quod Nonius & Philoxenus voluere; sed *vas vinarium*, idque amplum, & ventriosum: quod & etymologia confirmat. Neque enim ab *obbibendo* est, sed ab Hebræo אוב, quod ἀσκὸν, *utrem*, aut *dolium*, significat. Hanc ἐτυμολογίαν adferunt Franciscus Junius in not. ad Tertulliani Apol. cap. XIII. & If. Casaubonus ad sat. v Persii.

OBEDIO ex *ob* & *audio*, teste Festo. Ac similiter Græci dicunt ἐπακούω. Glossæ Cyrilli: Ἐπακούω, *abaudio*, *exaudio*. Ubi planè *obaudio* legendum. Nam & in iisdem postea: Ὑπακοὴ, *obauditio*, *obtemperantia*, *obsequium*. Item: Πείθομαι, *pareo*, *obaudio*. Quare *obœdio* scribendum videtur. Vel dicendum *au* in *o* abiisse, ut à *plaudo explodo*: *o* verò abiisse in *e*. Utcunque est, secunda fuerit porrecta. Corripit tamen Victorinus:

Jussit adesse Deus, proprioque obedire tyranno.

Imò etiam in iambico hoc trimetro breve videtur Afranio manitus apud Nonium: nisi placeat quarta sede esse creticum:

Meo ut obsequar amori obedibo tibi

Mallem qualecumque hoc pro se attulisset Tilemannus Mylius, qui carmine epico reliquit annalium Hebraicorum libros LXV. In eorum XIV ait:

Quamquam etenim prudens obedit, tamen haut laceratur.

Nunc id à se factum scribit, tum poëtica systole, tum certâ ratione, quia sermo istic sit de Jeroboamo: qui Deo paruit, sed inconstanter: ut inconstantia syllabæ inconstantia regis denotaretur:

En tor Zenodoti! en jecur Cratetis!

OBITER valet παρόδικῶς. In Glossis Philoxeni exponitur ὁμοίως, ἐν τῷ αὐτῷ. Etiam Glossæ Cyrilli, ἐν τῷ αὐτῷ, *eodem*, *inibi*, *obiter*. Sed hæc particulæ vim non satis exprimunt. Significat enim ὁδοῦ πάρεργον. Quippe est ex *ob*, & *iter*, ut inquit Priscianus in XV. Vide *Iter*.

OBLIQUUS à λιξ, quod idem notat. Hesychius, λὶξ, πλάγιος. Putat Angelus Caninius & Pet. Nunnesius, factum esse à πλάγιος, præmisso *o*: contra quàm fit in *Post*, quod ab ὄπισθε. Sed magis placet sententia Josephi Scaligeri ad Festum in *Sublica*: ubi docet, *sublicus* sive *subliquus*, & *oblicus* sive *obliquus*, esse composita ab antiquo *liquus* sive *liquis*: quam vocem agnoscit inter agrimensores vetus scriptor de figuris & lineamentis agens: *Omnium*, inquit, *summitatum metiundi observationes sunt duæ; enormis, & liquis. Enormis, quæ in omnem actum rectis angulis continetur. Liquis, quæ minuendi laboris caussâ, & salvâ rectorum angulorum ratione secundum ipsam extremitatem subtenditur.* Ubi pro *enormis* videtur *normalis* dicere debuisse. Sic enim vocatur linea, quæ τετράγωνον claudit ad angulos rectos. At *enormis* sit, quæ à norma recedat, nec angulis rectis contineatur. Norma enim probantur anguli, utrùm sint recti.

OBLITERO alii ab *oblivíscor* venire putant, quia quæ *oblivisci* volumus, ea *obliteramus*: alii à *litore*, quòd, quæ ibi notantur, fluctibus mox deleantur: utrumque hoc ἔτυμον apud Festum invenitur: alii à *lituris*, ut Cæsar Scaliger, lib. de caussis L. L. cap. IV. Mihi non dubium, quin sit à *literare*, unde *literatura*. Ut *obliterare* sit literis aliquid superducere, ut priores deleantur. *Ob* significat *contrà*, ut in *objicio*, *oppono*, *obduco*, atque aliis. A *litura* verò eò minùs factum puto, quia modulus penultimæ est dispar.

OBLIVISCOR, ab antiquo *liviscor*, quo usi pro *oblivíscor*. Atque hoc ex Cæsellio quoque monuit Cassiodorus. Quare crasse impingit Ambrosius Calepinus, cujus verba: *Oblivíscor compositum videtur ab oblivio. Quia vero accentu differunt, potest esse simplex dictio.* Ab eo est *oblivio*, pro quo & *oblivium* legas, non modò apud Maronem, Horatiumque, sed etiam historicos: uti Tacitum, lib. IV Histor. *Eam sententiam modestissimus quisque silentio, deinde oblivio transmisit.* [λήθω, ληθάνω. vel ab *oblinendo* dicta *oblivio*.]

OBOLUS, ὀβολὸς, sexta pars drachmæ: ut scribit Plinius, lib. XXI, cap. ult. Eustathio quoque *drachma* vocatur ὀβολῶν ἑξάς. Compositum ab *obolus* est διώβολον, *diobolum*, vel quia *duobus* valeat *obolis*, ut sit à δύο, vel quasi *Jovis obolus*, ut sit à Διός, quia ab una parte insculptam haberet Jovis speciem, ut ab alterâ γλαῦκα sive *noctuam*. A *diobolum* est *diobolare*, ut *diobolares meretrices*, διώβολοι, quæ *duobus obolis* ducuntur: ut interpretatur Festus: Usus Plautus, Clitellaria, è qua Varro, VII de L. L. citat: *Diobolares, schœnicolæ, miraculæ.* Item Pseudol. Act. II, Sc. II. nisi istic cum Turnebo malis *doliarem*, quod ex Donato exponit *suffarcinatum*, *prapinguem*, & *tumore ventris dolio similem*. Vide eum, Advers. lib. III, cap. XII. Est verò ὀβολὸς, ab ὀβελὸς, hoc est, *veru*: ut ὀβελὸς, à βέλος, id est, *sagitta*, cui veru simile. *Obolus* verò cur à *veru* nomen acceperit, Plutarchi loco ostendimus, voce *Talentum*. Ab ὀβελὸς ὑποκοριστικῶς dictum ὀβελίσκος: *veruculum* dixeris cum Plinio. Sed Græcis, ac imprimis Latinis, ut ex Ammiani XVII constat, *obeliscus* vocatur lapis unicus quadratus ingens, pyramide tamen minor, paullatim gracilescens, usque dum in cuspidem desinat, veruculo similem, unde & nomen. Multa de *obeliscis* Plinius, lib. XXXVI. Complures hodieque Romæ visuntur *obelisci*. Nobilis imprimis inter alios *obeliscus* Augusto & Tiberio Cæsaribus olim sacer, quem Xystus Pontifex e priori loco in mediam Vaticani aream transtulit. Est è lapide unico, eoque durissimo, qui fortasse Plinio, lib. XXXVI cap. VIII, *pyropœcilos*, πυροποίκιλος vocatur: nempe si vera hæc lectio (nam in aliis est *purropoicilos*, gemi-

geminatâ liquidâ) quia *punctis quibusdam ignei coloris distinguatur, varieque interluceat.* Ejus obelisci figuram præter alios ære expressam ponit Henricus Monantholius, comment. in Mechanica Aristotelis. Nonnulla etiam de obeliscis collegit Onuphrius Panuinius, libro I de ludis Circensibus, cap. XVII; & Cæsar Bullingerus, libro de Circo, cap. XX. Sed imprimus vide commentarium, quem de obelisco scripsit, & Xysto V dicavit, Petrus Angelus Bargæus. Ubi inter alia hanc quæstionem movet, cur grandem adeò molem, quam *obelum* vocat Herodotus, ὑποκοριστικῶς *obeliscum* nuncuparint. Recteque id meo judicio factum esse conjectat à *multitudine minorum obelorum*, quæ in Ægypto erant, & Romam ex Ægypto advectæ tantâ copiâ, ut nomen *obelorum*, per appellationem *obeliscorum* fuerit obscuratum.

OBRISUM, an *obrussum*, an *obrizum*, an *obryzum*, scribi debeat, dubitant non pauci, eò quòd varient veteres codices Plinii & alii. Sed iis subscribo, qui *obrussum* scribunt. Nam ὄβρυζον quoque vocat Etymologi auctor, & Thucydidæ Scholiastes in lib. I. Eamque vocem etiam Constantino Manassi restituit in Glossario suo Meursius. Ut Ἀττικίζω, *Atticisso*, τὸ πορφυρίζον, *purpurissum*; sic ὄβρυζον, *obrussum*. Ut audiri non mereatur Isidorus, lib. XVI, cap. XVIII, ubi *aurum obryzum* dictum ait, *quòd obradiet splendore: est enim coloris optimi.* Aliquibus ὄβρυζον sic dici placet, quasi ἀβρυσον. Nam ἀβρωίεσθαι est *nitescere, splendere.* Sed magis placet sententia B. Hieronymi, qui ita dici putat quasi *ophirizum* ab *Ophir.* Sic enim scribit in Jesaiæ cap. XIII: *Tunc preciosior erit vir auro, quod Hebraice dicitur* פז, *& Aquila interpretatus est κιῤῥὸν, quod coloris optimi atque sanguinei est, & homo mundissimo obrizo, quod Hebraicè dicitur* אופיר, *& Aquila transtulit ἀνάλωμα ὀφὶρ· est autem India locus, in quo aurum optimum nascitur.* Idem explanat Psal. XLIV, ad Principiam virginem: *Symmachus transtulit in auro primo, Aquila, quinta & sexta editio, in tinctura, vel in auro Ophir. Ophir genus auri est, vel à loco Indiæ, vel à colore nomine indito. Ophir* regionem esse *auriferam*, unde Salomoni, aliisque regibus Hebræis *aurum* soleat advehi, satis constat ex III Reg. cap. IX, & lib. II Paralipom. cap. IX. Eam in India quoque ponit Josephus. Eupolemus apud Eusebium, lib. IX præparat. Evangel. cap. IV dicit οὐφὴ appellari, atque esse insulam maris rubri: quæ sententia cum priori non pugnat, quia *maris* appellatio etiam illi tribuitur ab antiquis, quod Indias alluit. Quare videntur veteres *Ophir* vocasse sive *auream Chersonesum*, sive omnem illam oram, quæ Pegusiis, Malaca & Samatra seu Taprobane comprehenditur. Ac è junioribus hanc sententiam quoque amplexus Marius Niger, eandemque opusculo à se edito defendit Gaspar Varrerius.

OBRUSSA, vox usurpata Tullio, Senecæ, Tranquillo: sed sæpius à librariis depravata: significat normam, ad quam exigitur aurum. In vett. libb. sæpius scribitur *obryza.* Nempe est à Græco ὄβρυζα: unde *obrussa*, ut à μάζα, *massa.* Nomen *obrussa*, sive ὀβρύζης, ex eo, quia foret regula, utrùm aurum esset *obryzum*, seu *obrussum*, hoc est, coctione crebra satis purgatum, ita ut nihil alterius metalli habeat admixtum. Sic Scholiastes Thucyd. χρυσίον ἄπεφθον interpretatur πολλάκις ἑψηθὲν, ὥστε γενέσθαι ὄβρυζον. Vide *Obrisum.*

OBSCÆNI duplicem etymologiam ponit Varro, lib. VI de L. L. Prior est, ut *obscenum* dicatur a *scena*, quòd *nisi in scena palam dici non debet.* Hinc Sophocles, Aiace: Μηδ' ἐπισκήνους γόους δακρύει, quod quidam exponunt ἀπρεπεῖς οἷος ἐπὶ σκηνῆ. Sanè nihil inverecundum in Scena non habebat locum: quam impudicitiam lasciviamque theatri perstringunt acriter Tertullianus, Clemens & pene tota antiquorum Patrum cohors. Alterum Varronis etymon est, ut dicatur *obscænum* quasi *obscævinum*, quia bonæ scævæ obstat. Verba Varronis ponam, quibus utrumque hoc etymon proponit: *Apud Matium, obscæni interpres, funestique ominis auctor. Obscenum dictum ab scena.* Et mox: *Quare turpe, id obscenum; quòd nisi in scenâ palam dici non debet. Potest vel ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ne quid obsit bonæ scævæ caussâ. inde Scævola appellatur. Ea dicta ab scæva, id est, sinistra: quòd quæ sinistra sunt, bona auspicia existimabantur. A quo dicuntur comitia, aliudve quid sit, dici ave sinistra, quæ nunc est. id à Græco est, quòd hi sinistram vocant σκαιάν, quare quod dixi scævum, bonum omen est: obscænum verò, turpe.* Tertium etymon est Verrii, de quo sic Festus: *Oscos, quos dicimus, ait Verrius, Opscos antea dictos, teste Ennio, cum dicat: De muris res gerit Opscus. Adjicit etiam, quòd stupra inconcessa libidinis obscena dicantur ab ejus gentis consuetudine inducta.* Unde colligo, putare eum *obscenum* dici pro *opscenum* ab *Opscis*, hoc est, *Oscis*, quorum *mores obsceni.* Quartum etymon est eorum, qui sic dici volunt ab *obs* & *cano*, proprieque sic dici, quod est *abominabile in auguriis.* Quinctum etymon est illorum, qui conflatum putant ex *obs* & *cænum*, proprieque notare id quod est *immundum.* Sextum non multum ab hoc abit, estque eorum qui volunt esse ab *obs* & κοινὸν, quod interdum notat *sordidum*, quia quæ communia sunt, inquinatiora esse solent. Ita κοιναῖς χερσὶν legimus apud Evangelistam pro ἀνίπτοις. Tria hæc posteriora etyma complexus Priscianus lib. IX. *obsoleo*, inquit, *ab obs & soleo, sicut obscænum ab obs & canendo, vel cæno, vel ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, unde & inquino.* Ut sit ab *obs* & κοινὸς sive κοινοῦν, etiam Scaligero placet, de caussis L. L. cap. XXXIV. Septimum est eorum, qui fieri volunt ex *ob* & *scænum.* Estque hoc etymon prope idem ac illud quod secundo loco ponit Priscianus. Tantùm in eo dissentiunt, quòd illud *s* in *obscenum* velint & non à præverbio *obs* (neque enim ea vel in compositione vel extra eam unquam utuntur Latini; quodque ad *obsoleo* attinet, est illud non ab *obs* & *oleo*, sed *ob* & *soleo*, ut suo loco ostendimus;) verùm à Sabinorum *scænum* pro *cænum*, quomodo & iidem *scælum* dixere pro *cælum*, & *scæna* pro *cæna.* Ac placuit hoc Jo. Meursio. In hac judiciorum varietate dicam quod sentio. Ex propriâ vocis significatione videndum quod verum sit etymon: sed *obscænum* propriè est Augurale verbum. Docet id clarè Festus, qui cùm attulisset sententiam Verrii deducentis ab *Oscis*, & existimantis propriè de *libidine* dici: mox subjicit hæc: *Quod verum esse non satis adducor, cùm apud antiquos omnes ferè obscena dicta sint, quæ mali ominis habebantur, ut illa Virgilii testimonio sint, ut superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, cùm ait Harpyias obscenas volucres, & obscenamque famem.* Hactenus Festus. Quæ etiam confirmantur Matii loco, qui *obscena omina* vocat, ut in Varronis loco antè vidimus. Et Tertullianus, lib. de Pallio, cap. I, similiter dixit, *Post Gracchi obscena omina.* Quare *obscenus* videtur esse vel ab *ob & cano:* vel *ob* & *scæva.* Sed à *cano* si esset, corriperetur prior. Erit igitur à *scæva*, proprieque *obscænum* erit, quod mali auspicii est, bonæque *scævæ* adversans. Quod verò ad alia etyma, unum in iis est, quod rejicere non ausim. Id est eorum, qui deducunt à Sabino *scænum*: quâ ratione Virgil. III Æn. *obscænæ volucres* propriè erit *immundæ*: & juvat hanc interpretationem, quod poëta mox subjicit:

—— *Contactuque omnia fœdant*
Immundo.

Et sanè vir eruditus Joannes Meursius, non *obscænus* tantùm à Sabino *scænum* deducit, sed & *scæniculus*, ut à *scæno* sit *scæniculus*, quomodo ab *anno* est *anniculus.* Censet autem, Plautum Pœnulo, I. II, *meretrices* eâ ratione *scæniculas* vocare, quâ alibi appellat *lutulentas.* Aliter tamen hoc de loco senserunt Turnebus, & Scaliger. Uterque enim legit *schæniculas* ac putavit *meretrices* ita dici *ab unguento junceo.* Nam *juncus* Græcè est σχοῖνος. Vide hac de re sententiam nostram voce *Schænus.*

OBSCURUM unde dicitur, satis est obscurum. Ex *ob*, & *cura*, conflari, placuit Perotto: uti & Cæsari Scaligero, cap. XXXIV de causis L. L. Sic *res* propriè dicentur *obscura*, ob quas opus multâ curâ. *S* verò interjiceretur, ut in *obstrusus*, ab *ob* & *trudo.* Sanè *obstrudo* dixit Titinnius, teste Festo: & usus quoque Plautus. Imò & *obstrusum* invenit Victor Giselinus, in Prudentii, & Delrius in Senecæ, ac Claudiani MSS. exemplaribus. Sed scrupulum injicit, quòd, cùm *obscurum* pro difficili & curæ indigo ponitur, locutio sit impropria. Quare mihi, uti & Becmano, non minùs fit verisimile, venire ab obsoleto *scurus*, *scorus*, vel *scaurus:* hæc verò esse ab Hebræo שחור, *niger*, ab radice שחר, *nigrescere, nigrum esse.* [*scurum* est à σκιερὸν. vide notata ad σκοιὰ & σκιάδα, à σκιὰ σκιερὸς, σκοτερὸς, σκότος.]

Obsonium, ὀψώνιον, ψ in ϐ mutato, ut ἀψίνθιον, *absinthium*. Est autem ὀψώνιον ab ὄψον. Itaque licèt generatim ponatur pro *eo omni, quod cum pane comeditur*: tamen Terentio, Cornelio Nepoti, atque aliis καθ' ἐξοχὴν, imò, ut plerique arbitrantur, κυρίως signat *pisces*. Nam ὄψον & ὀψάριον, non temerè aliter usurpata invenias quàm de piscibus. Et semper ὀψοφάγοι sunt φιλίχθυες. Hodieque in Græcis *pisces* dicuntur ψάρια, quod truncatum est ex ὀψάριον. Sane Evangelista quoque ὀψαρίου voce utitur, ubi agit de *pisciculis*, quibus Dominus paverat aliquot hominum millia. Et propriè quidem notare ajunt *piscem assatum*, παρὰ τὸ ὀπτᾶν, quod est *assare*. Vide Septimium Florentem, ad εἰρήνην Aristophanis, pag. cxi, in vocem ὀψωνήσειν· tum duos in Græcis præceptores meos Franciscum Nansium, in Nonni cap. xxi; & Bonaventuram Vulcanium, ad Gloss. vett. p. dxcvi. Unum tamen huic sententiæ obstare videtur, quod ὄψον ab antiquissimis, non pro *pisce*, sed semper sumatur pro *eo quod ad panem adjungitur*. Græci προσφάγιον vocant. Itaque *pisces*, Hippocrati non ἁπλῶς ὄψα vocantur, sed ὄψα θαλάττια, quomodo & Polybius locutus. Neque enim *marini* tantùm *pisces* intelligendi, sed quivis per synecdochen generis: unde & apud eundem, ἔγχελυς, sive *anguilla*, inter θαλάττια commemoratur, & simpliciter θαλάττια & κρέα opponuntur: ut docuit nos Casaubonus, Animadvers. in Athen. lib. vi, cap. 11. Quare ὄψον non potest esse ab ὀπτᾶν, sed potiùs ab ἕψω, *coquo*, ut generatim primo notârit προσφάγιον, hinc καθ' ἐξοχὴν (ut claré Myrtilus apud Athenæum ait, lib. vi; & Plutarchus in Symposiacis, lib. iv problem. iv.) usurpari cœperit de *piscibus*, quia hi præcipue in deliciis forent. Dubium autem, num ώνιον in ὀψώνιον sit vocis productio, ut άριον in ὀψάριον an potiùs sit ab ὠνεῖσθαι, *emere*: ut ὀψώνιον sit *cibus coctus pretio comparatus*; qualis qui e popinis comparatur. Ab *obsonio* est *obsonari*, & *obsoniare*, quo Cato utitur apud Festum.

Obstetrix, ab *obsidendo*. Quæritur autem, quæ vis sit præpositionis in hoc nomine. Triplicem enim ejus notionem ponit Festus, his verbis. *Ob, præpositio, aliàs ponitur pro circum, ut cum dicimus urbem obsideri, obsignari, obvallari. aliàs ponitur in vicem præpositionis, quæ est propter: ut ob merita; ob superatos hostes; unde obsides, pro obsides, qui ob fidem patriæ præstandam dantur. alias pro ad ponitur, ut Ennius: Ob Romam noctu legiones ducere cœpit.* Hæc Festus. Florens Christianus notis ad εἰρήνην. Aristoph. censet *ob* in *obstetrix* & *obsidere* significare *circum*: atque hoc pacto legi in Novantiqua Querili Comœdia:

Retia vosmet obsidete, dum percurro cubilia:

Horatiumque similiter *post* pro *circum* usurpasse, cùm ait,

Post Equitem sedet atra cura. ——

Mihi magis placet *ob* significare *ad*: ut *obstetrix* dicatur quasi *adsestrix*, quia adsideat parturienti: quomodo & Festus accipi monet in illo Enniano:

Omnes occisi occensique in morte serenâ:

id est, *accensi*. Et illo in Iphigeniâ:

Acherontem obibo, ubi mortis thesauri objacent.

Similiaque sunt *offerre* pro *afferre*, *obligare* pro *alligare*, aliaque Terent. Hecyr.

Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie.

& Catull.

—— *Qualem Minoidi luctum*

Obtulerat. ——

Horat. Epod.

Optat Prometheus obligatus aliti.

Idem locis Senecæ, Petronii, Valerii, atque aliorum demonstrat Valens Acidalius. Parque ratio in voce *obstitus*, juxta ἐτυμολογίαν Cincii, de qua mox dicam.

Obstinatus, in Glossis exponitur παρεστηκὼς, ἐπικατάστατος, ἐγκρατής. Uti *obstinatio*, ἐπιμονή. Apud Festum legas, *Obstinato, obfirmato, perseveranti, ut tenere possis.* Itaque videtur deducere ab *obs* & *teneo*. Perottus maluit ab *obstando*. Nam qui *obstinato* est animo, ita eum firmat, ut obstet. Sed omnino est ab *obstino*, unde & *obstinatio*. Festus: *Obstinat, obfirmat.* Onomast. *Obstino*, διαβεβαιόω. *Obstino* verò à *stano*, vel *stino*, quomodo veteres dixisse colligo ex *destino*, & *præstino*. *Stano* autem ex *sto*, ut à *runco*, *runcino*, à *nato*, *natino*, unde *natinatio* apud Festum, à *nego*, *negino*, unde *neginate*, in carm. Cn. Matii apud eundem.

Obstipo *capite* esse dicuntur, quibus cervix est immota, rigidaque. Persius, sat. iii.

Esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones,

Obstipo capite, & figentes lumine terram.

Ubi vetus interpres sub Cornuti nomine à Vineto editus, *Obstipo*, inquit, id est, *inclinato & cum obliquitate fixo, & gravitate fixo.* Quæ minus probo, quia *obstipus* quoque est, qui erecto capite est, sed immoto. Ac similiter *obstipâ cervice* est apud Tranquillum. Qui Græcis est σκληροτράχηλος. Est ea vox non à *stipare*, sed à *stipes*: quæ origine differunt, cùm hoc sit à στύπος, illud à στιβεῖν. *Obstipus* igitur signat, stipitis instar immotum rigidumque. Vel potiùs *obstipus* sit ab inusitato *stipus*: hoc à στυφὸς, quo propriè significatur *vim habens adstringendi*, sed μεταληπτικῶς ponitur pro *duro*. Nempe idem sunt στυφελὸς, στυφλὸς, στυφρὸς, στυφός. Quæ omnia à στύφω, *adstringo*.

Obstita dicuntur ab *obsistendo*, sive pro *obliquo* ponatur, quomodo usurpat Lucretius:

Omnia mendose fieri, atque obstita necesse est:

(ita enim, non *obstipa*, legit Festus) quomodo item Appuleius, lib. de Deo Socratis, semel iterumque loquitur: sive eo intelligatur, quod *violatum tactumque est de cœlo*; quomodo Cloatius & Ælius Stilo, Festo teste, interpretabantur; ac in lege antiqua accipitur apud Cic., lib. ii de Legg. *Quibus divis creverint, procuranto: iidemque fulgura atque obstita pianto.* Notum sanè loca ejusmodi bidente expiari solere: unde & nomen *bidental*. Etiam Cincius apud Festum auctor est, *obstitos* ab eadem origine esse vocatos, *qui Deo Deave obstitissent*, hoc est, qui vidissent, quod videri nefas est. Quales in furorem agi credebant: unde & νυμφόληπτοι & *Cerriti* dicebantur: ut suo loco ostendimus.

Obstrigillo à Nonio exponitur *obsto*: qui eo Ennium, & sæpius Varronem usum docet. Contentus ero istoc Varronis: *Lex neque ignocenti propter simultatem obstrigillat, neque nocenti propter amicitiam ignoscit*: Hoc est, non adversatur innocenti, sive non afficit. Etiam Obertus Giffanius legit apud Catullum Carm. ad Thallum:

—— *Manusque mollicellas*

Inusta turpiter tibi flagella constrigillent.

Sed verius est hoc loco *conscribillent*: de quo Scaligerum vide in Notis ad Veronensem hunc poëtam. Ab *obstrigillando obstrigillator* dicitur. Ut apud Varronem: *Æmulum illigantis atque obstrigillatorem.* Ita appellat eum, qui invidiâ moratur atque impedit artis profectum. Perperam vulgo scribitur *obstrigillatorem*. Nempe putant esse à *strigilo*: quâ lædimus, cùm vehementiùs *stringimus*. Putavit id Turnebus. Ita propriè sit, quod Belgæ eadem metaphorâ dicunt, *Tmanden wat roskammen*. Nec absimili metaphorâ dixit Terentius, *Depexum te dabo.* Nam & *pectere* eodem modo dixere pro *mulcare*, unde Plautus, *Os pugnis pectito.* Sed potiùs *obstrigillo* est à *strigillo*, quod in Onomastico veteri exponitur ξύω. Estque à *strigo* seu *stringo*, *strigillo*; ut à *signo*, *sigillo*; à *sorbeo*, *sorbillo*; à *conscribo*, *conscribillo*. Hanc sententiam confirmat, quòd antiqui *obstrigillos*, vel *obstrigilla*, dixere *vincula socculorum*, vel *calceos amentatos*. Isidorus, lib. xix, cap. ult. *Obstrigilli sunt, qui per plantas consuti sunt & ex superiore parte corrigia trahitur, ut constringantur: unde & nominantur.* Etiam hoc etymon firmat, quòd in *annulo cavitas*, quæ Græcis σφενδόνη, aliter dicitur *obstrigillum*, quia constringat & cohibeat gemmam. Glossæ: *Obstrigillum*, σφραγιδοφύλαξ. At Hesychio σφραγιδοφύλαξ, πίναξ, sive *pala*.

Obturare est *claudere*; *returare*, contra, est *aperire*. Posteriori hoc usus Varro Agathone: *Pueri obscœnis verbis novæ nuptæ aures returant.* Quo loco ad veterum respexit consuetudinem, qui simulac virgo nupta deposuisset prætextam ad Fortunam Virginalem, pueris permittebant, ut coram eâ obscœna verba proferrent: antè verò Veneris vocabulis acerbæ virginis aures imbuere non licebat. De etymo sic Festus: *Obturare ex Græco trahitur, ab eo, quod illi ostia dicunt θύρας.* Et sanè *obturare*, & *returare*, esse à θύρα, quo *ostium* significatur, communior sententia est. Unde & *obthurare* scribere jubent.

Sed in codd. antiquis absque spiritu passim legas. Præterea haut facilè recurrendum ad illud compositionis genus, quod est ex Latina & Græca voce. Denique in θύρα corripitur prior, cùm secunda in *obturo* sit porrecta. Propterea non minùs placet, ut quemadmodum à *cera* vel *sera* est *obcerare* & *obserare*: ita ab *ob* & *tura* dici *obturare*: ut item à *re* & *sera* est *reserare*, ita à *re* & *ture* esse *returare*. Ita *obturare* erit vox profecta à more sacerdotum, qui aures ture opplebant, ne audientes alia turbarentur: ac rursum perfecto sacro negotio tus eximebant, ut aures paterent illis quæ dicerentur. Hanc consuetudinem discere possumus ex istis Varronis verbis apud Nonium: *Atque etiam saccrdotes aures suas ture replebant, ne peregrinis verbis intercedentibus confusâ carminum memoria turbarentur.*

O C

OCCASIO ab *occido*, quod ex *ob* & *cado*, ubi *ob* capitur ut in *offero*. Dicitur enim *occasio*, quia casus est se offerens. estque interdum vera caussa, interdum πρόφασις ac *prætextus*. Festus: *Occasio, opportunitas temporis casu quodam provenientis est.* Cæsar Scaliger, in Theophrasti de caussi. plant. lib. II, cap. VI: *Occasionis vox satis indicat rem ipsam. Est enim quasi ob caussam, vel ob casum.* Pro *occasio* etiam *occasus* vett. dixere, teste Festo, qui illud Ennii laudat:

Hic occasu' datu' st, at Horatius indutu' saltu.

Alia quoque ejusdem loca similia inibi vide.

OCCILLARE dixit Plautus, Amphitr. Act. I, Sc. I.

Aliquem hominem allegent, qui mi advenienti os occillet probè.

Hanc enim rectam esse lectionem planè puto. Nempe ut (quemadmodum acutè conjectat Christophorus Colerus) veniat *occillo* ab *occare*, quod est βωλοκοπεῖν, βωλοστροφεῖν. Gloss. vett. βωλοστροφῶ, *occo, occillo, pastinor.* Hinc, *Occillator*, βωλοκόπος. Nec mirum in hac re ab *occatione* accessi tralationem, cùm à *liratione* in eadem re petat Pomponius, cùm ait: *Nunquid hic restat, qui nondum labeas liraris mihi?* Duza tamen suspicatur Plautum scripsisse *ossillet*, ab *osse*, ut sit *ossatim* sive frustulatim totum caput comminuere sive concipilare.

OCCO est idem quod *erate, vel rastro, glebas comminuo.* Quod in aratione fiebat, ut istâ contusione semina pulvere operirentur. Iteratione consringebantur glebæ proscindendo excitatæ. Sed si ea non satis glebas imminuisset, occatio accessit, quæ eas penitus frangeret, pulvereque semina conderet & operiret. Virg. I Georg.

Multùm adeò rastris glebas, qui frangit inertes,
Vimineasque trahit crates, juvat arva.

Ubi duo instrumenta refert, quibus occarent, *crates*, & *rastra*: quæ iccirco & *occas* dixere. Sic vocat Columella. Et est in Glossis Isidori: *Occa, rastrum.* Cùm Maro ait, *glebas qui frangit inertes*: exprimit Græcum βωλοκοπεῖν, quod est *occare*. Usi etiam eâ voce, ubi nulla operirentur semina. Ut de vineis. Varro, lib. I de R. R. cap. XXXI: *Vineas novellas fodere, aut arare, & postea occare, id est, comminuere, ne sit gleba.* *Occare* igitur generatim notat *imminuere glebas.* Quare planè censeo, *occare* dici ab Hebræo דקק, *dakak*, abjecto *D*. Notat id verbum *comminuo*: ut דק לעפר, *comminutus est in pulverem*, Deut. IX. 21. Exod. XXXII. 20. Hæc vera origo: etsi *occo* ab *occado*, quia *occatione* cædantur glebæ, dici putarit ibidem Varro. Sequitur enim: *Quod ita occidant, occare dicunt.* Similiter Verrius, teste Festo. Nec rectiùs Cicero in Cat. Maj. ubi dici putat, ab *occæco*, quia glebæ eâ *occæcantur*, hoc est, sub terra operiantur & occultentur. Cujus etymi etiam meminit Festus. Ac probat idem tum Isidorus, lib. XVII, cap. II. tum Cæsar Scaliger in Theoph. de caussis plant. lib. III, cap. XXIX. Vide & quæ de hujus vocis notatione scribit Petrus Victorius, lib. XII Var. Lect. cap. XII. Occationi Deus qui præerat, *Occator* dictus. Ut in Indigitamentis Flaminis Cerealis: *Vervactor, Redarator, Imporcitor, Insitor, Obarator, Occator, Sarritor, Subruncinator*, &c.

OCCULO, Perottus putabat esse ex *ob* & *celo*, ut *e* mutet quantitatem: quemadmodum *U* in *dejero* à *juro*. Sed magis placet *occulo* esse ab *ob* & *colo*, propterque dici de superficie agri, cùm quod sensui prius patebat arando subvertitur, alioque solo obtegitur.

OCCUPO ex *ob* & *capio*. Ut composita à *cubo* vel primæ sunt, vel tertiæ: sed in tertia *M* adsciscunt, quo in prima carent: ita composita à *capio*, si primæ sint, deperdunt *I*, quod in tertia retinent. Itaque in tertia dicimus *occipio, incipio, suscipio*, in prima *anticipo, occupo, nuncupo*. *Anticipo* esse ex *ante* & *capio*, satis liquet. *Nuncupo* existimo factum esse ex *nomen* & *capio*. Est enim *nuncupare* nomine suo vocare, sive nominare. Varro in Medo, *Quis tu es mulier, quæ me insueto nuncupasti nomine.* Livius, lib. I: *Julium Julia gens auctorem sui nominis nuncupat.* Hinc *nuncupatim*, pro nominatim, apud Sidonium & Claudianum Mamertum. Quæ sit *pecunia nuncupata*, vel quid *vota nuncupata*, vide apud Festum in *Nuncupata*.

OCEANUS, ὠκεανὸς, *mare externum*, πέλαγος τὸ ἔξω τῆς οἰκουμένης, ut scribit auctor libri de Mundo, sic dicitur à *celeritate*, ut Solinus ait cap. XXVI, nempe ab ὠκὺς, id est, *celer*, & ναίειν, quod est *fluitare*. Ad quod etymon allusit fortasse Homerus Il. φ. vers. CXCVII.

Ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
Καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.

Apud Papiam & alterum ἔτυμον legas. *Oceanum*, inquit, *Græci & Latini ideo nominant, quod in circuli modo ambiat orbem: sive à celeritate, quod ocius currat.* Videtur eò respicere, quòd Hebræis חוג, sit *circulus, gyrus*. Sed de istoc plura diximus in secundo de Diis gentium.

OCIMUM, ὤκιμον, quidam dici putant ab *odoris acrimonia*. Nempe ἀπὸ τοῦ ὄζειν, quod est, *oleo*. Quæ ἐτυμολογία favet illis, qui *ozima* scribunt per *Z*: quomodo scribi solet in medicorum libris, qui Arabas medicos ante renatas literas verterunt, eodemque modo se scriptum invenisse in manuscriptis Persii codd. ait Casaubonus. Sed veram esse scripturam *ocima*, agnoscere cogimur, nisi convellere velimus Græcorum Latinorumque omnium auctoritatem, qui de *ocimo* scripserunt. Nec repugnat ἐτυμολογία, quandoquidem est ab ὠκὺς, id est, *celer*: sive quia *celeriter nascitur*, ut putavit Festus: sive quòd *alvum celeriter ciet*, ut tradunt Varro, lib. I de R. R. cap. XXXI; & Plinius, lib. XVIII, cap. XVI. *Ocima*, si cum probris ac maledictis serantur, faciliùs crescere stulta credidit antiquitas: ut cognoscimus ex Theophrasti Hist. Plant. lib. VII, cap. III; & Plinio lib. XIX, cap. VII. Hinc Persius, sat. IV:

Cum bene discincto cantaverit ocima verna.

Hoc est, cùm ingesserit servulo maledicta, qualia cantari solent, cùm *ocimum* seritur.

OCREA, ex *ob* & *crura*. Varro, lib. IV de L. L. *Ocrea, quod opponebatur ad crus.* *B* extritum, ut in *omitto*, Græca vox huic origini respondet. Gloss. Philox. *Ocrea*, περικνημίδες. Sed rectiùs Festus, cùm *ocreas* ob inæqualitatem sic dici conjectat, ab antiquo *ocris*, quo signabatur *mons asper & confragosus*; ut Ateius Philologus, in libro glossematorum retulit. Ita dixit Livius Andronicus, (ut ex eodem Festo discimus)

Sed qui sunt hi, qui ascendunt altum ocrim?

Et,

Celsosque ocris, arvaque petrita, & mare magnum.

Item, *Namque Tanari celsos ocris.* Et, *Ut quem Chiro in Pelio docuit ocri.* Estque acceptum à Græcis, quibus *montis cacumen* ὄκρια vel potiùs ὄκρις dicitur: nempe quasi ἄκρις, quod idem signat. Suntque ab ea *ocrium* notione dictæ, *Ocriculum*, & *Interocrea*, Italiæ civitates. Non tamen *ocreas* dictas puto, quia montem confragosum *ocrim* dixere: sed quia & quævis eminentia sive prominentia oblongior, *ocris* diceretur: unde ὄκρις in Galeni Lexico Hippocratico exponitur ἐξοχὴ προμήκης. Indeque ὀκριόεις, *in longum protuberans, atque eminens.* Quamquam alii *asperum* potiùs interpretentur, qui & ὄκρις exponunt τραχὺς λίθος, indeque ὀκριόωντο ab Homero accipi aiunt pro τραχυνόμενοι, quod etiam Hesychius probat. Utraque autem interpretatio convenit Festi verbis, cùm *ocreas* esse ait *inæqualiter tuberatas*.

OCULUS, ab ὄπιλος, Τὸν γὰρ ὀφθαλμὸν, ὄπιλον οἱ Δωριεῖς καλοῦσι. ut ait Plutarchus in Lycurgo, & in Apophthegm. Laconicis. Vel *oculus* sit diminutivum ab ὄκκος. Hesychius: Ὄκκος, ὀφθαλμός. Et præstat hoc etymon priori, si locus Hesychii sanus est. At non audiendi, qui ab *occulendo* deducunt. Uti Varro, itemque Lactantius, De opificio Dei, cap. X:

Ut

Ut igitur oculi munitiores essent ab injuria, ciliorum tegminibus occuluit Deus: unde oculos dictos esse Varroni placet. Item Isidorus, lib. XI, cap. I: *Oculi vocati, sive quia eos ciliorum tegmina occultant, neque incidentis injuria offensione lædantur: sive quia lumen occultum habent, id est, secretum, vel intus positum.* Ad hoc etymon censent nonnulli respexisse Maronem, cùm de Polyphemi oculo, inquit,

—— sub fronte latebat.

Nam, quomodo, ajunt, latere alioqui potuit, quod erat Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis instar. Verùm possumus cum Donato respondere, referri hoc debere ad deformitatem Polyphemi, cujus torvæ rugæ, & intonsæ comæ oculum contegebant. Est oculorum sensus carissimus, de quo egregie dissertat Aristoteles primo Metaphys. Hinc *oculitus amare* dicimus, hoc est tanquam oculum. Ab eodem *ocelissimus* dicitur pro oculi instar caro. Utroque modo loquitur Plautus. Festum sis vide. Etiam *oculi* in arbore, unde *inoculatio* dicta: de qua Columella, lib. V, cap. X. & Plinius lib. XVII, cap. XVI. Etiam lapillos in litore *oculi* instar nitentes dixere *oculos*, & *ocellatos*, quasi *lapillos ocellatos* diceres. Varro Marcipore: *Altera exorat patrem ocellatorum, altera virum semodium margaritorum.* Sic Suetonius ait, Augustum solitum *ludere ocellatis nucibusque.* Græci similiter vocant *Nympharum oculos.* Apud Plinium quoque gemmæ nomen est *Beli oculus.* Metaphora simili, ut alibi dictum, calculos litorales vocarunt *umbilicos:* nec enim figura valde dissimilis oculi, & umbilici.

Ocyor ab ὠκύς, teste Servio in IV Æn. & Prisciano lib. XI, & XV. Nempe à comparativo ὠκίων, unde & *ocior* per *I* malim quàm *ocyor* per *y.* Præsertim cùm per *I* scribatur in vett. libb. ὠκύς, verò אוץ vel אוץ, id est, *festinavit, properavit.*

O D

Odeum, ᾠδεῖον. Ejus præter Græcos meminere Cicero ad Att. lib. IV; Suetonius, in Nerone; Vitruvius, lib. V, cap. IX. Erat autem locus minuti theatri speciem habens, in quo certamina musica spectabantur: quale Athenis à Pericle exstructum fuit: Romæ quatuor erant. Nomen ἀπὸ τῆς ᾠδῆς, hoc est, *cantu.* Suidas: Ὠιδεῖον Ἀθήνησιν ὥσπερ θέατρον, ὃ κατεσκεύασεν, ὥς φασι, Περικλῆς, εἰς τὸ ἐπιδείκνυσθαι τὰ μουσικά. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ᾠδεῖον ἐκλήθη ἀπὸ τῆς ᾠδῆς. Aristophanis Scholiastes in Vesp. de *odeo* sic scribit: Τόπος ἐστὶ θεατροειδής, ἐν ᾧ εἰώθασι τὰ ποιήματα ἀπαγγέλλειν, πρὶν τῆς εἰς τὸ θέατρον ἀπαγγελίας. Vide & Hesychium, & imprimis Bernardinum Baldum in vocibus Vitruvianis.

Odi, quod defectivum nunc ab *odio* inusitato, originem debet Græco ὀδύω. Hoc quoque in usu esse desiit. Sed remansit ab eo in usu ὀδύσσω vel ὀδύσσομαι, quo Homerus usus pro *irasci, succensere.*

O E

Oesypum quid sit, Ovidii hoc docet in tertio de Arte:

OEsypa quid redolent, quamvis mittantur Athenis,
Demtus ab immunda vellere succus ovis?

Item Plinius, lib. XXIX, cap. II: *Quin ipsa sordes pecudum, sudorque feminum & alarum adhærentes lanis (œsypum vocant) innumeros propè usus habent.* Est planè Græcum τὸ οἴσυπον pro quo & οἴσυπος & οἰσύπη dicitur. Esse ab ὄϊς, hoc est, *ovis*, satis liquet. Posterior pars videtur esse σήπεσθαι, hoc est, *putrescere.* Est enim succus lanæ sordidæ, immundæque, qualis vel putrida est, vel odorem saltem putrescentium habet.

O F

Offa ex Æolico ὄππα pro ὄμπη. Hesychius: ὄμπαι, θύματα πυρῶν καὶ μέλιτι δεδευμένα. Indeque ὄμπαι eidem παντοδαποὶ πλακοῦντες. Cum illa ὄμπης descriptione, quam Hesychius adfert, probè convenit illud Maronis in VI:

Melle soporatam & medicatis frugibus offam
Objicit.

Ut non dubium sit, quin poëta ὄμπην signet. Planè igitur falluntur, qui *offam* dici putant ab *offerendo:* quia cani, avibus, vel alii objicitur animanti: vel ab ὀπός, id est, *succus*, sive *liquor*, quia melle, vel alio succo humectatur. Diminutivum est *offula*, quod apud Varronem: indeque *ofella:* quod *F non geminat*, ut Servius monet in VI Æn. Atque addit: *In diminutione enim plerumque multa mutantur.* Cujus generis est à *mamma, mammula, mamilla:* Eliso *M.* Simile igitur *offa, offula, ofella*, eliso *F.* Juvenal. sat. XI

—— Exigua frustis imbutus ofella.

Offendix, vel quia *offenderet mentum*, infra quod erat, ad pileum retinendum: vel quia cùm ab utroque pilei latere amentum dimitteretur, utroque concurrente infra mentum, se mutuò ibi offenderent. Festus: *Offendices ait esse Titius nodos, quibus apex retineatur, & remittatur. At Veranius coriola existimat, quibus apex retineatur & remittatur: quæ ab offendendo dicuntur. nam cùm ad mentum perventum est, offendit mentum.* Vide Scaligerum Conject. in Varr.

Officinam, & *officium*, ridiculè quidam dici volunt, quod prosit multis, officiat nemini. Nos ἀντίφρασιν in Oratoriis nostris abundè explosimus. Meliùs illi, qui ab *efficiendo* dici volunt, *e* converso in *o*, quomodo ex *hemo, elus, Apello*, facta *homo, olus, Apollo.* Interea ne hæc quidem vera est sententia. Nam utrumque planè est ab *officio*, quod ex *ob* & *facio.* Verùm olim *officere* idem fuit quod *efficere*, nunc tantùm sumitur pro *obesse.* Est & quarta ἐτυμολογία, ut *officium* κατὰ συγκοπὴν dicatur pro *opificium*; *officina* pro *opificina.* Sanè *officina* propriè est, in qua exercetur *opificium.* Itaque eo differt ab *apotheca*, & *taberna*, quòd utrâque sit prior. Nam in *officina* ea fiunt, quæ post vel in apothecam deferuntur, ut ibi custodiantur, vel in tabernam ut illic vendantur. Ea non distinguunt Gloss. Cyr. ubi est: Ἐργαστήριον, *taberna, officina.* Vide *Apotheca.*

O L

Olea, *oliva, oleum*, ab *olendo* aliquis deduxerit; sed omnino secus est. Sanè *olea* quasi *elea* dici, agnoscit Varro, lib. IV de L. L. Est nempe ab ἐλαία, ut *oleum* ab ἔλαιον, *AI* in *E* abeunte, quomodo à φαινεσθαι est *fenestra.* *Oliva* verò ab ἐλαία sive ἐλαία fit inserto digamma Æolico, ut ab αἰὼν *ævum*, à λεῖος *levis*, &c. Flavius Caper, lib. de Orthogr. *Olea arbor est, oliva fœtus, oleum liquor.* Non tamen hoc discrimen perpetuum est, ut docet illud Maronis, Ecl. VIII.

Incumbens tereti Damon sic cœpit olivæ.

Sed ubi contrà *olea* pro *oliva* ponatur, locus non occurrit. Scio *oleam conditaneam* legi apud Varronem, lib. I de R. R. c. XXIV. Ubi *oleam* pro fructu poni, dicunt Rob. Stephanus & alii. Sed arborem intelligere hic possimus, cujus fructus solet condi. Nam agit de serenda olea in agro crasso & calido. Nec validiùs probant id alia, quæ adducunt vulgo. Ab *olea* est *oleitas, oleaginus, oleaster.* Gloss. Phil. *Oleaster*, ἀγριελαία. Gloss. Cyr. Ἀγριέλαιος, *oleaster.* Ab *oliva* sunt *olivetum* & *olivitas.*

Oleo triplicem habuit notionem. Nam & notabat *odorem spirare*, & *crescere*, & *perdere.* Primâ notione videtur esse ab אלח, quod est *fæteo.* Vel ὀλερὸς, quià notat δυσῶδες, uti apud Hippocratem exponit Galenus. Vel ab ὄδωδα, præterito Attico verbi ὄζω, id est, *oleo*; quam etymologiam probat Marius Victorinus, libro I artis Gramm. atque ait similiter *D* in *L* abire, in μελετᾷν *meditari*, δάκρυον *lacryma*, & aliis. Sane hodieque *odor* dicitur per *d:* & veteres *odefacit* pro *olefacit*, dixisse, auctor est Festus. Quare omnino & *oleo* videtur priùs fuisse *odeo*, unde *odor*, & *odefacio*, ex quo *olfacio.* Ab hac *olendi* acceptione dictum *oletum*, unde *oletare*, de quibus separatim. Item hinc *olentica, mali odoris loca:* ut est apud Festum. Sic sanè MSS: nisi quod in aliquibus est *oblontica.* Fortasse *olentica* scriptum fuit. Alterâ *olendi* notione, quà valet *cresco*, videtur esse ab *alo:* nam & veteres in tertiâ *olo* dixere pro *oleo.* Ab hac significatione sunt *suboles*, & *proles*; de quibus seorsim: item *abolescere*, quod in Glossis Philoxeni exponitur ἀπακμάζειν, id est, *desinere vigere.* Item *exoletus*, scortum masculum jam adultum. Festus: *Exoletus, qui olescere, id est, crescere desiit.* Glossæ Philoxeni: *Exoletus* Τιμίεραμος, ἐξώλης· ubi leg. ἔξωρος. At *exoletus*, adjectivum idem notat, quod exoletum sopitumque: unde apud Livium *exoleto, odio.* Atque hæc posterior acceptio satis ostendit, non aliunde hanc vocem esse, quàm ab *oleo.* Non item id paret ex priori. Quippe secundùm eam videri queat *exoletus* dici à *soleo*, quasi quicum ampliùs nemo solet, scilicet consuescere, quomodo illæ apud Plautum Cistel. ajunt:

Viris cum suis prædicant nos solere.

Itidem nec satis paret, *obsoletus* sitne à *soleo*, an *oleo*. Posteriorem opinionem amplectitur Cæsellius apud Cassiodorum, lib. de Orthographiâ, c. x: *Obsolevit S quidem habet, sed non ipsius verbi, verum præpositionis, quæ est obs, sicut à, ab, abs, quasi abolevit, id est, inveteravit, & absorbuit diuturnitate.* Hæc ille. Idem scribit Priscianus, lib. ix. Sed nec ineptè dixeris esse à *soleo*, quando *obsoleta* vocantur, quibus uti solemus, nec utimur ampliùs. Imò fortasse neutrum verum est, sed est ab tertia significatione verbi *oleo*, quà notat *perdo*, nempe ab ὀλέω, sive ὄλλυμι. Sanè unde *aboleo*, nisi ab ea notione, quâ & Græci dicunt ἀπολέω sive ἀπόλλυμι; Longe id quidem verisimilius, quàm id sit à significatione ea, quâ signat *odorem spiro*: Nempe ut *aboleo* sit, *odorem perditum eo*. Sin duas solum significationes ponere visum, potiùs erit ab *oleo*, id est, *cresco*. Nempe ut *orior*, & *aborior*, ita *adoleo*, vel *adolesco*, ita *aboleo* & *abolesco*, opposita sint. Et sanè ut illud *adolevi adultum* (quod ex *adolitum*,) ita hoc *abolevi abolitum* facit.

OLETUM pro *loco*, *in quo olea consita* (quomodo Cato aliique Rei R. scriptores usurpant,) ab *olea* eo modo dicitur, quo ab *oliva* est *olivetum*; à *dumus*, *dumetum*; à *rosa*, *rosetum*; à *pomus*, *pometum*; à *salix*, *salicetum*, & κατὰ συγκοπὴν, *salictum*, &c. At interdum *oletum* est ab *olendo*, ponitur que tum pro *loco olente*; cujusmodi est, in quo vel alvus exonerari solet, vel crebrò meitur. Hoc pacto usurpat Persius, sat. i. Nam cùm dixisset:

—— Hic, inquis, veto quisquam faxit oletum;

Subdit post;

—— pueri sacer est locus: extrà
Meite.

Unde liquet falli eos, qui *oletum* interpretantur *stercus*. Porrò ab hac posteriori *oleti* significatione venit verbum *oletare*, pro *fœtidum ac sordidum reddere*. Bis invenitur id verbum in lege apud Frontinum lib. ii de aquæductibus: NE QUIS AQUAM OLETATO DOLO MALO, UBI PUBLICE SALIT: SI QUIS OLETARIT, SESTERTIORUM X MILLIUM MULTA ESTO. Ubi, *oletare*, ut Frontino ipsi videtur, est *olidam facere*. Itaque legis hujus sententia eadem est ac constitutionis istius, quâ cavetur ne fluvii, qui sunt commune poculum, polluantur, aut sordibus aut sudoribus equorum.

OLIM esse ab Hebræo עלם: quod idem significat Jos. cap. ult. vers. ii: jam diu observatum à doctissimo Masio, comment. in Josuam. Nec tamen displicet Martinii sententia, qui ut *quondam* dicitur, quasi *quodam tempore*, hoc est, *in tempore aliquo longius remoto*; ita ut *olim* dici arbitratur quasi *in illo tempore*, ab antiquo *olle* vel potiùs *ole*. Nec enim veteres geminabant. *Olli* pro *illi* nec Maro refugit. Adverbio *olim* tria tempora notari, notat Servius in i Æn. Præteritum, ut *olim arbos*. Præsens, ut

—— Tumidis quod fluctibus olim
Tunditur.

Futurum, ut:

Nunc olim quocunque dabunt se tempore vires.

OLLA quasi *bulla*, quia in ea ebulliat aqua, igni subjecto. Ita quidem Isidorus, lib. xx, cap. viii. Verisimilius, qui ab *olere* deducunt, quod in eo coquitur. Notum illud Catulli:

Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.

Cogitandum interim veteres dixisse *aula* quòd si Becmanum audimus, fuerit ab עיל, quod in conjugat. secunda עלל, id est, *corrupit*, *destruxit*. Nam *olla* cùm ex argilla sit, facilè confringitur. [αὐλα, πυελίκτης, Hesych. sed potius ex *obba obbula*, & contractè *olla*.] Quicquid de hoc etymo est, veteres dixere *aula*, non *olla*. Festus: *Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus ollas: quia nullam literam geminabant. Itaque aulicoqua exta, quæ in aulis coquebantur, dicebant: id est, elixa. Au* mutatum in *O*; quomodo dixere *caudex*, *codex*; *auriga*, *origa*; *cauda*, *coda*. Gloss. vett. *Coda*, οὐρά. *Aula* voce usus Plautus, cùm alibi sæpe, tum in Captivis: *frangere aulas in caput*. Idem in veteri legitur Inscriptione, pag. LXVII, v. Indeque *Aulularia* Plauti dicta, ab *aula* Euclionis auri plena. Quòd si Josephum Scaligerum audimus, ab *aula* etiam *aular* dixere pro *ollæ operculo*, eâ ratione, quâ dicimus *puteal* pro *operculo putei*. Itaque apud Varronem legit, lib. iii de R. R. cap. xv: *In tenebris cùm aular impositum est, fiunt pingues glires.* Ab *aula* etiam sit *auxilla*, si rectè in MSS[is] Festi legitur: *Auxilla*, *olla parvula*. Ut à *palus*, deducunt paxillus, à *mala*, *maxilla*, sic ab *aula* esset *auxilla*. Sed de ejusmodi vocibus vide quæ diximus in *Ala*, & alibi.

OLOR, nunc pro *odore* sumitur, nunc pro *cygno*. Philox. Gloss. *Olor*, κύκνος, πνοὴ, ὀσμή. Pro ὀσμῇ ab *oleo* venire, satis est evidens ex iis, quæ in *oleo* diximus. Differt autem ab *odore*, quòd hic bonus sit, ille malus. Unde Arnobius, lib. ii adversus nationes: *Amara sunt enim elementa, vel dulcia: odoris sunt alicujus, vel oloris: ut ex eorum concretione credatis esse partitas in nascentibus qualitates, quibus aut suavitas nascitur, aut sensibus offensio comparatur.* At unde veniat, cùm idem notat ac *cygnus*, satis est obscurum. Isidorus quidem sic de eo scribit, lib. xii, cap. vii: *Olor avis est, quam Græci κύκνον appellant. Olor autem, quòd sit totus plumis albis. Nullus enim meminit cygnum nigrum. Ὅλος enim Græcè totus dicitur. Cygnus autem à canendo appellatus, eò quòd carminis dulcedinem modulatis vocibus fundit.* Sed si *olor* est Latinum, *cygnus* Græcum, quomodo illud est à Græco ὅλος, hoc à Latino *cano*? Nihilò verisimilius Fulgentius Planciades, lib. ii μυθολογίας, Fab. de Cygno & Leda: *Ideo, inquit, Jupiter in cygnum conversus dicitur, quod ferant physiologi, maximè Melissus Euboicus, qui omnium physiologorum sententias disputavit, hujus generis avem, ita convicius esse plenam, ut ipsâ ave clamante, reliquæ aves taceant, quæ præsto fuerint: unde & olor dictus est, quasi ab ὀλιγωρία, tractum, quod nos Latinè injuriam dicimus.* Atque hoc ex Fulgentio ἔτυμον legas quoque apud Jo. Baptistam Pium, Annotat. Poster. cap. cxxviii. Magis autem verisimilia dicunt, qui deducunt à Græco ᾠδὸς, ut δ in *L* abeat, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*, ac Σ in *R*, quomodo è *silicesnium*, *casmen*, *esit*, facta sunt *silicernium*, *carmen*, *erit*. Vel potiùs ab Hebræo הלל, quod est, *cecinit*, *laudavit*. Pro hac sententia facit passiva veterum opinio de *cygnorum cantu*: quam sequuntur (ut poëtas mittam,) Plato in Phædone, ac Aristoteles lib. ix histor. animal. cap. xiv. Sed canere negant Plinius, lib. x, cap. xxiii. Ælianus, lib. i var. hist. Athenæus, lib. ix. & è junioribus Cæsar Scaliger, Exercitat. ccxxxii. & Bodinus in Methodo histor.

OLUS, sive *holus*, antiquis etiam *folus*: [φύλλον] ut *hedus fedus*, *hostis fostis*; teste Festo in *Fedus*. Proque *holus* etiam *helus*, dixere: ut *helusa olera*: teste eodem Festo in *Helus*. *Olus* ab *olla* dici, ait Varro, lib. iv de L. L. Nempe veteres dixere *ola*. Ad hanc *oleris* ἐτυμολογίαν respexisse putant Catullum, cùm ait:

Hoc est, quod dicunt, ipsa olera olla legit.

Ubi *ollam* viri esse nomen, malè censet Bruyerinus Campegius, lib. viii de re Cibaria cap. ii. Sed superiori etymo nonnihil demit auctoritatis, quòd in *olus* corripitur prior, contra quàm fit in *ola* sive *olla*. Quare veriùs fortasse Cæsar Scaliger ab ὅλος deducit, ut *panis* à πᾶν. Nam in vett. libb. *holus* scribitur. Verba Scaligeri sunt ista, in primum de Plantis: *Holus dicit quamcumque herbam esculentam claro indicio priscæ frugalitatis, quæ ad victum sibi nihil obsonii deesse existimaret, modò ne deesset holus.* Sed hoc quoque longiùs esse quæsitum, quis non videt! Simplicissimè & verissimè Josephus Scaliger deducit ab *oleo*, id est, *cresco*. Quasi Belgicè dicas, *'t gewas*. Nam generatim eo nomine appellabant, quicquid sativæ herbæ cresceret, cujus foliis & caule in cibum utimur: teste etiam Valla, lib. iii, cap. ix.

OLYMPIAS, spatium annorum quatuor, ex eo dicitur, quòd juxta Olympiam, Elidis civitatem, quæ & Pisa dicta, teste Stephano, quincto quoque anno fierent certamina gymnica in honorem Jovis *Olympii*. Nec obstat, quòd Ovidius *Olympiada* appellet *quinquennem*:

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est:
Jam tempus lustri vertit in alterius.

Nam decepit eum vox Græca πενταετηρὶς, quomodo *Olympias* vocatur, non quia constet tot annis absolutis, sed quia quincto quoque anno redeat in orbem. Eadem in re fallus, scribit alibi:

Postque meos ortus Pisæa vinctus oliva
Abstulerat decies præmia victor eques,
Quum maris Euxini positos ad læva Tomitas,
Quærere me læsi principis ira jubet.

Nam

Nam sententia Ovidii est, fuisse se annorum quinquaginta, cùm excessit ex Italia. Hunc Ovidii lapsum observavit Scaliger animadvers. Euseb. ad annum MMXXXIII, pag. CLXVIII. Nentiquam verò ignorandum *Olympiada* primam ex Scaligeri Computo incidere in annum mundi ter cIↃCLXXIV, qui est ante Romam conditam XXII. Nam ut antiquus, idemque optimus scriptor, Africanus tertio annalium, Eusebio teste, scripsit: *Usque ad Olympiades nihil exploratum in historia Græcorum invenitur: sed omnia confusis conscripta sunt temporibus.* Ratio, cur postquam Olympiadibus numeratum est, gesta ignorari nequiverint, non alia est, quàm quòd victores stadio scribi ἐν κυρβέσιν καὶ στήλαις cœperint. Putant autem Græci sua tempora ab ea, quam Iphitus instauravit, in qua Corœbus vicit. Qui scribunt, Iphitum instituisse *Olympia*, falluntur. Nam instituit, Pelops; verùm ab Atreo & Hercule sunt instaurata. *Olympias* ea, quam Iphitus instauravit, secundùm Aristodemum, & Polybium, fuit vigesima octava: secundùm Callimachum, decima quarta. Vide, quæ de vetustate *Olympiadum* uti notata Scaligero, animadversionibus Eusebianis ad annum MCCXLI, pag. LXV.

OLYMPUS pro *cælo* accipitur à poëtis: Ac licèt cùm promontorium, tum montes XII, *olympi* nomine vocentur: tamen videtur propriè *cælo* convenire, ut dicatur quasi ὁλολαμπὴς sive ὅλος λάμπων, *totus lucidus*: ut ait Aristoteles, sive alius, libello de Mundo; Diodorus Siculus, lib. V. Julio tamen Scaligero de causs. L. L. cap. XXVI, ita dici creditur propriè, non *cælum*, sed *mons*, quasi ὀλλύων τοὺς πόδας: credo quia *Olympi* tanta esset altitudo, ut tandem pedes adscendentium non possent conspici. Itaque non adsentio Chabotio qui commentario in primam Horatii oden apud Scaligerum putat legi debere, ὀλλύων τοὺς ὤπας, quòd *frigore ejus montis oculi vitientur.*

O M

OMASUM, crassior pinguiorque ventriculi pars, fortasse ab עמס, quod est, *onerare*. Cave autem *omasum* confundas cum *omento*: de quo infra.

OMEN, ut Varro scribit, lib. V de L. L. *quod ex ore primùm elatum est.* Sed prius *osmen* fuit, ut ibidem dicitur: quomodo *oscines dicimus, quòd ore faciunt auspicium.* Festus: *Omen velut oremen, quod fit ore: augurium, quod avibus, aliove modo fit.* Nonius: *Omen votum est mentis & vocis: unde sacrificantibus dicitur bona omina habere: id est, ut circumstantes & mente recta velint, & bona oribus proferant.* Similiter Donatus in Andr. I. II. Becmanus verò mavult esse ab עון, *honen*, עונה, *honenah*, quod inter alia notat *omen*, κληδονισμὸς, *augurium.* [ab *oscio*, i. e. *osculo* est *oscimen*, unde *omen.*] Ab *omen* est *ominosus*, mali ominis, οἰωνιστικός. Item hinc *ominor*, & *abominor*. *Abominosus* pro *ominosus* edidit in Solino suo Vinetus. Sed Latium eam vocem nescit.

OMENTUM in Philoxeni Glossis ἐπίπλους explicatur: uti & ab Isidoro, lib. XI, cap. I: *Omentum, inquit, membranum, quod continet intestinorum majorem partem, quod ἐπίπλοον Græci vocant.* [ab ὑμὴν, ὑμένιον, unde ὑμεναῖος. Hesychio est ἐπίπλους. hinc abdomen seu abdumen.] Ac ἐπίπλοος sive ἐπίπλοον dicitur, quia (ut ait Gorræus) *jecinoris quidem cavo, & ventriculi fundo, & duodeno intestino, & lieni, & colo ligamentis adhæret, reliquis autem intestinis prætenditur, & quodammodo ἐπιπλεῖ, hoc est, innatat.* *Omentum* verò unde sit, conjectandum nobis. An quia *manet, & moratur circa intestina*, eò dicemus esse ab *omentare*, sive, ut veteres scribebant, *ommentare*, quod est *ob*, ac circum aliquid *mantare*, sive manere: teste Festo, qui eo usum docet Livium Andronicum in Odyssea, cùm ait:

In Pylon advenisens, atque ibi ommentans?

An potiùs ut à *momen* est *momentum*; à *fulmen*, *fulmentum*; ita ab *omen*, *omentum*: ut nomen inde sit impositum, quòd aruspices *omina* ex eo caperent. An denique, quia Latini interdum vocalem Græcis præmittunt, ut alibi ostensum, eò fieri dicemus à μῆνιγξ, quod imprimis quidem *cerebri membranas* notare solet, sed tamen *omento* quoque convenit, unde ab Hesychio ἐπίπλους exponitur: quemadmodum contrà *omentum* etsi de *membrana, quâ intestina involvuntur*, ferè dicitur, tamen & *cerebri membranis* competit: quomodo usurpat Macrobius, lib. VII Sat. cap. IX: *Cerebrum, inquit, quod tactu sui hominem vel torquet, vel frequenter interimit, non suo sensu, sed vestitus sui, id est, omenti, hunc importat dolorem.* Hæc si sententia placet, à μῆνιγξ, præmisso O erit *omen*, unde *omentum*, eâ formâ, quâ *momentum* à *momen* esse diximus. Ab *omento*, *omentata isicia* dixit Apicius, hoc est, *omento farta.*

OMNIS vel est à μένος καὶ μετάθεσιν (nam & significatio sæpe convenit, & trajectio ejusmodi in multis invenitur) vel ab ὁμοῦς, aut potiùs ὁμοῦ, quod est, *unà*, *simul*. Prius etymon apud Angelum Caninium invenimus in Hellenismi Alphabeto: posterius apud Cæsarem Scaligerum, lib. IV de Re Poët. cap. XVI. Ab *omnis* Latini dicunt *omnino*, ut Græci πάνυ à πᾶν, quæ idem significant.

OMPHACIUM legimus apud Plinium, lib. XII, cap. XXVII. Græc. ὀμφάκιον. Est *succus uvæ immaturæ atque acerbæ*, quæ Græcis ὄμφαξ dicitur, unde ὀμφάκιον. Ὄμφαξ autem, quasi ὠμὴ εἰς τὸ φαγεῖν, *cruda ad edendum.*

O N

ONAGER, ὄναγρος, quasi ὄνος ἄγριος, *asinus silvestris.* Vide de eo è junioribus Bruyerinum Campegium, lib. XIII, cap. XXII. Est & *onager* machina bellica, de qua Ammianus, lib. XXIII. Sed tum venit ab ὄνος, id est, *vectis*, & ἀγκάλειν, *comprehendere.* Ut simile sit illis, κεράγρα, ποδάγρα, & similibus.

ONOCROTALUS, ὀνοκρόταλος, ab ὄνος, *asinus*, & κρόταλον, *crepitaculum.* Nempe quod collum aquâ mergens, & spirans, rostri crepitu asini ruditum imitetur. Nam κροτεῖν, *crepitare rostro*; κρότος, *crepitus rostri*: quomodo utroque Philostratus utitur Epist. IV. Ubi de ciconia loquitur: de qua similiter Ovidius:

Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.

ONUS, Scaligero, de caussis L. L. cap. XXVI, ac Nunnesio in Grammatistice, placet esse ab ὄνος, cujus est onera gestare. Puto esse potiùs, à Chaldæo אנס, *ones*, quod est *premens, urgens*, Esth. I. VIII, à Radice אנס, *cogere*, *premere*, *onerare.* Vel ab Hebræo עמס, aut עמש, *onerare*, *bajulare.* Quod & placet Becmano. Ac censeo Græcum ὄνος, ab hac quoque origine, fluxisse. Est enim asini bajulare onera. [*Onus* ab ὄνος, *non quatenus animal, sed à lapide superiori molæ, quem & ipsum asinum quoque vocant Latini.* Sic Catullus.] Ab ὄνος est ὄναγρος, *onager.* Item ὀνοκρόταλος, *onocrotalus.* De quibus seorsim. Ab ὄνος & ἄγω est ὀνάγος, vel ὀνηγὸς, *agaso*, *asinarius.* Plautus Prolog. Asinar.

—— *Huic nomen Græcè est onagos fabulæ.*
Demophilus scripsit, Marcus vertit barbarè,
Asinariam vult esse, si per vos licet.

Ab ὄνος, & χηλὴ, hoc est, *ungula*, est ὀνόχηλος: uti ab ὄνος & ὄνυξ ὄνυχος, quod itidem est *ungula*, est *ononychitus*: quomodo in vulgatis codd. (nam MSS. mirè variant) apud Tertullianum legitur in Apologetico, cap. XVI: *Sed nova jam Dei nostri in ista civitate proximè editio publicata est, cum ejusmodi inscriptione, Deus Christianorum ononychites. Is erat auribus asininis, altero pede ungulatus, librum gestans, & togatus. Risimus & nomen & formam.* Ubi cùm non tantùm *ungulam asini*, sed & *aures* nominet, fortasse non tantùm conflatur ex ὄνος & ὄνυξ, sed etiam ex οὖς ὠτὸς, quod *aurem* notat. Quod si est, *ononychotes*, pro *ononychites* legi debet. Mihi quidem id magis probatur.

ONYX Latinis nunc *gemmæ* nomen est, nunc *marmoris* genus. Ac si Plinium audimus primò de *marmore* dicebatur, inde *gemmæ* id nomen tributum. Sic enim scribit, lib. XXXVII, c. VI, quo de variis gemmis tractat: *Exponenda est & onychis ipsius natura, propter nominis societatem: hoc in gemmam transiit ex lapide Carmaniæ.* Sed potiùs censeo, lapidi Carmaniæ à gemma nomen datum esse. Vel utrumque sic dicebatur à *corneo unguis candore.* Nam ὄνυξ, *unguis.* Plinius, ibidem: *Sudines dicit in gemma esse candorem unguis humani similitudine.* Plura ibidem de *onyche gemma* legere potes. At de *onyche lapide* tractat lib. XXXVI, cap. VII: *Onychem, inquit, etiamnum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi nasci putavere nostri veteres. Sudines in Germania, potorius primùm vasis inde*

factis,

factis, dein pedibus lectorum sellisque. Ubi pro *Germaniæ*, *Carmaniæ* rescribendum, quomodo alibi, ut vidimus, ait *nomea in gemma transire* ex lapide Carmaniæ. Subjungit deinde: *Cornelius Nepos tradit, fuisse magno miraculo cum P. Lentulus Spinther ex eo Chiorum magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde* XXXII *pedum latitudine columnas vidisse se.* Pavimenta etiam hinc fieri solere, indicat hoc Martialis, lib. XII, epig. L:

Calcatusque tuo sub pede lucet onyx.

Hæc & alia, satis ostendunt, aliud esse *onychem gemmam*, qui lapillus est: aliud *onychem lapidem*, ex quo columnæ, & ingentia fierent pocula, totaque pavimenta. *Onyx gemma* dicitur ὑποκεφαλαικῶς ὀνύχιον. At *lapis* vocatur ὀνυχίτης λίθος. Atque idem est, qui *alabastrites*. De posteriori hac *onychis* significatione plura vide in *Alabastrites*.

O P

OPACUS opponitur *aprico*: unde Festus exponit *umbrosum*. Scaliger, Exercit. LXXX, sect. I, ait esse ab *ope*, hoc est, *terra*. Quod placet. Nam umbræ & frigoris captandi caussâ in subterraneos se specus abdebant. *Opem* verò esse *terram*, ea ostendunt, quæ in *Opes* adducimus. [παχὺς, vel potius ab αἴπος.]

OPALUS, ὄπαλος, unde ὀπάλλιον sive ὀπάλλιον, quomodo hæc gemma Orpheo dicitur libro περὶ λίθων. India sola *opali* mater est, ut ait Plinius, lib. ult. cap. VI. Similiter de eo Isidorus: *Nomen habet ex patria, sola enim eum parturit India.* Sed de caussâ nominis quod ait, verisimilius esset, si locus ejus nominis esset in India.

OPES dixere pro *divitiis*, quâ ratione eas vocamus, *facultates*. Nam ab *ope*. Sanè in illo Maronis, I Æn. *Non opis est nostræ.* Servius *opis* exponit *possibilitatis*. Vel dictæ *opes* ab *Ope*, quæ est *terra*, ac à poëtis *Mater Deûm* dicitur. quia, qui pro diis habentur, in terra omnes nati sint, sed ob merita cœlo sint locati. Terra verò *Ops* vocata, *quia hic omne opus, & hac opus ad vivendum.* ut Varro ait, IV de L. L. Macrob. lib. I, cap. XX, ait *terram* dici *opem*, *cujus ope vita humanæ alimenta quæruntur: vel ab opere per quod fructus frugesque nascuntur.* Vel Dea hæc *Ops* dicatur, quasi *opulenta, ac dives.* Quomodo *Summanus* Græcis πλούτων Latinis *Dis* vocatur. Ab ea verò *opes* appellatæ fuerint, quia in agris consistunt, ac terræ proventibus, ipsæque pecuniæ illi debentur, juxta illud poëtæ Sulmonensis: *Effodiuntur opes.* *Opes* quoque dicebatur *locus in foro Romano*, de quo ita vetus Juvenalis interpres, in sat. X: *Usque ad Cerealem præfectum in foro Trajani arcas habuerunt Senatores, in quibus argentum aut pecunias suas deponebant. Propterea & locus ipse, in quo erant arcæ positæ, Opes dicta sunt:* Idem de arcis hisce ita scribit in sat. XIV: *Antea solebant arcas æratas facere, & ibi mittere pecuniam suam Senatores, & sic in foro* (l. *templo*) *Martis ponere. Verùm per noctem à furibus exspoliatæ suas arcæ, & cœperunt ex eo ad templum Castoris ponere.* Ab *opibus* (non ab *ovibus*, etsi vir eruditus Jo. Meursius in Auctario Philologico censeat *oves*, priùs dictas *opes*) dicuntur *divites opulenti*. Varro, lib. IV de L. L. *opulentus ab ope, cui ea opima.* Festus: *Opis dicta est conjux Saturni, per quam voluerunt terram significare: quia omnes opes humano generi terra tribuit. Unde & opulenti, terrestribus rebus copiosi.* Ea autem forma ab *ope opulens* & *opulentus* dicitur, quâ à *vi* dicitur *violens* & *violentus*. *Violens* apud Horatium legas, lib. III, od. XXX. & lib. I. epist. X. *opulens* verò est apud Cornelium Nepotem in Chabria: *Neque animo æquo pauperes alienam opulentum intuentur fortunam.* Ita se in omnibus MSS[is] repetisse scribit ad eum locum Lambinus. Ausonii quoque est in Urbium catalogo de Mediolano:

Templa, Palatinaque arces, opulensque moneta.

Opulento contrarium est *inops*, ab eadem origine. Varro, IV de L. L. *Ab eadem ope inops qui ejus indiget.* Nec tantùm *opibus*, sed etiam *ope*, sive *auxilio* destitutum signat: ut apud Plaut. Capt. Act. III, Sc. I.

Ita juventus jam ridiculos inopesque ab se segregat.

Opiparum quoque dici ab *opis* seu *opum apparatu*, auctor est Festus. Glossæ exponunt πολυτελής. Ab *ope*, hoc est, *auxilio*, est *opitulari*. Donatus, in Andr. Act. I. Sc. III. *Opitulari & opitulatio dicta ab opem tollendo, id est, ferendo. Opitulari* igitur idem est, quod *opem ferre*, quia veteres pro *fero* dicebant *tolo* vel *tulo*, unde verbum *tolero*, & præteritum *tetuli* ac *tuli*.

OPHITES, ὁ ὀφίτης λίθος, ab ὄφις, *serpens*, cujus habet maculas, ut *echites*, viperæ. Ὄφις ab Hebræo *ob*, de quo alibi.

OPICUS dicitur, *rudis*, *impolitus*, *agrestis*. Marcus Cato apud Plinium, lib. XXXIX, cap. I. *Nos* (Græci) *dictitant barbaros, & spurcius nos, quàm alios opicos, appellatione fœdant.* Similiter loquitur Gellius, lib. II, cap. XXI, lib. XI, cap. XVI; & lib. XIII, cap. IX. Item Ausonius, Symmachus, Terentius Scaurus, atque alii. Caussa locutionis est, quòd tales fuerint antiquissimi Italiæ populi, qui ad Tyrrhenum mare habitabant: ut constat ex Aristotelis lib. VII Polit. cap. X. & Dionysio Halicarnass. Meminit & Thucydides, & Pausanias, & Stephanus de urbibus. Sed hic planè errat, cùm à *serpentibus*, quos Græci ὄφεις appellant, *Opicos*, quasi *Ophicos* dictos tradit. Quod *Psillis* magis conveniret. Nec tamen ejus unius hic error. Nam & apud Servium legas in VII: *Capuenses antea Opici appellati sunt, quòd illic plurimi abundavere serpentes.* Nihilò melius Scholiastes Juvenalis, cùm ait, sic vocari à *fœda voce*. Nempe quia Græci ὄπα dicant *vocem* seu *linguam*: unde homines dicti μέροπες, quasi μεμερισμένην ὄπα ἔχοντες, *vocem habentes divisam*. Omnino autem magis verisimilis est sententia Cæsaris Scaligeri, qui lib. de caussis L. L. cap. XXXVIII. ita eos Italiæ populos dictos ait ab *ope*, id est, *terra*: quomodo, inquit, *Cais* seu *Gais* dicti quasi γήϊοι sive γάϊοι. Sane *opem* esse *terram*, satis ostendimus in voce *Opes*. [ab *ops* terra, *opicus* id est *rusticus*.] Rationem autem cur ab ea *Opiscos* appellarint, hanc arbitror esse, quòd ob antiquitatem, *indigenæ* esse; non aliunde in Italiam advenisse crederentur. Quæ & res *Aboriginibus* nomen dedit. Nam ita dicti quòd ab *origine* in Italia fuerint. Sanè non tantùm ante Herculis vel Æneæ in Italiam adventum, sed etiam ante Pelasgos, Tyrrhenos, & Arcadas, Italiæ loca tenuerunt: quod satis constat ex primo Dionysii Halicarn. Qua de re plura hîc non addam, quia in verbo *Orior* de eo iterum dicemus.

OPILIO quasi *ovipilio*, à *pellendis*, hoc est, *agendis ovibus*, ut ad Ecl. X scripsit Camerarius. Aliis *opilio* quasi *ovilio*. Scaligero, cui subscribo, placet esse vocem magnæ Græciæ ὀιπόλος, ὀιπολίων, sicut αἰπόλος, *caprarius*. Pro *opilio* Maro dixit *upilio*, quod Caper damnat, de verbis dubiis. Usus poëta ut prima produceretur, idque Græcorum imitatione, qui pro ὄνομα dicunt οὔνομα, pro ὄρεα οὔρεα, &c. Sunt qui censeant eâpse ratione *polypus* producere primam apud Horatium. Sed id si esset, *pulypus* dixisset. Quare vera longæ syllabæ ratio est, quòd Græci quoque πώλυψ πώλυπος dicant, ut ex octavo Athenæi cognoscimus. Idem docet Eustathius in Odyss. E. pag. CIↃ DXLI. Τὸν δὲ πολύποδα πώλυπον μὲν Ἀττικοί φασιν, ὡς ἐν ῥητορικῷ φέρεται λεξικῷ, καὶ πολύπουν. Ἴωνες δὲ καὶ Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς, πώλυπον. & paullo post: καὶ τὸ αἰολικὸν καὶ δωρικὸν διὰ τοῦ ω μεγάλα πώλυπον παρὰ Ἐπιχάρμῳ ἐστὶν εὑρεῖν. ἔστι γάρ φασι παρ᾽ ἐκείνῳ παχητικὸν πώλυπι. παρὰ δὲ Σιμωνίδῃ τὸ πώλυπον διζήμενος. Ab *opilio* est *opunculo*. Festus: *Opunculo, quod opilionis genus cantus imitatur.* Sed MSS[ti] quidam habent *Opuncula*: quidam & *Opiniculo*.

OPIMUS idem quod πιμελής· & puto indè factum *o* præmisso, quomodo à πινύω est *opinor*. Nec absurdè tamen *opimus* ab *ope*, hoc est, *terra*, dici, scribit Festus. Sic propriè dicetur de solo non arenoso, sed *ubere gleba*, ut Maro loquitur I Æn. cujusmodi imprimis *terra* nomine censetur ab agricolis. At à *pinguibus arvis* translatum sit ad alia. quomodo *hostiæ pingues* dicuntur *opimæ*, teste eodem Festo, & apud Ciceronem de claris Oratoribus opponuntur *habitus corporis opimus* & *gracilitas*. Ac similiter fortasse *opima spolia* tanquam *magnifica & ampla* dixere: nisi potiùs cum Festo malis ita dicta ab *Ope Consiva*, *quæ in Regia colebatur à populo Romano, quia omnes opes humano generi terra tribuit.* Plutarchus in Romulo tradit ex Varrone, vel ita dici ab *opibus* ob πλοῦσιαν, vel ab *opus*, quòd generosi facinoris sint indicium. Sed posterius ἔτυμον nec assis est. *Opima* autem *spolia* dicebantur, quæ dux duci hostium detraxerit. *Ducem* appello, *qui suis*

suis auspiciis bellum gerit. Tria istiusmodi spolia erant, Romuli, Cossi, & Marcelli: quæ Propertius enumerat, lib. IV, El. X. Val. Max., lib. III, cap. II. Plutarchus in Marcello. Festus in *Opima*, atque alii. Multa etiam de *spoliis opimis* legere potes apud Cæsarem Bullingerum lib. de spoliis hostium, cap. XXXVI.

OPINOR, [ὀπίζομαι, ὄπιζομαι, ὀπίζω & πίω, ὀπίω, ὀπίνω.] ab *opis*; ut *reor* à *re*; *cogito* ab *ago* sive *coagito*. Sanè hæc omnia, mentis *opes* significant. Vel *opinor* sit à πινύω, hoc est, φρονῶ, *sapio*. Unde πινυσις, *sapientia*, *intelligentia*. Præmissum O, ut in *opimus* à πιμελής. Πινύω à בין, sive בִּין, unde בינה, *intelligentia*. Unde & φρένω, & φρονέω. *Opinatissimi* dicuntur, de quibus maxima opinamur: ut *opinatissimi scriptores*. Et apud Florum, lib. II, cap. VII. *opinatissima Rhodus*, hoc est, *admodum celebris ac famigerata*. Hoc adjeci, quia Stephanus Pighius, in lib. IV, Val. Maxim. cap. VIII, Rhodon ab eo *opinatissimam* ait vocari, quia Romanorum victorias opinari & prævidere potuerit, utpote Soli sacra. Quæ quidem interpretatio planè nec assis est. Vide & de *opinatorum* vocabulo quædam apud Alciatum, lib. VIII Παρέργ. Juris cap. XII.

OPISTHOGRAPHUM, ὀπισθόγραφον, ab ὄπισθε, *retro*, & γραφή, *scriptura*. Nimirum sic charta dicebatur, quæ non solùm in parte adversâ, sed etiam in tergo esset scripta. Sæpius enim in adversâ solùm paginâ scribebant. Sin etiam in aversâ scriberetur, *opisthographa* dicebantur. Cujusmodi erant codices accepti & expensi. Nam adversâ scribebant expensum: aversâ acceptum. Si summa conveniret, dicebant *pariari*; sin minùs, *reliquari*. *Adversaria*, etsi essent *opisthographa*, ab *aversa* tamen pagina, ut usitatiori, nomen hoc acceperunt. Acm rationibus quidem id necesse erat, ut utrâque paginâ scriberetur. Alias id fieri non solet. Unde Martialis, lib.... epig.

> *Scribit in aversâ Picens epigrammata chartâ,*
> *Et dolet averso quòd facit illa deo.*

Siquis tamen longus nimiùm foret, necesse erat & aversam impleri. Unde Juvenalis Sat. I.

> —— *Impune diem consumserit ingens*
> *Telephus: aut summi plena jam margine libri*
> *Scriptus, & in tergo necdum finitus Orestes.*

OPITER ex *ob* & *pater*, vel *obio* & *pater*. Festus: *Opiter est, cujus pater avo vivo mortuus est: ducto vocabulo, aut quod obito patre genitus sit; aut quod avum patrem habeat, id est, pro patre.*

OPIUM, ὄπιον, *succus* sive *lac ex inciso papaveris scapo profluens.* Ab ὀπὸς quo significatur *succus sive humor ex re incisa, vel etiam sponte dimanans.* Unde *opobalsamum*, ὀποβάλσαμον, *succus è balsamo manans.* Sed Justinus etiam pro ipsa arbore posuit. Impropriè sanè: Nam vox ipsa indicio est ὀποβάλσαμον esse ὀπὸν τοῦ βαλσάμου.

OPPIDUM, sive *opidum*, (utrumque in vett. inscriptionibus legas) unde sit, indicat Varro, IV de L. L. *Oppidum*, inquit, *ab ope dictum, quòd munitur opis caussâ, ubi sint; & quod opus est ad vitam gerendam, ubi habitent tuto; vel oppida, quòd opere muniebant mœnia, quò munitius essent.* Festus: *Oppidorum originem optime refert Cicero, lib. primo de Gloria, eamque appellationem usurpatione appellatam esse existimat, quod opem darent: adjiciens, ut imitetur ineptias Stoicorum.* Ubi fortè legendum, *Ut imiter ineptias Stoicorum.* Ciceronis enim verba adducit. Idem Festus: *Oppidum dictum est, quòd opem præbet. Oppidum dictum, quod ibi homines opes suas conferunt.* Servius, in IX Æn. *Oppidum quidam à vico castelloque magnitudine secernunt. Alii locum muro fossâve aliâve quâ munitione conclusum. Alii locum ædificiis constitutum, ubi fanum, comitium, forum & murus sit. Alii oppidum dici ab oppositione murorum, vel quòd hominibus locus esset oppletus, vel quòd opes illò munitionis gratiâ congestæ sunt.* Isidorus, lib. XV Orig. cap. II, ab *ope mutua adversus hostem* derivat. sed addit: *quidam ab oppositione murorum dixerunt; alii ab opibus recondendis.* Vide & si voles quæ de *oppidi* etymo scribit Scoppa, lib. I Collectaneorum, cap. XXVIII. Imprimis autem sic dici placet, quia, *qui ruri agerent, propter pericula opes eò conferrent suas*, vel quia *opem inde exspectarent.* [κατὰ μετάθεσιν ὄλπις pro πόλις, unde ἐλπίδιον, πολίχνιον. Sed & *urbs* exinde. Vide Hesych. in ὀρθόδιον.] Ab *oppidum* est *oppidò* pro *valde*. In quo lusit Appuleius in Apolog. *Lignum à me toto oppido, & quidem oppidò quæsitum.* Alteram notionem suggerit Charisius, lib. II. *Oppidò*, inquit, *pro verò aut statim.* Plautus Bacch. *Reddidi aurum omne oppido.* Sed altera notio crebra magis. Ea unde fluxerit, Alciatus docet in Tit. de verb. signif. Unde eam se didicisse profitetur Scipio Gentilis, notis in Apolog. App. Nempe non occurrebat doctissimo viro locus Festi, ex quo id hausit Alciatus. Verba ejus sunt: *Oppidò, valde multum. Ortum est & hoc verbum ex sermone inter se fabulantium, quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, sæpe respondebatur, Quantum vel oppido satis esset. Hinc in consuetudinem venit, ut diceretur oppido, id est, valde, multum.* Postea verò ista subjungit: *Itaque si in aliis rebus eo utuntur; utputa, si qui dicant, Oppidò didici, spectavi, ambulavi:* ERRANT: *quia nulli eorum subjici potest, quod vel oppido satis est.* Sed si, qui ita loquuntur, errant, errant quoque Plautus, Terentius, Cicero, Catullus, Oppius, Gellius, ut de Appuleio, Macrobio, atque aliis nihil dicam, quos omnes ita locutos constat. Nizolium, & Lexicographos adi, & quæ diximus, cum de falso suspectis ageremus in libris de arte. Aliam etiam *oppidi* notionem docet nos Festus. *Oppidum*, inquit, *dicitur & locus in Circo, unde quadrigæ emittuntur.* Quod planius exponit Varro, lib. IV de L. L. ubi & nominis caussam adfert. Verba ejus adduximus in *Carceres*. Uti & locum ex Glossis Benedicti. Ut *sanequam*, ita & *oppidoquam* dici indicat hoc Vitruvii, lib. VIII cap. III: *Fonticulus oppidoquam parvulus.*

OPS, quasi *auxiliatrix*: quia, ut Servius ait in I Æn. *se eundem Ateium Philologum, opes, numero tantum plurali, divitias significant: ut, Trojanas ut opes. Numero vero tantum singulari, auxilium. Terentius: Juno Lucina fer opem, serva me obsecro.*

OPSIDIANUS *lapis*, quem (ut Plinii verbis utar) *in Æthiopia invenit Opsidius, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi crassiore visu.* Sed cùm Plinius ipse dicat, *crassiore visu* esse, sic ut in speculis parietum pro imagine umbras reddat, placet Salmasio potiùs ἀπὸ τῆς ὄψεως dici: præsertim cùm Arriano in periplo de insulis Æthiopiæ, & Græcorum aliis ὀψιανὸς dicatur, non ὀψιδιανὸς, quomodo ab *opsidio* diceretur. Imò Latiniorum *obsidianus* quoque ἀναλόγως fit ab ὀψίδιον, quod ὑποκοριστικὸν ab ὄψις. ὄψεως verò nomine hîc *pupula* signatur. Hesychius: Κόρη, ὄψις. Nam *pupula* instar, nigerrimi est coloris, & instar *pupilla* reddit imagines: ut ex Plinio diximus.

OPTO ab *ope* est, ut cum Perotto censet Cæsar Scaliger, Exercitat. CCCX sect. I. Ita *optare* propriè sit *opem à Deo poscere*, sive *orare animo, ut succurrat inopiæ nostræ.* Vel potiùs *optare* est à ποθῶ κατὰ μετάθεσιν, & converso Θ in T, quomodo ab ἴθω est *itor*; à ῥοθῶ, *roto*. Ac placuit hoc quoque Angelo Caninio, & Nunnesio. Vel denique est ab ὄπτω sive ὄπτομαι, quod est *video*, *considero*. Est hæc sententia Bibliandri, Indice verborum in Marcum; & Josephi Scaligeri, in Conjectaneis. Ita *opto* propriè sit *considerare*, *eligere*: quomodo Maro, III. Æn. ait,

> *Optavitque locum Teucro.* ——

Ubi Servius, *Optavit*, inquit, *id est*, *elegit*, *ut*,

> *Pari optare locum tecto.* ——

Idemque scribit in I Æn. Est hæc notio in compositis *adopto*, & *coopto*. Nam qui *adoptat*, deligit quem in familiam suam adsciscit: & qui in senatum cooptabatur, is à Censoribus delectus inter senatores referebatur. Est quoque hinc *optio*: quo primò notatur *eligendi facultas*; hinc *qui eligitur*; denique κατὰ μεταφορὰν, *quivis perficiendæ rei adjutor*, quomodo utitur Plautus Asin. Act. I. Sc. I. At Plutarchus non audiendus, qui ab ὄπτομαι deducere videtur. Nam ὀπτίων ei exponitur, ὁ δι' ὀπτήρων ὑπηρεσίας τελῶν· *qui ministeria obit per visores.* Rectiùs Varro, in IV de L. L. ac Festus, Noniusque, uterque in *Optio*, juxta quos in militia propriè ita dicebantur, quos centuriones sibi adjutores optabant seu adoptabant. Similiter Vegetius, lib. II cap. VII. *Optiones ab optando appellati*, quod

quòd antecedentibus ægritudine impeditis, hi tanquam adoptatis eorumatque vicariis solent universa curare. Vide quæ ad locum hunc notavit Stewechius. Accursius quid *optio* sit, non intellexit: ut docet Alciatus annot. in III post. libb. cod. Adi & Langium Ocio Semestr. lib. VII, cap. IV. Ab *opto* quoque *optimum* dicitur, quod electissimum. Ab *optimus* est *optimas*, ut à *primus primas*; à *magnus magnas*. Suntque ea contracta ex *optimatis*, *primatis*, *magnatis*. Dicti *optimates*, quòd *optimus* suam caussam probatam vellent. Duo enim fuere in Rep. hominum genera, qui excellere cuperent: alii ea, quæ agebant ac dicebant, populo jucunda esse volebant, eoque dicti *populares*; alii ita sua instituebant, ut optimo cuique suam caussam probarent; atque inde appellati *optimates*. Hanc utriusque nominis caussam adfert Tullius ipse Orat. pro Sextio.

OPUS primò notat ἔργον. Estque ab ἕπω, quod duplicem habet notionem. Nam & *operor* notat, & *sequor*. Hesychius: Ἕπωσιν, ἐνεργοῦσι, ἀκολουθοῦσιν. Similiter Eustathius in Il. O. pag. cIↄxxxI edit. Rom. nisi quod ἕπουσι dicat ἐνεργεῖν notare: ἕπεσθαι, ἀκολουθεῖν. A priori notione τοῦ ἕπω, vel ἕπομαι, venit *sequor*, spiritu aspero abeunte in *s*, ut sæpe. At ab ἕπω, quà notat *operor*, venit Latinum *opus*. Nec id Græcis notâsse ἕπω, negare possumus, cùm & Homerus ita usurpet, si rectè Eustathius, Il. Z, ἕποντα exponit πονέσαντα, ac similiter Il. O, ἕπωσιν interpretatur. Sed utcumque est de simplici ἕπω, in compositis ejus notionis habemus indicia. Nam ἀμφιέπω notat *circa aliquid occupari*; διέπω, *rego*, *administro*, unde διοπὸς, *præfectus*, *rector*. Ut ergo à διέπω διοπὸς, ita à simplici ἕπω, *opus*, hoc est, ἔργον, sive *quod faciendo fit*. Postea & alteram accepit notionem, pro *necesse*. Nempe quia quod necesse agere, hoc fit ἔργον. Qua de re vide, quæ annotavit Franciscus Sanctius in paradoxis Grammaticis. Ab *opus*, quà ἔργον notat, venit *opera*, quia est *actio*, *quâ fit opus*. Unde *opera pretium*, q. d. *dignum cui opera impendatur*. Unde Onomasticon ἁπλῶς interpretatur ἄξιον. Etiam ab *opus* est *opera*, & *operor*. Nisi malis *operor* ἀμέσως esse ab ἕπω, id est, *operor*: quod Nunnesio visum. Etiam ab *opus* est *oportet*, quod *opus* est facere.

OR

ORA Nunnesio est ab ὅρος, quod interdum accipitur pro οὖρος, hoc est, *vicus*, *pagus*. At Becmano placet esse à χῶρος: hoc autem venire putat ab ארח, id est, *via*, *semita*, ab Rad. ארח: vel, inquit, χῶρος & χωρεῖν (quod est *proficiscor*, *recedo*) erunt à גור, id est, *peregrinari*, *vagari*. Ita *Ora* propriè sit idem quod *regio*: quomodo Tullius accipit II de nat. Deor. *Omnibus*, inquit, *hominibus*, *qui ubique sunt*, *quacunque in orâ ac parte terrarum*. Sed communis opinio est, esse hanc συνεκδοχὴν partis: propriè autem *oram* dici *regionem litoralem*, ut Festus, & Isidorus, docent. Atque ita crebrò apud Plinium legimus, *civitates*, *in ora*, & *oppida ora proxima*. Sanè generatim ea vox, Nonio teste, *cujusvis rei extremitatem* significat: unde Maro, IX Æneidos ait,

Et mecum ingentis oras evolvite belli.

Ubi sic Servius: *Ingentis belli narrate, non tantum initia, sed etiam extrema bellorum. Nam ora sunt extremitates.* Itaque censeo *ora* esse ex ὅρος, id est, *extremitas*, *terminus*. Ab *orâ* scaphæ aliæque minores naves vocantur *oraria*, idque quòd iis secundùm *oram* navigetur, non, ut majoribus, pelagus tentetur. Plinio, lib. X epist. ad Trajanum. *Nunc destino, partim navibus orariis, partim vehiculis provinciam petere.* Ab eadem caussa videri possit nomen esse *oria*, sive *horia*, naviculæ piscatoriæ, ut Nonius & Fulgentius interpretantur. Usus Plaut. Rud. Act. IV. Sc. II, & alibi eapse comœdia, uti *horiola* in Trinummo, IV. II. Sed ab *ora* potiùs esset *oraria*, ut Plinius vocat. Quare *horia* potiùs sit à Græcis, nempe ut sit ὡρία ναῦς, quod ab ὅρος, id est, *ora*, sive *terminus*, quia eà litus legimus.

ORATA factum ex *aurata*, ut *corus* à *caurus*; *plostrum* è *plaustrum*; *olla* ex *aulla*, &c. *Aurata* verò, (quomodo ea vox scribitur in Glossis vett.) appellatur ab *auri colore*. Festus: *Orata genus piscis appellatur à colore auri, quod rustici orum dicebant, ut auriculas oriculas. Itaque Sergium quoque quendam prædivitem, quòd & duobus anulis aureis & grandibus uteretur, Oratam dicunt esse appellatum.* Isidorus, lib. XII, cap. VI: *A colore, ut umbri, quia colore umbra sunt, & aurata, quia in capite auri colorem habent: & varii, à varietate, quos vulgò tructas vocant.* Superciliis ac palpebris caret, quare mirari quis possit, quod Græcis, uti apud Oppianum, I Halieut. dicatur χρύσοφρυς à χρυσὸς, id est, *aurum*; & ὀφρὺς, id est, *supercilium*. Sed quia locis illis, quibus cetera animalia supercilia habere solent, *aureo colore* fulget, imprimis cùm satis accreverit; indè est, quòd per κατάχρησιν *aurea* ei *supercilia* tribuuntur. Græcam appellationem retinet & Ovid. in Halieuticis:

—— Et auri Chrysophrys imitata decus.

Ἰωνίσκος ab Ephesiis vocari testatur Archestratus apud Athenæum, lib. VII, ubi plura hoc de pisce. Sed imprimis adi Rondeletium, lib. V, cap. II.

ORBARE propriè quid sit, ex origine cognoscitur. Est enim ab *orbus*: quod est, *parentibus*, *vel liberis orbatus*. Glossarium Philoxeni: *orbus*, πηρὸς, ὀρφανὸς, τυφλός. Hinc quoque Dea *Orbona*. Arnobius, lib. IV: *In tutelâ sunt Orbonæ, orbati liberis parentes.* Nempè eà ratione ab *orbando* vocavere *Orbonam*, quâ *Pertunda*, *Persica*, *Panda*, *Præstana* dictæ à *pertundendo*, *perficiendo*, *pandendo*, *præstando*. *Orbus* verò dicitur ab ὀρφὸς, quod idem ac ὀρφανός. Sanè apud Hesychium est, Ὀρφοβόται, ἐπίτροποι ὀρφανῶν, hoc est, *curatores orphanorum*. Quod si cui vox ὀρφὸς suspecta est: per me licebit, ut *orbus* dici putet, quasi *orphnus*, ab ὀρφανὸς, hoc (ut Etymologici Magni auctor ait) venit ab ὄρφνη, hoc est, σκοτία· ut ὀρφανὸς sic dicatur quasi ὀρφνὸς, hoc est, σκοτεινὸς, quia nempe *in tenebris ac squallore versatur*. Ὄρφνη verò ab ערב, *tenebrescere*, *vesperascere*. Unde & Ἔρεβος vocatur, ut alibi dictum. Aliquibus *orbus* dici videtur ab *orbis*, idque propterea, quia *cæci* etiam dicantur *lumine orbi*: imò & Græcis ὀρφανὸς sit τυφλὸς, teste Hesychio. [hinc *borgne*.] Hoc si placet, vel *orbi* dicentur, quia *lumine orbati*, vel potiùs quia *orbes* habent *sine lumine*, quomodo Seneca *effossos orbes*, Prudentius *cavatos orbes* dixit. Atque hoc etymon conveniet cum eo, quòd ὀρφνὸς sit σκοτεινός. Sed non dubitandum, quin κατὰ μεταφορὰν fiat, quod *orbos* de *cæcis* dicimus. Quare omnino est à Græco ὀρφανὸς, vel ὀρφὸς, vel ὀρφνός.

ORBIS, ut in Conjectaneis censet Scaliger, idem est etymon ac *urbis*: nempe ab antiquo *urbum*, sive *urvum*, quo significatur, *quod redit sursum versum*: unde & *aratri curvaturam urvum* dixere. Vide quæ de hoc dicimus in *Urbs*. Ab *orbis* est *orbile*. Usus Varro de R. R. lib. III, cap. V. Eo quid signetur, Scaliger ibi docet. Ab eodem *orbita* dicitur sulcus is, quem currus rotis efficit: unde in Glossario Philoxeni transfertur ἁρματοτροχία. Atque hinc verbum *exorbito*, quo usus Tertullianus in Exhortatione ad Castitatem: *Qui de monogamia exorbitat.* Et Firmicus de errore profanarum religionum: *Nec à salutaribus tuis legibus exorbitat etiam consul noster Posthumius.*

ORCA, *belluæ marinæ genus*, quod Græcis ὄρυξ. Estque *orca* ex ὄρυγα. Solent enim Latini ex obliquis Græcorum formare rectos suos: ut ab ἶς, ἶνα, *vena*; à κρηπὶς, κρηπῖδα, *crepida*; à σπήλυγξ σπήλυγγα, *spelunca*, & similiter in aliis. Ὄρυγας esse in belluis marinis, indicat Strabo libro III his verbis: Ὡς δ᾽ αὕτως ἔχει καὶ περὶ τῶν κητῶν ἁπάντων, ὀρύγων τε καὶ φαλαινῶν, καὶ φυσητήρων. *Idem judicandum de cetorum omnibus generibus, orcis, balænis, & physeteribus.* Vide de *orca* Plinium, lib. IX, cap. VI. & Rondeletium, lib. XVI, cap. XIII. Fallitur autem Rondeletius, cùm putat, belluam hanc marinam sic vocari ab *genere vasis olearii aut vinarii*, quod teres est & uniformi specie, atque *orca* appellatur. Interim hoc verisimilius, quàm ut vasis, hoc genus à pisce diceretur, quod censuit Festus: *Orca*, inquit, *genus marinæ belluæ maximum, ad cujus similitudinem vasa quoque ficaria orcæ dicuntur.* Sanè vasis forma vulgo notissima erat; bellua illa marina paucis visa: ut potiùs dici debeat, *belluam à vase*, quàm *vas à bellua* sic vocari. Nec Festo magis audiri debent, qui ab *Orco* deducunt. Ut Isidorus, lib. VIII, cap. XI: *Pluton*, inquit, *Græcè, Latinè Diespiter, vel Ditis pater, quem alii Orcum vocant, quasi receptorem mortuum. Unde & orca nuncupatur vas*

quod

quod recipit aquas. Omnino autem vas *orca*, uti & *urceus* est ab ὑρχη, quod Æolicum est, ac *vasis fictilis genus* notat simile ei, quod Græci βῖκος vocant. Pollux, lib. VI, cap. III: οἱ δ᾽ ὑ. Ἀριστοφάνης ὀνόματι ὑρχαῖς οἴνου, δηλοῖ μὲν ἡ λέξις τὸ παραπλήσιον τοῦ βίκου κεράμιον, ἔστι δὲ Αἰολικὸν τοὔνομα. Ubi Pollux respicit illud Aristophanis in Vespis:

—— τούτοισι δ᾽ ἀμφορεαφόρων
Ὑρχαῖς, οἶνον, δαιτυμόνας. ——

Sed Pollux legit ὑρχαῖς οἴνου. Monet autem ad hunc locum Scholiastes ὑρχαῖς esse *vasis fictilis genus*, *duas habens ansas*, *in quo salsamenta reponerentur*. Quod ipsum iisdem verbis tradit Suidas. Ὑρχαὶ, inquit, *κεράμια ἀγγεῖα ὑποδεκτικὰ ταρίχων*, *δύο ὦτα ἔχοντα*. Atque ita *orca* vocabulo utitur Persius, sat. III:

Menaque quod primâ nondum defecerit orcâ.

Ab hujus vasis similitudine ad alia quoque id nomen translatum. Ita vinarium vas *orcam* dixere, ut docemur illo Varronis, lib. I de R. R. cap. XIII: *Quod sæpe, ubi conditum novum vinum*, *orca in Hispaniâ fervore musti rupta*, *neque non & dolia in Italiâ*. Quem locum & Nonius adducit. Etiam *orcas* dixere *vasa ficaria*, quemadmodum è Festo ante vidimus, ac locus hic indicat Columellæ, lib. XII, cap. XV: *Hæc cùm bene proculcaverint*, *& totam massam comminuta fici permiscuerint*, *modicas offas foliis ficulneis involvunt*, *ac religatas junco*, *vel qualibet herbâ offas reponunt in crates & patiuntur siccari: deinde cùm peraruerint*, *picatis vasis eas condunt*. *Nonnulli hanc ipsam formam fici orcis sine pice includunt*, *& oblita vasa clibano vel furno torrefaciunt*. Plinius, lib. XV, cap. XIX: *At ubi* (ficorum) *copia abundat*, *implentur orcæ in Asiâ*, *cadi autem in Ruspinâ Africæ urbe*. Quare (quod pace virorum summorum dictum esto) non audiendus vel Ant. Augustinus, qui quo loco Festus ait *orcas* esse *vasa ficaria*, legendum putat *vinaria* vel *fictilia*: vel Jos. Scaliger, qui *fæcaria* legit, ut intelligantur *vasa*, *in quibus mustum defæcatur*. Denique *phimus* quoque, sive *pyrgus*, *orca* dicebatur. Pomponius apud Priscianum, lib. III, cap. IX, de diminutivo: *Interim dum contemplor orcam*, *taxillos perdidi*. Et Persius, sat. III:

—— *Angustæ collo non fallier orcæ.*

De talari ludo agit Satyricus. Vide de eo in *Pyrgus*.

ORCHITIS, inquit Varro, lib. IV de L. L. est *olea grandis*. Meminit ejus Cato, cap. VI. Columella, lib. V, cap. LXXXII. & Maro, Georg. II. Ubi sic Servius: *Orchitis à Græca etymologia*, *sed obscœna*, *id est*, *à testiculis*, *qui ὄρχεις dicuntur*. Similiter Festus: *Orchitin Atteius Philologus* (sic lego pro *Actio*) *in Collectaneis ait esse genus oleæ*. *ductum ex Græco ὄρχεις*, *quod testiculorum magnitudinis*.

ORCINUS libertus est, qui testamento manumittitur. Ita vocatur, quia est libertus ejus, qui ut Appuleius loquitur, *jam in peculio Proserpinæ*, *& in Orci familia numeratur*. Alciatus tamen *orthinus* legit ab ὀρθὸς, ut ita dicatur, quia *directam acceperit libertatem*. Sed erroris convincitur, vel scholiis Græcis, in quibus ὀρκῖνος legi agnoscit. Præterea qui *orcini*, sive *orcivi*, dicuntur Ulpiano, & aliis: hi Theophilo sunt χαρωνιτανοί, quod nomen à *Charonte* est, uti *Orcivus*, ab *orco*: unde & in Nævii epigrammate apud Gellium *orcivum thesaurum* pro *Acheronte* poni videmus, quia *Orcus* Acheronti præest: si is quidem est *Pluto*. Nam in Gloss. Philoxeni *Orcus* transfertur χάρων. Sed potiùs ita vocari *Plutonem*, quàm *Charontem*, è Cicerone & Marone probat Servius, in VI Æn. Sed sive is *Pluto* est, seu *Charon*: *persona* est nomen, uti *Acheron*, *loci*, hoc est, *fluvii infernalis*, ab α στερ. & χαίρειν, quod est, *lætari*, quia, ut loquitur Maro, est *illætabilis unda*. Vel potiùs ab ἄχος, *luctus*, & ῥέω, *fluo*, quia *luctuosis fluit undis*. *Acheronta* verò & *Orcum* ita uti dixi, distinxit quoque Ennius: *Acherusia templa Orci salvete infera*. Et Plautus, Mostell. Act. II, Sc. II:

Nam med' Acheruntem recipere Orcus noluit.

Idem, Pœn. Act. I, Sc. III

Quo die Orcus ab Acherunte mortuos amiserit.

Ubi *amiserit* est *dimiserit*: quomodo passim loquitur Plautus: imò etiam Maro, cujus est:

Quisquis es amissos hinc jam obliviscere Graios.

Orcum plerique dictum ajunt eo, quòd *per Stygiam paludem jurent Dii*. Nam ὅρκος, *juramentum*. Sed ita *orcus* propriè loci sit nomen: contra quam diximus. Quare verisimilius Verrius, qui Festo teste, Deum istum antiquis *uragum* ait vocatum, unde *Orcus* κατὰ συγκοπὴν. Veteres enim *O* pro *U*, & *C* pro *G*, ponebant. *Uragum* verò appellatum censet, quòd Deus is maximè *urget ad mortem*. Vellem tamen appellationis istius aliquem Verrius laudasset auctorem, quod merito in eo desiderat quoque Festus. Quare nec repugno quominus *Orcus* sic dicatur, quia est *juramenti Deus*, vel potiùs ab ארץ, quomodo Hebræis dicitur *terra*: ut videmus Jer. cap. X. vers. XI. Sanè Ἅδης similiter *terra*, sed pro *inferis* sumitur, qua de re aliàs dictum.

ORDIOR, ab *orior*, inserto *D*, ut ab *aveo*, *audeo*; à *caneo*, *candeo*. Vel ab *orior* & *do*, quia propriè notat *originem dare*, sive *facere*, *ut quid oriatur*. Vel est ab inusitato ὀρδέω, unde ὄρδημα ab Hesychio exponitur *lana carpta atque operi parata*. Sanè *ordiri* propriè vox est *textorum*, *cùm texere incipiunt*: unde *ordiri*, sive *exordiri*, & *detexere*, sive *pertexere*, opponuntur: ut ex Plauto Tullioque ostendimus Oratoriarum Inst. lib. III, cap. II.

ORDO, quasi ὅρον δῶ, ut conjicit Cæsar Scaliger, cap. XXXV de caussis L. L. Nempe, quia militibus tribuni dicerent, *hic consistes*, *huc progrediere*, ὅρον δῶ, hoc est, *terminum hunc tibi do*. Nunnesius in Grammatistice notavit *hortus* & *ordo* ejusdem esse originis: utrumque enim venire ab ὄρχος, quo notatur φυτῶν στίχος, *plantarum ordo*, *ac series*. Ita vox fuerit ab agricultura ad res alias translata. Possis & deducere à Græco ὀρθὸς, hoc est, *rectus*. Vel potiùs Hebræo טור, hoc est, *ordo*: unde & ὀρθὸς descendit. Ab *ordine*, Columellæ *interordinium* dicitur, spatium quod est inter *ordinarias* vites. Græci μετόρχιον appellant, à μετὰ & ὄρχος, quod *ordines* significat *in quincuncem digestos*. Simili compositione Vitruvius, lib. III, cap. I. spatium inter columnas *intercolumnium* vocat: & lib. IV, cap. II: *Intertignium*, spatium quod in Dorico opere est inter tigna.

OREA est *frenum* ita dictum, quòd *ori inseratur*. Ut ab *armo armea*, unde *armilla*: ut ab *auris aurea*, unde *auriga*: ita ab *ore* est *orea*. Nisi potiùs *orea* est ex *aurea*, ut *corus* à *caurus*; *codex* à *caudex*; *olla* ab *aula*. Usus Nævius: *Deprandi leonis obdas oreas*. Citat Festus, qui & Titinnium, Catonem, & Cœlium usos docet. Ac Lucillio quoque eandem vocem restituit Janus Gulielmius lib. II Verisimil. cap. II. *Orea* quoque, vel, ut alii scribunt, *oria*, est genus naviculæ, cui indè nomen, quod eâ fere *oram legerent*, nec, ob parvitatem, alto se committere auderent. Plautus, Cacisto apud Fulgentium: *Malo hunc alligari ad oram*, *ut semper piscetur*, *etsi sit tempestas maxima*. Vide, quæ diximus in *Ora*.

ORGANUM, ὄργανον, ἀπὸ ῥέζω, cujus præteritum ἔοργα: unde & fortasse ὄργια, quasi *divina* ἔργα. Sanè & ἔργα indè dicta. Ab *organo* est *organarius*, ὀργανοποιός. Gloss. Ὑδραύλης, *organarius*.

ORGIA, Liberi patris sacra, Servio in IV Æn. ita dici videntur: vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς, id est, à *furore bacchantium*: vel ἀπὸ τῶν ὀρῶν, hoc est, *montibus*, in quibus celebrabantur. Aliis placet esse ab εἴργω, *arceo*, quia non initiati ab iis arcerentur: vel à ῥέζω, cujus præteritum ἔοργα. ut ita dicantur quasi θεῖα ἔργα.

ORIOR, Angelo Caninio, H. Stephano, & aliis quibusdam rectè deducitur ab ὄρω, vel ὀρούω, id est, *excitor*, inserto *I*, quomodo ab ἀκὴ est *acies*; à μνᾶ *mina*, &c. Ab *orior* est *origo*; ut à *verto*, *vertigo*; à *rubeo*, *rubigo*, &c. Inde *Aborigines*, qua de voce sic vetus, sed incertus auctor, qui de origine gentis Romanæ scripsit: *Quidam tradunt terris diluvio coopertis*, *passim multos diversarum regionum in montibus*, *ad quos confugerant*, *constitisse: ex quibus quosdam sedem quærentes*, *pervectos in Italiam*, *Abbrigines appellatos*, *Græcâ scilicet appellatione*, *à cacuminibus montium*, *quæ illi ὄρη vocant*. *Alii volunt eos*, *quòd errantes illò venerint*, *primò Aberrigines*, *pòst mutatâ primâ literâ*, *alterâ ademptâ*, *Aborigines cognominatos*. Hæc ille. Posteriorem originationem legas quoque cùm apud Festum, tum Dionysium Halicarnassensem, lib. I, qui iccirco Aborigines interpretatur πλανήτας. Nec est quòd opponas, si ab *errando* esset *aberrigines* dictum iri

gemi-

geminato *R.* Nam veteres non geminabant literam, ut scribit Festus in *aboloes.* Interea non minùs falsum *aborigines* ab *errando* dici, quam ab ὄρος. Vera igitur sententia est, quam ibidem ponit Dionysius, ut sic dicti sint prisci illi Itali, quòd essent αὐτόχθονες sive *indigenæ.* Hoc enim vult Dionysius, cùm ait, γένος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γενόμενον· quod rectè Portus transfert, *gens ipsa ex se orunda:* nam Gelenius non satis loci sententiam perspexit. Confirmant hanc sententiam vett. Glossæ, in quibus est: *Aborigines,* αὐτόχθονες. Item: Αὐτόχθων, *Aborigo, indigena, patricium.* Item: *Ab origine,* ἀπὸ ἀρχαίου γένους. *Aborigines* igitur, quòd *ab origine* in Italia fuerint, & ab his aliorum sit *origo.* Scripsit Varro Satiram, nomine, *Aborigines,* sive περὶ ἀνθρώπων φύσεως· quam citat Nonius in *pupa, grunnire, sferem,* & alibi. *Abortus* est ab *aborior.* Festus: *Abortus gravidæ mulieris dicitur, quòd non sit tempestive ortum.* Varro apud Nonium: *Vinum, quod ibi natum sit, si prægnans biberit, fieri, ut aboriatur.*

ORNITHIÆ, ὀρνιθίαι, de quibus Columella, lib. XI, cap. II: *Decimo Calendas Martii, cùm Leo desinit occidere, venti septentrionales, qui vocantur ornithiæ, per dies triginta esse solent.* Est id nomen ἀπὸ τῶν ὀρνίθων, hoc est, *avibus;* idque vel quia *apti sunt ad avium prolem,* ut Olympiodorus scribit in lib. II, μετεωρολ. Aristot. sive, quod Budæus maluit, quia *iis spirantibus adveniant aves,* unde & *Chelidonia* dicuntur, teste Plinio, lib. II, cap. XLVII. Vide de *ornithiis* Hermolai Barbari Glossas Plinianas, & Joh. Wouwerii de Πολυμαθείᾳ librum, cap. XI. ὀρνις, Becmano placet κατὰ μετάθεσιν fieri à רן, id est, *cantio, laus,* à Rad. רנן, *cecinit, susurravit.*

ORNO quasi *orino* seu *horino,* ab ὥρα, hoc est, *venustas.* Ab eo *ornatrix,* quæ Græcis κοσμήτρια.

ORNUS quasi ὄρεινος, id est, *montanus.* Est enim *fraxinus silvestris,* montibus propria.

ORO, ab *ore,* quasi *ore profero;* vel, ut & Nunnesius vidit, ab ἀρῶ, sive ἀρῶμαι, *precor, oro,* quod ab ἀρὰ, *preces.* *A* in *O* longum mutatur, more Bœotico. Ab eo est *oratio,* non ab λόγος, vel ἀγορεύειν, quod est, *sermocinari,* neque item quasi *oris ratio:* quoniam utrumque legere est apud Diomedem in primo. *Orator* quoque nomen est, non ab *oro,* quà notat *supplex peto,* sed ab antiqua ejus verbi notione pro *dico,* quia *bene dicit:* quomodo & Græcis vocatur ῥήτωρ à ῥέω, hoc est, ἐρέω sive *dico,* non à ῥέω significante *fluo,* quia hoc tempora capit ab Æolico ῥήω. Ab eadem *orandi* notione *Deorum responsa* dicuntur *oracula.* Nam, ut Cicero in Topicis ait, *oracula ex eo appellata sunt, quòd inest in his Deorum oratio.* Ac Græcis similiter λόγια, dicta ἀπὸ τοῦ λέγειν. Ut à *gubernatum, gubernaculum,* sic ab *oratum oraculum.*

ORTHAGONISCUS, ὀρθαγορίσκος, est *porcus marinus,* de quo sic Plinius, lib. XXXII, cap. III: *Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonii orthagoriscum vocant: grunnire eum, cum capiatur.* Ubi quod de *grunnitu* dicit, caussam ostendit, cur vocetur *porcus marinus.* Simul etiam indicat, cur dicatur ὀρθαγορίσκος. Nam ea vox Laconibus significat χοῖρον γαλαθηνὸν, *porcum subrumum sive lactentem:* ut auctor est Athenæus, lib. IV ubi etiam caussam nominis exponit. Vult enim sic dici, ab ὄρθρος, id est, *matutinum tempus,* & ἀγορεύειν, *mercari:* nempe quia soleat matutinis horis esse venalis apud Lacedæmonios. Unde & colligit, etsi vulgo ὀρθαγορίσκος dicatur, rectiùs tamen ὀρθραγορίσκοι vocari. Sic enim inter alia scribit: Οὐδ' ὀρθαγορίσκοι λέγονται οἱ γαλαθηνοὶ χοῖροι, ἀλλ' ὀρθραγορίσκοι, ἐπεὶ περὶ τὸν ὄρθρον πιπράσκονται. Tamen ὀρθαγορίσκος vulgo obtinuit. Hesychius, Ὀρθαγόρισκος (leg. ὀρθαγορίσκος) χοιρίδιον μικρόν. Lacones digamma præponebant: Unde idem alibi: Βορθαγορίσκεια, χοίρεια κρέα, καὶ μικροὶ χοῖροι βορθαγορίσκοι, Λάκωνες. Mirum autem, quem piscium maximum esse dixit Appio, si stare Plinio licet, huic nomen datum esse *porcelli subrumi.* Saltem *porci* potiùs, quàm *porcelli* nomen conveniebat. Quomodo dicta ὕαινα, id est, *porca.* Nam est illud ab ὗς ut à λύκος λύκαινα, *lupus lupa.* Vide *Hyæna.*

ORYX, ὄρυξ, *animal unicorne,* quod commune habet cum asino Indico. Aristot. lib. II Histor. Animal. Μονόκερων δὲ καὶ μώνυχα ὀλίγα, οἷον ὁ Ἰνδικὸς ὄνος μονόκερως. μονόκερων δὲ καὶ δίχηλον ὄρυξ. Plinius, lib. XI, cap. XLVI: *Solida ungula, & bicorne nullum. Unicorne asinus tantùm Indicus: unicorne & bisulcum oryx.* Nomen ex eo, quia unicum illud cornu, quod gestant, referat instrumentum illud fossorium, quod Græcis ὄρυξ, ἀπὸ τοῦ ὀρύσσειν, quod est *fodere.* Gloss. Cyril. Ὄρυξ, *sarculum, ligo, dolabra.* Et Hesychio ὄρυξ dicitur esse λαοξοϊκὸν σκεῦος, hoc est, *instrumentum, quo lapides excavantur, & poliuntur.* Describit *Orygem* animal Oppianus Κυνηγετ. lib. II, vers. CCCCLV. & seq. Sed de uno cornu *orygis,* quod mirum, tacet. Ibidem ei tribuit animum adeò ferocem & immanem, ut apris, ursis, aliisque efferis se animalibus opponat. Plinius ob figuræ similitudinem, nunc *cervis,* nunc *capris,* accenset: uti & Columella facit, lib. IX, cap. I. *Feræ,* inquit, *pecudes, ut capreoli, damæque, nec minùs orygum cervorumque genera, & aprorum, modò lautitiis & voluptatibus dominorum serviunt, modo quæstui ac reditibus.* De lautitiis quod dicit, etiam videre est ex Juvenalis sat. XI:

Sed nec structor erit, cui, credere debeat omnis
Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens,
Et Getulus oryx hebeti lautissima ferro
Ceditur.

Ubi vetus interpres: *Oryx animal minus quam bubalus, quem Mauri Uncem vocant.* Jure Africanum nomen apponit, quia ex Africa apportabatur, unde Juvenali *Getulus* dicitur, ut vidimus Oryx sternuendo Ægyptiis indicat exortum Caniculæ, ut Plinius indicat, lib. II, cap. XL. apertiùsque id in excerptis è vita Isidori legere est apud Photium.

OS

OS, *oris,* est ab ὄσσα, *vox.* [imò ab ὤψ, *facies, vultus.*] Quomodo usurpatur initio Theogonias: ubi de Musis ait poeta:

Ἐννύχιαι στεῖχον, περικαλλέα ὄσσαν ἱεῖσαι,
Nocturnæ incedebant, perpulcram vocem emittentes.

Antiquis tamen ὄσσα non tam ἀνθρωπίνη φωνὴ, quam θεία φωνὴ, ut ibidem monet Scholiastes. Quare, quid, si potiùs dicamus esse ab ἐρῶ, *dico.* Veteres enim in recto *oris* dixere, unde *os* contractum. Saltem hæc magis placet, quàm ut *os* sic dicatur, quia *habeat figuram literæ O:* quod proditum Cæsari Scaligero adversus Cardanum, Exercitat. CCXVIII, sect. III. Sanè paucis animantium est *os rotundum,* ut sturioni; propè omnibus oblongum. Ab *os* est *osculum,* ut Nonius scribit & apud eundem Varro de vita pop. Rom. Itaque propriè *exiguum os* notat. Petronius: *Oculi clariores stellis extra Lunam fulgentibus, nares paululum inflexæ, & osculum, quale Praxiteles habere Dianam credidit.* Hinc μετωνυμικῶς pro *suavio,* sive *basio,* accipitur. Nugantur Grammatici, qui ita dici censent, quòd *ob os* petatur: ideoque integrum esse *obsculum:* quomodo apud Maronem quoque, II Georg. in antiquis aliquot codd. scriptum invenit Pierius. *Osculum, basium,* & *suavium,* ita distinguit Donatus, *oscula,* inquit, *officiosorum sunt, basia pudicorum affectuum, suavia libidinum vel amorum.* Sed discrimen id non semper observatur. Ab *osculum* est *osculor,* pro quo & *osculo* dixit Titinnius, Nonio teste. *Orarium* dictum, quòd *eo os obtegeretur:* ut docent Glossæ quotidianæ. Utitur Lucilius apud eundem Nonium in *Ricinum: Ricinis auratis, rica, oraria, mitra.* Ita legit Carrio, lib. I Emendat. cap. II: *Inorum* dicitur, *quod ore caret.* Ut apud Gellium, lib. VII, cap. VI: *Animalium inora, inaurita ve.* Onomasticon: *Inora,* ἄστομα. Natura esse adjectivum indicat, quòd Turpilius Demetrio *inoras ostreas* dixit. Quodque apud Festum est *inori, minores,* ubi pro *minores* placet *sine ore,* ut est in editione Veneta & cæteris ad latus emendatum. Propiùs quidem *inores* accedit: quomodo Scaliger legit. Sed *inori* etiam est in antiquo codice MSS, præceptoris mei Nansii: & verisimile non est, obscurum explicari per æquè obscurum: imò minùs usitatum, & fortasse nulli usurpatum.

OS, *ossis,* sive ut veteres dixere, *ossum, ossi,* ab ὀστοῦν. Priscianus, lib. I: *T transit in S. Ut verto, versus; concutio, concussus,* ὀστοῦν *Græcum pro ossa.* Et lib. VII: *In os correptam*

unum

unum Latinum neutrum hoc os, hujus ossis, quod & hoc ossum antiqui protulerunt. Cæsar Scaliger, c. XXVIII de caussis L. L. *T in S*, ὀστᾶ, *ossa. sed commodius sit dicere, subductum fuisse. Alioqui tralatitia sunt inter se*, Θετταλὸς, *Thessalus.* *Ossuarium*, cella erat in qua reponebantur *ossa* ejus, in cujus locum aliud cadaver reponebatur. Mentio ejus in lapidibus antiquis: uti & Ulpiano, L. Si sepulcra. Dig. De sep. viol. Sed & *ossuariæ* ollæ in antiquis inscript. leguntur. Dicitur autem *ossuarius*, & *ossuarium*, ab eo veterum more, quo *ossua* dicebant pro *ossa*: ut ex Terentio, Gellio, Sosipatro, & antiquis inscriptionibus ostendimus in libb. de Arte. *Ossilago* Dea *ossium* solidatrix. Arnobius, lib. IV: *Nam quæ durat & solidat infantibus parvis ossa, ossilago ipsa memoratur.* Libro tertio dici videtur *ossipagina*, vel potius (prout Stewechius emendat) *ossipaga*, aut *ossipanga*, quia *pangat*, sive, ut antiqui loquebantur, *paget, puerorum ossa. Exos*, ἀνόστεος, ut apud Lucretium, in III: *Exos & exsanguis.* Apud Appuleium, lib. I. Met. *Inque flexibus tortuosis enervam & exossem saltationem explicat, cum omnium qui aderant, admiratione.* Ab eodem est *exossare* apud Plautum, Terentium, Columellam. Ab hoc *exossatim*: si recta est lectio quorundam codicum, Lucretii lib. IV:

Atque exossatim ciet omnis pectore fluctus.

Ubi in aliis est *exossato. Ossilegium ab ossibus legendis*, quod fiebat post bustum. Maro:

Ossaque lecta cado texit Corinæus aeno.

Gloss. vett. *Ossilegium*, ὀστολόγιον. Diodorus Siculus ὀστολογίαν appellat.

Oscillum interdum ὑποκοριστικὸν est ab *os*. Nam ut à *tantum* est *tantulum*, hinc *tantillum*, sic ab *os* est *osculum*, inde *oscillum*. Gloss. *Oscillum*, στομάτιον. Sic usus Columella, lib. II, cap. X: *Si humor invasit, vermes gignit, qui, simulatque oscilla lupinorum ederunt, reliqua pars enasci non potest.* Quod Columella *os* vocat *lupinorum*, id Plinius simili tralatione vocat *umbilicum*. Sic enim scribit, lib. XVIII, cap. XIV: *Condi in fumo maximè convenit, quoniam in humido vermiculi umbilicum ejus in sterilitatem castrant.* Quare non assentio iis, qui *ossilum* apud Columellam legunt, ut sit ab *os, ossis*. Sanè ab eo *officulum* potiùs dicunt Plinius, & Gellius, indeque *officulatim*, & *per singula officula.* Usus Cæcilius, teste Nonio. Est præterea *oscillum* ludi genus, in quo fune altrinsecus de tigno arboreve religato, in aëre quis libratus subvectatur. Meminit præter Terentianum Maurum, & alios, vetus Germanici interpres; sed locus ejus corruptus, quem emendant Paullus Leopardus, lib. VI, cap. XIV, & H. Junius in Nomencl. voce *oscillum*. Quod ad vocis etymon, mirifica de eo veterum ac juniorum dissensio est. Socer Franciscus Junius, notis in Tertull. de Pallio, deducebat ab *ob* vel *obs* & *cillo*, vel *cilleo*, quod est *moveo*. Nam per aëra librati movebantur. Ita *oscilleo* fit pro *obscilleo*, ut *ostendo* dicimus pro *obs tendo*. Mihi quidem hæc sententia imprimis probatur. Junii sententiam sequitur quoque Salmasius, qui pluribus id exemplis demonstrat. Vide eum in Tertullianum de pallio, pag. LXXVIII. Nec multùm abit Santra, ut qui Festo attestante, dici putarit ab eo, quòd *os cilleat*, nempe inclinantes in præceps caput. Eandem etymologiam habet Servius in II Georg. item Isidorus, lib. ult. Orig. cap. XIV. Quidam etiam ab *Oscis* deducunt. Cornificius verò, eodem Festo teste, dici voluit, ab eo, *quòd os calare sint soliti personis propter verecundiam, qui eo genere lusus utebantur.* Huic etymologiæ favet, cùm Glossarium vetus, in quo legitur, *oscillum* προσώπιον tum imprimis hic Maronis locus, in Georgicis:

Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu,
Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis.

Sed is locus eorum quoque opinionem juvat, qui volunt ὑποκοριστικὸν esse ab *os*, quia *larva ori opponeretur*: proque ea sententia est, quòd Græcè similiter στομάτιον dicitur: prout legitur in vett. Glossis: ac Ausonius quoque scripsit, juxta restitutionem Scaligeri, quem fusè de *oscillis* dissertantem vide lib. secundo Auson. Lect. cap. XXV. Possis & cum Turnebo per *oscilla* intelligere *veretra de arboribus suspensa ad avertendam fascinationem.* Quæ etiam veterum quorumdam sententia fuit: ut hæc Servii verba docent in II Georg. *Alii dicunt oscilla membra esse virilia de floribus facta, quæ suspendebantur per intercolumnia: ita ut in ea homines accepta clausis personis impingerent, & ea ore cillerent, id est, moverent ad risum populo commovendum, & hoc in Orpheo lectum est.* At minimè placet sententia M. Antonii Delrii, qui in Hippolytum Senecæ ad versum DCCXIV scribit, *oscilla* quoque dici *mortuorum simulacra*, atque id cùm Glossarii loco probari, quem ante adduximus: tum illo Varronis apud Servium in XII Æn. *Suspendiosis, quibus justa fieri jus non sit, oscillis, velut per imitationem mortis, parentari.* Nam ut in Glossarii loco falsus, quemadmodum vidimus, ita nec Varronis mentem intellexit. Vult is *oscillatione* sive *jactatione per funem* optimè exprimi mortem suspendiosorum; quod per se liquet: eaque caussa est, cur Athenienses *oscillationem* instituerint in Erigones gratiam, quæ se suspenderat. Omnino Hyginum adi in Arctophylace, ubi perspicuè rem narrat; item Servium, in secundum Georg. Aliquid quoque de eo invenias apud Festum.

Oscines, & *alites*, opponuntur: quemadmodum diximus voce *Ales*. Dictæ *oscines* ab *os* & *cano*, quia *ore canentes faciunt auspicium*, ut è Cicerone, Plinio, & Festo, ibidem ostensum. Non desunt tamen, qui *occines*, non *oscines*, dicendum putent, ut sit ab *occinendo*: quam opinionem Guilielmo Cantero tribuit Dalecampius ad Plinii lib. X, cap. XIX.

Oscito, ab *ore ciendo*, hoc est, *commovendo*: ut scribit Donatus in Andr. Act. I, Sc. II. De iis, qui tædio aut somno marcent, ferè dicitur. Sed & de *capite reciso* usus Varro Atacinus:

Oscitat in campis caput à cervice revulsum
Semianimesque micant oculi, lucemque requirunt.

Fulvius Ursinus citat eos versus gemino loco Virgilii sui cum Græcis collati: sed diversimodè. Nam in IV Georg. habet *lucemque requirunt*: at in X Æn. *ferrumque requirunt.*

Ostendo, etsi vulgo ab *ore* factum putetur, ut *oscito*, & *oscillo*: tamen verius puto, esse ex *ob* & *tendo*. Nam veteres dixere *obstendo*. Ubi *ob* notat *ad*: ut in *obsideo*, unde *obstetrix*. *B* interlisum in *ostendo*, ut in *omitto* pro *obmitto*, & *oscita* pro *obscita*, hoc est, *adscita*: ut Scaliger interpretatur ad Festum in *Oscum*. Ab *ostendo* est *ostento*, quod non tam significat *sæpius ostendo*, quàm *ostendere cupio*. Vide similia in *Vendo*. Festus tamen: *Ostentas, sæpe ostendis gloriandi caussâ.*

Ostentum, ab *ostendo*, quod in supino olim non tantùm *ostensum*, sed etiam *ostentum* fecit, ut Priscianus probat ex illo Varronis, lib. III Rerum Divinarum: *Salute ostenta.* Et hoc Catonis, pro L. Cæsare ad populum: *Quod ego me spero ostenturum.* Ibidem addit: *Ostentum quoque, quando monstrum significat, nomen est participiale, quomodo factum, & dictum, & visum, ab ostendendo futura dictum.* Eandem nominis caussam adferunt Cicero & Nonius, quorum verba adduxi in *Monstrum*. Hic ea tantùm persequar, quæ tum præteri, quamquam ad vocis magis significationem atque adeo rem ipsam, quàm etymon pertineant. De *ostento* igitur sic Ulpianus Tit. de Verb. signif. *Ostentum Labeo definit esse contra naturam cujusque rei genitum factumque. Duo genera sunt ostentorum. Unum quoties quid contra naturam nascitur, tribus manibus fortè, aut pedibus, aut quâ aliâ parte corporis, quæ naturæ contraria est. Alterum, cùm quid prodigiosum videtur, quod Græci φάσμα τερατῶδες vocant.* Ex his Ulpiani verbis discimus, *Ostenti* & *prodigii* voces quas Grammatici distinguunt, promiscuè usurpari: quod ipsum etiam liquet ex toto capite Plinii XXV, lib. XVII. Iisdem docemur Ulpiano duplicia esse *ostenta*. Prius genus facit, siquid genitum contra naturæ institutum: ut homo biceps, aut quadrimanus: cujusmodi expiationis caussâ vel in mare adjiciebatur, vel in solitudinem deportabatur. Sic legimus apud Julium Obsequentem, puerum ex ancilla, quadrimanum, quadrupedem, duplicique pudendo natum, aruspicum jussu crematum esse, cineremque ejus in mare projectum. Alterum genus eidem est, cùm aliquid contra naturæ institutum fit, ut cùm pluit lapidibus, ad quod *ostentum* expiandum novendiale sacrum fiebat, aut si terræ labes facta, quod *ostentum* sue fœtâ procurabatur. Hujusmodi *ostenta* etiam in arboribus fiunt, qualia com-

complura apud Plinium, lib. XVII, cap. XXV. Unum omnium maximum ponam, idque Plinii ipsius verbis: *Super omnia*, inquit, *quæ unquam audita sunt, erit prodigium in nostro ævo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino Vectii Marcelli è primis equestris ordinis oliveto universo viam publicam transgresso, arvisque inde è contrario in locum oliveti profectis*. Interdum autem fit, ut quæ uno loco *prodigia* sint, altero non sint, quomodo mulæ partus apud nos prodigiosus est, in Cappadocia verò nihil habet prodigii. Illud quoque mirari subit II Reg. XXI. & I Chron. XX. ad fortitudinem arguendam adferri, quòd quis fuerit sedigitus. Nam membra agnata sunt mutila, Aristotele & experientia attestantibus. Exempli gratiâ, pes tertius in tripode, & digitus sextus in sedigitis. An fortè dicendum ad fortitudinem referri, quòd gigas esset, sed quòd dicatur sex in manibus ac pedibus digitos habuisse, id eò referri, ut appareat hominem fuisse monstrosum ac terribilem? Sic sanè arbitror.

OSTIUM sunt qui Græcam habere originem arbitrentur. Nam Angelus Decembrius, lib. IV de politia literaria, extremâ parte XXIX putat venire ab ἀπωθεῖν, quod est, *repellere*. Quod meritò repudiamus. Nec placet, quod ab Aristophanis Scholiaste scriptum est in Plutum: Ῥωμαῖοι ὤστια τὰς θύρας φασὶ διὰ τὸ ὠθεῖν τὸ ἐπεγχειρόμενον. *Romani januas vocant ostia, propterea quòd extrudant irrumpentes.* [*ostium* quasi ὤστιον, à *pulsando*, ab ὠθεῖν ὠστίζεσθαι.] Sed omnino Latinum est vocabulum, sive ab *ore* dicatur, quia sit *os* domus, quod etymon à Prisciano affertur super primum secundi Æn. versum: sive quasi *obstium* dicatur, ab *obstando*: quomodo Isidorus scribit, lib. XV Originum cap. VII. *Ostium est, per quod ab aliquo arcemur ingressu, ab obstando dictum.* Quod si id est *ostium*, propriè dicetur de *foribus clausis*, uti *janua* de *apertis*: quippe quæ ab *eundo* dicantur quasi *eanuæ*. Sed discrimen hoc non observatur. De etymo verò prævivit Isidoro, non Servius modo, sed Vitruvius quoque. Nam in illud Maronis, VI Æn.

Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum:

Sic Servius scribit: *Non sine caussa dixit aditus & ostia. Nam Vitruvius, qui de architectonica scripsit, ait, cùm ab aliquo arcemur ingressu, id ostium dici ab obstando: cùm ingredimur, aditum ab adeundo.* Duo etiam alia *ostii* etyma ibidem ab Isidoro adferuntur: nempe ut sic dicatur, quia *hostem moratur*: vel quia *ostendat aliquid intus*. Sed hæc non sunt nauci.

OSTRACISMUS, *exilium erat annorum decem*, ita dictum ἀπὸ τοῦ ὀστράκου, hoc est, *testulâ*, quâ inscriptum ferebant nomen ejus, quem exterminare volebant. Differebat plurimùm ab *exilio*. Nam *exilium* fiebat ob flagitia; *ostracismus*, quòd nimia potentia suspecta esset. Quippe *ostracismo* usi erga eos, qui virtutis opinione, aut populi favore, aut clientium multitudine, aliàve civili facultate cæteris præcellerent. Duobus quoque aliis modis differebant, quos his verbis indicat Suidas, Ὀστρακισμὸς φυγῆς διαφέρει, ὅτι τῶν μὲν φυγῆς ἁλόντων αἱ οὐσίαι ἐδημεύοντο. τῶν δ' ἐξοστρακισμῷ ἀπελθόντων, οὐκ ἀφῄρει τὰ χρήματα ὁ δῆμος. καὶ τοῖς μὲν χρόνος ἐδείκνυτο καὶ τόπος· οἱ δὲ φεύγοντες, οὐδέτερον τούτων ἔχουσιν. hoc est, *Ostracismus ab exilio differt, quod eorum quidem, qui exilio damnati erant, bona publicabantur; iis verò, qui per testulam è civitate erant summoti, pecuniam populus non adimeret: his quidem tempus ac locus præfinita; si autem qui exulant, neutrum horum habent.* Plura vide apud Plutarchum in Themistocle, Aristide, Alcibiade: Diodorum Siculum, lib. II. & Aristotelem, lib. III πολιτ. *Ostracismo* affinis πεταλισμὸς Syracusanorum, sic dictus à voce πέταλον, quia *oleagino folio* inscriberetur ejus nomen, cujus potentiam formidarent, foliisque numeratis is *exulare quinquennium* juberetur, cui folia plurima obtigissent. Auctor Diodorus Siculus, lib. eodem. Vide quæ de *ostracismo*, ac *petalismo*, congessit ex antiquis V. Cl. Joannes Meursius, lib. V Atticarum Lectionum cap. XVIII.

OSTREUM Græcis debemus, ut scribit Varro, lib. IV de L. L. Græcum ὄστρεον est ab ὀστέον, id est, *os*: unde & ὄστρακον, id est, *testa*. Et sanè à multis ὀστρακόδερμα omnia appellantur ὄστρεα. Sed prius illud latiùs omnino patet: ut docet Galenus, lib. XI Simpl. Quemadmodum verò Græcis ὄστρεον, sive ὄστριον, non tantùm pro *concha* accipitur, sed etiam pro colore, qui ex earum sanie conficitur, ita & *ostrum* à Marone atque aliis usurpatur pro *ostrino colore*, uti vocat Propertius. Is color quomodo fiat, Vitruvius docebit, lib. VII, cap. XIII. Nonius: *Ostrina vestis ab ostro colore, qui subrubeus.* Sed non unum esse *ostrini coloris* genus, ex eodem Vitruvio cognoscitur. Ipsum adi.

OT

OTIUM, ejusque derivata *otiosus*, *negotium*, & *negotiator*, in veteribus libris ac monumentis per *T* ferè, scribi docet Pierius, Virgilianis Castigat. Ecl. I. & IV Æn. Probat quoque eandem scribendi formam Aldus Manutius Nepos, in Orthographia. Quare vel hæc justa fuerit ratio, cur ab *utendo* potius id nomen factum putem, quàm cum vulgo κατ' ἀντίφρασιν ab *ocyus*, vel, quod Fungerus scripsit, ab ὄκνος, quod *pigrum* notat ac *desidem*. Eandem orthographiam, sed etymon aliud, secutus Julius Scaliger, qui deducit ab ὠτίον, quod ὑποκοριστικὸν est ab οὖς ὠτὸς, id est, *auris*, ut propriè *otium* ei esse videatur, quando aliis possumus præbere operam aurium. Sic enim ille in Ænigmate de otio:

Quod pauci norunt, Græcâ ut dicatur ab aure,
Deque ideo studiis nomen & acta sua.

Sed si à Græcis est, potiùs fuerit ab οἶθι, quod est *solum*, *seorsum*. Ita Apollonius utitur. Similiterque οἰόθεν usurpat Homerus, quod Hesychius μονοχειθεὶς exponit. Eustathius similiter οἰόθεν οἶος interpretatur μόνος ἐκ μόνου. Nec obscura est ratio, cur *otium* dicatur à particula, quæ signet *seorsum*, vel *solitariè*. Nam tum *otium* nobis suppetit, cùm aliorum alloquiis & interpellationibus non impedimur. Et sanè magis hæc origo placet, quàm ut ab *utendo* sit. Nec aliter Martinius. [possit videri dictum ab *opto optium*, sed rectius formes ab αἰτέω & αἰτίζεσθαι, *optare*, unde προσαιτίζειν.] A *nec*, & *otium*, est *negotium* C in G converso: ut in *neglego*, *quadringenti*, aliisque.

OTUS, ὠτὸς, sive ὦτος (utroque enim modo scriptum invenitur) *avis nycticoraci similis*, vel, ut alii volunt, eadem, quæ *nycticorax*. Hesychius: ὦτος, ὄρνεον ὅμοιον γλαυκί. οἱ δὲ νυκτικόρακα λέγουσι. Nomen ei dedere τὰ ὦτα, hoc est, *aures*; quia nempe (ut in veteri Lexico scribitur) περὶ τὰ ὦτα πτερύγια ἔχει. De hac ipsa ave Plinius, lib. X, cap. XXIII. *Bubone minor est, noctuis major, auribus plumeis eminentibus, unde & nomen illi.* Idem, lib. XXIX, cap. VI: *Noctuarum est id genus maximum, quibus pluma aurium modo micat.* Sed apud Plinium *otis* scribitur pro *otus*: ut eadem videantur *otis*, & *otus*. Sanè Athenæus quoque, lib. IX eandem facit ὠτίδα, & ὦτον. Alii distinguunt, ut quibus ὠτίδες dicantur *aves tardæ*. Plinius, lib. X, cap. XXII, de tetraonibus tractans: *Proxima sunt eis, quas Hispania aves tardas appellat. Græcia otidas, damnatas in cibis.* Quidam pro ὠτίδας, ὠτίδας dicunt. Cæterùm Plinius, lib. X, cap. XXIII, cùm dixisset *oto* nomen esse, quia aures plumâ micant, subjungit: *Quidam Latinè asionem vocant.* Ubi Dalecampius monet, ita videri vocatam à *voce*, quæ *rudentem asinum* æmulatur. Sed ejusdem originis est, ac *otus*. Nam pro οὖς Doricè dicitur ὦς, Creticè αὖς, Latinè *auses*. Hinc *ausio*, ex quo *asio*. Vel si ab *asino* dicitur quasi *asinio*, puto nomen indè esse, quia *asini instar habeat auriculas prominentes*.

OV

OVATIO est θρίαμβος πεζός. Putat Camerarius *ovationem* propriè dici de *corvorum voce*: ac μεταφορικῶς usurpari de *acclamatione militari in triumpho*. Movet eum illud Maronis, I G.

—— Et ovantes gutture corvi:

Mihi magis placet, vocem eam à *minori triumpho* ad *corvos* esse translatam. Originem vocis talem adfert Festus: *Ovantes, id est, lætantes: ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites, geminâ O literâ.* Alii malunt, esse profectum è Græcia, ubi Olympionicis acclamaretur, ὀλυμπιονίκα οἴα, πυθιονίκα οἴα, ut Xiphilinus ait, pag. CLXXXI. Sed absque dubio vera est sententia Plutarchi, qui ab *ove* dictam

ait,

ait, eò quòd in minori triumpho *ovis* duntaxat, non taurus, uti in majori triumpho, sacrificaretur. Eamque ἐτυμολογίαν etiam legere est apud Servium in illud IV Æn.

——Sola fugâ nautas comitabor ovantes.

Quibus de caussis *ovare* soleant, & quomodo *ovatio* differat à *triumpho*, docebit Alexander ab Alexandro, lib. VI, cap. XVII. Antonius Valtrinus de re militari, Onuphrius Panuinus de triumpho, Cæsar Bullingerus de spoliis bellicis, atque alii. Ab *ovando*, *aurum ovatum* Persio dicitur pecunia manubialis, quam *aurum tropaeorum* Ovidius appellat, lib. II de Ponto ad Germanicum.

Ovis ab ὄϊς. Varro, IV de L.L. *Hinc est, quòd Graeci illis ὕς sus*, (ita rectè legit Scaliger pro *usus*, quæ vox in Romanâ malè abjecta, nec emendata) *Bos* βοῦς, *& Taurus* ταῦρος, *item* ὄϊς *ovis. ita enim antiqui dicebant, non, ut nunc,* πρόβατον. Interjectum digamma Æolicum, quomodo ab αἰὼν est *ævum*, à βόες *boves*, quæ & caussa est, cur Græci pro *Bovilla* scribant βοΐλλαι. Ab *ove* est prænomen *Ovius*, unde gentilitium *Ovinii & Ovidius*. Sanè & veterum *nomina* sæpe à *bestiis* sumebantur. Sic à *porco Porcii*; à *sue*, *Suillii*; ab *asino*, *Asinii*; à *cane*, *Catuli*, & *Catulli*; ab *equo Equitii*. Huc quoque pertinent *Taurus*, *Caper*, *Capella*, *Mus*, &c. Pro *ovillus* videntur & *avillus* dixisse *o* in *a* mutato, ut à βόσκω, *pasco*. Festus: *Avilla*, *agna recentis partus*. Nisi locus corruptus. Sed *avilla* constanter est in MSS.

Ovum ab ὠὸν, nam Æoles, quos Latini imitantur, digamma interjiciunt. Sic à λαῖος est *levus*; ab ὄϊς *ovis*, &c. Vide *Ventus*.

OX

Oxypora, vel *oxyporia*, ὀξύπορος, ἡ ὀξυπόρεια. *Oxyporium* est apud Marcellum Empiricum. Alterum apud Statium in IV Sylv. *Non sal, oxyporumve, casei sve.* Gorræus in definitionibus medicis nomen ex eo deducit, quia tenuiorum sint partium, eoque facilè venas permeant. Ut sit ab ὀξὺ, *citum*, & πόρος, *transitum*. Ac verum est ὀξὺ interdum notare *celere*: unde ὀξυποδεῖν, & alia: sed *oxypora* potiùs dicitur ab ὄξος, *acetum*; atque ita dicuntur quæ ex pluribus una tritis mixtisque ex aceto præbentur. Sic *oxyporum moretum* dixit Columella, & ὀξυπόρους δυνάμεις Dioscorides. Quæ erant ex multis seminibus calidis, aceto & oleo mistis, ad juvandum concoctionem. Similiter ὀξύγαρον dixere *garum ex aceto datum*. Unde Gloss. ὀξύγαρον, *acetarium*.

Oxyrynchus, ὀξύρυγχος, piscis cui ὀξὺ ῥύγχος, id est, *acutum rostrum*. Appellatio hæc convenit omnibus piscibus acuto rostro: sed propriè tribuebatur pisci Nilo peculiari ut ex Strabone, lib. XVII; & Athenæo, lib. VII, constat. Atque eo refellitur sententia Cæsaris Scaligeri, qui Exercit. CCXVIII putabat *nostrum sturionem* esse *veterum oxyrynchum*. Præterea *acipenser* piscis est *innoxius*: at *oxyrynchus* planè *maleficus*: unde de eo poëta:

——οὐκ ἀδαλὲς γένος ὀξυρύγχου.

P

Pactum Isidoro, lib. I Orig. quasi *pacis factum*: at à *percussione palmarum*, Gloss. L. I. Dig. de pact. per legem D. de censib. Utramque conjungi videas in Regiam Majestatem, sive lib. I Legg. Scoticarum, cap. XXVIII. §. IV, & V: *Dicitur pactum, à pace & actu, quasi pacis actus. Nam qui paciscuntur ex diversis, & contrariis animorum motibus, post multa & varia certamina, in unam consonantem voluntatem, & sententiam convenire dicuntur. Vel dicitur pactum à percussione palmarum. Veteres enim, cum se obligabant, palmas manuum suarum ad invicem percutiebant in signum non violandæ fidei.* Sed omnino est à *pango*, ut est apud Isidorum. Nam veteres à πήγω, sive Dorico *pago*, dixere in recto *pagis*, vel *pacis*, unde contractum *pax*. Sanè à *pacere* est *pacisci*. *Pactum* igitur à supino verbi *pacere*, ut ab *ago*, *actum*; à *facio*, *factum*.

Pædagogus, παιδαγωγός. Nomen verè sanctum, utut aliter de eo judicent imperiti. Sed audiamus Ciceronem qui penè initio secundi de Divinat. ait, *Quod munus Reipub. afferre majus meliusve possumus, quàm si docemus atque erudimus juventutem? his præsertim moribus atque temporibus?* Audiamus & Senecam, ep. LXXXIX: *Aristo Chius non tantum supervacuas esse dixit naturalem & rationalem, sed etiam contrarias. Moralem quoque, quam solam reliquerat, circumcidit. Nam eum locum qui monitiones continet, sustulit, & pædagogi esse dixit, non philosophi: tanquam quicquam aliud sit sapiens, quàm humani generis pædagogus.* Hæc Seneca. Caper, libello de verbis dubiis, vocem *pædagogus* interpretatur *nutritor puerorum*. Sed κατὰ λέξιν sonet *puerorum doctorem*. Nam quod aliqui *ductorem puerorum* transferunt; falluntur. Arbitrantur illi, esse à παῖς, *puer*, & ἀγωγὸς, hoc est, *ductor*: quia nempe ἄγειν propriè sit *ducere*. Verùm ἀγωγὸς, hic sequitur significationem eam vocabuli ἀγωγὴ, quâ usurpatur, cùm Plutarchus libellum inscribit περὶ παίδων ἀγωγῆς. Cur verò ἀγωγὴ quoque *institutionem* significet, caussa est, quòd iidem, qui pueros comitabantur ac ducebant, eorundem quoque mores formabant. Utrumque si complecti voles, *pueritiæ ductorem doctoremque* dixeris.

Pæderos, παιδέρως, à παῖς, *puer*, & ἔρως, *amor*. Propriè igitur sic dicitur παῖς Ἔρως, *puer Amor*, hoc est, *Cupidinum aliquis*. Nihil venustius *imagunculis Amoris* seu *Cupidinis*. Ab earum decore κατὰ μεταφορὰν vox tributa est multis, quæ gratiâ multùm valerent. In plantis sic dicebatur *acanthus*, ob insignem ejus gratiam in opere topiario. Plin. lib. XXII, cap. XXII: *Acanthus est topiaria & urbana herba, elato longoque folio crepidines marginum, adsurgentiumque pulvinorum toros vestiens. Duo genera ejus sunt, aculeatum & crispum, quod brevius: alterum læve, quod aliqui pæderota vocant, alii melephyllum.* Eadem de caussa *chærephyllum* sic vocatur. Idem, lib. XIX, cap. VIII: *Cærefolium, quod pæderota Græci vocant.* Item gemma *opalus*: de qua sic Plin. lib. XXXVII, cap. VI: *Hanc gemmam propter eximiam gratiam plerique appellavere pæderota.* Ubi & caussam nominis addi videmus. Orpheus similiter, libro de lapidibus, *opallium* ait colore suo referre venusti pueri cutem. Sic enim scribit:

Φημὶ δέ τοι τέρπειν καὶ ὀπάλλιον ἱμερόεντα,
Ἀγλαὸν, ἱμερτοῖο τέρενα χρόα παιδὸς ἔχοντα.

Ubi notandum, quòd Plinius *opalum*, ὀπάλλιον vocat *pæderota*. Quidam *pæderota amethysti* genus faciunt. De quo sic idem Plinius, lib. XXXVII, cap. IX. *Tales aliqui malunt pæderotas vocari, alii anterotas, multi Veneris gemmam, quod maximè videtur decere & specie & colore.* Ubi itidem caussam appellationis petit à *decore* & *gratia*. Nec alia caussa est, cur *Veneris gemmam*, vel etiam ἀντέρωτα vocant. Ubi ἀντὶ eam vim habet, quam in ἀντίθεος, hoc est, ἰσόθεος. Nam gemma hæc dicebatur, ἀντέρως, quia *gratiâ & venustate certare possit cum Amore*. Παιδέρωτα esse σφραγῖδα, hoc est, *gemmam*, etiam Hesychius agnoscit: sed addit, ita quoque dici *unguenti genus*: sic enim scribit: Παιδέρως, σφραγῖδος ὄνομα, οἱ δὲ ἀλείμματος, οἱ δὲ μύρου. Παιδέρωτα fuisse inter σοφίσματα mulierculorum, quibus formæ conciliarent gratiam, indicat illud Alexidis Comici apud Athenæum, lib. XIII:

Λευκόχρως λίαν τίς ἐστι; παιδέρωτ' ἐντρίβεται.
Ecqua alba nimis est? pæderote se illinit.

Pædicare omnino est à παιδικά. Ita appellabant puerum, quem adamabat is qui παιδεραστὴς dicebatur. Videntur autem & veteres vocem hanc scripsisse absque diphthongo. Quippe in Ithyphallicis legitur:

Penelopes primam Didonis prima sequatur,
Et primam Cani syllaba prima Remi.

Itemque hoc:

Cum loquor una mihi peccatur litera. Nam T
P dico semper, blæsaque lingua mea est.

Nisi dicamus libello isti, in quo multa Ovidii, Tibulli, aliorumve Augustæi ævi carmen hoc sequioris seculi esse insertum. Sanè diphthongorum usus propè interciderat, tempore Ausonii, ac Prudentii, ut ex iis, atque aliis, ostendimus, lib. II de arte Grammatica, cap. IV.

Pædidus, à *pædore*, ut ab *humore*, *humidus*; à *calore*, *calidus*. *Pædor* notat *sordes*, sive *illuviem*, unde in Glossis Phi-

Philoxeni exponitur ῥύπος. Inque Glossis Græcolat. ῥυπαρία, *sordisia, pedor, squalor.* Usus Tacitus, VI. Annal. *Neque exuerat padorem, ut vulgum miseratione adverteret.* Cum autem *puerilis ætas*, nec sibi a sordibus cavere sciat, & ubi scit, sordes tamen consectari soleat: indè est, quòd *padorem* ἀπὸ τοῦ παιδὸς esse putem, & propriè signare *sordes & illuviem puerorum.* Nam παῖς, *puer.* Nec abit Festus, nisi quòd ὁμοίως *paditus* à παῖς deducit. In veteribus tamen Glossis *pedor* exponitur *pedum putredo*, interque longa refertur a primitivis brevibus. Hoc si placet, propriè dicatur de *sordibus & illuvie pedum.* [*pedidus* & *pedor* fortè à *pedendo.*]

PÆNULA, sive *penula*, ambigitur num sit à Græco φαινόλης, an contra Græci hanc vocem a Latinis acceperint. Quibus prior sententia placet, eo se tuentur, quòd apud Athenæum, lib. III, Cynulcus exprobret Ulpiano ejus vocis novitatem, tum autem quod Pollux, lib. VII, cap. XIII, scribat, ἡ δὲ μανδύη, ὅμοιόν τι τῷ χαλκηρέϊῳ φαινόλῃ. Addere etiam poterant, quod Dio Cassius Romanorum *pænulam* non φαινόλην sed μανδύην semper vertat. Sed quod ad Athenæi locum attinet, planè mentem ejus non assequuntur. Geminam autem sententiam aperit Casaubonus, lib. III Animadvers. in eum scriptorem cap. XVIII. quodque ad Pollucis & Dionis locum, sic loqui cogebantur, quia, rem species seu vocem, φαινόλη istoc ævo minimè in usu erat, unde id vocabulum ἄχρηστον vocat Cynulcus apud Athenæum. Imò neque unquam Græcis omnibus vel res vel vox nota fuit: sed solum Lacedæmoniis, & Doribus, à quibus vocem cum re accepere Tarentini, & magnæ Græciæ incolæ; quemadmodum ab his pervenit ad Romanos. Confirmantur hæc istoc Tertulliani in Apolog. cap. VI: *Nam ne vel hieme voluptas impudica frigeret, primi Lacedæmonii pænulam ludis excogitaverunt.* Mirificè etiam hæc fulcit, quòd soli Dores ex antiquis φαινόλης meminerunt: ut Rintho Tarentinus, è quo Jul. Pollux, lib. VII, cap. XIII, citat: Ἔχοισα καινὰν φαινόλαν· & Sappho, quæ & ipsa poëtria Dorica fuit:

> Ἔστεφε πάντα φέρων σοι φαινόλις ἰσχίδας αὔως,

Porrò ex superiori loco Tertulliani paret, *pænulam* fuisse vestem spissam frigori & imbribus arcendis aptam: idemque discere est ex illo Horatii, lib. I, epist. II:

> *Incolumis Rhodos & Mitylene pulcra facit, quod*
> *Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,*
> *Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.*

Ubi sic vetus interpres: *Pænula grossa vestis, in æstate inutilis propter spissitudinem.* Hinc jocus Galbæ apud Quinctilianum, lib. VI, cap. III: *Pænulam roganti, Non possum, inquit, commodare; domi maneo: cum cænaculum ejus perplueret.* Idem (ut paullò pòst Fabius narrat) *penulam roganti respondit, Non pluit? non est opus tibi, si pluit, ipse utar.* Hinc liquet cur *gravissimam* vocet *penulam* Tertullianus, lib. de corona militis, cap. I: *Ibidem gravissimas pænulas posuit revelari auspicatus.* Sive, ut in aliis codd. est, *relevari auspicatus*: quod non minùs placet. Arctiùs autem pressiusque vestiebat *pænula*, quàm aut toga aut pallium. Itaque Artemidorus, lib. II ὀνειροκρ. cap. III, ut *chlamydem*, ita φαινόλην quoque ait θλίψιν καὶ στενοχωρίαν καὶ τοῖς δικαζομένοις κατάκρισιν μαντεύεσθαι, διὰ τὸ ἐμπεριέχειν τὸ σῶμα· *afflictionem & angustiam, ac litigantibus damnationem significare, quia circumquaque corpus contineat.* Qui apud Romanos *pænula* uti soleant, docebit Lipsius, Elect. lib. I, cap. XXV. & Casaubonus, notis ad Spartianum, ubi & aliqua de vocabulo ipso. Notat Marcellus *penula* καταχρηστικῶς, dici de cunctis quæ instar *penulæ* tegunt: ut apud Varronem in Manio: *Cum corrigias disruptas tenet, penulà reliquum pedem scorteà pertegere.* Ubi, ut Turnebus in Adversariis monet, *penula* vocatur *pars calcei qua pedem involucro suo contegit.* Et *partem Ctesibicæ machinæ, penulam* appellat Vitruvius lib. X, cap. XII. nempe, ut Bernardinus Baldus opinatur, quia & ipsa quoddam est operculum.

PÆTUS, & *strabo*, cognomina sunt, cùm depravati sunt oculi: ut Plinius, lib. XI, cap. XXXVII. Estque *pætus* minùs, quàm *strabo.* Porphyrius in Horat. I serm. sat. III: *Strabo, qui est detortis oculis, dicitur. Pætus, leviter declinatis.* Paullò aliter Acro: *Pæti dicuntur, quorum huc atque illuc oculi velociter vertuntur.* Aliter quoque Philox. Gloss. *Pætus*, μύωψ τοῖς ὄμμασι. Sed aliud est *pætus* quàm *myops.* Si *mobilitatem oculorum* signat, videatur esse à *peto*: ut ejusdem originis sit ac *petulans.* Sanè poëtæ *Venerem pætam* appellant. [à παίζειν.] Quantitas tamen in vocibus istis dispar.

PAGANALIA, *rusticorum festum*, à *pago* sic dicta. Varro, lib. V de L. L. *Feriæ non populi, sed montanorum modò, ut Paganalibus, qui sunt alicujus pagi.* Meminit eorundem Dionysius Halicarn. lib. IV.

PAGANICA, *pilæ genus*, sic dicebatur, quia hac in *pagis* uterentur. Sed rure in urbem allata. Nam ea in gymnasiis utebantur. Martialis, lib. VII, epigr. XXXI:

> *Non pila, non follis, non te paganica thermis*
> *Præparat, aut nudi stipitis ictus hebes.*

Ubi *pilæ* nomine speciatim intelligit *trigonem*: uti & in illo lib. XIV, epig. XLV:

> *Hæc quæ difficilis turget paganica pluma,*
> *Folle minus laxa est, & minus arcta pilâ.*

Quo ex loco cognoscimus, *paganicam* plumâ solitam farciri, fuisseque *trigone* molliorem, *folle* duriorem. Sed de his *pilæ* generibus alibi commodiùs dicemus.

PAGUS à Dorico παγὰ pro πηγὴ, hoc est, *fons.* Festus: *Pagi dicti à fontibus: quod eadem aquâ uterentur: aquæ enim Doricà linguâ παγαὶ appellantur.* Servius, ad II Georg. *Villas, quæ pagi ἀπὸ τῶν πηγῶν appellantur, hoc est, à fontibus, circa quos villæ consueverant condi. Unde & pagani dicti sunt, quasi ex uno fonte potantes.* Dicunt quidem & Græci πάγος, sed alia significatione. Neque enim iis *vicum* significat, uti putarunt ii, qui Ἄρειος πάγος interpretantur *vicum Martium* (quos inter B. Augustinus) sed vel *collem*, vel πετρώδεις ἐξοχὰς, vel *gelu*, vel *sal.* Possis tamen à πάγος *pagum* deducere. Nempè quia primitus in *colle*, securitatis caussâ ædificia extruxere: ut auctor est Dionysius Halicarnassensis, lib. IV. Quomodo *castellum, pagus, vicus, oppidum, urbs,* & *villa* differant, docet Aldus Man. Nep. lib. III de quæsit. epist. VII. Sed *pagus* præter vulgarem significationem, quà κώμην, sive *vicum*, notat: etiam sumitur de *regione tota*, aut *præfectura*: quomodo Plinius non semel accipit pro *magna gente.* Unde Gloss. *Pagus*, πεταρχία, χώρα, νομός. Ubi νομὸς est *præfectura*: quomodo Ægyptus in *nomos* dispescebatur. A *pagus* est *paganus.* Quæ vox variè admodum sumitur. Primò proprieque sic dicuntur, *qui in pagis habitant*: cujus acceptionis exempla sunt obvia. Eademque ratione dicta *pagana* lex, de qua sic Plinius, lib. XXVIII, cap. II: *Pagana lege in plerisque Italiæ prædiis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes, torqueant fusos, aut omnino detectos ferant; quoniam adversetur id omnium spei, præcipueque frugum.* Altera *pagani* acceptio est, quà ponitur pro iis, qui militiæ adscribi cupiebant: vel ἰδιωτῶν pro omnibus, qui milites non essent: unde passim apud Jurisconsultos opponuntur *miles*, & *paganus.* Apud Juvenalem quoque legas, sat. XVI:

> —— *Citiùs falsum producere testem*
> *Contra paganum possis, quàm vera loquentem*
> *Contra fortunam armati.*

Et apud Tertullianum, de pallio cap. IV: *Enimvero jam dubium consortia intentionis episcynio disperso, quantum denotavi passivitas offert, libertinos in equestribus, subverbustos* (στιγματίας) *in liberalibus, dedititios in ingenuis, rupices in urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus.* Μεταφορικῶς quoque ea res translata ad *literarum studium*, quæ *quasi militia* est. Ita dixit Plinius, lib. VII, epist. ad Rufum: *Sunt enim ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentissimo ingenio diligentius scrutatus invenies.* Atque hinc Persius in anteloquio Satyrarum modestiæ caussâ se *semipaganum* vocat, quasi *semipoetam* dixeris. Denique à *Christianis* etiam *pagani* dicti sunt *gentiles* omnes, hoc est, qui essent à religione Christianâ alieni. Cur verò sic dicti sint, docere conatus Isidorus lib. VIII, cap. X: *Pagani, inquit, ex pagis Atheniensium dicti, ubi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus & pagis gentiles lucos idolaque statuerunt, ut à tali initio vocabulum paganum sortiti sunt.* At longè etiam ineptiùs Philastrius Brixiensis: *Pagani, inquit, post Judæos, sive à pago, hoc est,*

est, loco, sive à provincia una dicti sunt, sive à Pagano, rege, quod verum esse, ut ait Hesiodus Græcus poëta, manifestum est. Si ergo à pago, loci est indicium, sicuti & nunc dicitur de pago suo: Si autem de idolis, quòd ea colentes sculptilia ita nominabantur Pagani, hoc est, gentiles: quia non à Deo idola, sed ab hominum pravissima inventa sunt voluntate, sicut & scriptura nostra, & paganorum quoque plurimi hoc nunciarunt, homines hæc invenisse ad seductionem damnationemque animarum, quod illa adspiciens populus delectabatur epulis, in quorum vanitate suis animis interitum afferebant. Certa autem est probatio & major, quod ipsi Pagani in suis historiis referunt, quòd à Pagano rege, ut ait Hesiodus Græcus poëta, Pagani sunt appellati, qui postea, ex rege Pagano Deucalionis filio & Pyrrha quasi plausibile atque amabile nomen ejus habentes, imò potius colentes memoriam ejus usque in hodiernum diem, hoc est, mendacium nominis usque nunc detinent percolentes. Hactenus nugator. At non absurdè, qui μεταφορικῶς, sic dici existimarunt, quòd non militarent sub capite Jesu Christo. Verùm quisquis cogitant, tum demum *paganorum* nomen inolevisse, cùm passim in urbibus vigeret Christiana religio, ac illa gentilium in solis pagis servaretur (nempe quòd agrestes imperitique homines moris sui soleant esse retinentissimi) omnino eorum amplexurus sententiam, qui sic dici aiunt, quòd gentilis religionis homines tantummodo in pagis sive ruri morarentur. Sanè iidem Germanis, Belgisque, similiter appellantur *heydenen* ab *heyden*, quomodo dicuntur *loca agrestia*, imprimis quæ *ericis plena*. Iidem priùs vocati *gentiles*, quod religionem sequerentur, quæ esset inter gentes. *Gentium* autem voce in sacris literis designantur omnes, exceptâ Judæâ, nationes. Solis enim Judææ limitibus primò vera religio circumscribebatur, indeque in reliquum orbem manavit, unde factum: ut etiam cum religio per omnes orbis plagas esset diffusa, *gentium* tamen nomine intelligerentur omnes non addictæ cultui Christiano. Itaque, ut alios mittam, Arnobius libros suos inscripsit, *adversus gentes*, sive, ut in aliis codd. est, *adversus nationes*. Turcæ hodiè Christianos vocant *gentiles*. Appellant enim *Csiafer*, quod Turcicâ linguâ notat *gentiles*: quemadmodum me docuit Bartholomæus Georgievits, commentario in vaticinium Turcicum.

P ALA instrumentum rusticum, ligoni simile, atque itidem latum, quo terra fossa, vel egeritur, vel aggeritur. Ita dicitur, quia *in terra pangitur*. Nempe ab antiquo *pago*, unde *paga*, & postea *pala*. Varro, lib. IV de L. L. *Pala à pangendo. G in L mutatum, quod sint.* Vel est à πάλλω, *vibro, moveo*. Græcè similiter dicitur δίκελλα, à κέλλω, *moveo*. A *pala* est *bipalium*, quasi *bina pala*. Usi rei rusticæ scriptores, etiam Livius, Pliniusque. *Palam* quoque pro *ventilabro* dixere: Gloss. *Pala*, πτύον. A *paleis ventilandis* sic nominari Isidorus putat, lib. XX, cap. XIV. Sed puto sic vocari, quia *referat palam, quâ terra foditur. Pala* etiam est *gemma in annulo*, quæ Græcis σφραγίς, quia eâ obsignarent: item σφενδόνη, quo exemplo Plinius quoque *fundam* appellat: item πύελος, unde πυελίς, quod Suidas exponit, σφραγιδοφυλάκιον. At Hesychius itidem, πυελὶς, inquit, σφραγιδοφύλαξ, ἔνθα ἡ ψῆφος ἐν δακτυλίῳ. Nempe propriè πυελὶς *annuli cavitas, in qua est pala*: & μετωνυμικῶς *pala ipsa*. Ab obliquo πυελίδα est *pala*, mutatione vocalis, & insuper συγκοπῇ. Nempe à πυελίδα *paleda*, indè *pala*.

P ALÆSTRA, παλαίστρα, quâ voce tum *luctatorum certamen* significatur, tum *locus luctæ*, tum *status motusque in lucta habitus*, quem Galli *continantiam* vocant. Est à παλαίω, id est, *luctor*: hoc à πάλη, id est, *lucta*. Sed πάλη unde sit, parùm convenit. Varia etyma adducit in Symposiacis Plutarchus. Mihi maximè placet, sic dici à πάλλω, quia corpus in ea πάλλεται, id est, *agitatur vibraturque*. A παλαίστρα est παλαιστρίτης, *palæstrita*, qui se in *palæstra* exercet. Pers. sat. IV.

Quinque palæstritæ licet hæc plantaria vellant.

Item παλαιστρικός, *palæstræ gnarus*, ut apud Fabium, lib. II, cap. VIII. Patet id ex duorum locorum collatione. Nam priùs sic scribit: *Ut si quis palæstræ peritus, quum in aliquod plenum pueris gymnasium venerit, expertus eorum omni modo corpus animumque, discernat, cui quisque certamini sit præparandus: ita præceptorem eloquentiæ*, &c. Post verò ait: *Sic discernet hæc dicendi magister, quomodo palæstricus ille cursorem faciet, aut pugilem, aut luctatorem: aliudve quid ex iis: quæ sunt sacrorum certaminum.* Vides ut quem priori loco *palæstræ peritum* dixerat, eum hic *palæstricum* dicat. Quare fallitur Budæus, qui prioribus in Pandect. annotat. *magistros palæstræ* eâ voce signari putat. Hinc παλαιστρικῶς, *palæstricè*, apud Ciceronem de opt. gen. orat. *Sed ita ut palæstricè spatiari in xysto liceat. Palæstricis* & *palæstritis* opponuntur ἀπάλαιστροι, *palæstræ imperiti*. Itaque Quinctilianus, lib. IX, cap. IV, (agens de oratione, quam nec planè numerosam esse vult, qualis Isocratea Panegyricus; nec planè numerorum expertem, uti indoctorum) comparat *numeros* ejus *gestibus palæstricis*: *Sicut*, inquit, *etiam quos palæstritas esse nolumus, peritos tamen palæstræ eſſe, volumus, non apalæstros.* Usus & Cicero in Orat. perf. *Itaque qualis eorum motus, quos apalæstros Græci vocant, talis horum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias.* Quanquam in vulgatis hic non ἀπαλαίστρους, sed ἀπαλαίστους, legere est.

P ALAM à *pala*, instrumento rustico, deducit Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX edit. Ald.: *Palam, apertè, quod sit aperta quidem ac protenta pala, nihilque cavum habeat, aut complicatum, in quo latere quid collocatum possit.* [φαδίω.] Verùm immane quantum huic sententiæ præstat judicium soceri mei, Francisci Junii, qui in notis ad Tertullianum de pallio cap. III, censet, ut *clam* ex *celam* κατὰ συγκοπὴν est factum, hoc autem est à *celando*: ita *palam* à *palo*, cui verbum *celo* contrarium est. Unum tamen fortasse objici possit, *palare*, unde *propalare*, potiùs esse à *palam*. Quare non displicet judicium Martinii, ut sit à παλάμη, *palma*. Ut *palam* valeat, idem ac *coram palma*, vel *manu*. Quod vulgo dicimus *voor de hand*. Confirmat hanc sententiam, quod similiter à *manu* sit *manifestus*. Compositum est *propalam*, Plaut. Mil.

Metuo ne hoc tandem propalam fiat nimis.

P ALANGÆ, quæ Latinis dicantur, Nonius docet: *Palangæ*, inquit, *dicuntur fustes teretes, qui navibus subjiciuntur, cùm attrahuntur ad pelagus, vel cùm ad littora subducuntur: unde etiam nunc palangarios dicimus, qui aliquid oneris fustibus transvehunt. Varro, de vitâ pop. Rom., lib. IV. Cum Pœnus in fretum obviam venisset nostris, & quosdam cepisset, crudelissime pro palangis carinis subjecerat, quo metu debilitaret nostros.* Hæc Nonius: *Palangas* igitur signat Horatius, cùm primo odarum ait:

Trahuntque siccas machinæ carinas.

Est *palangarum* vox à Græcis, quibus teretes isti baculi similiter φάλαγγες & φαλάγγια vocantur. Pollux, lib. VII, cap. XXXIII. Τὰ δὲ ὑπὸ εἶναι ξύλα, οἷς ὑποβληθεῖσιν ἐφέλκονται αἱ νῆες, φάλαγγες καὶ φαλάγγια. Hesychius: Φαλάγγια, στρογγύλα ξύλα, καὶ σύμμετρα. Etymologus dicit φάλαγγα vocari παρὰ τὸ σύρειν εἰς τὴν ἅλα, *quia iis naves trahantur in mare*. Simpliciùs Scaliger, lib. I de re poët. cap. X, à φαλὸς, quod *palum* notavit: unde φαλλοβατεῖν, aliaque. A *palanga* est *palangarius*, sive *phalangarius*, seu *falangarius*. Variè enim hæc vox scribitur. Glossæ Philoxeni: *Falangarii*, ἀχθοφόροι. Sed latè nimis. Pressiùs alibi: *Phalangarii*, οἱ τοῖς δοκοῖς ἀποκρεμῶντες βάρη καὶ πλείονες ἅμα βαστάζοντες. Sic rectè eos locos restituit B. Vulcanius. Nonnihil verò abit Glossographus à Nonio. Huic, ut vidimus, *palangarii* sunt, *qui aliquid oneris fustibus transvehunt*. Quæ singulis hominibus conveniunt. *Palangarius* igitur sic Maschlion ille, de quo sic Martialis:

Quod nutantia fronte perticata
Gestat pondera Maschlion superbus.

At Glossographo *palangarii* sunt plures conjuncti *palangis* onera gestantes. Sed credibile est, utrosque sic vocatos. Meminit *palangariorum* & Vitruvius, lib. X, cap. VIII. *Onerum verò maxima pondera, cùm feruntur à palangariis.* Ubi rectè Philander: *Phalangarii sunt bajuli, à Phalangis teretibus fustibus, quibus onera ponderaque ferunt transvehuntque, qui sunt seni, hexaphori; si quaterni, tetraphori appellantur.*

P ALARI placet quibusdam esse à *palàm*, ut propriè sit *palàm errare*: alii malunt esse à *palis castrorum*, hoc est, *sudibus*, modò huc, modò illuc translatis. Aliis à πάλλειν, *movere*;

vel à πλῶν, *vertere.* [ab ἀλάομαι, ἀλᾶν, πλανᾶν.] Sed planè puto esse vel à πλαζόμενος, quod est *vagabundum jactari*; vel à πλανῶ, quod est *erro, vagor.* Ut apud Aristoph. Pace: Πλανώμενοι ἐς Λύκειον, *vagi euntes in Lyceum.* A *palare* est *dispalare*, hoc est, *huc illuc errare.* Nonius: *Dispalare est separare. Sisenna, hist. lib.* III: *Dispalati ab signis digressi omnes ac dissipati. Idem: Tanto plures passim dispalantur.* Locutus quoque hoc modo Sallustius, de republ. gubernandâ; Agellius, lib. I, cap. II. Item Corn. Nepos, qui in Lysandro ait: *Dispalati in agris.* Et in Hannibale: *Ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit.* A *dispalare* est *dispalescere*, hoc est, *errantium instar dispergi.* Plautus Bacch. Act. IV, Sc. IX:

Quam illud flagitium vulgò dispalescere.

hoc est, *dispergi, divulgari.* Interpretarer quoque *palam fieri*, ni judicio defectûs id ansam errandi præbere posset, quasi esset à *palàm.*

PALATIUM quod vocamus Principis cujusque domum, id factum ex eo, quòd ab Octavii Augusti temporibus Imperatores omnes habitarint in *palatio*, sive *monte Palatino.* Imò & priscis fuit hæc imperii sedes, quando Evander in eo, ac pòst Romulus, habitavit. Hinc Silius, lib. XII:

—— *Surgit, quà celsus ad auras*
(Aspice) montis apex, vocitata palatia Regi
Parrhasio.

De nominis caussâ summa est dissensio. Varro, lib. IV de L. L. *Quartæ regionis palatium, quod palantes* (id est, *errantes Arcades*) *cum Evandro venerunt: aut quòd Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi consederunt. Sed hoc alii à Palanta uxore Latini putarunt. Eundem hunc locum à pecore,* (id est, *balatu pecoris*) *dictum putant quidam. Itaque Nævius Balantium appellat.* Festus: *Palantium mons Romæ appellatus est, quòd ibi pascens pecus balare consueverit: vel quod palare, id est, errare, ibi pecudes solerent* (quam rationem quoque sequuntur Ovidius & Propertius:) *alii quòd ibi Hyperborei filia Palanto habitaverit, quæ ex Herculo Latinum peperit. alii eundem, quòd Pallas* (is quem à Turno occisum canit Virgilius) *ibi sepultus sit, existimant appellari.* Maro, VIII Æn.

Arcades his oris genus à Pallante profectum,
Qui regem Evandrum comites, qui signa secuti
Delegere locum & posuere in montibus urbem
Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

Quem ad locum sic inter alia Servius: *Evander pulsis Aboriginibus tenuit loca, in quibus nunc Roma est, & modicum oppidum fundavit in monte Palatino, sicut ait Varro: Nonne Arcades exules confugerunt in palatium duce Evandro? Hic autem mons Palatinus secundum Virgilium à Pallante avo Evandri* (proavum cùm vocat Maro, avi & proavi nomina confundere paullò pòst dicet Servius) *est dictus: secundum Varronem & alios, à filia Evandri Pallantia ab Hercule vitiata, & postea illic sepulta. Alii à Pallante, qui de filia Evandri natus, & ibi sepultus est immatura ætate. Alii à filio Evandri, qui post mortem patris seditione occisus est. Alii à balatu balanteum volunt dictum. Et exinde per ἀντίστοιχον Pallanteum dictum. Sed si à balatu hoc nomen venerit,* PA *longa est: sicut eam Martialis ponit plerumque. Si autem à Pallanto,* PA *brevis est, ut eam ponit ubique Virgilius secundum suam opinionem.* Quem locum non facilè intelliget, nisi qui sciet in *balare* primam esse naturâ longam, sed in *Pallas* eandem quidem positione esse longam, sed naturâ brevem, atque hanc caussam esse, cur & prima in *palatium* corripi possit. Sic prima in *lustrum*, etsi semper positione sit longa, tamen naturâ interdum brevis est, interdum longa, idque pro diversa significatione, ut docet Festus. Suntque id genus sexcenta, ut docuimus, lib. I Animadversionum Grammaticarum. Præter hasce tam varias originationes invenio & indictam apud Solinum, cap. II, qui inter alias ponit hanc, ut sit à Dea *Pale.* Sic enim scribit: *Palatium verò nemo dubitaverit, quin Arcades habeat auctores, à quibus primum Pallantem oppidum conditum: quod aliquamdiu Aborigines habitarunt, sed propter incommodum vicinæ paludis, quam præterfluens Tyberis fecerat, profecti Reate postmodum reliquerunt. Sunt qui velint à balatibus ovium, mutatâ literâ, vel à Pale pastorali Deâ, aut,* (*ut Silenus probat,*) *à Palante Hyperborei filia, quam Hercules ibi compressisse visus est, nomen monti adoptatum.* At nullam harumce omnium sequitur Jos. Scaliger, quippe qui in Conjectaneis scribat, priùs fuisse *palantium*, à φαλάντιον, quomodo Græci vocant *summa montium juga*, unde & *fala* dictæ *turrita machina*, & *calum* ab Hetruscis *falantum* appellatum. Sic propemodum Festus: *Fala dicta ab altitudine, à falando, quod apud Hethruscos significat cælum.* Vide *falarica.*

PALATUM Perotto dici placet, quia labiis dentibusque velut *palis* munitum. Isidorus, lib. XI, cap. I, à *polo* dici conjectat: idque quia Græcis quoque ea pars οὐρανός dicatur, hoc est, *cælum.* Magis placet Martinii ἔτυμον, ut sit à πάω, *edo*, à quo *pasco*, & *pabulum*, & *Pales*, pabuli Dea.

PALEA ut ab *acere* differat, docet hic Plinii locus, lib. XVIII, cap. X. *Acus vocatur, cum per se pisitur spica, tantum aurificum ad usus. Si verò in area teritur cum stipula, palea, in majore in terrarum parte ad pabula jumentorum.* De etymo sic Varro, lib. I de R. R.: cap. V: *Contrà, quod cum spica stramentum hæret, corbibus in aream defertur, ubi discedit in aperto loco palam: à quo potest nominata esse palea.* Tria ab hoc diversa etyma adducit Isidorus, lib. XVII, cap. III: *Palea à quibusdam vocari dicitur, quòd palâ ventiletur, ut frumenta purgentur. Gentiles autem paleam à quadam Pale frugum inventrice vocaverunt: quam Cererem esse volunt. De qua Virgilius,*

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus.

Item alii à pabulo nuncupatam dicunt paleam, quòd ea primùm sola in pascendis animalibus pastus præbebatur. Sed præ quadruplici hac sententiâ placet quod Cæsar Scal. scripsit Exerc. CCCXXV tmem. XII. *Palea*, inquit, παρὰ τὸ πάλλειν. *Quâ ratione etiam vannus ab eadem jactatione βάννον. Iccirco acus à Vasconibus appellatur Balla: quia succutitur ac ventilatur. Palea* quoque dicitur cartilago illa rubens de gallinacei colle dependens. Sic usi Varro, lib. III R. R. cap. IX. & Columella, lib. VIII, cap. II. Aristoteli κάλλαιον dicitur. At *palear* est pellis è boum gutture pendula. Dici aiunt à *pelle*, quasi *pellicar.* Quod si est, etiam *paloa* in gallo quasi *pellea* dicetur. Sed non ita est: Verùm *palear* quidem ex eo vocatur, quia simile sit *palea gallinacii: paloa* verò à πάλλω, *moveo, vibro.*

PALIMPSESTUS Ciceroni, Catullo & aliis est charta deletitia, hoc est, cujus prior scriptura delebatur, ut nova posset inarari. Fiebat id spongiâ, unde Varro:

Si displicebit tam tibi latum mare,
Tantum parato spongiam deletilem.

Allusit Æschylus, cùm ait ὑγραῖς σπογγίας βολαῖς & Augustus, cùm diceret Ajacem suum in spongiam incubuisse. Dicitur autem & παλίμψηστος, & absque μ, παλίψηστος, utrumque à πάλιν, id est, *rursum* & ψάω, quod est, *abstergeo, sive deleo*, unde apud Apostolum περίψημα, *sordes, quæ detergendo deducuntur*; quam interpretationem confirmat Eustathius, cum σπόγγισμά τι esse dicit. Quidam scribunt *palinxestus*, & deducunt à πάλιν & ξέω. Res eodem redit, cùm ξέω idem sit ac ψάω. Magis tamen placet mihi prior ὀρθογραφία, uti & Leopardo, lib. XIII, cap. XII.

PALIURUS, παλίουρος, etsi Servio dicatur herba esse asperrima & spinosa, potiùs tamen inter frutices locum habet. Addit, quorundam judicio esse *spinam albam.* Sed alii censent, *spinam albam* esse ῥάμνον. Alii verò ὀξυάκανθαν.

PALLEO, fortasse à πάλλω, *moveo, vibro.* Nempe ut *pallere* propriè dicatur, qui metu pallet, quia tali πάλλεται ἡ καρδία, ut Themistius loquitur in III de Anim. Ac similiter Sophocles dixit πάλλων φόβῳ, hoc est, περίφοβος. Placuit id Martinio: sic tamen, ut si stricta nimis hæc notio videatur, deducere velis à πελιός. Nec enim πελιὸς tantùm notat *nigrum, fuscum, lividum*: sed etiam *pallidum*, ut ex Hesychio & Suida discimus, qui & ὠχρὸν ἢ χλωρὸν interpretantur. Nusquam tamen eâ me notione legere memini. Quid si igitur deducamus à παλύνω, quod nunc *humecto*, nunc *conspergo*, nunc etiam λευκαίνω, sive *albefacio* significat? Omnes hæ significationes locum habent in isto Oppiani, χιὼν δ᾽ ὅτε πάντα παλύνῃ. Vide Eustathium, Hesychium, & Etymologici magni auctorem.

PAL-

Pallium, vestis, quæ supernè injicitur, unde Græcis ἐπίβλημα vocatur. Estque & virorum & mulierum: sed muliebre proprio nomine *palla* dicebatur: [*palla* videtur contractum ex φαινόλα & φαιλόνη.] *Pallium* a *palàm* dici putatur, quia *vestis* est *exterior*. nam tunicæ superimponitur. Eademque creditur origo *pallæ*. Varro, lib. IV de L.L. *Alterius generis item duo; unum, quod foris ac palàm, Palla: alterum, quod intus, à quo Intusium.* Aliis potiùs *pallium à πάλλεσθαι*, hoc est, *vibrari*, *moveri*. Id sanè sensisse videtur Tertullianus, extremo cap. tertio libri de *Pallio*, ubi scribit, cum voce vestem è Græcia in Latium intrasse. Imò Varro ipse alibi *pallam* ob *mobilitatem* a πάλλω deduxit: teste Servio, in I Æn. Sed omnino, & *pallium* & *palla*, sunt, vel a Latino *palàm*, vel Hebræo פלא, quod est *latere*, *absconditum esse*: quòd nempe homines veste hâc velentur, teganturque. A *pallium* est *palliolum*; unde *palliolatus* apud Cic. Suet. alios: & *palliolatim* apud Plautum, Pseud. Act. V, Sc. I. *Sed palliolatim amictus. Sic huc incessi ludibundus.* Ab eodem *palliastrum*, quod est *pallium breve*: ut indicat illud Appuleii, lib. I Met. *humi sedebat, scissili palliastro semiamictus.* Id Lucianus dialog. Diog. & Poll. dixit τριβώνιον ἔχων πολύθυρον. Ab eodem est *palliari*: quo μεταφορικῶς usus Appul. *Nec palliolari tam aperta res potest.* Legas & *tunicopallium* apud veterem Horatii Interpretem, ad sat. II, lib. I: *Palla pro peripodio ponitur, quod tunicopallium dici potest.*

Palma pro *vola manus*, est à παλάμη, quo Græcis cùm *palma*, tum *manus tota* significatur. Elisum A, quomodo à κυπάρισσος est *cupressus*; ὁ γέλως *glos*, &c. Ab hac notione dicta *palma arbor*, *quòd expansis est ramis in modum palmæ hominis*; ut scribit Isidorus, lib. XVII, cap. VII. Itidem, ut ibidem legas, fructus ejus à similitudine *digitorum* dicti *dactyli*. Non audiendus Varro, cùm lib. IV de L.L. scribit: *Palmam dicunt, quòd ex utraque parte naturâ vincta habeat paria folia.* Idem de foliis tradit Plutarchus, Συμποσ. lib. VIII probl. IV. Ponitur sæpe *palma* pro *victoria*, etiam apud ipsum Cic. ut pro Roscio Amerino: *Alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator habetur.* Et eadem: *Alius suas palmas cognoscet.* Caussa locutionis est, quod victori certaminis daretur corona ex *palmâ*. Rationem ejus moris aperit ex Plutarcho Gellius, lib. III, cap. VI: *Propterea in certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ, quoniam ingenium ejusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat.* Inde *palmarium*, pro eo, *quod palmâ sit dignum*. Terent. Eun. Act. V, Sc. IV:

——Tum hoc alterum,
Id verò est, quod mihi puto palmarium.

Palmata toga ex eo nomen, *quòd hanc mererentur, qui palmam ab hostibus reportassent*. Ita Servius, in II Æn. & ex eo Isidorus, lib. XIX, cap. XXIV. Ad originem allusit Sidonius, Carm. III:

Post palmam palmata venit.——

Est & altera nominis ratio, quia *victoriæ cum palmis ei soleant intexi*, unde & *pictam* dici scribit ibidem Isidorus. Antiquitus tamen aliæ fuere *togæ pictæ* à *palmatis*: ut contra Isidorum voce *Figura* ostendimus. A *palma* quoque est *palmula*, quomodo dicitur *extrema remi pars*, à *similitudine palmæ humanæ*, teste Festo. Idem *palmites* dici monet *vitium sarmenta*, quòd *in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt*. Sed hac de voce separatim dicemus. A *palma humana* est *depalmo*, pro *palmâ ferio*, apud Gellium, & Appuleium. At aliud longè est simplex *palmo*, quod est *ligo*. Columell. lib. II, cap. II: *Cæterùm palmare, hoc est, materias alligare, hoc tempore non expedit.* Onomast. *Palmo*, συνδέω. Fortasse est à *palma*, hoc est, *flagello vitium*. Nisi ab Hebræo malis. Habet enim affinitatem maximam cum כלא, quod & ipsum significat *ligare seu constringere*.

Palmes à *palma* dici liquet: sed quæ propria sit vocis significatio non æquè patet. Nam videri possit *palmes* propriè dici de *palmarum virgis*: quæ Græcè σπάθαι. Sic sanè utitur Plinius, lib. XIII, cap. IV. ubi de *palma* tractans hunc in modum scribit: *Pomum est, non inter folia, ut in cæteris, sed suis inter ramos palmitibus racemosum.* Et mox: *Mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat.* Ubi apud Theophrastum: Ὁ μὲν ἄῤῥην πρῶτον ἄνθος φέρει ἐπὶ τῆς σπάθης, &c. Sic postea: *Argumentum est, quod parva sine hoc reperiuntur in eodem palmite.* His ex locis, *palmitem* propriè esse *palmæ arboris*, colligit Jacobus Dalecampius, in notis, quæ non adscripto auctoris nomine adjectæ sunt Scaligerianis in historiam Theophrasti. Sed, si verum est quod Melchior Guilandinus scripsit, commentario de papyro, *palmam* interdum pro *vite* accipi, quis ambigit, quin inde potiùs sit *palmes*, cùm & vulgatissimâ significatione notet *prælongam luxuriantis vitis virgam*? At profectò *palma* non *vitis* est, sed *ejus pars*, quæ aliter *palmes* dicitur. Liquet id ex Varrone, lib. I de R.R. cap. XXXI. Verba ipsa Varronis adfero, cùm ut Guilandini error pateat, tum quia Varro originem quoque ejusce vocabuli adferre conatur. *E juncidum*, inquit, *sarmentum propter infirmitatem sterilescit, neque ex se potest ejicere uvam: quam vocant minorem, flagellum: majorem etiam unde uva nascuntur, palmam. Prior, literâ unâ mutatâ, declinata à venti flatu, similiter flabellum ac flagellum. Posterior, quò ea vitis immittitur ad uvas pariendas, dicta primò videtur à pariendo parilema: ex in mutatis literis (ut in multis) dici cœpta palma.* Hæc Varro satis profectò durè, ut in plerisque aliis etymologiis. Omnino autem *palma in vite* ex eo vocatur, quia *ex ea prodeant uvæ, haut aliter ac digiti è palma*. Hoc quodammodo vidit Festus. Sic enim scribit: *Palmites vitium sarmenta appellantur, quòd in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt.* Tantùm in eo distamus, quòd *palmes* non ἀμέσως, ita dicatur à *palma humana*: sed à *palma vitis*: hæc autem κατὰ μεταφορὰν à *palma humana* accepisse nomen videatur.

Palmus aliud Græcis ac Latinis, Græcis παλμὸς est *palpitatio seu diastole partis alicujus in corpore humano*. Estque ἀπὸ τοῦ πάλλειν, hoc est, *vibrare*. At Latinis *palmus* dicitur *mensuræ genus*: estque vel minor vel major. Minor est quatuor digitorum: major, duodenûm, qui & Græco vocabulo σπιθαμὴ, Latino *dodrans* appellatur. Ab hâc notione *palmipedale* dicitur, quod palmæ & pedis magnitudinem habet. Ita *malleolum palmipedalem* dixit Columella, lib. III, cap. XIX.

Palor, est à Græco πλανῶ, extrito ν, & trajecto λ. Affine & ei πλάζομαι, à quo aliqui derivant. [ἀλάομαι.]

Palpebræ videri queant esse à *palpo*; ut à *latendo*, *latebræ*, à *terendo*, *terebra*; a *dolando*, *dolabra*. Sed significatio non convenit, cùm *palpare* sit *leviter tangere*. Melius igitur Isidorus, lib. XI, cap. I. *Palpebræ à palpitatione dictæ, quia semper moventur.* *Palpito* enim est *leviter ac crebrò moveor*. Angelus tamen Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ac Nunnesius in Grammatistice, putant *palpebram* dici quasi *palperam*, à βλέφαρον, inserto *B*. ut *comburo* dicimus pro *couro*, & λάμβδα à Syriaco *lamda*. Propriè autem sunt *palpebræ*, pili prodeuntes ex oculorum tunicis, quas *genas* dicimus, uti superioris genæ crepidinem *cilium*. Clarè hanc *palpebrarum*, *genarum*, *ciliorumque* notionem esse, ostendimus alibi ex Plinii lib. X, cap. XXXVII. Lactantius tamen, lib. de Opificio Dei cap. X, *palpebras* usurpat pro *genis*: quod hæc ejus verba ostendunt: *Nam & ipsæ palpebræ, quibus mobilitas inest & palpitatio, vocabulum tribuit, pilis in ordine stantibus vallatæ, septum oculis decentissimum præbent.* Nec aliter usus Festus, cùm *Genas* Ennio dici ait, quæ vulgo *palpebræ*.

Palpito videtur esse à *palpo*. Sed significatio adversatur. Nam *palpare* est *leviter contrectare*, ut solent adulantes: unde & pro *assentari* accipitur. At *palpitare* est *leviter ac frequenter commoveri*: unde *cordis palpitationem* dicimus. Quare *palpito* potiùs erit à πάλλειν, *movere*. Unde παλμὸς, de quo superius. Gloss. Phil. *Palpitat*, σπαίρει, πάλλει. Onomast. *Palpito*, πάλλομαι.

Palpo à θάλπω, id est, *foveo*, quia quos fovemus, molliter contrectamus. Vel quasi παλάμῃ ἀφῶ, *palmâ tango*. Vel potiùs ab Æolico σπαλαφῶ pro ψηλαφῶ, quod est *tango*, *contrecto*, *palpo*. Abjectum initiale *s*, quomodo à στέγω est *tego*, à σφάλλω est *fallo*. A *palpando* est *palpum* pro *adulatione*, ut apud Plautum *palpum obtrudere*: item *palpo* pro *adulatore*, quomodo utitur Pers. Sat. V:

Jus habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio?

Huc facit illud Johannis Saresberiensis, lib. III, cap. IV: *Palpo, qui adulatoris vel assentatoris censetur nomine, quoniam eadem res multis vocatur indiciis, hominum mentes explorat*, &c.

PALUDAMENTUM, *paluda*, *paludatus*, unde sint, docere conatus Varro, lib. VI de L. L. *Paluda*, inquit, *à paludamentis. Sunt hæc insignia & ornamenta militaria. Ideo ad bellum cùm exit imperator, ac lictores mutant vestem, & signa incinuerunt: paludatus dicitur proficisci: quæ propterea quod conspiciuntur qui ea habent, ac fiunt palam, paludamenta dicta.* Hæc Varro, quæ deinde curatius fusiusque expendemus. Ac primò puto *paluda* esse ab Hebræo פלט, quod est *velare*, *operire*: unde & *pallium* ac *palla*, non à *palam*, ut voluit Varro. Quia verò *paluda* est *vestis militaris*, hinc *paludati* pro *militibus* legas apud varios, eosque inter Sidonium lib. V, epist. VII. Ambigi autem possit an *paludatus* sit ἀμέσως à *paluda*, an verbo *paludare*. Sed prius malim, cùm similiter à nominibus, non verbis, sint *togatus*, *chlamydatus*, aliaque. A *paluda* vel *paludare* est quoque *paludamen*, &, TUM adjecto, *paludamentum*, quo Festus ait significari *omnia militaria ornamenta*: sed pressiùs accipi solet, unde χλαμὺς exponitur à Nonio & vett. Glossis. Superimponebatur thoraci, non ad tutelam, sed ornatus caussâ: Galli vocant *cottam armorum*. Propriè autem Imperatorum erat, ut indicat cùm Appuleius in Apologia: tum Isidorus, qui eo de etymo Varroni assentit, etsi aliam adferat originis caussam. Sic enim scribit, lib. XIX, cap. XXIV. *Paludamentum erat insigne pallium Imperatorum cocco purpuraque & auro distinctum. De quo Sallustius, Togam, inquit, paludamento mutavit. Erat enim pallium bellicum, dictum, ut quibusdam videtur, quod eo indutus palam faceret Imperator bellum futurum.* Sallustii locus, quo *togam pallio* opponit, lucem quoque capit ex illo Cornuti ad Persii sat. V: *Toga Romani in pace utebantur, belli autem tempore paludamentis.*

PALUMBES, à παλλειν, *movere*, *palpitare*. Nempe quia est animal timidum, unde *pavidas columbas* dixit Valerius in VIII Argonaut. Longiùs petitum illud Isidori, lib. XII, cap. VII, ut *palumbes* dicantur, *eò quod sint farta pabulo*. {πέλειαι, πελειάδες.}

PALUS, *paludis*, à *palàm*, si audimus Varronem, cùm IV de L. L. scribit: *Palus, paululum aqua in altitudinem, & palam latius diffusa.* Aliis placet esse à παλαιὸς, hoc est, *vetus*, ut propriè sit *aqua inveterata*. Παλαιὸς verò est à πάλαι, hoc est, *olim*, *quondam*. Hoc manifestè est ab Hebræo בלה, hoc est, vetus, sive בלות, hoc est, *inveterascere*. Est & tertium etymon, quod Scaligero & Nunnesio placuit, ut sit à Dorico παλὸς pro πηλὸς, hoc est, *lutum*. Nam palus limosa est. Addo & quartum. Nam quid, si dicamus, *palus* esse ab Æolico ἕλος pro ἕλος, quod *paludem* notat? Sanè *E* in *A* sæpius abit: ut μένω, *maneo*, ἔρῥιος, *aries*. Quintum etiam adjungo, quod Guicharto videbatur: esse nimirum ab יובל, *rivus*, *fluvius*, & juxta Hieronymum *palus*, abjectâ principe syllaba.

PALUS pro *sude*, κατὰ συγκοπὴν factum videtur è *paxillus*: ut utrique etiam Scaligero placet. Vide quæ hac de sententia diximus in *Ala*, & *Velum*. {φυλὸς, φαλὸς vel *paxillus* à πάσσαλος. Sic Gloss. interpretantur.} Vel hoc si displicet, à *pago* (quomodo veteres pro *pango* dixere) erit *pagulus*, indè per συγκοπὴν, *palus*. Pro qua sententia est, quod similiter à Græco πήσσω, hoc est, *pango*, *figo*, dicunt πάσσαλος, vel πάτταλος. A *palus* est *palaris*: ut *palaris sylva*, ex qua *pali* sumuntur, l. IX. D. de usufruct. *Palaria*, locus ubi milites ad palum se exercebant, teste Charisio. Item *depalare* pro palis impactis statuere & circumcludere. Tertull. in Apolog. cap. X. *Civitas, quam depalaverat Saturnus, Saturnia usque nunc est.* Alias *depalare* est palos detrahere: unde *depalatio* apud Vitruvium, lib. IX, cap. VIII: *Nobis autem ab his separandæ sunt horologiorum rationes, & explicandæ menstruæ dierum brevitates itemque depalationes.* Quem locum, etsi difficilem, intactum reliquere Philander & Daniel Barbarus. Sed Turnebus, lib. VI Advers. cap. XII, per *depalationes dierum* intelligit eorum *incrementa*: eò quòd talis apud antiquos horologii forma esset, ut diebus augentibus detrahere, diminuentibus addere cuneos soleant. Unde Vitruvius ipse, lib. IX, cap. IX: *Quarum* (dierum) *brevitates aut crescentias cuneorum adjectus, aut exemtus in singulis diebus & mensibus perficere cogit.* Et ibidem: *Sin autem cuneorum adjectionibus & detractionibus correptiones aut crescentiæ non probabuntur.* Hæc tamen sententia improbatur Bernardo Baldo, viro doctissimo, qui, eâ rejectâ, suspicatur, *depalationes* dici Solis per signiferi partes evagationes: ut nempe sit à *palari*, quod est *vagari*. Ipsum vide in vocibus Vitruvianis.

PAMPINUS, ut Isidorus ait, lib. XVII, cap. V, *dictus, quòd de palmite pendeat.* Malim deducere ab ἄμπελος, *vitis*: ut dicatur quasi *pampelus*. Sed ingeniosè imprimis Martinius, ut dicatur quasi πα ἀμπὶ οἴνην, *herba circa vitem*, more Æolico. Hinc *pampino*. Gloss. βλαστολογῶ, φυλλολογῶ, *pampino*. Onomast. *Pampino*, οἰναρίζω. Vide Varronem, lib. I de R. R. cap. XIII.

PANACEA herba, quæ Græcis πάναξ, πάνακες, & πανάκεια. *Panax* est apud Columellam, lib. XI, cap. III. *Panacea* usurpat Lucanus, lib. IX:

Et Panacea potens & Thessala centaurea.

Panaces est apud Plinium, lib. XXV, cap. IV, ubi & originem aperit: *Panaces, inquit, ipso nomine omnium morborum remedia promittit.* Rectè: est enim à πᾶν, hoc est, *omne*, & ἄκος, hoc est, *medela*, *remedium*; seu ἀκέομαι, *medeor*, *sano*. Hinc *potens* dicitur Lucano, uti vidimus.

PANCRATIUM constabat pugillatu & luctatione: ac ita dicebatur à πᾶν & κράτος, quòd *omnium nervorum viriumque contentione transigeretur.* Nam non pugnis modò, sed & calcibus & cubitos utebantur, ut indicat Fabius, lib. II, cap. VIII. Falsus est Hermolaus Barbarus, cùm putabat ita dici à πάντα & κρατεῖν, *à vincendo omnia*, ut *pancratium* sit certamen, quo quis quinque certandi generibus congreditur, hoc est, cursu, pugillatu, luctâ, saltu, & disco. Confudit enim Hermolaus πένταθλον & παγκράτιον. Vide *Quinquertiones*.

PANDECTAS ridiculè scribit Accursius ita dici à *pan*, quod est *totum*; & *dectes*, quod est *doctrina*. Nemo enim hodie nescit, esse à πᾶν, id est, *omne*; & verbali δεκτὴς, quod à δέχομαι, id est, *complector*. Gellius, lib. XIII, cap. IX: *Tullius Tiro Græco titulo pandectas inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentes.* Meminit & ejusdem appellationis, lib. ult. cap. ult. Plinius, in præfatione naturalis historiæ, ponit hanc inscriptionem inter illecebrosas & magna promittentes, propter quas, ut ipse inquit, vadimonium deseri possit. Sed & eodem modo inscribuntur libri Digestorum, qui ex XXXVII Jurisconsultis sunt coagmentati. De horum appellatione sic scribit Justinianus epistolâ ad senatum & omnes populos, quæ hodie secunda est in tit. de vet. jure enucl. *Nomen, inquit, libris imposuimus Digestorum, seu Pandectarum, qui omnes disputationes in se habent legitimas, & quod undique fuit collectum, hoc in sinus receperunt in centum quinquaginta penè millia versuum, totum opus consummantes.* Pandectarum libri hodie signantur hac nota *ff*. Id *facta* interpretabatur Aldobrandinus in proœmio Institut. Sed nimis generalis fuerit hæc appellatio, cum sit omnium librorum communis. Quare verisimiliùs multo, qui volunt eam notandi rationem ex librariorum imperitia originem cepisse. Sed ex qua litera hæc nota originem ducat, id inter hos neutiquam convenit. Laurentius Vallensis in Raudensem censet ortam ex Græco Δ, quo *Digesta* significentur. Sed obstat, quod Græci habeant proprium vocabulum Πανδέκται. Itaque Alciatus lib. III Dispunct. c. XVI, censet potiùs ortum ex eo, quòd *Pandectas* per π cum circumflexo accentu notare soleant. At Haloander malebat factum inde quòd veteres pro Tit. scriberent ϑ, quod est ϑέμα τίτλου. In fasciculo temporum, ubi de Justiniano agit, legas *Digesta* olim per *D* & *G* scribi solere, indeque ex similitudine quadam ortum, ut vulgo nunc pro eo *ff* scribatur. Sed Ferrandus Adduensis, lib. I, cap. I explicationum, censet similitudinem potiùs habere cum L. L. Quare cùm ex Probo constet eo Leges significari, fit ei maximè verisimile hinc notam istam originem traxisse.

PANDO vel est à πετάω, sive πετάζω, quod idem significat: unde in Onomast. *Pando*, πετάζω: vel à φαίνω, *ostendo*, unde ἀναλόγως fit φανὸς, *apertus*. Posterius malo: quod & probat

probat Septimius Florens, in εἰρήνῃ Aristophanis. At more suo ludit Varro: quando ait *pandere* dici *panem dare*, indeque deam *Pandam*, vocari, quæ eadem ac *Ceres*. Nempe existimabat, etsi *pandendi* verbum ad alia quoque transferatur, propriè tamen convenire Cereris fano, cùm egentibus ex eo panis daretur. Adscribam hâc de re Nonii locum, prout eum emendavit Carrio, lib. I Antiq. Lect. cap. III; *Pandere Varro existimat eâ caussâ dici, quod qui ope indigerent, & ad asylum Cereris confugissent, panis daretur. Pandere ergo quasi panem dare, & quod nunquam fanum talibus clauderetur. Idem de vita pop. Rom. lib. I. hanc Deam melius putat esse Cererem, sed quod in asylum qui confugissent, panis daretur, esse nomen fictum a pane dando pandere, hoc est, aperire.* Aliis tamen *Panda* ita dicta videtur, quòd pacis tempore portæ urbium panderentur. Horum opinionem confirmat Glossarium vetus Philoxeni, in quo legere est, *Panda*, Εἰρήνης Θεός. Est & tertia nominis hujus ratio, adducta ab Arnobio, lib. IV, ubi & *Panticam* eandem vocatam docet: *Quod*, inquit, *Tito Tatio Capitolinum ut caperet collem, viam pandere atque aperire permissum est, dea Panda est appellata, vel Pantica.* Et mox: *Nisi Tarpeiam rupem rex Sabinam potuisset accipere, nulla esset Pantica.* Quo id auctore scripserit Arnobius, non constat. Nihil enim hujusmodi apud Halicarnassensem, Livium, Festum, alios me legere commemini. A *pando* tum *pansum*, tum *passum* veteres dixerunt: contrà quam putavit Agellius, lib. XV, cap. XV. Diximus hac de re abundè in Grammaticis Exercitat. A *pansum pansa* dicti, qui *pedibus* essent *pansis*; ut *planci*, qui *plani*. A *passum* est *passus*, quod propriè dicitur de *pedibus passis*: quinque pedum esse volunt, hoc est, duorum gressuum, ut *gressus* sit duorum pedum ac semis. Ab eodem est *passim*; pro quo *passivus* dixit Tertullianus, lib. de pallio, cap. III. nempe à *passivus*, hoc est, *promiscuus & vulgaris*: qua vox ea non à *patiendo*, prout Grammatici utuntur, sed à *passim*. Ita idem Tertullianus, lib. I adversus Marcionem dixit, *passivum nomen Dei*: nempe quia & hominibus dictum, *Dii estis*. ac ab eodem *passivitas* dixit pro *frequentia promiscuâ*. Sic enim ait cap. IV ejusdem libri: *Quantum denotatus passivitas offert.* Et in Apologetico: *Suppeditante materias passivitate luxuria.* A *passim* quoque dicuntur *oves passales*: εἰκαῖα πρόβατα. Nisi potiùs *pascales* scribendum, de quo in *Pasco* diximus.

P A N D U S, quia se *pandit*, hoc est, *extendit*. A *pando*, *pandidus* foret, ut a *floreo*, *floridus*; à *madeo*, *madidus*: sed εὐφωνίας causâ, ob concursum duorum *D*, *pandus* maluere, ut monet Priscianus, lib. IV. A *pandus* est *pandiculor*. Festus: *Pandiculari dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur, eo quod pandi fiunt.* Quod ἀναλογία firmat. Nam similiter à *missus*, *missiculare*; à *fissus*, *fissiculare*. Alioqui possis & à *pando* deducere. Nam *pandiculantes* se *pandunt*, hoc est, *extendunt*. In adductis Festi sive Paulli verbis nonnulli MSS. habent *oscillantes*: sed rectum est *oscitantes*. Plurimùm enim hæc differunt: ut notum.

P A N E G Y R I C A *oratio*, πανηγυρικὸς λόγος, propriè est non quæcunque est generis ἐπιδεικτικοῦ, sed solùm laudatoria, nec laudatoria quævis, sed quæ habetur in cœtu populi universi: quem Græci πανήγυριν vocant, à πᾶν & Æolico ἄγυρις pro ἀγορά: atque inde *panegyricæ* orationi nomen. Quæ adversus hanc sententiam adferri possint, discussimus in Oratoriis nostris, lib. I, cap. V.

P A N G O prius fuit *pago*, & *paco*. Utroque enim usi, sed *paco* antiquius. Antiqui enim C pro G usurpabant, ut docet Festus in *Orcus*. Non audiendus idem, cùm in voce *Prodigia* ait, antiquitus *G* vocatum, quæ nunc *C* appellatur. Contrarium enim paret vel ex columna Duilliana. *Paco* verò, seu *pago*, fuit à Dorico πάγω pro πήγω, unde πηγνύω, seu πήγνυμι, quod tum *figere* notat, tum *componere*, *coagmentare*, *facere ut concrescat*. Et sanè Latini dicunt *pangere fœdus*, ita est apud Euripidem παγεὶς ὅρκος, *fœdus juramento sancitum ac pactum*. Πάγω fortè à πίω, hoc est, *occurrere*, *occursu in quippiam impingere*. A *pago* (quomodo veteres dixisse, testatur Quinctilianus, lib. I, cap. VI) remanet *pactum*: quâ de voce parùm aptè Isidorus, lib. V, cap. XXIV: *Pactum*, inquit, *quasi ex pace factum, ab eo, quod est pango, unde & pepigit fœdus.* Nam non compositum est, sed derivatum. Nec à *pango* propriè est, sed uti diximus, *paco*, seu *pago*; unde *pango*; ut *frango* a *frago*, à quo *fragilis*. A *pago* item *pagina* dicimus. Nomen ei a *pagendo*, hoc est, *pangendo versu*. Nam quia veteres Romani erant rustici, inde est, quòd à rebus rusticis multò plurima desumpserint. Multa sanè ejusmodi in Actio suo congessit Jovianus Pontanus, fol. CXL. ed. Ald. Adhæc a *pago* est *propago*, verbum; unde *propago*, nomen, pro quo & *propages* dicitur. Ab eodem *compages*, seu *compago*: à quo *compaginare* dixit Ammianus lib. XVI. Atque uti *compages*, ita & *impages* dixere. Festus: *Impages dicuntur, quæ à fabris in tabulis figuntur, quo firmius cohæreant, à pagendo, id est, figendo* (ita & MSS.) *unde & poetæ pangere versus dicuntur, & agricolæ pangere plantas, hoc est, infigere.* Usus *Impagis* voce Vitruvius, lib. IV, cap. VI. A *pago* autem, inserto *N*, fuit *pango*: ut a *tago*, unde *tagax*, *tango*, à *frago*, unde *fragilis*, *frango*; à *jugo*, *jungo*. At ab antiquo *pacere* est *pacisci*, ut ab *apere*, *apisci*; unde *adipisci*, & *indipisci*. Ejus compositum *compeciscor*, unde *compectum*, pro quo vulgo scribunt *compactum*. Verùm per *A* quidam rectiùs efferunt, quomodo est à *compingo*. Nam similiter ab eo verbo sunt *compago*, & *compages*. At rectius scribitur per *E*, cùm venit à *compeciscor*, quòd eâ ratione per *E* scribitur, quâ *defetiscor* à *fatiscor*. *Compecti* voce præter Afranium usus Plautus, cùm alibi, tum Capt. Act. III, S. I:

Omnes compecto rem agunt, quasi in velabro olearii.

Usurpant quoque Suetonius, & alii. *Compecto* per *E* probat quoque Palmerius. Charisius, cap. de Adverbio, videtur putâsse, non tam à *compacisis* seu *compeciscis* venire, quod in usu esse negat, quàm à nomine *pactum*. Simile est *depecisci*, pro *depacisci*. Hinc Terentius:

Vitam pro amicæ unâ nocte depecisci.

Et Appuleius similiter libro X. *Grandi denique pretio cum altore meo depecta est noctis unius cubitum.* Ulpianus in l. III. D. de calumniis: *Depectus dicitur turpiter pactus.* Sed non de turpi solùm, verùm & honesto pacto dici, contra Ulpianum, Valla, Hottomannus, atque alii, comprobant. Ab eodem est *depector*: quomodo *depector litium* pro *redemptore* apud Appuleium, legimus in Apologo.

P A N I C U L A Plinio est lanugo sive capillamentum sive coma lanosa, in milio, arundine, avellanis, & similibus. φόβην & ἀνθήλην Græci nuncupant. Nec aliud est, quàm ξανθόφυσις τριχώδης. Est diminutivum à *panica*, quod est à Dorico πανίκη pro πηνίκη, quomodo *coma* vocatur, imprimis *additicia*, & *globus crinium implexorum*. Hesych. Πηνίκη, θρὶξ, ἐμπλοκή. Suidas: Πηνίκη πεπλεγμένη κόμη. Sed Latini *panicam* non dicunt. Itaque aliis *panica* esse placet à πῆνος, *stamen*, *filum*. Nam lanosa illa coma stamini seu filis similis est. Sed malim *panicula* à *panus*, quod notat πηνίον sive *tramæ involucrum*. Sunt enim *paniculæ* πηνιοειδῆ. Festus: *Panus facit diminutivum panicula.* Ubi *panus* est, uti dixi, id quo trama involvitur. At κατὰ μεταφορὰν *panus* & *panicula* vocatur mammosus inguinis, vel alius loci tumor. Unde & in Glossis legas: Πανοῦκλα, *panicula*: item πανοῦκλα, *pestis*, λοιμός. *Paniculam* pro *lanosa coma* usurpat Plautus, juxta emendationem Turnebi, Adversariorum lib. II, cap. XXVIII. Sic enim legendum putat Milite, Act. I, Sc. I:

Cum tu legiones difflavisti spiritu,
Quasi ventus folia aut paniculam tectoriam.

Quo loco per *paniculam* intelligit lanosam arundinum comam: eamque *tectoriam* vocari putat, quòd arundine ac culmis integerentur casæ, uti & hodie fit. In vulgatis Plauti codd. legitur *peniculum*: sed cùm is è setis fiat pilisve equinis, non tam facilè spiritu difflatur, quàm folia, eoque *panicula* potiùs Plautum meminisse verisimile est.

P A N I C U M, Græcis ἔλυμος, & μελίνη. Etymon adfert Plinius, lib. XVIII, cap. VII. *Panicum*, inquit, à *paniculis dictum.* Ac paullò post ait, quoddam *panici* genus esse è *pano*, *parvis racematum paniculis*. *Paniculas* vocat comam lanosam, quam ἀνθήλην Græci dicunt. *Panicum* est lanugine obsitum: ut jure indè nomen arcessatur. Non quidem ὁμοίως à *panicula*, ut Plinius videtur indicare. Ἀναλογία enim repugnat. Sed à *panus*, cujus diminutivum *panicula*. Ut *panicum* & *panicula*

ejusdem sunt originis. *Panus* verò à πῆνος, pro quo Dores & Æoles πᾶνος. A πῆνος πηνίκη, ἡ θρὶξ ἡ κόμη. Ut a πῆνος πηνίκη, sic à *panus panicum.* Non audiendus Isidorus, lib. XVII, cap. II, ubi pro *panicum* dicit *panicium*, atque ita vocari ait, quasi *panivicum*, quia multis in terris homines *panico* utantur *panis vice*, hoc est, loco.

PANIS (pro quo in neutro *pane* dixit Plautus Curcul. II, III) est à *panus*, quomodo vocatur ἡ τολύπη, sive *fili glomus*, ad cujus similitudinem *panes* fingi solent. Varro, lib. IV de L. L. *Panis, quòd primo figuras faciebant mulieres in panificio panus: posteaque figuras facere instituerunt alias.* Vel dicitur *panis*, quasi *pascinis*, à *pascendo.* Nonius: *Panis proprietatem à pascendo putant veteres existimandam.* Vel est *panis* à *Deo Pane.* Cassiodorus, lib. VI Variarum epist. XVIII: *Pan primus consparsas fruges coxisse perhibetur: unde & nomine ejus panis est appellatus.* Vel dicitur *panis* quasi *ponis*, à *pono*; aut ab adjectivo πᾶν, quasi τὸ ζῶα πάντα ἐφίεσθαι. Isidorus, lib. XX, cap. I: *Panis dictus, quòd cum omni cibo apponatur: vel quòd omne animal eum appetat: πᾶν enim Græce omne dicitur.* Sed omnium horunce sententias diluit Athenæus, ex quo discere est Romanis *panem* vocari ex eo, quòd Dores dicant πανόν. Ita enim scribit is lib. III Δειπνοσ. Πανὸς ἄρτος. Μεσσάπιοι καὶ τὴν πλησμονὴν πανίαν, καὶ πάνια τὰ πλησμία. Βλαῖσος ἐν Μεσοτρίβᾳ, καὶ Ἀρχίλοχος ἐν Τηλέφῳ, Ῥίνθων ἐν Ἀμφιτρύωνι, καὶ Ῥωμαῖοι δὲ πᾶνα, τὸν ἄρτον καλοῦσι. Πανὸς verò fit à πάσομαι, *edo*, unde & *pabulum*, & dea *Pales*, aliaque. Quod siquis in dubium vocet, an in magna Græcia pro *pane* πανὸς dixerint (sanè MSS· ac meliores Athenæi codices πάνια non πλήσματα, sed πλήσμια interpretantur: ut Casaubonus testatur) ἀμφίως *panis* à πάσομαι deducere licebit. A *pane* est *panarium.* Varro lib. IV de L. L. *Hinc* (à pane) *panarium, ubi id servabant: sicuti granarium, ubi granum frumenti condebant; unde id dictum. Panarium* quoque dicebatur *sportula, in qua panes reponebantur.* Plinius, lib. I, Epist. VI: *Proinde cum venabere, licebit auctore me, ut panarium & lagunculam, sic etiam pugillares feras.* Usus eodem modo Suetonius, Caligul. cap. XVIII, & Domitiano cap. IV. Papinius, I Silvarum. Martialis *panariolum* nominat ὑποκοριστικῶς.

PANNUS plerisque esse placet, à *pano textorio*, hoc est, *involucro tramæ:* qua de notione in *Panus* diximus. Sed Varro, in IV de L. L. *pannus* Græcorum esse scribit. Nempe deducere videtur, à Dorico πᾶνος pro πῆνος, quomodo, Hesychio teste, vocatur τὸ ὕφασμα, *textum*, seu *tela.* Estque hoc à πήνω, hoc est, ἐνυφῶ. A *pannus* non tantùm *pannosus*, sed & *panniceus*, dicimus, hoc est, crasso ac vili indutus *panno*; sive diversis *pannis* obsitus, ut exponit Isidorus, lib. XIX, cap. XXII: Legas apud Persium, sat. IV:

Dum ne deterius sapiat pannucea Baucis.

Ac Pomponium in Panuceatis sæpius citat Nonius. A *panno* quoque est compositum *depannis*, quasi *panno* carens. Usus poëta vetus apud Nonium. Et similiter *impannis* dixit Plautus Asin. Act. IV, Sc. II. si vera est emendatio Lipsii, lib. V Antiqu. Lect. cap. XIII. De qua jure ambigit Valens Acidalius.

PANTHERA à Græcis esse, monet Varro in IV de L. L. his verbis: *Ferarum vocabula partim peregrina, ut Panthera, Leo: utraque Græca. à quo etiam & rete quoddam Panther, & Leana, & muliercula Pantheris.* Priscianus quoque in V: *In multis videmus commutatione terminationis genera quoque esse conversa: ut ὁ κρατήρ, hæc cratera: ὁ ἀμφορεύς, hæc amphora: ὁ πάνθηρ, hæc panthera.* De etymo convenit, esse ex πᾶν, & θὴρ *fera:* sed de caussa nugatur Isidorus, lib. XII, cap. II: *Panther dictus,* inquit, *sive quod omnium animalium amicus sit excepto dracone: sive quia & sui generis societate gaudet, & ad eandem similitudinem, quicquid accipit, reddit. Πᾶν enim* [illegible]*e dicitur.* Verisimilius, qui putant sic vocari, quia pene [illegible]nium in ea ferarum colores cernere est. Nam ut Plinius ait lib. VIII, cap. XVII: *Panthera & tigris macularum varietate prope sola bestiarum spectantur: cæteris unus, ac suus cujusque generis color est.* Huic Eruditissimus Salmasius censet, πάνθηρ dici quasi Πανὸς θὴρ, *Panos fera:* ut σατυρόθηρ, quasi *Satyri fera.* Arcadius Grammaticus: Καὶ τὸ πάνθηρ, καὶ σατυρόθηρ ἀπὸ μονοσυλλάβων. Sanè *pantheras* Baccho fuisse dicatas, constat ex Philostrato & aliis. Sed hoc non prohibet, quominus & Pani dicarint. Magis tamen verisimile fit, vocem esse ab Oriente petitam: non propterea quidem, quia in Munsteri Lexico trilingui *panthera*, & *panther*, iisdem plane literis Hebraice scribatur (nam Hebræis *namer*, Chaldæis *nimra* vocatur, ut Esa. XI, Hier. V, Os. XIII:) sed quia Europa non habet *pantheram*, Aristoteles testatur. Quare ex Asia primùm in Græciam delatæ, posteaque etiam ex Africa. Non dubium autem, quin cum re nomen quoque ex Oriente attulerint. uti videmus factum in *tigride*, quæ ut ex Armenia est allata, ita quoque nomen retinuit Armenium. *Pantheris* autem in Asia celebrantur Caria, Lycia, Pamphylia, maximeque Syria, Armenia, Arabia, Hyrcania. Est verò idem genere animal πάνθηρ & πάρδαλις. Nec ignoro, distingui à Xenophonte, in Cynegetico; Polluce, lib. V, cap. XIII; Athenæo etiam, atque aliis, qui πάνθηρας & παρδάλεις conjungunt. Sed hæc facile conciliantur ex Plinio, qui docet sexu differre, ac fortasse & colore. Videtur tamen & alterum animal nomen πάνθηρος habere. Quippe Oppiano, in II κυνηγετ. πάνθηρ est bestia parva & imbellis & cum mustelis & gliribus conjungitur. Atque ait poëta de ea nolle se agere: qui tamen de *pardali* tractat, in III κυνηγετ. Sed Xenophonti, & Athenæo, ac Polluci, πάνθηρ omnino aliud est. Atque ex eo Latinum *panthera*, uti dixi. Quæ verò *panthera* Lucillio, Varroni, aliis, hæ seculo pòst dicebantur pardi, quomodo Lucanus, Juvenalis, Plinius, Martialis, atque alii, appellant: quanquam solos sic mares dixere, quod Plinius indicat, l. VIII, cap. XVII: *Nunc Varias, & Pardos, qui mares sunt, appellant.* At Ælius Spartianus, & qui circa ea tempora vixerunt, etiam *Leopardos* vocant, unde nostrum *Lupaert.* Hinc Glossæ: *Leopardus*, πάρδαλις. Ac circulatores qui nundinarum tempore exotica ostendunt, *leopardum* pro *panthera* aut *pardo* monstrant; & contra. Propriè tamen *leopardus* ex *leana* & *pardo* natus, ut Isidorus ait, lib. XII, cap. II. Nempe conflata vox ex *lea* & *pardus.* Nam *lea* pro *leana* dixere veteres, ut alibi dictum. Natales *leopardi* signat Claudianus:

——Cum forte leana
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter.

Ubi per *viridem adulterum* signat *pardum*, cui pellis colore variatur. De iisdem sic loquitur:

Omnia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permixto genitis.

Ac mox:

Hi maculis patres referunt, & robore matres.

Nam maculas pardi habent, robur leænæ. Quemadmodum verò ex *lea* & *pardo leopardus:* ita *ex camelo* & *pardali camelopardalis.* Horatius:

Diversum panthera genus confusa camelo.

PANTICES interpretatur Perottus (quem alii Lexicographi secuti) *fluxum ventris*, ac dici ait, quia *ventrem pandat.* Nempe cùm apud Festum legeret: *Pantices, frus ventris* (sic ab Aldo quoque editum olim: MSS· quidam, *Panticeps, frus ventris*) putavit scribendum, *Pantices, fluxus ventris*; quam lectionem etiam secutus Raderus ad Martialem, lib. VI, Epig. LXIV. Sed loca omnia, in quibus ea vox hodie invenitur, ostendunt, *pantices* esse aliud, ut probabile non sit Festum hoc modo scripsisse. Magis verisimilis aliorum conjectura, pro *frus* legentium *viscus.* Siquidem ex ipsis auctorum locis non obscurè colligi potest, *pantices* vocari *intestina*, sive, sic dicantur (quod Antonius Nebrissensis & Hadr. Junius putarunt), *intestina* illa *pelliculata*, quæ ob multiplicia volumina ceu pagellas à Belgis *'t boek* appellantur: sive, quod Jacob. Dalecampius scripsit in notis ad Plinii lib. II, cap. XXXVII, *pantices* sint *lactes*, hoc est, *intestinum tenue, jejunum & duodenum.* Usus *panticis* voce Plautus, Pseudolo, act. I, sc. II:

——Vino modo cupidæ estis,
Eo vos vestros panticesque adeò madefacitis, cùm ego sim hic siccus.

Et Martial. lib. VI, ep. LXIV.

Quod cum panticibus laxis, & cum pede grandi
Et rubro pulmone &c. lanius per compita portat.

In Catalectis quoque est: *Et æstuantes nocte solvi pantices obesam ad uxorem rapis.* Vide quæ ad hunc locum Scaliger notavit,

tavit, itemque ad illud in Phallicis: *Latet jacente pantice abditus specus.* Videtur autem panticibus nomen ex eo esse, quia *in ventre jaceant expansa extentaque.* Belgæ omasum *panse* seu *pense*, Celtæ quoque *panse* appellant: quæ vox non minùs ad *panticum* nomen alludit, quàm Italorum *pansa*, qui sic nominant *ventrem.* Significat quoque *pantex* vulnera ulceraque quæ in collis oriuntur jumentorum. Glossæ vett. *Pantex*, ἕλκος ἐπὶ τραχήλου κτηνῶν. *Pantices* igitur intelligendæ versu istoc Maronis, parodia in Sabinum, hoc est, Ventidium Bassum:

Bidente dicit, attondisse forcipe,
Comata colla, nequa sordidum jugo
Premente dura vulnus ederet juba.

Hac notione *pantex* dici videtur, vel quia se *pandat*: vel à *panu*, quomodo *tumor inguinis* vocatur Nonio teste. [Malo ex πανίδικες dici *pantices*. nam πανίδιξ est φλοιὸς Hesychio.]

PANUS tuberculi genus in vertice, alis, aut inguine, latius, quàm altius: *mammosum panum* vocat Plin. De eodem sic Celsus, lib. V, cap. XVIII. *At adversus panum, tum primùm orientem (quod φύγεθλον Græci vocant) & omne tuberculum, quod phyma nominatur*, &c. Ex Hermolai Barbari sententia sic dicitur, quia *panus instar tumeat*, non altè quidem, at latè. Sed omnino ita vocatur κατὰ μεταφορὰν, quia *simile sit pano textricum.* De utraque *pani* notione sic scribit Nonius Marcellus: *Panus trama involucrum, quem diminutivè panulam vocamus. Lucil. lib. IX. Foris subtegminis panus est. Tumor quoque inguinum ex formæ similitudine sic vocatur. Afran. Matertera: In quem plenam papulam, panum tympanum. Novius Optione. Qui me miserum miseriorem reddidit, quàm panus puerum. quod pueri ægrius patiantur hoc genus morbi.* Hæc Nonius. Sed verisimilius est, *panum* primariâ notione esse πηνίκλον, hoc est, *fusum filis involutum*, seu *glomum lanæ carptæ, & ad nendum paratæ.* Quod etymon quoque confirmat. Nam est *panus* à Dorico πανίον pro πηνίον, quo significatur ἀγαθὶς, sive *glomus.* Ac vicina huic vox πῆνος, hoc est, ὕφασμα, *tela.* Doricè est πᾶνος, unde Latinum *pannus.* A *pano*, quâ est *trama involucrum*, ajunt esse *pannelum*, sive *pannuelium* appellatum. Voluntque sic dici radium, quo stantes procurrunt telas. Varro, in IV de L. L. conflatum putat à *panno* & *volvendo.* Scaliger è *pano eluendo* dici arbitratur. Magis verisimile sit, simplex esse, venireque à *panus*, *panucula*, unde *panucella*, & mutato genere *panucellium* quasi à *panum*: Nempe ut idem sit *panus*, *panucula*, *panucellium.* Sanè in Glossis Philoxeni legas *panucellium*, ubi exponitur πηνίον, seu πανίον. In Onomastico Græco-Latino pro eo est, *pannuelum*: atque interpretatur ῥάκιον.

PAPA quidam factum putant ab interjectione *papa*, quoniam *papa* sit planè *admirandus*: quidam à *corona*, hoc est, *tonsura papali*, quæ πεπλίζηθρα vocatur à Constantino in epistola ad Sylvestrum; & Balsamone ad Synodum in Trullo, can. XXI: quidam etiam conflatum putant, ex notis *P A. P A.* quæ significant *patrem patrum*; quomodo Pontifex Romanus crebrò appellatur in antiquis monumentis. Ex triplici hac ἐτυμολογίᾳ lucem capit locus hic Remigii Antissiodorensis de celebratione missæ: *Papa autem secundum quosdam dicitur admirabilis vel coronatus; sed quòd melius est, pater patrum, id est, episcoporum.* Sed omnia hæc λῆροι. Nam est a Græco πάππας, vel πάπας, quod *patrem* significat. *Papas* autem vulgus omnes vocabat *clericos*, ut testatur Walfridus Strabo, de rebus Ecclesiasticis cap. VII. Postea proprium esse cœpit Episcoporum, quod ex plurimis locis Cypriani, Hieronymi, Augustini, aliorumque patrum notum est. Sed reverentiæ causâ peculiariter junior Episcopus seniorem sic vocabat: quemadmodum ex canone LIV Carthagin. Syn. probat Josephus Scaliger elencho trihæres. Serrarii. Postea *patriarchæ Romano* hic honos habitus est, ut solus καθ' ἐξοχὴν *Papa* vocaretur; quod factum ex statuto Gregorii septimi anno CIↃLXXIII. Plura de *Papæ* nomine ac Græco πάππας vide apud Cælium Rhodig. lib. II cap. XXI; Onuphrium Panuinum, in vocum Ecclesiasticarum interpretatione; Pamelium ad epist. III Cypr.; Baronium in Martyrolog. X Ian. socerum meum Fr. Junium, notis in Codinum pag. CCLV. Savaronem in Sidonii epist. I lib. VI. Hieronymum Wolfium, tom. I. Memorab. p. IↃ CCCCXC, & seq. Meursium in Gloss. vocibus πάππας, παπᾶς, & πρωτοπαπᾶς. Barthium, Adversar. lib. LX. Qui tamen quòd Latinos à Gothis aliisque barbaris, *papa* vocem putet accepisse, audiri minimè debet. Culpat ille doctissimum socerum meum, Franciscum Junium, quòd scripserit, Germanos à Latio *papa* vocem accepisse. Sed quomodo Latini à Gothis eam vocem accepere, si Cypriano & aliis ejus ævi id nomen tributum, tanto ante irruptionem Gothorum & aliorum barbarorum in imperium Romanum?

PAPAVER dici censeo à verbo *papo*, ut *cadaver* à *cado.* Nomen ex eo fuerit, quòd inderetur *papa* ad conciliandum somnum. *Papa* (pro quo vulgò minus rectè *pappa* scribunt gemino *pp*) puerorum est cibus, quem & nos hodie *pap* appellamus. Indicat id hic Varronis apud Nonium locus: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent, & matrem mammam, patrem tatam.* Sed suspicatur Joh. Meursius hanc impropriam ac secundariam esse significationem, propriè autem notare *caput mamillæ*, indeque (quod ejus opinionem non parùm firmat) *papillam* dici ὑποκοριστικῶς. Nec obscura fuerit ratio hujus inversionis. Nam pueris *papam*, hoc est, *papillam*, sive *mammam* poscentibus, sæpe, sive quòd maternum lac non sufficiat puero alendo, sive quò paullatim solidioribus adsuescat cibis, lac præbetur crustula infriatum: eaque res caussam præbuisse videtur huic significationis immutationi. A *papavere* dicitur *vestis papaverata.* Plinius, lib. VIII c. XLVIII. *Crebra papaverata antiquiorem habent originem jam sub Lucilio poeta in Torquato notata.* Erat *papaverata vestis* tenuis ac delicata: ac sic à Lucilio vocatur, Græcorum exemplo quibus μήκων non solùm notat *papaver*, sed etiam *textum byssinum, sive lineum.* Nam Hesychius ὕφασμα βύσσινον exponit. Sed de caussa nominis non consentiunt. Aliquibus videtur appellatio esse ex eo, quia quoddam *papaveris genus* esset, ex quo (ut Plinius ait) *candorem lintea præcipuum trahunt.* Alii censent sic dici, quia mollis *papaveris* lanugo neretur, vestisque ex ea texeretur. Sanè verisimiliora hæc sunt, quàm ut cum erudito viro *paverata* pro *papaverata* reponamus.

PAPILIO est σκήνωμα, ut exponitur in vett. Gloss. Ita usus Vegetius, lib. I cap. III. De eo sic Isidorus, lib. XV cap. X. *Papiliones vocantur à similitudine parvi animalis volantis, quod maximè abundat florentibus malvis.* De *animalculo papilione* vide Columellam, lib. IX cap. XIV, quod est de apum cura. Isidorus ibidem vocat *aviculas*, sanè ἀκύρως, cùm sit insectum. Sed balbutire voluit cum pueris, qui *volantia omnia aviculas* appellant. Videtur dici *papilio*, quia *papet*, hoc est, *edat & exsugat olera*; imò & ceras, ut Columella dicto loco auctor est. Vel potiùs *papilio* sit ex Græco ἠπίολος repetendo *P.* Meminit Aristoteles, lib. VIII cap. XXVII, ubi est, ἠπίολος περὶ τὸν λύχνον πετόμενος. Pro quo Plinius, lib. XI cap. XIX: *Papilio luminibus accensis advolitans.* Sanè ἠπίολον esse *papilionem*, etiam Dalecampii judicium est.

PAPILLA, & *mamilla*, hoc differunt, quòd *mamilla* est omnis eminentia uberis; *papilla* verò breve illud, unde lac trahitur; quemadmodum iisdem verbis tradunt Servius ad XI Æn. & Isidorus, lib. XI, cap. I. [*P* & *M* promiscuæ literæ.] *Papilla*, ex Festi sententia, ὑποκοριστικῶς factum à *papula*, quomodo veteres vocarunt, quæ tuberculi speciem habent. Argumento est, quòd vulgò *papulæ* dicantur *pustulæ cutis ex prurigine insurgentes.* Celsum vide lib. V. Vel dicendum, *papillam*, seu *papulam*, potiùs esse à *papa*, quomodo vocatur puerilis cibus, quia nempe infantes ex mammarum apice papent, hoc est, comedant. Nam *papare* de infantuli ætate dixit & Plautus Epid. act. V, sc. II:

Novo liberto opus est, quod papet.
PE. *Dabitur. præbebo cibum.*

Hanc *papillæ* etymologiam addncit Isidorus, lib. XI, cap. I: *Papillæ*, inquit, *capita mammarum sunt, quas infantes sugentes comprehendunt. Et dictæ quòd eas infantes quasi papent, dum lac sugunt.* Vide *papaver.* A *papilla* est *expapillare.* Festus: *Expapillato, brachio exserto, quod cùm fit, brachium nudatur.* Nonius: *Expapillato brachio, quasi usque ad papillam renudato.* Adfert deinde locum hunc è Plauti Milite, Act. IV Sc. IV. Sed alii legunt *expalliato* brachio, vel *effafillato*, quod & in Festo invenitur. Sic enim apud eum legas:

Effafilatum est exertum, quòd scilicet omnes exerto brachio sint exfilati, id est, extra vestimentum filo contextum. Sine dubio eumpse Plauti locum respexit. Sed cùm jam olim apud eum nunc *effafilatum*, nunc *expapillatum* legeretur; utramque vocem sibi grammaticus explicandam putavit. Sine dubio autem rectius est *effafilatum*. Nec enim brachio exerto nudantur *papilla*, nec, si id fiat, propterea brachium rectè *expapillatum* dici possit. *Effafilatum* autem dicitur pro *exadfilatum*.

P a p p a r e, seu *papare* (diversimodè enim vox hæc scribi solet,) est *edere*, quomodo utitur Plautus. Epid. act. v sc. ii, vel *cibum poscere*, prout usurpat Pers. sat. iii. Venit à *pappa* sive *papa*. Eo significatur *puerorum cibus*, ut ostendimus voce *Papaver*, ubi plura hac de voce legere potes. Græcis πάππας non *cibum*, sed *patrem* notat, ut apud Homerum Od. ζ. indeque apud eundem παππάζειν, τὸ βρεφικῶς προσφθέγγεσθαι τὸν πατέρα, ut ait Eustathius. Contra factum in *mamma*. Nam Romani pueri eo matrem appellant, ut eodem libro indicant Varro, cujus verba adducimus in *Papaver*. At pueros Græcorum ita *cibum* appellasse constat ex nubibus Aristophanis. Voce *pappas* utuntur & Latini, sed alia significatione. Quippe τὸν τροφέα, πάππαν οὐδεὶς Ἑλλήνων καλεῖ, ut scribit Eustathius ex Lexico Rhetorico. At sic utuntur Latini. Juvenal. sat. vi:

Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa
Quæ peperit: timidus prægustet pocula pappas.

Ubi *pappas* omnino est *nutricius*. Confirmant idem Glossæ Isidori, in quibus est: *Pappas, pædagogus*. Ad illud quoque Juvenalis:

Discipuli custos præmordet Acanoncius,

sic habent Glossæ: *Eunuchus pædagogus, proprium pappatis*. Nec mirum, si vox quæ Græcis *patrem* notet, Latinis notet *nutricium*. Nam is patris quodammodo vicem gerit. Et sanè Latinis vox *matris* similiter accipitur pro *nutrice*: ut apud Plautum.

P a p p u s antiquâ linguâ idem quod *senex*, unde *sponsa pappi*, & *Agricola & Hermia pappi*: quibus nominibus fabulas scripsit Pomponius. Confirmat eam significationem Varro, vi de L. L. *Item*, inquit, *significant in Atellanis aliquot pappum* (sic ex vett. libris emendant Turnebus & Scaliger, pro quo vulgo *pupum*) *senem, quod Osci casnar appellant*. Est à Græcorum πάππος, quod iis *avum* notat. Et similiter usus Ausonius in Protreptico:

——*pappos aviasque trementes*
Anteferunt patribus seri, nova cura, nepotes.

Etiam Græcis à senilis caniciei similitudine sic vocatur *lanugo carduorum*, unde hanc quoque acceptionem habent Latini. Monet Festus, sic usum Lucretium, cùm scribit,

Vestem, nec plumas avium, papposque volantes.

Plinius similiter de cacto herba, lib. xxi, cap. xvi. *Semen ei lanuginis, quam pappum vocant.* Idem, lib. xiii, cap. xxii. *Similis & coggygria folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant,) quod nulli alii arborum evenit.* Idem, lib. xxiv, cap. xiii, auctor est, herbam eandem esse, *senectionem ac pappum*; ac nomen hoc habere, quia verè canescat, numerosâ caput ejus lanugine obsidente. Putabat Turnebus (ut ex postumis in Varronem notis liquet) *pappum masium* similiter antiquitus à rusticis dictum pro lanugine messium, sive segetis. Sanè ut *mensum* pro *mensium* legas apud Censorinum aliquoties, sic *messum* quoque dixere pro *messium*. Pro *messum* autem *masum* dixere rustici, *E* pro *Æ* substituto, quâ ratione in urbe quoque quidam *sceptrum* & *scena* dicebant, quæ alii, Græcos secuti, per monophthongum enunciabant. Quia verò rustici *masum* dicebant, hinc Lucilius,

——*Cæcilius ne rusticus fiat.*

Nempe si *masum* dicat pro *messum* seu *messium*. Sic Varronis locum, qui est vi de L. L. interpretatur Turnebus. Aliter verò Scaliger, cùm de *pappi*, tum *masii* voce, ac Lucilii quoque loco. Conjectanea ejus vide.

P a p y r u s, πάπυρος, quam vocem debemus Ægypto, quippe cujus frutex sit. Unde Ovid. xv Met.

Perque papyriferi septemflua flumina Nili.

Ex ejus foliis acu diductis fiebat *charta*: unde hodieque *chartam* omnis generis *papyrum* vocamus. At ex *ligno fruticis* faciebant *naves*. Lucan., lib. iv:

——*Cum tenet omnia Nilus,*
Conseritur bibula Memphitis cymba papyro.

Sanè Ægyptios *naves* fecisse etiam ex *juncis*, legas apud Herodotum, lib. ii. De *papyro* Guilandinum vide, & quæ adversus eum Jos. Scaliger: item Salmasium adi Exercit. in Solinum.

P a r deducit Jul. Scaliger, ad Theophrastum de Plantis, à comparationis particula παρά, id est, *juxta, apud, prope*: unde παραβάλλω. Atque eadem mens Septimii Florentis, notis in Aristophanis Εἰρήνην. Sed magis placet eorum opinio, qui putant καὶ ἀφαίρεσιν, factum à חבר, id est, *conjungere, sociare*. [ἄρτιος ab ἄρω ἀραρίσκω. nam π digammatis loco.] A *par* est *parilis*, ut à *textum textilis*, ab *altum altilis*, teste Prisciano in iv. Ab eodem est *compar*, quod convenientiam indicat, unde fortassis *comparo*. Quanquam nec displicet, ut sit à *paro*; ut à *fero confero*. Sed prius probat Priscianus in iv. *A pare etiam quod à verbo paro nascitur, derivatum comparo, comparas. Propriè enim pares sunt, qui inter se possunt comparari.* A *par* quoque est *suppar*, quod imminuit; *dispar* quod disjungit. Ab eodem est *pariare*, apud Ulpianum, l. iv. §. v. ff. de manum. ubi male Haloander emendabat *paruerit*. Usus & Arnob., lib. vi adversùs nationes. Indeque *pariatores* & *pariatio* in Juris libb. Pro *pariare* etiam dicitur *paria facere*. Utrumque significat, ita rationes reddere, ut expensa *paria* sint acceptis. Vide quæ his de vocibus post Vallam, Budæum, & Alciatum, notavit Anton. Augustinus, lib. iv Observat. cap. xii.

P a r a b o l a unde esset, barbaris seculis usque adeò obscurum erat, ut putarent vel sic dici, quia facilem ori *parat bolum*, quò faciliùs capiatur, quod dicitur: vel quasi *parans vela*, quia rem velat ac tegit. Quæ legere est apud Simonem de Cassia, initio libri noni: ac tanti etiam Alphonsus Salmero putavit, ut referret, sed quò refelleret. Non dubium autem, quin παραβολή, sit à παραβάλλειν, quod propriè est *objicere*, aut *appellere*: verùm quia res comparatur alterum alteri admovemus, μεταληπτικῶς sæpe verbum id accipitur pro *conferre*. Hinc παραβολή, *collatio, comparatio*; quanquam apud Evangelistas potiùs *similitudinem*, sive *allegoriam*, notet: qua de notione fusè admodum is, quem dixi Salmero, serm. i in *parabolas* Evangelicas. Quæ omnia præterire mihi visum. Porrò suspicatur Turnebus, lib. xiii, cap. xxiii, quia in *parabola* illa Christi, vulneratus à latronibus à Levitâ neglectus, à Samaritano curatur: indè *parabolanum*, sive, ut Julius Firmicus vocat, *parabolarius*, fortè nomen esse impositum, quia hi curandis debilium corporibus deputentur. Sic quippe dicuntur homines paupertinæ sortis, operam suam nosocomiis & xenodochiis accommodantes. Sanè verisimilius id, quàm ut sic vocentur *medici*, quia multas habent *parabolas*, ac quo quisque loquacior, hoc vulgo doctior meliorque medicus habetur; quod Accursius etymon attulit: vel etiam, quàm ut sit à βῶλος, hoc est, *gleba*, ac notat *glebæ adscriptitios*, quod Alciatus putavit, lib. iv Dispunctionum cap. ix. & Cælius Rhodiginus, lib. xxix Antiq. Lect. cap. ii. Sed quandoquidem *parabolani* cùm aliàs, tum imprimis grassante peste vitam propriam summo exponant periculo, maximè verisimile est venire à παράβολος, quod notat *ad audendum projectum*, ut Cicero loquitur. Nam plus est παράβολος, quàm θρασύς, hoc est, *audax*; unde legere est apud Plutarchum in Numa, παράβολος θρασύτης, pro quo Cicero diceret *eminens & projecta audacia*. Gloss. vett. *periculum facere*, παραβάλλεσθαι. ubi tamen quidam legunt παραβολεύεσθαι. Hinc Græcis παράβολοι quoque vocari, non quidem ἁπλῶς, *quicumque ad bestias damnati* essent, quos Apostolus θηριομάχους appellat: sed *auctorati ad bestias*, hoc est, qui operas suas locabant, ut meridiano spectaculo cum bestiis pugnarent. Socrates, Historiæ Eccles. lib. vii, cap. xxii. Κυνηγίῳ δέ ποτε ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολάζοντος αὐτοῦ ὁ δῆμος κατεβόα, δεινῷ θηρίῳ ἵνα τῶν εὐφυῶν παραβόλων μάχεσθαι. *Cum aliquando in amphitheatro Constantinopolitano venationi vacaret, clamabat populus petens, ut audacium quisquam sævæ alicui*

alicui bestiæ pugnaturus committeretur. Ubi rectè παράβολοι vertuntur *viri audaces*: quomodo & Claudianus dixit:

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula nisu.

Sed & verti potuit, *parabolani* sive *parabolarii*: quomodo in Novellis vocantur; item in Actis passionis SS. Martyrum Abdonis & Sennes: *Tunc jussit Valerianus eos introduci in Amphitheatrum, ut ferarum morsibus consumerentur. Et cùm ut audacissimi parabolani ingressi fuissent*, &c.

PARADISUS, παράδεισος, quâ voce Græcis dicuntur *ferarum septa* sive *vivaria*. Agellius, lib. II, cap. XX: *Vivaria nunc dicuntur septa quædam loca, in quibus feræ vivæ pascuntur.* Et paullò pòst: *Vivaria quæ nunc vulgus dicit, sunt quos παραδείσους Græci appellant.* Suidas conflatum putat à παρὰ, id est, *juxta*; & δεύω, id est, *irrigo*: ut propriè *hortum irriguum* sonet. Alia quoque etyma adducunt, ut ex Suida & Etymologo videre est. Sed frustra sunt, cùm à Græcis vocem arcessunt. Melius Pollux, qui sic de eo, lib. IX, cap. III: οἱ δὲ παράδεισοι, βαρβαρικὸν εἶναι δοκοῦν τοὔνομα, ἐπὶ καὶ τῆς συνηθείας εἰς χρῆσιν Ἑλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν Περσικῶν. Sanè à Persis esse, cognoscimus ex libro quincto Memorabilium Xenophontis. Etiam Hebræis *pardes*, פרדס, *pomarium* notat: quam vocem invenias Nehem. II. V. Cantic. VIII. XIII. & Eccles. II. V. Estque à פרה, *fructificare*; & דשא, *herba*.

PARADOXON, παράδοξον, id est, *inopinatum*, à παρὰ, hoc est, *præter*, & δόξα, hoc est, *opinio*. Porrò posteriori ævo mimi quoque ac histriones dicti *paradoxi*. Id manifestè liquet ex veteri Juvenalis interprete, qui ad illa verba, sat. VIII: *Vocem Damasippe locâsti sipario*, scribit in hunc modum: *Id est, præco fuisti in mimo. Siparium velum est, sub quo latent paradoxi, cum in scenam prodeunt, aut hostium mimi, aut quod appellatur comicum.* Quibus verbis occasio quoque data videtur inquirendi quid in scena appellarint *comicum*. Verùm mihi dubium non est, quin legi debeat: *Ostium mimi, quod appellatur comicum.*

PARALYSIS, παράλυσις, est *nervorum resolutio*, ut Celsus vocat, lib. II, cap. I. A παραλύειν, quod est *resolvere*. Alio nomine à Græcis dicitur ἡμιπληξία, quasi dicas, *dimidia apoplexia*. Est igitur ea *apoplexiæ* ratio ad *paralysin*, quæ *epilepsiæ* ad *spasmum*. Nam ut *epilepsia* est universalis; *spasmus*, particularis: ita & *apoplexia* totum afficit corpus; *paralysis*, corporis partem. nunc utrumque, inquit Celsus, hoc est, ipsam quoque *apoplexiam*, *paralysin* appellari video.

PARANYMPHUS, παράνυμφος, à παρὰ & νύμφη, hoc est, *sponsa*, quia sponsum in ducenda domum sponsa comitatur. Utitur Augustinus, lib. VI, de Civitat. Dei, cap. IX: *Quid impletur cubiculum turbâ numinum, quando & paranymphi inde discedunt?* Alii tamen hos rectiùs παρανυμφίους dici arbitrantur: prout appellat Pollux, lib. III. Sanè prius illud Eustathius, in Il. Γ, apertè improbat.

PARAPEGMA, παράπηγμα, à παραπηγνύω, *affigo*. Propriè erat *tabula ænea, quæ columnæ adfigitur*. Cujusmodi tabulis leges inscribebantur. Unde I Met.

——*Nec verba minantia fixo*
Ære ligabantur.——

Ubi *verba minantia* sunt leges. Sicut Æn.

——*Leges fixit pretio atque refixit.*

Ubi Servius: *Fixit autem ideo, quia incisæ in æreis tabulis affigebantur.* Astrologi etiam sic dixere *tabulas, quibus describerent canonem astronomicum, sive prædictiones, siderum, eclipsium, aliarumque rerum cælestium.* Sic Democritum scripsisse *parapegmata*, auctor est Diogenes Laërtius. Meminit & *parapegmatum* ejusmodi Vitruvius, lib. IX, cap. VII. At errant, qui ea voce *astrolabium*, simileve instrumentum astronomicum intelligunt.

PARAPHERNALIA *bona*, (pro quo malè in libb. quibusdam legitur *paraphrenalia*) dicuntur, res uxoriæ extra dotem: nempe à παράφερνα, quod à παρὰ & φερνὴ, id est, *dos*. Ulpianus l. IX. §. II. D. de jure dotium. *Dotis caussa data accipere debemus ea, quæ in dotem dantur. Cæterùm, si res dentur in ea quæ Græci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an statim efficiantur mariti.* Illustre paraphernorum exemplum est apud Livium extremo lib. XXVI, ubi narrat, ut Scipio Africanus captâ Carthagine virginem nobilem principi Celtiberorum adolescenti, cui Allucio nomen erat, desponsatam, ita reddiderit, ut pecuniam ad virginem redimendam à parentibus allatam adjiceret, his utens verbis: *Super dotem, quam accepturus à socero es, hæc tibi à me dotalia dona accedent.* *Parapherna* etiam signat Tullius, cùm XII Philipp. inquit: *Hic quasi præter dotem, quam in civilibus malis acceperunt, agrum Campanum est largitus Antonius.* Constantinus Harmenopulus ἐξώπροικα appellat, nempe à προὶξ, quod idem ac φερνή. Pollux, lib. III, cap. IIII. Λέγοις δ' ἄν, παράφερνα καὶ φερνὴν, τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς δῶρα.

PARARIUS, vel est à *par*, quia inter duos sit medius: vel à *paro*, quia utrimque animos præparat ac conjungit. In veteribus Glossis exponitur μεσίτης. Usus Seneca, de beneficiis, lib. II, cap. XXIII: *Quidam nolunt interponi pararios, nec signatores advocari, nec chirographum dare: idem faciunt, qui dant operam, ut beneficium in ipsos collatum, quàm ignotissimum sit.* Et lib. III, cap. XV: *Ille per tabulas plurium nomina, interposita pararii, facit.* Epist. CXX eos vocat *intercessores*. *Nolo*, inquit, *per intercessorem mutuaris.* Falluntur, qui translationem esse arbitrantur à ludis Circensibus, ubi *singulatores* dicti, qui singulo, hoc est, unico utebantur equo: *pararii*, qui geminis. Juxta hos in beneficiis non *singulatores*, sed *pararii* esse debemus. Sed aliam esse Senecæ mentem, ex iis liquet, quæ diximus. At a *paribus equis* appellatio est, cùm *æs pararium* dixere. Festus: *Pararium æs appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur.*

PARASANGA, παρασάγγης, ut ait R. Salomon, Talmudis nobilis interpres, constabat *quatuor millibus passuum*: quod ex eo etiam annotavit Masius in cap. II Josuæ. Similiter Hero in Isagoge sua: Ὁ παρασάγγης ἔχει μίλια τέσσαρα, σταδίους τριάκοντα. ἔστι δὲ τὸ μέτρον Περσικόν. Hesych. Παρασάγγης, μέτρον ὁδοῦ τριάκοντα σταδίους ἔχον. At Strabo in XI ait, *parasangam* non similiter ab omnibus definiri: nam alios ei tribuere XXX *stadia*, alios XL, alios LX. Sed caussam hanc addit, quia diversâ mensura pro locis diversis uterentur. ita ut uno loco major esset *parasanga*, quàm altero in loco, uti hodieque alibi longis, alibi brevibus, alibi mediocribus milliaribus utuntur. Est vox *Parasanga* Persica, ac socero meo Fr. Junio in elogio linguæ Hebrææ videbatur corrupta ex *paraseh*, hoc est, *eques*; & *aggarus*, hoc est, *tabellio*. Quia nempe sic vocaretur *intervallum inter duo loca, quibus equum mutaret tabellio*. Si audimus Heronem, ejusdem mensuræ fuerit σχοῖνος ac παρασάγγης. Nam, inquit, ὁ σχοῖνος ἔχει μίλια τέσσαρα, σταδίους τριάκοντα. Ac similiter Etymologus: qui & ipse idem putat esse ac *parasanga*. Imò & Plinius, lib. V, cap. X. At lib. XII, cap. XIV. *schœnum* XL *stadiorum* facit. Quidam & stadia ei tribuunt XXXII. Sed Herodotus ait, lib. II, *schœnum* esse *parasangam geminatam*. Sic enim scribit: Δύναται δὲ οἱ μὲν παρασάγγης τριήκοντα στάδια. ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος, μέτρον ἐὸν Αἰγύπτιον, ἑξήκοντα στάδια. Unde cognoscimus, variam fuisse *schœni* mensuram. Quod Artemidorus agnoscit apud Strabonem, lib. XVII. Vocem σχοῖνος Hebrææ esse originis, putat Fr. Junius. Nempe quia SCHENIM & illis *iter* LX *stadiorum*. Sed metuo ne posteriores Hebræi vocem hanc acceperint à Græcis. Nempe ex Græco σχοῖνος, quod *funem* notat. Nam *funibus vias metiebantur.* Ita navigantes in Nilo de urbe in urbem *schœnis*, sive *funibus*, intervalla solent metiri. Hieronymus, commentario in prophetam Joel: *In Nilo flumine, sive in rivis ejus, solent naves funibus trahere. Certa habentes spatia, quæ vocant funiculos* (σχοίνους) *ut labore defessorum recentia trahentium colla succedant.*

PARASITUS, ut ex iis Athenæi & Hesychio cognoscimus, primò dictus fuit, *qui cum sacerdotibus victimæ partem caperet.* Itaque iidem ferè Græcis παράσιτοι, qui Latinis *epulones*. Postea verò in malam partem accipi cœpit, ac de iis dictum, *qui cibi gratiâ assentarentur*: quos *cœnarum asseclas* ex orat. contra Sallust. possis appellare: nisi novè *cœnaturiones* malis dicere cum Julio Scaligero; quem vide lib. I de R. Poët. c. XIV. Est à παρὰ & σῖτος, quo κυρίως significatur *frumentum*, & μετωνυμίᾳ sive ὑποδοχῇ materiæ pro materiato notatur *panis*, ac συνεκδοχῇ generis pro specie, *quivis cibus*. Simile

huc

huic κόλαξ, quod itidem est à κόλον, hoc est, τροφή. item γελώτων, quia (ut Antiphanes loquitur apud Athenæum, lib. 1.) μάσημα τῆς γνάθου quærit. Unde *Gnatho*, *parasiti* nomen apud Comicum. Vide sis de *parasitis* dissertatiunculam Nicolai Rigaltii, quam appendicem fecit Funeris *parasitici*. Ubi inter alia docet, tres quasi familias *parasitorum* fuisse apud Comicos. Alios cœnas captasse logis ridiculis; quibus iccirco ἀπὸ τοῦ γελᾷν *Gelasimis*, hoc est, *Ridiculis* nomen esset. Alios verbera hilari fronte Spartanorum in morem pertulisse: quales dicantur *flagriones*, à *flagris*; *plagipatida* à *plagis patiendis*; *Lacones*, à *Laconica patientia*; *duri Capitones*, à *capitis duritie* in verberibus perferendis, non à *pertinacia comedendi*, ut quidam voluit. Alios denique adulando, ac illud *euge* accinendo, mensas captâsse: quales ex Plinio Σοφοκλεῖς, & *Laudicenos*, dicere possimus. Etiam *Capitones* istos aliter *Coclites* dictos ait, hoc est, *unoculos*, quasi quibus aula quassa in caput esset effossus oculorum alter. Quod colligit ex Lyci *parasiti* verbis apud Plautum Curculione. Verùm non *Coclitem* vocat *parasitum* Plautus, sed quia *Cocles* Horatiæ gentis cognomentum erat, & *Cocles* est κύκλωψ, sive *unoculus*, hinc ambiguo vocabulo more suo ludens, *unoculum parasitum*, vel qui talis videbatur, de *Coclitum* sibi *prosapia* videri, ait. Quod aliud est. Vide *Cocles*.

PARASTATÆ Vitruvio, lib. v, cap. 1: *sunt pilæ quadratæ, aut lapides, pilarum modo ad columnarum latera appositi*: ut interpretatur Philander. Ad verbum sonat *Adstes*, prout Gaza vertit. Est enim παραστάτης à παρίσταμαι, quod est *adstare*. Unde in militia παραστάται sunt milites, qui *lateri alicujus adstant*: κατὰ μεταφορὰν verò ita vocantur *socii*, *quique opem alicui ferunt*. Cave autem, nonnullorum exemplo malo, cum his παραστάδας confundas. Nam παραστάδες sunt *postes*, sive *antæ*: ita dictæ, quia ab utroque ostii latere stent. Utitur idem Vitruvius, lib. III, cap. 1.

PARCUS [ἀπαρκὴς] Gabius Bassus volebat dici, quasi *par arca*, hoc est, *arcæ similis*, quia arcæ instar omnia servat ac custodit. Phavorinus conjiciebat potiùs *parcum* dici quasi *pecuniarcum*, quòd pecuniam consumi arceat, ac prohibeat. Sed simplicissimum existimabat idem, *parcum* nec ab *arca*, nec *arcendo*, dici, sed à *parum*, aut *parvum*. Triplicem hanc etymologiam adducit Agellius, cap. ult. lib. III. Ego quoque *parco*, & *parcus*, à *parum* esse arbitror. Quanquam nec nesciam argutè satis Julium Scaligerum, libb. de caussis L. L. cap. XIX, *parcum* conflatum putare ex *partem* & *arceo*, hoc est, *contineo*, *reservo*. Nec magis convenit, unde *deæ Parcæ* dictæ sint. Varro (ut apud Agellium legimus, lib. III, cap. XVI) *parcas* putabat dictas à *partu*, unâ immutatâ literâ. Sed duriuscula hæc immutatio. Et, si id esset, una tantùm foret *Parca*. Nisi fortè dicas, pro triplici *partus* mense tres fuisse *Parcas*, atque hoc *Nona*, & *Decima*, vocibus firmari. Sed hanc qui sententiam sequatur, *tertiæ Parcæ* nomen itidem à numero sumtum ostendat, necesse est. Si tamen *Parcam* quasi *Partam*, dici cum Varrone statuere lubet: quantò meliùs dixeris, *Parcam*, sive *Partam*, dici à *partiendo*, quia unicuique per eam fatalis sive vitæ portio obtingat. Sanè & Græci similiter μοίρας vocant, ἀπὸ τοῦ μείρειν, quod est, *dividere*, *partiri*. Aliis, & pluribus, placet, *Parcis* indè nomen esse, quòd *minimè parcant*: quod etymon adferunt, Appuleius, Martianus Capella, lib. IV; Donatus de barbarismo; Servius, ad IV Ecl. & I Æn. Diomedes, lib. II, cap. de allegoria. Hieronymus, epist. ad Bonasum, & Fabiolæ, Mans. XXXIII. Sidonius, lib. II, epist. 1. Isidorus, lib. VIII, cap. ult. Eò allusit vetus inscriptio: CRUDELES PARCÆ, QUÆ NEMINI PARCUNT, INVIDERE MIHI. HIC SITUS EST LIBURNUS PUER, DOLOR PARENTUM. Et Aldhelmus, de laudibus virginitatis, cap. XIII: *Et parcarum grassatrix non ullis parcentium atrocitas*. Quæ duo loca suggessit mihi industria doctissimi Savaronis, ad Sidonii lib. II, epist. 1. Sed, ut sæpe diximus, antiphrasis est nugale Grammaticorum commentum, meumque inscitiæ asylum. Quare audio Jul. Scaligerum, qui lib. III de R. Poët. cap. XC. *Parca*, inquit, *quia parcant. una enim tantum dicitur filum incidere; duæ verò, altera vitam dare, altera vitæ tractum continuare. A pluribus igitur fit nominatio. quin illa quoque parcit: sustinet enim aliarum opus, quoad fatorum jussibus pareat.*

PARDUS junioribus vocatus, qui priùs πάρδαλις, ut in *Panthera* dicebamus. Estque *pardus* ex πάρδαλις, vel antiquo πάρδος, unde πάρδαλις. Πάρδος verò, si audimus Aristophanis Scholiasten in Plutum, sic ob *graveolentiam* dicetur à πέρδω, id est, *pedo*. Sed cùm truculentum sit animal, magis credam sic vocari à πέρθω, hoc est, *vasto*. Sed neque id satisfacit. Potiùs ab Oriente cum re nomen acceperint. Quod & Gesnero visum. Censet autem esse ab Hebræo פרדס, *pardes*, id est, *hortus*, *quòd macularum oculis, tanquam floribus pellis ejus pulcherrimè ornetur*. Sed פרדס, *pardes*, potiùs est *hortus arboribus consitus*, uti pomarium, estque ex eo Græcum παράδεισος. Quare malim deducere à פרד, *parad*, id est, *separari*, *dividi*. Nempe ob colores diversos: unde & *variæ* dicuntur. Porrò non toto genere, sed sexu differt à *panthera*. Nam mares *pardi*, & *variæ*; feminæ *panthera*: ut ex Plinio constat. Græcis similiter mas πάρδαλις, femina πάνθηρ. Qua de re in *Panthera* dictum.

PARECTATUS, quasi dicas, παρέκτατος, hoc est, *extensus*, à παρεκτείνω, *extendo*. [*Parentactus* legendum παρέκτακτος.] Ut à τείνω ἔκτακα, inde τακτὸς fit ἀναλόγως, ita à παρεκτείνω fit παρεκτακτός, etsi id fortasse nusquam invenitur. Ita igitur dixere, quia jam statura esset virili, vel quæ propè abesset. Nonius: *Parectati hi, qui de pueritia veniunt ad pubertatem, à Græco vocabulum sumtum. Lucillius*, lib. VIII:

Inde parectato chlamydes, ac barbula prima.

Alterum etiam Lucilli, unum item Varronis locum subjicit. Ex eo verò, quem vidimus, Lucilli versu cognoscimus penultimam à Latinis produci, quæ Græcis esset brevis.

PARENTES, à *parendo* dicti, more Græco, quibus similiter vocantur τοκεῖς, à τίκτω, *pario*: unde ὁ τοκεὺς *pater*; ἡ τεκοῦσα *mater*. Nec est, quòd miretur quis, *patri* etiam τοκέως, & *parentis* nomina convenire, cùm *sola pariant mulieres*. Nam τίκτειν poëtis etiam *genero* significat. Similiterque *pariendi* vox, etsi nunc de *mulieribus* solùm usurpetur, olim tamen de *viris* quoque dicebatur: quod luculento Cæcilii testimonio probat Nonius. Et certè origo vocis, quam in *pario* adducimus, ostendit *pariendi* verbum utrique convenire, ut nil mirum sit, si *parens* non solùm dicatur ἡ γεννήσασα, sed etiam ὁ γεννήσας. *Paricida* dicitur quasi *parenticida*: quamquam nonnulli aliter. Vide quæ hac de re diximus in *Cædo*. *Parentare* propriè ut vox indicat, est *parentibus justa facere*. Sed ut *paricida*, ita *parentandi* vox, συνεκδοχικῶς aliis quoque tribuitur. Ab eo *parentalia* dicebantur *sacrificium atque epulæ*, item *funebris laudatio*, & si qua alia quotannis fiebant in defuncti memoriam.

PAREO primò notat *præsto esse*, *adesse*: nempe à πάρος, hoc est, πάρεστι; vel à παρεῖναι, unde πάρειμι, hoc est, *adsum*. Hinc *pareo* accipi cœpit pro *videri*, seu reapse, seu κατὰ δόκησιν. Sed quia qui alteri serviunt, præstò esse, & mandata exsequi, coguntur: hinc usurpatur pro *obedire*. Media illa notio remansit in compositis *apparere*, & *comparere*. Imò nec in simplici exolevit. Gloss. vett. *Paret*, φαίνεται. Cic. pro Milone: *Quid porro quærendum est? factumne sit? at constat. A quo? at paret.* Jurisconsulti vett. ita loqui amabant, ut Brissonius atque alii monuerunt. Hinc Petronius: *Jurisconsultus PARET, NON PARET, habeto.* Observavit & quædam loca Schoppius, lib. II susp. lect. epist. XX. Veteres in *pareo* etiam liquidam geminabant, quæ & caussa est, cur Cruquius ad Horat. od. XXVII, lib. III, censeat dici *parram* à *parrendo*, hoc est, *apparendo*, quia nempe avis ea cantu suo sæpius prætereuntes se cogat adspicere: unde & sæpius dicitur *apparere*. Ab *apparendo* dicti *apparitores*, quia ab oculis essent magistratibus iisque præirent. Sic dicti, quos Græci σωματοφύλακας vocant: item δορυφόρους, καὶ ὁπλοφόρους: quos Plautus imitatus *armigeros* & *scutigerulos* appellat Casinâ Act. II, Sc. IV. Horatius vocat *stipatores*. Gloss. vett. *stipator*, *satelles*, σωματοφύλαξ, δορυφόρος, ὁπλοφόρος. Munus ipsum *apparitio* dicebatur, quomodo hac voce usus Cic. epist. LIV, lib. XIII ad famil. Eo fungebantur scribæ, interpretes, accensi, præcones, lictores, viatores, statores, & ejus generis alii, quos omnes libertos fuisse, multis colligitur exemplis. *Imparens* pro *non parens*, hoc est, *non obediens*, dixere, Festo teste.

PARIES à *paro*; ut *facies* à *facio*; *effigies* ab *effingo*. Confirmat hanc sententiam, quòd Græcis similiter τοῖχος dicitur à τεύχω,

hoc

hoc est, *struo, paro.* Quare non audio Isidorum, cùm ait, lib. XIV, cap. VIII: *Paries nuncupatur, quia semper duo sunt pares, vel a fronte vel à latere. Sive enim tetragonum, sive hexagonum sit, qui se conspiciunt, ex pari erunt, aliter enim structura facta deformis est.* *Parietaria* herba est, quæ Plinio *muralis.* Nempe quia in parietibus ac muris veteribus nascitur. *Parietina paries* vetus & semidirutus: unde & Isidorus, lib. XIV, cap. VIII, *parietinam* dici putabat, quasi *parietum ruinam.* Sed derivatum est, non compositum. Nam ut ab *aries arietinus*, ut *arietinum cicer*: sic à *paries parietinus.* Unde *parietina*, supple *ruina.* *Paries craticius* Vitruvio est, qui è cratibus contexitur; ut *latericius* qui è lateribus fit. Eidem *diplinthius* vocatur, qui *duorum* est πλίνθων, hoc est, *laterum*, similiterque *triplinthius* dicitur à triplici laterum ordine. *Intergerinus* verò seu *intergerivus paries*, Festo teste, vocatur, qui inter vicinos struitur & intergeritur, unde & nomen. Sed hac de voce separatim.

PARIO à ברא, hoc est, *creavit, patravit*: vel à פרה, *fructum edidit.* A *pario* est *paritudo*, nempe à *paritum*: quomodo ab *habitum* est *habitudo*; à *consuetum consuetudo.* Usus Plautus Aulul. Act. I, Sc. I:

Neque jam, quo pacto celem herilis filia
Probrum, propinqua paritudo cui appetit,
Queo comminisci.

Non *partitudo*, ut est in quibusdam libb. Solinus, cap. IV: *Si corpusculum in marem figuratur, melior est color gravidis, & pronior paritudo uteri.* A *pariendo* quoque *Parilia* aliqui dicta putarunt. Festus: *Parilia festa observanda judicant privatim ipsa quoque puerpera domi in stratu, uti pariendo stabiliantur Parilia festa.* Ut Scaliger corrigit. Sed imprimis apertus est locus Marii Victorini, lib. I: *Parilia dicuntur, non Palilia: non à Pale Dea; sed quòd eo tempore omnia sata arboresque, & herba parturiant pariantque.* Et *Palilia* & *Parilia* dicebant, unde alii à *Pale*, alii à *pariendo* deducebant. Sed *Palilia* & *Parilia* non aliter differunt, quàm *Latialis* & *Latiaris*; *prælialis* & *præliaris*, similiaque.

PARMA, *scutum breve*, ut ait Nonius. De eo Varro, lib. IV de L.L. *Parma, quòd à medio in omnes partes par.* Isidorus, lib. XVIII, cap. XII: *Parma levia arma, quasi parvum clipeus.* Sed non videtur origine Latinum. [est à πάλμη. vide Hesych. illud autem à πέλμα. *Omnia scuta à pellibus dicta*; non autem à πάλλειν, *non enim clypei sed hastæ vibrantur.*] Forte sit ab Afris. Suidas: Πάρμαι, δερμάτινοι θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις· *clypei ex pellibus confecti apud Carthaginenses.* Vel potiùs à Thracibus & res & vox defluxit. Gloss. vett. *Parma* Θρᾳκικὸν ὅπλον. Clemens Alex. lib. I. Στρωματ. Θρᾷκες πρῶτοι τὴν καλουμένην πάρμην εὗρον. *Thraces primi eam, quæ parma vocatur, invenerunt.* Propterea gladiatoribus iis, qui Threces dicti, *parma* dabatur. A *Threcum parmulis*, qui eorum fautores essent (notæ illæ factiones arenæ) *parmularii* dicebantur. Eos signat Martialis.

Vincenti parmæ cum sua turba favet.

Græci pro eo παλμουλάριος scribere solent. Nisi quis παρμουλάριος reponendum arbitretur.

PARO verbum Nunnesius putat esse ex πόρω, hoc est, πορίζω, *præbeo, suppedito.* Perotto placet esse à *pario.* Cæsar Scaliger contrà *pario* deducit à *paro.* Puto & *paro*, & *pario*, esse à ברא, id est, *creo, patro, magnificum aliquid paro.* Ab eodem est Græcum πράττω, quasi παράττω vel βαράττω. A *paro* est *paratura.* Usus inter alios Pontius in B. Cypriani vita; *Nolo nunc describere loci gratiam, & deliciarum omnium paraturam interim transeo.* Ab eodem dicta *disparata*, quasi ab aliis sejuncta separataque. Sic enim vocantur, quia pugnant inter se: quæ tamen pugna istiusmodi est, ut cum alio similiter pugnent: exempli gratiâ, homo & lapis, arbor & aurum. Itaque tum à diversis differunt, quæ eidem possunt inesse subjecto; ut sunt pietas & eruditio: tum ab oppositis, quæ pugnant, & ita pugnant, ut cum nullo alio similiter pugnent; uti lux, tenebræ; pax, bellum. Aliis disparata sunt species oppositæ, ut homo, & bestia. A *paro* quoque sunt *apparo, separo*, multaque alia, quæ à *paro* venire cuivis paret, eò quòd *A* servent incorruptum. At minùs id manifestum, quando *A* mutatur in secundam vocalem: ut *impero*, de quo seorsim diximus. Item in *vitupero*, quod sic dicitur, quasi *vitium paro*, hoc est, *labem adspergo.* Item in *propero*, quod est à *paro*, & præverbio *pro*, hoc est, *ante*; ut *propero* sic dicatur quasi *ante alia paro.* Sumitur autem pro *accelerare*, quia ea citò fiunt quæ ante alia apparantur, urgenturque. Nisi malis, *propero* esse à *prope*, quia qui properat, appropinquare studet. Sane non displicet. Imò possis & *propero* cum doctissimo Angelo Caninio deducere à προτροπάω sive προτροπάομαι, ut *O* convertatur in *E*, quomodo à γόνυ est *genu*; ab ὀδόντες, *dentes.* A *propero* est *properus, properè, properiter.* Serenus: *Animula miserula properiter obiit.* Usi quoque Catullus, & Appuleius aliquoties.

PAROCHI, πάροχοι, à παρέχειν, hoc est, *præbere*, quæ vox usitata de *parochis.* Horat. sat. V lib. I:

Proxima Campano ponti quæ villula tectum
Præbuit, & parochi quæ debent ligna salemque.

Cic. de sua continentia in provincia ad Att. lib. V: *Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Juliâ dari solet, non accepere; sed ne ligna quidem*, &c. Ac suspicatur Janus Douza eo quoque allusisse Plautum, cùm ait Aulul. act. III, sc. I:

Neque ligna ego usquam gentium vidi præberi pulchrius.

Verba sunt Congrionis, cui fustibus caput prope diffiderat Euclio. Vide sis quæ de *parochis* voce scripsit Andreas Alciatus, priori Prætermissorum libro; Budæus, ad Pandect. Duarenus, disput. anniversi. lib. I, cap. XXVI. Vulgò *parochia* quoque vocari solet locus, in quo degit populus, cui proprius sacerdos destinatus. Ac putatur nomen inditum ab *exhibitione eucharistiæ.* Sed rectè censet Budæus, non *parochias*, sed *parœcias* primò appellatas. Nam παροικία, *vicinia*, seu *conventus*, à παρὰ & οἶκος, *domus.* Confirmat id locus hic B. Augustini, lib. XIV de Civit. Dei cap. XXIII. *Presbyter fuit quidam nomine Restitutus in parœcia Calamensis Ecclesiæ.* Interim non hæc nupera est vocis ejus corruptio, sed vetus admodum: cùm in antiquis legibus crebro *parochia* vox occurrat. Ac similiter, qui Ecclesiæ præest *parochus* dicebatur: unde corruptum Germanicum *pfarrer.*

PARONES navigii genus, ut docet Festus in *paro*, & *myoparo.* Gr. παρῶν. Nomen à *Paro insulâ*, ut in *Cercurus* ostensum, quæ non repeto. Fallitur igitur Isidorus, lib. XIX, cap. I, ubi ait, *paronem* dici quasi *pironem*, quia sit navis *piratica.* Usus, Isidoro teste, Tullius hoc versu:

Tunc se fluctigero tradit mandatque paroni.

Item isto:

Paruncul is ad litus ludit parvulis.

Usurpat & Paullinus ad Macharium: *Parone piraticam in terra agens*, &c. Apud Suidam legitur in recto pluralivi παρῶναι, cum dicendum sit παρῶνες, ut ostendit, cùm Latinum *parones*, tum quòd σὺν παρῶσι dici, ipse agnoscit. A *paro* est *myoparo*, de quo suo loco.

PAROPSIS etsi vulgò scribitur per *O*, libri tamen antiqui crebro per *A*, *parapsis* habent. Monuit id præter alios Turnebus, lib. X, cap. XXVII. & lib. XVIII, cap. XXIII. Nec damnare hanc scripturam ausim, quando & παράψις, & παροψίς, agnoscit Hesychius. Sed *paropsis* videtur esse *scutella escaria*: si quidem nomen est à παρὰ, & ὄψον, quia in ea *obsonium* feratur. At *parapsis* est ὀξυβάφιον, sive ἐμβάφιον, ut interpretatur Hesychius. Atque hoc Cujacius, lib. X Observat. cap. XVII, venire censet ex ea *absidis* notione, quâ notat, *lancem escariam.* Dici enim *parapsidem*, quia *absidi acetabulum accedat.* Etiam Isidorus, lib. XX cap. IV, ab *abside* deducit: sed fallitur in eo, quòd dici arbitratur à *paribus absidibus.* Non videtur tamen observari hoc discrimen in vett. libris. Eucherius ad Salonium: *Paropsis acetabulum majus. Aliqui & catinum ita appellari putant.* In Glossis quoque vett. legitur: *Paropsis acetabulum majus & suffusorium.* Quare potius censeo, *parapsis* ex παροψίς fieri *O* in *A* converso: ut à κόρυλος, *corylus*; à φωλεός, *follis.* Videtur, *paropsis* aliter *aristophorum* dictum ab ἄριστον, id est, *prandium*, ac φέρω. Festus, sive Paullus: *Aristophorum, vas, in quo prandium fertur, ut discus.*

PARRICIDA, seu *paricida*, dicitur quasi *parenticida.* Sed συνεκδοχικῶς vox ea latiùs est extensa. Nam *paricida* generatim dicti, qui qualemcumque hominem interfecissent: indeque, ut scribit Festus, *paricidi quæstores appellabantur*,

qui

qui solebant creari caussâ rerum capitalium quærendarum. In vulgatis est *parici*: in MS^o^ *parrici*: sed *paricidi* emendavit Lucas Fruterius, lib. I Verisim. cap. I. Scaliger in tralatione Alexandræ Lycophronis, *parici* retinuit, & ad oram adscripsit *parici* valere *judices*, auctore Festo. Malè profectò. Itaque & ipse in castigationibus ad Festum *paricidi* amplectitur. Hanc, quam diximus, etymologiam, & duas item alias commemorat Priscianus, lib. I, cap. de numero literarum & earum permutatione: *Parricida*, inquit, *vel à pari componitur, vel, ut alii dicunt, à patre. Ergo si est à pari, R euphoniæ caussâ additur: sin à patre, T in R convertitur. quibusdam tamen à parente videtur esse compositum, & pro parenticida per syncopen, & commutationem T in R factum parricida.* Hæc Priscianus. Sed de *pari* quod ait, planè ineptum est. Meliùs, qui à *patricida*, ut ad verbum sit πατροκτόνος, ac συνεκδοχικῶς etiam accipiatur pro *matricida*. Sed maximè placet potius pro *parenticida*, ut vox sit generalior: eaque etiam sententia Julii Scaligeri, lib. I de causa L. L. cap. XXXIV. Nec obstat, quòd in Glossis Philoxeni legere est *parricida*, πατροκτόνος, πατραλοίας. Si quidem legendum puto *patricida*. Confirmat me locus Paulli, I ad Timotheum, cap. I. IX. πατραλῴαις, καὶ μητραλῴαις, ἀνδροφόνοις, quod vetus interpres vertit, *patricidis*, *matricidis*, *homicidis*. Eodem modo *fratricida* legimus, in Glossis Cyrillo tributis, in quibus est ἀδελφοκτόνος, *fratricida*.

PARS, fortè à πάρος, quod Poëticum præverbium est, idem notans quod πρὸ, sive ἔμπροσθεν, hoc est, *ante*, *prius*. Eo de etymo sic Cæsar Scal. lib. I de causs. L. L. cap. XXIII. *Pars à πάρος, quoniam pars præcedit totum. Sumtum nomen à messoribus & vindemiatoribus & lignatoribus & pastoribus.* At in II de Plantis deducit à παρὰ, id est, *juxta*, quia pars juxta partem sit. Josephus Scaliger deflectit à φάρος, nisi potiùs φάρσος voluit: quod Hesychius exponit κλάσμα. [φάρσος, κλάσμα, sed potius ex μέρος, μόρος.] Sed profectò non dubium, quin *pars* contractum sit ex *pares*, vel *paras*. Ut nempe sit ab Hebræo פרס, hoc est, *dividere*, sive à פרש, quod idem. A qua voce & *Pharisæi* dicti quasi ἀφωρισμένοι, hoc est, *divisi separatique à populo*. Confirmat hoc *partis* etymon, quod Græcis similiter μέρος sit à μείρω, *divido*. A *pars* sunt *particeps*, & *expers*, quod in Glossis vett. exponitur ἄμοιρος. Voluit Josephus Scaliger interdum, esse ab *exspergo*, idemque notare quod *exspersus*, seu *conspersus*. Sed secus esse ostendimus in *Spargo*. A *pars* quoque sunt verbum *partior*, *impertio*, item *portio*, quæ καὶ ἀντίθετον sic dicitur quasi *partio*. Ab eodem *partiarii* dicuntur qui aliquid inter se partiuntur: unde *partiarius redemtor*, apud Catonem de R. R. cap. LXXXVII. Et apud Jurisconsultos *partiarius colonus*, & *partiarius legatarius*. Sic *partiarium erroris*, pro participem, semel iterumque dixit Tertullianus. Etiam *partiarium* est, quod à pluribus participatur, ut apud Appuleium, lib. IV: *Quæ cum mortali puella partiario majestatis honore tractor.* Et lib. VIII: *Domi verò promiscui operis partiarios agebant concubitus.* Et *pecora partiaria* in Jure dicuntur, quorum fœtus inter dominum & pastorem dividuntur. *Particulo* quoque pro *partiario* dicebatur. Nonius: *Particulones dicti sunt cohæredes, quòd partes patrimonii sumant.* Pomponius Præcone posteriore: *Age modò, Stagari, particulones producam tibi.*

PARVUM à παῦρον T & P trajiciuntur, quomodo à νεῦρον est *nervus*. Παῦροι non semper notat *paucum*, sed & *parvum* interdum ac *brevem*. Nicander Ther.

—— ἄλλοτε μῆκος μάσσων, ἄλλοτε παῦρος.

Itidem à παῦρος est *paucus*. Item *paullus*, quod idem ac *paucus*, vel *parvus*. Plaut. Curcul. act. I, sc. II.

Venus de paullo hoc paullulum dabo tibi.

Terent. Andr. act. I, sc. V.

Dum in dubio est animus, paullo momento huc illuc impellitur.

Angelo Caninio placet *paullum* esse à φαῦλον pro *vili*, converso φ in β, quomodo à φοίνικος est *puniceus*; ab ἀφύη, *apua*, &c. Sed ob significationis convenientiam malim à παῦρος, præsertim cum & crebro ρ in λ abeat: uti non semel ostensum. Porrò quia *paullus* notat *parvus*, indè est quòd Augustinus, Primasius, aliique veterum dicant, apostolum *Paullum* nomen hoc elegisse, ut ostenderet se *minimum Apostolorum*. A *paullus* est *paullulus*; item à *paullum*, *paullulum*, unde *pauxillum*. Plautus, Bacch. act. IV, sc. VIII.

Pascisci cum illo paullulâ pecuniâ potes.

Ac apud Terent. in Bembino codice legitur:

Et alius quidam parasitaster parvulus.

Ac Victorius, lib. XXXVI Var. Lect. cap. XVIII, putat hanc geminam esse lectionem, ut expresserit Græcum ὀλίγον, simileque sit Liviano isti, lib. XXXV: *Equi hominesque paulluli & graciles. Pauper* quoque *à paullula re*: ut scribit Varro, lib. IV de L. L. [ab ἄπορος, Fάπορος.] Sed Josepho Scaligero est id à παῦρος. Fortasse & hujus originis sit *parum*, de quo nunc dicam.

PARUM est à *parus*; ut *multum* à *multus*. *Parus* ab Æolico παῦρος pro σπάνιος vel σπάνιος, id est, *rarus*. Nam υ sæpe abit in ρ: ut à κνίζω, id est, *prurio*, venit *crisso*, à γνῶμα *groma*, à κνέφας *crepus*, unde *crepusculum*. Vel potiùs à παῦρον sit *parum* extrito T: ut à παῦρος *parvus*, inserto digamma. Inde m à παῦρόν περ, *parumper*. Neque enim verisimile est, quod Festus, & post eum Beda, libello de Orthographia, scripsit, *parumper* per anastrophen dici pro *perparum*.

PASCEOLUS, Plautus, Rudente, act. V. Sc. II. est *sacculus ex aluta*, ut ait Nonius: qui & Lucillium Catonemque usos docet. Est diminutivum à *pasceolus*, quod à Græco φασκωλον rectè deducit Turnebus, lib. III, cap. XI. Suidas, φασκωλόν ἐστι μαρσύππιον. Etiam Pollux, lib. VI, cap. XIX, auctor est dici φασκώλους, τὰ τῶν ἱματίων ἀγγεῖα καὶ θυλάκους. Quò minùs autem Græcos credam eam à Romanis vocem accepisse, facit locus ille Festi: *Phascola appellant Græci, quas vulgus pernas vocat.* [πήρα & μάρσιπος, δέρμα.]

PASCHA putarunt quidam esse à πάσχω, hoc est, *patior*. Fuit ea sententia Tertulliani, lib. contra Judæos, & Ambrosii de myster. *paschatis* cap. I. item Lactantii, atque aliorum. Sed meritò reprehendit hanc originem Augustinus, epist. CXIX. Omnino enim est origine Hebræum, quibus *pesach*, פסח significat *transitum*, à rad. פסח, hoc est, *transire*, *transilire*. Hierosolymitani autem pro פסח dixere פסחא. Ratio nominis est, quòd angelus domos Israëlitarum sanguine illitas in Ægypto transierit, cùm cæderet Ægyptios. Vide Exodi cap. XII.

PASCO est à πάω, *nutrio*; unde ἄπαστος, *impastus*, *jejunus*. Ut à *scio*, *scisco*; ab *hio*, *hisco*; sic à πάω, *pasco*. Non audiendus Cæsar Scaliger, lib. I de causs. L. L. cap. XXV. ubi Æolum more factum censet à πάω, quod *sequi*, & *assequi*, notat. Verisimiliùs, qui deducunt à βόσκω, quod à βόω, unde βόσις, βοτὸν, μηλοβότος, &c. Βόω verò, est ab Hebræo בסם, quod est, *pascendo saginavit*. A βόσκω videtur esse & nostrum *bosch*, hoc est, *sylva*: pro quo Galli *bois*. Nunnesio placet, pastores dici ex βωτῆρες, quòd Hesychius exponit νομεῖς. Sed ἀναλογία docet esse à *pastu*. A *pascendo* etiam est *ager pascuus*: & in neutro *pascua*. Ab eodem putant *pabulum* dictum, quasi *pascibulum*: sed est à πάω· ut à φάω, unde φήμη, *fabula*. A *pasco* item *oves* & *gallinæ pascales*, quasi *pascuales*, Festo teste, qui Catonem *ovium pascalium* meminisse, ait. In epitome ejus legas *passales*, additurque ita dici, quòd *passim pascuntur*. Sanè sic Græci νομαίους καὶ εἰκαίους vocant. In MS^o^ Paulli codice *pastalos* pro *pascalos* exaratum: sed perperam. Composita à *pasco* sunt *impesco*, *compesco*, *dispesco*. Festus: *Impescere, in latam segetem pascendi gratia immittere.* Idem: *Dispescere est propriè pecus à pastione deducere, ut compescere unà pascere, & in uno loco continere.* Quibus ex verbis discimus esse contraria, *compesco* & *dispesco*, ac utrumque esse à *pasco*. Sed *dispescere* aliud est, quàm putavit: nempe *gregem in diversa pascua diducere*, sive *gregem pascentem dividere ac segregare*; ita ut pars seorsim *pascatur*: contrà *compescere* est *iisdem pascuis continere*; sive potiùs, *pecus in unum cogere*, sive *compellere gregem*, ut loquitur Maro, Ecl. VII. Aliquibus tamen placet, *compesco* idem esse, quod *comperco*, ut apud Plautum Bacch. act. III, sc. III:

Cave malum, & compesce in illum dicere injustè.

Ita

Ita fuerit à *pasco*, sive *parco*. Nam veteres *pasco*, & *parco*, promiscuè dicebant. Festus: *Pascito linguam in sacrificiis dicebatur, hoc est, coercito, contineto, taceto*. Appuleius, lib. IX Met. *Nec fugientibus saltem compescunt, sed & magis irritatiores sequuntur*. Dubitare autem liceat, utrùm eâ notione *pasco* sit à *parco*, R in S transeunte: an κατὰ μεταφορὰν *pasco* pro *coerceo* ponatur, quia qui pecudes *pascit*, non, quò lubet, errare patitur, sed certos intra terminos coercet.

PASSERIS etymon satis ineptum ponit Isidorus, lib. XII, cap. VII: *Passeres*, inquit, *sunt minuta volatilia à parvitate vocata, unde & pusilli, & parvi*. Idem etymon adduxit Ugutio, qui & alterum adjecit, ut à *pario* dicatur: quia libidinem pariat. Utrumque se rejicere ait Nestor Novariensis: omnino enim à *patiendo* sic dici putat, idque Perotto quoque subscribente: nempe quòd ob nimiam salacitatem morbum *patiantur* comitialem, vitæque sint brevissimæ. Sanè de salacitate assentit Plinius, lib. x, cap. XXXVI. idemque minimum vivere scribit: mares enim haud anno diutius durare, argumento, quia nulla veris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit: feminis spatium esse longiusculum. Aliquantò verisimiliùs deducas à *passim*, quia *passim* volitent, utpote avis vulgaris, & ubivis penè se oculis ingerens. Vel (quod in Hellenismi Alphabeto censet Angelus Caninius) est a Punico, sive Hebræo, צפור, *tsippor*. Sanè ea vox interdum à LXX vertitur σρουθίον seu *passer*: ut Psal. XI, LXXXIV, CII, CIII, CXXIV, Eccles. XII, Thr. III. Alias universè transfertur ὄρνεον vel ὀρνίθιον. Vel, quod Salmasio visum, sit *passer* à *passa*. Glossæ: *Passa*, ὀρνιθοειδ☉. At *passa* à σπίζα, pro quo Æoles dixere πίζα, ut φαῖρα pro σφαῖρα. Sanè σπίζαι & σπίζια, ὄρνεα ἅπαντα, ut ait Hesychius: præcipuè aves exiguas, ut *passeres*. Vel quod tradidit Nunnesius, *passeres* ex Græco ψᾶρες. Nam ψᾶρες, seu ψῆρες, εἶδ☉ σρουθῶν, *genus passeris*, teste Hesychio. At ψᾶρες κατὰ μετάθεσιν sit *passer*. Quia verò *passeres* sunt aves salacissimæ, quemadmodum antè dicebamus: ideo Sappho dixit Venerem ἐπ' αὐτῶν ὀχεῖσθαι, ut inquit Athenæus, lib. IX. Verba Sapphonis sunt:

——πατρὸς δὲ δόμον λιποῖσα
 Χρύσιον ἦλθες
Ἅρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δέ σ' ἆγον
Ὠκέες σρουθοὶ, πτέρυγας μελαίνας
Πυκνὰ δινεῦντες ἀπ' ὠρανῶ, αἰθέ-
 ρ☉ διὰ μέσσω.

Hinc quoque factum, ut Mimi in poëmatis suis (quæ & ipsa mimi dicebantur) *strutheum* ponerent pro *parte virili*. Nam σρουθὸς Græcè *passer*: unde Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis rectè monet, apud Festum in *Strutheum*, non *anseris*, ut ante legebatur, sed *passeris* esse legendum. Nempe in hunc modum. *Strutheum in mimis præcipue vocant obscenam partem virilem, à salacitate videlicet passeris, qui Græcè σρουθὸς dicitur*. Ac Politianus in Miscell. cap. VI, eâpse significatione *passerem* à Catullo, epigr. II, accipi putabat, idque motus illo Martialis:

Da mi basia: sed Catulliana.
Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli.

Porrò quemadmodum Græcis σρουθὸς non *passerem* tantùm significat, sed etiam σρουθοκάμηλον. vel (ut antiquiores vocabant) σρουθὸν μεγάλην, aut σρουθὸν Λιβυκὴν· sic Latinis quoque idem vocatur *passer marinus*, hoc est, trans mare advectus. Ausonius in Accium Paullum: *Ovum tu quoque passeris marini*. Pluribus de hoc diximus Institutionum Oratoriarum lib. IV cap. VI. Idem animal à Capitolino *struthio* vocatur. Etiam σρουθίον legas apud veterem Bibliorum interpretem, Esaiæ cap. XIII. Sed ibi pro *passerculo* sumitur. Mirari autem aliquis possit, cur σρουθοῦ, sive *passeris*, vocem ingenti huic animali donarint. Cardanus, lib. x, id κατ' εἰρωνείαν factum putat, uti cùm *nanum Atlanta* vocamus. Sed Julius Scaliger, Exercitationum CCXXXI, censet, σρουθὸς priscis fuisse gallinam; atque ita usurpasse antiquarium Nicandrum: ac quemadmodum *gallina* generali nomine vocari solet ὄρνις, sic specialem σρουθοῦ vocem olim notasse *aves omnes*, quas βαρείας vocat Aristoteles. Atque hoc in caussa est, cur idem Scaliger σρουθοκάμηλον interpretetur *avicamelum*. Verùm, cur κάμηλ☉ dicatur, etiam disquiramus. Placet plerisque, quemadmodum Græci dicunt σρουθὸν μεγάλην, sic eosdem dicere σρουθοκάμηλον, ut κάμηλ☉ ad *magnitudinem* pertineat: quemadmodum in multis solent βοῦς, & ἵππ☉. Alii autumant καμηλὸν dici quasi χαμηλὸν à χαμαὶ, quia à *terra* non attolluntur, ut Plinius ait, lib. x, cap. I. ubi inter alia quoque scribit *struthocamelum* bestiarum magis, quàm avium sequi naturam, ac pennas ad hoc demum accepisse, ut currentem adjuvarent, cæterò non esse volucrem. Sed meo judicio, eò posterior pars compositi additur, quòd bestia hæc *colli ac crurum longitudine similis sit camelo*, quod & Gesnerus scriptum reliquit. *Struthiocameli* descriptionem præter Plinium etiam Tertullianus suggeret, lib. de velandis Virginibus, cap. ult.

PASTILLUS nonnulli à *panis* ὑποκορισικῶς factum putant. Pro his Festus: *Pastillus forma panis parvi utique diminutivum est à pane*. Nempe ut Græcis est ἀρτίσκ☉ ab ἄρτ☉, ita à *panis* fuerit *paniculus*, hinc *panicillus*, inde *pastillus*. Vel est *pastillus* à πάσσειν, *inspersus*, *conspersus*. Nam πάσσειν, est *farinâ, sale, pulvere, vel re alia conspergere*. Vel est à supino *pastum*, quia *pascit*, utpote cibus. A *pastilli* hujus figura etiam nomen tributum *pilulis unguentariis*, prout Horatius usus: item *arido cuidam medicamento*, apud medicorum filios. Quomodo differant *emplastrum*, *malagma*, & *pastillus*, docebit Celsus, lib. v, cap. XVIII.

PASTINACA herba ita à *pascendo* dicta. Nam radices ejus cibus sunt vulgaris. Isidorus, lib. XVII, cap. X. *Pastinaca vocata, quòd radix ejus præcipuus sit pastus hominis. Est enim odorata, jucunda, cibo delectabilis*. Turnebus tamen in Adversariis lib. VIII, cap. XXIII, ex eo dici putat, quòd *referat & quasi habeat pastinum*, quomodo vocatur instrumentum, quo vineæ fodiuntur. Etiam *pastinaca* est *piscis marinus* planus, per radium seu telum virus ejaculans, Græcis τρυγὼν, quâ voce quia etiam *turtur* signatur, hinc factum ut ἀμφιβολίᾳ deceptus B. Ambrosius in Hexam. cùm Græcam vocem *pastinacam* vertere deberet, malè *turturem* transtulerit. *Pastinaca* autem dici putatur à caudæ colore ac rotunditate, quâ *pastinacam radicem* refert. Sed Turnebus ex eo nomen putat invenisse, quòd *telum quasi pastinum habeat*. Sanè Belgis similiter dicitur *pylsteert*, q. d. *sagitta cauda*. Item *stekelroche*, q. d. *aculeata raia*. Τρυγὼν a Græcis videtur appellari, non à *tergoris colore*, quod Bellonius putavit (nam piscis hic flavescit:) sed, uti Rondeletius rectè ait, quia *expansis alis turturi est similis*. Et fortasse eò respexit Ambrosius, Græcorumque more *turturem* dici posse existimavit. Vide quædam huc pertinentia in *Pastinaca*, & *Trygonum*.

PASTINARE, & *repastinare*, à *pastinum*; hoc à *pangendo*: juxta Perottum. Ac favet Columella, lib. III, cap. XVIII: *Pastinum vocant agricolæ ferramentum bifurcum, quo semina panguntur. unde etiam repastinatæ dictæ fuere vineæ veteres, quæ refodiebantur. Hæc enim propria appellatio restibilis vineti erat: nunc antiquitatis imprudens consuetudo, quicquid emoti soli vineis præparatur, repastinatum vocat*. Sed ἀναλογία suadet, ut *pastinum* non tam a Latino *pango* dicamus, quàm Græco πήσσω, quod idem significat. In Glossis Cyrilli βωλοσρόφιον exponitur *pastinum*, quia eo *gleba vertuntur*. Sic in iisdem: βωλοσροφῶ, *pastino*; βωλοσροφία, *pastinatio*.

PASTOPHORIUM legas apud interpretem Bibliorum, III Esdr. VIII, LX. & IX, I. item I Macch. IV, 38, & 57. Habes & Græcum παστοφόριον I Paral. IX, & XXIII, & XXVIII. item II Paral. XXXI. & Jer. XXXV. & Ezech. XL. & Esa. XXII, XV. Ubi B. Hieronymus annotat, *pastophorion* esse *thalamum, in quo habitat præpositus templi*. Similiter Glossæ, Arabicolat. *Pastophorium, atrium templi, vel sacrarium*. Quæ & legas in Glossis Isidori. Caussam nominis discere est ex Hesychio, cùm ait: Παστοφόριον τὸ τῶν παστὸν φερόντων, ἢ οἰκονομία, ἢ ναὸς διαυγής. Nempe παστὸς propriè *velum variegatum*, ἀπὸ τοῦ πάσσειν, quod est, *variegare*. Hoc παραπέτασμα prætendebatur foribus templi. Unde locus is dicebatur παστοφόριον. Quæ & caussa est, cur ab Hesychio exponatur ναὸς διαυγής. Rufinus, Ecclesiast. hist. lib. II, cap. XXIII, ubi Serapidis templum describit: *Jam verò in superioribus extrema totius ambitus spatia occupant* exhe-

exhedra & pastophoria, domusque in excelsum porrecta: in quibus vel æditui, vel hi, quos appellant ἀγνεύοντας, id est, qui se castificant, commanere soliti erant. De pastophoris Isidis vide sis Appuleium, lib. x & xi.

PATAGIATÆ vestis meminit Plautus, Epid. II, II. Ita dicta à *patagio*, quòd in *muliebri* veste addebatur, ut *clavus* in *virili*; eratque simile *Episcoporum epomidibus*, ut scribit Yvo sive Scaliger, adversus Titium lib. IV, cap. VII. Idem ostendit Festus: *Patagium est, quod ad summam tunicam assui solet, qua & patagiata dicitur: & patagiarii, qui ejusmodi opera faciunt.* Item Nonius, cùm ait: *Patagium aureus clavus, qui pretiosis vestibus immitti solet.* *Patagium* verò, ut idem Scaliger auctor est in conjectaneis, est à πάταγος. Hoc quid sit, docet Festus: *Patagus genus morbi.* Ac putat Scaliger esse *morbum pestilentem*, qui nullum sui relinquit indicium præter maculas in corporis partibus; ac dici πάταγος à πατάσσω, id est, *pulso, ferio*, quòd eo homines subitò perculsi ac stupefacti moriantur; quà nempe ratione & Gallis à *tangendo* dicitur *tac*: inde in veste censet *patagium* nominatum, quòd quibusdam maculis ac nævis insperſum sit instar hominum *patago* infectorum. Hâc conjecturâ contenti simus, dum certiora prodeant. [à σταθῆν, σταθμίζειν.]

PATEO, à פתח, quod est *aperire, pandere*. Vel à פתה, *amplum, latum esse*. Ab altero horum est Græcum πετάω seu πετάννυμι. Et possis à Græco hoc etiam *pateo* deducere. A *pateo* est *patibulum*, de quo quia pluscula sunt, inferiùs potiùs seorsum dicam. A *patendo* quoque est *patulus*, & *patens*; quæ ut differant, docet Servius, ad Ecl. I. *Patulum*, inquit, *dicitur, quod patet naturaliter, ut nares, arbor, crux. Patens verò est, quod clauditur & aperitur, ut ostium & oculi.* *Patuli boves* qui dicti sint, docet hic locus Junii Philarg. ad III Georg. *Camuri, boves sunt qui conversa introrsus cornua habent; quibus contrarii patuli, qui cornua diversa habent. Lævi, quorum cornua terram spectant. his contrarii Licini, qui cornua sursum versum reflexa habent.* *Boves patuli* aliter dicuntur *patales*, ut docet Festus in *patalis*, & *propatulum*. Utitur Plautus, Truculento, II, II.

Ego ruri hamaxari me mavelim patalem bovem.

Græci eodem modo appellarunt πετάλας, seu πετήλας, à πετάω, hoc est, *pateo*. Tales autem esse debebant, qui idonei essent ad sacrificandum; quomodo *ovium condicio* erat, ut haberent *dentes duos cæteris longiores*, unde *bidentes* dicebantur, non, ut Gellius putabat, quasi *biennes*.

PATER à Græco πατήρ. Mera invidia fuit, quæ Varronem compulit, ut scriberet IV de L. L. *Pater, quòd patefaciat omnia & ipsum semen.* Sed nec rectè vetus Persii interpres, ad sat. I. & Isidorus, lib. IX, cap. V. qui sic dici ajunt, eò quòd *patratione gignat liberos.* Sed *patrare* est à *pater*; non contrà. Πατὴρ verò unde sit, mirificè dissentiunt. Varias etymologias suggeret Etymologicum magnum. Nulla earum magnæ rei. Optima interim illa Ori, ut πατὴρ dicatur quasi παῖδας τηρῶν. Ridiculè autem, quod ibidem, ut & apud Eustathium, legitur, indè quidem esse impositum, cùm de *homine* usurpatur: de *Deo* verò dici, quasi πάντα τηρῶν. Non incommodè dixeris, πατὴρ esse à πάω, *pasco, alo*, ut idem sit ac τροφεύς. Interim planè statuo, vocem πατὴρ esse ex eo, quòd pueri *patres* vocent *pa*. Hanc sententiam confirmat, tum, quòd Hebræis quoque dicatur אב, quod trajectis literis fuerit *ba*; unde mutatâ mediâ in tenuem, & adjecto τὴρ (quod vocis tantùm productio est,) fuerit πατήρ· tum quòd Chaldæi & Syri Hebræum *ab*, & Græcum πα, sive βα, jungentes, אבא, (*abba*) dicant. Cur *Senatores* appellentur *Patres*, hanc caussam attulit Festus: *quòd, quos initio urbis conditæ Romulus centum delegit, agrorum partes attribuerent tenuioribus perinde ac liberis, ac pecunias dividerent.* Ex hoc autem loco insipienter colligit Claudius, Verderius in sua Censura censuræ indigentissima, desipere Festum, qui putarit *patres* κατὰ μετάθεσιν, dici quasi *partes*. Nam cùm disertim scribat Festus, sic dictos, quòd agrorum partes largirentur perinde ac liberis, liquet, eum non à voce *partes*, sed à *paterno affectu* deduxisse. Aliud qui dicit, aut calumniator, aut cæcus est. A Festo non multùm abit Isidorus, cujus hæc verba, lib. IX, cap. IV. *Patres, ut dicit Sallustius, à cura similitudine vocati sunt. Nam sicut patres filios suos; ita illi Remp. alebant.* Equidem ab *affectu paterno* sic vocatos, facilè credo: puto tamen ætatis simul in hoc nomine habitam rationem: ut nempe, quemadmodum ab *ætate senili* vocati sunt *Senatores*, ita ab eadem quoque vocati sint *Patres*, eò quòd *omnes natu grandes à minoribus Patres* vulgò soleant appellari. Utramque nominis caussam complexus Sallustius, cum in Catilinaria ait: *Hi vel ætate, vel curæ similitudine, patres appellabantur.* Tantùm, quæ ille disjunctim, hæc ego conjunctim accipio. Porrò *patrum* alii *majorum gentium* dicti, alii *minorum*, aut *conscripti*. *Majorum gentium* vocati *centum illi, quos Romulus primo legit, eorumque progenies.* *Minorum gentium* primò dicti *centum, quos auctâ civitate Romulus cum Tatio adlegit, horumque posteri.* Iidem vocati *conscripti*, quòd *prioribus essent patribus adscripti.* Livius tamen, lib. I, eos censet *minorum* fuisse *gentium*, quos legerat Tarquinius Priscus. Ac initio libri secundi illos *conscriptos* dicit nuncupatos, quos legit L. Junius Brutus consul. Tacitus autem undecimo annalium hos ipsos *minorum gentium* appellatos docet. Possunt hæ sententiæ conciliari, si dicamus, centum istos, quos Romulus primò legerat, primò simpliciter *Patres*, & *Senatores* vocatos: sed postquam à Romulo, Tatioque, alii centum adjecti, tum illos *majorum gentium* dictos, hos *minorum gentium* appellatos. Postquam verò Tarquinius Priscus centum alios adlegit, ut jam trecenti essent, tum illos à Romulo lectos horum ratione etiam *majorum gentium* vocatos: at illos, ad priorum exemplum, *minorum gentium* nominatos. Ubi autem Junius Brutus aliquos adlegit, ut *Patrum* numerum, cædibus regum imminutum, ad trecentorum summam expleret; tum quos Reges legerant, *majorum gentium* vocatos, quos Brutus *minorum*, aut etiam *conscriptos*. Hoc pacto centum, quos Romulus priùs legit, semper *majorum*, nunquam *minorum gentium* dicuntur: quos Brutus legit, ab omnibus *minorum gentium*, aut *conscripti*, appellantur: at qui intermedio tempore lecti, nunc *majorum*, nunc *minorum gentium* vocantur; *majorum* quidem, cùm ratio solùm habetur eorum qui posteriùs lecti; at *minorum*, cùm apponuntur iis, quos primò legerat Romulus. Vide Onuphrium Panuinum in I Fastorum: item in civitate Romana pag. XXIX, edit. Parif. Gillii. Etiam *patris* vocem usurpant de *Diis*, tum Deorum, tum hominum quoque ratione: ut cùm Jupiter Horatio dicitur:

Gentis humanæ pater atque custos.

Sed & ἁπλῶς *pater* vocatur: ut I G.

Ipse pater mediâ nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextrâ.

Item:

—— Pater ipse colendi
Haut facilem esse viam voluit. ——

Et sæpius eopse libro. Etiam minoribus Diis tribuitur, unde apud eundem, *Gradivumque patrem.* Et, *Ipse pater Pluton.* Et, *Pater Neptune.* Aliaque. Sed peculiariter *Baccho* tribuitur, quem *patrem* dici, monet Servius ad illud II G.

Huc pater ô Lenæe veni.

Cujus caussam ex Augustino cognoscimus, lib. VII de Civ. cap. XXI. Verba ejus adduximus in *Ithyphallicum*.

PATERA à *patendo*. [πατάνα] Varro IV de L. L. *Præterea in poculis erant pateræ, eò quòd pateant, Latinè ita dictæ. Hósce etiam nunc in publico convivio antiquitatis retinendæ caussâ, cùm magistri,* (hoc est, *modiperatores sive reges convivii*) *fiunt, potio circumfertur, & in sacrificando Deis, hoc poculo magistratus dat Deo vinum.* Isidorus, lib. XX, cap. V. *Pateræ phialæ sunt dictæ, vel quòd in ipsis potare solemus: vel quòd patentes sunt, dispansisque labris.*

PATIBULUM quidam à *patiendo* sic dici putarunt. Sed est à *patendo*. Ut à *lateo, latibulum*; à *fundo, fundibulum*: sic à *pateo, patibulum*: nempè à *patentibus ramis, sive cornibus.* Propriè enim *patibulum* idem est ac *furca*: quo nomine intelligitur rectus stipes, sed cum duobus cornibus; inter quæ facinorosi cervices interserebant: exinde manus cornibus sive ramis alligabantur: sic gestantes *furcam*, sive *patibulum*, à ponè sequente carnifice, vel conservis, cædebantur virgis: sæpe etiam ita cæsi agebantur in crucem. Unde est, quòd quandoque *patibulum*, idem est ac *furca*: interdum autem differt.

Pro

Pro *furca* sumitur, cùm Tacitus XIV Annal. conjungit *patibula, ignes, cruces*. Pro *cruce* accipitur, cùm Sallustius in IV Histor. ait *patibulo affigi*. Valde errat Justus Lipsius, cùm, lib. III de Cruce cap. III, censet in cruce propriè sic vocata κυρίως, *patibulum* dici patens ac transversum illud lignum, quod ad stipitem arrectarium se habet, ut in navi antemna ad malum. Nemo veterum sic *patibuli* vocem usurpat. Neque enim, cùm aliquem legimus *patibulatum*, credendum gestasse transversum crucis lignum; sed *furcam*, hoc est, stipitem rectum, summâ in parte habentem duos ramos, sive cornua. Nec magis verum est, quod idem Lipsius prodit, *crucem* propriè dici rectum stipitem. Verum quidem est, *crucem* propriè nuncupatam, duobus lignis constitisse: recto, & transverso: sed nunquam vel *crux* pro *solo recto*; vel *patibulum*, pro *solo transverso*, usurpatum à veteribus invenias. Sed semper *patibulum* vel *furcam* notat, quæ bicornis erat, ut litera Y: vel *crucem*, cujus figura litera T. Constantinus Magnus vetuit ne facinorosus affigeretur *cruci*. Quod dedit honori crucifixi Servatoris nostri. In crucis verò locum induxit novam *patibuli* formam, hodieque obtinentem: quæ obtinet figuram Græcanicæ literæ Π. Æquè fallitur Lipsius, cum scribit eodem libro, facinorosos post gestatam furcam ad eamque prope crucem affixos. Nec enim furcæ affigebantur, sed cruci. Unde Plautus, Carbonariâ:

Patibulum ferat per urbem, deinde affigatur cruci.

Nec quisquam dixit *furcifigi*, sed *crucifigi*. Plura de his diximus libris de Passione Dominica. Multa item præclarè Salmasius epistolis de Cruce ad Thomam Bartholinum.

P A T I N A à *patulo* deducit Varro, IV de L. L. Haud absurdè. Verius tamen, qui à πατάνη esse volunt; quomodo à κάτινος est *catinus*, ut ipse agnoscit Varro. Quid *patina* sit, non omnes sciunt. Vulgo confundunt cum *lance*. Atqui *lanx* (cui à *latitudine* nomen impositum videtur) Græcè est πίναξ, *patina* verò λοπάς: *lancibus* & cibi simplices apponebantur, ut carnes assæ, fructus & similia: *patinis* verò id factum nusquam legas, ut bene adversus Guilandinum observat Scaliger: sed iis utebantur ad condiendos pisces, tyrotarícha, & similia: unde Plinius, lib. XXIII, cap. II de fæce sapæ ait: *Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & cervicum*. Itaque ut λοπάδες, ita *patinæ* quoque operculum habebant. Id vel docemur proverbio hoc apud Hieronymum: *Dignum patellâ operculum*. Nam *patella* est ὑποκοριστικὸν, à *patina*. Isidorus, lib. XX, cap. VIII, *patellam* dici ait quasi *patulam*. Sed κυρίως, à *pateo* est *patina, patinula, patinella*, & per syncopen *patella*. Non audiendus doctissimus Angelus Caninius, qui in Hellenismi Alphabeto scribit, *patella* κατὰ μετάθεσιν factum esse ex λοπὰς λοπάδος. Cæterùm angusta etiam notione *patellæ* dicebantur, teste Festo, *Vasa parva picata, sacris faciendis apta, quæ erant forma veluti capidulæ quadam*. A *patella* lares dicti Dii *patellarii*, ut apud Plautum, Cistellariâ, II, I. Sic autem vocati, quia non è potu modò in focum, qui Larium sedes, aliquid defunderent, sed è cibis quoque in *patella* aliquid in focum deferrent: quemadmodum monet vetus Scholiastes, in illud Persii,

——*Cultrixque foci secura patella.*

Ac tangit eum morem quoque Varro Manio, apud Nonium: *Oportet bonum civem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας*. Vide Homerum, Iliad. A, in convivio Achillis: Livium, lib. XXXIX: Plutarchum de fortuna populi Rom. Sunt & Dearum nomina, *Patella* ac *Patellana*. Officium earum, ac nominis caussam, docet his verbis Arnobius, lib. IV: *Patellana numen est, & Patella, ex quibus una est patefactis, patefaciendis rebus altera præstituta*.

P A T I O R à παθεῖν, sive verbali ejus πάθος. ut nempe à φατὸς, *fateor*. Multa sanè Latini formant a Græcorum verbalibus, ut *loquor*, à λόγος, *gusto*, à γεῦσις, &c. Παθεῖν vero à פתה, id est, *turbare*. Sunt enim πάθη *animi perturbationes*. Speciatim autem παθεῖν interdum accipitur in obscena significatione, pro *pati muliebria*, quâ ratione & Latini dicere videntur, *Quidvis facere & pati*, id est, ποιεῖν καὶ πάσχειν. Atque hac notione *Pathici* dicuntur, qui in præpostera libidine morigerantur: ut *drauci*, quibus morigerantur, ἀπὸ τοῦ δρᾶν, quod est *facere*. A *patiendo* uvis *passis* nomen inditum. Plaut. Pœn. Act. I, Sc. II:

Siquidem tu es mecum futurus pro uvâ passâ pensilis.

Plinius, lib. XIV, cap. I: *Quin & à patientia nomen acinis datur passis*. Ubi immeritò Dalecampius Plinium reprehendit, quasi a *pandendo* potiùs sint, quia ad solem pandantur. A *patiendo* etiam dicitur *passum*: ut Servius monet in II G. Ac præivit Varro, lib. I de vitâ pop. Rom. apud Nonium: *Passum nominabant, si in vindemiâ uvam diutiùs coctam legerent, eamque passi essent in sole aduri*. Nonius: *Passum dicitur genus liquoris, quod ex uvâ passâ coquitur. Virgil. G. II:*

Et passo psithia utilior. ——

Meminit & Juvenalis, sat. XIV:

Qui gaudes pingue antiqua de litore Creta
Passum & municipes Jovis advexisse lagenas.

Quo loco per *lagenas Jovis municipes* intelligit *vinum Creticum*. Nam Jupiter in Cretâ natus. Vetus Scholiastes explicat *lagenas Geticas*: sed *Creticas* legendum. Ut fiat *passum*, docebit Columella, lib. XII, cap. XXXIX. Vide & quædam huc pertinentia in *Temetum*.

P A T R A T U S; cùm *patrem patratum* dixere, *fecialem principem*, utrùm à *pater*, an à *patrando* sit, non satis constat. Prius placuit Plutarcho, cui *patratus* est, *qui pater est, patremque ipse superstitem habet*. At juxta alios quemadmodum *pater* dictus, cùm ætate, tum curâ erga populum Romanum: sic *pater patratus* appellabatur, quod *patraretur*, hoc est, *crearetur*: idque ad ferienda fœdera & juramenta patranda. Hæc fœdera, quo ritu ab eo fieri soleant, docebit Livius, lib. I.

P A T R I A cùm dicimus, videtur intelligi, γῆ, ut Belgæ dicunt *vaderlandt*. Græcis πάτρα, καὶ πατρίς, similiter à πατήρ. Sed cur potissimum à *patre* dicta, cùm *pariat mater*? an quia *pater dignior*? an quia is *princeps generationis caussa*, ut Physici tradunt? an verò quod quidam existimant, quia *patris loco* est, dum sobolem fovet ac tutatur.

P A T R I A R C H A, πατριάρχης, *primus pater* alicujus gentis aut familiæ, à πατὴρ & ἀρχὴ, id est, *initium*. Sed initium hoc varium est. Aliter enim Abraham, Isaac, Jacob *patriarchæ* dicuntur: aliter Juda, Simeon, cæterique liberi Israelis. Nam quisque *patriarcha* est populi, à se genus ducentis. Nec in Judaica modò Ecclesia, sed etiam quæ post passum Christum fuit, *patriarchæ* nomen usurpatum. Nam in hac quoque tanquam in spirituali familia, primò Episcopi πάππαι, id est, *patres*, *Archiepiscopi* verò πατριάρχαι, quasi *primi inter patres*, sunt appellati. Postea, crescente ambitione, primæ sedis Episcopi id sibi nomen vindicarunt, quales fuere primum hi quatuor, Romanus, Hierosolymitanus, Antiochenus, Alexandrinus: postea accessit Constantinopolitanus, ex quincto propter Novæ Romæ dignitatem factus secundus.

P A T R I C I I a *patribus*, hoc est, *senatoribus*, ita dicti, quia *patrum essent progenies*, ut ait Livius, lib. I. Itaque *patricii* haud secus, ac *patres*, alii *majorum*, alii *minorum* erant *gentium*. Puto autem duas posteriores syllabas in voce *patricius*, tantùm nominis esse productionem. Nam, ut ab *ædili, tribuni, lateri, novi*, est *ædilicius, tribunicius, latericius, novicius*: sic a *patri* fuerit *patricius*. Quare non placet eorum sententia, qui *patricius* componi censent ex *pater*, & *cieo*: quod multi autumant, compulsi his verbis Livii, lib. X: *En Romæ unquam fando audistis, patricios primò esse factos, non de cœlo demissos, sed qui patrem ciere avumque possent, id est, nihil ultra quam ingenuos? consulem jam patrem ciere possum, avumque jam poterit filius meus*. At longe etiam ineptiùs, qui *patricios* dictos volunt à *patronatu*, quod quosdam velle scribit Plutarchus in Romulo. Nec meliùs, quibus πατρίκιος placet esse vocabulum Græcum, ac dici quasi πατὴρ τοῦ κοινοῦ, id est, *communis Resp. pater*; quomodo exponit Suidas.

P A T R I M O N I U M est à *pater*; ut à *mater*, *matrimonium*; à *castus*, *castimonia*; à *sanctus*, *sanctimonia*. Sors autem hæreditaria potiùs *patrimonium*, quàm *matrimonium* dicitur, etiamsi non raro sors materna antistet: cujus caussa est, tum quia dignior est pater, tum quòd patris propriè est acquirere bona, matris verò ea tueri ac conservare. Interdum tamen & *patrimonium* sumitur pressè, unde in Glossis: *Patrimonium*, πατρικὴ οὐσία. Ac tum ex quorundam sententia,

ei opponitur *matrimonium*, quâ voce pro bonis maternis usi putantur Val. Max. lib. VII, cap. VIII; Suetonius in Augusto; Augustinus sermone CLXXXV. Sed eos locis, partim corruptis, partim malè intellectis, falli existimat Casaubonus. Ipsum vide ad Suetonii August. cap. XL. Quemadmodum autem *patrimonium* dicitur universe de *bonis parentum*, quia *patris* in his potiores partes: ita *matrimonium* de conjunctione dictum, à *matre*, quia id fit liberûm quærendûm causâ; in liberis autem præcipuum munus matris, seu gestationem spectes, seu partum, seu educationem.

PATRIMUS à *pater*; ut à *mater*, *matrimus*. *Patrimi* verò dicti, quibus pater superstes; *matrimi*, quibus mater. Itaque quibus uterque parens in vivis erant, conjunctim *patrimi & matrimi* appellabantur. Livius, lib. XXXVII: *Patrimi omnes matrimique, ad id sacrificium adhibiti.* Festus: *Patrimi & matrimi pueri prætextati tres nubentem deducunt: unus, qui facem præfert ex spinâ albâ, quia noctu nubebant; duo, qui tenent nubentem.* Dicebantur autem vel *patrimi matrimi*; vel *patrimi & matrimi*: quomodo vocantur in veteri inscriptione, p. CXXI ed. Gruter. Græcis *patrimi & matrimi* vocantur ἀμφιθαλεῖς ab ἀμφὶ & θάλλω, quasi *qui utrimque virent*. Contrà qui vel *patrimi* solùm, vel *matrimi*, appellantur ἑτεροθαλεῖς, quasi ἑτέρωθεν θάλλοντες, hoc est, *ab una tantum parte virentes*. Quanta sit utriusque Latinæ vocis penultima, diximus in Animadversionibus Grammaticis.

PATRO [est à πατρίζειν] est à *pater*, proprieque notat *rem Veneriam consummare*: unde Glossæ Philoxeni: *Patrat*, μαστεύει, καταστρέφει, ὡς ἐπ' αἰσχρῶν. Quanquam non simpliciter notat μαστεύειν, sed *scortando* μαστεύειν, vel potiùs ἀφροδισιάζειν. Usus Persius sat. I. *Patranti fracta ocello.* Quem ad locum sic vetus Scholiastes, cùm is, qui à Pithœo, tum qui à Veneto editus: *Patratio est rei Venereæ consummatio.* Quod ipsum etiam legas apud Isidorum, lib. IX, orig. c. V, & in vett. Glossis Latino-Arabicis. Atque ita B. Hieronymus Quæstionibus in Genesin dixit, *patrans voluptas*, hoc est, συνουσιασμός. Sunt qui apud Juvenalem quoque legant:

—— oculosque in fine patrantes:

atque hi se tuentur auctoritate interpretis Persiani. Sed falluntur. Nam & ille Veneti, & Pithœanus habent *trementes*, non *patrantes*. Prior tamen videri possit, *patrantes* legisse, nisi vel cæco pateret trajectionem verborum factam, legendaque ea verba prout in Pithœano rectè sunt edita. Porrò μεταφορικῶς *patrare* accipitur pro rem quamvis perficere. Quinctilianus, lib. VIII, cap. III, quod de ornatu: *Vel hoc vitium sit, quod* κακέμφατον *vocatur, sive mala consuetudine in obscœnum intellectum sermo detortus, ut ductare exercitus & patrare bellum apud Sallustium dicta sancte & antiquè, ridentur à nobis, si dis placet. quam culpam non scribentium quidem judico, sed legentium. tamen vitanda, quatenus verba honesta moribus perdidimus.* Sic idem Sallustius in Catil. ait, *patrare incepta*; & in Jugurtha, *patratis consiliis*: quomodo & olim legit Chrysostomus Sallustii commentator, & in suo manuscripto reperit Rivius, & ego item in MSS[tis] meis invenio. Malè id mutarunt in *peractis*, vel *paratis*. A *patro* est *expatro*, Catullus, carm. XXX:

Parum expatravit? an parum helluatus est?

Glosl. vett. ἐκκενῶσαι, ἐπὶ συνουσίας, *expatro*. Ab eodem sunt, *impetro*, *propetro*, *perpetro*. De iis sic Festus: *Propetrare, mandare, quod perficiatur. Nam impetrare est exorare; & perpetrare perficere.* De *impetro* sic Donatus ad Hec. Act. V, sc. I. *Impetrem est perficiam, dictum à patrando: cujus rei difficultas ob tarditatem complendarum nuptiarum, etiam ad alia negotia, quæ sunt ardua, verbum hoc commodavit ac dedit.* Pro *impetrare* augures dicebant *impetrire*; item pro *impetratum*, *impetritum*, quod Festus exponit *firmum* ac *securum*. Estque simile *negibundus* pro *negabundus*: quod ex eodem Festo discimus. Est verò *impetrire* καλλιερεῖν. Nam, ut ad Festum scripsit Scaliger, quod in sacrificiis erat *litare*, id in auspiciis erat *impetrire*. Quanquam ἀγνοούμενον exponit Glossarium vetus, *Impetratus*, θυσία. Rectiùs dixisset καλλιέρησις. Corrupta est *impetriti* vox apud Ciceronem, Plinium, Valerium; uti ad hujusce scriptoris lib. I, cap. I, ostendit Steph. Pighius. Remansit autem apud unum Plautum, cujus illud, Asin. act. II, sc. I:

Impetritum, inauguratum'st, quovis admittunt aves.

Vide & hac de voce Turnebum, lib. V Advers. cap. XVIII. & lib. XXIII, cap. XI. & Scaligerum, ad Tibulli lib. IV.

PATRONUS, quia *patris sit loco*. Festus: *Patronus ab antiquis cur dictus sit, manifestum: quia ut patres filiorum, sic hi numerare inter dominos clientum consueverunt.* Non *clientis* tantùm, sed & *liberti* correlatum est: unde Plautus, Feneratrice:

Heus tu, in Barbaria quod dixisse dicitur
Liberta suæ patronæ, id ego dico tibi,
Liberta salve. vapula Papiria.

Eodem modo accipiendum liquet, cùm legimus, Prusiam regem Bithyniæ sumto pileo, quod manumissorum schema est, populum Romanum *patronum* suum professum esse. Nec aliter sumsit Ulpianus, cùm Tit. de verb. signif. inquit, *Patroni appellatione & patrona continetur.* A *patronus* est *patrocinium*; ut à *leno*, *lenocinium*; à *tyro*, *tyrocinium*. Sed τὴν συνηγορίαν dixere *patrocinium*. Nisi ἀρχαϊκῶς malis à *patro* deducere. Festus: *Patrocinia appellari cœpta sunt, cùm plebs distributa est inter patres, ut eorum opibus tuta esset.*

PAVIRE est *cadere*, sive *ferire*: ut à Græco παίω, quod idem notat, unde ἀναπαίω, *repercutio*, à quo ἀνάπαιστος *pes*, quia ἀναπαίει τὸν δάκτυλον, hoc est, *sonum dactyli contrario inversoque ordine reddit*, unde & ἀντιδάκτυλος vocatur. Est verò à παίω, *pavio*, inserto *V* consono, quomodo ab αἰὼν est *avum*. [pabire ab ἐδαφίζειν.] Ab eo, Festo & Isidoro testibus, est *pavimentum*, ut ab *alo alimentum*. Sic autem dicitur, quod *pedibus ab euntibus paviatur*, quomodo Græcis δάπεδον ἀπὸ τοῦ δαπατεῖν, hoc est, πατεῖν, dicitur, si Camerarium audimus. Nam alii conflatum putant ex Dorica δᾶ & πέδον, ut dicatur quasi γῆς πέδον. Vel potiùs dicetur *pavimentum*, quòd, dum *pavimenta* fiunt, pluribus diebus feriuntur, ut solidiora sint, nec rimas faciant. Cato, cap. XVIII. *Ibi de testâ aridâ pavimentum struito: ubi structum erit, pavito, fricatoque, uti pavimentum bonum fiet.* Columella, l. I, c. VI. *Sed utrumque more piscinarum devexum leni clivo, & exstructum, pavitumque solum habeat, ne humorem transmittat.* Κατ' ἐξοχὴν verò *pavimentum* dixere pro *tessellato*: unde Gloss. *Pavimentum*, ψηφολογητὸν ἔδαφος. Sic usus Plinius, lib. XXXVI, c. XXV. Ab eadem origine est *pavicula*, instrumentum, quo area densatur, æquaturque. Cato, cap. CXXIX: *Comminuito terram, & cylindro, aut paviculâ coæquato.* Glossæ: *Pavicula*, ὁμαλιστῆρες. Ab eadem origine *paviclare*, pro *paviculare*, hoc est, ἐδαφίζειν. *Pavor* quoque ut hinc descendat, separatim dicemus. Inde & *pavera frumenta*, *paviendo* multùm trita, ut granum deglubatur. Sunt enim, quæ vix è glumis suis evaginari possint. Festus: *Pavera frumenta dicebant antiqui, quæ de vagina non bene exibant.* Etsi hìc alii modo infinito malint *pavere*, quod exponunt *pulsari*. Ab eodem est *vestis pavidensis*, quasi *pavita*, hoc est, πατηθεῖσα, unde ea *levidensi* opponitur. Isidorus, lib. XIX, cap. XXII: *Pavidensis contraria Levidensi, dicta quòd graviter pressa atque calcata sit.* Vide sis quæ de *pavitensi* veste scribit Jos. Scaliger, in Cirin, ad illud:

Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.

Olea quoque genus est, quod *pausia* dicitur, quia nempe (ut Servius, in II Georg. & Isidorus, lib. XVII cap. VII; & ex his Decembrius, lib. IV de Polit. literar. c. XLV, tradit) non emittat oleum, nisi, antequam molæ subjiciatur, *paviatur* ac tundatur. Meminit Virgil. II G.

—— Et amara pausia bacca.

Item Columel. lib. XII, cap. XLVIII. A *pavio* quoque sunt *depuvio*, & *obpuvio*. Festus: *Depuvere, cadere; Lucilius:*

—— Palmisque misellam
Depuvit me.

id est, verberavit me; quod ipsum est ex Græco παίειν. Idem: *obpuvit, verberat, à paviendo, id est, feriendo: unde pueri, quod paviendo coërcentur, id est, plagis. unde & pavimenta.* Quemadmodum autem in *depuvere*, ita & in *tripudium*, *a* in *u* mutatum. Nam dicitur quasi *terripavium*, ut suo loco dicemus. Joannes Filesacus, lib. I cap. XIV, apud Festum pro *Obpu-*

Obpuvit legere jubet *obpavit*, quia dicatur *pavire* & *pavimentum*. Sed non cogitavit vir doctissimus, quod antea dicebam, *a* sæpe in compositione abire in *u*, quomodo à *quatio* est *concutio*; à *caussa*, *accuso* & *excuso*, & id genus alia.

PAVO, sive *pavoni*, à sono nomen esse, cùm Isidorus scribit, lib. XII, cap. VII. tum etiam Varro, cujus hæc verba lib. IV de L. L. *De his* (volucribus) *pleraque à suis vocibus, ut hæ: Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo. item hæ: Pavo, Anser, Gallina, Columba.* Non displicet tamen sententia Angeli Caninii, qui *pavo* censet esse à ταώς. Rident imperiti etyma istiusmodi, tanquam longè nimis accessita. Verùm hi scire debent, Romanos Dores imprimis imitari & Æoles. At Æoles interserere solent *V* consonum, ut ὠόν, ὤϝον, unde *ovum*; ὄϊς, ὄϝις, unde *ovis*; & sic in aliis. Similiter igitur pro ταώς dixere ταϝώς, unde *pavos*, &, ut postea dixere, *pavus*. Nec est, quòd turbet quemquam litera princeps. Nam similiter à στάχυς est *spica*; à χρὼς χρωτὸς, *cutis*. Atque hoc ipsum quoque Æolum more fit, qui pro στολὴ dicunt σπολὴ, (unde meo judicio *spolium*, & *spoliare*; quod est σπολεῖν seu *amictum detrahere*;) item pro πέντε, πέμπε, pro τετράφθαι, πετράφθαι, &c. Similiterque Cretenses pro στάδιον dicunt σπάδιον, unde Latinorum *spatium*.

PAVOR num ab Hebræo פחד, id est, *pavor*, ac *pavere*, à פחד, id est, *pavere*, *formidare*. An *pavor* à φόβος, [pro quo & φάβος.] *pavere* à φοβεῖσθαι; Nam sæpe Φ commutatur in B. ut ἄμφω, *ambo*; φορτίζω, (quod à φόρτος) *porto*, &c. Sæpe item *B* abit in *V* consonum, ut βράτες, *vepres*, βάδω (quod Doricum pro βαδίζω) *vado*, &c. An simpliciùs dixerimus *pavor* esse à *pavire*, quia *pavit*, hoc est, *percutit ac percellit animum*, unde & affectus is Belgis *verslegentheyt* dicitur, quasi *perculsio*? Hoc omnino verius. *Pavire* autem unde sit, ac quæ indè descendant, ostendimus separatim.

PAUSA Græcè non dicitur, sed παῦσις, vel παῦλα. Utrumque, ut Latinis *pausa* (pro quo in veteri inscriptione *paussa* gemino *ss* legitur, pag. DCXC, n. V,) *cessationem* notat, à παύω, id est, *cesso*. Atque hinc liquet, Latinos voces à Græcis acceptas corrumpere, sive id imperitiâ factum sit, ut Festus suspicatur; sive, quæ aliorum opinio est, consilio ita egerint, quò putæ putæ Latinæ viderentur. Utitur *pausa* voce Ennius apud Varronem, lib. VI de L. L. *Pausam fecere fremendi.* Item in Scipione:

—— Mundus cæli vastus constitit silentio:
Et Neptunus sævus undis asperis pausam dedit:
Sol equis iter repressit ungulis volantibus.
Constitere amnes perennes, arbores vento vacant.

Ita versus hi legi debent. Versu tertio legebatur vulgo, *Sol equos ter repressit.* Unde Octavius Pantagathus, quemadmodum Fulvius notat in Virgilio cum Græcis collato, emendabat. *Sol equos quater repressit.* Sed minùs à vero abludit, ut unica vocalis exciderit, prima nempe in *iter*. Sed de his versibus etiam diximus, lib. I de Histor. Latin. cap. II. Usurpant & *paussa* vocem Lucilius, Accius, Lucretius, &, è scriptoribus pedestribus, Agellius, atque Arnobius. A *pausa* est *Pausus*, *pausa* seu quietis Deus. Meminit idem Arnobius. Item *pausare*, quod in veteribus Glossis exponitur ἀναπαύεσθαι. Utitur Plautus, Trinummo, act. I, sc. II. Item *pausarius* apud Senecam, epist. LVI. Rectè autem Savaroni, ad Sidonii lib. II Epist. X, *pausarius* à Seneca dici videtur, qui Græcis κελευστής, Latinis *portisculus*. ut nempe sic dicatur, quia pro ejus imperio remiges vel remigare inciperent, vel *pausam* facerent. Indicant hoc ipsius Senecæ verba: *Ut audire vel pausarium possim voce acerbissimâ remigibus modos dantem.* Nam κελευστοῦ fuisse modos dare remigibus, patet ex iis, quæ hac de re diximus in *Portisculus*. Quare fallitur Jacobus Durantius, qui hanc lectionem apud Senecam improbat, lib. II Var. Lect. cap. XII.

PAX nunc nomen est, nunc adverbium Comicum, Terentio etiam usurpatum, ut Priscianus monet in decimoquarto: & ex eo Calpurnius in Heautont. act. IV, sc. IV. Quando nomen est, tum ut Cassiodorus vult Psalm. CXXI, à *parcendo*, vel *pascendo*, nomen habet. Septimius Florens, notis in εἰρήνην Aristophanis, censet *pax* esse à φαίνειν, quod est *pandere*. Nempe quia *Panda* in veteri Glossario exponatur εἰρήνη θεός. Sed verisimiliùs ii, quibus *pax*, quia fœderibus pangitur, à *pactione* sic dicta videtur; quod etymon Jurisconsultus ponit, l. I. D. de pactis. in princip. Idem olim sensit Sinnius Capito apud Festum. Adsentit quoque Isidorus, lib. XVIII, cap. I. *Pacis*, inquit, *vocabulum videtur à pacto sumtum.* Idem confirmari eo videtur, quòd *pacis pactio*, *pax depacta*, similiaque apud veteres legere sit. Cic. Philipp. XIII: *Sed hoc primum videndum est, P. C., cum omnibusne pax esse possit, an sit aliquod bellum expiabile* (leg. *inexpiabile*,) *in quo pactio pacis lex sit servitutis.* Marcell. Comes Indict. II. Justin. III. Cons. *Pax cum Parthis depacta est.* Quin Savaro, ad Sidon., lib. IX epist. VI. apud Cassiodorum quoque legendum putat: *Pax a pactando, sive à pacendo, dicta est.* Scaliger lib. I de causs. L. L. cap. XXV vult *pax* esse à παύω. Mihi magis placet prius etymon, ut *pax* sit contractum ex *pacis*, quomodo *vox* est è *vocis*; *rex* è *regis*; *dux* è *ducis*; *lex* è *legis*, &c. *Pacis* autem est a *pacere*, sive *pagere*. Sic enim veteres, Fabio teste, dicebant pro *pangere*. Veteres non habebant *C*, ut alibi non semel diximus. Itaque nil mirum, si ab eo *pacis* in usum remanserit, pro *pagis*, hoc est, *pax*. Ab eadem caussa est, quod à *pacere* non *pactum* tantùm; sed etiam *pacionem* dixerint, auctore Festo, qui & idem ac *pactum* notare indicant.

P E

PECCO, non quasi *pedem capio*, ut nugantur, sed à *pecus*, geminatione consonæ, ut monet Jul. Scaliger, cap. XXXI. de causs. L. L. Sed pleniùs hac de re docet Fr. Junius, libro de peccato Adami, cap. II. *Hebræi*, inquit, actiones malas nomine certo dixerunt, quod *aberrationem* sonat: quemadmodum & Græci suum ἁμαρτάνειν (ut placet Grammaticis) ex eo dictum voluerunt. Latini pinguiùs *peccare* dixerunt, quasi *pecicare* sive *pecucare* dixeris, à *pecudibus*, pro eo quod est *pecudis* modo lineas transilire (ut Tullius in Paradoxis loquitur,) quas Deus & natura homini circumposuerunt: ex quo etiam veteres *pecudium* & *pecudiarium*, τ προγαλεία, *hominem præcipitem*, qui *pecudis* more extra ordinem lineasque ejus sese infert temerè, appellarunt. Rectiùs profectò Hebræi & Græci, qui omnem justi ordinis omissionem, ac non commissionem solùm, notaverunt. Nam peccatum nullum sine omissione est: sine commissione existunt multa. Hactenus ille. Aliis placet, *pecco* esse à בגד, quod est, *prævaricari*, *transgredi*: similiterque ἁμαρτία. seu ἁμαρτάνειν, deducunt a מרד, id est, *deficere*, *rebellare*. Nonnullis etiam *peccare* dici placet quasi *pellicari*: eoque *peccare* propriè esse *scortari*: Balbus Catholico: *Peccare dicitur quasi pellicari; & inde peccator, quod nomen antiquitus tantum flagitiosos & libidinosos significabat, sed postea transivit in appellationem omnium iniquorum, & dicitur peccator quasi pellicator.* Genuinam hanc ejus vocis notionem esse censet & Georg. Erhardus, symbolis ad Petronium, p. DCXL. Addit, hinc *peccatricem* pro *meretrice* legi apud scriptorem ad Cornelium Papam de Passione Christi: *Filio prodigo revertenti non improperat luxum: mulieri adulteræ non opponit prostibulum: peccatricis publicæ non recusat servitium.* In Scripturis quoque *peccatores* idem vocari censet *prævaricatores divinorum præceptorum*, quod spreto & relicto thoro Christi, cum alienis diis adulterentur, & castitate Ecclesiæ prostitutâ cum carne, mundo & diabolo liberè voluptentur. Mihi magis placet esse à *pecu*, ut *peccare* propriè sit ἀλόγως agere instar *pecudis*.

PECTO, à πέκω, inserto *T*, quomodo à κλίπω, quo & veteres utuntur Latini, est κλέπτω à *lino linteum*. Dicere etiam possis, *pecto* esse à verbali πεκτὸς, id est, *pexus*, ut nulla epenthesi sit opus. A *pecto* est *pecten*, teste Isidoro. Et res aperta. *Pexam vestem* arbitrantur esse, quam Græci dicunt μαλλωτὴν, hoc est, *villosam*, quæ ob eminentes *villos* pecti soleat. Sed *villosa* diversa est à *pexa*, in qua brevis conspicitur floccorum lanugo. Cui opponitur *vestis defloccata*, quam & *decotem* dixere, quasi *sine cute*. Hinc *pexatus*, *pexis* vestibus indutus, hoc est, quarum flocci nondum sunt detriti. Martialis, lib. II epig. LVIII:

Pexatus pulchrè rides mea, Zoile, trita.

Unde liquet *pexam* vestem *tritæ* opponi. Hinc lanugo illa, quæ pectebatur, *pexitas telæ* vocatur a Plinio, lib. XI cap. XXIV, ubi aranearum telam comparat cum humana. Ad *pectendum* molliores lanas fullonibus in usu fuere spinæ erinacei: unde idem Plinius, lib. VIII cap. XXVII, refragatur iis, qui erinaceum ajunt esse animal supervacuum. *Nam*, inquit, *si non sint illi aculei, frustra vellerum mollities in pecore mortalibus data. Hac cute expoliuntur vestes.*

PECTUS, si Isidorum audimus, est à *pecto*. Sic enim ille, lib. XI cap. I. *Pectus vocatum, quòd sit pexum inter eminentes papillarum partes, unde & pectinem dicimus, quod pexos capillos faciat.* Verùm à *pecto* esset *pexus*. Quare, potius sit à Græco πέκος, id est, *pexus*: vel si a Latino esse malis, non quidem à *pecto*, sed à *pectine*, nomen accepit: putà, quòd id in sceleto *pectinem* referat, cùm costæ utrimque *dentes pectinis* repræsentent. Quibusdam etiam, Perotto teste, *pectus* à *pango* dici videtur, quasi *pactus*, ob costas compactas. Sed si ratio hæc placet, potiùs sit à πηκτὸς, quod à πήγω seu πήγνυμι, id est, *pango*. [a στῆθος pro quo Æoles σπῆθος, vel à πῆκτος, i.e. πῆγος Arcadio.] A *pectus* est *expectoro*, ἐκστηθίζω. Usus Accius, Enniusque: cujus verba perperam Tullio Nonius tribuit. Meminit & Fabius, ut verbi antiqui, lib. X cap. I. Simile *adpectoro*, προστηθίζω. Usus Solinus juxta vett. codd. Plinius pro eo dixit *pectori admovere*.

PECULARI, unde *depeculari*, est à *pecus*. Propriè *peculari* de *furto publico* dicitur, etsi & ipsum latiùs extendatur. Idem dicendum de verbali *peculatus*. Vox autem hæc indè est, quòd multa publica, cujus pecuniam avertit, pecore fieri soleat. Ita Varro, IV de L. L. cujus hac de re locum Vertranius corrupit.

PECULIUM à *pecus*. Festus: *Peculium servorum à pecore item dictum est, ut pecunia patrumfamiliæ.* Non tamen *peculium* solùm servorum fuit, sed & ita dictum, quod filiusfamilias sibi parentis permissu servabat, deducto illo, quod parenti debebatur. Ita filius cedebat, si pluris vendidissent merces, quàm quanti eas pater æstimasset. Plautus, Mercatoris prolog.

> *Lucrum ingens facio, præterquam mihi meus pater*
> *Dedit æstimatas merces. ita peculium*
> *Conficio grande.*

Etiam *peculium* dicebatur, quod à patribusfamilias seponebatur; quomodo Celsus usurpat, cùm ait, *Pecuniam sine peculio fragilem esse*: cujus dicti mentem pluribus declarat RæVardus, lib. V Var. cap. XVII. De *peculio castrensi*, cæterisque *peculii* generibus adi Jurisconsultorum libb. A *peculium* est *peculiaris*, quomodo propriè dicitur, *quod ex peculio est*. Sic usus Plaut. Asin. Act. III, Sc. I.

> *Etiam opilio, qui pascit, mater, alienas oves*
> *Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.*

Similiter *servus* propriè *peculiatus* dicitur, qui peculio instructus, ut l. XXXIII. §. si venditor. ff. de action. empt. l. XVIII. in fin. de ædil. edict. *Peculiosus* pro eo dicit Plautus, Rudente, Act. I. Sc. II.

> *Peculiosum eum esse decet servum & probum.*

Quomodo & Augustinus locutus in Psalm. XXXVIII. *Peculiosus servus, & cujusdam magni Patrisfamilias.* Et hæc propria acceptio. Sed crebrò latiùs his vocibus utuntur scriptores.

PECUNIAM à *pecu* dictam esse constat. Sed quæ causa sit originis, parum convenit inter auctores. Prima sententia eorum est, qui sic dici putant, quia *pecudis primùm nota signari soleat*. Varro, lib. II de R. R. cap. I: *Et quod æs antiquissimum, quod est flatum* (al. *conflatum*) *pecore, pecore est notatum.* Plutarchus in Poplicolà: Καὶ τῶν νομισμάτων τοῖς παλαιοτάτοις βοῦν ἐνεχάραξεν, ἢ πρόβατον, ἢ σῦν. *Vetustissimi nummorum aut bove, aut ove, aut sue fuerunt signati.* Plinius, lib. XXXIII, cap. III: *Servius Rex ovium boumque effigie primus æs signavit.* Et lib. XXXIII, cap. III: *Servius Rex primus signavit æs. Antea rudi usos Romæ Remæus* (al. *Timæus*, quod placet) *tradit. Signatum est notâ pecudum, unde & pecunia appellatur.* Eutropius tamen, lib. I; & Isidorus, lib. XV Originum cap. XVII, volunt Saturnum primum signâsse nummos. Athenæus, lib. I, tribuit id Jano; uti & Macrobius, lib. I. Saturnal. cap. VII. Verba ejus apponam, ut simul pareat ratio imaginis, quam hodieque in multis vett. numis videre est, qui ab uno latere Jani, ab altero navis effigiem habent. Sic igitur scriptor is: *Janus, cum Saturnum classe pervectum excepisset hospitio, & ab eo edoctus peritiam ruris ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redegisset, regni eum societate muneravit. Cum primus quoque æra signaret, servavit & in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte, sui capitis effigies, ex altera vero navis exprimeretur, quò Saturni memoriam in posteros propagaret. Ita fuisse signatum hodieque intelligitur in alea lusu, cum pueri denarios in sublime jactantes CAPITA AUT NAVIA, lusu teste vetustatis exclamant.* Pertinet huc illud ipsius Plinii, lib. XXXIII, cap. III: *Nota æris fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis.* Apud Lactantium quoque legere est, lib. I, cap. XIII: *Fugit* (Saturnus) *expulsus, & in Italiam navigio venit, cùm errasset diu, sicut Ovid. in Fastorum libris* (lib. I) *refert:*

> *Caussa ratis superest: Thuscum rate venit ad amnem*
> *Ante pererrato falcifer orbe Deus.*

Hunc errantem atque inopem Janus excepit, cujus rei argumenta sunt numi veteres, in quibus est cum duplici fronte Janus, & in altera parte navis, sicut idem poeta subjecit:

> *At bona posteritas puppim formavit in ære,*
> *Hospitis adventum testificata Dei.*

Hactenus Lactantius. Sed vel hic Ovidii locus fidem fecerit numos, in quorum parte una Janus geminus, altera navis expressa cernebatur, non à Jano aut Saturno, sed à posteris fuisse signatos. Quare hujuscemodi numi non adversantur iis, qui primum volunt Servium numos signavisse, quod & Cassiodorus agnoscit, lib. VII Variarum epist. XXXII. Nec pugnat sententia ea, quâ primus dicitur Servius signâsse pecuniam pecudis notâ, cum ea quâ docetur numos antiquos Jani imagine & nave signatos fuisse. Nam fieri potest, ut quæ Hottomanni in libro de re nummariâ opinio est, ut Servius quidem Romæ pecudis notâ numos insigniverit, sed in reliquis Italiæ partibus Jani & navis effigies soleat imprimi. Altera de pecuniæ vocabulo sententia eorum est, qui putant eam sic dictam, quia è pecudum, corio primò fieri soleat. Donatus ad illud Maronis, lib. I Æn.

> —— *Taurino quanto possent circumdare tergo:*

Dicunt, inquit, *pecuniam tunc ex corio bubulo fuisse, & inde pecuniam dictam, quòd ex pecore originem duceret; tantumque fuisse in pretio loci, quantum bovis unius corium conficere potuisset.* Cassiodorus, lib. VII Variarum epist. XXXII: *Pecunia enim à pecudis tergo nominata. Gallis auctoribus, sine aliquo adhuc signo ad metalla translata est.* Isidorus, lib. XVI Orig. cap. XVII: *Pecunia prius de pecudibus & proprietatem habebat & nomen. De corio enim pecudum nummi incidebantur & signabantur.* Suidas in voce ἀσσάριον Νυμᾶς, ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥωμύλον Ῥωμαίων γεγονὼς, ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ πεποιημένα (ἀσσάρια) πρῶτος ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις, τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρείαν πληρούντων. ἅπερ ὀνόματι ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νούμμια, ὥς φησι Τράγκυλλος. *Numas, alter à Romulo rex Romanorum, primus ex ferro & ære factam monetam Romanis donavit, cùm omnes ante eum coriis & testis ad eam rem uterentur. Eam à suo nomine vocavit NUMOS, quemadmodum ait Tranquillus.* Sanè scorteis nummis etiam ære invento usi Lacedæmonii, quemadmodum ex Nicolao περὶ ἐθῶν notat Stobæus collectaneorum cap. XLII. Sed & docet idem Seneca, lib. V de Benef. cap. XIV: *Æs alienum habere dicitur, & qui aureos debet, & qui corium formâ publicâ percussum, quale apud Lacedæmonios fuit, quod usum numeratæ pecuniæ præstat.* Tertia sententia illorum est, qui volunt à *pecu* esse *pecuniam*, &, i trajecto, *pecunim*, cumque *pecuniam* dicimus, subintelligi rem, eoque nomine primò vocari solere omnia patrisfamilias bona, quia tota penè in pecudibus consisterent. Hanc quorundam sententiam esse indicat Isidorus, lib. XVI Orig. cap. XVII. Eandem Scaliger amplectitur ad Festum in *pecunia*, videturque & olim fuisse ipsius Varronis, lib. IV de L. L. cùm scribit. *Pecunia à pecu. à pastoribus enim horum vocabulorum origo.* Et paullò pòst: *Pecus abeo, quod perpascat, à quo pecora universa,*

versa, quòd in pecore pecunia tum consistebat pastoribus. Sanè *peculium* similiter dictum constat, quòd veterum bona in pecudibus consisterent. Plutarchus in Poplicola: Ἦν δὲ τιμὴ μὲν προβάτου ὀβολοὶ δέκα, βοὸς δὲ ἑκατόν. οὔπω νομίσματι χρωμένων πολλῷ τότε Ῥωμαίων, ἀλλὰ προβατείας καὶ κτηνοτροφίας εὐθηνούντων. διὸ καὶ τὰς οὐσίας ἄχρι νῦν ἀπὸ τῶν προβάτων πεκύλια καλοῦσι. *Ovis pretium erant decem oboli, bovis centum, quod Romani nondum id temporis multum uterentur pecuniâ, sed re pecuariâ censerentur & æstimarentur. Iccirco etiamnum facultates suas à pecudibus peculium nominant.* Quartam quoque addamus nominis caussam. Nam nec à vero abludit, *pecuniam* à pastoribus dictam, quòd eam pro pecudibus reportarent. Gloss. vett. *Pecunia*, χρήματα, ἀπὸ τιμῆς κτηνῶν. Ac possis eò referre illud Columellæ, præfat. lib. VI: *In rusticatione vel antiquissima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima: propter quod nomina quoque pecunia & peculii tracta videntur à pecore.*

PECUS putabat Varro dici à *pede*, eò quòd *pes* significet *consistendi fundamentum*, ac *pastorum copia* in *pecore* consistat. Ita enim scribit, IV de L. L.: *Pecus ab eo, quod pascebant: à quo pecora universa. Et quod in pecore pecunia tum consistebat, pastoribus & standi fundamentum pes (à quo in ædificiis dicitur area pes magnus, & qui negotium instituit, pedem posuit) à pede pecudem appellarunt.* Quæ sanè ἐτυμολογία planè λεπτόλογος καὶ Στωική. Omnino autem *pecus* dicitur, sive à πέκος, quod, Hesychio teste, notat τὸ ἔριον τῶν προβάτων, Latini *vellus* nominant: sive quia soleat πέκεσθαι, hoc est, κείρεσθαι, *tonderi*. Id enim notat πέκειν, cùm de ovibus dicitur, quemadmodum scribit Eustathius. A *pecus* est *pecudiarius*, qui pecudis instar præceps fertur. Gloss. Philox. *Pecudiarius*, πεναλής. Vide *Pecco*. Ejusdem originis *peculium*, & *peculatus*. De quibus seorsim.

PEDARE est à *pes*. Habet autem duplicem significationem. nam interdum notat *suffulcire*, & *quasi pede statuminare*. Onomast. vet. *Impedo*, ἐμπεδῶ. Nempe ab ἔμπεδος, *firmus*. Sic usus Columella, lib. V: *Cùm mensem XXX excessit vinea, id est, tertio auctumno, vehementioribus statuminibus, statim impedanda est.* Ita emendat Budæus, annot. in Pand. In vulgatis est *impedienda*. Ab hac significatione est, quòd *pedata vites* opponuntur *subrectis*: quod *statumen*, sive *adminiculum vitium* dicitur *pedamen* seu *pedamentum*. Præterea autem *pedare* notat *ire*, unde *pedatus* pro *accessu*, ut cùm dicimus *pedato*, vel potiùs *pedatu primo*, *secundo*, *tertio*. Gloss. vett. *Tertio pedatu*, τρίτῃ ἀφόδῳ, ἐκ τρίτου. Vide Nonium, Charisium, ac è recentioribus Leopardum, lib. VI, cap. XVI. & Turnebum, lib. XXIV, cap. XXXVIII; & lib. XXVIII, cap. I. Ab eodem est *pedatum*, spatium ubi consisti, vel aliquid poni possit. Sic legimus *pedatura militum*, *castrorum*, *murorum*. Ab eodem est *pedatim*, τῷ ποδί. Quid sit *pedatim incedere*, clarè docet hic locus Plinii, lib. XI, cap. XLIV: *Omnia animalia à dextris partibus incedunt, sinistris incubant. Reliqua, ut libitum est, gradiuntur. Leo tantùm & camelus pedatim, hoc est, ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur.* Multa etiam ejus verbi composita habemus. Tale est *quadrupedare*: quo usus Aldhelmus de laudibus virginitatis, cap. X. Et apud Plautum Captivis legas, Actu IV, Sc. II:

Quadrupedanti crucianti cantherio.

Et apud Maronem, VIII Æneïdos:

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Item *repedare*, pro *reverti*. Nam ridiculè Bartolus interpretatur, *à capite incipere*. Usurpat Pacuvius apud Festum; Lucillius apud Nonium. Vide utrumque Grammaticum in *Repedare* Lucilii locum emendat Janus Guilielm. lib. II Verisl. cap. IX. Invenies etiam apud Leonem Imp. l. si quis ex grege. C. de cohort. lib. XII: *Aut si*, inquit, *ad pristina sacramenta precum miseratione maluerit repedare.* Item apud Veterem interpretem II Machab. III: *Et Onia gratias agens recepto exercitu repedabat ad regem.* Ab eodem est *talipedare*. [vide Petronium & quæ olim notavimus.] Festus: *Talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi trahat pedes, ut talis videatur insistere, aut identidem tollere pedes.* Vett. Glossæ Calepino in Argentoratensi editione præfixæ, & Lugduni nuper recusæ: *Talipedo*, σφαγγίζομαι. Leg. cum Bon. Vulcanio σφαδάζομαι. Qui *talipedarent*, attæ dicti, ut indicat Festus in *Atta*. Simile est *interpedare*, apud Jornandem cap. XV de rebus Geticis: *Tum Imperator equo adacto in cursum calcaribus incitatum, multos orbes huc atque illuc usque ad suam fatigationem variis inflexibus interpedavit.*

PEDARII, & *pedanei*, tum senatores, tum judices, dicebantur. *Pedarii senatores* unde vocentur, triplex est sententia. Sunt qui ita dictos putant, qui non haberent jus novæ dicendæ sententiæ, sed pedibus irent in alienam sententiam: atque id quoque sensit Festus. Altera sententia fuit Gabii Bassi, qui Gellio teste, scriptum reliquit, ita eos vocatos, qui nondum gessissent curulem magistratum, idque quia pedibus irent in curiam, cùm, qui magistratum curulem gesserant, soliti sint curru vehi, super quo sella esset, in quo considerent, unde & *sella curulis* vocabatur. Tertia sententia est ipsius Agellii; qui, superioribus duabus rejectis, putat, equites eos, qui necdum à Censoribus in senatum lecti erant, eoque nec senatores dici poterant, si populi honoribus usi essent, habuisse jus veniendi in senatum, dicendæque sententiæ; sed quia in postremis scripti erant, non rogatos fuisse sententias, sed quas principes dixerant, in eas discessisse. Vide Gellium, lib. III, cap. XVIII. Pro *pedarius* dixere etiam *pedaneus*: quamquam, ut minùs Latinum, rejicit Gellius. Similiter vocavere quosdam judices pedaneos. Nempe, *qui ex delegatione caussas audiunt*, ut interpretatur Ammianus ad Paull. lib. V sentent. tit. XXVIII. Solent autem hi de humilioribus solùm negotiis caussisque levioribus cognoscere. A Theophilo Instit. de interdict. in princ. *pedaneus judex* transfertur χαμαιδικαστής· unde paret sic dictos, quòd judicantes in imo loco considerent, ubi magistratus subsellia pedum habebant: vel quia pede plano judicarent, non pro tribunali; ut censet Cujacius in Novell. LXXXII.

PEDETENTIM esse ex nomine & verbo, ait Diomedes, lib. I. Nempe *pedetentim* signat, ita uti pedes tenduntur. Propriè igitur notat lento gradu; unde Tullius, lib. II Tuscul. Quæst. *Pedetentim, ac sedato nisu.* At μεταληπτικῶς accipitur pro *cautè*; prout interpretatur Donatus, in Phormionem, Act. III, Sc. III. Sed is à *pede*, & *tentando*, dici censet: uti & Priscianus, lib. XV. Nec displicet. Ita de iis propriè dicatur, qui priusquam pedem ponant, solum tentant, ut in tenebris, aut molli solo, facere solemus. Videturque pro hoc etymo facere illud Catonis dierum dictarum de consulatu suo: *Eam ego viam pedetentim tentabam.* Citat Sosipater, lib. II.

PEDICULUS dicitur id, quod fructus sustinet, nempe quasi *parvus pes*. Sed & vermis genus *pediculus* vocatur. Nempe a *pes*, quod ejuidem notionis. Festus: *Pedibus obsitum, hoc est, pediculis. Titinnius pedicosum appellat hoc modo: Rus detrudetur pedicosus, squalidus. Pedes autem pro pediculis. Sic Plautus refert in Curcul.* (act. IV, II.)

Item genus est Lenonum inter homines meo quidem animo,
Uti muscaque, culicesque, pedesque pulicesque.

Et Livius, in gladiolo: pulicesne, an cimices. An pedes, responde mihi. Et Lucillius: ubi me videt, caput scabit, pedes legit. Hactenus Festus. Sed de voce *pedicosus* planè assentio Scaligero, qui Festum putat incidisse in vitiosos Titinnii codices, in quibus *pedicosus* pro *pedidosus* scriptum esset. Sanè Festi sententiæ reclamat metrum, quando, si à *pedibus* esset, prima in *pedicosus* corripi deberet. Fortasse tamen in aliis scriptoribus vox ea Festi tempore extabat: quod si placet, dicemus, *pedicosus* esse à *pede*; ut à *tenebra*, *tenebricosus*; ut *cosus* ubique sit vocis productio. Sanè cùm *pedicosus* ἀναλόγως à *pes* deduci possit, nil opus recurrere ad συγκοπὴν, quà quidam ex *pediculosus* factum putant. In Glossis Philoxeni *pedicularius* legas, quod exponitur συντονάριος. Ut à *pes* fit *pedarius*, ita à diminutivo ejus *pediculus*, *pedicularius*. συντονάριος verò fit *qui inter symphoniacos modum dat tono*: unde & nomen: Fiebat enim hoc pedibus pulsando scabellum: unde Lutatius in Statii VII Thebaïdos vers. CLXXI, *Buxu* interpretatur *scabellum*, *quod in sacris tibicines pede sonare consueverunt.* Atque hinc *scabellorum crepitus* apud Suetonium in Caligula legas. Ea scabella à *tono syntona* dixere, quia his darent modum voci. Usus sic Fabius, lib. IX, cap. IV:

synto-

syntonorum modos salitantes. Indeque *syntonarius.* Qua de re plura Salmasius ad Vopiscum.

PEDO, vel *nomen* est, vel *verbum.* *Nomen* eum notat *cui pedes lati.* Glossæ Philox. *Pedo*, πλατύπους. Ut idem sit ac *plancus.* Hinc *Pedo* nomen Poëtæ, cujus meminere Martialis, in præfat. lib. I. & Sidonius, Carm. IX vers. CCLVII. *Pedo* verbum, vel primæ est, vel tertiæ. *Pedo* primæ, notat *fulcire*, vel *ire.* Suntque ab eo *pedatus*, *pedatim*, *repedare*, atque alia, de quibus in *PEDARE* diximus. At *pedo* tertiæ, est per μετάθεσιν factum à βδέω. Media conversâ in tenuem, quomodo à βαθὺς est *pateo*, à κύββα, *cuppa*, &c. Vel, quod magis placet, est *pedere* à πέρδειν, extritâ literâ caninâ. Quippe *pedere* est πέρδειν, βδεῖν autem est *visire*, ut πορδὴ, *peditus*, βδεσμὸς, *visium.* Est autem *peditus*, quod Petronius vocat *strepitum obscœnum*; ut *visium*, cùm sonus non exauditur: quâ de re Scaliger ad illud Catulli:

Subtile ac leve peditum Libonis:

Et nos infra, in *Vesica.* *Crepare* pro πέρδειν dixit Martialis, lib. XII, epigr. LXXVIII:

Et pedit deciesque viciesque.
Et quamvis sibi caverit crepando,
Compressis natibus Jovem salutat.

Et Epigrammate proximo:

Ante Jovis statuam crepuit satur histrio.

Hinc *crepitus ventris* dictus. Est autem tum *crepare*, tum πέρδειν, factum à claro soni crepitu, qui meliùs Græco πορδὴ, quàm Latino *peditus*, exprimitur. Belgæ Græcorum more interdum, de jumentis imprimis, dicunt *porten* pro πέρδειν. Similiterque à *visire* dicunt *vysten*, quamquam hoc etiam ad *crepitum* extendant. Puto autem *visire* quoque esse, ὀνοματοποιητικὸν, eoque minutum illum sonum exprimi, qui absque crepitu fit. Vel dicamus, *visium* esse à βδεῖν ejecto δ. A *pedo* est *podex*, ε in ο converso, ut à πέρδω πορδή. Quamquam Petrus Nunnesius, in Grammatistice sua, putarit *podex* esse ex Græco πρωκτὸς, quod idem notat: quo pacto & additione & detractione & immutatione sit opus. Quod interdum etsi fiat, tamen etymon præfero ubi minori mutatione opus. Nec tamen aliis præscribo.

PEGMA, πῆγμα, à πήγνυμι, id est, *figo*, *compingo*: unde Appuleius, lib. IV Miles. eruditè reddidit, *confixilem machinam*: ac in vett. Gloss. exponitur *confixum*: quo spectare Lipsio videtur jocus ille Lucilii apud Cic. lib. II de orat. *Quid Decius Nucula? an confixum vis facere, inquit.* Fuere autem varia *pegmatum* genera. Quædam erant privatarum ædium: unde l. XII. §. specularia. D. de instr. vel instr. leg. ubi Ulpianus ait, *in emptione domus specularia & pegmata, sive in ædificio sint posita, sive ad tempus detracta.* Turnebus, lib. VIII, cap. IX, censet hic signari *antepagmenta*, quæ sunt valvarum ornamenta affixa antis. Meminit quoque *pegmatum* Cic. lib. IV ad Att. ep. VIII: *Nihil venustius, quàm illa tua pegmata, postquam misisti, libros illustrarunt valde.* Quo loco intelligit Lipsius loculamenta pluteosque librarios. Sed imprimis *pegmatum* vox dici solet de *pegmatis theatricis.* Erant ea grandes & ingeniosæ machinæ è variis tabulis & sublicis compactæ, per se occultè surgentes, ac rursum subsidentes: de quibus Seneca, epist. LXXIX. Hujusmodi *pegmatum* usum ex antiquis scriptoribus eruditè exponit Lipsius, lib. de Amphith. cap. XXII: De *parapegmate* seorsim diximus.

PELAGUS, πέλαγος· notat propriè *maris profunditatem.* unde Matth. cap. XVIII, ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης, id est, ἐν τῷ βάθει, *in profundo*, sive *profunditate maris.* Poëtæ *altum* appellant. Hæc vocis proprietas fecit, ut putarent πέλαγος dici quasi τῆλε τῆς γῆς, id est, *procul* à *terrâ.* Isidorus, lib. XIII, cap. XVI, deducit à πλάγιον, id est, *latum.* Aliis placuit πέλαγος dici quasi πέλας, id est, *prope*; & γῆ, id est, *terra*: quia circumlabitur orbem: aut quia πέλας ἄγει, quo de etymo Cæsar Scaliger lib. IV de causs. L. L. cap. XCVIII. Sed si πέλαγος Græcam habet originem, fuerit à πελάζειν, quod est, ἐγγίζειν, *accedere*, *appropinquare.* Ita propriè sit, quod Latinis dicitur *accessio maris*, item à *veniendo*, *Venilia.* [à πλάζω, πλάγξω *plango*, unde πελάγιαι κρόταλα.] Sed potiùs puto, ortu esse Hebræum, sive sit a פלג, id est, *dividere*, sive פלגה, id est, *divisio*, quia *pelago terra regionesque dividuntur*: sive à פלגים, id est, *rivi*, ut commune primùm fuerit id nomen fluviorum ac maris. Sanè & Hom. Iliad. Τ, *Oceanum* ποταμὸν, vocat, hoc versu:

Ἐν δ' ἔπεσε ποταμοῖο μέγα σθένος ὠκεανοῖο.

Item Odyss. α.

Μέσσῳ γὰρ μεγάλοι ποταμοὶ καὶ δεινὰ ῥέεθρα,
Πρῶτα μὲν Ὠκεανὸς, ὃν οὔπως ἐστὶ περῆσαι
Πεζόν.

Et Odyss. λ, sub finem:

Τὴν δὲ κατ' Ὠκεανὸν ποταμὸν φέρε κῦμα ῥόοιο.

Et Odyss. μ.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπεν ῥόον Ὠκεανοῖο
Νηῦς.

Pelasgorum idem ac *pelagi* etymon esse volunt. Nam ut πέλαγος, ita πελασγοὺς quoque à πέλας & ἄγειν dictos volunt. Alii ut πέλαγος, sic & πελασγὸς deducunt ab Hebræo פלג, id est, *dividere*, quia *Pelasgi* essent *gens dispersa*, *atque ab aliis avulsa.* Eademque res compellit alios, ut πελαργοὺς dictos velint, quasi πελαργοὺς, quia *ciconiarum more sint vagati.* A πέλαγος est πελάγιος, quomodo vocatur quod in alto est, longeque à litore distat. Unde *pelagia* genus *purpuræ in alto demersæ.* Plinius, lib. IX, cap. XXXVII, laxe nimis ait, *Purpuræ nomine alio pelagiæ vocantur.* Rectiùs cap. XXXV dixerat, *pelagia altius mersa, quam ut penetrent radii.* Nempe *purpuræ* aliæ *pelagiæ*, aliæ *litorales.* *Pelagiæ* succus seu medicamentum dicebatur *pelagium.* Id nigricans erat, eoque difficulter eluebatur. Vide de ejus natura ac pretio, cap. XXXVIII, & XL ejusdem libri.

PELAMYS, πηλαμύς. Hesychius: Πηλαμὺς, εἶδος τι ἰχθύος ἐν πόντῳ. Festus: *Pelamys, genus piscis; dictum, quod in luto moretur, quod Græce dicitur πηλός.* Plinius, lib. IX, cap. XV. *Cordula appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. Limosa verò à luto pelamydes incipiunt vocari, &, cùm annuum excessere tempus, thynni.* Meminit non semel Athenæus.

PELLECANUS, vel potiùs *pelecanus*, Gr. πελεκὰν, & πελεκᾶς. Aliter autem hac voce usus Aristoteles, aliter Aristophanes. Aristoteles enim sic vocat avem quæ Plinio *plates*, Ciceroni, lib. II de nat. Deorum, *platalea* nominatur. Confer ea quæ Aristoteles scribit, lib. VIII Hist. cap. XII. & lib. IX, cap. X, cum iis quæ Plinius tradit, lib. X, cap. XL. Belgis vocatur *Lepelaer*, à *rostri figura quæ cochlear refert*, quod Belgis *lepel* dicitur. Estque ab ejusdem *rostri latitudine* nomen *platea* & *platalea*, nempe à Græco πλατὺς, id est, *latus.* At Aristophani πελεκὰν est *picus Martius*, cui id nomen à πελεκάω, hoc est, *seco*, *dolo*: hoc à πέλεκυς, id est, *securis.* id ab Hebræo פלג, id est, *dividere*, *separare.* Sanè πελεκᾶνα dici ἀπὸ τοῦ πελεκᾶν τὰ ξύλα, quod *instar securis cadat arbores*: id non modò Aristophanis scholiastes tradit, sed & hic poëtæ ipsius locus Avibus confirmat:

——ὄρνιθες ἦσαν τέκτονες
Σοφώτατοι πελεκᾶντες. οἳ τοῖς ῥύγχεσιν
Ἀπεπελέκησαν τὰς πύλας. ἦν δ' ὁ κτύπος
Αὐτῶν πελεκώντων (leg. πελεκώντων) ὥσπερ ἐν ναυπηγίῳ.
——*aves erant fabri*
Sapientissimi pici, qui rostris
Dolaverunt portas. erat verò strepitus,
Dolantibus ipsis, velut cùm navis frangitur.

Idem etymon probant Hesychii & Suidæ verba. Ille ait, Πελεκὰν, ὄρνεον τὸ κολάπτον καὶ τρυπῶν τὰ δένδρα· hoc est, *avis excavans & perforans arbores*: hic verò definit εἶδος ὀρνέου τρυπῶν τὰ δένδρα, ἀφ' οὗ καὶ δενδροκολάπτης καλεῖται. *genus avis perforans arbores, unde & arboricavus appellatur.* Eâpse de caussâ dicitur & ξυλοκόπος, *lignisecus*, item δρυοκολάψ, & δρυοκόπος, *roboricavus*, & *roborisecus.* In Carinthia similiter vocatur *Baumbecher*, quasi *arborum cæsor.* Unde verò avis hæc Latinis dicatur *Picus*, discere est ex Festo, qui sic vocari ait, à Pico Aboriginum rege: quicum consentit Isidorus, lib. XII Orig. cap. VII: *Picus*, inquit, *à Pico Saturni filio nomen sumsit, eo quod eâ in auspiciis utebatur.* Sed si Græcis vocatur δενδροκολάπτης, verisimile quoque sit, *picum* à Latinis dici à πείκειν, hoc est, ξαίνειν, κολάπτειν. nempe quia *arbores tundat atque excavet.* Martii verò cognomentum ex eo acce-

accepit, quòd Marti facer esset. Sunt quibus placet, *picum* dici quasi *beccum*, à nostro *bek*, id est, *rostrum*. Sed cur non potiùs à nostro *pichen*, quod est, *rostro tundere*? Id enim magis convenit cum δενδροκολάπτης, & similibus Græcorum appellationibus. Germanis vocatur *Specht*, ut Belgis *Specht*, Angelis *Aspecht*. Ac videtur Germanicum illud esse à Græco σπίλεκτος, quomodo *picum* à Græcis vocari Hesychius indicat, cùm scribit σπίλεκος, πελεκάν.

Pellex esse à παλλακὴ, sive παλλακὶς, non Agellii modò sententia fuit, lib. iv, cap. iii. Sed & Caii, tit. de verb. signif. Sed Jano Gnilielmio visum id tam manifestò falsum, ut Grammaticos prudentes scientes hac in re falsos scripsent, lib. i Plautin. Quæst. cap. iii. Quid eum moverit, non video: nisi fortè, quòd *pellex* ejus sit qui habeat uxorem; παλλακὴ verò *cælibis*. Sed quis nescit, cùm voces ex una lingua in aliam transfunduntur, quemadmodum in vinis fit, ita & hæc quoque nonnihil abire à priori naturâ? Quare mihi quidem dubium non fit, quin *pellex* sit à παλλακὶς, extrito ι, & converso α in *E*, quomodo à τάλαντον est *talentum*; à καμάρα, *camera*; ab ἄντα, *ante*, &c. παλλακὶς autem est ab Hebræo פלגש, quod idem significat. *E* in *A* abit quomodo & ἀρραβὼν ab ערבון; item μαλάχη à Punico מלוח. Et hæc quidem vera opinio. Interim nec absurdè errant, qui *pellicem* à *pellendo* deducunt, quod *justam uxorem thoro pellat*: unde Juno apud Senecam initio Herculis Fur. ait:

Locumque cælo pulsa pellicibus dedi.

Quemadmodum nec absurde hallucinantur illi, qui *pellicem* ex eo dictam volunt, quia *alienos ad se pelliciat viros*: ut nempe à *pelliciendo* sit *pellex*, quemadmodum ab *illiciendo*, *illex*, nisi *illix* potiùs scribendum putes, de quo suo loco diximus. Sed, quæcunque harum originationum adlubescat, cùm & παλλακὶς & *pellere* & *pellicere L* geminent, *pellex* quoque gemino *L* scribendum paret: quamquam in vett. libris secus legi, scripsent Lud. Carrio castigat. in Valer. Flaccum.

Pellis à *pellendo* dicitur, si Isidorum, lib. xi, cap. i; atque item Perottum audimus, qui sic vocari censent, *quod externas injurias tegendo repellat*. Sed hæc sanè putida. Num ergo dicemus esse à פלה, hoc est, *latere*, *contegi*: unde etiam *palla* ac *pallis* nomen originem trahit. An potiùs ab Æolico φύλλις pro θύλλις, hoc est, θυλάκιον *folliculus*, *facculus*. Æoles enim θ convertunt in φ, ut θὴρ, φὴρ, unde *fera*; θυμιῶ, φυμιῶ, *fumo*. An à φολὶς conversâ adspiratâ in tenuem; quomodo à φόρτω sive φορτίζω est *porto*; à πορφύρα, *purpura*, &c. Quod etymon magis placeret, nisi propriè φολὶς diceretur de *pelle serpentium*, vel potius *squamis* ejus: unde φολίκες dictæ *asprtudines cutis*, *quales scabiosorum*; & φολλικώδεις, *qui ejusmodi asprtudine*, *laborarent*. Erotianus: Φολλικώδη, τὰ ἐφιλώδη (leg. ἐφηλώδη) καὶ λεπιώδη. οἱ γὰρ παλαιοὶ φόλλικας ἐκάλουν τὰς ψωρώδεις τραχύτητας. Quare non video, unde potiùs *pellis* deducatur, quàm à φελλὸς, quomodo, ut est apud Hesychium, vocatur φλοιὸς δένδρου, *cortex arboris*: unde & *suber* arbor φλοιὸς vocatur, quia *tota similis est cortici*. Ita *pellis* dicatur, quia quasi φελλὸς *sive cortex est hominis*. Nisi φελλὸς veteri linguâ *pellem* notarit. Atque indè *arboribus* sit accommodatum. A *pellis* est *pellicula*, unde verbum *pelliculare*, quod Glossæ Philoxeni exponunt δερματῶσαι. Ab eodem quoque est *pellio* ut à *restis*, *restio*. Glossæ Philoxeni: *Pellio*, Δερματουργὸς, ἠνιορράφος. In iisdem legas *pellarius*, πελλορράφος. Ubi πελλορράφος idem quod δερματουργὸς, à πέλλον, hoc est, *pellis*, & ῥάπτειν, hoc est, *suere*. Hesychius, καρβατίνη, μονη, πέλλον. Ac imperitus aliquis hoc argumento impulsus putet *pellis* esse à πέλλον. Sed est ea vox sequioris seculi Latinissantis. Proinde & πελλορράφος barbarum est. Fuit & *Pellio* familiæ nomen; sed posteriores pro eo *Pollio* dixere: quomodo pro *hemo* dixere *homo*; pro *benus*, *bonus*, &c. *Pellio* autem veteres dixisse pro *Pollio*, docet illud Plauti, Bacch. Act. ii, Sc. *Mirum est*, *me*:

CHR. *Non harus, sed alter mihi cor odio sauciat.*
Etiam Epidicum, quam ego fabulam æquè ac meipsum amo,
Nullam æquè invitus specto, si eam agit Pellio.

Nam intelligit P. *Pellionem* comœdum minorum partium: quod hic Symmachi locus indicat, lib. x, Epist. ii. *Magnis in negotiis, ut idem ut magnis comœdiis, edecumati apponuntur actores. Non idem honos in pronunciandis fabulis P. Pellioni qui Ambivio fuit: neque par Æsopo & Roscio fama processit.* Plauti & Symmachi locus aliter concipitur in vulgatis: sed secutus sum emendationem eruditissimi Hieronymi Grosslotii in epistola nuper edita à Goldasto. Porrò ex iis, quæ diximus, paret, falli doctissimum Joachimum Camerarium, cùm ad Ecl. iv scribit, opinari se, *Pellio* esse nomen potestatem significans, ut sit à *pollere*, hoc est, *posse*.

Pello videtur olim pro diversâ notione fuisse vel primæ, vel tertiæ. Primæ fuit, cùm notaret *loqui*, aut simile quid; unde *appellare*, *compellare*, *interpellare*. [unde *palam*.] Videturque Becmano esse ab Hebræo פלל, hoc est, *appellavit*, *compellavit*. At à *pello* tertiæ sunt *repello*, *depello*, *cispello*, & similia. Estque *pello* hac significatione à πάλλω, *vibro*, *commoveo*, *quatio*: vel potiùs ab ἀπέλλω, *arceo*, *pello*: *a* initio ablatum, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*. Vel sit *pello* à βάλλω, *projicio*: ut media in tenuem mutetur. Etiam *A* mutatum in *E*, quomodo à τάλαντον est *talentum*, *camera* à καμάρα, &c. A *pellendo* quoque dicta dea *Pellonia*. Arnobius, lib. iv:

Pellendorum hostium Dea potens Pellonia est.

Idem Augustinus scribit, lib. iv de Civit. Dei, nisi quod is *depellendorum* scribat. At rectius Arnobius *pellendorum*. Nam multùm inter hæc interest. A supino *pulsum* est *pulso*, pro quo veteres *pulto*, *S* in *T* abeunte; quomodo Ennius dixit, *Adgrettus fari*. Onomast. *Pulso*, *pulto*, ἐλαύνω, κρότω. A *pulso* est *pulsabulum*, id quo *pulsatur*. Utitur in Floridis Appuleius.

Peloris (inter *conchylia* est) à Græcis accepimus, ut & *ostrea* & *echinus*, quemadmodum scribit Varro in iv. de L. L. Nomen autem πελωρὶς, non à πελώριος, id est, *immanis sive vasta magnitudinis*; quæ Athenæi sententia est: sed à *promontorio Siciliæ*, quod πέλωρον vocatur.

Pelta, πέλτη· scutum Amazonicum, ut Nonius ait: Α'σπίδιον τετράγωνον facit Suidas. *Amazonica* tamen *pelta* figura alia. *Hederæ folio* similem fuisse scribit Xenophon. Plinius *folio Indicæ ficus*. Virgilius eam vocat *lunatam*, quo significat, figuram habuisse *lunæ semiplenæ*. Hinc Isidorus, lib. xviii, cap. xii: *Pelta scutum brevissimum in modum lunæ mediæ*. Quod ad ἔτυμον, Becmanus deducit ab Hebræo פלטה, id interpretatur *scuta brevia in modum Lunæ*: Sed Hebræa vox *tadas* notat. Fortassè igitur rectiùs derives à פלגה, hoc est, *dimidium*, quia *dimidiam referret lunam*. Nisi malis à פלט, quod est *liberare*, *præstare*, *ut quis evadat*.

Pelvis, ut Fulvius Ursinus scripsit, appendice de Triclinio, & Petrus Nunnesius in Grammatistice, ac Septimius Florens in εἰρήνην Aristophanis, & ante hos Josephus Scaliger, in Conjectaneis, ac ante hunc Lazarus Baifius, libro de vasculis, venit à πέλυς, quomodo, ut Pollux monet, Tragici vocant τὴν λεκάνην· οἱ δὲ Αἰολεῖς, inquit, πέλυκα μάλιστα τὴν ξυλίνην λέγουσιν. Insertum in Latino *v* consonum, uti ab ὕλη est *sylva*; à λεῖος, *levis*; à *parum*, *parvus*. Alterum quoque etymon est, satis argutum. Nam cùm *pelluvia* dicamus, quasi *pedeluva*, seu *pedeluvia*; item *malluvia*, quasi *manulua*, seu *manuluvia*: videtur sanè & *pelvis*, quæ Græcis ποδάνιπτρον, à *pedibus lavandis* nomen accepisse. Sensit id Varro, lib. iv de L. L. *Pelvis*, inquit, *à pedum lavatione*, *ut pedeluis*. Ubi respicit Veterum morem, qui non *manus* solùm, (unde *malluvuis* nomen) sed & *pedes* ante ac post cœnam lavabant. Itaque Homerus scribit, Ulyssem ab Eurydia agnitum in pedum ante cœnam lotione. Ac Plutarchus in Pompeio refert, Favonium Pompeio non in cœna tantùm ministrasse, sed etiam lotione: μέχρι ποδῶν, inquit, νίψεως, καὶ δείπνου παρασκευῆς. Tertiam quoque originationem invenio apud Velium Longum, de Orthographiâ. A *perluendo*, inquit, *perluis*, & *apud antiquos trisyllabum pelluis*, *quæ nunc in synæresi pelvis dicitur*. Nec aliter Nonius, ut hæc ejus verba indicant: *Pelvis*, *sinus aquarius*, *in quo varia perluuntur*, *unde ei nomen est*.

Pendeo, propriè est *suspensum esse*; ac juxta Perottum, tractum est à *pennis avium*. Ut illo:

—— *Pennis pendere putares.*
Pendebant pennis. ——

At

At Scaliger, lib. VI de R. P. cap. IV, à *pondere* deducit, quia *pondere* res deorsum vergit. Sanè id magis placet. Nempe ut *pendeo* fit a *pondus*: *pondus* à *pendo*. Nisi magis placet, *pendo* esse à *pendeo*: de quo mox dicam. A *pendeo* est *pendulus*. Gloss. *Pendulus*, μετέωρος. At μετέωρος, ὁ κρεμάμενος, *suspensus*. *Pendigo*, quod dependet. Usi Arnobius, lib. VI; & Vegetius, lib. II, cap. XLIV. *Appendix*, quia appenditur. Pro quo & *ampedix* dixere; à *pedo* pro *pendo*. Festus: *Ampedices dicebantur ab antiquis, quod circumpenderent, quos nunc appendices appellamus.* Nisi & *ampendices* hic legendum. Est enim in compluribus MSS.

Pendo fit à δαπανῶ, juxta Nunnesium in Grammatistice. Sed *pendere* non est δαπανᾶν, sive *insumere*, nisi μεταληπτικῶς. At propriè *pendit*, qui facit ut quid pendeat. Atque hanc significationem indicat vox *suspendo*. Nisi magis placet, *suspendo* dici propriè de *libra*, ut *suspendere* sit in *libra* κρεμᾶν. Ita *pendo* propriè fit *pondero*. Nec tamen venit à *pondus*, sed *pondus* à *pendo*, e in o abeunte: ut pro *hemus*, *hemo*, *Apello*, nunc dicitur *homus*, *homo*, *Apollo*. A *pendo* quoque est *pensus*, quod propriè valet *ponderatus*, unde *pensum*, de quo seorsum: κατὰ μεταφορὰν autem valet *expensum*, sive *cogitatum*. Onomasticon: *Pensus*, ἐξεταθείς. Quia autem, quæ magni sunt ponderis, etiam majoris sunt sumptus, hinc *pensus* in Glossis (quamquam corruptè ibi *pensias* legas) exponitur δαπανηρός. Indeque apud Plautum, Sticho, act. I, sc. II.

Utra sit conditio pensior, virginem, aut viduam habere.

hoc est, majoris pretii, meliorque. Quod majus graviusque est, id in lance propendet. Quo respicit Plautus, Bacchid. act. III, sc. IV.

Sed antequam illa unquam meis opulentiis
Ramenta fiat gravior aut propensior
Mori me malim. ——

Item Cicero in Paradoxis: *Caussa igitur hæc non natura distinguit. Quæ quando alteri accessit, id sit propensius: si utrique adjuncta sit, paria fiant necesse est.* Hinc legas *propensa munera*, *propensior voluntas*, *vel cura*, id est, magna: *propensius irrigare*, hoc est, magis irrigare, & similia. Ab eadem origine sunt *compendium*, *dispendium*, *interpendium*. *Compendium* propriè est, cùm addendo aliquid æquales reddantur lances, ne quid nobis discedat: Gloss. Phil. *compendium*, ὠφέλεια. Actus ipse dicitur *compensatio*. Glossæ: *compensatio*, συμψηφία, ἀντιλογισμός. *Dispendium* est, si ponderi aliquid detrahatur cum damno nostro. *Interpendium* est, cùm lanx una non magis propendet alterâ. Gloss. *Interpendium*, περίστηλον. Sunt & hujus originis *impensa*, *stipendium*, *libripens*, *dispensare*, *expensa*, aliaque. Sed de *impensa* voce seorsim satis diximus: uti & de *stipendio*. Item de *libripende* in *Libra*. De consuetudine veterum *pendendi*, hoc est, *ponderandi*, *pecunias*, sic scribit Plinius, lib. XXX, c. III: *Populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem devictum usus est. Libralis, unde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur assis. Quare æris gravis pœna dicta. Et adhuc expensa in rationibus dicuntur: item impendia, & dependere. Quin & militum stipendiorum, hoc est, stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur, quâ consuetudine in his emptionibus, quæ mancipii sunt, etiam nunc libra interponitur. Servius rex primus signavit æs*, &c. Vetus Scholiastes ad illud Persii, sat. II.

—— *Saturniaque impulit æra.*

Fuit, inquit, *assis liberalis, & dipondius. quod hodie in usu remansit. & solebat pensari potius quàm numerari. unde & dispensatores dicti prorogatores.* Pleraque verba à *pendo* etiam ad animum transferuntur, quomodo rem dicimus *expendere*, *perpendere*, *pensiculare*: quod postremum eâ ratione venit à supino *pensum*, quâ à *missum* est *missiculare*, à *fissum* *fissiculare*.

Pene à πέλας, *prope*, λ in *N* transeunte, vel à פנים, *facies*, quòd quæ ante oculos sint, propinqua sint, ac penè tangantur.

Penes & *apud* quomodo differant, ostendit Festus in *Apud*. Ubi & legas, *penes* à *penitus* trahi. At mihi verisimilius fit, *penitus* contra esse à *penes*. Nec magis placet, quod vult Jovianus Pontanus, *penes* venire à *penis*, hoc est, *cauda*. Sic enim scribit in Actio, fol. CXI. edit. Ald. *Nam penes, id est, in manu, atque in potestate fuit olim, quod quidem ipse juraverim, penest, accommodatum rudibus ab hominibus ex asinorum & jumentorum caudis, aut manu prehensis, unde fuit manucapio, aut capistro colligatis invicem. Mos est enim alterum jumentum alterius caudæ alligare, ne digrediendi illis sit potestas: post vero detracta litera T, mansit penes.* Hæc Pontanus. Sed placet Becmanni sententia, qui deducit ab Hebræo פנים, id est, *penes*, *locus*, sive *interiori loco*. Nam quod *penes* te sive in potestate tua est, id externum dici nequit, sed quasi intus est firmiterque tenetur: unde & Ulpianus in L. *Penes*. ff. de Verborum & rerum signif. *Penes te*, inquit, amplius est, quàm *apud te*. nam *apud te* est, quod qualiter qualiter à te tenetur: *Penes te* est, quod quodammodo à te possidetur.

Penis, si propriè τὸ αἰδοῖον notaret, videri possit esse à πέος, inserto *N*; ut à σάος, *sanus*. Sed non ita est. Propriè enim est *coda*, unde *penis bubulus* apud Nævium, & *offa penita* apud eundem, & Plautum, Mil. Gl. Act. III, sc. I. itemque Arnobium, lib. VII. Dicitur autem *penis* à *pendendo*, ut scribit Festus. Nempe, quia de animali dependet, ac velut appendix quædam est. Ὑποκοριστικῶς ab eo dicitur *peniculus*, & alterâ diminutione *penicillus*. Μεταφορικῶς autem tum *penis*, tum *peniculus*, notat *caudam salacem*. Itaque apud Plautum ambiguitate vocabuli ludit nequam servus. Rogante enim coquo, ubi parasitus foret nomine *Peniculus* (id homini inditum nomen erat, quòd caudæ instar detergeret mensas) respondet scurriliter, *eccum hunc in vidulo salvum gero*. Nam *vidulum* vocat *subligar scorteum, in quo ea corporis pars contecta erat.* Cicero, lib. IX, epist. XXII, ad Papirium Pætum: *Caudam antiqui penem vocabant. Ex quo est propter similitudinem peniculus. At hodie est in obscenis. Hodie*, inquit, quia antiquitus in obscenis non erat. Unde Calphurnius Piso, cognomento Frugi, in Annalibus suis conqueritur, adolescentes *peni deditos* esse. Nec refugit antiquitatis sectator Sallustius. Unde Augustinus, in Dialecticorum principiis, cap. VII. *Non offenditur aurium castitas, cùm* (apud Sallustium) *audit*: Manu, ventre, pene, bona patria laceraverat. *Offenderetur autem, si obscena pars corporis sordido ac vulgari nomine appellaretur.* Etiam Cæsar Augustus Horatium inter alios jocos *purissimum penem & lepidissimum homuncionem* appellabat: ut in vita ejus poëtæ scribit sive Tranquillus, sive alius. A *peniculus* est verbum *peniculare*; quo, si sana est lectio vulgata, utitur Arnobius, lib. V. Verùm Scaliger pro *peniculantem decurtamenta* legit *penicula decurtantem*. *Peniculamentum*, notat lacinias vestium fractas. Usi Ennius Lucillius, Cæcilius. Vide de his Nonium in *Peniculamentum*, Festum in *Penem* & *Penitam*, Scaligerum ad Festum, itemque comment. in Moretum.

Penna priùs fuit *pesna*; ut *cœna*, *cesna*, quemadmodum tradit Festus. Idem ait *penna* factum ex Græco πετεινά· quod verum est. Nam è πετεινὸς κατὰ συγκοπὴν fit πετνός, unde Æolicum πεννός, & eliso τ, πεννός· unde *penna* τῶν πετεινῶν propria. Nunnesius existimat *penna* esse ex πτερόν· mihi prius magis placet: quod & Nunnesius ipse alibi sequitur. At falsus Isidorus, qui à *pendendo* deducit, cùm lib. VI, cap. XII, tum lib. XII, cap. VII. ubi sic scribit: *Penna à pendendo, id est, à volando dicta, unde & pendere: volucres enim pennarum auxilio moventur, quando se aeri mandant.* Nec verius, quod idem vult, lib. XIX, cap. XIX, *pennas avium* dici quasi *acutas* ab antiquo *pennum*, id est, *acutum*: unde & *bipennis*, esse ait, quia *utrimque habeat aciem acutam*. Μεταφορικῶς *penna* etiam tribuuntur *plantis*: ut *arbori* apud Plinium, lib. XVI, cap. XIII, de *fraxino*: *Procera hæc*, inquit, *ac teres. pennata & ipsa folio.* Ubi *fraxini folium pennatum* esse ait, quomodo Theophrastus, lib. III hist. cap. X, scripserat, *abietis folium* πτερυγῶδες ἔχειν. Etiam *spicis* antiqui assignarunt. Festus: *Pennatas impennatasque agnas, in Saliari carmine spicas significat cum aristis; & alias sine aristis agnas novas volunt intelligi.* Ubi quod *spica* genus *agnas* ait vocatas: id Græcorum factum imitatione, qui similiter ἄχνας dixere *minores spicas*: quemadmodum dicit Theophrastus, lib. VIII hist. cap. VII: ubi & Th. Gaza similiter *agnas* vertit.

Pen-

Pensum μεταφορικῶς quidem notat *officii cujusque perfunctionem*: at propriè in *lanificio mulierum* locum habet. Isidorus, lib. XIX, c. XXIX: *Pensum mulierum a pendendo dictum, unde pensa & impensa uetum.* Multi, præeunte Budæo, arbitrantur propriè signare *manipulum lanæ vel lini aut cannabis e colo pendentem*, indeque nomen esse. Verùm non est ex eo nomen, quia *dependet*, verùm quia *appenditur mulieri*, *ut neat*. Atque hoc indicant etiam Glossæ Cyrilli, in quibus, Σταθμὰ τὰ διδόμενα ταῖς γυναιξὶ, *pensum*, *pensa*. Σταθμὸς, *ponderatura*, *pondus*, *pensatio*, *pensum*. Ergo *pensum* valet *appensum*, *ponderatum*. Hinc *pensa trahere*, hoc est, *nere*.

Penuria a *penè*, juxta Festum: *Penuria*, inquit, *est id, quod pene minus est, quàm necesse est.* Nisi pro *pene* legendum *peno*, vel *penus*. Sane non longè abeunt, quibus *penuria* dici videatur, quasi *penus urens*. Quod apud Perottum legas. Malim ego deducere à πένης, *pauper*; sive à πενία, hoc est, *paupertas*. Quod & facit Angelus Decembrius, lib. III, de Politia literaria, parte XXVII. Nisi, quia prior syllaba est longa, malis derivare à πεῖνα, hoc est, *fames*; sive πεινάω, hoc est, *esurio*. Quodcumque ex istis etymis sequaris, *penuria* nudâ vocali, non diphthongo scribi debet. Aldus tamen Manutius testatur per Æ scribi in vett. libb. Addit, analogiâ hanc scripturam confirmari, quia dicatur, quod *penè urat*. Sed hoc etymon penè ineptum. Si per diphthongum scribi debet, non aliunde meliùs deduxeris, quàm à σπανία, hoc est, *raritas*, *inopia*, *penuria*. Quæ sententia Nunnesio placuit.

Penus, Festo teste, *dicuntur res necessariæ*, *ad victum cottidianum*. In Glossis vett. iidem exponitur τὰ πρὸς τὸν βίον ἐπιτήδεια. Alteram quoque significationem docet Festus, *Penus*, inquit, *vocatur*, *locus intimus in æde Vestæ*; *tegetibus septus*. Atque hinc colligimus, nec propriam esse, sed primò signare, id quod *penarium* nominat Festus in *penora*, hoc est, locum domus interiorem, in quem reconduntur, quæ ad victum pertinent. Ἔτυμον quoque id confirmat. Est enim ejusdem originis ac *penes*, nempe ab Hebræo פנים, seu לפנים, quod est *intus*, *interius*, *intrinsecus*. Nonius alter: *Peni*, inquit, *penus*, *vel penoris* (*sic enim à plurimis declinatum est*) *proprietatem docti veteres hanc esse voluerunt*, *quòd*, *quæ in eâ sunt*, *quasi penitus*, & *in penetralibus recondantur*. *Hoc in philosophorum libris*, & *tractatibus invenitur*. Sed falsi isti, ad quos provocat Nonius. Nam à *penu* contrà est *penitus*, & *penetral*. Siquidem à *penus* est *penitus*, ut à *cœlum*, *cœlitus*; à *radice*, *radicitus*, &c. Est & nomen, ac *intimus* significat, ut apud Plautum, Asinar. *penitis faucibus*; & Persa, *Arabia penitissima*, & Cistellaria, *pectore penitissimo*. Ac apud Catullum, Epithalamio Juliæ:

Flammâ sed penitâ magis.

Quamquam Robortellus, annotationibus in eum locum, hic *penite* legendum putet, more antiquo: Cave autem confundas *penitus*, prioribus correptis, de quo nunc sermo, cum *penitus* prioribus porrectis, quod à *penis*, hoc est, *coda*: unde *offa penita*, quomodo *offam porcinam cum coda* vocari, auctor est Festus. Meminit Plautus, Milite; item Arnobius, lib. VII: *Quid offa*, inquit, *non vulgi*; *sed quibus est nomen appellatioque penita?* Aliud egit Godscalcus Stewechius, cùm ad Arnobium p. CCCII, scribit, *penitè*, *penitus*, *penissimè*, quibus usus Arnobius, venire à *penitus*, penultimâ *productâ*. Nam *correptâ* voluit dicere, ut sexcenta evincunt poëtarum loca. A *penitus* penultimâ correptâ est *penetro*: unde *penetrabilis* & *penetrare*, ut quod sit in *penitis ædibus*, adeò ut opus sit *penetrare*, hoc est, ut Festus interpretatur, *penitus intrare*. Fallitur Agrætius, cùm ἀντίφρασιν hic somniat. Sic enim scribit: *Dicimus adytum*, & *penum*, & *penetrale*, *eò quòd adiri*, & *penetrari rarò solent*. Sanè *adytum* potiùs sit *impenetrale*, quia non penetretur. Festus: *Impenetrale*, *cujus ultimum penetrale intrare non licet*. A *penus* quoque dicti dii *Penates*, ut testatur Cicero, II de naturâ Deorum. Nempe quia coluntur in *penetralibus*, hoc est, *penitis ædibus*: ut Isidorus ait extremo lib. VIII. Atque idcirco Festus *penetralia* dicit esse *Deorum penatium sacraria*. Qui *penates* dici putant, quasi *penes nos natos*, aut *quorum beneficio penitus vivamus* & *sapiamus*: ut ἐτυμολογίζει Macrobius, lib. III, cap. IV: analogiâ ipsâ refelluntur. Nam ut à *magnus* est *magnas*, unde *magnates*; à *summus*, *summas*, unde *summates*; ab *optimus*, *optimas*, à quo *optimates*; sic à *penus* est *penas*, unde *Penates*. *Penas* olim fuisse in usu cognoscimus ex eo, quòd Dionysius Halicarnassæus, lib. I, scribat se in pervetustâ æde sub Velia conspexisse Deorum *Penatium* signa, cum inscriptione ΔΕΝΑΣ: quod ipse fatetur esse *PENAS*: unde Josephus Scaliger in digressione de literis Ionicis ad Eusebii annum: MDCXVII, colligit π quondam habuisse figuram, quæ proximè ad *Delta* accederet. Porrò qui sint dii *penates*, non satis convenit, cùm alii putent esse *Neptunum*, & *Apollinem*; alii *Jovem*, *Junonem*, & *Minervam*; alii *Cælum*, & *Terram*: Hetrusci verò, quemadmodum tradit Arnobius, lib. III, Deos *Consentes*, sive *complices*, quorum & numerum, & nomina, ignota esse docent. Et hæc ratio videri possit, cur Romanorum *penates* (quos eosdem esse, ac *Samothracas*, Cassius Hemina scripsit, teste Macrobio, lib. III, cap. IV.) dicantur *Samothraces*. Nam (quod obiter in elogio Hebrææ linguæ, fusiusque ad Tertullianum de spectaculis, cap. VIII, scripsit socer meus, Fr. Junius) dicuntur *Samothraces* pro *Samthraces*, ab Hebræo סתר, id est, *occultare*; unde & *Saturnus* nomen accepit, ut ostendimus in *Saturnalia*. *M* insertum, ut in *simpulum*, *sindon*, *ambubaia*, & aliis; de quibus suo loco. Similitudo vocis *Samthraces*, & *Samothraces*, errori præbuit ansam, ut putaretur Dardanum deos hosce ex Samothracia in Phrygiam; Æneam verò ex Phrygiâ in Italiam detulisse; quemadmodum scribit Varro, lib. II rerum humanarum. Quare invalido admodum argumento nititur Cæsar Bullingerus, cùm, libro de Circo cap. XIX, eò negat *Samothraces*, ab Hebræo *Sathar* deduci posse, quia veteres eas in *Samothracia* ponant. Fortasse tamen in *Samothracum* appellatione non tantùm respexisse ad nomina aut numerum, quòd hæc ignorarentur; sed etiam sacra ipsa quæ fuere occulta, atque ἄῤῥητα, uti & mysteria Cereris.

Peplus, & *peplum*, à Græcis accepimus. Hesychius: πέπλον, ἢ πέπλος, ἱμάτιον, ἢ ἔνδυμα γυναικεῖον. Sed antiquiores πέπλος dicunt, ut Homerus; juniores πέπλον, ut Nonnus. Masculino è Latinis utitur Claudianus, in epithalamio Honorii:

Et crines festina ligat, peplumque fluentem
Allevat.

Neutro Plautus:

Nunquam in urbem venio, nisi cùm infertur peplum.

Quem locum frustra in superstitibus comœdiis quæras: sed citat Servius ad illud Maronis, I Æn.

Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant.

Addit ibidem, *Peplum propriè est palla feminea picta*, *Minervæ consecrata*. *Hodie multi abutuntur hoc nomine.* Extremis verbis illud Servium velle arbitror, eos hac voce abuti, qui *peplum* vocarent quamvis vestem muliebrem è stamine subtili, quæ cæteris vestibus superinjiceretur. Sed ita hac voce Græci ipsi usi fuerunt, ut multis Homeri locis constat. De muliebri *peplo* ita Isidorus, lib. XIX, cap. XXV: *Peplum matronale pallium*, & *purpurâ signatum*, *cujus fimbria aurei staminis summitate relucent.* Vide de hoc Eustathium non uno loco. Qui & dici ait πέπλος quasi πέπαλον, à πείκω, quia *vestis sit decora*. Vel à πετάννυσθαι, *expandi*, *explicari*. Athenis verò κατ' ἐξοχὴν hoc nomine, teste Suida, vocabatur, *velum Panathenaicæ navis*, quam Athenienses Minervæ apparabant festo. Quinquatrium, sive Panathenæorum majorum. Lutatius Placidus, in lib. X Theb. *Peplum est vestis candida*, *aureis clavis picta*, *sine manicis*, *quod simulachro fiebat*. *Sed hoc peplum primum est ab Atheniensibus institutum*, *quod matronæ suis manibus faciebant*, & *inter triennium* (leg. *quadriennium*) *numinibus offerebant*. Satis liquet sermonem esse de *peplo Minervæ*: intextum erat, ut Pallas Enceladum, aliosque gigantes, interemerit. Hinc Maro, in Ciri:

Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo,
Qualis Erichthæis olim portatur Athenis,
Debita cùm castè solvuntur vota Minervæ,
Tardave confecto redeunt quinquennia lustro.

Et mox:

Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugnæ
Magna Giganteis ornantur pepla tropæis,

Hor-

Horrida sanguineo pinguntur prælia cocco;
Additur aurata dejectus cuspide Typho:

Et quæ deinceps sequuntur. Nec sola tamen gigantomachia ei intexta erat: sed etiam gesta ducum Atheniensium, qui strenuè rem gessissent. Hoc vult Suidas, cùm de *peplo* agens extremo addit, Καὶ ἐνέγραφον οἵτινες ἄριστοι ἐν αὐτῷ. Estque hæc ratio, cur Aristoteles quoque *Peplum* vocarit poëma, quo Heroum tumulos celebravit. Ejus poëmatis & Eustathius meminit. non tamen Stagiritæ fuit, sed alterius Aristotelis: ut indicat Tzetzes in Hesiodi ἔργα. Vide plura de Minervæ peplo, in scholiis in Euripidæ Hecubam, p. XXXIX, editione Basiliensi. Et imprimis amicissimum virum, & Græcarum antiquitatum supra omnes mortales intelligentissimum, Joannem Meursium, lib. II Atticarum Lectionum, cap. XII. ubi & de *peplo Junonis* apud Eleos ex Pausania quædam adfert. Item eundem vide, in Panathenaicis, cap. XVII, & XVIII.

PEPO, πέπων. Plinius, lib. XIX, cap. V. *Cucumeres, cùm magnitudine excessere, pepones vocantur.* Est verò πέπων, naturâ suâ adjectivum, ac significat *maturum & solibus percoctum*, à πέπτω, *coquo.* Ita legimus μῆλα πέπονα, μάλονες βότρυς, σίκυοι πέπονες, &c. Postremum illud legas apud Arist. Probl. XXXII, lib. XX. Eodemque modo loquitur Anaxilas apud Athenæum, lib. II. Significat autem *cucumeris genus mollius dulciusque.* Sed sæpius ἁπλῶς pro eo invenitur πέπων, omisso σικυὸς, ac Latini similiter loquuntur. Est & *peponum* genus simile *malo*, quòd Græcè μῆλον, unde Palladius *melones* vocat Martii, Tit. IX. Aliis compositâ voce *melopepones* seu μηλοπέπονες appellatur. Docet id Plinius, cùm eodem capite ait, *Iidem in fistulò, flore demisso, mira longitudine crescunt. Ecce cum maximè novâ formâ eorum in Campaniâ provenit, mali cotonei effigie. Forte primò natum ita audio unum: mox semine ex illo genus factum: melopeponas vocant.*

PER à περὶ, ut vult Scaliger, libb. de caussis L. L. cap. CLVII: *Ratio*, inquit, *hujus postremi* (de voce *perbonus* ante dixerat) *è Græco fluxit: nam περὶ significat circum. quod autem continet, id majus est, quàm contentum. Ab eo nostrum Per ductum est. itaque Perbonus est ὁ περιέχων τὸ ἀγαθόν.* Hæc ille. Mea tamen sententia est, potiùs venire à παρὰ, pro quo poëticâ apocope παρ, dicitur, ut παρ Διὸς, παρ ποταμόν. Atque ut hoc non esset, dici posset ultimam literam abscindi, ut in *ab* & *sub*, quæ ab ἀπὸ & ὑπὸ. item *&*, quod ab ἔτι, & similibus. Esse verò *per* à παρὰ, vel fidem fecerint composita, ut παραμένω, *permaneo*, παραμίσγω, *permisceo*, similiaque. Eandemque significationem sæpe extra compositionem obtinet. Ut apud Demosth. παρὰ πάντα τὸν χρόνον, *per id omne tempus.*

PERA, πήρα, unde πηρίδιον, *perula.* Πήρα verò à πάομαι, *edo, pascor.* Nempe quia cibos in peram reconderent: unde & Belgis dicitur *aes-sack, esca saccus.* Hoc malim, quàm πήρα sit à τηρεῖν, quia *servet ac custodiat cibum.* Vel à *pellis*, quod Papias credidit. A pera *pericida* eâ formâ legas apud Plautum, quâ dicimus *parricida.* Ex *sacco* & *pera* conflatum est *sacciperium*: quo usus Plaut. Rud.

PERDO, si vocem spectes, videatur esse à *do.* Sin notionem, quæ multùm à dandi natura abit, non obscurum fuerit, planè venire à πέρθω, quod est, *vasto.* Quamquam nec multùm abeat Æolicum φθέρρω pro φθείρω *pereo.* Item Æolicum βέρρω pro ἔρρω, vel potius εἴρω, quod idem quandoque. Ut apud Platonem in epistol. Πόλεις Ἑλληνίδας ἐρήμους ὑπὸ βαρβάρων οἰκίζειν *inhabitare urbes Græcorum à Barbaris deletas.*

PEREGRINI mirificam ἐτυμολογίαν adfert Varro, IV de L. L. Nam cùm fecisset quinque agrorum genera, Romanum, Gabinum, Peregrinum, Hosticum, & Incertum; de *Peregrino* ita scribit: *Dictus peregrinus à pergendo, hoc est, progrediendo. Eo enim ex agro Romano* (leg. cum Scal. *Romani*) *primùm progrediebantur.* Revera autem venit *peregrinus* à *peregrè* seu antiquo *peregris* aut *pereger*: quod dicitur quasi *per agrum*, unde & *peragrare*, quasi *multos agros pererrare.* [à πέλλαγροι *peregrina hospita.*] Differunt *peregri* & *peregrè*, ut Charisius, lib. II docet, qui vult *peregri in loco, peregrè ad locum significare.* Observavit hoc discrimen Plautus, prologo Amphitr. vers. V:

——Peregrique, & domi.

Ita legitur in vett. manuscriptis Gruteri, itemque in editt. antiquis. Eadem Comœd. Sc. I legere est:

Qua nos eramus peregri, tutatu'st domi.

Ubi *peregri*, & *domi*, opponuntur: ac *tutari domi* dixit, quomodo apud Terent. legitur, Eunuch. Act. IV, Sc. VII:

Solus Sannio servat dom..

Rectè *pereger* usus Ulpianus, Titulo de caducis. *Pereger*, inquit, *factus sit.* Incusativo casu usurpat Ausonius, epist. ad Symmachum, *Nedum me peregrem existimes composita fabulari.* Ita ex veteri libro restituit Jos. Scal. lib. II Auson. Lect. cap. XIV:

PERENDIE, [περυσὶν, πέρυσι.] juxta Isidorum, conflatum ex *per, ante* & *dies*: quasi dicas *per diem ante quàm alia dies elabetur.* Malim cum Charisio statuere dici *perendie*, quasi *peremta die.* Græcè μεταύριον, à μετὰ & αὔριον, quasi *post crastinum.* Hinc apud Cic. pro Murænâ, dies *perendinus*; ut à *cras*, *crastinus.* A *perendinus* est *perendinare*, à quo his *comperendinata*, & *comperendinatio.* Est autem *comperendinatio*, mutua in *perendinum* diem denunciatio, prout à nonnullis explicari scribit Asconius in III Verr. *Comperendinare* iidem est in *perendinum* sive *tertium diem differre*: cui affine apud Agellium *diffundere diem*, quod significat, *in posterum diem rejicere.* Sequor autem Budæum. Nam Politianus, cap. XLI Misc. pro *diffundere* legit *diffindere*; quod meritò improbat Budæus annot. in Pandect. Ipsum adi.

PERGAMENA ita dicta à *Pergamo*, ubi inventa ab Eumene rege, cùm Ptolomæus, ortâ circa bibliothecas æmulatione, chartas supprimeret: ut ex Varrone tradit Plinius, lib. XIII, cap. II. Eodem pertinet hic locus B. Hieronymi epistolâ ad Chromatium: *De quibus hoc primum queror, cur tot interjacentibus spatiis maris, atque terrarum, tam parvam epistolam miseritis, nisi quod ita merui, qui vobis, ut scribitis, ante non scripsi. Chartam defuisse non puto, Ægypto ministrante commercia. Et, si alicubi Ptolomæus maria clausisset, tamen rex Attalus membranas à Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur. Unde & Pergamenarum nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est.* Hæc Hieronymus. Ubi neutiquam mirandum, quòd *Attalum* vocat, qui Plinio *Eumenes.* Nam similiter appellat Ælianus: nempe, quia, ut reges Parthorum vocati Arsacidæ, Philistæorum Abimelech, Syriæ ac Damasci Benhadad, Arabum Abbari, vel potiùs Arbari, Lannorum Murrani, Ægyptii Ptolomæi, Hunnorum Gagani, sic *Pergameni* reges vocati Attali: quæ omnia alibi luculentiùs auctoribus comprobamus.

PERGO, [ἔρχομαι, ἔρχω.] aliis quidem simplex, aliis compositum videtur. Qui simplex putant, alii derivant à περῶ, hoc est, *transeo.* Alii à *per* præpositione. Alii verisimiliùs à *porrigo*: hoc autem ab ὀρίγω, quod idem notat. Nempe ut *per* præfigatur, quod interdum fit. Quibus compositum esse placet, conflatum arbitrantur à *per* & *ago*, ut Perottus credidit. Vel esse aiunt à *porgo*: hoc autem ex *porro* & *ago.* Sanè significatio omnino quadrat. Sed præteritum *perrexi* satis indicat esse à *per* & *rego.* Ipsumque *porgo*, (unde *expergere frontem* apud Terentium Adelph. V, III.) factum à *porrigo*, quo usus Cicero Arato; & Maro, VI Æneid. *Porrigo* verò est ex *per* & *rego*, *e* in *o* converso. [*porrigo* est ab ὀρίγω.] Nec movet illud Festi, sive Paulli: *Expergere, porrò agere, exporrigere.* Nam si *exporrigo*, (unde *expergo* κατὰ συγκοπὴν factum) ab *ago* veniret, in præterito haberet *exporregi*, non *exporrexi*: quod à *rego* venire luculento argumento est. A *pergo* est *pergula*: ut à *rego regula*; à *tego tegula.* Sic autem dicta, quia *extra murum porrigatur.* Est enim *pergula* pars domus exporrecta & propendens. Unde in Onomastico exponitur προβολὴ, hoc est, *projectio*, sive *pars domus projecta.* Nostri artifices (inquit Budæus) appellant *salientes.* In his res proponebant venales, eoque pictores quoque in iis suas picturas collocabant: unde Lucill.

Pergula pictorum, veri nihil, omnia falsa.

Pertinet huc locus Plin. lib. XXXV, cap. X, de Apelle: *Perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia, quæ notarentur, auscultabat, vulgum diligentiorem judicem, quàm se præferens.*

Peroræcari in Onomastico exponitur Ἑλληνίζειν. Latinum illud notat *Græcorum more intemperantius bibere.* Usus Plautus, Mostell. act. I, sc. I. Alias *Græcari* est *Græcorum more exercere ludo pilæ, disci*, &c. Ita usus Horat. lib. II, sat. II. Vide Turnebum, lib. VII, cap. IX. Græcorum appellatio non à Latinis est, sed Græcis, quamquam usitatiùs se vocent Ἕλληνας. Callimachus Epigr. VIII:

—— τὸ μὲν φυγάδων τις ἐνίαυτος
Γραικός.

Citat ex eodem Etymologus in Γραικός.

Γραικοὶ καὶ γαίης ἡ μητέρες ἀδαεῖς.

Sic legendum docet metri ratio, non γῆς, ut vulgò editum.

Peripatetici, περιπατητικοί, à περιπατεῖν, quod est, *ambulare*, hoc à πάτος, id est, *via trita*; id à πατεῖν, hoc est, *calco*; πατεῖν verò à פוה, quod est, *calcitrare*, *calcibus premere*, *calcare*. Cur sectatores Aristotelis appellentur *Peripatetici*, non satis convenit. Plerique omnes sic dictos aiunt, ab Aristotele, quod is *deambulans* in Lyceo doceret: quod inter alia apud Cic. legas, lib. I Acad. Quæst. idemque tradidisse Hermippum in vitis testatur Diogenes Laërtiensis. Alii ab Aristotele sic dictos confitentur (ut idem Diogenes scribit;) & caussam adferunt aliam: nempe quòd is apud Alexandrum jam convalescentem, ac valetudinis caussâ *deambulantem*, disserere consueverit: atque hi eundem in Lyceo, ubi discipulorum numerus accreverat, sedentem disseruisse tradunt. Ab utrisque verò abit Ammonius, qui comment. in primum Porphyrii caput, ait Platonem primum *ambulantem* docuisse, indeque primùm discipulos eos universè *Peripateticos* appellatos: sed cùm à morte Platonis duæ essent scholæ, una Xenocratis, altera Aristotelis, hujus sectatores fuisse appellatos τοὺς ἐκ Λυκείου περιπατητικούς, illius autem τοὺς ἐξ Ἀκαδημίας περιπατητικούς. Paullò pòst Aristoteleos loci nomen abjecisse, actionis retinuisse: Xenocrateos contra loci nomen retinuisse, actionis exuisse, atque ita illos *Peripateticos*, hos verò *Academicos* appellatos.

Periscelides, περισκελίδες, bifariam dicuntur, κυρίως, καὶ ἀκύρως. Propriè sunt *vincula crurum*: ut Porphyrio docet in Horatii lib. I, epist. XVIII: atque etymon indicat. Nam est à περὶ, *circum*, & σκέλη, *crura*. Isidorus, lib. XIX, cap. XXXI: *Periscelides sunt ornamenta crurum mulierum, sive armillæ pedum, à quibus gressus earum ornentur.* Ea signat Manilius:

Et pedibus niveis fulserunt aurea vincla.

Nec non Seneca:

Crura distincta religavit auro,
Luteo plantas cohibente socco.

Reprehendit Tertullianus, lib. de cultu femin. *Nescio an crus de periscelio in nervum se patiatur artari.* Et Ambrosius, lib. I, de virginib. *Hinc collum cætera constringit, inde pedem compes includit. Nihil refert auro corpus oneretur an ferro. Si cervix premitur, si gravatur incessus, nil pretium juvat*, &c. Impropriè verò *periscelides* sunt *femoralia* sive *braccæ*. Sic exponit B. Hieronymus, epistola ad Fabiolam. Ac Suidæ est, περισκελῆ, βρακία, φημινάλια. Ac sic usi LXX interpretes. Sed impropriè, ut dixi. Nam *periscelides crura* vinciunt: at *feminalia feminum* sunt tegumentum, nec ultra genua ac poplites descendunt.

Pernæ vocabulo usus Plautus, Carbonariâ apud Festum, in Spetile:

Ego pernam, sumen, sueres, spetile, callum, glandia.

Usurpat & Papinius, lib. IV Silv. risu Saturnalitio, ad Plotium. Varro lib. IV de L. L. ait, *pernam* dici à *pede suis*. Sed omnino *perna* & *petaso* sunt à Græco πέρνα, & πετασὼν, quæ differunt, ut totum, & pars. Nam πετασὼν est *coxa porcina salsa, etiam costas comprehendens.* Ita autem vocatur, quòd latitudine referat *pileum Thessalicum*, quem πέτασον vocant. At πέρνα est *pars petasonis carnosior, pedique proximior, unà cum ipso pede.* Hoc discrimen servavit Athenæus, lib. XIV. Πετασῶνος μέρος ἐκεῖσε κεῖται, ὃν πέρναν καλοῦσι. Ac Plinius quoque, cùm, lib. VIII, cap. LI, suem jubet suspendi *pernis prioribus*; satis indicat, quod de *pernis* dicebamus. Porrò veteribus *perna* etiam significabat *calcaneum*; nempe eliso τ, è Græco πτέρνα, quod idem notat, ut docet Pollux, lib. II, cap. IV. Contrarium fit in πτόλις, & πτόλεμος, pro πόλις & πόλεμος. Ab hac *pernæ* significatione, Plinio *pernio*, & Ὑποκλεοσινοῦς *perniunculus*, vocatur morbus pedis ex nimio omnis frigore *calcaneum* imprimis infestans. Ab eadem notatione *compernes* vocantur, quibus *pernæ* justo sunt conjunctiores. Quamquam non *pernæ* modò, sed & *genua*: quando Festo sic *nominantur homines genibus plus justo conjunctis.* Nempe *compernes*, meo judicio, iidem qui *valgi*, hoc est, quibus *crura* extrorsum incurvantur. Itaque *compernem*, sive *valgum*, signat Martialis, lib. II, ep. XXXV.

Cum sint crura tibi, simulent quæ cornua Lunæ,
In rhytio poteras, Phœbe, lavare pedem.

Sententia est, cùm crura tibi in orbem pandantur (quomodo de *valgis* loquitur Petronius) lavari poteras in poculi genere, quod *rhytium* vocant. Nam crura media ventrem *rhytii* imitantur; inque *rhytii* modum infrà coëunt. Minimè verò audiendus Nonius, qui *compernes* dici ait, homines longis pedibus. Nam vox ipsa satis indicat, *pernarum conjunctionem* eâ denotari. At hi hoc in *valgis*, hoc est, iis, *qui cruribus sunt introrsum tortis*: quibus *vari* opponuntur, ut *quibus crura sunt extrorsum incurvata.* Hanc opinionem quoque juvat, quòd *compernes*, & *varos* opponat Lucillius apud Nonium:

Compernem aut varam fuisse Amphitruonis ἄκοιτιν.

Ubi *fuisse* κατὰ συνίζησιν dixit: vel legendum *ivisse*. Porrò qui *valgi* ac *compernes*, iidem & *vatia* vel *vatii* dicuntur. Vide *Vatium.*

Pernix in Glossis exponitur ὠκύτης, ἀκροποδος. [à *perna*, id est, *pede* seu *calcando*.] Dicitur à *pernitor*. Servius, ad illud III Georg.

—— *Et inter*
Dura jacet pernix in strato saxa cubili.

Pernix, inquit, *modo perseverans. Horat.*

—— *Pernicis uxor Apuli.*

Pernix autem perseverans à pernitendo tractum est.

Perones, calceamenti genus, quod in Onomastico exponitur ἐμβὰς nempe ab ἐμβαίνω, *ingredior*. *Peronem* à *pera* dici, censet socer Fr. Junius ad Tertull. de pallio, cap. V. Sequiturque idem etymon Becmanus. Ratio nominis fuerit, quòd *peræ* instar informes sint aptati pedibus. Nam, si Servium audimus, est calceus præaltus adversus nives frigoraque commodus. Græcis dicuntur ἀρβύλαι, sive καρβατῖναι item πηλοβατίδες, sive πηλοπατίδες. Utitur *peronis* voce Maro VII Æneid. & Juven. sat. II. Tertull. loco citato. Sidonius carm. VII, v. CCCCLIII. & Hieronymus in Genes. cap. XLIV. Hinc *peronatus arator* apud Persium. Sunt qui *perones* esse velint *calceum Senatorium*. Sanè *perones effeminatos* vocat Tertullianus: sed forasse quia & mollities hoc calceamenti genus effeminaverat: quod socer putabat. *Perones* quoque pro *soccis* legi putant, esseque id nomen à *pera*: atque uti *peronum* vocabulo hoc pacto Vitruvium, libri quincti cap. XII; & Plinium quoque, lib. XXXVI, cap. XIV. Sed in antiquis codd. est *beronibus*, unde quidam *beronibus* legendum suspicantur, ut à *pera* quidem fiat, sed *p* mutetur in *b*. Mihi Cujacii & Turnebi sententia placet, qui *heronibus*, sive *eronibus*, utrobique legunt. Uti & leg. in nave. ff. locati. Eo vasis genus designatur: unde Græci Jurisconsulti vertunt *cophinos*. Idem in Gloss. vett. invenitur, ubi *pero* κόφ explicatur. Id Antiphani est *vas farinaceum*, ut scribit Pollux, lib. X, cap. XLVI. ubi περὶ τῶν ἐν πλέγματι σκευῶν agit. Vocatur & φορμίον, unde Terentiano parasito nomen impositum est *Phormioni*. Donat. in Phorm. act. I, sc. II. *Phormio non à formula, sed phormio dicitur sparteo, quem nos eronem dicimus trivialiter, & pro consuetudine.* Nempe quia parasiti solent cibos domum ferre *phormio*, sive *fiscellâ*. Nam olim eorum erat cibos emere: unde Gnatho ait, se cupediariis esse carum: & Ergasilus conqueritur in Captivis, quia adolescentes ipsi obsonarent, nec parasitorum in hac re operâ uterentur. Φορμίον autem diminutivum est à φορμὸς quod esse ἀγγεῖον τι πλεκτὸν, clarè docent Hesychius, Eustathius & Suidas. Quod eò addo, nequis moveatur isto, quod idem Donatus in Prologum Phormionis scribit, *phormum* esse *tegeticulum, quo insternitur pavimentum.* Nam id quidem verum est, sed universè notat, quod ex *vitilibus* nectitur: uti *segetem*, *stoream*, *sportam*,

Et sanè etymon maximè *sporta* sive *corbis* convenit, si φορμὸς est ἀπὸ τοῦ φέρειν, quod Eustathius & Etymologus scribunt.

PERPERAM à *perperus*, quod Nonius interpretatur *indoctum*, *stultum*, *rudem*, *insulsum*, *mendacem*. Idem adducit illud Accii:

Describere in theatro perperos populares.

Sed Noniana interpretatio non satis proprietatem vocis exprimit. Primò enim notat *levem ac temerarium*: ut quod sit idem ac πέρπερος, quod ipsum dici videtur quasi περίφορος, ἀπὸ τοῦ περιφορεῖσθαι, quasi *qui huc illuc volitet ac vento quolibet circumagatur*. Confirmantur hæc Glossis Philoxeni, in quibus legitur: *Perperus*, πέρπερος, προπετής. *Perperum* (ita rectè emendat Vulcanius,) ἐναμαρτον. *Perperam ago*, περπερεύομαι, προπετεύομαι. *Perperam*, ἐναμάρτως, προπετῶς. A *perperus* quoque dicitur *perperitudo*. Usus apud Nonium Accius:

Ecco plectuntur poëtæ, quàm suo vitio sæpius,
Ductabilitate nimiâ vestrâ aut perperitudine.

PERSEA, arbor Ægyptia, quæ Græcis Περσέα, vel Περσαία, vel Πέρσιον. Ea, ut ait Theophrastus, lib. III Histor. cap. V, in Ægypto, ac locis vicinis, fructum producit: sed in Rhodo duntaxat ad florem usque pervenit. Meminit & lib. II, cap. III. Pluribus eam describit, lib. IV, cap. II. De eadem sic Plinius, lib. XIII, cap. IX: *Ægyptus & Persicam arborem habet similem pyro*, &c. Ubi vel *Perseam* scripsit, vel scribere debuit. Nam *Persea* à *Persica* est diversa: quod ipse Plinius agnoscit, lib. XV, cap. XIII: ubi de *Persicis* sic scribit: *Falsum est venenatam cum cruciatu in Persis gigni & pœnarum caussa à regibus translata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est.* Sanè de *Persea* Ægyptia id Galenus refert, lib. II κατὰ τόπους. Ubi eam à se apud Alexandrinos ait visam, arborem proceram, fructu pyri aut mali magnitudine, noxio in *Perside*, vesco in Ægypto. Quòd si *Persea* in Ægyptum translata à Persarum regibus, ut quosdam dicere Plinius ait, sanè id nomen acceperit a *Perside*. Quamquam & ut hoc non esset, potuit *Persea* vocari, quia quodammodo similis esset *Persica arbori*, quæ è *Perside* in Græciam advecta. Sed Plinii opinio est, potiùs sic vocatam à *Perseo*, qui eò hanc arborem transtulit. Sic enim subjungit: *Eam quoque eruditiores negaverunt ex Perside propter supplicia translatam, sed à Perseo Memphi satam. Et ob id Alexandrum, illâ coronari victores ibi, instituisse in honorem atavi sui.* Errat Nicander in Alexipharmacis, cùm ait, *Perseam* Mycenis satam, quam à socero suo Cepheo, Cepheïdos rege dono acceperat. Nam, ut Strabo auctor est, lib. XVII, *Persea* solùm in Ægypto & Æthiopia crescit. Quæ igitur Mycenis & reliqua Græcia crescebat, *Persica* erat, non *Persea*. Et huic nomen, quia à *Perside* eò translata. At *Persea* sic dicta, vel quia similis vulgari illi *Persica*: vel quia *Perseus* eam transtulit in Ægyptum è Cephenide, quæ aliquibus Æthiopia est, aliis verò regio Chaldææ. Nam *Chaldæi* priùs Κηφῆνες dicebantur à *Cepheo*, Andromadæ patre: ut ait Stephanus, voce Χαλδαῖοι.

PERSICA *malus*, quia è *Perside* in Græciam translata. Itaque Columella in Horto, cùm dixisset de *Persea* pomis, quæ, ut ait,

—— barbara Persis
Miserat,

hæc de *Persicis* subjungit:

Quin etiam ejusdem gentis de nomine dicta
Exiguo properant mitescere Persica malo.

Similiter Suevius in idyllio, quod Moretum inscribitur.

—— Persica, quod nomen sic denique fertur
Propterea quod qui quondam cum rege potenti
Nomine Alexandro Magno fera prælia bello
In Persas retulere, suo post inde reventu
Hoc genus arboris in prælatis finibu' Graiis
Disseruere, novos fructus mortalibu' dantes.

Citat Macrob. lib. II Sat. cap. XIV. Similiter Plinius, lib. XV, cap. XIII: *Persica peregrina etiam Asia Græciaque esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside advecta.* Macrobius, lib. II Sat. cap. XV. *Persicum, nomen originis suæ tenuit, licèt jamdudum nostri soli germen sit.* Hujus arboris folium linguæ simile est, fructus cordi: eaque ratio est, cur sacra fuerit Harpocrati, silentii Deo: ut auctor est Plutarchus, lib. de Iside & Osiride. At diversa est ab ea *Persea*, vel si *Persica* etiam Περσία dicebatur, saltem alia est, quam τὸ πέρσιον τὸ ἐξ Αἰγύπτου discriminis caussâ appellat Theophrastus, lib. II Histor. Plant. cap. III. Vide *Persea*.

PERSOLATA, herba, de qua Plinius, lib. XXV, cap. IX. *Persolata* scribitur in MSS*, & similiter vetus editio Parmensis. Quibusdam tamen dicitur *personata*, vel *personaca*. Græcis vocatur, non ἄρκιον tantùm, sed etiam προσώπιον, & προσωπίς. Ut dubium non sit, quin uti προσώπιον & προσωπὶς vocatur à πρόσωπον, id est, *persona*: sic & *personata* aut *personaca*, sive *persolata*, aut *persolaca*, sit à *persona*, sive *persola*, quod idem ac προσώπιον. Nam ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*; à *vinum*, *vinulum*, *villum*: sic à *persona*, *personula*, *persolla*, unde sit *persollaca* vel *personata*. Caussa appellationis est ex eo, quod ob foliorum latitudinem soleat loco *personæ* sive *larvæ* obtendi faciei, ad æstum solis arcendum. Videtur autem potiùs *personaca*, vel *persolaca*, per *C* scribendum, quàm per *T*, *personata*, & *persolata*. Nam *personata* sit *quæ habet personam*. At herbæ huic nomen, quia *similis sit personæ*. Ut igitur à *lingua* est *lingulaca*, quia *similis lingulæ*, sive *linguæ*: sic à *persona*, *personaca*; à *persolla*, *persollaca*, quia *similis personæ*, sive *persollæ*. Ac censet Salmasius, similiter *portulacam* à *portula* dicendum, non *portulatam*: item *papaveracam* vestem à *papavere*, non *papaveratam*, ut vulgo apud Plinium legitur. Unde *portulaca* & *papaver*.

PERSONA propriè *histrionum larva*. A *personando* dici, ex Gabio Basso scribit Gellius, lib. V, cap. VII: nempe quia, ut ait, *caput & os cooperimento personæ tectum undique, unâque tantùm vocis emittendæ viâ pervium est.* Sed quia repugnat quantitas: vel dicendum *personam* vocari, quòd sit περὶ σῶμα· quod Scaliger scripsit, lib. I de R. P. cap. XIII. Vel potiùs, *persona* sunt περιζώνη, ἀπὸ τοῦ περιζῶσαι, ut idem ait oratione de voce Inepti. *Oscilla enim* (ut ibidem legere est,) *per quorum foramen evaderet vox, novum sanè inventum fuere. Sed ante unctis fæcibus ora, ut ait poëta, capellarumque tectis pellibus, aliisve præcinctis robus & objectu frondium mutati supercilia fecere primùm. Mox sub Andronici disciplinâ etiam personatis pronunciarunt. Veteres enim Græci, ut ait in Bœoticis Pausanias, usi sunt verbo ζῶσαι, pro eo quod erat induere: præsertim arma, quoniam ζώνη imprimis militi deberetur; sicut de balteo dicere videretur Justinianus.* Hæc Scalig. De tralatitia *persona* significatione, vide eundem cap. LXXIII libb. de caussis L. L. Sed quid, si dicamus *personam* esse à προσώπῳ; Duriusculum id videtur. Sed cogitandum similiter πρ in *Pro* mutari in Περσεφόνη, à quo *Proserpina*. At quod Latinis *persona*, id Græcis πρόσωπον, προσωπεῖον, προσώπη, προσωπίς. Hesychius προσώπη, πρόσοψις. [πέρσωμμα Æoles pro πρόσωμμα, & πέρσωπα. vide Hesych. περσί.] Sic Latini & *personam* dixere, quod est προσώπη· & *adspectum*, quod est πρόσοψις. Publius Syrus:

Hæredis fletus sub persona risus est.

Idem:

Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.

PERTICA, *baculus oblongus*: ut quo fructus decutiunt: quomodo utitur Ovidius in Nuce. Item *regula*, *quâ agros metiuntur*: unde in veteribus Glossis non solùm κάμαξ, sed etiam κανὼν exponitur. Poëta in Diris:

Pertica qua nostros metata est impia agellos.

Propertius:

Abstulerat nostras pertica tristis opes.

Servius, ad Ecl. IX: *Usque ad eum autem locum perticam militarem Octavius Musca perrexerat, limitator ab Augusto datus: id est, per quindecim millia passuum agri Mantuani, cùm Cremonensis non sufficeret.* Ubi *perticam militarem* vocat, quâ militibus agri dividebantur. Crebra *perticæ* mentio apud Aggenum, Sæculum Flaccum, & alios agrimensores. *Eadem pertica* pro *eâdem operâ* παρομιωδῶς dixit Plinius lib. VIII, epist. II. In Glossis etiam exponitur μοχλὸς ἁλωνῶ. Nomen est ab antiquo *pertigo* pro *pertingo*. Nam veteres *C* pro *G* usurpabant. Item pro *tango* dixere *tago*: unde præteritum *tetigi*, *tagax*, *integer*: de quibus suo loco.

PERTINAX non est à *pertineo*. Neque enim convenit significatio. Sed neque esse potest à *pertendo*, quod Varro voluit initio quarti de L.L. Nam ut a *minor* est *minax*, ab *audeo*, *audax*, ab *edo*, *edax*; à *voro*, *vorax*; à *bibo*, *bibax*; à *teneo*, *tenax*; ita à *pertendo* esset *pertendax*. Quare dubitandum non est, quin sit à *per* & *tenax*, quemadmodum Josephus Scaliger initio Conjectaneorum, & multò ante eum Rodolphus Agricola, notis ad Senecæ libellum, probavit isthoc Plauti loco Captivis, Act. II, Sc. II:

HEG. *Quid tu ais? tenaxne pater ejus est?*
PHI. *Imo adepol pertinax.*

Dicitur igitur *pertinax*, quòd *valde teneat*. Estque idem quod propositi tenax, quomodo locutus Horatius versu isthoc:

Justum & tenacem propositi virum.

Est & illustris apud Quinctilianum locus, quo hæc ἐτυμολογία comprobetur: *Verborum*, inquit, *moderatione detrahi solet, si qua est rei invidia: si asperum dicas nimium severum; injustum, persuasione labi; pertinacem, ultrà modum tenacem esse propositi.* Nec perpetuum est discrimen *pertinaciæ*, & *perseverantiæ*, quod ibidem addit Varro: *Cum*, inquit, *demonstratur in quo non debet pertendi, & pertendit, Pertinaciam esse: quod in quo oporteat manere, si in eo perstet, perseverantia fit.* Nam ut *tenax propositi* in bonam partem ab Horatio dicitur; ita apud Livium, lib. V belli Punici legitur: *Vincit omnia pertinax virtus.* Eodemque modo usus hac voce Valerius Maximus, lib. I. cum *pertinacem Deorum indulgentiam dicit.* Et Seneca, lib. VII de Beneficiis, *Vincit*, inquit, *malos pertinax bonitas.* Ac Appuleius quoque in Apolog. Claudium Maximum vocat *virum æquum & justitiæ pertinacem.*

PERVICAX quasi *pervincax*, quòd non cesset usque dum pervicerit. Horatius Carm. in Canidiam:

Heu pervicacem ad pedes Achilles:

Ubi sic vetus interpres: *Pervicaces dicuntur, qui in aliquo certamine ad vincendum perseverant: sicut pernices à pernitendo.* Idem etymon adfert Isidorus lib. X. Quare sit ab antiquo *vico* pro *vinco*. Unde dea *Vica Pota*: quæ dat *vincere* & *potiri*. Sumitur vox *pertinaciæ* etiam in bonam partem, unde Attius, in Myrmidonibus apud Nonium:

Tu pertinaciam esse, Antiloche, hanc prædicas;
Ego pervicaciam aio, & hac me uti volo:
Nam pervicacem dici me esse & vincere
Perfacile patiar: pertinacem nil moror.
Hac fortes sequitur: illam indocti possident.
Tu addis quod vitio est, demis quod probro haut datur.

Sic ferè hos versus emendant Jos. Scaliger initio Conject. in Varronem: Lambinus, notis ad Cornelii Nepotis Hamilcarem: Henr. Stephanus, palæstrâ adversus Lipsium, p. DXIX. Versus autem tertius, si is quidem sanus (de quo ambigit Henr. Stephanus) etymologiam superiorem liquidò confirmat. Sed & Cicero videri queat ad eam allusisse, cùm extremo libro primo Academicarum quæst. *pertinaciæ* conjungit studium vincendi: *Cum Zenone*, inquit, *ut accepimus*, *Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinaciâ, aut studio vincendi*, &c.

PES à πέζα, vel à πὼς, quod Æolice πὸς, unde *pes*, *o* in *e* converso: quomodo & à πέδας πέδιλον, hoc est, ὑπόδημα. Πὼς à παύω quia *terminat animal*; vel potiùs ab Hebræo בוס, quod est, *calcare*, *conculcare*. vel à פסע, quod est, *incedere*, *gradi*. à quo פסע, *passus*, *gressus*. Varia autem *pes* significat. Senec. lib. II de benef. c. XXXIV: *Pedem & nostrum, & lecti, & veli, & carminis dicimus.* Secundo modo dixit Catullus, Carm. in nuptias Juliæ & Manlii: *Candido pede lectuli.* Tertiam significationem indicat quoque Servius, ad V Æn. ubi *pedem* interpretatur *funem*, *quo tenditur velum*: nec multùm abit Isidorus, lib. XIX, cap. III. Ubi *pedem* dici ait, *extremum angulum veli.* Propriè autem loquendo, est *funiculus ille*, *quo angulus veli religatur.* Quomodo Græci dicunt in proverbio, ἀφεὶς τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκεις, *omissâ hyperâ persequeris pedem.* Ubi, ut ex Harpocratione & Suida constat, ὑπέρα est *funis*, *quo cornua antennarum vel tenduntur vel laxantur*: *pes* verò est id quod dixi. At similiter usurpat Catullus Epigrammate IV:

——*Læva sive dextera*
Vocaret aura, sive utrumque Jupiter,
Simul secundus incidisset in pedem.

Nam, ut optimè ad eum locum monuit Scaliger, *Jupiter*, hoc est, ventus, *in utrumque pedem incidere* dicitur, cùm medios implet sinus: contrà *pedem facere* dicitur, cùm vel læva, vel dextera vocat aura, ut hîc loquitur Catullus, hoc est, cùm dimidio vento navigatur, ut vulgò loquimur. Id clarè docet Virgilius, V Æn.

Una omnes fecere pedem, pariterque sinistros
Nunc dextros solvêre sinus.

Similiter *pedis* vocem accipit Cæcilius apud Isidorum, lib. XIX, cap. IV: *Venerio cursu veni prolato pede usque ad saphonem.* *Pedem tenere* dicitur, qui præest velo tentendo vertendoque. Servius: *Per sortem divisi ad officia remigandi, quis proreta esset, quis pedem teneret.* *Propedem* pro eo dixit Turpilius ibidem:

——*Quasi quum ventus fert navim in mare*
Secundus, si quis propedem misit veli sinistrum.

Sic eum locum corrigit Scaliger. Cur verò & in carmine *pes* dicatur, docet hic locus Acronis, ad illud Horat. epist. ad Pisones:

Legitimumque sonum digitis callemus & aure:

Digitis, inquit, *& aure, quia sonus metri pollicis strepitu, & auris perceptione probari solet: unde & dactyli pedes quidam dicti sunt. & ipsi pedes appellati sunt, quoniam sonum metrorum pulsu pedis nostri adjuvamus.* Porrò quatuor illis acceptionibus à Seneca commemoratis adjicere possis & quinctam. Nam & *sepedum* animalium populus à *pedum* multitudine *pedes* vocantur, & ὑποκοριστικῶς *pediculi*. De quo in *Pediculus* diximus pleniùs. Et hæc de variis vocabuli *pes* significationibus, ac derivatis iis, quæ à secundariis significationibus descendant: accedamus nunc ad ea, quæ à *pes*, quâ principem retinet significationem, originem trahunt. Istiusmodi sunt, *pedarius*, & *pedaneus*, de quibus seorsim. Item *pedale*, & *pedule*; quæ ut differant, docet Cornelius Fronto: *Pedale*, inquit, *mensura est pedis*; *pedule verò sub pedibus præstat utilitatem.* In veterib. tamen Glossl. legas: *Pedale*, πόδειον, hoc est, *socculus pedum.* Nisi *pedule* legendum: quod verum puto. Imò apud Festum quoque pro *pedulla* lego *pedulia*. Facile enim *i* & *l* confunduntur. *Pedulia* verò sint, quæ Græcè πέδιλα: quæ vox excidit in Festo, etiam in schedis Farnesianis. In Paullo autem tres principes literæ remanserunt. Ab eodem, non à πέδη, quod aliud est, venit Latinum *peda*, vestigium, ac præcipuè pedis humani: teste Festo Pompeio. *Pedum* quoque, non à πέδον, hoc est, *solum*: sed à *pedibus* dictum: quod etiam indicat Servius ad Ecl. V. *Pedum*, inquit, *virga incurva, unde retinentur pecudum pedes.* Ac Festus similiter: *Pedum est baculum incurvum, quo pastores utuntur, ad comprehendendas oves, aut capras à pedibus.* Non tamen ab hoc *pedis* usu nomen impositum censeo, sed quia pastorum *pedes* fulcit. Nec *pedica* est à πέδη, quanquam idem signet; sed à Latino *pes*, ut rectè Varro, IV de L.L. eâdem nempe formâ, quâ à *manus* dictæ *manicæ*, quæ manuum sunt vincula, ut pedum *pedicæ*. A *pedibus* quoque est *pedes*, ut ab *equo* eques: atque ut ab hoc *equito*, sic ab illo est *pedito*: hoc est, πεζεύω, uti vett. Glossl. interpretantur. in notis quoque, quæ apud Cl. Puteanum, inveniri monuit Savaro. *Pedestris* sermo Horatio atque aliis vocatur, quem alii vocant *orationem prosam* sive *prorsam*. Nomen ex eo est, non quòd in eo *pedes* quoque spectentur, qui ῥυθμὸν gignant, ut poëtica *pedum* observatio metrum efficit: verùm potiùs, quia quasi *pedes* est, hoc est, quia humi graditur, neque habet carminum sublimitatem. Fuse hâc de re Guil. Budæus epist. ad Salmonium Macrinum, quæ in libro primo Latinarum ejus epistolarum exstat. *Pedestria* auspicia, Festo teste, *nominabantur*, *quæ dabantur à vulpe*, *lupo*, *serpente*, *equo*, *cæterisque animalibus quadrupedibus.* A *pes* quoque sunt *bipes*, *tripes*, *quadrupes*, pro quo in vett. codicibus legitur, *quadripes* per *i*, sive ea formâ, quâ *bipes* & *tripes* dicimus: sive ex vulgari more, quo *I* pro *U* ponebant: quomodo & scribebant *periculum*, pro *periculum*, teste Velio Longo. Est à *pede*, & *sequor*, *pedisequus*, & *pedisequa*: in quibus contra vett. codd. fidem *S* vulgò geminare solent. A *pede* quoque est *impedire*, ut Græcis ἐμποδίζειν.

Quamquam nec absurdè deducas à πεδάω, id est, *pedicis vincio*. Sæpe enim α abit in *I*: ut δάσκω, *disco*; κάναστρον, *canistrum*, &c. Malim tamen à *pedibus* deducere. Hinc *impedimenta*: quæ antiquè *impelimenta*, teste Festo. *D* sæpe abit in *L*: ut ab Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*, à δάκρυμα, *lacryma*. Iidem à *pedibus Præpedire*: quo usus Plautus, Casina, III, v. item Terent. Heautont. Lucret. lib. III. Cicero, in Rabiriana, cujus est *morbo præpeditus*. Contrarium istius est *expedire*. Donatus, ad Hecyram, v. I: *Expedire* dicitur, qui pedem retentum liberat. Dicitur & *compedire* pro pedes ligare. Varro Flextab. περὶ ἱππεχῶν, apud Nonium: *Domo exeo, intro, & pedes corrigus compedio*. *Compeditus* legas apud Plautum, Menæch. I. I. Catonem, c. LVI. l. VII. §. Idem Labeo. ff. de dolo malo. In Glossis quoque est, *compeditus*, διεσφιγμένος. A *compediendo* potiùs *compedes* dictas, Nonio placet, quam (quæ Isidori sententia est, lib. v, c. XXVII) à *continendis pedibus*: ac movet Nonium, quòd *compedes* etiam pro *manicis* ponantur; ut illo Varronis in Promethei lib. I: *Ego infelix non queam vim propulsare, atque inimicum Orco immittere? nequicquam sæpe aratas manu compedes conor revellere*. Ita eum locum emendo. In vulgatis est *manus* pro *manu*. Falli autem puto, qui *impedio*, *expedio*, *compedio*, *præpedio*, venire velint ab antiquo *pedio*, quod à *pes*. Neque enim constat, quemquam *pedio* dixisse. Eoque potiùs dicendum, *compedio* esse à *compes*: *præpedio* à *præpes*: ac similiter ab inusitatis *impes* & *expes* venire *impedio*, & *expedio*. A *statione pedum* est *stapes*. Pro quo & *stapia* est in vett. inscript. & fortasse Hieronymum, in epist. Veteres eâ caruisse, patet ex statuis equestribus. Qua de re plura Torrent. in Sueton. Cal. & Marcellus Donat. in eundem. Franciscus Marius Grapaldus, lib. de partibus ædium *stapedes* maluit, quàm *stapes*. Sed *stapedes* nihilò magis analogiæ repugnat, quam *stapes*.

PESCIA, à πέσκος, vel πέσκον, quæ ut ex Hesychio & Suida constat, idem sunt ac πέκος, hoc est, *vellus*, *pellis tondenda*. Imò & πέσκος fit à πέκος, inserto Σ. πέκος autem à πέκω, *tondeo*. Festus: *Pescia in Saliari carmine Ælius Stilo dici ait, capitia ex pellibus agninis facta, quod Græci vocent pelles πέσκεα neutro genere pluraliter.*

PESSULUS est *obex*, sive id, quo obducto fores clauduntur. Ut ex Terentiana constat Eunucho. Duos ferè obdebant, qui securiores esse vellent: unus superior, alter inferior. Plaut. Aulul.

Ostium intus ambobus occlude pessulis.

Appuleius, lib. III: *Et cum dicto pessulis injectis, & uncino firmiter immisso sit ad me reversa*. Glossæ: *Pessulus*, μάνδαλος, κλεῖθρον. At aliæ: *Mandalus*, κατοχεύς. Nomen *pessuli* non à *pede* quasi *parvus pes*: ut cùm Papia Perottus putavit. Sed neque diminutivum est à πεσσὸς· quæ aliorum opinio est. Verùm est à Dorico πάσσαλος, *paxillus*, *clavus ligneus*: ut bene vidit Muretus, lib. XII Var. Lect. cap. IX. Ut ab ἰταλὸς, *vitulus*, sic à πάσσαλος, *pessulus*. Πάσσαλος est à Dorico πάσσω, sive πάττω, pro πήσσω, sive πήττω, quod idem ac πηγνύω, *compingo*, *pango*, *figo*. Hoc autem à פגע, *impegit*, sive *incidit in aliquem*.

PESSUM *premere*, & *pessum dare*, sive unicâ voce *pessumdare* (nam nunc conjunctim, nunc divisim legitur hæc vox in vett. libris) idem sunt quod *perdere*. At *pessum ire* vel *pessum abire*, significant *perire*. Non tamen hæc propria significatio est; sed sumta tralatio à re maritimâ: quod origo indicat. Est enim *pessum* à βυσσὸς, quod Ionicum pro βυθὸς, Suida teste. *Y* abit in *E*, quomodo à ῥυμὸς est *remus*, à ῥυμουλκῶ, *remulco*. Π vero in Β mutatur, quâ ratione à πύξος est *buxus*; à πυῤῥὸς, *burrus*; ab ἀπὸ, *ab*; ab ὑπὸ, *sub*, &c. Idem comprobatur loco Plauti. Cistell. Act. II, Sc. I:

Maritimus moribus mecum experitur: ita meum frangit amantem
Animum: neque, nisi quia miser non eo pessum, mihi ulla abest
Perdito pernicies.

Ac similiter usurpatur, Rudente, Act. II, III:

Nunc eam cum navi scilicet abiisse pessum in altum.

De piscina similiter usus, Trucul. Act. I. I.

Quasi in piscinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete pessum, tum adducit sinum.

Hæc satis ostendunt, quæ propria ac nativa sit ejus vocis significatio. Quare non assentio Mureto, qui *pessum*, ac *pestis*, ab eodem verbo πεζῶν deducit. Nec magis placet, quod Pontanus in Actio scribit, *pessum* à *pes* dici, quasi *sub pedibus*. Sanè hoc si esset, *pessundare* propriè esset *calcare*. Quare si *pessum* à *pes* placeat deducere, non tam *sub pedibus* signabit, quàm *versus pedes*. Nempe ut *horsum* valet hoc versum; *aliorsum*, alio versum; *prorsum*, proversum: sic *pessum* sit pedes versum: eoque *pessum* pro *persum* dicetur. Quæ aliter se habere, pluribus monstrare nihil attinet. Tantùm nunc sententiam hanc refellam auctoritate veterum Criticorum, qui in pereruditis illis Gloss. Philoxeno tributis, *pessum* exponunt βυθὸς καὶ βύθρος, *pessundo* autem βυθίζω, καταποντίζω. quod est, *demergo*, *perundo*: unde & *pessum mergere* dixit Prudentius contra Symmachum. Unde vocis proprietatem non difficile cognoscimus. Sed si non placeat à Græco βυσσὸς deducere: potiùs erit ejusdem originis ac *pondus* quod dicitur quasi *pendus* à *pendo*. Nam pessum it, quod ob pondus fundum petit. Juxta hanc sententiam, quam in Grammaticis Institutionibus Grosippus, sive Scoppius, amplectitur, *pessum*, literæ mutatione dicetur à supino *pensum*, proprieque sit *grave*, *ponderosum*. Ut apud Plautum Sticho:

Utra conditio est pensior, virginem, an viduam habere.

Cujus sententia erit, *Utra plus pendit*, *utra prægravat*, *præponderat*. Unde *pensum* sive *pessum ire* ei propriè est *pondere suo deorsum ferri*. Qui volet, amplectatur: mihi magis placet, ut *ire exequias* dicimus pro *ad exequias*; *ire Romam*, pro *ad Romam*; sic *ire pessum*, dici pro *ad pessum*, id est, *fundum*; quem Græci βυσσὸν dicunt, unde *pessum*. Porrò à *pessum* fortasse haut malè deducamus *pessimus*, quasi quod *pessum dari*, sive ut Plautus loquitur, *pessum premi* dignum. Ab eodem fuerit *pejor*, κατὰ συγκοπὴν ex *pessior*, quâ nempe ratione à *magnus* factum videtur *major* pro *magior*. Nunnesius tamen putabat, pejor esse ex χείρων, nempe ut χ abeat in *p*: quomodo fortè à χηλὴ, *pila*, cùm dicitur de saxis litoreo muro præstructis.

PESTIS quibusdam placet esse à *pessum*, quia funditus tollat. At Muretus ad Catullum ita dici putat πρὸς τὸ πιέζειν, eodemque à fonte censet esse ipsum *pessum*, unde *pessumdare*; Sed *pessum* aliunde originem ducere, ostendimus, suo loco. *Pestis* verò meliùs fortasse deducas ab Hebræo תם, *consumi*: vel, quæ soceri mei Francisci Junii sententia erat, à *peredendo*, ut κατὰ συγκοπὴν factum dicatur è *perestis*. Sanè antiqui, Festo teste, pro *pestilentia* dixere *pesestas*. Quod videri possit dici pro *perestas*. Nam *R* & *S* commutari solent. A *pestis* est *pestilens*, unde *pestilentia*, quæ vox, quia repugnat metro hexametro, pro eo Lucretius lib. VI sæpius *pestilitas* dixit, quasi à *pestilis*, quomodo à *docilis* est *docilitas*; à *nobilis*, *nobilitas*. L. pen. C. de ædil. act. restit. *Pestilis fundus, id est, pestibulas, vel herbam letiferam habens*. Ita legendum, ex vett. libris docuit Cujacius, Observ. lib. XVI, cap. XXIV. Vulgo legitur, *Pestibilis fundus, id est, pestibiles herbas vel letiferas habens*. *Pestibulas* appellat natricum serpentumque *pestes*, ut loquitur Columella. Nempe à *peste* fit *pestibula*; ut à *nave*, *naustibulum*, teste Festo.

PETAMINARIUS, vel potiùs *petamenarius*, factum ex Græco πετάμενος, hoc est, *volans*: ac à Claudiano designatur hoc versu:

Et qui more avium sese ejaculantur in auras.

A Manilio item, cùm lib. v ait:

Et viduata volant pennis, & in aëre ludunt.

Quem ad versum pleniùs eos ex Claudiano Scaliger descripsit. Usi *petamenaris* voce Firmicus & Salvianus. Hic lib. VI de verò judicio & providentia Dei: ubi jungit cum *athletis*, *pantomimis*, *cæterisque*, ut cum eo loquar, *portentis*. Firmicus verò usurpat, lib. VIII, cap. XV, quod est de delphino oriente in octava parte Capricorni: ubi itidem jungit cum petauristariis & similibus θαυματοποιοῖς. Ut hìc *petauristarius* pro *petaurista*, sic *petamenarius* pro *petameno*.

PETASUS, πέτασος, à πετάννυμι, id est, *extendo*, *dilato*. Caussa nominis est, quòd *latos haberet margines*: quemadmodum videre est in imaginibus Mercurii, qui *petasatus*: unde sic de eo Athenæus, lib. XII. Καὶ τὸν πέτασον ἐπὶ τῇ κεφαλῇ,

ζ

καὶ τὸ κηρύκειον ἐν τῇ χειρί· *& petasum in capite, & caduceum in manu.* Aliud est à *pileo*, cùm hic non habuerit latos margines, sed similis fuerit pileolis nostris dormitoriis aut nauticis. Intelligo autem vulgarem *pilei Romani* formam. Nam *pilei Thessalici* iidem erant qui *petasi*: qua de re eruditè H. Junius, lib. II Animadvers. cap. VI. Quædam etiam de *petaso* legere est apud P. Fabrum, lib. III ἀγωνιστ. cap. XXVIII. sed ea nec teruncii sunt: nec majoris multo, quæ inibi de *ephebia* dicit, quod mirâ inconstantiâ, nunc *lupanar* fuisse vult, nunc negat. Utebantur *petaso* longum iter facientes: unde Plautus Pseudolo, Act. II, Sc. IV:

Etiam opu'st chlamyde, & machæra, & petaso.

Sermo est impostoris, ea poscentis, ut peregrè advenisse Athenas videretur. Quam rem pluribus illustrat Petrus Victorius, Var. Lect. lib. I, cap. ult. A *petaso* dicta herba *petasites* ob foliorum latitudinem. Vide Dioscoridem, lib. IV, cap. CVIII. πετάννυμι verò, seu πετάω, est à פתח, quod est *aperire, solvere.* Nam quæ expanduntur & explicantur, ea aperiri ac solvi opus est.

PETAURISTA, πεταυριστής, unde dicatur, Festus docet his verbis: *Petauristas Lucilius à petauro appellatos existimare videtur, cùm ait:*

Sicuti mechanici, cùm alto exiluere petauro.

At Ælius Stilo, quod in aere volent, cùm ait: Petaurista propriè Græci, quod is περὶ ἀέρα (ἢ περὶ αὔρας) πετῶνται. Puto autem & Lucilium, & Ælium rectè sensisse. Nam *petaurista* quidem à *petauro* dicuntur; *petauro* autem nomen σκεῦος τὸ ἐν ταῖς αὔραις πέτασθ. Erat enim *petaurum* machina in sublimi suspensa, ex qua se in aëra sive auras excuterent, atque in terram devolarent. Quod indicat Juvenalis, sat. XIV:

An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique solet rectum descendere funem.

Item Manilius, lib. V:

Corpora quæ valido saliunt excussa petauro.

Plura de *petauristis* Scaliger ad Festum. Habet & alteram πέταυρον significationem, quia & ita dicitur *pertica*, vel *asser super quem de terra volitant gallinæ, ut istic dormiant*, οὗ σὺν ἑσπέραις ὄρνιθες ἐγκαθεύδειν συμβέβηκε, ut ait Pollux. Quod & πέτευρον dicitur, ut ex Hesychio discimus.

PETILUS quid sit, nec inter veteres satis convenit. Festus: *petilam suram* exponit *siccam & substrictam.* Sed addit, Scævolam putasse, *petilam* dici *ungulam equi albam.* Nonius cum Festo convenire videtur. Nam *petilum* [πιλός] exponit *tenue & exile.* Qua notione & Galli dicunt *petit*, quod absque dubio ex *petilus.* *Petili* voce sic usus Lucilius:

Insignis varis & cruribus atque petilis.

Volunt esse ab Hebræo פתי, quod exponunt, *parvulus.* Sed potiùs signat *simplex, imperitus, fatuus.* Quare potiùs sit à πέταλον, *folium.* Hoc enim *exile.* *A* in *I* abit, ut κάναστρον *canistrum.*

PETO ab αἰτῶ, præmisso *P*, vel potiùs à ποθῶ, id est, *desidero*, vel quod Scaligero visum, ab obsoleto verbo πέθω, unde sit πόθος, *desiderium.* A *peto* est *petulcus*, & *petulans*; de quibus seorsim. Et *petisso*, vel *petesso*; ut à *lacio, lacesso.* Item *Peta Dea.* Arnobius, lib. IV. *Putationibus arborum Puta præsto est: rebus petendis, Peta.* A *peto* sunt *agripeta, lucripeta, cænipeta*, & quod in Glossis Isidori legas, *Veneripeta.* Ab eodem est *appeto*, unde *appetitus*, & *appetones*; quomodo *appetitores* Laberius appellat, teste Nonio. Item *oppeto*, quasi *contrà peto*; unde est, quòd in rebus adversis locum habet, ut *oppetere mortem.* Omnino fallatur, qui compulsus loco Servii ad I Æneid. ab *ore* dictum censeat, quasi κυρίως *sit ore terram petere.* Nec enim id omnes faciunt, qui *mortem oppetunt.* Et Servius apertè addit, non esse compositionem, sed etymologiam, hoc est, allusionem, etymologiæ aliquid simile habentem. Aliter si etymologiæ voce usus Servius, falsus & ipse. Ejusdem originis est, *suppeto*, hoc est, *leviter peto*: *appeto*, hoc est, *desidero*; *competo*, hoc est, *unà peto.* Sed quia quod quis *appetit*, circa id versatur, eique imminet, indè accipitur *appetit* etiam pro *appropinquat, instat.* Et quia cum altero petit, motibus quodammodo convenit, hinc *competit* usurpatur pro *congruit.* Et quia quod petitur, sæpius impetratur: indè *suppetit* pro adest, quasi quod petendo sit impetratum. Unde *suppetiæ*, quas sibi *suppetere* rebus adversis periclitantes expetunt. Item *impeto*, unde *impetus*, quia violentè quis alium petit, & invadit. Scaliger advers. Card. Exercit. CCCVII. III. *Est propius ad nanciscendum verbum PETO, quàm verbum VOLO. Itaque IMPETUM quoque appellatum invenimus, & apud Græcos* ὁρμήν. Pro eodem & *impes* dixere antiqui, unde *impete* apud poëtas, pro *impetu.* Glossæ: *Impete*: ὁρμηδόν. Ab eo est *impeteius*, ut à *lege, leguleius*: Glossæ exponunt βίαιος· nisi à verbo *impeto*, quia *impetit*: ut *satureia* herba, quia *saturat.* Item ab eo est *impetibile*, quod impetitur, ut cùm Solinus de Chamæleonte ait, *Impetibilis est coraci.* Præterea *impetibile* dicitur, quod est turpe, quia id petitioni ac reprehensioni obnoxium est. Usus hoc pacto Appuleius, in Apol. *Sceleri*, inquit, *nefando, immani, impetibili.* Eodemque modo locutum Symmachum, observat ad hunc locum Scipio Gentilis. Sed & *impetibile* accipitur pro eo, quod frustra quis impetat. Glossæ, *Impetibile*, ἀνεπιχείρητον, ἀνεπιπόθητον. Usus Solinus, cap. XLIII. Ab *impeto* quoque est *impetigo*, quod corpus impetat, & infestet, scabiei instar. Serenus Sammon.

Si vero vitium est, quod ducit ab impete nomen,
Hâc matutinâ poteris cohibere salivâ.

Glossæ vett. *Impetigo*, λειχὴν, λέπρα. Onomast. *Impetigo*, ἀλφὸς, λειχήν. Pro eo & *depetigo* dixere, teste Festo. Lucilius apud Nonium:

Illuvies, scabies, oculos huic deque petigo
Conscendere.

Nam *deque petigo* per tmesin dixit, pro *& depetigo.* Falsus Nonius, cùm hinc *petigo* dici colligeret. Ut autem à *petendo, depetigo*, ita ab eodem, *petimen* pro ulcere jumenti: si recta est interpretatio Festi, quem vide.

PETORITI vox à dubium Græcisne sit, an Gallis. Si à Græcis, fuerit ab Æolico πέτορες pro τέσσαρες, non autem à πέταμαι, id est, *volo*: vel πέτομαι, & Latino *rota*, ob *volucres rotas*, quod quendam censuisse scribit Agellius, lib. XV, cap. XXX. Sin sit à Gallis, quod Varronem XIV rerum divinarum censuisse, ibidem ait Agellius, videri possit esse à *pedar*, quod Britannis *quatuor.* Nam olim eadem Celtarum & Britannorum lingua, ut sylvâ quadam vocabulorum in Britannia sua comprobat Cambdenus, & ex eo in Cosmographicis P. Merula. Ratio nominis utrobique eadem. Est enim genus *carri quadriroti.* Capiunt ex his lucem verba Festi: *Petoritum*, inquit, *& Gallicum vehiculum esse, & nomen ejus dictum existimant à numero quatuor rotarum. Alii Osce, quòd ii quoque petora quatuor vocent. Alii Græcè, sed* Αἰολικῶς *dictum.* Puto has sententias non difficulter conciliari, si dicamus, origine esse Græcum, Gallos verò accepisse à Massiliensibus, qui Græcè loquebantur. Quod si est, respuendum quod à *pedar* derivant, planeque ab Æolico πέτορες fuerit. Sic *sagum, bulga*, & alia tribuunt Gallis, quæ tamen illi acceperant à Græcis.

PETRA, πέτρα, pro quo & Atticè πέτρος dicitur: ut Moschopulus tradit. Sed πέτρα est *saxum vastæ magnitudinis*: at πέτρος, *lapis est exiguus*: & sæpius *pars grandioris saxi aut rupis*: quemadmodum docet Eustathius quoque in Iliad. N. A *petrâ* arietes vocantur *petrones* à Plauto, Captivis, act. IV, sc. II.

Qui petroni nomen indunt verveci sectario.

Sententia est, qui *petronum* sive *arietum carnem* vendunt pro *vervecinâ*, quæ sapore magis commendatur. Sic autem *arietes* vocat à *duritie & asperitate, quâ referunt petram.* Nam Festus *rusticos* ait *petrones* dici, à *petrarum asperitate, duritiaque.* Estque à *petris, petro*; ut à *verris*, hoc est, *stipitibus, varro*; nec abludit multum *rupex*, à *rupe.* A *petrâ* quoque dictæ *lampetræ*: nempe à *lambendis petris.* Eadem & *muræna* dicitur à Græco μύραινα, ut monet Varro, lib. IV de L. L. Vide hoc de pisce quædam non vulgaria apud Josephum Scaligerum, lib. I Auson. Lect. cap. XXVI.

PETULANS, à *petendo*, teste Festo & Isidoro, in X. Caussa ex eo, quòd alios contumeliis atque injuriis impudenter petat. Similiterque *procax* dicitur à *procando*, id est, *petendo.*

Petulcus, qui petit; ut *hiulcus*, qui hiat; Charisio teste lib. I. Sic Festus: *Petulantes & petulci etiam appellantur, qui protervo impetu & crebro petunt lædendi alterius gratiâ.* Servius, in IV G. *Hædique petulci, id est, lascivi & exultantes. & petulci dicti ab appetendo: unde & meretrices petulcas vocamus.* Onomast. *Petulcus*, ἀσελγής.

PH

Phæcasium, φαικάσιον, *calciamenti genus*, ut discimus ex Polluce, lib. VII, cap. XXII. & illo Senecæ, lib. VII de benef. *Pythagoricus quidam emerat à sutore phæcasia.* Pollux ostendit, eo usum esse Eratosthenem in Mercurio:

> Πίλημα ποτὶ ῥάπτεσκεν ἐλαφρῶ φαικασίοιο.
> *Soleam olim suebat levis phæcasii.*

Ubi cum φαικάσιον dicatur ἐλαφρὸν, facile iis subscribo, qui arbitrantur φαικάσιον venire à φαικὸν, quod est, ἐλαφρὸν· ita enim exponit Hesychius. Idem tamen docet φαικὸν etiam esse λευκόν· eoque & ab hac notione videri possit nomen accepisse à φαικὸν, quà notat *album*, vel *candidum*. Nam *phæcasia* alba erant, saltem illa, quibus sacerdotes utebantur, ut ex Appiano & Herodiano cognoscimus. Philosophorum enim *phæcasia* (ut Pythagorici illius Senecæ memorati) colorem fuisse nigrum, non inficior. Sacerdotes Alexandrinos, atque etiam Atheniensium candidis usos esse, scimus ex lib. V Appiani de bello civili. *Phæcasin* induti *phæcasiati* dicuntur Hieronymo contra Jovinianum. Item *Phæcasianos* Deos dixit Juvenalis sat. III, quod simulacra deorum in Græcia cum *phæcasin* fingerentur.

Phalanx, φάλαγξ. Macedonibus (ut Curtius inquit) vocatur *peditum stabile agmen, quando vir viro, arma armis conserta sunt.* Amplior tamen militum numerus in *phalange*. Nam, ut Vegetius, lib. II de re militari cap. II, continebat *phalanx* VIII hominum millia, cùm legio tantum VI millibus constaret. Accuratè verò imprimis *phalangem* Polybius descripsit. Sic dici φάλαγξ ex Suidæ sententia videtur, ἀπὸ τοῦ πελάσαι ἄγχι, *quod propius accedat.* Est enim agmen consertum, ac perpetuo velut textu umbonum junctum confertumque: quod Græci dicunt συνασπισμόν. Cæterum habet & *phalanx* aliquot alias notiones. Ac pro diversa significatione aliam aliamque originem adfert Etymologus. Vide eum in φάλαγξιν.

Phaleræ, à Græco φάλαρα, converso *a* in *e*; quomodo à τάλαντον, est *talentum*; à καμάρα, *camera*, &c. Φάλαρα quid & unde sit, docet Etymologus: φάλαρα, inquit, τὰς περικεφαλαίας, αἰσθήσεις τὴν κόσμησιν τὴν κατὰ τὸ μέτωπον τοῦ ἵππου. ἢ τὰ τῶν γνάθων σκεπάσματα, ἀπὸ τοῦ φάος, φαλός, καὶ φάλαρος. Et paullò pòst: φαλός, αἰσθήσει τι μικρὸν καὶ λαμπρόν. παρὰ τὸ φάος, ἢ παρὰ τὸ φῶ ῥῆμα. καὶ φάλαρα, τὰ κοσμήματα, διὰ τὴν λαμπρότητα. καὶ ῥῆμα φαληρίαω, ὅθεν Ὅμηρος ἐπὶ τοῦ, Κύματα φαληριόωντα. Μεταφορικῶς hæc vox usurpatur pro *rebus externis*, quæ animi bonis opponuntur. Pers. sat. III:

> *Ad populum phaleras: ego te intus & in cute novi.*

Ac observavit Casaubonus, eo ipse modo locutum Plutarchum, lib. de amore divitiarum: τίνι τῶν καλῶν τῆς ἀρετῆς τὰ τοῦ πλούτου φάλαρα ταῦτα, ἢ ἐλευθεριότητα ἢ θαύματα κοσμιότητος παραβαλεῖν ἄξιον. Hinc *phaleratus*, *phaleris* insignis; & μεταφορικῶς, *dicta phalerata*, apud Terent. Phorm. act. III, sc. II. Donatus interpretatur *honesta atque ornata*.

Phantasia, φαντασία, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι, quia species rerum quas sentimus, vel etiam sentire nos putamus, intus apparent. Φαίνειν quasi φαείνειν à φάος à quo & θεῖν. *Phaethon*, φαέθων, quasi φάος θέων. Contractè φάος φῶς dicitur, unde Lucifer φωσφόρος, *Phosphorus*. At φάος omnino est à φάω, *splenduit*, *illuxit*. Unde & φέγγος, *splendor*; φέγγω, *splendeo*.

Pharetra, φαρέτρα, quæ dicta ἀπὸ τοῦ φέρειν, juxta Suidam sive ex φέρω, *fero*; & τρώω, *vulnero*, secundùm Eustathium: quia *ferat tela vulnerantia*.

Pharmacum, vox media est, quales multas recenset Gell. lib. XII, cap. IX. Notum nomen illud: φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. Pro significatione diversa, si Grammaticos audimus, diversam habet originem. Eustathius in Iliad. ε. pag. DLXIV. τὸ φάρμακον ἡ μέση λέξις, ἐπὶ τὸ μὴ ἀγαθοῦ λαμβανομένη παρὰ τὸ φέρειν ἄχος, καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ παρὰ τὸ φέρειν ἄκος. *pharmacum media dictio, in malam partem accepta dicitur ab afferendo dolorem: in bonam, ab afferendo remedium.* Similiter Nonius auctor est, *medicamentum* vocem esse mediam: ac ejusdem ac *medicinam* originis esse non diffitetur. Sed quando pro *veneno* accipitur, putat esse à *Medis*, apud quos plurima sint *venena*. Unde Maro:

> *Media fert succos tristes, tardumque saporem*
> *Felicis mali.*

Sed omnino, & Latinæ, & Græcæ vocis origo est eadem, seu in bonam, seu in malam accipiatur partem. *Medicamentum* enim est à *medicando*. *Medicor* à *medicus*. *Medicus* à *medeor*. Hoc satis ex ἀναλογία vocum cognoscitur. Φάρμακον autem à præterito πεφάρμακται eliso τ. Φαρμάσσειν prima sua notione signasse videtur *medicari*, hoc est, *mederi*, vel *veneno nocere*. Postea autem pro *fucare*, vel etiam *assentari* accipi cœpit. *Pharmaca qui vendit*, φαρμακοπώλης, Aristophanis Scholiastes in Nub. φαρμακοπώλας κυρίως, οἱ τὰ φάρμακα πωλοῦντες, τὰ γελωτοποιοῦντα, καὶ τὰ θεραπευτικὰ. Sed olim aliud *pharmacopoles*, quàm hodie. Nunc etiam simplicia divendunt, atque ex medicorum præscripto *pharmaca* concinnant. Olim simplicia divendebant *seplasiarii*, qui Græcis παντοπῶλαι. *Pharmacopolæ* autem non ex alieno agebant præscripto, sed ipsimet remedia concinnabant, venaliaque habebant: quales nunc *medici circumforanei*, qui per fora atque urbes cursitant, & peritiam suam ac remedia jactando simplici popello sublinere os solent. Itaque sic se habet *pharmacopola* ad *medicum*, quasi ejus quædam simia foret. Unde Maximus Tyrius orat. X: Μιμεῖται πως καὶ φαρμακοπώλης ἰατρὸν, καὶ συκοφάντης ῥήτορα, καὶ σοφιστὴς φιλόσοφον. Sic usum liquet Catonem apud Gellium, lib. I, cap. XV. *Itaque auditis, non auscultatis, tanquam pharmacopolam. nam ejus verba audiuntur: verum ei se nemo committit, si æger est.*

Phaselus, sive *faselus* (utroque enim modo scribitur,) Straboni φάσηλος. Usi, præter Sallustium, Maro & Horatius. Ad illum Servius monet, esse *brevem naviculam*. Ad hunc scribit Acro, esse *navem velocem & oblongam*. Nonius Marcellus dicit esse *navigium Campanum*. Quod ad etymon, apud Isidorum legimus, lib. XVII, cap. X. *Faseloe vocari aiunt à Faselo insula Græcia, ubi non procul mons Olympus est.* Sed loquitur Isidorus eo capite de oleribus: eoque *phaseolos*, quod legumen est, scripsit. Sed si ejusmodi insula est, ab ea quoque *navigium* hoc nomen accepisse, à vero non abludit. Sin ejusmodi insula non est (quod verius puto,) dicere licebit, *phaselo* nomen esse à ספל, *dolavit*, *sculpsit*: nempe quâ ratione à σκάπτω, hoc est, *fodio*, *cavo*, venit σκάφη, *scapha*. Etiam existimare aliquis possit, *phaselo* nomen esse à figura leguminis, quod Græcis φάσηλος, Latinis diminutivâ formâ *faseolus* nominatur. Φάσηλον hoc *pisi* genus vocant Polemo, Epicharmus, Demetrius: ut Athenæus ostendit, libro II. Dioscorides Romano more φασίολον vocat. Aliqui generali nomine dixere λοβὸν, quod propriè *siliquam* signat. Gloss. *Faseoli*, λοβοί. *Passiolus* pro eo legas in antiquis Plinii codd. Et videtur ita scripsisse Glossarum auctor: ut è vett. membranis Salmasius observavit, & ordine ipso literarum liquet. Sic enim scriptum sunt: *Passiolae* λοβός. *Passim*, πανταχῆ. *Passio*, πάθος.

Phasianis nomen dedit *Phasis* Colchidis amnis, ad cujus ostia frequentes convenire, à Græcis proditum est. Martialis in Xeniis, lemmate *Phasianus*,

> *Argivâ primum sum transportata carinâ,*
> *Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.*

Phiala, φιάλη, Eustathio in Il. ψ. dicta videtur quasi πιάλη, quia indé liceat πιεῖν ἅλις. Aliis placet κατ' ἀφαίρεσιν factum ex Hebræo ספל, unde & σίφων, ac *simpulum*, de quibus suo loco. A φιάλη est φιαλοῦν, quod inter alia notat ἐπιβαλεῖν τῷ ἔργῳ, *accingere se ad opus*. Ita usus Aristophanes εἰρήνῃ. Assentio autem iis, qui volunt, priùs dictum de *libatione phiala*, posteaque usurpari cœpisse de *quolibet opere*, quod qui incipit, id quasi *delibare* videtur.

Philtrum, Gr. φίλτρον à φιλεῖν, id est, *amare*; unde Martiano ad verbum dicitur, *amatorium*. Ac similiter Glossæ veteres exponunt. Horat. *desiderii poculum* appellat, libro Epod.

Epod. oda XVII. *Desiderique temperare poculum.* Quod verò ad vim, quam *philtris* tribuunt vulgò, id planè esse anile commentum putant viri quidam eruditi. Apponam solius Andr. Dudithii verba ex epistolâ ejus ad Nicol. Taurellum: *φίλτρα ut amorem cuiquam ingenerent, non fit mihi verisimile. Affectus enim hic ab intellectu ac voluntate in nobis, in cæteris animantibus à naturæ instinctu, atque intelligentiâ illâ non errante (quamvis etiam in nobis omnia illinc) proficiscuntur. Nulla me cogat herba, nulla ἐπάσματα, ut vel amare vel odisse quemquam velim.* Hæc ille. Sed si dæmonibus vis in *phantasiam*, quid, si dicamus nihil quidem præstare *philtrum*, attamen eo ebibito diabolum in *phantasiam* amorem odiumve ingenerare? Notum quàm multa à magis fiant, quibus vim adscribant, cùm tamen ea non fiant vi rerum, sed ob pactum, diabolo clam callideque agente, quod rebus adscribitur.

PHILYRA pro *membrana* vel *papyro* utimur, Plinii exemplo, cujus hæc verba, lib. XIII, cap. XI. *Præparantur ex eo* (de *papyro* Babylonio sermo est) *chartæ divisa acu in prætenues, sed quàm latissimas philyras.* Quod verò sic accipitur, hoc inde est, quòd antiquitus ex arboribus, ac imprimis è *tilia* arbore, quæ Græcis φιλύρα dicitur, *tabellas* solent conficere, quibus rasis ceram infundebant, ut in his acutâ styli parte (æneum id instrumentum erat) exararent: & inversâ, quæ latior erat, inducerent. A qua consuetudine etiam est appellatio *codicis, codicillorum; tabellarum, & tabellariorum.* Suidas: φιλύρα εἶδος δένδρου ἔχον φλοιὸν βύβλῳ παπύρῳ ὅμοιον. Vetus Horatii interpres in od. ult. lib. I. *Philyra est cortex tiliæ arboris.* Ὑποβολιμαῖος Septimius Romanus, qui Dictym Cretensem interpretatus dicitur, in vita ejus scriptoris: *Sex volumina in tilias digessit, phœniceis literis.* Et epistola ad Arcadium: *Libros ex philyra in lucem producturi.*

PHOENICEUS, sive *pœniceus*, aut *puniceus*, aut, ut Appuleius loquitur, *punicans*, color est qui Græcis φοινικοῦν χρῶμα. Ea appellatio est à nomine φοῖνιξ, quo & *palma arbor*, & *ramus* ejus, & *fructus*, & Hesychio teste, etiam *color fructus* denotatur: quomodo *equus* Homero dicitur φοῖνιξ, id est, *Phœnicei coloris*: ac similiter eam vocem usurpat Apsyrtus, capite περὶ ὀνύχων, καὶ μαλακοποδων. Valde hæc confirmat Agellius, lib. II, cap. XXVI. *Nam Phœniceus, quem tu Græce φοινικοῦν dixisti, noster est & rutilus & spadix phœnicei συνώνυμος, qui factus Græcè noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris, quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici vocant avulsum è palma termitem cum fructu.* Malunt aliqui hic scribere absque spiritu *puniceus*. Nam, inquiunt, Latini eum omittunt, quomodo *Pœnus* dicunt, & *Punicus*, à φοῖνιξ. *Pœni* enim à *Phœnicia* erant, quæ Græcè φοινικία. Sed cogitare debuerunt, ut Græcis, sic & Latinis, & *Phœnicopterus* dici & alia id genus. Quamquam autem & *phœniceus* & *puniceus* sint à φοῖνιξ· tamen Latini videntur diversimode usi. Nempe ut *phœnicius* dilutior aliquanto sit, quàm *puniceus*: eoque *pœniceum* equum dixerim ut Gellius *equum*; Seianum ait fuisse *phœnicei coloris*, lib. III, cap. IX: at eum *puniceum* (etsi interdum ita legere sit) non dicam; non magis sanè quàm *coccineum*. *Phœniceus* hic color vulgo à *castaneæ colore* vocatur *castaninus*. Veteribus aliter, non solùm *spadix*, sed & *badius* vocatur. Qua de re suo loco. Ab eodem colore putant aliqui nomen esse *Phœnici*, avi fabulosæ, quæ sexcentos sexaginta annos vivere creditur. Sed aliis placet, sic vocari à φόνος, *cædes*, quia *purpurei* sit *coloris*, qui & *sanguinis*: unde Poëta,

Purpuream vomit ille animam. ——

Alii malunt sic dici, quia uti *palma arbor*, ita & *avis* ista emoriatur, ac renascatur ex se ipsa. Quam nominis caussam etiam adfert Plinius, lib. XIII, cap. IV. Ex φοῖνιξ, quà *colorem* notat *puniceum*, & πτερὸν, quod est *penna*, conflatur φοινικόπτερος, *pennas habens punicei coloris.* Hinc nomen datum avi certæ: cujus linguam præcipui esse saporis indicat Apicius, Plinio teste. De ea ita Martialis:

Dat mihi penna rubens nomen: sed nostra gulosis
Lingua sapit. quid, si garrula lingua foret?

Idem Martialis, lib. III epig. LVIII:

Argutus anser, gemmeique pavones,
Nomenque debet quæ rubentibus pennis.

PHONASCUS, φωνασκὸς, quasi *vocis exercitator*, à φωνὴ, & ἀσκέω. Ita usus Suetonius, cùm Neronem ait, nihil seriò jocove egisse, nisi adstante *phonasco*, qui moneret, parceret arteriis. Interdum hoc quoque nomine vocatur is, quem Plato, lib. VI de legg. χορῶν ἄρχοντα καὶ διδάσκαλον. Aristoteles, vel quisquis auctor libelli de mundo, κορυφαῖον, hoc est, *præcentorem in choris*, prout interpretatur Appuleius, qui & *ducem carminis* nominat, eodem libro. Ita usurpat *Phonasci* vocabulum Varro ὄνος λύρας.

Phonascus adsum, vocis suscitabulum,
Cantantiumque gallus gallinaceus.

PHRASIS, Gr. φράσις, quod Latinis *dictio*, sive *stylus*: à φράζω, hoc est, *edissero*. Aliud enim est, quàm λαλεῖν, etsi discrimen non observetur. Unde & Cicero *Theophrasti* nomen interpretans in Oratore, eum id ait à *loquendi divinitate* accepisse. Φράζω à פרש, id est, *exponere*, *declarare*. A qua voce etiam nonnulli φαρισαίους dictos existimarunt, quod essent *divinæ legis interpretes*. Sed φαρισαῖος, pro quo & φαρισαῖος, sed rariùs, invenias, venit a Syriaco פרישׁ, converso schevà in *A*, quemadmodum in plurimis aliis. Hebraicè pro eo dicitur פרוש, & in plurativo פרושים, unde esset *Pharusæi* per *V*. Apud Justinum Martyrem & quosdam alios reperias φαρισσαῖος gemino *SS*, sed refragante Hebræâ Syraque voce. Est autem פרוש sive *Pharisæus*, à פרש, non quià *explanare* sive *declarare* significat, ut quidam putarunt (qui sic dictos tradunt, quia penitiùs aliis legem exponant:) sed quià notat *dividere* sive *separare*. Non tamen *pharus* tantùm *separatum* signat, sed & *sanctum* ac *purum*. Quare benè Hesychius, φαρισαῖος, ἀφωρισμένος, μεμερισμένος, καθαρός. Sed prior significatio est primaria, altera μεταληπτική. *Pharisæis* nomen est à priori, hoc est, à *separatione*: nempe quia à populo separati sunt tum sanctimoniâ ac munditie, tum dignitate, tum peculiari habitu ac vestitu. Hæc vera nominis ratio est. Epiphanios, Ambrosius, & plerique alii veterum, volunt *pharisæi* nomen esse ab Hebræo פרס, quod rectè interpretantur ἀφορισμὸς, sive *divisionem*: sed פרש indè esse nequit, cùm illud scribatur per *Sade*, hoc per *Sin*. Plura de nominis etymo Drusius, lib. II de tribus Judæorum sectis, cap. II, & III. Quando primo cœperint *pharisæi*, & cujusmodi eorum dogmata fuerint, aliaque huc pertinentia eopse libro apud eundem legere potes, imprimis cap. VII, & XIV.

PHRENITIS, φρενῖτις, dicitur vel ἀπὸ τῶν φρενῶν, id est, *diaphragmate*, sive *septo transverso*, quia ab ejus vitio affectus hic interdum existit: vel potiùs ἀπὸ τῆς φρενὸς, hoc est, *mente*, quia in ea mens semper læditur. Hinc φρενῖτις Plinio, lib. VII cap. LI, dicitur *sapientiæ morbus*: ut μανία eidem est *furoris morbus*. Juvenalis pro *phrenitis* dicit *phrenesis*, Sat. XIV.

Cùm furor haut dubius, cùm sit manifesta phrenesis.

Et ante eum Seneca, lib. I de Ira, cap. XIII. *Dic & phrenesin, & insaniam viribus necessariam, quia sæpe validiores reddit.* Etiam Varronis versiculus est:

Phrenetici septem trionum filii.

Ubi Græci maluissent per *I*. Quamquam in Glossis quoque Cyrilli sit φρενητικὸς, *phreneticus*. Utrumque autem & *phrenesis*, & *phreneticus* Latini formarunt tanquam à φρενεῖν, quod valeat *mentis impotem esse*. Nempe à φρὴν, *mens*. Verùm Græci verbum illud φρενεῖν ignorant. Sed à φρὴν fecere φρονεῖν, quod contrarium signat, putà *sapere*. Estque φρὴν ab Hebræo פן, unde & πινύω, non à πινύω, ut volunt. nam omnino πινύσσω è πινύσκω factum κατὰ συγκοπήν. Hesychius: πινύτο, ἐνόησε. πινυτὸς, ἔμφρων, σώφρων. Idem antè πινυτὴς exposuerat, σώφρων, συνετὸς, ut & πινυτὴ, συνέσις, ac πινυμένη, συνετήν.

PHRYGIONES, dicti à *Phrygibus*, qui artificio vestes acu pingendi nobiles erant, atque adeò artem hanc invenisse existimantur: ut auctor est Servius, ad III & IX Æn. & Isidorus, lib. XIX, cap. XXII. Imò idem Plinius tradit, lib. VIII, cap. XLVIII. *Acu facere Idæi Phryges invenerunt: ideoque Phrygiones appellati sunt.* Sic eum locum corrigo ex veteri mea

Parmensi anni cIↄ cccc LXXVI. In Dalecampiana pro *Idai* male editum, *id.* Usus præter alios Titinnius Barbato apud Nonium:

Phrygio fui primò, beneque id opus scivi,
Reliqui acus aciasque hero atque hera nostra.

Item Varro Κοσμοτορύνῃ· *Phrygio qui pulvinar poterat pingere, soliar lævigabat.* Ita apud Nonium legi debere monet Scaliger in Conject. Eadem de causâ dicti *barbaricarii*, ut Donatus scribit ad illud XI Æn.

Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum.

Nam *Phryges* κατ' ἐξοχὴν dicti *Barbari*, quâ de re pluribus egimus in Oratoriis, lib. IV, cap. X. Etiam vide quæ de *barbaricarius* diximus voce *Barbarus*.

PHTHISIS, φθίσις, ἀπὸ τοῦ φθίειν, sive φθίνειν, quod est, φθινύθειν, hoc est, *corrumpere*, sive *extenuare*. Dicitur & φθόη à φθίω, hoc est, φθίνω. Utrumque nomen est ab effectu. A caussâ verò conjunctâ nominatur πύη, nempe à πύος sive πύον, hoc est, *sanguis purulentus*; unde πύωσις, *suppuratio*; ἄπυος, *pure carens*.

PHYSETER, φυσητὴρ, ex balænarum genere est, inque mari Gallico & Indico invenitur, &, ut testatur Strabo lib. III, à φυσᾶν, quod est *flare*, nomen habet, eò quòd non ore, sed *fistulis* quibusdam in vertice prope oculos positis ingentem aquarum vim eructet. Meminit ejus Seneca, in Hippolyto vers. cIↄ XXV. Vide è junioribus, Rondeletium, lib. XVI, cap. XIV. ex antiquis, Strabonem, dicto libro; & XV; Ælianum, lib. III de hist. animal. cap. XVIII; Arrianum, in Indicis; Plinium, lib. IX, cap. IV; Solinum, in Polyhist, cap. LV; Oppianum, lib. I Halieut. qui eum φυσαλλον vocat; uti φύσαλον Ælianus, nempe ab eodem φυσᾶν. In quibusdam Solini MSS^{tis} pro *physeteras* legas *physetas*, quod sit à recto *physetes*, Gr. φυσητής.

PI

PICA, à *colorum varietate* quibusdam dicta videtur, nempe ex Græco ποικίλα, id est, *varia*. [à πείκειν seu πέκειν, ξαίνειν.] Vel è Latino *picta*, eliso *T*. At Isidorus mirificè, lib. XII, cap. VII: *Pica*, inquit, *quasi poetica, quòd verba exprimant.* Persius:

Quòd si dolosi spes refulserit nummi,
Corvos poetas & poetrias picas
Cantare credas Pegaseium melos.

Sed *pica* est à κίττα, quod idem notat; *T* abit in *P*, more Tarentino, ut à ταὼς *pavo*, à τέτταρες πέτορες, unde *petoritum*. Vel si ob μετάθεσιν, quâ præterea opus, id durius videtur, dic, *picam* venire à *picus*, quòd similitudine aliqua *picum* referat. *Picus* autem unde nomen habeat, in *Pellecanus* diximus. Juniores *picam* etiam vocant, quam Plinius *gravidarum malaciam* appellat. Faciunt autem imitatione Græcorum, qui κίτταν itidem appellant. Caussa tralationis est, vel ex eo, quòd ut *pica* varii est coloris, ita prægnantes, quæ morbo hoc laborant, varia appetant: vel ex eo quòd & *pica* terram mandat. Quam caussam & Galenus adfert. Vide quæ de hac voce scribit Marsilius Cagnatus, lib. III Var. Lect. cap. XV; & Ulysses Aldrovandus, lib. XII Ornithologiæ, cap. XI. Ubi & alias nominis caussas ex vett. adducit.

PICEA vel est à πεύκη, mutato ευ in ι breve: vel à *pice*, quam fundit: uti & *pinus*, quæ iccirco Græcis videri possit πίτυς appellata, à πίττα, id est, *pix*. Plura vide in *Pinus*.

PIGER quibusdam placet esse à *piget*, quia ob *pigri* segnitiem dolemus. Nam differunt *pudet*, & *piget*, quòd illud *rei turpitudinem*, hoc *animi dolorem* respiciat: ut scribit vetus Terentii interpres. Sed magis placet, *piget* esse à *piger*, quia *piget laboris, quando ad eum pigrior segniorque fio.* [à πικρὸς, quod & ἀργαλέον, i. e. ἀργὸν notat.] At *piger* planè est à פגר, vel פגר, hoc est, *debilitari, tardari, pigrescere*. Unde & פגר, *corpus viribus defectum, cadaver*. Et sanè *pigrum* non injuriâ habere liceat pro *cadavere* animato, *ac inutili terræ pondere*. A *piger* est *pigreo*, unde *pigresco*. Dixere & *pigrare* pro *pigrum esse*. Attius Erigonis apud Nonium:

——*Fateor. sed cur propter te pigrem*
Hac, aut hujusce dubitem parcere capiti?

Idem Chrysippo ibidem:

Melius pigrasse, quam, properâsse est nefas.

Lucretius, lib. I:

Quo nisi pigrâris, paullumve recesseris ab re.

Repigrare usurpat Appuleius, cùm alibi (uti I Met.) tum VIII Met. *Cùm & ipso lumine dirarum bestiarum repigratur impetus.*

PIGNUS videtur esse à *pago*, seu *pango*, quia pactionis lege datur. At putabat Pomponius Jurisconsultus dici à *pugno*, quia quæ pignori dantur, manu soleant tradi. Ac videtur hoc confirmare discrimen, quod nonnulli (quos & secutus Fungerus) statuunt inter *pignus*, & *hypothecam*; ut nempe *pignus* sit rei mobilis; *hypotheca*, immobilis. Latinis tamen *pignus* tam rei immobilis est, quàm mobilis: uti & Græcis ὑποθήκη. Dicitur autem *hypotheca* sive ὑποθήκη, ab ὑποθεῖναι, hoc est, *supponere*, unde titulus ille, *De rebus eorum qui sub tutelâ sunt, non alienandis vel supponendis.* Ac *creditor* quidem ὑποτιθέναι, *debitor* ὑποτίθεσθαι dicitur, ut ex Æschine & Demosthene probat Budæus annot. prioribus in Pandectas. ubi pluribus de *pignoris, pignorandi* & *pignoratoris* vocibus tractat. Obliquus recti *pignus* apud priscos erat *pignesis*. Nam, ut Festus ait, *pignesa* veteres dixere pro *pignora*, uti *Ausesii, Valesii, Fusii, Papisii*, quæ posteriores per *R* extulere. Apud Festum vulgo legitur *pignosa* per *O*, sed puto *pignesa* dixisse, quia & *pignera* dixere pro *pignora*, unde *pignero*, & *oppignero*. Fallitur Agrætius, cùm scribit, *pignera* esse rerum, *pignora* filiorum & affectuum. Nam, uti ex iis constat quæ diximus, non magis hæc distant, quàm *benus* & *bonus*, *hemo* & *homo*, *Apello* & *Apollo*, similiaque sexcenta.

PILA priori porrectâ, nunc *mortarium* notat, seu vasis genus, in quo aliquid tunditur: nunc pro *structurâ* erectâ ad aliquid sustinendum. Priori notione aliqui arbitrantur, contractum esse ex *pisula*, quod à *piso*, hoc est, *pinso*: quia *pistillo in eo pinsitur*, hoc est, *tunditur*. Aliqui verò derivant à πιλεῖν, id est, *densare*: quia quæ tunduntur, condensantur. Posteriori verò acceptione ab *opponendo* dici, ait Festus, eò quòd parietem sustentet. Sed quæ similitudo inter hasce voces, *pila*, & *oppono*? Omnino igitur verisimiliùs Festus scripsisset, ab *oppilando*. Nempe ut sit à *pilare*, sive πιλεῖν, quod est *stipare, densare, firmare*. Becmano tamen placet, esse ab עפל, id est, *pila*: quod ab עפל, hoc est, *exstruxit*. Mihi neutrum placet; sed cogitanti, Græcis ὅλμος dici, tum de *mortario*, tum *ligno lapideve terete, & oblongo, cylindri formâ*, item de *ipso cylindro*, planè fit verisimile, *pilam* quoque primò dici de *mortario*, aut *cylindro*. Inde autem de *structurâ* illa erectâ, ad aliquid sustinendum confirmandumque nempe quia ligni aut lapidis teretis & oblongi, quo in mortario tunditur, vel cylindri habeat figuram. Differunt *pila*, & *columna*, quòd columnæ uno constent scapo, hoc est, lapide oblongo perpetuo: pilâ verò extruatur ex lapidibus, cæmentis, aut lateribus; unde & *columna structilis* vocatur ab Ulpiano. A *pila* est, quod Belgæ *pilam*, *een pylaer* dicunt. Nisi fortè fiebant ex *pilate*, lapide, de quo Festus: *Pilates genus lapidis, cujus meminit Cato lib. Originum V: Lapis candidior, quam pilates.* Sed obstat huic sententiæ, quòd nihil tale Vitruvius, & alii. Porrò reperio & tertiam hujus vocis notionem. Nam *pila* etiam dicuntur saxa illa, quæ præstruuntur muro littorali ad frangendam undarum vim, murumque ab iis defendendum. Ita usus Maro, in IX:

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit, magnis quam molibus ante
Constructam jaciunt ponto.

Describit *pilas* Columella, lib. IX: *Prajaciuntur in gyrum moles. Sic enim maris atrocitas objectu crepidinis frangitur.* Græci *pilam* vocant non tantùm προκύμαια, sed etiam χηλὴν, unde Suidas exponit τὰς τῶν λιμένων ἐξοχάς. Sed accuratiùs Scholiastes Thucydidis in lib. I, ubi definiuntur χηλαὶ οἱ ἐμπροσθεν τοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους προβεβλημένοι λίθοι διὰ τὴν τῶν κυμάτων βίαν, μὴ τὸ τεῖχος βλάπτεσθαι. Nempe uti *pilam* antea descripsimus. Itaque doctissimo viro Petro Nunnesio Valentino videtur, *pila* hac notione esse à χηλὴ, χ in *p* converso: nempe uti χ in *b* abit, cum à χολὴ fecere *bilis*. Hactenus de voce *pila* priori longâ. At *pila* priori correptâ, si Isidorum audimus, lib. XVIII, cap. LXIX, sic dicatur, quia sit *pilis plena*. Ita propriè sit τριχίνη σφαῖρα. Vel nomen sit ex eo, quia fiat è

πίλῳ,

πῖλω, hoc est, *lana coacta*: quod à πιλεῖν, id est, *condensare*. Vel à πῖλος fit, significante *pilam*, quam significationem Eustathius in Od. II, pag. ciↃ DCLIV, agnoscit. Ubi ut sic veteres dixisse ostendat, adfert e Suida, Ἡ λαιαλογία σφαιρίζουσα, ἀλλ᾽ ἐδόθη εἰς τὸ Πηνειόν. Sed ibidem legas, σφαῖραν Græcis quidem aliter dici πίλλαν ἀπὸ τοῦ πιλεῖσθαι· Romanis verò dici πίλαν, κατά τινα συγκοπὴν τοῦ ι στοιχείου. Hesychio quoque est, Πάλλα, σφαῖρα ἐκ ποικίλων νημάτων πεποιημένη. Propterea censeo, *pila* esse à πάλλα, pro quo Æoles πόλλα· unde fit *pola*. Veteres enim non geminabant consonantem. A *pola* autem fit *pila*, ut à κόνις, *cinis*. Veteres *pola* dixisse, arguunt hæc Festi verba: *Polit*, *pila ludit*. Ubi vulgo *pollit*. Sed *polit* est in schedis Farnesianis. Hæc imprimis sententia placet, etsi nec longè abeat πόλος, unde fit *pila*, ut *lana* à λῆνος. Πόλος ἀπὸ τοῦ πολεῖν dixere de rebus *rotundis*: ut de *cælo*. Item de *capite humano*, ut ex Hesychio in *Polus* ostendimus. Imò ut Græci πίλον, ita Latini etiam *pilam* de *capite* dixere. *Pila* enim à rotunditate dicta simulacra capitum humanorum, quæ Laribus Compitalibus soleant suspendi, ut docet his verbis Festus: *Pila, & viriles & muliebres effigies, in Compitis suspendebantur, Compitalibus ex lana, quod esse Deorum inferorum hunc diem festum, quos vocant Lares, putarent: quibus eo die tot pila, quot capita servorum; tot effigies, quot essent liberi, ponebantur: ut vivis* (*sic enim invocantur*) *parcerent, & essent his pilis, & simulacris contenti.* A *pila*, & *crepando*, est *pilicrepus*: quod legere est apud Senecam, epistola LVI. & in vet. inscriptione p. DCXXXVII ed. Grut. num. I. Idem est, qui *pilarius*, ut exponitur in Glossis Isidori. Ita autem, ut censet Turnebus, lib. VII, cap. IV, vocantur, qui datatim *pilâ* ludunt: idque vel quòd *pilas crepent*, vel quòd, *crepante pilâ*, ludant, quod paullò ante balnea facere solent, vel dum hypocausta & sudationes calescunt. *Piludios* vocat Firmicus. Aliter tamen Cœlius Rhodiginus, lib. XXX, cap. XIX; Hieronymus Mercurialis, lib. I artis gymnasticæ; & Joannes Savaro, ad ep. II, lib. II Sidonii, qui *pilicrepos* dictos putant, qui in balneis *pilas* pice illitas in vaporarium conjicerent, ut incalesceret.

PILENTUM vehiculi genus, fortè quasi *bene pilatum* ac compactum. De eo sic Festus: *Pilentis & carpentis per urbem vehi matronis concessum est, quòd, cùm aurum non reperiretur, ex voto, quod Camillus voverat Apollini Delphico, contulerunt.* Onomast. *Pilentum*, μετέωρον ὄχημα. Usi Maro, Livius, alii.

PILEUS, nec quia *pilos tegat*, nec quòd ex *pilis fiat*: sed à Græco πῖλος, quo propriè signantur *coactilia*, vulgo *feltra* appellant. Sed μετωνυμικῶς eo pro *capitis integumento* usus Hesiodus, ἐν ἔργοις·

—— κεφαλῆφι δ᾽ ὕπερθεν

Πῖλον ἔχειν ἀσκητόν.

Et Aristot. lib. V de generat. animal. cap. V: τὰς σκεπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι πολιοῦσθαι θᾶττον: *citius canescere pilos, pileo vel integumento alio tectos.* Hinc ὑποκοριστικῶς πιλίον, & πιλίδιον, quo usus Plato, III de Rep. *Pileum* est à Græco πιλίον, quod propriè *pileolum* notat, sæpe tamen usurpatur pro primigenio πῖλος, hoc est, *pileus*. Sic scribit Plutarchus in T. Q. Flaminio, de civibus Romanis servitute exemtis: καθάπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς οἰκέταις, ὅταν ἐλευθερωθῶσι, ξυρᾶσθαί τε τὰς κεφαλὰς, καὶ πιλία φορεῖν. Ubi πιλία simpliciter est *pilea*. Duplicem autem morem tangit Plutarchus. Unus est, quòd *impositione pilei* servis conferebatur libertas: unde Livius & alii μετωνυμικῶς dicunt *vocare ad pileum servos*. Alter est, quòd hanc *pilei* impositionem antecedat rasura, quæ fiebat in templo Deæ Feroniæ: ut scribit Servius in VIII Æn. Caussam adfert Nonius voce *liberi*: *Qui*, inquit, *liberi fiebant, ea caussâ calvi erant, quod tempestatem servitutis videbantur effugere, ut naufragio liberati solent.* Subjicit deinde locum hunc Plauti ex Amphitr. I. I:

Ut ego hic hodie raso capite calvus capiam pileum.

Quod verò de naufragis ait Nonius, id disertim testatur Lucianus in fine Hermotimi; & Artemidorus, lib. I, cap. XXIII. Sed redeamus ad *pilei* vocem, ut *pileus* à πιλίον, illud à πῖλος· sic hoc à πιλεῖν, quod est πυκνοῦν, *condensare*: unde dicta ἐμπίλια, *impilia*, de quibus seorsim. Item Latinum *pilare*, unde *oppilare*, *pilata agmina*, aliaque. Erat autem vulgaris *pilei* Romani forma non absimilis *pileolis* nostris *dormitoriis* aut *nauticis*. Diversi ab iis erant *pilei Thessalici*, qui latos habebant margines ad faciendam umbram. Videntur autem iidem esse ac *petasi*, qua de re eruditè H. Junius, lib. II Animadvers. cap. VI. Quando verò Romani, qui nudo alioqui capite prodibant, *pileis* uti soleant, egregiè docet J. Lips. lib. de amphith. cap. XIX, & XX.

PILO nunc corripit primam, nunc producit. Cùm corripit, est à *pilus*, ac tum notat *pilos accipere*, tum *pilos evellere*. Festus: *Pilat, pilos habere incipit. alias pro detrahit pilos, à quo depilati.* Nonius: *Pilare dictum est, ut plumare, plumis vestiri. Afranius Compitalibus: Præterea corpus meum nunc pilare primum cœpit.* Similiterque Accius dixit: *Tunc primum pilabant genæ.* Et Martialis, lib. XII, Ep. XXXII:

Summœniana, quâ pilantur uxores.

At *pilare* primâ porrectâ, vel *densare* notat, vel *furari*. Hinc *compilare* dicuntur fures: Gloss. Philox. *Compilat*, συλᾷ, μαδίζει. Quæ interpretatio non est ejusdem verbi. Nam *compilo* mediâ longâ est συλᾷν· brevi autem, μαδίζειν, hoc est, τὰς τρίχας ἀποτίλλειν. Priori modo usus Horat. lib. I, sat. II

Formidare malos fures, incendia, servos

Ne te compilent, fugientes.

Eademque notione dicitur *suppilare*. Plautus, Asin. *Ille ecastor suppilabat me.* Cæcilium quoque ac Pomponium similiter locutos, docebit Nonius. Imo & simplex sic usurpat Ammianus, lib. XXXIII: *Castra inimica pilantes.* Unde hac notione descendat, non constabat inter veteres. Ejusdem esse originis, seu corripiatur, seu producatur, censebat Asconius in III Verr. *Compilarit, inquit, est pilos pervellerit; sic fraudaverit furto, ut ne pilos quidem in corpore spoliatis reliquerit.* Item Nonius, cùm ait: *Suppilare est involare, vel rapere, à pilorum raptu, unde & furium passi compilati dicuntur.* Quod etymon satis aptum: nec video, quid præter modulum syllabæ obduci queat. Interea modulus is apud me tanti est, ut Asconio, Nonioque, subscribere minimè ausim. Censeo igitur, hac notione esse à πιλεῖν vel πηλεῖν, quod est, *densare, constipare*. Nempe à more furum, cùm occultare furta student. Vel hac significatione fuerit à Græco φιλήτης, quod κλέπτην, sive *furem*, interpretatur Hesychius. Favet huic sententiæ Festus, qui ait: *Pilare & compilare à Græco trahitur. Græci enim fures* φιλήτας *dicunt.* Usus φιλήτης voce Hesiodus, & quanquam velint, id vocabulum dici παρὰ τὸ ὑφιλεῖν· tamen ἀναλογία facit, ut verisimilius putem, quemadmodum à φιλέω est φιλητὴς, sic φιλήτης, esse ab obsoleto φιλάω, φιλῶ, unde remanserit *pilo*, *compilo*, *suppilo*, pro *furari*. Nam φ in *P* mutare solent cùm Æoles, tum eorum imitatione Romani, ut φοῖνιξ, *Pœnus*; ἀφύη, *apua*; φαινόλης, *panula*, &c. At cùm *pilare* aut ejus derivata compositaque *densandi* significationem habent, tum quidem à πιλεῖν venire dubium non est. Inest ea notio *oppilandi* verbo, quo Lucretius usus, lib. VI:

Fluctibus adversis oppilare ostia contra.

Et Tullius, in Ant. II: *Nisi ille se sub scalas tabernæ conjecisset, hisque oppilatis, impetum tuum compressisset.* Ac clarius quoque ea significatio paret, cùm *pilata agmina* dicuntur pro *pressis densisque*, item *impilatim* pro *dense*. Illustrem hâc de notione adferam locum Servii: è quo simul perspicere erit, quantopere super ejus verbi proprietate trepidarunt antiqui. Sane ad illud XII Æn.

—— *Pilataque plenis*

Agmina se fundunt portis: ——

Sic scribit Servius Danielis: *Pilata, hoc est, pilis armata, quidam hoc loco pilata agmina non à genere hastarum positum adserunt. nam paullò post dictum inferunt, defigunt tellure hastas: sed pilata densa, spissa, ut implere portas potuerint, & postea se in loca apertiora diffundere. Alii pilatum agmen dicunt, quod in longitudine directum est, quale solet esse, cum porta procedit. vel certe pilata fixa & stabilia, vel à pilo quod figit, vel à pila structili, quæ fixa est & manet. nam & Græci res densas & artas πιλωτὰ dicunt. Ennius Saturarum II.*

Contemplor inde loci liquidas pilatasque ætheris oras,

Cum firmas & stabiles significaret, & quasi pilis fultas. Hostius, *belli Histrici primo:*

Percutit atque hastam pilans præ pondere frangit.

Pi-

Pilans, *hoc est*, *figens*. *Idem*: *Sententia praesto pectore pilata*, *hoc est*, *fixabilis*. *Asellio historiarum tertiarum*: *Quartum signum accedebat sive pilatim*, *sive passim iter facere volebat*. *Scaurus de vitâ suâ*: *In agrum hostium*, *veni*, *pilatim exercitum duxi*, *hoc est*, *strictim & densè. nam ubi propriè de genere hastæ loquitur*, *ait*:

Pila manu, *sævósque gerunt in bella dolones*.

Varro rerum humanarum duo genera agminum dicit, *Quadratum*, *quod immixtis etiam jumentis incedit*, *ut ubivis possit considere*. *Pilatum alterum*, *quod sine jumentis incedit*, *sed inter se densum est*, *quo facilius per iniquiora loca tramittatur*. Hactenus Servius.

PILUM pro *telo Romano* à *pereundo* dictum, ait Varro, IV L. L. *Similiter*, inquit, *ab omine pilum*, *quod hostis periret* (al. *feriret*) *ut perilum*. Isidorus, lib. XI, cap. I, ita censet vocari, quòd formam haberet *pila*, in qua pigmentum seu medicamentum contunditur. Mallem dixisset à similitudine *pili*, quo in mortario tunditur. Hac notione *pilum* (pro quo usitatum est *pistillum*) κατὰ συγκοπὴν fieri arbitror è *pisillum*, nempe à *piso*, pro *pinso*, unde *pisum*, *pisillum*, *pilum*, eâ ratione, qua ab *axilla* est *ala*. Nam *axilla* nomen esse diminutivum, certissimum est, ex iis quæ suo loco hac de voce diximus. *Pisillum* verò à *piso*, ut *pistillum*, à supino *pistum*, quia eo *pisetur*, sive *pinsatur*. Plinius, lib. XVIII: *Pisente pilo præferrato*. A *pilo* pro *telo* dicti *pilani*. Festus: *Pilani*, *pilis pugnantes*. Utitur Ovidius, lib. III Fastorum. Ab eodem dicti *Pilumni*, vel à *pellendo*. Idem Festus: *Pilumna popla in carmine Saliari*, *Romani*, *velut pilis uti adsueti*: *vel quia præcipue pellant hostes*. At *Pilumnus*, pistorum Deus, ita dictus, à *pilo pistorio*: nisi (quia idem erat infantium Deus, quorum mala pelleret) à *pellendo* ita vocatum malis. Utrique sententiæ favent verba Servii, in X Æn. *Varro*, inquit, *Pilumnum & Picumnum infantium Deos esse ait*, *eisque pro puerpera lectum in atrio sterni*, *dum exploretur*, *num vitalis sit*, *qui natus est*. *Piso Pilumnum dictum*, *quia pellat mala infantiæ*. *Sed Pilumnus idem Sterculus*, *ut quidam dicunt*, *qui propter pilum inventum*, *quo fruges confici solent*, *ita appellatus est*.

PILUS à *pelle*, unde prodit. Ita Isidorus, lib. XI, cap. I. item Perottus. Sed est fortasse à πίλον, *pluma*. Nam quod in piscibus *squama*, in avibus *pluma*, hoc ferè in pedestribus *pili*. Quare aut verum est, quod dixi; aut saltem, & *pilus*, & πίλος, à communi origine descendunt. A *pilus* est *capillus*, de quo superiùs.

PINCERNA, [Ἐπικέρνης] Budæo lib. V de asse dictum videtur à πίνειν & κιρνᾶν sive κερνᾶν· quia *miscet vinum ut bibatur*. A κερνᾶν sive κεραννύειν malim, quia in secunda *E* effertur. Neglexit hanc vocem in Thesauro suo Robertus Steph. credo quia Budæo suspecta est. Sed non est, quòd de Latinitate ejus ambigamus, si eâ usus Asconius in præturâ urbanâ. Interea non desunt complures alii modi, quibus id munus exprimatur. Horat.

Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis?

Suet. in Cæs. *Sed C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi stetisse objecit*. Catull.

Minister vetuli puer Falerni.

Uti Paulino sive alii in vita Ambrosii, *vini minister*. Simpliciùs quoque Plinio, Appuleio, aliis dicitur *pocillator*. & in vett. inscript. non semel, SERVUS A POTIONE. In iisdem est: SERVUS A LAGENA, sive ut in ipsa inscriptione est, LAGUNA. Sic enim habet: M. ULPIO AUG. LIB. PRÆDIMO DIVI TRAJANI AUG. A LAGUNA. Quod factum exemplo Græcorum. Illi enim λαγυνῶν dicunt. Itaque & doctissimus Angelus Caninius: non à λάγυνος, uti alii, sed à λάγυνον deducit *lagenam*, credo quia alterum illud ei esset suspectum.

PINGO à *fingo*, quod à φέγγω, *luceo*. Ita de utroque Scaliger, cujus verba in *Fingo* adduximus. Vel potiùs est à πίναξ, quod *tabulam* signat, *in qua pingitur*: unde pro *pictura* etiam sumitur. Hesych. πίναξ, ζωγραφία. [ab εἰκώ, unde εἰκών, *icon*.] A *pingendo* est toga *picta*, quæ & *palmata*. Utriusque nominis caussa est; *quod victorias cum palmis intextas haberet*: ut scribit Isidorus, lib. XIX, cap. XXIV. Antiquis tamen aliud fuisse *togam pictam* à *palmata*, indicant hæc verba Festi: *Picta quæ nunc toga dicitur*, *purpurea ante vocitata est*, *eaque erat sine pictura*. *Ejus rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Consi*, *quarum in altera M. Fulvius Flaccus*, *in altera L. Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt*. *Tunica autem palmata à latitudine clavorum dicebatur*, *quæ nunc à genere picturæ appellatur*. A *pictum* est *pigmentum*, *C* in *G* converso. *Pigmenta* sunt χρώματα. Hinc *pigmentarii*, qui divendunt pictoribus, unde colores conficiunt. Sed hoc qui facerent, etiam thus, aliaque aromata, ac unguenta, divendebant. Unde *pigmenta herbarum*, pro herbarum speciebus, dixit Maternus Firmicus, lib. VIII cap. XVII. *Marsi erunt*, *vel qui venenis ex herbarum pigmentis confectis salutaria soleant hominibus remedia comparare*. Atque indè & *pigmentarius* pro *aromatario* ac *pharmacopœo* accipitur. Glossæ Persii. *Per scombros significat salsamentarios*: *per tus*, *pigmentarios*. Firmicus: *Turarios faciet*, *vel pigmentarios*, *seu pharmacopolas*. Gloss. *Pigmentarius*, μυροπώλης, φαρμακοπώλης, μυρεψός. Ex *pigmentarius* corrupta est vox recentioris Græciæ πιγμεντάριος & πημεντάριος, quæ idem significat. Usus Olympiodorus in Gorgiam Platonis, cùm alibi, tum cap. I. Ὁ μὲν ἰατρὸς ἐπιτάττει, ὁ δὲ πιγμεντάριος διακονεῖ τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπιτηδεύων. *Medicus quidem præscribit*; *pigmentarius verò ministrat*, *ea quæ usui sunt*, *apparans*. Sic in Lexico Stephani, μυρεψῶ, πιγμενταρεῖν.

PINGUIS, [à πίων] juxta Scaligerum, in Conjectaneis, à παχὺς, inserto *N*, quâ ratione & à δασὺς est *densus*; à σχίζω, *scindo*; à τῆνα, *tunc*, &c. Vel potiùs est à Græco πιμελὴς, quod idem significat. Et verisimile fit, ab eodem esse *opimus* præmisso *O*. ut in *opinor* à πινύω. Πιμελὴ verò à פמה, quod notat *pinguedinem arvinam*.

PINNA nunc *conchæ* genus, quod & Græcis πίννα, nunc de *avium aut piscium pinnis* dicitur, estque jam ab antiquo *pinnum* pro *acuto*: quod ipsum ab Hebræo פנה, hoc est, *angulus*, nempe ob *acumen* ejus. Sunt & *turrium pinnæ*, quæ *pinnacula* vocat vetus interpres, eumque secutus Erasmus. Sed meritò, an *pinnacula* Latinum sit, ambigas, quando veteres pro eo semper dicunt *pinnas*. Non abludit autem à vero, sic summas templorum turriumque partes dici, quia sunt *acutæ & fastigiatæ*. Interim nec minùs verisimile videtur, cùm ut Latini *pinnas*, sic Græci dicant πτερὰ, & πτερύγια· communem hanc esse nominis utriusque caussam; quòd *fastigium illud in suggrundiis repræsentabat formam aquilæ volantis*, unde & ἀέτωμα dictum, & ἀετός. Sic enim Eustathius in Iliad. ω. pag. CIↃCCCLII vocari ait, μέρος τι τῶν ναῶν διὰ τὸ ἐοικέναι πτέρυξιν ἀετοῦ. Atque hinc liquet, impropriè *pinnas* templorum dici pro *peribolo circum pinnas*, *in quo poterat ambulari*. *Pinnæ* quoque dictæ *summitates*, *quæ fuere in galeis militum*: item *gladiatorum eorum*, *qui Samnites vocabantur*. Hinc, qui cum Samnitibus depugnarent, *pinnirapi* vocati, quod *pinnam* appeterent raperentque. Juvenalis:

Pinnirapi cultos juvenes, *juvenesque lanistæ*.

PINSO, à Græco πτίσσω. Nam veteres *piso* dixerunt absque *N*, ut testatur Diomedes, cujus corruptum hac de re locum emendant Gaspar Schoppius, lib. I Suspect. Lect. epist. XVI. & Isaacus Casaubonus, ad Persii illud, sat. I:

O Jane, *à tergo quem nulla ciconia pinsit*.

Gloss. vett. *Pisat*, πτίσσει. *Pisare* pro *calcare* dixisse antiquos, indeque *pisationis* apud Senecam legi, docuit ad Festum Scaliger. Adi & Turnebum, lib. Advers. XX, cap. XXIX. & lib. XXVIII, cap. XI. Apud Plinium quoque, lib. XVIII in melioribus codd. legitur *pisente ferro præferrato*. A *pinsendo*, *pistillum* dicitur, quo in mortario *pinsitur*, hoc est, *tunditur*. Ab eodem *pistori*, & *pistrino*, nomen. *Pistor* autem antiquitus idem, qui *coquus*, teste Festo. Varro περὶ Μελίττων. *Nec pistorem ullum nossent*, *nisi eum*, *qui in pistrino pinseret farinam*. Idem, lib. I, de vitâ pop. Rom. *Nec pistoris nomen erat*, *nisi ejus qui far pinsebat*. Ante molas inventas, Servio teste, in pilâ conterebant grana: atque id *pisare*, vel *pinsere*, vocabant; pòst inventæ molæ trusatiles, quas & Plautus versavit, unde *pistor* vocatur. Uterque labor operosus, unde & *pistrinum*, συνεκδοχῇ speciei, pro *quovis operoso labore* acci-

accipitur; ut apud Ciceronem de Oratore, *Tibi mecum erit, Crasse, in eodem pistrino vivendum.*

PINUS, à πίτυς. Glossæ Philox. *Pinus*, πίτυς, πεύκη. De πίτυς rectè. Nam & Plinius, lib. XXIII, cap. II, ait: *Pinorum erucas, quas πιτυοκάμπας vocant.* At πεύκη est *picea*, sive, ut Plinius interpretari solet, *larix*: quæ etsi *picea* affinis, tamen & ipsa ab ea differt, quemadmodum idem Plinius docet, lib. XVI, cap. X. At longè etiam majus discrimen esse inter *laricem*, & *pinum*, neminem puto ignorare. Hadrianus Junius in Nomenclatore suo *Picea* interpretatur πίτυς, *pinus*, πεύκη, *larix*, λάριξ. At contrà *pinus* est πίτυς, *picea* est πεύκη, λάριξ autem Græcum non est. *Pityocampa*, cujus superiùs meminit Plinius, *eruca* est è pinu nascens, a πίτυς, id est, *pinus*; & καμπὴ, *eruca*. Venenatum est animal, & legibus prohibitum.

PIO venit à θύω, ut *fio* à φύω. Hoc discriminis est, quòd in *pio* præterea ϑ abit in *p*: Latini enim sæpe imitantur Æoles, qui pro θὴρ dicunt φὴρ, pro θλᾶν φλᾶν. Vel est *pio* à Cretico σιὸς pro θεός. Vel est *pio* à *pius*; *pius* autem à σιός. Nisi *pius* potius à *pio*, hoc à σιός. *Piare* in Glossis exponitur ἁγνίζειν, καθαίρειν, ἐξιλάσκεσθαι. Indè *piatrix*, sacerdos, quæ expiare solet: ut ait Festus. Similiter in Onomastico legas: *Piatrix*, ἁγνίστρια. Ab eodem *piabile*, ibidem transfertur καθάρσιον. Item *piaculum*, quod Græcis ἅγνισμα. Servius, in VI Æn. *Piacula, commissa, propter quæ expiatio debetur.* Est hæc propria notio. Sed μετωνυμικῶς præterea sumitur pro *sacrificio, quo commissa expiantur.* Hinc *piaculare*, quod in Onomastico exponitur ἁγνιστικόν. De *piaculari auspicio*, & *porta piaculari* Festum vide.

PIPER καὶ πίπερι à πέπερι, ut à μέλι *mel*. Hinc πιπερίζειν, *piper imitari*, quomodo *zingiber* πιπερίζειν τῇ γεύσει dicit Dioscorides, lib. II, cap. CXC. Volunt esse à πέπτω, *coquo*, quia juvat concoctionem. Sed est ab Indis, unde appellatio ad Persas, hinc ad Græcos. Galenus ad illa Hippocratis στρογγύλον ἢ μυρτιδανὸν annotat, ἢ τὸ Ἰνδικὸν, ὃ καλοῦσι Πέρσαι πέπερι. Nempe Persæ sic vocarunt, sed voce, quam acceperant ab Indis. Ac hodieque, ut ajunt, barbari in Bengala longum piper *pimpilim* vocant. Alii ajunt, barbaris dici *pepili*.

PIPULUS, teste Nonio, & Isidoro, in Glossis, pro *convitio* ponitur, ut cùm Plautus dixit Aul. act. III, sc. II:

> —— *Nisi reddi*
> *Mihi vasa jubes pipulo hic differam te ante ades.*

Est autem à *pipare*, vel *pipire*, quod à Græcis acceptum. Hesychius: Πιππίζων κατὰ μίμησιν ἡ λέξις πεποιημένη τῆς τῶν ὀρνίων φωνῆς. Unde liquet esse verbum ὀνοματοποιηθέν. Propriè autem *pipare*, Nonio teste, dicitur de *voce pullorum gallinaceorum*. Varro Aboriginibus: *Mugit bos, balat ovis, equi hinniunt, gallina pipat.* Ita eum locum distinguo, ut sit ex senariis. Columella *pipio* pro eo dixit, lib. VIII, cap. V: *Die undevicesimo animadvertat, an pulli rostellis non percuderint, & auscultetur si pipiant.* Non tamen solùm gallinarum ea vox, sed & aliarum avium minutarum, unde *columborum* pullos *pipiones* vocat Lampridius in Alexandro. Similiter *pipilare*, seu *pipitare*, de *passere* dixit Catullus Epigr. III, qua de re & in *Bombus* dictum. Atque hæc de propriâ earum vocum notione. Κατὰ μεταφορὰν autem *pipire* & *pipare*, Oscis notabat *cum ejulatu conqueri*, Festo teste, pro quo & veteres dicebant *obvagulari*. Aristophanes pro eo dixit κοκκύζειν, quod itidem est a *cantu gallorum*. Vide Scaligerum ad VI Varronis, de L. L.

PIRATA scribitur, non *pyrata*. Est enim ex πειρατὴς, quod Hesychius exponit ἐν ὕδατι λῃστὴς, Suidas κατὰ θάλασσαν λῃστὴς. Qui & πειρατὴς derivat à πεῖρα significante idem ac δόλος, ἀπάτη, τέχνη, ut πειραταὶ sint οἱ κατὰ θάλασσαν κακοῦργοι. Alii malunt esse à περᾶν, id est, *transeo*, quòd nempe mare pererrent, unde &, Hesychio teste, περίδινοι dicuntur, sive περίδινοι, nempe à δίνη, id est, *gurges, vortex*. Alii ἀπὸ πειράζεσθαι, quia *multa experitur pericula*: quod postremum apud Rodolphum Agricolam legas, in notis ad Senecam, pag. LXXIV. Atque hoc præcipuè amplectimur. A περᾶν verò περάτης potiùs diceretur.

PIRUS, à πῦρ, id est, *ignis*, quod fructus ejus flammæ instar è lato in oblongum fastigietur, ac protendat. *Y* in *I* transit, ut à φύω est *fio*. Isidorus, lib. XVII, cap. VII: *Pirus vocata videtur, quod in ignis speciem formata est. nam hoc genus pomi ab amplo incipit, & in angustum desinit, sicut ignis.* Nempe ab eadem caussâ *piro* nomen, & *pyramidi*. Sed in *pyramide Y* remansit, quia & Græci πυραμίδα vocant: in *pirus* non remansit, quia planè est Latinum. Nam Græcis *pirus* ἄπιος, ut *pirum* ἄπιον. Vel potiùs cùm *pirum* Græcis sit ἄπιον, fiet ab eo *pirum* truncato capite, ut in multis aliis: insuperque inserto *R*, quomodo à φάω, ac φάζω est φράζω: à κορίαννον, *coriandrum*; à φλέγω, *flagro*; à πύθω, *putreo*; à *tego*, *tergo*, juxta Varronem, &c. Hæc si vera etymologia, rectiùs *pirum*, & *pirus*, scribatur per *I*. Sed unde ἄπιος, id est, *pirus*? An ab *Apia* regione? an hæc ab ἄπιος; Sanè ab ἄπιος *Peloponensum* primò dictam *Apiam*, scribit Athenæus, lib. XIV. Διὰ τὸ ἐπιδαψιλεύειν ἐν αὐτῇ τὸ φυτὸν, *quòd planta hæc in eâ copiosè crescat.* Sed contrà apud Plutarchum, in Hellenicis legas, ἀπίοις ab Ἀπία nomen esse impositum, cùm priùs ἀχράδες dicerentur. Ἀχράδες, inquit, πρώτων ἐν Πελοποννήσῳ φανεισῶν τοῖς Ἕλλησιν, ἐπὶ τῆς χώρας ἐκείνης Ἀπίας προσαγορευομένης. ὅθεν ἄπιοι ἀχράδες μετωνομάσθησαν. Quæ sententia verisimilior est. Nunc ἀχρὰς sumitur pro *pyro sylvestri*, quomodo etiam utuntur Latini. Columellæ, lib. X:

> *Palmitibusque feris lætatur & aspera sylvis*
> *Achrados, aut pruni lapidosis obruta pomis*
> *Gaudet.*

A *pirum* est *pirastrum*, hoc est, *pirum silvestre*. Gloss. *Pirastrum*, ἀχράς.

PISCIS, quasi *pascis*, quia pascit hominem: uti & *pecus*, quod & ipsum propterea à *pascendo* quasi *pascus* dicitur. Ita de utroque Isidorus, lib. XII, cap. VI. Sed uti ista nec assis sunt, ita vera nominis ratio satis est obscura. Interim verisimiliùs saltem derives à πίω, unde πίσκω, & κατ' ἀναδιπλασιασμὸν πιπίσκω. Πίειν est *bibere*, πιπίσκειν autem διδόναι πιεῖν. Ratio sit, quia *pisces* in humido semper elemento agunt, ita ut *perpetuò bibant.* At acutè etiam Martinius deducit à Chald. פסק, *defecit, imminutum seu mutilatum fuit.* Nempe quia *pisces* quodammodo *mutili* videntur: quippe ἄποδες. [ab ἰχθὺς, addito π loco digammatis, ut sæpe.]

PISINNUS factum videtur ex *pusillus*, *L* in *N* converso, quarum literarum facile unam in alteram abire diximus in *Nympha*. Approbat hanc ἐτυμολογίαν Isidorus, lib. X. *Pisinnus à pusione dictus.* Usus Labeo, Homeri interpres:

> *Crudum manduces Priamum, Priamique pisinnos.*

Est & *pisinni papæ* legere in Novella Alexii Comneni, & in Photii Nomocanone, tit. I, cap. XXXIV: referente Balsamone. Cujacius interpretabatur *minimissimus papa*, sive *clericus minoris ordinis.* Nam *clerici* omnes dicti *papæ*, ut diximus in voce *Papa*.

PISUM, πίσον, quod Eustathio dici videtur à πτίσσω. Eliditur T, quomodo & *piso*, & *pinso*, sunt à πτίσσω, quod idem notat. At planè fallitur Isidorus, lib. XVII, cap. IV, cùm legumini huic nomen datum putat à *Pisa* civitate.

PITISSARE, sive, ut alii scribunt, *pytissare*, est *rorantibus*, ut loquitur Tullius, *& minutis poculis pergræcari.* Usus est eo Terentius, Heaut. Act. III. II.

> —— *Pitissando modò mihi*
> *Quid vini absumsit.*

Ubi sic Donatus: *Pitissare est parcè vinum gustare, quasi tentandi gratiâ.* Et mox: *Pitissando, id est, expressis labris expuendo, dum saporem vini probat.* Est *pitisso* non à πιπίζω, nec a πιπίσκω, id est, *potum præbeo* (quæ Becmani opinio est:) sed à πυτίζω, unde ἐκπυτίζω, quod est, *pitissando exhaurio.* Sic usus Alexis apud Athenæum, lib. III. Καὶ τὸ μὲν ὄξὺν οἶνον ἐκπυτίζομεν. Perperam verò confundunt πιπίζειν, & πυτίζειν, quorum illud notat *degustando bibere*, ac venit à πίω, *bibo*: hoc autem signat *sputo*, à πτύω, *spuo*. Illud verbale facit πίπισμα, quo signatur *levis ac crebra bibitio degustantium vinum.* At ab hoc est verbale πύτισμα, hoc est, *expuitio.* Usus eo Juvenalis, sat. XI:

> *Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem.*

Ubi sic vetus Scholiastes: *Qui expuit supra marmor Lacedæmonium, quo stratum est pavimentum. Lubricare* igitur *pytismate pavimentum* dicit, qui exspuendo illud lubricum reddit.

Ac

Ac vocat *pavimentum*, *orbem Lacedæmonium*, ut & Seneca αἰπολῶς appellat *orbem*: nempe ob *ovatas* (ut Plinius appellat) *figuras*, quæ marmori inserebantur. Est igitur divitis periphrasis, quia omnes quidem *pavimentum lubricum reddebant pitismate*, sed soli divites, *Lacedæmonium*: ut rectè observat Scaliger in notis ad Manilium. Quia verò *pitismate pavimentum lubricum fiebat*, hinc postea excogitata pavimenta, quæ humorem statim imbiberent, ne maderent. Vitruvius, lib. VI: *Ita convivantes eorum, & quod poculis, & pitismatis effunditur, simul atque cadit, siccescit.*

PITUITA si coacervetur, aut corrumpatur, multos morbos, sæpeque mortem adferre solet; eoque Ælio Stoloni videbatur sic dicta, quia *petat vitam*. Quam etymologiam meritò improbat Fabius, lib. I, cap. VI. Græcis vocatur φλέγμα: quod (ut est in Etymologico magno) παρὰ τὸ φλέγω, κατ᾽ ἀντίφρασιν· ψυχρότατον γὰρ ἐστί. Verùm antiphrasis nihil est nisi inscitiæ asylum. Quare videndum, an non *pituita* potiùs dicatur à πίτλα, id est, *pix*. Nempe quia *glutinoso lentore pici similis sit*. Atque hoc etymon firmat, quod eâpse de caussâ etiam *herbæ* genus dictum sit πίτλα, cujus tactu, si cum melle teratur, digiti cohærent, Plinio auctore. [est à πιτύω, idem quod πτύω. unde & πίτυσμα, idem quod πτύσμα.] Φλέγμα autem, ut ego quidem suspicor, non ita quidem dicitur, quia *sit per se igneum*: sed quia *per accidens causset febres*. Quippe φλέγμα ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων, ὅσα γίγνεται καταῤῥοϊκά: *pituita acida & salsa fons est morborum, quicunque è destillatione fiunt*: ut ait Plato in Timæo.

PIUS unde sit, nondum reperi. [ab ἠΰς, ἰὺς, εἰὺς, & ἰὸς, præposito π loco digammatis. vel ψάης, μακάριος, δίδαιμων. Hesych.] Inde *Pietas*. Et *piare*. Plaut. Asin. Act. III, Sc. I: *Ubi piem pietatem*, id est, *propitiam reddam*, sive, ut Nonius explicat, *colam*. Ab eo est *piaculum*. Item *impiare*, & *expiare*: quæ contraria sunt. Nam *impiare* primò signat *impie agere*: quomodo usus Plautus. Hinc Festus, *impiatum*, *sceleratum*: & Gloss. vett. ἀσεβῶ, *impior*, *impie facio*. Ac quia scelera polluunt, hinc μεταληπτικῶς signat *contaminare*. Appuleius, lib. I: *Ut me adhuc credam cruore esse humano adspersum & impiatum.* Sidonius, lib. III, epist. XII: *Quæ fuit causa, ut locum auderent vacantem corporum bajuli rastris funebribus impiare.* A *pio* est *piaculum*, ut à *sustento*, *sustentaculum*; à *specto*, *spectaculum*. Eoque minùs placet sententia Nunnesii, *piaculum* deducentis à μίασμα, quod idem notat: nempe ut μ abeat in *p*, quomodo & à λημάω putat esse *lippio*.

PIX, à πίσσα, *s* in *x* mutato, quod non rarò fit. Priscian. lib. I, cap. de literarum numero & permutatione: *S transit in X, Aiax pro Aias, & pistrix pro πίστρις in quo sequimur Dores. Illi enim ὄρνιξ pro ὄρνις.* Πίσσα verò, quæ aliter πίτλα, à πίτυς, *pinus*. A *pix* est *picem*, & *piceatus*, ut apud Martialem, lib. VIII, Ep. LXIX:

—— *nihil est furacius illo.*
Non fuit Autolyci tam piceata manus.

Ubi *piceatam* manum dicit pro *furaci*, quasi qui picis instar quod tangit, auferat: cujusmodi tralatione & *glutinis* vox accipitur, ut illo Catulli, ep. XXII: *Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina & remitte.* A *pice* quoque est *pico*, πιττόω. Usus Plinius, lib. XI, cap. VII.

P L

PLACENTA, non quia *placeat homini*, vel quia *placet deos*, sed ex Græco πλακοῦντα. Nam ferè Latini suos rectos formant ex Græcorum obliquis. Gloss. Philox. *Placenta*, πλακοῦς. Πλακοῦς contractum ex πλακόεις, quod propriè notat *latus instar tabulæ*: Hinc quæ Latinis *placenta*, Græcis est, πλακόεις ἄρτος, sed Atticè pro eo dicitur πλακοῦς, idque contractè, & subintellecto ἄρτος, ut docet Athenæus, lib. XIV. Est verò πλακόεις à πλάξ, quod est *tabula*, unde in Scripturis πλάκες ferè dicuntur *tabulæ*, *quibus Deus inscripserat legem*. Becmanus deducit ἀμείσως *placentam* à πλάξ, in quo falli paret ex iis, quæ diximus.

PLACERE, fortasse per syncopen factum ex *per* & *lacio*, quia quæ pellicere idonea sunt, ea placent. Nisi malis verbum esse legale, quo uti soleant in publicis edictis. Nempe ex eo quod hæc ἐν πλακὶ, hoc est, *in tabula* proponerentur omnibus legenda. Sanè quæ Latinis *placita*, ea Græcis ἀρεστά· unde est, quod *placita* sive *sententiæ curiæ*, *arresta* vulgo dicuntur quasi ἀρεστά. A *placeo* est *placidum*, quia quod hujusmodi est, placet omnibus. *Placidum cœlum* dixit Silius in XII: *Placidum mare*, Tibullus lib. IV. Hinc, uti aiunt, *Maroplacida*, navigii genus, cujus usus esset mari placido. Prora & puppis hujus sententiæ est Agellius, lib. X, cap. XXV, ubi inter navigia reponit *maroplacidas*, si prioribus codd. stare licet, ubi in illa H. Stephani editum est, *camaræ*, *placidæ*. Yvo Villiomarus, qui est Josephus Scaliger, lib. I adversum Titium, cap. XX, retinet *maroplacida*, sed Agellium Sallustii loco deceptum arbitratur, in quo *mari placido* conjunctim legerat, cùm voces eæ scribi debeant divisim. A *placendo* quoque est *placare*, quod Græcis similiter ἀρέσαι, vel ἀρέσκεσθαι.

PLAGA, pro *spatio*, seu *tractu*, quomodo corripit priorem, à πλάξ venire, non negabit, qui sciat Eustathium scribere, πλάκας dici πάντα τὰ πλατέα, ac speciatim sic vocari πᾶν τὸ ἐπίπεδον χωρίον, seu πᾶν τὸ πλατὺ χωρίον. Vide eum de generali notione ad Iliad. ζ. pag. DCXLIX: de altera Iliad. ϵ. pag. CCCXXII. Fortasse autem hæc prima πλακὸς notio est: ut sit ab Hebræo פלך, quod est, *provincia*, *regio*. At præterea alia notat multa, etiam cùm similiter corripit priorem. Interdum enim significat *retis* genus, vel *funem*, *quo retia tenduntur*: ut Æn. IV.

Retia rara, plagæ.

Ubi Servium vide. Hac etiam notione à πλάξ venire censet Nunnesius in Grammatistice. Fortasse eo respexit, quia antiquitus πλάκας, hoc est, *tabulas*, retium loco adhibuere. Præterea *plaga*, Nonio teste, accipitur pro *torali*, seu *lectuariâ sindone*: ut apud Varronem in III de vita pop. Rom.: *Chlamydes, plagæ, vela aurea.* Et Tranquillum in Tito, *Lectica dimotis plagulis*: nunc pro parte amictus sive vestis, quæ aliter *clavus* vocatur: quomodo Pacuvius Atalanta ait, *Et simitu picta plaga pallam.* Ita enim legendum apud Nonium, ut in notis ad fragmenta veterum observavimus. Nunc dicitur de *biblis* seu *papyri philuris*: quomodo utitur Plinius, lib. XIII, cap. XII. Ubi docet, *plagulas* prælo subjici, indeque exemtas siccari, *siccatas plagulas* sive *philyras* orarum marginibus, inter se glutinari. Hæc enim, ut quoque monuit Jos. Scaliger, Pliniani loci sententia est, quam non assecutus Guilandinus commentario de papyro. At *plaga*, priori porrectâ, est à Dorico πλαγὰ, pro πληγὴ, quod a πλήττω, hoc est, *percutio*. A plagis patiendis *plagipatidas* finxit Plautus, Capt. III. I.

PLAGIUM à *plagis* dici legas apud Perottum, itemque in Calepino toties recocto: nempe, ut ait, eò quòd *plagii* convictus *plagis* damnaretur lege Fabiâ: quæ corrupte *Favia*, vel *Flavia*, vocatur. Lego quidem apud Ulpianum, capitale fuisse crimen adversus eum, qui liberum hominem sciens emisset. Scio & *plagii* pœnam nunc graviorem fuisse, nunc leviorem, pro ratione rerum & personarum. Sed quod strictè Perottus & Calepinus de *plagis* ajunt, id unde hauserint nescio. Sanè modulus syllabæ huic etymo refragatur. Quare rectiùs Isidorus, lib. X, *plagium* dici ait à πλάγιον, quod propriè notat *obliquum*, ac opponitur ὀρθῷ· metaphoricè autem pro *doloso* sumitur, unde Hesychius, πλάγιοι, δόλιοι. Suidas, πλαγίως, δολίως. Propriè autem *plagii* crimen ab eo committitur, qui sciens liberum hominem, aut alienum mancipium dolo malo vendit, emit, donat, celat. Unde *plagiarius*, qui hujusmodi crimine tenetur. Sed συνεκδοχικῶς etiam ad *librorum fures* ea vox à Martiale extensa est.

PLANCÆ (Festi verba pono) *dicebantur tabulæ planæ, ob quam caussam & Planci appellantur, qui supra modum pedibus plani sunt.* Cùm autem Græci *tabulas* vocent πλάκας, quid, si hinc dici statuamus *plancas*, inserta liquida? Mihi quidem id simplicius veriusque videtur, quàm quod vulgo tradunt, sic dici à planitie, vel quod magnus Scaliger in Conjectaneis scribit, *plancas* dici quasi *palancas* vel *phalancas*, à Græco φάλαγγες. Quod verò ad *Planci* etymon, fortasse non tam est à *plancis*, quod Festus scripsit, quàm Græco πλατύπους. Glossæ Philoxeni: *Pedo*, *plancus*, πλατύπους.

PLA-

PLANETÆ, πλανῆται, à πλανᾶσθαι, quod est *errare*, *vagari*. unde & Nigidius appellat *errones*. Ad originem hanc respexit Maro, cùm I Georgic. de Mercurio inquit,

Quos ignis cœli Cyllenius erret in orbes.

Non tamen existimandum, eos vago incertoque ferri motu. Nam rectè Cicero lib. II de suo consul.

Quæ verbo & falsis Græcorum vocibus errant,
Re vera certo lapsu spatioque feruntur.

Nempe ita ab errando dicti, non quia errent revera, sed quia errare videantur, idque iccirco, quia nunc alio atque alio ab octavi cœli stellis distent intervallo, cùm idem semper spatium servent sidera firmamenti, utpote orbis ejusdem stellæ atque partes. Erronum nomina à veteri poëta hoc versu comprehenduntur:

Μήνη, Ζεὺς, Ἄρης, Παφίη, Κρόνος, Ἥλιος, Ἑρμῆς.

PLANGO propriè est *verbero*. quomodo Lucretius dixit, lib. II:

Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt.

Factum *plango* è *plago*; ut *tango* à *tago*, unde *tagax*; *pango* à *pago*, unde *pagina*; *frango* à *frago*, unde *fragilis*: *Plago* fuit à *plaga*, quod Doricum pro πληγή. Speciatim verò *plango* significare cœpit *præ dolore pectus aut caput percutio*. Quomodo Ovid. II Met. dixit,

Plangere nuda meis conabar pectora palmis.

Vocis proprietatem non satis intellexit Laurentius Valla, lib. V Eleg. cap. LII. cùm ait in superiori Lucretii versu *per translationem dici fluctus plangere litora, quasi ad declarandum dolorem in modum lamentationis.*

PLANGUNCULA (quomodo Bosius & Lambinus legunt apud Ciceronem, Epist. I lib. VI ad Att.,) notat *pusillam pupam*. Quippe *pupa* Græcis πλαγγών, unde Scholiastes Callimachi exponit κήρινον νύμφιον. ὀξύτονος autem ea vox, non βαρύτονος est, ut putâsse videtur Bosius. Estque πλαγγών à πλάσσω seu πλάττω, *formo*, *fingo*, *facio*; à quo & *ars figlina* Plinio dicitur *plastice*, πλαστική. Ab eodem πλάσμα, id est, *figmentum*, quomodo Adam πρῶτον πλάσμα, & πρωτόπλαστος, *protoplastus* dicitur. Sed & *plasma* vocatum *remedium*, *quo phonascus* (qui propriè πλάττειν φωνὴν dicebatur) *vocem corrigebat*. Hinc Persius, Sat. I:

—— *Liquido cum plasmate guttur*
Mobile colluerit.

Ejusdem quoque originis est *emplastrum*, ἔμπλαστρον, quia illinitur. Nam ἐμπλάσσω, *illino*.

PLANTA à *planus*. Festus: *Planta, semina olerum* (al. *olearum*) *quòd plana sunt, & appellantur etiam ex simili plantæ nostrorum pedum*. Vel *planta*, quà solum pedis notat, venit à πέλμα, quod idem notat. Gloss. Phil. *Planta*, πέλματα. Gloss. Cyril. πέλμα, *calcaneum*, *solum*. Onomast. *Planta*, πέλμα, ταρσός. Estque πέλμα à πελὸς, *niger*, quia ea pars calcando solum sordescit. Sed eandem ob caussam, ob quam, *plantam* Festus deducit à *planus*, puto eam venire à Dorico πλάτα pro πλάτη, quo significatur τὸ πλατύ. Latini inserere *N* solent. ut sæpe dictum. At *planta*, pro eo quod Græcis φυτὸν, fortasse factum è *palanta*, hoc à *palus*: ut olim *planta* fuerit non quævis stirps, sed ea, quæ pangerentur. Est hæc sententia Julii Scaligeri in lib. I Theophrasti de Plant. Vel potiùs *planta* sit ab Æolico βλάστη pro βλάστη. Hesych. βλάστα, βλαστήματα, πλαστηγόνια. Σικελοί. Et hoc verius. Nimirum *N* itidem inserto. Saltem minus à vero abludit, quàm quod Petrus Nunnesius tradidit, *plantam* venire à φυτλη, quod idem quidem notat, sed vox ipsa abit longiusculè.

PLANUS nunc id notat, *in quo nihil eminet*, nunc *impostorem*. Priori notione est à πλάξ, quod significat *tabulam planam*, item *quamvis planitiem*, unde πλὰξ πελαγία pro *æquore*. Atque hinc quoque πλακερός, πλακώδης & πλακόεις, *latus in modum* πλακός. A *planus* est adverbium *planius*, apud Tertull. lib. de Pallio, cap. IV. Nam nihil mutandum. Ab eodem est *planipes*, quod idem est ac *mimus*: ac ita dictus à *plano*, hoc est, *nudo pede*, si Festum audimus, cui Diomedes hisce verbis assentit: *Quarta est species planipedis, qui Græcè dicitur μῖμος. Ideo autem Latinè planipes dictus, quòd actores plano pedibus, id est, nudis in proscenium introirent*: Nempe juxta eos sint ita vocati ad discrimen *Comœdorum* & *Tragœdorum*, quorum illi *soccis*, hi *cothurnis* usi. Altera quoque à Diomede ratio adfertur, quòd olim *non in suggestu scenæ, sed in plano orchestræ positis instrumentis mimicis actitabant*. Ita *planipedes* propriè sunt χαμαίποδες. Et hæc, judicio nostro, vera nominis ratio est. Nam *planum* idem est, quod Græcis χθαμαλὸν, hoc est, *terræ æquale*, vel *non multum à terra assurgens*: unde dicitur, *De plano legere*. *Planipedis* voce usus C. Quinctius Atta: *Daturin' estis aurum? exultat planipes*. Vide Carrionem, lib. I Emend. cap. XIV; & Gasparum Schoppium lib. V Suspect. Lect. epist. XIV. At *planus* pro *impostore* est à Græco πλάνος. Usus eo Matthæus, cap. XXVII. ubi Christum à Judæis πλάνον appellatum ait. Etiam Cephisidorum *Plani* cognomentum habuisse apud Athenæum docet Dionysius Synopæus. Est verò πλάνος à πλανᾶσθαι, unde & πλανῆται· ideoque vetus Gloss. *planos* interpretatur *erratices*, *erroneos*, *seductores*. Est & in Glossario Philoxeni legere: *Planum*, *fallacem*, ἀπὸ τοῦ πλανᾶν. Quibusdam tamen non tam *Cephisidorus* à moribus *planus* dictus videtur, quàm alios à *Cephisidoro Plani* nomen accepisse, ob similitudinem, quomodo *Catonem* dicimus pro *sapienti*; *Sardanapalum* pro *molli*; *Herculem* pro *forti*, &c. Errare autem videtur Gellius, cùm lib. XVI, cap. VII, scribit Laberium in Mimis licenter usum voce *plani* pro *sycophanta*: cùm eodem & usum agnoscat Ciceronem in Cluentianâ. Sed & Horatius usurpat, lib. I Epistol. XVII:

—— *Fracto crure planum.*

Itemque Petronius: *Notavit me miles, sive ille planus fuit, sive nocturnus grassator*. Et Arnobius lib. II: *Aliis, que institoribus atque planis*. Ab hac *plani* significatione, *implanare* pro *seducere* Cyprianus usurpavit locum transferens Apostoli ad Gal. VI, ubi in Græco est ἐπλάνησεν. Gloss. MSS*: *Implanavit, seduxit: implanat, seducit.*

PLATANUS, πλάτανος, à πλατὺς, *latus*. Est enim πλατύφυλλος, *ramis foliisque late diffusis.*

PLATEA, πλατεῖα, supple ὁδός. Nam tria erant viarum genera: *latiores*, quæ Græcis iccirco dictæ *plateæ* à πλατὺς, id est, *latus*: *angiporta*, sive *angiportus*, quæ *angusta*, adeò ut iis nihil agi aut vehi possit: ac *fundula*, quæ ingressum solùm, non item exitum haberent.

PLAUDO Scaligero in Conjectaneis placet esse à πλάδος, inserto *V*, quomodo ab antiquo γάδος est *gaudium*. Est verò πλάδος *humor superfluus*, unde πλαδαρός, *fluidus*, *mollis*, *flaccidus*. Mihi *plaudere* potiùs videtur ὀνοματοποιηθέν. De *manuum plausu* dici, satis notum. Sed præterea *plaudere* dicuntur textores, cùm instrumento ad eam rem facto licium densiùs inculcant, & cum sonitu collidunt. Maro in Ciri:

Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.

Græci id dicunt σπαθᾶν, vel κροτεῖν. [est à πλάδω, idem quod πλάζω, unde & *plango*.]

PLAUSTRUM, currus quo fimus convehitur, quoque moles & onera feruntur. Geminam ejus ἐτυμολογίαν invenio apud veteres. Prior est Varronis, lib. IV de L. L. *Plaustrum*, inquit, *ab eo, quod non, ut in his quæ supra dixi* (puta *arcera*,) *sed ex omni parte palam est, quæ in eo vehuntur*, quod perlucent lapides, asseres, tignum. Altera est Isidori, lib. XX, cap. XII, ubi *plaustrum* ait dici quasi *pilaustrum*: nempe à *pila*, hoc est, *sphæra*. Invenio & duplex ἔτυμον apud Jos. Scaligerum, prius est in Conjectaneis, ubi docet *plaustrum* à *palando*, hoc est, *extendendo*, quasi *palaustrum* dici, quomodo fortassis *planca* factum ex *palanca* sive *palanga*, quòd à Græco φάλαγξ. Alterum apud eundem est, notis in Priapeia, ubi ait, *plaustrum* dici à *plaudenda terra*; quomodo à *rode* est *rostrum*; à *luo*, *lustrum*; à *fluo*, *flustrum*; à *frio*, *frustrum*; à *transio*, *transtrum*; à *moneo*, *monstrum*, &c. Ac puto hanc ἐτυμολογίαν esse simplicissimam. Pro *plaustrum* etiam dicitur *plostrum*, teste Prisciano, ac vett. Gloss. in quibus exponitur ἅμαξα. *A V* in *O* abit, quomodo à *claustrum* (quod itidem à *claudo*) est *clostrum*, unde Belgicis *cœnobium* dicitur *een clooster*. Sed & *claustri* voce similiter usus Gregorius Turonensis.

PLAUTUS ex πλατύωτος contractum, *cui aures latæ ac flaccidæ*. Πλατὺς, *latus*; οὖς, ὠτὸς, *auris*. Festus: *Plauti appellantur canes, quorum aures languidæ sunt ac flaccidæ, ut latius videantur patere*. Sed alteram quoque ea vox significatio-

nem habet, quam ejusdem Festi verbis apponam: *Plotı appellati sunt Umbri, pedibus planis quod essent. Unde soleas dimidiatas, quibus utuntur in venando, quo planius pedes ponerent, vocant semiplotia. Et ab eadem causa M. Accius poeta, quia Umber Sarcinas erat, à pedum planitie, initio Plotus, postea Plautus cœptus est dici.* Hac significatione *plautus* est a πλατὺς, inserto *U*. Nisi de etymo tum *plautorum*, tum *semiplotiorum* assenrin malimus Turnebo: qui adversariorum libro XIX, cap. XIX, docet, *plautos* dici à *calcei genere*, quod Græcis βλαυτη & βλαύτιον dicitur: ac similiter soleas dimidiatas *semiplotia* dici ex Græco ἡμιβλαύτια. Mihi magis placet, *plautus* quidem esse ex πλατὺς, *plotia* verò ex βλαύτια, ut *semiplotia* ex ἡμιβλαύτια. Dubitari tamen possit, utrùm *plautus* sit ex *plotus*, quomodo *aurichalcum* fecere ex ὀρείχαλκον: an *plotus* ex *plautus*, quomodo à *plaudo* est *explodo*; è *plaustrum*, *plostrum*. Sed prius malim, quia Græci πλατὺς dicunt. Nisi placet, *plotus* esse ex Æolico, πλοτὺς.

Plebs à *pluralitate* dicitur, [sic & *populus*.] teste Isidoro, lib. IX, cap. IV. Utrùm igitur à *plus*, an à πλῆθος, hoc est, *multitudo*? Omnino *plebs*, factum è *plebes*, quod apud Sallustium, Tacitum & alios. *Plebes* verò à πλῆθος, mutato ϑ in *b*, quomodo ab ἐρυθρὸς est *ruber*, ab οὖθαρ, *uber*, &c. Hinc *plebiscitum*, quia *plebs sciscat*: Senatus enim *censere* & *auctor esse*, populus *sciscere* & *jubere* solet.

Plecto, quando significat *ferio*, venit à πλήκτης, *percussor*, quod verbale à πλήσσω, *ferio*, unde & πληγὴ, Doricè πλαγὰ, à quo Latinum *plaga*, & πλῆκτρον, unde Latinorum *plectrum*, quia eo fides sive chordæ feriuntur. At *plecto*, pro *necto*, est à πλέκω, significante *necto*, *connecto*. Ut Festus quoque in *Amtermini* docet, ejus est compositum *amplector*, quod propriè est περιπλέκω, id est, *circum necto*. Similique *complector*, quod est *simul & totum necto*. Ab eodem *plexus*, id est, *nexus*, πλεκτὸς. unde *perplexus*, quod Glossæ MSSæ Cl. Puteani itidem interpretantur περιπλεγμένος. Significat autem *intricatum*, *obscurum*. *Perplexabile* pro eo dixit Plautus Asinar. Act. IV, Sc. I. Nisi malis *perplexibile* per *I*, quomodo in MSSis suis legi auctor est Gruterus. A *perplexus* dicitur *perplexè*, & *perplexim*: ut *perplexè loqui*, apud Terent. *perplexim lacessam oratione*, apud Plautum Sticho.

Plenus, à verbo *pleo* esse, ut à *leo*, *letum*, scribit Priscianus in quincto. Sed vel est à πλέος, *plenus*, vel à πλήρης, quod idem notat. Sanè veteres dixere *plerus*. Cato, I Orig. apud Priscianum eopse libro: *Agrum, quem Volsci habuerunt, campestris plerus Aboriginum fuit.* Obertus quoque Giffanius suspicatur Lucretium, lib. VI scripsisse:

Corruptus sanguis pleris ex naribus ibat.

In vett. libb. est *pletis*. quod si rectum, ponetur *pletis* pro *expletis*, à *pleo*, unde *impleo*, *expleo*, *compleo*, *repleo*, *depleo*. Interdum *plerus* est *aliquis* sive *aliquotus*, ut in illo Paccuvii apud Festum: *Plera pars pessundatur.* Atque ab hâc notione est *plerique*, non ab eâ, quâ *plenum* notat: quod existimâsse videtur Giffanius. Obscurius autem, quâ ratione Comicus dicat, *plerique omnes*; cùm, si *plerique* tantummodo sint, *omnes* esse non possint. Nam *plerique* semper de *nonnullis*, vel *maximâ parte*, dicitur, de *omnibus* nunquam. Solvit hunc nodum Cæsar Scaliger lib. VII de re poët. cap. ult. ubi ait, quomodo dicimus *sex septem*, subintellectâ disjunctivâ *VEL*, item *plus minus*, pro *plus vel minus*: sic & dici *plerique omnes*, pro *vel plerique*, *vel fortasse omnes*.

Pleo verbum est obsoletum à πλῶ, quod idem notabat, unde πλήθω, & πίμπλημι. Sive, si malis, fuerit à Græco πλέος, *plenus*: unde διάπλεος, ἔκπλεος, ἔμπλεος, περίπλεος, aliaque composita ejusdem significationis. A *pleo* sunt *impleo*, *compleo*, *expleo*, *repleo*; unde *replum* apud Vitruvium, lib. IV, cap. VI: *Item replum de impage dimidia & sexta parte.* Turnebus, lib. XI, cap. IV, cùm lectionem hanc haberet suspectam, *peplum* vel aliud substituendum putavit. At nihil mutant ejus interpretes Philander, Daniel Barbarus, vel Bernardinus Baldus: qui *replum* à *replendo* dici conjectat, atque ita dici *totam illam valvarum partem qua inter impages tabulam totam interiorem replet.* Est & compositum *depleo*, quod superioribus contrarium est. Statius, I Achill.

—— *Fontes deplevimus haustu.*

Ejusdem est:

Fervios latices digno deplevimus haustu.

Manilium quoque, lib. IV dixisse censet Jos. Scaliger:

Totque supervacuis vitam deplete querelis.

Ubi vulgati codd. *deflete*. Pro *expleo* etiam *expleno* dictum. Festus: *Explenunt, explent.* Neque id puto à *plenus*, sed *ploo*: ut à *nato*, *natino*; à *redeo*, *redino*; à *nequeo*, *nequino*.

Pleuritis, πλευρῖτις, à πλευρὸν, *latus*. Cœlius Aurelianus, lib. II, cap. XIII: *Pleuritis à parte corporis, quæ magis patitur, nomen sumsit. Latus enim ipsâ passione vexatur, quod Græci pleuron vocaverunt.* Est sanè *pleuritis* laterum dolor acutus, ac pungens, cum febre assiduâ spirandique difficultate. Itaque Horatio *lateris dolor*, ac Plinio similiter *lateralis dolor* nominatur. Serenus Sammonicus auctor est, vulgò quoque *telum* appellari, quia teli instar membranam pungat.

Plico, à πλέκω, *E* mutato in *I*, quomodo à Σικελία est *Sicilia*; ab ἄνεμος, *animus*, &c. Πλέκω verò Becmano est à פלך, *pelech*, id est, *res plicatilis*. A *plico* est *simplex*, quasi *sine plica*, eâ formâ dicitur quasi *duplex*, *triplex*, *septemplex*, *multiplex*, atque alia. *Complex* quoque apud posterioris ævi scriptores legas, de quo seorsim. *Applex* quoque ab *ad* & *plico* dixisse veteres videntur. Sanè P. Colvius retinet, quod in vulgato scriptoque codice Appuleii invênit X Metam. *appliciore nexu*: pro quo Beroaldus legendum putabat *applicatiore*. Sed & *alterplex* dixisse, ex Festo & Isidori Glossis scimus, in quibus *alterplicem* exponitur *duplicem*. Est & in eodem Isidoro, *biplicitas*, *alterplicitas*. *Simplum* non videtur ejusdem originis ac simplex. Nam cùm *diplus*, & *triplus*, sint à διπλοῦς & τριπλοῦς, verisimile fit, similiter *simplus* factum esse ab ἁπλοῦς, converso spiritu in *S*, & *A* in *I* abeunte. Utriusque rei exempla alibi non semel adduximus. Ex *simplex* & *ludus* conflata vox *simpludearia*; quæ appellatio opponitur *ludis indictivis*. Nam in his & ludii & desultores adhibebantur. Sic autem dicti, quòd per præconem indicerentur. In illis autem adhibiti simpli ludii, hoc est, vel saltatores vel cernuatores. Festus: *Simpludearia funera sunt, quibus adhibentur* D. T. (id est, *duntaxat*) *ludi corbitoresque. quidam ea dixerunt esse, quibus neutrum genus interesset ludorum. Nam indictiva sunt, quibus adhibentur non ludi modò, sed etiam desultores, quæ sunt amplissima. De corbitoribus* seu *corvitoribus*, quorum hic meminit Festus, diximus in *Corbita*. Ab *implico* est *implicíscor*; ut ab *apio*, *apiscor*, & *indipiscor*. Notat idem quod *implicari* & *involvi*, sive ut Glossæ vett. interpretantur, ἐμπεριπλέκεσθαι. Itaque propriè dicitur, cùm febris hominem invadit. Id confirmat hic Plauti locus, Amphitryone, Act. II, Sc. II:

Amp. *Ubi primùm tibi mulier sensisti implicíscier.*
Alc. *Equidem ecastor salva & sana sum.*

A *plico* quoque est *supplicare*, quod faciunt qui manibus pedibusque complicatis orant. Quia verò qui peccarunt, supplicare solent, & si delicti veniam non impetrent, puniuntur; hinc fit, ut *supplicium* nunc *precationem* notet, nunc *pœnam*. Sallustius, in Catilin. *Non votis, neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur.* Ac similiter Afranius locutus, & Plautus. Quare perpetuum non est, quod Agrætius scripsit: *Supplicia de tormentis dicimus: supplicationes de precibus divinis. Explicit* pro *desinit*, quia plicis evolutis tota vestis ob oculos est, nec quod conspiciatur ultra superius est.

Ploro, dubium, utrùm prius dicatur de *clamore*, an *fletu*. Si de *clamore*, deducunt à *planus*. Festus: *Plorare apud antiquos est plane inclamare.* Sin de *fletu*, ajunt esse à πληρόω, quod significat *plenum esse*. Ut propriè significet, *oculos guttis habere ita plenos, ut diffluant*: unde & plus est, quàm *lacrymari*. Ostendit Seneca epist. LXIII. *Nec sicci sint oculi amisso amico, nec fluant. Lacrimandum est, non plorandum.* Mihi magis fit verisimile quod Nunnesius putabat, esse τῷ μετάθεσιν ex ὀλοφύρομαι, *ploro*. [à φλαυρός. vel potius à χλωρὸν, idem quod λωρὸν, πικρὸν, χαλεπὸν, ὑγρόν. Inde χλωρηῒς ἀηδὼν, *querula*, *ploratrix* seu *clamosa*.] A *ploro* est *imploro*, quod est, *plorans opem posco*. Festus: *Implorare, inclamare, ad auxilium invocare.* Gloss. *Implorat*, ἐπιβοᾷ. In Onomastico transfertur, θεοκλυτέω, quod est *Deum imploro*. Sanè nimis angustè. Item *exploro*, quod est *ploratu tento animum*: uti facere solent,

solent, qui veniam facti vel aliud obnixè student impetrare. Hinc generatim sumitur pro *inquirere, ut cognoscas.* Unde *exploratum* pro *cognito ac perspecto.* Ut *explorata salus*, cui opponitur *deplorata.* Nisi magis Festi placet sententia, cùm scribit: *Explorare antiquos pro exclamare usos; sed postea prospicere & certum cognoscere cœpit significare. Itaque speculator ab exploratore hoc distat, quod speculator hostilia silentio prospicit, explorator pacata clamore cognoscit.*

PLOXIMUM, capsa in cisio. Usus Catullus, teste Festo, & Fabio, lib. I, cap. X. Puto vocem esse Gallicam, cùm Fabius dicat, à Catullo circa Padum inventam. Id si non est, erit à Græcis. Diceturque *ploxemum* quasi πλέξιμον, hoc est, πλέκιμον, à πλέκω, hoc est, *plecto.* Nempe quia *è vimine plecti soleret.*

PLUMA [πίλωμα] etymon duriusculum adfert Isidorus, lib. XII, cap. VII: *Pluma*, inquit, *quasi pilumna. Nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita pluma in avibus.* A *pluma*, vestimentum dicitur *plumatile*; ut *cumatile* à κῦμα, quo *fluctus* significatur. Plautus, Epid. Act. II, Sc. II:

Cumatile, aut plumatile, cerinum aut melinum.

Ubi Nonius *plumatile* exponit, *clavatum, aut ex plumis factum.* Ab eodem dicti *plumarii*, quorum meminit Varro Cato, sive de liberis educandis: *Etenim nulla, quæ non didicit pingere, potest bene judicare, quid sit bene pictum à plumario, aut textore in pulvinaribus plagis.* Citat Nonius. Ubi cùm Varro *plumarium*, & *textorem*, ut diversos jungat, videtur *plumare* interdum non esse *textorum*, sed *acu pingentium.* Et probat hanc sententiam Turnebus, lib. XI, cap. XXV, ubi interpretatur verba illa Flavii Vopisci: *Laneas tunicas purpurâ micantes, & plumandi difficultate pernobiles. Plumandi*, inquit, *exponitur texendi à quibusdam: ab aliis acu pingendi exponitur: & sanè videri potest, pro acu pingere interdum accipi, ut à D. Hieronymo: species tamen quædam propriè est acu pingendi, cum clavi, aut patagia, aut segmenta, aut scutula, aut tessella, sic aliæ aliis superassuuntur, ut plumam avium referant: unde & plumariorum & plumandi nomen ortum est per similitudinem traductum: aut cùm, sine assumente, acu pingendo pluma avium referuntur.* Hæc Turnebus. Sed meritò ait, interdum sic *plumandi* vocem accipi. Nam aliàs *textorum* quoque opus esse *plumationem*, indicat hic Prudentii locus in Hamartigenia:

— *Hunc videas lascivas præpete cursu*
Venantem tunicas, avium quoque versicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis.

Cui similis locus apud Lucanum, in X, vers. CXXV:

Fulget gemma toris, & iaspide fulva supellex
Strata micant: Tyrio quorum pars maxima succo
Cocta diu, virus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Ut mos est Phariis miscendi licia telis.

Ubi *pars auro plumata* dicitur, quæ auro esset intertexta. Imò & Vitruvius, lib. VI, cap. VII, disertim nominat *plumariorum textrinas.* Ac propter ista assentire non possum Nicolao Fullero, qui in Miscellaneis sacris *plumarios* dictos arbitratur eos, qui ex plumis avium versicoloribus opera mira elaborant. Vide & quæ de *plumariis* Scaliger in Eusebianis Animadversionibus annotavit.

PLUMBUM à *pila*, quasi *pilumbus.* Isidorus, lib. XVI, cap. XXI. *Plumbum dicimus, quod ex eo primùm pilis factis maris altitudo tentata est.* Meliùs quibus dici placet à πελὸς, *niger*, ut *nigri* appellatio conveniat *plumbo nigro*: vel à πηλὸς, *lutum*, quia multum habet *terrestre*, unde & Belgis *loot*, à *lutum.* Sed imprimis placet venire ex μόλιβος, quomodo Græcis *plumbum* vocatur. Certè κατὰ μετάθεσιν & ι ejecto ex μόλιβος fuerit λόμβος, & præfixo β βλόμβος, more Æolum, qui pro ῥάκος dicunt βράκος, pro ῥῶπες βρῶπες, unde *vepres.* Sanè Latini Æoles imitari amant, rectosque suos sæpius formant ab obliquis Græcorum.

PLUO, à πλύνω, unde Eustathius πλωΐω factum ait Dorico pleonasmo ξυ. Πλύνειν est *lavare*, propriéque de *vestibus* dicitur, ut λούειν de *corpore*, νίπτειν de *manibus ac pedibus.* Vel potiùs est *pluo* à βλύω, seu βλύζω, quod est *scaturio, mano, profundo.* Nam & neutraliter ea vox & activè sumitur, ut *manare* apud Latinos. A *pluo* est *pluvia*, nempe ab antiquo præterito *plui*, quo Plautus utitur pro *plui*, quomodo & Ennius dixit *annuvi* pro *annui*, Lucilius *luvit* pro *luit.* A *pluvia* est *impluvium*, quo usi Plautus, Terentius, Gellius. Item *compluvium*, quod Vitruvius usurpat, lib. VI, cap. III. Glossæ Philox. *Compluvium*, καταίκλυστον, μέσαυλον. Ut *compluvium*, & *impluvium*, differant, docet his verbis Varro, lib. IV de L. L. *Cavum ædium dictum, qui locus tectus intra parietes relinquebatur patulus, qui esset ad communem omnium usum. in hoc locus si nullus relictus erat, sub divo qui esset, dicebatur Testudo à testudinis similitudine, ut est in Prætorio in castris. si relictum erat in medio, ut lucem caperet; deorsum, quò impluebat, Impluvium dictum: & sursum, quà compluebat, Compluvium: utrumque à pluvia.* Asconius Pedianus, in III contra Verrem: *Impluvium locus sine tecto in ædibus, quò impluere imber in domum possit.* Festus: *Impluvium, quo aqua impluit collecta de tecto. Compluvium, quo de diversis tectis aqua pluvialis confluit in eundem locum.* A *compluviis* dictæ *vineæ compluviatæ.* Plinius, lib. XVII, cap. XXI: *Compluviata copiosior vino est, dicta à cavis ædium compluviis.* Meminere ejus Varro, Columella, aliique rei R. scriptores. Ab *impluvio* similiter est *impluviatus.* Plautus, Epid. Act. II, Sc. II.

PE. *Quid erat induta, an regillam induculam, an mendiculam?*
EP. *Impluviatam, ut ista faciunt vestimentis nomina.*
Ut in impluvium induta erat.

Nonius: *Impluviatus color, quasi fumato stillicidio impletus, qui est Mutinensis, quem nunc dicimus.* Sed à Nonio dissentit Turnebus, lib. XIV, cap. XIX. Nam quia Plautus, cùm dixisset *impluviatam*, mox subjicit, *Ut impluvium induta erat*: ideo suspicatur, potiùs à similitudine *impluvii* id nomen esse factum, quâ ratione *vites impluviatæ* dicuntur. Ita *vestis impluviata* sit, quæ *quaternata*, id est, *quatuor quadrata lateribus undique corpus ambiat*: quæ forma est *impluviorum in cavadiis.* Apud Vitruvium, lib. VI, cap. III, mentio est *cavadii displuviati.* Ubi Philander, *Displuviata tecta fiunt trabium junctis capitibus mutuò innixa, paribusque contra se ponderibus pedibus imis divaricatis, quæ, nisi fallor, Sextus Pompeius pectinata appellat, sive testudinata, in quatuor partes devexa.* De eodem sic Turnebus, lib. X, cap. XVII: *Displuviatum cavum ædium, tectum habet utramque in partem devexum: unde & nomen est adeptum, quod tanquam divortio quodam diversè pluviam huc & illuc dividat.* Et similiter Daniel Barbarus in notis ad Vitruvium.

PLUS ex *pleiis* contractum, hoc à πλεῖον converso *N* in *S*, quomodo & à πρὶν factum putatur *prius.* Magis placet hoc etymon, quàm ut *plus* sit à πολὺς per contractionem. Minùs enim significatio respondet. A *plus* veteres dixere *plusimus.* Festus: *Plusima, plurima.* At à *pluri* est *plurimus.* Item *plurifariam*, ut à *multi multifariam.* A *complures* est *compluries*: quo Cato usus teste Festo.

PLUTEUS, ut suspicor, à Dorico πλατίον, pro πλησίον, id est, *prope.* [à πλάτη πλάτιος & πλαίσιον, quod πλάισθιον. vide Hesych. in πλαίσιον.] Nam militi apponebatur. Festus: *Plutei crates corio crudo intextæ, quæ solebant apponi militibus opus facientibus, & appellabantur militares.* Addit deinde, *Nunc etiam tabulæ, quibus quid præsepitur, eodem nomine dicuntur.* Quæ significatio si primaria foret, videri posset venire à πλάξ, unde *tabula gypso illita*, quæ & ipsa *plutei* loco, γυψοπλασία dicta, quæ Doricè esset γυψοπλατία. Glossæ Cyrilli: *Pluteum*, γυψοπλασία.

P O

PODISMUS est agrimensoribus, quod aliter *pedaturam* vocant. Mensura nempe jugeri, areæ, aut alterius, pedibus definita. Pedibus enim vel passibus, vel fune aut perticâ certam pedum mensuram habente colligebatur magnitudo loci. Ac ποδίζειν propriè *pedibus dimetiri.* Unde ποδισμὸς, *podismus*: quo usus Frontinus in fragmento. Ab eo *podismare* est *podismum areæ colligere*, sive *pedibus mensurare*: ut βηματίζειν, *passibus mensurare.* Junius Nipsum: *Omnem trigonum unâ ratione podismare, orthogonium ut puta, oxygonium, & amblygonium.* Sic in Laterculo veteri, *ager podismatus.*

PODIUM est projectura in summo muro arenam circi vel amphitheatri proximè cingente. Πόδιον verò dicebatur ὑποκοριστικῶς à Græco ποῦς, id est, pes; sive quia illi insistitur, uti pedi; sive quoniam paullum procedat, ac propendeat, instar pedis. Fallitur doctissimus Hermolaus Barbarus, dum in Glossis Plinianis, sic dici addit, quia *ad ædificiorum pedes strui consueverit*. Quia verò *podium* arenæ proximum, ideò dignissimus is orchestræ gradus (nam plurium orchestra graduum erat) qui proximus podio: fuitque is latior, cùm in eo suggestus fuerit imperatoris, ac consules, prætores, aliique, quibus id jus, sederunt in eo sellis curulibus, cum lictoribus, apparitoribus, & magistratus sui pompâ. Hinc lucem accipit illud Juvenal.

—— generosior & Marcellis,
Et Catulis, Paullique minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad Podium spectantibus.

Sed & in eodem fuit tribunal editoris, & virginum Vestalium sedes. Plura de *podio* Lips. lib. de amphitheatro, cap. xi.

POENA, ποινὴ, tam Latinis, quàm Græcis, nunc commune est, nunc proprium pro Furiis. Sic usurpatur in illo Biantis dilemmate de uxore; ἢν μὲν αἰσχρὰν, Ποινήν· ἢν δὲ καλήν, κοινήν. E Latinis sic locutus Varro Eumenidibus:

Tertia Pœnarum infamia
Stans nexa in volgi pectore.

Et Maro, in Culice:

Et flammas & sæva quatit mihi verbera pœna.

Quem ad locum plura hâc de re Scaliger. A *pœna* est *pœnitet*, hoc est, *tædet*, vel *piget*. Quamquam id etymon quibusdam non de quavis significatione verum videtur; sed tantùm, cùm eo utimur verbo, postquam, quæ nostro consilio & voluntate facta sunt, incipiunt displicere. At antiquis etiam significabat *parùm videri*, quomodo Donatus interpretatur illud Terentii Eunuch. Act. v, Sc. vii:

An pœnitebat flagitii, te auctore, quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?

Quem ad locum monet idem sic accipiendum isthoc Heautont. act. i, sc. i:

—— Me quantum hic operis fiat, pœnitet.

Adducit & Plauti locum, qui passim sic loquitur. Sæpe etiam similiter usus Tullius: ut initio lib. i Off. *Tamdiu velle debebis, quoad te, quantum proficias, non pœnitebit.* Item in Somnio Scip. Orat. ad Brutum, lib. xii ad Att. ep. xxvii, &c. Item Livius non uno loco atque alii. Non dubito autem, quin hanc significationem respexerit Agellius, cùm, lib. xvii cap. i, scribit, aliter hac voce, quàm vulgo fiat, usos antiquos, nempe ab eo, quod est *pæne* vel *pænuria*. De etymo tamen non possum subscribere. Planè enim censeo significationem hanc ex eo originem capere, quod cùm quid parum præstitisse videmur, facti atque operis nostri nos tædet pigetque. Semper igitur à *pœna* fuerit *pœnitet*, non à *pæne* vel *pænuria*. A *pœnitet* verò est *pœnitentia*, quod iccirco malè per Æ scribitur in aliquot antiquis bonæ notæ codd. ut rectè ad Ecl. ii monuit Pierius. At ratio quam adjecit, frivola est. Vult enim (&, quod mirum, adstipulante Erasmo annot. in cap. iii Matth.) *pænitentiam* dici, quia *pone teneat*. Nam quis non videt *pœnitentiam* dici à *pœnitendo*, quâ formâ ab *obediend* est *obedientia*; à *favendo*, *faventia*? *pœnitet* verò per OE scribi debere, liquet ex eo, quòd (ut ante diximus) veniat à *pœna*, quod à ποινὴ. Porrò ex iis quæ de vocis origine attulimus, planum fit, id, quod & Lactantius scripsit, elegantiorem esse Græcum μετάνοια, quàm Latinum *pœnitentia*; cùm in hoc solùm sit dolor ob rem commissam, in illo etiam mentis emendatio. A *pœna* olim dixere *pœnio*: unde *pœnibitur* in antiquis inscript. legere est. Sed posteriores pro eo *punio* dixerunt. Itidem dicimus *impune* pro *impœne* vel *impoine*. Ut OI in OE, ita OE in V convertitur. Ita in iisdem inscript. legitur *coirare* pro *cœrare*, & hoc pro *curare*: *loidos* pro *lœdos*, uti hoc pro *ludos*: *oitile* pro *œtile*, uti hoc pro *utile*, &c. Quod nunc quoque *murus*, id olim *mœrus* & *moirus*. Ennius:

Hectoris gnatum de mœro jactarier.

Ab *impune* fortè est *impuno*, hoc est, *impunitatis spe, quæ magna est peccandi illecebra, impudenter quidlibet patrans.* Nonius: *Impuno, quod est impudens. Lucilius: Homo impuratus, & impuno, & rapinator.* Sed non possum dissimulare, me pro *impuno* apud Junianum Maium invenisse *impudo*, quod damnare non ausim, cùm *impudentem* exponat. Ut à *comedendo*, *comedones*: ita ab *non pudendo*, *impudones* dixerint.

POETA, *poësis*, *poema*, Gr. ποιητὴς, ποίησις, ποίημα, à ποιεῖν, *facere*. Quod Latini *I* omittunt, id fit Atticorum more, qui dicunt πόημα pro ποίημα, ποῶ pro ποιῶ. Similiaque sunt ἀεὶ, ἐς, ἀετὸς, pro αἰεὶ, εἰς, αἰετός. Propriè *poëta* dicitur ποιεῖν, unde Aristoteles, libro v de Animal. καὶ Σιμωνίδης ἐποίησεν. Et Maro, Ecl. iii.

Pollio & ipse facit nova carmina.

Et Ecl. vii.

—— Proxima Phœbi
Versibus ille facit.

Utrùm autem à *versibus*, an *fabulis faciendis* id nomen sit indeptus, disputamus in commentatione nostrâ de arte Poëticâ. A *poëta* est *poëtor*. Usus Ennius, cujus illud apud Priscianum, lib. viii:

Nunquam poëtor, nisi podager:

Unde (ut quidem Scipio Gentilis censet, lib. i παρέργ. cap. iv) Horatii illud expressum est, lib. i, epist. xix.

Ennius ipse pater nunquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda.

ποιεῖν verò est à ποῖον, hoc est, *quale*. Nam natura οὐσίαν sive *substantiam* præstat: ars, quæ imitatrix est naturæ, solum ποιότητας sive *qualitates*, atque accidentia in materiam inducit.

POLENTA fiebat ex farina hordeacia tosta: eratque tenuiter viventibus cibus: unde Juvenalis de Stoica juventute:

—— Siliquis & grandi pasta polentâ.

Hujusmodi farinâ solent Macedones urbes delineare, quas conderent: ut auctor est Curtius, lib. iv. ubi itidem *polentam* vocat. Græci appellant ἄλφιτον· ut ἄλευρον dicunt *farinam frumenti*. Hesychius: Ἄλευρα κυρίως τοῦ σίτου, ἄλφιτα δὲ τὰ τῶν κριθῶν. Vide de *polenta* Plinium, lib. xviii cap. vii: & lib. xxii cap. xxv. Est *polenta* à παλύνειν, quod Hesychius exponit πάσσειν, *adspergere*: Atque addit, sic poëtam dixisse παλύνειν ἄλφιτα, id est, *polentam conspergere*. Ergo à παλύνειν παλυντὴ, & *a* in *o* more Æolum mutato, *polenta*. Ut ad verbum notet *farinam conspersam*. Quæ conspersio aquâ fiebat. Id Græci dicunt ἄλφιτον πεφυρμένον. Nam φυρᾶν idem ac παλύνειν. Ut quod Catoni est *farinam conspergere & subigere*, Græcè sit φυρᾶν καὶ μάττειν. Glossæ, *Conspersio*, φύραμα. In Cyrilli Glossis φύραμα exponitur *massa*. Ubi malim *maza*. Quomodo & Hesychius μᾶζαν explicat ἄλφιτα πεφυρμένα ὕδατι καὶ ἐλαίῳ. *farinam aqua & oleo conspersam.*

POLIMENTA, quæ, & unde, dicatur, conatur docere Festus, his verbis: *Polimenta, ait Verrius, antiqui dicebant testiculos porcorum, cum eos castrabant, à politione segetum, aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur.* Sed longè aliter de hoc magnus Scaliger, ad verba illa lib. iv Varronis: *Polvinar, à Peäulu. Scribendum*, inquit, *puto*, *A polulu. Polula, seu pola, erant pila ex aluta, molli tomento farcta, quibus datatim ludebant in foro. Unde polire, pilâ ludere dicebant veteres. Auctor Festus. Id tractum à Græco. Nam* φαλλὸς *Græce significat veretrum, quod gestabatur in pompa Liberi. Primum ita vocabatur, quamdiu fieret ex ficu, postquam ex aluta rubra fieri cœpisset, dictus* πόλιον. *Ab eo Pola Latina, quæ ex aluta fiebant. Et polimenta, testiculi porcorum dicti, postquam ex illo folliculo evaginati erant in castratione. Verrius ineptit, à politione. Sic à* φαλλὸς *follis, qui & suffiscus in testiculis. Ergo polvinar à polu: quòd ex alutaceo scorto. Unde* σκύτινα προσφάλαια *Polluci. Indè cognomenta Romana, Polliones & Polla.* Hæc Scal. *Polimentorum* vocabulo usus Plautus, Menæchmis, act. i, sc. iii. *Polimina* quoque pro eo dici, ostendit hic locus Arnobii lib. vii: *Polimina porrò sunt ea, quæ nos proles verecundiùs dicimus: à vulgaribus autem assolent cognomine testium nuncupari.* Cæterùm, quod ad originem harum vocum attinet, mihi simplicissimum videtur, dicere, ex eo quòd veteres pro *pellis*, *pollis* vel *polis* dixere (quam rem satis firmavimus in *Follis*) nomen aliquot rebus esse impositum, quæ pelle constarent. Ea inter esse *pollimenta*, sive, ut veteres, qui consonas non geminabant, scri-

scripsere, *polimenta.* Imò & *pilam* ex eo dictam *pollem:* unde *polio.* Festus: *Polit, pilâ ludit.*

POLIRE, [πολίνειν.] & *politum*, putant esse à πόλις, id est, *civitas*, quia πολῖται, hoc est, *qui in urbibus degunt*, politiores sunt iis, qui semper ruri versantur. Similiter & *urbanum* dicimus pro faceto, quia in urbe agentes ceteros εὐτραπελίᾳ vincere solent. *Astutum* quoque iidem ab ἄστυ dictum volunt, quòd callidi magis sint, qui in ἄστυ, hoc est, *civitate*, vivunt. Sed *polire* de moribus urbanis non dicitur, nisi translatè. Nec tamen puto esse ab arte fabrili, ubi *poliri* dicuntur parietes, cùm tectorium inducitur. Gloss. Λεῖον ποιῶ, *polio*, unde existimet aliquis, *polio* esse *conflatum* ex ποιῶ λεῖον, *reddo aliquid leve, & politum.* Sed hoc acutius, quàm verius. Verius Cæsar Scaliger, comment. in Aristotelis lib. v Hist. Animal. cap. XIV, sect. CXLII, ubi *polire* ait esse ἀπὸ τοῦ πολεῖν, nempe quia *rotâ figuli redduntur res elegantes:* quomodo & à γλύφειν γλαφυρός. Vel dicendum esse à φαλιός, *splendidus*, unde φαλιόω, *splendidum reddo.* Propriè enim dicebatur de iis, quibus nitor aliquis conciliabatur. Ac speciatim eo usi de *fullonibus, cum lanam pecterent.* Quod Græcis γνάφειν ut *politura*, ἡ γνάψις à quo γναφεὺς, *fullo*; & γνάφος, *instrumentum quo lanam pecterent ac polirent.* Gloss. *Polit*, κναίπτει. Pectebant autem *spinis*, ut ait Pollux. Similiter Hesych. Κνάφοι, ἄκανθαι, αἷς κνάπτεται τὰ ἱμάτια. Et paullò pòst κνάφος exponit φυτὸν ἀκανθῶδες. Ab hac *poliendi* significatione fuit *interpolire*, de vestibus veteribus; ut *polire* de novis. Quæ cùm *polita* essent, vocabantur *pexa.* At veteres, cùm *polirentur*, dicebantur *interpoliri:* unde vestis *interpolis*, quæ iterum polita. Gloss. *Interpola*, ἐπίγναφον. Et mox, *Interpolum*, ἐπίγναφον. Isidorus, in Glossis: *Interpolis vestis, quæ ex vetusta fit quasi nova.* Translatè usus Plautus, Mostell. Act. I, sc. III, ubi *interpolis mulier*, quæ figmentis novam sibi faciem parat. A *veste interpole* est *interpolare*, quod Græcè fit ἐπιγνάπτειν. Unde Nonius: *Interpolare est immittere & interponere, & novam formam è vetere fingere. Marcus Tull. Cic. Verr. Act. II. Aliquid demendo, mutando, interpolando. Et est tractum ab arte fullonia, quæ poliendo diligenter vetera quæque, quasi in novam speciem mutat.* Figuratè usus Plautus Amphitr. Act. I, Sc. I. ubi Sosia Mercurii pugnos metuens ait:

Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo.

A *politura vestium* vox hæc *poliendi* etiam translata ad agros. Ennius:

Rastros dentifabres capsit agri poliendi.

Unde L. LII. §. venit. D. pro socio: *Cum agrum politori domum in communione quærendis fructibus.* Festus Pompeius: *Polimenta dicebant testiculos porcorum, cùm eos castrabant, a politione segetum aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur.* Similitudo in eo est, quòd ut vestis pectine vel spinâ fullonia poliretur: ita occa vel rastro pecteretur tellus, ultimamque culturam acciperet. Quam rem sic Columella exprimit:

Verum ubi jam puro discrimine pectita tellus,
Deposito squallore nitens sua semina poscit.

A *poliendo* etiam *poliones* dicti, qui arma poliunt. L. ult. ff. de jur. immunit. Nisi hic *pelliones* legendum, quod Haloandro placet; aut *politores*, quod Turnebo visum, lib. IX, cap. XVI. A *polire* dicta quoque *impolitia:* quod in veterum grammaticorum Glossis exponitur ἀκομψία. Hinc *impolitiæ*, qui à censoribus notabantur, quia paterentur equum fieri gracilem. Gellium vide, lib. IV, cap. XII. At Festi mutilator id non satis intellexit. Dictum & *depolire.* Festus: *Depolitum, perfectum: quia omnes perfectiones antiqui politiones appellabant.*

POLLEO, à πολύς, id est, *multus.* Nam *pollere* dicitur, qui multùm valet. Veteres autem *poleo* dixere. Festus: *Polet, pollet, quia nondum geminabant antiqui consonantes.* Vel si placet respicere geminam consonam, deducere licebit à πολλοὶς pro πολλοὺς, quod à πολλὸς obliquos capit.

POLLEX ἁπλῶς dicimus, vel cum adjectione *digitus pollex:* quomodo Cæsar de bello Gallico ait, *Digiti pollicis crassitudine.* Dicitur *pollex* a *pollendo:* eò quòd inter cæteros polleat potestate. Ita Isidorus, lib. XI, cap. I. Ac prævivit Ateius Capito apud Macrobium, lib. VII Sat. cap. XIII: *Pollex nomen ab eo, quod pollet, accepit, nec in sinistrâ cessat, nec minus quàm tota manus semper in officio est. unde apud Græcos ἀντίχειρ vocatur, quasi manus altera.* Α χειρ ἀντίχειρ venire, monet & Pollux, lib. II, cap. IV. Sed dubitari possit, num ex eo dicatur, quòd quasi *pro manu* sit, & instar reliquorum digitorum: an verò quòd sit *digitis oppositus, & ex adverso situs.*

POLLINCTORIS, sive, ut alii scribunt, *pollictoris*, voce usus Plautus, Asinaria; & Varro, *Mutuum muli*; & Appuleius, IV Florid. item in Hermagora, ubi ait: *Pollinctor ejus funeri dum unctionem parat.* Valerio quoque Maximo, lib. VIII, cap. VIII, vocem hanc restituit Stephanus Pighius. *Pollinctor* autem vocatur, qui funera procurat, ut scribunt Nonius Marcellus, & Fulgentius Planciades de prisco sermone. Est & in vett. Gloss. *Pollictor*, ἐνταφιαστής. Non dubium, quin sit à *pollingere*, unde Plautus, vel quisquis auctor Prologi ejus, qui Pœnulum antecedit:

Nam mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

Pollingere in vett. Gloss. exponitur ἀλείφειν, νεκρὸν στεροπλακεῖν, ἐνταφιάζειν. Ubi lego συρεπλακεῖν. [à πελάσσειν, πελάζειν & πελεάζειν, *sepelire.* vide Hesych. Æoles & Latini *a* in *o* mutant, ut & in *polenta.*] Apud Charisium quoque, lib. III, quo loco quid sit *pollingo*, interpretatur, pro εὐροπλέκω scribendum σοροπλοκῶ. Nam aliud σορὸς, quàm σωρὸς illo *loculus*, sive *conditorium mortuorum* significatur; hoc *acervus*, sive *cumulus.* In iisdem Gloss. exponitur ταριχεύειν, quod propriè est *sale condire.* Sed & dicitur de aliis modis, quibus putredo arcetur. Cùm autem *pollingo* exponatur σοροπλοκῶ, vel σωροπλοκῶ videri possit esse *perligo*, ut propriè dicatur de eo, *qui aliquem ligat & involvit fasciis sepulcralibus.* Sanè *n* crebro addi solet. Ita pro *frago, frango*; pro *tudo, tundo*; pro *pago, pango* dicitur. Simile igitur fit pro *ligo, lingo*; & pro *lictor, linctor*, ac cum præposit. *per, perlinctor, pollinctor, pollinctor.* Sæpe enim *e* abit in *o:* quandoque etiam in hac præpositione: quomodo à *perliceor* est *polliceor*, hinc *polliceor.* [forsan à *pollice* est *polliceor, nam hoc digito & minamur & promittimus.*] Ita *pollinctores* sint *perlictores*, hoc est, *perligatores.* Sin propriè dici hoc verbum placet, non de *ligatione atque involutione:* sed de *unctione:* non aliunde meo judicio rectiùs deduxeris, quàm a *perlino:* Nam ut à *vello vellico*, à *fodio, fodico*, ita à *lino* fit *linico*, & κατὰ συγκοπὴν *linco* vel *lingo:* unde *perlinco*, ex eo *pollincere* vel *pollingere:* ut in *Polliceri.* Sanè alterutrum ex his magis placet, quam quæ varii variè de hac re scripserunt. Nec dubitabo tamen eorum etiam sententias apponere, quia nemini præscribimus. Sunt quibus placet, *pollingere* dici, quasi *pollutos ungere.* Sanè apud Fulgentium legere est, *pollinctores quasi pollutorum unctores.* Ubi *pollutos* appellat *mortuos*, quâ ratione & *domus polluta* dicebatur, *in qua esset cadaver*, eâque de caussa expiatione indigebat. Sane nec Flamini Diali licebat mortuum tangere, ne se morticinorum contactu attaminaret. Docet id his verbis Massurius Sabinus apud Agellium, lib. X, cap. XV: *Locum, in quo bustum est, nunquam ingreditur. mortuum nunquam attingit. funus tamen exsequi non est religio.* Hæc pro opinione Fulgentii, quæ & Hadr. Junio placuit, notis ad Martialis lib. X, epigr. XCVII. Et magis profectò verisimilis est, quàm illa viri eruditi, suspicantis esse à πολύς & *ungo*, quia nempe πολλοὶ ac πλείονες Græci dicant pro *mortuis*; quos Plautus imitatus, dixit Trinummo, II. II: *quin prius me ad plures penetravi*, hoc est, quare non prius mortem oppetii. Quibusdam ex eo *pollinctoris* nomen factum videtur, quòd cadavera lavarentur, priusquam ungerentur; unde Ennius:

Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit.

Et Maro, VI Æn. de funere Miseni:

—— *Corpusque lavant frigentis & ungunt.*

Volunt igitur hi *pollingere* esse à *polluo* & *lavo*; sed *polluo* interpretantur *lavo*, quia propriè signet *porro lavo*, quòd verò pro *inquino* accipitur, id fiat κατὰ μετάληψιν antecedentis. Hanc vocis *pollingere* ἐτυμολογίαν adducit Pius Antonius Brandolinus, cap. V auctarii. Alteram quoque addit ibidem, ut sic dicatur a *polline*, id est, *flore farinæ*, quia in funebri epulo panes adhiberent ex polline factos. Sed hoc ineptum. Quanquam nec scribere hoc dubitant Andr. Alciatus poster. annot. in tres poster. cod. libros. Melius Turnebus, lib. XXVIII, cap. XXXI: *pollin-*

pollingere dici ait, quasi *pellem ungere*: vel potius tanquam *perungere*, pro qua sententia adducit, cùm quod in libb. manuscriptis *pellinctor* pro *pollinctor* invenire sit, tum quod *E*, in *O* in aliis quoque commutetur, ut in *polluceo* pro *pelluceo*, & *polliceor*, quasi *perliceor*. Denique v. cl. Franciscus Junius notis ad cap. XIII Apologetici Tertulliani, suspicatur esse a *polio* & *ungo*, ut *polio* hic sit *curare & colere*, quomodo *polire agros* pro *colere* Ennius dicit apud Nonium. In tanta opinionum diversitate, quæ nostra sit sententia initio diximus. Malè à quibusdam confundi *pollucere*, & *pollingere*, *polluctum*, & *pollinctum*, docemus voce *Pollucere*.

POLLIS dicitur a *pollen*. Prius probat Charisius: alterum Cæsar in analogia, & Probus in Catholicis. Utrumque legas apud Priscianum, lib. VI. Est autem *pollis* farina à furfuribus expurgata, paullo tamen minùs, quam flos. Græcè γῦρις à γῦ, *granum*. Gloss. Phil. *Pollen*, γῦρις. Gloss. Cyr. Γῦρις, *pollis*. γυρίτης ἄρτος, *pollinaceus*. γυριστήριον κόσκινον, *pollinare cribrum*. Perotto placet *pollis* esse à *pello*. Sed potiùs sit à *polleo*, quia *pollens est*, hoc est, *præstans*. Vel à *pulvis*, quia pulveris instar provolet. Verum autem ἔτυμον est a Græco πάλη, quod idem notat. Hesychius: Πάλην ἄλευρα καὶ σποδὸς τὸ λεπτότερον τοῦ ἀλεύρου. Estque hoc à πάλλω, *concutio*, *commoveo*, quia facile excutitur. Sic à παλωτὴ, *polenta*. De quo suo loco.

POLLUCERE, sacrorum vox est, de illis, qui diis libamenta offerunt: diciturque vel a *porricere*, quia diis libamenta porriciantur, ut sensit Varro, cujus verba e quincto de L. L. infra adducam: vel à *pellucere*, quia in eo sacrificii genere, quod à *pollucendo*, *polluctum* dicebatur, seu *sacrificii lumina admodum lucerent*, ut ait Perottus; sive quia *splendor epuli pelluceret*, quæ Turnebi sententia est, lib. XXVIII, cap. XXXI. *E* in *O* conversum, ut in *polliceor* pro *pelliceor*. Nam licitantium vox ea propria est. Iteru in *homo*, *olim*, *Apollo* & similibus, pro quibus antiqui dixere *hemo*, *elim*, *Apello*, &c. Usus *pollucendi* voce Cato: *Jovi*, inquit, *dapali culignam vini quantumvis polluceto*. Item: *Cum pollucere oportebit*, *sic facito*. Et Cassius Hemina, cujus hæc verba citat Plinius lib. XXXII, cap. II: *Numa constituit*, *ut pisces qui squamosi non essent*, *ni pollucerent*, *parsimonia commentus*, *ut convivia publica & privata*, *cœnæque ad pulvinaria facilius compararentur*: *ni qui ad polluctum emerent*, *pretio minus parcerent*, *eaque præmercarentur*. In vulgatis, etiam antiqua Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI, *patrimonia* pro *parsimonia* excusum est. Sed *parsimonia* rectè emendat Scaliger ad Festum, voce *polluctum*, ubi & loci mentem claré aperit. Apud Plautum quoque legas, Sticho, Act. II, Sc. I: *Uti decumam partem Herculi polluceam*, hoc est, τὴν δεκάτην ἀποθύσω τῷ Ἡρακλεῖ, quod Syllam & Crassum olim fecisse scribit Plutarchus, qui id vocat δεκατεύειν τὰς οὐσίας. Herculi autem decimas offerebant, quia is putabatur gaudere bonorum exuberantium imminutione, ut qui victu nec lauto, nec immodico, usus esset. Meminit & hujusce moris Varro lib. V de L. L. *Hinc profanum est*, *quod ante fanum est*, *id est*, *conjunctum fano*. *Hinc profanatum*, *quod in sacrario polluctum*. *Atque inde Herculi decuma data ab eo est*, *quod sacrificio quodam fanatur*, *id est*, *ut fani lege sit*, *id dicitur Polluctum*, *quod à porriciendo est fictum*. *Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in arâ*, *tum polluctum est*: *ut cum profanum dicitur*, *id est*, *proinde ut sit fani factum*. Quo in loco in Scaligerana quidem editione *pollutum* quoque invenias: sed Scaligero *polluctum* placuisse, docebunt, quæ scribit ad Festum, in *Polluctum*. Propriè autem *polluctum* dicitur sacrificium, sive convivium, quod Jovi Dapali, Herculi, aliive fieret. Sic Cassium suprà vidimus. Eodemque modo dixit Macrobius, lib. III Saturnal. cap. XVI: *Propriè autem CATILLONES dicebantur*, *qui ad polluctum Herculis ultimi cum venirent*, *catillos ligurribant*. Porrò quia *polluctum* hoc planè opiparum ac sumtuosum erat, hinc est quod vocabulo eo generatim uterentur, pro *cœna lauta ac sumtuosa*. Plaut. Rudente, Act. V, Sc. ult.

—— *Spectatores vos quoque ad cœnam vocem*,
Ni daturus nihil sim, *neque sit quicquam pollucti domi*.

Idem *polluctura* pro eo dixit, Sticho, Act. V, Sc. IV:

Quisquis prætereat, *comessatum volo vocari*. *ST. Convenit*,
Dum quidem hercle quisque veniat cum vino suo. nam hinc quidem
Hodie polluctura, *præter nos*, *jam dabitur nemini*.

A *polluctum* est *polluctè* pro *opipare*. Plautus, Nervolaria:

Prolucte prodigum esse amatorem addecet.

Id sine dubio verius est, quam quod in vulgatis legitur, *producte*. Pro *prolucto* Macrobius ab eâdem origine *pollucibilem* cœnam dixit, lib. III Sat. cap. XVII: *Altera*, inquit, *die Cleopatra*, *pertentans Antonium*, *pollucibilem sanè cœnam paravit*, *sed quam non miraretur Antonius*. Hinc *pollucibiliter obsonare* pro *opipare*. Plaut. Most. Ac. I. I.

Dies, *noctesque bibite*, *pergræcamini*,
Amicas emite, *liberate*, *pascite*
Parasitos, *obsonate pollucibiliter*.

Hæc fusiùs sum prosecutus, quia, præter alios, Hermolaus Barbarus confundit *polluctum* & *pollinctum*, *pollucere* & *pollingere*. Ita enim scribit in Gloss. Plinianis: *Pollinctores Plinio*, *lib.* XXXII, *cap.* II, *unde polluctura Plauto*. *Catonis tamen pollinctores sunt*, *qui faciunt pollinem*, &c. Atqui *pollucere* est diis offerre, unde Jovi Dapali, aut Herculi, pollucere dicebant; indeque *polluctum*, & *polluctura*, pro *lautis conviviis*, quia quæ *Herculi pollucerent* (ea esculenta ac poculenta fuisse scribit Festus) *lauta opiparaque* erant. At *pollingere* est *mortuum lavare*, *exungere*; unde *pollinctor*, νεκροθάπτης, quamquam & de *vespillonibus* dicitur, ut indicant vett. Glossæ, in quibus exponitur ἐνταφιαστής. & hic Sidonii locus, lib. III, epist. XIII: *Moxque sidente strue torrem devolutum reddere pyræ fastidiosus pollinctor exhorret*. Nam propriè *vespillonum* munus erat, cùm rogi accensio, tum sepultura. Cætera, quæ ad *pollinctores* pertinent, diximus in *Pollinctor*.

POLLUO videri possit factum ex *perluo*, ut *polliceor* ex *perliceor*. Ita *polluo* sit *plane lavo*. Verum qui *polluit* non sordida abluit, sed munda inquinat. Quare rectiùs fortasse Nunnesius, cui *polluo*, à μολύνω, ut μ abeat in p. Sed potiùs sit à φολύνω, *polluo*, *inquino*. Hesychius sanè φολύνει interpretatur μολύνει. A *polluo* quod Græci χέρνιβα Latini vocant *pollubrum*, quia eo excipitur aqua abluendis manibus polluta. Vide Festum Noniumque: qui illud Fabii Pictoris citat ex lib. XVI: *Aquam manibus pedibusque dato*, *pollubrum sinistrâ manu teneto*, *dextra vasum cum aqua*.

POLUS, πόλος, ἀπὸ τοῦ πολεῖν, quod est *vertere*. Unde πολεῖσθαι, περὶ τὸ αὐτὸ ἀναστρέφεσθαι, ut exponit Hesychius. A quo περίπολοι, *circuitores*. Πόλος igitur *circuitus cœli*. *Totum* enim *cœlum* dixere veteres *polum*, quia πολεῖται. Hesychius: Πόλος, κόσμος, οὐρανὸς, κύκλος. Ideo & *cranium* sic dixere, quia *hemisphærium* est. Pollux: Καλεῖται δὲ τὸ σύμπαν πόλος, κράνιον, καὶ κόγχος παρὰ Λυκόφρονι. Hesych. Πόλος, κύκλος, καὶ τύπος κορυφῆς κυκλοειδής. Nempè ut Galli *testam* vocant à *testæ* sive *hemisphæris* figura. Sed posteriores πόλον dixere ἄξονος τὰ ἄκρα, *extrema axis*, circa quæ cœlum vertitur. Latinis similiter à *vertendo vertices* vocantur. Vide *Vertex*.

POLYMYXOS *lucerna* est lemma in Apophoretis Martialis, quo notatur lucerna spargens lumen in diversa multis ellychniis. Μύξα enim inter alia etiam de *lucernæ ellychnio* dicitur, unde δίμυξος, & πολύμυξος. Vide Calderinum in epigr. XIII, lib. XIV; & Turnebum, lib. IX, cap. XXIII.

POLYPUS, πολύπους, narium morbus: cujus elegantem descriptionem vide apud Celsum lib. VI, cap. VIII. Nomen ei à *polypo pisce*. Nam & carne eum refert, & *multas* habet *radices* uti *piscis* ille *pedes*, & nares obstruit, anhelitumque impedit, uti piscis acetabulis suis, quod adprehendit, stringit. *Pisci* nomen à *multis*, hoc est, *octonis pedibus*, unde & ὀκτάπους usitatiùs dicitur. Nec mirandum, quod Horatius lib. epodon & alibi de *morbo* agens, primam in *polypus* producat. Nam pro πολύπους Atticè πουλύπους, Ionicè autem & Doricè πωλύπους dicitur. Vel dicendum venire ab obliquo nominis πῶλυψ, quomodo *polypum piscem* aliter vocari, ex Athenæo & Polluce constat. *Polypum* pro *rapaci* dixit Plautus:

Ego istos novi polypos, *qui*, *ubi quid attigerint*, *tenent*.

Nempe ita locutus, quia *polypus* magna cum sollertia acetabulis suis conchas ac pisciculos attrahat, constrictosque teneat, ut nequeant avelli.

POM-

Pompa, πομπή, à πομπεύειν, hoc est, *publicè ostentare.* Ita Isidorus, lib. xviii, cap. ii. Verùm πομπεύειν à πομπή non contrà. Πομπή verò à πέμπω, quod non tantùm *mitto*; sed & *deduco*, *transveho*, significat: unde & πομπή quoque non solùm *missionem*, seu *missum* notat; sed & *deductionem* seu *transvectionem*, *quæ per publicas urbis vias honoris caussa fit*: uti in triumphis, supplicationibus, funeribus, nuptiis. Ita Plato, i de Rep. dixit πομπὴν πέμπειν. Demosthenes contra Midiam, πομπῆς ἡγεῖσθαι. Plautus & Ovidius *pompas ducere*, Terentius *pompam traducere*. Speciatim autem dici solet de Circensi *pompa*; unde Tertullianus libro de spectaculis, cap. vii: *Sed Circensium paullò pompatior suggestus, quibus propriè hoc nomen pompa, præcedit.* Ejus *pompa* ordinem pete ex Halicarnassæi lib. vii, & Tertulliano de Spectaculis. Sed & Bullingerum, sis, vide lib. de circo, cap. xxxviii. Transfertur autem ad orationem quoque atque alia, ut cùm Cicero ait: *Adhibere quandam in dicendo speciem atque pompam.* Seneca: *Detrahere pompam muneri suo.* A *pompa* apud Tertullianum non *pompatus* modò, sive *pompatior*; sed & *pompalis* legas, quo ipso in Gordiano usus Capitolinus: ac Trebellius in Gallieno hinc format vocem *pompaliter*. Apud eundem legas: *Nihil pompabilius Zenobiâ per triumphum ductâ.* *Pompaticus* quoque apud eundem Tertullianum invenias, ut cùm adventum *pompaticum* dicit lib. adversus Valentinianos, c. xvi, aut cùm feminas ait *pompaticas progredi*, lib. de cultu feminarum, cap. ix.

Pompilus, πομπίλος, *piscis thynno similis*, quâ similitudine quidam decepti eum inter *thunnos* retulerunt, ut ex Plinio discimus. Meminit ejus quoque Ovidius in Halieut.

Tuque comes ratium, tractique per æquora sulci,
Qui semper spumas sequeris, pompile, nitentes.

Quo loco penultimam ejus vocis producit Naso, contra quam factum à Nicandro, Alexandro Ætolo, Pancrate Arcade, Timachida Rhodio, Corinna, sive quisquis auctor carminis Corinnæ tributi, & Apollonio Rhodio sive Naucratita: quorum omnium versus adducit Athenæus lib. vii. Iis verò adde locum Oppiani, lib. i ἁλιευτ. vers. clxxxv. Quod ad nominis etymon, id clarè indicat hic locus Clitarchi lib. sept. Glossarum apud Athenæum ibidem: οἱ ναυτικοὶ πομπίλον ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς, ἕως εἰς λιμένα· διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρυσόφρυν ὄντα. *pompilum sacrum piscem nautæ vocant, quòd per mare usque ad littus deducat naves, atque ob id quoque pompilum appellari piscem hunc, cui aurea supercilia.* Quibus ex verbis superior Ovidii locus lucem capit. Plinius similiter, qui lib. xxxii, cap. ii, pisces enumerans Ovidio memoratos, inter alios ponit *pompilum, qui semper comitetur navigiorum cursum.* His enim utitur verbis. Idem tradit Ælianus lib. ii, cap. xv. Verum *pompili* etymon vidimus. Sed aliter de hoc poëtæ. Ajunt enim *Pompilum* portitorem ab Apolline Ocyrrhoën adamante in piscem ejus nominis esse conversum. Fabulam ex Apollonio prosequitur Athenæus, libro eodem, eandemque tangit Ælianus lib. xv, cap. xxiii.

Pomum latiùs patet, quàm *malum*, quod *pomi species* est. Sed vulgo genus pro specie sumitur. Gloss. *Pomum*, ὀπώρα. Itaque *nucem* etiam quidam hoc nomine complexi. Ea Græcis ἀκρόδρυα. Vide Macrobium, lib. ii Sat. cap. xv. *Poma* ab *opimo*, hoc est, à *copiæ ubertate* dicta scribit Isidorus, lib. xvii, cap. vi. At Varro, in iv de L. L. *Pocula*, inquit, *à potione; unde potatio & etiam poma, quod hæc poscunt potum.* Sed meliùs Cæsar Scaliger in Theophrastum de plantis, qui *pomum* à πόμα, sive potiùs πῶμα, (nam & posterius hoc invenitur,) dictum arbitratur, quia *etiam sitim tollerent eorum plurima, simulque essent cibo & potui.* Fuit & *pomi* vox inter obscœna. Nam sic *coleos* vocabant: ut Justus Lipsius probat, lib. iii Antiq. lectionum. A *pomis* dicta *Pomona* Dea, quæ *pomis* præerat. Meminit Arnobius, lib. iii. Hinc *Vicus Pomonæ*, apud Sextum Rufum. *Pomonam* signat Ovidius, xiv Met. fab. xvi:

Nec fuit arborei studiosior altera fetus,
Unde tenet nomen.

A *pomo* quoque dictum *pomarium* & *pometum*; quia illa in *pometo* nascuntur, in *pomario* servantur. Ita distinguit hæc vocabula Charisius, lib. i, & ex eo Beda de Orthogr. Sed *pomaria* pro *pometis* manifestè utitur Horat. od. vii, lib. i.

—— Et uda
Mobilibus pomaria rivis.

Ovid. iv Met. fab. xviii

Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Montibus.

Pondus, & *pondo*, à *pendo*, ut Belgis *gewicht* à *wegen*, id est, *pendere*. Isidorus minùs rectè, qui derivat à *pendeo*. Sic enim inquit, lib. xvi, cap. xxiv. *Pondus dictum, eò quòd in statera libratum pendeat.* De notis ponderum vide Isidorum, lib. xvi, cap. xxvi. & Georgium Agricolam in fine, lib. iv de Ponderibus.

Pono videtur esse à πονῶ, cùm Latini verba sua formare soleant à circumflexis; ut in *Tero* & alibi ostendimus. Quod si obstare putes, quòd πονεῖν generatim notet *laborare*; Latinum verò illud tantùm de labore eo dicatur, qui insumitur in rebus loco suo statuendis, qualis in extruendis ædibus spectatur: possis deducere ab Hebræo בנה, id est, *ædificare*; unde & fortasse Græcum πόνος, ut propriè notet *laborem fabrilem.* Sed hujusmodi, ut incerta admodum, in medio relinquo. [ut à δῶ, *dono*, ita à θῶ, *pono*.] A *pono* est *pone*, hoc est, *retrò*, *in loco postico*. Nempe quia qui *ponit*, locum assignat. Caper: *Pone loci adverbium est; post temporis.* Ab eodem est *impono*, unde *impomenta*. Festus: *Impomenta, quasi imponimenta, quæ post cœnam mensis imponebant.* Interdum *impono* est *decipio*: unde *impostor*, qui decipit. Ita à gentilibus audiebant *Christiani*. Ac B. Rhenanus, initio notarum ad librum de Pallio, scribit *Christianos* vocatos ἐπιθέτας, & Latinè *impostores*, quòd *pallium tunicæ superimponerent.* Sed vir doctissimus imponit ipse lectori, quia ita vocati, tanquam *qui falsâ religione ac prædicatione simplicibus imponerent.* Unde non minùs, cùm *togati* essent, *impostores*, ac vanos, dixere. Neque aliud ostendit locus Hieronymi ad Furiam, vel alter ille ad Marcellam, quorum utrumque adducit Rhenanus. De ratione, ob quam Latini *imponere* pro *decipere* dixerunt, ita censeo. Quemadmodum *decipere* ex eo dictum, quòd interdum soleant homines fraudulenti callidè aliquid de summâ aut acervo capere, quod propriè *decipere* est: ita *imponere* propriè de iis dicitur, qui simulantes se aliquid ponere, juxta officium, aut pactum; tamen id revera non agunt. Itaque in hac notione τὸ *in* est privativa particula; ut vocat Boëtius in Topicis. Nec mirandum in eodem verbo præverbium hoc duplicem vim habere, cùm idem in *invinctus*, *incanus*, & aliis multis, contingat; ut agentes de particula *IN* ostendimus. Hoc si non placet, sanè dicere licebit, petitum esse hoc loquendi genus ab arte κομμωτικῇ, ubi *capilli adscititii*, & *fucus illitus*, ἐπίθετον κάλλος appellantur. Sanè ab eâdem arte *fucum facere* dicuntur, qui *decipiunt*.

Pons contractum è *pontis*; ut *mens* ex *mentis*, quo in recto usus Ennius. Est *pontis* non quidem à *ponto*, neque à πόντος, neque à πνοῇ, quia *venti eum perflent*: sed à *pendeo*, quia ut super aquas transitus fiat, in aëre quasi suspendatur. Hinc *pontones*, navigii genus, quo in trajiciendis aquis *pontis* loco utimur. [à πόρος *transitus* à περᾶν. πόρος γέφυρα. Hesych.]

Pontifex dici ajunt vel à *posse* & *facere*, hoc est, *sacrificare*, quia jus illi sit sacrificandi: vel à *pontem* & *facio*, quia pontem faciat ad cœleste regnum. Sed cùm vocem eam Ecclesia à gentibus acceperit, verum nominis etymon petendum è iv Varronis de L. L. ubi sic scribit: *Pontifex, (ut Q. Scævola Pontifex Maximus dicebat) à posse & facere. Pontifices ego*, inquit Varro, *à ponte arbitror; nam ab iis sublicius est factus primùm, & restitutus sæpe, cùm ideo sacra & uls & cis Tiberim non mediocri ritu fiant.* Posterius etymon secutus quoque Dionysius Halicarn. qui lib. ii ait: ἔπειτα καὶ μετὰ τὴν αὐτῶν διάλεκτον, ἐφ' ἑνὸς τῶν ἔργων ὧν πράττουσιν, ἐπισκευάζοντες τὴν ξυλίνην γέφυραν, Ποντίφικες προσαγορευόμενοι. *Hi, ipsorum linguâ, ab uno suorum operum, reficiendo scilicet ponte sublicio, Pontifices appellantur.* Nec dubium quin hoc verum sit etymon. Nam, ut sanè demus, facere absque casu, ac in compositione etiam accipi pro *facere rem divinam*, sive *sacrificare*: at unde illud *N* in *pontifex*, quod in *posse* nullum est. A *ponte* autem planè fit ἀναλόγως. nempe quâ formâ *ædifex* legimus apud

Tertullianum de idololatriâ, *signifex* apud Arnobium, lib. VII. Sidonium, lib. VI, epist. XII. Martianum Capellam, lib. I. & fortasse Appuleium, Met. lib. II. (Nam quidam codices apud eum *signifer* habent) qui item *vestifex* est apud Gregorium Turonensem in vitâ S. Nicetii: & *missifex* apud veterem scriptorem de Missâ:

Angelicum post hæc sacrifex pater incipit hymnum:

quâ denique usitatè & *aurifex* & *carnifex* dicitur, de quo suo loco egimus. Porrò *pons* hic, à quo *pontifices* nomen esse dicebamus, planè ligneus erat, nullo ære aut ferro compactus, quem Romani adeò sacrum existimarunt, ut si collaberetur, non nisi cæsâ victimâ & perfecto sacrificio eum reficere *pontifex* posset. A *pontifice* dicitur *pontificium*, quod licentiam sive potestatem significat. Gellius, lib. I, cap. XIII: *Ab eo cujus id negotium pontificiumque esset.* Symmachus, lib. III, ep. XVII. *Pontificio iterati honoris auctus, nullum mihi indicium communis gaudii dedisti.* Carrio quoque, lib. I Emend. cap. IX. Sic è membranis Parisiensibus corrigit locum Arnobii, lib. II. *Ita enim Pontificium Christi est, dare animis salutem.* Eandem vocem sic in Codice Theodosiano usurpari observavit Alciatus: ac legitur quoque apud Petrum Chrysologum, homil. V, inque leg. Burgund. cap. XI.

PONTUS, πόντος, generatim notat *mare*: sed pro *Euxino* capitur κατ' ἐξοχὴν, teste Strabone, lib. I. & Eustatio. Suidas contra putat; propriè dici de *Euxino*, καταχρηστικῶς, de quovis *mari*: sed fallitur. Non de *solo Euxino* dici, vel ex Arriano constat; ut cum ait Indum fluvium εἰς πόντον εἰσβάλλειν, ubi *mare Indicum* sic vocat. Ac crebro sic loquitur. Nomen *ponto* esse aiunt à ποντίζω, *mergo*. Sed hoc à πόντος. Alii a *Ponto* Nerei filio. Sed hoc à fabula est, quæ ex elementis & naturæ partibus Deos finxere. Alii à πόνος, quia *plenus laboris*: vel quia καταπνεῖται *perflatur*. Alias etiam caussas adfert Etymologici magni auctor. Puto vocem eam ab Oriente petitam. [βυθός βένθος & πόντος ejusdem originis.]

POPINA, πλυντὴς καπηλεῖον, ut interpretantur Gloss. Philoxeni. Est verò *popina* à Græco πόπανον, quod ἀπὸ τοῦ πέσσειν, ut pote πεμμάτων γένος. Quippe πόπανα, Suidâ teste, dicuntur πλακοῦντα πλατέα καὶ λεπτὰ καὶ περιφερῆ, *placenta lata, tenues & orbiculares.* Harum usus in sacrificiis fuit, quemadmodum indicat Aristoph. in Pluto, his verbis, Ἐπεὶ δὲ βωμῷ πόπανα καὶ προθύματα καθωσιώθη. Et Lucianus de sacrificiis, ὁ δέ τις λιβανωτὸν ἢ πόπανον προσφέρει. *Popa* interdum pro eo dici legas in Glossis Philoxeni, ubi est: *Popa*, πλακοῦς, καὶ πόπανον. Sed hic *popanum* puto rescribendum. At *popa*, significationem longe aliam habet. Nam *victimarium* notat, unde eædem Glossæ subjiciunt *popa*, θύτης. Atque, ut Salmasio observatum, non aliunde est *popa*, quàm ab Æolico φύτης pro θύτης. Nam Æoles mutant & θ in φ. ut θῆρες, φῆρες, *fera*; θηλή, *papilla*, φηλή, unde *felo* seu *fello*. Usus *popa* voce hoc pacto Propertius, lib. IV, eleg. III.

Succinctique calens ad nova lucra popa.

Tullius quoque in Milonianâ nominat *popam* Licinium, ubi nonnulli *Popa* proprium esse credunt. Sed cùm Asconius dicat, Licinium sacrificum fuisse, magis verisimile est, appellativè, ut loquuntur, sive communiter, hic sumi. Persius neutro modo usurpare videtur, cùm sat. VI ait:

——Ast illi tremat omento popa venter:

ubi signat, non quidem *pinguedinem* sive *hominem pinguem*, uti Fungerus scribit; sed *popinonem* seu *helluonem* se popa instar delicatissimis sacerdotum cibis explentem.

POPLES, pars ea, quæ genu opposita est ex *post*, & *plico*, quia post genu plicetur ac curvetur. *Po* pro *post*, ut in *pomærium*, & *pomeridianum*. A *plico* esset *poplices*, inde *poplecs* sive *poplex*, pro quo dicimus *poples*, ut à κύκλωψ, *cocles*. [vide ad ὀκλάξ.]

POPPYSMA, ποππυσμα, est *palpus*, *sive sonus linguâ, manibus ac similibus modis excitatus ad favorem ostendendum.* Est à ποππύζειν, quod in Glossis Græco-Lat. legitur. Eustathius quoque in Iliad. ε, pag. DLXV, scribit differre ποππάζειν & ποππύζειν, quòd illud hominibus tantùm, hoc etiam bestiis, uti equis ac bubus, tribuitur. Theocritus pro ποππύζειν dixit ποππυλιάζειν. Juvenal. sat. VI:

Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

Quem in locum ita Scholiastes: *Poppysma est oris pressi sonus, & labiorum in se collisorum strepitus.* Itaque fit ὀνοματοποιημένον. Juvenalis locum explicat, & Turnebus, lib. IV, cap. XV.

POPULUS, priori porrectâ, à πλὺς venit, si Isidorum audimus, lib. XVII, cap. VII. nempe, ut ait, *quòd ex ejus calce multitudo nascatur.* Perottus quoque à frondium multitudine nomen arcessit. Sed utcunque hoc est, saltem *populus* priori correptâ à πλὺς factum, geminatione primæ syllabæ, *polus*, *popolus*. Nam per *o* scribitur hæc vox in Legg. XII Tabularum. Vel dicendum à πλὺς factum esse interjiciendo *p*: πλύς, *poplus* sive *poplos*. Nam & hoc pacto vocem eam protulere veteres, unde in basi columnæ rostratæ, à C. Duillio positæ, disertim *POPLO* pro *populo* scriptum invenitur. [ὄχλος. *populus*, à πῦλος, πύνλος, id est, πλὺς vel πολύς.] Sumitur interdum hæc vox pro *hominibus unius vici sive pagi*, quos (ut Aristoteles lib. de poëtica ait) Attici δήμους, Græcorum alii κώμας appellant. Ita *populi* voce usum liquet Appuleium in Apologiâ: *Quindecim*, inquit, *liberi homines populus est, totidem servi familia, totidem vincti ergastulum.* Mirum autem loquendi genus, cùm Justinus, lib. X, de quinquaginta filiis loquens ait: *In tanto populo.* A *populus* est *popularis*: quâ voce nunc δημόται significantur, atque hac notione à *populus* venire dubium non est: nunc verò ita dicuntur συστασιῶται, cujus significationis meminit Glossarium: sed nomen tunc à *populando*, hoc est, *prædando*. Ipsum quoque *populare*, seu *populari*, à *populo* factum, ut propriè sit in *populo prædas agere.* Aliam quoque ac priori planè contrariam ejus verbi notionem docet nos Nonius Marcellus, cui *populare* interdum est *populi amorem conciliare.* Sic usum ait Pacuvium in Chryse:

Atque ut promeruit pater, mihi patriam populavit meam.

Sed puto Nonium valde falli. Nam cùm locus sit ex Chryse, Chryseidis verba esse arbitror de Agamemnone, qui Chryseidis patriam, Thebas Cilicias, vastârat, indeque Astynomen sive Chryseida abduxerat. Eoque cum Grotio ita lego:

Atque ut promeruit, pater, qui patriam populavit meam.

A populo in Theatris dicta *popularia*: de quibus actum in *Cavea.*

PORCA est, *quod in arando extat:* ut ait Isidorus, lib. XV, cap. XV. τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος, ut exponitur in Glossis Philoxeni: in quibus tamen male, pro *porca* legitur *porta.* Etymon hujus vocis quadruplex invenio. Primum, ut *porca* dicatur quasi *porrecta.* Varro, lib. IV de L. L. *Ab eo quod aratri vomer sustollit, sulcus: quid ea terra jacta, id est, projecta, porca.* Sic præter nuperas editiones habent quoque MSS', & vetus editio Mediolanensis anni CIↃ IↃ ac vetus Aldina. In uno tamen MS *porrecta* pro *projecta* legisse se scribit Vertranius. Et pro etymo hoc est locus Varronis, lib. I de R. R. cap. XXIX: *Qua aratrum vomere lacunam fecit, sulcus vocatur. Quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit. Sic quoque exta Deis cum dabant, porricere dicebant.* Hæc Varro. Tertium etymon est, ut *porca* dicatur à *porceo*, quod ipsum dicitur quasi *porrò arceo.* Festus: *Porca appellantur rari sulci, qui ducuntur aquæ derivandæ gratiâ. dicti quod porcent, id est, prohibent aquam frumentis nocere.* Nonius: *Porcæ sunt signa sulcorum, quæ ultra se jaci semina prohibeant. Porcere enim prohibere sæpius legimus.* Charisius, lib. III, cap. de secundo ordine: *Porceo, es, xi,* βιάζομαι. Similiter Gloss. vett. Etiam in Onomastico, quod Calepino subnexum fuit in Argentoratensi editione, ac Lugduni Batavorum recusum: *Porceo*, ἀναγκῶ· ubi vir doctus ἀνάγω, vel potius ἀνείργω legendum putat. Quartum etymon suggerit Angelus Caninius, ut sit à Græco πραοιά, conversio ρ in c, quomodo, ut idem vult à ῥῖν venit *cum*, & à βᾶρις, *barca*, quasi *barsa.* De discrimine *porca* & *sulci*, ac *porcam*, non *sulcum*, alio nomine *liram* vocari, ostendimus in *Delirus.* A *porca* est *imporco*, hoc est, *porcam facio.* Onomast. *Imporco* αὐλακίζω. At αὖλαξ, *sulcus.* *Porcas* faciebant tertiâ aratione, eâque semen in *porcas* redigebant. Itaque & *imporco* est *semen in porcas redigo.* Sic de fabis usus Columella, cùm ait: *Et similiter, cum semen crudo solo ingesserimus, inarabimus, inaratumque occabimus.*

bimus. Hinc *imporcitor*: Festus: *Imporcitor, qui porcas facit in agro arando.* Sic quoque dicebatur Deus, qui præerat lirationi, qua frumentum in porcis operiebant. Indigitamenta flaminis Cerealis: *Vervactor, Redarator, Imporcitor, Insitor, Obarator*, &c.

PORCI geminam etymologiam ponit Varro, IV de L. L. *Porcus*, inquit, *quod Sabini dicunt de aprino porco porcilus, inde porcus. nisi à Græcis, quod Athenis in libris sacrorum scriptum est*, κάπρῳ καὶ πόρκῳ. Ita hunc locum interpolarunt quidam. At legit Scaliger: *Porcus quod Sabini dicunt aprum porcum: proinde porcus*, &c. Posteriorem quoque etymologiam adducit II de re Rust. cap. IV. *Porcus Græcum est nomen antiquum, sed obscuratum, quòd nunc eum vocant* χοῖρον. Et ita sanè est. Nam is qui postea κάπρος, antiquis fuit appellatus πόρκος, ut ex Alexandrâ Lycophronis contra Tzetzis somnium probat Saliger in Conjectaneis. Mirari verò satis nequeo, neutram etymologiam adferri à Fungero, qui unum hoc duntaxat dicit, Isidorum (locus est lib. XII, cap. I) putare *porcum* dici quasi *spurcum*: atque inde more suo aliud agit. Equidem quid ab iis, qui adeò perfunctoriè rem etymologicam tractant, boni exspectari debeat, videre non possum. Sanè si tantùm Latinum etymon placuit, nihilo deterius fuit dicere *porcum* vocari, quia dum cibum rimatur id *ore* faciat *porrecto*: vel sic dici, quia *terram porriciat*, hoc est, *porrò jaciat*: vel quòd *terram porceat*, hoc est, *porrò arceat ac prohibeat.* Sed omnino à Græco πόρκος est, quemadmodum dicebamus. Quod nisi foret, videri posset esse ex Græco χοῖρος, κατὰ μετάθεσιν, & *p* præfixo, ut ab ἠπίολος est *papilio*: à μόλιβος, *plumbum.* Unde verò sit, quòd *porcus* quoque dicatur *pars earum puellæ, quæ feminæ sunt*, docet Varro, lib. II de R. R. cap. IV. Verba ejus in voce *SUS* adducemus.

PORRICERE, est verbum solenne sacrificantibus ex disciplina haruspicum & præcepto pontificum: quemadmodum Macrobius ait, lib. III, cap. I. ubi & Maronem eo usum docet, sed imperitia Grammaticorum, ac librariorum, pro voce *porriciam* scribi in quibusdam libris *projiciam*. Locus est lib. V Æneid. —— *Extaque salsos*

Porriciam in fluctus.

Sed si rectè vidit Macrobius, mirum in nullo codice germanam hodie lectionem inveniri. Sanè Pierius in antiquis omnibus exemplaribus, quæ quidem habere potuit, *proiciam*, idque unicos, ex seculi consuetudine, à se inventum prodit. Interim pro Macrobio est, quod Servius quoque (si Fabricianam editionem sequimur) *porriciam* legit, etsi & alterius meminit lectionis. Sic enim scribit: *Exta porriciuntur: hoc est porriguntur: nisi forte dicamus etiam fluctibus maris offerri. Quod si ita est, projiciam, id est porro jaciam legendum est.* Sed aliter hæc in Servio Danielis. Usus quoque *porriciendi* verbo Nævius: *Simul atrocia porricerent exta ministratores.* Plautus, Pseudolo, Act. I, Sc. II:

Si sacrificem summo Jovi,
Atque in manibus exta teneam, ut porriciam.

Livius, lib. XXIX. *Secundùm eas preces cruda exta cæsâ victimâ (uti mos est) in mare porricit tubâque signum dedit proficiscendi.* Fenestellæ quoque locum apud Nonium in *Præsente* sic legit Palmerius: *Et quædam exta præsente suo, quædam absente porrecissem.* Dicitur *porricere* vel quasi *porro icere* seu *jacere*, quod præter Servium scribit Festus: vel antiquum est pro *porrigere*. Nam Servius, *Exta*, inquit, *projiciuntur in fluctus: aris porriciuntur, id est, porriguntur.* Priores *C* usurpabant pro *G*, quomodo in columna erecta. C. Duillio legitur EXFOCIONT pro *effugiunt*; CESET pro *gessit*; similiterque LECIONES, MACISTRATUS, CARTACINIENSIS. Similiter Festus auctor veteres pro *agitare* dixisse *acetare.* Primus hunc morem correxit Spurius Carbilius, Grammaticus antiquissimus. A *porricere* dicta exta *porrecta*, quorum meminit Varro lib. V de L. L. cùm ait: *Inter cujus exta cæsa & porrecta flamen prorsus vinum legit.* Ab eodem exta dicta *porricia*, si recta lectio vulgata apud Solinum, cap. XI: *Nec longè inde collis Vulcanius; in quo qui divina res operantur, ligna vitea super aras struunt, nec ignis apponitur in hanc congeriem: cùm porricias intulerunt, si adest Deus, sacrorum probator, sarmenta, licet viridia, ignem sponte concipiunt, &, nullo inflagrante halitu, à Numine fit incendium.* Sed magis placet veterum codicum lectio, in quibus est *prosicias*; quo Arnobius quoque usus. Nomen id à *prosicando*, hoc est, *prosecando*, unde Festus, *Prosicium, quod prosecatum porricitur.* Differunt *prosicere* & *porricere*: quia pars extorum, prius *prosicitur*, hoc est, *præsecatur*: deinde *porricitur*, hoc est, *aris imponitur, ut comburatur.*

PORRÒ à Græco πόῤῥω. Gloss. *Porro*, ἐξῆς, λοιπὸν, πόῤῥω, καὶ ἔπειτα καὶ πάλιν. Gloss. Cyr. Πόῤῥω, *procul.* πόῤῥωθεν, *longinquè, eminus, procul.* Πορρώτερος, *ulterior.* Virgil. VI:

—— *Quæ sint ea flumina porrò.*

Ubi Servius: *longe remota. Et est Græcum adverbium.* Compositum ejus *proporro.* Lucretius:

Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt.

Idem ac simplex valet.

PORRUM, Papiæ dici placet, quòd *porrigat se, longeque extendat.* Sed est à πράσον, factâ secundæ tertiæque literæ trajectione, & quartæ mutatione in R, quomodo a τύρσις est *turris*; à κέλης, *celer*; à μυρωτὸς, *moretum*, &c. *Porrum* est duplex. Unde Martialis, lib. III, epist. XLVII:

Et utrumque porrum, sessilesque lactucas.

Utrumque nominat Isidorus, lib. XVII, cap. X: *Porrum, cujus duo genera sunt, capitatum, & sectile. Capitatum melius, sectile parvulum:* Athenæo similiter libro IX opponuntur πράσον κεφαλωτὸν, καὶ κάρσιμον. De utroque agit Plinius lib. XX, cap. VI. *Capitatum* designat illud auctor Moreti:

Hic siser, & nomen capitis debentia porra.

Sectile dicitur quasi *sectivum.* *Sectum* vocat Columella in Horto. Uti & Moreti scriptor:

—— *Sectique famem domat area porri.*

Sectile Juvenalis appellat.

—— *Quis sectile porrum,*
Quis tecum elixi vervecis labra comedit?

Vulgo etiam legitur apud Martialem, lib. X, epigr. XLVIIII:

In quibus est lactuca sedens, & sectile porrum.

Sed in melioribus MSS^tis est *tonsile.* Atque ita edidit Janus Gruterus. Ac probat etiam Cl. Salmasius. *Tonsile* idem ac *sectile.* Nempe quod Græcis κάρσιμον ἀπὸ τοῦ κείρεσθαι, hoc est, *secari, tonderi.* Quomodo *Ciris* dicta à *resecto & detonso capillo parentis sui Minois.* Sic *tonsilis corona* eadem ac *tonsa*: ut alibi dictum. A *porrum* est *porrina*, genus oleris *porracei*, sive locus ubi *porrus* crescit. Legas id in Digestis. Ab eodem *porrigo*, capitis vitium furfuribus velut farina obsiti. Serenus Sammonicus:

Cum caput immensâ pexum porrigine ningit.

Nempe ut *porrum* in tunicæ involucra, ita cutis velut in squamas resolvitur. Qui à *porrigendo* derivant, modulo secundæ syllabæ refelluntur.

PORTA juxta Isidorum, lib. XV, cap. I, quia potest vel *importari* vel *exportari* aliquid. Quamquam altera quoque nominis ratio adfertur. Nam olim cùm urbem novam conderent, aratro urbis futuræ spatium designabant: ubi vero introitus & exitus futurus erat, aratrum à designatore *portabatur*: unde *portas* nominatas volunt. Cato: *Qui urbem novam condit, tauro & vacca aret: ubi araverit, murum faciat: ubi portam vult esse, aratrum sustollat & portam vocet.* Quæ ejus verba ibidem Isidorus adducit.

PORTICUS, στοά. [ex *posticus*.] Isidorus, lib. XV, cap. VII: *Porticus, quod transitus sit magis, quàm ad standum sita sit, quasi porta & porticus, eo quòd sit aperta.*

PORTISCULUS usurpat Ennius, Octavo Annalium:

Parerent, exspectarent, portisculu' signum
Cùm dare cœpisset.

Et Laberius: *Nec palmularum pulsus, nec portisculi.* Ita hæc loca restituit Carrio, lib. I Emend. cap. 10. Dictus autem *portisculus*, quòd in *portu* modos daret remigibus: ut ex Ælio Stilone tradit Festus. Græcis à *jubendo* κελευστὴς dicitur. Polybius, lib. I: Ἀρχὴ τοῦ ..., καὶ λέγειν τὸ κινήσεως τρόπους τοῦ κελευστοῦ παραγγέλματα. Idem docent Glossæ; in quibus & *jussor* vocatur. Senecæ appellatur *pausarius*, ut suo loco dictum. Ovidio *hortator animorum* nominatur, III Metamorph. fab. VIII:

—— *Et qui requiemque modumque*
Voce dabat remis animorum hortator Epopeus.

Quo

Quo ex loco simul cognoscimus, assa voce modum dari solere. Non tamen id perpetuum, quia & in Argo navi per citharam factum, & alias per symphoniam fiebat, ut scribit Asconius in Divinat. itemque malleo aut perticâ, ut Festus & Nonius tradunt in voce *portisculus*. Disputant autem eruditi, num *portisculus* ipsum sonet hominem, qui remigibus dabat signum, an verò signum, quo dabat requiem ac modum, an utrumque. Janus Duza in quæstionibus Plautinis lib. I, cap. VI, velle videtur *perticam*, non *pertica gestorem*, significasse. Scaliger tamen ad Festum, putat, eum, qui *præco* esset aliàs, hunc in navi dictum *portisculum*. Et sane utrumque notare, clarè satis scribit Nonius his verbis: *Portisculus propriè est hortator remigum, hoc est, qui eandem* (al. *quandam*) *perticam tenet, quæ portisculus dicitur, quâ excursum, & exhortamenta moderatur.* Daniel Heinsius putat apud Nonium pro *pertica* legendum *pergula*, ac *portisculi* voce tum *locum* sive *pergulam* notari: tum qui in eâ. Vide quæ is notavit ad illud Silii, lib. VI:

—— Media stat margine puppis,
Qui voce alternos nautarum temperet ictus,
Et remis dictet sonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat resonantia cærula tonsis.

Ego *pertica* rectum puto: nam Festus clarè: *Portisculus est qui in portu modum dat classi. id autem est malleus.* Vides ut instrumentum id, quo modus remigibus dabatur, dici velit *portisculum*. At hoc ipsum *perticam* vocat Statii interpres ad illud VI Theb.

Et signo de puppe dato:

Ubi scribit in hunc modum: *Pertica est quædam in navi, quam hortator remigum tenet, quam si incusserit, remiges non desinunt; si deposuerit, planè quiescunt à labore.* Patet igitur *portisculum* fuisse *perticam*, non locum, in quo sederet hortator. At non item audiendus idem ille Statianus interpres, cùm *pergulam* hanc ait à Plauto vocari *casteria*. Nam aliud & Nonius docet, & ipse Plauti locus, quo utitur, evincit. Planè autem verisimile puto, Statianum interpretem, cùm meminisset istic loci *perticam hortatoris* à Plauto nominari, memoriæ lapsu versum hunc adduxisse pro præcedenti, ac *casteria* non *portisculum* perticæ nomen existimasse. Sic enim Plautus, Asinariâ: Act. III, I:

Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum, tute habes portisculum,
Quin pol si reposivi remum, sola ego in casteria
Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

Ubi *portisculus* est *pertica*, quâ signum dabatur *remigibus*: at *casteria* (ut bene Nonius interpretatur) *est locus, ubi cum navigatio conquiescit, remi & gubernacula conquiescunt.* Vide quæ de *casteria* voce diximus voce *Castor*. Quædam etiam ad *portisculum* pertinentia, diximus voce *Celeusma*: quæ non repeto.

PORTO Alciato placet esse à πορθμεύειν quod si est, κυρίως dixerit Livius *exercitum navibus deportari*. Sed Caius JC. ait, *portari* ea, quæ quis jumento secum ducit. Valla autem, lib. VI Eleg. cap. LI, docet *portari*, quæ quis suo corpore bajulat. Atque idem confirmat multis Floridus Sabinus. Ut hanc μεταφορικὴν notionem esse, verisimile non sit. Magis itaque placet *porto* esse à φορῶ seu φορτίζω, quod à φόρτος, id est, *onus*, unde φόρταξ, *bajulus*. A *porto* est *portitor* pro eo, qui portat: quomodo apud Ovidium est,

—— portitor Helles;

Apud Statium,

—— glacialis portitor ursæ.

Aliàs est à *portu*, ac tum κυρίως sic dicitur, qui Græcis ac Juvenali quoque vocatur *porthmeus*, hoc est, qui homines in ulteriorem fluvii ripam trajicit. Ita Charon

—— portitor orci

dicitur Virgilio, Æn. VI & Propert. lib. IV eleg. ult. Gloss. Cyrilli: Πορθμεύς, *portitor*. Sed & *portitor* dictus *publicanus*, quia in *portu* exigit vectigal: ut docet Donat. in illud Terent. Phor. I, II: *Et ad portitores esse delatam.* Gloss. Cyrill. *Portitor*, τελώνης.

PORTORIUM similiter *quod portitori solvitur*. Plautus, Asinaria, Act. I, Sc. III:

Ego pol istum portitorem privabo portorio.

Idem Trinummo:

Solutum est portitor jam portorium.

Itaque Appuleius nunc *portorium*, nunc *naulum*, dicit lib. VI Milesi. *Nec mora, cum ad flumen mortuum venies, cui præfectus Charon, protinus expetens portorium, sic ad ripam ulteriorem sutili cymbâ deducit commeantes. Huic squallido seni dabis nauli nomine de stipibus, quas feres.* Dicere tamen etiam liceat, *portorium*, & *portitor* pro *publicano*, à *portando* ita vocari: quia pro mercibus exportandis, non in *portu* solùm, sed etiam in *pontis* transitu solvatur. Plura hâc de voce diximus in *Publicum*, ubi de tribus vectigalis generibus loquimur.

PORTULACA, herba, quæ Græcis ἀνδράχνη, Turnebo, lib. VIII, cap. XXIII, rectiùs dici videtur *portulata*: nempe quia *foliis portulas imitatur*, & *portulas habere videatur*. Sed nihil prohibet, quo minus à *portula* sit *portulaca*, ut à *lingula lingulaca*, à *pastinum pastinaca*; à *mero meracus*, similiaque. Vel cum Salmasio potiùs scribendum *porculata*, ut à *porcula* sit nomen. Unde & *porcelia* & *porcacia* dicebatur: & Græcis χοιροβότανον. Nicomedes Iatrosophista: χοιροβότανον, ἀνδράχνη.

PORTUS, à *portando*, quia res per eum importantur & exportantur. Vel potiùs à πόρος aut πορθμὸς, eliso *M*. Aut à Φόρκυς, quomodo, ut est apud Etymologici magni auctorem, tum *portus* dicitur, tum *Deus marinus*. A portus est *importunus*, quomodo propriè dicitur *locus portu carens*, eoque navibus infestus. Contrà *opportunus* est locus, in quo navigantes portum in propinquo habent, quasi *ob portum*. De priori sic Isidorus: *Importunus, inquietus, quia non habet portum, hoc est, quietem.* Sanè *importunus* est, qui alios quiescere non sinit. Idem scripserat Servius in XI Æneid. item Verrius seu Festus. A *portu* quoque *Portunus* seu *Portumnus* dictus, ut testatur Tullius, libb. de Nat. Deorum. Eo nomine nunc *Palæmonem*, nunc *Neptunum*, signari ad primum Cappellæ librum docuit, tum puer etiamnum ætate, nunc singulare seculi nostri ornamentum, Hugeianus Grotius. Hinc *Portunalia* sacra apud Varronem, lib. V de L. L.

POSCAM, alii *vinum secundarium*, sive *loram*: alii rectiùs *oxycratum*, interpretantur: ut Onomasticon facit. Est à πόω, *posca*; ut ab ἔδω, *esca*. In eodem Onomastico legas: *Posculum*, πότιμον. Nisi scribendum *potulentum*, quod à *potus*, ut ab *esca*, *esculentus*.

POSCO, à πόσω, quod idem notat. Vel à φάσκω, *dico*. Nam qui poscit, quid fieri velit, dicit. Vel à *pos* pro *potis*, quod in *compos*, *impos*. Ut *poscere* propriè sit pro potestate ac jure aliquid petere. A *posco* ut veniat *postulo*, seorsim dicimus.

POSSIDERE Isidorus, lib. XV, cap. XIII, deducit à *possum*. Sic enim scribit: *Possessiones sunt agri latè patentes publici privatique: quos initio non mancipatione, sed quisque, ut potuit, occupavit atque possedit, unde & nuncupati.* Quæ ferè desumta ex Festo. Sic enim ille: *Possessiones appellantur agri latè patentes publici privatique, quia non mancipatione, sed usu, tenebantur, & ut quisque occupaverat, colebat.* Sed quod ad etymon ab Isidoro adductum, aliter de eo Jurisconsulti. Quippe Paulus, l. I. D. de acquir. vel amittend. possessione, ait, Labeonem velle *possessionem* dici quasi *pedum positionem*. Sic enim veteres loquebantur. Lucretius, lib. III:

—— nec priva pedum vestigia quæque
Corpore quæ in nostro culices & cætera ponunt.

Idem, lib. IV:

Endogredi porrò pariter simulacra, pedemque
Ponere nobiscum credas.

Et lib. V:

Trans maria alta pedum nisus ut ponere possit.

Ratio verò appellationis istiusmodi est. Cùm rerum aliæ sint *mobiles*, aliæ *immobiles*, illæ quidem manu capiuntur, unde *res mancipi* dictæ quasi *manicipi*; in his verò *pedem ponimus*, eoque *possessionis* nomine appellantur. Et hæc pro vulgatâ Digestorum lectione. Sed veriùs tamen rectiusque in Florentinâ editione pro *pedibus* excusum *sedibus*, ut possidere sit contractum

tractum ex *potis sedere*, quemadmodum *possum* factum ex *potis sum*: Similiterque *pos* pro *potis* habes in *compos* & *impos*. Vel dicendum, *possidere* dici quasi *porro sedere*, ut ea vox perpetuitatem notet. Quam autem appositum sit hoc à *sedendo* etymon, eo quoque argumento cognoscimus quod Belgis, seu Germanis inferioribus *possidere* similiter dicatur *Besitten*, quod nihil aliud est, quàm *in re quapiam sedem habere*. Nec etymon hoc minùs late patet, quam illud eorum, qui à *pedum positione* deducunt. Nam in iisdem & pedem ponere & sedem figere potes sumus.

POSSUM κατὰ συγκοπὴν dicitur *potis sum*: unde *potis est* crebro legere est pro *potest*. etiam cùm respicitur nomen neutrum, ut apud Lucret., lib. v.

Nec potis est cerni, quod cassum lumine fertur.

Etsi autem *potissum* dicatur in singulari, non tamen *potissumus* in plurativo rectè dicitur, sed *potessumus*. Itaque rectè emendant apud Plautum, Pœnul. act. I, sc. II:

——*plus satis dare potessunt*,

nisi divisim malis, *potes sunt*. At *potis sunt*, quod in vulgatis legitur, ferri nequit. Multa hujusce modi exempla congessit Paullus Merula ad Ennium, pag. DCLXXV. Ea lege, si operæ putas. A *possum* est *possibile*, δυνατὸν & *impossibile*, ἀδύνατον. Vox utraque durior, eoque aut Græcis, aut periphrasi cum Tullio, & aliis in populari oratione uti malim. In artium tamen præceptis nihil curiosâ istàc curâ opus, in quâ voces eæ prope necessariæ: quod & Fabii judicium est, lib. III, c. VIII. *Melius*, inquit, *qui tertiam partem dixerunt δυνατὸν, quod nostri possibile nominant, quæ, ut dura videatur appellatio, tamen sola est.*

POST priùs fortasse fuit *poste*, sicut dicitur *ante*. *Poste* autem fuerit ex ὀψὲ, trajectis literis, & *T* inserto. Vel ex ὀψὲ fit *pos*, ac *post*, abjecta vocali per ἀποκοπὴν, ut ab ἀπὸ, *ab*; ab ὑπὸ, *sub*; à περὶ, *per*. Sanè ὀψὲ propriè *serò*: sed quia quæ *sero* fiunt, ea *post tempus* contingunt: hinc ὀψὲ sumitur etiam pro *post*: ut apud Philostratum ὀψὲ τῶν Τρωικῶν, *post Troica*. *Post* quidam, sed duriùs, deducunt ab ὕστος, quomodo veteres dixisse conjiciunt, quòd dicatur ὕστερος, unde & *posterus* factum censent. Sed de ὕστερος non displicet sententia Etymologi, qui ut à πρὸ est πρότερος, sic ab ὑπὸ ὑπότερος, indeque ὕστερος factum censet. *Posterus* verò est à *post*, ut à *supra*, *infra*, *extra*, *superus*, *inferus*, *exterus*. *Post* autem dicitur vel quasi *pone est*: quod Cæsar Scaliger scribit, cap. CLVII de causs. L. L. vel, quod Angelus Cannius & Petrus Nunnesius, ab ὄπισθε, omisso *o*, quomodo ab ὀδόντες, dicimus *dentes*; ab ὄρμενος, *ramus*, &c. A *post* est *posthac*, pro quo & *posthoc* dixere. Habes in lege Papiri apud Festum in *Sacramentum*.

POSTHAC dixere, ut *antehac*. Item ut *postea*, sic *postilla*. Catullus:

Nec sibi postilla metuebant talia verba.

Etiam pro *postea*, *postidea*. Plautus, Cistell. *Ubi iderit factum, ornamenta ponent: postidea loci, qui deliquit, vapulabit.* Etiam cum adverbio, *posthinc*, *postibi*, *postinde*, *& postmodo*. Virgil.

Posthinc ad naves graditur, sociosque revisit.

Lucretius:

In pedibus primùm digitos livescere & ungues;
Inde pedes, & crura poni: postinde per artus
Ire alios tractim gelidi vestigia leti.

Plaut. Aulul. act. I, sc. II:

Nunc quo profectus sum ibo, postidem domum.

Ita in MSS^tis optimis, & vett. edit. legi observatum Grutero, & aliis. Ac censet Scoppius similiter Varronem dicere, lib. VIII de L. L. *Verbis quæ non ad rationem sunt, oportet non uti. Sic enim obsolescunt, ac postidem faciliùs corrigi poterunt.* Ubi vulgo *postea idem*. *Postidem*, ut *indidem*, & *identidem*.

POSTHUMUS, quasi *post humatum patrem natus*: ut scribit Eutyches in Conlectaneis Cassiodori de Orthogr. cap. IX, & Beda de Orthogr. Confirmant hanc ἐτυμολογίαν Varro, Festus, Ulpianus, Caius, ac Glossæ Philoxeni, in quibus legere est *Postumus*, ἀπάτωρ, μετὰ θάνατον πατρὸς γεννηθείς. Verùm obstat, tum quod & hic, & in libris antiquissimis non *posthumus*, sed *postumus* legere est, tum quod eâ quoque voce utantur antiqui *de liberis ante patris obitum natis*, ac generatim de eo omni *quod postremum est*, ut omnino, quemadmodum à *citer*, quo Cato utitur, est *citimus* pro *citerrimus*; & ab *inferus*, quod Livius Andronicus usurpat, est *infimus*: sic a *posterus* fit *postimus*, sive, ut antiqui loqui amabant, *postumus*. Sane aut hoc dicendum, aut statuendum *posthumus* quidem cum *H* scribendum, cùm de eo dicitur *qui natus patre mortuo*, nomenque id tum ab *humo* derivari: at *postumum* absque spiritu scribendum, cùm adjectivè ponitur pro *extremo*: quomodo *postumam spem* dixit Appuleius. Vide & quædam hac de voce apud Guil. Canterum, lib. II Var. lect. cap. X, &, si tanti, Grammaticas nostras animadversiones, lib. II.

POSTICUS est à *post*; ut ab *ante*, *anticus*. Falluntur qui *posticam* dici aiunt a *post* & *stando*: ut apud Fungerum legas. Nec meliùs, qui ab *ante* vel *post* & οἶκος, *anticus*, & *posticus*, deduci putant. Quippe hæ voces naturâ sua tam late patent, quàm præverbia *ante* & *post*. Nam simpliciter, quæ ante nos sunt, *antica*; quæ post nos, *postica* dicimus, teste Festo in *Posticum*. Hinc *antica linea*, δεξιμανὴς, ut est in Glossis Philoxeni. Item *postica linea*, quomodo Servio Sulpicio in agris dividendis dicebatur quæ ab oriente ad occidentem spectat: ut scribit Festus. *Anticum* veteres pro *janua* posuisse ait idem. Sed non ἁπλῶς sic *januam* dixere, verùm *eam quæ est ab anteriori ædium parte*. Unde & nomen: non, ut puto, ab *antis*, id est, *lateribus ostiorum*. Sic *posticum*, quæ *in postica ædium parte*. Horat., lib. I, epist. V:

Atria servantem postico falle clientem.

In utroque respicitur ad vocem *ostium*, quomodo & *postica* dicitur, respiciendo vocem *janua*. Glossæ Philoxeni, *postica*, παράθυρα κατόπιν τοῦ οἴκου. In quibus & legas: *Posticum*, παράθυρα, ὀπισθόθυρον. Nempe *posticum* est ὀπισθόδομος. Usus Vitruvius. Scribit Servius ad II Æneid. semper in neutro *anticum*, & *posticum*, dici: nisi cùm sunt voces Augurum, qui *posticam* vocant *septentrionalem cœli partem*; *anticam* vero *meridionalem*: Unde vett. Glossæ *Antica*, μεσημβρία. Sed aliter Ammianus, cùm alibi, tum lib. XXX, ubi nominat murorum *posticas*, è quibus in hostem erumpere soleant. Verba ejus sunt: *Quidam fossas fidentius transire conati, repentinis eorum adsultibus, qui erumpebant clancula per posticas, ruentes incautè sauciis discedebant.* Sed & falluntur, qui *posticum*, ejusque diminutivum *posticulam*, solùm putant dici de *janua postica*. Nam aliud evincit hic locus Plauti, Trinummo, Act. I, Sc. II.

Posticulum hoc recepit, cùm ædis vendidit.

Quem locum & Agellius, lib. XVII, cap. VI, adducit, ut probet *recipere* in venditionibus poni pro *excipere*, sive *retinere*. Verba autem Plauti hoc pacto interpretatur: *Cùm ædis vendidit, particulam quandam, quæ post eas ædis erat, non vendidit, sed retinuit.* Nec aliter usus Titinnius in Veliternâ apud Nonium: *Atque duo postica quæ loco mercede.* Apud Appuleium quoque, lib. II Met. similiter vocem *posticula* in genere muliebri accipi puto. *Illico*, inquit, *me produxit ad domum quampiam, cujus ipsis foribus obseptis, per quandam brevem posticulam introvocat me.*

POSTILENA derivatum est à *post*; ut *antilena* ab *ante*. Quod nisi *antilena* vox obstaret, videri posset *postilena* dicta ab antiquo *postire*, pro *postare*, hoc est, *post stare*, quomodo & *obstire* dicebant pro *obstare*, unde *obstitus*. item *prostire* pro *prostare*, unde *prostibulum*. Similiaque *artire* pro *artare*, unde *artitus*; *negibundus* pro *negabundus*; *impetritum* pro *impetratum*. *Postilena* voce usus Plautus, Casina, act. I, Sc. I.

Ita te aggerundâ curvum aquâ faciam probè,
Ut postilena possit ex te fieri.

Erat autem *postilena*, ut Perottus ait, lignum incurvum sub jumentorum cauda ad sustinendum βάσταγμα, cui onus imponitur. Sanè quia ad jumenti caudam fuerit, eò in Onomastico veteri, quod Argentorati primùm excusum, ac Lugduni postea recusum fuit, ὑπουρὶς exponitur, quasi dicas *subcaudale*. Sed quod lignum fuisse dicit Perottus, id refellitur Glossis Philoxeni, ubi legas: *Postilena*, ἱμὰς ὁ ἐκ τοῦ ἐφιππίου ἢ σάγματος ὑπὸ τὴν οὐρὰν ἐρχόμενον. Ubi pro ἐρχόμενον sententia & structura

ctura εἰρόμεν@ requirit. Et sanè *vestem* fuisse *de cauda dependentem*, arguit, quod *antilena* item *vestis* erat *qua pectus equus tegebatur.* Glossæ Philox. *Antilena*, ἱμὰς ἵππων. Et vigesima nona voce, post, *Antelena*, διερησὶς ὃ ἐστι ἱμὰς ἵππων περὶ τὸ στῆθ@. Ubi pro διερησὶς bene Martinius reponit διερεισὶς à διερείδω, *fulcio.* In Onomastico antè memorato quoque legas, *Antilena*, προστηθίδιον, q. d. *antepectorale.* Atque ex his, quæ hactenus diximus, liquet, quid judicandum sit, de Isidori verbis istis, lib. xx Orig. cap. xvi. *Antella, quasi ante sella, quemadmodum postella quasi post sella.* Nam agit eo capite de equestribus instrumentis, ut liqueat, vel *antilena*, & *postilena* scribi debere; vel potiùs Isidori seculo κατὰ συγκοπὴν *antella* & *postella* dictum esse: quæ corrupta pronunciandi ratio fecit, ut à *sella* crederet derivari, cùm, non *sella*, sed *vestimenti* fuerit genus.

POSTLIMINIO *receptum*, ut apud Festum Pompeium legere est, *Galius Ælius in libro primo significationum, quæ ad jus pertinent, ait esse eum, qui liber, ex qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit eo jure, quod constitutum est de postliminiis. Itemque qui servus à nobis in hostium potestatem pervenit, postea ad nos redit in ejus potestatem, cujus antea fuit, jure postliminii. equi, & muli & navis eadem ratio est.* Vide & L. xix. D. de captiv. & postlim. reversis. Index Βασιλικῶν, *Postliminium*, ἀποστροφὴ τῶν αἰχμαλώτων. Glossæ vett. *Postliminium*, τὸ τῆς ἀποστροφῆς δίκαιον. De etymo vocis duplex est sententia: dum alii censent *liminium* esse productionem vocis: alii putant *limen* significare *finem*: quomodo Manilius, lib. i, dixit:

——— *Quo limine Phœbus*

Componit paribus numeris noctemque diemque.

Hoc est, *quâ fine.* Et postea apud eundem legit Scaliger:

Ultima designat fugientis limina Solis.

Ubi vulgo *lumina.* Utrumque hoc etymon adducit Cicero in Topicis, & ex eo Gellius, lib. vii, cap. xviii. *In hoc verbo*, inquit, *Servius Sulpitius, quemadmodum Cicero Topicis scribit, nihil notandum putabat esse, nisi post, & liminium. illud productionem esse volebat, ut in finitimo, legitimo, aditimo, itimum. Scævola autem, Publii filius, junctum putabat esse verbum, ut esset in eo post, & limen, ut quæ à nobis alienata sunt, cum ad hostem pervenerint, & ex suo tanquam limine exierint, hinc cum redierint, post ad idem limen Postliminio videantur rediisse.* Hanc Scævolæ sententiam sequitur Justinianus, §. si ab hostibus. Institut. quibus mod. jus patr. potest. *Dictum*, inquit, *est postliminium à limine & post. Unde eum, qui ab hostibus captus in fines nostros postea pervenit, postliminio reversum rectè dicimus. Nam limina sicut in domibus finem quendam faciunt: sic & imperii finem limen esse veteres voluerunt. Hinc & limes dictus est, quasi finis quidam & terminus. ab eo Postliminium dictum, quia eodem limine revertebatur, quo amissus fuerat.* Estque hæc, sine dubio, verior sententia, quando simile exemplum adferri non potest, ubi *liminium* tantùm vocis sit productio, contra quàm fit in *timus*, & similibus. Imò contra exemplum est, ubi à *limen* sit *liminium*: puta *eliminium*, ἡ ἔξοδ@. Ut *postliminium*, ἡ ἐπάνοδ@. Quod & Scaliger probat ad Festum.

POSTULIO pro *postulatio*, à *postulando*, quâ de re dixi, lib. ii. Animad. Grammat. Sed *postulare* unde sit, minùs patet. Scio verbum hoc eleganter interdum poni pro ἀξιοῦν sive *æquum censere*, ut cùm Plautus ait, Asinariâ act. iii, sc. i:

Ubi piem pietatem, si isto more moratam tibi,

Postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?

Verùm non video, quæ hinc ἐτυμολογία educi queat. Nam ut à *pote* sit, quod vir magnus scripsit, non placet, quanquam is eo sententiam suam confirmatum ibat, quòd Plautus primam corripiat, Casina, act. i, sc. i. Potiùs crediderim esse ab obsoleto supino verbi *posco*, quod est *poscitum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν non minùs dici potuit *postum*: quàm à *repositum* dicitur *repostum.* Hæc mihi conjectura, super ea voce cum Clarissimo & amicissimo Thysio dissertanti in mentem venit. A *postum* est *postulo*; ut à supino *ustum*, *ustulo.* Hoc nisi certissimum putarem, dicerem à *pono* sive supino ejus *postum* venire, ut *postulare* propriè sit *depositum petere.* Sanè nec hoc ineptum. Sed apertior significationis convenientia inter *posco*, & *postulo*, quàm *pono*, & *postulo.* At eos planè non audio, qui *postulo* dici aiunt, quasi *porro sto*, vel quasi *post volo.* Quorum utrumque aliquos sensisse, auctor est Perottus.

POTENS quasi *potis ens*; ut *possum* quasi *potis sum.* Ita & Julius Cæsar censuit in libb. de Analogia. Est verò *ens* ab antiquo *esum*, de quo in *Sum* dicemus. Remansit id participium in compositis *absens*, *præsens*, *potens.* A *potens* est *potentia*, & *potestas.* Item *potentatus* pro *potentia ac principatu*, apud Cæsarem, Liviumque. Item *impotens*, *non potens*, vel *valde potens*, ut *incanus*, *valde canus.* Charisius: *Eadem præpositio est derogativa, & ἀναιρετική, vel στερητική· ut probus, improbus, doctus, indoctus: nonnunquam etiam adjectiva, αὐξητική, vel προσθετική, ut potens, impotens, id est, valde potens. Quanquam in hac appellatione etiam derogativa intelligatur.* Etiam Diomedes, cap. de præpositione, *In* ait significationem augere in *impotens.* Ab eodem est *omnipotens*, qui omnia potest; *præpotens*, valde *potens*, ut cùm Ciceroni pro Cornelio Balbo *Carthago* dicitur *terrâ marique præpotens.* Eademque voce de Deo usus, lib. ii de natura Deor. Sed rectiùs hic *omnipotens* dicitur, cùm omnia possit, præterquam quæ infirmitatis sunt, quæ potenter non potest, ut loquitur B. Augustinus. Gentiles nil miramur, quibus is vocatur *præpotens*, quasi vel naturæ legibus obnoxius, ut Peripatetici sciscunt, vel fatorum tabulis subjectus, ut Stoici putarunt.

POTIOR nomen à *potis*, ut diximus in *Potis*; indeque & verbum *potiri*, ut propriè notet *potem* seu *compotem alicujus rei fieri.* Sumitur ea vox interdum passivè, pro *venire in alienam potestatem.* Ita dixit Plautus Capt. act. i, sc. i.

Nam postquam meus rex est potitus hostium.

A *potiendo* dicti *Potitii*, Herculis sacerdotes: qui soli extis solennibus vescebantur: uti *Pinarii*, qui non ederent, sed ministrarent. Dicti *Pinarii* à πεινῆν, quod est, *esurire.* Livius, lib. i. *Forte ita evenit, ut Potitii ad tempus præsto essent iisque exta potirentur, Pinarii ad ceteram dapem venirent.* Ita hunc locum è Buslidiano & Atrebatensi codice restituit Petrus Nannius, lib. v Miscell. cap. iv. ubi & ad etymon allusisse putat. In vulgatis pro *potirentur* est *apponerentur.* Multa de his Servius, ad viii Æn. ubi inter alia ista, *Fertur Potitius dici, quod eorum auctor epulis sacris potitus sit: Pinarius quod eis fames epularum sacrarum indicta sit. Hoc enim eis Hercules dixisse dicitur*, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε. Vide & Festum in *Potitius.*

POTIS Papiæ placet esse à *pateo*, *quòd pateat illi quicquid velit.* Malim à Doricâ præpositione ποτὶ pro πρὸς, id est, *juxta*, *prope*, quia, siquid prope nos, ad id labore consequendum opus non est, sed plurimùm jam in nostrâ est potestate. A *potis* sunt *compos*, & *impos.* A *compos* est *compotire* pro *compotem facere.* Usus Plautus, Rudente, & Appuleius in Floridis atque alibi. Utrumque autem & *compos*, & *impos*, esse à *potis*, judicio erunt accusativi, *compotem* & *impotem.* Priscianus tamen in iv ait, ut à *do* est *dos*; à *custodio*, *custos*; sic à *competo* esse *compes*, & mutato *E* in *O compos.* Sed fallitur. Meliùs Varro, libro quarto de L. L.: *Recto casu cum dicimus impos, obscurius est esse à potentia, quàm cùm dicimus impotem: & eo obscurius fit, si dicas pos, quàm impos. Videtur enim pos significare potius potem, quàm potentem.* Item Servius, ad illud Ecl. ix: *Nunc victi tristes: Victi*, inquit, *id est, impotes. Nam quomodo victores dicimus voti compotes, qui quod volunt faciunt: sic victos è contrario vocamus impotes, qui non possunt facere quod volunt.* Idem eo comprobatur, quòd & comparativus ejus *potior* pro *potis* liquidò usurpatur; ut in illo Plauti, in Casin. Act. i, Sc. i:

——— *Hercle me suspendio*

Quàm tu ejus potior fias, satius est mortuum.

Ita vett. MSS. non *potior*, quod in Aldina est, ac in melioribus libris se invenisse scribit Baptista Pius. *Potius* esse à *potis*, scripsit & Beda de Orthographia. Et ante eum Priscianus, lib. xv his verbis. *Potis ab eo quod est potis nascitur, hic & hæc potis, & hoc pote: unde Persius:*

Qui pote? vis dicam? nugaris cùm tibi, Calve.

id est, quomodo possibile est. Ab eo autem, quod est hic, & hæc potis, & hoc pote, fit comparativum hic & hæc potior & hoc

hoc potius: *& superlativum*, *potissimum*. Ac ratio confirmat, quandò id *potius* facimus, quod *magis* facere *potes* sumus.

Potus, pro *pudendo*, unde sit, diximus in *Præputium*. At *potus* priori porrectâ, est à πίω, quod antiquum pro πίνω. Varro, iv de L.L. ἀπὸ τοῦ πότου deducit. Sed cùm priorem producat, magis Grammaticè dixeris venire à πέποται, quamquam usitatius πέποται, uti & πόμα quàm πῶμα. Itidemque per *o* parvum dicimus πότης, *potor*; συμπόσιον, *symposium*, ad verbum *compotatio*, Latinè *convivium*; καταπότιον, *catapotium*, quod vulgo à figurâ *pilulas* vocant. Scribonius Largus cap. LXXXVII: *Catapotium*, *id est*, *medicamentum*, *quod non diluitur*; *sed ita*, *ut est*, *devoratur*. Ac similiter Marcellus Empiricus, cap. XVI. Nam καταπίνειν etsi de *potu* propriè dicatur: tamen usitata καταπίνειν potiùs *deglutire* est, quàm *ebibere*: unde de *carnibus* usurpat Lucianus. A *potu* dictum *poculum*, quasi *potaculum*; ut *pabulum* quasi *pascibulum*. Varro iv de L.L. *Pocula à potione*, *unde potatio*, *& etiam poma*, &c. Hoc malim, quàm ut *poculum* sit à κύπελλον, aut κύφελλον, quæ Nunnesii est sententia. A *poculum* est *pocillum*, unde *pocillator*, qui aliàs *pincerna*. Ab eodem *repotia*, à *novis iteratisque poculis*.

PR

Præ priùs fuit *pri*, si Jul. Scaligerum audimus, qui sic de eo lib. iv de causs. L.L. cap. LXXXVI: *Pri vetus vox fuit*, *sicut NI. postea latiore vocali fusa sunt*, *Ne*, *pra*: *unde adverbium pridem*, *comparativum prius*, *superlativum primum*. Mihi verisimile fit, ut Græcis diversa sunt πρὶν & πρό. sic Latinis aliud esse *pri* sive *pris*, aliud *præ*. *Pris* quidem est à πρὶν converso *N* in *S*, quomodo à πλέον est *pleus* & contractè *plus*. At *præ* est à πρό, *O* in *Æ* mutato, quomodo & Græci pro ὑπὸ dicunt ὑπαί, pro ὑπὲρ ὑπαί· illo Homerus & Hesiodus; hoc Homerus, Aristophanes, & Nicander utuntur. A *præ* est *præter*; de quo seorsim. Ab eodem sunt *præut*, & *præquam*: quæ idem signant. Nempe *præ*, sive *magis*, aut *plus* illo quicum fit comparatio. Plautus Mil. Glor.

> *Nihil hoc quidem est*, *præut alia dicam*, *quæ tu nunquam feceris*.

Idem Amphitruo.

> *Parva res voluptatum est in vita præquam quod molestum est*.

Præbia, Festo teste, *curandi mali remedia*: *videlicet quæ curationis caussâ præbeantur*. Idem tamen Festus postea ait: *Præbia Verrius vocari ait ea remedia*, *quæ docta Cæcilia*, *uxor Tarquinii Prisci invenisse existimatur*, *& immiscuisse zonæ suæ*, *quâ præcincta statua ejus est in æde Sanctus* (lego Sancti vel Sanci) *qui Deus Fidius vocatur*: *ex qua zona periclitantes ramenta sumunt. ea vocari ait præbia*, *quod mala prohibeant*. Posterius etymon malim. Ut aves *inebræ* ab *inhibendo*, sic *præbia* à *prohibendo*. Sunt enim *præbia* idem quod ἀλεξιφάρμακα, sive *amuleta*, quibus similiter ab *amoliendo* nomen. Quare rectiùs *præbia* per *æ*, quàm *prabia* per *a* scribatur.

Præcidaneam, & *succidaneam* hostiam, à *cædendo*: illam à *præcidendo*; hanc à *succidendo* dici, docet Agellius, lib. iv, cap. vi. Idem tradit Festus Pompeius. *Porca*, inquit, *præcidanea dicitur*, *quæ antè immolari solet*: *quod genus hostiæ*, *propterea quòd ante novam frugem præcideretur*, *præcidarium appellabant*. Idem: *Succidanea hostia* (MSS al. *succidania*) *appellatur*, *quæ secundo loco cædebatur*, *quòd quasi succideretur*, *dicta. quidam à succedendo*, *non à succidendo dictam putant*. Similiter Marius Victorinus, lib. i Artis Gramm. cap. de Orthographiâ: *Non est*, *ut emendâstis*, *porca præcidanea*, *sed præcidaria*, *quæ frugum caussâ immolatur. qui justa defuncto non fecerunt*, *aut in faciendo peccarunt*, *his porca contrahitur*, *quam omnibus annis immolari oporteat*, *antequam novam quasi dapem mereat de se capere. præcidaria dicta*, *quòd ante cæditur*, *quàm frugem capiat*. Sed quod Victorinus negat rectè dici *præcidanea*, æquè peccat ac illi, quos *præcidaria* damnasse ait. Nam utrumque rectum, *præcidanea*, & *præcidaria*; *succidanea*, & *succidaria*; quomodo & dixere *extraria*, & *extranea*; *pedaria* & *pedanea*. Præterea meritò in controversiam vocari liceat, num *præcidanea*, & *succidanea*, à *cædendo* sic dicantur, quæ horum Grammaticorum opinio est, an potiùs à *cedendo*, quia *præcedat*, aut *succedat*. Posteriorem sententiam etiam veterum quosdam secutos ex verbis Festi antè allatis cognoscimus. Estque pro hoc etymo, quod voces eæ non de *hostiis* tantùm, sed *aliis* quoque *rebus* dicantur. Itaque contra Agellium afferri potest, quod apud eum legimus, *ferias* quoque *præcidaneas* dici, atque ita locutum Atteium Capitonem. Eæ Græcis dicuntur προτέλειος ἡμέρα. Sanè aut dicendum *præcidaneum* & *succidaneum* semper à *cedendo* dici: aut statuendum, nunc à *cado* esse, nunc à *cedo*. A *cædo* quidem *hostias* dici *præcidaneas*: ut & cùm Plautus, Epidico, Act. i, iv, *tergum succidaneum* vocat, *quod pro alius culpa cæditur*. At à *cedendo* dici *ferias succidaneas*, item *succedaneus* sive *succidaneus alieni periculi* apud Ulpianum, l. iii. in fine. ff. de administratione tut. & *proxima culpa succedaneus* apud eundem, l. iv. ff. de magistr. conven. Quibus locis *succedaneus alieni periculi* vocatur, in quem alieni periculi incommodum redundat; & *succedaneus culpæ*, qui in culpam succedit. Ac eopse modo in Cod. legas *succedaneum damni*, *solutionis*, *functionis*. Nec aliter Appul. lib. viii Met. *Sed postquam non cervam pro virgine*, *sed asinum pro homine succedaneum videre*. Et Cyprianus: *Non potest videri cessasse*, *qui vicarios substituit*, *& qui pro se uno plures succedaneos suggerit*. Equidem cùm sapientis non sit multiplicare etyma frustra, nec dicere liceat à *cædo* quidem *succidaneas* dici: à *cedo* autem, unde *succedo*, *succedaneas* fieri, (nam tam *ferias* quam *hostias præcidaneas* per literam *I* scribit Gellius;) dicere malim, semper has voces esse à *cedendo*, ac *hostias* quoque *præcidaneas* & *succidaneas* dici, quia *præcedant* aut *succedant*, hoc est, *antecedant* & *subsequantur*. De hujusmodi hostiis notandus locus Servii ad viii Æn. ubi cùm dixisset, *in omnibus sacris femininis generis plus valere victimas*, statim subjicit, *Si per marem litare non possent*, *succidanea dabatur femina*: *si autem per feminam non litassent*, *succidanea adhiberi non poterat*.

Præco, unde *præconium*, κατὰ συγκοπήν, quasi *prædico* dici videtur. Favet etymo illud Plauti Bacchidibus:

> *Stulte nescis nunc venditè*, *atque in eo ipso*
> *Astas lapide*, *ubi præco prædicat*.

Vel est à *præcieo*. Nam ut *concio* est *populus qui per præconem concietur*, hoc est, *convocatur*: ita *præco* est, qui *præciet*, hoc est, *qui ante conventum*, *ciet sive excitat populum*, *ut conveniat*. Tertium ἔτυμον invenio apud Priscianum, in xiv, ubi sic non solùm in editis, sed etiam in membranis nostris legitur: *Præco à valde canendo est dictus*. Verùm in mentem venit, Priscianum fortasse non *canendo* scripsisse, sed *ciendo*. Saltem scribere debuit. Confirmat me, quòd *præcones* alio nomine etiam *præciæ* dicti. Festus: *Præcias dicebant*, *qui à Flaminibus præmittebantur*, *ut denunciarent opificibus*, *manus abstinerent ab opere*: *ne si vidisset sacerdos facientem opus*, *sacra polluerentur*. Nempe & *præcia*, & *præco*, qui quasi *præcio*, dicitur, ejusdem est & originis, & significationis. [πρέιγυς vel πρήγυς pro πρέσβεις Cretes. Hinc πρηγεία in inscript. Cretica, pro πρεσβεία.] Hæc de etymo tertio. Quartum adfert Nunnesius in Grammatistice, ut *præco* sit à βρύχος. Nec omnino rejicio. Sanè βρύχος, κήρυξ, ut Hesychius testatur. [sed βρύκος vel βρίχος cùm κήρυκα notat, est *insectum*.]

Præcordia propriè sunt *membrana cordi prætensa*, unde & nomen. Græci *diaphragma* dixere. Ergò suprà *præcordia* sunt cor & pulmones: subter *præcordia* jecur, & lien; illud in dextro, hoc in sinistro hypochondrio. Plinius, lib. xi, cap. xxxvii. *Exta homini ab inferiore parte separantur membrana*, *quæ præcordia appellantur*, *quia cordi prætenduntur*, *quod Græci appellaverunt* φρένας. Sed μετωνυμικῶς *præcordia* dicta sunt *cor* & *pulmo*. Plinius, lib. xxx, cap. v: *Præcordia vocamus uno nomine exta in homine*. Imò & ita appellantur partes laterales præcordiis subjectæ, quæ Græcis dicuntur ὑποχόνδρια, quia adjacent χόνδροις sive *cartilaginibus notharum costarum*. Glossæ Philox. *Præcordia*, ὑποχόνδρια. Quia verò cor præcipua animæ sedes existimatur, hinc etiam *præcordia* sumuntur pro *animo*, & *animæ affectibus*.

Præcox à *præcoquo*, quod ante alia coctum maturumque est; unde in Glossis Philoxeni, exponitur πρώιμον, quod est *citò maturescens*, vel *maturans*. Similiterque Glossæ Cyrilli: Πρώιμος, *præcox*, quasi πρὸ ὥρας. Nonius interpretatur *immaturum*. Sed apud eundem pro *præcoqua* legendum ex vet. lib. *præcoquia*, ut indicat is locus, quem adducit e Novio, sive Nævio (nam & hic variant libb.:) *Huic puellæ præcoquis libido inest*. *Præcoquum* præter Columellam, Martialem, alios, dicit Tertullianus, primore de pallio libro, ubi Urbem vocat *Romanam præcoquam*, quasi quæ *præcoci* & præpropero consilio Romana facta esset.

Prædium à *præstando* deducit Varro, qui ita scribit IV de L. L. *Prædia dicta, item ut prædes, à præstando: quod eo pignore dato publicè mancupes fidem præstent.* Ita libri quidam, quos secutus Fungerus. At alii legunt: *Præda dicta, i. u. p. è p. quod ea pignori data*, &c. Quæ lectio & Scaligero placet, eò quòd *prædam* quoque vocarint id, quo in locationibus, & rebus mancupi & aliis ejusmodi publicè cavebatur. Isidorus, lib. XIV, cap. XIII, geminam nominis rationem affert. vult enim ita dici vel quasi *prævidium*, quòd ex omnibus maximè patrisfamilias *prævideatur*, hoc est, appareat: vel à *præda*, quòd antiqui agros, quos bello ceperant, *prædæ* nomine habebant. Mihi neutrum placet: verum censeo *prædia* à *prædibus* nomen accepisse. Ut propriè sint *bona, quibus quis, velut prædibus, posset se obligare*. Interim aliud *prædia*, aliud *bona prædia*. Nam, ut in III Verr. Asconius scribit: *Bona prædia dicuntur bona satisdationibus obnoxia, sive sint in mancipiis, sive in pecunia numeratâ: prædia verò domus, agri.* Sed hæc res minimè impedit, quo minus origo eadem sit. Sanè *prædia* quoque, qua vox ea signat *domus* atque *agros* sive ἔγγαια κτήματα, ut interpretatur Philoxenus in Glossis, non aliunde, quàm à *prædibus*, dicta esse, abundè fidem facit: tum quòd apud Cic. lib. II Philipp. & Liv. lib. V ab U. C. legere est, *prædes vendere*, hoc est, *bona prædia addicere auctioni*: quomodo interpretatur Budæus: tum quod à quibus *prædes* non exigerentur, *prædio* se tanquam *prædibus* obstringerent, contrà quàm alii solent, qui creditoribus malè credulis & *prædio* & *prædibus* cavebant. Hinc sanè vetus formula originem habet, *prædiis prædibusque cavere*. Cic. III Verr. *In bona prædibus prædiisque vendendis*. Liv. lib. II belli Punici, quo loco de Cannensibus captivis sermo est; *Alii dandam ex ærario mutuam pecuniam, prædiis prædibusque cavendum populo censerent.* Idem confirmat inscriptio vetus: LEX PARIETI FACIENDO, IN AREA QUÆ EST ANTE ÆDEM SERAPI TRANS VIAM QUI REDEMERIT PRÆDES DATO, PRÆDIAQUE SUBSIGNATO DUUMVIRUM ARBITRATU. [ἀπεγόμενα πραγμάτων.]

Prægnans, ἔγκυος, ἐγκυμονοῦσα, ut veteres Glossæ interpretantur. μεταφορικῶς usurpat Plautus, Asin. II. II, cùm ait *prægnantes plagas*, hoc est, eminentes ac protuberantes, prout uteri solent prægnantium. Varro appellat, *excitatum verberibus corpus*. Pro eo in antiquis codd. legitur *prægnas* absque *N*: [à πρεπνὸς, idem quod πρεπνός, *maturus*.] atque id, quantum ex Charisio colligere licet, Plinio quoque agnitum videtur. Vide Pierium, ad VIII Æneid. Quod ad etymon vocis, si *prægnas* veteres dixere, contractum videbitur ex *prægenas*, quod ex *præ* & *geno*, hoc est, *gigno*. Vel est *prægnans* ex *prægenerans*, ut *gnatus* ex *generatus*. Vide quæ de utraque hac voce in *Genus* diximus. Sed maximè placet veteres dixisse & *genere* & *genare*, ἀπὸ τοῦ γεννᾶν. Hinc *prægenans* à quo *prægnans*: unde *prægnas*: quod & apud P. Consentium in arte. Simile *Campans*, & *Campas*, pro *Campanas*, Plauto, Trinummo, Act. II, Sc. IV.

Præmium Varroni, extremo lib. IV de L. L. dictum videtur à *præda*: *prædam* autem lib. seq. dictam ait quasi *paridam*, quòd manu parta. Itaque *præmium* propriè erit Castrense vocabulum: quod & Donatus confirmat ad Eun. Act. V. Sc. VIII. ubi ait *præmium* esse *virorum fortium*, darique post factum. Eo quoque stabiliri videtur Varronis sententia, quòd *præmium* cum *præda* conjungat Plautus, Menæchmis, Act. I, Sc. II. atque alibi, item Maro in undecimo. Imò clarè pro *præda* usurpat Tibullus, lib. I, el. II:

Nec finis occurrit quisquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut raptâ præmia veste petat.

Ab hac quoque significatione est, quòd *præmiatores* dicerent pro *nocturnis prædonibus*; quomodo Nævium locutum docet Nonius in hac ipsa voce. Verùm *præmium* haud minùs quàm *prædam*, castrensem esse vocem, facile credam; non tamen ut *præmium* à *præda*, *prædam* a *pario* esse puto: sed *præda* & *præmii* vocabulum deduxerim à *præ* vel *primus*, quod ipsum a *præ*, vel *pri* originem trahit. Ita *prædæ* nomen erit ex eo, quòd primi hanc aliis præripiant: ac propriè *præmium* dicetur, id honorarium, quo afficiebantur ii, qui primi ac principes præclari aliquid gesserant. Sanè magis hæc arridet sententia, quam ut vel à *præda* sit, ut Varro voluit, vel, quod Sipontinus putabat, *præmium* dicatur quasi *prævium*, quia primò proponitur, quod dandum est victori, deinde certatur. Sed præter superiorem etymologiam altera quoque est, quam nostræ minimè posthabeam. Nam & *præmium* dictum videri possit quasi *preemium*, à *præ* & *emo*; quam sententiam Scaliger sequitur in Conjectaneis. Fuerit autem ab eâ *emendi* significatione, quâ antiquè signabat *capio*, sive *tollo*: unde *demo* quasi *deemo*, hoc est, *eximo*. Nec mirum variare in *demo* quantitatem, cùm in eo prior non possit non esse longa ob crasin. Pro posteriori hoc *præmii* etymo est, quod antiqui commodum utilitatemque omnem *præmium* vocabant: quomodo, ut Giffanius observavit, Lucretius lib. III ait:

Omnia perfructus vitai præmia, marces.

Et initio lib. quincti, de Epicuro:

—— *Qui talia nobis*
Pectore parta suo, quæsitaque præmia liquit.

Itemque alibi. Hinc *præmiosus* pro *pecunioso*, apud Festum, & *præmiari* pro *lucrari*, apud Tranquillum; & fortasse *præmiator* pro *prædone*, de quo ante dicebamus. [Nullum ex istis etymis placet. Omnino puto prius fuisse *presmium*, illud autem à πρεσβεῖον, idem quod γέρας. Nisi malis *præmium* dici quasi *præbium*, à *præbeo*.]

Præpetes propriè dicuntur *aves opportunè prævolantes*: ut rectè censuit Julius Hyginus. Meritò autem addit *opportunè*, hoc est, *prosperius prævolantes*. Nam si *adversæ* fuerint, *inhibræ* vocantur, ut testatur Servius ad illud III Æn. *Infelix vates*, &c. Quod pleniùs in *Inebræ* explicuimus. Sed ut propriam *præpetis* notionem vidit Hyginus, ita non vidit, rectè quoque hanc vocem ad alia extendi à poëtis, ut cùm Maro Dædali pennas *præpetes* dicit: cumque Cn. Mattius septimo Iliadis victoriam alatam vocat *præpetem*, hoc versu:

Dum det vincenti præpes victoria palmam.

Vide Agell. lib. VI, cap. VI. Quod ad *præpetis* etymon, Festus scribit antiquos *prepetere* dixisse pro *anteire*, indeque aves dici *prepetes*, quæ se ante auspicantem ferant. At *præpetere* unde sit, non constat. Num à *pedibus*? quando Festus exponit *anteire*. An potiùs à *præ* & *petere*? quia *anteriora petant*. Sanè posterius malim: ac confirmatur id etymon illustri hoc loco è Servio Danielis, ad illud III Æn.

—— *& præpete omina pennæ.*

Præpetes, inquit, *sunt quæ secundo auspicio ante eum volant qui auspicatur: aves autem aut oscines sunt, aut præpetes. oscines, quæ ore futura prædicunt: præpetes, quæ volatu augurium significant, cùm sunt prospera. sed præpetes aut superiora tenent, & præpetes vocantur: aut inferiora, & dicuntur infera. præpetes autem ideò, quia omnes aves priora petunt volantes.* Hæc Servius. Vel dicendum cum Turnebo, *præpes* esse à Græco προπετὴς, id est, *facile ac pronum ad labendum*: sic esse *præpetere* à προπετίζω. Idem Josephus Scal. censet in Ætnam. Hoc eo firmatur, quod *præpes de locis* dicitur, *unde vel ad quæ facilis lapsus*. Ut apud Ennium:

—— *Præpete portu*,

Item:

Præpetibus hilares sese, pulcrisque loca dant.

Ac veterem poëtam ἀνώνυμον.

—— *Magnus cui præpete mento*
Perfluit Oceanus.

Ac putabat Paullus Merula Q. Ciceronem ad hanc Etymologiam respexisse, cùm *præpetem avem* vocat *lapsu volantem*. Est & in Glossis Benedicti: ὑψηλοπετὴς, *præpes*. Quemadmodum

modium autem de *præpes*, ita & de *perpes* (unde *perpetuus*) dubitari potest, sitne à *pes*, an *petere*, vel πέτομαι. Si primum placet, propriè *perpes*, & *perpetuus*, dicentur de *iis*, *qui non interquiescunt in via.* Quod etymon minimè displicet: imò, ut *præpes* quoque à *pes* sit, non minùs probem: eò quòd vox isthæc de avium volatu imprimis dici consueverit. Sin *perpes* & *perpetuus* magis à *petere*, vel πέτομαι, esse placet, hæc quoque vox auguralis fuerit, propriéque de *avibus* dicetur, *cum volatum non intermittunt*; μεταφορικῶς autem ad alia extendetur, ut cùm apud Plautum, Amphitr. Act. I, Sc. I. Sosia se ait noctem pependisse *perpetem*, hoc est, *perpetuam* sive *jugem*, ut interpretatur Festus. Ex hoc autem vocis etymo, cognoscere est discrimen inter *æternum*, & *perpetuum*: *æternum* dici, quod non habet finem: *perpes* seu *perpetuum*, quod est sine intermissione. *Perpetim*, quod adverbium putatur, natura est accusativus pro *perpetem*: quasi dicas *perpetem diem noctemque*. Ut *amussim* unde *examussim*, pro *amussem*, hoc est, *ad amussem*: sic *perpetim* pro *perpetem* dixere. Vide Festum in *Perpetem*.

PRÆPUTIUM, sunt qui dictum velint, quia *pudendo præemineat*; sunt & quibus dici videatur, quia *sit ante pudiτum*, hoc est, *id quod putet*: quam sententiam ex Perotto Fungerus ponit, vel solam saltem proponit, cùm nihil sit ineptius. Verisimilius, qui à *præputando*, quia *id Judæi præputant.* Sed ne hæc quidem originatio vera. Obstat enim modulus syllabæ. Juvenal. sat. VI:

Impatiensque moræ pavet & præputia ducit.

Et sat. XIV:

—— Mox & præputia ponunt.

Alterum quoque contra hanc originationem argumentum est, & priori validius. Nam *præputium* vocarunt Romani, antequam de Judaicâ circumcisione scirent. Verè igitur Scaliger, qui deducit à προπόσθιον eliso σ quomodo & pro πόσθη dixere *potus* priore productâ. Hinc illud in Catalectis:

Scilicet hoc sine fraude, Vari dulcissime, dicam:
Dispeream nisi me perdidit iste potus.
Sin autem præcepta vetant me dicere: sane
Non dicam. sed me perdidit iste puer.

Nequiusculo, inquit, vocabulo *puerum*, quem aïo, *potum*, sive *putum*, hoc est, πόσθωνα appellarem: verùm quia metri ratio impedit, quo minus id in pentametri fine usurpem, sanè præ eo utar *pueri* vocabulo, si non rei, at metro tamen magis apto. Aliud verò *præputium*, aliud ἀκροποσθιον sive ἀκροποσθία. nam *præputium*, solùm est *cuticula contegens glandem*: at ἀκροποσθιον est τὸ τῆς πόσθης πρoῦχον, totum id *quod in pene eminet*, ut exponit Pollux, lib. II, cap. IV. nempe *cuticula cum glande subjecta*, ἡ βάλανος καὶ τὸ περὶ αὐτὴν δέρμα, ut ex Aristotele constat. Quare pro *præputio* non sumitur nisi συνεκδοχικῶς.

PRÆS quis sit, docet Festus: *Præs*, inquit, *est is, qui populo se obligat, interrogatusque à magistratu, si præs sit, ille respondet, Præs. Prædis vadisque* differentiam ostendunt hi versus Ausonii in Technopægnio:

Quis subit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid si lis fuerit nummaria, quis dabitur? præs.

Conjungit idem in ludo Sapientum, dicto hoc Thaletis:

Prædes vadesque pœnitudinis reos.

Præs fortè dictus à *præstando*, quasi *præstes*, ut ab *antestando antistes*. Sic autem dicetur, quia altero non stante pacto, alienam cogatur *præstare* culpam. Fortasse autem *præs* quam *præstes* maluere discriminis caussâ. Nam aliàs, Festo teste, *Præstitem in eâdem significatione dicebant antiqui, quâ nunc dicimus antistitem.* Hoc *prædis* etymon confirmat locus Varronis, lib. V de L. L. *Præs, qui à magistratu interrogatus in publicum ut præstet, à quo, & enim respondet, dicitur præs.* Verùm Jos. Scaliger ad Festum, legendum monet: *Præs, qui à magistratu interrogatus in publicum, an præsest, à quo &, cum respondet, dicit præs.* Itaque & censet *præs* ortum ab hac consuetudine, quia an *præsesset*, rogatus dicebat *præs*, supple *sum*. Sanè *præsesse* dicebant veteres pro *præsentem esse*, παρεῖναι. Ausonius dictis sapientum,

Spondere qui nos, noxa quia præsest, vetat.

Ac remansit ab hac notione participium *præsens*: quo de separatim. Interim omnium simplicissimum videtur, ut *præs* sit à *præ*, ut primò ita dicatur, qui *præsto est*: hinc qui *præsto est, ut fidejussor*. Confirmat hanc sententiam, quòd qui Latinis *præs*, is Græcis similiter sit ἔγγυος ab ἔγγυς, *prope, juxta.* Gloss. *Præs*, ἔγγυος, ἀνάδοχος. Gloss. Cyr. ἐγγυητὴς, *fidejussor*. Onomasticon, *Præs*, ἐγγυητὴς. Hinc *comprǽs*. Festus: *Comprædes, ejusdem rei populo sponsores.* [ἐγὼ πάρειμι, sed Æoles dicunt ἐγὼ πρές.]

PRÆSENS [est ex πρὲς Æolico.] B. Augustino, lib. XI de civit. Dei cap. IV, in psal. XCIX atque epist. CIX. ita dici videtur, quasi *præ sensibus*; item *absens*, quasi *ab sensibus*. Utraque allusio verius est, quàm etymologia. Nam patet *præsens* dici à præpositione *præ* & *ens*, interjectâ litera *S*, quomodo *præsesse* dicebant pro *præesse*, ut in *Præs* diximus. Idem sibilus est in *absens*; at hic insititius non est, verùm à præpositione *abs*, quam interdum compositionem ingredi docent *abscondo*, atque alia. Negat Jul. Scaliger, cap. CXIII libb. de caussis L. L. satis appositè *tempus præsens* ita vocatum. Ita enim scribit: *Tertium quod has interjaceret partes, partem nequeas dicere; individuum enim est. Præsens est dictum: non sanè commodè. Nam si est Præ, relationem notat. Ergò cùm utrumque conjungat, & præteritum & futurum; non potius debuit accipere appellationem ex eo, quòd futuro præesset, quàm quod præteritum sequeretur.* Et aliquantò pòst: *Verùm ita intellexere; præsens esse præ, hoc est, ante oculos: non autem ante futurum.* A *præsens* est *præsentare*, quam vocem usurpant Plinius, atque alii. Ab *absens* itidem est *absentare*, quo utitur Claudianus, lib. III de raptu Proserpinæ. Apud alios non temerè invenias. Excipio tamen Cyprianum, Faustum Regiensem, cæterosque scriptores Ecclesiasticos. *Impræsentiarum* ait Grosippus, sive Scoppius, vocem esse à posterioribus male fictam, sciolorumque audacia in veterum libros irrepsisse. Legitur apud Cornelium Nepotem, & alios. Vellem Grosippus addidisset, unde eam vocem corruptam existimet. Mihi videtur esse ex eo, quòd vulgo compendio studentes *rum* pro *rerum* scriberent. Rescribendum igitur, *in præsentia rerum.*

PRÆSEPE, vel *præsepis*, à *præ* & *sepis*, vel *sepio*. Est enim *locus præseptus, ubi pecudes stabulantur*: ac συνεκδοχικῶς *linter, in quo pabulum jumentis ponitur.* Græcis is dicitur φάτνη ἀπὸ τοῦ φαγεῖν.

PRÆSTIGIÆ, unde *præstigiatores*, quibusdam dici videntur à *præ*, & *Stygius*: aliis à *præ*, & στέγω, hoc est, *tego*, quasi *præstegia*, sive *prætegia*, quia *tegant oculos*. Sed potiùs meo judicio *præstigia* ex eo dictæ, quòd *celeritate manuum præstringantur oculi, ita ut miracula videantur fieri*: quæ etiam Isidori sententia est, lib. VIII, cap. IX. Lambinus comment. in Lucretium, & Horat. *præstigias* dictas ait, quia *præstinguant aciem oculorum*, eoque argumento probat Latinè dici *præstinguere oculorum aciem*: *præstringere* autem Latinum non esse. Verùm invalidum id argumentum. Nam quid, si utrumque dici dicamus, & à *præstingo* quidem esse *præstigias*, ut à *stringo*, unde *præstringo*, *stricturas* dici, non *stincturas*? Verum alius quoque aries intorquendus. Negamus igitur Latinè dici *præstingui oculos*: cùm *præstringere* per *R* scribatur, in manuscriptis ac vett. codd. Nec juvat Lambinum, quod *præstigias* dicimus. Nam hoc quoque à *præstringendo* est: sed κακόφωνον est *præstrigia*: eoque omissum alterum *R*, ob sonum suaviorem. Uti etiam factum in *pejero*, pro *perjuro*, *prosa* ex *prorsa*, atque aliis. Nec est quod urgeat saltem *præstingias* à *præstringo* dici debuisse. Nam liquida *N* non minùs est in *præstingo*, quàm *præstringo*. Præterea suspicamur veteres dixisse *strigo* & *stringo*, ut *tago*, unde *tagax*, & *tango*; *pago* & *pango*; & fortasse *frago*, unde *fragilis*, & *frango*. Quod autem *stricturas* à *stringendo* dici dicebamus, id etiam Nonius docet gemino in loco: *Strictura*, inquit, *propriè dicta scintilla, quæ de ferro ferventi micant, cùm massa malleis ceditur: unde & incus est appellata. Dicta autem quòd strictim emittantur, aut quòd oculos fulgore perstringant.* Etiam apud alios veterum posterius hoc etymon legas. Puto tamen, non tam indè nomen esse, quòd *oculorum aciem stringant*, sive *præstringant*: quàm quia *stringere* etiam significat

Præcox à *præcoque*, quod ante alia coctum maturumque est; unde in Glossis Philoxeni, exponitur πρώιμον, quod est *cito maturescens*, vel *maturans*. Similiterque Glossæ Cyrilli: Πρώιμος, *præcox*, quasi πρὸ ὥρας. Nonius interpretatur *immaturum*. Sed apud eundem pro *præcoqua* legendum ex vet. lib. *præcoquia*, ut indicat is locus, quem adducit e Novio, sive Nævio (nam & hic variant libb.:) *Hinc puellæ præcoquis libido inest*. *Præcoquis* præter Columellam, Martialem, alios, dicit Tertullianus, primore de pallio libro, ubi Uticam vocat *Romanam præcoquam*, quasi quæ *præcoce* & præpropero consilio Romana facta esset.

Prædium à *præstando* deduci Varro, qui ita scribit IV de L.L. *Prædia dicta, item ut prædes, à præstando: quod eo pignore data publice mancupes fidem præstent*. Ita libri quidam, quos secutus Fungerus. At alii legunt: *Præda dicta, i. u. p. à p. quod ea pignori data*, &c. Quæ lectio & Scaligero placet, eò quòd *prædam* quoque vocarint id, quo in locationibus, & rebus mancupi & aliis ejusmodi publicè cavebatur. Isidorus, lib. XIV, cap. XIII, geminam nominis rationem affert. vult enim ita dici vel quasi *prævidium*, quòd ex omnibus maximè patrisfamilias *prævideatur*, hoc est, appareat: vel à *præda*, quòd antiqui agros, quos bello ceperant, *prædæ* nomine habebant. Mihi neutrum placet: verum censeo *prædia* à *prædibus* nomen accepisse. Ut propriè sint *bona, quibus quis, velut prædibus, posset se obligare*. Interim aliud *prædia*, aliud *bona prædia*. Nam, ut in III Verr. Asconius scribit: *Bona prædia dicuntur bona satisdationibus obnoxia, sive sint in mancipiis, sive in pecunia numerata: prædia vero domus, agri*. Sed hæc res minimè impedit, quo minus origo eadem sit. Sanè *prædia* quoque, quâ vox ea signat *domus* atque *agros* sive ἔγγαια κτήματα, ut interpretatur Philoxenus in Glossis, non aliunde, quàm à *prædibus*, dicta esse, abundè fidem facit: tum quòd apud Cic. lib. II Philipp. & Liv. lib. V ab U. C. legere est, *prædes vendere*, hoc est, *bona prædia addicere auctioni*: quomodo interpretatur Budæus: tum quod à quibus *prædes* non exigerentur, *prædio* se tanquam *prædibus* obstringerent, contrà quàm alii solent, qui creditoribus malè creduli & *prædio* & *prædibus* cavebant. Hinc sanè vetus formula originem habet, *prædiis prædibusque cavere*. Cic. III Verr. *In bonis prædibus prædiisque vendendis*. Liv. lib. II belli Punici, quo loco de Cannensibus captivis sermo est; *Aliis dandam ex ærario mutuam pecuniam, prædiis prædibusque cavendum populo censerent*. Idem confirmat inscriptio vetus: LEX PARIETI FACIENDO, IN AREA QUÆ EST ANTE ÆDEM SERAPI TRANS VIAM QUI REDEMERIT PRÆDES DATO, PRÆDIAQUE SUBSIGNATO DUUMVIRUM ARBITRATU. [à πρέδιον πραέδιον.]

Prægnans, ἔγκυος, ἐγκυμονοῦσα, ut veteres Glossæ interpretantur. μεταφορικῶς usurpat Plautus, Asin. II. II, cùm ait *prægnantes plagas*, hoc est, eminentes ac protuberantes, prout uteri solent prægnantium. Varro appellat, *excitatum verberibus corpus*. Pro eo in antiquis codd. legitur *prægnas* absque *N*: [à πρέμνος, idem quod πέπνος, *maturus*.] atque id, quantum ex Charisio colligere licet, Plinio quoque agnitum videtur. Vide Pierium, ad VIII Æneid. Quod ad etymon vocis, si *prægnas* veteres dixere, contractum videbitur ex *prægonas*, quod ex *præ* & *gene*, hoc est, *gigno*. Vel est *prægnans* ex *prægenerans*, ut *gnatus* ex *generatus*. Vide quæ de utraque hac voce in *Genus* diximus. Sed maximè placet veteres dixisse & *genere* & *genare*, ἀπὸ τοῦ γενᾶν. Hinc *prægenans* à quo *prægnans*: inde *prægnas*: quod & apud P. Consentium in arte. Simile *Campans*, & *Campas*, pro *Campanus*, Plauto, Trinummo, Act. II, Sc. IV.

Præmium Varroni, extremo lib. IV de L.L. dictum videtur à *præda*: *prædam* autem lib. seq. dictam ait quasi *paridam*, quòd manu parta. Itaque *præmium* propriè erit Castrense vocabulum: quod & Donatus confirmat ad Eun. Act. V. Sc. VIII. ubi ait *præmium* esse *virorum fortium*, datque post factum. Eo quoque stabiliri videtur Varronis sententia, quòd *præmium* cum *præda* conjungat Plautus, Menæchmis, Act. I, Sc. II. atque alibi, item Maro in undecimo. Imò clarè pro *præda* usurpat Tibullus, lib. I, el. II:

Nec sinit occurrit quisquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veste petat.

Ab hac quoque significatione est, quòd *præmiatores* dicerent pro *nocturnis prædonibus*; quomodo Nævium locutum docet Nonius in hac ipsa voce. Verùm *præmium* haud minùs quàm *prædam*, castrensem esse vocem, facile credam; non tamen ut *præmium* à *præda*, *prædam* a *parto* esse puto: sed *prædæ* & *præmii* vocabulum deduxerim à *præ* vel *primus*, quod ipsum a *præ*, vel *pri* originem trahit. Ita *præda* nomen erit ex eo, quòd primi hanc aliis præripiant: ac propriè *præmium* dicetur, id honorarium, quo afficiebantur ii, qui primi ac principes præclari aliquid gesserant. Sanè magis hæc arridet sententia, quam ut vel à *præda* sit, ut Varro voluit, vel, quod Sipontinus putabat, *præmium* dicatur quasi *prævium*, quia primò proponitur, quod dandum est victori, deinde certatur. Sed præter superiorem etymologiam altera quoque est, quam nostræ minimè posthabeam. Nam & *præmium* dictum videri possit quasi *præemium*, à *præ* & *emo*; quam sententiam Scaliger sequitur in Conjectaneis. Fuerit autem ab ea *emendi* significatione, quâ antiquè signabat *capio*, sive *tollo*: unde *demo* quasi *deemo*, hoc est, *eximo*. Nec mirum variare in *demo* quantitatem, cùm in eo prior non possit non esse longa ob crasin. Pro posteriori hoc *præmii* etymo est, quod antiqui commodum utilitatemque omnem *præmium* vocabant: quomodo, ut Giffanius observavit, Lucretius lib. III ait:

Omnia perfructus vitai præmia, marces.

Et initio lib. quincti, de Epicuro:

—— Qui talia nobis
Pectore parta suo, quæsitaque præmia liquit.

Itemque alibi. Hinc *præmiosus* pro *pecunioso*, apud Festum, & *præmiari* pro *lucrari*, apud Tranquillum; & fortasse *præmiator* pro *prædone*, de quo ante dicebamus. [Nullum ex istis etymis placet. Omnino puto prius fuisse *presimium*, illud autem à πρεσβεῖον, idem quod γέρας. Nisi malis *præmium* dici quasi *præbium*, à *præbeo*.]

Præpetes propriè dicuntur *aves opportune prævolantes*: ut rectè censuit Julius Hyginus. Meritò autem addit *opportunè*, hoc est, *prosperius prævolantes*. Nam si *adversæ* fuerint, *inhibræ* vocantur, ut testatur Servius ad illud III Æn. *Infelix vates*, &c. Quod pleniùs in *Inebra* explicuimus. Sed ut propriam *præpetis* notionem vidit Hyginus, ita non vidit, rectè quoque hanc vocem ad alia extendi à poëtis, ut cum Maro Dædali pennas *præpetes* dicit: cumque Cn. Mattius septimo Iliadis victoriam alatam vocat *præpetem*, hoc versu:

Dum det vincenti præpes victoria palmam.

Vide Agell. lib. VI, cap. VI. Quod ad *præpetis* etymon, Festus scribit antiquos *præpetere* dixisse pro *anteire*, indeque aves dici *præpotes*, quæ se ante auspicantem ferant. At *præpetere* unde sit, non constat. Num à *pedibus*? quando Festus exponit *anteire*. An potiùs à *præ* & *petere*? quia *anteriora petant*. Sanè posterius malim: ac confirmatur id etymon illustri hoc loco è Servio Danielis, ad illud III Æn.

—— & præpetis omina pennæ.

Præpetes, inquit, *sunt quæ secundo auspicio ante eum volant qui auspicatur: aves autem aut oscines sunt, aut præpetes. oscines, quæ ore futura prædicunt: præpetes, quæ volatu augurium significant, cùm sunt prospera. sed præpetes aut superiora tenent, & præpetes vocantur: aut inferiora, & dicuntur infera. præpetes autem ideò, quia omnes aves priora petunt volantes*. Hæc Servius. Vel dicendum cum Turnebo, *præpes* esse à Græco προπετής, id est, *facile ac pronum ad labendum*: sic esse *præpetere* à προπίπτω. Idem Josephus Scal. censet in Ætnam. Hoc confirmatur, quod *præpes de locis* dicitur, *unde vel ad quæ facilis lapsus*. Ut apud Ennium:

—— Præpete portu,

Item:

Præpetibus hilares sese, pulcrisque locis dant.

Ac veterem poëtam ἀνώνυμον.

—— Magnus cui præpete mento
Perfluit Oceanus.

Ac putabat Paullus Merula Q. Ciceronem ad hanc Etymologiam respexisse, cùm *præpetem avem* vocat *lapsu volantem*. Est & in Glossis Benedicti: ὑψηλοπετής, *præpes*. Quemadmodum

modum autem de *præpes*, ita & de *perpes* (unde *perpetuus*) dubitari potest, sitne à *pes*, an *petere*, vel πέτομαι. Si primum placet, proprè *perpes*, & *perpetuus*, dicentur de *iis*, *qui non interquiescunt in viâ*. Quod etymon minimè displicet: imò, ut *præpes* quoque à *pes* sit, non minùs probem: eò quòd vox isthæc de avium volatu imprimis dici consueverit. Sin *perpes* & *perpetuus* magis à *petere*, vel πέτομαι, esse placet, hæc quoque vox auguralis fuerit, proprieque de *avibus* dicetur, *cum volatum non intermittunt*; μεταφορικῶς autem ad alia extendetur, ut cùm apud Plautum, Amphitr. Act. I, Sc. I. Sosia se ait noctem pependisse *perpetem*, hoc est, *perpetuam* sive *jugem*, ut interpretatur Festus. Ex hoc autem vocis etymo, cognoscere est discrimen inter *æternum*, & *perpetuum*: *æternum* dici, quod non habet finem: *perpes* seu *perpetuum*, quod est sine intermissione. *Perpetim*, quod adverbium putatur, natura est accusativus pro *perpetem*: quasi dicas *perpetem diem noctemque*. Ut *amussim* unde *examussim*, pro *amussem*, hoc est, *ad amussem*: sic *perpetim* pro *perpetem* dixere. Vide Festum in *Perpetem*.

PRÆPUTIUM, sunt qui dictum velint, quia *pudendo præemineat*; sunt & quibus dici videatur, quia *sit ante pudsium*, hoc est, *id quod putet*: quam sententiam ex Perotto Fungerus ponit, vel solam saltem proponit, cùm nihil sit ineptius. Verisimilius, qui à *præputando*, quia *id Judæi præputant*. Sed ne hæc quidem originatio vera. Obstat enim modulus syllabæ. Juvenal. sat. VI:

Impatiensque moræ pavet & præputia ducit.

Et sat. XIV:

—— *Mox & præputia ponunt.*

Alterum quoque contra hanc originationem argumentum est, & priori validius. Nam *præputium* vocarunt Romani, antequam de Judaicâ circumcisione scirent. Verè igitur Scaliger, qui deducit à προπόσθιον eliso σ quomodo & pro πόσθη dixere *potus* priore productâ. Hinc illud in Catalectis:

Scilicet hoc sine fraude, Vari dulcissime, dicam:
Dispeream nisi me perdidit iste potus.
Sin autem præcepta vetant me dicere: sane
Non dicam. sed me perdidit iste puer.

Nequiusculo, inquit, vocabulo *puerum*, quem amo, *potum*, sive *putum*, hoc est, πόσθωνα appellarem: verùm quia metri ratio impedit, quo minus id in pentametri fine usurpem, sanè præ eo utar *pueri* vocabulo, si non rei, at metro tamen magis apto. Aliud verò *præputium*, aliud ἀκροπόσθιον sive ἀκροποσθία. nam *præputium*, solùm est *cuticula contegens glandem*: at ἀκροπόσθιον est τὸ τῆς πόσθης πρῦχον, totum id *quod in pene eminet*, ut exponit Pollux, lib. II, cap. IV. nempe *cuticula cum glande subjecta*, ἡ βάλανος καὶ τὸ περὶ αὐτὴν δέρμα, ut ex Aristotele constat. Quare pro *præputio* non sumitur nisi συνεκδοχικῶς.

PRÆS quis sit, docet Festus: *Præs*, inquit, *est is*, *qui populo se obligat*, *interrogatusque à magistratu*, *si præs sit*, *ille respondet*, *Præs*. *Prædis vadisque* differentiam ostendunt hi versus Ausonii in Technopægnio:

Quis subit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid si lis fuerit nummaria, quis dabitur? præs.

Conjungit idem in ludo Sapientum, dicto hoc Thaletis:

Prædes vadesque pœnitudinis reos.

Præs fortè dictus à *præstando*, quasi *præstes*, ut ab *antestando antistes*. Sic autem dicetur, quia altero non stante pacto, alienam cogatur *præstare* culpam. Fortasse autem *præs* quam *præstes* maluere discriminis caussâ. Nam aliàs, Festo teste, *Præstitem in eâdem significatione dicebant antiqui, quâ nunc dicimus antistitem.* Hoc *prædis* etymon confirmat locus Varronis, lib. V de L. L. *Præs, qui à magistratu interrogatus in publicum ut præstet, à quo, & cum respondet, dicitur præs.* Verùm Jos. Scaliger ad Festum, legendum monet: *Præs, qui à magistratu interrogatus in publicum, an præsest, à quo &, cum respondet, dicit præs.* Itaque & censet *præs* ortum ab hac consuetudine, quia an *præesset*, rogatus dicebat *præs*, supple *sum*. Sanè *præsesse* dicebant veteres pro *præsentem esse*, παρεῖναι. Ausonius dictis sapientum,

Spondere qui nos, noxa quia præsest, vetat.

Ac remansit ab hac notione participium *præsens*: quo de separatim. Interim omnium simplicissimum videtur, ut *præs* sit à *præ*, ut primò ita dicatur, qui *præsto est*: hinc qui *præsto est*, *ut fidejussor*. Confirmat hanc sententiam, quòd qui Latinis *præs*, is Græcis similiter sit ἔγγυος ab ἐγγὺς, *prope*, *juxta*. Gloss. *Præs*, ἔγγυος, ἀνάδοχος. Gloss. Cyr. ἐγγυητὴς, *fidejussor*. Onomasticon, *Præs*, ἐγγυητὴς. Hinc *compræs*. Festus: *Comprædes*, *ejusdem reipopulo sponsores*. [ἐγὼ πάρειμι, sed Æoles dicunt ἐγὼ πρεὶς.]

PRÆSENS [est ex πρεὶς Æolico.] B. Augustino, lib. XI de civit. Dei cap. IV, in psal. XCIX atque epist. CIX. ita dici videtur, quasi *præ sensibus*; item *absens*, quasi *ab sensibus*. Utraque allusio verius est, quàm etymologia. Nam paret *præsens* dici à præpositione *præ* & *ens*, interjectâ litera *S*, quomodo *præsesse* dicebant pro *praesse*, ut in *Præs* diximus. Idem sibilus est in *absens*; at hic insititius non est, verùm à præpositione *abs*, quam interdum compositionem ingredi docent *abscondo*, atque alia. Negat Jul. Scaliger, cap. CXIII libb. de caussis L. L. satis appositè *tempus præsens* ita vocatum. Ita enim scribit: *Tertium quod has interjaceret partes, partem nequeas dicere; individuum enim est. Præsens est dictum: non sanè commodè. Nam si est Præ, relationem notat. Ergò cùm utrumque conjungat, & præteritum & futurum; non potius debuit accipere appellationem ex eo, quod futuro praeesset, quàm quod præteritum sequeretur.* Et aliquantò pòst: *Verùm ita intellexere; præsens esse præ, hoc est, ante oculos: non autem ante futurum.* A *præsens* est *præsentare*, quam vocem usurpant Plinius, atque alii. Ab *absens* itidem est *absentare*, quo utitur Claudianus, lib. III de raptu Proserpinæ. Apud alios non temerè invenias. Excipio tamen Cyprianum, Faustum Regiensem, cæterosque scriptores Ecclesiasticos. *Impræsentiarum* ait Grosippus, sive Scoppius, vocem esse à posterioribus male fictam, sciolorumque audacia in veterum libros irrepsisse. Legitur apud Cornelium Nepotem, & alios. Vellem Grosippus addidisset, unde eam vocem corruptam existimet. Mihi videtur esse ex eo, quòd vulgo compendio studentes *rum* pro *rerum* scriberent. Rescribendum igitur, *in præsentia rerum*.

PRÆSEPE, vel *præsepis*, à *præ* & *sepis*, vel *sepio*. Est enim *locus præseptus, ubi pecudes stabulantur*: ac συνεκδοχικῶς *linter*, *in quo pabulum jumentis ponitur*. Græcis is dicitur φάτνη ἀπὸ τοῦ φαγεῖν.

PRÆSTIGIÆ, unde *præstigiatores*, quibusdam dici videntur à *præ*, & *Stygius*: aliis à *præ*, & στέγω, hoc est, *tego*, quasi *præstegiæ*, sive *prætegiæ*, quia *tegant oculos*. Sed potiùs meo judicio *præstigiæ* ex eo dictæ, quòd *celeritate manuum præstringantur oculi, ita ut miracula videantur fieri*: quæ etiam Isidori sententia est, lib. VIII, cap. IX. Lambinus comment. in Lucretium, & Horat. *præstigias* dictas ait, quia *præstinguant aciem oculorum*, eoque argumento probat Latinè dici *præstinguere oculorum aciem*: *præstringere* autem Latinum non esse. Verùm invalidum id argumentum. Nam quid, si utrumque dici dicamus, & à *præstingo* quidem esse *præstigias*, ut à *stringo*, unde *præstringo*, *stricturas* dici, non *stincturas*? Verùm alius quoque aries intorquendus. Negamus igitur Latinè dici *præstingui oculos*: cùm *præstringere* per *R* scribatur, in manuscriptis ac vett. codd. Nec juvat Lambinum, quod *præstigias* dicimus. Nam hoc quoque à *præstringendo* est: sed κακόφωνον est *præstrigiæ*: eoque omissum alterum *R*, ob sonum suaviorem. Uti etiam factum in *pejero*, pro *perjuro*, *prosa* ex *prorsa*, atque aliis. Nec est quod urgeat saltem *præstingias* à *præstringo* dici debuisse. Nam liquida *N* non minùs est in *præstingo*, quàm *præstringo*. Præterea suspicamur veteres dixisse *strigo* & *stringo*, ut *tago*, unde *tagax*, & *tango*; *pago* & *pango*; & fortasse *frago*, unde *fragilis*, & *frango*. Quod autem *stricturas* à *stringendo* dici dicebamus, id etiam Nonius docet gemino in loco: *Strictura*, inquit, *propriè dicta scintilla, quæ de ferro ferventi micant, cùm massa malleis cuditur: unde & incus est appellata. Dicta autem quod strictius emittantur, aut quod oculos fulgore perstringant.* Etiam apud alios veterum posterius hoc etymon legas. Puto tamen, non tam indè nomen esse, quòd *oculorum aciem stringant*, sive *præstringant*: quàm quia *stringere* etiam significat

malleis tundere, ita ut strictura exeant: quomodo usus Persius sat. II:

—— Et stringere venas
Ferventis massæ crudo de pulvere jussit.

PRÆSTOLARI quid sit, docet Festus: *Præstolari*, inquit, *dicitur is, qui ante stando ibi, quo venturum excipere vult, moratur.* Et Donatus, Eun. Act. V, Sc. VI: *Præstolari est præsto esse & apparere.* Unde eadem liquet, utrumque deduxisse à *præsto*, sive verbo, sive adverbio. Eadem sententia Curtii Valeriani apud Cassiodorum de Orthographiâ: *Præsto, inquit, nos per O scribimus: antiqui per U scripserunt. Sed præsto dicendum est, ut sedulo, & optato, & fortuito: inde & præstolari, non præstulari.* Et Beda de Orthogr. *Præsto per O scribendum, non per U. unde præstolari, non præstulari.* Verùm Jos. Scaliger ad Festum docet non ἀμέσως esse à *præsto*, verùm à *præsto* esse *præstulus*, & antiquè *præstolus*, indè *præstolari*. *Præstulus* interpretatur ἐπίμονος, id est, *permanens, perseverans*; ut idem sit, quod nobis *præsens*, ut *præsens animus*.

PRÆSUL, non quia *præsit*, ut Papias scripsit: nec, ut alii, à *præ* & *solum*: sed à *præsiliendo*. Nam propriè *præsul* erat *princeps Saliorum*, quibus indè nomen, quia ancilia per urbem gestantes *salire* soleant: ut ex Varrone alibi diximus. Atque hoc etiam Valla observat, lib. V Elegant. cap. LXV.

PRÆTER, à *præ*. Priscianus, in XIV: *A sub, subter, ab in inter, à præ præter.* Ergo *præter* aliud est, quod ita *præ* alio, ut illud, à quo dividitur, excludat. A *præter* est *præterea*, quasi dicas *præter hac*. Pro quo & dicitur *præterhac*, ut *antehac* pro *antehac*. Plautus, Rudente:

Si præterhac unum verbum faxis, ego tibi comminuam caput.

PRÆTEXTA, quam *prætextam togam* vocat Varro, lib. V de L. L. sic dicta à *prætexendo*, quia nihil aliud erat, quàm *toga alba purpureo prætexta limbo:* unde & Plutarch. περιπόρφυρον vocat. Eam qui gestarent, dicebantur *prætextati*. Deponebant autem unà cum bullâ anno ætatis XVII, quo tempore à cognatis amicisque deducebantur in forum, virilemque togam sumebant, ut constat ex Suetonii Augusto. Vide quæ de *prætexta* Aldus congessit in Quæsitis per Epistolam. Hinc *anni prætextati* pro *pueritiâ* apud Plin. lib. XXIII: & *anni prætextati* Gellio, lib. I. Ab eodem *mores prætextati*, apud Juvenalem Sat. secundæ vers. ult. Item *sermo prætextatus*, quo quid significetur, non satis discas è Festo. Ita enim scribit: *Prætextatum sermonem quidam putant dici, quòd prætextatis nefas sit obsceno verbo uti: alii, quod nubentibus, depositis prætextis, à multitudine puerorum obscena clamentur.* Priorem solùm sententiam ponit Paullus Diaconus, ac eandem quoque amplexus in Etymologico Fungerus. Sed posteriorem ut probem, compellor auctoritate Suetonii, Agellii, Macrobii: qui *sermonem* apertè *obscenum* eo intelligunt. Non tamen *puerorum* solùm *prætexta vestis* fuit; sed & *magistratuum*, quos *prætextam super tunicam* assumsisse auctor est Nonius in *Prætexta*. Itaque *prætextatus* à *togato* non tantùm differt ut *puer* à *viro*, sed etiam ut *privatus* à *magistratu*. Hinc est, quòd *turba togata* pro *plebe* sæpe usurpatur. Juvenal. sat. VIII:

——Veniet de plebe togatâ
Qui juris nodos & legum ænigmata solvat.

Fuit & *prætexta* fabulæ genus, ut indicat hic locus Donati, ad Adelph. prolog. *Sicut apud Græcos δρᾶμα, sic apud Latinos generaliter fabula dicitur: cujus species sunt Tragœdia, Comœdia, Togata, Tabernaria, Prætexta, Crepidata, Atellana,* μικτῆς, *Rhintonica.* In *fabulis prætextis*, uti illis Afranii, obscena erant multa; indeque *verba nupta*, ut Festus vocat, sive *Veneris vocabula*, ut appellat Varro, aliter dici *verba prætextata*, Turnebus putabat, lib. XXIV, c. XXXVI. Sed verior est ratio, quam antea è Festo adduximus.

PRÆTORIS appellatio longè aliter accepta post annum U. C. CCCLXXXVIII, aliter ante. Quippe regibus exactis iidem erant *consules* qui *prætores*. Varro, II de vita pop. Rom. apud Nonium voce *consulum*: *Quod iidem dicebantur consules & prætores: quod præirent populo, prætores; quod consulerent senatum, consules.* Iidem quoque à *judicando* dicti *judices*. Sed hoc quoque nomen desiit tandem, ac tantummodo *consules* dicti. Itaque hoc ordine ea ponit Tullius, III de Legg. *Regio*, inquit, *imperio duo sunto, iique præeundo, judicando, consulendo, prætores, judices, consules appellantor.* Idem valdè firmat Livius lib. III. Nam postquam narrasset, quomodo decem-viratu sublato tribuni plebis consulesque essent creati, lexque lata esset, ut qui Tribunis Pl. Ædilibus, Judicibus, Decemviris, nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset, familia ad ædem Cereris, Liberi Liberæque, venum iret: scribit in hunc modum: *Fuere, qui interpretarentur eâdem hâc Horatiâ lege, consulibus quoque & prætoribus, quia eisdem auspiciis quibus consules crearentur, cautum esse: judicem enim consulem appellari: quæ refellitur interpretatio, quod iis temporibus nondum consulem judicem, sed prætorem appellari mos fuerit.* Zonaras quoque hoc liquidò docet Tom. II, pag. XXVIII, ubi cum & ipse narrasset, quomodo abrogatus esset decemviratus, sic scribit: οἱ δ' ὕπατοι (τότε γὰρ λέγεται πρῶτον ὑπάτους αὐτοὺς προσαγορευθῆναι στρατηγοὺς καλουμένους τὸ πρότερον) ἦσαν ὁ Οὐαλλέριος καὶ Ὁράτιος, &c. hoc est, *Consules verò (nam tum primum nomen consulum attributum fertur, cùm ante prætores vocarentur) erant Valerius & Horatius*, &c. Hinc Asconius in tertiam Verrinam: *Cohortis prætoria*, interpretatur, *comitibus consularibus*. Atque addit: *Veteres enim omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellaverunt. unde & prætorium tabernaculum ejus dicitur, & in castris porta prætoria, & hodie quoque præfectus prætorio.* Festum quoque ad partes advocemus, cujus hæc verba: *Prætoria porta in castris appellatur, quâ exercitus in prælium educitur. quia initio prætores erant, qui nunc consules, & ii bella administrabant, quorum tabernaculum quoque dicebatur prætorium.* Sed & Justinianus Imp. Novellâ XXIV & XXV. De Lycaoniæ prætore sic inquit: *Et prætoris appellatione decorare. est enim hoc nomen Romani imperii proprium, & ante ipsos etiam consules in vetere atque præclarâ constitutione Reip. usurpatum.* Confirmantur hæc illustri loco Plinii, è quo cognoscimus in legg. XII Tabb. *prætorem* accipi pro *consule*. Verba Plinii sunt, lib. XVIII, cap. III: *Frugem quidem aratro quæsitam furtim noctu pavisse ac secuisse, puberi XII Tabb. capitale erat: suspensumque Cereri necari jubebant, gravius quàm in homicidio convictum: impuberem Prætoris arbitratu verberari, noxamve duplione decerni.* At *Judicis* vocem pro *consule* accipi ex quincto Varronis de L. L. probavimus voce *consul*. Atque ex his abundè arbitror liquere, eos qui in regum locum cum regiâ potestate creati sunt, *prætores* fuisse nuncupatos: duravitque hæc appellatio, usque dum crescente populi Romani imperio bellis pluribus implicarentur, eoque cùm plurimum urbe abessent, jus populo reddere nequirent. Tum enim patricii pro communicato plebi altero consulatu quæsiere sibi hunc honorem, & impetrarunt. Postquam igitur *prætorum* nomen, peculiarem habuit magistratum, *consules* nomen *prætorum* amisere, quod proprium iis factum est, qui jus populo dicerent. Ex his paret, cur scribat Justinianus Imp. Novell. XXIV, *prætorum* appellationem indè initiò fluxisse, quòd *cæteris præirent omnibus*, concessâ eis tam belli administratione, quàm juris legumque condendarum potestate. Nam loquitur imperator de *prætoribus*, quales fuere statim post exactos reges, non de iis, qui creari cœpti post abrogatum decemviratum. Idem quod *Imperator*, sed breviùs, docet his verbis Varro, lib. IV de L. L. *Prætor dictus, qui præiret jure, & exercitu* (τὸ *exercitu* dandi casus est;) *à quo Lucilius, Ergo prætorum est ante praire.* Sic quoque hic locus legitur, in veteri Mediolanensi anni CIϽ IϽ. Quam lectionem frustra sollicitat Theodorus Marsilius in legum XII Tabb. interpretatione, ubi legit, *Ergo prætorum est endo praire*, atque in voce *endo* subintelligi vult *jure* & *exercitu*. quæ sanè mirifica ἰδίωσις est. Ex his planum fit, *prætores*, ex sententia Varronis ac Ciceronis, dici quasi *præitores*, idque quia primis temporibus & jure & exercitui *præfuerint*. Nonnulli tamen à *præesse* dictos putant, quam sententiam inter alios secutus cùm Pomponius Lætus, tum ψευδώνυμος Fenestella, hoc est Dominicus Floccus. Pro hâc opinione est quod *prætor* non eum propriè significat, qui præit jure vel exercitui, sed generatim qui *præest*: unde

unde in veteribus monumentis legimus *prætor sacris Volcani*, p. CCCXVIII. VII edit. Grut. *prætor Tiburtium*, p. CCCLXXXV. I. & quædam alia hujusmodi. Ac dubitari possit an Tranquillus, cùm librum suum de *Prætoribus* inscripsit, non latâ hac acceperit significatione. Eandem sententiam firmat, quòd Romani non videntur vocem hanc primi ex muneris ratione fabricati, sed ut pleraque alia, ita hoc quoque nomen exemplo Latii populorum muneri indidisse. Nam plerosque horum hoc nomine suos vocasse *imperatores* è multis Livii locis cognoscimus. Imò Etruriæ quoque populos sic eos appellâsse, docebit Spartianus in Hadriano, cùm ait: *In Hetruriâ præturam imperator egit. Per Latina oppida dictator, & ædilis & duumvir fuit.* Et Hactenus de voce *prætoris*. A *prætor* est *prætorium*, ut à *quæstor quæstorium*. Hoc *quæstoris tabernaculum* notat Ciceroni & Livio: illud signat *tabernaculum prætoris*, hoc est, ejus qui *præest exercitui*; quemadmodum ex Asconio suprà ostendimus. *Prætorium* quoque dicebatur in provinciâ locus, in quo *prætor*, hoc est, *proconsul* (ita *prætoris* voce usus quoque Tacitus primo Annalium, ubi Granium Marcellum Bithyniæ vocat *prætorem*) jus dicebat: indeque *prætorium dimittere* apud Livium, lib. XXX & XXXVI, hoc est, *eos qui in prætorio convenerant*. Sed & posteriori ævo *prætoria* dixere villas omnes elegantiores & non rustici usus. Tertullianus, de Idololatriâ: *Voluptati servientia prætoria.* Eodemque modo usus Suetonius in Octavio, & Caligula; Papinius, lib. I Silv. Carm. in Tiburtinum Manlii; item Ulpianus, Palladius, alii. *Prætoriani milites* dicuntur à *cohorte prætoriâ*, de quâ itidem ex Asconio supra dictum.

PRAGMATICUS, Gr. πραγματικὸς, à πρᾶγμα, hoc est, *negotium*: unde *negotialis status* Ciceroni de Invent. dicitur, qui Græcè πραγματικός. *Pragmatici* vocantur Jurisperiti, qui, mercedulâ adducti, causarum actores, juris ignaros, monebant, dicendaque suggerebant; ut scribit Cicero, I de Orat. & Fabius, lib. XII, cap. III. Ille negat istiusmodi homines Romæ esse, hic fatetur: nempe quia olim quidem iis non utebatur forum Romanum, postea autem uti cœpit. Meminit Juvenalis, sat. VII:

—— Si contigit aureus unus,
Indè cadunt partes in fœdera pragmaticorum.

In jure quoque hoc vocabulum invenias, uti & *pragmaticarius*, quæ vox est posterioris seculi, à *pragmaticis sanctionibus* facta. Legitur in lege Zenonis, De diversis rescriptis.

PRANDIUM unde sit, variè disputatur. Apud Festum legas, *Prandium ex Græco .... est dictum. nam meridianum cibum cœnam vocabant.* Hiatum hunc variè explent. G. Canterus, lib. IV Var. Lect. cap. XXVIII. supplet, insertâ voce ἔνδιον, ut sic dicatur, quia sumi soleat πρὸ ἐνδίου, *ante meridiem*. Movet eum locus Plutarchi, lib. VIII Sympos. probl. VI, ubi de Græcis aliquot Latinorum vocabulorum etymis tractans ait: Τὸ δὲ ἄριστον ἐκλήθη ἀπὸ τῆς ὥρας· ἔνδιον γὰρ τὸ δειλινὸν, καὶ τὴν μετ' ἄριστον ἀνάπαυσιν ἐνδιάζειν. ἢ πρωινήν τινα σημαίνοντες ἐδωδὴν, ἢ τροφὴν ἣ χρῶνται, πρὶν ἐνδεεῖς γενέσθαι. Quibus verbis duplicem adferri originationem Canterus putavit, & cum eo Hadrianus Junius, quemadmodum liquet ex tralatione Symposiacon. Nos triplicem eam poni pertendimus. Prima est, ut dicatur *prandium*, quod sit πρὸ τοῦ ἐνδίου. Altera, ut sit πρωινὸν, quod est, *matutinum*. Tertia quòd sit πρὸ τῆς ἐνδείας, *pro indigentia*. Tertiam non potuit respexisse Festus, cùm id minimè pertineat ad id, quod Festus innuit, *prandium* olim fuisse *jentaculum*, *meridianum* verò *cibum* cœnam appellatum. Nec accommodatior multò est prima, quam Festum in animo habuisse credidit, præter Canterum, Fulvius Ursinus in Appendice de Triclinio. Quippe ἔνδιον à Plutarcho exponitur δειλινὸν, quod minimè est *matutinum*, ut interpretatur Hadrianus Junius; sed vel *meridianum*, vel *pomeridianum*. Siquidem δείλη, unde δειλινὸν, notat *tempus quo sol ad occasum vergit*, quia τὴν ἕλην τοῦ ἡλίου ἐνδεῖ, quemadmodum Eustathius & Etymologus tradunt. Superest tertia mediaque opinio ut sit à πρωὶ, id est, *mane*, quam Plutarchus indicat, cùm ait *prandium* sic fortasse dici, quia sit πρωινή τις ἐδωδὴ, *matutina quæpiam esitatio*. Et hæc sanè originatio sola apud Festum habet locum: nec aliter locum explet Jos. Scaliger. At enim dixerit aliquis, πρωινὸν, & *prandium*, parùm, si vocem spectemus, convenire. Ita est. Sed Dores pro πρωὶ, id est, *mane*, dixere πρὰν, quomodo loquitur Teocritus. Quid, si autem altera vocabuli pars sit ἔδω; Ita *prandium* erit, *quod mane editur*. Josephus Scaliger ad Festum notavit venire à πρώην. Sed calami is lapsus, cùm dicere voluerit πρωὶ, quod est *manè*: cùm alterum notet *nuper*. Prius autem voluisse, liquet ex eo, quòd auctoritate Plutarchi se tuetur: cujus verba superiùs adduximus. Sunt & aliæ de vocis origine opiniones. Cæsar Scaliger, lib. I R. P. cap. V *prandium* dici ait à *paratum*, quia iterum ad opus parati essent illico, quâ ratione à Græcis δεῖπνον dictum est, ὅτι δεῖ πονεῖν. Bartholomæus Keckermannus, lib. I systematis Logici sect. II, cap. I. duo facit Etymologiarum genera, verum & falsum, planeque veræ originationis exemplum esse ait, quod *prandium* dicitur à *perendinis reliquiis*, quas parcè veteres *manè* comederint, lautius vesperi atque unà cum aliis cœnaturi. Sed hoc etymon, quod certissimum putat Keckermannus, magis incertum est, quàm unum & alterum eorum quæ ante adducebamus. A *prandium* est *prandiculum*, unde dies, qui post jejunia erant, dicebantur *prandiculares*, quod *prandii* hilaritate & vocationibus gauderent. Glossæ vett. *Prandicularius*, ἡ μετὰ μνηστείαν ἡμέρα. Joannes Meursius Auctarii Philologici cap. XXXII legit, ἡ μετὰ νηστείαν ἡμέρα. Quæ certissima est emendatio.

PRASINUS, πράσινος, q. d. *porraceus*. Est *color viridis ad similitudinem porri*, quod Græcè πράσον vocatur. Qui & *color segetis latè virentis*: ut de chrysocolla Plinius loquitur. Ubi Dioscorides habet πρασίζουσα. Hinc *vestes prasinæ*, quæ hujus coloris. Martialis, lib. X, ad Sextilianum.

Et quam donabas dictis à Marte Kalendis,
De nostrâ prasina est synthesis empta togâ.

In ludis Circensibus sæpe fit mentio *prasinæ factionis*, *prasini ornatus*, *prasini agitatoris*, &c. quibus quid significetur, indicat hic locus Juvenalis, sat. XII

Totam hodie Romam circus capit, & fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.

Est & *lapidis* genus, qui à *prasino* sive *porraceo colore* Theophrasto, lib. περὶ λίθων, dicitur πρασῖτις, aliis πράσινος λίθος. Quomodo & Plinius vocat, lib. XXXVII, cap. VIII. *Viridantium*, inquit, *& alia plura sunt genera. Vilioris turbæ est prasius, cujus alterum genus sanguineis punctis abhorret.* Smaragdum hinc dici *prasinum*, auctor Epiphanius: λίθος σμάραγδος· οὗτος καλεῖται καὶ πράσινος. Nimirum sic κατ' ἐξοχὴν vocatus.

PRATA, [ἄρδα rigua.] (Varronis verbis utor, cap. IV de L. L.) dicta ab eo, *quòd sine opere parata*. Idem apud Varronem legas, lib. I de R. R. cap. VII. imò & Columellam, lib. I, cap. XVII. His subscribit, tum Plinius, qui & ipse, lib. XVIII, cap. V, auctor est, veteres dixisse *parata*; tum Ulpianus, cujus hæc verba Tit. de verborum significatione: *Pratum est, in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus est, ex eo dictum, quòd paratum sit ad fructum capiendum.* Sanè quod Ulpianus *prata* ait levissimum laborem desiderare, id verissimum est: sed cave putes, quia dicat tantummodo falce opus esse, idcirco omnem *prati* commoditatem in fœno consistere. Nam, ut Cato ait, in pabulo non minùs, quàm in fœno reddit. Imò nec ἔτυμον satisfacit. Magis autem placet, ut sit à פרה, quod est, *fructum protulit*. Hoc nisi certum putarem, cum Josepho Scaligero deducerem à Dorico πρατιὰ, pro πρασιά. Intelligit autem hoc vocabulo non *hortenses areas*, sed τὰς ἐν τοῖς ἀγροῖς πρασιάς. Propriè tamen videtur signare *areolas hortenses*, in quibus *porrum* & alia olera feruntur. Nam πράσον, *porrum*, unde πρασιά. Atque hoc isti sententiæ non mediocriter obstat.

PRAVUS, à παραβαίνω, seu παραβαίνειν, hoc est, *transgredior*, *pecco*. Vel à πρᾶος, *lenis*, *mitis*, *mansuetus*. Insertum digamma Æolicum, ut in aliis sexcentis. At enim dicat aliquis, mites ac mansuetos potiùs *bonos* fuisse vocandos, quàm *pravos*. Fateor. Sed cogitare illud seculum debemus, quo omnis virtus in *fortitudine* poneretur. Est verò *ira cos fortitudinis*, ut ait Philosophus. Quare *lenes ac mansuetos*, tanquam imbelles, nullo loco ducebant. [ῥαιβὸς vel à χείρων πονηρός, vel potius à καῦρος, φαυρὸς, φλαυρός.]

PRECARI ab Hebræo ברך, quod est, *bene dicere, geniculando precari*: unde ברכה, quasi dicas *preca*, hoc est, *precatio*, *benedictio*. Vel dicendum *precari*, & *precare* vel *procari*, antiquis idem fuisse ut *benus*, & *bonus*; *hemo* & *homo*; & similia: originem verò esse à προῖξ, προικός, hoc universè *donum* signat, speciatim autem accipitur, tum pro *stipe*, *quam damus mendicanti*: nempe a προΐσσω, quod est *manum extendo*: tum etiam pro eo, *quod pater dat filia*, *cum eam elocat*: Latini *dotem* appellant. Quare & mendici, & quotquot auxilium poscunt, *precari* dicuntur: & *procari* eos dicimus, qui virginis aut viduæ nuptias petunt. Festus: *Procari, poscere, unde procaces meretrices ab assidue poscendo: & proci uxorem poscentes in matrimonium.* Nonius: *Procacitas à procando, id est, poscendo, dicitur: unde & proci dicti sunt matrimoniorum petitores.* Ibidem citat hoc M. Tullii de Rep., lib. IV. *A procando, id est, poscendo, procacitas nominata est.* Idem de *procis* scribit Isidorus, lib. IX, cap. II. Sed quod de *procacis* etymo ex Tullio observat Nonius: id satis certum non est. Nam fortasse *procax* dictus à *prociendo*, hoc est, provocando & lacessendo, unde *procitare*, *provocitare*, teste Festo, qui addit, *Citare enim vocitare est, unde preces & prociet.* Ubi legendum puto, *prociet* & *prociuet*. A *re* & *procare* est *reciprocare*, inserto *CI*, quo de seorsim dicemus.

PRECIUM, à *peritus*, si audimus Varronem, lib. IV de L.L. *Precium*, inquit, *quod æstimationis emtionisque caussa constituitur: dictum à peritis, quòd hi solum possunt facere rectè id.* Salm. de Usuris: *Nugatur more suo doctissimus Romanorum Varro, cùm à peritis pretium deducit. Nec verius Isidorus, vel auctor unde habet: pretium dictum eo, quod prius illud damus, ut rem, quam appetimus, possidere valeamus. Id Græcè πράτιον, quasi merces, quæ vendenti daretur, id est, τῷ πράτῃ.* Sed est ab Aramæo פרט, *æstimavit*, *pretium statuit*. Sunt & duo alia ἔτυμα. Nam quia *precium* est, *quod pro re venali poscitur*: eò deducere possis, vel à πράω, *vendo*: vel a *procari*, quod est, *poscere*. Posterius placuit Scaligero in Conjectaneis. De *procandi* verbo vide, quæ diximus in *Precari*. Compositum est *interprecium*, quod in Gloss. veteribus μεσεγγύηλον exponitur. Ut videri possit idem & *interpendium* dici. Nam Glossæ itidem: *Interpendium*, μεσεγγύηλον. Ammianus, lib. XXVIII: *Verum quoniam denis modiis singulis indigentibus venundatis, emerat ipse tricenos, interpretii compendium ad principis ærarium misit.* Usus & Cassiodorus, lib. II Var. epist. XXVI. Vide Cupacium Observat. lib. XVI. Aliis videtur *interpretium* dici debere: ut sit ab *interpres*: *interpretem* enim dici qui de pretio inter venditorem & emtorem se medium interponit. Ac *interpretium* dici, quod propter hanc operam accipit.

PRELUM, an *prælum*, scribi debeat, non convenit. Qui *prælum* malunt, dici ita putant à *præluo*. Atque hoc & Micyllus putavit. Sed meliores libri habent *prelum*. Nempe est à *premo*. Est enim *prelum* trabs, qua uva, oliva, aliudve premitur. Vitruvius, lib. VI, cap. IX: *Ipsum autem torcular, si non cochleis torquetur, sed vectibus & prelo premitur, ne minus longum pedes XL constituatur.* Plinius, lib. XIII, cap. XII. *Premuntur deinde prelis, & siccantur sole plagulæ atque inter se junguntur.* Adhæc Servius, in II Georg. *Prela trabes sunt, quibus uva jam calcata premitur.* Ex his colligimus, *prelum* esse contractum ex *premulum*. Eaque contractio fuerit in caussa, cur prior sit correpta contra naturam primogenii. Simile fit à *calo*, *calulum*, *calum*: à *tego*, *tegulum*, *telum*. In quo itidem receditur à primogenii quantitate. Fortasse autem & *premum* dixere, unde *premulum* fuerit. Sanè in Glossis vett. legitur, *Prenum*, εἰκοστίεσον ληνοῦ. Ubi legendum videtur, *Premum*, εἰκοστίεσον ληνοῦ. Εἰλέω & ἰλέω idem sunt quod *premo*. Ληνὸς valet *torcular*. Ergo εἰκοστίεσον ληνοῦ planè fuerit *prelum*. Quod si *pranum* sive *prenum* retinendum, dicere possimus, veteres etiam *prenum* dixisse pro *prelo*, ut dixere *ningua* pro *lingua*. Similiaque *limfa*, & *nympha*, *nuscitiosus* & *luscitiosus*. Nec conjectura hæc displicet.

PREMO fortasse à βάρημα, *pondus*: quia *premere*, ut ait Perottus, *proprie est inniti alicui rei cum pondere.* [πιέζω, πιέσω, πεπίεσμαι.]

PRESTER, πρηστήρ, *ventus contacta protinus comburens & proterens.* Meminere Lucretius, Seneca, Plinius, alii. Præterea ita dicitur, *serpentis genus*, qui morsu suo inexstinguibilis sitis ardorem gignit. Describit eum Lucanus, lib. IX.

> *Nasidium Marsi cultorem torridus agri*
> *Percussit prester: illi ruber igneus ora*
> *Succendit, tenditque cutem.*

Vide ibidem, quæ sequuntur, & Solinum cap. XL. Utraque notione venit πρηστήρ à πρήθω, *inflammo*. Hocque est à שרף, *ussit*, *incendit*. Unde שרף, *serpens igneus*. Sed & angeli *Seraphim* inde dicti, quasi *lucidi* aut *flammantes*. Planeque videtur indè etiam nomen accepisse *Serapis*. Nam, ut ex Appione Plistonice scriptum reliquit Plinius, lib. XXXVII, cap. V, in labyrintho Ægypti Serapis erat colossus è smaragdo novem cubitorum.

PRIAPISMUS à *Priapo*, ut *Satyriasis*, & *Satyriasmus*, à *Satyris*. Malè vulgò hæc tria confunduntur, ut è peritioribus medicis discere potes. *Priapus* quidam origine Hebræum esse volunt, dicique quasi *feracem patrem*, à פרה, *para*, id est, *multiplicavit*, *fructus protulit*, & אב, *ab*, id est, *pater*. Quæ etymologia nihilo deterior, sed neque melior, illa apud Theocriti Scholiastem, aliisve aliorum: quas non ponimus, quia propria nobis non proponimus.

PRIMICERIUS, uti in veteri vocabulario legitur, dictus, *qui primum cereum portabat ante Episcopum vel regem.* Et sane multorum ea sententia est, *primicerium* dictum à *cereo*. Sed hi aliquid dicere viderentur, si vox ea solùm aut primo competeret *primiceriis religiosis*. Atqui certum est multò latiùs patere, & quidem à civili magistratu ad Ecclesiasticos esse translatum. Nam posterioribus seculis omnes eos generatim *primiceries* vocabant, quos aliter dixere *magistros* vel *principes officiorum*, sive *principales*, hoc est, qui primum obtinerent locum inter aliquos munere publico fungentes: adeò quidem, ut & scholæ collegiaque suum habuerint *primicerium*. Hinc Augustinus, sermone XX. B. Stephanum eleganter nominat *primicerium* martyrum, quem alii *protomartyrem* vocant, & Baldricus, Dobensium Archiepisc. in Hist. Hierosolymitana B. Petrum appellat *primicerium Apostolorum*. Itaque multi, eosque inter Barnabas Brissonius in Juris Lexico, censent *primicerius* idem esse quod *primus*, ac *cerius* solum esse vocis productionem. Sed sententiam hanc probare non possum. Quippe cùm veteres in *cera* scribere soleant, ac scribi aliquem dixerint in *primâ*, *secundâ*, *tertiâ*, *imâ cerâ*, quod ex Suetonii Cæsare, & Asconio in Verrem planum fit: nullus ambigo, quin *primicerius* ex eo dictus sit, quòd *primus notaretur in tabulâ ceratâ*, hoc est, *albo sive catalogo*, *munere aliquo fungentium*. Similiterque *secundicerium* dixisse puto, & *tertiocerium*, ut lib. XII. C. & in l. un. de præposit. agent. in rebus; item apud Luitprandum, lib. VI de rebus per Europam gestis; & aliquoties apud auctorem notitiæ utriusque imperii. Sanè etymon hoc longè prætulerim illi, quod adfert Marcellus Donatus, dilucidat. in Ammiani Marcell. lib. XVIII, ubi conflatum putat ex *primus* & χείρ, quam vocem hic pro *potestate* accipi censet, ut *primicerius*, sive, ut is scribere mavult, *primicherius*, propriè is sit, cujus in manu ac potestate res potissimùm est. Quibus sententia nostra displicet, eo ferè argumento pugnant, quòd sic solum *notariorum* essent *primicerii*, ut qui propriè *in ceris scribant*. at nunc etiam esse aliorum munerum: unde Suidas generatim interpretatur πρῶτον τῆς τάξεως, id est, *qui in quocumque ordine primum locum obtinet*. Itaque *primicerius in officio præfectorum prætorio* legimus apud Vegetium, lib. II, cap. XXI. Et *primicerius protectorum* apud Ammianum Marcellinum, lib. XVIII. *primicerius legionum* apud Guil. Tyrensem, Pontif. libro II, de bello sacro, cap. IX. & alibi crebrò. Item *primicerius defensorum*, *primicerius scholæ cantorum*, & *cardinalis primicerius*, apud Luitprandum, lib. VI de rebus per Europam gestis. Ac in Codice Justinianeo & Theodosiano similiter legas, *primicerius fabricæ*, *equitum*, *singulariorum*, *deputatorum*, *sacri cubiculi*, *scriniorum*, multaque alia, ut docebunt Brissonius, & Donatus, locis ante dictis. Sed argumentum hoc planè est ficulnum. Neque enim sic *primicerios* dici putamus, quia *in cera scribant*: sed quia *eorum nomen primo ponatur loco in cerâ*, hoc est,

cata-

catalogo sive albo : quod munerum omnium commune est. Tandem autem etiam exolevit *primicerii* vox, proque ea *Dominum magnum*, potiùs dixere, ut indicat hic locus Nicephori Gregoræ, lib. VII. Τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν ἀρχηγὸν, αὐτὸ μεγάλης πριμικηρίου μέγαν κύριον ὀνομάζουσι νῦν. *Primiceri* voce similis est *primiscrinius*, l. ult. C. de numer. lib. XII. leg. ult. C. de diversi. offic. lib. XII. & sæpe apud Scotum, vel quisquis auctor notitiæ utriusque imperii. Turnebus quoque, lib. XXIV Adversar. cap. XII. & Godescalcus Stewechius, testantur, se *primiscrinium* pro *primicerio* invenisse apud Vegetium, lib. II, cap. XXI. Dicitur verò *primiscrinius*, quasi *primus*, hoc est, *magister scriniorum*, qui & *primicerius scriniorum* dicitur. Vide Cujacium ad l. III de apparitoribus præfect. prætor.

Primipilus, & *primus pilus*, plurimum differunt. Nam *primus pilus* erat centurionatus nomen: at centurio ipse appellatus *primipilus*, sive *primopilus*. Utroque enim usi veteres. Sic autem dictus, quod *primum pilum*, hoc est, *ordinem duceret*, unde Gloss. vett. πρῶτος ἐν ὄρδινι interpretantur. Dionys. Halicarn. lib. IX de M. Flavoleio : Ἑνὸς τῶν ταγμάτων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κεκοσμημένος, ἣ τοὺς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ὑποδεῖ τε καὶ τὸ κελευόμενον ὑπηρετεῖν κελεύει νόμος. τούτους Ῥωμαῖοι σὺν ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ πριμοπίλους καλοῦσιν. hoc est, *unius legionis splendidissima præfecturâ ornatus, in quâ sunt sexaginta centuriones, qui ductum ejus sequuntur, ejusque jussa facere lex jubet. Hos ducos, Romani patriâ linguâ, primipilos vocant.* Livius, lib. VII : *Id propter P. Salonium postulatum est ab conjuratis : qui alternis propè annis & tribunus militum, & primus centurio erat, quem nunc primipili appellant.* Vegetius, lib. II, cap. VIII : *Vetus consuetudo tenuit, ut ex primo principe legionis, promoveretur Centurio primipili : qui non solum aquila præerat, verùm etiam quatuor centurias, hoc est, quadringentos milites, in primâ acie gubernabat. Hic tanquam caput totius legionis merita consequebatur & commoda.* Hæc Veget. A *primipilus* est *primipilaris* ; ut à *consul*, *consularis*. Sic enim appellatus, *qui fuerat primipilus*. Idem & *primipilarius* dictus posteriori seculo, quo nomina in *alis* desinentia plurimum per *arius* efferebant : quem morem qui ignorabant, *primipilaris* ejus in locum nonnumquam substituerunt. Id factum apud Spartianum. Nam in Didio Juliano & Pescennino *primipilarius* est in vett. membranis. Plura de *primipilis* & *primipilaribus*, vide apud Alciatum, Cujacium, alioique interpretes C. de primipilo, lib. XII. Anton. Augustinum libro singulari ad Modestinum, Aldum Manutium lib. II de Quæsitis epist. III, & God. Stewechium ad Veget. lib. II, cap. VIII.

Prior, & *primus*, sunt ab antiquo *pri*, *pris*, quod à Græco πρίν. Nisi malis *pris* quidem esse à πρὶν converso *N* in *S*, quomodo à πλεῖν, est *plus* : sed *primus*, uti Angelus Caninius putabat, esse à πρόμος, quod *antesignanum* notat, ac è πρόμαχος κατὰ συγκοπὴν factum putatur. A πρόμος erit *primus*, ut à κόκκος, *ciccus*, ab ὄμβρος, *imber*, &c. Sed cùm *prior* in *primus* producatur, nec opus sit recurrere ad figurata, cùm propria sese sponte offerunt : nec verisimile sit aliunde esse superlativum *primus*, quàm comparativum *prior*, cùm primis literis conveniant : planè persuasum habeo *primus* non minùs, quam *prior*, esse à *pris*. [πρίνιον, πρότερον. Hesych.] Ab eodem *pris* est *pridem*, ut ab *is*, *idem*. A *pris* quoque est *pristinus*, ut à *cras*, *crastinus*. Priscianus lib. II. A *prior*, inquit, *vel priscus pristinus, ut ab horno hornotinus.* Verùm & *pristinus* & *priscus* est à *pris*, ut diximus. [*priscus* à πρυμνηδὸς & *pris* à πρυμνη.] Quod & de *priscus* statuit Sanctius in Paradoxis. Nempe *prisci* propriè *qui priùs fuere*, ut *prisci Latini*, qui ante Romam conditam. Vel hoc verum est, vel *priscus* sit à πρέσβυς, pro quo Æoles dicunt πρέσγυς. Commutant enim β in γ. ut pro βλέφαρον dicunt γλέφαρον. Hesych. γλίφαρα, βλέφαρα, ὀφθαλμοί. Sic βάλανος Æolicè γάλανος, unde *glans*. At non audiendus Rodolphus Agricola, qui, in notis ad Senecæ declamationem, *priscum* dici vult quasi *periscum*, à *pereo*. Nempe *priscum* eo ab antiquo & veteri distinguit, ut *priscum* sit, *quod jam periit* : unde Horat. od. IX, III : *Quid? si prisca redit Venus?* id est, quæ ante fuit. Et od. II, lib. IV :

—— *Quamvis redeant in aurum*
Tempora priscum.

Antiquum verò & *vetus* de eo dicantur quod, etiamnum durat. Juvenalis sat. VI :

Antiquum & vetus est alienum, Posthume, lectum
Concutere, atque sacri genium contemnere fulcri.

A *primus* est *apprimus*, unde *apprime* apud Terent. Andr. Agellius, lib. VII, cap. VII, interpretatur *apprimus*, longè *primus* : eoque usum docet Livium Andronicum in Odyssæa hoc versu : *Ibi denique vir summus adprimus Patroclus.* Apud Maronem quoque II G. legimus : *Fios apprima tenax.* Ubi Servius : *Apprima, id est, maximè. Et est nomen pro adverbio, sicut,*

—— *Et pede terram*
Crebra ferit.

pro crebro. A *primus* est *primitus*, quod olim, uti *penitus*, tam nomen, quàm adverbium fuit. Invenias id in vett. Plauti codd. Act. III. I.

Sed ecqua ancilla est illi? P E. est primita.

Pro quo Petrus Valla olim legit *privita*, quod *unica* interpretatur. In MSS[is] Camerarii est *primicata*, in vulgaris *primaria*. A *primitus* est *primitivus*, ut à *fatus*, *fativus* ; à *natus*, *nativus*. A *primus* dictæ *primitia*, ut a *justus*, *justitia*. Ab eodem *primas*, ut à *magnus*, *magnas*, ab *optimus*, *optimas* ; à *cujus*, *cujas*. Ab eodem est *primores*. Valla Placentinus censet naturâ esse comparativum, ut *primores* dicatur quasi *primiores*, ut *proximior* à *proximus*. Malè negant inveniri in singulari. Nam *primorem* partem cùm Cato dixit, tum Agellius, lib. XVI, cap. V. Lucretius quoque libro VI dixit *nasi primoris*, & Tacitus alicubi *primors acie*.

Pristes sunt belluæ marinæ, pilis vestitæ, tantâ magnitudine, ut in mari Indico ducensûm cubitorum inveniantur : quemadmodum scribit Plinius lib. IX, cap. III, & XIII. Est à Græco πρίστις, quod Suidas esse ait εἶδος κήτους θαλασσίου. Pro eo interdum dicunt Latini *pistris*, sive *pistrix*, nempe κατὰ μετάθεσιν, quomodo à μορφὴ dicitur *forma*. In Arateâ quidem Ciceronis versione sunt sex septem loca, quibus utatur voce *pistrix*. Nec *pistrix* tantùm, sed & *pistris* dici, evincit hoc Sidonii de Tritone, Carm. II, vers. 41 :

—— *Jamque suam parcenti pistre flagellat.*

Nam à *pistrix* esset *pistrice*. Dicitur verò πρίστις, (teste Servio, ad V Æn.) à *secandis fluctibus*. Sanè à πρίειν est πρίσις, *sectio* ; & πρίστης, *sector*. *Pistrix* quoque, juxta Nonium Marcellum, est navigii genus, ita dictum, à *formâ pristium marinarum*, *quæ longi corporis sunt, sed angusti.* Utitur Maro V & X Æn. Malim tamen dicere navim dici *pistricem* à παράσημον, quomodo aliis nomen *Centauro*, *Apollini*, *Dioscuris*. Apud Servium in III Æn. legas : *Si navim intelligas, hæc pristis, hujus pristis : si de bellua, dicas, hic pistrix hujus pistricis facit.* Sed falli, ex iis liquet, quæ diximus. Pro *pristis* etiam legas apud Suidam *prestis*, πρῆστις, quod erit à πρήθειν, hoc est, φυσᾶν. Quomodo idem fuerint πρῆστις & φυσητήρ. Sanè πρήθειν quandoque idem esse ac φυσᾶν, etiam Galenus indicat in Hippocratem, cùm πεπρησμένοισιν exponit ἐμφυσηθεῖσιν.

Privignus, juxta Festum dicitur ab antiquo *pri* pro *præ* : & antiquo *geno*, hoc est, *gigno*. Ita *privignus* dicetur quasi *prægenitus*, sive *priugenitus*. Græcis similiter πρόγονος vocatur : prout Glossæ Philoxeni explicant. Imò & eruditissimo Caninio *privignus* ex πρόγονος factum videtur inserto *V*, quomodo a κόραξ est *corvus* ; à νέος, *novus* ; ab ὕλη, *sylva*, &c. Tertia etiam sententia est. Nam Beda de Orthographia putat esse à *privus* : ut sit *privè genitus*, hoc est, *singulariter*, *seorsim*, *ex alio vel aliâ conjuge genitus.* [à *privus* est *privigenus*.] Nec displicet : quando similiter, Hesychio teste, Græcis vocatur ἄμφιος. Ubi ἀμφὶς significat *seorsim*. Nam ita interdum accipitur, unde ab Hesychio πόῤῥω, ab Eustathio χωρὶς exponitur. Quemadmodum autem *privignus* quasi *prigenus* dixere : ita & *bignus* dixere pro *bigenus*, hoc est, *bigenitus*. Festus : *Bignæ geminæ dicuntur, quia bis uno die natæ sunt.*

Privilegium, non *primilegium*, dici debere, suo seculo monere operæ duxit Caper de verbis dubiis. Etymon indicant hæc Marii Victorini, lib. I : *Credo quod ignoretis nomen privilegium quod dicitur. lex enim privilegii, in unum hominem est dicta.* Rectè Victorinus. Nec enim aliud est *privilegium*, quàm *priva lex* ; ut docet Cicero III de legibus. *Privus* est *singu-*

ſingulus, ſive *ſingularis*; quomodo in Pompeianâ epitome exponit Paullus & Agellius lib. x, cap. xx. Lucill.

Calcula accedunt priva contenibu' binis.

id eſt, *ſingula*. Eſtque ab hac notione *privatus*. Sanè & interdum *privus*, pro *privato*, ſive *proprio*, accipitur: ut cùm Horat. lib. 1. epiſt. 1:

Nauſeat & locuples, quem ducit privatriremis.

Vide quæ de *privilegii* voce ſcribit Budæus, annot. in Pand. & Obertus Giſſanius Ind. Lucret.

PRIVUS, ut Cæſar Scaliger in Hippocratem de inſomniis ſcribit, eſt à πρίειν, *ſecare*: quia in familia herciſcunda, quæ ante communia erant hæredum, hæc *ſecantur* in portiones, ut quæque *priva* ac propria fiat. Becmano fit veriſimile eſſe à פרע, quod Avenarius exponit *privavit*, *liberum reddidit*. Idemque Avenarius indè deducit Germanicum *frei*, unde Belgicum *vry*, hoc eſt, *liber*. Sed Hebræa vox, uti cenſeo, potiùs notat *nudare*, *deſerere*. Dicam quid de *privi* voce cenſeam. Πρίω & πρίω, uti & πρίαμαι ſignificant *emo*. A πρίω igitur cenſeo dici *privum*, quod quis ſibi emit, atque ita *privum* & proprium fecit: unde & pro *ſingulo* accipi cœpit. Digamma hîc Æolicum inſertum, ut in ſexcentis. A *privus* eſt *privatus*, ut ab ἴδιος, ἰδιώτης. Item à *privus* eſt *privare*, unde participium *privatus*, ὁ στερηθείς.

PRO, *prope*, *propter*, unde ſint, & quæ nativa ſit eorum vis, optimè explicat Julius Scaliger libb. de cauſſis L. L. partim CXXVII, partim CLVII. quibus locis hunc in modum ſcribit: *Pro præpoſitio, ut in libris Originum pleniùs narratum eſt, cùm multa ſignificet, id habuit genuinum, ut vices indicaret. Pro Milone dixit M. Tullius, hoc eſt, obiit munus, quod Milo debuerat exſequi. Fuit ejus & origo & uſus à Græcis. Nam tametſi frequentiùs ſignificat ante τὸ πρὸ, tamen apud Herodotum in Polymniâ legas etiam πρὸ Σπάρτης· ſicut nos pro caſtris, & pro patriâ pugnare. Prope, fuit pro pedibus. Ita Græci loquuntur πρὸ ποδῶν. at à prope factum eſt propter: ſicut ab in inter, à ſub ſubter. Quare Virgilius, cùm dixit*

—— Atheſim propter amœnum.

Sincero rectoque ſignificatu uſus eſt. Cùm autem nos referimus ad uſum cauſſæ finalis, tranſlato utimur ſignificato. quoniam finis cohæret actioni, movet enim nos. Hæc Scaliger. *Propter* pro *prope* Græcè eſt ἐγγὺς, forte ab נגש, quod eſt, *appropinquavit*. A *pro* etiam *prout*, & *proquam*, quod idem ſignat. Lucretius:

—— Igitur parviſſima corpora proquam
Et leviſſima ſunt, ita mobilitate feruntur.

Symmachus: *Non ſatis mihi viderer, proquam res poſtulat, fungi debitum meum.*

PROBOSCIS, προβοσκὶς, quæ Plinio quoque *promuſcis*, & *elephanti manus*, à πρὸ & βόσκω, *paſco*, teſte Euſtathio: qui & addit, aliter dici προνομαίαν, nempe à προνέμομαι, hoc eſt, *ante depaſco*. Nonius: *Proboſcis Græcum nomen eſt dictum, quod ante depaſcat, & eſt porrecta corporis pars inhærens naribus, quæ excepto homine, in aliis animalibus invenitur. Promuſcis* verò factum ex *proboſcis*. *B* tranſit in *M* contrà quàm in τίβεννος factum cenſet Artemidorus, qui deducit à τήμενος vel τήμενος. Vel eſt *promuſcis* à προμύσσω, quod eſt *promungo*, *produco*, ut cùm *ellychnium producitur*. Hoc enim vocant προμύσσειν. Papias cenſet eſſe à *promovendo*, quòd *elephantus promuſcide pabulum promoveat*. Sanè haut ineptè: ſed veriſimilia magis, quæ priùs dixi. Ac imprimis, ut ſit ex προβοσκίς.

PROBRUM [πόρνευμα] quaſi *prohibrum*. Sanè ſi Feſtus *probum* dici putavit, à *prohibendo*, quia *prohibet ſe à delinquendo*: quanto juſtius *probrum* dici videatur, *quod prohibere à nobis debemus?* Magis tamen placet *probrum* fieri ex προφερόμενον nempe quâ ratione Homerus dicit ὀνείδεα προφέρειν, *convicia proferre atque objicere*. Vel erit *probrum* ex *properium* à *properando*. Videlicet quâ ratione Latini dicunt *improperare vitium*, pro *objicere*, *impingere*. Generatim ſignificat quicquid non conſentaneum virtuti. Attius apud Feſtum: *Qui, niſi probrum, omnia alia indelicta exiſtimant.* Nam liquidò tranſtulit Stoicum iſthoc, οὐδὲν κακὸν, εἰ μὴ αἰσχρόν. Ferè autem uſurpatur pro *ſtupro* aut *flagitio*, ut Feſtus ſcribit, ac confirmat tum Cæcilii illud in Davo:

Ea tum compreſſa parit huic puerum, ſibi probrum

Tum hoc Plauti Amphitry. Act. 1. Sc. II:

Nam Amphitryo actutum uxori turbas conciet.
Atque inſimulabit eam probri.

Ab *ob*, & *probrum*, eſt *opprobrium*, quaſi *objectum probrum*. Sed & *opprobrare* dixere, ut *exprobrare*. Feſtus: *Obprobrare* (ita & MSS^{ti}) *probrum objicere*.

PROBUM [à πρέϝυς Æolico pro πρέπων] quidam tranſlatum cenſent à re metallicâ, proprieque dici de *metallo bene excocto*. Nec magnopere impugnem. Verùm, quòd ajunt *probum* dici quaſi *probatum*, hoc planè ferri nequit; cùm *probare* ſit à *probus*; non contra. Quare magis placet *probus* eâdem formâ dictum quaſi *prohibus*, quâ ex *prahibeo* fit *prabeo*. Feſtus: *probi velut prohibi, qui ſe à delinquendo prohibent.* Confirmat hoc etymon, quod Lucretius κατ᾽ συναίρεσιν *probeat* dixit pro *prohibeat*. Locus eſt lib. 1:

Nam ſive eſt aliquid quod probeat officiatque.

Vel eſt *probum* ex πρέπον, hoc eſt, *decorum*. Atque hoc ſimpliciſſimum, *E* enim in *O*, Π in *B* abire ſolet, ut ſæpe dictum. A *probus* eſt *approbus*, hoc eſt, *valde probus*. Nam *ad* auget in compoſitione, ut in *appotus*. Plautus Amph. Act. 1, Sc. 1:

Credo, edepol, equidem dormire ſolem, atque appotum probe.

Item in *apprimus*, quod eſt *longè primus*, ut interpretatur Gellius lib. VII, cap. VII, ubi & præverbium *AD* ſimiliter in *adfabre* & *admodum*, ἐπίτασιν ſignificare ait: ac Cæcilium in Comœdia, quæ Triumphus, *adprobi* nomine ſic uſum ait, hoc verſu.

Hierocles hoſpes eſt mihi adoleſcens adprobus.

PROCAPIS, *ſanguine proximus capitis familia*, unde & nomen. Feſtus: *Procapis, progenies, quæ ab uno capite procedit.* Gloſſ. Iſid. *Procapibus, proximis.*

PROCERES, ἔξαρχοι, προυπέχοντες, ut Chariſius interpretatur lib. 1. Singulari *procerem* uſus Juvenalis ſat. VIII. Rectus eſſet *procer*, fortaſſe ex πρόηγρος, nempe ut ab ἀγρός, *ager*. *T* abit in *C*. quale etiam eſſe putant *exanclare* ab ἐξαντλεῖν, de quo alibi ſententiam noſtram dicimus. Vel rectus ſit *procus* unde obliquus *proceris*, ut à *viſcus viſceris*. Pro hac ſententia facit, quod apud Feſtum legam, Servium Tullium in claſſium deſcriptione dixiſſe *procum patricium*, pro *procerum*, hoc eſt, *principem*. Ubi ex adjecta interpretatione pro *procerum*, *procerem*, legendum eſſe liquet. *Procus* autem pro *procere* ſeu *principe*, eſt à πρό. *CUS* adjectio eſt, ut in *modicus*, *civicus*. At κατὰ μεταφορὰν *proceres* dicantur *capita trabium*, *ſive mutuli in trabibus exſtantes*: Etſi vulgo contrà *principes civitatis* ab his *mutulis* putent nomen inveniſſe, quia in Rep. emineant, uti *proceres* in ædificio. Quod ſi magis placet, erunt fortaſſe *procres* à πρέκειν, ut ita dicantur quaſi προκείμενοι. Vel à *procero*, quomodo veteres ſcripſere pro *progero*. Ut ex eo ſit nomen, quia *progerantur*, hoc eſt, προβάλλονται. Aliud etiam etymon apud Angelum Decembrium invenio, ut dicantur *proceres*, quia *arborum inſtar procerarum in Rep. emineant*. Sed modulus mediæ ſyllabæ refragatur. Ex tot nominum cauſſis nulla ſatis probatur: ſed ad Æoles recurrendum, quos Latini ſolent imitari. Προέχειν eſt *eminere*, *prominere*: & κατὰ μεταφορὰν *primas in re aliqua tenere*. Hinc προεχὴς, *eminens*, *prominens*, & metaphoricè, *qui primas tenet*. Heſychius: Προεχῆς, ἀνυδαῖοι, κρατοῦσι. Notum verò Æoles mutare σ in ρ: ut & Lacones, quemadmodum in illo Ephororum decreto: τιμόθηερ, ὁ μιλήσιος ἀφικνούμενορ, pro τιμόθεος ὁ μιλήσιος ἀφικνούμενος, atque ita in aliis. Sic pro προεχὴς dixere προεχὴρ. unde *procer*, à quo *proceres*, οἱ προεχῶς ſive in Rep. ſive in ædificiis, & ſimiliter à προεχὴρ eſt *procerus*, hoc eſt, ἔξοχος, ſive *eminens*. Cur verò prima in *proceres* & *procerus* differat modulo, mox in *Procerus* exponam.

PROCERUS, [πρόμηκης] à *pro* & *cera*. Feſtus: *Procera, prolixa, & in longum producta, quaſi ex cera, ob ejus facilitatem.* Vel à *pro* & antiquo *cerus* pro *ſanctus*. Vel quaſi *procelus* à *procelo*, ſeu *procello*, unde & *procella* nomen. *Procera* enim apta ſunt alia *procellere*. Vel à *pro* & *cerno*, ut κατὰ μετάθεσιν & συγκοπὴν fiat ex *procretus*. Nam *procera longè cernuntur*. Vel à *procus*, quando antiquâ linguâ idem erat ac *procerus*. Feſtus: *Procum patricium in deſcriptione claſſium*, quam

quam fecit Servius Tullius, significat procerum, ii enim sunt principes. Sed quod subjicitur *procum* principem notare, satis indicat pro *procerum*, *procerem* legi oportere. Vel est *procerus* à προὐχὴς, quod est *eminens*. Nam Æoles, quos Latini sequuntur, pro προὐχὴς dicunt προὐχὴρ, unde per crasin πρωχὴρ, & Doricè πρωχὴρ· ex quo *procerus*. Ex quo & caussam videmus, cur primam producat. Ut apud Horat.

—— Quo pertinet ergo
Proceros odisse lupos?

At *proceres* primam corripit: etsi ab eadem origine sit. Nempe quia à προὐχὴς sive προὐχὴρ fit κατὰ συγκοπὴν, extrito E.

PROCESTRIA, vel ita dicuntur à *procedendo*, quia ex urbe ad ea proceditur: ut quæ sint ædificia extra portam, ut Ælius dicebat: vel nomen id conflatum ex *pro* & *castra*: ut quæ, juxta Artorium, sint *propugnacula*, quibus ii, qui castra non habent, *procastris* utuntur. Utrumque ἔτυμον apud Festum legas. Apud quem & in MS° est *procastrium*. Gloss. quoque *Procastria*, οἰκήματα πρὸ περιβολῆς. Item οἱ πρὸ τῶν περιβολῶν τόποι.

PROCUL quasi *porrò ab oculis*, ut apud Servium legere est in III & VI Æn. vel, quod non minùs placet, à *proculus*, sive *proculus*: ut *facul* à *faculus* sive *faculus*: *simul* à *similis* seu *similus*: de quibus in *similis* dictum. *Proculus* verò erit à *procello*, sive, ut antiqui scribebant, *procelo*: nempe ut *facilis* à *facio*. *Procellere* est *porrò sive longè cellere*, hoc est, *movere aut currere*. Utrumque enim Græcis significat κέλλειν, unde Latinum *cello*: ut suo loco vidimus. *Procul* igitur est, *quod longe est à nobis dimotum*. Quomodo *procella* (quod ejusdem est originis) dicta est, quia *procellit*, hoc est, *longe dimovet*. Eodem, si id fortè malis, res redibit, si dicas *procul* κατ᾽ ἀποκοπὴν esse à *proculsum*, quod est inusitatum supinum à *procello*; ut *perculsum* à *percello*. Sed prius illud magis placet, propter ἀναλογίαν, quæ in talibus imprimis spectanda est. A *procul* est *proculus*. Isidorus in Glossis: *Proculus, qui nascitur cùm pater peregrinatur.* Quamquam aliis placet sic dici *qui nascitur patre jam grandævo*. Rationem utriusque notionis aperit Festus, his verbis: *Proculum inter cognomina eum dicunt, qui natus est patre peregrinante à patria procul. Proculos sunt qui credant ideo dictos, quia patribus senibus, quasi procul progressis ætate, nati sint.* Τηλύγετος dicitur Homero, ut quâ voce ibidem, Eustathio teste, significetur παῖς ὁ ὕστατος καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας γεννηθεὶς τοῖς τεκοῦσιν, ἢ τῆλε ὄντι τῷ πατρὶ γεννηθείς.

PROCULIO, antiquum pro *promitto*. Festus: *Proculinant, promittunt, ait significare Amistius de jure Pontificali libro nono.* Ubi in MS etiam est *proculinant*. Suspicor, ut *promittere*, quod est προβάλλειν, sumitur pro *polliceri*, quia qui spondet, verbis aliquid in longum movet ac mittit: ita *proculio* dici, quia quis *procelit* sive *procellit*, hoc est, *verbis longe dimovet*. *E* in *U* abit, ut in *Procul*: quod ab eadem origine. Vide *Procul*.

PRODIGUS, & *prodigere*, à *pro* sive *porrò*, & *ago*. Est enim *prodigere*, præter modum erogare. Sic Belgæ dicunt *verdoen*. Gloss. *Prodigus*, ἄσωτος ἀνάλωτος, γαστρίμαργος. Ut ab *irrigo irriguus*; à *muto mutuus*; à *noceo innocuus*; sic à *prodigo prodiguus*. Festus: *Prodiguæ hostiæ vocantur, ut ait Festus, quæ consumuntur: unde homines quoque luxuriosi prodigi.*

PROELIUM [est à πρόιλις, *armata saltatio*.] per *OE* scribitur in marmoribus antiquis: eodemque modo in Romano Maronis codice scribi testatur Pierius ad Ecl. VI. Ac similiter in aliis plerisque MSS[tis], ut Festi sive Paulli codd. in voce *sub vitem*. Firmat hanc scripturam, quod apud Plautum, Menæchmis, Act. I. III, est *proilium*: unde *pro Ilio* cuderunt: ut in Variis suis monet Muretus, lib. VI, cap. IV. Nestor tamen Novariensis in Lexico ait, ut *prælium*, ita *prælium* per *Æ* scribi debere: atque id etymo comprobari. Utrumque enim, Appuleio auctore, à *præluendo* nomen accepisse. Differunt *prælium* & *bellum*, ut pars & totum: nam illo solum *pugna*, hoc est, *conflictus* seu *congressio* significatur: hoc verò notat *totum illud tempus, quo in militiâ sumus*, quod & sine prælio esse potest. Sic distinguit Servius ad VIII Æn. item Fronto, ac Nonius idem comprobat illo Lucilii (*f.* Livii) lib. XXVII: *Ut populus Romanus victus vi, & superatus præliis sæpe est multis; bello verò nunquam, in quo sunt omnia.* Et hoc Virg. lib. undecimo:

Infantem fugiens media inter prælia belli.

A *prælium* est *præliaris*. Festus: *Præliares dies appellantur, quibus fas est bello hostem lacessere, erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas fuit id facere.*

PROFICISCOR, unde sit, non video, nisi, quod aliquando in mentem venit, ut ab *hio* est *hisco*, sic à *proficio* fit *proficisco* seu *proficiscor*, quia nempe qui *proficiscitur* non quiescit, sed iter promovet. Melius inveniat ἔτυμον, qui poterit. [προβιβάζω, προβιβάσκω.]

PROLES, tum de *liberis*, tum de *testiculis* dicitur. Sed propriè *progeniem* notat. Gloss. Phil. *Proles*, γονεὰ, γονή. Dicitur quasi *prooles*, à *pro* & *oleo*, id est, *cresco*, ut à *sub* & *oleo*, *suboles*, quod ejusdem notæ. item ab *in* & *oleo*, *indoles*; quod propriè *incrementum* notare sentit Josephus Scaliger, indeque apud Agellium legi, *mendis indoles*. A *prole* est *improlus* seu *improlis*. Gloss. Philox. *Improles*, ἄγονος, ἄτεκνος, ἄπαιδος. In iisdem paullò antè exponebatur ἀφῆλιξ, μήπω πολιτογραφηθείς: Festo similiter, *improlus vel improlis, qui nondum est adscriptus in civitate.* Opponitur ei *duicensus*, qui cum prole in civitatem adscribebatur. A *prole* quoque est *proletarius*, quomodo, Nonio teste, dicebantur Romæ homines viles ac plebeii, quique vix alio Remp. juvarent, quàm prole. Affines his *capite censi*, quorum & paullò deterior condicio. Nam *proletarii* mille & quingenta æris in censum deferebant: at *capite censi* aut nullo, aut minori saltem quàm proletarii ære censebantur. Utrisque opponebantur *assidui*, id est, *locupletes*, qui *assidui* vocati ab *assibus dandis*. Vide Agellium lib. XVI, X. Μεταφορικῶς *proletarium sermonem* pro vili ac plebeio dixit Plautus, Mil. Glor. Act. III, Sc. I.

PROLOGUS num sit à Græco πρόλογος, dubitatur. Nam cùm prima interdum producatur, videri queat esse à Latinâ præpositione, & nomine Græco, cujusmodi quoque à plerisque creduntur *elogium*, & *antelogium*. Atque hac de sententia fusè diximus in Oratoriis nostris, lib. II, cap. II. Nunc verius existimo, esse vocem putam putam Græcam: Latinos autem Latinam interdum sequi quantitatem, quò vox ea faciem ementiretur planè Romanam. Ita nec priorem in *schema* corripere dubitat Plautus. Similiterque in multis Latini ὀρθογραφίαν suam potiùs quàm Græcam sequi solent, ut in *TUS* dicemus. A *prologus* Paccuvius apud Festum dixit *prologium*, quâ formâ ab ἔξοδος *exodium* dicit Varro, quâ item à μέθοδος *methodium* legimus apud Petronium. Quare falluntur, qui *prologium* quasi *proloquium* dici existimant.

PROLUBIUM, & *proluvium*, si audimus Obertum Giffanium (Indice Lucret. in *Prolubium*) ut significatione, ita ἐτυμολογίᾳ differunt. *Prolubium* enim fit à *lubet*: ac notet *lubidinem ad donandum*: *Proluvium*, sive *proluvies* (utroque enim modo dicitur,) fit à *proluendo*, ac *sordes* significet. *Prolubii* voce utitur Terent. Adelph. Act. V, Sc. ult.

Quod prolubium? quæ isthæc subita est largitas?

Proluvies usurpat Maro, III Æn.

—— fœdissima ventris
Proluvies.

Est & apud Lucret. lib. V, & VI, itemque Arnobium. Verùm cùm apud Plautum Asinariâ legere sit, *Elavi* sive *elui bonis*; (quo tamen loco Scaliger mavult, *enavi bonis*) Sticho quoque sit,

Eluamus hodie peregrina omnia,

Hoc est, *absumamus*, prout interpretatur Lambinus: imò etiam Tacitus dixerit, *proluere opes*: non video, cur Palmerio assentire non liceat, qui *prolubium* quoque dici putat pro *immoderata largitione*, ac esse a *proluendo*. Sanè pro Palmerio facit & Nonius Marcellus, qui *proluvium* legit in superius adducto Terentii loco, ac *profusionem* interpretatur.

PROMELLERE est *procrastinare*; & speciatim, *litem differre*, à μέλλειν, quod est *morari*, *cunctari*, *differre*. Festus: *Promellere* (ita quoque est in MS) *Verrius ait significare litem promovere.* Ubi *promovere* est, quod Seneca dicit *prolongare*, alii *producere*. Quemadmodum autem *promellere*, ita & *remellere* dixisse videntur, sive potiùs *remelere*, quando veteres

res non geminabant consonas. Nempe ut à *morari* fuit *remorari*, ita à *melere*, quod idem est ac *morari*, *remelere* factum. Ac ut à *remorando*, *remora*; ita à *remelendo*, *remeligines* dictæ sunt. Vide quæ fusè de utroque dicimus in *Echeneis*. Alias μέλλων significat *futurus*: unde μελλέφηβος, qui *proximus* est *adolescentiæ*, ὁ ἀπὸ δέκα ἐτῶν, προσηνέστερον παῖς τῇ ἡλικίᾳ, ut ait Hesychius. Μελλόγαμος, *futurus maritus*, ὁ μέλλων ἀνὴρ γίνεσθαι, ut Pollux & Hesychius docent. Similiaque sunt μελλοθάνατος, qui *morti propinquus*, (*capularem* appellant Latini;) μελλονυμφίος, qui *sponsus* est *designatus*, & alia. Etiam ex Græco Latinoque *melloproximus* legas Leg. Peculiari, De proximis sacrorum scriniorum. Ita autem vocantur, qui nondum *proximatus* honorem sunt adepti, sed *proximi* sunt *designati*.

Promo, Perotto teste, aliqui derivant à *premo*. Nempe quia *promens aliquid profert è penu, ubi premebatur ac condebatur*. Aliis est à תמה, *promtuarium*, ταμεῖον, *cista*, ut Avenarius censet. Sed omnino est à *pro* & *emo*, quâ antiquis notabat *sumo*, *capio*. Qua de significatione dictum nobis in *Præmium* & *Demo*. A *promo* est *promus*, [vide Hesych. in πρόμος.] qui promit: unde *promus condus* apud Plautum. Ab eo *suppromus* apud eundem, Mil. Act. IV, Sc. I. Ita dicitur quasi *sub promo*. Est enim *secundus promus*, sive qui *promo substituitur*.

Promontorium, [πρωμοντώριον] *rupes in mare prominens* sive *prominentia mari incumbens*: quasi dicas *prominitorium*, ab inusitato supino. Isidorus, lib. XIV, cap. VII: *Commune est insulis, ut promineant. unde & loca earum promontoria dicuntur.* Idem etymon secutus Turnebus, lib. XIII, cap. XVIII, itemque præceptor meus Franciscus Nansius, qui propterea & *promuntorium* per *U* maluere, idque præeuntibus vett. libb. Et valde hanc sententiam firmat, quod pro *promuntoriis* etiam *prominentiam* dixere: quomodo loquitur Solinus. Vulgatior tamen sententia est *promontorium* dici, quasi *prominens mons*. Sed durius dicitur *pro* poni loco vocis *prominens*. Quare si à *monte* omnino sit, componetur ex *pro* & *mons*; atque ita dicetur, quod est *pro monte*, hoc est, *loco montis*. Nempe primò sic dixere *rupem*, vel *aliud in mare prominens*, *quod mons quidem non esset, sed montis vicem præstaret adversus insanos fluctus*. Postea etiam *montes* ipsi maris fluctibus oppositi hac appellatione comprehendi cœperunt.

Promulgare placet Festo dici à *vulgo*, quasi *provulgare*: Becmano autem à προομολογέω, quod à πρὸ, ὁμοῦ & λόγος erit. Alii à μυθεῖν, quod Eustathio teste, notat *ore indicare*. Alii ab Hebræo מלה, id est, *dictio*. Denique nonnullis placet *promulgare* κατὰ συγκοπὴν factum ex *promulticare*, hoc est, *in vulgus edere, & communicare cum multis*. Ex *promulticare* esset *promulcare*. Sed *G* pro *C* substitutum ob affinitatem, fortè etiam differentiæ caussâ. Nam, si Festum audimus, *Promulco agi dicitur navis, cum scapha agitur fune.* Ita est in MSº. Sed timidè in hoc Festo subscribo. Neque enim *promulco*, sed *remulco* pro eo dicimus: nempe à Græco ῥυμουλκεῖν· quâ de re seorsim dicemus.

Pronus, planè puto venire à πρηνὴς, [πρανὴς idem. vide Hesych.] quod idem significat. η abit in ο, quomodo ab ἰὼ est *io*. Interim acute Jos. Scaliger, qui notis in Culicem censet venire à πρωὸς, hoc autem esse à προνεύω, quod est, *propendeo*, unde προνενευκώς exponitur προβλὴς & προβεβλημένος. Nec obstat, quòd prior in *pronus* sit porrecta, quando & in *propola*, & *prologus*, atque aliis, quæ à Græcis accepimus, præverbium Latinorum more producitur. Vide *prologus* & *propola*. Quod si illud de quantitate nihilominus turbat: possis *pronus* eâ ratione à *pro* & *nuo*, deducere, quâ Scaliger à πρὸ & νεύω. Ita *pronus* dicetur quasi *pronuus*, hoc est, *in anteriorem partem nuens sive nutans*. Et sanè hoc simplicius, quàm ut sit à προνεύω.

Prooemii duplex etymon ponit Quinctilianus, lib. IV, cap. I. *Nam*, inquit, *sive propterea quod* οἴμη *cantus est, & citharœdi pauca illa, quæ antequam legitimum certamen* (P. Faber, lib. II ἀγωνισ· cap. XXXII legere mavult *carmen*, quod & in codd. quibusdam invenitur) *inchoent, emerendi favoris gratiâ canunt, prœmium cognominaverunt: oratores quoque ea quæ prius quam caussam exordiantur, ad conciliandos sibi judicum animos præloquuntur, eadem appellatione signarunt: sive quod* οἶμον *iidem Græci viam appellant, id quod ante ingressum rei ponitur, sic vocare est institutum: certè prœmium est, quòd apud judicem prius quam caussam cognoverit, prosit.* Hæc Fabius. Posteriorem etymologiam præfert Fungerus. Sed id omnino repudiandum. Nam ut acutè ait Jul. Scaliger, lib. III rei poët. cap. LXXXIV) *quemadmodum prœmium, quod est oratio, erit ante orationem, si oratio via est, erit ante viam via: quo nihil ineptius excogitari potest. Quis enim ambulat ante, quàm ambulet?* Quare magis verisimile est, προοίμια propriè dici principia τῶν ᾀσμάτων, ut προαύλια τοῦ αὐλεῖν. Ita προοίμιον sit ab οἴμη, id est, ᾠδὴ sive *cantus*, prout cùm Fabius & Hesychius interpretantur, tum Ammonius quoque, sive Herennius Philo, quando scribit: οἶμος οἴμης διαφέρει. οἶμος μὲν γάρ ἐστι δασυτικῶς ἡ ὁδός. οἴμη δὲ ἡ ᾠδή. Pertinet huc locus Fortunatiani, lib. III Rhetor. *Denique*, inquit, *aulœdos & cytharœdos & cæteros hujusmodi artifices, quamquam non pollicentur orationem, videmus tamen proloqui ante actionem. & omnino curta & sine capite oratio est, quæ sine principio ab ipsis rebus orditur.*

Prope, quasi πρὸ ποδῶν, vel, si malis, ex *pro* & *pes*, quia *prope* verè, *quod est ante pedes*. Sic ἐγγὺς ab ἐν & γυῖον, quo etsi generatim utatur Homerus de membris, propriè tamen signat πόδας καὶ χεῖρας. A *prope* est *propior*. Superlativus ἀναλόγως esset *propissimus*, & κατὰ συγκοπὴν *prossimus*. Sed maluere *proximus*. A *prope* etiam *propinquus*, ut à *longè*, *longinquus*. Fortasse & ab hoc fonte est *properus*, indeque *propero*, quia qui properat, hoc agit ut magis & magis appropinquet. Sed alia duo ἔτυμα hujus vocis in *Paro* adducimus.

Propheta, ut scribit Lyranus in cap. XXII Num. sic dicitur quasi *procul fans*. Tanta fuit seculi, quo vixit, imperitia. Est autem Græcè προφήτης, quod à πρόφημι, hoc est, *profari*, cum Ulpiano loquor, cui *profari* est *prædicere*. *Prophetarum* autem nomine vocarunt gentiles, *antistites fanorum oraculorumque*, ut ait Festus, qui & hos C. Julii Cæsaris, veteris oratoris & poëtæ Tragici versus citat ex ejus Adrasto,

Cum capita viridi lauro velare imperant
Prophetæ, sancta caste qui purant loca.

Ita eos versus restituit Jos. Scaliger ad Festum. Speciatim videntur ita dixisse *sacerdotes Ægyptios*. Macrobius, lib. VII Saturn. cap. XIII: *Adeò verum ita, ut dicis Ægyptios opinari, ut ego sacerdotes eorum, quos prophetas vocant, cùm in templo vidissem*, &c. Similiter ὁ ἀποστολικὸς Clemens, de vita Petri, Εἰ Αἴγυπτον παρέλθοιμι, καὶ τοῖς τῶν ἀδύτων ἱεροφάνταις καὶ προφήταις φιλιωθήσομαι. Imò auctor commentarii de herbis, qui Appuleio inscriptus, sic *propheta* voce cap. II usus, & alibi sæpius: ut Barthio observatum, advers. lib. XXXVII cap. XXIII.

Propitius [*profitius*, *proficuus*.] juxta Nonium Marcellum, dicitur *prorsus pius, aut propriè pius, aut certè porrò pius, quod est vehementer & valde*. Sed hæc duriora. Verisimilis magis est sententia Gellii, lib. VI cap. V. ita scribentis: *Novum novicium dicimus, & proprium propicium, intendere volentes novi & proprii significationem.* Maximè interim placet, ut à *fictum* est *fictitius*; à *commendatum*, *commendatitius*; ab *insitum*, *insititius*; à *crate*, *cratitius*; sic à *prope* esse *propitius*, quia, qui *propinqui* sunt, auxilium ferre possunt & *præsentes* pro *propitiis* dicimus. Ut initio primi Georgicon:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

Ubi sic Servius: *Præsentia, id est, propitia, ut* (Ecl. I.)

Nec tam præsentes alibi cognoscere Divos.

Quorum præsentia favor est. Et favet etymo modulus primæ syllabæ, quam Seneca corripit:

Etsi propitios, attamen lentos deos.

Propola est ex Græco προπώλης· Sed Latini significationem immutarunt, ut in aliis quibusdam. Latinis *propola* est, qui res minori pretio emtas majori postea divendit. At Græcis sic vocatur, qui aliter dicitur προπράτωρ, hoc est, *pararius*, sive *proxeneta emtoris*: nempe qui emtori conciliat venditorem. Etiam dispar quantitas primæ syllabæ apud Latinos ac Græcos. Nam prima in *propola* producitur à Lucilio, cùm apud Nonium ait,

Sicuti cum primos ficos propola recentis
Protulit, & pretio ingenti dat primitu' paucos.

Nempe

Nempe Romani, quo videretur vox planè Latina, suam, quàm Græcorum, quantitatem sequi maluerunt. Sunt quibus placet esse à Latinâ præpositione & Græco verbo πωλεῖν. Sed nihil opus recurramus ad hybridam istiusmodi compositionem. Quippe cùm Latini *pro* extra compositionem semper producant, quamquam acceperint à Græcis, quibus πρὸ breve est: quid mirum est, si iidem in compositione sæpe etiam producant, utut vox tota sit à Græcis? Eadem enim ratio totius, & partium. Ita *propino* quoque, quamquam planè Græcum sit, interdum tamen primam corripit, Græcorum more; interdum producit, more Latinorum. Utriusque exempla apud Martialem habes. Item in *prologus* factum: in quo nunc corripitur prima, more Græco; ut in Hecyræ prologo,

Mullum invenire prologum potuisset novus:

nunc verò, Latinorum more, producitur: ut illo ejusdem Comici,

Orator ad vos venio ornatu prologi.

Quid igitur mirum, si in *propola* primam producat Lucillius? Malè verò Turnebus, Lambinus & Hadrianus Junius, legebant *propala*, ut intelligatur, *qui res palam & palo adfixas vendit.* Neque tamen in eo vertuntur opes & vectigalia populi, ut qui sic emendet, *sit palo dignus & verâ cruce*, ut professor quidam *regius*, vel si mavis, *regineus*, in sua ad Lysiæ orationem pro cæde Eratosthenis commentatione invenustè atque inhumaniter judicabat.

PROPRIUM non tam compositum esse censeo ex *prope*, & *unum*, quod vir eruditus scribit: quàm simplex derivatum à *prope*, quia operam hanc dare omnes solent, ut proximè ac quasi in conspectu ipsorum adsint, quæ possident. *Prope*, *propius*, inde *proprius*: *R* inserto, ut à νυὸς, *nurus*; à πύθω, *putreo*; à *tego*, *tergus*, juxta Varronem. [à πρέπω.] *Propriassit*, proprium fecerit, teste Festo, à verbo *propriare*. *Proprium* pro *proprie*, dixit Lucretius, ut Nonius observat.

PRORA, à Gr. πρῷρα, quod à πρὸ venire manifestum est, at à quo verbo descendat, num à πρωΐζω, an πρωορᾶν, an aliud, dissentiunt Grammatici. Mihi ex πρωόρα contractum esse, minimè dubium est, eoque planè à πρωορᾶν esse arbitror. Vide Etymologum. A πρῷρα est πρωράτης qui usitatius πρωρεύς. A πρωράτης est Latinum *proreta*. Plautus, Rudente, act. IV, sc. *Heus mane*:

Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.

Qui in prorâ navem regit, *proreta* dicitur; ut *gubernator*, ac Græcè πρωρεύτης, & κυβερνήτης, *qui in puppi sedet.*

PRORIGA Plinio, lib. VIII cap. XLII, qui *peroriga* Varroni, lib. II de R.R. cap. VII & VIII. Nisi apud eum legendum *praoriga*. Præest enim jumentis prurientibus. Atque ut *prurio* dicitur quasi *perurio*, hoc est, *perurior*; sic *proriga*, quasi *peroriga*, vel potiùs *praoriga*, seu *prauriga*. quia *præest urigini*, hoc est, τῇ ὀχείᾳ. Ut ab *uro*, *urica*, sic à *prauro praurica* vel *prauriga*, & *u* in *o* abeunte κατὰ συγκοπὴν *proriga*. *Urica* etiam apud Juvenalem legas, sat. VI:

—— Tu credis amorem,

Tu tibi nunc urica places.

Usus & Plinius, sed aliter.

PROSA Latinè dici negant Cælius Calcagninus, in epistolicis quæst., lib. I epist. XXIV; & Ant. Muretus, prioribus annot. in Terent. Jubent autem dicere *prorsa*, quia in antiquis codd. sic legatur, atque id quoque comprobet ἐτυμολογία, cùm sit à *versus*. Sed utrumque rectum est. *Prosa* enim factum è *prorsa*, quia veteres *R* in hujusmodi omittere gaudent, unde & *rusus* dixere pro *rursus*. Utroque usus Ennius:

Prosus rusus reciprocat fluctus feram.

Apud Plautum quoque legas Milite:

Ille jubebat me ire cum illa ad partem: ego adeo, ut tu scias

Prosus Athenas protinus abibo tecum.

Et Persa, act. IV sc. V.

Simulato quasi eas prosum in navem.

Sic enim libb. vett. usurpat quoque Varro. Sed & in MSS[is] Plauti codd. (ut illis, quibus Camerarius usus) *susum* similiter legas pro *sursum*. Dicitur autem *prosa* sive *prorsa* oratio quasi *recta*, cui opponitur *carmen*, quod *rectum* non est, quia *cantu inflectitur*. Sic *prorsi limites* apud Festum, & *prorsa tunica* in Glossis, cui opponitur *inversa*. Plauto quoque similiter opposita sunt *prorsus*, & *transversus*. Sic enim inquit Pseudolo, act. III:

Non prorsus verum ex transverso cedit, quasi cancer solet.

Prosus, *rusus*, eidem Plauto opponi, suprà vidimus. Ac dixit similiter Terentius, Hecyr.

Trepidari sentio, cursari rursum prorsum.

Quod ad vocis etymon attinet, Angelo Caninio in Hellenismi Alphabeto, & Petro Nunnesio, in erudito Grammatistices libello, videtur *prorsum* esse à πρόσω, inserto *R*, quomodo à φλέγω est *flagro*; à πύθω, *putreo*, &c. Sanè placeret hæc etymologia maximè, nisi caussæ nihil putarem, cur non eâ ratione *prorsum* dicatur, quasi *proversum*, hoc est, *anteversum*, quâ *rursum* est à *reversum*; *sursum* à *supraversum*, vel *superversum*, vel potiùs *susversum* (de quo seorsim dicemus;) *deorsum* à *deversum*; *dextrorsum* à *dextroversum*; *sinistrorsum* à *sinistroversum*; eademque ratio in aliis multis à *versus* deductis. A *prosus* pro *prorsus* est Dea *Prosa*, quæ *recto partui præsidet*; sicut *Postverta* perverso, ut cùm non caput, sed pedes primi in nascendo existunt. Nempe *postverta* pro *postversa*, ut *pulto* pro *pulso*, *mertus* pro *mersus*. Atque hoc quoque *Postverta* nomen ostendit *prosa* esse à *pro* & *versa*. Alioqui enim ei non opponeretur *Postverta*, seu *Postversa*. Vide de iis Varronis locum apud Agellium, lib. XVI, cap. XVI. Etiam hoc Deæ nomen rectè *orationem prosam* absque R dici, comprobat, adversus Calcagninum, & Muretum.

PROSAPIA sive *prosapies* Nonio est *generis longitudo*. In vett. Glossis exponitur γένος κατηγωγή. item ἐκ προγόνων διαδοχή, καὶ συγγένεια. Usus & Tullius in Timæo. *Prosapiam* quasi προπαππίαν, à πρόπαππος dici suspicatur H. Steph. palæstr. de Latinitate Lipsii, p. CCXXXVIII. Sanè etsi unius literæ mutatio duriusculum id etymon facit, non minùs tamen placet, quàm illud Festi, cui *prosapia* videtur dicta quasi *prosipia*, à *sipare*, id est, *jacere*, unde *insipare*, *obsipare*, *dissipare*. *Prosapia*, inquit, *progenies*, *id est*, *porro sparsis & quasi jactis liberis*: *quia sipare* (perperam MS[ti] *supare*) *significat jacere*, *& dejicere*. In compositione, ut notum, non *I* in *A* mutari solet, sed *A* in *I*, ut *facio*, *afficio*. Apud Nonium legas, *prosapiem* dici à *prosupando* aut *proserendo*. Ita *prosapia* dicatur quasi *proseria*. Quod non placet. [à προπάππων πρόσω φῦ & πρόσω φύω.]

PROSECTA, à *prosecando*. Nonius: *Prosecta*, *exta*, *quæ aris dantur ex ferro pecudum dissecta*. Usus præter alios Ovid. XII Met. fab. IV:

Festa dies aderat, qua Cygni victor Achilles

Pallada mactata placabat sanguine vaccæ.

Cujus ut imposuit prosecta calentibus aris,

Et Diis acceptus penetravit ad æthera nidor,

Sacra tulere suam, pars est data cetera mensis.

Quo ex loco, uti & aliis quibusdam, cognoscimus, eos qui sacrificarent, extis coctis sectisque, partem solitos adolere, partem sacerdotibus dare, partem mensis suis reservare. Itaque *lustralibus extis* vescuntur apud Maronem, VIII Æn. Coqui verò exta solita priusquam prosecarentur, indicat hic locus Tranquilli in Augusto, cap. I: *Cum forte Martis rem divinam faceret, nunciatâ repente hostis incursione, semicruda exta rapta foco prosecuit, atque ita prælium ingressus, victor rediit.* *Prosectam* quoque in feminino dici, indicare videtur locus hic à Nonio citatus ex Lucilii sat. XIV:

Cenam, inquit, nullam, neque Divo prosectam ullam.

Sed rectè corrigit Jos. Scaliger, *prosiciem ullam*, quod & metrum requirit, & locus hic Varronis confirmat, quem ex undecimo rerum Divinarum subjicit Nonius: *Prosiciem extorum vel in mensam porricere*: sive, ut in aliis codd. est, *porrigere*, quod simile erit isti veteris poëtæ:

—— fumantia porrigit exta:

nisi hic quoque *porricit* legendum, quod verum puto. Dicitur & *prosicia*. Solinus, cap. XI: *Nec longe inde collis Vulcanius; in quo qui divinæ rei operantur, ligna vitea super aras struunt, nec ignis apponitur in hanc congeriem, cum prosicias intulerint. si adest Deus, sacrorum probator, sarmenta, licet viridia, ignem sponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, à numi-*

numine fit incendium. Ita legitur is locus in vett. libb. pro quo in vulgatis *porricias*; quod si non displicet, dicendum, ut à *proficere*, *proficia*, sic a *porricere* dici *porricia*. *Proficias* nominat quoque Arnobius, lib. VII: *Quod si omnes has partes, quas proficias dicitis, accipere Dii amant*, &c. In Glossis quoque Philoxeni legas: *Proficia*, αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί. Paullò autè in iisdem scriptum, *Proscle*, ἀκροθίνια. Ubi Scaligero emendante legendum, *proficia*. Nam ἀκροθίνια inter alia notat τὰς ἀπαρχάς, ut scribit Eustathius. Lexicon Græco-Latinum Cyrillo tributum interpretatur ἀκροθίνια, *ruticilia*. Sed & *proficium* dicebatur, si recta vulgaris lectio apud Festum: *Proficium, quod prosecatum projicitur.* Ego apud eum *proficia* legere malim. Nec mirandum quod à *prosecando*, *proficia*, seu *proficies*, dicantur per *I*, in secunda. Siquidem veteres in compositis à *seco* mutabant *E* in *I*. Itaque *proficare* dicebant pro *prosecare*. Plautus, Pœn. Act. II:

—— *Vetus exta proficarier.*

Indè igitur *proficia*, non à πρὸς & εἰκός, ut sensit is qui Isidorum emendavit: quam opinionem meritò ridet Palmerius in Spicilegiis. Sic & *insicare* dicebant, unde *insicia*. Varro, lib. IV de L. L. *Insicia ab eo, quod insecta caro, ut in carmine Saliorum est: quod in exteis dicitur nunc prosectum.* Vide *Salsicia*. Item dicebant *exficare*, pro *exsecare*. Plautus, Rudente, Act. I, Sc. II:

Quin tu in paludem is, exficasque arundines.

Simile quoque *dissicare*, vel *dissicere*, quâ de voce fusè Aldus in Orthographia. Item *subsico*, unde *subsicivus*, de quo abunde diximus in voce *Cado*. Item *adsicare*, sive *assicare*: unde apud Plautum (si vera vulgata lectio) *axicia*, quasi *adsicia* seu *assicia*. Eo nomine censet Turnebus, lib. XXVII, cap. XXVII *forficem* iotelligi, *quo secantur capilli*. Locus Plauti est Curcul. Act. IV, Sc. IV:

At ita me volsella, pecten, speculum, calamistrum meum
Bene me amassint, mea axicia, linteumque extersum.

Io veteri Veneta, quæ cum Saraceni aliorumque notis prodiit, scribitur *axitia* per *T*. Sarracenus autem non *axitia* legit, sed *exitia*, vultque *exitia* dici quasi *excutia*, quod *ea excutiatur pulvis*. Censuit igitur Saracenus, intelligi à Plauto *scopas parvas, quibus excutitur pulvis è vestibus, ut sint munda.* Eadem Lambini sententia: sed is pro *axsicia*, quam vocem Latinam negat, *excutia* legendum putat, quod ἀναλόγως ab *excutiendo* fiet. Equidem etsi rebus adeò incertis nec *axiciorum*, nec *excutiorum*, sive (si singulariter hæc potiùs efferre placet) *axicia* aut *excutia* vocibus uo ausim: tamen magis in Turnebi inclino sententiam, quia *excutia* solius Lambini nititur conjectura; alterum verò illud, *axicia* dico, (pro quo facili literæ unius, ejusque similis lapsu *axitia* fere legi dicebamus) veterum libb. nititur auctoritate.

PROSEUCHÆ dicebantur *templa, quæ Judæi inter gentes habebant*, à προσεύχεσθ. Juvenalis, Sat. III:

—— *In quâ te quæro proseuchâ:*

Ad quem locum vetus Comment. *Proseucha*, inquit, *locus Judæorum, ubi orant.* Cætera, quæ inibi adsuta, nec assis sunt. Putabat Politianus vocem hanc haut alibi reperiri, quàm apud Juvenalem, & Cleomedem. Verùm Leopardus, lib. III, cap. IV ostendit eâ usos Josephum, Philonem, Epiphanium. Sed ignoscendum Politiano, quandoquidem ejus ætate hi libri nondum publici juris facti erant. Vide & quæ de *proseucha* annotavit Scaliger ad fragmenta subjecta operi de Emendatione temporum.

PROSPER, ex *pro* & antiquo *speres*, pro *spes*. Ita quidem Nonius, qui ait, *Sperem veteres spem dixere, unde prosperè dicitur pro spe.* Similiter Perottus. Nempe, quia *prospera spem nostram implent*. Ac, ut idem ait, putant nonnulli *asper* similiter dici quasi *à spe*. Sed utrumque etymon vanum. Nam *asperum*, ut suo loco diximus, venit ab ἄσπορον, proprieque dicitur de *terra quæ saxis abundat, ac squallore obducta*. *Prosper* verò fit à πρόσφορος, quod est, *commodus, utilis*, ἀπὸ τοῦ προσφέρειν.

PROSTIBULUM, sive *prostibula*, sic dicta putatur à præverbio *pro*, hoc est, *ante*, & voce *stabulo*, hoc est, *diversorio*. Id enim inter alia notat *stabulum*: ut in *Sto* ostendimus. Non. Marcellus: *Meretrix honestioris loci est & quæstus. Nam meretrices à merendo dictæ sunt, quod copiam sui tantummodo noctu facerent. Prostibula, quod ante stabulum stet, quæstus diurni & nocturni caussâ. Plautus, in Cistell. manifestissime discrevit:*

Intro ad bonam meretricem, adstat ea in viâ sola,
Prostibula sane est.

Hæc Nonius. Sed magis placet *prostibulum* à *stando* quàm à *stabulo* dici, quia nempe *ante diversorium stant*. De hac *statione* multa sunt veterum loca. Horatius, lib. Serm. sat. II:

—— *Nullam, nisi olenti in fornice stantem.*

Seneca: *Meretrix vocata es, in communi loco stetisti: stetisti puella in lupanari.* Tertullianus quoque, lib. II ad Uxorem vocat *lupanar*, *consistorium libidinum publicarum*. A *prostando* igitur *prostibulum* est; haut secus ac à *stando* est *stabulum*; à *tintinnando*, *tintinnabulum*; à *suscitando*, *suscitabulum*; ab *infundendo*, *infundibulum*; à *latendo*, *latibulum*, plurimaque alia id genus. Nec tamen *meretrices* semper ante *stabulum* stabant: sed interdum etiam in sellâ sedebant. atque indè est, quòd ut à *statione* dicebantur *prostibula*, sic à *sessione* dicebantur *prosoda*: quam nominis caussam adfert Festus. *Prosedarum* appellatio est apud Plautum Pœnulo, I. II. Eademque de caussa dictæ etiam *sellaria*. Hinc Juvenalis, sat. III:

Et dubitas altâ Chionen deducere sellâ.

Ad quæ verba commentator vetus: *Inde sellariæ dicuntur.*

PROTELI quadruplicem invenio ἐτυμολογίαν, quarum quæ verissima sit, cognosci nequit, nisi quid propriè, quid modificatè vocetur *protelum*, cognoverimus. In vett. Glossis exponitur ἔκλαμπρον, quod est, *lucidum*, *fulgidum*. Sed hæc interpretatio planè est aliena. Josephus Scaliger, leviculâ immutatione, pro ἔκλαμπρον legere jubet ἔξαμπτρον, vel ζεύγλαμπτρον. Ita fuerit *protelum* idem, quod *cobum*, quâ de voce sic Festus: *cobum lorum, quo temo buris cum jugo conligatur, à cohibendo dictum.* Nam lorum hujusmodi Græcè ἄμπτρον, unde ἔξαμπτρον & ζεύγλαμπτρον, quasi ζεύγλης ἄμπτρον. Itaque quod Aristophanes Lysistratâ dixit ἐξαμπρεύειν, id Latinis erit *protelo ducere*. Sic locutus Cato, lib. V Originum: *Sed protelo trini boves unum aratrum ducent*: Ubi *protelo ducere* contrarium est huic, subinde intermittere, tractumque repetere. Sic Lucilius, lib. VI:

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

Et lib. XII:

Hunc juga mulorum protelo ducere centum
Non possunt.

Quæ loca à Nonio adducuntur, ut ostendat, *protelare* interdum esse *adjuvare*, vel potiùs *adjugare*; quomodo emendat N. Faber, pro quo est ea *proteli* significatio, quam adduximus. Sed simplicius veriusque videtur, si dicamus *protelum* esse, non *funem*, sed *jugatorum boum perpetuum impulsum, continuamque protractionem*: ut *protelo ducere* nihil sit aliud, quàm non stingare, sed contiouatim, & uno tenore ac ductu aratrum, aliave onera, protrahere. Quia verò non una est impellendi ratio, cum aliter impellant ea, quæ incitant, ac trahunt: aliter quæ inimicè fugant: hinc fieri putant, ut *protelum* interdum ponatur pro incitamento, sive caussâ impellente: interdum pro eo, quod, vel mole, vel vi corporis, vel imperio dictisque, vel simili modo propellit. Priori modo accipi ait Nonius à Varrone in Cato, sive de liberis educandis: *Remotissimum*, inquit, *ad discendum formido, ac nimius timor, & omnis perturbatio animi: contrà delectatio protelo ad discendum.* Sed adsentio doctissimo Salmasio: qui divisim *pro telo* legit, ut *telum* sit adjumentum: quomodo Cicero de amicitia ait: *Nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium.* Et lib. VII epist. ad Trebatium: ubi adducit hoc veteris poëtæ:

Usquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.

Utrobique *telum* est *adjumentum*. Sed *protelo* nunquam sic accipitur. At pro uno & continuo impulsu utitur Lucretius, lib. IV:

Et quasi protelo stimulatur fulgure fulgur.

Similiter *protelare* dixit Turpilius Lemniis apud Nonium:

Propter peccatum pauxillum indignissimè
Patriâ protelatum esse sævitiâ patris.

Item,

Item, III Historiarum apud eundem: *Romanos impetu suo protelant, projectos persequuntur.* Et libro IV: *Duæ cohortes de subsidio procedunt, atque equites protelant.* Ac Terentius quoque, Phormione, Act. I, Sc. IV:

Ne te iratus suis sævidicis dictis protelet.

Quod imitatus Rufinus, eruditus Josephi interpres, cujus illud de bello Judaico, cap. VIII: *Sævioribus dictis eum protelat.* Scaliger quoque legit apud Varronem, lib. III de R.R. cap. XVIII. *Hic enim sonus harum fuga existimatur esse protelum.* Hoc est, hujusmodi imaginibus apes longè *protelantur* in fugam. Ulpianus quoque, lib. IV de damn. inf. *diem protelare* dicit pro *protrahere*, sive *producere*. Et leg. Properandum. C. de judiciis, legere est *litem protelare*, hoc est, *differre*. Item apud Tertullianum, de Pœnitentiâ, cap. IV. *Hæc* (pœnitentia) *te peccatorum fluctibus mersum perlavabit* (alii *prolevabit*) *& in portum divinæ clementiæ protelabit.* Et adversus Marcionem, lib. IV: *Nec quinque circiter, sed sexcenta millia hominum protelavit.* Pro eo quod est, vitam eorum, exhibito victu, produxit, ac prorogavit: ut interpretatur B. Rhenanus. Item, lib. de spectaculis cap. I. *Tanta est enim vis voluptatum, ut & ignorantiam protelet in occasionem, & conscientiam corrumpat in dissimulationem.* Quia verò, ut diximus, *protelum* propriè est, perpetuus continuusque impulsus, hinc fit, ut adverbialiter quoque *protelò* dicatur pro *continuo, in continenti.* Sic usus Catullus, epigrammate ad Val. Catonem:

—— *Hunc ego, si placet Dionæ,*
Protelò rigidâ mea cecidi.

Imò Lambinus similiter accipi putat, cùm Lucretius, aliique dicunt, *protelo dicere.* Et hæc de significatione vocis *protelum*, *protelare*, & *protelò*. Ex his verò lucem capient, quæ deinceps de etymologia dicemus: Festi verba sunt: *Protelare, longè propellere, ex Græco videlicet; quod est τῆλε, & significat longè.* Duas alias adfert Donatus, ad Terentii locum, quem antè adduximus. Unam, ut propriam, refert. Vult enim esse à πρὸ & ἑλκῶν, quod interpretatur *trahere*, ut *protelum* ei sit *protractus*; *protelare* autem *protrahere*. Alteram aliis tribuit, quos existimare ait dici ab *assiduo telorum jactu*: atque huc referri ab iis illud Lucretii lib. II:

Undique protelo plagarum continuato.

Sive, ut Josephus Scaliger (quem in Etymologico secutus Becmanus) versum hunc, cùm in notis ad Catalecta, tum ad Varronem de R. R. citat.

Undique protelo telorum continuato.

Sed *plagarum*, cùm omnes Lucretii MSS. & editi codices habent, tum & Donati, etiam vetus Tarvisina anni CIↃ CCCCLXXVII. Porrò hanc *proteli* etymologiam probat quoque Scipio Gentilis, qui lib. I Parerg. cap. XXXVI., similiter à *telum* vult dici *extelare*, pro libertate donare, quia ut *telum* ab arcu, sic servus è manu domini quasi ejicitur, atque excutitur. Prora & puppis hujus sententiæ est locus ille in vett. Glossis: *Protelare*, ἐλαύνεσθαι. Porrò Fungerus, sive invisis, sive insuper habitis tribus hisce *proteli* etymologiis, contentus fuit adferre sententiam Steuchi, qui voluit esse à πρὸ, & τέλος, ut *protelare* ei propriè sit, *in longum fines sive metas temporis proferre.* Mihi & Donati & Steuchi sententia minùs verisimiles fiunt. Nam si vel ab ἑλκῶν, vel τέλος veniret, proxima ab ultimâ corriperetur. Deinde si ab ἑλκῶν, unde *T* in *protelare*? Alia quoque contra utramque etymologiam proferre liceat, quæ mitto, ne videar in lente quærere unguentum. Vera igitur est vel Festi sententia à τῆλε deducentis, vel potiùs illa, quam aliorum esse ait Donatus: ut sit à *telo*, proprieque notat continuatam teli è balista impulsionem; sive cum prorsus aliquid longè truditur, velut telum balistâ emissum: quomodo *proteli* vocem interpretatur Scaliger ad Varronis lib. III de R. R.

PROTENUS, sive *protinus*, in Gloss. vett. exponitur ἐφεξῆς, εὐθέως, ἄφνω. Conflatum est ex *pro*, id est, *porro*; & *tenus*: Servio teste in Eclog. I. Itaque *continuationem* significat, sive loci, sive temporis ratione. Ut cùm Virgilius de Sicilia olim conjunctâ Italiæ sic scribit:

—— *Cum protinus utraque tellus*
Una foret.

Item IV Georg.

Protinus aërii mellis cælestia dona
Exsequar.

Nonium vide. Caper inter *protenus*, & *protinus*, hoc discriminis ponit, ut per *E* sit locale, per *I* tempori inserviat. Verùm discrimen hoc non observatur in antiquis & optimæ notæ codd. ut quoque agnoscit Pierius, Castigat. Virgil. Ecl. I. A *protinus* esse *protinam*, ac continuitatem significare scribit Varro, extremo lib. VI de L.L. Utitur Terentius, Phorm. Act. I, Sc. IV:

Aliquid convasâssem, atque hinc me conjicerem protinam in pedes.

Quem in locum vetus interpres monet, etsi in vulgatis sit *protinus*, tamen rectum esse *protinam*, ac sic legisse Nigidium Figulum. Citat & hoc pacto Festus in *protinam*, qui & ipse *protinus* exponit. Afranium quoque, Nævium, Plautum, sic locutos docebit Nonius in *protinus*.

PROTOCOLLUM, πρωτόκολλον, à πρώτη κόλλη, *primo glutine*, quo paginæ conjunguntur. Itaque *protocollum* dixere librum, in quo acta primitus à notariis scriberentur, quo deinde nitidius exscribi, vel etiam fusiùs possent tractari. Novell. XLIV: περὶ τῶν συμβολαιογράφων, καὶ περὶ τοῦ τὰ πρωτόκολλα ἐᾶν αὐτοῖς ἐν τοῖς χάρταις. At πρωτόκολλον aliud est: de quo dictum in *Macrocolum*.

PROVINCIA propriè est regio armis à populo Romano devicta, aut quomodocumque in potestatem adducta, quam magistratu suo administrandam subjecerat. Etymon adfert Festus: *Provinciæ, inquit, appellantur, quòd populus Romanus eas provicit, hoc est, ante vicit.* Quamquam *pro* hìc non tam *ante* significat, quàm *procul* sive *foris*. Sed συνεκδοχικῶς id nomen etiam ad regiones alias extensum: ac κατὰ μετωνυμίαν ita dici cœpit *munus regendæ provinciæ*, ac per συνεκδοχὴν *quodvis munus atque officium.* Plurimùm autem differunt *provinciales* à *sociis*, contrà quàm scripsit Sylvius, comm. ad Cic. Ligar. Nam *socii*, qui Græcis σύμμαχοι, suis legib. vivebant; *provinciales* autem, qui iisdem ὑπήκοοι, alienis vivebant legibus, ac insuper vectigales erant sive stipendiarii. Itaque Cicero hos meritò distinguit, Verr. VI; ut & in Manilianâ, cùm ait: *Bellum grave & periculosum vestris vectigalibus atque sociis.* Et Tranquillus ait, Cæsarem Galliam omnem præter socios & bene meritas civitates in *provinciæ* formam redegisse, eique in singulos annos stipendii nomen imposuisse. Itaque *in provinciæ formam redigere*, nihil erat aliud, quàm leges domesticas eripere, & prætorem dare, qui quotannis eam è legibus datis administret, & quæstorem instituere, qui curam gereret vectigalium. Stante imperio, aliæ *provinciarum* dicebantur *Consulares*, aliæ *Prætoriæ*. *Consulares* ab iis, qui in Urbe consulatum gesserant, anno proximo consulari administrabantur imperio: qui iccirco *proconsule* & *proconsules* dicebantur. *Prætorias* vero ii, qui in Urbe fuerant prætores, anno proximo prætorio imperio obtinebant: unde hi *Proprætore* & *Proprætores* vocabantur. Neque eædem *provinciæ* aut semper consulares aut semper prætoriæ erant, sed ex ejus anni magistratu nomen sortiebantur. Ciceronis verò ætate videntur & extra ordinem in *provinciam* missi qui consules non fuissent, ac proconsulis tamen nomine gauderent. Cicero lib. I de leg. *Gellium familiarem tuum, cum proconsul ex prætura in Græciam venisset.* At *sub imperio* provinciarum aliæ erant populi, aliæ Cæsaris. In illas populus suos proconsules & proprætores; in has Cæsar suos præsides mittebat. Ac Augustus quidem sibi provincias servabat, quæ multum præsidio indigerent: populo relinquebat pacatiores, & quæ sine armis facile retinerentur. Auctores ejus rei Strabo in operis sui calce, Suetonius in Augusto, & Dio lib. LIII.

PRUINA, quam Aristoteles, vel quisquis auctor libelli de mundo, *rorem concretum* (δρόσον πεπηγυῖαν) esse ait; vel κατὰ μετάθεσιν quasi *pyrina* dicta, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id est, *ignis*; quia, si effectum species, ejusdem est ac *ignis* naturæ: vel, quod Festo placet, à *peruro*, quòd, cùm sole liquefacta est, fruges *perurat* & arbusta. Eodem modo Græcis αἴθρος vocatur ab αἴθω, id est, *uro*; unde & Suidas αἴθρον exponit τὸ καῦμα. *Frigori* verò *urendi* quoque facultatem inesse, docet illud Maronis, I Georg.

—— *Boreæ penetrale frigus adurat.*

Adurit autem *frigus* κατὰ συμβεβηκός, nempe τῷ συνάγειν καὶ ἀντιπερισπᾶν τὸ θερμόν, ut inquit Aristoteles; cujus tamen sententiam hac in re impugnat Hieronymus Magius, lib. I Miscell. cap. XVII. [manifeste à πρωὶ, πρωΐη & πρωΐνη.]

PRUNA, *vivus carbo*, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, sive à πυροῦν *ignitum esse*. Ut dicatur quasi *purina*. Id malim quàm ut dicatur quasi *peruna*: ut veteres censent. [πυρνα, πύρνα.] *Pruna* & *carbo*, ut differant, docet his verbis Servius ad XI Æn. *Pruna, quamdiu ardet, dicitur. Horatius,*

Pratextam & latum clavum; prunaeque batillum.

Cùm autem extincta fuerit, carbo nominatur. Terentius,

Tam excoctam atque atram reddam, quàm carbo est.

Nam pruna à perurendo dicta est. Sic Servius. Similiter distinguit & ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. XIX, cap. VI. Cæterùm discrimen id inter *prunam* & *carbonem* perpetuum non est, ut diximus in *carbo*.

PRUNUS ex Græco προύνη, si idem προύνη ac κοκκυμηλέα, quod H. Stephanus arbitratur. Sed falli puto. Quare potiùs est à προῦμνον, quomodo *fructus pruni* Asiaticis dicebatur, ut est apud Aëtium & Æginetam: vel saltem *fructus pruni silvestris*, ut est apud Galenum, lib. II de vi alim. Κέρασον καὶ προύνην, aliasque arbores jungit Theophrastus in Historia Plant., lib. IX, cap. I. Atque ad eum locum utrumque etymon adducit Cæsar Scaliger.

PRURIO quasi *peruror*, ut rectè Perottus. Nempe ut à *scateo scaturio*; à λείχω, sive *ligo*, pro *lingo*, *ligurio*: sic à *peruro* esset *perururio*, pro quo κατὰ συγκοπὴν *prurio*. Hoc pleniùs intelligitur ex definitione *scalptionis* apud Scaligerum, Exercit. CCCXVII sect. VI: *Scalptio*, inquit, *est rarefactio cutis, quâ utrumque fit, ut emittat id, quod* URIT, *& humoris attenuatio, ut id exhalet.* Κατὰ μεταφορὰν translatum ad τὰ Ἀφροδίσια.

PRYMNESIUS, πρυμνήσιος, pertinens ad πρύμναν, *puppim*. Festus: *Prymnesium palus, ad quem funis nauticus religatur, quem alii tonsillam dicunt.* Atque ut *palus* ad quem navis alligatur, *prymnesius* dictus: ita *funes* ipsi, quibus id fieret, πρυμνήσια. Homerus, Il. A.

Ἐκ δ' εὐνὰς ἔβαλον, κατὰ δὲ πρυμνήσι' ἔδησαν.

Ubi Eustathius monet πρυμνήσια esse τὰ ὀπίσθια σχοινία.

PRYTANEUM locus erat Athenis, in quo *Prytanes* judicia exercebat, & in quo viri bene de Rep. meriti publicis sumptibus alebantur. Docet id Scholiastes Thucydidis, lib. II. πρυτανεῖον, inquit, οἶκος μέγας, ἔνθα αἱ σιτήσεις ἐδίδοντο τοῖς πολιτευομένοις· ita autem vocatum addit, quoniam ibi sedebant οἱ πρυτάνεις, οἱ τῶν ὅλων πραγμάτων διοικηταί. *Prytanis* voce usus & Seneca de Tranquillitate: *Sed vide ne totum istud vitium tuum sit. Non enim tiis, nisi consul, aut prytanis, aut ceryx, aut sufes administrare Remp.* Quod si πρυτανεῖον, ut censet is Scholiastes, à πρύτανις venit: πρύτανις videri possit originem trahere à πρύμνα, *puppis*, ut propriè signet *gubernatorem*. Nam *gubernatoris* vox κυρίως de *nave* dicitur, ut alibi dictum nobis. Sed de origine seorsim sentio. Nam magis placet *Prytanes* accepisse nomen à loco, locum verò dictum πρυτανεῖον ab *igne perpetuo & inexstinguibili*, *qui in eo asservabatur*. Suidas: πρυτανεῖον, πυρὸς ταμεῖον· ἔνθα ἦν ἄσβεστον πῦρ, καὶ ηὔχοντο. Quamquam nec improbo, ut ita dicatur à πυρός, hoc est, *frumentum*, quia, ut dicebamus, alebantur in eo publicis sumtibus, qui bene essent de Rep. meriti. Id confirmat Etymologus, cùm ait, τόπος ἦν παρ' Ἀθηναίοις ἐν ᾧ κοινὰς σιτήσεις τοῖς δημοσίοις εὐεργέταις ἐδίδοντο· ὅθεν καὶ πρυτανεῖον ἐκαλεῖτο, οἱονεὶ πυροταμεῖον (πυρὸς γὰρ ὁ σῖτος) τουτέστι δημοσίου σίτου ταμεῖον. Vide quædam de *prytanei* voce apud Casaubonum, lib. XV Animadvers. in Athenæum, cap. XIX.

P S

PSALLO, à ψάλλω, hoc à ‏שׁר‎, quod interdum est *tinnio*: ut *Psallere* I Sam. III., II. Jes. XVIII. I. Hab. III. 16, &c. A ψάλλω ἀναλόγως fit ψαλτήριον. Quam vocem à Græcis, nescio quâ ratione, Syri acceperunt. Nam *psanterin*, ‏פסנתרין‎, ac ‏פסנתרין‎ apud Danielem (qui sanè Græcè locutus non est) legas III. V, & VII, & X, & XV. Angeli duo, Politianus cap. XIV Miscell. & Caninius in Hellenismi Alphab. sensere ψαλτήριον esse à Syriaco *psanterim*. Contrà Jos. Scaliger ad Festum in *Mamphula*, ait esse traducem Syriacæ linguæ ex matrice Græca, esseque & alias ejusdem generis voces eapse in lingua. Nam in Paralipomenis seu Chronicis esse *rapsod* à ῥαψῳδία, & Hebræum *manphul* esse à μονοπώλης. Sed hæc mirè incerta, uti in *Mamphula* dicimus. *Psalterii* descriptionem luculentam vide apud Chrysostomum protheoriâ in Psalmos. Ex iis verò, quæ cum is, tum Hieronymus, & Augustinus de eo tradunt, colligi potest fuisse instrumentum non admodum dissimile *harpæ* nostræ, nisi quòd pluribus hæc chordis intendatur. Vide quæ hac de voce in Nomenclatore suo tradit H. Junius. Usus Arnobius, lib. VI: *Deûm mater cum tympanis, cum tibiis, & cum psalteriis Musa. Psalterium* quoque vocatur *famosi carminis genus*, quod alias *canticum* dicitur. Auctor Jul. Paullus, lib. V sentent. tit. IV. *Psalteria* autem dixisse arbitror, quia similia essent illis, quæ in ludis scenicis canerentur ad *psalterium*. Varro ταφῇ Μενίππου.

Neque orthophallica attuli psalteria,
Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Vox propria instrumentorum musicorum. At *cantus* est modulatio quæ fit voce. Tacitus tamen, ut Græcam effugeret vocem, dixit, *Servum canere per tibias doctum*, ut annotavit Agricola ad Senecam, pag. XXXIV. *Psallere* quoque pro *cantare ad tibiam*, utitur Bassus, lib. II Lyricorum,

Calliope princeps sapienti psallerat ore.

Mirum à Cicerone, Catil. II conjungi *cantare*, *& psallere*: nisi *cantare* de *assâ voce* capiendum; *psallere* verò sit *fidibus canere*. Aut hoc verum, aut cum Mureto (explicat. ejus orat.) legendum *cantare*, *& saltare*: aut dicendum *cantare* esse glossema: aut, quod maximè arridet, legendum *saltare & psallere*.

PSITTACUS, ψίττακος, quomodo Athenæo & Plutarcho dicitur, quæ Aristoteli ψιττάκη. Dicitur & σίττακος. sed & βίττακος à Ctesia vocatur, Indicorum initio. Non dubito, quin vox sit ab Indis, unde avis ipsa. Utrumque docet Plinius, lib. X, cap. XLII: *Super omnia humanas voces reddunt psittaci quidem etiam sermocinantes. India hanc avem mittit: sittacen vocat.* Vel dicebatur Indis σίττας, unde σιττάκη κατὰ παραγωγήν. Hesych. Σίττας ὄρνις, ποιὸς, οἱ δὲ τὸν ψίττακον λέγουσι. Ctesiæ, in Indicis, βίττακος nominatur. [forsan *quod à Sittacene provincia primum ablata*.] De *psittaco* agit & Appuleius in Floridis: sed confudit ea quæ de *psittaco*, & *pica*, scripserat Plinius: ejusque errorem hac in re secutus est Solinus.

P T

PTISANA, πτισάνη, à πτίσσω, unde & πτισσάνη invenitur. Πτίσσειν ab Hesychio tum κόπτειν exponitur, hoc est, *tundere*, tum ἀποδερματίζειν, hoc est, *decorticare*. Id enim est *cortex* in frugibus ac leguminibus, quod δέρμα sive *pellis* in animantibus. Hinc liquet πτισάνην sive πτισσάνην sic dictam, quòd *tundendo decorticaretur*. Quippe πτισάνη à Suida exponitur κοπτομένη κριθὴ, hoc est, *hordeum tusum*, & à gluma corticeque purgatum: cujusmodi hordeum ad usum sorbitionis servabant. Etsi verò *ptisana* propriè fieret ex *hordeo*, tamen & ex *aliis frugibus* conficiebatur, sed tum non simpliciter *ptisana* dicebatur, verùm nomen frugis addebatur. Sic dicebant πτισάνη πυρίνη, χονδροπτισάνη, & sic in cæteris. A *ptisana* est ὑποκοριστικὸν *ptisanarium*, quo usus Horatius, ubi *ptisanæ* ex *oriza* meminit. Locus est lib. II, sat. III:

Quid cessas? agedum, sume hoc ptisanarium orizæ.

Plura de *ptisana* vide apud Hier. Mercurialem, lib. IV Var. Lect. cap. XVIII.

P U

PUBES, si Catholico credimus, dicitur quasi *nubes pudendorum*: si Nunnesio, ab ἥβη, addito *p*: si Perotto quasi ἐπὶ ἥβης, κατ' ἀφαίρεσιν. Sed verius dicatur quasi παῖς ἥβη, hoc est, τῶν αἰδοίων λάχνος, vel est à φοῖβαι, quo notantur καθαραὶ καὶ λαμπραὶ τρίχες, & ἁπαλαὶ τρίχες, ut constat ex Etymologo in φοῖβαι & φοιβάζω, ubi φοῖβας exponit κόμας. Vel est *pubes* à βουβὼν, quod primò *inguen* notat, etsi & pro *inguinis* tumo-

tumore, ac κατα χρηστικῶς etiam pro alius partis, velut axillarum aut colli tumore accipiatur. ἥβη ab אב, hoc est, *viror*, ut ἥβη primò sit *viror ætatis*. Fingunt poëtæ *Heben* esse Diis à poculis, quo inoutuit Deos non senescere. Latinis hæc Dea *Juventas* dicitur. A *pube* est *pubes*, qui Græcis ἔφηβος, ab ἐπὶ & ἥβη. Unde Vitruvio *ephebium*, sive *ephebeum*, ἐφηβεῖον, non quidem *ludus puerorum literarius*, quod quidam scripsere: sed *locus in palæstra, in quo puberes exercebantur*: uti & *ephebicus*, ἐφηβικός, *locus in theatro unde puberes spectabant*. Vide Mercurialem in arte gymnastica. *Puberes* esse incipiunt *mares* anno ætat. XIV. *feminæ* XII. Itaque, qui propior huic anno, quam septimo (qui infantiæ terminus) is pubertati proximus dicitur. In caussis tamen alimentorum, pietatis intuitu, laxiora pubertatis tempora præscribuntur, ac in puellis, XIV; in maribus XVIII annus intelligitur, quæ plena est pubertas. Pro *pubes* etiam, si Grammaticis credimus, *puber* dicitur S in R abeunte: ut pro *Valesii* & *Fusii*, *Valerii* & *Furii*, dixere. Imò Scaliger ait Catullum voce *puber* usum: ut apud quem in Gallianbo pro *mulier*, reponi debeat *puber*. Sed hoc admodum incertum, nequid gravius dicam. At *pubes* Cicero usurpat pro Rabirio perduellionis reo. *Neminem*, inquit, *esse dico ex iis omnibus, qui illo die Romæ fuerint, pubesque tum fuerit quin arma ceperit.* Porrò *pubes* in gignendi casu *puberis* facit, ut *Ceres*, *Cereris*. At substantivum *pubes* facit *pubis*. *Impubes* quin *impuberem* faciat non dubium. Ita Cicero Catil. IV *impuberem puerum* ait. Sed dubitant, an *impuberem* quoque esse possit ab *impubes*. Non diffiterer, si *impuber* legeretur. At altero usus Ovidius, II Fast.

Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis.

Objectant hoc Maronis, quod est in V Æneid.

——*Comitemque impubis Iuli.*

Quodque Horatius, lib. II, od. IX, *impubem Troilon* dixit. Sed sunt ista à recto *impubis*. Nam dici *hic* & *hæc impubis*, & *hoc impube*, testatur Probus in Catholicis. Item Priscianus in VI tradit, Cæsarem quoque *pubis* pro adjectivo *pubes* dixisse. *Depubes* quid sit, docent ista Festi: *Depubem porcum lactantem, quia prohibitus sit pubes fieri.* Ubi in MS est *lactentem*: atque ita legendum: Nam *depubes* porcus necatur dum lactet, priusquam adolescat.

PUBLICUS, à *populus*. Nam priùs fuit *populicus*, hinc τὸ συγκοπῇ *poplicus*: quod extat in veteri inscriptione, pag. CL. num. VI, collectan. Gruteri. Pro eo nunc *publicus* dicimus. Porrò *publicum* non tarò accipitur pro *vectigali populi Romani*. Cic. ad Q. Fratrem: *Hic te ita versari, ut & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemtis.* Suetonius, in Caligula: *Addiditque ad caput legis, ut tenerentur publico, & quæ meretricium, & qui lenocinium fecissent.* Apud Valer. quoque Maximum, lib. VI, cap. IX. è codd. mss. restituit Steph. Pighius: *Cum Asiam publici exiguam admodum particulam habuisset.* Ab hac *publici* significatione dicitur *publicanus*, qui *publica redimit*. Itaque scribit Caius Jurisconsultus propriè nullam civitatem præter Romam habere *publicanos*, ejusque caussam esse, quod civitates omnes censeantur membra Romanæ reipubl. Verba Jurisconsulti sunt: *Eum qui vectigal populi Romani conductum habet, publicanum appellamus. Nam publica appellatio in compluribus caussis ad pop. Rom. respicit; civitates enim loco privatorum habentur.* Erant autem tria potissimum *vectigalium* genera, *portorium*, *decumæ*, & *scriptura*. *Portorium* fuit *vectigal, quod capiebatur ex rerum importatione & exportatione*, unde & nomen. Huic propriè videtur *vectigalis* nomen competere, cùm colligatur ex mercium invectione & revectione. Id qui redimerent, *portitores*, à mercium *importatione*, sunt appellati. *Decumæ* erant *vectigal, quod capiebatur ex agris*, ita dictum quia *decima frumenti pars daretur*. Hoc qui redimerent, vocati *decumani*. *Scriptura* erat *e sylvis*, sive *è pastione pecorum*, cujus redemptores vocati *scripturarii*. His addi potest *salinarum* reditus ab Anco Martio rege primùm institutus. Trium priorum meminit Tullius in Maniliana: *Nam*, inquit, *cùm hostium copiæ non longe absunt, etiamsi irruptio nulla facta sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum navigatio conquiescit. Ita neque ex portu, neque ex decumis, neque ex scriptura vectigal conservari potest.* Et eadem: *Cum publicani familias maximas*, (id est, maximum servorum numerum ad exercenda vectigalia,) *quas in salictis* (alii *sylvis*) *habent* (ad exigendam scripturam,) *quas in agris* (ad exigendas decumas;) *quas in portubus* (ad portoria requirenda) *atque custodiis magno periculo se habere arbitrantur.* Interdum tamen, quod ex Asconio, Festo, Nonioque dicimus, *scriptura* vox generatim accipitur pro *mancipum rationibus*, ac *mancipes* ipsi generatim vocantur *scripturarii*. Quia autem dicebamus *decumas* ex *frugibus* provenisse, illud quoque addamus, tria exstitisse *genera frumenti*, quod Romani ex provinciis perciperent. Primum erat *decumanum*, sive *ex decimis*, quod Romanis aratores sine pretio dare cogebantur. Alterum fuit *emptum*, quod aratores, pretio ex Senatusconsulto statuto, Romano magistratui vendebant, ut Romam ad alendam civitatem mitteretur. Tertium erat *æstimatum*, quod magistratus æstimabat in usum familiæ suæ, quia interdum pro frumento pecuniam accipiebat.

PUDOR, si Festum audimus, ab eo dicitur, quod antiqui *putum* pro *puro* dicebant. [Αἰδοῖς & *αἰδὼς*, & Æolicè Ϝαίδως, & hinc *pudor*.] Vel *pudor* est ab Hebræo בוש, *puduit*, *erubuit*: aut potiùs Chaldæo & Syriaco בהת, quod idem ac illud Hebræum notat. Vel *pudor*, & *pudere*, ex eo sunt, quia cùm *pudet*, mens rem advertatur, ut in *putidis*: quam nominis caussam adducit Cæsar Scaliger, Exercitat. CCCXII. Ac firmat hanc etymologiam, quod *putidulos* dicimus, *quos suppudet*. Locutus hoc pacto Tullius ipse. Martialis quoque, lib. IV epigr. XX, *Caelliam putidulam* vocat, quòd sua bona non nollet: quippe quæ se anum prædicaret, cùm pupa, sive puella, foret. A *pudere* est *depudere*, de eo quem desinit *pudere*. Ovidius, Epist. IV Herοid.

Depuduit profugusque pudor sua signa reliquit.

Similiter usi Tranquillus, & Velleius. Estque simile *desævire* apud Maronem, & Lucanum: pro quo Livius *exsævire*. A *pudor* est *pudicus*, unde *pudicitia*. Differunt autem *pudor* & *pudicitia*, ut *impudens* & *impudicus*: quorum illud ad *animum*, hoc ad *corpus* pertinet. Ita manifesta qui negat, *impudens*; qui partes verendas detegit, *impudicus* dicitur. Est à *pudicus depudicare*, quo usus Laberius apud Agellium, lib. XVI cap. VII. Dictumque eodem modo, quo *devirginare* dixit Petronius. Glossæ id optimè explicant Ἀφαγνίζω, διακορεύω. A *pudere* quoque est *repudium*, quia *fit ob rem pudendam*; ut Verrium sumpsisse ait Festus. Fortè tamen verius sic dicitur, quia *renunciatio non fit sine pudore*, sive *sponsus* à *sponsa* separetur, sive *maritus* ab *uxore*. Sed imprimis id sine *pudore* fieri non potest quando maritus ab uxore recedit, idque ob ea, quæ peramanter adeò inter se dixere, & fecere. Differt *repudium* à *divortio*: quòd hoc tantum in *conjugibus* est: at *repudium* etiam est, *cùm sponsus à sponsâ dirimitur*. Ejusdem originis est *Propudium*: qua de voce sic Festus: *Propudium dicebant, cùm maledicto nudare turpitudinem volebant, quasi porrò pudendum. Quidam propudium putant dici, a quo pudor, & pudicitia procul sint.* Scaliger ad hunc locum addit, *propudium* idem esse, quod κάθαρμα, ac *homines facinorosos* ut Græcis καθάρματα, ita Latinis dicta *propudia*. Usurpat Plautus, Curculione, I. III. atque alibi. Ciceronem quoque, Philipp. XIII, usum putat Hieronymus Ferrarius.

PUER, etsi propriè sit in *ætate prætextatâ*, tamen interdum etiam eo nomine vocantur *adolescentes*: quomodo Cicero sæpe *Octavianum* vocat *puerum*, quem alibi *adolescentem* & *prope puerum* appellat. Appuleius quoque in apologia *Pudentem* privignum *puerum* vocat, qui jam curatorem haberet, non tutorem. Sed hæc κατὰ μείωσιν dici videntur, more Oratorum. Quod ad etymon, Varro *pueros* ita dictos ait, quod sint *puri*, hoc est, *impubes*. Idemque traditum à Censorino, lib. de die Natali; & Isidoro, lib. XI, cap. II. Apud Festum, in *obpuviat*, legere est *pueros* dici à *paviendo*, quia ætas *puerilis* subinde est *obpuvianda*, hoc est, ferienda puniendaque. Jos. Scaliger, in Conjectaneis, vult esse ab antiquo πὸς. Quippe Lacones, Hesychio teste, pro παῖς dixere πὸρ, indeque hoc nomen accommodatum *servulis*, quod à *pedibus* essent: quâ ratione & à Latinis *pedes* appellantur. Plautus, Menæchmis, act. II, sc. III:

Asservatote hoc sultis navales pedes.

Mihi placet, *puer* originem trahere à בר, *filius*. Indè esse πὸρ. ita enim Dores pro παῖς dixisse: unde Latinorum *por*, ac *E* inserto *poer*, pro quo postea *puer*. Nam *O* pro *U* pronunciabant veteres. Salm., lib. de Hellenist. pag. ccccxxix, Latinum *puer* dicit esse à Græco πὸρ pro παῖς. *Por* reperimus in veteri inscriptione Aufidenati in Samnitibus, pag. DccccLII. n. II. *P. Rubrio Latino Secinius P. por patrono suo B. M.* A *por* sunt *Marcipor*, *Caipor*, *Lucipor*, *Quinctipor*, quæ (ut in oratoriis nostris ostendimus) nihil aliud sunt, quàm Marci, Caii, Lucii, Quincti *por*, sive *puer*, hoc est, *servus*. Id enim hic *puer* κατὰ μετωνυμίαν notat; quomodo Horatius ait, lib. I, Epist. VII.

Demetri (puer hic non lævè jussa Philippi
Accipiebat) abi, quære & refer, &c.

Et Propertius, lib. III Eleg. XXII:

I puer, & citus hæc aliquâ propone columnâ,
Et dominum Esquiliis scribe habitare tuum.

Græci quoque similiter *servulos* vocant παῖδας, ut videre est apud Aristophanem & alios. Docet Eustathius pag. ccccxxxvIII. inde ortam hanc significationem, quod *servuli* ferè *puerili ætate* eligerentur, ut quæ ministeriis sit aptior. Galli quoque hinc eos, quos Livius *pueros regios* appellat, similiter vocant *pages*, pro quo potiùs *paje* scribi deberet, si originem spectes, cùm sit à Græco παῖς. Quamquam & cum Turnebo dicere possis, *page* esse à *pædagogii* vel *pædagogiani* vocabulo. Nam *pædagogium* vocatur cœtus servulorum *puerilis ætatis*, unde Marcellino *pædagogiani pueri*, quos Galli *pagios* vocant. Alias etiam & Græcum παῖς, & Latinum *puer*, accipiuntur pro filio; ut cùm Naso, Elegiâ de morte Tibulli, *Cupidinem* vocat *Veneris puerum*. Porrò pro *puer*, *puerus* dixere Plautus, & eo antiquiores. Ab hoc est *puerulus*, unde *puellus*, quo ante B. Hieronymum usus Lucretius, lib. IV. vide Marcellum. A *puerus* quoque est *puera*, unde similiter *puerula*, ex quo *puella*: ut Priscianus monet in XI. Estque id magis *viridioris ætatis* nomen, quàm *virginitatis*. Nam, ut præter alios Rittershusius ad Oppianum monet, *puellæ* quoque dicuntur, *quæ jam maritum habent*, imò & *gravidæ* sunt, atque adeò *eæ* etiam *quæ pepererunt*. Horat. III Carm. XXII.

——laborantes utero puellas.

Ovid. II Fast.

——jubet viduas cessare puellas.

Hoc est, abstinere maritorum complexibus. Apud eundem Penelope se puellam vocat, quæ jam Telemachum Ulyssi pepererat. Scævola quoque *puellam* vocat quæ vidua erat, & post alteri nupta. Et Gellius, lib. XII, cap. I, bis *puellam* vocat *puerperam*. A *puella*, *puellitari* dixit Laberius:

Quanam vos dementia suppolitores facit
Cum cano eugio puellitarier?

Ubi *eugium* est τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον quemadmodum diximus, cùm separatim hac de voce tractaremus. Itaque *cum eugio puellitari* nihil aliud sit, quàm quod Græci similiter κλειτοριάζειν dicunt à κλειτορὶς, quod idem ac *eugium*. Hesychius: Κλειτορὶς, τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ἢ ὑποδορὶς, ὅθεν καὶ τὸ κλειτοριάζειν τὸ ψηλαφᾶν. Atque hinc lucem capit, quod apud Ciceronem eruditâ illâ epistolâ ad Pætum legimus de *colen Cliterninu*. Quippe, ut ad Ithyphallica monuit Scaliger, hoc loco ad κλειτορὶς seu κλειτόριον alluditur, non (quæ multorum opinio est) ad *Cliternum* Italiæ oppidum, quasi ut Lavinii sive Lanuvii (idem enim id oppidum, unde Lanuvinus dictus Terentii adversarius) *Coleorum* familia erat; ita quoque ejusdem nominis familia fuerit *Cliterni*.

PUGNUS, [πυγμὴν, πυγμὸς.] est à πὺξ, quod valet πυγμῇ, hoc est, *pugno*. Nisi malis à πυγμὴ, converso μ in ν. Nec enim πυγμὴ semper notat spatium à cubito ad digitos clausos, sive spatium sex digitis cubito brevius; à qua notione dicti Πυγμαῖοι, *Pygmæi*, quia tanta eorum statura creditur: verùm sic quoque, Suida teste, vocatur χεὶρ σύγκλεισις δακτύλων, hoc est, *manus in pugnum complicata*. An potiùs *pugnus* à πυκνὸς, quæ Julii Scaligeri sententia est, lib. I Poët. cap. XXI? Nam censet is, quia opponuntur πυκνὸς, id est, *densus*, & μανὸς, *rarus*, eo appositè hinc *pugni*, & *manus* vocem arcessi, ut *pugnus* sit χεὶρ πυκνὴ, id est, *densa & digitis clausis contracta*: *manus* verò propriè sit χεὶρ μανὴ, hoc est, *rara*, *digitosque habens exertos*, *non complicatos*. Quartum etymon est apud Festum, sed quod minimè probare possim. *Pugnus*, inquit, *à punctione*, *id est*, *percussione*, *dicitur*. Est & quinctum. Nam ambigit Donatus, Adel. Act. II. I, utrum *pugna* à *pugno*, an potiùs à *pugna* dicatur *pugnus*. Sed mihi non dubium, quin *pugna* à *pugnus* dicatur, eò quòd principio homines *pugnis* confligere soleant: quam nominis rationem probat quoque Cassiodorus, lib. I Var. epist. XXX. Et sic ipse Donatus. Hec. prol. *Pugna*, inquit, *à pugno. Veteres namque ante usum ferri & armorum, pugnis & calcibus & morsibus, corporumque luctatione certabant*. A *pugnus* est ὑποκοριστικὸν *pugillus*, quam vocem nullâ auctoritate à Lexicographis fulciri miror. Extat autem apud Plinium, lib. XX, c. XII. *Marrubii semen, cum farris pugillo decoctum*, hoc est, quantum *pugno* exiguo capi potest. Gloss. *Pugillum*, δρὰξ χειρός. Onomast. *Pugillum*, δράκιον. A *pugillus* est *pugillaris*, quod *pugillum implet*. Quomodo *pugillares testiculos* dixit Juvenalis, sat. XI. Inde & dicti *pugillares*, quia *pugillo contineri possent*. Nisi fortè potiùs, quia *stylo in his pungendo scribatur*. Singulari ejus usus Ausonius: *Bipatens pugillar expedi*. *Pugil* à *pugna* dictus, ut Varro docet, lib. VII de L. L. ac Donatus ad prol. Hec. Sed magis placet esse verbale, à *pugno*, ut à *consulo consul*: vel denominativum à *pugnus*; quâ nempe ratione Græcis vocatur πύκτης à πὺξ, quod idem ac πυγμὴ, sive *pugnus*. Sanè idem sunt πὺξ μάχεσθαι, & πυγμαχεῖν, sive *pugilatu certare* seu *pugilari*, quæ vox in Pandectis invenitur. Græco *pyctæ* vocabulo pro Latino præter Senecam usus Tertullianus Scorpiaco.

PULCER, olim *polcer*, quasi *policer*, à *polio*. Nam ut à *sepultum*, *sepulcrum*; à *fultum*, *fulcrum*; ita à *politum*, *policrum*, & κατὰ συγκοπὴν *polcrum*. Quod etymon si verum, scribendum *polcrum*, seu *pulcrum*, absque spiritu: prout voluit Terentius Scaurus, ac *pulcerrimus* absque *H* in antiquis aliquot codd. se reperisse testatur Pierius. Sed obstat, quod Valerius Probus clarè testatur, veteres in tribus hisce nominibus *pulcher*, *Orchus*, *lurcho*, adspirâsse consonantem. Quod ipsum Servius quoque testatur, nisi quod is pro *lurcho* ponat *sepulchrum*. Præterea nec satis ἀναλόγως à *polio* videtur deduci. Nam quod ad *sepulcrum*, *lavacrum*, *involucrum* & similia, dispar horum ratio, quia substantiva sunt, quæ à supino formari solent. De adjectivis idem probari nequit. Quare Sanctam sequor, qui, ut apud Scaurum legimus, *pulcher* dici voluit, quasi πολύχρους à πολὺ & χρῶμα, ut propriè sit *pulcrum*, quod *multum coloris nitorisque habet*. Sanè *pulcritudo* partim *in proportione membrorum*, partim *in colore* consistit. Vel est *polcher* ex πολύχαρις, ut propriè *pulcher* sit, in quo πολλὴ χάρις. Sed argutè quoque, nec eruditè minùs Jul. Scaliger, cui lib. I de causs. L. L. cap. XXII, *pulcher* dici placet quasi πολύχειρ. Ita *pulcher* propriè erit *fortis*, quomodo Servius exponit hoc Maronis, VII Æn.

——Satus Hercule pulchro
Pulcher Aventinus.

[ἀλκὴ, ἄλκιμος] Quomodo & *fortis* contrà ponitur pro *pulcro*, quo idem, idque Nonio ac Servio ad IV Æn. præeuntibus, trahit illud Plauti, Mil. Act. IV, III: *Ecquid fortis visa est?* sive, ut in Gruteri MSS[is] est, *ecquid fortiuscula est?* Sed hic quæritur, num ἐν τοῖς Ἀφροδισίοις strenua sit, uti solent quæ ætate sunt integrâ, nec viripotentes solùm, sed etiam virosæ. [φαλακρὸς, ὁ λόχομέτωπος, vel potius à βληχρὸς, ut Italis *morbido* pro *pulchro*.]

PULICES à *pulvere*, quia *ex pulvere oriantur*, sive quòd *ex pulvere magis nutriantur*. Ita Isidorus, lib. XII, cap. V. Sed magis placet *pulex* dici à *pulo* seu *pullo colore*. Veteres enim non geminabant consonas. [ψύλλος vide Arcad.] Vel potiùs κατὰ μετάθεσιν fieri ab Æolico πσύλλα pro ψύλλα. Ut autem ψύλλα Græcis, ita & *pulex* Latinis non solùm dicitur de insecto homines, sed etiam olera infestante. Columella lib. X:

Exurat sata ne resoluti pulveris æstas,
Parvulus aut pulex irrepens dente lacessat.

A *pulex*, *pulicosus*, quomodo *pulicosam* canem dicit Columella, lib. VII, cap. XIII. Ab eodem fonte *pulegium*, herba. Plinius, lib. XX, cap. XIV: *Flos pulegii recentis incensus pulicos necat odore*. Ubi corruptè in quibusdam libris *culices* legi-

legitur. Sequitur hoc etymon etiam Ruellius, de natura stirpium, lib. III, cap. XVI. Græcè dicitur *γλήχων*. Gloss. *Pulegium*, *γλήχων*. Vocatur & *βλήχων*, teste Dioscoride, lib. III, cap. XXXVI. Unde & *pulegium* à *βλήχων* venire putabat Nunnesius in Grammatistice. *βλήχων* verò unde sit, ibidem his verbis Dioscorides docet: Καλοῦσι δέ τινες αὐτὴν βλήχωνα, ἐπειδὴ τὰ γευσάμενα κατὰ τὴν ἄνθησιν τῶν ποιμνίων, βληχῆς ἐμπίμπλαται. *Vocant aliqui eam blechona, quia dum floret, pecoribus concitat balatum.*

PULLUS pro *colore* idem quod *φαιός*. [*πελλός*] A Servio ad III G. exponitur *niger*. Propriè autem iis hæc vox tribuitur, *quæ terræ habent colorem*, qui & *Hispanus*, & *Bæticus*, dicitur. Hinc *pulligo* pro *pullo colore*, apud Plinium: & *pullatus*, pro *pulla veste indutus*, apud Tullium & alios. *Pullus* hâc notione, si Perottum audimus, dicitur à *pullis avium*, quia ferè eo colore nascuntur. Juxta alios à *pulvere* dicitur, ut in Actio suo scribit Jovianus Pontanus, & ex eo describit Erythræus in Indice Virgiliano. Dicitur terra *pulla* quasi *pulvilla*, id est, *resolubilis*, *& in pulverem versa*, qualis est *terra Campana*, ut ait Columella, quæ nequaquam *nigra* est, ut quidam arbitrantur, sed *resolubilis & putrida*, *quæque sæpius arata in pulverem abit.* At Cæsar Scaliger Exercitat. CCCXXV, censet *pullus* venire à *purus*, quia coloris *αὐτοφυὴς ac nativus*; qualis plurimùm *color penularum*: unde *infima Romanorum plebs*, quæ pro toga *penulam* gestabat, *pullata* dici solet. Ut ab *unus*, *ullus*; sic a *purus*, *pullus*. Maximè verò placet, à *πελὸς* esse *pulus*, sive *pullus*, *E* in *V* converso, quomodo ab Æolico *ἔλκος* est *ulcus*; à *terenda*, *turunda*, &c. Est verò *πελλὸς* sive *πελὸς* (utroque enim modo hæc vox scripta invenitur) idem quod *μέλας* sive *niger*, teste Suida & Etymologo: indeque *πελλνός*, quod similiter exponit Hesychius: imò & *ciconia* putatur *πελαργὸς* dicta, quia *pennarum colore*, partim *πελὸς* sive *niger*, partim *ἀργὸς* sive *albus*. Cæsar Augustus (ut in ejus vita scribit Tranquillus) pro *pullo* dicebat *pulleiaceus*: nempe ut rectè Casaubonus monet, ad aliorum colorum exemplum, quadam ingenii lasciviâ id verbum formabat. Sic enim dicimus *violaceus*, *hederaceus*, *herbaceus*, *miniaceus*: &, quod planè geminum est, à colore *helvo* similiter dixere *helvaceus*. Unde *helvacea* apud Festum. De *pullus*, cùm adjectivum est, ac *colorem* notat, hæc dicta sunto. At *pullus* substantivum cùm *fœtum animalis* significat, si Isidorum audimus, lib. XII, cap. VII, ita dicitur quasi *pollutus*, quia *recens nati sunt sordidi*. [*παῖς*, *παιδίσκος*, *πωλίσκος*, *pupillus*.] Sed omnino *pullus* est à *πῶλος*, quæ vox propriè signat *equuleum*; attamen & ad *asinos*, *elephantos*, aliaque animalia transfertur. Latini etiam avibus accommodarunt: estque hâc notione *pullaster* de *gallina adolescente*, apud Varronem. *Arboribus* quoque tributum, quarum *παραφυάδας*, ac stolones *pullos*, sive *pullulos*, dici e Plinio constat: indeque verbum *pullulare* pro *stolones emittere*. Denique etiam *hominibus* tribuitur. *Puerum* enim, *quem quis amabat*, *pullum ejus vocabant*, teste Festo. Hinc *pullus Jovis*, *pullus Martis*. Apud Suetonium quoque in Caligula legas: *Latissimo obviorum agmine incessit super fausta nomina, sidus, & pullum & pupum, & alumnum appellantium.* Atque hinc *pullipremo*, apud Lucilium, à *premendo pullo*, sive *catamito*. Sed non satis patet, an *pullus* hac notione sit à Græcis. Nam videri queat *ὑποκοριστικῶς* *purus* pro *puerus*: quomodo Lucretius, lib. IV dixit:

Puri sæpe lacum propter, se, ac dolia curta,
Somno devincti credunt extollere vestem.

Ita enim legitur is locus in vett. MSS. Ac Plauto quoque eam vocem restituit Janus Gruterus, lib. VII Susp. cap. I. Erit autem à *purulus*, unde *pullus*, ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*; à *vinum*, *vinulum*, *villum*. Sanè sententia hæc non displicet, Sed tamen neque alteram damnare possum, ut nempe hâc quoque notione sit à *πῶλος*. Quippe Græcis similiter *pueri* & *puellæ* dicuntur *πῶλοι*, quomodo locuti Euripides & Nicander. Ac *juvenculæ meretrices* iisdem Ἀφροδίτης πῶλοι vocantur apud Athenæum, lib. XIII. *Pullarius* nunc est à *pullo*, hoc est, *equulo*; nunc à *pullo ave*, nunc *pullo* pro *puero*. Primum spectat hoc in Onomast. *Pullarius*, *πωλοκόμος*, hoc est, *equulos curans*. Ab altero sunt *pullaria auspicia*. A tertio apud Ausonium est *pullaria feles*, hoc est, qui instar felis, rapacis animalis, *pullos* sive pueros rapit. Ac inde, ut videtur etiam Plauto, in deperditis, *pullaria manus*, quia pædetastæ soleant *σιμαλίζειν*: ut loquitur Aristophanes in *εἰρήνῃ*.

PULMO, κατὰ μετάθεσιν à *πλεύμων*, quod Atticum pro *πνεύμων*. Attici enim ponunt λ pro ν, λίτρον dicentes pro νίτρον, quos Latini imitati *limfa* quoque dicunt pro *νύμφη*. Hinc *pulmonum inflammatio* *περιπνευμονία*, *peripneumonia*. Quo & usus Cælius Aurelianus, de morbis acut. lib. II, cap. XXV. *Pulmonea poma*, Plinio, lib. XV, cap. XIV, appellantur *stolidæ tumentia*, ut ipse interpretatur. Nempe à *tumore pulmonum*, unde & *pedes pulmoneos* pro *tumidis* dixit Plautus, Epid. Act. S. I. Vide Jos. Scal. in Catalect. ad illud:

Et æstuantes noctè solvi pantices.

PULPA, a *pulso*. Donat. in Hec. III, IV: *Pulpa propriè ea caro, quæ manducatur, eò quod pulsetur, & conscindatur.* Vel à *palpo*. Isidorus, lib. XI, cap. I: *Pulpa est caro sine pinguedine, dicta quod palpitet. Resilit enim sæpe.* Vel a *puls*. Idem Isidorus, lib. XX, cap. I: *Pulpa dicta, quia cum pulte olim commixta vescebatur.* Ubi *vescebatur* passivè accipitur. Ex tribus istis etymis maximè placet, à *palpitatione* dici, quia *caro sine ossibus* (id enim est *pulpa*) *mollis sit, ac tremula.* *A* in *V* abit, ut ab *ἄμβων*, *umbo*; a *calco*, *conculco*, &c. A *pulpa* est *pulpamentum*, quod è *pulpa* fit: ac generatim *cibus delicatior*. [*πολφός*] *Pulpa* vox etiam ad *arbores* transfertur. Plinius, lib. XVI, cap. XXXVIII: de arboribus ac lignis: *Quibusdam pulpa sine venis mero stamine & tenui constat. Hæc maximè fissilia. Alia frangi celeriora, quàm findi: quibus pulpa non est, ut olea, vites.* Nempe simili tralatione *pulpa* arbori tribuitur, ac *vena*: item *caro*, *ossa*, *medulla*. Quomodo continuò subjicit: *At è contrario totum e carne corpus fico. Tota ossea est ilex, cornus, robur: & quæ sine medulla esse diximus.*

PULS priùs fuit *pultis*, ut *mens mentis*. *Pultis* à *πόλτος*, quod idem. Eo Alcmanem & Epicharmum usos docet Athenæus, lib. XIV. Πόλτος fortè à *materia* sic dicta, à פול, quod est *faba*. Ex fabis enim, pisis, oryza aliisque leguminibus fieri solet. [*πολφός*] Apud Varronem geminum etymon habes, illud quod diximus, & alterum ut sit *ὀνοματοποιητικόν*. Sic enim scribit, lib. IV de L. L. *De victu, antiquissima puls, appellata, vel quòd ita Græci, vel ab eo, ut scribit Apollodorus, quod ita sonet, cùm aquâ ferventi insipitur.* Sed posterius hoc probare non possum, longeque minùs, quod Perottus voluit, venire à *pullis*, nempe quia *puls potissimum datur pullis in auspiciis*: quod pluribus explicat Festus in *Puls*. Nihiloque melius, quod apud eundem Perottum legas, derivari à *pulso*, vel a *pulvis*, quia fiat ex farre, quod pulsando quasi in pulverem sit redactum. A *pulte* est *pulmentum*, unde *pulmentarium*. Priori usus Plautus in Aulul.

Pulmentum quin es pridem eripuit milvius.

De utroque ita Varro ibidem: *Pulmentum, quod idem cum pulte essent, ut Plautus. Inde pulmentarium dictum.* Ita è Charisio Varronis locum emendat Scaliger. *Pultiphagus* ex Latino *puls*, Græcoque *φαγεῖν* est conflatum. Usus Plautus Mercatore, ubi ita vocatur, non Romanus quidem, ut putabat Turnebus: sed, ut Scaliger observat, Carthaginensis, sive Pœnus, qui & in Pœnuli prologo dicitur pultiphagonides:

Carchedonius vocatur hac comœdia:
Latinè Plautus, Parvus pultiphagonides.

PULVINAR, quasi *pluminar*, *pulvinus* quasi *pluminus* dicitur, a *plumis* quibus farcitur: ut censet Perottus. Alii *pulvinar* à *pullis*, quia *plumis* horum replentur. Sed omnino est *pulvinar* à *polis*, seu *polulis*, ut ex restitutione Scaliger. Varro scribit, lib. IV de L. L. Olim enim fiebat ex *alutaceo scorto*, quod *polulas* dixere. Vel eâdem de caussâ erit ab antiquo *polis* pro *pelis* seu *pellis*, unde remansit *Pollio* pro *Pellio*. Vide quæ hac de re diximus in *Folleo*. Vel, quæ Martinii sententia est, venit à *πόλφος*, quod Erotianus exponit *βολβὸς*, id est, *bulbus*, unde & idem Martinius *pulpa* & *pulpitum* deducit, quia *instar bulbi tumeant*. [*unga*. est a *λογεῖον*, pro quo Æoles *Fολγεῖον*, unde *pulpitum*.] Differunt *pulvinus* & *pulvinar*, quia *pulvinus* sit, quo in sedendo utimur: *pulvinar*, quod dormituri capiti supponimus. Sed & *pulvinaria* passim dicuntur le-

ctuli molli tomento farti, qui diis in templis sternebantur; ac quibus deorum simulacra imponebantur, ut Servios quoque testatur in extremum III Georg. Hinc Cic. III Catil. *Ad omnia pulvinaria supplicatio decreta est.* Et de Harusp. responsis: *Qui sacerdotem ab ipsis aris pulvinaribusque detraxisti.* Et Livius: *Obsecratique circa omnia pulvinaria Dii.* Interdum etiam *pulvinaria* pro templis ponuntur, quomodo Servius interpretatur illud Virgilii IV Georg.

Imparibus ductos alta ad donaria currus.

Vide quæ de *Lectisterniis* voce dicimus voce *Lectus.* A *pulvinorum domesticorum* similitudine *pulvini* ab agricolis vocantur porcæ sive sulcorum eminentiæ: à nautis eminentia durioris arenæ, quæ fluctibus veneuntibus & in salum redeuntibus densatur, & *banci* sive *scamni* nomine appellatur vulgo: ab architectis, pars quæ inter abacum & echinum est, unde voluta propendet: ex quo *pulvinata* columnæ Vitruvio, lib. I, cap. IV, & lib. III, cap. ult. Vide ibi Philandrum.

PULVIS Isidoro à *pulsum* videtur esse, quia ob levitatem ventis huc illuc agatur. Sed omnino est vel à πηλός, *lutum*; unde *pulvis* generatur: vel à πάλη, *farina*, quæ *pulveris* instar provolat. Insertum digamma Æolicum, ut in ὕλη, ὕλϝη, *sylva*, σκαιός, σκαϝιός, *scævus*, &c. Vel, quod Nunnesio perplacet, fit à κόνις, *pulvis*: quia κ in *p*, & ο in *U*, & ν in *L* mutari solent. A *pulvere*, *pulveratica*, vel potiùs *pulveraticum* dicebatur, quod agrimensoribus pro labore ac *pulvere* solvebatur. Usi Theodosius & Valentinianus in constitutione apud Julium Frontinum de limitibus agrorum. Similiter à *balneis balneaticum* dixere, & à *Marte Martiaticum*, aliaque aliunde. Vide Cujacium Observat. lib. IV, cap. XVIII, & Jo. Meursium Auctarii Philologici cap. XXVIII. A *pulvis* item *pulvero*, apud Calpurnium, Ecl. X:

—— *Et fragiles nimius sol pulverat herbas.*

Ubi *pulvero* est *pulverem* excito. Unde *pulveratio* pro fossione vineæ, quæ fit sereno cœlo in sicca tellure, ad excitandum *pulverem*, quo uvas facilius à sole coqui putabant. Columella, lib. IV, cap. XXVIII, de vineis agens: *Tum & crebras fossionibus implere: nam fit uberior pulverationibus.* Virgil... Georg.

Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus.

Ubi Servius: *Hoc genus culturæ pulverationem vocant propriè: quo imminuta gleba ad vites applicantur.*

PUMEX prius fuit *spumex*, atque ita dictus, quia nihil aliud est, quàm *spuma* ac fex quædam lapidum liquefactorum, ut scoria metallorum. Ita Scal. in Ætnam. idque præeunte Isidoro, lib. XVI, cap. III: *Pumex vocatur eo quod spuma densitate concretus fiat.* Sed fortasse veriùs dixeris à πτύω, id est, *spuo*, venire *ptumex*, & εὐφωνίας caussâ, ejecto *T*, *pumex*. Caussa nominis eadem manet: nempe quia *è spuma maris generetur.* [à τοῦ πῶμα, πῶμηξ, ab *imbibendo humore.*] A *pumex* est *pumicare*; quod est, *pumice polire.* Lucilius, in septimo satirarum:

Scabor, subvellor, desquamor, pumicor, ornor.

Hinc *pumicator*, quod in Gloss. vett. exponitur σμήκτης, & *politor.* Ab eodem *pumicati* Plinio, Martiali atque aliis, *qui corpus pumice levigarent.* Legimus & *expumicare.* Tertullianus, adversus Valentinianos: *Ab omnibus injuriis passionis expumicat.* Vocabula quoque *repumicationis* & *politura* conjungit Plinius, lib. XVII, cap. XXVI.

PUMILUS, ut Jul. Scaliger censet libb. de causs. L. L. cap. XCV. contractum ex *pueromulus*, quod conflatum ex *puer* & *homulus.* Similiterque *pumilio* (quod idem) fuerit ex *puer* & *homo.* Eaque fortasse caussa, cur primam nunc corripiat, nunc producat Papinius. Nam vel συγκοπῇ statui potest, quâ ratione fuerit brevis: vel κρᾶσις, quæ syllabam facit porrectam. Sed profecto de etymo longè meliùs Julii filius Josephus, notis ad Festum; item Nunnesius in Grammatistice, qui *pumilio* factum censent ex πυγμαλίων, ut idem sit ac *Pygmæus*, quod & ipsum à πυγμή, ut πυγμαῖος sit idem ac *æqualis* πυγμῇ. Pro *pumilus* aliqui dicunt *pumilius*: sed est hoc barbarum. nam quod ad locum Suetonii, in Augusto, cap. LXXXIII (qui in vulgatis Lexicis citari solet) omnino *pumilos* legendum, prout in plerisque codd. excusum. Dicitur & *pumilus* de bestiis: quomodo *pumilas aves* dicit Columella, lib. VIII, cap. II: *pumilas gallinas* Plinius, lib. X, cap. LVI, etiam plantis tribuitur, ut arboribus apud eundem Plinium, lib. XII, cap. II de chamæplatano: *Hoc quoque ergo in genere pumilionum infelicitas dicta erit.*

PUNGO, juxta Nunnesium, fit à κεντῶ, quod idem notat. Sed *pungo* prius fuit *pugo*, quòd à πήγω, *figo.* Nam qui *pungit*, aciem in aliquo *figit.* Vel *pungo* à *pugno* fit κατὰ μετάθεσιν, quâ solâ, si sonum spectes, *pungo* a *pugno* differunt. *Pugio* à *pugo*, pro *pungo.* Nisi cum Festo malis esse à *pugno.* Nam & Græcis ἐγχειρίδιον similiter vocatur, quia commodiùs comprehendatur manu, quàm gladius. Huc quoque pertinent *punctum*, & *punctariolus.* Festus: *Punctariolas, leves pugnas appellat Cato in eâ, quam dixit de re Historia militari.* In schedis Farnesianis est *punctatoriolas.* Sed *punctariolas* etiam est in Paullo MS°.

PUNICUM à *Pœnis.* Festus: *Punicum quod appellatur, genus libi, translatum à Pœnis.*

PUPILLUS [vide pullus, παῖς, πάϊς, παῖδος, παίδος.] est à *pupus*, hoc est, *puer.* Glossar. *Pupus*, βρέφος νήπιον. *Pupus* Becmano à בוב, hoc est, *pupus fuit.* Inde *pupilla*, (quo Appuleius utitur Apolog. II) est à *pupa*, hoc est, *puella.* Martialis, lib. IV epigr. XX:

Dicit se vetulam, cùm sit Cærelia pupa.

Hinc per μετωνυμίαν signi imagunculas dixere *pupas.* Gloss. vett. *Puppa*, πλαγγόνες, αἱ τῶν παίδων νύμφαι. Hoc pacto usurpat Varro Aborig. *Magna pars in desiderium puparum & sigillorum veniebat.* Item Persius, sat. II:

Nempe hoc quod Veneri donata à virgine pupa.

Ac Belgæ quoque eodem modo *poppen* vocant. Idem etymon *pupilla* pro instrumento visus; quomodo usus Lucretius, lib. III:

Ut lacerato oculo circum si pupula mansit
Incolumis, &c.

Et Cinna:

Jam gravis ingenti connivere pupula somno.

Varro item apud Nonium:

—— *Non umbrantur somno pupulæ.*

Hinc patet, ut apud Græcos κόρη tum *virginem* notat, tum *visus instrumentum*: ita & *pupula* Latinis tum esse *organum visus*, tum *puellam*: ac primariò quidem signat *puellam*, secundariò *organum visus*, quia nempe *in eo pusilla seu puellæ imago conspiciatur.* Non audiendus Isidorus, lib. XI, cùm ait, *Vocatur pupilla, quòd sit pura atque impolluta, ut sunt puellæ.* Idem de iis judicium esto, quibus placet μεταφορικῶς *oculo* accommodari, quia *ii virginis instar sedulò asservatur.* Item de ipso B. Chrysostomo, cum Homilia Antioch. XX ait, κόρην propriè de *oculo* dici, sed *virgini* tribui, quia sicut ille duabus palpebris, velut in quodam conclavi clausus est, ita & virgo domi diligenter conclusa permaneat. Pro *pupus* etiam dixere *pusus*, unde apud Varronem, VI de L. L. *pusum* & *pusam* pro *puerum* & *pueram* sive *puellam* legimus. Idem indicat nomen *pusio.* Nam id ipsum à *pusus* deducere malim, quàm à παιδίον, ut δ in ς convertatur: quæ Angeli Caninii sententia est. Ab eodem *pusulus*, unde *pusillus*, ut à *pupulus*, *pupillus.* Hinc *pusillitas* apud Tertullianum, lib. adversus Hermogenem; & lib. II adversus Marcionem.

PUPPIS, à *post*, quasi *postica pars*, juxta Isidorum, lib. XIV, cap. II. Sed hoc durius. Uti & quod Becmano placet venire à τοῦ ὄπις pro ὄπισω, hoc est, *ubi retro.* Acutiùs & verisimiliùs Martinius deducit à πόποι, quomodo Dryopum lingua vocantur οἱ δαίμονες, ut Plutarchus, de audiendis poem. scribit, ac Hesychius firmat. Usus Homerus, apud quem [illegible] ἐπιφθεγγόμενον, ὦ πόποι, hoc est, *ô Dii*, sive *pro Deum fidem.* Eò autem *puppis* à πόποι, quia tutela, quæ Deus Deave, in puppe poneretur. Hæc ex iis meliùs intelliguntur, quæ de [illegible] alibi diximus. [malo ab ὄπα, vel ὦπας; *nam puppis est facies & prospectus navis & in ea oculi*, ὄππατα Æoles ὄμματα: π loco digammatis, in infinitis præponitur. Vel à *pupa quatenus oculum notat.*]

PURPURAM Latinis à *puritate lucis* vocari scribit Papias & ante eum Isidorus, lib. XIX Orig. cap. XXVIII. Sed mirum eum sic ineptire, cùm agnoscat Græcis dici πορφύρα. Nam quod ait Latinis sine adspiratione, Græcis cum adspiratione proferri, id

id tanti non est, ut ideo ea vox Latinis debeat adscribi. Sanè ut à *πορφύρα*, *purpura*, ac ab *ἀφύη*, *apua*. Est verò *purpura* propriè conchæ genus, cujus liquore olim vestes tingebantur. Nam nunc quidem veterum *purpura* desiit. Varro, IV de L. L. *Purpura à purpura maritima colore.* Plinius, lib. IX, c. XXXVI: *Purpura florem illum tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus. Liquoris hic minimum est, in candida vena, unde pretiosus ille bibitur, nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquum corpus sterile. Vivas capere contendunt, quia cum vita succum eum evomunt. Et majoribus quidem purpuris detracta concha auferunt, minores trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrii.* Quomodo inventa sit *purpura*, commemorat Jul. Pollux, lib. I, cap. IV, & Nonnus, Dionys. lib. XL, & ex iis Angelus Politianus Miscell. cap. XII. Operæ vero est iis addere, quæ de hac sive fabella sive historia refert Rondeletius, lib. XVII de piscibus, cap. XVIII. Μετωνυμικῶς verò *purpura* sumitur pro *panno purpurâ imbuto.* Imò & voce *purpura* Martialis & alii utuntur pro *magistratu*, aut *nobilitate*: cujus caussa est, quod *prætexta purpura* usque ad Augusti tempora *magistratus* fuerit *insigne*: quâ, labente disciplinâ, etiam multi ditiores nobilioresque extra *magistratum* utebantur. Quâ ratione *nivem* etiam *purpuream* dixerit Pedo Albinovanus, diximus in Oratoriis institut. lib. IV, cap. XIII. A *purpura* est *purpurites*, marmoris genus, Græcè *πορφυρίτης*, ubi respicitur *μάρμαρος*. De hoc marmoris genere Plinius, lib. XXXVI, cap. VII: *Rubet porphyrites in eadem Ægypto: ex eo candidis intervenientibus punctis leucostictos vocatur.* Est & *porphyrites ficus*, apud Plinium, lib. XV, cap. XVIII. Nomen ex eo, quia *purpuræ* colorem referat. *Purpuro*, *πορφυρίζω*. Appuleius, lib. X: *Labias modicas ambrosio rore purpurantes.* *Purpurissum* Græcè *τὸ πορφυρίζον χρῶμα*. Est *spuma ferventis purpuræ*, unde color efficitur, quo pictores utuntur, & feminæ genas tingunt. *Indicum purpurissum* inter floridos colores refert Plinius, lib. XXXV, cap. VI.

PURUS à *purgo*, *g* ejecto. *Purgo* à *ῥύπω*, *sordes eluo*, *purgo*: nempe τῇ μεταθέσει, & *T* in *g* converso. Vel potiùs *purgo* à verbo *puro*: unde *purgo* quasi *purigo*. *Puro* autem à *πῦρ*, ut propriè dicatur de metallis, quæ igne purgantur. Confirmat hoc etymon, quod similiter *putus* & *putare* sint à *πυρὸς* & *πυρίζειν*, quod est *aurum explorare*. Vel erit *purus* à בר, *mundus*, *purus*, seu בר, *puritas* a Rad. ברר, *mundare*: ב abibit in tenuem, quomodo à שבר, id est, *spes*, venit *spero*.

PUS Græcè non tantùm *πύον*, sed & *πύος* dicitur. Usus Hippocrates de morb. Τότε δὲ διαφαίνεται καὶ ἐγχλιδαίζεται τὸ πύος εἰς τὰ πλευρά ... Charisius, lib. I, cap. De monoptotis: *Pus*, *πύος*. Rectè itaque *pus* ex *πύος* venire, jam olim monuit ad Plinium Hermolaus. Simileque est à *θύος thus*. Nempe extritum *o*, quomodo à *μένος* est *mens*; vel contractio facta: *πύος πῦς*, *θύος θῦς*. Nonnulli deducunt à *πύθω*, hoc est, *putco*. Sed *πύθω* potiùs est à *πύον* ut dicatur de iis, quæ *purulenta* sunt. A *pus* est *pustula* quia *pus continet*. Quare non assentio Petro Nunnesio, qui *pustula* deducit à *φλύκταινα*, quod idem notat. Pro *pustula* dicitur & *pusula*: unde *ovis pusulosa* apud Columellam lib. VII, cap. V. Μεταφορικῶς ad alia extenditur: unde *pusulatum argentum*, quomodo legitur in Pandectis Florentinis; sive *pustulatum*, prout legitur apud Suetonium in Nerone cap. XLIV: *Exegitque*, inquit, *ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum, argentum pustulatum, aurum ad obrussam, ut plerique omnem collationem palam recusarent.* Unde *pusulatum* dicatur, negat se facilè dicturum Budæus Annot. prior. in Pandectas. Mihi videtur *pustulatum* seu *pusulatum*, à *similitudine pusularum* seu *pustularum*, quas in animante morbido, vel panibus coctis exurgere videmus: ut nempe *pusulatum argentum* dicatur de *nummis adhuc novitate asperis*: non autem de *argento purgatissimo & excoctissimo*. In quibusdam Suetonii codd. pro *pusulatum* legitur *postulatum* per *O*: uti & apud Martialem, lib. VII, ep. LXXXV:

Argenti tibi libra postulati.

Itaque & nonnulli à *postulando* deducunt, eò advocantes illud Juvenal. sat. VII:

Accipe victori populus quod postulat aurum.

Sed omnino est à *pusulis*: eoque per *V* scribendum; quamquam & si per *O* scribatur eadem futura notio. Nam veteres in multis *O* & *V* promiscuè usurpabant. Vide Turnebum, lib. XXIV, cap. II.

PUTEO à *πύθω*, à quo ipso fit *putreo*, inserto *R*, ut à *φλέγω*, *flagro*. *Puteo* usurpat Persius, sat. III:

—— *Nec invideas, quod multa fidelia putet*
In locuplete penu.

Quemadmodum autem à *putreo* fiunt *putris*, *putror*, *putridus*, *putresco*: sic à *puteo* fiunt *putis*, *putor*, *putidus*, & *putesco* sive *putisco*: utrumque enim in vett. libb. legitur, sed priùs malim ob *ἀναλογίαν*, cùm *puteo* sit secundæ, non tertiæ, à quâ fiunt verba in *ISCO*. *Putoris* vocabulo usus Lucretius, uti & voce *putis*; si quibusdam libris vulgatis habenda fides. Nam in aliis *putre* legitur. Verba apponam:

Atque ideo tanta mutatum putre ruinâ
Conciderit corpus penitus, &c.

Putiscere pro *putrescere* dixit & Cicero. Locum Nonius suggeret. Neutiquam verò adsentio Paullo Leopardo, qui lib. XVIII. Emend. cap. VI, *putresceret* apud Cic. corrigit. In veteri quoque Horatii libro reperisse se ait Giffanius, lib. II, sat. III:

—— *Cur Ajax heros ab Achille secundus*
Putescit toties servatis clarus Athenis.

Rectiùs sanè, quàm in vulg. *putrescit*.

PUTEUS, *unde sumi potest*, ut credidit Varro lib. IV de L. L. Putabat autem Janus Gulielmius, Plaut. Quæst. ad Mil. glor. cap. II, Varronem alludere ad illum Plauti locum Milite Glorioso, Act. II, VI:

Nam ex uno puteo
(ita emendat è veteri lib. Lipsius, pro quo vulgati *è summo puteo*)
similior nunquam potest
Aqua aquæ sumi, quàm hæc est atque ista hospita.

Sed etymologiâ hâc nihil ineptius. Quare meritò idem *ἐτυμολογίαν* alteram superiori originationi adjicit his verbis: *Nisi potius, quod Æoles dicebant τὸν πύθεον ἢ ποτισμόν. sic potura à potu, non ut nunc à πίνω.* Qui locus corruptissimus. Placet emendatio Scaligeri, *Nisi potius quod Æoles dicebant ποτῆρα, ἀπὸ τοῦ πίνειν, non ut nunc φρέαρ.* Quæ *ἐτυμολογία* longè verisimilior. Vel erit *puteus* à *βυθὸς*, hoc est, *fundus*: [vide Hesych. in Κίστερνα.] quod Angelo Caninio & Petro Nunnesio visum, ut media mutetur in tenuem, quomodo à *βόσκω* est *pasco*, à *βαθὺς pateo*, &c. Possis & deducere à *potu*. Isidorus, lib. XIII cap. XXI. *Puteus est locus defossus, ex quo hauritur aqua, à potatione dictus.* Sed hoc etymon non multùm abit à posteriori Varronis, quando *poto* quoque est à *πίω*, unde Æolicum *ποτήρ*, ut eundem ad fontem recurrere sit necesse. Et sanè *ἐτυμότης* ea verissima omnium. Nam propriè *putei*, scrobes fossæ, ut recipiant aquam & *potum* suppeditent. A *puteus* diminutivè dictum *puticulus*, unde *puticuli* extra portam Exquilinam dicebantur cavernæ terræ, in quibus antiquitus sepeliebantur. Festus: *Puticulos antiquissimum genus sepulturæ appellatos: quòd ibi in puteis sepelirentur homines.* Nisi potius, quod ibi *putescerent* homines, ut, Ælius Gallus volebat. Quod ibidem addit Festus. Ac utrumque jam antè docuerat Varro, in IV de L. L. Itidem dubitatum an oppido non procul à lacu Averno *Puteoli* nomen datum sit à *putore* olido aquarum calidarum ob sulfureum solum: an potiùs à frequentia *puteorum*. Utrumque legas apud Varronem, lib. IV de L. L. item Strabonem in V; & Festum. Mihi utrumque à *puteis* sic dici, magis placet, idque *ὑποκοριστικῶς*. A *puteo* quoque *puteal*, ut à *toro toral*. *Puteal* dicebatur, quo *puteus* operitur. Unde in Glossis exponitur *περιστόμιον*, quo signatur τὸ τοῦ φρέατος στόμα. In foro Romano erat *puteal* Libonis, ut docet Sextus Rufus, lib. de regionibus urbis. Itaque hæc jungit Horatius, lib. I, epist. XIX:

—— *Forum putealque Libonis.*

Hic fœneratores versari: unde Cicero pro Sextio: *Puteali, ac fœneratorum gregibus illatus.* Pers. sat. IV:

Si puteal multâ cautus vibice flagellas.

Nempe morem exprimit fœneratorum, qui diem integrum ad Libonis puteal consisterent. Quamquam hoc de loco non consentiunt interpretes. Vide si voles quæ ad eum Casaubonus scripsit: item Rævardum, lib. V Variorum, cap. VIII. Josephum Scaligerum ad Festum, voce *Sceleratus campus*, & Salmasium ad Solinum. Erat & *puteal* in Comitio, sub quo defossa

Atii Navii novacula, quâ cotem descidit temporibus regis Tarquinii Prisci. Cicero lib. I de Divinat. *Ex eo evenit, ut & Tarquinius Atio Navio uteretur, & populus ad eum de suis rebus referret. Cotem autem illam, & novaculam defossam in Comitio, putealque impositum accepimus.* Mirum hoc de loco sic Dionysium Halicarnass. scribere, κεῖνται δ' ὑπὸ φρέατι ὁ τόπος ἐν ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίων. Nam φρέαρ, puteus; *puteal* verò *operculum putei.* Nec necesse est *puteum* esse, ubicumque *puteal* imponitur. Imò ubi *puteus* sit, non *puteal* vocabitur, sed *puteus:* quia *puteal* est *putei* caussa, non contrà. *Puteal* hoc idem Dionysius βωμὸν appellat, hoc est, *aram.* Nimirum *ara* erat, sed *in medio foramen habens*, eoque *puteal* referens.

PUTUS duplicem habet notionem. De utraque dicam. Interdum notat *purus*, ac dicitur tunc à πυρὸς, eliso ρ, quomodo à πόσθη est *puta*, de quo post dicam. Atque hanc caussam putant, cur prima producatur Juvenali, sat. IX, & X: ubi ait:

—— *Argenti vascula puti.*

Ubi tamen in aliis libris est *puri.* Nonnulli *putus* à *puto* deducunt. Sed hi nihil dicunt, quando ipsum *puto* est ab eadem origine; nempe à πύθω, unde πυρὸς venit. Est autem à πύθω, *puto*; ut à νύω, *nuo*; à φυτεύω, *fuine*, &c. Hinc paret, propriè *aurum argentumve* dici *putum.* Nam πύθειν, seu πυθέσθαι, est *aurum explorare.* Theocritus:

—— χρυσὸν πυθόντων ἀμοιβοί.

Sed πυθέσθαι etiam est *audire*, vel *fando accipere.* Itaque ut *puto*, pro *putum facio*, sit à πυθέσθαι, quà significat *explorare*, tamen *puto*, pro *opinor*, videtur potiùs esse ab alterâ notione τοῦ πυθέσθαι· quà nempe *puto* propriè est *opinari aliquid, quod sic fando acceperis.* Mihi quidem id nun displicet. Sed veteres existimant, etiam hâc notione ab eadem origine venire, quà *puto* pro *purgo.* Ostendit hoc iste Gellii locus, lib. VI, cap. V. *Verbum ipsum puto, quod declarandæ sententiæ nostræ caussa dicimus, non significat profectò aliud, quàm id agere nos in re dubia obscuràque, ut decisis amputatisque falsis opinionibus, quod videatur esse verum, integrum, & incorruptum, retineamus.* Proximè verò antecessit: *Putare veteres dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non necessaria, aut etiam obstantia, & alienam auferre, & excidere, & quod esse utile ac sine vitio videretur, relinquere. Sic namque arbores & vites, & sic etiam rationes putari dictum.* Sanè *putare rationes* est, quod Græci similiter dicunt ἐκκαθαίρειν λογισμόν. Item *putare* dicimur *vites arboresve*, quia cùm id quod impedimento erat, recisum est, remanent puræ. [*putare* cùm est *scindere*, est à κόπτειν, id est κόπτειν.] Indeque dea *Puta.* Arnobius, lib. IV. *Putationibus arborum, Puta, inquitis, præest.* Ab eodem *putamen*; ut à *levando*, *levamen*; à *moderando*, *moderamen.* Nonius: *Putamina non solum arborum sunt, verùm omnium rerum purgamenta. Nam quicquid ex quacumque re projicitur, putamen appellatur.* Item *disputo.* Varro, lib. V de L. L. *Is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque ut diluceat, dicitur disputari.* Fortasse tamen simpliciùs dixeris, esse à *dis*, & *puto*, hoc est, *opinor.* Nam cùm disputatur, diversis opinionibus contenditur. Et hæc de priori notione verbi *putus.* Præterea *putus* notat πόσθων, estque *putus* à *puta*, hoc est, πόσθη, a quo ipso etiam *puta* derivatur; Quemadmodum à *puta* sunt *præputium*, & *salaputium*, ut de utroque vocabulo seorsim dicimus. Ab hac *puti* significatione ὑποκοριστικῶς *putillus*, quod apud Plautum legimus, Asinaria, Act. III, Sc. III. ubi Libanus Philenium poscit, ut se appellet columbam suam, *putillum*, passerculum, &c. Nempe eâ ratione se à *puta*, *putillum*, vocari petit, quà Augustus Cæsar Horatium vocabat *purissimum*, sive, ut alii legunt, *putissimum penem:* quemadmodum tradit Tranquillus in ejus poëtæ vita, a Nannio & Cruquio edita. Nec *pueres* tantùm *putilles*, sed & *puellas* dixere *putillas*; unde Horatius, lib. II, sat. III, *Putam aut putillam appellet.* Sic notis in Catalecta legendum monet Josephus Scaliger, approbante id, suæque meritò conjecturæ præferente ipso Cruquio. In quibusdam est *Pusam, aut pusillam*, in aliis *Rufam, aut pusillam:* quomodo & habet Veneta anni CIↃ CCCCLXXVIII. Sed neutra vox loco accommodata est: atque adeò in *pusillam* metrum quoque reclamat, cùm prima sit correpta.

PY

PYGARGUS *avis* à πυγὴ, & ἀργός. Ac πυγὴν paret *nates* notare: At non itidem manifestum, num ἀργὸς hic sit *albus*, an *otiosus.* Quod ipsum etiam minùs paret de versu istoc,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Nam dubium, utrum transferre oporteat,

Cres semper mendax, mala bestia, venter iners est;

An verò,

Cres semper mendax, mala bestia, venter & albus:

ut nempe ventri is color tribuatur, quâ ratione Sulpitia in Satira dixit, *ingluvie albus.* Si placet *pygargus* esse ab ἀργὸς, hoc est, *otiosus:* sic dicetur κατ' ἀντίφρασιν, quia rarò est *natibus otiosis:* ut quæ sit admodum salax. Hanc etymologiam adfert Ulysses Aldrovandus, lib. II ὀρνιθολογίας, cap. V, eamque acceptam fert Cælio Rhodigino, lib. IV antiquarum lectionum cap. VIII. Sed nihil tale ab eo dici de *ave*, parebit verba Cælii cum curâ legenti. Loquitur enim de *homine in Venerem haud segni*; quem inde sic posse dici, etiam Varinus annotarat. Revera etymon ineptum est; quemadmodum universa antiphrasis nihil aliud est nisi Grammaticorum commentum. Quare si sit ab ἀργὸς, quà *otiosum* notat; sic dicetur, quia *revera iners & solum non in Venerem segnis.* Vera autem est sententia Hesychii & Varini, cùm sic dici scribunt παρὰ τὸ ἔχειν τὴν πυγὴν ἀργὴν ἢ λευκήν, *quòd caudam habeat albam*; q. d. *albiclunam.* Nam non tantùm anus ei albis vestitur plumis, quod pluribus aquilis commune; sed totâ cauda pennas habet albicantes. Confirmat hanc etymologiam Plinius, lib. X, cap. III. ubi cùm sex fecisset aquilarum genera, deque primo, hoc est, melanaëto egisset, de altero scribit hunc in modum: *Secundi generis pygargus in oppidis mansitat & in campis, albicante cauda.* Est & *capræ sylvestris* genus, quod ab *albis clunium pilis* idem nomen adeptum est. Meminit ejus Plinius, lib. VIII, cap. LIII. Dubium utrâ significatione utatur Juvenal. sat. undecimâ. Qui *avem* intelligi volunt, eo argumento utuntur, quod proximè sequatur *Et Scythicæ volucres.* Sed si hoc argumentum validum est, obduci poterit, quòd proximè *apri* mentio antecedat, eoque hic quoque *quadrupes* intelligi debeat. Et sic sanè accepit vetus Scholiastes; cujus hæc verba: *Pygargus fera est specie cervi, quæ retriores partes albas habet. ideo & pygargus dictus est, quia Græcè nates πυγὴ dicuntur.* Sed pro altera interpretatione sunt verba hæc, quæ versu unico post in alienum trajecta locum leguntur: *Pygargus, avis genus, quæ lagopus appellatur.* Sic is Scholiastæ locus legendus. *Lagopidem* verò *avem* esse docet Plinius, lib. X, cap. XLVIII. Meminit ejus & Martialis, lib. VII, epist. LXXXVI. si sana quidem vulgata est lectio: de quo alibi dissertamus.

PYRA à πῦρ, hoc est, *ignis.* Nam ita vocatur *ignis rogi:* vel *strues lignorum ad cremanda cadavera.* Servius, ad XI Æn. *Pyra est lignorum congeries. Rogus, cùm jam ardere cœperit, dicitur. Bustum vero jam exustum vocatur. Quem ordinem servat poeta dicens, Constituere pyras. Item, Subjectisque ignibus atris Ter circum accensos decurrêre rogos. Item postea, Semustaque servant Busta.* Rectene discrimen hoc statuatur inter *pyram*, & *rogum*, meliùs constaret, si ut *pyra*, ita *rogi*, ἔτυμον apertum foret. Nunc, cùm de *rogo* minùs liqueat, & *pyram* sic ab *igne* vocari clarum sit: suspicor, si alterum eorum de *congerie lignorum etiam ante flammam*; alterum *de eâdem, ubi accensa* est, dicatur: potiùs *rogo* prius, posterius autem *pyrâ* denotari. Idem statuendum, si *rogus* sit a ῥωγὴ, *fissura*, quia è *fissis lignis* fieret, ut conjectat Martinius. Imò etiam si ex aliorum sententia (cujus & Perottus meminit) ex eo nomen factum, quia *cadavere lignorum strues, ut uratur, imposito, dii manes soleant rogari.*

PYRAMIS, πυραμὶς, à πῦρ, *ignis*, quia πυροειδής. Ammianus Marcellinus, lib. XXII. *Pyramides ad miracula septem provectæ, quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor Herodotus docet, ultra omnem omnino altitudinem, quæ humanis confici potest, erectæ sunt turres, ab imo latissimæ, in summitates acutissimas desinentes. Quæ figura apud Geometras ideo sic appellatur, quod ad ignis speciem, τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus extenuatur in conum: quarum magnitudo quoniam*

nam in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paullatim, umbras quoque mechanicâ ratione consumit. At aliis placet sic dictas à πυρὸς, id est, *triticum*, quia cùm in eas rex *frumentum* congessisset, penuriam hujus fecit in universa Ægypto. Docet id Stephanus περὶ πόλεων. Ὠνομάσθησαν δὲ πυραμίδες ἀπὸ τῶν πυρῶν, ἃς ἐκεῖ συναγαγὼν ὁ βασιλεὺς, ἔνδειαν ἐποίησε σίτου κατὰ τὴν Αἴγυπτον. Videtur hoc etymon priori præferendum, eò quòd *pyramis* & πυρὸς conveniant primæ syllabæ modulo, contrà quàm fit in πῦρ, ejusque derivatis. Postremo illud loco addamus, πῦρ esse ab אור, quod idem: unde & *uro*, & *aurum*, ob *splendorem*.

PYRAUSTES, πυραύστης à πυρὶ αὔεσθαι, *igne uri*. Est insectum lucernis advolans, exustisque alis concidens & periens: unde proverbium, πυραύστου χάριν, & μόρος πυραύστου. Vide Zenodotum. De *pyraustis* in Cypri ærariis fornacibus, adeundus Plinius, lib. XI, cap. XXXVI, ubi & *pyrallidas* dici ait, nempe ἀπὸ τοῦ ἐν πυρὶ ἀλίσκεσθαι. In igne vivunt. si longiusculè avolent, moriuntur: ut ex Aristotele Plinius refert.

PYRGUS, ut Isidorus ait, lib. XVIII, cap. LXI, *ita dicitur, quòd per eum tesseræ pergant: sive quòd turris speciem habeat. Nam Græci turrim πύργον vocant*. Posterius verum. Quippe *pyrgus* est *turricula rotunda*, per quam mittebant talos, ne digitis ita à quoquam componi possent, ut caderent adjacientis voluntatem. Horatius, sat. VII, lib. II.

——*Qui pro se tolleret, atque*
Mitteret in pyrgum talos.——

Nisi, quæ quorundam suspicio est, *pyrgum* è glossemate in contextum irrepsit. Sanè in plerisque MSS. est *phimum*: quo de vocabulo mox dicam. Pro *pyrgo turriculam* Latino nomine dixit Martialis, lemmate epigr. XVI, lib. XIV. cujus distichon:

Quærit compositos manus improba mittere talos.
Si per me misit, nil nisi vota facit.

Dicitur idem *fritillus*. Seneca in Apocolocynthosi: *Qui concusso magna parastis Lucra fritillo*. Item: *Placuit novam, inquit, pœnam excogitari debere, instituendum illi laborem irritum & alicujus cupiditatis speciem sine fine & effectu. Tunc Æacus jubet illum aleâ ludere, pertuso fritillo: & jam cœperat fugientes semper tesseras quærere, & nihil proficere:*

Nam quoties missurus erat resonante fritillo,
Utraque subducto fugiebat tessera fundo.

E quibus Senecæ verbis, non obscurè cognoscimus *fritillos* non fuisse sine fundo, quod quidam putarunt. In eo enim erat irritus Claudii labor, quòd tesseræ per fundum exciderent, nec Claudius, quo stupore erat, id animadverteret; sed putaret *fritillos* esse similes iis, quibus in terris uti soleret, ut bene observavit ad Martialem Ramirez de Prato. Usus & *fritilli* voce Juvenalis penè initio sat. XIV.

——*Ludit & hæres*
Bullatus parvoque eadem movet arma fritillo.

Ubi sic vetus schol. *Fritillus pyxis cornea, qui fimus dicitur Græcè. Fritinnire aves dicuntur strepere aut sonare. Apud antiquos in cornu mittebant tesseras, moventesque fundebant. Aut fritillum pyrgum dixit.* Quod *fritillum* ait dici Græcis φιμὸν, id quoque paret ex Pollucis lib. X, cap. XXXI. ubi inter alia κυβευτοῦ σκεύη ponit φιμόν. Ac citat Suidas ex Æschine in Timarchum: καὶ φιμὸς καὶ κυβευτικὰ ὄργανα. Quod idem Scholiastes à *fritinnire*, μινυρίζειν, *fritillos* dici censet, id indè est, quòd *fritilli* intus trochleatim essent efficti, certosque haberent excisos gradus, quibus tali impingentes sonum strepitumque ederent *fritinnientium* sive *frutillantium avium* voci non omnino absimilem. Sanè Agathias, lib. I Ἀνθολ. Tit. εἰς παιδιὰν clarè κλίμακας sive *gradus* tribuit *pyrgo* durateo seu ligneo, cùm ait: Πύργον δουρατέην κλίμακι κευθόμενον. Et Sidonius: lib. VIII, epist. XII, ait: *Hic tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus*. Crepitum verò sonumque talos edere solitos, indicat hoc ejusdem, lib. II, epist. IX. *Frequens crepitantium fritillorum, tesserarumque strepitus audiebatur.* Et carm. XXIII, quod Narbo inscribitur:

Hic talos crepitantibus fritillis.

Denique etiam *orca* appellatur. Persius, sat. III.

Scire erat in voto, damnosa canicula quantum
Raderet, angustæ collo non fallier orcæ.

Orca autem dicta à *similitudine vasis, in quo salsamenta reponebantur*. Id enim propriè *Orca* ab Æolico ὕρχη, quod est ταρίχων σκεῦος· uti diximus in *Urceus*.

PYRITES, ὁ πυρίτης λίθος, à πῦρ, *ignis*. *Pyrites* nunc *lapidis* nomen est, nunc *gemmæ*. Quomodo *aetites* nunc de *lapide* nunc de *gemma* dicitur: ille sic vocatur, quia *in aquilæ nido invenitur*, hic quia *aquilæ referat colorem*. At pro *lapide* quidem trifariam sumitur. Primùm, quia *igni resistat*, nec enim igni rumpitur: eoque focis idoneus est: unde & πυρίμαχος vocatur. Idem est qui μυλίας vel μυλίτης, hoc est, *molaris*, appellatur. Unde Plinius, lib. XXXVI, cap. XIX: *Molarem quidam pyritem vocant*. Subjungit deinde Plinius: *Sed est alius etiamnum pyrites, similitudine æris*. De quo sic Dioscorides, lib. V, cap. CXLIII. Πυρίτης εἶδός ἐστι λίθου, ἀφ' οὗ χαλκὸς μεταλλεύεται. Δοκιμαστέον μὲν τὸν χαλκοειδῆ, εὐχερῶς δὲ σπινθῆρας ἀφιέντα. *Pyrites est lapidis genus, è quo conflatur æs. Eligi debet, qui est similitudine æris, facileque edens scintillas.* Est & tertium *pyritarum* genus *plurimum habens ignis*, ut ibidem ait Plinius. Atque addit: *hi clavo, vel altero lapide percussi scintillas edunt, quæ excepta sulphuratis, aut fungis aridis, vel foliis, dicto citius ignem præbent.* Atque id ipsum legere est apud Isidorum, lib. XIV, cap. IV. Ab his tribus generibus differt ἡ πυρίτης λίθος, *pyritis gemma*, quæ ex eo nomen accepit, quia *attritu digitos adurit*: ut idem Plinius ait, lib. XXXVII, cap. XI. Apud Solinum pro eo legitur *pyrrhites*; quasi esset πυῤῥίτης à πυῤῥὸς, hoc est, *fulvus*. Sed *nigri* est *coloris*: & Plinius ab *igne* sic vocari non obscurè indicat. Quare locus ille Solini ex Plinio corrigendus. Isidorus confudit *gemmam* cum *lapide*. Nam quod de *gemma* diximus, tribuit *lapidi* æris qualitatem habenti & scintillas emittenti. Vide eum, lib. XVI orig. cap. IV.

PYROPUS, πυρωπὸς, *mixtura trium partium æris, & quarta auri*, ut è Plinii lib. XXXIV extremo, cap. VIII, colligit Onuphrius Panuinius, lib. I de ludis Circensibus, cap. XVII: ubi & docet orbes, qui in circis superimponi solent obeliscis soli sacris, ex *pyropo* fieri solere, idque quia *similis* quodammodo sit *soli*, quando ut ille plurimum ignis calorisque habere videtur, ita & *pyropus* calore solis quasi ignescat. Itaque idem Onuphrius scribit, basilicam S. Petri visam sibi ab obelisco Vaticano, qui in proximo est, reverberantibus Solis radiis ita accensam, ut ardens clibanum videretur. Quare satis liquet, sic dici quia habeat πυρὸς ὦπα, hoc est, *ignis faciem*. Quidam ἐτυμολογίᾳ decepti putarunt esse *carbunculum*, quia & hic item à *carbone* nomen accepit. Sed *carbunculus*, gemmæ; *pyropus*, metalli genus est.

PYRRICHIUS pes, qui nonnullis *proceleusmaticus*, aliis verò inter dissyllabos, ut duo *pyrrichii* proceleusmaticum faciant, sic dictus est à *pyrrichâ*. Ita Martianus Capella, lib. IX; Marius Victorinus, Cledonius, Isidorus, lib. I, cap. XVI, itemque alii. *Pyrriche* verò est ὄρχησις ἐνόπλιος, *saltatio in armis*, teste Polluce in Onomast. Theone in Aratum, &c. Julio autem Scaligero, lib. II de R.P. cap. III, placet *pyrrichium* dici à πῦρ, hoc est, *ignis*, idque ob igneam celeritatem. Sed & quorundam ex antiquis fuisse hanc sententiam docet Diomedes, lib. III. qui & tertiam nominis caussam adducit, ut sit à *Pyrrho*, Achillis filio. Pro quo alii *Pyrrichum* Cretensem malunt dicere. Dubium, utrum scripserit Plinius, lib. VII, cap. LVII. ubi legitur: *Saltationem armatam Curetes docuere; pyrrichen Pyrrhus; utramque in Creta*. Ubi *Pyrrichen* à *saltatione* ἐνοπλίῳ distinguit, non quasi sit planè diversa, sed quia rudior illa à *Curetibus*, ex arte à *Pyrrho*, vel potiùs *Pyrricho* Cretense: ut constat ex Strabone in X. & Eustathio in Il. I. Marius quoque Plotius, qui ante annos paucos ab Heliâ Putschio in lucem primùm editus est, hasce de *pyrrichio* opiniones his verbis complexus: *Pyrrichius pes è duabus brevibus constat, temporum duum, ut bonus: qui à Pyrrhicha lusus genere nomen accepit, quia hoc sono milites usi sub armis per ludum, ut ille ait, ciebant simulachra pugnarum. Ipsa tamen Pyrrhica dicta est à Pyrrho Cydoneo, qui primus Cretenses sub armis saltare, ad hujus pedis sonum instituit. Alii à Pyrrho, Achillis filio, quem dicunt primum in tumulo patris sui armatum honoris gratiâ saltavisse. Aristoteles autem Achillem ait hujus lusus inventorem fuisse. Quibusdam*

placet

placet ab ardore, hoc est, à velocitate sui senum nomen accepisse hunc pedem ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id est, à flamma, ac per hoc à velocitate, cognatus enim sensus ardoris & velocitatis est; unde, Instant ardentes Tyrii, hoc est, festinantes: Et, Ardet abire fuga, hoc est, festinat. Pro *Pyrrhe Cydonee* puto & hic *Pyrrhico* scribendum. Sic enim vocant Nicolaus Damascenus apud Stobæum, Strabo, lib. x, Eustathius, atque alii. *Pyrrichiam saltationem* egregiè describit Dionysius Halic. extremo lib. VII. Vide & Diodorum Sic., lib. IV & VI Biblioth.

PYTHAULES legas apud Senecam, epist. LXXVI. Nisi legendum *pithaules*. Ut enim ab ἀσκὸς ἀσκαύλης, qui Latinis *utricularius*: sic fuerit πιθαύλης qui πίθῳ αὐλεῖ, sive πίθος & ἀσκὸς sint idem organum, seu figuræ vicinæ. Sanè πίθος, *dolium*; αὐλὸς, *tibia*. Ergo πιθαύλης ex eo dicatur, quia tibiæ genus, quo *pithaules* utitur, πίθον refert, vel, si mavis, *utrem*; unde & *tibiam ipsam* Latini *utrem* vocant, & eos, qui *tibiâ istâc* canunt, *utricularios*; quam vocem invenies apud Suetonium in Nerone, cap. LIV. Sed venies qui *Pythaulem* scribant per *Y*, atque ita dici arbitrentur *tibicinem Pythicum*, hoc est, *Delphicum*, sive qui *Delphis Pythia* cantare soleat. Ut ille Horatio memoratus epistola ad Pisones:

—— Qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.

Quin ad etymon hoc præiit Hyginus Mythologicon cap. CCLXXIII. *His quoque ludis Pythaula, qui Pythia cantaverunt:* Nicolaus tamen Loënsis, Epiphillidum lib. III, cap. XXVII, *Pithaules* retinet. Sed is censet esse πειθαύλης ἀπὸ τοῦ πείθειν, quia *Suada* quædam, sive *Pithe*, modulationi *pithaularum* inesse videtur. Est & qui *physaules* malit à φυσᾶν, hoc est, *sufflare*, quia inflentur tibiæ. Sed non dubito, quin rectum sit *Pythaules*. At, inquiunt, à *Pythius* esset *Pythiaules*. Rectè si à *Pythiis* potiùs quàm *Pythone* deduceremus. Nempe non cogitant *Delphos* prius πυθὼ vocatos, unde πυθαύλης, *qui caneret* αὐλοῖς πυθικοῖς: ut eos vocat Pollux, hoc est, quâlibus πυθοῖ sive *Delphis pæana*, sive *Pythia* solent cantare.

PYTHIA nunc *appellatio est sacri certaminis in Apollinis Pythii honorem instituti:* nunc *Phœbadis* vaticinantis, quæ Apollinis tripodi vel ὅλμῳ insidens, genitalibus, ut aiunt, partibus subeuntem excipiebat cum halitu spiritum, inde repleta furore, crinibusque resolutis, ac spumas ore emittens, de rebus cùm futuris, tum dubiis, respondebat. Fiebat id *Delphis*, quæ & ipsa aliter *Pythe* dicebatur. Porrò tum *Apollo Pythius*, tum *sacerdos Pythia*, tum *urbs Pythe* à nonnullis sic dici videntur à πυθέσθαι, hoc est, *interrogando*, propter oracula, quæ consulebantur: quam Strabo lib. IX affert rationem. Aliis verò, quia in primigenio ac derivatis quantitas primæ syllabæ differt, magis placet id nomen dedisse his *serpentem* ab Apolline interfectum, qui *Delphos compulerit*, quod Græcis est πύθεσθαι· quam nominis rationem unà cum priori affert Eustathius ad Dionysium περιηγητήν. *Serpentem* verò dictum *Pythonem* præter alios indicat Ovidius, qui & inde ludos *Pythia* dictos ait, I Met.

Instituit sacros celebri certamine ludos
Pythia, perdomiti serpentis imagine dictos.

Non dubium autem quin *serpens* sic dicatur, non quidem à πύθω, hoc est, *putreo*, uti volunt: sed à פתן, quod & ipsum *serpentis genus* notat: *aspidem* vertunt Psalm. LVIII. 5. *Apollo*, uti notum, *Delphis* colebatur sub *serpentis* symbolo: unde & urbs πυθὼ, & ipse *Pythius* vocatur. Res tota ab Oriente. Itaque & I Samuelis, cap. XXVIII, vers. 7. *Pythonissa* vocatur domina אוב, *ob*, sive *oph*: quod idem. Sanè ab *oph* est ὄφις.

PYTISMA, an *pitisma* dici debeat, in controversia est. Πύτισμα est *sputum*, a πυτίζω, *spuo*, teste Etymologo: hoc verò à πτύω, *spuo*. A πιτίζω verò est πίτισμα, quæ Latinis *pitissatio*, ut Adelphis: *Vini quid pitissavit mihi?* Nisi malis *pityssavit*, ut dicatur Græcè πιτύζω. Unde sit πίτυσμα. Et sanè *pitysmate* penè in omnibus Juvenalis codd. legas, sat. XI:

—— Ille fruatur
Vocibus obscœnis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pitysmate lubricat orbem.

Quo de versu mirè dissentiunt Critici, jam inde à Politiano, qui Miscellaneorum cap. XXXVIII, Domitium Calderinum impugnat, eò quòd *pytisмate* interpretatur *spute*. At ille melius sanè quàm Politianus, qui *ptylismate* legit. Vide *Pitissare*.

PYXIS, πύξις, à πύξος, *buxus*. Propriè igitur dicitur de *vasculis è buxo*. Sed per abusionem aliis accommodatur: quomodo *pyxidem auream* dixit Petronius Arbiter: atque apud alios *argenteam* ac *corneam pyxidem* legas. Hinc Fabius lib. VIII καταχρήσεως exemplum allaturus, *Pyxides*, inquit, *cujuscumque materiæ sunt*.

Q

QUADRA est à *quatuor*, converso tenui *T* in mediam *D*. Itaque nunc, quod est *quadratum* significat, ut cùm apud Vitruvium, lib. III, cap. III, notat *plinthum stylobatæ*: nunc *quartam partem*, & generatim *partem* sive *segmentum*. Sanè Servius ad illud VII Æn.

——patulis nec parcere quadris:

scribit, *Quadris, id est, aut mensis, & est Antonomasia. Nam supra orbem dixit. Aut quadris fragmentis accipimus: ut Juvenalis:*

Ut bona summa putes alienâ vivere quadrâ.

Itaque & in Philox. Glossis, ubi vulgò legitur, *quadra*, *τίμε*, rectè τόμος emendat Scaliger: inque iisdem ubi est *quadra βρώμος*, rectè corrigunt ψωμός. Sanè Horatius quoque *findere quadras* dixit, lib. I, epist. XVIII.

Et mihi dividuo findetur munere quadra.

Hæc illis, sive illa his adde, quæ de *quadra* ad Moretum scripsit Scaliger. In Architectura quæ sint *quadra*, docebit Vitruvius, & ejus interpretes.

QUADRANS à *quatuor*, *T* mutato in *D*, ut in *quadra* fieri diximus. Est *quarta pars assis*, hoc est, *tres unciæ*, unde prius *triuncis* vocabatur. Plinius, lib. XXXIII, cap. III: *Quadrans antea triuncis vocabatur à III unciis.* Eâdem de caussâ dicitur *teruncius*; sed hoc discriminis inter *quadrantem* & *teruncium*, quòd ille *æreus*, hic *argenteus* esset. Materiâ igitur, non pretio, differunt. Olim *quadrans* erat *merces transvectionis*; unde & *ratitus* dictus. Varro, IV de L. L. *Velaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt. Merces dicitur à merendo, & ære. Hinc vecturæ, quas solvebant hi, qui ratibus transibant, Quadrans. Ex eo Lucilius scripsit:*

—— Quadranti ratiti.

Sed hoc de loco Lucilii aliter sensit Plinius eopse capite: *Nota*, inquit, *æris* (hoc est, *assis*) *fuit ex alterâ parte Janus geminus: ex alterâ rostrum navis. in triente verò & quadrante rates.* Et Festus Pompeius: *Ratitum quadrantem Tarquitius in libro quem inscripsit de .... & Oppius* (f. *Opilius*) *Aurelius dictum putant, quod in eo & triente, ratis fuerit effigies, ut navis in asse; à qua quidem re appellatum quoque ratitum dicunt.* Quod de *quadrante à Tarquinio Superbo* primùm signato scribit ad hunc locum Scaliger (quem & Lipsius & alii secuti,) id Farnesiano exemplari refellitur, è quo *Tarquitium Grammaticum* nominari paret, non *Tarquinium regem*. Fuit & *quadrans* præmium balneatoris. Horat., lib. I, sat. III.

—— Dum tu quadrante lavatum
Rex ibis.

Juvenal. sat. VI.

Cædere Sylvano porcum, quadrante lavari.

Hinc Cicero pro Cælio: *Nisi forte mulier potens quadrantariâ illa permutatione familiaris facta erat balneatori.* Et Seneca epist. LXXXVI, *rem quadrantariam* dixit pro *balneo*. *At olim & pauca erant balnea, nec ullo cultu exornata. Cur enim ornaretur res quadrantaria, & in usum, non in oblectamenta reperta?* Clodia quoque, Metelli Celeris uxor, soror P. Clodii, à Cælio (ut Fabius testatur, lib. XI, cap. VI de tropis, quo loco de allegoria tractat) dicta est *quadrantaria Clytæmnestra*; *Clytæmnestra* quidem, quia maritum sustulit, ut *Clytæmnestra* Agamemnonem: *quadrantaria* verò, quòd ei amator callidus quadrantes ex ære pro nummis argenteis in loculos immisisset. Plutarchus, in vita Cicer. Κλωδίαν Μέτελλος

λόγ@ ὁ Κικέρων εἶχεν. ἣν κουαδραντίαν ἐκάλει, ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντιον ὡς ἀργύριον εἰσέπεμψε· Τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νομίσματ@ κουαδράντην ἐκάλουν. Quod autem Plutarchus hic κουαδράντην dicit, Marcus Evangelista vocat κοδράντην, exponitque δύο λεπτά. Sed cur *quadrantes* plumbeos dixit Martialis? Sic enim interpretantur illud, lib. x, ep. LXXXIV.

Anteambulones & togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto.

An dicendum, olim *quadrantes*, ac alios fortasse nummos exigui pretii, ex *solido plumbo* cudi solere? Sanè confirmari hoc videtur loco Martialis, lib. I, epist. C:

Ut convivia sumptuosiora,
Toto quæ semel apparas in anno,
Nigræ sordibus explices monetæ,
Et septem veteres tui sodales
Constemus tibi plumbeâ selibrâ.

Quam priùs *nigram* dixerat *monetam*, hanc postea *plumbeam* appellat. Plautus quoque in jocis *plumbeos nummos* meminit, Trinummo, & Casina. An potiùs dicendum, *nummos* eò *plumbeos* dici, quia *plumbo admixto* constarentur? an verò per contemtum ita vocari, cùm essent *æres*?

QUADRANTAL (quo usus Plautus, Curcul. Act. I. II.) per ἀποκοπὴν factum ex *quadrantale*, ut *animal* ab *animale*. *Minerval* à *Minervale*, &c. Sic autem vocabatur; quòd *pedem quaquaversum haberet quadratum*. Erat enim figurâ *cubica*: unde Onomasticon. *Quadrantal*, κύβ@. In Glossis Philox. legas *Quadrantal*, κεράμιον. At in Cyrilli Glossis est κεράμιον, *urceum*, *amphora*. Nempe quia *quadrantal* idem est, quod *amphora*, ut testatur Festus in *Quadrantal*, & ex Volusio supra in *Amphorâ* ostendimus. Itaque capiebat *octo congios*. *Congius* est *duarum* circiter *stoparum* Batavicæ mensuræ. Similis terminatio in *triental*; sed caussa nominis dispar. Nam sic dicebatur, quòd esset *poculum trientis capax*. Persius, sat. III:

——— *Calidumque triental*
Excutit è manibus.

Ita jam olim legit Perottus, seque id in codice Puteano repperisse scribit Casaubonus. Sed nec improbandum *trientem*, quod in vulgatis legitur. Nam *triens* sæpe apud Martialem est vini mensura: & *bibere sextantem* similiter dixit Suetonius.

QUADRUPLATORES, & *quadruplatri*, (quo Plautus utitur, Persâ, Act. I. II) veniunt à *quadruplo*, sive quia *quadruplatores* pro delationis præmio *quartam partem* in bonis delatorum consequebantur; sive quòd deferrent crimina publica, quorum convicti damnabantur *quadrupli*: ut aleæ, aut pecuniæ gravioribus fœneratæ usuris, quàm per leges liceret. Posteriorem nominis caussam adducit Festus. Utramque autem adfert Asconius, cùm in Divinat. tum in IV Verr. Præter hos vide Turnebum, lib. III, cap. IX. & Lipsium, ad lib. IV Annal. Porrò generatim quoque dicti *quadruplatores*, qui *quadruplum caperent aut darent*. Ita apud Senecam, lib. VII de beneficiis cap. XXV legimus *quadruplatores beneficiorum*. & Sidonius, lib. V, epist. VII, *quadruplatores* vocat *portitores*; *qui portorium in quadruplum conducerent*. & Appuleius, in Apolog. *Æmilianum* appellat *quadruplatorem*, quòd *ætatem quadruplaret Pudentillæ*, assignando ei annos LX, quæ annorum erat XL.

QUÆRERE, à *quæ & res*, ut propriè *quæstio* sit, cùm rogatur quo nomine aliquid vocetur, vel quid voce notetur. Nisi potiùs *quærere* primâ suâ significatione de iis dicitur, *qui operam dant, ut res amissas recuperent*. Varro, lib. V de L. L. *Quærere; ab eo, quod, quæ res ut recuperaretur, datur opera*. Ubi in Mediolanensi Baptistæ Pii, & Veneta Aldi, editum est, *ut reciperetur*. Quod magis probo. Nam antiquum est *recipero* pro *recupero*, unde *reciperetur*, pro *recuperetur*. Pro quo malè *recuperaretur* ediderunt. Sed ne sic quidem locus integer, nisi legas, *Quærere, ab eo, quòd quæ res, cùm, ut reciperetur, datur opera*. Sententia est, quod *quæ res dicitur*. Quòd *dicendi* verbum ἐν ἐλλείψει sæpe reticetur. Cæterùm etymon hoc etiam adfert Nestor Novariensis, his verbis, *Auctore Varrone, propriè quærere est, quæ sit res aliqua, investigare*. Verùm vir eruditissimus Petrus Nunnesius in Grammatistice sua deducit *quæro* à χηρεύω, hoc est, *viduus sum*, *careo*. Credo quia *qui re quapiam carent, eam quærunt*. Saltem malim hoc, quàm quod eopse libello postea refert venire *quæro* à Dorico καίρω pro κείρω, quod valet *tondeo*, *scindo*. [malo ab ἔρω, ἐρωτῶ, ἐρωτάω.] Cæterùm veteres pro *quæro* dixere *quæso*, quomodo & pro *ara* dixere *asa*, etsi sit ab ἄρα, ut putamus. Diximus hoc de veterum more alibi non semel. Sic hodieque obsecrantibus in usu *quæso*, quod nihil aliud quàm *quæro*. Nempe ut nos *versoeken*, quod est *quæsere* sive *exquærere* ac *poscere* dicimus, à *soeken*, hoc est, *quærere*, sic veteribus Romanis idem fuere *quæsere* & *quærere*; unde Festus Pompeius disertim: *Quæsere ponitur ab antiquis pro quærere*. Et sanè quomodo Virgil. ait:

——— *Pacemque per aras*
Exquirunt:

ita Lucretius dixit, lib. V:

Non Divûm pacem votis adit ac prece quæsit
Ventorum pavidus paces, animasque secundas.

Ab *am*, quod est *circum*, & *quæro* est *anquiro*, quod est *circumquaque quæro*. Festus: *Anquirere est circùm quærere*. Ubi MSS quidam *amquirere*. Innumeris in locis est hæc vox corrupta: proque ea substitutum est *inquirere*: idque cùm in Cicerone, tum in aliis scriptoribus. Vide quæ de eo præter alios notavit Carolus Langius in primum Ciceronis de Officiis.

QUÆSTOR, quasi *quæsitor*, ut *quæstio* quasi *quæsitio*. Ulpianus, lib. singulari de officio *Quæstoris*: *A genere quærendi Quæstores initio dictos, & Junius, & Trebatius, & Fenestella, scribunt*. Eandem quoque originationem ponit Beda de Orthogr. Sed ut genus quærendi non unum, ita nec unum genus *quæstorum*. Primi, & antiquissimi in urbe *quæstores rerum capitalium*, qui & citra συγκοπὴν *quæsitores* sæpe dicuntur. Sic vocat Cicero in Divinat. ad quam sic Asconius: *Quæsitor est prætor de pecuniis repetendis quæstionem exercens. nam propriè quæsitores dicuntur criminalium quæstionum, ut Virgilius, Quæsitor Minos urnam movet*. Dicitur & *quæstor paricidii*. Festus: *Paricidî quæstores* (sic rectè emendat Scaliger, pro quo in vulgatis *parici*) *appellabantur, qui solebant creari caussâ rerum capitalium quærendarum. Nam paricida non utique is, qui parentem occidisset, dicebatur, sed qualemcumque hominem. Id autem fuisse indicat lex Numæ Pompilii Regis his composita verbis*, SIQUIS HOMINEM LIBERUM DOLO SCIENS MORTI DUIT, PARICIDA ESTO. Idem: *Quæstores dicebantur, quòd quærerent de rebus capitalibus, unde qui talia quærunt, quæstores paricidi appellantur*. Hodie similiter in re Ecclesiastica dicuntur *inquisitores hæreticæ pravitatis*. Proximi antiquitate sunt *quæstores urbani*, qui & *quæstores ærarii* dicti, quia præerant ærario, quod in æde Saturni erat. Hi demum creati liberâ Rep. anno U. C. CCLXIX, ut ex Dionysio & Livio discimus. Nam quod Tacitus, & Pomponius, eos scribunt sub regibus fuisse, id tantùm verum videtur de *quæstoribus parricidî*. Munus *urbanorum quæstorum* fuit, pecuniam publicam accipere, & expendere, prædam ex hostibus captam vendere, signa militaria (erant ea ex auro vel argento, velis enim non utebantur,) in ærario adservare, & consulibus in bella ituris mittere, legatos, qui Romam venerant, excipere, deducere, iis hospitium curare, ægrotantium curam gerere, mortuisque è publico munus facere. Etiam decreto Augusti Senatusconsulta asservanda iis tradita, quæ ante penes Ædiles & Tribunos. Tertius *quæstor* erat *provincialis*, qui una cum proconsule, vel proprætore, in provinciam exibat. Munus ejus versabatur, partim circa pecuniam attributam, partim circa vectigalem. Nam ejus erat accipere pecuniam, ex ærario à Tribunis ærarii, quæ pecunia *attributum* dicebatur, ut scribit Varro, lib. V de L. L. Inde autem *viaticum*, ac *stipendium*, legatis cohorti prætorii, & exercitui suppeditabat. Ejusdem erat à publicanis ex re frumentaria, portoriis, aliisque, exigere vectigalia, Romanique in ærarium referre. Ex hisce tribus *quæstorum* generibus primus dictus à *quærendis criminibus*: secundus tertiusque à *quærendis pecuniis*. Atque hoc cùm ex iis quæ diximus, planum fit, tum illo Varronis, lib. IV de L. L.: *Quæstores à quærendo, qui conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quæ trium-*

triumviri capitales nunc conquirunt; ab his postea, qui quæstionum judicia exercent, quæstores dicti. Erat & quartum genus *quæstorum*, qui *principis sive Augusti quæstores* dicti, alioque nomine *Candidati principis* vocabantur. Hi principis epistolas & orationes in Senatu legebant, ut auctor est Ulpianus, L. unicâ. D. de officio quæstoris. Unde *quæstoris* nomen acceperit, parùm constat. Cujacius paratitlis in Codicem putat, ut in Senatum venire possent, iccirco istributam fuisse *quæstorum* appellationem ac dignitatem. Nam lege Cornelia vetitum ad ullum transire honorem quæsturâ necdum gestâ. Sed Scipioni Gentili, libro singulari Originum, vero magis simile videtur sic nominatos à *similitudine veterum quæstorum*, ad quos custodia Senatusconsultorum à Tribunis pl. & Ædilibus translata fuit. A *quæstoribus* his Constantini tempore originem cepit *quæstor palatii*, ut post à *quæstore palatii*, *Cancellarius*: de quo suo loco. Atque ex his apparet quatuor imprimis genera *quæstorum* esse, & unde singulis nomen impositum videatur. Plura si de *quæstoribus* voles, adi Wolfgangum Lazium, lib. II commentariorum Reip. Romanæ, cap. XIV; & Carolum Sigonium, lib. II de antiquo jure provinciarum, cap. IV, quo de *quæstoribus provinciarum* & eorum ministris tractat: item cap. VIII, quo de potestate eorum agit. & lib. II de Judiciis, cap. IV, quod est de *quæstoribus rerum capitalium*. At de *principis quæstoribus* vide Barnabam Brissonium, lib. I Select. Antiquit. cap. XVI.

QUALIS, Græcè οἷος. Atque ut οἷος ab ὅς, sic *qualis* suspicor esse à provocabulo *qua*. Ita *lis* sit vocis supplementum, quemadmodum in *agilis*, & aliis multis. Sane qui quærit, *qualis* sit *persona*, aut *res*, is quærit qua sit facie, aut conditione, ac universè quæ ei accidant. Vel erit *qualis* ex Dorico & Æolico ϰαλίκος pro ἡλίκος, ut literarum sit trajectio. Nam etsi propriè ea vox *magnitudinem* aut *numerum* respiciat: tamen ἀναλόγως convenit *qualitati*. Censent viri eruditi, *cui* etiam veteres dixisse pro *qualis*. Id probant istoc Nonii: *Cui est, pro qualis est, neutro positum pro masculino. Plautus, Amphit.* (I. III.)

Ædepol condignum donum, cui est qui donum dedit.

Sed magis verisimile sit, scripsisse Plautum, *qual' est*, sive *cual' est*, elisos, & absorptâ vocali: cujus rei similia multa apud Comicos exempla. Sanè in MSS Camerarii, uti & Aldinâ *qualest* invenitur, non *cui est*. Imò & *cual est* fortè scripserat Nonius. A *quale* primus *qualitatem* dixit Tullius, quæ Græcis ποιότης. A *qualis* est *qualiscunque*; ubi *cunque* est posterioris compositionis pars, uti & in *quicunque*, *quantuscunque*, *quandocunque*, *quotiescunque*, *quacunque*, *ubicunque*. Utitur eo Cic. de Legibus. *Equitatum cunque quo regas.* Horat. lib. I. od. XXXII:

——Mihi cunque salve

Rite vocanti.

Cornelium quoque Severum initio Ætnæ suæ usum monuit Jos. Scaliger. In vulgatis locus legitur corruptissimè. *Cumque* conflatum ex *cum* & *que*, uti ex *ne* & *que neque*; ex *at* & *que*, *atque*, &c.

QUALUS, cistæ genus, ut ait Festus in *Canephora*. In Gloss. Philoxeni exponitur ἠθμός, διυλιστής, σαργανός, κόφινος. Item in Cyrilli Gloss. legas, κάλαθος, *fiscella*, *qualus*. Dicitur quasi *colus*, à *colando*, quia per *qualum* defluit colaturque vinum, cùm uva calcatur. Ita Isidorus, lib. XX, cap. XIV, item Perottus. Sed non dubito, quin ex κάλαθος κατὰ συγκοπὴν fiat *qualus*. Quod nisi esset, deducerem à κᾶλον *lignum*. E *ligno* enim, vel *vimine*, fiebat. Dicitur autem *qualus*, & *qualum*. *Qualus* dixit Maro, II Geor. *qualum* Cato, c. XI. *Corbulas*, inquit, *Amerinas* XX, *qualos satarios* VII, *alveos* XL. Etiam invenias apud Columellam, lib. VII, cap. III. Quamquam hic malim, *Sit caulis mundissima*: prout adscriptum legitur ad oram editionis R. Steph. A *qualus* est *quasillum*, ut scribit Priscianus, lib. III, ubi auctor est, quædam inveniri diminutiva, quæ non sequantur genera primitivorum, ut *rana ranunculus*, *qualus quasillum*. Apud Catonem tamen *quasillus* legitur, cap. CXXXIII. *Calicem pertusum sumito tibi, aut quasillum, per eum ramulum traserito, eum quasillum terrâ impleto.* Nempe à *qualus*, *quasillus*; à *qualum* est *quasillum*. Erat & *quasillum* in lanificio. Tibullus:

Sic tibi cura toga potior, pressumque quasillo

Scortum, quam Servii filia Sulpitia.

Designat eam, quæ Latinis *quasillaria* diceretur, quia in gynæceo conclusa lanificio vitam sustentaret.

QUAM ex *quantum*, *tam* ex *tantum*, κατ' ἀποκοπήν. Ut illo Ciceronis in Topicis: *Non tam vitandi laboris mei causâ, quàm quia tua id interesse arbitrabar.* Ubi *tam* valet *tantum*, vel *tantopere*; *quam* item *quantum*, vel *quantopere*. A *quàm* est *præterquam*, Terent.

Verbum si mihi unum præterquam quod te rogo, faxis.

Pro, *præter quantum verbum te rogo.* Item *superquam*, quod idem valet. Livius, lib. XXII, III. *Prioribus superquam dissenserant à consilio, territi etiam duplici prodigio.* *Extraquam* apud Livium: *Campanos omnes liberos esse jusserunt, extraquam qui eorum aut ipsi, aut parentes eorum apud hostes essent.*

QUANTUS ab ὅσος, ut *tantus* à τόσος. Vel ut ὅσος ab ὅς, sic *quantus* est à *quam*, converso *M* in *N*, εὐφωνίας caussâ: quemadmodum & *tantus*, à *tam*, non à *tam*, & *tenere*, ut Papias nugatur. Aliter tamen Cæsellius apud Cassiodorum, lib. de Orthogr. cap. X: *Tamtus & quamtus in medio M habere debent, ut quam & tam: unde quamtitas, quamtus. Nec quos moveat si N sonat; Ita enim suprà docui, N sonare debere, tametsi in scripturâ M positum sit.* Verùm aliter hâc de re Papirianus apud eundem: juxta quem, *aliter scribere, & aliter pronunciare, vecordis est.* *Quantus*, & *tantus*, pro *quot*, & *tot*, dixere posteriores: ut ad Manilium Scaliger docuit. Manilium verò inter posteriores à me reponi, non mirabitur, qui sciat, quæ de ætate ejus ad Papinium docuit Gevartius. Componuntur *quanto* & *tanto* cum ablativo *opere*, *quantopere*, *tantopere*. Itaque dividit Plautus, Cas. III, II:

——Hoc erat,

Ecastor, quod me tanto vir opere orabat meus.

Item *tantum* & *quantum* adsciscunt *per*: ut *tantisper*, *quantisper*. Ubi *per* forte fuerit ex *operibus*, pro *tantis operibus*, *quantis operibus*. Sed potiùs censeo esse ἀπὸ τοῦ πέρας: ut ab ὡς ὥσπερ.

QUASI ab ὡσεί, quod idem. Vel potiùs, ut ὡσεί ab ὡς & εἰ, sic *quasi* ex *quam* & *si*. Cicero pro Quinctio: *Qui quasi sua res, aut honos agatur, ita diligenter Sex. Nævii studio & cupiditati morem gerunt.* Hoc est, ita diligenter, *quam si* sua res agatur. Sic *quasi uxorem habere*, hoc est, habere haut aliter, *quam si* uxor esset.

QUATIO fit ablato ρ à κραδάω, quod idem notat. Vel est, à *cudo*, quod ab Hebræo fonte, ut suo loco dictum. Ut à *glubo*, *glaber*; à κυνός, *canis*; sic à *cudo* erit *quatio*, *U* converso in *A*, quod rursum in *U* mutant composita, *incutio*, *succutio*, *concutio*, &c. [à κόπτω, idem quod κόπτω, unde & *percutere*.] A *quatio* est *quasso*. [πατάσσω.] *Incus*, & *subscus*, hujus loci non sunt, ut ostendimus in *Incus*.

QUATUOR, à πίσυρες, pro τέσσαρες, abeunte Π in *Q*, ut à πότος, *quotus*. Πέτορες autem *quatuor* notare, etiam Festus docet, qui inde *petorritum* dici ait, nempe à *quatuor rotis*. Vel sit *quatuor* à Dorico τέτορες pro τέσσαρες. *T* in *Q* mutatum, quomodo à τίς est *quis*. Vide *Quis*. Est & tertia Etymologia satis ingeniosa, quam docuit me Cæsar Scaliger, in suis de caussis L. L. libris, cap. XXVIII. Antiqui enim tres habuere numeros potissimos: ἕν, δύο, τρία, postea dicebant κἄτερον pro καὶ ἕτερον. Juvat hanc sententiam, quod Aristophanes initio penè εἰρήνης, cùm ἄλλα dixisset, subjicit κἄτερα, hoc est, καὶ ἄλλα. Nam Atticè ἕτερος de pluribus dicitur, non solùm, ut vulgò, de *duobus*. Derivata à *quatuor* mutant *T* in *D*, ut ex *quadra* & *quadrans* liquet, de quibus separatim diximus: item ex *quadraginta*, *quadragesima*, *quadringenta*, *quadrifariam*, *quadrupes*, *quadridens*, *quadriga*, & similibus. Est & ejusdem originis *quadrum*, id est, τετράγωνον, unde *quadrare*, τετραγωνίζειν, *in quadrum redigere*, & κατὰ μεταφορὰν pro *omni ex parte convenire*.

QUE enclitica particula à τε, quomodo à τίς, *quis*. Vel est à καί, Æ in E simplex abeunte: quod censet Cæsar Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. CLXXIII. Vide *ET*.

QUEO planè ab Oriente. Sanè Arabibus קוה idem notat: ut epist. ad Philipp. cap. IV, vers. XIII. Hinc *nequeo*, pro quo antiqui *nequino*. Festus: *Nequinont*, *nequeunt*. Sic pro *nato* dixere *natino*; pro *sentio*, *sentino*; pro *earo*, id est, *κείρω*, *carino*, & similia.

QUERCUS forte à κερχαλέος, quod valet *durus*, *asper*. Est enim ligni duri, ac corticis asperi.

QUEROR [κινύρομαι,] Martinio placet esse à Chald. קרא, *clamare*: vel כרה, quod significat *dolere*, *displicere*, *molestiam adferre*. Possis & cum Nunnesio Valentino deducere à χηρεύω, quod significat *viduum esse*. Nam *viduis* imprimis *querimonia convenit*. Alibi tamen idem Nunnesius putat *querulus* esse a τρέβηλος, quod idem notat: unde Hesychio μεμψίμοιρος exponitur. Sed *querulus* omnino est à *queror*. Quare prius malim.

QUERQUEDULA, si Conradum Gesnerum audimus, vel est ὀνοματοπεποιημένον, vel nomen habet à *querquero*, hoc est, gelido hibernoque tempore, quo maximè apparet. Posterius hoc etiam Hadriano Junio placuit. Sed magis mihi verisimile fit ὀνοματοποιητικῶς factum esse ex κερκὶς, seu κερκιθαλὶς, quod idem. Varro, lib. IV de L. L. *Item alia in hoc genere à Græcis: ut Querquedula, Cerceris; Halcedo, quod ea Halcyon.* Hesychius: κερκὶς, εἶδος ὄρνεου. Nisi cum Scaligero apud Varronem malis κερκιθαλὶς, quomodo, ut idem Hesychius ait, vocatur ἐρωδιὸς, sive *ardea*. fortè à κέρκῳ θάλλοντι, *cauda virenti*. Quam sententiam nonnihil juvat, quod ut Aratus ex ἐρωδιῷ, Maro ex *ardea*, προγνωστικὸν *pluviæ* petit: ita Varro *querquedulam* inter *aves nimbi prænuncias* reponit: cùm ait,

Aut frigidos nimbos aquæ caducei ter ruentis,
Prænnuere aquatiles querquedulæ natantes.

QUERQUERUS *morbus* (quomodo etiam Gellius & Minutius Felix loquuntur) nec dicitur à *querendo*, ut est in Catholico; nec à *coërcendo*; ut ad Gellium notavit Petrus Mosellanus: sed vel quia *quercum duritie ac gravitate refert*: vel, quod verius, à κάρκαρος, quod Hesychius interpretatur δεινὸς, sive καρκαίρω, hoc est, *moveri*, *palpitare*, *tremere*: quomodo Scholiastes accipi monet in illo Iliad. Υ,

—— Κάρκαιρε δὲ γαῖα πόδεσσιν
Ὀρνυμένων ἀμυδις.

Festus: *Querqueram febrem, gravem & magnam, nam quidam quercum dictam volunt, quod id genus arboris cum grave sit ac durum, tum etiam in ingentem evadat altitudinem. Aurelius autem Opilius frigidam ait dici, & cum horrore trementem. Santra eam ex Græco deducit, qui tremorem ejusmodi κάρκαρον dicunt. Unde dici etiam carcerem. Plautus in Frivolariâ: is mihi erat bilis querquera tussis. Lucilius:*

——jactans me ut febris querquera terret.

Alibi:

Querquera consequitur febris capitisque dolores.

Hæc ille. Santræ opinionem firmat hic locus Apuleii in Apologia: *Posse dicitis ad res venereas sumpta de mari spuria & fascina, propter nominum similitudinem. qui minùs possit ex eodem littore calculus ad vesicam, testa ad testamentum, cancer ad ulcera, alga ad querquerum?* Quibus verbis similitudinem ponit Appuleius, non inter *quercum* & *querquerum*, sed *algam* & *querquerum*, quæ nulla est, nisi *querquerum* propriè significet *algidum*, ac *querquera febris* sit non *instar quercus dura*, sed *quâ quis algore stridet ac tremit*. Κάρκαρος verò unde Santram *querquerus* deducere dicebamus, venit ex duplicato קר, *frigidus*; קר, *frigus*. Ita propriè sit *tremor ex frigore*: quod cum verbis Gellii convenit probè. Vel potiùs κάρχαρος propriè τραχὺς, *asper*, à τρέχω, *exaspero*, *asperum reddo*.

QUERQUETULANUS à *querceti* dictum: ut Romæ *porta querquetulana*, quæ *querquetum* juxta se habuit intra muros: & *viræ querquetulanæ*, quæ Græcis *Hamadryades*. Festus: *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querceto virescenti: quod genus silvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit querquetulana.* Nominat & Varro, IV de L. L. *sacellum querquetulanum*. Id quin Hamadryadum fuerit, dubitandum non est. Quin & Cœlius mons à *querquetis* dictus *Querquetulanus*. Tacitus, lib. IV Annal.: *Haut fuerit absurdum tradere, montem eum* (de Cœlio sermo est) *antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quòd talis silvæ frequens fœcundusque erat: mox Cœlium appellitatum à Cœle Vibennâ, qui dux gentis Etruscæ, cùm auxilium appellatum ductavisset, sedem eam acceperat à Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit. nam scriptores in eo dissentiunt.* Ex quibus Taciti verbis, simul discere est, unde *Cœlius mons* nomen acceperit. *Hamadryades* autem, quas easdem ac *viras querquetulanas* esse dicebam, sic vocatas Mnesimachus sensit, quòd ἅμα, ταῖς δρυσὶ, *simul cum quercubus* nascantur & intereant. Quemadmodum & *Dryades* dictæ, quòd *quercubus* sive universe arboribus vita earum insit. Nam δρῦς generatim *arborem* notat, speciatim autem *quercum* sive *robur*.

QUIA ab Hebræo כי, quod idem notat. *A* adjectum. Hinc *quianam*, apud Ennium, & Maronem. Id *quare*, sive *cur*, interpretatur Festus, & Priscianus, lib. XVII.

QUIESCO ab ἀκαίως, id est, *quietè ac placidè*. Hesychius: Ἀκαίως, ἡσύχως, μαλακῶς, βραδέως. Eustathius effert cum circumflexo ἀκακᾶ, ac Ælius Dionysius apud eum adducit hoc Cratini, Σκήπτρῳ σὺν ἀκακᾶ προβιβῶντα. *scipione nixum pedetentim ac placidè progredientem.* Vel dicendum, ut à *meo* est *moveo*: ita à κέω, hoc est, κεῖμαι, quod notat *cubo*, venire *quieo*, unde *quiesco*, ut à *calco calesco*. Orcus, Festo teste, *Quietalis* dicebatur, nempe quia *mortui quiescant*. In plerisque libb. est *Quietalus*. Sed MS[tus] habet *Quietalis*: atque id probat ἀναλογία. [est à *quio*, κέω. vide notata ad Lucretium. ἰακή, ἡσυχία, Arcadio.]

QUIN κατ' ἀποκοπὴν ex *quine*, ut *seu* ex *sive*. *Quine* autem ex *qui* & *ne*, pro *non*. Sanè qui ait, *quin taces*, *quin domum is*: quid aliud dicit, quam, *qui non taces*, vel *qui non domum abis?* Atque hic quidem *quin* est adverbium jubentis vel hortantis. Ac par ratio, cùm est conjunctio. Nam cùm dico, *non dubito*, *quin sit venturus*, idem est, ac qui sive quomodo non sit venturus.

QUINQUATRUS sive *quinquatria*, sunt dies festi Minervæ, quos Græci παναθήναια vocant. Sosipater, lib. I.: *Quinquatrus pluraliter, non quinquatria: non enim dicti sunt quinque dies atrus* (f. *atri*:) *sed quod quinque dies Iduum, quas atrum antiqui dicebant: sive à quinquando, hoc est, lustrando: quod eo die arma ancilia lustrari sint solita.* Ego nec priorem opinionem sequor (omnino enim *atrus* est vocis κατάληξις ut *simus* in *vigesimus*:) nec posteriorem, cùm ita dicantur à *quinque*; nempe quòd sint *post quinctum diem Iduum Martiarum*: quod tamen de *majoribus* tantùm *Quinquatribus* verum est. Nam *quinquatrus minuscula* erant *Idibus Juniis*. Hanc sententiam sequitur Varro, lib. V de L. L. *Ab Tusculanis post diem sextum Eidus vocatus sexatrus; & post diem septimum, septimatrus: sic hic quod erat post diem quinctum Eidus, quinquatrus.* Item Gellius, lib. II, cap. XXI: *In septentriones eriones per sese nihil significare aiunt, sed vocabuli esse supplementum: sicut in eo, quod quinquatrus dicamus, quod quinque ab idibus dierum numerus sit, atrus nihil.* Eadem sententia Festi, cujus hæc verba: *Quinquatrus appellari quidam putant à numero dierum, qui fere his celebrantur. qui scilicet errant, tam hercule, quàm qui triduo Saturnalia, & totidem diebus Compitalia. nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra: forma autem vocabuli ejus, exemplo multorum populorum Italicorum, enunciata est, quod post diem quinctum Iduum est is dies festus. ut apud Tusculanos triatrus & sexatrus & septenatrus, & Faliscos decimatrus. Minervæ autem dicatum eum diem existimant, quod eo die ædes ejus in Aventino consecrata est.* Hactenus Festus. Opinionem autem quam is damnat, secutus est Ovid. III Fast.

Una dies media est & fiunt sacra Minervæ:
Nominaque à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro:
Caussa, quod est illâ nata Minerva die.
Altera, tresque super rasâ celebrantur arenâ:
Ensibus exsertis bellica læta Dea est.

QUINQUE unde sit, argutè commentus Cæsar Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. XXXVIII. Censet enim, veteres, postquam dixissent, ἓν, δύο, τρία, subjecisse καὶ ἕτερον, sive Æolicè, κ' ἕτερον, & contractè κἄτερον, indeque *quatuor* ortum capere: post quaternarium autem putat dixisse, κ' ἓν καὶ, quia unitas superadderetur: atque inde *quinque* esse conflatum. Cujus etymi veritatem ut præstare nolumus, ita, ut ingeniosè commentum, laudem magis, quàm culpem. Interim simplicius puto, & verius simul, *quinque* deduci à πέντε, idque partim soni affinitate adductus, partim quòd videam in cæteris quoque numerorum nominibus nonnihil Latina vocabula recedere à Græcis & sanè ἀναλογίᾳ quoque hoc etymon defendi potest. Nam Π & Τ interdum abeunt in *Q*. Π, ut πότε, *quotus*; πέτορες, *quatuor*; ἕπομαι, *sequor*; ἔπω, *sequo*, id est, *dico* (unde Livius Andronicus:

Inseque Musa virum versutum,

id est, ἔννεπε) λείπω, sive ἔλιπον, *liquo*, & inserto N *linquo*, &c. *T* verò in *Q* abit, ut τίς *quis*. Quâ in voce plura de hac immutatione diximus. Deinde Salmasius, De Hellenistica, pag. CCCLXXXVI: *Constat antiquiores Græcos, quales Æoles fuere, qui in Thessalia post Hellenem sub Æolo filio ejus regnarunt, dixisse πέμπε non πέντε. Pro utroque Dores pronuntiarunt* Πέγκε *vel* πέγκα, *ut* πίκα *pro* ποτί. *Inde Latinum quinque*. Πέντε autem unde sit, rimari conatus Plutarchus, qui lib. de oraculorum defectu, sed Σπινωτήρως, meo judicio, dici censet quasi πάντα, id est, *omnia*, quia πεντὰς ex primis numeris integretur. Vide & eundem in Problematis Romanis, ubi quærit, cur in nuptiis haut plures, paucioresve, quàm *quinque* cerei accendantur. A *quinque* dicta sunt *quinquatria*, & *quinquertiones*: de quibus separatim. Ab eodem *quinctus*, unde mensis *Quinctilis*, quia (ut etiam in *September* dicimus) erat *quinctus à Martio*, unde Romani primò annum auspicabantur. Postea in Jul. Cæsaris honorem *Julius* dictus: qua de re Suetonium vide in ejus vita. At *Quinctus* prænomen est à *nascendi ordine*, ut & *Sextus* ac *Decimus*, unde nomina gentilia *Quinctius*, *Sextius*, *Decimius*. A *Quinctius* verò est *Quinctilius*, ut à *Sextius Sextilius*; ab *Atius Atilius*; à *Statius Statilius*. A *Quinctilius* autem est *Quinctilianus*, ut ab *Æmilius Æmilianus*, à *Terentius Terentianus*, à *Salvius Salvianus*. *Quinctus* verò, *Quinctius*, *Quinctilius*, & *Quinctilianus* per *CT* scribi, constat ex vett. Lapidd. & libb. At à Græco πέντε est πεντηκοστὸς, *quinquagesimus*, ac specialiùs *pentecoste*, πεντηκοστὴ, supple ἡμέρα, dies *quinquagesima* à festo paschatis, sive festum, quod in eum diem incidit. Quod nomen retinent quoque Syri. Isidorus, lib. VI, cap. XVIII, ait *Pentecoste* dici à πέντε. Rectè. Sed non indè ἡμέρας venit. A πέντε quoque est *penthemimeris* πενθημιμερὲς, ut à τρία, ἑπτὰ, ἐννέα, τριημιμερὲς, ἑφθημιμερὲς, ἐννεημιμερὲς. Nempe quatuor hæc numeralia componuntur cum ἥμι, id est, *semi*; & μέρος, id est, *pars*: quod & significatio ostendit. Nam *triemimeris* est, cùm cæsura fit post primum pedem; *penthemimeris*, cùm post secundum; *hephthemimeris*, cùm post tertium; *enneemimeris*, cùm post quartum: cumque pes minimùm duabus constet syllabis, *triemimeris* minimum in tertiam, *pentemimeris* in quinctam, *hephthemimeris* in septimam, *enneemimeris* in nonam incidit syllabam: unde & singulis nomen. Hæc neutiquam fusè adeò adscripsissem, nisi Alexander Schot, qui Antesignano inter alia inseruit doctissimi Caninii Hellenismi alphabetum, suasque vocibus interpretationes adjecit, potâsset hæc esse ab ἡμέρα, ut qui ἑφθημιμερὲς exponat *septem dierum*. Similis inscitia est, cùm paullò pòst, ubi dicit Caninius, interdum adspiratam abire in tenuem, velut cum induciæ dicuntur ἐκεχειρία, quasi ἐχεχειρία, παρὰ τὸ ἔχειν τὰς χεῖρας, postrema verba interpretatur *habere manus*, cùm dicere debuerit, *abstinere*, vel *cohibere manus*, prout optimè exponit Agellius, lib. I, cap. XXV. Sunt id genus in isto opere sexcenta: quæ moneo ut diffidere talibus interpretibus discat pueritia, ipsaque potiùs sine cortice natare discat, quàm miserè toties decipiatur ab istiusmodi doctoribus, qui nunc, (quæ pædagogorum stultitia atque imperitia est) soli prope in scholis regnum obtinent.

QUINQUERTIONES, πένταθλοι, à *quinquertium*, quod Græcè πένταθλον. Festus: *Quinquertium vocabant antiqui, quem Græci* πένταθλον, *ut indicat versus hic*:

Omnis æqualis vincebat quinquertio.

Livius quoque ipsos athletas sic nominat: Quinquertiones præco in medium vocat. Græcè πένταθλον dicitur, quasi πέντε ἆθλοι, *quinque certamina*. Similiterque *quinquertium* dictum à *quinque artibus*, quibus ingenuorum puerorum institutio constabat. Ἆθλοι sive *artes* eæ erant; disci jactus, cursus, saltus, lucta, & jaculatio. Atque hoc apud Græcos. Nam Latini natationem & equitationem adjecere. Laurentius Valla, & Raphaël Volaterranus putarunt πένταθλον ac παγκράτιον idem esse, cùm manifestè distinguantur à Luciano: quâ de re aliquid legere est apud Andr. Alciatum annot. in tres posteriores Codicis libros. Nempe παγκράτιον μέμικται ἐκ πυγμῆς καὶ πάλης, ut præter alios scribit Plutarchus, Sympos. β. & Nicephorus Gregorius, Scholiis in Synesii libellum de insomniis. Vallæ & Volaterrani errorem secuti quoque Hermolaüs Barbarus, in Plinii lib. VIII, cap. XXXIV: & Onuphrius Panuinus, lib. II de ludis Circensibus cap. I. *Quinquertium* autem & *quinquertionem* malè confundit doctissimus P. Faber, cùm in lib. II ἀγωνιστικῶν, cap. VIII, scribit *quinquertiono sive pentathlo decertare*.

QUIRITARE [à κρίζειν] quid, & unde sit, ac quomodo à jubilatu differat, docet Diomedes in primo; *Quiritare*, inquit, est *Quirites ciere*. Et pleniùs Varro, lib. V de L. L. *Vicinaque*, inquit, *horum*, *Quiritare*, *Jubilare*. *Quiritare dicitur is, qui Quiritium fidem clamans implorat.* Et mox: *Ut Quiritare urbanorum, sic Jubilare rusticorum.* Nempe urbani Fidem *Quiritium* implorabant, unde *Quiritatus* dictus. At rustici dicebant *iū*, *iō*, unde *jubilatus* vocabatur. Videntur autem, qui *Quiritium* fidem implorarent, usi esse hâc formulâ: *PORRO QVIRITES*: quemadmodum Laberii, auctoris Ithyphallici, ac Tertulliani locis probant Turnebus, lib. XIII Advers. cap. XXII. & Josephus Scaliger notis in Priapeia. Laberii apud Macrobium est: *Porro Quirites, libertatem perdimus.* In carmine obsceno est:

Porro (nam quis erit modus?) Quirites.

Tertulliani est in Valentinianos: *Ut etiam inclamaverit in eam, iū, iō, quasi, Porro Quirites, aut, Fidem Cæsaris.* Hanc lectionem locis hisce retinet quoque Barn. Brissonius, lib. VIII formul. & Guil. Canterus, lib. I Var. Lect. At non item Scipio Gentilis, qui notis in apologiam Apuleii, num. CCCXCVII, pro *porro Quirites* legendum censet, *prô prô Quirites*: nec displicet. Quippe neminem video veterum Grammaticorum meminisse Interjectionis *porrò*. Egregiè verò muginati Oliverius & Badius, qui in notis ad Val. Maximum, per *Quiritatum* intelligunt *civitatem Quiritium*. Si Varronem ipsum adire pigebat, vel etiam Nonium Marcellum, saltem consuluissent Vallam suum, qui annotat. in Evang. Marci, cap. V. eopse modo distinguit *quiritare* & *jubilare*, quo ea differre è Varrone ante ostendimus. *Quiritatus* verò non tantùm dicitur, cùm nomen ipsum *Quiritium* audiretur, sed etiam, cùm esset ἰσοδυναμοῦν. ut apud Plautum, Curcul. Act. V, sc. II. ubi Curculio vapulans clamat: *ô cives, cives*. Hinc Glossæ vett. *Quiritans*, ἐπιβοώμενος. Puto Glossographum in animo habuisse illud Lucilii apud Varronem, lib. VI de L. L. *Concursans velut angarius* (alii *ut arenarius*) *clareque quiritans*. A *quiritari* est Italicum *gridare*, Hispanicum *gritar*, Gallicum *crier*, &, nisi valde me conjectura fallit, Belgicum *krijten*, quasi *quiriten*. Vide & Donatum ad illud Terent. Adelph.

Obsecro, populares, ferte misero atque innocenti auxilium.

Extat & de *quiritatus* voce epistola Gasparis Schoppii, quam lib. V suspectarum lectionum scripsit ad clarissimum socerum meum Franciscum Junium. De *Quiritum* quoque, ac *Quirini* etymo, quanquam propriè pertineat ad propria, πάρεργως aliquid addemus. Meo judicio à Curibus est *Quirites*, & *Quirinus*; non contrà. Nam *Quirites* propriè, qui *Cures* incolebant Sabinorum oppidum, in quo regnabat Tatius: ut Romani, qui cum Romulo Romam tenebant. Verùm post fœdus ictum inter Romulum & Tatium pro eodem populo habiti *Romani* & *Quirites*: unde *Quiritari* pro *populi Romani auxilium implorare*: uti dictum. Dubium verò, num *Curibus* sit nomen à *Curis*, quæ Sabinis, Festo teste, *hastam* signi-

significat: an *hasta* à *populo hastato* sit impositum nomen. Ovidius de *Quirini* appellatione varias est contentus adduxisse opiniones: judicium verò suum non interponit. Sic enim ait II Fast.

Sive quòd hasta quiris priscis est dicta Sabinis,
Bellicus à telo venit in astra Deus:
Sive suo regi nomen posuere Quirites;
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.

Secundam Ovidii sententiam amplectitur Varro, lib. IV de L. L. ubi scribit *Quirinum* ita dictum à *Quiritibus*: sed Justinianus lib. I Institut. contrà vult *Quirites* à *Quirino* dictos. Verùm uterque lapsus, quia & *Quirinus*, & *Quirites*, sunt, ut diximus, à *Curibus*. Quin tertio versu fortasse sententia Ovidii non est, *Quirinum* à *Quiritibus* dictum, sed *Quirites* regi suo nomen indidisse à Græco κύριος, hoc est, *dominus*, vel κοίρανος, hoc est, *rex*. A *Quirino* dictus collis *Quirinalis*, in quo *templum Quirini*. *Porta Quirinalis*, quâ ad eum collem itur. *flamen* item *Quirini*. *Quirinalia* festum ejus, *Quirinalia*, quæ fiebant XII Kal. Martii, eodem nempe die, quo *Fornacalia*. Festus: *Quirinalia mense Februario dies, quo Quirino fiunt sacra. Idem stultorum feriæ appellatur; quod quidam, qui suorum Fornacalium sacra Romæ ignoraverant, eo potissimum rem divinam faciunt.* Idem: *Stultorum feriæ appellabantur Quirinalia, quæ erat dies festus, quia primi quod eo die Quirino sacrificant ii, qui solenni die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt suorum fornacalium sacrorum diem, commissum piaculum expiabant more, atque, quod suis non fecerant, quibus permittebatur, feriis sacrum faciebant.* *Fornacalia*, quorum his locis meminit Festus, sacra erant, quæ ad *fornacem* farris torrendi caussâ fiebant, Deæ *Fornaci*. Nam ante inventum triticum ejusque usum, farra torrebant: unde Deæ impositum nomen. De his sic idem Festus: *Fornacalia feriæ instituta sunt farris torrendi gratiâ: quòd ad fornacem, quæ in pistrinis erat, sacrificium fieri solebat. Fornacalia sacra erant, cùm far in fornaculis torrebant.* De hoc etiam in *Fornax* diximus.

QUIS à καὶ ὅς, *qui* à καὶ ὁ. ut censet Cæsar Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. CXXVII. Magis arridet sententia Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto; & Josephi Scaligeri, in conjectaneis: quibus placet, *quis* esse à τίς. *T* mutatum in *Q* more Dorum, qui pro τίς dicunt κίς, pro ὅτε ὅκα, pro ἄλλοτε ἄλλοκα, pro ποτὲ ποκὰ, unde *tunc*. Itidem Dorum imitatione *quatuor* factum videtur à τέτορες, *quinque* à πέντε. quanquam horum & altera adfertur ἐτυμολογία, ut suo loco vidimus. Vel est *quis* à κοῖος, quod est ποῖος, *qualis*. Iones enim mutant π in κ, ut ποῖος κοῖος. A κοῖος verò, extrito *O*, fit *cois*, sive *cuis*, unde genitivus *cujus*. *Qua* Adverbium loci, ἐλλειπτικῶς dicitur, pro *quâ viâ*. Huic *quacumque*, per *quamcumque* viam. Ab *en* & *quis* est *ecquis*, *N* in *C* abeunte, ut censet Priscianus, lib. I. Mihi placet *C* esse ex *T*. Ut dicatur quasi *&* *quis*. *Et* intellige non copulativum, sed interrogativum, ut in illo Ecl. I:

Et quæ tanta fuit Romam tibi caussa videndi?

Vel indignativum: ut I Æn.

— *Et quisquam numen Junonis adoret*
Præterea.

Utramque hanc significationem assignat etiam Diomedes, lib. I, cap. de Conjunctione. A *ne* pro *non* est *nequis*. Ab ablativo *Qua* est *nequaquam*, hoc est, *neutiquam*. Ab ablativo *Qui* est non tantum *quicum*, sed & *nequiquam*, hoc est, *frustra*. Vocem *nequiquam* Valerio Flacco atque aliis ex codd. manuscriptis varii restituerunt, cùm in vulgatis *nequicquam* cum *C* legeretur.

QUISQUILIÆ sunt quicquid ex arboribus minutis surculorum foliorumque decidit, ut ait Festus. Idem scribit Isidorus in Glossis MSS. *Quisquiliæ surculi minuti. Quisquiliæ frumentorum purgamenta vel palea creentata.* Sic usus Victor Uticensis, lib. III: *Alii diffusi per campos, alii sylvarum secreta petebant, antiquas radices herbarum vel quisquilias requirentes.* [*Vescilia*, χαῖται φρυγάνων. Itaque videntur *viscilla* dictæ à *visco arborum*. Redde hoc vocabulum Ciceroni ad Attic. lib. IX, epist. X. *Sicut alienant rure immunda viscillis unde decor fit* &c.] *Quisquiliæ* à τὶ, hoc est, *vile*, *minutum*, *quisquiliæ*. Vel κατὰ μετάθεσιν à σκύβαλα, quod idem notare, etiam Charisius auctor est, lib. I. At minùs placet Jul. Scaliger, cùm deducit à *quisque*, & propriè sic dici ait τὸ τυχὸν, *quicquid obvium*. Vide eum de caussis L. L. cap. CXXXIX.

QUONIAM ex *cum* sive *quom* & *jam*: *quare*, ex *qua* & *re*, *quamobrem* quasi *quam ob rem*. Porrò quemadmodum *quoniam* ex *cum* & *jam* conflatur: ita *etiam* factum ex *&*, & *jam*: de quo suo loco.

QUORSUM, ut Priscianus scribit, in XVII, compositum est ex *quo* & *versum*, unde & respondetur ad *quorsum* Orientem versus, Occidentem versus. Parque ratio in *horsum*, *istorsum*, *dextrorsum*, *sinistrorsum*: quasi *hocversum*, *istoversum*, *dextroversum*, *sinistroversum*.

QUOT ab Ionico κόσοι, hoc est, *quot*, ut *quotus* à κόσος, hoc est, *quotus*, *quantus*. *quotiès* ab Ionico κόσα. Iones enim in interrogativis & relativis π mutant in κ, ut πῆ κῆ, *qua*, πῶς κῶς, ποῖος κοῖος, πόσος κόσος, πότε κότε. *Quotiens* & *totiens* per *N* scribenda docet Caper Grammaticus; eoque se modo hæc scripta invenisse in antiquis quotquot viderit codd. scribit Pierius ad Ecl. II. Verùm suspicor, Capro & aliis Grammaticis imposuisse morem veterum, qui syllabis longis imponebant apicem, ut ostenderent syllabam esse longam. Metuo enim ne apicem *N* habuerint; quâ de re & alibi diximus. A *quotus* est *quotumus*. Utrumque notat ποῖος. Usus Plautus, Pseud. act. IV, sc. II: *quotumas ædes*. Et IV, VII: *quotumo die*. *Quot* interdum ponitur pro *singulis*, ut in *quotannis*, quod Priscianus in XVIII exponit *quotquot erant anni*. Nempe cùm dicitur, *fit hoc quotannis*, est ἐλλειπτικὸν, q. d. *quot sunt*, sive *quotquot sunt*. Græci itidem dicunt ὅσα ἔτη. Similiter pro *singulis calendis*, *quotcalendis* dicit Plautus, Sticho, act. I, sc. II:

Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum.

Sic *quotmensibus*. Vitruvius, lib. X, cap. VII: *Hodieque quotmensibus magistratus in eum locum proficiscuntur.* Metuo tamen ne rectiùs *quot annis*, & *quot mensibus*, scribatur, ut duæ sint voces: Sanè auctor est Pierius, ad Ecl. I, se in omnibus exemplaribus quotquot versare contigerat, *quot annis* divisim invenisse: eodemque modo plurimum legi in marmoribus ac tabulis æneis. *Quotidie* non servat analogiam aliorum compositorum à *quot* pro *singulis*. Nam dicendum fuerat, *quot diebus*: quod ipsum tamen legas apud Ulpianum & Pomponium, ff. de annuis legatis & fideicommissis. Imo & Appulejus ult. Metam. similiter *quot dies* pro *singulos dies* dixit. Velius Longus mavult *cotidie*. Nam, inquit, *non est quotidie à quoto die dictum*: (scripsit id Marius Victorinus, lib. I.) *sed à continenti die cotidie tractum*. Velio subscribit Beda. Verùm nec est a *quotus*, nec à *continenti*, sed à *quot*. Rectè enim Annæus Cornutus, apud Cassiodorum, in conjectaneis de Orthographia: *Quotidie sunt, qui per co cotidie scribant: quibus peccare licet: desinerent, si scirent quotidie inde tractum esse a quot diebus, hoc est, omnibus diebus.* Hactenus Cornutus.

R

RABIES juxta Perottum, quia furentes huc & illuc rapiantur. Sed est *rabies* ab antiquo *rabio*, ut à *facio facies*, à *specio species*, ab *effingo*, *effigies*. [à ῥαίζειν, ῥαβάζειν.] A *rabio* vel *rabies* est *rabidus*, ut à *caleo* vel *calor* est *calidus*, ab *humeo* vel *humor humidus*. *Rabire* forsan quasi ῥαίεσθαι βίᾳ, *corrumpi violentè*. Vel est à ῥάζω, *latro*. Propriè enim dicitur de canibus. Unde Festus: *Rabidus à rabie, qui morbus caninus est.*

RABULA à *ravus*, quasi *ravula*. Festus, in *Rava*: *Ravam vocem significare ait Verrius raucam & parum liquidam, proxime canum latratum: unde etiam caussidicus, pugnaciter loquens, rabula appellatur.* Ubi MSS quidam pro *rabula* habent *ravilla*. Sed *rabula* etiam est in schedis Festi Farnesianis. Nec tamen probare etymon hoc possum. Nam si à *ravia voce canum latrantium rabulam* dici putavit Verrius: quantò justiùs à *rabie canina* originem arcessamus? Vel à ῥαβάζω, à ῥάζω, *latro*.

latro. Ut à ῥάζω fit *rabula*, quomodo à φάω, vel φάζω est *fabula*. Sanè non tam *ravam vocem canum* imitantur *rabula*, quàm *rabiem*, *ac latratum*, unde *latrare* eos meritò dixeris: quomodo jam olim *caninam* eorum *facundiam* dictam esse nemo nescit. Nec fugit prius ἔτυμον Festum, qui alibi à *radendo*, vel *rabie*, deducit istis verbis. *Rabula dicitur in multis intentus negotiis, paratusque ad radendum quid, auferendamque: vel est ita dictus, quia acrior fit in negotiis agendis, & quasi rabiosus.* Etiam legas apud Nonium: *Rabula à rabie dictas, quem nunc advocatum, vel caussarum patronum dicimus.*

RACEMUS à ῥὰξ ῥαγὸς, quo signatur *acinus racemi*. Ut enim uva *racemus*, sic *racemus acinus* constat. Vulgo tamen *racemum* vocant *uvam* sive βότρυν. Sed aliud docet Servius, in II Georg. *Racemus botrionis est pars*. Et Glossæ Philox. *Racemus*, ἀποφυὰς τῆς σταφυλῆς.

RADIUS, à ῥάβδος, id est, *virga*, eliso B, & tertiâ vocali insertâ. Virgil. Ecl. III.

Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Ubi sic Servius: *Radio, id est, virgâ philosophorum, quâ Geometræ lineas indicant.* Ῥάβδος autem ἀφαιρέσει primæ consonæ fit à שרביט, id est, *virga*, *baculus*. Sed Perottus deducebat à *radendo*. Ita princeps notio fuerit, quia fungitur pro *hostorio mensuram radente atque æquante*. Mihi alterum magis placet, ut nempe primò notet *virgam mensorum*: indeque translatum sit ad alia, quæ *longitudinem virgæ* ejus imitantur, quomodo & *liguli rotarum* id nomen datum, & *brachii ossi*, & *instrumento textorio*, & *lineis*, *quas Sol ejaculatur*, atque aliis nonnullis. At non satis proprietatem vocis perspexit Obertus Giffanius Indice Lucretiano, voce *Tela*, ubi *radium* putat propriè esse *hastile*, seu *hastam*, ac *telum*. Movet eum quod Lucretius *solis radios* vocat *lucida tela diei*, Ausonius Mosella, *letalia tela diei*, Varro *jacula Solis*, Prudentius, *spicula radiorum*, & *solis*. Sed hinc minimè sequitur, quod putabat. Nec enim prohibet quicquam, à diversis rebus metaphoram peti: ut cùm pro *stupido* dicimus *mulum*, *ovem*, *lapidem*, *numerum*, aliaque id genus, quæ propriâ significatione plurimùm differre manifestum est.

RADIX est ima plantæ pars, quia tanquam ore succum trahit è terra. Unde Plato dicebat *arborem* esse *hominem inversum*. Nam rami manibus ac pedibus respondent. [an ab ἄῤῥιξ, ab ἄῤῥον.] Huguitio in Catholico geminum adducit etymon: quia quasi *radius* demergitur in terra: & quia è terra *raditur*, sive eruitur. Posterius etiam Perotto placuit. Nunnesius censet esse à ῥίζα. Crebro enim ζ in d abit. Non dubito ego, quin sit à Græco ῥάδιξ. Sed obstare videtur diversa significatio. Nam ῥάδιξ notat *ramum*: ut apud Nicandrum in Theriacis. Non diffiteor. Sed quemadmodum superior arboris pars se in ramos spargit, [vide Hesych. in ῥάδαμνος.] sic & inferior se variis fibris ac quasi ramulis per terras diffundit: ut magna sit convenientia. [*ex ramis fiunt radices*.] Ac placuit quoque hoc etymon Cæsari Scaligero, Exercit. CXLIV, sect. III. *Radix* etiam *raphanum* notat. Gloss. *Radix*, ῥάφανος. *Radix*, ῥαφανίς. Fortasse & Græci similiter dixere. Nam legere est apud Varronem, lib. IV de L. L. *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant. Item caulis, lapathium, radix. Sic enim antiqui Græci, quam nunc raphanum.* Sed Scaliger emendat καυλὸς, λαπάθιον, ῥάπυς. Nam ῥάπυς Athenæo est *rapum*. At ῥάδιξ pro *raphano* non invenitur. Quare verisimilius est, Latinos *radicem* pro *raphano* dixisse per synecdochen eam, quam generis appellant.

RADO [à χαράσσω.] fortasse à ῥᾴδιον, *facile*. Nam qui *radit*, is è rudi atque aspero reddit æquum ac planum, & tactu *facile*. Hinc *radula*, apud Columellam, lib. XII, cap. XVIII. Nam veterem picem ea è doliis radunt atque educunt. Habet & notionem generalem. Onomasticon: *Radula*, ξύστρα. Utque à *sacratum*, *sacramen*, *sacramentum*; à *motum*, *momen*, *momentum*: sic à *rasum*, *ramen*, *ramentum*: pro quo Plautus *ramenta* dixit, genere muliebri, Rudente, act. IV, sc. III. & Bacch. act. IV, sc. III. At Nunnesium non audio, cui *ramenta* κατὰ μετάθεσιν fieri placet ex ῥίνημα, etsi notio sit eadem; nam ῥίνη, *lima*, unde ῥινᾶν, *limare*, ῥίνημα, *scobs*, *sive quod limâ abraditur*.

RALLA vestis, Nonio teste, à *raritate texturæ* nomen accepit. Nempe ut à *benus* (pro quo posteriores *bonus* dixere) est *benulus*, *bellus*; ab *unus*, *unulus*, *ullus*; à *vinum*, *vinulum*, *villum*; ita à *rarus*, *rarulus*, *rallus*. Itaque *spissam* vesti *raræ* opponit Plautus, Epid. act. II, sc. II.

Tunicam rallam, tunicam spissam, linteum caspitium.

At non audiendus Isidorus, lib. XIX, cap. XXIII. ubi à *radendo* deducere videtur. *Ralla*, inquit, *vestis*, *quæ vulgo rasilis dicitur*. At *ralla*, vel *rallum*, à *radendo* est, cùm accipitur pro *ferramento*, *quo raditur vomer*. ita usurpat Plinius, lib. XVIII, cap. XIX: *Purget vomerem subinde stimulus cuspidatum rallâ*. Nisi malis *rallo*: uti Turnebus, lib. XXIV, cap. I. Sed *ralla* firmatur editione veteri Parmensi, ubi est *ralla*, item Glossis Phil. ubi legas: *Ralla*, ξυστρίς. In Cyrilli verò Glossis habes: ξυστρίς, *ralla*, [id est, radula.] *rallum*, *rallus*, *rasorium*. Ξυστρὶς à ξύω, quod idem ac ξέω, id est, *rado*. Quod allatum *ralla* etymon confirmat. Quidam pro eo & *Rulla* dici putant: de quo in *Rullus*.

RAMEX dicitur quæ similiter *hernia* vocatur ab ἔρνος, hoc est, *ramus*. Gloss. Phil. *Ramex*, ἐντεροκήλη. Ita usus Juvenal.

—— *Jacet exiguus cum ramice nervus.*

Lucillius, apud Non.

Quòd deformis, senex, arthriticus, ac podagrosus
Est, quod mancus, miserque, exilis, ramice magno.

Etiam plurativo numero *ramices* dicuntur *pulmones*, ut Nonius ait: sive potiùs *pectoris venæ latiores*: nempe quia *rami* habent *similitudinem*. Nonius *ramicem*, & *ramices*, confudit. Atqui non *herniam ramicibus* notari, sed id quod dixi, indicat Plauti hic locus, Mercat. act. I, sc. II:

Tua caussa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.

Nam pulmonum, aut venarum pectoris rupturam sequitur sanguinis sputum, non autem diruptum scrotum: ut bene observat Hieronymus Mercurialis, Var. Lect. cap. XX. Et satis constat cursu, ac vocis intentione venas pectoris rumpi. Quo respexit Plaut. Capt. prol.

Ego me tua caussa, ne erres, non rupturus sum.

Sententia est, qui in extrema stat scena, propiùs accedat, ut argumentum comœdiæ intelligat. Neque enim mihi animus est, ejus caussâ vocem magis intendere, ne *ramices* rumpam. Locutus & hoc pacto Varro Trihodite περὶ ἀρετῆς κτήσεως. *Priusquam in Orchestra Pithaules inflet tibias, domi suæ ramices rumpit.* Puta vocem nimis intendendo. Citat Nonius & alterum Varronis, atque item Plauti locum. Ipsum, si vis, adi.

RAMNES pro *equitibus Romanis* usurpat Persius: Eos sic vocat ab illis equitibus quos cum Luceribus & Tatiensibus instituit *Romulus*. A *Romulo* id nomen esse volunt Varro, Asconius, Plutarchus, quorum verba adduximus voce *Tribus*. Robertus Titius putat esse à ῥώμνος, quod exponitur σοφὸς καὶ ἐλλόγιμος, ut docet Suidas. Sed corruptus eum decepit locus, quia pro ῥώμνος legendum ῥαμνίσιος. Vide Yvonem Villiomarum adversus Titium, lib. V, cap. ultimo. & Casaubonum in Athenæum, lib. XV, cap. V.

RAMUS, non quasi à *radice means*, ut aliqui putarunt: neque à ῥάδιξ, hoc est, *ramus*: quæ Scaligeri est sententia: sed, ut arbitror, ab ὄρμενος, quod est κλάδος, prout Nicandri scholiastes exponit in Theriacis, vers. XCII. Omissum o, quomodo ab ὄπισθε est *post*, & ex quorundam sententia ab ὄνομα, *nomen*. vel fuerit *ramus* κατὰ συγκοπὴν à ῥάδαμνος, quomodo, Hesychio teste, vocatur ἁπαλὸς κλάδος, *ramus tener*. *Ramus* propriè in *arbore*: κατὰ μεταφορὰν in *animantibus*, ut in *cornibus cervorum*, quæ Græci similiter κλάδους vocant.

RANA ab sua dicta voce, ut scribit Varro, lib. IV de L. L. Sed Angelo Caninio videtur esse à γερὶν, ῖνος, ut duplex fiat mutatio. Nam & tollitur γ, quomodo à γαῖα fit αἶα, & ν mutatur in *A*, quâ ratione *canis* est à genitivo κυνός. Γέρινος, ὁ μικρὸς βάτραχος, ut scribit Stephanus ἐν Βιθυνίᾳ. Aliis est γυρῖνος, Ionibus γυρῖνος, ut Eustathius scribit. Sed simplicissima est Varronis sententia. Quia Græcis similiter βά-

[*βάτραχος*, meo judicio, ab eodem sono dicitur, non παρὰ τὴν βολὴν τραχεῖαν ἔχειν. Sed verbum *coaxare*, quod est apud Philomelæ auctorem, aptius vocem ranarum exprimit, quàm vel Latinum illud nomen, vel Græcum. Notum illud Aristophanicum in Ranis, βρεκεκεκὲξ, κοὰξ κοάξ. imò & *rana* κοὰξ ex eo vocatur, teste Hesychio. Ex *coaxare* contractum *quaxare*, vel *quassare*. Festus: *Quaxare ranæ dicuntur, cum vocem mittunt.* Ita est & in MS Gloss. Philoxeni: *Quasat* (l. *quaxat* vel *quassat*) ὅταν φωνεῖ βάτραχος.

Rancor significat odorem corruptum rerum diutius asservatarum, & propriè quidem olei: unde Glossæ Philoxeni: *Rancidum*, ταγγόν. De *oleo* ταγγῷ vide γεωπονικὰ Constantino dicata, lib. IX, cap. XXII. Sic ταγγή, *rancor*, olei vitium. Alexander Aphrod. problem. lib. II: τὰ ἐλαιώδη παλαιούμενα ταγγὴν ἀναπέμπει. Sed ad alia quoque ea vox extenditur. Ac κατὰ μεταφορὰν dixit Persius Sat. I:

—— Rancidulum quiddam de nare locutus.

Et Martialis, lib. VII, epist. XXXIIII:

Qui sic rancidulo loquatur ore.

Ubi accipitur pro *ingrato* ac *deformi*. Est verò *rancor*, ac *rancidus*, a *ranceo*, quod à *raceo* inserto *N*, ut in *frango*, à *frago*; in *pango*, à *pago*, & similibus. *Raceo* verò est ab Hebræo רקב, *putrescere*. Vel est *ranceo* à ῥαίω, *destruo*, *corrumpo*, *perdo*. Quod à רע, *malus*.

Raphanus, vel *raphanus*, ῥάφανος vel ῥαφανίς, παρὰ τὸ ῥᾳδίως φαίνεσθαι nomen habere putatur, quia tertio à satu die appareat.

Rapio, ab ἁρπῶ, quod idem notat. Usus Hesiodus. Eâdem metathesi ab ἅρπαξ fit *rapax*. Quamquam hoc quoque ἀναλόγως deduci possit à *rapio*, ut ab *audeo*, *audax*. Ἁρπῶ venire censeo à חרב, quod est, *desolare*, *destruere*, *gladio occidere*: unde חרב, *gladius*, ex quo ἅρπη, *harpe*, *gladius falcatus*. Ovid. V Met. fab. I:

Vertit in hunc harpen spectatam cæde Medusæ
Acrisioniades.

Ab ἁρπῶ est ἁρπάζω, non ab ἀρ ὀπισθίως & גזל, quod censebat Becmanus. Ab ἁρπάζω est Latinum *harpagare*, & nomen *harpago*, de quibus seorsim. Item *harpastum* apud Martialem, & alios, *pila genus*, quod in ludendo alter alteri eripiebat. Item *Harpuiæ*, Ἅρπυιαι ob *rapacitatem*. Sed ad Latinum *rapio* redeamus. Ab eo fortè dicti *rapones*, qua de voce egimus in *Scabo*. At omnino ab eo *rapina*, *raptio*, *raptus*, de quibus sic Donatus ad Adelph. III, III: *Raptio ad personam refertur, rapina ad rem, raptus ad stuprum; si volumus propriè loqui.* Ridiculè verò causs. XXXVI quæst. I, legere est, *raptum a corrumpendo* dici, ubi & insulsè Glossographus: *Et ita simplex diceiur à composito, sicut aliàs exponit lex simplex per compositum.* Ab *arripio* est *arreptitius*, qui à dæmone correptus, inque furorem actus. Gloss. Isid. *Arreptitius, ariolus, furiosus.* Onomasticum vetus Latino-Gr. *Arreptitius*, ἀνάρπαστος.

Rapum, cujus diminutivum *rapulum* est apud Horatium, lib. II, sat. VIII, vel à *rure*, vel potiùs à *ruendo* dictum videtur Varroni, mirificâ sanè ἐτυμολογίᾳ. Locus est, lib. IV de L. L. *Quod terra rure ruapa, unde rapa.* Ubi Scaliger emendat: *Quod è terrâ ruerent, ruapa, unde rapa.* [ῥάπυς, γογγυλὶς Hesych.] Isidorus, lib. XVII, cap. X, deducit à *rapiendo*, hoc est, *comprehendendo*. Sed rectè Angelus Caninius (quem Josephus Scaliger secutus) deduxit à ῥάπυς, quod apud Athenæum est, lib. IX. Est autem ῥάπυς Æolicum pro ῥάφυς, ut ἀμπὶ pro ἀμφὶ, πανὸς pro φανὸς, &c.

Rarum opponitur *denso*. Græcè dicitur ἀραιόν, unde, ut arbitror, *rarum* κατ᾽ ἀφαίρεσιν, ut ab ἄρουρα, *rura*; ab ἀμέλγω, *mulgeo*, &c. *R* præterea insertum, ut à νὰς, *nurus*; à κορίαννον, *coriandrum*, &c.

Rastrum Græci Grammatici vertunt σκαπάνην & σκαφίον. Glossæ: *Rastrus*, σκαφίον. *Raster*, δίκελλα. Quare iis *rastrum* est *instrumentum fossorium*, quod aliter *ligo*. Nec potest negari sic poëtas uti, imò Plinium, & alios. Indeque *rastellum* pro *fossorio instrumento* apud Suetonium, in Nerone: *Tubâque signo dato primus rastello humum effodit, & corbula congestam humeris extulit.* Sed propriè *rastri* usus erat in occanda poliendaque terra. Græcè dicitur βωλοκόπος, unde βωλοκοπεῖν, *occare*, seu, ut loquitur Maro, I Georg. *glebas frangere*. Ut à *rodo*, *rosum*, *rostrum*, sic à *rado*, *rasum*, *rastrum*. Varro, lib.... de L. L. *Rastri quibus dentatis penitus eradunt terram, atque eruunt.* Ubi *dentes* tribuit *rastris*. Ut & Ennius:

Rastros dentifabres capsit agri poliendi.

Et apud Catonem est de R. R. *Rutra, rastri quadridentes.* Nempe & *rastri* erant *bidentes*, qui ἀπλῶς *bidentes*, Græcis δίκελλαι. *Quadridentatibus* verò usi, quia quò plures haberent dentes, eò aptiores erant ad *occandum*, hoc est, ad *glebas frangendas*.

Rates (Festi verba sunt) *vocantur tigna inter se colligata*, [πλοῖα ῥαπτά] *quæ per aquam aguntur: quo quidem vocabulo interdum etiam naves vocantur. Eodem nomine significarunt remos.* Originem, inquit Varro, in IV de L. L. *Ratis dicta navis longa, propter remos, quod hi, cum per aquam sublati dextra & sinistra duas partes efficere videantur, rarescunt.* Sed Nunnesius mavult *ratis* κατὰ μετάθεσιν esse à ἐρετμός, id est, *remus*. Malim ego cum Martinio à ῥέω, *fluo*, vel potiùs Syriaco רהט, *fluens*, unde ררהטא, *remi*. Similiter Belgæ *ratem* vocant *vlot*, & *vlotbalken*, quasi *fluentes trabes*. A *ratis* est *ratitus*: unde *ratiti quadrantes*, ab *effigie ratis*, teste Festo. In quibusdam Paulli MSS^{ts} pro *ratitum* est *raticum* per *C*. Sed altera lectio Farnesianis etiam schedis comprobatur. Vide *Quadrans*.

Raucus à βράγχος, quod est *raucitas*, *raucedo*, uti βραγχάω, *raucesco*. Aufertur initio β. quod interdum fit. Vel fuerit *raucus* à *ravus*, interjecto *C*, quomodo à *parum* est *parcus*; à βοῶ *voco*, &c. *Ravus* duplicem habet notionem. Nam vel de *vocis sono* dicitur: vel de *colore*. De *voce* sic Festus: *Ravam vocem significare ait Verrius raucam & parum liquidam, proximè canum latratum: unde etiam causidicus pugnaciter loquens rabula appellabatur.* Similiter de voce usurpantur *ravis*, & *ravio*. Idem Festus: *Ravim antiqui pro raucitate dicebant. Plautus:*

Ubi siquid poscamus, ad ravim poscamus.

Item:

Expurgavi herclè omnia ad raucam ravim.

Isidorus, in Glossis: *Ravit, raucè loquitur.* Lucillius:

Rausuro Tragicas qui carmina perdit Oreste.

Plautus, Pœnulo, Act. III, Sc. IV:

Nego & negando, siquid refert, ravio.

Ita Turnebus, lib. XIX, cap. XII. Ibique Palmerius Meursius *annuo* emendat, quod minùs placet. At de *ravo colore* sic è Verrio Festus: *Ravilla à ravis oculis, quemadmodum à Cæsiis Cæsulla.* Item: *Ravi coloris, ravistelli appellantur à Plauto, qui sunt inter flavos & cæsios.*

Quæ, inquit, *hæc est muliercula, & ille ravistellus qui venit.*

Varro, lib. II de R. R. cap. II: *Si arietes sint ravis oculis.* Et lib. II, cap. IX: *Canes debent esse ravis oculis.* Ac Horatius, lib. III od. XXVII; *lupam ravam*: ac in libro Epod. *ravos leones*. Frumenta etiam matura à colore *rava* dicuntur: ut ex eodem Verrio mox patebit. Eoque respexit Philoxenus in Glossis Latino-Gr. *Ravus*, καπρός. Nempe quod de frugibus dixit Verrius, id ad quosvis *fructus maturos* transtulit Glossographus. Utra autem ex hisce duabus *ravi* notionibus prior sit, parùm liquet. Interim à vero non abludit, *primariò* de *voce* dici. Nam *ravus* videtur esse à רב, *clamavit*. *Clamor* enim *ravim* conciliat, ut loca antè allata docent. Vel *ravus* sit à *sono* factum ob literæ ρ cum prima vocali concursum, quemadmodum eædem concurrunt in Græco βράγχος, quod *ravim* notat. Inde translatum ad *colores*; simili nempe ratione ac *surdum colorem*, nec non *austerum* dixit Plinius. Utrobique enim objecto visûs tribuuntur, quæ aliorum sensuum objectis propriè conveniunt. Aliter tamen Verrius, qui putabat, à *colore translatum esse ad vocem*. Et sanè similiter *fuscam vocem* dicimus, etsi *fuscus* propriè *colori* competat. Festus: *Raucos appellatos esse ait Verrius videri ab ariditate, sive à similitudine quadam spicarum arista. In spicis namque flava frumenta rava appellari idem Verrius docet.* Hoc vult Festus: *ravum* propriè dici *de frumentis aridis*; indeque *raucos*

vocari, quibus clamando guttur ita exaruit, ut voces liquidò proferre amplius non possint. Sed non video quomodo doceri possit, *ravum* accipi pro *arido*. Nimis diluta illa probatio, quod veteres ita vocarint *frumentum jam maturum*. Nam non *siccitatem* respexere, sed *colorem*, qui in frumentis maturis *flavus* est. At hunc *ravum* dixere, ut ostendunt, quæ antea attulimus: ac Nonius firmat, *Ravum*, inquit, *fulvum*. Cicero lib. IV Acad. *Quum nobismet ipsis, tam cæruleum, tum ravum videtur*. Ita enim ibi Nonius legit. Ubi nunc pro *ravum* legitur *flavum*. Vulgo sic is locus concipitur: *Mare illud, quod nunc, favonio nascente, purpureum videtur, idem huic nostro videbitur: quia nobismet ipsis modo cæruleum videbatur, manè flavum: quodque nunc, quia à sole collucet, albescit & vibrat, dissimileque est proximo ei continenti*. Similiter apud Horatium, Epod. od. XVI, alii libri *ravos* alii *flavos* habent, versu istoc:

Credula nec ravos timeant armenta leones.

R E

REAPSE est *reipsa*, ut exponit Festus. Usi etiam Cicero, Seneca, alii. Conflatum autem ex *re*, & *eapse*. Festus: *Eapse, eapsa*. Idem in *reque eapse* adfert hæc verba Scipionis Africani: *Quibus de hominibus cum ego sæpe, atque in multis locis, operâ, factis, consiliis, reque eapse bene meritus siem.*

RECENS, [ἱερινὲς, δροσῶδες, νεαρὸς Hesych.] ut conjicio, à *re* & *candeo*. Nam nova ferè commendantur candore, qui vetustate perit. Ita *recens* idem sit ac *renovatum, candorique pristino restitutum*. Vel dicendum idem esse *candidum*: *re* autem hic non magis iterationem notare, quàm in *rescisco*, aut cùm Maro *terras repostas* ait III Æn. quod Servius exponit *longè positas*. Est verò à *candeo, recene*, ut à *censeo, ingens* pro *incens*, quod tantum est, ut censeri non possit. A *recens* est *recento*. Nonius: *Recentari honeste positum pro renovari*, quod est Græcè ἀνανεοῦσθαι. Cn. Matius:

Jam jam albicascit Phœbus, & recentatur
Commune lumen hominibus, voluptasque.

Citat & Gellius, lib. XV, cap. XXV.

RECIPERARE legas in antiquarum inscriptionum collectione Gruterianâ pag. XCVI num. VI. Est à *recipio, recipero*: sed pro eo posteriores dixere *recupero*. Sic *reciperatores*, qui postea *recuperatores*. Vide Festum in *Reciperatio*. Ita autem dicti judices, qui præfecti erant recuperandis reddendisque. Meminit & Plautus Bacch. Act. III, Sc. III:

Postquam prætor recuperatores dedit.

Unde *recuperatorium judicium*, apud Ciceronem, Suetonium, Plinium: quod per ejusmodi judices exercebatur.

RECIPROCUS, παλινδρομος, ὁ στρεφων, καὶ ἀνταχωρῶν, παλινορσος, καὶ παλίῤῥυτος. ut exponitur in Gloss. Philox. Unde sit, docet Varro, lib. VI de L. L. *Reciproca*, inquit, *est, cum unde quid profectum, redit eo; quod ab recipere Reciprocare fictum; aut quod poscere procare dictum*. Posterius etymon secutus Festus, cùm ait, *Reciprocare pro ultro citroque poscere usi sunt antiqui, quia procare est poscere*. Estque hoc verum etymon. Nam veteres (ut in *Incitega* dictum,) *C I* κατ' ἐπένθεσιν inserebant, quo vox pleniùs afficeret aures. Sic *reciperare* quoque dixere pro *recipere*: ut antea diximus. A *reciprocis cornibus* est *reciprocicornis*, quo de ariete usus Laberius. Græcè sit στρεψικέρως.

RECTA, [à ῥεκτὸς.] *vestimenti virilis* genus, ita dictum, quod *recta* sursum versum texeretur. Ejus diminutivum *regilla*, quod erat *muliebre vestimentum*, ab eadem caussa ita dictum. De utroque pleniùs rem explicat Festus: *Recta*, inquit, *appellantur vestimenta virilia, quæ patres liberis suis conficienda curant ominis caussa. ita usurpata, quod à stantibus & in altitudinem texuntur*. De *regillis* verò sic idem: *Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis utrisque....tis textis sursum versum à stantibus pridie nuptiarum diem virgines indutæ cubitum ibant ominis caussa, ut etiam in togis virilibus dandis observari solet*. Hiatus iste explendus voce *rectis*, ut Antonius Augustinus annotavit, vel, quod non minùs placet, *strictis*. *Regillæ* vestis meminit Plautus, Epidico, Act. II, Sc. II:

Quid erat induta, an regillam induculam, an mendiculam?

Ubi quæ *mendicula* diceretur, quæri potest. Sunt quibus placet, fuisse vestimenti genus, quale illud, quo *Meddices* apud Oscos uterentur. De his ita Festus: *Meddix apud Oscos nomen magistratus est*. *Ennius: Summus ibi capitur meddix, occiditur alter*. In aliis est *medix*, quod propius accedit ad μέδων, quod *regnatorem*, sive *præfectum*, signat. Hesychius: μέδοντες, ἄρχοντες, βασιλεύοντες. A *meddice* igitur *meddicula* erit. Sed facetus Comicus, uti ego arbitror, jocum captavit in his vocibus. Nam ad *regum*, & *mendicorum*, contrariam sortem alludens facetè, cùm *regillam* nominasset, subjicit *mendiculam*, quasi βασιλικὴν ἢ πτωχικὴν dixisset, cùm tamen *regilla* dicatur à *recta* non à *rege*; & ut *meddicula* vestis fuerit, quod negare nolo, tamen quæ propriè *mendicula* diceretur, fuerit nulla. An Plauti mentem assequamur, cogitent qui Plauti genium norunt.

REDIMICULA quid sint, docebit Isidorus, lib. XIX, cap. XXXI, & XXXIII. Est à *redimire*, hoc à *re*, & δέμω, hoc est, δεσμὸς, *vinculum*. Itaque *redimicula* in Glossis exponuntur ἀναδέματα. Ut à *perpendo, perpendiculum*: sic à *redimio, redimiculum*. Vel *redimire*, est ex *redimicere* κατὰ συγκοπὴν factum. Nempe ut sit *redimicere*, ex *re*, & *amicire*. *A* in *I* mutatur, ut in *afficio*, & similibus. *D* verò inseritur ob sequentem vocalem; ut in *redire*, aliisque sexcentis. *Amicire* autem est ab *am*, & *icere*, ut suo loco diximus.

REDUVIÆ quasi *reluvia*, quia se reluit ac resolvit cutis circa ungues. Festus: *Reduviam quidam, alii reluviam appellant, cum circa ungues cutis se resolvit, quia luere est solvere*. Propterea Turnebus in Adversariis, lib. XVII, cap. VIII, *reluvias* pro *reduviis* dicere jubet. Sed adversantur omnes codices: quos hic aspernari non possumus, cùm toties *L* abeat in *D*. ut Δάκρυον, *lacryma*; *Medica* gallinæ, *Melica*, teste Festo. Imò quid si & deducamus ab antiquo *reduo*, unde erit *reduvia*, ut ab *induo* & *exuo, induvia* & *exuvia*? Ita *reduvia* propriè erit *nova cutis generatio*: quia cutis instar vestis unguem denuo reduit, hoc est, iterum vestit ac tegit. Græcè dicitur παρωνυχία· ut apud Pollucem. De ea proverbium est apud Ciceronem orat. pro Roscio Amerino: *Cum capiti mederi debeas, reduviam curas*. Hoc est, majoribus malis neglectis minoribus remedium quæris. Invenitur *reduvia* aut *reluvia* vox & aliâ significatione apud Solinum, qui *reduvias conchyliorum* vocat fragmenta eorum, & reliquias: quemadmodum & *reluvias escarum* appellat, quæ è cibis dentibus crocodili inhærent. *Trochilos*, inquit, *avis parvula est: dum reluvias escarum affectat, os belluæ hujusce penetrat*. Etiam usi de pelle, cùm se flagris resolvit. Ut apud Titinium, comicum veterem: *Lassitudo conservùm, reduvia flagri*. Etiam *reduviosus* dixere pro aspero & hiante: ut apud Lævium poëtam in scazonte istoc:

Scabra in legendo reduviosave offendens.

REFRIVA faba, quasi *referiva*. Nam ut à *condo conditivum*, sic à *refero referivum*. Festus: *Refriva faba dicitur, ut ait Cincius, quæ ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicii caussa, quasi revocet domum. Data enim est & tritico ad rem divinam faciendam. Ælius dubitat, an ea sit, quæ prolata in segetem, domum referatur, an quæ refrigatur, quod est torreatur. Sed opinionem Cincii adjuvat, quòd in sacrificiis publicis, cùm puls fabata Diis datur, nominatur refriva*. Hæc Festus, cujus verbis lucem adfert in castigationibus suis Jos. Scaliger. Idem etymon adfert Plinius, lib. XVIII, cap. XII: *In eâdem (faba) peculiaris religio. Namque fabam utique e frugibus referre mos est auspicii caussâ, quæ ideo refriva appellatur*. Quo loco *referiva* integrè legitur in MSS[is]. Nec multum abit antiqua Parmensis, in qua κατὰ ἔνδειαν solùm peccatum. Nam *referiva* in ea excusum. At *refrina* per *N*, quod in quibusdam codd. legitur, minùs respondet analogiæ.

REFUTARE, & *confutare*, sunt à *futare*: quod Festus exponit *arguere*. Sed hæc acceptio est metaphorica, ut origo indicat. Est enim *futare* à *futo vase*, quia ut futo fervens aqua, ita oratione compescantur adversarii. Varro, IV de L. L. *Vas aquarium vocant futum, quo in triclinio allatam aquam infundebant*. Titinius, Setinâ:

Sapientiâ gubernator suam navim torquet, non valentiâ:
Coquus aheneum, quando fervit, paullâ confutat truâ.

Ut

Ut uterque trochaïcus sit, prior versus (ut in Oratoriis quoque diximus) sic legendus: *Sapientia guber sam navim*, id est, *gubernator suam navim.* Hunc fortè locum respexit Philoxenus in Glossario: *Guber, κυβερνήτης.* Factum id more Græcorum poëtarum, tum Oscorum, & Ennii. Sic *guberna* pro *gubernacula* à Lucretio dictum, ut Victorinus & Nonius monent. Vide quæ de vocabulis hujuscemodi scribit Ob. Giffanius in Indice Lucretiano, voce *Guberna.*

R E G O, & *rex.* (quod ex *regs* contractum,) quibusdam placet esse à ῥέζω, id est, *facio.* Isidorus, lib. de Prælatis, *regem* ait dici à *rectè agendo.* Sed hæc Stoica est allusio. Nam planum est esse a *rego.* Hoc Caninius & Nunnesius non absurdè pro *rago* dici putat: esseque id ab ἄρχω κατὰ μετάθεσιν. Sed imprimis assentio doctissimo socero meo, Francisco Junio, qui commentatio in Danielis cap. IV, suspicatur *rego*, omniaque ejus conjugata, venire à nomine *Rac*, quod Babylonius *regem* notabat: unde *Chanania* à principe aulicorum impositum nomen *Schadrac* à *schebda*, quod est *inspirare*, vel *effundere*, & *rac*, rex; quomodo Onkelos, Chaldæus Paraphrastes, exponit vocem illam *Abrec*, Genes. XLI. v. XLIII. ac idem patrem regis Josephum in Ægypto dictum scribit. Atque ab hoc *rac* etiam ἄρχω venire, planè arbitror. Unde, qui parasitos alerent, *reges* dicti sint: ostendimus in *Modimperator.* A *rego* est *regimen*, item *regulus*, item *regula*, de quo seorsim. Alias κανὼν vocatur. Ab eodem dicitur *regio*, quod antequam regiones fierent, provinciæ sub *regibus* essent. Μεταφορικῶς verò *regiones* in urbe dicuntur majores ejus partes: quæ dividuntur in *vicos*, ut membra minora. Composita à *rego* sunt, *arrigo*, *surrigo*, *corrigo.* Sed interdum *I* eliditur, ut in *pergo*: de quo seorsim, itemque *surgo.* Usus Plautus, vers. ult. Epid.

Plaudite, valete, lumbos surgite, atque extollite.

Sic in MSS^to Camerarii scriptum observavit clarissimus, & affinitate conjunctissimus, J. Gruterus. Dixit autem Plautus, *lumbos surgere*; quomodo apud Maronem de famâ in IV Æn. est:

—— *Tot surrigit aures.*

Gloss. vett. *Subrigit*, ὑπορθοῖ, ὑπανορθοῖ. *Subrigo*, ἀναβιβάζω, ἀνορθῶ. Itaque *surgere* dici videtur κατ' ἔλλειψιν pronominis *me*, *te*, *se.* Ut, *Sempronius surgit*, nihil aliud sit, quàm *subrigit se*, sive *extollit & erigit.* Nempe prior compositi pars est *susum* sive *sursum.* Vel dicendum *sub* quidem valere *subtus*: sed vim verbi esse, *ex imo erigere.* Vel simplex *regere*, ponitur pro composito *erigere*: ut *surgere* sit *sursum erigere.* *Erigo* verò non dubium, quin sit ab *e*, & *rego*, ut *dirigo* ex *dis* & *rego.* Quod non adderem, nisi Nunnesius traderet *erigo* esse ex ἐρείγω. Quemadmodum nec audiendus idem, cùm *surgo* κατὰ μετάθεσιν factum putat ex ὀρέγομαι, quod idem notat. A *surgo* est *desurgo.* Horatius, lib. II, sat. II.

Vides, ut pallidus omnis
Cœnâ desurgat dubiâ.

Quem locum respexit Glossographus: *Desurgit*, ἀφοδεύει, ὡς ἀφεδρῶν. Sed ἀφοδεύει legi debere, docuit Meursius, in Auctario Philologiæ, cui præierat Turnebus, lib. XVII Advers. cap. XVII. Putabat B. Vulcanius, notis in Glossas, propter illum Glossographi locum, sic apud Horatium legi debere,

Ut jugulent homines desurgunt noctè latrones.

Sed omnino recta est vulgata lectio. Nec Glossographus hunc, sed ante dictum Horatii locum respexit. Est verò *desurgere* ad secessum ire, ad exonerandum alvum, ut ibidem ex Scribonio Largo docet Turnebus. Verba sunt Scribonii: *Tenesmus, est irritatio ultimæ partis intestini directi, in quo sæpius libet desurgere sine mensura.* *Porrigo* quasi *porrò rego.* Pro eo κατὰ συγκοπὴν *porgo* dixit Corippus Grammaticus Africanus.

Huic ego sanantis, si qua est fiducia servis,
Grates semper ago, & pro munere carmina porgo.

Ita legi is locus debet, ubi ineptè editum *carmina posco.*

R E G U L A, *norma*, & *perpendiculum*, differunt: unde Cicero, lib. II Academ. Quæst. *Atqui si id crederemus, non egeremus perpendiculis, non normis, non regulis.* Citat Nonius. Discrimen verò ostendit Vitruvius, lib. VII cap. III: *Longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes exigantur.* *Regula* Græcis κανὼν: *perpendiculum*, κάθετος: *norma*, γνώμων. Primum, & postremum junxit quoque Lucianus in Harmonide. Ὁ γνώμων, φασὶ, καὶ ὁ κανὼν πάντων *norma, inquit, & regula tantum.* Dicitur *regula*, quia *regit manum illius, qui altitudinem explorat.* Græci quoque εὐθύγραμμον dicunt: Quasi dicas *rectilineam.* Nam lineæ rectæ ad *regulam* exiguntur. Sic vocat etiam Vitruvius, lib. I, cap. I.

R E I C U L U S, quod rejici meretur. Nonius Marcellus: *Reiculas oves, aut ætate aut morbo graves. Varro Cato, vel de liberis educandis: Et ut in grege opilio oves minus idoneas removere solet, quas reiculas appellat: sæpe enim unus puer petulans atque impurus inquinat gregem puerorum.* Usus quoque Cato, de Re R. cap. II. *Vendat boves vetulos, armenta reicula, oves reiculas.* Ita vett. codd. Ubi in plerisque, *Armenta delicula, oves deliculas.* Quod erit à *delicus*, ut hoc à *lacio*, unde & *lacti* nomen. Unde in vett. Glossis: *Delicum* (sed in iis malè *delitum* legere est) exponitur ἀπογαλακτισθέν. Atque idem docuerat Varro, lib. II de R. R. cap. IV. *Cùm porci depulsi sunt à mamma, à quibusdam delici appellantur, neque jam lactentes dicuntur.* Sed hæc *delici* vel *deliculi* notio (ut optimè monet doctissimus Meursius) locum apud Catonem non habet, ut omnino *reiculum* videatur præferendum. Invenias idem apud Varronem, lib. II de R. R. cap.... *Præterea scire oportet, quot utriusque generis faboles, quot reicula sint alienanda.* Sed mirum, quod Petrus Victorius, in cunctis se manuscriptis invenisse ait, *Quot epula.* Unde Josephus Scaliger legendum conjicit, *quot petila*, hoc est, strigolæ & macræ: vel *quot tædula*, hoc est, fastidiosæ: vel, quod imprimis probat, *quot pulla*, quando & Virgilius cavere jubet, ne aries maculis infuscet vellera pullis. In plerisque libris pro *reiculus* scribitur *rejiculus.* quod non improbo. Nam ut *rejicio* & *reicio* dixere, ita *rejiculus* & *reiculus.* *Reicio* est apud Maronem,

Tityre pascentes à flumine reice capellas.

Simile est *adicio* pro *adjicio*, apud Martialem, lib. X epigr. LXXXII. Item Manilium in sphæra:

His adice obliquos, diversaque fila trahentes.

Et in Apotelesmatis:

—— *Adice & civilia bella.*

Etiam *abicio*, *subicio*, *obicio* dixisse, ostendimus lib. II de Arte.

R E L I C I N U M *capillum* vocat Appuleius in Floridis, qui occiput versus refugit. Ac ita dici putant, quia *retro recellit*, ut Lucretius loquitur. Hoc si est, ita dicetur quasi *recilinus*, κατὰ μετάθεσιν. Quod durius est. Quare puto esse à simplici *Licinus.* Glossæ vett. *Licinus*, ἀνάθριξ. Ubi Bonaventura Vulcanius τετανόθριξ esse legendum suspicatur. Sed hoc aliud signat. Quare ἀνάθριξ, etsi insolens vocabulum, retineo, ut signet *capillum sursum reductum.* Nam ἀνὰ in compositione interdum valet *sursum*, ut in ἀναβιβάζω & aliis. De *Licino* suo loco dictum.

R E L I G I O, quâ, Augustino teste, significatur *cultus divinus*, à *relegendo* nomen accepit, si Tullium audimus. Ejus hæc verba, lib. II de Nat. Deorum: *Majores nostri religionem à superstitione separaverunt. Nam qui totos dies precabantur, & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati: quod nomen postea latius patuit. Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, dicti sunt religiosi ex relegendo, tanquam à deligendo deligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ est in religioso. Ita factum est in superstitioso, & religioso, alterum vitii nomen, alterum laudis.* Altera ἐτυμολογία est Masurii Sabini, ex cujus commentariis, quos de Indigenis, vel potiùs de Indigitamentis composuit, hæc verba excerpsit Gellius, lib. IV, cap. IX: *Religiosum est, quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum à nobis est. Verbum à relinquendo dictum, tanquam ceremonia à carendo.* Addit deinde Gellius: *Secundum hanc Sabini interpretationem templa ac delubra, quæ non vulgo ac temere, sed cum castitate ceremoniaque adeunda & reverenda & reformidanda sunt, magis quam invulganda. Sic dies religiosi dicti, quos ex contraria caussa propter ominis diritatem relinquimus.* Etiam à *relinquendo* deducit Aggenus Urbicus, lib. de limitibus agrorum. Etiam Macrobius, lib. III Saturnaliorum, cap. III, idem ἔτυμον addu-

adducit: ac similiter sensisse docet Servium Sulpitium. Ex horum igitur sententia *religio* a *relinquendo* dicitur, sive quia ea propter sanctitatem à nobis est remota: sive, quia cuncta, cùm ad religionem accedimus, omittere debemus. sive quia *religiosa* loca propriè sint, quæ relinquantur, nec amplius inserviant usibus humanis. Locus enim de cælo tactus, ovis bidentis, sive, ut placet Porphyrioni & Senecæ, agnæ albæ sacrificio Diis consecrabatur, manebatque inaccessus, & inhabitatus, quia eum, uti & res fulmine tactas, calcari nefas erat: uti scribit Cornutus in illud Persii,

Triste jaces lucis evitandumque bidental.

Tertium ἔτυμον est ab *re* & *eligo*, quod Augustinus adducit, lib. x de Civit. Dei, cap. iv, his verbis: *Hunc Deum religentes (amiseramus enim negligentes, unde religio dicta perhibetur) ad eum dilectione tendimus, ut perveniendo quiescamus.* Quartum ἔτυμον est Aggeni Urbici, De limitibus agrorum, qui geminum etymon adfert; unum superius commemoravimus: alterum his proponit verbis: *Religiosum à religando mentes, ne male agant homines.* Ac similiter Servius, in viii Æn. *Religio, id est, metus, ab eo, quod mentem religet, dicta religio.* Lactantius quoque, lib. iv, cap. xxviii. *Hac*, inquit, *conditione gignimur, ut generanti nos Deo justa & debita officia præbeamus, hunc solum noverimus, hunc solum sequamur. Hoc vinculo pietatis obstricti Deo, & religati sumus: unde ipsa religio nomen accepit: non, ut Cicero interpretatus est, a relegendo.* Ad hanc originationem adstruendam ibidem adducit hoc Lucretii, lib. i:

—— *Artis*

Religionum animos nodis exsolvere pergo.

Sequitur quoque hanc sententiam Augustinus, lib. de vera relig. cap. lv. & lib. i Retract. cap. xiii. Etiam à *religando* deducit vir doctissimus Desiderius Heraldus, Animadversionibus in quartum Arnobii: sed caussam aliquanto aliam adfert: nempe quod res divinæ & humanam vim superantes horrorem injiciant, animosque quasi teneant constrictos. Alibi certè monuimus à scriptoribus externis *religionem* non semel accipi pro *metu, atque horrore*: & hæc vicissim pro *religione* usurpari: ac *horribile* similiter pro eo poni, *quod sacrum est, tacitamque incutit religionem.*

Remulcum, quod apud Cæsarem, Livium, Ausonium, alios legas, esse *naviculam* putat Doletus: sed ejus errorem ubertim refellit Floridus Sabinus, Subsecivarum Lect. cap. iii. Quid verò sit, docet Festus. *Remulco*, inquit, est, *cum scapha remis navis magna trahitur.* Sententia est, *remulcum* dici, cùm scapha *remis* utens trahit navem majorem sibi alligatam. Isidorus, lib. xix, cap. iv. *Remulcum funis, qua deligata navis trahitur vice remi. De quo Valgius:*

Hic mea me longo succedens prora remulco

Lætantem gratis sistit in hospitium.

Nonius censet esse à *mulcendo*. Sic enim scribit: *Remulcare dictum, quasi molli & leni tractu ad progressum mulcere.* Ubi & Sisennam hoc verbo usum ait in secundo Hist. Sed de etymo valde fallitur. Nam est ea vox à Græcis, qui quod Latinis est, *remulco trahere*, id dicunt ῥυμουλκεῖν, nempe quasi ῥύμασιν ἕλκειν· hoc est, *loris funibusque trahere.* Nam ῥῦμα, *funis, quo trahunt remulcum*, à ῥύω, *traho.* Pro *remulco* etiam *promulco* dixere: si verè Festus: *Promulco*, inquit, *agi dicitur navis, cum scapha ducitur fune.* Sed non invenio quemquam ita veterum locutum. Cæterùm non solùm *remulco* trahitur navis, quæ scaphæ alligata: sed etiam quæ oram legens ab homine, seu pedite, seu equite protrahitur. Ac, ni valde fallor, eodem respexit Varro Marcipore, cùm apud Nonium in Equiso ait:

Quam nautici equisones per viam, qua ducerent lora.

Neque enim assentiri possum Antonio Delrio, qui suis in Senecæ Medeam commentariis, pag. x, per *equisones nauticos* gubernatorem intelligebat, eo tralationis genere, quo *aurigam* pro eo Ovidius & alii dixere.

Remus, juxta Isidorum, lib. xix, cap. ii, *à removendis & recutiendis fluctibus dictus.* Sed hoc longè petitum. Uti & quod Scaliger, lib. iv de R. P. dici ait quasi *ramum*, idque à *radendo.* Caninio placet esse à ῥυμὸς, ut à ῥυμουλκῶ *remulco.* Sed significatio non satis convenit: ut apparet ex iis, quæ dicebamus in *Remulco.* Quare malim deducere ab ἐρετμὸς præciso *E* & eliso *T.* A *remus* est *remex*, item *remipes*, lembi epitheton, quia *remis* tanquam pedibus progreditur sive ambulat, ut loquitur Cato. Ausonius, in Mosella:

Remipedes certant medio cum flumine lembi.

Ab eodem sunt *biremis*, & *triremis*: de quo seorsim. Etiam ex Perotti sententia à *remo* est *remilium*, ut propriè significet, quod *repandum* est *instar remi, qui reflexus in aqua videtur. Remilium esse repandum*, ex Festo constat, & Glossis Isidori.

Ren à *rivus.* Isidorus, lib. xi, cap. i. *Renes ait Varro dictos, quod rivi ab his obsceni humoris nascuntur. Nam venæ & medullæ tenuem liquorem desudant in renibus, qui liquor rursum calore Venereo resolutus decurrit.* De Varrone idem antea scripserat Lactantius, lib. de opificio Dei, cap. xiv. Sed potiùs ut *rivus*, ita & *renes* sunt à Græco ῥέω, hoc est, *fluo*: vel Hebræo רוּ, quod itidem *fluere* notat. Caussa nominis erit, quòd *serosus humor per renes decurrat.* Petrus tamen Nunnesius existimat *rien* (sic enim veteres dixere, ut constat ex Prisciani lib. v) venire à Græco νεφρὸς, quod idem notat. A *ren* seu potiùs *rien* est Belgicum *nier* τῷ μετάθεσιν.

Reor à *re* deducit Sipontinus, ut propriè sit *rem censeo*, sive *puto.* In mentem venit, posse etiam deduci à ῥέω, quod idem ac ἐρέω, hoc est, *dico.* Nam quia *sermo* est *imago cogitationis*; & *cogitatio, rei*: hinc est, quòd facilis ab uno ad aliud fit translatio. Sic *verbum* pro *facto* Hebræis est frequens: & ipsum *Res* putabat Josephus Scaliger esse κατ' ἀντονομασίαν è ῥῆσις, quod est *dictum*: suntque multa hujusmodi. A *reor* est *ratus* & *ratio*, teste Festo. Quod nisi manifestum foret, existimari posset, *ratio* esse ab Hebræo רצון, *ratson*, id est, *voluntas.* Quia multis, ut ait poëta, *stat pro ratione voluntas.* Ab *ratio* est *ratiocinor*, ut à *sermo*, *sermocinor.* A *ratus* est superlativus *ratissimus*: quo, Festo teste, usus Cato adversus Thermum: *Erga rempublicam multa beneficia ratissima atque gratissima. Rato* opponitur *irritum*, quasi *non ratum.* Scribitur vel gemino *RR*, ut voluit Scaurus, vel per *N* & *R inritus*, quod in veteribus monumentis invenitur. Nam usque ad M. Aurelii Antonini tempora integras servabant præpositiones, ut è veteribus se monumentis observasse ait Pierius in iv Æn. Non tamen id ubique verum est. Quando, ut idem agnoscit, *Accipio* gemino *CC* Pompeii Magni ætate scribi solet: ut colligere est, ex inscriptione in Minervæ delubro, quam ex manubiis condidit. In ea enim legere est: *In deditionem acceptis.* Et, *In fidem acceptis.*

Repagulum, quia *panguntur* & *repanguntur.* Veteres enim *pago* dixere, unde *pagina.* Festus: *Repagula sunt, ut Verrius ait, quæ patefaciendi gratiâ ita figuntur, ut ex contrario, quæ oppanguntur.* Gloss. *Repagula*, κατωκλῆρες.

Repente, unde *repentinus*, est à *repens*, hoc est, *subitus.* Venit à ῥέπω, hoc est, *vergo, inclinor, propendeo.* Nam quo quid propendet, eò subitò fertur: ut videmus in lance: unde ἐν ῥοπῇ, *in momento.* Perottus volebat κατ' ἀντίφρασιν esse à *repo*, quòd reptilia sint tarda. Sed ἀντίφρασιν jam sæpius explosimus. Præterea obstat modulus prioris syllabæ. Est correpta. Lucretius, lib. v.

Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu.

Maro in xii.

—— *Quæ re ista repens discordia.* ——

Ita & Servius & Donatus legere: ubi in quibusdam legitur *recens discordia.* Cicero, Tusc. Quæst., lib. iii. Euripideum versum ita expressit:

Ne me imparatum cura laceraret repens.

Ubi qui *recens* legendum esse conjectant, planè frustra sunt. Usus & Seneca in Medeâ Act. v, Sc. ult.:

—— *Quid repens adfert sonus.*

Et in Troad. act. iii, sc. i.

Quis te repens commovit adflictam metus.

Item Statius, lib. vii Theb.

—— *Vocisque repens singultus apertum*

Interclusit iter.

Valerius Flaccus, lib. ii.

—— *Vox inde repens ut perculit urbem.*

Ubi

Ubi malè quidam *recens*. Eodem libro invenies:

—— Ecce recens consurgere Ponto
Bellua.

Claudianus, lib. II de raptu Proserp. vers. CLV.

Ecce repens mugire fragor, confidere turres.

Sed & in prosa invenitur. Cicero, lib. III Tuscul. *Quamquam hostium repens adventus magis aliquanto conturbat, quam exspectatus.* Varro, lib. VI de L. L. *Nam repens ruina aperuit*, &c. Livius, lib. I. *Repens ex agris tumultus allatus pro nuncio fuit.* Tacitus, lib. VI Annal. *Neque discerneres alienos à conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens aut vetustate obscurum.* Et lib. I Histor. *Sed sceleris cogitatio, incertum an repens, studia militum jampridem spe successionis, aut paratum facinoris affectaverat.* Et lib. II Histor. *Atque illum jam supremas curas agentem, repens tumultus avertit.* Et lib. IV. Hist. *Cum accursu tot provinciarum exstingui repens perfidia potuerit.*

RES unde veniat, mirificè somniant grammatici quidam ac scholastici. Adferam verba unius Amandi Bellovisii in Declar. diffic. term. cap. IV: *Res dicitur dupliciter, secundum quod diversimode de diversis dicitur. Dicitur enim res secundum grammaticos à ratus, a, um; & quia ratum est idem quod firmum, ideo res dicitur de entibus, quæ habent firmam entitatem, quæ sunt entia realia, sicut lapis. Alio modo dicitur res à reris, & quia hoc verbum reor importat actum intellectus & rationis, ideo etiam res dicitur de entibus, quæ non habent firmum esse reale, sed solum habent esse rationis, sicut secundæ intentiones. Et sic patet, quod res, quod est transscendens, dicitur de entibus realibus, prout dicitur à ratus, a, um: & de entibus rationis, prout dicitur à reor reris.* Hæc Bellovisius, quem ut multi in errorem induxere, ita in errore sequuntur multi. Rectiùs Cæsar Scaliger, in Theophrasti lib. V de causs. Plant., cap. III. *Res*, inquit, *à pecore, quæ opes erant antiquorum*, ῥῆς, & ῥῆν, & ῥῆνη. Censet igitur esse à ῥὴν, quod est *ovis, pecus*: unde Hippocrati ῥηνίκες, *ovilla aut agnina pelles*. Item ῥηνος [illegible], Etymologo, ὁ καλλιπρόβατος. & πολύῤῥηνοι, qui pecora habet multa. At Josephus Scaliger Notis in Cirin factum ait à *reses*, hoc esse à ῥῆσις, quod à ῥέω, *dico*. Ita propriè notabit *dictum*: sed pro *facto* ea ratione usurpetur, quomodo & Hebræi *verbum* dicunt pro *facto*, Homerus ἔπος pro eodem, & Maro *dictum* in Ciri:

Quæritur ex omni verborum injuria dicto.

Et Plautus, Casin. act. V, sc. ult.

Feci ego istac dicta, quæ vos dicitis.

Ubi *dictum* est *res ea, quæ dicitur.* Tertia sententia Martinii est, ut sit à ῥέζω, *facio*. A cujus præterito ἔοργα est ἔργον. Quare *res* & ἔργον idem erunt. Quarta sententia est Becmani. Putà ut contractum sit ex רכוש, *rechus*: quod notat *rem, opes, facultates, quicquid homo sibi acquirit*, à רכש, *acquisivit, comparavit*. Est & quincta Angeli Caninii, ut sit à Punico *reis*, sive Hebræo ראש, quod *caput* ac *summam* notat. Sed si extra Græciam abeundum, alterum illud malim. Sed imprimis placent qui à Græco ῥέζω origine arcessunt, ut propriè *factum* notet, ac κατ' ἐξοχὴν deinde ad quidlibet transferatur. [à χρέος, vel potius à ῥέζειν, ῥέδειν, ῥέεδειν, Dorice, & ῥέξαι.]

RESEDA herba à *resedo*, quia morbos sedaret. Plinius, lib. XXVII, cap. XII: *Circa Ariminum nota est herba, quam resedam vocant. Discutit collectiones inflammationesque omnes: Qui curant eâ, addunt hæc verba: Reseda morbos, reseda. Scisne, quis hîc pullos egerit? Radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesque despuunt.*

RESINA, teste Isidoro, lib. XVII, cap. VII, est à Græcis, quibus dicitur ῥητίνη· unde οἶνος ῥητίνην ἐπιπολάζει ἔχων, apud Dioscor., lib. V cap. X, & οἶνος ῥητινίτης, ejusd. lib. cap. XXXV. Martial., lib. III, ep. LXXVII.

Resinata bibis vina, Falerna fugis.

Resina etiam pilos evellebant in amatorum gratiam: unde Juvenali *resinata juventus*, pro *molli*.

RESTES, inquit Isidorus, lib. XIX, cap. IV. *sive quòd rates contineant, sive quòd iis retia tendantur.* Sed potiùs ejusdem originis est ac *rete*, nempe à רשת, quod est *rete*. Vel cum Perotto dicemus, ut à *prasto, prastes*; ab *antisto, antistes*, sic à *resto* esse *restes*, quòd ligata stare faciant. [à ῥυμάζειν, ῥυτῆρες & ῥυστῆρες.] Hinc *restiarius* & *restio*, quæ sic distinguit Cornelius Fronto: *Restiarius*, inquit, *qui facit; restio qui vendit.* Sed discrimen id, nec usu veterum, nec aliarum vocum ἀναλογίᾳ comprobari potest.

RESTIBILIS *ager* quis sit, docet Festus, his verbis: *Restibilis ager dicitur, qui continuo seritur farreo spico, id est, aristato. Quod ne fiat, solent, qui prædia locant, excipere. Restibilis terra* opponitur *vervacto*, sive *novali*. Varro, lib. I de R. R. cap. XLIV: *Illud quoque multum interest, in rudi terra, an in ea seras, quæ quotannis obsita sit, quæ vocatur restibilis; an in vervacto, quæ interdum requierit.* Idem, lib. IV de L. L. *Ager restibilis, qui restituitur ac reseritur quotquot annis: contrà, qui intermittitur, à novando novalis.* Unde existimare aliquis possit, sic vocari à *restituendo*, quia seges quotannis restituitur. Ac videtur pro hac sententia facere locus ille Plinii, lib. XVI, cap. XXXII: *Antandri platanus etiam circumdolatis lateribus restibilis sponte facta vitaque reddita.* Sed ἀναλογία repugnat. Quia sic diceretur *restituibilis*. Est igitur à *resto restibilis*; ut à simplici *sto, stabilis*; ab altero *composito presto, prostibilis*: quo utitur Plautus, Pers. Act. V, Sc. ult.

Hic faceret te prostibilem propediem,

Id est, *ut prostares. Restibilis* verò, quia novali quiescente hic restat. Nam fecunditas ejus in alterum quoque restat annum. *Restare* enim est *resistere, perseverare, durare.* Ut apud Propertium:

—— Dum restat barbarus Hector.

Græci *restibilem* vocant παλιμβλαστῆ, quia proximo anno *iterum germinat*, ac segetem producit. Vide *Novalis* & *Vervactum*.

RETE *ab raritudine*, inquit Varro, lib. IV de L. L. [à ῥύεσθαι.] Ex Isidori autem sententia, lib. XIX, cap. V. *sive à retinendis piscibus, sive à restibus, quibus tenditur.* Nunnesio placet *rete* esse ab ἐρκος verso K in T. Sed tum *restis*, tum *rete*, sive, ut veteres dixere, *retis* est ab Hebræo רשת, hoc est, *rete*. Ab eo ὑποκοριστικῶς Varroni lib. IV de L. L. *reticulum*, muliebre capitis tegumentum, quod capillum continet: quomodo usus quoque Juvenalis, sat. VI.

Reticulumque comis auratum ingentibus implet.

Alias quoque ejus notiones ex Lexicographis pete. Ab *reticulo*, Vitruvio, lib. II, cap. VIII: *reticulatum opus*, quod Græcis similiter δικτυωτὸν, quia δικτύων sive *retium instar sit cancellatum*: uti in Augusti Mausoleo Romæ videre est. A *reti flumina* dicuntur *retari*, hoc est, *retis purgari*, quod fiebat, ne virgulta moræ quid aut periculi adferrent navibus. Vide Gellium, lib. XI, cap. XVII. Ab eodem dictus *retiarius*. Isidorus, lib. XVIII, cap. LIV: *Retiarius ab armaturæ genere in gladiatorio ludo contra alterum pugnantem occulte ferebat rete, quod jaculum appellatur, ut adversarium cassade insistente operiret, implicitumque viribus superaret.* Juvenalis, sat. VIII, ubi Gracchum *retiarium* pugnantem describit:

Postquam vibrata pendentia retia dextra
Nequicquam effudit.

Origo exemplumque armaturæ ejus à Pittaco, uno ex sapientibus septem, qui à Phrynone provocatus ad singularem pugnam, piscatorio indutus schemate pugnavit, & *reticulo* quidem eum involvit, involutum autem tridente & pugione impulit atque occidit. Auctores Strabo, lib. XIII. Plutarchus, lib. de Herodoti malignitate; & Diogenes Laërt. in Pittaco. Cætera de *retiariis* apud Lipsium vide, Saturnal. lib. II, cap. VIII.

RETRIX, à ῥεῖθρον, *fluentum*, quod à ῥέω, *fluo*, Festus: *Retricibus cum ait Cato, in ea, quam scripsit, cum edissertavit Fulvii Nobilioris censuram, significat aquam eo nomine, quæ est supra viam Ardeatinam inter lapidem secundum & tertium, quâ irrigantur horti infra viam Ardeatinam, & Asinariam, usque ad Latinam.*

RETRO ire, proverbio loquelari; nisi hoc ab illo esse malis. Priscianus in fine quartidecimi libri: *R E videtur à retro per apocopam factum, sicut & ipse sensus manifestat. Respicio, retro spicio; reverto, retro vertor; recurro, retro curro. Vel ab hoc natum est adverbium, quomodo ab ex extra.* Eadem pene apud Alcuinum legas in Grammaticis. Omnino autem posterius malim: *Retro* verò dicitur, quasi *reitero*: ut omnino poste-

posterius sit quàm *re*. Ab eo est *retrorsum*, quasi *retroversum*; ut *antrorsum* quasi *anteversum*; *rursum* quasi *reversum*; *prorsum* quasi *proversum*: ut etiam docet vetus Terentii interpres, in Adel. Act. I, Sc. I. Idem in illud Hec. III, I: *Cursari rursum prorsum*: *Rursum*, inquit, *propriè retro*, *prorsum ante significat*: & *est proverbiale*. Sic Ennius:

Rursum prorsum reciprocat fluctus feram.

Plaut. Epid. II, II.

Cœpi rursum versum ad illas paullatim accedere.

Vide & *Prosa*.

Reus, [à χρεῖος vel χρέως. unde χρεῖε, ὑπεύθυνος, *culpæ obnoxius*. vide *Res*.] a *re*, quia *ejus res*, hoc est, *caussa*, *agitur*. *Res* enim non tantùm de *Venere* dicitur, ut cùm dicimus, *rem habere*: aut de *imperio*, quomodo Tacitus aliquoties *rem Romanam* dixit, pro *imperio Romano*: sed etiam *caussam* sive *litem*, unde Jurisconsultorum verba in actionibus usitata, *rem sive litem*, quomodo & Varro locutus, libb. de L. L. Ridet hoc nomine Jurisconsultos Cicero pro Murænâ: *Jam*, inquit, *illud quidem mihi mirum videri solet*, *tot homines*, *tam ingeniosos*, *per tot annos*, *etiam nunc statuere non potuisse*, *utrum diem tertium an perendinum*, *judicem an arbitrum*, *rem an litem dici oporteret*. Equidem quòd hæc conjunxerint Jurisconsulti, id factum puto ob vocis ambiguitatem, quo posterius esset ἐξήγησις prioris. *Reus* autem vocatur *omnis qui arguitur*, unde & Cicero *Milonem* vocat *reum*, cujus innocentiam tuetur. Diximus hac de voce etiam in Oratoriis, lib. III, cap. II. A *reus* est *reatus*, quo significatur *status rei*, sive *tempus quo reus nec absolutus est*, *nec damnatus*: quo tempore non *reus* modò, sed etiam propinqui & affines non capillos aut barbam tondebant, non candidâ sed obsoleta tritâque veste uti solent. Valer. Max. lib. VI: *Ordinum dissensione magis*, *quàm culpâ suâ*, *reus factus*, *nec obsoletam vestem induit*, *nec insignia senatoria deposuit*, *nec supplices ad genua judicum manus tetendit*. Imò & qui injurias perpessi, sordes hasce assumebant, cùm supplices venirent ad Senatum. Cic. ult. Verr. *Aspicite*, *aspicite*, *judices*, *squallorem sordesque sociorum*. *Est hic Sthenius Thermitanus*, *cum hoc capillo atque veste*, *domo sua expilata furtorum tuorum mentionem non facit*, &c. Ab hoc squallore capillorum & barbæ, vestiumque sordibus, *sordidati* dicuntur Verrina III, atque alibi.

R H

Rha, radicis genus. Hesych. Ῥᾶ, ῥιζίον τι. Sic vocatur à *Rha fluvio*, juxta quem crescit. Ammianus Marcell. lib. XXII: *Huic* (Tanai) *vicinus est amnis*, *in cujus superciliis quadam vegetabilis ejusdem nominis gignitur radix*, *proficiens ad usus multiplices medelarum*. Aliter *Rheon* dicitur. Aëtius, Ῥᾶ, τουτέστι ῥῆον. Meminit & Dioscorides, qui de loco convenit cum Ammiano. Nam ait nasci ἐν τοῖς ὑπὲρ Βόσπορον τόποις. Item Plinius, lib. XXVII, cap. XII, qui *Rhacomam* vocat: *Rhacoma*, inquit, *affertur ex his*, *quæ supra Pontum sunt regionibus*. Etiam *radicem Ponticam* appellat Cornelius Celsus. Sed unde *Rhacoma*? Fortasse *rhaica* scribendum. Nempe ut à *Rha* ἀναλόγως hæc radix *Rhaica* dicatur. Quæritur, idemne sit, quod nunc *rhabarbarum*, hoc est, *rha barbaricum*, nuncupatur. Ita sensit Isidorus, Orig. lib. ..., cap. ... ubi sic scribit: *Rheubarbarum*, *sive Rheuponticum*: *illud*, *quod trans Danubium in solo Barbarico*: *istud*, *quod circa Pontum colligitur*, *nominatum est*. *Rheu autem radix dicitur*. *Rheubarbarum* & *Rheuponticum* idem facit. At *rhea* est *rheon* sive *Rha*, & ex eo, quod *Ponticum* vocat, liquet idem esse *herba supra Pontum crescens*. Sed fallitur Isidorus. Nam *rha*, sive *radix Pontica*, adstringendi vim habet. Nam στυπτικὴν ei tribuunt Dioscorides, Aëtius, alii. At *rhabarbarum* laxat, ut omnes sciunt. Nempe *rhabarbarum nostrum* est *centaureum majus*, quod officinæ pro *rha Pontico* divendunt. Et simile ei est, ut facile sit imponere. Nam & Dioscorides ait *Rha* esse ῥίζαν μέλαιναν παραπλησίαν τῷ μεγάλῳ κενταυρίῳ. Nimirum radix ea *rha* vocatur *ob similitudinem cum rha Pontico*: atque ad ejus discrimen vocatur *rha barbaricum*: idque à *Barbaria*, non illa *Africæ*, sed *Asiæ*, regione nempe *Æthiopiæ*, inter sinum Arabicum & Persicum interjecta, ac Troglodyticæ vicina: quod liquet ex Ptolomæo, & Marciano Heracleota, atque item Stephano, cujus unius verba ponam: Ἔστι καὶ χώρα περὶ τὸν Ἀράβιον κόλπον Βαρβαρία, ἀφ' οὗ καὶ Βαρβαρικὸν πέλαγος.

Rhapsodiæ dicuntur *libri Homerici*, unde castissimus scriptor Cornelius Nepos in Dione: *Non tulit hoc animo æquo Dion*, & *versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia*, *in quo hæc sententia est*: *Non posse bene geri rem multorum imperiis*. De nominis caussa non convenit inter veteres ipsos. Plerique ex eo sic dici putarunt, quia poëtæ epici, sive sua illi, sive aliena recitarent, ῥάβδον sive *virgam lauream* manu tenerent. Atque hæc caussa cur Hesiodus in Theogonia dicat & sibi à Musis datum esse δάφνης ἐριθηλέος ὄζον, *prævirida ramis laurum*. Ac meminit quoque ejus rei Pausanias in Bœoticis. Sed quò minus iccirco hinc deducamus, ἀναλογία facit. Nam ut à λύρα & ᾠδὴ est λυρῳδός, *lyricen*; ab αὐλὸς & ᾠδὴ est αὐλῳδός, *tibicen*; sic à ῥάβδος & ᾠδὴ esset ῥαβδῳδός, quasi dicas *ramicen* sive *lauricen*. Rectiùs igitur Philochorus voluit esse ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν τὰς ᾠδάς, τουτέστι συντιθέναι, à componendis carminibus. Ῥάπτειν propriè *suere*, quo de *versibus* usi, ut dixere ὑφαίνειν μῦθον, ac Latini *texere carmen*. Sic firmitur in istis Hesiodi, ut ajunt, versibus, quos veteres citant Grammatici, ut Homerum & Hesiodum vixisse eodem tempore ostendant:

Ἐν Δήλῳ τότε πρῶτον ἐγὼ καὶ Ὅμηρος ἀοιδοὶ
Μέλπομεν ἐν νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδὴν
Φοῖβον Ἀπόλλωνα χρυσάορον, ὃν τέκε Λητώ.

Est & tertia opinio eorum qui à ῥάπτω quidem & ᾠδὴ deducunt: sed solis Homeri carminibus ῥαψῳδίας vocem putent convenire. Hæc verò sic vocari, quia cùm ante dissipata essent disjectaque, à Pisistrato, vel filio ejus Hipparcho, in libros seu rhapsodias digesta sint: ut & Cicero scribit, lib. III de Orat. Valde hanc sententiam firmant, quod Pindarus τοὺς Ὁμηρίδας vocet ῥαπτῶν ἐπέων ἀοιδούς, *consutorum carminum cantores*. Sic enim scribit: Ὅθεν περ καὶ Ὁμηρίδαι ῥαπτῶν ἐπέων τὰ πόλλ' ἀοιδοὶ ἄρχονται Διὸς ἐκ προοιμίου. Ubi sic scholiastes: Τῆς Ὁμήρου ποιήσεως μὴ ὑφ' ἓν συνηγμένης, σποράδην δὲ ἄλλως, καὶ κατὰ μέρος διῃρημένης, ὁπότε ῥαψῳδοῖεν αὐτὴν εἱρμῷ τινι καὶ ῥαφῇ παραπλήσιον ποιεῖν εἰς ἓν αὐτὴν ἄγοντας. Ῥάπτω verò κατὰ μετάθεσιν à תפר, *consuit*.

Rheda vehiculi genus apud Ciceronem, Cæsarem, Horatium, unde *rhedarius* Ciceroni, & Varroni: item *epirrhediam*, ex Græco ἐπὶ, & *rheda*, ut ad verbum sit *accerca*, siquidem ea vox, (quod in conjectaneis censet Scaliger) fit ex *ad*, & *carrus*. De *epirrhedio*, & *rheda*, sic Fabius, lib. I, cap. V: *Nam cùm sit præpositio* ἐπὶ *Græca*, *rheda Gallicum*: *nec Græcus tamen*, *nec Gallus*, *utitur composito*. Sanè Germanis, ac Belgis (quorum lingua olim eadem ac Gallorum fuit) hodieque *reden*, aut *ryden*, est *equo*, aut *curru vehi*. Inde igitur *rheda* quin sit, dubium non est. Ut omnino fallatur Isidorus, qui lib. XX, cap. XII, *redam* censet dici, quasi *rotam*, quia haberet quatuor rotas.

Rhenonum meminit Varro, lib. IV de L. L. Cæsar lib. VI de Bello Gall. Sallustius apud Charisium, Servium in III G. & Isidorum lib. XIX, cap. XXIII, Sidonius, lib. IV, epist. XX. Erant Gallorum Germanorumque velamenta pellicea ab humeris dependentia usque ad umbilicum. Ita autem dicebantur, non à *renibus*, quorum calorem tueantur ac conservent, ut quidam commenti sunt: neque, quod Isidorus censet, à *Rheno* Germaniæ flumine, cujus accolæ eo frequenter utantur: Sed vel à ῥινός, quo *pellis* significatur: vel à ῥηνός, hoc est, *agni*, ut propriè signet *pellem agninam*. Dixerit aliquis Gallicum tegumentum potiùs à Gallica voce, quàm Græca, derivari. Sed cogitandum quàm multa Galli acceperint à Massiliensibus, quibus sermo erat Græcus. De *rhenonis* voce, si voles, vide è veteribus Servium & Isidorum, locis, quos indicavimus: è junioribus Ludovicum Carrionem, lib. III Antiq. Lect. cap. II, Henricum Stephanum de Latinitate suspecta, cap. VIII, Savaronem ad Sidonium, lib. IV, epist. XX.

Rhinoceros animal Græcum nomen est. Nam gentibus, ubi vivit, aliter dicitur, ut Curtius ait initio libri noni. Latinè appelles *naricornem*. Dio, lib. LII. Ὁ δὲ ῥινόκερως τὰ μὲν ἄλλα ἐλέφαντί πῃ προσέοικε, κέρας δέ τι καὶ αὐτὴν τὴν ῥῖνα προσέχει, καὶ διὰ τοῦτο οὕτω κέκληται. *Rhinoceros autem cætera elephanti similis est*: *cornu autem ex ipsa nare prominens habet*, *hincque*

suum

suum nomen invenit. Sed negotium viris doctis facessit locus poëtæ, libello de spectaculis, qui Martiali tribuitur vulgo. In eo enim, Epigr. XXII. quod est de *rhinocerote* & *uro*, sic legere est:

Namque gravem gemino cornu sic extulit ursum:

sive, ut recte emendabat Janus Duza, *sic extulit urum.* Cæsar Scaliger, exercit. CCV ad Cardanum, respondet *rhinocerota* præter grandius *cornu*, quod in *nare* habet, & à quo nomen accepit, alterum habere minutum super illud: quod & Pausanias antea scripserat. Huc igitur summus ille vir respexisse Martialem arbitratur. Verum obstat sententiæ isti, quòd solùm pugnæ se parat majori illo cornu, quod in nare habet: alterum verò illud ita est exiguum, ut eo gravis esse hosti suo non possit. Quod præter alios Plinius satis indicat lib. VIII, cap. XX. Quare recta est sententia doctissimi Scriverii nostri, qui verba illa *gravem gemino cornu* refert, non ad *rhinocerota*, sed ad *urum*, cui tantæ sunt magnitudinis cornua, ut binas impleant urnas, iisque populi Septentrionales utantur pro poculis: ut Plinius testatur lib. XI, cap. XXXVII: *Rhinocerotem quidam esse ajunt bovem Ægyptium*: ut ait Festus: Pro quo alii *Æthiopicum* tradunt, ut Pausanias in Eliacis & Bœoticis. Curtius initio noni libri ait *Rhinocerotas* etiam in Indiæ montibus ab Alexandro repertos. Quod si est, necesse est eò adductos ex Æthiopia, vel aliunde. Vel dicendum Curtium sui oblitum. Nam lib. VIII retulerat nullos in India esse *rhinocerotas.*

RHOMBUS, ῥόμβος, ἀπὸ τοῦ ῥέμβεσθαι, hoc est, *in gyrum agi.* Muliebre erat instrumentum: sed quo & veneficæ uterentur in incantationibus. Meminit Theocritus in Pharmaceutria. Item Ovidius, lib. II Amor. el. VIII:

Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equæ.

Et Propertius, lib. III, el. IV:

Non me moribus illa, sed herbis improba vicit
Staminea rhombi ducitur illa rotâ.

Quibus ex locis videre etiam est, quid *rhombus* sit. Est & *rhombus* figuræ geometricæ genus. A quo & *piscis rhombi* nomen accepit. De eo vide Plinium, lib. IX, cap. XX. Sed omnes referre ejus vocis notiones, non est hujus instituti.

RHOPALIUS *versus* quis Grammaticis dicatur, & unde ea sit appellatio, docet his verbis Marius Plotius de Metris: *Rhopalius versus à monosyllabo verbo incipiens gradatim crescit, & ῥοπαλον, id est, Herculis clavam imitatur, ab angusto & tenui in latitudinem desinens, ut,*

ὦ μάκαρ Ἀτρείδη, μοιρηγενὲς ὀλβιοδαίμον.

Latinum non reperi, sed potuit illum Virgilius versum verba commutans sine sensus læsione formare,

Quarum quæ forma pulcherrima Deiopeia,

Ut sit sic,

Quæ quarum facie pulcherrima Deiopeia.

Sed hic durior structura. Mollius istoc:

Spes Deus æternæ stationis conciliator.

RHYTIUM, Græcis itidem ῥυτὸν, aut ῥύτιον, poculi genus referens cornu. Martial.

Cùm sint crura tibi, simulant quæ cornua Lunæ,
In Rhytio poteras, Marce, lavare pedes.

Ῥυτὸν ἀπὸ τῆς ῥύσεως, hoc est, *humoris fluxu*, dicitur: ut Dorotheus Sidonius tradidit, teste Athenæo, lib. XI, ubi plura de hoc vase.

RI

RICA quid sit, ne inter veteres quidem satis convenit. Apud Nonium quidem legas: *Rica est, quod nos sudarium dicimus.* At Festus hoc pacto scribit: *Rica est vestimentum quadratum fimbriatum, purpureum; quo Flaminica pro palliolo mitrave utebantur, ut Verrius existimat. Titinius, Ricâ ex lana succida alba vestitus. Alii dicunt pallium esse triplex, quod conficiunt virgines ingenuæ patrimæ matrimæ, quod cæruleo colore infectum lavetur aquâ purâ. Alii quo Flaminica cingat pileum.* Et paullò pòst: *Rica & ricula vocantur parva ricinia, ut palliola, ad usum capitis facta. Granius quidem ait esse muliebre cingulum capitis, quo pro vitta Flaminica uteretur.* Si rectè Granius, erit rica à ῥῖκος, quod *cingulum* notat, Hesychio teste. Sanè id etymon magis est verisimile, quàm quod adfert Varro, lib. IV de L. L. *Rica a ritu, quòd Romano ritu sacrificium feminæ cùm faciunt, capita velant.* Unde itidem videmus, *capitis* esse *velamentum.* Ut ex illo Turpilii Veliterna apud Nonium in Rica: *Interea adspexit virginem injectam in capito riculam indutam ostrinam.* Et hoc Cæsaris Germanici de Engone:

—— *Et ore*
Velato, tristique genas abscondita rica.

In vulgatis est *ripa:* sed *rica* legi debere, observat in Conjectaneis Scaliger. Ubi & monet, *ricam* propriè esse *virgineum flameum*, quod Græci καλύπτρην vocant. Idem sic Gellii locum emendat, lib. X, cap. XV: *Et quod in rica surculum de arbore felici habet.* Ubi vulgò, *quod in rica surculum.* Porrò vel ex illo Germanici loco, ubi *tristem ricam* dicat, cognoscere est aliud *ricam* esse, aliud *flameum:* contra quam Scaligero visum. A *rica* dici *ricinium*, satis docent verba ex Festo allata. Idem ex eo cognoscitur, quòd *rica* sit vestimentum quadratum, ut Festus ait, ac de *ricinio* sic idem Festus: *Ricinium omne vestimentum quadratum. Ii, qui duodecim interpretati sunt, esse dixerunt virilem togam, quâ mulieres utebantur, prætextam clavo purpureo: unde ricinati mimi planipedes, quam rem diligenter exsequitur Santra libro secundo de antiquitate verborum.* Addo, quòd *rica*, & *ricinium*, ut affinia, conjungantur à Novio, veteri poeta, in Pedio, apud Nonium: *Mollicinam, crocotam, chirodotam, ricam, ricinium.* Ac apud eundem Nonium sic versus ille Lucilii, ex sat. II, concipitur in plerisque libris:

Ricini aurati, rica, & oraria mitra.

Sive, ut in aliis:

Ricini & aurati.

In nonnullis tamen, etiam Aldina, pro *rica* est *cica:* proque *ricini* in Merceriana est *hyodyti.* Imò in Novii quoque loco libri aliqui solùm habent *ricam*, ut Aldina, vel solùm *ricinium*, ut quidam MSS^{ti}. Sed optima omnium editio Merceri *ricam* & *ricinium* retinet. Itaque in ea sententia persisto, *ricinum* & *ricinium* esse à *rica:* ac proinde falli Servium, qui ea putat esse à *reiciendo*, hoc est, *rejiciendo:* quomodo Maro ait *reice capellas.* Verba Servii sunt ista in I Æn. *Et sexus omnis & conditio toga utebantur: sed servi nec colobia, nec calceos habebant. Togas autem etiam feminas habuisse, cycladum, & ricinii usus ostendit. Ricinium autem dicitur ab eo, quòd post tergum rejicitur, quod vulgo Mavorte dicitur.* Servio tamen præivit hac parte Varro ipse. Sic enim scribit in IV de L. L. *Antiquissimi amictus ricinium, id quod eo utebantur duplici, ab eo quod dimidiam partem retrorsum jaciebant, ab rejiciendo ricinium dictum.* Idem scribit Isidorus, lib. XIX, cap. XXV. De eo sic Nonius: *Ricinium, quod nunc mafurtium dicitur, palliolum femineum breve.* Hæc allatum à nobis etymon firmant, quando *rica* pro pallio utebatur Flaminica, ut ex Verrio Festus scribit. Quod vero Nonius ait *mafurtium* appellari, id lucem fert Actis proconsularibus sub Munatio Felice, apud Baronium ad An. CCCIII. T. II, p. CCCV. *Tunicæ muliebres* LXXXII. *mafortea* XXXVIII. *tunicæ viriles* XVI, &c. Isidorus loco antè citato dicit *ricinium* vulgo *mavortem* dici quasi *martem:* quia eo mulier caput tegit: eaque capitis velatio est signum maritalis dignitatis & potestatis. Ubi *mavortem* vocat, quod Nonio est *mafortium.* Atque hæc clarè eos refellunt, qui *ricinium* dicunt pallium virile purpureo clavo prætextum. Cujus sententiæ etiam meminit Fungerus in Etymologico. Eandem refutat locus Varronis, lib. III de vita pop. Rom. *Propinqua adolescentulæ etiam anthracinis, proxima amiculo nigello, capillo demisso sequerentur luctum: ut dum supra terram esset, riciniis lugerent: funere ipso, pallis pullis amictæ.* Locum apposui, prout eum emendat, atque ex duobus apud Nonium locis connectit Scaliger in Conjectaneis.

RICINUS priori utrâque porrectâ, quid sit, & unde dicatur, exposuimus in *rica.* At cum *vermem alatum* notat, canes potissimum infestantem, corripit utramque priorem. Serenus Sammonicus:

Sanguine cum ricini, quem bos gestaverit ante,
Herba chelidonia fertur cum melle mederi.

Ἔτυμον conatus afferre Isidorus, lib. XII, cap. V: *Ricinus vermis est canis, vocatus eò, quòd hæret in auribus canum: κύων enim*

enim Græcè canis est. Itaque *ricinus* dicetur quasi *cynus*: mallem dixisset quasi *racynus.* Nam *ricinus* Græcis dicitur κυνοῤῥαιστὴς παρὰ τὸ σῶν κυνας ῥαίειν· quòd *canem lædat & corrumpat.* Sanè reponitur *ricinus* inter φθεῖρας. imò in Glossis Cyrilli legas: Κρότων, φθεὶρ, *ricinus.* At φθεὶρ quin itidem dicatur à φθείρω, hoc est, *corrumpo*, dubium non est. Nec tamen hæc sic accipi velim, quasi *ricinum* dictum contendam, quia ῥαίει κύνα. Puto potiùs κατ᾽ ἀφαίρεσιν fieri ex *oricinus*, ut Becmanus conjectabat. Sic ab ὀμιχεῖν est obsoletum *mingo*: ab ἄρουρα, *rura*, &c. *Oricinus* verò ab *oris*, hoc est, *auris*: uti apud Catullum *oricilla* ex *oricula* pro *auricula.* *Cinus* est productio vocis, ut *cinium* in *tyrocinium*, *lenocinium*, & aliis. Firmant hanc sententiam verba Isidori, cùm ait *ricinum* auribus canum inhærere. Quòd si aphæresis ista durior videtur, sanè licebit deducere à ῥαγῆν, hoc est, *rumpere*, *lacerare*, quod à רגן, *disrupit*, *fissum est.* *G* in *C* crebrò abit. Imò in Glossis Philoxeni legas, *Riginus*, κρότων.

Rideo fortè à ῥύγχος, hoc est, *rictus*: vel à Latino *ringo.* Horat. sat. x, lib. 1:

—— Risu diducere rictum.

Vel à μειδιᾶν, hoc est, *rideo.* *M* in *R* interdum transire, ostendimus alibi. Vel à κρεμαδίω, quod idem notat. Ita & ἀφαίρεσις fit & συγκοπή. Hesych. Κελαδείμεν, γελᾶν. Addit deinde, Βοιωτία ἡ λέξις, *Bœotia verò hæc vox est.*

Ridica pedamenti genus, quod adminiculandæ vineæ melius esse palo, ait Columella. Gloss. Cyrill. χάραξ, [seu κάμαξ] *sudis*, *redica.* ubi *ridica* leg. Sic apud Pollucem legas, χάρακα παρὰπήξασθαι τῆς ἀμπέλου. Cumque Latini ex Græcorum obliquis forment sæpe suos rectos, quid, si ex χάρακα κατὰ μετάθεσιν fuerit *ricica*, & postea *ridica*? [malo ab ἐρείδω.] An potius dicitur quasi *rudica*, à *rudis*, quâ significat *virgam* seu *bacillum impolitum*: quomodo dicebantur gladiatores *rudibus* pugnare. Erant sanè *ridicæ* bacilli impoliti, hoc est, *rudes.* *CA* adjectio est, ut in *fabrica*, & aliis.

Rigeo est à ῥιγέω, sive ῥιγόω, quod notat *rigeo*, *horreo.* ut ῥῖγος, *horror*, *rigor.* Vulgò *rigere* ἁπλῶς exponunt *frigere.* Sed hi refelluntur eo, quòd *frigore rigere* legamus apud Ciceronem, Lucretium, Ovidium, Plinium, & alios passim. Potiùs igitur significat *frigoris effecta*, ut sunt, *durities*, *horror*, *capillorum erectio*, *stupor*, similiaque. Itaque *rigidæ cervices* sunt, quibus ea est *erecta*, *immotaque.* Est & *rigor*, quod in agro inter duo signa in modum lineæ conspicere erat. Signum autem erat arbor, saxum, vel aliud eminens. Quod Heroni similiter τὸ λαμβανόμενον σημεῖον. Inter ejusmodi signa quod *rectum* prospiciebatur, *rigor* dicebatur. Nempe ob *rectitudinem.* Hanc nominis caussam adfert Aggenus Urbicus: *Limes*, inquit, *est*, *quodcunque in agro opera manuum factum est ad observationem finium: rigor verò sua rectitudinis naturalis nomen accepit.* Invenias & alibi apud Aggenum, uti & alios limitandorum agrorum auctores. Seculum Flaccum dico, & Frontinum.

Rigo, juxta Papiam, quasi *rivum ago*: secundùm Perottum à ῥιγῶ, hoc est, *algeo.* Malim cum Nunnesio à βρέχω, *rigo.* [à ῥῆξαι, βάψαι. unde ῥῆγος. vide Eustath. ad Iliad. p. 694. *rica*, *rigilla.*] Sed conjectura nostra est, ut à *mari* est *mergo*, ita à *rivus* esse *rigo.* *Rivi* enim inducuntur ad plantas irrigandas. Unde Maro in Ecl.

Claudite jam rivos, pueri, sat prata biberunt.

Quod Græcis est ὑδρεύεσθαι, ipsa *irrigatio* ὑδρεία· uti cùm fontes & rivi deficiunt, eoque aqua ad humectandum apportari debet, dicitur βροχὴ, & βρέχεσθαι. *Rivus* verò à ῥέω, *fluo.* Ῥέω à רוה, *fluxit.* A *rigo* est *riguus*, quod in Philoxeni Glossis ὑδρευόμενος, item εὔποτος & εὔβολος. in Onomastico exponitur διϊδρευόμενος. Legas hanc vocem sæpius apud Plinium in libb. vett. ubi nunc *irrigui* vulgo editum. Porrò *riguus* & *irriguus* duplicem habent notionem. Nam aliter *aqua rigua*, ac fontes *rigui* vel *irrigui*, *flumen* item *riguum* dicitur: aliter *agri*, vel *horti irrigui*: illa quia *rigant*, hi quia *rigantur*: ut hic *irriguus* sit διάῤῥυτος. Junius Philargyrius in iv Georg. prioris exemplum facit:

—— Irriguumque bibant violaria fontem.

Alterius hoc Horatii:

—— Irriguo nihil est elutius horto.

Sic & *riguum amnem* dixit Maro:

Arva mihi, & rigui placeant in vallibus amnes.

Rima, à ῥῆγμα, *fissura*, quod à ῥήγνυμι. Vel potiùs à ῥωγμὴ, quod *rimam* notat, & genere cum *rima* convenit. Γ elisum ante *M*, uti *T* ante *M*, in *remus* ab ἐρετμός. A *rima* est *rimari.* Festus: *Rimari est valde quærere, in rimis quoque.* Itaque proprium videtur suum è *rimis* terræ glandes eruentium: quemadmodum scripsit Servius in 1 G. & ex eo Angelus Decembrius, lib. iv de polit. liter. part. xlvii, item Perottus.

Ringi est στυγνάζειν τοῖς ὀδοῦσι. Verbum hoc, si Festum audimus, est à *rumpor*: sed meliùs Perottus, qui censet esse à Græco ῥῖνες, hoc est, *nares*: nempe quia irascentes solent eas corrugare. Hinc *rictus.* Varro: *Rictus parvissimus, ut refrenato risu roseo.* Ita loquitur, quia non admodum labia diducunt, qui risum refrenant. *Rictum* pro *rictus*, neutro genere, non Lucretius modò dixit, sed etiam Cicero, lib. vi in Verrem, ut Nonius observat.

Ripa propriè fluminis, *litus* maris: unde Ovidius, 1 Met. fab. 11:

—— Pro ripis litora pulsant.

Non rarò tamen discrimen id negligunt antiqui. [à *rigando*, unde *rigua* & *rivus.* Est à Græco ῥιπὴ, quod Hesych. exponit τὰ εἰς θάλασσαν ἐγκείμενα.] Videtur autem esse ab Hebræo רי, hoc est, *irrigatio*, à רוה, *irrigavit*, *fluxit.* Unde & ῥέω, ac *ripa.* Vel *ripa* propriè notat *præcipitem ad mare locum*, à ῥιπὴ, quod à ῥιπτῶ, *præcipito.* Vel est *ripa* à ῥιπὴ, *impetus*, quia istic impetus aquæ sistitur. Quomodo (si veteres audimus) *montes Riphæi* à ῥιπὴ dicti, ob *impetum ventorum.* Quod si est, addita adspiratione ex Ῥιπαῖοι fecerunt *Riphæi.* Errat enim Servius, qui Græcos ait ῥιφὴ dicere, indeque iisdem montes dictos ῥιφαίους. Nam Græci ῥιπὴ dicunt & ῥιπαίους. Imò fortè ne quidem *Riphæis montibus* à ῥιπὴ nomen, sed à *Riphat.* Quemadmodum & ab eodem *Paphlagones*, si Josepho credimus, primo *Riphatæi* nuncupati. Fuit is, ut Genes. x legimus, filius Gomeri, nepos Japheti: cujus posteri septentrionalem fere tractum supra Babyloniam obtinuerunt. Sed hæc pluribus persequi, non est hujus loci.

Riscus est *cista pelle tecta*, vel *è vimine aut juncis facta*, quâ mulieres lintea sua corpori abstergendo idonea concluderent, ac conservarent. Item *riscus* dictus *locus concavus in pariete*, *qui fenestellâ clauditur*, ac cistæ vicem præstat, in servandis linteis & aliis, quæ imponuntur. Priorem notionem docet nos Pollux, qui Antiphanem ῥίσκου voce pro *cista vestiaria* usum testatur: item Donatus in illud Terentii, Eun. iv, vi: *Ubi sita est? in risco.* Ubi ait: *In risco, cista pelle contecta. nomen Phrygium.* At posteriorem notionem indicat Nonius his verbis: *Riscus, loca in parietibus angusta.* Adfert deinde eundem ipse Terentii locum. Quod siquis Nonii fidem in dubium vocet: at Donati non possit, quæ & suffulta est auctoritate doctissimi Pollucis, qui aperte reponit inter *cistas vestiarias*: uti dixi. imò nec aliter accipitur l. xxv. D. de auro arg. & in Glossis exponitur κιβωτὸς μεγάλη. Quod ad ἔτυμον, fortassè illud quærere non attinet, cùm Donatus dicat esse vocabulum Phrygium. Sed multa Phrygibus cum Græcis communia fuere: eoque commodè deduxeris à ῥύομαι, *custodio*, quia *vestes risco servarentur.*

Ritus pro *consuetudine* planè est à Græco τρίβος, κατὰ μετάθεσιν, & β ejecto, ut *omitto* dicimus pro *obmitto.* Τρίβος est à τρίβω, *tero*: nec modò significat *viam tritam*, sed & *morem tritum*: unde Hippocrati τρίβην λαβεῖν, *adsuescere.* [fortè à *reor*, cui contrarium *irritus.*] A *ritu* est *rite* in auferendi casum: ut *impete* pro *impetu.* Nam *rite* fit, quod facimus secundum ritum. Diximus de hoc quoque in *Irrito.*

Rivus quid sit, docet Festus: *Rivus vulgo appellatur tenuis fluor aquæ, non ope consiliove factus, verum naturali suo impetu. Sed ii rivi dicuntur, qui manufacti sunt, sive super terram fossâ, sive subter specu, cujus vocabuli origo ex Græco pendet.* Verisimiliter verò Festus ait esse à Græco. Nempe ut sit à ῥύαξ, quod idem notat: vel à ῥέω, *fluo*, inserto digamma, ut in aliis multis. A *rivo* dicti *rivales*, qui, ut in Horatii artem poëticam Acro scribit, *in agris rivum haberent communem, & propter eum sæpe discrepabant.* Vertere posses φρεάτορες. Est enim ea vox ἀπὸ τῶν φρεάτων, id est, *puteis.* Sed & *rivales* in

Glossis

Glossis Philox. exponuntur ἀντιπαρίζω. Ita dicti quasi *in unum amorem derivantes*, ut Nonius interpretatur. At Donatus arbitratur esse translationem à bestiis. Ita enim in extremam scribit Eunuchum: *Rivales dicuntur amuli de mulieribus, facta translatione nominis à feris bestiis, qua sitientes cùm ex eodem rivulo haustum petunt, in pralium contra se invicem concitantur.* Sed simplicius veriusque est, *rivales* dici, quia ut agricolæ rivum habentes communem, de usu aquæ, ut de aquæ ductu, & aliis, sæpius contendunt, ita hi certent de eàdem amasia. Est quoque à *rivo*, *corrivare*: quod in Digestis sæpius legas, indeque creditur esse *corrugus*. Sed *corrugus*, *corrigus*, an *corrivus*, dicendum sit, non satis patet. Apud Plinium quidem legas, lib. XXXIII, cap. IV. *Alius par est labor, vel hoc majoris impendii, flumina ad lavandum hanc ruinam jugis montium ducere obiter à centesimo plerumque lapide. Corrugos vocant, à corrivatione credo. nimirum & hic labor est.* Hactenus Plinius; cujus in verbis *corrivos* malim. Est enim *corrivare*, unde *corrivatio*, *rivum ducere*. Nempe à *con* & *rivus*. *N* ante *R* locum non habet, ideoque in *R* mutatur, ut indicant *corrado*, *corrigo*, *corrodo*, *corruo*, &c. Par ratio in Græcis, unde παῤῥησία dicunt pro πανρησία. Estque hæc ratio, cur multi hodie Petri Danesii judicium secuti Ἔῤῥικος ac *Erricus* malint, quàm Ἕνρικος aut *Henricus*.

Rixa à *ringendo* Perottus deducit, quod Græcè est σεσηρέναι. Et hactenus favet Festus, quòd *rictus*, & *rixa*, ab uno verbo venire censet. *Rictus* verò non esse à *rumpendo*, ut Festus putabat: sed à *ringendo*, satis est perspicuum. Interim autumo, *rixa* non tam esse à *ringo*, quàm ab ἐρίζω, κατ' ἀφαίρεσιν, ut *remus* ab ἐρετμὸς, *ructo* ab ἐρεύγω. [pro ἐρίζω dixere etiam ῥίζω. vide Hesych. in ῥίζοντες.] Quamquam nec absurdè deducas à ῥάξις, quod à ῥάσσω, uti hoc ab ἀράσσω, quod est *confligari*, ut apud Sophoclem ὀνείδεσιν ἀράσσειν, *conviciis impetere*. Propriè notat ἀράσσω, *ferro lacerare*, si rectè Eustathius ab ἄρης deducit, quo *ferrum* significatur. Sed puto generale esse verbum, venireque à רעה, *laceravit*, *perrumpit*. Vel à פרץ *disrupit*, aut רעץ, *confregit*: unde & ῥήσσω sive ῥήγνυμι.

RO

Robur propriè est *corporis fortitudo*. Estque à *colore robo* seu *robeo*, hoc est, *rubeo*: ut quidem Festus arbitratur. *Robum*, inquit, *rubro colore, & quæ rufo* (lego, *& rufo*) *significari, ut bovem quoque rustici appellant, manifestum est. unde & materia, quæ plurimas venas ejus coloris habet, dicta est robur. hinc & homines valentes & boni coloris robusti.* Sed, quod non satis perspexit Festus, *robus color*, & *robur*, diversæ sunt originis. *Robus color* indè ortum trahit, unde *ruber* & *rubeo*, de quibus infrà dicemus. At *robur* est à רבב, *robur*, *vires*. Vel ῥώω, unde ῥωννύω sive ῥώννυμι, *roboro*, *firmo*. Vel *robur* sit à ῥώμη, unde Nunnesius *robur* deducit, ut *M* in *B* transeat more Æolum, qui itidem pro μύρμηκα dixere βύρμακα, unde *formica*. Sed si non ἀμέσως sit à ῥώω, dixero cum Salmasio non tam esse à ῥώμη, quàm ῥῶμος, quod idem significabat. Nam ut μῖμος *imitator*, & *imitatio*; μῶμος, *reprehensor*, & *reprehensio*: sic ῥῶμος *valens*, & *valentia*. Ῥῶμος Æolicè ῥῶβος, unde *robur*. A significatione ea quâ *valentem* notat nomen est *Romus*, quasi *Valentem* dicas. Unde ὑποκοριστικῶς *Romulus*. Et fortassè idem est *Remus*. Ut *bonus* *benus*, *Apollo* *Apello*. Metuo sanè, ne ex eo, quòd alii à *Romo*, alii à *Remo*, conditam scripserint, orta sit fabella de duobus fratribus *Romo*, & *Remo*, cùm unus idemque sit *Romus* & *Remus*. Nonnihil tamen video huic sententiæ obstare prioris syllabæ modulum disparem. Urbs *Roma* à *robore*, ut *Valentia*. Aliter tamen hac de re alii. Vide Festum in *Roma*, & Dionysium Halic. Possis & *Roma* deducere à רום, *exaltari*, *levari*, unde רום, hoc est, *altitudo*: quia in montibus exstructa. Ejusdem originis est רמה, *Rama*, itidem loci nomen ab *altitudine*. B. Hieronymus, lib. II adversus Jovinianum: *Roma urbs potens, urbs domina, urbs apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum. Roma aut fortitudinis nomen apud Græcos est, aut sublimitatis apud Hebræos.* Redeo ad *robur*: quo dicebam propriè notari *corporis fortitudinem*. Sed ob *duritiem ligni* etiam *arboris genus* sic vocatur: nempe δρῦς ἀγρία, *sylvestris quercus*, ut transfert Onomasticon. Ejus lignum erat validissimum. Ac quia ex eo fiebant *arca*, *quibus includebantur malefici*, inde his *roboris* nomen inditum: uti & postea *carceri* ipsi. Festus: *Robur in carcere is locus quo præcipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robustis includebatur.* Appuleius in Apologiâ: *O subtilitas digna carcere ac robore.* Vide Lipsium in IV Annal. Tac. Ab eodem *vivaria* aliter dicuntur *roboraria*, puta à *tabulis roboreis*, *quibus septa essent*. Auctor Agellius, lib. II, cap. XX.

Rodo Græcis τρώγω. Gloss. *Rodit*, τρώγει, περιτρώγει. Atque indè puto ortum. Nam & ἀφαίρεσις ejusmodi crebra: nec raro *G* abit in *D*, ut Δημήτηρ quasi γῆ μήτηρ· & *dulcis* quasi *gulcis* à γλυκύς.

Rogo κατ' ἀφαίρεσιν ex ὀρέγω. [ἐρέω, ῥέω, ῥέγω, inde *rogo*.] Vel, & *rogo*, & ὀρέγομαι, à Syro רג, hoc est, *concupiscere*, *desiderare*. Hinc *rogatio*, quia rogarentur tribus, *Velitis, jubeatis, ita fieri.* Quod respondissent, *uti rogatis*, lex erat. Vide quæ ex Capitone refert Gellius, lib. X, cap. XX. Item ad Festum. A *rogo* quoque est *abrogo*, & *arrogo*, id est, *adrogo*. *Arrogans*, qui nimium sibi *arrogat*. Contrarium *abrogans*. Glossæ Isidori: *Abrogans, humilis.* *Arrogatio* quid sit, & unde dicatur, docebit Gellius, lib. V, cap. XIX. Apud Romanos si lex ferenda esset, populus *rogabatur*: atque idem fiebat, si esset tollenda. Hinc *rogare legem* pro ferre: item *abrogare*, cum tollitur: *derogare*, si pars tollatur: *surrogare*, cùm quid adjicitur: *obrogare*, cùm quid mutatur: teste Ulpiano, Tit. I Reg. & Modestino. Tit. de Verb. & Rer. signif. leg. CII. De quibus plura in responsione nostra de Satisfactione Christi, cap. XXVII. Dixerunt & *Exrogare*. Festus: *Exrogare est ex lege vetere aliquid eximere per novam legem.* Nempe idem videtur ac *derogare*. Nam sic idem Festus: *Derogare propriè est, cum quid ex lege vetere, quò minus fiat, sancitur lege nova. Derogare ergo detrahere est.*

Romphæa, Gr. ῥομφαία. Ea juxta Etymologici magni auctorem, dicta παρὰ τὸ ῥέπω, à quo ῥοπαία, unde ῥομφαία· Penultimam tamen corripit Valerius Flaccus, lib. VI Argonaut.

Æquaque, nec ferro brevior nec romphea ligno.

Ac puto Valerium secutum esse veterum auctoritatem. Nam & apud Agellium, lib. X, cap. XXV, legitur *rumpia*, diciturque *genus teli esse Thracæ nationis, positumque hoc vocabulum in Q. Ennii annali quartodecimo.* Pro eo & *framea* dicitur. Isidorus, lib. XVIII Orig. cap. VI. *Framea gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatam vocant. Ipsa est & romphæa.* Ibidem subjungit, à *ferro* dici *frameam*, quasi *ferrameam*: eoque *omnem gladium* posse *frameam* dici. Sanè de *gladio* quoque dici, Hesychius nos docet. Sed propriè erat *hastilis genus, cujus ferrum ligno æquale erat*: ut ex versu Valerii ante allato discimus. Quodque ad etymon, magis placet ῥομφαία dici à ῥεμβεύω, hoc est, *circumago*, *in gyrum agito*. Hoc enim facere solent *romphæa* pugnantes. Ut qui anceps sit gladius, ut Isidorus ait. Vel tum *romphæa*, vel *rumpia*, tum etiam *framia*, veniunt ab Hebræo רמה, quod est, *jacere*, *dejicere*, *jaculari*: unde *rompia* vel *romphia* erit, inserto *P*; & *framia*, præmisso *F*. Cùm verò Tacitus, ubi de moribus Germanorum tractat, *framam* reponat inter arma Germanorum, satis verisimile est, quod ad eum scriptorem B. Rhenanus, inque Mithridate suo scribit Conradus Gesnerus, vel à *framea* similitudine esse Germanicum *pfriem*, pro quo inferiores Germani *priem* dicunt: vel Romanos à Germanis *framea* accepisse. Vide quæ superiùs in *Framea* diximus; & lib. I de Vitiis sermonis, cap. III.

Ronchus, ῥόγχος ἀπὸ τοῦ ῥέγχειν· quod à sono: ut multa alia. Vide magnam talium sylvam apud Becmanum in *Murmur*.

Ros unde sit, dissentiunt Grammatici. Geminum ponit etymon Isidorus, lib. XIII cap. X: Nam ait, esse à Græco δρόσος, quod idem notat; quibusdam tamen videri sic dici, quasi *rarus*. Posterius hoc ineptum. Prius verò non improbo. Uti neque ut sit à ψεκὰς, quod idem ac δρόσος. Vel à ῥόος, *fluxus*, vel ῥοὴ, quod Theophrasto *profluvium* est. Saltem magis hæc verisimilia, quàm ut sit ab ἔρση, quod Angelus Caninius & Petrus Nunnesius voluere, nixi consuetudine sermonis Romani, in quo *R* sedem mutare solet: quâ ratione à Περσεφόνη est *Proserpina*; à καρχηδὼν quasi καρδηχὼν, *Carthago*;

go; à ῥῖν ῥινός, *naris*, pluraque id genus, quæ adduximus in *cancer*, *caco*, *sterno*. A *rore* est *roscidus*, δροσερός· item *rorare*, ψακάζειν unde *roratio*, quod sideratonis est genus in vitibus deflorescentibus, aut cùm acini priusquam crescant, decoquuntur in callum: quemadmodum scribit Plinius, lib. XVII, cap. XXIV. Sic autem vocatur ab acinorum defluvio: unde paullò pòst idem scribit: *Pessimum est inter omnia, cum deflorescentem vitem & oleam percussit imber, quoniam simul defluit fructus.* Theophrastus similiter appellat ῥοιάδα. Eandem esse Græci nominis caussam, indicat, cùm addit, τὸ δ' πάθ☉ ἐςὶν, ὥστε ἀποῤῥεῖν τὰς ῥᾶγας. Ad vitium hoc averruncandum, instituta Floralia, quemadmodum his verbis docet Plinius, lib. XVIII, cap. XXIX: *Itaque iidem Floralia quarto Calendas ejusdem instituerunt, Urbis anno quingentesimo sextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene deflorescerent.* A *rorando* quoque nomen *rorarius*. Varro VI de L. L. *Rorarii dicti à rore, qui bellum committebant ante, ideo quod ante rorat quam pluit.* Locum ante adduxerat e Plauti Frivolaria:

Ubi rorarii estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce.

Similiter Festus: *Rorarios milites vocabant, qui levi armatura primi prælium committebant: quod ut ante imbrem fere rorare solet, sic illi, ante gravem armaturam quod prodibant, rorarii dicti.* Nec aliter Nonius in *Rorarii*.

ROSA ῥόδον. Varro, lib. IV. de L. L. *Item ex Græcis vocabulis* ἕρπυλλος, ῥόδον, *addita & commutata una litera, Serpyllum, Rosa.* Ῥόδον autem si Etymologum audimus, nomen habet ab ὄζω, quasi ὄδον, & κατὰ πλεονασμὸν ῥόδον. Ita autem dici ait κατ' ἀντίφρασιν, quia ὄζειν quasi ὄζω etiam non dicatur de *bono ac grato odore*. Plutarchus meliùs, lib. III Συμποσ. cap. ult. ubi scribit ita vocari, quia ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδωδῆς ἀφίησι. Ita enim rectè editum ab H. Stephano, ubi in Aldina est ἰδωδῆς. Censet igitur Plutarchus fieri à ῥέω & ὀδμή, quia *fluit ab ea odor gratus.* Sed tamen neque in hac sententia acquiescit animus: verùm puto integrum esse βρόδον, quomodo Æoles pro ῥόδον dicunt. Βρόδον verò κατὰ μετάθεσιν dici censeo quasi βόρδον vel βάρδον, idque à ורד, hoc est, *rosa*. Hebræis flos is dicitur חבצלת, uti Cant. II, 1. ubi Targum exponit ורדא, *rosa*: quomodo & Cant. VI, 1. שושנים Targum interpretatur ורדין, *rosæ*.

ROSMARINUS divisim etiam *marinus ros* dicitur Maroni in Culice,

Liliaque & rores, Nonacria tura, marini.

Item *ros maris* vocatur Nasoni in III de Arte:

Ros maris, & laurus, nigraque myrtus olet.

Ros dici putatur, quia *roscida sit natura*: vel quia *roris instar aspergatur*. Vel quia *ejus usus in aspergillis*. *Marinus* autem, vel quia *in marinis locis feliciter proveniat*, vel quia *saporis marini*, hoc est, *amari*.

ROSTRUM propriè animalium est, ac imprimis avium, diciturque a *rodendo*; ut à *radendo*, *rastrum*; à *plodendo*, *plostrum*; à *claudendo*, *claustrum*; à *fluendo*, *flustrum*; quia *fluor maris sistitur*, &c. Κατὰ μεταφορὰν tribuitur *navibus*. nam & sic vocatur *pars primore in nave exporrectior, cuneique in modum acutior*. Falli Lazarum Baifium puto, cum libro de re navali autumat *rostra* eadem esse, quæ Appiano, Diodoro, & aliis appellantur ἀκροστόλια. Sic enim Græci vocant tigna in prora puppique ad ornatum tantummodò apposita, quæ & facilè, cùm collibitum esset, avellebantur. *Rostra* quoque dicebatur Romæ suggestum in foro ante curiam Hostiliam exstructum, in quo magistratus jus dicebant, leges ferebant, concionesque ad populum habebant. Nomen ex eo erat, quod adornatum esset *rostris navium ab Antiatibus captarum*. Livius, lib. VIII: *Naves Antiatium partim in Navalia Romæ subductæ, partim incensæ, rostrisque earum suggestum in foro exstructum adornari placuit: Rostraque id templum appellatum.* Idem scribunt Varro, lib. IV de L. L. & Isidorus, lib. XV, cap. II. Huc respexit Mamertinus in Genethliaco: *Itemque præter victorias toto orbe terrarum partas, etiam navalia trophæa promittunt, ut post bella Punica, post Asiæ Syriæque reges, Romani rostra campi novis ornentur exuviis, & oblitos jam Quirites in memoriam reducant, cur illo solennis concionibus locus ROSTRA vocitetur.*

ROTA Isidoro, lib. XX, cap. XII, & XV, sic dici videtur, quòd *ruat*. Becmano placet esse a רהט, *rotavit*, *rotam gyravit*. Sed potius est a ῥοιζεῖν, quod non tantùm signat *strepitum edere*, sed etiam *cum impetu ferri*. Sane *rotarum* munere currus velut pedibus ῥοιζεῖ. Sic Græcis τροχὸς vocatur à τρέχω, *curro*. A *rota* est *rotundus*, quasi dicas τροχοειδής. *Undus* est productio vocis, ut in *jucundus*, à *joco*.

RU

RUBELLIO piscis, de quo Plinius, lib. XXXII, cap. X, ita dicitur a *rubellus*, quod diminutivum à *ruber*. Ita verò a colore dici, argumento est, quòd piscis similiter Græcis vocetur ἐρυθρῖν☉, ab ἐρυθρὸς, *ruber*. Hodie Græcis appellatur *lethrinus*, quod ex *erythrinus* corruptum.

RUBER color, item *rubidus*, & *rufus*, quis dicatur, cognoscere est ex Gellii lib. II cap. XXVI. *Ruber color* ita dicitur fortasse à *rubo*, ut *russus* sive *russeus* à *rusco* virgulti genere, quo coloris conciliabatur. Nisi potiùs *rubus* & *ruscus* à *rubore* ita vocantur, quòd *virgulta ejus rubeant*; ut Perottus ait: vel quòd *mora ferat rubra*, quod de *rubo Idæo* verum est. Sanè hoc malim. *Ruber* verò (si Scaligerum audimus, Exercit. CCCXXV, sect. XIII) ita dicitur à *cortice vel granis mali Punici*, quod ῥοά & ῥοιά appellatur. Becmanus censet κατὰ περίφρασιν fieri ab Hebr. חור, *erubescere*, unde *rubos*, & postea *ruber*. Nec aliunde sit *rutilus*. Mihi verisimile fit *rufus* κατὰ μετάθεσιν esse ex πυῤῥὸς· *ruber* verò, & *rubeus*, censeo venire a Græco ἐρυθρὸς κατ' ἀφαίρεσιν. Ut Θ in *B* abeat, quod insolens non est, cùm ab οὖθαρ sit *uber*, à πλῆθ☉ vel πληθὺς, *plebes*. Pro *rubeus* veteres etiam *robus* & *robeus* dixere: ut in vet. inscript. *omnibus annis vitulo robeo & verre.* Est is color in venis durissimæ quercus, quæ *robor* vocatur: item in homine sano ac robusto: indeque tum *quercus genus*, tum *vires hominis valentis*, *robur* dici censet Festus: ut in *Robur* dicebamus. A *colore robo* vel *robeo* frumenti genus *robus* dicitur, quod & pondere & nitore præstat: ut ait Columella, lib. II, cap. VI. Ab *eodem colore* dicta est *robigo*, sive *rubigo*. Est id vitium metalli ruborem contrahentis, quod in ferro speciatim *ferrugo*, in ære *ærugo* appellatur. *Rubigine* utrumque comprehendi indicat Plinius, lib. XXVIII: cap. VII: *at etiam ac ferrum rubigo protinus corrumpit, odorque dirus.* Isidoro tamen, lib. XVI, cap. XX, *robigo* dici videtur, quasi *rodigo*, quia arrodat. Sed satis liquet sic *rubigo* esse à *rubro colore*, quomodo Græcis vocatur ἐρυσίβη ab ἐρυθρὸς, *ruber*, quomodo item Belgis *roest* à *colore russo*. Hæc propria notio. Sed & ita vocatur *vitium segetis*, quo spicæ fiunt marcidæ, & in fœtidum pulverem friatiles. Virgil. I G.

Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
Esset robigo.

Ubi per *o*, *robigo* scribitur in optimo Virgilii codice Romano, quo usus Pierius. A *robigine* dictus Deus *Robigus*, qui robiginem à segete averruncare credebatur: ut scribit Varro, lib. V de L. L. Gellius, lib. V, cap. XII. & Paullus Diaconus. Ejus festum *Robigalia*, quòd *Robigo* fiebat VII Kal. Maias, quia tunc ferè segetes *rubigo* occupat. Auctor Plinius, lib. XVIII, cap. XXIX. & Festus in *Robigalia*. Vulgo *rubigo* & *Rubigalia* malunt per *U*. nempe quia & *ruber* dicimus, à quo *rubere*, unde *rubicundus*, ut à *fari facundus*. Fallitur Priscianus, cùm lib. IV ait, ut à *ludo*, *vito*, *erro*, sunt *ludibundus*, *vitabundus*, *errabundus*, ita à *rubeo* dicendum fuisse *rubibundus*, sed εὐφωνίας ergo *B* in *C* esse conversum. A *rubro* colore quoque est *rubrica*, terræ species, quâ materiarii ad ligna dirigenda filo utuntur. Vide de ea Vitruvium, lib. VII, cap. VII. Plinium, lib. XXXV cap. VI. aliosque. E junioribus Bernardinum Baldum, in vocibus Vitruvianis.

RUBETA, genus ranæ venenosæ, in sicco degens, & ferè in *rubis* versans, unde & nomen, Plinio teste, lib. XXXII, cap. V. *Rubus* verò a *rubro colore foliorum & fructus* nomen accepit: de quo in *Ruber* dicetur.

RUCTO est ἐρεύγομαι· *ructus*, ἐρυγὴ, ut interpretantur Glossæ Philox. Itaque ut ab ἐρύω est ῥύω, ac *ruo*: sic *ructus* ab ἐρευκτὴς, quod verbale ab ἐρεύγομαι. A *ructo* verò est *eructo*. nisi potiùs *eructo* simplex est, ac *ructo* ex eo factum κατ' ἀφαίρεσιν. Sanè id verisimilius, quando, ut Græci ἐρεύγω, sic

Latini dixere *erugo*, unde frequentativum *eructo*. Festus: *Erugere semel ructum significat, quod eructare sæpius. illud enim perfectæ formæ est, hoc frequentativæ.* Verùm usus hæc confudit. Unde in Glossis Philox. *Eructant*, ἐρεύγονται. Ab *erugo*, *vinum eructum & fœtidum potare* dixit Agellius, lib. XI, cap. VII.

RUDIS quasi *raudis* à *raudus*, quod à ῥάβδος. Intellige ῥάβδον ἀνήρξασιν, *virgam impolitam*, quâ certabant gladiatores: unde hoc certaminis genus Plutarcho in vita Alexandri dicitur ῥαβδομαχία. A *rude* etiam isthac, gladiaturâ emeriti, quia *rudem* accepissent, *rudiarii* appellati: ut videre est apud Suetonium in Tiberio cap. VII. Alias *rudiarii* vocati, *qui nova saga polinnt*: ut ait Festus in *Rhodus*. Nempe quia saga nova sunt *rudia* & impolita. A *rudis*, quà *sagum* notat, est *rudicula*, quomodo Cato & Columella vocant *ligulam*, sive *spatham*, quâ agitamus ea, quæ coquuntur. Nempe sic dicitur quasi *parva rudis*. Onomasticon: *Rudicula*, ἀτράξ. Aliàs *rudis* est adjectivum, unde *rudire*, à quo *rudimentum*, ἰδιωτισμὸς, πρωτοπειρία, ut exponunt Glossæ Philoxeni: προπαιδεία, ut interpretatur Onomasticon. A *rudire* quoque est *erudire*, quasi extra ruditatem ponere. Aliud autem est *eruditus*, aliud *doctus*. Nam illud ad literaturam, ac humanitatis studia pertinet; hoc verò ad graves disciplinas. Hinc Sallustius Syllam ait fuisse *Græcè & Latinè juxta atque eruditissimè doctum*. Et Cicero in Bruto dixit *literatè doctus*. Sed maximè illustris locus Appuleii in Apologetico: *Virum accuratissimè doctum, atque eruditum.* Porro *rudis* utrâque notione fit è *raudis*, seu *raudus*, eliso *A*. *Raudus* verò est à ῥάβδος, quod & ipsum notat *virgam impolitam*. Sed *raudis* vox ad alia quoque extensa, ut cùm sic dixere, *æs rude, & infectum*, uti auctores sunt Varro, & Festus. Hinc ὑποκοριστικῶς *raudusculum* legitur apud Ciceronem, Epistolà VIII lib. IV ad Atticum: ubi *gravi æri alieno* opponit *raudusculum*, hoc est, *pauxillum æris*. Utitur & libro VI ad Atticum, Epistolà VIII, quæ incipit, *cùm instituissem*: & lib. XIV earundem epist. XIV, cujus initium, *itera dum eadem*: & lib. VII epist. II, inchoante, *Brundusium venimus*. Etiam *raudus* vel *rodus* dixere pro *saxo rudi ac grandi*: quomodo Attium loqui docet Festus in *Rhodus*. Etiam *raudus* & in plurativo *raudera* dixere *lapidum frusta, ruinarumque materiem*. Sed posteriùs pro eo dixere *rudus* & *rudera*: quâ nempe ratione dicitur *claudo* & *cludo*, *defraudo* & *defrudo*. Glossæ Philoxeni: *Rudus*, βῶλος, χῶμα, καὶ χαλικὸς ἀνήρξαστος, καὶ γῆς σωρός. Pluribus hæc comprobamus in Exercitationibus Grammaticis, lib. II: quo loco de genere nominum in *R* dissertamus. A *ruderibus rudetum* Catoni dicitur, *locus plenus ruderibus*: Appuleio, lib. VIII, *ruderarium cribrum*, hoc est, *ruderibus* expurgandis accommodatum; non *ruderarium cibum*, ut scripsisse putat Bernardinus Baldus. Ab eodem est *ruderare* apud Vitruvium, lib. VII, cap. I. De quo ita ad eum Daniel Barbarus: *Rudera sunt lapides contusi, calce admixti, quæ pavimentis faciendis substernantur: unde ruderare est hujusmodi opus substernere.* Item *eruderare*, hoc est, *ruderibus purgare*; quà voce μεταφορικῶς usus Sidonius, lib. V, Epist. VII: *Aures mariti virosa susurrorum face complicias, opportunitate falsi sermonis eruderas.*

RUDO [ῥαίζειν] factum est à *sono*, sive is proprius sit *asinorum*, quomodo usi Ovidius, Persius, alii: sive *funium nauticorum*, qui inde *rudentes* appellantur, unde ea vox translata sit non ad *asinos* modò, sed etiam *leones* ac *homines*: quomodo usus Maro. Festus: *Rudentes, restes nauticæ, & asini, cùm voces mittunt.* Nonius Marcellus: *Rudentes eâ caussâ sapientissimi dictos volunt, quòd funes, cùm vento verberentur, rudere existimentur, atque hunc sonum proprium funium, non asinorum putant.* Isidorus, lib. XIX, cap. IV: *Rudentes sunt funes nautici, ex nimio stridore ita dicti.* Ita locutus Maro:

Insequitur clamorque virûm, stridorque rudentum.

Et Ovidius:

Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes.

Paccuvius novè dixit *rudentisibilus*, Varrone teste, initio libri IV de L. L. Cælius ad Ciceronem divisim maluit *rudentum sibilus*. Nec animatorum tantum est, sed etiam terræ, cùm venti subterranei mugiunt. Appuleius de Mundo: *Myceetias vocatur terri rudoris inquietudo terrena.* Ita Scaligerum secutus lego, ubi vulgo *odoris*. Descriptio est spiritus subterranei, qui μυκητίας dicitur ἀπὸ τοῦ μυκήματος, hoc est, *mugitu*: quem & Maro signat, cùm ait:

Sub pedibus mugire solum, & juga celsa moveri.

RUGA, Græcè ῥυτὶς, ut *rugo* & *corrugo*, ῥυτιδόω, item ῥυσόω, & ῥυσσόω. Est & Latinum, & Græcum, à ῥύω, hoc est, ἐρύω, sive *traho*. Est enim *ruga* aliud nihil, quam *cutis implicata & quasi sulcos contracta*. Ideo *medicamenta, quibus rugæ tolluntur*, vocantur τετανώματα, quia efficiunt δέρμα τετανὸν, *cutem extensam planamque*. Sanè contraria sunt τετανοῦν sive *extendere*: & ῥυτιδοῦν sive *corrugare*.

RUGIRE leonum est, ut Græcis βρυχᾶσθαι. Factum est utrumque a *sono*: ut *mugire*, *gannire*, multaque alia, de quibus scriptor carminis, quod *Philomela* inscribitur. Id cùm vulgo nimis depravatè scriptum circumferretur, multis partibus emendatius ex vett. codd. edidit Clar. v. Andreas Schottus, lib. II Observat. Hum. cap. LI.

RULLUS est à *ruro*, unde *rurus*, à quo *rullus*; ut à *varus*, *valus*; à *rarus*, *ralus*; ab *unus*, *ullus*. Gloss. Philox. *rullus*, *mendicus*, ἀγροῖκος. *Rullam*, χωρικὴ, ἀγροῖκος. Ubi illud ἀγροῖκος, nihil ad *rullam*, sed interpretatio est vocis *rullus*. Nec *rullus* est *mendicus*: aut *mendicus* est ἀγύρτης. Num ergo pro *mendicus* reponendum *medicus*? Nam medici circumforanei sunt ἀγύρται. Sed quid hæc ad *rullum*? Quare videtur pro *mendicus* rescribendum *rusticus*. Nam id *rullus*, & Græcum ἀγροῖκος. Pro ἀγύρτης verò scribendum ἀγρότης. Hesych. Ἀγρότης, ἀγροῖκος. At *rulla* rectè vertitur χωρική. Num χῶρος & χωρίον *ager*: unde χωρικὸς & χωρίτης, *agrestis*, *rusticus*. Gloss. Cyrilli: χωρικὸς, *rusticus*. Χωρίον, *rus*, *possessio*, *villa*, *fundus*. Hesych. χῶρος, ἀγρός. Χωρίτης, ἀγρότης, ἀγροῖκος. *Rulla* igitur idem est ac *rustica*. Sed quæritur, an non & sic vocetur instrumentum rusticum, quo vomer purgatur. Id qui censent, adferunt hunc Plinii locum, lib. XVIII, cap. XIX. *Purgat vomerem subinde cuspidatus rulla.* Sic est in veteri Parmensi. Sed tanti id non est, cùm in quibusdam MSis sit *rallo*. Qui *rulla* defendunt, putant sic dici vel à *ruo*, quia *ruit*, sive *eruit*: vel à *ruma*, quod teli genus, teste Festo: vel à *ralla*, ut *a* in *u* abeat: quomodo ab ἀμφοῖν dicitur *ambo* & *umbo*. Sed obstat nis, quòd eam significationem *rulla* nec rei rusticæ scriptores, nec Grammatici vel Glossographi agnoscunt: contrà quàm fit in *rallus*, *ralla*, *rallum*: de quibus suprà diximus.

RUMA est *mamma*. Gloss. Θηλὴ, *mamma*, *papilla*, *ruma*, *mamilla*. Ita dicta non a βρῶμα, *cibus*, quod vir doctus putabat: sed, ut censeo, κατὰ μετάθεσιν à ῥυμάζω, *rumino*. Nisi malis à *fluore lactis*, ex Græco ῥῦμα, quod usitatius ῥεῦμα, ab Æolico ῥεῦω pro ῥέω, uti ῥῦμα fuerit ab obsoleto ῥύω, unde & ῥύσις, *fluxus*, ῥυτὸς, *fluidus*, & alia. A *ruma* (pro quo & *rumis*, *rumin*, & *rumen*, dixere) dicta Dea *Rumina*, vel *Rumia*: item agni *subrumi*, & ficus *Ruminalis*. Varro Cato, vel de liberis educandis: *Hisce manibus lacte fit, non vino: Cunina propter cunas: Rumina propter rumam, id est, prisco vocabulo, mammam, à quo subrumi etiam nunc dicuntur agni.* Citat Nonius in *Ruma*. Idem Varro, lib. II de R. R. cap. I. *Si parum habet lactis mater, subjiciat sub alterius mammam, qui appellantur subrumi, id est, sub mamma. Antiquo enim vocabulo mamma rumis, ut opinor.* Et lib. XI ejusdem libri: *Non negarim ideo apud divæ Rumiæ sacellum, à pastoribus satam ficum. Ibi enim solet sacrificari lacte pro vino & pro lactentibus. mamma enim rumis, sive ruma (ut ante dicebant,) à rumi: & inde dicuntur subrumi agni lactentes.* Quem locum sic legit Scaliger, *Mamma enim Rumis, sive Rumin. ea re, ut ante, dicebant, à rumi.* Ut sententia sit, pro *mamma* etiam dixisse *rumis* & *rumin*, sive *rumen*: indeque agnos à *rumi* depulsos dixisse, hoc est, ab *ubere*. Gloss. *Rumis*, θηλὴ, ἀρχαίως. *Rumen* eâ notione agnoscit quoque Plinius, lib. XV, cap. XVIII. *Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romanæ sacra fulguribus ibi conditis: magisque ob memoriam ejus, quæ nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata, quoniam sub ea inventa est lupa infantibus præbens rumen (ita vocabant mammam) miraculo ex ære juxta dicato.* Festus: *Ruminalem ficum appellatam*

ait Varro prope curiam sub veteribus, quod sub ea arbore Lupa rumam dederit Remo & Romulo, id est, mammam. Mamma autem Rumis dicitur, unde rustici hœdos lactentes subrumos vocabant qui adhuc sub mammis habentur. Alii autem sunt, qui putant, quod sub ea pecus ruminare solitum esset. *Ruma* verò & *rumen* alteram etiam notionem habent. Nam significant *cavum gutturis locum*, ἀῤῥυμν, *tractus*, *via*, quod à ῥύω, *traho*. Cibos enim attrahit *ruma*. De *ruma*, si locus sanus, ita Arnobius, lib. VII: *Rumas* (alii *erumnas*) *quæ sunt prima in gurgulionibus capita, quæ dejicere cibos & referre natura est ruminatoribus seculis.* Ubi *seculis* dixit, ut Lucretius, *secla ferarum*. Ut audiendi non sint, qui *vitulis* substituunt. De *rumine* ita Festus: *Rumen est pars colli, qua esca devoratur, unde rumare dicebatur, quod nunc ruminare.* Servius ad illud Ecl. VI:

—— pallentes ruminat herbas:

Ruminatio, inquit, *dicta est à ruma, eminente gutturis parte: per quam demissus cibus a certis revocatur animalibus.* Isidorus, lib. XI, cap. I. *Rumen proximum curculioni, quo cibus & potio devoratur. Hinc bestiæ quæ cibos revocant ac remandunt, ruminare dicuntur.* Idem, lib. XII, cap. I. *Ruminatio dicta est à rumine, eminente gutturis parte: per quam dimissus cibus à certis animalibus revocatur.* Ita *ruminis* voce usus quoque Pomponius Prostibulo:

Ego rumorem parvi facio, dum sit rumen qui impleam.

Frustra, meo judicio, est Nonius, qui *rumen* hic poni ait pro loco io ventre. *Rumigare* Appuleius dixit pro *ruminare*. Nisi potiùs *rumitare* pro eo legi debet: quod mihi fit verisimile. Nam à *rumen* est *ruminor*: at à *ruma* est *rumo*, unde *rumito*, ut à *clamo clamito*. *Ruminandi* autem verbum ut ad alia scitè transferatur, docet idem Nonius uno Livii & tribus locis Varronis: quorum unum apponam, qui est in Tanaquile: *Non modo absens quicquam de te segnius cogitabit, sed etiam ruminabitur humanitatem.* Hoc est, *in memoriam revocabit*, interprete Nonio. Quemadmodum autem à *ruma*, vel *rumen*, *rumare* dixerunt, Festo teste, ita ab eodem quoque est *irrumare*. A *ruma* esse putabat Georgius Merula. Calderinus à *ruma* quidem, sed quâ notat *mamillam*. Utrumque vide, in lib. II Martial. ep. XLVII. Sed omnino est ab ea *ruma* notione, quâ *cavitatem gutturis* signat: quod plenius explicare & honestas & vitæ institutum vetat. Quia autem *ruma* duplex est notio: (ut quod interdum notet *mammam*, interdum *cavum gutturis locum*,) eò dubitatum, ab utra notione sit *subrumare*. Utrumque ἔτυμον respexit Festus, cùm ait: *Subrumari dicuntur hœdi, cùm ad mammam admoventur, quia ea rumen vocabatur: vel quia rumine trahunt lac sugentes.* Sed magis prius ἔτυμον placet, idque propterea, quia *subrumare* est a *subrumus*: hoc verò non est aliunde, quàm à *ruma*, hoc est, *ubere*; ut ante vidimus.

RUMEX, λάπαθον, ut est in Glossis Philox. & Cyrilli. Perotto placet esse à *rumpo*. Sanè *rumpit calculum*. Sed a *rumpo*, vel, ut veteres dixisse videntur, *rupo* (à quo præteritum *rupi*,) esset *rupex*, ut ab *apio apex*. Quare magis ἀναλόγως deducas à *rumo*, hoc est, *sugo*, quia *solerent succum ejus exsugere ad sitim restinguendam.* Hoc nisi esset, videri possit dici *rumex* quasi *strumex*. Nam ad *strumas cum axungia est efficacissima*, Plinio teste, lib. XX, cap. XXI. Meminit præter Plautum, & alios, Virgilius Moreto:

Fœcundusque rumex malvaque inulaque virebant.

Est & *rumex* teli genus, simile spari Gallici: teste Festo, qui illud Lucilii laudat:

Tum spara, tum rumices, portantur tragula porrò.

Scio esse viros eruditos, qui *murices* reponant. Sed ea vox primam habet porrectam. Præterea Festus, sive Verrius, reponit inter voces ab *R* inchoatas.

RUMOR, [ποσμυμ@-] vel est à ῥέω, significante *dico*, ut sit à ῥῆμα *dictum*: vel potiùs ab Æolico ῥόω, *fluo*, unde ῥόῦμα, *fluxus*, sive, si malis, à ῥύω, ῥυέω, aut ῥύημι, quibus in *fluendi* notione usos esse veteres, partim tempora quædam ostendunt: ut ἐῤῥύην, ἐῤῥύηκα, διεῤῥυηκώς· partim derivata, ut ῥύσις, *pro fluvium*, ῥυτός, *fluidus*. ῥυδὸν & ῥύδην, *abunde*, aliaque. A ῥῦμα igitur significante *fluxum* erit *rumor*: quia nihil est aliud, quàm sermo in populum emanans: unde Plutarchus ait, ῥυῆναι λόγον ἐν τῷ δήμῳ. Quam etymologiam mirè confirmat, quod, ut Obertus Giffanius observat, veteres uti ῥόῦμα, vel ῥῦμα, ita & *rumor* de *aquâ fluxu* dixere. Poeta vetus apud Ciceronem:

Solvere imperat secundo rumore, atque adversâ avi:

Virgilius:

Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.

A *rumor* est *adrumo*. Festus: *rumorem fecit*: Quanquam nonnulli malint esse a *rumine*, ut ibidem Festus addit. Nempe ut propriè sit *gutture admurmurare*. Sed prop prior sententia est, quod apud Isidorum legitur: *Adrumavit, rumorem attulit.* & in vett. Gloss. *Adrumo, conrumo*, φημίζω, *vulgo*. Adde quod a *rumo* est *rumito*. Nævius:

Simul alius aliunde rumitant inter se:

Id est, *rumorem spargunt*. Citat Festus in *Rumito*.

RUMPO, priùs fuit *rupo*; ut *frango*, priùs *frago*; *pango*, priùs *pago*. Itaque in præteritis dicitur, *rupi*, *fregi*, *pepigi*. *Rupo* fortasse est a ῥήγω sive usitato ῥήγνυω, vel ῥήγνυμι, quod idem notat. Vel deducas à ῥιπή, quo significatur *impetus rei projectæ*. Certè res cum violentia projectæ solent *rumpi*. Vel simpliciter dicamus *rupo* aut *rumpo* esse a *sono rei, quæ rumpitur.* Quemadmodum & fortasse inde *frago* seu *frango*. Similiaque *crepo*, *fremo*, aliaque. A *rumpo* vel *rupo* est *rumentum*; ut à *moveo*, *momentum*. Festus: *Rumentum in auguralibus significare videtur interruptio, abruptiove, dum verba ancilibus movendis prait*: SI INTERIM AVIS CANERIT, TUM ÆQUE ATQUE AUSPICIO, RUMENTUM ESTO.

RUMPUS a *rumpo*, quia avulsus est ab arbore, ut aliò traducatur, unde & *tradux* dicitur. Varro, lib. I de R. R. cap. VIII: *Quartum est pedamentum nativum ejus generis, ubi ex arboribus in arbores, traductis vitibus vinea fit: quos traduces quidam rumpos appellant.* Hinc arbusti genus è *rumpis* factum dicitur *rumpotinum*, arboresque ipsæ e *rumpis rumpotina* vocantur. Ita usi Columella, lib. VI, & Plinius, lib. XIV, cap. I. Indè idem *rumpotinetum*, locus arboribus *rumpotinis* consitus: apud Columellam, lib. V, cap. VI.

RUNA in Isidori Glossis exponitur *pugna*; ut *runata*, præliata. Ac similiter Papias. Sed potior apud nos esse debet auctoritas Festi, vel Paulli, scribentis è Verrio: *Runa genus teli significat.* Ennius:

—— Runata recedit.

Id est, pilata. Sive, ut in libris aliis est, *runata recidit*. Dissimulare tamen non possum, & in quibusdam Paulli codd. MSS^tis pro *pilata* legi *præliata*. Sed perperam, ut puto. Sanè potior apud me auctoritas est schedarum Festi Farnesianarum, ubi est *pilata*. *Runa* igitur telum est, fortassè illud, quod Belgis ex eo *runspeet*. Nomen fortasse indè quòd *rueret*, hoc est, temerè ret adversa.

RUNCINA, ut quidem Hermolaus Barbarus scribit, in glossematis Plinianis, Plinio *sunt majores serræ, quibus fabri materiarii secant arborum moles subjectis canteriis, qui à rusticis ferè nominantur caballi, quia ipsos equos, ut notum est, canterios vocamus. Unde Plautus verbum deruncinare usurpat, quasi pro dissipare dissecareque.* Sed falli puto Hermolaum. Nam *runcinam* dici instrumentum, quo ligna aspera levigantur, clarè indicant hæc Plinii verba, lib. XVI, cap. XLII: *Firmissima ad tectum abies. Eadem valvarum repagulis, & ad intestina opera aptissima, sive Græco, sive Campano, sive Siculo fabricæ artis genere spectabilis, ramentorum crinibus pampinato semper orbe sese volvens ad incitatos runcinarum raptus.* Idem illud Arnobii lib. VI: *Simulacra ista, quæ vos terrent, runcinarum levigata de planis.* Quare & *deruncinare* non erit *dissecare*, ut Hermolaus putabat; sed *radere*: ut cùm Plautus Capt. Act. III, Sc. IV, ait:

Ego deruncinatus, deartuatus sum miser, hujus scelesti technis, dolis.

Belgæ simili metaphora dicunt, *yemand lustig afschaven*. Est verò *runcina* à Græco ῥυγκάνη sive ῥυκάνη, quod in epigrammatis legitur. Glossæ Græco-Latinæ Ῥυκάνη, *tribula*, *runcina*. Similiter à πατάνη, *patina*, μηχανή, *machina*, βυκάνη, *buccina*; quorum exemplo secunda in *runcina* corripi videtur: ne illis credamus, qui producunt, quasi simile sit, ac à *colo*, *culina*; à *popa*, *popina*. Erat & *Runcina* Dea: sed huic aliunde nomen.

nomen. Nempe à *runcando*. Augustinus, lib. IV de Civ. Dei, cap. VIII: *Præfecerunt ergo cùm runcantur, id est, à terra auferuntur, deam Runcinam. Runcare* segetes Varroni est herbas è segetibus expurgare, quod Græcis ἐκποτίζειν, & βοτανίζειν ut docet Pet. Victorius, lib. XXXVI Var. Lect. cap. VIII. *Runcare* verò à *ruo*. Nam qui *runcat*, eruit herbas. Ut à *fodio, fodico*; ita à *ruo* fit *ruico*, sed *I* ejectum, & *N* insertum, ut in *frago*, & *pago*, pro quibus dicimus *frango* & *pango*. Saltem hoc verisimilius, quàm ut *ruo* fit à *rus*, ut putabat Isidorus, lib. XVII, cap. I: *Runcatio*, inquit, *est à terra herbas evellere. Nam rus terra est.* Idem, lib. XX, cap. XIV, hinc deducit *runconem*. *Falcastrum*, inquit, *à similitudine falcis vocatum. Est autem ferramentum curvum cum manubrio longo ad densitatem veprium succidendam. Hi & runcones dicti, quibus vepres secantur, à runcando dicti.* A *runco* est *subrunco*, unde *subruncivus*, ut à *cado cadivus*. Hinc *subruncivi* limites, qui in agris fiebant, octo pedes lati, per quos aditus patebat vicinis ad subruncandum. Atque ut à *runco, runcino*, ita à *subrunco, subruncino*. Unde *Subruncinator*, Deus, qui *subruncationi* præesset. Indigitamenta Flaminis Cerealis: *Insitor, Obarator, Occator, Sarritor, Subruncinator*. Ludovicus Vives ad Augustini de Civ. Dei lib. IV, cap. VIII, censet à *runcare* esse *averruncare*: unde Deus *Averruncus*. Nempe ut ex *ab & fugio*, est *aufugio*: ita ex *ab & erunco*, (cujus prior pars *ec* sive *ex*, altera *runco*) erit *averrunco*. Sed putamus ab ἐρρύκω & Æolicè ἀερρύκω esse *verrunco*, unde *averrunco*. Vide *Averruncare*.

RUO Angelo Caninio placet esse ab ὀρύω, ut ab ὀκέλλω, *cello*. Sed significatio non satis convenit, si ὀρύειν est βρυχᾶσθαι, vel ὑλακτεῖν ut Hesychius exponit. Rectiùs dixisset, esse ab ἐρύειν, quod est *traho*. Sed neque ista notio adamussim quadrat. Puto igitur esse à ירה, quod est *jecit, dejecit, præcipitavit*. Id enim est *ruere*, ut apud Terent. *cæteros ruerem*. Postea ab activa significatione translatum ad absolutam. A *ruendo & cadendo ruta cæsa*, citra copulam, dicuntur, *quæ venditor possessionis, sui usus gratiâ, concidit, ruendoque contraxit*: ut Festus interpretatur. *Ruta* sunt creta, arena, similiaque eruta. *Cæsa* sunt carbones, granaria ex tabulis facta, quorum stipites sint supra terram, tegulæ nondum impositæ tectis, &c. Hujusmodi in venditionibus excipi solent: unde Cicero, in Top. *Fecique quod sæpe liberales venditores facere solent, ut cùm ædes fundumve vendiderint, rutis cæsis receptis, concedant tamen aliquid emtori, quod ornandi caussâ aptè & loco positum videatur.* A *ruendo* quoque fiunt *rutrum, rutabulum, rutuba*: de quibus seorsim.

RUPES Græcis est ῥώξ, vel ἀπορρώξ, vel ῥωγάς. Estque *rupes* ab obliquo ῥωγὸς· qua de re plura diximus in *Lepus*. Hoc etymon Nunnesius etiam probat in Grammatistice. Vel sit à recto ῥωγάς, quod Hesychius agnoscit. Ῥώξ verò & ῥωγάς à ῥήσσω, id est, *rumpo*. Quomodo & Cretensibus, teste Stephano in Ὄαξος, *locus præcisus ac præfractus* dicitur ἄξος. nempe ab ἄξαι, id est, *rumpere*. Imò & Græcis aliis ab eadem origine αἰγμὸς vocatur. Hesych. Αἰγμοί, ῥωχμοί, ἀποῤῥῶγες, Velcâdem mente *rupes* sit à *rumpo*, quia sint *partes prærupta*: quod etymon secuti Perottus, & Nannius in Ecl. I. Nec dici debet à *rumpo* fore *rumpes*. Nam veteres *rupo* dixere, unde *rupi*, & *ruptum*; à quo itidem dicimus *loca prærupta*. Gloss. *Prærupta loca*, ἀποκρημνοι τόποι. Juvat etiam Isidorus in Glossis: *Rupinas, abrupta montium*. Ita *rupina* vocem usurpat Appuleius, lib. VI & VII Met. A *rupes* est *rupex*, qui & *petro* similiter à *petra*. Lucilius: *Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra*. Utitur & Tertull. scripto scholastico de pallio, cap. IV, atque alibi. Ejusdem originis *rupicapra*, quasi *rupium capra*. Quam αἰγάγρους *capream* appellat Martialis:

Pendentem summa capream de rupe videbis:
Casuram speres: decipit illa canes.

RUS sive *rura*, (ut rectè Servius observat in I Æn.) venit ab ἄρουρα præciso A, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*; ab ἀλμυρὶς, *muria*, &c. At Varro ineptè in IV de L.L. *Quod*, inquit, *in agris quotquot annis rursum facienda eadem, ut rursus capias fructum, appellata rura.* A *rure* est *rurare*. Plautus Capt. *Dum rure rurant homines.* Varro in Sertano apud Nonium Marcellum: *Dum in agro studiosius ruror.* Qui locus manifestè indicat aliud esse *rurare*, quàm *rusticari*. Hinc *rurationis* Dii apud Appuleium, Apolog. I.

RUSPARI est *scrutari*, ut Nonius exponit, sive *crebrò quærere*, ut Festus interpretatur. Malim dixisset, *studiosè quærere*. Ita enim usos liquet Accium in Meleagro & Nyctegresia apud Nonium, Appuleium in Apol., Tertull., de pall. cap. II. Videtur autem esse proprium animantium (uti gallinarum, ac suum) quando sive onguibus exscalpunt, sive rostro ruunt terram, studio quærendi alimenti. Itaque & doctissimus socer Franciscus Junius notis in Tertullianum censet dici quasi *ruendo sipare* seu *supare*, hoc est, *jacere*: ut exponit Festus. Vel ent à sono, quem studiosè aliquid quærentes edunt: quem & exprimit Belgicum *ruysselen, strepere, perstrepere*: pro quo & *ruysmuysen* dicitur. A *ruspari* est *ruspinare*, χειροτελεῖν, ut exponitur in Glossis. Hoc est, *manibus terere*. Ab eodem *conruspari*. Festus: *Conruspari, conquirere. Plautus: Conruspare tua consilia in pectore.*

RUSSUS & *russeus* color, idem ac rutilus, vel vicinus. Sanè cùm Varro, lib. VI de L.L. ait, *mulieres valde rufas dici rutilas*, videtur non alias intelligere, quàm quas Cato in VII Orig. dicit esse *facie russeâ*. Nisi legendum ibi *russeas fascias*. Etiam Catulli est:

Dentem atque russam defricare gingivam.

Ubi de colore loquitur, quem Egnatii dentes contraxerant, dum lotio assiduo defricantur. *Tunicas russas* est apud Trebellium in Claudii vita, & Vopiscum in Aureliano. *Russulas fasciolas* dixit Capitolinus in Albino: Uo *russeam fasciolam* Appuleius lib. XI Met. Hinc *russatus*, russo indutus. *Russati auriga* præter Livium meminit Plinius, lib. VII, cap. LIII; ac *russatæ factionis* mentio itidem in inscriptionibus antiquis. *Russati* olim præliati milites. Cujus rei caussam indicat illud Silii, lib. III:

—— *Et rubra velamine vestis*
Ars erat in pugna fusum occuluisse ruborem.

Vide quæ de hoc notavit Isidorus, lib. XIX, cap. XII. item Septimius Florens ad Εἰρήνην Aristoph. Vocatus *color russus*, non à *rosa* quidem, sed potiùs à virgulti genere, quod *russum* vel *ruscum* dixere: quo color is conciliabatur. Vide de eo Festum in *Ruscus*. Vel est *ruscus* inde unde *ruber, rufus, rutilus*. Nempe ab ἐρυθρός. Vide *Ruber*.

RUTA à Græco ῥυτὴ sive ῥυτή. Varro, lib. IV de L.L. *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis, ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant*, &c. Sanè Peloponnesios πήγανον vocâsse ῥυτὴν, scribit interpres Theriacorum Nicandri, ac Hesychius quoque interpretatur ῥυτὴν, τὰ σύμφυλα, καὶ πήγανον λεῖον. Estque id à ῥύω, *servo*, quia, ut Dioscorides docet, valetudinem conservat: unde & ῥυσίμον Nicandro vocatur. At *ruta cæsa*, quæ & unde dicantur, vide in *Ruo*.

RUTABULUM, à *ruendo*; ut à *venatum, venabulum*. Festus: *Rutabulum est, quo rustici in proruendo igne panis coquendi gratiâ utuntur.* Glossæ: *Rutabulum*, ἐσχαρεύς. Græcum hoc à σκάλλω, *fodio, sarrio*, unde instrumentum, quo id fit, σκαλίς. Κατὰ μεταφορὰν *rutabulum* pro *pene* usurpat Nævius ibidem: *Ea licet senilo tractet retritum rutabulum.*

RUTILUS color si non idem ac *russus*, admodum sanè vicinus. Varro, lib. VI de L.L. *Jamque auroram rutilare procul cerno. Aurora dicitur ante solis ortum, ab eo, quod ab igne Solis tum aureo aër aurescit. Quod addit rutilare, est ab eodem colore. Aurei enim rutili: & unde etiam mulieres valde rufæ rutilæ.* Festus: *Rutilum rufum significat: cujus coloris studiosæ etiam antiquæ mulieres fuerunt: unde traxerunt cognomina Rutilæ, ut indicat frequenter Afranius.* Idem: *Rutilæ canes, id est, non procul à rubro colore immolantur, ut ait Atteius Capito canario sacrificio, pro frugibus, deprecandæ sævitiæ caussâ sideris caniculæ.* *Rutilus* est ab ἐρυθρὸς καθ' ἀφαίρεσιν. Vide *Ruber*. A *rutilus* καθ' ἀποκοπὴν fit Belgicum *root*, vel *rood*.

RUTRUM, Græcis σκαπάνη, vel σκαφεῖον, sic dicitur à *ruitum*, sive *rutum*; ut *aratrum*, ab *aratum*. Eoque Nonius fallitur, cùm à *radendo* deducit: unde etymon *rastro*, quæ à *rutro* diversa: quemadmodum argumento est Catonis illud, *Rutra rastri quadridentes*. Fallitur quoque Nunnesius, cui *rutrum*

à ῥύχανον χ in T abeunte. Melius Varro, lib. IV de L. L. *Rutrum, ut rutum, à ruendo.* Item Festus: *Rutrum dictum, quod eo arena eruitur.* Ibidem legas: *Rutrum tenentis juvenis est effigies in Capitolio ephebi more harenam ruentis exercitationis gratiâ: quod signum Pompeius Bithynicus ex Bithynia supellectilis regiæ Romam deportavit.* Usus & Varro apud Nonium: *Antipatri Stoici filius caput rutro displanat.* Item Pomponius in hoc trochaico apud eundem:

Sarculum hinc illo profectus, illinc redisti rutrum.

Sententia est, retro res tuæ ierunt, haut aliter ac si ager, qui jam sarculo sariendus erat, talis evadat, qualis priùs fuit, cùm rutro deberet verti. Prius enim rutro vertitur ager. indè seritur, hinc occatur, postremo sarculo sarritur. Sed & *rutrum* erat *hostorium*, hoc est, lignum id, quo in modio acervum diruebant, & adæquabant. Hoc enim *ruere acervum* dicebant; ut ex Plauto Ciceroneque notum est. Indè igitur *rutrum* & ὑποκοριστικῶς *rutellum*. Lucilius apud eundem Nonium:

Frumentarius est, modium secum atque rutellum
Unum adfert.

RUTUBA [Ubi est in Gloss. *Turba*, συρφετὸς, ibi est in MSS. *Rutuba*.] ejusdem est originis ac *ruina*. Sic enim dici videtur, quia ruit atque evertit statum præsentem. Varro, Sexages.

Ergo tum Romæ parcè pureque pueteis
Vivere cum patria. nunc sumus in rutuba.

S.

SABBATUM σάββατον, Plutarchus IV Sympos. putavit esse ex eo, quòd *sabbatariis se sabbatis soleant cibo vinoque replere: Bacchos* enim à multis dici σάβους. Sanè Hesychius, quos σαβάζειν interpretatur εὐάζειν, βακχεύειν. Sed insipientis fit à Plutarcho Hebrææ vocis originem expetere. Nam שבת, est *quies, cessatio*, Græcis ἀνάπαυσις, Theodoreto & Nazianzeno κατάπαυσις. Meminit *sabbati* ex gentilibus Horatius, qui *sabbata tricesima* vocat τὴν τριακάδα, sive ἱερομηνίαν, quæ festa erat Judæis. Persius sat. V *sabbata* appellat *recutita*, quia Judæi recutiti. Mero sive nudo pede *sabbata* à regibus Judææ celebrari solere, etiam Juvenalis auctor est, sat. VI. A *sabbatis celebrandis* Judæi dicti *sabbatarii*. Unde Martiali *jejunia sabbatariorum*.

SABUCUS, sive *sambucus*, Græcis ἀκτὴ, Belgis *vlierboom*. Gloss. Phil. *Sabucus*, ἀκτὴ, εἶδος βοτάνης. Gloss. Cyril. Ἀκτὴ, τὸ φυτὸν, *sabucus*. Ἀκτέα, τὸ δένδρον, *sambucus*, *sambucus*. Onomast. *sabucus*, ἀκτὴ. Serenus Sammonicus semper scribit *sabucus*. Primam enim corripit. Vide eum cap. II, VII, XXVII, XXVIII, XXXII. Ruellius in primo de natura stirpium, cap. XX, *sambucum* dici putat à *sambuca*, instrumento musico: Ac præisse videtur ad hanc sententiam Isidorus, lib. II, cap. XX: *Sambuca in musicis species est symphoniarum. Est enim genus ligni fragilis, unde & tibiæ componuntur.* Ubi post *symphoniarum*, excidisse suspicor hæc verba: *Unde dicitur sambucus.* Sanè optimè sic cuncta cohæreant. Vel pro *enim* legendum *etiam*. Sed hoc si dicamus, fatendum simul Isidorum *sambucum* & *sambucam* confudisse; quod vix putem.

SABURRA, πλήρωμα τῆς νεώς, quod & γόμος dicitur. Unde κατὰ μεταφορὰν *mulieres saturæ* dicuntur *saburratæ*, Epid. Act. I. Sc. I. Etsi vero sumitur pro *quocunque pondere*, quo onerantur naves, ne instabiles sint: propriè tamen dicitur de *arena*, quæ eo fine ad certam usque mensuram navibus solet imponi. Atque id etiam origo evincit. Nam ut bene monet Perottus, venit à *sabulone*, sive *sabulo*, quo signatur *arena*, non quidem illa tenuior & minutior, ut in thesauro Rob. Stephani scriptum est: sed crassior, viliorque: quod rectè docet intelligentissimus talium Georgius Agricola, lib. VII de natura fossilium, cap. XVI: *Sabulum*, inquit, *crassius est arenâ: quod vel durum est, vel molle: illud marem, hoc feminam appellant: masculum utilius sternendis viis: substernitur autem silicibus, & saxorum crustis, simul & interseritur.* Ex quibus verbis melius, quid *sabulum* sit, intelligas, quam ex Isidoro, cùm lib. XVI, cap. I, hoc solum dicit, *sabulum esse levissimum terræ genus.* [ex ἄμμος ψάμμος, ψάμος, est *sabus*, cujus diminut. sabulum.] Optimè indè etiam capere est, quid *sabulonem masculum* Vitruvius vocet, lib. II, cap. III; & lib. VIII, cap. I. Tria *sabuli* genera pro colore diverso facit Plinius, lib. XVII, cap. IV: *Sabulum album*, inquit, *in Ticinensi, multisque in locis nigrum, itemque rubrum, etiam pingui terra permixtum, infœcundum est.* *Sabuli* usus multiplex: quorum unum apud Nonium indicat Varro περὶ Μενίππου: *Non vides in magnis peristyliis, qui cryptas domi non habent, sabulum jacere à pariete, aut cryptis, ut ambulare possint.* Et videtur hic locus aliquid juvare eos, qui ut est à *sto*, *statum*, *stabulum*: à *venor*, *venatum*, *venabulum*: à *pasco*, *pastum*, *pabulum*; sic à *sero*, *satum*, *sabulum* esse putant: ut *sabulum* sit arena hinc indè jacta sparsaque & quasi seminata. *Sabuli* voce, sed longè alia notione usus Appuleius, lib. II Flor. si vulgata lectio sana est. Ea est etiam in codd. vett. *Dextera psallentis gestu suo sabulum citharæ admovet.* Unde conjectabat Jos. Scaliger *sabulum* esse instrumentum Musicum. Sed seu pro *suo sabulum*, *suscitabulum* cum Colvio, seu cum aliis *pulsabulum* legi debet, seu aliter, omnino sanè locus corruptus videtur, eoque nec *sabulonis* voce pro eo, qui musico quodam utatur instrumento, usus Macrobius: quæ ejusdem Scaligeri opinio erat in Conjectaneis.

SACCHARUM Græcis dicitur σάκχαρ, ἢ σάκχαρι, vel σάκχαρον. Arrianus, vel alius in Periplo maris Erythræi: Μέλι τὸ καλάμινον τὸ λεγόμενον σάκχαρι. Vox est ab Arabibus, qui dicunt סכר, *sacchar*. Meminit & *sacchari* Plinius, & eo antiquior Dioscorides. Quæritur, an idem illud sit, ac factitium nostrum. Sed quò minùs idem videatur, facit, quod Plinius dicat, tantùm ejus usum esse in medicina. Ac in quibus usus iste consistat, Dioscorides refert. Hesychius quoque esse ait κοιλίας λυτικὸν, hoc est, vim habere laxandi alvum. Sanè, quæ veteres referunt de *sacchparo suo*, non conveniunt factitio *nostro sacchparo*: sed potiùs isti, quod *Tabaxir* nominatur. Nec tamen nostrum omnimodis illis ignotum erat. Quia novere *cannas Indicas*, ex quibus succus dulcis ad potum exprimebatur. Varro apud Isidorum:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo:
Illius e lentis premitur radicibus humor,
Dulcia, cui nequeant succo contendere mella.

Lucanus:

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Meminere & Dionysius Afer in περιηγήσει, & ex Eratosthene ipso Strabo. Hactenus igitur norant jam Dioscoridis, & Plinii ætate *cannas istas*, quòd dulcem indè succum scirent hauriri potui accommodatum. Sed postea inventa est ars succos istos coquendi, ac coctione efficiendi, ut candorem acquireret, & induresceret. Huic ita candefacto, & quasi congelato succo nomen *sacchari* datum est, quod nomen, dum fluidus esset liquor, non habebat. Nomenque id datum, quia simile esset mellis generi in arundine collecto, quod *saccharum* antea soleat vocari: atque etiam *sal Indicus* vocaretur, quia instar salis esset concretum. Ostendunt hoc ista Plinii verba: *Saccharum & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo, candidum, dentibus fragile est, amplissimum nucis avellanæ magnitudine, ad medicinæ tantum usum.* Quæ omnia conveniunt non *sacchparo nostro factitio*, de quo loquuntur Græci recentiores atque Arabes: sed *nativo* illi, quod Persæ atque Arabes colligunt ex arundinibus *Mambu*, & *Tabaxir* appellant. Nec vera est aliorum opinio, qui veterum *saccharum* censent esse illud scissilis instar aluminis tralucens: quod *Candi* vocatur. Nam priscum illud, hoc est, *tabaxir*, planè est nativum. At illud, quod *Candi* vocatur, vel maximè artem requirit: Nam cùm *saccharum* mollius & minùs album tantùm bis terve coquatur; hoc tertio quartoque est coctum, eâque re candorem illum ac densitatem acquisivit. Nec tamen *candum* dicitur à *candore*, uti neque à *canna*: sed quòd cùm frangitur, dissiliat in partes *angulatas*. Nam quod *angulosum*, id recentibus Græcis κάντι, καντὶν vel κάντιον vocatur. Hæc paucis hìc attingimus, quia non delicatis illis suavior est *sacchari* sapor, quàm φιλομαθεῖ ejus cognoscere naturam. Sed accuratè & fusè de re tota ὁ πολυμαθέστατος Salmasius ad Solinum: ubi & Cæsaris Scaligeri, aliorumque multorum, de eo opinionem refellit. Ex quo etiam cognoscere erit, quid statuere oporteat de eorum opinione, qui putant tem-

temporibus Statii Papinii notam fuisse Ebositis artem coquendi *saccharum*. Id quidem doctissimus Gevartius colligebat ex illo poëtæ versu in primo silvarum:

Et quas præcoquit Ebosia cannas.

Quomodo hunc locum jam olim legit Joannes Ninivita, Versificatoriæ artis lib. III, pag. CCCCXXXIII edit. Rob. St. Sed planè accedo clarissimo Salmasio sic eum versum emendanti:

Et quas percoquit Ebosea caunos.

Ut nempe *cauni* sint *caricæ*: hoc est, *ficus siccæ*, quæ Græcis ἰσχάδες. Sanè *caunas* pro *cauneas* etiam dixit Columella in Horto: ac quemadmodum *Caricas* non pro iis solùm, quæ è *Caria* adveherentur, sed *quibusvis siccatis ficubus* dixit Plinius: unde & Syriæ eas tribuit, ac Ægypto: ita *Caunas* quoque sive *Cauneas* vocarunt, etsi alibi, quam in *Caunensi* agro, crevissent. Est verò *Caunus* Cariæ civitas: ut *Carica* & *Caunea* eadem sint: illa à regione, hæc à civitate sit appellatio. Vide *Carica.*

SACCUS, non à *sago*, quod eo consuto efficiatur, ut Isidorus putabat, lib. XX, cap. IX. Sed à Græco σάκκος, quod ipsum est, non à σάττω, id est, *onero*, neque παρὰ τὸ ἄσσω τὸ φορεῖν, sed ab Hebræo שק, quod Celtis Belgicisque totidem literis est *sac*. A *sacco* est *saccare*, ut Theophrasto σάκκῳ σακκίζειν, quod idem notat. Usus Martialis. Nam quod ei, lib. XII, ep. LXI, est:

Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco,

idei, lib. II, ep. XL, est, *Cæcuba saccentur.* Sic enim Martialis locum, & legunt, & interpretantur, Beroaldus, Turnebus, Brodæus. Turnebum, sis, vide, lib. XVII, cap. XVIII; & lib. XXIII, cap. XXV. Censet tamen Ramirez de Prato, defendi posse vulgatam lectionem, quæ est *siccentur*, ut per hypallagen ponatur pro *exhauriatur*: quomodo idem, lib. I, ep. XXVII, de Sextiliano ait:

Testa sed antiqui felix siccatur opimi.

At optimè hanc sententiam refellit doctissimus & amicissimus Scriverius quem vide. Est qui Polluci οἶνος σακκίας. Sic Scribonius Largus probat *Falernum non saccatum*, hoc est, *non percolatum, liquatumque.* Minùs rectè interpretatus Isidorus, lib. XX, cap. III. *Saccatum liquor est aqua faci vini admixtus, sacco expressus.* Imò & *saccatus corporis humor* Lucretio, lib. IV, & Sereno, de Medicina, cap. IV, pro *lotio* usurpatur eò quòd *saccetur & coletur per humanum corpus.* Sed apud Serenum, ut rectè in nuperâ Parisinâ, est *saccatus*, ita in eâ, quam Colinæus edidit, ac Cælarius recensuit, corruptè legitur *siccatus.* Vesicam *saccum* vocat Seneca epistolâ LXXVIII: *Nihil interest, centum per vesicam tuam, an mille amphoræ, transeant. Saccus est. Sacculari* Asconio sunt, qui publicam involant pecuniam, qui aliter *peculatores.* Ulpiano autem ita vocantur, quia præstigiis quibusdam pecuniam ex aliorum *sacculis* subducere solent. Unde generatim pro *impostore improbo* accipi solet. Onomast. *Sacculari*, ῥαδιουργοί. At Græcis posterioris ævi σακκελλάριος est *præfectus sacculi sive pecuniæ Ecclesiæ.* Anastasius Sinaita putabat esse vocem Syriacam à שקל, *accepit.* Sed omnino origo ex eo est, quòd *sacculos* vocarent *ærarium Ecclesiasticum.* Feliciarius de eleemosynâ: *Interim sacculis, id est, in visceribus pauperum reponamus, quia manus pauperis gazophylacium est.*

SACER, ut Jul. Scaliger. Exerc. CVII, & CCCXXV, sect. XIII, censet, acceptum est à Thuscis, qui ita vocabant, quæ ad religionem pertinent, ejusdemque originis esse ait *sanctum, sagmen, saga*, & alia. Fortasse ita est. Sed nec minùs placet, venire ab ἅγιος, quod idem notat. Spiritum in *s* abire, ac γ in *c*, satis notum. Pro eo & *sacris*, Festo teste, antiqui dixere. Ut apud Plautum Menæch. Act. II, sc. II. *Porci sacres, sinceri*, hoc est, integri, atque idonei, qui Laribus sacrificentur. *A sacris universi sacerdotes dicti*: ut ait Varro, lib. IV, de L. L. Isidoro, lib. VII, cap. XII, sic dici videtur, quasi *sacrum dans.* Vel ex *sacer*, & Græco δὶς. Sed *do* non magis hìc compositi pars est, quàm *do*, in *dulcedo, gravedo*, *dis* in *viridis*; *dus* in *pallidus*, &c. *Sacrarium*, locus, in quo sacra deponuntur: juxta Jurisconsultos, & Isidorum, lib. XV, cap. V. *Sacrimum vinum*, quia sacrum. Ita dixere mustum, quod Liberalibus Libero sacrificabant. Vide Festum in *Sacrima*; item in *Sacrificum. Sacellum* ὑποκοριστικὸν ex *sacrum*: non quasi *sacra cella*, ut Trebatius volebat. Festus: *Sacella dicuntur loca diis sacrata sine tecto.* Qui locus consideratione dignus. Indè enim discimus, *sacellum* esse, quod Græci dicunt περίβολον, hoc est, *conseptum*: nempe locum *sacrum*, tantummodo clausum muro. A *sacer* quoque est *sacrare*: unde *sacramentum*, juramentum militare. Gloss. Philox. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Festus: *Sacramentum dicitur, quod sacratur fide interpositâ.* Sed μετωνυμικῶς accipitur pro *genere militiæ*: de quo Isidorus, lib. IX, cap. III. Gloss. Στρατεία, *militia, sacramentum. Sacramentum* etiam *pecunia à litigantibus deposita apud Pontificem.* De quâ notione Varro, lib. V, de L. L. & Festus. A *sacro* quoque sunt *obsecro, resecro, consecro, execror. Obsecrare* plus esse quàm *orare, orare* item quàm *rogare*, docet vetus Terentii interpres. Ac opponi hæc duo *obsecrare* & *resecrare*, indicat Plautus Aululariâ:

—— *Nunc te obsecro,*
Fac mentionem cum avunculo mater mea,
Resecroque mater, quod dudum obsecraveram.

Pers. Act. I, Sc. I:

TO. *Obsecro te.* SA. *Resecro.* TO. *Operam da hanc mi fidelem.* SA. *Ab odio me enecas.*

Festus: *Resecrare, solvere religione. Utique cùm reus populum comitiis oraverat per Deos, ut eo periculo liberaretur: jubebat magistratus eum resecrare.* Nempe qui *obsecrat*, votis suis quasi vincit: qui *resecrat*, obsecratione ac devotione liberat & solvit.

SACOMA Græcè σήκωμα & Doricè σάκωμα. Videtur esse verbale à σηκόω, unde ἀντισηκόω, quod est, προστίθημι τὸ ἐλλιπές. Σηκόω autem videtur esse à σηκὸς significante σταθμᾶν τινα, ἤγουν ἑλκύω, quod & Eustathius suspicatur. Tamen nec σηκὸς, nec σηκόω, eâ, quod sciam, notione legere est. Notat *sacoma, æquipondium*, sive quod in libra apponitur ad æquilibrium faciendum: unde apud Aristotelem in Mechanicis legimus, σήκωμα ποιεῖν, *æquilibrium facere.* E Latinis usus Vitruvius, lib. IX, cap. III: *Aurum ad sacomam appendit redemtori.* Ubi *sacomam* dixit pro *sacoma*: quomodo *glaucomam* pro *glaucoma* dixit Plautus, Mil. Glor. Act. I, Sc. II. Et *fulmentas* pro *fulmenta* Trinummo, ubi Stasimus ait,

Fulmentas jubeam suppingi soccis.

Pluraque ejus generis adduximus in libris de Arte Grammatica: & Oratoriarum lib. V, cap. I. ubi & monuimus in postremis editionibus Vitruvii legi *ad sacoma*: pro quo in Florentina anni CIƆ CCCCXCVI editum *ad saconiam*, leviculo errore pro *ad sacomam.*

SACRAMENTI geminum etymon ponit Isidorus, lib. VI, cap. ult. Unum, ut dicatur quasi *secrementum*, à *secretis virtutibus.* Sed hoc ineptum: quamquam & idem ex Isidoro scripserit Hhrabanus Maurus, lib. I Instit. Cler. cap. XXIV. Alterum, ut sit à *sacer*, vel *sacro*: quod verum. Siquidem eâ ratione est à supino *sacratum*, quâ à *juratum* est *juramentum*; à *tentatum, tentamentum*, quod est apud Maronem in octavo. Quibusdam placet esse *sacramentum*, à *sacra mente*: quod etymon nec improbare se ait Fungerus. Sed non magis in *sacramentum* duæ postremæ syllabæ compositi partem constituunt, quàm in *pavimentum*, quod à *pavire*; in *vestimentum*, quod à *vestire*; *calciamentum*, quod à *calciare*; *testamentum*, quod à *testari*; quamquam hoc quoque, Gellio teste, à *mentis contestatione* dictum volebat Servius Sulpitius: cujusmodi non aliter excusare possumus, quàm dicendo allusiones esse, non vera etyma. *Sacramentum* quid sit, docet Varro extremo lib. IV. L. L. ubi indicat *sacramentum* vocari *pecuniam, quam contendentes, in loco sacro, vel apud Pontificem hac condicione deponebant, ut qui caussa esset superior, pecuniam suam auferret; qui inferior, eam ærario relinqueret.* Atque idem plenius declarat Festus in *Sacramentum.* Hinc ille loquendi modus apud Tull. epist. ad Volumnium, *Sacramento contendas, mea non esse.* Præterea, Festo teste, *sacramentum* ponitur pro *omni quod interpositâ juramenti sacratione geritur*: unde *sacramentum militare* dictum, *quod imperatori à militibus præstatur.* Gloss. Philox. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Vegetius, lib. II de re milit. cap. V. *Victuris*

in cute punctis milites scripti, cum matriculis inseruntur, jurare solent, & ideo militia sacramenta dicuntur, &c. jurant autem milites, omnia se strenue facturos, quæ præcepit imperator, nunquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Rom. Rep. Dubitant nonnulli ab utra notione *sacramenti* vox in Ecclesiam sit inducta. A priori dici placet Zwinglio, in lib. de vera & falsâ relig. cap. de *Sacramentis: Sacramentum*, inquit, *nihil aliud est, quàm initiatio & oppigneratio. Sicut enim qui litigaturi erant, certum pecuniæ pondus deponebant, sic qui sacramentis initiantur, sese obstringunt & oppignorant.* Aliis placet esse à posteriori acceptione, eò quòd ut milites Imperatori, sic *sacramentis* nos Deo obstringamus. Nec dubitamus, quin hæc sententia verior sit. Movet nos, quòd Tertullianus, Latinorum antiquissimus (qui & primus fortasse *sacramenti* vocem, hac strictâ notione, in Ecclesiam induxit,) libro ad Martyres scribat: *Vocati sumus ad militiam Dei vivi, jam tunc cùm in sacramenti verba spondimus.* Et lib. de Pudicitia: *Ut sacramento benedictionis exauctoretur, nunquam in castra Ecclesiæ reversurus.* Quibus ex locis colligimus, *sacramenti* vocem a militiâ bellicâ ad Christianam militiam esse translatam; quia nempe ut non Augustinus modò ait, Serm. CLXXXI. sed etiam ex gentium philosophis scripsit Arrianus, comment. de disput. Epict., lib. I, cap. XIV. Τῷ θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν, οἷον οἱ στρατιῶται τῷ καίσαρι. *Et Deo nos decebat jurare, ut milites Cæsari.*

SACRILEGUS à *sacrum* & *lego*, hoc est, *furor*. Servius ad illud Ecl. IX:

Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper:

sublegi, inquit, id est, furatus sum. Inde & sacrilegus dicitur, qui sacra legit, id est, furatur. Plautus in Milite:

Quæ etiam nostrum hunc sermonem sublegerat.

Hæc Servius. Atque idem tradit Æn. X.

SÆPTUM, *sæpio*, & adverbium *sæpe*, per *Æ* scribi in optimis codd. ejusdemque esse originis, tradit Pierius ad Ecl. I. Quæ verò ea origo sit, his verbis docet Jovianus Pontanus in Actio, fol. CXXXIX edit. Ald. *Jam primùm palam, sæpè, è vestigio, rusticorum quidem sunt inventa hominum. Nam quod sæpes spissa esset, & densa, dixerunt sæpe pro densè, & sæpissus spissus.* De adverbio *sæpe* etiam adsentit non Perottus modò, sed etiam Cæsar Scaliger, cap. LX de L. L. ubi ait *sæpe* & *pene* venire à nominibus *sæpes* & *penus*: quæ cùm sint nomina non secundæ, sed tertiæ, nihil mirum esse, si ultimam, uti in ablativis nominum, corripiant. Sed potius censeo *sepio* & *sepes* venire à σηκὸς, mutato κ in *p*, ut à λύκος est *lupus*. Σηκὸς enim Hammonio teste notat περίφραγμα προβάτων, quod & Maroni *septum*, Ecl. I.

Quamvis multa meis exiret victima septis.

Ubi *septis* est *ovilibus*: ut interpretatur Servius. *Sepes* igitur & *septum*, rectiùs nudâ scribuntur vocali. *Sæpe* verò est ab Hebræo שבע, hoc est, *copia* sive *affluentia*: unde obsoletum *sæpm* vel *sæpis*, hoc est, *copiosus*, *affluens*, à quo adverbium *sæpe*, hoc est, *copiosè*, *crebrò*. *Sæpissimam discordiam* dixit Cato Nepos, teste Prisciano, lib. III. ac Hieronymus ad Eustochium, *Sæpissimo rogatu.* Ut à *sæpe* fit *sæpicule*, & *sæpenumero*, *sæpius*, *sæpiuscule*, satis est apertum.

SÆVUS, à *scævus*, extrito C. Hoc verò est σκαιός.

SAGACES, inquit Festus, appellantur *multi ac sollertis acuminis*. Cæsar Scaliger, Exercit. CCLII, sect. II, deducit à σαγήνη, quod est *nassa*, vel σαγὶς, hoc est, *reticulum*. Ut translatio sit à *venatione*. Sed ut *audax* est ab *audere*, ita *sagax* est à *sagire*, quod, ut I de Divinat. scribit Cicero, significat *acute sentire*: indeque, ut idem inibi ait, *saga* anus, quia multa scire volunt. Festus: *Saga*, inquit, *dicitur mulier perita sacrorum.* Usi Horat. Propertius, Tibullus, cujus is versus:

Pollicita est magico saga ministerio.

Quo confirmatur, quod de priori productâ scribit idem Festus. Acro non audiendus, cui *saga*, quia *satis agat*. A *sagire* est *præsagire*, hoc est, *sagire*, sive *sentire rem antequam contigerit.* Philoxeni Glossæ interpretantur προμαντεύομαι. Item *præsaga*, πρόμαντις. *Sagire* unde sit, obscurius est. Quibusdam placet esse *canum* proprium. nam Persis *sag*, canem dici. alii volunt esse à *venatione* translatum, quia σαγὶς sit *verriculum*, ut diximus: alii à Thusca voce *sacrum* notante, unde & *sanctum*, *sacrum*, *sagmina*, *sanguis* & *saxum*. Sed his etymis, quia mirè incerta, inhærere nequaquam visum. Vide sis Scaligerum, Exercit. CVIII, & CCCXXV, sect. XIII.

SAGENA, quo Manilius usus, lib. V, est à Græcis, qui similiter σαγήνην vocant. Legas id quoque Matth. cap. XIII. Est autem retis genus, quod Galli vocant *seine*, voce sine dubio corrupta ex Latino illo, aut Græco. Gloss. Cyrilli: Σαγήνη, *verriculum*. Hesych. Σαγήνη, πλέγμα τὶ ἐκ καλάμων εἰς θήραν ἰχθύων. Λάκωνες.

SAGINARE, *pinguefacere*, πιαίνειν. A *sagina*, quo signatur *cibus pinguefaciens*. Sed interdum laxiùs accipitur. Unde in Glossis Phil. exponitur ἀναπλήρωμα. In Glossis item Cyrilli σιτεία ἡ σίτευσις transfertur *sagina*. Sanè simpliciter pro *cibo* capit Juvenalis,

—— Stomachum laxare saginis.

Et Nemesianus in Cynegetico:

Tunc consuetam retinere saginam
Profuerit.

Ubi de *cibo canum venaticorum* sermo est. Is non potest propriè dici *sagina*, cùm non hoc agatur, ut canes isti fiant pingues. Quod ad etymon, Perotto placet, *saginam* dici à *sat*, & *ago*. Sed addit, quosdam deducere à σάγμα, quod à σάττω, *onero*. Sane quid *saginatus* aliud est, quàm τροφῇ σεσαγμένος; Gloss. Cyr. Σιτιστεύω, *saginat* [*sagmat.*] *asinum.* Quare hoc longè verius.

SAGITTAM à *sagaci ictu*, hoc est, *veloci ictu*, ita appellari scribit Isidorus, lib. XVIII, cap. VIII. Ac videntur idem sensisse, qui *sagicta* scripsere per *CT*: quod in vett. codd. inveniri, scribit Pierius in X Æneid. Cæsar Scaliger, cap. XXVIII de causs. L. L. putat uti ab ἄμμα eliso *M* fit *amentum*; ita à σάγμα eliso *M* fieri *saga*, unde *sagitta*. Est verò σάγμα *involucrum* sive *theca clypei*, ἔλυτρον τῆς ἀσπίδος, ut exponit Hesychius. Angelus Caninius & Petrus Nunnesius aiunt venire ab obliquo ἀκίδος præmisso *S*. Quomodo à χύτρα est *scruta*; ab εἰ, *si*. Sanè vel hoc verum est; vel est *sagitta* à σάγη, quod Pollux & Hesychius exponunt πανοπλίαν. Sed meliùs puto Scholiastes Aristophanis in Acharn. σάγη τὸ ὅπλον, καὶ πανσαγία ἡ πανοπλία, ut omnino σάγης nomine contineantur *omnia armorum genera*: ac verisimile est id communem habere originem cum militaribus vocabulis affinibus, σάγμα, *theca scuti*; σάγος, *sagum*, militare vestimentum, de quo inferiùs dicemus.

SAGMA, σάγμα, *clitella atque onus jumenti clitellari*, à σάττω, *onero*, *onus impono*. Ut omnino fallatur Isidorus, lib. XX, cap. XVI, cui *sagma* dici placet à *stratu equorum*. Hinc *sagmare*; ut à *plasma*, *plasmare*. Gloss. Phil. *Sagmat* (sic legendum pro *saginat*,) σάττει ὄνον. Item, *Sagmatus*, σεσαγμένος. Ubi perperam, *saginatus*, quod longè aliud. Ab eodem *sagmarius equus*, σαγμάριος, sive σαγματοφόρος. Usus *sagmarii* voce Lampridius in Heliogabalo. Malè enim à Rob. quoque Steph. *saginarius* editum est. Locum ipsum apponam, quia habet quod doceat exemplo. *Fecit*, inquit, *& in colle Quirinali senatulum, id est, mulierum senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, solennibus duntaxat diebus*, &c. Et paullò pòst: *Facta sunt Senatusconsulta ridicula de legibus matronalibus: quæ quo vestitu incederent, quæ cui cederet; quæ ad cujus osculum veniret: quæ pilento, quæ equo sagmario, quæ asino veheretur: quæ carpento mulari*, &c. Meminit ejus Senatusconsulti quoque Vopiscus, in Aureliano.

SAGMINA, ut Marcianus scribit in Digestis, L. Sanctum. de Divis. rerum, erant *herba*, *quas legati populi Romani ferre solent, nequis eos violaret.* Addit inibi Marcianus, legatos à *sagminibus* hisce *sanctos* appellari. Sed Festus Pompeius docet, *sagmina* potius dici à *sanctus*, quàm *sanctus* à *sagmine*. Verba ejus sunt: *Sagmina vocantur verbena; id est, herba pura, quia ex loco sancto arcebantur à consule Prætoreve legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumque indicendum: vel à sanciendo, id est, confirmando. Nævius: Jus sacratum Jovis jurandum sagmine.* Hactenus Festus, cujus & mutilator utramque adducit ἐτυμολογίαν, sed (quod mirum) legas apud eum hunc Nævii locum: *Scapos* (Scal. *scopas*) *atque verbe-*

verbenas sagmina sumserunt. Tertiam quoque quartamque ἐτυμολογίαν invenio. Nam Melchior Guilandinus, commentario de papyro docet, *sagmina* dici quasi *segmina*, quia ex *loco sancto secabantur.* At Scipio Gentilis libro Originum putat, *sagmen* (à quo *sanctas* cum Marciano deducit) venire à Græco σεμνὸς, quod *sanctum* quoque ac *religiosum* significat. Mihi maximè placet Festi sententia, ut dicantur *sagmina* quasi *sanctimina*, vel *sancimina.* Veteres sane *sacmen* scribebant ante inventum *G.* Imò in vett. quoque Glossis legas, *Sacmen*, θαλλὸς, σπονδεῖα ἀρχῆς. Sed locus omnino corruptus. Scaliger sic emendat: *Scapus*, θαλλός. *Sagminarius*, σπονδειάρχης.

Sagum, Nonio teste, est vestimentum militare, unde *sagatus* apud Martialem, *sagaria negotiatio* in Pandectis, & ὑποκοριστικῶς *sagulum*, quo de Maronis locum mox adferam. Quidam deducunt à σάγμα, *onus*: sed est σάγος, quo usi Polybius, Plutarchus, alii. Glossæ vett. Σάγος, *sagus.* Hesychius, Σάγος, μέρος τι τῆς πανοπλίας. Quod magis placet, quàm ut sit ἡ ὅλη πανοπλία, quomodo idem σάγη interpretatur. Rectiùs Scholiastes Aristophanis ὅπλον exponit. Vulgo tamen putant Latinos *sagi* vocabulum accepisse à Gallis. Id quidem voluit Isidorus, lib. XIX, cap. XXIV, & ante eum Varro, cujus hæc verba ex Scaligeri emendatione: *In his multa peregrina, ut sagum, reno, Gallica; Gaunacam, majus sagum, & amphimallum, Græca.* Confirmat idem Strabo, lib. IV, ubi eos ait σάγη φορεῖν, *saga ferre.* Idem, cùm ex Plinio, & Diodoro Siculo, comprobatur; tum Marone, qui lib. VIII de Gallis ait, *Virgatis lucent sagulis*, hoc est, σάγοις ῥαβδωτοῖς, *scutulatis*, sive *cancellatis*, sive *cancellorum in modum distinctis*, non autem *purpuratis*, prout ad eum locum putabat Servius. Atque ex his simul patet, cur assentiri non possim optimo & doctissimo Paulo Merulæ, qui in Cosmogr. parte II, lib. III, cap. XV pro *sagum* apud Varronem legendum putat *sargium*, idque non aliâ de causâ, quàm quòd hodieque Gallis Belgis, hoc est, inferioribus Germanis, *sarge* sit *lodix*, sive *stragulum cubiculare.* Quod verò Galli *sagum* vocarunt, id censeo esse à Massiliensibus, qui Græcè sunt locuti. Nam Græcum esse σάγος jam vidimus. Σάγος verò est ex lingua primæva. Nam סכך, *texit*, *operuit*, à quo & Latini *soccus*, quia *pedes operit.* His de *sago* & *sagulo*, quædam adde, si voles, ex Nonio in *sagum*, Baifio cap. V, lib. de re vestiaria; Scaligero in Conjectaneis. A *sagum* est *sagatus*, apud Tranquillum, id est, *sago indutus.* Item *sagarius*, qui saga vendit. Onomast. *Sagarius*, χιτωνοπώλης.

Sal vel est à recto ἅλς κατὰ μετάθεσιν. vel potiùs, quando Latini rectos suos formant ab obliquis Græcorum (quomodo à πελεκᾶνος est *pelecanus*) ab ἁλὸς est *salis*, & per aphæresin *sal.* Spiritus asper conversus in *s*: ut scribit Priscianus lib. I. Similiter ab ἕρπω est *serpo*; ab ἕρπυλλον, *serpyllum*; ab ὕλη, *sylva*; ab ὑάδες, *sucula*, teste Gellio. Vide *Sui.* Ἅλς verò fortè κατὰ μετάθεσιν factum à מלח, quod idem. *Sales* dicimus *facetias*, nempe quia ut *sal* cibi, sic hæ sermonis sint condimentum. Plinius, lib. XXXI, cap. VII: *Ergo hercule vita humanior sine sale nequit degere: adeoque necessarium elementum est, ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnisque vitæ lepos & summa hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo constat.* Sanè & Latini *sales*, & Græci ἅλες, sic sæpe usurpant. Vide Heraldum ad Martialem, lib. III, ep. XX. Ab eodem dictum *salarium*, quo nomine propriè significabatur tribunorum militarium, & ducum annona, fortè quòd nihil victui magis necessarium, quàm sal; vel quòd salaria percipientes, indè se alerent. Græci plurimùm vertunt σιτηρέσια & ὀψώνια. Sed latiùs postea hoc vocabulum patuit, ita ut non solùm de annonâ; sed etiam de commodo, & stipendio militum usurparetur. Gloss. Philox. *Salarium*, ὀψώνιον, παροχή, συνήθεια, ἁλατικόν. Ab eâdem origine est nomen *Salaria* viæ. Itaque de hac *salarii* voce sic continuò subjicit Plinius: *Honoribus etiam militiæque interponitur, salariis inde dictis, magnâ apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine Salaria via, quoniam illâ sal in Sabinos portari consuêrat.* De *Salaria via* consentit Verrius Flaccus, qui apud Festum *Salariam viam* *incipere ait à porta, quæ nunc Collina à colle Quirinali dicitur. Salaria autem*, inquit, *propterea appellabatur, quòd impetratum fuerit, ut eâ liceret à mari in Sabinos salem portari. Salarii* quoque Martiali dicuntur, qui *salem vendunt. Quod viles pueri salariorum.* A *sale* quoque est *salina.* Item *salinum*, quod *concham salis* appellat Horatius. Inde ὑποκοριστικῶς *salillum*, ut apud Catullum, *salillo putrior*: quia sali inest vis contra putredinem. Vel potiùs, quia salina, quibus mensas sacrari crediderunt, mundissima esse solent. Item *salio*, & *sallo*: ab illo est *salitus*: ab hoc *salsus*, unde *insulsus*: cui, ut Catullus de Quinctia ait,

——*non est in toto corpore mica salis.*

Gloss. vett. *Insulsus*, ἀνόητος. A *salsus* quoque sunt *salsamentum* & *salsitudo*: Item *salsilago*, & *salsugo*, quomodo vocari videtur humor, qui in areis salinarum sub salis crustâ liquidus remanet, neque in salem concrescit. Plinius, lib. XXXI, cap. VII: *Præter hæc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marinâ aquâ salsior, vi distans.* Onomast. *Salsilago*, ἅλμη. Estque à *salsus*, *salsilago*, ut à *mucus*, *mucilago.*

Salamandra, ut Isidorus ait, lib. II, cap. IVI *vocata, quòd contra incendia valeat.* Videtur hoc velle, *salamandram* dici quasi *valincendram.* Sed est nomen à Græcis, quibus itidem est σαλαμάνδρα. Martinius conjectat sic dici, quia prope σάλον habet μάνδραν. Nam stabulari gaudet juxta loca humida.

Salaputium est à *salace puta*, ut *præputium* à *præ*, & *puta. Puta* autem est πόσθη, sive *mentula*, ut dictum in *Puta. Salaputium* Catullus falsè vocat Calvum, epigr. L. hoc versu:

Di magni, salaputium disertum!

Quomodo Scaliger legendum comprobat ad Catullum, & castigat. in Catalecta. Et profectò sic legisse paret, non dico Beroaldum, & Guarinum, (quorum ille sic legit, commentario in Tranquilli Julium; hic autem commentario in Catullum;) verùm ipsum M. Senecam, lib. VII controvers. IV, cùm ait: *Erat parvulus staturâ, propter quod etiam Catullus in hendecasyllabis, vocat illum salaputium disertum.* In veteri edit. Catulli, quæ Regii Lepidi excusa anno CIↃCCCLXXXI, *salapantium* legitur, quod etsi vitiosum, propiùs tamen ad veram lectionem accedit, quàm *solopachium*, vel *holopachium*, de quo Hermolaus Barbarus, in Plinii lib. VIII, cap. XXIX, & in glossematis Plinianis, voce *solopygium*, & *solopachium*: vel *holopygium*, quod Alciatus probat, lib. II παρ. cap. XXVI vel *salicippium*, cujus emendationis meminit Hermolaus, quamque inter alios Lilius Gyraldus, dial. X histor. poëtarum, item Paulus Manutius, & Antonius Muretus approbant: vel *ascalabotium*, quod magnus Turnebus ridiculè excogitavit, lib. XXI Advers. cap. XXVI. Alias quoque alii lectiones commenti, quos videre possis apud Rob. Titium, cùm *salicippium* potiùs, quàm *salaputium*, legendum contendit, cap. XXI, lib. XXI locorum controversorum, nec non assertionis eorundem. Sanè si *salaputium* rectum non est, id planè erit *salopygium*, quæ fuerit *motacilla.* Nam ut ea dicta σεισοπυγὶς à σείω, *moveo*; & πυγὴ, *nates*: ita & dici σαλοπύγιον potuit à σάλος, hoc est, κίνησις, & πυγή. Sic verò Calvus dictus sit, quia motacillæ instar in dicendo subsiliret. Placuit hoc Salmasio: qui pro se adducit, quod in vett. Catulli ac Senecæ membranis *salopugiam* legatur.

Salar, *junior salmo*, unde & cum *salmone* conjungit Ausonius. Fortasse autem & *salar* & *salmo* à *saliendo.* Nam qui naturam piscium tradunt, auctores sunt salmonem, si in transitu sepem, vel aliud obstaculum sentiat, caudam ore prehendere, corporeque in orbem flexo transilire. Etiam in vase venalis, aliisque piscibus permixtus, si aqua admiatur, exsiliet, eoque è piscibus cæteris dignoscitur.

Salgama, quæ sale & aceto condita ad victum in vasis servantur. Est id nomen à *sale. Gama* igitur vocis est productio. Vel potiùs est ex eo, quòd Græci ἁλμαίας vocant. *G* insertum, ut ab ἔσπαρον, *spargo.* Hinc *salgamarius* apud Columellam.

Salio est ab ἅλλω, seu ἅλλομαι. Nam duobus λλ concurrentibus, posterius amant Latini mutare in *I.* Ut ab ἄλλος, *alius*;

à

à φύλλον, *folium*, &c. A *salio* est *salto*, quâ nempe ratione à *dico* est *dicto*, à *jacio jacto*, &c. Quare ridiculus est doctissimus Onuphrius Panuinius, lib. II de ludis Circens. cap. I, ubi *saltum*, quasi *exiliens in altum* dici probat auctoritate Isidori, lib. XVIII, cap. XIX. A *salio* dicti *Salii*, quòd ancilia per urbem gestantes salire soliti. Varro, IV de L. L. *Salii a saltando, quòd facere in comitio in sacris quotannis & solent, & debent.* Inde *saliares epulæ*, pro lautis & opiparis, quia tales erant *Saliorum*. Vide Festum, cujus hâc de re locum emendat Hermolaus Barbarus in glossematis Plinianis. *Salisubsulus*, quasi *Salius subsiliens*. Erat ludius in sacris Herculis saltans. *Salebra*, ubi sæpius saliendum. Ut à *scateo*, *scatebra*; à *tero*, *terebra*; sic à *salio*, *salebra*. Nonius: *Salebræ à saliu dictæ.* A *saliendo* quoque tubi sive fistulæ aquæductus, vel fontis dicuntur *salientes*, quia ab iis aqua salit; prout locutus Maro, Eclogâ V:

Dulcis aquæ saliente sitim restinguere rivo.

Et Ulpianus, l. XVII. D. de act. empt. *Constat sigilla, columnas quoque & personas, ex quorum rostris aqua salire solet, villæ esse.* *Salientium* voce usus Vitruvius lib. VIII, cap. III. *Athenis ad portum Piræeum ducti sunt salientes, è quibus bibit nemo.* Frontinus de aquæductibus; *Binos salientes diversarum aquarum accipere.* Et Ulpianus, l. XV. D. eod. tit. *Lanes* (Holoander *funes*) *labra, salientes, fistulæ quoque quæ salientibus junguntur, quamvis longè excurrant extra ædificium, ædium sunt.* Vocantur alio modo *silani*. Corn. Celsus lib. III, cap. XVIII: *Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens, vel gestatio post cibum & potum, maximeque suspensi lecti motus.* Quamquam in quibusdam libb. pro *silanus* fit *saliens*, quod ex interpretatione puto irrepsisse. Lucretius, lib. VI:

—— *Proque voluta*
Corpora silanos ad aquarum strata jacebant.

Quem versum corrumpere conati Marullus & Baptista Pius, quorum ille legit, *Corpora sic amn* : hic *Corpora sola amn* . Usus & Hyginus in Astronomico. Sunt qui pro *Silano* dicunt *Silvanum*. Gloss. Philox. *Silvanus*, κρουνός. Nam κρουνὸς idem quod *saliens*. Eustathius sic dici ait, τὰς ἀρχὰς τῶν χειμάῤῥων ποταμῶν. Vocantur & *tulli*. Festus: *Tullios alii dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis: quales sunt Tiburi in Anieno. Ennius in Aiace: Aiax, misso sanguine tepido tullii efflantes volant.* A *salio* est *salax*; ut ab *audeo audax*. Nempe ab eâ notione *saliendi*, quâ in feris notat ὀχεύειν quomodo & Belgæ dicunt *bespringen*. Quare non assentior iis, qui à *sale* derivant, quia sal reddat salaces. Ab eodem est *salix*, de quo seorsim. Ab eodem est *salisso*: unde *salissatores*. Isidorus lib. VIII, cap. IX: *Salissatores vocati sunt, qui dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare prædicunt.* Gloss. vett. *Salissatio*, παλμός. Exstat Melampodis Hierogrammatei περὶ παλμῶν μαντική, πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα. A *salio* quoque est *desilio*: unde *desultor*, qui binos trahens equos ex uno mirâ celeritate in alterum transiliret. Sed κατὰ μεταφορὰν usus Ovidius, lib. I de Arte: *Non sum desultor amoris.* Hinc *desultoria levitas* apud Martianum Capellam; *desultoria scientia* apud Appuleium: quam locutionem lib. IV Oratoriarum defendimus adversus Majoragium. *Sussilire*, Plauto, quasi *susum* sive *sursum saltare*. Ut *sustollo* eidem quasi *sursum tollo*, quod Priscianus ait in primo, ubi & similc esse ait *suscipio* quasi *susum capio*.

SALIVAM dici aiunt, vel quòd ferè habeat *salis saporem*, ut censet Isidorus: vel, ut alii, quòd in ore *saliat* & crescat. Sed, ut rectè conjectant Angelus Caninius & Petr. Nunnesius, literarum trajectione fit à σίαλον, quomodo à σκέπτω, σκεπτῶ est *specio*, unde *specto*; à φλέγω, *fulgeo*; ab ἀρέγω, *rego*, &c. *Salivam movere* Seneca dixit epist. LXXX. pro *appetitum ciere*, nempe quia quæ ὄρεξιν cient, salivam in ore excitant, velut ministram saporis: unde & pro *gustu* accipit Persius, cùm ait,

—— *turdorum nosse salivam.*

Belgæ id quod Senecæ est *salivam movere* similiter dicunt, *de tanden waterigh maken*. A *saliva* est *salivosus*. Ut ut Catalectis Virgilii:

Quibus repletus ut salivosis aquis
Obesam ad uxorem redis.

Ab eodem est *salivare* apud Plin. & Colum.

SALIX à *saliendo*, quomodo eadem τὰ ἄλλα τὸ ἅλλεσθαι dicitur, si Etymologum audimus. Festus tamen hanc *salicis* ἐτυμολογίαν improbat, cùm scribit: *Salicem idem* (Verrius, an Sulo?) *virgulti genus, non arboris dicit, & ridiculè interpretatur dictam, quòd ea celeritate crescat, ut salire videatur.* Sed placet hæc etymologia quoque Servio, in Ecl. I, ubi ait, *Salicis, virgulti genus, dictum eò quod salit, & surgit citò.* Probat quoque Isidorus, lib. XVII, cap. VII. A *salix* est *salictum* quasi *salicetum*, ut *silictum* apud Varronem quasi *silicetum*. Nam integra desinere in *etum*, ostendunt, *dumetum*, *olivetum*, *nucetum*, *pometum*, *arundinetum*, atque alia. A *salicto* est *salictarius*; ut *lupulus salictarius*, qui in salicto provenit.

SALMACIDUS in Glossis Philoxeni exponitur ἁλμυρόν· *salmacidum*, ἁλμυρόν· *salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ· imò & *Salmacis*, Ἀμφιτρίτη. Sed postremo loco puto *Salaciam* voluisse. Nam antecessit, *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρεΐς. Nempe *salacia* à *salo*, cui præest. De *salacia* & *Venilia* alibi diximus. *Salmacidus* legas apud Plinium, etiam in antiqua Parmensi, & aliis, lib. XXXI, cap. III: *Ante omnia autem damnantur aquæ amaræ, & quæ scrobem statim implent: quod evenit Trœzene. Nam nitrosas atque salmacidas in desertis Rubrum mare petentes additâ polentâ utiles intra duas horas faciunt, ipsáque vescuntur polentâ.* Ac similiter est apud Plinium Empiricum: *Ipsum verò balneum ex dulci aqua fiat, non ex salmacida.* Satis liquet, *salmacidum* dici, quod salsum est & acidum simul: ut ὀξάλμη, quod apud Dioscoridem Ruellius *acidam muriam*. Hermolaus Barbarus *acetum salsum* interpretatur. Nempe ὄξος *acetum*, ut ὀξὺ *acidum*. At ἅλμη, *salsago*, *muria*. *Salmacidum* igitur quasi *salsacidum*, *m* in *s* converso. Vel ut ab ἅλς, *sal*, sic ab ἅλμη, *salma*: ex quo & *acidus*, *salmacidus*, ut origine etiam cum ὀξάλμῃ conveniat. Si horum neutrum placet, non video quid dici possit, nisi corruptè ubique *salmacidus* legi pro *salmacidus*, ut à *Salmacis* dicatur. Volunt vulgo *salmacidum* etiam dici pro *molli* & *effeminato*, atque id ex eo, quòd tales redderet *fons Salmacis*, si ex eo biberetur. Quo de fonte præter Strabonem, Ovidiumque, etiam Vitruvius, lib. II, cap. VIII. De eodem sic Festus: *Salmacis nomine nympha, Cæli & Terræ filia, fertur causa fontis Halicarnassi aquæ appellandæ fuisse Salmacidis: quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mollesceret ob eam rem, quod ejus aditus angustatus parietibus, occasionem largitur juvenibus petulantibus accedentium puerorum puellarumque violandarum, quia non patet effugium.* Ennius:

Salmacida spolia sine sanguine & sudore.

Atque unus hic Ennii versus impulit homines doctissimos, ut putarent *Salmacidus* accipi pro molli. Sed divisim legendum *Salmaci, da spolia*: nam vir mollis *Salmacidis* nomine compellatur, & dare spolia jubetur. In Festi verbis Hieronymus Columna notis in Ennii verba pro *petulantium* legit *potantium*: Turnebus lib. XXVIII Advers. cap. XXXIX pro *accedentium* legit *ante cœtum*. Sed vera est lectio, quam posuimus: sententia est, petulantibus juvenibus loci naturâ dari occasionem violandi pueros ac virgines.

SALPA, à Græcis acceptum. Hesych. Σάλπη ἰχθὺς ποιὸς, ὃν καὶ βῶν καλοῦσι. Idem est ὁ σάλπης, ut dicitur Archippo. Vide Gesnerum, Rondeletium, alios.

SALPICTA, sive *salpincta*, sive *salpista*, est *tubicen*, *buccinator*. Græcè σαλπικτὴς, à σαλπίζω, vel σαλπιστὴς à σαλπίζω, *buccino*, *tubâ cano*. Utrumque à σάλπιγξ, *tuba*, *buccina*. Glossæ Philoxeni: *Tubicines*, σαλπικταί. Ita vocatur Demostheni, Polluci, &c. At σαλπιστὴς, est apud Dionysium Halicarnassensem, Arrium, &c. Utroque & usi Latini. Vopiscus in Aureliano: *Item & centum salpistas uno crepitu continentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pithaulas centum.* Item Julius Firmicus, lib. VIII: *Salpictas reddet, sed qui in bello confossi moriantur.* Godescalcus quoque Stewechius similiter interpretatur illud Arnobii, lib. VII: *Delectantur, ut res est, stupidorum capitibus rasis, salpictarum* (in MSS. est *salapictarum*) *sonitu atque plausu, factis & dictis turpibus, facinorum ingentium rubore.* Sed Josephus Scaliger in Catalecta legit *salapittarum*, deque mimorum alapis intelligendum putat. Nam histriones ad risum concitandum

sese

sese alapis peterent patiebantur: ut ex Martiale atque aliis constat: ac pertinet huc quoque illud Tertulliani, lib. de Spectaculis, cap. XXIII: *Placebit & ille, qui vultus suos novacula mutat, infidelis erga faciem suam, quam non contentus Saturno, & Isidi, & Libero patri proximam facere, insuper contumeliis alaparum sic objicit, quasi de præcepto Domini ludat.* Et hoc Cypriani de Spectaculis: *Ictibus infelix facies locatur.* Hinc apud Terentium, & alios, *os præbere alicui.* *Salapittam* verò esse *alapam*, docent vett. Glossæ, in quibus legitur: *Salapitta*, ῥάπισμα. Fortasse autem rectiùs sit *salapicta*, ut dicatur quasi *alapa icta*. Sed metuo ne hac parte parùm stare liceat Philoxeni Glossis. nam apud Arnobium nihil prohibet σαλπιγκτὰς intelligere.

Salpuga corruptum suspicor ex *solipuga*. Plinius, lib. XXXIX, cap. IV: *Est & formicarum genus venenatum: non fere* (al. *non novere*) *in Italia. Solipugas Cicero appellat, salpugas Bætica.* Usus Lucanus, lib. IX:

Quis calcare tuas metuat, salpuga, latebras.

Quem versum corrumpere adnixus Godesc. Stewechius, ut ostendimus in *Solipunga*. At idem rectè Arnobio, lib. II, restituit *solipuga* vocem, ubi in vulgatis est *solifuga*.

Saltem, an *saltim*, scribi debeat, nec olim quidem satis convenit inter eruditos, ut notum est è Gell. lib. XII, cap. XIV. Priori scribendi modo favet hoc Donati, in Adelph. Ter. Act. II, Sc. II: *Saltem*, τὸ ἔσχατον. *Natum est autem à captivis saltem, qui nihil aliud præter salutem à victore petunt.* Id ipsum tradit in Andr. Act. II, Sc. I. & Servius in IV. Planeque ex Gellio haustum videtur. Posteriorem verò scribendi modum confirmat Priscianus, cùm lib. XV ait: *In IM & denominativa inveniuntur, & verbalia sive participialia: ut à parte partim; à viro viritim; à statu, statim; à raptu, raptim; à saltu, saltim, & saltuatim.* Et sanè verisimile magis est à *saliendo* venire; non tantùm quia ferè per tertiam vocalem scribitur in vett. libb. sed etiam quia hac voce uti solemus, quando ab iis quæ antecesserunt, subitò transilimus ad aliud, inque eo finimus. Vide Janum Gulielmum, qui integrum hac de re caput concinnare non dubitavit primo Verisimilium libro. De variis autem ejusce vocis notionibus, vide varia veterum loca, quæ collegit Pincierus, lib. III Parerg. cap. XLII.

Saltus, cùm *salientis actum* notat, à *salio venire*, satis est apertum. Atque ab hac notione *insulæ saltuares* dictæ videntur. Plinius, lib. II, cap. XCV: *Sunt & Nymphæo parvæ* (insulæ) *saltuares dictæ, quoniam in symphonia cantu ad ictus modulantium pedum moventur.* Ab eadem quoque acceptione est *saltuatim*, quasi dicas, *per saltus*. Usus Gellius & ante eum Sisenna: ut Nonius docebit. At *saltus* pro *loco pascuo & silvoso* puto esse ab ἄλσος, σ abeunte in T; ut à σὺ, *tu*; à τόσοι, *tot*; à πρασιά, *pratum*, &c. [ab ἄλδω, idem quod ἄρδω, est ἄλδος & ἄλσος.] Falsò, nec ineptè tamen, quibus sic dici visum, quia *pecudes ibi saliant*: ut Varro indicat, lib. IV de L. L. vel quòd *ibi exsiliant arbores*, ut Isidoro placet, lib. XIV, cap. VIII; & lib. XVII, cap. VI. Sed quòd Isidorus censet, componi ex *salio* & *altum*, quia *in altum saliunt arbores*: id ferri nequit. Imò nec dubium, quin à *pecudum saltu* verisimilius deduxeris, quàm *arborum*. Ab notione ista *saltus* est *saltuosus*, locus *saltibus* abundans. idem *saltuarius*, ὀρεοφύλαξ, δρυμοφύλαξ, ut est in Gloss. Phil. & Onomastico.

Salvia est à *salvere*, hoc est, *salvum esse*. Nempe ob vim salutarem, quia salvos præstat, atque incolumes: unde *sacram herbam* vocabat Agrippa teste Aetio.

Salum dictum videri queat quasi ζαλόειν, id est, *fluctuans*, nempe à ζαλέω sive ζάλος aut ζάλη, quod est *aqua turbata ac fluctuans*, ταραχὴ καὶ κλύδων ὑδάτων. Sed non dubium, quin sit vel à *salis sapore*, unde & ἅλς ac *sal* pro *salo* accipitur: vel potiùs à σάλος, quod idem notat, nempe *mare*, vel *jactationem ejus*: unde ut Plutarchus initio lib. de garrulitat. σάλον καὶ ναυτίαν jungit, sic apud Cæsarem legas, lib. III bell. civil. *multitudine navium perterriti, & salo nauseâque confecti.* Σάλος verò est ab ἅλς ἁλός. Estque à σάλος σαλεύω, *in salo fluctuo*. A *salum* est *Salacia*. Varro, lib. IV de L. L. *Salacia Neptuni, ab salo.* Festus: *Salacia dicta est, quod salum ciet. antiquos autem ait* (Verrius) *eo vocabulo poetas pro aquâ ipsâ usos esse. Paccuvius: Hinc sævitiam Salaciæ fugimus*, &c. Gloss. Philox. *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρεΐς. In eodem tamen Glossario paullò aliter hæc vox scribitur: *Salmacia*, Ἀμφιτρίτη· & ne errorem librarii putes, mox subditur: *Salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Ut *salacia* & *venilia* differant, in *Venio* dicemus. Ab *in* & *salum* est *Insula*, de quo separatim.

Salus insertâ liquidâ à σάος venit, quod est, *salvus*. Vel, quod Bibliander Indice verborum in Marcum notavit, est *salus* ab Hebræo שלוה, id est, *salvus*: quomodo Græcos suum σάος, σῶς, & σώζω putat habere ab ישע, id est, *salus*, unde & nomen *Jehoschua* seu *Jesu*. A *salus* est *saluto*, & *salutaris*: quomodo *index* dicebatur, sive quia eo digito protenso *salutare* veteres soleant: sive quia *silentium* eo indiceretur, res maximè *salutaris*; unde & Harpocratem & Angeronam fingebant labellum indice comprimentem. Utramque nominis caussam adfert Gyraldus, Dialogismo II. A *salus* quoque est *saluber*, & *salvus*, unde *salvere*, quod est *salvum esse*. *Salvere* autem jubebant, non tantùm accedentes vel abeuntes: sed etiam in sternutationibus. Petronius Arbiter: *Gyton collectione spiritus plenus, continuò ita sternutavit, ut grabatum concuteret, ad quem motum Eucolpus conversus, salvere Gytona jubet.* Plinius, lib. XXVIII, cap. II. *Sternutamentis salutamur.* Et Appuleius, lib. IX, cùm dixisset, *crebras ei sternutationes commovebat*; subjicit mox, *quod cùm putaret ab ea profectum, solito sermone salutem ei fuerat imprecatus.* *Salve* atque *vale* iis dicebant, quos non putarent se deinceps visuros. Eoque mortuos sic affari solent. Virgil. XI Æn.

—— *Salve æternum mihi maxime Palla,*
Æternumque vale.

Primus autem Cleon in Epistolis χαίρειν scripsit: primus id sustulit Plato, qui prætulit εὖ πράττειν.

Sambuca à σαμβύκη, *instrumentum musicum*, pro quo & ζαμβύκη apud Hesychium & B. Chrysostomum legere est. In MSS. Paulli Epitomatoris codd. plerisque pro *sambuca* perperam est *sambina*, vel *sambila*. Σαμβύκη vocatur non quia inventor dictus sit *Sambyx*, ut ait Ruellius, lib. I de natura stirpium, cap. XX. (nam quis veterum meminit *Sambycis* hujus?) sed à Syriaco סבכא, *sabbeca*, ut monuere Angeli duo, Politianus, cap. XIV Miscell. & Caninius, in Hellenismi alphabeto. Vocem סבכא legas apud Danielem III, v. Græci Latinique interjecerunt *M*, quod & in aliis Hebræorum Syrorumque factitasse vocabulis ostendimus voce *Sampulum*. Est autem *sambuca* instrumentum id, quod vulgò ob aliquam formæ similitudinem vocamus *harpam*, quasi ἅρπην, quod propriè notat *ensem falcatum*. Utitur hoc pacto *sambuca* vocabulo Persius, sat. V:

Sambucam citius caloni aptaveris alto.

Nisi malis intelligere *genus machinæ poliorcetica*, quod majoris est ponderis, quàm ut unus bajulare possit. Utramque interpretationem adducit & Casaubonus, sic tamen ut priorem magis approbet. Usus & Scipio Africanus, orat. contra legem judiciariam Cornelii Gracchi, apud Macrobium, in Saturnal. *Docentur*, inquit, *præstigias inhonestas cum cinædulis, & sambucâ, psalterioque eunt in ludum histrionum, discunt cantare, quæ majores nostri probro duci voluerunt.* Meminit & Vitruvius, lib. VI, cap. I. *Uti organi, quam σαμβύκην Græci dicunt.* Ubi Philander dicit esse *musicum organum triquetrum, imparibus longitudine fidibus & tonis.* A *sambuca* est *sambucina* & *sambucistria*: illo usus Plautus, Stich. act. II, sc. III. hoc verò Livius, lib. XXIX. De *sambuca*, quà organum est poliorceticon, Athenæum vide, lib. XIV. & imprimis Lipsium πολιορκητ. lib. I, dialog. VI. Nos contenti erimus adducere nominis caussam: de qua sic Festus: *Sambuca, organi dicitur genus, a quo sambucistria quoque dicuntur. per similitudinem etiam machinam appellarunt, quâ urbes expugnant. nam ut in organo chordæ, sic in machina funes intenduntur.*

Samnites *gladiatorum genus*, cui hoc nomen, non quia natione essent *Samnites*, sed quia armatura eorum talis esset, qualis *Samnitum*. Livius: *Campani ab superbia & odio Samnitium, gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo orna-*

ornatu armarunt, Samnitiumque nomine appellarunt. Vide de iis in Saturnalibus Lipsium: quem non exscribam.

SAMPSUCHUS herba, quæ aliter *amaracus*, ut Isidorus ait, lib. XVII, cap. IX. Imò & Dioscorides auctor est, σάμψυχον à Cyzicenis & Siculis *amaracum* vocari. Videtur nomen esse ex eo, quia σαίζ ψυχὴν, *sanat animam*, hoc est, odore suo refocillet. Hinc *sampsuchinum oleum* Plin., lib. XXI, cap. XXII.

SANCIO à *sanctus*, vel à *sanguine*, *quo quid sancitur*. Servius in XII Æn. *Sancire propriè est sanctum aliquid, id est, consecratum facere, fuso sanguine hostiæ: & dictum sanctum, quasi sanguine sancitum.* Sed *sanctum* quidem est à *sancio*. *Sanguis* verò per accidens solum concurrit ad ea, quæ *sanciuntur*: ut non videatur id verbum inde factum esse. Quare magis verisimile est, *sancio* esse à *sacer*, inserto *N*: quomodo à σάος est *sanus*; à πήγω, *pango*; à θίγω, *tango*; à ῥυκάνη, *runcina*, &c. [ab ἁγιῶ, idem quod ἁγίζω, ἁγιάζω. à *Sancio* verò *Sanctus*.]

SANCTUM sciunt omnes idem esse, quod *inviolabile*, iisdemque legatos, & tribunos plebis *sanctos* dici, nullâ ratione habitâ vitæ, aut morum. Cæsar, lib. III de bello Gallico: *Legatos (quod nomen apud omnes nationes sanctum inviolatumque semper fuisset) retentos ab se*, &c. Itaque putat Marcianus, *sanctum* dici, quia legati Romanorum gestarent *sagmina*, hoc est, *herbam verbenacam*, quæ Græcis, ἱεροβοτάνη, hoc est, *Sacra herba*. Verba Marciani sunt ad L. sanctum. ff. de Rer. Divis. *Sanctum est, quod ab injuriâ hominum defensum atque munitum est. Sanctum autem dictum est à sagminibus. Sunt autem sagmina quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret: sicut legati Græcorum ferunt ea, quæ dicuntur cerycia.* Ubi κηρυκεῖα Marcianus vocat *caduceum*. Quod ad morem illum Romanorum attinet, describit eum his verbis Livius, libro I. *Fecialis regem Tullium ita rogavit: Jubesne me, rex, cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? jubente rege, Sagmina, inquit, te, rex, posco. rex ait, Puram tollito. Fecialis ex arce graminis herbam puram attulit. Postea regem ita rogavit: Rex, facisne me tu regium nuncium populi Romani Quiritium? vasa comitesque meos? Rex respondit, Quod sine fraude mea populique Romani Quiritium fiat, facio.* Hæc Livius. Existimo tamen non tam dici *sanctus* à *sagmine*, quàm *sagmen* à *sancto*: quod & sensit Festus. Quin & Isidorus, lib. XV Originum, cap. IV, neglecta hac etymologiâ, adducit alias duas. Una est, ut *sanctum* dicatur *à sanguine hostiæ*, *quia* (ut verbis ejus utar) *nihil sanctum apud veteres dicebatur, nisi quod hostiæ sanguine esset consecratum, aut conspersum*. Hausit autem hanc sententiam à Servio, cujus hæc verba in XII Æneid. *Sancire propriè est sanctum aliquid, id est, consecratum facere sanguine hostiæ, & dictum sanctum, quasi sanguine consecratum.* Altera Isidori originatio est, ut *sanctum* dicatur, quasi *sancitum*, à *sancire*, quod est confirmare, & irrogatione pœnæ ab injuria defendere. Sic *leges* propriè dicentur *sanctæ* & μετωνυμικῶς *mores sancti*, quia divinis humanisque legibus adamussim conveniunt. Hanc ἐτυμολογίαν apud Festum quoque legere est. Et sanè plerique omnes antiqui, quibus & nos subscribimus, eam, ut simpliciorem, veriorem que, sunt amplexi. Propertius, lib. IV, eleg. X.

Hunc quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
Sic sanctum Tacitæ composuere Cures.

Aggenus Urbicus, lib. I Commentariorum ad Frontinum: *Nam sanctum est plerumque ut incorruptum, & à sanciendo sanctum dicitur.* Ulpianus etiam (ut hunc Marciano potissimum opponamus) scribit in hunc modum, l. IX. §. propriè. D. de Rerum Divis. *Propriè dicimus sancta, quæ neque sacra, neque profana sunt: sed sanctione quadam confirmata: ut leges sanctæ sunt. Sanctione enim quadam sunt subnixæ. Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi Deo non sit consecratum.* Idem cognoscere est ex voce *sacrosancti*, de qua & ipsa pauca dicam. *Sacrosanctus* quis fiebat, tum religione, tum lege. Religione quidem, quia certis ad hoc ceremoniis opus erat. Lege autem, quia hac sanciebatur, ut *sacer* esset, qui sacrum violâsset, sive nocuisset, cui hac lege non liceret. Hinc Livius, lib. III, cùm scripsisset, pulsis magistratu Decemviris restitutum esse tribunatum, subjungit hæc: *Et cum plebem, hinc provocatione, hinc tribunitio auxilio, satis firmâssent, ipsis quoque tribunis, ut sacrosancti viderentur (cujus rei prope jam memoria aboleverat) relatis quibusdam ex magno intervallo cerimoniis renovarunt: & cum religione inviolatos eos, tum lege etiam fecerunt, sanciendo, ut qui tribunis plebis, ædilibus, judicibus, decemviris nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset: familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret.* Addit continuò: *Hoc jure legis interpretes negant quemquam sacrosanctum esse, sed enim, qui eorum cuiquam nocuerit, sacrum sanciri.* Hinc liquet, *sacrosanctum* dici, quia *sancitum* esset, ut sacer haberetur, qui violâsset, quod sancitum erat. Sanciebatur autem vel à solâ plebe, vel patritiis & plebe simul. Cicero, pro Cornelio Balbo: *Primum enim, sacrosanctum esse nihil potest, nisi quod populus plebsve sanxisset.* Nec sanciebatur, nisi intercedente juramento, quemadmodum Festus docet in *Sacrosanctum*. Erat autem juramentum tale, legem se perpetuò observaturos: addebaturque exsecratio, ut qui legi parerent, ita deos superos inferosque propitios haberent: qui non parerent, infestos: quemadmodum Dionysius Halicarnassensis scribit, lib. VI. Quomodo differant *sacrum*, *sanctum*, & *religiosum*, docebit Aldus Manutius, de quæsitis per epistolam.

SANDALIUM, σανδάλιον, γυναικεῖον ὑπόδημα, ut ait Hesychius. Menandrum & omnes prope Comicos, alios item scriptores eo uti, docet Pollux, lib. VII, cap. XXII. Nec tamen *mulierum* semper est: sed etiam *virorum*: uti liquet ex Act. XII. 8. ubi angelus præcipit Petro ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. Syris dicitur סנדל, *sandal*: ut Guido testatur. Sed puto non Græcos à Syris, sed Syros à Græcis accepisse hanc vocem: uti alia multa. A *sandalio* Romæ dictus *vicus sandaliarius*: qui & *Sandaliarium* dicebatur. Mentio ejus in vett. inscriptionibus, & apud Agellium, lib. XVIII, cap. IV. & Galenum, lib. περὶ τῆς προγνώσεως. Indeque *Apollo Sandaliarius*, quod ejus templum esset in hoc vico. Ab Augusto exstructum, docet Tranquillus in ejus vita. Ac Victor quoque in IV urbis regione ponit. Vide J. Meursium Atticarum lectionum lib. III, cap. XXVI.

SANDAPILA est, quam Horatius *vilem arcam*, Martialis *Orcinianam spondam* appellat: nempe *loculus in quo plebeiorum atque damnatorum cadavera portabantur*. ut Fulgentius de prisco serm. interpretatur. Etiam Gloss. vett. *Sandapila*, νεκροφορεῖον. Usus Juvenalis, sat. VIII.

Inter carnifices & fabros sandapilarum.

Hinc *sandapilones*, & *sandapilarii*, iidem ac *vespillones*. Gloss. Phil. *Sandapelo*, νεκροθάπτης. *Sandapilam* à *sanna*, hoc est, *derisione*, ineptè deducit Catholicon. Papias dicit esse à *sandalio*, significante pannum, quo corpora mortuorum operiebantur. Sed *sandalium* esse *calciamenti* genus omnes sciunt. Verum etymon est, *sandapila* esse ex *sanidapila*, hoc ex σανιδοπύλος quasi dicas, σανὶς ἡ πυλῶν, hoc est, *asserem* sive *tabulam loculi* vel *arcæ*. Erat enim *sandapila* loculus ligneus, sive arca ex tabulis & asseribus compacta. [vide num potius ex ἄντα πύλας, *quod ante ostium collocaretur*; vel ᾅδου πύλη, *inferorum porta & janua*. Ἅδου πύλαι. Eurip.]

SANDARACA, vel *sandaracha*, σανδαράκη vel σανδαράχη, à σάνδυξ sive *sandyx*. Sunt enim vicini colores, imò, ex multorum sententia, omnino idem. Festus: *Sandaracam an Verum esse genus coloris, quod Græci sandycem appellant.* Vide de eo Philandrum ad Vitruvii lib. VII, cap. XII. Hinc *sandaracinus*. Nævius apud Festum: *Merula sandaracino ore.* Ubi *sandaracinus* est *luteus*. Hunc enim colorem habet os merulæ. Nempe *sandaraca* quidem rubet ipsa, sed luteo colore tingit.

SANDYX à Græcis acceptum, quibus itidem vocatur σάνδυξ. Plantam esse Servius tradit, item Hesychius: Σάνδυξ δένδρον θαμνῶδες, οὗ τὸ ἄνθος χροιὰν ἔχει κόκκῳ ἐμφερῆ, ὡς Σωσίβιος. Alii censent esse *cerussam ustam*. Plinius, lib. XXXV, cap. VI: *Hæc* (cerussâ) *si torreatur æquâ parte, rubricâ admistâ, sandycem facit. Quamquam animadverto, Virgilium existimasse, herbam id esse, illo versu:*

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

Sed

Sed ex eo versu, non consequitur id, quod Plinius, atque etiam Servius putavit. Nam sententia Maronis est, fore, ut oves pascentes sponte *sandycem* coloris fiant. Et sanè Hesychius etiam deceptus videtur, cum ejus nominis arborem esse credidit. Conficiendi *sandycis* rationem etiam Georgius Agricola docet, lib. IX de nat. foss. cap. XIX. Videtur autem esse σάνδυξ à שני, quo signatur *dibaphum coccineum*. Sanè σάνδυξ, χρῶμα κόκκινον, ut ex Suida & Photio constat. Ac apud Vopiscum in Aureliano legas: *Dicitur sandix Indica talem purpuram facere si curetur.* Itaque & ab Hebræo istoc *sanguis* dici videtur, qui *purpureus* a poëtis vocatur. Sed de hoc suo loco.

SANGUIS, juxta Isidorum, libro IV, cap. V, ita vocatur, quòd sit *suavis*: indeque esse, quòd suaves jucundique sint, quibus *sanguis* dominatur. [Mirum possit videri, & tamen verum est, ex αἷμα analogicè *sanguen* deduci.] Juxta alios ita dicitur, quòd *sanctus* sit, ut qui in sacrificiis effundi soleat ad populum expiandum. Alii ejusdem esse originis censent ac *sacer*, & *sanctus*. Julius Scaliger, Exercit. CCCXXV, sect. XIII. *Sanguis, Latinorum, & Auruncorum, prisca vox, quibus elementis alio flexu utebantur ad ea designanda, quæ ad religionem pertinerent. Sic sagmina, sanctum, sacrum.* Potiùs videtur esse à σῶος, *salvus, incolumis*, vel σαοῦν, *salvum, & incolumem præstare.* Sanè in *sanguine* sunt spiritus vitales; unde, eo etiam effluente, vita perit. Hinc Maro, in X.

Unâ eademque viâ sanguisque animusque sequuntur.

Notus & locus Genes., cap. IV. ubi prohibetur, ne quis vescatur pecudis animâ, *sanguine* ejus, q. d. *sanguine* quo animatur. Quare *sanguis* hominem σαοῖ, indeque nomen, *N* inserto, ut ab eodem σῶος Latini fecere *sanus*. Vel est *sanguis* à שני, hoc est, *coccinum*, vel *purpureum*. Qui *sanguinis* color. Unde Poëta:

Purpuream vomit ille animam. ——

Sanguis per *M* in recto scribi; at in obliquis esse *N*, ait ex Prisciano Cassiodorus, lib. de Orthograph. cap. XII. *Sanguisuga*, ut Plinius ait, lib. VIII, cap. X, vulgò appellari cœpit *hirudo*, quòd *sanguinem sugat*. Glossæ Philoxeni: *Sanguisuga*, βδέλλα, λιμναία, id est, *hirudo palustris*. Plautus, Epid. Act. II, Sc. II.

—— *Jam ego me convortam in hirudinem,*
Atque eorum exsugebo sanguinem.

Julius Scaliger similiter *muscam* dixit *sanguisorbam*. Erat inter arbores infelices *sanguineus frutex*: teste Plinio, lib. XVIII, cap. XVIII. qui P. Crescentio inque Longobardicis legibus *sanguinus* dicitur. Est autem is frutex, nisi arborem dicere malis, *cornus* femina: cujus cortex *sanguinei* est coloris. *Sanguinus* igitur dicebatur ab antiquo *sanguen*. Meminit & Tarquinius, vel potiùs Tarquitius, apud Macrobium, lib. II, Sat. cap. XVI. Hinc *virga sanguinea* Plinio, lib. XXIV, cap. X, & alibi. item Modestino l. penult. D. ad legem Pomp. de parricid.

SANIES Perotto placet dici κατ' ἀντίφρασιν, quia est *sanguis non sanus*. Sed ἀντιφράσεις sæpe explosimus. Melius Isidorus, lib. IV, cap. VIII. *Sanies*, inquit, *dicta, quod ex sanguine nascitur.* Vel cum Martinio deriva à שנה, hoc est, *mutari, variari*. Est enim *sanguis mutatus*, quippe tenuior factus, & atrum colorem habens permixtum. Unde Celsus, lib. V, cap. XXV: *Ex vulneribus ulceribusque exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, variè crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum, albissimumque, glutinosius & sanguine & sanie.* Plura ibidem vide. [*Sanies est ἰχὼρ propriè, nempe succus seu materia ista alba, quæ à vulneribus fere curatis ultimò profluit, antequam cicatrix fiat.* Itaque *Sanies à Sanato quasi vulnere* dicitur.]

SANNA irrisionis genus, quod Hieronymus ait fieri ab occipitio, ore distorto, & anteriorum dentium ostentatione. Hoc si est, deducere licebit à שן, *dens*. Sed Perottus censet esse *risum solutum*: atque ita dici à *narium sonitu*. Alii originem arcessunt à Græco σάννας, quo Cratinus usus pro *stulto*, ut testatur Eustathius ad Odyss. Ξ. pag. ƆIƆ CCLXI. ubi & monet σάννας esse à *Sannis* populis, quos ipsius ætas vocabat *Tzanos*. eâ putâ ratione, quâ *Opicum* dicimus pro *rupicone & agresti*; *Umbrum*, pro *pingui*; *Marrucinum*, pro *stulto*. Idem tamen alterum quoque etymon adducit ad Odyss. Π. pag. ƆIƆ DCCXCII. ut nempe sit à σαίνω, quod est *quatio*. unde σαινουρος *caudam quatiens canum instar.* Sed imprimis placet conjectura doctissimi Isaaci Casauboni, qui ad primam Persii Satyram vult esse à שנן, id est, *acuere*, unde שן, *dens*, & שנינה, *aculeata oratio*. Propriè igitur *sanna* sit oratio cum mordacitate aliquem ridens. Sed speciatim ei accommodatur irrisioni, quæ fit ore distorto, unde *sannio*, Nonio teste, & verbum *sannare* & *subsannare*. Vetus interpres Persii in sat. I. *Sanna dicitur os distortum cum vultu, quod facimus, cùm alios deridemus. Inde sanniones dicti, qui non rectum vultum habeant.* Glossæ Philoxeni: *Sanna, subsannator*, μῶκος. *Sannator*, μυκτηριστής. Ab eadem origine est *sannio*. Cic., lib. IX, ep. XVI: *Salis enim satis est, sannionum parum.* Et lib. II de Oratore: *Atque hoc etiam animadvertendum, non esse omnia ridicula, faceta. Quid enim potest esse tam ridiculum, quàm sannio est? Sed ore, vultu, imitandis moribus, voce, denique corpore ridetur ipso. salsum hunc possum dicere, atque ita, non ut ejusmodi oratorem esse velim, sed ut mimum.* Quod Latinis *sanna*, id Græcis μῶκος, ut ostendunt verba è Glossis ante adducta. Ac censet Cl. Salmasius veteres Latinos ex eo fecisse *mocosus*, hoc est, μωκώδης. Nam apud Cicer. legendum putat, lib. I epist. ad Att. *Consul autem ipse parvo animo & pravo, tantum cavillator, genere illo mocoso, quod etiam sine dicacitate ridetur, facie magis, quàm facetiis ridiculus.* Ubi vulgo *moroso*. Et apud Quinctilianum, lib. XI, cap. III, sub finem: *Quare non immeritò reprehenditur pronunciatio vultuosa & gesticulationibus molesta, & vocis mutationibus resultans. nec inutiliter ex Græcis veteres transtulerunt, quod ab his sumtum Lenas Popilius posuit, esse hanc actionem mocosam.* Ubi in vulgatis *motosam*: aliqui item *jocosam*.

SANQUALIS, seu *sangualis*, avis Livio memorata lib. XLI, aliquibus videtur *pullus ossifragæ*: Massurius autem ipsam esse *ossifragam* arbitrabatur. Auctor utriusque est Plinius, lib. X, cap. VII. Massurio assentit Onomastico, in quo est, *Sanqualis*, φήνη. Nam φήνη est *ossifraga*. Idem docet Festus, qui & ἔτυμον docet, his verbis: *Sanqualis avis appellatur, quæ in commentariis auguralibus ossifraga dicitur, quia in Sangi Dei tutela est.* Nomen ergo à Deo *Sango*, sive *Sanco*, sive *Sancto*, qui & *Fidius*, & *Semipater* vocabatur: ut Ovidius testatur in VI Fast. Meminere numinis ejus etiam Cato in Orig. Dionysius Halic. lib. IV, Silius lib. VIII, Festus in *Propter viam*, Lactantius, lib. I, cap. V, & Augustinus, lib. VIII de Civ. Dei, cap. IX.

SANUS ex σάος, insertâ liquidâ Σάνος, & σῶος, *sanus, integer*, pro quo contractè σῶς, unde σώω, & σώζω. Σάος, & σῶος forte à ישע, *salvus, dives*; vel ישע, *servavit*. A *sanus* cur *sanè* dixerint pro *certè*, obscurius est. Priscianus, lib. XV: *Sciendum, quod quædam adverbia non plene servant significationem, quæ in nominibus est, à quibus derivantur: ut ferus ferè, sanus sanè, sensus sensim. Ideo autem diximus non plenè, quia potest esse aliqua ratio. Ut sanus pro validus accipitur, ergo & sanè pro valde.* Vera nobis ratio videtur, quia *sanè* dicitur, quod *sanâ mente* dicitur, à cujusmodi dictis malus dolus abest. Unde *sanè*, id est, verè, certoque. *Sanates*, qui cùm defecissent à Romanis, paullo post rediere in amicitiam quasi *sanatâ* mente. Unde in legibus XII Tabb. *Idem jus esto Sanatibus, quod forctibus.* Ubi *fortes*, qui nunquam defecere. Vide Festi epitomen, & ibi Scaligerum. A *sanus* quoque est *insanus* pro *supra modum magno*, quia insani in omnibus modum excedere solent. Varro, lib. VI de L.L. *Plautus vehementer cùm vellet dicere, dicit Insane: quod insani faciunt omnia vehementer.* Festus: *Insanum pro valde magnum usus est Plautus.* Plautus, Bacch. IV, V:

Insanum magnum molior negotium.

Ubi *insanum* ponitur pro *insanè*, hoc est, vehementer, valde. Quod Græci dicunt μανικὸν ὅσον μέγα. ut ad Athenæi lib. XIII, cap. V, observat Casaubonus.

SAPA, *plantarum succus* Palladio vocatur, quia *sapit*, hoc est, *sapida* est. Eademque nominis caussâ, cùm sumitur pro *musto decocto, donec tertia pars supersit*; ut Plinius describit, lib. XXIII, cap. II. Gloss. Phil. *Sapa*, ἕψημα. Vel *sapa* sit ab ὀπὸς, quomodo Græcis vocatur *humor ex arboribus vere au-*

illumnoque quasi exudans. Spiritus sæpe abit in S. Ut ab εἰ, *si*, ab εἴρω, vel ἕρω, *sero*, ab ἱερὸς sive Æolico ἴερθος, *servum*. *Sapa* & *sapor* ejusdem sint originis, ut *lymfa* & *lymfor*, quo usus Lucilius. Sed *sapor* ab Æolico ὄπις pro ὀπὸς.

Saperda, *piscis*, Græcè itidem σαπέρδης dicitur. Alio nomine vocatur κορακῖνος. Hesychius: Σαπέρδης, ὄνομα ἰχθύος. οἱ δὲ πλεῖχυν εἶδος, ἄλλοι τὸν Ποντικὸν τὸν κορακῖνον ἰχθὺν. Etymologus: τὸν γὰρ κορακῖνον ἰχθὺν, σαπέρδην οἱ Πονλικοὶ φασι. Sed assentio doctissimo Casaubono, qui animadvers. in lib. VII Athen. cap. XVII, utrobique pro καρκῖνος legit κορακῖνος, quomodo piscis is vocatus a *corvino* sive *nigro colore*: unde Oppianus ἁλιευτ. α. vers. CXXXIII:

—— καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ·

Cognominem nigro colori. Athenæus tamen diversum facit κορακῖνον à *saperda*. Sic enim scribit lib. VII, πλατίσακος καλεῖται ὁ σαπέρδης, καθάπερ ὁ κορακῖνος. Est verò *saperda* vox Pontica, quod Hesychii & Etymologi loca indicant, ac Persii illo confirmatur, sat. V:

—— *En, saperdam advehe Ponto*.

Habet & alteram ea vox significationem apud Latinos. Festus: *Saperda genus pessimi piscis: sapientem etiam significat, cùm ait Varro: Bellè, festivi, saperda cum simus omnes*. Nonius: *saperdas, quasi sapientes & elegantes. Varro Modio: Omnes videmur nobis esse belli, festivi, saperda, cum simus καὶ σαπροὶ*. Non tamen usitatè, sic accipi solet, sed eam significationem, uti censet, novè finxit Varro, ad *sapiendi* verbum venustè alludens. Sed καὶ σαπροὶ extremo loco minùs convenit: eoque Hadr. Junius legit σαπροὶ, quod est *putidi* ac *marcidi*, ac κατὰ μεταφορὰν *nugaces*: quomodo ea vox exponitur in Philoxeni Glossis. Versus ipsos sic idem in numeros restituit:

Omnes videmur nobis esse belluli,
Et festivi saperda, cum simus sapri.

Ut παρονομασία sit in *saperda* & *saprus*. Justus Lipsius legebat, *Festivi saperda, cum simus coprea*. Veteres *scurras* appellabant *copreas*: ut ex Tranquillo, Dione, Lactantio, & Isidoro ostendimus separatim.

Sapere quorundam judicio, primò dicitur de *rebus boni malive saporis*: indè ad *animum* transfertur. Hoc si est, fortasse *sapor* sit ab Æolico & Laconico ὄπις pro ὀπὸς, id est, *succus*. Nam *sapor* est in succo, & humore: eoque pro succi bonitate, aut pravitate, res bene vel malè dicitur sapere. Spiritum abire sæpius in *S*, non semel dictum. Sed aliis placet, *sapere* primò de animo dici: eoque fuerit ab antiquo *sapis*: quod à σοφὸς, conversâ adspiratâ φ in tenuem: quomodo à κάρφω est *carpo*; à κεφαλὴ, *caput*; ab ἄφυη, *apua*, &c. Dicere etiam liceat *sapere* pro diversa significatione diversæ esse originis: de *gustu* esse ab ὀπὸς, de *animo* esse à σοφὸς. Σοφὸς verò monet Bibliander esse ab צפה. Nam *Ascaphim*, Dan. II, inter Chaldæorum doctissimorum ordines ac gradus numerantur. A *sapio* est *sapiens*, ut *prudens* quasi *providens* à *provideo*. A *sapiens* verò *sapientia*, quâ voce etiam pro *sapore* usus Symposius, poëta vetus in ænigmate hoc de perna:

Una mihi soror est, plures licet esse putentur
De fumo facies, sapientia de mare nata est.

Ubi mavult Pithœus:

De fumo facies mihi, de mare gustus inhæsit.

Quod, ni codicis alicujus veteris auctoritate subnixum sit, probare neutiquam possim, cùm nimium quantum discrepet à vulgata. *Saperdam* quoque pro *sapiente* novè dixit Varro. Sed hac de voce seorsim. *Consipio* pro *simul sapio* legas apud Gellium, lib. VII, cap. III: *Vereri sese, ne patres non satis consiperent*.

Sapinus, ac *sappinus* etsi Gallis Italisque pro arbore tota sumatur (nam illis *abies* dicitur *du sapin*, hi tabulas abiegnas *sapineas* vocant:) veteribus tamen Romanis pars ima abietis sic dicebatur: si rectè vulgo apud Plinium legitur lib. XVI, c. XXXIX: *Abietis quæ pars à terra fuit, enodis est: hæc quâ diximus ratione fluviata, decorticatur, atque ita sapinus vocatur*. Sed videtur *sapinea* legendum. Nec enim dubium, quin Plinius secutus sit hoc Vitruvii, lib. II, cap. IX: *Ima autem cùm excisa quadrifluviis disparatur, ejecto torulo ex eâdem arbore ad intestina opera comparatur, & sapinea vocatur*. Caussam nominis investigare conatus Bernardinus Baldus Urbinas, lib. de verborum Vitruvianorum significationibus. Censet abbas ille doctissimus, *sappineum* dici, quod pars hæc abietis similis sit ligno ejus arboris, quæ *sapium*, sive, ut habent vett. codd. *sappium* vocatur, ac inter piceas refertur. De hac ita Plinius, lib. XVI, cap. XII: *Inter hæc genera proprium quidam fecere sappium, quoniam ex cognatione earum seritur, qualis dicta est in nucleis*. Ubi respicit locum, quo de nucum pinearum generibus agens, lib. XXXV, cap. X, ait, *Tertium sapinum, à picea sativa nucleorum, cute veriùs quàm putamine*. Easque nuces etiam Columella intellexit, lib. XII, cap. V: *Aliis nucibus sapineis ardentibus idem efficiunt*. Quæ, quod ad locum Plinii, satis firmant sententiam Bernardini Baldi, & refellunt illam doctissimi Turnebi, qui lib. IV Advers. cap. XVI, pro *sapio* apud Plinium *sapinum* legere jubet. Nam abietis pars *sapinea*. At arbor, unde id nomen, *sapium* vel *sapinus*. De etymo assentio Nicolao Fullero, qui lib. IV Miscell. sacrorum cap. X ait arborem indè *sapinum* vocari, quia apta sit fabricandis *navigiis*, quæ ספינה vocantur ab Hebræis, Syris, & Arabibus. Sanè firmat Servius, cùm in II Æn. ait: *Est abietis species apta navibus, quam sapinum vulgo vocant*. Etiam Glossæ veteres pro arbore habuere: ut in quibus legas, *Sappinus*, πεύκη· *sapinus*, πίτυς. *Sappinus* igitur sit, quæ Latinis *picea*; *sapinus* autem, sit iisdem *pinus*. Non tamen quævis *picea* dicatur *sappinus*, sed solùm *sativa*: ut ostendunt Plinii verba, quæ adduximus ex lib. XXXV, cap. X. Nec *sapinus* simpliciter sit *pinus*, sed *species pinus*. Imò ne illud quidem *sappini* & *sapini* discrimen verum puto: sed Glossographus exscripserit hæc ex diversis Lexicis: quorum in uno *sappinus*, in altero *sapinus* scriberetur: in uno πεύκη, in altero πίτυς verteretur. Notum enim, ut ea arborum nomina sæpe confundantur. Ergo *sapium* vel *sappium*, & *sapinus* vel *sappinus* eadem sint arbor ex picearum genere. Indè *sapineæ nuces*: & pars etiam abietis *sapinea*, quia *sappio* seu *sappino* similis.

Sapo à Gallis acceptum, quorum olim lingua eadem ac Germanica. Sanè Germanis dicitur *sepe*, vel *seiffe*. Belgis *zeepe*. Rem autem à Gallis Germanisque esse docet his verbis Plin. lib. XXVIII, cap. XII: *Prodest & sapo. Gallorum hoc inventum, rutilandis capillis ex sevo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, spissus ac liquidus. uterque apud Germanos majore in usu viris quàm feminis*.

Sapphirus, σάπφειρος, appellatio est ab Oriente. Nam similiter Hebræis dicitur ספיר, Exodi XXVIII, XVIII, & XXIV, X. Videtur nomen esse à loco: qui fortè fuerit Σαπφειρὶς vel Σαπφειρ. Sed Stephanus vocat Σαπφειρίνην· perperam, ut videtur. Sic enim scribit: Σαπφειρίνη, νῆσος ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ. ἐκ ταύτης ὁ σάπφειρος λίθος. Nisi fortè insula σαπφειρίνη à *sapphiro*, quæ indè advehebatur.

Sarabara legimus apud Tertullianum de pall. cap. IV. Ubi doctissimus socer meus Franciscus Junius monet esse *vestem Medicam seu Babylonicam ad genua pertingentem*, pro eo quod Chaldæis est סרבל, Dan. II & alibi, quasi dicas, *quo viri principes vestiuntur, paludamentum*. Hesychius: Σαράβαρα, τὰ περὶ τὰς κνημῖδας ἐνδύματα. Antiphanes ea voce in Scythis usus, ut docebit Pollux. B. Hieronymus ad Danielis cap. III, docet Aquilam & Theodotionem vertisse *saraballa*, proque eo corruptè legi *sarabara*. Sed *R* & *L* facile commutantur. *Sarabara* est & apud Isidorum, lib. XIX, cap. XXIII.

Sarcina, φορτίον ὁδοιπορικὸν, ut Glossæ Phil. exponunt. Cornelius Fronto: *Onus vehiculorum, & majus est: sarcina hominum*. Dicitur *sarcina* à *sarciendo*. *A sarcina* est *sarcino*, unde *sarcinator*, & *sarcinatrix*. Lucilius apud Nonium: *Sarcinatorem esse summum suere centonem optimè*. Et Varro ὄνος λύρας. *Homines rusticos in vindemia incondita cantare, sarcinatrices in machinis*. Apud Frontonem legas: *Sartrix, quæ sarcit: sarcinatrix, quæ sarcinas servat*. Sed ut *sarcinator* dicitur, qui sarcit, vel *sarcinas* custodit (posteriorem notionem & Papias agnoscit;) ita *sarcinatrix* est tum quæ sarcit, tum quæ *sarcinas* custodit. Ac priorem acceptionem firmant Glossæ Philox. ubi est: *Sarcinatrix*, ἡ ἠπήτρια.

Sarcio videri possit conflatum ex ἀκέω, *integrum præsto*; & ῥάκος, quomodo vocatur *lacera vestis*. Sed videtur primò notare ἁπλῶς *integrum reddo*, vel *reficio*: postea συνεκδοχικῶς ad vestes restrictum. Festus: *Sartè in auguralibus pro integro ponitur, sane sarteque audire videreque. Ob quam causfam*

sam opera publica, quæ locantur, ut integra præstentur, sarta tecta vocantur, etenim sarcire est integrum facere. Onomasticon: *Sarcio*, ἐπισκευάζω. Itaque videri possit potiùs venire à Chald. סר, *parare.* [δηλῶ, δηπίζω, idem quod κατατρίζω.] A *sarcio* sunt *sartor*, *sarcina*. De utroque seorsim. Item compositum *exsercio*, sive *exercio*. Festus: *Exercirent, sarcirent.*

SARCOPHAGUS dicebatur *lapis, quo corpus humanum condebatur*, ac plurimùm erat lapis Assius. Ac *Assius* quidem vocabatur, quia effoderetur in *Assia* regione Troadis vel Mysiæ: nempe circa Assium civitatem. Hermolaus Barbarus distinguit inter lapidem *Assium* & *Asium*: sed fallitur. Nam ubi *Asius* lapis legitur simplici *S*, librarii error credi debet. Stephanus: Ἀλέξανδρος ὁ Κορνήλιος ἐν τῷ περὶ τῶν παρ' Ἀλκμᾶνι τοπικῶς ἱστορημένων, Μιτυληναίων ἄποικον ἐν τῇ Μυσίᾳ φησὶν Ἄσσον, ὅπου ὁ σαρκοφάγος γίνεται λίθος. Ergo σαρκοφάγοι σοροὶ ex lapide Assio, cujus citò corpus ad ossa redigitur, ut scribunt Seneca, Dioscorides, Celsus, & Galenus. Estque hæc caussa, cur dicatur *sarcophagus*, à σὰρξ, hoc est, *caro*, & φαγεῖν, quod est, *comedere*. Quamquam non carnem modò, sed etiam ossa ipsa intra quadragesimum absumit diem, exceptis dentibus; ut docet Plinius, lib. XXXVI, cap. XVII. Utitur *sarcophagi* voce Juvenal. sat. X, & Macer, l. XXXVII. D. de relig. & sumt. funer. item Modestinus, ad l. libertis. D. de aliment. & cibar. legatis. Quamquam autem *sarcophagi* primo ex *Assio lapide*, postea tamen *sarcophagi* dicti *omnes mortuorum loculi*, etsi ex alia essent materie. *Sarcophago* vocabulo planè geminum fuerit *Cerberus*, si vulgatum etymon spectes. Nam etsi poëtæ tricipitem inferorum canem sic dici fabulantur: mythologici tamen *terram* esse volunt, ac dici κέρβερον quasi κρεοβόρον, id est, *carnivorum*, à κρέας, id est, *caro*, & βορὸς, *vorax*, quia terra corpora omnia sibi credita voret ac consumat.

SARCULUM, unde apud Columellam *sarculare* & *sarculatio*, instrumentum est quo sarritur. Varrone & Isidoro testibus, ex quibus patet κατὰ συγκοπὴν dici quasi *sarriculum*, ut *sartor* quasi *sarritor*. Etsi Nunnesius putant, *sarculum* κατὰ μετάθεσιν fieri ex σκάλιδρον. Plautus, Captivis, sartitionem conjungit cum occatione. Nam cùm dixisset Hegio:

Sator sartorque scelerum, messor maxime:

Subdit Tyndarus:

Non occatorem dicere audebas priùs.
Nam semper occant prius quam sarriunt rustici.

Nempe dum semen est, occant; dum seges, sarriunt. Occare enim est grandes terræ glebas contundere, ut pulvere semina jacta cooperiantur. Sarrire verò, ut è Varrone & Columella constat, est herbas inutiles inter segetem succrescentes *sarculo* evellere. Vide *sarrio*, & *sartor*.

SARDA nunc Latinum nomen est *pisci*, qui Græcis πηλαμὺς, Plinio teste: nunc *lapis*, qui & Græcis Σάρδη, & ὑποκοριστικῶς Σάρδιον. *Pisci* nomen ex Tyria linguâ arcessit Isidorus, lib. XII, cap. VI. nam eâ piscem quendam *sar* dici, indeque & *sardas* vocari, & *sardinas*, quæ Græcè θρίσσαι. Sed verisimilius fit, sic à *Sardinia* eas vocari. *Sarda* gemma dicta ex eo, quia *primum Sardibus sit reperta*, ut Plinius ait, lib. XXXVII, cap. VI. Sed potiùs *Sardis* legendum: quod Salmasio placuit. Atque ita Isidorus, lib. XVI, cap. VIII: *Sardius dicta eo, quòd primum reperta sit à Sardis.* Et Marbodæus in dactyliotheca:

Sardius a Sardis est, à quibus ante repertus.

Non igitur à *Sardibus* sit Lydiæ urbe, sed insula *Sardinia*, quæ Græcè Σαρδὼ, & Σαρδὼν· unde *Sardus*, ut in illo,

Sardi Venales, alius alio nequior.

Item *Sarda terra*, apud Plinium. *Sarda* igitur hìc valet non Σαρδιανικὴ, sed Σαρδονία, ut dicimus Σαρδόνιος γέλως, *Sardonius risus*. Quomodo & *Sarda* Græcis σαρδόνιον. Hesychius: Σαρδὼ ἐν Παπηφάγῳ, τὸ Σαρδόνιον ἡ σφραγὶς εἴρηται. A *sarda* & *onyx* est *sardonyx*, σαρδόνυξ, non σαρδώνυξ, ut quidam scribunt. Auctor Isidorus, lib. XVI, cap. VIII, & eo potior Plinius: cujus hæc verba, lib. XXXVII, cap. VI: *Sardonyches olim, ut ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est, velut carnibus ungue hominis imposito, & utrimque transslucido.* Ubi & *Onyches* etymon respexit. Nam ὄνυξ, *unguis*. Gemmæ igitur ex eo nomen, quia ut Plinius hic ait, colorem habet unguis carnibus hominis impositi. A *Sardonyche Sardonychata manus* dicuntur Martiali.

SARDOA herba, Σαρδῷα, ἡ Σαρδάνιος, ἡ Σαρδόνιος πόα, sic dicta, quòd gignatur in *Sardinia*, quæ Græcè Σαρδὼ, Σαρδὼν, & Σαρδόνη, etiam Hesychio teste. Est ea herba, ut ex Sallustio Servius scribit, apiastri similis, eàque vescentes risus similitudine cum spasmo emoriuntur. Idem scribit Pausanias in Phocicis, Eustath. in XX Iliadis lib. & Hesychius in Σαρδιον. Hinc Homero & aliis Σαρδάνιος, Σαρδόνιος & Σαρδώνιος γέλως, *risus Sardonius*, qui simulatè & cum stomacho fit. Vide Erasmum in Chiliadibus, & Guilandinum commentario de papiro, pag. LXXXVIII, & seq. ubi inter alia narrat, ut, cùm in *Sardinia* esset, experientiâ magistrâ didicerit, *Sardoam* herbam passim in ejus insulæ aquis pullulare, sed nullam vim noxiam aquis impertiri.

SARGUS, σαργὸς, piscis, de quo Aristoteles in historia animalium, Athenæus, Ælianus, Oppianus, Plinius, alii. Fortè ab Ægyptiis id nomen, vel vicinis gentibus. Sanè, ut Festus ait, *in Ægyptio ferè mari nascitur.* Ac firmat Lucilius:

Quem præclarus helops, quem Ægypto sargu' movebit.

Non displicet, quòd Martinius etiam scripsit, ut sit à זהר, quod Arabice signat *splendorem*. Ratio appellationis erit, quia, ut Ælianus tradit, lib. I, cap. XXIII, χαίρουσι οἱ σαργοὶ φωτὶ μὲν παντὶ, τὸ δ' ἀκτῖνος ἡλίου καὶ μᾶλλον διψῶσιν *cum luce sargi delectantur, tum verò solis maximè radios sitienter expetunt.*

SARISSA est *hastæ Macedonicæ genus*, ut ait Festus. Nec dubium, quin à Macedonibus ea vox accepta sit. Suidas: Σάρισσα ἀκοντίου Ἑλληνικοῦ δόρυ μακρὸν παρὰ Μακεδόσι. [quasi *saurissa*. vide σαυροβοεάθης & σαυρωτῆρες]

SARMENTA sunt superfluæ vitium virgulæ, quæ icciro amputantur. A *ferendo*, quasi *feramentum* dici, putabat Isidorus, lib. XVII, cap. V. Nec valde abit Nunnesius in Grammatistice, ubi *sarmentum* deducit à σπέρμα, *semen*. Sed omnino est à *sarpo*, id est, *puto*, *purgo*, unde *vinea sarpta*, id est, *putata*, Festus: *Sarpta vinea, putata, id est, pura facta. Virgulæ enim relictæ impedimento vitibus solent esse, quæ ideo abscinduntur. Inde etiam sarmenta scriptores dici putant. Sarpere enim antiqui pro purgare dicebant.* Idem: *Sarpuntur vinea, id est, putantur: ut in duodecim, Quandoque sarpta, donec dempta erunt.* Verbum *sarpo* etiam legas apud Priscianum lib. X, ubi de verbis in *Po* desinentibus tractans, jungit, *carpo carpsi, repo repsi, serpo serpsi, sarpo sarpsi.* In Onomastico legas, *Sarpa*, ἄμπελος. Imò & apud Perottum *sarpa* exponitur *vinea putata*. Nempè error is profluxit ex corruptis codicibus Festi, ubi *sarpa* pro *sarpta* invenerant. Venit *sarpo* ab ἁρπῶ, *falce utor*. Quod ab ἅρπη, *falx vinitoria*. Hesychius, Ἅρπη, δρέπανον. Et paullò pòst: Ἁρπῶμαι, ἁρπάζω, δρεπανῶ τὶ ἐχέιμαι. Spiritum in *S* abire, multis sæpius exemplis commonstravimus. Ab ἅρπη igitur *sarpa*, unde *a* in *i* converso *sirpicula* pro falcis genere. Sic usus Cato de R. R. atque ex eo Varro: quorum uterque in falcium genere reponit. Vel est *sirpicula* à *sirpex*, quod ab ἅρπαξ. Vide *irpices*. Sed aliud est *sirpicula* à *sirpea*, hoc est, πλέγμα. Jos. Scaliger deducit *sarpo* à σαίρω, quod est, *purgo*, *verro*. Ita *sarmenta* propriè sint quisquiliæ & similia purgamenta. Sed falli puto. A *sarmentis* Tertulliano dicti *sarmentitii*, qui *sarmentis* cremabantur. Ex eo jocus in antiquo epigrammate, quod citat vetus Juvenalis interpres ad sat. V:

Aliud scriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.
Digna dignis. Sic Sarmentus habeat crassas compedes.
Rustici, ne nil agatis, aliquid Sarmentum alliget.

Epigrammate hoc poëta *scurram*, nomine *Sarmentum*, axi alligatum, sarmentisque circumdatum, cremari postulat. Vide *Tunica*.

SARRIRE, verbum rusticum. Priùs enim rustici terram vertunt, hinc serunt, inde occant, hoc est, glebas confringunt, tum sarriunt. Unde Plautus Capt. III, V:

Prius occant, quàm sarriunt rustici.

Occatio postremum erat in agro colendo. *Sarrire* erat primum post enatas fruges. Fiebat enim, cùm seges esset in herba. *Sarrire* putat Varro esse à *serare*, cujus compositum *reserare*. Nam Varro, lib. VI de L. L. cùm citâsset istoc Saturnii versus ἀκροτελεύτιον, *Nec satum sarrire*, subjicit, *obserare*, *operire*. Ita enim corrigit Scaliger. In vulgatis est *aperire*, quod

tuetur Turnebus in notis postumis, quia *sarrire* sit terram sarculis aperire. Sed *serare*, & *obserare*, de eo dici, qui serâ claudit, omnes sciunt. Interim Varronianâ illâ etymologiâ nihil ineptius. Est enim *sarrio* a σαρῶ. Σαίρειν & σαρῶν notant *purgare*, *verrere*, *abstergere*: at qui sarrit, purgat agrum evellendo ex eo herbas noxias. Vel *sarrire* est à σκάλλειν, quod omnino idem est ac *sarrire*. nempe sarculo terram circumfodere ad evellendas herbas. Usus hoc pacto Theophrastus de caussl. plantarum, lib. III, cap. XXV. Ubi ait eos, qui segniùs in terræ cultura elaboraverint, *cogi sæpius & sarrire & runcare*, *cùm multa herba erumpat*. Sic optimè transtulit Gaza hæc verba: ἀναγκάζονται πολλάκις καὶ σκάλλειν καὶ βοτανίζειν, ἅτε πολλῆς πάσης ἐκφυομένης. Vide *Sarculum*.

Sartago videtur Isidoro, lib. XX, cap. VIII, de strepitu ac stridore quem edunt ea, quæ friguntur. Alii vel simplex derivatum putant à τήγανον quæ Nunnesii est opinio: vel conflatum arbitrantur à σὰρξ, id est, *caro*, & τήγανον quomodo vocatur *patella*, *in quâ friguntur carnes*: uti φρυγεὺς & φρύγετρον est, *in quâ torrentur farra*. Auctor Pollux. [ἄτανον, unde & *atanum* & *atanuvium*.] Verùm latiùs *sartaginis* vocem accipit Plinius, lib. XVI, cap. II. ubi meminit resinæ terebinthinæ in *sartagine* frictæ. Usurpat hanc vocem quoque Persius sat. I:

—— *Quærisne, unde hæc sartago loquendi?*

Ubi Casaubonus putat poëtam respicere ad panes in sartagine frictos, qui fiebant è variarum rerum miscela, ut è farina, adipe, melle, sesamo, aliisque. [*athanus sonat in salsaribus.* vide Nonium.] Idem autumat *sartago* esse origine Syriacum. Nam ab inusitato שרט esse שרטגו, unde *sartago*.

Sartor, nunc est à *sarrire*, quomodo Plautum Captivis usum diximus in *sarculum*: nunc à *sarcire*, quod generatim sonat *integrum reddere*, unde *sarta tecta* apud Jurisconsultos ac Ciceronem quoque. Ponitur id, Asconio teste, pro eo, quod integrè dicitur *sarta & tecta*, vel *sarta tectaque*. Nam *tecta* hic adjectivum est: ut indicat, quòd locatione operum publicorum, quæ lege censoriâ fiebat, addi soleat, PORTICUM SARTAM TECTAM PRODUIT. Significat autem *sarta tecta*, quod Polybius vocat ἐπισκευὰς καὶ κατασκευάς· Nec *sarta tecta tueri* aliud est, quàm procurare, ut ædes sint *sarta tectaque*, Belgis *de huysen onderhouden*; cui contrarium *negligere sarta tecta*, *de huysen laten vervallen*. In vett. Glossis *sarta* exponitur ἐπιῤῥαφαί, nempe quia *sarcire* ferè est ῥάπτειν. Verùm hic in propriâ latâque significatione accipitur. Cujus significationis meminit Festus in SARTE: & ex eo Charisius, lib. II. *Sartè*, inquit, *pro integrè. Sarcire enim est integrum facere. Hinc* SARTA TECTA UTI SINT, *opera publica publicè locantur. Et, ut Porphyrio ex Verrio, & Festo: In Auguralibus, inquit, libris ita est*, SANE SARTEQUE. Hæc Charisius. Alii *sarctè* scribunt.

Satan, σατανᾶς, שטן, *adversarius*, à rad. שטן, *adversari*. *Satana* nomen κατ' ἐξοχὴν tributum est *diabolo*: nam & aliis tribuitur in Scripturis, iis nempè qui *adversantur divinæ voluntati*, sive *incogitantiâ*, ut Petrus Matth. XVI, XXIII. sive *malitiâ*, ut Judas Joh. VI, LXX.

Satelles non à *satagendo*, ut Perottus putabat: sed à Syriaco טסר, id est, *latus*, quia *latus stipat*, ut idem sit ac antiquâ linguâ erat *latro*: quem Varro similiter sic dici credidit, quia *latus cingeret*. Servius, in XII Æn. *Varro dicit hoc nomen posse habere etiam Latinam etymologiam, ut latrones dicti sint, quasi laterones, quia circa latera regum sunt, quos nunc satellites vocant.* [*Satellites* ex Teutonico *Adelluyten*.]

Satis, κατ' ἀποκοπὴν ex se facit *sati*, vel *sate*, ut à *magis*, *mage*. Ex *satis* autem est *sat*. Est verò *satis* ab ἅλις, *L* in *T* converso: fortasse ut differret à plurativo *satis*. Ab eo est *satius*. Priscianus in XV: *Satis etiam loco nominis positivi accipitur. Itaque etiam comparationem recipit satius. Bene* est, quod *satis* est: unde *satius* idem quod *melius*, ut ibidem interpretatur Priscianus. Quod verò ait Priscianus, *satis* etiam esse nomen, valde eo firmatur, quòd *satior* legamus apud Plinium, lib. XVII, cap. V: *Erit igitur hæc* (terra pulla) *optima & operi satior*. Quare verisimile est veteres *hic & hæc satis* dixisse, ac fortasse etiam *hoc satis*, ut *potis* fuit omnium generum. A *satis* videtur esse *satur*, de quo seorsim.

Satrapa à σατράπης, ut *margarita* à μαργαρίτης, *cataracta* à καταῤῥάκτης. *Satraps* tamen pro *satrapa* legas apud Sidonium, Carm. II:

Quisque sedet sub rege satraps. ——

Porrò σατράπης *præfectum* notat: estque Persicum vocabulum, cujus iccirco originem frustra ex Hellade multoque magis è Latio petas. Quod tamen facit Tostatus in I Sam. cap. XXIX, quæst. IV, ubi *satrapam* dici ait, quasi *satis potentem*.

Satur est à *satis*: unde & *satio*, nisi à *sat* malis, quod ex *satis* κατ' ἀποκοπήν. A *satio* est *satietas*, & per syncopen *satias*. Hujus & loci est *saturo*: etsi aliter visum Nunnesio in Grammatistice: cui *saturo* κατὰ μετάθεσιν ex χορτάζω, quod est, *gramine aut fæno pasco*, & ἁπλῶς *pasco*, *saturo*. Sed omnino *saturo* est à *satur*, hoc à *satis*, unde similiter *satio*. Distinguit hæc Charisius, ut *saturare* & *saturitas* tantùm sit in cibo: in cæteris verò *satiare*, & *satietas*, dicatur. Sed sexcenta sunt loca, in quibus discrimen hoc ab optimis scriptoribus negligatur. Ut verò ab *unus*, *unulus*, *ullus*; à *vinum*, *vinulum*, *villum*; sic à *satur* est *saturulus*, unde *satullus*. Varro, lib. II de R.R. *Hoc item faciunt mane, antequam matres in pabulum exeant, ut agni satulli fiant lacte.* Gloss. vett. *Satullus sum*, κεκόρεσμαι. Hinc adverbium *satullè*, quod Apulcio VII Metam. restituêre Janus Gulielmius in Verisimilibus, & Petr. Colvius not. in Apul. Ab eodem est *satullare*. Varro περὶ αἱρέσ. *Neque in pulvere mythico coquam carnes, quibus satullem corpora ac famem ventris.* Ita citat Nonius: sed optimè restituit Scaliger in Conjectaneis:

Nec in polubro mystico coquam carnes,
Quibus satullem, &c.

Satura dicebatur lanx variis frugum, pomorum, vel similium generibus referta. Porphyrio in Horatium: *Lanx plena diversis frugibus in templum Cereris infertur, quæ satura nomine appellatur.* Diomedes, lib.... *Lanx referta variis multisque primitiis sacris Cereris inferebatur, & à copia & à saturitate res satura vocabatur. Cujus generis lancium & Virgilius in Georgicis meminit, cùm hoc modo dicit:*

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

Et,

—— *Lancesque & liba feremus.*

Quamquam verò Diomedes dicat, nomen id esse à *rerum diversarum saturitate*: tamen videtur potiùs esse à Græcis. Nam ex Hesychio & Varino scimus Græcos σατύρα vocasse σκάφην βοτανῶν. At ex σατήρα, eliso η fit σάτρα, ex quo *satura*. Nisi σατύρα apud utrumque Grammaticum legi debet. Hæc igitur princeps *satura* fuerit significatio. Ab hac lance, in qua ciborum miscela, & velut farrago, cœpit etiam dici *satura*, ut Diomedes ait, *genus farciminis multis rebus refertum*. Probat hoc idem Grammaticus ex illis Varronis verbis, lib. II Plautinarum Quæstionum: *Satura est, ubi uva passa, & polenta, & nuclei pinei ex mulso conspersi: adhæc addunt alii & de malo Punico grana.* Item, ut ait Festus, *Satura est lex multis aliis legibus referta.* Gloss. Philox. *Satura*, νόμος πολλὰ περιέχων. Quâ significatione usi Antonius Luscus, & C. Lælius, ut ex Festo videre est. Vide plura in *Satyra*.

Satureia herba, quia *saturet*. Aliter *cunilam* vocari ait Columella, lib. IX, cap. IV: *Thymbram* etiam dici ait Plinius, lib. XIX, cap. VIII. Sed Columella distinxit in X:

Et satureia thymi referens thymbraque saporem.

Est à *saturo satureia*, ut ab *impeto impeteius*, qui impetit, unde in Glossis exponitur βίαιος.

Saturnalia, quia *sacra Saturno*. Iis continuæ epulæ ac comessationes erant: unde vulgo *Saturnum* dixere *Pollucis filium*. Fulgentius in Mythologicis: *Saturnus Pollucis filius dicitur, sive à pollendo, sive à pollucibilitate, quam nos humanitatem dicimus, unde & Plautus in comœdiâ Epidici ait, Bibite, pergræcamini pollucibiliter.* De *Saturnalibus*, vide sis Macrobium, lib. I Sat. cap. VII; & J. Lipsium, lib. I Saturnal. cap. II: *Saturnus* verò dictus putatur à *satu*, atque, ut ibidem Lipsius censet, prius fuit *Satunnus*, ut à *portu Portunnus*, à *nuptu Nuptunnus*, qui postea *Neptunus*: eademque terminatio in *Pilunnus*, *Picunnus*, *Vertunnus*, quomodo & hodie hæc scripta legas in vett. libb. Fortasse tamen verius est, quod Scaliger scripsit in Conjectaneis, ac socer meus

Fr. Ju-

Fr. Junius in Ellogio Hebrææ linguæ, & notis ad Tertull. de spectac. cap. VIII, ut sit ab Hebræo ac Phœnicio סתר, quod est *celare*, *abscondere se*, *latere*: unde & Deus *Latius* vocatus, & uxor ejus in Pontificalibus indigitamentis, dicta *Latia Saturni*, ut auctor est Gellius lib. XIII, cap. XXI. Et sedes ipsa *Saturni Latium* nominata. Alia alii adferunt *Saturni* ἔτυμα, quæ mitto, tum quia quæ attulimus, magis sunt verisimilia, tum quod propria nonnisi strictim obiterque, idque oblata occasione, attingere statuimus. Quod ad Græcas hujus Dei appellationes, usitatissima omnium est Κρόνος, quomodo dicitur quasi χρόνος, quia *auctor* est *temporum*, nec alius intelligendus quam Sol: ut quidem Macrobius tradit, lib. I Sat. cap. XXII. De eodem adferam locum Arnob. lib. III. *Nam si tempus significatur hoc* (Saturni) *nomine*, *Græcorum ut interpretes autumant*, *ut quod Chronos est*, *habeatur Cronos*; *nullum est Saturnium nomen.* Quo loco pro *nomen* lubens legam *numen*. Sequitur enim: *Quis est enim tam demens*, *qui tempus esse dicat Deum*, &c. Nec Cujacio aut Heraldo assentior, qui verba istæc, *habeatur Cronos*, in contextum aliunde irrepsisse autumant. Idem Saturnus etiam vocatus Ἶλος, ut testatur Philo Byblius, Sanchuniathonis Berytii, Phœnicum historiographi antiquissimi interpres. Ejus hæc verba citat Eusebius, lib. I προπαρασκευῆς. pag. XXIII. Ἶλον, τὸν καὶ Κρόνον καὶ Βέτυλον, &c. Et pag. XXIV. Οἱ δὲ σύμμαχοι Ἴλου τοῦ Κρόνου Ἐλωεὶμ ἐπεκλήθησαν, ὡς ἂν κρόνιοι. οὗτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἐπὶ Κρόνου. Qui locus nonnullà censurà indiget. Neque enim Ἐλωεὶμ sive אלהים, est ab Ἶλος, vel etiam אל, aut Syriaco איל, sed ab אלוה, *eloa*: at Ἶλος est à Syriaco איל, *il*, pro quo Hebræi dicunt אל. Id primum est inter decem Dei nomina Hieronymo memorata epist. CXXXVI, ad Marcellam. Sanè LXX interpretes אל transferunt Θεὸν· quod Aquila, ejus propriam significationem exprimens, ἰσχυρὸν, id est, *fortem*, exponit.

SATYRA etsi vulgò scribatur, tamen *satira*, vel ἀρχαϊκῶς *satura* scribere jubent Scaliger ad V Manilii, & Casaubonus, libro de *satyra*. Qui verò *satyra* scribunt, eo id faciunt, quia hoc carminis genus à *Satyris*, habere nomen arbitrantur: idque ob dicacitatem: quæ & Cæsaris Scaligeri sententia est, lib. I Rei Poët. cap. XII. Ut magis liqueat utra sententia sit potior, distinguendum fortasse inter *Satyram Lucilii*, *Horatii*, *Persii*: & *Satyram Ennii*, *Varronis*. Prior ita dicta videtur a *Satyrica poesi*. Nam huic & *sillus* erat similis ob maledicentiam. Sanè *silli* διασυρτικοὶ erant, unde Hesychio σίλλος, ψιμυθιον σκῶμμα, ἀναφαλαντίς, μῶμος, κακολογία καὶ χλευασμός. Atque hoc ita esse, liquet ex reliquiis Sillorum Timonis, quæ apud Diogenem Laërtium leguntur. Estque *sillorum* nomen non ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν. hoc est, *irridere*, *subsannare*: nec à σιλλοῦν, quod Hesychius exponit μωκῶμαι, sed ψέγω, κακολογῶ. Nec à σιλλῶν & σιλλαίνειν· Sed sunt hæc à σίλλος, hoc à Chald. סלה, quod est, *aspernari*. Nam sillographi maledicis suis versibus alios in contemtum ducere conabantur. Vel potiùs σίλλος factum ex Σιληνός. Nam *Satyri* & *Sileni* erant Bacchi comites, & conviciis gaudebant ob lasciviam. At *Satura* Ennii ac Varronis ex eo nomen accepit, quòd multa metra ac res pariter misceret. Quod ex Diomede cognoscere est. Sanè variis, quæ res miscerent, *satura* nomen competebat. Uti farcimini variis rebus referto, quod *satura* dicebatur. Item *satura lanx*, quæ variarum erat primitiarum plena. Item *satura lex* quæ multis aliis legibus conferta, ut inquit Festus. Ac similiter Glossæ: *Satura*, νόμος πολλὰ περιέχων. De hac pluscula congessit Scipio Gentilis, lib. II Parerg. cap. XXVIII. Ab tribus istis, quæ dixi, etiam *Satyræ Lucilianæ* nomen quidam olim deduxere: ut videre est apud veterem Horatii interpretem ad sat. I, lib. I. Et Scaliger pater etiam putabat *Satyram illam* dici à varietate argumenti, uti & *satyram lancem* & *satyram legem*: originem autem esse ex eo, quòd *Satyri* in ludis tragicis gestarent lances & canistra variis referta pomis, quibus nymphas allicerent. Nam ut canistra illa variis erant referta pomis, ita *satyra* vario constabant argumento. Sed falluntur, quia hac quoque notione *satyra* est a Græcis. Hesychius: Σατύρα σκαφαι βοτρύων παρὰ Λάκωσιν. Error ex eo est, quia confundunt diversissimas duas *satyra* significationes, quas indicavimus. L. Joannes Scoppa *Satyram* & ipse per *I* scribit: nempe quia in vett. libb. ita invenerat: sed ridiculam planè ἐτυμολογίαν adducit. Nam lib. II Collectan. cap. I, eo quòd *satirici* taxent improbos hominum mores, *satiram* ex *sat* & *ira* conflatum putat. In quo cum vel modulus mediæ syllabæ aliud docere potuisset. Sunt & aliæ aliorum de *Luciliana Satyra* opiniones: ut quòd quidam ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι vocem eam arcessunt, hoc est, *a rictu canino*. Sed in re aperta nolo tempus ultra perdere. Nam satis est verisimile Lucilianum carmen *Satyram* dici à *Satyris*; Ennianam autem sic vocari censemus, quia haberet farraginem sive mixturam variorum metrorum & rerum. Vide quæ diximus in *Satura*. Quod si quis plura desideret, is adeat librum nostrum de re poëtica.

SATYRIASIS, & *priapismus*, ut differant, docet Cælius Aurelianus, lib. V tardarum pass. cap. VII. itemque, lib. III, cap. XVIII. ubi & de ἐτυμολογίᾳ ita scribit: *Satyriasis vocatur*, *ut quidam volunt*, *translatione a similitudine satyrorum*, *quos*, *ut vulgus loquitur*, *sive fabula fingit*, *vinolentos*, *atque in usum Veneris pronos dæmones accepimus*: *vel*, *ut alii dicunt*, *ab herba virtute*, *quam satyrion vocant. Hanc enim accipientes*, *in Venerem provocantur*, *cum tentigine genitalium partium.* Mihi prior magis placet sententia, ut ipsum *satyrion*, æquè ac *satyriasis*, sit a *satyris*, qui penem semper habent erectum. *Satyris* verò (pro quo *Saturis* per *V* in codice Romano legi ait Pierius) nomen est ἀπὸ τῆς σάθης, Macrobio teste, lib. I Saturn. cap. VIII. item Hesychio, qui & ait σάθην esse τὸ μόριον τοῦ ἀνδρός, ὅπερ καὶ πέος λέγεται. Unde σαθώνες, *bene vasati*. Ut ab ἅλμη ἁλμυρὸς, sic à σάθη σαθυρὸς, & adspirata in tenuem abeunte σατυρὸς, *libidinosus*, *peni deditus*, ut Calphurnius Piso locutus est in Annalibus suis. Sanè id verisimilius, quàm quod aliqui ita dicant vocari παρὰ τὸ σεσηρέναι. quòd *more irridentium vultum haberent*. Possis & cum Casaubono deducere a Dorico σάτυρ, quod est παίζειν, unde Lacedæmoniis, Hesychio teste, διασάτυρ, διαπαίζειν. Nam eos φιλοπαίγμονας poëtæ appellant, ac ludibundos inducunt. Vel, quod idem addit Casaubonus, dicuntur σάτυροι quasi סתירים, *saturim*, quod *in speluncis ferè ac montibus latere putarentur*. A radice סתר, quod est *latere*: unde & *Saturnus* dictus, qui aliter Deus *Latius*, uti uxor ejus *Latia*: imò & σάθη inde, quia *natura eam partem latere atque occultari voluit*. Sane hoc *Satyrorum* etymon, si ab Hebræis arcessere lubet, longè magis placet quàm illud Hennischii, ad Aretæum, ubi scribit esse à שטר, id est, *præfectus*, *qui virgam aut baculum tenet*, quia *Satyri* habeant *extentam virgam*, quæ חטר dicitur.

SAUCIUS Nonio teste, propriè est *vulneratus*: quod verò aliquem *dolore saucium* dicimus, id fit κατὰ μεταφοράν. [τιτρώσκω.] Papias putat dici quasi *sanguine haustus*. Perottus à *seco* quasi *secius*. Suspicor ego esse ab inusitato τραύω, unde τραῦμα, *vulnero*. Nempe ρ præteritum, εὐφωνίας ergo. *T* autem in *S*, & hoc in illud abire, millibus exemplorum è variis linguis comprobatur. Ergo quasi à σαύω pro τραύω sit *saucius*, ut a *fido fiducia*. Significatio sane convenit, Gloss. Phil. *Saucius*, τραυματίας. Gloss. Cyr. Τραυματίας, *saucius*, *vulneratus*. Onomast. *Saucio*, κατατραυματίζω.

SAVILLUM ὑποκοριστικὸν est ex *savium*, sive *suavium*. Est placentæ genus, ita a *suavitate* dictum. Ejus conficiendi rationem docet Cato, cap. LXXXIV.

SAURA, Græcis σαύρα, & σαῦρος, ut Latinis *lacerta* & *lacertus*. Isidorus, lib. XII, cap. IV. *Saura*, *lacertus*, *qui quando senescit*, *cæcantur oculi ejus*, *& intrat in foramen parietis*, *adspiciens contra orientem*, *& orto sole intendit*, *& illuminatur.* Gloss. Cyr. Σαῦρος, ἑρπετὸν, *lacertus*. Eo autem addit ἑρπετὸν, quia est & σαῦρος ἰχθύς, qui & ipse Latinis *lacertus* dicitur. Meminit Cyrillus iisdem Glossis. Verisimile est σαῦρον dici à זרע, hoc est, *brachium*; nempe ob similitudinem: quemadmodum Latini quoque propterea *lacertum*, dixere. A σαῦρος est σαυρίτης gemma. Plinius, lib. XXXVII, cap. X: *Sauritem in ventre viridis lacerti arundine dissecti tradunt inveniri.* Σαύρα etiam avis est genus, quæ Latinis *saurex*: de qua nunc videndum.

SAURIX dicitur, & *sorix*, ut *caurus*, & *corus*. Plinius, lib. XI cap. penultimo: *Sorices & ardeola invicem fœtibus insidiantes.* De *sorice* ave sic Marius Victorinus, lib. I. extremo cap. de Orthographia: *Sorix aut saurix*, *avis tributa Saturno ab* an-

auguribus, quia tarditati, & vetustati, & senectuti convenit: nam & in veteranis maxime versatur locis, & noctuum est, & noctu maxime prima, & quia tempestatis nuncius, atque index parvis laris. At *sorex* per E in posteriori est *mus sylvestris*, μῦς πελαγὸς ἢ ἀγρογείτων, ut in Gloss. Philox. exponitur. Etymon quoque diversum. Nam *saurix* est à σαύραξ. Sic enim avis ea Græcis vocatur, quæ aliter πίπαλις & πτωὶ & χαλκίς. Vide Hesychium, & Salmatium in Solini cap. VIII. At *sorex* per E est ab ὕραξ, quod Æolicâ linguâ *murem* significat. Ita Camerarius in Append. Problem. & ante eum Gesnerus. Caussa nominis est, quia sit rostro suillo. Fallitur Isidorus, lib. XII, cap. III, ubi dici putat, quasi *serrax*, quia rodat, & quasi serra præcidat: Nec melius Perottus vocari ita censet à sono, quem edit rodendo. Hinc *soricina nænia*, apud Plautum.

SAXUM, ex mente Scaligeri, Exercit. CXVII. Tusca vox est, qua non nisi in sacris utebantur: unde & ejusdem est originis ac *sacer*, & *sagmina*. In sacris eo usos esse, vel fidem fecerit parœmia, *Stare inter sacrum & saxum*: de iis quibus præsens imminet periculum, uti victimæ à sacerdote jamjam *saxo* feriendæ. Sed simpliciùs dicamus, *saxum* dici à *gravitate*, à ἄχθω, *onero*, unde ἀναλόγως *saxum*. Est enim *saxum* lapis naturalis, grandis, durus asperque, quales è monte excidi solent. ξάραξ, idem quod ῥώξ, ἀπορρώξ.

SC

SCABO ἀπὸ τοῦ σκάπτειν. Nam qui *scabit*, unguibus locum prurientem σκάπτει, hoc est, *fodit*. Vel est *scabo* à *scaber*: hoc autem, ex Jos. Scaligeri sententiâ, ab antiquo *scarreo*, unde & Belgæ dicunt *scharren*, quod idem est ac *scabere*. Ut à *faceo*, *faber*; à *tumeo*, *tuber*; à *suo*, *suber*, à *cresco*, *creber*; sic à *scarreo* est *scaber*. Sane à *scarreo* est *scarrosus*, sive, ut alii scribunt, *squarrosus*: nempe quia C & Q eadem sunt litera. Utitur apud Festum Lucil.

Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Scarreo autem, uti idem Festus docet, est à *squammarum piscium similitudine, quorum cutis exsurgit ob assiduam illuviem.* Ad *scabo* redeamus. Ab eo est *scabies*; ut à *specio*, *species*; ab *effingo*, *effigies*; à *rabere*, vel *rabire*, *rabies*, &c. Minùs ἀναλόγως à *scaber* deducit Servius ad illud I Georg.

—— *Scabrâ rubigine pila:*

Scabra, inquit, *hoc est, aspera: unde & scabies dicitur à corporis asperitate.* A *scabies* est *scabiosus*: quo olim usi μεταφορικῶς de omnibus, quæ vituperabant, unde apud Pers. sat. IV. *scabiosum far*, & apud Juvenal. *scabiosum pomum*. Nec mirum, cùm tantopere *scabies* apud omnes sit invisa, imprimis quam Græci ψῶραν ἀγρίαν, hoc est, *feram*, vocant, quam Horatius *malam* videtur appellare, cùm ait, Epist. ad Pison.

Ut mala quem scabies, aut morbus regius, urget.

A *scaber* quoque est nomen *scabres*, & verbum *scabreo*: Pacuvius Teucro apud Nonium in Alumnum:

Quæ desiderio alumnûm, pænitudine
Squale scabreque & inculta vastitudine?

sive ut Turnebus, lib. XV, cap. XV. & lib. XXIX, cap. XX legit, *squales scabresque*, ut sit à verbis *squalleo*, *scabreo*. Interpretatur enim, *squalida & scabra es.* Varro Manio apud Nonium: *Ager derelinqueretur ac periret squale scabreque, illuvie atque vastitudine.* Et Virgilius, Cir:

—— *Quam te tam tristibus illis*
Sordibus & scabre patiar tabescere talis.

Ita emendat Scaliger. Nam in vulgatis pro *scabre* est *scoria*, repugnante metro. Græce enim est σκωρία. Appuleius, lib. II, Flor. *Infandi morbi putredine in serpentium scabrem solutum religiose humavit.* Dicitur & *scabredo*, quomodo *pumicatam scabredinem* dixit Hieronymus in Hilarione. Ab eâdem quoque origine *scabrones* videntur dicti, quâ voce usus Ulpianus in l. XII. §. fin. ff. de ædilit. edict. *Trebatius ait, non esse morbosum, os alicui olere, veluti hircosum, scabronem.* Ubi *hircosus* erit, cui os olet ex detestabili libidine: qua de acceptione ex Scaligero dicebamus in *Hircus*. Quare nihil opus pro *hircosum* legere *lurcosum*. *Scabrones* verò ab Ulpiano Trebatioque dicti, qui illuvie laborant, nec os colluunt, aut os pulvisculo mundant, unde fit, ut iis, quemadmodum loquitur Ovid. VIII Met. sint

—— *scabri rubigine dentes:*

quæ res & *scabrorum* genuit nomen. In vulgatis Juris libris pro *scabronum* est *strabonum*: quod *oculorum*, non *oris* vitium est. Primus *scabronum* legi posse vidit Cujacius, Observat. lib. II, cap. X. Jos. Scaliger in Conject. pro *strabonem* legit *raponem*, ac sic vocari censet, qui confertum ac raptim cibos vorant, quales Græci vocant ἀδηφάγους ab ἄδην, quod est ἀθρόως, & φαγεῖν. Sanè ob ἀδηφαγίαν ac ingluviem os hominibus olidum esse solet. Sed vix puto *raponem* hic locum habere, quando generatim *raptorem* notat: ut Nonius testatur; nec video, qui aliud evinci possit Varronis loco; quod ut pareat, totum apponam: *Prætor noster eripuit mihi pecuniam, de ea quæstum ad annum veniam ad novum magistratum, cum hic rapo umbram quoque spei devorâsset.*

SCÆVUS est *sinister*. Glossæ Philoxeni: *Scæva*, ἀριστερὰ χείρ. A σκαιὸς deducit Varro (cujus mox verba ponam;) & Paullus Diaconus in *scæva*: nempe inserto V, quomodo à Δᾶος est *Davus*; à νέος, *novus*, &c. Hinc *scævæ*, qui sinistrâ uterentur pro dextra: Usus Ulpianus, L. XII. §. siquis. D. de ædilitiis edictis. Itaque & ἀντονομαστικῶς *Scævola* nominatus, quia exustâ apud Porsenam dextrâ, sinistrâ exinde uti cogebatur. A *scævus* verò augurius est, quod *scæva* ponitur pro re sive augurio, idque tum in bonam partem, tum malam. Plautus, Pseudolo, act. IV sc. VII:

Bene ego ab hoc prædatus ibo, novi, bona scæva est mihi.

Idem, Casinâ, act. V, sc. IV.

Caninam scævam spero meliorem more.

Ubi per *caninam scævam* aut occursum canis intelligit, qui inauspicatus habebatur: aut latratum, ut sententia sit, minùs hunc gravem fore, quàm latratum ac rixas uxoris. Illustris de hac voce *scæva* locus est apud Varronem extremo lib. VI de L.L. *Vel*, inquit, *obscænum ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, nequid obsit, bonæ scævæ caussâ: inde Scævola appellatus. Ea dicta ab scæva, id est, sinistra: quod quæ sinistra sunt, bona auspicia existimantur. A quo dicuntur Comitia, aliudve, quod sit ave sinistrâ, scæva.* Ita optimo sensu legit Scaliger. In Ant. Augustini & Vertranii edit. extrema verba omnino corrupta. Sequitur deinde apud Varronem: *Id à Græco est, quod hi sinistram vocant σκαιάν· quare quod dixi scævum, bonum omen est: obscænum verò, turpe.* Festus Pomp. *Scævam volgus quidem & in bonâ & in malâ re vocat, cùm aiunt bonam & malam scævam. at scriptores in mala ponere consueverunt, ut apud Græcos invenitur positum pro sinistro.* In malam usus Donatus ad Adelph. act. IV, sc. II, ubi ait, *obnunciare dicuntur Augures, cum aliquid mali ominis scævumque viderint.* Hæc vera lectio, non *sævumque*, prout à Rob. Steph. editum. Porrò quod *scævæ* tum bona dicantur, tum mala, id nihil mirandum, quando & *scæva* sive sinistra auguria nunc bona dicuntur, nunc mala. Bona, ut Ciceroni, lib. de L.L. *Isque ave sinistrâ dictus populi magister esto*, id est, *bono auspicio*. Item Varroni loco supra allato, & Plinio, ubi de fulmine tractat. Mala, ut Accio apud Cicer. I de Divinat. & Persio, sat. IV. An verò hoc ex eo sit, quod Romanis quidem sinistra; Græcis autem barbarisque dextra essent feliciora (quam rationem Beroaldus adferebat) id alibi commodiùs disquiremus. A *scævo* est *obscævare*, quod Nonius interpretatur *malum omen adferre*. Usus Plautus, Asin. Act. II, Sc. I.

Metuo nequid illic obscævavit mea falsa fallacia.

Ubi malè à Camerario editum *obscænavit*: quamquam id tueatur Baptista Pius. At rectè in Palatinis est *obscævavit*: uti testatur Gruterus. A Græco σκαιὸς, quia vel *lævum* vel *infelix* notat, Troianæ portæ quoque factum nomen Σκαιαὶ, sive *Scæa*, cujus Homerus, Maro, Sillius, & alii meminere: ita autem vocata, vel quia *occidentem* spectaret, & *occidentalia* dicuntur *sinistra*: vel quia Troianis fuerit *infelix*, quippe per quam intromissus fuerit equus Durius. Utramque rationem adfert Eustathius. Imò & tertiam addit, ut sit à *Scæo* architecto, quemadmodum *Dardania* à *Dardano*. Cui & quartam addere conatur Bernardinus Baldus de verb. Vitru.v. signif.

SCALAS à *scandendo* dictas ait Isidorus, lib. XIX cap. XVIII: sed meritò Angelus Caninius originem ejus arcessit à סלס, quod idem notat. Posteriori ævo etiam *poculi genus* dixere *scalas*, quod Isidorus, lib. XX, cap. V, putat esse à κάλον, id est, *lignum*, ut propriè notet *pateras ligneas*. Sed puto esse à Gothis, non Græcis. Sane hodieque Germani & Belgæ retinent eam appellationem. Usus olim Paullus Diaconus, lib. I de gestis Longobardorum, cap. XXVII. *In eo prælio Alboin Cunimundum occidit, caputque illius sublatum ad bibendum ex eo poculum fecit, quod genus poculi apud eos scala dicitur, linguâ vero Latinâ patera vocitatur.*

SCALMUS, σκαλμός, paxillus, sive teres lignum, cui alligatur remus. Est à σκάλλω, *fodio*, quia paxillus cavo quasi infoditur. Hinc *interscalmium*, locus inter *scalmos* remigum vacuus mediusque.

SCALPO vel est à σκάλλω, *fodio*, *L* in *P* converso: vel à σκαλεύω, quod idem notat, & in *p* mutato: vel à γλάφω, quod ejusdem est significationis ac *scalpo*. Atque hoc etymon prioribus præstat. Nam Æoles præponunt σ unde σμικρὸς, σμύραινα, σμῦς, & similia. Itaque pro γλάφω dicunt σγλάφω, unde κατὰ μετάθεσιν *scalpo*. Ac quia non tantùm γλάφω dicitur, sed etiam γλύφω, & Æolicè σγλύφω, hinc itidem fecere *sculpo*. A γλάφω est γλαφυρὸς, à γλύφω dicta ἱερογλυφικά. Similiter à *scalpo* est *scalprum*, unde *scalpellum*: à *sculpo* est *sculptile*. Non differunt *scalpo*, & *sculpo*, vel saltem non natura, atque origine, sed fortasse usu. *Scalptura* enim sæpius legas de iis, quæ figuras habent eminentes, & ectypas: *sculptura* autem crebriùs de his quæ habent figuras entypas sive depressas, & incisas. Etiam à *sculpo* est *exsculpo*: ut rectè censet Cæsellius apud Cassiodorum de Orthographia cap. X. Id displicet aliis, qui *sculpo* negant esse Latinum, eoque à *scalpo* deducunt, *A* in *V* converso: quomodo à *salsus* est *insulsus*. Sed his adsentire non possum, ob ea, quæ diximus.

SCAMBUS Latinis, ut Græcis σκαμβός. Suetonius: *Male pedatus scambusque*. Videtur idem ac *vatia* ac *valgus*: de quibus in *Varus*, & *Vatia*, diximus.

SCAMMA in stadio sive circo dicebatur locus, in quo athletæ certabant. Cælius Aurelianus, lib. II Chron. cap. I. *Ordinat præterea idem Asclepiades in arenæ spatio, quod appellant scamma, deambulationem, atque transcensum lignorum.* S. Ephrem, sub initium libri de luctamine spirituali: *Semper ergo perfectissimè athleta sine aliquo metu, & cum summâ alacritate inveniuntur in scammate. Timidi autem & imbecilles, antequam incipiant decertare, defugiunt, & propter mollitiem desidiamque immensam, nullo prorsus modo in scammate desudare contendunt. Scamma est autem, fratres dilectissimi, medius locus, in quo athletæ luctantur.* In veteri Glossario exponitur σκάμμα, *fossus*, vel potius *fossa*. estque à σκάπτω, hoc est, *fodio*; unde & Eustathius ac Suidas per aphæresin deducunt κάμμα, quod idem est ac σκάμμα, nempe ὄρυγμα, sive *fossa*. Ita autem locus certaminis dicebatur, sive quia fossæ leviter depressæ speciem ferebat: sive quòd apud Græcos, fossâ soleret cingi, ut apud Romanos euripo. Præter eos, quos ante adduxi, auctores, sic è Latinis voce *scammatis* usus Tertullianus lib. ad martyres, cap. III. *Itaque epistates vester Christus Jesus, qui vos spiritu unxit, & ad hoc scamma produxit, voluit vos ante diem agonis ad duriorem tractationem à liberiore conditione seponere, ut vires corroborarentur in vobis.* Et B. Hieronymus adversus errores Joannis Hierosolymitani ad Pammachium: *Cùm ergo ista quærantur, cur tu omissis, super quibus pugna est, de scammate & loco certaminis egrediens in peregrinis & longe alienis disputationibus immoraris?* Ubi παροιμιωδῶς dixit *de scammate egredi*, ἔξω τοῦ σκάμματος πηδᾶν, *extra stadii terminos certare*, hoc est, à proposito digredi. Afferrem & locum Paullini ex epist. II ad Severum, & Ambrosii de Heliæ jejunio cap. XIII, & quorundam aliorum. Sed auctores sunt in manu. Si plura de *scammate* voles, adi P. Fabri agonistica lib. II: imprimis cap. I, II, & VII.

SCAMMONIA, vel *scammonium*, σκαμμωνία vel σκαμμώνιον, vel etiam σκαμωνία, fortasse à σκάμμα, *fossio*, quia intestina σκάπτει, hoc est, *fodit*. Radit enim ea acrimoniâ succi sui: unde & *acridia* dicta. Isidorus lib. XVII, cap. XIX: *Scammonia, quam Latini acridiam vocant.*

SCAMNA idem sunt ac *subsellia*. Ea alta erant editaque, ut *scandere* opus esset. Itaque etsi in vulgatis Lexicis legere sit, Isocrati etiam *scamna* dici σκάμνα & σκαμνία, ac Nunnesius propterea originem Græcum putet, tamen puto planè Latinum esse, ac venire à *scandendo*, prout Varro docet in IV de L. L. *Quia*, inquit, *simplici scansione scandebant in lectum non altum, scabellum: in altiorem, scamnum.* Idem etymon amplectitur Isidorus, lib. XX Orig. cap. II: *Subsellia* verò, ac *cathedras*, ita vocari docet Juvenalis Interpres ad sat. VII & XI. Sed & libro II Codicis Theod. de contrah. emt. legitur: *Ut etiam si subsellia, vel, ut vulgò ajunt, scamna vendantur.* A *scamnum scamellum*, ὑποπόδιον, pro *scamnellum*, ut à *columna columella* pro *columnella*. *Scamellum* agnoscit Priscianus in III. Eoque usum docet Appuleium in I Hermag. *Verùm infirmâ scamellorum obice fulta fores.* Glossæ Cyrilli: Ὑποπόδιον, *scabellum, subsellium, scamellum, suppositorium.* Glossæ Isidori: *Scamellum, symphoniaci.* Sententia est, *scamellum* esse inter ea, quibus utuntur symphoniaci. Nam unus symphoniacis modum dabat pulsu *scamelli*, unde *scamellorum* vel *scabellorum crepitus* apud Suetonium in Caligula, & Arnobium. Alii *scamillum* malunt, ut à *mamma* est *mamilla*. Mirum verò etiam *scamillus* dici genere virili. Nam Vitruvius, lib. III, cap. III, ait: *Stylobatam ita oportet exæquari, uti habeat per medium adjectionem per scamillos impares.* Et potest Appuleius *scamillorum* quoque dixisse à *scamillus*. Sanè & *ranunculus* à *rana* dixere Latini, & *panicula* à *panus*. Sed utcumque hæc sint, usitatius eâ notione est *scabellum*, cujus eadem origo. Nam & ipsum dicitur quasi *scamnellum*. Quinctilianus, lib. I, cap. IV: *Quare discat puer, quid in literis proprium, quid commune, quæ cum quibus cognatio: nec miretur, cur ex scamno fiat scabellum*, &c. A *scamno* quoque *scamnatus ager* dicitur Aggeno Urbico, quasi per *scamna* divisus.

SCANDALUM, σκάνδαλον, vox Ecclesiasticis scriptoribus usitatissima, propriè est *offendiculum*, sive *obstaculum*, hoc est, quod in via insidiosè ponitur, ut pedem ad illud offendendo cadamus. Indicat id Hieronymus, cùm lib. II adversus Pelagianos ait: *Nisi fallor enim*, σκῶλον & σκάνδαλον *apud Græcos ex offensione & ruina nomen accepit.* Quare Erasmus in notis ad eum Hieronymi locum, uti & Annot. in cap. XVI Matth. meritò suspicatur venire σκάνδαλον à σκάζω, hoc est, *claudico*, quòd cogat claudicare, sive instar claudi in obliquum tendere.

SCANDO quibusdam placet esse à *scamnis*: sed verisimilius est *scamnum* à *scandendo* dici, uti Varro, & Isidorus, volunt. *Scando* verò, inquit Becmanus, facilius ex Hebræo deduces, si, memor confusionis Babylonicæ, elementa transponas פּוּס, hoc est *scandit*, *conscendit*. A *scando* est *escendo*, *A* in *E* converso, quomodo pro *affligo* dicimus *effligo*, unde *efflictim*. *Escendere* usurpant Plautus, Varro, Sallustius, Cicero, Tacitus, alii: ut ostendêre Muretus, cùm alibi, tum lib. XIV, cap. III, Carrio, lib. I Emend. cap. VI, Janus Guilielm. lib. III Verisimil. cap. XVI, Gaspar Schoppius, lib. I Suspect. lect. epist. XXI, Colerus ad Sallustium. Et cur non aliquid de eo dictum? Glossæ vett. *Escendit*, συμβαίνει. Apud Paullum Diaconum, ubi in vulgatis est *excedere*, è codd. MSS[ti] legi debet, *escendere*, vel *exscendere*: ut iidem monent.

SCANDULACA à *scando*, quia super alias scandit herbas, easque implicando enecat. Hoc voluit Festus, cùm ait: *Scandulaca, genus herbæ, frugibus inimica, quod eas, velut hedera, implicando necat.* Turnebus, lib. VIII, cap. XXIII mavult *scandulata* per *T*, uti & *pastinata* pro *pastinaca*, *verbenata* pro *verbenaca*. Sed hanc sententiam alibi refellimus.

SCANDULÆ, an *scindulæ*, dicere oporteat, disputatur. [σχίδακες & σχίζακες.] Isidorus, lib. XIX, cap. XIX, quod est de lignariis, *scindula* per *I* scribit, scribendumque probat. *Scindula*, inquit, *eo quod scindantur, hoc est, dividantur.* Turnebus quoque, lib. XX, cap. XVIII, in exemplaribus Cæsaris, Vitruvii, Plinii, Palladii, ubi vulgo *scandula* per *A* legitur, *scindula* per *I* legere jubet: idque partim compulsus veterum librorum auctoritate partim Isidori verbis jam adductis. Colvius item ad Appuleium, lib. III Met. pro *scandulare tectum* (quod in vulgatis,) *scindulare* legendum censet. Etiam Steve-

chius in notis ad Vegetium ait se in septem libris vett. *scindulas* repertsse. At Philander ad Vitruvium *scandula* retinet. *Scandulæ*, inquit, *sunt tabellæ vicem tegularum præstantes, quibus contectam fuisse Romam annis* CCCCLXX, *auctor est Cornelius Nepos, apud Plinium*, lib. XVI, cap. X. Similiter Daniel Barbarus in eundem scriptorem. Qui cùm dixisset, Isidorum *scindulas* per *I* scribere, & à *scindendo* derivare, ista subjungit: *Sed cur non à scandendo? qui enim vidit, quâ ratione alia super aliam imponitur, scandere aliam super aliam squamarum more gradatim, cognovit.* Sed firmius hoc argumentum esset, si *scandulæ* solùm dicerentur assulæ illæ, quibus domus gradatim conteguntur. Nunc, ut bene adversus Barbarum disserit Bernardinus Baldus, *scandulas* generatim dicimus materiam quamvis assulatim sectam. Unde Columella, lib. VIII, cap. III, ubi de gallinariis, *Ab cohorte forinsecus prædictis fenestellis scandulæ similiter injungantur, quibus irrepant aves, ad requiem nocturnam.* Item Cæsar, lib. VIII de bell. Gall. *Cupas sevo, pice, scandulis complent.* Quocirca ab origine argumentum duci non potest. Alii igitur cum Perotto (eos inter Bernardinus Baldus) *scandulæ* quidem reservant, idque ob plurimorum codicum auctoritatem, ubi per *A* scribitur; at nihilominus à *scindendo* esse agnoscunt, eò quòd *scandula* dicatur quasi *scindula*. Sed profectò *A* quidem in *I* communiter mutari solet; at vix unquam *I* in *A*. Quare vel in sententiam Turnebi pedibus eundum: vel dicendum, olim *scandula* quidem dixisse de assulis tegularum vicem præstantibus: *scindula* verò de alia materia assulatim secta: illud esse à *scandendo*, quia alia aliam *scandat*: hoc à *scindendo*, quia sint è robore vel alio ligno in assulas scissæ. Librarii verò hæc duo confuderunt: unde est quòd promiscuè in libris vett. nunc *scandula*, nunc *scindula* legamus. Hanc veterem conjecturam nostram, quia verisimilis est, ne nunc quidem improbamus.

SCAPHIUM, σκάφιον, ἀπὸ τοῦ σκάπτειν, quod est, *excavare*. A Polluce, lib. X, cap. III, reponitur inter vasa muliebria εἰς θεραπείαν pertinentia: & favet huic interpretationi Ulpianus, L. XXIX. §. penult. D. de auro leg. *Scaphia*, inquit, *habita ventris caussa non puto argento legato contineri.* Sanè *scaphia* solere fieri ex auro, vel argento, etiam ostendit epigramma Martialis, lib. I ep. XXXXVIII:

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro,
Bassa. bibis vitro. carius ergo cacas.

Etiam ex Mentoreo opere faciebant: unde lib. XI, ep. XII:

Te potare decet gemma, qui Mentora frangis
In scaphium mœcha, Sardanapale, tua.

Sunt qui hac notione etiam illud Juvenalis accipiant, sat. VI:

Et ride, positis scaphium cum sumpserit armis.

Ac uti muliebre vas *scaphium*, ita virile dicebatur *lasanum*: ut docet Giffanius Indice Lucret. Aliàs *scaphium* notat *poculi genus*, figurâ oblongâ, in *scaphæ* similitudinem: unde & nomen. Ita Turnebus sumi putat in isto Plauti, Persâ:

Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium.

Et hoc Bacchidibus, Act. I, Sc. I:

Pro galeâ scaphium, pro insigni sit corolla plectilis.

Unde colligit, habuisse similitudinem galeæ, ut pro eâ indui posset. Etiam Plutarcho in Numa *scaphium* vocatur vas illud concavum, quo ex ejus præscripto ignem sole concipiebant. Hujusmodi enim forma ad eam rem accommodata est: ut ex ustoriis speculis constat.

SCAPULÆ, ὠμοπλάται, συνωμίαι, ut Glossæ Philoxeni exponunt. [καμπύλαι.] Dictæ ita à σκάπτειν, id est, *cavare*. Nam exteriùs quidem prominent, interiùs autem cavæ sunt. Isidorus, lib. XI, cap. I, a *scandendo* derivat. Papias, quia *scandant palàm*. Sed à Græco esse, verisimilius est. Hinc *interscapulum*, μετάφρενον, ut Glossæ interpretantur. Pro eo & *interscapilium* dicitur apud Hyginum in poëtico astronomico, ubi de ursa ait: *In summo interscapilio stellam habet unam.*

SCAPUS in herbis propriè est *caulis rectus in columnæ modum.* Sic usi Columella, Plinius, alii. Sed κατὰ μεταφορὰν ad alia transfert: quomodo Vitruvio *scapus columnæ* dicitur, quod interjacet inter basin sive spiram, & epistylium sive capitulum. Item *scapus portarum*, apud eundem lib. IV, cap. VI, & *scalarum*, lib. IX, cap. II: *scapus candelabri* apud Plinium, lib. XXXIV, cap. III. Dicitur *scapus* à Græco σκήπτω, hoc est, *innitor, incumbo*, à quo *baculus, cui innitimur*, vocatur σκήπτρον, σκηπάνιον, & σκῆπτρον. Et quia *baculus* erat regum insigne, hinc factum, ut *sceptrum* pro insigni regio sumeretur. Et similiter Hebræis שבט, & *virgam* sive *baculum*, & *regale sceptrum* designat. Et perverisimile est ab hoc שבט, esse Græcum σκήπτω. Porrò pro σκήπτω etiam dicebatur σκίμπτω, σκίμπω, & σκίμπω unde σκίμπων, & σκίπων, idem ac σκήπων sive σκῆπτρον. Hesychius: Σκίπων, βακτηρία, ῥάβδος. Hinc Latinum *scipio* pro *baculo* apud Plautum, & alios. Etiam cognomen erat Corneliæ gentis. Caussam adfert Macrobius, lib. I Saturn. cap. VI. *Dicti*, inquit, *Scipiones, quòd Cornelius, qui cognominem patrem luminibus carentem pro baculo regebat, Scipio cognominatus, nomen ex cognomine posteris dedit.* Possis & *Scipio* deducere à σκίμπων eliso *M*. ut à μιμοῦμαι, *imitor*, quasi *mimitor*: sed priùs illud malim: sed *I* solùm inseratur, ut à ναῦς *navis*; à μνᾶ, *mina*.

SCARABÆUS, Græcè κάραβος, unde *scarabæus*, σ addito. Hesychius: Κάραβοι, τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, καὶ τὸ θαλάττιον ζῶον. Aristoteles in historia animalium, lib. V, cap. XIX. sect. CCXVIII. Ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς ξύλοις τοῖς αὔοις οἱ κάραβοι γίνονται. Hoc est, *è vermibus, qui in arido ligno oriuntur, fiunt scarabæi.* Theodorus quidem Gaza vertit *tauros*: nempe quia cornuti: uti Galli ob eadem cornua, *cervos volantes* nuncupant. Sed *scarabæos* vocari ex Plinio scimus: qui & *Lucanos* ait à Nigidio vocatos. Ac sic ibidem Scaliger vertit.

SCARIFICO non videtur Latinum, sed *scariso*. Id notat *leviter in superficie rado*. Gloss. Phil. *Scarisat*, καταχαράζει, κατανύσσει, καταχαράσσει. *Scariso*, χαράσσω, κατανύσσω. Plinius, lib. XXII, cap. XXIII de lasere: *Pedum clavos circumscarisatos ferro, mistum ceræ extrahit.* Ubi vulgo est, *circumscarificatos*: etiam in antiquissima Parmensi anni CIↃ CCCCLXXVI. Sed in vet. libro *circumscarisatos* reperit Salmasius. Qui & ubique apud Plinium, Solinum, alios, *scariso* legere jubet. Sanè Græcè dicitur σκαριφῶ, & σκαριφεύω. Hesychius: Σκαριφᾶσθαι, ξύειν, σκάπτειν, γράφειν, ἀφ' οὗ καὶ σκάριφος. Est verò σκάριφος, ἡ γραφίς, ut exponit Aristophanis Scholiastes: vel ξίφος, γραφὴ, ut interpretatur idem Hesychius.

SCARUS, σκάρος, quod Athenæo, lib. VII, placet esse à σκαίρω, quod, juxta Varinum, est νέμομαι, *depascor*.

SCATEO, [à σκατέω, i.e. ἀζω.] si Claudium Verderium in censura sua audimus, est à σκάτος, proprieque dicitur de *latrinis humectantibus ac redundantibus*. Sed hanc sententiam illud refellit, quod Lucretius, Plautus, alii utantur de *fontibus*: ut ostendimus, cum de falso suspectis ageremus. Quare potiùs est à Chaldaico שתר, quod est *effundere*: vel Hebræo שטף, *inundo*. A *scateo* est *scatebra*; ut à *lateo*, *latebra*. A *scateo* quoque est *scaturio*, unde *scaturigo*; ut à *verto*, *vertigo*; ab *orior*, *origo*. Quibus *scaturigo* quasi *scatens origo* dici placet, planè ineptiunt. Gloss. Phil.: *Scaturrit*, πηδᾷ καὶ βρύζει. Gemino enim *R R* scribit: & sic sæpe in vett. libb. uti & *scaturrigo*. Item *ligurrio*, & quædam alia.

SCAURUS, *cui tali extantes.* Horat. sat. III, lib. I:

——Varum distortis cruribus: illum
Balbutit scaurum, pravis fultum male talis.

Contrarius ille, de quo Persius, sat. V:

——Tibi recto vivere talo
Ars dedit.

Sed hic ad animi mores transfertur. In Gloss. Cyrill. βλαισόπους exponitur *scaurus*. At in Philox. Gloss. legas, *Scaurus*, σκαμβός, σκελλὸς, στρεβλόπους. Quod si *scaurus* est idem ac σκαμβὸς, videri possunt eandem habere originem: nempe à σκάω seu σκάζω, hoc est, *claudico*.

SCELOTURBE, & *stomacace*, sunt ejusdem morbi vocabula, veteribus medicis ignota. Meminit Plinius, lib. XXV, cap. III: *In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, quâ potâ intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solverentur. Stomacacen medici vocabant & sceloturben ea mala.* *Stomacace*, στομακάκη, à στόμα & κακὸν, quod *oris vitium* est: unde & à Marcello Empirico vocatur *oscedo*: etsi & aliter hanc vocem accipiant nonnulli. Germani similiter vocant

schur-

schurmunt. *Sceloturbe*, σκελοτύρβη, à σκέλος, *crus* (unde Belg. *schene*) & τύρβη, *perturbatio*, quia crura ita resolvit, ut homo rectus incedere non possit, sed nunc sinistrum *crus* in dextrum latus, nunc dextrum in sinistrum transfert, nunc pedem alterum trahit, instar eorum qui locos acclives conscendunt: ut scribit auctor Græcus Definit. med. Germanis similiter dicitur *schurbein*. Batavi à maculis lividis, vel purpureis, quibus crura infestat, *blauschuyt* appellatur.

SCELUS, à σκολιός, *obliquus*. Nempe ut Latinis *pravus* pro *malo*, cùm propriè sit *obliquus*. Vel est *scelus* à σκελιός, *perversus*. Hesychius: Σκελλόν, διεστραμμένον. Gloss. Phil. *Scaurus*, σκαμβός, σκελλός, στρεβλόπους. A *scelus* est *scelero*, μιαίνω, ut exponitur in Onomast. At *sceleratus* nunc ἀμέσως est à *scelus*, & signat idem ac *scelestus*: nunc à *scelero*, & significat *pollutum alieno scelere*, μεμιασμένον.

SCENA, à σκηνή. quare vulgo scribitur per simplex *E*. Sed per *Æ* scribendum docent Varro & Priscianus: atque ita scriptum invenitur in vett. libb. ac lapidibus: quâ de re Turnebus in posthumis ad Varronem. Aldus in Orthogr. & Faernus in prologum Hecyræ. Nempe ut Priscianus monet, Romani hac in re, more suo, imitantur Æoles, qui dicunt Νύμφαις pro νύμφας, & φαισὶν pro φασίν· sic pro Ἀσκλήπιος Αἰσκλήπιος, unde *Æsculapius*, & pro σκαινη σκηνή, unde *scæna*. Similiter videntur dixisse σκαῖπτρον pro σκάπτρον & σκῆπτρον. Sanè sic in vett. libb. *sceptrum* passim legas. Σκηνὴ vulgò deducunt à σκιά, id est, *umbra*, quia *scena* propriè sit *umbraculum* seu *tabernaculum*. Verùm Bibliander Indice in Marcum, vult esse ab Hebræo שכן, (*schachan*) quod est *habitare*. Plura cùm de etymo tum de re ipsa, diximus in *Theatrum*. A σκηνὴ est παρασκήνιον· quâ voce usus Lucretius, lib. IV. Quamquam Turnebus & Lambinus malunt *postscenium*. Diomedes cap. de Præpos. *Procatona & proscenium dicimus locum qui est ante scenam & catona*. Ut pleniùs vocem eam exponamus, erat *proscenium* locus porrectus ante scenam, in quo pulpitum erat excitatum, quo prodirent fabularum actores; eratque pulpitum id inter scenam & orchestram, scenâ quidem depressior, sed altior orchestrâ. Vide Vitruvium, lib. V, cap. VIII, cum delineationibus Joannis Jocundi, quas in Florentinâ Junctæ habes. Adeundus & Scipio Gentilis, cap. VIII, lib. I παρ. ubi vulgatam Lucretii lectionem defendit & explicat.

SCENOPEGIA, σκηνοπηγία, *tabernaculorum festum*; à σκηνὴ, *scena*, & πήγνυμι, quod est *pango*. Quid istis manifestius? Misera igitur seculorum superiorum barbaries fuit: cùm Abulensis deduceret à *scenos*, quod est *communis*: & *phagis*, quod est *epulum*. In animo habuit vocem φαγεῖν, seu φάγημα, & κοινός, sive *cænos*, quod, si corruptam pronunciationem spectes, non abludit à *schenos*. Plutarchus lib. quarto Symposiacon, quæst. V scribit *scenopegiam* à Judæis cultam in honorem Bacchi, qui idem sit ac Adon. multaque alia inibi de Judæis nugatur. Sed meliora quis à nationibus in rebus Judaïcis, exspectet? Veram caussam docebit Moses, Levit. cap. XXIII, ubi discimus, festum hoc fuisse sollemnem recordationem peregrinationis illius, quâ Israelitæ ex Ægypto in terram Canaan migrantes, quadraginta annis tuguriis usi sunt.

SCEPTRUM per simplex *E* scribunt, quia Græcè est σκῆπτρον. In veteribus tamen monumentis *sceptrum* scribitur per *Æ*. Nec rejicere ausim, cùm Græcum η interdum abeat in *Æ*. Quod Æolum more fieri diximus in *Scena*. Σκῆπτρον autem propriè est *baculus*, *scipio*: sive à σκήπτεσθαι, *inniti*, *incumbere*. Vel ab Hebræo שבט, *ramus*, *virga*. Quæ olim imperii signum ac symbolum erat.

SCHEDA, σχέδη, accipi solet de pagellis sive foliis, quæ cum aliis compactæ non sunt: propriè verò competit id nomen tabellæ vel chartæ, in qua exaramus, siquid ex tempore venerit in mentem. Est enim à σχεδὸν, *prope*, unde & σχέδιον vocatur, *quicquid subitò & tumultuariè fit*. Sic, *ratis* sive *navis subito compacta* σχεδία vocatur, subintelligendo ναῦς, teste Eustathio. Indeque *schedium* vocatur *poema subitum & inconditum*: ut apud Ausonium:

Bissula in hoc schedio cantabitur.

Audiamus Festum: *Schedia genus navigii inconditi, trabibus tantùm inter se connexis facti, quo mercimonia circumferunt post amissam navem. Unde schedia usus quoque poemata dicit & versus, non satis perfectis, qui essent appellavit schedium, cùm dixit, qui scedium facit inconditum & inelaboratum*. Qui locus cum planè sit corruptus, tentabimus an emendare possimus. Mihi sic legendus videtur. *Unde schedia usus quoque poemata dicit, & versus non satis perfectis qui essent, Appuleius schedium dixit, qui schedium facit inconditum & inelaboratum*. Vel in hunc modum: *Unde schedia usus quoque poemata dicit, & versus non satis perfecti qui essent. Appuleius à schedium schedicum facit, inconditum, & inelaboratum*. *Schedicus* ita usurpat Appuleius de deo Socratis: *In isto schedico & incondito experimenti, an idem sim repentinus, qui praparatus*. De *schedis*, *schedules*, *scedio*, aliqua etiam legere est apud Hermolaüm Barbarum castigat. Plin. lib. XIII, cap. XI, & Guil. Budæum annot. in Pand. ad L. pri. §. Navem. de exercit. Act.

SCHEMA, σχῆμα, à σχέω, sive ἔχω. ut ad verbum notet *habitum*. Penulæ servilis genus significasse linguâ Syracusanâ, comprobat Scaliger in Copam his Theocriti versibus:

Τὼς αὐλαὶς μὲν ἔχοισα, καὶ ἢ ῥόδον, ἢ τύγα μᾶλλον.
Σχῆμα δ᾽ ἐγὼ, καὶ καινὰς ἐπ᾽ ἀμφοτέροισιν ἀμύκλας.

Quare nil mirum, si similiter utatur Plautus, cùm in Amphitryone ait:

Quod ego huc processi sic, cum servili schemâ.

Quo ex versu cognoscere est Latinos cùm declinationem mutasse, ut in aliis multis, sic etiam quantitatem. Hoc concoquere non potuerunt Alciatus & Melissus. Itaque ille legit, *processi cum servili schemate*: hic autem, *processi sic cum schemâ servoli*. Plura hoc de Plauti loco, ac *schematis* voce diximus, lib. V Orator. Institut. cap. I. Σχήματα etiam sunt *gestus saltantium*. Plato, lib. VII de Leg. ἡ ὀρχηστικὴ μίμησις τῶν λεγομένων σχήμασι γιγνομένη. *eorum, quæ dicuntur, imitatio per gestus*. Σχῆμα quoque redditur *species*, *forma*, *figura*: unde εὔσχημος, *speciosus*, *decorus*, εὐσχήμως, *decorè*. *Euscheme* dixit & Plautus, Menæchmis, II, II. Sic ibidem, (si Jani Gulielmii emendationem sequimur) *dulicè*, hoc est, inquit, *serviliter*, quasi δουλικῶς, à δοῦλος, hoc est, *servus*.

SCHIDIA, Vitruvio, lib. II, cap. I. & lib. VII, cap. VI. sunt ligni fragmenta, quæ in marmore dicuntur assulæ: ut interpretatur Philander. Nomen est ἀπὸ τοῦ σχίζειν. ut Latinis à *scindo*, *scindula*. Σχίζω unde sit, ostendimus in *Scindo*.

SCHOENUS, σχοῖνος, *juncus*, & speciatim *juncus odoratus*, quomodo è Latinis usus Scribonius Largus, compositione CLXXVI & CLXXVII. Hinc meretrices *schœnicolæ*, quasi *olentes schœnum*, hoc est, *unguentum vile è schœno factum*. Sanè minoris erat pretii unguentum, è junco odorato, quàm è calamo odorato. Hinc Varro, lib. VI de L.L. *Schœnicula ab scœno, nugario unguento*. Festus: *Schœniculas appellare videtur meretrices Plautus, propter usum unguenti schœni, quod est pessimi generis. Itaque dixit*,

Diobolares, schœnicolæ, miracula,
Cum extritis talis, cum crotilis crusculis.

Hæc Festus. Priorem versum citat & Varro loco antè memorato; posteriorem verò Priscianus, lib. IV. Uterque verò est è Plauti Clitellaria. Idem Pœnulo Act. I, Sc. II. pro *schœnicolis* dicit *schœno delibutas*:

Miseras schœno delibutas, servilicolas, sordidas.

Nisi legere malis *cœno delibutas*, *scœnicolas*, *sordidas*. Nam clarissimus Jo. Meursius *scœnicola* vult idem esse ac *cœnicola*, sive *lutea*: Plautum enim imitatione Sabinorum *scœnum* usurpasse pro *cœnum*; quomodo *scœlum* dicere pro *cœlum*, *scœna* pro *cœna*. Sed, quod pace ejus dixerim, majoris est apud me auctoritas Varronis, & Festi. Est & altera vocis σχοῖνος significatio. Nam μετωνυμικῶς non rarò accipitur pro *fune è juncis plexo*. Indeque σχοινοβάτης, *funambulus*. Usus eo Juvenalis sat. III.

Augur, schœnobates, medicus, magus, omnia novit.

Ab eodem *schœnobaticam facere* dixit Cælius ad Ciceronem. Est & *schœnus*, σχοῖνος, mensura Ægyptiaca, LX stadiorum, teste Herodoto, lib. II. Videri posset vox ea à Græcis, quòd *funibus* (eos Græci σχοίνους vocant, ut diximus) *metiri vias* soleant. Sed Ægyptiacam esse dicit Herodotus. Sanè ab Hebræo fonte deduci posse, ostendimus in *Parasanga*.

SCHO-

Schola à σχολὴ, id est, *otium.* σχολὴ verò à שלה, *vocavit*, *ociatus est.* Ab *otio* verò *schola* nomen inditum, quia otio opus iis, qui studiis vacare volunt. Aptè igitur Ausonius Idyll. xxxii.

> —— *Græco schola nomine dicta est,*
> *Justa laboriferis tribuantur ut otia Musis.*

Huc pertinet & illud Maronis iv G.

> —— *Studiis florentem ignobilis oti.*

Idem *ludus* dicitur, non κατ' ἀντίφρασιν, sed quia studia sunt animi liberalis ludus. De *schola* & *ludi* vocibus ita Festus: *Schola dicta sunt, non ab otio, ac vacatione omni; sed quod cæteris rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent; ut etiam ludi appellantur, in quibus minimè luditur, ne tristi aliquo nomine fugiant pueri suo fungi munere.* Etiam in *balneis* locus erat, qui *schola* dicebatur, ut ex Vitruvio constat, lib. v cap. x. Videtur autem *porticus* fuisse circa labrum: ut etiam censet Hieronymus Mercurialis, lib. i de arte Gymnastica, cap. x. Ac satis verisimile est nomen ex eo esse, quod istic otiose consisterent, atque ut Vitruvius loquitur, de hoc ipso loco agens, *circumspectantes starent.* Ab hujusmodi *otio* puto quoque *scholas* vocatas, quæ erant in *Octaviæ porticibus*, de quibus Plinius, lib. xxxv, cap. x, *Scholas pro disputationibus quæ in scholis haberentur, Cicero dixit in Tusculanis.* De *scholis militiarum* vide Josephi Scaligeri epistolam in opusculis posthumis pag. cccxciii. *Proscholus* a *schola* dictus, idem qui *subdoctor.* Usus utroque Ausonius. Vide de ejus munere Jos. Scaligerum, lib. i Auson. lect. cap. xiv; & P. Fabrum lib. ii ἀγωνιστ. cap. vi.

Scholasticus, σχολαστικός, ἀπὸ τῆς σχολῆς, ubi se exercet. Propriè sic vocatus, qui se in fictis litibus exercet. Ut apud Plinium in epistolis: *Annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est: quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos enim qui in foro, verisque litibus tenemur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiscimus.* Ac similiter Hieronymum epist. ad Pammachium de obitu Paullæ: *Meminisse te puto erroris mutui, quando omne Athenæum Scholasticorum vocibus resonabat.* Sed & sumitur pro *diserto, inque Oratoria arte exercitato.* Sulpitius Severus, dial. i: *Cum sis Scholasticus, artificiosè facis ut excuses imperitiam, qui exsuperas eloquentia.* Atque ita Gennadius Massiliensis, libello de viris illustribus ait, Salvianum Massiliensem multa scripsisse *scholastico & aperto sermone.* Imò Salvianus ipse procemio operis sui de gubernatione Dei: *Non*, inquit, *id facere adnisi sunt, ut salubres & salutiferi, sed ut scholastici & diserti haberentur.* Quia autem præter juris cognitionem facundia in advocatis & caussidicis opus est: eo postea pro his accipi cœpit, qui *veras agerent caussas.* Sic usus Augustinus Tractatu vii in Joannem: *Qui habent caussam, & volunt supplicare imperatori, quærunt aliquem scholasticum jurisperitum.* Sic usus quoque Macarius, homil. xv & xxvi. Ac in actis virginis Durotheæ Theophilus nunc dicitur *scholasticus*, nunc *advocatus.* Imò & lib. ii Cod. Theodos. de concuss. advoc. *Nec latet consuetudinem nostram sæpissime scholasticos ultra modum acceptis honorariis in defensione caussarum omnium, & annonas & sumtus accipere consuesse.* Vide & l. ii de lucr. Advoc. lib. xii Cod. Etiam in concilio Sardicensi, can. xiii dicitur σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, *scholasticus de foro.* quasi *forensem caussidicum* dicas. Nec aliter Agathiæ nomen σχολαστικοῦ adhæsit. Generaliùs postea accepta vox *scholastici* pro *homine erudito, & scholarum disciplinis exculto.* Hieronymus in catal. script. Eccl. *Serapion ob elegantiam ingenii nomen scholasticus meruit.* Augustinus, lib. de Dial. *Cum scholastici solum propriè & primitus dicantur ii, qui adhuc in schola sunt, omnes tamen qui in literis vivunt, nomen hoc usurpant.* Ita Prudentius *Hispaniarum scholasticus* dicitur Walafrido Strabo. Tandem & barbari illi *scholarum magistri* id nomen meruere, qui sacram scripturam ad philosophorum morem tractarent: quales Petri Lombardi interpretes.

Scholium, σχόλιον, hoc est, ὑπόμνημα, ἢ ἑρμηνεία, ut interpretatur Suidas. Est diminutivum à σχολὴ, quà *scholasticam* significat *doctrinam.* Vel ex eo, *quod in scholis soleat tradi.* Hinc *scholiastes*, σχολιαστής, *scriptor scholiorum*, quasi à σχολιάζω.

Sciather, σκιαθήρας, vel σκιοθήρας, à σκιὰ, id est, *umbra*, & θήρα, id est, *indago* sive *indagatio.* Aptè igitur Vitruvius, lib. i, cap. vi. *Collocetur æneus gnomon, indagator umbræ, qui Græcè σκιαθήρας dicitur.* Dicitur autem σκιαθήρας & σκιοθήρας, ut σκιαμαχία & σκιομαχία. Sic σκιαθηρικὸν & σκιοθηρικόν. Est verò *sciathericon*, horologium, quo ex umbris cognoscimus horas. Plinius, lib. ii, cap. lxxvi. *Anaximenem Milesium, Anaximandri discipulum, primum horologium quod appellant sciothericum, Lacedæmone ostendisse.* Hoc Anaximandro in ejus vita ex Phavorino tribuit Laërtius. Sed solum dicit, σκιόθηρα ejus valuisse ad cognoscenda æquinoctia ac τροπὰς Solis: de horis tacet, nec tam antiqua videntur *horologia sciotherica*, ut ad Anaximenem, vel Anaximandrum possint referri. Sanè Aristophanis tempore, qui tanto post vixit, necdum nota erant, ut Scholiastes ejus annotavit. Atque aliter si esset, aliquis Græcorum meminisset horarum ex tot ejus seculi ac proximi scriptoribus, qui supersunt. Pollux tamen suspicabatur, Aristophani πόλον esse, quod junioribus ὡρολόγιον. Atque idem de Herodoti loco dici possit. Quod si verum est, dicere oporteat, fuisse quidem ὡρολόγια, at non ita vulgo nota, sed solis mathematicis & Astrologis. Aut hoc verum est, aut etiam Pollux fuerit deceptus.

Scilla, planta, Græcè similiter σκίλλη· ut errent, qui *scylla* scribunt: ut inter alios Ruellius semper, lib. ii, cap. ci. De hac Theognidis illud in proverbium abiit,

> Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος.
> *Non etenim è scilla rosa nascitur, aut hyacinthus.*

Est è bulborum genere: imò bulborum nobilissima, ut Plinius ait, lib. xix cap. xx. Itaque & hinc nomen accepisse videtur *squilla.* Nempe à capite ingenti, & radici *scillæ*, bulborumque aliorum simili. Sanè *Q* & *C*, eadem sunt literæ, ut alibi dictum. Ex Græcis similiter dicitur κάρις, à κάρα, hoc est, *caput*: non ex ἀκρὶς, quod apud Rob. Constantinum in supplemento L. L. legas. A *scilla* herba est *scillitus* & *scillites*, ut *scillites acetum* Plinio, lib. xxxii, cap. x: item Ausonio epist. lv:

> *Scillito decies si cor purgerit aceto.*

Hoc est, ex *scilla* præparato. Simile est ac cùm dicimus *vinum absinthites.*

Scincus, σκίγκος, pharmacopolis perperam *stincus.* A Niceta Comneno, lib. ii de Andronico Comneno dicitur ζῶον Νειλῷον, cùm sit animal terrestre: sed, ut Solinus ait, *circa Nilum frequentissimum.* Dioscorides vocat κροκόδειλον χερσαῖον, *crocodilum terrestrem*: non quasi sit ejusdem generis ac crocodilus: sed quia similis crocodilo. Ideo idem Dioscorides dicit esse ἰδιογενῆ, ac sui generis. Nec solum circa Nilum est, sed etiam in Lybia, Arabia, India. Condiri solet, salsusque adferri: ac valet ad venerem excitandam. Vide Dioscoridem, Plinium, Æginetam. Meminit & Theodorus Priscianus his verbis: *Reparatum est & pipere, satyrio, & scinco, & erucæ semine.* Vir eruditus putabat sic propriè dici pedem crocodili. Quod conveniret cum Germanis & Belgis, quibus *schinke* notat *pernam.* Quare videri possit animal illud *scincus* dici à lacertis & cruribus, quibus lacerti modo prorepit. Sed quis credat nomen animalis Germanis ignoti esse à voce Germanica? Quare si nomen animali isti à pedibus foret, potiùs esset ab Hebræo שק, sive Arabico סוק, id est, *crus, pes.* Sed caussa non erat, cur animal *cruris* nomine vocaretur. Et omnino cùm ex Ægypto hoc animal ad Græcos adferri soleat, *Ægyptiam* esse appellationem verisimilius est.

Scindo ἀπὸ τοῦ σκινδάζειν esse volunt, ideoque sine adspiratione scribi. Magis tamen verisimile fit esse à σχίζω, inserto *n*; quomodo à λείχω est *lingo*, à κίκιννος, *cincinnus*, &c. Imò Græci ipsi à σχίζω etiam dicunt σκινδαλμὸς, ac σχινδαλμὸς, hoc est, *assula*, frustum scissione aut fissione alicunde ablatum. [*scido*, à *seco*. ut à ξέω, σκέω, *seco*, & à σκεία, σχίζω.] Omnino igitur erit à σχίζω, quod ipsum eo quoque confirmatur, quod *schindo* cum *H* scribitur in antiquissimo Romano codice, ut ad i Georg. scripsit Pierius. Putat Camerarius & *scisma* absque spiritu scribi posse, quasi à *scindendo* sit. ita enim scribit: *Ecclesiasticus sermo usurpat Græcum nomen schismatos, vel sine etiam adspiratione scismatis, proprietate sermonis Latini.* Sed *scisma* probare non ausim, cùm omnino eam vocem acceperint

Lati-

Latini à Græcis, qui σχίσμα dicunt à σχίζειν ut ad verbum notet *scissuram* quomodo Maro dixit, 11 Æn.

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Retinet *schismatis* vocem Evangelistæ Joannis interpres, cùm ait, *Erat schisma inter eos.* Poterat tamen dicere *dissensio.* Σχίζω verò est à חצה, id est, *dimidiare*, vel à קצץ, id est, *scindere*, sive פצע, id est, *findo.* A *scindo* quoque fuerit *scindula*, tabella ex arbore aut ligno assulatim scisso: unde *tectum scindulare.* In vulgatis Cæsaris, Plinii, Palladii, Vitruvii aliorumque codicibus *scandula* & *scandulare* plurimum legas per *A*: rectene, an secus, vide in iis, quæ voce *Scandula* diximus. Alteram quoque vocis *scindulæ* notionem adfert idem Isidorus, lib. xvii, cap. iii. ubi inter *frugum genera* recenset, itidemque à *scindendo* dici monet. Catholicon, imò & Becmanus, censent à *scindo* quoque esse *scintilla*, quasi *scindilla*, quia flamma videtur quasi *scindi*, dum *scintilla* excutitur. Sed longiùs id arcessitum. Veriùs sic dici *scintillam* quasi *spintillam*, à σπινθὴρ, quod idem. Gloss. Phil. *Scintilla*, σπινθήρ.

Scio & *scientia* unde veniant, subtiliter exquirit Julius Scaliger, in lib. i Theophrasti de caussis plantarum, cap. v: *Ratiocinatio*, inquit, *motus quidam est*, *scientia quies*, *unde & nomen tum apud Græcos*, *tum etiam nostrum.* Παρὰ τὸ ἐπὶ ἵστασθαι, ἐπιστήμη. *Sistitur enim mentis agitatio*, *& fit species in animo. Sic Latinum Scientia*, ὅτι γνωστικὴ σχέσις τοῦ ὄντος. *Nam Latini quod nomen Entis simplex ab usu abjecerunt*, *atque repudiarunt*, *omnibus activis participiis iidem adjunxerunt. Audiens*, ἀκούων ὤν. *Sciens*, σχῶν ὤν. Hæc vir summus. Sed quanto simplicius, &, ut ego censeo, verius fuerit, *scio* κατὰ μετάθεσιν esse ab ἴσκω, quod Homerus quidem pro λέγειν usurpat, sed κυρίως idem est ac ἴσημι vel εἴδω, à quorum altero etiam venit. Nam ab εἴδω, vel potiùs εἴδω est εἴσω, unde εἴσκω, pro quo dicimus ἴσκω. Vel erit ex ἰσῶ contracto ex ἰσόω, unde ἴσημι. A *scio* est *scius*: hoc est, εἰδώς, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Usus eo (ut Priscianus ait in iv.) cùm Appuleius in i Hermagoræ, tum Paccuvius in Teucro: *Postquam defessus perrogitando advenas de natu*, *neque inveni scium.* Est & apud Nonium, qui hoc *scius* & *conscius* differre ait, *quod scius secum*, *conscius cum alio scius est.* Sed, ut ibidem agnoscit Nonius, *conscius indifferenter positum legitur.* Ab eadem origine est *sciolus*, qui cum pauca sciat: multa tamen scire sibi videtur. Item hinc *inscius*, *nescius*, *præscius*, *multiscius*, *omniscius.* Item *conscire* pro *conscium esse.* Horat., lib. i Epist. i.

—— *Hic murus aheneus esto*,

Nil conscire sibi, *nullâ pallescere culpâ.*

Hinc *conscientia*, quæ propriè actus potius est, quàm potentia. Est enim *scientia*, sed (quod præpositio *con* indicat) relata ad actum aliquem, de quo Deus judicium suum scit, & homo conscit. Similiterque Græcis dicitur συνείδησις, Germanis *gewisse.* ab eodem *scio* est *scisco*, ut ab *hio*, *hisco.* Plautus, Amphitr.

Ocyus accurro, *ut sciscam*, *quid velit.*

A *scisco* est *rescisco.* Item *sciscitari*, de iis qui aliquid scire laborant, eoque quos *scios* rei putant, interrogant. Sed *sciscero* interdum abit à prima notione, & significat *decerno*, unde *scita Pontificis*, apud Livium, lib. i. & compositum ejus *plebiscitum*, & *consciscere fugam*, apud Livium, & Tacitum; *consciscere facinus*, apud Brutum, epist. ad Ciceronem *consciscere mortem*, apud Ciceronem & alios passim. In quibus est μετάληψις consequentis. Nam cùm *consciscere mortem*, *aut fugam*, propriè sit *decernere*, sumitur hic pro *exsequi quod decreveris. Adsciscero* est *adjungere & assumere*, ut exponit Festus. Gloss. vett. interpretantur ἐπάγεσθαι. Verbo *adscire* similiter usus Maro, in xii.

Si Turno exstinctos socios sum adscire paratus.

Ita in optimis libris pro *accire* legi, auctor est Pierius. Non audiendi, qui *adscisco* conflatum ajunt ex *ad* & *cio.* A supino *scitum* est *scitari*: ut apud Maronem, ii Æn.

—— *Scitatum oracula Phœbi*

Mittimus.

Caussa originis eadem est, ac in *scisco.* Quia verò quod scienter docteque fit, id elegans esse solet, hinc *scitus* pro *pulchro.* Gloss. Philox. *Scitus*, εἰδήμων, χαρίεις. Gloss. Cyr. Εἰδήμων, *gnarus*, *scitus*, *sciens.* Onomast. *Scitè*, ἐπιστημόνως. A quâ notione etiam *scita edulia*, Plauto, Appuleio, ac Macrobio *scitamenta* appellantur. Onomast. *Scitamenta*, ἡδύσματα.

Scirpus [κάρφος.] est σχοῖνος, id est, *juncus.* Festus: *Scirpus est id*, *quod in palustribus locis nascitur leve & procerum. unde segetes fiunt.* Addit deinde hinc natum proverbium, quod apud Ennium legitur:

Quæritur in scirpo soliti quod dicere nodum.

Nimirum, quia *scirpus* est enodis. Adducit & hoc Novii in Phœnissis: *Sume arma*, *id est*, *an occidam clava ferrea?* Ubi legendum, *Sume arma. Quid est? an occidam clava scirpea?* Ut respondeat alter: Quid jubes arma sumi, ubi nihil est periculi? Nec enim *scirpus* pro clava vel lancea esse potest, nisi si ranis & muribus sit decertandum. De *scirpo* eadem penè habes apud Isidorum, lib. xvii cap. ix. In Glossis Philoxeni est: *Scirpus*, φλοῦς, πάπυρος. Ubi φλοῦς & πάπυρος conjunguntur, quia & *scirpo* & papyro in iisdem utebantur veteres. Ut tum in candelis, quia & *scirpum* & papyrum cerâ circumdabant ad lumina: tum in funeribus, quia lectuli, cum quibus cadavera imposita comburebantur, papiro & *scirpo* farciebantur. De priori est illud Paullini:

Lumina ceratis adolentur odora papyris.

Ad lectulos papyro fultos pertinet hoc Martialis, lib. viii ep. xliv.

Fartus papyro dum tibi torus crescit.

Scirpum ad utrumque utilem esse indicat Plinius, lib. xvi, cap. xxxvii. ubi & alios ejus usus exponit. *Scirpi*, inquit, *fragiles palustresque ad tegulum*, *tegetesque*, *è quibus*, *detracto cortice*, *candelæ luminibus*, *& funeribus serviunt.* Puto autem *scirpus* & *sirpus* idem esse. Ac à *sirpus* esse *scirpus*, *C* inserto: ut à σπέος, *specus*, à βοῶ, *voco*; à *num ubi*, *si ubi*, *nunc ubi*, *sicubi.* Movet me, quod *sirpus* sit à *sirpo*, id est, *ligo*, *vincio*, *colligando implico.* Unde *sirpus* μετωνυμικῶς πλέγμα. At *juncus* eam ad rem utilissimus. Virgil. Ecl. ii:

—— *Quorum indiget usus*

Viminibus, *mollique paras detexere junco.*

Et Germanis *scirpus* sive *juncus* dicitur *bintz* à *binden*, quod est, *ligare*, *vincire.* Ac σχοῖνος quoque à σχεῖν, *retinere*, quia *junco* vincimus, ut quid retineatur. Quemadmodum igitur σχοῖνος propriè *juncus*, & μετωνυμικῶς *funis è junco textus*: ita & *sirpus* primo *juncus*, atque idem planè quod *scirpus*: μετωνυμικῶς verò pro eo quod e juncis textum, & vinciendo implicatum. Atque hæc caussa, cur *sirpus* ponatur pro ænigmate. Junci quidem sunt enodes: sed τὸ πλέγμα nodis est implicatum. Etiam *sirpi* & *sirpicula* dicebantur *nassæ piscatoriæ*: quibus ubi se piscis insinuaverit, exitus non patet. Atque indè etiam non incommodè ænigmati nomen datum sit *sirpi.* Vide quæ diximus in *Griphus*, & *Sirpare.*

Sciurus, σκίουρος, à σκιὰ, id est, *umbra*, & οὐρὰ, id est, *cauda*: quia in æstu umbram sibi facit cauda sua: unde & Oppianus sub finem i κυνηγετ. eam comparat cum pavone explicante caudam suam, juxta illud Sulmonensis poetæ:

Laudatas ostentat avis Junonia pennas.

Aliter vocatur καμψίουρος, à καμπτῇ τῆς οὐρᾶς, hoc est, *flexa cauda.* Item ἵππουρος ob caudæ magnitudinem. Nam ἵππος auget in compositione, uti notum. Hesychius Σκίουρος, ζῶον, ὃ καὶ ἡ καμψίουρος. ἄλλοι ἵππουρος. De *sciuris* vide Olaüm Magnum, lib. xviii, cap. xiii & seqq.

Scobs priùs fuit *scobis.* Gloss. Ῥίνημα, *scobis.* Sic dicitur, quasi *scabis*, quia *scabendo* abraditur. Hinc *scobina* dicitur, quæ Græcis ῥίνη. Nempe ut à ῥίνη ῥίνημα, sic a *scobe scobina. Scobina* est lima, quâ cum aspera levigantur, quod cùm fit, *scobs* decidit. Varro, lib. vi de L. L. In Nervolaria: *Scobinam ego illam actutum abrasi. Scobinam à scobe. lima enim materia fabrilis est.* Isidorus, lib. xix cap. xix: *Scobina dicta*, *quòd radendo scobem faciat.* Sic legendum. A *scobe* etiam est *descobinare.* Arnobius, lib. vi. *Tornis rasa*, *descobinata*, *delimis*, hoc est, ἀπορινηθέντα.

Scolius *pes*, idem ac amphibrachys, ita dictus à *scolio*, *citharæ genere*, cui habiliter comparabatur: ut ait Diomedes. At *Scolium carmen* dictum, quod in conviviis canebatur ad citharam: atque id fere in virorum fortium laudem: Σκολιὸν, hoc est, *obliquum*, vocabatur διὰ τὸ πολυκαμπὲς τῆς μελῳδίας.

Nec

Nec enim junctim canebatur, ut in choris & nuptiis; nec sic ut ad proximè considentem ordo canendi transiret: sed ut quisque cùm cecinisset, lauri vel myrti ramum & canendi jus traderet ei cui voluisset, vel, siquis ordo erat, is fuerit, ut ei daret, qui ex adverso consideret, ita ut à summis quidem ad infimos ordo perveniret, sed ad modum, quo reciprocatur serra. De hujus vocis etymo multa congesserat Didymus, in tertio Συμποσιακῶν ut ex Etymologo constat. Inventionem ejus Terpandro tribuit Plutarchus, de Musica. Quem vide. Uti & Athenæum lib. XV, Aristophanis doctissimum Scholiastem & Suidam. Item Cæsarem Scaligerum lib. I de re poëtica; & quæ ad Procli Chrestomathiam congessit Andr. Schottus, & quos ibidem laudat auctores.

SCOLOPENDRA, σκολόπενδρα, insectum octipes venenatum, cujus in altero extremò, quod caudæ loco habet, supereminet corniculum, quasi surculus impactus: à quo nomen creditur accepisse, nempe quasi ἔχων σκόλοπα ἐν τῇ ἕδρᾳ. Ab ea dicitur *planta scolopendrium*, σκολοπένδριον. Sed aliud σκολοπένδριον Theophrasti, aliud Dioscoridis. Illud Dioscoridis sic vocatur, quia *multis incisuris quodammodo refert pedes scolopendræ*. Alterum ita dicitur, quia *valet contra scolopendræ, & similium morsus*.

SCOMBRUS, σκόμβρος. Vide de hoc pisce Rondeletium. Ab eorum copia Herculis *insula*, quæ prope Carthaginem, *Scombraria* nuncupata.

SCOMMA, σκῶμμα, ἀπὸ τοῦ σκώπτειν. Gloss. Cyrill. Σκῶμμα, *cavillatio*. Σκώπτω, *cavillor*.

SCOPÆ Perotto dici videntur, quia *scobem* everrunt. Possis & deducere à *scabo*, vel σκάπτω, quia iis pavimentum scabitur, ac σκάπτεται, hoc est, *foditur ac sulcatur*.

SCOPULUS à σκόπελος, quod idem notat. Dicitur autem σκόπελος, juxta Etymologum, ὅτι ἐπιτήδειος ἐκεῖθεν γίνεται σκοπιά. Ex loco enim editiori, cujusmodi sunt rupes, commodè speculamur. Servius, in I Æneid. *Scopulus*, inquit, *aut a speculando dictus*; *aut à tegumento navium*, ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν. Sed prius rectum, dummodo non à Latino deducas; sed à σκοπεῖν, quod est, *speculari*. Quod & Hesychii nos verba docent: Σκόπελος ὑψηλὸς τόπος, ἢ πέτρα, ἢ ἀκρώρεια, ἀφ' ἧς ἐστι σκοπεῖν τὰ κύκλῳ. Interdum verò *scopulus* est ἀντονομαστικῶς à *scopus*, ut apud Suetonium in Domitiano: *Nonnunquam in pueri procul stantis, præbentisque pro scopulo dispansam dextræ manus palmam, sagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum innocue pervaderent*.

SCOPUS, σκοπὸς, à σκέπτομαι, *video*, *considero*. Nam ad scopum collimat sagittarius. Περιφραστικῶς Persius:

Est aliquid, quo tendis, & in quod dirigis arcum?

Σκέπτομαι verò à שקף, quod idem notat.

SCORDALUS apud Petronium Arbitrum invenitur; item Senecam, epist. LVI, & LXXXIII. Idem valet ac *ferox*, prout exponitur in Glossis Isidori. Sunt quibus placeat esse à σκῶρ, *stercus*: ut *hominem* notet *sordidum*. Alii derivant à σκόροδον, hoc est, *allium*, ut dicatur quasi *scorodalus*, proprieque signet *hominem qui allium oboleat, & illuvie squaloreque ingratum præbeat odorem*. Uti ille servulus Plautinus, qui audire cogitur:

Germana illuvies, oboluisti allium.

Placuit posterius istoc etiam Turnebo, Adverf. lib. VII, cap. IV. Sed veram, ut puto, nominis caussam attulit Salmasius. Nam ait eo pro *forti* vel *audaci* sumi, quia soleant gallis gallinaceis dare *allium* edendum, ut alacriùs pugnent. Σκόρδαλος igitur idem ac ἐσκοροδισμένος quod propriè notat *allio pastum*, sed μετωνυμικῶς ponitur pro *audaci*.

SCORIA, fex ac retrimentum ferri, æris, vel alterius metalli. Plinius: *Quæ è catino jactatur spurcitia, in omni metallo vocatur scoria*. Græcè est σκωρία. Corripere tamen primam videtur Maro, sive alius, in Ciri: cùm scribit:

Sordibus & scoria patiar tabescere tali.

Quo offensus Scaliger, pro *scoria*, *scabie* legere jubet. Sed nihil mutatione opus, quia *scoria* dissyllabum est κατὰ συνίζησιν. Dicitur σκωρία à σκῶρ, *stercus*. itaque quod Græcè esset σκωρία σιδήρου, hoc commodè *ferri stercus* appellatur à Scribonio Largo.

SCORPIUS vel *scorpio*, σκορπίος, παρὰ τὸ σκολιῶς ἕρπειν, quòd *obliquè repet*: vel παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰὸν, quòd *jaculum sive venenum spargat*. Utrumque etymon ponit Etymologus: sed hoc scorpioni terrestri, illud marino magis putat convenire. Avenarius verisimilius, qui venire censet ab Hebræo עקרב, ע in *S* verso. Usus Moses, Deuteron. VIII, 15, & III Reg. XII, 11, & 14; & II Paralip. X. 11. & Ezech. II, 6. Quibus in locis ab interprete σκορπίος versum est. Vel σκορπίος sit à שרף, *shoreph*, id est, *inflammans*: quod à שרף, *inflammare*, quia ictu suo venenato inducit corpori ardorem tumoremque. Est & *scorpio* piscis, ita dictus, quia instar terrestris *scorpii* pungat, venenumque affundat. Meminit & Isidorus, lib. XII, cap. VI. Item est *scorpio* genus machinæ bellicæ, apud Hirtium de bello Afr. Senecam quæst. Nat. lib. II, cap. XVI. Vitruvium, lib. I, cap. V. Erant verò vel majores vel minores, quæ ab Ammiano ὑποκοριστικῶς *scorpidia* dicuntur. Ita verò vocabantur, vel, quod Heroni placuit, à forma, quâ *scorpium* referebant: vel ab effectu, quod, uti *scorpius* caudæ ictu, ita machina hæc spiculis parvis mortem adferret. Tertullianus, Scorpiaci adversus Gnosticos cap. I: *Unde & bellicam machinam, retractu tela vegetantem de scorpio nominant. Id spiculum & fistula est patula tenuitate in vulnus, & virus, qua figit, effundit*. Vegetius: *Scorpiones dicebant, quas nunc manuballistas, ideo sic vocati, quod parvis subtilibusque spiculis mortem inferant*. Vide de his Lipsium, lib. III Poliorcet. dial. IV. *Scorpiones* quoque, (quemadmodum ex scriptoribus de limitandis agris discere est,) dicuntur acervi, qui fiunt jactis lapidibus, ut termini loco sint. Docet Scaliger comment. in Ætnam, nomen esse ex eo, quòd *in metam desinant*. Nam Græcis σκορπίος dicitur, *quicquid in metam aut conum fastigiatum est, ad modum caudæ scorpii*: unde & *tutulus crinium in puero* sic vocabatur, ac herba etiam, quam dixere *uvam marinam*, hinc σκορπίου nomen invenit.

SCORTEUM est *pelliceum*. Gloss. Philox. *Scorteum*, σκύτινον, δερμάτινον. *Scortea*, δερματοχίτων. Gloss. Cyr. Σκύτινος, *scorteus*. Festus: *Omnia ex pellibus facta scortea appellantur. Scortes, id est, pelles testium arietinorum ab iisdem scorteis pellibus Verrius dictas ait*: Etiam *pharetra* hinc *scorteum* dicebatur: si vere vulgò legitur apud Festum: *Scorteum ab eadem caussa, qua scorium vocabatur pelliceum, in quo sagittæ reconduntur, ab eo, quod ex pellibus factum est, quia pellibus nomen à σκύτος, quod pellis. unde scutica & scuta, quia non sine pellibus sunt*. Sed Salmasius ex codice soceri sui Josiæ Merceri, v. cl. sic legebat: *Scrautum ab eadem caussa, qua scrotum, vocabatur pelliceum, in quo sagittæ reconduntur*. Et favent Glossæ Philoxeni, ubi est, *Strautum*, θήκη δερματίνη βελῶν, id est, *pellicea sagittarum theca*. Nempè *strautum* scriptum *scrautum*, familiari errore literæ *t* pro *c*. *Scrotum* autem dicit esse ejusdem originis: quod mirum non est. Nam *au* & *o* commutantur: ut *caurus corus*, *plaustrum plostrum*. Itaque idem Salmasius apud Propertium legit:

Non tot Achæmeniis armantur scrauta sagittis.

Ubi vulgo *Etrusca* pro *scrauta*. Censet, ut vidimus, Festus *scrautum*, vel *scrotum*, esse à σκύτος, inserto *R*, ut à νυὸς, *nurus*. Sed, ut contra sentiam, facit, quod Festus ipse ait, *scorteum* esse *pelliceum, in quo sagittæ reconduntur*. Ubi duo spectanda, quod docet *scorteum* esse τοξοθήκην sive *pharetram*, & quod eam dicit fuisse *pelliceam*. At Hesychius est testis, Græcis γωρυτὸν dici τοξοθήκην & θύλακον sive *saccum*. Ex γωρυτὸν autem fuerit *scrotum*, & *o* in *au* abeunte, *scrautum*. Σ præmisso, ut à κάραβος, *scarabæus*; à γλάφω, *scalpo*; à γρύτη, *scruta*; & sic in aliis. *Pelliceam* verò fuisse *thecam sagittarum*, etiam Hesychius indicat in κωρυκίδιον; ubi vocat δερμάτινον κοίλωμα. Quare puto γωρυτὸς propriè & primò *pelliceus* notare, sed speciatim de *pharetra* dici, quia *saccus* esset *pelliceus*. Nempe fortasse *pellis* γωρύς lingua veteri; עור, quod Hebræis *pellis*: nec ab Hebræo vel Græco illo multùm abit Latinum *corium*. Laconibus γωρῦσθαι, Hesychio teste, erat σαρκοῦν, quod est, *carne opplere*: sed forsitan sit *cute carneque obducere*. Sanè vicina hæc. Sed unde *meretrices* dicuntur *scorta*? [à σκοροδίζειν, σκωπτολάζειν.] Nunnesio in Grammatistice placuit *scortor* esse à κοινόω, *inquino*. Nempe *K* in *C*, *N* in *T* converso. Quod probare non possum. Festum potiùs audia-

audiamus: *Scorta appellantur meretrices ex consuetudine rusticorum, qui, ut est apud Atellanos antiquos, solebant dicere, se attulisse pro scorto deliculararum. namque ex pellibus facta, scortea appellantur.* Ubi pro *delicularum*, nihili voce, corrigunt *pelliculam*: quia mox sequitur de *pellibus*. Saltem hæc ostendunt à *scorteo* sive *pelliceo* appellationem esse *scortu*: sive quia *scortea olim indutæ*: sive ut κτ̀ συνεκδοχὴν *pellis* pro *femina corpore* ponatur: ut Belgæ dicunt de impudica *een vuyl vel*, hoc est, *turpis pellis*: de improba, *een quaet vel*, *mala pellis*. Quamquam & aliæ possint esse caussæ. Ut quòd se prostituentes pellem nudam ostentent.

Scotia est *pars cava in ima columna*, ita dicta, quòd cavitas ista adferat obscuritatem. Nam σκοτία & σκότος sunt *tenebræ*. Usus Vitruvius, lib. III, cap. III; & lib. IV, cap. III. Hesychio σκοτία μέρος τι ὡδὴ τοῖς ἀρχιτέκτοσι περισυγραφόμενον τετύγλυφον. Idem exscripsit Varinus. Sed falluntur, ut ex Vitruvio liquet: cui in re architectonica potior habenda fides. Vide Bernardinum Baldum de vocibus Vitruvianis.

Scotoma Græco nomine dicitur, quod Latino est *vertigo*. Estque σκότωμα, à σκοτίζομαι, quod notat *oculorum caligine tentari*, à σκότος, *tenebra*, *caligo*. *Vertigo* autem dicitur à *vertendo*, quia omnia circumagi videntur. Isidorus, lib. IV, cap. VIII: *Scotoma ab accidente nomen sumsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis.*

Scrapta *mulier* pro *meretrice* dixit Titinnius, teste Festo, qui Verrium scribit nominis originem petiisse à *screatu*. Eandem ἐτυμολογίαν legas apud Varronem, lib. VI: Sed apud hunc pro *scrapta*, editum *scranctia* vel *scrathia*. Imò in plerisque Pauli codd. MSS[tis] est *Sarta*. Sed in aliis, ac schedis Festi Farnesianis est *Scrapta*. Pro quo est Nonius, in quo itidem *scrapta* invenias. Verisimile autem veteres *scracere* dixisse pro χρέμπτεσθαι. Indè sanè commodè & *scrapta* & *scractia* deduxeris cum Jos. Scaligero. Porrò *scracere* & χρέμπτεσθαι facta videntur à sono. Turnebus non tantùm in postumis ad Varronem notis; sed ipsis etiam adversariis, lib. XXIII, cap. XVIII, putat cùm Varronem, tum Festum Noniumque, scripsisse *scracia*, dicique id nomen quasi *screacia*, hoc est, non minus contemnendæ quàm quæ *screa* appellamus, id est, quæ exscreamus & exspuimus. Pro hac ἐτυμολογίᾳ sunt Varro his codd. in quibus *scranctia* vel *scractia* legi diximus.

Screo est ὀνοματοπεποιημένον, ut & Græcum χρέμπτεσθαι, à quo Χρέμης Comici senis nomen, quia *senes multùm screare solent*. Onomast. *Screo*, χρέμπτομαι. *Screabile*, χρεμπτόν. Sed *screabile* ἀναλόγως quidem formetur: non tamen est in usu. A *screo* est *excreo*, non à *creo*, quod Perottus putabat.

Scribo Goropius Becanus, more suo, sub finem libri secundi Hieroglyphicon, arcessit à Belgis, quibus *scribere* est *schrijven*: *schrijven* autem censet esse à *schrabben*, quia linea scribendo quasi *scabatur*. Unde & ei Germanicum *schreiben*, & Belgicum *schreef*. Sed planè *scribo* est à γράφειν, γ in c converso, quæ est Nunnesii in Grammatistice sententia: *S* capiti apponitur, quomodo à γλύφω, *sculpo*; à γρύτη, *scruta*. At γράφω à חרט, *chataf*, quod idem notat. Est hæc sententia Joannis Avenarii, ut ח in ר convertatur. Vel est *scribo* à σκάριφος, *stilus*, *scriptura*: vel ab Hebræo, ספר, quod est *recensere*, *scribere*, quomodo Psal. LVI, IX. *scripsisti* exponitur à R. David, item ab aliis Psal. CXXXVII, VI. Atque inde סופר, *scriba*, *notarius*. Quis Latinis dicatur *scriba*, docebit Festus: *Scribas proprio nomine antiqui, & librarios, & poëtas, vocabant. at nunc dicuntur scribæ quidem librarii, qui rationes publicas scribunt in tabulis.* Sed de *scribis*, vide quæ fusè notat Barthius Adversariorum lib. LX in B. Augustini de Civit. Dei lib. I, cap. VI. A *scribo* quoque est *scriptura*: quomodo etiam dicebatur *vectigal pastionis*: nempe quia qui pecudes in pascuis publicis pascerent, numerum pecudum apud publicanos profiterentur, atque hi eum in commentarios referrent. Atque hoc qui faceret, *scripturarius* vocabatur: quia vectigal illud, quod *scriptura* dicitur, exigeret. Utitur Lucilius apud Nonium in *scripturarius*. Ab eodem est *scribillo*: item à *conscribo*, *conscribillo*: quo usus Varro Marcipore, & columnâ Herculis, sive περὶ δόξης. item Catullus, carm. XXV. Secunda in eo correpta est, ut in *mamilla* à *mamma*; *mitella* à *mitra*; *sigillum* à *signum*; *tegillum* à *tignum*: *quasillum* à *qualum*. Ab *adscribendo* milites *adscriptivi* dicuntur. Varro, lib. VI de L. L. *Adscriptivi dicti, quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus, id est, siquis eorum deperiisset.* Vide & Festum in *Adscripitii*. Lusit in eo vocabulo Plautus, Menæchmis, Act. II. *Patres conscripti*, Festo teste, *dicebantur, qui ex equestri ordine patribus adscribebantur, ut numerus Senatorum expleretur. Inscribere*, ἐπιγράφειν, ut, *inscribere ædes mercede*, in Heaut. Et Cic. in Tusc. *liber qui inscribitur Memnon.* Item στίζειν. Plin. lib. XXII, cap. I: *Mares etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt.* Unde *inscripti*, οἱ στιγματίαι. Ut:

Quatuor inscripti portabant vile cadaver.

Scrinia, (quâ voce etiam Græci posterioris ævi utebantur) Perotto ita quasi *secernima* dicta putantur, quia *secernerentur* in us, quæ servarent. Sed omnino est *scrinium* è κρίνιον, quod diminutivum à γρώνη. Σ præmittitur, ut à γλάφω, *scalpo*; à γρύτη, *scruta*; à τρόπις, *stropus*. Γρώνη est *caverna*: sed specia tim aliis aptatum, ut *capsa currus, in qua scutica reponuntur. Scrinia* itidem *capsa* sive *arcula, in quibus libros, scripta, aliaque secreta reponerent*, ut etiam Isidorus testatur lib. XX, cap. IX. Unde Glossæ Basilicorum: Σκρίνια, αἱ ἄρκλαι. Martialis, lib. I Epigr. LXVII:

Quas novit unus, scrinioque signatas
Custodit ipse virginis pater chartæ.

Hinc in Jure crebrò memorantur *scrinia palatii*, seu *principum*: quæ varii erant generis: unde in Notitia Imperii legas: *Magistri scriniorum erant quatuor, memoriæ, epistolarum, libellorum, epistolarum Græcarum.* Et in Notitia Consuetudinum: Μετὰ τῶν τεσσάρων σκρινίων τῆς θείας λατρεῖας. *Scrinii magistrum* Alexandro fuisse Ulpianum, auctor est Lampridius. Hi & *scriniarii* dicti. Vetus Glossarium: *Scriniarii sunt magistri scriniorum, vel memoriales scriniorum.* Item: *Scriniarii*, Σκρινοφόροι, ἢ χαρτουλάριοι. Suidas: Σκρινιάριος, ὁ χαρτουλάριος ὁ ἐπέχων, ὁ αἴρων τὸ σκρίνιον, ἤτοι τὸ κιβώτιον. Meminit & Etymologici auctor.

Scriplum factum ex *scripulum*, quod in vett. codd. nonnunquam invenitur. Hoc corruptum ex *scriptlum*, quod Charisii ævo obtinuit. *scriptlum* factum ex *scriptulum*, quod veteribus fuisse in usu, cùm ex eodem Charisio paret (cujus verba mox ponam;) tum ex notis Tironis, ac Senecæ, pag. CXLIX. Est verò *scriptulum* à *scribendo*; unde cognoscere est & Græcis similiter γράμμα dici ἀπὸ τοῦ γράφειν, non, uti voluit Michael Neander, à *numero literarum*, quæ totidem sunt, quot unciæ attribuuntur scriptulæ. Idem autem esse γράμμα & *scriplum* indicat hoc versu Remus Favinus, sive ut alii appellant, Rhemnius Fannius Palæmon:

Gramma vocant, scriplum nostri dixere priores.

Idem confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus legere est: *Scripulum*, γράμμα, σταθμός. De voce *scripli* ac *scriptuli*, ita Charisius Sosipater, lib. I: *Scriptulum, quod nunc vulgò sine T dicunt, Varro in Plautorino dixit. Idem III Annali: Nummum argenteum conflatum primùm à Servio Tullio dicunt, is quatuor scriptulis major fuit, quam nunc est.* Multi, ac Medici comprimis, pro *scriptulo scrupulum* usurpant, atque id à *scrupo* dictum putant. Sanè monet Gruterus in notis Tironis & Senecæ, codicem unum habere *scrupulum*, alterum verò *scriptulum*. Elias quoque Vinetus, in annotationibus ad Priscianum de ponderibus, scribit, non uno Martialis loco, itemque in aliis scriptoribus antiquos codices habere & *scripula* & *scrupula*: ac censet idem, ut pro *carnifex* dixere *carnufex*, ita & è *scripulum scrupulum* factum esse. Mihi quoque ita se probant *scriplum*, *scripulum*, *scriptlum* & *scriptulum*; ut tamen *scrupulum* haut damnare ausim. Fuit autem *scriplum* sive *scrupulum* vigesima quarta unciæ pars, ut cùm ex aliis, tum ex Ant. Augustini observationibus constare potest.

Scrobs priùs fuit *scrobis*. Atque integrum hoc etiam legas apud Columellam, lib. X. Est à σκάπτω, *fodio*, inserto *r*: vel potiùs à σκαριφῶ, quod idem ac σκάπτω. A *scrobe* fortassis *scrofa*. [imò scrofa est à γρομφάς.] Quia gaudet scrobes facere. Quo pertinet quòd à sue putant esse ostensam rationem arandæ terræ: indeque esse, quòd *vomer* ὕνις dicatur, ab ὗς, *sus*. Ita Plutarchus, lib. IV Sympos. probl. V. Unde *Scrofa* cognomen adhæserit familiæ Romanæ, Varro docebit, lib. II de R. R. cap. IV, & Macrobius, lib. I, cap. VI.

SCROTUM κατὰ μετάθεσιν è *scortum*, hoc est, *pellis*. Est enim *scrotum* pellis continens testiculos. *Scortum* verò propriè *pellem* notare, satis indicat vox *scorteum* pro pelliceo. Vide *Scortum*.

SCRUPUS à Festo exponitur *saxum asperum*, difficileque *attrectatu*. Videtur esse à σκληρὸν, quod est σκληρὸν, *durum*: item λατύπη, *cæmentum*. Utraque interpretatio est apud Hesychium. Vel est à σκίῤῥος, quod idem ac σκιῤῥός, estque *callosa durities*, qualis est lienis, hepatis, uteri malè affecti. Item notat *scrupum*, *calculum*, unde σκιραφεῖον vel σκιραφεῖον, quod Suidas exponit κυβευτήριον, locus ubi conveniretur, ut *scrupis* seu calcibus luderetur: item aleatorum sive eorum, qui tesseris ludunt conventus. Usus Isocrates, & apud Suidam Theopompus. Simileque est apud Pollucem ex Amphide σκιραφεύτης, hoc est, κυβευτής. A *scrupus* dicitur *scrupeus* victus, apud Plautum Captivis, pro aspero, quique nihil habeat nisi terrâ natum, quam Horatius dixit *sine sanguine cœnam*. Ab eodem dicitur *scruposus*. Lucretius, lib. IV:

—— Hautquaquam ratio scruposa relicta est.

Quod si Lambinum audimus, Cicero quoque usus sit IV Tuscul. quæst. Sic enim legit: *E quibus quoniam tanquam è scruposis cotibus enavigavit oratio.* Sed cùm, ut à *scrupus* est *scruposus*; sic à *scrupulus* fit *scrupulosus*, nihil est caussæ, cur improbetur *scrupulosis*, quod in vulgatis legitur. Manutius in posterioribus edit. substituit *scopulosis*; sed improbante id meritò Francisco Fabricio. A *scrupus* quoque est *scrupeda*, quo vocabulo usus Plautus, Nervolariâ, ut Varro testatur VI de L.L. Est convicium in meretrices. Ejus ἔτυμον non satis perspexisse videntur Aurelius, aut Juventius Cominens. Est enim a *scrupus* & *pes*, quasi quæ per *scrupos* ac lapillos eant, quo incessus difficultas significatur. Nisi potiùs, ut *stritavum* dixere pro *tritavum*, sic *scrupeda* dixerint pro *crupeda*, à Græco κρούπεδα, quomodo, Hesychio teste *lignei calces*, quos Latini appellant *sculponeas*; unde homines duris & quasi ligneis pedibus, eodem teste, κρούπεδοι vocantur. Varronem vide, ac imprimis Scaligeri Conjectanea.

SCRUTA à Græco γρύτη, quod idem significat. Gloss. Phil. *Scruta*, γρύτη. ac similiter Gloss. Cyr. *S* appositum more Æolum, qui dicunt pro μῦς σμῦς, pro μικρὸς σμικρός. Sic à τρία veteres dixere *stria*, unde *stritavus*, pro *tritavus*, teste Festo. Similiter *striare* dixerunt pro *triare* a *terendo* juxta Scaligeri restitutionem: qui & *scrupeda* itidem factum putat è κρούπεδα, quod idem ac κρούπεζα. Vide *Smaragdus*, & *Stropus*. *Scrutorum* verò seu γρύτης nomine, pro quo & γρυτάρια dicitur, intelligenda *vasa vilia*, cujusmodi *frivola* & dicebantur, unde *Frivolaria*, Plautinæ comœdiæ nomen, quæ deperit. A *scrutum* est *scrutarius*: qua voce usus Lucilius apud Agellium, lib. III cap. XIV:

Quidni? & scruta quidem ut vendat scrutarius laudat.
Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

Hinc *scrutariam facere* apud Appuleium, lib. IV. quod ex illo Horatii exponas licet, lib. I ep. VII:

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Nisi cùm aliis interpretari malis *scruta furari ac convasare*. Sed prius firmant Gloss. Cyrilli, ubi est γρυτοπώλης, *scrutarius*; γρυτοπώλιον, *Scrutarium*, hoc est, locus in quo *scruta* venduntur. A *scruta* non displicet ut sit *scrutor*. Ita *scrutari* propriè sit è ruderibus aut locis, in quæ veteramenta rejiciuntur, eruere quædam *scruta* frivolaque usui accommodata. Firmant hanc sententiam Glossæ Philox. ubi est, *Scrutatur*, γρυτεύει, ἐρευνᾷ. Aliis placet *scrutor* κατὰ μετάθεσιν fieri à curo, quod est, *inquirere*, *scrutari*.

SCRUTILLUS in Glossis Isidori exponitur *venter fartus*. At apud Festum est: *Sortutillus dicebatur venter suillus condito farre expletus.* Qui locus ex Isidoro corrigendus: ut jam aliis observatum. *Scrutillus* est ex *scrutulus*, quod à *scrutus*, hoc à *scrutor*, quia in ventre isto *scrutandum*, quid inesset.

SCULNA in Philoxeni Glossis exponitur συνθηκοφύλαξ, similiterque Gloss. Cyr. Sed idem esse ac *sequestrum*, ex P. Lavinio scribit Agellius. Atque ita usus Macrobius, lib. III cap. XVIII. *Cleopatra uxor, quæ vinci ab Romanis nec luxuriâ dignaretur, sponsione provocavit, insumere posse in unam cœnam sestertium centies. Id Antonio mirum visum, nec moratus, sponsione contendit dignâ, sculnâ Munatio Planco, qui tam honesti certaminis arbiter electus est.* Ita eum locum ex vett. libris restituit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio. In vulgatis corruptè editum, *dignus culinâ*. Dicitur *sculna* quasi *seculna*, ejusdemque originis est ac *sequester*. Nam utrumque dicitur, quod utraque pars, quæ sponsionem fecisset, fidem ejus sequeretur. Vide Gellium, lib. XX, cap. X.

SCULPONEÆ [à *scrupus* fortè *scruponeæ*.] erant calciamenta servorum & ancillarum: Earum meminit Cato de Re R. cap. LIX.

Sculponeas bonas alternis annis dare oportet.

Turnebo, lib. VI Adv. cap. XXIII. ita eas dici placet à *scolpo* sive *sculpo*, sono fictitio, quem, qui eas gestarent, pedibus ederent. Sed vocis affinitate compulsus puto, ut à *scribo* vel *scriba* est *scribonius*, ita à *sculpo* dici *sculponeas*. Nempe ut propriè fuerint *calcei ex solido ligno exsculpti & excavati*: quod & Hadrianum Junium sensisse video. Tales erant κρούπεζαι Bœotorum, ut Pausanias & Eustathius indicant: quas κρουπέζια vocant Pollux & Hesychius. Itaque & Nunnesio placuit indè, sed durius sanè, *sculponeas* deducere. Fulgentius Planciades scribit, *sculponeas* dici *cæstus plumbo ligatos*. Ac putabat Janus Duza utroque modo, eleganti ἀμφιβολίᾳ, (quam male ἀμφιβολογίαν vocat,) accipi in illo Plauti Cas. Act. II, Sc. ult.

—— Qui quæso potius quàm sculponeas,
Quibus batuatur tibi os, senex nequissime!

Sed tanti apud me non est Fulgentius is, ut novâ propterea significatione donare vocem hanc ausim. Eoque immeritò hac parte a Duza reprehendi Lambinum censeo. A *sculponeis* est *sculponeatus*, hoc est, *sculponeis indutus*. Varro in Serrano: *Dum in agro studiosius ruror, adspicio Triptolemum sculponeatum bigas sequi cornutas.* Citat Nonius in *Rurant*.

SCURRA in vett. Glossis is esse dicitur, qui *succopriatur*, hoc est, κόπτῳ fœdatur. Etiam plerisque ita dici videtur à σκῶρ, q. d. *stercus*: quomodo idem *copria*, & Græcis κοπρίας dictus, à κόπρος, quod idem ac σκῶρ notat. Hac de *coprea* notione suo loco satis diximus. Quod si hoc *scurra* & *coprea* ἔτυμον placet, ita vocabitur, vel quia vilis sit instar stercoris: vel quia sit κοπρολόγος, hoc est, quia de stercore sive rebus sordidis & obscenis sermo ei esse soleat. Sed constat, olim *scurras* dictos, tum qui jocularibus dictis mensas ditiorum aucuparentur, tum etiam homines urbanos & elegantes. Quomodo apud Plautum sumitur non uno loco, & Catullum carmine in Suffenum. Atque indè *mimus* hoc quoque nomen tributum: ut apud Juvenalem:

—— Mimum agit ille,
Urbani qualem facundus scurra Catulli.

Sic Julius Capitolinus in Vero: *Adduxerat secum & fidicinas, & fidicines, & histriones, scurrasque mimarios, & præstigiatores, & omnia mancipiorum genera, quorum Syria & Alexandria pascitur voluptate: prorsum ut videretur bellum non Parthicum, sed histrionicum confecisse.* Propterea aliis magis placet Verrii, etsi Festo derisa, sententia. Existimabat ille, *scurram* dici quasi *securram*, quia sequi alios soleat: vel quasi *sucuram*, ἀπὸ τοῦ συγχωρεῖν. Imò plerisque dici placet, quia sit *sine curâ*. Vide de posteriore eâ notione *scurræ* Turnebum, Advers. lib. XIX, cap. XIII, Josephum Scaligerum, ad Catulli Carm. XIX, & Janum Duzam, Centur. lib. II, cap. XIII. A *scurra* erit *triscurrium*, si sequimur Papiæ interpretationem, cui *Triscurrium*, *multiplex scurrilitas*. Unus utitur Juvenalis, cujus illud sat. VIII. *triscurria patriciorum*. Sed vetus interpres non à *triplici scurrilitate*, sed à *tribus curribus* factum putat. Imò Scaliger ne quidem *triscurria*, sed *trascurria* legendum censet, ut signetur *transcursus ad orchestram*. Quos verò Latini *jocos scurriles* vocant, hos Aristoteles tribuit τοῖς βωμολόχοις· quomodo vocantur, *qui fana ventris caussâ circumeunt*: ut Græcam vocem venustè exprimit Plautus Rudente, act. I, sc. II. Βωμολόχοι enim propriè sunt, qui in sacrificiis aras frequentant, & cum adulatione aliquid petunt & mendicant. Hesychius ἱεροσύλους vocat, quia *insidiantur aris*. Plura vide apud Sept. Flor. Christ. in ἐπιλεγ. Aristoph. p. LXXXII.

Scutilum, *tenue & macrum*, quasi σκύτινον, quia nihil sit nisi σκύτος, hoc est, *pellis*: quomodo de agno curione Plautus in Aulularia ait,

Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.

Festus: *Scutilum tenue & macrum dicitur ex Græco, ut cùm dicimus scutilum hominem, exilem aliquem demonstramus, in quo pellicula tantum.* Aliqui tamen, ut ex iis quæ Festus subjungit cognoscimus, sic dici putarunt, quasi *scrutilum*, hoc est, ἰχνευτικὸν, ut sit is, *qui virtute potest scrutari*.

Scutum à *secando*. Varro, IV de L.L. *Scutum à secturâ, ut secutum, quod minute consectum sit tabellis.* Sed profectò est à σκύτος, id est, *pellis*. Nam *scuta* primùm è pellibus fiebant: quâ de re etiam diximus in *Ægis*. Differre *clypeum* & *scutum* satis indicat locus Livii, lib. VIII. ubi scribit, Romanos antea *clypeis* usos, deinde, postquam facti sunt stipendiarii, *scuta* pro *clypeis* fecisse. Idem, lib. I, primæ classi imperatum dicit esse *clypeum* cum galeâ, ocreis, loricâ: secundæ pro *clypeo scutum*, & præter loricam eadem omnia. Dionysius Halicarn. id libro IV sic expressit, ἀντὶ τῶν ἀσπίδων ἀνίδωκε θυρεὸς. quare falli necesse est Hadr. Junium, qui in Nomencl. suo *scutum* ἀσπίδα, *clypeum* θυρεὸν vertit. Similiter fallitur, cùm ait *scutum* fuisse rotundum, & *clypeum* oblongum: nam contrà *scutum* erat oblongum, unde Maro, VIII Æneid.

——scutis protecti corpora longis:

ac Græci iccirco θυρεὸν dixere, nempe quod, ut Eustathius monet, referret similitudinem θύρας, sive *forium*, quæ longiores erant quàm latiores. At *clypeus* erat rotundus, unde Homerus ἀσπίδας εὐκύκλους dixit, & Virgil. II Æneid.

——clypeique sub orbe teguntur.

Vide quæ de discrimine *scuti* & *clypei* scripsere Servius ad illud IX Æn. *Tercentum scutati omnes*; Turnebus, lib. II Adverf. cap. XXVII, & Aldus Manutius Nepos, lib. III de quæsitis, epist. VI. A *scutum* est *scutula*, & ejus diminutivum *scutella*, à quo Belgarum *schotel*, vel *schuttel*. Caussam nominis præbuit, quòd *scutella* olim esset quadrata & oblonga, eoque scutiformis. Fortasse tamen *scutella* non est ἀμέσως à *scutum*; sed à *scutra*, hoc autem à *scutum*. *Scutra* voce usus putatur Plautus, Persâ, Act. I, Sc. III.

Commisce mulsum (Plinius *Myrrham* legit) *struthea coluthea: aquam appara,*
Bene ut in scutris concaleat, & calamum injice.

Ita, ut Lambinus ait, libri meliores, non *struthei*, quod in vulgatis. Sanè in Glossis Philox. est, *scutra*, χαλκίον. Indeque & fit *scutiscum*, vasis genus, apud Catonem, cap. XI. A *scutulis scutulatum rete* dicitur, quod texunt araneæ: ut Plinius indicat, lib. XI cap. XXIV. Atque *vestes scutulata*, de quibus dicimus in *Unda*. Nec *scutula* tantùm vasis genus est, sed etiam significat quicquid *scutiforme* est: etiam in arboribus. Nam Columella, lib. V, cap. XI, præcipit *scutulam* in iis eximere inoculationis granâ, hoc est, partem corticis auferre *scutulari* figurâ, quo ejus in locum inseratur par cortex ex arbore alia. Hanc rem à se inventam scribit ibidem Columella: verùm eum Plinius modestè nec expresso nomine redarguit, lib. XVII cap. XVI. *Non pridem*, inquit, *repertum volunt hoc, qui novis moribus favent, sed id etiam apud veteres Græcos invenitur, & apud Catonem.* Dictæ & *scutula* in pavimentis, ut liquet ex Vitruvii lib. VII, cap. I; & Palladio, lib. I, cap. IX. Item in machinis: ut ostendit idem Vitruvius, lib. X, cap. XVII. Turnebus, lib. II, cap. V. Et Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis eorum figuram se oculis propositurum promittit in commentariis suis ad Heronis catapeltica.

Scymnus, σκύμνος, Jos. Scaliger, notis in Cirin, tradit, σκύλλον, σκύλακα & σκύμνον eâdem origine de *canino* genere dici: indeque scopulum in freto Mamertino σκύλλαν & σκύλλαιον appellari, quia undæ in concavas ejus partes allisæ *canum latratus* imitantur. Sed de σκύμνος quod ait, repugnat Pollux, qui scribit *leonum* ἔγγονα vocari σκύμνους, ut ἄρκτων σκύλακας seu σκυτάλας, ac ἐλάφων νεβρούς. Hesychius quoque cùm *leonum aliarumque ferarum* esse ait, indicare videtur propriè esse *leonum*. Sanè passim *leonibus* tribuitur: fere tamen quia & de *vulpibus*, ut apud Plutarchum in Lycurgo, deque aliis feris dicitur, additur genitivus λέοντος vel λεαίνης. Sic Herodotus ait, σκύλακα κυνὸς σκύμνον λέοντος συμβαλεῖν Καμβύσεα, *catulo canis scymnum leonis commisisse Cambysen*. Similiterque dixit Lucretius, lib. VI

At catuli pantherarum, scymnique leonum.

Hoc tantùm differunt Lucretii & Herodoti locus, quòd ille *catuli* voce utatur impropriè, hic σκύλακος vocem propriè usurpat. Nam ut Latinis *catulus*, ita Græcis σκύλαξ propriè de *canibus* dicitur. Sed utrumque non rarò aliis quoque feris tribuitur, ut cùm Maro & Claudianus *leonis catulos* dicunt, non *scymnos*: cùmque Plinius dicit, *catulos simiæ, vulpis, murium, delphinorum, viperarum*, &c. Cui simile quod Lucianus ait σκύλακα ἄρκτου, Nicander in Theriacis σκύλακας χελύος, &c.

Scyphi nomen Græcum est. Nam dicitur ὁ σκύφος σκύφου, & τὸ σκύφος σκύφεος. Censet Athenæus, lib. undec. dici quasi σκυθός, idque quia *Scythæ bibaces*. unde σκυθίζειν, *Scytharum instar potare*: item σκυθίζειν & ἐπισκυθίζειν pro *intemperanter bibere*, vel *bibere merum more Scythico*. Vide Herodotum in Eratone pag. CCCCXI postremæ edit. Stephanicæ. Alteram quoque aliorum opinionem adducit ibidem Athenæus, ut sit ἀπὸ τῆς σκαφίδος. Eo ait significari *vas ligneum concavum & rotundum, quo lac aut serum continetur*. Meminit & Galenus in Lexico Hippocratico. Sed vix dubito quin σκύφος sit à צפחת, quod idem significat I Sam. XXVI, II. Atque ut omnino à Græcis esset, rectius tamen meo judicio diceretur, ut σκάφη, ita & σκύφος esse à σκάπτειν, ac utrumque propriè sonare *navigium excavatum*, qualia erant illa veterum. Sanè σκύφος quoque navigii genus fuisse non ignorat, qui scit, ex hâc vocis ὁμωνυμίᾳ ortam fabulam, quâ Hercules dicitur poculo vectus maria maxima penetrasse. Confirmat hanc quoque sententiam, quod eodem modo *cymbium* & *carchesium* à navigiis accommodata sint vasis potoriis.

Scyricum, à *Scyro* insula. Est *scyricum* color ex sinopede & sandyce mistus, quo minium adulteratur; uti docet Plinius, lib. XXXV, cap. VI. Aliis corruptè, ut censeo, dicitur *syricum*. Cave autem *siricum* idem esse putes. Nam *siricum* posterioris ævi scriptores ponunt pro *serico*, à quo *syricum* meritò distinguunt Plinius & Isidorus. Vide quæ de *syrico* scribit Hamenvelto Goldastus ad Sanct. Valerianum, de bono disciplinæ, pag. CIII & CIV.

Scytala, sive *scytale*, σκυτάλη. Quid sit, docent Plutarchus in Lysandro, Thucydidis Scholiastes, in lib. I. Livius, lib. XXXVIII. & Agellius, lib. XVII, cap. IX. item Hesychius, Harpocration & Suidas. De eadem sic Ausonius epistol. ad Paulinum:

Vel Lacedæmoniam scytalen imitare, libelli
Segmina pergamei tereti circumdata ligno,
Perpetuo inscribens versu: qui deinde solutus
Non respondentes sparso dabit ordine formas.

Meminit & *scytales* Cornelius Nepos in Pausania. Volunt σκυτάλην dici à σκύτος, *corium*: quia surculo tereti membrana obducebatur, ut ex scriptoribus constat, quos diximus. Sed σκυτάλη quidem cum pro *scutica* capitur, à σκύτος venit. At nihil habet cum *corio* commune, cùm sumitur pro *baculo*, quæ altera vocis ejus significatio est: indeque pro *clava Herculis* capitur, quia hæc *baculus* erat, sive ramus recisus, nodis extantibus. A *baculi* similitudine *scytale* etiam dicitur *serpentis genus*: nempe quia referat σκυτάλην σμινύης, hoc est, *baculum qui in ligone pro manubrio est*. Hanc rationem nominis attulit Nicander in Theriacis. Ut non sint audiendi, qui recurrunt ad similitudinem *scytales Laconica*. Perperam apud Isidorum, lib. XII cap. IV scribitur *scitalis*. Nam & σκυτάλη vocatur Nicandro, Dioscoridi, Æliano. E Latinis meminere Plinius, Solinus, item Lucanus, cujus illud, lib. IX:

Et scytale, sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuvias positura suas.

SE

Sebum, seu *sevum*, Græcis est στέαρ, ut optimè in Onomastico exponitur. Isidorus, lib. XX, cap. I, ait, à *sue* dici, quasi *suebum*, vel *suevum*. Quia animal hoc pingue. Sed potius est à Chaldaïco תרב, quod idem signat. A *sebo* est *sebaceus*, ut

apud Appuleium, lib. IV: *Tædis, lucernis, cereis, sebaceis, nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebræ.* Ubi vides *cereos* distingui à *sebaceis*, nempe quia illa è *cera*, hæc è *sebo*. Belgæ tamen etiam *sebaceum* vocant *keerse*, etsi hoc planè ex *cereus* factum est. A *sebo* est *sebare*: ut *sebare candelas* apud Columellam, lib. II cap. ult.

SECALE, frumenti genus, à *secando*. Nam cùm duo sint genera frugum, *frumentum*, & *legumen*, *legumina* quidem manu *leguntur* velluntúrque: *secale*, ac *frumenta* alia *secantur*.

SECESPITA à *secando*, ut est apud Festum: qui & ex Antistio Labeone scribit, esse *cultrum ferreum oblongum, manubrio rotunde eburneo, solido, vincto ad capulum auro argentoque, fixum clavis æneis ære Cyprio, quo Flamines, Flaminica virgines, Pontificesque ad sacrificia utuntur.*

SECO [ξέω, σκίω, *seco*.] duplicem habet notionem: vulgarem, quando notat τέμνω· & antiquam, cùm idem est ac ἕπω. In vulgari illa ab ἰκὰς venire censet Cæsar Scaliger, lib. V de re poëtica, cap. XVI. Becmanus verò κατὰ μετάθεσιν à שׂרט, hoc est, *secuit*. Nunnesius itidem trajectis deducit literis à σχάζω, *scalpro incido*, vel à σχίζω, *scindo*. Alii à ξέω, *rado*, *seco*: ut similiter μετάθεσις sit. Nam ξ valet κσ. Dicam quid conjectem. Puto, ut ab ἀριστερὸς est *sinister*, ab Ἄκεστα, *Segesta*, sic ab ἀκῶ esse *seco*. Non quâ significatione ab ἀκέομαι est, *mederi*. Sed quatenus venit ab ἀκὴ vel ἀκμὴ, id est, *acies*. A *seco* pro τέμνω est *securis*, & *secespita*: item *insecta*, quo & ἔντομα, & ἄτομα, significantur. Festus: *Insecta, non secta. Sed & aliquoties significat secta.* At in altera illa notione pro *dico* venit *seco* sive *sequo* (utroque enim modo scripsere) ab ἕπω, nempe simili mutatione ac à λιπεῖν est *liquo* sive *linquo*, quibus similia vide in *Quatuor*. Ab eo est *insece* sive *insequo*. Quo usus Livius Andronicus. Nam Homericum illud,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον,

ita transtulit Andronicus:

Virum mihi Camena insece versutum.

Quemadmodum docet Gellius, lib. XVIII, cap. IX. Atque item testatur similiter dixisse Ennium:

Insece Musa manu Romanorum induperator
Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.

Marcum quoque Catonem similiter locutum docet oratione contra Thermum: *Sed si omnia dolo fecit, omnia avaritia atque pecuniæ caussâ fecit, ejusmodi scelera nefaria, quæ neque insecenda fanda, neque legenda audivimus: supplicium pro factis dare oportet.* Ubi τὸ *fanda*, si vera est conjectura nostra, planè deleri debet, quippe quod ex Glossemate in contextum irrepserit. Nam ex iis, quæ diximus, liquet *secere*, & *insequere*, nihil aliud esse, quàm *fari*. Atque hinc, Gellio teste, *insectiones* dicti sunt ab antiquis sermones, & narrationes. Simo Bosius, in lib. I ad Att. epist. XVI. vult *inseque* habere significationem ἐνεργητικὴν, ac significare *insequi fac*, sive *sequentem duc*, hoc est, *præi verba*. Nempe putavit *seco* & *sequor* ab eâdem origine fluxisse, ut significatione etiam sint affinia. Equidem non ignoro, *sequi* de sermone dici: sed fit hoc addito casu, ut I Æn.

—— Tali fugientem est voce secutus.

At ἀπλῶς aliud notat. Nec origo est eadem: verùm ut ab ἕπω est *seco*; sic ab ἕπομαι, *sequor*. Apud Festum est, *Inseque apud Ennium dic. Insexit, dixit.* Ubi MS^{ta}, *dixerit* quod malim. Ut à *facio faxo*, pro *faciam* vel *fecere*, sic à *seco sexo*, pro *dicam* vel *dixero*.

SECTÆ etymon ineptum ponit Isidorus, lib. VIII, cap. III. Vult enim dici à *sequendo* & *tenende*, propter propositum, quod quis tenendo sequitur. Donatus ad Eunuchi act. II, sc. II. & Phorm. act. I, sc. II. censet esse à *sectando*, id est, *sequendo*. Sanè ut à *sequor sector*, hoc est, *jugiter sequor*: ita ab eodem *secta*, quam quis sequitur. Ac ad ἔτυμον hoc allusit Cicero pro Flacco: *Quotusquisque est, qui hanc in Rep. sectam sequatur.* Tertia sententia est Servii, qui deducit à *seco* pro *sequor*: ut cùm Virgilius ait, lib. X:

—— Quam quisque secat spem:

ad quem locum ita scribit: *Secat, id est, sequitur, habet, tenet, unde sectas dicimus.* Sed si est à *seco*, non ad hanc notionem, quâ notat *teneo*, recurrere opus: verùm simpliciùs deducas à *secare* pro *incidere*, quia secti alii ab aliis secantur ac abscinduntur. Servii autem sententiam minùs probo, quia quod de novâ notione vocis *seco* ait, id verum non videtur. Quod autem ad Maronianum illud, ubi ait *secare spem*, videtur sic locutus, quia qui sperat, animum nunc huc, nunc dividit illuc. Quemadmodum & cùm idem ait: *Ille viam secat ad naves:* sic loquitur poëta, quia gressibus ac pedibus quasi secamus ac metimur viam. Nulla igitur hic nova ejus vocis notio; ut putarunt qui cùm dicunt *spem secare*, interpretantur *sequi*: ac cùm *viam secare* dicimus, verbum id accipi ajunt pro *tenere*, quod præter alios scripsit Fungerus. A *secta* est *sectarius*, ut apud Plautum Capt. *vervex sectarius*, quasi dicas sectæ principem, hoc est, ducem gregis. Festus: *Sectarius vervex, qui gregem agnorum præcedens ducit.*

SECTOR pro significatione diversâ, vel à *secando* est, vel à *sequendo*. Paulus è Festo: *Sectatores (l. Sectores) & qui secant, dicuntur, & qui empta sua persequuntur.* Nempe à *secando* est, cùm accipitur pro eo qui secat: à *sequendo*, cùm eum notat, qui delationibus id agit, ut homines, sæpe etiam insontes, suis evertantur fortunis. Utriusque significationis exemplum habemus, cùm Cic. ait *Sectores collorum & bonorum*. De posteriori tum significatione, tum origine, ita Asconius in III Verr. *Sectorem dicit æstimatorem redemtoremque bonorum damnati atque proscripti, qui spem sectans lucri sui, id est, secutus spem æstimationis suæ, bona omnia auctione vendit, & semel infert pecuniam, vel ærario, vel sociis.* Res ipsa *sectio* appellatur à Cicerone Philipp. II, & Cæsare II de bello Gallico, cùm ait; *Intromissis militibus nostris sectionem ejus oppidi universam Cæsar vendidit.* Sic Justinus, lib. XXVIII: *Rapacitas proconsulum, sectio publicanorum, calumniæ litium.*

SECULUM unde sit, non convenit. Prima est sententia Varronis, lib. V de L. L. *Seculum*, inquit, *spatium annorum centum vocarunt, dictum à sene, quod longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt.* Altera est Isidori, qui lib. V, cap. XXXVIII, ait: *Secula generationibus constant: & inde secula, quòd se sequantur. Abeuntibus enim aliis, alia succedunt.* Tertia est Turnebi, lib. XXVI, cap. XIII. Censet is *seculum* ab ἡλικία deduci, ut nempe aspiratio in sibilum desciscat, quemadmodum aliàs sæpe: λ autem & κ invicem transponantur sedibus mutatis. Ac pro hac sententia idem esse putat, quòd Lucretius dicat *bucera secla*, & *secla ferarum*. *Seclum* enim hìc pro *genere* seu *sobole* accipi, haut secus ac Græcis ἡλικία non *ætatem* solùm notat, sed etiam *genus*: uti cùm Hesychius ait ζόρκα esse ἡλικίαν ἐλάφου ἢ δορκός, id est, *hinnulum esse genus ac sobolem cervi.* Quarta est Palmerii, qui in spicilegio autumat, *seculum* esse à *seco*, quia nempe amplum id spatium temporis in minores secetur partes. Quincta est viri cujusdam doctissimi, mihique conjunctissimi, qui, quòd *secula* generationibus distent, eò suspicatus est venire à *se*, id est, *sine*, vel *seorsim* (ut in *secubo* capitur,) & *colo*, quod est διάγω, *dego*: quomodo Plautus Rudente, Act. I, Sc. III, ait:

Egomet vix vitam colo, Veneri, cibo meo servio.

Ex his adeò variantibus sententiis duæ ἀναλογίᾳ defendi possunt. Nempe ut vel à *seco* sit, vel à *sequor*. Nam similia sunt *signaculum, curriculum, periculum, perpendiculum, amiculum*, multaque alia, in quibus duæ postremæ syllabæ sint vocis producto. Ac imprimis quidem à *sequendo* dici placet, cùm *seculum*, nihil aliud sit, quàm annorum multorum series ac sequela. Nec obstat, quod *sequor* per *Q* scribatur, *seculum* per *C*. Nam veteres, ut *coco* & *coquo*, *locor* & *loquor* scribebant, sic *secor* & *sequor*. Quare hoc quidem argumentum planè est ficulnum. Majoris paullò momenti est, quòd in vett. libris monumentisque *SÆCULUM* per *Æ* scribi soleat: uti testantur Pierius ad Eclog. IV. & Aldus in Orthographia. Tamen nec hoc movere debet, quando ea scribendi ratio perpetua non est. Sanè cùm aliàs interdum, tum in argenteo Othonis nummo per *E* simplex invenitur. Sculptores verò, & librarios, quòd sæpius per *Æ* scripserint, movisse id videtur, quòd prima esset longa. Quemadmodum & *ÆDO* sæpius in vett. monumentis legitur, pro *edo*, priori porrectâ. Quin ÆCATE reperias in antiquâ inscriptione p. XXXIV, num. V. *Hecate* tamen tum modulus syllabæ requirit: tum ἔτυμον, sive sit ab ἑκὰς, id est, *longe*, quia procul à nobis absit: sive

sive ab ἑκατὸν, id est, *centum*, quod victimis *centum* placaretur, vel quòd insepultorum animas cogeret *centum* annos errare,] vel propter *centum*, hoc est, plurimas virtutes. [ab ἑκὰς est non tantùm ἑκατὸν, sed & ἑκαλὸν, unde ἑκαλίαι, πόῤῥωθεν Hesychio, unde *seculum*.] Vide Cœlium Rhodiginum, lib. xx Ant. Lect. cap. vi. Lilium Gyraldum, syntagmate xii; & Natalem Com. lib. iii Mythol. cap. xv. Sed ut in hac voce nihil præter crassam sculptoris inscitiam caussare possis: ita aliqua errandi occasio fuit in *seculum*, cùm id priorem habeat porrectam. Nec mirandum, quod dispar sit quantitas in *sequor*. Nam *seculum* contractum ex *secuculum*, haut aliter ac ex *fericulum* fit *ferculum*. Quippe ut à *neto*, *signo*, *veho*, *perpendo*, mutatâ ultimâ vocali in *A* vel *I*, fit *netaculum*, *signaculum*, *vehiculum*, *perpendiculum*; sic à *fero* esset *fericulum*, unde *ferculum*: à *sequor* seu *sequo*, esset *sequiculum*, ex quo *seculum*. Quod igitur in syllabarum numero amittitur, id compensatur in tempore. Quòd ad significationem hujus vocis, *seculum* Græcè est γενεὰ, quo Plutarchus, de oraculorum defectu, *annum* significari ait. Artemidorus verò ei tribuit *annos septem*; *vigintiquinque* Heraclitus, si Censorinum audimus; *triginta*, si Plutarchom: quam Zenonis sententiam facit Censorinus. Addit Plutarchus, eo *annos triginta* definisse Heraclitum, quia hoc spatio parens quem generavit, ad procreandum idoneum exhibet. Alios tamen quosdam *centum & octo annos* assignare: quod proximè convenit cum *seculo Romano*. Nam Verrius Flaccus (uti ex eo scribit vetus Horatii interpres) definiebat *seculum annis centum & decem*: Varro, uti suprà vidimus, *centum annos* dicit esse *seculum*: quia id sit longissimè senescendorum hominum spatium. Sed Verri sententia antiquior, doctisque probatior, quia ei respondeant. Quindecimvirum commentarii, & Zosimi carmen, quod ipse Sibyllinum esse ait, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὁδεύων. Ambiguitas hujus vocabuli occasionem præbuit fabulæ de ætate *Nestoris*, qui veteri poetæ *trisiclisenex* vocatus, quasi trium seculorum senex. Sed *seculum* seu γενεὰ, hic summum est *annorum triginta*. Fabulosè igitur Naso, cùm sic Nestorem inducit loquentem, xii Met.

—— *Annos*
Vixi bis centum, nunc tertia vivitur ætas.

Nempe secutus est Naso eam *seculi* notionem, quâ est *centum annorum*: prout à Varrone definiri suprà diximus. A *seculum* est *secularis*: unde Romanis *ludi seculares*, quos Græci αἰωνίους vocant. Herodotus, lib. iii. Αἰωνίους δὲ αὐτοὺς ἐκάλουν οἱ τότε, ἀκούοντες τριῶν γενεῶν διαφεραμένων ἀπὸ τελειώσεως. Nempe αἰὼν, quamquam sic dici velint quasi ἀεὶ ὤν non tamen semper *æternitatem*, sed & *seculum* significat: ut testatur Hieronymus in Ezech. c. xxvi. Itaque & illud Pauli ad Titum, cap. i, vers. ii. πρὸ χρόνων αἰωνίων, transtulit vulgatus interpres, *ante tempora secularia*: quod cur aliud esse dicat Augustinus, non video. Nam *æterna*, quod magnus antistes præfert, cumque eo Erasmus, id huic loco parùm accommodatum. De *ludis secularibus* vide Censorinum, Festum, itemque Scaligerum, in ii de emendatione Temporum, &c.

Secundus vel à *secus* vel à *sequor*. Isidorus, lib. x. *Secundus, quia secus pedes: & tractus est ferme à sequentibus servis pedissequis. Unde & secunda fortuna dicitur, quod secundum nos est, id est, prope nos. Indè & res secunda, id est, prospera. Secundæ autem à sequendo sunt dictæ.* Et *secundus* quidem pro *prospere* à *sequendo* dici, etiam censet Festus: *Secunda*, inquit, *res non à numero dicuntur: sed quæ ut volumus, sequantur.* Sed quando de numero dicitur, facilè credo Isidoro esse à *secus*, hoc est, *juxta*, *secundùm*. Vel à *secus* erit *secundum*, indè *secundus*. Sanè pleraque nomina à præpositionibus veniunt, ut *posterus*, *superus*, *externus*, &c. Dicere etiam liceat, ut *sector* nunc est à *seco* nunc à *sequor*, de quo superius vidimus: ita & *secundus*, nunc à *seco* esse, nunc à *sequor*. A *sequor*, cùm *prosperum* notat: à *seco*, cùm *numerum* signat. A primo enim distinguitur *secundus*, inque secundo sectio sive divisio incipit, cùm unum sit indivisum. Denique utraque notione *secundus* videri possit à *sequendo* dici. Nam *secundus* sequitur primum. Ita *secunda* à fœtus numero planè est. Dicitur enim *secunda* ὑστέρημα quasi *secunda membrana*: haut aliter ac cùm *secundas agere* dicimur, valet *secundas partes*, quod expressit Horatius:

—— *Aut nimium partes tractare secundas.*

Est verò *secundas agere*, nihil aliud quàm *obsequi*, & *assentari*, tralatione petitâ ab *histrionibus secundarum partium*, qui *primarum partium histrionibus* se submittebant, eosque excellere patiebantur.

Securis geminam ἐτυμολογίαν ponit Isidorus, lib. xix, cap. xix: *Securis*, inquit, *vocatur eò, quòd eâ arbores succidantur, quasi succuris: item securis quasi semicuris: ex unâ enim parte acuta est, ex altera fessoria.* Prior originatio planè inepta est, & Isidoro digna. Altera melior, ut sit à *semi* & *curis*, quod Sabinis significabat *hastam*, à quo & *Romulus Quirinus* nomen accepisse dicitur. [*semiquiris*, nam *curis* seu *quiris*, *hasta*. vide *Quiritare*.] Hanc *securis* etymologiam amplexus quoque Angelus Decembrius, lib. iv de politiâ literariâ, parte xlvii. Omnium simplicissima videri possit, ut sit à *secando*: sed unum huic etymo obstat, quòd terminatio nequit ἀναλογίᾳ defendi. Quare à Sabino illo esse, mihi planè persuadeo. A *securis* est ὑποκοριστικῶς *securicula*, & κατὰ συγκοπὴν *securicla*: quod κατὰ μεταφορὰν dicebatur de *subscude*, vel alio huic simili retinaculo ligneo, quo duo ligna tenacissimè vinciuntur: ut in Pandectas scribit Budæus. Usus Vitruvius lib. iv, cap. vii: *Sint compacta subscudibus & securiclis, ut compactura duorum digitorum habeat laxationem.* Hinc *securiclati cardines* apud eundem Vitruvium, lib. x, hoc est, *securiclâ compacti*. Figuram *securicla* ponit Bernardinus Baldus, libro de vocibus Vitruvianis.

Secus in vett. Glossis ἑτέρως, πλησίον. Nempe quia interdum notat *contra*, *aliter*: interdum *juxta*, *prope*, *secundùm*. Nec dubito, quin à posteriori acceptione sit præpositio *secundum*. *Secus* ita usurpatum invenitur apud Catonem cap. xxi, *secus laminas*. Quo refellitur error Charisii, ita scribentis, lib. i: *Quod vulgus usurpat, secus illum sedi, hoc est, secundum illum, & novum, & sordidum est.* Suntque ab hac notione composita ista *intrinsecus*, *extrinsecus*, *altrinsecus*: hoc est, *secus interna*, *externa*, *alteram partem*. Similiter quoque unâ voce apud Catonem scribendum *utrimquesecus*, hoc est, *ex utraque parte*. Pro quo & *utrinsecus* dicunt Appul. lib. ix. & Solin. cap. xvi. quod ipsum reperire est in veteribus Glossis. Similiter dicitur *postsecus*, quod in iisdem Glossis legitur. Uti & *insecus*, quod in iis exponitur εἰς ἐγγύς. Ab eodem quoque dicitur *retrosecus*: quo usus Tacitus de Suevis loquens: *Apud Suevos*, inquit, *usque ad canitiem, horrentem capillum retrosecus, ac sæpe in ipso solo vertice religant.* Ubi in vulgatis est *retro sequuntur*: unde Theodorus Marcilius *retrorsum* legendum putat: sed assentio Josepho Scaligero, qui Diatribâ in libellum de spectaculis, Martiali tributum, ita, uti dicebamus, emendat. Venio ad alteram significationem pro ἑτέρως. Ut cùm dico, *haut secus*, id est, *non aliter*. Unde comparativus *secius*. Quamquam non retineat id quantitatem primitivi. Ut ex Marone constat. Nec enim audiendus criticus vetus, qui eo offensus, ut ex vett. Glossis constat, pro *secius* apud Maronem *segnius* legit. Valgius, Festo teste, putat *secus* esse à Græco ἑκὰς, quod est, *procul*. Sed Festus id ἔτυμον vocat absurdum. Sanè ut *secus* pro *juxta* sit ab ἑκὰς, quod est *longe*, aut *procul*: planè est absurdum. Sed puto Valgium eò respexisse, quòd, dum quis procul abest ab eo, quòd dicere, vel facere oportet, is aliter officium faciat, quàm debet. Interim de etymo malo assentire vel Perotto, qui *secus* ex eo dici putat, quod quicquid prope est, immediate à proximo secatur: vel multò potiùs à *sequendo*, quia quod juxta est, id sequitur. Interdum autem *secus*, non præpositio, aut adverbium, sed nomen est, & idem ac *sexus* notat: qua de notione vide, quæ dicimus in *Sexus*.

Sed, sive *set*, κατ' ἀποκοπὴν factum ex *sedum*; quomodo veteres dixisse, auctores sunt Annæus Cornutus apud Cassiodorum de Orthographia, Phocas, item Victorinus, Scaurus, & Isidorus, lib. i, cap. xxvi. Aliter tamen hac de re Cæsar Scaliger lib. i de caussis L. L. cap. xxii. Nam vult *atque* esse ex *ad*, & *que*: & similiter *sed* sive *set*, ex *se*, ac *&*. Nam cùm dico, *Tu atque ego*, sententiam esse, *tu & ad te ego*: cùm verò dico, *Tu curris, sed ego sedeo*, sententiam esse, *Tu curris, sed*

separata est mea sedentis actio ab opere tuo. Nam *se* hic disjunctionem notare, ut in *seorsim*, *separo*, & aliis. Vel ex δὲ, κατὰ μετάθεσιν fit *ed*, & *s* præposito, *sed.* Quod Nunnesius monuit in Grammatistice sua. At nimium abit idem Nunnesius, cùm alibi, sed eopse libello, ex αἶψα, κατ' ἀποκοπὴν posterioris syllabæ, venire putat *sed*, spiritu, ut sæpe, in *s* converso, & λ abeunte in *d*, ut à μελετᾷν est *meditari.* Ac similiter *sedum*, de quo dictum, ex ἀείζωον factum arbitratur.

Sedere ab ἰδεῖν. Nam ἕζομαι, *sedeo*, cujus futurum ἑδοῦμαι, Spiritus asper in *s* abit, quomodo ab οὗ est *sui*; ab ὗς, *sus*; ab ἑκυρὸς, *socer*, &c. A *sedendo* est *sedile.* Item *sella.* Nam olim fuit *sedda*; ut scribit Terent. Scaurus de Orthogr. Vel potiùs à *sedes* est *sedula*, indè *sela* seu *sella*, [ἕλλα. Hesych.] unde *subsellium.* Varro, lib. IV de L. L. *Ut subsipere, quod non planè sapit: sic quod non planè erat sella, subsellium dictum: ubi in ejusmodi duo bisellium dictum.* Sed *sellæ* voce μετωνυμικῶς nonnumquam notatur ἡ ἄφοδος. ut apud Marcellum Empiricum, *Per vomitum & sellas.* Varro, lib. I, de R. R. cap. XIII, pro eo *sellas familiaricas* dixit. Hinc *adsellare* pro ἀφοδεύειν apud Vegetium, similique ὑπαλλαγῇ *sedere* pro *ire* dixit Marcellus. A *sedendo* quoque dictæ *lactucæ sessiles*, hoc est, χαμαίζηλοι, latæ magis, quàm altæ, quasi quas *sedere* cogat natura. Onomast. *Sessiles*, ἑδραῖαι. Martial. lib. III, ep. XLVIII:

Et utrumque porrum, sessilesque lactucas.

Idem lib. X, epig. XLVIII:

In quibus est lactuca sedens & tonsile porrum.

Auctor carminis Ithyphallici:

Ad ocimumve cucumeresve humi fusos
Venire credo, sessilesque lactucas.

Item hinc *sessibulum* Plauto, id in quo sedetur. Et *sessimonium* apud Vitruvium, cui *Deorum sessimonia* sunt loca, in quibus dei sedent, hoc est, ubi simulacra deorum reponuntur, quasi sedeant. Multa etiam ab hujus verbi compositis descendunt. Ab *adsidendo adsidela, mensa ad quas sedentes Flamines sacra faciunt:* ut ait Festus. Item *assiduus*, de quo separatim: Simile est à *residendo residuus*, à *desidendo desiduus.* Gloss. Philox. *desiduus*, ὀλιγωρός. A *præsidendo* est *præses*, qui dignitate præsidet: & μεταληπτικῶς, qui aliis præest, ut qui Provinciæ est præfectus. Atque indè *præsidium*, unde milites *præsidiarii.* *Reses* quoque a *residendo*, quod otiosorum est. Hinc Plautus Capt. III, I:

Itaque venter gutturque resident esuriales ferias.

Hoc est, otiosè, sedentium instar, ab opere suo cessant, ferasque agitant dicatas esuritioni. Alii tamen *desidere* malunt, quomodo Cæcilius dixit:

Tu jam callebis, ille festum desidet.

Mihi neutrum improbatur. Nam ut à *residendo reses*, sic à *desidendo deses.* Nec impedit quicquam quò minùs vel *residere* vel *desidere ferias* dicamus, cùm similiter in simplici *sedere ferias* pro *agitare* dixerit Plautus, Epid. III, IV:

Tuas sedebit mulier faxo ferias.

id est, *tibi serviet.* Ita rectè exponit Palmerius. Vide & quæ de voce *desidendi* ac similibus Torrentius notat ad Tranquillum. A *deses* est *desidium*, unde *desidiosus.* Gloss. Philox. *Desidia*, ῥᾳθυμία. *Desidiosus*, ῥᾴθυμος. Isidor. lib. X: *Desidiosus, tardus, piger, à desidendo, id est, valde sedendo. De enim hic augentis est. Idem & residens à residendo.* Similiter ab *obsidendo obses*, & *obsidio*, sive *obsidium.* *Obses* autem dictus, quia solvendæ obsidionis caussâ dari consuevit. Vel quia & ipse, utpote pignoris loco datus, obsidetur & custoditur. Falluntur igitur, quibus placet unius literæ mutatione, *obsides* dici, *quasi obfides, quia ob fidem patriæ præstandam dantur:* quæ opinio est Festi in *OB.* Pro *obsidium* dicitur & *obsidio:* hoc Ennium, illo C. Lælium & Sallustium usum docet idem Festus. De etymo sic Varro, lib. IV de L. L. *Obsidium dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi posset indè. Item ab absidendo, cùm id ideo facerent, quò faciliùs diminuerent hostes.* Sed posteriùs etymon Varrone indignum. Nam planum est, ut à *præsidendo* est *præsidium*, à *subsidendo*, *subsidium*; sic ab *obsidendo* esse *obsidium.* Quarum vocum ratio non aliunde petenda; quàm quòd veteres de exercitu usurpare fuerint, *sedere, assidere, insidere, præsidere, subsidere, obsidere.* Cato: *Hostium copia magna contra me sedebant.* Plautus, Amphitruone, II, I:

Apud hostes dum sedimus.

Plancus ad Ciceronem, lib. X Epist. XXIII. *Itaque copias prope in aspectum Lepidi Antoniique adduxi, quadragintaque millium passuum spatio relicto consedi.* Virgil. in Ciri:

Ille, vides, nostris qui mœnibus assidet hostis.

Suntque id genus apud veteres, ὁμωνύμως. *Subsidere* esse vocem militiæ propriam, docet Godscalc. Stewech. ad Veget. lib. III, cap. VI. Indeque κατὰ μεταφορὰν adulteri dicuntur *subsessores* alieni matrimonii. Quo respexit Maro, in XI:

——— *Devictâ Asiâ subsedit adulter.*

Ita legit Servius, ut sententia sit, postquam Agamemnon devicerat Asiam, adulter Ægisthus ei insidiatus est. Vide hoc de loco Pierium in Castigationibus. Ab *obsidione* dicta *corona obsidionalis*, de quâ sic Festus: *Obsidionalis corona est, quæ datur imperatori ei, qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos. Ea fit ex gramine viridi, ferè ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi.* Et paullò pòst: *Inter obsidionalem, & civicam, hoc interest, quod altera singularis signum salutis est; altera universorum civium servatorum.* Ab *obsidendo* quoque est *obstetrix*, de quo seorsim agimus. *Dissidium* est à *dissidendo*, quod propriè est *sedibus distingui*; μεταληπτικῶς *sententiis discrepare.* *Discidium animi* est, *dissidium corporis*, ut ostendunt Lambinus in Lucretium; itemque Ob. Giffanius in Indice Lucretiano. At Franciscus Fabricius ad Ligarianam, negat illud observari, quia non animorum dissensus, verùm corporum distinctio significetur illo Ciceronis epist. I, lib. IV ad Atticum. *Cognoram te acerbissimè dissidium nostrum tulisse.* Verùm in vett. libris *discidium* hìc quoque legi monuit Lambinus. Nec aliter legendum censet in illo pro Domo, ab eodem Fabricio adducto: *Deflens conjugis miseræ dissidium.* Validiorem arietem intorquent, qui adducunt illud Propertii, lib. I, eleg. XII.

Tam multa illa meo divisa est millia lecto,
Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano.

Et eleg. seq.

Tu modò quam primum corruptas desere Baias.
Multis ista dabunt littora dissidium.

Quæ loca satis ostendunt, id discrimen non esse perpetuum.

Sedo Becmano placet esse ab ὕδωρ, id est, *aqua*, ut propriè sit *rigare, atque ita restinguere:* unde & *sitim sedare* apud Lucretium & alios legas. Sed *sudare* quidem esse ab ὕδωρ planè censeo: de *sedare* autem, ἐπέχω. Quid, si potiùs deducamus à *sedes*? Ita *sedare* propriè sit facere ut aliquid resideat: uti tempestas, aut ira. Sanè uti mare ventis, ita animus affectibus excitatur & commovetur: item uti fluctus maris subsidunt, ubi se ponunt venti: ita si affectus desinant, residet animi tumor. Maro, VII Æn.

Cùm venti posuere, omnisque repente resedit
Flatus.

Cicero, lib. III Tuscul. Qu. *Cùm timor animo resedisset.* Cœlius, apud Cicer., lib. VIII, epist. II. *Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi videbatur, consilio.* Auctor orationis in Sallustium, quæ Ciceroni tribuitur falsò: *Omniaque, quæ commoverat, pace & otio resederunt.* Quibus in locis *residere* idem est ac *sedari.* Et sanè Belgis similiter *stillen*, est à *stellen*, id est, *ponere.*

Sedulus à *sedes*, quia quis in opere sit *assiduus*, quæ ipsa *assidui* vox similiter est ab *assidendo.* Gloss. *Sedulus*, ἐπίμονος. Quia autem quod diligenter præstamus, id facimus fideliter: hinc fit, ut *sedulò* accipiatur pro *fideliter.* Ita usus parasitus apud Plautum, Capt. act. IV, sc. II:

Quippe quando nihil mihi credis, quod ego dico sedulo.

Videtur autem *sedulè* quam *sedulò* maluisse Sosipater Charisius cap. de Adverbio, ubi & de etymo dubitat, cùm ait: *Viderit Helenius Acron commentariis, quos Adelphis Terentii non indiligentes attulit, quid altioris caussæ revve perspexerit. Nam ita dicit. Ut falsò, inquit, & consultò, ita sedulò dictatum. Nisi fortè sine dolo putat esse sedulò.* Unde alterum etiam ἔτυμον discimus: sed de quo jure Charisius dubitavit. Nam, ut ex iis, quæ diximus, liquet, non propriè *sedulò* accipitur pro *fideliter ac sine dolo*, sed μεταληπτικῶς. Etymon tamen

tamen istoc, de quo Charisius ambigit, amplexus & Nonius, ac Isidorus, lib. XI. qui ait, *Se sine significat, ut sedulus, sine dolo.*

SEGES κυρίως dicitur de *frumento*: at μετωνυμικῶς de *terra arata & consita*. Utramque notionem ponit Nonius. At καταχρηστικῶς capitur de *terra nondum consita*. Quomodo Accius ait, *fruges in segetem dare*. Hoc καταχρηστικὸν esse ostendit ἔτυμον. Nam est *seges* à *sero*, ut *teges* à *tego*. Varro, IV de L. L. *Seges ab satu, id est, semine.* Similiter, lib. I de R. R. cap. XXIX. Item Festus. Itaque *seges* non tantum de frumento, aut agro frumentum ferente dicitur: sed etiam sic vocatur quicquid frumenti more in arvo seritur. Quare & *lini segetem* dixit Maro, & ne id ποιητικώτερον putes, legimus apud Columellam, lib. II, cap. XIV: *Omni solo, quod prædictorum leguminum segetibus fatiscit.* Scaliger etiam epistola ad Vertunianum, quæ est in epistolis postumis à Casaubono editis, censet Plinium, lib....., cap..... tam latè eâ uti significatione, ut cùm *vitrum* herbam, quæ & *glastum* Latinis, Græcis autem ἰσάτις dicitur, *in segetibus nasci* ait, *vitrum* inter *segetes* reponat: quod probare neutiquam possum. A *segete* dea *Segesta*. Plinius, lib. XVIII cap. II. *Hos enim Deos tunc maxime noverant, Seiamque à serendo, Segestam à segetibus appellabant, quarum simulacra in Circo videmus. tertiam ex iis nominare sub tecto religio.* Tertiæ nomen erat *Tutelina*: prout vocant Tertullianus de spectac. cap. VIII; & Macrobius, lib. I Sat. cap. XVI. Pro *Seia* in vetustis Plinii lib. est *Seria*. Apud Macrobium est *Saia*. Sed rectum *Seia*, quod ex *Seria* contractum. Tertulliano *Sessia* vocatur. Atque ut à *serendo Seia* & *Sessia*: ita Tertulliano à *messe*, *Messa*: quæ eadem ac *Segesta*, vel *Segetia*. *Tutelina* à *tutela fructuum* nomen esse, clarè ait Tertullianus. De ea etiam diximus in *Tutus*. A *segete* dictæ etiam *amsegetes*. Festus: *Amsegetes dicuntur, quorum ager viam tangit.*

SEGESTRIS voce usus præter alios Lucillius:

Penula si quæris, cantherii, servi', segestre,
Utilior mihi quam sapiens.

Quid autem *segestria* sint, docet hic locus Varronis, lib. I de vita populi Rom. *Quod fronde lecticam struebant, ex eâ herbâ totâ torum appellatum: hoc quod injicitur, etiamnum toral dicitur: lecticam qui involvebant, segestria appellabant.* Sic locum emendandum censeo apud Nonium in *Toral*: quod alibi quoque dixi. Non tamen *segestria* lecticarum solùm, sed aliarum quoque rerum sunt involucra. Indicat id locus hic Plinii, lib. XIII, cap. XII: *Nam emporetica inutilis scribendo, involucris chartarum, segestriumque in mercibus usum præbet, ideò à mercatoribus cognominata.* De etymo sic Varro, lib. IV de L. L. *Lecticam qui involvebant* (sic rectè corrigunt,) *quòd ferè stramenta erant è segete, Segestriam appellant, ut etiam nunc in castris. Nisi à Græcis. nam στέγαστρον, ubi lectus mortuus fertur, dicebant.* Hæc Varro, qui *segestria* censet vel à *segete* sic dici, quia tegete, sive stramentis è *segete* lecticas involverent, quò à pluvia, pulvere, aliisque injuriis essent tutæ: vel à Græco στέγαστρον, quod ἀπὸ τοῦ στέγειν, hoc est, σκεπάζειν, καλύπτειν. Unde & quidam *Stegestria* scribere malunt. Sed T abjici insolens non est, quomodo à πτίσσω est veterum *piso*, pro quo posteriores *pinso*: quomodo item à κρύπτω est Belgicum *kruypen*: & ut non longiùs abeam, superior Varronis locus satis docet eum putasse, *torum* dici ab herbâ *tortâ*, quæ & Servii aliorumque opinio fuit. Retinendum igitur *segestria*, prout in vett. libb. scribitur. Tertium quoque etymon addere possumus. Nam ut à *suggerendo suggestus*; à *congerendo congestus*; à *regerendo regesta*, sic à *segerendo* fortè *segestria* appellata, eò quòd his *segerere* ac separare soleant, quæ occultata vellent. Sed maximè placet esse à Græco, quod etymon confirmat hic quoque locus in vett. Gloss. *Segestrum*, στέγαστρον, περίδερμον, ubi pro περίδερμον, præeunte ad Festum Scaligero, B. Vulcanius corrigit γερόδερμον, id est, *vetus pellis*. Nam priùs quidem è *segete* facta, quod superior Varronis locus testatur: postea verò facta è *pellibus*: unde & *deris* sive δέρρις dicebatur, quæ vox generatim *pellem* notat, sed strictè sumitur pro *segestribus*. Festus: *Deris Græci appellant pelles nauticas, quas nos vocamus segestria.* In vett. quoque Glossis legas: *Segestre*, διφθέρα, διφθέρα πλοίου, hoc est, *pellis*, *pellis nautica.* Pellibus autem dormientes antiquitus incubâsse, etiam indicat vox κοῖτα, hoc est, κώδια, ut exponit breviorum scholiorum auctor in Homeri Il. ι, atque addit eo signari τὰ πρόβάτων δέρματα, atque ita dici ἀπὸ τοῦ ἐγκεῖσθαι, ὅ ἐστιν ἐγκοιμᾶσθαι. Idem evincit illud Maronis, VII Æn.

Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit.

Item Juvenalis, sat. VI.

——Sylvestrem torum cui sterneret uxor
Frondibus & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus.

Ac eodem refert Scaliger in Conjectaneis illud Plauti apud Porphyrionem, de anu dormituriente: *Anus hæc in pellis periculum protenditur.* Valerius quoque Maximus docet Catonem *hadinis pellibus* usum pro *stragulis*, priscæ frugalitatis retinentissimum. Etiam *dormio* inde dictum, sive, ut veteres dixere, *dermio*. Nam quanquam Eustathius ad Il. ξ. scribat δέρμα ἁπλῶς dici τὸ ἐκδερόμενον, κώας verò appellari, ἐν ᾧ κεῖταί τις, ἀπὸ τοῦ κεῖσθαι ῥήματος non dubium tamen, quin δέρμα quoque strictè usurpari soleat pro *segestribus*, quemadmodum δέρρις accipi scribit Festus. Inde igitur erit verbum *dormio*, ob eum, quem dixi veterum morem. Ac Etymologus & Aristophanis Scholiastes propterea δαρθάνειν, quod est, *dormire*, à δέρμα deducunt, ut propriè sit ἐν δέρμασι κοιμᾶσθαι, *pellibus incubare.*

SEGMENTUM (unde Plauto *vestes segmentatæ*, *cunæ segmentatæ* Juvenali) est à *segmen*, ut *momentum* à *momen*. Usus *segminum* voce Gellius ac Plinius. Est à *seco* quasi *secimen*, sive *secimen*, ut à *tego tegumen*, unde *tegmen*. A *segmen præsegmen*, quia præsecatur. Horat. in Arte:

Præsectum decies non castigavit ad unguem.

Sic enim in melior. codd. legitur. Nonius, *Præsegmina, quæ unguibus eminulis præsecantur.* Glossæ Philoxeni: *Præsegmina*, ἀπονυχίσματα.

SEGNIS [ὀκνηρός.] vel dicitur quasi *segenis*, quia nihil *genat*, hoc est, *gignat*, quomodo & *ignis* dici volunt, quasi *ingenis*, eâpse de causa: vel *segnis* quasi *seagis*, quasi qui nihil agat: vel (quod Festus voluit) a *se*, id est, *sine*, & *nitor*, quando propriè *segnis* est, qui ignaviâ quâdam non nititur ad id, quod honestum vel utile est: vel (quod Servius, & Isidorus, lib. X putavit, ac Josepho quoque Scaligero comment. in Ætnam placuit) à *se* & *ignis*, ut *segnis* sit, cui calor naturalis decessit, eoque immobilis: unde Cornelius Severus in Ætnâ eleganter ait:

——pigraque tellus
Conferta in solidum segni sub pondere cesset.

Probat quoque hanc ἐτυμολογίαν Angelus Decembrius, lib. III, cap. XXVII. eoque adstruere conatur, quòd constet, *ardorem*, & *ardens*, sæpe ad animum transferri, atque adeò *catus* quoque quasi *cautus* dicatur à καίω, id est, *ardeo*. Sanè & *frigus* & *fervorem animo* tribui passim videas: sed de *catus*, quod ex Servio ait, omnino falsum est, ut suo loco ostendimus.

SELIQUASTRUM, quasi *sediquastrum*, à *sedendo* ita dicitur. Varro, IV de L. L. *Ab sedendo appellantur sedes, sedile, sedum, sella, seliquastrum.* Festus: *Seliquastra sedilia antiqui generis appellantur: d litera in l conversâ, ut etiam in sella factum est, & subsellio & solio, quæ non minùs à sedendo dicta sunt.* Quibus Festi verbis adductus Godscalcus Stewechius ad II Arnob. lib. in Varronis verbis pro *sedum* suspicatur legendum *solium*. Usus *seliquastri* voce Hyginus: *Inter sidera sedens*, inquit, *in seliquastro constituta.* Item alibi: *In seliquastro constituta est.* Apud Arnobium quoque, lib. II, legitur ea vox, ubi Cantero est de mendo suspecta, non item Stewechio, qui defendit. Olim quoque legebatur, lib. IV. D. de supellectile legata, ubi ex Florentinis *sedularia* reposuit Antonius Augustinus, sed *seliquastra* quoque in Nonii MSS. codd. invenisse se ait idem Stewechius.

SEMBELLA, ἡμιλίτριον, quasi *semilibella*. *Libella* & *as* tantundem valebant; sed *as* nummus erat æreus, eoque gravior; *libella* argenteus, eoque pondere inferior. Ergo tantundem valebant *semissis*, & *sembella*, tantundem item *decussis* & *denarius*. Nam *denarius* decem erat *libellarum*, ut *decussis* decem assium. Varro, lib. IV de L. L. *Nummi denarii decuma libella, quòd libram pondo as valebat, & erat ex argento parva.*

parva. Sembella quòd sit libella dimidium, quòd semis assis. Idem, lib. IX. *Sic cum dicimus eandem rationem habere assem ad semissem, quam habet in argendo libella ad sembellam, quid sit analogon ostendimus.*

SEMEN à *semi* venire censet Varro, in IV de L.L. *Semen*, inquit, *quod non plane id, quod inde.* At Nunnesio placet *semen* esse à σπέρμα. Uterque fallitur. Nam ut à *nosco* est *nomen*; à *moveo*, *momen*; à *fluo*, *flumen*; ita à *sero*, *semen*, quasi *serimen*: quod jam olim in Actio suo monuit Jovianus Pontanus. A *semen* est *sementis*: qua voce subinde utuntur veteres pro *semente hiberna*. Atque indè *sementiva* dicuntur, quæ tum seruntur. Unde *sementiva feria* apud Festum in *Conceptiva*: item in *Sementiva*. Sic enim est in plerisque MSS^tis: ubi vulgo *Sementina*. A *semen* est *seminarium*, ut à *planta plantarium*, à *pomum pomarium*. Non igitur verbale est a *semino*: sed est à *semen*, ut rectè Varro in IV de L.L. *Semen* verò ea notione, quâ *seminarium* parit, haut notat *granum*: uti Accursius credidit, qui icirco *seminarium* interpretatur *locum in quo servatur frumentum electum ad seminanda arva*: sed *semen* accipitur pro *surculo eum in finem depacto, ut postea in arbustum aut vinetum transferatur*: quomodo Columella usus, lib. VI, cùm ait: *Semina*, inquit, *lege crassa non minus, quàm manubrium bidentis, recta, lævia, procera, sine ulceribus, integro libro, ea bene & celeriter comprehendunt.* Ubi *semina* liquet dici, quæ alias quoque *planta* vocantur, unde & *seminaria* aliquoties vocantur *plantaria* à Plinio, Græcorum exemplo, quibus φυτοθρέμμα vocantur. Ex quibus liquet, *seminarium* dici locum, in quo surculi arborum, aut vitium, panguntur, quò, ubi ad certam adoleverint magnitudinem, in alium locum transferantur.

SEMIS, Festo teste, ab ἥμισυ, quod postremam syllabam in compositione deperdit: ut ἡμίθνητος, quem Maro *seminecem* vocat, ἡμίθεοι, *semidei*, ut apud Lucanum, *Semidei manes*, ἡμίανδρος, *semivir*, ut Galli, Cybeles sacerdotes, ἡμιβλαυτία (quod à βλαύτη sive βλαύτιον, hoc est, *sandalium*) *semiplotia*, soleæ dimidiatæ, quibus in venando utebantur, ut planius pedem ponerent, ut diximus voce *Plautus*. At quædam sunt, quæ à *semis* venire videantur, cùm aliunde sint. Tale est *semestre*, sive, ut in vett. Glossis scribitur *semenstre*: in quibus etiam exponitur ἡμιμήνιον, καὶ ἡμιμηνιαῖον. Atqui tantùm notat ἑξαμηνιαῖον, quod ibidem legitur. Nempe non est à *seminense*, sed à *senis mensibus*, ut *trimestre*, à *tribus mensibus*. Nec *Semipater dimidia ex parte patrem* notat: sed ita dictus *Semopater*, quomodo & dixere, *Jupiter*, *Diespiter*, *Marspiter*. Ovidius, lib. VI Fast.

Quærebam Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi Semipater.

Ita habet Aldina, & antiquior hac Veneta Bernardini Novariensis: ubi aliæ, *An tibi Semo pater.*

SEMITA, [à *sepio*, *sepita*, *septa.*] quia *anguste ibant*, quasi *semiter* dictum ait Varro, lib. IV de L.L. Ac similiter Isidorus, lib. XV, cap. XVI. Imò & in Glossis exponitur non solùm ὁδὸς στενὴ & ἀτραπός, sed etiam ἡμιόδιον. Verùm non compositum, sed derivatum est à *semis*, quia ob angustiam est quasi *semissis via*. Martial., lib. VII, epigr. LX:

Jussisti tenues, Germanice, crescere vicos.
Et modò quæ fuerat semita, facta via est.

Itaque passim opponuntur *via* & *semita*. Ennius apud Ciceronem I de Divinat.

Qui sibi semitam non sapiunt, aliis monstrant viam.

Plautus, Curcul. act. II, sc. III:

Quin cadat, quin capite sistat in viâ de semitâ.

Et Casinâ, Act. III, Sc. V: *De viâ in semitam regredere.* Atque hæc quoque comprobant eâdem Comœdiâ, Act. II, Sc. VIII, legi debere,

Nunc pol ego domum in rectam redii à semitâ.

Quod & Scaligero placuit. At pro eo malè in vulgatis editum, *In rectam redii semitam.* Phædrus:

Ego porrò illius (Æsopi) *semitâ feci viam,*
Et cogitavi plura quam reliquerat.

Plura vide in *viâ*.

SENATORES dicti à *senatu*: *senatus* verò non quidem dicitur ab *assentiendo*, ut ineptè sensit Bartolus; sed neque meliùs Priscianus in VI. ubi ait: *Senatus ideo quartæ est, quòd à vocabulo natus componitur*; sed indè nomen accepit, ut bene ait Festus, quia à *senioribus* constabat: haut aliter ac Lacedæmone, quod ex γέρουσιν constabat, γερουσία vocabatur, ut scribit vetus interpres Demosthenis, in Orat. περὶ Λεπτίνου. De utroque ita Tullius in Catone: *Consilium & ratio, & sententia nisi essent in senibus, non summum consilium majores nostri Senatum appellassent. Apud Lacedæmonios quidem ii, qui amplissimum magistratum gerunt, ut sunt, sic etiam appellantur senes.* Ovid. V Fast.

Nomen & ætatis mite Senatus habet.

Idem etymon adfert Quinctilianus, lib. VI, cap. I. Plutarchus, Festus, Eutropius, Isidorus, alii. Vide, si tanti, epistolicarum Majoragii quæstionem secundam. Duplex autem *senatus* erat, Maximus & Minor. Maximus erat Romæ, & postea Constantinopoli. Minor in minoribus civitatibus. In illis dicti *Senatores*: in his *Decuriones*. Sed quia *decuriones* etiam, imprimis majorum civitatum, *senatores* dicebantur, indè est, quod discriminis caussâ (ut ad Spartianum monuit Casaubonus) sæpius apud antiquos legamus, *Senator populi Romani* aut *Senator Urbis*. Spartianus in Hadr. *Qui primus in sua familia Senator populi Romani fuit.* Trebellius in Vopisco: *Victorina Tetricum Senatorem populi Romani ad imperium hortata est.* Victor in Pio: *Vir veterrimæ familiæ Lanuvino municipio Senator Urbis.* Lampridius, in Alexandro: *Senator Romanus.* Dio in Severo: βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων. Et crebro apud alios. Nunquam verò illis *Senator* ἁπλῶς *Senatorem populi Romani* significat. Ut verò locus, ubi *cœnarent*, *cœnaculum*, ita ubi convenirent *senatores*, *senaculum* dicebatur, teste Festo, his verbis: *Senacula tria fuisse Romæ, in quibus Senatus haberi solitum sit memoria prodidit Nicostratus in libro, qui inscribitur de senatu habendo: unum, ubi nunc est ædis Concordiæ, Capitolium, & forum, in quo solebant magistratus D. R.* (hoc est, *de Rep.*) *cum senioribus deliberare. Alterum ad portam Capenam. Tertium citra ædem Bellonæ, in quo exterarum nationum legatis, quos in urbem admittere nolebant, senatus dabatur.* Etiam Heliogabalus fecit *mulieribus Senaculum*, ubi solennibus saltem diebus conventus fieret matronalis: ut in ejus vita prodit Lampridius.

SENEX, si Isidorum audimus, lib. XI, cap. XII. ita dictus à *sensûs diminutione, quòd jam præ vetustate desipiant.* At juxta Perottum, *quasi seminex, hoc est, semimortuus, quòd acta majore ætatis suæ parte, jam morti propinquior sit.* Sed vel κατὰ μετάθεσιν factum ab Hebræo זקן, *senuit*, & *senex*, Gen. XXVII, I. & XXIV, I. & *in regimine* זקן, *senex*, Gen. XXIV, II. Vel à שנה, pro quo Arabes سنة, *annus*. Sanè & *anus* similiter dicta ab *annis*. Hinc *seneo*. Catullus, in Phaseli Carmine:

Sed hæc prius fuere, nunc recondita
Senet quiete.

Ab hoc *deseneo*. Citat Priscianus, in IX illud Salust. II Hist. *Nisi cùm ira belli desenuisset.* A *seneo* etiam est participium *senectus*. Sallust. in IV Histor. *Omnis quibus ætas senecto corpore, animus militaris erat.* Sed plurimùm substantivè sumitur, pro *senio*. Nisi *senium* potiùs properata est & πρόωρος *senectus*. Sumitur & pro *tædio atque odio*, ut Nonius initio operis sui probat. Nempe quia mala illa ætas tædio odioque omnibus esse solet, ut idem Grammaticus docet. Quia & pro *homine odioso & δυσχερεῖ* accipitur. Ut illo Lucilii, sat. lib. XV.

In numero quorum nunc primus Trebellius multo
Obmarcescebat febri, senium, vomitus, pus.

Senex olim fecit *senicis*, ut à *codex* est *codicis*; à *pellex*, *pellicis*. Ab antiquo hoc genitivo venit *senecio*, & *senectus*, item *senica*: de quo ita Nonius Marcellus: *Senica significat senex. Pomponius, Pistoribus* (in Aldina & apud Junianum Maium est *Pictoribus*:)

Pappus hic medio habitat senica, non sescuncia.

Ita lego, non *sescuncia*: ut est in vulgat. Idem prætone posteriore:

Sed me exercet senica nequam, neque illo quid faciam scio.

Posteriores *Senica* dixere. Atque indè cognomen *Seneca* in familia Annæa. Primùm qui ita vocatus, canum fuisse natum,

atque

atque inde *Senica* accepisse nomen; proditum est à nonnullis. Ni fallor, Cassiodoro, & Isidero.

SENSIM, σχολῇ, ἠρέμα, ut exponunt Philoxeni Glossæ. De eo sic Priscianus, lib. XV. *Sensim pro paulatim, quia ea maxime faciunt sensum, quæ morantur.* Sed puto *sensim* dici, quod paulatim fiat, ita tamen ut sentiatur. Ut à *rapio raptim*, à *furor furtim*, à *cædo cæsim*, sic à *sentio sensim*.

SENTINA [ab ἄντλος.] juxta Perottum, *quod ejus fætor sentiatur.* Hinc *sentino*, quod propriè notat *exhaurire sentinam.* Quomodo usus Paullinus ad Macarium. Sed quia eo pacto, præsertim ubi à naufragio metus, solet periculum evitari: eo accipitur pro *vitare periculum.* Id nos docet Festus: *Sentinare, satagere, dictum à sentina navium, quam quis, ut aquâ liberet, evacuare contendit. Itaque sentinare, subtiliter periculum vitare.* *Cæcilius:*

Capit consilium, postquam sentinat satis.

SENTIO propriè de *auditu* dicatur, si sit à *sonitu*. [hinc *sentinella.*] Sed verisimiliùs Nunnesius, qui κατὰ μετάθεσιν factum putat ab αἰσθάνομαι.

SENTIS à *situ*, quòd *in terra inculta, situque obducta nascatur.* Ita Isidorus, lib. XVII, cap. VII. Vel potiùs, quod à *tangentibus quamprimum sentiatur*, ut censet Perottus. Vel à שנן, *acuere.* Est enim *acuta.* Vel à סנה, quod est *sentis, rubus.* A quo & *Sinai* mons, סיני, nomen accepit. Nempe à *ruborum copia.* Id enim simplicius ac verius puto, quàm Rabbinorum quorundam opinionem, qui nomen inditum ex eo putant, quòd *lapis in eo inventus impressam habuerit rubi figuram.* Quamquam Ephodæus se figuram hanc in fragmentis lapidis vidisse testetur. Quod somnium puto, ut multa Judaïca ac Rabbinica. A *sentis* est *sentus*, hoc est, *horridus*, *instar loci sentibus obsiti.* Donatus in illud Ter. Eun. II, II:

Video sentum, squallidum, ægrum, pannis annisque obsitum:

Sentum, inquit, *ad horrorem retulit, squallidum ad sordes.* Onomast. *Sentus*, ἀκανθώδης. Quod allatum ἔτυμον confirmat. Nam ἄκανθα, *sentis.* Etiam à *sentis*, *senticosus* pro *spinoso.* Afranius in Abducta:

Quàm senticosa verba pertorquet turba.

Ita constanter est in MSS. codd. Festi sive Paulli. Videtur tamen postremo loco iambus requiri.

SEORSUM à *se*, præpositione loquelari. Hoc fortè à *sine*. Nisi malis à *semis*, vel *secus*: quod legas apud Priscianum, in fine lib. XIV: *Se pro διά, Græcâ præpositione separativa est, ut secubo, separo, seduco. Est etiam abnegativa, ut securus, sine cura. Præterea seorsum fit adverbium à se, ut à de deorsum, à super sursum. Quibusdam se à semis, quod separationem facit, quibusdam à secus videtur profectum.* Mihi placet, *seorsum* esse ex *se*. Sed quæ altera compositi pars? An *orsus*? Hoc si placet, dicetur *seorsus*, quia alio opus exordio. Sed magis fit verisimile *seorsum* dici quasi *sevorsum*, à *se* & *versus*, sive, ut antiqui dicebant, *vorsus*. *V* extritum, quomodo ab eodem fonte *deorsum* dicimus à *de* & *versum*; *sursum* quasi *sus*, sive *susum*, hoc est, *supra versum*. Vide ejus generis plura in *Prosa*. Porrò non tantùm *seorsum* dixere, sed & *seorsus*. Quid mirum? quando in simplici est *versus versum*: unde *adversus adversum*, *rursus rursum*, quasi *revorsus revorsum*; *prorsus prorsum*, quasi *provorsus provorsum*. Plautus Rudente, Act. V, Sc. II:

Nummi octingenti aurei in marsupio infuerunt,
Præterea centum denaria Philippea in pasceolo seorsus.

Item Afranius in Emancipato apud Charisium, lib. II:

Principium hoc oro in animo ut sic tuo statuas,
Officiis cogi, ut abs te seorsus sentiam de re uxoria.

Imò nomen etiam esse generibus varians arguit hoc Terentiani Mauri:

Nunc quia quæ potui videor tractasse seorsa,
Heroico profecta, quæque Iambico.

SEPELIO, si Perottum audimus, ita dicitur à *sepiendo*, quia locus, quo conditur cadaver, lapide, vel aliter sepitur. Possis & deducere à Chaldæo שפל, quod est, *humilem esse*: ita *sepelire* sit *condere in humili loco.* [ταφή, ταφος, ταφιάζω, κοιλον τῆς γῆς.] A *sepelio* est *sepelitus*, quo Cato usus ad Thermum: teste Prisciano, lib. XVIII. Ex *sepelitus* fuit *sepoltus*, *e* in *o* abeunte. Nunc pro eo efferimus *sepultus*. Etsi Isidorus, lib. XI, cap. II, ita dici putarit quasi *sine pulsu*. At *sepulcrum* eâ ratione venit à *sepultum*, quia *fulcrum* à *fultum*; *lucrum* à *lutum* seu *luo*; *involucrum* ab *involutum*; *lavacrum* à *lavatum*. Hinc paret sine adspiratione scribendum *sepulcrum*, non *sepulchrum*. Veteres tamen ipsi cum spiritu & pronunciabant & scribebant. Paret id ex lapp. & Grammaticis antiquis. Nunc unius tantùm Servii verba ponam in III G. *Tria*, inquit, *veteres habebant nomina, in quibus C literam sequeretur adspiratio, Sepulchrum, Orchus, Pulcher; è quibus Pulcher tantùm hodie recipit adspirationem.* Hæc loquendi scribendique consuetudo veteribus præbuit occasionem, ut mirifica sepulchri etymo comminiscerentur. Id ita esse, evincit hic Charisii locus, lib. I: *Pulchrum Varro adspirari debere negat, ne duabus consonantibus media intercedat aspiratio, quod minime rectum antiquis videbatur, unde & sepulcrum hodieque manet, quod sit seorsim à pulcro, propter recordationem doloris. Sepulcrum ab adverbio seorsum & pulcrum alius tractum dicit, quod in hoc nomine componitur semis & pulcrum, quia pulcrum superficie, & intus plenum ossibus.* Item Donat. in Andr. Act. I, Sc. I: *Sepulcrum κατ' ἀντίφρασιν, quod sine re pulchrâ sit. an quod ibi sine pulsu sint, id est, mortui? an quod illic animæ à vivis sepeliantur, id est, separentur?* Non tamen omnium is error fuit. Nam ibidem apud Donatum legas, à *sepeliendo sepulcrum* dici, & in lapp. non semper *sepulchrum*, sed interdum etiam sine spiritu reperias: uti in Orthographia ostendit Aldus.

SEPIA, σηπία, quomodo appellant Aristoteles, Apollonius, Dioscorides, Oppianus, Athenæus, alii. Spissus igitur error, tum Isidori ex eo derivantis, quòd *sepibus interclusa faciliùs capitur*: tum Fungeri, qui & ipse origine Latinum credens, sic dici ait, quòd *piscatoribus velut iter præsepit*, nempe quia atrum evomit humorem; quo se occultat: ut tradit inter alios Plinius, lib. IX, cap. XXIX. Allusit eò Tertullianus, lib. II, adversus Marcionem, cap. XX: *Sed enim sepia isti (quorum figura illud quoque pisculentum de cibis lex recusavit) ut traductionem sui sentiunt, tenebras hinc blasphemiæ intervomunt, atque ita intentionem uniuscujusque jam proximam dispergunt, jactitando & asseverando ea quæ relucentem bonitatem creatoris infuscent.* Dioscorides, lib. II, cap. XXIII, à *colore* appellat τὸ μέλαν, ac Cicero similiter lib. II de naturâ Deorum, ac Plinius loco antè citato *atramentum* vocant. Imò neque Persius sat. III *sepiam* pro *atramento* dicere dubitavit: quamquam id Romani non è *sepiâ* conficerent, sed è *fornacium balinearumque fuligine.* Sed & Athenæus, lib. VII, pro eo θολὸς dicit, quæ vox *sordes turbidas* (uti aquas cœno plenas) generatim signat, unde θολοῦν *turbidum esse*: à quo ipso Gallicum *trouiller*, nisi fortè à Latino *turbare*, κατὰ μετάθεσιν esse malis. Aliud verò est θόλος, aliud θολὸς. Θόλος est *testudo ædificii*, & *opus testudinatum*. De cujus origine in *Tholus* dicemus. Θολὸς notat *aquas turbidas*, ab Hebræo דלח, quod est *turbare*. De *Sepia* natura curatè tractat Rondeletius, lib. XVII, cap. II, & III.

SEPLASIARIUS, in Glossis Philoxeni exponitur παντοπώλης ac similiter Cyrilli Glossæ. Eâ voce notatur, *qui omnia vendit.* Itaque videtur interpretatio Glossarum laxior esse, quàm oportebat. Nam *seplasiarius* est, non qui ἅπαντα; *omnia*, sed qui, ut nunc loquimur, *species omnes* divendit, hoc est, τὰ εἴδη ἀρωματίζοντα, unde *aromatarios* vocamus. Est *seplasiarii* vox à *seplasia*, vel *seplasium*; quomodo vocari solent *aromata*, & *simplicia medicamenta, ac unguentorum delicia.* Ita usi Varro, Plinius & Ausonius. Sed propriè sic dicitur *locus, ubi ea venduntur*: unde in Cyrilli Glossis legas, Παντοπωλεῖον, *seplasium.* Atque ad *quemvis locum* ea appellatio derivata ab loco uno: ut indicant hæc Festi verba: *Seplasia, forum Capuæ, in quo plurimi unguentarii erant.* Meminere & ejus fori Tullius pro Sext. & Pisoniana: item Val. Max. lib. IX, cap. I. Item Marcellus:

Quodque ab Idumæis vectum seplasia vendunt,
Et quicquid confert medicis Lagæa cataplus.

[Omnino est ab ἐμπλάσσειν, unde *emplastrum*. *Emplasiarius* itaque vel *seplasiarius* est *unguentarius*.]

SEPS nunc notat *id, quod objectum, prohibet introitum in*

agrum

agrum vel hortum: nunc *genus* est *Lacertæ*. Priori modo, fit κατ' συγκοπὴν è *sepes*, quo Virgil. usus in Tityro. Hinc Ausonius in Technopægnio:

Bucolico sepes dixit Maro: cur Cicero seps?

Sepes verò à *sepio*. Nisi cum Nonio malis *sepio* à *sepibus*. Sed utcumque hoc est, prima origo est à סג, quod est *circumdare*: vel Chaldæum סיף, hoc est, *terminus*, *finis*. Nam *sepes* hortorum termini ac fines esse solent. A *sepire* est *conseptum*, agri circa templum spatium Deo dicatum. Unde Glossæ, *Conseptum*, περίβολος. Et quod Clemens Alexandrinus, ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ἐλευσῖνος, Arnobius vertit, *in consepto Eleusino*. Arnobii quoque est lib. xi: *Ædibusque conductis intra conseptum templi larem temporarium mihi constituo.* Antiqui pro *conseptum* dixere *consipium*, teste Festo. At *seps* posteriori notatione non Latinam, sed Græcam habet originem. Unde idem Ausonius paullò pòst:

An Libya ferale malum sit Romula vox seps.

Est autem παρὰ τὸ σήπειν σὺν πληγῆτος, ut ait Nicandri Scholiastes. Habet enim vim σηπτικὴν, hoc est, *erodendi*, *&* *putredinem corporibus morsu suo inserendi*. Isidorus, lib. xii, cap. iv: *Seps exigua serpens, quæ non solum corpus, sed & ossa veneno consumit. Cujus poeta* (Lucanus lib. ix) *sic meminit:*

Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps.

Prudentio quoque, præfat. lib. i adversus Symmachum, hanc vocem restituit Latinus Viterbiensis, quemadmodum monuit Johannes Castalio Var. Lection. cap. xxii. Dicitur & *chalcis*, χαλκὶς à χαλκὸς, hoc est, *æs*, quia *virgis quibusdam ærei coloris distinguatur*. Nicandri Scholiastes in Theriacis: ἡ δὲ σὴψ ὁμοία ἐστὶ τῇ σαύρᾳ· καλεῖται δὲ καὶ χαλκίς. ἔχει γὰρ ἐπὶ τοῦ νώτου χαλκίζουσας ῥαβδούς. Plinius, lib. ix, cap. v: *Lacerta, quam hi sepa, alii chalcidicen* (lego *chalciden*) *vocant, in vino pota morsus suos sanat.* Germanis similiter vocatur *Kufferader*, quasi *ærea lacerta*. Vide & de hoc serpentis genere, præter jam dictos, Dioscoridem, Solinum, alios.

SEPTEM ab ἑπτὰ, ut à δέκα *decem*. *Septem* Philo Σεβάσμιον dici ait ab insitâ majestate, quam Græci σεβασμὸν vocant, eoque & Romanos, qui *S* retinent, propiùs ait à primigenio abire. Locum vide sis lib. de opificio mundi pag. xix. edit. Turnebianæ. Sed verisimilius est ἑπτὰ esse ab Hebræo שבע, quod idem: ac sic quoque verum est, si initialem sibilum spectes, minùs ab Hebræo recedere vocem Romanam quàm Græcam. Ab ἑπτὰ est ἕβδομος, ut à *septem septimus*. Ab ἕβδομος ἑβδομὰς, *hebdomas*, pro quo & *hebdomada* dicitur, ut pro *lampas lampada*. Vulgò pro *hebdomas* dicunt *septimana*, quæ vox non nisi adjectivè usurpatur ab iis, qui purè scripserunt. Ridiculè autem Isidorus, lib. v, cap. xxxii. Ubi *septimanam* ait dici, quia in eâ sint *septem mana*, id est, *septem luces*. Nam non dubium, quin sit ab adjectivo *septimanus*, cui simile, *primanus*, *decumanus*, &c.

SEPTEMBER, esse à simplici *imber* scribit Priscianus in vii. Similiterque *October*, *November*, & *December*, dici existimantur, quasi *octavus*, *nonus*, & *decimus imber*. Eadem mens Isidori, lib. v, cap. xxxiii. Nempe quia *his quatuor mensibus crebri decidant imbres*. Sed hoc si esset, *Octimber* diceretur. Quare sunt hæc non magis composita, quàm *Quinctilis* & *Sextilis*, in quibus *LIS*, uti in aliis *BER*, vocis syllabica productio est. *Quinctilis* verò, *Sextilis*, *Septembris*, atque ita in aliis (ut Varro ait, in v de L.L.) indè nomen est, quòd *quinctum*, *sextum*, *septimum obtineant locum à Martio*, à quo Romulus annum inchoavit: sed Numa ei duos menses præposuit, Januarium & Februarium. Hac de re ita Naso, i Fastorum:

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.
Martis erat primus mensis, Venerisque secundus:
Hæc generis princeps, ipsius ille pater,
Tertius à senibus, juvenum de nomine quartus:
Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras:
Mensibus antiquis præposuitque duos.

Atta, poeta antiquus:

—— Annum novum
Voluerunt esse primum mensem Martium.

Tibullus, lib. iii, Eleg. i:

Martis Romani festæ venere Calendæ:
Exoriens nostris hic fuit annus avis.

Dionysius Petavius nuper cum Nicephori Chronico edidit Gregorii cognomento Figuli, Tauromunitani in Sicilia Archiepiscopi, homiliam in Indictionis sive anni principium. In ea ait Gregorius *Septembrem* non tantùm à *septenario* numero accepisse hoc nomen: sed etiam quia mensis ille sit σεπτὸς, hoc est, *venerandus*. Quo etiam refert quod festa tot in eum incidant. Sed hanc seu originationem, seu allusionem condonare oportet homini Græco.

SEPTEMTRIONI unde nomen sit, non convenit. Quidam volunt esse à *solo numero stellarum*, ut *triones* sit supplementum. Alii malunt *triones* esse *boves*, ut apud Nævium: *Trionum hic moderator rusticus.* Sanè in Philoxeni Glossis legas: *Triones*, βόες ἀρχαῖοι. Eritque id nomen ab officio, quasi *teriones*, quia *solum terant*: vel quasi *terriones*, quia *terram arent colantque*: vel quasi *striones*, à *stria*, quam proscindendo terram faciunt. Vide Varronem, lib. vi de L.L. Festum in *Septemtriones*, Gellium, lib. ii, cap. xxi, & Scaligerum, conjectaneis in sextum Varr.

SEQUOR à *seco* venire, scripsit Cæsar Scaliger, ad Theophrasti de caussis Plantar. lib. i, cap. v. Mihi verisimilius fit, venire ab ἕπομαι, conversa consonante priori, & spiritu aspero. Similiter sanè ab ἕπω est antiquum *sequo*, sive *seco*, unde *insequo*, sive, quod Velio Longo magis placuit, *inseco*, quod est ἐννέπω. Gloss. Phil. *Inseque*, εἰπὲ. Itaque cùm apud Homerum initio Odysseæ sit,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον, ——

id Livius Andronicus interpretatus est,

Virum mihi Camena insece versutum.

Et apud Catonem oratione contra Thermum fuit *insecenda*, pro *fanda*: ac *insectiones* dicuntur *narrationes*. Planè falli arbitror, qui *sectiones* eo pro *narrationibus* poni putant, quia hæ sectæ, & distinctæ, ordineque suo distributæ. Vide, quæ pro sententiâ nostrâ adfert Agellius, lib. xviii, cap. ix, cujus initium non è vulgatis peti debet libris; sed è Gulielmo Cantero, qui lib. ii, cap. vi. id supplevit ex antiquo codice Buslidiano. Ad *sequor* redeamus. Ab eo est *secutor*, qui & *adsecla* ab *adsequendo*, Gr. ἀκόλουθος. Sic in vett. lapp. legimus, SECUTORI CÆSARIS. Item SECUTORI TRIBUNI. Et, si sanus Petronii locus, ab eodem erit *secutuleia*, ut ita dicatur *femina*, *quæ ipsa viros sectetur & appetat*. Sed speciatim in ludo gladiatorio quidam dicebantur *secutores*. Isidorus, lib. xviii Orig. cap. lv: *Secutor est ab insequendo retiarium dictus.* Fusè de his Lipsius, Saturnal. lib. ii, cap. vii. Ubi & interpretatur Appuleii locum hunc, lib. iv: *Non diu cruciatus vitam emisit, quem prioris exemplo sepultura traditum, bonum secutorem Lamacho dedimus.* Hoc est, (juxta Lipsium,) *qui Lamachum sequeretur, comitareturque ad Orci domum.* Sed meritò hac parte Lipsianam sententiam rejicit Josephus Scaliger. Nam, ut vir ille summus in notis ad Manilium docet, *secutor* est, qui Græcis ἔφεδρος, aliterque Latinis *subdititius*, Martiali etiam *suppositicius* appellatur: in veteribus Glossis *tertiarius* vocatur, quia nimirum altero interfecto *tertius* sufficeretur. *Secutor* igitur Appuleio simpliciter est, qui sufficiebatur Lamacho interemto. A *sequor* quoque est *sequior* pro *deterior*: ut cùm *sexum sequiorem* pro *muliebri* dicit non semel Appuleius. Sic Seneca, *sequius de aliquo loqui*, hoc est, *deteriùs*, *sinistrè*. Gloss. *Sequius*, χεῖρον. Turnebus, lib. xix, cap. xvii, ex eo existimat hoc loquendi genus proficisci, quòd *præire* consuevit, cujus melior condicio; *sequi*, cujus deterior, ut servus. Nisi potiùs dicendum: *sequior* seu *secior* (nam eadem *C* & *Q* litera est) venire à *secus*, hoc est, *aliter*, idque κατ' εὐφημισμὸν, quomodo Græci dicunt ἕτερος θεὸς pro *irato*, & Latini *avem alteram* pro *infelici*. *Sequiorem sexum* pro *muliebri* dixit Appuleius, lib. x: *Si sexus sequioris edidisset fœtus, quod esset editum, necaretur.* Cui opponitur *sexus melior* pro *virili*. Statius, i Theb. *Et sexus melioris inops.* *Sequius* adverbialiter usurpavit & Varro Tanaquile, apud Nonium in *Ruminare*: *Non modò* (sic veteres locuti pro *non modò non*,) *absens quicquam de te seciùs cogitabit, sed etiam ruminabitur humanitatem.* Afranii quoque est: *Sin*,

id

id quod spero, ratio talis sequius ceciderit. Et Appulei, lib. VIII Asini Aurei: *Placuit Thrasyllo schema feralium nuptiarum, nec sequius aliquid suspicatus.* A *sequor* quoque juxta Gellium, lib. XX, ὁ μεσίτης dictus *sequester*, quòd ejus utraque pars judicium sequatur. Nisi potiùs à *sequo*, hoc est, *dico*, ἕπω, quia dicat sententiam inter partes. A *sequester* est verbum *sequestro*, hoc est, *sequestrum ago*, item *separo*, ἀποχωρίζω. Ab eodem, adverbium *sequestro*, ut cùm quid *sequestro positum* dicerent. Ita locutus Agellius, lib. XX, cap. XI. Ab eâdem origine *sequester* aliter *sculna* dicitur, quasi *seculna*. Sed hâc de voce separatim diximus. *Exsequi* est *sequi pompam funebrem ad sepulturam.* Itaque pro *funerare* sumit Tullius II Tuscul. Quæst. Atque ab eâ notione dictæ *exequiæ*. Gloss. vett. *Exsequiæ*, ἐκφοραί, ἐκκομιδαί. Ab *assequendo* est *assequula*, & κατὰ συγκοπὴν *assecla*. Gloss. Isidori: *Assecula, buccellarius homo.*

SERÆ sunt, *quibus remotis fores panduntur*, ut ait Varro, lib. VI de L. L. Festus: *Seræ, fustes, qui opponuntur foribus.* Ovid. Amor. lib. VI, el. VI. *Excute poste seram.* Est *sera*, vel à שור, hoc est, *obseravit*, (quæ Becmani sententia:) vel à Chaldæo סר, quod est *claudere*. Aut à Græco σειρὰ, hoc est, *funis* sive *catena*, olim enim antè inventum *seræ* usum fune solent munire januas: ut in veteri Lexico legitur. At malè Beda, libello de Orthographiâ, ubi ait *seras* dici à *serò*, quia *serò*, hoc est, *vespere* civitatum obclauduntur portæ. Nec meliùs Perottus, quòd foribus admotæ *serantur*, hoc est, *inserantur*, & *designantur.*

SERENUS ab antiquo *serus*, [hoc verum. *Sole enim occaso, maxima est aeris claritas.*] ut ab *alius alienus*, à *dubius* antiquum *dubienus*, à *socius*, *socienus*. *Serus* à *serendo*. Nam *serum* seu *serenum* propriè dixere veteres agricolæ tempus sationi aptum. Nisi malis esse à ξερὸς, quod usitatius ξηρὸς, id est, *siccus*. Quomodo & *sudus* est à *se*, id est, *sine*, & *udus*. Ita & *serenus*, & *sudus* opponantur cœlo pluvio. Confirmat hanc sententiam, quòd à *serum* fit *sereo*, indè *seresco*, quod significat *siccari*, prout interpretatur Nonius, ac probat illo Lucretii, lib. I:

Denique fluctifrago suspensæ in litore vestes
Uvescunt, eædem dispansæ in sole serescunt.

Sanè & *serenus* similiter pro *sicco* accipitur: ut cùm Maro I G. ait:

—— Unde serenas
Ventus agit nubes.

Quæ alibi *arida nubila* appellat. Habet *serescere* & alteram significationem, proque ea originem diversam. Sed priorem tum producit, quia tunc à *lactis sero* id verbum formatum est. Plinius, lib. XI, cap. XLIII: *Omne lac igne spissatur: frigore serescit*, hoc est, *in serum abit.*

SERIA, [Hesych. Σηλία.] vas fictile oblongum, à סיר, *olla, lebes*. Hinc *seriola*, apud Isidorum, lib. XX, cap. VI. Onomasticon: *Seriola*, καλπίδιον, quasi dicas, *urnula*.

SERICUM videtur Becmano originis Hebrææ: nam שׂרק, esse *surculum*, indè שריקים, dici *serica*, *quæ in arborum ramis aut surculis fiunt.* Sed non dubium, quin vox sit à *Seribus*, quos *inter duos amnes Hydaspem & Indos constitutos* Orosius scribit lib. III, cap. XXIII. Inter *sericum* & *bombycinum* discrimen ponit Ulpianus, l. XXIII de aur. arg. leg. *Vestimentorum sunt omnia lanea, lineaque, vel serica, vel bombycina.* *Bombycina* quid sit, indicat hic locus Plinii, lib. II, cap. XXII. *Bombyces, telas araneorum modo texunt ad vestem luxumque feminarum, quæ bombycina appellatur.* Atque hæ vestes etiam *Coa* vocabantur: quia *bombyces* nascerentur è *Cô insula*. *Bombycina* igitur fit è textura vermiculorum toti jam Europæ notorum. Sed *Serica* unde fieret, quia ex interiori Asia peteretur, non æquè constabat. Quidam veterum putarunt neri eam è cortice arboris Indicæ. Hanc fuisse quorundam sententiam auctor est Pausanias in Eliacis. In iis est Strabo, lib. XV, cùm ait: Τοιαῦτα δὲ καὶ σηρικὰ ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. *Tales & serica vestes, bysso ex corticibus quibusdam carminato, netoque.* Et sanè *sericum* esse *arborum fœtum*, etiam sensit Ammianus Marcellinus, lib. XXIII: *Agunt*, inquit, *& ipsi quietiùs Seres, armorum semper & præliorum expertes. Cæli apud eos jucunda salubrisque temperies, & abunde silvæ sublucidæ, à quibus arborum fœtus aquarum aspergínibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore admixtam subtilitatem tenerrimam pectunt, nentesque subtegmina conficiunt sericum ad usus antehac nobilium, nunc etiam minimorum sine ulla discretione.* Alii *arboribus depecti* agnoscunt, verùm *sericum* non ex *arborum naturâ*, sed *bombycum opere* fieri tradunt. Sic clarè Isidorus, lib. XIX, cap. XXVII: *Sericum dictum, quia id Seres primi miserunt. Vermiculi enim ibi nasci perhibentur, à quibus hæc circum arbores fila ducuntur. Vermes autem ipsi Græcè* βόμβυκες *nominantur.* In priori sententiâ fuisse videtur Tertullianus, cùm libro de habitu muliebri scribit, *Age nunc si ab initio rerum & Milesii oves tonderent, & Seres arbores nerent*, &c. At Isidoro favet locus Chrysostomi a Brodæo quoque adductus: Καλὰ, inquit, τὰ σηρικὰ ἱμάτια, ἀλλὰ σκωλήκων ἐστὶν ὕφασμα. *Pulcra sunt vestimenta serica, sed vermium textura.* Difficilius dictu, utros sequatur Maro, cùm II G. ait:

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.

Aut Seneca, cùm in Hercule OEtæo scripsit:

Quæ Phœben subditus Euro
Legit Eous Ser arboribus.

Aut Claudianus, cujus illud,

Stamine quod molli tondent de stipite Seres.

Sed veriùs sanè Isidorus, quàm Strabo, vel Ammianus: quanquam Isidorum eo nomine, in notis ad II Annalium Taciti, reprehendat Justus Lipsius, quasi is malè confuderit *bombycinam* cum *serica*. At immeritò, quemadmodum ex iis paret, quæ Jul. Scaliger tradit ad Cardanum, Exercitat. CLVIII, tunem. IX. Ubi inter alia narrat vidisse se *in Calabria neglectos in arboribus vermiculos sine cura cultuque sericum facere, è quibus detrahunt incolæ.* Addit quoque ex commentariis navigationum, in Taprobanâ, *sericum*, sine cultu ex arboribus detrahi. Sed & partim ex Veneti legati narratione, partim ex peregrinationum scriptoribus ostendit, *sericum*, quod hodiè à *Seribus* in loca alia demittitur, planè idem esse, ac illud quo hodie utimur. Imò & Cardanus monuerat ex Indicis navigationibus patuisse, non aliud iis esse *serici* genus, quàm nobis. Dalecampius quoque ad Plinii lib. XI, cap. XXII, scribit se vidisse folia aliquot ex Perside & Arabiâ advecta, mori foliis similia, sed paullò angustiora, & longiora, vellere sericeo circumvoluta, quod bombyx intus latens neverat, ut omnino sericum filum orientale ac nostrum bombycinum non differant κατ' οὐσίαν, sed solum accidenti, putà quòd in oriente bombyces id in arborum foliis producant, nobis verò animalculum id curâ maximâ sit tuendum servandumque. Quare nec in eo audiendus Justus Lipsius comment. ad eundem librum, aut Joan. Bernartius comment. ad I Silv. Statii, qui inter alia, quæ fusè de *serico* disserunt, hoc quoque tradunt, *sericum* apud nos desiisse, nec ejus quicquam, præter nomen superesse. Porrò usque ad Justiniani tempora invisa imperio Romano semina vermiculorum, qui *serica* nerent fila. Ejus demum temporibus eò perlata, filaque ibi neri à vermiculis, & indè texi *Serica* cœpere. Ut constat ex Procopii Gothicorum libro II. Ac primò quidem mulieres solæ *serico* utebantur. Unde Plinius: *Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, ut in publico femina translucеat.* Cœperant tamen jam tum viri eo uti: sed lege hoc repressum fuit. Quod accidit anno Urbis IɔCCLXIX: quo decretum factum, ut ait Tacitus, Annalium lib. II: *Ne vasa auro solida ministrandu cibo fierent, Ne vestis serica viros fœdaret.* Neque Dionis ævo, qui vixit temporibus Severi Imper. viris hoc concessum fuit, ut constat ex libro ejus XLIII. Paullatim verò & viri eâ uti cœpere. Unde Solinus, qui post eos vixit, cap. LIII ait: *Hoc illud est sericum, in usum publicum damno severitatis admissum: & in quo ostentare potius corpora, quàm vestire, primò fœminis, nunc etiam viris persuasit luxuriæ libido.* A *sericum* fiunt *holosericum*, & *subsericum*. *Holoserica* vestis dicitur, quæ *tota* est *ex serico*, nullâ aliâ admistâ materiâ. *Subserica* dicebatur, cujus stamen solùm esset *sericum*. Lampridius de Heliogabalo: *Primus Romanorum holosericâ veste usus fertur, cum jam subserica in usu essent.* *Tramoserica* etiam legas apud Isidorum, lib. XIX, cap. XXII: *Holoserica*, inquit, *tota serica.* ὅλον *enim totum.* *Tramoserica stamine lineo, trama ex serico.* *Serici* etiam genus

nus fuit *holoberum* sive *holoverum*. Vocem eam legas, l. IV de vestibus holober. lib. II. Frustra sunt, qui *holobriza* corrigunt, ac intelligunt vestes quæ totæ sunt ex *obrizo*, hoc est, *auro purissimo*, quod quantumvis coctum non diminuitur. Nihil enim mutatione opus, quia & Zonaras auctor est, *sericeas vestes* dictas βήρον. Indè *holovera*. Sed quid βῆρ@; Quibusdam videtur vox barbara, ab ea gente unde primò id panni genus allatum. Sanè apud Prophetam Ezechielem cap. XXVII vocem ברמים nec Judæis magistris satis cognitam βήρον interpretatur Casaubonus notis ad Trebellium Pollionem. At Salmasio magis placet *holoveram* dici *sericam*, quæ tota esset tincta colore vero, hoc est, purpureo, tum staminis tum subteminis ratione: quomodo vox erit hybrida, atque è Græco ὅλ@, & Latino *verus* conflata. Quam sententiam alii etiam postea fuere amplexi. Et sanè Ἀνεκδότοις Procopii comprobatur. Sed utcumque de origine vocis sit, omnino rectum est *holovera*. Quam lectionem tuentur quoque Turnebus, lib. I, cap. XVII. Et Cujacius ad citatum Cod. locum. Plura si de *bombycino* ac *serico* voles, cùm Scaligerum, Dalecampium, Lipsium, ac Bernartium, locis citatis adire potes, tum Raphaelem Volaterranum, lib. XXVIII Comment. Urban. Lazarum Bafium, lib. de re Vestiariâ, cap. V & VI; Brodæum, lib. II Miscellaneorum, cap. XXII: & Tiraquellum, in legg. connubial. leg. III. num. XVIII. Sed & quædam huc pertinentia diximus voce *Byssus*. At imprimis operæ fuerit adire, quæ Salmasius observavit ad Tertullianum de Pallio, & Historiam Augustam, & Solinum.

SERIES [a σειρά.] à *sero*, hoc est, *necto*. Gloss. Phil. *Series*, τάξις, εἱρμὸς, συνάφεια, ἅλυσις χρόνου ἢ ἑρμαθός. Gloss. Cyrilli: εἱρμὸς, *connexio*, *series*. Vide *Serta*.

SERILLA, vel, ut alii legunt, *serilia*, si Verrium audimus, *sunt navigia Istrica ac Liburnica quæ lino ac sparto condensantur, à conserendo & contexendo dicta*. Auctor Festus: qui & ex Paccuvii Niptris hos versus adfert:

Nec ulla subscus cohibet compagem alvei,
Sed suta lino, & sparteis serilibus.

Sed ex his liquet, verius esse quod ibidem subjicit Festus, *serillas* esse funiculos ex sparteo consertos. Atque indè *serillis* nomen.

SERIUM à שר, *firmare, certo affirmare*. [à *serendo* vide *sermo*, & *serta*.] Nisi malis ex *se*, hoc est, *sine*, & *risus*, ut putat Nonius, & post eum Rodolphus Agricola notis ad M. Senecam. Cui origini non repugno. Nam *serium* & *jocosum* opponuntur apud Ciceronem, lib. I Off. ac similiter Horat. dixit sat. I, lib. I:

Sed tamen amoto quæramus seria ludo.

SERMO, à *serendo*, quia inter duos seritur, unde Plautus Curcul. I. III:

Quem quidem mihi pollucibus virgis servum sermonem serat.

Et Maro VI Æn.

Multa inter sese vario sermone serebant.

Adferunt hanc nominis rationem Varro, lib. V de L. L. Servius ad adductum Maronis versum: Vetus Horatii interpres ad Ecl. I lib. I Satir. &c. Et è junioribus Jovianus Pontanus in Actio fol. CXL edit. Ald. Josepho tamen Scaligero in Conject. videtur *sermo* dictus παρὰ τὸ εἴρειν, hoc est, *necto*: ut nempe præposito sibilo fiat ab εἱρμὸς, quo *series* significatur: unde εἱμαρμένη, hoc est, *fatum*, definitur τῶν αἰτίων εἱρμὸς, *ordo seriesque caussarum*, prout interpretatur Cicero. Tertia est Becmani sententia, qui τὸ μεταθέσιν factum putat ex Hebræo מסר, hoc est, *tradere*, & speciatim *sermone tradere*: vel à [illegible], hoc est, *sermonem habuit*. Tribus istis addamus conjecturam nostram. Puto *sero* antiquâ linguâ notasse *dico* ab ἐρῶ, sive ἐρέω, quod idem signat. S præmissum, ut in Belgico ejusdem notionis verbo, quod est *spreken*, à *prædico*. Nec pauca sunt in Latinis, ubi spiritus lenis in S abit: ut ἕπω, *sequo*, unde apud veterem poetam *Inseque*, ἔννεπε. Item ab ἴδ@, quomodo vocatur *calida & sicca cali tempestas*, fit *sudus*. Simile igitur fit ab ἐρῶ *sero*, unde *sermo*, item composita *adsero* & *dissero*; non à *sero*, quod est σπείρω. Sic *assero* fit *rationem dictis addo*, atque ita *rem firmo*. *Dissero* fit *dicendo rem diduco*. Unde *disertus*, qui a *fando facundus*, ab *eloquendo eloquens*. Ab trium horum ἐτυμολογίᾳ argumentum petit Appuleius in Apologia, cùm scripsit: *Quin enim me hoc quidem pacto eloquentior? quippe qui nihil unquam cogitavi, quod eloqui non auderem? Eundem me aio facundissimum: nam omne peccatum semper nefas habui. Eundem disertissimum, quod nullum meum factum vel dictum exstet, de quo disserere publice non possim.*

SERO est duplex. Unum notat *necto*, *jungo*: & facit ex se *serui*, *sertum*: alterum significat *semino*: ac facit *sevi*, *satum*. Posterius hoc Angelo Caninio placuit esse à Chaldæo זרע, quod est, *spargere*, *dispergere*: ut Z mutetur in S, quomodo à מזג, id est, *mistio*, venit μίσγω, unde *misceo*. Vel potiùs erit *sero* à σπείρω, quod idem notat. Nempe a futuro σπερῶ, abjecto π, ut à δαπάνημα, *damnum*; à καμπύλ@, *camurus*; à κυκλώψ, *cocles*. At *sero* pro *necto* venit ab εἴρω, [unde σειρά] quod est *necto*. Nisi & σπείρω nectendi habuit significationem: uti videtur. Nec enim σπαρτὰ solùm *sata* dicuntur, sed etiam, ex quibus aliquid fit, quod nectendi usum præstet. Unde σπάρτ@, pro *linea*, sive *fune fabrili*, quod aliter στάθμη dicebatur. Unde Hesychius: Στάθμη σπάρτ@ ἐν ᾧ ἀπορθοῦσιν οἱ τέκτονες. Itaque idem est στάθμη in proverbio illo, λευκὴ στάθμη ἐν λευκῷ λίθῳ· ac σπάρτ@ in altero Laconum adagio: ποτὶ λίθον σπάρτον ἄγειν. Hoc Latinè sit, *Lineam lapidi admovere*: illud, *alba linea in albo lapide*. Nam *linea* Latinis est funis ille colore aliquo illitus, quo lapidem aut lignum signare ac dirigere fabri solent. Imò ut Latini *lineam* dixere, unde hamus dependet, sic Græci vocarunt σπάρτην & σπαρτίον, alii sque etiam ex materia aliqua nexis nomen simile indiderunt. *Funis* quoque involutus est σπεῖρα, quod ab eadem τοῦ σπείρειν significatione ortum duxerit. Quare & *sero* in *nectendi* significatione à σπείρω videtur originem ducere. Sed seu indè, seu ab εἴρω esse placet: non dubium, quin ab ea *serendi* significatione *series* dicatur, & *flores serti*, hoc est, πεπλεγμένοι. Et *serta* pro *fune*. Ut apud Palladium: *Cum serta, quæ appensa sunt, auferantur*. Item *sertum* pro *corona*. De quo in *Serta* pluribus dicemus. Etiam hinc *sertor*, de quo Festus, etsi intricatius. Item *serto* frequentativum, pro *sæpius necto atque ordino*, ut fit in corollis. Glossæ: *Sertat*, στεφανοῖ. Diversa hæc significatio simplicis verbi etiam in compositis remansit. A *seminandi* significatione sunt *consatus* & *prosatus*: quorum priori Solinus in Polyhistore, altero idem in Pontico utitur. Ejusdemque ac *consatus* originis est *Ops Consiva*. Est enim uxor Saturni, qui sationi præerat. Ut non audiendus sit Cæsar Bullingerus, qui lib. de Circo, cap. VIII, secutus virum doctum, quem alibi nominamus, à *Conso* dici putat: uti & Deos *Consentes*. At à *consero*, quatenus non καταφυτεύειν, sed συῤῥάπτειν notat, dixit Maro, *Consertum tegmen spinis*, hoc est, συνεῤῥαμμένον. Sic *desero* propriè notat id quod priùs connexum erat pro derelicto habeo. Unde *desertus* pro *derelicto*. Etiam *desero* significationem habet *inserendi*, sive *defigendi*. Ut apud Tibullum:

Nam veneror seu stipes habet desertus in agro.

Adsero est *adnecto rationem*, *ad aliquid probandum*, & *firmandum*. *Disserere* etiam propriè fuerit, *apte res omnes in sermone connectere*. Nisi potius *adserere* & *disserere* sunt à *sero* pro *dico*, quod ab ἐρῶ· quod si est, triplex fuerit *sero*, pro *semino*, pro *necto*, pro *dico*: de qua significatione vide quæ in *Sermo* diximus. Ab *insero* quoque in *sationis* significatione est *insitus*: ab illa, quæ *seriem* spectat, *insertus*. Unde putabat Scaliger dici Latinis *insertam*, quod Græcis ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλειν *emblema*: atque ita Publium Syrum dixisse.

Frugalitas inserta est rumoris boni.

Sed *incerta* hic legi debere diximus in *Emblema*. Ab *insero* quoque est *insertivus*. Item *insertim*: ut à *prasero prasertim*, quando quid serie est ante alia. Lucretius, lib. II:

Insertim fundunt radios per opaca domorum.

Sic ab *exsero exsertim*, quod idem alibi usurpat: ut *exerte* Tertullianus, lib. II ad uxorem.

SERPO, unde *serpens*, ab ἕρπω, spiritu aspero converso in S: quod in plurimis fit. Tantùm nunc ponam exemplum planè geminum. Ita ab ἕρπυλλον est *serpyllum*, uti Varro scribit, lib. IV. de L. L. & Servius ad Ecl. II. ἕρπυλλον verò vocatur ab ἕρπω· Nam *serpyllum*, sylvestre imprimis, serpit, dispergitque se per humum. Pro *serpyllum*, *serpullum* per V in Romano

no cod. legi, scribit Pierius, ad Eclogam II. Ab ἕρπω quoque, sed κατὰ μετάθεσιν, fit *repo*: unde, ut Tarentinis & Syracusanis ἑρπεῖν, ita Latinis *repere* interdum est *ire*. quomodo Maronem semel iterumque locutum, observat Scaliger in Commentario. Sanè id etymon verius est, quàm ut sit a ῥέπω, quod notat *vergo*, *propendeo*. Propriè autem Latinis differunt *serpo* & *repo*, quòd *serpere* dicantur ἄποδα: *repere* autem, quæ pedes habent cruribus brevissimis, uti lacertæ. Itaque Martialis aptè, lib. IV, ep. LIX.

Flentibus Heliadum ramis, dum vipera serpit.

Non *repit*, quod immeritò vir eruditus præfert. A *serpendo* quoque dicta putatur *Proserpina*. Nonnulli caussam hanc adferunt, quod *in germinatione sata proserpant*: *Proserpina* autem sit filia Cereris, quæ frugum Dea. Arnobius, lib. III: *Quod sata in lucem proserpant, cognominatam esse Proserpinam.* A *cursu cælesti* caussam arcessit Varro, lib. IV de L. L. *Proserpina*, inquit, *dicta, quod hæc ut serpens, modo in dextram, modo in sinistram partem latè movetur.* Verùm neutrum placet: quòd omnino pareat, *Proserpina* ex Περσεφόνη factum esse. A Græco ἕρπω est quoque *herpes*, sive pro morbo ponatur, hoc est, *ulcere*, *cujus intemperies ad vicinas partes proserpit, easque sæpe ad usque ossa exedit*, quod cùm fit, ἕρπης ἐσθιόμενος dicitur: sive etiam ponatur pro *animali*, *quo ulcera proserpentia* persanantur: de quo Plinius, lib. XXXIV, cap. XIII.

SERRA à *seco*, quasi *secerra*. Nisi potiùs, quod Isidorus ait, lib. XIX, cap. XIX, à sono factum est. Nam duo *R R* exprimunt

——*Serræ stridentis acerbum*

Horrorem:

ut verbis utar Lucretii. A *serra* est *serrago*. Est enim quod humi cadit, cùm quid *serra* scinditur. Cæl. Aurelianus, *Cum cervini cornu serragine adspersâ.*

SERTA aliud in *singulo*, aliud in *plurativo* numero. In *singulo* notat σχοινίον, hoc est, *funem* sive *restem*, nempe quia verè *serta*, hoc est, *conserta*, sive *plexa*. Hinc *sertam ducere*, quod Terentio *funem ductitare*. Vide Scaligeri in Varronem Conjectanea, & in Tibulli libr. II. Fuerit igitur à *sero*, hoc est, *necto*: unde & *series* dicta est. Vide quæ de hoc in *Sero* diximus. At *serta* plurale notat στεφάνους sive στέμματα, prout exponunt Gloss. vett. Hac significatione à *serie* dici putat Varro, lib. V de L. L. Rationem etymi ostendit hic Tertulliani locus, lib. de Coronâ militis, cap. V: *Coronam si forte fascem existimas florum per seriem comprehensorum.* Aliis placet, ut sicut ab Hebræo זרה, quod est *dispergo*, fit *sero*: sic à זר, hoc est, *circulus*, *corona*, fiat *sertum*, converso utrobique *Z* in *S*, quomodo à מזג est μίσγω, unde *misceo*. Sed nihil certius, quam ut *serta* ita & *sertum* esse verbale à *sero*, pro *necto*. Et hanc, & Varronianam illam ἐτυμολογίαν ponit Plinius, lib. XXI, cap. II. *Cum vero è floribus fierent serta, à serendo serieve appellabantur.* Ita legendum monuit Jac. Pamelius. Nam in vulgatis pro *serie* est *servia*. Ac confirmat hanc emendationem, quòd Turnebus scribat in vetus ac fugientibus libris *serive* inveniri: quemadmodum & Dalecampius monet in suis legi *serva*. Quod siquis de allato *serti* etymo dubitet, omnem ei, puto, scrupulum eximet locus iste Servii, in I Æn. *Sertum, & serta, cùm nihil adjicitur, dicimus. Sin autem sertos dixero, addo flores: si sertas, addo coronas: ut Lucanus:*

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Hoc in multis nominibus observandum est, ut genus ex adjectione formetur, quâ detractâ, in neutrum cadat, necesse est: ut piscinalis locus, piscinalis cella, piscinale: sagmarius equus, sagmaria mula, sagmarium. Apud Appuleium etiam opponi videas *flores*, *sertos* & *solutos*: item *rosam sertam*, & *solutam*. Vide, quæ in *Sero* diximus.

SERVI primùm è captivis facti sunt, & dicti ita à *servando*, quia *servati* sunt, cùm jure belli possent occidi. Adferunt hanc ἐτυμολογίαν cùm Jurisconsulti, tum Donatus Adelph. act. II, sc. I. & Isidorus, lib. IX, cap. IV. Item Augustinus, de Civit. Dei, lib. IX, cap. XV. & Eucherius in Genesin, lib. III, cap. XLVI. Cautè autem capiendum, quod ait Donatus, sic dictos, quia *servati essent*, *cùm eos occidi oporteret jure belli*: ubi *oporteret* sumitur καταχρηστικῶς pro *liceret*. Nam ea res jure gentium licentiam sive impunitatem habet: etsi non omni ex parte conveniat sæpe pietati & officiorum regulis: juxta quas rectius captivis parcerent. Eoque Augustinus, lib. I de Civ. Dei cap. II Gothus laudans, quod supplicibus, inque templa confugientibus pepercerant. *Quod*, inquit, *belli jure fieri licuisset, illicitum sibi esse judicarunt.* [à θέρω, *curo*, *servio*, est θεράπω, est θεράπις, idem quod θεράπων & θεράπαινα. à θέραπος *servus*.] Quod verò ad etymon, magis verisimile est, *servum* dici a *servando* seu *custodiendo*: *servo* autem venire ab ἐρύω, quod idem notat: unde Hesychius ἐρύσασθαι exponit φυλάξασθαι. Vel (quod in Conjectaneis censet Scaliger,) ac in Grammatistice sequitur Nunnesius, fuerit *servus* ab antiquo *erus*, unde *eritudo* pro *servitute* apud Festum. *Erus* autem est à Græco ἔρος, unde εἴρερος & εἴρερος. pro *servitute* ac *captivitate*, usus Homerus Odyss. θ. Hesychius rectè exponit δουλείαν, αἰχμαλωσίαν. Indè etiam ἔριθος, ut idem sit quod δοῦλος, quanquam Hesychius malit, ita dici ἀπὸ τοῦ τὴν ἔρα ἐργάζεσθαι, ut propriè sit γεωργὸς seu ἐργάτης μισθωτὸς. Sed hæc quoque deducere possis ab ea notione verbi ἐρύω, quam diximus. *Servitium* & *servitus* quemadmodum ex primo Charisii scimus, ita distinguunt quidam, ut hoc sit *serviendi condicio* sive *actus*, illud *servorum multitudo*, quâ nempe ratione *avitium* (quod apud Appuleium est, lib. de Deo Socratis) *avium multitudinem* significat. Verùm (ut Charisius agnoscit) non observavit hoc discrimen Maro, cujus illud lib. III Æn.

Servitio enixa tulimus.

Cui addere possis illud Tibulli,

Sic mihi servitium video dominamque paratam.

Cùm autem & *servitium* & *servitus* proximam ab ultimâ corripiant, non possunt esse à *servire*, à quo *servitus* diceretur, ut ab *audio*, *auditus*: sed omnino sunt à *servus*.

SERUM in lacte est, quod Græcis ὀρὸς, vel ὀῤῥὸς. Nec dubito quin ex obliquo ὀροῦ sit *serum*, spiritu in *S* abeunte, ut ab ἕπω, *sequor*; ab ἱδρὼς, *sudor*. Sed multò usitatius, ut spiritus asper mutetur in *S*, ut ἕξ, *sex*; ἕρπω, *serpo*; ἑκυρὸς, *socer*, &c. Ac fortasse sic adjectivum *serus* sit ab ὅρος, *terminus*, *finis*. Nam *serum* est, quod jam ad finem pertinet: quomodo Livius dicit *serum diei*. Saltem hoc ἔτυμον verisimilius: quàm allatum ab Isidoro, lib. V, cap. XXX: *Serum*, inquit, *vocatur à clausis seris, quando jam nox venit, ut unusquisque somno tutior sit.* *Sero* quod adverbium creditur, ablativus est, quia intelligitur *die*, vel *tempore*: ut in *mane*, quod integrè sit, *in tempore mane.*

SESAMUM, σήσαμον. Plinio etiam *sesama*, ut Galeno σησάμη. Imò & in Glossis Cyrilli legas, Σήσαμος, *sesamus*. Videntur autem Græci *sesami* vocem ab Oriente accepisse.

SESQUI & *sesquata* unde sit, his nos verbis docet Cæsar Scaliger, lib. II de re Poetica cap. XXVI: *Ac viri quidem docti, quid esset sesqui, diligentissimè declararunt: unde esset, non dixere. Nobis in Originibus ita visum fuit: Sesqui fuisse per initia, semis æquum. Idem enim est, quod ἡμιόλιον, Semis totum. Postea usu extorquente coaluisse ad brevitatem. Indè Terentianus novam posuit vocem, Sesquata. Quam vocem Augustinus in libro de Musica malè sui interpretatus, Quasi, inquit, se absque. Veluti dicas, præter se, id est, suam quantitatem, etiam dimidio superat.* Mihi simplicius videtur *sesqui*, conflari ex *semisque*: hoc est, *& semis*. *QUE* respectum habet ad totum, cui *semis* superadditur. Unde Græcis dicitur ἡμιόλιον, *totum & semis*.

SESTERTIUS naturâ suâ adjectivum est, diciturque quasi *semistertius*. Interdum autem hæc mensuratio fit ratione pedum, interdum milliarium, interdum assium. Exempli gratiâ: *bipalium* (est id genus ferramenti, agris fodiendis accommodati) rustici dixere *sestertium*, quia latum esset duos pedes & dimidium. Columella libro de Arboribus, cap. I: *Ipsum autem agrum, quem seminario destinaveris planum & succosum, fas erit bipalio vertere, quod vocant rustici sestertium.* Sic in lege XII Tabularum. *Sestertius pes*, qui est pedum *IIS*. *Sestertium* quoque dixere locum, ubi cruces defixæ, aliaque quæ ad plebis supplicia. Auctor Plutarchus in Galba. Nam, cùm scripsisset, Galbæ caput abjectum esse in locum, ubi occidi solent, in quos Cæsar jussit animadvertere: addit, ὁ δὲ τόπος Σεστέρ-

τὸν καλοῦσι, *locus Sestertius dicitur.* Sentit Hottomannus, lib. de re nummariâ, locum fuisse in carcere, ita dictum, quòd fere angustus adeo esset, ut non amplior *pede sestertio* videretur, hoc est, *spatio duorum pedum & semis.* Sed omnino fuit is locus extra urbem, potiusque id nomen accepit, quod ab urbe *semitertio* abesset *milliari*: quæ sententia est Lipsii, ad xv annalium Taciti, ubi & veterem Horatii interpretem, & auctorem vitæ Cypriani hanc *sestertii* vocem sic usurpasse docet, sed loca in vulgatis codd. corrupta esse. Tertia & usitatissima significatio est, qua *sestertium*, genere tamen virili, appellamus nummum argenteum IV assium, hoc est, quartam partem denarii, qui sexdecim valebat assibus. Caussa appellationis est, quòd *sestertius* priùs valebat duobus assibus & semisse, ut quinarius quinis, denarius denis assibus. Hinc caussa paret, cur in veteribus libb. pro *sestertius* scribatur *HS.* vel *IIS.* Nam duæ lineolæ, asses binos; *S* autem *semissem* notat. Quin & nummos veteres invenias hac signatos nota, cùm inscriptione, SESTERTIUS. Quemadmodum & nummi inveniuntur, in quibus sit notatum *V*, ad indicandum eos valere *quinarium*, qui denarii dimidium est; item in quibus sit *X*, quod indicium est *denarii*, sive decem assium. Superiorem *sestertii* ἐτυμολογίαν clare nos docet Varro, lib. IV de L. L. *Sestertius, quod semis tertius. Dupondius enim & semis antiquus sestertius est: & veteris consuetudinis, ut retro ære dicerentur, ita ut semis tertius, semis quartus pronunciarent.* Item Vitruvius, lib. III, cap. I: *Nostri autem primo decem fecerunt antiquum numerum, & in denario decem æreos asses constituerunt, & eâ re compositio ad hodiernum diem denarii nomen retinet: etiamque quartam ejus partem, quod efficiebatur ex duobus assibus & tertio semisse, sestertium vocitaverunt.* Et Arunnius apud Priscianum, lib. de ponderibus: *Sestertius olim dupondius & semis, quasi semistertius, quo tempore denarius decussis* (l. *decussim*) *valebat.* Addit Priscianus: *Hoc quoque secundum Atticos & Ionas, qui ἥμισυ τρίτον, dicebant pro δύο ἥμισυ, teste Didymo.* Volusius Metianus, de ponderibus: *Sestertius duos asses & semissem, quasi semistertius: Græcâ figura ἕβδομον ἡμιτάλαντον. Nam sex talenta & semitalentum eo verbo significantur.* Aliud autem per *sestertios*, aliud per *sestertia* intelligi debet. Nam per *sestertia* intelligendi mille *sestertii.* Ac putat Budæus hoc eo fieri, quia ut *sestertius* caperet duas æris libras & semissem, sic *sestertium* complecteretur duas argenti libras & semissem. Eam Budæi opinionem secuti Alciatus, Lambinus, alii. Sed *sestertium* numero singulo, neutroque genere apud neminem legas vel oratorum, vel poetarum; ut Budæus ipse agnoscit. Quod verò poëtæ *sestertia* dicunt, id per metaplasmum fit metri gratiâ. Quod ad locum Ciceronis in Paradoxis, Sallustii in Catilin. ac similes, videntur in iis auctores non voces perscripsisse, sed notas usurpasse; quas cùm imperiti librarii integras exprimere vellent, *sestertia* perscripsere pro *sestertium.* Hactenus quæ diximus, ad vocis Etymologiam pertinent. Nunc quia nihil usitatius est in antiquis scriptoribus ratione numerandi per *sestertios*, eoque innumera loca ignorari necesse est sine hujus rei cognitione, in annillæ loco in gratiam eorum, quibus ratio nummaria veterum perspecta non est, paucis complectar, quæ hac de re Budæus atque alii tradiderunt, simul quorundam, qui hac de re scripsere, errores obiter castigabo, illustriaque aliquot exempla inferam, è quibus cognosci possit, quàm stupendæ fuerint Romanorum veterum opes, si conferantur cum nostri seculi divitiis, quanta item eorum fuerit prodigalitas ac luxuria. Quòd si cui hæc abunde perspecta, is pedem hic figat licet. Neque enim hæc doctis scribuntur. Pro numeri ratione aliter atque aliter loquuntur Romani. Per casum rectum, & absque ulla sermonis præcisione loquuntur necessariò usque ad numerum millenarium. Ita dicunt *sestertii* viginti, triginta, centum, ducenti, mille. Unum alterumque ponam Agellii locum, ut simul pareat, quantum leges sumtuariæ, quæ jam florente Româ latæ, infimi concesserint. Sic igitur ille, lib. II, cap. XXIV. Syllam Dictatorem legem tulisse, *ut feriis solemnibus sestertios trecenos in cœnam insumere jus potestasque esset. ceteris autem aliis diebus non amplius tricenos. Treceni*, hoc est, *CCC sestertii* Belgicâ monetâ sunt *quindecim Caroleі.* Nam caroleus viginti *sestertiorum* est, ut ostendimus in *AS.* At *sestertii triceni*, sive triginta, valent caroleo & dimidio. Idem Agellius ibidem refert, legem Juliam ab Augusto pervenisse ad populum, quâ (ut verbis ejus utar,) *profestis quidem diebus ducenti finiuntur; Kalendis, idibus, nonis, & aliis quibusdam festivis treceni, nuptiis autem & repotiis mille sestertii essent. Sestertii mille* sunt *carolei quinquaginta.* Adduxi autem utrumque Agellii locum, prout emendat Hottomannus, lib. de re nummaria, pag. LXXXI, & LXXXII. Nam ut in vulgatis leguntur codd. omnino numerus fallit: quando & priori in loco nimis summa est exilis, pro ævi Syllani opibus: & in posteriori, ubi vulgo *HS millies* legitur, stupendæ luxuriæ summa est, non parsimoniæ, quam leges sumtuariæ præscribunt. Atque id magis parebit, ex iis, quæ post dicam de ratione per adverbia numerandi. Sequitur, videamus, quomodo loqui soleant Romani, cùm numerus excedit mille *sestertios*, nec tamen est decies centenorum millium. In hujusmodi summis triplex occurrit loquendi ratio. Prima est simplicissima, cum dixere *mille sestertii* vel *sestertium*, bis mille nummûm, sive *sestertium*, octo millia *sestertium*, viginti quinque millia *sestertium*, &c. Macrobius, lib. III Sat. cap. XV: *Asinius Celer mullum unum septem millibus nummûm mercatus est, in quâ re luxuriam ejus seculi seculo eo magis licet æstimare, quod Plinius Secundus temporibus suis negat facilè mullum repertum, qui duas pondo libras excederet.* Sed Plinius, lib. IX, cap. XVII, auget pretium: *Asinius Celer*, inquit, *unum mercatus octo millibus nummûm.* Fuerit id pretium caroleorum quadringentorum. Idem Macrob., lib. II, cap. IV: *Sublimis Actiacâ victoria revertebatur* Augustus: *occurrit ei inter gratulantes corvum tenens, quem instituerat hæc dicere: Have Cæsar, victor, imperator. Miratus Cæsar officiosam avem viginti millibus nummorum emit.* Fuerint mille carolei. Plinius, lib. IX, epist. XIX: *Esse tibi centum millium censum, satis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur ut te non decurione solum, verùm etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equestres facultates trecenta millia nummûm.* Quo ex loco cognoscimus, ut ante & sub Augusto, ita Plinii quoque ætate censum equestrem fuisse *quadringenta millia sestertium*, hoc est, viginti millium Caroleorum. At Senatorum census ante Augustum erat octingenta millia nummûm, hoc est, quadraginta Caroleorum millia: sub Augusto autem duodecies *sestertium*, quod est sexaginta millia Caroleorum. Suetonius in Augusto cap. XLI: *Senatorum censum ampliavit; ac pro octingentorum millium summâ duodecies HS taxavit, supplevitque non habentibus.* Hactenus de simplicissima loquendi ratione, in qua *millium* vox perscribitur. Sequitur altera, quia ea vel apice superscripto indicatur, vel subintelligitur. Nam non semper scribebant centena *sestertium* millia, sed etiam $\overline{C}$HS, ubi lineola signat millia: vel simpliciter scribebant centena *HS*, ubi *HS* est genitivus *sestertium*, ac subintelligitur millia. Ita capiendus Plinius, cùm lib. X, cap. LI; & lib. XXXV, cap. XII, ait, Æsopum, histrionem tragicum, habuisse patinam fictilem, quæ taxaretur *HS* sexcentis. Nam non LX nummos intelligit; sed sexcenta *millia sestertium.* Belgis sint XXX caroleorum millia. Sic Agellius, lib. V, cap. II. *Equus Alexandri regis & capite, & nomine bucephalus fuit. Emtum Chares* (malè vulgati *Cares*, sine spiritu) *scripsit talentis tredecim, & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS CCCXII.* Bucephalum emtum ait *sestertium* trecentis & duodecim, supple millibus: nisi scribere malis *HS* $\overline{CCCXII}$, ut apex sit pro *millibus.* Fuerint nobis sexcenti supra quindecim millia caroleorum. Multa hujusmodi occurrunt apud antiquos: non paucis tamen locis pro *sestertium*, ut suprà diximus, corrupte legitur *sestertia.* Imò Budæus & alii, quoties *CHS* aut *CCHS* vel simile inveniunt, legendum putant *centum sestertia*, aut *ducenta sestertia*, cùm soli poëtæ dicant *sestertia* pro *mille nummis sestertiis.* Ponam hic quoque unum alterumque exemplum, quia is loquendi modus ejus ignaris neutiquam negligendus. Horat. lib. I, Epist. VII:

> *Dum septem donat sestertia, mutua septem*
> *Promittit, persuadet uti mercetur agellum.*

Neque enim agellus septem nummis *sestertiis* emi potest. Idem lib. II, epist. II.

> *Clarus ob id factum donis ornatur honestis,*
> *Accipit & bis dena super sestertia nummûm.*

Nam

Nam qualis fuisset illa Luculli liberalitas, si militi propter expugnatum castellum, donasset viginti *sestertios* sive Caroleos? Quare intelligit xx millia *sestertium*, hoc est, mille caroleos. Superest, ut dicamus, quomodo loqui soleant veteres, cùm numerus minimùm est decies centenorum millium. Tum enim utuntur adverbiis, decies, vicies, centies, ducenties, &c. In cujusmodi locis si addatur *centena*, tantummodo intelligitur *millia*, ut apud Juvenal.

—— Et ritu decies centena dabuntur

Antiquo,

Et hoc Martial.

Illa illa dives mortua est Secundilla,

Centena decies quæ tibi dedit dotis.

Nam indicat uterque poëta modum dotis amplissimum, qui erat decies centena millia *sestertium*. At si post adverbium aut adverbia (nam & decies quinquies *sestertium*, & vicies quater vel ducenties vicies *sestertium* geminato adverbio dicitur) non subjiciatur alter numerus, intelligenda sunt centena millia. Itaque Seneca, de consolat. ad Albinum, eâdem de dotis summâ loquens ait: *Beatiores ne istos putas, quorum pantomimæ decies sestertio nubunt?* Sic cum Suetonius Augustum ait amplasse Senatorum censum, ut esset duodecies, intelligenda centena millia. Facilè autem est hujusmodi summas redigere ad monetam Belgicam. Nam si viginti *sestertii* caroleum faciunt, centum *sestertii* erunt quinque carolei, mille *sestertii* quinquaginta carolei, centena *sestertium* millia quinque millia caroleorum, quod Rhetorum fuit annuum salarium sub Vespasiano, ut in vita ejus scribit Tranquillus. Ergo decies centena erunt quinquaginta millia, qui summæ dotis erat modus, ut antè vidimus; duodecies *sestertium*, quem censum fuisse senatorum sub Augusto, diximus, faciunt sexaginta millia Caroleorum: vicies *sestertium* erunt centum caroleorum millia, quam summam à Syllâ mutuò sumsit Cicero domum Crassi empturus, ut Agellius scribit, lib. XII, cap. XII. At domus empta *HS* tricies quinquies, ut ipse Tullius scribit, lib. V epist. VI. Sequor enim certissimam emendationem Budæi, Victorii, Lambini & Hottomanni. Fuerit id nobis centum septuaginta caroleorum millia. Tanti olim habitabat Cicero, qui alioqui tenuis apud Romanos fortunæ habebatur. Hanc domum, ejecto in exilium Cicerone, incendit Clodius, inque areâ templum libertatis exstruxit. Sed revocato Cicerone area ei reddita, superficies autem æstimata *HS* vicies, ut scribit Cic. ad Att., lib. IV, epist. II. Unio, quem Cleopatra aceto liquefactum absumsit, æstimabatur centies *sestertium*, ut scribit Plinius, lib. IX, cap. XXXV, hoc est, quinquies centenis caroleorum millibus. Mundus ornatusque quo Lollia Paullina, etiam in mediocribus sponsalium cœnis operta visebatur, æstimatus est *quadringenties sestertium*, hoc est, vicies centenis caroleorum millibus. Apud Junium in Nomenclatore *quadringenties* rescribendum pro *quadringentis*, quod in prima, mediis, ultima editt. legitur, sed contra auctoris mentem, ut interpretatio ostendit. Tantum Cæsar Galliæ tributi nomine annuum imperavit, ut scribit Eutropius, lib. VI. Tantum quoque & amplius se possedisse scribit Brutus, antequam accessit ad liberandam Remp. Vide epist. X, lib. XI. Plinius, lib. XXXVI, cap. XV: *Pyramides regum miramur opera, cùm solum tantum foro extruendo HS millies Cæsar Dictator emerit: &, si quidem impensa movent captos avaritiâ animos, P. Clodius, quem Milo occidit, sestertium centies & quadragies octies domo empta habitaverit: quod equidem non secus ac regum insaniam miror. Itaque & ipsum Milonem sestertium septingenties æris alieni debuisse inter prodigia animi humani duco.* Quantum nobis summa quæque valeat, patet ex superioribus exemplis. Porrò de areâ Plinio astipulatur Suetonius in Julio. Sed de Clodianâ domo mirum id tantopere mirari Plinium, si sana lectio, lib. XVII, cap. I. ubi ait domum L. Crassi æstimatam *HS* millies. Ab ære alieno Milonis non longè abit, quod sexcenties debuit Curio Tribunus Pl. ut scribit Val. Max., lib. IX, cap. I. Ac tanti redemit ejus ad populum conciones Jul. Cæsar: quemadmodum & idem Paullo consuli, ut Plutarchus refert, tantùm ne incommodaret, mille dedit & quingenta talenta (non *sestertios*, ut olim scripsit interpres Plutarchi) quibus is in foro exstruxit nobilissimam basilicam Fulviæ dicatam. In hac profusione nil mirandum Cæsarem tantum æris alieni conflasse, ut, Appiano teste, dixerit opus sibi esse bis millies & quingenties, ut nihil haberet. Crassi opes in solis agris fuere bis millies, ut scribit Plinius, lib. XXXIII, cap. X. Quamquam magis verisimile sit in universum tantum possedisse. Nam pro *in agris* legendum *ex agris*, verbaque ea pertinent ad sententiam præcedentem, ut docet Lipsius in admirandis Romæ, lib. II, cap. XV. Crasso igitur ditior Seneca philosophus, cui quod intra quadriennium ter millies *sestertium* congesserit, objicit Suillius apud Tacitum, lib. XIII Annal. Nec dubium quin postea opes plurimum auxerit. Libertus quoque Claudii Pallas ter millies possedisse dicitur XII Annal. Nisi ex Dionis breviario in Nerone legendum sit *quater millies*, quantum & collibertus ejus Narcissus habuit: ut testatur idem Dio in Claudio. Lentulus quoque Augur tantum vidit suum, sed tantum vidit, quia pauperem fecerunt liberti, ut scribit Seneca philosophus, lib. II de Benef. Caligula non toto vertente anno absumsit vicies septies millies à Tiberio relictum. Auctor Tranquill. in Caligula cap. LVII. Ex his præterquam, quod ostendunt veterum, Romanorum imprimis, opes, magnificentiam, luxum, plurimum juventuti lucis antecessum puto in istis scriptorum locis, quibus *sestertios* numerant. Operæ autem fecerit, qui curatè legerit, quæ de universa propè re nummaria scripsit magnus Budæus libris de asse, quos non magis esse in manibus juventutis, equidem indignor. Hottomannum quoque adeat velim, quando non pauca sunt in ejus de re nummaria libris, quibus Budæi observationes vel illustret, vel castiget.

SETA, pilus durior rigidiorque, qualis imprimis suum, unde & *seta*, quasi *suita* dici credidit Isidorus, lib. XII, cap. I. Sed vel *seta* dicitur quasi *chæta* à χαίτη, quod idem notat: vel est à *sentis*, cujus instar in densiores durioresque pili pungunt. Plautus Cas. act. V, sc. II.

Ita, quasi setis, labra mihi compungit barba.

A *seta* & *bis* est *biseta*. Festus: *Biseta porca dicitur, cujus à cervice setæ bifariam dividuntur, cùm jam esse incipit major sex mensium.* In Glossis quoque Philoxeni, ubi vulgo, *Besenus*, χοῖρος ἑξαμηνιαῖος, rectè B. Vulcanius corrigit *Bisetus*. Nam adjectivè, ut *porcam bisetam*, ita *porcum bisetum* dixere. Ἑξαμηνιαῖος positum pro ἑξάμηνος, pro quo Festus dixit *sex mensium*.

SEVERUS, juxta Isidorum, lib. X, *quasi satis verus, tenet enim sine pietate justitiam.* Sed hoc ineptum. Æquè insulsi, quibus *severum*, quasi *secus*, hoc est, juxta *verum*: quod legas in Iuro Romano. Nec multò meliùs Perottus *severus* factum putat ex *semper verus*. Alii deducunt à *sævus*. Cornelius Fronto: *Austerus Græca consuetudine; severus à sævo.* Eandem ἐτυμολογίαν adfert Adamantius Martyrius apud Cassiodorum, lib. de Orthographia. Et sanè verisimilior. Imprimis autem placet, quod & Nunnesio visum, *severus* esse a σέβεσθαι, quod est *venerari*: ut ferè idem sit ac σεμνὸς seu *venerabilis*. [σεβηρὸς idem quod σεμνός.] Tales enim sunt, qui *severè* vitam instituunt. A *severo* est *assevero*, quasi *severè dico*. Item *persevero*, hoc est, *severè in sententia permaneo*.

SEX ab ἕξ mutato spiritu in *S*, quomodo ab ἑπτὰ est *septem*, ab ὕπνος, *somnus*; ab ἕρπυλλον, *serpyllum*; ab ἕδος, *sedes*; ab ὅλος, *solus*, &c. A *sex* est *sextus*. Hinc *bisextus*, ἐμβόλιμος, ut vetus Onomast. exponit. Ita dicitur dies intercalaritius, qui cohibet annum, ne in antecedentia vagetur, uti Ægyptius Armeniacus, & Jezdegirdicus, quemadmodum ad Eusebium monet Scaliger, & pluribus ostendit, opere de emendat. temp. lib. IV. & canonum Isagog. lib. V. *Bisexto* autem ex eo nomen est, quod intercalatio fiat post VI Kal. Martias, eoque *bis* dicatur *sexto Kal. Martias.* Nam quia annus Julianus constat diebus CCCLXV & quadrante, hinc necesse est, quarto quoque anno intercalari diem, ut annus is sit dierum CCCLXVI. *Bissextum* sæpius Romanis fuisse infelicem, ostendit Macrobius, lib. I Sat. cap. XIII.

SEXTARIUS, quia sit *sexta* pars congii: ut ait Isidorus, lib. XIV. In Glossis Phil. exponitur ξέστης. Sed Græci ξέστας accepere à Latinis. Utitur Galenus. Deceptus in eo Erasmus, quod putant esse

esse à ξέω, *polio*, *sculpo*: proprieque ita dici *vas ligneum sculpturis ornatum*.

Sexus iis partibus distinguitur, quæ in sedendo occuluntur, ideoque (ut in Accio suo scripsit Jovianus Pontanus) dictus quibusdam, eosque inter Papiæ, videtur à *sessum*. Nempe ut *SS* geminum in *X* mittetur, qua ratione *Ulixes* factum ex *Ulysses* sive Ὀδυσσεύς, quomodo item (si eundem Pontanum audimus) *elixo* est ab *eliquasso*, quod ab *eliquo* venit, ut a *levo levasso*. Sed nec de *sexus*, nec de *eliquasso* assentio. Nam omnino *sexus* est vel ab ἕξις, spiritu aspero in *S* abeunte, quod crebrum: vel ab adverbio *secus*, hoc est, *aliter*, quia aliter se habet corpus fœminæ ac maris: vel ab antiquo supino *sexum* pro *sectum*, quia per *sexum* animal in marem ac fœminam *secatur* ac dividitur, nempe distributione ab accidenti petita; non eâ, quæ est generis in species. Hoc etymon mirè confirmat, quòd ab eadem notione *secus* dicitur pro *sexu*. Ita, ut Probus in Catholicis monet, Sallustius dixit: *Virile ac muliebre secus*. Quod ipsum innuit Charisius, lib. I. Dixitque similiter Ausonius, Idyll. IV.

Vesta, Ceres, & Juno, secus muliebre, sorores.

Vide quæ hâc de re diximus in Exercitationibus Grammaticis. [In Gloss. sexit, ὁμοιοῖ, & sexus ὁμοίωσις. Ita malo deducere ab εἰκῶ, εἰκὼν & εἰκώς.]

S I

Si veteres per *ei* proferebant, ut alia, in quibus est *I* longum. Id confirmat originem, cùm sit ab εἰ, præmisso *S*, quomodo & ab εἰμὶ *sum*, abjecto I. A *si* est *sin*, *N* addito: vel est à *si* & *ne*, quæ particula hìc non negat (nam *sin* non valet *si non*, sed *si autem*:) verùm est enclitica, vel completiva, ut *ve* in *sive*: de quo sic Julius Scaliger, libb. de caus. L. L. cap. CLXX: *Subdisjunctiva orta sunt à conditionali, quæ etiam impossibile admittit: sic, si tu homo sis, si, ve equus, si, ve lapis: necesse est corpore præditum fueris. Sic enim usus est Terentius.* Sic Ennius dixit:

——*Si vivimus, sive morimur.*

Ubi *si* idem est ac *sive*. Atque ab ea notione absque dubio est *sive*. A *sive* est *seu*, ut à *neve neu*. Virgil. in XII:

Sive errore viæ, seu tempestatibus acti.

Sibilus & *sibilo* ab σιφλόω, *exibilo*: ut quidem Nunnesius, putat. Sed *sibilus* est à sono: ut etiam Græcum σιφλόω. Est & *sibilus* serpentis nomen. Isidorus, lib. XII, cap. IV: *Sibilus idem qui regulus. Sibilo enim occidit, antequam mordeat, vel exurat.*

Sibus pro *sobus* vel *sophus* sive σοφὸς dixere, ut *sispes* pro *sospes*. Sanè & à σοφὸς *sapus*, unde *sapio*. Festus: *Sibus, callidus vel acutus*. Ita constanter est in MSS. Hinc *persibus*. Ac ut *sibus* est *acutus*: ita *persibus* est *peracutus*. Sed in vulgatis Festi codd. pro eo est *persicus*. Perperam. Nam vetus codex habet *persibus*. Ubi sic legitur: *Persibus peracutum significare videtur.* Plautum deinde ac Nævium eo usos docet. Placet etiam Scaligeri conjectura, qui apud Varronem, in VI de L. L. legit, *Persibè, perite*. Ubi vulgo, *Persibus aperite*.

Sibylla, σίβυλλα, commune nomen est: quippe quod generatim tribuatur *feminis fatidicis*. Confirmat hoc ἔτυμον ipsum: si, ut veteres, & ex his Isidorus quoque tradit, lib. IIX, cap. IIX, sic dicitur, quasi σιοῦ βουλὴ, *Dei consilium*. Σιὸς pro θεὸς Æolicum, vel potius Doricum est: unde & *Sisyphi* nomen. Σίσυφος enim notat *Theologum*, & *divinorum intelligentem*, à σιός, & σοφός. Lacones quoque voce σιοῦ usi, nisi quòd pro σιὸς, more suo ς in ρ mutantes dicant σιόρ. Hesychius: Σιόρ, θεός, Λάκωνες. Sed de βύλλα pro βουλὴ Æoles aut Græcorum alios dixisse, vix putem. [malo ab ἰβύειν.] Quare videndum, an non verisimilius sentiant, qui *Sibyllas* ab Hebræo fonte deducentes, ita dictas putent, quasi *caballas*: vel qui putant primam fatidicam mulierem vocatam *Sibyllam*, atque ab ea posteriores hoc nomen esse consecutas. Quomodo in viris à primo *Bacide*, qui divinandi scientiâ magnum retulit nomen, etiam secundo tertioque *Bacidis* nomen datum fuit. Placet hoc Salmasio, cui Σίβυλλα non est compositum, sed simplex, nempe à Σίβη, ut ab ἔρη Ἤρυλλα, à σιμὸς σίμυλλα, de quo Hesychius. A *Sibylla* verò est σιβυλλαίνειν, non contrà: etsi Diodorus Siculus lib. IV scribat, *Daphnen*, filiam Tiresiæ vatis, sæpe ἐνθουσιασμῷ edidisse oracula, atque indè dictam *Sibyllam*: τὸ γὰρ ἐνθεάζειν κατὰ γλῶσσαν ὑπάρχει σιβυλλαίνειν. *Sibyllæ* sic enumerantur à Clemente Alexandrino: Σίβυλλα ἡ Σαμία, ἡ Κολοφωνία, ἡ Κυμαία, ἡ Ἐρυθραία, ἡ Φυτώ, ἡ Ταραξάνδρα, ἡ Μακέτις, ἡ Θετταλή, ἡ Θεσπρωτίς. At Varro aliique & alias, & aliter, recensent. Vide Lactantium, Augustinum, alios, ac imprimis quæ de his commentariolo integro complexus Onuphrius Panuinus. Ex *Sibylla* contractum est *Sylla*, si credimus Macrobio, lib. I Saturn. cap. XVII. ubi scribit, Cornelium Rufinum decemvirum bello Annibalico inspectis libris *Sibyllinis*, primo *Sibyllam*, ac post *Syllam* cognominatum, atque id cognomen in posteritate ejus retentum. Verùm dissentit Plutarchus in vita Marii, ubi nomen habere docet ab *horrendo faciei rubore albori mixto*: unde Atticus quidam subsannator eum vocabat *morum farinâ conspersum*. Vide quæ hac de re disserit Xylander Annotat. in Plutarch. Coriolanum pag. CCLIX. edit. Seph. Sed nullam *Sylla* nomine *ruboris* notatio est, ac ne quidem ex *Sibylla* factum videtur; sed ab ὗς ὕλλος, unde *Sylla*: ὕλλος, *sucula*, *porcellus*, ab ὗς. Ergo simile ferè cognomen est, ac *Porcius* & *Suillius*.

Sibyna vel *sibina*, σιβύνη. Hesych. Σιβύνη, ὅπλον δόρατι παραπλήσιον. Gloss. Cyr. Σιβύνη, *venabulum*. Festus: *Sibinam appellant Illyrici telum venabuli simile.* Ennius:

Illyrici restant sibinis telisque fodentes.

Fortasse igitur ab Illyriis accepere tam Latini, quàm Græci.

Sic à *si*, cui additum *ce*, ut in *hicce*, *illicce*: à *sice* autem *sit* κατ' ἀποκοπὴν *e* ablato: ut à *ne*, addito *ce*, *nece*, &, ablato *e*, *nec*; à *ne* item & *ve neve*, indè *neu*. Vel est *sic* ab *hic*, spiritu in *s* converso, ut sæpe. Itaque *sic* dicatur quasi *hoc modo*. Similiter οὕτως ab οὗτος, ὡς ab ὅ & fortasse Belgicum *soo* à *sy*, hoc est, *illa*: nisi *soo* potiùs κατὰ μετάθεσιν ex ὡς. Ex *sic* & *ut*, factum *sicut*: ut *sicuti* ex *sic uti*.

Sica ab ἀκὴ vel ἀκὰ Dorico, quod apud Hesychium, & *aciem* notat. Spiritus in *S* mutatur, & *A* in *I*; quomodo ab ἀριστερὸς, *sinister*. Nec multùm abit Ἀκίτα, *segesta*. Isidorus lib. XVIII, cap. VI à *seco* deducit. Sed eodem id recidit, si *seco* sit ab ἀκαῖ, unde ἀκὴ, *acies*. Hinc *sicarius*: à quo σικάριος apud posteriores Græcos. Usus B. Lucas in Actis, cap. XXI; & Isidorus Pelusiota, lib. III, epist. CXIX. Κατὰ μεταφορὰν Catullus:

Languidior tenerâ cui pendens sicula beta.

Siccus, ut censet Caninius, à σικχὸς, mutato *X* in *C*, ut ab ὄρχη, *orca*. Σικχὸς quàm variè sumatur, ex Hesychio & Suida discimus. Vel erit *siccus* à ציה, *siccus* sive *aridus locus*. A quo mons *Tzion*, ציון, dicitur, ob *loci siccitatem*. Habet & *siccus* magnam convenientiam cum σαυκὸς, quod idem Syracusiis notat. Hesychius: Σαυκόν, ξηρόν, Συρακούσιοι. [*siticus*, *siccus*, à *sitio*.]

Sicera etiam ab Hebræis accepere Ecclesiastici, non à Græcis, quod putavit Suidas. Heb. שכר, à שכר, quod est *ebrius fuit*. *Siceræ* enim vocabulo *omnis potio inebrians, vino excepto*, significatur: ut quæ conficitur è succo dactylorum, pomorum, frumenti. Hesychius in σίκερα, Hieronymus epist. ad Nepotianum, & Isidorus, Originum lib. XX, cap. XIII.

Sicilire, vel *sicelire* est *secare*: ut *sicilire prata* apud Varronem lib. I de R. R. cap. XXIX; & Plinium, lib. XVI, cap. XXVIII. Et videtur *sicilio* esse à *seco*. Sanè ut falces à *secando secula* dictæ, teste Varrone, lib. IV de L. L. ita eædem *siciliculæ* appellatæ à *sicilire*: ut apud Plautum Rudente, Act. IV, Sc. IV. Ubi *siciliculam argenteam* commemorat in crepundiis puerorum. Quamquam *sicilicula* non ἀμέσως venit à *sicilire*, sed à *sicilices*: quomodo in lanceis aut venabulis appellantur, quas Græci vocant αἰχμάς. Festus: *Sicilices, hastarum spicula lata.* Ennius:

Incedit veles volgo sicilicibu' latis.

Ubi MSS' quidam *sicilibus*. Sed meliores meliùs atque ἀναλόγως, *sicilicibus*. A *sicilire* etiam dicta creditur *Sicilia*, quasi *sicilita* avulsaque ab Italia: quæ res & *Rhegio* nomen fecit. Nam est ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι. Et *sicilicum* quoque, quod apud Fannium & Priscianum legas, hinc nomen habet, si rectè Festus: *Sicilicum dictum, quod semunciam secet.* Clariùs dixisset, *sicili*-

ficilicum quia *ficilit*, hoc est, *fecat femunciam.* Ubi duo nos docere conatur, quid sit, & unde veniat. Ait esse quartam partem unciæ: quod etiam probat Budæus, lib. I de asse. *Post hac*, inquit, *sequitur drachma, octava pars uncia, qua ipsa geminata ficilicum efficit.* Similiter Neander in synopsi de mensuris. Atque usi ita Vitruvius, lib. x, cap. XVII; item Plinius, lib. XIII, cap. XV. Sed de etymo fallitur Festus. Est enim ab Hebræo *ficlus*, de quo in *Talentum* dicemus. A *ficilicus* est *semisicilicus*, quod est apud Palladium. In vulgatis erat *semicicilus*. Sed *semisicilicus* legendum esse, rectè vidit Hermolaüs Barbarus in Glossis Plinianis.

SICINISTÆ, dicti mimi, qui vitam mortui repræsentarent, & *sicinnium* saltarent. Gellius, lib. XX, cap. III: *Quos sicinnistas vulgus dicit: qui rectius locuti sunt, sicinnistas litera N gemina dixerunt. Sicinnium enim genus veteris saltationis fuit. Saltabundi autem canebant, qua nunc stantes canunt. Posuit hoc verbum Accius poëta in Pragmaticis, appellarique sicinnistas ait, nebuloso nomine: credo propterea nebuloso, quod sicinnium, cur diceretur, et obscurum esset.* Hesychius: Σίκιννις ὄρχησίς τις σατυρικὴ Σατύρων, σύντον@, ἀπὸ δὲ σείεσθαι καὶ κινεῖσθαι. ἦν δὲ καὶ ἐμμέλεια τραγικὴ, καὶ κωμικὴ κόρδαξ.

SICYONIA, σικυώνια, à *Sicyonia* Peloponnesi regione. Hesychius, Σικυώνια, γυναικεῖα ὑποδήματα. Festus: *Sicyonia, genus calceamenti.* Lucilius:

Et pedibus lavâ Sicyonia demit honesta.

Utitur & Cicero, I de Orat.

SIDERITES, σιδηρίτης, à σίδηρ@, *ferrum.* Sed *siderita* vox ambigua est. Sic dicitur *magnes*, quia ferrum trahit. Item lapis, ut Plinius ait, *ferrei splendoris.* Quem Solinus nescio unde, ait *in metallis ferrariis legi.*

SIDO, à *sedeo.* Nam propriè *sido*, ad sedendum me demitto. Similiter Græcis ἵζομαι, *sido, subsido, sedere facio*, ab ἕζομαι, *sedeo.*

SIDUS Varro, sexto de L. L., sic dici ait, quia *sidera insidunt*: quod plerique interpretantur σηρίζουσι, hoc est, *stant*, sive *consistunt*; quâ ratione propriè *sidera* erunt *stella fixa*, non item *planeta*, quorum *vagus* videtur *cursus*: unde & iis nomen. Alii à *sidendo* esse agnoscunt, sed sic dici aiunt, propterea quòd *sidera* occidentia in mare subsidere videantur. Quâ ratione *siderum* nomine nonnisi καταχρηστικῶς donare liceat,

Arctos, Oceani metuentes æquore tingi;

Ut est I Georg. Satis quoque inepte Isidorus, lib. III Origin. cap. LXX. sic dici vult, quòd *ea nauta considerantes iter suum dirigant.* Aliis placet sic dici παρὰ τὸ συνοδεύειν, quod est, *convenio*, idque quia *sidus* propriè sit *plurium stellarum conjunctio.* Nonnulli malunt deducere à σὺν, & εἰδεῖν, id est, *videre:* quòd plures stellæ simul conspiciantur. Duæ posteriores etymologiæ nituntur eo, quòd *stella* sit simplex; *sidus* autem vocetur signum ex pluribus stellis compositum, ut Aries, Andromeda, &c. Quâ ratione & apud Græcos differunt ἀστὴρ, & ἄστρον. Ac discrimen hoc apertè indicat locus iste Manilii in primo:

—— *Formas distinguere tantùm*
Contenta, & stellis distinguere sidera certis.

Sæpe tamen, nec Latini, nec Græci, id observant discrimen: quemadmodum de Latinis præter alios ostendit Josephus Castalio, cap. XI Var. Lect. Ex tot etymis simplicissimum illud, ut sit ab εἰδεῖν. Sed *S* non est à σὺν· verùm à more veterum, qui spiritum sæpe mutant in *S*, ut ab ἕπομαι, *sequor*, ab ὀρὸς, *serum*, ab ἴδ@, *sudor*, &c. Similiter igitur *sidus* ab εἶδ@, quod est *forma, species.* Sunt enim *sidera* formæ sive figuræ cœlestes è stellis. A *sidus* est *siderari. Sideratio* autem Firmico est τὸ θέμα. ut lib. IV, cap. XIII: *Hac tamen omnia, licet à malo signata fuerint talis siderationis influxu, benevolarum stellarum ut plurimum testimoniis minuuntur.* Eodemque modo & alibi idem loquitur. At Plinio, lib. XVII, cap. XXIV, *sideratio* vocatur, cùm siccitate Caniculæ (cum vulgo loquor, id Sirio tribuenti, quod est cancri) exarescunt, atque emoriuntur insitæ ac novellæ arbores, præcipuè vites, ac ficus. A Græcis vocatur ἀστροβολία vel ἀστροβολισμὸς, quasi dicas, *sideris percussio*, quidam etiam σφακελισμὸν vocant, ut scribit Theophrastus: cui & ἀστρόβλητα, *arbores siderata*, quasi dicas, *sidere percussa. Sideris* autem nomine Græci κατ' ἐξοχὴν *Caniculam* intelligunt. Per translationem quoque ab eodem Plinio, lib. XXIIX, cap. XVI, *siderationis* nomen accommodatur animantibus, qui itidem membro aut corpore universo exarescente, *siderati* ab eo appellantur. Iidem & *siderosi* dicti. Glossæ Philoxeni: *Siderosus*, ἀστροπλὴξ, σεληνιακός. Hujusmodi σφακελίζειν quoque dicuntur ab Aristotele, & Paullo Ægineta. Ex his liquet cur Martialis *sideratam* optet linguam Bacchara, qui siquid peteretur, haud intelligere se simulabat. Locus est, lib. VII, epigr. XCI, qui & etymologiam hanc confirmat:

Hoc opus est subitò fias ut sidere mutus,
Dicere ne possis, Bacchara, quid sit opus.

Similis locus, lib. XI, ep. LXXXVI:

Sidere percussa est subito tibi, Zode, lingua.

Ubi *sidere percussa* κατὰ λέξιν exprimit Græcum ἀστροβλῆτος. Lucem quoque hinc fœnerat locus Petronii in Satirico: *Nuper ventosa isthac & enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque juvenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere afflavit.* A *sidere* sunt composita *considero prasidero, desidero. Considerare* Astrologorum proprium est, ut Theologorum θεωρεῖν, quasi τὸ θεὸν ὁρᾷν. Festus: *Considerari à contemplatione siderum videtur appellari.* Item: *Desiderare, & considerare, à sideribus dici certum est. Prasiderare* est quando sidera citiùs hibernam tempestatem apportant, quam ex anni tempore rusticum vulgus collegisset. Festus: *Prasiderare dicitur, cum maturius hiberna tempestas movetur, quasi ante sideris tempus.* Græcis est προχειμάζειν ut etiam Plinius indicat, lib. XVIII, cap. XXVI. Sic *desiderare* fit ἀποχειμάζειν, *cùm sideris tempus desiit.* Unde *desiderari* dicuntur, *qua desunt.* Ab eo veteribus Christianis (ut ad Tibullum Scaligero observatum) κοινωνία sive *sacra synaxis* dicta est *desiderata:* non à *desiderio*, ut vir doctus putabat, sed quod catechumeni eam multis votis ac *desideriis* prosequerentur. Ita in vett. Glossis. *Desiderata* (male enim *desiderat* legitur,) λειτουργίας τελετή.

SIGILLARIA, dies servorum, ut indicat hoc Lucillii:

—— *Servorum festu' dies est,*
Quem planè hexametro versu non dicere possis.

Nam *sigillariorum* vocem non admittat versus hexameter. Ideo sic περιφράζει Ausonius:

Festa sigillorum nomine dicta colunt.

Sigillaria continuò erant post Saturnalia. Macrobius, lib. I, cap. X: *Saturnalia uno tantum die, id est, quartodecimo Kalendarum, solita celebrari: sed post in triduum propagata. Sigillariorum adjecta celebritas in septem dies discursum publicum & lætitiam religionis extendit.* Nomen ex eo *sigillaribus*, quòd *ultro citroque sigilla sive imagunculas, & munuscula alia, missicularent.*

SIGNINUM *opus*, quod in pavimentis olim magnopere commendabatur, fit è tusis testis additâ calce: ut ostendit Plinius, lib. XXXV, cap. XIII: *Quid non excogitavit ars? fractis enim testis utendo, sic ut firmius durent, tusis, calce addita, qua vocant signina, quo genere etiam pavimenta excogitavit.* Meminere ejus Vitruvius, lib. II, cap. IV. Columella, lib. I, cap. VI. lib. VIII, cap. XVII. atque alibi. Hodie *signino* utimur in cisternis & aquæductibus tectorio inducendis. Nomen ex eo est, quod *melioris nota essent testa apud Signinos.* Erant autem *Signini*, Italiæ populus, quorum Plinius meminit, lib. III, cap. V. unde *Signinum vinum* apud Celsum, lib. IV, cap. X. *Signina pyra* apud Juvenalem, sat. XI. atque eundem Plinium, lib. eodem cap. XV. Plura de eo Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis; Cluverius, lib. III Italiæ antiquæ; & Salmasius in Solinum, pag. CIↃCCXV.

SIGNUM, à δείκνυμι, *ostendo.* vel à σημεῖον, quod à סמן, *signavit.* Vel potiùs *signum* abjecto T fit a στιγμὴ, quod à στίζω, *pungo, signo:* Vel fuerit ab ἴχν@, *vestigium.* Sæpe enim spiritus in *S* abit. [ἱκανὸν, ab ἱκέσθαι, unde ἱκανῖται, apud Hesych. & Sigillum ab εἴκελον] A *signum* est *sigillum*, ut à *tignum tigillum.* Ex *sigilla* κατὰ συγκοπὴν factum *sigla*, de quibus diximus in *Nota.* A *signum* quoque est verbum *signare:* unde *virgo signata:* quomodo Nonius, subscribente etiam Jos. Scaligero,

gero, vocari eam putat, quæ integra est, & à viro intacta. Nempe ut metaphora sit à rebus iis, quæ tamdiu integræ ac salvæ sunt, quandiu *signum* ruptum ac imminutum non est. Verùm Scipio Gentilis, lib. I παρεργ. Juris, cap. XVI, putat potiùs indicari eam quæ gravida facta est: atque id partim quia plena, non vacua, signari soleant: partim ob illud Lucilli:

Primum Chrysidem negat signatam reddere.

Quæ verba sunt Agamemnonis, negantis se Chrysidem reddere gravidam: quippe quam attigerit nondum. *Antesignanus*, quia *ante signa* consistat. Gloss. vett. *Antesignanus*, πρόμαχος. A *signo* quoque est *insignis*, quo propriè notatur, *qui signo aliquo notatus*, ut ἐπίσημος, ἐφ' ᾧ σῆμα. Festus: *Insignes appellantur boves, qui in femine & in pede, album habent, quasi insigniti.* Sed quia quæ aliis meliora, aut deteriora sunt, signo notari solent discriminis caussâ; hinc est, quòd *insignis* accipitur vel in laudem, pro præstanti: vel in vituperationem, pro eo quod malum est. Item hinc *significare*, cui simile est *ædificare*, & *ludificare*. Sed pro *significare* etiam *significere* dicimus, ut *lucrifacere*. Legere est id verbi, L. LXV. §. I. D. ad Trebell. Ac pro *ludificare* similiter *ludifacere* dixit Plautus, Epid. Act. V. Sc. II: ut Schoppius censet, lib. I Susp. Lect. Epist. IX. A *significo* non tantùm *significatio*, sed & *significantia* dixere. Tertullianus, lib. II adversus Marcionem: *Nihil de arcanis attingam significantiis legis spiritualis.*

SILANORUM mentio fit apud Lucretium extremo lib. VI; Hyginum in Astronomico; Cornelium Celsum, lib. III, cap. XIIX: Festum in *Tullii*. Aliqua de iis habet Gyraldus dialogismo XIIX. Propriè ea vox notat *aquarum tubos*, sive *fistulas*. Nempe ab Arabico סילון, *fluxus aquæ*, quod à סיל, *fluxus*, unde & מסילן, *aquæductus*: ut observavit doctissimus, &, dum viveret, amicissimus mihi Thomas Erpenius, notis in Lex. Raphel. Hoc verum ἔτυμον. Sunt tamen, quibus videatur, ex eo dici, quod *tubi* ejusmodi erant in statuis Silvanorum circa fontes: nam *Silanus* idem quod *Silvanus*. Glossæ Philox. *Silvanus*, κρουνός. Nisi hîc legendum *Silanus*. Quomodo in Cyrilli Glossis est, Υδρίον, *lacum silanum*. Meliùs profectò. Nam *Sylvani* potiùs *sylvarum* sunt *numen*, indeque appellatio. Plinium vide, lib. XII, cap. I. Aliquibus etiam *silani* vocantur, quia fingerentur superciliis eminentibus, quales *silones* dictos indicat Varro apud Nonium. Vel potiùs, quia fingerentur *naribus repandis*, quales Latini *Silones* vocant, Festo teste, Plinio item, lib. XI, cap. XXXVII, & Glossis Philoxeni, in quibus legas, *Silo*, σιμός. Unde στενομετωπὸν *silunculus*, apud Arnobium, lib. VII. nisi *cilunculus* ibi legere malis, prout in membranis vett. exaratum. Est verò *ciluncullus* à *cilone*, quomodo vocatur, cui frons est eminentior, ac dextrâ sinistrâque velut recisa videtur. Gloss. vett. *cilones*, προκέφαλοι. Differunt verò *silus* & *silo*, (quorum utrumque in Glossis exponitur σιμὸς) quòd *silus* est *nasus sursum versus & repandus*: prout apud Nonium legendum putat Janus Guilhelmius, lib. I Verisi. cap. IX. Sanè similiter exaratum in plerisque MSS[ti] Festi sive Paulli codd. in *Silus*. Estque *silus* à σιμὸς, *M* in *L* abeunte, quomodo à *squamma* est *squaleo*. A *silus* verò est *silo*, ut à *nasus naso*, à *mentum mento*, à *dorsum dorso*. Imò & *Silenis*, ex quorundam sententia, hinc est nomen, quia, uti & *Satyris*, *simis* erant *naribus*: unde Lucretius, in IV, ait *puellas simis naribus* à stultis amatoribus dici *Silenas*, & *Satyras*. Sed etymo obstat, quod Græcè etiam dicantur σιληνοὶ & σειληνοὶ, quos & cum *Satyris* conjungit Plato. Nonnulli autem non aliter differre volunt, quàm quòd *juniores* dicantur *satyri*; ubi senuere, *Sileni* vocentur: ut Servius scribit in VI Æn. Alii majus discrimen statuunt: quia Bacchi nutricius *Silenus* sit vocatus, & *Sileni* cæteri comites Bacchi, χορὸς ἐκ σοῦ &c ἐν τῷ ληνῷ. Imò & Bacchus ipse propterea *Silenus* vocatus sit, ut ex Suida constat.

SILATUM dicitur substantivè, respiciendo vocem *vinum*: quomodo *assiratum* dicimus, eâdem voce intellectâ. Ac *assiratum* quidem est ab *assir*, id est, *sanguis*: quia *sanguine* id vinum miscebatur: ut diximus suo loco è Festo. *Silatum* verò dictum à *sili* vel *sile* herba, quæ recentioribus *siler*: non *siler montanum*, sed illud *aquaticum*, quod Græcis σίσελι, de quo Dioscorides, & in eum Mathiolus, lib. III, cap. LIII, & LIV. Festus: *Silatum antiqui pro eo, quod nunc jentaculum dicimus, appellabant, quia jejuni vinum sili conditum ante meridiem absorbebant.* Etiam σίλι legas apud Græcos: Ut σίλι κύπριον Herodoto, quod alii appellant Σέσελι κύπριον.

SILERE est à σιγᾷν, *G* converso in *L*. contra quàm fit in *magis*, μᾶλλον. Placuit hoc Nunnesio in Grammatistice. Vel potiùs *silere* factum est à sono, quem edunt, qui alium ut loqui desinat, monent: unde illud *ST* apud Comicos. Itaque Cornelius Fronto *Silere*, & *Tacere*, ita distinguebat, ut illo loquentis sermo comprimatur: hoc verò de iis utamur, qui nec loqui cœperant. Itidem à sono sunt σιγᾷν & σιωπᾷν, & Hebræum הס, *siluit*, & Belgicum *swygen*. A σιγᾷν est *Sigalion*. Ausonius:

Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet.

Consiluere, pro *conticuere*, Ennius dixit, ut ait Festus.

SILEX, ut quidem Cæsar Scaliger scribit exercit. CVII, dicitur quasi *secilex*, quia nihil aliud est, quàm lapis sectus & lectus. Sed potiùs est à χάλιξ, unde & *calx*, à quo *calculus*. Gloss. Cyr. χάλιξ, *silex*, *cæmentum*. Hesychius: Χάλικες οἱ τοῖς οἰκοδομαῖς ἐπιτιθέμενοι μικροὶ λίθοι. A χάλικες, *hilices*, hinc *silices*. Vel est *silex* à סלע, *petra*, *silex*.

SILICERNIUM variè admodum accipitur, & quia non satis constat, quæ prima ejus vocis significatio sit: hinc factum, ut variè admodum de ejus etymo veteres ipsi sentiant. Interdum *silicernium* notat *senem*, quâ in significatione & *silicernius* dicitur: putaturque esse à *silens* & *cerno*, quia brevi *silentibus*, hoc est, *umbris* sit *cernendus*: vel à *silex* & *cerno*, quia cùm sit incurvo in terram corpore, *silices platearum cernat*. Sic *silicernii* voce utitur Terent. Adelph. act. IV, sc. II:

I sanè, ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.

Quem ad locum sic inter alia Donatus: *Aut erit silicernium senex, qui jam tamque silentibus umbrisque cernendus sit: & sic est melius, quàm ut quidam Xenophonta interpretantes putant, sic nos silicernium intelligere, hoc est, silicem cernentem senem, dum incurvus est, vel strata saxo via intentus, vel sarcophagi jamjam appropinquantis sibi.* Quo in loco pro *Xenophonta* lubens legerim *geronta*: ut sententia sit, putare quosdam, Græcum γέρων propriè exponendum esse *silicernium*, quia ut illis γέρων dicatur quasi γῆν ὁρῶν, sic Latinis *silicernium* dicatur à *silicibus cernendis*. Etsi autem hoc *silicernii* etymon rejicit Donatus, (cui & Nonius Marcellus eâ in re subscribit,) id tamen amplexus Fulgentius Planciades, cùm inquit: *Silicernios dici voluerunt senes incurvos, quasi jam sepulcrorum suorum silices cernentes.* Subjicit deinde locum Cincii de Gorgia Leontino: *Qui dum jam silicernius sui finem temporis exspectaret, etsi mori non potuit, tamen infirmitatibus insultavit.* Sed Philelphus utrumque rejicit etymon, ac mavult dici à *siliceâ herniâ*, quâ plurimi senes laborant. Sic enim scribit in epistolâ quâdam: *Non à silentio & cernendo silicernium descendit, meâ quidem sententiâ, sed à silice, & herniâ. Nam decrepitos admodum senes herniam nonnullos audio pati solitos, ut de Nestore legitur, quem annos nonaginta vixisse tradunt. Duo autem sunt herniarum genera. Nam alias molles & aquosas medici vocant; & eas quidem facilè sanabiles: alias duras & carnosas, quæ nullam curationem admittunt. Hinc igitur Silicernium dictum autumo, à siliceâ scilicet, hoc est, durâ herniâ appellatum. Illud enim genus farciminis, instar vestrarum lucanicarum, istarumque crassiorum, durissimum erat: & iis simillima seniles illa carnosa hernia. Unde etiam decrepiti senes hujusmodi morbo obnoxii, Silicernia per contumeliam vocantur: ut est apud Terentium;*

I sanè, ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.

Qui verò dicunt, Silicernium idcirco ita nominatum, quoniam qui sunt admodum senes, incurvitate corporis silices cernant, ii siliceo sunt cerebro. Hactenus Philelphus, in quibus & alteram *silicernii* significationem tangit, de quâ occasione hac nunc dicam. Festus: *Verrius existimat silicernium dici, quod nos farcimen dicimus, quo fletum* (legendum, *cujus esu*, ut observavit Fruterius) *familia purgabatur: quia cujus nomine ea res instituebatur, is etiam silentium* (alii *silicernium*, alii item *silicem solum*) *cerneret.* Hæc Festus. Usus sic quoque Arnobius, cujus illud lib. VII: *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexa-*

upexabe, *isicia*, *filicernia*, *longabo? quæ sunt nomina & farciminum genera*, *hirquino alia sanguine*, *comminutis alia inculcatis pulmonibus*. Quod ad etymon, si Philelphum audimus, sic dicetur, quia *silicea* esset farciminis istius durities, haut secus ac herniæ carnosæ: sin potiùs Verrio auscultamus, sic vocabitur, quia *silentes* sive umbras cernat is, ob cujus mortem domus hoc farcimine purgari debet: sin alios sequi visum, erit nomen à *sili* herba, qui vel *sili condiatur*, vel *silaceis sit coloris*. Tertia *silicernii* significatio est, quâ accipitur pro *epulo Deorum manium*, hoc est, pro struicibus istis ciborum, quæ in rogum efferebantur unà cum cadavere cremandæ: nam edere gustareve de iis fas non erat. Vocis originem adducit his verbis Donatus, ad locum Terentii ante adductum: *Silicernium*, *est cœna quæ infertur Diis manibus*, *quod eam silentes cernant*, *id est*, *umbræ possideant: vel quod qui hæc inferant*, *cernant tantùm*, *neque degustent. Nam de his quæ libantur inferis*, *quisquis comederit aut biberit*, *funestatur*. Sed de origine dissentit Servius, ad illud v Æn.

Tandem inter pateras & levia pocula serpens,
Libavitque dapes, *rursusque innoxius imo*
Successit tumulo, &c.

Quo loco verba hæc *libavitque dapes* interpretatur, *leviter gustavit epulas*, *quæ silicernium vocatur*, *quasi silicenium*, *super silicem positum*. Hujusce feralis cœnæ meminit quoque Ovid. II Fast.

Est honor & tumulis animas placare paternas,
Parvaque in exstructas munera ferre pyras.
Parva petunt manes, *pietas pro divite grata est*
Munere: non avidos Styx habet ima Deos.
Tegula porrectis satis est velata coronis,
Et sparsæ fruges, *parvaque mica salis.*
Inque mero mollita Ceres, *violæque solutæ:*
Hæc habeat mediâ testa relicta via.
Nec majora veto, &c.

Et mox:

Nunc animæ tenues & corpora functa sepulcris
Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.

Tegulam, nec non *testam* vocat Ovidius, quod Servius nominat *silicem*, confirmatque hic locus, quod Servius ait, super *silice* escas mortuales poni consuevisse, indeque factum esse nomen *silicernii*. Quarta quoque significatio est, ut sit epulum funebre, senibus constitutum, unde discedentes tanquam se non amplius visuri alii aliis valedicebant. Nonius Marcellus: *Silicernium*, inquit, *pessimè intelligentes*, *ita posuisse Terentium putant*, *quod incurvitate silices cernat senex. Silicernium est propriè convivium funebre*, *quod senibus exhibetur. Varro Meleagris: Funus exsequiati laute.* (Palmer. leg. *cum lauso*) *ad sepulcrum antiquo more silicernium confecimus*, *id est*, *περίδειπνον* (ita emendat Jac. Cujacius Observat. l. XXI, c. XXI) *quo pransi discedentes dicimus alius alii Vale.* Hactenus Nonius. Usus hoc pacto etiam Cæcilius Obolostate apud Festum: *Credidi silicernium ejus me esse usurum.* Et Tertullianus in Apologetico, cap. XIII. *Quo differt ab epulo silicernium? à simpulo obba? ab aruspice pollinctor?* Sed de etymo dissentiunt à Servio. Volunt enim sic dici, quia *silentes*, hoc est, *citra hilaritatem*, utpote in luctu constituti, cenarent. Conveniunt autem cum Servio de posteriori parte compositi, quam utrique dicunt *cesna* pro *cena*: quomodo & *pesna* dixere veteres pro *pœna*, & *dusmosus* pro *dumosus*. Sed in *silicernium S* mutatum in *R*, quomodo priùs dixere *Valesii*, *Fusii*, *Papisii*, qui postea *Valerii*, *Furii*, *Papirii*, & *carmen* priùs fuit *casmen*, à *casno*, unde *cusmenæ* olim, quæ postea *camenæ*. Aliis magis placet *silicernium* hac significatione dici à *se*, hoc est, *sine*, & *lucere*, quasi *selucesnium*, hoc est, *ἀλυχνία*, quia in luctu non accenderent lucernas, contrà quam fiebat die natalitio. Hanc originationem respexit vetus Glossarium, in quo legitur: *Silicernium*, *περίδειπνον. λύχνους γὰρ ἅπτειν ἐν πένθει οὐ θέμις.* Alii denique deducunt à *sile* & *cesna* seu *cena*, quia *silis* in hujusmodi cenis plurimus esset usus. *Sili* herba est, quæ Græcis σέσελι vel σέσελις. Hujus semine vel radice condiebant vinum: qua de re diximus in *Silatum*. In hacce & significationum & etymorum diversitate maximè veritati consentaneam puto sententiam Servii, ut sit ex *silex*, & *cesna* pro *cena*: ac notet *cenam ad silicem*. Ad *silicem* enim fiebat epulum funebre, de quo diximus. Postea hæc appellatio tributa tum *generi farciminis*, quia hoc in convivio funebri comederent ad domum purgandam: tum *seni decrepito*, quod ejus caussâ brevi *silicernium* futurum erat, aut quasi jam dignus videretur pro quo id epulum pararetur. [vide num *silicernium* sit ex *selucernium*, i. e. *semilucernium*.]

SILIGO, Græcis etiam σιλίγνις· indeque *panis siligineus* dicitur σιλιγνίτης. Usi iis vocibus Galenus, lib. I de alimentis, & Paullus Ægineta, lib. I. Pro σιλίγνις in quibusdam libris legas σελίγνις per *E*. Sed prius magis probem. Nec tamen *siligo* à σιλίγνις factum puto. Potiùs placet Græcos eam vocem à Romanis accepisse. Sanè vocem esse exoticam, etiam Galenus agnoscit. Satis autem verisimile est, venire à שלג, *nix*. Nam est species ea tritici, quæ *nivea* ac molli *farina* præstat, pondere tamen cedit robo. Juvenal. sat. IIII

Sed tener & niveus, *mollique siligine factus*
Servatur domino.

At Isidorus facile refellitur, cùm lib. XVII, cap. III, deducit à verbo *seligo*, quia tritici species sit præcipua, maximeque selecta. Nam contrà quàm in *seligo*, prima correpta est, media producta: ut allatus Juvenalis versus ostendit.

SILIQUA dicitur tum de *involucro leguminum*, quod Græci vocant λοβὸν· tum de *fructu arboris Ceroniæ*, qui Græcis κεράτιον nominatur. Ac fructus quidem iste eo *siliqua* dicebatur, quia *figurâ siliquam referret*, quæ legumina continet. Κεράτιον itidem, hoc est, *corniculum*, vocabatur, quia *fructus esset incurvus instar cornus*. Unde Fannius, *siliquis lacertantia curvis*. Et Plinius de *arboris* illius *siliquis*, lib. XV, cap. XXIV, ait: *Digitorum hominis longitudo illis*, *& interim falcata*, *pollicari latitudine*. Ac quemadmodum fructui, ita & arbori ex eo nomen κερατία, vel κερατωνία. Nempe à κέρας, *cornu*. Κερατίων mentio est apud B. Lucam, cap. XV, ubi filius prodigus dicitur ventrem replesse ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, id est, *siliquis*, *quibus porci vescebantur*. Intelligunt *siliquas leguminum*, cùm ea λοβοὶ, nunquam autem κεράτια nominentur. Eoque rectiùs cum Salmasio intelligamus de *siliquis arboris*. Quæritur an eædem intelligantur ab Horatio, lib. I, epist. I.

——*Vivunt siliquis*, *& pane secundo.*

Et Persius, sat. III:

——*Siliquis & grandi pasta polentâ.*

Sed satius est hæc intelligere, non quidem de *siliquis leguminum*, quas λοβοὺς vocari diximus: verùm de *leguminibus ipsis*: ut phaseolis, pisis, lupinis, quibus constat vesci solere qui tenui victu gauderent. Ita *συνεκδοχικῶς* fuerit, *siliqua* pro *integro legumine*. At *involucris solis*, quæ propriè *siliquæ*, sola pecora vescebantur. Unde Plinius, lib. XVIII, cap. XII. de fabis: *Siliquæ*, *caulesque gratissimi sunt pabuli pecori.* Ubi vulgo *gratissimo* legitur: sed *gratissimi* rectè est in MS°, & antiqua Parmensi anni CIↃ CCCCLXXVI. Quod ad etymon, *siliqua* juxta Nunnesium in Grammatistice, venit à κέλυφος, hoc est, *integumentum*, *involucrum*. Nempe ut κ in Σ vertatur, quomodo & censet à κύπαρος esse *supparum*. Aliis dici putatur, quasi ξυλικὴ, ut propriè sit *lignosa vagina*, *quâ grana continentur.* Sed generatim pro *granorum folliculo* etiam eduli sumitur: ut *phaseolorum*: qua de re accuratiùs Scaliger in primum de plantis. Imò, ob *siliquarum magnitudinem*, *phaseoli* sibi speciatim vindicant nomen *siliquæ*: etiamque pro *ceratoniæ arboris fructu* capitur. Diminutivum est *silicula*, & κατὰ συγκοπὴν *silicla*. Usus Varro, lib. I de R. R. cap. XXIII: *Lupinum cùm necdum siliculam cepit.* A *siliqua* quoque Plinio *siliquari*, λοβίζειν. *Siliqua* etiam in mensuris erat, ac valebat *septimam unciæ partem*: nempe quia semen vel granum *siliquæ* arboris tantum habet ponderis. Fannius vocat *semina siliquis lacertantia curvis.* *Semina* fuisse *siliquæ arboris* ostendit, quod Græci vocant κεράτια. Itidem in mensuris erat θέρμος, seu *lupinum*, quod valebat *duas siliquas*. Africanus: Τὸ γραμμάριον θέρμους ἔχει τρεῖς, ὁ δὲ θέρμος κεράτια δύο.

SILIQUASTRUM, & *mentastrum*, quod *siliquæ* & *mentæ habeant similitudinem*. Nam *aster* terminatio est eorum, quæ similitudinem notant: unde apud Ciceronem *Antoniaster* & *Fulviaster*. *Siliquæ* autem folliculus est, quo vestiuntur legumina.

mina. Aristoteli θήκη vocatur, quia eâ includuntur ac continentur grana leguminum. Unde *siliquari* dicuntur legumina, cùm integumentum hoc amittunt.

SILURUS, σίλουρος, piscis, ex eo appellatus, quòd sæpe σείει οὐρὰν, hoc est, *movet caudam*. Meminere è Latinis, Juvenalis, Apuleius, alii.

SIMIA etsi usitatius dicatur, tamen & *simius* legitur, ut ex Afranio & Laberio probat Charisius, lib. I. Sed & usus Horatius, Martialis, Claudianus, & ex iis qui prosa scripsere, Vatinius (juxta Roberti Steph. editionem) epist. X, lib. V ad Famil. indeque Cicero format *simiolus*: quomodo Plancum Bursam vocat lib. VII epist. II ad Marium. *Simiam* quasi *mimiam* a μιμεῖσθαι, quod est, *imitari*, cùm alii dictam existimant, tum P. Victorius, initio comment. in artem poeticam Arist. Caussa est, quia *cùm homines non sint, homines tamen imitantur*, ut verbis utar Cypriani, epist. LXXIII. Quod ipsum indicat Claudianus, lib. I in Eutropium:

Humani qualis simulator simius oris.

Et Oppianus, lib. II κυνηγετ. vers. DCV.

—— κακὸν μίμημα πιθήκων.

Et hic locus Nemesii, de natura hominis, cap. II. πῶς πίθηκος ὁμοίως μιμεῖται. Atque hac de caussa recentioribus Græcis μιμοῦ vocatur, ut apud Suidam in πίθηξ, item Achmetem, cap. CXXXV. & cap. CCLXXXII aliquoties. Sed rectiùs Servius, cùm ad illud X Æneïd.

Dum tenera attondent simæ virgulta capellæ:

sic scribit: *Sima Græcum est nomen, id est, pressis naribus, unde & simias dicimus.* Quam Etymologiam etiam ponit Isidorus, lib. XII cap. II. Ibidem & aliam aliorum addit, qui dici putarunt à *similitudine humanæ rationis*, unde Ennius apud Cic.

Simia quàm similis turpissima bestia nobis.

Sed hanc nominis rationem meritò damnat Isidorus. Græcè dicitur πίθηκος sive παρὰ τὸ πιθεῖν ἡμᾶς, ut Suidas & Etymologici auctor censent; sive, ut alii malunt, παρὰ τὸ πείθεσθαι ὑφ' ἡμῶν, *quia facilè ab hominibus persuadeatur*: quod & Plutarchus confirmat, quando ait, ὁ πίθηκος μιμεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐπιχειρῶν ἁλίσκεται συγκινούμενος καὶ συνορχούμενος. *Simia tentans imitari hominem capitur simul motitans & saltans.* Hujus diminutivum πιθήκιον, *pithecium*: quo & usus Plautus, Milit. act. IV, sc. I. Ab eodem nomen *Pithecusis*, πιθηκοῦσαι, Tyrrheni maris insulis; quarum Ovidius meminit XIV Metamorph.

—— *Sterilique locatas*
Colla Pithecusas habitantum nomine dictas.

Cujus loci sententia videtur, dici eas insulas à *simiarum in illá degentium multitudine*. Aliis tamen placet, id nomen accepisse, à *copiá doliariorum*. Nam *Pithecusas* dici volunt non à πίθηκος sed πίθος, id est, *dolium*. Fundus hujus sententiæ est Plinii locus iste, lib. III, cap. VI. *Æneara* (alii *Ænearia* legunt) *à statione navium Æneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non à simiarum multitudine* (*ut aliqui existimavere,*) *sed à figlinis doliariorum.* Sed non deest, quod huic sententiæ obducam. Nam à πίθος esset *Pithusa*: at à πίθηκος, ἀναλόγως *Pithecusæ* dici possint. Præterea Strabo, lib. XIII, de *Arimis* sive *Pithecusis* agens, ait quosdam dicere, πιθήκους παρὰ τοῖς Τυρρηνοῖς ἀρίμους καλεῖσθαι, *simias à Tyrrhenis arimos vocari*: quod si verum, sine dubio, ut *Arima* ab ἄριμος, sic *Pithecusa* à πίθηκος factum erit. Nam *Arima* esse *Pithecusam*, satis superior Plinii locus indicat. Nec turbet, quod Virgilius *Inarime* dicat. Nam *Arima* dico cum Homero. Sed cùm Maro incidisset in codicem, in quo conjunctum Εἰνάριμη scriberetur: ipse librarii secutus errorem *Inarimen* nominavit. Scribi enim debebat Εἰν Ἀρίμῃ, ubi εἰν *Ionica* est præpositio. Maronem autem secuti Ovidius & alii. Vide Virgilianum indicem Erythræi.

SIMILA, quæ & *similago*, est à σεμίδαλις κατ' ἀποκοπὴν ultimæ syllabæ, & δ in λ converso, quomodo ab Ὀδυσσεὺς, quod Æolicum pro Ὀδυσσεύς, Latini dicunt *Ulysses*, & à δάκρυον, *lacryma*. Σεμίδαλις est à Punico *semid*: ut monuit Angelus Caninius in Alphabeto Hellenismi. Sanè *Arue* סמיד pro *simila* habet. Quid autem Latinis *similago* dicatur, docebit te Budæus, lib. V de asse. In vett. quibusdam libb. σεμίδαλις exponitur *siligo*: sed vitiosè, cùm *siligo* sit σίλιγνις, de quo in *Silign.*

SIMILIS ab ὁμαλὸς, *æqualis*. Sanè ut à *similis simul*, sic ab ὁμαλὸς est ὁμαλῆ, *una, simul*. Nam ὁμοῦ exponit Hesychius. Vel potiùs ab εἴκελος, *similis*: ut κ in μ abeat. Vel venit *similis* à סמל, hoc est, *simile, similitudo, simulacrum*. Veteres pro *similis*, *simulis* dicebant: unde *simulo*, de quo seorsim, item *simul*. Ἀναλόγως esset *simule*, ut à *facilis facile*. Sed pro *simule* κατ' ἀποκοπὴν dicitur *simul*: quomodo & à *facilis* pro *facilis* dixere *facul*. Festus: *Facul antiqui dicebant & faculter pro facile.* Ut verò *facul* & *faculter* pro *faciliter* (unde *difficulter*;) ita & *simul*, & *simulter*, dixere pro *similiter*. Plautus:

Exossabo eum simulter, ut murænam cocus.

At non placet, quod Nunnesio visum, ut *simul* sit ab ὁμοῦ. Ab eadem origine est *Semel*. Nam quod unâ operâ absolvitur, id *simul* & *semel* fit. A *similis* quoque est *simitu*, antiquum adverbium pro *simul*. Ut à *calo calitus*, à *radice radicitus*, ita à *similis* esset *similitus*, & κατὰ συγκοπὴν *simitus*, atque eliso *S*, *simitu*, ut ab ἔνδον *endo* vel *indu*. Plautus Amphit. Act. II, Sc. I.

Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum.

Etiam Lucilium usum esse Nonius docebit. A *similis* præter alia sunt *absimilis*, & *assimilis*: quorum illud *omnino dissimilem*, hoc *plane similem* notat. Sed librarii interdum confundunt. Ita apud Paulum Diaconum de gestis Longobardorum, lib. I, cap. V, editum est: *Apud hos est animal non satis assimile cervo.* Ubi *absimile* scribendum.

SIMPULUM in vett. Glossis exponitur κύαθος. Pleniùs Festus: *Simpulum*, inquit, *vas parvum, non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur, unde & mulieres rebus divinis deditæ simpulatrices dicuntur.* Fuisse vas fictile Appuleii loco probat Godsc. Stewechius ad IV Arnobii. Originem vocabuli adferre conatus Varro, lib. IV de L. L. *Quo vinum dabant, ut minutatim funderent, à guttis guttum appellarunt: & quo sumebant minutatim, à sumendo simpulum nominavere.* Vult igitur Varro *simpulum* quasi *sumpulum* dici à *sumendo*, hoc est, *bibendo*; quomodo & Cicero dicit *sumere meracius*. Sed de origine fallitur. Nam est ab Hebræo ספל, quod nomen est generale omnibus vasis vinariis conveniens. *M* interjectum; quomodo à *sadon* est *sindon*, à *copher camphora*, ab *abub ambubaia*. Hanc *simpuli* notationem adducit Jos. Scaliger in Conjectaneis. Sed idem in Appendice etymon hoc vocabuli, ut incertum rejicere se ait, potiusque esse deminutivum à *simpo*, id autem esse à Græco σίφων, quando utrumque sit vasculum cum tenui fistulâ vel angusto collo ad pitissandum vinum; nec alio differant, quàm quod Latini suo *simpulo* tantùm ad sacra uterentur, Græci τῷ σίφωνι ad gustandum in caupona vinum. Similiter Petrus Nunnesius in erudito Grammatistices libello. Sed socer Franciscus Junius, in notis ad Tertulliani Apologeticum cap. XIII putat potiùs ab Hebræo, quod dixi, quam Græco illo originem capere. Sanè dubitari possit, an ἀναλογίᾳ comprobari possit forma illa diminutionis, quâ à *simpo simpulum* esse ait. Deinde eadem facilitate à *sephel* deducitur *simpulum*, quâ à σίφων. A *simpulum* venit *simpulo*, qui compotationibus indulget. Succius Piscatoria: *Summates viri facti sunt simpulones ganei.* Iidem & *simpulatores* dicuntur. Isidorus in Glossis: *Simpulator, conviva: amicus sponsi assiduus cum eo in convivio.* Ab eadem origine mulieres dictæ *simpulatrices*, ut è Festi loco supra vidimus.

SIMULO est à *simulis*, quo antiqui utebantur pro *similis*, unde *simul* remansit: ut in *Similis* dictum. A *simulo* est *simulacrum*, ut à *lavo lavacrum*, ab *ambulo ambulacrum*. Ab eodem *dissimulo*. Ut differant *simulare* & *dissimulare*, ex Festo Nonioque satis notum. Ab eodem *insimulo*, quod propriè notat, *in aliquem simulatè ago*. Hinc sumitur pro *accusare aliquem falso, simulando caussæ suæ bonitatem.* Unde Festus: *Insimulare, crimen in aliquem confingere.* Denique ἁπλῶς usurpatur pro *accusare*: unde in Glossis vett. exponitur κατηγορεῖν in Onomastico προσβάλλεσθαι, hoc est, *objicere*. Similiter Donatus in Phorm. *Insimulatio, veri aut falsi criminis accusatio.* Fronto: *Qui insimulat, arguit, vel fingit. Qui simulat, probare vult quod non est.*

SIMUL-

SIMULTAS, *latens odium inter eos, qui amici esse videntur.* Gloss. Phil. *Simultates*, ἀπεχθείας, ἔχθρας, ἀντιπολιτείας. Gloss. Cyr. Δασμὸς, *simultas.* Geminum ἔτυμον ponit Festus sive Paullus: *Simultas, id est, odium, dicta ex contrario, quia minimè sint simul. Potest & à simulatione dicta existimari, quia simulate loquuntur ad invicem.* In MSS * plerisque est, *quia odientes se minime sint simul.* Et ita, credo, scripserat Paullus. Sed ἔτυμον non est assis, cùm nulla sit ἀντίφρασις. Quod si est à *simul*, potiùs ex eo sit, quia *simul odia exerceant.* Malim à *simulo*, quia *simulate* agant. Verùm in *TAS* desinentia, potiùs à nominibus veniunt; in *IO*, à verbis. Itaque malim deducere ab antiquo *simulis* pro *similis*, unde & *simulo* remansit. Ita sit *simultas* κατὰ συγκοπὴν à *simulitas* pro *similitas*: quo, Nonio teste usus Cæcilius Syracusis: *Vide*, inquit, *Demea, hominis quid fert morum similitas.* Et fortassè *simul* pro *simile* dixere, ut pro *facile*, Festo teste, dixere *facul*; qui & indè deducit *facultas.* Nec tamen ex eo appellatio, quòd *sit similitudo quadam amicitia*, sed quia *sit similitudo studiorum*, quæ *simultatem* gignere solet, quoties alter alterius vel honori, vel lucro obest, vel obesse videtur. *Simultas* igitur pro *odio* ponitur per metalepsin antecedentis. Notum illud poëtæ, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, &c.

SIMUS à Græco σιμὸς, *qui pressis est naribus*, ut exponit Servius: ac Maronis illud docet:

Dum teneræ attondent simæ virgulta capellæ.

Compositum ejus *resimus*, apud Varronem, Columellam, Plinium. Hoc Græcè sit ἀνάσιμος. A *simus* Delphini dicti *simones*, quia *simis ac pandis naribus.* Ovidius III Trist. eleg. X.

Tum neque se pandi possunt delphines in auras
Tollere.

Plinius, lib. IX, cap. VIII. *Dorsum delphinis repandum; rostrum simum: qua de caussâ nomen simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari.* Cujus loci postrema verba omnino Plinio indigna sunt. Neque enim quemquam dicturum puto, delphinos magis Latini, aut Græcanici sermonis, quàm alterius, peritos esse. At aliter Hispani vocant, nempe *romo:* aliter Galli, nempe *camus*; aliter etiam Germani, atque alii. Quare mendacii manifesti Plinium insimulare non dubitat Gomerius Pereira, in Antonianâ suâ margaritâ, pag. DLXXI. Sed hoc ut manifesto falsum, ita quod de *rostro simo* ait Plinius, verissimum est, ac hoc quoque Lucillii loco comprobatur, qui est apud Nonium in *Simat:*

Simavit taxim ad nareo, delphinus ut olim.

De delphinis etiam accipio illud ejusdem apud eumpse Grammaticum in *Pecus:*

Lascivire pecus jussit rostrique repandum.

Et hoc Nævii:

Repandi rostrum incurvi cervicum pecus.

Et illud Livii apud eundem Nonium ibidem:

Tum autem lascivum Nerei simum pecus.

Quamquam, cùm pisces omnes *rostrum* habeant *repandum*, universè etiam de piscibus accipi possit: ut in Oratoriis diximus, lib. IV, cap. XIII. Pro *simus* etiam *silus* dicebatur, ac ut à *simus simones*, ita à *silus silones* dixere, qui naribus essent *simis.* Vide quæ de hoc dicimus in *Silani.* A *simus* dici *simare*, satis indicat allatus superiùs Lucillii locus, ubi *simavit*, Nonio interprete est, *depressit.* At cave *simo* legas cum nonnullis: quos vitiosi codices decepere.

SINAPI, σίναπι. Id Zoilus apud Athenæum, lib. IX. & Etymologici magni auctor, sic dici ajunt παρὰ τὸ σίνεσθαι τοὺς ὦπας, *quod oculis noceat*, unde Columella, lib. X.

Seque lacessenti fletum factura sinapis.

Σίνειν à σίω, quod est, *odisse, obesse.* A σίνειν quoque est σίνις, *homo noxius*; apium nomen latronis ejus, qui aliter πιτυοκάμπτης vocatus, quòd viatores pinus ramis in terram à se flexis alligaret, atque ita eos ramis sursum redeuntibus distraheret. Nec minùs accommodatum *Sinonis* nomen, quomodo dictus, qui perjuriis suis, Trojanis, ut equum in arcem reciperent, persuasit, quæ res fatalem Trojanis perniciem attulit.

SINCERUS [σύγκηρον.] est à *cera*, ut docet Donatus ad Eun. Act. I, Sc. II. *Sincerum, purum, sine fuco, & simplex, ut mel sine cerâ.* Reprehendit hanc sententiam Valla, lib. VI, cap. XXXVII. Negat autem præverbium *sine* ingredi compositionem. Præterea *syncerum* scribendum ait per *Y.* Hinc colligit *syncerum* omnino esse à σὺν, & κηρὸς, ut propriè *syncerum sit mel cum cerâ.* Addit Ascensius *sincerum* legi pro puro, quasi *sine carie.* Sed sunt hæc tricæ Tellenæ. Nam quod ait Valla, *sine* nunquam admittere compositionem, id vel vocabulo *simplex* refellitur, quod ex *sine* & *plico* conflari, manifestum est. Quod adjicit, vulgò primam ejus vocis per *Y* scribi, id verò, quàm rectè fiat, dispiciendum fuit. Sanè per *I* in vett. libb. ac Virgilio Carpensi, exaratum reperiri, testatur Aldus in Orthographiâ. Denique quod ait, *sincerum* propriè esse *mel cum cerâ*, id naturæ vocis, ac usui bonorum omnium Scriptorum, planè repugnat. At Ascensius ne dignus quidem, cujus ratio hic habeatur.

SINCIPUT non quasi *sine capite*, ut aliqui prodidere. Nec, ut alii, quasi *sincerum caput*, sed quasi *semi caput*, ut inter alios auctor est Velius Longus de Orthographia. Nempe quia eo *dimidium capitis* significatur. unde Gloss. Phil. *Sinciput*, ἡμικεφάλιον. Et Gloss. Cyr. Ἡμίκρανον, ἡμικέφαλον, *sinciput.* Græcis βρέγμα vocatur, vel βρεχμὸς, nempe, ut ad Il. ε scribit Eustathius, ἀπὸ τοῦ βρέχειν, hoc est, *humectare, madefacere*, eò quòd hæc pars humida sit infantibus. *Occiput* verò conflatum est ex *ob* & *caput*, quia ea pars *sincipiti opponitur.* Nam hanc esse vim præverbii *OB*, paret ex *obvio, obverto*, & ipso *opponendi* verbo. Græcis Ἰνίον dicitur, διὰ τὸ ἰνῶδες καὶ νευρῶδες εἶναι, *quod fibrosum sit & nervosum.* Nam ἴς, ἰνὸς, *fibra.*

SINDON, σινδὼν, si Lazaro Baifio, libro de re Vestiaria, credimus, ita dicta est à *Sidone*, quæ *sindone nobilis:* uti & *Tyrus*, itidem Phœniciæ civitas, unde & *Tyriam sindonem* Martialis vocat. Sed etsi verum est è Phœnicia in Græciam advehi solere: tamen & alibi fiebat: unde Proverb. XXXI, XXIV. Σινδόνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο, *sindonem fecit, & vendidit.* Ac Casaubonus, Exercitat. XVI ad annales Baronii eo refellit, quòd *lintei hoc genus* per ס scribatur; putà סדין: at per צ *urbs Sidon*, צידן. Assentio igitur Biblhandro, Indice verborum in Marcum: ubi notavit venire à סדין, quod est *linteum:* unde nostrum *syde*, & quod propiùs ad Hebræum accedit, *satijn.*

SINE præpositio, à *sino*, ut *pone* à *pono.* Ita Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. CLV.

SINGULTUS Perotto videtur esse à *gula.* Mallem dixisset quasi *sonus gulæ.* Sed potiùs est à *singulus*, quia *singulatim* ac per aliquod intervallum fiat. Hinc *singultim, singultio* & *singulto.*

SINGULUS [ab ἴα, ἴγα. unde ἴγλια, εἷς. Hesych.] Papias dici ait, quasi *seangulus*, quia quæ sunt unica, ea sint *se*, hoc est, *sine angulo*, id est, angulum constituere non possint. Sed tales etymologiæ dignæ auritis Midis. Neque placet esse à *semel* & *unus* vel *ullus*, quamquam *singulum* sit *semel unum:* unde Varro, lib. I περὶ πατρός· *Tum vero doces historiam necessariam, semel unum singulum esse.* Et Octogesi sive περὶ νομισμάτων· *Hoc erat incommodi, quòd nesciebamus, semel unum singulum esse.* Citat utrumque locum Nonius in *singulum.* Vera autem ἐτυμολογία est ab Hebræo סגלה, id est, *peculium, peculiare, singulare.* Imò ut *singulare*, quòd à *singulus* esse liquet, Latinis non tantùm id notat, quod *proprium ac peculiare* est, sed etiam quod *eximium* est, ita & Hebræa vox utroque modo sumitur, secundùm R. David. A *singulis sigla* dicta, si Cujacium audimus, quia essent *singulares literæ, vocem integram significantes.* Sed eam sententiam refellimus in voce *Nota*, ubi de *Notariis.* A singulis quoque est *singulatim:* pro quo & dicimus *sigillatim*, nec enim cum nonnullis damnare id ausim: cùm & libris antiquis sit subnixum, & ut à *signum* est *sigillum*, ita nihil prohibeat, à *singulatim* dici *sigillatim.* Opponuntur autem *sigillatim* & *cunctim.* Appuleius, lib. de Deo Socratis: *Sigillatim mortales, cunctim tamen universo genere perpetui.* Appuleii imitator Sidonius, lib. VIII epist. *Qui non sensim singulatimque, sed tumultuatim petitus & cunctim.* *Singulatores* dicti, quòd *uterentur equis singularibus*, qui Græcis κέλητες dicuntur. Gloss. Philox. *singulator*, ἱππαστὴς κέλης. Gloss. aliæ: *Singulator*, μονοκάβαλλος. Huic opponitur *desultor*, ζεύξιππος μεταβάτης, *cui equi bini, quorum de uno desiliebat in alterum.*

SINI-

SINISTER prius fuit *sinisterus*, ut *dexter dexterus*, ac ut *dexterus* è δεξιὸς, ita *sinisterus* factum ab ἀριστερός. Hanc ἐτυμολογίαν adducit & Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, item Nunnesius in Grammatistice. Neque mira videri debet ejusmodi primæ syllabæ mutatio. Et melior sane est, quàm illa Festi, qui *sinistras aves*, & *sinistrum auspicium*, sic dici ait, quia *sinat fieri*. Ad cujus probationem idem subjicit illud Varronis è quincto Epistolicarum quæstionum: *A deorum sede cum in meridiem spectes, ad sinistram sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes.* [*Hinc*] *factum arbitror, ut sinistra meliora auspicia, quam dextra esse existimentur. Idem fere sentiunt Sinnius Capito & Cincius.* Hæc Festus. Eandem ἐτυμολογίαν probat & Angelus Decembrius, lib. IV de politia literaria, parte sive cap. XLVIII.

SINO aliqui conjectant esse ab ἐῶ. Sed potiùs est ab Hebræo הניח, quod Exod. XXXII, 2. & Esth. III, 9. ἐᾷν vertitur à LXX. Vel sit ab σινίον, quod idem notat. Nempe ut ab σίνη, vel σινὴ est *sica*, & ab ἀριστερὸς, *sinister*, sic ab σινῶ, *sino*. *Desinare* pro *desinere* dictum antiquè, teste Festo. Sed corruptè *desivare* ediderunt.

SINOPIS, σινωπὶς vel σινώπη, Plinio teste, sic dicebatur à *Sinope*, urbe Ponti, unde & γῆ Ποντικὴ, *terra Pontica*, item *rubrica Pontica* dicebatur. Sed generatim pro *rubrica* sumebatur, ut *magnes* propriè, qui ex *Magnesia*: sed generatim sic vocatus *lapis*, *qui ferrum trahit.* Hesych. Μίλτος· εἶδος ἐρυθρὸν Σινωπικός.

SINUS de *mari* dicitur μεταφορικῶς, quia ut in homine *sinus* est, quod brachiis comprehenditur, ita & in mari *sinus* est maris pars quasi brachiis terræ interjecta. Græcis est κόλπος, unde Itali *golvo* dicunt pro κόλπῳ. Est & *sinus* vasis genus: verùm tum & priorem producit, ut ex Maronis Eclogis notum est, & secundæ est inclinationis, cùm apud Plautum Curcul. in ablativo legamus *sino*. Quodque ad originem attinet, putatur sic dici, quia *sinuosum* atque amplum. Varro, in IV de L. L. *Sinum à sinu, quod sinum majorem cavationem, quàm pocula, habeat.* Verisimiliùs autem Turnebus, & alii qui sic dici ajunt à δῖνος, quo *vortex* significatur. Nam magna est inter *D* & *S* affinitas: ut in ἴσμεν ἴδμεν, ὀσμὴ ὀδμή. Unum tamen scrupulum injicit, quòd *sinum* non videtur fuisse figuræ turbinatæ, uti δῖνος. Quare fortè *sino* nomen à δινέω, *verso*, *gyro*: quia in eo lac δινεῖται, hoc est, *circumagitur*. Sanè juvat illud Isidori in Glossis: *Sinum vas, in quo butyrum conficitur.* [forsan ab ἰγνύς. à *cavitate* & *sinu poplitis*.] A *sinu* hominis est *insinuo*: quo propriè usus Appuleius, lib. IX, cùm ait *manus insinuatas*: id est, in *sinu* conditas. Quod hominum est otiosorum.

SIPHO, σίφων, à sono, quem *siphone* extracto liquida edunt. Vel potiùs à זף, *manavit*, *fluxit*. Nihil enim aliud est, quam *canalis*, *per quem fluit aqua*, *vel aliud*.

SIPHRA, quo in Arithmetica vulgò utuntur, ab Arabibus ad nos venit. Estque ab Hebræo ספר, *numeravit*.

SIREMPS, Festo teste, conflatum est ex tribus istis, *similis re ipsa.* Idem Festus Catonem eo usum docet. Ita, *siremps jus lexque* legimus in antiquis inscript. Vide pag. edit. Gruter. IↃVIII. IↃCXXVIII. IↃCXXIX. Carisius tantùm in recto & auferendi casu inveniri putabat: sed dixit Plautus Amphitr. Prol.

Sirempse legem jussit esse Jupiter.

prout Scaliger emendat ad Festum. Ubi & Frontino, Valerio Probo & Senecæ hanc vocem restituit. Nec tamen in loco Plauti improbem: *Sirempse in lege*, prout Lipsius legit lib. I Antiq. Lect. cap. I. Vel *Sirempse lege*, ut legit Fruterius, lib. II, cap. III.

SIRENES in insectis quid sint, docet hic Plinii locus, lib. XI, cap. XVI: *Cætera* (apium) *turba cum formam capere cœpit, nymphæ vocantur: ut fuci, sirenes aut cephenes.* Sententia est, ut *nymphæ* sunt *apum*, ita *sirenes* sive *cephenes* sunt *fucorum*. Nam, *vocantur* ἀπὸ κοινοῦ post *fuci* supplendum. Quare nihil mutatione istà quorundam opus, qui legere jubent, *Ut fuci, quos cephenas vocant, Seirenas.* Quod Dalecampio videbatur. Idem *Sirenas* dici ait, ἀπὸ τοῦ σειροῦσθαι, quod intra membranam *contracti* & curvati jaceant. Est de his insectis proverbialis versus apud Zenobium, Suidam, & Apostolium:

Σειρῆνα μὲν φίλον αἰγιάλεις, ξεῖνον δὲ μέλισσα·
Hospitem apis, verum siren prædicit amicum.

Cùm homines, prout animum habent adfectum, aliter atque aliter ominantur. *Sirenes* etiam dicebantur *tria marina monstra*, quorum unumquodque (ut Horatii utar verbis)

——turpiter atrum
Desinit in piscem mulier formosa superne.

De his multa Lævinus Torrentius, in epist. II, lib. I Horat. Nos de etymo videbimus. Hoc quidam deducunt ἀπὸ τοῦ σύρειν, quòd delenifico cantu attraherent navigantes. Unde & *Syrenes per Y*, scribere malunt. Ac similiter, quia *Sirentum*, Campaniæ oppidum, à *Sirenibus* nomen creditur accepisse, eo *Syrentum* scribunt, ac *Syrentinus* pro *Sirentinus*. Quam opinionem meritò damnat L. Joannes Scoppa lib. I. Collect. cap. XXX. Nam Græcè dicuntur Σειρῆνες. EI autem mutatur in *I* longum. Censet verò Scoppa Σειρῆνα dici ab εἴρω, quod est, *necto*. Eadem puto mente quâ alii deducunt ἀπὸ τῆς σειρᾶς, quod est *catena* aut *vinculum*. Nempe quia cantu suo advenas devinciant ac ligent. Alii malunt esse à σείω, quod κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν τὰ ἀκρόδρυα σειόντων significat quoque συκοφαντεῖν, Hesychio teste. Sed nullis istorum subscribo. Nihil enim dubito, quin sit ab Hebræo שיר, id est, *canticum*, quod à שר, *cecinit*. Unde fortè & σῦριγξ, *fistula pastoritia*. Nisi malis hoc à שרק, *sibilare*. Utrumque etymon ostendit propriè dici de *calamo*, vel *stridenti stipulâ*, ut Maro vocat: eoque nonnisi ob similitudinem transferri ad *canaliculos*: quod Vitruvius indicat, lib. X, cap. V. Etsi ibi corruptè *strix* legatur pro *syrinx*: ut jam olim observatum Turnebo.

SIRIUS, σείριος, *stella in ore Caniculæ*, ut ait Servius. Hephæstioni Thebæo omnibusque Ægyptiis Σῶθις dicitur. Sæpe *Sirius* pro *toto sidere canicula* à Græcis accipitur: interdum etiam Latinis, ut apud Firmicum videmus. Ponitur quoque pro *sole ipso*: quomodo usurpat Lycophron in Cassandra, imò & Maro, IV G.

Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos,
Ardebat cælo.

Imò Ibycus Rheginus quævis astra σείρια nominavit. Hesychius: Σείριος, ὁ Ἀρχίλοχος τὸν ἥλιον, ὁ δὲ Ἴβυκος πάντα τὰ ἄστρα. Ob hanc vocis ambiguitatem Sophocles ἐπιθετικῶς dixit, Σειρίῳ κυνὸς δίκην. Putant esse à σειριάω, quod interpretantur, λάμπειν, ἀστράπτειν. Sed σειριᾶν potiùs est à σείριος. Notat enim *solis siderumque instar lucere*. Dicitur & σειριᾶν de iis, qui morbo laborant, quem σειρίασιν Græci nominant. Usus eo vocabulo etiam Plinius, lib. XXII, cap. XXI: *Infantium*, inquit, *destillationibus, quod siriasin vocant.* Et lib. XXX, cap. XV: *Adustio infantium, quæ vocatur siriasis.* Alexandro in Problematis καῦμα dicitur. Est morbus ex inflammatione membranarum cerebri cum corporis totius siccitate: qualem vehemens solis æstus tempore solstitii, aut diebus canicularibus, solet adferre, imprimis pueris. Quem fortasse *solstitialem morbum* Plautus vocat, Trinummo, Act. II, Sc. IV. Aëtio tamen placet, *Siriasin* dici, non à *Sirio astro*, sed à σιρὸς, quod *scrobem* sive *foveam* notat. Nempe quia cerebri ac tunicarum ejus inflammationem sequatur sincipitis & oculorum cavitas. Quod ex Aëtio etiam tradit Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis. Quòd verò *canicula*, *stellave alia*, aut *Sol ipse*, *Sirius* dicitur, id est à Græco σείρω, hoc est, *exsicco*: unde & *Sol* σεὶρ dicitur, teste Suida: nisi malis κατὰ μετάθεσιν esse ab חרס, id est, *Sol*. Σείρω verò (uti & ζέω) est ab Hebræo זוד, hoc est, *efferbuit*, *tumuit*. Hæc sanè magis placent, quàm ut dicatur σείριος, quasi ζείριος, ἀπὸ τοῦ ζέειν, vel ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, quia *diebus canicularibus hient canes præ æstu*, vel ἀπὸ τοῦ σείεσθαι, quod *scintillet & tremulo motu feratur.* Quæ etyma à nonnullis adferri video.

SIRPARE est *alligare*, ut interpretatur Varro, lib. IV de L. L. qui hoc pacto dici ait *dolia sirpata*, cùm alligata. Est autem *sirpo* ab εἴρω, *necto*, *ligo*. Inseritur *p*, ut à σκῖρος, *scrupus*; à τέμενος, *templum*. Vel est *sirpare* à *sirpus*, *sirpus* à ῥίψ κατὰ μετάθεσιν Æolibus & Latinis usitatam. Ῥῖπες enim & ῥίπος sunt πλέγματα. Hesych. Ῥῖπες, ψιάθοις, πλέγμασιν ἐκ καλάμων. Item: ῥίψ, ἔδαφος πρὸς κοίτην. Ubi signat *tegetem è vimine plexum.* At *sirpus* à *sirpando* Varro eodem libro dici ait *sirpicula*. Quod est *canistri genus*, sive *cophinus è vimine contextus.* Malim tamen dicere, *sirpicula* esse ὑποκοριστικὸν à *sirpea*: hoc esse à *sirpus*, quod est σχοῖνος, unde tegetes fiunt, ut

ait

ait Festus, & μετωνυμικῶς τὸ πεπλεγμένον at *sirpus* à *sirpare*, hoc est, πλέκειν, quia *sirpus* utilis sit ad *sirpandum*, hoc est, *ligandum*. Vel à ῥιπὸς, quod πλέγμα notat, ut ex Hesychio jam vidimus. *Sirpea* est apud Catonem semel iterumque. Item ac Ovidium, cujus hoc vi Fast.

—— In plaustro sirpea lata fuit.

Sirpicula nunc falcis genus est, & dicitur à *sarpo*, id est, *puto*, *amputo*: qua de re diximus in *Sarmentum*: nunc autem significat πλέγμα, estque diminutivum à *Sirpea*. Sic usus est Plautus, Capt. Act. iv, Sc. ii:

En ego ora verberabo sirpiculis piscariis.

Et Propertius, lib. iv:

Pastorem ad baculum possem curare, vel idem
Sirpiculis medio pulvere ferre rosam.

Sed neutro ex loco cognosci potest, *sirpicula*, an *sirpiculum*, dici oporteat. Utrumque autem rectum est. Prius est apud Varronem, iv de L. L. ac Lucilii quoque est:

Tintinnabulum abest hinc, sirpiculaque olerorum.

Posterius usurpat Columella, lib. x:

Et vos agrestes, duro qui pollice molles
Demetitis flores, cano jam vimine textum
Sirpiculum ferrugineis cumulate hyacinthis.

Μεταφορικῶς *sirpus* ponitur pro *ænigmate*, sive quia *sirpus* etiam est πλέγμα, quod nodis est implicatum: sive quia ut pisces *sirpeis* nassis, sic homines capiuntur *ænigmatis*. Diximus hac de re abundè in voce *Gryphus*: item in *sirpare*. Qui *sirpus* deducunt à σύρω, hoc est, *traho*, quia pisces nassis attrahantur: hi aliquid dicerent, si propriè *nassam* notaret; nunc metonymicos sic accipitur, quòd nassa è *sirpis* fiat: unde *piscatorios sirpos* Plautus dixit, ut antè vidimus.

SIRPE vel *syrpe* (sed prius malim) est à Græco σίλφι vel σίλφιον, quod idem notat. Σιλφι fortè à שרף, id Arabicè *nobilem esse*, nempe ob ejus virgulti præstantiam. Nisi non tam attendère *virgultum*, quàm *succum*, ut sit ab Arabico שרב, *sorbere*. Sed *succus* propriè *laserpitium*, quasi *lac sirpitium*. Nam propriè est ὀπὸς σιλφίου, *succus è radice silphii expressus*: quomodo usurpat Cato lib. iii Orig. *Laserpitium*, inquit, *pro pulmentario habet*. Item Plautus Rudente, Act. iii, Sc. ii:

—— Si speras tibi
Hoc anno multum futurum sirpe & laserpitium.

At Plinius pro *ipsa silphii planta* accipit, cùm lib. xviii cap. iii scribit: *Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum laserpitium, quod Græci silphion vocant, in Cyrenaicâ provinciâ repertum: cujus succum vocant Laser.* Censet Isidorus prius dictum fuisse *lactir*, quia sit *succus lactis modo profluens*: posteaex *lactir* factum esse *laser*. Sed planè *laser* truncatâ voce dixere pro *laserpitium*: hoc conflatur ex *lac serpitium*. Hanc ejus vocis, uti & *laserpitii*, ἐτυμολογίαν confirmat Solinus, cap. xxx: *Apud Cyrenenses præterea Sirpe gignitur odoratis radicibus, virgulto herbido magis quàm arbusto: cujus è culmo exsudat æstatis tempore pingue roscidum: idque pascentium hircorum inhæret barbulis, ubi eum arefactum inolevit, guttis stiriatis legitur ad usum mensarum, vel medelæ magis. Dictum est primum lac sirpicum, quoniam manat in modum lacteum: deinde usu derivante laser nominatum.* Pro *laser* posteriores etiam *lasar* dixere. Quomodo apud Apicium legas *lasaris radices* pro *laseris* sive *silphii*. Indeque apud eundem *lasaratus hædus*, & *lasaratus porcellus*, σιλφιωτὸς, id est, *cujus carnes essent conditæ lasare*. Vide de *silphio*, & *laserpitio*, Hermolaum Barbarum in Glossis Plinianis: item Ivonem Villiomarum sive Scaligerum adversus Titium, lib. viii, cap. xxii, ac imprimis Claud. Salmasium, in exercitationibus Plinianis ad Solinum.

SIRUPUS sive *syrupus*, Actuario est σιραίον. Juxta Calepinum est à σύρω, *traho*. Sed ineptè. Meliùs censet Becmanus ita dici quasi συρίας ὀπὸς· *succus, quo Syri impensè delectarentur*. Sed maximè placet, ab Oriente vocem petitam esse: sive sit à Syriaco *sareb* conversâ mediâ in tenuem, quæ Angeli Caninii sententia est; sive, ut Simon Januensis in clave sanationis indicat, ab Arabico שראב, *sirab*, quod est *potio medica*, à שרב, *bibere*, *lambere*.

SIS pro *si vis*. Particula est Comicis familiaris, ac Ciceroni quoque & aliis usurpata ad imperium leniendum. Nam, ut ait Donatus in Eun. Act. iv, Sc. vii: *Quia imperativa verba sunt contumeliosa, addebant veteres SIS, quod significat, si vis.* Nec tantùm imperativis additur, sed interdum etiam ἁπλῶς usurpatur. Plautus Asin. Act. iii, Sc. iii:

Quæso hercle, Libane, sis herum tuis factis sospitari,
Da mi istas viginti minas. Vides me amantem egere.

Frustra est Lambinus, qui pro *sis* legit *sine*. Nam si cum Grutero, post *sospitari* inducta τελείᾳ στιγμῇ, comma ponatur, ac *sis* accipiamus pro *si vis*, plana est omnino sententia. Simile est *sodes*, hoc est, *si audes*, ut scribit Donatus in Hec. Act. v, Sc. i. Idem Donatus in And. Act. i, Sc. i. in illud, *Dic, sodes. Dic*, inquit, *imperativum est: ideo temperavit injuriam blandimento, sodes. Est autem, si audes.* Pro eo & *si audes* integrè dixit Plautus, ut observat vetus Persii interpres. Tum interpretis ejusce, tum Plauti ipsius locum de hoc emendamus cap. pen. librorum de Analogia. Nec aliena est hæc poscendi ratio. Nam similis est Belgico isti, *Heb ghy het hart, soo schenckt my dit*. Quod Latinè sit, *si audes, largire*. Quasi dicas, *si tantum ab animo tuo impetrare possis*. Idem judicium esto de *sultis*, quod similiter imperativum lenit. Festus: *Sultis si vultis significat, composito vocabulo, itaut alia sunt, sodes si audes, sis si vis, illico e loco, scilicet scire licet, ilicet ire licet, equidem ego quidem.* Ita enim is locus legendus videtur. Idem varia antiquorum loca adducit Ennius:

Pandite sultis genas & corde relinquite somnum.

M. Cato pro L. Cæletio: *Audite, sultis, milites, siquis vestrum in bello superfuerit, siquis non invenerit pecuniam, egebit.* Plautus Frivolariâ:

Sequimini me hac sultis legiones omnes laverna.

Sed & aliquoties usus idem Comicus, in iis quæ supersunt.

SISARA, sive *sysara*, quam vocem haut alibi me legere memini, in Glossis Latino-Græcis exponitur πρόβατον μεῖζον ἐνιαυτοῦ. Omnino autem est à Græcis. Nam σισύρος, σύν: unde Aristophani sæpius σισύρα, quod Scholiastes ejus ἐν Ἐκκλησιαζ. semel iterumque exponit μαλλωτή. Estque à σισύρος τίτυρος, ut à σὺ Doricum τύ. Ut fortassè immeritò reprehendant Servium, quod *tityrum* exponat *sectarium vervecem*. Sanè Theocriti quoque Scholiastes τίτυρον interpretatur κριόν. Sic enim legi debere, non κύριον, evidens est: & jamdiu à Scaligero observatum: quem vide in Varronem de R. R. lib. iii, cap. xvi. Alii tamen *tityrum* potiùs *capellam* interpretantur. Et favet huic sententiæ, quod apud eundem Aristophanis Scholiastem in Aves legere est: σισύρα ἐστὶ ἐξ αἰγείων δερμάτων ἔχον ἔπι τὰς τρίχας ἐνίπατρον. Præterea ab Hesychio τίτυρος exponitur σάτυρος. At *Satyri* sunt *capripedes*, ut à poëtis vocantur. Videtur & ad alia animantia translatum. Nam Hesychio non solùm est σάτυρος καὶ κάλλιμος, sed etiam ὄρνις & Theocriti Scholiastes *simiarum genus* ita dici auctor est.

SISTO esse à *sto* factum, nec aliud esse, quàm *stare facio*, scribit Angelus Decembrius, lib. iv de politiâ literariâ, parte xliix. Sed de etymologia fallitur. Nam est ab ἱστῶ sive ἵστημι, ut à στάω, στῶ, *sto*. A *sisto* transitivo est intransitivum *exsisto*, quod est *orior, atque emergo*. Item *consisto*: unde *consistorium*. Tertullianus de resurrect. carn. cap. xx: *Terram, in qua homines consistimus, consistorium vocari.* Sed speciatim ita dicebatur *locus, ubi de rebus civilibus, aut sacris, consultari solet.* Sic usus Ammianus, in xv, & xx. Idem & *Consistorianos* in xv vocat eos, *qui in consistorio convenirent.* Ac Græci posterioris ævi similiter κονσιστώριον, & κονσιστωριανοὶ dixere. A *consisto* quoque est *constituo*, ubi consistitur. Gellius, lib. xvi, cap. v.

SISTRUM, σεῖστρον, ἀπὸ τοῦ σείειν, quod est, *quatere*: unde apud Suidam in hac voce adfertur, Σεῖστρον Ἀσπονικόν. Et apud Martialem est:

Hæc quatiat tenerâ garrula sistra manu.

Erat Isiacorum insigne, ut *cymbalum* sacerdotum matris Deæ. Juvenalis:

Isis & irato feriat mea lumina sistro.

Isis facile credo esse ab אשה, hoc est, *mulier*. Sed pro certo asseverare non ausim, ejus cultum cepisse originem ex eo, quòd Ægypti ab Israelitis audissent virginem fore θεοτόκον· quæ conjectura est Casparis Peuceri de divinat. Extispicum.

SITAR-

SITARCIA, σιταρκία, *annona sufficientia*, à σῖτος, *frumentum*, & ἀρκεῖν, *sufficere*. Usus è Latinis Appuleius, lib. II Met. Σῖτος à שׂטו, *sustentavit*, *pavit*. A σῖτος *Ceres* Syracusis dicta Σιτώ, teste Athenæo.

SITICINES Agellio ex M. Catone, lib. XX, cap. II. quia *canant apud sitos*: ubi *situs* vox sumitur, ut in illo, *Hic est ille situs*, apud Cic. in II de Legg. & libb. de Rep. Et illo Ennii de Scipione Africano:

Hic est ille situs, cui nemo civi' neque hostis
Quivit pro factis reddere opera pretium.

Ad quæ verba plura de hoc Hieronymus Columna, suis in Ennium notis.

SITIS, & *sitio*, à שׁתה, *bibit*: vel per μετάθεσιν à δίψος, *sitis*. Verisimiliora hæc, quàm ut sit à σῖτος, quod est *frumentum*, *panis*, vel *quivis cibus*. Quia nempe ubi edimus, sitimus: ut parùm ὀρθῶς Cæsar Scaliger conjectabat, cap. XXVI de caussis L. L. [*Sitire à situ. Situs agrorum est αὐχμός. inde sitire agri dicuntur.*]

SITTYBUS, planè Græcum est σίττυβος. Restituenda hæc vox Ciceroni, epist. IV, lib. IV. ad Att. *Etiam vellem mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur, glutinatoribus ad cætera administris; iisque imperes, ut sumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, σιττύβας appellatis.* Sed pro σιττύβας in vulgatis est συλλάβους. Emendationem hanc, quam ad oram codicis nunc mei Josephus Scaliger adnotarat, confirmat quod epist. sequenti legere est: *Bibliothecam mihi suam pinxerunt constrictione* (ita legendum, non *constructione*) *& sittybis*. Tum hoc epist. VIII ejusdem libri: *Nihil venustius, quàm illa tua pegmata, postquam mi sittybis libros illustrarunt.*

SITULA, vas quo aquam hauriebant ad sitim restinguendam: unde & nomen teste Isidoro, lib. XX, cap. VI. Vel eapse de caussa sit ab Hebræo Chaldæoque שׁתה, hoc est, *bibit*. Unde & *sitis* nomen accepit. Ejusdem originis est *situlus*, vas item aquarium: nisi Cato, Vitruvius, Paullus JC. Gloss. Cyrilli, Κάδος, *situla*, *situlus*. Καδίον, *sitella*, *sitellum*. Atque hinc liquet simul, à *situla* esse diminutivum *sitella*. Apud Pomponium tamen Sabinum legas: *Situs, ut ait Apronianus, cujus diminutivum sitella.* Sed hoc ἔτυμον nihil refellere opus.

SITUS nunc adjectivum est, nunc substantivum. Utrumque à *sino*. Nam unumquodque ibi situm est, hoc est, positum, ubi illud sivimus, hoc est liquimus. Inde *siti* pro *mortuis*, à qua notione *siticines* dicuntur: Quia autem res sitæ ac relictæ negliguntur, neglectæque humore & sordibus obducuntur: indè fit, ut *situs* accipiatur pro lanugine illa, quâ res relictæ, imprimis in loco humido & sordido, obduci solent.

S M

SMARAGDUS, Græcè σμάραγδος & μάραγδος sine σ, quo Menander utitur apud Athen. lib. III. Nempe ut dicitur σμαραγέω, & μαραγέω, *luceo*, *splendeo*: ab illo est σμάραγδος, ab hoc μάραγδος. Nam Ovidius:

In solio Phœbus claris lucente smaragdis.

Ac Plinius eos *radiantes* vocat: Statii est, *Florentes igne smaragdi*. Aliquis existimet σμάραγδος esse ab Arabico זמרד, quod idem notat. Sed contrà vocem eam Arabes accepere à Græcis.

SMARIS, σμαρὶς, quæ & μαρὶς Athenæo, *piscis marinus*, à μαίρω, *luceo*: nempe ob colorem candidum. Nam eadem est ac *mæna candida*. Σ præmissum, quomodo dicitur μικρὸς & σμικρὸς, μαραγέω & σμαραγέω, μάραγδος & σμάραγδος, ut jam vidimus.

SMEGMA, σμῆγμα, à σμήχω, *abstergo*, *detergo*. Utitur Plinius, apud quem & legas *smegmaticus*, quod inde deductum. Erat *smegma*, massa ex variis confecta odoramentis, quâ manus soliti abstergere. Idem fiebat medullâ panis, quam *magdaliam* sive *apomagdaliam* vocabant. Vide Fulvium Urs. append. de Triclinio.

S O

SOBRIUS videri possit corruptum esse à σώφρων· quæ Nunnesii sententia fuit. Sed non dubitandum, quin *sobrius*, & *ebrius*, ejusdem sint originis: nempe à *bria*, quâ voce non quidem *mensura* intelligitur, ut *sobrius* dicatur, quia *sine mensura bibat*, quomodo Catholicon exponit: sed *poculi genus*: ut ostensum nobis in voce *Ebrius*. Vide quæ ibi diximus. Verbo *sobriefacio*, pro *sobrium facio*, usus Appuleius in VIII: *Nec isto sermone sobriefactus Thrasyllus.*

SOCCUS quasi *saccus*, juxta Catholicon, atque adeo Isidorum etiam: apud quem vulgo quidem legas, in fine lib. XIX, cap. ult. *Socci, quod soccum habeant, in quo pars plantæ injicitur.* Sed *saccum* clarè exaratum in MS° meo. Unde & corrigendus Papias, apud quem *succus* pro *saccus* legas. Nec tamen hoc verum etymum putamus: sed est *soccus* à סכך, *texit*, *operuit*, ut diximus in *Sagum*. Nempe quia fit *pedum tegumentum*. [est à σύκχος.]

SOCER ab ἑκυρός. Asper spiritus in *S* abit, ut aliàs sæpe. Nec incommodè tamen Martinius deducit à Chaldæo זוג, hoc est, *conjugium*, ut γαμβρὸς à γάμος. at ἑκυρὸς ab Chaldæo יקר, *veneratio*, *honor*. Porrò antiquis, Prisciano teste, *socrus* communis erat generis: postea in feminino quidem *socrus* retinuere: sed in masculino *socer* dixere.

SOCIUS, [οἰκεῖος, οἶκος, socius.] juxta Julium Cæsarem Scaligerum in Theophrastum de Plantis ita dicitur, vel à *seco*, quia inter eos, qui socii sunt, *secanda* est portio: vel à *sequor*, ut propriè *socius* sit, *qui alium sequitur ducem*. Priori sententiæ adversantur verba hæc Asconii Pediani in III Verr. *Aliud socius, aliud particeps. nam particeps, qui certam habet partem, & non indivisè agit, ut socius.* Ecce negat, inter *socios* sectionem obtinere: ut qui indivisè agant. Verùm dixerit aliquis non esse hoc in *sociis* perpetuum. Quare altero etiam argumento impugnetur. Nempe quòd *secando* vox in hujusmodi usu impropria planè sit, ut parum fiat verisimile, inde *sociis* nomen esse impositum. Et sanè minùs durè à *sequor* deduxeris, quam etymologiam & Catholicon sequitur. Nec minùs placet sententia Martinii, ut *socius* sit à Chaldæo זוג, *jugum*, *conjunctio*, *societas*.

SODALIS Nunnesio dici videtur ex poëtico ἕταρος pro ἑταῖρος. Magis placet *sodales* esse ex Græco ἤθιδες, hoc est, *assueti*. Nam ita vocantur, quibuscum suevimus. Vel *sodales* quasi *sedales*, quòd crebrò adsident. Festus: *Sodales quidam dictos putant, quòd unà sederent, essentque: alii, quod ex suo dapibus vesci soliti sint: alii, quòd inter se invicem suaderent, quod utile esset.* [ab inusitato *sueo*, *suesco*, *suetus*, *suetalis* & *sudalis*. vel potius ex ὁδαλός via socius.]

SOL Ciceroni, lib. II de Nat. Deor. dictus videtur quia *solus*: quomodo & Ἀπόλλων ex mente Chrysippi vocatus est ab α στερητικῷ & πολὺς. Sanè & Germanicum *Son*, quod *Solem* notat, *singulare* aliquid notat: ut in *sonderlick*, *besonder*, *insonders*, *assonderen* & similibus. Verius tamen puto *Solis* vocem à Sabinis esse acceptam, ut Varro innuit lib. IV de L. L. Hos verò *Solem* vocasse à σέλας, *fulgor*: uti ἥλιος ab ἕλη, quomodo (ut Eustathius, & alii tradunt) vocatur ἡ ἐξ ἡλίου αὐγὴ, *splendor solaris*: nisi hoc ab הל, vel הלל, quod est *splendere*. Est & tertia sententia. Nam Gentes *Solem* pro *Deo* coluere: atque adeò omnes Deorum appellationes *solem* spectant: ut Macrobius ostendit, lib. I, cap. XVII. Ergo ab *E L*, quod Hebræis *fortem* & κατ' ἀντονομασίαν *Deum* notat, fuit ἦλ & ἄλ, unde ἥλιος ac Dor. ἄλιος, & Lat. *Sol*. Vide quæ fusè pro hac sententia adfert Cluverius, German. Antiqu. lib. I, cap. XXVI. Imò ne quidem, an *Apollo* quasi ἀπὸ τῶν πολλῶν dicatur, satis inter veteres ipsos convenit. Nam & alias, easque dissentientes ejus nominis caussas apud veteres legere est: quas studiosè congessit Macrobius, lib. I Saturnal. cap. XVII; & Lil. Gyraldus in operoso syntagmate de Diis gentium. Quare solum ponam illustrem locum Servii in Ecl. V: *Constat secundum Porphyrii librum, quem Solem appellavit, triplicem esse Apollinis potestatem: & eundem esse Solem apud superos, Liberum patrem in terris, Apollinem apud inferos. Unde etiam tria insignia circa ejus simulachrum videmus: lyram, quæ nobis cælestis harmoniæ imaginem monstrat, gryphemque, quæ terrenum numen ostendit, & sagittas, quibus infernus Deus & noxius indicatur. Unde & Apollo dictus est ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν. Hinc etiam & Homerus Apollinem tam pestilentia dicit, quàm salutis auctorem. Et Horatius ait,*

Con-

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros Apollo.

Unde Virgilius rationis hujus peritus, per altaria supernum numen; per parem numerum infernam indicat potestatem. In quibusdam Servii codd. pro ἀπολλύειν, quod est *perdere*, est ἀποσβάλλειν· quomodo & Gyraldus legit, sed corruptè. In quibusdam etiam pro *gryphemque* fuit *clypeum*, quomodo Boccacius legit lib. v de geneal. Deorum cap. III. In Servio P. Danielis *gryphen. um* est excusum, à quo non longè abit *gryphon aneum*, quomodo in suis codd. invenisse videtur Gyraldus. Qui & ita emendat locum Fulgentii in primo Mytholog. *Hic Gryphum quoque Apollini adjiciunt, quod sol & præterita noverit, & præsentia cernat, & futura visurus sit.* Ubi in vulgatis vel *triphum*, vel *tripum*, legitur. Sed omnino hic *tripodem*, non *gryphum* legendum. Nam sententia est, uti tres in tripode sunt pedes, ita triplicis temporis notitiam esse *Apollini*. Apud Servium verò, quin *gryphemque* legi debeat, nullus dubito. Quod & veterum quorundam codicum fide est subnixum. Ab *Apolline* hæc propria descendunt. *Apollonius*, & *Apollinaris*. Sic à *Sole Solinus*: de quo auctor Priscianus in secundo, his verbis, *Urbs, urbis, urbanus, sol, solis, solanus, ex quo παράγεται subsolanus: ex eo tamen est etiam Solinus.* Simileque à *Phœbo* est *Phœbadius*. *Phœbus* verò, Φοῖβος, non tam puto quia φοιτᾷ βίᾳ, *vi fertur*, quod ex Cornificio tradit Macrobius, lib. I Sat. cap. XVII. quàm, quod ibidem Macrobius alios sentire ait, à *specie & nitore*: Nam φοῖβος naturâ suâ adjectivum est, ac notat *splendidum*, *lucidum*, *purum*, teste Hesychio, qui exponit λαμπρὸς, καθαρός· item antiquo Apollonii Scholiaste, qui in lib. II φοιβήσαντες interpretatur λαμπρύναντες, καθαρίσαντες, atque id verbum esse ait παρὰ τὸ φοῖβον, τὸ καθαρὸν, ὅθεν καὶ Φοῖβος ὁ Ἀπόλλων. Eandemque *Phœbei* nominis caussam etiam Phurnutus attulit. Et ita usus φοίβῳ voce vetus poëta Tragicus, cùm ait, ἡλίου φοίβη φλογὶ, *splendida solis flamma*. Ut omnino fallantur, quibus dici φοῖβον placet, quasi φῶς βίου, *lucem vitæ*: vel etiam à *Phœbe*, Latonæ matre: quam sententiam in Homeri allegoriis refellit Heraclides Ponticus.

SOLARIUM, quia *in eo hora in sole inspiciebantur*, ut ait Varro lib. v de L. L. Quippe erat instrumentum, quo horæ cognoscuntur ad solem, veruto umbram faciente. Ita usus Plautus in Bœotia scitis illis versibus à Gellio adductis lib. III cap. III. Quod primum Romæ *solarium* fuerit neque olim satis convenit, ut docebit Censorinus cap. XXIII. ubi & illud observat, etiam postquam *P. Cornelius Nasica Censor ex aqua fecit horarium, id ipsum ex consuetudine noscendi à solo horas solarium captum vocari.* *Solarium* præterea dicitur locus editus, in quo veteres solent apricari. Nempe quia Soli esset expositum, ut Isidorus indicat lib. XV cap. III. Gloss. Cyrilli: ἡλιαστήριον, *solarium*. Putà, quia illic ἡλιάζονται, *apricantur*. Hoc pacto sumitur apud Macrobium, lib. II Sat. cap. IV. *Cùm*, inquit, *Augustus de Tyria purpura, quam emi jusserat, obscuritate quereretur, dicente venditore, Erige altius ac suspice, his usus est salibus, Quid ergo, ut me populus Rom. dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum?* Græcis similiter ἡλιακὰ dixere: ut apud Leonem Imper. Constit. olt. Sed & Latinâ usi appellatione, quomodo Zeno Imp. in Const. σολάρια ἤτοι ἐξώστας. Vetus Glossar. Græc. ἐξώστης, ὁ ἡλιακός.

SOLEAS dixere Romani, ut ex Castrutio scribit Gellius, lib. XIII, cap. XX, *omnia id genus, quibus plantarum calces tantùm infima teguntur, cætera prope nuda & teretibus habenis vincta sunt.* Itaque eo à *calceo* differt quòd *calceus calcem muniat*, unde & nomen: *solea* verò *obtegat tantummodo solum sive plantam pedis*, unde & Festo teste, atque item Isidoro, extremo lib. XIX, *solea* appellata, non quòd *solum premat*, quod scripsit Becmanus. Sanè *solum* quoque id notare quod dixi, indicat hic versus Lucretii, lib. I & IV:

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo.

Et istud Ciceronis in Tusc. quæst. ex epist. ad Hannonem: *Mihi amictus est Scythicum tegmen; calceamentum, solorum callum; cubile, terra.* Usurpat & eo modo Varro, in libb. de R. R. Interdum quoque pro ipsa *solea* usurpatur: Plautus, Bacch. act. II, sc. III.

Qui habeat auro suppactum solum.

Utroque modo accipi potest in illo Curcul. act. II, sc. III:

Et datores & factores omnes subdam sub solum.

Porrò *soleis* domi, *calceis* foris utebantur Romani. Itaque Asinius ad Cic. lib. x epist. XXXII. inter alia, quæ in Balbo culpat, hoc ponit, quòd *nudis pedibus* is, qui quæstor erat, obambularit in maxima hominum multitudine, quæ ad spectaculum gladiatorium confluebat. Apud Gellium quoque lib. XIII cap. XX, habes illa Castrutii verba: *Soleatos vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est, non hercle vobis minùs, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine objectavit.* Monet ibidem Gellius, *soleas* easdem esse ac *crepidas* & *crepidulas*, sutores eorum Sempronio Asellioni dici *crepidarios*, esseque *crepidæ* nomen à Græco κρηπῖδες, sed Latinos primam vocis syllabam corripere. Sed & *Gallicas* esse easdem ac *crepidas*, verùm *crepidæ* vocem multò esse antiquiorem: antiquissimum eorum, qui ex gravis auctoritatis scriptoribus sic *Gallicarum* voce usus sit, videri Ciceronem, cujus illud in secunda Antonianarum: *Cum Gallicis & lacerna cucurristi.* *Solea* κατὰ μεταφορὰν etiam dicitur piscis: nempe à *planitie*, *quà soleam refert.* Gloss. Phil. *Solea*, βούγλωσσος. Aliter dicitur *lingulaca*, ut βούγλωσσος Græcis, à *similitudine linguæ bubulæ.* Belgis similiter *scholle* & *tonge*: *scholle* ex *solea*, ut & Gallis *sole*, Italis *suola*: *tonge* autem (quod *linguam* notat,) velut Latinis *lingulaca*. Etsi autem *solea* vox metaphorica sit, tamen aptitudo tralationis & communis usus facit, ut & qui ita loquitur, propriè loquatur: quemadmodum Fabius ait, lib. VIII, cap. III, quod est de perspicuitate. Sed transfertur ea vox & ad alia. Festus: *Solea dicitur materia roborea, super quam paries craticius exstruitur.* Imò & est inter instrumenta oleo conficiendo idonea: quomodo usus Columella, lib. XII cap. L. Eam notionem Philander etiam agnoscit ad Vitruvium, lib. VI cap. IX.

SOLEO, inquit Perottus, *significat consuevi, quasi solus, hoc est, totus eo.* Sed puto simplex esse ab ὅλος· quia in quo toti sumus, id facere dicimur *solere*. A *soleo* est *solito*, apud Plautum Truculento. Item *insolens*, ut apud Gellium, *insolens verbum*: apud Appuleium *insolens contumelia*. Hinc tributum hominibus bono alicui non assuetis, ac præcipuè τοῖς νεοπλούτοις. Nam tales ferè sunt jactabundi, ac lascivi: ut ab Aristotele II Rhet. scriptum est: Unde & Seneca, *Nihil*, inquit, *est insolentius novitio divite.* Vide quæ de hoc diximus lib. II. Orator. Inst. cap. XIV.

SOLIDUS unde sit, docet his verbis Festus in *Solitaurilia*. *Sollum*, inquit, *Oscè totum, & solidum significat; Unde tela quadam sollisferrea vocantur tota ferrea, & homo bonarum artium sollers, & quæ nullâ parte laxata cavaque sunt, solida nominantur.* Mihi Festi sententia planè probatur. Nam ut *vividus* est à *vivus* (unde & *vivum amorem*, pro *vivido* dixit Maro, I Æn.) sic *solidus* erit ab Osco *solus* sive *sollus*. Sed unico *L* scribebant ante Ennium, onde & *solitaurilia* in usu remansit, ut testatur Verrius apud Festum. Idem Verrius *solidas sollas* interpretatur totas, ac in quibus nihil esset concavi. Quam sententiam immentò improbat Festus. *Solidus* quoque dictus *nummus aureus*, quasi integer, ad discrimen aureorum dimidiatorum & tertiatiorum, qui semisses ac tremisses dicti. Hanc nominis caussam è Lampridii loco à se emendato probat Budæus in annotat. ad Pandect. A *solidus* est *solidare*. Ut apud Vitruvium sæpe, *solidare parietes tectorio*, hoc est, *loricare*, *tegere*.

SOLIPUGA, sive *solipunga*, *genus bestiolæ maleficæ.* In quibusdam MSS[ii], etiam præceptoris mei Nansii, est *solipugna*. Sed perperam. Nam à *pungendo* sic dici, satis indicat Plinius, lib. XXII, cap. ult. *Et leguminibus innascuntur bestiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & vitæ periculum adferunt, solipugarum generis.* De priori verò vocis parte, non æquè apertum. Festum si audimus, nomen hoc traxit, *quòd acrius concitatiusque fiat fervore solis.* Eam vocem Arnobio, lib. VII, reponit Fulvius Ursinus. Imò & vir apprimè doctus, Godscalcus Stewechius, ad lib. II Arnobii legendum ait apud Lucanum lib. IX:

Quis calcare tuas metuat solipunga latebras?

Sed hac quidem in re pueriliter errat, cùm metrum reclamet: si quidem ea vox est a *Sole*, quod cum Festo ipse agnoscit Stewechius, & vetus Glossarium indicat, in quo legere est, *Solipunga*, ἡλιοκεντρὶς, μυίας εἶδος. Uti, quod dicitur esse μυίας γένος non convenit cum Plinio, qui ait esse *genus formicarum*, vel cum Solino, qui dicit *araneorum formam* habere. Planè autem subscribo Salmasio, qui ostendit esse *phalangium*, quod *cantharidi* simile esse, inque leguminibus inveniri Nicander prodidit. Gloss. meditæ: *sphalangion*, *musca venenata*.

Solitaurilia à *tauro* nomen habere in confesso est, non item, quæ prior sit vocis pars. Verrius censet esse a *sollus*: de quo sic ex eo Festus: *Sollum Osce totum & solidum significat. unde sola quadam sollisferrea vocantur tota ferrea, & homo bonarum artium sollers, & quæ nulla parte laxata cavaque sunt, solida nominantur*. Hinc censet Verrius *Sollitaurilibus* ex eo nomen esse impositum, quod iis *solida*, hoc est, non castratæ præberentur hostiæ, quas inter principem locum obtinent *tauri*. Fortasse objiciat quis, quòd si à *sollus* veniret, *sollitaurilia*, non *solitaurilia*, diceretur. Sed hunc quoque scrupulum eximit idem Verrius sive Festus his verbis: *Quod si à sollo & tauris earum bestiarum ductum est nomen, antiquæ consuetudinis per unum L enunciari non est mirum: quia nulla tunc geminabatur litera in scribendo. Quam consuetudinem Ennius mutavisse fertur, utpote Græcus Græco more usus: quòd illi æquè scribentes ac legentes duplicabant mutas ac semivocales, & liquidas*. Interim de ἐτυμολογίᾳ hâc non assentiunt omnes. Sanè apud Livium, lib. I, legimus *suovetaurilia*; & Festus ipse agnoscit, quosdam putare in *solitaurilium* voce, *suis*, *ovis* & *tauri* vocabula esse confusa. Indeque Gloss. vett. *solitaurilia*, θυσία ἐκ συὸς, κριοῦ καὶ ταύρου. Sic enim rectè emendant, ubi vulgò, ἵππος κριοῦ. Tertia quoque etymologia est, quam adducit Jul. Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. LXXXIX: *Solitaurilia, non ut sunt interpretati malè veritatem, Sue, Ove, Tauro: neque enim in voce hac, Soli, est Ovis: sed sic fuit per initia, Sue, Soloce, Tauro: sic enim pecudem lanâ tectam prisci appellarunt, quam ad sacrificium egregiam habebant, id est, e grege segregatam, integram, non tonsam: unde & nomen, quoniam cum totâ lanâ esset. Solon enim Osci dicebant totum, ut Græci ὅλον*. Hæc ille. Sed à *soloce* si est, ex hac & *Tauri* voce conflatum erit: è *Sue* autem, *Soloce*, & *Tauro*, qui esse possit, non video. Neque enim *susolotaurilia* dicimus. Imò neque tam à *soloce*, quam Osco *sollus* venire verisimile est. *Suovetaurilium* etymon satis manifestum: sed metuo ne vocabulum id primitus fabricatum sit ab iis, qui, cùm *solitaurilium* etymon ignorarent, vocem eam ex *suovetaurilia* corruptam crediderunt.

Solium duplicem habet significationem: quarum utramque Festus agnoscit. De priori, *Solia*, inquit, *appellantur sedilia, in quibus non plures singuli possunt sedere*. Addit deinde sic dici à *sollo*: hoc est, *solido*. De altera sic scribit: *Alvei quoque lavandi gratia instituti, quo singuli descendunt, solia dicuntur. quæ à sedendo potius dicta videntur, quam à sollo*. Utramque significationem invenias etiam in Glossis vett. Ubi legas: *Solium*, θρόνος βασιλικός. *Solium*, ἐμβάτη. Nam ἐμβάτη vel ἔμβασις, *alveus, in quem descenderent lavaturi*: unde & nomen. Sanè πύελος similiter Græcis utrumque notat. Sed eâ voce etiam significatur *sarcophagus* sive *arca, in qua mortuus jacet*. Ac videtur Curtius, quia apud Græcum scriptorem πύελον legisset, id similiter *solium* reddere voluisse. Sic enim scribit, lib. X: *Cæterum coronâ aureâ impositâ, amiculo, cui adsueverat ipse, solium, in quo corpus jacebat, velavit*. Imò & Florus lib. IV de Cleopatra ait: *In Mausoleum se (sepulcra regum sic vocant) recepit. Ibi maximos, ut solebat, induta cultus in differto odoribus solio, juxta suum se recepit Antonium*. Non solent tamen Latini id *solium* vocare: nec ejus significationis meminit Festus. Vidimus ut *solium* à *sollo* dici putarit Festus. Sed alterum etiam etymon affert Servius ad illud VII Æn.:

—— *Solio medius consedit avito:*

Solium, inquit, *est veluti armarium de uno ligno ad regum tutelam factum. Secundum alios à soliditate dictum. Secundum Asperum, per Antistichon, quod solum unum capit, quasi sodium à sedendo. Nam & sella quasi sedda dicta est*. Cujus loci verba planè perturbata sic restituo: *Solium est veluti armarium de uno ligno ad regum tutelam factum, à soliditate dictum. Secundum alios, quod solum unum capit. Secundum Asperum, per Antistichon, quasi sodium à sedendo. Nam & sella quasi sedda dicta est*. Sunt qui superiorem poëtæ locum interpretentur de *sellâ curuli*. Sed minus rectè, cùm *solium* fuerit *solidum*; *sella* autem *compacta* fuerit *è partibus contiguis*: uti arguit locus hic Suetonii in Augusto cap. XLIII: *Rursus commissione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, evenit, ut laxatis sellæ curulis compagibus, caderet supinus*. Porrò præter superiora tria etyma, quæ e Servio ponebamus, reperio & quartum; ut nempe sit à *solum*, hoc est, ὑπόβαθρον, quia subjicitur insessori: Mihi maximè placet vel à *soliditate* dici, vel quod Asper voluit, à *sedendo*, quomodo & ex quorundam sententia, Festo teste, *sodalis* quasi *sedalis* dictus est. Sanè crebrò admodum mutatum *E* in *O*; quemadmodum ab *hemo* est *homo*, ab *Apello Apollo*, &c. A *solium* est *soliar*, quo *solium* integitur; ut à *toro*, *toral*; ab *aula*, *aulær*.

Sollemnis fuerit ex Osco *sollus*, & antiquo *amnus*, si ita pro *annus* dixere, ut Jovianus Pontanus in Actio censet: Sed omnino puto *MNIS* in *Sollemnis* esse vocis productionem: ut & Franciscus Sanctius, in Paradoxis, variis auctorum locis defendere conatur: vel si omnino est ab *annus*, atque id propriè notat, quod *solùm in anno* fit, fatendum veteres in hac voce ab Analogia recessisse: quod Aldus Manutius censet in Orthographiâ: vel denique iis potiùs libb. standum, in quibus *sollennia* gemino *NN* legitur, ut quemadmodum ab *anno* dicimus *biennis*, *triennis*, *perennis*, sic ab eodem & Osco *sollus* dicamus *sollennis*: quam scribendi rationem probat socer Junius ad Tertull. de Pallio. Nec de media postremaque solùm syllaba ejus vocis disceptatio est, sed etiam primâ. Quippe non omnes Festo assentiunt, qui ab Osco *sollus* deducit, sed sunt, qui malint esse à *solitus*, ut Isidorus, lib. VI, cap. XVIII. Et videntur huic sententiæ favere vett. Gloss. Nam legas in Gloss. Philox. *Solemne*, ἔθιμον· *Solenniter*, ἐθίμως. Ac similiter Gloss. Cyrilli: Ἔθιμον *consuetum*, *sollemne*. ἔθιμα, *sollemnia*, *hæc sueta*. ἐθίμως, *rite*. Imò & trahi huc possunt verba Festi sive Paulli: *Sollemnia sacra, quæ certis temporibus anni fieri solent*. Sed huic sententiæ etiam modulus primæ syllabæ refragatur. Unde alii deducere malunt à *solus*, ut sic dicatur, quod cum pompa & ritibus *solùm in anno* fieri consuevit. Hæc enim propria est ejus vocis significatio, unde Maro, V Æn.

Annua vota tamen sollennesque ordine pompas.

Itaque hanc solùm ὀρθογραφίαν probat Becmanus, qui & multus in eo est, ut ostendat, rectè quidem *solemnis* scribi per *MN*, quando dicitur de sacro juxta *amnem* celebrato: cùm verò pro *annua festivitate* usurpatur, *solenne* scribi gemino *NN*; at seu hac seu illâ significatione ponatur, semper primam simplici *L* scribi debere: idque non quia à *solendo* sit, ut quidam censent (sic enim prior corriperetur) sed quia sit à *solus*. [*solennis* omnino à *soleo*, nec obstat syllabæ modulus.] Verùm quòd *solemne* dici putat, de sacrificio, quod juxta *amnem* perageretur, id metuo ne idoneo scriptore comprobari queat. Scio adduci posse illud Macrobii, lib. I, cap. XII: *Eodem quoque mense & publice & privatim ad amnem perennem sacrificatum itur, ut annare perannareque commode liceat*. Sic enim libb. quidam. Sed non Stephanica modò, verùm & vetus Aldina, & quædam aliæ habent, *Ad Annam Perannam*. ut mirer Carrionem ab hac levicula emendatione ordiri voluisse suos emendationum libros. Deinde, quomodo ex eo, quod ad *amnem* quotannis sacrificari soleat, probabunt id sacrificium propriè *solemne* dici? Atque hoc primum. Præterea neque in eo assentio Becmano, quod *solenne* unico *L* scribendum pertendit. Omnino majoris apud me est Festi, atque adeo fortasse Verrii ipsius, quem is in epitomen redegit, auctoritas, qui si unico *L solenne* eo seculo scribi soleret, non ab Osco *sollus* deducere maluisset. At, inquit Becmanus, *sollus* est obsoletum. Quid tum? num quia extra compositionem in usu non est, eo neque in compositione habebit locum? *Indu* non ampliùs dicimus. Eone & *industrius*, & alia ex eo conflata, obsoleta censebuntur? At, inquit, Oscum *sollus* est à Græco ὅλος, quod unico λ scribitur. Rectè: verùm viden-

videndum unde *αἰμένως* proximeque originem ducat. *Sollennis* autem proximè est à *sollus*, non ὅλος. Atqui, inquit, veteres non geminarunt, eoque non *sollus* scripsere, sed *solus*: unde sic quoque *solenne* unico *L* scribendum paret. Minimè verò. Neque enim sequenda nobis rancida antiquitas, sed Ciceronis Maronisque seculum, & quod proximè secutum. Quare ut nunc *jussi* dicimus, non *jusi*, quod ante Ciceronis & Maronis ætatem obtinuisse ait Fabius, sic *sollennis* dicimus non *solennis*, quia in eo ab antiquorum more posterius & felicius seculum recessit. Sanè aut antiquissimi nobis sequendi, aut non sunt. Si sequendi, etiam geminandæ vocales longæ; scribendumque *aara*, *neemo*, *feelix*, quod nemo dixerit: si non sequendi, neque opus erit simplices adhibere semivocales. Utrumque enim antiquissimis in usu. Quinctilianus, lib. I, cap. VII: *Semivocales non geminare, diu fuit usitatissimi moris: atque è contrario, usque ad Accium & ultra, porrectas syllabas, geminis, ut dixi, vocalibus scripserunt.* Porrò quod de voce *sollenne* dixi, idem de voce *sollers* dictum velim. Nam quemadmodum *sollenne* dicitur, quod *sollis*, hoc est, *omnibus singulisque annis* fit, ita *sollers* est, non *qui in arte est sollicitus*, ut est apud Papiam: sed, qui *sollam*, hoc est, *omnem integramque artem* novit: unde Glossæ Philox. *Solers*, *συνετός*. Ex quibus liquet, Oscum *sollus* magis retinere naturam primogenii ὅλος, quàm *solus*, quod propriè *μόνος*, cùm *sollus* sit *totus*, *omnis*. Sed in *sollenne sollus* non quantitatem continuam respicit, verùm discretam. Neque enim sic dicitur, quod *omni*, hoc est, *integro anno* fit, sed quod *omni* fit *anno*, hoc est, *quotannis*. Contrà in *sollers* (quod ex *sollus* & *ars* componi diximus) *sollus* quantitatem continuam indicat, quia sic dicitur, qui *artem totam* callet, ita ut *sollertia* Cæsari Scaligero (comment. in Hippocratem de insomniis) nihil aliud sit, quàm *habitus perfectus animi ad rem quampiam*. Quod verò hanc quoque vocem unico *L* scribit Becmanus, cum *solers* dicitur, qui *solam artem* consequitur: id refellitur veteribus, & lapidibus, & libb. in quibus *sollers* gemino *L* scribi testatur Pierius ad IV Georg. & Aldus in Orthogr. Deinde nec significatio vocis *solus* convenit, quæ *μόνον* notat, sed Osci *sollus*, quod est, *totus*, *integer*. Præterea si simplici *L* scriberetur, non à *sollus* deduceret Festus sive Verrius, aut saltem caussam adderet, cur, cùm à *sollus* sit, unico tamen *L* scribatur: quemadmodum fecit in *solitaurilium* voce: quam iccirco solam ex omnibus à *sollus* compositis excipi putamus. Denique clarè pro nobis pronunciat Martianus Capella, cujus hæc verba, lib. III, cap. de Semivocalibus: *L verò litera tripliciter sonat. Nam exilem sonum reddit, cùm geminatur, ut sollers, Sallustius, &c.* Quòd si *solers* unico *L* scribere placet, jam longè aliud etymon ineundum: quod non nescivit Donatus, qui iccirco non à Latino *solus*, sed Græco ὅλος deducit: verùm ne vox sit hybrida (ut *epitogium* & similes) vult posteriorem quoque partem esse non *ars*, sed ἀρετή. Donati locus est Eun. Act. III, Sc. II. Et sanè, aut dicendum cum Donato, ut ab ἀρετή est *ars*, sic ex ὅλος ἀρετή fieri *solers*, aut si posteriorem vocis partem Latinam esse lubet, dicendum quoque priorem non esse *solus*, sed Oscum *sollus*. Vide sis etiam aliquid de his apud Hermolaum Barbarum, Gloss. Plinianis voce *solopygium*.

SOLLICITO in vett. libb. gemino L L scribitur. Quidam tamen dici putant quasi *solo citare*, hoc est, *loco movere*, τῶν ἕδων κινεῖν, quod Tullio, *sedibus commovere*, Maroni *sedibus imis ruere*. Favet huic sententiæ Festus: *Sollicitare quidam dictum putant, velut citare ex solo, hoc est, ex suo loco & sententia movere. Solum autem quin significet locum, quis dubitet, cùm exsules quoque dicuntur loco patria sua pulsi.* Quæ & αὐτολεξεὶ ex eo adfert Calpurnius ad Ter. Heaut. Act. III, Sc. I. Istoc si placet, dicendum ἐπιτάσεως χάριν, sive ob trium brevium concursum, geminato *L* scribi *sollicito*. Sed verisimilius est *sollicito* dici quasi *sollum cito*, hoc est, *totum commoveo*. Nempe ut sit ab Osco *sollus*: de quo diximus in *Sollemnis*. Vel potiùs dicendum, à *lacio* esse *lacito*: ab illo addita præpositione *sub* esse *sullicio*, ab hoc *sullicito*, & mutata vocali *sollicito*. Sanè *sollicitare* dicuntur, qui alliciunt spe aliqua, aut metu.

SOLOECISMUS, σολοικισμὸς, à *Solis*, teste Strabone, lib. XIV. Sed Σόλοι aliæ in Cypro, aliæ in Cilicia. Utræ intelligantur, indicat hic locus Diogenis Laërtii in Solone: Ἐκεῖθέν τε αὐτὸν ἀγεῖς ἐλθόντα ἐν Κιλικίᾳ, καὶ πόλιν οἰκίσαι ἣν ἀπ' αὐτοῦ Σόλους ἐκάλεσεν. Ὀλίγους τέ τινας τῶν Ἀθηναίων ἐγκατῴκισεν, οἳ τῷ χρόνῳ τὴν φωνὴν ἀποξενωθέντες σολοικίζειν ἐλέχθησαν. καί εἰσιν οἱ μὲν ἔνθεν Σολεῖς· οἱ δ' ἀπὸ Κύπρου Σόλιοι. *Solœcismus* igitur dictus à *Solis Cilicia* oppido, quòd ejus incolæ Atheniensibus vitiosè loqui crederentur. Σόλοι verò à *Solone* conditore. Sumitur quoque *Solœcismus* pro *quovis errore*. Juven.

——Solœcismum liceat fecisse marito.

Et eodem modo loquitur alicubi Martialis. Veteres σολοικισμὸν, teste Agellio, lib. V, cap. XX, appellarunt *imparilitatem*, itemque *stribliginem* quasi *strebliginem*. Est enim στρεβλὸς *pravus*, στρεβλοῦν, *depravare*. At aliud σολοικοφανὲς, nempe, ut Suidas definit, χωρίον τὸ δοκοῦν μὲν μετέχειν σολοικισμοῦ, μὴ μετέχον δέ. Plura de his extrema diximus Grammaticæ parte, quæ est de orationis structura.

SOLOX duplicem habet notionem. Festus: *Solox, lana crassa, & pecus quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barathro,*

Ego ab lanâ soloci ad purpuram data.

Et Lucilius:

Pascali pecore, ac montano, hirto, atque soloce.

Priorem significationem confirmant Glossæ vett. in quibus *Solox* exponitur ἔριον παχύ. Sic enim rectè emendant viri docti. Utitur Tertull. lib. de pallio, cap. IV. *Endromidis solocem aliqua multicia synthesi exstruxit.* & Symmach. lib. I, epist. I: *Quare elaboratam soloci filo accipe cantilenam.* Sed posterior significatio magis propria est, si verum est etymon, quod ex Julio Scaligero in *solitaurilia* adferebamus; ut nempe sit ab Osco *sollus*, hoc est, *totus*, *solidus*, quia pecudes integræ, ac cum totâ lanâ, utpote intonsæ, sacrificiis asservarentur.

SOLSTITIUM quasi *solis statio*. Varro, lib. V de L. L. *Alter motus solis est, alter cæli, quod movetur à bruma ad solstitium. Dicta bruma, quod brevissimus dies est. Solstitium, quòd sol eo die sistere videatur: aut quòd sol ad nos versum, proximum est solstitium. Cùm venit in medium spatium inter brumam & solstitium, quod dies æquus fit ac nox, Æquinoctium dictum.* Ubi simul videmus, ut quamquam Astrologi geminum faciant *solstitium*, æstivum & hibernum, imò Solinus quoque *solstitium brumale* dicat: Varro tamen solùm æstivum *solstitii* nomine appellet: *hybernum* verò appellet *brumam*. Similiter Cicero lib. II de Nat. Deorum: *Solis accessus discessusque solstitiis brumisque cognoscitur.* Et Maro, I Georg.

Humida solstitia, atque hiemes orate serenas.

Ubi per *hyemes* intelligit *brumas*. Horatii quoque est,

Pænula solstitio, campestre nivalibus auris.

Imò, quicumque olim Latinè casteque sunt locuti, semper *solstitii* vocem de *æstivo sole* intellexere: ut pluribus probat Josephus Castalio Var. Lect. cap. XVII. Similiter Glossæ vett. *Solstitium*, τροπὴ θερινή, *conversio æstiva*. Non addit ἢ χειμερινή, *aut hiberna*. Apud Columellam tamen, optimum & tersissimum scriptorem, legas *solstitium brumale*. ut quidem in Thesauro suo prodidit Rob. Stephanus, & ex eo alii. Citant autem hæc verba ex lib. IX, cap. XIV: *Kal. Januarii Sol in Capricornum transitum facit brumale solstitium.* Atqui apud Columellam sic legitur: *Ab occasu Vergiliarum ad brumam, quæ ferè conficitur circa VIII Kal. Jan. in octava parte Capricorni.* Tanti interest, ipsos adire fontes, nec fidem habere iis, qui alienam sequuntur fidem: uti hic à Stephano factum apparet. Nempe Columellæ verba esse credidit, quibus aliquis mentem Columellæ, sed verbis suis exprimere voluit. Cùm verò *solstitium* sit τροπὴ θερινή, ut ex Glossis vidimus: *solstitialis plaga* Solino cap. XXXVIII, sit ea cæli pars, ubi est *ortus æstivus*: ut audiendus non sit Turnebus, qui *meridiem* intelligit, lib. XXIV, cap. XXXVIII.

SOLUM [ἕδος.] Festus exponit *terram*, ac hunc adducit Ennii locum ex tertio:

Tarquinio dedit imperium, simul & sola regni.

Item istum:

Sed sola terrarum postquam permensa parumper.

Sed non *soli terra* competere docet Servius in illud V Æn.

——Vastis tremit ictibus ærea puppis,
Subtrahiturque solum.

Ubi

Ubi *solum* esse dicit, *unicuique rei quod subjacet: unde est solum navis, mare; & aer, avium.* Et sane Ovidius de *cælo* usurpat, I Met.

Astra tenent cæleste solum.——

Quod temerè reprehendit Gaspar Barthius, Adversariorum lib. LVIII, cap. X: *Non*, inquit, *humilior vox est telluris appellanda, quam solum: neque poterat alia indignior tanta rei assimilanda reperiri.* Atqui aliud esse *tellurem*, aliud *solum*, satis indicant, quæ diximus. Nec moror Ascensium, qui *solum* idem esse ac *terram*, eo probabat, quia nomen sit à *soliditate*. Nam contrà à natura *soli* aliquid dicitur *solidum*, ut *humidum* ab *humo*. Nempe quia terra præcipuum ex iis sit, quæ *soli* nomine censentur. Varroni placet *solum* pro *terra* vocari à *solo*, qua significat *plantam pedis*: quâ de *soli* notione abundè diximus in *Solea*. Varronis verba sunt, lib. IV de L. L. *Quæ solo teri possunt, sola terra.* Ita rectè emendat Scaliger, pro quo corruptè in vulgatis: *Quæ sola teri possunt, sola terra.* *Solum* verò est à Græco ὅλον. Propriè igitur per *sola terræ* intelligitur *terrarum orbis totus.* Ὅλον est ab Hebræo כל, id est, *omnis*: vel *solum* dicitur quasi *sedum*, ut ab Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*. Sanè *solum* id, cui quidque insidet. Vel *solum* à סלה, *calcare*. A *solum* est *solarium* prima correpta, vectigal, quod pro *solo* penditur. Ita usus Ulpianus, ff. nequis in loco. l. 1. §. siquis. Sunt & hinc composita *subsolaneus*, qui infimum solum colit, & *supersolaneus*, qui *superius solum*: ut ex corrupto Festi loco cognoscitur. At *subsolanus* non à *solo*, sed *sole* dictus.

SOLVO quasi ὅλον λύω, ut quidem ait Scaliger, lib. I de caussis L. L. cap. XXV; & Nunnesius in Grammatistice. [ἀφλεῖν ἀφείλειν.] Judicio autem meo fuerit quidem à λύω, vel *luo*: sed prior compositi pars non est ὅλον, verùm præpositio *sub*, ut integrum sit *subluo*. *B* omissum, ut in *omitto* pro *obmitto*. Vel prior composio pars sit præpositio inseparabilis *se*: quæ interdum abit in *so*, ut in *socors*. Ita *solvo* propriè erit *sejungo*, *vinculis liberando*. *Sejunctio* erit in *se*: in *luo* sit *liberatio à vinculis*. Hinc *absolutum*, quomodo propriè dicitur id, *quod vinctum esse desiit*, sed κατὰ μετάληψιν sic vocatur, in quo nihil desideratur. Itaque in Glossis Philoxeni, & ἀπολελυμένον, & αὐτοτελὲς exponitur.

SOLUS ab ὅλος, id est, *totus*. Nempe, quia quamdiu aliquid *totum*, tam diu *solum unumque* est; *dividendo* autem idem fit *multa*. Vel *solus*, ex *se*, id est, *sine*, & antiquo *alis*, vel usitato *alius*. Nam *sine aliis* est, qui *solus* est. A *solus* est *solitas* & *solitudo*. Priori Accius usus, & Appuleius. Ab eodem est *persolus*, pro *planè unico*, ut *oculus persolus* apud Plautum Menæchmis, Act. I, Sc. II: & Curcul. Act. I, Sc. III: *persola nuga*, id est, *mera*. Ubi tamen Melior Hamenvelto Goldastus, approbante Taubmanno, mavult, *Ebriola, persolla, nuga*: quomodo legitur in MSS. Camerarii. *Persolla* est *persona minor*: ut exponitur in Glossis MSS^tis^. Nempe ut à *corona corolla*, sic (ut Placidus quoque Grammaticus testatur) à *persona* est *persolla*. A *persolla* dicta *persollata*, quæ Græce dicitur προσώπιον, & προσωπὶς. Dioscorides, lib. IV, cap. CVII. Ἄρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον καλοῦσι. *Persollasæ* mentio apud Plinium, lib. XXV, cap. IX; & lib. XXVI, cap. V, & IX. Vulgo vocatur *bardana*, & *lappa major*. Προσωπὶς autem & *persollata* dicta, quia προσωπίδος ac *personæ* seu *larvæ instar hominum faciem contegere valet ob foliorum amplitudinem*. Græcâ προσωπίδος appellatione refelluntur, qui *persolatam* unico *L* scribunt, atque ita dici ajunt, quia, *si capiti imponatur, solis calorem arcere apta sit.* A *solus* quoque est *desolatus*. Suetonius Caligula, cap. XII: *Deserta desolataque reliquis subsidiis aula.* Statius, lib. II Sylv.: *Desolatamque sororem.* Ab eodem *solari*, ut propriè sit ei, qui solus ac derelictus est, bonam spem facere. Quod etymon etiam sequitur Genuensis in Catholico, ubi legas: *Solari, alloqui unum, & derelictum. Qui enim solatur, soli se applicat, dum loquitur, & solitudinem levat alloquio suo.* Nisi malis esse ab Osco *ollus*, hoc est, *integer, totus*: ut notet propriè *redintegro*. Sanè qui animo fractus est, is spe meliorum reficitur ac recreatur. Cæteroquin & affinitatem *solor* habet cum סל, *elevare*. A *solari* est *consolari*, quod (si placet esse à *solus*) propriè notet allocutione eorum animos lenire, qui sibi *soli* videntur relicti, postquam orbati sunt parente, conjuge, vel pignoribus, aut amicis. Distinguunt Grammatici inter *solatium* & *consolationem*, quod illud in *re* sit, hoc in *verbis*: sed discrimen id non observavit in epilogo orationis Milonianæ: *Nec vero si mihi eripueris, reliqua est illa tamen ad consolandum querela, ut his irasci possim, à quibus tantum vulnus accepero.*

SOMNUS, ab ὕπνος. Agellius, lib. XIII, cap. IX: *Quod Græci ὑπὲρ, nos super dicimus: quod illi ὕπτιος, nos supinus: quod ὑφορβὸς, nos subulcus: quod item illi ὕπνος, nos primò sypnus, deinde, per Y Græca, Latinaque O litera cognationem, sopnus.* Hæc ille. Parum autem refert, an dicas *M* inseri, dicique *somnus* pro *sompnus*, ut *damnum* quasi *dampnum* à δαπάνη, an potius *P* converti in *M*, Æolum more, qui pro πεδὰ dicunt μεδὰ, pro πεδίοις μεδίοις, quomodo & Cyprii dicunt ἀβρεμὴς pro ἀβλεπὴς, ubi & λ in ρ convertitur. A *somnus* est *somnium*, quia *somni proprium*. Item *insomnium*, ut Græcis ab ὕπνος ἐνύπνιον. *Somnium* & *insomnium* his verbis distinguit Macrobius, lib. I in Somn. Scip. cap. III: *Omnium*, inquit, *quæ videre sibi dormientes videntur, quinque sunt principales & diversitates & nomina. Aut, enim est ὄνειρος, secundum Græcos, quod Latini somnium vocant: aut est ὅραμα, quod visio rectè appellatur: aut est χρηματισμὸς, quod oraculum nuncupatur: aut est ἐνύπνιον, quod insomnium dicitur: aut est φάντασμα, quod Cicero visum vocavit.* Definitiones singulorum ibidem invenies. At *insomnia* numero singulo aliud est. Nam *IN* hic privat, ut idem sit quod ἀϋπνία, quemadmodum *insomnus* ἄϋπνος, pro quo & ἄχυπνος dicitur, χ per pleonasmum inserto. A *somnus* est non *somnorinus* (nec enim *somnor* dicitur) sed *somnurnus*, terminatione in *urnus*, ut à *corylo*, *colurnus* pro *corulnus*. Varro Prometheo apud Nonium:

Levis mens unquam somnurnas imagines
Affatur, non umbrantur somno pupulæ.

Ita ex vett. libb. edidit Josias Mercerus. At non audiendus Scaliger, cum invito Nonio *sonorum imagines* legit. Vide quæ ad Catullum annotavit.

SONO à τόνω, hoc est, *sonus*, *sonitus*. Vel est à *tono*, *T* in *S* abeunte. Quo de etymo in *Tono* dicemus. A *sonus* fit *sonivus*, ut à *cado cadivus*. Sed pro *sonivus* videntur dixisse *sonivius*, quasi esset à *via*, cùm omnino simplex sit. *Sonivius* est in MSS^tis^ Paulli Diaconi libris. Plenius Festus: *Sonivium tripudium, ut ait Appius Pulcher, quod sonet cum pullo excidit puls, quadrupedive ex ore.* Ita in Pomponii Læti schedis legitur is locus, nisi quod corruptè in his sit *plus* pro *puls*, quod integrè est in vulgatis. De eodem sic Servius in illud Maronis:

—— *Tremere omnia visa repente.*

Hoc augurium, ait, *juxta auguralem disciplinam dictum est, quod appellatur tripudium sonivium, id est, à sono. Ad quod pertinet, si arbor sponte radicibus cadat, si terra tremat: quod hic Ænea factum ostendit, antequam voce divinâ responsa perciperet.* Quæ verba ex Servio P. Danielis Scaliger citat: in impresso tamen ea non comparent. Cicero lib. VI epist. VI ad Cæcinnam: *Nec è tripudiis solistimis, aut soniviis tibi auguror.* Sanè in codice veteri ita scriptum fuisse, ut non minùs *soniviis*, quàm *somniis* legi posset, auctor est Paul. Manutius. Ac probat eam lectionem quoque Lambinus. Plinius, lib. XV, cap. XXII. *Cadendo* (juglandes) *tripudium sonivium faciunt.* Ita in vett. libb. esse monuit Turnebus, lib. XXVII cap. XVII. Ac de MS^to^ codice Chiffletiano auctor Dalecampius. In vulgatis est *sonumve*.

SONS in Glossis Philox. exponitur αἴτιος, ὑπαίτιος, βλαβερὸς. Quod & Isidorus firmat. Nam integrum est *Sontes*, quod à σίντης, hoc à σίνω, *noceo*, de quo dictum in *Sinapi*. *Sons* autem ex *sontis*, ut ex *plebes* est *plebs*, ex *mentis* (quo usus Ennius) *mens*, ex *sepes seps*, &c. Egregiè mihi nugari videntur, qui *sontem* à *sonando* deducunt, quia, ut ajunt, culpa ejus sonat, postquam erroris est convictus: quod Perottus prodidit. A *sons*, quod, ut dixi, propriè βλαβερὸν seu *nocentem* significat, venit *sonticus*, hoc est, *noxius*: unde *morbus sonticus*, & *caussa sontica*. Festus: *Sons, nocens, ut ex contrario insons, innocens.* Item: *Insons, extra culpam: à quo dici morbus quoque existimatur sonticus, quia perpetuò noceat.* Idem: *Sonticum morbum in duodecim significare ait Ælius Stilo certum, cum justâ caussâ, quem nonnulli*

multi putant esse, *qui nocent* (leg. *nocet*,) *quod sontes significet nocentes. Nævius ait, Sonticam esse oportet caussam, quamobrem perdas mulierem.* Idem: *Sontica caussa dicitur à morbo sontico, propter quem, quod est gerendum, agere desistimus. M. Porcius Cato de re R.: A. Atili, quid dicam caussa extitisse, timidusne sis, an impedimento tibi caussam sonticam fuisse?* Gloss. Philoxeni: *Sontes*, αἴτιοι, ὑπεύθυνοι, βλαβεροί. *Sonticus morbus*, ἱερὰ νόσος, hoc est, *comitialis*. Ita accipitur in Legg. XII Tabb. Sanè apud Dioscoridem legas de gagate gemma, eam ἐλέγχειν ἐπιληπτικούς: ac Appuleius in Apologia tradit *incenso gagate explorari morbum caducum*: Plinius verò, lib. XXXVI cap. XIX: *Gagates deprehendit sonticum morbum, & virginitatem suffitus.* Ubi *suffitus* est, quod Appuleio *incensus*. Quare non dubium quin *sonticus morbus* sit *sacer*, sive *comitialis*, qui & *morbus major* vocatur. Generatim verò accipi solet pro *morbo quovis, qui rei agendæ impedimento est, idque non simulatè, sed verè.* Unde in Philox. Glossis, *Sontius*, ἀληθής. Ubi pro *sontius* patet legendum *sonticus*. Id exponit ἀληθής. quomodo & in Glossis Isidori legas, *Sonticus, verax*. Et apud Paullum, *Sonticum, justum*. Pleniusque apud Festum: *Sonticum, certum, cum justa caussa.* Ubi *sonticum* rectè exponi *justum*, illud argumento est, quod quæ *sontica chiragra* dici potest, quia excuset ne quis se judicio sistat, ea ab Horatio *justa* appelletur, lib. II sat. VII.

Scurra Volanerius, postquam illi justa chiragra
Contudit articulos.

Putabat Janus Gulielmus, lib. II Verisimil. cap. VII: quemadmodum *sonticam caussam* dicimus, *quam subterfugere non possis*: ita quoque dici *sonticam eloquentiam*. Quare sic legebat Novii versum in Gallinaria,

O pestifera, sontica fera, trux solutiloquentia.

Verùm longè magis mihi placet *Pontica*, quod in vulgatis legitur.

Sopor ab Hebræo סוף, hoc est, *finire, desinere*. Nempe quia eo terminantur actus sensuum nostrorum: unde *somnus* Aristoteli est ἠρέμησις τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου, *quies seu cessatio primi sensorii*. Vel est ab ὕπαρ, cui opponitur ὄναρ. Utrumque somnium est, sed ὄναρ vanum, ὕπαρ eventu comprobatur. Itaque Homerus, Odyss. τ, cùm dixisset, οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν, subjicit copiæ versu, ὅ τοι τετελεσμένον ἔσται. Quasi dicas, *non vanum jam somnium est, sed vera visio, quandoquidem eventus somnio respondet.* Docet autem Eustathius verùm hunc proverbii loco usurpari solere ἐπὶ τῶν ἐμφανῶν ἀγαθῶν. Censet idem ὕπαρ dici quasi ὕπνου ἄρσιν, διὰ τὴν ἐγρήγορσιν, sicut ὄναρ αὖ διὰ τὸ ὄντος ἄρσιν, quia φαντασία sunt τὰ καθ' ὕπνους, οὐκ ὄντα ἐν ἐνεργείᾳ. Quâ ratione ὕπαρ propriè erit, *visio qua vigilantes obtingit*, ut ὄναρ, *qua in somnis*. Ac voluit idem Ammonius, cum ait ὕπαρ esse ἐναργῆ ἄρσιν, ὄνειρον autem τὴν ἐν τῷ καθεύδειν φαντασίαν. Ex Homeri tamen loco id minimè evincas: uti neque ex illo Platonis epist. III: διὸ τί ταῦτα σοι ἐθέλομεν νῦν ὕπαρ ἀντ' ὀνείρατος γέγονε. Neque etymon id comprobat. Nam commodius deducas ab ὕπειμι, id est, *subesse*, quia rei insit sive subsit veritas. Nec tamen interpretationem hanc repudio. Nam censeo ὕπαρ complecti visionem, cùm eam, quæ quod vigilantes & revera cernimus: tum quæ divinitus in *somno* apparet, eoque eventu comprobatur. Utraque sanè repugnat *vano somnio*, quod ὄναρ dicitur. Adferam de hisce vocibus illustrem locum summi viri Julii Scaligeri, cujus hæc verba commentario in Hippocratem de insomniis: *Hoc vocant ὕπαρ Græci, unde noster sopor, propterea quod corpus pene mortuum est, ubi anima totus homo constituitur, atque ipsa in se reducta, recepta, collecta. Ejus vocabuli originem & caussam intelligamus: quoniam res vera subsit, ὅτι τὸ ὂν ὄντως ὑπάρχει. Homerus in undevices. Ulyssea ὕπαρ non ὄναρ esse dicit:* non *quod res ipsa visa esset, sed quod vera portenderent rerum imagines.* De vocibus ὄνειρος & ὄναρ, sic aliquantò antè idem dixerat. *Vocem ὄνειρος prisci mortales à bene ominando fabricarunt. Ita enim dicebant ὄναρ ἱερόν. Nam contrarium fuit ὄναρ.*

Soracum Græcè σώρακος, quod Pollux exponit, τὸ ἀγγεῖον ἐν ᾧ τὰ σκεύη τῶν ὑποκριτῶν, *vas in quo histrionum vestimenta reponuntur*. Quibus probè concinit Festus, cùm ait: *Soracum dicitur, quo ornamenta portantur scenicorum.* Subdit deinde locum Plauti, Persâ, Act. III, sc. I.

Librorum eccillum habeo plenum soracum.

Idem videtur ac *Saracum*: quod in Glossis Philoxeni Latino-Græcis exponitur *Sarraca*, ἅμαξα. Eo etiam Cicero usus in Pisonianâ, ex qua Fabius, lib. VIII, cap. III (quod est de ornatu) hæc verba adducit: *Cùm tibi tota cognatio in sarraco advehatur.* Item Juvenal. sat. V.

—— *Aut illo tempore, quo se*
Frigida circumagunt pigri serraca bootæ.

Ubi vetus interpres *serraca* itidem exponit *plaustra*. Etiam *plaustra* & *sarraca* conjungit Vitruvius, lib. X, cap. I. item *vehicula*, & *sarraca* Capitolinus in Antonino philosopho. Videtur autem *saracum* fuisse vehiculi genus, in quo corbis foret, aut simile vas, idoneum ad res plures in eo coacervandas. Siquidem σώρακος, unde *saracum* factum, literulæ mutatione venit à σωρός, quod est, *acervus*. Ut generatim σώρακος Græcis sit *vas omne, in quo aliqua coacervarentur*. Unde Hesychio esse dictum ἀγγεῖον εἰς ὃ σῦκα συμβάλλεται. Atque id quoque liquet ex loco Babriæ apud Suidam, & illo Plauti, quem antè adducebamus.

Sorbeo vel à vocis sono factum est, quod Varro, lib. V de L. L. tradit; vel à Græco ejusdem significationis verbo ῥοφέω, quod non minùs placet, (nam adspiratio sæpe in *s* abit, ut leviculâ μετάθεσει solùm sit opus,) vel denique, quod maximè placet, ab Arabico شَرِبَ *sariba, sorbere, bibere*: de quo & in *sirupus* diximus. Ac Rabbinis quoque [illegible], *sorbere*. A *sorbeo* est *sorbillo*, sive, quod Turnebus malebat, *sorbilo*. Sed prius ἀναλογίᾳ subnixum est, ut ostendimus libris de Analogia. Quod si Catholicon Joannis Genuensis audimus, etiam arbor *sorbus* à *sorbendo*, quia *sorba* ad *sorbendum* idonea. Quod & Papiæ videtur.

Sordes, quia everruntur, à σαίρω vel σαρόω, *verro*. Sive, ut Cæsari Scaligero notis in Theophrastum placet, à Græco σωρός, *acervus, cumulus*. Nempe quia, quæ everruntur è domo, atque in unum locum accumulantur, ea sunt propriè σωρὸς δώματος. A qua σωρὸς voce & argumentationis Stoicæ genus Σωρείτης vocatur: & quia pronunciata multa accumulat. *Acervum* similiter Persius appellat:

Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Sordidus à *sordibus*: etsi Nunnesius derivet ab ἄρδαλος, quod idem notat. Nempe ut λ abeat in *D*.

Soriculatæ vestes quæ sint Plinio, lib. VIII, cap. XLVIII, & unde dicantur, satis est obscurum. Sunt quibus ita vocari placet vestes ex lino & sparto consertas, & à *conserendo*, quasi *sericulatas* dici. Turnebus, lib. XXIV, cap. XIX, testatur in vett. libb. legi *sororiculata*, & *sororeclata*. Ac vocari ita censet *vestes suris & latioribus regulis virgatas*: ut ita dicantur quasi *suroregulata* à *suro* ramo, unde *surculus*, & *regula*. Addit, si minùs placet à *suro* & *regula* dici, posse originem arcessi à *suro* & *rica* sive *ricula*. Becmanus verò à *copia colorum & plicarum* ita vocari conjectat, nempe à Græco σωρὸς vel σώρακος, quo *acervus*, ac *res alicujus copia* signatur. Quid, si lineæ intextæ repræsentarint quodammodo *soricum figuram*? Sanè ut à *vermis, vermiculus*, unde *opus vermiculatum*: sic à *sorex soriculus*, atque indè vestis *soriculata* ἀναλόγως dicetur. Favet opinioni, quod Plinius jungit vesti *undulata*, cui nomen indè, quod textura *undas* imitetur. Hæc quia valdè incerta, non sanè venditamus, sed timidè ponimus.

Soror, ut Isidorus, lib. IX, cap. VI, scribit, *est ex eodem semine ducta* (ita lege pro *dicta*,) *quod sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur.* Sed aliquantò magis placet, ita appellatam, quòd *quasi seorsum nascitur separaturque ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur*: quemadmodum ex Labeone Antistio scribunt Agellius, lib. XIII, cap. X. & Nonius Marcellus in *Soror*. Ingeniosè quidem, si faveret ἀναλογία, quæ jubet ut potiùs deducamus à *sero*, sive quia *seminandi* notionem habet, quia *ex eodem semine ducta* est, ut Isidorus eam describit: sive potiùs, quia significat *necto*, ut *soror* idem sit ac *adnexa*, quomodo & Græcis *patrueles, consobrini*, & *amitini* dicuntur ἀνεψιοὶ ab ἀνάπτεσθαι. Quem-

admodum ab *amo amor*, à *clamo clamor*, ita à *soro soror*, & postea *soror*, vocali mutatâ, uti ex *hemo*, *henus*, *Apello*, posteriores fecere *homo*, *bonus*, *Apollo*. Vel hoc verum est, vel, ut doctissimus Martinius observat, fuerit ab Hebræis, quibus שאר, *caro*, *propinquus ratione carnis*, שארה, *caro*, aut *secundum carnem propinqua*. Quod impensè placet. A *soror* est *sororius*: unde *sororium tigillum*: de quo Festus. Item *sororiare*: ut à *frater fratriare*, à *fraterculus fraterculare*. *Mammas sororiantes* Plinius dixit, lib. XXXV cap. VI. De eodem ita Festus: *Sororiare* (perperam MSti *sororariare*) *mammæ dicuntur puellarum, cum primum tumescunt, ut fraterculare puerorum. Plautus in Frivolaria*:

—— Tum papillæ primulum
Sororiabant: illud volui dicere, fraterculabant. Quid opus est verbis?

Vide eundem in *Fratriare*. Etiam *consobrini* vocati quasi *consororini*: de quo seorsim diximus.

Sors [ab ὄρος.] num est à σωρὸς, *cumulus*, *acervus*: quia accumulentur ea, super quibus *sors* ducenda? an à σύρειν, hoc est, *trahere*: quia ex vase aliquo sortem suam extrahere quisque soleat? Μετωνυμικῶς *sors* pro *hereditate* sumitur. Unde *consors*, *exsors*, *dissortio*. Festus, sive Paullus: *Herctum citum, quod fit inter consortes, ut in libris legum Romanarum legitur.* Idem: *Dissortiones, divisiones patrimoniorum inter consortes.* Glossæ: *Consortes*, κοινωνοί, σύγκληροι. Item: *Dissortes*, διακληρωθέντες. Sic *exsors* fuerit ἄκληρος. A quo *exortium*, ἀκληρία. Appuleius de Deo Socratis: *Incerta vacatione ceu quodam exsortio punitur.* Ita rectè legit Salmasius, præeuntibus vett. codd. *A sorte legenda* dicuntor *sortilegi*, qui ductis pueri manibus *sortibus* prædicerent futura, sive quæstus sui gratiâ se prædicere simularent.

Sospes, & ab eo *sospita*, *sospito*: *sospitalis*, & *sospitator*, nunc dicimus: sed antiqui pro *sospes*, teste Festo, *sispes* dixere, converso *O* in *I*, contrà quàm fit in *illi*, pro quo *olli* dixere. Est *sospes*, eodem Festo auctore, à σώζω, *sospito*, unde σωτὴρ, *sospitator*. Id examussim optimè exprimit nomen *Jesu*. At minimè ei respondet Σωσίας, *Sosia*, quod Becmanus putavit. Est enim hoc servile nomen, qui ita dictus, non quia *alios servarit*, sed quia *ipse servatus sit in bello*. Quemadmodum alibi etiam diximus. Sed unde illud *pes*. Quid si ergo dicamus esse ex σῶς, *salvus*, & ποὺς, *pes*? Ut *Sospes* sit, cui vires sint quolibet meandi & remeandi. Saltem id malim, quàm quod Verrius existimasse videtur, ut sit ex σῶα & *spes*. Sic enim Festus: *Sospitare Verrium ait esse bona spe afficere, aut bonam spem non fallere.*

S P

Spadix color idem ac φοινικοῦς, sive *puniceus*: ut Servius indicat in III Georg. Pleniùs Gellius, lib. II, cap. XXVI: *Spadix phœnicei συνώνυμος, exuberantiam splendoremque significat ruboris, quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti: unde spadicis nomen est.* Σπάδικα *enim Dores vocant avulsum è palma termitem cum fructu.* Philargyrus: *Spadix & Phœniceus est, quales sunt fructus palmarum neque diluti satis coloris, neque nimium pressi.* Isidorus quoque, lib. XII cap. I, ait eundem esse colorem *phœniceum*, *spadicem*, & *badium*. Atque, inquit, *dictus spadix à colore palmæ quam Siculi spadica vocant.* Est verò poëticum vocabulum. Pollux: Καὶ ῥάβδος φοίνικος ἐν τοῖς ποιητικοῖς σπάδιξ. Nomen ἀπὸ τοῦ σπᾷν, hoc est, *avellere*. Ut propriè sit *ramus palmæ cum fructu ab arbore avulsus*. Etymon si spectes, nomen *omni* conveniat *ramo avulso*. Sed κατ' ἐξοχὴν *palmæ* tributum. Ac similiter σπάθην *palmitem* dixere, ab eadem origine. A *spadix* ἀναλόγως color ejus diceretur *spadiceus*, ut à φοῖνιξ φοινικοῦς seu *puniceus*. Sed Latini etiam colorem ipsum *spadicem* dixerunt: ut ostendunt allata Gellii verba. Hinc *spadix equus*. Maro III Georg.

—— Honesti
Spadices, glaucique: color deterrimus albis.

Ac similiter Græcis σπάδικες ἵπποι apud Hesychium. Nam σπάδιξ idem ac σπάδιξ. Ut intelligatur *canus rubei coloris*. Aliquid & de *spadice colore* invenies apud Hermolaüm Barbarum in Glossis Plinianis, voce *spadix*; Erythræum, indice Virgiliano, eadem voce; Camerarium in Hippocomico. Sed & vide quæ in *Badius* dicimus.

Spado, Accursio ita dictus videtur à Gallica voce *spata*, hoc est, *novacula*, quià inciduntur testes. Sed verisimilius, etsi haut verè, qui dici ajunt a pago quodam Persidis nomine *Spada*, in quo cœperit castrationis consuetudo, ut scribit Stephanus περὶ πόλεων. Cujus sententiam video & Duzam sequi notis ab eo additis poëmati suo, cui *Echo* nomen. Alii tamen *Assyriorum* inventum, aut *Parthorum*, putant. Claudianus, lib. I in Eutropium, vers. CCCXXXIX. ubi cùm collationem instituisset inter feminas & eunuchos, illisque multimodis prætulisset; hæc postremo loco subdit:

Illas præterea rerum natura creavit,
Hos fecere manus, seu prima Semiramis astu,
Assyriis mentita virum, ne vocis acuta
Mollities, levesque genæ se prodere possent,
Hos sibi conjunxit similes: seu Parthica ferro
Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
Servatoque diu pueris flore coegit
Arte retardatam Veneri servare juventam.

Nisi, quod verum puto, *Parthos* dixit pro *Persis*, contrà quàm ab Horatio factum, cùm ait, lib. I, od. II:

Quo graves Persæ melius perirent.

Quemadmodum & *Medos* pro iisdem dixit eapse odâ:

Neu sinas Medos equitare multos
Te duce, Cæsar.

Verùm autem *spadonis* etymon est ἀπὸ τοῦ σπᾷν, quæ vox non solùm *vellere* significat, sed etiam *contorquere*, unde σπασμὸς *nervorum contractio contortioque* medicis appellatur. Atque hinc est, quod non solùm *spadones* dicantur, *quibus evulsi extractique* κρεμαστῆρες, sed etiam quibus *distorti*, atque adeò *excisi*, *collisi*, *contusi*. unde Ulpianus, in l. CXXVIII. de verborum signific. *Spadonum*, inquit, *generalis appellatio est, quo nomine tam hi qui naturâ spadones sunt, item thlibiæ, thlasiæ, sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur. Thlibiæ*, θλιβίαι, ita dicti à θλίβειν, hoc est, *atterere*, quibus testes attriti: ut *thlasiæ* à θλᾶν, hoc est, *frangere*, quibus testes fracti sunt. A *spadone* apud Tertull. de cultu feminarum est *spadonatus*, εὐνουχισμός. Ab eodem est *spadonius* pro *sterilis*. Plin., lib. XV, cap. XIV de piris: *A conditione castrati seminis, quæ spadonia appellant Belgæ.* Sic *spadonia laurus*, lib. XV, cap. XXX.

Spargo etsi nonnullam habeat affinitatem cum Hebræo פזר, quod idem notat: magis tamen placet esse ab σπαρῶ inserto *g*. Ita propriè *semina spargi* dicentur: quod placuit Perotto. At quod apud eundem legitur, putare, quosdam *spargo* dici quasi *per spatium ago*, id verò quàm ineptum sit, omnes vident. Inter ministeria Circensia *sparsor* fuit: ut ex vett. inscriptionibus cognoscimus. Id si rectum, sic dicetur, quòd *spargeret vestes certantium aurigarum*: quod Onuphrius Panuinus scripsit, libro de ludis circensibus, cap. XV. Verùm Cæsar Bulengerus, lib. de Circo, cap. XLVII, suspicatur legendum *strator*. A *spargo* quoque est *sparsio*: quæ vox speciatim dicitur de *unda croco diluta in theatrum sparsione per latentes fistulas*: unde in Glossis Philoxeni *sparsio* exponitur κρόκος ὁ ῥαινόμενος in aliis κροκόῤῥυτος. Vide Turneb. lib. III Adv. cap. VIII. & Scalig. in IV Propertii. *Adspergo* tum nomen est, tum verbum. Velius Longus volebat *adspergo* verbum scribi per *E*, *adspargo* nomen per *A*. Atque id probabat hoc Maronis III Æn.

—— Salsâ spumant adspargine cautes.

Verùm testatur Pierius se in plerisque codd. *adspergine* per *E* scriptum reperisse. Ab *adspergendo* formarunt juniores vocem *adspergillum*, quomodo vocant id quo sacerdos populum sacris aquis *adspergit*. *Expergo* nunc à *spargo* est, nunc à *pergo*. cùm à *spargo* est, notat διασπείρειν. Maro, III Æn.

—— Sanieque expersa natarent
Limina.

Ubi sic Servius: *Hæc fuit vera lectio, id est, madefacta. Nam si adspersa dixeris, id est, inrorata, Tapinosis & Hyperbole junguntur.* At *expergo* à *pergo*, quod hic fit transitivum, significat *excito*. Eo Accium & Santram usos docet Nonius. Usurpat & Agellius. Indeque passivum *expergor*, à quo Diomedes quo-

quoque deducit participium *expergitus*; ut ab *expergesio*, *expergefactus*. Distinguit ea sic Festus: *Expergitus, ab alio excitatus, quem solemus dicere expergefactum. Experrectus est qui per se vigilare cœpit.* Sed profectò discrimen hoc non observatur ab antiquis: quæ & ratio est, cur aliter longè de eo præcipiat Diomedes, lib. I. Sic enim ille: *Expergitus qui satiatus somno sponte vigilat*: unde & Lucilius ait:

—— Ergo
E somno pueros cum mane expergitu' clamo.

Experrectus autem à quiete impeditus: unde Sallustius: Interdum somno experrectus tumultum facere. Expergefactus porro est, qui per alium somno excitatur. Hæc ille. De etymo sic Priscianus, lib. X: *Expergiscor, quia à pergo est, experrectum facit: quamvis vetustissimi etiam expergitus dicebant.* Item Festus: *Experrectus à porrigenda* (ita legendum) *sic vocatus, quod fere facimus recentes a somno.* Quod etymon cave diversum putes ab eo, quod diximus. Nam *porrigo* dicitur pro *perrego*; hoc per syncopen factum è *pergo*. In *porrigo* E conversum in O, quomodo *homo* dicimus pro *hemo*, *pignoris* pro *pigneris*, unde *pignero*. Item à *pendo*, *pondus*, a σπένδω, *spondeo*, &c. Ab *expergere* est *expergiscor*, ut à *pacere*, *paciscor*, ab *apere*, *apiscor*, à *menere*, vel potiùs *menere*, *meniscor*, unde *reminiscor*, &c. Quemadmodum autem *expergo*, vel est à *pergo*, vel à *spargo*: ita ex sententia Josephi Scaligeri, *expers* quoque nunc est a *pars*: ut ἄμοιρος notet: nunc ab *exspergo*, ut idem sit quod *exspersus*, sive *imbutus*. Atque ita usum censet Catullum carm. de coma Berenices:

—— Omnibus expers
Unguentis.

Verùm *expers* nunquam ab *exspergo* dicitur: quod autem ad Catulli locum, in eo *expers* idem est, quod *particeps*. *Ex* enim hìc non minuit, sed auget: ut in aliis multis. Vide *EXPERS*.

SPARTEOS *funes*, *sparteas soleas*, *amphoras*, *urnas*, apud Catonem, Columellam, Plinium legimus. Et satis constat, ita dici à *sparto* vitilium genere: quod quasi *aspartum* ab *asperitate* dici tradit Isidorus, lib. XX, cap. XIX. Sed valde ineptè. Nam & Græcis σπαρτὸν, σπάρτη vel σπάρτη, & σπάρτιον appellatur. Hoc tamen discriminis erat, quòd veteribus Græcis σπαρτίον dicebatur *id omne, ex quo fierent vitilia*, aut *funes*, *aliaque ad nexum idonea*. Ut sunt *linum*, *cannabis*, *junci*, *genistæ*, atque alia. Quomodo Dioscorides σπάρτιον describens ait, ἔχειν ῥάβδους, αἷς τὰς ἀμπέλους δεσμεύουσι. At Latinis *spartum* vocabatur *herba Hispanica, ex qua funes necterent*: quos Horatius signat, cùm libro Epodum ait:

Ibericis peruste funibus latus.

Græcis σπαρτὸν dicebatur, quia illa *sativa* essent, unde funes fierent. Hæc quidem Plinii mens fuit: ut qui, lib. XIX, cap. de lino, dicat: *Hinc fuisse & navium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores, quoniam cum σπάρτα* (Homerus) *dixit, significavit sata.* Imò & Varro apud Gellium: *Liburni plerasque naves loris suebant: Græci magis cannabe, & stupâ, cæterisque sativis rebus, à quibus σπάρτα appellantur.* Videri tamen hæc possit nimis generalis significatio: Eoque fortasse ab ea τοῦ σπείρειν significatione potiùs veniat, quâ significat *nectere*. Quomodo & Latinis duplex est *sero*, quod ipsum à σπείρω: unum notat *semino*, alterum *necto*: ut superiùs diximus. A σπείρω pro *sero* est σπαρτὸν, *satum*: à σπείρω pro *necto* fuerit, σπαρτὸν pro *eo unde aliquid fit ad nectendum ligandumque*. Et sanè *juncus marinus*, ac *genista* etiam sunt inter σπαρτά: quæ tamen non *seruntur*, sed *sponte proveniunt*. Ac Latini quoque *herbam Hispanicam*, quæ non serebatur, *spartum* dixere ab usu simili, quia *nectendi usum præstaret*, *eorum instar*, *quæ Græci σπαρτὰ* dixere. Ut Homerus Iliad. B:

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται.

Ubi cùm *sparta* dixit *dissoluta*, significat non *rudentes*, *quibus naves instruuntur*: neque etiam *spartum Ibericum*, quod tum necdum erat notum: sed *suturas navium*, unde & Hesychius ῥάμματα interpretatur. Rectè igitur apud Gellium Varro, lib. XXV rerum humanarum: *Sparta apud Homerum non plus spartum significare puto, quàm Spartos, qui sunt agro Thebano nati.* Ubi per *Spartos* intelligit *fratres Cadmeos, qui è dentium satu nati erant*: unde & nomen: quemadmodum indicat hic locus Apollodori Biblioth. lib. III. Κάδμος κτείνει τὸν δράκοντα, καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ὑποθεμένης τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ σπείρει. τούτων δὲ σπαρέντων ἀνέτειλαν ἐκ γῆς ἄνδρες ἔνοπλοι, οὓς ἐκάλεσαν Σπαρτούς. Meminit eorundem Euripides in Phœnissis, & Ammianus Marcellinus, lib. XIX. ubi auctor est, fabulam hanc indè promanàsse, quòd viri isti repentino quodam impetu, & exuberanti pernicitate inopini per varia videbantur.

SPARUS, εἶδος ἀκοντίου, ut est in vett. Gloss. P. Merula in Cosmograph. putat esse à Belgico *sparre*, quod *sudem* notat. Movent eum hæc Festi verba in *rumex*: *Rumex genus teli, simile spari Gallici.* Sed non magis hinc sequitur *sparum* esse à Gallis, quàm *ensem* esse ab Hispanis, quia legamus *ensis Hispanicus*. Origine Latinum facit Festus, cum scribit: *Spara parvissimi generis jacula, ab eo quòd spargantur dicta.* Addit deinde hoc Lucilii:

Tum spara, tum rumices, portantur tragula porrò.

Sic enim eum locum legendum esse, liquet ex Festo in *rumex*. Alteram quoque etymologiam è Varrone adducit Servius ad illud II Æn.

Agrestesque manus armat sparus.

Ubi sic Servius P. Danielis (nam in editt. G. Fabricii pleraque omissa) *Sparus est rusticum telum in modum pedis* (in alio MS. est *pedi*, quod magis placet,) *recurvum.* Sallustius: *Sparos, aut lanceas, alii præacutas sudes portare. Varro ait sparum telum missile, à piscibus ductâ similitudine, qui spari vocantur. Alii sparus à spargendo dici putant.* Hactenus Servius. De priori etymo contra Isidorus, lib. XII, cap. VI: *Sparus à lancea missili accepit nomen, quod ejusdem figuræ sit. Terrestria enim prius sunt inventa, quàm marina. Nam sparus est telum rusticum missile à spargendo dictum.* Miratur autem Dionysius Gothofredus notis ad Milonianam Ciceronis, quod Nonius neget esse *telum bellicum*. Sed eò respexisse Nonium puto, quod, Isidoro teste, potiùs sit *telum rusticanum*. Hinc Virgil. II:

Agrestesque manus armat sparus.

Idem comprobat Sallustius in fine Catilinariæ, ubi ait exercitus bonam partem fuisse inermem, utpote *sparis* tantummodo ac telis & similibus instrumentis armatam. Meminit & *spari* Cicero in Miloniana, Varro Meleagris apud Nonium in *tragula*, Nepos in vitâ Epaminondæ, ubi eum *sparo* percussum, eoque ex vulnere mortuum tradit, & Agellius, lib. X, cap. XXV. *Sparus* quoque, ut ex Varronis & Isidori verbis discere jam fuit, *piscis* est genus. Gloss. Philox. Σπάρος ἰχθὺς, *cammarus*, *sparus*. Hujus Plinius meminit, lib. IX, cap. LI. In vulgatis corruptè editum *sargi*; sed *spari* rectè est in antiquâ meâ Parmensi anni CIↃ CCCCLXXVI. Est hic piscis adeò similis *auratæ*, ut ubi primùm captus, etiam piscatoribus minùs intentis imponat. Imò & quidam eruditiores *sparum* eundem ac *auratam* esse scripsere, idque adducti versu isto Ovidii in Halieuticis:

Et super auratâ sparulus cervice refulgens.

Sed horum errorem satis refellunt, quæ super *sparo* scripsit Rondeletius, lib. V de piscibus, cap. II. Est verò *spari* piscis vox à Græcis, quibus itidem σπάρος vocatur, ut vel ex quarto Athenæi constat. Aliis vocatur *spargus*, ac tradit Rondeletius ab Æliano similiter *aspargum* vocari. Sed non Ælianus sic nominat, verùm interpretes ejus P. Gillius, & Conradus Gesnerus, qui lib. IX, cap. XLVI ψυάδες interpretantur *aspargos*. Fuerit *aspargus* ab ἀσπαίρω, hoc est, *palpito*, *tremo*. Pro quo & σπαίρω dicitur, unde σπάρος piscis, non à *teli similitudine*, quod Varro credidit.

SPATALIUM est *ornamentum muliebre circa manus*: cujusmodi est, quod ex coralio hodieque gestant. Plinius, lib. XIII, cap. XXV. *Juba tradit, circa Troglodytarum insulas fruticem in alta vocari Isidos plocamon, coralio similem, sine foliis: præcisum, mutato colore, in nigrum durescere: cum cadat, frangi: item alium qui vocetur Charitoblepharon, efficacem in amatoriis: spatalia eo facere & monilia feminas.* Tertullianus, lib. de cultu feminarum, cap. XIII: *Nescio an manus spatalio circundari solita in duritia catenæ stupescere sustineat.*

Ab hoc *spatalo* nomen accepisse videtur *Spatale* nympha apud Claudianum in Epithalamio:

Et gravibus Spatale baccis diadema ferebat
Intextum, rubro quas legerat ipsa profundo.

Vulgò *spathalium* & *Spathale* scribunt. Sane σπαθάλιον est diminutivum à σπάθη, quod *palma termitem* notat: ut in *Spatha* diximus. Ita *spathalium* propriè sit *sertum ex caryotis filo trajectis*. Inde ad *armillas* sit translatum. Sed longe verisimilius est, *spatalium* dici, quia sit inter luxus instrumenta. Nam *spatula*, *delicia*, etiam Papia interprete, & (quia levis ejus auctoritas videri possit,) ipsis Cyrilli Glossis, ubi legas, σπατάλη, *lascivia*, *delicia*. Ergo eo significantur *lautitia*, seu *delicata epula*, τρυφή, ut exponit Suidas. Unde σπαταλᾷν, quod Hesychius interpretatur τρυφᾷν, *delicate vivere*, *luxuriari*. Cyrilli Glossæ similiter, σπάταλος, *delicatus*; σπαταλᾶν, *delicias ago*. Utitur eo Paulus, 1 Timoth. v. 7. inde fecere *spatalor*. Sanè Catholicon, & gemma vocabulorum, *spatulor*, *delicior*. Utrobique *spatalor* scribi oportere, satis liquet. Ejusdem originis est *spatalocinadus*, quod apud Petronium.

Spatha, unde *spathula*, est a Græco σπάθη, atque haud secus ac Græcum σπάθη, varia notat. Interdum significat *rudiculam qua spumam detrahimus*, ἀπὸ τοῦ σπᾷν, *detraho*. Indè translatum ad *instrumentum simile*, *quo pharmacopola movent pharmaca in mortario*, *aut olla*: quomodo usi Columella, Celsus, Plinius. Etiam σπάθη est *gladius*, teste Hesychio, & Glossis Cyrilli Latinis. Ita usurpant Appuleius, & Vegetius. Ac videtur tum esse à שחת, quod est *consumo*, *perdo*. Verisimilius tamen id, quàm ut sit à παθεῖν, vel quia *spatiosa* sit: quorum utrumque Isidorus tradit, lib. xviii, cap. vi. Insuper signat *ramulos*, *unde palmula dependent*: quomodo apud Plinium sumitur, lib. xvi, cap. xxvi. Atque hac significatione planè Græcum est. Pollux: τὰ δ' ὧν κρέμανται οἱ βάλανοι, σπάθη. Pro eo & σπάδιξ dicitur. Utrumque ab eadem origine. Nempe ἀπὸ τοῦ σπᾷν, quod est *trahere*, *avellere*. A *spatha* sit *spatula*. Quod Papias agnoscit. Exponitur autem *fructus palmarum* antequam *aperiantur*. Græcè ἀναλόγως à σπάθη sit σπαθάλιον, *termes palma*. Ita apud Martialem in Xeniis, dist. xxvii, legas tale lemma, *Spathaleon caryotarum*. Quod Georgius Merula rectè interpretatur *ramulum cum caryotis dependentibus*. At *spalathium*, si ita dixere, aliud fuerit. Nam ficuum sit massa. Ea enim Græcis παλάθη. Hesychius: Παλάθη, ἡ τῶν σύκων ἐπιπλοκὴ θέσις. Παλάθας σύκων μάζας. Inde sic diminutivum παλάθιον, & præmisso σ, σπαλάθιον, ut σμικρός, & σμάραγδος pro μικρός & μάραγδος, & Latinis à κάραβος, *scarabæus*.

Spatium sæpe legas de *spatiis loci*, *ubi cursu certabatur*. Quomodo Cicero *spatium* & *curriculum* crebro jungit: ac Lucretius similiter dixit, lib. iv:

——*Spatium decurrere amoris.*

Itaque accedo summis viris, Angelo Caninio in Hellenismi Alphabeto, eumque secuto Josepho Scaligero, eleg. in Pedonem: qui censent *spatium* esse a σπάδιον, quod Æolicum, & Doricum, ac Creticum est pro στάδιον. Unde & Hesychius. Σπάδιον, στάδιον. Solent Æoles, quos Romani sequuntur, Π & Τ commutare: quomodo pro σπολὴ dixere στολὴ, & contra à σπουδὴ est *studium*. A *stadiis* translata vox ad quævis loca. Ac quia ex loco quem res occupat, judicamus de ejus magnitudine, inde pro *ejusdem rei magnitudine* sumitur. Ut apud Juvenalem:

——*Spatium admirabile rhombi.*

Ubi non sermo est de *spatio*, quod rhombus occupat, sed *magnitudine*, quam obtinet. Sic Gellius lib. 1, cap. 1: *Modum spatiumque planta Herculis*. Hinc *spatiosus* pro *magno*. Nempe quia magna corpora magnum loci *spatium* requirunt. Ovidius de remedio Amoris:

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum.

Item in Arte:

Omnibus Andromache visa est spatiosior æquo.
Unus, qui modicam diceret, Hector erat.

Ubi *spatiosum* est *magnum*; *modicum* autem & *mediocre*, sive *modum tenens*. Nec intra corpora translatio constitit: sed etiam ad tempus excurrit. Unde illa *spatium noctis*, *biennii*, *vitæ*, & similia: quibus ut notissimis, frustra insistam.

Specio antiquum est pro *video*. [ab εἴκω, πείκω, σπείκω.] Eo Ennium usum docet Varro, ut mox parebit. Ulpianum quoque usurpare docet Scipio Gentilis, lib. 1 παρέργ. cap. xxvii, verba ejus sunt: *In persona ejus, à quo alimenta relicta sunt, hac erunt specienda.* Id quamquam nonnemini videatur esse à *specu*, ut militaris sit vox, è *specu*, quid hostes agant, *specientibus*; magis tamen placet esse à σκέπω σκοπῶ, quod idem notat. Vel Hebræo שפה, *vidit*, *spectavit*, unde שפי, *adspectus*. Unde & Græcum σκέπτω. A *specio* est *species*, ut à *facio facies*, ab *effingo effigies*. Hinc est, quod *species* quoque pro *oculis* sive *adspectu* usurpatur. Lucret.

——*In luci qua poterit res*
Accidere ad speciem, quadrata nisi ejus imago.

Et paullò pòst:

Verum nos oculis quia solis cernere quimus,
Propterea fit uti speciem quo vertimus, omnes
Res ibi eam contra feriant formâ atque colore.

Eodemque modo utitur, lib. v. Item pro *spectrum*. Quomodo *vanas species* dixit Plinius: ac similiter Festus in *Lympha* ait, *Quicumque speciem quandam e fonte viderit*, hoc est, φάσμα. Ejusdem originis est *specimen*, πδεῖγμα, ut à *levo levamen*, a *geno genimen*, pro quo dicimus *germen*. Hinc quoque est *spectrum*, ut à *plaudo plaustrum*, à *rado rastrum*, &c. Item antiquum *spectus*, quo usus Paccuvius Dulorestе:

Amplus, rubicundo colore, & spectu protervo ferox.

Appuleius, lib. iii Met. *Obliquato tamen spectu rem admirationis maxima conspicio.* Arnobium quoque lib. v adversus Gentes usum putat Godscalcus Stewechius. Sunt & ejusdem originis *spectio* & verbum *specto*. Varro, lib. v de L. L. *Spectare dictum ab specio antiquo, quo etiam Ennius usus: Vos epulo postquam spexit. Et quod in auspiciis distributum est, qui habeant spectionem, qui non habeant.* Festus: *Spectio in auguralibus ponitur pro adspectione & nunciato*, &c. Itaque & apud Cic. Philipp. ii *spectionem* pro *inspectionem* legit Hieronymus Ferrarius, adstipulante codice Colotiano. Sunt ab eodem *specula* & *speculum*, ut à *perio periculum*, ab *amicio amiculum*, à *noto notaculum*, &c. A *specula* est *speculor*, unde *speculator*, à quo *speculatorium*. Appuleius de Mundo: *Nocturni exploratores, & nuncii speculatoriorum incensores assidui.* In vulgatis est *specularum*: in vett. libb. *speculatorum*: unde legendum liquet *speculatoriorum*. A *speculum* est *specillum*, ut à *baculus bacillus*. Varro, lib. v de L. L. *Speculum, quod in eo specimus imaginem. Specula, de quâ prospicimus. Speculator, quem mittimus ante, ut respiciat quæ volumus. Hinc quo oculos inungimus, quibus specimus, specillum.* Ut *specillum*, sic *conspicillum* dici, ostendit ἀναλογία, non *conspicilium*, uti in Nonio editum ab H. Junio, ac ab eodem scribitur in Nomenclatore. Sic verò, ut Nonius docet, dicitur locus, unde conspicere possis. Idem usum ait Plautum Medico:

In conspicillo adservabam, pallium observabam.

Est & apud eundem, Cistell. 1. 1:

Conspicillo consecutus est clanculum me usque ad fores.

Aliud verò *speculum*, aliud *specular*: in illo imaginem nostri videmus: Græci κάτοπτρον' at per hoc videmus: Græcè διόπτρα. Vide mox *Specularis*. A *specto* est *spectaculum*, ut à *pio piaculum*, à *noto notaculum*. Ab eodem est *exspecto*. Varro, lib. v de L. L. *Exspecto, quod spectare volo.* Vox ea, ut vult Velius Longus, absque *S* scribitur, cùm significat *opperior*: at *S* admittit quando venit à *specto*. Verùm hæc differentia planè mihi inepta videtur. Quippe & *exspecto*, cùm *opperior* notat, venit à *specto*, sive quia qui exteriùs res alias *spectare* cogitur, is nondum ad penitiora admittitur: sive quòd *exspectantes* sæpe eximus *spectandi* caussa. Sanè & in *opperiendi* significatione per *S* scribi volebat Terentius Scaurus: atque ita scriptum invenitur cùm in vett. libb. tum etiam inscriptionibus. Quanquam, nisi Scauri accederet auctoritas, leve id futurum sit argumentum, cum & in iisdem inscriptionibus sæpe omnino *S* redundet, ut in *exsemplum*, quod est ab *ex* & *amplum*, item in *exsornare*, *exsoriente*, *exsiat*, & aliis quibusdam, quæ adscribenda imperitiæ inscribentium. A *specio* cum præverbio quoque sunt *adspicio*, *inspicio*, *conspicio*, *respicio*, *suspicio*,

despi-

despicio, similiaque. Quamquam fortasse nec defutura sit ratio, siquis hæc à *specio* deducere malit, uti Priscianus in XI facit. Nam & ita videntur veteres pro *specio* dixisse. Plautus Mil. Glor. Act. III, Sc. I:

Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit.

Scio à Lambino editum esse *specit*. Sed *spicit* est in antiquissimis quibusque, ut in Plauto Parisiensi sive libato, quem ante annos centum Simon Carpentarius emendarat: item in Venetà, quæ ante annos nonaginta cum variorum notis edita est. Sed & Camerarius & Duza *spicit* ediderunt. A *speciendo* quoque ortum ducunt *auspicii*, & *suspicionis*, voces: de quibus seorsim agimus. Ejusdem originis est *circumspectus*, quomodo propriè vocatur, quem homines circumspiciunt, sive, qui ora in se hominum convertit. Sed quia eum homines circumspicere solent, qui prudentia suâ res omnes circumspicit, indè est, quod per metalepsim consequentis *circumspectum* dixere pro *prudenti*.

SPECTILE, Festo teste, erat inter *suilla obsonia*. Nempe *pars suis sub umbilico*. Plautus Carbonaria:

Esto pernam, sumen suern, (antiquè pro *suis*) *spectile*,
callum, glandia.

In nonnullis tamen Festi libris pro *spectile* est *spetile*: Imò & in MS° est *spetiale*: sed perperam. Si *spectile* rectum est, videri possit ab ea voce esse, quod Germanis *lardum* dicitur *spek*. Erit autem *spectile* à *specio*, quâ formâ dicimus *coctile*, *fictile*, & alia. Nempe quia pars in sue esset maximè pinguis, & crassa, eoque imprimis *spectabilis*. Et fortasse adjectivè eâ voce usus Plautus, ut *sumen suis spectile* dixerit sine ὑποστιγμῇ post *suern*, seu *suis*. Quomodo legisse videtur Dalecampius ad Plinii lib. XI, cap. XXXVII. Sed Scaliger substantivè accepit. Imò nec Festum aliter sensisse, satis ex interpretamento liquet.

SPECULARIS *lapis* erat vitri modo διοπτρος καὶ διαφανής, hoc est, *transflucidus*, qui ex Hispania, Cappadocia, Arabia portabatur. Eoque in tenues laminas sive tessellas dissecto utebantur in fenestris loco vitreorum, quæ nunc in usu. Plinius, lib. XXXVI, cap. XXII: *Specularis verò (quoniam & hic lapis nomen obtinet) faciliore multò naturâ finditur in quamlibet tenues crustas. Hispania hunc olim citerior tantum dabat, nec tota*, &c. Ita dicebatur, quia esset *perspicuus*: Eoque & διαφανῆ λίθον Græci appellant. Idem *speculi* præbebat vicem: unde vulgò *speculum asini*, ac Belgis *spiegelsteen* appellatur. Etiam *Mariæ glaciem* nuncupant. *Specularium in fenestris ex hoc lapide* meminit Seneca epist. LXXXVI: *Quanta nunc aliquis rusticitatis damnet Scipionem, quòd non in caldarium suum latis specularibus diem admiserat?* Et epist. XC: *Quædam nostra demum prodisse memoriâ scimus: ut speculariorum usum perlucente testa, clarum transmittentium lumen.* In sellâ quoque agnoscit Juvenal. Sat. IV:

Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.

Etiam arbores, uvas, rosas, aliaque id genus *specularibus* per hiemem custodiebant; quod cum ex Columella, Palladio & aliis constat: tum hoc Martialis loco, lib. VIII, epist. XV.

Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
Mordeat & tenerum fortior aura nemus:
Hibernis objecta notis specularia puros
Admittunt soles, & sine fece diem.

Meminit & *specularium* Plinius. lib. II, epist. XVII, ac Ulpianus, in l. XII. §. XVI. & XXV. de instructo vel instr. legat. & l. XV. §. VI de usufr. Apud Symposium est ænigma cujus lemma, *specular*. In eo ænigmate est,

Perspicior penitus, nec luminis arceo visum.

Cornei specularis meminit Tertullianus: quali vulgò utimur in laternis.

SPECUS à σπέος, quod idem notat. Hesychius, Σπέος, σπήλαιον, ἄντρον. C insertum, quomodo (ut vulgo putant) ab ἰαχή, quod *clamorem* notat, ὁ Διόνυσος, dictus ἴακχος, unde Latinum *Bacchus*. Verum autem *Jacchi* etymon in *Juvo* adduximus. A σπέος, Græcè fecere σπήλαιον, & σπήλυγξ, inserto λ, & productâ primâ vocali. Græco *spelæum* usi quoque Maro & alii. Ab obliquo σπήλυγγος vel σπήλυγγα Latini formarunt *spelunca*: quæ caussa est, cur in eo, contrà quàm in *specus* fit, prima sit porrecta.

SPERNO ineptè à quibusdam, Perotto teste, deducitur ex *spero*, & *non*, quia, quæ non speramus, ea rejicimus, ac aspernamur. Potiùs à σπείρω est *sperno*, ut à πείρω vel περάω fit περῶ, Eustathio teste. Ita propriè *spernis* dicetur, quòd per viam spargitur: ut *temnis*, quod abscinditur. Nam τέμνειν, *secare*. Aliud etiam in mentem venit. Quid, si *sperno* dicamus contractum ex *separino*, quod sit à *separo*? Nam ut à *nato natino*, unde *natinatio*, apud Festum: ut à *nego*, *neguno*, unde *negunato*, pro *negate*, in carmine Cn. Marcii: ut à *sto stano*, unde *destino*, *obstino*, *præstino*: ita fortasse à *separo*, *separuno*, vel *separino*. Multùm hanc sententiam firmat, quòd *sperno* antiquis notabat *separo*, *segrego*, Nonio teste. Atque ita usus Ennius Hectoris Lytris:

Melius est virtute jus. nam sæpe virtutem mali
Nanciscuntur, jus atque æquum se à malis spernit procul.

Ubi *virtus* notat ἀνδρείαν sive *virtutem militarem*, hoc est, *fortitudinem*. Vel etiam dicamus cum doctissimo Martinio, *sperno* factum ex *separno*: *separno* esse à *separ*. Nam ut à *cor*, *concors*, *discors*, *secors*, vel *socors*, dixere: Ita fortasse & à *par* fecere *compar*, *dispar*, *separ*: Sanè in Glossis Isidori legas, *sopar*, *seorsim*, *à parte*. Ubi scribendum, *à pare*. A *spernere* est *spernari*. Gloss. Phil. *Spernatus*, ὑπερορασθείς, ἐξουθενηθείς, καταφρονηθείς, ὑπερηφανηθείς. Ubi ne *aspernatus* legamus, obstat literarum series. Juvenalis:

—— *Viduas tantum aspernatur adulter.*

Atque ut à *spernere* est *aspernere*, sic à *spernari* est *aspernari*.

SPES fortè ab ἐλπὶς καὶ μετάθεσιν, & σ altero adjecto. Sed obstat, quod priùs dixere *speris*, vel *speres*, unde genitivus *speris*, & pluralivus *speres*. Nonius: *Sperem veteres spem dixere: unde & prosperè dicitur pro spe.* Festus: *Speres antiquis pluraliter dicebant, ut Ennius lib. II:*

Et semel effugit speres ita funditus nostras.

Et libro sextodecimo:

Spero, si speres quicquam prodesse potes sunt.

Speres autem ac *spero* omnino sunt ab Hebræo שבר, id est, *spes*, à rad. שבר, id est, *sperare*. Latini converterunt medium *B* in tenuem *P*, uti Græci in ἄππα à Syriaco אבא, *abba*. A *spero sperata* dicitur, quam quis petit uxorem: uti jam *promissa* dicitur *pacta*, vel *sponsa*. Plautus Astraba apud Varronem: *Lubenter, mea sperata, consequor.* At Nonius errat, cùm similiter usum putat Plautum Amphitr. Act. II, Sc. II. Ubi Amphitryo redux uxorem suam vocat *speratam*.

SPHÆRA esse à σφαῖρα & cæco patet. Quare mirum, Fungerum, tanquam in re dubiâ, scribere, *videri* indè nomen accepisse. Illud minùs apertum, unde σφαῖρα dicatur. Sed non abludit à vero, venire à שפר, quod est *pulcritudo*: quia *forma pulcherrima est rotunda*. A σφαῖρα est σφαιρίτης, supple πλακοῦς, ex quo Latinis *sphærita*, placentæ genus, in cujus solo *sphæra*, seu globuli multi positi essent. Cato de R. R. cap. LXXXII. *Sphæritam sic facito, ita uti spiram, nisi sic fingito detractis caseo, melle, sphæras pugnum altas facito. Eas in solo componito, densas eodem modo componito, atque spiram, itemque coquito.* Ab eodem est σφαιρίζω, *pilâ ludo*, ut Pollux & Suidas exponunt: unde σφαιριστής, *qui pilâ ludit*; σφαιριστική, *ars ludendi pilâ*, de qua olim Timocrates Lacon scripsit, ut ait Athenæus lib. I, σφαιριστήριον, *locus pilari lusui destinatus*. *Sphæristerii* voce utuntur quoque Tranquillus in Vesp. Plin. lib. II, epist. XVI: Lampridius in Alexandro Severo, *Post lectionem operam palæstra, aut sphæristerio, aut cursui, aut luctaminibus mollioribus dabat.*

SPHINX, σφίγξ. Statius, lib. I Theb. vers. LXVI:

—— *Si Sphingos iniquæ*
Callidus ambages te præmonstrante resolvi.

Quem ad locum sic Placidus Lactantius, (cujus scholia maxima ex parte cento sunt ex Servio & Hygino:) *Dicta Sphinx, quòd ita stringeret homines suis quæstionibus, ut se expedire non possent. Nam Græcè σφίγγειν constringere dicitur vel vincire.* Sequitur ibidem: *Sphinx monstrum erat alas & ungues habens in similitudinem Harpyarum, quod insidens scopulo viæ imminenti, insolubilia ænigmata transeuntibus proponebat, quæ eum solvere non possent, ex improviso veniens alis & unguibus ad se in rupem trahebat.* Hæc ille. Revera autem *sphinx* erat (quemadmodum ex Socrate tradit Scholiastes Euripidis,)

pidis,) ἐγχωρία χρησμολόγος δύσγνωστα μαντευομένη· *Vates ejus regionis, quæ responsa daret intellectu difficilia.* Indeque à Sophocle OEdipo tyranno vocatur ἡ ῥαψῳδός. Quod de figura ait Lactantius, id plenius explicatur ab Ausonio his versibus:

Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis
Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.

Sanè πτερόεσσαν, hoc est, *alatam* vocat & Euripides. Sed hoc intelligendum de *sphinge Græcorum*, quæ erat capite nudo, capillis compositis, pennata. At *Ægyptiaca*, erat capite velato, sine alis. *Ægyptiæ* figuram præbent multa marmora antiqua. *Græcam* videas in antiquis nummis Chiorum, quorum ea insigne erat, ut Carthaginensium ἵππου προτομή, Rhodiorum rosa, Siciliæ tricrunum. Vide sis, quæ de *sphinge* notavit Jos. Scaliger animadversionibus Eusebianis ad annum DCCLVII, hoc est, pag. XLIV & XLV. At κατὰ μεταφορὰν etiam aliis vox *Sphingis* aptatur. Ut Cassandro illi ex munito Ætoliæ loco per Locridem infestante Phocidem, Megara & Atticam. Dux enim iste *Sphingis* nomine intelligitur in carmine Ithyphallico in honorem Demetrii Poliorcetæ ab adulatoribus composito; quod ex Duride Samio refert Athenæus, lib. VI. Sed corruptè admodum nunc legitur: Egregiè autem restituit Casaubonus in Animadversionibus ejusce lib. cap. XV.

SPICA [ψίχα.] à *spe* dicitur, si credimus Varroni, lib. IV de L. L. & lib. I de R. R. cap. XLVIII. ubi & antiquitus *specam* ait vocatam. *Nam*, inquit, *eam quod sperant fore, serunt.* Servius autem à *spiculo* deducit, cùm contra *spiculum* sit à *spica.* *Spica* verò possit videri esse à σπίζω, *extendo.* Sed placet Jos. Scaligeri & Nunnesii sententia, qui derivant ab Æolico σπίχυς pro στάχυς, quomodo & pro στάδιον dixere σπάδιον, unde *spatium*, ut contra à σπουδῇ fecere Latini *studium.* Non tamen ἀμέσως *spica* à σπίχυς, ut existimasse Scaliger videtur: Sed à *spicus*, quod è σπίχυς. Veteres enim dixere *spicus*, *spica*, *spicum.* Servius, in I Georg. *Dicimus & hic spicus, & hoc spicum. Cicero in Arato:*

Spicum illustre ferens insigni corpore Virgo.

Sed scire debemus, in usu esse à masculino utrumque numerum: à neutro verò raro, & tantum singularem inveniri. nam plurali nusquam lectum est. Et postea: *Spicos de maturis frugibus abusive dicimus. Nam propriè est spicus, cùm per culmi folliculum, id est, extremum tumorem aristæ adhuc tenues in modum spiculi eminent.* *Spica* vox à *frugibus* ad alias etiam *plantas* extenditur. Ut cùm Ovidio & Propertio *crocus* dicitur *spica Cilissa*: nimirum quia *filis sive capillamentis refert aristas.* Nam valde fallitur summus vir, cùm per *spicam* hic *radicem* aut *bulbos* intellexit. A *spica* etiam *figura* oblonga & angulata *laterculi* videntur *spicæ* nominari: unde *pavimentum spicatum* apud Vitruvium, lib. IV, cap. I. De quo vide Bernardinum Baldum in Lexico Vitruviano. A *spica* est *spicare*: quod interpretantur *acuere*: sed parum commodè. Est enim *spicare*, concidere aliquid minutatim, sic ut assulis multis referat *spicam* cum aristis suis. Gratius in Cynegetico:

Spicatasque faces ferre ad nemora alta Dianæ.

Idem:

Quid Macetum immensos libeat si dicere contos,
Quàm longa exigui spicant hastilia dentes?

Ubi *spicant* itidem interpretor, *spicæ similem faciunt* multis dentibus, quæ referant aristas. Quamquam aliter hunc locum cepérit Turnebus, lib. XXI, cap. XXV. Compositum est *inspicare*. Maro, I Georg.

——— *Ferroque faces inspicat acuto.*

quod rectè Servius exponit, *incidit ad spici & aristarum similitudinem.* Onomast. *Inspico*, διαστοιχίζω, quod Latini instar formarum à στίχυς, *spica.* A *spicare* est *spiculum*, ut à *jacio*, *jaculum*, à *noto notaculum.* Id magis placet, quàm ut ἀμέσως sit à *spica*, quia in mucronem desinit instar spicarum: quamquam ita senserit Isidorus, lib. XVIII Originum, cap. VIII. & Jul. Scaliger, in lib. I Theophrast. de caussis Plantarum, cap. IV. Belgæ & Celtæ pro *spiculo* dicunt *pyke*, quod ex *spiculo* corruptum arbitror, vel à *spicando* formatum. Est autem *spiculum* ἀκόντιον, αἰχμή, ὀβελὸς βέλους, prout exponitur in veteri Glossario: ἀκοντίου εἶδος, ut est in Glossis Cyr. A *spiculum* est *spiculator*, quod cum *speculatore* confudit Philoxenus in Glossis Latino-Græcis, cùm scribit *Speculator*, κατάσκοπος, καὶ ὁ ἀποκεφαλίζων. Prius *speculatori* convenit, posterius *spiculatori*, sive *carnifici*. Error ex eo est, quod Græcis ι in ε converso σπεκουλάτωρ diceretur: ut Marci cap. IV. item Suidæ, Theophylacto, aliis.

SPINA [*pinna*] juxta Nunnesium in Grammatistice est à σπάλος, quod *spina* genus notat. Nempe κ in π verso, ut à σκύλον, *spolium*, à λύκος *lupus*. Malim ego, quia in acumen extenditur, ἀπὸ τοῦ σπίζειν, quod valet ἐκτείνειν, teste Eustathio. Græcis est ἄκανθα ab ἀκή, *mucro*, *acies*. Antiqui *spinâ* & usi loco *acicula*. Unde Tacitus de morib. German. *Tegumen omnibus sagum, fibulâ, aut si desit, spinâ, consertum.* Atque indè *spinula* vulgo, ex quo Belg. *spel* κατὰ συγκοπήν. A *spina* etiam est *spinus*, prunus sylvestris. Nam, ut *Columella* ait, pruni sylvestres genera sunt *spinarum*. Virgil. IV Georg.

Eduramque pyrum & spinos jam pruna ferentes.

Ubi Servius monet, *spinus* genere virili esse arborem prunorum: at *sentes* dici *spinas* in muliebri. Græcis ἄκανθα quidem *spina*, at de *spinosa arbore* tum ἄκανθος, tum ἄκανθα dicunt.

SPINTER, [σφιγκτὴρ à σφίγγω.] sive potiùs *spinther*, (ut Festi verbis utar,) *vocabatur armillæ genus, quod mulieres antiquæ gerere solebant brachio summo sinistro.* Quibus ex verbis liquet, cur ἀκροχείριον vocent Græci, ut Priscianus testatur in v. Utitur Plautus, Menæch. Act. III, Sc. III. Nomen videtur esse à *fulgore igneo.* Nam σπινθὴρ, *scintilla*, *igniculus.* A σπινθὴρ fit σπινθαρὶς avis, de quo in *Spinturnix.* Fortasse & hinc Suetonio in Caligula dicuntur *spintriæ*. nempe à *monstruosarum libidinum ardore.*

SPINTURNIX, ut ait Festus, *est avis turpis figuræ.* Subjicit deinde illud ex veteri aliquo scriptore: *Occursatrix artificum, perdita spinturnix.* Etymon cognoscere sit ex eo, quod subdit: *Ea Græcè dicitur, ut ait Santra, σπινθαρίς.* Plinius de eadem, lib. X, cap. XIII: *Incendiariam avem alii spinturnicem vocant: sed hæc ipsa, quæ esset inter aves, qui se sciret dicere, non inveni.* Sed Scaliger ad Festum in voce *Bustum*, putat se invenisse, quæ sit *spinturnix.* Nam ex nominibus σπινθαρίδος, & *avis incendiariæ*, colligit, esse *avem bustuariam*, quæ ex busto sudem tectis inferat, atque ita incendium creet. Sanè σπινθὴρ, *scintilla*, *igniculus.* Itaque de ea intelligit hoc in Glossis: *Ambustandus* (leg. *ambustaneus*) εἶδος ὀρνέου. Item Servii illa in istud Maronis, IV Æn.

Solaque culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri:

Sanè bubo si cujus ædes insederit, & vocem miserit, mortem significare dicitur. Si autem de busto sudem ad tectum detulerit, incendium ædibus portendere. Sed hæc non probasset Santræ, Plinio, Festo, aut Glossographo: qui specie hanc avem ab aliis diversam putarunt. Fortasse autem ne avis quidem fuit, etsi id veteres putarint. Censet id Salmasius. Putat enim Santram solo nomine compulsum aliud censuisse; at reverà nullam esse *avem incendiariam* specie diversam: *spinturnicem* autem non *avem* esse, sed *quadrupes* Æthiopicum & Ægyptium, deformitate sua ridiculum. Et favet Ammianus Marcellinus, lib. XXII, ubi animal hoc ὑπερφυεστάτης *spinturnicium* vocat, juxta verissimam emendationem Pithœi, lib. I Verisim. cap. X. Vulgo trajectis perperam literis, legitur *pisturnicia.* Sed *Spinturnicium* etiam vocat Plautus Menæchmis, Act. III, Sc. III:

Pithecium præ illa & spinturnicium.

Ubi deformium animalium nomina deformi aptat mulieri. Quæ verò de *spinturnicio* animali commemorat Ammianus, ea Agatharcides refert de *sphinge*: uti & Diodorus Siculus, lib. III. Hæc fingitur alata, ut ea fortasse caussa fuerit, cur *spinturnix* putaretur avis. Sed utcumque fabulosa Græcia eas cum alis effingeret, Ægyptii tamen sine alis finxere: atque iis verè erat quadrupes. Itaque & Salmasio videtur ex σφίγξ, productione nominis factum esse *spinturnix*, similiterque ex ὄρτυξ esse *coturnix.*

SPIRA à σπεῖρα, quo generatim significatur ἕλιξ, hoc est, *linea flexuosa faciens orbes non redeuntes in se.* Sed speciatim de variis rebus usurpatur. Festus: *Spira dicitur, & basis columnæ unius tori, aut duorum, & genus operis pistorii, & funis nau-*

nauticus in orbem convolutus: ab eadem omnes similitudine. *Paccuvius: Quid cessatis socii ejicere spiras sparteas;* *Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cùm ait: Spiras legionibus nexunt.* De notione quam primo loco ponit Festus, vide Bernardinum Baldum, libro de vocibus Vitruvianis. De altera, ut operis pistorii genus est (quomodo usus Cato) adi Casaubonum in Athenæum, lib. XIV, cap. XIV. De tertia acceptione ita Papias: *Spira propriè funium. A sparto dicta: nam spira involucrum est funium.* Sed de etymo fallitur, cùm *funes convoluti spira* dicantur à figura quâ convolvuntur. Nam *spira* seu σπεῖρα, ut ipse Papias agnoscit, est *circulus non ad eundem punctum reductus*: sive, ut Græcis dicitur, figura ἐπικύκλιος, κύκλος ἐπὶ κύκλῳ· Unde crebrò etiam de *sinuosis anguium flexibus* utuntur Græci pariter ac Latini. Virgilius, in Georg.

> *Nec rapit immensos orbes per humum, neque tanto*
> *Squameus in spiram tractu se colligit anguis.*

Et Ovid.

> —— *Immensum spiris facientibus orbem.*

Hinc & pro *globo militari* usurpatum. Sic usus Ennius apud Festum:

> —— *spiras legionibus nexunt.*

Ubi *spiras* multitudinem hominum exponit Festus. Hesych. σπεῖρα, πλῆθος, τάγμα. Atque ita usus Marcus Evangel. cap. XV. Chrysostomus interpretatur ἀριθμόν, *numerum.* Latinè *cohortem* dixeris: ut in *Cohors* diximus. Indeque *Spira* Germaniæ urbs nomen accepit, quia Constantius Cæsar ibi cohortes Græcas collocarat: de quo Mekerchus, lib. de pronunciat. Ling. Græc. cap. XXX. Dicitur & *spira* de *arborum venis & nodis in orbem convolutis.* Usi sic Theophrastus Pliniusque. Dicitur & de *fasciis galeri sub mento stringi solitis*: item *muliebri capilli ornamento*, quomodo usurpat Lucilius:

> *Cùm tectum est, quidvis satis est. Visuri alieni*
> *Sunt homines? spiras, pallam, redimicula promito.*

Usurpatur & de *cincinnis*, hoc est, *capillis calamistro intortis*, nempe quia intorti σπειρηδόν. Itaque fortasse & à *convolutis crinibus spirillo* nomen. Festus: *Spirillum vocari ait Opilius Aurelius capræ barbam.* Sed pro *spirillum* in Catholico legas *stirillum.* Ponam verba: *Stirillum barba capræ, & dicitur à stiria, quod pendet ad modum stiriæ.* Apud Papiam pro eo est *sterilum*, quod sine dubio corruptum.

Spiro videri possit esse à σπαίρω. Nam in Glossis Cyrilli legas, Σπαίρω, ἐμπνέω, *spiro.* Sed σπαίρειν, quod & ἀσπαίρειν, potiùs dicitur de animalibus moribundis, cùm palpitant, & tremunt, extremum edituræ spiritum. Sanè Hesychius σπαιρόντων exponit, τὴν ψυχὴν ἐκπνεόντων. Potiùs igitur *spiro*, uti & *sibilus*, suspicor esse à sono factum. Quamquam & acutè Martinius, cui *spiro*, quasi σπῶ αἰέρα, *traho aëra.* [*Spiro* est à ῥιπὴ, ῥιπίζω] A *spiro spiritus*, unde *spiritualis*, pro quo in libris quibusdam legitur *spiritalis*, verùm contra ἀναλογίαν, cùm (ut benè monuit Valla in notis ad priorem epist. ad Corinth. cap. III.) derivata à quartâ declinatione postulent *u*, ut *usualis*, *manualis*, *censualis*, *casualis.*

Spissus, (ut quidem scribit Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX, b. edit. Ald.) factum ex *sæpissus*, à *sæpe*, quòd *sæpes spissa* sit densaque. Ac placuit id quoque Perotto. Proque iis est, quòd *sæpinosus* quoque ponatur pro *obscuro.* Quare omnino meliùs hi, quàm Papias, qui *spissus* dici ait, quasi *sine passo.* At vera origo à σπιδὴς, quod est, *densus*, *obscurus.* Hesych. Σπιδὲς, [πυκνόν,] πεπηγὸς, συνεχὲς, σκοτεινόν. Item, Σπιδόεν μέλαν, πλατὺ, σκοτεινὸν, πυκνὸν, μέγα. A *spissum*, est *spissigradissimum* apud Plautum in Pœnulo, act. III, Sc. I. non tamen ab hac vulgari significatione, sed quâ notat *tardum*: quomodo &, Nonio teste, usus Cæcilius, quando ait:

> *Nihil ego spei credo: omnes res spissas facit.*

Spithama, σπιθαμὴ, διάστημα δωδεκαδάκτυλον, ut ait Eustathius: qui & dici ita ait παρὰ τὸ θαμὰ σπίζεσθαι. Simpliciùs dixeris esse à σπίζεσθαι, *extendi*: quia *spatium sit, à pollice & digito minimo, longissimè extensis.*

Splen, si Isidorum audimus, contractum ex *supplen.* Sic enim scribit, lib. II Orig. cap. I: *Splen dictus à supplendo, ex contrariâ parte jecoris, ne vacua existerent.* Quo profectò nihil ineptius, quasi *splen* homini solùm datus sit ad explendam inanitatem, non ad attrahendum succum melancholicum. Mirum autem Fungerum non aliud etymon ponere, cùm ignorare non potuerit venire à Græco σπλὴν· quippe qui, hâc de voce tractans, ipse dicat *lienosos* seu *spleneticos* ab Hippocrate σπληνώδεις appellari. Σπλὴν fortè quasi σπαλὴν, quia attrahit *sordes*: à σπίλον, quod etiam *fraces* seu στέμφυλα notat, teste Hesychio. Nisi malis à σίπαλος, quod, eodem teste, notat *impurus*, ἀκάθαρτος. A σπλὴν est σπλήνιον, *linteolum* vel *emplastrum*, non oblongum tantùm (ut Hesychius vult) nec semper *splenis figurâ* (quæ aliorum opinio est) sed quacumque formâ affectæ corporis parti aptatum. Interim propriè sic dici, quod *splenis applicatur*, aut *splenis figuram refert*; ipsâ voce admonemur. Porrò usitata quoque hæc vox Latinis scriptoribus: idque pro *linteolo oblongo*, quod fronti obvolvitur ad dolorem minuendum, aut catharrum sistendum. Martial. lib. II, epigr. XXIX.

> *Et numerosa linunt stellantem splenia frontem.*

Et lib. VIII, ep. XXXIII:

> *Talia lunatâ splenia fronte sedent.*

Hinc idem lib. X, ep. XXII.

> *Cur splenîato sæpe prodeam mento.*

hoc est, *cui splenium impositum.* Ἄσπληνος, *lienis expers.* Herba *asplenon*, ἄσπληνον· quæ, ut Dioscorides ait, lib. III, cap. CLI, δύναμιν ἔχει τὰ φύλλα ἀποζεσθέντα σὺν ὄξει, καὶ ποθέντα ἐπὶ ἡμέρας μ΄, σπλῆνα τήκειν. Quod ita Plinius vertit, lib. XXVII, cap. V. *Hujus foliorum jure in aceto decocto per dies XL poto lienem absumi aiunt. Splenium* vocatur Isidoro, lib. XVII, cap. IX. *Splenium*, inquit, *quod splenem auferat.* Vitruvius, lib. I, cap. IV: *Dextra & sinistra ejus fluminis* (in Creta) *pascuntur pecora: sed ex his quæ pascuntur proximè Gnoson, splenosa. Quæ autem ex altera parte proxima Gortynam, non habent apparentem splenem. Unde etiam medici quærentes de eadem re invenerunt lienes. Ita eam herbam colligendo curant lienosos hoc medicamento, quod etiam Cretenses asplenon vocant.*

Splendeo, etsi nihil splendore clarius, tamen si vocabulum spectes, sanè origo ejus satis est obscura. [σπινθαλίς ἀπὸ σπινθαλίος.] Tentabimus tamen. Num corruptum ex σελαγέω, quod idem notat, quasi σέλας ἄγω; An ex σπινθηρίζω, *scintillo*, ρ trajecto, & in λ mutato, quod crebrum? An ex σπληδέω, unde fiet *n* inserto, ut in multis? Σπληδέω autem idem fuerit ac σποδίζω, vel σποδέω, quod valet *torreo*, φλέγω, juxta Hesych. [φλέγω etiam φλέδω dixere.] Nempe σποδὸς & σπληδὸς, quo usus Nicander, *cinerem* notant, ac propriè, ut videtur, *ignitum*: qui hoc habet, quod *splendeat* torreatque. An potiùs *splendeo* ex σελῶ ἔνδον, *intus luceo*, *p* inserto? Vel quasi σελῶ ἐν δῖι, *splendeo in aëre?* A qua δῖος notione est ἔνδιος, *meridianus.* An, quod omnium maximè placet, est ex στίλβω, vel στιλβόω, quod notat *splendeo*, *niteo?* Nempe ex στίλβω κατὰ μετάθεσιν fit *stilbo.* *N* autem inseri solet, ut ex πήγω seu *pago*, *pango*; ex *frago*, *frango*; & ita in aliis multis. [potest & à φλοίδειν, id est, φλογίζειν.]

Spolium, unde sit, rimanti, in mentem venit, commodissimè deduci à σπολὴ, quod Æolicum pro στολὴ, hoc est, *amictus*, *vestimentum.* Nec conjecturæ pœnitet. Nam *spoliare* propriè *vestem detrahere*: στολὴ verò est à στέλλω, hoc est, *vestio*, *amicio.* Vide quædam ad hanc *spolii* etymologiam pertinentia in voce *Pavo.* Interea alterum quoque etymon apponam. Nam nec commodè minùs deduxeris à σκῦλον, *spolio* à σκυλεύω, ut mutetur *k* in *p.* quomodo à λύκος est *lupus.* Σκυλάω verò est à שלל, quod est *expoliari*, *prædari. Spolium* notare *exuvias*, sive *vestem pellemve corporis detractam*, indicat hic Lucretii locus, lib. V:

> *Necdum res igni scibant tractare, neque uti*
> *Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum.*

Item ille, lib. III:

> —— *Cùm lubrica serpens*
> *Exuit in spinis vestem. nam sæpe videmus*
> *Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.*

Itidem *spoliare* est *vestem exuere.* Plantis scitè accommodat Petronius, *Dentibus*, inquit, *folliculos perite spoliat.* Nicander

candet similiter in Alexipharmacis, verſ. CCLXX, σκῦλον vocat *corium nucis caſtaneæ*. A *ſpoliando* eſt *ſpoliarium*, locus ubi ſe veſte ſpoliabant balneas ingreſſuri. Hinc in vett. Gloſſ. Iſidori exponitur, *exteriores cellulæ in balneis*. item ἀποδυτήριον & ἐκδυτήριον. Sed & ſic vocabatur locus arenæ proximus, quo recipiebantur & exuebantur gladiatores in arena mortui. Hinc apud Lampridium illa Senatus exclamatio mortuo Commodo: *Gladiatorem in ſpoliario*. Et: *Gladiatoris cadaver unco trahatur. Gladiatoris cadaver in ſpoliario ponatur*. In eodem & ſine ſpe curationis læſi occidebantur: unde Seneca, epiſt. XCIV: *Nunquid aliquem eſſe tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in ſpoliario, quam in arenâ malit?* Sed de *ſpoliario* ſiqua legere voles, adi J. Lipſium, lib. I Saturnal. cap. XVIII. & de amphitheatro cap. XXI. Nam nobis etymologicen profeſſis, veterum conſuetudines ſummum haut aliud quam delibare licet.

SPONDA *exterior pars lecti eſt, pluteus interior*: ut ait Iſidorus, lib. XX, cap. XI. Sed ſumitur etiam pro *interiori lecto*. Ut apud Mar.

Aurea compoſuit ſponda. ——

Item Hor.

Extrema & in ſponda cubet. ——

Imò propriè notet *thalamum*, ſi eſt à σπονδὴ, *fœdus*, vel *ſpondeo*, unde & *ſponſis* nomen. Sanè à *ſponſis*, vel *ſpondendo*, *ſponda* nomen eſſe, Catholicon jam olim prodidit. Sed nec incommodè Martinius à ספה, *tabulatum*. Nam pluteus *ſpondæ* eſt *tabula*, unde Propert.

Et tabula una duos poterit componere amantes.

[à σπαὼ, quod Pollux interpretatur τὸ πλαίσιον lib. I, cap. 8. eſt σπάδιον & σπάδιον. Sed vero Æoles pro σπάδα dicunt σπαίδα, hinc *ſponda*.]

SPONDEO à *ſponte*, ſi verè Verrius: de quo ſic Feſtus; *Spondere Verrius putat dictum, quod ſponte ſuâ, id eſt, voluntate promittitur*. Imò & præit Varro, lib. V de L.L. *Spondet, qui dicit ſua ſponte, ſpondeo*. Sed *ſpondere* ex eo eſt, quia *ſponderent* in σπονδῇ, quo *libatio*, vel *libamen*, item *fœdus* notatur. Nam in *fœdere libabant*, quod σπένδειν Græcis. Unde & Feſtus: *Verrius ſponſam ex Græco dictam ait, quod ii σπονδὰς interpoſitis rebus divinis faciant*. De ritu placet: de *ſponſæ* etymo mox videro. A σπονδὴ eſt σπονδεῖος pes, quod eo ἐν ταῖς σπονδαῖς ἐχρῶντο, id eſt, *in libationibus uterentur*: ut ſcribit Hephæſtionis Scholiaſtes. Ac ſimiliter Diomedes, *dictus*, inquit, παρὰ τὴν σπονδὴν, *quia in templis hoc pede quædam carmina componebantur: ſcilicet ut libantes ſonum vocis ominoſæ audire non poſſent*. Indeque *ſpondiales*, qui ture incenſis altaribus canerent *ſpondæis*: ut indicat Iſidorus, lib. I, cap. XVI. Marius Victorinus, qui tibias inflarent ſupplicantes, à *ſpondæis ſpondulos* ait dictos. Sed vel ex Iſidoro *ſpondiales* legendum: vel *ſpondiaulæ*, σπονδιαῦλαι, quod placet Turnebo, lib. XXII, cap. XX. Vel, quod malim, σπονδαῦλαι, ut dicimus ὑδραυλος, μοναυλοι. Inde *ſpondaulium*, quam vocem Ciceroni, lib. II de Oratore, ac Diomedi libro III reſtituit Salmaſius: cùm apud utrumque *ſpondalium* legeretur repugnante ἀναλογία. A σπονδὴ eſt *ſponte*, id eſt, *voluntariè*, ἑκόντι, *libenter*. *Sponſiones* enim erant *voluntaria*, nec fiebant ſine σπονδῇ, ſive *libamento*. Etſi autem *ſpondere* ſit generale vocabulum, habet tamen aliam ſignificationem ſpecialem: unde dicuntur *ſponſus* & *ſponſa*, à quibus *ſponſalia*, & *conſponſor*, ac *conſponſus*, apud Feſtum Poſteriori uſus Afranius. Gloſſ. vett. σύννυμφος, *conſponſus*, *janitrix*. At propriè quidem *pater ſponſæ* dicitur *ſpondere*, pater adoleſcentis *deſpondere*. Id obſervant Terent. Andr. act. I, ſc. I. Adelph. act. IV, ſc. VII. Cic. I de oratore, &c. Non tamen id diſcrimen perpetuum eſt. Adi Briſſonium, lib. de nupt. & Albericum Gentilem, de iiſdem, lib. II, cap. II. Sed & vide quæ de variis *ſponſionum* ſpeciebus Cælius Calcagninus ſcribit ad Tit. de verborum & rerum ſignific. pag. CCCXLII. *Reſpondere* propriè eſt *repromittere*: ſed generatim accipitur pro ἀποκρίνεσθαι ſeu ἀπαμείβεσθαι. Etſi de hoc aliter Feſtus, ſive Paullus: *Spondere*, inquit, *ponebatur pro dicere: unde & reſpondere adhuc manet. Sed poſtea uſurpari cœptum eſt in promiſſo*. Sive, ut in quibuſdam MSS^tis^ eſt, *in promiſſu*.

SPONDYLUS, σπόνδυλος, *anterior pars conchæ*, quæ aliter τράχηλος. Heſychius: τραχήλους, τὰς πορφύρας. ἔνιοι σὺν σπονδύλους τῶν κογχυλίων. Poſteriori modo, hoc eſt, pro *parte concharum anteriori*, accepit Plinius, cùm lib. XXXII, cap. VI ait de oſtreis: *Præcipua verò habentur ſpondylo brevi, atque non carnoſo*. Ubi Dalecampius per *ſpondylum* intelligit *interioris carnis ſolidum callum*. Sed potiùs cum Heſychio intelligam τράχηλον, quem & *trachalos* nuncupant Latini. Feſtus: *Trachali appellantur muricum ac purpuræ ſuperiores partes*. Petronius Arbiter Latinam appellationem prætulit. Nam *cochlearum cervices* dixit. Etiam *ſpondylum* dixere certum *conchæ* genus. Plinius, lib. XXXII, cap. XI: *Spondylus, ſmarides, ſtella, ſpongia*. Pro quo *ſpondylum* cum ſpiritu etiam legas apud Columellam, lib. VIII, cap. XVI; item Macrobium, lib. III, cap. XIII. ubi refert Metelli verba ex quarto ejus Indice. Ac ſimiliter σφόνδυλον legas apud Galenum lib. III de Alimentis.

SPONGIA, juxta Catholicon *à ſpuma, quòd ex ſpuma fiat; vel à fingere, quod eſt nitidare, quia apta eſt ad tergendum*. Sed *ſpongia* ejuſdem eſt originis ac *fungus*: utrumque enim, ut ſuprà dictum, à σπόγγος. Sive *fungus* à σπόγγος, *ſpongia* à σπογγία. Utroque enim modo dicitur.

SPORTÆ geminam originationem ponit Nonius. *Sportas aut ab ſparto, quaſi ſparteas; aut ab aſportando*. Iſidorus, lib. XX, cap. IX: *Sporta dicta, quia exſportet aliquid; vel quia ex ſparto ſit. Spartus verò eſt frutex virgoſus ſine foliis*, &c. Sed cùm *ſporta* ſit Græce σπυρὶς, & Latini ſuos rectos forment ab obliquis Græcorum, quis non videt à σπυρίδα eſſe *ſporta* quaſi *ſporida*, *D* in *T* converſo, quomodo ab ἔνδον eſt *intus*? Gloſſ. Cyrilli: Σπυρὶς, *ſporta*, *fiſcella*, *fiſcina*. A *ſporta* eſt *ſportula*, ab hoc *ſportella*, ut à *ciſta ciſtula*, unde *ciſtella*. Quia verò *ſportulis* cibi pecuniæque ferri ſolent, quæ à magnatibus dabatur iis, qui vel officii gratiâ comitarentur: vel primâ luce in atrium ſalutandi gratiâ convenirent: indè eſt, quòd per metonymiam accipi ſoleat pro *pecuniâ cibiſve ſportulâ contentis*. Atque hinc quoque liquet, cur *ſportula* opponatur *cœna recta*, cùm *ſportula* non fuerit vera cœna, ſed cœnam ementiretur. Quippe ſordidiores non dignabantur clientes ſuos cœnâ, ſed cœnæ loco aſſes aliquot dabant: atque hoc *ſportula* dicebatur, quia, ut dixi, *ſportula* ferretur: at liberaliores ad cœnam clientes vocabant, lauteque eos paſcebant, quæ icirco *recta cœna* dicebatur. Suetonius in Domitiano, cap. VII: *Sportulas publicas ſuſtulit, revocata cœnarum rectarum conſuetudine*. Martial. lib. VIII, ep. L.

Promiſſa eſt nobis ſportula, recta data eſt.

Cæteras hujus vocis acceptiones, ac pleraque horum, tum alia quæ de ſportulis dici poſſunt, legere potes apud Alciatum, lib. III Diſpunctionum, cap. XVII; Budæum annotat. prioribus in Pandect. Turnebum lib. X Adverſ. cap. XXVII, & LXXVIII, c. XXIV. Briſſonium, lib. XVII de verborum ſignificat. Juretum ad epiſt. LV, lib. IV Symmachi; Fulvium Urſinum in appendice de Triclinio, &c. E veteribus aliquid de ſportis Aſconius in Divinatione. Græcis πεντωβόλια dici τὰ καλλίμβρα παρὰ Ῥωμαίοις σπόρτυλα, ſcribit Ariſtophanis Scholiaſtes ad illud in Nubibus: Θοίτ μοι πεντωβόλια.

SPUO, à πτύω. A *ſpuo* eſt *ſputum*, [ψυττὸν, πτύελον, Heſych. & ψύττ(ε) πτύε.] unde *ſputare*, à quo *ſputatilicus* apud Cic. de claris Orat. hoc eſt, καταπτυστος, *conſputatione dignus*. A *ſpuo* etiam *ſpuma*, ut bene Papias monet. Item ab hoc *ſpurcus*, de quo nunc dicam.

SPURCUS juxta Catholicon, ex *ſe* & *purus*, quaſi *ſine puritate*. Juxta Iſidorum, lib. XX, cap. III quaſi *ſpurius*. Sed Perottus optimè à *ſpuo* deducit, ut *ſpurcum* propriè ſonet καταπτυστον, ſive *ad quod exſpuimus*. Κατὰ μεταφορὰν de *vino* dicitur. Feſtus: *Spurcum vinum eſt, quod ſacris adhiberi non licet, ut ait Labeo Antiſtius libro decimo commentarii juris pontificii, cui aqua admixta eſt, defrutumve, aut igne tactum eſt, muſtumve antequam deferveſcat*. [à *foricus*, unde & *porcus*, dictus poſſit videri, φορκός.]

SPURIUS [ψεύριος, παιδέραστς. Heſych.] eſt, qui naſcitur ſcorto, in cujus nidum plures conſpirant amatores, adeò ut licet non minùs, quàm cæteri, uno naſcatur parente; tamen, quia is incertus eſt, natus videri queat *ex patribus conventiciis*, prout eleganter loquitur Plautus Ciſtell. Act. I, Sc. I. Et hæc

cauſſa

caussa est, cur *spurius* dicatur παρὰ τὴν σποράν, ut Modestinus ait in l. vulgo. D. de stat. hom. [ψευδώνυμοι, σκοτεινοὶ dicuntur.] Nisi ita dictum malis à parte, quâ feminæ id sunt, quod sunt: nam ea à σπορᾷ vocatur *spurium*: teste Isidoro, lib. IX, cap. V. Utitur hoc pacto, sed solus quod sciam, Appuleius in Apologiâ, *Sumtâ*, inquit, *de mari spuriâ & fascinâ.* Loquitur de rebus marinis idem quod obscenæ partes nomen sortitis. Invenio & tertiam ἐτυμολογίαν. Nam neque desunt, qui ita vocari velint, quia prænomina, ut Plutarch. in problematis auctor est, aut unâ scriberentur literâ, ut *T. L. M.* aut duabus, ut *Cn.* aut tribus, ut *Sex. Servilius.* *Spurius* autem est inter ea, quæ duabus literis notantur *Sp.* quibus iisdem literis scribunt, cùm *sine patre* dicunt. Hoc igitur errorem fecisse volunt, quod *sine patre* & *spurius* iisdem literis scribatur. Addunt & quartam, quia in Epitome de nominibus Valerio subjectâ legere sit, *Spurii, patre incerto geniti, quasi epopta.* Unde sic dici colligunt, quod sit velut *epopta* ad omnium spectaculum conceptus, ut, qui aspicit, deterreatur à tali concubitu. Atqui ἐπόπται non qui *spectantur*, sed *qui spectant* appellati; estque ea vox honesta, ut paret ex *epoptis Eleusiniis*, quibus quinctò contingebat anno μεγάλα μυστήρια ἐποπτεύειν, indeque cùm ante *mystæ* dicerentur, pòst *epoptæ* vocabantur. Quare placet sententia Stephani Pighii, qui pro *Epopa* legit *sporoe*, seu σποροί, ut nempe illud EPOPÆ natum sit ex antiqua ratione scribendi CΠOPOI. Denique nec desunt, qui *spurius* deducant à *spurcus*, quod legas in Catholico, sed Nestore Novariensi aversante. Uti nec qui conflatum putent ex *se*, id est, *sine*, & *purus*: quod impuro nascatur concubitu. Sed qui aliquo in hisce literis judicio est, is facile videt vel à σπορᾷ, vel *spurio membro* originem trahere.

S Q

SQUALIDUS & *squalere* unico *L* in vett. libb. ac lapp. scribi monet in Orthographia Aldus. [αὐχμώδης.] Idem comprobat origo: si sint à *squammis piscium.* Festus: *Squalidum incultum & sordidum, quod proximè similitudinem habeat squamæ piscium, sic appellatum.* Sed Servius ad IV Georg. tum solùm à *squamis piscium* dici vult, cùm *splendidum*, significat; at cùm *sordidum* notat, venire putat à *squallore.* Verùm putidulum est pro diverso usu diversas hac in voce origines putare: longeque verisimilius idem Servius, cùm ad X Æneid. αὐχμῶδες ait, venire à *squamarum crebritate & asperitate*, ac poëtam dixisse *tunicam squalentem auro*, ut eo significaret *copiam densitatemque auri in squamarum speciem intexti.* Nempe, ut ibidem ait, antiqui quidquid inculcatum obsitumque aliquâ re esset, id quia *squamarum crebritatem* ferret, *squallere* dicebant: postea verò cœpit ea vox de iis solùm usurpari, quæ *sordium congerie inculta squamosaque essent.* Vide Gellium lib. II, cap. VI. Macrob. lib. VI Satur. cap. VII. & Nonium in *squalere.* Verùm etsi hæc eruditè ab iis dicantur: tamen magis placet esse *squalleo* ab αὐχμάω vel αὐχμαλέω, *doleo*: quia mæsti *squallent.* Nempe ut *a* initio auferatur, ut ab ἀμέλγω *mulgeo.* Vel dixerim, ut à καῦμα est *caleo* & *calor*: ita *squaleo*, & *squalor*, esse à *squalus.* *Squalus* autem esse à κηλὶς, *macula, labes, probrum.* Vel à σκελετὸς, *aridus*, quia ariditas caussit aspritudinem. *Squali* voce usus Ennius Telamone:

Strata terra lavere lacrymis vestem squalam & sordidam.

Ubi *squalam* idem esse ac *squalidam*, Nonius observat. Sanè *squalidum*, & *leve*, hoc est, λεῖον, sive *glabrum*, opponuntur à Lucretio. Itaque & *squalo* pisci ab *asperitate* nomen impositum videtur. Meminit ejus piscis Ovid. lib. III de R. R. cap. III. Ovid. in Halieutico, Columella, lib. VIII, cap. XVII, & Plinius, lib. IX, cap. XXIV, & LI. Ut caussa non fuerit, cur apud Plinium priori loco *squatus* legeret Gesnerus: qui aliud est piscis genus. Quemadmodum autem *squalus* pro *squalidus* dixere, ita & *squale* pro *squalore.* Varro Manio apud Nonium: *Ager derelinqueretur, ac periret, squale, scabreque, illuvie, & vastitudine.* Ubi *squalis*, & *scabris*, junguntur. Nempe quia ad *asperitatem* utrumque pertinet.

SQUAMA à *scaber*, quia *squameæ* sunt *scabræ*: vel à *scabo*, quia *scabendo* auferatur. Itaque & Belgis *schubbe* vocatur à Latinis *scabo*. Uti Græcis λέπος & λεπὶς à λέπω, *decortico.* At à λέπος est λεπίζω, quod in Gloss. vett. exponitur *squameo.* Nisi legendum *desquamo*: quod verius.

SQUARROSUS, si Festum audimus, est à *squamis.* Nam cùm *squallidus* indè deduxisset, subjicit: *Squarrosos ab eâdem squamarum piscium similitudine ait* (Verrius) *dictos, quorum cutis exurgat ob assiduam inluviem. Lucilius:*

Varronum, ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Sed magis placet, quod ad eum locum monet Scaliger, & in Grammatistice probat Nunnesius, *squarrosus* esse à *squarra*, sive ut veteres scribebant, *scara*: hoc autem venire à Græco ἐσχάρα, id est, *crusta ulceribus cavis accrescens*: unde ἐσχάρωσις, *incrustatio*, apud Galenum, lib. VI κατὰ τόπους. Alias ἐσχάρα est *focus*, ab ἔω, id est, *ignis*, unde & *æstas* & *æstus.* Atque ab hac ἐσχάρας notione est ἐσχαρὶς, *foculus, craticula*; ἄρτος ἐσχαρίτης, *in foco coctus*; ἐγκρυφίας, Hesych. Vide Athenæum lib. III, pag. CIX edit. Commel.

SQUATUS, vel *squatina*, piscis quem Græci vocant ῥίνην. Glossæ Cyr. *Squatus*, ῥίνα, εἶδος ἰχθύος. Plin. lib. XXXII, cap. XI: *Rhina, quem squatum vocamus.* Sive, ut est in veteri edit. Parmensi an. CIƆ CCCC LXXVI, *quem squatinam vocamus.* De eo sic idem Plinius, lib. IX, cap. XIII *Aspera cute, ut squatina, quâ lignum & ebora poliuntur.* Atque indè & ἔτυμον Latinæ Græcæque appellationis elucet. Nempe *rhina*, quia eâ limantur res: Nam ῥίνη, *lima.* At *squatus*, vel *squatina*, quasi *squalus*, & *squalida*, à *squallore*, hoc est, *cutis asperitate.* Quod etymon etiam Perottus & Rondeletius sequuntur. Et firmat Isidorus, lib. XII, cap. VI: *Squamatus*, inquit, *dictus, quòd sit squamis acutis: unde & ejus cute lignum politur.* Qui locus emendandus ex optimo nostro MS°, ubi liquidò *squatus* perscriptum. Vult autem esse à *squama*, κατὰ συγκοπὴν ex *squamatus.* Quod ἔτυμον consentit penè cum illo Perotti, si à *squamis squalere* dictum sit, ut veteres putarunt. Gallis vocatur *angelus marinus*, quod instar Cherubim, alas habeat utrimque expansas.

S T

STABULUM à *stando*, ut ab *infundo*, *infundibulum.* Græcis similiter σταθμὸς à στῆναι. *Stabulum* verò non tantùm significat ἱπποστάσιον, sed etiam *diversorium.* Gloss. vett. *Stabulum*, πανδοχεῖον. Inde *stabularius.* Gloss. vett. Πανδοχεὺς, *diversoriarius, stabularius, caupo.* Seneca, lib. I de benef. cap. XIV: *Nemo se stabularii aut cauponis hospitem judicat.* Appuleius: *Pretio mansionis stabulario persoluto.*

STACTA est oleum ex cinnamomo & myrrhâ incisâ sudans: ut præter Theophrastum (cujus verba mox apponam) scribit Dioscorides, lib. I, cap. LXXIV. Errat itaque Plinius, qui lib. XII, cap. XV scribit: *Sudant sponte, priusquam incidantur, stacten dictam.* Ex quibus verbis satis paret, putasse Plinium, *stacten* ex arbore myrrhæ, non ex myrrhâ ipsâ fluere. Usus Plautus, Mostell. Act. I, Sc. III. Cùm enim puero diceret meretrix, *Vin' unguenta?* (ita habent codd. MSS.) respondet amator:

Quid opus est? cum stactâ accubo.

Et Lucret. lib. II:

Sicut amaracini blandum stactæque liquorem.

Item Columella:

Et lacrymas imitata tuas Cinyreia virgo.

Sed melior stacte ponatur Achaica myrrha.

Ubi *Achaicam myrrham* vocat *Græcam*, hoc est, quæ in Cilicia & Amano monte proveniret. Etymologiam *stactes* adducit Theophrastus, libello περὶ ὀσμῶν, ubi & quid sit, docet: ἐκ κινναμώμου, inquit, καὶ ἐκ σμύρνης κοπτομένης ἔλαιον ῥεῖ. στακτὴ ἣ καλεῖται διὰ τὸ μικρὸν στάζειν. Στάζω est *stillo*, unde verbale στακτὸς, *stillatus*, sive *stillatitius*: hinc στακτὴ adjectivum substantivè usurpatum, subintellecto σμύρνης. Nam eò respici, ostendit locus Theophrasti in histor. plant. lib. IX, extremo cap. IV, τῆς σμύρνης ἡ μὲν στακτὴ, ἡ δὲ πλαστή. Στακτὴ liquidior pars, quæ ex myrrha incisa stillabat vel ex ea exprimebatur: at πλαστὴ durior siccior que, quæ in offulas & pastillos convolvebatur. Id enim Græci dicunt πλάσσειν, & ἀναπλάσσειν. unde ei nomen πλαστῆς, quæ in offulas formam. Quare cùm Latini *myrrha*, hoc est, *myrrhini unguenti* meminere, *stacten* intelligunt. Ut Propertius:

Aut quid Orontea crines perfundere myrrha.

Πλαστὴ enim ad suffitum magis idonea erat, quàm ad unguendum.

Stadium, στάδιον, ἀπὸ τοῦ στῆναι nomen habet: sive propriè notat *locum, in quo cursu & luctâ certabant athletæ*: sive *hemisphærium illud multis gradibus constructum, è quo athletæ certantes spectabantur*. Si prior notio propria est, erit nomen indè, quòd *Hercules subsisterit, cùm uno spiritu confecisset stadii mensuram*, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque: sive centum & vigintiquinque passus: quæ octava pars est milliaris: quippe quod mille constet passibus. Sin propriè *spectantium locum* notat, ita dicetur, quia *stantes spectarent*: ut est apud Etymologum. Palæstræ, inque ea stadii figuram vide apud Danielem Barbarum in Vitruvium, & Hier. Mercurialem, lib. I de re gymnastica, cap. X. De dispari magnitudine *stadii* Græci atque Italici, adi doctissimum & amicissimum virum Erycium Puteanum, centur. II epist. XCVIII.

Stagnum à Siculis accepimus, qui στεγνὸν dixere pro στεγνόν· unde *stagnum* deducit Varro. At in Romanâ Varronis editione corruptè legitur στόμωμα, quod aliud esse constat ex Aristophane. Στεγνὸν autem dicitur, quod *minimè rimosum* est, eoque optimè continet; cui contrarium apud Latinos *futile*. *Stagno* igitur ex eo nomen, quod *contineat, ac coërceat aquam*, neque manare possit, ut & scripsit Festus. Στεγνὸν verò ἀπὸ τοῦ στέγειν, hoc est, *tegere*: quod ipsum à στέγω. Est & altera apud Festum *stagni* ἐτυμολογία, ac à Servio quoque & Isidoro adducta, ut sit à *stando*: quòd in *stagnis* aqua perpetuò stet, nec decurrat. Hinc Glossæ vett. *stagnum* vertunt ὑδροστάσιον· & Hippocrates, lib. περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, (si modò hæc vera inscriptio,) *aquas stagnorum ac paludum* appellat ὕδατα ἑλώδεα, στάσιμα, λιμναῖα. Sed placet magis prius etymon à στεγνόν.

Stamen placet Angelo Caninio in Hellenismi Alphabeto esse à στήμων. Sed ut Græci ab ἵσταμαι dicunt στήμων· sic Latini à *stando stamen*: quod ἀναλογία ostendit. Nam ut à *solatum solamen*, à *stratum stramen*, sic à *statum stamen*. Eadem sententia Varronis, qui IV de L. L. ait: *Stamen à stando, quòd eo stat omne in tela velamentum*. Hinc apud Propertium *staminens*, ut Græcis στημόνιος. Item *subtemen*. Nam, ut post verba allata continuò subjicit Varro, *Subtemen, quod subit stamini*: Firmat nonnihil Charisius, cùm ait dici *subtemen subteminis*, ut *stamen staminis*. Sed validè id probant hi versus Ovidii, VI Metam. fab. I:

Haut mora, consistunt diversis partibus ambæ,
Et gracili geminas intendunt stamine telas:
Tela jugo juncta est: stamen secernit arundo:
Inseritur medium radiis subtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.

Quibusdam tamen sic *subtemen* dici placet, quasi *subtegmen*, proque his facere videtur, quod in antiquis aliquot Maronis codd. lib. III *subtegmine* unâ voce legatur, non divisim *sub tegmine*, neque *subtemine*. Aliis placet aliud esse *subtegmen*, aliud *subtemen*: illo signari pannum quo vestes suffulciuntur, sive commoditatis sive ornatus caussâ: dicique *subtegmen*, quasi *subtegimen*; quomodo & in B. Augustini grammatica legitur: *subtemen* verò esse, quod in texendo ad stamen connectitur, ac *stamini subest*; unde & nomen, ut rectè sensit Varro. Verùm non dubito, quin *subtegmen* scripserint pro *subtemen*: quod à *stamine*. De vocis hujus scriptura, vide, si lubet, Pierium in III Æneïdos; Lambin. in Horat. Ciofanum in VI Met. Carrionem ad lib. VI Val. Flacci. *Staminis & subteminis* discrimen optime exponit Salmasius in Tertullianum de Pallio, ubi docet, *subtemen*, quod Græcis κρόκη, pretiosius fuisse *stamine*, quod Græcis στήμων· mollius quippe & subtilius *substemen*: imò in subsericis vestibus *stamen* de lino, *subtemen* de serico: itidem in auro textilibus, *stamen* ex serico, *subtemen* ex aureis filis: unde Maro:

Et picturatas auri subtemine vestes.

Stannum, metalli genus, quod perperam confunditur cum plumbo albo, & Græcorum κασσιτέρῳ. Quid sit, docet Plinius, lib. XXXIV, cap. XVI: *Is, qui primus fluit in fornacibus liquor, stannum appellatur*. Unde colligi videtur, esse à στάζω, *stillo, fluo*. At Perottus aliter: *Stannum*, inquit, *à stando dictum videri potest, quod in fornacibus primum fluat, ac per se stet*. Becano autem placet esse à στίμμι, quod est *stibium*. Nempe ob similem *stanni* & *stibii* naturam. Ex antiquis unus Isidorus aliquid de etymo attulit. Cujus verba lib. XVI, cap. XXII: *Stanni* ἐτυμολογία ἀποχωρίζων, *id est, separans dicitur & secernens. Mixta enim, & adulterata inter se per ignem metalla dissociat, & ab auro & argento æs plumbumque secernit: alia quoque metalla ab igne defendit, & cùm sit natura æs ferrumque durissima, si absque stanno fuerit, uritur, & crematur*. Fortasse videatur respexisse vocem *stagnare*, quod in Glossis Isidori exponitur, *secernere metalla mista*. Sed *stagnare* idem est ac *stannare*, quod à *stannum*. Nam *stannum* & *stagnum* confundebant. Uti in Glossis Philoxeni factum videmus. Quæ *stagnum* exponunt, tum κασσίτερος, quod est *stannum*: tum λίμνη, ὑδροστάσιον, quod est *stagnum*. Ac similiter confundunt *stagnare* à *stagno* pro *stanno*, & *stagnare* à *stagno* pro *palude*. Nam in iis leges: *Stagno*, περικασσιτηρῶ, γανῶ, λιμνάζω. Ubi *stagno*, περικασσιτηρῶ, γανῶ, est à *stagnum*, hoc est, *stannum* sive κασσίτερος. at *stagno*, λιμνάζω, est à *stagnum*, hoc est, λίμνη. Imò & tertia est significatio, quia *stagnare* etiam est *densare, indurare*. Unde Glossæ: *Stagnat*, γραθοῖ, στιμοῖ. Quâ significatione est à στεγανῶ sive στεγνῶ. Verùm, puto, nec eò respexit Isidorus, qui, si à *stannare*, vel *stagnare*, *stanni* vocem deduxisset, non Græco ἀποχωρίζων fuisset interpretatus. Nam Hebræa quidem Græcè, Græca Latinè interpretari solet. Quare ita censeo, non Latinæ vocis, sed Hebraicæ, afferre ἐτυμολογίαν. Nam Hebræis *stannum* בדיל, *bedil*; hoc autem à בדל, quod in Niphal significat ἀποχωρίζειν. Verissimum esse, quod dixi, eo liquidò probo, quod Isidorus more suo exscripserit B. Hieronymum: ut cujus hæc sint verba in Zachariæ cap. IV. *In Hebraico scriptum est* אבן הבדיל, *eò quòd sit murus & fortitudo roburque credentium. Sicut enim stannum ab igne alia metalla defendit: & cùm sit natura æs ferrumque durissimum, si absque stanno fuerit, uritur & crematur: sic omnis angelorum & hominum fortitudo, si non habuerit auxilium salvatoris, imbecilla probatur & fragilis. Lapis autem iste, id est, massa, quæ apud Hebræos* הבדיל, *scribitur, id est, stanneus*, ἐτυμολογεῖται ἀποχωρίζων, *id est, separans & secernens: ut quomodo stannum mixta & adulterata inter se per ignem metalla dissociat: ita dominus verus probator & χωνευτὴς, ab auro & argento bonorum operum æs vitiorum plumbumque secernat: ut purum aurum remaneat, & argentum.*

Statera propriè differt à *trutinâ*, ut genus à specie. Duæ enim species *trutinæ*; *libra*, quæ binas habet lances; *statera*, quæ ἑτερόζυγον, constans scapo punctis distincto, quæ pondera discriminant. Isidoro est *trutina Campana*. Vide omnino Philandrum ad Vitruvium, lib. X, cap. VIII. Scio H. Junium velle in Nomenclatore, quod Ciceroni est *statera*, id Vitruvio quoque esse *trutinam*. Sed latiùs Vitruvium *trutina* voce uti, ostendunt hæc ejus verba: *Id autem ex trutinis, quæ stateræ dicuntur, licet considerare*. Vult Isidorus, lib. XVI, cap. XXIV, *stateram* dici à *stando*, quòd, ut inquit, *duabus lancibus, & uno in medio stilo librata æqualiter stet*. Mihi magis placet esse ab ἵστημι, quod interdum est *appendo, libro, pondero*, unde & σταθμός, *mensura*; στατικὴ, *ponderandi ars*, & στατὴρ, *stater, argenteus nummus*, valens quatuor drachmis: ut ostendimus voce *Talentum*. Hadrianus Junius in Nomenclatore suo ait Græcos pro *trutina* etiam dicere στατῆρα. Et favent Cyrilli Glossæ, ubi legas: Ζυγὸς, ὁ στατὴρ, *libra, examen, statera, trutina*. Hoc si est, non dubium, quin *statera* sit à στατὴρ, quando Latini sua vocabula formare solent ab obliquis Græcorum. Auctorem laudat Junius Pollucem. Sed is tantùm ait: στατῆρα ἢ οἱ κωμῳδοῦντες ... τὴν λίτραν λέγουσι. ubi per λίτραν, non *trutinam*, sed *libra pondo* intelligi cùm alia fidem fecerint, tum capitis lemma, quod est, σταθμῶν ὀνόματα, *ponderum nomina*. Quare non aliud ex Polluce colligi potest, quam στατὴρ notare tum *pondo unciarum duodecim*, tum *nummum quatuor drachmarum Atticarum*.

Statim priorem nunc corripit, nunc producit: quod minimè mirabitur, qui sciat, & composita à *sto*, in supino interdum quidem habere *I* breve, at sæpius *A* longum. Est interim diversa adverbii hujusce pro diversa quantitate significatio. Quippe cùm priorem corripit, significat *citò*; &, ut Belgæ κατὰ λέξιν exprimunt, *op staende voet*. Gloss. Philoxeni, *Statim*,

tim, εὐθέως, παραχρῆμα. Cùm verò producit, notat ἐμμόνως, *perseveranter*, *constanter*: quomodo Nonius Marcellus accipi docet in isto Plauti Amphitr. Act. I, Sc. II

Nec recedit loco, quin statim rem gerat.

Quemadmodum & illo ibidem:

Ita statim stant signa, neque nox quoquam concedit die.

STATIO unde sit, satis ostendit, quòd propriè eo *stantis actio* signatur. Hinc aptatum *loco ubi statur*. Nec pro *loco* accipitur uno modo. Nam Ulpianus, Pandect. lib. XLIII, sic in fluminibus vocari ait *locum*, *ubi tutò naves stare possunt*. Maro: *Statio tutissima nautis*. Appellatur & sic *locus ubi tutò ad tempus milites stant*: unde eidem Ulpiano *milites stationarii* sunt *præsidiarii*, *qui in locis hosti finitimis agitant stationes*. Alias quoque significationes adfert Fungerus in Etymologico, quas apud eum legere potes. Minimùm tamen duæ his addendæ. Quarum prior *actum*, altera *locum stationis* signat. Prior est, quòd in Astrologia quoque sunt *siderum stationes*: quomodo aliquoties loquitur Plinius, lib. II, cap. XVI. Ibidem & caussam nominis his verbis assignat: *Percussæ* (stellæ) *in quâ diximus parte & triangulo, Solis radio inhibentur rectum agere cursum, & igneâ vi levantur in sublime. Hoc non protinus intelligi potest visu nostro, ideoque existimantur stare, unde & nomen accepit statio.* Hæc Plinius. Altera notio est, cùm *stationes* à Tertulliano vocantur *loca*, *in quibus Christiani convenirent*, idque quia diebus Dominicis, uti & toto eo tempore, qui est à festo Paschæ usque ad Pentecosten, non de geniculis, ut jejuniorum diebus in pœnitentiæ signum fieri solet, sed *stantes Deum adorarent*, quod fiebat in memoriam resurrectionis Dominicæ, cujus fides ubi satis confirmata fuit, etiam consuetudo isthæc in desuetudinem abiit. Nonnihil de ritu isthoc legere potes apud Radulphum Fornerium lib. II rerum quotidianarum cap. XXII.

STATIVUS à *sto*; ut à *cado*, *cadivum*; à *recido*, *recidivum*. Glossæ Cyrilli στάσιμος exponunt. Hinc *aquæ stativæ*, quibus opponuntur *aquæ perennes*. Prioris generis sunt putei & lacus: alterius, fluvii & fontes. Varro de admirandis ad Fundanium socerum: *Secundo de stativis aquis, ut sunt lacus & stagna, & putei, & maria.* Plinius similiter, lib. II, cap. LXXXVIII: *In eadem & oppidum haustum profundo, alioque motu terræ stativas emersisse.* In vulgatis est *statuas per N.* sed *stativas* jamdiu emendavit Scaliger Conjectaneis ad IV Varr. de L. L. *Stativa* quoque dicta loca, in quibus castra haberentur: quòd ibi milites *starent* ac morarentur. Onomast. *Stativa*, σταθμοί.

STATUO à supino *statum*. A *statuo* verò est *statua*. Plautus, Bacch. Act. IV, Sc. IV:

Hunc hominem decet auro expendi: huic decet statuam statui ex auro.

Ac similiter *staticulum*, quod *statuitur*, *sive erigitur ac defigitur*. Ut Tertulliano adversus Gnosticos: *Comminuetis staticula eorum.* Pro eo, quod Deuter. cap. XII vulgatus interpres habet, *confringite statuas*. Hieronymus similiter: *Uxor Loth in staticulum salis conversa est.* A *statuo* quoque est *statumen*, ut Græcè στήριγμα à στηρίζομαι. *Statumen* Columellæ atque aliis vocatur *palus* sive *pedamentum vinearum*, & quicquid ad rem muniendam additur, quo ea stare possit: unde Cæsari *statumina* quoque sunt, quæ Plinio *costa*, hoc est, *arrectaria ligna*, *quæ latera navis suppingunt*.

STATUS nunc substantivè sumatur, nunc adjectivè. *Status* substantivè est *locus quem sibi quisque in dimicando capit*: nempe à *stando*, vel *sistendo*; unde *deturbare de statu*, quod & *loco movere* dicitur, ut penè initio Catilinariæ secundæ: *Loco ille motus est, cùm est ex urbe depulsus.* Sed κατὰ μεταφορὰν in decertationibus forensibus Ciceroni *status* dicitur, *id in quo defensor primùm insistit ad repugnandum*: similiterque id Græci στάσιν appellant ab ἵσταμαι. Diximus abundè hac de re in Oratoriis nostris. At *status* adjectivè dicitur, *quod stat*, *nec movetur*, unde *feriæ statæ* iis opponuntur, quas *mobiles* appellant. Sic *statas cerimonias* dixit Cic. pro Domo, & *stata sacrificia* pro Milone: ubi malè quidam habent *statuta*. Nam & Festus auctor est ita dici, quòd *statis*, hoc est, *certis fierent diebus*. Unde me non repugnante collegerit aliquis *statos dies* dici non à *stando*, sed *sistendo*. Sanè & Onomasticon *status* exponit τεταγμένος. Ergo *status* valet *statutus*, quod à *statuo*: uti hoc à *statum*, quod à *sisto*. Hodie & *Reip. proceres* dicuntur *status*. Imò apud Hesychium legas, Στάται, ἄρχοντες. A *status* est *staticulus*. Erat id *saltatio* non *motoria* sed *stataria*, qualis erat in choris στάσιμος, ut Turnebus docet, lib. XVII, cap. X; & lib. XVIII, cap. IV. Hinc *staticulos dare*, χορεύειν. Marcus Cato in Oratione apud Macrobium, lib. III, cap. XIV: *Descendit de canterio, inde staticulos dare, ridicularia fundere.* Et in eundem: *Cantat, ubi collibuit, interdum Græcos versus agit, jocos dicit, voces demutat, staticulos dat.* Plautus Persa, Act. V, Sc. II.

Nequeo, leno, quin tibi saltem staticulum dem, olim quem Hegea faciebat.

Ita bene Acidalius ex vett. codd. *Staticulos dare* in saltatione dixere; ut *motus dare*, in illo Maronis, I Georg.

Dat motus incompositos, & carmina dicit.

At *staticulum*, aliud est: uti in *Statuo* dictum.

STEGA, στέγη, à στέγω, *tego*. *Stega* legimus apud Plautum Bacch. Act. II, Sc. III: *Forte ut assedi in stega.* Estque *tabulatum navis*, *in quo nautæ ambulant*. Petronius appellat *constratum puppis*. Quâ ratione & Cicero *navem constratam* dicit, quæ Cæsari *tecta*.

STELLA quasi *luminis stilla* dici credidit clarus in literis vir: ut Fabius scribit, lib. I, cap. X. *sed*, inquit, *nominari in ea parte, quâ reprehenditur, inhumanum est.* Clarus autem dixisset dici quasi *ignis stillam*: quia philosophi antiqui, si Peripateticos excepens, penè omnes, putarunt *stellas* esse *ignea natura*: qua de re Theodoretum vide, lib. IV Græc. affect. Isidorus, lib. III, cap. LXX, censet ita vocari à *stando*, quia non moveantur, nisi ad cæli motum. Sed vel est id nomen à σέλας, *lumen* adjecto *T*: vel à τέλλω (unde ἀνατέλλω, *orior*) præposito sibilo: vel, quod imprimis placet, κατ' ἀφαίρεσιν fit ex ἀστέρος. Latini enim ab obliquis Græcorum, ut sæpius diximus, rectos suos formare solent. Ἀστὴρ verò juxta Eustathium fit ab ἄω, vel αὔω, id est, *splendeo*, unde & ἠὼς deducit, quasi αὼς, & αὔριον. Sed quis dubitet, ἀστὴρ ab Orientalibus esse acceptum, cùm Persis *stella* dicatur *ster*: unde *Esther* nomen habet: ut ad Eusebium Scaliger monet? Item *Zoroastres*: quod ἀστροθύτην, hoc est, *astrorum sacerdotem*, notat: ut Dinon in quincto historiarum, & ex eo Diogenes Laërtius scripsit. Ac suspicor etiam hinc esse *Astarte*: quam *Lunam* esse censet Lucianus de dea Syria. Ab ἀστὴρ est ἀστερίσκος, *stellula*: item Grammaticorum nota, quæ signabat, si quid desideraretur, vel si quid laudabiliter dictum esset. Vide Eustathium in Iliados ν, & Οδ. ι. Hieronymum præfat. in Paralip. atque alios, quos adduximus Resp. de Satisfactione Christi contra H. R. Est & piscis *stella*, mirè calidi temperamenti, sic ut urere etiam, quæ contigerit, credatur. Tantam vim habet concoquendi, ut cochleas cum testis suis totas voret, & comminuat. Diximus de hoc operis de Theologia gentili, & Physiologia Christiana, lib. IV, cap. VIII. A *stella* est *stellio*. At aliud est *stellare*, aliud *stellari*: quæ perperam confudit eruditus Sidonii Interpres. Nam *stellans* est *stellæ instar micans*. Ut *gemmæ stellantes* Ovidio. Nec *stellans nox* aliud est, quàm *lucens*. At *stellatus* est *stellis distinctus*. Ut I Æn.

—— *Olli stellatus iaspide fulvâ*

Ensis erat.

Hoc est, capulus distinguebatur multa jaspide, singulæque gemmæ *stellas* referebant. nec enim audiendi, quibus *stellatus* est insignis jaspide unicâ, quæ punctis velut stellis quibusdam distingueretur.

STELLATURAM dici *annonam militarem* scribit Budæus in annot. in Pand. Had. Junius in Nomenclat. & plures alii. Sed ex Lampridii & Spartiani locis colligere est *stellaturam* esse lucellum illud, quod consequebantur tribuni annonam erogantes, detrahendo militibus aliquid annonæ ab imperatoribus ipsis assignatæ, quod hodieque tribunis, sive, ut vulgo vocant, capitaneis, insolens non est. Sanè hæc verisimiliora, quàm quæ scribit Cælius Rhodiginus, lib. XI, cap. VIII. De etymo valde disceptatur. Wolfgangus Laxius lib. XII Comm. de R. R. ait militi loco pecuniæ datas *tesseras stellatas*, quæ iccirco *stellatura* nomine appellarentur. Sed vellem ejus moris veterem laudâsset auctorem. Alciatus in annotationibus ad tres poste-

riores libros Codicis deducit à *stelis*, hoc est, *columnis*, *quibus fœdera inscriberentur*. Sed ritus ille nihil ad rem facit: nec *stelatura* dicta, sed *stellatura*, gemino LL. Prateius in Lexico, censet *stellaturas* fuisse tesseras, per quas annonæ species militibus mitterentur. Et ita dictas ἀπὸ τοῦ στέλλειν, hoc est, *mittendo*. Nempe ut à βάλλω, *ballare* fecerunt, ita a στέλλω, *stellare*, unde *stellatura*. Sed στέλλειν etiam notat *dimittere*. Nec dubium, quin princeps & honestissima ratio, cur aliquid tribuni militibus detraherent de stipendio, fuerit ea nomine *vocationis* sive *dimissionis temporariæ*. Quare ex eo potiùs *stellatura* dicta sit. Sed nec minùs placet sententia Joannis Baptistæ Egnatii, cui id vocabulum factum videtur à vafritie *stellionum*: unde & *stellionatus* crimen nomen accepit. Nempe ut *stellatura* contractum sit ex *stellionatura*, *stellator* ex *stellionator*. Vide præter eos, quos diximus, scriptores, Casaubonum & Salmasium, Notis in Spartianum.

STELLIO putatur, quam Romanum vulgus *tarantulam* vocat, Germani, Galli, Britanni, quia eo animali carent, eo nec proprium nomen habent, quo designent. Duplex Latinæ vocis etymon ponit Festus: *Stellionem genus ajunt lacertæ: quod Verrius dictum ait, quia virus stillet cibo, potius quàm quòd alibi (dicit) a stellarum similitudine, quia varium est.* Ovid. v. Met. fab. VII:

— aptumque colori
Nomen habet variis stellatus corpora guttis.

Tertullianus de cibis Judæorum: *Quis stellionem? (comedit:) sed maculas execratur, prædam de alienâ morte quærentes.* Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni interpretantur ἀσκαλαβώτην: quam vocem Perottus ait esse à Græco ἄσκαλος, id est, *circulus*, quia, ut ait, *circulis quibusdam sit depictus*. Id etymon non placet Gesnero. Nempe quia ἄσκαλος potiùs notet *purgatum sarculo*, à σκάλλειν, id est, *sarrire*. Hinc Hesychius: Ἄσκαλα, ἀσκάλευτα. Verùm pro Perotto sunt Glossæ Cyrilli: in quibus est ἄσκαλος, *circulus*. Donatus ad Eun. IV. IV. etiam γαλεώτην vocari scribit: ubi refert Terentium à quibusdam erroris argui, quod pro Menandrico illo γαλεώτης γέρων, dicat *colore mustelino*, cùm γαλῆ quidem *mustela* sit, sed γαλεώτης, *stellio*. Cùm autem γαλῆ *mustelam* ac *felem* notet, persuadeo mihi γαλεώτην vocari, quia γαλῆς *instar unguibus innixus per parietes adscendat*. Fortasse & ob eampse caussam appellatus est ἀσκαλαβώτης nempe, ut Gesnerus conjiciebat, quasi κωλοβάτης, à κῶλον, id est, *artus*, *membrum*, & βαίνω, *eo*, *gradior*: quòd nempe *artuum unguiculis scandat in sublime*: vel quasi καλοβάτης à κᾶλον, id est, *lignum*, & βαίνω, quòd *ligna scandat*. Est & tertia appellatio, κωλώτης, ut indicat Suidas, ac Babrii loco comprobat. Complexus tres hasce appellationes Hesychius, cùm ait: Κωλώτης, ἀσκαλαβώτης· ἔλεγον δὲ αὐτὸν καὶ γαλεώτην. δοκεῖ δὲ αὐτὸς διστοίχως ἀπεῖναι περὶ τοὺς μύας. Quibus verbis Gesnero innuere videtur ἀσκαλαβώτην dici quasi διστοιχοβώτην ab διστοίχως & ἀπεῖναι. Easdem appellationes conjunxit Plinius, lib. XXIX, cap. IV, al. V. *Hunc* [stellionem] *Græci coloten vocant, & ascalaboten, & galeoten*. Idem lib. XXX, cap. X, cùm dixisset, *stellionem* anguis instar tunicam suam exuere, hanc autem, si in aceto bibatur, mederi morbo comitiali, adjicit hæc verba: *Operæpretium est scire, quomodo præripiatur, cùm exuitur membrana hyberna, alias devorantis eam, quoniam nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt. Inde stellionum nomen ajunt in maledictum translatum.* Hæc Plinius, quibus confirmatur interpretatio veteris Glossarii, in quo *stellio* exponitur κακοῦργος, κακότροπος. Et apparet sic accipere Appuleium lib. v. Met. ubi Venus irata filium Cupidinem *stellionem* vocat. Verba apponam: *Sed nunc irrisui habita quid agam? quo me conferam? quibus modis stellionem istum cohibeam*, &c. Hinc etiam patet cur à *stellione stellionatus* dicatur pro κακουργία, prout eædem Glossæ interpretantur. Propriè autem *stellionatus* dicitur Jurisconsultis, cùm dolo quid factum & titulus criminis deficit, ut siquis rem alienam sciens obliget, vel cuipiam pigneratam, alii denuo oppigneret, vel in pignere dando pro auro æs subjecerit, vel sciens statu liberum dissimulatâ ejus conditione vendiderit, vel creditor numeratam jam sibi pecuniam iterum acceperit. l. VII. §. I. ff. ad Turpi. l. I. ff. stellionatus. l. XVI. I. l. XXXVI. ff. de pign. act. l. XXIX. §. penult. ff. mandat. l. IX. I. ff. de statu lib. In Glossis Isidori legas: *Stellionatus crimen, cùm una res duobus venditur.* Est id quidem *stellionatus*: sed vox ea multo latiùs patet, ut liquet ex iis quæ diximus.

STEMMA, στέμμα. Gloss. Cyrilli. Στέμμα, *infula*, & *offula*, *mitra*. Στέμματα, *serta*. Propriè στέμμα, *corona*, à στέφω, *corono*: speciatim verò accipi solet pro *coronis* illis, in quarum medio cerâ expressi erant majorum vultus, lineis discurrentibus ad imagines pictas, & signantibus cognationum gradus. Qua de re Tiraquellum vide de Nobilitate, cap. VI. Στέφω à τρx, *circumligavit*, *obvolvit*.

STERCUS (inquit Isidorus lib. XVII, cap. I.) *vocatum, vel quia sternitur in agris, vel quod exstergi oporteat quicquid sordium in civitate redundat.* Si literas spectes, longiùs recedit à Græco ejusdem significationis verbo, quod est σπίλαθος. Nec tamen nunc melius occurrit. [ut σπλὴν, σπόλυ, ita quoque σίλαθος, unde *stercus*. Sed malo à στέρ γανος, κόπρος Hesych.] Ab eo est *sterquilinium*, quasi *sterculinum*. Glossæ Philoxeni: *Sterculinum*, κοπροδοχεῖον. Nec ὀρθογραφία hæc temere respuenda. Nam apud Plautum, Casinâ, Act. I, Sc. I. ubi in vulgatis est *sterquilinio*, ibi in Camerarii MS[c] erat *sterculino*, ut observavit Gruterus. Saturnus, sive ut alii malunt, Picumnus, primus Italos docuit agros *stercorare*, ac propterea Deus *Stercutius*, sive ut alii scribunt, *Stercutus* aut *Sterculius*, aut *Sterquilinius* dictus est. Vide Plinium, lib. XVII, cap. IX; Macrobium lib. I Saturn. cap. VII; Servium in initium IX Æn. Meminit & Tertullianus Apolog. cap. XXV. Lactantius, & Augustinus, lib. II de moribus Manich. cap. XV, & lib. XVIII de Civ. Dei, cap. XV. A *stercus* quoque est *stercero*, quod est, *stercore agros adspergo*. Vox crebra scriptoribus rei Rust. sed & Tullio usurpata in Catone majore, ubi sic scribit: *Quid de utilitate loquar stercorandi? dixi in eo libro quem de rebus rusticis scripsi: de qua doctus Hesiodus ne verbum quidem fecit, cum de cultura agri scriberet. At Homerus, qui multis (ut mihi videtur) ante seculis fuit, Laërtem lenientem desiderium, quod capiebat è filio, colentem agrum, & eum stercerantem facit.* Sed de Laërte falli Ciceronem censent Budæus in quincto de Asse, & Brodæus lib. VI Miscell. c. XIII. Quibus subscribo. Nam Homerus quidem in ultimo Odysseæ Laërtem inducit λιστρεύοντα· Sed λιστρεύειν aliud est, nempe vel περισκάπτειν, hoc est, *circumfodere*, vel ξύειν, hoc est, *radere* vel *levigare*. Utroque modo interpretatur Hesychius. Indeque apud eundem Homerum λίστρον vocatur *instrumentum, quo arbores circumfoderent, aut raderent*. Et sanè λιστρεύειν Homero esse ξύειν, clarè indicat locus Æliani, lib. VII, hist. cap. V. Καὶ Λαέρτης αὐτουργῶν ὑπὸ τοῦ παιδὸς τεφώραται, καὶ φυτὸν ξύων, καίτοι γηραιὸς ὢν βαθύτατα. *Laërtes, quamvis jam extremâ senectute, in opere à filio deprehensus est arborem radens.* Nec solus hac parte Cicero erravit: sed in errorem quoque Plinium induxit, cùm lib. XVII, cap. IX, ita scribit: *Fimi plures differentiæ; ipsa res antiqua. Jam apud Homerum regius senex agrum ita suis manibus lætificans reperitur.* Quamquam verò uterque de Laërte falsi sunt: tamen (ut Brodæus observavit loco quo ante dixi) ex Homero probare est, jam prisco ævo *stercerationem* fuisse notam. Uti versu isto Odyss. P.

— Ὄφρ' ἂν ἄγοιεν
Δμῶες Ὀδυσσῆος τέμενος μέγα κοπρήσοντες.

STERILIS nunc dicimus, veteres autem *sterilus*. Lucret. lib. II:

Et sonitu sterila & succo jejuna feruntur.

Sic femina *sterila*. Festus: *Sterilam mulierem appellabant, quam Græci στεῖραν dicunt, quæ non concipit semen genitale.* Quibus ex verbis etiam discimus, *sterila* esse ex στεῖρα. Philox. Gloss. *Sterilis*, στεῖρα, ἄκαρπος, ἄγονος. Nempe à στεῖρα fuit ὑποκοριστικῶς *sterula*, *sterila*, & *sterilis*. στεῖρα autem ex στερέω, *privo*, *orbo*. Possis & αἰμέσως à στερέω deducere. Et quid si Latini prisci *stereo* dixerint? unde esset *sterui*, *steritum*: à quo *sterilis*, ut ab *habitum*, *habilis*.

STERNAX à *sterno*, ut à *vivo vivax*, ab *emo emax*, à *vigilo vigilax* apud Propertium & Caium JC. & à *curro currax* apud Rufinum, Josephi interpretem: quæ duo vocabula observavit Scipio Gentilis, lib. I παρ. cap. XVII: ubi & suspicatur rectè itidem pro *animal* dici *animax*, quod in Florentina Pandectarum editione invenitur. Est verò duplex notio verbalis *sternax*. Maroni ita dicitur *qui sternit*. Locus est XII Æn.

Et sternacis equi lapsum cervice Thymæten.

Ubi

Ubi Servius: *Ferocis, qui sternit equitem.* Ac similiter usus Festus Avienus in Orbis descript.

> —— *Hac pecoris dorso sternacis in æquor*
> *Inachis illata est.*

Gloss. Græco-Lat. ὀρθοτενής, *senax.* ubi *sternax* legendum esse, satis liquet. At *sternax* quoque usi pro *supplice, & humi se sternente.* Sidonius, lib. v, epist. xiv: *Cervicum humiliatarum & sternacium crurium suspiciosa contubernia.* Et lib. iv, epist. xii: *Respondit ipse, quamquam esset trepidus & sternax.* Ubi conjungi videmus *trepidus* & *sternax.* Unde Glossæ Isidori: *Sternaces, pavidi.* Ita enim est in MSS^tis^, ubi alii libri *Strenaces, cupidi.*

Sterno pro *storno* κατὰ συγκοπὴν factum è στορέννυω, quod idem notat. Nempe quâ ratione ex στορέννυμι fit στόρνυμι, unde part. fem. στορνῦσα. Pro eo & dicitur στρώω, unde στρωννύω, à quo στρωννύω. Unde στρῶμα, *stragulum.* Item *storea*, de quo seorsim. A *sterno* sunt *externo*, & *consterno*: de quibus in *Extra* dictum. Ab eodem est *sternax*: de quo seorsim. A supino *stratum* est *strator*, qui equum *sternit*: qui & à *stratura* vocatur. Gloss. *Abastratura*, (leg. *à stratura*) ἀπὸ τῆς ἀναβολῆς. In Glossis Cyrilli: στρωτής, *strator.* In Onomastico ἀναβολεὺς exponitur. In Glossis Basilic. legas, Στράτωρ εἶδος ἀξιώματος. Unde πρωτοστράτωρ, *princeps stratorum.* ut qui imperatorem in equum sublevat. A *stratum* quoque *stramen*: ut a *motum*, *momen.* Et ut à *momen*, *momentum*, ita à *stramen*, *stramentum.* Gloss. Philox. *Stramentum*, στιβάδες, χορτάσματα. Glossæ Cyrilli, Στιβάς, *stramentum.* Στιβή, *stramentum.* Nempe quia sternitur cubandi caussâ, unde & *stibadium* dicitur. Nam στείβειν & στιβεῖν idem. A *stratum* quoque *stragulum*: quod in Glossis Philoxeni exponitur περίστρωμα. Nempe quia sternitur. Vide Vallam, lib. vi, cap. xlvi. Etiam *vestis stragula* dicebatur, quia quo de die amiciebantur, illud supra lectum noctu sternebant. Ovidius, lib. i Am. El. ii.

> *Esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur*
> *Strata, neque in lecto pallia nostra sedent.*

Propertius, lib. iv, Eleg. iv.

> *Tum queror in toto non sidere pallia lecto.*

Unde liquet *pallia* fuisse *vestem stragulam.* Similiter *corrigiam* sive *ligulam calceamenti*, *obstragulum* dixere, quia in superi parte pedis sternitur, ut obstringat soleam, quæ plantam munit. *Ob* enim hic valet *ex adverso.* Ejusdem originis *strages*, cùm aut vento arbores, aut bello homines *sternuntur.* Gloss. Philox. *Strages*, ἀναίρεσις πολλή, ὡς τὴν γῆν σώμασι καταστρωθῆναι. Glossæ Cyrilli, στρῶσις νεκρῶν ἐν πολέμῳ, *strages.* Jovianus Pontanus in Actio p. cxxxix. ed. Ald. censet hæc, *stramen*, *stragulum*, *strages*, κατὰ συγκοπὴν facta ex *stratamen*, *stratagulum*, *stratages.* Sed nihil hic syncope opus. Nam ultima supinorum syllaba non remanet in derivatis. Sic à *nutum* est *numen*; à *flutum*, *flumen*; à *motum*, *momen*; à *notum*, *nomen*; à *fatum*, *famen*, unde *affamen*; à *fultu*, *fulmen*; parque in aliis ratio est. A *stratum* quoque *strata*, pro *platea*, unde Germ. & Belg. *strate.* Gloss. *Strata*, λεωφόρος. Procop. Στράτα ἡ ἐστρωμένη ὁδὸς τῇ Λατίνων καλεῖται φωνῇ. Nescio quid in mentem venerit Isidoro, lib. xxix, cap. xvi. ut diceret, *strata* dici, quasi *vulgi pedibus trita.* Verius, quod addit, *quia lapidibus strata.* Vide Giffanium Ind. Lucret. in *Strata viarum*, Paullum Diaconum, & Franciscum Lindebrogium ad eum scriptorem pag. cclxxxiii.

Sternuto unde *sternutamentum*, est à *sternuo*: hoc verò non quidem à *sternendo* est; uti putarunt: ac Festus etiam voluisse videtur in *Consternatio*: sed à πταρνύω, quomodo priscos pro πταίρω sive πτάρω dixisse, argumento est, quod à πταρνύω etiamnum dicatur πταρνυμαι. Significat id *sternuo* seu *sternuto.* Π verò interdum in *S* abire eo cognoscimus, quòd *merula* avis tum κόσσυφος, tum κόσσυφος dicitur; ut ex Athenæo & Eustathio discimus. *Sternuo* non modò Catullus & Propertius usurpant, sed etiam Plinius, cùm alibi, tum lib. vii, cap. vi: *Oscitatio quidem in enixu letalis est, sicut sternuisse à coitu, abortivum.* Sic lib. ii, cap. xl, de orige, animali Ægyptio, ait illud oriente Canicula *sternuere.* Et alibi, *Cur sternuentes salutamus?* Nestor Novariensis putabat *sternui* esse à *sterno.* Sed est à *sternuo*, unde & *sternumentum* in vett. Plinii libris. Sed vulgò reponunt *sternutamentum.* Cur *sternutantibus* salutem soleant precari, (cujus ritus etiam meminere Xenophon. lib. iii de expeditione Cyri; Plinius, lib. xxviii, cap. ii; Appuleius, lib. ix; atque alii;) in caussa est, quod *sternutamenta* sint à capite: caput autem Jovi esset sacrum. Unde certissima maximeque divina hinc omina proficisci creditum fuit. vide hoc de more Plutarchum, lib. de Homero; è junioribus Alexandrum ab Alexandro, lib. ii, cap. xxvi. & Janum Duzam in Petronium, lib. ii, cap. iv. *Augurium per sternutationem* Græcè dicebatur ξύμβολος· ac Cereri erat sacrum: teste Hesychio & Suida, item Apostolio: quos vide in ξύμβολος. Sed apud Apostolium corrupte editum διὰ τῶν πταρμῶν, pro διὰ τῶν πταρμῶν, *per sternutationes.*

Sterto à sono *stertentium* effictum. Ut & Græcum ῥέγχειν, & ῥέγκειν, & Germanicum *schnarchen*, & Belgicum *snorcken.* Nam quid est aliud, quàm, ut Cœlio Aureliano vocatur, *resonans pectoris stridor?*

Stibium, Græcè στίβι, στίβη, στίμμι, στίμμις. ἀπὸ τοῦ στείβειν, seu στιβεῖν, quod est, *adstringo*, quia eam vim habet. Hesych. Στίβη, χρῶμα μεταλλικὸν μέλαν. Onomast. *Stibium*, στίμμι. Usus ejus est mulieribus in fucanda facie: quod quia dedecet homines religiosos, eò Italis *antimonio* videtur nuncupari ab ἀντὶ *contra*, & Italico *moine*, *monachus.* Vide de eo Georgium Agricolam, lib. x de natura fossilium cap. xi.

Stican in allio dixere, quàm Græci φύσιγγα vocant. Quo nomine non tam capio κεφαλίδα τῆς σκορόδου, ut Hesychius exponit: quàm τὸ ἐκτὸς λέπισμα τῶν σκορόδων. ut exponit Aristophanis Scholiastes. Hoc est, *tunicas allii.* Usi sic voce *stica* Cato, & Columella: sed vulgo *spica* substituerunt: ut observatum Salmasio. Columellæ locus sic legi debet:

> —— *jam teneris frondens lactucula fibris,*
> *Alliaque infractis sticis, & olentia latè*
> *Ulpica.*

Idem lib. xi, cap. iii, de Ulpico: *Habet enim, velut allium, plures cohærentes sticas, eaque cùm sunt divisa, ita eam seri debet.* Isidorus in Glossis: *Stica, tunica.* Idem: *Stigia, tunica. Stigina, ornamenta regia. Stigium, genus vestimenti.* Non dubito, quin *stica* sit à Græcis: sed unde sit, non æquè paret. In Glossis Cyrilli legas: Στιχάριον, *tunica.* Sed hæc vox posterioris ævi. De qua accuratè clarissimus amicus noster Meursius in Lexico mixobarbaro. Στιχάριον pro eo est in liturgia Chrysostomi. Num ergo *stica* potiùs ex στικτὴ, ut propriè sic dicatur χιτὼν κατάστικτος, *tunica notis variegata*: atque indè generatim de *quavis tunica* cœperit usurpari, & κατὰ μεταφορὰν traductum sit ad *tunicas cepa?*

Stilla & *gutta* sic distinguebat Palæmon, quòd *gutta* stet, *stilla* cadat. Monet id Eusebius in Chronico: sed apud Tranquillum nihil tale legas in libello de Illustribus Grammaticis, ubi & de Palæmone. Verùm legitur hoc discrimen in differentiis Cornelii Frontonis, Grammatici antiquissimi. Est verò *stilla* à σταλάζω, quod, Hesychio teste, idem est ac στάζω, hoc est, *stillo*: nempe *A* in *I* converso, quomodo à κάναστρον est *canistrum.* Gloss. Philox. *Stilla*, σταγὼν, σταλαγμός. Ac similiter σταλαγμὸς exponitur in Glossis Cyrilli. Vel potiùs est *stilla* à *stiria*: quod præter Festum in *Stiricidium*, Servius tradit in illud iii Georg.

> *Stiriaque impexis induruit horrida barbis.*

Stiria, inquit, *est gutta: indè fit diminutivum, ut dicamus stilla.* A *stilla* *substillum* dicitur tempus humidum, sive ante pluviam, quia jam *stillet*: sive post eam, quia *stillare nondum desinit.* Auctor Festus. Utitur Tertullianus, lib. de Pallio, cap. secundo. Ab eodem est *instillo*, quod est, *guttatim immitto.* Item *destillo*, & *stillicidium*: quod cum Servius ibidem docet, tum etiam Varro, lib. iv de L. L. his verbis: *A quo lege prædiorum urbanorum scribitur: Stillicidia flumina aquæ uti* (ita rectè emendat Scaliger) *fluant cadantque. Inter hæc hoc interest, quod stillicidium, eò quod stillatim cadat: flumen, quod fluit continue.* In Gloss. vett. exponitur ἡ ἀπὸ τῶν κεράμων σταλαγμός. Dicitur & *stiricidium*, à *stiria.* Festus: *Stiricidium quasi stillicidium, cùm stilla concreta frigore cadunt.* Catonem eo usum esse, auctor est idem Festus. *Stiria* Pomponius Sabinus ait esse à *stilla.* At potiùs à *stiria* est *stilla.* Fungero, atque aliis, placet *stiria* esse à στεῖρα, quod est *sterilis.*

Sed quæ hic affinitas significationis? Aliquibus placet esse à *sto*. Sed non magis est *stiria* cùm *stat*, quam cùm pendet, aut cadit. Quid si igitur dicamus esse à σράγξ, quod *stiriam* sive *guttam* significat? *A* in *I* sæpe abit, ut non semel ostendimus. A σράγξ & οὖρον est σραγγουρία, cùm urina stillatim it. Quem morbum περιφράζει Cato de R. R. cap. CLVI: *Nunc de illis, quibus ægrè lotium it, quibusque substillum est.* In Glossis Cyrilli legas: Στραγγουρία, *culbicio*, *substillatio*. Στραγγουρῶ, *culbo*, *substillo*. Quid dicemus de barbara voce *culbicio*? Suspicor esse ex Belgico *coel-pis*, quod Germanis *kalte-piss*. *Kalt*, sive *coel*, frigidus; *pis*, urina: quia à *frigore* est *stranguria*.

STILUS propriè est *grafium*, sive *ferrum*, *illud cujus acumine scribebatur in ceratis tabellis*. Fortè igitur à στίζω, *pungo*. Alii tamen *stylus* malunt, quia Græcè στῦλος est *columna*. Ut nempe sic dicatur à similitudine, quia est quasi *columella* quædam. Sane Galeno idem sunt στυλοειδὴς & γραφιοειδής. Formam *stili* describit Symposius ænigmate, cujus lemma *Stilus*. Cujus initium,

De summo planus, sed non ego planus in imo.

Nempe acumine scribebant, plano verò complanabant ac delebant. Atque hoc est, quod Horatius dicit *stilum vertere*. Μετωνυμικῶς verò accipitur pro *phrasi* sive *genere dicendi*.

STIMULUS, κέντρον σιδηροῦν, ut Glossæ Philoxeni exponunt. Hinc *stimulare*, & *Dea Stimula*, quæ *stimularet ad libidinem*. Meminit præter alios Scholiastes Juvenalis, sat. II. *Stimulus* est à στίζω, *pungo*. unde & *stigma*. Martiali, στίγμα, *nota, quâ quis compunctus*: uti *militum victura puncta in cute manus*: de quibus Vegetius, lib. I, cap. VIII. & lib. II, cap. VIII. Aëtius, lib. VIII, cap. XII, &c. Item *servorum puncta in facie aliave parte*: unde στιγματίας δοῦλος, *servus cui nota inusta*. Nec aliunde, puto servile *Stichi* nomen apud Plautum: etsi στίχος Græcis *ordinem* ac *versum* notet. A στίζω etiam est *stigo*, unde *instigo*: de quo seorsim.

STIPENDIUM à *stipando* deducit Angelus Decembrius, lib. V de politia literaria, parte LV. Sed omnino dicitur quasi *stipipendium* à *stipe pendendâ*. Varro extremo lib. IV de L. L. *Hoc ipsum stipendium ab stipe dictum, quod as quoque stipem dicebant.* Ulpianus, lib. XVII ad Edictum: *Stipendium à stipe appellatum est, quod per stipes, id est, modica æra colligitur.* Isidorus, lib. XVI, cap. XVII: *Stipendium à stipe pendenda nominatum. Antiqui enim appendere pecuniam soliti erant magis, quàm annumerare. Stipendium est æs militare*, ut docet Festus. Hinc in vett. Glossis exponitur, ὀψώνιον στρατιωτικόν. Item μισθὸς στρατιωτικός. Uti & in Glossis Cyrilli, μισθὸς εἰς στρατιώτην. Sed & *tributum* sic vocatur, teste Pomponio JC. At propriè differre, vel fidem fecerit hic Taciti locus: *Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Binas quoque alias significationes adde è Turnebi lib. XXX, cap. XXVII.

STIPES prò *ære* (sic interpretantur Varro & Ulpianus) est à *stipando*. Varro, lib. IV de L. L. *Nam quod asses libra pondo erant, qui acceperant majorem numerum, non in arcâ ponebant, sed in aliquâ cellâ stipabant, id est, componebant, quò minus loci occuparet, à stipando stipem dicere cœperunt.* Festus: *Stipem dicebant pecuniam signatam, quòd stiparetur.* [à τιμῶ, στιμῶ est, *æstimo*, unde *stipes*. Sed malo à Στίφος, πλῆθος, Hesych.] At præterea *stipes* dicitur *fustis terra defixus*: ut Festus interpretatur, qui in voce *Stipatores* deducere videtur à *stipando*, id est, *firmando*: unde & *stipam* sive *stupam* derivat. Sed est *stipes* à στύπος, hoc est, *stipes*, *truncus*. Hesych. στύπος, τὸ στέλεχος. Gloss. Phil. *Stipes*, στέλεχος ἄκαρπον. Gloss. Cyr. Στύπος, *stips*. Ubi legendum *stipes*. Apollon. I Argon.

Ἔσκε δέ τι στιβαρὸν στύπος ἀμπέλου.

Usus & Nicander in Alexipharmacis. Itaque & quidam *stypes* scribunt per *Y*. ut auctor est Pierius ad VII Æn. Sed rectiùs scribitur per *I*. Nam *Y* mutatur in *I*, quomodo & à στύφω fortasse est *stipo*, & à φρύγω *frigo*, & ab Ὀδυσσεὺς in quibusdam vett. libb. *Ulixes*, item ab Αἴγυπτος, *Ægiptus*, pro *Ægyptus*, sive *Æguptus*: quod ipsum non raro reperias in vett. monumentis.

STIPO, video esse qui à *stipite* dictum velit, ut propriè sit, *stipite condenso*, aut *firmo*. Sed potiùs à στύφω venit, hoc est, *inspisso*, *condenso*: à quo στύπη, *stupa*, quia eâ rimæ farciuntur: ut alibi dicimus. Vel potiùs, *stipo* fit è στείβω: quæ Varronis est sententia in IV de L. L. Eam confirmant Gloss. Cyrilli, ubi est, στοιβή, *stipatio*, *stramentum*. στοιβάζω, *stipo*. Id propriè est *fullonum more calcare*, quomodo Homerus Od. ζ de lotricibus ait: Στεῖβον δ' ἐν βόθροισι, supple τὰ εἵματα. sed μεταληπτικῶς accipitur pro πυκνοῦν sive πυκνοποιεῖν, *condensare*, *constipare*, quia nempe quæcunque calcantur, ea densantur, indurantur que. Ab hac significatione vocis στείβειν est στιβαρὸς, quod Eustathius exponit πυκνός, & στίβη, *pruina*, quasi ros frigore concretus condensatusque, unde & πάχνη vocatur à πήγνυμι. *Stipatores* non à *stipe*, quam acciperent: quod apud Festum legas: sed quia *stiparent* ac cingerent Regum corpora. Sunt enim iidem, qui Græcis σωματοφύλακες.

STIPULATIO contrahitur, dum creditor interrogat, debitor spondet: unde verborum nascitur obligatio. Gloss. Philox. *Stipulationes*, ἐπερωτήσεις. Varro, lib. IV de L. L. & Festus in *Stipem*, eam dici putant à *stipe*, quia imprimis sit *pecunia*, quam veteres *stipem* dixere. Ita *stipulari* sit *stipe* proposita postulare aliquid sibi promitti, idque verbis conceptis. Alii malunt ita vocari à *firmitate*, quòd firmandarum obligationum caussâ interponeretur. Nam veteres, quod *firmum* esset, id à *stipito* dixere *stipulum*. Ita Paullus, lib. V Recept. Sentent. Justinianus, initio Tit. de verborum obligat. & Isidorus, lib. X Orig. Sanè etiam Germanis *steif*, Belgis *stijf*, *firmum* notat. Fortasse ab ea notione *stipuli*, quam hi assignant. Sed *stipulum* unde? Num quasi *stiptulum* à στιπτὸς, quod à στίβω, seu στείβω, *stipo*? Sanè Hesychio στιπτὸς, πυκνὸς, στερεὸς, πεπιλημένος. Est & tertium *stipulationis* ἔτυμον. Nam Alciatus, lib. I Παρέργ. cap. XXXIX, deducit à στύφειν, quòd *adstringat*. Id enim est στύφειν. In hoc dissensu planè iis subscribimus, qui putant *stipulandi* verbum rure natum esse, & à *stipula* profectum, ut Isidorus tradit, lib. V, cap. XXIV. Caussa autem ex eo videtur, quia in contractibus agrariis *stipulam* manu solerent tenere, quæ agrum integrum repræsentaret. *Stipula* est arundo agrestis; ut,

Stridenti miserum stipulâ disperdere carmen.

Pro quo alibi *tenuem avenam & agrestem arundinem* dixit. *Stipula* verò diminutivum ab inusitato *stipa*, quod à στύπος, quia *caulis* est *frumenti*. Nec enim audiendus est Isidorus, lib. XVII, cap. III, cui *stipula* ab *urendo*, quasi *ustipula*.

STIRPS fortè κατὰ μετάθεσιν trium principum literarum fit à ῥίζα. Nam hoc idem notat: ut Glossæ Phil. & Cyrilli exponunt. In quibus & ῥιζόθεν, *radicitus*, *stirpitus*. Imò & in Onomastico legas, *Stirpices*, ῥιζοτόμοι. Ubi fortè rescribendum *stirpicida*. Nam *stirpex* haut alibi me legere commemini. Hoc si etymon parum probatur, vide an magis arrideat Cæsaris Scaligeri: cujus hæc verba notis in Theophrasti histor. plant. lib. I, cap. II: *Καυλὸς generis nomen est. στέλεχος arborum tantùm: stipes, unde & stirps, de solidioribus tantùm, si etymon sequare. στέλεχος adhuc Itali vulgò exprimunt, tametsi corruptâ voce, stecco.* Hæc ille. Sed de Italicâ voce, fallitur. Quodque ad *stirpis* originem, aliter de ea Scaliger ipse ad Theophrasti de causs. plant. lib. III, cap. IX. *Stirps*, inquit, *primo significato stipitem significavit. Etiam nunc utuntur Thusci. Græca est origo στερέοπους. Usus postea detorsit etiam ab radice, ut est apud Poëtam & Ciceronem.* Fortasse in priori loco scripserat Scaliger, *stirps, unde & stipes, de solidioribus tantùm, si etymon sequaris.* Ita sententia loci fuerit, quemadmodum τρίπους Latinis dicitur *tripes*, sic στερέοπους priùs fuisse *sterpes*, & postea E in *I* converso *stirpes*; pro quo nunc *stirps* dicitur, quomodo pro *trabes trabs* dicimus, pro *plebes plebs*, pro *mentis mens*, &c. Ab inusitato autem *stirpes* factum esse *stipes*, ejectâ caninâ literâ, quomodo à *Carmena* est *Camena*, à *prorsa prosa*, à κέντρωνες, *centones*, &c. Sanè aut hoc voluit Scaliger, aut scribere potiùs debuit: in quo æquos harum rerum judices facilè mihi assensuros scio. Ab hac opinione, ut nempe *stirps* sit à στερέοπους vel στερρόπους, non multum abit, quod in Catholico legas, ut dicatur quasi *stans pes*. Quomodo Belgis *stam* à *stando*. Sed utcumque concedamus Scaligero *stirps* esse ex Græca voce, quam dixi: tamen probare non possum, ut ex *stirpes* sit *stipes*. Longè enim mihi verisimilius fit, esse *stipes* à Græco στύπος, hoc est, *stipes*, *truncus*. Vide quæ hâc de voce seorsim diximus.

STIVA est *aratri manica*, quâ cursus ejus dirigitur. Græcis, quia manibus tenetur, ἐχέτλη dicitur παρὰ τὸ ἔχειν, τὸ κρατεῖν. Latinis *stiva* vocatur, quasi *stativa*: quod, puto, voluit Varro, cùm IV de L. L. à *stando* deducit *stivam*. Vel fuerit *stiva* à στείβω, quasi στειβὴ, non quasi pedibus calcata, sed quasi manibus trita. Sanè & στιβὰς est στερεὸς, *firmus*, teste Hesychio, quia quæ densata, ea & firma. [στίβη, ἰσίη, unde ἰσιβοδής.]

STLATA, *navis piratica*. Glossæ Philox. *Slatta* (leg. *stlata*) πειρατικὸν σκάφους εἶδος. Originem indicat Festus in schedis Pomponii Læti: *Stlata genus erat navigii, latum magis quam altum, sic appellatum à latitudine: sed ea consuetudine, qua stlocum pro locum & stlitem antiqui pro litem dicebant.* *Stlata* inter navigii genera meminit Gellius, lib. XIX, cap. ult. Hinc *stlataris*, & *stlatarius*. Caper: *Stlataris sine C litera scribendum est, à stlata; rate piratica.* Gloss. Isid. *Stlataria, vestis piratica.* Juvenalis sat. VII:

Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.

Ubi sic Scholiastes vetus: *Stlataria, illecebrosa.* *Ennius*:

Et melior navis, quam quæ stlataria portat.

id est, multisonalis, quæ vulgo dicitur batalaria. De Juvenalis istoc loco agit & Turnebus, lib. XIX, cap. ult. In Glossis Philox. etiam legas *Stlactarius* (emenda *stlatarius*) ῥεγέμωνος. Quo notatur *assentator, adulator*, ut in Glossis exponitur. Non dubium tamen, quin *stlatarius* κυρίως dicatur de eo *qui stlatam regit*. Sed fortassis quia *stlatarius* inserviret exhauriendis aliis navibus, translata ea vox ad ministros alios, & ministrantium more adulantes. Vide Casaubonum in Charact. Theophrast.

STLEMBUS, ni fallor, à *lumbagine*. Nempe ut pro *lite stlitem*, pro *loco stlocum*, pro *lata stlata*, sic *stlembus* pro *lumbus*; quasi *lumbosus*, à *lumborum vitio*, & κατὰ μεταφορὰν, pro *tardo*, instar laborantis lumbagine. Festus: *Stlembus, gravis, tardus: sicut Lucilius, Apulidæ pedibus stlembum dixit, cum refert equum pigrum & tardum.*

STLOPPUS est ὀνοματοποιημένον. Significat enim sonum, quem edunt buccæ inflatæ collisæque. Glossæ vett. *Stleppus* πεφυσημός. Persius sat. V:

Nec stloppo tumidas intendis rumpere buccas.

In vulgatis est *scloppus*: sed *stloppus* in omnibus antiquis Persii ac Prisciani codd. scribi, monuit Casaubonus: qui & vocem hanc restituit Marcello Empirico, carm. ad Rosas, ubi vulgo legitur: *Stelpus à cale cecidit.* Nam duarum tantummodo literarum trajectione opus est. Itaque & bellicum illud instrumentum, quod vulgo à *scloppo sclopetum* nominant, potiùs à *stloppo stloppetum* puto appellandum.

STO, à στάω, στῶ, unde ἵστημι, ut *do* à δόω, δῶ, unde δίδωμι. Ingens est caterva eorum quæ ab hac voce descendunt: quorum aliqua hoc loco commemorabimus: cætera, ut *statim, statue, status, stativum*, suis locis, literarum ratione habita, retulimus. A *statum* est *stator*, non ut *epitheton* est *Jovis*, quod à *sistendo*, sed quà notat *aditum carcerumque custodem*. Ita usurpatur in carmine Ithyphallico. Item *servum aut libertum, qui domino sive patrono adstat, ejusque latus tegit*: unde & idem olim *lateo*, quasi *latere* dictus. Sic *statoris* vocem accepit Petronius. Vide Turnebum, lib. IV Adversar. cap. XIX. & imprimis Jos. Scalig. in obscœnum carmen, cujus initium: *Hem tu*. A *statum* etiam est *statarius*, ut *stataria pugna*, quod crebrum apud Ammianum. Ducanius Casellius, lib. II Var. cap. XIX, sic vocari censet *pugnam, à qua abesset equitatus*. Sed omnino intelligenda ea, *quâ collato utrimque pede sic decertatur, ut nemo loco recedat, sed quisque remaneat ubi steterat*: unde & nomen. Hujusmodi pugnam descripsit Plautus Amphitr. act. I, sc. I. Græci similiter vocant στάδιαν & σταδαίαν μάχην. cui apud Plutarchum opponitur δρομικὴ & πελταστική, *quæ excursionibus fit aut levibus præliis*. *Statarium prandium* vocat Mamertinus in Panegyrico Juliano dicto, quod milites stantes caperent. *Stataria comœdia* (qualem suam Heautontimorumenon esse dicit Terentius) est ea, quæ lenis tranquillaque, non affectibus æstuans. Sic Ciceroni in Bruto *statarii actores*, qui minùs actuosi, eoque *statariis comœdiis* aptiores erant, quàm motoriis. A *sto* quoque est *stabilis*, unde *stabilio*. Nunc de compositis videamus. Quale est *absto*. Horat. in arte Poet.

Ut pictura poësis erit, quæ si propius stes,
Te capiet magis, & quædam si longius abstes.

Hinc *abstantia* apud Vitruvium, lib. IX, cap. IV. Ab *antesto* sive *antisto* est *antistes*: de quo suo loco plura dicemus. Ab eodem *supersto*, ubi *stare* valet *esse*: *Superstes*, qui *superest*: sed propriam notionem attendit Lexicon Philoxeno tributum, ubi ἐφεστὼς exponitur. A *præsto præstes*, quod ejusdem esse significationis ac *antistes*, docet Festus. Hinc Dii *Præstites*, quod cognomen est Larium publicorum, hoc est, eorum, qui Urbis sunt custodes; ideoque in compitis, semitis, ac viis publicis statuebantur: ac ex re dicebantur tum *Compitales*: ut apud Suetonium August. cap. XXXI. tum *Semitales*, ut in Catalectis Virgilii: tum *Viales*, ut apud Plautum Mercat. Act. V, Sc. II. A *præsto* quoque dicta dea *Præstana*. Arnobius, lib. IV: *Præstana est, ut perhibetis, dicta, quod Quirinus in jaculi missione cunctorum præstiterit viribus.* Et mox: *Nisi Romulus tenuisset teli trajectione palatium, nulla esset Præstana.* Ab *insto* tempus præsens dicitur *instans*, ut Græcè ἐνεστώς, non quasi *instabile & momentaneum*, sed quod *instet cedenti præterito*, ut rectè observat Scaliger de caus. L. L. cap. CXIII. A *consto* est *constans*, unde *constantia*; à *præsto*, *præstans*, unde *præstantia*; à *circumsto*, *circumstans*, unde *circumstantia*, quâ voce non primus usus Trapezuntius, uti sensisse videtur vir magnus, sed multò ante usurparat Fabius Quinctilianus. Similiter à *substo* est *substans*, unde *substantia*, quia *per se substat*. Ἀναλογία Fortunatum Crellium & alios convicit manifesti erroris, cùm sic dici ajunt à *subsistendo*, quia *per se subsistit*. *Resto* interdum signat *resisto*. Plaut. Mostell. act. V, sc. II.

Hem, viden, ut restat furcifer?

Propert. lib. III el. VII:

Dum fugiunt Danai, dum restat barbarus Hector.

Sæpius ita usus Livius. Sed quia qui subsistit, nec abit, is remanet, hinc factum, ut quandoque etiam accipiatur pro *superesse*. Nihil hodie eo usitatius. Veteres sic rariùs usi. A *resto* est *restibilis*: de quo antea.

STOICÆ princeps sectæ fuit *Zeno* Citiensis. Ejus discipuli cùm primo *Zenonii* dicerentur, post ἀπὸ τῆς ποικίλης στοᾶς, *à varia porticu*, Στωϊκοὶ sunt appellati, ut ex Epicuri epistolis probat Laërtius in *Zenone*. Vide & Isidorum, lib. VIII, cap. VI. Exagitans eos Comicus στοιακοὺς, hoc est, *porticenses* appellat apud Athenæum, lib. XIII. Στοὰ, *porticus*, à στάω, στῶ, quòd ibi *starent*. Nam eo fine porticus struebant, ut in pluvia eò se quisque reciperet: ut de Theatri porticibus indicat Vitruvius, lib. V, cap. IX. Στάω à שוה, *stare*. Ab alterutro *starn*.

STOLA Latinis est *muliebris vestis*: Græcis etiam *virilis*, imprimis autem genus vestis promissæ, Medis usitatæ. Horat.

Ad tales demissa stola, & circumdata palla.

Unde cognoscimus, ut indusium supparo, supparum *stola*, ita *stolam* pallâ circumdari solere. Dicitur στολὴ à στέλλω, quod inter alia significat ἐνδύειν, περιβάλλειν· unde & παρηγμένον illud apud Platonem de legibus, ἐσταλμένον στολῇ· *veste vestitus*, sive *amictu amictus*. Vide de *stola*, cùm eos, qui de re vestiaria scripserunt, tum Aldum in Quæsitis, epistolâ de Toga Romanorum, & Hadrianum Junium, animadversionum lib. I, cap. XIII.

STOLO est vel ab Hebræo שתל, hoc est, *plantare, surculos aut stolones inserere*: [φυτεύω] vel à Græco στόλος, sive στέλλω, hoc est, *mitto*, quia emittuntur è radicibus, aut caudicis lateribus. Quippe *stolo* vocatur propriè id, *quod è radicibus circum arbores enascitur*, ut docet Varro, lib. I de R.R. cap. II. sive *fruticatio inutilis*, ut interpretatur Plinius, lib. XVII, cap. I. In Philoxeni Glossis scribitur pro eo *stulo* per V, atque exponitur παραφυάς. uti & in Gloss. Cyrill. ac Onomastico. Metaphoricè accipitur pro *stolido*. Ausonius, epist. VI

—— *Sed jam non petes, ô stolo, decem.*

Nempe homo imprudens planè inutilis est, eoque optime confertur coliculis istis, qui ex arboribus succrescunt. Hinc quoque est, quòd homo improvidus, à *stolone* sit dictus *stultus*. Ex Catholico Genuensis legas *stultus* dici quasi *stolidus*, quia se *extollat*. Meliùs Nunnesius ab ἀνόητος, quo non tantum *improbus*, sed & *vecors* notatur. A præciditur ut ab ἀμέλγω *mulgeo*. Sed maximè omnium placet, à *stolo* esse *stolidus*,

& κατὰ συγκοπὴν *stoldus*, seu *stolus*, & postea *stultus*. Quod etymon probat Scaliger Exercit. CXLIII, III. & Turnebus, lib. II, cap. XXIII. Quamquam Terentius Scaurus putarit, *stolidum* non tam notare *stultum*, & *excordem*, quam *tetrum* & *molestum*, quem Græci vocant μοχθηρὸν καὶ φορτικόν. Sed *stultum* interpretatur etiam Festus. [ἠλίθιος puto ut a στύπος *stipes* & *stupidus*. sic a στύλος *stolidus* & *stultus*.]

STOMACHUS, στόμαχος, prima sua significatione notat in corpore animali quod quasi *fistula* se habet, hoc est, *collum* sive *cervicem cujusque rei*. Itaque Hippocrates *uteri* quoque ac *vesicæ cervicem* (ut Celsus vocat) eo nomine appellat. Ut in lib. de aëre, aquis, & locis, στόμαχος τῆς κύστιος, *collum* seu *cervicem vesicæ*: & libro de superfœtationibus, de sterilibus & de morbis muliebribus, στόμαχος τῶν μητρέων, *cervicem uteri*. Erit fortasse, qui στόμαχος hic interpretetur στόμα sive *os*. Sed huic expositioni adversatur Erotianus, qui utrobique τράχηλον sive *collum* explicat. Adde quod Hippocrates lib. de superfœtat. dicat στόμα τοῦ στομάχου, τῶν μητρέων, *os stomachi, uteri*: ut omnino interpretatio ista locum habere non possit. Juvat quoque etymon ab Aristotele adductum, ut cui lib. I de historia animalium, στόμαχος dictus videatur quasi στενὸς μῆκος, *angusta longitudo*. Et hæc meo judicio princeps notatio. Κατ' ἐξοχὴν verò notat οἰσοφάγον sive *fistulam quæ cibum defert in ventriculum*. Hæc significatio fecit, ut vulgo στόμαχον dici velint quasi στόμα χέον, quia sit *os ac vestibulum cibum in ventriculum infundens*. Verùm non ea propria ejus partis appellatio, sed communis, uti dixi, & Aristotelis verba indicant, qui non ὄνομα, hoc est, *nomen* œsophagi, sed ἐπωνυμίαν sive *cognomen* facit. Verba Aristotelis sunt istiusmodi: Ἐντὸς δὲ τοῦ αὐχένος ὅ τε οἰσοφάγος καλούμενός ἐστιν, ἔχων ἐπωνυμίαν ἀπὸ τοῦ μήκους καὶ τῆς στενότητος, hoc est, *intra cervicem est, qui vocatur œsophagus, cognomen habens à longitudine & angustia*. Sed clariùs id ipsum docet Galenus principio quarti lib. primi de usu partium: ὄνομα δὲ τῆς εἰσόδου ταύτης τὸ μὲν ἴδιον οἰσοφάγος, τὸ δὲ κοινὸν στόμαχος. *Proprium quidem ejus ingressus est œsophagus, commune autem stomachus*. Hac significatione non rarò utuntur Latini, quamquam non uno modo. Nam interdum quidem eo nomine quoque signant *priorem œsophagi partem, quæ subest faucibus*. Cic. lib. II. de nat. Deor. *Linguam autem ad radices ejus hærens excipit stomachus: quo primum illabuntur ea, quæ accepta sunt ore. Is utraque ex parte tonsillas attingens, palato extremo atque intimo terminatur*. Celsus lib. IV, cap. I: *Deinde duo itinera incipiunt. Alterum asperam arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad ventriculum fertur*. Cui loco alius similis apud Agellium, lib. XVII, cap. II: Interdum verò *ima* solùm *œsophagi pars* eo vocabulo appellatur. Celsus, lib. IV, cap. I: *Stomachus verò, qui intestinorum principium est, nervosus à septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia cum ventriculo committitur*. Plinius, lib. II, cap. XXXVII: *Summum gula fauces vocantur, extremum stomachus*. Hinc factum ut gulæ orificium inferius, ac ventriculi item superius orificium, ubi nempe cum *œsophago* committitur, item ventriculus ipse cum orificio *stomachi* nomine vocaretur. Ita Galenus cùm alibi sæpe, tum lib. VIII τῶν κατὰ τόπους, disertim ait veteres *os ventriculi* duobus appellâsse nominibus; nam & στόμαχον & καρδίαν vocasse, frequentiùs tamen καρδίαν. Pro *ventriculo verò cum orificio suo* sive ἁπλῶς pro *ventriculo* usus Plutarchus, cùm ait τοὺς ῥωμαλέους τοῖς στομάχοις, *qui sunt firmo stomacho*: eodemque modo utuntur medici Græci, cùm dicunt ἀρρωστία καὶ ἀτονία στομάχου, hoc est, *infirmitas sive languor stomachi*: item ἔκλυσις στομάχου, *solutio* seu *dissolutio stomachi*: atque ita & Celsus ac Plinius loquuntur. Nec aliter Horatius, lib. II, sat. II.

Jejunus rarò stomachus vulgaria temnit.

Aut Juvenal. sat. V.

Si stomachus domini fervet vinoque ciboque.

Plinius item, lib. XIX, prope initio cap. V, de peponibus agens, *Vomunt*, inquit, *hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis*. Κατὰ μεταφορὰν verò *stomachus* accipitur pro *animo*, aut *affectu*, ut ira, *odio*, &c. Cujus appellationis caussa est, quòd ut *stomachus* ciborum aliis afficiatur, ab aliis verò abhorreat, similiter *animus* rebus moveatur.

STORAX, à στύραξ. Isidorus, lib. XVII, cap. VIII. *Storax dicta, quod sit gutta arboris profluens & congelata. Nam Græci styriam guttam dicunt. Græce autem στύραξ, Latine storax dicitur*: Sed errat, quod *storia* Græcum esse arbitretur. Rectè, quòd deriver à στύραξ. Qui *storax* barbarum putant, ac more Græco *styrax* semper dici oportere, valde errant. Nam Virgilius in Ciri, Plinius, & Solinus, *storacem* appellant. Imò apud Terentium hinc nomen est servulo in Adelphis:

Storax, non rediit hac nocte à cœna Æschinus.

Ubi Donatus: *& ab odore puer storax*. Diximus de hac voce etiam in Generum doctrina.

STOREA, sive ut est in plerisque MSS[is] *storia*, Cæsari, Plinio, aliis, *teges vilior*, ἀπὸ τοῦ στορεῖν, id est, *sternendo*, quia humi sternitur. Unde *terratoria* vocatur in Glossis Cyrilli: ubi legas, ψίαθος, *teges, terratoria, matta*. Ita enim ibi legendum pro *matla*.

STRABO, & *strabus*, juxta Catholicon, & Uguitionem, est à *sterno*. sed ineptè uterque. Melius Nestor Novariensis à στρέφω, *verto*. Verè autem à στραβὸν καὶ στραβός· hoc à στρεβλός, quia *oculis est distortis ac depravatis*. Galenus in Lex. Hippocr. Στρεβλοί, οὓς καὶ στραβοὺς ὀνομάζουσι. Plinius, lib. XI, cap. XXXVII: *Uni animalium homini oculi depravantur: unde cognomina straborum, & pætorum*.

STRANGULO à στραγγαλῶ, A converso in U. quomodo à κραιπάλη est *crapula*. Gloss. Cyrilli: Στραγγαλίζω, *strangulo*. Nunnesius deducit *strangulo* à στραγγαλίζω. Sed cùm & στραγγαλᾶν dixerint Hesychio teste, haut dubium, quin ab eo & στραγγαλίζω sit, & *strangulo*. Στραγγάλιαι inter alia dicuntur *laquei*, παγίδες, ut exponit Hesychius.

STRATEGUS, στρατηγός, utitur Plautus Curcul. Act. II, Sc. III. Æmilio Probo sive potiùs Cornelio Nepoti *prætor* dicitur. Glossæ, στρατηγὸς Ῥώμης, *prætor*. Στρατηγία Ῥώμης, *prætura*. Etiam *modimperatorem* sive *magistrum convivii*, *strategum* vocat Plautus, Stich. Act. V, Sc. IV:

Strategum te facio huic convivio.

Dicitur στρατηγὸς quasi ὁ ἄγων τὸν στρατόν, sive quia στρατοῦ ἡγεῖται. Ab eo est στρατηγεῖν. Unde στρατήγημα, *sollers ducis consilium ad hostem circumveniendum*. Sunt qui *stratagema* scribant, ac secundam corripiunt in versu. Sed obstat, quòd Græcè per η scribatur. Cæterùm pro στρατὸς etiam στρατιὰ dicitur, unde στρατιώτης, *miles*, à quo στρατιωτικός, id est, *militaris*. Plautus Mil. Glor. Act. IV, Sc. VIII:

Muliebres mores discendi, obliviscendi stratiotici.

STREBULA *caro* est à στρεβλός, *pravus, curvus*, nempe à coxendicum curvatura. Varro, lib. VI de L. L. *Caro strebula Opilius scribit circum coxendices sunt nobis: id Græcum est ab hujus loci versura*. Unde Turnebus, lib. XXIII, cap. XVIII. conjectabat id nomen esse à στρέφω, *verto*. Sed ἀναλογία magis prius ἔτυμον probat. Festus: *Strebula Umbrico nomine Plautus appellat coxendices hostiarum, quas Græci μηρία dicunt, quæ in altaria imponi solebant, ut Plautus ait in Frivolaria, strebula agnina*. Arnobius lib. VII: *Non enim placet carnem strebulam appellare, quæ taurorum è coxendicibus demitur*.

STRENA Græcis εὐαρχισμός, ut est in Gloss. Cyrilli: imò & illis Philoxeni, nam perperam editum ibi *strenua*. Εὐαρχισμὸς autem vocatur, quia εὐαρχισμὸν, hoc est, *bonum & felix initium* voverent optarentque. Sed votum hoc cum munere erat conjunctum. Unde in Onomastico *strena* exponitur ξένιον· imò Dioni *strena* vocatur ἀργύριον· sed nimis laxè, cùm non *pecunia* semper, sed & alia multa soleant Kalendis Martiis donari. Nomen videri possit esse à στερεῖν, quod est *firmare*: quia memoriam foveat ac firmet. Sed veteres aliter. Nam Festus *strenam* dici putat quasi *trenam*, quomodo antiqui *stlitem* dicebant pro *litem*, *stlocum* pro *locum*. *Strenam*, inquit, *vocamus, quæ datur die religioso, ominis boni gratiâ, à numero, quo significatur alterum tertiumque venturum similis commodi, veluti trenam, præposita S litera, ut in loco & lite solebant antiqui*. Favet huic etymo Pomponius Pistoribus: unde Nonius citat: *Asside, si qua ventura est alia strena strena*. At Nonio Marcello placet *strena* dici quasi *strenua*. Ac pro eo est hoc Symmachi, lib. X, epist. XXVIII: *Ab exortu pene Martia, strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis*, qui

qui verbenas felicis arboris ex luco Strenæ anni novi auspices primus accepit. Nomen indicio est viris strenuis hac convenire ob virtutem. Etiam ad ritum hunc pertinet, quod in Philoxeni Glossis *strena* exponitur θαλλὸς, quod *ramum* notat, vel *verbenas felicis arboris*, ut Symmachus vocat. In Glossis Isidori legas, *Strenaces, cupidi.* Hoc, si rectum fuerit, *strenax* à *cupiendis & capiendis strenis.* Sed ex MSS^is locus is sic legi debet, *Sternaces, pavidi.* Vide *Sternax.*

STRENUUS Papias deducit à *sterno.* Sed est à στρηνὴς, quod inter alia notat ἰσχυρὸς, *fortis*, prout Hesychius interpretatur. Hinc dea *Strenua, quæ faceret strenuum*; ut est apud Augustinum, lib. IV de Civ. Dei, cap. XVI. Ex hujus deæ luco viris *strenuis* Kal. Jan. mittebantur verbenæ felicis arboris: quæ exinde *strenæ* vocatæ videntur: ut in *Strena* diximus.

STREPO est à sono: ut *strideo*, & similia. Hoc malim, quàm ut sit à στρέφω, *verto*, quicum voce, non significatione convenit. Nisi eò respexere, quòd, qui *rem vertat*, ferè plurimùm *strepat.* Sed prius omnino simplicius. Possit & κατὰ μετάθεσιν factum videri à ψόθυρος, quod est ψίθυρος, *sibilus*, teste Hesychio. [ab ῥαβεῖν, ἀραβεῖν, ῥαβάττειν, ἀῤῥαβάττειν]

STRIA à *stringendo* dicta videtur Perotto. Quomodo à *strige* differat, dicemus in *Strix.* A *stria* est *striare*: unde *striata columna*, quæ Græcis ῥαβδωτὸς κίων· & *striata concha* Plinio, quæ Aristoteli ῥαβδωτή· quam & *virgatam* rectè dixeris, uti Virgilius, *Virgatis sagulis.* Item *striatam frontem* pro *caperata* legas apud Appuleium lib. x Milef.

STRIBILITA, sive *striblita, bellarium, mensa secunda*: quod Cato de R. R. cap. LXXVIII, fieri ait ad modum placentæ sine melle. Usi hac voce Plautus prologo Pœnuli, Petronius in sat. & Martialis, lib. III, epig. XVII, juxta certissimam emendationem Domitii Calderini, qui cum in libris suis invenisset, *scribis ita*, acutè vidit *scriblita* esse legendum, quod immeritò arrodit Georgius Merula. Sed de ὀρθογραφίᾳ, ac etymo, non convenit. Turnebus, lib. XXIII, cap. x, scribit *scriblitam* per *c*: ac sic dici conjicit, quod qui eam fingit, tanquam *scribit*: aut quòd esset notis quibusdam signata, & tanquam scripta videtur. Sanè hodieque literæ aut figuræ quædam inscribuntur illi à dulciariis. Sed Hadriano Junio, in Nomenclatore, magis placet *striblita* vel *streblita* per *T*, quomodo & Perottus legisse videtur: ut nempe, quemadmodum à στρεβλὸς est *stribiligo*, & per syncopen *stribligo*, sic ab eodem fit *strebilita*, & extritâ literâ, *striblita*, vel servato *E streblita.* Caussa nominis erit, quod in circuitu restis in modum torqueatur, quâ ratione & quidam Gallis ac inferioribus Germanis *tartam* dici putant, quasi *tortam.* Sed *tarta* fortasse est ex *tracta* per μετάθεσιν. Interim à στρεβλὸς venire magis placet: quia à *scribo* potiùs *scribita* diceretur absque liquida. Qui *striblitas* conficerent, dicti *striblitarii.* Afranius Fratris:

Pistori cur non, [nubat] cur non striblitario,
Ut mittat fratris filio lucunculos?

Citat Nonius in *lucum.*

STRIBLIGO à στρεβλὸς, hoc est, *curvum, pravum.* Gellius, lib. v, cap. xx: *Solœcismum à Sinnio Capitone, ejusdemque ætatis aliis imparilitas appellatum: vetustioribus Latinis striblligo dicebatur, a versura scilicet & pravitate tortuosa orationis, quasi sterobiligo quadam.* Utitur Arnobius, lib. I: *Striblligines & vos istas libris illis in maximis atque admirabilibus non habetis?* [à στρέφω fit στρέβλη. vide Etymol. MS. in στρεβλός.]

STRICULUS *puer* dici putatur, qui jam grandior ac duriusculus est, sive à *stricta corporis soliditate*, sive quasi *strigosus.* Utitur Arnobius, lib. v; & fortasse Tertullianus, lib. de pallio, cap. IV, uti Turnebus monet, lib. VII, cap. xx. & lib. XI, cap. XXII. Sed de etymo melius Hugo Grotius notis ad Capellam, qui docet *striculus* esse ex *hystriculus*, ut *Spania* ex *Hispania. Hystriculus* verò quasi *parvum hystrix*, ob *asperitatem pilorum in corpore.* Favent Gloss. vett. in quibus *Hystriculus*, δασύπεωκτος.

STRIDOR est ὀνοματοπεποιημένον, ut *fragor*, & *murmur*, ut censet Scaliger, cap. XIII de causs. L. L. Vel est à τρίζειν, quod est, *stridere.* Gloss. Philox. *Stridet*, τρίζει. Τρίζειν verò à sono esse, dubium non est. Vel est *strido*, ab ἴστρειδον Nam στεισμὸς quoque pro τρισμὸς legas apud Arist. in IV hist. animal.

STRIGARE est à *striga*, hoc à *strigo*, pro *stringo.* Nempe eâ formâ, quâ à *fallo* dixere *falla* pro *fallacia*, teste Nonio: quâ item à *cingo*, *cinga* & *cingula*, à *jungo*, *junga*, *jungula*, *jungla.* Variè autem vox *striga* accipitur. In re rustica sic dicebatur sulcus, qui uno ductu peragebatur in longitudinem, ut *scamnum* in latitudinem. Hinc *strigare* dicuntur in agricultura boves, cùm in medio actu cessant, nec sulcum uno ductu continuant. Cui opponitur *protelo ducere.* Nam ut dicuntur *strigare*, cùm intermittunt, ita *protelo ducere* dicuntur, cùm uno ductu absolvunt. Vide *protelum.* A rusticis verò cùm *striga*, tum *scamni* vocem acceperunt agrimensores, quibus quid utrumque signet, docet his verbis Hyginus in Gromaticis: *omnem mensuram hujus quadraturam, dimidio longiorem sive latiorem facere debebimus, & quod in latitudinem longius fuerit, scamnum appellare: quod in longitudinem, strigam.* Eadem legas apud anonymos auctores de limitibus. Atque hinc *ager strigatus* & *scamnatus.* Aggenus Urbicus, lib. I commentariorum in Julium Frontinum: *Strigatus ager est, qui à septentrione in longitudinem in meridianum decurrit. Scamnatus autem, qui eo modo ab occidente in orientem crescit: & altitudinem hanc secundùm idioma artis voluit Frontinus in orientem intelligi.* Interdum *striga* est vocabulum castrense, ac significat spatium turmarum, in quo equi stringuntur & interquiescunt. Caper de verbis dubiis: *Striga in turma, ubi equi destringuntur.* Gloss. vett. *Trigarium* (*Striga*, præeunte Scaligero, emendat Bon. Vulcanius) τόπος ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. Charisius, lib. I: *Striga castrense est vocabulum, intervallum turmarum significans, in quo equi strigantur.* Ubi pro *strigantur*, vel *stringuntur* legi debet, vel *strigant. Strigare* est interquiescere, diciturque propriè de equis aut mulis in strigam collocatis. Sic usus auctor parodiæ in Ventidium Bassum mulionem, quam habes in catalectis Virgilianis:

Et inde tot per orbitosa millia
Jugum tulisse, læva sive dextera
Strigare mula, sive utrumque cœperat.

Pro *strigare* in vulgatis invenias *stringere*, sed metro reclamante, quod *strigare* exigit, quomodo in Veneta ante annos centum editum est. Ac sic quoque hunc locum adducit Turnebus. *Mula* autem cum Scaligero lego, non *mulas*, quia alioqui non erunt puri iambi: quod cùm non animadverteret Turnebus, scripsit, lib. VI, cap. II. & lib. XXIV, cap. I: *strigare* esse *in strigam agere ac dirigere*: quod falsum esse evincit hic locus, ubi non aliter quam absolutè accipi potest. Propertius quoque lib. IV el. VIII similiter utitur, ubi Cynthia primo sedens temone aurigæ dicit, *striga*, hoc est, *interquiesce*: Sic enim emendabat Scaliger: quemadmodum & idem legit apud Senecam, epistol. IV: *Surge & restriga. at clivum istum uno, si potes, spiritu exsupera.* Est & alia *striga* acceptio, quam his verbis ponit Festus: *Striga appellabantur ordines rerum inter se continuatè collocatarum, à stringendo dicta.* Atque hinc est, quod (ut auctor est Hyginus libello de castrorum metatione) *striga* dicatur ordo & series equorum in castris redeuntium. Neque enim hæc diversa est significatio ab eâ, quam ponit Festus, sed tantummodo generalis vocabuli ad rem specialem accommodatio. Denique *striga* quoque in veteri Glossario exponitur κιμωλία, hoc est, *creta.* Ac putat Jos. Scaliger sic dici, quòd *stringuntur eâ vestes apud fullonem.* A *striga* est *strigosus.* Gloss. Cyr. στεγνὸς, σκληφρὸς, *strigosus.* Melius sanè, quam in Onomastico, *strigosus*, λαπαρὸς. Nonius ait voce eâ signari *morbum jumentorum, qui corpora stringit, aut fame, aut alio vitii causâ, quasi stringosus.* Atqui non est *vitium jumenti*, verùm *jumentum morbidum & vitiosum.* Propriè enim *jumentum* illud *strigosum* dicitur, quod in *arando strigat*, hoc est, *moratur, nec sulcum continuat.* Quod quia macie sæpe contingit, hinc fit, ut dicatur de *equis* & *bubus malè curatis.* Μεταφορικῶς verò usurpatur de *homine cunctabundo, ac tergiversatore*, eâdem nempe ratione, quâ idem dicitur *bovinator*, quasi *qui imitetur boves in medio sulco interquiescentes* Sic utrâque voce utitur Lucilius:

Hic strigosus, bovinatorque ore improbu' duro.

A *striga* quoque *strigones* dixere, & *N* antique in *R* verso *strigores*, quomodo *architectores* dicebant pro *architectones.* Auctor Festus, qui & scribit in Nelei carmine legi id nomen & ab

aliqui-

aliquibus putari *strigores* dici *densarum virium homines*. Putabat Turnebus *strigonum* per *N* apud Festum legi debere: sed fallitur, ut ex iis patet, quæ diximus. Muretus credidit hac voce usum Plautum Bacch. Act. II, Sc. III, ubi in vulgatis *rigorem*. Sed jure a Mureto dissentit Acidalius, quem vide.

STRINGO fortè (quod apud Nunnesium in Grammatistice legas) à στρεβλῶ, *torqueo*: aut, ut alii censent, à στραγγεύω, vel στραγγίζω, quod est *torqueo*, *stringo*. Hesych. Στραγγίζω, πιέζω. Vel potiùs à σφίγγω, *stringo*, *presso*. Onomast. *Stringo*, σφίγγω, πιέζω. Sane & σφίγξ, *sphinx*, quia ita ænigmatis ac verborum ambagibus *stringeret* homines, ut se expedire non possent. Vel est *stringo*, à στλεγγίζω, quod est, *strigili rado*, similiterque *strigilis* videri posset deductum à στλεγγίς, quod idem notat. Verum potiùs à στλεγγίζω quidem est *stringo*, à *stringo* autem venit *strigilis*, abjecto *N*: quomodo ab eodem *striga* dicitur, ut diximus, in *Strigare*. Atque hoc *stringendi* & *strigilis* ἔτυμον adducit Priscianus in septimo. *Strigil* igitur, quia eo equi atque in balneis etiam homines *stringuntur*. Horat.

—— Curvo destringere ferro.

Græcè *strigil* non στλεγγὶς modò dicitur, sed etiam ξύστρα à ξύω, *rado*, *stringo*. Gloss. Cyril. ξύστρα, *strigil*, *strigilis*. ξυστροποιὸς, *strigilarius*. Sane *strigilis* & *distringendi* voce utuntur crebrò scriptores. Ut Plinius, lib. III, epistola V, quæ est ad Macrum: *Solum balinei tempus studiis eximebatur. Cùm dico balinei tempus, de interioribus loquor. Nam dum distringitur, tergiturque, audiebat aliquid, aut dictabat.* Et Plinius Veronensis, lib. XXXIV, cap. VIII. *Plurima ex omnibus signa fecit, ut diximus, fœcundissima artis: inter quæ distringentem se, quem M. Agrippa ante thermas suas dicavit.* Figuram *strigilis* depictam vide sis apud Hieronymum Mercurialem, lib. I Artis Gymnasticæ cap. VIII. A *stringendo* quoque nomen *strictura*, quæ Græcis similiter à σφίγγω dicitur σφίξις. Gloss. Cyrill. σφίξις, *strictura*. Accipitur & pro *scintilla exiliente*, *dum ferrum stringitur*. Onomast. *Strictura*, σπινθήρ. Lucill. *Crebra ut strictura in scintillis*. Vide Nonium in *scintilla*. Verùm & sumitur pro *lamina ferri*. Unde Gloss. Philox. *Strictura*, μέταλλον. Atque ita cepit Varro, cùm de Ilva ait, nasci quidem illic ferrum, *sed in stricturam non posse cogi*. Citat Servius locum integrum in X Æn. *Strictura* dicta est, vel quia acriter scintillando *stringit oculorum aciem*: vel potiùs quia in massam unam *stringitur* ac coalescit. Quomodo & *stringendi* verbo de auro usus est Persius:

Hac baccam concha rasisse, & stringere venas
Ferventis massæ crudo de pulvere jussit.

Ab *stringendo* etiam *strigmenta* dicuntur sordes, quæ destringuntur, & absterguntur de corporibus athletarum. Gloss. Phil. *Strigmentum*, γλοιός. Gloss. Cyrill. Γλοιὸς, *strigmentum*, *destrigmentum*. Onom. *Strigmenta*, ξύσματα. Usus Plinius lib. XV, cap. IV. Valerio quoque Maximo eam vocem restituit Stephanus Pighius, lib. IX, cap. XIV.

STRIX pro significatione diversa diversæ originis est. Interdum *striges* sunt canaliculi in columnis striatis, hoc à *striis* differentes, quod *striæ* sint partes eminulæ & exuberantes: *striges* verò sint partes depressiores interque strias subsidentes: quomodo hæc quoque distinguit Hermolaus Barbarus Glossis Plinianis voce *stria*. Nomen ex eo esse videtur, quòd *strigilum more sint sulcata*. Nisi potiùs à Græco στρὶξ sive στρίγξ. Nam apud Vitruvium legimus lib. X, cap. XV: *Canaliculi, qui Græcè στρὶξ dicitur, longitudo foraminum* XIX. Ita legitur in illâ quam Philander exhibuit, tum autem ea quam dedit Jodocus Veronensis, quæ Florentiæ ab Juntis edita anno CIↃ IↃXXII. Altera Florentina anni CIↃCCCCXCVI pro στρὶξ habet *striglx*: quâ voce quidam comprobare conati syllabam etiam septem, atque adeo (cùm duplex duabus constet literis) octo literarum esse posse. Sed infirmum hoc est argumentum, cùm alter in melioribus codd. legi constet. Adde quòd neque Græcè pro *strige*, vel στρὶξ, vel στρίγξ dicitur, sed σύριγξ: quomodo hîc legendum putat Turnebus, lib. II, cap. IV. Omnino igitur *striges*, sive (ut aliis in codicibus legitur) *strigles*, ex eo nomen habent, quòd canaliculi isti canaliculis *strigilum* similes sint. Accedo ad alteram tertiamque significationem. Nam & Latini *strigem*, & Græci στρίγλα vocarunt avem, quam Græci vel νυκτιβίαν, vel νυκτικόρακα appellant, teste Hesychio, cujus locum corruptum emendat Scaliger notis in Catalecta. Item sic dixere *mulieres maleficas*, unde Gloss. vett. *Striga*, λαιστρυγὼν, γυνὴ φαρμακίς. Utramque significationem conjungit his verbis Festus: *Striges, aves nocturnas, ut ait Verrius: Græci στρίγγας appellant: à quo maleficis mulieribus nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant. Strix*, avis nocturna, vel vespertilio est, vel noctua, vel saltem avis noctuæ similis: cui, ut Ovid. VI Fast. ait:

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapina,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.

Plura que de ea inibi leges. *Strix* igitur pro ave erit à Græco στρὶξ seu στρίγξ, quod ἀπὸ τοῦ τρίζειν, hoc est, *stridere*: non *strix* ὁμοίως à *strideo*, ut putare aliquis possit propter Ovidii illud in VI Fast.

Est illis strigibus nomen, sed nominis hujus
Caussa, quòd horrenda stridere nocte solent.

Quemadmodum autem στρὶξ à στρίζω, hoc est, τρίζω, *strideo*: ita & κερχνηΐς dici à κέρχνειν, quod est, *asperum quid ac creperum sono*, sive *strideo*. Itaque κερχνηΐς interpretantur *stridula*. Est avis vespas depascens, ovaque & maturas & immaturas exsugens. Ac volunt hanc esse eandem ac *strigem*; sed dissentiente Plinio, lib. XI, cap. XXXIX, ubi arbitratur, non constare, quæ avium *strix* dicatur. Serenus Sammonicus, cap. LIX, putat eas ubera immulgere labris infantium: quod esse fabulosum, ibidem Plinius censet. Inibi Plinius ait: *Esse in maledictis jam antiquis strigem convenit.* Ubi respicit versus Græcos, quos apud Festum, sed corruptissimè, legere est. Eos variè varii emendant. Aliter enim (ut alios mittam) Turnebus lib. XIV Advers. cap. I. Aliter Had. Junius in Nomenclatore suo, voce *lamia*. Aliter Jos. Scaliger in catalecta ad parodiam in Sabinum, hoc est, Ventidium Bassum. Aliter idem Castigat. in Festum ad vocem *striges*. *Lamias* verò sive *veneficas* vocarunt *striges*, quia putarunt veneficas se in aves istas inauspicatas convertere. Atque hinc quoque liquet, cur easdem vocarint *volaticas*, quod ex Festo discimus.

STROPHIUM, στρόφιον, seu στροφίον. Utroque enim modo scriptum invenitur. Hesychio est, στρογγύλη ζώνη, ac Suidæ similiter στρογγύλον ζωνάριον, hoc est, *teres zona*: quomodo Ovid. II Fast. dixit,

Dat teretem zonam, quâ modò cincta fuit.

Nonio *strophium* est *fascia brevis, quæ virginalem tumorem cohibet papillarum*. Quomodo Catullus dixit carm. de nupt. Pelei & Thet.

Non tereti strophio lactantes vincta papillas.

Isidoro, lib. XIX, cap. XXXIII, definitur *cingulum aureum cum gemmis*, cui probando è Cinnâ adducit,

—— Strophio lactantes cincta papillas.

Turpilium, Tullium, Plautum, Varronemque usum docebit Nonius. Est στρόφιον à στρόφος· quod est *tænia* aut *vitta tortilis*, nempe ἀπὸ τοῦ στρέφειν, unde Hesychio, στρόφος, συνεστραμμένος λῶρος. Lana enim linumve, si in longam fasciam torqueantur, zonæ præstant vicem. Qui fascias hujusmodi pararent, *strophiarii* dicti sunt. Utitur Plautus, Aulul. act. III sc. V.

Strophiarii adstant, adstant semizonarii.

Præterea *strophium* dicebatur de duabus aut tribus tæniis sive corollis invicem tortis, sic ut è pluribus una fieret. Hoc discere est ex istis Plinii verbis, lib. XXI, extremo cap. I. & initio secundi: *Quadam corona per coronas currunt. Tenuioribus utebantur antiqui, stropos appellantes, unde nata strophiola.* Ubi *strophium* fascia capitis. Nomen inde quia ea *tortilis* esset. Usus Virgil. in Copa:

Et gravidum roseo necte caput strophio.

Ubi feminæ tribuitur. Sed usi quoque sacerdotes. Hesychius: Στρόφιον, ὃ οἱ ἱερεῖς φέρουσι. Indeque Latinum *stropus* seu potiùs *stroppus* sive *struppus*. Festus: *Stroppus est, ut Ateius Philologus existimat, quod Græcè στρόφιον vocatur, & quod sacerdotes pro insigni habent in capite.* Scal. *apice*: sed nihil mutatione opus. Subdit deinde Festus: *quidam coronam esse dicunt, aut quod pro coronâ insigne in caput imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Phaliscos diem festum esse, qui vocatur Strupearia, quia coronati ambulent, & à Tusculanis,*

quod

quod in pulvinari imponatur, Castoris struppum vocari. Struppus quoque seu *struppus* dicitur lorum, quo in navi remi alligantur scalmo. Isidorus, lib. XIX, cap. IV. *Struppi, vincula loro vel lino facta, quibus remi ad scalmos alligantur. De quibus Livius: Tuncque remos jussit religare struppis.* Glossæ: *Struppus*, σκαλμὸς ἔνθα κώπη δεσμεῖται. Vitruvius *strophos* vel *strophas* vocat. Sic enim in vett. omnibus editt. legas, lib. X, cap. VIII, sive juxta antiquiorem distinctionem, sexto: *Etiam remi circa scalmos strophis religati, cum manibus impelluntur*, &c. In Glossis Philoxeni est, *Strepus*, τροπωτήρ. Ubi planè legendum *stropus*: qui Græcè κοινότερον τροπωτὴρ ac interdum τροπὸς, teste Eustathio, qui sic ait vocari ἱμάντας, οἷς ἡ κώπη ἐνείρεται τῷ σκαλμῷ, id est, *lora, quibus remus alligatur scalmo.* Atque addit sic dici ἀπὸ τοῦ τρέπεσθαι, hoc est, στρέφεσθαι. Τροπὸς vocat Homerus Od. δ. τροπωτῆρας Thucyd. lib. II. Hesychio quoque τροπώσασθαι est τὴν κώπην πρὸς τὸν σκαλμὸν δῆσαι τῷ τροπωτῆρι. Ex his liquet, quod Græcis est τροπὸς, id Latinis esse *stropus*: eoque *stropus* erit non à στρέφεσθαι, sed à τρόπος, præmisso σ. quomodo Græci dicunt, σμικρὸς pro μικρὸς, σμύραινα pro μύραινα. Latini à γλύφω, *sculpo*; à γρύτη, *scruta*; à κρηπῖδα, *scrupeda*, & ita in aliis quibusdam. Cùm autem Isidorus *struppos* sive *stroppos* definiat vincula loro vel lino facta, minimè dubitandum puto, quin ex eo sit Belgicus *strop*: quod & ipsum *vincula* ac *laqueos* significat.

STRUFERTUM, sive *struefertum*, composita vox ex *strues*, & *fertum*. Vetus inscriptio: *Porcam & agnam struibus & ferto. Fertum libi* genus erat: ut alibi diximus. A *struferto* dicti *strufertarii*. Festus: *Strufertarios appellabant antiqui, ut ait Verrius, homines conductos mercede, qui ad arbores fulguritas aut piacularium commissarum caussa, sacrificia quadam strue & ferto, sollemnibus verbis faciunt: Precor te, Jupiter, uti mihi volens propitius sies. quod & nullo etiam fiebat adhibito strufertario.* Vide & Festum in *Ferctum.*

STRUMA à *struendo*, quia *structim assurgit*: quippe tumor glandularum ex impacto humore crasso. Vel à στερεὰ, ob duritiem: unde & communem cum scirrhis curationem habet. Vel à *ruma*, cùm præcipuè collum insidet. A *ruma* fit *struma*, ut dixere *struavus* pro *truavus*. A *struma* est *strumea* herba apud Plinium. Item *strumosus*, & pro eo *strumaticus* apud Firmicum, Matheseos lib. VIII.

STRUO esse contractum suspicor ex στερεόω, quod est *firmum solidumque reddo*. Sed μεταληπτικῶς sumitur pro *augere*: ut apud Persium:

Rem struere exoptas cæso bove. ——

A *struo* est *strues*, ut a *cædo*, *cædes*: item *struix*, ut ab *appendo*, *appendix*. *Struix* est exstructio cujusvis rei, ut apud Nævium, Servio teste, *Struix malorum*: & apud Plautum Menæchmis, Act. I, Sc. I.

Tantas struices concinnat patinarias.

Imò apud Solinum quoque cap. VIII & XLI. ubi in vulgaribus est *struem* & *strubus*, e veteri codice *strucem* & *strucibus* reponit Andreas Schottus, lib. III Observat. Humanarum cap. XXV. Ab eodem *structor* vocatur, cujus cura est mensas exstruere. Servius in I Æn. *Struere est ordinare, componere: unde & Structores dicuntur ferculorum compositores.* Ac Athenæus, lib. IV, tradit ex Juba, qui Græcis est τραπεζοκόμος, hunc à Romanis στρούκτορα vocari. Usi ita Petronius, Juvenalis, Martialis, etiam Seneca ex emendatione Lipsii, lib. II Saturnalium, cap. II. Aliquid etiam de hoc diximus in *Carpo*. Ab *instruendo* est *instrumentum*, quomodo Jurisconsulti vocant omnem apparatum, quo instruitur fundus, aut taberna. Imò & simplex *strumentum* apud Appuleium legas, lib. VIII; Tertullianum, lib. I, ad uxorem de unis nuptiis, cap. VII. & Ambros. in VIII cap. epist. ad Rom. Et in Glossis vett. *Dotale strumentum* legimus. Ubi Bon. Vulcanius *instrumentum* legere jubet. Sed puto aliter scripserat Glossographus. A *præstruendo* est *præstructum*, id est, quasi viâ *præstructâ*. Utitur Tertullianus, lib. de Pallio, cap. III.

STHRUTEA *mala* memorantur Plauto, Persa Act. I Sc. III. Sed Στρούθεια sunt τὰ κυδώνια. Sic eâ voce generatim usus Nicander, atque item Philemon, teste Athenæo. Plinius, lib. XV cap. XI, dicit esse *mala Cydonia minora*. Contra Dioscorides *Cydonia* στρούθεια καὶ μεγάλα censet eadem. Quæ μικροῖς opponit. Vide eum libro I, cap. CLXI. Fortassè nomen sit ex *passerina parvitate*. Nam στρουθὸς, *passer*: unde *struthioni* seu *struthiocamelo* nomen: nisi hic generatim στρουθοῦ vocem pro *ave* sumi placet. Qua de re dictum in *Passer*.

STUPEO, & *obstupeo*, vulgò dicimus. [à θάμβω & θάμβος, *stupor*.] Verùm scribit Pierius se in oblongo illo codice, quem delicias suas vocabat Pomponius Lætus, tum item in aliis antiquis Maronis, Horatii, Terentii, aliorumque scriptorum libris *stipet*, & *obstipuit*, invenire per *I*. Atque hæc scribendi ratio eorum confirmat opinionem, quibus placet *stupere* sive *stipere* à *stipes* mutato tempore dici, quia *stipitis* vel trunci instar sit: quo & trahunt Comici illud in *stupidum*: *Caudex, stipes.* Sane magis hoc placet, quàm quod Perottus ait, esse à *stupa*, vel *stipo*, quia sensus quasi *stipentur*, quod in navium rimis *stupâ* fieri solet. Aliquantum etiam convenit cum θάμβω, *stupeo*, *admiror*: à quo Nunnesius deducit.

STUPRUM à *stupeo* esse ajunt, ut à *prohibeo procbrum* sive *probrum*. Ἀναλόγως quidem, sed ratio originis non satis apta adferri potest. Quare potiùs est à στύω, sive στύομαι, quod in obscœnis est, ac notat τὸ αἰδοῖον ἀνορθοῦν. Unde στῦμα, αἰδοῖα τινος, juxta Eustathium. Usi autem veteres *stupri* voce pro *quavis turpitudine*. Quod Festus inter alia Nævii gemino loco probat. Ponam utrumque, ut versus ejus digeram simul, ac emendem. Sic enim legi debent:

—— *Seseque ii perire mavolunt*
Ibidem, quàm redire cum stupro ad suos
Populares.

Item:

—— *Sin illos deserant fortissimos viros,*
Magnum stuprum tum populo fieri pergitis.

Sive, ut Grotius corrigebat,

—— *Sin illos deseritis fortissimos viros*
Magnumque stuprum populo fieri pergitis.

STURNUS, à στερεῖν, quia se magna vi *sternat* humi ex alto. Nisi malis à Græco ψάρος, quod idem. Triplex ita facta sit mutatio. Initiale π conversum sit in *T*. Μετάθεσις item fit. Tum autem fuerit *N* insertum, ut à ῥυκάνη, *runcina*; à πτίσσω, *pinso*, &c.

STUPA quæ dicitur vulgo, eo Festo *stipa* vocatur. Sic enim scribit: *Stipatores* (Verrius) *ait dictos à stipe, quam mercedis nomine accipiant custodes cujusque corporis: unde & stipam, quâ amphora cùm extruuntur, firmari solent. Stipam* igitur dici censet à *stipando*, id est, *firmando*. Sed potius *stupa* vel *stipa* fuerit è στοιβῇ, quæ & Plinio *stœbe*, herba, quâ culcitas farciebant. Nempe à στοιβῶ, id est, *stipo*. Glossæ Cyr. στοιβὴ, *stipatio*, *stramentum*. Sed simplicissimum sit, si *stupam* derives à στυππη vel στύπη, vel στυππεῖον. Στύππην pro *stupa* dixit Josephus: Polluci est στυππεῖον, quod fieri ait ἐκ λίνου καὶ καννάβεως. Unde κανναβοπράτης, *stupparius*, in Glossis Cyrilli. Στύππη verò & στυππεῖον à στύφω, *condenso*: nempe quia *stupâ rimæ ac foramina farciuntur*. Favet Servius in primum Æn. *Stipant*, inquit, *densant. Translatio à navibus, in quibus stupa interponitur vasis, quam stipam dicunt.*

STYGIUM pro *infernali* dicimus à *Styge* inferni palude,

Di cujus jurare timent & fallere numen:

ut est apud Maronem in VI. Unde & Ausonius in Monosyllabis:

Quæque piat divum perjuria nocticolor Styx.

Quod verò Homerus finxit *inferni* esse *paludem*, occasionem cepit ex *Styge* fonte Nonacridis regionis in Arcadia, cujus aqua tanti est frigoris, ut moriantur qui indè biberint, quemadmodum Plinius testatur, lib. II, cap. CIII. & lib. XXXII, cap. II. Ac nomen hoc habere dicitur à στυγερὸς, hoc est, *horribilis*, *terribilis*, quod à στυγέω, *odi*, *horreo*. Vide quæ de *Styge* ex Porphyrio atque aliis habet Stobæus Eclogâ Physicâ propè extremâ.

STYLUS pro *charactere* sumitur κατὰ μετωνυμίαν caussæ. Nam *Stylus* est *graphium, quo in cera exarabant.* Hujus materiam atque officium cognosces ex iis, quæ de ceris graphioque (quod idem ac *stylus*) scribit Isidorus, lib. VI Originum cap. VIII. E junioribus, præter alios, vide Nicolaum Susium limæ Ciceronianæ cap. I. Quod ad nominis caussam, *stylus* sic dicebatur κατὰ μεταφορὰν, quia *similis est columnæ*, quæ Græcè στῦλος, unde

unde στυλοβάτης, *columna basis sive pes*: quia eo στῦλος βαίνει. Nam βεβηκέναι dicitur, quo quid fulcitur. Indè & ἐπιστύλιον, *lapis vel trabs, quæ columnæ imponitur.* Aliter στῦλος dicitur στήλη, quod est à στάω sive ἵστημι. Ac videtur στῦλος quoque ejusdem esse originis ac στήλη.

S U

Suadeo (unde fortasse Belgicum *raden*, *S* in *R* converso, ut sæpe fit) videri possit esse à *suave*, ut propriè sit, *opinionem*, *à qua quis abhorret, edulcare*: vel ab ὕδω, *celebro*, quia laudamus, quorum sumus auctores. Unde & Græcis προσᾴδειν ab αἰνεῖν. A *suadeo* est *suadela*, quod interdum appellativum: ut apud Plautum Cistellar. act. II, sc. III:

Jam perducebam illam ad me suadela mea.

interdum verò proprium, unde Glossæ Philox. *Suadela*, Πειθὼ, ἡ θεός. Sic usus Horatius epist. VI lib. I:

Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.

Eadem & *Suada* dicitur: unde apud Ennium,

—— *Suadaque medulla.*

Ac Græcè eodem modo vocatur *Pitho*, Πειθὼ, ἀπὸ τοῦ πείθειν, quod à πίθω *persuasus fuit*. Quemadmodum autem substantivè dicitur *suada*, ita & adjectivè, sed in compositione, dicitur, *benesuada* & *malesuada*. Appuleius in Apolog. *Consilio benesuada paupertas*. Maro: *Malesuada fames*. hoc est, κακοσύμβουλος, prout exponunt Glossæ Græco-Latinæ. Imò & in masculino invenitur & neutro. Prosper Aquitanicus in Epigrammatis:

Blanditur sonti dum malesuadus honor.

Sidonius, lib. VII, epist. V. *Malesuadus interpres*. Eucherius epist. parænetica ad Valerianum: *Cessent solatia malesuada discriminis.*

Suasum, an *insuasum colorem* dicere oporteat, dubitari potest. Nam apud Plautum, Truculento, act. II, sc. II. non minùs legi potest, *Quia tibin suaso*, quam *quia tibi insuaso*. Et jam olim fuisse de hoc dubitatum, docet Festus: *Suasum*, inquit, *color appellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus:*

Quia tibi suaso infecisti propudiosam pallulam.

Quidam autem legunt insuaso. Nec desunt, qui dicant omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur in alium ex alio transire. Ac alibi idem: *Insuasum appellabant colorem similem luteo, qui fiebat ex fumoso stillicidio.* Mihi *insuasum* non displicet: præsertim quando & in Glossis vett. legas: *Insuasum*, εἶδος δοκαρεσοκαπνισμένον· ubi Jos. Scaliger legit, εἶδος δοκαρίου κεκαπνισμένου. Nempe quia est color iste, quem videmus in *trabibus diutino fumo infectis*. Quod ad etymon à Festo allatum, Julius Scaliger, Exercitat. CCCXXV, sect. X. & Hadr. Junius, in Nomencl. censent potiùs dici *suasum* quasi *sevasum*: nempe, quòd *sine vasis*, hoc est, *cortinis tinctorum*, suâ naturâ talis sit. Sed si vestem infici opus est, quod indicat locus è Plauto allatus: non video ut vestis suâ naturâ hunc habeat colorem.

Suavium & *osculum* unde dicantur, docet hic locus Varronis è lib. de vita populi Rom. adductus à Nonio in *suavium*: *Ideoque hoc ab ore dicitur osculum, non à suavitate, unde suavium, quòd simile sit suavitatio.* Sanè Belgis puto similiter *suavium* dici *soen* à *soet*, quod est *suavis*. Falluntur, qui, Donatum secuti, *suavium* tantùm libidinum esse autumant. Cic. epist. XI lib. XVI ad Att. *Attica, quoniam, quod optimum in pueris est, hilarula est, meis verbis suavium des.* Interdum & *suavium* pro *labris* accipitur: quomodo Scaliger accipi monet illo Plauti Mil. act. II, sc. I.

Itaque hic meretrices, labiis dum ductant eum
Majorem partem videas valgis suaviis.

Scio Turnebum, lib. I, cap. XV. & lib. VII, cap. VI, non ineptè per *suavia* non tam *labra* intelligere, quàm *oris ac labrorum ad suaviandum conformationem.* Sed priori modo interpretari cum Scaligero malim, tum quòd hoc pacto concinnior sit Plauti sententia, tum quia *suavis* vocem eapse in significatione legere sit in catalectis Virgilii:

Os usque lambis suaviis.

hoc est, labio labium semper lambis, canum instar, quando aliquid liguriunt. Appuleium quoque similiter loqui, cumdemque *oscula* itidem gemino loco pro *labris* usurpare, ostendit Colvius ad III Met. Appull.

Sub ab ὑπὸ, ut ex ἀπὸ, *ab*. Hoc in compositione nunc localem vim retinet, ut *subesse*: nunc minuit, ut *subtristis*. Vide Priscian. in IV. A *sub* est *subter*, ut ab *in inter*; à *præ prætor*; quemadmodum de tribus his tradit Priscianus in quinctodecimo. A *sub* quoque *subtus*: ut ab *in intus*, nisi hoc potiùs ab ἐντός.

Subdivum, quia *sub divo*, sive *sub dio*, quod Horatio est *sub Jove frigido*: *subdivum* enim vocatur *luminis sub cælo claritas*. Tertullianus, lib. de pallio cap. II.

Cæli ambitus nunc subdivo splendidus, nunc nubilo sordidus.

Ita optimè emendabat doctissimus socer meus Franciscus Junius. Ubi in vulg. *sub divo*. Glossæ vett. *subdivum*, ὕπαιθρον. Similiter *subdival* dixere partem ædium, quæ *sub dio* est. Tertullianus, adversus Judæos: Ezechiel. IX: *Et claritas Dei adscendit à Cherubim, quæ fuit super ea in subdival domus.* Gloss. vett. *Subdival*, ὕπαιθρον. Indeque *subdivalis sentina* apud Tertullianum libris de anima.

Suber arbor, de qua Plinius, lib. XVI, cap. VIII. Est inter eas, quæ ferunt glandem, sic propriè vocatam: ut idem dixerat cap. VI. Itaque à *sue* derivat Isidorus, lib. XVII, cap. VI. Ubi ridiculè ait, *corticem* dici *suberem*, *arborem* autem *suberiem* quasi *subediem*, quia *sus edat ejus fructum*. Rectiùs dixeris, ut à *facio faber*, à γλύφω vel *glubo gluber*, à *tumeo* est *tuber*: sic a *suo* esse *suber*: quia, ut idem Plinius cap. VIII ait, *usus ejus in hiberno feminarum calceatu*. Imò non hiberno solùm tempore utebantur valetudinis caussâ: sed æstivo etiam, ut viderentur grandiores. Alexis Comicus apud Clementem Alexandrinum, lib. III Pædagogi:

Τυγχάνει μικρά τις οὖσα; φελλὸς ἐν τῇ βαυκίδι
Ἐγκακάττυται.
Est aliqua parva? suber in calceis insuitur.

Vel fuerit *suber* à σῦφαρ. quod usurpatur de extima pelle: ut de *exuviis serpentium*: de *pellicula lactis*, quæ aliter γραῦς; de *rugosa & exsucca cute seneciorum*. Quare nomen hoc tribuerint arbori, quo pacto dicitur φελλός. Nam hoc propriè φλοιὸς δένδρου. sed pro ipsa ponitur *arbore*, quia tota naturam habet φελλοῦ sive *corticis*. Hinc Plinius, eodem cap. *Non infacetè Græci corticis arborem appellant.* Vel, quod Cæsar Scaliger in Histor. Theophrasti scribit, lib. III, cap. IV, *ab incrementis suber, aut quia mergi nequit, sed subit.* Sed simplicissimum puto, ut à *suendo* sit.

Subices, teste Festo, dicuntur *nubes*, ab Ennio in Achille:

—— *Per ego Deum subices humidas*
Unde oritur imber sonitu sævo & spiritu.

Scaliger notis ad Manilium *subices* ait dici, quia *subeant cælestia*, quomodo Græci vocant μετέωρα· nam *subire* esse *ascendere*: ut apud Manilium in sphæra: & Plinium in II. *Decidunt imbres, nebulæ subeunt.* & retinet idioma Hispanicum. Sed magis probo sententiam Festi, qui *subices* dici vult quasi *subjectas*. Nempe ut Ennius *nubes Deum subices* vocet, quia Diis subjiciantur. Ut ab *obicio obex*, sic ab *subicio* (quod Festus agnoscit) *subex*. Veteres in compositis à *jacio I* alterum abjecisse, ostendimus alibi.

Subidus à *subando*. Vel à *subus*: ut *subidus* sit *suum instar habendus*. Usus Valerius Æditius apud Gellium lib. undevigesimo, cap. IX. Hinc *insubidus*, à quo *insubidè*, & *insubidius*. Usus tribus istis Gellius. Loca sunt pervulgata. *In* autem hìc non negat, sed auget. Barthius tamen Advers. lib. XXXVII, cap. IV, apud Valerium Æditium pro *subidus* legit *sabidus*, unde *insubidus* sit, ut à *salsus insulsus*. *Sabidus* autem exponit *prudens sciensque*. Ita, puto, fuerit à *sapio*. Sed ab eo est *sapidus*, unde *insipidus*. Et sanè omnes libri *subidus* habent per *U*.

Sublestus propriè notat *tenuis*. Festus: *Sublesta, infirma, & tenuia.* Hinc sumitur pro re levi & exigui pretii. Nonius: *Sublestum est leve, frivolum.* Ita Plautus Nervolaria *vinum sublestissimum* dixit pro *languido* atque ἐκλελυμένῳ· quamquam Festus sic dici velit, quia animo corporeque faciat infirmos. Item *fides sublesta* pro *levi* apud eundem, Bacch. act. III, sc.

Red-

Reddidi patri; & Perſ. act. III, ſc. *Quæ bene vertant.* Propriè autem *infirmum ac tenue* notare, etiam origo oſtendit. Eſt enim ab ὑπόλιαρος, quod Ariſtophanis Scholiaſtes in Equit. interpretatur περίμυχος, hoc eſt, *attritus.* Ὑπόλιαρος autem venit à λιαρὸς, quod Euſtathius exponit ἰσχνὸς, *graciles.* Imò & Ariſtophanis interpres in Ran. ait, Λιαρὴ, ἐκτετριμμένη καὶ λεία. οἱ τὰ ἰσχία λεπτοὶ, λίαροι λέγονται. Ab ὑπόλιαρος venit *ſubleſtus* converſo αρ in *ſt*, ut à σπουδὴ, *ſtudium.* Et *ſubleſtus* quidem ab ὑπόλιαρος venire, etiam Scaliger monuit notis in Copam. Fallitur autem, cùm ait propriè ὑπολίαρας dici *picturas*, quæ alio nomine vocantur μονόγραμμοι. In errorem induxit, quòd in veteri Gloſſario *liſta* exponatur γράμμη. Nam *liſta* illoc non eſt Latinum, ſed poſterioris ævi vox, uſitata Italis & Gallis: imò & Belgis, qui *catalogum* ac *ſchedam*, imò & *limbum* ſeu *fimbriam*, vulgo *liſtam* appellant.

SUBLICIUS pons à *ſublicis* nomen accepit. *Sublica* ſive *ſublices* Volſcum eſt vocabulum. Nam Formiani ita vocabant ligna, quibus pons eorum innixus. Auctor Feſtus. Et juvat vetus Gloſſarium, in quo eſt: *Sublices*, καταπῆγες οἱ ἐν ποταμῷ τῆς γεφύρας ὑποβαστάζοντες. Dictæ verò *ſublices*, vel *quòd ſub eis aqua liquens laberetur*: ut aliquos voluiſſe auctor eſt Feſtus: vel, quod longè magis placet, à *ſub* & *liquus* vel *liquis*, unde & *obliquus.* Vide *Obliquus.*

SUBLIGAR & *ſubligaculum* erat id natium femorumque involucrum, cujus in hiſtrionica duntaxat uſus erat, non item in campo Martio, ubi juventus campeſtri ſuccingebatur. Confundit hæc Robertus Titius, ut bene obſervat Yvo Villiomarus lib. II Controv. cap. XVIII. A *ſubligando* ſic dici ſatis eſt apertum.

SUBOLES Græcis ἐπιγονὴ, γονὴ, φυτὰ, ut exponitur in Gloſſis Philoxeni. Ac in Cyrilli etiam Gloſſis legas ἐπιγονὴ, *ſuboles.* Feſtus: *Suboles ab oleſcendo, id eſt, creſcendo: ut adoleſcentes quoque, & adulti, & indoles dicitur.* Porro *ſuboles* quin rectiùs ſcribatur, quàm *ſoboles*, nullus dubito. Nam in vett. libris ſic legitur, ac inſcriptione etiam, quæ apud Gruterum eſt, pag. DCCCCXXXIX. Vide Pierium ad Eclogam IV, & IV Æneïd. Nec negat hæc Aldus in Orthographia, ſed, quod *ſoboles* per *O* ſcribat, dicit ſe largiri conſuetudini, quæ auribus indulſerit. Verùm non eſt noſtrum immutare voces Romanas ex noſtrarum aurium judicio, ſed potiùs eas ſartas tectas reſervare. Adde quòd non minùs ſuave erit *ſuboles*, ſi adſueverimus, quàm *ſoboles.* Nec arbitror unquam in præverbio *SUB*, *U* in *O* mutari. Atqui non dubium eſt, quin *ſuboles* ſit à *ſub* & *oleo*, ſignificante *creſco*: unde *proles* à *pro* & *oleo.* Nam contractum eſt ex *prooles.* Item *indoles*, vis increta, hoc eſt, innata & ingenita. Id enim propriè notat, vel ut Feſtus cenſet, ipſum *incrementum.* Hinc apud Gellium *mendi indoles.* Τὸ μεταφορικὸν verò aliis accommodatum. Gloſſ. vett. *Indoles*, καλὴ ἐλπὶς ἐν νεωτέρῳ. Ac ſimiliter Gloſſæ Iſidori: *Indoles, ſpes in puero. Suboles* autem propriè vocantur παραφυάδες, hoc eſt, *ſtolones*, ſeu *pulli arborum ſtipitibus accreſcentes*; quomodo uſus Columella, lib. V, cap. V. Sed μεταφορικῶς dicitur de *liberis*, *qui itidem parentibus ſuis ſuccreſcunt, & quaſi ſuboleſcunt*: unde Tibullus:

At tibi ſuccreſcat proles, quæ facta parentis
Augeat, & circum ſtet veneranda ſenem.

Et Pedo Albinovanus, eopſe modo locutus de *filiis adoptivis.* Sic enim ſcribit in verbis ſupremis Mecœnatis, quæ elegiæ de obitu Mecœnatis addi ſolent:

Et tibi ſuccreſcant juvenes bis Cæſare digni,
Et tradant porrò Cæſaris uſque genus.

Loquitur de C. & L. Agrippis, quos (ut obſervat Scaliger) bis ait Cæſare dignos, quia & filii erant Agrippæ, qui Auguſti generat, & inſuper adoptati erant ab Auguſto, unde Cæſares quoque vocabantur. Dicitur *ſuboles* eleganter quoque de *capillis*, qui & ipſi ſunt veluti ſtolones quidam. Varro Παππία πάππῳ, περὶ ἐγκωμίων,

Ante aurem nodo ex ſubolibus parvuli
Intortis demittuntur ſex cincinnuli.

Vide *Cincinnus.*

SUBSCUS vera eſt ſcriptura, non *ſubcus*, aut *ſuſcus*: ut eſt apud Budæum, annot. prioribus in Pandectas. Eſt ea tabella lignea, vel alius materiæ, quæ immittitur, ut trabes aliave committat. Cato de R. R. cap. XVIII de orbe oleario: *Coagmentis facito craſſum digitos ſex, ſubſcudes iligneas adindito: eas ubi confixeris, clavis corneis occludito.* Vitruvius lib. IV, cap. VIII *Et ita ſint compacta ſubſcudibus, & ſecuriclis, ut compactura duorum digitorum habeat laxationem.* Feſtus: *Subſcudes appellantur cuneatæ tabellæ, quibus tabulæ inter ſe configuntur, quia quo immittuntur ſucciditur. Paccuvius in Nyptris:*

Nec ulla ſubſcus cohibet compagem alvei.

Plautus in Aſtraba:

Terebratus multum ſit, & ſubſcudes addite.

Turnebus, lib. XIV, cap. I: *Eodem Feſti libro in explicandis ſubſcudibus, quæ ſunt cuneatæ quædam tabellæ, quibus immiſſis tabulæ inter ſe conjunguntur, puto legendum, Quia quo immittuntur, ſucciditur. Nam à ſuccudendo mihi nomen videtur potius habere, quam à ſuccidendo. Etſi enim locus, cui inſeruntur, excavatur, ſucciditurque inde aliquid, ut immittantur, cùm tamen id fiat cudendo, ſcalpris malleo percuſſis, & immittantur ictu mallei, non video, cur non debeant potiùs à ſuccudendo, quàm à ſuccidendo deduci. Quòd ſi Feſtus à ſuccidendo ſcripſit, ut & fortaſſe fecit, ne ab eo libentiſſimè diſſentio.* Formam *ſubſcudis* in vocibus Vitruvianis depingit Bernardinus Baldus.

SUBSICIVUM dicebant agrimenſores, *quod ſupereſt extra lineam normalem*, hoc eſt, eam, quæ latus quadrati claudit. Nam limitatio redigebatur ad quadraturam. Ut *ſubſicivum* ſit, quod erat inter normalem lineam, & extremitatem. Quod plenius mox Sæculi Flacci verbis oſtendam. *Subſicivum* autem, an *ſucciſivum*, ſcribi debeat, quæritur. Vulgò *ſucciſivum* placet, atque ajunt, id eſſe à *ſuccido.* Sed potius ſcribendum *ſubſecivum*, ſive *ſubſicivum*, prout legere eſt in antiquâ inſcriptione Domitiani, quæ eſt pag. CIↃLXXXI, n. II editione Grut. Ita vox ea fuerit à *ſubſecando*, ſive *ſubſicando*, unde & in vett. libb. in ſecunda ſyllaba nunc per ſecundam, nunc per tertiam effertur vocalem. Rectiùs tamen per *I* proferatur, quàm per *E*, cùm in vett. libb. itidem legamus *reſicare*, *proſicare*, *diſſicare* ſeu *diſſicere*; quo de ſcribendi modo. Aldus in Orthographiâ, & Colvius in VIII Met. App. Tantùm ponam locum Plauti, Rudente, Act. I. Sc. II:

Quin tu in paludem is, exſicaſque arundines,
Qui pertegamus villam, dum ſudum eſt?

Subſicivum probat quoque Turnebus. Vide & quæ fuſè hac de voce ſcribit, & ab Angelo Colotio ſe accepiſſe tradit Hieronymus Ferrarius emendat. in Philipp. II Ciceronis. Atque ut veteres potiùs citemus, quid apertius iſtis Sæculi Flacci verbis? *Subſicivorum verò genera ſunt duo: unum eſt, quod à ſubſecante linea menſura quadratum excedit: alterum eſt autem, quod in mediis centuriis relinquitur. Evenit hoc ideo, quoniam miliis veteranoque cultura aſſignatur. Siquid enim amari & incerti ſoli eſt, id aſſignatione non datur.* Unde eâdem cognoſcimus, quid in agris *ſubſicivum* dicatur, nempe quod nulli aſſignaretur: ſive quia non expleret modum centuriæ: eoque extra *ſubſecantem* lineam in extremis aſſignationis finibus relinqueretur: ſive quia in medio quidem centuriarum eſſet, & fortaſſis explere centuriam poſſet, aſſignari tamen nulli poſſet, idque ob maciem ſoli & ſterilitatem. Unde inter agrimenſores anonymus: *Subſicivi agri, quos in pertica diviſos recuſant, quaſi ſteriles, aut paluſtres.*

SUBSIDIUM à *ſubſidendo*, ut à *præſidendo præſidium*, ab *obſidendo obſidium. Subſidia* dicebantur, qui exſpectabant, ut aliis periclitantibus eſſent auxilio. Gloſſ. Phil. *Subſidium*, βοήθημα, συμμαχία. *Subſidia*, βοήθεια. Dicti alio nomine *Triarii*, unde proverbium, *Res ad Triarios rediit.* Quomodo à *præſidio* & *auxilio* differant, oſtendit Cornelius Fronto, & ante eum Varro, lib. IV de L. L. *Pilani*, inquit, *Triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremis ſubſidio deponebantur. Quod hi ſubſidebant, ab eo Subſidium dictum. à quo Plautus:*

Agite nunc, ſubſidete omnes, quaſi ſolent triarii.

Auxilium appellatur ab auctu, cum acceſſerant, qui adjumento eſſent, alienigenæ. Præſidium eſt dictum, quia extra caſtra præſidebant in loco aliquo, quò tutior regio eſſet. De *ſubſidio*, & *præſidio*, ita Feſtus: *Subſidium dicebatur, quando milites*

subsidebant in extremâ acie, labentique aciei succurrebant: quod genus militum constabat ex iis, qui emeruerant stipendia, locum tamen retinebant in exercitu, quaeras tertia acies Triariorum; ut Plautus in Frivolariâ:

Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triarii.

Simulis modo dicti præsidiarii, ante eos collocati qui erant, aut in alio loco præpositi.

SUBTILIS à τῆλε, id est, *longè*, quia quæ *subtilia* sunt, ea longè à sensibus sunt remota. Facit pro hoc etymo, quod Priscianus in IV. ut à *sextus* est *sextilis*, ut à *gens gentilis*, ab *hostis hostilis*, ita à *subtel* esse *subtilis*. Atque eum secutus Papias. Est verò *subtel* in pede, quod *vola* in manu. Unde Priscianus exponit κοῖλον τοῦ ποδός. Perottus scribit *subtal*, ac dici putat, quia sit *sub talo*. Indè fuerit *subtilis*, quia in concavo pedis cutis est tenuis, ac *subtilis*. Sed Cæsar Scaliger longè meliùs, Exercit. I adversus Cardanum: A *filis* (inquit) *tenuioribus originem traxisse videtur: quæ in tela bene texta oculorum aciem pene fallunt. Unde significationis proportio ad alia quoque sumta fuit.* A *subtilis* verò fuerit *subtel*, quia caro ibi tenera. A *subtel* verò *calcei subtolares*, vel *subtalares*, de quibus Isidorus: qui diciati, quia *sub talo essent*. [*qualibet minutiares* τίλαι & τίλα dicuntur. τίλαι & πτίλα idem.]

SUBUCULA, quæ & *interula* dicebatur, quia *intima* foret, ex eo nomen accepit, quia *tunicæ subesset*, ut tunica pallio. Persius:

—— *Subucula pexa*

Trita subest tunica.

Varro, lib. IV de L. L. *Capitium ab eo, quòd capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, induum comprehendit: alterum, quod subtus, à quo subucula: alterum, quod supra, à quo supparus.* Idem, lib. I de vita pop. Rom. citante Nonio: *Postea quàm binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium.* Ineptè verò Marcellus Donatus in Trebell. Poll. dici putat, quia *sub culo* connectatur. Sanè si putavit vocem esse compositam, meliùs dixisset ὑποκορισικῶς fieri *subucula* à *subua*, quod à *subuo* pro *subduo*; ut *exuo* pro *exduo*. Nempe à δύω, cujus princeps litera in *induo* remansit. Et sanè favet huic etymo, quòd in Glossis veterib. legas: *Subucula*, ὑποδύτης, ὁ χιτών. Nam ὑποδύτης ex ὑπὸ & δύω, ut *subucula* fuerit ex *sub* & *duo*. Alteram *subucula* notionem docet his verbis Festus: *Subuculam Ælius Stilo, & Cloatius iisdem ferè verbis demonstrant vocari, quod Diis detur ex halica & oleo, & melle.* Ac ne hac significatione *subutula* potiùs scribendum putes, (quomodo in Glossis antiquis legitur, *Subitillus*, ἴτχυτον,) mox addit Festus: *Nam de tunica genere notum est omnibus.* Unde liquet, utraque notione eodem modo scribi solere. Aut hoc verum est, aut Paullus vitioso fuerit codice deceptus.

SUBVERBUSTUS, στιγματίας, aut *verbero*. Itaque opponitur *liberalibus*. Tertullianus de Pallio, cap. IV: *Libertinos in equestribus, subverbustos in liberalibus, dedititios in ingenuis, rupices in Urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus:* Dicitur quasi *sub veru ustus*, *B* pro *U* posito. Festus: *Subverbustam, veribus ustam significat Plautus, cùm ait:*

Ulcerosam, compeditam, subverbustam, sordidam.

Sed longè feliciùs socer meus Fr. Junius in notis ad Tertullianum de Pallio putabat, ut à *jus* est *justus*, ab *arbor arbustum*, ab *onus*, *onustus*, sic à *verber* esse *verbustus*, & cum præverbio *subverbustus*.

SUBULA κατὰ συγκοπὴν quasi *suibula*, à *suendo*. Sic enim vocatur *instrumentum, quo corium calcei perforatur*. Hinc *subulo* apud Lucillium & Ausonium, verbum flagitiosum, de eo *qui subula instar mares perforat*, ut loquitur obscenus Deus in carmine Ithyphallico. *Inforare* similiter usurpat Plautus Curcul. Act. III: *Non inforabis me quidem.* Sed & Græci κεντεῖν, quod itidem *suere* notat, similiter usurpant pro *subigere*, ut diximus in *Mulleus*. [Suba, subula, ab ὀπὴ, ὀπέας & ὀπήτιον] *Subula* quoque dicuntur *instrumenta ferrea, quibus lapides excavantur, ac poliuntur.* Græci ὄρυγας vocant, ut ex Hesychio constat. Indeque animali, quod Græci vocant ὄρυγα, quia ὄρυγα, hoc est, *subulam* cornu suo referat, itidem *subulonis* nomen datum. Gloss. vett. *Sublones*, ὄρυγες θηρία. Plinius, lib. XI, cap. XXXVII: *Aliis simplicia tribuit* (cornua) *ut in eodem genere* (cervorum) *subulonibus ex argumento dictis.* Quo ex loco quidam collegere, *subulones* seu *sublones* dici cervos bimulos, quibus cornua enasci incipiunt, sed recta & simplicia. At obstat, quod *subulones* & *cervi* sic ætate solùm differrent. Plinius autem dicit esse in genere cervorum, hoc est, animal cervo simile. Vide quæ de *Origo* suo loco, atque item in *Upupa* diximus. Est & tertia *subulonis* significatio. Nam in vett. Glossis exponitur αὐλητὴς, ac pleniùs idem docet Festus, his verbis: *Subulo Tuscè tibicen dicitur. Itaque Ennius:*

Subulo quondam marinas propter adstabat plagas.

Est versus trochaicus. Sed apud Varronem, ubi eadem de *subulone* legas, aliter concipitur. Locus est lib. VI de L. L. *Apud Ennium:*

Subulo finitimas propter adstabat aquas.

Subulo dictus, quòd ita dicunt tibicinem Tusci. Quocirca radices ejus in Etruriâ, non Latio quærendum est. Hæc Varro. Si trajectis postremis duabus vocibus legas *propter aquas adstabat*, erit Sotadicum, ut monuit Scaliger, qui nec improbat *assabat* pro *adstabat*, ut sententia sit, assâ voce, hoc est, absque instrumentis Musicis canebat. Sunt & qui aliter versui medicinam facere conentur. Porrò etsi *subulonis* etymon, non in Latio, sed Hetruriâ, quærendum dicat Varro, Turnebus tamen, lib. XIV, cap. I, & lib. XXIII, cap. XVI, vult origine esse Latinum, & dici quasi *sibilo* vel *sibilso*. Mihi venit in mentem *subulo* potiùs dici quasi *surbulo*. Nam σύριγξ est αὐλοθήκη, συρβλωδὸς αὐλητὴς, Hesychio teste. Sed quò minùs tamen in sententia hac animus acquiescat, facit, quòd Varro dicat vocem esse Hethruscam: Thusci autem plurima habeant ex Orientis linguis. Et sanè Chaldæis, שבל, *sibbul*; Syris שבלא *sebol*; Arabibus سنبل, *sunbul*, est *spica*, ut capitur Matth. XII, I. Sed συνεκδοχικῶς eo notatur σύριγξ sive *calamus*: quo primitus usi pro *fistula*: ut vel ex Bucolicorum scriptoribus notum.

SUBULCUS Agellio à Græcis videtur originem ducere. Sic enim scribit lib. XIII, cap. IX: *Quod Græci ὑπὲρ, nos super dicimus: quod illi ὕπτιος, nos supinus: quod ὑφορβός, nos subulcus, &c.* Dicitur verò ὑφορβὸς quasi ὑοφορβός, ut συφορβὸς pro συοφορβός, ab ὗς sive σῦς, id est, *sus*, & φέρβω, id est, *pasco*: quod ipsum dici volunt quasi φέρω βίον. Sed qood ad *subulci* etymon attinet, etsi id etiam Nunnesio placuerit, tamen arbitror potiùs, ut ex *bovibus* est *bobus* & *bubus*, unde *bubulcus*, & κατὰ συγκοπὴν *bubulcus*: sic à *suibus* esse *subus*, undè *subulcus*, & per syncopen *subulcus*.

SUBURANAS *meretrices* vocat Horatius, in Epod. lib. & Martialis non semel. Nempe à *suburra*, qui vicus Romæ erat infamis lupanaribus. Unde Persius, Sat. V:

—— *Totâque impune suburrâ*

Permisit sparsisse oculos mihi candidus umbo.

Nomen *suburra* ex eo fortasse est, quod locus is *sub urbe* foret. Nam muro terreo suberat. Varro, lib. IV de L. L. *Eidem regioni attributa subura, quod sub muro terreo Carinarum. In ea est Argeum sacellum sextum. Subura Junius ab eo scribit, quòd fuerit sub antiqua urbe. Cui testimonium potest esse, quod subest ei loco, qui Terreus murus vocatur.* Verùm huic sententiæ obstat, quòd antiqui *sucusam* per *C* scriberent: pro qua sententia aliquid legas apud Fabium Quinctilianum. Nam ait *E* in *suburra* tertiam literam esse. Ubi *C* pro *E* scribi debere, jam seculum est quod monuit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis. Quare meritò Varro, cùm superiorem attulisset ἐτυμολογίαν, hæc mox subjungit: *Sed ego a pago potiùs sucusano dictam puto sucusam. Nunc scribitur tertia litera C, nunc B. Pagus succusanus, quod succurrit Carinis.* Festus: *Suburam Verrius alio libro a pago succusano dictam ait: hoc verò maximè probat eorum auctoritate, qui ajunt ita appellatam & regionem urbis & tribum à stativo præsidio, quod solitum sit succurrere Esquiliis infestantibus eam partem urbis Gabinis. indicioque esse, quòd adhuc ea tribus per C literam, non B scribatur.*

SUCCIDIAM laxè nimis Onomasticon ταριχείαν, hoc est, *salsamenta* exponit. Meliùs Nonius *lardum* interpretatur. Propriè autem est pars suilla, sale durata, & in quotidianos usus servata, sic dicta quia in usum quotidie aliquid *succiditur*: unde

succi-

succidiam describens Petronius ait: *Sincipitis vetustissima particula mille plagis dolata*, id est, cui sæpius abscissa particula. Κατὰ μεταφορὰν ad alia transfertur: ut cùm hortum *alteram succidiam* dixere: uti est apud Tullium in Catone. Cumque Hieronymus, lib. II adversùs Jovinianum, aliquem *gehennæ succidiam* vocat. Varro à *sus* & *cædo* deducit, quod placere nequit. Verba ejus hæc, lib. IV de L. L. *Succidia ab suibus concidendis: nam id pecus primum occidere cœperunt domini, & ut servarent, salere.* At mirum, Perottum velle & *lanam succidam* dici à *succidendo*, quia, ut ait, talis sit, qualis *succisa*, hoc est, plena sordibus. Nam à *succo* esse ostendit, quod penultimam corripit: ut apud Martial. lib. XI, ep. XXVIII:

Succida palliolo vellera quinque petit.

SUCCINUM Latinis idem est, quod Græcis *electrum*, ac *succinum* vocatur, quia sit *arborum succus*: ut Plinius ἐτυμολογίζει, lib. XXXVII, cap. III. Et Athalaricus rex, epist. ad Hessos: cujus verba & ponit Fabricius, notis in Prudentium, p. CXXVIII. Siquidem in Septentrionalibus Oceani insulis sudat ex arboribus pinei generis, ac tempore aut mari induratur, & Oceano intumescente defertur in litus. Meritò itaque ab Ambrosio, Hexaemeron lib. III, cap. XV, dicitur esse *lachryma virgulti*. Vide plura apud Plinium lib. IV, cap. XVI & Isidorum, lib. XVI, cap. VIII: & supra in *Electrum*.

SUCCROTILUS Festo teste, (apud quem in codd. quibusdam MSS[is] perperam est *socrotillus*) idem notat ac *tenuis*: unde Titinnio & Afranio vox *succrotila*, hoc est, *exilis*. Videri possit esse à κρόταλ. aut *crotalo*. Sed obstat quod simplex ejus *crotilus* de aliis quoque, quàm voce, usurpetur. Plautus (in Syro dubium an Cistellaria vel potius Clitellaria)

Cum extortis talis, cum crotilis crusculis.

Quid si ergo dicamus *crotilus*, κατὰ μετάθεσιν esse ex *curtulus*, à *curtus*? Quanquam profectò non est quod magnopere hoc Plauti loco moveamur, ob summam lectionis varietatem. Sanè Festus ipse versum hunc aliter atque aliter laudat. In *Crocotillum* legit, *cum crocotilis crusculis*. Sive ut in MS[o] est, *crocotillus*. In *Succrotilus* non video quomodo aliter, quàm *succrotilis* scribere potuerit. In *Todi* verò sic legitur, etiam in MSS[to] Nansii: *Todi sunt aves parvæ, & todilli, quarum meminit Plautus in Syro, cùm ait:*

Cum extritis talis, cum todillis crusculis.

Nec multum ab hac lectione abit MS[tus] meus Priscianus bene antiquus, in quo lib. III, ex Cistellaria is versus hoc pacto citatur:

Cum extertis talis, cum todenis crusculis.

Super *todenis* adscriptum *exilibus*. In ipsa autem orationis serie, mox subjicitur: *Todus avis breviatortaque crura habens.* Quod tamen non dubium, quin ex ora in contextum irrepserit. In antiquâ meâ Venetâ Prisciani editione (puta anni MCCCCLXXVI) invenio: *cum torcinis crusculis.* Quod & ipsum ex *todillis* corruptum esse paret. Itaque nullus ambigo, quin *todellis* vel *todillis* scripserit Plautus: ut nempe ea vox sit à *todis* avibus, quarum crura exilia esse ex Festo, & antiquo illo in Priscianum glossemate, liquidò discimus. Nec leviter hanc rem confirmat, quod, ut in Conjectaneis monet Scaliger, simili tralatione Eubulus Comicus dixerit σπιληκοψίχη, nempe ab minutâ istac aviculâ. Quemadmodum autem *todillus* à *todus*, id est, *parvus*, ita *todus* à τυτθὸς, quod item notat *parvus*.

SUCCUS si gemino scribatur *CC*, erit à supino *suctum*, *T* in *C* converso. Verùm ex Pierii castig. ad Ecl. III, constat in antiquis codd. ac iis etiam, quæ geminatione consonantium gaudent, vocem hanc unico scribi *C*: ac similiter in Philoxeni Glossis exaratum, *Sucus*, χυλός. [ὀπός] Ideoque magis verisimile fit, esse à præsenti *sugo*: ut ita dicatur, quasi *sugus*, ut est apud Donatum in Eunuch. act. II, sc. III. Sæpe enim commutantur literæ *C* & *G*: imò & indifferenter in quibusdam scriptæ. Exempli gratiâ, in *Cortynia* & *Gortynia*. Quin interdum *C* scribebant, *G* pronunciabant, ut in *Caius*, *Caieta*, *Cneus*, & *Curculio*. Imò diu Romani caruere literâ *G*: primusque novam ejus formam invenit Spurius Carbilius, ut tradunt Scaurus, & Victorinus.

SUDES, quia in sepiendo ejus usus, nomen videtur accepisse vel à סוד, *sepire*: vel a *suibus*, adversùs quas è *sudibus* sepimentum fieret: vel (quod ante trecentos & amplius annos in Catholico suo retulit Joannes Genuensis) à *suo*, *quia sepes, quasi consuta sudibus videtur, eò quòd sudes ex transverso per eam mittantur & figantur.* [est ab ὕσδος Æolico, pro ὄζος, *ramo.*] Verùm & *sudibus* pugnatum olim, loco gladiorum: ut ex Marone, Cæsare, Livio, Appiano, aliis constat. Itaque aliis dici videtur à Chaldæo שטר, *hasta*: vel Græco σεύω seu σεύω, hoc est, ὁρμῶ, unde σύδην, hoc est ὁρμητικῶς· idque quia *sudibus* cum impetu alii in alios irruerent: vel quia δόρατα dicuntur σείεσθαι, cùm *vibrantur*. At *sudes* pro *pisce* à *sudis similitudine* ita vocatur. Græcis est σφύραινα. Fortasse à *sudes* est *sudiculum*: quod sic notabit *sudem minutam*, quâ servorum terga subinde demulcerentur. Sed aliter Festus: ut in *Sudor* dicemus.

SUDOR ex ὕδωρ, *aqua*, converso spiritu in *S*, quomodo ab ἕξ est *sex*; ab ἑπτὰ, *septem*, &c. Vel ab ἱδρὼς, quod idem notat, fuerit *sudor* κατὰ μετάθεσιν. Sed prius malim. [ab ἴδος seu ἴδος, idem quod ἱδρώς.] Non audiendus Varro, qui ab *humo* deducit. Nam IV de L. L. ait: *Hinc* (ab *humo*) *ager uliginosus, humidissimus, hinc udus, uvidus. hinc sudor, quivis deorsum in terra imber.* Quæ postrema verba aliquid commune habent cum sententia Empedoclis, qui *mare* volebat esse *sudorem terræ*. Nota res ex μετεωρολογικοῖς Philosophi. Alii tamen locum corruptum putant: neque enim hîc de *sudore* agi, sed scripsisse Varronem: *Hinc udor. Aquæ vis deorsum in terrâ, Imber.* Vel, quod Josephus Scaliger præfert: *Hinc udor, aquæ vis deorsum. Hinc terra Umbria.* Vel, in hunc modum: *Hinc udor. hinc quævis deorsum terra, ut Umbria, humilior.* Vide Conjectanea. A *sudor*, vel potiùs *sudo*, est *sudiculum*. Festus: *Sudiculum genus flagelli, quod vapulantes sudantes facit.* Sed quid si dicamus esse ὑποκοριστικὸν à *sudes*, mutato genere, ut à *rana* est *ranunculus*, ab *epistola epistolium*? *Sudarium*, linteum, quo *sudorem* detergemus. Posteriores Græci itidem σουδάριον vocant. Veteres dixere καψιδρώτιον, ἀπὸ τοῦ καπύειν ἱδρῶτα. Pollux, lib. II, cap. XVI. Εἴη δ' ἂν κατὰ τὸ ἐν μέσῃ κωμῳδίᾳ καψιδρώτιον καλούμενον, ὃ νῦν σουδάριον ὀνομάζουσι. Non refugit σουδάριν vocem Nonnus in paraphrasi cap. XI, & XX. Mirum verò, cùm Pollux clarè indicet esse posterioris ævi vocem: Mœrim tamen Atticistam scribere: Σουδάριον Ἕρμιππος, τὸ ὑφ' ἡμῶν σουδάριον. Ubi si intelligendus Hermippus, veteris comœdiæ poëta, sanè necesse sit Latinos *sudarium* ex Græco σουδάριον fecisse. Sed metuo, ne Mœris fallat fallaturque. Ἀναλογία enim comprobat à *sudando* vel *sudore* esse *sudarium*, ut à *pomo pomarium*, ab *auctu auctarium*, ab *admissu admissarius*. Similiaque *armarium*, *apiarium*, *rosarium*, & alia. Eò minùs Nonno credendum, qui locis antè memoratis Syriacam esse vocem dicit. Scio legi apud Chaldæum interpretem, Exodi XXXIV. 33, 34. & Ruth. III. 15. item apud Syrum interpretem, Act. XIX. 12. Verùm eo tempore ut alia multa, ita hoc etiam vocabulum Oriens acceperat à Romanis. De hoc judicium ferre non poterat Nonnus, quia Latinè nesciret.

SUDUS, (ut quidem Angelus Decembrius tradit, lib. IV de politia literaria, part. XLVIII & L,) ita dicitur, quasi *semiudus*, vel *subudus*. Prius istoc & Junius Philargyrus in IV Georg. posterius & Verrius probarat. Sed reprehenditur hic eo nomine a Festo. Qui, ut *securus* est *sine cura*, & *sedulo* dicitur quasi *sine dolo*, ita & *sudus* censet factum esse ex *se*, id est, *sine*, & *udus*, hoc est, *humidus*. Et longè sanè rectius. Quippe *udus* & *sudus* opponuntur. Appuleius, Apolog. *Videnturne vobis debere philosophi hæc omnia vestigare & inquirere, & cuncta specula vel uda, vel suda soli videre?* Ubi *suda* sive *artificialia specula* opponit *udis* sive *naturalibus*, ut sunt fluvii & mare: unde Maro, Ecl. II.

—— *Nuper me in litore vidi,*
Cum placidum ventis staret mare. ——

Sed etsi hoc ἔτυμον non displicet, tamen veriùs puto, ut sit à Græco ἶδος, quo non tantùm *sudor* notatur, sed etiam *cælum siccum ac calidum*, τὸ ξηρὸν καῦμα, ut Eustathius interpretatur. Hesychius quoque ἶδος interpretatur πνῖγος, hoc est, *intensi æstus*, ita ut animal penè *suffocet*. Et Suidas ἰδεῖ non tantùm exponit ἱδρῶτι, hoc est, *sudori*; sed etiam θέρει, hoc est, *calori æstivo*. Atque ita usus Hesiodus in Clypeo Herculis, vers. CCCXCVII.

Ἴδει ἐν αἰνοτάτῳ, ὅτε τε χρόα Σείριος ἄζει.

Ab ἴδος igitur erit *sudus* converso spiritu in *S.* quod non tantùm in spiritu aspero usu venit, etsi hic usitatius est, sed etiam leni, quomodo ab ἕπω est *sequo* pro *dico*, unde apud Livium Andronicum *inseque* pro ἔννεπε. Et *sero* pro *dico*, (unde *sermo*) planè puto esse ab ἐρῶ. Aliaque hujusmodi suis locis adduximus.

SUESCO ab usitato *sueo*. Sanè non *consuesco* tantùm, sed etiam *consueo*, ponit Charisius: ut etiam monet Priscianus in IX. *Sueo* autem, ut Martinius conjectat, dicitur ab *usu*, quasi *usu eo*: vel à *suus*, quia qui assuescit, suum quid & proprium facit: vel ab σεύω, sive σεύομαι, hoc est, ὁρμῶ, quia *impetu* ac studio opus ad consuetudinem. [ἔωθυῖαν, εἰωθυῖαν, Hesych. nempe Æoles ἕω, dicunt pro ἕω *induo*, cujus præt. med. εἴωθα. unde εἰωθὼς, & contractè ἔθος, & ἦθος. ab ἕω verò & ἐθίζω est *sueo*, & inde *suesco*.]

SUFES, summus erat Carthagine magistratus. Festus in schedis Pomponii Læti: *Sufes dictus Pœnorum magistratus, ut Oscorum Mediastuticus.* Calidius in oratione in Q. Cæcilium: *Nonne vobis, sufetes, ignem, & fumus prosequi, & flamma videtur?* Seneca, de tranquill. cap. III: *Non vis enim nisi consul aut prytanes, aut ceryx, aut sufes administrare Remp.* Atque idem ex Livio & aliis notum est. Originem non ignorabit, qui sciat Pœnos esse Tyriorum colonos, Tyriorum autem & Hebræorum linguam fuisse eandem, nempe Chananæam. Sanè & Tyrii & Hebræi magistratus ita distinguebant, ut alii essent Reges, alii Judices. Habebant Judices aliquid regium, quod essent perpetui, sed quia deerat eis τὸ αὐτοκρατορικὸν, ideo magistratus potiùs erant, quàm reges, uti & reges Lacedæmonii, qui nihil habuere regium præter nomen & προεδρίαν. Tales igitur fuere Hebræorum ac Tyriorum Judices, quos dixere שופטים, prout & in Scripturis Judicum liber inscribitur, nempe à radice שפט, *judicavit*. Ergo ex שופטים est Carthaginensium *sufetes*, hoc est, κριταί. Tertullianus, cùm pro libro *judicum* dicit librum *Censorum*, non satis expressit vim Hebrææ vocis שופטים. Sunt enim *Sophetim*, non quos Romani *Censores* dixere, sed quales Atheniensium *Archontes* perpetui, ἄρχοντες διὰ βίου. ut bene Scaliger observat. De etymo tamen paullò aliter idem Scaliger. Vult enim *suffetes* quasi *ephoros* dici à צפה, *speculari, inspicere.* A quo צופה, ἔφορος, ἐπίσκοπος, ἐπόπτης. Vide eum ad Festum, & imprimis lib. III canonum Isagogicorum Eusebio adjunctorum, pag. CCCXXI, & CCCXXI. & animadversionibus Eusebianis ad annum MCCXLII, pag. LXIV. In plerisque Festi sive potiùs Paulli codd. MSS^ti^ legas *suffes* & *suffetis* gemino *ff.* Sed simplex malim, partim ob códices alios, partim originis caussâ.

SUFFLAMEN absque dubio est à *flamen*, & inde *sufflaminare*, quod propriè esset rem cum impetu ruentem in contrarium *flando* sistere. Sed κατὰ μεταφορὰν dicitur *sufflamen* de ligno, quo currus in declivibus locis nimio impetu ruentes cohibentur. Τροχῶν ἀγκύλαιον scitè vertunt vett. Gloss. Ad morem eum allusit Cæsar Augustus: *Haterius noster*, inquiebat, *sufflaminandus est. Ita videtur non currere, sed decurrere.* Propriè magis Seneca in Apocolocynthosi: *Aliquando Ixionis miseri rotam sufflaminandam.* Cujus vim vocis si intellexisset doctissimus B. Rhenanus, nunquam ibi substituendum putasset, *sublaminandam.* [Vide Nonium in *Sufflatum.* vide tamen num *Sufflamen* fit ex *Sufframen* & *suffragimen. Nota suffraginati.*]

SUFFOCO geminam notionem habet, pro diversa quantitate: unde versiculus vetus in Catholico Joannis Genuensis:

Suffocat, exstinguit; suffocat, guttura stringit.

Nempe *suffocat* secunda brevi fuerit à *focus.* & significet id quod Græcis τυφῶσαι. ut cùm Theocritus ait, τυφώσατε δῶμα θείῳ, *suffocate domum pulvere.* Atque eo Propertium uti lib. IV censet Scaliger. Nam legit apud eum, lib. IV:

Dein quacumque locum externa tetigere puella,
Suffocat, & purâ limina tergit aqua.

Ubi Beroaldus *Suffit* legebat. At *suffocare* secundâ porrectâ fuerit à *faux*, uti & *præfoco*: ac significet *oblisis faucibus interstinguere*, ut Appuleius loquitur, lib. IV Metam. *AU* in *O* abit, quomodo ab *aulla* est *olla*; à *plaudo*, *explodo*; ab eodem *faucis* nomine *focale*, fascia quâ ægroti obvolvebant fauces sive collum. Usus Horatius, lib. II, Sat. III. Seneca, lib. IV Natural. quæst. Fabius, lib. XI, cap. III. Indè & *focaneus palmes*: qui (ut Columella ait, lib. IV, cap. XXIV) *solet in bifurco medius prorepere: & iccirco eum prædicto vocabulo rustici appellant, quod inter duo brachia, quà se dividit vitis, enatus, velut fauces obsidet.* Alias *AU* mutatur in *U*, quomodo à *claudo* est *cludo* & *excludo.* Atque hæc quoque mutatio in *faucis* derivatis locum habet. Nam à *faux* est *offucare.* Unde Festus: *Offucare, aquam in fauces ad sorbendum dare.*

SUFFRAGO impropriè quidem dicitur de *quadam vitium sobole*: ut ex Columella cognoscimus, lib. IV, cap. XXIV: sed propriè ita dicitur *flexura in posterioribus quadrupedum pedibus*, quæ in prioribus *genu* appellatur. Gloss. Cyr. ἰγνὺς, τὸ ὑπὸ τὸ γονυ μέρος, *suffrages.* Laxè nimis Onomasticon vetus: *Suffrago*, καμπή. Plin. lib. II, cap. XLV: *Aves, ut quadrupedes, alas in priora curvant, suffragines in posteriora. Suffragines* vocantur, eò quòd ibi cruris continuitas divisa ac quodammodo fracta appareat. Isidorus, lib. XI, cap. I: *Suffragines, quia subtus franguntur, id est, flectuntur; non suprà, sicut in brachiis.* Eandem rationem apud Papiam legas, qui alteram etiam adjungit; *vel*, inquit, *quia suffragantur, id est, adjuvant nervi crurum.* Sed magis placet Isidori sententia, ut sit à *suffringo*, hoc est, *posteriori parte frango.* Quodque ad alteram *suffragandi* notionem attinet, quam Papias respexit, ea tralatina est, ut bene vidit Perottus. Juxta quem *suffragor* propriè est *annitor*, & *adjuvo*, primoque dicetur de bestiis, eâ formâ quâ homines dicuntur manibus pedibusque obnixè omnia facere. Sed à bestiis est ad homines translatum: posteaque restrictum ad comitia, rostra, aut forum: dictumque de iis, qui sententiâ suâ, tabellâ aut aliter cuipiam faverent ac consultum vellent. Ei contrarium *refragor*, quod est adversor, propriè autem notat *vim suffraginum in adversum renitentem.* Sed addam alteram etiam conjecturam. Nam quid si *suffragor*, & *refragor*, propriè de *oratione* ac speciatim *consiliis & deliberationibus* dicantur? Sanè φράζομαι est *delibero.* Unde φράδη, *consilium*, teste Hesychio. φραδὴς, *consultus.* φραδάζω, *dico.* Ut φραδάω, *enuntio.* A φραδᾷν sit *fragari*, *D* in *G* verso, ut ab ὄδιαιον, *eugium.* [Verum omnino etymum à *suffragibus* è *suffragino* & *suffrago.* & *sufframen*, *subfragimen*, quod postea *sufflamen.*]

SUGGILLARE Verrio (si recta est Scaligeri ad Festum conjectura) sic dici videtur à *sub* & *gula*, quod à γύαλον, quod generatim κοίλωμα notat. Idem etymon in Catholico legas Joannis Genuensis. Et Papias propterea *sugillare* exponit *gulam stringere.* Sed nec originem, nec notionem veram perspexere. Neque magis eorum placet commentum, qui à συγγελᾶν factum putant, ut propriè sit *simul ridere & illudere.* Verisimilius qui putant, ut à *sorbeo* est *sorbillo*; à *scribo*, *scribillo*, unde *conscribillo*: sic à *sugo* esse *sugillo*: eoque unico *G* scribendum: proptereque dici de maculis, quæ nimio *suctu* fiunt. Aut qui cum Camerario in problematis censent dici quasi *succillo*, ab antiquo *cello*, quod *percutiendi* habet significationem: ut in composito *perculit.* At apud eundem Camerarium in appendice problematum legas aliud etymon: nempe à κύλον, quo *inferior*, ut ait, *palpebra* significatur. Pro qua sententia nihil reperio, nisi forte apud Festum sic legi debet: *Suggillatum dici existimant ex Græco vocabulo, quod ea pars quæ est sub oculo, κύλον ab eis dicitur.* Sed vulgò legitur *sub collo*: & κύλον an id sit, quod hic dicitur, sanè dubito. Verum autem ἔτυμον aperit propria significatio, quam nos docent Philox. Glossæ. In iis enim *suggillare* tum πλήσσειν exponitur, quod latè nimis patet; tum ὑπωπιάζειν, quod magis rem exprimit. Est enim id quod Belgæ dicunt *yemandt affmeeren ende wat blauoogen.* Etiam in Cyrilli Glossis est ὑπωπιασμὸς, *suggillatio.* Quemadmodum autem ὑπωπιάζειν venit ab ὑπώπιον, quod ipsum est ab ὑπὸ, id est, *sub*, & ὢψ, hoc est, *oculus*, unde Galenus quasi ὑποφθάλμιον dici ait: ita quoque *suggillare* dicitur quasi *subcillare* à *succilus* sive *succilium*, quod à *sub* & *cilium* venit. *B* in *suggillare* omissum, quomodo *omitto* dicimus pro *obmitto.* Caper de dubiis verbis: *Succilus, cùm se sanguis cilio suffundit.* Sunt verò ὑπώπια, quæ ad verbum *succilum* seu *subcilium* dicimus, *macula, quæ sub oculis, sive ciliis contingunt.* Quare cùm Livius atque alii *suggillare* usurpant pro *lædere alicujus pudorem atque existimationem*, est ea acceptio μεταφορική. Propriè verò notat id quod dicebamus;

ita

ita nempe *percutere, ut sub oculis contingant vibices ac maculæ luridæ.* Usus hoc pacto Plinius, lib. XXXI, cap. IX, loquens de sale: *Ex ictu suffusis cruore oculis, suggillatisque cum myrrhæ pari pondere.* Et lib. XXIII, cap. IV. *Caryota cum cotoneis & cera & croco suggillata emendant.* Et lib. XXVIII, cap. IX: *Caseus recens cum melle suggillata emendat.* Et lib. XX, cap. VII *Cinis allii ex oleo & garo illitus suggillata aut liventia ad colorem reducit.* Plura de Græco ὑπωπιάζειν & Latino *suggillandi* vocabulo vide annotat. Budæi in Pandect. & imprimis apud P. Fabrum, qui admodum fusè de utroque disserit, lib. III ἀγωνιστ. cap. XIV. Sed & multus est in utriusque vocis interpretatione Cornelius Jansenius commentariorum in concordiam Evangelicam, cap. CXXIV ad verba illa Evangelistæ, *Ne in novissimo veniens suggillet me:* ubi Augustini, Bedæ, Alberti & Dionysii interpretationem expendit.

SUGGRUNDÆ, & *suggrundia*, dicebantur partes tecti prominentes, quibus stillicidia à parietibus arcentur. Græcis dicuntur γεῖσσι & γεῖσα. In Glossis Phil. legitur: *Suggrunda*, ἐκθέτης. Ac in Glossis Cyr. Ἐκθέτης, ὁ ἐξώστης, *projectus, aggrunda.* Unde liquet Græcum nomen esse ab ἐκτίθεσθαι, hoc est, *projicere:* unde hic *projectus* exponitur. A *suggrunda* est *suggrundatio:* quo usus Vitruvius, lib. IV, cap. II: *Sub tectis*, inquit, *si majora spatia sunt, columen in summo fastigio culminis. Unde & columna dicuntur, & transtra, & capreoli. si commoda, columen ad canteris extremam suggrundationem.* Dictæ autem *suggrunda*, & *aggrunda*, à *grunda*, quo nomine idem ac simplici significatur: nempe prominentiæ, & velut supercilia parietum arcendis pluviis inventa. Glossæ Philoxeni: *Grunda*, στέγη ἢ τὸ ὑπὲρ τῶν πυλώνων ἐξέχον. *Grunda* ex *gerunda*, quia, ut tectum promineat, *aggeratur:* unde & *aggrunda*, quasi *aggerunda*; *suggrunda*, quasi *suggerunda* vocatur. A *grunda* dicti quoque lares *grundiles*, quorum Arnobius meminit lib. I. Ratio nominis fuerit, quòd antiquitus parentes in *subgrundiis* sepelirent, eorumque animas converti putarent in lares. Quamquam & videri possint ita dicti à *grundili* illo pecore, cui animam pro sale datam ex Chrysippo dicebat Varro. Sanè Cassius Hemina scribit fanum *Laribus Grundilibus* factum, in memoriam *scrophæ*, quæ XXX erat fetus enixa. Ac *Laribus* quoque *porco* faciebant rem divinam. Vide, quæ hoc de etymo diximus in *Grunnio*. Sed prior magis ratio placet, eamque confirmat, quòd etiam cùm parentes desiissent sepelire in *suggrundâ*, infantes tamen in eâ sepelirent, qui nondum excessissent diem quadragesimum. Atque hinc liquet, cur infantum horumce sepulchrum diceretur *suggrundarium:* quod docet Fulgentius Planciades, lib. de prisco sermone, his verbis: *Suggrundaria antiqui dicebant sepulchra infantium, qui necdum XL dies implessent, quia nec busta dici poterant; quia ossa, quæ comburerentur, non erant: nec tanta cadaveris immanitas, quâ locus tumesceret.* Adducit deinde Rutilii Gemini locum in Astyanacte: *Melius suggrundarium misero quæreres, quàm sepulchrum.* Habes & eam vocem in Glossis Isidori: sed ibi exponitur *sepulchrum:* sanè laxè nimis, quod vel allatus proximè Rutilii locus ostendit.

SUI ab οὗ, converso spiritu aspero in *S*, quemadmodum in aliis multis. οὗ ab ἑοῦ, quod idem significat. *Sibi* à σφίν, mutato φ in *b*. quomodo pro Φρύγες veteres dixere *Bruges*. *Se* ab ἓ, solius spiritus conversione.

SULCUS Varroni à *sustollo*. Sic enim scribit in IV de L. L. *Arvum & arationes ab arando: & ab eo quod aratri vomer sustollit, sulcus: quò ea terra jacta, id est, porrecta, porca.* Isidorus aliter lib. XVII, cap. I, ubi ait: *Sulcus à sole, vocatus, quod proscissus solem capit.* Vel fuerit à *solo*, ut *soli scissura*. Sed meliùs Festus his verbis: *Sulcus* (in plerisque MSS[ti] est *solcus*) *à Græco, quia ab illis ὁλκὸς appellatur.* Ita usus Apollonius in IV.

—— Τὴν αἶψα ταμὼν ἐπὶ πλεῖον ἀρότρῳ
Οὐ ἀρότρου ὁλκοῖσιν δηὼς ἐνιβάλλομαι αὐτήν.

A *dis* & *sulcus* est *dissulcus*, quasi *sulcis distinctus*. Sumitur & tralatitiè. Unde Festus: *Dissulcus porcus dicitur, cùm in cervice setas dividit.*

SULFUR malim, quàm *sulphur*, quia solis est Latinis in usu. Posterior tamen pars debeatur Græcis, si conflatum est ex *sal* & πῦρ, ut aliqui censent, vel à *solum* & πῦρ, ut in Catholico suo tradit Joannes Genuensis. Nempe quia sit *soli pinguedo*, quæ ab igne accendatur. Saltem ab *igni* esse, etiam Isidori est judicium: qui lib. XVI, cap. I, *Sulfur*, inquit, *vocatum, quia igne accenditur.* In Catholico additur, fortasse esse ab אור, quod Hebræis est *ignis*. Sed si ab *igne* est, cur non à πῦρ potiùs, quam ab *ur* derivemus? Nam unde alioqui sit *f*, quod affine est τῷ π; id autem est in Græco πῦρ. Interea puto esse, non vocem hybridam ex Latina Græcaque, sed planè Græcam, quasi ὅλον πῦρ. Græci tamen θεῖον vocant, tanquam *rem maximè sacram:* ut quo ad expiationes omnes uterentur. Aristoteles in Problem. Sect. XXIII. Διὰ τί τὰ θερμὰ λουτρὰ ἱερά; ἢ ὅτι ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων γίνονται, θείου καὶ κεραυνοῦ; [ab ἔλπος seu ἔλφος idem quod λίπος ὁλόπυρον.]

SUM putatur esse ab εἰμί, sive ut Æoles dicebant, ἔμμι, vel ut Dores, ἠμί. Favet etymo huic Jul. Scaliger, cap. CXII de caussis L. L. *SUM*, inquit, *ab εἰμί. Es totum Græcum. Est abjecta vocali ἐστί.* Idem sentit Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ubi ab εἰμί censet esse *sum*, præmisso sibilo: quomodo ab εἰ est *si*, eodemque modo *sunt* esse à Dorico ἐντὶ pro εἰσίν. Sequitur & hanc sententiam Petrus Nunnesius in Grammatistice, omnibus verò præivit Priscianus lib. IX, ubi clarè idem tradidit. Sed non displicet, ut *sum* sit ex futuro ἔσομαι κατ' ἀφαίρεσιν καὶ ἀποκοπήν quam sententiam eo firmatum imus, quod veteres pro *sum esum* dixere: atque hoc ita inclinabant, *esum, esis, esit, esumus, esitis, esunt:* unde illa, quibus nunc utimur, facta, κατ' ἀφαίρεσιν, καὶ συγκοπήν. Diximus de hoc pluribus in libb. de Arte, quæ non repeto. Quod Græci οὐσία dicunt, id Latinis ἀναλόγως diceretur *entia* ab *ens*, ut à *præsens præsentia*. Sed maluere *essentia:* sive Cicero primus ita dixit, sive Servius Fabianus: de quo diximus in Oratoriis. Budæum fefellit memoria, cùm Plauti vocat, Annot. in Pand. p. DLXIII. A *sum* & præverbio est compositum *adsum*, pro quo & *assum* dixere: unde jocus ille Plautinus in Pœnulo, ut servo dicente *assum*, adolescens subjiceret, *At ego elixus sis volo.* Ab eodem *obsum, insum, desum*, alia. Etiam *interest:* quod quidam, cùm differentiam notat, componi agnoscunt ex *inter* & *est:* at cùm utilitatem indicat, factum ajunt ex *in re est*. Sed falluntur, quia non magis *re* potest esse verbi pars, cùm dico, *interest mea*, quàm cùm dico, *mea intersunt*. Vide Augustinum Saturnium, lib. III, cap. XVI.

SUMEN, οὖθαρ, ut exponunt Glossæ Philox. In Glossis etiam Cyrilli est: ὑπογάστριον, *submen, subventrale.* Item ὑπογάστριον, *sumen.* [ab ὑμὴν ὑμένος.] Qui à *sumendo sumen* dici putarunt, decepti videntur illo Plauti Captivis: *Quanta sumini absumedo.* Quæ nihil nisi παρήχησις est, non ad ἔτυμον allusio. Sed cùm *sus* sit *abdomen*, à *sue* dici magis placet. Vel potiùs à *sugendo*, quasi *sugimen:* quæ Nonii sententia est: qui & Lucillium pro *mulieris uberibus* usum docet. Sed propriè est ea *pars suilli ventris, quâ ubera continentur.* Martialis, in Xeniis, dist. XLI.

Esse putes nondum sumen, sic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

Quæ lectio si recta est, *sumen* propriè dicetur, quando jam eum lacte abditum, inque aliam naturam versum est. Sed clarissimus & amicissimus Scriverius legere mavult

Esse potes nudum sumen ——.

Nempe ut opponat poëta *sumini* isti, quod eum muria, vel thynni liquamine aut garo apponi solet. Mihi lectio vulgaris non improbatur.

SUMO [ab αἴρω θερίζω.] Nunnesio placet à λάζομαι, quod Hesychius exponit λαμβάνω. Sed fortasse *sumo* κατ' ἀφαίρεσιν fit ab αἰσιμόω, quod est *impendo*, & propriè quidem *sumtus facio in ea, quæ decet.* Eustathius in Il. θ. pag. CIↃ IↃ XCV. edit. Rom. Τῷ δὲ αἴσιμα ῥῆμα αἰσιμῶ καὶ ἀναισιμῶ. τέτων δὲ αἰσιμοῦν μὲν ἐξάπαντος τὸ εἰς δέον ἀναλίσκειν ἢ δαπανᾶν. ἀναισιμοῦν δὲ ἴσως τὸ ἀνάπαλιν. Verùm simpliciùs profectò deduxeris *sumo* à *sub* & *emo*. Nam prius fuit *surremo*, unde κατὰ συγκοπὴν *sumo*. Sanè Festus *surremit* exponit *sumsit*. Atque adfert è veteri scriptore: *Inque manum surremit hastam.* Item *surrempsit* positum ait pro *sustulerit puerum*. Ergo ut *demo*, & *promo*, ita & *sumo* ab *emo*, quod antiquis notabat *tollo:* ut alibi dictum. A *sumo* est *sumtus*, quia insumitur sive impenditur.

ditur. Hinc *sumtifacio*, in Onomast. ubi exponitur κατασκαλίσκω. A *prosumo*, *prosumia*, quia ante sumerent speculandi ergo. Festus: *Prosumia*, (ita etiam est in MSS^tis^,) *genus navigii speculatorium parvum*. Falli Scaligerum puto, cùm ait, *prosumiam* antiquis fuisse *protumiam* pro *portmiam* a Græco πορθμεῖον.

Suo ex se gignit *sutor*, & *sutilis*, & *sutrinus*: à quo *sutrina taberna alumnus* est apud Tacitum. Ipsum *suo* est ab antiquo σύω, unde κασσύω pro κατασύω. Attice pro eo dicitur καττύω, quod Hesychius interpretatur ῥάπτειν. Hinc καττύων, *sutor veteramentarius*, ut vocat Tranquillus. Posterioribus temporibus dicebatur *veterivallus*, aut *sutriballus*. Gloss. vett. παλαιορράφος, *veterivallus*. Item: παλαιορράφιον, *sutriballum*. Hinc vetus Juvenalis interpres ad illa Juvenalis verba, *consuto vulnere*: *Id est, à sutriballo sutus*. Interpretem eum post Constantinum vixisse, testatum facit, quòd ait, *antiquos crucibus fixisse*. Quemadmodum autem Græci dicunt καττύειν & συῤῥάπτειν δόλους, ita & Plautus dixit *consuere dolos*. Ac ut illis Κάττυμα, (quod propriè *corium*, vel *soleas* aut *calciamenta* notat) pro *fraudibus* ac *dolosis artibus* sumitur, sic & his *sutelæ dolosæ dicuntur astutiæ à similitudine suentium*, ut scribit Festus in *sutela*. Ut omnino ineptiat Papias, cùm ait *sutela* dici quasi *subtile telum*. Nam ut *cautela*, *medela*, *suadela*, ita *sutela*. Indeque *sutellosi* dicuntur in vett. Glossis, qui Græcis δολορράφοι. Inter composita à *suo* est *subsuo*, hoc est, *subsarcio*, ὑποῤῥάπτω, unde *subsutio*, & *subsumen*. Gloss. Phil. *Subsutio*, ὑποκόλλημα, ὑπορραφή. *Subsumen*, ἀνακολλαφή, ὑποκόλλημα.

Supellex juxta Pomponium est, *domesticum patrisfamilias instrumentum, quod neque argento, aurove facto, vel vesti adnumeretur*. L. I. D. de supell. leg. Originem vocis adfert Labeo, L. VII. D. ibidem. Ex eo autem originem arcessit, *quod olim his, qui in legationem proficiscerentur, locari solerent, quæ sub pellibus usui forent*. Ita eum locum legi debere, jam olim Alciatus ostendit, lib. I Dispunctionum cap. V. Non tamen à *legatis* magis esse arbitror, quàm à *militibus*. Hi enim quæ secum in exercitum deportabant, pellibus involvebant, in quibus ipsi dormiebant, uti & indè tentoria faciebant. De *dormitoriis pellibus* satis dictum in *Segestria*. Sub pellibus verò hiemari solere, satis indicat locus hic Ciceronis in Academicis: *In quo magna res militaris esse occupatio solet, ut non multum imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur*. Aliud etiam etymon adfert Turnebus, Advers. lib. XVIII, cap. XXIII. Vult autem ita dicta esse, quæ *super* cubiculares vel tricliniales *lectos* poni solent: cujusmodi sunt stragula, sive lodices: postea autem latiùs esse extensam significationem, ad alia domus utensilia, sive omnia ea domus instrumenta, quæ in quotidianum usum parata, in aliam speciem non cadunt. A *supellectile* dicti *supellecticarii*: de quibus Ulpianus, in l. quæsitum. §. idem Celsus. ff. de instruct. vel instrument.

Superbire non incommodè deducas à *super* & *ire*, inserto *b*, ut in *ambages*. Ita verbum id erit à *supereundo*: quâ voce usus Lucretius, lib. III, vers. CIↃXLV:

Ac pedibus salsas docuit superire lacunas.

Sic libb. omnes vett. non *superare*, quomodo editum ab Aldo. Magis tamen placet, ut sit a *superbus*. [ὑπερβαίς, ab ὑπερβαίνω pro ὑπερβαίνω.] *Superbus* verò ab ὑπέρφρων, quod idem notat, vel potiùs ab ὑπερφρονεῖν, quod est *supercilio sus*, *superbus*, teste Hesychio, cui ὑπερόπτης exponitur. Vel deducamus ab ὑφέρβιος, quam etymologiam sequitur quoque H. Stephanus palæstrà adversus Lipsium, p. CLXVII. Sanè pro *superbo* utitur hac voce Nonnus. Propriè notat *violentum*, ab ὑπὲρ & βία. Sed quia *superbi* etiam *violenti* esse solent, nil mirum si hæc nomina permutentur μετωνυμικῶς. Possis & cum Prisciano *superbus* ἁπλῶς deducere à præverbio *super*, ut sic dicatur, quia *extollit se super alios*; quam ob caussam Græcis quoque dicitur ὑπερήφανος, & ὑπερηφανής, ab ὑπερφαίνεσθαι, id est, *super alios apparere*, epenthesi literæ η, teste Eustathio. Est & alia ἐτυμολογία, sed parùm ἀναλόγως conficta. Eam adfert Cornelius Fronto: *Superbia*, inquit, *est à superhabendo*: *arrogantia etiam in pauperem cadit*. Ubi *superhabere* est *contemnere*, quomodo id verbum usurpat Agellius, lib. I, c. XIX: item Papinianus, Appuleius, alii.

Supercilium dicitur de quacumque re, quæ supereminet ac propendet: quomodo Maro, I Georg. dixit *supercilium montis*: quomodo item superiorem scotiæ sive trochyli quadram *supercilium* vocat Vitruvius lib. III, cap. III, & lib. IV, cap. VI. Sed hæc κατὰ μεταφορὰν dicuntur. Propriè verò in animantibus locum habet: ubi quid *supercilium* sit, & unde dicatur, & quomodo ab *intercilio* differat, docet Isidorus, lib. XI, cap. I: *Supercilia dicta, quia superposita sunt ciliis*. Et mox: *Intercilium vero est medium illud inter supercilia, quod sine pilis est*. De *ciliorum* voce sic Festus: *Cilium est folliculus, quo oculus tegitur: unde fit supercilium*. Et Isidorus loco ante dicto: *Cilia sunt tegmina, quibus cooperiuntur oculi, & dicta cilia, quod celent oculos, tegantque tutâ custodiâ*. Sed cùm *cillere* antiquis sit *movere*: (unde & *oscilla*, quòd *cillent os*, dicta existimarunt veteres) magis verisimile fit, *cilia* dici, quia *perpetuo cillant*; haut aliter ac *palpebræ* vocatæ à *perpetuâ palpitatione*. [quas χεῖλια.] Porrò quam *ciliorum* notionem faciunt Festus ac Isidorus, ea locum habet in illo Lactantii, lib. de opificio, cap. X: *Ut oculi muniores essent ab injuria, ciliorum tegminibus Deus occuluit: unde oculos dictos esse Varroni placet*. Interea tamen videri queat, non tam primò id notare, quam per synechdochen partis: propriè autem significare, non *totam oculorum tunicam*, sed *superiorem*, nec hanc *totam*, sed *crepidinem* ejus, unde pili exeunt. Indicat id hic locus Plinii, lib. II, cap. XXXVII, ubi ait: *Extremum ambitum genæ superioris antiqui cilium vocavere, unde & supercilia*. *Gena* enim hìc non *mala*, sed *oculorum tegmina*, unde palpebræ prodeunt. Hadrianus Junius in Nomenclatore *cilia* ait esse *pilos è palpebris enatos*, uti *supercilium* ductum pilorum supra palpebras. Sed pili isti dicuntur *palpebræ*, non *cilia*. Unde idem Plinius paullò antè dixerat: *Palpebræ in genis homini utrimque: Defluere eas haut immerito Venere abundantibus tradunt*. Non desunt tamen, qui Hadriano Junio hàc in parte subscribant. Sane & Josephus Scaliger in Conjectaneis censet à *ciliis*, quà *pilos* notat, tum dici *conciliare*, συμπιλεῖν, tum *cilicia*, quæ è *cilin* seu *pilis* texta fuisse Asconius quoque ait in Verr. III. Sed etyma istæc hactenus probare non potui. Magis placet *cilicia* dici, quia à *Cilicibus* inventa, quæ & Varronis sententia est, lib. II de R. R. cap. II. Isidorus, lib. XIX, cap. XXVI, *ciliciorum* vocem Arabicam facit: sed citra causam. *Consilium* autem & *consiliaro*, puto esse à *consultu*, quòd vestes pedum *insultu cogerent*: eoque & per *S* voces hæ rectiùs scribuntur.

Superstitio eo, juxta Cic., lib. II de Nat. Deorum, differt à *religione*, quòd hæc sit *pius Dei cultus*; illa *inanis Dei timor*. Græci idcirco *superstitionem* vocant δεισιδαιμονίαν, quasi dicas, *Deorum formidinem*: non quasi non metuendus Deus, uti parentes; sed quia non timendus, hostis instar. Ut Varro scripsit, teste Augustino, lib. VI de Civ. Dei. *Superstitio* unde sit, docere conatur Cicero lib. II de Nat. Deorum: *Qui*, inquit, *totos dies precabantur & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati; quod nomen postea latius patuit*. Et sanè ea vox propria voti parentum. Hinc in querela parentis apud Quinctilianum, declamatione corporis projecti: *Ille est filius noster, cujus spes ipsas amavimus, quem apud omnia templa & surdos votis deos superstitem precati sumus, à quo sepeliri optavimus*. Nonius tamen superiorem nominis caussam improbat. censet enim *superstitionem* ex hoc habere proprietatem, *quòd superstitiosi præ cultura Deorum supersedeant cætera, hoc est, negligant*. Improbat quoque Lactantius, lib. IV de verà sapientià, cap. XXVIII. *Superstitiosi*, inquit, *vocantur, non qui filios suos superstites optant (omnes enim optamus) sed aut ii, qui superstitem memoriam defunctorum colunt; aut qui parentibus suis superstites, colebant imagines eorum domi tanquam Deos penates. Nam qui novos sibi ritus assumebant, ut Deorum vice mortuos honorarent: quos ex hominibus in cælum receptos putabant, hos superstitiosos vocabant*. Triplici huic sententiæ, addam tres alias ex Servio, in VIII Æn. Ubi sic scribit: *Superstitio est timor superfluus & delirus: aut ab anicults dicta superstitio, quia multi superstites per ætatem delirant, & stulti sunt: aut secundum Lucretium, superstitio est superstantium rerum: id est, cælestium & divinarum, quæ supra nos stant,*

inanis

inanis & superfluus timor. Sententia est, *superstitionem* dici vel ab *eo, quod colitur,* vel *qui colit,* vel *modo quo colit.* Ab eo posse dici, quod colitur, quia Dii & sidera *supra nos stant.* Posse deduci, ab eo qui colit, quia nulli magis Deos colunt, quàm deliræ anus, quæ nimium diu *superstites* sunt. Posse deduci à modo, quo Dii coluntur, qui in multis supra modum est. Ex his tribus etymis maxime placet postremum, quod Servio primum. Nempe ut *superstitio* sit à *supersto,* quatenus valet idem ac *supersum,* unde *superstes,* qui *superest.* Ita *superstitio* erit, quando in cultu ultra modum legitimum aliquid *superest.* Sive quando cultus modum rectum *superstat* atque excedit. Imò hoc etymon magis etiam probo, quàm Tullii, Nonii, vel Lactantii. Maxime enim *superstitionis* naturam aperit. [*Superstitiosa* περιττή Gloss. *superstitio* est ὑπέρθεσις, & *superstitiosus qui ubique subsistit & hæret, etiam non timenda timens.*] A *superstitio* est *superstitiosus*: de qua voce jam vidimus. Cæterum præter notionem illam vulgarem *superstitiosus* etiam significat augurem futurorum, & ariolum præteritorum, quæ humanitus sciri non possunt. Ita Sosia Mercurium appellat *superstitiosum.* Amphitr. act. I, sc. I. Eodemque modo usurpatur Curcul. act. III, sc. I.

Supinus ab antiquo *suppus,* sive *supus.* Veteres enim non geminabant consonas. *Supus* verò vel est à *supare,* quod est *jacere,* prout Festus exponit: vel potiùs a Græco ὕπτιος, ejecto τ. Agellius, lib. XIII, cap. IX: *Quod Græci ὑπὲρ, nos super dicimus; quod illi ὕπτιος, nos supinus; quod ὑφορβὸς, nos subulcus,* &c. Festus: *Suppum antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus. ex Græco, videlicet pro adspiratione ponentes literam, ut cùm iidem ὕλας dicunt, & nos silvas. item ἕξ sex, & ἑπτὰ septem. Ejus vocabuli meminit etiam Lucilius:*

> *Si verò das quod rogat, & si suggeris suppum.*

In arte verò Grammatica unde *supina* dicta sint, non consentiunt ejus artis magistri. Afferam ea de re verba Augustini Saturnii è lib. VIII Grammat. Inst. cap. XIX: *Sunt, qui supina dicta velint, quasi subina, quod sine tempore subeunt ex verbo ad participia, atque verbalia. Sunt, qui dicta putent, quasi supereuntia, quod sine tempore supereunt natura verbi ad participiorum verbaliumque analogiam. Sed quicquid alii ariolantur, ego potiùs à supum vetustissimo nomine deductum puto, quod apud antiquos, interprete Sexto Pompeio, lib. XVII, idem significabat, quod supinum apud nos.* Rectè quidem de voce Saturnius: at interim rationem non adfert, cur *amatum, lectum,* similiaque à Grammaticis *supina* appellentur. Eam nos adducimus in Animadversionibus Grammaticis.

Supparum, ut Festus ait, *velum omne, quod ex lino est, dicitur.* Hæc igitur generalis notio. Variis autem speciatim id nomen aptatum. Primùm *vestimentis.* Nam, ut Festus inquit, *Supparus dicebatur puellare vestimentum lineum, quod & subucula appellabatur.* Atque addit, ita usum Pomponium in Fullonia. Paullò pòst subjungit; *Mulier videtur puella supparo induta: ut Afranius ait: Puella non sum, supparo si induta sum.* Sive, ut apud Nonium est, *Tace. Puella non sum,* &c. Qui Afranii locus videtur potiùs repugnare ei, quod dixerat *supparum* esse *vestem puellarem.* Nisi fortasse κατ' ἐρώτησιν hæc efferenda. Ut sit sententia, Cùm me *supparo* indutam conspicias, dubitas utrùm puella sim, an mulier? Videntur enim verba esse mulieris se puellam simulantis. Quo pertinent Festi seu Verrii verba, *Mulier videtur puella supparo induta.* Sed & *aliis vestibus* aptatum. Nam, ut idem Festus ait, *Puniceum vestimentum ita vocat Nævius de bello Punico.* Ubi pro *Puniceum* malim *Punicum,* Ut signet schema Karthaginensium, quorum cum Romanis bellum describebat Nævius. Addit deinde: *Et in Nautis vocat Neptuno vestem consecratam supparum.* Ubi *Nautis* non puto esse fabulæ nomen, sed commune seu appellativum. Ut sententia sit, Nævium, quo loco describit nautas vestem Neptuno consecrantes, appellare eam *supparum.* Ad *vestimenta mascula* refer & hæc Nonii verba: *Supparum est linteum femorale usque ad talos pendens, dictum, quod subtus appareat.* De *mascula* etiam *veste* usus Varro Eumenidibus, apud Nonium:

> —— *Hic indutus supparum*
> *Coronam ex auro & gemmis fulgentem gerit.*

Nec de *veste* solùm usi, sed etiam de *navium velis,* non quibusvis, sed *minoribus,* quæ in summo malo, favente vento, pandi solent. Hoc ita esse docet nos Festus in schedis, quæ ex Farnesiana bibliotheca & Pomponii Læti schedis, curâ Fulvii Ursini prodierunt: *Supparum appellant dolonem, quod est velum minus in navi, ut acation majus. Supparum autem dictum, ait Sinnius Capito, velut separatum quod sit disjunctumque à dolone interioris mali.* Quæ verba prætereuntur in Commeliniana altera Festi editione, quæ promittit suppletas ex Farnesiano codice lacunas. *Supparis* pro minori illo velo, quod describit Festus, usus Lucanus, lib. V, vers. CCCCXXIX:

> —— *Summaque pandens*
> *Suppara velorum perituras colligit auras.*

Ubi cur *summa* dicat *suppara,* satis ex dictis cognoscitur. Usi similiter Seneca, Statius, Manilius, Festus Avienus, alii. Denique posteriores etiam *supparum* dixere (ut Festus ait) *vela linea in crucem expansa.* Quibus ex verbis colligo, Festum vixisse sub imperatoribus Christianis: cùm jam in honore ab omnibus sacra crux haberetur. Sed de notionibus variis satis. Tandem ad etymon veniamus. Varro originem adfert, sed quæ non habeat locum, nisi qua pro *veste* ponitur. Verba ejus sunt, lib. IV de L. L. *Capitium ab eo, quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, induta comprehendit: alterum quod subtus, à quo subucula: alterum quod supra, à quo supparum, nisi quod id dicunt Osci.* Ex Varronis igitur sententia, quando pro *veste* sumitur, vel erit à *supra,* vel originem non habebit è Latio, sed ab Oscis. Priorem sententiam sequitur & Nonius, qui sic dici ait, quòd *subtus pareat,* hoc est, *appareat.* Pro quo perperam scripserat Uguitio, ita vocari, quia *suprà appareat*: eoque nomine rectè culpatur à Nestore Novariensi. Verùm quid si dicamus *suppara* esse à *supare* vel *sipare,* hoc est, *jacere?* nempe conveniet id non malè *vesti,* cùm à *jacere,* vel *icere,* similiter sit *amiclus.* Possis & cum Nunnesio deducere a σίπαρος, quod idem notat. Unde Hesychius exponit χιτὼν εἶδος. K in Σ mutatur, quod interdum fit. Vel quid si dicamus esse ab ὑπὸ, id est, *sub,* & φᾶρος, quo pro *involucro,* seu *integumento* usus Nicander: ac apud Josephum quoque legas, λινοῦν φᾶρος, *lineum velamentum?* Quod non displicet. Præsertim cùm & φάρος pro eo dixisse videantur. Unde βλέφαρον, quod Etymologus dici ait quasi τὸ βλέποντος φάρος. Sanè βλέφαρον eapse de caussa aliter κάλυμμα, ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, ac Ciceroni *tegumentum oculorum* vocatur. Itidem pro *velo navis* planè putamus esse à Græcis, qui σίφαρος vocant. Ut apud Epictetum: Βυθιζόμενος ἢ τὰ πλοῖα σὺ μὴ περιελθεῖν ἐπισείων τὸν σίφαρον. Itaque & recta scriptura videtur *sipara* per *I*: quomodo Scaliger scribit ad Manilium. Cæterùm φᾶρος, φάρος, & σίφαρος, puto ab eodem fonte promanare, nempe Hebræo פרכת, quod *velum* significat: ac speciatim de *velo arcæ* sumitur, quod dividebat inter Sanctum & Sanctum Sanctorum.

Suppedito mihi sic dici videtur, quia qui *suppeditat,* is facit, ut aliquid alicui *suppetat.* Nunnesius tamen putat factum esse ex ὑπηρετῶ, quod est *ministro, operam navo alteri.* Juxta aliquos *suppedito* conficitur ex *sub,* & *pedito.* Quod à *pedes,* ut *equito* ab *eques.* Glossæ vett. *pedito* exponunt πεζεύω. Ita *suppeditare* propriè sit *sub aliquo peditare.* Fortasse igitur primùm ea vox ministris convenit, qui domino equitanti pedibus ipsi iter facientes omnia præbere cogerentur. Vel *suppeditare* propriè sit *peditem* ad militiam præbere: à militia vero ad alia omnia extensa sit significatio. Quomodo à *choris* propriè fit χορηγεῖν, quod propriè est, *choros sumtibus meis adorno*: sed generatim sumitur pro *præbere, suppeditare.* Gloss. vett. χορηγῶ, *præbeo*; ἐπιχορηγῶ, *subministro, suppedito.* Perotto placet *suppedito* propriè esse *ita large præbeo, ut etiam sub pedibus ponam.* Sed priora magis placent.

Suppernare, seu *subpernare,* usurpat Catullus carmine ad Coloniam:

> *In fossa Liguri jacet subpernata securi:*

prout Festus legit, ut liquet ex schedis Farnesianis à Fulvio editis. In antiquis editionibus est *separata,* etiam illa, quæ Regii Lepidi prodiit anno cIↃ CCCC LXXXI. Atque indè Politianus in Miscellaneis, cap LXXIII, fecit *expernata.* Eamque ob

vocem à Marullo Tharchoniata derisus fuit. Fulvius Ursinus notis in Festum ait, mirari se, quòd Antonius Augustinus dicat, derisum à Marullo Politianum, quia *expernata* scripserit, cùm *suppernata* reposuerit. Miror equidem id à Fulvio scribi, cùm editio Basiliensis operum Politiani, quam Episcopius dedit anno ∞IↃLIII, plane id dicat, quod dicere negat Fulvius. Nec sane aliter in face critica eum Politiani locum repræsentat Gruterus. Valet *suppernare* idem ferè ac *suffraginare*, seu *suffraginum nervos incidere*, ἐκνευρίζειν. Originem vocis aperit Festus: *Suppernati* (ita quoque in MSS. exaratum) *dicuntur, quibus femora sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius:*

Hu pernas succidit iniqua potentia Pœni.

Quibus allatum antè Catulli locum subjungit. Ergo *suppernati* sermo est iste apud Petronium, initio Satirici: *Date mihi ducem, qui me ducat ad liberos meos. Nam succisi poplites membra non sustinent.*

SUPRA non est à *sup* sive *sub*, quod est apud Scaligerum, de caussis L. L. cap. CLV: ut nempe *supra* sit ab *sup*, ut ab *in intra*, à *con contra*: sed est *supra* ex *supera*, ut *infra* ab *infera*. *Supera* ex *superus* vel *super*, quod ab ὑπέρ. Ut à *super desuper*: quasi *de supero*: quod Lucretio *ex supero*. A *superus* est *supero*, non ab ὑπερέχω, ut Nunnesius in Grammatistice putabat. A *superus* esset *superissimus*, sive à *super superrimus*: sed pro eo κατὰ συγκοπὴν ἢ μετάθεσιν dicimus *supremus*, & alterâ συγκοπῇ *sumus* sive *summus*. Hinc in numerando *summa*, κεφάλαιον τῶν δανείων, ποσότης, συναρίθμησις. ut veteres Glossæ interpretantur. Cicero in Hortensio: *Quid tu, inquam, solos, cùm rationem à dispensatore accipis, si æra singula probasti, summam, quæ ex his confecta sit, non probare.* Seneca, extrema epist. XL: *Summa ergo summarum hæc est; tardiloquum te esse jubeo.* Sic epist. LXXVI, *summula minuta*. Sed de etymo dissentit Cæsar Scaliger in comment. de Plantis; *Summum*, inquit, *est concisum, quod integrâ voce fuit supremum. At summam res cùm dicimus, id aliud est, & à sumendo sumtum est: ut si dixerim cum Plauti parasito: quinquaginta, centum, triginta, sexaginta; miles statim quærit ibi: quanta isthæc hominum summa est? propterea quod accipit ea quatuor membra, quæ sic sibi sumenda jubet miles, ut unus fiat numerus, qui eam ob caussam dicatur summa.* Hæc ille. Ingeniosè quidem: sed falli arbitror. Simplicius enim sit putare, eò *summam* dici, quia verè *summus* est is numerus, quo colligitur totum. Seu enim magnitudinem spectes, nullus eo superior: seu locum, aut primo loco ponitur, aut potiùs extremo, qui & ipse *summus* vocatur. Ut apud Horatium:

Primâ dicte mihi, summâ dicende Camœnâ.

A *summa* est *summatim*, κεφαλαιωδῶς, sive ἐν ἐπιτομῇ. Item *summarium*. In quo fit illud, quod se facturum ait Maro, cùm dicit,

——*Sed summa sequar fastigia rerum.*

Probam esse vocem, docet Seneca, epist. XXXIX. Ubi ait veteribus dici *summarium*: quod suo ævo diceretur *breviarium*: quo usi Plinius, Tranquillus, alii. A *summus* quoque est *summas*: ut apud Appul. *summatem ejus regionis*, & *summatem Dea.* Onomast. *Summates*, μεγιστᾶνες. Ὑπέρ verò, unde *super* fieri dicebamus, est ab Hebræo עבר, quod est *trans*, *citra*, *super*. A qua ipsa voce Hieronymus, Theodoretus, & quidam alii Hebræos dici volunt, quasi περάτας, sive *transitores*, quia nempe Abraham, (cùm priùs in Mesopotamia habitaret,) divino jussu, patris domo relictâ, trajecisset Euphratem. Sed rectiùs Josephus, lib. I Antiq. Jud. cap. XIV. Eusebius de præparatione Evangelica, lib. II, cap. IV. Theophilus, lib. III contra gentes, pluresque alii, qui docent eam appellationem esse ab *Hebero*, Semi pronepote: nempe quia (ut quoque Eucherius in Genesin scripsit) *eo tempore, quando linguarum facta est varietas, in sola domo Heber, quæ antea fuit, lingua remansit.* Nec est quod aliquem transversum agat auctoritas Ambrosii, qui in cap. III ad Philipp. etymon hoc planè improbat, potiusque ab auctore generis Abramo *Ebræos*, quasi *Abræos* dictos autumat. Nam omnem dubitationem tollit, quod Moses Genes. X. XXI. *filios Heberi* dicat pro *Hebræis*: quodque Bileam, Num. XXIV. XXIV, ut *Assurum* pro *Assyriis*, ita *Heberum* ponat pro *Hebræis*.

SURA, est *pulpa illa tibiæ carnosa & ventricosa*, unde Græci γαστροκνήμιον vocant. Ita accipit Plinius, lib. XI, cap. XLV. cùm *homini tantum datam* ait: item Vegetius, qui eam in milite fortitudinis ait signum. Sed apud Maronem, aliosque, ponitur pro *integro crure*. Quare videri possit ob similitudinem sic dici à *surus*, quod antiquis (ut in *Surculus* dicam) *palum* significabat. Hoc sanè etymon placuit Julio Scaligero, Exercit. CXL. Melius sanè hoc, quod in Catholico refert Joannes de Genua, qui à *suo* duci ait, quia tibiam femori quasi consuit, atque unit. Sed quò minùs in totum Scaligero assentiam, facit, quod *sura* non κυρίως, sed συνεκδοχικῶς pro *palo* accipiatur. Quare *sura* potiùs sit ex Hebræo שאר, hoc est, *caro*, quia carnosa tibiæ pars. Vel ab Arabico سير *saiara*, hoc est, *ire*, *ambulare*, quia ad eundum conducit. [vide num ab οὐρά, quatenus id vocabulum notat τὰ ὀπίσθια.] Fuit & *Sura* cognomen apud Romanos. Primus sic vocatus P. Cornelius Lentulus, Catilinæ socius: nempe quia is cùm Sylla rationem ab eo posceret pecuniæ publicæ, quam quæstor tractaverat, dixerat se non posse rationem reddere, sed præbiturum *suram*: ut pueri solent, si in pilæ ludo deliquerint, pilâ *suram* præbent percutiendam. Auctor Plutarchus in Cicerone. Itaque sic corrigo locum Isidori, lib. XVIII, cap. ult. *Suram dicitur dare, qui crure prolato pilâ feriendum collusoribus præbet.* In editis atque etiam MSS. meis corruptè expressum, *pilam crure oblato feriendam.* [Hujus diminutivum *Surula* & contractè *Sulla*, unde *Sylla* videtur ortum nomen.]

SURCULUS à *serra* & *cado* deducere videtur Isidorus, lib. V, cap. VI. *Surculi*, inquit, *à præcisione serræ nominati.* Pro quibus Papias, corrupto, credo, Isidori codice deceptus, habet, *surcula à præpositione serri dicta.* Sed Isidori etymon est ineptum. Esse verò *surculus* ὑποκοριστικὸν à *surus*, monent, Perottus, Jul. Scaliger, Exercitat. CXL. & animadv. in historiam Theophr. lib. I, cap. II. Jos. Scaliger in Conject. Imò è veteribus idem tradidit Festus, qui & *surum* interpretatur *palum*, Enniumque eo usum docet. Locus Ennii sic legitur in schedis Farnesianis:

——*Unus*

Surus surum ferre: tamen defendere possent.

Intelligit autem *vallum*; quod hic Festi locus indicat: *Crebrisurum apud Ennium significat vallum crebris suris, id est, palis, munitum.* *Surus* quoque legas apud Varronem, lib. VII de L. L. item lib. IX. ex Scaligeri emendatione. [Vide Nonium in *Syrus*. Hesych. Σύαρον τὸν κλάδον, apud Dionem legas θεάτρον ἐκ σύρων. compositum pro *palis aut trabibus*.] Videtur autem *surus* propriè dici *ramus major*, quod ex *surculi* voce cognoscimus. Sed cùm à *surus* ὑποκοριστικῶς *surulus* fuerit dicendum, prope est, ut suspicer antiquos etiam *surcus* dixisse, [imò etiam *surculus*.] præsertim quando & *surrus* legitur gemino *rr*, quod levi immutatione ex *surcus* corruptum videtur. Id si placet, dicam *surcus* esse à *surgo*, pro quo veteres (qui *G* nesciebant) *surco* dixere. Nempe quia exurgit ex arbore. Quod etymon etiam invenio apud Cæsarem Scaligerum, Animadversionibus in Theophrasti Historiam Plant., lib. VI, cap. I. Vel derivem à שרק, quod R. Selomoh *ramum* sive *palmitem vitis* optimè interpretatur.

SURDUS, priùs *sordus*, contractum ex *sordidus*, quia aures *sordibus* oppletæ; non quasi hæc una *surditatis* caussa, sed quia notissima. Itaque è contrario *purgata à sordibus auris*, quæ bene audit. Ut apud Horatium, lib. I epig.

Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem.

Atque hoc etymon & Papiæ & Perotto probatur. [*Sordus* pro *Surdus*, unde Σορδιεμός. vide Nonium in *Tunica*. *Muti enim & Surdi semper confunduntur.*] Vel dicatur *surdus* quasi *seoridus*, ex *se*, id est, *sine*; & *ore*, hoc est, *auro*, unde *oricula*, & *oricilla*: ut apud Catull. *vel imula oricilla*. Ab *ore oridus* fuerit, hoc est, *auritus*; ut à *caleo*, *calidus*. *Auritus* autem pro *audienti*, quomodo *auritas quercus* in primo odarum poëta ait, quæ Orphei cantu caperentur.

SURSUM [à *surgo*.] esse compositum à *versum*, satis liquet ex iis, quæ de hoc diximus in *Prosa*: ubi ostensum similiter dici *prorsum* quasi *proversum*, *dextrorsum* quasi *dextroversum*, *istorsum* quasi *istoversum*, atque ita in aliis. Sed quæ in *sursum*

prior

prior sit compositi pars, non ita evidens est. Sunt qui eam esse censeant *supra*, vel *super*. Sed arbitror, esse *sus*, quod sæpe in compositione invenitur, & idem valet quod compositum ejus *sursum* sive *susum*. Ut *sustollo*, sive *sursum tollo*; *suspicio*, *sursum specio*; *suscito*, *sursum cito*; Similiaque *suscipio*, & *suspicor*, teste Prisciano, lib. I. Sed & dicimus *susque deque*, quod propriè valet *sursum & deorsum*, ἄνω καὶ κάτω. Nam quid aliud est *susque deque fero*, vel, *susque deque habeo*, quàm *nihil pensi habeo sursum an deorsum hoc eat*? Vide de eo loquendi genere Gellium, lib. XVI, cap. IX.

SUS, ut quidem Donatus scribit, Eunuch. Act. III, Sc. II, factum à Græco ὗς, converso spiritu aspero in *S*; quomodo ab ἕξ est *sex*; ab ἑπτὰ, *septem*, &c. Sed nihil opus eò recurrere, cùm Græci ipsi & ὗς dicant & σῦς. Ac dubium, utrùm ὗς prius fuerit an σῦς. Si σῦς, sic videtur dicta à σεύεσθαι, seu σύεσθαι, διὰ τὸ ὁρμητικὸς ἔχειν. quod etymon apud Athenæum, Eustathium & Etymologum legere est: atque ab hac mente est, quod Papinius *suem* vocat *fulmineum*. Sin ὗς prius fuit, verior poterit videri altera etymologia, quam idem Etymologus ponit, ut sit ab ὕεσθαι, hoc est, βρέχεσθαι, quia id animal aquis gaudet. Ita ab ὕω ὕσω erit ὗς, & pleonasmo τοῦ σ, σῦς, quomodo à μικρὸς est σμικρός. Est & tertia hujus vocabuli etymologia, ut sic dicatur à θύω, id est, *macto*, *sacrifico*, quia animal id sacrificiis accommodatum. Varro, lib. II de R. R. cap. IV: *Sus Græcè dicitur* ὗς, *olim thysus*, (malim θῦς) *ab illo verbo, quod dicunt* θύειν, *quod est, immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumtum videtur: cujus vestigia, quod initiis Cereris porci immolantur, & quod initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur: & quod nuptiarum initio antiqui reges ac sublimes viri in Hetruriâ in conjunctione nuptiali, nova nupta & novus maritus primum porcum immolant. Prisci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem factitasse videntur. nam & nostræ mulieres, maximè nutrices, naturam, quâ feminæ sunt, in virginibus appellant porcum, & Græcè* χοῖρον *significantes esse dignum insigni nuptiarum.* Quem locum, licet prolixior, integrum adscripsi, ut eâdem pareat, unde fit quod pars ea, quâ puellæ sunt feminæ, dicatur *porcus*, & Græcis χοῖρος, vel χοιρίον, quomodo eâ voce usus Aristophanes. Quod verò dicit Varro, ὗν dici quasi θῦν, idem à Græcis quoque scriptoribus proditum est. Ita Athenæus, lib. IX ait: τὴν ὗν ἀωνησάσθαι, οἱονεὶ θῦν, τὴν εἰς θυσίαν ἐπιτηδείαν. Et Clemens Alexandrinus lib. II Strom. ait: Λέγεται γ' οὖν τινὰ τῶν φιλοσοφούντων, ἐτυμολογοῦντα τὴν ὗν, θῦν εἶναι φάναι, ὡς εἰς θύσιν καὶ σφαγὴν μόνον ἐπιτήδειον. Quorum verborum mens est: dici quendam sapientiæ studiosum virum, *suis* etymon adducentem dixisse ὗν dici quasi θῦν, quòd viscerationibus tantum atque epulis aptus esset. At mirè in iis cæcutiit bonus Fungerus, qui somniat, non *suem*, sed *philosophum* quendam nominatum à Græcis ὗν quasi θῦν. Etymo *suis* allato favet quoque hoc Ovidii, lib. IV Fast.

A bove succincti cultros removete ministri.
Bos aret: ignavam sacrificate suem.

A *suis* in obliquo olim *sueris* dixere, ut à *Jovis*, *Joveris*, à *bos boveris*. Hinc *sueres* sunt quædam partes suillæ. Citat Festus ex Plauti Carbonaria:

Edo pernam, sumen, sueres, spetile (alii *spectile*,) *callum, glandia.*

A *sus* est *sucula*, exigua sus. Est & in torculari *sucula*, ita dicta ob similitudinem. Utitur Cato, cap. XIX. Plautus Rudente Act. IV, Sc. IV. Vide Festum in *Sucula*. Turnebum, lib. VII, cap. XXV. Philandrum & Baldum, in Vitruvium. A *sue* quoque est *subare*, nempe à *subus* pro *suibus*, quomodo pro *bovibus* dicimus *bobus*, & *bubus*, unde *bubulcus*. Vel si à Græcis esse malis, non tamen erit à θυᾷν, uti scripserunt, (nam & vox hæc longiùs abit, & significatio ejus nimis laxa, ut quæ generatim signet *furibundo ad aliquid impetu ferri*,) verùm à Græco συᾷν, quod Æolicè est συβᾷν, unde *subare*. Nec longè abit σύβαξ sive σύβας, quod significat suillis moribus præditum, porcique instar libidinosum. Nempe itidem σύβας dicitur quasi σύας, hoc est, συώδης. Hesychius: Σύβας, λάγνος. Σύβακα, συώδη. Συβάδης, ὁ καταφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια. A *sue* quoque est *surire*: quod propriè de porcis maribus dici videtur: ut *subare* de feminis. Sic sanè, sed in piscibus, distinxit Appuleius in Apologia: *Memento de solis piscibus hæc volumina à me conscripta: qui eorum coitu progignantur, qui ex limo coalescant, quoties, & quid anni cujusque eorum generis feminæ subent, mares suriant.* Huc quoque trahunt, quod in Glossis Philoxeni *surit* explicatur καπρᾷ· quod est à κάπρος sive *aper*: *subat* autem exponitur ὀργιᾷ, ubi quivis legendum videt ὀργᾷ, hoc est, *libidinis impetu concitatur*, ab ὀργὴ, hoc est, ὁρμή. Verùm hoc argumentum planè invalidum, cùm ὀργᾷν sit vox generalis, non maribus minùs, quàm feminæ competens; καπρᾷν verò de feminis vel κυρίως dicatur: ut quod propriè notet *appetere marem*; nempe κάπρον, id est, *verrem*. Gloss. *Verres*, κάπρος. Indeque apud Comicos κάπραινα de *muliere ardentissimæ libidinis*. Voce καπριᾷν sic usus Aristoteles lib. VI de histor. animal. cap. XVIII. Καὶ αἱ ὕες, ὅταν ἔχωσι πρὸς τὴν ὀχείαν ὁρμητικῶς, ὃ καλεῖται καπρᾷν, αἰθῦνται καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Vides ut Aristoteles clarè dicat *porcum feminam* καπρᾷν, non ὀργᾷν. Itaque & Gaza transtulit: *Sues*, inquit, *feminæ cùm libidine excitantur, quod subare dicitur, vel homines adgrediuntur*. Rectè; quamquam nec si *surire* dixisset, censoriam notam mereretur. Nam non Latini minùs, quàm Græci discrimen istoc negligunt. Ita *subare* de maribus dicunt Tertullianus exhortatione ad castitatem, & Hieronymus lib. I adversus Jovinianum. Contra *surire* quoque de feminis dici indicat hic locus Festi in voce *Suillum*: *Immundissimi sunt sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis. ita, ut opprobrium mulieribus indè tractum sit, cùm subare & surire dicantur.* Nam *surire* legendum esse, non ut in vulgatis, *subire*, & Scaliger monet, & clarè ostendunt, quæ hactenus diximus. Puto autem, ut à *subus* pro *suibus* est *subare*; ita ab antiquo genitivo *sueris* pro *suis*, de quo ante dictum, esse *surire* quasi *suerire*.

SUSINUM oleum, quod dicatur, indicat hic Plinii locus lib. XIII, cap. I: *Susinum tenuissimum omnium est* [olei generum.] *Constat ex liliis, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aspalatho.* Σούσινον μύρον vocat itidem Athenæus: σούσινον χρῖσμα Dioscorides. Est à σοῦσον, quod linguâ Punicâ ac Phrygiâ idem ac λείριον seu κρίνον, ut scribit Etymologus. Persicum quoque esse, docet Stephanus περὶ πόλεων. Uterque ait *Susa*, Susianæ regionis metropolim, hinc nomen accepisse, ob liliorum istic loci crescentium copiam. Alterum quoque ejus urbis etymon adfert Etymologus. Nam fortè sic dici ἀπὸ τοῦ ἱππεύσιμον αὐτὴν εἶναι. σούσαν γὰρ ὑπὸ Σύρων τὸν ἵππον λέγεσθαι. Sanè Hebræis סוס, *equus*. Sed iisdem quoque שושן, *lilium*; quod prius etymon confirmat. Indeque nomen proprium *Susanna*.

SUSPICOR & *suspicio* esse à *susum* sive *sursum*, abjicique alterum *S*, scribit Priscianus, lib. I, cap. de literarum numero ac permutatione. Mihi magis verisimile fit, esse à *sub* & *specio*. Nam quod Latinis est *suspicari*, id Græcis similiter est ὑποβλέπεσθαι & ὑφορᾶσθαι. Ὑπὸ autem est *sub*; ut ἀπὸ, *ab*. Hesychius: Ὑποβλεπόμενος, φοβούμενος, ὑπονοῶν. Idem: Ὑφορώμενος, ὑποβλεπόμενος, φοβούμενος, ὑπονοῶν. A *specio* est *suspicor*; ut ab eodem est *conspicor*. Et ut ab hoc *conspectus*, ita ab illo *suspectus*. Imò & *suspectio* pro *suspicio* dicitur. Terent. Andr. Act. III, II.

Nam qui istæc tibi incidit suspectio.

Tullius, Philipp. I: *Suspectionis aliquid adferret.* Ita in libro Longobardicis literis scripto se reperisse testatur Hieronymus Ferrarius. In vulgatis est *suspicionis*. Similiter in Ausonii ad Paullinum, Paullini item ad Ausonium epistola, ea vox legitur. Fortasse autem miretur quis, quòd in *suspicionis* voce secundam producat Martialis, ut cujus sit lib. II, ep. XLVI:

Obstantur minimæ, siqua est suspicio, rimæ.

Similiter producit Plautus Amph. Act. I, Sc. II. Asin. Act. IV, Sc. I. & alibi semper. Nec desunt qui in Terentii, Ausonii, Paullini locis ante citatis *suspicio* pro *suspectio* legant antepenult. porrectâ. Rationem verò ejus moduli puto, quod κατὰ συγκοπὴν sit factum è *suspicatio*. Nisi malis, quod adfert Jul. Scaliger, lib. VII de re Poet. poster. partis cap. II. Ait enim à *suspicium* fore *suspicitio*, sed pro eo dici *suspicio*, ac si brevis reperiatur secunda ejus vocis (quomodo in versibus Cornelio Nepoti falso tributis legere est:

Suspicione, Paris, ne credito, ludimur, inquit.)

synco-

syncopen intelligi quoties verò producitur, esse synæresin. Sunt quibus placeat & *suspicio* verbum secundam habere porrectam, cùm significat *suspectum habeo*: qua ratione Sallustius in Jugurth. dixit: *Suspectus regi, & ipse eum suspiciens.* Sed notionem agnoscimus, de modulo auctoritatem desideramus.

SUSURRO Nunnesio placet esse à ψιθυρίζω. Aliis à συρίζω. Sed potiùs cuncta hæc a sono facta. [potest & duci à σίζω, unde σίγμα.] A *susurro susurrones* pro *delatoribus* dixit Sidonius, lib. V, epist. VIII, ac monet ad eum locum Savaro, similiter loqui Salonium in Ecclesiast. & Petrum Ravennatem, serm. LIII. Caussam nomini præbuit, quòd *delatores*, ne exaudiri possint, in aures soleant *susurrare*. *Susurrus* quartæ est Appuleio: ut qui in Floridis dicat, *Fistula susurru jucundior.*

SUSYMBRIUM à Græcis accepimus, ut plurima alia herbarum vocabula. Locum hac de re Varronis apponam: *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant. Item caulis, lapathium, radix. Sic enim antiqui Græci quam nunc raphanum. Item ex Græcis vocabulis, ἑρπυλλον, ῥόδον, addita & commutata unâ literâ, serpyllum, & rosa. Item Græca κορίανδρον, μαλάχη, κύμινον. Item Latina, lilium ἀπὸ λειρίου, & malva à μαλάχη, & susymbrium ἀπὸ σισυμβρίου.*

SUUS olim erat *sos, sa, sum.* Vel idem ac *is*. Nempe à Græco ὅς. Sed *suus* ab *sui*, ut à *mei meus*, à *tui tuus*, &c. Nisi magis placet *tuus* esse a Dorico τεὸς pro σὸς, *suus*, item ab ἑός. Nam *E* non rarò abit in *U*, ut ἕλκος, *ulcus*. Spiritum verò asperum crebro in *S* mutari notissimum est.

SY

SYCOMORUS nominatur apud B. Lucam cap. XIX. ubi Græci codices, etiam MSS^ti^, mirè variant. Legas enim συκομορέα, συκομοραία, συκομωρέα, & συκομωραία. Nomen à συκῆ, *ficus*; & μορέα, *morus*. Celsus, lib. III, cap. XVIII, inversis vocibus, è quibus id nomen conflatum est, *morosycon* in Ægypto appellari ait, quasi dicas *moroficum*. Dioscorides, lib. I, cap. CLXXXII, ait esse δένδρον μέγα, ὅμοιον τῇ συκῇ, πολύχυλον σφόδρα, τοῖς φύλλοις ἐοικὸς μορέᾳ· *arbor magna, similis fico, frondosa, foliis morum referens.* Atque hæc caussa nominis: quanquam aliam adfert Dioscorides. Vult enim sic dici διὰ τὸ ἄτονον τῆς γεύσεως, *propter gustum inefficacem.* Quasi *fatuam ficum* dixeris. Quod apertius est, si συκομωρέα scribatur per ω. Quæritur utrum eadem sit συκάμινος. Quorundam ea sententia fuit, ut Dioscorides ibidem testatur. Ac Erasmum quidem censuisse, cognoscere est ex iis, quæ ad Lucæ cap. XIX annotavit. Verùm *sycominus* non *sycomorus* est, sed *morus*. Celsus, lib. III, cap. XVIII: *Græci morum sycaminum appellant.* Etiam Demetrius Ixio apud Athen. lib. II eadem esse dicit συκάμινα & μόρα. Galenus quoque, lib. II de alimentis, cap. de *sycaminis*, eandem arborem facit *sycaminum* ac *morum*. At de *sycomoro*, tanquam diversa, singulari agit capite, eamque mediæ inter *ficum* & *morum* potentiæ facit. Nec συκάμινον aliud quàm μόρον est in illo Attici scurræ de vultu Syllæ:

> Συκάμινον ἔσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον.
>
> *Sylla est merum polentâ sparsum.*

Legas apud Plutarchum in vita Marii. Eo autem significabatur faciem Syllæ rubris & asperis partibus inter candidas sparsis retulisse *morum* conspersum farinâ. Est verò Συκάμινος ab Hebræo שקמה, quod idem notat. Ut audiendus non sit Demetrius Ixio, qui apud Athenæum, lib. II, rectè quidem eadem esse dicit συκάμινα ac μόρα, sed perperam tradit, μόρα quidem dici ob *succi colorem sanguineum*, quasi αἱμόῤῥοα· συκάμινα autem, quasi σύκων ἀμείνω, hoc est, *ficubus meliora, magisque sapida.*

SYCOPHANTA, συκοφάντης, à σῦκον, id est, *ficus*; & φαίνω pro ἐγκαλῶ, *accuso*. Lege olim apud Athenienses cautum erat, nequis ficus Athenis exportaret. Qui deferebant adversus legem eam peccantes, ex re dicti συκοφάνται: soletque hoc hominum genus delationibus sibi parare victum: atque adeo sæpe & ficta crimina intendebat: eâque de caussâ *calumniatoribus* id nomen tributum fuit. Gloss. Cyr. συκοφάντης, *calumniator, sycofanta.* Aliam etiam nominis caussam adfert Festus his verbis: *Sycophantas quidam ex hoc dictos putant. Atticos quondam juvenes solitos ajunt in hortos quorundam irrumpere, ficosque delegere, quam ob caussam legem factam, qui id fecisset, capital esset ei. quam pœnam qui persequerentur ob parvula detrimenta, sycophantas appellatos.* Vide & Aristophanis Scholiastem, ac Etymologici Magni auctorem.

SYLVA Isidoro, lib. XVII, cap. VI, videtur dici quasi *xylva* à ξύλον, *lignum*, quia in ea ligna cædantur. Sed est ab ὕλη, spiritu aspero in *S* converso, quomodo ab ἕξ est *sex*; ab ἡμισυ, *semis*; insuperque inserto *V* consono, quâ ratione ab Ἄορνος est *Avernus*; ab ἱερός, *servus*. Pierius ad Ecl. IV, quòd in veteribus libb. *silva* scribatur per *I*, putat *silvam* à *silendo* dictam esse, quia sit *locus silens*. Sed interdum *Y* in *I* convertitur, quomodo à στύπος est *stipes*; à φρύγω, *frigo*, &c. Itaque & similiter in vett. libb. legas, *nimfa, limfa, mirtus, cignus*, & similia. Nec obstat significationis diversitas. Nam ὕλη apud Homerum aliquoties legas pro *sylva*, eodemque locutus modo Herodianus, & quidam alii, qui prosâ scripsere. Indeque est, quòd Macrobius, lib. I in Somn. Scip. cap. XII, *sylvestrem tumultum* interpretatur *hylen*; Etiam in Cyrilli Glossis legas: Ὕλη ἐν ὄρεσι, *sylva, nemus.* Atque ut Græcis ὕλη arbores, frutices, herbas comprehendit: ita & Latini quandoque eo utuntur de herbis, non quibusvis tamen, sed asperis: ut sunt lappæ, & tribuli: ut I Georg.

> —— *Subit aspera sylva,*
>
> *Lappæque tribulique.*

Sed inprimis arboribus convenit: undè pro *trabibus* capitur, ac *lignis*, unde ædes exstruuntur aut ignis accenditur: Σιωνοδοχεῖς verò extensa vox ad omne id, ex quo aliquid fit: quod Latini appositè *materiam* dixere, quasi *rerum omnium matrem.* Siquidem in generatione corporum naturalium materies est principium passivum, forma activum, eoque illa matris, hæc patris instar est. At philosophi etiam τὸ μεταφορὰν ita appellant objectum disciplinarum, quod Scholasticis dicitur *materia circa quam.* Gloss. Cyr. Ὕλη ξύλων, *materia.* ὕλη λόγων, *materies.* Itaque & Cornelius Severus in Ætna conjunxit *materiem sylvamque.* A *sylva* est *Sylvanus*, Πάν, θεὸς ὑλαῖος, ut Glossæ Phil. interpretantur: sive θεὸς ὑλικὸς, ut est apud Servium: quem vide in illud VI Æn.

> *Arvorum pecorumque Deo.* ——

Liber de agrorum finibus: *Nam omnis possessio tres Sylvanos habet: unus dicitur Domesticus, possessioni consecratus: alter dicitur Agrestis, pastoribus consecratus: tertius dicitur Orientalis, cui est in confinio lucus positus, à quo inter duo pluresve fines oriuntur.* Erat & *Mars Sylvanus*, ac *Hercules Sylvanus*. Illius meminit Cato de R. R. cap. LXXXIII. hujus Aurelius Victor. Nec alius, quàm *Mars*, sive *Hercules*, cui rure sive in silvis delubrum. A quo *pater Sylvanus* differt. Unde inscriptio vetus, SILVANO & HERCULI. Et alia, HERCULI & SYLVANO.

SYMBOLUM ait P. Lombardus, de *symbolo* Apostolico tractans, esse à *sun*, hoc est, *cum*, & *bolus*: quia *quilibet Apostolus contulerit suum bolum.* Sed planè origine Græcum est, diciturque σύμβολον ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν, quod est *conjicere*. Nam σύμβολον propriè est *nota*, sive *illud, quod rei alicujus nobis indicium facit*: sive *ex quo de re conjectare licet.* Ab hac enim notione τοῦ συμβάλλειν, *symbolon* dici, etiam Budæi judicium est. Ab eâdem voce dicta est SYMBOLA, nempe quod ab iis, qui communi sumtu cœnaturi erant, pecuniæ conjectarentur, ut appositè ad ἔτυμον vocis loquitur Agellius. Hinc Curcul. Act. IV, I: *symbolarum collatores* legimus. Illud solum discriminis est inter *symboli* & *symbolæ* etymon, quod in illo συμβάλλειν ad animum pertinet, quomodo dicitur *feliciter conjecisse*, qui *rectè judicavit*: at in hoc refertur ad res corporeas, uti pecunias, quæ à variis *in commune conjiciuntur, & conferuntur.* Crebrò autem in *Symbola* voce peccarunt librarii, ut cùm apud Terentium in Andr. *Symbolum dedit* scribitur pro *symbolam*: quomodo in antiquis codd. legi testantur Georgius Fabricius & Gabriel Faërnus, fuseque hanc lectionem probat H. Stephanus, libello de abusu Linguæ Græcæ. Itidem à recto *symbola* non à *symbolum* est illud in Eunuch.:

> *In hunc diem ut de symbolis essem.*

Hinc quoque *asymbolus* in Phormione dicitur, *qui symbolam non dat.* Sunt qui *symbolum Apostolicum* dici putent, quia unus-

unusquisque, ut ajunt, *Apostolorum caput unum, velut symbolam contulerit.* Quippe hoc si esset, diceretur *symbola Apostolica*. Orta hæc opinio de collatione capitum singulorum ab Apostolis factorum ex ignoratione discriminis inter *symbolam* & *symbolum*. Nam *symbola*, ut diximus, erat collatio eranistæ ad convivium: *symbolum* verò (ut Casaubonus docet ad Athenæi lib. III, cap. XXXI,) erat annulus vel aliud, quod arrhæ loco ei dabatur, qui convivium parabat. postea extensa significatio, generatimque *symbolum* vocatum, quicquid arrhæ locum obtineret, ipsaque etiam tessera militaris id nomen meruit: unde petitâ translatione fidei Christianæ capitibus *symboli* nomen impositum est, quòd iis veluti tesserâ milites qui sub Christo militant, ab infidelibus discernantur. Rufinus in expositione *symboli* utramque adducit nominis rationem. Nam licèt haut dicat ab Apostolis singulis singula capita esse collata (quæ vulgi opinio est, caput suum cuique Apostolo nominatim tribuentis, & Thomæ quidem assignantis caput de resurrectione Christi, quia is hanc primò non crediderat;) tamen in eo convenit cum aliis, quòd velit à *conferendo* dictum esse, quia Apostoli post ascensionem Domini, antequam ad gentes proficiscerentur, *futuræ prædicationis summam in unum collegerunt.* Idem tamen quasi in hac opinione minùs acquiescens, alteram subjicit nominis caussam, fusiusque eandem exponit. Sed Rufinum ipsum audiamus: *Symbolum Græcè indicium dici potest & collatio, hoc est, quod plures in unum conferunt. Id enim fecerunt Apostoli in his sermonibus, in unum conferendo, quod unusquisque sensit. Indicium autem vel signum idcirco dicitur: quia illo tempore, sicut & Paulus Apostolus dicit, & in Actis Apostolorum refertur, multi ex circumcisis Judæis simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicujus vel ventris gratiâ ad prædicandum proficiscebantur, nominantes quidem Christum, sed non integris traditionum lineis nunciantes. Idcirco ergo istud indicium posuêre, per quod agnosceretur is qui Christum verè secundum Apostolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis civilibus hoc observari ferunt: quoniam & armorum habitus par, & sonus vocis idem, & mos unus est, atque eadem instituta bellandi, ne qua doli subreptio fiat, symbola discreta unusquisque dux suis militibus tradit, quæ Latinè vel signa, vel indicia nominantur: ut si fortè occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus symbolum, prodat si sit hostis, an socius.* Hæc Rufinus.

SYMPHONIACI Cic. & aliis, *qui symphoniam canunt. Symphonia*, συμφωνία, ad verbum *consonantia*, ut & vett. Glossæ interpretantur. Est enim (ut Isidorus ait lib. II, cap. XIX) *modulationis temperamentum ex gravi & acuto sono concordantibus sonis, sive in voce, sive in flatu, sive in pulsu.* Sortitur & pro *organo Musico*, ut idem Isidorus indicat libri ejusdem cap. XXI: *symphonia*, inquit, *vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte, pelle extensâ, quam virgulis hinc & inde musici feriunt. fitque in ea concordia gravis & acuti suavissimus cantus.*

SYNCERASTUM, συγκεραστὸν, quasi *contemperatum*, à συγκεράννυμι, *commisceo, contempero*. Sed κατ' συνεκδοχὴν ponitur pro *omni edulio*. Varro, lib. VI de L. L. *In Phagone, Honos syncerasto peris: Syncerastum est omne edulium antiquo vocabulo Græco.* In vett. editt. uti Mediolanensi anni CIↃIↃ, item Aldina, pro *edulium* corruptè est *medulium*: unde conjectabat Beroaldus *omnem medullam* legi oportere. Eidem *Syncerastus* (servi id nomen Plauto in Pœnulo) ita dici videtur, quasi *medullâ plenus, & pinguis*. Sed omnino à *cibo* id nomen potiùs est.

SYNODUS geminam habet notionem pro diversa scriptura apud Græcos. Nam σύνοδος vox Ecclesiastica, Ammiano etiam usurpata, lib. XV, de *cœtu* dicitur *Ecclesiastico religionis caussâ collecto*. Ac rectiùs per *h* scribatur, *synhodus*, uti & *perihodus*. Sunt enim ab ὁδὸς, *via*. Sed piscis vocatur συνόδους, ab ὀδοὺς, *dens*: unde *dentex* vertitur à quibusdam. Glossæ Cyr. Συνόδους ὀἰχθὺς, *dentis, dentex*. Nec συνόδους modò, sed & σινόδους nuncupatur, ἀπὸ τοῦ σίνειν, quod est, *nocere*. Quomodo Archestrato vocatur apud Athenæum, lib. VII. At συνόδους dicitur Numenio in Halieuticis, ut ibidem videre est.

SYNTHESIS, σύνθεσις, *compositio*, à συντίθεμαι. Itaque si vocis naturam spectes, generatim notat *rerum quarumvis congestionem ac constructionem.* Sed, quod bene observavit Hottomannus, speciatim sic vocari solent *vestes in vestiario constructa asservataque.* Docet hoc clarè locus iste Scævolæ, l. XXXVIII. ff. de auro & arg. leg. *Quæro an ex universâ veste, id est, an ex synthesi, tunicas singulas & palliola Sempronia eligere possis.* Præterea sic dixere *vasorum congeriem*: unde Papinius, lib. IV Silv.

Aut unam dare synthesin quid horres
Alborum calicum atque cacaborum?

Et Martial. lib. IV, ep. XLVI:

Et crasso figuli polita cælo
Septenaria synthesis Sagunti.

Ubi *synthesin septenariam* vocat, quæ *constaret septem fictilibus vasis Saguntinis*. Sed imprimis de *vestibus* hac voce usi, adeò ut quorundam opinio sit de *vasis* non nisi μεταφορικῶς dici. Non tamen semper notat *vestes compositas, ac coacervatas*, sed & συνεκδοχικῶς usurpatur pro *veste unica*: ut illo Martial. lib. II, ep. XLVI:

Sic micat innumeris arcula synthesibus.

Ac videas ferè accommodari *vesti cœnatoriæ*: ut illo ejusdem, lib. V, ep. LXXXI:

Undecies unâ surrexti, Zoile, cœnâ,
Et mutata tibi est synthesis undecies.

Suetonius quoque observat in Nerone, *quod plerumque synthesinam indutus prodierit in publicum, sine cinctu & discalceatus*: quia nempe is habitus convivantium. De *synthesi* etiam scribit Alciatus, lib. II παρ. cap. XXI; sed satis oscitanter. Nam vult *synthesin* interdum notare *vestem unicam*, sed *viliorem*: interdum *conformem vestium compositionem*, exempli gratiâ, *tunicam cum palliolo, quod ei respondeat.* Meliùs Brodæus lib. VI, cap. VII. Sed imprimis de *synthesi* ac *vestis in cœna mutatione* adi Turnebum lib. XXIII, cap. XIX. & XXVII, cap. XVIII, ac J. Lips. lib. I Saturnal. cap. II.

SYRMA ἀπὸ τοῦ σύρειν, quod est, *trahere*. Donatus, sive alius, prolegom. in Ter. *Syrmata dicta sunt ab eo, quòd trahuntur: quæ res ab scenica luxuria instituta est.* Nempe *syrma* vestis erat oblonga; unde *profundum* appellat Sidonius lib. VIII, epist. XI. Idem ostendit Prudentius in Psychomachiâ:

Ut tener incessus vestigia syrmate verrat.

Eo in tragœdiis utebantur, teste Polluce, quò personæ heroum vel heroinarum viderentur proceriores. Hinc Valerius Phorm.

Quid hic cum tragicis versis (al. *versibus*) *& syrma facis?*

Ubi *syrmâ* antiquè usurpat pro *syrmate*. Juvenalis quoque est Sat. VIII:

——*Longum tu pone Thyestæ*
Syrma, vel Antigones.——

Quo ex loco paret, *syrma* ad utrumque sexum pertinuisse. Vide & Martialem, lib. IV, epigr. XLIX, & lib. XII, epigr. XCVI. Quia autem *matronæ* utebantur *syrmate*, indè est, quòd & *matrona* apud Terentium *Syra* ἀπὸ τοῦ σύρειν dicitur. Nam cùm à *gente* est, *famula* est nomen.

SYRTITES, ὁ συρτίτης lapis, quia in *Syrtium* litore invenitur. Colore exterius est melleo: sed interiùs croceo refulget. Vide de eo Plinium, Solinum, Isidorum. Etiam in Lucania reperiri, idem Plinius testis. *Syrtes* verò ἀπὸ τοῦ σύρειν, quasi σύρσεις, *tractus*. Etymon id approbat Sallustius in Jugurtha, ubi à *tractu* nominatas ait. Ac respexit eodem Festus Avienus, cùm ait:

——*Latè trahit æquora Syrtis.*

T.

TABANUS, *muscæ* genus, Græcis μύωψ, vel οἶστρος, prout Glossæ Cyr. interpretantur. Fortasse ob *gracilitatem corporis* ita dicitur, quasi qui *tabidus* sit. Sanè similiter à σφὴξ, hoc est, *vespa*, dicitur σφηκώδης, hoc est, ἰσχνὸς, *gracilis, tenuis*.

TABERNA, ἐργαστήριον, ut Glossæ basilicæ interpretantur. Id literarum subductione è *tabulerna* factum esse rectè scribit Jovianus Pontanus in Actio suo fol. CXXXIX edit. Ald. Nam & Verrius Flaccus, atque ex eo Festus in *tabernaculum*, *tabernas*

sic

sic dictas ait, quod ex *tabulis* olim fiebant. Ac Priscianus quoque, lib. I, quo loco de literarum affinitate agit; *L*, inquit, *in R transit, ut tabula taberna.* Sed de mutatione fallitur Priscianus. Nam ut à *naso* est *nasiterna*, (est id vasis genus, *tres habens nasos* sive *ansas*,) ita a *tabula* est *tabulerna* & per syncopen *taberna*. At longè spissior error Donati, qui in Adelph. III, III. Κατὰ μετάθεσιν *taberna*, pro *trabena* dici voluit, proprieque sic dici à validioribus *trabibus*, quibus superiora sunt suspensa. De etymo hactenus. Differunt plurimùm *officina*, *apotheca*, *taberna*. In *officina* res fit ab opificibus. Hinc custodienda defertur in *apothecam*, è qua qui divendunt, dicuntur *mercatores*, & interdum cum adjectione *mercatores magnarii*. Ex apothecis res mittitur in *tabernas*, ut ibi prostet venalis, sed tantùm habent *taberna*, quæ minutatim vendant, quique iis præsunt, *institores* appellantur. Hinc liquet cur Cicero pro Flacco conjungat *opifices & institores: Opifices*, inquit, *& tabernarios, quid est negotii concitare?* Liquet & cur Horatius dicat I Odarum:

Pauperum tabernas Regumque turres.

Erant autem varia *tabernarum* genera pro mercium varietate. Itaque *taberna libraria* meminit Cicero orat. II in Anton. *taberna sutrina*, Tacitus lib. XV: *tabernarum argentariarum*, Livius, lib. XXVI. ubi intelligendæ eæ, in quibus argentum pretio permutaretur, vel de manu in manum, vel ut alibi tantundem redderetur. Ac verisimile est in iisdem pecuniam fenori dari solere. *Taberna* quoque *diversoria* meminit Plautus, Menæchmis, ubi intelligenda *caupona*, quæ & ἁπλῶς sæpe *taberna* appellatur. Cicero pro Cluentio: *Hominem*, inquit, *multorum hospitum*, *A. Binnium quendam*, *cauponem de viâ Latinâ*, *subornatis qui sibi à Cluentio servisque ejus in tabernâ suâ manus allatas esse dicat.* Ubi manifestè *tabernam* pro *caupona* accipit. *Hospites* verò, ut alibi non semel pro *peregrinis* usurpat, non pro iis, quorum sancta jura sunt. At propriè *hospitium* & *caupona* plurimùm differunt. Nam in *tabernas* divertimus pretium soluturi. *Hospitium* verò est gratuitum: estque vel nostrum, quo hospites excipimus; vel alienum, quo excipimur ab aliis. *Hospitia* quoque sunt ferè diuturnioris commorationis, atque obtinent quædam sanctiora jura, unde *Hospitalis Jupiter* & *Hospitales Dii*. Pro *hospitio* quoque *diversorium* dicimus: sed hoc latiùs patet, quia & nostrum esse potest, à nobis vel emptum vel conductum, idque ne vel ad hospitem, cui molesti esse nolumus, vel ad cauponem divertere cogamur. Hinc Cicero epist. XXIII: *Multò libentius emerim diversorium Tarracinæ, ne semper hospiti molestus sim.* Monuit hæc etiam P. Manutius comment. in Cic. epist. A *taberna* est *contubernalis*, *A* in *U verso*, qui in *eadem* vivit *taberna*. Vide quæ diximus in *Contubernium*.

TABES à Dorico τάκω pro τήκω, id est, *liquo*, *liquefacio*, quia ut calor ignis metalla, sic morbus is corporis soliditatem liquefacit & solvit. Itaque *tabes* nihil aliud quàm τῆξις, seu *liquefactio*; *tabidum* item *quod colliquescit*, quomodo *tabidam nivem* dixit Livius: *tabescere* idem quod *liquefieri*, quomodo *subtabescere* legimus apud Catonem: similiterque accipi videtur in illo Ciceronis II de nat. Deor. *Itaque & aquilonibus*, *reliquisque frigoribus adjectis*, *durescit humor*, *& idem vicissim mollitur tepefactus*, *& tabescit calore.* Quamquam nec malè hìc exponas *consumere*. Lucretius quoque dixit, lib. VI:

——*albas decedere ningues*
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.

Id est, qui in nives liquefaciunt. Observavit elegans hoc loquendi genus Giffanius in Indice Lucret. Κατὰ μεταφορὰν autem *tabes* ponitur pro *pernicie*: quâ de acceptione sic Festus: *Tabem eam*, *qua faceret tabescere*, *apud antiquos usurpatum. Sallustius quoque frequenter*, *ut in Catilina*, *cùm ait: uti tabes plerosque civium animos invaserat. & in libro quarto historiarum: Qui quidem mos ut tabes in urbem conjectus. & Corvinus pro Liburnia: Propter hanc tabem atque perniciem domus totius.* A *tabe* verò vel τάκω, etiam est διϊλωσιν *tabi tabo*: quo significatur, juxta Servium, *corruptus sanguis*: sive αἷμα σηπτὸν, ut Philoxeni Glossæ interpretantur.

TABULA diminutivum esse ab obsoleto *taba*, non tam argumentis, quàm è vocis sono cognoscimus. *Taba* verò, Becmani judicio erit, vel ab Hebræo תבה, id est, *cubiculum*, *conclave*, quod nempe è *tabulis* id primò fieri soleat: vel (quæ sententia est Jul. Scaligeri, de causs. L. L. cap. XXXI.) à Græco τείζω, quod idem ac τείνω, id est, *extendo*, eò quòd tabulata in ædibus extendantur: τείζω verò à τέω, id est, *expandere*, *extendere*. [vel τανύω, unde τάνις & σανίς.] Adde & tertiam opinionem, ut sit à Chaldæo טבלא, hoc est, *tabula*. Quod solum verum est. A *tabulis* est *tabulinum*, & κατὰ συγκοπὴν *tablinum*, quomodo & à *figulo figlinum* dicimus, pro *figulinum*. Festus, ex Scaligeri restitutione: *Tablinum proximè atrium locus dicitur*, *publicarum rationum caussâ factus. Quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas rationum ibi habebant.* Ubi clarè indicat *tablinum* dici à *tabulis*, hoc est, *codicibus*. Sed aliorum mens dici à *tabulis* unde fabricatum. Favet huic sententiæ illud Varronis, lib. I de vitâ pop. Rom. *Ad focum hieme ac frigoribus cœnitabant: æstivo tempore in propatulo; rure in corte; in urbe in tabulino, quod menianum possumus intelligere, tabulis fabricatum.* Citat Nonius in verbo *Cortes*. Tertia etiam sententia est. Nam sunt qui *tablinum* dici putant, quòd in eo picturarum *tabula* reponerentur, unde & *pinacotheca* dicta sit. Sed hos falli puto. Nam in *pinacothecis* quidem *picta tabula* & *statua* asservabantur: ut colligere est è Plinio, lib. XXXV, cap. II, cùm dicit: *Et inter hac pinacothecas veteribus tabulis consuunt*, *alienasque effigies colunt.* Sed eas à *tablinis* differre, argumento est, quòd de his, tanquam diversis à *pinacothecis* meminerit Vitruvius. A *tabulis* quoque *tabularium* appellatum, curiæ pars, ubi *tabula* publicæ: quâ de re diximus in *Archivum*. Ab eodem ὑποκοριστικῶς fit *tabella*, unde *tabellariis* nomen: teste Festo in *Tabellis*. Nam, *ante charta & membranarum usum in tabulis dolatis*, *non solum testamentum sed etiam epistolarum alloquia scribebantur*: ut & inquit Isidorus, lib. V Orig. cap. XXIV. Fiebant *tabella* istæ è fago, abiete, buxo, tiliâ sive philyrâ, acere, citro, ebore. Iis verò cera inducebatur: unde *ceratas tabellas* legimus, & *ceram* ἁπλῶς pro *tabellis*. Hasce *tabellas* postquam scripserant, lino obligabant, & ceram annulo suo obsignabant. Hinc Plautus Pseud. act. I. I.

Phœnicium Callidoro amatori suo
Per ceram & linum literasque interpretes
Salutem mittit.

Et Bacch. act. IV, sc. IV.

Cedo tu ceram ac linum actutum. age, obliga, obsigna
citò.

Et Cicero, III Catil. *Tabellas proferri jussimus*, *qua à quoque dicebantur data. Primum ostendimus Cethego*, *signum cognovit. Nos linum incidimus*, *legimus*, *erat scriptum ipsius manu*, &c. Quo loco morem tangit veterum, qui antequam aperirent literas, eum, adversùm quem facerent, signum cognoscere jubebant, ne fictæ dicerentur. Similis locus apud Plautum Bacch. act. IV, sc. VI. E Xenophonte quoque id comprobat Victorius, lib. XIV, cap. IV. Plura de tabellis istis vide in epistolicâ Lipsii institutione.

TACEO ex sententia Petri Nunnesii Valentini fuerit à τήκω, *liquefacio*, *consumo*. Nempe ab aoristo τακῆν. Malim ego ab ἀκέω, præmisso *T*, ut ab ἔρα, *tera*, sive *terra*. Ἀκέω quidem in usu non est, sed obtinet participium ejus ἀκέων, *quietus*, *tacitus*. Ut apud Homerum, Βῆ δ' ἀκέων. & in feminino, Ἀλλ' ἀκέουσα κάθησο. Sic & ἀκὴ non invenias in recto: sed accusativum ἀκὴν crebrò: ut ἀκὴν ἔχειν, & ἀκὴν γένετο σιωπῇ, apud eundem. Sanè ἀκὴν etiam Hesychius exponit per accusativum ἡσυχίαν, hoc est, *quietem*, *silentium*. Sed sæpius adverbialiter exponitur *tacite*. Dici existimat Eustathius quasi ἀχανῶς, *ne hiscendo quidem*, ab α & χαίνω, *hisco*.

TÆDA à δαῒς, sive δαῒς, quod *faculam* vel *lampadem* signat: ac venit ἀπὸ τοῦ δαίειν, quod est *urere*. Ab accusativo δαΐδα est *tæda*, ut ab ἑβδομὰς dicimus τὴν ἑβδομάδα, unde *hebdomadam* dicunt Latini. Quamquam autem *tæda* propriè sit *fax ex arbore* πιτυοφόρῳ, velut *picea* aut *pinu*; Latini tamen etiam usurpant pro *ipsa arbore*, hoc est, *picea*. Quomodo Plinius utitur non semel. Ac Juvenalis quoque, ut alii *pinum* pro *navi* posuere, ita ipse *tædam*. Sic enim loquitur:

—— *Si sit latissima tæda.*

Hinc Glossæ: *Tæda*, δαῒς, πεύκη, καὶ λαμπάς.

TÆDET quasi à *tadeo*. Hoc ab ἀηδέω, sive ἀδέω, hoc est, *defatigatione* vel *satietate*, *tadio afficio*. Nam ἄδος, κόρος. *T* præmissum, ut ab αἰνέω *taceo*; ab ἔρα, *tera*, seu *terra*. A *tadet* est *tadulus*; fastidiosus, sive qui omnibus *tadio* est, ut exponit Festus. Ut à *cado occido*, *a* in *i* abeunte, sic à *tadet pertisus*, & *distisus*. Festus: *Distisum & pertisum dicebant, quod nunc distæsum & pertæsum.*

TÆNIA, Græcè ταινία, quod à ταναὸς, *extensus*: hoc à τείνω *extendo*. Ταινία est apud Pollucem, lib. VII, cap. X. Latino usus Maro, lib. V.

Puniceis ibant evincti tempora tæniis.

ubi lemniscos intelligit Servius. Usus & in VII.

—— Fit tortile collo
Aurum, ingens coluber, fit longa tænia vitta.

Etiam Appuleius usurpat in Apolog. Festus: *Tænias Gracam vocem sic interpretatur Verrius, ut dicat ornamentum esse laneum honorati capitis.* Adducit verò Festus cùm Attii locum, tum hoc Ennii in Alexandro:

Volans de cælo cum corona & tæniis.

Item geminum Cæcilii locum. Unus est:

Dum tæniam, qui vulnus vinciret, petit.

Alter verò:

Sepulcrum plenum tæniarum, ita ut solet.

Sed posteriori hoc versu non accipitur pro *capitis ornamento*, verùm pro *fasciis*, *quibus mortui involvi solent à Græcis*. Ipsi κειρίας appellant. In architectura, quæ *tænia* dicerentur, ex Vitruvio disces, & Vitruviano Lexico Bernardini Baldi.

TÆPOCON (ut Festus ait) *soliti sunt appellare Græci genus scribendi deorsum versus, ut nunc dextrorsum scribimus.* Ubi sic Scaliger: *Oedipode opus est.* Atqui nullo ei opus Oedipo, qui sciat Syros nec dextrorsum scripsisse, ut Hebræos & Arabas: nec sinistrorsum, ut Latinos & Græcos: sed deorsum, quemadmodum Masius tradit in Grammatica Syriaca. Interim vide sis, an non vera sit conjectura doctissimi Martinii, qui pro *deorsum* legebat *retrorsum*, ut Hebræorum, Chaldæorum, & plerarumque Orientis gentium scriptura notetur. Quod si ita est, optimè sanè idem *tæpocon* derivat à הפוך, id est, *invertes*. [ταυρηδὸν legendum id est, βυστροφηδόν.]

TALATRUM, vel aliis *taliatrum*, κονδυλισμὸς, à *talare*, κονδυλίζειν· ut observat Salmasius in Exercit. ad Solinum.

TALEA dicitur, quod ab arbore reciditur, ut in solo depangatum ac plantetur. Nonius exponit *scissiones lignorum vel præsegmina*. Etiam in Glossis Philoxeni explicatur κρεμὸς, ῥίζα, φυταλιά. Nisi quod ibi *talia* legitur. Nec id magis ab origine abit. Nam *talea* dicta à θάλλεια, quæ & θαλλὸς & θαλλὸς & θαλλία. Ea *ramum virentem* signant: nempe à θάλλω, id est, *vireo*. Varro, lib. I de R. R. cap. XL: *Demum in oleaginis seminibus arbores videndum, ut sit de tenero ramo ex utrâque parte æquabiliter præcisum, quas alii clavolas, alii taleas appellant.* Untur & extremo cap. seq. Hinc *taleare* ac *intertaleare* pro *incidere*, rustica dicit simplicitas: uti monet Nonius Marcellus. Aliud verò in Architectura est *talea*, quàm in re rustica. Nam Vitruvio, lib. I, cap. V, *talea* dicuntur graciliores trabes, quibus murorum compages connectitur. Vide ibi Philandrum. Ita verò dicuntur, quia *talearum* instar sunt rectæ, & teretes. *Thalia* quoque, Musarum una, à θάλλειν dicta, quia semper *virescat poetarum gloria*. Græcè est Θάλεια, unde Latinum *Thalia*, ει in *I* longum converso, quomodo à Δαρεῖος, & Βασίλειος, est *Darius*, *Basilius*, in quibus penè ultimam malè corripit vulgus. Servius ad Ecl. VI ait *Thalea* per *E* Latinè dici debere, ut in *Cytherea*, & *Medea*. Et sanè in Romano codice sic scribi monet Pierius. Non tamen Maronem sic scripsisse verisimile est, quando Servius ipse agnoscit eum propter euphoniam *Thalia* per *I* maluisse. Et sanè utrumque rectum, cum EI nunc abeat in *I*, nunc in *E* longum: ut omnino exilis admodum sit illa Servii observatiuncula, qui *Thalia* Græcum, *Thalea* Latinum esse persuasum cupit.

TALENTUM Atticum continet sexaginta minas Atticas; mina Attica viginti quinque stateres: stater drachmas Atticas quatuor: drachma Attica sex obolos. De quibus omnibus, quia mutuò facem allucent, conjunctim dicam, nec originem solùm vocum exponam, sed pretium quoque explicabo, quando absque hujus rei notitiâ magnæ tum in sacris tum profanis auctoribus tenebræ esse solent. *Obolus*, ὀβολὸς, venit ab ὀβελὸς, id est, *veru*. Caussa nominis est, quod habeat figuram ὀβελοῦ, ita tamen ut non planè in acutum desinat. Valet obolus asse cum besse: quod est monetæ Belgicæ paullò minus quinque deutis & dimidia: sive paullò plus quàm semibrasdenarius. Hoc sic esse liquet ex eo, quòd drachma, quæ denarium sive quatuor sestertios valet, contineat sex obolos, ut omnino sestertius sit sesquiobolus. At sestertius cùm dicatur quasi semitertius, valebit duobus assibus & semisse, hoc est, unciis triginta. Ergo obolus tantùm erit unciarum viginti, hoc est, assis, qui duodecim unciarum est, & bessis, qui octo unciarum. As verò Belgicâ monetâ paullò plus quàm tribus deutis, seu semiblinca. At bes assis sunt duæ deutæ sive quadrans stuferi, unde liquet, quod dicebamus, obolum esse paullò plus quàm semibrasdenarium. Drachma est idem Græcis quod denarius Romanis, hoc est, sestertii quatuor. Quod ad pondus, septem drachmæ incurrunt unciam; unde consequitur, cùm libra sit XII unciarum, LXXXIV drachmas fore in libra. Hinc Scribonius Largus epistolâ ad Callistum: *Erit autem nota denarii unum pro Græcâ drachmâ. Æquè enim in librâ octinginta quatuor apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt.* Dicitur *drachma* à δράττεσθαι, id est, *continere*, quia comprehendit tantum κερμάτων sive κερματίων (sic Græci vocabant exiguos nummulos æreos, quos cum Seneca minutias æris dicere possumus) quantum manu quis in punctum contracta capere ac continere possit. Cùm superiorem ὀβολοῦ, tum hanc *drachmæ* originationem discimus, partim ex veteribus Grammaticis, partim illo Plutarchi loco in Lysandro: Κινδυνεύει δὲ καὶ τὸ παμπάλαιον ἀρχαῖον οὕτως ἔχειν, ὀβελίσκοις χρωμένων νομίσμασι σιδηροῖς, ἐνίων δὲ χαλκοῖς, ἀφ' ὧν παραμένει πλῆθός τι καὶ νῦν τῶν κερμάτων ὀβολοὺς καλεῖσθαι. δραχμὴν δὲ τοὺς ἓξ ὀβολούς· τοσούτων γὰρ ἡ χεὶρ περιεδράττετο. *Videtur autem omnino vetus moneta sic se habere, quia obeliscis utebantur, ferreis nummis; quidam etiam æreis. Unde permanet, ut hodieque multitudo minutiarum æris oboli vocentur: drachma autem sex oboli, quia tantum manus περιεδράττετο seu complectebatur.* Mihi dubium non est, quin sit ab Hebræo דרכמון, quod idem significat. Invenias Ezr. II. 69. & Nehem. VII. 70. Stater argenteus valet quatuor drachmis Atticis, tantundem nempe quantum apud Hebræos siclus sanctuarii: unde B. Hieronymus in Ezechielis cap. XLV. *Siclus autem, id est, stater, habet drachmas quatuor.* Et Josephus pro Hebraico siclo solet staterem dicere. Dicitur stater στατὴρ ab ἵστημι, quod inter alia notat *libro*, *appendo*, *pondero*, idemque Hebræis notat שקל, *schakal*, unde שקל, *sekel*, siclus: ut omnino stateris ac sicli, quemadmodum significatio, ita origo similis sit. Vide sis quæ de siclo Budæus, & imprimis quæ ad Biblia Regia Benedictus Arias Montanus annotavit. Stateres vigintiquinque, sive, quod idem est, centum Atticæ drachmæ efficiunt minam Atticam. Est *mina* à Græco μνᾶ. Plinius, lib. XXI, cap. ult. *Mνᾶ, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.* Rhemnius Fannius:

Mνᾶν vocitant, nostrique minam dixere priores,
Centum hæ sunt drachmæ.

Quin Plautum quoque *mna* pro *mina* dixisse, comprobat numerorum ratio Asinariâ act. II, sc. II, *viginti mnis*. Curcul. act. II, sc. III. *triginta mnis*. Pœnul. act. V, sc. V. *Si ego mnam non.* Sic hisce locis legit Meursius. Dicitur μνᾶ à *collectione numerorum*: nempe ab Hebræo מנה, quod idem notat, estque à מנה, id est, *numerare*. Sexaginta minæ Atticæ, sive, quod idem est, sex millia Atticarum drachmarum, conficiunt talentum Atticum: unde Rhemnius Fannius:

Cecropium superest post hæc docuisse talentum
Sexaginta minas, seu vis sex millia drachmas,
Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis.

Græcè est τάλαντον, unde *talentum a* in *e* converso, quomodo à καμάρα est *camera*, à *mando* est *commendo*. Τάλαντον dicitur à ταλάω, hoc est, *sustineo*, *suffero*. Nam primâ suâ significatione non *pondus* notat, *quod lanci imponitur*, sed *libram ipsam quâ pondera appenduntur*. Porrò ex iis quæ diximus de Attica drachma, mina, *talento*, facile est statuere de drachmâ aut minâ Ægineticâ. Nam si *talentum Ægineticum*

continet centum drachmas Atticas, habet se Atticum *talentum* ad Ægineticum, ut VI ad X: ac proinde mina quoque Attica similiter se habet ad minam Ægineticam, drachma item Attica ad drachmam Ægineticam. Idem judicandum de siclo Hebraico ratione *talenti* Hebraici. Nam quinctuplicem esse siclum necesse est, cùm quinctuplex sit Hebræis *talentum*, atque eorum unumquodque dividatur inter mille siclos. *Talentum* publicum minus tantundem valebat ac *talentum* Atticum. Ergo & siclus hujus *talenti* tantundem valebit ac didrachmum. Nam ut *talentum* Hebræum in ter mille siclos, ita *talentum* Atticum in sexies mille drachmas distribuitur. *Talentum* sacrarii Hebræis erat alterâ parte majus, quàm Atticum. Ergo & siclus sacrarii non didrachmum valebit, sed tetradrachmum. Atque hoc cùm Rabbini disertim testantur, tum è Josepho quoque & Hieronymo comprobatur, qui & ipsi scribunt, siclum sanctuarii fuisse quatuor drachmarum: semisiclum, duarum. Nec obstat, quod Septuaginta Interpretes siclum sanctuarii didrachmum transferre soleant. Nam ut *talentum* hoc altera parte majus Attico, ita drachmæ hæ duabus Atticis drachmis valuerunt. Ac fuit hoc *talentum* omnium longè antiquissimum, quo & Abrahami, Isaaci, & Jacobi tempore Hebræi utebantur: quamquam necdum sacrarii *talentum* dici potuerit. Imò & antiquis Græcis hujusmodi *talentum* in usu fuit, quod ex Dionysio Halicarnassensi, Vitruvio & Hesychio probari potest. Sed alia quoque Hebræorum *talenta* persequamur. *Talentum regium*, hoc est, quo Judæi sub regibus usi sunt, habuit se ad *talentum sacrarii*, ut *dodrans* ad *as*, hoc est, ut novem ad duodecim. Ergo & *siclus regius* similiter se habebit ad *siclum sacrarii*; cumque *siclus sacrarii* sit Atticarum drachmarum quatuor, siclus regius erit trium drachmarum Atticarum. Par ratio tum in *talento* numismatico, prout Suidas in voce *obolus* vocat, quod Atheniensibus quoque in usu fuit, ac se ad *talentum* Atticum habuit ut semissis, ad *talentum* vero sacrarii, ut uncia: tum etiam in *talento* publico majori, quod se ad *sacrarii talentum* habuit ut dextans ad *as*, hoc est, ut X ad XII. Quinctuplici huic Hebræorum *talento* addo ex Polluce *talentum* Babylonium, quod fuisse ait septuaginta Atticarum minarum, eoque se ad Hebraicum *talentum* sacrarii habuit ut septunx ad as. Porrò quæcunque hactenus diximus perfacile est redigere ad monetam Romanam, modò quis sciat drachmam Atticam valuisse apud Græcos quantum apud Romanos *denarius*: de quo pluribus tractamus voce *Denarius*. Nunc sufficiat è multis ejus rei laudare auctores Plinium, lib. XXI, cap. ult. Agellium, lib. I, cap. VIII. Isidorum, lib. XVI, cap. XXIV. Nec è Græcis aliter Cleopatras: τὸ Ἰταλικὸν δηνάριον ἔχει δραχμὴν α. Hæc fusiùs prosequi visum fuit, quia præter Budæum, Agricolam, atque alios, ipsisse in iis non semel aberrat Hadrianus Junius in Numenclatore suo doctissimo, & juventuti nunquam satis commendato. Quod si plura de *talento* & siclo Hebræorum voles, adi Stanislaum Grlepsium, qui cùm de his, tum de Hebraicis aridorum & liquidorum mensuris Michaëlem Neandrum, & priorum alios multis post se passibus videtur reliquisse. Sed & consule Casparum Waserum, lib. II. de nummis Hebr. cap. XVI. & Jacobum Capellum de nummis & ponderibus, atque alios, qui post Grlepsium scripsere.

TALIA *folliculus cepæ*, ut Festus exponit. Lucillius pro eo *thalla* dixit;

Flebile cepe simul, lachrymosaque ordine thalla.

Et favent Glossæ, ubi legas, *Thalla*, κρομμύου λεπυρόν. Sed & stipes cepæ, *thallus*. Quomodo *thallos ceparum* apud Columellam legas, lib. XI, cap. III. Fortasse *thallus* sit ex θαλλός, quo propriè *ramus virens* signatur. Nempe à θάλλω, *vireo*. A quo ipso *thalla* & *talia* dicuntur. At *talea* aliud est, etsi ejusdem originis. Diximus de eo seorsim. Vel potiùs sit *talla* ex θύλακος, ut à γαυσάπης, *gausapa*; à μαργαρίτης, *margarita*. Θύλακος ex θύλακος, *saccus*.

TALIS κατὰ συγκοπὴν à τάλικος, quod Æolicum pro τηλίκος. Ab eo dictum *jus Talionis*, quòd nempe aliquis *tale* quid patiatur, quale fecit. Ab Impp. in Codice Theodosiano, lib. IX, l. III. Tit. II de exhibendis vel transmittendis reis, appellatur *pœna reciproci*. Theophilus, Instit. de Injur. §. pœna injur. vocat ταυτοπάθειαν. Placuit hoc jus Rhadamantho, & auctoribus legum XII tabb. Imò lege quoque Mosaïcâ approbatum, ubi præscribitur *dens pro dente, oculus pro oculo*, &c. Quid Aristoteles, qui ἀντιπεπονθὸς appellat, senserit de eo, videre potes lib. V Eth. Nicomach. cap. V. Vide & Gellium, lib. XX, cap. I.

TALPA Græcis dicitur ἀσπάλαξ· ac putat ex Græco hoc Nunnesius venire *talpa*, converso σ in τ, ut à σὺ, *tu*, à τοσοῦ, *tot*, &c. Alii maluit dici κατὰ μετάθεσιν pro *tapla*, vel *tupla*: nempe à *cæcitate*, ex Græco τυφλά. Quod etymon respexit Isidorus, lib. XII, cap. III. Vel à Græco θάλπω, *fodio*. Virgil. I Georg.

Aut oculis capti fodêre cubilia talpæ.

Ac ea ipse de caussâ possis & deducere a Chaldæo חלף, quod est *findo*.

TALUS, juxta Nunnesium, est à τηλοῦ, *procul*. Sed vel erit à τλᾶν, quod est *ferre, tolerare*, (nam *tali* gestant corpus animalis.) vel fuerit *talus* ex *taxillus*; ut *palus* ex *paxillus*; *mala* ex *maxilla*. *Taxillus* verò est à *tago*, unde *taxi*, ex quo *taxus*, unde *taxulus*, à quo *taxillus*, unde *talus* κατὰ συγκοπὴν, qua de re in *Ala* satis dictum. A *talus talaria calciamenta*, quia *talis* annecterentur. *Talax* ejusdem originis; *cui tali perversi*. Isidori Gloss. *Talax scaurus*. *Talatrum* quoque vocatum sive *talitrum*, quia *talo* fieret. Nempe olim videtur *talus* non modò de *pedum*, sed etiam *manuum officulis* usurpatum. Gloss. Phil. *Talares*, κόνδυλοι ποδῶν. *Talaris*, κόνδυλοι χειρῶν. Gloss. Phil. κόνδυλος, *colafus*. Κόνδυλος ποδὸς, ἢ χειρὸς, *talarum*. A *talo* igitur fuerit *talare*, hoc est, κονδυλίζειν. Indè *talatrum*, vel *talitrum*, κονδυλισμός. Nempe qua forma ab *aro aratrum*, à *fulgo fulgetrum*, ac similia.

TAM, & *quam*, contracta sunt ex *tantum*, & *quantum*. Plautus, Mil. act. III, sc. I:

Quam potes, tam verba confer maximè ad compendium.

Quod integre esset, *quantum potes, tantum*: Sive, ut structuræ etiam ratio habeatur, *in quantum potes, in tantum*. Etiam *tam* & *quam* coalescunt. Unde *tanquam*, Ut, *Amo tanquam me ipsum*. Pro, *Amo tantum, quantum me ipsum*. Etiam *quam* geminatur. Unde *quamquam*. Ut illo Plauti Pœnul. act. III, sc. I:

Quamquam sumus pauperculi, est domi quod edimus.

Pro, *quantumquantum*, hoc est, *quantumcumque*. Sic *quamvis* ex *quantumvis*. Vide *Tamen*.

TAMA (ut Festi verbis utar) *dicitur, cùm labore via sanguis in crura descendit, & tumorem facit*. Videtur esse ἀπὸ τοῦ τεμεῖν, quod est, *secare, findere*. Quippe in tumore solvitur continuum, unde dolor. Nisi placet *tama* quasi *tumea* dici, quia genus est tumoris.

TAMEN respondet particulæ *quamquam*. Ac *quamquam* est à *quam* per geminationem simplicis, ut fit in *utut, atat, identidem*, &c. *Tamen* autem ex *tam* & *en*: nisi potiùs à *tam* simplex derivatum putes. Nec mirum si *quamquam* & *tamen* respondeant mutuo, cùm idem fiat in *tam* & *quam*, unde derivantur. Imò hæc duo *tam* & *quam* in *tamquam* conjunguntur: quod ad verbum Belgis esset *gelijck als*. Hæc sanè non minùs placent, quàm ut ab ὅμως sit *tamen*, præmisso *t*. A *tamen* est *tametsi*. Quippe κατὰ συγκοπὴν factum ex *tamenetsi*. Integro hoc non rarò usi veteres, atque adeò Cicero quoque, Cæsar, Seneca, alii: sed ferè loca vulgò corruptè leguntur. Vide Cujacium, lib. I observ. cap. XIV. Muretum, lib. XI Var. Lect. cap. XVII. Paullum Manutium, in epist. famil. Cic. lib. IV, XIV; & Janum Gulielmium, lib. I verisi. cap. XIV. Quemadmodum autem *tametsi* est ex *tamenetsi*, sic & *tandem* dicitur quasi *tamendemum*. Ubi *tamen* possis interpretari *aliquando*, ex Festo, qui ait, *Tamen cum significet aliquando, interdum tamen ex supervacuo ponitur.*

TAMINEA *uva* memoratur Celso, lib. III, cap. de hydrope; & Plinio, lib. XXIII, cap. I. De ea sic Festus: *Taminia, uva sylvestris genus, videtur Verrio dicta, quod tam mira sit, quàm minium.* Sic quoque est in Schedis Pomponii Læti. Nec abeunt Paulli codd. MSS. vel editi. Potiùs tamen scripserit *tam rubra quàm minium*. Nec sic quoque de etymo assentiam: sed potiùs conjectem esse à *tama*, quam tumore coloreque refert. Vel quia tractata *taminet*, ac rubore suo inficiat tractantem.

Sed

Sed Scaliger credebat Verrium *Taminea* pro *Aminea* legisse apud Maronem in Georg.

Sunt & Aminea vites firmissima vina.

Aminea verò sunt vites Apulæ. Hesychius: Ἀμιναῖος δὲ ἐστι, ὁ οἶνος λέγ. ἡ γὰρ Πολιτεία, Ἀμιναῖα λέγεται.

TANGO à θίγω, aut θιγάνω, quod idem notat. θίγω à תגע. *tanges.* A θίγω est ἀκροθιγὴς, *strictim*, sic ut extrema tantùm attingantur. Latini in *tango N* inserunt, quomodo à λείχω est *lingo*, ἀκίκιννος, *cincinnus*, &c. Ad Græcum magis accessit vetus *tago*, pro quo posteriores *tango*, ut *frango* pro antiquo *frago*, unde *fragilis*. *Tagere* verò dixisse antiquos, multis modis comprobatur. Nam, ut de præterito *tetigi*, quod indè est, nihil dicam, Plauti est Bacch. *Si attigas eum.* Et Mostell. II, II. *Ædis ne attigatis.* Idem indicat nomen *tagax*, quomodo *furunculum*, Festo teste, dixit Lucilius, nempe ab ea *tangendi* significatione, qua pro *furari* accipitur: ut apud Plautum Milite:

Tetigit calicem clanculum.

Et Epidico:

Istis adeo tetigi triginta minis.

Hinc igitur *tagax*, uti dixi. Utitur & Cicero, lib. VI ad Att. epist. III: *Quæstor levis, libidinosus, tagax.* Sic enim locum rectè corrigit Cujacius, pro quo in vulgatis parùm appositè est *sagax*. Est verò eâ ratione *tagere* à *tagax*, quâ à *rapere rapax*: quæ duo differunt, quòd illud pertineat ad apertam vim; hoc ad occultam fraudem. Itaque *dextra* est *rapax*: ut apud Horatium:

Omne sacrum rapiente dextrâ.

At *læva*, quâ *lavernones* aliquid occultè tollere solent, dum dextrâ aliud simulatur, propriè dicitur *tagax*. Plautus, Persâ, Act. II, Sc. II:

Ubi illa altera est furtifica læva?

Catull. epigr. XII:

Marrucine Asini, manu sinistrâ
Non belle uteris, in joco atque vino
Tollis lintea negligentiorum.

Frustra hìc hæret Victorius, lib. XXXIII Var. Lect. cap. II. Ab antiquo *tagere* quoque est *integer*; ἀθιγὴς, ἄθικτος, *non tactus, cujus nemo tetigit aut abstulit quicquam.* Gloss. vett. *integer*, ὁλόκληρος, ἀκέραιος, ὑγιής. Contrarium fit *adteger*, προσθιγής, *cujus aliquid attactum.* Unde vinum *adtegrare* dicitur, cùm libatur. Nam ut vino sacrificium augetur, ita vinum minuitur. Vide Festum in *adtegrare*, atque ibi Scaligerum. Ab eodem *tagere* est *taxare*, ut a *vehere*, *vexare*: quemadmodum de utroque monet Gellius, lib. II, cap. VI, & Macrobius, lib. VI, cap. VII. Apud Festum quoque legas: *Taxat, & taxatio, á verbo tango dicuntur.* Janus Gulielmius propriè accipi monet in illo Plauti, Asin. II. II.

Hercle verò tu cavebis, ne attigas: si me taxis, ne hodie, &c.

Sed Cl^mus Janus Gruterus monet, in Palatinis codd. esse *tagis*: quod perplacet. A *taxo* est *taxim*, hoc est, *sensim*: & quasi *tangendo sæpius*. A *taxando* quoque *taxatores* scenicis dicuntur, quorum alter alterum maledictis *tangit*: ut auctor est Festus. Quod verò *taxare* dicimus pro *æstimare*, id indè est, quòd ad æstimandum ponderandumque crebro tactu ac tractatu opus sit. Vel dicendum *taxo* esse duplex: unum á *tango*, alterum à Græco τιτάω. Budæi hæc sententia est, qui *taxo* pro *æstimo*, ex eo esse dicit, quia Græcis venditor dicatur τιτᾶν τὴν ἀξίαν τῶν ὠνίων, hoc est, *statuere pretium rerum venalium.* Quomodo Thucydides lib. IV ait, τάξαντες ἀργυρίου πολλοῦ, *cùm taxassent argento multo*, sive *pretio ingenti.* Quod etymon impensè placet. A *taxo* fortè etiam *tax, tax*, quod strepitum verberum exprimit. Sanè ut à *pago pax*, sic à *tago* erit *tax*. Quamquam & à sono factum videri queat: quod malim. Utitur Plautus, Persâ, Act. II, Sc. III:

Tax, tax, tergo meo erit. Non curo.

Pro quo tamen in MSS^tis Camerarii *tax, cax*, legi monuit Gruterus. A *tango* est compositum *contingo*: quod & à *tingo* interdum est. Et nonnumquam ambiguum est ab utro descendat. Ut cùm apud Lucretium *melle contingere* legimus, vel Maronem *contingere amurca* aut *salo*. Quibus in locis non minùs commodè, & rectiùs fortasse á *tango* compositum putari, facit quod apud Celsum legamus, lib. II, cap. XXIV, *sale modico contactus*; & apud Arnob. lib. III: *Rationis alicujus sapore contactus.* A *contingo* est *contiguum*: quod alterum tangit: item *contages*, vel *contagio*, vel *contagium*, morbus contactu inficiens. Isidorus, lib. IV, cap. VI: *Contagium à contingendo, quia, quem tetigerit, polluit.*

TARDUS vir eruditus censet esse à תדיר, quod est *jugiter occupari.* Sed qui assidui sunt in aliquo negotio, hi tardi non videntur: etsi tardè ad alia accedere non diffiteor. Quare magis placet à βραδὺς fieri, ut Nunnesius voluit: nempe simili μεταθέσει ac ab eo fit *bardus*. Sed in *tardus* etiam princeps litera mutatur. Vel fuerit à Chaldæo תרדה, *tardare, morari.*

TARMES qui Festo, *tarmus* dicitur in Glossis Isidori: sed Festum malim audire: præsertim cum constanter ita scribatur in MSS^tis. *Vermiculus est carnes exedens.* A τέτρημαι, præterito verbi τείρω, hoc est, *tero, attero.*

TARTARI ἐτυμολογίαν adfert Plutarchus, lib. de primo frigido: Τάρταρος ὅτι ὑπὸ ψυχρότητος κέκληται. δηλοῖ δὲ καὶ Ἡσίοδος, εἰπὼν, τάρταρον ἠερόεντα. καὶ τὸ ῥιγοῦντα πάλλεσθαι, καὶ τρέμειν, ταρταρίζειν. Id est: *tartarus à frigore appellatus est, atque id ostendit quoque Hesiodus, cum tartarum vocat aerosum sive obscurum. Et qui horrore concutiuntur ac tremunt, dicuntur tartarizein.* Eandem ἐτυμολογίαν adfert Eustathius Il. θ. p. IↃCXCIV. & Il. ξ. p. IↃCCCCLXXXV. Verùm etsi non nego ταρταρίζειν significare σφόδρα ῥιγοῦν, id est, *valde rigere*: non tamen *tartarum* à ταρταρίζειν, sed ταρταρίζειν à τάρταρος dici suspicor, ut propriè ταρταρίζειν sit *tremere frigore instar eorum qui in tartaro sunt.* Τάρταρος autem fortasse est à ταράττω, id est, *perturbo*, παρὰ τὸ ἐκτεταράχθαι καὶ συγκεχύσθαι τὰ ἐν αὐτῷ πάντα· quam originationem adfert Etymologus. Vel cum Martinio statue per reduplicationem fieri à τηρεῖται, quia illic impii τηροῦνται, hoc est, *custodiantur.* Aut dici quasi טורא רע, quod Chaldaicè est *locus molestiæ.* At ineptum planè ut sit à *tortura*, *quia torqueat quos absumat*: quod etiam apud Boccatium legas, lib. I de genealogia Deorum cap. XIV.

TATA ex ἄττα. ut apud Hom. ἄττα γεραιέ. Ἄττα ex Chald. אבא, *abba, pater.* Vel fuerit *tata*, á τέττα, ut apud Hom. τέττα γεραιέ. τέττα autem quasi τιτός, *honoratus.* Vel, quod maximè placet, & *tata*, & ἄττα, & τέττα, facta sint á sono puerorum, cùm *lallare* incipiunt. *Tata* etiam in tribus reperias inscriptionibus antiquis, quas apud Scaligerum vide in Ausonianis lectionibus, lib. I, cap. XXIX.

TAURUS, ταῦρος, ut agnoscit Varro, IV de L. L. Ταῦρος verò minimè factum ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐρὰν, *ab extendendo caudam*: neque παρὰ τὸ γαίω, τὸ γαυριῶ, hoc est, *superbire*: quæ duo etyma ponit Etymologici magni auctor: sed á Chaldæo תור, quod *taurum* seu *bovem* notat. Legas id apud Danielem cap. IV, 22. (25.) & seq. ac cap. V. 21. Similiter autem locuti Phœnices, unde eam vocem hausere Græci. Docet id nos Plutarchus in Sylla, ubi caussam adferens, unde Apollo *Thurii* cognomentum acceperit, sic inter alia scribit: Οἱ δὲ φασὶ τὴν Κάδμῳ δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πυθίου καθηγεμόνα βοῦν, ἐκεῖ φανῆναι, καὶ τὸν τόπον ἀπ' αὐτῆς οὕτω προσαγορευθῆναι. Θὼρ γὰρ οἱ Φοίνικες τὴν βοῦν καλοῦσι. *Alii autem dicunt, vaccam, quam Pythius Cadmo dederat ducem, ibi conspectam, locumque ab ea appellatum. Vaccam enim Phœnices Thor appellant.* Quin Syros, quique ab his profecti, Mauros, hodiè *bovem*, ita vocare scribit Jul. Scaliger, de causs. L. L. c. XXVIII. Est autem à Chal. תור, ταῦρος, ut Syri ab eodem fecere תורא. Habet & *taurus* aliquot alias significationes, ut diximus in *Lactaurus.* A ταῦρος est ταῦρα, unde Latinum *taura.* Festus: *Tauras, vaccas steriles appellabant; ait Verrius, quæ non magis pariant, quàm tauri. sed vero similius sit ex Græco dictas, quia Græci vaccas ταύρας appellant.* Ut à *tauris* dicti sint ludi *Taurei*, & *taureum* dicatur æs, quod in eos insumitur, ex Festo discere potes. A ταῦρος quoque est ταυρέη vel ταυρείη, subintellecto δορὰ, hoc est, *pellis*: sed per μετωνυμίαν sive συνεκδοχὴν materiæ pro *scutica* accipitur *e corio bubulo confectâ.* Itaque Hesychius τὰ Μάραγνα, (quo Platonem Comicum pro *scuticâ* usum testatur Pollux, lib. X, cap. XIII.) interpretatur ταυρεία. Apud eundem quoque μάραγνα exponitur μάστιξ, ταυρεία, ῥάβδος. Ubi μάραγνα scribendum

docet literarum series. E Latinis *taurea* voce sic usus Juvenal. Sat. VI:

—— Taurea punit
Continuò flexi crimen facinusque capilli.

Et Tertull. lib. ad Martyres cap. V: *Alii inter venatorum taureas patientissimi scapulis inambulaverunt.*

TAXUS quibusdam placet esse à *taxo*, non quidem quà id verbum valet *tango*, sed quà notat *reprehendo*, *culpo*. Est enim arbor venenata. Alii malunt esse à τόξον, quo *arcus* & *sagitta* notatur. Nempe quia è *taxo* fierent. Quod non displiceret, si consuetudo ea auctoritate veterum niteretur. Nonnulli à *taxo toxicum* dici putarunt. Sed hanc sententiam suo loco refellemus.

TE

TECOLITHUS, τηκόλιθος, à τήκω, *liquefacio*, & λίθος, *lapis*: quia *liquefacit atque imminuit calculos*. Quippe, ut Necepso ait apud Aëtium, si teratur, & depilatis pudendorum partibus circa vesicam inungatur, τήκει τὸν λίθον τὸν ἐν τῇ κύστει. *liquefacit lapidem in vesica.* Plinius, lib. XXXVI, cap. XIX: *Spongiæ lapides inveniuntur in spongiis, & sunt nativi. Quidam eos tecolithos vocant, quoniam vesica medentur: calculos rumpunt in vino poti.* Paulus Ægineta, lib. VII: Ὁ δὲ Ἰουδαϊκὸς καλούμενος, τῶν ἐν νεφροῖς λίθων ἐστὶ θρυπτικός· ἔθος δὲ καὶ τηκόλιθον αὐτὸν οἱ ἰατροὶ προσαγορεύουσι· *At quem Judaicum lapidem vocant, calculos renum frangit: unde & tecolithum appellant.* Aëtius auctor est non solum *Judaicum*, sed & *Syriacum lapidem* vocari. Caussa utriusque nominis est, quia nascatur in Judæa, sive Syria Palæstina. Meminit & Solinus, & alii.

TEGO à στέγω, abjecto Σ, quomodo à σφάλλω est *fallo*. Στέγω à תפ, quod est *tegere*. A *tego* est *tegimen*, ut à *rego regimen*, à *specio specimen*. Sed pro *tegimen* κατὰ συγκοπὴν dicimus *tegmen*. Integro usus Ovidius, III Metam.

—— tegimen cui fulva leonis
Pellis erat. ——

Et Seneca in Hercule Fur. vers. CIↃCL:

—— quoniam abiit tegimen meum.

Ita habent utrobique quædam vetustæ edit. pro quo vulgati codd. *tegmen* expressêre. Imò non uno loco apud Maronem in antiquis codd. legitur *tegimen* vel *tegumen*, quod magis quoque antiquitatem sapit. Exempli gratiâ, III Æn.

Consertum tegimen spinis.

Et VII Æn.

Tegimen habet capiti.

Ut primâ sede sit proceleusmaticus; ut alibi in *parietibus* & *ariete*. Primo tamen primæ Eclogæ versu ita scriptum fuisse verisimile non est. A *tegumen* est *tegumentum*; ut à *documen*, *documentum*; à *monumen*, *monumentum*. A *tego teges*, ut à *trameo trames*. Gloss. *Teges*, ψίαθος, σκέπαστρον. Fiebat è palustribus scirpis: ut indicat Plinius, lib. XVII, cap. XXXVII. A *tego* quoque est *tegula*, ut à *rego regula*. Utrumque abit à quantitate verbi sui. Ovid. VI Fast.

Strataque erat trepido tegula quassa solo.

Persius:

Curva subit vel cùm fallit pede tegula varo.

Hinc *tegularius figulus*, κεραμεὺς, κεραμοποιός, ut est in Glossis Cyrilli. Item in Glossis Isidori, *tegularia*, *vel tegillaria sacrificia*, *quæ supra tegulas fierent*, & *tegularia* vel *tegillaria venefica*: quia nempe in tigillo, aut testa, facta facerent. Ut nutrix illa apud Maronem vel alium in Ciri:

At nutrix patulâ componens sulfura testâ, &c.

A supino ejusdem verbi est *tectum*, sive accipiatur pro *summa ædium parte*, sive pro *veste*: quomodo usus Titinnius Gemina:

—— Syrus
Cum scorto institutt ire: claves illico
Abstrudi jubeo, tecti ne sit copia.

Ita eum locum rectè emendat Carrio, lib. I antiqu. lect. cap. XI. Lucilius quoque usurpat apud Nonium in Palla:

Cùm tectum est (quid vis?) satis est: visuri alieni
Sunt homines spiram, pallas, redimicula.

Ita emendat Janus Guilelm. lib. II Verisimil. c. V. Ab hac notione quasi à *tegulum* est ὑποκοριστικὸν *tegillum*, ut à *recta*, quod itidem vestis genus, *regilla*. *Tegilli* voce usus Plautus Rud. Act. II, Sc. VII:

Tegillum excillud mihi unum arescit, id si vis dabo.

Appuleius, lib. IX: *Nonnulli exiguo tegillo tantum pubem iniecti.* Erat *tegillum cucullus*, vel *petasus è scirpis factus* à vestis vilis & plebeia, ut è Festo, ac Nonio constat, qui & Varronem usum docet. In MS Festi cod. legitur, *Tegillum cucillum ungulum.* Item: *cucilli vinculum.* Sed rectè meliores libri *cuculliunculum*. A *tegendo* quoque dictum *tectorium*, quia eo parietes ac solum loricarent, ut loquitur Varro, lib. I de re Rust. Græcè κονία & κονίαμα vocatur, ut *tectores*, κονιαταί. Hinc Matth. XXIII. 27. τάφοι κεκονιαμένοι. & Act. XXIII. 3. τοῖχε κεκονιαμένε. Constabat *tectorium* opere albario, arenato, & marmorato. *Albarium* fiebat ex gypso, aut purâ calce. *Arenatum* dicebatur arena cum calce: *Marmoratum*, arena cum marmore tuso. Plinius, lib. XXXV: *Tectorium, nisi ter arenato & bis marmorato inductum est, non satis splendoris habet.* Inductio tectorii *trullissatio* dicebatur, quia fieret *trullâ*. Plura de his vide apud Vitruvium; & ad eum Philandrum, lib. VII, cap. III; & Budæum in Pand. ad L. quod si servus. §. I. De in rem verso. Huc quoque pertinet *Protectum*, quod idem esse arbitror ac *grundam*, hoc est, partem tecti ultra parietem prominentem, atque ita dici à *protegendo*, hoc est, *tectum projiciendo*. Indicat id Cic. in Top. *Quoniam Publius Scævola id solum sic ambitus ædium dixerit, quoad parietis communis tegendi caussâ tectum projiceretur, ex quo tecto in ejus ædes qui protexisset, aqua deflueret, id tibi jus videri.*

TELA, quod & in Actio scripsit Pontanus, & ex eo Erythræus in Indice Virgiliano, priùs fuit *textura*, à *texo*, ut à *tego tegula*, à *rego regula*.

TELAMONES ejusdem originis sunt ac *atlantes*. nempe παρὰ τὸ τλῆναι, quod est *sufferre*. Nam Ἄτλας per ἀναγραμματισμὸν dicitur quasi τάλας, ut ἀὴρ quasi ἀήρ, quemadmodum tradit Eustathius. *Telamones* verò Latinis esse eosdem ac Græcis *atlantes*, Ennii auctoritate comprobat Servius ad I Æneid. Mirum autem Vitruvium caussam hujusce rei ignorâsse. Sic enim scribit, lib. VI, cap. X: *Item si qua virili figurâ signa mutulos aut coronas sustinent, nostri telamones appellant, cujus rationes quid ita, aut quare, ex historiis non inveniuntur: Græci verò eos ἄτλαντας vocitant.* Hæc Vitruvius. Sed profectò ratio in mundo est: quandoquidem idem est τελάω ac ταλάω vel τλάω, ac ut à τάλας vel ταλάω est ἄτλας, ita à τελάω est τελαμών.

TELLUS [τηλὸς, τέλμα.] vel est à *terra*, de cujus origine inferiùs dicemus: vel à תבל, hoc est, οἰκουμένη, *orbis*, *terra habitabilis*: vel à prisca Græcorum voce τελάω pro ταλάω sive τλάω, hoc est, *sustineo*, quia nempe *tellus* omnia sustinet. Vel à *tollo*, quod olim *tello*, ut *benus* dixere pro *bonus*. Nempe quia *tollit*, hoc est, fert omnia. Nam *tollo* vel *tolo* olim notabat *fero*: unde præteritum *tuli*, & verbum *tolero*. Hoc etymon placuit Rabano in libro de originibus: *Tellus*, inquit, *dicta est, quia fructus ex ea tollamus.* Quæ verba ex eo opere etiam Boccacius adducit, lib. I de genealogia Deorum cap. VIII. A *Tellus* est *Tellumo* Deus. Etiam à *tellus* ex quorundam mente est *meditullium*, quasi *meditellium*. Sed magis placet *tellium* hic esse productionem vocis, ut *torium* in *territorium*, *tolium* in *Capitolium*.

TELUM à τῆλε sive τηλοῦ sive τηλόθι, hoc est, *procul*; vel τηλόθεν, hoc est, *de procul*, *è longinquo*. Festus: *Tela propriè dici videntur ea, quæ missilia sunt: ex Græco videlicet eorum nomine, quia illi τηλόθεν missa dicunt, quæ nos eminus.* Servius ad illud VIII Æn.

Desuper Alcides telis premit. ——

Omne, inquit, *quod jaci potest, telum vocatur. dictum ἀπὸ τοῦ τηλόθεν· unde addidit:*

—— Omniaque arma
Advocat. ——

Et in illud lib. IX:

—— Telorum effundere contrà
Omne genus Teucri: ——

Ostendit telum vocari omne quod jacitur: Græci τὰ βέλη, ἀπὸ τοῦ βάλλειν; sicut Latini tela ἀπὸ τοῦ τῆλε, id est *longè*. Caius in lege

lege Si calvitur. ff. de verborum significat. *Telum volgo quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur, sed nunc omne significatur, quod mittitur manu. Ita sequitur, ut & lapis & lignum & ferrum hoc nomine contineatur. dictumque ab eo, quod in longinquum mittitur, Græcâ voce figuratum, ἀπὸ τοῦ τηλοῦ. & hanc significationem invenire possumus & in Græco nomine. nam quod nos telum appellamus, illi βέλος appellant, eoque nomine volgo quidem id significatur, quod ab arcu mittitur, sed non minus omne significatur, quod mittitur manu, ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι. Admonet nos Ξενοφῶν. nam ita scribit:* Καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι, (id est, & tela simul ferebantur, hastæ, sagittæ, fundæ; plurimi item lapides:) *Et id quod ab arcu mittitur, apud Græcos quidem proprio nomine τόξευμα (id est, sagitta) vocatur, apud nos autem communi nomine telum appellatur.* Hæc Caius, unde lucem capit, quod in legg. XII Tabb. scriptum est, interdiatum furem impune tum demum occidi, si se *telo* defenderit. Porrò interdum *teli* vox ita latè accipitur, ut etiam tribuatur *iis, quibus comminus pugnatur.* Maro, IX Æn.

At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
Effugies: neque enim is teli vel vulneris auctor.
Sic ait, & sublatum altè consurgit in ensem,
Et mediam ferro gemina inter tempora frontem
Dividit.

Quem ad locum sic Servius: *Telum gladium dixit à longitudine. Unde & mustela dicitur quasi mus longus.* Et paullo post: *Telum autem pro gladio posuisse illud significat, quod infert paullò pòst,*

—— Consurgit in ensem.

Nec soli sic loquuntur poëtæ, sed etiam qui prosâ scribunt. Quippe similiter locutus auctor Herennianus, lib. I. quo loco tale adfert exemplum status conjecturalis: *Aiax in sylvâ, postquam rescivit quæ fecisset per insaniam, gladio incubuit. Ulysses intervenit. occisum conspicatur. è corpore cruentum telum educit.* Quod prius *gladium* nominat, mox *telum* appellat. Et fortasse *telum* generatim notat, quo quis se *tegit* ac tuetur. Nempe à *tego* fit *tegulum*, inde *telum*, productâ priori ad syncopen compensandam. Quomodo à *premo* est *premulum*, inde *prelum*, eadem de caussa porrectâ priori. Μεταφορικῶς quoque *telum* vocatur *morbi genus*, ut indicat his versibus Serenus:

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cùm subito furor insanus furit ictus ictu.

De eodem sic Isidorus, lib. IV Orig. cap. VI: *Telum lateris dolor est. dictum est autem ita à medicis, quod dolore corpus transverberet, quasi gladius.* Imò & *textoria instrumenta* plurali numero *tela* dixere, si credimus Scaligero: qui ita accipi ait Tibulli lib. II eleg. I. Legit enim:

—— Et apploso tela sonant latere.

Ubi *sonat* est in aliis libris, etiam editione illa, quæ Rhegii Lepidi prodiit an. CIↃ CCCCLXXXI. Etiam adfert Seneca epist. XCI: *Quemadmodum tela suspensis ponderibus rectum stamen extendant.* Sed rectum est *extendat*, prout vulgò legitur. Ac in Tibullo quoque *sonat* legendum. Nempe *tela* singulo numero non tantùm signat quod texitur, sed & instrumentum quo texitur. Ut apud Maronem

—— Et liciatela
Addere. ——

pro quo & *tela* in plurativo dixere Tibullus & Valerius Flaccus. Etsi *telas*, quo utuntur, à plurali *tela* esse putarit Scaliger.

TEMERE putabat Perottus esse à *temeto*, quia temulenti multa faciunt temerè sive inconsideratè, & inconsultò. Verùm quid si dicamus venire vel à τολμηρῶς, *audacter*: nempe detrahendo λ· vel, quemadmodum κατ᾽ ἀφαίρεσιν ex ἀμύνω, *munio*; ab ἀμέλγω, *mulgeo*, ac ut plerique volunt, ab ἀφάτως (quod ab ἄφατον) est *fatim*, unde *affatim*: sic ab ἀθεμερῶς esse *temere*? Ἀθεμερῶς fuerit *minimè graviter*, sed *leviter planè & inconsideratè*. Nam θέμερον, teste Hesychio, valet σεμνὸν, βέβαιον, ἀσφαλές. Indeque θεμερόφρων, συνετὸς, σώφρων. Quia θέμερον notat *grave & venerandum*, videtur esse à θέμις· quia *firmum*, possis deducere à τίθημι, unde & θέμεθλον, *fundamentum*. A *temerè* est *temero*. Festus: *Temerare, violare sacra, & contaminare, dictum videlicet à temeritate.*

TEMNO, juxta Perottum, est à Græco τέμνω, hoc est, *seco*, *scindo*: quia quod aspernamur, hoc amputamus atque abscindimus. Vel fuerit ab Hebr. טמן, *abscondere*, quia quæ contemnimus, ea ferè removemus, atque abscondimus, ne se in nostri vel aliorum crebrò ingerant aspectum.

TEMO, [σίμων] ῥυμὸς, ut Glossæ Cyrilli exponunt: nempe *lignum longum & extentum in aratro vel curru, ad quod jugum ligatur*: prout in Catholico describit Joannes Genuensis. Dicetur ergo quasi *teno*, à τείνω, quia à jugo ἀποτείνεται, hoc est, *extenditur*. Nisi malis, quod apud Varronem in VI de L. L. *Temo*, inquit, *dictus à tenendo: is enim continet jugum.*

TEMPUS κυρίως signat χρόνον sive ὥραν hinc accommodatur τοῖς κροταφοῖς, quæ usitatiùs *tempora* dicuntur, vel *timpora* differentiæ caussâ. Sanè Hercules Ciofanus in illud II Fast.

Casta sacerdotum tempora fronde regit:

Ait in Ursini codice & istic, & alibi, *timpora* eâ notione scribi. Ita autem vocantur, non quia, *quasi tempora, quibusdam intervallis mutantur*, quod ait Isidorus, lib. XI, cap. I. Sed quia indè *tempus*, hoc est, *anni sive ætas hominis* cognoscitur. At *tempus* pro χρόνω vel καιρῷ est à τῆμος, *tunc*. Quamquam & aliqui acutè satis derivent à τέμνω, id est, *seco*, quia etsi materialiter, ut loquuntur, sit res continua, formaliter tamen est discreta: unde à Philosopho, lib. IV φυσ. ἀκρ. definitur *numerus* motus secundùm prius & posterius, hoc est, mensuratio seu numeratio ab humano intellectu facta, quo is per se quidem in motu, per accidens verò in quiete, prius posteriusque momentum considerat. [*Tempus* vel *tempor* est à *tepus* & *tepor*, *ab optima parte anni facta appellatione, vere nempe, quod perpetuo tepidi gaudet epitheto.* Sic Græcis ὥρα & *tempus* & *ver notat.* Omnia enim hæc ἔαρ, ἦρ, αὔρα & ὥρα &c. ut ejusdem originis ita quoque ejusdem sunt significationis. Itaque *anni tempora* ut apud Græcos, ita quoque apud Latinos à *vere* nomen acceperunt. *Tempus* verò cùm κρόταφον notat, à σίφειν & τύμβειν dicitur. vide notata ad τύμβειν.] A *tempus* est *tempero*. Nam veteres, ut *pignus pigneris*, ita inflectebant *tempus temperis*. Plautus, Persâ, Act. V. I:

TO. *Temperi.* SA. *Mihi istuc temperi sero est.*

Posteriores *E* in *O* mutato dixere *temporis* & *pignoris*: sed *E* in derivatis reliquerunt, ut paret ex *tempero* & *pignero*. Putat Paullus Manutius Ciceronem quoque scripsisse epist. XVI, lib. IX, earum, quæ vulgò *familiares*, rectiùs autem *ad familiares* appellantur; *Memini te mihi Phamea cœnam narrare: temperiùs fiat. cætera eodem modo.* Additque ex vita Terentii, cujus auctor creditur Donatus, colligi posse, eodem modo locutum esse Cornelium Nepotem, Ciceronis æqualem. Sed cùm Cicero *tempore*, non *temperi* dicat, parùm verisimile est ἀρχαΐζειν voluisse in vocabulo *temperius*. A *temperis* remansit quoque *tempestas*, quo pro *tempore* sæpe usi veteres: ut Festus etiam admonet. Idem *tempesta* exponit *tempestiva*. Ita constanter est in MSS^tis^. Ab eodem nox *intempesta* vocatur, quæ est inter vesperuginem & jubar: ut ait Varro lib. V de L. L. Ubi & adducit versum Attii in Bruto, qui Lucretiam sic loquentem induxerat:

Nocte intempestâ nostram devenit domum.

Et locutus similiter Ennius in Annal.

—— Bellum
Æquis de manibus nox intempesta diremit.

Et Maro, I G.

—— Aut intempesta silet nox.

Ælius, ut ibidem Varro ait, *intempestam dici voluit*, quia nullum tunc est agendi tempus, cùm homines prope omnes, aliaque animantia cubare soleant: unde & *concubium* vocari, ibidem dicitur. Similiter Servius in III Æn. *intempestam* ait dici tanquam inactuosam sive actibus carentem, quibus tempus dignoscitur. Macrobius item, lib. I Saturn. cap. III *intempestam* ait quasi *intempestivam*, quia *non habeat idoneum tempus*

 rebus

rebus agendis. Græcis similiter vocatur ἀωρία τῆς νυκτὸς, & ἁπλῶς ἀωρία, quasi ἀπεκαντος ὥρα. Festus tamen: *Intempestam noctem dicimus pro incertiore tempore, qua non tam facile noctis hora quam diei possunt intelligi.* At *tempestiva* dicta convivia, quæ tempori nimis fierent; *intempestiva*, quæ in longum traherentur. Nempe legitima cœnæ hora antiquis fuit solis occasus: Augusti verò ævo nona, & hominibus negotiosis decima. Hanc horam qui prævenirent, *tempestiva* dicebantur convivia celebrare; qui verò protraherent in noctem intempestam, *intempestiva*: ut *tempestiva* convivia nihil aliud sint, quàm *diurna*; uti quæ à meridie aut circiter inciperent: *intempestiva* autem, *nocturna*. *Tempestivum* convivium indicat Juvenalis, cùm sat. VIII ait:

Exul ab octavâ Marius bibit, & fruitur Dis
Iratis.

Item Plautus, Asin. Act. IV, Sc. II:

Cum suo sibi gnato una ad amicam de die
Potare.

Et Catullus, epigr. XLVIII:

Vos convivia lauta sumtuosè
De die facitis.

Ubi *dies* non latiori illâ notione accipitur, (nam & nona hora cum duabus sequentibus quinctam faciunt diei partem:) sed strictè pro *spatio diurno ante nonam*, quod justis occupationibus debetur. Similiterque Horatius capiendus, cùm ait od. I lib. I:

Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit.

Et od. VII, lib. II:

Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi.

Cave Donatum audias ad illud Adelph. Act. V, IX: *Apparare de die convivium*: ubi *de die* interpretatur, *repente*, *neque ante prædictum neo pridie constitutum.* Nam omnino *de die* est idem quod *ante legitimum cœnæ tempus.* Sic autem loquebantur, quia spatium id ante cœnam est melior diei pars: unde Maro, IX Æn.

Nunc adeò, melior quoniam pars acta diei,
Quod superest, læti bene gestis corpora rebus
Procurate viri.

Qui locus lucem capit ex illo Paulli in l. Urbis. §. 1. D. de verb. significat. *Cujusque diei major pars est horarum septem primarum diei, non supremarum.* Hæc de conviviis *tempestivis*. *Intempestivum* autem convivium intelligit Propertius, lib. IV, El. VI:

Sic noctem paterâ, sic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.

Utrumque verò comprehenditur illo Suetonii de Nerone: *Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat.* Et istud Cic. de Pisone: *Qui nunquam solem orientem aut occidentem viderit.* Pluribus comprobat Justus Lipsius comment. ad XIV Annal. Taciti.

TEMULENTUS à *temetum*, ut à *vinum vinolentus.* Ab eodem *abstemius*, ἄοινος, quasi *absque temeto*: nisi potiùs ab *abstinendo*, quo de plura separatim diximus. [à *tepeo*, *tepetum.*] *Temetum*, quòd *tenet mentem*, dictum ait Donatus And. Act. I, Sc. IV. item Nonius Marcellus. Aliis placet per μεταθεσιν dici à μέθυ, id est, *vinum*, vel μέθη *ebrietas.* Sed puto esse ex articulo & μέθυ. Nempe ut *aqua* quasi ἀχεᾶ, sic *temetum* quasi τὸ μέθυ. Scio & Rabbinis חמר, esse *temetum.* Sed illi hoc, ut alia multa, à Latinis acceperunt. Aliud autem *temetum* ac *vinum.* Nam *temeti* usu mulieribus fuit interdictum, quibus tamen concessum esset *passum*, quòd inter *vina* reponitur. Nempe *temeto* solùm, non quolibet vino iis interdictum erat. Quare significanter apud Nonium Cic. III de Rep. *Carent temeto omnes mulieres. Non vino.* Item Varro, primo de vitâ pop. Rom. *Quantopere abstemias mulieres voluerint esse, vel ex uno exemplo potest viderier.* Fateor tamen à quibusdam scribi, ἁπλῶς iis vini usu fuisse interdictum, ut ab Arnobio, lib. II: *Potionibus abstinent vini? affinibus & propinquis osculari eas jus est, ut sobrias comprobent, atque abstemias esse!* Verùm arbitror vel γενικῶς nimis hoc ab Arnobio dictum; vel, qui ita loquuntur, *passum* non reposuisse inter vina. Vide hoc de interdicto Dionysium Halicarnass. lib. II. Valerium, lib. VI, cap. III. Plinium, libro XIV, cap. XIII. Agellium, lib. X, cap. XXIII. Athenæum lib. X, pag. CCCCXL, edit. Commel. Tertullianum, in Apolog. cap. VI; &, si tanti, nos in Oratoris, lib. I, cap. de statu finitivo.

TENDO inserto *D* fit ab Æolico τένω pro τείνω, quod idem. *Tenno* etiam veteres usi, quo de vide quæ dicta nobis in *Antenna.* A *tendo* est *tendicula*, quia ad capiendum tenditur. Ab eodem nomen *tendo*, quo Gaza & medici utuntur. Factum autem ad instar Græci τένων. Nam ut hoc à τείνειν, illud à *tendere.* Ratio appellationis, quia ejus intentione & contractione huc illuc artus movemus, prout visum. A supino *tentum* est verbale *tentio*, τάσις, ut est in Glossis: item *tentum* pro *veretro* apud Horatium. Nam *tendendi* vox etiam in obscenis: unde *tentigo*, ὁ πριαπισμός. Ab eodem supino est *tentorium*, item *tentipellium*, de quo separatim. Inter composita est *intendo*, hoc est, *valde tendo.* Sed ferè ad alia transfertur: ut *intendere alicui actionem.* & *intentio* pro *scopo.* Donatus, Andr. IV. IV: *Intendere verbum à venatoribus translatum, qui retia intendunt ad feras capiendas: vel à sagittis atque arcu.*

TENEBRÆ à δνοφερὸν quasi *denefra* dictæ videntur Angelo Caninio in Hellenismi Alphabeto. Nempe adspirata convertitur in mediam, quomodo ab ὀμφαλὸς est *umbilicus*; à νεφέλη, *nebula*, à κυφὸς, *gibbus*, &c. Vel, quod ἀναλογώτερον, ut à *verto* est *vertebra*; à *salio salebra*; à *lateo latebra*; à *scateo scatebra*, sic à *teneo* exiunt *tenebræ*: non quidem, quòd umbras *teneant*, quam nominis rationem affert Isidorus, lib. XIII, cap. X; Sed potiùs quòd homines in *tenebris* quasi *teneantur*, nec liberè se commovere audeant, metuentes ne vel impingant uspiam, vel è locis sublimioribus decidant. A *tenebris* dicti sunt *tenebriones*, sive quòd mendaciis & fraudibus suis *tenebras* ob oculos objiciant; sive (quod malo,) quia *tenebras* sectentur: unde & *lucifugæ* dicuntur.

TENEO, si audimus Petrum Nunnesium Valentinum, erit à τηρέω, *servo*: nempe ρ in *n* abeunte, ut, à πλήρης, *plenus*; à δῶρον, *donum.* Puto ego ejusdem originis esse ac τείνω, *tendo.* Movet, quod veteres pro *teneo* dixere *teno*, unde præteritum *tetini.* Festus: *Tetini pro tenui.* Ita est in MSS.[a] & editis. Nec cur à τείνω *teno* & *teneo* dixerint, obscurum puto. Nam ut *teneamus*, nervos *extendimus.* Quemadmodum & indè *tenor*, eâpse nempe de caussâ, ac ab eodem verbo τόνον dixere. Ponam de *toni*, *tenoris* & *tenendi* verbis egregium locum Cæsaris Scaligeri, libb. de caussis L. L. cap. LIII: *Hos omnes*, inquit, *Græci τόνους vocavere, translatò ratione à fidibus, quarum intentione aut remissione acutior graviorque redderetur vox. Indè nos Tenores, propterea quod nostrum tenere indè duxissemus, scilicet ἀπὸ τοῦ τείνειν: nam quod nixu quodam arceremus, id beneficio τῶν τεινόντων fieret: & translata fuit significatio ab belciariis & aurigis currus inhibentibus, item militibus prædam dividentibus. Hoc potes etiam percipere, ex maximi poetæ Oppiani piscatione quadam, atque ante eum, ex Theocrito, quorum versibus trahentium tenentiumque nixu primarii nervi τείνοντες exstantes declarantur.* Hactenus Scaliger. A *tonus* est *tonarium*, fistulæ genus, quo musici tonos temperant. Ut *fistula Gracchi*, quam *tonarium* dici ex Fabio scimus, lib. I, cap. X. Ejusdemque originis *syntonum* & *syntonarius*, de quibus in *Pediculus* diximus. A *teneo* est *tenax*, unde *pertinax*: de quo separatim. Hinc & *Tenira* (ut est in MSS.[a];) vel, ut alii, *Tenua*, *sortium Dea, quia sortium teneret potestatem*: ut ait Festus. A supino *tentum* est *tentare*, hoc est, diu multumque *tenere*, ac manibus tractare, ut solent aliquid exploraturi. Falli puto, qui à *tendo* derivant. A *tento* est *tentamentum*, apud Maronem, VIII. Æn. In vett. codd. *tempto* & *temptamentum* legitur cum *P.* Sed posteriores hæc meritò repudiarunt. A *tento* quoque est *sustentare*, crebrò multumque sustinere. Item *pertentare*: quæ vox gravior est, quàm existimabat Valerius Probus; qui illud Maronis, IV Æn. reprehendebat:

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Putabat enim *pertentare* tantùm levem & in summâ quasi cute natantem lætitiam indicare; nec satis exprimere istud Homericum, Οδ. ζ. vers. CVI:

—— γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ.

Com-

Composita à *teneo* sunt longè plurima. Ut *retineo*, unde *retinacula* funes navium, quibus illæ alligatæ retinentur, ne fluctibus aut vento huc illuc temere impellantur. Item aliarum rerum. Ut I G.

Atque Amerina parant lenta retinacula viti.

Et apud Vitruvium, lib. x, cap. v: *Est enim tignum, quod erigitur, & distinetur retinaculis quadrifariam.*

T E N E R à *teneo*, quia quod *tenerum* ac molle, id facilè tenetur. Vel à τείνω, quòd τείνεσθαι, hoc est, *extendi* possit. Vel potiùs κατὰ μετάθεσιν factum à τέρην· quod idem notat. Onomast. *Tener*, ἁπαλὸς, τέρην. Est hoc à τείρω, quia quod *tenerum* est, id nullo negotio τείρεται seu *atteritur*. A *tener* dicitur *tenerasco* vel *teneresco*: illo Lucretius utitur, hoc Plinius.

T E N S Æ, pro quo nonnulli *thensæ* scribunt, erant sacri currus, super quos in ludis Circensibus Deorum simulachra collocabantur. In vett. Gloss. exponitur θεῖος, & ἅρμα θεῶν. Estque vel ἀπὸ τοῦ θείου, hoc est, à *divinitate*, vel, quod magis placet, à *tendendo*, quia ante *tensas* lora tenderentur, quæ gaudent tangere qui eas deducunt: vel, quod maximè arridet, quia statuæ Deorum, quæ *tensis* ferebantur, velarentur circumquaque linteis ad cubiculi seu delubri speciem *tensis*. Primum etymon ponit & probat Julius Scaliger, lib. I de re poëtica cap. XXXII. Idem, ac secundum quoque adfert Ascon. in III Verr. *Thensæ sacra sunt vehicula pompâ ordinum & hostiarum. Thensas alii à divinitate dici putabant, alii, quod ante ipsas lora tendantur, quæ gaudent manu tenere & tangere, qui eas deducunt.* Vide & Servium in istud I Æn.

—— Hic illius arma,
Hic currus fuit.

Et quæ ex Sinnio Capitone refert Festus in *tensa*. Item Onuphrium Panuinum, lib. II de ludis Circens. cap. II: Bullingerum, lib. de circo cap. XXXVIII: & Andream Scottum, Nod. Cic. lib. IV, cap. V.

T E N T I P E L L I U M (pro quo in quibusdam MSS[is] Festi codd. perperam *tentipallium* per *a* legitur) à *tendenda pelle* nomen habet. Verùm non convenit inter Verrium & Festum, num *pellis* nomine intelligi debeat *humana* an *bubula*. *Bubulam* intelligit Festus, quippe qui velit esse calciamentum ferratum, quo pelles extenduntur. Ubi per *pelles* manifestè *calceos* signat, quomodo & Ovidius dixit, lib. Am.

Nec vagus in laxâ pes tibi pelle natet.

Et Hieronymus ad Eustach.: *Omnis his cura de vestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat.* Quos locos eo lubentius attuli, quia hinc obiter colligere est, Hieronymo à *folle* dici pedem *follere* pro *natare*; quomodo præter Ovid. locutus Sidonius, lib. VIII, epist. IX: *Laxo pes natet alius in cothurno.* Et hæc de Festi opinione. Verrius verò intellexit *pellem humanam*: ut qui dicat esse medicamentum quo rugæ extenduntur. Et sanè Verrii opinionem confirmat, cùm hic Titinnii locus, quem Verrius adducebat.

—— Tentipellium
Inducis: rugæ in ore extenduntur tua.

Tum itidem quod in vett. Glossis legitur, *Tentipellium*, φάρμακον πρὸς ῥυτίδας. Τετάνωθρον vocant id medicamentum Græci, quia χρῶτα τετανοῖ, *cutem extendit*. Dioscorides lib. III, cap. CII, dicit ichthyocollam ὠφελεῖν εἰς τετάνωθρα τῶν προσώπων. Idem docet Plinius lib. XXXII, cap. VII: *Ichthyocolla*, inquit, *appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemque nomen glutini ejus.* Et mox: *Madescere autem debet concisa in aqua aut aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, ut faciliùs liquescat. Utilem eam in capitis doloribus affirmant & tetanothris.* Feminæ, quæ *tetanothris* uterentur, ex Scaligeri sententia à stringenda cute dictæ sunt *strictipellæ*: si vera lectio codicum quorundam Varronianorum, lib. VI de L. L. Nam in aliis est *stritabillæ*, quod non in posthumis tantùm ad Varronem notis, sed Adversariis quoque lib. XXIII, c. XVIII, mirificè tuetur ac ἐτυμολογίζει Turnebus. Nam à *stringo* ait esse *stricto*, ab eo, inquit, *strictillo*, quâ ratione à *conscribo* est *conscribillo*: à *strictillo* autem fit *strictibillo*, unde feminæ *strictibillæ*, quæ terram tantùm stringerent, & extremo pedis quasi raderent, non ponentes planum vestigium: quâ nempe ratione & *atta* ab *attingendo* sunt vocati, qui, ut Festus definit, *propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt, & attingunt magis terram quàm ambulant.*

T E N U I S placet Perotto esse à *teneo*, quia tenuia ac exigua facilè teneantur. Sed est à τείνω, quod est *tendere*. Ut propriè sit idem quod τετανὸς, *extensus*, *exporrectus*. Nam quæ extenduntur, ea attenuantur: ut liquet in pannis, laminis, atque aliis.

T E N U S, à τέλος, hoc est, *finis*. Nam quid aliud *hactenus*, quàm, *huc usque*, sive, *hic finis est?* *L* & *N* subinde commutantur, ut Λύμφαι, Νύμφαι. Juvant & Glossæ, in quibus est *Tenus*, πέρας, μέχρι. [τένος, ἕως. πέρας τινός Hesych.] Quia verò *tenus* finem notat, eo fortasse (ut Servius tradit ad VI Æn.) etiam *tenus* dixere partes arcus extremas, sive duo extrema arcus cornua, ubi arcus sedet. Nisi hâc notione non tam à τέλος esse placet, quàm à τείνω, hoc est, *tendo*. Hæc cornua κορώνην appellant Græci. At Latinis *tenus* vocari, ut diximus, ex Plauto probari, idem Servius addit. Respexit autem illud Bacch. Act. V. Sc. VI:

Nunc ab transennâ hic turdus lumbricum petit,
Pendebit hodie pulchrè, ita intendi tenus.

Atque hinc putat idem esse *hactenus*; quod si est, ejusdem quoque originis erit *protenus* & *quatenus*. De *protenus* plura diximus separatim.

T E P E O vel à τύφω, *fumigo*, quia humida foco admota, cum tepescunt, vaporem ac fumum emittunt: vel à τέφρα, *cinis*, qui igne exstincto tepere solet. τέφρα verò unde sit, in *Tephria* dicemus. Vel fuerit *tepeo* ab Arabico טפי, *calidus*. [θάλπω.]

T E P H R I A marmoris genus coloris cinericei Plinio, lib. XXXVI, cap. VII. *tephritis* gemma, ejusdem coloris, Plinio, lib. XXXVII, cap. X. Utrumque à τέφρα, id est, *cinis*. Hoc ab Hebræo אפר, quod idem significat. *T* præmissum, quomodo ab ארץ sive ἔρα est Latinum *tera*, prout in Augurum libris scribitur pro *terra*.

T E R E B I N T H U S, τερέβινθος. Num ab ἐρέβινθος, hoc est, *cicer*? Ita conjectat Lobelius. Nempe quia baccæ seu acini ejus quodammodo ciceri videantur similes. Sed magis placet sententia Martinii arcessentis ab Arabibus, quibus & صرو *sirwon*, & بطم *butmon*, notat, *terebinthum*.

T E R E B R O est à *tero*, ut apud Græcos τερέω à τείρω, quorum illud *terebro*, hoc *tero* significat. Sanè à τερέω est τέρετρον, ut Latinè à *toro terebrum*. Possit aliquis putare *terebrum* esse à τέρετρον, τ in β converso. Sed nihil mutatione ejusmodi opus. Nam ut à *lateo latebra*, à *dolo dolabra*, sic à *toro terebrum*.

T E R E D O à τερηδών. Solent enim Latini *N* omittere in hujusmodi. Ita Πλάτων est *Plato*; Ξένων, *Xeno*. ac contra N in Latinis addunt, ut *Cato*, Κάτων *Cicero*, Κικέρων. Τερηδὼν vocatur à τερεῖν, id est, *perforare*. Est enim (ut Suidas describit) σκώληξ ξυλοτρώκτης, οἰκῶν ἐν ξύλῳ, *vermis lignum rodens, inque eo habitans.* Propriè de iis vermibus dicitur, qui in mari ligna terebrant: unde Theophrastus, lib. V Hist. Plant. cap. V. οὐ γίνεται τερηδὼν ἀλλ' ἢ ἐν τῇ θαλάττῃ. Plinius, lib. XVI, cap. XLI: *Teredines tantùm in mari sentiuntur: nec aliam putant teredinem propriè dici. Terrestres, tineas vocant: culicibus verò similes thripas.* Interdum tamen generatim de *terrestribus* quoque usurpatur, quomodo usus Plutarchus, Sympos. II probl. III, quo disputat, ovumne priùs fuerit an gallina; item Vitruvius lib. V, cap. XII. imò Plinius ipse *vestium vermes* sic appellat lib. VIII, cap. XLVIII. ubi de prætextis Servii Tullii inquit: *Mirumque fuit, nec defluxisse eas, nec teredinum injurias sensisse annis quingentis sexaginta.*

T E R E S dicitur, quod in *oblongo* est *rotundum*. Festus: *Teres in longitudine rotundatum, quales assores natura ministrat.* Sic teretes digitos, cupressos, ramos, similiaque legimus. H. Stephanus censebat *teres* κατ' ἀφαίρεσιν factum esse ex κυκλοτερής· atque idem Petro Nunnesio visum. Sanè *teres* idem est ac κυκλοτερής, ut σφαιροειδὴς idem ac *rotundus*. Itaque ut Horat. in Satiris, & Ausonius carmine de viro bono ait, *teres atque rotundus*: ita hæc Parmenides de Deo suo ait:

Σφαιρὸς κυκλοτερὴς, δίνῃ, περιηγέϊ γαίων.

Sed non iccirco *teres* ex κυκλοτερὴς esse censeam: verùm deducam à *tero*, ut *teretia* propriè dicantur quæ *torno trita & rotundata*. Quomodo Maro ait II Georg.

Hinc radios trivere rotis. ——

Hoc est, torno teretes reddidere. Possit & à τορὸς esse *teres*. Sanè Hesychius exponit ὀξὺς, καὶ ἀκριβής. Atque ita Plato in Thæteto dixit, ὀξέως καὶ τορῶς διακονεῖν, *exacta & accurata diligentia ministrare*. Sed potius à *terendo* esse censeo.

Tergo Scaligero in Conjectaneis placet esse à *tero*: credo, quia tergendo quid atteritur. Sed censeo potiùs, *tergere*, & *tersum*, esse à τέρσω Æolico pro τείρω, quod significat ξηραίνειν sive *siccare*. Sanè cùm Plautus duo hæc, *lavantur*, *terguntur*, conjungit: quid *terguntur* est aliud quàm siccantur? Et *tersi dies*, qui non pluvii, sed sicci & sereni. Festus: *Tersum diem pro sereno dictum ab antiquis Verrius ait.*

Tergum, ac *tergus*, differunt. Illo *dorsum* significatur: hoc *tota pellis*: præcipuè ferarum, atque etiam bovis. Sed discrimen hoc non est perpetuum. Nam in illo I Æn.

Taurino quantum possent circumdare tergo:

satis liquet, *tergum* pro *tergore*, hoc est, *corio*, dixisse. Itaque in Glossis vett. legas: *Tergus*, νῶτος, δορά. *Tergus à tegendo.* Varro, IV de L. L. *Tergus fuit ab eo, quòd eo tegitur.* Propiùs ad ἐτυμολογίαν accedit *tegus* vox, si *tegus* pro *tergus* legamus cum Turnebo, lib. XXII, cap. VI. Sanè est in Glossario Cyrilli, ἡμίτομον χοίρου, *tegus*. ἡμιχοίρειον, *tegus*. Et in Gloss. Isid. *Tegera*, *tegus*, *coria*, *vel posteriora jumentorum*. Imò idem Turnebus Plautum eo putat usum Capt. act. IV, sc. III.

Di immortales jam ut ego collos prætruncabo tegoribus.

Mihi quoque, metri causâ, placet *tegoribus*; quo & sequenti utitur scenâ: quemadmodum & assentio pro *collos* legenti *callos*, quomodo dicimus *callum aprugnum*. Immeritò hanc lectionem rejicit Lambinus, quem vide, si tanti videatur. Sed ut à *tegendo tegus* dixerint: *tergus* tamen videtur aliunde dici. Non quidem à *tergendo*, quia pars ea, ut *tergeatur*, alienis nobis oculis ac manibus opus est: sed ab Æolico τέρφος pro στέρφος, quod Ionicum, & idem est ac βύρσα, δέρμα: ut docet Nicandri Scholiastes. A *tergo* est *terginum*, lorum ex crudo corio factum. Gloss. Phil. *Terginum*, ὠμοβύρσινον. Unde videtur sic dici, quia factum sit ut eo *tergum* cædatur. Plautus Pseud. Act. I, Sc. II:

Nunquam edepol vestrum durius tergum erit, quàm terginum hoc meum.

Lucillius:

Solvi, dum salvo tergo & tergino licet.

Hoc est, dum *lorum*, & *tergi* cutis perferret. Nam ut *terginum*, ita & *tergum* atteritur. Verisimilius tamen est sic dici non à *tergo*, quod eo cæditur, sed à *tergore*, unde fit. A *tergo* est *tergiversari*: quod propriè est *tergum obvertere*: unde in Glossis aptè exponitur νωτοστροφεῖν. Valla, lib. VI, cap. L. *Qui, vertentes terga, adhuc tamen pugnant; nec rationibus volunt se victos agnoscere, tergiversantur.*

Termes [τέρμος.] à Festo definitur *ramus direptus* (sive ut in MSS^tis^ legitur, *desectus*) *ex arbore, nec foliis repletus, nec nimio* (al. *minus*) *glaber*. Usus Horat. in Epod.

Germinat & nunquam fallentis termes olivæ.

Quem in locum monet vetus interpres, *termitem* dici caulem seu thyrsum, seu ramum oleæ. Quod ipsum in Philoxeni Glossis legitur. Dicitur *termes* à Græco τέρμις, hoc est, τέρμα, *terminus*. Cujus caussa est, quod in divisione agrorum, priusquam metæ ponerentur, *termes* figi soleat. Becmanus tamen mavult deducere ab Hebræo תמר, id est, *palma*, idque quia *termes* propriè non *olivæ ramus* sit, quod ait Porphyrio; sed *palmæ*, quod indicat hic Agellii locus, lib. II, cap. XXVI. *Spadica enim Dorici vocant avulsum è palmâ termitem cum fructu.* At longè aliud est *tarmes*, nempe *vermiculi genus, exedens carnem*, ut scribit Festus, sive *ligna rodens*, ut idem sit ac θρίψ, pro qua sententia facit illud Vitruvii, lib. II, cap. IX. *Sed ea* (de abiete sermo est) *quòd habet in se plus caloris, procreat & alit termitem, ab eoque vitiatur.* Ac putabat Jos. Scaliger, similiter usum Plautum, Mostell. act. III, sc. II:

Ambo postes ab infimo tarmes secat:

ut nempe sermo sit de postibus vermiculatis, ac *tarmes* dicatur postes secare, quomodo Lucillius dixit,

—— *tineæ omnia cædunt.*

In vulgatis Plauti codd. pro *tarmes* legitur *trames*.

Terminus à Græco τέρμων, τέρμονος. Dixere & *termo*: quo Ennium Græcâ consuetudine bis usum esse docet Festus. Ut autem *termo* à recto τέρμων, ita *terminus* est à τέρμονος. Multa enim formant Latini ab obliquis Græcorum, ut diximus in *Lac*, & alibi. Varro lib. IV de L. L. à *terendo* derivat, quòd hæ agrorum partes maximè teruntur. Sed idem à Græcis τέρμα dici agnoscit. Quare liquet ab eo, ut alibi passim, sic hic quoque invidiâ magis peccari, quàm inscitia. Cæcis nationibus & *terminorum Deus* erat: qui & ipse dictus *Terminus*: ac sub figura *termini*, hoc est, *rudis & informis lapidis*, colebatur. ut est apud Lactant. lib. I de falsa relig. cap. XX. *Terminalia* à *Deo Termino* dicta. Ea fiebant vigesimo tertio die Februarii, quo nempe ita *annum* quoque *terminare* viderentur. Nam Februarius ultimus anni mensis, ac cùm intercalaretur, quinque dies de XXVIII Februarii diebus demebantur. ut remanerent XXIII. Varro: *Terminalia, quod is dies anni extremus constitutus. Duodecimus enim fuit mensis Februarius, & cùm intercalatur, inferiores quinque dies demuntur mense.* Non semper tamen *Terminalia* hunc in diem incidebant. Quippe cùm mensis Mercedonius tantùm esset dierum XXII, tum *Terminalia* erant Kal. justi Februarii. Vide hac de re Josephum Scalig. lib. II de Emendat. Temp. A *terminus* dicitur *amterminus* & *conterminus*. *Amtermini* Festo teste dicuntur, *qui circa terminos provinciæ manent.* Quem ad locum docet Scaliger, *amterminos* dictos, qui non in agro erant Romano, sed in vicinia. Atque addit eosdem & *amtermines* dictos, unde Cato in Originibus apud Macrobium, lib. I Saturn. cap. XIV: *Oratorum amterminum.* Falsus Macrobius, qui divisim *an terminum* legit. Ut à *terminus* est *amterminus*, sic à *termen* dicti *amtermines*. *Termen* autem pro *terminus* veteres dixisse, testatur Varro, quarto de L. L. A *termino* quoque *exterminare*, quod est è terminis finibusque profligare: ut *eliminare*, extra limen ac fores proferre.

Tero à τερέω, quod est *perforo*. Latini enim sua verba formare solent à circumflexis, ut ἀρόω, ἀρῶ, *aro*; στάω, στῶ, *sto*; δόω, δῶ, *do*, &c. A *terendo* boves ἀρχαίως nonnullis videntur *triones* vocati; quasi *teriones*: qua de re dictum in *Septentriones*. A *terendo* quoque *teres* dici videtur, quia *terendo* fiat tale. Vide *Teres*. Ab eodem est *turunda*, *E* in *V* converso: de quo itidem separatim. Item *termentum*, quasi *terimentum*. Nam, Festo teste, idem est, quod *detrimentum*. Plautus Bacch. IV. IX:

Non Pelides termento fuit, prout ego herum expugnabo meum.

Simile est *termentarium* pro *terimentarium*. Varro, lib. IV de L. L. *Hinc limeum, quod teritur corpore, termentarium.* A *tritum* verò tum *tritura*, unde *triturare*, sequioris seculi vox: tum *tribulum*, unde *tribulare*, pro *affligere*, apud Ecclesiasticos scriptores. De *tritura* & *tribulo* sic ibidem subjicit Varro: *Hinc in messe tritura, quod tum frumentum teritur, & tribulum, quo teritur.* Sed de *Tribulum*, & *Tribulo*, plura separatim. Ab eodem κατ' ἐξοχὴν dictum *triticum*. Idem Varro eopse libro: *Triticum, quod tritum est spicis.* Sive ut Scaliger mavult, *è spicis*. Isidorus, lib. XVII, cap. III. *Triticum vel à tritura dictum, quod purissimum horreo condatur, vel quia granum ejus commolitur & teritur.* Est à *triu triuare*, pro quo dixere *striare*, ut *striavus*, pro *triavus*. *Striat* (ut Varro ait in VI de L. L.) *qui agrè sistit*, ut *atta*: qui & *stritabilla* apud eundem ex veteri poeta. Nempe à *stritando*. Ab *interendo* est *intrita* seu *intritum*. Utrumque enim in vett. libb. invenitur. Apud Athenæum legas ἰντρίτον ἀντὶ τοῦ ἐντρῖβον Non tamen hinc *intritum* venit: sed origine est Latinâ. Terent. Phorm. Act. II, Sc. II.

Tute hoc intristi, tibi omne est exedundum.

Ubi sic Donatus: Παροιμία *apta parasito, quæ de cibo est. Hoc autem inter rusticos de alliato mortario dici solet. Et bene intristi. propriè enim intrita dicitur hujusmodi cibus.* Appul. lib. II Met. *Insuper fluctus libant intritum lacte confectum.* Idem &

inter-

intertrimentum vocat x Met. *Alter coquus, qui sapidissimis intrimentis succum pulmenta condita vapore mollibat.* Apud eundem & *protrimentum* à *proterendo* legas, lib. VIII: *Femurque ejus ad similitudinem perditi detractum, & accuratius in protrimentis sapidissime coctum, appone domino, cervini vice.* *Detrimentum* & *intertrimentum* cur sic dicantur, docet his verbis Varro, IV de L. L.: *Detrimentum à detritu, quod ea qua trita, minoris pretii. Ab eodem intertrimentum; ab eo, quod duo, qua inter se trita & deminuta.* De iisdem vocibus ita Asconius: *Detrimentum vel unius partis dici potest: intertrimentum non ad unius partis spectat, sed dantis & accipientis.* Cornelius Fronto quoque *detrimentum* explicat *usu tritum.* Ac propriè est ipsa actio deterentis, ut *jactura* actio jacientis, estque hæc ratio, cur plurimum dicamus *facere detrimentum*, aut *jacturam.* Plurimum dico, quia *pati jacturam* dixisse scio purissimum castissimumque scriptorem Columellam: *Intertrimentum* est, cùm aliquid *interteritur*, id est, *detrahitur.* In Glossis veteribus legas: *Intertrimentum*, ἀπουσία. Ita ἀπουσίας voce Græci utuntur, imò & *apusiam* sic legas in Querolo, quæ Plauti inscribitur. A *terendo* quoque est *deterius*, Prisciano teste in XV. Nempe quia illa sunt deteriora, quæ magis detrita. Eademque sententia Cæs. Scaligeri, de caussis L. L. cap. CI. A *deter*, vel *detero*, *porca deteria.* Festus: *Deteria porca, id est, macilenta.* Ab *intertero* quoque est *intertrigo.* Sed de hoc separatim egimus. Quem in locum quoque ea de *Intertrimenti* voce rejicimus, quæ nunc omisimus. A *reterendo* dicta *retrimenta.* Varro Promethoo: *Retrimenta cibi, qua exierant per posticum evallefecerunt.* Ubi *evallefacere* est *ejicere*, ut ostendimus in *Vallus.* Gloss. Græco-Lat. Ἀπόρριμμα, *retrimentum.* Eædem: Ἀποσμῆγμα, *retrimentum.*

TERRAM Varro, lib. IV de L. L. ita dictam ait, quòd *pedibus teratur:* suamque sententiam eo confirmat, quòd in Augurum libb. *terra* scribatur unico *R.* [& apud Ennium *tera* pro *terra.*] Alii à *terendo* quidem dici agnoscunt, sed caussam adferunt aliam: nempe non tam quòd *teratur*, quàm quòd ipsa perenni excursu *catera terat elementa:* ut ait Cælius Calcagninus libello de perenni motu terræ. Mihi neutrum placet. Sed nec placet, quod Scaliger tradit in Conjectaneis, *terram* esse à Δαῖρα, quod Hesychio teste, contractum ex δάειρα, & ponit quandoque pro *Proserpina.* Nimis sanè hoc longè petitum. Nec enim *Proserpina* est *terra*, sed *Ops* sive *Rhea* mater. Nec *Proserpina* in nascentia è *terra*, sed *Ceres* imperium exercet: ipsa verò inferis præsidet. Quare potiùs puto esse ab τέρσω, hoc est, ξηραίνω, *sicco.* Quomodo Hesychius Æolicum τέρσεται exponit ξηραίνεται ὑπὸ ἡλίου. Nempe à *siccitate* id *terra* nomen datum ob eam caussam, ob quam, ut initio Geneseos legimus, Deus ipse יבשה, hoc est, *arida*, imposuit. Vel fuerit *terra* ab ἔρα, quomodo Græcis vocatur. Unde fortasse *erebus*, ἔρεβος, quia *subterraneus.* Nisi hoc malis esse ab ἐρέφω, *tego:* vel ab Hebræo ערב, *tenebra*, *vesper*, à ערב, *obtenebrari*, *vesperascere.* Unde & νὺξ poetis ἐρεβεννὴ appellatur. Ac *Arabes* quoque inde nomen accepere, quasi dicas ἑσπέριοι· ut ad Festum Scaliger notavit in *Erebus.* Ridiculè Uguitio, & ex eo Bocacius, lib. I de genealogia, cap. XIV, ubi ait *herebum* dici, quia *hareat illi quem capit.* Ab ἔρα quoque est Ἐριννὺς, quæ ἠεροφοῖτις Ἐριννὺς dicitur Homero Il. ι. ubi brevis Scholiastes ἐκ τοῦ σκότους ἐρχομένη. Εἴρηται δὲ Ἐριννὺς παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν καὶ οἰκεῖν, ὅ ἐστι τῇ γῇ· καταχθόνια γὰρ ἡ δαίμων. Ἔρα autem ab Hebræo ארץ, quod idem. Ab Hebræo hoc etiam est Germanicum *erd.* Etiam *minera* dici putatur, à מן, id est, *de*, & ארץ, quasi *de terra.* Ab ἔρα est *terra*, ut ab ἀκέω, *taceo.* A *terra* est *territorium:* quâ de voce separatim pluribus agemus. Utrùm verò *tellus* quoque inde, suo loco videmus.

TERREO Perotto placet dici, quasi *in terram prosterno.* Sed *terreo* aliud est. Aliqui deducunt à τρέω, quod est *timeo.* Sed qui *terret*, alius est ab eo, qui *timet.* Hic enim perterrefit. Alii à τέρας, hoc est, *monstrum*, quia hominem ea *terrent.* Ita Scaliger, exercit. CCCXII. Sed multa sanè sunt præter monstra, quæ *terrent.* Quare simplicius puto cum Nunnesio deducas à ταράσσω· quod est *turbo*, *terreo*, *pavere subito consterno:* uti ταραχθεὶς, *exterritus*, *metu perculsus.* A *terreo* est *torvus*, quasi *tervus*, à quo *protervus.* Nisi hoc à *proterendo*, quia *proterat* cuncta. Utrobique *v* consonum inseritur: ut ab ὕλη, *sylva.* Ab *exterreo* est *exterricineus*, qui Græcis ἠλιτόμηνος· qualem Eurysthea fuisse prædicant poetæ. Festus: *Exterricineus dictus, qui ante tempus natus, vel potius ejectus est. Deus autem exterricineus, quòd eum mater exterrita alvo ejecit.*

TERRITORIUM dixere, *intra quos fines juris dicendi jus esset:* prout lib. de agrorum conditionibus definit Siculus Flaccus, juxta emendationem Barnabæ Brissonii. Nam in vulgatis vox *juris* omittitur. Consentit Frontinus, qui, in lib. de agrorum qualitate, ait, *territorium* esse, *quicquid ad coloniæ munic piive privilegium pertinet.* Item Pomponius, cui definitur, *universitas agrorum intra fines cujusque civitatis:* D. lib. L, tit. XVI. l. CCXXXIX. Ibidem hanc nominis caussam adfert, *quòd magistratus ibi jus terrendi habeat.* Ab eâdem voce sed caussâ aliâ derivat Siculus Flaccus, cùm scribit: *Ab his populis, qui sedes in aliquâ regione constituerant, eorumque agros occupaverant, pramensum quod universis suffecturum videbatur solum, territis fugatisque inde civibus, territoria dixere.* Sed aliter Varro, lib. IV de L. L. *Ab eo*, inquit, *colonis locus communis, qui prope oppidum relinquitur, Territorium, quod maxime teritur.* Dixerat antè Varro *terram* itidem, juxta Ælium Stilonem, à *terendo* dici, quia *teratur pedibus:* atque indè esse, quòd in augurum libb. *tera* scribatur, unico *R.* Aliam quoque originationem addamus è Servio, qui ad illud v Æn.

—— Urbem designat aratro:

hunc in modum scribit: *Quem Cato dicit in Originalibus morem fuisse. Conditores enim civitates, taurum in dextrâ, vaccam in sinistrâ jungebant: & cincti ritu Sabino, id est, toga parte caput velati, parte succincti tenebant stivam obliquam, ut gleba omnes intrinsecus caderent. Et ita sulco ducto loca designabant murorum, aratrum suspendentes circa loca portarum. Unde & territorium dictum quasi tritorium, tritum bubus & aratro.* Sic locum hunc lego, nisi quod ambigam num Servius sive Cato scripserit senseritque dici *territorium* quasi *territorium* sive *tritorium*, (ea vox est in Servio P. Danielis,) quia nempe *bubus & aratro teratur:* an potiùs vera lectio sit, *teribovium*, quomodo in G. Fabricii Servio editum est, ut sit à *tero* & *bove*, quia *tritum bubus.* Denique ab his omnibus dissentit Isidorus, qui lib. XIV, extremo cap. V sic ait: *Territorium vocatum, quasi territerium, tritum bobus & aratro.* Ita hunc locum edidit Vulcanius. Alii legunt *tauriterium*, vel *teritaurium:* ut à *terendo* sit & *tauris.* Frontinus ineptè *territorium* ait dici, *quod hostis terrendi caussâ constitutum esset.* Salmasius censet *territorium* vocem esse conflatam ex *terra*, & *toris*, sive *torris*, quo significatur *limes* sive *terminus.* Fragmentum de Limitibus: *Limitem torrem, hoc est, torum, sine dubio invenies.* Vide eum Notis in Trebellii Pollionis XXX Tyrannos, pag. CCCXV. Post tot aliorum opiniones addamus & nostram. Quid si dicamus *territorium* esse derivatum à *terrâ*, ac tres postremas syllabas esse vocis productionem, haut secus ac *tolium* productio tantummodo est in *Capitolium*, quod sic dictum, quia *caput* esset *montium & urbis?* Nam quod Arnobius, lib. VI, nomen accepisse ait à *capite* cujusdam *Toli* in eo invento, id est ad gentis nobilitatem confictum. Sanè non tanti hoc, ut integrum de eo caput contexeret Theodorus Canterus in Variis suis. Nec magis audiendos puto, qui *Capitolium* dici putant quasi *Capipolium*, quia esset caput πόλεως, id est, *civitatis.* Vide quæ hâc de voce diximus in *Caput.*

TERUNCIUS à *tribus unciis.* Erat nummulus argenteus, ejusdem pretii ac *quadrans*, quomodo vocatur *quarta pars assis:* sed hic æreus. Ergo habet se *teruncius* ad semissem, ut quadrans ad sembellam, hoc est, dimidiam libellam: item ad as, ut quadrans ad libellam. Nam materiâ, non pretio differunt. Varro, IV de L. L. *Teruncius à tribus unciis, sembella quod valet dimidium, & est quarta pars, sicut quadrans assis.*

TESQUA *loca* sunt *augurio designata*, juxta Verrium: vel *loca consecrata ad augurandum*, ut Opilius Aurelius tradidit, teste Festo. Ejus verba legi debent, non uti conjectabat Scaliger in Varronem, & Festum, sed ut leguntur in schedis Farnesianis: quas Scaliger nondum viderat. Gloss. Phil. *Tesqua*, κατ[illegible]

καὶ ῥάχεις καὶ δρυμοὺς τόποι. Nomen iis à *tueor*, hoc est, *curo*, quasi *tuesca*. Varro, lib. VI de L. L. *Quod ibi mysteria fiunt, ac tuentur, tuesca dicta, postea tesca.* Scaligero placet *tesqua* esse ex δασεῖα, quæ ita dicta, quasi δασύσκια, *densam seu spissam umbram facientia.*

TESSERA ex τέσσερα, hoc est, *quatuor*. Nam Ionicè τέσσερες dicitur pro τέσσαρες. Ita vocatur, non quia *quatuor latera habet*, (sunt enim *sex*;) sed à *radice constitutionis*, ut Mathematici loquuntur. Est enim *undique quadrata*. [πεσσὸς, πεσσὸς, hinc tessera.] De *tessera hospitali*, & quid sit *tesseram confringere*, omnibus notum arbitror. A *tessera* est *tesserarius*. Glossæ: Γραμματεὺς, *scriba*, *tesserarius*. Signat eum qui militibus tribuit *tesseras*. Habes & apud Plutarchum. Diminutivum *tesseræ* est *tessella*, unde opus *tessellatum*.

TESTA, *fictile coctum*; à *torrendo*, quasi *tosta* dicitur, quia sole, vel igni induratur: ut & Papias tradidit, & Perottus. Hinc dictum *testuatium*, de quo sic Varro, IV de L. L. *Testuatium quod in testâ caldâ* (al. *testu caldo*) *coquebatur; ut etiam nunc Matralibus id faciunt matronæ.* Similiter sic dictus *testaceus* panis, quia coqueretur sub *areo testu*: ut inquit Plinius, lib. XXXII, cap. VII. Cato: *In foco calido sub testu coquito leniter.* Plinius quoque, lib. XVIII, cap. XI, scribit ex M. Attei Capitonis sententiâ, antiquiores, cùm non alios pistores haberent, quàm qui far pinserent, *testu panem lautioribus coquere solitos.* Sic Plinii locum corrigit Fulvius Ursinus appendice de Triclinio. In vulgatis vitiosè *tostum panem* editum est. Turnebus tribus literis rejectis legit, *tum panem*.

TESTIS mirificè ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. XVIII, cap. XV. Nam putat *testes* prius dictos *superstites*, quia statuantur, ut decernant *super statu* caussæ: sed postea voce decurtata *testes* vocatos. Papiæ quoque *testis* dicitur quasi *tuens statum*. Nec multò melius doctissimus Jovianus Pontanus in Actio, f. CXXXIX. edit. Ald. ubi *testis* scribit dici quasi *tecum sto*, vel *à te sisto*, quia & *testes* olim *sistebant* in judicio. Verùm non dubitandum, quin (quod ad Phallica scripsit Scaliger) veniat à ἵστωρ, quomodo antiquâ Græcorum lingua dicitur ὁ μάρτυς, nempe à ἵστωρ, quia dicebant μάρτυρες ἔστωσαν, & ἐπὶ ἵστορι, ut apud Hesiodum Ἔργ.

Καί τε κασιγνήτῳ γελάσας ἐπὶ μάρτυρα θέσθαι.

Τοὺς verò διδύμους (quos eleganter *pares* vocat Plinius,) ita dixere, quia *testes* sunt ἀῤῥενότητος. A *testis* est *testor*, item *testitor*, ac similiter à *testiculus testiculor*. Festus: *Testiculari est jumentis maribus feminas, vel mares feminis, admovere.* Licet alii *dicant testilari*. Ita est quoque in MSS[is]. A *testor* est *testamen*, unde *testamentum*; ut à *moneo*, *monumen*, unde *monumentum*; à *doceo*, *documen*, unde *documentum*; à *moveo movimen*, & per syncopen *momen*, unde *momentum*. Parque ratio in *juramentum*, *sacramentum*, *hostimentum*, *condimentum*, & similibus, in quibus semper *MENTUM* est vocis productio. Quare meritò Agellius, lib. VI, cap. XII, Servium Sulpitium Jureconsultum reprehendit, quòd *testamentum* compositum dixerit à *mentis contestatione*. *Quid*, inquit Agellius, *calceamentum, quid paludamentum, quid pavimentum, quid vestimentum, quid alia mille per hujuscemodi formam producta? etiamne ista omnia composita dicemus?* Sulpitium tamen secutus imperator Justinianus in pr. Instit. de Testam. ordin. Itaque & is eo nomine reprehenditur à Valla lib. VI Eleg. cap. XXXVI. Sudant præstantes quidam Jurisconsulti in tuendo Justiniano, ac in summa ajunt, Gellium & Vallensem vera quidem dicere in Grammaticorum, sed non in Jurisconsultorum scholis: illos verba spectare, hos res, eoque & Grammaticum dicturum, *justitiam* esse à *justus*, quod ipsum à *jure*, ut à δίκη δίκαιος, unde δικαιοσύνη. Ulpianum tamen *jus* dictum velle à *justitia*: quia nempe *jus* è *justitiæ fontibus* emanet, ut Cicero scripsit tertio de Rep. teste Augustino, lib. XV de Civit. Dei. Verùm, quod de dispari vocum rerumque caussâ prædicant, id tantùm in paronymis seu denominativis verum est: quomodo *justitia* quidem est à *justus*, si cum Grammatico vocem consideres, sed tamen si rem spectes, homo *justus* appellatur à *justitia*. At nihil istiusmodi in voce *testamenti* ostendi potest. Eoque non tantùm caussam suam Grammaticis non probabunt, sed neque Dialecticis aut Philosophis. Quare rectè meo judicio faciunt Alciatus & Hottomanus, qui ne inficiari cogantur, quæ luce ipsâ sunt clariora, sic Justinianum purgare malunt, ut dicant, eam non esse veram etymologiam, sed festivam allusionem: quæ non ad vocis originem, sed soni tantùm similitudinem refertur. In cujusmodi allusionibus Jurisconsulti Stoïcos imprimis imitantur. Simile est, cùm dicunt *donatio* quasi *doni datio*; *possessio* quasi *sedis positio*; *mutuum* quasi *de meo tuum*; atque id genus alia. A *testari* est *detestari*: ubi *De* interdum auget: ut Menæch. Act. V, Sc. II:

Jovem deosque detestor me neque isti malum fecisse mulieri.

Ab eodem est *obtestari*, quod est, Deos ob aliquam caussam testes adhibere cum jurejurando: ut scribit Tiberius Donatus in IX Æn. Festus: *Obtestatio est, cùm Deus testis in meliorem partem vocatur. Detestatio, cùm in deteriorem.* At Appuleio in VII Metam. *detestatio* novè accipitur pro *testium* sive *genitalium amputatione*. Ab *am* & *testari* est *amtestari* sive *antestari*, quasi dicas, *circumtestari*. Sanè in Glossis Philoxeni reponitur hæc vox inter ea quæ post *A* habent *M*. Non desunt tamen, qui autument, *antestari* dici pro *adtestari*; *d* in *n* converso, quod & Turnebo magis verisimile fit: alii etiam putent *antestari* dici quasi *ante testari*, quia propriè notet testes facere, priusquam in jus voces: unde & προδιαμαρτυρηθῆναι exponitur à Prisciano, lib. VIII, cap. de Communibus. item in Glossis vett. Usus Horat. lib. I, Sat. IX: & Plautus non uno loco. Fiebat *antestatio* in hunc modum: Cùm quis vadatus non pareret, alicujus è præsentibus aurem tangebant, rogabantque an *antestari* liceret, quo concesso, voce hac MEMENTO à teste petebant, ut meminisset, alterum in jus vocatum noluisse sequi. Tum demum habebant jus adversario injiciendi manum, & ad Prætorem trahendi. At si absque antestatione in jus raperent, injuriarum poterant postulari. Vide Acronem & Porphyrium ad illud Horatii: *Licet antestari*; & Cœlium Calcagninum ad Tit. de verb. significat. pag. CCCLXI; Lilium Gyraldum, dialogismo nono; Turnebum, lib. XXXIX, cap. XIII; Revardum & Marcilium, ad Legg. XII Tabb. Carrionem, lib. II Emendat. cap. XII.

TESTUDO à *testa*, sive *testu*, venire ait Priscianus in IV. *Testu* verò idem esse ac *testa* addit, ut *pecus* & *pecu*, *specus* & *specu*, *tonitrus* & *tonitru*. Rationem etymi adjungit Varro, lib. IV de L. L. *Testudo à testâ, quod testâ tectum hoc animal.* Ab eâ notione fluxere aliæ tres: una in architectura: altera in Musica; tertia in re militari. In Architectura notat *opus concameratum*. Nonius: *Testudines sunt loca in ædificiis camerata, ad similitudinem aquatilium testudinum, quæ duris tergoribus sunt & incurvæ.* Virgilius:

Tum foribus Divæ mediâ testudine templi.

Hinc *opus testudinatum* apud Vitruvium, lib. VI, cap. III: Pro quo *testudineatum* legitur apud Columellam. Altera translatio est, cum pro *instrumento musico* accipitur, quod Græcis similiter χέλυς. Nam ut Latinis *testudo*, sic χέλυς Græcis & *animal*, & ὄργανον notat ἔγχορδον, κιθαριστήριον & ἐντατόν. Caussa autem ejus appellationis allata nobis in voce *Chelys*: ubi & discrimen *testudinis* & *citharæ* adduximus. Confundi tamen ea à poëtis vocabula ostendimus voce *Cithara*. Denique, uti diximus, translata ea ad militiam, ubi notat, quod Græci vocant συνασπισμὸν, quasi dicas, *conscutationem*, cùm nempe corpora jungunt milites, clipeosque partim lapidibus applicant, partim capiti superimponunt. Ita Ammianus: *Testudinem hac specie superstruxerunt: Densatis cohærentes super capita scutis*, &c. Usum ejus rei varium docebit Lipsius, lib. I poliorceticon, Dial. V. Simili tralatione *testudo* vocabatur machina contegendi caussâ fabricata, sub qua à militibus fossæ aliaque fiebant ad urbium oppugnationem. Vide de hac Lipsium, dial. VIII ejusdem libri.

TETER ab *ater* dici placuit Perotto, cui *tetrum* est, quod *nigrum* ac *tenebricosum*. Meliùs qui à *tædet* deducunt: unde & *tæter* scribendum conjectant, quasi *cujus tædeat*. Ac favent huic sententiæ Glossæ Philox. in quibus est: Σικχαντὸς, *tædiosus*, *tæter*. [*teter*, *teterrimus*, idem quod *deterrimus*.] A *teter* est *tetricus*, *homo tristis* ac συνεσκυθρωπός. Nempe ut à *civis*, *civicus*: à *medius*, *modicus*, &c. Est & *Tetrica mons* in Piceno, qui

qui Servio *Tetricus*. Fortasse nomen ab asperitate loci. Cui sententiæ favet Virgilii locus:

Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Severum,
Casperiamque colunt.

Et ad eum locum ait Servius, *Tetricus mons in Severo asperrimus*: Sed mox subjicit, *unde tristes homines tetricos dicimus.* Quare videri possit non *mons* ab *asperitate* dictus: sed *homines* ab *montis asperitate*, vel saltem ab *asperitate accolarum*. Posterius malim. Nam *montem* ab *accolis* accepisse nomen, videtur etiam indicare, quòd & *Severus mons* itidem hic Maroni memoratus non aliunde, quàm à *severis accolarum moribus* nomen adeptus videatur. Et sanè Sabinæ gentis mores semper fuere graves severioresque, etiam cùm reliqua Italia jam moribus esset solutioribus, unde *rigidos Sabinos* dixit Poëta. Putatur montis hujus meminisse Persius, Sat. VI:

Jamne lyra & Tetrico vivunt tibi pectine chordæ?

Proximè antecesserat:

Admovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?

Nihil tamen impedit, ut *tetrico* scribamus minusculo *t*, tamquam nomen *commune*, sive ut Grammaticis parùm aptè vocatur, *appellativum*.

TETRARCHES, τετράρχης, quod κατ' συγκοπὴν dicitur quasi τετραάρχης ab ἀρχὴ & τέτταρα, quod Atticum pro τέσσαρα. Eadem συγκοπὴ est in τετράγωνος, τετραμετρος, aliisque. H. Stephanus in Linguæ Græcæ Thesauro suspicatur *tetrarchen* dici, qui quatuor provincias administrat. Sed omnino fallitur. Nam sic vocatur qui τετράδα sive *quadrantem* regionis pleno jure regit. Exempli gratiâ: Thessalia divisa erat in quatuor τετράδας, Θεσσαλιῶτιν, Πελασγιῶτιν, Φθιῶτιν, Ἑστιαιῶτιν. His singulis constituerat Philippus Macedo dynastam, à quo pleno regerentur jure. Erant igitur *tetrarchia*. Vide, quæ de his scribit Harpocration. Agnoscit hoc vir doctiss. Jac. Cruquius comment. in Milon. Cicer. pag. XCIX. sed vult hanc esse primam significationem, postea autem generatim hanc vocem cœpisse accipi pro *quovis, qui regioni præesset*. Id eo probare conatur, quòd Herodes Antipas, Matth. XIV, I. & Lucæ III, I. dicatur *Galilææ tetrarcha*: tum autem, quòd Dejotarus vocetur *Galatiæ tetrarcha*, qui ei penè solus præesset. Sed profectò necesse non est, ut si unus sit *tetrarcha*, sint & tres alii. Nam τετράρχης est, *qui quartam regionis partem obtineat*, seu unus, duo, tresve, seu nullus reliquas teneat regni partes. Ita cum regnum Herodis in tres filios divisum esset ab Augusto, ac Archelao datum esset dimidium, reliquum autem semissis inter Herodem Antipam & Philippum divisus esset: Archelaus quidem ethnarcha aut toparcha appellatus est: at duo reliqui nihilominus *tetrarchæ* meritò dicti sunt, quia regni τετράδα obtinerent. De Dejotaro agnoscimus *tetrarcham* dici *Galatiæ*, cujus penè totius à Pompeio solus *tetrarcha* constitutus erat. Nam id manifestè docet hic locus Hirtii de bello Alexandrino: *Dejotarus tetrarches Gallogræciæ tunc quidem penè totius, quod ei neque legibus neque moribus concessum esse cæteri tetrarchæ contendebant*, &c. Verùm non alia de caussa sic is appellatus, quam quòd Gallogræcia à quatuor *tetrarchis* regi soleret: quemadmodum ea ipsa ostendunt quæ Cruquius ibidem narrat è duodecimo Strabonis. In eadem voce lapsus Eusebius in Chronico, & alius fuis in Julium Cæsarem notis: quorum errorem diluit Josephus Scaliger animadversionibus Eusebianis ad annum MMXXI. pag. CLXIII, b. & CLXII. a. b.

TEXO eâ formâ est à *tego*, quâ est *vexo* à *veho*, *taxo* à *tago*: nempe, ut Joannes à Genua in Catholico, eumque secutus Perottus, ajunt, quia in opere quod texitur, filum filo tegitur. Id si placet, deducere possis à τάξις, hoc est, ordine, quo fila artificiosè junguntur. Probat & etymon Cæsar Scaliger in Arist. lib. IX Hist. An. cap. LXIII, Sect. CCCII: *Invicem teguntur tramam & flamen: unde & texere. Texere* olim mulierum proprium. Unde P. Consentius: *Feminina, cùm res feminæ significantur: naturâ, ut parit, nubit: consuetudine, ut texit, ornat: hæc enim feminis apta sunt.* Hinc *textrinum*, cujus duas significationes jam olim Papias annotavit. Nam ita dici ait, tum *locum ubi texitur*, quæ propria significatio: tum *ubi naves fiebant*, ναυπήγιον. Posteriori modo Ennius usus:

Idem campus habet textrinum navibu' longis.

Servius P. Danielis ad illud II Æn.

——— *Sectâque intexunt abiete costas.*

Intexunt, inquit, *quia naves dicuntur texi. Nam ubi naves fiunt, textrinum vocatur: Ut ipse*,

Bis denas Italâ texamus robore naves.

Catullum, Ovidium, Silium, Panegyristen ad Maximianum, similiter locutos, docet ad Catullum Josephus Scaliger.

T H

THALAMUS, θάλαμος, *cubiculum nuptiale*: unde liquet ἀκύρως dicere Maronem, in VI:

Ferreique Eumenidum thalami. ———

Nam, ut ibi Servius notavit, *Furiæ nunquam nupserunt. Unde thalamos habitationum loca, in quibus natæ sunt.* Dicitur θάλαμος à θάλλω, sive quia *viridem ætatem deceant nuptiæ*: quam caussam Etymologus adfert: sive quia *illic conjuges vireant & efflorescant, & germina profundant*: sive quòd olim *floribus ac virentibus ramis thalami soleant ornari*: ut hodieque à multis fieri solet. Vel potiùs est θάλαμος à θαλ, quod *thalamum* significat. Λάμος vocis productio est, ut in aliis.

THALLUS, θαλλός, à θάλλω, *vireo*. Generatim Græcis notat *ramum virentem*, Atticis autem peculiariter sic vocatur *termes olivæ*. Locutus similiter Maro in Ciri:

Pergit Amyclæo spargens altaria thallo
Regis Iolchiaci animum defigere votis.

Nam *olivæ termite* utebantur in expiando & devovendo. Hinc VI Æn.

Idem ter socios pura circumtulit undâ
Spargens rore levi & ramo felicis olivæ.

Nec aliter *thalli* vocem accipio in isto Appuleii, undecimo Metam. *Exin gaudio delibuti populares, thallos, verbenas, corollas ferentes, exosculatis vestigiis Deæ, qua gradibus hærebant argento formata, ad suos discedunt Lares.* Interdum verò Latinis notat *scapum* seu *colem caparum viridium & porrorum*. Sic usus Columella lib. XI, cap. III: *Thalli caparum ventis prosternentur, totumque semen excutietur.* At aliud est *talla*, quod significat *interiores caparum tunicas*, à quibus Horat. *cæpe* vocat *tunicatum*. Glossæ vett. *Talla*, κρομμύου λέπυρον. Apud Festum quoque legit Scaliger, *Talla, folliculum cæpæ*: quemadmodum idem apud Lucilium emendat:

——— *Lachrymosaque ordine talla.*

In vulgatis codd. apud Festum *talia*, apud Lucilium *talpa* corruptè editum est.

THAPSIA est *herba ferulacea*, cujus lignum coloris lutei sive aurei: unde illud χρυσίζειν dicebatur. Aliter etiam *thapsus* dicebatur, etsi interdum ea distinguant. *Thapsiâ* seu *thapso* lanam tinxere: imò & mulieres comam eâ tingebant. Unde Ξανθίζ γυναικί ait Comicus, quod Scholiastes exponit ὠχρᾷ. Nomen *thapsia* à maritimo Africæ oppido, quod *Thapsus* nominatum. Dioscorides sic ait vocari à *Thapso insula*: & Nicandri Scholiastes ait dici sic à *Thapso*, *Sporadum* una. At nulla est inter Sporadas ejus nominis: nisi *Thasum* intelligit, eaque aliter *Thapsus* dicebatur.

THEATRUM, θέατρον, à θεάομαι, *specto, video*, unde ad verbum *visorium* transfert Cassiodorus, lib. IV Var. ep. LI; & lib. V. ep. XLII. Quin Th. Marsilius existimat *spectaculum* similiter vocari à Plauto Curcul. Act. V, Sc. II:

Exoritur ventus turbo, spectacula ibi ruunt.

Sed planè us assentio, qui *aulæa cæteraque instrumenta scenica* intelligere malunt. Cùm autem locus hic fuerit potissimùm destinatus ludis scenicis, videri possit potiùs dici debuisse ἀκροατήριον, hoc est, *auditorium*. Sed primò in iis etiam celeritatis ac roboris certamen fuisse verisimile est. Ea autem res oculorum est, non aurium. Serò Roma *theatrum* vidit: Seriùs probavit, nec nisi cùm à priscâ severitate multùm degenerasset. Docet hoc cùm Livius lib. XLVIII; & Velleius, lib. II. tum Valerius Maximus, lib. II, cap. IV. Valerii hæc verba: *Theatra inchoata quidem sunt à Messalla & Cassio censoribus* (anno DXCIX:) *cæterum auctore P. Scipione Nasicâ omnem apparatum operis eorum subjectum hastæ venire placuit. Atque etiam SC. cautum est, nequis in urbe propiusve passus mille subsellia posuisse, sedensve ludos spectare vellet, ut scilicet remissioni animorum juncta standi virilitas, propria Romanæ gentis nota esset.*

esset. Hæc Valerius. Postea L. Mummius, ludis quos in triumpho fecit, *theatrum* exstruxit, sed temporarium. Imprimis autem celebratur *theatrum* quod in Ædilitate fecit M. Scaurus: de quo operæ pretium est legere Plinium, lib. XXXVI, cap. XV. At mansurum *theatrum* primus ex lapide quadrato exstruxit Pompeius, idque ad ejus exemplum, quod Mitylenis viderat bello Mithridatico. Hoc de *theatro* illustris est Tertulliani locus lib. de spectaculis, cap. X: *Pompeius Magnus solo theatro suo minor, cùm illam arcem omnium turpitudinum exstruxisset, veritus quandoque memoriæ suæ censoriam animadversionem, Veneris ædem superposuit, & ad dedicationem edicto populum vocans, non theatrum, sed Veneris templum nuncupavit, cui subjecimus, inquit, gradus spectaculorum. Ita damnatum & damnandum opus templi titulo prætexuit, & disciplinam superstitione delusit.* *Theatrum* hoc igne fortuito haustum sub Tiberio, scribit Tacitus, lib. III Annal. Forma *theatri* cujusque erat *hemicyclus*, qua de re dicemus vocabulo *Amphitheatrum*. *Partes theatri* deinceps videamus. Primò erant *sedilia*, cum *porticibus* & *scalis*. *Sedilium* ordines *cunei* dicti à figura, quia hoc latiores erant, quo ad ambitum magis excurrebant, hoc strictiores, quo magis ad orchestram accedebant. *Orchestra* erat locus in medio *theatro*, hoc est, interior pars, quæ concava: à qua *theatrum* ipsum *cavea* dicebatur. Sic enim Cicero, & alii ejus ævi, utuntur hâc voce, quæ postea transiit ad *amphitheatrum*. Ὀρχήστρα autem dicta ab ὀρχεῖσθαι, quod est *saltare*, quia in ea apud Græcos chorus saltabat. In orchestra verò erat locus editior, qui θυμέλη dictus: nempe à muliere saltatrice, cui id nomen, juxta quorundam commentum: vel ex aliorum sententia, ἀπὸ τοῦ ἰλαίνειν τὸν θυμὸν, *quod animum curis fatigatum reficeret.* Sed puto, θυμέλην propriè signare *aram*: unde Euripides θυμέλας θεῶν δεξιπύρους, *aras Deorum ignitas*, dixit. Et sanè θυμέλην βωμὸν exponit Hesychius. Origo nominis etiam favet, sive sit εἰπεῖν ἀπὸ θύειν, ut Suidas scribit: sive ἀπὸ τοῦ τὰ θύη, hoc est, θύμα μερίζεσθαι, *quod in eâ dividerentur illa, quæ sacrificantur*: ut apud Etymologum, & Varinum, legitur. Ab *similitudine* vero *aræ* factum puto, ut ita vocaretur *pulpitum* illud *Orchestræ*, in quo musicis instrumentis inserviretur scenæ. *Pulpitum* disertim vocat Isidorus, lib. XVIII, cap. XLVII. Et hanc quoque sententiam adducit Julius Pollux, cujus hæc verba, lib. IV, cap. XIX. Καὶ σκηνὴ μὲν, ὑποκριτῶν ἴδιον· ἡ δὲ ὀρχήστρα, τοῦ χοροῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡ θυμέλη, εἴτε βῆμά τι οὖσα, εἴτε βωμός. *Et scena quidem histrionum erat propria, orchestra vero chori, in qua & thymele, sive ea pulpitum sit, sive ara.* Ubi mirum Pollucem etiam, cujus ætate ludi scenici florebant, dubitâsse, num θυμέλη *ara* sit, an *pulpitum*. At illud satis apertè hic docet, *orchestra* nomine *thymelen* contineri, non item *thymeles* voce comprehendi *orchestram*. Unde *Senatores* quidem legimus *in orchestra* sedisse, non *in thymele*. Vitruvius, lib. V, cap. VI: *In orchestra autem Senatorum sunt sedibus loca designata.* Hinc Suetonius: *Deinde in orchestram senatumque descendit.* Et Juvenalis:

—— *Similemque videbis*
Orchestram & populum.

Ubi per *orchestram* manifestè intelligitur *Senatorum consessus*. Sed is quidem *orchestræ* usus fuit apud Romanos. At apud Græcos eo differebant *thymela* & *orchestra* planicies: quòd in hac chorus canebat ac saltabat: in illa tantummodo canebatur à symphoniacis, hoc est, *citharœdis* ac tibicinibus, qui ex eo dicti *thymelici*. Unde Isidorus, lib. XVIII, cap. XLVII: *Thymelici erant musici scenici, qui in organis & lyris, & citharis præcinebant. Et dicti thymelici, quod olim in orchestrâ stantes cantabant super pulpitum, quod thymele vocabatur.* Magis placet hæc Isidori interpretatio, quam quod Suidas scribit, sic appellari οἵτινες ἐν σκηνῇ εἰσὶ τὴν τέχνην ἐπιδεικνύμενοι. Sanè Suidæ adversatur quoque Phrynichus, qui in ἐκλογῇ Ἀττικῶν ῥημάτων θυμέλην esse scribit τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀφ' οὗ αὐληταὶ καὶ κιθαρῳδοὶ καὶ ἄλλοι τινὲς ἠγωνίζοντο. Plura si de *thymele* voles, adi Alexandrum ab Alexandro, lib. III, cap. IX. Rhodiginum, lib. VIII, cap. VIII. Budæum, in Pandect. Ludovicum Vivem ad Augustinum de Civ. Dei, lib. VI, cap. VII. Cæs. Scaligerum, lib. I, de re poetica, cap. IX, & XIX. Pet. Fabrum in Agonist. Scip. Gentilem in Appul. Apolog. ttemate CLXXX. Bernardinum Baldum in Lex. Vitruviano. *Orchestræ* proximum *proscenium*, quod sic dictum, quia ante scenam esset, Velio Longo & Diomede testibus. Erat locus à cornu uno *theatri* ad alterum porrectus, interque orchestram & scenam constitutus, scenâ quidem depressior, orchestrâ autem altior, in medio sui pulpitum habens, qui agentium ac loquentium locus erat. Græcis *pulpitum* hoc λογεῖον dicitur ἀπὸ τοῦ λέγειν, quia *in eo histriones stantes fabulam recitarent.* Erat igitur λογεῖον hoc scenicorum, ut *thymele* symphoniacorum, unde discrimen natum inter *thymelicos* & *scenicos*: de quo sic Vitruvius, lib. V, cap. VIII: *Ampliorem habent orchestram Græci & scenam recessiorem, minoreque latitudine pulpitum, quod λογεῖον appellant. Ideoque apud eos Tragici & Comici actores in scena peragunt: reliqui autem artifices per orchestram suas præstant actiones. Itaque ex eo scenici & thymelici Græcè separatim nominantur.* Pulpitum verò hoc in proscenio fuisse, indicant hæc verba ejusdem scriptoris, lib. eodem, cap. VI: *Ab eo loco per centrum parallelos linea ducatur, quæ disjungat proscenii pulpitum, & orchestræ regionem.* *Pulpita* autem dicta scribit Scaliger, lib. I de re poet. cap. XXI: *quia fuerant ab imo solo primum cespitibus elatiora*: quomodo *pulvilli in hortis & pulpita in castris.* Sanè hoc malim, quàm ut *pulpitum* dicatur quasi *publicum*, ut Perottus putabat. De *pulpitis theatricis* accipiendum paret illud Ovid. II Trist.

An genus hoc scripti (de mimis loquitur) *faciunt sua pulpita nitum!*
Quodque licet mimis, scena licere dedit?

Et hoc Plinii, lib. IV, epist. XXV: *Inde ista ludibria, scenâ & pulpito digna.* Vulgo pulpitum hoc statuunt in orchestrâ, sed cùm Vitruvii loco manifestè refelluntur, tum quod apud Græcos quoque thymelicis tantùm fuerit in orchestra locus. Proxima erat *scena*: in qua latere soliti actores, prius quidem tecti aulæis, postea verò supparis, ut quidem in vulgatis Donati codd. legitur, vel ut quidam corrigunt, *siparis*, quomodo Festus vocari ait *genus veli, quo in scenâ mimi utuntur.* Quod ad nominis caussam, σκηνὴ propriè *umbraculum*. Itaque sic primo dicta camera ex arborum in se cubantium ramis ac frondibus, sive ea à naturâ esset, sive ab arte. Maro, I Æn.

Hinc atque hinc vastæ rupes, geminique minantur
In cælum scopuli, quorum sub vertice late
Æquora tuta silent. tum silvis scena coruscis
Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbrâ.

Quem ad locum sic veteres Servii codd. *Scena, inumbratio, & dicta scena ἀπὸ τῆς σκιᾶς. Apud antiquos enim scena parietem non habuit: sed de frondibus umbracula quærebant. Postea tabulata componere cœperunt in modum parietis. Scena autem pars theatri adversa spectantibus: in qua sunt regia.* Extrema verba sic suppleo, *Regia & hospitalia.* Quia in re præit Vitruvius, lib. V, cap. VII. *Ipsæ*, inquit, *scenæ suas habeant rationes explicatas ita uti mediæ valvæ ornatus habeant aulæ regiæ, dextra ac sinistra hospitalia.* Redeo ad etymon, de quo Servio assentit Cassiodorus, lib. IV, ep. LI: *Frons Theatri scena dicitur, ab umbrâ luci densissima, ubi à pastoribus inchoante verno diversis sonis carmina cantabantur.* *Scenarum* diversa genera ornatumque describit his verbis Vitruvius, lib. V, cap. VIII, sive, ex Philandri distinctione, septimo: *Genera sunt scenarum tria: unum quod dicitur Tragicum: alterum Comicum: tertium Satiricum. Horum autem ornatus sunt inter se dissimiles, disparique ratione, quòd Tragicæ deformantur columnis, fastigiis & signis, reliquisque regalibus rebus. Comicæ autem ædificiorum privatorum, & mænianorum habent speciem; perspectusque fenestris dispositos imitatione communium ædificiorum rationibus. Satiricæ verò ornantur arboribus, speluncis, montibus, reliquisque agrestibus rebus, in topiarii operis speciem deformatis.* Altera quoque *scenæ* divisio est; quam his verbis docet Servius ad III Georg. *Scena quæ fiebat, aut versilis erat, aut ductilis. Versilis tunc erat, cum subito tota machinis quibusdam convertebatur, & aliam picturæ faciem ostendebat. Ductilis tunc, cùm tractis tabulatis hac atque illac species picturæ nudabatur interior.* De *scenâ* satis. Quemadmodum autem *proscenium* dixere *locum ante scenam*,

scenam, sic & *postscenium* dixisse videntur *locum post scenam*. Voce hac, sed μεταφορικῶς, usus Lucretius, lib. IV.

Nec veneres nostras hoc fallit, quo magis ipsæ
Omnia summopere hos vitæ postscenia celant,
Quos retinere volunt, adstrictosque esse in amore.

Sententia est, ut in Theatrico *postscenio* multa occultè fiunt, quæ ab auditoribus audiuntur, non videntur: sic amicæ crines emtos, rugas, maculas corporis, sordes, aliaque id genus amatoribus suis occulta esse volunt. In *postscenio* statuit Pollux βροντεῖον, in quo calculis compluribus in utres conjectis, perque æra versatis tonitrus similitudo referebatur. Fuere & aliæ *theatri* partes: sed præcipuas tantùm commemorare animus fuit. Et profectò magis metuendum ne multa nimis quàm nimis pauca videar dixisse. Quare de cæteris, si voles, vide è veteribus quidem Vitruvium, lib. V, cap. V, & quatuor seqq. Pollucem, lib. IV, cap. XIX. Cassiodorum, lib. IV Var. epist. ult. Isidorum, lib. XVIII Orig. cap. XXXIX. E junioribus autem Budæum annot. prior. in Pand. Cælium Rhodig., lib. V, c. VIII. Lilium Gyrald. dial. VI historiæ poëtarum. ac Jul. Scalig. lib. I de re poët. cap. XXI.

THERISTRA, θέριστρα, à θερίζω, *æstatem transigo*, quod à θέρος, *æstas*. Θέριστρα est *vestis æstiva*, teste Polluce, lib. VII, cap. XIII. Contrarium χείμαστρον à χειμὼν, ut idem eopse docet capite. Tertull. de Pallio, cap. V: *Qualis ille Hercules in theristro Omphales*. Hieronymus, quæst. in Genesin: *Theristrum pallium dicitur, genus etiam nunc Arabici vestimenti, quo mulieres provinciæ illius velantur*. Et ad Jesaiæ cap. III: *Habent & mulieres theristra, quæ nos palliola possumus appellare; quibus obvoluta est & Rebecca, & hodie quoque Arabiæ & Mesopotamiæ operiuntur feminæ: quæ Hebraice dicuntur רדידים Græce θέριστρα, ab eo quod in θέρει, hoc est, in æstate, à caumate corpora protegant feminarum.*

THERMÆ, à θερμὸς, hoc est, *calidus*. Erant enim loca, quæ aquis calentibus, aut sine his solo fornice calefacto ad lavandum aut sudorem provocandum apta erant. Ergo *therma* muliebri genere, quia respicitur nomen *aqua*: ut Plutarcho & aliis θερμὰ in neutro, intelligendo ὕδατα vel λουτρά. De re ipsa vide Andream Baxium Elxidianum, item Hier. Mercurialem, lib. I artis Gymnasticæ, cap. X. Bartholomæum Martianum, lib. IV antiquæ Romæ Topographiæ, cap. XXV, aliosque, qui antiquæ Romæ Topographiam scripserunt.

THERMOPOLIUM a θερμὸς, hoc est, *calidus*, & πωλεῖν, hoc est, *vendere*. Notat *cauponam delicatioris cibi ac potus*. Nam calida olim in deliciis erant, quâ de re vide quæ fusè notavit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio; & Lipsius, lib. I Elect. cap. IV. Usus Plautus, Curcul. act. II, sc. IIII ubi tamen *in Hermopolio* legi possit. Nam id in cod. vet. reperit Camerarius, qui & suspicatur Ἑρμῆν sive *Mercurium*, cùm præsit mercibus, *cauponarum* quoque *Deum* fuisse, ac fortasse *effigiem ejus cauponis* præponi solere, indeque dicta *Hermopolia*. Sed prius magis placet, ob eum, quem dixi veterum morem: de quo præter Fulvium Lipsiumque & Plauti Scholiastas si alios desideras, vide Turnebum in loca Ciceronis ex lib. II de Orat. Hieronymum Mercurialem, lib. I Var. Lect. cap. VIII. Josephum Castalionem Decad. I Observat. cap. IX. Guilielmum Stuckium, lib. III Antiquitatum Convivalium cap. VII. Andream Schottum in Tiberium Aurelii Victoris, & lib. V Observationum Philologicarum cap. XXVIII.

THESAURUS, θησαυρὸς, παρὰ τὸ εἰς αὔριον θεῖναι, hoc est, *in crastinum* sive *in posterum reponere*: Ut *thesaurus* propriè dicantur *divitiæ in longum tempus reconditæ*, quas Persæ *gazam* appellant. Vel, quod verius puto, erit θησαυρὸς ex θέω seu τίθημι, & prisco αὐρὸς vel αὐρὸν, unde Latinorum *aurum*: ut suo loco dictum. Fortasse imperitior aliquis opponat, quod in veteribus libris addito *N thensaurus* legimus: quem scribendi morem jam Servii ævo obtinuisse argumento est, quòd eum hæc scribendi ratio sollicitum habuerit. Verùm nihil hæc res etymo superiori obstat, cùm Græci θησαυρὸς semper dixerint, ac Latini nonnisi posterioribus seculis *N* inseruerint. Neque difficile adeò ejus erroris fontem ac originem conjectare. Nam primò fortasse, quia syllaba prima longa erat, ei apicem antiqui superimponere solent; sed cùm juniores caussam ejusce rei ignorarent, apicem pro *N* habuere: atque ita paullatim *thensaurus* proferri scribique cœptum. Idem factum in *formonsus*, ut ex antiquis monumentis ac libris cognoscere est. Vide quæ hac de re scribit Pierius in castig. ad illud Ecl. II,

Formosum pastor Coridon:

& hoc primi Æn.

——Veteres tellure recludit
Thesauros.

ac imprimis adi Radulphum Fornerium, lib. III rer. quotidianarum cap. XXVII. Lubens verò illustrissimo Hugoni Grotio adsensero, qui annotat. in Matth. cap. II putat, θησαυροῦ vocabulum non esse originis Græcæ, sed ab Oriente, ex תרון, quæ vox est I Sam. IX. 7. Nec sanè verum est, *thesaurum* solùm dici de *repositione pecuniæ, cujus non exstet memoria*: sed omnino à Xenophonte atque aliis usurpatur pro *quibusvis pecuniarum* ἀποθήκαις, sive *conditoriis*: prout & Servius exponit in IV Georg.

THIASUS, θίασος, vel quasi σίασος, παρὰ τὸ σεύειν, τὸ θεὸς, Doricè: quod etymon adfert Athenæus, lib. IX. vel, ut alii, παρὰ τὸ θεῖα ᾄδειν. Sic enim dicitur *cætus tripudiantium*, ac propriè quidem ὁ Βακχικὸς ὄχλος. Hinc *tempora festa sive ovantia* Nonno dicuntur θιασώδεες ὧραι· & *loci convivales*, Hesychio teste, dicuntur θιασῶνες· uti & Aristoteli atque aliis θιασῶται sunt *qui simul exercent choros*. Apud Festum est, *Thiasitas, sodalitas*. Puto scripsisse, *Thiasotas, sodales*. Ut integrè fuerit, *Thiasotas Verrius sodales interpretatur*. *Thiasitas* tamen est non in editis modò, sed utroque MS^to Nansii.

THIUS, ut Isidorus indicat, lib. IX, cap. VI, Græcum est, quibus *patruum* vel *avunculum* significat. Glossæ Cyrilli: θεῖος πρὸς πατρὸς, *patruus*; θεῖος πρὸς μητρὸς, *avunculus*. θεία πρὸς πατρὸς, *amita*; θεία πρὸς μητρὸς, *matertera*. Ita usi jurisconsulti, l. XXXVII. cùm quis decedens. §. codicillis. D. De leg. III. §. III. de gradib. Instit. Novell. CXVIII. Harmen., lib. IV, tit. VI. Indeque fortasse Hispanorum *tio*, & Italorum *zio*. Paullò strictiùs Gloss. Arabico-Lat. *Tius, avunculus*. & Papias, *Tia, soror matris*. Imò & Pollux, lib. III, cap. II. ubi θεῖον μητράδελφον ἢ πατράδελφον, καὶ θείαν, μητρὸς ἀδελφὴν exponit. Sed potior apud nos Jurisconsultorum auctoritas. Θεῖος autem cur pro *patruo* aut *avunculo* accipiatur, docet Simplicius ad Epictetum. Vult enim ita dici, quòd parentes liberis sint quasi θεοί· patrui autem avunculique proximè ad parentes accedant. Sanè θεῖος est *divinus*. Itaque & Plutarchus sub finem libri περὶ φιλαδελφίας ait, nomen hoc debere fratres ad amorem ac benevolentiam mutuam adhortari. Sed de ejus vocis etymo paullò aliter alii, qui ita dictos censent, quòd *sint severi censores*, unde Manilius, lib. V:

Tutorisve supercilium, patruique rigorem:

& Persius sat. I:

Cum sapimus patruos.

Vide & quædam alia ad *thii* vocabulum pertinentia apud Guilhelmum Fornerium, lib. I Select. cap. XIV.

THOES, θῶες. Gloss. vett. *Lupus cervarius*, θώς. Sed Plinius de *thoe* & *lupo cervario* distinctis agit locis. Ex luporum tamen genere esse ait, lib. II, cap. XX. Alii *pantheris* accensent. Sanè Scholiastes Homeri in X & XIII Il. θῶες exponit μικροπαρδάλεις, quasi dicas, *minutos pantheras*. Varinus utrumque animal junxit. Nam ei θώς, ὁ λυκοπάρδαλος. Et favet Oppianus, qui *thoem* ex coitu lupi & pardalis nasci ait. Hesychius, voce θῶας, ait generari ex hyæna & lupo. Ac similiter Suidas in θῶες. Nam per *o* scribit. Quare θῶες fortasse à θέειν, *ob celeritatem*. Apud poëtas tamen non aliter quàm per *ω* reperias. Hoc fuerit à θωμιγξ, quod Hesychius exponit τεῖχος. Vide præter eos, qui de animalibus scripsere, Theophrastum in fragmento de iis quæ colorem mutant, Eustathium in Il. Λ. Scaliger. Exercit. CCX.

THOLUS ab Isidoro, lib. XIX, cap. XIX, dicitur propriè esse *veluti scutum breve, quod in medio tecto est, in quo trabes coeunt*. Isidorus hanc vocem scribebat absque spiritu: unde & lib. XI, cap. I, ait: *Talus dictus à tolo. Nam tolus est eminens rotunditas: unde & fastigium templi tolus vocatur*. Sed omnino scribendum *tholus*, cùm Græce sit θόλος quam

appellationem volunt esse ἀπὸ τοῦ θέειν, quia ob rotunditatem possimus *circum currere*. Aliqui etiam iccirco ex θέω & ὅλος conflatum putant. Vide Etymologum, & Varinum, aliosque Lexicographos: qui & varias adferunt *tholi* notiones. Sed origo omnino ab Hebræo תלה, hoc est, *suspendo*. Quam sententiam valide firmat hoc Maronis, IX Æn.

Siqua tuis unquam pro me pater Hyrtacus aris
Dona tulit, siqua ipse meis venatibus auxi,
Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi.

Ubi sic Servius: *Tholus proprie est veluti scutum breve, quod in medio tecto est, in quo trabes coeunt, ad quod dona suspendi consueverant. Quæ tam diu dona dici poterant, quam diu non profana fierent, sicut in libris Sacrorum refertur. Alii tholum ædium sacrarum dicunt genus fabricæ Vestæ & Panthera. Alii tectum sine parietibus columnis subnixum. Ædes autem rotundas tribus diis dicunt fieri debere, Vestæ, Dianæ, Herculi, vel Mercurio.* Corruptum Servii locum sic emendo: *Tholum ædium sacrarum dicunt genus fabricæ Vestæ & Panthei.* De *Vestæ templo* apertum ex versibus Ovidii, lib. VI Fast.

Par facies templi, nullus procurrit in illo
Angulus, à pluvio vindicat imbre tholus.

Pantheum verò apud Romanos fuisse θολοειδὲς, disertim à Dione scriptum est, lib. LIII. Aliud verò θόλος, aliud θολὸς de quo in *Sepia* diximus.

THORAX, θώραξ, ἀπὸ τοῦ θορῶ, hoc est, *salio*, ob continuum ejus partis motum: juxta Etymologum, apud quem & alias etiam aliquot originationes invenias. Quas mitto, quia omnino origine Hebræum est. Nam תורא idem significat. A *thorace* dicuntur *thoracida*, imagines *thorace* tenus expressæ. Usurpat, præter Adhelmum & alios, Walafridus Strabo de officiis divinis, cap. VIII: *In gestis Sylvestri Papæ legitur, Constantinum Imperatorem per thoracidas Apostolorum, quod ipsos in visione viderit, cognovisse.* Operæ verò est videre quæ de *thoracidis* observat Scaliger animadversionibus in Eusebium, ad annum MMCCLXXXVI. ubi inter alia monet *thoraces* sive *thoracidas* Arabibus dici *Methalia*, מתליא. Nam ita vocant numismata Christianorum, quæ caput humanum præferunt. Cùm verò Itali & Galli etiam vulgo numisma *medaliam* vocant, nescio quo commercio vocem eam ad hos ab Arabibus delatam esse planè cum eodem Scaligero putamus.

THREX, *gladiatorum genus.* Ausonius in Monosyll.

Quis Myrmilloni componitur æquimanus? Threx.

Meminere & Horatius sat. VI, lib. II. Seneca, lib. III Controv. Silius, lib. XVII. Tranquillus, in Calig. Fabius, declam. CCCV. Minutius, in Octavio. Festus: *Threces gladiatores, à similitudine parmularum Thraciarum.* Significat, sic vocari, quia *uterentur parmâ, Thracum propriâ.* Gloss. *Parma*, θρᾳκικὸν ὅπλον. Hinc *parmam Threcidicam* dixit Plinius, lib. XXXIII, cap. IX, quod de speculis. Non solùm tamen *parma* iis *Thracum*, sed & arma alia: & *harpe* sive *sica*. Gloss. *Sica*, θρᾳκικὸν ξίφος ἐπικαμπές. *Arma* hæc *Threcum* dicta *Threcidica*. Cic. Philip. V: *Myrmillo pugnavit in Asia, cum ornasset Threcidicis comitem & familiarem suum, illum miserum fugientem trucidavit.* Nempe per *Threcidica* intelligit *parmam* & *harpen*, sive *sicam*, quam à *Thracibus* inventam ostendit Clemens Alex., lib. I Strom. Sed locus est corruptus. Nam legitur πάρμην pro ἅρπην, ut rectè Lipsio notatum in Saturnal.

THRONUS, θρόνος, quasi θρᾶνος, hoc est, *sedes*, δίφρος. θρᾶνος est ab inusitato θράω, id est, *sedeo*. Apud Festum legitur: *Throcum, genus sella apud Plautum.* Ita plerique MSS.: alii autem *thocum*, vel *tocum*. *Thronum* proximè ad *throcum* accedit. Imò & in quibusdam id Festi codd. invenitur.

THYNNUS seu *thunnus*, θύννος, pro quo & θύννη & θυννὶς dicitur. Ovid. in Halieut. fragmento:

Et pavidi magno fugientes æquore thunni.

Lucillius apud Nonium & Gellium, lib. X, cap. XX.

Ad cœnam adducam, & primùm his abdomina thunni
Advenientibu' priva dabo, cephaleaque atarne.

Sic locum hunc restituit P. Colvius. De *thunnis* vide Plinium, lib. IX, cap. XV. Hinc *thunnaria piscatio* in jure, l. XIII. D. Commun. præd. Dictus verò *thunnus* ab Hebræo תנין, *Thannin*, quod *ingentem piscem* notat. Etymon hoc etiam Gesnerus probat, ac Schindlerus. Vulgò censent dici παρὰ τὸ θύειν καὶ ὁρμᾶν, sive à *celeritate*, sive à *furore*, quo sub caniculæ ortum corripitur. Vide Oppianum, lib. I, vers. IↃCCLII; & lib. II, vers. IↃVI, & lib. III vers. IↃXCVI. & IↃCXX.

THYRSUS, θύρσος. Hoc, ut ajunt, à θύειν, quia in *sacrificiis* Bacchi eo uterentur. Sed non ea est prima significatio. Propriè enim sic dicitur, *quicquid sic consurgit, ut in gracilitatem attenuetur.* Ut *arbores conifera*, vel *com picea*. Hesych. Κῶνοι, οἱ θύρσοι, καὶ οἱ στρόβυλοι, καὶ οἱ στρόμβοι. Itaque & *thyrsos* dixere pro *caulibus*. Glossæ: *Tursus*, καυλός. Servius, in XII Æn. *Caulem autem medium fruticis, qui vulgo thyrsus dicitur.* Etiam θύρσους dixere tum pro *ramis*, tum pro *lampadibus*, ac *facibus*: nempe quia & rami, & lampadum flammæ in conum exeant. Hesych. Θύρσοι, κλάδοι, λαμπάδες, λύχνοι. Quare θύρσος potiùs sit à θύω, quatenus significat *impetu feror, atque erumpo.* Ut à θύρσος, *tursus*, sic à θυρσίων, *tursio*: de quo seorsim.

TI

TIARAS, vel *tiara*, capitis ornamentum apud Persas: verùm reges eorum rectâ soli *tiarâ* utebantur: teste Hesychio. Etiam utebantur sacerdotes apud Phryges: teste Servio in VII Æn. & Scholiaste Juvenalis in sat. X. Vocem eam præter alios usurpat Plautus Pers. Act. IV, Sc. II.

Tiara ornatum lepide condecorat tuum.

Quamquam eam hinc expellere conetur Gulielmus Canterus, lib. III Nov. Lect. cap. XVIII. Cùm autem Persicum sit vocabulum, ἔτυμον ejus neutiquam in Græcia aut Latio quærendum: sed potiùs ab Hebræa lingua, in qua עטרה, *corona*, *diadema*, à עטר, *coronare*, *cingere*.

TIBIA propriè in animali *os cruris* suræ oppositum, ita dictum, si Papiam audimus, quasi *tubia*, quia *tubam* referat. Indè translatum ad *organum musicum*, postquam id, cùm ex arundine fieret priùs, è tibiis gruum fieri cœpit. [*Tibia* id *Phrygia*. nam *Phryges* dicti *Tibii*.] *Tibicen* cur penultimam producat, diximus in *Cano*. Ab eo est *tibicinium*, ars canendi *tibiâ*. Appul. in Flor. *Cùm esset in tibicinio apprimè nobilis.*

TIGNUM pro *trabe* grandiori accipit præter alios Cæsar, quo loco agit de structura pontis super Rhenum. Sed latiùs patere docent hæc verba Caii, Tit. de verb. signif. *Tigni appellatione in lege duodecim Tabb. omne genus materiæ, ex qua ædificia constant, significatur.* Et illa Ulpiani, lib. XLVII. Dig. Tit. de Tigno injuncto: *Lex XII Tabb. neque solvere permittit tignum furtivum ædibus, vel vineis injunctum, neque vindicare. Quod providenter lex efficit, ne vel ædificia sub hoc prætextu diruantur, vel vinearum cultura turbentur. Sed in eum qui convictus est injunxisse, in duplum dat actionem. Tigni autem appellatione continetur omnis materia, ex qua ædificium constat, vineæque necessaria. Unde quidam ajunt tegulam quoque, lapidem, & cæmenta, cæteraque siqua ædificii. Tigna enim a tegendo dicta sunt*, &c. Ex quibus Ulpiani verbis eadem cognoscimus *tignum* dici à *tegendo*, ut à *legendo lignum*, à *regendo regnum*. Hoc magis placet, quàm ut *tignum* dicatur, quia aliquid reddat *contiguum*. A *tignum* est *tigillum*, ut à *signum sigillum*. Neque enim assentio Becmano, qui in Etymologico suo putat, quia dispar sit quantitas, *tigillum* esse inter ea quæ remotiorem sequuntur ἐτυμολογίαν. Nam & *tigillum* & *sigillum* quantitatem variant ob literæ amissionem, uti *mamilla* à *mamma*, *disertus* à *dissero*, *curulis* à *currus*, & similia. Præterea à *tego tegillum*, non *tigillum* diceretur. Notat autem *tigillum* perticam sive longurium. Tibullus:

Illic compositis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum.

Generatim pro *quovis ligno* accipi censet Gruterus apud Plautum Aulul.

De suo tigillo fumus siqua exit foras.

Ita enim habent vett. MSS. & excusi, non *ligillo*, quod Lambinus, Bosius, & alii quidam probant, ut *ligillum* sit à *lignum* eâ formâ, quâ duo illa priora. A *tignum* quoque est *intertignium*, spatium quod inter *tigna*. Usus Vitruvius, lib. IV, cap. II.

Item

item *contignatio*, trabium *tignorumque* textura: qua de voce Bernardinus Baldus, lib. de vocibus Vitruvianis abunde agit. Videtur & hinc esse *centignum*, κατ' μεταφορὰν· Festus: *Centignum, frustum carnis cum septem costis demtum.* Ita quoque est in MSS°.

TIGRIS, Armeniaca vox est, & à *celeritate* nomen habet. Varro, IV de L.L. *Tigris, qui est ut leo varius, qui vivus capi adhuc non potuit; vocabulum è lingua Armenia. nam ibi & sagitta, & quod vehementissimum flumen, dicitur Tigris.* Medicum vocabulum facit Plinius, lib. VI, cap. XXVII. ubi de *Tigri fluvio* ait: *Qua tardior fluit, Diglito* (al. Digito;) *unde concitatur, à celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi sagittam.* Sane Chaldæis גר, *sagitta*, unde si *tigris* fuerit, *T* fuerit heemanticum. A *tigris* est *tigrinus*: unde *mensa tigrina* Plinio, quæ longis macularum notis referunt *virgatas*, ut poëtæ vocant *tigres*. Similiterque ab *intorte macularum* discursu dictæ *mensa pantherina*. Locus Plinii est lib. XIII, cap. XV: *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel* (sic rectè Dalecampius emendat) *in vortices sparsis. Illud oblonge evenit discursu, ideoque tigrina appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherina vocantur.*

TILIA, si Papiæ credimus, quasi *telia*, quod lignum ejus ad *telerum* usum sit utile, ob levitatem ejus. At Martinius à πίλον, *penna*. nempe ob foliola albicantia, pennas referentia, unde umbellatim flosculi efflorescunt. [πιλίαι, αἴγειροι Hesych.]

TIMOR [δεῖμ@, δείμος.] quasi *tumor*, ut scribit Cornelius Fronto. Ejus verba apposuimus in *Metus*. Verùm rectiùs Julius Scaliger, Exercit. CCCXII, deducit ἀπὸ τῆς τιμῆς, cùm propriè sit eorum, qui *honorati*. Quamquam τιμὴ non *honor* modò, sed & *pœna*, ac τιμωρία, sive *ultio*. Quid, si igitur ab hac potiùs τιμῆς notione originem accessamus? *Pœna* enim timetur, quia hujus solius formidine peccare oderunt mali. Sed profectò omnium simplicissimum sit deducere à δεῖμα, id est, *timor*. Nempè ex diphthongo ει ejecta altera vocali, quomodo à πειρᾶν est *periri*, unde *experiri*. Nisi & *tieo* dixere pro *timere*. Sanè sic Homerum usurpare censet Eustathius, qui à δίω esse vult. Donatus scribit, *metui* eos quos amamus, *timere* etiam inimicos. Sed discrimen id non observatur.

TINA Varroni est *vas vinarium*. *Antiquissimi*, inquit, *in convivium utres vini primo, postea tinas ponebant.* Aliquibus placet esse ab Hebræo טנא, hoc est, *sporta*, *canistrum*. Sed significatio non convenit. Quare fuerit à δεῖν@, quod *poculi genus* apud Athenæum. Hesychius: Δεῖν@, εἶδ@ ἐκπώματ@. Terminatio mutata, ut à λαῖν@, *lana*.

TINEA, σὴς, ut exponunt Glossæ Cyrilli, atque aliæ. Isidorus, lib. XII, cap. V: *Tinea, vermis vestimenti, dicta, quod teneat, & eò usque insideat, quo erodat.* Sed potiùs ob similitudinem qualemcumque ita vocatur à *lumbrici genere*, quod Græcis ταινία. A *tineis erosum* dicitur *tineatum*. Glossæ Cyr. *Tiniatum* (malim *tineatum*) σητόβρωτον.

TINGO à τέγγω, quod idem, uti τεγκτὸς, *tinctus*. E in I mutatum, quomodo ab ἐν fit *in*; ab ἐνδύω, *induo*, &c. Gloss. vett. *Tingit*, βάπτει. Papias verò: *Tingit, inficit, colorat, fucat, occidit.* Ubi cùm *occidit* exponit, respicit sive Papias, sive is, quem exscripsit, illud Maronis:

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

Item:

Quid tantum Oceano properent se tinguere soles.

Similiaque; nam sol se æquore dicitur *tingere*, cùm occidit. Ab eo *tinctura*. Hinc quoque factum putant *extinguo*, ut propriè sit *tingendo deleo*. Ab eodem esse putant *Distinguo*. Quod si est, propriè notavit, ita diversis coloribus *tinguere*, ut colores tamen separentur, non confundantur: unde similitudo liquet, ob quam eleganter ad res alias est translatum. Cùm verò *distinguo* tantùm dicamus, non *distingo*, *tinguo* quoque non *tingo* dici debere judicant Grammatici antiqui. Hanc rem illud quoque confirmat, quod, ex Attii instituto, *tinguo* omnes ferè antiqui habeant codd., ac Grammatici quoque veteres id approbent, qui tamen *U* in *urgeo* & *unge* (pro quo libri quidam *urgueo* & *ungue*) neutiquam admittant, ut apud Velium Longum scriptum invenitur. Sed de *exstinguo* & *distinguo* quod diximus, non ita certum est: cùm utrumque deduci possit, ab antiquo *stingo*: de quo vide quæ diximus in *Instigo*.

TINNIO à sono factum. Nam *tinnitus*, ἦχ@ χαλκώματ@, ut est in Glossis Philox. [τίν@ vel τίνν, σίνξ, βομβεῖται Hesych.] Hinc *tinnulus*, idem ac *tinniens*: Ab eodem *tintino*, quo Catullus usus ode eâ, quam è Sapphone expressit.

—— *Sonitu suopte*
Tintinant aures. ——

Hinc *tintinabulum*: quod iccirco à sonitu nomen accepisse, ait Isidorus, lib. III, cap. XXI. Ejus mentio apud Plautum Pseud. Act. I, Sc. III. Phædrum, lib. II. Appuleium, lib. X. Sidonium, lib. II, Epist. II. Apud Festum *titinnire* & *titinnare* legas in editione Ant. Augustini: in MSS°· verò quibusdam codd. ibidem est *tintinire*, & *tintinnire*: item *tintinare*, & *tintinnare*. Apud Nonium itidem & *tintinnare*, & *tintinnire*, gemino *NN* scribitur. Illo Nigidium, hoc Afranium usum docet. Ac similiter gemino *NN tintinnabulum* vulgò scribitur. Item hinc *viri tintinnaculi* Plauto Trucul. Act. IV, Sc. III, hoc est, *carnifices*, sive quia *tintinnabula gestarent*, ut est apud Zonaram, sive quia *cadendo loris corpora tinnitum quendam excitarent.*

TINNUNCULUS, qui malè in vett. quibusdam libb. *tristunculus* vocatur, est is, qui Græcis dicitur κεγχρίς. Videtur autem *Tinnunculus* vel *tinnunculus* dici à *tinnitu vocis*: quod & Perottus sensit. Sic vocat Plinius, lib. X, cap. XXXVII. Quem locum hausit è Columellæ lib. VIII, cap. VIII. At quando è Græcis transfert, Græcam vocem retinere solet. Ut lib. X, cap. LII: *Pennaterum infœcunda sunt, quæ adunces habent ungues. Cenchris sola ex his supra quaterna edit ova.* Item, lib. XXIX, cap. ult. *Fimum cenchridis: accipitrum generis eam Græci faciunt.* Etiam κεγχρηΐνης & κεγχρὶς vocatur. Est & *serpentis* nomen, quod κέγχρις dicatur. Meminit ejus Plinius, lib. XX, cap. XXII; & Isidorus, lib. XII, cap. IV. Vocatur & κεγχρίνης, quæ vox tam de *ave* quàm *serpente* dicitur. Suidas: Κεγχρίνης, εἶδ@ ὄρνιθ, ὃ λέγεται μηδ' ὅλως διψᾶν. ἢ εἶδ@ ὄφεως. Porrò & *avi* & *serpenti* id nomen est à κέγχρ@, id est, *milium*, quasi dicas *accipitrem* aut *serpentem miliarem*. Ratio nominis utrique, quòd *multis milii instar punctis distinguantur*. Id de *serpente* liquidò indicat hic Lucani locus, lib. IX

Et semper recto lapsurus limite cenchris,
Pluribus ille notis variatam tingitur alvum,
Quàm parvis tinctus maculis Thebanus ophites.

De eodem sic Aëtius Antiochenus, lib. tertiodecimo cap. XXVII. ex interpretatione Baptistæ Veronensis: *Cenchrites serpens est magnitudine duorum cubitorum, figurâ autem crassâ in tenuem abeunte, colore viridi, maximè juxta alvum, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc est, miliaris appellatur. Ajunt etiam hunc seipse fortiorem fieri, cùm milium floret.* Hactenus ille. Eadem à caussa nomen habet κεγχρίτης *gemma, milii granis veluti sparsis*, ut Plinius ait.

TIPULÆ sive *tipulla* voce usus Plautus, Persa, Act. II. II.

Neque tipula levius pondus 'st, quàm fides lenonia.

Quem versum & Festus adducit, ex quo discimus *tipulam* esse non vermis genus, ut putavit Th. Gaza, qui σισυρίδας vertit *tipullas*: sed genus insecti, quod in fontibus ac rivis visitur summâ celeritate superficiem aquæ percurrens; unde Belgæ vocant *waterspinne*, quasi dicas, *araneum aquaticum*. Verba Festi sunt: *Tippula bestiola genus sex pedes habentis, sed tanta levitatis, ut super aquam currens non desidat.* Quæ verba conveniunt cum interpretatione veteris Glossarii, in quo exponitur ἐφυδρὶς, ἐξάπουν ἐπινηχόμενον τῷ ὕδατι. Sed in eo sive librarii culpâ, sive quia Glossographus in vitiosos inciderit codices, pro *tippula* malè legitur *tumulus*: quemadmodum monet in conjectaneis Scaliger, qui & appositam valde *tipula* adfert originationem. Nam dici ait παρὰ τὸ τῖφη, quia *versatur circa paludes*. Nam τῖφ@ est ἕλ@, ut exponit Hesychius; sive, ut Apollonii interpres explicat, ὁ καθυγρ@ καὶ ἑλώδης τόπ@.

Quare apposité Varro:

—— *Levis*
Tipulla lymfon frigidos transit lacum.

Quanquam aliter hunc versum legit Ausonius Popma. Sed Scaligerum secutus sum, cujus si vera emendatio, errare liquet eos

Lexicographos, qui scribunt, secundam in *tippula* corripi. Sane eam produci liquet quoque ex superiori Plauti versu, est enim trochaicus tetrameter catalecticus, uti & alii qui apud Plautum sequuntur.

TIRO non per *Y*, sed per *I*, ut est in Pandectis Florent. imò & antiq. inscript.: in quo perperam sententiam mutavit Manutius, falsâ inscriptione deceptus. Nec enim veram esse, satis ostendit Anton. Augustinus, dial. XI. Est verò *tiro*, νεόλεκτος, νεοστράτευτος, νεοσύλλεκτος, ut exponunt Glossæ vett. Dicitur, ex Becmani mente, à τείρω, quia etiamnum *tener* ac *rudis*. Nam opponitur veterano. Malim tamen, quia se primùm *terit*, hoc est, exercet.

TITHYMALLUS, sive *titimallus*, ex τιτὰν, *sol*, & μαλλὸς, *coma*: ut voluit Isidorus, lib. XVII, cap. IX: quia nempe, ut idem ait, *radiorum comam ad radium solis circumacta convertat*. Sed Martinio placet esse ex τίτθη, *mamma*; & μαλὸς, *tener*: quòd instar mammæ teneræ lac fundat: unde & Latinis *lactaria* vocatur, & Germanis *Wolfsmilch*, quasi *lupinum lac* dixeris.

TITILLO geminatione primæ syllabæ factum è τίλλω, quod est, *vello*, seu *vellico*. Nam ex levi vellicatione sive tractatione provenit *titillatio*. Videtur autem origo exigere, ut corripiatur prima. Sed producunt eam antiqui. Ut Lucret. lib. II:

Titillare magis sensus, quàm lædere possunt.

Similiterque Horatius, II Serm. Sat. III:

Præterea ne vos titillet gloria.

Ausonius quoque in epigramm.

Titillata brevi cum jam sub fine voluptas.

Quos sequi debuerat H. Stephanus, epigr. de Th. B. elegiis, ubi ait:

Tantum pectora gaudium titillat.

TITIO fortè à θύω, *fumigo*, vel ejusdem est originis ac *tæda*, nempe à δαίω, *uro*. [πυθαλέος ex αιθαλέος] *Titionem* Grammatici *ardentem fustem* interpretantur. Et rectè. Apuleius tamen *ardentem titionem* semel & iterum dixit: quamquam idem quoque pro eodem simpliciter dixerit *titionem*. Godscal. Stewechius in Apuleium pag. III.

TITIVILITIUM (Festi verba sunt) *nullius significationis est*, ut apud Græcos βλίτυρι, & σκινδαψός. *Plautus*:

Non ego istud verbum emsitem titivilitio.

Sunt verba Olympionis villici apud Plautum, Casinâ. Festo subscribit Jos. Scaliger, qui nomen hoc inter ea refert, quæ Critici vocant ἀποφθέγματα, Latini *effutilia*. At Fulgentius Planciades de prisco sermone: *Titivilitium*, inquit, *dicis voluerunt fila putrida, quæ de telis cadunt*. Et mox Plauti loco adducto *titivilitio* exponit *re admodum vili*. Etiam laudat M. Cornutum in Satira, cujus illud, *Titivilitis sat* (pro quo in Hervagiana *sal*) *cedo tibi*. Ex quibus colligere aliquis possit, verbum esse compositum, cujus posterior pars sit vel *villus*, quando exponit *fila putrida*, (prout nempe *tramam putridam* in simili notione dixit Plautus, Rudente, Act. IV, Sc. II.) vel à *vile*, quando *rem admodum vilem* interpretatur. Prior verò pars, vel erit à *totum*, ut signet *totum vile*, vel *totum vili æstimandum*, quomodo dicimus *flocci facio*: vel erit à *textum*, quando Turnebus, lib. XVI Advers. cap. III, *textivilitium* dicendum putat, atque id quasi *textum vile* dici arbitratur. *Itium* verò nihil est, nisi κατάληξις, ut in *capillitium*.

TITTEX Latinumne sit, non facilè dixerim. In Glossis Philoxeni exponitur μύσταξ. Voce non multùm abit à τίταξ, quod Hesychius interpretatur ἔντιμος, *honoratus*. Hinc si esse placet, caussa erit, quia barba honorem afferat viro. Vel deduc à τιταίνω, *extendo*. Nam *mystax*, si non tondeatur, latè se extendit.

TITUBO dubium, utrum propriè de *lingua*, an de *pedibus* dicatur. Si de *lingua*, fuerit a sono eorum, quibus lingua hæsitat. Quomodo & Belgæ dicunt *tatelen*. Nisi placet *titubo* esse ab *attubus*, quomodo vocatur ὁ μεγαλαῖλος. *T* præmittetur, ut ab ἔρα, *terra*. Sed prius malim. Sin malis *pedibus* propriè competere, nihil adhuc accommodatius occurrit etymo Martinii, ut dicatur, quasi τυτθὸν βαίω, *parum eo*.

TITULUS à *tutando* quasi *tutulus* dicitur, si Varronem audimus, & Festum, qui & milites ait dici *Titulos*, quia patriam tuerentur. Et sane verius hoc, quàm ut cum Papia nomen inde factum putemus, quòd, uti Titan mundum, ita *titulus* hominem illustret. Sed hoc seculi demus imperitiæ, quo hujusmodi se etymologiis pascebant. Omnino verò est à τιτὸς, quod ἀπὸ τοῦ τίειν, unde & τιμή. Quam *tituli* etymologiam amplectitur Jul. Scaliger, lib. I de Re Poët. cap. IX, & lib. de caussis L. L. cap. XVII. item Josephus Scaliger, in conjectaneis. Nec tamen tam à τίω esse arbitror, quam à τιτίω, quod per reduplicationem à priori factum. Sane Hesychio τιτίω, τιμῶ. *Titus* prænomen quin ab τίω sit, non dubitandum. Sed Festus à *tutando* derivat. Ac Cornutus, vel quisquis interpres ille Persii, qui nomen illud præfert, quo loco exponit istud poëtæ,

Ingentes trepidare Titos. ——

Ait *Titos* à *membri virilis magnitudine* vocari eos, qui ad libidinem sunt proni, sicut aves quibus comparantur: *titi* puta, quomodo *columbas agrestes* vocari ait. Sed multùm ab his dissidet Isidorus, lib. XII Orig. cap. VII, ubi ait *palumbes* appellari *titos* à *moribus castis*: quia amisso corporali consortio solitaria incedat, nec carnalem copulam ultra requirat. Harunce avium meminit & Varro, in IV de L. L. *Titios sodales*, inquit, *dicti ab Titiis avibus, quas in auguriis certis observare solent*. A *titulus* est *titulare*, indere *titulum* vel nomen. Apud Tertull. adversus Judæos. Unde *titulatus*, *titulis* instructus. Pomponius Pannuceatis:

Mulier ubi aspexit tam mirificè titulatam truam.

Sic locus is legitur in antiqua Veneta editione Nonii in *Trua*. Pro *titulus* Græci dicunt τίτλος, quod etiam apud Nonnum in paraphrasi legas: item Hesychium, Euthymium, & alios. Hinc Justiniano παράτιτλα, summæ rerum ad *titulos* appositæ. Vide Glossarium Meursii.

TO

TOCULLIONES sunt *fæneratores*. Cicero, lib. II ad Att. ep. I: *Non habebam te in tocullionibus*. Turnebus, lib. XVIII, c. III, scribit à τόκος, id est, *fænus*, esse τοκύλλιον, hoc est, *fænusculum*. indè τοκυλλίων, *fæneratorculus*: ut à σκίπωρον fit σκιπωρίων. Τόκος verò, quia partus est pecuniæ, ἀπὸ τοῦ τίκτειν, hoc est, *parere*, venit: quomodo & à *fætura* dici *fænus*, Varro, Festus, ac Nonius, prodiderunt.

TOFUS, pro quo minùs rectè *tophus* scribitur, quasi planè Græcum foret, *lapis* est *cavernosus & mollis*, ut est apud Papiam. Fortè à τόπος, *locus*, quia vacui loci plenus, quippe friabilis & quasi spongiosus. Ac similiter πῶρος vocatur, à πόρος, *meatus*. Nempe quia porosus. Vel potiùs sit *tofus* ab Hebræo תפש, *apprehendere*. Quia ob naturam porosam ac mollem imbibit multum humoris. [à τύφειν & τέφειν est τέφρα, & τεφρὸς & τόφος, inde *lapis combustus & cinereus*.]

TOGA, Græcis τήβεννος, idque ab inventore *Temeno* Arcade: teste Polluce, Artemidoro, lib. II, cap. II. Suida. M abit in B. ut pro μύσταξ dicitur βύσταξ, quod Hesychius exponit πώγων. Item à μιῶ βιῶ, unde *vio*, & *vieo*. A μύρμηκα βύρμακα, unde *formica*. *Toga* verò Romanis dicta vel à στολὴ, quod à στέγω, *tego*, ut à στέλλω στολή: vel sit *toga* à *tegendo*: quod scripsere Varro, lib. IV de L. L. Pomponius, Tit. de verb. sig. lege CLXXX. Priscianus, lib. I. Capella, lib. III. Nonius in *toga*: Isidorus, lib. XIX, cap. XXIV. Quibus unum è junioribus, sed antiquis parem, addo Cæsarem Scalig. lib. I de caussis L. L. cap. XL. Sic *E* in *O* abierit. Et fortasse veteres *togo* pro *tego* dixere: uti pro *veto* dixere *vito*: ut aliàs ostensum ex Plauto, & Annæo Cornuto. Cur autem *toga* præ aliis vestibus multis à *tegendo* dicta sit, ostendit Varro, lib. I de vita pop. Rom. *Præterea*, inquit, *quòd in lecto togas ante habebant. ante enim olim fuit commune vestimentum, & diurnum, & nocturnum, & muliebre & virile*. Adde quòd *toga* erat vestis exterior, alias vestes *tegens*. Eadem de caussa & *tectum* à Titinnio appellatur: qua de re in *Tego*. A *toga togilla* est in Catholico. Sed non modò *parva toga*, verùm & *mantile* exponitur. Nempe *togilla* tum nostrum *twele*, seu *dweel*. Ex Græco ἐπὶ, & *toga*, factum *epitogium*. Est ea vox apud Quinctil. lib. I, cap. IX. Utitur & Clemens Pontifex in cap. II de vita & honor. cler. in Clementinis. Item

Johan-

Johannes Saresberiensis, lib. VIII: *Hic capâ tunicatior, densatis pellibus & epitogiis, chlamydi penulam superducit?* Suntque multæ id genus hybridæ voces, de quibus egimus lib. III Orat. inst. cap. II. His adde, quæ congessit Radulphus Fornerius, lib. V rerum quotidianarum, cap. II: *Togipurium* pro *toga pura*, legas in Glossis Isidori. Apud Papiam est, *Togiforium, locus ubi scholastici disputant.* Nempe quia *togam* ferant scholastici. Sanè pro eo apud Joannem de Janua in Catholico est *togiferium.*

TOLERO, φέρω, ὑπομένω, ut est in Onomastico: *patienter fero* exponit Festus. Vult illud Angelus Caninius esse à τελάω, inserto *R*, quomodo à φλέγω est *flagro*, à πύθω est *putreo*. Sed simpliciùs puto deduxeris à *tolo*, sive *tulo*, unde præteritum *tuli* in usu remansit. Ut à *geno* pro *gigno* est *genero*, sic à *tolo* erit *tolero*. *Tolo* autem à τλάω. Τλάω à תלה, hoc est, *sustine*. Confirmat hanc sententiam, quòd *tolerare* quoque accipitur pro *opitulari*, ac quasi tollere onus, quo premitur alius. Plautus, Trinummo, Sc. *quo illic homo:*

Quia sine omni malitia est, tolerare ejus egestatem volo.

Et aliquantò pòst:

Cujus egestatem tolerare vis? Loquere audacter patri.

TOLLENO, ex Festi sententia, dicitur à *tollendo*, quia alternis sustollatur dimittaturque. Est enim *tolleno*, ut non obscurè ex ejus verbis cognoscitur, cùm trabi in terram defixæ supernè connectitur altera transversa, quæ nunc sustollitur, nunc deorsum agitur, cujus rei exemplum videmus in quibusdam puteis. In Glossis vett. exponitur κηλώνιον, cujus non Herodotus modò lib. I, & VI, sed & Aristophanes meminit, ut tradit Pollux, lib. VII, cap. XXXII. Et Latino & Græco usus Plautus. Nam Astrabâ dixit:

Quasi tolleno vel pilum Græcum reciproces planâ viâ.

Idem Pœn. Act. V. III:

Sunt Græca celonia: sustolli solent.

Ita emendat Jos. Scaliger in Conjectaneis. Hesychio κηλώνιον exponitur ἀντλητήριον. Estque Κηλώνειον, vel potiùs κηλώνιον, diminutivum à κήλων. Hesychius: Κήλων, ὁ ἐν τῇ νηΐ, καὶ τὸ ἄντλημα. Ac profectò à κήλων κήλωνος κατὰ μετάθεσιν fit *coleno*; unde *toleno*, *c* in *t* abeunte: ut, Λουκετία, *Lutetia*; κάλχα, *caltha*. Quod verisimilius, quàm ut sit à *tollendo*. Nec enim satis ἀναλόγως sic derives. Plura de *tollenone* vide apud Budæum, in III de Asse; Turnebum, Advers. lib. VI, c. XVIII, Brodæum, Miscell. lib. III, cap. VII. & Salmasium, Exercitat. Plin. in Sol.

TOLLO videri possit esse à τέλλω, quod est, *orior*, E converso in O, quomodo pro *elus*, *hemo*, *Apello*, posteriores dixere *olus*, *homo*, *Apollo*. Sed ob significationis convenientiam longè præstat fortasse deducere à τελάω, τλῶ, quod est *sustinere*, *sufferre*. Τλάω verò est à תלה, quod notat *suspendit*, *sustulit*. Nec obstat, quod *tollo* dicatur geminato *L L.* Nam *tolo* dicebant veteres, quia non geminabant consonantes. Quòd si displicet vocalis diversitas, quia in *tollo* quarta, in τλάω prima sit vocalis, poterit *tollo* deduci à prisco ejusdem notionis verbo τλάω quæ Jos. Scaligeri sententia est, ac mihi quoque maximè adlubescit. Sanè à τλάω, (ut idem notis in hymnos Orphei scribit) dicitur quoque *tellus*, quia nempe omnia sustinet: ac ab eadem voce dicuntur *Telamones*, qui Græcè *Atlantes*, itidem παρὰ τὸ τλῆναι, ut alibi dictum. A *tollo* quoque vel *tolo*, sunt *tolero*, *tolleno*, *tollutim*: de quibus seorsim dictum. Item à *tolo* mutuatur *fero* suum præteritum *tetuli* & *tuli*: ab eodemque videtur esse supinum *latum* κατ᾽ ἀφαίρεσιν pro *tlatum*. Ab hoc supino, sive ejus composito, est *translatitius*, quod eleganter ponitur pro *vulgari*: quomodo Petronius dixit *tralatitium bellum*, & *tralatitia deformitas*, & Plinius in epistolis *tralatitia officia*. Ac censet Stephanus Pighius hoc loquendi genus ex eo originem capere, quod *Translatum* vocarent *infimam ludionum turbam*: ut cùm apud Valerium Maximum legitur, lib. II, cap. IV: *Translatum antea Pœniceis indutum tunicis.*

TOLUTIM omnino est à *tolendis*, ut veteres loquebantur, hoc est, *tollendis pedibus*; non, quod Nonio visum, quasi *volutim*, hoc est, *glomeratim*. Interim ex iis Nonii verbis cognoscimus *tolutim ingredi* idem esse illi Virgiliano:

—— *Gressus glomerare superbos.*

Usus Novius; *Dixi*, inquit, *iturum in Tuscos tolutim.* Utitur & Lucillius, cujus locum ita apud Nonium in *tolutim* legi debere, putabat Janus Guilielmius, lib. II Verisim. cap. VII:

Vel' tolutim semper hic incessuru' videtur.

A *tolutim* dictus *equus tolutarius*, qui alio nomine dicitur *gradarius*. In Onomastico exponitur ἱππαφορβὸς, quasi qui *volando feratur & incedat*. Ab eodem & *loquendo*, *linguæ volubilitas* dicitur *tolutiloquentia*, τὸ ἐπιτρόχον in Onomastico transfertur. Novius Gallinaria:

O pestifera, Pontica, [id est, *perfida*] (lego cum Guilielmio *fontica*) *fera trux, tolutiloquentia!*

TOMACULA in veteri Onomastico exponitur κόμματα. esse *pinguia quædam viscera*, scribit vetus Scholiastes Juvenal. in sat. X. vers. CCCLV. At Valla ibidem monet, esse *edulia e jecore porcino conciso*, ita dicta ἀπὸ τοῦ τεμεῖν, quod est, *concidere*. *Farciminis genus è porcina* esse ait in Nomenclatore suo Hadr. Junius. Aliter *tomacina* dicitur, nempe à *tomaca*: quo usus Varro. Nempe itidem à τομῇ, quia est *segmentum carnis*, & imprimis *porcinæ*. Fortasse tamen non ἀμέσως sunt à τομὴ, vel τέμνω, sed à τεμάχιον, unde *tomacina*, à quo *tomacinula*, & postea *tomacula*. Sanè quod Latinis *tomaculum*, id Græcis τεμάχιον, vel τεμμάχιον, idque à τέμαχος, quod ut origine, ita significatione convenit cum τομή.

TOMENTUM dicitur id, quo culcitæ infarciuntur. Tacitus, lib. V Annal. *Drusus deinde exstinguitur, cùm se miserandis alimentis è cubili tomento nonum ad diem detinuisset.* Græcis vocatur γνάφαλλον. Gloss. *Tomentum*, γνάφαλλον. Nempe ἀπὸ τοῦ γνάπτειν, quod fullonum est, cùm lanam jam textam radunt ac poliunt. A quo γναφεὺς, *fullo*; γνάψις, *politura*; γνάφος, *spina, quâ fullo lanam textam radit & polit.* Γνάφαλλον igitur est *lana illa, quæ adhæret spinis pectinis* γναφικοῦ sive *fullonii*. Hodie lana illa tondetur. Unde & quidam arbitrantur *tomentum* sic dici à *tondendo*, quia propriè fit è floccis lanæ detonsis. Sed, ut dixi, veteres lanam jam textam pectine radebant, atque ex derasis floccis faciebant *tomentum*. Unde Martialis, lib. XIV, ep. CLIX, sub lemmate *Lingonicum tomentum* ait:

Oppressa nimium vicina est fascia pluma.
Accipe Lingonicis vellera rasa sagis.

Atque hac de caussa nec illorum placet sententia, qui *tomentum* putant esse à τόμος, id est, *sectio*, quia, ut ajunt, fieret è lana concisa. Nam, ut dixi, radebatur, non secabatur lana. Quamquam non inficior etiam culcitas aliquando fuisse ex materie, ubi sectio haberet locum. Nam fuere etiam ex arundinibus concisis: cujusmodi *tomentum* idcirco *concisa palus* dicitur Martiali, lib. XIV:

Tomentum concisa palus Circense vocatur.
Hæc pro Leuconice stramina pauper emit.

Circense autem dictum, quia in circo veniret: non quòd initio spectatores hoc substernere sibi soleant in ludis Circensibus: ut perperam putabat Turnebus, lib. IX, cap. XXIV. Nec magis assentio eidem, cum lib. IX, cap. XXIV, *Leuconicum* vocari *tomentum* putat à *Leuconio* Æoliæ oppido, cujus Thucydides meminit, lib. VIII. Uti nec eorum placet sententia, qui putant esse à λευκὸς, id est, *albus*: nempe quia flocci essent è lana alba: sed ut *Lingonicum* dixere *tomentum* à *Lingonibus* Celtarum populo, cujus Cæsar & alii meminere: sic idem *Leuconicum* vocarunt à *Leucenibus*: sive *Leucenes* iidem ac *Lingones*: sive potiùs iidem ac *Leuci*, quos *Lingonibus* vicinos facit Ptolemæus. Atque hinc liquet, cur Plinius lib. VIII, cap. XLVI dicat, suo tempore *tomenta* Gallicis discerni nominibus. Erat autem *Leuconicum* ac *Lingonicum tomentum* è lanæ rasæ floccis: eoque erat ditiorum. At *Circense*, quod ex arundine succisa, pauperum fuit, ut clarè Martialis dicit. Meminit quoque ejus Seneca, libro de vita beata, cap. XXV: *Nihilo miserior ero, si lassa cervix mea in manipulo fœni acquiescet, si super Circense tomentum per suturas veteris lintei effluens incubabo.* Fiebat quoque *tomentum* ex gnaphalio herba. Plinius, lib. XXVII, cap. X: *Gnaphalium alii* χαμαίζηλον (scr. *chamæxylon*) *vocant, cujus foliis albis mollibusque pro tomento utuntur.* Nempe γναφάλιον, quia indè fieret γνάφαλον, hoc est, *tomentum*. Nec dubium, quin itidem *centunculus* dicatur, quia eo *centunculos* farcirent: sive eadem sit herba, ac *gnaphalium*,

lum, sive diversa, quod Plinius putabat. Nam *clematidem* esse dicat. Ex arundine concisa, vel gnaphalii foliis fuerit id *tomentum*, quo edendo vitam sustentabat Drusus, ut è Tacito vidimus. Porrò κατεχόμενον γνάφαλον vocabatur, quod ex arundine vel herba fieret. Nam γνάφαλον propriè è lana rasa pectine γναφικῷ, ut vox indicio est. Necdum verum tomenti etymon adduximus. De quo plane adsentio Isidoro, qui lib. XIX, cap. XXVII, putat esse à *tumeo*: nempe quia eo tumeat culcita. Ut à *moveo momentum*, sic à *tumeo tumentum*, vel *tomentum*. Martialis, lib. XI, ep. LVII:

Leuconicis agedum tumeat tibi culcita lanis.

Ubi ad etymon allusisse videri queat. Idem alibi:

Farctus papyro dum tibi torus crescit.

Ait culcitam intumescere ac crescere è papyro, sive Thusco sirpi. Nam de radice papyri Ægyptiæ pessime intellexit Melchior Guilandinus.

TOMEX sive *tomix* absque adspiratione scribi solet in vett. libris: sed errore fortasse: saltem Græci adspirant, quibus dicitur θώμιγξ. Id Suidas interpretatur λεπτὸν σχοινίον. Columella, lib. XII, cap. XXXII: *Deinde fasciculos tomice palmeâ aut junceâ ligato.* Et Vitruvius, lib. VII, cap. III: *Tomice ex sparto Hispanico religentur.* Signari eo *funes è sparto tortas*, scribit Turnebus, lib. I, cap. XXVII. Sed ille, Græcos secutus, primam adspirat: contra quam facit Grapaldus, Hermolaüs Barbarus in Glossis, atque alii. Non desunt viri docti, qui *tomice* dicant in recto: sed falli eos ostendimus in libris de Arte. Perottus de copiæ vocabulo minimum bis errat. Ita enim scribit: *Tomicus, restis e cannabi sive sparto leviter torta; sive pulvillus apponi solitus è conciso cannarum cannabi, ne restis lædatur.* Nam primum non *tomicus*, sed *tomix* sive *thomix* dicitur. Deinde cùm esse *pulvillum* ait, confundit *tomix* & *tomentum*. Nam *tomentum*, non *tomicem* dicere liceat *pulvillum*, quem in collo ponunt animalibus, ne restis collum lædat. Legitur in quibusdam libris *tumex* per *U*, eadem significatione: indeque, ut Scaliger observavit, [illegible] *tumicula* dicitur, sive *tumicla*; unde *tumicla spartea* apud Appuleium. Alias *tumex* est à *tumendo*, *tumoremque* notat. Hanc notionem probant Gloss. Philox. in quibus legitur: *tumex*, σμῶδιξ, αἱματώδης τόπος.

TOMUS, τόμος, à τέμνω, unde Ammonius inter τόμος & τομὸς distinguens, τόμον interpretatur, τὸ τμηθὲν [illegible] χάρτου. Vulgo sumitur pro *magna magni operis parte*. Sed veteribus significat idem quod *scapus*, Belgis *een boeck papiers*. Veteres Glossæ ab H. Steph. editæ: *Scapi*, Κανόνες γεωμετρικοί, ἢ χάρτου τόμοι. *Scapus*, τόμος βιβλίων, χάρτης. Et sanè Hesychius quoque simpliciter interpretatur χάρτης. Et ita usus Martialis, lib. I epigr. LXVI:

Scriptura quanti constet & tomus vilis.

Etiam *tomus* pars *salsamenti*. Ut *tomus Thurianus*, pars caniculæ salitæ, quæ canicula aliter *xiphias*. Plinius cum pisce confudit. Nam inter piscium genera reponit, his verbis: *Tomus Thurianus, quem alii Xiphiam vocant. Thurianus* autem à *Thuriorum* populo vocatur.

TONDERE à τμῆν, hoc est, *secare*. *D* insertum, ut ab Æolico τέννω, *tendo*; ab *aveo*, *audeo*; à *caneo*, *candeo*, &c. *Tonstrina* à *tondeo* dici satis est apertum. Sed ἀναλογία est obscurior; nisi dicamus, olim in usu fuisse *tonstrum*, unde *tonstrina*. *Tonstrum* verò eâ formâ erit à *tondeo*, quâ à *claudo* est *claustrum*; à *moneo*, *monstrum*; à *fluo*, *flustrum*. Ut à *pendeo*, *pensilis*; sic à *tondeo*, *tonsilis*. Ut *tonsile nemus* Plinio, cujus rami eminentiores resecti. Sic *tonsiles coronæ*, ubi folia parùm tantummodo eminent. Martialis, lib. VI, epigr. LXXX.

Tonsilibus sertis omne rubebat iter.

Prout ex MSS^tis istic legit clarissimus & affinitate, dum viveret, conjunctissimus Gruterus. Eadem est *corona tonsa*. Maro:

Omnibus in morem tonsâ coma pressa coronâ.

Ac similiter idem:

Ipse caput tonsæ foliis ornatus olivæ.

Ubi sic Servius: *Tonsæ olivæ, minutis foliis compositæ. Habiturum se autem coronam tonsilem dixit.* Quibus ex verbis clarè liquet, *tonsilem* coronam & *tonsam* idem notare: nempe minutis foliis compositam. Virgil. I Æn.

—— *Tonsisque ferunt mantilia villis.*

Ubi *tonsis* Servius exponit *minutis*. Similiter *tonsas tapetes* dixeris, quæ aliter *tonsiles*. Ut apud veterem poetam:

Nec tonsiles tapetes ebriu fuco.

TONGO vel *tongeo* est *nosco*. Vel est ex *tango*, quomodo dicimus *rem acu tangere*. Vel ex *teneo*, ut dicimus *rem omnem tenere*. Quod malim: quia & *vinco* notat. *Tenere* autem valet quandoque κρατεῖν atque *obtinere*. *G* insertum, ut ab ἔσπαρον *spargo*, à *mari mergo*, à *jure jurgo*, &c. Festus: *Tongere Ælius Stilo noscere esse, quod Prænestini tongitionem dicunt pro notione: & vincere etiam quandoque videtur significare.* Adduxit & hoc Ennii, ut pleniùs ex Paullo constat:

—— *Alii Rhetorica tongent.*

TONO à τείνω, *intendo*; & speciatim *vocem* vel *sonum intendo*; à τόνος, quod propriè *intentio*, & speciatim *soni intentio*, unde Grammatici προσῳδίας sive *accentus primariam speciem* τόνους appellant. Latini similiter *tenores* vocant, quasi *tonores*. Quinctilianus, lib. I, cap. V: *Adhuc difficilior observatio est per tenores, quos quidem ab antiquis dictos tonores comperi, videlicet declinato à Græcis verbo, qui τόνους dicunt.* Porrò sæpe *tono* usurpatur pro *sono*; quod & ipsum in compositis *attono*, *intono*, atque aliis locum habet. Imò ipsum *sono* à *tono* factum videtur, converso *S* in *T*, quomodo & pro *pulto* dixere *pulso*, pro *tentus tensus*, &c. Hanc ejus verbi etymologiam nonnihil confirmat tum quod Aristoteles, lib. V de gener. animal. scribat τόνον esse, quod κοινῶς ἦχος dicitur, atque hoc modo dici Λύδιον ἢ Φρύγιον τόνον· tum quod Marcianus Capella, lib. III, cap. de fastigio, *fastigia* promiscuè *tonos* vel *sonos* vocari dicat: idemque lib. IX, caput de tropis sic orditur, *Tonus igitur idem plerumque appellatur & sonus.* A *tono* est *tonesco*. Usus apud Nonium Varro Bimarco:

Tunc repente cælitum altum tonitribus cælum tonescit.

Ab eodem est *tonitrus* seu *tonitru*, ubi postrema syllaba est vocis productio: ut in *vitrum* à *video*. Fallitur igitur Nunnesius, qui *tonitru* κατὰ συγκοπὴν esse putat à βροντῇ. Fallitur & Isidorus, qui lib. XIII, cap. VIII, *tonitrus* conflatum censet ex *sonus* & *terrens*. *Tonitruum*, inquit, *dictum, quod sonus ejus terreat: nam tonus, sonus.* Quæ sententia si vera esset, videri posset non *sono* à *tono* esse, sed contra *tono* à *sono*, converso *S* in *T*, more tum Attico, ut θάλασσα θάλαττα· tum Dorico, ut σύ, τύ· tum Latino, ut *Visurgus*, *Iturgus*: tum Germanico, ut *wasser*, *water*. Sed cùm *tono* sit à τείνω, quin *tono* prius sit, dubitandum non est. A *tonando* quoque est *attonitus*. Propriè enim ita dicitur, cui casus vicini fulminis, & sonitus tonitruum dant stuporem: quemadmodum scribit Servius ad III Æn. Hinc Glossæ Philoxeni interpretantur ἐμβρόντητος, ἐμβροντηθείς. Talis est Plautinus Amphitryo, de quo ita Bromia, Act. V, Sc. I:

Qui ante ædes nostras sic jacet? numnam hunc percussit Jupiter?

Credo edepol. Nam, proh Jupiter, sepultus est quasi sit mortuus.

Et ipse mox de sese:

—— *Totus timeo: ita me increpuit Jupiter;*

Nec secus est, quàm si ab Acherunte veniam.

Talem se quoque describit Ovidius, lib. I Tristium:

Non aliter stupui, quàm qui Jovis ignibus ictus,

Vivit & est vitæ nescius ipse suæ.

Hujusmodi igitur propriè dicitur *attonitus*: sed κατὰ μεταφορὰν ponitur pro *consternato ac animo perturbato*: unde in iisdem Glossis exponitur, ἐκπεπληκτος. In iisdem quoque legas, *Attonitus*, ἐκεσγιασμένος. ubi est qui corrigat ἐκρεθιασθείς, à voce ῥέθιον· B. Vulcanius emendat, ἐκρεγείς, ἄνους, quod non displicet.

TONSÆ sunt Ennio, Maroni, Senecæ Tragico, *ima remorum partes, quibus aqua tunditur*, unde & nomen, non à *tondendo*: etsi hoc placuit Festo, qui sic scribit: *Tonsam Ennius significat remum, quod quasi tondeatur ferro: cùm ait* lib. VII:

Poste recumbite, vestraque pectora pellite tonsis.

Item;

Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas.

Et in Asota:

Alius in mari vult magno tenere tonsam.

[rectius

[rectius à *tondeo*. Nam & *tondere*, *radere*, *verberare* & *κείρειν* similiter apud Græcos.] Atque hinc ὠνομασμένον *tonsilla*: quomodo vocantur *uncini ferrei vel lignei*, *ad quos in litore defixos navium funes religantur*; quomodo Isidorus lib. XIX, cap. II accipi scribit in illo Ennii:

Tonsillas rapiunt, configunt litus aduncas.

Sive, ut Paullus Merula emendat:

Tonsillis rapide configit litus aduncis.

Sed Festum potius, quàm Isidorum audiamus: *Tonsillam ait esse Verrius palum dolatum in acumen, & cuspide præferratum, ut existimat, quem configi in litore navis religandæ caussâ. Paccuvius in Medo:*

Accessi ad eam, & tonsillam pegi lævo in litore.

Accius Phinidis:

Tacete, & tonsillas litore lædo edite.

Ubi MSS. *litore inlæda*, vel *illeda*. Unde legendum videtur *in læto*, *vel in lævo*. Est & altera *tonsillarum* notio, sed origine diversa, quam his verbis indicat Festus: *Toles*, inquit, *tumor in faucibus, quæ per diminutionem tonsillæ dicuntur. Tonsilla* igitur *faucium* est *inflammatio*: estque eâ notione ὑποκοριστικὸν à *toles*, vel *tola*. Gloss. vett. *Tola*, παρίσθμια. Et paullò pòst, *Tonsilla*, παρίσθμια. *Toles* autem vel *tola*, à *tollendo*, quia in tumore aliquid tollitur & elevatur.

Topazius, τοπάζιος, Papiæ ex articulo τὸ, & πᾶν conflatur, quia contineat omnium lapidum colores. Sed hoc planè respuendum. Nec enim omnes colores habet, sed duos, aureum, & hyalinum; unde Strabo ei tribuit χρυσοειδὲς φέγγος. Orpheus autem ὑαλοειδέα vocat. Fallitur Epiphanius, cùm rubere ait, & magis quidem, quàm carbunculi. Cum Papia in eo convenit Becmano, quod & ipse priorem vocis partem articulum τὸ arbitretur: sed posteriorem censet esse ab Hebræo פז. Sanè non inficior, quædam esse, quæ ex articulo fiant: ut *temetum*, τὸ μέθυ, & fortasse *aqua* αἱ χύαι. Sed in *topazio* locum non habet. Nam nomen habet ab insula, quæ & *paz* dicebatur, & *opaz*, & *topaz*. Itaque & à *Pazo* lapis dictus *Pazim*. Hesychius: Πάζιον ὃ καὶ τοπάζιον, λίθος πολύτιμος. Nec *Paz* solùm in scripturis dicitur: sed & *Opaz*: quomodo apud Danielem est כתם אופז, id est, *lapidem* sive *gemmam ex Ophaz*. Strabo, & Diodorus Siculus, putarunt *ophaz* dici quasi ὀφιώδη, quia *serpentibus* abundarent. Ita solent Græci omnia suæ linguæ vocabulis aptare. Denique à *Topazo* dictus *lapis topazius*. Stephanus: Τόπαζος, νῆσος Ἰνδική· τὸ ἐθνικὸν τοπάζιος. Subjungit deinde: Ἀλέξανδρος ὁ πολυΐστωρ φησίν, ὡς διέρχεται καὶ ἐν τῇ τῶν τοπαζίων νήσῳ λίθον ὁμώνυμον τῇ νήσῳ, ὅμοιον τῇ χροιᾷ τοῦ ἐλαίου. *Alexander Polyhistor ait in Topaziorum insula lapidem inveniri insulæ cognominem, colore similem recenti oleo.* Sed in vett. libb. pro τοπαζίων est παζίων· ut hic quoque locus comprobare videatur πάζιον ac τοπάζιον eundem esse lapidem. Epiphanius quoque: Πέτρα ἡ ἐν Τοπάζῃ, πόλει τῆς Ἰνδίας. Plinius, lib. VI, cap. XXIX, pleniusque, de maris rubri insulis agens, *Topasos*, inquit, *quæ gemmæ nomen dedit*. Idem, lib. XXXVII, cap. VIII: *Juba Topazon insulam in rubro mari à continente stadiis trecentis abesse tradit, nebulosam & ideo quæsitam sæpe navigantibus; ex ea caussa nomen accepisse. Topazin enim Troglodytarum lingua significationem habere quærendi. Ex hac (topazium) primum portatam Berenicæ reginæ, quæ fuit mater sequentis Ptolomæi, à Philemone præfecto regis, ac mirè placuisse: & inde factam statuam Arsinoæ, Ptolomæi Philadelphi uxori, quatuor cubitorum, sacratam in delubro, quod aureum cognominabatur. Topazim* igitur à *Topazo insula*: *Topazin*, si Plinium audimus, à Troglodytica voce *Topazin*, quæ significat *quærere*. Sed τοπάζειν pro *quærere* non Troglodyticum est, sed Græcum à τόπος, *locus*. At verisimile non est *Topazo* nomen esse à voce Græcanica. Est apud Hebræos vox non absimilis תפש, sed significatio abit, quia notat *apprehendere*.

Topiarium *opus* vocant arbores aut herbas egregio artificio in formas variarum rerum ductas: sive quæ in picturas opere historiali trahuntur, ut Plinius loquitur, lib. XVI, cap. XXXIII. de cupresso. Alexander, lib. Genialium dierum III, cap. XXV, item Perottus, Fungerus, Becmanus, alii, ita dici censent à τόπος, id est, *locus*, eò quòd varia in eo loca constituuntur, sive κατ' ἐξοχὴν, quòd loca istiusmodi ad voluptatem mirè faciant. Sed magis placet sententia Hermolai Barbari in Glossis Plinianis; Turnebi, lib. XVIII, cap. XXIII; & Bernardini Baldi, in Lexico Vitruviano, qui dici ex eo volunt, quia *funiculos* Græci τόπια appellant, ut ex Hesychio discimus, cui τοπεῖον, sive τόπιον, sive τοπίον, exponitur κάλως σχοινίον. Similiter Suidas & Varinus. Ac Pollux quoque sic ait vocari *funiculos instrumentis in oleo terendo circumligatos*. Ratio verò appellationis erit, quod in opere *topiario* frutices & arbusculæ tonsiles, quæ variè torquentur & flectuntur, usque dum animalium vel aliarum rerum similitudinem repræsentent, *topiis* sive *funiculis* soleant religari. Id enim magis placet, quam ut dicantur ita, quia arbusculæ illæ flexibiles & sequaces sint instar funiculorum, quod quibusdam placet. *Topiarii operis* crebrò mentio apud Plinium: uti & apud Vitruvium, lib. VII, cap. V, legas, *Varietatibus topiorum ornare*: & mox, *Per topia pingere*. Hinc *servi topiarii* apud Plinium, lib. III, epist. XIX ad Calvisium. item L. LX. §. ult. de leg. lib. III. L. XII. §. idem respondit. & L. XVII. D. de instruct. vel instrum. Julius Firmicus, lib. VIII, cap. X ait: *Erit, qui buxeas arbores tondens, in belluas fingat.* Ubi scitè *topiarium* περιφράζει.

Torculum, sive *torcular*, seu *torcularium*, quia eo uvæ & olivæ torquentur ac premuntur. Gloss. *Torcula*, ἐλαιοτριβεῖα. Differt à *prelo*, quòd hoc pars sit *torcularis*. *Torcular* enim dicitur tota machina uvis ac olivis exprimendis parata. *Prelum* verò solam trabem notat, quâ uva, vel oliva premitur. Hinc Columella, lib. XII, cap. L: *Olivam diligenter mundatam oportebit protinus in torcular deferri, & integram in fiscinis novis includi, prelisque subjici.* Etymon *torcularis* adductum clarè adstruit hic Vitruvii locus, lib. VI: *Ipsum autem torcular, si non cochleis torquetur, sed vectibus & prelo premitur, ne minus longum quadraginta pedes constituatur.* Malè vulgò *torculum* & *torcular* penultimâ porrectâ efferri, ostendimus in Animadversionibus Grammaticis.

Tormentum, à *torquendo*. Non tamen κατὰ συγκοπὴν dicitur pro *torquementum*, quia *torquendo* hominis mentem apenat: ut ridiculè Papias ἐτυμολογίζει, sed ἀναλόγως à *tortum* est *tormen*, unde *tormina* dicimus intestinorum morbum. A *tormen* verò est *tormentum*. Similiter à *motum* est *momen*, unde *momentum*. Sanè, quæ nunc in *mentum* desinunt, ea veteres per *MEN* extulere, ut *augmen*, pro *augmentum*; *documen*, pro *documentum*, &c. Est verò *tormentum*, quo aliquid torquetur. Itaque sic dixere *equuleum*, *fidiculas*, similiaque. Item *catenam ferream*, *quali solent magnæ moles è catapultis torqueri*. Plaut. Curcul. act. II, sc. I.

Tormento non retineri potuit ferreo.

Vide Lambin. Sæpe sic usus Tacitus: Ut lib. III Histor. *Neque illis manus nisi gladiis armata, & arcessere tormenta, aut missilia tela longum videbatur.* Et eodem: *Cuncta validissimarum urbium excidiis reperta, simul admovent, testudinem, tormenta, aggeres, facesque.* Et lib. IV Histor. *Sed excussa balistis saxa, stravere informe opus, & crates vineasque parantibus, adacta tormentis ardentes hasta.* Eâdem de caussâ sic vocarunt morbi genus, quod Græci *ileon* vocant. Nominis eam caussam his verbis adfert Cælius Aurelianus, lib. III ὀξέων, cap. XVII: *Tormentum dictum est, quòd existiment ægrotantes convolvi, atque torqueri suorum intestinorum verticula: vel quòd spiritus ob abstinentiam clausus sese involvens vinctiones atque tormenta efficiat; vel quòd vehementia dolorum supra eas partes quæ patiuntur, ægrotantes arcuati convolutique plicentur.* Etiam *tormentum* funis tensus, ut in ergatarum suculis, & similibus; cujus ratio est, quòd & dicatur *funem torquere*, χοῖνον πλέκειν. Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat ocno.

Tormenti voce sic usus auctor obsceni carminis:

Tormento citharâque tensiorem.

Et Appuleius in Apologia, ubi de capillo loquens ait: *Horrore implexus*, (Scalig. *impexus*) *atque impeditus, stuppeo tormento adsimilis.* Ubi malè quidam emendant *tomento*. Apud Servium quoque similiter legimus ad II Æn. *Cùm Galli Capitolium obsiderent & deessent funes Romanis ad tormenta facienda.* Et mox: *Crines, unde tormenta facta.*

TORNUS, τόρνος, ut *torno*, τορνεύω, pro quo & τορεύω dicitur. Τόρνος est à τείρω nempe à τέτορα, unde & τόρος. Est id instrumentum, quo quid τείρεται, hoc est, *teritur*, sive *calatur*. Sic & *terendi* voce usi Latini. Unde Gloss. *Tritores*, τορευταί. Et Phædrus ait:

Trito Myronem argento, Praxitelem suo.

Ubi *trito* valet *calato*. A τόρος est τορεῖν, quod Hesychius exponit τιτρᾶν, *secare*. Item τορεύειν, unde τόρευμα. *Toreumatis* voce usi Cicero, Sallustius, alii. Sic vocant *vas calatum*, plurimumque aureum vel argenteum. Nam τορεύω est *scalpo*, *calo*. Martialis:

Nullum Phidiaci toreuma cali.

Glossæ: *Calo*, τορεύω· *calator*, τορευτής· *calatura*, τόρευσις· Glossæ vett. *toreumata exponunt*, *qua torno rasa sunt*. Atque ita etiam accepit Ciacconius de Triclinio: imò plerique omnes. Nempe confunditur ab iis τορεύειν cum τορνεύειν. Τορεύειν est *calatorum*: τορευταὶ non *calo*, sed *torno*, non in *metallo* elaborant, sed in *ligno*, *ebore*, vel simili materia. Non videtur tamen id discrimen esse perpetuum. Nam Hesychius τορεύειν exponit γλύφειν, & τορευτὴς, γλυπτής. Etiam in Glossis est, τορεύω, *calo*, *torno*. Imò Virgilio quoque *tornus* videtur accipi pro γλυφάνῳ sive *calo*, in III Ecl.

——— *Pocula ponam*

Fagina, calatum divini opus Alcimedontis;
Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hederâ vestit pallente corymbos.

Calo enim vitis atque hedera in poculo fagino figurantur. Nempe *torni* vox latiùs patet, ita ut *calum* comprehendat. Nisi magis placet ad *torni* facilitatem accessisse laborem *cali*, atque ita prius quidem pocula *torno* fuerint trita ac levigata, deinde vitis in iis fuerit *calata*. Id placuit summo viro Salmasio. *Calatura* dicebatur τόρευσις, ars ipsa τορευτική· cujus partes plures. Vel enim in corpore vasis *calabat* figuras: vel sigilla faciebat, quæ vasi includerentur & illigarentur: (*emblemata* dixere:) vel crustas *calatas* vasis inducebant, unde *crustarius* nomen. Vide omnino, quæ de *toreumatis* & *torontice* fusè tractat Salmasius ad Solinum.

TORPEO fortè à τέρπω, *oblecto*. Ut propriè de iis dicatur, qui voluptatibus immersi segnescunt, ac *torpent*. Ab eo est *torpedo*, ut *uredo* ab *uro*. *Torpedo* piscis, quia torpedinem parit. Varro, lib. IV de L. L. *Vocabula piscium pleraque translata à terrestribus ex aliqua parte similibus rebus: ut Anguilla, Lingulaca, Sudis: alia à coloribus, ut hac: Asellus, Umbra, Turdus: alia à vi quadam, ut hac: Lupus, Canicula, Torpedo.* Ac similiter Græcis dicitur νάρκη, quo *torpor* signatur, unde & *Narcisso* nomen. Gloss. *Torpedo*, νάρκη. *Torpor*, φρίκη, νάρκη. [fortè ex τάρβος seu τρόμος.]

TORQUEO non tam à θύρσος venire censeo, quo *ramus* significatur, quàm à τόρνος, quomodo Hesychio teste vocatur ἱερακλεῖον πιττωτικὸν, ᾧ τὰ στρογγύλα σχήματα περιγράφεται. *Torni* voce utuntur & Latini. A *torqueo* sunt *torques*, *tormentum*, & *torculum*, de quibus seorsim. Ab eodem verbo *tortilis*, στρεπτὸς· unde *tortiloquium*, συνεστραμμένη ὁμιλία, ut Glossæ Cyrilli exponunt.

TORQUES à *torqueo*, quia *intortus* flexusque. Unde & Græcis dicitur στρεπτὸς, à στρέφω, *torqueo*, *flecto*. Gloss. Philox. στρεπτοὶ μανιάκες. Gloss. Cyr. στρεπτὸς, *torquis*, *torques*, *tortus*. μανιάξ, *tortile*, *circulus tortus*. Antiqui & *tores* dixere pro *torques*. Charisius, lib. I: *Servilius, ut etiam Flavius Pomponianus vocat, aurius tores pro torques.* A *torque* est *torquatus*, *torque ornatus*. Cognomentum id familiæ intulit T. Manlius Tribunus, cum militem Gallum, à quo ad pugnam provocatus erat, occidisset, ac *torquem* ei detractum induisset: qua de re Claudius quadrigarius apud Agellium, lib. IX, cap. XIII. Item Cicero, III Off. Liviusque, lib. VII.

TORREO à *torro* deductum ait Festus. Ita enim legere est in MS° Nansii, atque aliis, ubi in vulgatis *torrere* à *torreo* legitur: quæ lectio sine dubio falsa est. *Torrus* dixisse veteres pro *torrido aridoque* scribit idem Festus. Est igitur *torreo* ab obsoleto *torrus*, ut à *serus* pro *siccus* (unde *serenus*) *serescere* dicitur apud Lucretium. Multaque hujusmodi congessit Obertus Giffanius Indice Lucretiano, voce *Serescere*. *Torrus* omnino est à τείρω, quà notat ξηραίνω, *sicco*, *arefacio*, *torreo*. Unde τερσαίνω, & τέρσω, quæ idem significant. Cæsar Scaliger, Animadversionibus in Theophrasti Historiam Plant., lib. VII, cap. X, putat *torrere* esse à τορεύειν, eoque propriè dici de *iis qua torrentur in veru dum assantur*, postea ad quemvis ignis modum translatum. Possis & *torreo*, ac *torrus*, deducere à θέρω vel θερμῶ, id est, *calefacio*. E in O mutabitur ut à *σπένδω*, *spondeo*; à *pendeo*, *pondus*. Eo autem justius in *torreo* mutata sit vocalis, quia alioqui non differret à *terreo*. Nec *tero* à θέρω voluerunt, quia jam *terere* fecerant pro τρίβειν. Θέρω verò est à אור, quomodo *pyra* sive *rogus* vocatur, ut liquet ex Ezech. XXIV. IX. *Torreo* juxta Festum nunc notat *siccare*: nunc *ignescere*. Sed pro *ignescere*, in MSS[is] Nansii est *igne urere*. Ab *torreo* est *torris*, δαλὸς, sive, ut Æschylus vocat, κάμαξ πυρίφλεκτος. Nempe quia est aridus & *torridus*: quippe semiustus, atque ardens. Ab eodem est *torrens*, quia citò *torrescit* ac siccatur. Ita fluvius subitis imbribus concitatus, qui alioqui siccitatibus exarescit: ut describit Festus: Vel *torrens* dicitur, quòd unda rapido impetu æstuet, quâ ratione & *torrens fretum* dixit Justinus, hoc est, *æstuans*. Naturâ quippe suâ adjectivum est. Claudianus, lib. II de raptu Proserp. vers. CXCVIII.

——— *Torrentius amne*
Hiberno, tortâque ruunt pernicius hastâ.

Ubi *amnem hibernum* vocat, ut Græcis χειμάῤῥους vocatur, quia *hieme fluat*. Gloss. *Torrens*, ξηροπόταμος, χειμάῤῥους.

TORUS, unde *toral*, à *torta herba* dici videtur Grammaticis. Servius, ad I Æn. *Torus dictus est, quia veteres super herbam tortam vel sedebant vel discumbebant: ut V Æn.*

——— *Viridante toro consederat herba.*

Isidorus, lib. XX, cap. I. *Torus dicitur à tortis herbis, qua accumbentium humeris supponuntur.* Varro à se & aliis dissentit. Nam lib. IV de L. L. ait: *Torale, quod ante torum, & torus à torvo, quòd is in promtu.* Atque addit, *Ab hac similitudine torulus in mulieris ornatu.* Sed de *torulo* mox curatiùs. *Tori* autem prius etymon amplexus idem apud Nonium, qui hæc adducit è lib. I de vitâ Pop. Rom. *Quòd frontem lectica struebant*, (lego, *Quòd fronde lecticam sternebant*,) *ex eâ herbâ tortâ torum appellatum: hoc quod injicitur, etiamnunc toral dicitur: lecticam qua involvebant, segestria appellabant.* Ad consuetudinem eam, qua *torum* frondibus sternebant, respexit Juvenalis sat. VI.

Sylvestrem montana torum cùm sterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus.

Qui locus valide firmat emendationem illam Nonii. Etymon tamen verum non est. Nam magis omnino placet *torus* propriè dici de *fune*, non quidem à *torquendo*: sed vel à τείρω, cujus præteritum τέτορα, unde τόρος, ut generatim sic dicatur quicquid rotundum est: vel à τόνος, id est, *funis*, quomodo Herodotus dixit τοὺς τόνους τῶν κλινέων, *toros lectorum*, id est, *funes*. Indè *lectum* dixerint *torum*, quia lecti tenderentur *toris*, hoc est, *funibus*. Id enim Latinis olim *torus*: quomodo usus Cato. Estque τόνος ἀπὸ τοῦ τείνειν, hoc est, *extendendo*. A τόνος autem *torus*, N in R abeunte, ut à μονὰ *mora*, à δεινὸς *dirus*, à *genimen germen*, à *cluna clura*, & ita in aliis. [malim à στρέω, unde στρος. hinc quoque *storea*.] Indeque ὑποκοριστικῶς *torulus*, hoc est, *funiculus*. Plaut. Amphit.

Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaso.

Ammianus Marcellinus, lib. XXIX. *Toruloque capite circumflexo*, &c. Falluntur igitur, qui in Plauti loco *trochilus* legunt. Sed & illi decepti sunt, qui *torulum* interpretantur *lectulum parvulum*. *Tori* quoque dicuntur in animali partes extantes carnosæ: nempe vel ob rotunditatem, quia musculosæ illæ partes nervis quasi toris seu funibus sint compactæ. Maro, III G. de equo:

Luxuriatque toris animosum pectus. ———

Cic. in II Tusc. Quæst.

ô pectora, ô terga, ô lacertorum tori.

Interpretatur illud Sophoclis:

Ὦ χεῖρες, ὦ νῶτ' αὖ καὶ στέρν', ὦ φίλοι βραχίονες.

Hinc

Hinc *torosus*, ut *torosa juventus* apud Persium, *boves cervice longa & torosa* apud Columellam. Κατὰ μεταφορὰν etiam translatum ad *arbores*: ut discimus ex solo Vitruvio, lib. II, cap. IX. ubi *torulus* est lignum, quod cortice ambitur, proximeque ambit mediale, sive medullam: Theophrastus τὰ πρὸς μήτραν appellat. Μήτραν autem definit τὸ μεταξὺ τοῦ ξύλου, τρίτον ἀπὸ τοῦ φλοιοῦ. Ut μήτρα sit idem ac καρδία & μύελος, sive *medulla*. A brachiorum *toru* est *toranius*. Nam, ut Salmasius bene observat, in vett. Glossis, ubi legitur, *toranus*, ὠλένος, τρόφος. item *tolarius*, πλευροτρόφος, utrobique rescribendum *torarius* vel *toranus*, ὠλενοτρόφος. Sanè in iisdem legas: *torus*, ὠλένη· *torum*, ὠλένιον. *Torarius* igitur vel *toranus* propriè qui infantem gestare ulnis solet: *gerulum*, & posterioribus temporibus *bajulum* dixere. Hinc apud Romanos cognomen *Toraniorum*, quod à Thoraniis diversum. Nam Θώραξ & Θωράνιος Græca appellatio.

Torvus, σκυθρωπὸς, ut exponunt Gloss. vett. Festo placet esse à *taurus*, quia animal hoc ferox & *torvum*. Sanè *torvè* quid aliud, quam ταυρηδόν; vel sit à *terreo*, quasi *terribilis adspectu*. Quæ Perotti sententia est. Vel *torvus* à *torquendo*, quasi *torto vultu*: unde & in Glossis vett. legas, *Torvum*, λοξόν. Λοξὸν verò *obliquum*, *tortum*.

Tot à τόσ, ut à μυρσίνη, *myrtus*. A *tot* est *totus* priori correptâ, quomodo usus Manilius: ut alibi dictum: tum priori porrectâ, quia *tot* in eo partes, quot ad *totum* exiguntur. A *tot* quoque vel *totus*, cùm priorem corripit, est *toties*, ut à *quot*, vel *quotus*, *quoties*. Pro eo *totiens* & *quotiens* cum *N* legitur in vett. libb. approbantibus id Victorino & Capro, qui ita disertim scribere jubent. De *totidem* dictum in *Idem*.

Toxicum à *taxo* arbore venenata dictum putarunt Pomponius Sabinus in Virgil. & Brodæus comm. in Ἀνθολογίαν, & ante hos veteres ipsi, teste Plinio, lib. XVI, cap. X. qui de *taxo* agens, *Sunt*, inquit, *qui & taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tinguntur.* Verùm sententiam istam vel eo refellere est, quod differt *taxi venenum* à *toxico*: ut argumento est quod Nicander, postquam de *toxico* egerat, separatim postea de *taxo* tractat. Quare rectiùs, qui ἀπὸ τῶν τόξων dici volunt, quo nomine Græci tum *arcum*, tum *sagittam* vocant, ut docent Homeri enarratores. Indè nomen datum, quia barbari eo sagittas inungerent: ut superior Plinii locus docet; & Virgilius in IX:

—— Quo non felicior alter
Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

Et Lucanus:

—— Tinxere sagittas
Errantes Scythiæ populi.

Rectè igitur Festus: *Toxicum dicitur cervarium venenum, quo quidam perungere sagittas soliti sunt.* Prævit ad hanc etymologiam Dioscorides, lib. VI, cap. XX. Τὸ δὲ τοξικὸν δοκεῖ μὲν ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ τὰ τόξα τῶν βαρβάρων ὑπ᾽ αὐτοῦ χρίεσθαι. Quod & apud Paulum Æginetam legas, lib. V. Τόξον verò, ut in Hellenismi Alphabeto tradit Angelus Caninius, literarum trajectione factum ex קשת, quod idem.

T R

Trabeæ mirificam ἐτυμολογίαν adfert Isidorus, lib. XIX Orig. cap. XXIV. *Trabea*, inquit, *dicta, quod in majori gloria hominem transbearet, hoc est, ultra & in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret.* In quibusdam libris pro *transbearet* legitur *transveheret*, ac nisi sequerentur apud Isidorum, quæ ostenderent, eum omnino à *trans* & *beo* deduxisse, poterat videri hæc genuina esse lectio. Nam equites *trabeati transvehebantur*. Fiebat ea *transvectio* hoc modo. Idibus Quinctilibus ex instituto Q. Fabii *equites trabeati*, equis insidentes, coronâ ornati oleaginâ, ab Honoris sive Martis templo in Capitolium *transvehebantur*. Si sine culpa essent, abibant; sin aliter, sistebant, & equum vendere jubebantur. Auctores Dionysius, Livius, Valerius, Plinius, aliique, quos ritus hujusce auctores laudat & probat Justus Lipsius, lib. I de Militiâ, dialogo V. Sed, ut dixi, interpretatio, quam subdit Isidorus, ostendit eum à *beando* derivasse. Et sic quoque ψευδοπίγραφος Annæus Cornutus, quem Elias Vinetus dedit. Nam iisdem verbis hæc apud eum legas in sat. III. Neutra autem ἐτυμολογία vera est, sed omnino est à *trabibus*. Erat enim vestis segmentata *trabibus* purpurâ expressis. Vide quæ de *trabea* scripsere Baifius, de re vestiariâ, cap. X. Wolfgangus Lazius, lib. VIII commentar. Reip. Rom. cap. V. Carolus Sigonius, lib. III de Judiciis, cap. XIX. Elias Vinetus, notis ad finem Ausonianæ gratiarum actionis pro consulatu. Jos. Scaliger ad Festum in *trossulus*; Justus Lipsius, ad Tacit. lib. III annal. Aldus Manutius, lib. II de quæsitis per epistol. ep. III. & Jul. Cæsar Bullingerus, commentario de triumpho, cap. XVIII.

Traas, [τρόπις vel potius à τέρμος.] ut Isidorus ait, lib. XIX, cap. XIX, *quod in transverso posita utrumque parietem contineat.* Sed priùs *trabes*, quod à τράφηξ. Ita Lycophroni vocatur ἡ ὑπέρπλαγος βάσις, teste Etymologo. Inde & teli genus *trifax*. Festus: *Trifax, telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur.* Ennius:

Aut permaceret paries percussus trifaci.

Nisi id potiùs à *triplici facie*, quod Scaliger putat ad Festum. Nam & similiter *difax* à *duplici facie* dixere. Gloss. vett. *Difax*, δίχρωμος, διπρόσωπος, διπλός. A *trabs*, *trabalis*, δοκώδης, ut exponunt Glossæ: & *trabica*, δοκίς, ut Onomasticon interpretatur. Festus: *Trabica navis, quòd sit trabibus confixa. Paccuvius: Labitur trabica in alveos.* Ita quoque est in MSS[tis].

Trachali, ut exponit Festus, *muricum ac purpuræ superiores partes.* Planè Græcum est. Nam τράχηλος, *collum*, ac Doricè τράχαλος. Nempe *concha pars anterior*, τράχηλος, *media*, μήκων vel μηκώνιον. Mediæ sunt fauces, in quibus purpuræ est flos succi tinctorii. Unde Aristoteles de purpura: τὸ δ᾽ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος, καὶ τοῦ τραχήλου. Plinius autem: *Sed purpura florem illum, tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus.*

Trado ex *transdo*, ut *tralatio* pro *translatio*. Integro usus Ter. Phorm. prol.

Retrahere ab studio, & transdere hominem in otium.

A *trado tradux*, ramusculus arboris, sive avulsus, ut traducatur, sive necdum avulsus, sed qui avelli & traduci possit. Κατὰ μεταφορὰν usus Severus in Ætna, cùm ait, *Traduce materiâ.*

Tragelaphus, τραγέλαφος, quasi dicas *hircocervus*, à τράγος, *hircus*; & ἔλαφος, *cervus*. Sanè barbam habet hirci, cornua autem cervi. Belgis vocatur *brand-hert*, quasi dicas *ustocervus*: nempe quia colore refert *lignum semiustum*. De animali hoc Plinium vide, lib. VIII, cap. XXXIII. & Solinum cap. XXII. ubi aiunt tantùm eo à cervis differre, quòd villosos habent armos, & menta promissis hirta barbis. Unde liquet, non esse id *tragelaphum*, quod pro eo exhibet Bellonius. Ut in quo nec sint cervi cornua, nec barbæ hircinæ.

Tragemata dicuntur, *quæ secundis mensis apponuntur comedenda*, à τρώγω, *edo*: unde & τρωγάλια eadem dicuntur: uti τραγήματα ab aoristo ἔτραγον. Gloss. τραγήματα, *bellaria*.

Tragoedia, τραγῳδία· *tragœdus*, τραγῳδὸς, quasi *hircicen* dicas, à τράγος, *hircus*; & ᾠδὴ, *cantus*: quia præmium ejus, qui *tragœdiâ* vicisset, *hircus* esset, quem ille Baccho sacrificabat. Unde Horatius in Arte:

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum.

Et fortasse eò respexit Maro in Eclogis, cùm ait:

An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?
Si nescis, meus ille caper fuit: & mihi Damon
Ipse fatebatur: sed reddere posse negabat.

Nam ut in commentariis Servio tributis, sed cùm alibi, tum super hoc loco laudantibus Servium ipsum: *Varus tragœdiarum scriptor habuit uxorem literatissimam, cum qua Virgilius adulterium solebat admittere: cui etiam dedit scriptam tragœdiam, quam illa marito dedit tanquam à se scriptam. Hanc recitavit pro sua Varus, quam rem Virgilius dicit per allegoriam.* Alii τραγῳδίαν dici aiunt, quasi τρυγῳδίαν, à τρύγες, *feces*: quod scenici os perlinerent fece ante usum personarum à Thespide inventarum: quod idem mihi Horatius docet:

Ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ
Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fecibus ora.

Atque

Atque hoc etymon, uti & illud, ἀπὸ τοῦ τράγου, etiam adfert Cornutus vel Asper, aut quisquis auctor libelli de *comœdia* & *tragœdia*, qui Terentio præmittitur. Alii deducunt à τρυγητὸς, hoc est, *vindemia*, sive quia *vindemia* tempore sit inventa: sive quòd tum ludi *tragici* agi, inque Bacchi honorem *caper* cædi soleat. Unde Maro, II Georg.

Non aliam ob caussam (scilicet quam quòd vites rodat)
Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi,
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Thesidæ posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos saliere per utres.

Denique Isaacus Tzetzes prolegomenis in Lycophronem addit, sic dici vel quia in *tragœdiis* τετραγωνισμένοι, vel quasi τραχῳδίαν à τραχὺς, id est, *asper*, eò quòd agat de rebus duris atque *asperis*, uti cædibus ac mortibus heroum.

TRAGOPAN avis, voce ex τράγῳ sive *hirco* & *Pane* conflata. Plinius, lib. X, cap. XLIX: *Equidem & Tragopanem, quam plures affirmant majorem aquila, cornua in temporibus curvata habentem, ferruginei coloris, tantum capite puniceo.* Nomen igitur, quia *Panem* referret cornibus *hircinis*, & capite puniceo. Nam is color Pani. Unde Maro in Ecl. de eo inquit:

——*Quem vidimus ipsi*
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Ubi Servius: *Facie rubrâ pingitur Pan propter ætheris similitudinem.* In vulgatis Plinii codd. etiam antiqua Parmensi, perperam est *Tragopanades*: uti apud Melam, lib. III, cap. X. pro eo *Tragopomon*: unde quidam faciunt *tragopogon*: quasi sit ab *hircina barba*. Nam πώγων, *barba*. Apud Solinum, cap. XXXIII deficiente ultimâ literâ est *tragopa*. Ait esse *cornibus arietinis*. Debuit *hircinis* dicere. Nam τράγος, *hircus*. Unde τραγόπαν, *Hircipan*, ut αἰγόπαν, *Capripan*.

TRAGULA, κερκὶς, βολὶς, ut est in Glossis: ἀκόντισμα, ut Onomasticon interpretatur. Indeque *tragularius* Vitruvio, lib. II, *qui tragulam jacit*: *Tragulam à trajiciendo* dici vult Varro, lib. IV de L. L. Alter verò Festus: *Tragula*, inquit, *genus teli, dicta quod scuto* (MSS' *ex scuto*) *infixa trahatur*. unde Scaliger *tragulam* dicendum putabat, quasi diminutivum sit à *traha*, vel *trahea*. Ab eadem ἐτυμολογίᾳ id *genus teli hamatum* fuisse, suspicatur Lipsius, lib. IV Poliorcet. cap. IV. Agit de eo & Turnebus, lib. VII, cap. XII. *Tragula* quoque à *trahendo dicta* sunt *verricula*, sive *retia piscatorum*. Vide eundem Turnebum, lib. XXI, cap. XIV. [puto dictam à τρόχαλα, seu τροχαλία, *quod dum volat trochleæ motum imitatur*.]

TRAHO juxta Nunnesium fit ab ἀρτάω, quod est *suspendo*, *socius vel comes sum*. Malim à *trans* & *veho*, quasi *traveho*, ut *tractum*, quasi *travectum*. Nam *S* sæpe in compositione perit, ut *trado*, quasi *transdo*, quo usus Terent. Contrà apud Lucretium est *traferri* pro *transferri*. ac apud Cic. in vett. codd. legas *tramittere*, quod & apud Sillium. Sed & ejusdem generis sunt *tranare*, *trameare*, *tralucere*, & similia. A *traho* est *tracto*; uti à *rapio*, *rapto*; à *veho*, *vexo*; de cujusmodi verbis videndus Agellius, lib. II, cap. VI. In propriâ significatione usus Ovid. III Met.

——*Tractata comis antistita Phœbi.*

Ita libb. vett. Sed & Lucretius eodem penè modo dixit lib. III:

——*Morsuque ferarum*
Tractari.

Idem *tractare vitam*, eâ ratione dixit, quâ Maro *ducere vitam*. Locus Lucretii est lib. V:

Volgivago vitam tractabant more ferarum.

Quamquam non desunt, qui *tolerabant* legere malint. A *traho* quoque est *traha*, ut monet Servius. Nam quia rotas non habet, non volvitur, sed trahitur. Maro, I Georg. *trahea* pro eo dicit κατ' ἐπένθεσιν. A *traha* est *traharius*, qui *trahis* vehit sarcinas. Usus Sidonius, lib. VI, epist. II. A *traho* quoque est *tractim*, ut à *duco*, *ductim*; quibus similia *raptim*, *punctim*, *cæsim*, *saltim*. *Tractim tangere* dixit Plautus, Amph. Act. I, Sc. I. Janus Guilielmius exponit *colaphum impingere*, eique opponi ait *ductim tangere*, hoc est, *pugno ferire*; quomodo Paullus JC. dixit, *pugnum servo ducere*. Ab eodem dicta *tracta*, hoc est, ἑλκύσματα, μηρύγματα, κατάγματα ἐρίων, prout à vett. criticis exponitur. Hesychius: μήρυγμα, σπάσμα ἐρίων. Sic usus Varrò, cùm ait: *Lanea tracta ministrâsset infectori.* Item Tibullus:

Ductaque de niveo vellere tracta putat.

Caussa nominis est, quòd dicatur *lanam trahere* pro *nere*. Varro γεροντοδιδασκάλῳ. *Sed simul manibus trahere lanam, nec non oculis observare ollam pultis, ne aduratur.* Et Lucretius, lib. IV:

Primaque dispereunt, quasi in ignem [*agmine*] *lana trahatur.*

Et Pedo Albinovanus, eleg. de morte Drusi:

——*Clothoque duasque sorores,*
Pollice quæ certo pensa severa trahunt.

Item Martialis in Xeniis:

Improba cum morsu fila manuque trahes.

Similiter *tractare lanam*, dixit Justinus, lib. I: *Indignatus tali femina tantum virorum subjectum, tractantique lanam, ferrum & arma portantes parere.* Contrarium est *retractare*. Appuleius, XI Metam.

Quis fatorum etiam inextricabiliter retractas licia.

Ab ea autem *tracta* significatione, quam in lanificio habet, altera quoque orta est ejusce vocis significatio in panificio: ubi, ut me Scaliger docuit, sic dicuntur *pastilli in longum producti*, ut contrà *offa* sunt *pastilli in rotundum glomerati*. Sic *tracta* voce utuntur Cato & Varro, atque adeò Athenæus quoque, qui Latinam vocem τράκτας usurpavit. & in Glossis vett. est. *Tracta*, λάγανα. Quin apud Plinium quoque legit Scaliger: *Itaque à tractis herbam eam convolvi, atque ita offas fieri.* Ut sententia sit, herbam priùs in minimas *tractas* componi, deinde ex aliquot *tractis* in grandiores *offas* digeri. Vide, si voles, Scaligerum epistola ad Vertunianum, quæ est in opusculis postumis. A *tracta* κατὰ μετάθεσιν factum videri possit nostrum *tarte*: quod & Turnebum alicubi in Adversariis scribere memini. Sed potiùs censeo *tarta* esse ex *torta*: quomodo superioribus seculis dici solere, cognoscimus ex Catholico Joannis Genuensis. Imò & in Glossis est, τόρτα, *placenta*. Pro quo corruptè apud Papiam *toria*. Nomen *torta*, quia in orbem torquetur. A *tracto* est *obtrecto*, ubi *ob* significat *contrà*. Nam, ut Festus ait, *Obtrecto* est *contra alius sententiam tracto*. Ubi perperam MSS' quidam, *contra scientiam tracto*. Sic, *Detrectare est malè tractare*: ut idem ait. *Attrecto*, etiam & *contrecto*, quid propriè notent, satis ex iis perspicuum est, quæ de simplici *tracto* ante diximus.

TRAMA, *filum quod intra stamen currit*, ut inquit Servius ad III Æn. Dicitur *trama*, quòd *trameat stamen & subtemen*. Id Cæsar Scaliger sic expressit in Aristot. lib. IX. histor. Anim. cap. LXIII, Sect. CCCII: *Trama, quòd trameat inter filum & filum mutua superequitatione.* Invenitur apud Varronem, lib. IV de L. L. *Trama, quòd tranat frigus id genus vestimenti.* Ubi Ob. Giffanius, in Indice Lucretiano legendum monet: *Trama, quòd trameat filum densum genus vestimenti.* Scaliger emendat, *trama, quod trameat frugionis vestimentum. Frugio* idem quod *Phrygio*, de quo suo loco. Puto vulgarem lectionem esse genuinam: nisi quòd pro *tranat*, *trameat* legi debere, res ipsa clamat. Κατὰ μεταφορὰν *trama* vocem usurpat Persius:

——*mihi trama figuræ*
Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter.

Quem ad locum docet Casaubonus, quid sit *stamen*, *subtemen*, *trama*: in quibus vocabulis plurimi falluntur. Ipsum adi, & quæ de *stamine* ac *subtemine* suo loco diximus. Hinc apud Papiam *Tramoserica vestis*, *quæ*, ut inquit, *stamen ex lino, tramam verò ex serico habet*. Quæ ex Isidoro exscripsit, ut liquet ex iis, quæ in *Sericum* diximus.

TRAMES, *semita transversa*, imò à *transverso* dicta, ut ait Varro, lib. VI de L. L. Rectè si rem spectes. Ἀναλόγως verò est à *trameo*, quia transversus scindat viam rectam. *Trameo* dicitur pro *transmeo*, quomodo & *tralatio*, & *trado*, & *trano*, dicitur pro *translatio*, & *transdo*, & *transno*, sive *transnato*, hoc est, διανήχομαι, διαπερῶ, ut Glossæ exponunt. Simileque & *travio* pro *transvio*. Invenias *trameandi* vocem apud Lucretium, lib. IV:

——*Spe-*

— *Species qua trameat omnis.*

Sed & lib. VI legendum putat Ob. Giffanius:

— *integra transit*

Multa, foraminibus liquidis, quia trameat ignis.

Ubi in vulgatis *traviat*. Varronem quoque usum, paret ex iis quæ in *Trama* diximus. *Trames* quoque est αὐλὼν sive *convallis*, ac generatim *locus saltuosus virgultisque obsitus*. Servius: *Tramites sunt convalles, quæ de lateribus utrimque pervia limitant montes: quæ solent etiam saltus nuncupari*. Pro *silvâ* accipi monet Scaliger illo Propertii lib. III:

Hic Anio Tiburne fluis, Clitumnus ab Umbro
Tramite:

Uti & illo:

Et si fortè meo tramite quæris avem.

TRANQUILLUM de *mari* propriè dicitur, uti *serenum* de *cælo*: uti in Catholico suo ait Joannes Genuensis. Qui & *tranquillum* propterea dici ex eo putat, quia *transeas quietè*. Eadem Papiæ sententia est. Malim tamen priorem partem vocis *traneo*, quàm *transio*, statuere. Et quod ad posteriorem partem, non satis liquet, sitne ex eo, quòd *tranes quiete*, an quia *tranari quit*. [στρηνιᾶν idem quod σπᾶσθαι. Inde στρηνύλος idem quod στρεβλὸς γαλλικῶς.] A *tranquillitate maris*, quâ nidificat *alcedo*, *tranquilla* videtur vocata. Sed non aliunde hoc colligi potest, quam Glossis, ubi legas, *Tranquilla*, ἀλκυὼν, ἀρχ. γαλήνη. Ut sententia sit, *tranquillam* nunc ἀρχαϊκῶς dici de *alcedine*: nunc usitatè de *tranquilla anni tempestate*, ac præcipuè *maris malacia*.

TRANS, juxta Nunnesium in Grammatistice, venit κατὰ μετάθεσιν à πέραν; ejusdem notionis voce: ut π abeat in *t*, quomodo à σπουδὴ, *studium*; à πταρνύω, *sternuo*, ac *sternuto*.

TRANSENNA quid sit, etiam inter eruditissimos homines disputatio est. Quod nemo negarit, qui legerit Turnebum, lib. V. cap. IX. Brodæum, lib. IV, cap. XIX. Lambinum ad Bacch. Act. IV, Sc. VI. & alios, qui post eos scripserunt. In eo dissensu dicam, quid maximè probem. *Transenna* est *opus cancellatum*, sive *reticulatum*, atque, ut Græci vocant, δικτυωτόν· atque appellatio ex eo, vel quia *adspectus transeat*, contrà quàm fit in corpore solido: vel quia *perticæ*, *unde transenna fit*, *se transeant mutuò*: ut quæ lignis constet transversis: unde Varro in III de R. R. cap. V, ubi de turdis loquitur, requirit *perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in iis transversis gradatim modicis intervallis perticis annexis ad speciem cancellorum scenicorum, & theatri*. Nimis laxè Nonius *transennam* interpretatur *fenestram*. Neque enim *qualibet fenestra* sic dicitur; sed *ubi spatium fenestra implent cancelli*: hoc est, cùm *fenestra* vel *janua* est *reticulata*. Unde θυρὶς δεδικτυωμένη vocatur τοῖς ἑβδομήκοντα, III Reg. alias εἶδος διατρητόν. Polybio θυρὶς διαφανής· quomodo & *perlucentem transennam* dixit Paullinus, epist. XII ad Severum. In Glossis legas: *Transenna*, κιγκλίς. At κιγκλὶς idem ac κάγκελλοι, ut ex octavo Pollucis, & Aristophanis Scholiaste constat. Quare ex his colligimus, *transennam* sive *transenam* dici, sive *aspectus* ratio habeatur: sive *perticarum transversarum*: ut diximus. At omnino Becmanus duriùs, qui ait conflari ex *trans* & *senna*: hoc autem esse ex [illegible], hoc est, *transenna*: uti hoc à [illegible]. *Transennam* propriè, uti dixi, notare *opus cancellatum* sive *reticulatum*, indicat locus iste Ciceronis, lib. I de Oratore, quem & Nonius adduxit: *Nunc pete à Crasso, ut illam copiam ornamentorum suorum, quam constructam uno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim perspeximus.* Non est caussa satis gravis, cur hunc Ciceronis locum esse corruptum arbitretur. Sed rectè est, quod agnoscit, si locus is sanus sit, per *transennam* intelligi *fenestram cancellatam*. Turnebo autem assentire non possum, qui existimat, Ciceroni hoc loco *transennam* dici *spatium pervium inter conclavia, triclinia, & cænationes*: ut nomen ex eo sit, quia *ex una ædium parte transitur in aliam*. Sanè ne Paullino quidem id *transenna* est, quod Turnebus censet: verùm *cancelli*, quibus dividebantur sanctuarium & popularia. Atque ut ejus ætate pro *transitu transenna* voce usi essent, negat tamen Nonius id *transennam* esse, ut vulgò putarent. Ciceronis quidem ætate non aliter sumsere, quam pro *cancellis* vel *opere reticulato*. Neque diffiteor etiam *transennam* dixisse *ostium circi*, unde quadrigæ emitterentur. Sed hoc eo factum, quòd esset *cancellatum*. Hæc *Circi transenna* dimittebatur fune: quod non Tzetzes modò testatur, sed Cassiodorus quoque his verbis: *Ostia ab Hermulis, funibus demissis, subitâ æqualitate panduntur.* Atque hæc caussa est, cur *transenna* etiam accipi cœperit pro *fune* eo, quem dixi. Hinc Glossæ: *Transenna*, βρόχος ἐν ἀφετηρίαις τεταμένος. Etiam in Glossis legas: *Transenna*, ὕσπληξ, ἀπολαγὴ, μαππαρίου σημεῖον. Ubi tria conjunguntur, sed diversa: conjuncta tamen tempore; quæ caussa est, cur confundantur. Primùm exponitur ὕσπληξ, quod *carceres* notat, *unde equi emittuntur*. Sequitur ἀπολαγὴ, hoc est, ipsa *equorum dimissio*. Tertium est, μαππαρίου σημεῖον, hoc est, *signum, quod mappa missione* ab eo dabatur, qui *mapparius* indè vocabatur. Quo signo dato, quadrigæ emittebantur carceribus. Quòd si illa *transenna* significatio pro *fune*, quo demisso *transenna* aperiebatur, est καταχρηστική, satis liquet, errare eos, qui arbitrantur, *transennam* propriè dici de *fune*: ac vocari *transennam* quasi *transtentam*, à *trans* & *tendo*. Voluit hoc Isidorus, lib. XIX Orig. cap. I: *Hinc & trajectus, id est, extentus. Est enim funis latus, unde & transenna dicitur extentus funis.* Quem locum more suo ex Servio descripsit Isidorus. Is enim ad illud V Æn.

— *Et volucrem trajecto in fune columbam:*

scribit hunc in modum: *Trajecto, extento, unde transenna dicitur extentus funis. Sallustius: Machinato strepitu transennâ corona in caput imponebatur.* Hæc Servius. Sed Sallustii locum pleniùs legas apud Nonium. Is enim hæc verba citat è secundo historiarum: *Transenna demissum Victoriæ simulacrum machinato strepitu coronam capiti imponebat.* Sed qui *transennam* propriè *funem* esse arbitrantur, (in quibus etiam est magnus Turnebus) tuentur se Plauti loco, Bacch. Act. IV, Sc. VI:

Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit.

Et Persâ, Act. IV, Sc. III.

Nunc ego hominem hodie in transennam doctim ducam dolis.

At nihil cogit, ut hìc per *transennam* intelligamus *funem*. Quin potiùs per *transennam* capere oportet *cratem* vel *reticulatum opus*, quod suspendi solet, hordeo aliâve escâ sub eo adspersâ, ut simulac subiere cratem sive rete, illud dimittatur, atque ita aves capiantur. Hæc significatio parum abest ab ea, quâ sumitur pro *cancellis* vel *opere reticulato*: ut propter illa Plauti loca nihil opus sit aliud etymon quærere.

TRANSTRI de voce sic Festus: *Transtra & tabula navium dicuntur, & tigna, quæ ex pariete* (ita quoque est in MSS. Nansii) *in parietem porriguntur.* Ergo aliud sunt *transtra* in *ædificio*, aliud in *navi*. In *ædificio* sic dicuntur *trabes transversæ*: in *navi scamna remigum*, quasi *transversim strata*, unde Glossæ Phil. ζυγὸν σκάφης exponunt: Gloss. Cyr. κατάζυγμα πλοίου. Priori modo utitur Vitruvius, lib. IV, cap. II. posteriori Maro, Æn. V. Utraque significatio à *transeo*, unde *transtrum* κατὰ συγκοπὴν quasi *transitrum*, [θρανίστριον] ut à *moneo monstrum*, quasi *monestrum*. Id magis placet, quàm Petri Nunnesii in Grammatistice opinio, ut *transtrum* sit à Græco θρανίδιον, quo *navium transtra* denotantur. Erant & in machinis *transtra* & ὑποκοριστικῶς *transtilla*. quorum meminit Vitruvius, lib. V, cap. XII; & lib. X, cap. XX. Vide de his, & imprimis de *ædificiorum transtris* Bernardinum Baldum.

TRAPETUM, ut ad II Georg. monet Servius, est *mola olearia*. Gloss. Phil. *Trapetum*, ἐλαιῶν μύλος, ἐλαιουργεῖον. Gloss. Cyr. ἐλαιοτρίβιον, *trapetum*. Virgil. II Georg.

Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

Martialis, in xeniis, epigr. XXXVI (cujus lemma in veteribus libris est, *cistella olivarum*, non ut in vulgaris, *oliva*.)

Hæc quæ Picenis venit subducta trapetis,
Inchoat atque eadem finit oliva dapes.

Vide & Catonem de R. R. cap. XVIII, XXI, XXII. ubi refertur tam inter *torcularia vasa*, quàm *olearia*. Est à τραπεῖν, quod est, *calcare*; & speciatim *calcare uvas in lacu*: unde τραπητὸς, *mustum*. Hesych. τραπητὸς, οἶνος.

TRAPEZITA, τραπεζίτης, hoc est, *argentarius*, *nummularius*, à τράπεζα, quod dicitur quasi τετράπεζα, à τέ-

τεσσ

τετράπεζαι. Ita fit *mensa quatuor habens pedes*; sed generatim pro *quavis mensa* accipitur, ac speciatim pro *mensa argentariorum*, quomodo & vox *mensa* interdum a Latinis usurpatur, ut cum Cicero in Pisonianâ ait, *Stipendium militibus mensis palam propositum esse numeratum*. Indeque *mensarius* teste Festo, qui aliter *nummularius*. Quod nisi satis verisimile esset ἔτυμον allatum: & jam à veteribus summo receptu consensum, possis τράπεζα etiam deducere ab Hebr. טרף, hoc est, *esca*.

TREBACUS, vel *trebax*, ex τρίβακος, ut *Britanni*, Βρεττανοί· *beri*, *bere*, &c. Nam promiscuè his usi literis. Τρίβακος κοινότερον ὁ ἐντελὴς πράγμασιν; ut ait Eustathius. Est ergo τρίβακος, *qui multo usu exercitatus est & tritus*, nempe à τρίβω, *tero*: quasi dicas, κατατετριμμένος. Similiterque & *lacernam tritam* dixere τρίβακον, quod aliter τριβώνιον, nempe eâdem origine. A τριβώνιον, credo, *Trebonianus* nomen. Sed à Τρίβακος, *Trebacius*, cujus notio non multùm abit ab *Catonis* nomine. Nam ut hoc quasi *catus & prudens*: ita illud, quasi Τριβακὸς & *multo usu subactus*. *Trebaci*, vel *trebacis*, voce usus Sidonius, libro I, epist. XI: *Colligit itaque sese trebacissimus senex*. Et lib. IX, epist. XI: *Quicquid super hujusce scripti tenore censueris, malui factum confiteri simpliciter, quam trebaciter diffiteri*. Ubi *trebaciter* & *simpliciter* opponuntur. Simplex est veritatis oratio. Ad fraudem tegendam, ingenio opus est, eoque multo usu subacto. Ergo *trebaciter* valet *callidè*, more *trebacissimi* alicujus senis. Nec enim doctissimo Savaroni adsentio, qui *simpliciter* putat valere *semel*: *trebaciter*, trite, & sæpe.

TRECHEDIPNA, ut indicat vetus Juvenalis Scholiastes, sunt *vestes cœnatoriæ*, ac maximè quæ parasitis in usu erant, quales *Græca caligulæ*. estque ea vox à τρέχειν, hoc est, *currere*; & δεῖπνον, id est, *cœna*, quòd iis induti currerent ad cœnas. Turnebus, lib. III Advers. cap. XVII; & ex eo Stuckius, lib. II convival. cap. XXVII, censet sic jocoso vocabulo appellari *vestes gymnasticas*, quæ alias *endromides* dicuntur. Sed fallitur uterque. Usus voce eâ Juvenalis, lib. I, sat. III:

Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine.

Ad quem locum in codice suo Jos. Scaliger adscripserat, signari σιτήσιν ἐν πρυτανείῳ καὶ προεδρίαν. Id cujusmodi sit, plenius explicat in quincto de Emendatione temporum. In Glossario Philoxeni lego: *cupidicinus* (quasi *cupidum cœnæ* dicas) τρεχίδειπνος. Cœlius Calcagninus, lib. III, epist. I. vult *trechedipna* κατ' ἀντίφρασιν dici, quod probat auctoritate Plutarchi in Symposiacis, lib. VIII, quæst. VI, scribentis, eos vocatos τρεχεδείπνους, qui appetentes licèt & ambientes alienas cœnas, in morâ tamen essent cæteris convivis tardiùs accedentes. Verùm Plutarchus & alteram notionem agnoscit ibidem: nec vocis iste usus, quem Calcagninus probat, ad Juvenalis locum facit quicquam.

TREMO à τρέμω, quod idem notat: ac factum à sono corporum, qui ex motibus contrariis oritur. Eadem ratio vocis *trepido*. Quanquam Festus putant hoc esse à τρέπω, id est, *verto*. Sic enim scribit: *Trepit, vertit. unde trepido, & trepidatio, quia turbatione mens vertitur*. Ita quoque est in MSS. Sed nec *trepido* multùm abit à τρεβέω, quod idem notat. Unde Nunnesius deducebat.

TRES, τρεῖς *tria*, τρίς *ter*, à τρὶς κατὰ μετάθεσιν· Nisi *ter* à *tres*, ut τρὶς à τρεῖς. *Tertius* item, vel à *ter*, vel ab Æolico τέρτος pro τρίτος. Estque τέρτος, unde τρίτος, à Punico *thelath*, תלת, juxta Angelum Caninium. Nempe ex θέλατος fuit θέρτος unde τέρτος. Conversum λ in ρ, ut in κρέβαρα à כרבל, quod idem. A *tertius* est verbum *tertiare*, hoc est, *tertio iterare*; ut *tertiare agrum*, tertiò proscindere. Similiterque *tertiata verba*, in quibus tertio quid repetitur, ut in perturbationibus fieri solet. Id verisimilius, quam ut *tertiata verba* sint, *quando tertia solum pars exauditur*, cætera supprimuntur aut intelligi non possunt, quod & ipsum usu venit, quando loquuntur exanimati.

TRIARII, qui, & unde dicantur, docet hic locus Varronis, l. IV de L. L. *Hastati dicti, qui primi hastis pugnabant; Pilani, qui pilis: Principes, qui a principio gladiis. Pilani, Triarii quoque dicti, quòd in acie tertio ordine extremis* *subsidio deponebantur. Quod hi subsidebant, ab eo subsidium dictum. A quo Plautus:*

Agite nunc, subsidete omnes, quasi solent triarii.

Vide de iis Vegetium, lib. III, cap. XIV.

TRIBUS dicitur *quod tributim exigitur, & in publicum confertur*. Est igitur à *tribus*. A *tribuo* verò *tributum*, *quia ex privato in publicum tribuitur*: ut ait Festus.

TRIBULUM *vehiculi genus, quo*, ut Servius ait, *matura fruges in areâ teruntur, sive triturantur*. Augustinus, lib. I de Civit. Dei cap. VIII: *Sub eadem tribula stipula comminuuntur, frumenta purgantur*. De etymo Varro, lib. IV de L. L. *Hinc in messe tritura, quòd tum frumentum teritur, & tribulum, quo teritur*. Favet ita Plin. lib. XVIII, cap. XXX: *Messis alibi tribulis in area, alibi equorum gressibus exteritur*. Vide & Varronem, lib. I de R. R. cap. LII. Itaque & etymon hoc probat Isidorus, lib. XX, cap. X. uti & Papias, & alii. Calepinus, ut veteres ejus editiones ostendunt, *tribulum* dici putabat à *tribus lateribus*: quod ineptum. Nam omnino est à *terendo*. Nempe ut à *lateo*, *latibulum*; à *pateo*, *patibulum*; ab *infundo*, *infundibulum*; sic à *tero* *teribulum*, & κατὰ συγκοπὴν *tribulum*. Vel potiùs à *tritum* est *tribulum*; ut à *sessum*, *sessibulum*, quo usus Plautus Pœn. Act. I, Sc. II. Similiterque à supinis sunt *exorabulum*, *mendicabulum*, *suscitabulum*, *tintinnabulum*, *venabulum*, *conciliabulum*, pluraque alia. Quare nec opus vocem *tribulum* cum Becmano arcessere à Græco θλίβω, ut λ in *r* mutetur; quomodo à σίλφη est *sirpe*. Etsi non ignorem, significatione convenire. Nam in Glossis Philoxeni est: *Tribulatio*, θλίψις. Et in Glossis Cyr. θλίβω, *tribulo*, *presso*, *premo*. θλίψις, ἡ σφίξις, *pressura*, *tribulatio*. Nec *tribulare*, quo Ecclesiastici scriptores utuntur pro *affligere*, à θλίβω esse puto, quamquam significatione conveniant: sed à *tribulum*, ut inde posterior ætas formarit *tribulare*, quâ ratione eadem à *tritura* dixit *triturare*. Ita *tribulare* propriè erit hominem calamitatibus terere, haut secus ac spicæ *tribulo* teruntur. Pro *tribulum* etiam *tribula* dicitur. At *tribulus* aliud est. Nempe *spinagenus*, quod & Græcis ita vocatur. Gloss. Cyr. τρίβολοι, ἄκανθαι. *Tribulus*, *sentes*, *spina*. Nomen ex eo, quia habet τρεῖς βολὰς, *tres cuspides*. Usus Matth. cap. VII. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν τριβόλων σῦκα, *nunquid colligunt de tribulis ficus?* Sed & τρίβολοι Græcis, ac *tribuli* itidem Vegetio, lib. III, cap. XXIV, à *triquetrâ figurâ* dicuntur, qui aliter vocantur *murices*, quos spargere moris erat contra camelos, aut quadrigas falcatas, aut oppidanorum eruptionem. Nec repugnem, si quis *tribulare* non tam à *tribulo* sive *plaustro tritorio*, quàm ab hac notione deducat, sive quà *herbam*, sive quà *muricem* notat, cùm & hic, & illa, infestos protendat aculeos. Itaque *herbam ancipitem* vocat Prudentius, lib. II in Symmachum:

Ancipites tribuli subeunt, & carduus horrens.
Hos fert sicca situ, hunc ebrius educat humor.

Prior tamen est notio *tribuli* pro *herba*, quàm pro *instrumento illo*, *cujus in bellis usus*. Nec enim dubium, quin κατὰ μεταφορὰν postea tributum *instrumento* ob eminentes cuspides. Differunt autem *tribulus* & *tribula* seu *tribulum*, non modo genere, origine ac significatione, sed etiam quantitate. Maro, I G.

Lappaque tribulique. ——

Idem eodem:

Tribulaque traheaque. ——

TRIBUNAL à *tribunus*. Nam, ut ab *anima* est *animalis* & *animale*, & κατ' ἀποκοπὴν est *animal*: ita à *tribunus* *tribunalis* & *tribunale*, & ab eo *tribunal*. Nam propriè est *sedes tribuni*, ut Papias exponit, hoc est, *solium*, sive *locus sublimior*, *ubi is jus dicit*. Sed συνεκδοχικῶς sumitur pro *quovis loco ubi jus redditur*. Cyrill. Gloss. Βῆμα ἐπὶ ἄρχοντος, *tribunal*. Onomasticon: *Tribunal*, βῆμα δικαστήριον. Dicitur autem βῆμα à βέβημαι seu βαίνω, quia, cùm elatius sit, scandi oportet.

TRIBUS dici videtur à Græco τριττὺς sive τριττὺς, unde τριττυάρχης, ὁ ἄρχων τῆς τριττύος. Sic ut suspicer, facit, quod leviculâ tantùm immutatione sit opus, literæ *T* in *B*. quæ in aliis quoque occurrit, ut cùm à τέρετρον dicitur *terebra*; à λίτρα, *libra*, &c. Summa quoque est significationis affinitas,

sive

sive sequamur Pollucem, Eustathium, & Aristophanis Scholiastem, qui aiunt τριττὺν idem esse quod ἔθνος ac φρατρίαν: sive Harpocrationem, Suidam, & Etymologum, qui esse docent τρίτην μοῖραν τῆς φυλῆς. Isidorus tamen, lib. IX, cap. IV, *tribus* ait dici, *quod in principio Romani trifariam fuerint à Romulo dispertiti*. Et quid Isidorum dico? quando idem antiquiores uno ore volunt, quibus hac in re nolim magnopere adversari. Loca eorum adferam, quo simul pareat, unde nomina *tribuum* (quæ fortasse Hethrusca sunt) derivarint. Varro, lib. IV de L. L. *Ager Romanus primum divisus in partes tres, à quo tribus appellata, Tatiensium, Ramnium, Lucerum. nominatæ, ut ait Ennius, Tatienses à Tatio, Ramnenses à Romulo, Luceres, ut ait Junius, à Lucumone. Sed omnia hæc vocabula Tusca, ut Volumnius, qui Tragœdias Tuscas scripsit, dicebat.* Eadem de re sic Asconius Pedianus in III Verr. *Tribus principio tres fuerunt, Tatiensis una à Tatio rege, Ramnensis altera à Romulo, Luceres altera à Lucumone, sive Lucretino, sive à luco, quem lucum Asylum vocaverat Romulus.* Et paullò pòst: *Obtinuerunt autem nomen aut à tributo dando, aut quia primò tres fuerunt, unde etiam Tribuni.* Plinius de viris Illustribus: *Tres equitum centurias instituit, quas suo nomine Ramnenses, à Tito Tatio Tatienses, à Lucumone Luceres appellavit.* Hæc Plinius, vel potiùs Cornelius Nepos, quando contra veterum librorum fidem Plinio tribuitur: ut jam olim scripsit Hermolaüs Barbarus, castigat. in Plin. lib. XVI, cap. XXIX. Vide & de ejus libri scriptore Gyraldum, dialog. XXVI. De *tribubus* verò istis sic quoque scribit Plutarchus in Romulo: Φυλὰς δὲ τρεῖς καταστήσαντες, ὠνόμασαν τοὺς μὲν ἀπὸ Ῥωμύλου, Ῥαμνήνσης· τοὺς δὲ ἀπὸ Τατίου, Τατιήνσης. τρίτους δὲ Λουκερήνσης, διὰ τὸ ἄλσος, εἰς ὃ πολλοὶ καταφυγόντες ἀσυλίας διδομένης, τοῦ πολιτεύματος μετέσχον. τὰ δὲ ἄλση λούκους ὀνομάζουσιν. ὅτι δ' ἦσαν αἱ φυλαὶ τοσαῦται, τοὔνομα μαρτυρεῖ. τρίβους γὰρ ἔτι νῦν τὰς φυλὰς καλοῦσι, καὶ τριβούνους τοὺς φυλάρχους· *Cùm verò tres constituissent tribus, nomina hæc iis fecerunt, Ramnenses quidem à Romulo, Tatienses verò à Tatio, tertia autem Lucerenses à luco asyli, in quem multi fugâ delati civitate donati sunt. Tres verò tribus fuisse, indicat ipsum nomen. Quippe nunc quoque, quas Græci φυλὰς, ipsi tribus vocant, quique iis præsunt, tribunos.* Ex Asconii & Plutarchi verbis *tribuni* quoque unde dicantur, cognoscitur: Pleniùs de eo Pomponius, lib. II de Origine juris, §. II: *Dicti*, inquit, *tribuni, quod olim in tres partes populus divisus erat, & ex singulis singuli creabantur, vel quia tribuum suffragio creabantur.* Mihi placet, dictos *tribunos*, quia *præerant tribubus*; quâ ratione *curiones* vocati, *qui præessent curiis*, hoc est, *decimæ tribus cujusque parti*. Est autem *tribunorum* nomen antiquissimum, atque unà penè cum urbe natum. Nam & sub Romulo fuit *tribunus Celerum*, qui equitibus præerat, & veluti secundum à rege locum obtinebat. Talis sub Tarquinio superbo fuit Junius Brutus. Postea pro *tribuno* dictum *Magister equitum*. Postremo *præfectus prætorio*. Auctor idem Pomponius. Unde autem *Tribunus Celerum* dictus sit, docet his verbis Dionysius Halicarnassensis, lib. II: ὄνομα δὲ κοινὸν ἅπαντες, ὃ καὶ εἰναι κατέστησαν, ἔσχον Κελέριοι, ὡς μὲν οἱ πλείους γράφουσιν, ἐπὶ τῆς ὀξύτητος τῆς ὑπηρεσιῶν. τοὺς γὰρ ἑτοίμους καὶ ταχεῖς περὶ τὰ ἔργα, κέλερας οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. ὡς δὲ Οὐαλέριος ὁ Ἀντίας φησίν, ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος τοῦτ' ἔχοντες τοὔνομα. *Iis autem cunctis commune habuerunt nomen, quod & nunc in usu, Celeres, ut plerique tradunt, à ministerii celeritate: nam promtos, & ad opus veloces Romani vocant celeres: sed ut Valerius Antias ait, à duce suo, cui id fuerit nomen.* Valerium Antiatem sequitur Festus. Sic enim scribit: *Celeres antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo iis præpositus fuit, qui primitus electi fuerunt ex singulis curiis deni, ideoque omnino trecenti fuere.* Sed si ab antiquis hac quoque in re dissentire licet, contenderim, *celer* esse à κέλης, quod propriè signat *equum desultorem*, sed non rarò etiam dicitur de equite ipso, hoc est, eo, qui non bigis aut quadrigis, sed equo certat singulari. Estque eadem sententia Jul. Scaligeri, I Poët. cap. XXII, & Angeli Caninii in Hellenismi Alphabeto. Fuere & *tribuni militum*. Sic autem dicti, quòd *militibus*, hoc est, *peditibus, præessent*. Dividebantur hi in *rufulos* sive *rutulos*, & *comitiatos*. Asconius Pedianus in Divinat. *Tribunorum militarium duo sunt genera; primum eorum, qui Rufuli dicuntur. hi in exercitu creari solent. alii sunt comitiati, qui Romæ comitiis designantur.* Festus Pompeius: *Rufuli tribuni militum appellabantur, quos coss. faciebant, non populus: de quorum jure, quod Rutilius Rufus legem tulerat, quâ iis cavebatur multis modis, (sic enim elevaverant eorum jus, ac tunc elevabant, qui populi suffragio creabantur,) rufuli à cognomine Rutilii, ac pòst rutili appellati sunt.* Livius, lib. VII: *Cùm eo anno primum placuisset tribunos militum ad legiones suffragio fieri, (nam & antea, sicut nunc, quos rufulos vocant, imperatores ipsi faciebant,) secundum in sex locis tenuit.* Præterea erant *tribuni ærarii*, qui sic vocati, non quia *publicas pecunias conquirerent*: hoc enim, ut testatur Varro, lib. IV, *quæstorum munus* fuit; sed quòd iis, ut eodem libro Varro ait, *attributa erat pecunia, ut militi reddant*: hoc est, quòd à quæstore ex ærario pecunia iis tribueretur, quam in stipendium militum erogarent. Sed omnium celebratissimum est nomen eorum, qui *tribuni plebis* dicuntur, quomodo vocati, quia pro *plebe* creabantur, & quia pro *plebe*, idcirco etiam ex plebe, nisi quod semel patritios duos cooptatos legere sit apud Livium lib. III; imò ferè ex infimâ plebe, usque dum lata lex ut crearentur tantùm è Senatu, id est, ut nemo fieret *Tribunus plebis*, nisi qui antea senator fuisset: senator tamen plebeius. Num verò ab Syllâ, an ab alio *tribunatus* à plebe ad senatum translatus sit, negat constare Appianus, lib. I Ἐμφυλ. Sanè liberâ adhuc Rep. in usu fuit: unde Tranquillus in Augusto, cap. X: *Et quo constantius cætera quoque exsequeretur, in locum Tribuni plebis forte demortui candidatum se ostendit: quamquam patricius, necdum senator.* Et cap. XL: *Comitiis tribunitiis, si deessent candidati senatores, ex equitibus Romanis creavit.* Quem locum malè ab interpretibus de *tribunis militaribus* intellectum optimè in animadversionibus suis exposuit doctissimus Casaubonus. Lucem hinc quoque accipit illud Plinii, lib. II, epist. IX: *Ego Sexto latum clavum à Cæsare nostro, ego quæsturam impetravi, meo suffragio pervenit ad jus tribunatus petendi, quem nisi obtinet in Senatu, vereor decepisse.* Fuere & alia *tribunorum genera*, imprimis sub principibus, ac maximè posterioris ævi. *Tribuni Scholarum* nominantur l. VIII. C. de erogat. mil. ann. lib. XII. Rubrica de comitibus & trib. scholarum. & apud Marcellinum, lib. XXII. *Tribuni vigilum* in l. penult. C. de apparitoribus magistr. milit., lib. XII. *Tribuni fabrum* in veteri inscriptione, p. CCCCXXXVII. II. *Tribuni fori suarii*, CCLXXXIV. IV. edit. Gruter. item *Tribunus matrimoniorum* apud Cassiodorum, lib. XII Var. ep. XXIV. & *voluptatum*, *chartariorum*, *provinciarum* apud eundem, lib. VII, ep. X. XLVII, & XXX. Dicti autem *tribuni voluptatum*, quorum munus erat moderari scenicas atque alias ludicras populi voluptates, ut monet Lipsius de amphitheatro, cap. XV. Hæc fusiùs prosecuti sumus, ut eadem exponeremus, & quid signent, & unde sint nomina *tribus*, Ramnium, sive Ramnensium, Tatiensium, quos quidam Titienses nominant, Lucerum, tribuni celerum, rufulorum, rutilorum, comitiatorum tribunorum, ærariorum, ac denique cur *tribuni* quidam speciatim *plebis tribuni* dicti sint, quamque latè *tribuni* vox extensa sit inferioribus seculis. Quòd si scire voles, ut augescente Rep. è *tribubus tribus* paullatim factæ sint quinque & triginta: si item nosse animus, quæ earum nomina fuerint, undeque dictæ: tum autem, quod *tribunorum* plebis officium fuerit ac potestas: cùm eos adi, qui scripsere de magistratibus veteris pop. Romani, tum imprimis Onuphrii Panuini commentarios in I Fastorum; & lib. II commentariorum Reip. Romanæ. A *tribu* dicti *tribules*, qui essent ex eadem *tribu*.

TRICÆ interdum pro *nugis* accipitur, quomodo usus Plautus, Rudente, act. V, sc. II:

> GR. *Quid dare velis, qui istæc tibi investiget, indicetque?*
> *Eloquere, propero celeriter.* LA. *nummos trecentos.*
> GR. *tricas.*
> LA. *Quadringentos.* GR. *tramas putridas*, &c.

Ac dixit similiter Martial. in Apophoretis, epigr. I:

> *Sunt apinæ tricæque, & si quid vilius istis.*

Quod verò *apinas tricasque* dicimus pro rebus futilibus & nugatoriis, id est, ab duobus ignobilibus Apulorum oppidis: ut ostendit hic Plinii locus, lib. III, cap. XI: *Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum vertere, Apinam & Tricam.* Alias *tricæ* dicuntur *impedimenta*, sive quia res nugatoriæ ac frivolæ impediant negotia seria: sive quia translatio sit a *pilis pullorum gallinaceorum pedes involventibus*: quos propriè *tricas* dici indicat Nonius, nempe à Græco τρίχες, id est, *pili*. Quamquam nihil prohibet, quominus dicamus universè sic vocari *pilos mutuo implexos*; & figuratè tum *quasvis res viles*, tum *impedimenta*. Posteriori modo usus Plautus, Pers. Act. V, Sc. II.

Ut me in tricas conjecisti.

Hoc est, in statum intricatum, & unde quis difficile aut neutiquam se possit expedire. Alii *tricas* hic interpretantur, quomodo usus eâ voce Evagrius interpres vitæ Athanasii. Sed falli puto. A *tricis* sunt *intricare*, pro *impedire*; & *extricare* pro *expedire*. Ad originem allusit Varro, γεροντοδιδάσκαλῳ·

Putas eos non citius tricas Tellenas, quàm id extricaturos?

In vulgatis pro *Tellenas* est *Attellanas*: sed *Telena* habent MSS., ac proxime accedunt editt. vett. ut Veneta anni CIↃ CCCCXCVI: in qua *Tellanas* editum. *Jamdudum me fateor hæsitare, circumbiscere, tergiversari, tricas, quemadmodum dicitur, conduplicare Tellenas.* A *tricis* est *tricari* apud Ciceronem, lib. XIV ad Atticum ep. XIX. & alios. Significat id λαγίζειν sive ὀκνεῖν. Hinc *tricones*, & *tricosi*. Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni: *Tricosus*, ἄχρειος, ἔκλυτος, λαγὼς, ἀνδής. Sic cum locum corrigit B. Vulcanius. Lucillius:

Hic tricosu' bovinatorque ore improbu' duro.

Idem:

Luciu' Cotta senex, Crassi pater hujus Panati
Magnus trico fuit nummariu', solvere nulli
Lentus.

Ubi *trico* quia priùs vocatur, mox dicitur *solvere nulli lentus*, hoc est, facilis: ut quidem in Variis suis Muretus censet. Nam aliter de eo Ivo Villiomarus, hoc est, Josephus Scaliger, lib. I Animadvers. adversus Titium, cap. XX. Ipsum adi. *Triconibus* opponuntur *reposcones*, quibus a *reposcendo* nomen: Ammianus Marcellinus, lib. XXII. *Ægyptii controversi sunt, & reposcones acerrimi.*

TRICHILÆ sunt *vitium vel cucurbitarum compluviata pergula*, quales describit Sidonius, lib. V, epist. XVII, cùm ait, *sub umbrâ palmitis adulti, quam stipitibus allatis, cancellatimque pudentibus pampinis superducta texuerat*: Et Gregorius Turonensis, de miraculis S. Martini, lib. IV, cap. VII. *Vitium camerâ extensâ per traduces dependentibus uvis quasi picta vernabat.* Quem locum mihi suggessere Savaronis ad Sidonium notæ. Unde *trichilæ* dicantur, optimè docet Josephus Scaliger in Copam. Vult enim ita dici *vitium aut cucurbitarum jugamenta*, aut *cucumerum compluviatas pergulas*, quas vulgo *umbellas* & *umbracula* appellant. Nomen autem deducit à *trichinus*, hoc est, *densus* sive *spissus*: unde Varroni apud Nonium, *quasillus trichinus*. Propriè autem *trichinus* significat *pilus densum* & quasi impeditum, à τρίχες, quomodo Græcis *pili* appellantur. Sed generatim notat *densum*, ut ex Varronis loco discimus, tum eò quòd *pergulis* indidere nomen *trichilarum*, quia δασύφυλλοι. *Trichila* voce præter auctorem Copæ, usi etiam Columella, lib. XI, & Cæsar in tertio de bello civili. De Cæsare agnoscit quoque Cælius Rhodiginus, lib. XVIII, cap. XI. Sed male interpretatur *stragula vestis prætenuis genus*. Nec audiendus magnus Turnebus, qui lib. IX, cap. XIX tradit, *trichilam* in Copa & apud Columellam notare *vas æreum, in quo calices lavantur*. Est & *trichila* vocabulo aliud admodum adfine, quod & ipsum apud Columellam eopse carmine legi autumt. Est id *trichilum*, quo præter alios Rob. Stephanus in Thesauro suo, & Hadrianus Junius in Nomenclatore, signari volunt *nasiternam*, vasis aquarii genus, tres nasos exprimens. Verùm apud Columellam, quemadmodum ad Copam monet Scaliger, *trochilum* per *o* legi debet hoc pacto:

Tum modò dependens trochilis, modo more chelydri
Intortus cucumis.

Ut nempe *longum teretemque cucumerem* similem esse dicat partim *trochilis*, hoc est, *torulis in apophysibus columnarum*: partim *colubro serpenti*.

TRICLINII de voce ita Servius in I Æn. *Antiqui stibadia non habebant: sed stratis tribus lectis epulabantur. Unde & triclinium sterni dicitur. Sic Cicero: Sterni triclinia & in foro jubebat. Unde apparet errare eos, qui triclinium dicunt ipsam basilicam, vel cœnationem.* Ubi quod ait, *triclinium* poni pro *tribus lectis*, indeque dici *triclinium sterni*: id quidem verissimum est. Nam & Varro ita dixit, lib. I de R. R. cap. LIX. *In quo quidam etiam triclinium sternere solent cœnandi caussâ.* Et lib. III, cap. XIII. *Erat locus celsus, ubi, triclinio posito, cœnabamus.* Et Vitruvius, lib. X, cap. VI. *In eis tricliniis quatuor stratis.* Sed tamen fallitur, cùm negat pro *loco domus cœnatorio* accipi. Quæ sententia refellitur auctoritate Vitruvii, lib. V, cap. V, cùm ait, *Tricliniorum quanta latitudo fuerit.* Et similiter usi Tullius, Valerius Max., Fabius, alii. Nomen *triclinio* fecit ὁ τῶν κλινῶν ἀριθμὸς, ut Pollux indicat, lib. I, cap. VIII. Unde Horatius, lib. I Sat. V.

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

Juvenal. sat. V.

Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto.

Triclinium igitur dictum, quia Romani pransuri vel cœnaturi τρεῖς κλίνας, hoc est, *tres lectos* sternerent, quibus incubantes cibum sumerent. Nonnunquam tamen duo tantùm erant: unde *biclinii* nomen apud Plautum, ex Latino *bis* & Græco κλίνη. quod cùm displiceret Lambino, suspicabatur legendum *diclinium*: sed invitis libb. Et potuit in δίκλινος, (si a mens Græcis esse malis,) Δ in *B* transire ut à δὶς, *bis*; à *des*, *bes*; à *duonus*, *bonus*. Porrò lectuli isti, quos dixi, *triclinares*, vel etiam *discubitorii* dicebantur ad discrimen *cubicularium*, prout hos vocat Cicero, II de Divinat. cùm ait: *Quidam somniavit ovum pendere è fascia lecti sui cubicularis*, &c. Quod si *discubitorii* isti illustrium magnorumque virorum forent, altiores esse solent; unde Virgil. II Æn.

Inde toro pater Æneas sic orsus ab alto est.

Contrà minùs honesti erant humiles, quales Punicani erant. Isid., lib. XX, cap. XI: *Punicani lecti parvi & humiles, primùm à Carthagine advecti, & inde nominati.* Iis Q. Ælius Tubero utebatur, eaque res integerrimum illum virum, Præturâ, quam petebat, dejecit; ut è Cicerone refert Valerius Max. lib. VII, cap. V. Porrò hi *lectuli*, si unum tantùm hominem caperent, dicebantur *scimpodia*. Hesychius: Σκιμπόδιον, διπλοῦς κλινίδιον, μονοκοίτιον. Est autem diminutivum à σκίμπους, quod inter *lecti* genera reponit Pollux. Κράββατον, hoc est, *lectulum humilem* esse aiunt Hesychius & Suidas. Utitur *scimpodii* voce Agellius, lib. XIX, cap. X: *Offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi.* Interdum & *duos* capiebant: quales non pauci cernuntur Romæ in lapidibus antiquis, in quibus maritus & conjux accumbentes cœnant. Erant & qui *tres*, *quatuor*, *quinque* caperent. Postquam autem mensæ citreæ, quæ rotundæ, in honore magno apud omnes esse cœperunt: pro *tribus lectis* usi *stibadio*. Ita vocabatur *lectus semicircularis mensis rotundis accommodatus*. Servius ad I Æn. *Antiqui stibadia non habebant, sed stratis tribus lectis epulabantur; unde & triclinium sterni dicitur.* Usus *stibadii* voce Plinius, lib. V, ep. VI. Est verò non à *stipite*, ut Isidorus voluit, qui idcirco *stipadium* scripsit: sed à Græco στιβάδιον, quod est ὑποκοριστικὸν à στιβάς· quod in Glossis vett. *stramentum* exponitur, quasi *stratum cubandi caussâ*. Hesychius verò: στιβὰς ἐστὶ ῥάβδων ἢ χλωρῶν χόρτων στρῶσις, ἢ φύλλων τὶ χαμαικοίτη. Nempe voce hac signatur *torus ex herbis aut frondibus factus*: unde Eustathius deducit à στείβειν, quod est *calco*: ut ad verbum videatur sonare *culcitam*. Nam *culcitam* similiter Varro dictam ait, quòd in ea tomentum aut simile quid calcaretur. *Stibadium* alio nomine vocatur *sigma*, quomodo præter alios, quos mox adducam, non uno loco loquitur Petrus Ravennas. *Sigma* verò dicebatur, quia haberet *antiquam figuram literæ sigma*, quæ eadem erat ac Latini *C*: ut ex vett. & lapidibus & libris constat. *Stibadium* verò & *sigma* idem notare, satis clarè indicat Martialis, lib. XIV. ubi lemma est *Stibadia*: distichon verò tale:

Accipe lunata scriptum testudine sigma:
Octo capit: veniat quisquis amicus erit.

Ubi

Ubi sermo de *sigmate* capacissimo. Nam communia septem, minima sex homines capiebant. Indè *sigma*, quod hic octo capere Martialis ait, alibi cùm *heptaclinon*, tum *hexaclinon* appellat. Ita loca istæc Martialis, in quibus se torsit Ciacconius & Ursinus, commodè conciliari puto. Septem quoque nominat idem, lib. x, epist. XLVIII.

Septem sigma capit: sex sumus, adde Lupum.

Eundem numerum indicat Lampridii locus, ubi sic de Heliogabalo scribit: *Habuit hanc consuetudinem, ut octo calvos rogaret ad cenam: item octo luscos, & item octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo longos, & octo pingues, cùm capi non possent omnes uno sigmate, ut de his omnibus risus citaret.* Nec dubito quin de *septenario* accipi debeat illud Sidonii, lib. II epist. ad Domitium: *Ita ut ministeriorum sese non impediente famulatu, tot possit recipere sellas, quot solet sigma personas.* Quia verò *sigma* semicirculi figuram habuit, ideo Appuleius, lib. v, vocat *semirotundum suggestum*: eademque de caussâ cornua ei semel & iterum tribuit Juvencus Presbyter, ut ad Eusebium Scaliger ostendit. Cætera de *triclinio* & conviviorum apud veteres ritu, vide apud Philandrum in Vitruvium; Hieronymum Mercurialem, lib. I de re Gymnastica, cap. XI; & Ciacconium ac Fulvium, in tractatu de *triclinio*. Item J. Lips. lib. III antiq. lect. & Stuckium, in convivalibus.

TRIFAX à Festo exponitur *telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur.* Idem illud Ennii promit:

—— Aut permaceret paries percussu' trifaci,

Sive, ut in MS. est, *Aut permarceret.* Onomasticum vetus: *Trifax*, τρίχηλον, id est, *trifidum*, *trisulcum.* Simile est *bifax.* Isidori Glossæ: *Bifax, duos habens obtutus.* Glossæ Philoxeni: *Bifax*, Δικέφαλος, διπρόσωπος, διπλός. Ubi pro δικέφαλος sc. διχέφαλος. Porrò & hæ & illæ Glossæ videntur à *facie* deduxisse. Ut *bifax* sit *bina facie* præditus: *trifax* item *trina.* In MSS[ti] tamen Festi codd. scribitur *triphax.* Sed perperam, ut puto.

TRIGLYPHA (quo Vitruvius utitur, lib. I, cap. II. & lib. IV, cap. I.) ad verbum sonat *trisculpta*: prout vertit antiquus Aristotelis interpres. Est enim τρίγλυφον à τρεῖς & γλυφίς, quod est *sculptura* sive *canalicula.* Ut *triglypha* sint quæ *triplici sulco* sunt *sculpta*: uti pars zophori in opere Dorico. Vide de his Bernardini Baldi Lexicon Vitruvianum.

TRIGONUM piscem à *formâ triquetrâ* quidam dictum autumant. Sed scribendum *trygonum*, cùm sit à τρυγών, quod & *avis* est, & *piscis* nomen. Latini *turturem* & *pastinacam marinam* vocant. Utitur *trygoni* voce Plautus Captivis, act. IV, sc. II. Nisi *trigona* potiùs scribendum, quod verum puto. Ita autem editum in antiqua Veneta anni CIↃ IↃXVIII, quæ cum Saraceni aliorumque commentariis in lucem prodiit. Vide plura in *Pastinaca.*

TRIPUDIUM, quasi *tripedium*, *tripudiare* quasi *tripediare* dici à vero non abludit. Horat., lib. III, od. XVIII.

Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

Ita *tripudiare* simile sit ac διποδιάζειν. Simileque verbum *tripedare.* Gloss. Cyr. τριποδίζω, *tripedo.* τριπόδιον, *tripedium.* Sed Festus *tripudium* dici putat, quasi *terripavium*, sive, ut in MS est, *terripuvium*, quia *terra pedibus pavitur*, id est, *caditur.* Nam *pavire* idem ac παίειν, *ferire*: unde *pavor*, *pavimentum*, *depuvere*, & alia. Est & auguralis vox, quomodo usus Tullius, II de Divinat. Ubi & etymon antea allatum ponit. *Sed quia*, inquit, *cùm pascuntur, necesse est aliquid ex ore cadere, & terram pavire, terripavium primò, pòst tripudium dictum est.*

TRIREMIS olim fuit *triresmos*, quod legitur in basi columnæ Duillianæ: *S* interjectum, quâ ratione dixere *dusmus*, *casmo*, sexcentaque alia. Etsi autem non abludit à Græco τριήρης, quod ab ἐρέσσω, id est, *remigo*: unde & βιήρης, *biremis*: non tamen indè originem trahit: sed ortu planè Latinum est: quando dicimus *biremis*, *triremis*, *quadriremis*, à *duobus*, *tribus*, *quatuor remorum ordinibus*; ordinibus, inquam, non in longum, in quo & viri longè doctissimi falluntur, sed in altum, hoc est, à numero tabulatorum, quod manifestè docet vetus ναυτικῶν scriptor, cùm ait, fieri κατὰ τὸν στίχον κατὰ τὸ ὕψος ἐπ' ἀλλήλοις, *secundum versus alium alii juxta altitudinem incumbentes.* Itaque in *triremibus* unus ordo erat propior aquæ, superior propior foris navis, medius inter imum & supremum. Remiges imi θαλαμῖται vocabantur, medii ζυγῖται, summi θρανῖται. Formam videre potes apud Baifium, quamquam is non rectè satis hanc rem explicat. Nam cùm bene docuisset *biremem* veterum esse, in quâ superior ordo ternis, inferior binis esset remis instructus: malè *triremem* veterum ponens, negat eam *triremem* esse, cùm tamen sit triplici remorum versu prædita. Refellit eum Virgilius, cùm inquit:

—— triplici pubes quam Dardana versu
Impellit, triplici consurgunt ordine remi.

Nam longitudo jacet, altitudo consurgit. quare intelligi non possunt remorum ordines in porrectum. Idem indicat hoc Lucani, lib. III de quadriremi.

Quosque quater surgens exstructi remigis ordo
Commovet, & terno consurgunt ordine remi.

Idem quoque confirmat, quod de quinqueremibus sic scribit Vegetius: *quinos sortiuntur remigum gradus.* Nam gradus in altum sunt, non in longum. Et hæc, & longè plura de *triremibus* aliisque veterum navibus in tabulata consurgentibus legere potes apud Josephum Scaligerum, animadversionibus Eusebianis, ad annum MCCXX. pag. LXII, & LXIII.

TRISTIS, juxta Papiam, quasi *triens*, quia *tristis* sit animo contrito. Sed non dubito, quin *tristis* sit à τρέστης, quod Hesychius exponit δειλός, hoc est, *timidus.* Nempe à τρέω, *tremo*, *formido.* Etsi nec absurdè deduxeris à θρασσω, hoc est, ταράσσω, *turbo.* Ut apud Maronem,

—— Tristi turbatus tempora bello.

Vel, quod non displicet, à τρίζω, *strido*, unde τρισμὸς ὀδόντων, *crepitus dentium*, ut propriè *tristis* dicatur, *qui præ mœrore horret totus, ac stridet dentibus.* Τρίζειν verò est à sono, ut & *strideo.* Nisi Latinum à Græco esse malis.

TRIUMPHUM quidam putarunt origine Latinum: quos inter Tranquillus, Isidoro teste, lib. XVIII, cap. II. Sed dubitandum non est, quin sit à Græcis, non quidem à *tris*, id est, *ter*, & *phonos*, id est, *sonus*, quia tres canerent, vel tripliciter canebatur ad laudem victoriæ: ut ridiculè scribit Tostatus in I Sam. cap. XXX, quæst. XIV: sed neque à θριαμβῇ, hoc est, *exultatione*, quod loco ante memorato censet Isidorus: neque ab ἰαμβαίνω, hoc est, ἀναβαίνω, *ascendo*, quia *triumphantes* in locum altum ascenderent, quo ab omnibus conspicerentur: verùm à θρίαμβος, ut agnoscit quoque Varro, lib. V de L. L. Θρίαμβος autem (ut Zonaras scribit in Diocletiano) venit à θρῖα, quo propriè *ficorum folia* designantur: generatim autem *quævis folia* intelliguntur: Primus enim *triumphavit* Bacchus, cujus milites post victoriam Indicam *triumphanti* acclamabant vultum foliis ficulnis cooperti. Hoc si etymon placet, vel duæ postremæ syllabæ erunt vocis productio: vel posterior compositi pars erit ἀμφὶ, hoc est, *circum*, quia tempora cingerent foliis. Addit ibidem Zonaras, alios θρίαμβον dictum velle à τρία, quasi τρίαμβον, quia qui *triumpharet*, *trium* judicio honoraretur, nempe exercitus, senatus, & populi, qui omnes de *triumpho* decernebant. Ac hæc quoque caussa Suetonium movit, ut à *tribus triumphum* deduceret, Isidoro teste. Apud Etymologum legimus, Bacchum propriè dictum θρίαμβον, quasi θηρίαμβον, hoc est, ἀπὸ τῶν θηρίων, τιγρῶν, ἢ λεόντων ἀναβαινόντων. Quin neque desunt, qui θρίαμβον dici velint, quasi τριῶν ὀμφὴν, quòd plebs, equites, Senatus ter *io* dicerent. Vide plura apud Suidam & Etymologum, ac imprimis Cæsarem Bullingerum, cap. IV libri de spoliis bellicis.

TROCHILUS, τρόχιλος, *avis*, de qua scitè Ammianus, lib. XXII. Nomen ἀπὸ τοῦ τρέχειν. Ejus diminutivum *trochiliscus.* Hâc voce usum putat Casaubonus poëtam eum, cujus iambicos dimetros in apologiâ adducit Appuleius. In vulgatis est *trochiscili.* *Trochilum*, *ren* avium in Italia vocabatur, ut Plinius refert, lib. VIII, cap. XXV. & lib. X, cap. LXXIV. Neque propria hæc Italorum appellatio. Nam similiter vocarunt Græci. Aristoteles in Histor. Animal., lib. IX, cap. XI de *trochilo*: Καλεῖται δ' ὁ καὶ πρέσβυς καὶ βασιλεύς. διὸ καὶ τὸν ἀετὸν αὐτῷ φασὶ πολεμεῖν. *Vocatur idem & bresbys, & rex: eoque aquilam*

lam pugnare cum eo referunt. Πρίσβυς dicitur eadem mente, quia βασιλεύς. Nam juxta Hesychium, Πρέσβυς, ἄνταμος, βασιλεὺς, ἄρχων. Apud eundem Hesychium legere est, Στρίγυς, ὁ πρέσβυς. Et proxime ante hæc verba, Στρίγυλος, ἰσχνότερον ἄρχων. Quare assentio Salmasio, qui censet τροχίλον & στρίγυλον eandem esse avem. Nempe ex πρέσβυς Æolice β in γ converso, & simul metathesi facta, est στρέγυς, unde diminutivè στρέγυλος, & Æolicè στρίγυλος. Ex eo, quòd dicerent *regem avium*, composita voce & diminutione est *regaviolus*, & fortasse etiam altera diminutione *regaviliolus*. Gloss. Phil. *Regaviliolus*, Σπίνος. *Regausolus*, βασιλίσκος, ἐρωδιός. Ubi pro *regausolus* legendum *regaviolus*. Pro *s* irrepsit *f*, facili errore. Sed quod *regaviolum* exponit σπίνον, id verum non puto, quia σπῖνος est σπίζης γένος. Unde Gloss. Cyrilli: Σπίνος, σπίζης, *fringillus*. Nempe haut insolens est Grammaticis confundere avium nomina. Apud Suetonium in Julio cap. LXXXI avis hæc *regaliolus* vocatur. Sed corrupte, ut puto. Nam *regaliolus* esset à *regalis*, quod est βασιλικός. At avis ea vocatur βασιλίσκος, quod valet *regulus*. Itaque & in Gloss. Cyr. ubi vulgò est, βασιλίσκος, *regula*, reſcribendum *regulus*. Nempe ſcriptum erat *regulus*. Unde *regula* fecere.

TROCHLEA ex τροχιλία. Gloſſ. Phil. *Trogula* (ſcribe *trochlea*,) τροχιλία, χελώς. Sed uſitatius, quod apud Pollucem, lib. X, cap. VI ſcribitur τροχιλία. Eſtque à τροχαλὸς, *rotundus*, *volubilis*. Eſt autem *trochlea* machina tractoria continens rotulam æneam, ligneamve, (cui propriè *trochlea* nomen competit) axiculum per eam rotulam trajectum, & funem, qui circa rotulam currit. Exemplum ejus in puteis habemus. Belgæ vocant *een katerol*. Lucretius, lib. IV:

> *Multaque per trochleas, & tympana pondere magno*
> *Commovet atque levi ſuſtollit machina niſu.*

Trochlea ab aliquibus *rechamus* dicebatur. Vitruvius, lib. X, cap. II: *Alligatur in ſummo trochlea, quam etiam nonnulli rechamum dicunt.* Cælius Rhodiginus, lib. XXVI, cap. XXIX, *rechamum* [*artemona*] dici putat ἀπὸ ῥ ῥήγμα, id eſt, *ſciſſura*, quia nempe truncus, in quem orbiculi inſeruntur, excavatur, & quodammodo ſcinditur. Nec etymon hoc in Vitruvianarum vocum explicatione aſpernatur Bernardinus Baldus.

TROCHUS, Græcè τροχὸς, ἀπὸ ῥ τρέχειν, quod à רוץ, hoc eſt, *calcare*, *iter agere*. Cave *trochum* cum *turbine* confundas. Nam *turbo*, ſive *turben*, Græcè βέμβιξ. at τροχὸς eſt *circulus* ſive *rota*, quam pueri impulſu circumagebant. Monuit id jam olim Calderinus, ad Martialis Apophoreta. Quare mirum tantum eſſe pædagogorum ſtuporem, ut hodie quoque in Dionyſio Catone, cùm præcipitur pueris, ut *trocho* ludant, *turbinem* ſignificari velint. Atque id cauſæ eſt, cur nec hoc heroëm Joſephum Scaligerum monere eos puduerit in ſuis ad Dionyſium notis. Imprimis autem videndus Mercurialis, lib. III de arte Gymnaſtica, cap. VIII.

TROJÆ, ſive *Trojanus* ludus, erat equeſtris puerorum ludus in circo agi ſolitus, nomenque ex eo ſortitus, quòd à *Trojanis* eum accepiſſent Romani; ut quem Æneas primus inſtituerit in Sicilia ad filii Aſcanii puerorumque cæterorum exercitationem. Ejus luſus rationem ac modum deſcribit Maro, V Æneidos. Servium ibi vide, qui aït originem ejus ludi à Suetonio Tranquillo expreſſam eſſe in libro, quem ſcripſerat de puerorum luſibus. Qui verò Cæſarum Romæ eum exhibuerint, docebit Onuphrius Panuinus, lib. II, de ludis Circenſibus, cap. IX.

TROPÆUM, τρόπαιον, unde & rectè hæc vox in antiquis codd. ac monumentis ſcribitur ſine adſpiratione; quemadmodum Pierius monuit, ad III Georg. & X Æn. Non audiendus Marcellus Donatus, qui notis in Suet. multus in eo eſt, ut doceat *trophæum* per *ph* ſcribi debere. Atqui *trophæum* eſt à pravâ conſuetudine, qua nimius inducebatur adſpirationis uſus, adeò ut quoque dicerent, *chorona*, *chenturio*, *chommoda*, quod in Arrio ridet Catullus. Etymon quoque repugnat. Nam eſt τρόπαιον à τροπὴ, quo ſignificatur *fuga hoſtium*. Quare non magis *trophæum* dicendum, quàm *trophi* pro *tropi*, quod ejuſdem originis. Dixeris fortaſſe π hic mutari in adſpiratam, eodemque modo ῥίπαια ὄρη dici Latinis *Riphæos montes*, Βόσπορον, *Boſphorum*, ac Gallos ſimiliter à *canis* dicere *chien*, a *caput chef*, non a κεφαλή. Sed parùm veriſimile eſt, Romanos idem feciſſe in *tropæum*. Nam ſi adſpiraſſent derivata à τρέπω, confudiſſent ea cum derivatis à τρέφω. Et ſi libb. vett. non creditur, ſaltem fides habeatur lapidibus vetuſtis: inter quos ille ipſe à Donato adductus, ubi eſt: ARCUM SIMULACRIS EORUM TROPEISQUE DECORAT. De *tropæis* vide Cæſarem Bullingerum, cap. III libri de ſpoliis bellicis.

TROPICUS *circulus à ſolis reverſione*, quæ Græcis τροπή. Gloſſæ Cyr. τροπὴ χειμερινὴ, *bruma*, *brumalis*. τροπὴ θερινὴ, *ſolſtitiale ſolſtitium*. Fortaſſè metaphora ſumta à *circenſibus*, ubi *meta flexura* τροπὴ vocatur, unde Manilius *cancri tropicum* deſcribens, & ejuſce nominis cauſam adferens, quo in metaphora perſiſtat, alias etiam *circi* voces uſurpat, ut ſunt *meta*, *actus*, *fervidus*: quam *circis* conveniunt, vel ex prima Horatii odâ conſtat. Manilii verſus ſunt iſti:

> *Alter ad extremi decurrens ſidera Cancri,*
> *In quo conſummat Phœbus lucemque diemque,*
> *Tardaque per longos circumfert lumina flexus,*
> *Æſtivum medio nomen ſibi ſumit ab æſtu,*
> *Temporis & titulo potitur, metâque volantis*
> *Solis, & extremos deſignat fervidus actus.*

TROSSULI de voce ſic Feſtus: *Troſſuli equites dicti, quod oppidum Tuſcorum Troſſulum ſine operâ peditum ceperint.* Ex Gloſſis vett. in Perſium editæ à Pithœo: *Troſſulum oppidum fuit Hetruriæ, non longe à Volſcis. Hoc equites Romani ſine peditibus expugnaverunt Numio quodam duce, unde equites Troſſuli dicti ſunt.* Hæc quidem propria ſignificatio. Sed pòſt ita vocati omnes, *qui cultu vitaque genere aliis antiſtare conarentur.* Sic uſus Varro Seſquiulyſſe apud Nonium:

> *Nunc emunt troſſuli nardo nitidi vulgo Attico talento equum.*

Perſ. ſat. I:

> —— *Unde iſtud dedecus, in quo*
> *Troſſulus exultat tibi per ſubſellia levis.*

Et Seneca epiſt. LXXXVII: *O quam cuperem illi nunc occurrere aliquem ex his troſſulis in viâ divitibus!* Hac ſignificatio induxit Nonium, ut ſcriberet *Troſſulos* quaſi *toroſulos* dici. Nec dubium, quin eodem reſpexerit Gloſſographus antiquus, cùm ſcripſit, *truſulus*, ὁ ἐν μικρῷ τυχὼς. Sanè Belgis quoque homo iſtiuſmodi *treuſel* vocatur. Quia autem *troſſuli* vox in malam partem accipi cœperat, hinc factum videtur, ut equites nominis hujus puderet, eos præſertim, qui veram nominis cauſſam ignorarent. Adducam hac de re illuſtrem Plinii locum è libro XXXIII, cap. II: *Quin etiam ipſum equitum nomen ſæpe variatum eſt, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres ſub Romulo regibuſque appellati, deinde Flexumines (al. Flexumentes,) poſtea troſſuli, cùm oppidum in Thuſcis citra Volſinios paſſuum IX M, ſine ullo peditum adjumento cepiſſent ejus vocabuli: idque duravit ultra C. Gracchum. Junius certè, qui ab amicitia ejus Gracchanus appellatus eſt, ſcriptum reliquit his verbis: QUOD ad equeſtrem ordinem attinet, antea troſſulos vocabant, nunc equites vocant: ideo quia non intelligunt troſſulus nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari: & cauſſam quæ ſuprà indicata eſt, exponit, invitoſque etiamnum tamen troſſulos vocari.* Hæc Plinius. Et ſanè vel ob Junii Gracchani antiquitatem hæc nominis ratio in controverſiam vocari minimè debet: quamquam Nonio ſubſcribere quoque videatur Illuſtris Scaliger ad Feſtum. A *troſſulis* dicta *trabea troſſula*, quia hâc equites indui erant, unde *trabeata agmina* pro *equitibus* dixit Papinius in Epulo Domitiani. Vide aliquid hâc de re in *Trabea*.

TRUA eſt *ingens cochlear*, quo cibus in ollis inter coquendum agitatur. Græcis dicitur τορύνη. Ariſtophanes Avibus:

> Ἔτνος δ' ἐπίγχυμεῖ, δεῖ τορύνης ἢ χύτρας.

quem ad locum ſic Scholiaſtes: Τορύνη λέγεται τὸ κινητήριον τῆς χύτρας. Eodemque modo interpretatur Suidas. Id verò Latinis *truam* eſſe, docent hi verſus Titinnii Setina, apud Nonium:

> *Sapiens à gubernator torquet navem, haud valentiâ.*
> *Cocus magnum ahenum, quando fervit, paullâ confutat truâ.*

Et

Et sanè, etsi apud Varronem, IV de L. L. legam, *trua, quòd travolat ea aqua:* ac Nonius *truam* à *terendo* dictam putet: tamen longè verius puto, *trua* contractum esse ex τορύνη. Sed τορύνην à *terendo* dici verum est. Nam *terere* Græcis τορεῖν, unde τορύνη, quia pleraque hoc instrumento in ollis inter coquendum terere ac comminuere soleant. A *trua* ὑποκοριστικῶς factum *trulla*, ut censet Nonius, idque præeunte Varrone, cùm IV de L. L. ait: *Trulla à similitudine trua, qua quod magna, & hac pusilla, ut truula.* Quibus mox subjicit: *Ab eodem est appellatum trulleum. simile enim figurâ, nisi quod latius concipit aquam, & quod manubrium cavum non est, nisi vinaria cella accessit.* Gloss. Philox. *Trulleum, & guttum & aquiminale,* χέρνιβον ξεστίν. Gloss. Cyr. χέρνιβον, *trulleum.* A *trulla* est *trullissare, trullâ* inducere tectorium: unde *trullissatio.* Usus *trullissandi* vocabulo Vitruvius, lib. VII, cap. III & IV. Græci id dicunt κονιᾶν & ἀμφιχρίειν. A *trua* quoque est verbum *truare*, hoc est, κινεῖν, ut cùm *truâ* movetur olla. Ab eo est *amtruare*, hoc est, *circumvolvere.* Indeque *redamtruare.* Est hac de re illustris locus apud Festum, sed corruptissimus, quem apponam, prout eum restituit Scaliger: *Redamtruare*, inquit, *dicitur in Saliorum exultationibus, cùm præsul amtruavit, quod est, motus edidit, & referuntur invicem iidem motus. Lucilius:*

Præsul ut amtruat, indè & volgu' redamtruat olli.

Paccuvius:

—— Promerenda gratia
Simul cùm videam Graios nihil mediocriter
Redamtruare, opibusque summis persequi.

Hactenus Festus. Vide supra *Andruare*, & *antrum.* Cave autem confundas *trua* & *truo*, quomodo dictus qui enormem haberet nasum. Cæcilius:

Pro Di immortales? unde prorepsit truo?

Afranii quoque versum ita emendabat Janus Guilielmius, lib. I Verisl. cap. IX:

Quàm senticosa verba pertorquet truo!

In vulgatis est *turba*; pro quo quidam *lupa* legendum judicarunt. In Glossario quoque veteri legendum putat B. Vulcanius: *Truo*, ὀνοκρόταλον. Ubi vulgati codd. *tribuo, tinnero*, ὀνοκρόταλον.

TRUCTA (pro quo & *trocta* & *trucla* & *trutta* legitur) Græcè est τρώκτης, unde & nomen. Gloss. vett. τρώκτης, *trutta.* Τρώκτης verò est à τρώγω, ac *voratorem* sive *comestorem* significat, unde Hesychius exponit φάγον. Sanè intermedius est is piscis inter *salmonem* & *salarem*, quem *rapacissimum* appellat Sidonius lib. II, epist. II. Iidem *varii* dicti, quia *stellati.* Isidorus, lib. XII, cap. VI: *Varii à varietate, quos vulgò tructas vocant.* Meminere & *tructarum* Ambrosius, Hexamerôn lib. V, cap. III; & Gregor. Turon. de Lemano lacu, lib. I de miraculis, cap. LXXVI in fine. Vide Gesnerum de piscibus; Scaligeri Ausonianas Lect. lib. I, cap. III, & imprimis Savaronem ad Sidonii lib. II, epist. II.

TRUDO propriè de *plantis* dicitur, ut Jul. Scaliger monuit ad Theophrasti de caussis plant. lib. I, cap. X. Vult enim sic dici, quasi *terrâ edi:* atque ideo dicere Maronem, II G.

Truditur è sicco radix oleagina ligno.

Saltem verisimilius hoc, quàm ut *trudo* sit quasi *tero manibus:* ut Perottus ait. Interim maximè placet, ut *trudo* sit à τρύω, id est, *tero, terebro, pertundo, affligo, vexo. D* insertum, ut à τίνω Æolico, *tendo*; à τομᾶν, *tondeo*, &c. A *trudendo*, ut est apud Isidorum, lib. XVIII, cap. VII, *trudes* dicuntur conti præacutâ cuspide, quibus naves, aliaque repelluntur. Si antiquis quibusdam codicibus MSS[tis] fides, atque Isidoro etiam, usus eâ voce fuerit Maro, V Æn.

Ferratasque trudes:——

ubi vulgo *sudes.* Nec obstat, quòd prior in *trudo* producatur, cùm & à *duco*, quod priorem habet longam, *duces* dicamus, non reservatâ quantitate primogenii. A *trusum mola* dicitur *trusatilis*, quæ manibus protruditur, unde & *manualis* vocatur. Onomast. *Trusatilis*, ὀισίς. Gloss. Cyrilli, χειρόμυλον, *mola manualis.* Pro *obtrudo* etiam *obstrudo* dixere veteres: Festus docet id notare *avidè cibum gula infercire.* Præter Titinium, de quo auctor Festus, etiam usus Plautus Amphitr. sed extra cibum, ac generatim pro *trudendo infercire.* Videtur autem ex hac voce colligi posse, antiquos, ut *abs* pro *ab*, sic *obs* pro *ob* dixisse. Sed magis verisimile fit *S* esse insertum: ut *pasna* dixere pro *pœna*, *casno* pro *cano*, *dusmus* pro *dumus*, &c.

TRUNCUS, *quod amputatis ramis in arbore relinquitur: cadaver* item *capite præciso.* Unde *truncare*, aliquid *truncum reddere.* Quidam, ut Perottus ait, deducunt à *tero.* Sed quantò melius ἀναλογία servetur, si derives à τρύχω, quod & ipsum notat *tero, attero:* item *absumo, accido, vexo?* Vel κατὰ μετάθεσιν sit à τέρχνος, quomodo Græcis *truncum* dici, auctor est Hesychius. A *truncus* est *trunculus*, ἀκρωκώλιον· item *trunculi*, ex trunculis edulia.

TRUTINA à τρυτάνη, *a* in *i* converso, quomodo à κάναστρον est *canistrum*; à σταλάζω, *stillo*, &c. τρυτάνη à τρύω, hoc est, *tero:* quia τρύεται τῷ βάρει τῶν ὄγκων· ut monet Eustathius. Vetus Persii Juvenalis ad illud sat. I

—— Examenve improbum in illâ
Castiges trutinâ:

monet, *Trutinam esse foramen, intra quod est lingula; de quâ examinatio est.* Sed pro *statera* manifestè accipit Vitruvius lib. X, cap. VIII: *Id autem ex trutinis, quæ statera dicuntur, licet considerare.* Similiterque usi Cicero, Juvenalis, alii, etiam Græci, ut Demosthenes pro coronâ: ὥσπερ ἂν εἰ ἐν τρυτάνῃ ῥέπων ἐπὶ τὸ λῆμμα συμβεβλήκει.

TRUX quasi *dacax*, si verè Becmanus deducit à דקר, id est, *transfodit, transfixit.* Sed quid si potiùs dicamus, corruptum esse ex σκυθρὸς, quod Hesychius exponit χαλεπὸς ὠμὸς, στυγνὸς τὴν ὄψιν; vel ex τραχὺς, *asper?* vel quid si derivemus à τρύχω, quod significat *tero, attero, vexo, affligo?* Et sanè postremum hoc imprimis magis placet prioribus. Sed maximè omnium, ut ab *atrox* fiat per ἀφαίρεσιν, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo:* quomodo & *sparagi* pro *asparagi* dixere, ut videre ex Varrone est apud Nonium. Item, *prugnus* pro *aprugnus*; de quo Festus in *Prugnus.* A *trux* est derivatum *trucido.* Ac fortè non est derivatum simplex, sed compositum à *truciter* & *cædo.* Nam & alia sunt quæ conjugationem verbi simplicis non retinent. At Papias non audiendus, qui *trucido* dici ait, quasi *truncando cædo.*

TRUXALIS, si ita rectè scribitur, erit à τρύχω, *attero, consumo.* Plin. lib. XXX, cap. VI: *Est animal locustæ simile pennis, quod truxalis Græcè dicitur. Latinum nomen non habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores hoc esse, quod gryllus vocetur.* Sed Ælianus in histor. anim. lib. VI, cap. XIX vocat τρωξαλίδα. ut & Latinis *troxalis* scribendum videatur. Nisi placet *o* in *u* abire: ut sæpe. Dixere τρωξαλίδα à τρώγω, *edo*, quomodo & indè τρωξάρτης *nobilis mus* in batrachomyomachia, quia τρώγει ἄρτον, *rodit panem:* quomodo & filius ejus ψιχάρπαξ jactat ibidem se non more aliorum murium vesci raphanis & similibus plantis; verùm ἔστα περ ἄνθρωποις τρώγειν ἔθος, *quibus mos vesci hominibus.*

TRYGON, τρυγών. Propriè ita vocatur *turtur*, quia voce suâ τρύζει. Plerisque enim avibus appellatio est à sono, quem edunt, ut Varro indicat in libb. de L. L. Sed κατὰ μεταφορὰν nomen hoc impositum *pastinacæ pisci*, sive à *colore tergi*, sive potiùs, quia *quasi expansis alis turturem nonnihil refert.* Qua de re vide quæ diximus in *Pastinaca.* Meminit Ausonius, qui primam corripit, epist. VI

Letalisque trygon.——

Nisi:

Letalis trygon

scripsit. Sanè Nicander & Oppianus corripiunt. De pisce hoc præ cæteris Rondeletium adi. Sed quod ait, duo ejus esse genera, quæ à Burdigalensibus & Aquitanis *tare ronde*, & *tare franche*, appellentur: id cognoscere se potuisse negat Elias Vinetus, qui Burdigale mathesin & humaniores literas multos annos docuit: quippe & Burdigalensibus, & Boiensibus, cum Medulensibus, vocari *pastenagas* ex Latino *pastinacæ* nomine.

T U

TU est à Dorico τύ. Dores enim mutant σ in τ. Itaque & pro σὸς dicunt τὸς, unde Latinum *tuus:* nisi simplicius sit dicere,

ut à *me* est *meus*; sic à *tu* esse *tuus*. Τὺ verò ab Hebræo את per aphæresin. A *tu* olim fuit genitivus *tis*, unde dativus *ti*, & inserto *B tibi*. Uti à *mis mi* & inserto *H mihi*, & accusativus *te* a Dorico τὶ pro σὶ, uti *me* à μὲ pro ἐμέ. A *tuus* est *tuatim*, hoc est, *tuo more*. Plautus Amphitr. II, I: *Jam tuatim facis*, id est, *prout soles*.

TUBA, quia *tubum* refert. Hinc *tubicen* σαλπιγκτὴς, ut exponitur in Glossis. Sed latiùs extensam vocem docebit Festus: *Tubicines*, inquit, *etiam ii appellantur, qui sacerdotes viri speciosi, publicè sacra faciunt, tubarum lustrandarum gratiâ*. Ab ea *tubarum lustratione* dictum *tubilustrum*, vel *tubilustrium*. Varro, lib. V de L. L. *Tubilustrium, quòd eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrantur*. Fiebat ea lustratio agna, ut ex ruderibus Festi colligitur. Idque X Kal. Apr. & X Kal. Jun. ut è Fastis cognoscitur. Ovid. lib. III Fast.

Summa dies è quinque tubas lustrare canoras
Admonet, & forti sacrificare deæ.

Idem, lib. V:

Proxima Vulcani lux est, tubilustria dicunt:
Lustrantur puræ, quas facit illa, tubæ.

TUBER, sive pro *callo terræ*, sive pro *humani corporis tumore* sumatur, à *tumeo* fit; ut à *facio*, *faber*; ab *humeo huber*, seu *uber*; à *glubo*, *glaber*; & similia non pauca. Donatus, in And. Act. I, Sc. II: *Tuber est genus cibi collectum ex tumentibus & quasi prægnantibus arenis*. Isidorus, lib. XVII, cap. X: *Tubera tumor terræ prodit, eaque caussa nomen illi dedit*. Videtur uterque putasse *tuberi* nomen esse à *tumore terræ*, ubi crescit. Sed potiùs censeo, ex eo ita dici, quia *fructus* ille sit *globosus* ac *tuberosus*. Eleganter Appuleius in Floridis: *ubi uber, ibi tuber*. Quod propriè fit, ubi soli ubertas, ibi & calli quidam. Eo significatur, (ut Appuleii verba reservem) *in amplissima quaque lætitia subesse quampiam vel parvam querimoniam, conjugatione quadam mellis & fellis*. A *tubere* dicti *Tuberones*, ut à *pisis Pisones*, vel à *naso Nasones*. Sed Onomasticon etiam *tubero* verbum agnoscit. Nam *tubere* exponit φυματίω.

TUBURCINOR, λαφύσσω, ut exponit Onomasticon: sive *raptim comedo*, Nonio interprete: qui & ita eo usos docet Titinium Turpilium, Plautum. Usurpat etiam Appulejus in VI:

Prandio raptim tuburcinato.

Perotto placet esse à *tumeo*. Scaligero placet esse à *tu*, voce nutriculatum pro *cibo*. Aliqui a *tu* & *bucca*, unde *tubuccinari* scribunt *c* geminato. Alii à *tuber*, ut *tuburcinari* propriè sit *manducare tuberes*. Vel à τύβαξις, quod, Polluce teste, Doribus notabat *id, quod postremè convivis inferebatur*. Ut *tuburcinari* propriè sit, *avidè vorare mensas secundas*.

TUBUS, *canalis teres ac concavus, quo aqua ducitur*. Gloss. *Tubi*, ἐξαγωγεῖς, ὑπονόμοι, σωλῆνες. *Tubus* pleríque derivant à *tumeo*, ut *tuber*. Scaliger ad Varronem, & Camerarius in Problem. derivant, quia *percutiendo est excavatus*. Nam τύπος est *vestigium, quod relinquit* τὸ τύψαι, unde & nomen. A *tubus* est *tubulus*, canaliculus. Unde *tubulatus* apud Plinium. A *tubulus* fortè & nomen *Tibullis*, ut *Tibullus* sit quasi *tubullus*.

TUCETUM in vett. Glossis exponitur ζωμὸς παχὺς, *jus crassum*. Arnobius videtur *minutalis* genus facere, & à *tundendo* deducere. Sed aliter vetus Persii interpres, ad illud sat. II:

——*Grandes patinæ, tucetaque crassa.*

Tuceta, inquit, *apud Galles Cisalpinos bubula dicitur, condimentis quibusdam crassis oblita ac macerata, & ideo toto anno durat. Solet etiam porcina eodem genere condita servari, aut ad saturarum jura. Hinc Plotius Vergilii amicus in eadem regione est nominatus Tuceta*. Intelligit *M. Plotium Tuccam*. Quare vitiosè hic legitur *Tuceta*. Sed quod *Tuccæ* à *tuceto* nomen esse ait, id Grammaticorum somnium meritò appellat Scaliger, in animadversionibus Eusebianis, pag. CLVII. *Tuceta* verò in deliciis fuisse, indicat Fulgentius Planciades his verbis: *Tuceta dicuntur esca regia. Callimorphus Pisais*:

——*Ambrosiæ redolent tuceta sapore.*

Sed quid sibi vult Isidori illud in Glossis: *Tucetum bula condita apud Gallos Alpinos*. Num *bula* globus, an farcimen? Nam *globus* Gallis *boules*, Germanis *bal* vel *bol*. At *farcimen* à *bolis* infartis Hispanis *bula*, Germanis *beuling*. Pro quo est, quòd Papias dicat esse *salsicia*, id est, *salsa isicia*, genus farciminis.

TUDES, quemadmodum è Festo discimus, *malleum* notat, estque ab antiquo *tudo* pro *tundo*, quomodo & *frago* pro *frango*, & *pago* pro *pango* dicebant veteres. Sic *detudes* à *detudo* pro *detundo*: ut in *Tunde* dictum. Vocabulo *tudes* Severum in Ætna usum censebat Scaliger. Sic enim legit:

Fabriles operæ tudibus contundere massas
Festinant.

Metuo tamen, ne *tuditibus* potiùs, quàm *tudibus*, fuerit dicendum. Nam apud Festum est *tudites*. A *tudes*, eodem Festo testante, quidam dictus *Tuditanus*, quòd ei *caput malleo* esset *simile*. Ac quemadmodum à *miles militis* est *milito*, ab *eques equitis equito*, sic à *tudes tuditis* est *tudito*, quod propriè est *malleo impello*, ac *protrudo*: sed generatim notat *propellere*, aut *extundere*. Ennius in secundo Annal.

——*Hæc inter se totâ vi tuditantes*

Lucret. lib. II:

Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere.

Usus idem, lib. III. At *tudiculare* aliud est. Notat enim *commovere*, ut probat Nonius Marcellus isto Varronis Marcipore:

Haccine nobis, tibive tudiculâsse?

Estque à *tudicula*, quo significatur, quod Titinius vocat *truam*, hoc est, *cochlear majus* aut simile instrumentum, quo cibi in ollis agitantur. Græci vocant τρυήλην, ut quod Suidas exponat κινητήριον τῶν χυτρῶν. Nec, quin *trua* è τρυήλη factum sit, ambigo, adeò ut *truare* & *tudiculare* idem videri possint. Gloss. τρυήλη, *tudicula*. Gloss. Cyrill. τρυπῶ, *tudicule, insculpo*.

TUEOR notat *videre* & *servare*: ut Græcis λινοπτᾶν, quos Latini dicunt *retia servare*, cùm propriè Græcum notet *retia videre*: Propriè autem ac primò notet *videre*, si sit à θεῶμαι, ut censet Angelus Caninius. Nempe θ in *t* converso; quomodo à μίνθη est *menta*; à θυμοῦμαι, *tumeo*; à ῥοθῶ, *roto*, &c. Malim ego à תור, hoc est, *exploro*, *inquiro*. Ac fortasse ab eodem Græcum θεωρῶ. Etsi putarint, propriè dici de *contemplatione rerum divinarum*. Sanè inquirentis & explorantis est rem inspicere ac contemplari. Ab *obtueor* est *obtutus*, quo præter Maronem, & alios, usus Appuleius, I Flor.

TUGURIUM à *tego* deducunt. Capella, lib. III; & Priscianus, lib. I. Aliter tamen Festus, qui à *tecto* deducit, uti & Opilius, qui Pomponio teste, ait *tugurium à tecto tanquam tegularium esse dictum*. Nisi locus corruptus, legendumque (quæ H. Grotii in notis ad Capellam suspicio fuit) *tugurium à tego, tanquam tegurium*. Locus est Tit. de verb. sig. Lege CLXXX. Sanè Isidorus similiter, lib. XV, cap. XII. *Tugurium casula est, quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen sui, quasi tegurium*. Ita & est in MSS[tis] nostris.

TULLIANUM, ut è Festo cognoscimus, ita dictum fuit à *rege Tullio*, qui hanc carceris partem adjecit. Meminit ejus Sallustius, bell. Catil. *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur*. Item Livius, lib. XXIX.

TULLIUS à *tulo* seu *tullo* pro *tolo* vel *tollo*: unde *tetuli* & *tuli*. Nempe quia in altum aquam attollat, unde & *saliens* vocatur. Festus: *Tullios alii* (ita est in MSS[tis]) *dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis: quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Aiace: Aiax, misso sanguine tepido tullii efflantes volant*. Ubi, ut alibi ostendimus, *Aiax* istud delendum, quod è præcedenti fabulæ nomine irrepsit. Versus verò sic in numerum redigendus:

——*Sanguine*
Emisso tepido tullii efflantes volant.

Absque dubio verba sunt nuncii de *Aiace*, postquam manus sibi attulisset.

TUMEO, & *tumor*, juxta Nunnesium in Grammatistice est à θυμὸς, quo *animus* & *ira* signatur: Fortasse quia irati tument.

Vel

Vel à דם, id est, *sanguis*, quia is tumorem facit. Nempe ut ab αἷμα, *amidum*, ita à דם, *tumidum*. Vel *tumor* fit ab οἴδημα, *tumor*, κατὰ μετάθεσιν, quod Nunnesius putavit: Vel potiùs à φῦμα, id est, *tumor*. Nam Latini imitantur Æoles qui φ mutant in θ, quomodo pro θὴρ dicunt φὴρ, unde *fera*: simileque *fumus* à θῦμα, hoc est, θυμίαμα, item à θύω, *fio*, unde *suffitus*, & alia, quæ suis locis adduximus. A *tumeo* fortè dixere *tumus*, & hinc ὑποκοριστικῶς *tumulus*. Aut si *tumus* non dixere, ἀμέσως fit à *tumeo*. Eo autem à *tumore* nomen, quia est *eminentior terra*: sive *terra aggestum*: unde Maro:

Aggere composito tumuli.

Gloss. *Tumuli*, βουνοί, λόφοι, τύμβοι, σωροὶ γῆς. Etiam à *tumeo tumex*. Est enim *tumor carnis percussa*. Gloss. Phil. *Tumex*, σμώδιξ, αἱματώδης τύπος. Ubi nec τύπος improbem, quod Martinio visum.

Tumultus dici putatur quasi *timor multus*, quam Ciceroni originationem adscribunt Lambinus aliique plurimi. Ita enim VIII Philippicâ legunt: *Quid est aliud tumultus, nisi perturbatio tanta, ut major timor oriatur, unde etiam nomen ductum est tumultus*. Sed omnino *ultus* in *tumultus* vocis solum productio est. Deinde scripsit Cicero *tumor* non *timor*, planeque dictus *tumultus*, quia *res tumeant*, hoc est, *malum aliquod parturire* videantur. Ita *tumendi* voce utitur Cic. epist. IV, lib. XIV. ad Att. *Tumentia negotia*. Et epist. proximâ: *Ne deserere viderer hunc rerum tumorem*. Et Propertio quoque *custodum tumor* haut aliud est, quàm *custodum densa corona*. Facit pro hac ἐτυμολογίᾳ quoque locus ille Maronis, I Georg.

—— Ille etiam cæcos instare tumultus,
Sæpe monet, fraudemque & operta tumescere bella.

Nam συνωνυμία est in vocibus *tumultus* & *opertis bellis*, quæ *tumescere* dicit, ad ἐτυμολογίαν fortasse alludens. Propriè autem *tumultum* dicebant *bellum Gallicum*, aut *Italicum*. Hinc Cicero eâdem Philippicâ continuò subdit: *Itaque majores nostri tumultum Italicum, quòd erat domesticus: tumultum Gallicum, quòd erat Italiæ finitimus: præterea nullum tumultum nominabant*. Aliter tamen interdum ipse loquitur Cicero, ut illâ pro Roscio Amerino.

Tunc à τόκα, quod Doricum pro τότε· quomodo & πόκα dicunt pro πότε, ὄκα pro ὅτε, ἄλλοκα pro ἄλλοτε, &c.

Tundo Angelo Caninio & Petro Nunnesio placuit esse à τύπτω, mutato *E* in *U*, quomodo à τύς est *tuus*; ab ἕλκος, *ulcus*; ab ἑνὸς, *unus*, &c. Sed significationis diversitas facit, ut putem, *tundo*, priùs fuisse *tudo*, unde *tudes*, & *tuditare*: de quibus separatim. *N* in *tundo* insertum, ut in *frango* à *frago*, unde *fragilis*; *pango* à *pago*, unde *pagina*, &c. *Tudo* verò est à τύπτω, ejecto π, & conversâ tenui in mediam. Vel potiùs à τυπῶ, *tudo*. Nam π interdum abit in *D*, vel *T*. Ut à *puta*, (ea est πόσθη) *tuta*, unde *Tutinus*, qui & *Priapus*. Notum è Festo Mutini *Tutini* sacellum. Τυπεῖν verò à תף, *tympanum*. A τυπεῖν est τύπος, *typus*. At à *tundo* est Dea *Pertunda*, quia præest *pertundendo cugio*. Arnobius lib. IV: *Etiamne Pertunda, quæ in cubiculis præsto est virginalem scrobem effodientibus maritis?* A *tudo* fuit *detudes*. Gloss. vett. *Detudes*, μισαρθέντες. Ubi cum Vulcanio legere malim μιαρθέντες. Sanè Festus: *Detudes est detunsos, deminutos*. Ubi *detunsos* dixit, ut Appuleius ait, *detunsis pedum digitis ob lapides*.

Tunica Isidoro, lib. XIX, cap. XXII, quasi *tonica*, quia homine incedente edit *tonum*, hoc est, *sonum*. Verùm hæc inepta. [ex *temnica*, nam τέμενος & τέβεννος, unde *temennica* & *tebennica*.] Melius vel à *tuendo*, vel ab *inducendo*. Varro, IV de L. L. *Tunica ab tuendo corpore: tunica, ut induca*. Nempe si posterius ἔτυμον placet, *tunica* dicetur pro *intuca*, ubi omnes literæ, sed trajectæ. Non satis perspexit hoc Becmanus, cùm ait, si ab *inducendo* derives, duas tantùm literas fore in deducto. Nam tantùm opus est mutatione mediæ *D* in tenuem *T*. Interea agnosco nec ἔτυμον hoc mihi satis probari. Angelus Caninius trajectione literarum factum ait à Græco χιτὼν sive Ionico κιθών, quæ & Petri Nunnesii in Grammatistice sua sententia est. χιτὼν idem Caninius factum putat à Punico *getan*, vel Syriaco *gitana*. Sanè χιτὼν omnino est ab Hebræo כתנת, quod idem signat. Ac ab eodem fortasse *tunica* κατὰ μετάθεσιν. Romani *geminâ* usi *tunicâ*. Varro apud Nonium de vita populi Romani, lib. I: *Posteaquam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium*. Unde simul videmus priùs *unâ* uti *tunicâ* solere. Hinc idem Varro, Cato, sive de liberis educandis: *Mihi puero modica una fuit tunica, & toga, sine fasciis calciamenta, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alveus rarus*. Vulgus autem *tunicâ* usum est sine toga, aut pallio. Unde *tunicatum* dicitur Horatio:

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Ennius etiam iccirco probrosè de Carthaginensibus, *tunicata juventus*: quia nec togata nec palliata: ut etiam liquet ex Plautina Pœnulo. De *tunicæ* forma legere potes Bayfium de re vestiaria, ac Aldum Manutium de quæsitis per epistolam. *Tunica molesta* (cujus Juvenalis meminit sat. ....) erat *indusium cerâ litum*, quo sontes tædâ & papyro circumdati comburebantur. Hinc qui *tunicâ* hac induebantur, Scholiastæ Juvenalis dicuntur *cerei*, quia ut cerei intus papyro farcti, exteriùs cerâ vestiuntur: sic homines istiusmodi interiùs essent papyro circumdati, exteriùs autem cerâ superinduerentur. Iidem, ut ex Tertulliani Apologetico constat, *semaxii* dicti & *sarmentitii*; *semaxii* quidem, quia *tunica* istac circumdati alligarentur *axi semissali*; *sarmentitii* autem, quia *sarmentis* circumdati comburebantur. Fusiùs de hoc supplicii genere Illustris Scaliger, animadversionib. Eusebianis ad annum MMLXXXIV. p. CLXXXI. *Tunicatum cæpe* Persio, πολύλοπον, à *multis tunicis*.

Turba ab Ulpiano ex sententia Labeonis dicitur esse à θόρυβος, quod Eustathio ex θρόος & βοή. Vide l. IV in principio, & §. I. D. vi bonorum rapt. Sed omnino *turba* est à Græco τύρβη, quod παρὰ τὸ θορυβεῖν dicitur. Utitur Lucianus: ὁρῶ πολλὴν τινὰ τύρβην, καὶ μεστὸν ταραχῆς τὸν βίον. Hinc τυρβάζω, hoc est, *turbo*. Labeo ait, *turbam esse perturbationem cœtus sive multitudinis: rixam verò duorum*. Quomodo, ut JC. ajunt, *in turba factum accipimus, quod decem, aut quindecim hominibus coactis factum est*. A *turba* est diminutivum *turbella*, non *turbela*. Nec enim simile est illis, *suadela* aut *loquela*, sed his, *popellus*, *tenellus*, *umbella*, &c. A *turba* quoque est *turbare*, & *conturbare*, quibus vocibus eleganter Latini utuntur pro *fugiendi animo conturbare*. Jurisconsultus: *Si pastor turbaverit*. Martialis, lib. IX, epigr. IV.

Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota,
Decidat tecum quâ pater ipse Deum.

Et lib. VII, epigr. XXVI.

—— Noster te non capit ignis,
Conturbator aper, vilius esurio.

Dubium an *turbari* ac *perturbari* ab eadem sint origine. Sanè videntur potiùs esse à ταρβῶ, hoc est, *terreo*, *consterno*, *metu perturbo*. *A* in *U* conversum, ut à *labor*, *lubricus*; à *calco*, *conculco*. A *turbando* dictus *turbo*, qui Græcis τυφὼν, Lucretio *ventus versabundus*. Appuleius de mundo: *Turbo dicitur, qui repentinis flatibus prosilit atque universa perturbat*. Nec aliunde *turben*. Nam actus flagellis venti instar *turbat* ac strepit.

Turdus *piscis* à *colore turdi avis* nomen habet, ut indicat Varro, IV de L. L. Fabius quoque inter ea quæ à similitudine nomen habent, & *soleam* & *turdum* piscem ponit, lib. VIII, cap. II. At *turdus avis* dicitur quasi *tardus*: *A* in *U* abeunte, ut à *labor lubricus*, à *quatio concutio*. Sic sanè Isidorus, lib. XII, cap. VII. *Turdi à tarditate dicti: hiemis enim confinio se referunt*. Hoc est, *in fine autumni*, ut in Catholico suo exponit Joannes de Genua. Sed cùm crebrò adeò commutari soleant literæ *S* & *T*, malim dicere *turdus* esse ex *surdus*. Nam usque adeò *surdus* est, ut proverbio locum dederit, κωφότερος κίχλης, quod ex Eubuli Dionysio citavit Zenodotus. Sed simplicissimum fuerit, si cum Gesnero dicamus à sono accepisse nomen: quomodo & (juxta Varronem in IV de L. L.) à suis vocibus nomen impositum *upupæ*, *cuculo*, *corvo*, *pavoni*, *anseri*, *buboni*, aliisque. Quæritur an & dicatur *turda*. Negat Varro, lib. VIII de L. L. ubi clarè ait, *Dici corvum turdum, non dici corvam turdam*.

Sed omnes Persii codices ac membranæ, Casaubono adtestante, sat. VI, habent

—— *Sollers turdarum nosse salivam.*

contra Varronis sanctionem. Etiam a *turdus*, est *turdarium*, locus ubi aluntur *turdi.* Et *turdelix*, *turdus exiguus.* Habes utrumque apud Varronem, lib. V de L. L. *Verba ex verbis ita declinari, ut literas alia adsumant, alia amittant, alia commutent: ut fit in turdo, turdario, in turdelice.*

TURGEO unde sit, parùm liquet. Fortè est ab ὀργῶ, quod est, *libidine turgere.* Vel ab *urgeo*, quia quæ *turgent*, *urgent.* *T* præmissum, ut ab ἀκέω, *taceo*; ab ἔρα, *terra*, &c.

TURIO vocatur tenuis omnis ramusculus, quales maximè in summis arboribus. Ita exposuere Georg. Merula, & Phil. Beroaldus. Usus Columella, lib. XII, cap. XLIX. Videtur ita dici, quia facilè teratur: ut *turio* sit quasi *terio*, quomodo *tugurium*, quasi *tegurium.*

TURMA, (ut Varro ait, lib. IV de L. L.) *factum è terma: E in U abiit: quod ter deni equites ex tribus tribubus Tatiensium, Ramnium & Lucerum, fiebant. Itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ab eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni.* Festus, *Turmam equitum dictam esse ait Curiatius, quasi terimam, quod ter deni equites*, &c. Ipsa Varronis verba deinceps exscribit Festus. Sed Jos. Scaligero in Conjectaneis placet, ut *cohors* in exercitu dicta, quia, *cohortis* villaticæ instar rotunda sit, sic etiam *turmam* ob rotunditatem nominari à τόρμος, quod Hesychio teste est *modiolus rota, cui inseritur axis*, ἡ πλήμνη τοῦ τροχοῦ εἰς ἣν ὁ ἄξων. Hujus quoque vocis originem in iisdem conjectaneis adducit. Censet enim à τείρω, τερῶ, τέτορα, tum τόρος venire, ut sic dicatur *quicquid rotundum.* unde τορεύω & τορεύματα· tum τόρνος, unde *torqueo*: tum τόρμος, ut nempe à φέρω φορμὸς, à κείρω κορμὸς, à μείρω μορμώ. Denique Martinio visum *turma* κατὰ μετάθεσιν esse ex δρομὴ, *cursus*, nempe quia equitatus cursu plus pollet. Ac favet illud in Glossis Philox. *Turma*, λόχος, διαδρομή. [turba & turma, ut glomus & globus.]

TURPIS juxta Nunnesium fit κατὰ μετάθεσιν è σαπρὸς, hoc est, *putris, carie corruptus.* Possis magis verisimiliter deducere à *torpore*: vel à τρέπω, *verto*, ut idem sit ac *perversus*: vel à τύρβη, *turba*, ut idem valeat ac inordinatus. Nam εὐταξίας nihil pulcrius, ἀταξίας nihil *turpius.* Hinc *turpiculus*, ut *turpicula res* apud Varronem, in IV de L. L.

TURRIS (juxta Varronem, in IV de L. L.) *à torveis, quòd ha prospiciunt ad alios.* At secundùm Isidorum, lib. XV, cap. II, *quod teretes sint & longæ.* Quippe, (ut subjicit) vel *rotunda sunt*, vel saltem *procul videntibus rotunda existimantur.* Apud Perottum habemus etymon geminum, Varronis illud, *quod adspectu torvæ sint, hoc est, terribiles*: item alterum, *à terrendis hostibus, sicut arces ab hostibus arcendis.* Sed non dubito quin origo ejus à Græcis, vel Oriente sit petenda. Sanè affinitatem habet cum βάρις, quod Hesychius & Suidas exponunt τείχη, στοαὶ, αὐλαὶ, πύργοι. Hieronymus in Hierem. cap. XVII βάρεις esse dicit *turritas domos.* & in Oseæ cap. IX. *magnas & in modum turrium ædificatas domos.* Vide & eum in Psal. XLIV. Non tamen *turris* est à βάρις, sed est à τύρσις, σ in ρ mutatum, quomodo *ero* est ab ἔσω, unde ἔσομαι, à πράσον *porrum*, ac qui prius *Valesii* ac *Fusii*, postea vocati *Valerii* ac *Furii.* Galenus Lexico in Hippocratem: τύρσιν, πύργον, καὶ μάλιστα τὸν ἐν τοῖς τείχεσι. Hesychius: τύρσις, πύργος, ἔπαλξις, στρατομαχεῖν. Idem: Τύρσις, τὸ ἐν ὕψει οἰκοδόμημα. Est ab Hebræo צר, quod *aciem*, item *turrim angusta acie* notat. A *turribus* fortasse nomen *Tyrrhenis.* Sanè id verisimilius, quàm ut τύρσις sic dicatur, quia *ea invenerint Tyrrheni*: quod Tzetzes scripsit Comment. in Lycophr. & Cælius Rhodig., lib. VI, cap. XVIII. A τύρσις quoque, vel Hebræo צר, unde τύρσις venire diximus, videtur esse τύραννος, *tyrannus*: Nisi malis à Chaldæo טירה, hoc est, *ædes*, *palatium.* Caussa appellationis sit, quòd *inhabitent turres ac palatia.* Unde poeta primo odarum opponit *pauperum tabernas*, *Regumque turres.* Primò *tyrannus* in bonam partem pro *rege* seu *principe*, accipi solere satis notum arbitror.

TURSIO, τυρσίων, *salsamenti pars è canicula*, pisce marino. Nomen à *figura thyrsi*, qui in summo est capitatus. Plinio verò & *piscis genus* est, ex genere delphinorum. Ac videri possit nostrum *sturio* ex *tursio* corruptum. Sed *sturio* alius est: & appellatio ea à Germanis, & Septentrionalibus populis, quibus hodieque *steur* vocatur. [à τρύζω non solùm τρυγὼν sed & τρύτωρ.]

TURTUR, Hebræis תר dicitur, quia *is sonus gementis turturis.* Latini syllabam eapse de caussâ geminant. Græci κατὰ μετάθεσιν primam syllabam extulere. Nam iis *turtur* est τρυγών. Pro quo & τρυγὼς dixisse, auctor est Hesychius. Solent Lacones mutare ρ in ς, unde in Ephororum decreto apud Lacedæmonios, τιμόθεος ποτιγινόμενος pro τιμόθεος ποτιγινόμενος. Sic ex τρυγὼς potuerit esse τρυγωρ, κατὰ μετάθεσιν τυργὼρ, indè γ in τ abeunte *turtur.* Sed simplicius videtur, si ex Hebræo fiat geminatione syllabæ, vel similiter dicatur à sono impositum. Est *turturis* vox quoque inter lasciva: indeque *turturilla* apud Senecam, epist. XCVI. ubi fortibus viris ac primoribus castrorum opponit molles & *turturillas*, sive, ut aliqui legere malunt, *turturillos*: quos tutos dicit contumeliæ caussâ: quasi qui relinquantur non honoris, sed contemtus ergo. De *turturilla* voce ita Isidori Glossæ: *Turturilla ita dictus locus, in quo corruptela fiebant, quod ibi turturis opera daretur, hoc est, panem.* Ubi pro *panem* rectè Gruterus emendat *peni.* Sic *passeris* quoque nomen huic parti accommodatum fuisse varii monuerunt. Imò & τρυγὼν (qui Latinis *turtur*) notat τὴν τῶν γυναικῶν μίξιν, teste Hesychio. Nimirum, quia etsi *turtur* una contentus sit femella: femellæ tamen, si mare destituantur, se mutuò conscendant. Nec tamen displiceat, si apud Isidorum pro *panem* legas *ganea*: quod Lipsio visum. Non quasi *turtur* interdum *ganeam* notet: sed quia peni imprimis in ganeis locus.

TURUNDA est offa, vel simile quid. At *turundi* Marcello Empirico, quæ vulgo *suppositoria*, quia supponantur sedi ad ciendam duriorem alvum. Monuit ad Varronem Scaliger, utrumque à *terendo* sic dici; ut à *merendo*, *merenda*; à *præbendo*, *præbenda.* *E* in *U* conversum; quomodo à *tegendo* est *tugurium.* Vel *turunda* sit ab obliquo τυροῦντος τυρόεις verò à τυρὸς, *caseus.* Ut propriè *turunda* sit, quæ caseo addito fieret: posteaque ad alius etiam materiæ genera extensa sit significatio. Placuit hoc Salmasio. Figura ejus rotunda erat. Itaque Turnebus, lib. XVII, cap. VII, censet, ubi legitur *turunda*, transpositis literis esse legendum *rutunda*, quomodo in vett. libb. pro *rotunda* quandoque scriptum invenitur. Ad hoc firmandum citat illud Scribonii Largi, cap. CCI: *Atque ita dum desinit fervere, emplastrum manibus subigetur, & redactum in rotundas ampliores, quas magdalidas dicunt, reponetur.* Sed planè judico, non tam metathesi in Catone, Varrone, aut Marcello Empirico, quàm in hoc unius Scribonii loco opus esse: ut nempe in eo pro *rotundas* legatur *turundas.* Neque enim à figura id nomen, sed, uti dicebamus, vel à τυρὸς, unde fieri solent: vel à *terendo*, quia, ut hic Scribonii locus docet, manibus subigitur, quod Latinis *terere*, unde *intritum*, Græci id dicunt μάττειν, unde iis μάζα, quæ Latinis *turunda.*

TUS (unde *tusculum* fecit Plautus Aulul.) à *tundendo* dici scripsit Sosipater; ut *tus* dicatur quasi *tusum*, nempe à *glebis tusis sive tonsis.* Aliis placet *tus* sive *thus* dici quasi θύος, ἀπὸ τοῦ θύειν, quæ sententia fuit Julii Modesti: ut Charisius testatur, lib. I. De utroque etymo ita Servius, ad I Georg. *Sanè tus modò sine adspiratione dicimus. Nam antiqui thus dicebant ἀπὸ τοῦ θύειν, quod displicuit.* (Ita emendat Hecoaldus Animadv. in I Arnobii, pro quo in vulgatis, *quod Diis placuit.*) *Tura enim à tundendo dicta esse voluerunt, à glebis tunsis, cum quibus dicitur fluens de arboribus coalescere.* Mihi tamen magis placet esse à Græco θύος, quod idem ac θυμίαμα, *suffitus*, sive, ut recentiores loquuntur, *incensum.* Quemadmodum & θύειν, unde θύος, idem interdum ac θυμιᾶν, *suffire.* Qui à *tundendo* esse malebant, eo movebantur, quòd θύειν sit *sacrificare.* Sed θύειν est id quod dixi. Nec obstat, quod in antiquis codd. *tus* legatur absque adspiratione, ut Pierius quoque agnoscit ad II Georg. Nam solent Latini voces à Græcis acceptas aut deductas ita conformare atque immutare, ut origine quoque Latinæ viderentur. Ita scripsere *silva*, non *sylva*, licet sit ab ὕλη· *lacrima*, non *lacryma*, etsi

etsi sit à *σκηνή* *scena*, non *scena*, etsi sit à *σκηνή* idemque in sexcentis aliis factum; quæ qui conformant ad exemplum vocum Græcarum, cùm veterum monumentorum ac codicum auctoritati repugnent, nimium sibi alienâ in linguâ tribuere videntur. A *tus*, & præverbio *ad*, est *adturare*, hoc est, *tus addere sacrificio*, sive *accendere tus*. Glossæ vett. *Atturatio*, *λιβανισμός*.

Tussis plerisque à *tusu* ita dici videtur: quia *commotio est pulmonis pectus tundens*. Isidorus videtur deducere à Græco *δύσις*, quatenus *δύειν* notat *εἰς βάθος καπίναι*, hoc est, *in profundum abire*. Nam lib. IV cap. VII ait, *Tussis Græce ab altitudine vocatur, quod à profundo pectoris veniat; cujus contraria est superior in faucibus, ubi uva destillat.* Mihi neutrum probatur: sed censeo appellationem esse à sono, quem edunt *tussientes*. [à *τύω τύσις*.] A *tussis* *tussilago*, & *tussicularis herba* Cælio Aureliano dicitur, quæ *tussi* medetur: Græcis *βήχιον* eâdem de caussâ dicitur. Nam *βήξ*, *tussis*; *βήττειν*, *tussire*.

Tutulus (quam vocem Tertulliano inter alios restituerunt viri docti lib. de Pallio cap. IV. cum in vulgatis legeretur *titulus*) priorem nunc corripit, nunc producit, ut bene observavit doctissimus socer Fr. Junius ad Tertullianum. Corripit tum, quando in feminis ita vocatur *capillorum in conum congestus*, quem Lucanus nominat *turritam frontis coronam*, Statius *celsos frontis honores*, *suggestumque comæ*, tum quando ponitur pro *apice flaminis*, hoc est, *summo fastigio pilei, quo Flamen tegebatur*, unde *tutulatus* Ennio dicitur. Videtur autem *tutulus* priori significatione esse a *tuendo*, quasi *tuitulus*: cujus caussam Varronis verbis mox indicabo. Posterior verò significatio ex priori fluxit, ut ex eodem parebit. Mirum autem, quod & Belgæ hodieque capillos fœminarum in duas quasi classes contectos, & fasciola circumligatos *tuiten* appellant. At cùm *tutulus* primam producit, notat *ἀκρέμπλιν*, estque id nomen à *tutela*. Hasce tres significationes earumque caussas discere est ex Varrone, lib. VI de L. L. Nam cùm adduxisset Ennii illud è II Annal.

Libaque fictores Argeos & tutulatos:

deinceps singillatim de versus singulis verbis tractat; ac de postremo sic scribit: *Tutulati dicti hi, qui in sacris capitibus* (Scal. *apicibus*, id est, *flaminen*) *habere solent, ut metam. Id tutulus appellatur ab eo, quod matresfamilias crines convolutos ad verticem capitis, quos habent uti velatos* (Scal. *elatos*) *dicunt tutulos, sive ab eo, quod tuendi caussâ capilli fiebant, sive ab eo quod altissimum in urbe quod est, ea res tutissima tutulus vocatur.* Vide & Festum in *tutulus*. Græci *capillum in conum fastigiatum*, quem Latinos in mulieribus *tutulum* vocare diximus, in iisdem nominant *κόρυμβον* *κ)* *κροσύμβλω*, ut in viris *κρωβύλον* *κ)* *κορδύλω*, in pueris *σκορπίον*. Vide Hadrianum Junium, lib. II Animadv. cap. 1. & lib. de coma: Jos. Scaligerum, in Cirin & Ætnam: Florentem Christianum in *εἰρήνη* Aristoph., &c.

Tutus à *titulus* deducit Scaliger, lib. I de causs. L. L. cap. XVII: in quo dissentit à Varrone, qui *titulus* à *tutus* esse existimabat. Sed neutrum placet. Potiùs puto *titulus* esse à *τίειν*, à quo *τιμή*. *Tutus* verò censeo esse ex *tuitus* à *tueor*, unde & *tutor* & *tutela*, à quo Dea *Tutelina*, quam sub tecto nominare erat religio. Nominat autem Varro in IV de L. L. & in sat. *Hercules tuam fidem*, teste Nonio in *Tutelina*. Adhæc Macrobius, lib. I Saturnal. cap. XVI. & Tertullianus, lib. de spectaculis, cap. VIII. Ara huic in Aventino: uti extra portam Capenam *Tutano*, cui itidem à *tutela* nomen: nempe quòd adversus Hannibalem *tutatus* esset populum Romanum. Varro Menippeâ, *Hercules tuam fidem:*

Noctu Annibalis cum fugavi exercitum,
Tutanus hoc, Tutanus Romæ nuncupor,
Hac propter omnes qui laborant, invocant.

Alius igitur *Tutanus* à *Tutuno* vel *Tutino*: qui idem ac *Priapus*: uti in *Muto* diximus.

T Y

Tympanum, *τύμπανον*, Aristophanis Scholiastes & Suidas innuunt esse à *τύπτειν*, quia *pulsetur*. Sed non dubitandum, quin sit ab Hebræo תֹּף, id est, *tympanum*: nempe inserto *M*, quomodo à לפד, est *λαμπάς*, *lampas*: itidemque *N* inserto *sindon*, *σινδών*, est à סדין, *sadin*. Sanè Syrorum *tympana* è Græcia Romam tandem esse transvecta docebit insignis hic locus Juvenalis:

Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas nec non gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussas prostare puellas.

Qui locus lucem capit ex iis, quæ diximus in *Ambubaia*. Existimat Jos. Scaliger, Latinos à Syro *tup* (unde Græcum *τύπανος* & *τύπτειν* deducit) etiam pro *tympano* dixisse *topium*, ac sic ut sentiat, facit, quod apud auctorem de Copâ, quo loco in vulgatis legitur, *Sunt cupa calices*: in veteri invenerit scheda, *Sunt topia & chalybes*: ut nempe intelligantur *Syrorum tympana*, & *æra* ad *crotala* sive *crepitacula*. Sanè nihil mirum, si Copa Syrisca patrium pulset *tympanum*. Ut autem Latini Græcique *tympani* vocem habent à Syris: ita & Hispani hodie *tympanum* crotalistriarum Arabum Maurorumque voce appellant *atabal*; & *tympanum* majus *altambor*, qua in voce *al* articulus est, ut in *alchemia*, *almagestus*, & similibus. Quare non dubium, quin Belgicum *tambourijn*, ex *altambor*, sive *tambor*, factum sit. Etiam *tympanum* ad rem architectonicam transfertur: quâ de notione vide Bernardini Baldi Lexicon Vitruvianum.

Typhus, *τῦφος*, propriè *fumus*: sed per metaphoram ab Arnobio, aliisque, sumitur pro *fastu* & *arrogantia*. Est à *τύφω*, *fumigo*. Unde & *typhon*, *τυφών*, *vortex fumigans*, *sed sine igne*. Indeque & gigas ille, cui Sicilia imposita, *Typhon* & *Typhoeus* vocatus à poetis.

V.

Vacca, si Isidorum audimus, fuerit à *bos*. Sic enim scribit, lib. XII, cap. 1: *Vacca quasi boacca. Est enim ex qualitate nobilium nominum: sicut leo leana, draco dracæna.* Malim dixisset *vacca* esse ex *βοΐκή*. Nam *βοϊκός*, *vaccinus*. Interim nec istud probarim: sed verum est, quod Angelus Caninius monuit, esse à Syriaco ejusdem notionis *baccara*, בקרא. Ac Hebræis quoque בקר, *bos*. Sæpe enim Latini mutant *B* in *V*, quomodo à *βιῶ* est *vivo*; à *βοῶ*, *voco*; & *aufero* *aufugio*que dicunt pro *abfero* & *abfugio*. Vide *Vn*, *Vescor*, *Volo*, &c.

Vacerra, [*βάκηλος*] propriè *stipes ad quem equi religantur*, & *κατὰ μεταφοράν*, *homo stupidus*, quâ ratione & idem *stipes* vocatur. Festus: *Vacerram Ælius, & alii complures vocari aiunt stipitem, ad quem equos solent religare. Ateius verò Philologus hoc nomine significari maledictum magnæ acerbitatis, ut sit vecors & vesanus, teste Livio; qui dicit: Vecors & malefice vacerra.* Num *vacerra* à *vaco*, quia *vacant* equi ei alligati? an potiùs à *varus*, quo significatur *baculus furcillatus & informis*: ut inferiùs dicemus. Pro *vacerra* Augustus novè *vacerrosum* dixit, teste Suetonio.

Vacillo unico *c*, quamquam *vaccillo* subinde legas in MSS^tis^: ut quibusdam codd. MSS^tis^ Festi sive Paulli in *Talipedare*: Ac similiter dicunt Belgæ *wackelen*: quod à *vaccillare*: Nonium si audimus, à *baculo* venit, quo se lassi & infirmi sustentant. Sanè summa est inter *B* & *V* affinitas. Sic à *βαίζω* est *vado*, à *βία* *vis*, à *βρῶπες*, *vepres*, &c. Nec obstat, quod prima in *baculus* quidem corripitur, eadem verò in *vacillo* apud Lucretium, si sana est vulgaris lectio, inveniatur porrecta. Nam & idem Lucretius corripit eam in *vacillo*: & contra in *imbecillo* secundam Horatius producit. Ut syllaba *ba* vel *va*, videatur olim antiquis fuisse anceps. Locus Lucretii, ubi corripit, est iste lib. VI:

Hac igitur ratione vacillant omnia tecta.

Ejusdem est:

Denique sub pedibus tellus cùm tota vacillat.

At producit in III:

Tum quasi vacillans primum consurgit, & omnis.

Scio, Lambinum, ubi *vacillans* legitur, priori longa, sive, ut in optimo nostro MS^to^ legitur, *vaccillans*, scribere *talipedans*, voce Enniana. Sed facit id præter codd. omnium fidem. De etymo objiciat aliquis, quod Donatus in editione secunda

sic

sic scribat: *Sunt sine origine perfecta forma, ut pitisso, vacillo.* Verùm non aliud dicere vult, quàm non venire hæc à verbo, uti inchoativa, diminutiva, & similia, de quibus egerat. Fortasse tamen id verum non est. Suspicari enim liceat *vacillo* esse à *vaco*, ut à *sorbeo sorbillo*. Quod apertè negat Diomedes, lib. I. Ubi cum dixisset, *sorbillo esse diminutivum perfectæ formæ*, subjungit *vacillo* esse *perfectæ formæ sine origine*. Sanè si à *vaco* est, aliud necesse sit veteribus *vaco* signarit, quàm nunc: putà *impingo*, *ruo*, *cado*, vel simile. Fit hoc eo magis verisimile, quia tanta est affinitas ac similitudo inter *vaco* ac Hebræum פוק, quod notat *impingo*, *vacillo*, *ruo*. A *vacillo* est *vacillator*, quod Glossæ Philoxeni exponunt ἀνησφαίνης. Sic fortasse dictus, quia ejus vacillat fides ac testimonium: quomodo loquuntur Jurisconsulti, l. XXVII. §. I. D. de lege Corn. de fals. & l. XIV. D. de quæst. Eædem Glossæ *vacillantes* interpretantur κραιπαλῶντες. Sed propriè Græca vox notat *vacillantes ex vino*, ut loquitur Fabius, lib. VIII, cap. III.

VACO ab Hebræo בקק, *evacuare*, *vacuum reddere*. A *vaco vacuus*, ut ab *irrigo irriguus*, ab *assideo assiduus*. Ab eodem *vacivus*, ut à *cado cadivus*, à *recido recidivus*. Gloss. Phil. *Vacivus*, ἄνεργος. Item hinc *Vacuna*, dea vacantium sive otiosorum: de qua sic vetus Horatii interpres in epist. X, lib. I: *Vacuna apud Sabinos plurimum colitur: quidam Dianam, nonnulli & Cererem esse dixerunt, alii Venerem, alii Victoriam, deam vacationis, quod faciat vacare à curis. Sed Varro primo rerum divinarum Minervam dicit, quod eâ maximè hi gaudent, qui sapientiæ vacant.* Meminit & Auson. epist. V: Ab eodem *vacuefacio*, & *vacuefio*. Vide Carrionem, Antiq. lib. I, cap. XVIII. Pro quo alii legunt *vacefacio*, & *vacefio*. Ut Modius epist. CXIII.

VADO nonnullis Perotto teste dicitur quasi *via do*. Sed est à βατῶ, quomodo linguâ Delphorum dicebatur pro πατῶ, teste Plutarcho in Hellen. A βάω est βατὸς, unde βατέω, uti ab eo πατέω. Item βαδίζω, *badisso*: quo usus Plautus Asin. III, III:

Demam hercle jam tibi de ordeo, tolutim ni badizas.

Fit autem *vado*, à βατῶ, mutato B in *v* consonum, quomodo à βιῶ est *vivo*; à βιβαιῶ, *voveo*; ab ὄροβος, *ervum*; à βρῶπες, *vepres*, &c. Idem fiet si *vado* deducamus à Dorico βάσδω, pro βάζω, eliso σ, quod non minùs placet. Vel fit *vado*, (quod simplicissimum,) à βάδω. Eustathius, Iliad. II. p. DCXXXVII: ὁ βάδος ἐκ τοῦ βάδω, ὃ παράγωγον τὸ βαδίζω. Βάδω autem βάω, à quo βίβημι, & βαίνω. Βάω à ΝΩ, *venit*.

VADA in plurativo, & interdum *vadum*, aut *vadus*, τὰ βραχέα. Varro, lib. I de ora maritima: *Ubi ab aqua summa non altè est terra, dicitur vadus.* Citat Servius in I Æn. Quod ad etymon à *valendo* deducunt. Nempe quia sic dicatur cujuscunque aquæ fundus, per quem vadere, sive pedibus transire licet, ita ut ubi quis in eo constiterit, jam periculum effugerit, ne mergatur. Sed ob disparem quantitatem censeo ἀμείνως venire à Græco βατὸν, quod à βάω. Vel quod eodem redit, sit à βάδος, quanquam βάδος universè notat, per quod vaditur, non solùm transitus per aquam. Aristophanes in Avibus:

Διὰ ταῦτα τὸ ἢ τὸ βάδον βαδίζομεν.

Atque hoc nisi certissimum videretur, minùs displiceret sententia ejus, qui *vadum* censebat esse planè Arabicum, à وادى *vadun*, quod *torrentem* iis notat. A *vadum* est *vadosus* amnis, cui crebra ejusmodi *vada*. Ab eodem proverbium, *Res est in vado*, quia, ut in profundo periculum, ita in vado securitas.

VAFER, δόλιος, πανοῦργος, ut exponunt Phil. Gloss. De etymo sic Perottus: *Vafer, callidus, astutus, quasi valde Afer. Mira enim semper fuit ejus gentis calliditas.* Ita fuerit ex *Afer*, & *ve* ἐπιτατικῷ, ut in *vehemens*. [Afer, Fafer & hoc verum.] Sed quid si dicamus esse ab ἁφὴ, qua antiquum verbale est ab ἅπτω, *necto*, *ligo*: Ut *vafer* sit, qui norit artem verborum rerumve vincula aliteri nectendi? Sed simplicissimum, puto, erit, si *vafer* dicatur esse ex *varifer* contractum, quasi qui *varia* semper *afferre* norit, quibus se vel alios norit extricare. Favent nonnihil Glossæ Isid. in quibus *vabrum*, hoc est, *vafrum*, exponitur, *varium*, *multiforme*.

VAGINA, κολεὸς, ξιφοθήκη, ut est in Phil. Gl. [indidem unde *agina*] Isidorus, lib. XVIII, cap. IX: *Vagina appellatur ex eo, quod in eo mucro vel gladius bajuletur.* Ita *vagina* diceretur quasi *bajuligina*, unde *bajugina*, & per syncopen *bagina*, ut Isidori ævo scripsere pro *vagina*. Sed hæc inepta. Potiùs sit ab antiquo *pago*, pro *pango*: unde *pepigi*, & *pagina*. Nempe ut *pagina*, ubi *pagimus* stylo, ita *vagina* pro *pagina*, mediâ, discriminis caussâ, porrectâ, ubi pagimus gladium. Vel, quod imprimis placet, ut à *vacando Vacuna*, vacantium dea, ita & à *vacando vacina*, vacuum illud in quod gladius reconditur. *Vacina* enim antiqui dixere, quibus *g* in usu non erat, unde & scripsere *macestratos* pro *magistratus*; *ecfocunt*, pro *effugiunt*, similiaque, ut vel ex columna Duilliana constat.

VAGIRE, & *vagor*, (quod pro *vagitu* Ennium Lucretiumque posuisse docent Varro, Festus, Nonius,) sunt voces à sono factæ. Varro, in libb. rerum Divinarum apud Agellium, lib. XVI, cap. XVII: *Vaticanus Deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia. quoniam pueri, simul atque parti sunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano syllaba est: ideircoque vagire dicitur exprimente verbo sonum vocis recentis.* A *vagio* est *vagilo*, seu *vagulo*, vel *vagulor*: nempe eâ ratione, quâ à *pipio pipilo* est apud Catullum, de passere:

Ad solam dominam usque pipilabat.

Vagulari vel *obvagulari*, est cum vagitu quasi & clamore sua reposcere ab eo, qui alienum involasset. Festus: *Vagulatio in lege XII Tabularum significat quæstionem cum convicio.* Subjunguntur deinde verba ipsa XII Tabb. *Cui testimonium defuerit, tertiis diebus ob portum obvagilatum ito.* Quæ verba etiam adducit in *Portum*, ut doceat *portum* in XII accipi pro *domo*. Vide de *obvagilationis* ritu Rævardum in iis, quæ ad XII annotavit. At planè fallitur Theodorus Marcilius, cùm putat, quod Romæ *obvagulari*, id Græcis fuisse κλητεύειν. de quo Pollux, lib. VIII, cap. I.

VAGOR, sive, ut vetustiores dixere, *vago*, ab *ago* esse plurium sententia est. Sed Papias putat dici quasi *vanus ago*: Perottus quasi *vacuus ago*. Puto potiùs, *vagor* esse ex *ve*, id est, *valde*, & *agor*, hoc est, *feror*. Passiva enim significatio manifestè inest huic voci. Nec multùm abeunt à nobis, qui dici ajunt, quasi *via agor*. Vide quæ diximus in *Nego*. A *vagor* est *supervaganeus*; ut à *vaco supervacaneus*. Itaque *supervacaneum* idem est, quod *supervacuum*: at *supervacanea avis* (Festi verbis utor) *vocatur ab Auguribus, quæ ex summo cacumine vocem emisit, quia quasi in altissimus superque omnia vagatur, appellata.* Ita est in schedis Farnesianis: & conveniunt MSS[ti] codices Paulli.

VAH κατ' ἀποκοπὴν ex *vaha* factum scribit Priscianus, lib. I, cap. de numero literarum: & lib. II, cap. de syllabâ. Itidem *ah* ex *aha* factum putat. Sic autem se sentire ostendit, quia nulla syllaba terminari possit adspiratione. Sed ut hoc verum sit in nominibus, verbis, iisque orationis particulis, quæ θέσει significant, locum tamen non habet in interjectionibus, quæ significant φύσει. Itaque etiam dicimus *oh*, quod ex *ohe* vel *oho* factum esse nequit, cùm diversa harum interjectionum vis sit. Nec *proh* ex dissyllabo contractum est, sed ad præverbium *pro* addita est adspiratio differentiæ caussâ. Vide *Ab*.

VALEO Ang. Caninius & Petrus Nunnesius putant esse ab ὔλω, vel ὑλέω, quod verbum agnoscit is, qui de dialectis scripsit. Utrumque idem significat. Hom. Il. ω·

Οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε.

Ubi οὖλε est ὑγίαινε, ut interpretatur Hesychius. Latini præposuere *V* consonum, quod non rarò fieri ostendimus in *Ventus*, *Video*, atque alibi. Οὐλεῖν verò ab Ionico οὖλος pro ὅλος, *integer*, *sanus*. A *valeo* est *validus*, unde *valide*, & κατὰ συγκοπὴν *valde*, uti Priscianus monet in XV, ac Beda libro de Orthogr. Cùm autem non *valitudo* modò, sed & *valetudo* dicatur per *E* longum, planè verisimile est, quemadmodum veteres dixe-

dixere *olitum* & *oletum*, sic eosdem dixisse *valitum* & *valetum*, ab illo esse *valitudo*, ab hoc *valetudo*: quâ de re pluribus actum in Animadvers. Grammaticis. A *valeo* est *valesco*. Lucretius, lib. I, vers. DCXLIX.

Sed potius tali facto recreata valescat:

Quem ipsum versum usurpat penè initio quarti libri. Hinc composita *convalesco*, *invalesco*, *revalesco*.

VALGUS quis dicatur, Festus docet, his verbis: *Valgos Opilius Aurelius, aliique complures, ajunt dici, qui diversas suras habeant, & qui talos vitiosos habeant. Plautus in Milite Glorioso:*

Majorem partem videas valgis suavii.

Et in Scythe liturgo:

—— Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut patum, aut broncum filium.

E contrario vari dicuntur incurva crura habentes. Nempe *valgi* sunt, qui, ut Petronius loquitur, *crura in orbem pandunt*; quales Æthiopum pedes, & ille, quem describit Martialis, lib. II, epigr. XXXV:

Cùm sint crura tibi, simulant quæ cornua Lunæ,
In rhytio poteras, Phœbe, lavare pedes.

Græcis *valgus* est βλαισός· ut *varus*, ῥαιβός. Imò ex sententia Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, quasi *valsus*, *valgus* est à βλαισός, nempe κατὰ μετάθεσιν, & *e* in *G* converso. Verùm quid si *valgus* dicatur à βαίνω, *eo*; & ἀλγεῖν, quod Laconibus ἀρρωστίαν sive *morbum atque ægritudinem* notat? Vide quæ de *valgis* diximus in *Perna*, & *Varus*.

VALLIS à *vello*, juxta Isidorum, lib. XIV, cap. VIII: *Valles*, inquit, *sunt humilia loca, quasi vulsa*. Græcis est αὐλών, unde *vallis* literarum trajectione fieri censet Angelus Caninius; & Nunnesius in Grammatistice: atque ait Caninius similia esse ψύλλα, Æolicè σπύλλα, *pulex*; ἄκυλος, *ilicis glans*; σφάκελος, *fascis*; δυναστεύω, *dominor*; χιτών, *tunica*; ταχύ, *cito*; ἄρχω, *rego*; τρίτος Æolicè τέρτος, unde *tertius*, *colurnus* pro *corulnus* à *corulus*, &c. Vel fuerit *vallis* à βάλλω, *dejicio*, *demitto*. Est enim *locus depressus, ac quasi demissus, seu dejectus*. Vel, quod Guicharto placet, ab אבל, *vallis*, *planities magna*. *Vallum* dea *Vallonia*, ut apud Perottum lego: sed aliurn neminem, quod sciam. A *con* & *vallis*, paret esse *convallis*. Quare non audiendus Varro, cùm lib. IV de L. L. *convallis* dici ait, quasi *cavata vallis*.

VALLUM dicebatur *murus e terra ad fossæ oram aggestus, crebris sudibus sive palis munitus*. Itaque duæ ejus partes, agger sive terra, & pali sive sudes. De etymo sic Varro, lib. IV de L. L.: *Vallum, vel quod ea varicare nemo possit: vel quòd singula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram literæ V.* Quæ lectio si recta est, *varicare* hîc erit ὑπερβαίνειν sive *transgredi*: quomodo *varicare* in vett. Glossis exponitur, ut diximus in *Varus*. Sed Jos. Scaliger Varronis locum sic legit: *Vallum, vel quod ea vari ac arumna essent*, &c. Verane hæc emendatio sit, difficile dictu est: Sed de etymo planè assentio. Quamvis enim, quia valli agger jactu aut aggestione terræ fieret, *vallum* & *vallare* non ineptè deduci queant à Græco βάλλω· tamen cùm non omnis *agger* sit *vallum*, sed tum demum id nomen adipiscatur, cùm *munitus* est *vallis* sive *sudibus*: quin à *vallus* *vallum* dicatur, dubitandum minimè censeo. Idem esse *vallus*, quod *palus*, sive *sudis*, ostendimus superius. Vallos autem aggeri imponi solere, clarè docet hic Vegetii locus, lib. III, cap. VIII: *Primum in unum noctis transitum, & itineris occupatione leviore, cum sublati cespites ordinantur, & aggerem faciunt, supra quem valli, hoc est, sudes, vel tribuli lignei, per ordinem digeruntur.* Hinc Ammianus lib. XXXI: *Vallo sudibus fossâque firmato.* Quemadmodum autem *vallum* à *vallus*, ita *vallus* ὑποκοριστικῶς à *varus*, quo furcillas notari ostensum suo loco. A *vallum* est *intervallum*, quomodo propriè vocatur *spatium inter cervos sive varos in vallo castrensi positos*. Sed συνεκδοχῇ speciei extensum ad alia quævis. *Intervalli* de voce ita Annæus Cornutus apud Cassiodorum, lib. de Orthogr. *Intervallum per duo L L. vallum enim ipsum non aliter scribitur, à quo intervallum. Varro dicit intervalla esse spatia, quæ sint inter capita vallorum, id est, stipitum, quibus vallum fit. unde cætera quoque spatia dicuntur.*

Hæc Cornutus. Atque idem tradit Isidorus, in XV. A *vallum* quoque est *evallare*, quasi *extra vallum mittere*, ut interpretatur Nonius, qui Titinium ac Varronem usos docet. A similitudine bacillorum furcillatorum & informium, quos *varos* dici dicebamus, homines duri asperique appellantur *Varones* vel *Varrones*. Utroque enim modo vox hæc scripta invenitur, quomodo & *vari* & *varri* legitur. Lucilius apud Festum in *squarosi*:

Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Persius, sat. V:

Varo regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages.

Atque hinc *Varronum* cognomentum apud Romanos. Quamquam de hoc aliter ipse Terentius Varro apud Servium, in XI Æn. his verbis; *Est & alia hujus rei historia. Varro enim cùm de suo cognomine disputaret, ait eum, qui primus Varro sit appellatus in Illyrico hostem, Varronem nomine, quod rapuerat, & ad vos* (lego, *nos* vel *suos*) *portaverat, ex insigni facto meruisse*. Ubi deesse videtur *Varronis cognomen*. Nisi cum Salmasio leg. *insigne ex facto meruisse*. Nam *insigne*, & *signum*, dicebant pro *cognomine*: ut ad historiam Augustam annotavit.

VALLUS duplicem habet significationem, & pro eo duplicem originem. Interdum est diminutivum à *vannus*, ut a *rarus rallus*. Sic usus Varro, lib. I de R. R. cap. LII: *In trita, oportet è terra subjactari vallis, aut ventilabris, cùm ventus spirat lenis. Ita fit, ut quod levissimum est in eo, atque appellatur acus, evannetur foras extra aream, ac frumentum, quod est ponderosum, purum veniat ad corbem.* Interdum verò *vallus est* diminutivum à *varus*, hoc est, *palus*. Maro, II Georg.

Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos.

Ubi sic Servius: *Bis idem dixit, nam & valli & sudes idem sunt.* Ac Vegetius quoque lib. III, cap. VIII ait: *Aggerem, supra quem valli, hoc est, sudes vel tribuli lignei digeruntur.* A *vallo rustico* dicitur *evallare* & *evallefacere* pro *foras ejicere*: & *vallefieri* pro *foras ejici*. Ut illo Varronis: *Donec foras nos intus evallaverunt.* Et hoc ejusdem in Prometheo: *Retrimenta cibi*, (al. *ubi*) *quæ exierant per posticum, evallefecerunt.* Festus juxta emendationem Salmasii, *Valvoli, folliculi fabæ, quasi vallivoli, quia vallefacti excutiantur.* Ubi perperam vulgo *vallofacti* pro *vallefacti*. Idem Salmasius apud eundem pro *vallescit* corrigit *vallefit*. Addit Festus, *Vallefit, à vallo militari: quod fit circa castra, quod qui eò ejiciuntur, pro perditis habentur.* Sed potiùs ea sunt à *vallo rustico*; ut dixi. Nam pro *ejicere foras*, non solùm *evallare* dicitur, sed & *evannare*. Sic sanè Pomponius *evannetur* dixit, pro *ejiciatur foras*. Et favent huic sententiæ ista Festi verba, ut quidem ea Salmasius corrigebat: *Evallatum, eventilatum: unde valli, quibus frumenta ventilantur.* Qui locus in vulgatis corruptissimus est. *Evallare* igitur & *evallefacere* propriè est *excutere vallo* sive *vanno*: *vallefieri*, est *evannari*.

VALVÆ Guicharto sic dictæ videntur ab אבל, quâ voce inter alia significatur *porta*: ut ait B. Hieronymus. Sed vellem docuisset, ubi sic sumatur. [αἰθάλη, θύρα Hesych.] Valde accedit *valva* ad βαλβίς, quomodo, ut ex Glossis constat, vocabatur θύρα ἡ ἱππική, *janua equitatus*, sive potiùs *carceres*. Sed βαλβίς potiùs est *repagulum*. Quare placet Isidori sententia, lib. XIV, cap. VII, qui *valvas* putat dici quasi *volvas*, quia introrsum revolvantur. Imò idem Servius scripsit ad I Æn. atque ipsum Varronem ejus sententiæ laudat auctorem. Horum judicio *valvæ* sunt plicatiles, seque velant. Aliud igitur *bifores*, quæ Græcè δίθυροι aliud *valvæ*, quæ Græcis θύραι δικλίδες. *Bifores* sunt januæ duæ, quarum utraque suos habet cardines, inque medio conniventac junguntur. Quare cùm apertæ bifores, hinc & indè fores habemus. At in *valvis* eadem janua complicatur, inque se ipsam revolvitur: eoque egredientes ab eodem latere integras *valvas* habemus.

VALVOLUS dicitur *folliculus, cùm aliorum leguminum, tum fabarum* imprimis: nempe à *vallus*, & *volo*: quia *vallo*, hoc est, *fuste* frangatur, granisque excussis leviculæ fracti volvoli partes indè provolitent. Id mihi Festus voluisse videtur his verbis:

bis: *Valvoli folliculi fabæ appellati sunt, quasi vallivoli, quia vallo facti* (leg. *fracti*) *excutiantur*. Ad vocem *valli*, ad oram *fustibus* notatum: credo, ut indicaretur *vallus* hic esse à *varus*, hoc est, *fustis*: non autem idem notare, ac à *vannus*: uti accipitur, cùm Varro deducit *vallum* à *volatu*, *quod, cum id jactant, volant inde levia*. Quòd si etymon Festi parùm placeat, vide an non, ut *valvæ* dictæ quasi *volvæ*, *quia bifida interius volvantur*: ita & *valvolus* dicatur quasi *volvulus*, sive quoniam in eo grana volvantur, sive quoniam granis circumvolvatur. Mihi tamen non displicet, ut ab ὕλη sive Æolico ὕλϝη est *sylva*: ita à πύλη, sive Æolico πύλϝη esse *valva*.

Vannus factum ex *vallus*, *L* in *N* converso. Nam interdum hæ literæ commutantur, unde *nimfa* & *limfa* dicimus. *Vallus* autem pro *vannus* dixit Varro, qui & lib. IV de L. L. deducit à *volatu*, *quod cùm id jactant, volant indè levia*. Testatur quoque Joh. Pierius, I Georg. in optimo illo Romano codice legi:

—— Et mystica vallus Iacchi.

Pro quo in vulgatis, *mystica vannus*. Beroaldus ad undecimum Appuleii vult *vallus* esse ὑποκοριστικὸν à *vannus*. Sed si vox ea haberet significationem diminutivam, non à *volatu*, sed à *vannus* deduxisset Varro. *Vallus* igitur alterius fontem putavit: etsi id non à *volatu*, ut putabat Varro; sed, ut bene Cæsar Scaliger, à βάλλω, *jacio*, *jacto*: nempe *ob jactationem ac succussionem valli sive vanni*: ac similiter ἀπὸ τοῦ βαλεῖν vel πάλλειν, erit *palea*, quia jactatione ac succussione vanni à frumento discernatur. Vide quæ in *Palea* diximus. A *vannus* est *vannare* & *evannare*, hoc est, *vanno fruges aut legumina movere ac ventilare*. Pomponium, Lucilium, Varronemque usos docet Nonius. Gesnero & avem *vanellum* quasi *vannellum* dici placet, quia *alis instar vanni aut ventilabri commotis strepitum excitet*.

Vanus putarunt Papias & Joannes Genuensis, ita dici quasi *valde anus*, hoc est, *instar anus mentis vacuus, & insipiens*: uti Isidoro *vafer*, quasi *valde Afer*, hoc est, *Afri instar callidus*. Perotius arbitrabatur *vanus* esse ex *vacuus*, quod à *vacando*. Aliqui à *vado*, quia *vana vadunt*, nec eodem loco persistunt. Sed rectiùs deducas à φανεῖν, *apparere*, quia vanum non est id quod apparet: uti phasmata aliud sunt, quàm apparent. Vel à κενὸς, id est, *vanus*: ut à καπνὸς, *vapos*, κ utrobique in *V* consonum commutato. Vel à *ve*, hoc est, *valde*, & *inanis*, quod ipsum ab ἰνᾶν, hoc est, *vacuo*, ut suo loco diximus. [est à φαίνω φάσις, & φαντασία, *quæ & vanum & vanitatem notant*.] A *vanus*, non *vanitas* modò, sed Plauto etiam *vanitudo*, & *vanities* Appuleio. [& vanor Senecæ Epist. 85.]

Vapor Græcis ἀτμὸς ab ἄω, id est, *spiro*: ac similiter Latinis *vapor*, sive *vapos*, à κάπος, *flatus*, *halitus*: nempe ab inusitato κάπω, hoc est, πνέω. Unde & καπνὸς, *fumus*, *exhalatio*. Erit autem à κάπος *vapos*, K in *V* converso, ut fortasse à κενὸς, *vanus*. [*vapor* vel *vapos*, ex θάλπος, θάλπω] A *vapor* est *vapidus*, à quo malè valentes *vapidè se habere*, Augustus dicebat, teste Tranquillo. Inde & verbum *vaporo* apud Solinum, cap. VIII. & Appuleium de mundo.

Vappa dicitur *vinum acescens, nondum tamen in acetum conversum*. Græcis dicitur ὀξίνης. ut *acetum* ὄξος. Nempe quia in ὄξος converti cœperit. Gloss. Philox. *Vappa*, ὀξίνης. Si Scaligerum in Copam audimus, idem etiam dicitur ἐκφαντίδης. Movet eum Hesychius in καπνίας. Sed, quod non attendit vir summus, non dicit καπνίαν aliter vocari ἐκφαντίδην, verùm ait *vinum evanidum* dici καπνίαν, ac eo nomine nuncupatum etiam *Ecphantidem* malum poëtam comicum, quòd nihil scriberet præclari, sed *vappæ* instar censeri oporteret. Quod & ipsum à Julio Polluce proditum est: atque ex hisce observatum Philippo Maussaco, dissertatione Criticâ, quam Harpocrationi suo attexuit. Sanè Latinis similiter *vappæ* κατὰ μεταφορὰν vocantur ἄχρηστοι ac *nihili homines*. Ita usi Catullus, Horatius, alii. Obscœnus quoque Deus de se in Ithyphallico carmine ait:

Nos vappa sumus, & pusilla culti
Ruris numina.

Utramque significationem complexus Plinius, lib. XIV, cap. XX: *Vitiumque musto*, inquit, *quibusdam in locis iterum sponte fervere: quâ calamitate deperit sapor, vappaque accipit nomen, probrosum etiam hominum cùm degeneravit animus*. Græci similiter usurpant ὀξίνης, ut Aristophanes in Σφηξίν. quamquam aliter cepit vetus Scholiastes. Videtur autem *vappa* non solùm esse οἶνος ἐξεστηκὼς, hoc est, *vinum saporem odoremque amittens*, sed etiam quodvis εὐτελὲς, hoc est, *tenue*, exiguæque impensæ, cujusmodi etiam est, quod naturâ suâ tenuius languidiusque est, quod Plautus Nervolariâ *sublestum* vocabat, quamquam aliter hac de re Festus. Sic autem *vappa* vocabulum usurpari rectè monet Scaliger in carmine de Copa, versu istoc:

Est & vappa cado nuper defusa picato.

Quod ad etymon, conjectabam *vappa* dici quasi *vapida*, hoc est, *evanida*. Hoc enim est *vapidus*, unde *vapide se habere* Augustus dicebat, id est, male habere. Ut *vapidum vinum* optimè de *vappa* dici videatur. Neque multum abit Joannes Genuensis in Catholico, ubi *vappam* à *vapore* deducit. Nam *vapidum* à *vapore* esse, suo loco diximus. *Vapor* sanè *exhalatio est calida ac humida*. Similisque *vappa*, postquam è vino calor igneus abiit. Ita Cæsar Scaliger, in priorem librorum de Plantis, qui male Aristoteli tribuuntur, pag. XCIX edit. Crisp. Sed magis tamen placet, quod & Josepho Scaligero monitum, Æoles, quemadmodum pro ὄμματα dixere ὄππατα, sic etiam pro βάμματα dixisse βάππατα, indeque factum esse *vappa*. Nec obstat, quod βάμμα neutri, *vappa* muliebris generis est. Nam & *syrma*, & *schema*, & *diadema*, & *glaucoma*, & *dogma*, & *sacoma*, & alia quædam quæ Græcis neutra sunt, Latinis quoque antiquioribus genere muliebri usurpantur. Nec magis τοῦ βάμματος significatio repugnat. Nam propriè quidem *intinctum* significat, ἀπὸ τοῦ βάπτειν, quod est *tingere*: sed aceto imprimis ad ἔμβαμμα utebantur: pro ἔμβαμμα autem simpliciter βάμμα dixere Syracusii, teste Hesychio. Hinc βάμμα simpliciter pro *aceto*. A quo Æolicum βάππα, & Latinum *vappa* pro *vino acescente*.

Vapulo Joannes Genuensis in Catholico suo deducit à *vapor*: quasi propriè sit *plecti usque dum è sudantis corpore exeat vapor*. Quomodo Germani similiter ajunt, *schlagen das es dampfe*: *ferire usque dum vaporet*. Si hoc etymon placeret, dicerem ἀναλογίᾳ posse defendi. Nempe non quasi ἀμέσως, sit à *vapor*, sed quasi à *vapeo*: unde sit *vapulo*, ut ab *uro* sive *ustum ustulo*, à *posco postulo*. [f. παιπάλλειν, *concutere*, σείειν.] Sed longe verisimilius est, *vapulo* esse ab ἀπαλοῶ, præmisso *V* consono, ut ab ἲς *vis*, cui similia non pauca adduximus alibi. A abit in *V*, ut à κραιπάλη, *crapula*, &c. Ἀπαλοῶ idem est ac simplex ἀλοῶ, quod est *trituro*, *tero*, *contundo*, etiam *flagris cædo*, quomodo eo usus Synesius.

Varius propriè est *diversi coloris*: quod clarè indicat Tullius lib. II de fin: *Varietas propriè in disparibus coloribus dicitur: sed transfertur in multa disparia*. A propria igitur notione est, quod *panthera* quæ diversicolorem maculosamque pellem habent, *variæ* à Latinis appellantur. Plinius, lib. VIII, cap. XVII: *Panthera & tigris macularum varietate prope sola bestiarum spectantur, cæteris unus ac suus cujusque generis color est*. Et mox: *Nunc varias, & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere*. Et paullò pòst: *Primus autem Scaurus Ædilitate suâ varias centum quinquaginta universas misit*. Glossæ Philoxeni: *Varia*, ποικίλη, πάρδαλις. Ubi conjungit utramque *variæ* notionem, quà adjectivum, & quà substantivum. Allusit huc Plautus, Epid. I. I. ubi cùm Epidicus dixisset, *variè se valuisse*, respondet Thesprio:

—— Qui variè valent,
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.

Quod ad originem vocis *varius*, Joanni Genuensi placuit esse à *via*, quasi *viarius*, hoc est, *diversa via*. Aliquibus ab Æolico φὴρ pro θὴρ, *fera*: quia feræ multæ diversicolores. Etiam sunt, quibus cum Perotto videatur, propriè *varios* dici à *varis*, hoc est, ἴονθοι, de quibus Celsus, lib. VI, cap. V. Glossæ Philoxeni: *Varius*, ἴονθος, σκαμβὸς, ποικίλος. Ubi planum est legi debere: *Varus*, ἴονθος, σκαμβός. *Varius*, ποικίλος. Propriè igitur ex horum sententiâ *varii* sint, *quibus varis est faciee*

facies distincta. Atque hoc confirmant joco Ciceronis in Isauricum apud Quinctilianum, lib. VI, cap. IV sive de risu: *Miror,* inquiebat, *quid sit, quod pater tuus homo constantissimus te nobis varium reliquit.* Sed omnino *varius* est a Græco βαλιὸς, sive βαλίος, quod idem interdum significat. Suidas: Βαλίαν, τὴν ἔλαφον τὴν κατάστικτον. At κατάστικτος idem est quod ποικίλος, prout interpretatur Hesychius. [ψάρον ποικίλον] Fit autem à βαλιὸς, *varius*, converso λ in *R*, quomodo à σίλφι est *sirpe*, à *Pales Palilia* & *Parilia*, à *Janus Janualius* (quomodo versus Saliares in *Jani* honorem *Janualis* vocabantur,) & *Januarius.* Quemadmodum & contra *R* abit in *L*, uti à λείριον est *lilium*, à *Remo*, teste Porphyrione, *Lemures*, ac fortasse à *merendo milites*, qui priùs *melites*, &c. A *varietate coloris* dictus *varius* piscis. Isidorus, lib. XII, cap. VI: *A colore, ut Umbri, quia colore umbra sunt: & Aurata, quia in capite auri colorem habent: & Varii à varietate, quos vulgo tructas vocant. Varios* Germani ac Belgæ vocant *varellos* aut *vorellos*, quasi *variolos.*

VARIX dicitur *vena feculento sanguine tumescens*, quales in temporibus, ventre, ac cruribus imprimis oboriri solent. Fortasse est à Dorico & Æolico κελξὸς, quod idem significat, teste Polluce. Nempe ut διξὸς pro δισσὸς, sic κελξὸς pro κελσσὸς dixere. Si longiùs abire Latina vox videtur: possis cum Nonio deducere à *varus*, id est, *obtortus. Vari*, inquit, *obtortis plantis: & varices indè dicuntur venæ in suris inflexæ aut obtortæ.* Scio disparem esse quantitatem *varicis*, ac *vari.* Sed alia etiam sunt, quæ primogenii indolem non sequantur. Oriuntur autem *varices* ex nimio labore, ut bajulis usu venit; aut diuturna statione, unde Juvenalis, Sat. XVI. vers. CCCXCV:

—— *Varicosus fiet aruspex.*

Ubi sic vetus interpres: *Varicosus fiet multùm stando, dum deos aut exta consulit.* Idem ex nimio viæ labore contingit. Unde Varro in epist. apud Nonium in *varus*, ac *varices*: *Nam si tuam rhedam non habuissem, haberem varices.* Atque hinc scomma captavit Vatinius in Tullium, uti Macrobius narrat lib. II Sat. cap. III. Cùm enim Cicero gloriaretur, se humeris Reip. ab exilio reportatum: *Unde ergo*, inquit, *tibi varices? Varices* enim habebat Tullius: unde Sidonius eundem, lib. V, epist. V, vocat *varicosum Arpinatem.*

VARUS quis propriè dicatur, indicat hic Horatii locus, lib. I, sat. III:

—— *Hunc varum distortis cruribus, illum*
Balbutit scaurum pravis fultum malè talis.

Quare Nonius interpretatur, *distortis cruribus*, ac Festus, *incurva crura habentes.* Sed generatim hæc dicta restringi oportet ex Acrone ad locum citatum, ubi exponit *pedibus introrsum retortis.* Iis opponuntur *valgi*, quod & ipsum Nonius generatim nimis interpretatur *intorti.* Festus curatiùs, qui *varis* oppoοi ait, atque ita ex Opilii Aurelii, aliorumque complurium mente dici, *qui diversas suras habeant, ac talos vitiosos.* Sic enim apud eum legendum paret, etsi in vulgatis verba postrema sint de loco suo trajecta. Ac de *valgis* plura diximus in *Compernis*, & *Vatia. Varus* autem puto κατὰ μετάθεσιν fieri à ῥαιβὸς, quod est, στρεβλὸς, καμπύλος, unde ῥαιβοσκελὴς, qui Latinis *varus.* Sed & is ἁπλῶς dicitur ῥαιβός. Indè igitur *varus.* Non, ut ajunt, ab εἴρω, *necto, illigo:* nec etiam à *verto* simili ratione ac à *torqueo* est *tortuosus.* Nonnullis placet *varis* nomen esse à similitudine *baculorum furcillatorum* & informium, quos *varos* dici cognoscimus ex quarto Varronis de L. L. *Vallum*, inquit, *vel quòd ea vari ac ærumnæ essent: vel quòd singula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram literæ V.* Sic eum locum rectè emendant. *Ærumnas* vocat Varro *furcillas*, quam significationem docet Festus. At *varos* quoque esse *furcillas*, argumento est, quòd sic interdum dicantur *furcillæ, quibus tolluntur retia*, quæ σκανδαλήθρα καὶ στάλικες Græcis dicuntur. Lucanus, lib. IV:

Aut dum dispositis attollat retia varis
Venator.

Sed profectò ὁ στρεβλόπους non tam *vari* nomen adeptus à *bacillorum* similitudine, quàm à generali hujus vocis significatione, quà notat idem ac ῥαιβὸν, hoc est, στρεβλὸν, *obtortum incurvumque*, unde & *furcillis* ipsis *varorum* nomen impositum esse, vero consentaneum est. Ovid., lib. IX Met. fab. I.

Brachiaque opposui, tenuique à pectore varas
In statione manus.

Martialis, lib. VII epigr. XXXI.

Vara nec injecto ceromate brachia tendis.

Sic enim est in vett. MSS[ti]. A *varus* est *varitus*; ut à *primo primitus*; ab *imo imitus.* Usus Appuleius, I Metam. *His editis ab imo remoto grabatulo varitus super faciem meam residentes, vesicam exonerant.* Ubi vulgò editum *varicus*, repugnante ἀναλογίᾳ. Aliqui etiam *varicitus* legunt, quod à *varicibus* esset. A *varus* etiam est adjectivum *varicus:* quod est *varicatis* ac dispessis cruribus, more eorum, qui grandibus ambulant passibus. Ovidius, lib. III de Arte, vers. CCCIII:

Illa velut conjux Umbri rubicunda mariti
Ambulat, ingentes varica fertque gradus.

A *varus* quoque est *varare:* à *varo* autem *varico*, ut à *vello vellico. Varicare* usurpat Fabius, lib. XI, cap. III. Imò Turnebus apud Varronem in IV de L. L. legendum putat: *Vallum, vel quod ea varicare nemo possit*, id est, *transire, transcendere.* Glossæ Philox. *Varicat*, ὑπερβαίνει. Item: *Transvaricat*, ὑπερβαίνει. Gloss. Isidori: *Varicat, divertit, ambulat.* Eædem: *Varicavit, ambulavit.* Hinc *divaricare*, διασκελίζειν. Eo μεταφορικῶς de *arboribus* usus Cato pro *disjungere & separare.* Festus quoque *obvaricare*, & *prævaricari.* De priori sic ait: *Obvaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minùs id rectum conficeret.* Ergo dicitur *obvaricare*, quomodo dicimus *malo ire obviam*, hoc est, *malum impedire.* De altero verò sic scribit: *Prævaricatores à prætergradiendo sunt vocati.* In Glossis quoque Philoxeni legas, *Prævaricat*, διασκελίζει. Est ea vox à *rure* translata ad *forum.* Plinius, lib. XVIII, cap. XIX. *Arator, nisi incurvus, prævaricatur. Indè translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caveatur, ubi inventum est.* Quid autem in *foro* sit *prævaricari*, indicant eædem Glossæ. Nam in iis est: *Prævaricor reo*, καθυφίημι τῷ ὑποδίκῳ, hoc est, *submitto me reo.* Ibidem legas: *Prævaricor tibi*, νοσφίζομαί σε. hoc est, *parco & alludo tibi.* Itaque *prævaricator* opponitur *vero accusatori*, proprieque *prævaricari* dicitur, qui dum fingit se accusare, id agit potiùs, ut reus absolvatur. Fit hoc vel transeundo dicenda, vel breviter attingendo, quæ sunt & fusiùs proponenda, & sæpius inculcanda. Porrò de etymo non omnes adsentiunt Festo. Siquidem à *varietate* id nomen consecutum alii putant. Cicero enim in Partit. sic dici indicat, *quòd in contrariis caussis quasi varie esse positus videatur.* Ac Labeo in l. athletas. §. prævaricator. ff. de his qui not. infam. *à varia certatione* dici monet. nisi cum Hottomanno à *varicatione* hic legere malis: quando ibidem habes: *prævaricator est quasi varicator, qui adversam partem adjuvat prodità causà suà.* Quæ etiam invenias, l. I. ff. de prævaricat. Tullianum etymon juvat, quòd vocem *varicator*, auctores basil. hìc exponunt ποικιλόγνωμος. Sed Andreæ Alciato neutrum etymon placet. censet enim *prævaricatoris* vocem esse à *varicibus*, quibus qui laborat, cùm rectà incedere non possit, ire obliquè: idque propriè esse *varicari:* hinc autem *prævaricari* de accusatoribus dici, quia, adversarii caussam juvando, haut recto pede in officii præscripto ambulant. Alciati sententia facilè refellitur ἀναλογίᾳ. Imò & illa Tullii. Nam à *varus* est *prævarus*, hoc est, *valde varus*, ut à *grandi prægrandis.* A *prævaro* autem *prævaricare*, ut ab alia præpositione *obvaricare* & *divaricare. Prævaricare* igitur est *præter modum varicare:* unde & Festus *prætergredi* ostendit. Nempe quia *varicare* est *ingredi, ambulare*, ut Glossæ exponunt.

VAS *vadis*, ἐγγυητὴς, κατὰ συγκοπὴν factum è *vades*; quomodo *res* est ex *resis*; *mens* è *mentis*, &c. [malo à γυῖα, i. e. *qui manum dat & promittit.* vide notata ad ἐγγύη & γυῖα, χεῖα, & χειάζει.] Caussam nominis ponit vetus Horatii interpres, ad sat. I, lib. I: *Vades ideo dicti, quod qui eos dederit, vadendi, id est, discedendi habet potestatem.* Sed obstare quantitas videtur. Quare eadem de caussa malim deducere à Græco βάτης, quod à βάω, hoc est, βίβημι, vel βαίνω. Nempe ut à

φάω φάτης, unde *vates*, sic à βάω βάτης, unde *vades*, & κατὰ συγκοπὴν *vas*. Simili errore *vadum* deduxere a *vado*, cum sit à βάθος, vel βάσιν de quo jam diximus. *Vas* autem dicebatur, qui promittebat suo se periculo aliquem judicio sisturum. Proptereque *vas* erat *in re capitali*, ut Festus docet, & hi Ausonii versus indicant, quibus inter *vadem* & *pradem* differentiam ponit.

Qui subit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid si lis fuerit nummaria; quis dabitur? præs.

Hinc est *vadari*: ut vel fidem fecerit hoc Plauti, Persa act. ii, sc. *Persum meum*:

Sa. *Vadatur hic me.* Pæ. *Utinam vades desint, in carcere ut sis.*

Et Livius, lib. iii: *Tot vadibus accusator vadatus est reum.* Est autem *vadari*, *vades* postulare, qui sub certa pœna aliquem vadimonium obiturum præstarent. Gloss. Philox. *Vadatur*, ἐγγυᾶται, καὶ ἀπὸ ἐγγυητῶν συντίθεται. Gloss. Isidori: *Vadatur, promittit, fidem dicit.* Ejusdem originis est *vadimonium*, non a *vadari*. Nam ut à *teste testimonium*, à *patre* & *matre patrimonium* & *matrimonium*, sic à *vade vadimonium*. Quomodo vocatur ipsa *sponsio sistendi se in judicio.* Unde illæ formulæ *vadimonium promittere*, *obire*, *deserere*, &c. Gloss. Philox. *Vadimonium*, ἐγγύη, ἱκανοδοσία. Glossæ Cyrilli: ἐγγύη, *vadimonium*, *fidejussio*. Isidori Glossæ: *Vadimonium facit*, *fidejussorem dat.*

Vas *vasis*, pro quo & *vasum* veteres dixere, teste Gellio Charisioque. Becmano videtur ejusdem esse originis ac Græcum σκεῦος utrumque enim, sed Latinum illud morosius deduci ab Hebræo רמו. Isidorus, lib. xx, cap. iv, putabat *vas* dici à *vescendo*, quòd in eo escæ ponantur. Sed si propriè est *vas escarium*, potius à πάω, *pasco*, fuerit *vasum*, & κατ' ἀποκοπὴν *vas*, ut à *nihilum nihil*. [ab ἄγος.] Vel potiùs *vas* sit ab בוץ, quo significatur *quicquid ex asseribus compositum*, ut *capsa*, *dolium*, *arca*, & quæ similia. Ita Georgius Henischius libro de asse. Sane quò minùs à πάω esse credam, facit, quòd non eo nomine solum continentur, quæ edendi bibendique caussâ parantur, sed etiam, quæ ejusmodi *vasa* sustinent, ac generatim res omnes mobiles, domusque instrumenta: unde *vasa conclamare* veteres dicebant, cùm milites aliò diversuri, jubebantur *res suas*, hoc est, *sarcinas*, *colligere*. Indeque vox *convasare*, ut apud Terent. Phorm. *Aliquid convasassem.* At μεταφορικῶς dixit Sidonius extremâ epist. ix, lib. i: *Undique omnium laudum convasatis acclamationibus.* Quemadmodum autem Græci *genitalis feminæ conceptacula* speciatim appellant σκεῦη, ita Latini quoque ea interdum appellant *vasa*. Plautus, Pœnulo, act. iv, sc. ii.

—— *Facio, quod manifesto mœchi haut fermè solent.*

Mi. *Quid id est?* Sy. *Refero vasa salva.* ——

Auctor Ithyphallicus:

Hic legimus Circen, Atlantiademque Calypso
Grandia Dulichii vasa tulisse viri.

Hic *bene vasati*, qui auctori Ithyphallico *bene peculiati*. Lampridius Heliogabalo: *Roma denique nihil egit aliud, nisi ut emissarios haberet, qui ei bene vasatos perquirerent.* τῇ ἀκαθαρσίᾳ δυναμένους, ut pro eo scribit Dio. A *vas* est *vasculum*, unde *vascularius*, σκευοποιὸς, ut interpretantur Glossæ Græco-Latinæ pag. ϽΙΧ. Sed pro *vasculum*, *vasillum* dicit Marbodæus in lapidario,

Qua solis radiis in aqua subjecta vasillo.

Quem versum etiam adducit Nestor Novariensis, recteque monet, *vasillum* eâ ratione contra primigenii naturam corripere primam, quâ idem fit in *sigillum*, *mamilla*, *tigillum*, & similibus. A *vasis* quoque est *vasarium* & *vasifer*. Unde idem Glossarium: σκευοθήκη, *vasarium*. σκευοφόρος, *vasifer*, *sarcinator*. *Vasaris* nomine intelligebatur supellex omnis, ac instrumenta cuncta, quibus magistratus cum in provinciam iret, instruebatur. Cicero in Pisoniana: *Nonne HS. centies & octogies, quod quasi vasaris nomine in venditione mei capitis adscripseram, ex ærario tibi attributum Romæ in quæstu reliquisti?* Indeque nobilium clientes dicti sunt *vasalli*, quasi eorum sint *vasa*, inque eorum *vasario* sunt. Ita Turnebus, lib. xxi Adversariorum cap. xv. & Andreas Schottus, lib. i Nodorum Ciceron. cap. iii. A diminutivo *vasculo* est *vascularius*. Ita dicebatur, qui scyphos aliaque ex auro vel argento *vascula* faceret. Ab eo diversus erat, qui hæc *vasa* cælaret: qui τορευτὴς dicebatur. Conjunxit eos Cicero Verr. vi: *In regiam maximam palam artifices omnes cælatores ac vascularios convocari jussit.* Usus similiter Labeo in Digestis.

Vasca *tibia*, μελετητικὸς αὐλὸς, ut exponitur in Glossis Philoxeni: nempe quæ Græcis πλαγίαυλος αὐλὸς, Plinio *tibia obliqua*. Habes non apud Servium modò, sed & Solinum, cujus hæc verba, cap. xi. *Insula est arundinum ferax, quæ accommodatissimæ sunt in omnem sonum tibiarum, sive præcentorias facias, quarum locus est ad pulvinaria præcinendo, sive vascas, quæ foraminum numeris præcentorias antecedunt. Vasca tibia a leviori sono.* Nam id est *vascus*: unde in vett. Glossis, quæ apud Salmasium: *Vascum, inane, leve.* Vide, quæ de voce *vasci* Salmasius notavit ad Flavium Vopiscum; item in Exercitationibus Plinianis.

Vastus Perotto placet esse à *vaco*, quia propriè dicitur de locis latè patentibus, quæ ferè *vacua* esse solent. Sed fortasse *vastum* propriè convenit *vasis capacibus*, aut *loco multorum vasorum capaci*. Quod si est, ut ab *honos honestus*, ab *onus onustus*, ita a *vas* erit *vastus*. Unum obstat, quod non tam de *vasis*, aut ingentibus ædificiis, ubi *vasis* locus, usurpetur, quam de quibusvis locis desertis & incultis, uti de solitudine aliqua sylvestri, vel simili. Quare vide an magis placeat Martinii conjectura, deducentis è παυστὸς, quod à παύω, *cessare facio*, vel *cesso*. nempe quia *in locis vastis cessat cultura & conversatio humana.* Vel potiùs dicendum, esse ex ἀνάστατος, κατ' ἀφαίρεσιν ἢ συγκοπὴν, & præmisso digamma, more Æolum. Nam ἀναστῆσαι est *vastare*, *evertere*: unde Herodoto & aliis ἀνάστατον πεδίον, vel ἀνάστατος πόλις aut χώρα, *de locis eversis ac desolatis*. Ut idem sit ἀνάστατος & *vastus*, ac πεπορθημένος. Gloss. Philox. *Vastat*, πορθεῖ, πολιορκεῖ· *vastitatem*, πόρθησιν. Servius, in i Æn. *Vasto pro desolato veteres ponebant, & etiam pro magno.* Addit deinde è Clodii commentariis, *Vasta, inania, magna.* [à δηΐζω, δαϊστὸς: vel potius ab ἀϊστὸς, unde ἀϊστοῦν *vastare*. vide Etymol. μ in ἀϊστὸς.]

Vates est à *fari*. [à μάντις] Vel potiùs ut à προφημὶ est προφήτης, sic à φημὶ, more Dorum η in *A* converso, *phates* vel *vates* fecere. Sanè φάτις μαντεία, χρησμός· quod & λόγιον à λέγειν, & *oraculum* ab *oro*. At Varro mirificè in vi de L. L. ubi *vates* deducit a *versibus viendis*, hoc est, *vinciendis*, *ac ligandis*. Mirè etiam Isidorus, lib. vii, cap. xii. Cui *vates* à *vi mentis*. A *vates vaticinor*, ut à *leno lenocinor*, ut erret Perottus, cui *vaticinor* quasi *fata cano*. A *vates* est *vatica*, quæ & *bellonaria*: quam qui ederent, Deo pleni videbantur. ut est apud Appuleium in Herbario.

Vatius & *varus* conjunguntur ab Ulpiano in Digestis de ædil. edict. lib. x: *Quæsitum est an balbus, & blæsus, & atypus, isque qui tardius loquitur, & varus, & vatius, sanus sit.* Opponit ea Varro, lib. ii de R. R. cap. ix. ubi de canibus loquitur: *Sint cruribus rectis ac potius varis, quàm vatiis.* Nempe *varus*, cui crura extrorsum contorta, Græcis ῥαιβὸς· *Vatius*, cui introrsum, Græcè βλαισός. Pro eo & *vatia* dicitur. Varro, in viii de L. L. *Cum idem faciat, ac siquis puerorum per delicias pedes malè ponere, atque imitari vatias cœperit, hos corrigi oportere concedant: contrà siquis in consuetudine ambulandi jam factus sit vatia, aut compernis, si eum corrigi non concedant.* Plinius, lib. xi, cap. xlv: *Namque & hinc cognomina inventa, Planti, Plautii, Scauri, Pansæ: sicut à cruribus, Vari, Vatiæ, Vatinii.* Gloss. Isidori: *Vatia diversis plantis.* Caper de verbis dubiis: *Vates olim vatios dicebant.* Corrige: *Valgos olim vatios* (vel *vatias*) *dicebant.* *Vatius* vel *vatia* à *vitium*, quasi *vitiosis cruribus.* Vel potiùs à βατὸς, quod Tarentinis, Hesychio teste, ὁ κατωφερὴς, hoc est, *in unam magis partem, quàm alteram propendens.* Nebrissensis ait, eosdem & *vatienos* dici. Nempe secutus is antiquos Plinii codd. Nam loco citato pro *Vatinii*, *Vatieni* legitur in antiquâ Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI. Assentio autem doctissimo & amicissimo P. Scriverio, qui *vatis* vocem etiam restituit Martiali, lib. xii, epigr. lxx. ubi legit:

Lin-

Lintea ferret Apro vatius cùm vernula nuper,
Et supra segulà lusca sederet anus;
Atque oles stillam daret enterocelicus unctor, &c.

Dicit Aprum in balneis usum esse ministris contemtissimis, servo, qui lintea ad tergendum afferret, *vatio*, & luscâ anu, quæ togæ insideret, ne eam balneatii fures prædarentur, & unctore enterocelico sive enterocele laborante, hoc est, hernioso. Quare non dubium, quin verissima sit Scriverii emendatio, ubi vulgo *vacuus vernula* legebatur, *vatius* corrigentis. Quæritur an & idem *vatrax*, & *vatricosus*, dicatur. Sane apud Nonium legitur vulgo: *Vatrax & vatricosus, pedibus vitiosis. Lucilius, lib.* XXVIII:

Ut si progeniem antiquam, qua est Maximu' Quinctus
Vacax, qua varicosu' vatrax.

Sed placet emendatio ista Josiæ Merceri: *Vatias & varicosus, pedibus vitiosis. Lucilius:*

Ut si progeniem antiquam, qua est Maximu' Quinctus
Vatia, qua varicosus.

Nam *vatrax* apud neminem veterum legas: & cùm Nonius istic loci pedum vitia recenseat, quibus & *vatia* insignes; horum fuisse oblitum, parùm est verisimile. Eo autem proclivior error fuerit, ut pro *vatias vatrax* scriberent, quia mox sequitur *catax*, quod vocem corrumpendi fortasse occasionem præbuit. Si tamen *vatrax* retinere visum, videndum, an non *vatrax* sit ex βάτραχος, *rana*, quia *ranis pedes inversi*. Proque ea sententia est, quod in MS° codice Victorini adscriptum erat βάτραχος; quod, etsi aliter Mercero visum, non imperitiâ librarii allitum fuit, sed à critico quodam, qui *vatrax* à βάτραχος deduceret. Possit tamen & *vatrax* a *vatius* deductum videri, vel Græco βατὶς, de quo diximus.

U B

UBER nunc idem est, quod *fœcundus*, aut *pinguis*, quomodo *uberes terras* dixit Propertius: nunc *ubera mammarum* notat, quomodo *uberibus ali infantes* dicimus, vel *ubertatem ac feracitatem soli*, ut illo Maronis, II Georg.

Terra antiqua, potens armis, atque ubere gleba.

Item proverbio illo apud Appuleium, *Ubi uber, ibi tuber.* De etymo *uberis* in mediâ significatione, sic Isidorus, lib. XI, cap. I: *Ubera dicta, vel quia lacte uberta, vel quia uvida, humore scilicet lactis in more uvarum plena.* Alii vocem hanc, sive adjectivum sit, sive substantivum, venire censent ab ὕω, vel *humeo*, unde eâ ratione *uber* formabitur, quâ à *tumeo* est *tuber*, à *facio faber*, à *cresco creber*, &c. Sanè hoc etymon secutos puto, qui *huber* scribunt cum adspiratione. Sed planè persuasum habeo, *uber* primò proprieque de *mammis* dici, venireque ab οὖθαρ, θ in *b* converso more Æolum, quomodo ab ἐρυθρὸς, sive Æolico ἔρυθρος, pro ἐρυθρὸς, est *rubor*. à πλῆθος *plebes*. Quod ipsum etiam fit in ejus tenui T, ut λίτρα, *libra*. Sanè ut Latinis *uber* non solùm *mammam* notat, sed etiam *terræ fœcunditatem*: ita οὖθαρ apud Græcos utrumque significat: quemadmodum argumento est illud Homericum Il. ι.

Εἰ δέ κεν Ἄργος ἱκοίμεθ' Ἀχαιϊκὸν, οὖθαρ ἀρούρης.

quod planè geminum Maroniano isti, I Æn.

——*potens armis, atque ubere gleba.*

Ac simili metaphorâ *sumen* de terrâ usurpatur. Varro, lib. I de R. R. cap. VII: *Cæsar Ædilitius, caussam cùm ageret apud censores, campos Rosia, Italia dixit esse sumen, in quo relicta pertica postridie non appareret propter herbam.* Quia autem rustici in soli commendatione illud subinde *uber soli* vocabant, hinc factum suspicor, ut *uberes agri* dici cœperint, qui *fœcundi* essent ac *pingues*. Postea etiam ad animalia translata hæc vox: unde apud Gellium, lib. IV, cap. ult. *uberrimum & habitissimum equitem* legimus, hoc est, *obesum & bene curatâ cute*, ut loquitur Horatius. Ab *uber* est *uberare*, hoc est, *fœcundare*. Usus eo Plinius Panegyrico, *Et cælo quidem nunquam benignitas tanta, ut simul omnes terras uberet foveatque.* Et Pallad. in Iund. *Hoc coitu steriles arbores uberantur.* Apud eundem etiam est participium *uberatus*.

UBI ab ὅπη, vel ὅπερ. Ab *ubi*, inserto *C*, est *sicubi*, juxta Priscianum in XVII. Nempe ad firmandam vocem: uti quoque in *eccubi*, & *alicubi*. Nisi malis tria hæc esse ex *siquo*, *ecquo*, *aliquo ubi*. Nam *c* & *q* confunduntur. Ab *ubi* etiam est *ubique*, & *ubivis*, quasi *ubi vis*. Item *ubicunque*, eâ formâ, quâ *quocumque*.

U D

UDO ab οὖδος, id est, *pavimentum solum*, quòd eo calcatur. Vel ab *udum*, quia *udo* sive humido solo imprimis eo est opus. Est enim *calciamenti genus ex hircinis pilis confectum.* Id claré docet Martialis, lib. XIV, ep. CXL. ubi lemma est *Udones Cilicii*: distichon verò tale:

Non hos lana dedit, sed olentis lana mariti.
Cinyphio poterit planta latere sinu.

Est & eorundem mentio lib. Pandect. tit. de aur. argento mundo legato. l. argumento. *Alia*, inquit Ulp., *caussa est udonum:* (ita leg. pro *odonum*) *quia usum calciamentorum præstant.* Ubi malè Baifius legit *hædorum*. Meminit & Octavius Horatianus, lib. IV de Physicâ scientiâ, ubi chalasticum medicamentum describit, quod Titianus vir clarissimus in aluta pedibus dolentibus ait ligandum fasciolâ, & desuper *undones* induendos. Vide Gyraldum dialogismo XXVII.

UDUS est ab Æolico ὖδος pro ὕδος. Quidam ab ὕδειν deducunt, eoque *hudus* scribunt, quos meritò improbat Camerarius in Orthographia. Par error eorum, qui κατὰ συγκοπὴν ex *humidus* factum putant, quamquam pro hâc sententia sit Varro, ut qui lib. IV de L. L. dicat: *Infimus, humillimus, quod in mundo infima humus. Humor hinc itaque. Hinc ager uliginosus humidissimus: hinc udus, uvidus.* Ab *udus* est *udo*, hoc est, *humecto*, unde *udanda* apud Macrobium, lib. VII Saturn. cap. XII. Item *udor*. Gloss. Cyr. ὑγρασία, *umectatio*, *mador*, *liquor*, *udor*. An ab *udus* sit *sudus*, disquisivimus suo loco.

V E

VECTIS varias habet notiones, de quibus vide Bernardinum Baldum in Lexico Vitruviano. Nomen vel est ex eo, quòd manu huc illuc *vehatur*: ut ait Isidorus, lib. XX, cap. XIII. Addit, *unde ostia saxaque evolvuntur.* prout est in MSS^tis nostris, ubi libri aliqui *evelluntur*, aut *evehuntur*. Quod etymon aliud spectat. Sed puto potiùs *vectim* dici, quòd *eo vectentur pondera*, ligno, putà, quod *palanga* dicitur, unde *palangariis* nomen. Hinc *vectiarii* Vitruvio, lib. VI, cap. IX, qui premendo *vectim* machinam commovent. A *vectis vectícula*: unde *vecticularia*. Festus: *Vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus parietes alienos perfodiunt furandi gratiâ. Cato: Vecticulariam vitam vivere, repentè largiter habere, repente nihil.*

VEHEMENS, non ut Papias, quòd *vehat mentem*, sed à *vi*: unde Fronto: *vehementia à vi, id est, impetu mentis.* Quanquam non tam arbitror esse à *vi*, quàm à *ve* & *mens* inserto spiritu, ut sonus sit firmior vegetiorque. Philelphus epist. ad Perleonum: *Vehemens ex ve & mens componi arbitror, tametsi vehemens eo dictum velint, quòd vehatur eminentius.* Philelpho præiverunt Agellius, lib. V, cap. XII. & Macrobius, lib. VI, cap. VIII. ubi docent, *ve* nunc augendi vim habere, nunc minuendi. Nec Terentius Scaurus, aut Cornelius Fronto, cùm *vehemens* dici scripsere à *vi mentis*, aliud voluere, quàm *ve* hic magis ἐπιτατικὸν esse, quam μειωτικόν. Quod autem ad secundam ejus vocis syllabam attinet, ut veteres à trisyllabo *aneum*, inserto spiritu, formarunt *ahenum*, ut item pro *me* dixere *mehe*; sic ex *vemens* fecere *vehemens*. Vide quæ de hoc veterum more scribit idem Agellius, lib. II, cap. III. ubi etiam eum Atheniensium illustrat exemplo, qui similiter ἰχθὺς dicunt. Sic enim ibi pro ἱερὸν legi debet: quemadmodum manu Scaligeri adnotatum reperi ad oram Agellii, quo summus ille vir usus est, *dum fata Deusque sinebant.* Quia autem de *ve* particula orsi fuimus dicere, non abs re fuerit adtexere alias aliquot voces, in quibus *ve* itidem vel augendi vel minuendi vi præditum est. Nam si fiet, ut non necesse habeamus separatim in vocibus singulis de ejus particulæ usu latus fodicare lectoris. Minuit *ve* in *vesanus*, ut quod

nihil aliud sit, quàm *malè sanus*. Item in *vecors*, quod idem atque *excors*. Item *Dispater* nuncupatus *Vejovis*: ubi, ut Agellius monet, *ve* juvandi demit facultatem. Festus *parvum Jovem* interpretatur. Et nihil apertius istis Ovidii III Fastorum:

Nunc vocor ad nomen vegrandia farra coloni,
Quæ male creverunt, vescaque parva vocant.
Vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis ædem
Ædem non magni suspicer esse Jovis?

Ac similiter idem appellatus *Vedius*: ut apud Capellam, lib. II. Nam ut optimè ibi maximo Grotio monitum, ut dicimus *sub Jove*, & *sub dio*, itidem dixere, *Vejovis*, & *Vedius*. Papias: *Vedius, Pluto, vel Orcus, malus divus*. At *vegrande*, ut præter Agellium Festus scribit, utramque vim habet. Item notat interdum (quod allati etiam Ovidii versus indicant) *non grande*, sive, ut Ovidii verba retineam, *Quod male crevit*. Unde Varro, lib. II de R. R. cap. II, jungit, *vegrandes atque imbecilla*. Interdum *valde grande*: quomodo Lucilium loqui, Nonius docet. Similiterque vetus Horatii interpres, ad sat. II lib. I, augere ait in illo Persii,

Ut ramale vetus vegrandi subere coctum.

Non audiendi, qui *prægrandi* legunt. Ibidem idem interpres *vepallidum* exponit *valde pallidum*, in hoc Horatii,

——Vepallida lecto
Desiliat mulier.

Et sic sumitur, cùm *stylus vegrandis* dicitur *tumidus*, quasi malè affectans sublimitatem. In *vescum*, quod à *ve* & *esca*, nunc augere, nunc minuere docuit Agellius, lib. XVI, cap. V. Augere ait in illo Lucretii, lib. I.

——Vesco sale saxa peresa.

Ubi Festus exponit *edacem*. Minuere in illo Lucillii, lib. XXVI.

Quàm fastidiosum ac vescum cum fastidio vivere.

Quem locum Nonius citat in *vescum*. *Vescum* verò hic est *gracilem, exsuccum, macilentum*. Uti & in illo Plinii, lib. VII, cap. XX: *Corpore vesco, sed eximiis viribus Tritanum*. Nempe quia ὀλιγόσιτοι sive *exigui cibi homines* solent esse *macilenti*. Glossæ Philoxeni: *Vesces (l. vescus)* ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής. Ubi aliquis rescripserit, ὀλιγοειδής, quod magis κατὰ λέξιν vocem *vescus* interpretabitur. Sed nihil mutandum, quia qui ὀλιγόσιτος, is quoque ὀλιγοδεής. Imprimis verò illustris est Ovidii locus, lib. III Fast.

——Vegrandia farra coloni,
Quæ malè creverunt, parvaque vesca vocant.

Junius Philargyrius in IV Georg. *Vescum*, inquit, *tria significat, minutum, edule, & multum*. Et in III Georg. *Vescas*, inquit, *teneras & exiles. Nam vescum apud antiquos significabat macrum, & quasi quod escam non reciperet. Afranius* (in Sororibus)

Ab puer est vescus, imbecillus viribus.

Sed vide ne vescas appetibiles dixerit. Lucretius certè pro edace posuit,

——Vesco sale saxa peresa.

Nonius, *Vescum, minutum, obscurum*. Affert deinde allata Lucilii, Maronis & Afranii loca. Ejus diminutivum *vesculus*. Festus: *Vesculi, male curati & graciles homines. ve enim syllabam rei parvæ præponebant, unde Vejovem parvum Jovem, & vegrandem fabam minutam dicebant*. Cùm autem *vescum* sæpiùs notet edacem, *vesci* edere, non ineptè dicamus, *vescor* esse a *vescus*. Alioqui video etiam à βόσκω deduci posse, converso β in *V* consonum, quomodo à βόλω sive βόλομαι est *volo*, à βιῶ, *vivo*, &c. Quod si placet, non compositum erit, sed simplex derivatum. Ac placuit posterius hoc Nunnesio in Grammatistice.

VEHO ab Æolico αἴχω. *X* mutatur in *h*. quomodo à χαίω est *hio*, & fortasse à χαμαί, *humi*. A *veho* est *vehiculum*, ut à *curro curriculum*. Item *vecto*. Unde Græcum ἔρρωσθε, Tertullianus transfert *vectate vos*: more loquendi sui ævi, qui hodieque obtinet. Nam Belgæ itidem dicunt, *vaert wel*. Et Galli similiter loquuntur. Vide Scaligerum ad Manilium. Ejusdem originis est *vectigal*, quòd è *vectura* pendatur, cujus de speciebus dicimus voce *Publicanus*. Item *vectis*, de quo seorsim. Ab eodem *via*, *villa*, *vellatura*, de quibus singillatim suo loco.

Item *velabrum*, quod ratibus id transvehi soleat, ut indicat Varro IV de L. L. Falsi, qui ut in Romulo Plutarchus testatur, existimant sic dictum, quòd ab ludorum editoribus soleat velis contegi. Nam longè ante hunc morem fuisse *velabri* vocem, non negabit, qui sciet Q. Catulum primum Romanorum spectantium consessum velorum texisse umbraculis: quemadmodum scribunt Valerius Maximus, lib. II, cap. IV, de spectaculis; Plinius, lib. XIX, cap. I; Ammianus cap. XIV. Dicimus hac de re quoque in *Velum*. Est & ab eadem origine *vexo*, de quo seorsim. Item *vexum*, unde *vexillum*, de quo in *Velum*. Et composita *devexum*, & *convexum*, de quibus in *Convexum*.

VEL, & *ve* encliticum, idem notant: ut *puerve*, *vel puer*. Et eadem utriusque origo, sive *ve* ex *vel*, per ἀποκοπὴν, sive *vel* ex *ve* per paragogen, quod malim. Nempe *ve* ex ו Hebræo: vel ex Græco ἢ, quod idem notat, spiritu in *v* mutato, & *e* longo abeunte in *e* breve. Sed *ve* loquelaris præpositio, si auget, ut in *vehemens*, videri possit esse a *vi*. At à *va*, vel ἰαὶ, fuerit, si minuat: ut *vesanus*, *vecors*. Item *vefaba*, quod est *parva faba*, ut interpretantur Glossæ Isidori. Vide & Gellium, lib. XV, cap. XII. *Velut*, & *veluti* ex *vel*, & *ut*, vel *uti*; ut *sicut*, ex *sic*, & *ut*, vel *uti*.

VELARIUM in theatris suspendebatur ad arcendam pluviam & solis æstum. Nomen a *velando*. Juv. sat. IV.

Et pegma & pueros hinc ad velaria raptos.

Ubi vetus interpres, *id est, ad alta theatri velamina*.

VELITES *levis armaturæ milites*, teste Nonio, & B. Augustino, in Grammat. cap. de Nomine. [ἴλωτες, vel εἴλωτες, ἴλητες, ab εἴλη vel ἴλη.] Cum autem quatuor fuerint peditum genera in militiâ Romanâ, velites, hastati, principes, triarii: vilissimi eorum velites. Nam inter velites nulli militabant, nisi & armis tirones, & opum ratione pauperes, atque imarum classium. Nam si pauperes, sed usu veteres, in triarios transferri solent: si divites, sed tirones; inter hastatos militabant. Erant velitum arma gladius, hasta, parma. Hastæ autem eorum erant jaculatoriæ, non stabiles, quales hastatorum. Parmæ meminit Varro ἄμμον μετρεῖς, περὶ φαλαγγωγίας·

Quem sequuntur cum rotundis velites parmis leves.

Sic legendum censeo, ut trochaicus sit. Dicti *velites* videntur quasi *volites*, quia hac illac *volare* illis licet, quod cataphracti non possunt ob armorum pondus. Vegetius, lib. III, cap. XVI: *Iisdem miscendi sunt, quos expeditos velites, quasi volitantes, nominabant*. Sed verba illa, *quasi volitantes*, à melioribus MSS[is] absunt. Imò in nonnullis etiam *velites* abest: ut observat Stewechius, qui legit, *quos expeditos veteres nominabant*. Ita enim *velites* non semel Cæsar appellat. Sed de etymo, quod ex Glossemate istic irrepserat, certior nobis auctor Festus: *Advelitatio, jactatio quædam verborum, figurata ab hastis velitaribus. Velites dicuntur expediti milites, quasi volites, id est, volantes*. Aliud quoque etymon addit Isidorus, lib. XVIII, cap. LVII: *Velites*, inquit, *vocati sunt, sive à volitatione, sive à civitate Hetruscorum, quæ Veletes vocantur*. Ubi videri queat legendum *Veleates* seu *Veliates*: quorum præter alios meminit Valerius Flaccus. Sed eos in Liguria, non Hethruria ponit Plinius. Perottus cùm à veteribus recedens à verbo *velare* dici ait, caussam sententiæ suæ addere debuerat. Quibusdam etiam placet *velites* dici quasi *volites*, ἀπὸ τῆς βολῆς, nempe à *telorum jactu*, quia jaculis usi, cùm instituti primitus. *B* autem facile in *V* transit. [à ψαλεῖς, vel ψάλητες, iidem qui ψιλοὶ, γυμνῆτες.] A *veles* est *velitaris*: quomodo Livio, lib. XXXVIII; ac Festo etiam, ut paullò antè vidimus, *velitaris hasta* dicitur, quæ Ovidio est *velitis hasta*. Ita enim ille in Ibin:

Utque petit primo plenum flaventis arena
Nondum calfacti velitis hasta solum:
Sic ego te nondum ferro jaculabor acuto.

Polybius *hastam velitarem* vocat γρόσφον. Neque enim audiendi, qui, Constantinum Lascarim secuti, γροσφομάχους vertunt *pilanos*, cùm *velites* dicere debuerint, quando *pilani* erant *triarii*, ac *pilum* erat commune legionariis telum: ut bene observat Lipsius, lib. III de milit. Rom. dialog. I: *Velitares*, & *amentata* hastæ, ut differant, diximus in *Amentum*.

Pro

Pro *velitaris* etiam *velatricem* legitur apud Sidonium, lib. VII, epist. III: *Habent historiam juvenis eximii, fabulam militia velatrica parem.* Sic enim est in vett. editt. Sed aut legendum *militia veteratrici*; aut *militia vel Attica*: quod in MSS^tis^ invenitur. A *veles* quoque est *veliter*, quam vocem scitè ad sermonem transtulere Plautus, Turpilius, Afranius, Cæcilius, ut Nonius docebit. Idemque indicat Festi locus ante adductus. Item hic ejusdem: *Velitatio dicta est ultro citroque probrorum objectio, ab exemplo velitaris pugna. Plautus:*

Nescio quid velitati estis inter vos.

VELLATURA à *vella*, id est, *villa*. *Vella* autem à *veha*, id est, *via*. *Via* autem à *vehendo*. Est autem *vellatura*, exercitium, vel quæstus vecturæ. Varro, IV de L. L. *Velabrum dicitur à vehendo. Vellaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt.* Originem vocabuli, quam adsignavimus, aperit idem lib. I de re R. cap. II: *Rustici etiam nunc quoque viam veham appellant, propter vecturas, & vellam non villam, quò vehunt, & unde vehunt. Item dicuntur qui vecturis vivunt vellaturam facere.* Quidam scribunt simplici *L*. Unde in Onomastico, *Velatura*, πορθμεῖον.

VELLO ab εἴλω sive εἴλλω, quod idem ac εἰλέω, hoc est, *cogo*, *coarcto*. Vel ab inusitato ἕλω, hoc est, αἱρέω, *capio*, *sumo*. Præponitur spiritus, ut in ἕσπερος, *vesper*, & similibus. Vel erit *vello* à τίλλω, [pro quo Æoles πίλλω à πῖλος, *pilus*.] quod idem notat, ut in proverbio φαλακρὸν τίλλεις, *calvum vellis*: de inani operâ. Gloss. Philoxeni: *Vello*, τίλλω. A *vello* est *vellico*, ut à *fodio fodico*. Ab eo *vellicatim*. A supino *volsum* seu *vulsum*, est *volsella* seu *vulsella*, quia *pili hâc radicitus evelluntur*. Ac fortasse etiam sic dicebatur, *quo spinas evellerent*. Sanè in iisdem Glossis legas: *Vulsella*, τριχολαβίς, ἀκανθολαβίς. Etiam à supino *volsum* dictæ *aves volsgra*, quæ se vellerent mutuò: quæ res mali ominis credebatur. Apud Festum legas, *Voiscram avem, qua se vellit.* Sed rectè *volsgra* præferunt viri docti.

VELLUS [vide *villus*] à *vellendo*, *quòd prius lana vellerentur, non tonderentur*: ut scribit Isidorus, lib. XIX, cap. XXVII. Idem docuerat Varro, lib. IV de L. L. de Veliâ agens: *Quòd ibi pastores Palatini ex ovibus ante tonsuram inventam vellere lanam sint soliti: ex quo vellera dicuntur.* Et fusiùs, lib. II de R. R. cap. ult. *Lanam demtam ac conglobatam alii vellera, alii velumina appellant. ex quorum vocabulo animadverti licet, prius lana vulsuram quàm tonsuram inventam. Qui etiam nunc vellunt, ante triduo habent jejunas, quòd languida minus radices lana retinent. Omnino tonsores in Italia primùm venisse ex Siciliâ dicuntur, post R. C. A.* CCCCLIIII, *ut scriptum in publico Ardeæ in literis extat, eosque adduxisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statua, quod pleraque habent capillum & barbam magnam.* Hactenus Varro. Et *vellendi* ille mos, etiam tonsura introducta, multis in locis remansit. Plinius, lib. VIII, cap. XLVIII: *Oves non ubique tondentur: durat quibusdam in locis vellendi mos.* Scaligero tamen magis placet, *vellera* dici, quia *iis veletur ovis*: nempe quomodo Græcis *vellera* seu *lana* dicuntur στέμματα ἀπὸ τοῦ στέφειν, quod est, *ambire*, *redimire*. Sed argumentum hoc parùm firmum. Quippe haut absurdè Grammatici, quibus placet, ea dici στέμματα, non quia *illis redimiatur ovis*, sed *colus*. Nam ut caput regium στέμμα cingit, ita & caput colus ambit στέμμα suum. Nunnesio verò in Grammatistice placet *vellus* esse à μαλλὸς, quod idem notat. nempe ut μ abeat in *V*. [rectè. Μῆλον enim *ovis*, *à vocis sono dictum*, Doricè μᾶλον, unde *balare*. inde quoque μαλλὸς, & *vellus*.] Sed potiùs veteres dixere *vellus*, quòd vellitur.

VELOX propriè de *navibus* dicitur, si recta est Prisciani sententia in IV. Ubi de nominibus in *ox* agens, ait, *à voco vox, à velum velox.* Ac similiter Papias. Aliis à *volatu* dici videtur, quasi *velox*. Primæ tamen syllabæ modulus refragatur. At cum *vello* (unde quidam originem arcessunt) nullam habet significatio affinitatem. A *velox* est *velocitas*, ut à *rapax rapacitas*, à *suavis suavitas*, &c. Cornelius Fronto: *Velocitas est corporalis celeritas, quasi velox & cita.* Quæ sententia nec refutatione digna est, cùm manifestum sit, non esse compositum, sed simplex derivatum. Sed quòd *velocitatem* propriè *corporis* esse ait, in eo alii quoque Grammatici adstipulantur. Agrætii solùm verba ponam: *Velocitas pedum & temporum: celeritas animorum atque factorum.* Quæ totidem verbis apud Bedam legas de Orthographiâ.

VELUM & *velare* videri queant esse ab Hebræo לוט, quod est, *latere*, *absconditum velatumque esse*. Sed potiùs arbitror *velare* esse à *velum*, quasi *velo tegere*; *velum* autem non tam à *volatu* dici arbitror, quæ Perotti sententia est, quàm κατὰ μετάθεσιν fieri à λαῖφος, quod idem notat. Vel potius κατὰ συγκοπὴν fieri è *vexillum*, quomodo ab *axilla* est *ala*, à *maxilla mala*, atque ita in aliis. Scio Priscianum, lib. I, cap. de literarum numero & affinitate, velle ut à *paullum* est *pauxillum*, sic à *velum* esse *vexillum*, & à *mala maxilla*. Scio & Servium ad initium primi Æn. scribere *vexillum* esse tractum à *veli* deminutione, ut *velum vexillum*. Scio & idem velle Festum in *vexillum*: & Isidorum, lib. XVIII, cap. III. Sed majoris apud me est Ciceronis auctoritas, cujus hæc verba in Oratore ad Brutum: *Quin etiam verba sæpe contrahuntur, non usus caussâ, sed aurium. Quomodo enim vester Axilla, Ala factus est, nisi fugâ literæ vastioris? Quam literam etiam e maxillis, & taxillis, & vexillo, & paxillo, consuetudo elegans Latini sermonis evellit.* Ciceroni quoque quàm Grammaticis subscribere maluit Cæsar Scaliger, lib. de caussis L. L. cap. XXXI. *L, inquit, in X non mutatur exemplis illis, Ala, Axilla; Mala, Maxilla; ut ajunt: non enim ab Ala Axilla, sed ab Axilla Ala, extritâ, ut ait Cicero, elementi vastitate. Sic enim censuit M. Tullius. Veho, Vexi, Vexum, Vexulum, Vexillum, &* κατὰ συγκοπὴν *Velum: Ago, Axo, Axa, Axula, Axilla, Ala: Maxo, Maxa, Maxula, Maxilla, Mala, unde* μαστητῆρες. *Pango, Paxo, Paxus, Paxillus, Palus: ut non parùm errent, qui ab Ala putent Axillam diminutivum dici. Axo autem & alia, sic sunt dicta, ut Faxo, Graxo.* Hæc Scaliger, in quibus nonnulla pensiculatiùs examinanda, ut illud de *paxillus*, *mala*, *maxa*, ac *graxo*, de quibus alibi dictum. Redeamus ad *Velum*, à quo nonnulli locum Romæ *Velabros* dictum volunt, quia ab eo initium facerent, qui theatris & amphitheatris velum superducerent arcendo soli atque æstui. Sic enim hac de re Plutarchus in Romulo: Ἔνιοι δὲ λέγουσι τὸν εἰς τὸν ἱππόδρομον φέρουσαν ἐξ ἀγορᾶς πάροδον ἱστίοις καταπεταννύναι τοὺς τὴν θέαν παρέχοντας, ἐντεῦθεν ἀρχομένους. Ῥωμαιστὶ δὲ τὸ ἱστίον Βῆλον ὀνομάζουσι. *Quidam dicunt, viam, quæ à foro ad circum fert à ludorum editoribus, velis solere contegi, inde* (id est, *à Velabris*) *initio facto. Velum autem appellant Romani, quod Græci histium.* Sed vanum hoc etymon, ac verius quod antecedit: Καλεῖται δὲ ὁ νῦν τόπος Βήλαυρον, ὅτι τοῦ ποταμοῦ πολλάκις ὑπερχεομένου, διεπεραιοῦντο πορθμείοις κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον εἰς ἀγοράν. Τὴν δὲ πορθμείαν, βηλατούραν καλοῦσιν. *Vocatur autem nunc locus iste Velabrum, eò quod, crebrò fluvio exundante, eo loco trajectus esset in forum: trajectum autem appellant Romani velaturam.* Confirmat hoc ἔτυμον Varro, IV de L. L. ubi *velabrum* à *vehendo* dictum ait, ac *velaturam facere*, qui ratibus advehunt. Sed hac de re plura in *veho*. *Velificare*, *vela facere*, *navigare plenis velis*, quod Græcis ἱστιοδρομεῖν. Sic usi Propertius, Mela, Plinius, alii. Ita *Velificatus Athos*, apud poëtam, hoc est, *navigatus*, διαπλεόμενος. Sed κατὰ μεταφορὰν dixere *velificari alicujus honori*, hoc est, *favere ac studere*.

VENÆ Isidoro, lib. XI, cap. I, dictæ videntur, *eo quod via sint natantis sanguinis*. Quo significare videtur esse à *via*, & *no*, hoc est, *nato*. At Papias, & alii, *venas* dici existimant, quòd *per eas veniat*, hoc est, *deferatur*, *sanguis*. Sed Angelus Caninius vult esse ab ἶν ἰνὸς, præposito digamma, sive *V* consono, quomodo ab ἴς est *vis*, ab ἐσθὴς, *vestis*. Rectiùs tamen & *vena* & *vis* deducas ab ἴς, ἰνὸς. Nam ἶν non dicitur, sed ἴς, quod propriè notat *fibram*; modificatè autem *vim*, quia corporis robur magna ex parte consistit in fibris, unde & eæ partes sunt robustiores, quæ fibris imprimis abundant, maximeque sunt nervosæ. Ab ἴς igitur fit *vis*: ab accusativo ἶνα fit *vena*. A *vena* est *venosus*; quomodo propriè dicitur, *cui venæ extant carne senio absumtâ*. Hinc liber L. Accii, qui Pacuvii tempore vixit, à Persio sat. I *venosus* dicitur, hoc est, *vietus*, *deformis instar senum macriorum*. Fallitur Turnebus, cùm *nævosus* scribendum putavit pro *venosus*, ut legere est

lib.

lib. XXVIII, cap. XXVI. Est & à *vena venox*. Erat *venox* cognomentum *Plautii* censoris, qui aquæ Claudiæ *venas* indagarat: ut ex Livio & Frontino constat.

VENDO, contractum ex integro *venundo*, quod dicitur quasi *venum do*. Itaque κατ' τμῆσιν dixit Claudianus, lib. III de raptu Proserpinæ, vers. CLXXVIII:

Venum cuncta dari. ——

Similiter *veneo* dicitur quasi *venum eo*, ut bene censet Perottus. Estque *venum*, non supinum quidem, quæ à verbis veniunt, sed adverbium, uti *pessum*. Itaque dicimus *venum eo*, vel *veneo*, ut *pessum eo*, item *venundo*, & *vendo*, ut *pessumdo*, atque ut ab adverbio *satis* est *satisdo*. *Venum* putabat Priscianus esse κατ' συγκοπὴν ex *venitum*. Sic enim ἀναλόγως dici debuisse. Sed jam ostendimus, non esse supinum, quia supina à verbis veniant: at *veneo* fiat à *venum*. Ergo putabat Angelus Caninius esse ab ὠνή, id est, *pretium*, *quo quid venit*. Quam sententiam etiam Nunnesius sequitur in Grammatistice. Imò nec repugnem, ut *veneo* dicatur ab Æolico ὠνέω, seu βωνέω, pro ὠνέω: quomodo ab ἐσθὴς *vesta*, ab ἐνετοὶ *Veneti*, ab ἰξὸς *viscum*, ab ἐμῶ, *vomo*, &c. Sanè longè id magis mihi fit verisimile, quàm ut sit à *venitum*: vel, ut alii ajunt, à supino *ventum*, eliso *T*, quia, quod publicè vendebant, id (uti ajunt) aliunde dicerent venire ac comportari. A *venum* est *venui*, nomen μονόπτωτον dandi casus. Usus Appuleius, cujus est lib. VIII, *venui habere*. Item, *Quo venui cariores viderentur*. Et lib. IX: *Venui subjicere*. A *vendo* est *vendito*, quod non frequentativum est, sed desiderativum. Cic. in Arusp. resp. *Atque ei sese, cui totum venierat, etiam vobis inspectantibus venditaret*. Hoc est, *vendere vellet*. Hinc *venditarium*, non quod frequentes vendimus, sed quod venale est, sive quod vendere cupimus. Ita Plautus, Sticho, Act. II, I, dixit:

Linguam quoque mihi etiam esse venditariam.

Est igitur *vendito* desiderativum. Ac monuit Turnebus, lib. XXV, cap. XV, similia esse *ostento*, hoc est, *ostendere* me cupio, *dormito* dormire cupio, *capto* capere cupio, *munito* munire cupio, apud Cic. pro Roscio Amer. Item *prenso* pro *prendere* cupio. Nam qui candidatum ad se venire videbat prendendi caussâ, is vicino dicebat, *hic prensat me*.

VENENUM, quòd *venas petat*, sive quòd *per venas vadat*. Isidorus, lib. XII, cap. IV: *Venenum dicitur eo, quòd per venas vadit. Infusa enim pestis ejus per venas vegetatione aucta discurrit, & animam exstinguit. Unde non potest venenum nocere, nisi hominis tetigerit sanguinem*. Quod etymon Camerarius quoque innuit, lib. de Divinat. pag. CVIII. Verùm non minùs placet, ut quemadmodum *toxicon* dixere à τόξον, ita & *venenum* dicatur, quasi *belenum* à βέλεμνον, *telum*. Sanè & Italis *venenum* dicitur *veleno*, & hyoscyamus Hispanis *veleño*, voce convenienti cum Græco βελίνιον, cui ex eo nomen, quia esset ἰὸς τῶν βελῶν. Nam Persæ veneno ejus cuspides sagittarum imbuebant: ut est apud Aristotelem, in lib. de plantis. Vide & quæ de eo præceptor meus Bon. Vulcanius ad Glossas vett. annotavit. *Venenum* ferè in malam partem sumitur, ut *medicamentum* in bonam. Unde Cicero in Cluentianâ: *Constitutumque inter eos de alia re fuisse, ut medicamentum, non venenum Diogenes adferret. Medicamenti* tamen voce pro *veneno*, Nonio usus Varro Sat. περὶ ἐξαγωγῆς· *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum? Quia Romanis, inquit, me Prusiades tradere volebat. Venenum* pro *medicamento* hominis bono non dicitur. Scio tamen Caium ad legem XII Tabb. scribere appellatione *veneni*, quod Græci φάρμακον dicunt, *medicamentum bonum* pariter ac *malum* contineri; atque id probatum ire isthoc Homerico, Odyss. δ. de herbis in Ægypto crescentibus:

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Sed non si φάρμακον vox media est, similiter *venenum* erit. Ideo Glossæ Philox. *Venenum*, φάρμακον θανάσιμον, hoc est, *pharmacum letale*. Nec obstat, quòd etiam dicatur *malum venenum*. Ut apud Solinum, cap. XLIV de Annibale: *Veneni mali poculo animam expulit*. Nam veteres omnes res noxias *mali* epitheto infamabant. Quare magis ad rem faceret, si ostenderent, hominis ratione *bonum venenum* legi uspiam. Etsi & bonum esse *veneni* usum non ignorem: sed ex eo vocem esse mediam non consequitur: quia tum *venenum* est ratione non hominis, sed alterius, cujus vim delet; ut *venenum* sit *veneni venenum*. Legas tamen *venenum* pro *colore*, fortasse quia ut *venenum* omne exitium adfert, ita succi illi pretiosi, veluti purpuræ, lanas verius corrumpant, quam ornent. Certè Maro quoque eas mentiri colorem ait. Vel potiùs Græcorum hoc factum exemplo, quibus φάρμακον sumitur ἀντὶ τοῦ βάμματος. Quomodo Maro dixit, in Eclogis:

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Ubi *venenum* pro *colore* poni, monet Servius. Et Solinus simpliciter *cocci venenum* dixit, hoc est, φάρμακον, βάμμα, χρῶμα. A *veneno* est *veneficus*, quâ voce, si ἐτυμολογίαν spectes, propriè signetur, *qui venenum in cibo aut potu det*, unde Gloss. Cyrilli, φαρμακός, *maleficus*, *veneficus*. Sed ψυχαγωγὸς ita vocatur, *qui animas sepulchro evocat, atque incantationibus nocet*. Ammianus, lib. XIX: *Siquis per monumentum transisse vespere argueretur, ut veneficus, sepulchrorumque horrores & errantium ibidem animarum ludibria colligens, rem capitis interibat*. Ab eodem est verbum *venenare*, quod propriè est *veneno inficio*: sed ut *venenum* non rarò generatim sumitur pro *peste* aut *labe*: sic & *venenare* accipitur pro *corrumpere*: ut cùm de Averno ait Lucretius, lib. VI:

Ut spatium cœli quadam de parte venenet.

Ac quemadmodum Maro *venenum* dixit pro *colore*: sic *venenare* pro *colore contingere* dixit Cn. Matius apud Agellium, lib. XX, cap. VIII:

Jam tonsiles tapetes ebrii suco,
Quos concha purpurà imbuens venenavit.

Atque ab eo *venenatum*, pro *pallio flaminicæ, quod flammeo colore venenatum*, hoc est, *tinctum*, erat. Servius in illud Virgilii, IV Æn.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo:

Veteri ceremoniarum jure præceptum est, ut Flamen (leg. *Flaminica*) *venenato operta sit. Operta autem cùm dicitur, pallium significatur. Venenatum autem, infectum, quod ipse ait in Bucolicis:*

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Et mox: Flaminicam habere præcipitur arculum, rigam, venenatum, fibulam. Ubi pro *rigam* leg. *ricam*. Idem ad illud VII Æn.

Purpureos moritura manu discindit amictus:

Rem, quæ Flaminicæ competit, transtulit ad reginam. Flaminica enim venenato operiri debet. Nam cùm amictam dicit, opertam dicit, quæ res ad pallium refertur.

VENERARI videri queat propriè dici de iis, *qui Veneri sacrificant*. Id si est, ad propriam hancce significationem allusit Plautus, Rudente, Act. II, Sc. I:

Nunc venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepidè adjuverit hodie.

Confirmat hoc etymon, quòd *venerari* quoque usurpatur pro *Venerem exercere*. Sanè Hyginus in fab. *venerantes* de iis edixit, *qui sunt in maritali vacatione*, ut loquitur Martianus Capella, lib. I. Atque hæc afferre visum pro sententia Scaligeri: cui placebat *veneror* esse à *Venere*, ut ὀπίζεσθαι ab ὄπις. Sed ὀπίζεσθαι non est ab *Ope dea*, verùm ab ὄπις, *cura*: eoque propriè notat *curare*, & μεταληπτικῶς sumitur pro *venerari*; unde ὀπιδνὸς, *veneratione dignus*. Imò nec *Veneror* à *Venere* esse videtur, sed à *vereor*, ut *veneror* dicatur pro *verinor*, quod à *vereor* erit, formâ veteri. Sic enim à *nato natino* dixere, à *domus* vel *domo dominor*, ab *expleo expleno*, unde apud Festum, *explenunt*, *explent*, pluraque id genus alibi adduximus. Hæc vera, meo judicio, etymologia. Etsi nec absurdè deduxeris à *venia*, ut *venerari* sit *veniam à diis exposcere*. Sed hoc si placet, dicendum esse simplex derivatum, non compositum, uti censet Festi epitomator, qui vult *veneror* constari ex *veniam* & *oro*.

VENETUS *color*, (à quo *Veneta factioni* in ludis Circensibus nomen,) non est à Græco Βένετος, etsi hâc voce utatur Arethas, in Apocalyps. cap. XXI. Achmes, cap. LVII. Etymologici auctor in voce Καῖσαρ· Sed contra posterioris ævi scriptores vocem eam à Romanis acceperunt. Originem vocis ponit Cedrenus pag. CXXI. ubi ait, τὸ δὲ Βένετον ἀπὸ τῆς Βενετίας. Et satis veri-

verisimile ita dici, quòd color is *Venetæ genti* in usu foret. De auctore ita Isidorus, lib. XIX, cap. XVII: *Venetum colorem temperare primùm Alexandria docuit.* Sunt qui censeant, *colorem venetum* eundem esse ac *vitreum*: unde & apud Lampridium vulgarem lectionem immutatum eunt, quia is in Heliogabalo *venetum* & *vitreum*, ut diversos, conjungat. Sed adfines sunt colores, idem non sunt: quia *vitreus* est *veneto* remissior clariorque. Egnatius putabat *venetum colorem* eundem esse ac *flavum*, quem Germani *geel*, atque Itali voce hinc deductâ *giallo* vocant. Sed spissum hunc ejus errorem solidè cùm Cassiodori, tum Olympiodori loco diluit Jul. Scaliger, Exercit., CCCXXV, sect. X. Ei succenturiamus Vegetii locum, qui lib. IV ait, nautas *colore veneto* debere indui, & vela exploratoriarum navium debere ejusdem esse coloris, quo similitudine coloris marini faciliùs lateant, hostilesque oculos fallant. Item locum Lampridii, ubi ait Heliogabalum, voluisse pisces coqui *conditurâ venetâ*, quò non alio colore mensis inferrentur, quàm quo in aquis essent vivi. Verba Lampridii sunt: *Pisces semper quasi in marinâ aquâ cum colore suo coctos conditurâ venetâ comedit.* Etiam Græcus scriptor incertus de Circo ait: Οἱ δὲ Βένετοι Κρόνῳ ἢ Ποσειδῶνι. Βένετοι δὲ ἐκλήθησαν ἀπὸ τῶν περὶ Ἀδρίαν Ἐνετῶν, τοιαύταις ἐσθῆσι χρωμένων. Βένετον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν καλλάινον προσαγορεύουσιν. *Veneta verò factio sacra Saturno, aut Neptuno. Veneta autem dicta est ex eo, quia simili colore vestiuntur Veneti, accolæ Adriatici maris. Venetum autem colorem vocant Romani, quem nos callamon vel callaicum dicimus.* Ex his constare arbitror, *Venetum colorem* esse, quem dicimus *viridem marinum.* Nam is est *callaicus*, ut alibi diximus. Etiam *maris color* est, quem à Græco θάλασσα *thalassinum* vocat Lucretius, lib. IV:

> —— *Teriturque thalassina vestis*
> *Assiduè.*

Plautus similiter *thalassicum* vocat, Milite, Act. V, Sc. IV:

> *Palliolum habeas ferrugineum, nam is colos thalassicu'st.*

Etiam Epidico, II. II. *cumatilem* dixit, ἀπὸ τῶν κυμάτων, hoc est *fluctibus*, ut Nonius docet, qui & Titinium Setinâ, hâc voce usum comprobat. Vide, quæ de hoc in *Cymation* diximus. Nec iccirco tamen hosce omnes colores eundem esse putandum. Namque alius color maris in litore, alius in profundo: item alius placidi, alius turbidi maris.

V E N I O ineptè quidam interpretati, quasi dicatur *versus nos eo.* [βείω & βείομαι Hesych.] Meliùs à βαίνω deducunt Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, Julius Scaliger, in libb. de caussis L. L. cap. XXVII, & Nunnesius in Grammaristice. *A I* in *E* conversum, quomodo à φαίνω est *fenestra* pro *phanestra.* Præterea B mutatum in *V* consonantem, quâ ratione à βορὸς est *vorax*; à βοὴ, *vox*; à βιοτὴ, *vita*, &c. Βαίνω verò à βάω, βῶ, quod à Punico ac Hebræo בוא, hoc est, *venit*, descendere, rectè observavit idem Caninius. A *venio* est *venia*, quia ad aliquem *venit*, vel quia facit veniendi potestatem. Ab eodem est *Venilia*, maris reciprocantis incrementum, quia unda venit ad litus. Cui opponitur *Salacia*, ejusdem decrementum, quia unda ad salum redit. Intellige autem ea incrementa & decrementa, quibus bis in die intumere & detumere solet Oceanus. Varro, lib. IV de L. L. *Salacia Neptuni ab salo. Venilia à veniendo, ac vento illo quem Plautus dicit:*

> *Quod ille dixit, qui secundo vento vectus est, tranquillo mari, ventum gaudeo.*

Quem locum fusè explicat Jos. Scaliger, partim in Conjectaneis ipsis, partim in eorundem appendice. A *venio* est *vento. Ventare* enim veteres, Festo teste, dicebant, ut nunc *adventare*. Compositum est *invenio*, quasi *in rem venio*; item *revenio*, *convenio*, &c. *Conventitii patres* Plauto Cistell. Actus I, Sc. I, dicuntur à *conveniendo*, quâ notat συνεῖναι εἰς ἀφροδισιασμόν. Ita usus Ovid. III de Art.

> *Conveniunt illas, cùm voluere viri.*

Ac *convena* ab eâdem significatione dixisse videtur idem, in Mil. Act. II, Sc. I:

> *Qui amantis unà inter se facerem convenas.*

Convena autem dictum eâ formâ, quâ *advena*, item *transvena*, quo utitur Tertull. lib. de spectaculis, cap. V. *Aventus* pro *adventus* scribi solitum, cùm Victorinus testatur, tum è codd. antiquis observavit Pierius ad initium V Æn.

V E N O R, unde *venatio*, dictum à *venis terræ*, quas venatores canum sagacitate rimantur, ut indè damas, lepores, cuniculos excitent. Vel potiùs, ut à κύων & ἄγειν, Græci κυνηγεῖν, ita Latini à *cane* vel κυνὶ *venari*, κ abeunte in *V* consonum, ut à κενὸς, *vanus*; à καπνὸς, *vapor*. [θηρᾶν, φηρᾶν. sed pro θηρᾶν etiam dixere θηλᾶν, unde θηλητὴρ *venator* Hesychio, idem quod θηρητήρ.] A *venor* sive supino *venatu* est *venabulum*, quâ formâ à supino veniunt *exorabulum*, *suscitabulum*, *mendicabulum*, *stabulum*, *tintinnabulum*, & similia: ut nugetur Papias, cùm censet, *venabula dicta*, *quasi venatu habilia*, *vel quia venientem excipiant.*

V E N T E R, quasi *vitæ altor*, ut quidem censuisse videtur bonus Isidorus: cùm lib. XI Orig. cap. I ait: *Dictus venter, quod per totum corpus vitæ alimenta transmittat.* Joannes Genuensis in Catholico, *venter*, inquit, *quia ventum concipit.* At literarum subductione à *vehenter venter* factum putat Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX edit. Ald. *Quid*, inquit, *venter nisi vehenter? quòd se implendo evehat*, *vel quòd vehat in cibum absumta*, *unde ventrem exonerare dicuntur*, *qui excrementa ejiciunt.* Eandem Etymologiam amplexus Nicolaus Erythræus in Indice Virgiliano. Sed omnino est ab Æolico ϝέντερον pro ἔντερον, hoc est, *intestinum*: nempe quia est intestinorum locus. Ἔντερον verò ab ἐντὸς, *intus*. A *venter* ὑποκοριστικῶς factum *ventriculus*, quasi *minor venter*. In Glossis Philoxeni exponitur γαστροκνημία. Ab eodem est *ventrale*, quomodo dicitur *bulga*, quia ad ventrem præcincta. Gloss. Philox. *ventrale*, κοιλιόδεσμος, φοῦνδα. Ac clarè sic usus Ulpianus, l. VI. ff. de bon. damnat. Sic enim ibi legi debere rectè docet Scipio Gentilis, lib. I παρέργ. cap. XXII. In vulgatis est *vetralem*, pro quo alii *ventralem*. Sed in neutro usus quoque Plinius, lib. VIII, cap. XLVIII: *Patris mei memoriâ cœpere amphimalla nostra, sicut villosa etiam ventralia.* Usus eapse voce, lib. XXVII, cap. VII, de absinthio agens: *Arcet inguinum tumorem in ventrali habitum.* Vide & Cujacium, lib. X Obser. XXVI: *Ventriloquos*, quos Græci similiter ἐγγαστριμύθους. Nempe quia *spiritus malignus è ventre obsessi videtur proloqui.* Gloss. Isid. *Ventriloquis*, *præcantatores.*

V E N T U S plerisque, eosque inter Scaligero, de causs. L. L. cap. LXVII, à *veniendo* dictus putatur, quia sit aëris motus: *venire* autem sit *moveri*. Sed Angelus Caninius vult factum esse ab ἄεντος, pro ἀέντος, quod ab ἄω, hoc est, *spiro*: vel esse ab ἀεὶς ἄεντος, quod ab ἄημι. [*waejend*, *wint.*] Homerus Od. E. vers. CCCCLXXVIII; & Od. T. v. CCCCXL:

> —— Ἀνέμων, διάειν μένος ὑγρὸν ἀέντων.

Ventorum perflat vis humida spirantium. Posterius hoc placet. Nempe Latini spiritum tenuem mutarunt in *V* consonum, quomodo ab ἐσθὴς est *vestis*, ab ὠνὴ *venum*, ab ἰνὸς *vena*, ab ἴς ἰνὸς *vis*, &c. Vide *Video.* Κατὰ μεταφορὰν *ventus* ponitur pro *ostentatione*: unde *ventosus* pro *tumido ac vano*: ut apud Maronem, II Æn.

> —— *An tibi Mavors*
> *Ventosâ in linguâ, pedibusque fugacibus istis*
> *Semper erit?*

A *ventus* est *ventulus*, unde *ventilare*. Cicero pro Flacco: *Cujus linguâ, quasi flabello seditionis, illa tum est egentium concio ventilata*, hoc est, *agitata*, *impulsa*. Appuleius in Apologiâ utitur pro *exponere ventis calumniarum. Qui*, inquit, *nomen tuum pro tribunalibus ventilavit.* Hujus compositum *eventilare*. Gloss. Philoxeni: *Eventilata*, ἐκγεγυμνασμένα. Quæ interpretatio recta est, quia *ventilare*, dicitur, *qui exercetur armis lusoriis*, quibus *decretoria* opponuntur apud Senecam epist. CXVIII: *Quàm stultum*, inquit, *est*, *cùm signum pugnæ acceperis*, *ventilare?* Quod lucem accipit ex eo quod subjungit: *Remove ista arma lusoria: decretoriis est opus.* Est igitur *ventilare*, vel *eventilare*, id quod Maro dicit, Æn. V:

> —— *Alternâque jactat*
> *Brachia protendens, & verberat ictibus auras.*

VENUSTUS est à *Venus*, ut à *vetus vetustus*, ab *onus onustus*, ab *honus*, sive *honos*, *honestus*, &c. Ejus compositum *invenustus*, quod non solùm *deformem* notat, sed & *infortunatum*, quomodo dixit Terent. Andr.

Adeon' hominem invenustum, aut infelicem quemquam ut ego sum?

Græcis similiter ἐπαφρόδιτος pro *fortunato* accipitur. Vide quæ de hac *venusti* voce post Nannium scripsere Muretus priorib. in Terentium annotat. Turnebus Adverf. lib. XXII, cap. VIII; & Rob. Titius, lib. IX Controv. cap. VIII: *Venus* à *veniendo* dicta putatur Ciceroni II de nat. Deorum: quem secutus Arnobius, lib. III: *Quod*, inquit, *ad cunctos veniat*, *Venerem cognominatam*. Idem inibi *Veneris* nomen idcirco esse ait *nomen libidinis per cuncta animantia diffusa*. Gaspar Schoppius censet, ut *exspectandi*, ita & *veniendi* voces esse inter verba prætexta, & ab significatione isthac *Venerem* accepisse nomen. Vide eum sis, lib. IV Susp. lect. ep. XXI. Si hoc placeat, erit *Venus* ab ea *veniendi* notione, quâ *venire* dicitur *amica ad amatorem* τῆς συμμίξεως χάριν. Sed quid si *venire* hic idem sit ac βαίνειν, à quo Latinum *venire*, ut suo loco ostendimus? Sanè βαίνειν, *inire*, *coire*, de animantibus dicitur *Venerem* exercentibus. Ut *Venus* sit ἡ μίξις. Quod bene convenit cum Arnobii verbis allatis, quando ait, *Veneris* nomen esse nomen *libidinis*. Ideo non in *A*, sed in *US* extulere, quia primò non *Deam*, sed *actum Venereum* notat. Et favet ἀναλογία. Nam ut à *facio facinus*, ita à *venio Venus*. Est ergo vox origine Latina, non à Græcis, non ab Oriente. Nec enim *Dea* alibi uspiam *Veneris* nomine, vel simili, nuncupatur. Dixerit aliquis חן notare non modò *favorem*, *misericordiam*, sed quandoque & *oris venustatem*: quæ adeo convenire *Veneri* visa sit, ut Latini ab ea *venustatem* nominarint: eoque & ab hac *Veneri* nomen indi potuisse. Verùm cogitandum *Veneris* nomen esse primarium: non secundarium. Quæ posterioris sunt generis, ea ab accidente, aut loco, ubi Deus Deave coleretur, similive circumstantiâ, peti solent. At princeps appellatio rem ipsam, hoc est, *munus* sive officium, cui numen præest, exprimere solet. Atqui hoc in *venere* est non *oris pulcritudo*: sed ἡ μίξις. Quare quin *actus venereus* eo propriè signetur, nullus dubito. Sed de isto satis. *venus* etiam dicebatur *talorum jactus*: nempe is (in quo falsus Theodorus Gaza) qui *talos omnes figurâ* exhibebat *diversâ*, hoc est,

—— Steterit cùm vultu nullus eodem:

ut loquitur Martialis. Caussa nominis est, quòd is jactus, propitiâ *Venere* fieri putaretur, unde & *Venereus* dicebatur. Græcis *Venus* est Ἀφροδίτη. Hoc ex Didymi sententia, à *vita mollicie* nomen accepit, ut sit ab ἁβρὸς, id est, *mollis*; & δίαιτα, hoc est, *diæta* sive *victus*. Sed passiva magis sententia est, ita dici ab ἀφρὸς, id est, *spuma*, è qua nata fingitur: quod præter multos gentium scriptores etiam Arnobius tradit in IV.

VEPRES vulgò sic dici putantur, quòd *vi prendant*: juxta alios, quia βίᾳ πείρωσι, id est, *vi penetrent*. Pro utroque etymo est, quod in MSS[is] optimis crebrò adeò offendas *vipres* pro *vepres*. Aliis placet sic vocari à *ve*, hoc est, *male*, aut *valde*, & *presso*, quòd duriter ac vehementer pressent. Sed magis placet (quod ad Varronem observat Scaliger, & Nunnesius quoque amplectitur in Grammatistice) venire ab Æolico βρῶπες pro ῥῶπες. Æoles enim nonnunquam verbis à ρ inchoantibus præfigunt β, ut ῥάκος βράκος, ῥαδινὸν βραδινόν, ῥόδον βρόδον, &c. A *vepres* ὑποκοριστικῶς *veprecula* dici ostendit Priscianus isto Ciceronis pro Sextio: *Vepreculis extracta nitedula*. Est & vetus adagio apud Pomponium, poëtam antiquum: *Vipera est in veprecula*: de iis qui subitò possunt adferre malum. Allusit Maro, in Ecl.

Frigidus, ò pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

A *vepribus* est *vepretum*: pro quo *vepreta* in muliebri Scaliger dixisse putat Varronem, lib. I de R.R. cap. XXIX. Similiter *myrteta* pro *myrtetum* dixit Plautus Vidularia, ut Priscianus docet lib. IV.

VER nec est à *virendo*, nec à *vertendo*, sed ab Æolico βῆρ pro ἦρ, quod ex ἔαρ· uti hoc ab ἕω, unde ἵημι, quia terra denuo verno tempore *emittat*. Varro, lib. IV de L.L. *Tempus secundum*, *ver*; *quòd tum virere incipiunt virgulta*, *ac vertere se tempus anni*; *nisi quod Iones dicunt* βῆρ. Ejus diminutivum est *verculum*. Μεταφορικῶς ita senex amator *sponsam* appellat apud Plaut. Casinâ, Act. IV, Sc. IV: *Ver sacrum* quid sit, docebit Petrus Victorius, lib. XXXV Var. lect. cap. XXIII. Strabo vocat ἔτος ἱερὸν, quia cùm Deo voveretur quicquid nasceretur vere proximo, unius anni proventus Deo sacrabatur. Eo *vere nati* propriè dicebantur *vernæ*, si credimus Nonio, cujus hæc verba: *Vernas veteres appellabant*, *qui vere sacro fuerant nati*; *& habebatur nomen hoc pro vitabili*, *& maledicto*. Sed melius, meo judicio, Festus, qui non à *vere sacro*, sed ἁπλῶς à *vere* sic dici putat. *Verna*, inquit, *qui in villis vere nati*, *quod tempus*, *duce naturâ*, *fetura est*. Deterior autem *vernæ* condicio est quam *servi*, quia *verna* nascitur *servus*. Glossæ Philox. *Verna*, οἰκογενής. Gloss. Cyr. Οἰκογενής, *verna*. Onomastic. *verna*, οἰκότριψ. Hinc Plautus, Amphit. Act. I, Sc. I:

Satius est me queri illo modo servitutem, hodie
Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis: hic qui verna natus est, queritur.

Val. Max. lib. III, cap. IV: *Vernam huic urbi natum regem dando*. Adamantius Martyr apud Cassiodorum, & Beda lib. de Orthographia, jubent *berna* scribere per *B*. sed id ejusdem est notæ ac *berbena*, & quædam alia apud eosdem. A *verna* est *vernalis* & *vernilis*. Onomast. *Vernalis*, οἰκοτριβικός. Idem, *Vernilis*, οἰκετικός. *Vernalis* etiam apud Papiam habes. Indeque & *vernaliter* & *verniliter* dicimus: Horat. lib. II, Sat. VI:

—— Nec non vernaliter ipsis
Fungitur officiis.

Apud Nonium similiter *vernaliter* scriptum. Eandemque vocem habet MS[us] Puteani Seneca lib. II de Benefic. cap. XI. ubi Muretus *verniliter*, alii *venaliter* legunt. Nec analogia repugnat. Nam similiter & *juvenalis* & *juvenilis* dicimus. Quare non audiendus Mar. Mattius, qui lib. III Opin. cap. XXII, à *verna* jubet dicere *verniliter*, quia à *scurra* est *scurriliter*. Interea fatemur *vernilis* magis esse usitatum. Sic apud Tacitum lib. XIX, legas: *Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit*, *tanquam signum incendendæ Cremonæ dedisset*, *quæ jam flagrabat*. Ubi *vernile* est *scurrile*, quia *servos vernas ad contumeliosas argutias erudiebant*. Unde Seneca, lib. in sap. non cad. injur. *Pueros in hoc mercantur procaces*, *& eorum impudentiam acuunt*, *& sub magistro habent*, *qui probra meditatè effundunt*: *nec has contumelias vocamus*, *sed argutias*. Et eopse libro: *Eadem caussa est*, *cur nos mancipiorum urbanitas in dominos contumeliosa delectet*, *quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit*, *si cœpit à domino*. Et lib. de providentiâ cap. I: *Cogita filiorum nos modestiâ delectari*, *vernularum licentia*, *illos tristiori disciplinâ contineri*, *horum ali audaciam*. Eodem pertinet illud Martialis, lib. X, ep. III:

Vernaculorum dicta, sordidum dentem.

Ubi *vernaculus* ponitur pro *verna*, aut ἁπλῶς pro *mancipio*. Similiter *vernaculum* libero opponit Ambrosius, lib. VII epist. *Minùs enim vile putatur servire libero*: *geminatur autem servitus*, *ubi servitur vernaculis*. Quia autem *vernæ domi nascuntur*, indè est, quòd *vernacula* dicuntur quæ *domestica* sunt, ac vel *nobiscum nata* vel *nobis domi nata*. Varro, lib. IV de L.L. *Aquatilium vocabula animalium partim sunt vernacula*, *partim peregrina*. Idem, lib. III de R.R. cap. V: *Præterea volucres*, *cùm partim advenæ sint*, *ut hirundines & grues*: *partim vernaculæ*, *ut gallinæ ac columbæ*. Similiter Columella in gallinaceis probat *fæcunditatem vernaculam*, hoc est, *nostratium & domesticorum gallorum*. A *vernus* quoque est *vernare*: unde *vernatio*, quomodo vocatur, cùm *actus serpentis corium vere novo* (interdum & *autumno*, ut Aristoteles testatur,) *exuentis*, tum etiam *ipsum serpentis corium*, quod aliàs *senectus*, Græcis λεβηρίς, & σύφαρ, dicitur.

VERARE à *verus*. Est enim *verum dicere*. Ennius:

Satin' vates verant ætate in agundâ.

Hinc Appuleius IX Milesf. sagas vocat *veratrices*, eâdem nempe ratione, quâ Belgæ eas appellant *waerseghsters*. Nempe ut à *victum*

victum est *victrix*, ab *ultum ultrix*, sic à *veratum veratrix*. Scaliger tamen in Cirin mallt apud Appuleium legere *veteratricem*. Idem monet à *verare* helleborum dici *veratrum*, quòd nempe eo purgarentur *veratores*, & *veratrices*, qui pro insanis habebantur. Perottus *veratrum* dictum voluit, quia *vertat mentem*; quod ineptum planè. Ac ineptius in Catholico Joa. Genuensis, quòd *vires habeat*: Quò Isidorus respexerit, minùs apertum. Sic ille, lib. XVII, cap. IX: *Veratrum dicunt pro eo, quòd sumtum mentem motam in sanitatem reducit.* De *veratro* sic Plinius, lib. XXV, cap. V: *Candidum purgat vomitione, causasque morborum extrahit, quondam terribile, postea jam promiscuum, ut plerique studiorum gratiâ ad providenda acrius quæ commentabantur, sumsitaverint.* Notum de Carneade, qui solitus *veratro* purgari, quoties illi negotium erat futurum cum Zenone Stoico. Itaque & Persio *Ilias Acci* dicitur *veratro plena*, quasi eam non scripserit naturæ munere, quod felicis poetæ erat, sed ad scriptionem ejus indiguerit multâ *veratri* potione.

VERBASCUM vel ita dicitur, quasi *barbascus*, eâdem de caussâ, ob quam vulgò vocatur *thapsus barbatus*: vel quasi *urascus*, ut Græcis vocatur φλομ⊗ à φλέγω, *uro*: vel potiùs à *verbena*, de qua nunc dicemus.

VERBENARUM de voce sic Servius, ad illud XII Æn.

——*Verbenâ tempora vincti*:

Verbena propriè est herba sacra, ros marinus, ut multi volunt, id est, λιβανωτὶς sumta de loco sacro Capitolii, quâ coronabantur Feciales & Paterpatratus fœdera facturi, vel bella indicturi. Abusivè tamen verbenas jam vocamus omnes frondes sacratas, ut est laurus, oliva, vel myrtus. Terentius:

Ex arâ sume hinc verbenas.

Nam myrtum fuisse Menander testatur, de quo Terentius transtulit. Sic lego eum locum in Servio Danielis. Nam *Lacutagonis* planè corruptum ex *Libanotis*, proque *ros maximus*, *ros marinus* legi cùm vox λιβανωτὶς satis indicat, tum etiam fidem fecerit hic ejusdem scriptoris locus ad illud Ecl. VIII: *Verbena dicuntur virgulta, quæ semper virent, jucundi odoris. Alii verbenas virgulta religioni apta. Alii propriè olivarum ramos. nam ideo & pingues ait, quamvis hoc & de palmâ & de lauro dici possit. Alii rorem marinum dicunt. omnia tamen hæc à viriditate verbena appellantur.* Sed quod *verbenas* à *viriditate* sic dici ait Servius, in eo non convenit ei cum Donato vel Acrone. Nam Donatus, ad Andr. Act. IV, III: *Verbena*, inquit, *quasi herbena, redimicula sunt ararum.* Acro autem ad Od. XI, lib. IV: *Verbena*, inquit, *sunt omnes herbæ frondesque festæ ad aras coronandas, dictæ quasi herbena.* Nempe spiritus asper mutabitur in *V* consonum, quomodo pro *Henetis Venetos*, & Ἑσπέρος vesperum dicimus. Joannis Genuensis ratio hic habenda non est, qui in Catholico *verbena* dici ait, quasi *Veneris vena*. Quod autem veteres ipsi tantopere digladiati sint super *verbenarum* voce, ut ex posteriori Servii loco discimus, id non aliâ de caussâ factum puto, quàm quòd viderent vocem eam ab antiquis tribui rebus diversis. Sed reverà nullus inter eos est dissensus, quia latè adeò vox hæc patet, ut *ramos, virgas frondesque omnes sacrarum arborum*, ut *lauri, olivæ, myrti*, atque adeò *herbas omnes ex puro loco decerptas* complectatur. Quare etsi de *myrti frondibus* usurpârat Terentius, non dubitat tamen Plinius dicere, id esse *sacri graminis genus*. Ita enim ille, lib. XXII, cap. II: *Non aliunde sagmina in remediis publicis fuere, & in sacris legationibusque verbena. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum suâ terrâ evulsum: ac semper & legati, cùm ad hostes, clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clarè repetitum, unus utique verbenarius vocabatur.* Quibus ex verbis etiam discimus primarium usum *verbenarum*, sive ἱερᾶς βοτάνης, ut Dioscorides aliique appellant. Sed præter eum alium quoque fuisse, discere possumus ex eodem scriptore, lib. XXV, cap. IX. Verba Plinii apponam: *Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane. Aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant. hæc est quam legatos ferre ad hostes indicavimus. hac Jovis mensa verritur, domus purgantur lustranturque.*

VERBERA (ut Isidorus lib. V, c. ult. ait,) quia cùm *agitantur, aerem verberant. Verberant* aëra, sed magis corpus vapulantis. Meliùs dixisset, *verbera* & *verbero* esse à *ferio*. Sæpe enim *F* & *V* consonum commutantur. Et videtur eò allusisse Ambrosius, cùm lib. I Off. cap. VIII ait: *Ne unquam præiret mihi, quia velut quodam insolentis incessus verbere oculos feriret meos.* Sed cum Salmasio dicamus, *verber* esse ab Æolico βερπύς pro δερπύς. Æoles enim mutant δ in β, quos Latini imitantur: unde *dis, bis*; κλαῖδα, *clava*. A *verber* est *verbero*: unde frequentativum *verberito*, quo Cato usus, teste Festo.

VERBUM quanquam angustè ferè accipitur, ut *nomini* opponatur; tamen naturâ suâ latiùs patet, unde & *verba alicui dare* dicimus, *orationem* intelligentes. Idem confirmat ἐτυμολογία, quia ex eo dictum, quòd *illo verberetur aer*. Ita Scaliger, lib. V de caussis L. L. & multò antè eum Priscianus, initio lib. VIII. Item Isidor. lib. I, cap. VIII: *Verbum dictum eò quod verberato aere sonet.* Idem sensit P. Consentius, de verbo: *Propterea verba appellata sunt, quoniam scilicet oratio fieri non possit, nisi aere verberato.* Et Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthogr. iccirco potiùs per *B* quàm per *V* in secundâ scribi ait. Stabilit hanc ἐτυμολογίαν, quòd Plautus Amphitry. dicat Mercurii aures voce verberari: itemque illud Ausonii ad Tetradium: *Auresque sermo verberet.* Imò & *verbera* pro *verbis* posuit Priscianus, in Periegesi:

Psittacus hic viridis, decoratus torque rubenti
Nascitur, humana simulat qui verbera lingua.

Fortasse tamen verius est, *verbum* venire ab ἐρέω, *dico*. [ῥῆμα idem ἔρημα, ἔρημον.] Nam spiritus crebrò mutatur in *V* consonum, ἴς, *vis*, &c. Vel à דבר, hoc est, *verbum*, truncatâ priori syllabâ. Nam *B* abire in *V* sæpius ostendimus. Porrò eò quòd *verbis* sive *sermone aëra verberari* dicimus, fides fit emendationi nostræ loci cujusdam Ambrosiani, lib. de Helia & jejunio cap. XVIII. *Spectat corona adolescentum, & fit miserabile theatrum, inter saltantium ruinas, & spectantium lapsum, cœlum impuro contaminatur adspectu, terra turpi saltatione polluitur, quæ obscœnis cantibus verberatur.* Nam pro *quæ* legendum citra dubium *aer*.

VEREDUS est *equus cursus publici*: quod etiam Procopius indicat, lib. XI de bello Persico: Οἱ δὲ ἵπποι τοῦ δημοσίου ἐχόμενοι, οὓς δὴ βερέδους καλεῖν νενομίκασιν. *Equus* iste olim *vehicularis* fuit: unde & *veredo* nomen. Nam conflatum ex Latino *veho*, & Gallico *reda*, sive, ut alii scripsere, *rheda*: quomodo & *verhedus* cum spiritu scribitur in Pandectis Florent. l. ult. ff. de mun. Etymon hoc *veredi* adfert Festus: *Veredos antiqui dixerunt quod veherent redas, id est, ducerent.* Eadem verba legas apud Isidorum, lib. XII, cap. I. Sed addit is, vel dici sic, *quòd vias publicas currant, per quas & redas ire solitum erat.* Sed vera est Festi sententia. Antiquis enim cursoribus *cursus publicus* erat *vehicularis*: quod indicat hic locus Suetonii in Augusto cap. XLIX: *Et quò celeriùs ac sub manum annunciari cognoscique posset, quid in provinciâ quâque gereretur, juvenes primò modicis intervallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit.* Juvat & Symmachus, lib. X, epist. XXXVII: *Licet vehiculo publico cum cæteris, quæ ex more mittuntur, omnia necesse sit rursus ad serenitatis vestræ notitiam pervenire.* Ammianus Marcell. lib. XIV: *Decem vehiculis publicis, ut præceptum est, usus, relicto palatio omni celerare gradum compellebatur.* Idem *publicum hunc cursum* iccirco *rem vehicularem* vocat circa finem ejusce libri: item in fine lib. XXI. Ac Julius Capitolinus similiter in Antonino Pio appellat *vehicularium cursum*. Sed & eapse de caussâ *reda cursualis* vocatur, l. IX. C. Th. de legatis: ac *quadriga* itidem dicitur l. V. C. eodem. de curiosis. quemadmodum & *fiscalis reda* appellatur à Sulpicio Severo, Dialog. II, c. IV. Hæc fusiùs prosequi operæ putavi, quia quorundam opinio est, *veredum* fuisse *equum sine vehiculo*, eoque *veredum* non quasi *veheredum*, sed quasi *vehedum* dictum videri. Nempe in errorem hunc eos duxit, quòd posteriori ævo etiam *equis singulis ad publicum cursum* uti soleant: quæ res fecit, ut his etiam *veredorum* nomen sit tributum. Martialis, lib. XII, ep. XIV ad Priscum venatorem:

Par-

Parcius utaris moneo rapiente veredo,
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe satisfecit prædæ venator & acri
Decidit excussus, nec rediturus, equo.

Similiterque usus Ausonius epist. XI:

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
Conscendas, properè dummodo jam venias.

Et epist. XVII:

Sed cisium aut pigrum cautus conscende veredum.
Non tibi sit reda, non amor acris equi.

A *veredus* est *veredarius*, nuncius publicus, qui equis certo loco positis (unde Itali, Celtæ, Belgæ, Hispani *postam* appellant) maxima quam celerrimè itinera conficit. Hinc jocus Paulini initio epist. IX ad Sever. *Vector epistolarum nostrarum veredarius pedes, aut bipes veredus.* Usi eâpte voce Firmicus, Sidonius, Symmachus, Cassiodorus, alii, quos recensere longum sit. Solum veteris Glossographi de eo verba ponam, licèt jam ab aliis ante nos non semel adducta: *Veredarii dicuntur à vehendo, quia festinanter in equis currunt, nec descendunt de equis, antequam sua responsa liberent. Habent pennas in capite, unde intelligitur festinatio itineris, daturque eis semper equus paratus: non manducant nisi super equis, quando proficiscuntur.* Ubi notandus ritus antiquus, quo nuncios ait fuisse πτεροφόρους, in quo illi imitati Mercurium Deorum nuncium. Hujusmodi nuncios πτεροφόρους quoque appellat Plutarchus in vitâ Othonis. A *veredus* etiam est *paraveredus*, quorum meminit lex II, & lib. XIX Codic. de cursu publ. lib. XII. lex XII, Cod. de excus. muner. lib. X. lex II, Cod. de præpos. sacr. cubic. lib. XII. lex III, C. de silentiar. lib. XII. & Cassiodorus, lib. XI Var. epist. ad Gaudiosum; & lib. V, epist. ad Ampelium. In ejus autem vocis enarratione non tam Alciatum vel Budæum sequor, quàm Cujacium, qui ad rubr. Cod. de cursu publ. ait, *paraveredos* dici *majores equos agminales*, quos posteriores corruptè *parafredos* vocarunt, ut in lege Bajuvariorum, *Parafredos*, inquit, *donent, aut ipsi vadant, ubi eis injunctum fuerit.* Similiter vocat Wilhelmus Tyrius, belli sacri lib. XIII, cap. XXVII. Estque ea equorum appellatio hodiè communis, Italis, Gallis, Hispanis.

VEREOR est à *ve*, id est, *valde*, & *reor:* quod etymon confirmatur sermone Germano-Belgico. Dicimus enim, *Ick ben beducht, dat het qualijck lucken sal*, hoc est, *vereor, ne res male cadat.* At *beducht* dicitur quasi *bedacht*, ut *beducht zyn*, si etymon spectes, idem sit, quod *cogitare* aut *perpendere.* Alterum quoque etymon, sed mirè incertum, & modulo syllabæ adversans, apud Perottum invenio. Nam censet is *vereor* dici à *vere*, *quoniam timentes pericula ea, quæ proximo vere nascerentur, immolaturos se vovebant.* Respicit autem consuetudinem veterum, qui in magnis periculis vovebant, sese omnia animalia immolaturos, quæ proximo vere nascerentur: de quo plura Festus in *Ver sacrum.* Sed hoc etymon probare minimè possum. Quare vel erit ex *ve* & *reor*, ut dixi: quod & Scaligero placuit adversus Cardanum: vel (ut visum Martinio) ab Hebræo ירא, quod est *vereri.* Sanè & Arabes י in ו mutant crebrò. A *vereor* est *verecundus*, ut à *juvo, jucundus.* Differunt *verecundia* & *timor*, *vereri* & *timere.* Nam *veretur liber, metuit servus.* Ut scribit Donatus, Andr. III. II. conjungit hæc duo Plautus prologo Amphitryonis:

—— *Quippe qui intellexerat*
Vereri vos se, & metuere, ita ut æquum est Jovem.

Nempe *vereri*, ut patrem; *metuere*, ut maximum & potentissimum. Differt & *verecundia* à *pudore.* Nam *pudor* est mali facti, *verecundia* recti & honesti: ut ait item Donatus, qui tamen discrimen id negligi fatetur ab ipso Terentio And. Act. IV. Sc. I. A *vereor* est *veretrum.* Isidorus, lib. XI, cap. I, dici ait vel à *viro*, cujus proprium: vel a *virus*, quod eò emittitur. Sed omnino est a *veritum veritrum*; ut à *ruo* sive *rutum* est *rutrum*; ab *aro* sive *aratum aratrum.* Nempe *penem* eâ ratione *veretrum* dixere, quia & *verenda* nominamus. Nam *veretrum*, τὸ αἰδοῖον, ut explicant Glossæ Philoxeni: τὸ μόριον, ut eâdem mente interpretatur Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthogr. Ejus diminutivum est *veretilla.* Apul. Apol. *Duo hæc marina, Veretillam, & Virginal*, &c. Sermo est de piscibus idem nomen habentibus, quod in homine partes, quibus sexus discernitur. A *veretro* & *asinus* erit *veretrasinus:* si recta, ut censeo, correctio Isaaci Casauboni apud Capitolinum in Marco, ubi vulgo *veterasinus. Veretrasinus* erit, cujus αἰδοῖον ὡς ὄνων, quod legendi genus est apud Ezechielem, cap. XXIII. Indeque ὄνοι & *aselli* impuri istiusmodi homines, apud Juvenalem & alios. Idem Casaubonus censet in veteribus Glossis Juvenalis legendum *veretillopota*, ubi vulgo *drillopota.* Quamquam nec *phallopota* improbat, quod à φαλλὸς erit, ut illud à *veretrum.* Verba poetæ sunt Sat. II:

—— *Vitreo bibit ille Priapo.*

Ubi sic Scholiastes: *In vitreum penem, quos appellant drillopota.* Ego summi viri pace omnino vulgatam lectionem retinendam puto. Nam δρίλος est *Priapus*, sive *veretrum:* unde in vett. Gloss. Philoxeni legas: *Verpus*, δρίλος, καὶ ὁ μέσος δάκτυλος τῆς χειρός, καὶ ὁ λειπόδερμος. Hinc igitur δριλοπόται, *pocula drili seu veretri figurâ.* Sed hac de re etiam in *Verpus* offeret se dicendi occasio. Commodus, ut apud Capitolinum legitur, istiusmodi vasa vocabat *phallovitrobolos*, vel potiùs, ut idem Casaubonus corrigit, *phallovitrobelos*, aut *phalloveretrobelos.* Si prius placet, erit ea vox conflata ex *phallus, vitrum*, & *belus. Belus* autem hic notat τὸ αἰδοῖον, nempe à Græco βέλος, quasi quòd sit *rigidum obscœni Dei telum.* Ἀπλῶς pro *telo* inter alios infimi ævi scriptores usus Luithprandus Ticinensis, lib. II: *Versi terga cenu fugam Hungari directis acriter belis plurimos sternunt.* Nec obstat, quò minùs à *vitro* nomen sortiatur, quod hujusmodi *pocula* etiam fierent ex *auro, argento, vitro*, aut *citro.* Nam quemadmodum *pyxidem ferream* legimus apud Plinium, etsi propriè *buxea* sit: ut etymon indicat, & Fabius testatur: ita & *phallovitrobelum* dici potuit, quia primo ex *vitro* fieri soleat, quod superior Juvenalis locus indicat. Si tamen sententia hæc displicet, licet sequare alteram ejus viri conjecturam, ut ex conjunctis tribus hisce synonymis *phallus, veretrum* & *belus*, fiat *phalloveretrobelum*; idque ad majorem obscœnitatem.

VERGO nunc absolutè, nunc activè sumi diximus in libris de Arte. Parque ratio in compositis *invergo, devergo, evergo.* Erat autem *vergo* sacrorum verbum, ubi notabat *fundo*, quomodo, sed extra sacra, Lucretius accipit in V, versu MVII.

Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venena
Vergebant.

Sic *invergere* pro *infundere.* Maro, VI Æn.

—— *Frontique invergit vina sacerdos.*

Quem in locum ita scribit Servius: *Fundere est supinâ manu libare; quod fit in sacris superis. Vergere autem est conversa in sinistram partem manu ita fundere, ut patera convertatur: quod in infernis sacris fit.* Unde videri possit, *vergo* esse à *verto.* [*vergo, vergito, verto.*] A notione illa *vergendi*, quàm diximus, Itali *versare*, Galli *verser* dicunt pro *infundere.* Quòd si hæc *vergendi* notio non videatur propria, vide an magis placeat, ut *vergo* propriè sumatur pro *deorsum ago:* & absolutè, pro *deorsum feror.* Quod si est, conflatum videatur ex ἔρα, *terra*; sive ἔραζε, *terram versus, deorsum*, & ἄγω vel ἄγομαι, *ago, agor, feror.* Sed maximè placet esse à ῥέπω, quod idem notat. *G* insertum, quomodo à γίνομαι est γίγνομαι à *geno, gigno*; à πολὺς, *vulgus*, &c. A *vergo* est *divergium*, ubi amnis in *diversum vergit.* Utitur præter alios Frontinus.

VERMINA quid sint, docet Festus: *Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quasi a vermibus scindatur. Hic dolor Græcè στρόφος dicitur. Vermina* igitur signat Cornelius Celsus, cùm lib. II, cap. VII, de signis aquæ intercutis loquens, ait: *Ejusdem morbi nota est, ubi circa umbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci vocant) coxæque dolores manent.* Ex quibus Celsi verbis patet, cur eundem morbum Plinius & alii appellent *tormina.* Dicitur autem *vermen* à *vertendo*, ut Græcis, quemadmodum vidimus, στρόφος vocatur à στρέφω, *verto.* Ut à supino *stratum stramen*; à *notum nomen*; à *fulsum fulmen*; sic à *versum vermen.* Videntur & antiqui *vermen* dixisse pro *vermin*, ut *sanguen* pro *sanguis.* Lucretius, lib. V:

Do-

Donicum eos vitâ privarant vermina sæva
Expertis opis, ignaros quid vulnera vellent.

Ut sententia sit, vulneribus putrescentibus, ob medicinæ inscientiam, *vermes* indè enatos esse. Ab hac significatione est, quòd *verminare* dicitur pro *vermibus infestari.* Gloss. *Verminat*, σκωληκιᾷ. Gloss. Cyr. Σκωληκίασις, *verminata.* Nisi legendum, Σκωλήκωσις, *verminatio.* Seneca, lib. II natur. quæst. cap. XXXI: *In veneratis corporibus vermis non nascitur: Fulmine icta intra paucos dies verminant.* At ab alterâ *verminum* significatione est *verminare* pro *tormina pati.* Sic, Nonio teste, dixit Pomponius Herneâ Pappi:

Decumus mensis est, cum factum est: ita fit, ita semper solet.
Decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

Interdum autem non de *ventris torminibus*, sed generatim pro *torqueri ac cruciari* accipitur: ut apud Martialem, lib. XIV, ep. XXIII. ubi lemma, *Auriscalpium:*

Si tibi morosa prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Scio, & hic *verminare* à Perotto exponi *vermibus infestari:* sed cùm aurium *verminosarum* morbus non auriscalpio curandus sit, sed curâ egeat graviori, uti Celsus & Plinius docent: rectiùs hic αἰκιᾶς accipi dicamus pro *torqueri, cruciari, vexari.* Ita & Seneca *verminationis* voce usus, epist. LXXVIII: *Sic podagra & chiragra & omnis vertebrarum dolor, nervorumque interquiescit, cùm illa quæ torquebat, hebetavit: omnium istorum prima verminatio vexat, impetus morâ extinguitur, & finis dolendi est obtorpuisse.*

VERMIS Perotto est à *verto*, quia sese vertendo, hoc est, torquendo repit. Malim ab ἕρπω, *repo*, unde ἀναλόγως fieret ἕρμα. Vel ab ἐρύω, *traho*, unde ἔρυμα, *tractus.* Neutrum tamen satisfacit. Planè autem venire censeo, ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς, sive ἕλμιγξ, id est, *lumbricus.* At ἕλμινς, à רמש, hoc est, *reptile.* A *vermis* est *vermiculus*, unde *vermiculari*, quo Plinius & alii de arborib. cæterisque plantis usi, cùm ex iis *vermiculi enascuntur.* Onomasticon: *Vermiculor*, σκωληκίζομαι. Hinc & *vermiculata* dicuntur opera *tessellata*, quia minutis *tessellis*, quasi *vermiculis*, sint variegata distinctaque. Calcatum illud Lucillii:

Quàm lepide lexeis compostæ, ut tesserulæ omnes
Arte pavimenti, atque emblemate vermiculato.

VERPUS pro *medio digito* Perotto, ac Tiraquello quoque notis ad Alexandrum Neapolitanum, sic dici videtur à *verrendo podice.* Ac quia hoc utantur ad eam rem Judæi, indè hos quoque *verpos* idem Perottus nominari censet. Aliis placet sic vocari Judæos à *versâ pelle*, quia recutiti. Sed sunt hæc planè insulsa. Nam Judæi quidem ita appellantur, quia recutiti, verum à *verpa*, seu *virili membro*, quomodo *verpa* vocabulo usi Catullus, Martialis, & auctor carminis Ithyphallici. Nec absurdè, quibus *verpam* dici placet ab ἕρπειν, quia referat *lumbricum.* *Medius* verò *digitus* appellatus est *verpus*, quia si solus exeratur, reliquis digitis compressis, referat *verpam* sive *veretrum.* Atque hinc quoque liquet, cur hoc digito monstrarentur molles & effeminati; quomodo Diogenes monstrabat Demosthenem, qui ob mollitiem malè audiebat, eâque de caussâ βάταλος ab Æschine cognominabatur. Ea quoque consuetudo veterum caussam præbuit appellationi, quâ *idem digitus* dictus *infamis*, ac *impudicus:* ut quo monstrari solerent infames, quemadmodum diximus. Porrò Hadr. Junius in Nomenclatore suo *verpum* scribit pro *verpa*, eodemque modo accipit Julius Scaliger libris de caussis L. L. cap. XXVIII. Et sanè favent Glossæ Philoxeni, in quibus legas: *Verpus*, Δρίλος, ὁ μέσος δάκτυλος τῆς χειρός· λέγεται δὲ καὶ ὁ λειπόδερμος. Nam δρίλος, *lumbricus*, & μεταφορικῶς *veretrum*, quomodo & *verpa* seu *verpus* ab ἕρπειν, ut dicebamus. Ad δρίλος proximè accedit Belgicum *trul*, quod idem notat. A δρίλος & πίνω sive *ποτα pocula veretri figuram habentia* dixerunt *drillopotas:* quod clarè ostendit vetus Juvenalis Scholiastes ad illud sat. II.

——*Vitreo bibit ille Priapo.*

Ubi sic scribit: *In vitreum penem, quos appellant drillopotas.* Malè meo judicio lectionem hanc immutatum it vir summus Is. Casaubonus, in notis ad scriptores Historiæ Augustæ.

VERRES, *porcus* est *non castratus*, qui postquam *castratus*, *maialis* dicitur. Neque enim audiendi viri eruditi, eosque inter Justus Lipsius, qui, lib. II Var. Lect. cap. XVII, *verrem* Latinis dici ait, *porcum genitalibus membris exsectis.* Verisimile est, eos deceptos esse loco Plutarchi, in Ciceronis vitâ: ubi etiam in optimis editt. legas: Βέρρην γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖρον καλοῦσιν. Nam omnino legendum τὸν μὴ ἐκτετμημένον· quod Hadr. Junius rectè observavit, ac clarè comprobatur his Varronis verbis, lib. II. de R. R. cap. IV. *Castrantur verres commodissime anniculi, utique ne minores quàm semestres: quo facto nomen mutant, atque è verribus dicuntur maiales.* Quod ad etymon, Isidorus lib. XII, cap. I. *Dictus*, inquit, *verres, quod grandes habeat vires.* Quod omnino ineptum. Quare aliud quærendum. Si *verres*, esset, quod Lipsius putabat, dici posset sic dici à *versâ* naturâ; eâ nempe ratione quâ Varroni indè *vervex* dici videtur, ut suo loco dicemus. Nunc verisimilius est *verres* quasi *verpes* dici à *verpa*, seu *genitali* quo pollet. Aristophanes Grammaticus apud Eustathium: τῶν συῶν οἱ μὲν τέλειοι καὶ ἐνόρχαι κάπροι· οἱ δὲ τομίαι αὐτῶν σπάδοι. Ubi κάπρος non *aprum* notat, (nam hîc inter sues refertur) sed *porcum non castratum.* Similiter Gloss. Phil. *Verres*, κάπρος.

VERRICULUM sive *everriculum* est retis genus, unde Philoxeni Glossæ σαγήνη vertunt. Itaque quod Herodoto & aliis est σαγηνεύειν, id rectè cum Valla transferas *everriculare.* Idem Valla ἀμφίβληστρον, *everriculum*, interpretatur: quod vulgatus interpres nunc *sagenam*, nunc generis nomine transfert *rete.* Omnino autem aliud esse ἀμφίβληστρον, docebit eruditus interpres in Notis ad Matth. cap. XIII. *Verriculum* sivè *everriculum* dicitur, quòd *verrat mare:* quomodo Sillius Italicus, lib. XIV, vers. CCLXV dixit:

——*Seu retibus æquor*
Verrere.

Sic enim pro *vertere* scribendum esse, rectè monuit Fr. Modius in Novantiquis. Etymon hoc confirmat quoque Servius ad illud I Æn.

——*verrantque per auras.*

Verrere, inquit, *est trahere, à reto, quod verriculum dicitur.* Ubi potem Servium scripsisse, *à quo rete verriculum dicitur.* Nonius: *Everriculum genus est retis piscatorii, à verrendo dictum, vel quòd trahatur, vel quòd siquid fuerit piscium nactum everrat.* Idem deinde etymon confirmat Nonius loco Ciceronis Verrinâ quinctâ, ubi cùm narrâsset, quomodo *Verres*, sublatis emblematis, pauca Siculis vasa reliquisset, ad nomen ejus alludens, dicit: *Quod unquam, judices, hujusmodi everriculum ulla in provincia fuit?*

VERRO Græcis est σαίρω, & κορέω. Num ergo *verro* est vel à σαρῶ, vel à κορῶ, ut σ aut κ abeat in *V* consonum? Nonius *verro* exponit, *traho, ferio*, seu *percutio*, & *mundo.* Si propriè est *traho*, ut in illo Maronis,

Quippe ferant rapidi secum verrantque per auras:

Videatur esse à σύρω, vel ἐρύω. Sin κυρίως *mundo* signet, fuerit ab Hebræo בור, *mundavit:* unde בר, καθαρὸς, *mundus.* Sed puto *verro* propriè sumi, cùm ita accipitur, ut in illo Juvenal. sat. XIV. *Verre pavimentum.* Quare simplicius videtur, si à *verto* deduxeris. Nam *verrentes* vertunt sordes scopis: unde Belgis *keeren* utrumque notat, *vertere*, & *verrere.* Confirmat etiam hanc sententiam, quod Latini eadem notione dicunt *avertere*, & *averruncare.* Convenit & cum Æolico βέῤῥω seu ἔῤῥω. Quod interdum notat *deleo, perdo:* ut ἔῤῥομαι, *pereo.*

VERRUCA, *tuberculum cutis* ex bilioso multo enascens humore, ab antiquo *verrunco* videtur nomen sumsisse. Est enim ingratum ac molestum quid, unde opera datur, ut heliotropio, zacynthâ, aliâve herbâ *verrucariâ*, *averruncetur*, hoc est, *avertatur.*

VERSURÆ vox quin à *vertendo* sit, nemo ambigit. Cæterùm ea vox aliter in agricultura sumitur, aliter in architectura, aliter in mercatura. In aratione *versura* à *boum conversione* vocatur, ubi sulcus unus desinit alterque incipit. Græci eodem modo βουστροφὴν vocant, unde, ut ex Pausaniæ Eliacis & Hesychio discimus, βουστροφηδὸν dixere scripturæ genus, quo cum à sinistrâ dextram versus scripsissent, *versum* proximum à

dextra

dextra inchoabant: sive Hebræorum more secundus quisque *versus* scribi soleat, literarum situ reservato, sed ordine solum inverso: sive *versu* uno absoluto tabellas necesse habuerint convertere, ut literarum facies esset opposita, haut secus ac in diaulo fit, ubi cùm quis ad metam pervenit, facie diversâ contrariisque vestigiis ad eundem revertitur locum, unde pedem extulerat: qualis item in aratione ratio est, ubi postquam sulcum unum duxere, bobus & aratro in contrarium *versis*, alterum sulcum in contrarium ducunt. At in architectura *versura* dicitur exterior angulorum in parietibus flexus, quomodo usus Vitruvius, lib. III, cap. I. Idem, lib. V, cap. VI, *versuras* in theatris nominat porticus à scenâ ductas ad theatri cornua. Quid verò in mercaturâ dicatur *versura*, docebit hic locus Donati ad Phorm. act. V, sc. II. *Versuram facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno solvit. Dicitur etiam versuram facere, cùm minore fœnore acceptam quis pecuniam majore occupat.* Et Festus Pompeius: *Versuram facere, mutuam pecuniam sumere, ex eo dictum est, quod initio, qui mutuabantur ab aliis, non ut domum ferrent, sed ut aliis solverent, velut verterent creditorem.* Sanè *vertere* & *versari* sunt mercatorum verba, unde Plautus Mostell. Act. II, Sc. II.

Jam homo in mercatura vertitur.

hoc est, *versatur.* Indeque *Vertumnus* juxta Asconium in III Verr. *Vertumnus*, inquit, *Deus invertendarum rerum, id est, mercatura.* Quamquam hujus nominis aliæ quoque adferantur caussæ: ut constat ex Propertii lib. IV, el. II. Vide & Baptistæ Pii annotat. poster. cap. XXXIII.

VERSUS à *vertendo*: cujus ratio ex agricultura optimè intelligitur. *Vertere* enim, & *versare*, esse agricolarum voces, satis docebit unus Maro, cujus illud initio libb. de agriculturâ:

— *Quo sidere terram*
Vertere, Mæcenas.

Et aliquantò pòst: *Fortes invertant tauri.* Et eopse libro: *Versando terram experti.* Et sæpe alibi. Græcis quoque similiter πολεῖν est *agrum vertere & arare.* Quemadmodum autem agricolæ vomere *vertunt terram*, ac sulcum faciunt: ita in ceris quoque stilo sulcabant scribentes: unde T. Quintius Atta,

Vertamus ferrum à cera, mucroneque aremus
Osseo.

Et apud Ciceronem, *exarare literas.* Nec dubitari debet, quin singuli scripturæ sulci, ex eo *versuum* nomen acceperint, quòd ut agricola vomere solum, sic scriptor stilo *ceram vertat*: ac ut ille in terrâ sulco uno absoluto, vertit aratrum, aliumque sulcum efficit; sic qui scribit, stilo sinistrorsum *verso* prolatoque, novum in cerâ sulcum ducat. Cùm autem id non minùs in prosâ fiat, quàm in carmine, patet *versus* nomen naturâ suâ non minùs solutæ quàm ligatæ orationi convenire. Vulgò in prosâ *lineam* aut *regulam* appellare solet. Sed hoc loquendi genus Latinum non est. Quippe veteres in pedestri quoque oratione id *versum* dixere. Ita ait Justinianus procem. de confirmat. Digest. *Hanc eis* (Digestorum sive Pandectarum) *appellationem imponentes, nec ultra quindecim myriadum versuum numerum eis dantes.* Imò Cicero quoque sic locutus epist. XVI, lib. II ad Att. Eodemque modo non uno loco *versiculi* vocem usurpat. Sed quia poëtæ *versus* suos certo absolvunt pedum numero, hinc factum ut hi sibi *versus* nomen prope fecerint peculiare. At spissius est eorum error, qui *versum* ex eo dici putant, quòd antequam legitimos accipiat numeros, modò hoc, modò illo modo *vertatur.* Errant & illi, qui à *verrendo* deducunt, quia à *verro* etiam, Prisciano teste, dicatur *versus*, ut apud Plautum Pseudol. Act. I, Sc. II:

Versa, sparsa, tersa, strata, lauta, coctaque omnia
uti sient:

(ita Diomede præeunte corrigit Valens Acidalius:) & apud Cic. III Verr. *Etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod fanum denique, quod non eversum atque extersum reliqueris?* Similiterque, Diomede teste, Seneca dialogo de superstit. dixit, *versa templa.* Sed ut hæc quidem fatemur, ita negamus à *verrendo versus* esse nomen inditum: nec patrocinatur huic sententiæ Jul. Scaliger, lib. II de R. Poët. cap. V. nam (quod etiam Becmanus vidit) *vertere* is scripserat, non (prout in vulgatis legitur) *verrere*; uti argumento est, quòd verbum id interpretatur *sulcare*: *versusque* vult esse *sulcos*, quodque sumtum ait ab agricolis, qui *terram vertere* dicuntur, indeque petitâ tralatione Tullium quoque dixisse *exarare literas.* Quare non est, quod quis summi viri auctoritate spissum adeò errorem deinceps defensum ire pergat. Sed de voce *versus* satis multa.

VERSUTI & *callidi* originem exponit Tullius, lib. III de Nat. Deor. *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur: callidos autem, quorum tamquam manus opere, sic animus usu concalluit.*

VERTAGUM esse genus *canis venatici* docet hic locus Julii Firmici, lib. V Astron. cap. VIII. *Equorum nutritores, accipitrum, falconum, cæterarumque avium, quæ ad aucupia pertinent, similiter & canum, molossorum, vertagorum, & qui sunt ad venationes accommodati.* Idem cognoscimus ex Martiale, lib. XIV, ep. CC. ubi lemma *Canis vertagus*: distichon tale:

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer,
Illæsum leporem qui tibi dente feret.

Quod ad etymum, Turnebus, lib. XVIII, cap. I. nunc suspicatur non *vertagum* scribendum, sed *vertrahum*, ac sic dici quasi *fertrahum*, quòd *feras trahat*: nunc judicat etymon quidem id rectum esse, sed *vertagus* tamen, vel *vertragus*, dici debere, abeunte spiritu aspero in *g*, quomodo *tragula* Grammaticis à *trahendo* dicta videtur. Sed fortasse frustra ejus vocis origo in Latio quæritur, planeque ea vox peregrina est, quam quorundam esse opinionem, scribit Cælius Rhodiginus, lib. XVII, cap. XXVIII.

VERTEX à *verto.* Variè sumitur. Pro *extremo axis, circa quem cælum vertitur*, à *vertendo* est, quomodo junioribus Græcis πόλος est ἀπὸ τοῦ πολεῖν. *Verticis* voce sic usus Cicero in Phænom. & Maro, I Georg. Item accipitur pro *aquis in se contortis*; quòd nempe *vertantur in gyrum.* Indè accommodatum *capillis*, propter eorum flexum. Ab *homine* autem translatum ad *montium cacumina.* Docere hæc possumus loco Fabii, lib. VIII, cap. II, quod est de Perspicuitate, ubi sic scribit: *Secundo modo dicitur proprium inter plura quæ sunt ejusdem nominis, id est, unde cætera ducta sunt: ut vertex est contorta in se aqua: vel quicquid aliud similiter vertitur. Inde propter flexum capillorum, pars est summa capitis: & ex hoc quod est in montibus eminentissimum. Rectè, inquam, dixeris hæc omnia vertices, propriè tamen, unde initium sumtum est.* Porrò pro *vertex* veteres dixere *vortex*: ut vel significatione vel origine differre non possint. Aliter, scio, Charisius, cujus hæc verba, lib. I: *Vertex à vertendo dicitur, vortex à vorando. & vult Plinius verticem immanem vim impetus habere, ut:*

— *Ingens à vertice pontus:*
vorticem verò circumactionem undæ esse, ut:
— *Et rapidus vorat æquore vortex.*

Similiterque Fl. Caper de Orthograph. *Vortex fluminis est, vertex capitis.* Sed rectè Annæus Cornutus, in Collectaneis Cassiodori de Orthographia, duo hæc pro eodem habet. *Vostra*, inquit, *olim ita per O, hodie per E; ut, Advorsum, adversum, Pervorsum, perversum, Votare, vetare, Vortex, vertex, Convollere, convellere, Amploctere, amplectere.* Eadem sententia Arusiani Messi in Virgilianarum locutionum exemplis, ubi is quoque non aliter differre vult, quàm *vulnus* & *volnus.* Neque distinguunt Glossæ Philoxeni, in quibus quadruplicem ejus vocis significationem legas: *Vertex*, ἴλιγξ ὑδάτων. *Vertex montis*, κεφαλὴ ὄρους, ἀκρώρεια. *Vertices*, ἕλικες ἐν ποσίν. *Vertices*, κεφαλῆς κορυφαί. Pierius quoque in Castigationibus Virgilianis testatur promiscuè ea usurpari in vett. libb. Sed omnium argumentorum illud fortissimum, quod Fabius Quinctilianus scribit, Scipionem Africanum primum in *vertices*, & *versus*, *o* literam vertisse in *E.*

VERTO Perotto dici videtur à *vere*, quia *vere* annus incipit *verti.* Contra Varro, lib. IV de L. L. *Tempus secundum Ver, quod tum virere incipiunt virgulta, ac vertere se tempus anni. nisi quod Iones dicunt βῆρ.* Sed *Ver* quidem patet esse à βῆρ

sive

five ἄψ. Unde autem *verto* dicatur, non æquè manifestum est. Juxta nonnullos non tam *veru* & *verro*, sunt à *verto*, quàm hoc ab illorum alterutro. Alii conjectant esse à *varus*, hoc est, *flexus*, *curvus*, ut dicatur quasi *varito*. Mihi necdum aliquid verisimilius occurrit, quàm quod Nunnesio etiam in Grammatistice placuit. Nempe ut κατὰ μετάθεσιν fiat à τρέπω, *verto*, π etiam converso in *v* consonum: quomodo à πατρικὸς est *vitricus*, à *pater* nostrum *vader*. A *verto* est *vertex*, de quo pluribus seorsim. A *verto* quoque est *vertigo*, ut à *prurio prurigo*, ab *imitor imitago*, & κατὰ συγκοπὴν *imago*, &c. Quid sit *vertigo*, Isidorus dicet, lib. IV, cap. VII. A *vertigo* est *vertiginare*, quod est *circumferri*. Usus Tertullianus, cap. III, de Pallio. A *vertendo* etiam dictæ *vertebra*, περόναι, ut Glossæ Philox. interpretantur. Nempe quia *vertebrarum* beneficio homo se *vertere* flectereque possit. Ab eadem origine dictæ *verticula*, quomodo *articulos* à Lucillio vocari scribit Festus. Non tamen soli ita *articuli* dicuntur, sed etiam *spondyli spinæ*. Quod indicant hi Lucillii versus apud Nonium in genu:

Hæret verticulis adfixum in posteriore
Parte atque articulis ut nobis talu' genusque.

Item *verticulum*, & ἐπεκτατικῶς *verticillum*, quomodo Plinius nominat instrumentum, quod fuso adhibetur, ut faciliùs *vertatur*. Onomasticon: *Verticulum*, στρόφιγξ. Gloss. Philox. *Verticulum*, σπονδύλιον περὶ ἄτρακτον. Ab eodem est *Vertumnus*: ut mox dicam. Et hæc quidem *T* retinent. Sunt alia plurima, quæ à supino descendant. Tale est *verso*, quod propriè de piscibus dicitur, quando assantur. Vide Turnebum, lib. XI, cap. VII. & lib. XXV, cap. XXIX. Item *versus*, & *versura*, de quibus quia pluscula dicenda sint, seorsim potiùs agam. Adhæc *versutus*, πολύτροπος, ποικιλόφρων, ut Glossæ Philoxeni exponunt, διάστροφος, ut est in Glossis Cyr. Nempe quia novit *versare* dolos, seque *vertere* omnes in facies: ut loquar cum Marone. Cicero III de natur. Deor. *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur.* Festus: *Versuti dicuntur, quorum mentes crebrò ad malitiam vertuntur.* Etymon respexit Plautus, Epid.

Versutior est, quàm rota figularis.

Simileque hoc Capt.

Utroque versum rectum est ingenium meum, ad te, atque ad illum, pro rotâ uti me licet.

A *versum* quoque est deponens *versor*, & *conversor*, quomodo Belgicè κατὰ λέξιν dicunt *met yemant verkeeren*. Hinc *versabundus*. Vitruvius, lib. IX, cap. VII. *Circa meridianum cardinem, qui est propter inclinationem mundi subjectus terræ, sidera versabunda latentiaque non habent egressus orientes supra terram.* Ab eodem est *versorius*: Unde *versoria* pro pede veli, hoc est, funiculo, quo extremus veli angulus religatur. Hinc apud Plautum Trinummo & Mercatore legimus, *Cape versoriam*: quod est, tene pedem veli. *Versoriam* dixere, quia prout hæc manu tenetur, ita velum profertur *vertiturque*. Vide quæ in *Pes* diximus. Neutiquam verò audiendi, qui *versoriam* putant vocari instrumentum simile pyxidiculæ, cujus beneficio nautæ ad polos diriguntur: quam in Campania Amalphus non multis retro seculis invenisse dicitur. Hanc interpretationem legere est apud Philandrum, Alciatum, Gyraldum; ante quos omnes eam attulit Hermolaüs Barbarus in Glossis Plinianis: atque ante eum Blondus. Postremo loco addamus aliquot à *verto* composita. Hujusmodi est *versicolor*: quomodo vocatur, quod diversorum est colorum. Gloss. Philox. *Versicoloria*, ποικιλόχροα. Propriè autem hoc nomen merentur; quæ versione suâ varium oculis colorem ostendunt. Donatus, in x Æneïd. *Versicolor est, quæ, dum vertitur, mutat colorem.* Tertull. lib. de Pallio, cap. III. ubi de pavone loquens: *Omni*, inquit, *syrmate solutior, quà caudæ jacent, multicolor, & discolor, & versicolor, nunquam ipsa, semper alia, etsi semper ipsa quando alia, toties denique mutanda, quoties movenda.* Simile est *versiformis*, quo usus idem cap. antecedenti. *Nostra certè metatio, (quod clausis vel in totum Homericis oculis liquet) totum versiforme est; dies & nox invicem vertunt, solstitionibus annuus, luna modulationibus menstruus variat*, &c. Simile quoque *versipellis* & *versipellio*, qui vertit pellem. Hinc Glossæ Cyrilli: χαμαιλέων ζῶον, *Vertipillo*, *versipillo*. Qui locus corrigendus ex Philoxeno, in cujus Glossis est, *Versipellis*, χαμαιλέων. *Versipellio*, χαμαιλέων καὶ λυκάνθρωπος. Nempe *chamæleontem* sic dixere, quia subinde colorem mutare creditur: ut Aristoteles & Plinius narrant: ac notum est ex proverbio: *Chamæleonte mutabilior*. Lycanthropos quoque *versipelles* dictos, ostendit Plinius, lib. VIII, cap. XXII: *Homines in lupos verti, rursumque restitui sibi, falsum esse, confidenter existimare debemus, aut credere omnia, quæ fabulosa tot sæculis comperimus. Unde tamen ista vulgò infixa sit fama in tantum, ut in maledictis versipelles habeat, indicabitur.* Lucillium Plautumque *versipellis* voce usos, docebit Nonius Marcellinus. Usurpat & Appuleius. Item *Verticordia*, Veneris cognomen. Valerius Max., lib. VIII, cap. XV. *Ut Veneris Verticordiæ simulachrum consecraretur; quo faciliùs virginum mulierumque mentes à libidine ad pudicitiam converterentur.* Hinc Ovidius, lib. IV Fastorum:

Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est.
Cumæam veteres consuluistis anum.
Templa jubet fieri Veneri: quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet.

VERU, in quo cibi assantur, à *versando* sic dici, scribit Varro lib. IV de L.L. Possis alioqui & à πείρω deducere, hoc est, *transfigo*. Unde Homerus, sive alius, in hymnis:

Ὤπτα δ' ἀμφ' ὀβελοῖσι πεπαρμένα δουρατέοισι.

Et Od. γ dicuntur, ἀκρόποροι ὀβελοί· Etiam ob similitudinem sic dixere *jaculi genus*. Virgil. VII Æn.

Et tenus pugnant mucrone, veruque Sabello.

Sidonii quoque similem locum mox adferemus. Idem & *verutum* dicitur. Festus: *Veruta, pila dicuntur, quòd veluti verua habeant præfixa.* Ab Antonio Augustino perperam editum *verata*. Sanè *veruta* est in MSS[ti] Nansii. Meminere *verutorum* Livius, Sillius, Plinius, Ammianus, ac fortasse etiam Maro, II Georg.

Assuetumque malo Ligurem, Volscosque veruto
Extulit.

In vulgatis est *verutos*, quod *veru armatos* interpretantur. Sed *veruto* rectè legendum vidit J. Lipsius, lib. IV πολιορκ. dial. IV. Ita sententia fuerit, labori Ligurem, jaculationi Volscos assuevisse. Etiam à *veru verutina* vocatur; unde paret vocem eam quatuor, non tribus syllabis enunciari debere. Fulgentius Planciades: *Veruina jaculi genus longum, quod aliqui verutum nominant. Galbius* (al. *Gabius*) *Bassus Saturâ:*

Veruina confodiende, non te nauci facio.

Nauci enim pro nihilo posuerunt. Plautus Bacch. (act. IV, sc. VIII.)

Si tibi est machæra, & nobis veruina est domi,
Quâ quidem te faciam, si tu me irritaveris,
Confossiorem soricinam næniâ.

ubi aptè *confossiorem* dixit. *Veru* enim, seu *veruina*, fodit, ac punctim ferit, non cæsim. Hinc & Sidonius, carm. V, vers. CCCCXIX.

——*equo ruit aclide fossus*
Ille, veruque alius.——

Græci vocant σαύνια. Nam ubi Livius in classibus armandis *verutum*, ibi Dionysius Halicarnassensis σαύνιον dicit. Hesychius, Σαύνιον, ἀκόντιον βαρβαρικόν. Ab eo *Samnites*: Græcis putantur dicti Σαυνῖται· unde Latinum *Samnites*: nempe quia *Saunio* sive *veruto* imprimìs usi, quod iccirco *veru Sabellum* Maro vocat, uti vidimus. Plinius, lib. III, cap. XII: *Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere.* Paulus Diaconus ex Festo: *Samnites ab hastis appellati sunt, quas Græci σαύνια appellant. has enim ferre adsueti erant.* Idem scribit, lib. II de gestis Longobardorum, cap. XX. *Samnites nomen accepere olim ab hastis, quas ferre solebant, quasque Græci Saunia appellant.*

VERVACTUM, quasi *vere actum*. Nam sic dicitur *ager vere proscissus, deindeque quiescens usque ad sequentem autumnum*, quo sementis fit. Plinius, lib. XVIII, cap. XIX: *Quidam utique ab æquinoctio verno proscindi volunt. Quod vere semel aratum est, à temporis argumento vervactum vocatur. Hoc in novali atque requieto necessarium est.* *Vervactum* cum Probo intelligi puto à Marone I Georg. ubi ait:

Illa seges demum votis respondet avari
Agricolæ, bis quæ solem, bis frigora sensit.

Nam *vervactum* primum frigus sentit, cum sub exitum hyemis seu veris initio proscinditur: proximâ æstate, qua siccatur, primum persentit æstum: hinc sub finem autumni aut veris initio, sementi paratur, hiemeque interjectâ secundum sentit frigus: uti secundò æstum sentit æstate sequente, quâ fructum fert. Itaque paret *vervactum* idem esse, quod *novale*, eique opponi *agrum restibilem*, qui sic vocatur, quòd is restet, *novali* quiescente. Opponit ea Varro, lib. I de R.R. cap. XLIV. *Illud quoque multum interest in rudi terra, an in ea feras, quæ quotannis obsita sit, quæ vocatur restibilis: an in vervacto, quæ interdum requiescit.* Item Columella, lib. II, cap. X: *Ab hoc rectè phaselus terræ mandabuntur, vel in vervacto, vel melius pingui & restibili agro.* Et ejusdem libri cap. XIII: *Fabæ modii quatuor, vel sex, in vervacto duas operas bubulcorum detinent, ac in restibili unam.* Vide *Novalis*, & *Restibilis*. A *vervacto* est *Vervactor*, Deus *vervacti* præses. Ut in Flaminis Cerealis indigitamento, cùm sacra faceret Cereri ac Telluri: *Vervactor*, *Redarator*, *Imporcitor*, *Insitor*, &c.

VERVEX, si Perottum audimus, ab *inversis testiculis*. Malim eâdem mente, a *verpa*, quòd notat *genitale*. Ut enim *verres*, quasi *verpes*, quia habet testiculos integros, quibus si careat, dicitur *maialis*: ita *vervex*, quasi *verpex*, quia non habeat testiculos integros, qui si adsint integri, appellatur *aries*. Nam ut ab *equo cantherius*, à *verre maialis*, ita ab *ariete* differt *vervex*. Isidorus verò (quod bonâ egregii viri veniâ dixerim) nugatur. Sic enim scribit, lib. XII, cap. I: *Vervex vel à viribus dictus, quod cæteris ovibus sit fortior, vel quòd sit vir, id est, masculus, vel quòd vermem in capite habeat, quorum excitati pruritu, invicem se concutiunt, & pugnantes cum magno impetu feriunt.* Quorum postremum nec ipsum Isidorum seriò scripsisse crediderim. [à φέρβω fit φέρβηξ, idem quod φέρβας & φορβάδων, unde & πρόβατον, quod ineptè à προβαίνω ducunt.]

VERUS non à *ve*, id est, *valde*, & *reor*, quia *vera* animum maximè afficiant: sed nec à *ve*, & *res*, quia sermo *verus* rem ipsam profiteatur: quæ Perotti est sententia: multoque minùs à *vere*, quia verno tempore partus omnes ad maturitatem perveniant, quæ alioquin sæpe deficiant: quod idem tradidit Perottus: sed ab ἐρεῖν, hoc est, *dicere*, quia quod dicitur, est; quodque est, hoc dicitur; ut hæc duo sint ἀντιπεριφορά, nempe in sermone tali, qualem esse convenit. Valde hoc ἔτυμον eo mihi firmare videor posse, quod Hebræis דבר, non tantùm *verbum*, sive *sermonem*, quæ propria ejus notio est, sed etiam *rem*, seu *factum* notat. Imò & Homero ἔπος pro *re ipsa* accipitur. Et putabat Scaliger *res* esse à *reses*, vel *resis*, hoc à Græco ῥῆσις, *dictum*. [a Teutonico *waer*, *weer*.] A *verus*, est verbum *vero*, ἀληθεύω· ut in illo poëtæ veteris,

—— *Satin' vates verant ætate in agunda.*

Ab eodem conjunctio *verò*, ut à *certus certo*. Glossæ Cyrillo tributæ: Ἀληθῶς, *verò*. Plautus Mostell.

Eho mavis vituperari falsò, quàm verò extolli.

Hæc princeps notio ejus particulæ: quæ deinceps pro *autem* accipi cœpit.

VESICAM per *v* vulgò scribimus. Adamantius tamen Martyrius *BESICA* per *B* prætulit. Pro vulgato scribendi more facit ἔτυμον· si ita dicatur, quasi *vas aquæ*, ut censet Isidorus, lib. XI, cap. I: sit à *vento*, unde dictam ait Caper; atque indè est, quòd nonnulli, & hos inter Nestor Novariensis, *vesicam* scribendum putent. Sanè Belgæ eodem modo, à *blasen*, quod est, *flare*, *blase* appellant. Possis eapse de caussâ deducere à φυσάω, quod est *flatu distendo*. Vel ab hujus verbi prole φῦσα vel φύσκα. Gloss. Phil. *Vesica*, φῦσα. Gloss. Cyr. κύστις, ἡ φύσκα, *vesica*. Id malim, quàm ab ejusdem notionis & originis voce φῦσα· unde venire censent Caninius, & Nunnesius, interjecto *I* post *e*, & converso φ in *V*. Vel est *vesica* à Latino *visire*, quod ipsum est, *flatum emittere*, ac propriè de *ventris flatibus* dicitur, quando sine sonitu fiunt. Græcis est βδέω, unde flatus ipse βδόλος & βδέσμα dicitur. Quemadmodum si cum sonitu fiat, Græcis πορδὴ vocatur à πέρδω, unde Latinorum *pedo*. Hæc discere est ex vett. Glossis. Nam in Latino-Græcis Philoxeno tributis legas: *Peditum*, πορδή. *Pedo*, πέρδω. *Vissio*, βδόλος. *Visio*, βδόλος. Itidem in Græco-Latinis, in Cyrilli calce inventis, habes: Βδέσμα, *Vissium*. Βδέω, *Visso*. Πέρδομαι, *pedo*, *pepedi*. Πορδὴ, *peditus*, *peditum*. Ex quibus Jos. Scaliger facem primus alluxit loco huic Ciceronis in eruditâ illâ epistola ad Pætum: *Quid enim? num honestum verbum divisio? At inest obscenum, cui respondet intercapedo.* Nam cacepharon illud, quod voces eas habere ait Tullius, est propter finales syllabas *visio* & *pedo*, quibus significatur βδέσμα & πορδή. Vide *Pedo*.

VESPA, *aculeatum insectum*, Græcè σφήξ. Joa. Genuensis in Catholico censet vocem hanc conflari ex *vis*, & *peto*, vel *paro*, quia vi petat, vel paret. Meliùs quibus placet ex eo sic vocari, quòd *vespere* muscas venari soleat in cibum. Sed maximè placet esse ab accusativo σφῆκα, *vespam*, κ in *p* verso, ut à λύκος, *lupus*. *Vespæ* quoque vocantur, qui aliter dicuntur *vespillones*. Qui autem sint *vespillones*, docet Isidorus in Glossis: *Vespillones*, inquit, *fossarii*, *qui mortuos sepeliunt*, *bajuli*. Et Gloss. Græco-Lat. Νεκροθάπτης, *vespillo*. Onomast. *Vespillo*, νεκροφόρος. Joannes Genuensis in Catholico censet, *vespillonem* dici, quia mortuos *vestibus spoliat*. Sed non dubito, quin cùm *vespa* idem sit ac *vespillo*, communis sit utriusque vocabuli origo. De utriusque autem vocis origine sic optimè Festus: *Vespæ & vespillones dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non à minutis illis volucribus, sed quia vespertino tempore eos efferunt, qui funebri pompâ duci propter inopiam nequeunt.* Ubi in MSS. pro *vespillones* etiam *vespilones* legas. Ex ea, quam adduximus, *vespæ* significatione ortus de Terentio jocus apud Tullium, II de orat. ubi *vespa* commune esse non proprium, censet & Turnebus. Hinc liquet diversos esse *vespillones* à *pollinctoribus*. Nam *pollinctores* cadavera lavabant, ungebant, coronabant: *vespillones* efferebant & incendebant, unde & *ustores* dicuntur Catullo epigr. LX. in Rufam. & Martiali, lib. III, epigr. XCI, (al. XCIII,) in Vetustinam. Est tamen cùm & *pollinctorem* pro *vespillone*, & hunc pro illo positum invenias. *Barginnas* quoque dictos *vespillones* docent Glossæ Philoxeni, quibus legitur: *Barginna*, νεκροφόρος. In iisdem Glossis similiter exponitur *bispellio* & *bispello*, quæ minimè à *binis palliis* sunt, uti vir magnus putabat: sed omnino corruptè sic scribuntur pro *vespillo*. Nihil enim vulgatius, quàm ut *B* ponatur pro *V* consono, unde in Pandectis quoque Florentinis *beneficium* & *veneficium* eodem scribuntur modo.

VESPER duplicem imprimis habet significationem. Pro *vespertino tempore* accipitur in illo, *Nescis quid vesper serus vehat*: quomodo à Varrone inscriptum fuisse unam ex satiris Menippeis, auctor est Agellius, lib. XIII, cap. XI. & ex eo Macrob., lib. I, cap. VII. Nec dubium, quin eodem respexerit Maro, cùm I Georg. de solis prognosticis tractans ait,

Denique quid vesper serus vehat. ——

At pro *Hespero* accipit Catullus, Carm. Nupt.

Vesper adest, juvenes, consurgite. Vesper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Plin., lib. II, cap. VIII. *Infra Solem ambit ingens sidus, appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipsisque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, ut Sol alter, diem maturans: contra ab occasu refulgens, nuncupatur Vesper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens.* Utra prior sit significatio, dubitatur. Si Servium audimus, primò *tempus vespertinum* notat. Sic enim is ad hoc I Georg.

Illic sera rubens accendit lumina Vesper:

Vesper, stella, quæ & Venus & Lucifer dicitur. nam Vesper eò, quòd quibusdam mensibus vespere; Lucifer autem dicitur, quòd quibusdam mane oriatur. Ego veriùs puto tempus *vespertinum vesperum* dici, quia tunc oriatur *vesper*: quâ ratione & Græcis tempus id ἑσπέρα dicitur, à sidere, quod ἕσπερος vocatur. Non dubium autem, quin *vespera* sit ab ἑσπέρα, ut *vesper* ab ἕσπερος, converso spiritu aspero in *V* consonum, quod interdum fieri ostendit his verbis Servius ad VI Æneid. *Velia dicta est à paludibus, quibus cingitur, quas Græci ἕλη vocant.*

vocant. Fuit ergo Helia, sed accepit digammon, & facta Velia; Enetus, Venetus. De voce *Velia* urbis Lucaniæ, idem docet Halicarnassensis, lib. I Rom. Antiq. Parque ratio *lacus Velini* in Sabinis, unde nomen *tribus Velinæ*. De *Venetus* idem monet Terent. Maurus, cap. de syllabis. Pro *vesper* quoque dicitur *vesperugo*. Vitruvius, lib. IX, cap. IV. *Id ita esse maxime cognoscitur ex Veneris stella, quod ea cum solem sequatur, post occasum ejus apparens in cœlo clarissimeque lucens, vesperugo vocitatur: aliis autem temporibus eum antecurrens, & oriens ante lucem Lucifer appellatur.* Festus: *Vesperugo, Vesper stella. Plautus, Amph. act. I, sc. I.*

Nec Jugula, neque Vesperugo, neque Vergiliæ occidunt.

Glossæ Philoxeni: *Vesperugo*, Ἕσπερος. At novis *vesperuginis* voce usus Tertullianus, lib. de Anima, cap. XXXII. *Item contraria luminis, quæ cæca in totum, vel solis tenebris habent oculos, talpas, vesperugines, noctuas.* Ubi *vesperugines* dixit pro *vespertiliones*. Est autem utriusque vocis eadem origo: unde de *vespertilione* Ovid. IV Met. fab. XII.

—— Lucemque perosæ,

Nocte volant, seroque tenent à vespere nomen.

Quod etymon etiam est apud Nonium, & Isidorum, lib. XII, cap. VII. Græcis similiter ἀπὸ τῆς νυκτὸς νυκτερὶς dicitur. Glossæ Philox. *Vespertilio*, νυκτερίς. *Vespertiliones* quoque Jurisconsultis vocantur, qui Senecæ & Appuleio *lucifugæ*, hoc est, qui noctu demum *vespertilionum* more prodeunt in publicum, ne forte in dominos notosve incidant. Est & a *vespere vesperna*, quomodo *cœnam* à Plauto vocari, monet Festus. Usus similiter Appuleius primo Met. *Ego denique vespernâ, dum polenta caseata offulam grandiorem in convivas æmulos contruncare gestio, minimo minùs interii.* Sic se in MSS. repperisse testatur Baptista Pius, annot. post. cap. XL.

VESTALIS, ἑστιοῦχος, ut exponunt Gloss. Cyrill. hoc est, ἑστίαν ἔχουσα. *Vestales* enim virgines dictæ à *Vesta*, non eâ, quæ Saturni mater est, sed ejus Dei filia. Priorem aiunt esse *terram*, alteram verò *ignem*. De priori sic Ovid. VI Fast.

Stat vi terra suâ, vi stando terra vocatur.

Sed potiùs sit ab ἑστὼ, hoc ab ἵστημι, *statuere*. Nempe terra & ipsa immobilis est, & cæteris caussa est στάσεως καὶ μονῆς, id est, *status mansionisque*. Nam, ut philosophi docent, πᾶν τὸ κινούμενον περί τι ἀκίνητον κινεῖται. *omne quod movetur, circa aliquod immobile movetur.* Copernicus tamen putabat cœlum quiescere; terram moveri: eumque etiam secutus Cœlius Calcagninus, cujus exstat libellus de perenni motu terræ: ut cæteros mittam. Alterum quoque etymon superiori addit Isidorus, cùm lib. Orig. cap. ult. ait: *Vestam, quod herbis vel variis vestita sit rebus, vel à vi suâ stando.* Ibidem etiam docet, cur dicatur *Mater magna*, cur *alma*, cur cum clavi fingatur, cur turritam gestet coronam, cur curru vehatur, cur ei serviant Galli sacerdotes, aliaque, quæ apud ipsum legere potes. Altera autem *Vesta* est *ignis*, atque ita dicitur ἀπὸ τῆς ἑστίας, id est, *foco*, quæ ipsa vox est ab Hebræo אש, quod *ignem* significat: unde & *æstus*. Fortasse autem non simplex derivatum est, sed compositum, ut altera vocis pars sit יה, id est, *Deus*, ut sic dicatur quasi *Dominus ignis*, sive *ignis Domino sacer*. Chaldæi enim ac Persæ ignem colebant, videturque id ortum pravâ æmulatione jugis Hebræorum ignis, quo de Levitici cap. VI. Porrò quia ignis nihil gignit, eo fingitur *Vesta* virgo permansisse, atque hanc quoque Ovidius rationem esse ait, cur ei serviant virgines vestales, quarum munus erat, sempiternum ignis publici focum in Urbe custodire: ut Tullius indicat II de Legg. Sed Ovidium hac de re audiamus in VI Fastorum:

Nec tu aliud Vestam quam vivam intellige flammam,
Nataque de flammâ corpora nulla vides.
Jure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit
Nec capit: & comites virginitatis amat.

Ibidem etiam hanc caussam promit, cur in *Vestæ* templo nulla essent simulacra:

Esse diu, stultus Vestæ simulacra putavi:
Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inexstinctus templo celatur in illo:
Effigiem nullam Vesta nec ignis habent.

VESTER priùs fuit *voster*, ut ex Comicis inprimis liquet. Est id à *vos*, ut *noster* à *nos*. Quare non placet sententia Angeli Caninii, qui in Hellenismi Alphabeto *vester* literarum trajectione factum putat à σφέτερος vel σφωίτερος: quemadmodum nec cùm *meus* simili μεταθέσει factum ait ab ἐμός. Nam à *mei* est *meus*, ut à *tui tuus*, à *sui suus*. Vide *Meus*.

VESTIBULUM à *Vesta* dictum ait Ovidius, in VI Fastorum: nempè, quod *ignis*, qui est in *Vestæ* potestate, in *vestibulo* antiquitus accenderetur. Sed ipsum audiamus.

At focus à flammis, & quod fovet omnia dictus:
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
Dicimus, o Vesta, quæ loca prima tenes.

Eadem sententia Servii; quanquam is & alterum ἔτυμον adducit: *Vestibulum*, inquit, *dictum vel quia januam vestiat: vel quoniam Vestæ consecratum est. Unde nubentes puellæ limen non tangunt. Lucanus:*

Translatàque vetat contingere limina plantâ.

Singula enim domus, sacrata sunt Diis: ut culina diis penatibus: maceries, quæ ambit domum, Herceo Jovi. Tertium quoque etymon est, ut sic dicatur à *ve* intensiva particula, & *stabulum*, quod primam vocalem mutat in *I*, quomodo & in *prostibulum* fieri videmus. Fuit hæc sententia Sulpitii Apollinaris, ut Agellius testatur, lib. XVI, cap. V, ubi inter alia sic scribit: *Qui domos amplas antiquitus faciebant, locum ante januam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. In eo loco qui dominum ejus domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant; & neque in via stabant, neque intra ædes erant: ab illâ ergo grandis loci consitione & quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt spatia, sicut diximus, grandia ante fores ædium relicta; in quibus starent, qui venissent: priusquam in domum intromitterentur.* Hactenus Agellius: Ex hisce autem tribus etymis (quorum primum tertiumque etiam adducit Nonius Marcellus in *vestibulum*) nullum non analogiâ subnixum est. Nam ut à *ture turibulum*, sic à *Vesta vestibulum*; ut à *statum stabulum*, à *prostitum prostibulum*, sic à *vestitum vestibulum*; ut à *ve* & *mens*, &, interjecto spiritu, *vehemens*, sic à *ve* & *stabulum vestibulum*. Sed cùm non analogiam solùm, sed vel maximè naturam vocis spectare conveniat: videre satis non possum, quì primum etymon defendi queat: nisi dicamus, veteribus *vestibulum* fuisse primorem ædium partem, quam *atrium* dixere, ut nempe quoniam in eo exstruebatur focus, qui *Vestæ* sacer erat, ideo locus ipse *vestibulum* dictus sit. Hoc quidem omnino voluisse videtur Ovidius versibus iis, quos ante adducebamus. Tamen manifestè *vestibulum* ab *atrio* distinguit Vitruvius, lib. V, cap. VIII: *His qui communi sunt fortunâ, non necessaria magnifica vestibula, nec tablina, neque atria, quod hi aliis officia præstant ambiundo quæ ab aliis ambiuntur.* Et Gellius quoque vult *vestibulum* id esse quod Græci πρόθυρον & πρόδομον appellant. Id clare satis patet ex loco ante adducto: ac inprimis ex iis, quæ hac de re ejusce capitis initio scribit in hunc modum: *Animadverti quosdam hautquaquam indoctos viros opinari, vestibulum esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat. Cæcilius* (Aquilius) *Gallus in lib. de significatione verborum quæ ad jus civile pertinent, secundo; vestibulum esse dicit non in ipsis ædibus, neque partem ædium, sed locum ante januam domus vacuum; per quem à viâ aditus accessusque ad ædes est, cùm dextrà sinistràque inter januam tectaque quæ sunt viæ juncta, spatium relinquitur, atque ipsa janua procul à via est, areâ vacanti intersitâ.* Hic veterum de *vestibuli* voce dissensus facit, ut suspicer, antiquitus, cùm essent Romuleæ casæ, idem fuisse *atrium* & *vestibulum*: postea autem, cùm luxuries crevisset, non in atrio, sed areâ inter viam & domum interjectâ, homines, priusquam admitterentur, consistere solere; indeque *atrii* & *vestibuli* voces fuisse distinctas, quamquam diu fuerit, ut multi, re quoque immutatâ veterem retinerent loquendi consuetudinem.

VESTIGIUM & *vestigare* à *vehendo* dici sentit Jovianus Pontanus, cujus hæc verba in Actio fol. CXL. edit. Ald. *Quod vehendis ex agro in oppida & vicos rebus instanter darent operam,*

ram, factum est vehestigo, quod erat tunc eandem viam insistere, eâque sæpius stare. Nam & via initio fuit veha. Factum item est vehestigium, quæ nunc ademta syllaba, sunt vestigo & vestigium, eaque ab jumentis atque a curribus in scholas profecta, a philosophis etiam recepta sunt. Hæc Pontanus. Sed Becmanus censet, *vestigium* esse a *ve* particula ἐπιτατικῇ, & antiquo *stigo*, quod a στίζω, hoc est, *pungo, puncto distinguo*, unde στιγμή, *punctum*. Ita *vestigium* propriè erit *illustre signum alicui rei impressum, ut bene deprehendi possit*: at συνεκδοχῇ generis adstrictum fuerit ad *signa pede impressa*. Sed mihi in mentem venit, si placeat esse a *ve* ἐπιτατικῷ, longè verisimilius alteram compositi partem statui posse στίβος, vel στιβεύω. Nam στίβος, teste Hesychio, ἡ τῶν ἰχνῶν ζήτησις, quod ad verbum Latinè sit *investigatio*: uti στιβεύειν, *investigare*. Aliud etiam etymon addamus, & fortasse verisimilius. Olim non feminæ modò, sed viri etiam longis utebantur vestibus: eoque non modò pedum, sed vestis etiam indicium relinquebatur ab incedentibus. Hæc causa, cur, etsi imprimis pedum relinquerentur signum, rei tamen a *vestibus* nomen daretur. Eritque *vestigium* vel compositum ex *vestis* & *ago*, ut signet, quà *vestis acta* protractaque: vel *igium* erit vocis productio, ut *cinium* in *patrocinium, tirocinium, lenocinium*. Vel dicamus, *vestigium* esse à *vestigo*, hoc à *vestis*; ut à *castus castigo*; (κάστος *lorum* nec non *fustem* notare ostendimus suo loco:) item ab *insto instigo*, à *fuste fustigo*, quæ inferiorum seculorum vox est. Sed magis placet prius: nempe, ut à *vestis vestigium* sit, unde *vestigo*, hoc est, *per vestigia inquiro*.

VESTIS, si Varronem in IV de L. L. audimus, fuerit à *vellus*. Nempe quia *vestis* è *lana*, *lana* e *vellere*. Sed hoc longè petitum. Potiùs fuerit ab Laconico βέστον, quod idem notat. Hesychius: Βέστον, τὸ ἱμάτιον ὑπὸ Λακώνων. Vel fuerit ab ἐσθής, unde jam olim deduxit Terentianus Maurus. Ἐσθὴς autem est ab ἕω, hoc est, *induo*. Quamquam nec ineptè originem *vestis* arcessas ab ἐννύω, quod est *induo*. Hesychius: Ἐννύειν, ἐνδύειν. Ἐννύετε, ἐνδύετε. At non video, quid in mentem venerit incomparabili viro Julio Scaligero, ut libb. de caussis L. L. cap. XXVI negaret esse ab ἐσθής, potiusque conflatum putaret ex *ve* particula ἐπιτατικῇ, (ut in *vemens*, & similibus,) ac verbo ἐννύω, hoc est, *induo*. Nam manifestum est *V* consonum hic non esse ex *ve*, sed à more Latinorum, quo initio dictionis digamma sive *V* consonum loco Græcanici spiritus præfigere solent. Ponam illustrem hac de re locum Terentiani Mauri è cap. de Syllabis:

Nominum multa inchoata literis vocalibus
Usus Æolicus reformat, & digammon præficit:
Æolum dialectos etiam fermè mista est Itala.
Hesperum quem dico Græcè, vesperum cognominat,
Ἑστία *sic Vesta facta, vestis* ἐσθὴς *dicitur,*
Ἴον *quam Græce vocamus, vim jubet me dicere:*
Ἴαρ *est multis in usu, & magis poeticum est,*
Ἦρ *enim nativa vox est, ille ver hoc dictitat:*
Quos Homerus dixit ἐνέτους, *ille Venetos autumat:*
Viola flos qui nuncupatur, hunc Graii vocant ἴον
Et Iolaus, violens fit, crede Marco Tullio.
Quamquam ἶτυν *dicunt Achæi, hanc* βίτυν *gens Æolis.*

Secundum tertiumque versum sic numeris restitui posse arbitramur. In vulgatis corruptè legitur:

Æolicus usus reformat. ——

Item:

Æolica etiam dialectos ferè est mista Italia.

A *vestis* est *investis*. Onomast. *Investes*, ἀχίτωνες. Tertull. de pallio, cap. III: *Nudus certe & investis figulo suo constitit.* De Adamo sermo est. Habet ea vox alteram quoque significationem. Nam quia *vestis* etiam *lanuginem malas aut inguina vestientem* signat, indè est, quod *investis* etiam accipitur pro *imberbi*, vel potiùs *impube*. *Vestis* vocabulo pro *barbâ* usus Maro VIII Æn. de Gallis:

Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis.

Ubi *vestem* de *barbâ* dici cùm Nonius innuit, tum Servius clare docet, his verbis: *Vestis*, inquit, *hoc est, barba. Unde contra investes dicimus imberbes: unde est*, (VIII Æn.)

Tunc mihi prima genas vestibat flore juventas.

Pro *pube* usus Lucretius, lib. V:

Nec minus in certo dentes cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubescere veste,
Et pariter mollem malis demittere barbam.

Ab hâc significatione est *investis* pro *impube*, ejusque contrarium *vesticeps*, qui jam pubescit, nempe à *capiendâ veste* sive *pube*. Festus: *Vesticeps, puer, qui jam vestitus est pubertate; contra investis, qui necdum pubertate vestitus est.* Nonius: *Investes dicuntur impuberes, quibus propter teneram ætatem nulla pars corporis pilat.* Ex his paret minimè audiendum Isidorum, cùm lib. X, inquit: *Investis, id est, sine veste: nondum enim habet stolam, quod est signum maritalis virginitatis.* Porrò quia *impuberes* Venerem nesciunt: indè est, quod *investis* etiam accipiatur pro eo, *qui Venerem expertus non est.* Atque id compulit Nonium, ut scriberet, (falsò tamen,) *investem* dici quasi *in Vestâ*, hoc est, *pudicitia* seu *castitate*, quam amat Vesta, Dea virgo; cujus neque virginibus nubere licebat. *Investis* voce usus Macrobius, lib. II Sat. cap. VIII: *Romani pueros & puellas nobiles & investes Camillos & Camillas appellant, flaminicarum & flaminum præministros.* Item Palladius, lib. XI, cap. XIV: *Illud memento servare præ cæteris, ut quoties vinum movetur, investis puer hoc, aut aliquis saltem purus efficiat.* Item Nonius Marcell. *Virgines non solum feminæ dicuntur, verum etiam pueri investes.* Quo ex loco discimus idem esse *marem investem*, & *marem virginem*: quamquam propriè *virgo* de sequiori sexu dicatur, *investis* de virili. Ita usus hisce vocibus Tertullianus, lib. de velandis virginibus, cap. VIII: *Duæ leges obnoxiæ invicem: hinc velandi, indè nudandi. Igitur si eo quod dictum sit omnis vir, commune est nomen viri, etiam nondum viri, masculi investes: commune autem cum sit nomen secundum naturam, communis est & lex non velandi ejus, qui inter viros virgo est secundum disciplinam, cur non præjudicatum sit proinde & mulierem virginem omnem muliere nominatâ contineri consortio nominis, ut contineatur & communione legis. Si virgo mulier non est, nec vir investis est. Si non operitur virgo, quia mulier non sit, operiatur investis, quia vir non sit. Ejusdem virginitatis æqua sit venia. Sicut virgines non coguntur velari, ita pueri non jubeantur revelari.* Idem ostendit hic locus extremo capite undecimo ejusdem libri: *Materfamilia vocatur, licet virgo, & paterfamilia, licet investis.* Assentiunt & Glossæ Philoxeni in quibus legas: *Investis*, ἄφηβος. Quemadmodum autem *investis*, ita & *vesticeps* geminam habet significationem. Propriè signatur eo, qui ad pubertatem pervenit, hoc est, qui major est XIV annis. Ita usus Agellius lib. V, cap. XIX: *Sed arrogari non potest, nisi jam vesticeps.* At μετωνυμικῶς, *vesticeps* significat τὸ ἐφηβικὸν, καὶ τὸ ἀφροδισίων φθέγμα ἔχοντα quomodo usus Appuleius in Apologia; *At nunc adeò patientem te ei præbes, itaque eum indulgentiâ corrumpis, adeò ei nullâ re adversaris, ut per hæc suspicionibus fidem facias. Investem à nobis accepisti, vesticipem illico reddidisti. Cùm à nobis regeretur, ad magistros ibat: at ab iis nunc magnâ fugelâ in ganeum fugit*, &c.

VETERINUM est *jumentum*, τὸ κτῆνος, quomodo Lucretius, Columella, Plinius utuntur. Hinc *veterinarius*, & *veterinaria medicina*, quæ & *mulomedicina*, ac Græcis ἱππιατρική vocatur. *Veterina* autem vel à *vehendo* ita dicta, vel (quod Opilius putavit,) à *ventre* vel *utero*, quasi *ventrina* aut *uterina*, quia onus ad ventrem sive uterum religatum ferunt. Auctor Festus. Scaliger, castig. in carmen de Copâ, (de prima editione loquor) probat ἐτυμολογίαν primam, docetque simile esse *veturium* quasi *vehiterium*, & *Asibida*, [*calybita*.] sive *asivida* quasi *asivehida*, vel integrè scribendo *asinivehida*, hoc est, ὀνοβάτης. Sileni cognomen est. Utroque utitur ineptus, sed antiquus Auctor prologi, qui Plauti Bacchidibus præmittitur in antiquioribus editt. uti illâ quæ cum Saraceni, Vallæ aliorumque commentariis in lucem edita est Venetiis anno CIↃ IↃ XVIII. In eo sic loquitur Silenus:

Asividam Ionii me vocitant greges:
Quod veturio senex vehar asinario.

Sive, ut in aliis:

Quod asino vehar senex veturio.

In

In eâ, quam dixi, editione legitur *asibida* per *B*. Sed notum in vett. libb. *B* poni solere pro digamma Æolico. Turnebus, lib. XIII, cap. XXII, putat *asinida* παρωνυμικῶς legendum, vel potiùs *asiniga*, ab *asino agendo*. Sed neutrum placet. *Ionii greges* hic sunt *histriones*. *Veterium* (pro quo corruptè eapse in edit. *vecturio* invenias) idem est, quod *veterinum*. Porrò ex hoc prologi loco putavit aliquando Scaliger in carmine de Copa legendum esse:

Huc Asiuida veni. ——

Pro quo in vulgatis *Alsbida*, per *L*. Sed in posteriori editione ex Contii libro legit *Calybita*, ut intelligatur, qui crumata testulis, ære, aliâve re edit. Nomen id erit à *calybe*, καλύβη, quomodo lib. III Ἀνθολογίας vocatur *sonus* sive *crepitus crumatum*. Hanc vocem eopse carmine usurpat poëta, cùm ait:

Sunt topia & calyba. ——

Sic enim hic quoque ex Contii libro idem legendum monet. Censeo autem καλύβη esse non à καλύβω, hoc est, καλύπτω, unde descendit, quando *tugurium* sive *gurgustium* notat: sed à χάλυψ.

VETERNUS à *vetus*, juxta Priscianum, extremo lib. II, nempe quia *labes* est *inveterata*. Donati etiam est in Eun. *Veternosus, morbo vetere confectus, id est, veterno; quales sunt, qui veternum patiuntur.* Maro, I G.

Nec torpere gravi passus sua regna veterno.

Ubi sic Servius: *Pigritiâ, otio: quia plerumque otiosos solet hic morbus incessere. Plautus in Aulul.*

Opus facere nimio, quàm dormire mavolo,
Veternum metuo.

Veternus autem dicitur *morbus intercus, hydrops*. A *veternus* est *veternosus*. Festus: *Veternosus dicitur, qui gravi premitur somno. Cato veternosum hydropicum intelligi voluit, cùm ait: Veternosus quàm plurimum bibit, tam maxime sitit.* Glossæ Philoxeni: *Veternosus*, φθισικὸς, ὑδρωπικός.

VETO ab *ve, non*, & ἐᾶν *permissum*. Antiqui pro eo *voto* dixere. Unde *votita* pro *vetita* apud Plautum, Asin. Act. IV, Sc. I. Neque enim audiendus Nonius: cui *votitus* est à *voto*, quasi religione aliquâ obstrictus. Nam metrum reclamat, quia sic penultima produceretur, quam Plautus corripit. Annæus Cornutus apud Cassiodorum de Orthogr. *Vostra olim ita per o, hodie per e: ut, advorsum, adversum; pervorsum, perversum; votare, vetare; vortex, vertex; convollere, convellere; amplottere, amplectere.* [Belg. *beeten*.]

VETUS vel à *ve* ἐπιτατικῷ, vel a *ve* μειωτικῷ. Posterius placuit Perotto, qui *vetus* dici ait quasi *vietus*, hoc est, *sine vi*. At alterum probat Agellius, lib. XVI, cap. V, his verbis: *Ve particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. Nam vetus, vehemens, alterum ab ætatis magnitudine compositum elisumque est, alterum à mentis vi atque impetu dicitur.* Quæ ipsa more suo exscripsit Macrobius, lib. VI, cap. VIII. Perottus putat *vetus* contractum esse ex *vietus*, quod est *mollis* & *languidus*, quales homines redduntur ætate. Itaque *vietum senem* dixere Plaut. Mercat. & Terent. Eun. Et Agellius *poma vieta* dixit pro *præmatura*. Sed maximè placet, quod in Conjectaneis monet Scaliger, *vetus* esse à βετής, quod à βε ἐπιτατικῷ, & ἔτος, id est, *annus*. Nisi ἀπλῶς esse velis ab Æolico ϝέτος, vel βέτος, pro ἔτος, id est, *annus*. Sed *vetus* non tam est *annus*, quam *annosus*. A *vetus* est *vetustus*, ut à *Venus venustus*. A *vetus* quoque est *veteranus*, παλαιοστρατιώτης, ut interpretantur Philoxeni Glossæ. Et *veterarius*, παλαιοφόρος, ut eædem exponunt. Et verbum *veterare*, à quo *inveterare*, unde opiniones *inveteratas* dicimus. Ab eodem est *veterator*, παλαιομαίλων, παλίντριψ, τρίβακὸς, ἀπατεών, ut est in Glossis Philox. Hinc *quasi vetus in astutia*, ut scribunt Festus, Donatus, Eugraphius. *Veteratorium* pro *subdolo* apud Cic. & alios. Propriè autem *veterator* dicitur de servo, qui diuturna servitute, ac sæpius fortassis commutatâ, astutus ac vafer evasit. Itaque *veteratores* & *novitii* opponuntur, ut ostendunt verba Venuleii in Pandectis, cùm ait: *Servum tam veteratorem quàm novitium dici posse: novitium autem non tirocinio animi, sed condicione servitutis intelligi, ac veteratorem item non spatio annorum, sed genere & causâ æstimandum.* Vide Rad. Forner. lib. IV rerum quotid. cap. I.

VEXARE est à *veho*, ut *luxare*, à *luo*; *taxare*, à *tago* sive *tango*. Docet id his verbis Servius ad illud Mar. Ecl. VI:

Dulichias vexâsse rates: ——

Probus vult hâc ratione defendere, dicens vexasse venire ab eo, quod est veho, vecto, vexo, ut vexâsse sit portâsse, & sine dubio pro arbitrio suo evertisse. Non enim jus potens est, qui vehitur. Bene ergo inclinatum verbum est. Nam qui fertur, & rapiatur, & huc atque illuc distrahitur, VEXARI propriè dicitur. Cato in Orat. de Achan: Cumque Annibal terram Italiam laceraret atque vexaret. Cic. in Verr. Sed ut à barbaris prædonibus vexata esset. Item: Ablati, fana vexata, direpta urbes reperiuntur. Hæc Servius. onde liquet immeritò Maronem esse reprehensum ab Anneo Cornuto, quasi non satis gravi usus esset verbo. His gemina sunt apud Asconium Pedianum in Divinat. Agellium, lib. II, cap. VI. & Macrob. lib. VI, cap. VII. Adde quòd Maro respexit etymologiam *Scyllæ*, quod à σκύλλω, hoc est, *vexo*; sic enim interpretantur veteres Critici. Glossæ Philoxeni: *Vexat*, ὀχλεῖ, σκύλλει, χειμάζει. Item *Vexo*, καταπονῶ, σκυλεύω (leg. σκύλλω) *Vexatio*, σκυλμός. Gloss. Cyr. Σκύλλω, *fatigo, vexo*.

V I

VIA, ex Jos. Scaligeri opinione, eâ ratione fit ab οἴα, quâ, quod Græci οἶνος, Latini dixere *vinum*. Sanè οἴα *vicus* est seu *pagus*: quemadmodum vetus Scholiastes monet ad illud Apollonii, lib. II Arg.

—— Πίερθεν γὰρ ἡ μὲν ἀλωαὶ
Ἠδ' οἶαι.

[γύαι, ὁδοὶ, πλίνθοι Hesych. & idem γύας, γῆς] Fortasse simpliciùs deducas ab ἴω, *eo*, præposito digamma Æolico. Placuit id Cæsari Scaligero in Arist. Hist. Animal. cap. IX, Sect. LXXIX. At non placet sententia Varronis: qui de *via, villa, villici* & *vellatura* vocabulis sic scribit lib. I de R. R. cap. II: *Villicus agri colendi caussâ constitutus, atque appellatus à villâ, quod ab ea in eum convehuntur fructus, & evehuntur, cùm veneunt. A quo rustici etiam nunc quoque viam, veham appellant, propter vecturas: & vellam, non villam, quo vehunt & unde vehunt. Item dicuntur, qui vecturis vivunt, vellaturam facere.* Idem *actus, via, villa, itineris* & *semita* nativam ex etymo vim aperit, lib. IV de L. L. *Ut*, inquit, *quò agebant Actus, sic quà vehebant, Via dicta. quò fructus convehebant Villa, quà ibant, ab itu Iter appellarunt: quà anguste, Semita ut semiter dictum.* Differunt *iter, actus, via*, quòd *iter* hominis est; *actus* hominis & jumenti; *via* hominis, jumenti, & vehiculi. Nam *iter* ab *itum*, quà ab homine itur: *actus* ab *agendo*, quà jumentum agitur: *via* à *vehendo*, quà ire potest vehiculum: quod & Isidorus tradit, lib. XV, cap. XVI. Unde consequitur, *iter* esse angustius actu; *actum* viâ. Nam angustiori spatio it homo, quàm armentum; ac armentum angustius spatium requirit quàm vehiculum. *Iter* duorum pedum latitudine definitur: quantum requiritur, ut transire possint occurrentes. *Actus* est *iter* quatuor pedes latum: ut Festus scribit voce *actus*. At *via* latitudo legg. XII Tabb. in porrectum pedes habet octo, in anfractum, id est, ubi flexum est, pedes XII. *Via* igitur actum, actus iter comprehendit, non quidem ex vocis proprietate, (nam iter solum jus eundi, actus solum jus agendi, via solum jus vehundi significat:) sed ex consequenti, quia minus in majori comprehenditur, non contrà. Hæc trium harunce vocum proprietas est, quando de servitute loquimur. Nam aliàs *via* καταχρηστικῶς accipitur pro *quovis loco, per quem ire omnibus licet*. Nativam vocum vim spectavit quoque Pomponius, cùm in leg. si tam. XIII de servitut. ait: *Si tam angusti loci demonstratione factâ, via concessa fuerit, ut neque vehiculum, neque jumentum eà inire possit: iter magis quàm via aut actus acquisitum videbitur. Sed si jumentum eâ duci poterit, non etiam vehiculum: actus videbitur acquisitus.* Ad quem locum provocamus, siquis nobis opponere velit verba Ulpiani, qui l. I. de servit. rust. ait: *Actus est jus agendi vel jumentum vel vehiculum.* Ubi, si proprietatem vocis spectâsset, scribere debuisset: *Actus est jus agendi jumentum, non etiam vehiculum.* Sed popularem loquendi consuetudinem, non nativam vocabuli vim spectavit Ulpianus: uti & Paullus, cùm l. VII. Tit.

eodem. ait, *Qui actum habet, & plaustrum ducere, & jumenta agere potest.* Item Modestinus, l. XII: *Actus est, ubi & armenta trajicere, & vehiculum ducere liceat.* Quâ ratione nihil inter *viam actumque* interesset, quia utrumque tum agendi pecoris, tum vehiculi ducendi jus contineret. Sed de *via* vocabulo satis. A *via* & præverbio sunt *avius, obvius, pervius, obviam, perviam.* Plaut. Aulul. Act. III, Sc. II:

—— Qui angulos hic omnis
Mearum ædium & conclavium mihi perviam facitis.

Item *viare:* unde *viator:* quæ vox vel generatim sumitur, vel speciatim; Generatim, accipitur pro eo, *qui iter facit.* Unde in Glossis Philox. exponitur ὁδοιπόρος. Cic. in Milon. *Quia non semper viator à latrone, nonnumquam etiam latro a viatore occiditur.* Et lib. de Fato: *Hoc modo viator quoque bene vestitus caussa grassatori fuisse diceretur, cur ab eo spoliaretur.* Speciatim verò usurpatur pro *apparitore* seu *ministro publico:* cujus significationis rationem adfert Tullius in Catone Maj. *A villa in Senatum arcessebantur Curius & cæteri senes: ex quo, qui eos arcessebant, viatores nominati sunt.* Columella, in præfat. lib. I: *Illis temporibus proceres civitatis in agris morabantur, & cùm consilium publicum desiderabatur, à villis arcessebantur in Senatum. Ex quo, qui eos evocabant, Viatores nominati sunt.* Festus: *Viatores appellantur, qui magistratibus apparent, eo quia initio omnium tribuum, cùm agri in propinquo erant urbis, atque assiduè homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in viâ quàm urbe; quòd ex agris plerumque homines vocabantur à magistratibus, & frequens eorum erat ab agris ad urbem via.* Cæterùm in Glossis Philoxeni & tertia acceptio affertur pro *vici magistratu.* Exponitur enim ἀμφοδάρχης. Sed eam me reperire alibi non memini. A *viare* quoque est *viaticum,* quod Græcis ἐφόδιον, ut etiam Philoxeni Glossæ interpretantur. Ac tam Latinum quàm Græcum vocabulum, à *sumtu via* ad *aliarum* quoque *rerum apparatus* traducitur; ut Gellius docet lib. XVII, cap. VII. Ejus diminutivum *viaticulum,* quo usus Ulpianus l. XVIII. in fine, D. de jud. Et Appuleius lib. VII. Met. Ab eodem est *viaticari,* hoc est, *viaticum parare.* Plautus, Menæchmis, Act. II, Sc. I:

Viaticati hercle admodum æstivè sumus.

Quem locum interpretatur Turnebus, lib. XVIII, cap. XV. A *via* quoque est *Vibilia.* Arnobius, lib. IV: *Ab erroribus viarum Dea Vibilia liberat.* Ita enim emendat Gelenius, pro quo in aliis libb. *Upibilia.* Composita à *via* sunt *bivium, trivium, quadrivium.* A *triviis* Diana dicta *Trivia,* ut initio libelli amphitheatrici, qui creditur Martialis:

Nec Trivia templo molles laudantur Iones.

Hoc est, non habent Iones quod se jactent templo Dianæ Ephesino. Omnino enim *Iones* legendum, non *honores:* quamquam id retinet Marsilius, ac *honores templo* pro *templi,* vel *cum templo,* poni putat, quod probare non possum. Cur verò a *triviis* Diana *Trivia* dicta sit, indicat Varro, lib. VI de L. L. *Abeo,* inquit, *Trivia, quòd in trivio ponitur fere in oppidis Græcis.* Sed alteram mox rationem ibidem addit: *Vel,* inquit, *quòd Luna dicitur esse, quæ in cælo tribus viis movetur, in altitudinem, & latitudinem & longitudinem.* Eodem de etymo sic Scholiastes prognosticorum Germanici: *Trivia, eo quod tribus fungatur figuris, de quâ Virgilius ait,*

—— Tria virginis ora Dianæ.

nam eadem Luna, eadem Diana, eadem Proserpina vocatur, id est, cælestis, terrestris & infernalis. De qua quidam:

Denique cùm Luna est, sublustri splendet amictu:
Cum succincta jacet calamis, Latonia virgo est.

Hactenus is scholiastes, sive is Calpurnius seu Cæsius Bassus appellatus. Lactantius, lib. I, de falsâ religione cap. II, ipsum Cæsarem Germanicum auctorem facere videtur. Sic enim ait: *Cæsar quoque in Arato refert Aglaosthenem dicere, Jovem cùm ex insulâ Naxo adversus Titanas proficisceretur, & sacrificium faceret in litore, aquilam ei in auspicium advolâsse, quam victor bono omine acceptam tutelæ suæ subjugarit.* Eamdem fabellam delibans Politianus cap. XXVIII Miscell. eam apud Germanicum in Arateo commentario legi ait. At Germanicum non esse auctorem, cùm alia fidem faciunt, tum quod postremâ Scholiorum sectione, hoc est, pag. CXLII. edit. Morell. scribat in hunc modum: *Jam verò, quia de ejus cursu vel ordine sub brevitate diximus, restat, ut quid de ea gentiles senserint, edicamus. Lunam gentiles Dianam, germanam solis,* &c. Quæ nonnisi ab homine Christiano proficisci potuerunt.

VIBICES sunt *excitatum verberibus corpus,* ut scribit Varro, VI de L. L. Plautus scitè vocat *pragnantes plagas.* Originem ponit Festus: *Vibices,* inquit, *plaga verberum in corpore humano, dictæ quòd vi fiant.* Sed de etymo meritò in Conjectaneis dissentit Scaliger: quem & Nunnesius sequitur in Conjectaneis. Volunt autem esse à Græco ἴβυκες, quod Hesychius exponit στιγμαί. Ac ne locum corruptum putes, idem Hesychius ἰβῶν exponit σίζων, (sic enim absque dubio legendum, non σείζων, ut rectè monuit H. Steph.) ac ἰβύειν quoque interpretatur τύπτειν. Ac videtur verbi hujus origo esse ab ave quæ ἴβυς sive ἴβυξ dicitur, ut propriè ἰβύειν sit *tundere,* ut *avis ibys,* quæ rostro suo pungit tunditque.

VIBRO, κραδαίνω, ut exponunt Glossæ Phil. Eo significatur *motus rei tremulæ,* ut κράδης, hoc est, *ficulnei rami.* Itaque Glossæ Cyrilli, κραδαίνω, *crispo,* interpretantur. Intellige *crispationem, quæ fit rei concussione, ac metu.* Perottus censet, *vibro* dici, quasi *vi agito.* Sed aliud est *vibro,* ut docent, quæ dixi. Minùs etiam verisimile ut sit à *vibex:* quæ sententia Joannis de Genua in Catholico. Magis arridet Nunnesii opinio, qui, ut à ῥύπτω est *purgo,* κατὰ μετάθεσιν, ita *vibro* censet esse à ῥίπτω, hoc est, *jacio, projicio:* Credo, quia *projecta tremulum habent motum.* Vel dicamus esse ab ἰβύω, quod Ionibus notat *ferio, percutio;* ut Hesychius testatur. Nam & *percussa vibrantur.* A *vibro* est *vibrisso,* ut à *peto petisso,* apud Lucretium ac Ciceronem, & ab *appeto, appetisso,* apud Attium. *Vibrisso* naturâ suâ tam latè patet, quàm *vibro.* Speciatim de *voce* dicitur, quando *flectitur & crispatur in canendo.* Festus: *Vibrissere* (ita est in MSS[is], non *vibrissare*) *est vocem in cantando crispare. Titinius: Si erit tibi cantandum, facito usque exvibrisses.* Ab eodem verbo dictæ *vibrissæ,* τρίχες ῥινός, ut exponunt Glossæ veteres. Nempe quia ob spiritum, qui per nares ducitur, *perpetuò vibrissentur,* hoc est, *vibrentur, crispentur.* Hoc malim, quàm quod scribit idem Festus: *Vibrissæ,* inquit, *pili in naribus hominum, dicti quod his evulsis caput vibratur.*

VIBURNUM à *vieo,* quia ad *viendum,* hoc est, *ligandum idonea* sint. Unde *lenta* dicuntur Maroni:

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Vel quòd virgultum hoc aptum sit ad *cædendum:* ut sit ab ἰβύω, hoc est, τύπτω. Strabus Gallus in horto suo latiùs vocem extendit. Nam *viburna rosa preciosa* appellat virgas stirpis ejus, quæ rosas producit.

VICIA pro *continentia,* teste Festo. Ubi in plerisque libb. *vincia.* Sed *vicia* etiam est in MSS[is] Nansii. Videtur esse à *vincendo.* At *viciam* leguminis genus, planè à Græcis esse censeo. Nam Asianis βίκιον vocatur, teste Galeno, lib. I de alimentorum facultat. cap. penult. Quod nisi esset, non displiceret sententia Varronis, lib. I de R. R. cap. XXXI. *Vicia,* inquit, *dicta à vinciendo, quod item capreolos habet, ut vitis, quibus cum sursum vorsum serpit ad scapum lupini, aliumve quem, ut hæreat: id solet vincire.* Sanè non paullò id verisimilius, quàm quod Isidorus tradit, lib. XVII, cap. III: *Vicia,* inquit, *dicta, quod vix ad triplicem perveniat fructum, cùm alia legumina proventum habeant fertilem: unde & Virgilius,* I Georg.

Aut tenuis fœtus viciæ.——

Nec meliùs Joannes de Janua in Catholico, cui dictam placet, *quòd vice panis eâ in quibusdam locis utuntur, vel quod vitiosa.* Papias etiam geminum adfert ἔτυμον unum, *quia ad modum vitis hæreat.* Alterum, ut sit ex eo, quia est *herba victorialis, & vica est victoria antiquitus.* Respicit autem verba illa Isidori, lib. X: *Pervicax propriè dicitur, qui in proposito suo ad victoriam perseverat. Antiqui enim vicam dicebant, quam nos victoriam: credo quòd inde dicatur herba vicia, id est, victorialis.* Videtur autem respicere Isidorus ad nomen *Vica Pota:* quæ est dea vincendi potens. Nam à *vincendo* potien-

potiendoque esse docet Tullius, in II de Legg. Meminit & Livius, lib. II, ubi de domo agit Poplicolæ: & Seneca ludo de morte Claudii, *Proximus*, inquit, *rogatur sententiam Diespiter, Vicæ Potæ filius.* Ubi vide, quæ Nicolaus Faber annotavit. Non audiendi verò, quibus placet *Vicam* vel *Viciam* dictam antiquè quasi *vinciam*, à *vinciendo*, quia olim vinciebantur victi: unde παρονομασία illa *victus vinctusque* apud Florum de Jugurtha, lib. III, cap. II *Sed ille, quamvis victam & vinctam vidit urbem.* Eodemque locutus modo Orosius, lib. VII, cap. XXXVII.

VICTIMÆ ἐτυμολογίαν triplicem adducit Festus: *Victimam*, inquit, *Ælius Stilo ait esse vitulum, ob ejus vigorem: alii autem quæ vincta adducatur ad altare: aut quæ ob hostes victos immoletur.* Duas posteriores ἐτυμολογίας adducit quoque Isidorus, lib. VI, cap. XIX. primæ verò loco hanc adfert, quia *ictu percussa cadat.* Quam etiam apud Papiam legas. Sed verissima est, quam Festus tertio loco ponit, quam & Ovidius probavit, ut mox parebit. Differunt *victima* & *hostia* trifariàm. Primò *hostia* à quovis sacerdote immolabatur; *victima* ejus tantùm manu, qui hostem ipse vicisset. Ovid. I Fast.

Victima, quæ cecidit dextrâ victrice, vocatur.
Hostibus à domitis hostia nomen habet.

Atque hinc alterum quoque discrimen consequitur. Nam si *victima victoris* unius dextrâ mactabatur, non potuit *victima* cædi, nisi hostibus *victis*: at hostia quoque esse poterat, quæ cùm iretur in hostes, cædebatur. Servius, in I Æn. *Hostiæ dicuntur sacrificia, quæ ab his fiunt, qui in hostem pergunt: victimæ verò, sacrificia quæ post victoriam fiunt. Sed hæc licenter confundit auctoritas.* Idem discrimen adducit Isidorus, lib. VI, cap. XIX. De *victimâ* conveniunt cum Ovidio: de *hostiâ* videntur dissentire, quia ille *victis* hostibus, hi antequam in hostem pergitur, hostiam immolari statuunt. Sed utroque modo usurpari evincit veterum scriptorum auctoritas. Tertium discrimen est, quòd *victima* est major, ut vitulus: *hostia* minor, ut agnus. Itaque Cornelius Fronto his verbis differentiarum libellum claudit: *Victima major est, hostia minor.* Isidorus quoque ibidem: *Erant*, inquit, *victimæ majora sacrificia quàm hostiæ.* Et in Philox. Glossis legere est: *Victima*, τὰ μεγάλα θύματα. *Victimarius*, μοσχοθύτης, μοσχοπώλης. Confirmat & quod Ælius Stilo, Festo teste, *victimam* dicebat dici *vitulum* ob ejus vigorem. Tum autem hoc Plauti, Pseudolo, Act. I, Sc. III:

Nolo victimas, minimis me dextis placari volo.

Et ἀκροτελεύτιον hoc Maronis:

—— Et maxima taurus
Victima:

Quod cùm in Georgicis, tum in Catalectis legere est. *Victimare* pro *sacrificare*, semel iterumque legas apud Appul. lib. VII.

VICTORIATUS, nummus erat argenteus, alteram denarii partem pondere & pretio exæquans: ut docet Varro, lib. IX de L. L. & Volusius Metianus de ponderibus. Usi quoque Pomponius in Pistoribus apud Nonium in *occupatus*. Cic. pro Fonteio, Quinctil. lib. VI, cap. IV. Caussam nominis adfert Plinius, lib. XXXIII, cap. III: *Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodiâ percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur. Est autem signatus victoriâ, & inde nomen.* Idem, quia quinque valebat assibus, ut denarius, cujus dimidium est, decem; quinarius quoque dicebatur: ut indicat Varro lib. IV de L. L. & Volusius, ibidem.

VICUS à *via*, Varro, lib. IV de L. L. *In oppido vici à via, quòd ex utrâque parte via sunt ædificia.* At *vici* rure unde dicantur, docet Isidorus, lib. XV, cap. II: *Dictus vicus, quod sit vice civitatis, vel quod vias habeat tantùm sine muris.* Sed *vici* nihil aliud sunt, quàm multæ domus junctæ: eoque eadem est vocis origo, seu de urbanis seu paganis vicis sermo sit. Nam minimè idem esse *vicum*, quod *pagum*, indicat Tacitus, qui cùm alibi *pagum vicumque* jungit, tum libro de moribus Germanorum: *Eliguntur in eisdem comitiis & principes, qui jura per pagos vicosque reddant.* Sic igitur censeo, *vicus* esse ab Æolico ϝοῖκος vel βοῖκος pro οἶκος ut ab ἴς, *vis*, ab ἐμῶ, *vomo*, &c. Quod nisi putarem verissimum esse, crederem, quemadmodum ex *veha* factum *via*; ex *vehilla*, *villa*; sic & *vicus* priùs fuisse *vehicus*: ut id nomen omnibus iis sit ab *rebus ex agro advehendis.* A *vicus* est *vicinus*, qui in eodem vico habitat: ut γείτων, quia in eadem γῇ. Estque à *vicus vicinus*; ut à *ferus*, *ferinus*; à *mare*, *marinus*. A *vicinus* est *vicinia*, & *vicinitas*. Cornelius Fronto: *Vicinia vicorum conjunctio: vicinitas hominum conversatio est.*

VIDEO ab εἴδω. Macrobius, lib. I Sat. cap. XV: *Quod Græci ἰδεῖν dicunt, nos, V literâ additâ, videre dicimus.* Optimè Macrobius. Nam non asper solùm spiritus, (ut in ἑσπέρα, *vespera*; ἐνετὸς, *Venetus*, aliisque,) sed interdum & tenuis spiritus mutatur in *V*; ut ἰταλὸς, *vitulus*; οἶνος, *vinum*; ἦρ, *ver*, &c. Vide *Ventus*, & *Vis*. At ἰδεῖν, quod tum *videre*, tum *scire* notat, est ab Hebræo ידע, *scire*, *cognoscere*. A *video* est *provideo*, unde *providus*, & *providens*, ex quo *prudens*. Scaliger tamen ad Varronem censet, ut ab ὄζω est ὄδωδα, hinc *odor*: ita à φράζω, *considero*, esse πέφραδα, unde φραδέων, hinc *prudens*. Sed prius est simplicius. Et favet Cic. primo de Legg. *Quæ virtus ex providendo est appellata prudentia.* Inde *imprudens*, non *prudens*, vel valde *prudens*. Priscianus, in XIV: *Est quando significantiæ caussa assumitur præpositio. ut Vergil. in I Georg.*

Nunquam imprudentibus imber
Offuit.

Ab eodem est *invidere*: unde *invisus*. Ac in hisce vocibus etiam præverbium nunc negat, nunc auget. Priori modo *invisus* est *non visus*, quomodo Tullius Orat. de Harusp. respons. dixit: *Occulta, & majoribus non invisa solùm, sed etiam inaudita sacra.* Locuti quoque eopse modo Seneca & Appuleius. Sed quia quos odimus, æquo animo videre non possumus, hinc accipi solet pro *exoso*. Utramque significationem complexus Philoxenus in Glossis: *Invisus*, ἀόρατος, μισητός. At lusit ejus vocis ambiguitate Tullius, cùm inquit, *Res mihi invisæ, visæ sunt, Brute.* Nam etsi *visis* opponat, non tamen ἀόρατα, sed μισητὰ intelligit. Auget verò præverbium *IN*, cùm *invidere* notat φθονεῖν· unde dicta *invidia*, & *invidentia*, quorum illud ambiguum est, ac tam active quàm passive accipitur, hoc activè tantùm. Cicero, lib. III Tusc. quæst. *Etenim si sapiens in ægritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam: non dixi in invidiam, quæ tum est, cùm invidetur: ab invidendo autem invidentia rectè dici potest, ut effugiamus ambiguum nomen invidiæ, quod verbum ductum est à nimis intuendo fortunam alterius, ut est in Menalippo:*

Florem quisnam liberum invidit meum.

Malè Latine videtur. sed præclare Actius. ut enim videre, sic invidere florem rectius, quàm flori dicitur. nos consuetudine prohibemur: poeta jus suum tenuit, & dixit audacius. Hæc Tullius. Aspiciunt autem invidi aliena bona oculis non rectis, sed pravis, strabonum in morem: unde scitè dixit Lucilius:

Nulli me invidere, non strabonem fieri deliciis me istorum.

Et Varro Flextabulis περὶ ἐπαρχιῶν *Multi enim, qui limina intrarant integris oculis, strabones facti sunt. Habet enim quiddam ἑλκυστικὸν provincialis formosula uxor.* Horat. lib. I, epist. XIV:

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat.

Ac possis cum viro erudito eodem referre istuc ejusdem, Od. II, lib. II:

Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

A *videre* & *licet* est *videlicet*; quomodo *scilicet* est *scire licet*; *ilicet*, *ire licet*. Donatus in Adelph. Act. III, Sc. IV. Ita iis vocibus usos veteres, ostendit Giffanius Indice Lucretiano in *Scilicet* & *Videlicet*.

VIDUA, unde dicta sit, variè disceptatur. [*vidua* & *viduus* est ab ἴδιος.] Jabolenus scribit putasse Labionem (eum quem Horatius insanum vocat, vulgi magis quàm sapientum judicium secutus,) sic appellatam a *ve*, hoc est, *sine*, & *duitas*: quæ Græcis δυὰς, vulgo *dualitas*. Nempe existimabat, quo-

modo *vecors* est *sine corde*; *vesanus*, *sine sanitate*; ita & *viduam* dici, quæ est *sine duitate*, hoc est, quæ sola vivit, non in matrimonio, in quo duo sunt, maritus & uxor. Jabolem locus corruptè legi solet: sed emendavit eum Joh. Bapt. Pius annot. poster. cap. LII. Est & altera ἐτυμολογία. Macrobius enim, lib. I Saturnal. cap. XV, putat *viduam* dici à *ve*, hoc est, *valde*, (quomodo & in *vemens*, aliisque ea particula auget,) & Thusco verbo *iduare*, hoc est, *dividere*: unde & *Idibus* nomen. Verba Macrobii sunt, lib. I Sat. cap. XV: *Nobis illa ratio nominis vero propior æstimatur, ut idus vocemus diem qui dividit mensem. Iduare enim Etruscâ linguâ dividere est, unde vidua, quasi valde idua, hoc est, valde divisa: aut vidua, hoc est, a viro divisa.* Unde verò sit *iduare*, diximus voce *Idus*. A *viduus* vel *vidua* est *viduvium*. Gloss. Philoxeni: *Vidubium* (*b* pro *v* ponitur ex more posteriorum seculorum) πρόστιμον χηρείας. Leg. χηρείας. Hoc autem ex loco colligimus, haut secus ac æs, quod, qui uxorem nunquam duxerant populo pendebant, *uxorium*, Festo teste dicebatur; sic pecuniam quæ *viduitatis* caussâ pendebatur, *viduvium* esse appellatam. Nam πρόστιμον, *multa*, *pœna*: ut est in Glossis Cyr. At perperam Glossæ Isidori, ubi *viduvium* exponitur *viduitas*: & *quæ duos habuit maritos*. Etiam *viduertas* dicimus. Paullus: *Viduertas calamitas dicta, quod viduet bonis.* Ita etiam est in Nansii MSS[ti]. Si Nonium audimus, pro *vidua* etiam *biviram* veteres dixere. Probat hoc isto Varronis, Lege Menia: *Ad biviram venio. Cum vellem ostendere quid vellem; Metamelos, Inconstantiæ filius, me reprehendit.* Sed aliter accepit Isidorus in Glossis, ubi est, *Bivira, secundi conjux.* Et sane ἀναλογία hoc requirit. Sic dixere *bimaritus*, hoc est, δίγαμος, ut exponit Onomasticum vetus. Sin omnino placet Nonii sententia, dicendum *biviram* non esse à *bis*, numerali adverbio, sed à *dis*, præpositione loquelari, quæ divisionem ac separationem indicat, ut in *discedo*, *dispesco*, *divarico*. Ut à δὶς adverbio est *bis*: *D* in *B* abeunte: sic a *dis* præverbio, & *vir* fuerit *bivira* pro *divira*.

VIDULUS est *marsupium*: unde φυλακτήριον exponitur in Onomastico. Martinio placet sic dici, quia crebrò videatur, vel à *via*, & *do*, sive antiquo *duo*, quia in *vidulo* recondatur pecunia quæ ob viam datur peregrinaturis. [ζυλάκιον ἐτζήλη]

VIERE est *inflectere*, *vincire*, *ligare*: ut exponit Varro, lib. IV de L. L. item Festus, & Nonius. Græcis πλέκειν. Itaque *Viere Veneri corollam*, quod est apud Ennium Sotadico, nihil aliud est, quàm *plectere coronam*. *Viere* autem dicitur, non à *vi*, ut quidam putarunt, sed à βίω, quod Æolicum est pro μίω. Æoles enim μ convertunt in β. Ut pro μύρμηξ, βύρμαξ, à cujus accusativo βύρμακα, *formica*. Similis mutatio in τίβενος, si nomen est a *Temeno* Arcade inventore: ut ait Artemidorus, lib. II, cap. III, atque ex eo Suidas, sed dissimulato illius nomine, unde refert. Videtur & sic *hibernus* dici pro *hiemeraus*, ab *hiems*. Μίω verò est *ligo*. Unde Hesychius: μιωσάδες, μιτώσαδες. A μίω sunt μίτος, *filum*, quia eo aliquid ligatur, & μίτρα, quo vel medium corpus vel caput cingitur: qua de re alibi. A *vio* est *vimea*, teste Festo. Sic vocatur *virgultum aptum ad viendum*. Ut a *sternendo stramen*; à *latando latamen*; à *fluendo flumen*; sic à *viendo vimen*. Varro, lib. I de R. R. *Ut habeas vimina, unde viendo quid facias.* Hanc ἐτυμολογίαν adducunt quoque Donatus, & Marius Victorinus, ut mox parebit. A *vimine vasa viminea*. Item *viminea sylva*. Ab ea autem *mons Viminalis*: non à *Vimineo Jove*, qui ipse à loco sic dictus. Varro tamen aliter, lib. IV de L. L. *Collis*, inquit, *Viminalis à Jove Vimineo, quòd ibi aræ sunt ejus, aut quod ibi vimineta fuerunt.* Sed meliùs Festus: *Viminalis porta & collis appellabantur, quòd ibi viminum sylva fuisse videtur, ubi est & ara Jovi Vimineo consecrata.* A *viendo* quoque *vitex*; ut à *latendo latex*. Quia nempe ramuli viticis sunt lenti, & flexibiles, eoque ad *viendum* apti. Hinc quoque *vitilia*, quæ *viendo* fiunt; ut *sutilia*, quæ fiunt *suendo*. Sic *vitiles apum alveos* dixit Varro. Etiam ut a *suendo sutor*; sic à *viendo vitor*. Glossæ Philox. *Vitor*, καλαθοπλόκος· hoc est, ὁ κάλαθα πλέκων, qui Latinis *doliarius*. Sic Arnobius, lib. II, *sirpiarum vitores* dixit, ut est in MS[to] regiæ Bibliothecæ in Gallis. In Onomastico veteri legas, *Vieo*, λυγίζω. *Vietor*, λυγιστής· quæ si recta, ut *cieo* & *cio*, sic *vieo* & *vio* dixerint. Et sanè *vieo* quoque dixerint, si indè est *vietus*: ut censet Donatus ad illud Eunuch. Act. IV, Sc. IV.

Hic est vetus, vietus, veternosus senex.

Vietus, inquit, *mollis flaccidusque, & flexibilis corpore; unde & vimina & vimenta & vites & vietores dicuntur; & viere, religare dicitur: quia vietis virgis magis religare possumus quidlibet. Lucretius aranea dixit vietam vestem, hoc est, putri mollitiâ præditam.* At minùs placet eorum sententia, qui *vietus* à *vi* deducunt: quia apud Festum legere sit: *Vietus, languidus, sine* (MSS[ti] *sive*) *vi, & naturalibus privatus viribus.* Quæ notionem, non ἔτυμον continent. Glossæ Philoxeni exponunt: μεμαραμμένον, hoc est, *marcidum*. Ab eodem *viere vitus* dicuntur *canthi sive ferrei circuli, quibus rotas solent viere*, hoc est, *vincire munireque*. Marius Victorinus in arte Grammaticâ, cap. de Poëticâ: *Vates, quod verba modulatione connectat. Viere enim connectere est, unde vimen dictum virgulti species, & vitus in rotâ.* B. Augustinus in Dialect. Legendum enim: *Vita dicitur à flexu, quia flexum velut incurvum vietum veteres dixerunt: unde vitos, quòd cantho ambiantur rotarum ligna, vocant.* Sic optimè restituit ad Persium Casaubonus, cùm in vulgatis pro *vitos* sit *vietos*. Etiam in Glossis Græco-Lat. col. 1311 leg. Καθὸς τροχοῦ, *Vitus*. Ubi vulgati *Urus*. Etiam de etymo falsi Victorinus & Augustinus. Nam *vitus* est ab Æolico ϝίτυς, vel βίτυς pro ἴτυς. Quomodo Homero vocatur τεύχη περιφέρεια. In excerptis etiam ex veteribus Glossis col. CCLII. inter ea quæ ad agriculturam pertinent, reponitur *betus*, quod exponitur παλαιόν. Ubi *vetus* legi posset, ni obstaret lemma ejus capitis. B. Vulcanius legit, *vitus*, καθὸς. Sed nimis recedit à vulgata. Quare dicendum, esse errorem Glossographi, qui *vitus* & *vetus* confudit.

VIGEO, ζωθάλλω, ἀκμάζω, ut exponunt Philoxeni Glossæ. Est id nomen à *vi*. Imò fortasse non simplex est derivatum, sed compositum, quasi *vi ago*. Id censuit Festus. *Vigeo*, inquit, *dictum videtur a vi agendo, sed non* (ita quoque est in MSS[to] Nansii) *in agendis hostilibus rebus, verùm in his, quæ celerrimo concitatoque animo ad bonam tendunt frugem.* Puto ab eadem origine esse *vegeo*: quod præter Pomponium, Ennium, Varronem, quos Nonius adducit, usurpant Lucretius, lib. V, & Sallust. initio Catilin. [ab ἰσχύω, βισχύω, βιτφύω, unde & ἶφι, ex ἴσφι.] A *vegeo* est *vegetus*, ut a *floreo floridus*, à *torreo torridus*, &c. Quomodo *vegetum* & *vivens* differant, Nonius docebit. A *vegetus vegetare*: unde philosophi animam & facultatem vegetativam dixere, quâ vivitur. Itaque Cicero, I Tusc. *Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat. divina mallem ad nos. Quæ autem divina? vigere, sapere, invenire, meminisse.* Obertus Giffanius in Observationibus L. L. ait se nescire, quid *vigere* significet in his Tullii verbis. Atqui idem valet ac *vitâ præditum esse*, sed discrimine tamen eo, quòd *vitam* intelligit *propriam ac perpetuam*, *quâ divina antistant humanis*.

VIGIL juxta Papiam, compositum est, diciturque quasi *vi agilis*: juxta Perottum simplex derivatum à *vigeo*: juxta Becmanum, ab ἀγαθὸς, unde ἀγαθοεργός. Non displicet Perotti sententia. Nam ut ab *ago agilis*; ita à *vigeo vigilis*, & per apocopen *vigil*: quomodo à *consulo consulis* esset, pro quo *consul* simili apocope dicitur.

VIGINTI ab Æolico βείκατι, pro εἴκατι. *N* insertum, quomodo à παχὺς & δασὺς sunt *pinguis* & *densus*; à λείχω, & σχίζω, *lingo*, & *scindo*, &c. Est autem εἴκατι Doricum pro εἴκοσι· Quippe Doribus moris est convertere σ in τ, unde pro σὺ dicunt τὺ, indè Latinorum *tu*; pro σὸς, τεὸς, unde fortassis *tuus*; pro εἰσὶν, ἐντί, unde est Latinum *sunt*. Hyginus tamen Augusti libertus, initio libri de Limitibus constituendis, arbitratur *viginti* esse ex *duoginti* vel potiùs *duginti*. Ut à *duis* est *bis*; à *duonum*, *bonum*; à *duellum*, *bellum*. *D* enim in *B*, *B* in *V* consonum abit. Non multum ab hac sententia abit Tonstallus, initio lib. I de arte supputandi, atque alii, qui censent *viginti* dici à *bis*, quasi *biginti*, atque id parere ex *triginta*, *quadraginta*, & similibus, in quib. *ginti* signat *decem*; ut *genta*, *centum*, quemadmodum paret ex *quadraginta* & *quadringenta*, *quinquaginta*, & *quingenta*, & similibus. Sed meo judicio multimodis falluntur. Nam illa in *genta* esse à *centum*

tum paret ex *ducenta*, *trecenta*, *sexcenta*, in quibus *C* remansit, cùm contra in *quadringenta*, *quingenta*, & similibus, *C* post *N* εὐφωνίας caussâ abeat in *G*: quod immutationis genus, cùm exemplis adductis, tum &, quòd *ango* dicamus pro ἄγχω, probat Priscianus, lib. I, cap. de literarum numero & permutatione. At si *viginti* similiter Latinam habet originem, unde erit illud *ginti*? aut cur *viginti* per *I* dicimus, *triginta*, *quadraginta*, per *A*? Scio nullam idoneam caussam allaturos, qui voces has ortu Latinas volunt. At nobis, qui Græcam iis originem damus, in mundo est ratio, ob quam id fiat. Nam fit idem apud Græcos, quibus εἴκοσι est *viginti*; τριάκοντα *triginta*; ἑξήκοντα *sexaginta*; ὀγδοήκοντα, & Ionice ὀγδώκοντα, *octoginta*; & sic in aliis, in quibus Latini *O* in *I* mutarunt, quomodo iidem à κόνις fecere *cinis*, ab ὄμβρος, *imber*; ab *in loco*, *illico*, &c. Atque his quoque refelluntur, qui cum Papia putant *viginti* esse ex *bis* & *genus*: quia numerus is gignatur ex bis denis.

V I L I S, juxta Papiam, à *villa*, quia rustica sordent præ urbanis. Martinius deducit a φαῦλος, *vilis*, *pravus*. Possis & deducere a *pilus*, aut *villus*. Nam quæ *vilipendimus*, ea *pili* aut *villi* loco ducimus: qua ratione dicimus *flocci facere*, tralatione planè geminâ.

V I L L U S, *pili collecti, ac flocci vestium*. Philox. Gloss. *Villus*, μαλλός. Ac similiter Gloss. Cyr. in quibus & μαλλωτός, *villosus*. Putat Papias esse à *velando*. Malim ego à *vellendo*, quâ ratione ab eodem *vellus* venit. Vel fuerit ab ἴλω pro εἰλῶ, *convolvo*, ut notet *pilos convolutos*. Vel derivemus à *pilus*. Nam *p* & *v* consonum sæpe commutantur. Nec obstat, quòd liquida geminetur, cùm idem fiat in *capillus*, quod dicitur quasi *capitis pilus*. Vel denique, quod maximè placet, ut à *rarus rallus*, ab *bira billa*, à *vinnum villum*, sic à *vinnus villus*. *Vinnus* est *cincinnus molliter flexus*, ut Isidorus exponit, lib. III, cap. XIX. [an a βερρὸς seu βερρὸς, unde & *birrus* & *villus*. vide & βίρραξ apud Hesych.]

V I M E N, à *viere*, ut λύγος à λυγῶ, *ligare*: de quo alibi.

V I N C O Papiæ placuit esse à *vi*, quia qui *vincit*, *vi* superat. Haut ineptè. Potiùs tamen censeo esse à νικῶ. Quanquam obscuriorem eam faciat ἐτυμολογίαν, quòd duæ priores literæ μετάθεσιν sint passæ. Insuper præmissum *v*, quomodo ab ἰξὸς est *viscus*; ab ἰταλὸς, *vitulus*; ab ἐμῶ, *vomo*, &c. A νικῶ est ἐπινίκιον, ut apud Tranquill. Nerone, *Cantaturum epinicia*, hoc est, carmina de parta victoria. Ab eodem est *niceterium*, νικητήριον. Id victorum erat præmium, quod *ob victoriam fiebat*, *& de collo pendens gestabatur*: ut scribit vetus Juvenalis interpres in illud Sat. III.

> *Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,*
> *Et ceromatico fert niceteria collo.*

Idem interpres inibi scribit, *niceteria* quoque vocari *syllateria*: quod monstrum verbi est. Omnino autem legendum *filacteria* seu *fylacteria*, quod placet, ut sit Græcum φυλακτήρια, quod à φυλάσσειν, id est, *custodio*, puta à *servato populo*. Sunt & propria, quæ ab eo descendant. Φερονίκη, pro quo vulgò dicimus *Veronica*. Item à δῆμος & νίκη, *Demonicus*, & inverso vocum ordine *Nicodemus*. Item à λαὸς & νίκη, *Laonicus*, & simili inversione *Nicolaus*. Germanis idem exprimit nomen *Volcwinus*. Nam *volk*, populus; *winnen*, vincere. Vidimus de iis, quæ veniunt à Græco νικῶ. At à *vinco* dicta *victima* & *provincia*. De utroque agimus separatim. *Victoria* quoque à *vincendo* dicitur, non quia eam vi adipiscamur: quæ sententia est Isidori, lib. X, cap. II. Nec à *vinciendo*, quamvis ita Varro, lib. IV de L. L. *Victoria*, inquit, *ab eo quod superati vinciuntur*. De more hoc, diximus aliquid in *VICIA*. Hinc *Victoriatus*, nummi genus apud Romanos, de quo separatim.

V I N D I C O geminam notionem habet, quam Diomedes adfert, lib. I, his verbis: *Hoc verbum non pro defendo veteres dicebant, sed pro animadverto & punio. ut Sallustius: Nisi vindicatum fuerit in noxios. Et in Catilina, vindicatum in eos, qui contra imperium pugnaverant. Vindico* & *vendico* origine differre volunt: nam ut judico Varroni, lib. IV de L. L. est à *jus* & *dico*; ita *vindico* esse à *vim* & *dico*; sed *vendico* esse à *venum*, unde & *veneo* ac *venundo*; eoque *vendicare* [ἐκδικεῖν.] propriè dici de dominio, quod emtione nobis acquirimus. Ita Perottus, & alii. Ego semper *vindico* dicendum censeo: quomodo & ea vox scribitur in Pandectis Flor. & lapp. antiquis. Estque *vindicatio* à *vi* dicta, quia & *vi* fit, & adversus *vim*: quemadmodum indicat hic locus Ciceronis II de Invent. *Vindicatio est, per quam vis, & injuria, & omnino quod obfuturum est, defendendo aut ulciscendo propulsatur*. Sed συνεκδοχικῶς hæc vox accipitur de actione, quâ *vim* & injuriam propulsamus adversus eos, qui nobis res nostras aut jus in rebus ereptum eunt. Utrumque enim *vindicatio* dicitur, & cùm rei nobis dominium asserimus, & cum pignori nobis obligatam esse contendimus, unde hypothecaria actio *vindicatio pignoris* vocatur, leg. XVI. §. in vindicat. ff. de pignoribus. À *vindico* est *vindex*, ut a *judico judex*, ab *indico index*. *Vindex* speciatim appellatus, qui, cùm cuipiam esset injecta manus, ut ad prætorem judicemve duceretur, eum liberabat. Hæc Festi mens, cùm scribit: *Vindex ab eo quod vindicat, quo minus is qui prensus est, ab aliquo teneatur*. Atque ita usurpatur in legg. XII Tabb. ASSIDUO VINDEX ASSIDUUS ESTO: PROLETARIO, CUI CUI VOLET, VINDEX ESTO. Sententia est, homini assiduo sive locupleti solum locupletem fieri posse *vindicem* seu sponsorem: at proletario ac nullius classis homini, quisquis velit, hoc est, non locupletem tantum, utpote meliorem, sed etiam proletarium, tanquam parem. A *vindicando* quoque dictæ *vindiciæ*; ut ab *indicando indicium*. Ac confirmatur hoc etymon eo, quod Livio, lib. III, *vindicare* sit *dare vindicias secundum libertatem*. Quare non placet eorum sententia, qui à *Vindicio* servo originem arcessunt: quâ de sententiâ Livii locum inferius adferemus. Quid *vindiciæ* fuerint, docet Festus: *Vindiciæ*, inquit, *appellantur res eæ, de quibus controversia est, aut potius dicuntur vindiciæ inter eos qui contendunt*. Priorem Festi interpretationem sequuntur vett. Critici in Glossis Philoxeno tributis. Siquidem in iis legas: *Vindigesta*, (omnino *Vindiciæ* scribendum,) τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα. Etiam Servius Sulpicius nomine singulariter formato *vindiciam* dixit, Festo teste, qui & addit, *vindiciam* ab eo definiri *rem, de qua controversia est*. Sed clarissimè quid *vindiciæ* sint, docet his verbis Asconius in III Verr. *Lis vindiciarum est, cum litigatur de eâ re apud prætorem, cujus incertum est quis debeat esse possessor. & ideo, qui eam tenet, satisdat pro præde litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in possessione facturum, de qua jurgium esset. Rursus sponsione ipse provocatur ab adversario certa pecunia, aut æstimationis, quam amittat, ni sua sit hereditas, de qua contendit. Prædes ergo dicuntur satisdatores locupletes pro re, de qua apud judicem lis est: ne interea, qui tenet, diffidens caussa, possessionem deteriorem faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & culta deserat*. À *vindicando* quoque dicta *vindicta*: quâ de voce ita Priscianus, in XVIII. *Vindico in utraque significatione invenitur, tam pro læso, quàm contra lædentem accipiendum: unde vindicta non solum pœna, sed etiam liberatio accipitur. Persius:*

> *Vindicta postquam meus a prætore recessi.*

Unde & assertio tam à servitute in libertatem, quàm à libertate in servitium trahi significat: quod apud Livium in multis legimus locis. Vindicta pro *liberatione* dicebatur, quia hac servi *vindicarentur*, hoc est, assererentur in libertatem. Quidam tamen olim putarunt id nomen accepisse a *Vindice* servo, qui cùm patefecisset nobilium adolescentum (quos inter Bruti liberi) de reducendo Tarquinio conjurationem, libertate & civitate donatus est. Livius, lib. II: *Secundum pœnam nocentium, ut in utramque partem arcendis sceleribus exemplum nobile esset, præmium indici, pecunia ex ærario, libertas & civitas data. Ille primum dicitur vindicta liberatus, quidam vindictæ quoque nomen tractum ab illo putant; Vindicio ipsi nomen fuisse; post illum observatum, ut qui ita liberati essent, in civitatem accepti viderentur*. Quo loco pro *Vindicio* legendum *Vindici*, ut ex Plutarcho & Dionysio constat. Sed quod ad etymon, non à *vindice* est *vindicta*, sed à *vindicando*. Quippe, Boëthio teste, erat ea *virgula quadam, quam lictor manumittendi servi capiti imponens, eundem servum in libertatem vindicabat*, dicens quædam

verba

verba solemnia. Verba ea, ut ex Constantino Harmenopulo constat, hæc erant: *Profitemur hunc præsentem hominem esse liberum & civem Romanum.* Græca Harmenopuli verba sunt: Φάσκω τὸν παρόντα ἄνθρωπον εἶναι ἐλεύθερον καὶ πολίτην Ῥωμαῖον. *Vindicta* voce sic usus Persius loco, quem Priscianus adduxit è sat. v:

Vindicta postquam meus à prætore recessi.

Et pòst:

An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat.

Festuca ab eodem vocatur eâdem satirâ, cùm ait:

Non in festuca lictor quam jactat ineptus.

Ac similiter usus Plautus, Mil. act. iv, sc. i.

Quid? ea ingenua an festuca facta, serva an libera est?

Indeque *exfestucare* pro *abdicare, honoreve alteri abrogare*; in legg. Alemanorum & Saxonum eorumque temporum historiis. Plura de *vindicta* vide apud Alexandrum ab Alexandro, lib. iv, cap. x. Guilielmum Fornerium, lib. i Select. cap. v; & Jacobum Rævardum, lib. iv Var. or. cap. x.

VINUM à *vi*, ut quidem scribit Varro, iv de L. L. Sic autem dicitur, quia *vim inferat menti*. Unde Plinianum illud, *Sapientiam vino obumbrari.* Aliis placet *vinum* dici quasi *vitinum* à *vite*. Erythræus, in Indice Virgiliano, voce *Imago*: ubi & magnam adfert vocabulorum turbam, quæ similem sunt passa συγκοπήν. Quamquam autem in nonnullis eum ratio fugit, quemadmodum suis locis ostendimus: tamen, quia plura sunt, quæ rectè annotavit, locum integrum apponere, pretium operæ duxi. *Imago*, inquit, *quasi imitago, facta literarum subtractione dicitur. Sic pessum unde pessundare dicimus, contractum est à pedessum, major à magnior, massimus, & inde maximus, à magnissimus, taberna à tabulerna, tablinum à tabulinum, venter à vehenter, lautus à lavatus, pabulum à pascibulum, panis à pascinis, pasta à panista, vinum à vitinum, flumen à fluimen, tegmen à tegimen, semen à serimen, discrimen à discernimen, prosa à promissa, fœnum à fovenum, fœtus à fovetus, postes à positæ, tela à texula, cliens à coliens, strages à stratages, stragulum à stratagulum, stramen à stratumen, sarculum à sariculum, nuper à noviper, seculum à sequeculum, caussa & causa à cavisa, momentum à movimentum, & ejusmodi non pauca. Nec vero dictiones literarum tantùm subductione, sed & mutatione contrahuntur. Nam, quæso, quid nunc est vultus (ut pauca attingam,) nisi quod olim fuit volunitus? quid coxa, nisi cossa? quid ferculum nisi fericulum* (nulla hic mutatio?) *quid fortuna nisi ferentuna? quid denique terra pulla, nisi pulvilla? hoc est, putrida, resolubilis, quæque sæpius aratro versa in pulverem abit, qualis est terra Campana, ut inquit Columella, quæ hautquaquam nigra est, ut quidam imperitè arbitrantur, sed putra & quæ arando in pulverem resolvitur.* Hæc olim in Erythræo legebamus: quæ pòst eum excerpsisse annadverti ex Joviani Pontani Actio, imprimis è fol. cxxxix edit. Ald. Sed nec huic Pontani ac Erythræi sententiæ subscribo: verùm plane censeo *vinum* dici ab οἶνον. οἶνος verò esse à Punico ac Hebræo *jain*, יין, quod & sensit doctissimus Angelus Caninius. Erit verò eâ ratione ab οἶνος *vinum*, quâ quibusdam placet *via* esse ab οἷα, omissâ præpositiva, & præmisso *V* more Æolum, quos Latini imitari amant. A *vinum* est *vinulum*, [malo ab οἰνύλος] unde *villum*; ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*; à *bonus*, *bonulus*, *bellus*. *Vinulum* etiam adjectivè accipitur pro *venusto blandoque*: quod nempe *vini* instar in sensus animumque hominis suaviter permanet. Itaque Nonius exponit *illecebrosum*. Usus Plautus, Asin. Act. i, Sc. iii:

Oratione vinulâ, venustulâ.

Ac censet Simo Bosius à Cicerone quoque usurpari epist. xvi, lib. iv ad Att. Sed Jos. Scaliger ad oram codicis, quem habeo, manu sua emendabat, *rem habes vinulam*, id est, *claram*, ut dicatur οἴνου περιδοσίαν. Imò Janus Duza in Centurionatu suo, ne apud Plautum quidem *vinula* legit, quam lectionem Turnebus ac Lambinus secuti: verum *vinnulâ*; quæ vox propriè significat *flexuosam instar vinni*, hoc est, *cincinni*: μεταβολικῶς autem dicitur de oratione suaviter inflexa, qualis est in minuritionibus cantus, sive in chromaticâ Musicâ, prout Boëthius appellat. Prora & puppis Duzianæ hujus interpretationis est locus hic Isidori lib. iii Orig. c. xix: *Vinnolata vox est levis & mollis, atque flexibilis. Et vinnolata dicta à vinno, hoc est, cincinno molliter flexo.* Sanè *vinnula* etiam in utroque Nansii MS° Festo perlegitur. Ad *vini* derivata redeamus. Ab eo dicta *vinacea*, nempe granula, quæ in uvarum acinis. Onomasticon exponit γίγαρτα. Ab eodem *vinalia*, *dies quo vinum novum Jovi libabant*, ut ait Festus. Item hinc *vineus*, unde *vinea*: ut natura suâ id adjectivum esse pareat. A *vineis* autem rusticis castrenses nomen acceperunt. Annæus Cornutus apud Cassiodorum lib. de Orthograph. *Vineas per E quidam scribendas tradiderunt, si has significarent, quas in agro viderimus: at contrà per I vinias illas, sub quibus latere miles solet. quod discrimen stultissimum est. Nam aeque aliunde vineæ castrenses dictæ sunt, quàm quòd vineis illis agrestibus similes sint.* Hæc Cornutus. A *vinea* dictus *vinitor*, non à *vino*. At à *vino* est *vindemia*, nempe à *demendo vino*. Varro, lib. iv de L. L. *Vindemia, quod est vini demia, vel vitis demia. Vindemiator, vel quod vinum legere dicitur, vel quod de vite id demit.* Jocose autem ad vocis *vindemia* exemplum *virgindemia*, vel potius *virgidemia* finxit Plautus, Rudente, Act. iii, Sc. ii. Virgarum apparatum, vel demtionem, vel decerptionem ob verbera interpretatur Nonius, qui & Varronem Agathone usum docet.

VIOLA nonnullis ita dici placet, quia *juxta viam crescat*. Sed Perottus quadruplicem originem ponit. Ait enim vel per ἀντίφρασιν dici, quasi *minime violatam*, vel quia *minime violanda*, vel à *violendi*, quod etymon hausit ex Isidori lib. xviii, cap. ix. Vel per diminutionem à Græco ἴον. His, duas alias addere est ex vulgatis Lexicis, in quibus legas, vel sic dici, quòd manibus, dum carpitur, *violetur*, atque adeo pedibus conculcetur, vel dici *violam* quasi *vitulam*, propterea quòd poëtæ fabulentur florem hunc in pabulum *Ius* puellæ, jam in vitulam conversæ, à terra fuisse effusam, ac Græcis similiter à puellæ nomine ἴον appellari. Quin & plerique volunt eundem florem hâc ipsâ occasione *vaccinium* appellari; ut à *vacca* sit *vaccinium*, quomodo à *mucco* est *muccinium*. Sanè *vaccinia* violas esse scripsit Servius ad illud ii Ecl.

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Ac similiter Gloss. Phil. ubi legas, ἴον λευκόν, *ligustrum*; ἴον μέλαν, *vaccinium*, ἴον ἄνθος, *viola*, *vaccinium*. [Ἴον μέλαν Hesych. & ἰωνιάδα, ἰωνιδῆ χρώματα.] Verùm falli hosce indicat istud Ecl. x:

—— *Quid tum si fuscus Amyntas?*
Et nigræ violæ, sunt & vaccinia nigra?

Ubi manifestè distinguit. Idem facit Vitruvius, lib. vii, cap. xvii: *Tinctores cum volunt sil Atticum imitari, violam aridam conjicientes in vas cum aquâ, conservescere faciunt ad ignem*, &c. Et mox: *Eadem ratione vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem.* Quodque ad originationem, censet Leonartus Fuchsius *vaccinia* esse, quæ Galeno lib. ii de alimentorum facultatibus, cap. xiii, τὰ βάτινα τῶν μόρων appellantur, quæque Ovidio i Met. dicuntur:

—— *In duris hærentia mora rubetis.*

Hoc si est, videri queat Latinorum *vaccinia* à Græco βάτινα, vel βατίνια. Aut quia mora illa agrestia similia sunt baccis, à *bacca* erit *vaccinium*, *B* in *V* converso, ut sæpe alias. Sed omnino fallitur Fuchsius, cum *vaccinia* flores sint, non fructus, ut argumento est, quod inter flores semper ponit Virgilius. Quare assentio Ruellio, Matthiolo, Dodonæo, aliisque, qui *vaccinia* hyacinthum esse censent. Favent his Glossæ Philox. in quibus est, *vaccinium*, ἄγχουσα, ὑάκινθος. Similiterque Gloss. Cyr. Ὑάκινθος ἄνθος, *vaccinium*. Ut omnino verisimile *vaccinium* esse ex Græco ὑακίνθιον. Nempe ut priùs fuerit *vacinthium*, hinc *vacinium*. Quod vero ad genuinam *violæ* originationem, qui aliquo in hisce rebus judicio valent, facilè vident ab ἴον ὑποκοριστικῶς esse *viola*. Spiritus tenuis mutatus in *V*, quomodo ab ἰταλὸς est *vitulus*; ab ἐμῶ, *vomo*; ἀνικῶ, *vinco*, ubi & μετάθεσις ab ἰς, *vis*; ab οἶκος, *vicus*; & similia. Ἴον verò unde sit, minus dissensus est. Juxta poëtas ei nomen dederit *Io* in vaccam conversa, quem-

quemadmodum ante retulimus. Alii ex Nicandro tradunt, sic dici, quòd Nymphæ quædam *Ioniæ*, eum florem Jovi primùm donarint. Alii suspicantur, esse ab ἰέναι, *ire*, nempe ob eam caussam, ob quam à *via violam* dici censent, ut diximus: vel à *vi* ἰάσεως, *sanandi*: vel quia non crescat ἴον, hoc est, *solum*, quod apud Eustathium est. Sed istis, ut valde incertis, non insisto. Ab ἴον & ἄνθος, id est, *flos*, est ἰάνθινος, quod Hesychius ait esse ἄνθος & χρῶμα τι πορφυροειδές. Ab eo *ianthinus*, id est, *violaceus*. Plinius, lib. XXI, cap. VI: *Violis honos proximus: Earum plura genera, purpurea, lutea, alba: plantis omnes, ut olus, sata. Ex iis vero, quæ sponte apricis & macris locis proveniunt, purpurea, latiore folio, statim ab radice carnosa exeunt, solaque Græco nomine à ceteris discernuntur, appellata Ia, ut ab his Ianthina vestis.* Martial. l. II, ep. XXXIX:

Coccina formosæ donas & ianthina mœchæ.

Hinc idem *Violantillam*, quæ Statii Papinii amica erat *Ianthidem*, Græco nomine, appellat lib. VI epigr. XXI; lib. VII, epig. XIII, &c.

V**IPERA** Isidoro, lib. XII, cap. IV, aliisque Grammaticis dicta videtur, quòd *vi pariat.* Nam, ut Plinius scribit, lib. X, cap. LXII: *Terrestrium vipera sola intra se parit ova unius coloris, & mollia ut pisces. Tertia die intra uterum catulos excludit: deinde singulos diebus singulis parit, viginti ferè numero. Itaque ceteræ tarditatis impatientes perrumpunt latera, occisâ parente.* Viperinos catulos è matris lateribus cum interitu ejus erumpere, scribunt quoque Nicander, Plutarchus, Appuleius in Magiâ, Horus lib. II, pluresque alii, quos auctores laudat Cœlius Rhodiginus, lib. VI, cap. XIII. Atque ab hac opinione est, quòd parricidæ culeo cum *vipera*, simiâ, cane, galloque insuti in mare vel flumen projicerentur: quo de more fuse Christ. Colerus in parergis cap. III, & Melior Hamenveko ad lib. III Dosithei. Apollonius tamen apud Philostratum, lib. II, cap. VII, refert *viperam* esse visam serpentes, quos pepererat, lambentem quasique expolientem. Atque addit: μὴ γὰρ δεχώμεθα τὸν εὐήθη λόγον, ὡς ἀμήτορες αἱ τῶν ἐχιδνῶν τίκτονται. τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἡ φύσις ξυγκεχώρηκεν, οὔτε ἡ πεῖρα. *Non enim assentior imprudenti eorum sermoni, qui viperarum fœtum absque matre nasci putant. Id enim neque natura admittit, neque experientia comprobat.* Eadem sententia Maximi Tyrii. Quare rectiùs illi, qui *viperam* dici ajunt, quia *latere soleat in vipre*, hoc est, *vepre*: Nam *vipre & vipretum* crebriò invenias in codd. MSS. Et Germanis *vipera* propterea dicitur *hecknater*, quasi *veprium natrix*. Rectiùs quoque qui *viperam* dici ajunt, (quasi *viviparam*) quia sola è serpentium genere (quamquam idem de cerastis scribat Brodæus lib. VI Misc. cap. XI) *vivum pariat animal.* Hac de re integrum caput concinnavit Guil. Canterus, lib. VI Var. Lect. Sed ante eum jamdudum idem observarat Franciscus Massarius, annotationibus in lib. IX Plinii. [ἔχις & ὄφις & αὖις idem. ab ἔχις, ἴφις, *vipera*. Fίφις.]

V**IPIO** Hispanis dicitur *minor grus.* Plinius, lib. X, cap. XLIX: *In Balearibus insulis buteo accipitrum generis in honore mensarum est, item vipiones, sic enim vocant minorem gruem.* Quæ etsi Hispanica vox sit, originem tamen habet Græcam, à Latinis inductam. Nam *vipio* ex πιπίων, vel *pipio*. Sic columborum pulli *pipiones* dicuntur Lampridio in Alexandri vita.

V**IR** à *vi*, non quòd *vi agat feminam*: sed quod *major in eo vis est, quàm feminis*: unde & à *viro virtus* nomen accepit. Utramque nominis caussam ponit Isidorus, lib. XI, cap. II. Non insuavis autem consideratio est, quomodo *vir* sit à *vi*: *vis* à Græco ἴς, quod idem notat: hoc ab Hebræo איש, id est, *vir*. Ita Latini *virum* à *vi*, Græci contra *vim* à *viro* dixerunt. Quemadmodum autem Hebræis ab איש, quod *virum* notat, *feminam* vocant אשה, ita Latinis eadem à *viro* dicta *vira*: unde *vira Querquetulana*: Estque à *viro virago*, ex hoc autem κατὰ συγκοπὴν factum *virgo*. [a Germ. *wer*, cujus fem. *wero*, & contr. *vro*, vel *vrow*, unde *virgo*.] Festi hæc auctoritate comprobemus: *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querqueto virescenti: quod genus sylvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit querquetulana. Sed feminas antiqui quas nunc dicimus, viras appellabant. unde*

adhuc permanent virgines & viragines. Itaque optimè doctissimus socer meus Fr. Junius, in suâ bibliorum tralatione, sic vertit locum Genes. II: *Hæc vocabitur vira, eò quod hæc ex viro desumta est.* Quo de loco sic B. Hieronymus, quæstionibus in Genesin: *Hæc vocabitur mulier, quoniam ex viro sumta est. Non videtur in Græco & in Latino sonare, cur mulier appelletur, quia ex viro sumta sit: sed etymologia in Hebræo sermone servatur. Vir quippe vocatur* איש, *& mulier* אשה. *Recte igitur ab* איש *appellata mulier* אשה. *Unde & Symmachus pulchrè etymologiam etiam in Græco voluit custodire, dicens:* αὕτη κληθήσεται ἀνδρὶς, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη *quod nos Latinè possumus dicere; hæc vocabitur virago, quia ex viro sumta est.* Hæc Hieronymus. Sed *virago* minùs appositum videtur, quia non ἁπλῶς *feminam* notat, sed eam *quæ animo aut robore virum refert*: quæ Græcis ἀῤῥενωπὶς καὶ ἀνδρώδης dicitur. Nempe, ut agrestis cunila *cunilago* vocatur, quia similis *cunilæ*: sic *virago*, quia similis *viri*. Eoque errat Papias, qui compositum putabat; ac sic dici, quia *virum agat*. Cui etymo & modulus syllabæ refragatur. A *viro* est *virilis*, unde *veretrum* Plinius vocat *virilia*, quomodo idem mulierum naturam *muliebria* appellat. Sed *virilia* etiam ἁπλῶς *virum* dixit Catullus de Aty:

Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro.

Neque aliter accipit Plautus Asin. Act. I, Sc. III:

Quin si tu voles, domi servi qui sunt, castrabo viros.

Ac Arnobius quoque ita locutus aliquoties. A *viro* quoque mulier *viri* appetens dicitur *virosa*. Afranius Divortio:

Vigilans ac solers, sicca, sana, sobria.
Virosa non sum. & si sim, non desunt mihi,
Qui ultro dent. ætas integra est, forma satis.

Appuleium quoque, lib. IX Met. *virosa* hac significatione dixisse, putat Colvius: ubi in vulgatis est *viriosa*. At *virosa* prima producta est à *virus*: quomodo Maro dixit, I G.

——*Virosaque Pontus*
Castorea.

Nec *viri potens* semper est à *viro*, sed interdum à *viribus* id nomen factum. Priori modo *viri potens* dicitur virgo

Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.

Atque ita usus Labeo, l. LXV. D. de don. inter vir. & uxor. *Quod vir ei, quæ nondum viripotens nupserit, donaverit, ratum futurum existimo.* Et Papinianus, l. CI. D. de condic. & demonst. *Cùm ea priusquam viripotens fieret, vitâ decesserit.* At à *viribus* id nomen est, cùm Plautus, Act. II, III, ait:

Jovi opulento, inclyto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti.

A *vir* & *bis* conflatum est *Virbius*; quomodo dictus est *Hippolytus*, eò quòd ab Æsculapio vitæ fuit restitutus. Hanc quoque originationem commemorant Glossæ veteres in Pers. Sat. VI; & Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthographiâ: qui tamen & alias etymologias adfert. Nam cùm dixisset, dici *Virbium*, *quoniam virum bis factum esse memorant*; addit hæc verba: *Quidam virum bonum, alii verò Virbium, tanquam sit* ἥρως ἀναβεβιωκὼς, *alii deum esse, qui viribus præsit, interpretantur.* Vide Ovid. XV Met. fab. XLV: ubi hæc inter alia:

——*Quique fuisti*
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.

Sunt hujus originis *duumviri*, *treviri* seu *tresviri*, item *triumviri*: qui multiplices: ut capitales, monetales, nocturni. Sed de his omnibus illi, qui de magistratibus Romanis scripsere.

V**IRGA** plerisque sic dici videtur à *vi sua in ligando, verberandoque*: quod apud Isidorum, Perottum, alios legas. Sed rectiùs iisdem deducitur à *virendo*, ut Græcis θαλλὸς, *ramus*, à θάλλω, *vireo*. Dicta autem quasi *viriga*, simili συγκοπῇ ac *virgo* factum ex *virigo*, si est à *vireo*; vel ex *virago*, si est à *vira*. A *virga* sunt *virgator* & *virgatus*. Cave enim hæc verbalia credas, cùm *virgare* Latinum non sit. Similia sunt *columnatus*, *tunicatus*, *paludatus*, &c. *Virgator* autem dicitur, *qui virgis cadit*. Usus Plautus, Asin. *Virgatus* est *virgis cæsus*, quomodo Val. Flaccus lib. II ait:

——*Nostrosque toros virgata tenebit*
Et plaustro direpta nurus.

Alias

Alias *virgatus* est *virgarum in modum distinctus*, ac *quibusdam variegatus lineis*, quas Græci πτερύγας vocant: ut ex Polluce discimus. Sic dixit Sillius lib. v:

Corpore virgato tigris: ——

Et Seneca Hippolyto: *Tigres virgatæ.* Parrhasius ad Claudianum μνημονικὸν ἁμάρτημα tribuit Maroni. Sed hujus est:

Virgatis lucent sagulis. ——

A *virga* est *virgula*; unde *virgultum*, βλάστημα, ut exponunt Gloss. Phil. & Cyr. φρύγανον, ut Onomasticon interpretatur. Dicitur quasi *virguletum*, simili syncope ac à *carice* & *salice* dicimus *carectum* & *salictum*. Fallitur Varro, cùm l. iv de L. L. scribit: *Virgultum dicitur à viridi, idque à vi quadam humoris, quæ si exaruit, moritur.* At Papias omnino ineptè, qui compositum putat. *Virgultum*, inquit, *quod ex virga tollitur: Nam ramus dicitur, qui de ipso robore exit: virga vero, quæ de ramis.* Ejusdem originis est *virgarius*, qui *virgas* fert. Gloss. Cyr. *Virgarius lictor*, ῥαβδοῦχος. Item *primevirgius*, qui *primus* est *virgâ*. Est enim primus sive summus lictor. Glossæ vett. Πρωτοραβδοῦχος, *Primivirgius*.

VIRGILIÆ dictæ, quòd *virgulæ more porrigantur*. Sanè Græcis itidem à figura βότρυς quoque appellantur. Festo tamen, imò & Isidoro, lib. iii, cap. lxx, magis placet, ita dici à *vere*, quòd *extremo vere oriantur*: ita ut earum ortu ver desinat, æstas incipiat. Eædem sunt, quæ *Pleiades*, quæ ita dictæ ἀπὸ τοῦ πλεῖν, quia *exortu suo indicant tempus navigationi idoneum.* Idem apud Arati Scholiastem legas: sed addit tria alia, ut dicantur, quia *utiles ad* πλοῖ, vel quia πλησίον ἀλλήλων, quia *prope se invicem posita*, vel à πολεῖν, *quòd vertantur in orbem.* Apollonii interpres ita dictas ait à *matre Pleione*, quæ Atlantis uxor, Oceani filia fuit: (quod etiam apud Hesychium legas:) vel potiùs ἀπὸ τῆς πλειώνης, ὅ ἐστιν ἐνιαυτός· σημαντικαὶ γὰρ καὶ χειμῶνος καὶ θέρους. At alii ex eo nomen arcessunt, quia sunt πλείονες, hoc est, *plures*. Hinc Cæsar Germanicus in Aratea. *Pleiades à pluralitate Græci vocant.* Et B. Gregorius in Job., lib. xxix, cap. xxvii: *Pleiades stellæ* ἀπὸ τοῦ πλείονος, *hoc est, à pluralitate vocatæ sunt, ita vicinæ sibi, & divisæ sunt conditæ, ut & simul sint, & tamen conjungi nequaquam possint.* Maro *Pleiadas* vocat *Pliadas*. Ita enim in antiquis codd. legi iii Æn. testatur Pierius:

Arcturum, Pliadasque Hyadas, geminosque Triones.

Nempe altera vocalis è diphthongo ει extrita; quod Græcis frequens. At in vulgatis est *pluviasque*. [Ἐργυλίαι, quia tunc tempus ἀρχιδὸς ἀμήτου ut habet Hesiodus. vel à ῥέω, ῥέειν, ῥίω, unde ῥία *fons*, & ῥίγμα σπλαγχμός & *rigo* Latinum. *Rigiliæ* itaque *hyades*.]

VIRGO [*vero*.] à *viridi ætate* dicta videtur Servio Ecl. vi. Atque hanc is caussam esse autumat, cur Maro *virginem* appellat *Pasiphaen*, quæ jam mater erat Phædræ, Ariadnes & Androgei. Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto arcessit à Pœnis Hebræisque. Sed simplicissimè deduci arbitror à *vira*, unde *virago*, & per syncopen *virgo*. Eadem Festi sententia est, cujus verba adduximus in *Vir*. Propriè autem dicitur hæc vox de iis, *quæ non cognovere virum*, quales à Plauto Pœn. *puræ* vocantur, Act. i, Sc. ii. Maro autem usus καταχρηστικῶς, ut in Oratoriis diximus. Quin Ecclesiastici scriptores etiam *viris* tribuunt *Venerem non expertis*: quemadmodum eopse libro dictum nobis: nunc duo tantùm loca ponam, tunc intacta nobis. Tertullianus, lib. de velandis virginibus, cap. v, de Eva ait: *Ex viro suo sumta est, & ipso adhuc virgine.* Petrus Chrysoloras, serm. cxlviii: *Inducta virgo inducit virginem mox maritum.* A *virgine virginal* dicitur genitale, sive id, quà mulier est. Prudentius: *Intactum ab omni crimine virginal.* Utitur quoque Solinus, cap. iv; Appuleius in Apolog. August. lib. xxii de Civitate Dei, cap. viii. Agnoscunt & Glossæ Isidori. Similiter à *feminâ* est *feminal*, quod idem notat. Usus Appul. ii Met. & in Apol. Utrumque autem & *virginal* & *feminal* κατ' ἀποκοπὴν, factum ex *virginale* & *feminale*: quâ nempe ratione *capital*, *Minerval*, aliaque id genus fiunt ex adjectivis in *IS* & *E* exeuntibus. Imò etiam substantiva similem patiuntur apocopen. Nam à *sale* est *sal*; & fortè à *strigilis strigil*, &c. *Virginensis dea*, quæ habita sit à stultis nationibus, docet Augustinus, lib. vi de Civit. Dei cap. ix: *Si adest Virginensis Dea, ut virgini zona solvatur: si adest Deus Subigus, ut viro subigatur: si adest Prema, ut subacta ne se commoveat: Dea Pertunda ibi quid facit?*

VIRIÆ, & ὑποκοριστικῶς *viriolæ*, *brachialia*, ut exponunt Glossæ Isidori. Gloss. Philox. *Viriola*, χλανίς, ψέλια, περιχείρια. Gloss. Cyr. Ψέλιον, *viriola*, *armilla*. Habes vocem eam, L. xiv. ff. de contr. empt. & l. ult. ff. de auro mundo. Corrigendus Isidori locus, lib. xix, cap. xxxi: *Armillæ propriè virorum sunt collatæ victoriæ causa militibus ob armorum virtutem. Unde & quondam vulgo viriliæ dicebantur.* Legendum enim puto *viriolæ*. Sanè *viriolæ* armillæ virorum, indeque & nomen, non à *virore*: etsi quidam putarint eo notari *virides gemmas*, quales auro potissimùm includebant. Unde Martialis, lib. ix, epig. lxi

Et virides picto gemmas numeravit in auro.

Unde & alibi *virentis auri* dixit de auro, cui gemmæ virides insertæ. Sed nihil hæc ad *virias* & *viriolas*: quæ, ut Glossæ exponunt, erant ψέλια seu ψάλια, atque ex ebore sæpius erant. Unde Strabo, lib. iv, ἐλεφάντινα ψάλια, *eburneas viriolas* vocat. Apud Hesychium est, ψάλια, κρίκοι, δακτύλιοι. κρίκους vocat Eratosthenes apud Plutarchum in fine vitæ Demosthenis, ubi ait eum ἐν κρίκῳ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάσσειν· τῷ ἢ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτῷ φόρημα περιβραχιόνιον. De *viriolis*, si voles, vide & Alciatum Παρέργ. Jur. lib. iv, cap. xviii, & Turnebum, lib. xiv, cap. iii.

VIRIDIS putat Jul. Scaliger exercit. cccxxv sic dici à *vegeto aspectu*, componique eam vocem ex *viror* & ἰδεῖν. In quo planè fallitur. Nam *viridis* non compositum est, sed derivatum à *vireo*. *Dis* vocis productio est, ut *DUS* in *calidus* à *caleo*; *LIS* in *facilis* à *facio*. *Vireo* autem dicitur à *vi* seu *vigore*. Nam virent plantæ, quæ necdum aruerunt, sed in suo sunt vigore. [à *vere* forsan.] Nisi cum Becmano malis *viridis* deducere ab Hebræo פרה, id est *viror*: vel cum Martinio à פרה, aut Chaldæo פרא, *fructum ferre*, quia virentia ferè eò tendunt, ut fructum producant. A *viridis* dicta *viridiaria*, quæ & ἁπλῶς *viridia*. Sic autem *prata arboretaque* ob *virorem* appellantur. Vitruvius, lib. vi, cap. vi: *Uti viridia per spacia fenestrarum* prospiciantur. Seneca, epist. lxxxvi: *Cisternam ædificiis ac viridibus subditam, quæ sufficere in usum vel exercitus posset.* Aliquoties quoque sic utitur Plinius, lib. v, epist. vi, ad Apollinarem. Ad eandem significationem pertinet locus Macrobii, l. i Sat. cap. iv, ubi docet, *viridia*, cùm ἐπίθετον est, velut cùm dicimus *viridia prata*, facere genitivum *viridium*: at quando ἀντὶ ἐπιθέτου sumitur, ut cum *ipsam loci viriditatem* significare volumus, facere *viridiorum*: uti cùm dicimus, *formosa facies viridiorum*.

VIRTUS à *viro*, quasi *viritus*, κατὰ συγκοπὴν, quomodo à *volo* est *volitus*, atque indè *voltus*, pro quo nunc dicimus *vultus*. Varro, iv de L. L. *Virtus ut viri vis à virilitate.* Ubi cum Josepho Scaligero legere malim: *Virtus ut viritus à virilitate.* [ἀνδρεία, *virtus*. Dositheus inter deorum nomina.] Est autem id nomen à *viro* factum, non quia nullæ sint sequioris sexus virtutes, sed quia propriè hac voce signetur *animi fortitudo*, quæ *viri* propria est. Glossæ Philoxeni: *Virtus*, ἀρετὴ, ἀνδρία, ἰσχὺς, δύναμις. Itaque à *probitate* plurimùm differt, unde Ovidius *probitatem* in uxore agnoscit, at requirit *virtutem*, quia non auderet pro marito apud Augustum aut Liviam intercedere. Ita enim scribit lib. iii de Ponto, el. i:

Nota tua est probitas, testataque tempus in omne,
Sit virtus etiam non probitate minor.

Id autem *virtutis* nomine à poëtâ intelligi quod dicebamus, docent versus plusculi qui sequuntur. Sæpe etiam accipitur de *fortitudine militari*. Attius:

Melius est virtute jus: nam sæpe virtutem mali
Nanciscuntur: jus atque æquum se à malis spernit procul.

Locuti similiter Cicero, Sallustius, alii, apud quos legimus, *virtute belli*, *virtute armorum*, &c. Neque nescivit hoc loquendi genus Sulpitia in satira, cùm ait,

—— *Duo sunt quibus extulit ingens*
Roma caput, virtus belli, & sapientia pacis.

Græcis eopse modo ἀρετὴ propriè *fortitudinem* significat, quod & ἐτυμολογία indicat, cùm sit ab Ἄρης, hoc est, *Mars.* Sane videntur veteres solam *fortitudinem* admirati, aut saltem eam rebus omnibus antepoluisse. Hæc eo quoque confirmari arbitror, quòd ex Grammaticorum sententiâ ἀγαθὸν dicant Græci pro ἀγαστὸν, quasi *rebus gestis admirabilem*, ab ἀγάζω, hoc est, θαυμάζω: & contra κακὸν dixerint quasi *timidum & imbellem*, à χάζεσθαι, hoc est, *cedendo*: quod item ἀρείων propriè sit *fortior*; & ἄριστος, *fortissimus* ac *maximè Martialis*, ab Ἄρης· βελτίων item à βάλλω, hoc est, *jacio*, quia robore in jaciendo præstat; κρείττων item, ex quo κράτιστος, & κάρτιστος, à κάρτος, hoc est, *robur*: ac par ratio in aliis quibusdam.

VIRUS, ac *vires*, ejusdem sunt originis, nempe à *vi*. Etsi autem pro *fœtore* aut *noxia vi* sumatur plurimùm, generatim tamen designat *rei cujusque vim nativam*. Itaque Servius in illud I Georg.

Ille malum virus serpentibus addidit atris:

Bene, inquit, *ad discretionem epitheton addidit. Nam virus & bonum, & malum est, sicut venenum.* Latè usus Plinius, lib. XXXIV, cap. XIV: *Sola hæc materia* (ferri) *virus ab lapide* (magnete) *accipit, retinetque longo tempore, aliud apprehendens ferrum.* Ita legitur is locus in antiquâ Parmensi anni MCCCCLXXVI. In Dalecampiana pro *virus* est *vires*. Similiter usurpat Statius in I Silv. in Soteriis pro R. Gallico:

—— Jungam ipse manus, atque omne benignè
Virus, odoriferis Arabum quod doctus in arvis,
Aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsi.

Veteres hoc nomen etiam inflectebant, ut *viri viro*. Lucretius lib. II:

—— Tetri primordia viri.

Et eodem:

Concoctosque suo contactos perdere viro.

A *virus* est *virosus*, primâ porrectâ. Nam cùm eam corripit, est à *Vir*. De utroque in *Vir* diximus.

VIS à nonnullis, eosque inter Alciato, lib. VIII Παρεργ. Juris, cap. XXVIII, à βία venire placet, ut β convertatur in *V* consonum, quomodo à βόλω sive βόλομαι est *volo*; à βαίνω, *venio*; à βόσκω, *vescor*; à βορὸς, *vorax*; à βοῶ, *voco*; pluraque id genus; ut in *Vado* & *Vivo* diximus. Sed adsentio Terentiano Mauro, qui cap. de *syllabis* docet *vis* esse ab ἲς ἰνὸς, converso tenui spiritu in *V*, quomodo ab ἐμῶ, *vomo*; ab ἔαρ, ἦρ, *ver*, &c. Nempe Æoles, quos Latini sequuntur, vocali præmittunt *F*, vel β. Itaque pro ἲς dicunt ϝὶς vel βὶς, unde *vis*. Ἲς propriè est *fibra* aut *nervus*: sed quia robur in nervis consistit, ideo etiam pro *vi* seu *robore* usurpatur. Scaliger in priorem de Plantis, perperam cum altero Aristoteli tributum, pag. LII edit. Crispin. *Antiquos Græca usos voce mutatâ liquidâ in suam congeneram, auctor Festus, qui exilem ἀπὸ τῆς ἰνὸς. Ab eorum officio, quibus musculi contexuntur, & nervi, dicta fuit ἲς. Cui nos addidimus Æolicum digamma, ut VIS fieret.* A *vis* sunt *vires*: cujus diminutivum *viricula*. Onomast. *Viricula*, ἰσχύες. Ubi perperam ἰσχύες editum. Et fortasse ex eo *viriculum*, teli genus. Idem Onomast. *Viriculum*, κέστρον. Etiam à *vis* est *violo*, ut à βία βιάζομαι. Item *violens*, vel *violentus*, ut ab *ops opulens* vel *opulentus*. *Violens* usurpat Horatius, Od. III, lib. III; & epist. X, lib. I. De *opulens* suo loco diximus.

VISCUM seu *viscus*, *gluten aucupum*, ab Æolico ϝισκὸς seu βισκὸς, pro ἰξὸς, quod idem significat. Latini Æoles sequuntur. Unde est, quòd ii non asperum tantùm spiritum in *V* convertunt, quomodo ab Ἕσπερος est *vesper*, sed & lenem, ut ab ἐμῶ est *vomo*; ab ἰταλὸς, *vitulus*; ab ὕλω, *valeo*; ab ἐσθὴς, *vestis*: quemadmodum etiam diximus in *Ventus*. Obiter addo Druidis nihil fuisse *visco*, & arbore in qua gignatur, si modò sit robur, sacratius, ut Plinius scribit, lib. XVI, cap. XLIV. Ajunt & Druidas solitos fuisse per suos adolescentes *viscum* suum anni principio mittere, quo viso clamarent omnes annum esse novum; atque hinc manâsse, quòd juvenes hodieque anni principio ostiatim discurrentes, stipemque carmine poscentes, appellent id *aguilanonf*, quasi *A gui l'an neuf*, id est, *ad viscum, annus novus.* Eoque referunt versum hunc auctoris nescio cujus, (Ovidio tribui video à Cambdeno in Britannia, & P. Merula in Cosmographicis,)

Ad viscum Druidæ, Druidæ cantare solebant.

Hanc Gallicanæ istius vocis originationem Merlino Sanctogelasiano Engulismensi, ad quem Longolii exstant epistolæ, acceptam refert Elias Vinetus, notis ad Ausonii Professores, carm. IV. Eandem & alii adducunt, eosque inter Goropius Becanus, Gallicorum lib. V.

VISCUS, *visceris*, [à *visire* φυσᾶν, φύσαι, *visica* indidem.] σπλάγχνον, sive *intestinum*: quamquam latius patet. Nam *viscus, quicquid sub cute*: ut est apud Servium in VI Æn. Idem Servius in I Æn. *Viscera non tantùm intestina dicimus, sed quicquid sub corio: ut in Latinis visceratio dabatur, id est, caro. Est autem nominativus hoc viscus, hujus visceris: ut Lucretius,*

—— Viscus gigni, sanguenque creari.

Viscus igitur *caro ipsa*. Quomodo & Tullius in Tusculanis ait, in μαστιγώσει Laconica sanguinem è *visceribus* diffluere: ubi *carnes cuti subjectas*, non *intestina* intelligi satis liquet. Isidorus, lib. XI, cap. I censet *viscera* dici à *viscum*: cujus etymi hanc caussam adfert, quòd sint *viscosa*, & *visci* instar corpori agglutinentur. Meliùs dixeris, *viscus* dici quasi *vescus*, à *vescendo*. Nam carnibus vescimur. Et pleraque ex intestinis non in cibum modò, sed etiam in delicias. A *visceribus* est *visceratio*, ἡ κρεωδαισία. Nempe *epulum*, quod fiebat *ex visceribus* sive *carnibus immolatis*. Quale describit Maro, lib. VIII:

Tunc lecti juvenes certatim, araque sacerdos
Viscera tosta ferunt taurorum. ——

Ubi clare etymon respexit. Subjungit deinde,

—— Onerantque canistris
Dona laborata Cereris, Bacchumque ministrant.
Vescitur Æneas simul, & Trojana juventus,
Perpetui tergo bovis, & lustralibus extis.

Postremo versu indicat, quid *viscerum* nomine intelligatur. *Viscerationis* voce usus & Seneca epist. XIX: *Sine amico visceratio, leonis ac lupi vita est.* Nempe olim, quoties victimam mactabant, vel convivium celebrare moris erat, vel è victimâ ad amicos partes mittere. A priori more est, quòd in Glossis *visceratio* exponitur εὐφροσύνη, hoc est, *lætum epulum*. Nam ut est in Glossis Cyr. εὐφραίνομαι, *lætor*. εὐφραίνω, *lætifico*, *epulor*. εὐφρασία, *epulatio*. Ab carnium verò divisione *visceratio*, in iisdem Gloss. Græco-Latinis, exponitur, διανομὴ κρέως. Et in Glossis vett. Argentorati cum Calepino olim excusis, similiter legas: *Visceratio*, κρεανομία. *Eviscerare* est *exenterare*. Unde vetus poëta apud Cic. II Tusc. Quæst. *Evisceratus latere pendens saxa spargens tabo, sanie, & sanguine atro.* Ubi tamen Turnebus mavult *visceratus*. quod interpretatur *discerptus, dilaniatus*. Vide eum, lib. XXIII, cap. III. Sed omnino *evisceratus* dicitur, *cui viscera exemta*. Sic ibidem ex Sophoclis Trachiniis:

Accede, nate, adsiste, miserandum adspice
Evisceratum corpus laceratum patris.

Ubi metrum planè requirit *evisceratum*. Est enim trimetrum. At Solinus voce eâ aliter usus, cui unio è concha *evisceratus* dicitur, cùm è conchæ visceribus extractus. Ammianus lib. XXII conchas dicit *evisceratas* parere uniones. Sed videtur corrupto Solini codice usus, vel ipse depravatus.

VISULA, genus *vitis*, apud Columellam, lib. III, cap. II: *Visulæ fructus*, inquit, *nisi primo quoque tempore maturè legantur, ad terram decidunt; humoribus etiam, prius quàm defluant, putrescunt.* Forma vocis videtur diminutiva, & hæc Columellæ descriptio exiguas ei tribuit vires. Quare fortasse contractum ex *viticula*, *T* in *S* abeunte ut sæpe. Nisi malis derivatum esse à *vi*: ut *sula* vel *ula* sit vocis productio.

VITAM à *vi* dictam probat Varro, IV de L. L. illo Lucillii versu:

Vis est vita, vides, quæ nos facere omnia cogit:

Sive, ut est in aliis libris:

—— Vis nos facere omnia cogit.

Eò, ut bene monuit Stewechius, respicit Arnobius, cùm lib. V ait: *Tunc sancta & serventia numina vim vomuisse Lucilii, ac regem Servium natum esse Romanum.* Idem etymon adducit ac eopse Lucilii versu firmatum it Isidorus, lib. XI, cap. I. Sed addit ille, vel à *vigore* sic dici. Verùm neutrum probare

possum. Nam omnino *vita* est à βιοτὴ, κατὰ συγκοπὴν unius vocalis. *B* enim in *V* abire insolens non est. Sic a βοῶ est *voco*; à βιόσκω, *vescor*; à βαδίζω, *vado*; ab ὄροβος, *ervum*, pluraque hujusmodi. Nec magis *vivo* à *vi* dictum puto: sed a βιῶ, itidem nempe β in *V* converso. In medio autem inseritur *V*, ut in *scævus* à σκαιὸς, in *ævum* ab αἰὼν, in *servus* ab antiquo ἔρος, multisque aliis, quæ suis locis attulimus. A *vivendo* dictum liquet *vivarium*, quomodo nominatur locus in quo feræ pascuntur, sive ad quæstum, sive ad venationem ac voluptatem. Quemadmodum autem à *vivis feris*, *vivaria* dicta, ita & à Varrone *leporaria* vocata à *leporibus*, & à Scipione *roboraria*, quia *septa è robore* essent. Vide Gellium, lib. II, cap. XX. De *vivario*, quod Romæ pone castrum prætorium extra Urbis mœnia inter portam Nomentanam & Tiburtinam erat, scripsit Onuphrius Panuinus, lib. II de ludis Circens. cap. VI & VII. A *vivo* quoque est *victo*, unde *victito*, ut *dictito* à *dicto*, quod à *dico*. Veteres *victo* dixisse probatum it Meursius isthoc Plautino, Capt. Act. I. I:

In occulto miseri victitant succo suo.

Ita enim ni legatur, numeros ait claudicare, quia primâ sede erit bacchius. Cæsar Scaliger tamen retinet *victitant*, quod in vulgatis, ac prima sede anapæstum statuit, ejecto *C* altero ex secundâ voce. A *vivo* est *vividus*, ut à *fluo fluidus*; à *marceo marcidus*. Hinc *vividum merum*, pro *meraco*, quod Græcè ζωρὸν, hoc est, ἀκρατὲς. Nam ζωρὸν Græcè similiter quasi ζωηρὸν, κατὰ συγκοπὴν Martialis, lib. VII:

Hic scyphus est, in quo misceri jussit amicis
Largius Æacides vividiusque merum.

Ita rectè restituit Scaliger ex MSS[is], in quibus erat *invidiusque*. Hoc est quod ζωρότερον κέραιε, sive κεράιεω, dixere Homerus Iliad. I. Ephippus apud Athenæum, lib. X. & alii. A *vivo* quoque est *convivo*, συμβιόω. Utuntur Plautus & Quinctilianus. Indè *conviva*, σύνδειπνος, συμπότης. Item *convivium*. Cicero de Senectute: *Bene enim majores accubationem epularem amicorum, quia vitæ conjunctionem haberet, convivium nominarunt, melius quàm Græci, qui hoc idem tum compotationem, tum concœnationem vocant.*

VITILIGO Arnobio, & aliis, ἀλφὸς, prout exponunt Philox. Glossæ. Quanquam & eædem *alopeciam* interpretentur: sed hæc aliud est, etsi in hoc conveniant, quod utrobique excidant pili. At in Cyrilli Glossis exponitur ἐλεφαντίασις. Festus de ea hoc modo: *Vitiligo in corpore hominis macula alba, quam Græci ἀλφὸν vocant, à quo nos album; sive à vitio dicta, etiamsi non lædit; sive à vitulo, propter ejus membrana candorem, quâ nascitur involutus. Lucilius:*

Hæc odiosa mihi vitiligo est, non dolet, inquit.

[Non à *vitulo quatenus animal, sed à pelle διφθέρα*.] Pro priori etymo est, quòd in Cyrilli Glossis *vitiligo*: pro altero, quòd in Philoxeni Glossis, imò & utroque MS° Festo Nansii *vitiligo* scribatur. Prius malim. Nempe a *vitium* est *vitiligo*, ut à *fumus fumiligo*; ab *udus udiligo*. Sed pro his per syncopen *fuligo*, & *uligo*, dicitur.

VITIS à *vino*, ut gemino loco scribit Varro, IV de L.L. Sed rectiùs Donatus in Eunuch. Act. IV, IV, qui *vimen* & *vitis* esse ait ejusdem originis; nempe à *viere*, quod Festus *alligare*, Nonius interpretatur *vincire* & *inflectere*. Sanè *vitis* lenta est, facileque flectitur, unde & ea *centurionum* erat *insigne*, quo milites cædebant. Plinius, lib. IV extremo cap. I: *Quid quod inserta castris summam rerum imperiumque continent? Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat.* Epitomator Livii, lib. LVII de Scipione Africano: *Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset vitibus, si extraneus, virgis cecidit.* Juvenalis Sat. VIII:

Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigrâ muniret castra dolabrâ.

Sillius, lib. XII:

Ennius antiquâ Mesappi ab origine regis
Miscebat primas acies, Latiaque superbum
Vitis adornabat dextrâ decus.

Martianus, in l. milites agrum. XIII. D. de re milit. *Irreverens miles non tantum à tribuno vel centurione, sed etiam à principali coercendus est. nam eum, qui centurioni castigare se volenti restiterit, veteres notaverunt. si vitem tenuit, militiam mutat. si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur.* Vetus Juvenalis Scholiastes ad illud Sat. XIV:

——*Aut vitem posce libello:*

Ut, inquit, *centurio fias, da libellos. nam vitis insigne centurionum est.* Græcè dicitur κλῆμα aut ῥάβδος. Plutarchus in Galba: τὸ κλῆμα, ᾧ κολάζουσιν ἑκατοντάρχαι τοὺς πληγῶν δεομένους ἐπιφερόμενος. Nec aliter usus Eusebius, lib. VII, cap. XIV. quo de Marino agit jam Christiano, & mox futuro martyre. Τιμή τις ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχας γίνεσθαι τόπου σχολάζοντος. Sic optimè is locus interpungitur in edit. Rob. Steph. At Christophorsonus interpres & quidam alii malè postrema duo verba ad sequentem rejiciunt periodum. Nec enim omnes, qui *vitem* gestarent, centuriones erant: ut vel ex eo patet, quòd evocatis quoque hæc daretur: ut testatur Dio. Quare datio ejus solùm fuit designatio ad centurionatum, qui dabatur, simul ac vacaret locus. Sic igitur vertendum: *Est quidam honos apud Romanos, quem vitem nominant, quem qui adepti sunt, eos centuriones fieri ajunt, cùm vacat locus.* Atque id apertè comprobant, quæ apud Eusebium sequuntur. A *vitis* est *viticula*, quo κυρίως quidem notatur *exigua vitis*: accommodatum verò & *flagellis* seu *capreolis vitium*, & κατὰ μεταφορὰν etiam *herbarum* quasi *capreolis*, quibus alia prehendunt & amplectuntur. A *viticula* autem alterum est diminutivum *viticella*. De qua sic Isidorus, lib. XVII, cap. IX: *Viticella herba appellata, quod, sicut vitis, quicquid proximum fuerit, apprehendat corymbis, quos annulos appellamus.*

VITIUM, [ab αἴτιον.] quia *vitandum*, sic dictum creditur. *Vitare* quasi *vi avertere*. Ab eo *evitare*, pro *fugere*, *effugere*. Item *invitare*, quod interpretantur *non vitare*. Sed non quemcunque non vito, hunc invito. Verior igitur, meo judicio, interpretatio fuerit, ut *invitare* sit *blanda vi ad se allicere*. Interdum autem & *invitare* & *evitare* non à *vi* aut *vito* sunt: sed à *vita*. Ennius:

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitari,

Hoc est, Priamo *vi eripi vitam*. Plautus, Casinâ, Act. III, Sc. VI:

——*Gladium*
Ancilla Casinam habere ait, qui me atque te invitet.

Ita MSS[i] vett. tanto consensu, ut de lectionis veritate nullus dubitem. Possit & *invitare*, cùm de *conviviis* dicitur, à *vita* dictum videri: quasi *ad se vocare convivii caussâ*. Sanè in hac ipsa *convivii* voce *vivere* ita sumitur, ut *vita* in *invitare*, si quidem ea vox *convivius* propriè convenit.

VITRICUS non à *vi* & *tricari*, ut nugantur, sed quasi *patricus* seu πατρικὸς, quia in patris locum succedit, ac privignum ut pater filium amare debet. *P* abit in *V* consonum, quomodo à *pater* est *vader*. Hinc in Glossis Isidori: *Vitricus, patricus*. Et Glossis Philoxeni, *Vitricus*, πατρῷος.

VITRUM, [αἴτυρον, ὕαλον Hesych.] quia perspicuum, à *videndo* nomen accepit: ut benè scribit Isidorus, lib. XVI, cap. XV. Nec ἀναλογία repugnat, aut ulla hic opus syncope. Ultima enim syllaba supini prioris solet mutari in *trum*. Ergo ut ab *aratum*, *aratrum*, à *rutum rutrum*, ita à *visum vitrum*. *Vitreum* pro gemma *vitrea*, sive falso lapide. Ut illo Tertulliani: *Tanti vitreum, quanti margaritum.* A *vitrum* posteriores dixere *vitriolum*, quia instar *vitrioli* pellucet. *Vitrum* etiam herbæ genus est: cui ex eo nomen, quia tingit colore *vitri*, hoc est, *hyalino* seu *viridi*. Græci hanc herbam vocant ἴσατιν teste Vitruvio, lib. VII, cap. XIV. *Vitri* vox hàc significatione crebrò est corrupta, dum nunc *ultro* pro ea, nunc aliud substituunt; ut docet Turnebus, lib. VI, cap. XVII. Ab ea herba alia dicta est *vitrago*, quæ Græcis ἑλξίνη ut testatur Oribasius, libro de virtut. simpl. Ut cunila agrestis *cunilago*, quia similis *cunila*, sic *vitrago*, quia similis herbæ *vitri*, vel similis virtutis, aut, ut alii malunt, quia abstergendis vasis *vitreis* idonea. Pro qua sententia est,

est, quod aliter *urceolarem* dixerint ab *urceolis* seu *urceis* purgandis.

VITTA à *vinciendo*, ut *diadema* à διαδεῖν, quia *vittâ* crines vincirent sacerdotes, ut reges diademate. Servius in Æn. III: *Ut plenum ostenderet officium sacerdotis, fecit solvi vittas, quæ fuerant nexæ.* Sed magis ἀναλόγως sit ab Æolico βίτος pro μίτος. Hesychius: Μίτος, τρίξις, σπειρὶ, τόνος. Μίτος igitur *vitta*, mutato genere cum terminatione, ut Græci ὁ χάρτης, Latini *hæc charta*. Μίτος ab antiquo μίω, de quo dictum in *Vio*, quod itidem ab Æolico βίω pro μίω, hoc est, μιτόω.

VITULUS nomen est ætatis: ut docet hic locus Varronis, lib. II de R. R. cap. V: *Primum in bubulo genere ætatis gradus dicuntur quatuor. Prima vitulorum: secunda juvencorum: tertia boum novellorum: quarta vetulorum. Discernuntur in prima, vitulus & vitula: in secunda, juvencus & juvenca: in tertia, & quarta, taurus & vacca.* Non semper tamen discrimen id observatur: ut argumento est, quod etiam *vitula* juvenci nomen quandoque maneat post partum. Maro, Ecl. III.

—— Ego hanc vitulam (ne forte recuses,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus)
Depono.

Ad quem locum monet Servius, *vitulus* dici à *viridiori ætate*, ut & *virgo*. Quæ verba more suo exscripsit Isidorus, lib. XII, cap. I. Sed potiùs est *vitulus* vel à πίταλος, vel ab ἰταλός, quorum utrumque *vitulum* notat. [ἴταλος, υἱός, ἀπαλός. Hesych. & in ἰταλός.] Posterius etymon sequuntur veteres, qui & indè deducunt *Italiæ* nomen ob *vitulorum copiam*. Varro, IV de L. L. *Vitulus, quod Græcè antiquitus ἰταλος. aut quòd plerique vegeti, vegitulus.* Idem, lib. I de R. R. cap. I: *Denique Italia à vitulis, ut scribit Piso.* Et cap. V: *Bos in pecuaria, maxima debet esse auctoritate: præsertim in Italia, quæ à bubus nomen habere sit existimata. Græcia enim antiquâ, (ut scribit Timæus,) tauros vocabant ἰταλοὺς· à quorum multitudine & pulchritudine, & fœtu vitulorum Italiam dixerunt.* Columella in præfat. lib. VI: *Nec dubium, quin (ut ait Varro) ceteras pecudes bos honore superare debeat, præsertim autem in Italia, quæ ab hoc nuncupationem traxisse creditur, quòd olim Græci tauros ἰταλοὺς vocarent.* Similiter Gellius, lib. XI, cap. I. Juvat & Hesychius, cui ἰταλὸς, ταῦρος. Porrò *vituli* vocem etiam transferri ad *equorum, elephantorum*, aliorumque *quadrupedum*; imò etiam *balænarum* fœtus, ex Marone, Plinio, atque aliis cognoscere est. A *vitulus* est diminutivum *vitellus*, ut *agnellus* ab *agna*, *hædillus* ab *hædus*. Conjungit Plautus Asin. act. III, sc. III.

Agnellum, hædillum me tuum dic esse, vel vitellum.

Sed cùm ponitur pro *luteo in ovo*, à *vita* potiùs dici censet Perottus, quia *ex eo vivat pullus*. Sanè & Aristoteles putavit ex albumine ovi generari pullum: sed pasci *vitello*. Ac movit eum quod vidisset formato jam pullo exstare *vitelli* partem. Sed Hippocrates contrà ex *vitello* nasci, albumine autem pasci arbitrabatur. Unde & *vitellus* Chrysippo νεοττὶς vocatur. A *vitulus* ex Festi sententia est *vitulari*. Sic enim scribit: *Vitulans, lætans gaudio, ut prato vitulus. Ennius:*

Habet is coronam vitulans victoria.

Confirmat hanc sententiam, quod Græci similiter à μόσχος dicunt μοσχιᾶν. Sed obstare videtur modulus primæ syllabæ. Nam manifestè producit Ennius versu adducto. Ac similiter Nævius apud Nonium:

Ut in venatu vitulantes ex suis
Locis nos mittant pœnis decoratos feris.

Quamquam Scaliger hic legit: *vitulantes ex aviis*. Sed fallitur. Sanè aut dicendum utrumque locum esse corruptum, aut verior est Nonii sententia, sic scribentis: *Vitulantes veteres gaudentes dixerunt, dictum à bona vita commodo: sicuti, qui nunc est in summa lætitia, vivere eum dicimus.* Ita à *vita* erit ὑποκοριστικὸν *vitula*, inde *vitulari* pro *lubentiis diffluere*. Ab hac quoque caussa erit, quòd Dea hilaritatis præses *Vitula* est appellata. Illustris autem de *vitulandi* & *vitula* vocibus locus est apud Macrobium, lib. III Sat. cap. II. quem eo apponemus, quòd contineat, quæ alibi legere non sit: *Primo*, inquit, *pontificis juris libro apud Pictorem verbum hoc positum est vitulari. De cujus verbi significatu Titius ita retulit: Vitulari est voce lætari. Varro etiam in libro quinto-decimo rerum divinarum ita refert; quod pontifex in sacris quibusdam vitulari soleat, quod Græci παιανίζειν vocant. Has tot interpretationis ambages quàm paucis verbis docta eloquentia Maronis expressit,*

—— Lætumque choro pæana canentes.

nam si vitulari est voce lætari, quod est παιανίζειν, nonne in cantu lætitiæ παιᾶνος enarratio verbi perfecta servata est? & , ut huic vocabulo diutius immoremur, Hyllus lib. quem de Diis composuit, ait Vitulam vocari deam, quæ lætitiæ præest. Piso ait vitulam victoriam nominari. cujus rei hoc argumentum profert; quod postridie Nonas Julias re bene gesta, cùm pridie populus à Tuscis in fugam versus sit, unde Populifugia vocantur, post victoriam certis sacrificiis fiat vitulatio, quidam nomen ejus animadversum putant, quòd potens sit vita toleranda. Hactenus Macrobius:

VIX à *viâ* dictum esse censet Jovianus Pontanus in Actio, fol. CXXXIII. edit. Ald. Nam quia, Nonio teste, *laborem* ac *difficultatem* hoc notat adverbium, verisimile judicat primò dictum fuisse de hominibus qui cùm infirmis essent pedibus, baculo veherentur: unde & *imbecilles* dicti. Mihi magis verisimile fit, *vix* dici à *vi*. Nam *vix* fit, quod cum labore fit, ita ut summis adniti viribus oporteat. Ac similiter Græcis μόγις, *vix*; [vix videtur ex μόγις.] à μόγος, *labor*. Ut & μόλις, quod cum μόλῳ fit. A *vix* sunt *vices*. Nempe quia, quod ob difficultatem ab uno semper præstari nequit, id alternis facere solemus: ideo apto vocabulo *alternationem* illam à *vix* dixere *vices*. [*vices* ab ἀίκος.] Et fortè olim rectiùs singuli numeri fuit *vix*; unde genitivus *vicis* apud Livium, lib. I. ac pluratívus *vices*: quomodo nempe *necis* cæterique casus sunt ab inusitato *nex*: quod tamen non usque adeo desitum, cùm apud Tullium quoque legas in Miloniana. A *vice* est *vicissim*: pro quo & *vice mutuâ* crebrò legas apud vett. Jurisc. Ab eodem est *vicarius*, qui vicem alterius obtinet. Sic C. de offic. vicar. *vicarii* dicuntur *præfectorum substituti*, & *locum tenentes*, ut vulgo vocant. Sed speciatim vocabatur *vicarius*, qui in familiâ atriensi servo, id est, majori, serviret; ὁ τοῦ οἰκέτου οἰκέτης, ut interpretatur Theophilus. Sic usus Plautus Asin. Act. IV, Sc. II.

LE. *Cui datum est?* LI. *Sticho vicario ipsi*
Tuo. LE. *Vah, delenire apparas. scio mihi vicarium esse,*
Neque eo esse servum in ædibus, qui sit pluris quàm ille est.

Martial. lib. II, ep. XVIII.

Esse sat est servum. jam nolo vicarius esse.

Ulpianus l. suos autem servos. LXXII. ff. de legat. III. *Vicarios autem servorum suorum numero non contineri Pomponius lib. quincto scribit.* Paullus, l. si in re. XIX. ff. de noxal. act. *Si servus tuus navem exercuerit, ejusque vicarius, & idem nauta in eâdem nave damnum dederit.* Opponuntur autem *vicarius* & *servus ordinarius*, ac ille in hujus, quasi domini, peculio est. Ulpianus l. XVII. Dig. de pecul. *Si servus meus ordinarius vicarios habeat, id, quod vicarii mihi debent, an deducam ex peculio servi ordinarii?*

U L

ULCISCOR ab *ullo*, vel *ulluo*, vel potiùs *ulluco*, uti hæc ab ὀλλῶ vel ὀλλύω, vel (quod apud Hesychium) ὀλλύκω, *perdo*. Ab obsoleto *ulluo*, vel *ulluco*, in futuro subjunctivi per syncopen est *ullo*, hoc est, *perdidero*, *ultus fuero*. Nonius: *Ullo, pro ultus fuero.* Accius Epigone:

Qui nisi genitorem ullo, nullum meis dat finem miseriis.

Ut ab *apio apiscor*, sic ab ὀλλύκω sive *ulluco ullucíscor*, & per syncopen *ulciscor*: ut propriè id notet *vindictæ gratiâ aliquem perditum ire*.

ULCUS nec à *vi*, quasi *viulcus*: nec quia *olet*, quasi *olcus* dicitur: quæ etyma Isidorus adfert, lib. IV, cap. VIII; sed ex eo, quia Græcè dicitur ἕλκος, quæ & caussa est, cur præter cæteros Joachimus Camerarius lib. de Orthographiâ putet *hulcus* cum spiritu aspero scribi oportere. Sed malim absque hoc spiritu. Romani enim imitari solent Æoles, qui voces à quacumque vocali inchoantes, tenui afficiunt spiritu.

Itaque pro ἧλιος dicunt ἥλιος, pro ἕλκος ἕλκος, unde *ulcus*. Ἕλκος verò ἀπὸ τοῦ ἕλκειν, quod est *trahere*. Quia *ulcere* distrahitur caro.

Ulex *genus* est *fruticis*, cujus usum in auri metallis Plinius ostendit, lib. xxxiii, cap. iv. *Ulex*, inquit, *siccatus uritur, & cinis ejus lavatur substrato cespite herboso, ut sidat aurum. Vicena millia pende ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Gallaciam, & Lusitaniam præstare quidam tradiderunt, ita ut plurimum Asturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot seculis hæc fertilitas.* Placet Martinio sic dici ab *uligine*, quòd in ea nascatur: vel potiùs ab ἴλλος, hoc est, *crispus*, *contortus*.

Ulna κατὰ συγκοπὴν vocalis *E* factum ex ὠλένη, quod πῆχυν Pollux & Glossæ Philoxeni βραχίονας interpretatur Hesychius. Itaque *ulna* propriè de *cubito* seu *brachio* dicitur; unde, (ut & *cubiti* vox,) ad mensuram translatum est. Servius ad illud Ecl. iii:

Tres pateat cæli spatium non ampliùs ulnas.

Ulna, propriè est spatium in quantum utraque extenditur manus. Dicta ulna, ἀπὸ τῶν ὠλενῶν, hoc est, à brachiis. unde & λευκώλενος ἥρη dicitur, licet Suetonius unum (l. ulnam) cubitum velit esse tantummodo. Idem, ad illud iii Georg.

——*Septemque assurgit in ulnas.*

Ulna, inquit, *secundùm alios, utriusque manus extensio est: secundùm alios, cubitus: quod magis verum est, quia Græcè ὠλένη dicitur cubitus.* Unde cognoscimus, *ulnam* bifariam sumi: interdum sumi pro *cubito*; unde exponitur πῆχυς. interdum pro *extensione utriusque manus*: unde Glossæ: ὀργυιὰ, *ulna*. Nam ὀργυιὰ, ἡ τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασις, ut Hesychius ait. Qui & τρεῖς πήχεις, *tres cubitos* exponit. Uti & Eustathius τρίπηχυ μέτρον.

Ultra ab *uls*, quo usus Cato, & Pomponius de origine Juris, *uls Tiberim*. *Uls* verò priùs fuit *ultis*: unde *ultra*, ut à *cis citis citra*. Videtur autem *uls* esse ab *ellus* pro *ille*. Ut *ultra* sit *in illa parte*. Quomodo Græcis ἐπέκεινα ab ἐκεῖνος. Onomast. *Ultra*, ἐπέκεινα. Ab *ulter* vel *ulterus* est *ulterior*, *ultimus*. [μίτυλος ὁ ἔσχατος Arcad. & Hesych.] Ab *ultra* & *citra* sunt *ultro citroque*. Sed *ultro* pro *sponte* fortè potiùs sit à *volendo*, quasi *vultro*: ut Græcè αὐθαιρέτως ab αἱρεῖν, & Belgice, *willig*. Gloss. Cyr. αὐθαιρέτως, *suâ sponte*, *ultro*. Atque hinc *ultroneus*, αὐθαίρετος, ut eædem Glossæ exponunt.

Ululare lupos dixit Maro, i Georg. quomodo & Græcos de iis ὑλακτεῖν usurpare docet Pollux, lib. v, cap. xiii. Itaque nec ineptè dicamus, *ululare* esse à Græco ὑλακτεῖν. Tamen verius puto *ululare* esse ab ὀλολύζειν, extrito ζ, quemadmodum ab *ululare* vicissim est Belgicum *huylen*: ac Græcum ὀλολύζειν contrà venit ab Hebræo *jalal*, ילל, quod nequaquam ab alia voce descendit, cùm sit ὀνοματοπεποιημένον. Quanquam nec multùm repugnem, siquis hic singulas linguas sonum spectâsse putet, sed diversimodè eum esse imitatas. Ab *ululando* est *ulula*, uti Græcè iis nomen ab ὀλολύζειν. Gloss. Phil. *Ulula*, ὀλολυγών. Eucherius ad Salonium, lib. ii, cap. ix: *Sunt qui ululas putent aves esse nocturnas, ab ululatu vocis, quem efferunt, quos vulgò cavannos dicunt. Calvannos* appellat Aldhelmus de laudibus virginitatis, cap. xxviii. Jovianus Pontanus censet scribendum esse *hulula*, *hululare*, *hululatus*, idque quòd vox ea sine adspiratione non satis exprimat *ululæ luperumque ululatum*. Et pro eo est, quod Belgæ dicunt *huylen*, pro *ululare*. Sed hi vicissim *ululam*, *uyl* vocant, non *huyl*. Præterea Græci ut spiritu aspero efferunt ὑλακτεῖν, ita tenui dicunt ὀλολύζειν. Ex quibus patet, nihil in *ulula* ac *ululatus* vocibus innovari debere præter veterum codicum auctoritatem.

U M

Umbilicus ab *umbone* deducit Isidorus, lib. xi, cap. i. Item Perottus. Nempe quia medium in ventre locum obtineat, ut in clypeo *umbo*. Sed omnino est *Umbilicus* ab ὀμφαλικός. Æoles, quos Latini ferè sequuntur, *o* in *v* convertunt. Itaque & ὄνυμα dicunt pro ὄνομα, unde ὁμώνυμος· ἄγυρις pro ἀγορὰ, unde πανήγυρις· ὄμφαλος pro ὀμφαλός, unde ὀμφαλικός. Ὀμφαλὸς notat *umbilicum*. Μεταφορικῶς ponitur & Latina & Græca vox pro *media cujusque rei parte*. Ut inter alia quod in placentis in medio protuberat. Mœris Atticista: φθοῒς μονοσύλλαβος Ἀττικῶς ἐστὶ δὲ πέμμα πλατὺ, ἔχον ὀμφαλὸν, πόπανον Ἑλληνικῶς. In *libris* quoque sic dixere ossea vel eburna ornamenta in medio integumenti extantia. Martialis, lib. v, epig. vi.

Nigris pagina crevit umbilicis.

Plura de *librorum umbilicis* vide in voce *Volumen*. Etiam ita dicebatur *cochlea marina*, quæ Aristoteli ferè κόχλος, ut κοχλίας, *cochlea marina*. Cic. lib. ii De oratore: *Non audeo dicere de talibus viris, sed tamen ita solet narrare Scævola, conchas eos & umbilicos ad Caietam & ad Laurentum legere consuesse.* Atque ita etiam vocat Valerius Max. qui rem eandem narrat. *Constat namque eos Caieta ac Laurenti vagos litoribus conchulas & umbilicos lectitasse.* Vide & Aurelium Victorem in Caligula, ubi de conchis & *umbilicis* loquens ait, *hujusmodi pisces* à Græcis vocari *lumina Nympharum*: ut erret in Thesauro suo Rob. Stephanus, qui *umbilicos* in Ciceronis loco superiori *pelites lapillos* interpretatur. Adi etiam Andream Schottum, Observat. Human. lib. iii, cap. xxi.

Umbo ab ἄμβων. Varro, lib. iv de L. L. juxta restitutionem Turnebi, ac Scaligeri: *Umbones, à Græce, quod ἄμβωνες.* Ἄμβων, sive *umbo*, quid propriè sit, à variis est explicatum: inter alios Scaligero, Conjectaneis in Varronem; Casaubono, Animadversionibus in Athenæum, lib. xi, cap. x. Salmasio, Exercit. ad Sol. Nempe sic propriè vocabatur, *quicquid in plano exstat ac protuberat figurâ rotundâ, vel κυρτοειδεῖ*· unde & Græci ἄμβωνα, Hesychio teste, ac Latini, ut è Statio constat, montibus *umbonem* tribuunt: Julio quoque Polluci in *poculis*, quorum latera non adsurgunt recta, ἄμβωνες dicuntur αἱ ἐκατέρωθεν ἀνοχαί. Et in veteri Ecclesia Græcis Latinisque scriptoribus *ambo* sive *umbo* dicebatur *suggestus, ex quo sacra ad populum fierent conciones*. Scripsit Paullus Silentiarius poema, ubi is describitur. Inscriptio est, Ἔκφρασις τοῦ ἄμβωνος. Etiam *gemmis* tribuit Plinius. *Umbo* item in *clypeo* est, unde συνεκδοχικῶς pro *clypeo* sumitur. Itidem *umbo* erat in ditiorum *togis*: unde simili synecdoche pro *toga* à Persio accipitur. Ditiores enim ita togam corrugabant ac componebant, ut *umbonis* seu *clypei* figuram referret. Quam rem fusè exposuit Salmasius notis in Tertullianum de Pallio.

Umbram onde deducat Isidorus, non satis perspicio. Verba ejus sunt hæc, lib. xiii Orig. c. x: *Umbra est aer carens sole. Dicta autem, quòd fiat, cum Solis objicimur radiis.* Apud Sipontinum legas quosdam *umbram* dictam putare à Græco ὄμβρος, id est, *imber*, idque tum quia *umbræ* imprimis fiant *nubium obtentu*; tum quòd *umbræ* omnes *humidæ* sint. Becmanus tradit *umbra* priùs fuisse *humbra*, ac dici quasi *humi* χρόα, hoc est, *terræ color*. Movet eum, quòd non *nubes*, ut Isidorus ait, sed *terra* propriè *efficiat umbram*, unde & Aristoteli i Meteorol. cap. viii, νὺξ definitur σκιὰ τῆς γῆς, *umbra terræ*. Nec ignoravit Poëticæ Sirenophœnix, cùm scribit ii Æn.

——*Ruit Oceano nox*

Involvens umbrâ magnâ terramque polumque.

[κνεφαῖος, σκιά Hesych. vel ex ἀβρότη, *nox*, vel potius ex ἀμαυρῷ, vel potius ex ὀρφναῖ, idem quod ὀρφνηρὰ, ὀρφνίη, ἀβροσία, σκοτία, Hesych. Sed malo ex ὀρφνῇ. vide Etymol. M. in Ἀμορβῖς.] Est & *piscis* genus, sic à *colore nigrescente* appellatum: ut Isidorus auctor. Et ante eum Varro, lib. iv de L. L. his verbis: *Vocabula piscium pleraque translata à terrestribus ex aliqua parte similibus rebus: ut Anguilla, Lingulaca, Sudis: alia à coloribus, ut hæc, Asellus, Umbra, Turdus: alia à vi quadam, ut hæc, Lupus, Canicula, Torpedo.* Ovidius in Halieuticis:

——*Et auri*

Chrysophrys imitata decus, tum corporis Umbræ

Liventis, rapidique lupi, &c.

Sic distinguendus is locus. *Umbra* quoque appellatus videri potest ob lineas quasdam obliquas à dorso descendentes aureas, & obscuras, quæ aliarum videntur *umbra*. Una enim manifesta est, sequens obscura, & sic deinceps à capite ad caudam usque: quemadmodum tradit Rondeletius, lib. v de piscibus, cap. ix. ubi plura hoc de pisce legere potes. Græcis similiter piscis

piscis hic σκίαινα appellatur à σκιὰ, id est, *umbra*. Numenius quoque σκιάδεα nominat: ut docet Athenæus, lib. VII. *Umbra* quoque Latinis dicebantur *tabernacula* sive *tentoria* in urbis viis, aut locis suburbanis compacta ad excipiendos peregrinos, qui undique vel ad spectandos ludos, vel ad vendendas merces convenirent. Festus: *Umbræ vocabantur Neptunalibus casæ frondeæ pro tabernaculis.* Græcis similiter dicuntur σκιάδες, quarum ex Demetrio Sceptio mentionem facit Athenæus, lib. IV.

UN

Uncia ab uno, ut scribit Varro lib. IV de L.L. Sed rectiùs Scaliger in Conjectaneis deducit à Siculo οὐγκία, quod ab ἑνὸς, ε converso in υ, ut fit & in *unus*. Nam *unus* est ab ἑνός. Pollux, lib. IX: Καὶ μὴν ἐν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ φησὶν Ἀριστοτέλης ζημιοῦσθαί τινας πεντήκοντα λίτρας· δύνασθαι δὲ τὴν λίτραν ὀβολὸν Αἰγιναῖον· αὖθις δὲ παρ' αὐτῷ τις ἂν ἐν τῇ Ἱμεραίων πολιτείᾳ καὶ ἄλλα εὕροι Σικελικὰ ὀνόματα· οἷον οὐγκίαν, ὅπερ δύναται χαλκοῦν ἕνα. Ergo *uncia* ab οὐγκία, οὐγκία ab ἑνὸς, quia *unicum* valeret *nummulum æreum*, ut ex Aristotele hîc tradit Pollux. Ab *uncia* est *teruncius*: nempe à *tribus unciis*, ut ait Varro, lib. IV de L.L. & Festus. Qui dicit simile esse *nonuncium*. De utroque sic schedæ Festi Farnesianæ: *Nonuncium, quod vulgo Magistri ludi appellant, significat novem uncias: at teruncium, quòd singula sexuncia dimidium unciarum trium fit.*

Uncus nunc substantivè sumitur: ut cùm legimus damnatos *unco* trahi solere ad scalas Gemonias: nunc adjectivè, ut cùm Plinius, lib. XI, cap. XLV ait *uncos ungues*. unde *uncare*: ex quo *uncati*, ut apud Cœlium Aurel. lib. V, cap. III: *Adeò ut quidam uncati permaneant.* Ab eadem componitur *aduncus*, unde *adunco*. Gloss. vett. Ἐπικάμπτω, *adunco*. Item *inuncare*. Nonius: *Inuncare, quasi unco invadere & arripere.* Citat ibidem hoc Lucilii, lib. XV:

——*Qui nummos tristis inuncet.*

Pro quo idem Lucilius lib. XXVIII ait,

Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.

Sic Columella, lib. VII, cap. III: *hamis inuncata.* Appuleius, I Flor. *unguibus inuncet.* Et in Apol. *hamis inuncanda.* Item *reduncus*, ut *reduncum rostrum* apud Ovid. XII Met. *redunca cornua* apud Plinium, lib. XI, cap. LVI. Item *obuncus*, ut *obuncos ungues* apud Cassiodorum, lib. VII, cap. III: *Uncus* volunt esse ab ὄγκος, quod est *tumor*, eo quod qua parte quid uncum habet, eâ intumescat ac protuberet. Aliqui ab *ungue*, quia hi *unci*. Alii ab ἄγκυλος, quod gemino in loco scripsit Angelus Caninius. Sed maximè placet esse contractum ex ὄγκινος. Nam quod Latini *uncum* vel *hamum*, id Græcis ὄγκη vel ὄγκινος. Hesychius ὄγκη, γωνία, μίγισθος. Et Hesychius in sagittis, quas hamatas Ovidius vocat, *cuspidis hamum* ὄγκινον vocat lib. I. Aristophanis quoque Interpres sic loquitur, ὀβελίσκον κάμψας, ὥσπερ ὄγκινον ποιήσας. Imò & *uncinum* pro *hamo* Latini dixere. Appuleius lib. III: *Pessulis interjectis, & uncino firmiter immisso.* Gloss. Cyr. Ὄγκλινος, *vincenus, reticulus.* Leg. Ὄγκινος, *uncinus, reticulum.*

Unda Perotto dicta videtur, quòd *una* sit, hoc est, *simul unita & in se coacta. Unda* enim συνεκδοχικῶς quidem pro *aquâ* accipitur: propriè verò sic dicitur *pars aquæ in se collecta, & in unam partem tendens*, cujusmodi in mari ventis concitato cernere est. [οἶδμα, οἰδεῖν] Sed magis placet *unda* ab *udus* vel ab ὕδος sive ὕδωρ, [pro quo Bœoti ὔδωρ.] quod *aquam* notat, fieri inserto *N*; quomodo à ῥυκάνη est *runcina*; à μέγας, *magnus*; à *piso pinso*; à *rego regnum*, &c. Vel fuerit ab ἐνέθω, *commoveo*, cùm *unda* propriè sit *aqua commota*. Ab *unda* est *undula*, unde *undulatæ vestes* Varroni apud Nonium in *undulatus*, item Plinio dicuntur: nempe ab *undarum* imagine per eas discurrente: quâ ratione eidem Plinio *vestes scutulatæ* appellantur à *scutulis*, quales in aranearum telis cernimus: unde & earum retia idem Plinius *scutulata* appellat, lib. XI, cap. XXIV. Ab *undo* quoque est *undare*, unde *undantem chlamydem* dixit Plautus, Epid. III, III, quia in incessu ac succussatione corporis crispatur, atque ita *undas* imitatur. Ab *undo* sunt composita *redundo*, *exundo*, *abundo*, unde *abundè*. Imò & *abundas* pro *abundanti* & *plano* dixisse videntur. Gellius, lib. I, cap. III *Lavacris nitidis, & abundis, & collucentibus.* Originationi superiori obducat aliquis, quod nonnullis in codd. *habundare* scribatur. At non id eo factum, quòd sit ab *habeo*, sed quo vox fiat incitatior: ut ad Ecl. II, & XI Æn. scripsit Pierius. Ita & *heluo* scripsere, quod tamen ab *eluendo* esse creditur. Ab eodem & *inundare*, quo usus Maro in undecimo:

——*Nec inundant sanguine fossæ:*

Sive, ut Priscianus legit, *fossas*: qui hoc loco probat *inundare* non absolutam tantùm sed & activam habere significationem. Dicitur & *perundare*. Gloss. καταποντίζω, *demergo, perundo, pessumdo.* Itaque putat Christophorus Colerus apud Plautum Epidico I. II

Puppis perundata est probè.

Pro quo in vulgatis *puppis pereunda e. p.* Ab eodem *redundo*, *D* inserto, ut in *redamo*, *redintegro*, *redeo*. Propriè dicitur de *aquis alveos excedentibus*, quomodo de *lacu Albano* usus Cicero de Divinat. *Si lacus Albanus redundasset, isque in mare fluxisset, Romam perituram.* Plutarchus in Camillo hoc τὴν Ἀλβανίδα λίμνην ἐκχυθεῖσαν dicit.

Unedo, *arbuti fructus: pomum inhonorum* (ut Plinius ait,) *ut cui nomen ex argumento sit, unum tantùm edendi.* Ergo, ex Plinii mente sit ab *unus* & *edo*, unde & cognoscimus corripere penultimam. Nempe cibus iste, si unico plus sumas, noxius est. Ac propterea Græcis quoque μιμαίκυλον, dici videtur, quasi μία ἄκυλος, *unica buccella*. Nam ἄκυλος, *buccella, frustulum cibi*, à κόλον, unde βουκόλος, κόλαξ, ὄνκολος, δύσκολος, aliaque. Arbor Græcis κόμαρος unde Dioscorides, lib. I, cap. CLXXVI: Κόμαρος δένδρον ἐστὶ, καρπὸν ἔχον, μιμαίκυλα καλούμενον. Hesych. Κόμαρος, φυτόν τι, ὅπερ ἴσχει καρπὸν μιμαίκυλον. Μιμαίκυλον igitur fructus arbuti, qui *unedo* dicitur. Galenus tamen & Ægineta putant μιμαίκυλον esse fructum τῆς ἐπιμηλίδος quæ *mespili* genus, eoque ab *arbuto* diversa. Sed Plinium sequimur, qui clarè ait, quam arborem Græci vocant κόμαρον, hanc Latinis *arbutum* dici. Addit & μιμαίκυλον nominari. Sed Græci non tam *arborem*, quàm *fructum* sic vocant: quod Theophrastus testatur, præter eos quos dixi. Idem Theophrastus auctor est τὸν κόμαρον etiam appellari οἴναρον· nempe à *vineo sapore*: ut ei conveniant, quæ Asclepiades apud Athenæum, lib. II de χαμαικεράσοις scribit his verbis: Ὁ δὲ καρπὸς σὺν πλείοσι χρησαμένοις καθάπερ οἶνος βαρύνει τε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀλγεῖν ποιεῖ. *Fructu largiore si quis utatur, haut aliter ac vino caput gravatur, ac dolet.* Ubi Athenæus ait, putare se hæc Asclepiadem de *mimacylo*, sive *arbuti fructu*, scripsisse: quia ὁ πλείω τῶν ἑπτὰ τοῦ καρποῦ φαγὼν κεφαλαλγὴς γίνεται. *qui plura quàm septem ex eo poma comederit, capitis dolore vexatur.* Si verè hoc Athenæus, non unum solum arbuti pomum comedere licebat, sed etiam septem: quod adversatur *unedonis* etymo ex Plinio antè allato. Itaque aliqui, qui Plinii ἔτυμον probant, errâsse Athenæum dicunt. Aliud enim esse κόμαρον sive *arbutum*, cujus fructus sit μιμαίκυλον sive *unedo*: aliud esse χαμαικέρασον, sive *cerasum sylvestrem*, quæ passim in sepibus proveniat. Alii Dioscoridem sequuntur, sed de etymo à Plinio recedunt. Sanè doctissimo Salmasio placet *unedo* esse ex Græco οἰνίζων· quia *vini instar dolorem capitis adfert.* Oi in *U* sæpe abit, ut *puniceus* à φοινίκεος, *punio* & *impune* à ποινή, *unus* ab οἶνος pro μόνος, unde οἰνίζειν, μονάζειν, & οἰνῶν μονήρης. Z quoque sæpe mutatur in *D*: ut ab ὄζω, *odor*, à βάζω, *vado*; ac pro *Mezentius* veteres dixere *Medentius*, Prisciano teste.

Ungo, sive *unguento*, videtur aliquibus dici sic quasi *unum ago*, quia in *unguento uniantur* diversa. Vel ab *ungue*, ut propriè notet *ungue illinere*. [ἐγχίω] Ab *ungo unctum* & *unguem* vel *unguentum*. Pulmentum *unctiusculum* Plauto: cui oleum additum. Nam ejus in pulmentariis usus erat: ut Plinius indicat, lib. XIX, cap. IV. Sic *cœnare sine uncto* apud Pers. hoc est, *sine oleo, atque intincto*, quod Græcis ἔμβαμμα. Nam intinctus in oleo, aut aceto, vel utroque, ut in acetariis. Solino *ungulla*, vas ex quo inungerent.

Unguis ab ὄνυχος. Multa enim ab obliquis descendunt, ut sæpe diximus. X conversum in *G*, quomodo ab ἄγχω est *ango*,

à χαλβάνη, *galbanum*. Ab *unguis* est *unguiculus*: ut in proverbio, *A teneris unguiculis*. Diomedes ait diminutivè ab eo dici *ungula*. In quo fallitur. Quippe si indè venit, non diminutivum est, sed denominativum, ut Priscianus censet. Nos putamus ejusdem esse ac *unguis* originis, & ut ab ὄνυχος est *unguis*, ita ab ὄνυχα esse *unga*, & παραγωγικῶς *ungula*. Quomodo *unguis* & *ungula* differant, quidam è Grammaticis non satis perspexere. *Unguis* est in iis, quæ digitos habent. *Ungula* verò in illis, quæ solidos vel *bisulcos* habent pedes. Illud Græci ὄνυχα, hoc ὁπλὴν appellant. Plinius, initio cap. XLV, lib. I: *Ungues clausula nervorum summa existimantur. Omnibus hi, quibus & digiti.* Et mox de elephanto inquit: *Huic informes numero quidem quinque, sed indivisi ac leviter discreti, ungulisque, haut unguibus similes.* *Ungulas* quoque dixere supplicii genus, *ungulas ferarum* referens, quo latera reorum effodiebant ac sulcabant, ad veritatem extorquendam. Sæpe ejus meminit Prudentius. Ab *ungularum* figura *ungulatam vestem* dici censet Hermolaüs Barbarus Glossis Plinianis, in *Scutulata*. Nisi malis ex eo, quòd *ungulum* pro *annulo* dixere prisci, teste Plinio lib. XXXIII, cap. I. Cui & Festus subscribit: *Ungulus*, inquit, *Oscorum linguâ, annulus*. Paccuvius in Iliona:

Repugnanti ego porrò hunc vi detraxi ungulum.

Et in Atalanta:

Suspensum in lævo brachio ostendo ungulum.

Nempe quia curvus est, ab *uncus* fecere *unculus*, hinc *ungulus*. Nisi malis ex *annulus* corruptum esse *ungulus*. Paullus in epitoma: *Ungulatos, ungues magnos atque asperos Cato appellavit.* Ac similiter ex eo Junianus Maius. Sed puto scripserat Festus: *Ungulatos, qui haberent ungues magnos.* Nam *ungulati* ἀναλόγως sunt, quibus non tam *ungues* sint, quàm *ungulæ*.

UNIONES sunt μαργαρῖται, uti vetus exponit Glossarium Philoxeni. Isidorus, lib. XVI Originum cap. X, ait, uniones *aptum habere nomen, quòd tantum unus, nunquam duo vel plures simul inveniantur.* Idem ante eum scripsit Solinus, cap. LVI: *Nunquam*, inquit, *duo simul reperiuntur; unde Unionibus nomen datum.* Sed fallitur uterque. Nam, ut Plinium mittam, qui quaternos se & quinos vidisse affirmat, Antonius Musa scribit se Venetiis in unâ conchâ septem vidisse *uniones*. Imò etiam centum & triginta à Lusitanis inventos esse asserit idem, atque id ipsum quoque in Americâ accidere, auctor est Petrus Martyr. Decepit cùm Isidorum, tum Solinum, locus Plinii malè intellectus. Neque enim is scribit, *unum* tantùm inveniri; sed negat duos inveniri indiscretos. Verba ejus apponam è lib. IX, cap. XXXV: *Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere, haut promtis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiantur indiscreti: unde nomen unionum Romanæ scilicet imposuere deliciæ. Nam id apud Græcos non est, ne apud barbaros quidem inventores ejus aliud quàm margarita.* Indiscretos vocat vel cohærentes, vel potiùs similes; sive indiscretâ similitudine. Semper enim vel magnitudine, vel orbe, vel candore, vel lævore, aut pondere differunt. Huc quoque facit auctoritas Ammiani Marcellini sic scribentis extremo lib. XXIII: *Apud Indos & Persas margaritæ reperiuntur in testis marinis robustis & candidis, permixtione roris anni tempore præstituto conceptæ. Cupientes enim velut coitum quendam humoris, ex lunari aspergine capiunt densius oscitando. Exindeque gravidæ edunt minutas binas aut ternas, vel uniones, ideo sic appellatos, quòd eviscoratæ conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed majores.* Quod si veterum opinio non placet, vide an non *unio* dicatur ex eo, quia *cepæ* habeat figuram. Nempe ut *elenchi* dicuntur ab oblonga figura, quâ referunt elenchos, hoc est, titulos amphoris adfixos ad indicandam vini ætatem, sic *uniones* vocentur, quæ non planè rotundæ sint, sed *ceparum* similes. Nam Latini rustici sic dixere *cepam unici capitis vel nuclei*: Columella, lib. XII, cap. X: *Pompeianam vel Ascaloniam cepam, vel etiam Marsicam simplicem, quam vocant unionem rustici, eligito. ea est autem, quæ non fruticavit, nec habuit suboles adhærentes.* Ubi dicit, idem esse *simplicem Marsicam*, & *unionem*. *Simplex* dicta, quia simplici capite niteretur: uti ab *uno* hoc capite *unio*, Græcis μονοκέφαλον, & μονόκοκκον. Glossæ cap. de oleribus: *Holus marinum*, θαλασσόκραμβον. *Uniones*, μονόκοκκα. *Origanum*, ὀρίγανον. In Glossis Philoxeni est: *Uniones*, μαργαρῖται μεγάλαι μονόκοκκοι ubi dubium, an μονόκοκκοι notet *cepam simplicem*, sive *unionem*, ut utraque notio exponatur: quod si est, distingui ante μονόκοκκοι oportet: an potiùs conjunctim legi debeat μεγάλαι μονόκοκκοι, ut eò respexerint, quod *margarita* una uni insit conchæ. Ab eo *capæ* genere, quod *unio* dicitur, omnem cæpam Galli *oignon*, Belgæ *ajuyn*, Angli *onyon* appellant.

UNUS fortasse ab ἑνός. Nam interdum Latini rectum formant ex obliquis, quomodo *crepida* est à κρηπῖδος potiùs, quàm κρηπὶς, & *sporta* quasi *sporda* à σπυρίδος; non σπυρίς. Nec est, quod quis ab ἑνὸς *unus* venire neget ob mutatam vocalem, cùm ab Æolico ἕλκος itidem sit *ulcus*, &, ne quantitatem diversam objicias, est ab ἦθω *utor*. Sed aliud est, quod hanc sententiam minùs verisimilem reddit. Nam Æoles dicebant οἶνος pro μόνος, hoc est, *solus*. Unde οἰνίζειν, & οἰνιᾷν, *solum* sive *solitarium vivere*. Hesych. Οἰνίζειν, τὸ μονάζειν, κατὰ γλῶσσαν. Οἰνῶντα, μονήρη. Ab οἶνος, *unus*, ut à φοινίκεος, *puniceus*; à ποινὴ, *pœna*, *punio*, & *impune*. Ab *unus* est adverbium *una* pro *simul*. Ut *una esse*. Sed prius nomen fuit: ut cùm dicerent, *unâ cognosces*, pro *unâ eâdemque operâ*. Sic Cicero: *Si mei consilii rationem cognoverit, unâ & id quod facio probabit, & in hac caussa putabit*, &c. *Unâ operâ* apud Plautum, & alios, crebrum est. Ab *unus* est *unicus*: quæ vox, quia unici semper cariores sunt, interdum idem significat, quod ἀγαπητόν. Plautus Capt. Act. I, Sc. II:

Tibi ille unicu'st, mihi etiam unico magis unicus.

Sed *unicum* quoque accipitur pro *summo*, sive *præclaro* ac *singulari*. Turpilius:

Homo unicâ est naturâ & singulariâ.

Afranius:

Quis tam sagaci corde, atque ingenio unico?

Plautus, Asin. Act. IV, I:

Nam tu Poeta es prorsus ad eam rem unicus.

Cic. in Cat. *In quem illud elogium unicum*, PLURIMÆ CONS. &c. Catullus: *Imperator unicus*. Festus: *Sardanapalus rex Assyriorum fuit unica luxuria.* Ab *uno* est *unulus*, unde *ullus*: ut ab *vinum*, *vinulum*, *villum*; à *benus*, (ita antiqui dixere pro *bonus*, unde adverbium *bene*,) *benulus*, *bellus*; ab *homo*, *homulus*, *homullus*. Quin nonnunquam & hujusmodi alia ex se deminutiva formant, ut *cista*, *cistula*, *cistella*, *cistellula*. A *cistellâ* est *Cistellaria* Plauti. Idem *cistula* & *cistellula* usurpat, Rudente, Act. II. III. Cujus initium, *Intelligo hanc*, &c. Ab *ullus* est *neullus*, & κατὰ συγκοπὴν *nullus*, ut *nemo* ex *nehomo*. Ab *unus* & *versus* est *universus*, quasi *unum versus*. Cornelius Fronto: *Universi in unam sententiam conversi, dicendi quid, sive faciendi.*

VO

VOCONIA *pyra* à Plinio, lib. XV, cap. XV, referuntur inter ea, quorum nominis ratio nescitur. *Incerta*, inquit, *nominum caussa est (pyris) barbaricis Venereisque, quæ colorata dicunt; regiis, quæ minimo pediculo sessilia, patriciis, voconiis, viridibus, oblongisque.* Sed valde verisimile est, nomen hoc habere ab eo, per quem innotuerint Romæ. Nempe ab *Voconio* aliquo. Nam Romæ erat *Voconia gens*, è qua Ciceroni, in Cluentiana, *Q. Voconius* judex memoratur, in Verrina III *C. Voconius* Saxa Tribunus Pl. *Voconius Victor* poëta Martiali, lib. VII, & aliis alii. *Voconii* verò, uti & *Scantinii*, venere Romam ex Aricino municipio, ut auctor est Tullius Philipp. III.

VOLA *medietas palmæ & pedis*, ut Servius ait. De eodem Festus: *Vola vestigium medii pedis concavum. Sed & palma manus vola dicitur.* [a primitivo πάλη unde παλαιστὴ & παλάμη. γύαλον, vola.] *Vola* dicta à βολὴ, *jactus*. Quia hac parte comprehenditur, quod projicimus. Unde & Hebræis *manus* est יד, à ידה, quod itidem notat βάλλειν. Græcis *vola* est θέναρ, à θείνειν, *percutere*; quod ea parte feriamus. A *vola* (ut Servius ait in III Æn.) *pira* quædam *volema* dicuntur, eò quòd *volam impleant*. Meminit & Maro, lib. II Georg.

Crustumiis, Syriisque pyris, gravibusque volemis.

Ubi idem Servius *volemis* interpretatur *magnis*. Atque idem etymon adducit. Sed addit *volema pira lingua Gallica bona & gran-*

grandia dici. Quod si est, non è Latio vox est arcessenda, sed Gallica lingua, quæ eadem olim ac Germanica. Proinde potiùs *volema* dicatur a Germanico & Belgico *vol*, id est, *plenus*, à quo *vollen*, implere. Quicum optimè convenit, quòd *gravia volema* dicit Maro. Veteres Grammatici, Servius imprimis, à *vola manus* dici putant *involare*, quasi *volâ amplecti*. Sed à *volando* potiùs esse, dicimus in *Volare*.

VOLARE aliqui factum putant ab *ala*, ut dicatur quasi *alare*, præposito digamma, more Æolum. [à πτίλον unde *ala*.] Sed faciliùs assentirem, si *ala* Græcum foret: in quibus Latini solent Æoles imitari: unde ab ἐμῶ, *vomo*. Quare alia origo quærenda est. Mihi non displicet, ut à ποτῶ sit *volo*, T in *L* abeunte, more antiquo, quomodo pro Θέτις dixere *Thelis*: similiaque, de quibus suo loco dicimus. Ποτάομαι, πτήσομαι, & πωτάομαι idem notant, quod πέτομαι sive ἵπταμαι· unde ποτὴ, *volatus*; πτηνὸς, *volucris*, atque alia. Sic Latini *volucris* à *volatu*, ut Varro ait, IV de L. L. Composita ejus *advolo*, *convolo*, *devolo*, *involo*, aliaque. Varro, lib. III de R. R. *At in villam intro involant columbæ*, &c. Columella, lib. VIII, cap. III: *Neque enim debent ipsis nidis involare, ne dum adsiliunt, pedibus ova confringant.* Κατὰ μεταφορὰν sumitur pro *irruere in aliquem*, nempe tralatione ab avibus in escam irruentibus: quam tralationem Donatus in illo Terentii Eun. V. II: *involare in capillum*. Ac planè habeo persuasum, indeque esse, quod accipitur, pro, *vi aliquid tollere*. Cornelius Fronto: *Involat, qui in diœ venit: surripit clam, id est, furtivè.* Sed videtur latiùs patere, & universè de eo dici, *quod vel apertè vel clam tollatur*. Gloss. *Involo*, κλέπτω. Onomast. *Involare*, ἀφαιρεῖσθαι. Catullus:

Remitte pallium mihi meum, quod involasti.

Non audio veteres, qui censent, non tam à *volando* esse, quàm à *vola*: unde & *volare* deducunt. Servius in illud VI Æn. de columbis:

Pascentes illa tantùm prodire volando.

Volando, inquit, *ambulando. Vola enim dicitur media pars pedis sive manus.* Idem in illud III Æn.

Prædam pedibus circumvolat uncis.

Aut, inquit, *circum prædam, dixit, volat uncis pedibus: aut intra volam interiorem amplectitur prædam. Unde & involare dicimus, intra volam tenere. Unde & pira quædam volema dicuntur, eo quòd volam impleant.* Idem in II Georg. *Volema ab eo, quod volam impleant, dicta sunt. Unde & involare dicimus.*

VOLO pro *cupio* (ut Varro quidem putabat in quincto de L. L.) *à voluntate dictum, & à volatu, quod animus ita est, ut pervolet, quò vult.* Sed est *volo* à βούλομαι. Nam vicinus olim sonus literæ *B* & *V* consoni. Indè est, quòd posteriori ævo *B* pro *V* usurparunt, adeò quidem, ut non distinguerent inter *albus*, & *alvus*; *bos*, & *vos*; *bacca*, & *vacca*. Multa hujus rei exempla reperies in antiquis Smetii Gruterique inscriptionibus: ut inter alia *beneficio* pro *veneficio*, & in præterito, *impetrabit*, *adsignabit*, *procurabit*. Idem in Pand. Florentinis factum. Vide apud Cassiodorum de Orthog. Adamantium Martyrium, qui fusè hac de re scripsit, ut corruptam seculi sui pronunciationem emendaret. Βούλομαι putatur esse à βου particula intensiva, & λῶ, quod κατ' ἀφαίρεσιν factum à θέλω, uti hoc ab ἐθέλω. Quæ tria idem ac *volo* significant: Estque à λῶ λῷον, *melius*, sive *quod malumus*. Aliis placet βούλομαι esse ab Hebræo יאל, *jaal*: id est, *velle*. Nempe mutato *jod* in *vau*. A *volendo* est *volup* seu *volupe*. Plautus, Asinar. V. III:

Hem senex si quid clam uxorem suo animo fecit volup.

Ita quoque legit Nonius. Ab adjectivo *volupis*, unde neutrum *volupe*, pro quo & *volup* κατ' ἀποκοπὴν apud Plautum legas, est *volupitas*, & per syncopen *voluptas*, ut à *facile facilitas*, unde *facultas*. Duriùs Nunnesius, qui κατὰ μετάθεσιν factum putabat è τερπωλὴ, quod poëticum pro τέρψις, *delectatio*, *voluptas*. A *voluptas* est *voluptari*; ut à *nepote nepotari*. Utitur *voluptandi* voce Appuleius IX Metam. & Quinctilianus, Declam. III, cujus inscriptio, *Miles Marianus*. In vulgatis Quinctiliani codd. legitur *voluntabitur*: sed ex manuscripto Lipsii leg. *voluptabitur*. A *volendo* quoque dicti sunt *volones*, de quibus lib. III belli Punici. Item Festus: *Volones*, inquit, *dicti sunt milites, qui post Cannensem cladem, usque ad octo millia, cùm essent servi, voluntariè se ad militiam obtulerunt.* Macrobius, lib. I Sat. cap. II: *Bello Punico, cùm deessent qui scriberentur, servi pro dominis pugnaturos se polliciti, in civitatem recepti sunt, & Volones, quia sponte hoc voluerunt, appellati.* *Volenter* est *voluntariè*, *sponte*; à *volens*, ut à *sapiens sapienter*. Utitur Appuleius, lib. VI. A *ne* & *volo* est *nolo*: unde in secundâ personâ olim fuit *nevis*, pro *nonvis*. Nævius, in Agitatoriâ:

Quasi deditâ operâ, quæ ego volo, ea tu nevis: quæ ego nolo, ea cupis.

Citat Charisius cap. de Adverbio. *Nolo*, unico *L*; *nolle* duobus, quia illud est *nevolo*, hoc *nevelle*, ut scribit Cornutus apud Cassiodorum de Orthographiâ. *Ne* in compositione privat: ut in *nemo*, *nefastus*. A *nolo nolentia* dixit Tertullianus, lib. I adversus Marcionem. A *magis* & *volo* est *mavolo*, quod non uno in loco usurpat Plautus. Ex eo contractum *Malo*. Hac de voce ita Annæus Cornutus apud Cassiodorum in conlectaneis de Orthographia: *Malo, qui putant ab eo, quod est Græcè μᾶλλον comparativo modo, descendisse, & per duo L L scribunt, peccant. Non enim à Græco translatum est. Sed ab antiquorum consuetudine, qui primo Magis volo dixerunt, postea pluribus elisionibus hoc verbum angustaverunt, ut Magevolo, deinde Mavolo, quod frequentissimum apud illos est, novissimo hoc substitit, ut Malo esset, sed Malle per duas LL; Vello enim est. item Nolo per unum L, Nolle per duo LL; Nolo enim nevolo est, Nolle ne velle.* Hæc Cornutus. Similiterque Isidorus, lib. I, cap. XXVI. Etsi verò *magis* in *malo* contineatur: tamen κατὰ πλεονασμὸν *magis malle* dicunt Paullus & Ulpianus. Imò similiter loquuntur Plautus, Terentius, Cicero: quod præter alios ostendunt Scipio Gentilis, lib. I Παρεργ. cap. XXVII; & Franciscus Fabritius ad Ligarianam.

VOLVO, juxta aliquos, ut Perottus indicat, à *volare*, quia *volando* quasi *volvi alæ* videntur. Verùm id placere non potest. Sed omnino à Græcis est, sive sit à κυλίω, quod ab Hebræo גלל, quæ idem significant. Sive ab εἴλω, spiritu aspero in *V* converso, quomodo ab ἕσπερος est *vesper*; ab Ἐλία, *Velia*, unde qui Græcis *Zeno Eleates*, is Appuleio Apolog. II dicitur *Zeno Veliâ oriundus*. Sive à πλέω, hoc est, *verso*, *circumago*. A *volvo* est *voluto*, unde *volutabrum*, locus in quo sues volvuntur. A *volvendo* quoque dicuntur. *Valva*, & *Valvolus*, & *Volumen*: de quibus seorsim. A *convolvendo* est *convolvulus*, prout vocat Cato de R. R. cap. XCV, qui & *involvulus* Plauto, Cistell. Act. IV, Sc. II: *Vermiculus est damnificus se in pampini folio implicans & involvens*: unde & nomen teste Festo. Sed apud eum corruptè, etiam MS., est *Involvus* pro *Involvulus*. Ab *involvendo* est *involucre*, quod Græcis ὠμόλινον. Plautus, Capt. Act. II, Sc. II:

Nunc senex est in tonstrina, nunc jam cultros attinet,
Ne id quidem involucre injicere voluit, vestem ut ne inquinet.

Ubi Turnebus *involucrum* mavult. Aliàs *involucrum* dicitur herba, quæ aliter *epithymum*. Nomen ἐπιθύμου & *involucri*, ex eo, quia *thymo se involvit*. Unde *palliolis similitudine* esse ait Plinius. Sic enim est in melioribus libris, non *pili*, aut *paliuri*. At Isidoro *epithymum* aliud. Nempe *flos thymi*, qui flos similis est thymbræ.

VOLUMINA generatim dicuntur *ea, quæ volvantur*. Hinc quæ B. Johannes cap. XI Evangelii sui vocat κειρίας, quæque vulgatus interpres nominat *fascias sepulchrales*, ea Arnobius appellat *pollinctorum volumina*. Ita enim rectè ex vett. membranis emendat Carrio, lib. II Emendat. cap. XIII. pro quo in vulgatis erat *velamina*. *Libris* quoque impositum hoc nomen, quia antiqui eos convolverent ad cylindri similitudinem, ut hodieque faciunt Turcæ, non verò in tabellas componerent, plicarentque, quæ apud nos consuetudo obtinet. Sic Plinius suos naturalis historiæ libros *volumina* appellat. Et Ovidius Metamorphosin suam *ter quinque volumina* vocat. Cicero quoque *epistolarum volumen*, inquit, epist. IX, lib. IX ad Att. non quia singulæ epistolæ involutæ clauderentur (hæ enim plicabantur:) sed quia multæ cùm essent, librum efficerent, eoque circa lignum involvebantur. Ad hanc *libri convoluti* figuram respexit Juvenalis, quando ait,

—— Penem

Tam magnum, quàm sunt duo Cæsaris Anticatones.

Addamus & hoc obiter, *voluminibus* absolutis solere addi *umbilicos*, qui sic dicti, quòd *umbilici nostri* formam imitarentur: unde Horatius de epodis suis od. XIV, *ad umbilicum ducere*, hoc est, *finire*; & Martialis similiter *pervenire ad umbilicum*, lib. IV. epigr. ult. Ii, Porphyrione auctore, non lignei modò, verùm & ossei corneive erant. pingi quoque solitos ex Martiale discimus. *Exterior interiorque voluminum pars* dictæ *frontes*, unde Ovidius, eleg. I, lib. I Trist.

Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes.

Martialis quoque *pumicatam libri frontem* dixit, lib. I. Indeque lucem capit hoc Catulli:

Cui dono lepidum novum libellum
Arida modò pumice absolutum.

Extremæ verò *partes*, quòd extra volumen eminentes, cornuum similitudinem haberent, *cornua* nominatæ, unde Ovidius itidem:

Candida nec nigrâ cornua fronte geras.

Non, inquit, atram & infelicem sortem tuam decent candida cornua: quæ lætioris sunt fortunæ indicia.

VOMO videri possit esse à Chaldæo פום, *os*, quod & Arabibus *Fom.* Est enim *vomere*, *cibum* vel *aliud stomacho per os ejectare.* Sed non dubito quin sit ab ἐμῶ. Quippe idem notat, & ἀναλογία favet penitus. Nam non tantùm spiritus asper, sed & tenuis, interdum mutatur in digamma sive *V* consonum. Sic ab οἶνος est *vinum*; ab ἰταλὸς, *vitulus*; ab εἴδω, *video*, ab ἔαρ, ἦρ, *ver*, &c. A *vomo*, est *vomito*, quæ & *vomitus.* Gloss. Cyr. ἐμετὸς, *vomitus.* Ab eodem *vomitaria*, quomodo vulgò dicebantur ostia per quæ populus in spectaculis ab exterioribus porticibus veniebat in sedes suas. Macrobius, lib. VI Saturn. cap. IV:

Mane salutatum totis vomit ædibus undam.

Pulchrè vomit undam, & antiquè, nam Ennius ait:

—— Et Tiberis flumen vomit in mare salsum.

Unde & nunc vomitaria in spectaculis dicimus, unde homines glomeratim ingredientes in sedilia se fundunt. Hæc Macrobius. *Aditus* appellat Vitruvius, lib. V, cap. III. A *vomo* quoque est *vomer* seu *vomis*, *quòd vomit terram*: ut scribit Varro, lib. IV de L. L. Nescio quid suspicaturus sim de Fungero, quòd etymi hujusce auctorem laudare malit ignobilem Ascensium, quàm eum, ex quo is hauserat, Varronem. Saltem Isidorum potiùs nominasset nobis antiquitatis ergo. Nam idem apud eum legas, lib. XX, cap. XIV. Sed apud eum alterum quoque, at parvæ rei, etymon legas. Nempe ut *vomis* dicatur, quòd *vi humum eruat.* A *vomendo* quoque dictæ *vomicæ*, unde Serenus Sammonicus:

Sunt vomicæ, quos dira vomit natura tumores.

Quamquam non tam eas sic dici puto, quia *natura illas vomat*, quam quòd *hæ saniem ac pus vomant.*

VOPISCUS quis sit, docet Plinius, lib. VII, cap. X: *Vopiscos appellabant è geminis, qui retenti utero nascerentur, altero interempto abortu.* Solinus, cap. IV: *E geminis, si remanente altero alter abortivo fluxu exciderit, alter qui legitime natus est, Vopiscus nominatur.* Probus, vel alius, de Nominum ratione, Valerio Max. annexus: *Vopiscus, qui in utero matris geminus conceptus, altero abortu ejecto, incolumis editus erat.* Nonius extremo opere suo: *Vopiscus, qui ex duobus conceptis, uno abortu excluso, ad partum legitimum deducitur.* Fuit id cognomen in gente Julia. *Vopiscus* fortè ex *vi* & *apisci*, quia vigore virtuteque naturæ fiat, ut post unius abortum, alterum maneat fœtum apiscatur. Vel sit ab Dorico ὦπις sive Æolico ϝῶπις, quæ κοινῶς Οὖπις. Ita dicta Diana λυσίζωνος, ἀπὸ τοῦ ἐπιζητεῖν αὐτὴν τὰς τικτούσας. Ut à *Syrus Syriscus*, ita à *Vopis Vopiscus*: tanquam qui favore Dianæ λυσιζώνης vitalis permanserit. [puto esse diminutivum à βαιὸς, μικρὸς, χωλὸς, *mutilus.*]

VORO à βορὰ, hoc est, *pabulum*, *cibus*, ac propriè *bestiarum*: ut *vorare* primâ propriâque significatione notet, *ferino more comedere.* β in *V* consonum sæpe mutatur, quomodo à βιῶ est *vivo*, à βούλω *volo*: interdum etiam in *V* vocale, ut *aufugio* & *aufero*, pro *abfugio* & *abfero.* A *voro* est *vorax*, ut ab *edo edax*, Gr. βορὸς, vel, ut alii, βόρος, unde apud Homerum δημοβόρος, *populivorus*, aliaque composita. A *vorando* quoque est *vorago*, ut ab *imitando imitago*, ex quo *imago.* Ejusdem originis est *voratrina*, vorandi officinæ, & μεταληπτικῶς, *homo vorax.* Legas apud Tertullianum in Apologetico.

VOVEO [εὔχω, εὔφω.] à βεβαιῶ. Duplex facta mutatio. Nam & β conversum in *V* consonum, & *AI* in *E* breve. Utriusque exemplum quoque habes in *venio*, ut quod sit à βαίνω. Vide *fenestra*, *vivo*, *vescor*, *vorax*, &c. Vel est *voveo* à βοῶ, ut propriè de iis dicatur, *qui contentiori voce Deo spondendo aliquid se obligant.* Prius etymon secutus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto; & Nunnesius, in Grammatistice; alterum Jul. Scaliger, Exercit. CCCX, Sect. I. A *voveo* est *votum*: unde *Votorum dies* dicebantur Kalendæ Januariæ, & imprimis III post Kal. Jan. quibus solemnia pro salute Principis vota faciebant: ut ad Spartianum Casaubonus observat ex Dione lib. LVIII; & Leg. CCXXXIII. De verborum significationibus. Quibus alios scriptores adjungit Schottus, lib. V Observat. Human. cap. XXXI. Ac eum ipse morem, cum votorum appellatione, retinuere Christiani Imperatores: ut liquet ex Tit. Cod. De oblatione votorum. & canone LXII Concilii Trullani: ubi Balsamo Latinæ linguæ ignorantiâ ridiculè ait Festum istiusmodi diem dici βοτὰ ἀπὸ τῶν βοτῶν sive προβάτων, quia in honorem Panis, pastorum Dei, fuerit institutus. Ut à *voveo votum*, ita à *devoveo* est *devotus*: unde *devotare.* In Isidori Glossis legas: *Devoto, accuso.* Quæ interpretatio parum commoda. Rectiùs Glossæ Græco-Latinæ: Ἀφοσιῶ, *scelero*, *devoveo*, *devoto.* Usus Accius Æneadis:

Patrio exemplo, & me dicabo, atque animam devotabo hostibus.

Sic liquet scripsisse Accium, etsi Nonius videatur legisse *devorabo.* Etiam in MSS^tis codd. legas apud Cic. in Paradoxis: *Quæ vis patrem Decium, quæ filium devotavit, ac immisit in armatas hostium copias.* Etiam in vett. Plauti libb. est, Casinâ, act. II, sc. VI.

Credo hercle hodie devotabit sortes, si attigerit.

Ubi in vulgatis malè *devorabit.* Appuleius quoque, lib. IX Met. *Cuncta cœli numina, quæ dejerando temerè devotasti, pessimum pessimè perdant.*

VOX unde sit, docet his verbis Priscianus, lib. I, cap. I: *Vox dicta est vel à vocando, ut dux à ducendo; vel ἀπὸ τοῦ βοάω βοῶ, ut quibusdam placet.* [βὺξ vide *fauces.*] Sed omnino *vox* est à *voco*, *voco* à βοῶ inserto *C*, quomodo à σπέος est *specus*: quomodo item Varroni ab *una* est *uncia.* Nec absurdè tamen Nunnesius, cui in Grammatistice *vox* est à βάζω, sive futuro βάξω, *loquor.* Idem tamen alibi censet *vox* esse à φωνή. Ac Becmannus similiter deducit *voco* à φωνῶ. Sed huic obstat tum quantitas prioris syllabæ, tum quòd *N* non soleat in *C* converti, imò fortassè neque cognatam *G*, nisi sequente *C* vel *G.* quomodo vetustissimi Latini, Prisciano teste, scripsere *Agchises*, *agceps*, *agguius*, pro *Anchises*, *anceps*, *angulus.* A Syriaco tamen *ENO* est ἐγὼ, ut monuit Caninius. A *vox* est *prox.* Festus: *Prox, bona vox, velut quidam putant, significare videtur: ut ait Labeo de jure pontificio*, lib. XI. Addit Paullus: *Prox, quasi proba vox.* A *vocando evocati* dicebantur milites veterani qui expletis stipendiis in gratiam consulum ducumque militiam sumerent. Nempe tales rogatione ac precibus, sæpeque literis aut nunciis nominatim *evocabantur*: unde iis nomen. Ac singuli eorum *centurionum* honore & insignibus afficiebantur: unde & Dione teste, vitem gestabant, quod centurionum, vel eorum, qui ad centurionatum erant designati, insigne fuisse, alibi diximus. Hæc ratio est, cur Cæsar *centuriones evocatosque* passim conjungat & æquet. Idem in caussâ est, cur vocabula ea à veteribus interdum confundantur: ut cùm Valerius Max. Titinium *centurionem* vocet, qui Velleio est *evocatus.* In Glossis etiam vett. legas: *Evocatus*, ταξίαρχος. Plura de *evocatis* vide apud Lipsium libro primo de militiâ Romanâ, dialogo octavo. Ab *advocando* dicti *advocati*, qui Græci παράκλητοι, ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖν. Hodie forensis opera continetur *caussidicorum* & *procuratorum* munere: olim autem diversæ erant functiones *patroni*, *advocati*, *cognitoris*, & *procuratoris*: qua de re ita Asconius in Divinat. *Qui defendit alterum in judicio*,

dicio, aut patronus dicitur, si orator est: aut advocatus, si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico: aut procurator, si negotium suscepit: aut cognitor, si præsentis caussam novit, & sic tuetur, ut suam. Plutaque de *advocati* & *cognitoris* munere vide sis apud Budæum Annot. Poster. in Pand. Ab *advoco* est *advocito*. Festus: *Advocitat, sæpe advocat.* Ubi MSS', *Arvocitat.* Quod placet. Nam veteres *ar* pro *ad* dixere, unde *arcesso*, *arfari*, & alia.

U P

Upupa vulgo nomen ex eo accepisse putatur, quòd Tereus, Thracum rex, in avem eam commutatus, etiam nunc requirens filium Ityn, quem Progne marito comedendum apposuerat, inclamet ποῦ ποῦ, hoc est, *ubi*, *ubi*. Sed sanè possumus cum Varrone nomen hoc deducere à voce ejus *pu*, *pu*, utcumque non ad fabulas recurramus. Magis tamen eò inclinat animus, ut sit ab ἔποψ, quo pacto avis illa Græcis vocatur: ut est in Onomastico veteri, atque etiam B. Hieronymus indicat in v cap. Zachariæ. *E* conversum in *U*, quomodo ab ἕλκος est *ulcus*. *Upupa* etiam ob similitudinem dicebatur instrumentum ferreum, quo in lapicidinis utebantur ad eruendos & excavandos lapides: quod Græci ἀπὸ τοῦ ὀρύττειν, id est, *fodiendo*, ὄρυγα dixere. Gloss. vett. *oppopa*, ὄρυξ. Sic usum videmus Plautum, Captivis, scen. ult. ubi Tyndarus ait, sibi simulatque in lapicidinas detrusus esset, datam esse *upupam* in manum: ut scilicet hoc esset illi misero, quod patriciis pueris monedula, anas, aut coturnix. Hæc avium nomina recenset, quia & *upupa* avis nomen esset: unde ferreo huic lapicidarum instrumento *upupa* nomen erat. Videntur hoc instrumentum etiam *subulam* dixisse: unde in scriptoribus de limitibus legas: *subulis impolitis lapides.*

U R

Urbs est ab עיר, quod est *civitas*, ut Genes. iv. xvii. Num. xxxv. ii. & alibi. [ex ἴλωπς pro πόλις. vide *oppidum*.] Nec tamen sententiam eorum damno, quibus placet, *urbs* esse contractum ex *orbis*: quomodo πόλις à πόλος, hoc est, κύκλος. Censet hoc Varro, qui & alterum addit etymon. Sic enim scribit, lib. iv de L. L. *Oppida*, inquit, *quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe & urbo urbes.* Quibus verbis indicat, vel *urbem* dici quasi *orbem*, quia in *orbem* fieret: vel ab *urbo* sive *urvo*, hoc est, *buri*, sive *aratri curvatura*: unde *urbare*, hoc est, in *urbe* condenda circumdare *urvo aratri*. Vide Festum in *Urvat*. Et in Philox. Gloss. legas, *Urbata*, περιεσφραγισμένη. Nimirum *urbem* conditum (quod pluribus ostendit Varro, in iv de L. L.) taurum & vaccam futuræ fecunditatis spe, jungere solebant, & aratro sulcum designabant, intra quem *urbem* ædificarent. Utramque, quam attulimus, nominis caussam ponit etiam Isidorus, lib. xv, cap. ii. Morem verò aratro mœnia signandi probat idem his verbis Catonis in Originibus: *Qui urbem novam condit, tauro & vacca aret: ubi araverit, murum faciat: ubi portam vult esse, aratrum sustollat & portet, & portam vocet.* Fusiùs idem ad v Æn. explicat Servius: *Conditori*, inquit, *civitates taurum in dextra, vaccam intrinsecus jungebant, cincti ritu Gabino, id est, toga parte caput velati, parte succincti, tenebant stivam incurvam, ut gleba omnes intrinsecùs caderent. Et ita sulco ducto, loca murorum designabant aratrum suspendentes circa loca portarum.* Est hac de re illustris quoque locus apud Ovidium, quarto Fastorum.

Apta dies legitur, quò mœnia signet aratro, &c.

Et paullò pòst:

Indè premens stivam designat mœnia sulco;
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.

Quia autem quo ritu quid factum, eodem vel contrario reddi solet infectum, (quomodo qui manucapti, indeque mancipia dicti, manumissione restituebantur libertati;) ideo, ut condendis, sic etiam evertendis *urbibus* aratrum adhibebant: quemadmodum Servius monet ad illud i Æn.

—— *Cui littus arandum:*

idemque probat illo Horatii, od. xvi, lib. i:

—— *Imprimeretque muris*
Hostile aratrum exercitus insolens.

Idem ex Philippicis Cicer. & Caio JC. probant Horatii interpretes ad locum citatum. Ex his planum fit, cur *urbi* nomen inditum voluerit Varro ab *urbo* sive *urvo*. Quod autem Romani aratri curvaturam *urvum* vocarunt, id eo factum, quia *urvum* generatim dicerent τὸ ἀνάσιμον, hoc est, *quod ita flexum, ut redeat sursum versus.* Hinc *urvare*, [κυρβάζει & κυρβιάζει.] & compositum *amburvare*, corpus saltu reciprocare, prout Salii facere solent. Lucillius apud Festum & Nonium:

Præsul ut amburvat, sic volgu' redamtruat indè.

Ita eum locum in Conjectaneis emendat Scaliger. Vide *Urinare*. Verùm ad Festum legere mavult,

Præsul ut amtruat, indè & volgu' redamtruat olli.

Quod magis placet, eò quòd propiùs absit à schedis Festi antiquis à Fulvio editis: utpote in quibus legatur:

Præsul ut ampiruat, inde vulgus redamtruavit.

Nam *ampiruat* ex *amtruat facili errore factum*, quia *t* & *i* ferè eodem scribuntur modo. Et *indè* clarè ponitur ante *vulgus*, non postremo loco, ubi *illi* magis convenit, nisi *olli* mavis. Ut *quadrivium* dicimus, ita *quadrurbem* dixit Attius, quod Græcè τετράπολις. Τετράπολιν autem vocarunt OEnoën, Probalinthum, Tricorythum, & Marathonem, quatuor Atticæ populos, teste Stephano in Τετράπολις. At fallitur Festus, cùm ea de re sic scribit: *Quadrurbem Athenas Attius appellavit, quòd scilicet ex quatuor urbibus in unam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Piræo, Sunio.* Sed hanc sententiam satis refellunt, quæ hac de re notavit clarissimus atque amicissimus collega meus Joannes Meursius, lib. de Fortuna Atticæ, cap. iii.

Urceus, *vas aquarium*, unde *urceolus*, quod lemma est distichi xcv in Apophoretis Martialis. De etymo *urcei* sic Isidorus, lib. xx, cap. vi: *Orca est amphoræ species, cujus minore vocabulo urceus, diminutivo urceolus est.* Sed omnino & *orca* & *urceus* sunt ab ὄρχῃ, quod est *genus vasis fictilis*. Vide quæ dicimus in *Orca*.

Urgere ab ὀργᾷν, si credimus Julio Scaligero, in lib. de Plant. *Planta quoque*, inquit, *primo vere dicuntur ὀργᾷν, sicut & animalia, quæ urgentur in Venerem, eâdem potissimum tempestate, unde & verbum nostrum à Græco illo.* Nunnesio in Grammatistice visum deducere ab ὁρμᾷν, ut *μ* in *G* mutetur, quomodo ab ἀμνὸς est *agnus*. Mihi neutrum placet. Sanè *urgere* est ἐργοδιώκτειν: eoque videtur esse ab ἔργον, ut quod nihil sit aliud quàm *ad opus excito*, aut *stimulo*. Ejus compositum est *exurgeo*. Festus: *Exurgentes, exprimentes.* Ubi vulgò *exugentes*, ut sit à *sugo*. Sed MSS' partim *exurgentes*, partim *exsurguentes*. Est & ab *urgeo indulgeo*. Scio esse, qui ab *algeo* deducant, quia qui indulget, is operi haut fervidè instat. Sed planè assentio doctissimo Casaubono, qui ad Persii sat. v monet, conflari hoc verbum ex *in* σπηλενῷ, & *urgeo*: *D* interjectum esse, ut in *indoles*, quod est ab *olescere*, hoc est, *crescere*: *R* autem in *L* mutari, quomodo à *Remo Lemures* dicti existimantur: suntque id genus sexcenta. Aliud quoque in mentem venit. Quid si conflatum dicam ex *indu*, pro *in*, & *urgeo*? Matres indulgentes & his similes, quicquid puero gratum, *urgent* adversus patres, & severiùs educantes. *Indulgentiam* medio ævo dixere, cum tributa & vectigalia Imperatores laxabant. Quod verò vir eruditus auctaoi Philoxeni cap. xxxiii censet natum esse illud vocabulum Ammiani Marcellini temporibus, nonnihil eum fugit ratio. Nam, ut ipse agnoscit, usus eo scriptor Panegyrici Flaviensium nomine dicti Constantino Augusto. At Ammianum quis ævo Valentis & post vixisse nescit, qui legerit librum ejus ultimum?

Uri *boves silvestres* ab *urendo* dicti videntur Angelo Decembrio, lib. iv de politia literaria parte l. Sed hoc ineptè. Verisimiliùs Servius in Georg. ii, vers. ccclxxiii. ubi ait *Uros* dici ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id est, *montibus*, ac nasci eos in montibus Pyrenæis, qui inter Gallias Hispaniasque. Sed maximè credimus Macrobio, lib. vi Saturn. cap. iv. *Punicis*, inquit, *Oscisque verbis usi sunt veteres: quorum imitatione Virgilius peregrina verba non respuit, ut in illo,*

Silvestres uri assiduè. ——

Uri

Uri enim Gallica vox est, quâ feri boves significantur. Hanc sententiam firmare est ex eo, quod (ut Gesnerus, lib. I, de quadrupedibus, observat) hodieque in Germania *ur* in compositione *silvestrem* notet: ut *ur-ochs*, bos silvestris; *ur-han*, Gallus *sylvestris*. Atqui Germanicam & Gallicam linguam, imò & Hispanicam, Britannicam, ac Illyriam linguam antiquis fuisse eandem, fusè docet clarissimus Cluverius, lib. I rerum Germanicarum.

URINA sic dicta putatur, vel quòd *in exeundo urat*, vel quasi *egerina*, quia ex *renibus egeritur*. Utrumque etymon ponit Isidorus, lib. XI, cap. I. Sed est à Græco οὖρον, unde δυσουρία, quæ Plinio & aliis *difficultas urinæ*; & οὐρητῆρες, *venæ à renibus ad vesicam urinam deferentes*. ut scribit Celsus, lib. IV, cap. I. Ab eadem origine est παλίνουρος, ex πάλιν, hoc est, *rursus*; & οὐρεῖν, hoc est, *meiere*. Est & nomen proprium gubernatoris classis Trojanæ, qui dormiens è navi in mare decidit, ut narrat Virgil. extremo libro quincto. Lusit in hâc voce Mart. lib. III, epigr. LXXVII.

Minxisti currente semel, Paulline, carinâ:
Meiere vis iterum, jam Palinurus eris.

Urinam κατὰ μεταφορὰν dici de *genitali semine*; *meiere* item ad *Venerea* transferri, jamdudum viri docti monuerunt.

URINATORES sunt, quos Græci vocant κυβιστῆρες. Vel etiam κυβιστῆρες ac κυβισταί· quam vocem Etymologici auctor exponit κολυμβηταί. Idem κυβιστᾶν interpretatur ἐπὶ κεφαλῆς πηδᾶν, quod est *in caput volvi*. Talis enim *urinantium* habitus. Sed & κυβισταὶ aliter dicti ἀρνευτῆρες· ut ex Hesychio & Eustathio constat. Quæ vox ab ἄρνες, hoc est, *agni*, quia *soleant hi pedibus sublatis subsilire in caput*. [ab ἀρύω haurio.] *Urinari*, pro *mergi in caput*, crebrum est apud Plinium. Columella quoque, lib. VIII, cap. XIV, *inurinare* dixit, de anseribus agens. Putant quidam *urinare* esse ab *urnâ*, *cùm in aquam mergitur*: *urnam* verò ab *urgendo* dici aiunt cum Catholico, & Ugutione. Verùm contrà Varro *urna* deducit ab *urinare*, hoc ab *urbo* sive *urvo*, quomodo vocatur τὸ ἀνάκυμμα, hoc est, *quod sursum versus repandum*. [ἀρύνη, idem quod ἀρύταινα.] Verba Varronis, quæ sunt lib. IV de L. L. sic restituit Jos. Scaliger: *Urna dicta, quòd urinant in aquâ hauriendâ, ut urinator. Urinare est mergi in aquam in urbum; fictum ab urbo, quod ita flexum, ut redeat sursum versus: ut in aratro, quod est urbum.* Hæc Varro. Quem videmus *urna* deducere ab *urino*, *urino* ab *urbo*, quâ de voce plura in *Urbs* diximus. Quòd si ab *urbo* minùs esse placet, vide an non corruptum sit ab ἀρνεύω, trajecto *ν*, literisque aliquot immutatis. Sanè significatio convenit, cùm ἀρνεύειν sit κυβιστᾶν sive *urinare*, ut paullò antè diximus.

URO unde sit, non satis paret: sed tamen non dubitandum, quin vel sit ab Hebræo אור, id est, *ignis*; vel Græco πυρόω, quod à πῦρ, id est, *ignis*. Si posterius placet, dicendum erit veteres ex πυρῶ fecisse *buro*, atque id comprobari è composito *comburo*, & derivato *bustum*, ac *bustar*. Sed de *comburo*, objici potest, quod ut ex *am* & *ago* inserto *b* fit *ambigo* & *ambages*: sic à *cum* & *uro* inserto *b* fieri *comburo*. Id ita esse, comprobari videtur ex cæteris compositis *exuro*, *aduro*, *inuro*, atque aliis, in quibus *M* illud non apparet. Sed invalidum hoc telum, quia & *uro*, & *buro* dixere, unde *bustum* & *bustar*. Nam ridiculum est, quod Grammatici volunt *bustum* dici κατὰ συγκοπὴν pro *benustum* ex *bene*, & *ustum*. Nec multò melius, quod alii credunt *bustum* κατ' ἀφαίρεσιν factum esse è *combustum*, quomodo ab ἄρουρα est *rura*. Sic igitur statuendum, & *buro* dixisse & *uro*. Ac *buro* esse à πυρῶ, quod à πῦρ. *Uro* verò esse ab חרר, *ardere*, *comburi*. Vel ab אור, id est, *ignis*: quod etymon jam olim Papias adduxit. Hoc verò ab אור, *lucere*. A quorum altero & *aurum* nomen accepit, ob *igneum ejus metalli fulgorem*. Ab *ustum* est *ustor*, νεκροκαύστης, prout Glossæ veteres interpretantur. At νεκροκαύστης vox in Cyrilli Glossis *bustuarius* & *rogarius* exponitur. Ab eodem est *ustrina*. Gloss. Phil. *Ustrina*, πυρκαϊά. Item, *Ustrina*, καῦστρα νεκρῶν. Est igitur *ustrina* locus in quo cremabatur cadaver: quâ de voce plura diximus in *Bustum*. Ab eodem *ustulare*, unde *semiustulatus*, in Miloniana. A *vivus* & *comburo* est *vivicomburium*, quod sic dictum ad discrimen cadaverum, quæ olim comburi mos erat. Usus Tertullianus, lib. de animâ cap. I. *Sed de patibulo & vivicomburio per omne ingenium crudelitatis exhauriat.* Quibus delictis hoc supplicium irrogari soleat, docet Radulphus Fornerius, lib. I rerum quotidianarum cap. VII.

UROPYGIUM dicitur *pars ultima spinæ, ubi vertebræ desinunt.* Martialis, lib. III, Epigr. XCIII.

Et anatis habeas uropygium sacra.

Ubi clarissimus Gruterus in Palatino reperit *ortopygium*, in Bongarsiano *hortopygium*, in alio verò prius *urthopygium* scriptum fuerat, posteaque mutatum in ὀρθοπύγιον. Scribendum autem vel *uropygium* vel *orropygium*, vel *orthopygium*. Nam *oropygium*, quia prima est correpta, locum in hoc versu non habet. Esse à πυγὴ, quo *nates* signantur, satis liquet. Prior verò pars est ὄρος, vel οὖρος, vel ὄῤῥος, vel ὀρθὸς. Ac tria quidem priora idem signant. nempe τὸ ὑπὸ ἱεροῦ ὀστοῦ πέρας. ut Galenus exponit in Lexico Hippocratis. Unde ὀροπύγιον, sive ὀῤῥοπύγιον, sive οὐροπύγιον, pars ea quæ inter ὄῤῥον, & πυγήν. Ὀρθοπύγιον verò est ab ὀρθὸς, id est, *rectus*, ut propriè signet *partem illam erectam elatamque supra clunes, quam ὄῤῥον dicimus.* Itaque & Hesychius ὀῤῥοπύγιον exponit ὀρθοπύγιον, unde etiam liquet ejus ætate ὀρθοπύγιον usitatius fuisse.

URRUNCUM quid sit, docet hic locus Varronis lib. I de R. R. cap. XLVIII: *Illud autem in summa spica jam matura, quod est minus, quàm granum, vocatur frit. Quod in infima spica, ad culmum stramenti summum, item minus, quàm granum est, appellatur urruncum.* Est à Græco ἤρυγγος, vel Latino *aruncus*, quibus notatur *villus de mento hirci dependens*: ut in *Aruncus* diximus. Caussa etymi, quia *quasi villos de se fundat*. Vel deducamus ab *urendo*, quia summa quæque in segete æstu maximè uruntur.

URSUS deducit Ang. Caninius & cum eo Petrus Nunnesius, ab ἄρκτος, eliso *κ*, & converso *T* in *S*, quæ mutatio frequens in omnibus libris. Sic Græci dicunt γλῶτταν vel γλῶσσαν, Latini *pulso* vel *pulto*, ac quod Germani *wat*, *das*, *wasser*, id Belgæ, *wat*, *dat*, *water*. Quamquam verò etymon hoc duriusculum est, tamen quia significatio eadem est, magis placet, quàm ut *ursus* sit ab Hebræo *UR*, ob *igneam animantis indolem*; vel à supino verbi *urgeo*, quia *animantes alias urgendo ac propellendo prosternit*: vel ut sic quasi *ursus* sive *hirtus* dicatur, hoc est, *hirsutus*, δασύτριχος. Nihilò magis verisimile *ursus* dici quasi *orsus*, quia pariat non fœtum perfectum, sed *tenuem fætus orsum*: vel ut eadem de caussa dicatur venire ab *ore*, quia *ore* suo mater fœtum lambat & lambendo perficiat, ut quem ediderat informem. Cæteroquin favet huic sententiæ Isidorus, lib. XII. *Ursus*, inquit, *dictus fertur, quòd ore suo formet fætus, quasi orsus.* Sententia vulgata est, & Plinio etiam tradita, lib. VIII, cap. XXXVI. Sed planè fabulosa. Nam in *ursis* fœtis à venatoribus captis & dissectis catuli inventi, sed membris planè formatis distinctisque. Sententia verò vulgaris ex eo originem traxit, quod nascentibus *ursis*, secundinàque obvolutis, quâ ratione tantùm informem carnem præferunt, lambere mater fœtum soleat, usque dum revellerit secundinas. Vide Scaligerum, Exercitat. VI, sect. XV; & Dalecampium ad memoratum Plinii locum; & quæ in opere Idololatriæ gentilis ac Physices Christianæ diximus, lib. III, cap. LIV. Africa *ursos* non habet, si Plinio credimus. Qui iccirco miratur, in annalibus scribi, Domitium Ænobarbum Curulem M. Pisone & M. Messalla Coss. dedisse *ursos Numidicos centum*. Justus Lipsius, lib. II Elect. cap. IV, intelligi putat *leones*. Quam sententiam in Oratoriis nostris secuti sumus. Sed placet nunc magis Salmasii opinio, qui Plinium putat errasse. Vide eum in Exercitationibus ad Solinum; & quæ diximus opere ante memorato, lib. III, cap....

URTICA ab *urendo*, quòd igneæ sit naturæ, unde admota cami pruritum ac pustulas excitat. Rectè igitur supposititius ille Macer:

—— Nec immerito nomen sumsisse meretur,
Tacta quod exuras digitos urtica tenentis.

Eandem vim habet *conchylii* genus: unde & ipsum *urtica marina* nominatur.

URUS,

Urus, *bos agrestis*, in Pyrenæis montibus nascens, animantibus cæteris, elephanto excepto, major, atque ita dictus ἀπὸ τῶν ὀρῶν, hoc est, à *montibus*. Hæc Servii sententia est in II Georg. Sed Macrobius in VI Sat. cap. IV auctor est, *uri* vocem esse Gallicam. Nec repugnat, quòd Solinus refert *inter Germaniæ & Septentrionis feras*: quodque in Phil. Glossis legas, *Uror* (leg. *urus*) βοῦς Γερμανός. Nam & Gallis, & Germanis, vox *uri* erat communis. Quemadmodum enim utrique communi Celtarum appellatione censebantur, ita linguam etiam communem habuere. Ergo *urus* est, qui Germanis *ubrochs*. de *uris* vide Cæsarem, lib. VI de Bello Gallico. Item Aristotelem, Plinium, Solinum. Qui *uri* sunt, vulgò *bubali* dicuntur, errore inveterato: qua de re in *Bubalus* diximus.

US

Usque ex ὡς κε. [ἕως κε.] Ita Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. CLV. Ubi ὡς valet ἕως. *Us* ergo ex ὡς. Habes idem in *usquam* & *uspiam*: ubi aliam vim habere videtur. Nam utrumque valet quod parum Latinè dicitur *ullibi*, quasi *ullo ibi*. Itaque videri possit *us* istoc esse ex *ullo*. Sed nihil prohibet, quo minus *us* habuerit apud Latinos notiones varias, uti apud Græcos ὡς, cui XXX notiones tribuit Tryphon: in quibus tamen exponendis parum se valuisse judicio ostendit. *Piam* in *uspiam* vocis est productio, haut secus ac in *quispiam*. *Nuspiam* à *ne* & *uspiam* esse, uti *nusquam* à *ne* & *usquam*, satis liquet.

UT

Ut videtur κατ' ἀποκοπὴν factum ex *uti*; quod ejusdem est significationis. *Uti* autem ab ὅτι venire, non abludit à vero. Sed cùm quemadmodum Latinis particula *ut*, nunc similitudinis est, ac idem quod *sicut*: nunc caussale, ac ponitur pro *quò*: nunc temporis, ac exponitur per *postquam*: nunc optandi, ut in illo Terent.

Ut illum Di Deæque senium perdant.

(Ubi *ut* ab Aruntio Celso *utinam* exponi, etiam Charisius observat cap. de Adverbio:) sic particula ὡς apud Græcos accipiatur: (quod de ὅτι dici non potest:) dispiciendum planè an non longè verisimilius sit, quod Angelus Caninius & Petrus Nunnesius putabant, *ut* venire ab ὡς, Σ in *T* converso, more Dorum. Sanè & à σιον similiter est *sot*, & à μυρσίνη, *myrtus*; & à πρασιαί, *pratum*; & à μυττωτὸς, *moretum*. Suntque id genus alia non pauca. *Ut* propriè esse similitudinis, impropriè sumi pro *postquam*, argumento est, quòd interdum etiam cùm ponitur pro *postquam*, *sic* additur. Livius lib. XXI: *Saguntini ut à præliis quietem habuerant per aliquos dies, ita non nocte, non die unquam cessaverunt ab opere.* Etiam similitudo est cùm dico, *Vereor, ut placari possit.* Nam valet, *quomodo possit.* Item cùm est optantis. Quemadmodum in illo, *Ut illum dî deæque perdant.* Nam intelligitur, *ita precor.* Ex *ut* vel *uti*, cùm similitudinis est, & particulâ *sic*, conflatum est *sicut* seu *sicuti*: quemadmodum ex *vel* & *ut*, vel *uti*, est *velut* & *veluti*. Ab *ut* & *cunque* est *utcunque*. Ab *ut*, cùm optandi est, & particula *nam*, factum est *utinam*. In quo *nam* non caussale est, sed potiùs significat *verò* sive *autem*, quomodo & sumitur in *quisnam*. Estque particula *nam* κατὰ μετάθεσιν facta ex Dorico μὰν pro μὴν, quod idem sæpe signat ac γε μὴν, id est, *utique*, *autem*, *verò*. *Ut* optantis fortasse ab εἴθε, *utinam*. Vel ab ὡς, quod Græcis optandi, ut dictum.

Uter interrogativum, videtur Perotto esse ab *unus*, eò quòd notet *unum en duobus*. Sed quæ hic vocum affinitas, præsertim cùm & princeps syllaba disconveniat quantitate? Quare mihi magis placet, id esse à πότερος, quod idem notat. Truncata prima litera, ut in *rura* ab ἄρουρα, & multis aliis. Vel est ab ὅτερος, hoc est, ὁ ἕτερος, quod in Hellenismi Alphabeto scripsit Angelus Caninius. At minùs placet, quod idem eapse commentatione *uterque* ab ἑκάτερος deducit. Nam planum est, ut à *quis* est *quisque*, ita ab *uter* esse *uterque*. *Que* verò hic non tam conjunctio est, quàm syllabica adjectio: ut Priscianus docet in XIV. ubi similia esse dicit *ita itaque*, *ubi ubique*, *abs absque*. Neque enim in his remanet significatio conjunctionis. Ab *alter* & *uter* est *alteruter*. *Neuter* verò est à *ne* & *uter*, ut apud Græcos μηδέτερος, quod idem notat à μηδὲ, & ἕτερος, ut apud Latinos item à *ne* & *ullus* est *nullus*, à *ne* & *homo* est *nemo*: in quibus *ne* valet *non*; ut pluribus exemplis ostendimus in *Homo*.

Uter *utris*, ἀσκὸς, ab *uterus* sic dicitur, teste Isidoro, l. XX, cap. VI. Et convenientia *utris* & *uteri* satis etymon hoc firmat. Siquidem *uter* vinum, oleum, aquam, *uterus* fœtum continet: *uter* corio, cute item *uterus* tegitur: denique, quod imprimis tralationi præbuit caussam, quemadmodum *uter* eminet & protuberat, ita & *uterus* ventriculi figuram refert. Quas metaphoræ caussas jam olim in Catholico suo attulit Joannes de Janua. Et firmat nonnihil, quod etiam pro *utero* *uter* dixere, quomodo Cæcilium in Umbris locutum esse ex Nonio docemus, in *Uterus*. Ab *uter* Livio *utrarii*, qui *utribus* afferunt aquam. [ὕδερος, γαστήρ. Hesych. vide infra.]

Uter *utrius* derivant ab ἕτερος, *alter*, *alius*, *E* in U abeunte; ut ab ἕλκος, *ulcus*; à καταπέλτης, *catapulta*. Sed ne mutatione istac opus sit, mavult ab ὁ ἕτερος deducere Scaliger de caussis L. L. cap. XXVII. Puto potiùs esse ab ὅτερος per syncopen facto ex ὁπότερος, quod & ipsum *uter* significat.

Uteri mirificam etymologiam adducit Isidorus, lib. II, cap. I: *Uterus*, inquit, *vocatus, quòd duplex sit, & ab utraque in duas se dividat partes, quæ in diversum diffusa ac reflexa circumplicantur in modum cornuum arietis.* Rectiùs dixisset, *uterum* dictum ab *uter*, quia notat pelles, quibus vinum aut oleum deferri solet: ut nempe ita appelletur, quia fœtum contineat, quemadmodum *uter* liquorem. Fulciendo huic etymo est, quòd veteres etiam *uter* pro *uterus* dixerint: ut probat Nonius istoc Cæcilii in Umbris:

Nunc uter crescit. non potest celari.

Sed imprimis hanc sententiam firmat locus Plinii, lib. XI, cap. XXXVII: *Feminis*, inquit, *eadem omnia, præterque vesica junctus utriculus, unde dictus uterus.* Interea ne hoc quidem etymon verum est. Sed venit *uterus* ab ὕστερον, quomodo vocatur matricis integumentum, τὸ κάλυμμα τῆς μήτρας, ut ait Suidas. Vel potiùs dicitur quasi ὁ ἕτερος, hoc est, *alter venter*: quod etymon adducit Cæsar Scaliger in tertium Aristotelis Historiæ animalium Sect. XXII: vel, quod maximè placet, cùm *venter* Græcis ὕδερος dicatur, unde ea vox γαστὴρ ab Hesychio exponitur, planè ἀναλόγως ab ὕδερος fit *uterus*, converso δ in T, quomodo à δάσκια est *tesqua*; à δαΐς, δαδίς, *tada*; à σπυρὶς, σπυρίδος, *sporta*, &c. Propriè tamen aliud *venter*, aliud *uterus*, uti & *alvus*: quibus de vocibus sic Servius ad illud II Æn.

—— *Uterumque armato milite complent:*

Uterus, inquit, *est mulierum: nam prægnantis propriè est, quem modò ideo dixit, quia dicturus est, fœta armis. Alvus est, quo defluunt sordes: ut Sallustius: Simulans sibi alvum purgari. Venter, qui videtur. Juvenalis:*

Montani quoque venter adest abdomine tardus.

Ab *uter* est *uterinus*. Ita *uterini fratres* dicuntur, qui ex eodem *utero* prodierunt. Quibus opponuntur *consanguinei*, qui de uno patre nati, ut Caius definit lib. II Instit. tit. VIII. Similiter Theophilus in Instit. de legit. adgnat. success. οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς τεχθέντες ἀδελφοὶ ῥωμαϊστὶ μὲν λέγονται κογνᾶτοι, ἰταλιστὶ δὲ οὐτερῖνοι. Vide quæ de *uterinorum*, *consanguineorum*, *germanorum* fratrum discrimine, scribimus in *Frater*.

Utor ab ἔθω, converso *E* in *U*, quomodo ab Æolico ἕλκος pro ἕλκος est *ulcus*. Quòd si quantitas diversa assensum remoratur, dicere liceat similiter ab obliquo ἑνὸς esse *unus*. Sed nihil fanè opus eò recurramus. Nam ut ab εἴκω, ἔοικα, ita ab ἔθω fit ἔοιθα, pro quo Atticè εἴωθα, communiter εἴωθα dicimus. [unde εἰωθώς.] Ergo ab ἔοιθα fit *oitor* & *oisus*, pro quo posteriores *utor* & *usus* dixere. Nam *oi* in *u* abire solet, ut à ποινὴ, *pœna*, *impune*. Ab *utor* est *utilis*. Nam κατὰ συγκοπὴν factum ex *utibilis*, quo utitur Plaut. Mercat. Act. V, Sc. ult.

Eamus intro. non utibilis hic locus factis tuis.
Dum moramur, (ita Scaliger emendat, pro quo in omnibus vulgatis *memoramus* editum,) *arbitri ut sint, qui prætereant per vias.*

Idem, Milite, Act. III, I:

Magis ad rem non potest esse utibile.

In quibusdam etiam Terentii exemplaribus legitur Phorm. Act. IV, Sc. IV:

Quid minus utibile fuit quàm hoc ulcus tangere.

In

In præfatione quoque elegantissimâ, quam Sallustius præmisit bello suo Jugurthino, Palmerius legit *tamque utibile*, idque ex veteribus libb. Hinc liquet *utile* propriè esse, *quod usum sui præstat*, sed μετωνυμικῶς ita appellatum fuisse, *quod commodum affert*. Itaque & *utilitas* propriè non *commodum*, sed *usum* notat. Hoc pacto videtur usurpare magister Herennianus, lib. IV: *Si idoneus esse potest ad eas utilitates & aptus, quæ desiderantur ab equo*. Pro *utilis* etiam dixere *utensilis*, χρειώδης, ut exponit Onomasticon: Unde *utensilia*, & apud Tertullianum *utensilitas*. Etiam ab *utor* dicitur *usio*, *usus*, & *usura*. *Usio* est apud Catonem de re R. & Varronis est apud Nonium: *Diogenem literas scisse suum, usioni quod satis esset*. Indeque *abusio* remansit, ἡ κατάχρησις. Plura de *usionis* voce in Oratoriis diximus. *Usura* pro *usu* est apud Lucilium:

—— Et in usura omnia poni.
Non magna, proprium vero nil neminem habere.

Pro quo Lucretius postea:

Vitaque mancupio nulli datur omnibus usu.

Plautus Amphit.

Ejusque usuram corporis cepit sibi.

Quasi dicat, proprietatem fuisse penes Amphitryonem: *usuram* etiam penes Jovem. Hinc eidem *usuraria uxor*, cujus solum habeas *usum*. Speciatim verò *usura* ὁ τόκος· indeque *usurarius* pro *fænebri*. Gloss. Cyrill. Δανειστικὸς, *Usurarius*, *fænebris*. Onomast. *Usurarius*, ὁ χρεώφειλος, δανειστικός. Etiam ab *usura usuripo* esset, pro quo κατὰ συγκοπὴν dicimus *usurpo*. *Deutor* est apud Nepotem in Eumene. Sed Lambinus pro *deuteretur*, quod erat in MSS[ti], reposuit *se uteretur*. Perperam sanè. De *usu capione* & *usufructu* nota res ex Jurisconsultorum libb.

UTRICULARIUS ab *utriculus*, hoc ab *uter*, quo *utricularius* canit, tibiis ei infixis. *Uter* verò dicitur ab similitudine utris ejus, quo vinum, oleum, vel aliud, aut deportatur, aut asservatur. Utitur Sueton. in Ner. cap. LIV: Græcè dicitur ἀσκαύλης, quia ἀσκῷ αὐλεῖ, ut qui è *cado* sive *dolio* idem facit, πιθαύλης, de quo intellige illud Propertii, lib. IV:

Tibia Mygdoniis cantat eburna cadis.

Et illud Senecæ, quod è Metrodoro vertit: *Quomodo in dolio cantantis vox per totum, cum quadam discussione percurrit ac resonat, & tam leviter mota, tamen circuit non sine tactu ejus tumultuque, quo inclusa est*, &c. Plura de *utricularis* & *pithaula* discrimine docebit Scaliger in Ætnam. Male igitur hæc duo confundit H. Stephanus, in Thesauro, voce πιθαύλης. Præter eos, quos adduxit Stephanus, usus *Pithaula* voce è Latinis Varro ὄνος λύρας.

Insilet prinsquam tibias in orchestrâ,
Domi sua Pithaula ramices rumpit.

U V

UVA [ὄμφαξ] nunc *fructus* est, nunc *columella* aut *ejus inflammatio*: unde Glossæ Philoxeni: *Uva*, σταφυλὴ, κιονὶς, γαργαρεών. Pro *columellæ affectu* usus Plinius, lib. XX, c. XVII: *Tonsillis quoque & uvis medetur, & capitis doloribus*. Et Serenus Sammonicus, cap. XV:

Si verò adflictam languor dejecerit uvam.

Sed & capitis ejusce initio legendum:

—— Atque ipsas flatus gravis inficit uvas.

Non, ut in vulgatis, *undas*. *Uva* autem vocatur, quia luteo colore subrubescat, acini referens figuram. At *uva* pro *fructu* sic dicitur ab *uvore*, ut scribit Varro, IV de L. L. & Servius ad Ecl. X. Nempe ob *humorem intrinsecum*: unde ab *humore* deducit Isidorus, lib. XVII, cap. V: Sed *humorem intrinsecum* quæ habent, propriè *uda* vel *uvida* dicuntur, quomodo quæ exteriùs madent, *humida* vocantur. Ita hæc duo vocabula distinguunt Acron ad Od. V, lib. I. & Servius loco ante citato. Videntur autem veteres etiam *uveo* dixisse, unde *uvor*, ut à *caleo calor*. Item *uvidus*, ut à *caleo calidus*. Item *uvesco*, ut à *caleo calesco*. *Uvor* apud Varronem est, uti diximus. *Uvidus* apud Maronem Ecl. X. *Uvesco* apud Lucret. lib. I:

Denique fluctifrago suspensæ in litore vestes
Uvescunt.

V U

VULGUS, quod olim *volgus*, à *volendo* deducit Papias, nempe ob *vagam voluntatem*, quia quisque quod vult agat. Alii, ut Sipontinus tradit, à *volvendo* deductum existimant, quòd nempe stultè huc atque illuc volvatur. Verùm vel est à πολὺς, quandoquidem οἱ πολλοὶ dicebantur Græcis *vulgus*: quomodo *amicum non è multis* dicimus *amicum non vulgarem*: vel potiùs κατὰ μετάθεσιν fit ab ὄχλος, pro quo Æolicè βόχλος, unde trajectis literis βόλχος, ex quo *volgus*.

VULNUS, [ὠτειλὴ, unde ὠτειλὴν κακόν.] juxta Papiam, à *vi*, quasi *viulnus*, quia *ulcus* quidem ab interiori provenit caussa: sed *vulnus* infligitur *vi externa*. Perrotto placet sic dici, quia *volvendo*, hoc est, *vibrando fiat*. Sed est *vulnus* à *vulsa carne*. Nam, ut ait Nonius, *Ulcus, clausa & tecta est malignitas: vulnus hians & patens*. Vel *vulnus* est ab οὐλὴ, inserto *N*, quomodo à κίκιννος est *cincinnus*; à δασὺς, *densus*, &c. Est verò οὐλὴ *vulnus*, sed propriè *ad sanitatem jam perductum*, sive potiùs *vulneris cicatrix*, ab οὖλος, quod ὑγιὴς interpretantur Hesychius & Etymologus. [ἕλκος.]

VULPEM à *celeritate* nomen adeptum putant, ut ita κατὰ συγκοπὴν dicatur pro *volipes*. Varro, IV de L. L. *Volpes, ut Ælius dicebat, quod volat pedibus*. Idem scribit Caper de vocibus dubiis. Ac sequitur eandem sententiam Isidorus, lib. XII. cap. II. Sed est ab ἀλώπηξ, pro quo Æoles ϝαλώπηξ, unde *valopes* & postea *volpes*. Latini enim ξ & ψ mutant in *S*, quomodo à κύκλωψ est *coclos*. A *vulpe vulpionem* pro *callido* dixit Appuleius in Apologia. Ab ἀλώπηξ & οὐρὰ, id est, *cauda*, est *alopecurus*, ἀλωπέκουρος, *herba cauda similis vulpina*. Theophrastum vide, & Plinium, lib. XXI, cap. XVIII: *Alopecia, ἀλωπεκία, profluvium capillorum, ex morbo proveniens*. Laborant eo *vulpes*, unde nomen, teste Isidoro, lib. IV, cap. VIII. Imò Callimachus hymno in Dianam ἀλώπηξ pro ἀλωπεκία usurpat: ubi aliam caussam adfert Scholiastes. Ἀλώπηξ, inquit, πάθος περὶ τὴν κεφαλὴν γινόμενον ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ ζώου. τὸ γὰρ ζῶον τοῦτο λέγεται, ὅπου ἂν οὐρήσῃ, ἄγονος ὁ τόπος τοῦ ἐπιόντος γίγνεται. *Morbus est capitis voce ab animali translata. Nam dicitur, ubi hoc animal minxerit, ibi sterilescere locum, ut eo anno nihil istic crescat.*

VULTUR, qui & *vulturius*, ac Græcè γύψ dicitur, sic ex sententia Isidori, lib. XII, cap. VII, dicitur à *tardo volatu*, quasi *volitardus*; unde Serenus Sammonicus ei *tardi* epithetum tribuit, ut alibi *ampli*. Nam ob amplam corporis molem, utpote aquilam sesquialterâ proportione excedens, ægrè se humo attollit, tardoque per aera motu fertur. Hinc liquet cur & *aves magnas* vocet Plautus, Rudente, Act. III, Sc. IV:

Nam hercle ego te barbâ continuò arripiam, & in ignem conjiciam,
Teque ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.

Verùm quod ad etymon hoc attinet, non tam vocabulum compositum esse censeo, quàm simplex derivatum: ut nempe à *volando* fit *voltur* seu *vultur*, quomodo à *volendo* est *voltus* seu *vultus*. Sic autem dicetur ob *crebrum volatum*, quomodo & hæc ipsa avis apud Hebræos דאה, vocatur à דאה, id est, *volare*. Eximia huic avi odorandi facultas, adeo ut non tantùm cadaverum putorem ultra maria percipiat, quod Isidorus scribit loco ante citato; sed etiam per quingenta passuum millia, ut tradit Thomas Aquinas comment. ad lib. II de animâ, cont. XCVII. Hæc res occasionem præbuit fabulæ, quià quatuor ei narium spiracula tribuêre, adeò ut & Philes idcirco τετράρρινας appellet. Æquè fabulosum, quod biduo triduove aut etiam septenis diebus circumvolare dicuntur loca, ubi cadavera sunt futura. Quam opinionem secutus Georgius Pictorius scripsit:

Hanc volucrem narrant luces tres nosse cadaver
Venturum, olfactu tam viget hæc volucris.

Verùm nihil hoc commento ineptius. Nam cùm sensus sit præsentium, cadavera autem nondum sint, neque ullus eorum odor esse potest. Nihilo verius, quod Horus Apollo, Philes, multique alii veterum tradidere, *vultures* omnes esse *feminas*, easque vento concipere: quæ opinio unde orta sit, docebit Ulysses Aldrovandus, lib. III ὀρνιθολογ. cap. I. Porrò à rapaci hujus avis natura, *vultures* quoque, ac *vulturii*, dicti *homines rapaces*: quomodo Tullius usus in Pisonianâ, & alibi.

Sed

Sed & in talis *vulturius* dictus *jactus* is, qui alio nomine vocabatur *canis*. Sic usus Plautus Curcul. scenâ *Date viam*. caussa appellationis est, quod jactus is *vulturis* instar hominem spoliaret. Nam qui *canem* aut *senionem* jecerat, singulos denarios in jactus singulos amittebat: quos universos auferebat, qui *venerem* jecerat. Etiam *vulturis* nomen est inter sidera. Arabes enim *lyram* vocant *vulturem cadentem*: cujus rei caussam adduximus in *Chelys*. Sed imprimis vide, quæ hac de re monet Scaliger ad Sphæram barbaricam Manilii.

VULTURNUS est ventus spirans ab ortu brumali, ac à Græcis quibusdam, quia inter Eurum Notumque sit intermedius, *εὐρόνοτος* vocatur: ut docet Favorinus apud Agellium, lib. II, cap. XXII. De Græcâ appellatione paullò aliter Plinius lib. II, cap. XLVII, ubi ait: *Ab oriente æquinoctiali subsolanus, ab oriente brumali vulturnus: illum apeliotem, hunc eurum Græci appellant.* Idem quoque scripserat Columella, lib. V, cap. V; ubi de Bætica provincia agens, *Quædam*, inquit, *partes ejus regionis sic infestantur euro, quem incolæ vulturnum appellant, ut nisi tegminibus*, &c. Sed pro Agellio sunt hæc Vitruvii verba, lib. I, cap. VI: *Euri*, inquit, *medias partes tenent, in extremis cæcias & vulturnus.* [*Vulturnum* inter Deos recenset Dositheus, & interpretatur *στρόφιον*, ut possit dictus videri à *volvendo*.] Quod ad vocis etymon, de eo sic Isidorus lib. XIII Orig. cap. XI: *Vulturnus, quod altè tonat: de quo Lucretius:*

Altitonans Vulturnus & Auster fulmine pollens.

Quæ sanè mirifica est *ἐτυμολογία*. Sed planè persuasum habeo scripsisse Isidorum, *quod altè volat*, ut nempe à *volando Volturno* sit nomen, quâ ratione ab eodem verbo dictus *voltur* sive *vultur*; teste ipso Isidoro, lib. XII, cap. VII. Errori ansam præbuit vox *Altitonans*, quæ est in versu Lucretiano. Atqui non unde *altitonans* sit, sed unde *Vulturnus* dicatur, in quæstione est. Dicere quoque liceat, ut ab *aquila aquiloni*, ita à *vulture vulturno* esse nomen. Nempe illi ab *aquilæ*, huic à *vulturis pernicitate*. Possit tamen contra hoc etymon opponi, quod *vultur* ob corporis molem *tarde volet*: quemadmodum & ob eam vix tertio quartove nisu sese de terrâ in altum attollit: unde sæpenumero fit, ut antequam sit in sublime elatus, ab aucupe in insidiis latente capiatur; veluti scribit Albertus, lib. XXIII de animal. ubi & sese quendam, sed jam cadaveribus saturum & aggravatum, cepisse testatur. Idem confirmat Ovidius in Ibin, ubi ei iccirco *tardi* tribuit epitheton:

Unguibus & rostro tardus trahet ilia vultur.

Verùm facile est hoc argumentum eludere, quando idem Albertus, *tardè* quidem *volare* ait, ubi se primum terrâ elevat; at idem ubi jam subvectus, & bene & *altè volare* statuit: adeò ut ipse quoque hac de caussâ à *volando* nomen putet accepisse. Hanc tamen Alberti sententiam improbat Ulysses Aldrovandus lib. III *ὀρνιθολογίας* cap. I, ubi contendit *vultures* non difficulter tantùm sese humo tollere, verùm & jam sublatos tardo ferri volatu: indeque eos ab Aristophane dici *γαμψοὺς αἰγυπιοὺς*, quasi *qui lento adeò gradu ferantur, ut veriùs natare videantur, quàm volare*. Quòd verò Homerus *veloces* nominat, id *de celeritate in absumendis cadaveribus* intelligendum putat. Quæ quia aliquem movere possint, de tertio quoque etymo cogitandum putavi. In mentem autem venit, quemadmodum Λίψ sive *Africus* dicitur, quia ex *Libya* sive *Africa* spiret. Ita & *Vulturnum* appellatum, quia spiret à *Vulturno mari*. Ita à Plinio, lib. XXXV, cap. XXVI, vocatur id mare, quod erat ad ostium *Vulturni*, fluminis Campaniæ, quem juxta Cumas in mare labi scribit Servius, ad illud VII Æn.

——*Amnisque vadosi*
Accola Vulturni.

Hac in sententia maximè animus acquiescit.

VULTUS [à βλίπος, Æolicè Ϝέλπος.] juxta Priscianum in XI, à *volo* est, ut à *colo cultus*. Nempe ab inusitato supino *volitum* est *volitus*, & κατὰ συγκοπὴν *voltus* seu *vultus*. Hoc nomen habet, quia *voluntatis* est *index*. Quippe (ut quoque scribunt Donatus & Eugraphius in Andr. Act. I, I. ac Nonius in *Vultus*,) aliud est *facies*, aliud *vultus*: illa naturæ est ac immutabilis; hic voluntatis, eoque mutabilis: in illâ formam commendamus seu pulchritudinem; in hoc elucentem modestiam. Itaque aptè ait Maro de Sibylla:

——*Non vultus, non color unus.*

Ac utrumque conjunxit Terent. Andr. Act. I, Sc. I:

——*Formâ & voltu Sosia*
Adeò modesto, adeò venusto, ut nihil supra.

Sallustius: *Prorsus in facie vultuque vecordia inerat.* Græci *πρόσωπον* vocant, quasi τὸ πρὸς τοῖς ὠψὶ μέρος, *pars quæ est circa oculos*: quomodo *frons* iisdem, *μέτωπον* dicitur, quasi μετὰ τὰ ὦπας, hoc est, ὑπὲρ τὰ ὦπας, *post* sive *supra oculos*. Πρόσωπον verò idem esse quod *vultum*, indicat Pollux lib. II, cap. IV, ubi ait, *quod sub fronte est*, id in *homine* dici *πρόσωπον*, in *aliis animalibus προτομὴν*, ut in *avibus* ῥύγχος, ἢ ῥάμφος. Servius quoque ad XII Æn. ait *obtutum* à Marone in Turno dici, quod Græci dicunt *πρόσωπον*· eo autem *vultum* signari. Quin Tullius etiam *πρόσωπον vultum* transtulit. Verùm quia *προσώπου* vox, si *ἐτυμολογίαν* spectes, & *mutis* convenit *animantibus*; indè est, quod Tullius I de Legg. scribat, vim quidem rei Græcos nôsse, at nomen omnino non habere. Ex his autem liquet *πρόσωπον* ac *vultum* propriè *hominum* esse, nec temerè aliter invenias præterquam apud poëtas, ut cùm Lycophron *cœlum* vocat *πλυνοπρόσωπον*, aut cùm Maro scribit, VII Æn.

Quos hominum ex facie dea sæva; potentibus herbis,
Induerat Circe in voltus ac terga ferarum.

Unus, quod sciam, ex prosæ scriptoribus aliter locutus, Alexander Myndius, qui durè admodum *passeribus πρόσωπον* tribuit apud Athenæum, lib. I.

VULVÆ de etymo sic Isidorus, lib. II, cap. I: *Vulva vocata quasi valva ventris, id est, janua, vel quòd semen recipiat, vel quòd ex eâ fœtus procedat.* Quo ex loco videtur colligi posse *vulvam* non tam esse *uterum*, quam *interfemineum* seu *virginal*. Sed aliter Glossæ Phil. *Vulva, μήτρα, ὑστέρα.* Quod verissimum est. Nam Plinius clarè docet, quod in mulieribus sunt *loci* sive *uterus*, id in aliis animantibus esse *vulvam*. Verba ejus ponam è lib. XI, cap. XXXVII: *Fœminis eadem omnia, præterque vesicæ junctus utriculus, unde uterus appellatur: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus vulvam.* Nonnumquam tamen *os uteri* seu *virginal* notare verum est. Ita enim dixit Juvenal. Sat. VI:

——*Adhuc ardens rigidæ tentigine vulvæ.*

Sed hæc impropria acceptio est. Quòd verò ad etymon Isidorianum, omnino id repudiandum est. Nam *vulva*, sive, ut veteres dixere, *volva*, est ab Æolico βελφὺς pro δελφὺς, hoc est, *uterus*: unde & ἀδελφοῖς nomen. Æoles δ sæpe mutant in β; β autem in *V* consonum abire, notissimum est. Quod nisi esset, dicerem *volvam* esse à *volvendo* dictam, quia fœtus eo involvatur. Pro qua sententia est, quòd similiter *volvam* dixere album boletorum involucrum in ovi speciem erumpentium. Plinius, lib. XXII, cap. XXII: *Volvam enim terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volvâ, ceu in ovo est luteum.* Porrò veteres pro *vulva* etiam *folliculum* dixere ac *bulgam*, quia ut *folliculus* sive *bulga* (nam idem hæc duo significant, unde Nonius *bulgam* interpretatur *folliculum*,) pecuniam continet, sic *vulva* contineat fœtum. De *folliculo* id docet hic locus Servii ad II Georg. *Genitali arvo, pro muliebri folliculo, quem scilicet vulvam vocant, ut etiam Plinius docet. Nam folliculus ante dicebatur.* *Bulgam* autem pro *vulva* dixit apud Nonium Lucillius lib. XXVII

Ita ut quisque nostrum è bulgâ est matris in lucem editus.

Quo loco adductus Jacobus Dalecampius, notis ad Plinii locum ante citatum, scripsit *vulvam* à *bulga* nomen accepisse. Et hanc sententiam eo fortasse aliquis firmatum iverit, quòd pro *bulga* etiam *vulga* dixerint veteres: si stare licet Nonio Marcello, qui fulciendæ huic rei citat cum Lucillii locum, tum hoc Varronis Sexagesim.

Eo ut viaticum ex arculâ adderem in vulgam.

Interea etymon hoc nihilo melius, quàm illud Isidori.

UX

UXOR non dubito, quin sit à Græcis, quibus ξυνάωρ, vel ξυνάορος, aut συνάορος, *conjugem* notat, ac præcipuè *uxorem*, [*wero.*] *ab* ἄορ vel ὄαρ, aut ὄαρος· quomodo tum *uxorem*, tum *lusus Venereos* dixere, Hesychio & Etymologo testibus. [ex ξύνωρ, ὄρες & ὦρες γυναῖκες idem quod ὄαρες, unde ξυνάορες, ξυνήορες.] Quod nisi hoc etymon impensè placeret,

dedu-

deducerem à קשר, *ligavit*, quia *uxor* viro sit *alligata*. Veterum autem opinio est, *uxor* dici quasi *unxor*, hoc est, *unctrix*. Nam antiquis verbalia in *O R* fuere communia: quemadmodum in Grammaticis animadversionibus ostendimus. Caussam etymo præbuit, quòd sponsa mariti domum ingressura *postes ungeret*. Eademque ab re Juno dicta *Unxia*. Donatus ad Hec. Act. I, Sc. II: *Uxor dicitur vel ab ungendis postibus, & figendâ lanâ: hoc est, quod cum puellæ nuberent, maritorum postes ungebant, ibique lanam figebant. vel quod lotos maritos ipsæ ungebant; cujus rei testis est Ennius:*

Exin Tarquinium bona femina lavit & unxit.

Servius ad illud IV Æn.

Velleribus niveis & festâ fronde revinctum:

Moris fuerat ut nubentes puellæ simul cùm venissent ad limen mariti, postes, antequam ingrederentur, propter auspicium castitatis ornarent laneis vittis: unde ait velleribus niveis: & oleo ungerent, unde uxores dictæ sunt quasi unxores. Idem tradit Isidorus, lib. IX, cap. ult. Solet autem *postes inungere adipe suillo* vel *lupino*. De *suillo* testis his verbis Plinius, lib. XXVIII, cap. IX: *Proxima in communibus adipis laus est, sed maximè suilli, apud antiquos etiam religiosi. Certe novæ nuptæ intrantes etiamnum solemne habent postes eo attingere.* *Suillo* autem *adipe* usæ boni ominis caussa, ut tam fœcundæ essent, quàm sues, quæ denos pariunt. *Lupino* verò utebantur nequid veneficium aut pestilens domui obesset: onde idem Plinius, eopse capite: *Massurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo novas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur.* Ab *ungendo* quoque sunt *unguen* & *unguentum*: in quibus quia post *G* scribitur *U*, eo milo *unguo* etiam scribebant. Sed qui *ungo* malunt, eo se tuentur, quod quando *U* est in præsenti, id maneat in præterito: ut *volvo volvi*. Quare *ungo* dicere jubent: unde ἀναλόγως est *unxi*, ut à *fingo finxi*, à *pingo pinxi*. Vide Velium Longum, à quo hæc hausimus.

X.

XENIA, ξένια, à ξένος, id est, *hospes*, unde ab Appuleio vocatur *munus hospitale*. Glossæ Cyrill. Ξένιον, τὸ δῶρον, τὸ πεμπόμενον ξένῳ, *hospitale*. Martialis *xeniorum* nomine inscripsit librum distichorum, cujus epigr. III de *Xeniis* ita ait:

Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas,
Si tibi tam rarus, quàm mihi nummus erit.

Demosthenes orat. περὶ παραπρεσϐ. appellat ξένια, *quæ exterarum gentium legatis dono mitterentur*. Latini, Festo teste, vocant *Lautia*: quam vocem exponens Plutarchus, non ἁπλῶς ξένια dicit, sed τὰ πεμπόμενα τοῖς πρέσϐεσι ξένια. Sed & aliis, atque adeò etiam picturis, ea vox tributa: ut docet hic Vitruvii locus, lib. VI, cap. X: *Cùm fuerunt Græci delicatiores, & à fortunâ opulentiores, hospitibus advenientibus, instruebant triclinia, cubicula, cum penu cellas. primoque die ad cœnam invitabant, postero mittebant pullos, ova, olera, poma, reliquasque res agrestes, ideo pictores ea quæ mittebantur hospitibus, picturis imitantes, ξένια appellaverunt. Ita patres familiarum in hospitio non videbantur esse peregrè, habentes secretam in his hospitalibus libertatem.* Hactenus Vitruvius. A ξενὸς est ξενών, *hospitium*. Unde & C. lib. I. Tit. II. l. XXIII: *venerabilibus xenonibus* legas. Idem à ξένος & δέχομαι vocatur ξενοδοχεῖον, *xenodochium*, *caupona*, τὸ τοὺς ξένους ὑποδεχόμενον, ut ait Suidas. Ab eodem est πρόξενος, quod primò notat *hospitem publicum*. Sed latiùs pòst extensâ significatione de iis dici cœpit, *qui negotium alicujus procurant*: onde προξενεῖν, *interpretem esse ac conciliatorem versurarum aliorumque contractuum*. Id qui facit, προξενητὴς dicitur, ac Latinis quoque *proxeneta*. Glossæ: Προξενητὴς, *conciliator*, *proxeneta*. Gloss. Isidor. *Proxeneta*, *homo præcurrens* (l. *procurans*) *quodcumque negotium*. Utitur Seneca, epist. CXIX, ac in Pandectis quoque est Tit. *de proxeneticis*. Ξένος ἀφ., id est, *in hospitium divertit*.

XERAMPELINÆ *vestes* sic dictæ à *colore xerampelino*. Meminit earum Juvenal. sat. VI:

Et Xerampelinas veteres donaverit ipsi.

Xerampelinus autem color est, quem videre est *in arefactis vitium foliis*: ut Jul. Scaliger, Exercit. CCCXXV, Sect. X, innuit, & etymon docet. Est enim ξηραμπέλινος ex ξηρὸς, hoc est, *aridus*, & ἀμπέλινος, hoc est, *viteus*, quod ab ἄμπελος, *vitis*, uti hoc ἀπὸ τοῦ ἀνω πέλειν, ut est in scholiis Græcis ad epigr. Philippi, Tit. εἰς ἄμπελον, lib. I Ἀνθολογ. vel ab αἶα & πηλὸς, si modo πηλὸς etiam *vinum* notat: de quo alibi dicimus. Quamquam quæri possit, num *xerampelino* colori à *vitis foliis* id nomen impositum sit, quæ adulto jam autumno velut *cruentata* rubent; quam nominis rationem in Nomenclatore suo Hadr. Junius sequitur: an à *vitibus ipsis*, quarum *color pullus*. Sanè quidam censent *xerampelinum colorem* potiùs esse *pullum* sive *atrum* colorem, idque adducti verbis Suidæ, qui χλαμύδας ξηραμπελίνας etiam ἀτραϐατικὰς dictas ait: at has idem à *colore atro* vel *trabeâ*, quâ simul utebantur, dictas arbitratur; quemadmodum apud eum in Ἀτραϐατικαὶς videre potes. Utra verior sit sententia, docemur verbis hisce Juvenalis scholiastæ veteris, ad vocem *Xerampelinas* sic commentantis: *Vestes scilicet, quæ ad usum matronarum fuerunt, ampelini coloris, qui inter coccinum & muricem medius est. Xeron vero siccum significat.* Hæc ille, quæ planè priorem opinionem firmant.

XEROPHAGIA, ξηροφαγία, *aridorum esus*, à ξηρὸς & φαγεῖν. Genus jejunii est. Nam, ut ad Tertullianum scripsit locet Fr. Junius, triplex est abstinentiæ modus, si nullus cibus, si serus, si siccus: si nullus, jejunium; si serus, statio; si siccus, *xerophagia* dicebatur. Hinc Tertullianus, initio libri adversus Psychicos: *Proinde gulæ frenos inducentem per nullas interdum, vel seras, vel aridas escas.* Et paullò pòst: *Arguunt nos, quòd jejunia propria custodiamus, quòd stationes plerumque in vesperum producamus, quòd etiam xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia & uvidioribus quibusque pomis, nequid vinositatis vel edamus vel potemus: lavacri quoque abstinentiam congruentem arido victui.* Quo ex loco manifestè apparet quid sit *xerophagia*. Sed & triplex hoc jejunii genus respicit, cum cap. II ait: *Ut unusquisque pronior ventri possit supervacua, nec adeò necessaria existimare sublati vel diminuti, vel demorati cibi officia.* Et cap. XI: *Quantum proficiant recusati vel recisi vel retardati pabuli officia.* Fuit & athletarum hic cibus, utpote firmus & solidus. Eò pertinet illud Tertulliani, lib. de spectaculis, cap. X: *Et tamen alii quoque xerophagiis invalescunt.* Ab hacce *xerophagia* est, quòd μετὰ ξηροφαγίας τῆς ξηρᾶς aliquid accipi dicitur, hoc est, *durè & sine commoda interpretationis quasi condimento*. Locutus hoc pacto B. Athanasius: Ἐὰν τῇ ξηρᾷ τὰς λέξεις ἐκλάϐωμεν εἰς ἀθεμίτους ἐννοίας πεσούμεθα. *Sicco cibo* opponitur *unctus*, ut apud Pers. Sat. VI:

——*cœnare sine uncto.*

X I

XIPHIAS, ξιφίας, nunc *cometa*, nunc *piscis* genus est, sic dicti à figurâ, quâ *ensem* refert, qui Græcè ξίφος. Priori modo usus Plinius lib. II, cap. XXV. Posteriori lib. XXXII, cap. II. Eapse de caussa herba quædam dicta ξίφος & ξιφίον. Qua de re in *Gladiolus* diximus. cùm verò ξίφος sit *militare instrumentum*, verisimile est venire ab Arabico سيف *seif*: quod idem ac ξίφος. Vel sit ab Hebræo צבא, *militavit*: unde צבאות, id est, *exercitus*. Retinuere Græci interpretes, à quibus *Deus* vocatur κύριος Σαϐαώθ pro *Zebaoth*.

X Y

XYSTUS, ξυστὸς, ἀπὸ τοῦ ξύειν, quod est *polire*, *radere*: quod in *xysto* athletæ *raderentur* strigilibus. Quamquam aliis id nomen esse placet à *lanceis*, quas ξυστὰ vocant. Dicunt Græci ξυστὸς & ξυστὸν, eâpse notione: utrumque enim notat τόπον ἔνθα οἱ ἀθληταὶ γυμνάζονται· ut Hesychius & Suidas docent. Latini quoque *xystos* & *xysta* dicunt: sed notione diversa: (quod non observavit Hieronymus Mercurialis, lib. I de arte gymnastica cap. IX. ubi pro eodem accipit.) Atqui clarè indicat Vitruvius, lib. V, cap. XI, discrimen inter ea tale fuisse, ut *xystus* sit in quo hieme exercebantur: *xystum* verò ambulatio sive arena, in qua sudo cœlo sub dio se exercebant: quam Græci πε-

περιδρομίδα appellant, quia *undique posset circumcursari*. Minùs rectè παραδρομίδα vocari scribit Budæus in Pandect. Quem & secutus Bernardinus Baldus in Lexico Vitruviano. A *xysto* athletæ dicti *xystici*: quomodo eos vocat Suetonius, in Augusto, cap. XLV; & Galba, cap. XV. itemque vetus Inscriptio. Qui *xysto* & athletarum exercitus præerat, *xystarchus* sive *xystarches* dicebatur: quam vocem etiam reperias in Inscriptione Græca: item apud Tertullianum, lib. ad Martyres, cap. III. Plura qui de *xysto* & *xysticis* volet, adeat Onuphrium Panuinium, lib. II de Ludis Circensibus cap. I.

Z.

ZAMIÆ voce usi Plautus, Aul. act. II, sc. II. & Plinius, lib. XVI, cap. XXVI. Est a Dorico ζαμία pro ζημία, hoc est, *multa*, *damnum*, *pœna*; ut ζημιόω, *damno afficio*, *mulcto*. Ζημία verò vel ita dicitur, quia τὸ ζῆν μειοῖ, hoc est, *vitam aut victum minuit*: vel est ab Hebræo זעם, hoc est, *abominari*, vel זעף, id est, *spernere*, *detestari*. Quod etiam monet Bibliander, indice in Marcum.

Z E

ZEA, ζεία, pro quo & ζειὰ dicitur, quod Homero, & Hippocrati, & universè Ionicè scribentibus, familiarius est. *Far* sic vocari scribit Hieronymus in Esai. cap. XXVIII. & Ezech. cap. IV. Sed manifestè distinguit Plinius, lib. XVIII, cap. VIII. ubi sic scribit: *Ægypto ac Syria, Ciliciaque & Asia ac Græcia peculiares zea, olyra, tiphe. Qui zeâ utuntur, non habent far.*

ZELUS, ζῆλος, non tam puto quasi ζέω λίαν, *valde ferveo*, quam simpliciter à ζέω, *ferveo*. Propriè enim est *fervor ille animi, qui in æmulatione cernitur.* Hinc ζηλότυπος, sive à ζῆλος & τύπος, quia in *zelotypia* non *amor verus* sit, sed ejus solùm *typus ac imago quædam*: vel quasi ζήλῳ τυπεὶς, *zelo percussus*, quia quis sic affectus est, ut rivalem in amore metuat, nec pati possit. Unde patet, esse in hoc malo, amoris fervorem, suspectæ amatæ fidem, simulque invidentiam, quæ societatem in amore pati non potest. In Glossis Cyr. ζηλοτυπία exponitur *pellicatus*, *pellicatio*. Sed *zelotypia* non tam *pellicatus* ipse, quàm à *pellicatu zelotypia* proficiscitur. A ζῆλος ζήλωσις, quod idem ac μίμησις, nisi quòd posterius hoc ἐμφαντικώτερον. Vellem Joannes Sturmius initio operis sui de Imitatione Oratoria non scripsisset, ζήλωσιν sic dici quasi ζήτησιν. Verùm non pro etymo, sed allusione habeamus. Quale & quod addit *æmulationem* per Æ scribi, quia *æmulus* studeat esse *alteri æqualis*.

ZEPHYRUS flat ab occasu solstitiali, ut auctor libri de Mundo scribit, idque adstipulante Gellio, lib. II, cap. XXII. & Plinio, lib. XVIII, cap. XXXIV. Eustathio in Iliad. β pag. CXCIII. ac alibi sic dictus videtur quasi ζωηφόρος, sive τὸ ζῆν φέρων, quoniam nempe τῷ θέρει πνέοντος αὐτοῦ οἱ καρποὶ αὔξονται, unde & *genitalis mundi spiritus* Plinio appellatur. Plinius quoque de vento hoc agens lib. XVIII, cap. XXXIV ait: *Hic ver inchoat, aperitque terras, tenui frigore saluber. Hic vites putandi, frugesque curandi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractandi jus dabit, afflatuque nutricium exercebit.* Seneca similiter ait, *vernas evocare herbas*: cumque eo consentit hoc Catulli, carm. de nupt. Pelei & Therid.

—— *Quos propter fluminis undas*
Aura parit flores tepidi fœcunda Favoni.

Nam *Favonius* (ut bene exponunt Glossæ Cyrilli,) idem qui *zephyrus*: quamquam differre putant Vegetius, ut suo loco diximus. [est à ζόφος, *nox*, *tenebræ*.] A *zephyro* dicta ὠὰ ζεφύρια, quæ & ὑπηνέμια, ab ὑπὸ & ἄνεμος, id est, *ventus*. Utriusque appellationis meminit Aristoteles lib. III de generat. animalium, cap. I. & historiæ animalium, lib. VI, cap. II. De iisdem sic Plinius, lib. X, cap. LX: *Irrita ova, quæ hypenemia diximus, quidam & vento putant generari, quâ de caussâ etiam zephyria appellantur.*

ZETA significat *ædificium ac partem domus, quæ cubiculum habeat ac cœnationem.* Legas eam vocem in vett. libris Plinii, lib. II, epist. XVII. item apud Lampridium in Heliogabalo, atque alios. Cataneus ad superiorem Plinii locum ait, quosdam putare, ut pro *Medentius* Prisciano teste *Mezentius* dicitur, sic ex *diæta* factum *zeta*, & hinc κατὰ συγκοπὴν *zeta*. Quam opinionem etsi planè damnat Catanæus, omnino tamen est verior eâ, quam ipse sequitur. Non tamen ἁπλῶς hic Z pro D ponitur, sed *za* pro δια, more Æolico, quâ nempe ratione in Antonini Itinerario est *Hipponem Zarrhytum*, pro *Diarrhyto*, & apud Cyprianum, Hilarium, aliosque scriptores Ecclesiasticos, Paulinum imprimis *Zabulum* legas pro *diabolo*: quomodo & ζαβάλλειν dixere pro διαβάλλειν, hoc est, *calumniari*, quanquam Hesychius & Etymologus exponant ἐξαπατᾶν, *decipere*. Ut audiendi non sint, qui ab Hebræo arcessunt, etsi & B. Hieronymus, in cap. VI ad Ephes. dicat, *diabolum* Græcè quidem sonare *criminatorem*, sed Hebraice significare καταῤῥέοντα, quia habet affinitatem cum *zabulon*, quod significat καταῤῥέοντα. Simile quoque est ζάκορος à ζὰ pro διὰ, & Attico κορεῖν pro σαίρειν· ut propriè sic dicatur, *cujus operâ in verrendis expurgandisque sacris ædibus utimur.* Æolica quoque sunt ζάπλουτος, & ζαφλεγὴς, pro διάπλουτος, & διαφλεγής. Hæc satis ostendunt, *zeta* fieri ex *diæta*: eoque *zæta* scribendum erat: sed cùm posterioribus seculis *dieta* absque diphthongo scripserint, nihil mirum si iidem *zeta* scripserint nudâ vocali. Falluntur igitur, qui eâ ratione à similitudine literæ *zeta* dici putant, quâ *mensa* aut *locus* à literæ figura nominatur *sigma*. Item, qui deducunt à ζητεῖν, hoc est, *inquirere*: ut *locus sit in quo versantur* ζητηταὶ. Quas opiniones probat Rhodiginus, lib. XII, cap. XVIII. Falluntur & illi, qui vel a ζέω deducunt, hoc est, *fervere*, idque quia in eo heliocaminus poneretur: vel à ζῆν, hoc est, *vivere*, quod in ea commodissimè vivatur: quam etymologiam probat Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio. Utramque etiam adducit Catanæus ad superiorem Plinii locum. A *zeta* dicti *zetarii*, apud Paullum, lib. III Sent. Tit. VI. iidem qui *diætarii* appellantur, l. quæsitum. §. idem respondit. ff. de instr. vel instr. leg.

Z I

ZINGIBERI, ζιγγίβερις. Plin., lib. XII, cap. VII, de pipere; *Non est hujus arboris radix, ut aliqui existimavere, quod vocant zimpiberi, alii verò zingiberi: quamquam sapore simile. Id enim in Arabiâ atque Troglodyticâ in villis nascitur, parva herba radice candidâ.* Vide Dioscoridem, lib. II, cap. CXC. Nomen est Arabicum, זנגביל. Nempe regio Æthiopum זנגי dicta: ut *Æthiopes* זנג, at ביל *fructus*. Vulgaris opinio est in vett. medicorum libb. per ZZ. intelligi *zingiberi*, qui error sanè periculosus. Omnino autem intelligenda *myrrha*. Sic autem scribere moris fuit, eò quòd non σμύρνη tantùm, sed & ζμύρνη scriberetur: quemadmodum notavit Herm. Barb. Coroll. lib. I.

ZIZANIA, ζιζάνια, ἡ ἐν τῷ σίτῳ αἶρα, juxta Suidam. Τὸ ἄνθος ἀπορρεῦσ' ἀναφυόμενον τῷ σίτῳ, ut ait Etymologus: qui addit γίνεσθαι μετὰ τὸ σῖτος, καὶ τὸ σίνω τὸ βλάπτω, σινάνιον καὶ ζιζάνιον, τὸ βλάπτον τὸν σῖτον ἢ μετὰ τὸ σῖτος καὶ τὸ ἰζάνω τὸ καθέζομαι, σιτίζανον, τὸ τῷ σίτῳ παρεδρεῦον ἢ συναυξάνον. Sed cùm ea vox non legatur, nisi apud Evangelistas, & Theologos, verisimile est esse à Syris, qui dicunt זיזני, quod Becmanus esse censet ab Hebræo ציץ, id est, *flos*, ut propriè dicatur de iis, quæ tantùm oblectant, non autem edulem fructum proferunt. Alii malunt arcessere à Chaldæo זן, *nutrire*, vel Hebr. מזון, *esca*. quia alimenti atque escæ habeat speciem.

Z O

ZONA, ζώνη, primò *cingulum* notat, inde ad *cœlestem circulum* translatum, nec non ad *herpetis genus*; quod ita dicitur, quia *medium cingat hominem*. Scribonius Largus, cap. LXIII: *Facit hoc medicamentum ad carbunculos, & ad ignem sacrum, & ad zonam, quam Græci ἕρπητα dicunt.* Aliàs dicitur ζωστὴρ, *zoster*, quomodo & Plinius vocari scribit, lib. XXVI, cap. XI. *Ignis sacri*, inquit, *plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoster appellatur, & enecat, si cinxerit.* Sed lib. III, cap. XXXIII. Plinii de re medicâ legas à quibusdam vocari *circinum*, nempe à *circando*: ubi idem ut fiat docet. *Circinus*, inquit, *quem alii zonam*

 vocant,

vocant, talis est. Vesica tanquam combusta exeunt & crepant, primum pauca deinde citò multiplicantur, quæ si hominem cinxerint, occidunt. Est ζώνη à ζωννύω, ut *cinctus* ac *cingulum* à *cingo*. Ab eodem ζωννύειν est Belgicum *zoomen*, quod est *vestem circumsuere*. At ζωννύειν est ab זין, quod est *armare, arma accingere*; vel potiùs ab זרז, id est, *zona, cingulum*: *R* abit in *N*, quomodo ab ἄξονες est *asseres*, à *gnoma groma*, unde *gromaticus*, &c. A *zona* quoque est *Parazonium*; nempe à παρὰ & ζώνη. Erat *gladiolus, quem zona appendebant.* Est id lemma in Apophoretis Martialis: quamquam hanc lectionem improbet Calderinus, qui *paracon* legit. Vide ad eum locum Georg. Merulam. Item Turnebum, lib. IX, cap. XXIII; & lib. XII, cap. VI.

ZOOPHYTA, ζωόφυτα, à ζῶον, hoc est, *animal*, & φυτὸν, hoc est, *planta*, ut ad verbum *plantanimantes* vel *plantanimalia* dici possint. Istiusmodi sunt *urtica, spongia, ostrea*, & similia, quæ Aristoteles dicit ἐπαμφοτερίζειν φυτῷ καὶ ζώῳ, *ambigentia esse planta & animalis*, hoc est, *intermedia esse natura inter vegetabilia, & sensu prædita.* Vide de iis Plinium, lib. IX, cap. XLV. Similiter à ζῶον, & φέρω, est *zophorus*, sive ζωοφόρος, quomodo Vitruvio, lib. III, cap. III, dicitur *pars illa columnæ inter epistylium & coronidem*, idque quia ea animalium aliarumque rerum signis sæpe ornatur. Vulgo *Frogia* appellant: nempe à *Phrygionibus*, ut Philander ostendit. Alias ζωοφόρος est *circulus cælestis, sustinens duodecim signa cælestia*, quæ ζώδια dicuntur, unde & ipse circulus ζωδιακὸς dicitur, item ζωδιακός, quæ appellatio Latinis quoque in usu. Nonnulli, sed minùs ἀναλόγως, censent ita vocari ἀπὸ τῆς ζωῆς, quia Solis cæterorumque planetarum sub hoc circulo motus, *vitam* & vigorem nobis & animantibus omnibus impertiat. Idem à *duodecim signis* Ciceroni in Arati tralatione, & aliis, *signifer orbis* appellatur, Manilio dicitur *balteus stellatus*, aliis aliter.

Z Y

ZYTHUM, ζῦθος, οἶνος ἀπὸ κριθῆς γινόμενος, ut interpretatur Suidas. Dubium num vox ea ac res ipsa à Gallis, an Ægyptiis. Gallis tribuit Diodorus Siculus. Gallica autem lingua eadem olim ac Germanica. Germanis autem *sieden* est *coquere*. Indè igitur *zythus*. Et pro hac sententia est, quod, ut in Britanniâ suâ scribit Cambdenus, hodieque *sider* dicatur Britannis, quorum lingua ferè eadem ac Celtarum, ut idem magnâ vocum sylvâ comprobat. Sed Ægyptiis assignat Plinius, lib. XXII, cap. XXV. ubi *celiam* & *ceriam* Hispanorum, *cervisiam* Gallorum, *zythum* Ægyptiorum potum facit, sicque ea omnia è frugibus docet. Confirmat Columella, qui versu hoc *Pelusiacum*, hoc est, *Ægyptium* appellat:

Et Pelusiaci proritet pocula zythi.

Item Hieronymus, cujus hæc verba in Esaiæ cap. XIX: *Notandum quod pro lacunis LXX* ζύθος *transtulerunt, quod genus est potionis ex frugibus aquâque confectum, & vulgò in Dalmatiæ Pannoniæque provinciis gentili barbaroque sermone appellatur sabaium. Hoc maxime utuntur Ægyptii.* Hæc Hier. Quomodo *zythum* à *cervisia* differat, aliaque quædam ad hoc genus pertinentia, videre potes apud Hadr. Junium in Bataviæ historia cap. XV.

F I N I S.

INDEX VOCABULORUM EXTRA SERIEM.

A.

castrum,

com-

dia-

E.

F.

feno-

G.

H.

humi-

H.

humi-

I.

H.

humi-

I.

H.

I.

K.

κλαί-

L.

merga,

N.

O.

orbi-

πενθ-

pon-

Q.

R.

restio,

S.

solòr,

Θε

V.

usquam,

F I N I S.